

0067351XXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

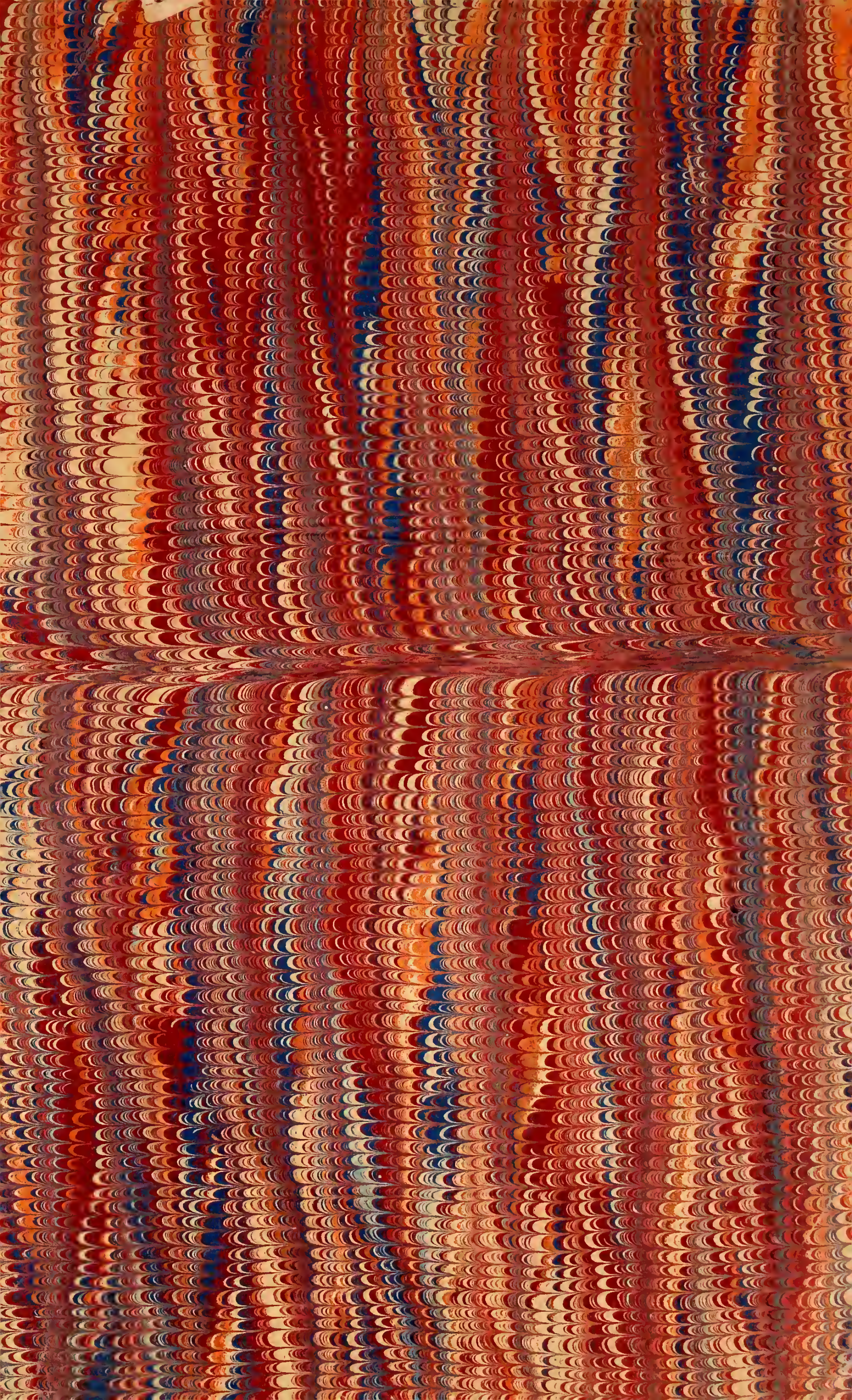

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO

FRANCISCO BAERTIO ET CONRADO IANNINGO

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

JUNII TOMUS PRIMUS

CONTINENS SEX PRIMOS DIES

QUOS CLAUDIT COMMENTARIUS DE VITA, CULTU TRANSLATIONE

S. NORBERTI, PREMONSTRATIENSII FUNDATORIS

MAGDEBURGENSIUM ARCHIEPISC. ET ANTVERPIENSII APOSTOLI

CUM TRIPLICI COROLLARIO ILLUD SPECTANTE

TOTI AUTEM TOMO PRÆMITTUNTUR APOLOGETICA C. J. PRO ACTIS SANCTORUM REPOSITA QUADRUPlici ANTIRRHETICO
ADM. R. P. SEB. A S. PAULO P. CC.

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1867

ST. LOUIS
LIBRARY

ACTA
SANCTORUM

PARISIS. -- EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE.

FERDINANDVS DEI GRATIA EPISCOPVS
 PADERBORNENSIS ET MONASTERIENSIS.
*Burggravius Strombergensis, S. R. Imp. Princeps Comes Pyrmon-
 tanus, Dominus in Borcklohe et Lib. Baro de Furstenberg.*
Obiit XIII kal. Julii, A. D. MDCLXXXIII, Aetatis suae LVI.

ACTA SANCTORVM
IVNII

ex Latinis & Græcis aliarumque gentium antiquis monumentis
Seruata primigeniâ Scriptorum phrasi

COLLECTA DIGESTA

Commentariis & Observationibus illustrata

A. GODEFRIDO HENSCHENIO P.M.

DANIELE PAPEBROCHIO

FRANCISCO BAERTIO & CONRADO IANNINGO

E SOCIETATE IESV PRESBYTERIS THEOLOGIS

TOMVS I

complectens sex primos dies mensis

Quos claudit Commentarius de vita, cultu, translatione
S. Norberti Præmonstratensium fundatoris, Magdeburgensium
Archiepiscopi & Antverpiensium Apostoli, cum triplici
corollario, illuc spectante. Toti autem Tomo præmittuntur
Apologética C. J. pro Actis Sanctorum reposita quadruplici
Antirrhetico Adm. R. P. Seb. a. S. Pavlo P. CC.

EDITIO NOVISSIMA

curante

IOANNE CARNANDET

ERV DITIO

VERITAS

ANTIQUA REDVCO

OBSCURA REVELLO

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME, M. DCCC. LXVII

FELICI, VICTORI.

Junii T. I

A

Domini

Domini Tecum fuit, quando hominibus ita disponentibus, ecclesiasticum amplexurus statum, jam habitu ecclesiasticus; a Domino ad Imperii solium, præter hominum expectationem, anno Christi MDCLVIII, juvenili in ætate, elevatus es; uti puer David, præter spem suam et opinionem omnium, a pedo pastoralis ad sceptrum Israel. Manus Domini Tecum fuit, quando gravibus aliquoties infirmitatibus olim pressus, non sine vitæ discrimine; variis insuper insidiis appetitus; proditores non paucos expertus; spe Dei semper ab infirmitatibus convaluisti, insidias declinasti, proditores detexisti, comprehendisti, punivisti; mitius tamen, pro innata clementia tua, quam delicti gravitas et reorum impietas merebatur; Clementiæ divinæ, infra meritum punientis peccata hominum, Æmulator. Manus Domini Tecum fuit, quando magni Hispaniarum Regis Philippi IV, utriusque orbis Monarchæ filium, Margaritam-Mariam-Theresiam, Cæsareum introducturus in torum, obstacula varia, ardua, et diuturna, desperantibus eventum hominibus, juvante Deo, feliciter perrupisti; sponsam tandem adduxisti, alter Jacob alteram Rachelam, breviori tamen impendio temporis; ac prolem inde suscepisti suavissimam, novum Bavaricæ Domui daturam heredem. Manus Domini Tecum fuit, quando una alteraque cara conjuge præmaturo fato ereptis, nullum post se relinquentibus heredem masculum, interitura timebatur Augustissima familia, nisi Dominus tertiam superinductam, Eleonoram-Magdalenam-Theresiam Neoburgicam, longiore vita et multiplici prole, deliciis Augustissimi Patris, in spem seræ posteritatis, liberaliter beasset: atque o beet adhuc! Manus Domini, si unquam alias, Tecum fuit quando (ita lætis tristia miscet Deus) Passaviam, cum cara conjuge et liberis Te contulisti, victo ad Arrabonem fluvium exercitu tuo, Ipse invictus: cineta diutina obsidione et tantum non cadente Vienna, Ipse erectus; trepidante Christiano orbe, Ipse intrepidus; fractis omnium animis, ipse constans, illo eodem in sacello, prodigiis Magnæ Dei Matris celebri, ubi aliquot abinde annis lætus lætam duxeras, tunc fisus Deo consolabaris mœstam; Affore e cœlis opem; premi justos, non opprimi; probandos homines adversis, ut aurum igni, quod lucidius inde exit: sicque erecta in spem et ipsa Augustissima conjuge, perseverabatis ambo in oratione; tam efficaciter pulsantes preibibus cœlum, ut milites, Deo duce præcipuo, armis propulsaverint profligaverintque a mœnibus Viennæ infestum hostem; solverint obsidione urbem; recreaverint subactam fere Austriam, trepidantem Germaniam, paventem Italiam, lugentem Hispaniam, amans Austriaci Nominis Belgium, Europam, pro liberanda Vienna propugnaculo Christiani orbis, noctu diuque supplicantem, pene universam. Etenim manus Do-

mini

mini Tecum tunc fuit, Piissime Imperator : manus illa, quæ humiliat et exaltat, quæ vulnerat et medetur, quæ mortificat et vivificat, quæ deducit ad inferos et reducit sperantes in se. Manus illa pressum erexit sublimius, humiliatum exaltavit gloriosius, pene victum fecit victorem et triumphatorem. Scilicet, probatus adversis merebaris recreari prosperis ; urbe ex una pulsus, expugnare sexcentas ; uni cedens semel hosti, hostibus potiri omnibus ; transiens ad Occidentem, extendere imperium late in Orientem ; timens provinciis propriis, provincias justo bello acquirere alienas plures , quam habuerint unquam Augustissimi Majores ; denique visus aliquibus infelix, merebaris feliciter regnare et clementer imperare omnibus. Quid enim non prospere læteque fluxit, ex quo Viennam rediisti victor ? Quot urbes illa Tibi peperit obsessa ! Quot provincias provincia una vastata ! Quot victorias una clades, eaque levissima, ad Arrabonem accepta ! Urbes lubet videre expugnatas ? Expugnasti, Cæsar, et manus Domini Tecum, munitissimas quasque Hungariæ, Sclavoniæ, Croatiae, Rasciæ ; imo et Bosniæ et Serviæ ; partim (quod gloriosissimum Austriacumque est) longanimitate ac mansuetudine, sine cæde et sanguine tuorum ; partim (quod Cæsareum est) armata fortiter manu. Posteriori modo expugnasti præter alias Neosellum, munitissimam arcem, in Hungaria Superiore ; Budam, urbem Regiam, in Inferiore, Albam Græcam, emporium tam celebre, quam munitum, in Servia, denuo faventibus Superis expugnandum. Expugnasti modo priori Agriam, Muncatiam, Albam Regalem, Sigetum, Canisiam, et, hoc ipso quo scribimus anno, Giulam. Reliquarum, toto belli tempore captarum, licebit inire computum ex multitudine et amplitudine provinciarum atque regnorum, debellatorum per varia prælia. Pugnasti namque cum hoste sæpius ; semper (quod memorabile est) victor. Ita spectavit pugnantem Barcanum, cæsisque decies mille Janizaris, cessit urbs illa victorii præda, armata vi expugnata. Spectavit pugnantem Vazita simul et vineentem, desideratisque armatorum suorum millibus octo, arbitrio victoris se ultro permisit ; malens ineolas suos, amplius duodecim mille, bello captos tradere, quam Bareani fortunam experiri. Spectavit pugnantem plus vice simplicis Regia Budam, cæsisque bis terve memorabili clade Turcis, spectavit se a victore exercitu, spoliis cæsorum divite, et ereptum Mahumeti militare signum præferente, obsessam. Spectavit pugnantem post hæc Strigonium, urbs Archiepiscopalis, jam tunc Cæsareis armis expugnata, sed a Turcis denuo obsidione cineta ; moxque exercitum tuum, fassis fugatisque hostibus ovantem, libera lætaque excepit. Spectavit denique pugnantem, subacta Sclavonia trajectoque Savo, Bosnia ; et victorem, dum in Servia expugnatur Belgradum, bis sensit ; mi-

rata tuorum virtutem, qui exiguis cum copiis ausi exercitum aggredi, incredibilem obtinere victoriam; singuli in quinque pugnantes, plures in loco occidentes quam ipsi numerabant, triginta amplius auferentes hostilia signa, totis potiuntur castris. Et hæ quidem aliæque plures victoriæ, quæ non Cæsaribus fuissent summæ, Cæsari gradus fuerunt ad maiores, hostique internecinas. Unam ejusmodi et principium reliquarum omnium conspexit Vienna, qua se conspexit obsidione liberam, jacentibus circum cadaveribus hostium superborum innumerabilibus. Alteram conspexit Darda; cum trans Dravum munitis castris, etiam provocatus et lacessitus, sed prodire non ausus hostis; ausus vero eis fluvium redeuntibus Cæsareos insequi, tam internecina, paludibus fluvioque fugam prohibentibus, affectus est clade; ut eo loci divinitus videri possit deductus fuisse, quo magis absolutam Tibi victoriam daret; præmio laborum suorum victores secuto, Transilvania tota et tota Sclavonia subactis, trajecto hinc Dravo, inde Tibisco. Tertiam ejusmodi conspexit Servia victoriam et ingemit (erro, exultavit, excusso servitutis iugo) ter cæsis deletisque Turcarum copiis ingentibus, captis bis castris opulentis, captis centum septuaginta et amplius universim tormentis bellicis, captis pariter Nissa et Vidino. Quartam conspexit cum interneccione Turcarum Salankama, opitulante manu Domini Cæsareo militi, qui circumdatus ab hoste, ideo circumdatus fuerit permittente Deo, ut citius pugnaret, gloriosius vinceret, plenior victoriam reportaret; cæsa hostium multitudine plurima, cæso cum plerisque Ducibus ipso exercitus supremo Ductore, primo Vizirio, captis plusquam centum tormentis majoribus cum totis castris. Et in his quidem, Cæsar, viciisti hostes prælio; nuperrime sine prælio viciisti, ut manifestius apparet, manum Domini Tecum esse. Cinetus quippe obsessusque cum Petri-Varadino totus periclitabatur exercitus tuus, nisi obsessorem exercitum mirabiliter vicisses. Viciisti autem, non ope Angeli, quod mirabile est, ut Ezechias Rex Juda; quo orante pro conservatione Hierosolymorum, ** exiit Angelus et percussit in exercitu Assyriorum centum octoginta quinque millia*, et Regem eorum Sennacherib cum reliquiis fugavit. Non item viciisti, quod mirabilius est, ope cyniphum, ut Jacobus Nisibita Episcopus sanctus; quo orante, advolarunt divinitus examina cyniphum in exercitum Persarum, arete prementium obsidione Nisibin, et morsu suo actis in furias elephantis atque equis hostilibus, omnes cum Rege suo Sapore fugam capescere compulerunt. Sed viciisti, quod mirabilissimum est, ope guttularum pluvialium quas, orantibus Tecum bonis omnibus, defudit Deus in castra Turcarum, tuos obsidentium, tam crebras, ut tota inundaverint, expulerint

rint inde cum Vizirio suo hostes, et in fugam conjecerint nocturnam. Ita qui mirabilis est Deus in Sanctis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, adest suis præcipue amicis, in manu forti atque mirabili, quando vix spes, aut ne vix quidem superest humana, exoratus supplicibus eorum precibus, votis, inediis. Aduit autem supplici Ezechiae Regi mirabiliter, sed per Angelos, spiritus ratione præditos eosque potentes. Aduit supplici sancto Jacobo Episcopo mirabilius, sed per cyniphes, animalcula animata, eaque mordacia. Aduit vero supplici Leopoldo Cæsari mirabilissime, per guttulas pluvias, rem contemptissimam, et vita, et robore, et spiritu, nedum ratione destitutam. Considerare nunc libeat, Augustissime Cæsar, et mirari longam rerum secundarum seriem, qua renumeravit æquus cœli terræque Arbiter Deus, brevissimi temporis calamitates. Dixeris, specimen dedisse bonitatis ac munificentiae, qua perbreves amicorum suorum in hac vita labores, præmio compensat in cœlis æterno. Etenim æstas eadem, quæ anno MDCLXXXIII transeuntem vidit et reducem, et victorem, et triumphatorem; cæsis ad interneccionem fœdifragis hostibus, liberata Vienna, capto Strigonio, expugnato Barcano, profligatis ante in conspectu ejus, quæ e clade Viennensi supererant, Turcarum reliquiis. Annis vero continuata serie subsecutis.

Millesimo sexcentesimo octogesimo quarto, reportasti victoriam quadruplicem, primam ad Vaciā, mox inde captam; alteram, tertiam, et quartam prope Budam, mox inde obsessam; præter oppidationi adjecta, Dotim, Virovitiam, Pappam, Vesprinum, aliaque plura.

Octogesimo quinto, vicisti hostem ad Strigonium, ipsumque obsidione liberasti; expugnasti Neoselium, Vicegradum, Solnocum; recuperasti Filecum, Esperias, Tocajum, Cassoviam, Debrecinum, aliasque urbes.

Octogesimo sexto, expugnasti Budam, inspectante exercitu hostili; cepisti Segedinum, Quinque-Ecclesias, Dardam, Caposvarinum, Simonthornam, Novigradum, et plurima alia.

Octogesimo septimo, consecutus es victoriam, qua vix illustrior ulla fuit, prope Dardam; accepisti emaciatam longa fame Agriam; desertam metu a Turcis Possegam et Essecum, totamque fere Sclavoniam ac Transilvaniam.

Octogesimo octavo, qui memorabilis est occupatione duplicis Albæ, Regalis et Græcæ; submitit se Tibi, ultronea deditione Alba Regalis, extrema expugnata inedia, qua et coacta se dedit Moncatia; subjecta Tibi fuit, etsi reluctans, Alba Græca, armata fortiter expugnata manu. Ut de Lippa, Lugos, Illoco, Petri-Varadino, Titul, Orsova, Semendria, totaque Servia occupata, et victoria duplici in

Bosnia relata nil memorem.

Octogesimo nono, terna commisisti praelia, et ternas retulisti victorias in Servia, admodum memorabiles: ternas item acquisivisti civitates praecipuas, Sigetum, Nissam, Vidinum; primam fame, alteram metu, tertiam vi, ad deditionem coactas.

Nonagesimo, expugnasti extrema penuria, inexpugnabilem alioquin arcem, Canisiam.

Nonagesimo primo, pugnasti pugnam Salankemensem et fortiter vicisti, tota adeptus castra hostilia.

Nonagesimo secundo, cepisti Varadinum-grande, et aetius Transilvaniam cum Hungaria connexuisti; nobisque dedisti copiam inquirendi in monumentum sepulcrale sancti Ladislai Hungariae Regis, illi magnifice olim conditi, et hoc Junio mense a nobis illustrandi.

Nonagesimo tertio, pactis conditionibus Tibi delita fuit arx firmissima Jena, et cum ipsa accessio facta est immensi tractus terrarum.

Nonagesimo quarto, militavit Tibi aether nubes, et pluviae, ignominiosam hostes in fugam conjicientes, ad Petri-Varadinum.

Nonagesimo quinto, hoc ipso, quo scribimus, vix inchoato, Tibi se Julia offert, bono omine, pro strena; secuturo, uti speramus, pro natali dono, Temesvarino; expulsis e tota Hungaria ultra Danubium ac Savum Turcis, quo securius feliciusque imposterum possis regnare.

Atque haec suggerit Junius, S. Joanni Baptistae, idem et sacrae Majestati tuae natalis mensis; quo praedicentur magnalia, quae manus Domini cum utroque noscitur mirabiliter operata esse: sive propria id ipsi impetraveritis virtute, sive meritis Majorum. Uterque enim gens Sanctorum estis: Joannes quidem a sancto patre ac matre genitus; Leopoldus vero a sanctis Majoribus prognatus: quibus etiam annumeres licet, qui sancta sancte venerati, Sanctorum Reliquias solite quaesiverunt transtuleruntque. Paucorum ex hoc numero nunc memorem me faciunt praeter ceteris, Sancti duo, quorum gesta pulcherriora hoc ipso priore Junii tomo leguntur illustrata, Norbertus atque Morandus; religiosissimorum Ordinum, alter Canonicorum Praemonstratensium Institutor; alter Cluniacensium Monachorum Thaumaturgus; uterque Domui Austriae obstrictissimus, quod hujus pietate ac opera sacra ipsorum Reliquiae, in tutiora loca translatae, celebriorque cultae fuerint. Fuit quippe Augustissimus Imperator Ferdinandus II, gloriosae memoriae, qui sacra Norberti Lipsana, inhonoratiore loco inter acatholicos Magdeburgenses, fugientibus inde fugatisve Religiosis Ordinis ejus viris, relictis, interposita auctoritate Caesarea, missaque ac iterata super ea re legatione Magdeburgum, sibi petiit, obtinuit, Pragam

Pragam transtulit, et honorificentissime ibidem reponenda curavit. Fuerunt pariter Austriaci Principes religiosissimi, Fredericus senior, et Sigismundus ejus filius, Comites Tyrolenses ac Ferretani ; nec non Fredericus junior, prædicti nepos, Imperator, nominis sui tertius ; qui S. Morandum singulari veneratione prosequenti, argenteam ei statuam bipedalem, et magnum frumenti, ceræ, atque auri pondus offerendum ; insuper Vitam ejus describendam, et sacrum Caput transferendum Viennam curarunt. De S. Ladislao Rege, aliisque provinciarum tuarum ac familiæ Sanctis, frequens lectio recurret secuturis in voluminibus. Interea Sanctis, quos modo dixi, sacræ Majestatis tuæ et Familiæ tutelam, finiumque patentissimæ ditionis custodiam committimus. S. Ladislao, Varadini sepulto, fines committimus Orientales : S. Norberto, Pragæ honorifice conservato, Boreales : S. Morando, per Alsatiâ Suntgoviamque, Habsburgico-Austriacæ Genti natales provincias, mirabilibus prodigiis et corporis sui depositione celebri, Occidentales. Meridionales tutabitur, quo extendis imperium, mare ipsum ; donec manus Domini, quæ tecum tam mirabiliter protendere dominium tuum cœpit, illud porro tam late protendat, ut aliquando domineris a mari usque ad mare. Ita optamus, vovemus, atque oramus Dominatorem Dominantium, Antuerpiæ in sacri Romani Imperii Marchionatu, vii Kalendas Majas MDCLXXXV, vota eadem nostra cum primo hoc Sanctorum Junii tomo in proximo Natali tuo Tibi stituri, oblaturi, atque iteraturi sæpius

AUGUSTISSIMÆ ET SACRATISSIMÆ MAJESTATIS TUÆ

Devotissimi

DANIEL **PAPEBROCHIUS.**

FRANCISCUS **BAERTIUS.**

CONRADUS **JANNINGUS.**

Societatis Jesu

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS

SOCIETATIS JESU FLANDROBELGICÆ,

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archiducum Alberti et Isabellæ Belgii Principum, rursumque Philippi III, ac novissime Caroli II Regum, confirmatis 2 Decembris 1692, et Junii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelticam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi Typographos et Bibliopolas, qui, ad aliorum quorumcumque exclusionem, soli imprimere ac reimpresare et vendere possint libros et opera quælibet, rite approbata, eandemque Societatis Patribus edita aut porro edenda, sub consueto sue Majestatis Privilegio, non aliter impetrandum, quam in scriptis obtenta et præexhibita licentia prædicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contravenientes aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet. Cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus S. R. Imperio subiectis:

Ego infrascriptus, Societatis Jesu per Flandrobelticam Præpositus Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Thyrso Gonzales, concedo Henrico Thiéullier, Typographo et Bibliopole Antuerpiensi, facultatem sic imprimendi, et per se aliosque vendendi infrascriptum opus, ex more nostre Societatis (quod hæc attestor) recognitum et approbatum; videlicet, Tomum primum de Actis Sanctorum Junii, collectis, digestis, et illustratis per Godefridum Heneshenium p. m. Domicilem Papebrochium, Franciscum Baertium, et Conradum Jannizgum, Societatis nostre Presb. et Theologos. Istam autem facultatem, una cum Privilegio Cæsareo, meæ dispositioni commisso, tali conditione indulgea, ut præd. Henricus Thiéullier teneatur ea se usum probare intra tres proximos ab harum data menses, eademque ad unam solam impressionem vi harum utatur; sic ut pro iteranda impressione, novo meo vel successorum meorum consensu opus sit. In quorum fidem hæc, manu propria subscriptas, consuetoque nostri officii sigillo munitas, dedi, Mechliniæ die decima Martii 1695.

IGNATIUS DIERTINS.

SUMMA

PRIVILEGII REGII.

CAROLUS, Dei gratia Hispaniarum Indiarumque Rex. Dux Burgundiæ, Brabantia etc. Serenissimus Belgarum Princeps, Diplomate suo sanxit, ne quis citra voluntatem P. Danielis Papebrochii e Societate Jesu, ullo modo imprimat vel aliunde invehiat ac venam exponat per proximum decennium ACTA SANCTORUM: qui secus faxit, confiscatione exemplarium, et aliis gravibus pœnis mulietabitur: sicut latius patet in litteris datis Bruxellæ xii Februarii mdcxcii.

Signat

LOYENS.

Et ego Daniel Papebrochius, Societatis Jesu, Henrico Thiéullier, Typographo et Bibliopole Antuerpiensi, permitto, ut, pro una dumtaxat vice, imprimat tomum primum de Actis Sanctorum Junii. Datum Antuerpiæ anno mdcxcii, xix Octobris.

APPROBATIO

ORDINARII.

Tomus primus de Actis Sanctorum Junii a Patribus Godfrido Henschenio, Daniele Papebrochio, Francisco Baertio, Conrado Janningo, Societatis Jesu Sacerdotibus, erudite conscriptus, cum adjuncta Apologia, utiliter in lucem dabitur. Ita censeo Antuerpiæ 1695 die 23 Martii.

ANTONIUS HOEFSLACH

Eccl. Cathed. Can. Grad. Librorum Censor.

PROTESTATIO AUCTORUM

Quod ante prægressos quinque menses identidem sumus protestati, nos in hoc de Actis Sanctorum opere servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque nostris aliorumve huc referendis Commentariis aliud pondus tribui, quam est historiæ, ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ; idem ante hunc primum Tomum Junii denuo protestamur.

Primus hic Tomus, tribus aliis secuturis seorsim præcurrens, continet priores sex dies, in eisque partim breviores Notitias, partim prolixiora Acta, Græca atque Latina, Sanctorum nominatorum plurimum quam sexcentorum; innominatorum vero, sed certo numero comprehensorum ac fere Martyrum, septemdecim millium ducentorum quadraginta. Indicantur autem, in ordine Prætermisorum aut ad alios dies relatorum, alii supra trecentos sexaginta. Præ limine ponuntur Opuscula apologetica Conradi Janningi, pro Actis Sanctorum a Daniele Popebrochio elucidatis, opposita Antirrheticis Adm. R. P. Sebastiani a S. Paula, RR. PP. Carmelitarum in Flandro Belgica bis Provinciali, quadruplici libello vulgatis. Ut autem distinctior quædam Notitia præcipuorum Sanctorum, hoc volumine illustratorum, curiosis detur, serviet hæc Synopsis; eos, more jam alias probato, in tres Ordines Statusque distinguens. Quorum vero Acta vel Commentarii magis faciunt ad mores informandos, oruandus conciones, atque ad colloquia pia, et religiosam super mensa lectionem, eorum nomini addetur Asteriscus *.

IN STATU ECCLESIASTICO.

Agmen ducant, ex Romanis Pontificibus, Eugenius I; ex Patriarchis Alexandrinis, Cerdo et Justus, a S. Marco quartus et sextus; ex Constantinopolitanis, * Metrophanes, quem utrum aliqui sub titulo Byzantinorum præcesserint, jam inde ab Apostolicis temporibus, disputatur, et verosimilius negatur. Ex reliquis Orientis Ecclesiis præcipui nunc veniunt, * Pamphilus Presb. M. cum Socris, ab Eusebio Cæsarensi intimo suo amico laudatus. * Dorotheus Episc. Tyri M. fabulosæ Synopseos nequaquam auctor; et * Philippus, ex vii primis Diaconis unus; et * Lucillianus, ex Idolorum Sacerdote, insignis Martyr.

Ceteri, fere Occidentales Ecclesias suis virtutibus et miraculis illustrant; et in AFRICA quidem, Carthaginensem, * Cæcilius Presb. S. Cypriani Ep. Magister; in ITALIA vero, Episcopi plures; Vincentius M. Mevaniensem, cum suo Diacono Benigno; Formiensem, Erasmus M. Aquensem apud Insubres, Guido. Presbyteri ornaverunt, Romanam, * Marcellinus, cum Petro Exorcista; quorum Acta, etiam versu, Translationem in Franconiam et miracula pluribus libris descripsit Eginhardus Abbas; Spoletinam, Fortunatus; Aquileiensem, * Bertrandus Patriarcha M. Utini quiescens.

In GALLIA eminuerunt Episcopi ex nunc occurrentibus, * Pothinus seu Photinus, Lugdunensis M. cum Sociis; * Clarus, Lectorensis, cum synonymis pluribus male confusus; Illydius, Claromontanus, ex S. Greg. Turon. Aldricus, Senonensis, cujus Vitam scripsit Ferrariensis Anonymus; * Bertichramnus, Cenomaneus, cum decessoribus, quorum series ex Registro illius Ecclesiæ; ipsius vero Acta, ex illis et proprio prolixissimo Testamento colliguntur; * Claudius denique Vesontionensis et Abbas monasterii a se dicti, unde accepta miracula collegit Petrus Franc. Chiffletius noster, cum variis observationibus, patrium ac familiarum Sancti illustrantibus, totamque Vesontionensium Præsulum seriem, accuratiori quam ubi nspiam studio, explicantibus. His udde ex Britannia * Gudwalum Ep. Gandam in Flandria quiescentem, unde habentur Vita et miracula, a Monacho Blandiniensi; tum etiam Adelgisum Presbyterum in Picardia.

In GERMANIA et reliquo Septentrione, Quirinus M. Siscæ in Pannonia; * Bonifacius, primus Archiepiscopus Moguntinus, idemque Hessorum ac Turingorum Frisonumque Apostolus, apud hos etiam Martyr factus cum Sociis, et Fuldam translatus; unde post varia vetustissima Acta, dantur etiam plura miracula, cum Analectis, Fuldensem Abbatum spectantibus, et varias variis locis Reliquias Sancti; * Conradus, Electus Trevirensis M. et * Meinwercus Paderbornensis, quorum præclaræ Vitæ habentur; * Norbertus Magdeburgensis, antea Præmonstratensis Ordinis Fundator, et Antuerpiensium Apostolus; cujus Vita,

Junii T. I

curante Vener. Hugone ejus apud Præmonstratum successore, accurate descripta, nonnullis Analectis augetur, et sequitur prolixa historia translati Pragam hoc seculo corporis. nonnullarumque Reliquiarum Antuerpiam; deinde Corollarium de Archiepiscopatus Magdeburgensis institutione, atque decessoribus ipsius Sancti, ex MS. Chronico nostro: * Stephanus denique Episc. M. Noralæ in Suecia.

IN STATU MONASTICO.

Ad hunc referendi nonnulli ex prænominatis Episcopis, præsertim Claudius, Bonifacius, Norbertus. Et hujus quidem occasione datur Corollarium 2. de * Abbatia S. Michaelis Antuerpiæ, ejusque Filiabus (ut vocant) Averbodiensi, Tongerloensi, ac Middelburgensi, ex originariis ipsorum locorum monumentis, ubi series Abbatum Chronologice pertereuntur usque modo. Ad Præmonstratensem quoque Ordinem spectant SS. Gilbertus Abbas, ejusque antea uxor Petronilla, et filia Pontia.

Ex antiquioribus institutis nominandi hic veniunt Abbates, Caprasius Lerinensis, Liffardus et Urbicius Magdunenses, Petrocus Cornubiensis, Gualterius Serviliunensis, * Eneco Oniensis in Hispania: tum Monachus Cluniacensis * Morandus in Alemania, cujus Miracula operosius collecta; Peregrinus Eremita Camaldulensis, * Francus Eremita in Aprutio.

Ex aliis recentioribus; Franciscani, * Pelingotus Urbinas, Andreas Hisspellus, Pacificus Insuber. Ord. Apostolorum nunc extincti, * Placidus Recinetensis.

Ad hanc quoque classem reduci possunt Peregrini; * Davinus, Lucæ in Etruria; * Nicolaus, Trani in Apulia; * Simeon Armenus, Reclusus Treviris; cujus excellunt, Vita, Miracula et Elevatio, conjuncta cum Elevatione Vener. Popponis Archiep. ac denique * Gerardus Tinctorius, fundator Nosocomii Comensis.

Ab Orientali Ecclesia, occasione S. Dorothei Tyrii, suggeruntur nobis per modum Corollarii; quia dies proprius ignoratur, tres alii * Dorothei Monachi; Thebanus in Ægypto, Archimandrita in Palestina, et tertius cognomento Junior in Chiliocomo ad Pontum, cujus Acta dantur Græco-Latina.

IN STATU SECULARI.

Ex Regum Mercie stirpe in Anglia, Wlstanus M. et Lusitanæ Infans Ferdinandus, pro Christiano exercitu, a Mauris circumvento, obses relictus, et carceralibus ærumnis emaciatus Fessæ in Africa, cujus Acta Secretarius ejus et socius captivitatis descripsit. Genesis Comes in Arvernia. * Artemius nobilis Romanus, cum uxore Candida, filioque Paulina MM. Justinus Philosophus et Socii, quorum passionem descripsit Eusebius. Milites Martyres; Proculus Bononiæ, et Crescentinus Tiferii. Martyres etiam * Pergentinus et Laurentinus fratres, Aretii in Tuscia; et in eadem Volaterris * Justus et Clemens, quorum dantur Miracula et Translationes. Cerdonibus vero hic offertur Patronus * Theobaldus; miraculis clarus Albæ Pompeiæ apud Insubres.

Nec inglorius in hoc Tomo manet sexus femineus. Adest enim, post plurimas sanctas Martyres nominatim relatas, et Sanctimoniæ nonnullas, * Chrothildis, Chlodovei primi Regis Christiani apud Francos uxor et fidei magistra, Parisiis ad S. Genovefæ requiescens; nec procul inde, Pontisaræ, Hildeburgis, nobilissima vidua. Quibus ex veteribus accedunt, Oliva Virgo Anagninæ in Campania Romana; Saturnina V. M. apud Atrebatas in Belgio; et * Sophia Seuatricis in Thracia.

NOTITIA ICONUM.

Omnium Actis oruandis et illustrandis servantur figuræ aeneæ, assabre sculptæ; in ipso quidem contextu circiter quadraginta; extra illum vero seorsim excusæ,

E

et suis

et suis locis inserenda dimidio in folio, figuræ novem; integro item aut etiam duplici, figuræ octo; pleræque à manu Henrici Causæ, cælo et encausto præstantis.

Hic tantus tum numerus tum splendor iconum, longe majori quara pro ullo præcedentium Tomorum impensa curatus, cum libri pretium augere coegerit; ipsæ autem per eum sparsæ, quia sub unum aspectum non cadunt, æstimantur difficilius, levi oculo cursimque eas delibantibus; placet eorumdem hic reddere distinctiorem rationem, indicato cujusque argumento et loco.

Frons ipsa libri repræsentat Societatem Jesu, Ingenio Studioque stipatam, quæ ex collectis nudique Sanctorum Actis, voranti omnia Tempori substractis, compositum veluti thymia ma suaveolens in hac volaminosa opere offert Romanæ Ecclesiæ, ad veri falsique discrimen arbitrarè considenti, atque de singulis in æquitate et veritate judicaturæ; dum interim pro cruditoque molimini subvertendo nequidquam allaborat Tempus, Ignorantia, Barbarie et Invidia jurantibus. Proxime sequitur Augustissimi et Invictissimi Cæsaris Leopoldi, Perduellum Turcarumque domitoris effigies, digni Actis Juhii Patronus inscribi. Ex ordine porro, medio in folia, succedunt.

Pag. 451 Monumenta Fuldensia, ad Acta S. Bonifacii illustranda, cum antiqua hujus effigie, Regumque Caroli atque Carolomanni, filiorum Pippini; tum forma veteris apud Fuldam Cuculæ ac Scapularis, et Civitatis Monasteriique Sigilla, ac basilicæ Bonifacianæ simulacrum etc.

Pag. 500 Ferdinandi Paderborn. ac Monaster. Episcopi effigies, præfixa, Actis S. Meinwercki, viventis cura illustratis, et memoriæ demortui inscriptis.

Pag. 553 S. Ferdinandi, Lusitanæ Infantis, apud Mauros captivi statua, ut stat in altari; circumcunctibus ex veteri impresso tabellis novem, passionis illius seriem capimentibus.

Pag. 765 Mausoleum, sancto quidem Herma-goræ, primo Episcopa Aquileiensi, Utinum transferendo, a Bertrando Patriarcha præparatum sec. 14; sed cui ipsummet, pro justitia cæsum, intulerunt Utienses, integra etiamnum corpore; quale hic sub ara ceruitur, exemptum arcæ, cui alias inclusum servatur.

Pag. 873 Sacellum ferreum clathrati aperis, magnifice coronatum, in ecclesia Strahoriensi Ord. Præmonstrat. Prugæ; erectum ossibus S. Norberti.

Pag. 874 Ipsius Sacelli Ara interior, ut ibidem exstat; cum forma argenteæ apud Antuerpienses arcæ prægrandis, cui Reliquiæ illius aliquæ includuntur.

Pag. 929 Specimina Romanorum Antiquitatum, ad S. Michaelis Antuerpiæ refossarum an. 1610. Et hæc quidem in dimidio ad libri mensuram folio; in integra coque grandiori exprimuntur sequentia.

Pag. 926 Abbatia S. Michaelis Antuerpiæ, prima a S. Norberto suscepta in Belgio, qualis hodie cernitur, cum suburbana Domo in Berschot.

Pag. 923 Ecclesiæ S. Michaelis conspectus interior.

Pag. 923 Ornatissimi ibidem Refectorii tria latera, Pictoris Quellini opus eximium.

Pag. 948 Abbatia Averbodiensis, Michaeliticæ primogenita.

Pag. 957 Abbatia Tongerloensis, ejusdem Michaeliticæ secundogenita, cum Collegio S. Norberti Romæ, inde nota.

Et hæc quidem tabulæ scorsim impressæ libroque insertæ sua se magnitudine facilius produunt; non item quæ intra contextum ipsum magnitudinæ varia, nunquam tamen integram fere paginam implentes, sic inveniuntur.

Pag. 19 S. Justini Philosophi et Martyris disputantis effigies palliata, ex veteri membrana.

Pag. 50 Arcu vetus Statiæ Marcellæ, in agro Bononiensi reperta, Proculæ ibidem gentis monumentum.

Pag. 58 S. Crescentiani Mart. Crux, quam circumtulisse prædicabundus putatur.

Pag. 58 Costa, credita immanis esse draconis, ab ipso Sancto (ut fertur) cæsi.

Pag. 79 Arca et altare sanctorum Proculi Episcopi et Proculi Martyris Bononiæ.

Pag. 96 Ecclesia S. Symeonis, ex veteri opud Tre-viros Capitolio formata.

Pag. 231 Effigies B. Nicolai Peregrini, apud Tra-num in Calabria, ex veteri pictura.

Pag. 286 S. Chrotildis, Reginæ Franciæ ad S. Genovefæ Parisiis urca argentea.

Pag. 328 S. Davini Perigrini Lucæ incorruptum corpus.

Pag. 327 ejusdem commentitius et quasi Episcopalis habitus, comparatus vestitui Patriarchæ CP.

Pag. 333 Frontispicium Vitæ S. Morandi, ex Bi-bliotheca Cæsarea Viennæ.

Pag. 451 Benedictinorum Casinensium habitus antiquus, ex veteri membrana.

Pag. 502 Tumba S. Meinwercki, Episcopi Pader-bornensis.

Pag. 548 B. Bartholomæi Ord. Apostolinorum effigies, ex veteri pictura.

Pag. 550 B. Placidi Recinetensis, Ordinis ejusdem, corpus incorruptum.

Pag. 553 S. Infantis Ferdinandi, in Mauros tendentis, effigies ex Fasconcellio.

Pag. 755 B. Gerardi Moloetiensis Mausoleum.

Pag. 755 ejusdem, ex veteri pictura, effigies.

Pag. 770 B. Bertrandi Patriarchæ Aquilejen. et Mart. effigies ad vivum.

Pag. 793 Reverendiss. D. Joannis Chrysostomi Teniers Abb. Præmonstrat. Antuerpiæ ad S. Michaelis insignia, præfixa dedicatis eidem Actis S. Norberti.

Pag. 789 Insignia S. Norberti, symbolice adornata.

Pag. 871 Sparsilis Nummus S. Norberti, in translatione corporis Prugæ.

Pag. 922 Nummus Eucharisticus, Tertiariis Præmonstratensibus ad S. Michaelis conseceliri solitus.

Pag. 926 Abbatia S. Michaelis, ex variis partibus, antiqui prospectus.

Pag. 926 Murorum Antuerpiensium ad S. Michaelis vetus et nova facies supra Schaldim.

Pag. 929 Isabellæ Borboniæ, Burgundiæ Ducissæ, tumulus ad S. Michaelis.

Pag. 930 D. Antonii de Oignies Equitis tumulus ibidem antiquus.

Pag. 933 Abrahami Ortelii Geographi effigies, ex ejus ibidem cœnotaphio.

Pag. 933 Sigillum Friderici Imper. ex autogra-pha apud Michaelitus Charia.

Ibid. Walteri Abbatis vi Epitaphium, aptatum postea eundem Willielmo Verstegen, sec. 16 ecclesiæ ejusdem Vicario.

Pag. 939 Arcus triumphalis, ad portam Abbatia præstructus, ingrediente illic Philippo II Belgarum Principe.

Pag. 943 Alius, Principi Cardinali Ferdinando, Belgæ Gubernatori, ibidem erectus.

Pag. 944 Refugium Bruxellense Abbatum S. Michaelis.

Pag. 948 Averbodiensis Abbatia ecclesia vetus.

Pag. 965 Sigillum vetus Abbatum S. Michaelis, cum Sigillo Synodi Basileensis, ex Middelburgensi-bus chartis originariis.

Pag. 972 Abbatia Middelburgensis prospectus ichnographicus.

Pag. 973 Ejusdem, nunc in Curiam Zelandicam commutata, facies anterior.

Pag. 3 Effigies S. Norberti, in veteri habitu sui Ordinis, quoad formam, unde Prædicatorum Ordo suum sumpsit.

CONRADI JANNINGI

PRO ACTIS SANCTORUM HACTENUS EDITIS

OPUSCULA APOLOGETICA

REPOSITA ANTIRRHETICIS

Adm. R. P. Sebastiani a S. Paulo Provinciali Carmeli Flandrobelgici.

ÆQUO LECTORI AUCTOR.

Tempus tacendi et tempus loquendi esse monet divinus Ecclesiastes. Importuna Amicorum loquendi licentia, dictis scriptisque P. Daniclem Papebrochium inprimis, et illustrata ab ipso Sanctorum Acta dudum exagitavit: quam opportuno per annos propemodum viginti silentio ita toleravimus, ut priorem moniti divini partem, tacendo suo tempore, implevisse putemus; secuti tum sacrae Scripturae et rationis ductum, suadentium ut locus irae ac perturbatis animis quo se colligant detur; tum virorum prudentium ac litteratorum consilium, adhortatorum nos identidem per litteras suas, ut ne propter objectos verborum aculeos sparsasque libellorum spinas deflecteremus a cœpto bene itinere; aut etiam aureis, instar Atalantæ pomis, nedum Pomis-discordiae colligendis, retardaremur a cursu.

2 Ita adhortati sunt (ut e plurimis, quorum litteræ penes me sunt, duos producam) viri clarissimi, Antonius de Wion, Dominus d'Herouval; et Carolus du Fresne, Dominus du Cange; quorum sola nomina protulisse, attentionem sibi apud eruditos Lectores conciliasse est. Illorum primus, litteris, Lutetiæ Parisiorum anno MDCLXXXIII die XVIII Martii datis, postquam epistolam non ita pridem sibi familiariter inscriptam Gallice a Domino du Cange (de qua mox) Celsissimi Principis Ernesti Lantgravii cura latine versam sibi submissam acceperat; inter alia duriusecula, ægris auribus displicitura, et propterea hic prætermissa, in hunc modum scribit, alloquens P. Papebrochium, de aculeatis Amicorum libellis: Quemadmodum huc usque mundus singulariter approbavit vestrum scribendi et sine furo atque animi præoccupatione veritatem dicendi modum; ita non minori vobis laudi vertet, si contempseritis ejusmodi invectiones, quæ provenire nequeunt nisi a zelo male ordinato, et miscitia historica eorum, qui talia scribunt.... Gravis animi dolor caperet omnes, studia litterarum amantes; si Puternitas vestra quantulamvis partem temporis, quod ulibi tam utiliter collocatis, impenderet respondendo scribendoque de argumento, tam parum dubio inter Eruditos, et nullius operæ pretii.

3 Alter prædictorum virorum eadem super re sensum suum declaraverat familiariter amico suo Domino d'Herouval præmisso, per litteras anno MDCLXXXII, IV Septembris datas Parisiis: quas hic amicis quoque suis quibusdam communicavit; qui et judicaverunt continuo, luce dignas esse; Prodierrunt certe, nescio quo editore; lingua ut scriptæ erant Gallica, et initio anni sequentis etiam recusæ fuerunt Antuerpiæ, cum Approbatione Ordinarii Censoris Domini A. Hoefstagh, ita testantis die XII Februarii MDCLXXXIII: Epistola hæc, non minus discreta, quam fortis ad occurrendum consequentis scandalosis, utiliter reimprimetur. Publicata exinde Epistola, sic

Junii T. I

placuit viris ingenuis, ut mox latinam fecerint non tantum in Belgio, sed etiam in Germania loco non uno: nec alienum putaverit a persona sua, eo curam et operam conferre Celsissimus Princeps de quo supra. Ejusdem Epistole, pro ut pridem edita fuit, partem hic potius accipe: putabis eo fine publicatam ab editoribus suis fuisse, ut arctius nos astringerent ad silendum, ipsi quodammodo facti Apologistæ nostri. Sic incipit:

4 *Mi Domine, Antoni. Quod nova et curiosa omnia quæ ad manus tuas perveniunt, mihi communices, plurimum tibi debeo. Legi, quæ mihi misisti latina carmina Patris Iagher Benedictini ad S. Lambertum in Styria, de controversia inter PP. Carmelitas et P. Papebrochium, deque nonnullis observationibus, quas hic de illorum opinionibus, de Ordinis sui origine et antiquitate mundo hactenus obtrusis, concinnavit. Moti exinde vehementer PP. Carmelita libellos publicarunt, plenos acerbitate et caritati christianæ nullatenus conformes; cum tamen suo potius exemplo ad eandem nos excitare, vi suæ professionis, obstringantur; teneanturque augere potius, quam diminuire honestorum virorum existimationem. Attamen haud crediderim responsurum his P. Papebrochium; prout facturum illum quidam opinantur; neque inserturam Operibus suis Versus illos; sed neglecturum potius ejusmodi invectiones, quæ non nisi publicantibus nocere possunt: licet enim vindictæ speciem arbitror, inimici injurias silentio contemnere. Etenim Putres illi omnibus in scriptis suis tam prudenter hactenus egere, ut nihil nocere illorum existimationi possit, firmius inter Doctos stabilitæ, quam ut a calumnia et obtreptione sibi timeat.*

5 Quemadmodum vero omnia perlegi, quæ ab illis hactenus in lucem edita sunt; ita testari possum, maxima eos sinceritate agere, ubique protestantes nullum sibi nisi veritatis indagandæ finem propositum esse; neque fore se ad retractandum difficiles, sicuti erratum esse quis monstraverit; quod etiam pluribus in locis amplissimi Operis sui, Cardinalis Baronii exemplo, facere non dubitarunt. Enimvero extra dubiam, et viris doctis perspectissimum est, neminem infallibilem esse, et in conjecturis facile errari, quæ sæpe fallunt, etsi nihil minus auctori videatur. Sane nemini vitio vertendum est, suum de retractata sententiam, edicere, modo Lectori integra sentiendi, quod placuerit, libertas relinquatur: sed qui opinionem suam gravissimis auctoritatibus, et solidis rationibus confirmat, eam ut veritatem indubitatam, edere potest; cum nihil de suo asserat, et res tota ab adductis probationibus dependeat. Contra vero asserta quædam in scriptoribus reperire est, quæ sine crisi præteriri nequeunt; cum tam longe ab omni probabilitate absint, ut qui ea non oppugnaverit, aut ignorantia, ut nimis credulitatis argui possit. Quæso, enim; quis credet, libros quosdam ab Hispanis aliquibus alias sint eruditis sub nomine Flavii Dexterii,

I Marimi

Taculmus
hortatu Eruditorum,

præsertim
Herouvalii,

scripta adversariorum
contemneunda
suadentis;

et Cangli,
qui per epistolam deinde
impressam,
reprehendit

Libellos
acerbitate
plenos:

hisque negat
respondendum

hortaturque
libere sententiam
dicere de
rebus impro-
babilibus,

AUCTORE G. J.

A *Maximi et Luitprandi publicatos, vera esse illorum auctorum Opera? An succensere PP. Henschenio et Papebrochio, Principis ejusdem subditis, Hispani poterunt; quod suam ea de re sententiam, ut viri boni, cordate edixerint? Idem de libro Joannis Hierosolymitani, ac Vita S. Angeli Martyris Carmelitani sentiendum est; quos, etsi inconcinne compositos suppositosque, PP. Carmelitani velut certa Patriarcharum illorum Opera sustinent, eodem plane fundamento et soliditate, qua Ordinis sui originem veteri ex Testamento deducere nituntur.*

6 *Consultius credo facerent, si Joannis Phocæ testimonio crederent, qui sub Ordinis illius prima initia vixit, eaque nobis tam dilucide descripsit. Etenim illius auctoritatem nequicquam evertit, librum hunc in Hollandia impressum esse. Nam præterquam quod manuscripta Domini Allatii adhuc Romæ invenire sit; quid, quæso, Hollandorum aut Protestantium interest de origine Ordinis Carmelitani? An præviderunt illi hanc controversiam, ut auctorem apud se impressum falsificarent? Sane veritati potius inhærare deberent boni Patres illi, quam fabulosas origines tam remote conquirere, eodem fere modo quo Græci ac Romani in texenda Civitatum et Provinciarum suarum historia egerunt. Historia sacra, cujus Historia de religiosis Ordinibus partem facit, purgata et defæcata esse debet ab omni fabula, ac quidquid illi simile; et cum viri docti eidem se studio applicant, haud parum de Republica merentur. Faciunt hoc Patres Antuerpiani, dum in Vitæ Sanctorum concinnandis tam feliciter laborantes, nihil nisi seria, solida, gravissimisque auctoritatibus firmata afferunt; neque, ut nonnulli, ridicula et futilia intermiscent. Si qui vero sint, qui hos labores, ut et errorum suorum detectionem ægre ferant; agant prout libitum illis fuerit: habet hoc Veritas privilegium, ut mendacii nebulas suapte natura dissipet; nec adversariorum scripta vel quidquam nocere poterunt existimationi tantorum Virorum, et de litteris atque Republica tam bene meritorum.*

7 *Hactenus Dominus du Cange ad amicum suum Herovallium, qui non ex fama vulgi aut dictis aliorum hic judicat, sed ex propria visione, lectione et ingenio; testatus se nostra de Actis Sanctorum scripta legisse omnia: eaque talia esse putat, ut defendi non debeant contra libellos Amicorum acerbitate plenos; sed injurias inde illatas (si tamen ejusmodi libelli non magis Auctoribus suis noceant, quam quibus nocere volunt) per licitæ speciem vindictæ, silentio contemnendas esse. Observavimus igitur, horum aliorumque suasu, tempus tacendi; et eatenus monitum, quod præmisi, divinum implevimus; impleturi mox partem mouiti ejusdem alteram, opportune loquendo, quando majoris auctoritatis scriptori, ipsi Ordinis Carmelitani in Belgio Provinciali, adm. Reverendo Patri Sebastiano a S. Paulo, lubuit, satyrica variorum libellorum scriptione damnata, aliquanto moderatiore uti stylo, et per libros, partim pro defendenda antiquitate sua, partim ad couellenda nostra Sanctorum Acta, impressos, ad Sedem Apostolicam iterato ac sæpius recurrero. Auctoritas enim atque dignitas viri (non tamen modus scriptionis) nueretur responsum aliquod, non minus quam aliorum libelli contemptum.*

8 *Primus igitur liber, quem edidit anno MDCLXXXIII R. P. Sebastianus prædictus, inscribitur LIBELLUS*

SUPPLEX pro origine et antiquitate Ordinis Carmelitarum variisque illius historiis... Sanctissimo Domino Innocentio XI exhibitus. Præmittitur Libello SYNOPSIS, in speciem magnifica, sed nihilo solidior quam Libellus ipse, nempe ut Judices, ad illius examen a sua Sanctitate deputandi, difficultatis nodum ac causæ substantiam mox intueri et assequi valeant. Egit tam Synopsis quam Libellus, quantum potuit, spatio annorum decem; sed nihil peregit spatio annorum decem in rem suam suæque prætensionis apud Judices deputatos; si tamen tanti Libellum fecerit Sanctitas sua, ut Judices putaverit deputandos, aut ipsum etiam Libellum admittere dignata sit.

9 *Malum omen. Igitur alia tentandum aliquid est via. Si probanda Romæ nostra curare non possumus; improbanda, et, si Superis placet, prohibenda curemus (quamvis in Inquisitione Hispaniæ id frustra tentaverimus) ab Ecclesia sancta Sanctorum Acta, a Papebrochio illustrata; fidem Auctori sic detracturi, etiam ubi agit de rebus nostris. Hunc in finem prodit post decennium ab edito Libello supplice, eodem auctore R. P. Sebastiano a S. Paulo, secundum Provinciali, Accusatio P. Papebrochii, sive EXHIBITIO ERRORUM, quos hic commiserit in scriptis suis de Actis Sanctorum; cujus libri titulum si spectes, jurabis, (ut mitissime dicam) a non Catholico profluxisse calamo; si librum ipsum, a non Historico. Accessit his ejusdem Auctoris Motivum Juris pro libro, cui titulus. Exhibitio errorum, et subinde APPENDIX ad Motivum illud. Tres hi posteriores, in titulo suo, offeruntur Sanctiss. Domino nostro Innocentio Papæ XII, feliciter nunc Ecclesiam moderanti, et, si vota nostra valeat, in multos moderaturo annos.*

10 *Monuit me tum auctoritas adm. Rev. Patris Provincialis, tum sanctitas Pontificii nominis, cui inscribuntur libri prædicti, tempus loquendi advenisse; movitque, ut quod sibi dudum indixerat silentium P. Papebrochius, ego rumperem, pauca quæ ad rem faciebant, modeste (ita puto, et judicare poterit Lector) illis reponens. Ad Libellum enim supplicem reposui Brevem instructionem, eamque manuscriptam solummodo, ad informandum eos, quorum intererat; quæ non nisi post decennium publici juris facta est cum altero meo scripto; edita jam Exhibitio errorum a P. Provinciali. Eandem Instructionem et alia nonnulla his subjicio perennatura (ut ne querantur amplius RR. PP. Carmelitæ, nulla nos scripta sua dignari responsione) subjicio, inquam, his Instructionem brevem; et quidem primo loco, utpote primo R. P. Provincialis libro oppositam: subsequetur Epistola familiaris, opposita libro ejus secundo: addetur Expositio amica, opposita tertio: hisce autem, seorsim prius excusis, adhærescero postremo poterit Post-scriptum ad præmissa, tam nostra, quam Carmelitana scripta, ut a Brevis instructione exorsi scriptionem nostram, Post-scripto brevi terminemus, æternum, si modo liceat, tacituri. Accipe igitur hic, Lector, Opuscula illa, pro Chronologia Patriarcharum Alexandrinorum, primo quidem Junii Tomo destinata, uti monuimus in hujus Præfatione; sed illis, quæ Apologetica sunt editorum hactenus voluminum, ac proinde hunc sibi locum vindicare videntur, locum suum cessura,*

D
qui edidit
an 1683 Li-
bellum sup-
plicem cum
Synopsis,

et illo nihil
efficiente,

ut Romæ
curet pro-
hiberi Acta
Sanctorum

E
edit an. 1693
Exhibitio-
nem errorum

et Motivum
Juris ejus-
que Appen-
dicem:

quibus re-
spondetur
per aliquot
nostros Li-
bellos.

F

ut historia
ecclesiastica
erroribus
purgetur.

Sic tempore
tacendi ser-
vato diu,

loqui etiam
capimus ob
auctorita-
tem P. Pro-
vincialis,

BREVIS INSTRUCTIO

CIRCA LIBELLUM SUPPLICEM,

Qui Sanctissimo Domino Innocentio XI, pro origine, et antiquitate Ordinis Carmelitarum, variisque illius historiis, a S. Congregatione Rituum iterato recognitis et approbatis; nec non SS. Pontificum Bullis; adversus P. Daniele Papebrochium Soc. Jesu, eas ut commenta et imposturas explodentem; exhibitus est per Fr. Sebastianum a S. Paulo, Provincialem Provinciæ Flandro-belgiæ, Ordinis FF. Beatissimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo: quique editus dicitur, Francofurti apud viduam Zudbrodt.

Etsi Veritas odium pariat apud multos, apud matrem suam tamen, Ecclesiam, dico, Romanam, parere nil nisi amorem potest illustrantibus ipsam, e tenebris in lucem protractam. Utrumque Veritatis partum, odium nempe et amorem, ipsam illustrando, sibi peperit P. Daniel Papebrochius, decessorum suorum exemplo laudabiliter atque indefesso studio Sanctorum gloriam cum veritate promovens, colligendo illustrandoque ipsorum Acta, tanta cum utilitate Religionis Catholicæ, ut ipsi in Hollandia acatholici Doctores ac Prædicantes fateantur, hactenus nullum prodiisse Opus, quod continuatam in Ecclesia Catholica ad nostra usque tempora Sanctitatem, sacrarum Traditionum atque Rituum successionem, Doctrinæ per singula secula conformitatem, aliaque plura, manifestius commonstret, quam *Acta Sanctorum*, a P. Joanne Bollandi inchoata, communi bonorum plausu excepta, singulari Summorum Pontificum favore promota; adeo ut Alexander VII eorum Auctores, tum temporis Godefridum Henschenium et Daniele Papebrochium, e Belgio in Italiam evocaverit, ac bibliothecas, tum Vaticanam, tum reliquas omnes, ipsis examinandas patere, dato ad hoc diplomate, voluerit.

2 Inde in Belgium reversi Patres, ingenti sacrarum notitiarum thesauro divites, ceptum Opus feliciter prosecuti sunt. Cum vero ad Acta S. Bertholdi, primi Carmelitarum, ut ipsimet vocant. Prioris Generalis, die xxix Martii illustrata, ventum esset; ne vel a proposito sibi veritatis studio recederent, vel indignationem PP. Carmelitarum incurrerent, tractando quæstionem de origine Ordinis; ab hac abstinendum sibi, salva veritate et amicitia prædictorum Patrum, putaverunt, Acta S. Bertholdi tantum illustrasse contenti, nulla penitus sententiæ suæ de antiquitate Ordinis facta mentione. Patet hoc legenti eadem Acta, impressa Tom. 3 Martii pag. 787. Utinam prudens hoc atque innocens de antiquitate Ordinis silentium (quid enim silentio innocentius prudentiusque, ubi loqui quod sentis, prævides displicitarum offensurumque?) omnibus æque ac plurimis e PP. Carmelitis probatum fuisset! Uni præcipue P. Francisco Bonæ-spei displicuit, qui proinde arrepto calamo librum composuit sub hoc titulo, *Historico-Theologicum Carmeli Armamentarium*; ubi per triginta et amplius paginas, contra PP. Henschenium et Papebrochium nominatim agens, ipsorum silentium, quod dixi, acriter perstringit; ejusque rationem publice reddi, prolixè exposcit. Neque hæc mihi ita asserenti credi velim: *Armamentarium* ipsum pro me, quæ asserui, probabit.

3 Ita per scriptum publicum provocati Patres præ-

dicti, et sua, et Operis sui interesse putaverunt, publico similiter scripto satisfieri provocanti: adeoque Tom. 1 Aprilis a pag. 764, ad Vitam S. Alberti, rationes silentii sui exponunt. Verum prius quam rationes istæ typis ederentur, subodorati PP. Carmelitæ, illas expectatione sua solidiores esse; provocationis suæ consilium damnarunt; omnemque continuo moverunt lapidem, tum per se, tum per ipsum Societatis Jesu Præpositum Generalem, ut earum editionem impedirent; obtinueruntque re ipsa illum in finem epistolam a dicto Generali P. Oliva, quam et impresserunt *Libello suo supplice*, de quo agimus, pag. 10. Sed uti nunc in hoc *Libello*, ita tunc apud P. Olivam callide tacerunt de *Armamentario* et expostulatione, publicæ luci a sedatis; quæ cum P. Generalis ex suorum informatione postea cognovit, ægre ferre non potuit, responsionem paratam publice postulanti reddi. Porro quæcumque in prædicto *Libello supplice*, pro pace conservanda a PP. Carmelitis gesta, speciose dicuntur, post violatam ex parte illorum pacem per editionem *Armamentarii* gesta esse, observandum studiose est. Iterum dico, studiose observandum esse, *Armamentarium Carmelitarum P. Francisci Bonæspei*, publice provocantis atque obtestantis P. Papebrochium, ut suam de antiquitate Carmelitani Ordinis sententiam ferret, multo prius fuisse editum, quam ipse illius mentionem vel verbo fecerit. Patebit id utriusque scripta inspicienti. Atque hoc modo abunde refutatum est, quidquid in *Libello supplice* ejusque *Synopsi*, objicitur non recte P. Papebrochio, quasi primum ipse offensionis posnerit lapidem.

4 Circa reliquum porro *Libellum*, etsi nihil quidquam contineat, quod non pridem aut refutatum, aut gratis asserti monstratum aut scriptis supposititiis atque apocryphis niti ostensum sit; notanda nihilominus nonnulla veniunt. Ac primo quidem, quod variis locis reus agatur Papebrochius læsæ Majestatis Pontificæ, propterea quod Bullis aliquibus minorem, quam par sit, reverentiam deferat: scilicet iis Bullis, quas pridem Tom. 1 Aprilis pag. 788, a num. 101, demonstravit apocryphas esse, nec ab ullo unquam Pontifice datas. Quasi vero Ecclesiæ sanctitas auctoritasque sine figmentis salva esse non possit.

5 Non item, quod a num. 23 auctoritate Pontificia canonizatum antiquitatem suam velit *Libelli* Auctor: sed vereor ne eadem auctoritate antiquiorem faciat Ordinem, quam ipse velit, ac nomen Fundatoris ab Elia ad Enochum transferre cogatur. Nam numero suo 25 ex Julii II Bulla, qua priores omnes confirmari ait, hæc ipsa verba pro se adfert, scilicet, *Carmelitas Sanctorum Prophetarum Eliæ, Elisei, et Enoch... successionem hereditariam tenere.*

satisfit a nostris,

E

damnantibus mox Carmelitis controversiæ auctoribus, expostulationem suam.

F

Libellus supplex nihil argumenti novi habens,

probat Ordinem ab ipso Enoch institutum esse.

A Ex quibus si quid pro antiquitate ac veri nominis AUCTORE C. J. Institutore probetur; non solum probatur, Eliam atque Eliseum (ut volunt Carmelitæ) sed Enœchum quoque (quod tamen nolunt illi) et quidem primum, utpote tempore priorem, veros Ordinis Carmelitani Institutores esse.

Officia Eccl.
nil evincunt
pro anti-
quitate,

6 Tertium noto, nimis indulgeret præsumere Auctorem *Libelli*, ad evincendam antiquitatem prætensam, satis esse, quod illius mentio fiat in Officiis Ecclesiasticis, per sacram Congregationem Rituum aut permissis aut approbatis. Fateor, ex ejusmodi approbatione historiis auctoritatem accedere, neque ullus id negaverit Catholicus: at vero accedere talem, ut falsum subesse non possit historiis, sub approbatione tali legi permissis; aut ut viri eruditi prohibeantur circa illas disputare, ab iisque ratione bona nixi dissentire, ne ipsa quidem sacra Congregatio prætendit. Patitur enim de facto quæstionem agitari de S. Dionysio Parisiensium Patrono, an scilicet idem sit (quod Breviarium Romanum manifeste asserit ad diem ix Octobris) cum Areopagita, an vero diversus: item, an a S. Clemente seculo primo missus sit in Galliam; an tempore Decii seculo tertio. Patitur similiter de historia S. Marthæ,

B ad xxix Julii relata, disputari. Patitur etiam (ut nec disputari de ea velant: plura missa faciam) contra adventum S. Jacobi in Hispaniam, ad xxv Julii a se assertum, rationibus pugnari. Patitur denique, ab ipsis PP. Carmelitis in controversiam vocari, an S. Dionysius Papa Confessor, qui seculo tertio Ecclesiæ præsedet, Carmelita, ut aiunt; *Martyr* fuerit nec ne. Patitur, inquam, Ecclesia de historiis illis dubitari disputarique, tametsi in Breviario aut Martyrologio Romano legantur, atque inde non unius tantum Religiosi Ordinis, sed quasi totius Ecclesiæ traditio fieri videantur; neque injuriosum sibi putat, si quis oppositam assertioni suæ in historiis, Breviarii sententiam teneat. Quomodo igitur Ecclesia non patietur similiter quæstionem institui de historiis, in privato alicujus Ordinis Breviario contentis, aut ex speciali S. Congregationis favore recitari permissis?

multo minus
id faciunt
Officia Ordinis
privata,

7 Quomodo item injurius censeri possit cupiam Ordini, qui ab illius Breviario ac traditione particulari, nixus ratione bona et auctoritate: Historicorum alicujus notæ paucæ omnium, recedat? Sed neque ipsi PP. Carmelitæ præcipui, in hoc consentiunt Auctori *Libelli supplicis*: siquidem ea super re apud S. Congregationem mota difficultate ab Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Auberto vanden Eeden, Antuerpiensium Episcopo; responderunt PP. Carmelitæ Romani utriusque Ordinis, et quidem ipsi Reverentissimi Generales; *Nihil se auctoritatis prætere de Officiis suis inesse, præ aliis continuentibus historias antiquas, de quibus exacta certaque haberi modo notitia non potest*; ut videre est tom. 2 Maji pag. 716 a num. 29. Sed neque parem inesse auctoritatem Officiis Regularium privatis, circa historias antiquas, recentissime compositis, et a S. Congregatione pure permissis, atque inest Officiis Ecclesiæ universalis, ab omni memoria legi solitis, et speciali approbatione confirmatis, ex dictis supra manifestum est.

aut Theologi,
idem histori-
cum hic sup-
ponentes, non
examinantes;

8 Quartum denique noto, in *Libello supplicis* num. 53 undequaque congeri auctoritates Scripturarum, partim antiquiorum, partim recentiorum duodecimo seculo. Et antiquiores quidem non nisi duo vel tres citantur, iidemque fidei aut suspectæ, aut omnino nullius esse convincuntur, tom. 1 Aprilis pag. 760 a num. 50. Recentiores vero, præsertim cum plerique hujus aut præcedentis seculi sint, neque ex professo ac studio proprio, sed unius fere a bulensis fide antiquitatem protensam obiter attin-

gant, parum morari debent ex coævis auctoribus studio singulari illam examinantes, et appensis diligenter in utramque partem rationibus, tandem mature sententiam suam proferentes. Sed neque obtinent auctoritates pleræque id quod prætenditur, neque evincunt quidquam amplius quam P. Papebrochius ultro concedit. Vide enim sis *Libellum* a num. 69, ubi auctoritates Cornelii a Lapide, Francisci Suarez, aliorumque afferuntur; comperies Auctores præcipuos passim uti particulis similitudinis, dicendo, Eliam *tamquam* Patronum atque Institutorem esse Carmelitarum; Carmelitas *quasi* posteros Eliæ esse; item, *quasi* hereditariam successionem in Monte Carmelo tenere.

nec aliud
asserentes,
quam Pape-
brochius ultro
concedat,

9 Nihil autem horum negat P. Papebrochius: quin imo docet, quomodo PP. Carmelitæ Prophetam Eliam appellare possint *Ducem, Patrem, Auctorem*, et (si ita volunt) *Institutorem suum*; hoc nimirum sensu, quod per revelationem Prophetæ et jussu ejusdem (quod hactenus fere ignotum, S. Bertholdo prius Priori accidisse, ex contemporaneo Scriptore, tunc Carmelum invisente, ostenditur) Ordo Carmelitæ initium sumpserit; quemadmodum Ordo Servorum S. Mariæ, ob similem revelationem, illam nuncupat *Fundatricem suam*. Concedit igitur isthæc ultro Papebrochius, et eatenus optime meretur de Ordine Carmelitano, quod solidum ipsi principium assignet retinendi adeo amatum, Eliæ ut Institutoris, titulum: unum interea deprecans, ut ne rem incredibilem, et Acta Sanctorum scribenti maxime importunam, cogatur admittere; videlicet, Ordinem religiosum a Christo nato duodecim fere seculis extitisse, et toto illo tempore nulli cuiquam Scriptorem distincte innotuisse; eundem continuatam sine interruptione, a temporibus Eliæ ad duodecimum usque Christi seculum, successionem tenere; et id auctoribus aut domesticis traditionibus, utrisque seculo duodecimo multo junioribus, credi debere. Inde enim fieret, ut pariter cogeretur Papebrochius in *Actis Sanctorum* adscribere eidem Ordini, quotquot fere Palæstina aliæque regiones vicinæ incolas habuere sanctos, puta SS. Hilariones, Serapiones, Spiridiones; Item SS. Basilios, Gregorios, Nazianzenos, Cyrillos Alexandrinos; sed et Joannem Bapt. et ipsam Beatiss. V. Mariam. Hi enim omnes, præter innumeros alios, nominatim a PP. Carmelitis inter suos annumerantur, nonnullique etiam variis in locis habitu Ordinis donantur, contra præceptum Urbani VIII.

E

docens, quo-
modo Elias
institutor ha-
beri possit,

10 Porro Papebrochium, sensu prædicto, concedere Eliam PP. Carmelitis, patet tum alibi, tum ex tom. 2 Maji pag. 710 num. 9. Quousque autem se extendat ipsius impugnatio, melius intelligi non potest, quam ed verbis impugnantis, quibus ibidem pag. 710 num. 18 ita loquitur: *Denique aliud nihil concludam, quam prætensas Carmelitani Ordinis antiquitates ejusmodi esse, ut de iis possit non imprudenter dubitari; atque ipsos dubitantes nullum facere injuriam Ordini, sive cum de iis agere subterfugiant, majoris boni respectu; sive cum loqui coacti, tandem ingenuè confitentur, quid sentiant: quorum primum in Martio secundum fecimus in Aprili.*

F

et quatenus de
antiquitate
Ordinis dubi-
tet,

11 Denique sine annotatione prætermittere nequeo, quod Auctor *Libelli*, in ipso supplicationis exordio, non minus asseveranter de P. Papebrochio, et quidem primo loco, quam deinde de Patribus sui Ordinis pronuntiet, interdictum tam illi quam istis a Sanctitate sua ulteriori circa rem controversam scriptione: quod de sui quidem certo scite potuit; de illo, nimis temere, ne dicam injuriose, affirmavit, Demus tamen ita esse: profecto si istiusmodi interdictum respectu P. Papebrochii re ipsa factum fuisset, non potuisset severius sibi ipse im-

nullo Pontifi-
cis jussu pro-
hibitum de illa
scribere,

sed sponte
sua silens.

A perasse silentium, quam tenuit hactenus; et constanter deinceps tenere animum obfirmavit, nihil importunis quibusvis adversæ partis libellis, ad respondendum identidem provocantibus, a proposito dimovendus; utpote existimans, hactenus allata a se argumenta, ad elucidandam quæstionis propositæ

veritatem, satis esse veritatis amantibus; nulla factis unquam fore aliter affectis. Utinam eadem mens religiosissimis ceteroquin Patribus Carmelitis etiam post interdictum, fuisset, nullumque scriptum eorum, seu proprio seu alieno nomine editum monstrati posset! Utinam et modo foret!

AUCTORE C. J.

EPISTOLA FAMILIARIS

Ad Rev. Adm. P. Sebastianum a S. Paulo, Provincialem Provinciæ Flandrobelgiæ Ord. FF. Beatiss. Virg. Mariæ de Monte Carmelo, olim Sacræ Theologiæ Professorem Lovanii, circa librum ejus, qui inscribitur;

EXHIBITIO ERRORUM,

Quos P. Daniel Papebrochius S. J. commisit contra Christi Domini paupertatem, aetatem etc: Summorum Pontificum Acta et Gesta, Bullas, Brevia et Decreta; Concilia, S. Scripturam, Ecclesiæ Capitis Primatum et Unitatem; S. R. E. Cardinalium dignitatem et auctoritatem; Sanctos ipsos; eorum cultum, reliquias, acta, scripta; Indulgentiarum antiquitatem; Historias sacras, Breviuria, Missalia, Martyrologia, Kalendaria; receptasque in Ecclesia traditiones ac revelationes; nec non alia quævis antiqua monumenta Regnorum, Regionum, Civitatum, ac omnium fere Ordinum; idque non nisi ex meris conjecturis, argutiis negativis, insolentibus censuris, satyris ac sarcasmis; cum Ethnicis, Hæresiarchis, Hæreticis, aliisque Auctoribus ab Ecclesia damnatis; anno MDCXCVI oblata S. D. N. Innocentio XII.

ADM. REVERENDE PATER, PAX CHRISTI.

Tria præcipue
agit Exhibitio
errorum,

Vidimus librum Paternitatis vestræ adm. Reverendæ, cujus titulus incipit, *Exhibitio errorum*. Reliquus hic iterari refugit, ne Auctori suo, pro religiosa modestia, qua subditis præluere Provincialis debet, ruborem demum injiciat. Liber ipse duo potissimum tractare videtur; alterum, ut stabiliat summam antiquitatem sacri Ordinis sui; quod opto fieri posse: alterum, ut ad stabiliendam antiquitatem illam, convellat *Acta Sanctorum*; quod Sanctorum Cultores improbare debent omnes, et desperatæ causæ vestræ indicium esse censent. Non enim sunt facienda mala, ut eveniant quæ putatis bona. Tertium quoque addi posset; stylus, commoti animi index; epitheta, æquis auribus gravia; termini, invidiam concitare nati; sententiæ partis alterius truncatæ, pro integris passim venditæ; tituli, plura promittentes, quam demonstrent: suppositiones, non fundatæ, et nunquam probatæ, nec facile probandæ; Censores, qui partem inauditam, nec lectis ejus scriptis, condemnant, minus æqui; et alia ejusmodi plura. Sed bona causa talibus adminiculis nulla indiget.

eius respon-
demus qua-
tenus lacerat
Acta Sancto-
rum,

2 Ad primum nihil attinet respondere, præter dicta pridem suis locis, Patern. vestræ non ignota, et hactenus sibi constantia. Tertium, commiseratione potius, quam responsione dignum est. Secundum considerari potest. Sed cum in illo jam Patern. vestra non tam exagitet P. Papebrochium, quam laceret (si Superis placet) ipsa *Sanctorum Acta*, a populo Christiano utiliter legi solita; ab historiæ ecclesiasticæ peritis ample probata; a Præsulibus, Episcopis, Cardinalibus, summis Pontificibus varie promota; ab omnibus denique, non livido oculo illa

legentibus, passim laudata; cum, inquam, Patern. vestra ita tractet indigne *Acta Sanctorum*; nihil miretur, quod nunc silentium rumpamus: non jam causam privatam nostram et scripta de origine Ordinis vestri, sed causam Ecclesiæ et Sanctorum omnium publicam defensuri.

3 Quamquam ne hanc quidem mihi defendendam sumere velim, illo quo vobis placeret modo; describendo librum, et respondendo ad singulos paragraphos vestros: sed, monendo Lectorem, ut cum pervolverit librum vestrum, citata ibi ex Actis Sanctorum loca ipse per se dignetur inspicere, legens præmissa et subjuncta. Hanc ego refutationem libri existimo sufficere et optimam fore. Quod si minus recte nos passim accusari viderit idem Lector, innocentiae plaudere; si quid erratum notaverit, benigne nobis indicare dignabitur. Id enim palam esse eruditus omnibus cupio, paratos fore nos, quicumque indicati fuerint errores, cum gratitudine animi corrigere, exemplo decessorum nostrorum, qui id præstiterunt, in ætate S. Francisci de Paula, in Officio sanctissimi Sacramenti, in aliis.

parati muta-
re quod erra-
tum est,

4 Questi fuerant RR. PP. Minimi, prægrandem sancti Patriarchæ sui ætatem, non recte a nobis imminutam esse. Questi item RR. PP. Prædicatores, male negatum a nobis Divo Thomæ auctori totum Officium prædictum. Utrique productis rationibus ostenderunt querelarum suarum verosimilem æquitatem; et continuo obtinuerunt correctionem nostram, mutatis quæ mutanda erant. Et ecce cessarunt ipsorum querelæ; successit gaudium nostrum ex elucidata magis veritate; perstitit religiosa pax, amor, concordia. Utinam similiter RR. PP. Carmelitæ rationibus non vanis, aut male suppositis argumentis, probent vera esse, quæ esse cupiunt; nos similiter prompti sumus futuri ad subseribendum veritati monstratæ.

uti alibi feci-
mus

5 Videri etiam potest *Protestatio iterata* tomo 6 Maji

A Maji præfixa, ubi adm. Rev. D. Claudio Castellano, Canonico Parisiensi, obstrictos nos esse fatemur; et Papebrochius, tamquam singulariter merito de se et *Actis Sanctorum*, eidem inscribit, grati animi causa, amplam Dedicationem, *Poralipomenis od Conatum in Catalogos Romanorum Pontificum* præfixam, quod inter legendum *Acta Sanctorum* notare errores, nobisque indicare dignatus fuerit. Si eundem scopum inter legendum *Acta* habuit Patern. vestra, quem iste; et si veritatis illustrandæ studio collegit operose tam multa in libro suo, gratias eatenus agimus: sed aliud etiam beneficium addi rogamus, ut Patern. vestra (neque enim ipsamet crediderit, omnia, illic a se congesta, errores esse) errores veros maturo examine e libro suo excerpere, et scriptos aut typis seorsim editos communicare nobiscum dignetur. Quo facto, majori nos beneficio affectos putabimus; quia magno. labori, lectione libri vestri perdendo, parcituri simus, sanctiore studio utilius occupati.

B Quod si animus mihi foret contentionis cupidus, deberem exemplo Patern. vestræ scrutari atque invidiose explicare librum vestrum, uti explicantur a vobis *Acta Sanctorum*: ausim spondere futura (ita me Sancti juvent) ut plura proferam e libro vestro reprehensione digna, quam ex *Actis* vos produxistis. Atque illud imprimis ubique in vobis reprehendam; quod temere ipsi reprehendatis, quæ passim reprehendenda non sunt, iudicio Eruditorum. Vin' pauca, quæ paucis dici et facile intelligi possunt, hic notem? Arguimur docere, Constantinum Magnum, non a S. Sylvestro Papa Romæ, sed ab alio Nicomediæ sub vitæ finem salutari fonte lavatum esse; non credere pari firmitate, Evangelistam Lucam fuisse Pictorem, ac, fuisse Medicum: non admittere imagines omnes, quæ variis locis honorantur, et a S. Luca pictæ feruntur, revera tales esse: repudiare historiam Inventionis sanctæ Crucis; *Acta* S. Sylvestri Papæ; Bullas, quibusdam Pontificibus affictas; librum Joannis Hierosolymitani, de institutione Monachorum ad Caprasium; Epistolam, sub nomine S. Cyrilli, tertii in Carmelo Prioris, sese commendantem; Vitam S. Angeli Carmelitæ, ab itinerum ejus individuo socio, ut volunt, compositam; et sexcenta ejusmodi.

C 7 Magnum crimen, et ante hunc diem ab historicæ rudibus inauditum! Næ ego vices doleo Patern. vestræ, quod tam inconsiderate famam suam ludibrio exponat, vel ipsis in historia ecclesiastica titonibus, cum talia arguit ac reprehendit in Papebrochio, quæ Eruditi passim amplectuntur: ita persuasi auctoritate veterum et elucidatione recentiorum. Vere non una nocte aut subita metamorphosi Theologus bonus, bonus evadit Historicus. Si antiquos legisset auctores Patern. vestra, si legisset recentes, oculorum animique acie in veritatem intenti; non verteret Papebrochio crimini, quod laudi potius vertendum est.

8 Primo loco arguitur, quod Constantinum Magnum sub finem vitæ, non a S. Sylvestro baptizatum, dicat. Non gratis id dicit Papebrochius, secutus auctores probatissimos, cœvos Constantino atque ad ætatem ejus proxime accedentes. Illos producere (tametsi longior futurus sum, quam vellem) in gratiam Patern. vestræ lubet, ut hic eos legat, sine confusione tamen sui, si possit. Exemplo ex uno de reliquis judicabit Lector.

9 Primus, et cœvus Constantino, et gestorum ejus scientissimus, prodit Eusebius Pamphili, Cæsareæ in Palæstina Episcopus, describens accuratissime extremum ejus morbum. iter, baptismi desiderium, baptismum ipsum, testamentum, obitum; quæ legi

possunt libro ejus quarto de Vita Constant. cap. 61 et seqq. Et de baptismo quidem scribit, quod in suburbano Nicomediæ convocatis Episcopis infirmus Imperator, desiderium suum baptismi suscipiendi declaraverit, ab iisque solenni ritu divinis ceremoniis peractis, sacrorum mysteriorum particeps factus sit. Et postquam omnia rite impleta sunt, candidis ac regiis vestibus, lucis instar radiantibus, est amictus; et candidissimo in lecto recubuit, nec purpuram contingere amplius voluit. Non potuit Eusebius, qui historiam hanc scripsit sub Constantio Constantini filio et successore, non scire, quid patri ejus factum fuerit, præsertim in re tanti momenti et tam sollemniter acta: nec præsumi potest ausus fuisse mentiri, a toto mundo mox redarguendus.

10 Anno ab obitu Constantini vicesimo secundo coacta fuit Synodus Ariminensis, in qua, præter Arianos, interfuerunt Episcopi plures quam trecenti Catholici; qui omnes, in Epistola sua Synodica ad Constantium Imp. extante apud Athanasium græce, dicunt, *Ἐπειδὴ Κωνσταντῖνος, ὡς ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς...* Constantino, post baptismum susceptum, vita functo.

11 Eandem sententiam Athanasius, dum Epistolam Synodicam operibus suis inserit ac approbat, similiter approbasse censendus est: non id facturum profecto, si aliter se res circa baptismum prædictum habuisset; quod ipse, si quis alius, ac totus pene Orbis Christianus tum novisse poterat. Id etiam ostendit S. Ambrosius, semper in Occidente (ni fallor) commemoratus, et anno post Constantinum sexagesimo mortuus, in Oratione quam habuit de funere Theodosii Imp. in qua de Constantino mentionem faciens, ait; *Cui baptismatis gratia, in ultimis constitata, omnia peccata dimisit.* Adde Hieronymum, non admodum multis post Ambrosium annis mortuum. Dicit is in Chronico, Constantinum, extremo vitæ suæ tempore, ab Eusebio Nicomediensi Episcopo, baptizatum esse.

12 A morte Hieronymi potissimum floruerunt, in Oriente Historici Græci, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Continuatores Eusebii: quorum primus an. 440 vivens, in Historia sua Ecclesiastica lib. 1 cap. 39 editionis Valesianæ notat, Constantinum, ἐν προαίτιῳ διὰ τὴν τῆς Νικομηδείας, τοῦ Χριστιανικοῦ μεταλαμπάδνειν βαπτίσματος; in subitio Nicomediæ degentem, baptismum Christianum suscipere.

13 Suppar Socrati Sozomenus, in sua pariter Historia Ecclesiastica lib. 2 cap. 34; rem eandem verbis non multum discrepantibus explicat. Paucissimis post utrumque annis obiit Theodoretus, Episcopus Cyrensis, cujus Græcus textus sic sonat Latine: Cum Imperator Constantinus esset Nicomediæ in Bithynia, graviter agrotare cepit: cumque secum consideraret quam incertus sit humanæ vitæ exitus, donum sacrosancti baptismotis accepit. Ad hoc namque tempus istud ideo distulerat, quod magno tenebatur desiderio, hoc salutare lavacrum in Jordane fluvio percipiendi.

14 Proximus illos sequitur Gelasius Cyzicenus, Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, Actorum in Concilio Nicæno collector: de quo Photius in Bibliotheca Cod. 88 sic scribit: Desinit Gelasius in Imperatoris Constantini Magni obitu, quando, divino remissionis peccatorum lavacro suscepto, vitæ hujus maculas, quas communi mortalium sorte contraxisse oportuerat, una eluit. Baptismate vero tinctum refert ab orthodoxo Sacerdote, sacroque ritu; non autem, ut quidam prodiderunt, ab hæreticorum aliquo. Longiorem autem hanc baptismati obvenisse moram, quod ipsis Jordanis fluminis aquis tingi vehementer optasset.

15 Quid attinet hisce alios, mediæ ætatis ac recentiores, annumerare; Cuspinianos, Perronios, Patavios

Synodo Ariminensi.

SS. Athanasio, E

Ambrosio

Hieronymo,

Item ex Socrate,

Sozomeno, F

Theodoretu,

Gelasio Cyziceno,

et aliis
plurimis;

A *Petavios, Lambecios, Valesios, Pagios?* In idem consentiunt cum prædictis omnes, Constantinum sub finem vitæ (addunt plerique *Nicomediæ*) baptizatum fuisse, mortuo pridem Romæ Sylvestro. Quare satis sit unum audire, omnium quodammodo loquentem ore, eruditissimum *Petavium*. In *Rationario temporum* lib. 6 cap. 1 anno 337 sic habet: *Ipsa Pentecostes die moritur Constantinus, in suburbano Nicomediæ; ubi paulo ante mortem baptizatum esse PLERIQUE VETERUM affirmant: quibus Cardinalis Perronius nuper adstipulatus est, dum post Nicænam Synodum baptizatum ab Eusebio Nicomediensi Constantinum asseruit.*

quos si legis-
set Amicus,
sine confu-
sione sua
tacuisset.

16 Si illa legisset Patern. vestra, quod utique oportebat ab Historico factum esse; qua fronte ausa fuisset vel hiscere contra Papebrochium, quod tot, tam gravium et antiquissimorum juxta ac recentium scriptorum sententiam, de baptismo Constantini, amplectatur; relicta altera de Baptismo Romano, quæ præcipue nititur pseudepigrapha Melchiadis Epistola, et improbanda in multis Vita Silvestrina, quæ fere fundamentum fuit cur posteri id crediderint multi? Habet hic Patern. vestra exemplo in uno specimen eruditionis, et arguementum confusionis suæ. Hanc ne augeam, missa facio reliqua objecta, majora Papebrochii crimina inspecturus, qualia præferunt Tituli vestri plerique, paragraphis præfixi, ubi passim notatur, *Translationes Sanctorum, Brevia Apostolica et Bullas explodere, et arguere imposturæ: effutire suæ: per imposturam agere: impugnare cum hæreticis Imagines sacras et Reliquias Sanctorum: imponere Sedi Apostolicæ, etc.* Graviores sunt hæc enimvero. Sed quid horum probat textus, Titulis tam sacris subjectus? Judicent æqui partis utriusque Lectores. Ego tantum dico, Theologiam mihi meam non permittere, ut talia regeram in Auctorem, magis meritum, ac nocentiorum.

sed majora
sunt, illa ip-
si imputan-
tium,

17 Possem vicissim ornare Patern. vestram (si par pari referre vellem) elogiis æque honorificis, idque majori cum jure, tum quia provocor, tum quia innocentiae patrocinor, non talia merita. Sed unum pro omnibus sit; non meis verbis leviter effutitum, sed authenticum, probe testatum, et publica auctoritate convictum. Dudum penes me est instrumentum authenticum, quale dixi, publica auctoritate Parisiis anno MDCLXXXIII die xii Novembris factum, curante Amplissimo viro, Antonio de Vyon, Domino d'Herouval, Consiliario Regis sui, circa imposturam veram atque palmarem, a Patribus vestris commissam Leodii eodem anno, in impressione infamis libelli, Papebrochium ac Societatem nostram criminantis; cui titulus, *Réponse à la lettre, qu'on a vu courir à Liège depuis peu, sous le titre de N. Conseiller du Roy, contre l'origine et la succession de l'Ordre des PP. Carmes. A Paris; chez la Roche, à l'enseigne de la Vierge, 1683.* Adeo placuit vobis libellus iste, ut etiam latinitati donatus sit, alterius deterioris farinae, *Sulisburgi*, uti præfertur, apud *Gottifridum Junck*, nuspiam illic notum typographum, anno MDCLXXXIV impresso, sit insertus; ubi titulus, gallice modo hic præmissus, sic redditur latine: *Responsio ad Epistolam, quæ visa Leodii grassari sub titulo N. Consilarii Regii, contra Originem et successionem Ordinis Carmelitarum.*

utpote infami
libello
suo præfi-
gentium

18 Locum impressionis, Latinus hic interpres, uti et impressoris nomen, caute prætermittit: ubi auctor Gallicus locum impressionis posuerat *Parisios*, et impressoris nomen *La Roche*: cum tamen constet mihi, ex amicorum litteris, 16 Julii an. 1683, in loco impressionis datis; Libellum prædictum *Leodii* impressum esse, impressore *Grisson*, sur le vieux marché, in veteri fora. Additur præterea sub calcem libelli *Approbatio*, quæ solet esse Censoris,

ejusdem ingenii, id est fictitia, quantum quidem ego potui rescire. Nomen Auctoris, probe mihi descriptum, non debeo indicare Patern. vestræ, quæ illum ignorare non potest: vulgo autem indicare non volo, caritatis causa. Sed præcipua, et (si ita malis) unica imposturæ ratio in hoc consistit, quod Auctor ille vester præfixerit Epistolæ suæ, quæ totum fere conficit libellum, prædicti Ampliss. Domini d'Herouval, rerum omnium ignari, et factum vestrum, ubi rescivit, ægerrime ferentis, illustre nomen. Quapropter ut famæ ac nomini suo consuleret, putavit notam adeo turpem per publicos Tabelliones ac instrumenta a se atque familia sua arcendam. Instrumentum, ut dixi, authenticum penes me est, quod semel impressisse in prima hujus Epistolæ editione, satis sit, ut parcatur honori Ordinis. Judicare Lector inde plura posset de sincera fide Patern. vestræ ac suorum, quam ego velim hic exprimere. Judicabit etiam eadem de re, majori cum certitudine, si inspexit Bullam Clementis, Papæ X, datam Romæ die vi Maji MDCLXIII, relata in Bullario novo, Bulla xxxiv.

19 Summo denique crimini datur Papebrochio, quod nonnulla teneat in re historica; quæ Lutherus, Calvinus (quos tamen is legit numquam) Launoyus ac Natalis Alexander docuerunt. Quasi vero nihil reperiat veri inter errata plorima hæresiarcharum. Quid vetat, uniones luto permixtos colligere ac servandos reponere? Meminitne Patern. vestra, quod Article suo 13 § 13 num. 101, in quem casu incido, ad probandum quædam dicta sua, advocat *Auctores Bibliothecæ Tigurinæ*, cognitos a se ut hæreticos? Nuspiam advocat P. Papebrochius Lutherum aut Calvinum, nuspiam Auctores Bibliothecæ prædictæ. Quod illorum doctrina immerenti imputetur, debet cum aliis ejusmodi beneficiis Patern. vestræ. Miserum vero Launoyum (sed in Carmelitas peccavit) ac magis etiam miserum Alexandrum, quod uterque passim hæreticos comitari, jubente Patern. vestra, debeat; atque Alexander insuper debeat Papebrochii causa culpam neutrius liere, coactus (quasi immemor esset calamitatis suæ qualiscumque) identidem audire ex Patern. vestra, cum ingenuorum indignatione, *damnatum se ab Ecclesia esse*. An religiosum est afflicto addere afflictionem? et pœnam, a Superiore semel inflictam, ab æquali, nihil injuriæ passo, sæpius iterari?

20 Nolim ego R. P. vestro Philippo Teissiere, qui anno 1682 coram Capitulo Provinciali, Biterris coacto, Historiam Carmelitanam. Thesibus Episcopo loci dicatis, theologice defendendam suscepit, exprobrare, quod Theses ipsius, et in Thesibus Historia Carmelitana, Romana censura notatæ ac legi prohibitæ sint. Et quam multa vos etiamnum sustinetis, quæ damnatis illis Thesibus continentur? Quod Papebrochius citet subinde, ac laudet etiam, Natalem Alexandrum, vitio ei dari non potest; cum id fecerit prius quam libri illius proscripti fuerint: quemadmodum ad crimen imputari non potest ulli, qui hodie laudaverit librum, multa bene ac erudite disputantem; si is forte, propter detecta quædam errata, post mensem aut annum, in Indicem librorum prohibitorum referatur. Papebrochium autem ante damnationem Alexandri prædicti, tantummodo usum fuisse libris ejus, scivit Patern. vestra, citans Art. suo 4 § 7 partem textus hac super re Papebrochiani, Sed cur non totum? An ex toto textu patuisset sinceritas Papebrochii; et omni culpa a legentibus totum, absolvendus putabatur? Totum igitur accipe ex Conatu Chronico-historico pag. 5 num. 20.

21 His prænotatis, incipio cum P. Henschenio a primo ac præcipuo Ecclesiæ Capite Christo Jesu, cujus Vicarii

D
AUCTORE C. J.
illustre nomen
Domini d'He-
rouval,

factum pu-
blice dele-
stantis.

E
Objiciunt
Papebrochio,
docere aliqua

a prohibitis
auctoribus
accepta

qui ipsi hæ-
reticos pro
se citant,

et prohibitas
Theses
Biterrenses
sequuntur.
F

Secuti non
Natalem in
aliquibus
ante prohi-
bitionem,

AUCTORE G. J.
e corrigimus
eadem post
prohibitio-
nem,

A Vicarii sunt Romani Pontifices, Petri successores. Sed ecce, ipso tempore, quæ, utriusque Tomi (4 et 5) impressione jam ferme absoluta, pagina hæc, in duobus ultimis numeris mutanda, iberrato destinatur ad præ-
ludium; perfertur Roma gravissimum Sanctissimi Domini Nostri Decretum, publicatum istic an. MDCLXXXIV die x Julii, quo « Libri quidam, Auctore Natale Ale-
xandro, Fratres Ordinis Prædicatorum, in sedecim volumina distributi (præter alios in quatuor opuscula divisos) et a primo usque ad duodecimum seculum inclusive editi, sub titulo, selecta Historiæ ecclesiasticæ Capita, a S. D. N. Innocentio PP. XI, motu proprio et ex certa scientia ac matura delibe-
ratione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine dam-
nantur ac reprobantur, ac legi seu retineri prohibentur; ipsorumque librorum omnium et singulorum impressio, descriptio, lectio, retentio, et usus sub
gravissimis pœnis in decreto contentis, omnino inter-
dicitur. « Ne quis igitur, duos hos Tomos in lucem venire videns post hujusmodi Decretum, et nihilominus in eis dictos libros subinde absque scrupulo allegatos reperiens, observantiam Apostolicarum mandatorum, quam ante singulos Tomos profitebatur, eo in casu desideret; monitum lectorem velim, id, prius quam tale Decretum conderetur Romæ, præcui inde in Belgio esse absque malo dolo factum; et quidem in iis duntaxat argumentis, quæ sola si Auctor ille tractasset, non putamus incursurum fuisse Sanctæ Sedis indignationem tam gravem. Interim etiam sic impressa pro non impressis haberi cupio; et Pontificæ voluntati in omnibus atque per omnia morem gestum desiderans, e seculo septimoque Maji Tomis, jam jam ad prælium postulandis, expungo quæcumque alia loca, dictorum librorum mentionem facientia.

22 Quid ad hanc assertionem positivam, suspicio contraria et male coherens, a vobis loco citato mota? Ille retractat ultro, disertis verbis, cum singulari erga sanctam Sedem Apostolicam reverentia; atquo pro retractatis et non impressis haberi vult omnia, quæ e Natale uspiam adduxerit. Vobis nihilominus lubet suspicari, hanc tam seriam retractionem aliud non esse, nisi verba et voces, ac frivolum in peccato excusationem.

23 Sed ad crimina Papebrochii redeo; non quod eluenda putem, quæ probata non sunt; sed quod operæ pretium judicem, hic etiam crimine in uno (quod pace Patern. vestræ liceat) monstrare æquo Lectori, quid de reliquis sentiendum sit. Paragraphus vester 8 Articuli primi sic inscribitur: Papebrochius ex meris conjecturis impugnât Præputium Christi Domini, Antuerpiæ asservatum. Antuerpiam mihi vellicat aures: Antuerpia, quam ego alteram mihi patriam esse duco diutina commemoratione: Antuerpia, ubi Acta Sanctorum illustrari cœpta, huc usque feliciter, si per vos licet, illustrari pergunt; ubi monumenta publica, Senatus populi que in Societatem merita loquuntur: ubi Societas vicissim gratitudinem suam commonstrare non cessat, domi et foris in vinea Domini laborando; in Scholis inferioribus, litteris et pietate imbuendo ætatem teneram; in altioribus, scientia divina instituendo adultam; in sacris pulpitis, dicendo ad conciones; in sacellis minoribus, catechizando ad rudes; in sodalitiis, hortando ad virtutem pueros, adolescentes, juvenes; cœlibes et conjugatos; sacros et profanos; Flandrice, Gallicæ, Latine; in expiando, labore indefesso, pœnitentes; in dando consilium dubitantibus; in consolando mœstos; in visitando captivos; in confortando infirmos; in assistendo moribundis.

24 Illa, inquam, Antuerpia, in istis aliisque gratitudinem et zelum nostrum multipliciter experta, propter unum alterumve Societatis alumnum, et

eum alumnum, cui (quod novisse potest Patern. vestra, et illustrata Antuerpia, brevi typis vulganda, manifestum faciet) præ ceteris Antuerpiensium gloria cordi est, indigne conceitetur in totum laboriosæ Societatis corpus? At quo pacto? Papebrochius impugnât. Quid? Præputium Christi Domini, Antuerpiæ asservatum. Quid Præputium Domini apud Antuerpienses, ad antiquitatem Ordinis vestri in monte Carmelo? Quibus autem argumentis impugnât Papebrochius? Ex meris conjecturis. Audiamus.

25 Inter ecclesias (ait Patern. vestra loco citato) quæ contendunt, apud se existere sacrosanctum Christi Domini Præputium, non immerito ecclesia Antuerpiensis gloriatur, illud apud se quinque ferme seculis fuisse asservatum: quod Ven. Bollandus, Papebrochii magister Tom. I Januarii fol. 6 censet omnia probabile. Primum. Ex testimonio Capituli Antuerpiensis anno 1416 dato. Secundum. Ex testimonio Theobaldi Archiepiscopi Bisontini anno 1427 dato. Tertium. Ex testimonio Joannis Episcopi Cameracensis anno 1428. Denique ex testimonio Eugenii Papæ anno 1446. Quibus accedit Bulla Clementis VIII anno 1599 data, qua confirmatur Confraternitas Circumcisionis, jam olim in urbe Antuerpiensi instituta. Hæc saltem laus, quod præ ceteris ecclesiis, de Præputio Christi contententibus, illud adjudicetur Antuerpiensi, et quidem tam variis argumentis, debetur Actis Sanctorum, et eatenus id debet Antuerpia Societati.

26 Sed an P. Papebrochius id impugnât? Enimvero, inquis; Ex professo enim studere videtur, ut antiquissimas Capituli Antuerpiensis litteras, quibus testimonium perhibetur, quomodo Hierosolymis olim ad Ecclesiam Antuerpiensem transmissum fuerit sacrosanctum Christi Domini Præputium, funditus evertat, aut saltem de suppositione et fictione valeat reddere suspectas. Nam, quamvis præfatæ litteræ disertis verbis asserant, sacrum Christi Domini Præputium Hierosolymis Antuerpiam transmissum esse ab Henrico Noese, Presbytero Antuerpiensi, facto Hierosolymitanorum Episcopo; præfidenter tamen asserit Papebrochius, Tom. 7 Maji pag. 702, Nullum inter Patriarchas Latinos, qui Hierosolymis sederunt, iocum esse Henrico, de quo litteræ Capituli Antuerpiensis anni 1416. Quo asserto, juxta modum argumentandi, seu potius arguendi, ipsi admodum familiarem, Antuerpiensium testimonii probabilitas ac verisimilitudo funditus evertitur.

27 Nihilne aliud argumenti suppetit? Inde igitur vestræ Patern. videtur Papebrochius ex professo studere, ut funditus evertat litteras Antuerpiensis Capituli; atque ita impugnât Præputium Christi Domini, Antuerpiæ asservatum? Et tamen certo scit eadem vestra Patern. illo loco Papebrochium ex professo studere Chronologiæ Patriarcharum Hierosolymitanorum stabiliendæ: quo facit imprimis, ut ne quem annumeret Patriarchis istis, qui annumerari omnino nec potest, nec debet. Sed quid tandem peccavit Papebrochius? Præfidenter asserit, nullum inter Patriarchas Latinos locum esse Henrico (cur non Patern. vestra locum ei quærit, ac ostendit esse?) de quo litteræ Capituli Antuerpiensis, anno 1416 signatæ. An vero in peccato isto, quod dicis, vel verbum est quod Præputium sonet, nedum impugnât? Alia prorsus, quam vos vultis, et non bene interpretamini, illic habet Papebrochius, huc pertinentia. Imprimis partem profert ipsarum Capituli litterarum. Deinde eas explicat, et conciliare conatur in favorem Antuerpiensium, ac veritatis. Præputium vero tantum abest ut impugnât, ut ejus perpetuam seculorum quinque possessionem, variis documentis testatam, asseveret indubitabilem esse. An hoc impugnare est? An ea non legit Patern. vestra? Fidem hic requiro Religiosam, Sacerdotalem, Provinciali-

D
quasi Præ-
putium
Christi ipsis
cripiamus,

E

et pro non
scriptis ha-
beri volumus.

Apud An-
tuerpienses
invidta nobis
perperam
concitatur,

C

F
a somnante
talia Amico:

cum tamen
id ipsis clare
asseramus,

A vincialem. Accipe textum Papebrochii, quemadmodum vestrum jam dedi, totum ut jacet: Judices appello ipsum Ven. Capitulum Antuerpiense, ipsamque Patern. vestram, ut coram Venerandis istis viris moderatione animo expendat dicta Papebrochii, et sententiam suam vel confirmet, si ausit ac possit; vel retractet, si se amet ac amari velit. Ita scribit Papebrochius:

28 Ex dictis apparet, regnante Balduino I nullum inter Patriarchas Latinos locum esse Henrico, de quo litteræ Capituli Antuerpiensis, signatæ an. mccccxvi, et a nobis prolatae 1 Januarii; ubi de Præputio Domini, num. 24 sic loquuntur; « Tradiderunt nobis seniores » nostri, quod olim regnante in Terra sancta felicis » recordationis illustrissimo Christianissimoque Prin- » cipe, fundatore nostro, Godefrido de Buillon, Hie- » rosolymitanorum Rege, erat cum illo generosus qui- » dam vir Antuerpiensis oppidanus, Henricus Noese, » Presbyter ejusdem Domini Godefridi Capellanus; » qui deinde eorundem Hierosolymitanorum factus » Episcopus, videns, succedente Balduino, præfati » Regis Godefridi fratre, sævitiam infidelium reinva- » lere Paganorum; natalis patriæ nimirum affectus » amore, conquisitum ante et sufficienti documento pro- » batum Domini nostri Præputium, per manus cujus- » dum nostratis Capellani sui et nostri, Arnoldi Heer- » brant, priusquam morte corporali illic præveniretur, » ut rem tam sacram indignis fidelibus subtraheret, ad » nostram præfatam ecclesiam Antuerpiensem, me- » moriale sui perenne, fideliter transmisit. « Facile fuit decursu seculorum trium, in hac per traditionem accepta relatione, variari quidpiam salva rei substantia, quam PERPETUA SECVLORVM OMNINO QVINQUE POSSESSIO, VARIIS DOCUMENTIS TESTATA, INDVBITABILEM FACIT. Omnia autem consideranti mihi verosimillimum fit, quod Daybertus Patriarcha, cum decretum haberet ab infensi sibi Regis Balduini facie Antiochiam declinare, Vicarium pro se reliquerit Henricum istum, unum fortassis ex Suffraganeis Episcopis suis: et sic traditio Antuerpiensium, Episcopum dixerit, qui solum erat Episcopi Hierosolymitani Locumtenens: cui etiam additum cognomen Noese posterioris forsitan institutionis fuerit, quia seculo xv sic appellabantur, qui Henricum istum inter propatruos suos numerabant. Ita Papebrochius. Quid hic Præputium Christi Domini impugnat? Imo quid illud non confirmat Antuerpiensibus?

29 Hactenus Antuerpia me loqui coegit et nondum sinit tacere. Facit ad gloriam ejus, ne quid indignum committamus in sanctum Apostolum suum Norbertum, institutumque ab eo sacerrimum Ordinem. Quid? Nos? in S. Norbertum institutumque ab eo Ordinem? Primordia saltem ejus ex veteri Testamento accersenda non sunt. Rogat me hisce diebus (jocune an serio, vix scio) Vir Amplissimus, Ordinis istius imprimis amans, et mihi pridem familiariter notus: numquid moliremur proximo Sanctorum Junio mense adversus Ordinem Præmonstratensem; simulque proferri jubet librum Patern. vestræ, ab aliquo subditorum vestrorum ei dono datum, monstratque mihi locum, quem hic monstrandum omnibus proferre lubet, ex Art. 22 § 2 num. 19.

30 Videtur præterea (inquit ibi Patern. vestra) Papebrochius etiam adversus historiam Canonice Præmonstratensium aliquid machinari, quod effutiet in Junio, quando edet Vitam S. Norberti, nisi coercetur. Nam tomo 2 April. in Propylæo, parte 2 num. 29 dicit: » Exortos Canonicos Præmonstraten- » ses, credibile est, in principio suo, distinctos fuisse » a secularibus solo colore; haud multum dissimili for- » ma tonsuræ atque vestitus usos. « Quasi vero a S. Norberto non minus vestitus religiosi formam acceperint, quam ipsam Regulam.

Junii T. I

31 Nisi Prophetam hic agat Patern. vestra, capere non possum, qui de futuris contingentibus et libertati nostræ subjectis, tam asseveranter pronuntiet, determinate futura esse. Videtur, inquis, Papebrochius etiam adversus historiam Canonice Præmonstratensium aliquid machinari. Tacebit potius salva veritate, uti tacere voluit de antiquitate vestra, si passi fuissetis, quam loquatur rationabiliter displicitura Ordini integro. Quid vero est, cur timeant Præmonstratenses, nisi forte a prophetia temeraria Patern. vestræ tantum? Machinatur aliquid Papebrochius, quod effutiet in Junio, quando edet Vitam S. Norberti, nisi coercatur. Nisi Patern. vestra coerceat, nescio quis tandem coerciturus sit; cum putem, nulli uspiam terrarum tantum mali ominis in mentem venisse, quantum hic præ sagitur a vobis.

32 Prodit hoc ipso primo Sanctorum Junii tomo Vita S. Norberti, ipso adjuvante Sancto. Sed, tantibus nobis, docet Vita illa, quam irreligiose ac temere hæc et similia effutita sint a Patern. vestra, pro tota mali ominis probatione aliud non citante quam hæc verba Papebrochii, et hoc modo: Exortos Canonicos Præmonstratenses, credibile est, in principio suo, distinctos fuisse a secularibus solo colore, haud multum absimili forma tonsuræ atque vestitus usos. Miror equidem, quomodo prudenter hinc inferri possit, timendum esse Præmonstratensibus ab editione Vitæ S. Norberti, aut coercendum iis esse auctorem Vitæ edendæ, de qua nemo bonus mali quidpiam ominabatur.

33 Dic amabo, Religiosi Præmonstratenses, nonne Canonici sunt? Quid si modo institutum eorum obtineret, ut haud multum absimili forma tonsuræ atque vestitus uterentur, colore tamen vestium albo distinguerentur a secularibus; an similitudo illa tonsuræ atque vestitus iis magis indecora foret, quam appellatio Canonici? Nihilominus id displicet vestræ Patern. inquenti; Quasi vero a S. Norberto non minus vestitus religiosi formam acceperint, quam ipsam Regulam. Certe Regula S. Augustini, quam suis tradidit S. Norbertus, ne colore quidem differt ab eadem Augustini Regula, quam plures alii Ordines religiosi sequuntur; et tamen indecora Præmonstratensibus non esse putatur, etiam a Patern. vestra: cur igitur vestitus, colore saltem a vestitu Canoniceorum secularium diversus, indecorus eis, præsertim initio Ordinis, fuerit? Sed neque ait Papebrochius, haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus usos fuisse Præmonstratenses, initio Ordinis sui, illi formæ, quæ tunc utebantur Canonici seculares; sed illi, quæ exprimitur in lapide effigiato sepulchrali, de qua controversia erat. Ut autem hæc pateant producant, uti supra, ipsum Papebrochii textum integrum, et quidem paulo altius repetitum, partim claritatis causa, partim ut appareat quam aliter citetur a vestra Patern. auctor ille, aliter ipse scripserit; quamque ex incidenti tantum illic mentionem faciat Præmonstratensium. Loco igitur citato, quæstio vertitur, an lapis sepulchralis, in oppido Boppardia ad Rhenum, effigiem exhibeat Carmelitæ; aientibus vobis. Papebrochio negante, et sic inter alia loquente num. 29.

34 Interim ex visis dictisque apparet satis, nihil Carmeliticum videri in lapide Boppardiensi: queri tamen ut præcipuum solidissimumque suæ in Europa antiquitatis fundamentum ostendant aliqui, majori præjudiciorum tuendorum zelo ducti, quam rerum veterum cognitione instructi. Quoniam vero de istis sepulto facilius est pronuntiare, non fuisse Carmelitam, quam distincte definire quis fuerit; optarem plura seculi xi ac xii monumenta sepulchralia in provinciis Rhenanis eorumque vicinia superessent. Vix enim dubito, quin

D

AUCTOREC. I.
quod turpiter
fictum ab
Amico

docebit illu-
strata a nobis
Vita S. Nor-
berti,

E

cujus Canonici
indecorum
non est,

F
habitum simi-
lem formæ Ca-
nonicis secu-
laribus gestas-
se initio Ordinis.

Falso explicat
textum no-
tium Amicus,

et per se-
c ula quin-
que posses-
sum teste-
mur.

B

Concitat in-
vidiam nobis
apud Præ-
monstru-
tenses,

quasi impu-
gnaturis eo-
rum Ordinem;

A Priorum seu Præpositorum secularium lineamenta omnia similem fere habitum repræsentarent. Siquidem paulo post exorti Canonici Præmonstratenses (quos credibile est in principio suo distinctos a secularibus fuisse solo colore) haud multum dissimili forma tonsuræ atque vestitus usi sunt; quemadmodum colligere nobis licuit ex antiquis picturis, B. Hermannum Steinfeldensem, seculo xiii mortuum, repræsententibus. Cur Patern. vestra hæc citans, ommissa parenthesis nota, confundit sensum? Cur formam tonsuræ atque vestitus Præmonstratensis refert ad seculares Canonicos, cum ad imaginem in lapide effigiatam deberet? Cur ultimam orationis partem, præmissorum probationem de visu continentem, præscindit, parum fideliter adducto textu dimidio? Fidem hic requiro, quam supra.

qui in titulis
multa jaclat,

B
sed pauca pro-
bat;

multa suppo-
nens, ut vera,

C
quæ pridem
non subsistere
monstrata
sunt;

quæquæ aucto-
ritas Censo-
rum num-
quam efficiet
vera esse,

35 In utroque textu Patern. vestræ, a me paulo ante producto, mirari satis non possum, quomodo tam debilia proferat, ad probandum, per miserum videtur, quæ tam magnifice ac jactanter proponit in titulis. Primi loci titulum supra dedimus: alterius sic habet: *Popebrochius valde insolenter, et successu plane erubescendo, antiqua variorum Monachorum, quos inter Norbertinorum, invadit diplomata et monumenta.* Erubescunt litteræ ipsæ, quantumvis nigrae, quod promittentibus ipsis tam multa ac gravia, præstentur tam pauca et fere ficta. Primo loco, Patern. vestræ videtur *Papebrochius ex professo studere, ut antiquissimas Capituli Antuerpiensis litteras funditus evertat.* Secundo loco eidem videtur etiam adversus historiam Canonorum Præmonstratensium aliquid machinari. Idne probare est thema, tam insolenter et asseveranter in titulo propositum? Si ego de scriptore inepto, qui maledictis utitur pro argumentis, dicam, quod mihi insanire videtur: an propterea insaniat?

36 Probet Patern. vestra esse, quæ Papebrochius negat esse, quæque non esse ostendit; non recte vapulans ab eo, qui dicit, supponit, clamat, et nihil probat. Negat Papebrochius, Henricum Noese, de quo supra, fuisse Patriarcham Hierosolymitanum, et rationem reddit, quia illo tempore, quo fuisset, constat alium sedisse. Vult ipsum Patriarcham fuisse Patern. vestra: sed rationem nullam reddit, quæ probet. Improbatur ille Vitam S. Angeli, negatque ab itinere socio scriptam esse ob argumenta plurima; quæ vobis solvenda proponit tom. 2 Maji in Append. et nisi solveritis, nihil facitis. Negat Papebrochius S. Eliam institutorem esse Carmelitani Ordinis, ut SS. Dominicus, Franciscus, Ignatius suorum; et pluribus probat tom. 1 Aprilis et alibi, rejectis per argumenta bona documentis incertis, fictis, falsis. Asserit, quod ille negat, Patern. vestra: ut probet, assumit documenta illa, incerta, ficta, falsa, eversa, pro certis, sinceris, veris, inconcussis. Probandum est talia esse documenta ista, non supponendum.

37 Neque suppositiones vestræ, probationes ut fiant; aut dicteria scominatave, ut rationes evadant; unquam efficiet auctoritas Censorum, quamvis multorum et e variis Academiis, magis Theologicis, quam Historicis, collectorum; illorum præsertim, qui extra chorum saltant, Judicis personam induentes, ubi Censores tantum rogati sunt, et videri volunt: qui non modo probant, quæ legerunt; sed etiam condemnant, quæ non legerunt: qui statuunt aliquid parte inaudita altera, in favorem audite, ac grave præjudicium non audit. Æquiore hic Judice opus est, ut de talium æquitate æquum judicium judicetur. Finge, me coram Titio iudice injuriam agere Patern. vestram ac dicere; inepta, falsa, truncata, injuriosa, scandalosa, damnanda, comburenda scripsisse: putas æquum fore Titium?

si non audita Patern. vestra, non lectis ejusscriptis quæ accusantur, sic pronuntiet: Ego Titius Censeo P. Sebastianum a S. Paulo, in iis, quæ contralibrom ejus, *Exhibitio Errorum*, ab Actore citantur (*SVPP-POSITA CITATIONVM FIDELITATE*) non satis insistere Spiritui Ecclesiæ Catholicæ et proprii Ordinis sui Carmelitani, circa sanctæ Sedis Apostolicæ auctoritatem; S. R. E. Cardinalium dignitatem; Sanctorum cum Christo regnantium honorem; Religiosorum Ordinem vetustatem ac probatu monumenta.

38 Stupeo. *SVPP-POSITA CITATIONVM FIDELITATE*. An illud judicandi damnaudique fundamentum? Non temere supponendum est judicanti, quod imprimis inspectum, examinatum, ac certum illi esse debet. An, si supponam ego ex sola unius relatione, injustum in casu dicto Judicem esse Titium; justus ego sim, si non auditum illum injustitiæ ac pænæ condignæ damnum? Si Patern. vestra Censoribus suis cum suo libro simul obtulisset etiam *Acta Sanctorum*, ut non truncata et perperam explicata, sed integra cum præmissis et subjunctis in proprio fonte legere potuissent idque voluissent; tum vero æquiores, credidero, ac nomine suo digniorem tulissent Censuram. Quapropter appellare possem a Censoribus, qui non legerunt *Acta Sanctorum* in quibus ea damnant; ad eosdem cum legerint, Carmelitanis exceptis. Sed alii reperiontur, qui legant nostra, magis in historicis versati, quam Theologi plerique: nec desunt Itali ac Galli; quos miror nullos a Patern. vestra esse advocatos ad censurandum. An probaturi non fuissent illi scripta vestra? aut reipsa advocati, ut plures alii, probare noluerint?

39 Cur porro præter Censores prædictos, initio libri positos, apparet in medio ejusdem tota caterva Censorum, approbantium *Libellum supplicem* ad felicis recordationis S. D. Innocentium XI P. M. qui ante decennium prodiit, nulla nisi Ordinarii Censoris approbatione munitus? An sine Censoribus istis intrare Romam, et oculos sanctissimi Innocentii, cui offerendus erat, subire ausus non fuit? An illorum auctoritate mota Respublica Veneta rescindet *Acta* sua, quibus idem *Libellus* apud se recusus, publicari prohibitus ac tenebris addictus fuit?

40 Fui ipse Romæ, quando prodiit primum *Libellus* iste *supplex*, uti titulus habet, *Francofurti* impressus; nec non, quando recusus fuit in statu Veneto, ac suppressus Superiorum mandato. Submissum etiam e Belgio exemplar obiter inspexi: cumque nihil novi, quod magnopere urgeret, afferri observassem; concepi *Brevem Instructionem* circa *Libellum* istum, qua viros aliquot Illustrissimos de quibusdam eo spectantibus informandos curavi, et sic suam Sanctis causam peripsos tuendam commisi. Discessurus vero Roma anno mdcclxxxvi, triennio ab editione *Libelli* elapso, curiosus interrogavi unum e prædictis Illustrissimis, qui fere quotidie Sanctissimum Dominum ex officio adibat, de controversia nota probe instructum; Numquid *Libellus* vester unquam oblatus reipsa, visusque fuisset Sanctitati suæ? Negavit ille, addiditque: Si offerretur, nihil effecturum apud æquas Pontificis aures, veritatem præ antiquitate æstimantis. Vivit etiamnum Illustrissimus ille, majori nunc in dignitate constitutus.

41 Lego inter Censuras proxime memoratas, primo loco, *Judicium Universitatis Coloniensis*. Quod et legerint Colonienses ipsi, qui se per litteras apud nos, nihil de frande suspicatos, excusant; negantes, Universitatem suam approbasse *Libellum* istum; ac dolentes, seu auctorem ejus, seu alium quempiam, nomine Universitatis abusum, prodentiam atque auctoritatem ejus turpiter prostituisse,

præsertim si
supponendo,
judicent de re
ignota sibi.

*Libellus sup-
plex, a Rep.
Veneta prohi-
bitus,*

et Pontificis
oculos subire
non ausus,
F

cottigit plures
approbatores,
etiam fictos:

A et ad delendam notam illam obligari, et forte cogendum. Sed hoc ipsi curaverint. Ego, ne præter propositum meum Epistolæ rationem excedam, finem facio, ubi Protestationem Patern. vestræ, aut saltem ejus partem, uti et meam, hic adjecero.

qualis et
Protestatio est
Auctoris,

42 Protestatio vestra, quam credebam, imprudenter passim scripta abolituram fuisse, talis est: *Protestor, me abstinere velle et præscindere ab omni censura; contentus demonstrare, quod Papebrochius non minus irreverenter, insolenter, et contemptim dicta Ecclesiæ monumenta, Sedis Apostolicæ auctoritate communita, repudiet; quam hæretici, aut Joannes Lau-nojus, Natalis Alexander. alique ejusdem furfuris scriptores, ab Ecclesia damnati, Hoccine abstinere est ab omni censura? Sed vult tantum, abstinere Patern. vestra. Supponat igitur, Caium, in pectus Titii deliberate adigere pugionem, et exclamare ac protestari, se nolle eum ledere: an propterea videbitur Caius non læsisse Titium, sic percutiendo: et contra mentem locutus non fuisse, sic protestando?*

vane exul-
tantis,

43 Pergit Protestatio: *Quod si vero hinc inde Papebrochius nimis acriter et dure corripitur et redargui videatur, dum erroris, fulsitatis, ac imposturæ passim arguitur et censuratur; non habet quod inde conqueratur, cum illorum plerumque evidenter convincatur. Hoc ultimum ostendat Patern. vestra verum esse, et non dico evidenter; sed vel verosimiliter convincat quæ ait: et ego protestor, me reliqua, quæ in Papebrochium, quæ in Societatem nostram, quæ in Ecclesiam militan-tem, quæ in triumphantem scri-*

pturiendo peccavit vestra Patern. ex toto cordis affectu ei, quantum quidem in me est, condonare omnia

AUCTORE C. J.

44 Protestor item, corrigente Ecclesia aliquid in scriptis nostris, aut qualibet privata persona errores in illis veros indicante, futurum ut eos proxima quaque occasione corrigamus. Si Patern. vestra inter illos errata nobis vera dignabitur paucis suggerere, gratias a nobis ampliores expectet: si acta pergat agere ac nugas, nullum expectet responsum.

Protestatio
nostra corri-
get errata.

45 Rogo etiam Patern. vestram, ut hanc Epistolam meam, cum *Brevi Instructione circa Libellum supplicem vestrum*, de qua modo dixi, quamque huic Epistolæ præmisi, patiatur addi ad calcem libri sui, simulque cum illo vendi ac legi. Neque enim moror judicium illorum, qui cum libro vestro hanc etiam Epistolam legentes, reprehensuri sunt, quod mitior sim, quam par est, in amicis exorbitantem. Malo enim videri nimis mansuetus, quam parum prudens, aut parum religiosus. Atque hic finem faciens, me meaque studia, ad majorem Dei et Sanctorum gloriam proseguenda, commendando sanctissimis Patern. vestræ sacrificiis, in osculo pacis. Antuerpiæ, ex Museo nostro, anno a partu pacifico Virginis MDCLXXXIII, die v Martii.

ADM. REV. PATERN. VESTRÆ

Servus in Christo

CCNRADUS JANNINGUS S. J.

AMICA EXPOSTULATIO

PRO EPISTOLA FAMILIARI

CONTRA MOTIVUM JURIS,

Præter omnem juris formam nuper in vulgus sparsum,

Ab adm. R. P. Sebastiano a S. Paulo, de quo supra.

ADM. REVERENDE PATER.

PAX CHRISTI.

Epistolæ fa-
mil. opponi-
tur Motivum
juris, parum
familiare,

C Die vii Martii nuper familiariter misi Paternitati vestræ adm. Reverendæ Familiarem Epistolam impresam, comitante eam altera mea manuscripta. Credebam (quod sine inhumanitatis nota omitti non potuit) alterutram saltem responsione pariter familiari dignandam; ut sic mundo constaret, nullas inter Religiosos viros intercedere ac ali simultates; sine quibus, exemplo Sanctorum plurium, disputari potest erudendæ atque illustrandæ veritatis causa. Cum ecce, post moram trimestrem, video prodire *Motivum juris pro libro cui titulus, Exhibitio errorum* etc. Motivum parum familiare, ac reipsa crambe ter cocta, primum in *Libello Supplicis*, iterum in *Exhibitione errorum*, denique in hoc *Motivo Juris*. Ostendit Patern. vestra scriptis illis suis, nolle se familiariter agere cum æqualibus; nolle obedire cum Superioribus; nolle fideliter ac religiose cum *Actis Sanctorum*, solícite collectis, prudenter digestis, erudite illustratis. Illa monstrare aggredior.

postulans
corrigi, quæ
offeruntur
corrigen-
da,

2 Familiariter tracto ego Patern. vestram, atque adeo invito ad familiare responsum; cum ipsi in *Epistola Fam.* num. 3 æque ac *Eruditis omnibus patam esse cupio, paratum fore me, quicumque indicati*

fuerint in *Actis Sanctorum* errores, cum gratitudine animi corrigere. Et num. 5 magno beneficio afficiendos nos putavi a Patern. vestra, si errores veros maturo examine e libro suo excerptare, et scriptos aut typis seorsim editos communicare nobiscum dignata fuerit. Et numero denique 44 cum dixeram: *Protestor, corrigente Ecclesia aliquid in scriptis nostris, aut qualibet privata persona errores in illis veros indicante, futurum ut eos proxima quaque occasione corrigamus*. Adjunxi. Si Patern. vestra inter illos errata nobis vera dignabitur paucis suggerere, gratias a nobis ampliores expectet; si acta pergat agere ac nugas, nullum expectet responsum.

F

3 Cur ad has tam amplas, tam amicas oblationes, tam promptam voluntatem corrigendi errata, non proferuntur, amice ac familiariter, vere talia? An alio collimat Patern. vestra tot scriptis suis, quam ut errata in *Actis Sanctorum* corrigantur, Nolim id ego suspicari. Cum igitur ultro offeratur talis correctio; quæ familiaritas est, illam per *Motivum Juris* procul hinc in incertum sollicitare? Quis creditor familiariter in jus vocet debitorem suum, multum olei operæque perditurus; præsertim si is sponte se offerat ad dissolvendum omne debitum, quod ostenderit creditor vere deberi? Sed ultima præmissæ sententiæ meæ pars, *Si acta pergat agere ac nugas, nullum expectet responsum*; moverit Patern. vestram, opinor, ad scribendum *Motivum Juris*, ut

si vere mon-
strentur errata
esse.

A ne responsum acciperet; impleta conditione, sub qua responsum dicitur negandum. Accedunt Eruditorum, eadem etiam nunc sentientium judicia, atque adhortationes, ut nullum demus responsum aliud quam datum est in *Epistola Familiari*. Perstiti et ego, proposito in eodem; donec ab inerudito vulgo, etiam Religiosorum, jactari audivi, post editum *Motivum Juris*, Auctorem *Epistolæ Familiaris* adeo convictum esse, ut redactus sit, quod aiunt, ad metam non loqui. Miseram Auctorem *Epistolæ Familiaris*! Præcipue quod in judicium vocetur ineruditorum, et in gratiam vulgi debeat, contra propositum suum, denno responsum parare, idque ad vulgi captum; cum Eruditis aliunde de veritate rei satis superque sit persuasum.

Auctor Libelli
supplicis idem
et Motivi

4 Quod nolit obedienter agere Patern. vestra cum Superioribus, clamitant citata ejus scripta; in quorum primo, sive *Libello supplicis* (quandoquidem de illo sibi etiam plaudat Patern. vestra initio *Motivi* sui) Sanctissimo Papæ Innocentio XI pridem (uti titulus legit) *exhibito*, sic ipsum alloquens, ordiris. BEATISSIME PATER. Cum Eminentissimus Dominus Cardinalis Cybo, Sanctitatis vestræ nomine per Procurem nostrum Generalem, significari nonis curaverit, Sanctitatis vestra voluntatem esse, ut Patres Societatis Jesu deinceps contra Ordinem nostrum aliquid typis edere desistant; utque parie ex altera Provincia nostræ Patres, qui adversus præfatos Societatis Patres aliqua in lucem edere in animum induxerant, omnino abstineant; addicens nobis justitiæ administrationem, si quas adversus præfatos Patres habemus expostulationes; et occasione incubrationum P. Danielis Papebrochii Societatis Jesu in Actis Sanctorum gravatos nos admodum sentiamus et læsos; Expostulationes nostras ac gravamina, omni qua par est reverentia humilique in omnibus submissione, Sanctitati vestræ exponere audent, ut jam dudum exoptata desuper administraretur justitia.

mandatum
Pontificis, si-
lere jubentis,

legitime insi-
nuatum

5 Grave præceptum, ab ipsa Sanctitate sua, Pontifice Romano, emanatum; per Eminentissimum Dominum Cardinalem Cybo, tunc temporis præcipuum primumque præfate Sanctitatis suæ Ministrum; et per Procurem totius Ordinis vestri Generalem, nomine Sanctitatis suæ, legitime intimatum; a Patern. vestra, ex propria confessione, pro tali cognitum et susceptum. Videlicet, Sanctitatis suæ voluntatem esse, ipsamque velle;... ut Patres Carmelitæ, qui adversus Patres Societatis Jesu aliqua in lucem edere in animum induxerant, OMNINO abstineant; addicente Pontifice vobis justitiæ administrationem, si quas adversus præfatos Patres Societatis Jesu habetis expostulationes. Si revereretur Patern. vestra, ut debet, auctoritatem Sedis Apostolicæ, ac Jesu Christi in terris Vicario debitum præstare obsequium vellet; deberet continuo, ut erat Provincialis, impedivisse nequis subditorum suorum tam luculento Pontificis mandato refragaretur; nedum deberet ipsa, quæ bono suis exemplo tenetur præluere, mandatum illud transgredi tam palam.

inobedienter
transgreditur;

6 Quid enim? Fatetur Patern. vestra, præceptum sibi esse a Summo Pontifice, ne qui in lucem edat contra Patres Societatis; utque OMNINO absteat ab editione atque impressione ejusmodi. Nihilominus eadem Patern. vestra, non multo post, etiam tam Provincialis, sciens prudens protrudit in lucem *Libellum* suum, nominatenus *Supplicem*; atque interposito paucorum annorum intervallo, iterum creatus Provincialis (quasi subditus nonsatis luculentum inobedientiæ erga sanctam Sedem dare specimen posset) iterum effundis partum, pejorem priore, *Exhibitionem errorum*; quin mox et tertium eniteris *Motivum juris*, quo nempe informis ille partus utcumque formetur.

7 Vinobedientiam illam clarius intueri? Finamus duos Conventus Religiosos, imperio Patern. vestræ subjectos, inter se, quacumque demum de causa, contendere maledictis, libellisque famosis, nomen auctoris nullum præferentibus: quæ, uti et scandala aliaque incommoda inde secutura, provide impedire cupiens Patern. vestra, ut decet Provincialem, Conventui, magis insolescenti ac petulanti, imponat justas ob causas, ac legitime intimet sanctæ obedientiæ præceptum, ne imposterum aliquid contra alterum omnino aut scribat aut imprimat. Posito tali casu, si nihilominus ille Conventus, cui præceptum silendi fuit impositum, et quidem ejus Prior, silentium rumperet; et eadem quæ prius maledicta, libellosque verius famosos quam religiosos ingereret alteri Conventui; an Patern. vestra eum pro subdito obediente haberet? an impune violasse præceptum pateretur? an scandalum, quod Prior exemplo pessimo subditis dedisset, reparatum legitime non vellet?

8 Neque diluet inobedientiæ vestræ labem, quod liber inscriptus sit *Libellus supplex*, neque quod *exhibitus* fingatur *Innocentio XI*. Quin imo hoc utroque ex capite augetur peccati malitia. Nam primum, sub titulo *Libelli supplicis*, nihil minus quam supplex libellus, nihil magis quam farragose scriptorum, qualia Pontifex edi vetuerat, non solum Societati nostræ, sed Cœlitibus ipsis eorumque Actis injuriosorum, in lucem prodit. Deinde, quod *exhibitus Pontifici* dicatur, mera fictio est, ad imponendum mundo, et auctoritatem; qualem qualem libro comparandam; cum re ipsa Pontifici visus nuspiam sit, secundum scripta mea in *Epist. Famil. num. 39 et 40*. Quæ autem ratio, quæ juris regula, quod tribunal permittit, *Libellum supplicem*, qui soli Principi, cui inscribitur, saltem primum offerri debet; prius quam huic visus fuerit aut cogitus, ab auctore suo publicijuris fieri, cum dedecore Principis et abusu nominis ejus; præsertim quando nihil supplicis Libelli (præter unum quem præfert titulum) complectitur? Et tamen *Libellum* talem, et in eo *expostulationes vestras ac gravamina, omni qua par est reverentia humilique in omnibus submissione, excepta obedientia, Sanctitati suæ exponere audentis*.

D
ut in simili
ostenditur
clarius:

cujus rei pla-
culum augetur
ex titulo Li-
belli.
E

9 Ad alterum præcepti membrum, quod Patres Societatis spectat, responsum jam est in *Brevi instructione circa eundem Libellum supplicem*, num. 11 et ultimo. Videlicet, quod Patern. vestra, Auctor Libelli, de se suisque certo quidem scire potuerit, id quod fatetur, impositum sibi suisque fuisse præceptum Pontificium silendi: quod vero Patribus Societatis id ipsum impositum dicat, nimis temere, ne dicam injuriose affirmat. Cumcertissimum sit, mihi-que ex ipso ore nostri tunc Præpositi Generalis, Caroli de Noyelle, illa super re expresse coram a me interrogati, constet; istiusmodi præceptum nuspiam datum, nedum intimatum Societati fuisse. Nihilominus sine præcepto, arctius silentium tenuit Societas; quam cum præcepto, Ordo Carmelitanus.

Simile man-
datum Ponti-
ficis, Societa-
ti non est im-
positum;
F

10 Quod ipsum *Brevis Instructio*, jam tum a decennio, declaravit his verbis: *Profecto, si istiusmodi interdictum Pontificium respectu P. Papebrochii re ipsa factum fuisset, non potuisset severius sibi ipse imperare silentium, quam tenuit hactenus; et constanter deinceps tenere animum obfirmavit; nihil importunis quibusvis adversæ partis libellis, adrespondendum identidem provocantibus, a proposito dimorendus; ulpote existimans, hactenus allata a se argumenta, ad elucidandam quæstionis propositæ veritatem, satis esse veritatis amantibus; nulla satis unquam fore aliter affectis. Utinam eadem mens PP. Carmelitis etiam post interdictum fuisset, nullumque scriptum eorum seu proprio*

quamvis ultro
siluerimus.

A seu alieno nomine monstrari posset! Utinam et modo foret! etiam postquam Patern. vestra, triplici exinde edito scripto, tripliciter Pontificium silendi præceptum elusit. Ego interim pro me, quod pro P. Papebrochio *Brevis Instructio*, sancte spondeo Patern. vestrae, me quoque, cum videam nihil familiariter, parum rationabiliter, agi, nil nisi cramben recoqui, imperaturum mihi silentium, constanter deinceps tenendum, nec importunis quibusvis libellis vestris, ad respondendum identidem provocaturis rumpendum: postquam nunc de modo scribendi vestro juridico primum, deinde de tribus a me propositis in *Epistola Familiari* argumentis; denique pro *Brevi Instrukione* inea pauca addidero. Quibus etiam patere poterit, quam parum religiose ac fideliter nos et *Acta Sanctorum* impetatis: quamvis accuratius de illo judicare poterit, quisquis *Exhibitionem* et *Motivum Juris* contulerit cum ipsis *Sanctorum Actis*.

B 11 Imprimis igitur scire velim Patern. vestram, non minus difficile esse, ut una nocte et velut subita metamorphosi Theologus subtilis, subtilis pariter evadat Jurisconsultus, quam ut evadat peritus rerum aliquando gestarum Historiographus. Prima scriptio vestra complectitur *Libellum supplicem* qualemcumque, et quidem Summo Pontifici, hoc est supremo in terris controversiarum Judici offerendam: altera congerit accusationes et approbationes contra *Sanctorum Acta* eorumque Auctores, quibus ipsorum auctoritas labefactetur: tertia, et has et illas tueri, recoctis iisdem argumentis, nequidquam nititur: et ne sua ei desit apud imperitum Lectorem auctoritas, hunc ei titulum apponis, *Motivum Juris pro libro, cui titulus est, Exhibitio Errorum* etc. Egregiam vero laudem juridicam meretur Patern. vestra, quæ sub titulis juridicis tam parum juridice scribat, ut in toto, quantum quantum est, *Motivo juris*, nullum habeat Juris textum, quod sciam, nisi miserrimam unum Brocardicum, ut Jurisconsulti loquantur, ex Decreto Gratiani sumptum, ad probandum id, quod sine probatione admittitur ab omnibus, videlicet, quod errare, sit unum pro alio putare.

debebat prius
Judici offerri,
quam publica-
ri

C 12 Deinde, loco sane non suo, nec ordine juridico, offers Judici (si tamen re ipsa offeras) *Motivum Juris*. Offerri enim prius re ipsa debuit Judici *Libellus supplex*; quod factum non est. Libellum Judex communicari jubet parti; quod item factum non est. Libello demum communicato; ansam defensionis acquirit pars: atque ita litis ordo instituitur. Quæ omnia si legitime fuissent facta; tum demum potuisset Patern. vestra scribere atque offerre *Motivum Juris*. Jam vero cum illa facta non sint: nescio qua fronte audeat illud offerre, et quidem sanctissimo juxta ac jurisconsultissimo Pontifici. An ut tacite eum reprehendat Patern. vestra, quod partem accusatam non citaverit in judicium? An vero, ut ei falso persuadeat, a Decessore Innocentio XI citatam partem jam fuisse: cum *Motivum Juris* ei oblatum, supponat citationem præcessisse?

in Judicis
contemptum,

et Juris con-
sultorum ri-
sum;

13 Certe si Juris consultum velis agere, ac sententiam a Judice ferri desideres; Juris ordinem servare debes; nisi Juris peritis omnibus ludibrium velis fieri. Ad hoc autem non sufficit, ut Libellum supplicem componas, sed ut eum Judici insuper offeras. Ita docet (cogit enim me Patern. vestra Jurisconsultos vel invitam adire) Thuldænus ad Cod. de in Jus vacando, in principio: *Exhibito per actorem Judici libello, eum Judex per subscriptionem jubet communicare reo, et reum, responsurum certo die, comparere in judicio*. Hæc autem oblatio libelli, de jure ita est necessaria, ut dicatur esse de substantia judicii, prout ex communi doctrina docet Vantius in tract. de Nullitate process. ac sentent. sub rubrica de Nulli-

tate ex defectu processus, sive ordinis judiciarii num. 18 his verbis: *Libelli itaque oblatio, ex supradictorum omnium communi sententia, est de substantia judicii: cum principium et fundamentum causæ ipsius judicii existat; et non solum ratione partium, verum etiam respectu judicis offerri consuevit: videlicet ut ipse judex ex eo modum et actionem intentatam, et numquid sit apta vel non, et sibi concludat, cognoscere possit; ac secundum illius formam sententiam suam dicet*.

14 Hic porro juris ordo, non tantum servari debet, ubi inter laicos lite contenditur; verum etiam, docente eodem auctore, citato loco num. 2 Ordo iste juris etiam in causis, quæ Romani Pontificis judicio deciduntur, servari debet. Atque hinc discere Patern. vestra potest, quo pacto agendum sibi sit, cum denovo *Libellum supplicem* scriptura est. Quam vero non juridice, ne dicam ignoranter, egerit hactenus, patet ex eo quod, *Libello supplice* non oblato, in *Exhibitione errorum* Accusationes conscribat; nec ipsas, puto, oblatas Judici: atque insuper pro illis confarciat *Motivum Juris*. Risum, si potestis, tenete, Jurisconsulti.

15 Porro vestra *Exhibitio errorum*, qualis liber est? Judicio Eruditorum, ac præcipue Jaris-peritorum, non modo liber, sed et ipse libri titulus, *libellus famosus* est: utpote qui compositus est ad infamiam viri probi, et religiosi, et scriptoris ecclesiastici. De talis farinæ libello ita loquitur Imperator § 1. Instit. de injuriis: *Si quis ad infamiam alicujus, libellum, aut cormen, aut historiam scripserit, composuerit, ediderit, dolore malo fecerit quo quid eorum fieri: is, (teste Ulpiano, ex quo prædicta verba desumpta sunt, l. 5 §. 9 ff. de injuriis et famosis libellis) si condemnatus sit, INTESTABILIS ex lege esse jubetur*. Est autem *Intestabilis*, ut habet Schardius in suo Lexico, qui testimonii discendi jus non habet. Atque hinc timere non immerito debet Patern. vestra, famosæ *Exhibitionis errorum* auctor, ne ab omnibus *intestabilis* habeatur: habebitur certe ab iis, qui eam scripti libelli famosi tacite condemnant.

16 Neque existimare Patern. vestra debet, plus sibi aliquid hac in re licere, quod Ordinis sui Provincialis sit, quem titulo Patroni Advocative protegere aut defendere teneatur. Defensioem ego vestram neutiquam improbo: sed improbant illam tamen, atque adeo vetant, quando cum injuria et contumelia partis instituitur, Imperatores l. 6 Cod. de postulando: ubi universim præscribunt, ut tales defensores, non ultra quam litum poscit utilitas (Lis vestra quæ sit, scitis. Quid eo confert inique convelli *Sanctorum Acta*, et exagitari Auctores eorum?) in licentiam convitiandi et maledicendi temeritatem prorumpant. Agant quod causa desiderat; temperent se ab injuria. Nam si quis adeo procerax fuerit, ut non ratione sed probris putet esse certandum, opinionis suæ immutationem patietur: nec enim conniventia commoda est, ut quisquam, negotio derelicto, in adversarii sui contumeliam aut palam pergat aut subdole. Quod communiter illi faciunt, qui rationibus destituti, clamoribus rem putant agendam: de quibus Ammianus 30: *Cum ad inopiam venerint allegationum, ad effrenatam deflectunt convitiandi licentiam*. Atque hæc de juris peritia qualicumque Patero. vestrae per qualemcumque meam illustrata, sint satis. Progredior ad tria argumenta, pridem a me vobis obiecta.

17 Exposui Patern. vestrae in *Epist. Fam.* num. 2 ac 3, finem quem ipsa sibi proposuit in *Exhibitione errorum*; convellere scilicet, ad stabiliendam antiquitatem summam sacri Ordinis vestri, *Acta Sanctorum*, cum magno rei Catholicæ commodo, prægrandibus octodecim voluminibus collecta, digesta

D
AUCTORE C. J.

uti et offerri
debuit Pon-
tifici,

E
*Exhibitio
errorum quæ
est vere libel-
lus famosus,*

etsi a Provin-
ciali scriptus
sit.

F

Non ita Epi-
stola nostra,
cujus finis

aque ac no-
stræ hujus
scriptio est,
tueri Acta
Sanctorum,

A et illustrata. Atrox sane facinus, desperatione plenissimum, ac homini Religioso Catholico prorsus indecorum! Exposui pariter finem, quem ego intendi; videlicet, communi Ecclesiæ bono, in defendendis Sanctorum Actis, a vobis male discerptis, consulere: sic tamen, ut nolim defensionem instituere illo (uti loquor num. 3) quo vobis placeret modo; conscribendo librum, et respondendo ad singulos paragraphos vestros: sed monendo Lectorem, ut cum pervolverit librum vestrum, citata ibi ex Actis Sanctorum loca ipse per se dignetur inspicere, atque legere præmissa et subjuncta. Idipsum nunc iterum iterumque rogatum et obsecratum velim Lectorem ut faciat: sic facile per se judicaturus est, refutatione libri vestri alia opus non esse, quam collatione ejus cum textu integro Papebrochii.

refutando
in paucis
exemplis
totum li-
brum accu-
satoris,

B 18 Quod si intelligere voluisset Patern. vestra, non objecisset mihi, insultabundo similis, illud Hieronymi: *Qui arguitur in pluribus, et in dilutione criminum aliquid prætera utilit, quidquid tacuerit, confletur.* Nego enim, me unquam diluere voluisse librum, centonibus male consutis fartum, et seipsum ingenuis condemnantem: sed voluisse, aio, in duobus tribusve exemplis exhibere Lectori specimen, unde de toto libro judicium formare posset. Volui insuper aliquid responsi dare, cum eatenus nullum dederamus, propter dignitatem personæ vestræ, moderantis totam provinciam religiosi Ordinis; ratus illam modeste ac familiariter disputaturum fuisse. Volui autem illud responsi paucis dare, propter famam ejusdem personæ vestræ, in dignitate constitutæ; ne, si totum librum simili modo tractassem, Patern. vestra etiam apud suos, despectui furet, cum gravi damno disciplinæ religiosæ. Habes hic, cur responderim; et cur paucis. Nunc Hieronymianæ sententiæ tuæ loco, hanc meam, ubique veram, mihi liceat vicissim proponere Patern. vestræ, in jure ac rationis dictamine fundatam. *Qui arguit in pluribus, et in argutione criminum convincitur statim tria precesse, ex ignorantia facti, ex mala fide, ex malignitate; in reliquis nullam habeto auctoritatem.*

qui peccat
ex ignoran-
tia facti, ex
mala fide,
ex maligni-
tate.

C 19 Ostendi in Epist. Fam. num. 8, ignorantiam vestram historicam in Baptismo Constantini. Ostendi, a num. 23, malam fidem in Præputio Christi Domini apud Antuerpienses conservato; quod Papebrochium impugnare, et quidem ex meris conjecturis, asseris; ubi tamen apertis terminis illud Antuerpiæ conservatum, et ait, et confirmat. Ostendi, a num. 29, malignitatem in eo, quod de futuris vaticinando sacrum Præmonstratensium Ordinem concitare in innocentes coneris, dicendo: *Videtur Papebrochius etiam adversus historiam Canoniconum Præmonstratensium aliquid machinari, quod effutret in Junio, quando edet Vitam S. Norberti, nisi coerceatur.* Utque suum hoc videtur probet Patern. vestra, citat textum Papebrochii, in rem suam nil probantem; ubi omissa parenthesis nota confundit ejus sensum; ubi refert ad Præmonstratenses, quod alio deberet; ubi ultimam textus Papebrochiani partem, præmissorum probationem de visu continentem, præscindit, parum fidehiter adducto textu dimidio. Sed hoc peccatum et proxime procedens de mala fide, locis citatis, ostendi pluribus et tam clare, ut eadem tantum non concedat *Motivum Juris* vestrum: adeo frigide hic purgat auctorem suum, alia fere ad rem non facientia tractans § 5 et 6.

20 Ibidem commiseratione etiam tangor Patern. vestræ, quod num. 102 omnium maxime injuriosus sis, tum mihi, cui illic affingis quæ nec posui nec cogitavi; tum tibi, qui illic vel veram affectatam prodis ignorantiam scriptorum meorum, quæ impugnas, et omnium maxime tibi injuriosa reputas.

D Inspice mea denuo num. 35; et damnabis ac revocabis tua num. 102: si tamen inspexeris oculatio, quam fuisti, cum me ausus es arguere fraudulentæ, quod imputem tibi, quasi per illa, quæ dixeras de Præputio Domini, probares hoc thema tuum § 2 Art. 22: *Papebrochius valde insolenter et successu plane erubescendo, antiqua variorum Monachorum invadit diplomata et monumenta. Ubi tamen, ais, per totum illum paragraphum, ne vel verbum de Præputio Christi habeo.* Et addis exultabundus; *Idne refutare est meas assertions et exhibitiones? Certe talem fraudulentiam a religioso Sacrodoti expectaveram numquam.* Nec ego expectaveram. Sed egone tibi imputem quæ dicis? Mirari satis nequeo cæcitatem (nolo enim fraudulentiam interpretari) unde profluxerit illa inconsiderata, ignorans, atque irreligiosa locutio Patern. vestræ. Inspice igitur apertis oculis, ac relega totum meum numerum 35, in quem invelheris. Ostenderam paulo ante, non impugnari (uti arguebat Patern. vestra in Exhibitione errorum § 8 Art. 1) a Papebrochio Præputium Christi; allegato prius toto Titulo Articuli vestri prædicti, videlicet illo: *Papebrochius ex meris conjecturis impugnat Præputium Christi Domini, Antuerpiæ asservatum.* Deinde trans-
E eo ad ostendendum, quod Patern. vestra Ordinem Præmonstratensem injuste concitet in eundem Papebrochium. Ac demum sic ordior numerum 35:

21 In utroque textu Patern. vestræ, a me paulo ante producto (ubi nempe de Præputio Domini, et de Præmonstratensibus egeram) mirari satis non possum quomodo tam debilia proferat, ad probandum, per miserum videtur, quæ tam magnifice ac jactanter proponit in Titulis. Primi loci Titulum supra dedimus (ubi nempe de Præputio actum fuerat, ac Titulus ejus illic datus, non debebat hic iterari): alterius loci Titulus sic habet: *Papebrochius valde insolenter, et successu plane erubescendo, antiqua variorum Monachorum, quos inter Norbertinorum, invadit diplomata et monumenta.* Erubescunt litteræ ipsæ, quantumvis nigræ, quod promittentibus ipsis tam multa ac gravia, præstentur tam pauca et fere ficta. Primo loco (ubi de Præputio Antuerpiæ servato) Patern. vestræ videtur *Papebrochius ex professo studere, ut antiquissimas Capituli Antuerpiensis litteras funditus evertat.* Secundo loco (ubi de Præmonstratensibus, in nos concitatis) eidem videtur etiam adversus historiam Canoniconum Præmonstratensium aliquid machinari. Idne probare est thema, tam insolenter et asseveranter in titulo propositum? Si ego de scriptore inepto, qui maledictis utitur pro argumentis (addo nunc etiam, qui nescit quid reprehendat; qui sibi ipse injurius est, injuste accusando fraudulentæ alium) dicam, quod mihi insanire videatur; an propterea insaniat?

dum convin-
citur ex ipsis
meis terminis,

22 Hactenus ille numerus 35 totus ut jacet præter inclusa parenthesis, quæ cæcipientes oculos, eluminandi ergo inserta nunc sunt. Quæ autem, amabo te, ibi vox, quæ littera, quis apex; qui imputet Paternitati vestræ, quasi per illa, quæ dixeras de Præputio Domini, probares thema tuum § 2 Art. 22 præfixum? Quilibet profecto non omnino cæcus, facile jam videt ac intelligit, protulisse me Titulos duos, et singulas singulorum protulisse probationes vestras; levissimas sane, nec nisi per miserum videtur probaturas, quod magnifice in Titulis assertum fuerat: non vero tibi imputasse me, quod objicis, quasi per illa de Præputio, probes alia de Præmonstratensibus. Vide nunc, mi Pater, quam nullo te consoleris argumento; quamque vane tibi persuadeas valde pauca, si aliqua, et quidem non nisi exigui momenti, esse in tuo libro reprehendenda; cum aliqua illi contra evidentem veritatem affingi debeant, ut impugnari possit. O cæcitatem! Agnosces, opinor,
nunc

Etenim arguit
me fraudulent-
tiam, cujus
ipse reus est,

F

mihi affin-
xisse quæ ne
somnia-
ridem,

A nunc; *affixisse*, non me tibi, sed te mihi *contra evidentem veritatem*, quæ non sunt; *ut impugnare me posses*, et *fraudentiæ* fraudulenter accusare. Agnosces etiam, utri nostrum potissimum competat Gregorianum illud, quod eodem num. tuo 102, loco epiphonematis adversarium enecantis, subdis, sic scriptum. *ARROGANTES viri habere hoc proprium solent, ut dum in nimia invectione prodeunt, etiam invahendo MENTIANTUR; et cum non possunt reprehendere juste quæ sunt, reprehendunt MENTIENDO quæ non sunt.* Ausus non fuisset terminis tam mordacibus uti in Provinciale Ordinis religiosi, quantumvis apte convenientibus, nisi illos mihi præscripsisset ac impropèrasset ipse.

unde et jacta
in me tela
suum redeunt
in auctorem.

Concitantur
in Papebro-
chium Carthu-
siani,

23 Audivisti etiam, *frivole conari* Papebrochium, *se exersare apud Carthusianos*, quod Tomo 2 Martii fol. 250 *historiam de prodigio Doctoris Parisiensis defuncti, dixerit, in CARTHUSIA non probari.* Nihil est, cur se excuset illa super re Carthusianis Papebrochius: sed est, cur detegat Carthusianis ac toti mundo fraudulentiam (da veniam verbo, quod indignitas rei exprimit) Patern. vestræ. Loco a te citato, ad Vitam Dionysii Carthusiani, a P. Henschenio piæ memoriæ illustratam, ubi mensio fit prodigii præacti: legisti hanc Notulam: *De hac historia, quam ipsi in Carthusia didicimus non approbati, agendum erit 6 Octobris.* Scribit illic Henschenius, quæ eoram didicit in ipsa magna Carthusia, ab ipso Reverendissimi P. Generalis Secretario; qui Patrem illum et Papebrochium, ex itinere Romano-belgico anno MDCLXII die XII Junii Carthusiam ingressos, et summa caritate exceptos, jussu Reverendissimi prædicti per omnia deduxit; jovit; et quæ supra citantur ab Henschenio, cum illa de re colloquium inciderat, pronuntiavit. Quodnam hic peccatum Henschenii, qui dictum Secretarii refert, nihil ipse de quæstione proposita definiens, sed ad VI Octobris differens? Et tamen hoc peccatum tam grave videtur Patern. vestræ, ut non contenta, illud in *Exhibitione Errorum* per integrum Articulum exaggerasse, idem etiam reproducat in *Motivo*. Qua autem verecundia et conscientia, ipse judicaveris et æquus Lector.

quasi reprobet
prodigium
suscitati Do-
ctoris;

24 Jam vero innocens Notula ista, scripta fuit a P. Henschenio, illa qua vidimus auctoritate, in tomis Martii, qui prodierunt omnium primi post reditum ejus in Belgium. Septennio autem post, anno videlicet MDCLXXV in lucem editur typis Lugdunensibus tomus P. Joannis Columbi Societatis nostræ, complexus Opuscula varia historica, et primo loco Dissertationem de Carthusianorum initiis, antiquitatem historiæ prodigiæ ex antiquioribus MSS. probantem. Ut vidit illa Papebrochius, fere anticipat Henschenii mentem, ad VI Octobris decisionem differens; et aperte favet sententiæ, a Columbo probatæ, in Conatu Chronico-historico parte I pag. 32 num. 16 et 17 his verbis: *Nec sane, quia ex Lectionibus de S. Brunone, ad instantiam Academiæ Parisiensis, expuncta est occasio conversionis vulgo jactata, desinit religiosissimus Patrum Carthusianorum Ordo eandem adhuc ut veram tueri: et Joannes Columbi noster, in copite suorum Opusculorum, ponere non dubitavit Dissertationem de eo argumento, doctam sane.*

cum illud ta-
men expresse
approbet,

proferens au-
ctoritates an-
tiquissimas:

25 Et post pauca, ostendens vim docti ejus argumenti, annumerat annos ætate Gersonis (qui diu putatus fuit illud prodigium, anno 1420 circiter, primus litteris prodidisse) longe anteriores, a Columbo erutos ex MSS. inquit, *ipsum testes habere ab anno 1391, 1383, 1313, imo 1298 et 1150, sic ut ultimus solum distet 49 annos a morte sancti Fundatoris, obita anno 1101.* Hæc Papebrochius, quem hic in Carthusianos peccasse arguis, nescio qua fronte. Pro-

ferat modo, si ad manum sunt, Patern. vestra similia instrumenta, non dico annos 49, sed annos etiam bis mille. post raptum Eliæ aut Enochii Prophetæ scripta, et non minus æquus erit Papebrochius antiquitati vestræ, quam est illi prodigiæ historiæ. Interea tamen vapulat Papebrochius a Patern. vestra, nulla sua culpa, ut viles; diffamatur et apud Carthusianos turpi criminatione, uti etiam apud alios Religiosos Ordines non dissimilibus artibus: quibus tamen, dubito, an gratum sit patrocinium quod Patern. vestra, non rogata, iis impendit contra Papebrochium; saltem postquam vident, illam infelicitè cecidisse causa, non tantum pro Carthusianis ac Præmonstratensibus suscepta, sed etiam sua propria. *Non defensoribus istis tempus eget, nec Ordines illi.*

26 Sed redeamus ad *Malam fidem*, unde et modo narrata non procul absunt, nisi ad *Maliguitatem* malis reducere. Malam fidem consistere in eo diximus, quod arguas, *Papebrochium ex meris conjecturis impugnare Præputium Christi Domini, Antuerpiæ asservatum.* Sunt hi ipsissimi termini, quibus proponit Patern. vestra impugnationem suam in *Exhibitione* Art. I § 8; a me fideliter et integre relati in Epist. Fam. num. 23, ac deinde non semel integre iterati, ac refutati: et tamen in *Motivo* num. 94 legere cogor, quod *astute et callide tibi contra omnem veritatem affricem*, quasi tantum dixeris, Papebrochium *præputium Christi Domini impugnare*; cum tamen dixeris, illum id *impugnare, quatenus Antuerpiæ asservatum.* Atque ego, ita ut tu vis, a te dictum esse, et dico et dixi. Inspice textum in eum a num. 23: confunderis, ubique legens conjunctim hæc a me scripta, *Præputium Christi Domini, Antuerpiæ asservatum*; de quo agitur, an illic asservatum impugnetur, nec ne. Confundere igitur, et resume honorem illum tibi, quod *astute et callide* non tibi ego dimidium sensum, sed tu mihi suppositum tuum falsum et forte malignum, *contra veritatem affricem.* Qui a veritate stat, nihil est cur *astute*, cur *callide* agat; est cur sic agat, qui rebus diffidit suis, commenta venditans rerum ignaris, ut vel sic eis persuadeat esse quod non est. Quo autem pacto conatur Patern. vestra *Motivum* hic suum liberare mala fide, indigna Religioso viro, magis indigna Sacerdote, maxime indigna Provinciali? Confugis ad litteras Capituli Antuerpiensis. Nihil facis. Dicis: *Papebrochius impugnat Præputium Christi Domini, quatenus Antuerpiæ asservatum.* Et Papebrochius, eodem quem tu citas loco, eandem veritatem servati apud Antuerpienses Præputii apertis terminis asseverat ac defendit; *quam* inquit, *perpetua seculorum omnino quinque possessio, variis documentis testata, indubitabilem facit.* Quid nervosius dici potuit? asserere rem *indubitabilem* esse, mihi sonat, esse *veram*, esse *certam*: sed Patern. vestræ sonat atque explicatur, *impugnare.* Qua fide, bonane an mala? Per se patet.

27 Patet etiam, frustra recurri ad litteras Capituli Antuerpiensis, quæ trium seculorum ætatem non habent, cum admittat Papebrochius, tamquam *indubitabilem* Præputii possessionem esse per *secula omnino quinque*, duobus ante seculis, quam litteræ illæ conscriptæ fuerunt: et possessionem illam, ait, *testatam esse variis documentis*; quæ inter referas licet Litteras prædictas. Has, cum prima fronte aliquid falsi continere videantur, conatur Papebrochius explicare et conciliare in favorem Antuerpiensium ac Veritatis, uti dixi num. 27. Sed et hoc Paternitati vestræ, *impugnare* est. Cur non accedis ad Ven. Capitulum Antuerpiense, viros intelligentes, apud quos scriptione illa tua in invidiam vocare Papebrochium frustra conatus es. Ipsos ego fidenter appellabam Judices, quamvis in eorum præjudicium scripsisse

D
AUCTORE C. I.
unde immerito
vapulat ab
Amico.

Mala fide ar-
guitur Pape-
brochius op-
pugnare Præ-
putium Domi-
ni,
E

ut Antuerpiæ
asservatum,

cum tamen
asserat in-
tuitam ejus
ibi possessio-
nem esse,
I

variis docu-
mentis testa-
tam.

A scripsisse hic videamur Patern. vestrae. Si bene
AUCTORE C. J. meritum de ipsis scriptione tua te putas; poteris
expectare aliquem ab ipsis, quantum æquitas sinet,
favorem. Accede eadem qua ego confidentia: inter-
roga, an in toto contextu Papebrochii hac de re,
aliquid sit, quod *impugnet* illorum possessionem
Præputii? an non e contrario sint multa quæ eam
confirmant? Ni facis; existimare poterunt Venera-
biles isti viri, te confirmare sententiam tuam, aut
ausum non esse, aut non potuisse; atque adeo
illam, cum alteri injuriosa sit, retractari a te debere,
si te ames ac amari velis.

Ignorantia
Amici histori-
ca de baptis-
mo Constanti-
ni,

28 Venio nunc ad ignorantiam facti historicam.
Ubi claritatis causa debeo præmittere principium
textus vestri hac super re, ut habetur in *Motivo*
num. 23: *Dic, ais, quantum ego temere in Papebro-*
chio reprehendo? Primo loco (inquit Epistola fami-
liaris n. 8) arguitur Papebrochius, quod Constantinum
Magnum sub finem vitæ, non a S. Silvestro baptizatum
dicat. Quam vero isthæc impostura sit evidenter falsa,
et contra evidentem veritatem mihi afficta, ex
eo liquet; quod nullibi Papebrochium, arguam
de eo, quod Constantinum Magnum sub finem vitæ... baptizatum
dicat, sed de eo dumtaxat, quod baptismum
B *Constantini, a S. Silvestro susceptum, explodat tam-*
quam fabulam. Ut videre est in libro meo Art. 2 §. 3.
Evolvamus tantisper propositionem hanc ultimam in
duas quas habet partes. Vel arguis Papebrochium
dumtaxat ex eo, Quod baptismum Constantini a S.
Silvestro susceptum neget; vel ex eo, quod negatum
insuper explodat, et explodat tamquam fabulam. Si
secundum: dic, quid sibi velit illud explodere tam-
quam fabulam. Varia sonat vox *Fabula*: hominibus
quoque compellit, quorum aliqui subiinde sua culpa
fiunt etiam *fabula vulgi*, postquam Eruditorum facti
sunt. Igitur in quæstionem venire non potest (qui-
buscumque demum terminis more suo velit uti Pa-
tern. vestra) nisi quod neget Papebrochius, Con-
stantinum Romæ a S. Silvestro baptizatum esse.
Huic autem sententiæ opponitur alia de baptismo,
eidem in suburbii Nicomediæ sub finem vitæ collato.
Adeo ut, quicumque vult baptizatum aliquando esse
Constantinum, si alterutram sententiam admittit,
alteram necessario excludat: et bene sequitur, Re-
probo baptismum Constantini Romanum; ergo te-
neo Nicomediensem: et, Approbo baptismum Ro-
manum; ergo reprobo Nicomediensem. Nam cum e
duabus prædictis sententiis altera alteram excludat;
qui unam solide firmiterque stabilierit, alteram ne-
cessario reprobendam ostendit.

est Nicomediæ;

29 Quod enim Patern. vestra in re desperata ad
tertiam confugiat opinionem, antiquis omnibus, to-
tis ut minimum octo seculis a morte Constantini
ignotam, de duplici ejus baptismo, primo Romano
Catholico, altero Nicomediensi Ariano; dubito an
ex animi sui sententia faciat: nisi pariter admittat
Arianorum ritu baptizatum Constantinum. eorum-
dem dogmatibus consensisse, in iisque obisse; et
sic Arianum in Arianismo mortuum, semper pro
Sancto habitum cultumque fuisse et coli in Ecclesia
Catholica. Detestabitur id sine dubio Patern. vestra:
verumtamen ex illa sententia id sequi, docet Baro-
nius, præcipuus vester hic, et unicus fere dux, ad
an. 324 num. 47 et seq. numquam passurus (quod
nec ullus patietur Catholicus) *Constantinum pro San-*
cto coli in Ecclesia, et eundem impie atque ab Ecclesia
penitus alienum migrasse e vita, qualiter migrasset
ex sententia Baronii loco citato, si ab Ariano Epi-
scopo baptizatus sub vitæ finem fuisset: et ex mea
sententia, etiam sic migrasset, si rebaptizatus
sub finem vitæ fuisset a quocumque demum,
etiam non Ariano, Episcopo aut Sacerdote. Quia
baptismum secundum Ecclesia Catholica sem-

aversante Ec-
clesia baptis-
mum ejus
duplicem.

sine crimine
non admitten-
dum.

per detestata est: idque temporibus Constantini D
quam maxime notum fuisse oportet, cum paulo ante,
controversia gravi illa super re orta: sententia S.
Cypriani atque Episcoporum Africanorum, ab hæ-
reticis baptizatos denuo baptizari debere docentium,
primum reprobata sit a Stephano Papa, deinde etiam
sit damnata a *Concilio plenario*, ut loquitur S. Augus-
tinus, sive Cæcumenico Nicæno, cui interfuit Con-
stantinus: idemque noluisse, nec vero potuisset
rebaptizari, contra definitionem Ecclesiæ sibi notam,
sine gravi delicto.

30 Jam velim consideret maturius Patern. vestra
meam imposturam, evidenter falsam, et contra eviden-
tem veritatem tibi affricam, uti loqueris. Aio, argui
Papebrochium a vobis, quod *Constantinum Magnum*
sub finem vitæ, prope Nicomediam; non a S. Silves-
tro Romæ baptizatum esse dicat. Fateor; et iterum
aio. Ac ne terminis fabulisque inutiliter occupemur,
scire velim, an in alterutra istius propositionis parte
arguendus tibi videatur Papebrochius, nec ne. Si in
alterutra arguas: nihil imposturæ, nihil contra evi-
dentem veritatem tibi affricui: cum revera ex suppo-
sito arguas Papebrochium in propositione præmissa:
quod tantum dixi. Si neutra in parte ipsum arguas:
fatere id, quæso, palam candide; et ego fatebor, me
non debuisse scribere, argui a vobis Papebrochium
in eo, quod *Const. Magnum sub finem vitæ, non a S. Sil-*
vestro baptizatum esse, dicat: cum in eo arguendus
non sit, ex suppositione iterum confessionis vestrae.
Atque adeo nil superest, in quo arguere volueritis
Papebrochium, quam quod *explodat baptismum Ro-*
manum tamquam fabulam; concedentes, Constanti-
num *sub finem vitæ baptizatum esse* prope Nicomediam,
non Romæ a S. Silvestro. Id ipsum autem est quod
asserimus nos. Sed nec uspiam, puto, ostendes, quod
baptismum illum Papebrochius appellet *fabulam*,
multo minus quod illum pro tali *explodat*. Termin-
i sunt illi Patern. vestrae tantum, quibus nolo immo-
rari.

Injuste postu-
lor ego impo-
sturæ,

E

31 Quamobrem, ut expressius explicarem igno-
rantibus historicis quæstionis statum, dupliciter
quodammodo rem eandem proposui, conjungendo
baptismum Nicomediensem cum non Romano; quia
affirmatio baptismi Nicomediensis necessario infert
negationem Romani: E. g. Baptizatus est Constan-
tinus Nicomediæ, ergo non Romæ. Uti ex vestra si-
militer sententia infertur, Baptizatus est Romæ,
ergo non Nicomediæ. Si nempe alteruter Baptismus
necessario tenendus est, ut hic supponimus ex præ-
missis. Ecce quo evaserit, quam dicis, *impostura*,
evidenter falsa, et contra evidentem veritatem tibi affri-
cta. Si dicam Patern. vestram, *esse animal rationale*:
respondebis, me recte dicere. Si dicam, *esse animal*
rationale et non irrationale: argues me per hoc im-
posturæ? Non credo. Majoris enim expressionis
causa, affirmando et negando res oppositas, idem
quodammodo bis dico.

quod rem
eandem du-
pliciter enun-
tiam

F

majoris ex-
pressionis
causa.

32 Sed relinquamus *fabulas* et *imposturas* au-
ctoribus suis: ac stabiliamus sententiam de baptismo
Nicomediensi, a Papebrochio assertam, a me con-
firmatam, a Patern. vestra negatam, per hoc quod
mordicus tueatur Romanum; cujus defensione sem-
el suscepta, indecorum sibi putat non perseverare
in errore, aut saltem in opinione multo magis aliena
a vero, quam sit opposita nostra. Adduxi pro sen-
tentia mea a num. 9, Eusebium Pamphili, Episco-
pum Cæsareæ Palæstinæ. Adduxi Athanasium Pa-
triarcham Alexandrinum. Adduxi plus quam tre-
centos Patres Synodi Ariminensis Catholicos, qui
omnes eodem quo Constantinus tempore vixerunt,
toto mundo sparsi. Adduxi item sanctos Patres et
Ecclesiæ Doctores, Ambrosium et Hieronymum.
Adduxi Historicos præcipuos, Socratem, Sozome-
num,

Baptismum
Constantini
Nicomediens-
em

testantur
plurimi coevi;

A num, Theodoretum; qui pariter omnes intra primum a morte Constantini seculum vixerunt, scriptis suis illustres; sine quibus, vix ulla historicae ecclesiasticae primorum quatuor seculorum notitia ad nos pervenisset.

Romanum
nulli idonei
intra secula
tria :

33 Adseripsi, ut nestis, auctoribus meis suam cuique aetatem qua vixit. Agat nunc historicum etiam Patern. vestra, similemque uotam temporis quo vixerunt Auctores a vobis, sive pro baptismo Romano, sive contra Nicomediensem citati, in medium proferto. Inde, sine alia refutatione, cogeris fateri vel invitus, maximam esse diversitatem inter auctoritates, contemporaneam nostram, et aliquot seculis posteriorem vestram. Certus sum enim, ne vel unum unicum idoneum auctorem, non dico coævum Constantino, sed ne quidem qui intra totum primum, alterum, ac tertium ab obitu ejus seculum scripserit, contra baptismum Nicomediensem, aut pro Romano, produci in medium posse. Cur igitur tanto majorem auctoritatem ac certiore non praeferas minori ac minus certae?

unde per
similitudinem
ostenditur,

B

34 Scripsisse nostra memoria Gallus quispiam narratur, Franciscum primum Regem, numquam a Carolo quinto Imperatore bello captum fuisse: eumque propterea passim irrideretur etiam a suis, respondisse fertur, id se tali descriptione effecisse, ut post centum annos captivitas illa in dubium revocanda sit. Nunc, opinor, nihil dubitat Patern. vestra de captivitate illa Regis Francisci, nixa testimoniis scriptorum, coævorum ipsi facto, et qui temporibus proxime secutis per seculum integrum vixerunt. Nec dubitare nunc incipiet propter auctoritatem præd. Galli, quantumvis magnam aliunde is sibi adeptus sit; qui seculo fere ac dimidio post factum, primus id factum negat, sine teste idoneo, imo contra tot testes factum affirmantes. At vero, si contingeret Patern. vestram post mille annos primum nasci, an fidem derogaret illis, quibus nunc adhibet, contemporaneis et proxime secutis Auctoribus, staretque a Gallo isto ejusque sequacibus? Non puto; nisi forte contingeret illam tunc nasci vitiatum admodum intellectu, et qui verum a falso discernere omnino non valeret.

primum indu-
bitabilem,
alterum
incredibilem
esse.

C

35 Similiter, si vixisset Patern. vestra centesimo (fingamus) a morte Constantini anno, qui fuit a Christi Domini nativitate quadringentesimus tricesimus septimus; habuisset tunc omnes illos auctores quos enumeravimus, pro baptismo Constantini Nicomediensi, non habuisset ullum pro Romano. Habuisset insuper testes illius veritatis homines fere omnes, qui tunc vixerunt; eum soleant gesta Principum, ad præsertim Imperatorum, singularia atque valde eminentia, diu subditorum animis inhærare, et quasi per traducem propagari ad posteros, uti experimur in exemplo proposito de capto per Cæsarem Carolum V Francisco Rege; quod omnium animis etiamnum insidet, hippisque et tonsoribus notum, frequens in colloquium adducitur post sesquiseculum. Jam vero inter omnia Constantini facta ecquod illustrius et memoria Christianorum sempiterna dignius, illo quo se per baptismum in eorum numero perfecte constituit, eatenus Catechumenus; fidei Catholicae pridem probatae signaculum suscepit; et sanctae Ecclesiae se subiecit, cum summa omnium consolatione et gratulatione Catholicorum, post tot Imperatorum gentilium, ac ultimam eamque sævissimam Diocletiani persecutionem, primum hunc per baptismum Imperatorem, plene Christianum, conspicientium.

36 Si, inquam, vixisset Patern. vestra centesimo a morte Constantini anno, visis cognitisque qualia diximus; non potuisset tunc aliter opinari de baptismo Nicomediensi, quam nunc de capto Rege

Junii T. I

Francisco. Uti igitur dimoveri se ab opinamento hoc non patitur a scriptore Gallo prædicto, qui contrarium asserit; ita nec debet ab opinamento illo, a quovis qui post secula aliquot primum scripserit contrarium.

D

AUCTORE C. J.

37 Confundere hæc possunt, quantumvis obstinatum in negandum animum, etiam illius qui mavult totam quatuor primorum et amplius seculorum historiam ecclesiasticam evertere ac eliminare ab Ecclesia, omnem negando fidem Eusebio, Socrati, Sozomeno, Theodoro, solis, certe præcipuis istotum temporum historicis sacris; quam admittere, Eusebium non esse mentitum, in re tam nota omnibus ac manifesta, ut mentiri non potuisset, quin objectum sibi in os mendacium quotidie erubnisset. Eusebius, inquis, ex D. Hieronymo fuit hæreticus Arianus, et Arianorum signifer. Audio: et fuisse Arianum ante Synodum Nicænam concedo: post illam permansisse ac mortuum esse in hæresi, negabunt plerique; et imprimis tota Gallicana Ecclesia, ejusque Martyrologia et Missalia antiquissima; quæ tantum abest ut Eusebium in Arianismo mortuis annumeraverint, ut etiam inter Sanctos reposuerint coluerintque perpetuis fere temporibus. Constat enim jam tunc a seculo nono cultum ei ut Sancto delatum fuisse, eundemque anno MDLXXXVII nondum desisse. Nam Eusebium hunc inscribit Usuardus Martyrologio suo, quod jussu Caroli Calvi Regis collectum, non tantum, inquit Molanus, in Gallicanis Ecclesiis, sed etiam in Romana et per multos alios usurpatum perpetuo fuit.

Summa hic
est auctoritas
Eusebii

quem tota
Ecclesia Gal-
licana,

E
adstipulante
Usuardo

38 Dicit autem Usuardus, ut editus est a Molano an. 1568: *Die xxii Junii. Civitate Cæsaræ Palastinae. SANCTI Eusebii Episcopi et Confessoris, viri excellentissimi ingenii et historiographi.* Quibus insuper addit alter Usuardi codex MS. antiquus in membrana, ecclesiis Alsatiæ aptatus, et apud nos conservatus: *Qui (Eusebius) tantum dilexit studium, ut nil a Constantino Magno petere vellet, nisi tantum ut gesta Sanctorum sibi mitteret, in quibus suum ingenium ad multorum utilitatem exercere valeret.* Habuit idem Eusebius in Galliis et Missam suam cum Oratione propria: habuit et proprium Officium, in cujus prima Lectione de vita ejus, sic habetur: *Hic (Eusebius) cum aliquando Ariana hæresi laborasset, ad Synodum Nicænam accedens, Spiritu sancta inspiratus, Patrum sententiam secutus est, ac deinceps usque ad mortem sanctissime cum orthodoxa fide vixit.* Extant totæ tres Lectiones et Oratio prædicta cum Missa, apud Henricum Valesium ante opera Eusebii: ubi etiam mentionem facit Codicis MS. Parisiensis Ecclesiæ, ante octingentos annos, ut ait, exarati, qui continet Eusebii historiam Ecclesiasticam Rufino interprete, atque ita incipit: *In nomine Dei summi. Incipit historia SANCTI Eusebii Cæsareensis Episcopi.*

perpetuis fere
temporibus
pro Sancto
coluit,

F

39 Atque hæc dicta sunt, non quod velim ego canonizare Eusebium. Absit. Pontificii id fori est, cui ego me meaque opinaamenta volens lubens submitto. Sed et Pontificii similiter fori est decanonizare (da veniam novo verbo) illum, qui nescio quo usu aut abusu, a tempore immemorabili per tot secula, cultu Sanctorum, in regno tam amplo et bene Catholico, affectus fuit; non Patern. vestrae, quæ illa sua decanonizatione invasit forum alienum, et Pontificiam sibi arrogavit potestatem. Ego, cum Ecclesia Romana nihil declaraverit, quod sciam, super sanctitate aut non sanctitate Eusebii; audax facinus existimo esse Patern. vestrae, quod Ecclesiam Gallicanam totam præsumat tacite criminari imprudentiæ, temeritatis atque erroris, commissorum, et per secula tam multa continuatorum, in colendo Eusebium pro Sancto Neque excusat factum

non ideo
tacite crimi-
nanda Amico,

III vestrum

A vestrum auctoritas S. Hieronymi. Legerunt enim et Galli Hieronymum, ejusque scripta de hæresi Eusebii æque intellexerunt ac Patern. vestra : et illis lectis intellectisque, nihilominus Eusebium pro Sancto habuerunt. Si Galli vicissim inquirerent in Sanctos, quos Ordo Carinellitanus sibi aut fecit aut adoptavit, et breviori tempore coluit; plura invenirent carpenda. Specimen infra proponetur. Dices forsitan, tunc decanonizatum ab Ecclesia Eusebium, cum Gregorius XIII probavit recognitum suo jussu Martyrologium, in eoque pro Cæsarensi Eusebio substitutum Samozatenum. Sed intellige, ex anastasi Doctoris Parisini, in Lectionibus de S. Brunnone aboleri jussa, pluribusque similibus exemplis, non continuo falsum aliquid judicari, quia ex Breviario Martyrologiove deletur; quemadmodum expresse declaravit sacra Congregatio Rituum, nequaquam per expunctionem istius anastasis intentum fuisse.

Fides Eusebii
historica lau-
datur

B 40 Præter banc sanctimoniam Eusebianam laudem, in promptu sunt Auctores plurimi, præstantes, antiqui juxta ac recentes, etiam illi ipsi, qui notam Arianismi, forte non immerito, tribuunt Eusebio; quorum testimonio non minus quam Gelasii Cyziceni, lib. 2 cap. 1, veri studiosissimus (quæ historici laus summa est) et inter veteres ecclesiasticæ historiæ scriptores FIDE DIGNISSIMUS audit. Imo et ipse S. Hieronymus, tametsi ob Arianismum Eusebio infensior, fidem tamen ejus historicam, aliasque dotes historicum commendantes, laudat Epistola 65 ad Pammachium et Oceanum his verbis: *Ecclesiasticam pulchre Eusebins historiam texcit... licet impietatis Arit apertissimus propugnator sit.* Et alibi: *Quis prudentior, doctior, eloquentior Eusebio (tametsi assertor Origenis sit) inveniri potest?*

etiam a S.
Hieronymo.

41 Sed his non obstantibus, semper Arianus manebit Patern. vestræ Eusebius; per me licet; atque ideo omni fide historica indignus; id per me non licet. Nam Hieronymus idem, cui illum tamquam *Arianorum signiferum* insectatur; ejusdem prudentiam, doctrinam, eloquentiam et historiam ecclesiasticam pulchre, atque adeo fideliter descriptam, laudat et extollit. Iterum; si, quia hæreticus, historica fide indignus est. jam Martyrologio quoque Romano fidem negare, atque e numero Sanctorum Martyrum eradere debes, quotquot Ecclesia Romana aliunde ignotos, sane plurimos, ex Eusebio inseruit Martyrologio suo; populoque Christiano quotidie legendos, et pro Sanctis colendos proponit.

licet eum pro
hæretico ha-
beat.

C 42 Vide sis, mi Pater, quo te abstraxerit zelus, Eusebio parum æquus; cui si fidem negare pergas historicam, quia fuit hæreticus, tametsi plures tueantur ejusdem sententiam Catholici scriptores; negare fidem pariter debebis Lutheri Calvinove hæresiarchis, etiam in iis argumentis, quæ Catholici scriptores non minus quam ipsi tuentur. puta, captum a Carolo V Regem Franciscum: nec ut credas, debebis moveri auctoritate Catholicorum idem scribentium, quia hæreticus aliquis id ipsum affirmat: et negare tibi ego fidem debebo in omnibus, quorum accusas Papebrochium, quia hæreticus nescio quis eundem in hisdero accusaverit.

Baptizatum
in fine vitæ
Constantem
pro Constanti-
no

43 Auctoritatem aliorum quos citavi historico- rum, Socratis, Sozomeni, Theodoret; item Athanasii, et Synodi Ariminensis trecentorum et amplius Patrum Catholicorum, unanimiter affirmantium, sub finem vitæ Constantinum fuisse baptizatum, evertisse te putas, dicendo. Epistolam illam Synodicam, quæ a prædictis auctoribus recitatur, intelligi debere de *Constante*, non de *Constantino*, sub finem vitæ baptizato: idque præcipue Baronii sic sentientis nomine, te putas evicisse. Nugæ. Admittit Baronius ad an. 324 num. 52; apud Socrate-

tem, apud Sozomenum, apud Theodoretum legi **D** *Constantinum*: et sic scriptum ab ipsis istis auctoribus fuisse, si quis sustineat, non difficulter et hoc admittet num. 53; ratus, illorum auctoritatem unius Athanasii lectione, quam et profert, *Constantem* scribentis, facile elidendam. Sed legit Baronius tantummodo textum Athanasii Latinum, ut est apud Nannium anno 1564 editus; ubi nescio quo fato, cum primo loco expresse legatur *Constantinus*; paulo post, ubi de baptismo ejus, irrepsit *Constans*.

legis textus
Athanasii;

44 Quod si Baronius legisset etiam textum Athanasii Græcum, anno 1600 primum in lucem typis editum, ex novem codicibus MSS. qui omnes *Constantinum* legunt, confirmatum, addita interpretatione Nannii prædicta; si legisset eandem Epistolam Græce apud Labbeum et Cossartium, tomo 2 Concil. col. 798; utrobique, ex fide plurium, ut dixi, MSS. legisset *Κωνσταντῖνος*; atque sententiam suam hac in parte vir ingenuus ac veritatis studiosissimus mutasset. Unum mirari satis nequeo, nec scio quo nomine appellem, an stuporem, an ignorantiam, an fallaciam; non Baronii, sed illius qui Baronium sibi ducem hic sequendum ascivit. Vult enim Patern. vestra, etiam confirmare sententiam Baronii, *Constans* legentis pro *Constantinus*. Factum bene. Sed quomodo? Num. 48 scribis: *Atque ita legitur in Operibus Græco-Latinis S. Athanasii: uti et apud Labbeum et Cossartium tomo 2 Concil. fol. 796 (imo columna 798). Deinde in textu Latino apud S. Athanasium in Epistola de Synodo Arimini et Seleuciæ, tum in margine quam in corpore legitur, Imperator Constans, non Constantinus.*

sed Latinus
tantum, a
Nannio versus

45 Quid? Legitur in operibus Græco-Latinis Athanasii, nec non Labbei et Cossartii, *Constans* pro *Constantinus*? uti mox expresse etiam explicas legi in textu Athanasii Latino tantum, tam in margine quam in corpore? Fateor, in Operibus Græco-Latinis Athanasii et Labbei legi in Latino *Constans*: sed textus ille Nannii est, quem sive semel, sive centies recusum afferas, nibilo ex replicata impressione plus auctoritatis conferes. Legere debebat Patern. vestra, aut sibi legendum curare, utrobique textum Græcum, quem citat, noctuis, credo, et vespertilionibus. Utrobique enim reperisset Patern. vestra, et quisquis oculos habet, *Κωνσταντῖνος*; idque ex consensu novem diversorum codicum MSS. ut diximus. Si revivisceret modo Baronius, tanta codicum MSS. auctoritas, scio, compelleret virum **F** mutare sententiam suam; diceretque (quod, lectis Socrate, Sozomeno, Theodoro, dixerat ad an. 324 num. 53.) *Quis audiens, Athanasium etiam scripsisse Κωνσταντῖνος, non statim intelligebat causam baptismi Constantiniani Eusebio adjudicandam, nec ullum reliquum esse defensionis locum; nisi forte Paternitati vestræ.*

non item Græ-
cus, ubique
Constantinum expri-
mens.

46 Num. 50 quæris; *Sed quid ad S. Hieronymum, in Epist. Fam. dicentem: Constantinus, extrema vitæ suæ tempore, ab Eusebio Nicomediensi baptizatus (astute omittitur, ais) in Arianum dogma declinavit.* Vis dicam? *Eadem astutia omittitur illud, in Arianum dogma declinavit; qua omittitur reliquus Hieronymi textus usque ad finem libri: quia nempe neutra facient ad quæstionem præsentem, quæ præcise tractat de baptismi Constantiniani loco ac tempore.* Si locus fuerit Roma, facile conveniet, baptistam fuisse S. Silvestrum; si vero fuerit Nicomedia aut ejus suburbia, non omnino certum est de baptista, qui ulterius inquiri, nec facile uni Hieronymo credi debet fuisse Eusebius Nicomediensis. Si enim is fuisset baptista Constantini, sane Eusebius Cæsarensis innominatum non prætermisisset, cum id gloriosum sectæ suæ Arianæ fuisset, magnamque ei conciliasset auctoritatem, primum inter Christianos, eumque

Ostenditur,
Hieronymi
textum non
curatum
per astutiam

et baptistam
Constantini
non fuisse
Eusebium
Nicomedi-

A Magnum Imperatorem Constantinum, a sectæ suæ principe Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatum fuisse. Cum igitur in præsentiarum quæstio non vertatur, in quod dogma declinaverit Constantinus iam baptizatus, neque a quo Nicomediæ baptizatus sit; sed an baptizatus ibi sit potius quam Romæ; frustra adjunxissem illud, in *Arianum dogma declinavit*; imo et frustra adjunxisse videri possum ac volo, illud Hieronymianum, *ab Eusebio Nicomediensi baptizatum esse*. Opinor enim et hoc falsum esse, tum ex ratione supra allata, tum quod aliunde discamus, cujus nominis et loci Episcopus baptizaverit Constantinum.

sed potius
S. Petrum
Solensem Ep.

47 Fasti quippe Ecclesiæ Alexandrinæ, in Habessinæ gentis Hagiologium metricum relati, nominant baptistam Constantini *Petrum, Solorum* in Cypro civitatis Episcopum sanctum: cui ad diem vii Tubæ, qui diei secundo Januarii nostri respondet, accinunt hanc strophem: *Salutem* (dico) *tibi, Petro Solensi, baptistæ Constantini Regis, ejus qui Crucem revelavit* (sive invenit, aut publice colendam adorandamque proposuit). *Dies ministerii tui, facti suat dies justitiæ et æquitatis administrandæ: quoniam confractus est Dagon, et cecidit Bel, sicut olim Isaias prædixit*. Quibus indicatur per baptismum Constantini, omnem sublatam gentilibus spem esse resuscitandæ aliquando idololatriæ.

B

48 Sed vereor, ne hic mihi objiciat Patern. vestra silentium Eusebii Cæsarensis, nihil de illo *Petro Solensi*, baptista Constantini, memorantis. Ego vero objiciam similiter Patern. vestræ ejusdem Eusebii silentium circa baptistam Constantini Eusebium Nicomediensem, quem ex Hieronymo credis talem revera fuisse. Et rationem addo, cur silentium Eusebii faveat sententiæ nostræ, ex fastis Habessin; non faveat vero sententiæ Patern. vestræ, ex divo Hieronymo; idque præcipue e prudentia et subtilitate ingenii, quam Eusebio tribuunt auctores, etiam Hieronymos; et testatam faciunt ipsa Eusebii scripta, non modo historica, sed etiam theologica, quæ passim extant. Prudentis namque et subtilis erat ingenii, nihil publice scribere, quod publice constabat falsum. Atque hac ipsa de causa peccasset etiam contra prudentiam suam; si falso scripsisset, Constantinum sub vitæ finem prope Nicomediam baptismo tinctum esse. Prudentis item et subtilis erat ingenii, Arianismo faventis, ut palam enuntiaret, quod salva veritate in rem suam posset; quale erat, prodere nominatim Eusebium Nicomediensem, si is re ipsa Constantinum baptizasset. Erat insuper prudentis ac subtilis ingenii, Arianismo faventis; silendo tegere, quod salva veritate in rem suam tegere poterat; quale erat, non prodere nomen Petri Solensis, qui baptismum contulerat Constantino, recte Catholici; ut ne illa proditiōe Catholicis videretur prodesse; ubi silendo auctorem baptismi, nulli faciebat injuriam; argumentum vero relinquebat posteris suspicandi, baptismum contulisse Eusebium Nicomediensem, quia in ejus diocesi baptizatus fuerat Constantinus.

elsi ejus
non memine-
rit Eusebius,

qui nec Eusebii
Nicom.
meminit.

Hieronymi
textus porro
examinatur,

49 Redeo ad textum Hieronymi, ex quo inferri posse nego, una atque alia ejus verba æqualiter credi debere. *Baptizatum enim esse Constantinum*, latius patet, et prius cognosci potest; quam, *a quo baptizatus sit*: et ad hæc ipsa cognoscenda, nihil omnino attinet scire, in quod dogma deinceps declinaverit. Ego quidem nullus dubito, quin Patern. vestra infans Baptizata sit, ignoro autem, a quo Parocho: nec ad baptismum ejus spectat, a me sciri, in quod dogma deinceps declinaverit, an illorum, qui ex animi sententia defendunt antiquitatem Carmelitana; an vero eorum, qui pro forma tantum, ne Fratrum suorum incurrant invidiam. Sed et hæc in-

ter nugas repono; et maxime illud, quod num. 52 respondes ad textum Ambrosii, dicentis; baptismi gratiam, in ultimis constituto, omnia peccata dimisisse; *Nihil*, inquit, inde colligi, nisi quod sanctus *Pater ibi alludat ad lepram, qua Romæ laboravit Constantianus, ratione cujus reputabatur* in ultimis constitutus. Si sic licet explicare auctores eorumque verba, ut in ultimis constitutum esse, sit *lepra laborare*; leprosi omnes gaudeant, atque ad Patern. vestram confessionis causa concurrant suadeo; ab omni excommunicatione aliisque censuris ecclesiasticis, et peccatis quantumvis gravibus, etiam summo Pontifici reservatis, tamquam in ultimis constituti, continuo absolvendi.

50 Atque hæc satis sunt ad stabilienda argumenta mea, contra objectiunculas Patern. vestræ, pro baptismi Constantini, sub vitæ finem collato: quæ cui veritatem hanc persuadere nequeunt, ei auctor sum ego, ut imposterum abstineat ab historia. Colligere interim, ex dictis huc usque de *Ignorantia facti* historica, potest Paternitas vestra; non agi hic de fabulis, seu veris, seu fictis; sed quæri, an Constantinus baptizatus sit prope Nicomediam, an Romæ; quorum alterutrum necessario dicendum est. Primum asserunt Auctores plus quam trecenti, coævi omnes, toto orbe sparsi, doctissimi juxta atque sanctissimi, uti vidimus: secundum asserit nemo idoneus testis, qui nominari ut talis possit, intra secula tria sequentia.

51 Colligere item potest Patern. vestra, quam frustra elevare conata sit auctoritatem Eusebii, ex Baronio præcipue accumulans multa, quibus eum ostendat hæreticum fuisse, quod ne nego quidem: sed in hæresi mortuum, negat Ecclesia Gallicana (cujus plures Episcopi Eusebium noverunt coram in Synodo Nicæna) et negavit semper; nec Baronius aut citati ab eo Auctores eo usque hæresim ejus (quod sciam) extendunt.

52 Colligere insuper potest Patern. vestra, hæresim non efficere, ut quis continuo in omnibus deliraret; ut negare ausit, medio die lucere solem; ut mentiri velit in re toti mundo exploratissima; ut impune mentiatur nemine omnino contradicente, sed omnibus mendacium ejus, uti tale cognitum, pro veritate verissima adorantibus.

53 Colligere etiam potest Patern. vestra, Græcos textus, non solum Socratis, Sozomeni, et Theodoret, quod fatetur Baronius; sed etiam S. Athanasii (cujus textum Græcum Baronius non viderat, ideoque Nannii, Latini interpretis errore lapsus, aliter sentiebat) et quidem ex novem codicibus MSS. præter impressos, legere, *Constantinum* in fine vitæ baptizatum esse; nullum vero legere, *Constantem*, uti Patern. vestra sustinere vult, et sustinere nollet Baronius, si illa monumenta habuisset, quæ Patern. vestræ hic indicantur et ante oculos proponuntur, si videre velit.

54 Colligere denique potest Patern. vestra, explicationem, quam adhibet verbis divi Ambrosii, omnino ridiculam esse. Item textum divi Hieronymi posse ac debere admitti pro illa parte, qua communem cum aliis sui temporis sententiam docet; non vero debere admitti, ubi singularem, aliis inauditam, ac rationi parum consonam tradit. Qua in re stupeo pervicaciam Patern. vestræ, quæ pergit sustinere, indignum fide esse Auctorem qualemcumque, qui in uno aut paucis errasse deprehenditur, ex auctoritate aliorum, aliter sentientium; atque hinc Eusebio negandam fidem a Papebrochio prætendis, quia in uno alterove eum non sequitur, ratione nixus. Certe sibi ipse non credidit D. Augustinus in multis, quæ, ut Christianum ac veritatis studiosum decet, laudabiliter retractavit; uti multi alii fecerunt, quorum

D

AUCTORE G. J.
uti et Ambrosii.

Conclusio
de baptismo
Constantini.

E

An Eusebius
in hæresi mor-
tuus sit.

Hæresis non
facit in om-
nibus delirare,

Græci Codices
legunt Con-
stantinum.
F

Auctores
boni fidem
merentur,
etsi in ali-
quo errent:

A rum gaudeo e numero esse Papebrochium, quem ais, **AUCTORE G. J.** proprio motu retractasse ultra bis mille errores, quos inter Acta Sanctorum ex ignorantia commiserat. Laudo veritatis studium in Papebrochio, non minus quam in D. Augustinò : unicum tamen deesse credo, illius errorem, ut numerus bis mille compleatur; ac doleo, quod in tanto errorum numero nihil in causa vestra repererit corrigendum retractandumve, etiam postquam vos multa, opinione vestra, luce clarius demonstrasse jactatis : aut si quid hic etiam retractavit, agnoscite æquum ejus in vos animum.

sic Baronius
probatur Ami-
co; ubi de
baptismo
Const.

B 55 Insultat nihilominus Patern. vestra Papebrochio num. 42, quod Eusebium auctorem habet modo probatissimum, ubi de baptismo Constantini, modo improbatissimum, ubi nescio quæ in illo reprehendit. Nolim hic pluribus ea proponere, utpote non magni momenti. Sed velim quærere, an idem Baronius, qui Patern. vestræ est auctor probatissimus, ubi agit de baptismo Constantini, (quamvis tot alii recentiores, a me citati, Perronii Cardinales, Petavii, Lambecii, Valesii, Hermantii, Pagii, legerint et ipsi Baronium, magis in arte historica, quam profitebantur, versati, quam est Patern. vestra, aut ego; et illi tamen, salva Baronii pace, non probant baptismum Romanum, probant vero Nicomediensem. Nec putare velim, Patern. vestram se illis omnibus perspicaciorem existimare in penetrandis Baronii argumentis, aut discerenda veritate historica.)

improbatur
ubi de origine
Ordinis.

C 56 Velim, inquam, quærere an Baronius, qui auctor est Patern. vestræ probatissimus, ubi de baptismo Constantini; sit eidem similiter probatissimus, ubi ad annum 1481, num. 13 sic scribit : Constantior videtur assertio, quod Ordo Religiosorum Carmelitanorum, qui in Palæstina in ipso Carmelo monte fixere sedes, sub Alexandro III Rom. Pontifice sumpsit originem : quoto autem anno ejus Pontificatus, habetur incertum. Horum autem promotor, propagator, et custos fuit ille, qui fungebatur in Oriente legatione Apostolicæ Sedis Haimericus, Patriarcha Antiochenus : qui considerans complures ex Occidente, qui venerant vitam eremiticam acturi in Terra sancta, hinc inde dispersos, expositos barbarorum incursibus; collegit eos in unum, duxitque in montem Carmelum, Eliæ habitatione egregie olim nobilitatum. Fuisse ista principia, ex quibus, ut ex parva scaturigine flumen, immensus est anticus cætus religiosorum virorum. Hactenus Baronius : qui si hic quoque probatissimus est Patern. vestræ, uti debet esse, ne nihil ex eo probet, ubi de baptismo Constantini; jam principium contentionis vestræ cum P. Papebrochio, et caput ejus, omnino sublatum est, et in reliquis facile pax et amicitia vestra coalescet. Credat igitur hic sanctissimus Ordo vester religiosissimo Baronio, si minus honorificum sibi putet, credere Papebrochio. Alia vobis similiter credenda proponit idem Auctor ad an. 444 num. 17.

Pro baptismo
Romano nihil
erincit Con-
cilium Ro-
manum,

57 Eruditorum, scio, nullus dubitabit, quin allata hactenus argumenta pro baptismo Nicomediensi, talia sint, ut in considerationem venire non possint, quæ afferri solent pro Romano Silvestrino, quantumvis hunc certa et indubitata probare testimonia in-scite jactet Patern. vestra num. 25 Motivi sui. Obiter oculo dignemur certa illa et indubitata vobis testimonia. Nam (uti probas ibidem primo,) Concilium Romanum, sub S. Silvestro Romæ coactum, in exordio id testatur. Auctoritas magna et cœva, si modo vera : sed hoc ipsa sibi Patern. vestra persuadere numquam poterit; atque ideo magis miror, quod aliis id credendum ausit proponere. Dic, quodam istud Concilium Romanum? Cujus viginti Canones circumferuntur, initio loquentes de baptismo Constantini Romano; et extant apud Labbeum tom. I Concil. col. 1545. Sed ibidem extat quoque a Labbeo nota-

rum in margine, quod Canones isti Henricum Archiepiscopo Rhemensi, seculo IX florenti, et plerisque Eruditis videantur suppositi, uti et ipsi Labbeo, et Christiano Lupo, et Antonio Pagio, et Emmanelli Schelstratio, viris istarum rerum peritissimis, et ex professo talia tractantibus. Ut alios omittam, audi Illustriss. Schelstratium, bibliothecæ Vaticanæ Custodem, Patern. vestræ non minus quam mihi æstimatum, in singulari Dissertatione hoc de Concilio pag. 484 Antiquitatis illustratæ, sic concludentem.

58 Quia, non solum Dionysius (qui Romæ Justiniano imperante Colicem Canonum confecit) Canones hos omisit, sed etiam hoc Concilium, tum ex dictis per totam Dissertationem, tum ex falsa Consulum citatione, tum ex Helenæ subscriptione, contra omnium seculorum praxim, quæ mulieres ab Episcoporum Conciliis, et multo magis ab eorum subscriptionibus excludit; tum denum ex numerosissimo et Græcorum Episcoporum catalogo, aliisque, suppositionis arguitur; facile assentior Hiacmaro, Metropolitæ Rhemensi; Parisiensium Archiepiscopo de Marca, Christiano Lupo, Philippo Labbeo, ac plerisque Viris eruditis, tacite ab eo citatis : facile, inquam, iis assentior, brevem Epilogum et Canones XX, de hoc Concilio, ut fertur, restantes, esse suppositos. Atque hoc Concilium Romanum, est, certum et indubitatum vobis, sed solis, testimonium pro baptismo Constantini Romano, ideoque primo loco productum.

utpote sup-
positum :

59 Videamus alterum. Sunt illud Acta S. Silvestri, ais, in altero Concilio Romano, sub Gelasio primo CVM OMNI HONORE SVSCEPTA. Bona fides aut intelligentia Patern. vestræ hic iterum deficit. Falsum est enim illic scribi, Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse. Legebantur tantummodo a multis in urbe Romana Catholicis, et pro antiquo usu multæ hæc imitabantur Ecclesiæ. Eatenus autem probantur illic Acta S. Silvestri prædicta, a Gelasio, quatenus ipsa, ut multæ aliæ scripturæ, ibidem expressæ, suscipi non prohibentur : quia nempe nihil contra fidem Catholicam continebant, ac utiliter legi a populo Christiano ad multorum ædificationem poterant, uti nunc etiam leguntur tam ipsa quam alia Sanctorum Acta, tametsi non in omnibus probata, imo in multis manifeste falsa. Non enim solum ad imitationem sui allicit quod re ipsa præclare factum est, verum etiam quod potest præclare factum fuisse.

nihil Acta
S. Silvestri,

60 Considera nunc, quam certum et indubitatum testimonium dare possint Acta S. Silvestri : quæ, ipso Baronio teste ad annum 315 num. 17, non in omnibus vera sunt, prout hodie extant, nimirum deturpata compluribus (ut vidimus, ait; ac prius monstraverat) quæ aliunde irrepserunt, MENDACIIS. Et Baronium fere secutus Labbeus enumerat compendio mendacia illa tomo I Concil. col. 1491 sic dicens; Acta S. Silvestri, prout hodie extant, pluribus mendaciis scatent. Nam quod referunt, Constantinum ante Helenam Christianum fuisse; Constantium et Constantem Cæsares Augustos hoc tempore in Oriente degisse; Isaac (alii legunt Isachar) apud Julianos summum Pontificatum administrasse; Helenam ex Bithynia oriundum fuisse; jejunium Sabbati per Silvestrum obrogatum, diem Dominicum per eundem institutum, ipsumque Silvestrum Pontificem a Melchiade ordinatum fuisse. (Addere his potest qui volet, Constantinum lepra infectum per universam, ut Acta apud Surium loquuntur, misisse regionem, qui iafantes colligerent crudeliter mactandos, ut eorum sanguine adhuc bulliente in piscina lavaretur. Addat etiam, baptizatum Romæ a S. Silvestro Constantinum, rem Gelasii temporibus ubique ignotam. Addat denique, eundem Constantinum anno Christi cccxiv, uti Baronius colligit. Romæ baptizatum fuisse, quo toto anno Romæ non adfuit;) alioque plura a veritate om-

F
compluribus
deturpata
mendaciis,

A nino aliena esse, præterquam quod id pulchre ostendit Baronius anno 313 num. 12 et sequentibus; etiam ipsi Canones Apostolorum, et Notæ, quas ibi conscripsimus, aperte demonstrant.

etiam si puriora fuerint initio.

61 Obijcies, scio; Acta illa, a Baronio et Labbeo credi puriora fuisse, quando Romæ et in multis aliis Ecclesiis lecta, suscipi prohibita non sunt a Gelasio. Nescio equidem qui probent Auctores illi opinionem istam. Potest enim Pontifex ille utilitatem, ex lectione piorum gestorum in vulgus promanantem, spectasse potius, quam rigorem veritatis historicæ: quemadmodum eadem Acta, etiam ut nunc sunt, utiliter legi permittuntur ab Ecclesia. Fuerint tamen puriora tunc, et fuerint purissima, per me licet. Quid concludes ex Actis illis purissimis pro baptismo Constantini Romano? Nihil de baptismo illo Gelasius, ne verbo quidem. Citat solummodo Acta illa, ut hic supponimus, purissima: quæ probari debent a Patern. vestra in puritate sua aliquid locuta fuisse de baptismo Constantini: quod si feceris, auctoritas Actorum istorum, quantumvis purissimum, nihilo plus conferet ad intentum Patern. vestræ, quam eo conferant eadem Acta, ut nunc sunt, depravata. Imo quamdiu illa Acta vis pura et authentica fuisse; tam diu Constantini Baptismus Romanus et lepra, recenti infantium sanguine ex Aruspicum responsis abluenda, abfuisse debent ab Actis illis, non minus quam abfuerint alia impertinentia, paulo ante ex Labbeo prelata. Quis enim de lepra illa aut de illo baptismo somniavit unquam usque ad Gelasii tempora et diu post, idoneus scriptor, Latinus, Græcus, Christianus, Gentilis, amicus aut inimicus Constantino? Unde ergo illa probabis? Ex Actis S. Silvestri, ut nunc habentur? Nulla illis hic fides. Ex Actis illis, ut primitus fuerunt, purissimis? Nihil illa de baptismo et lepra, nisi ostenderis.

Lepra Constantini fictitia.

62 Considera etiam quod Julianus Apostata, annos xxvi, post Constantinum mortuus, objecerit quasi per ludibrium Christianis (uti legitur apud Cyrillum Alexandrinum lib. 7 contra Julianum) baptismum eorum neminem lepra aut alio morbo corporali sanavisse, dicens: *Et leprosi quidem leprosum baptismum non admittunt... Adulteria vero, rapinas et omnia omnino peccata eximet?* Qua fronte ita loqui, quantumvis apostata, Imperator ausus fuisset, si recenti memoria in Constantino re ipsa tale miraculum in totius mundi conspectu contigisset, depulsa per baptismum ejus lepra? Quid etiam impedivisset Cyrillum, quo minus Apostatæ pridem mortui dicta confutaret, allatu Constantini, lepra sic mundati si verum est, exemplo? Sed nihil de illo Cyrillus; respondens tantummodo, baptismum etiam curaturum esse lepram aliosque morbos, si Deus vellet, aut eum in finem illud Christus instituisset. Ut videri potest apud ipsum loco citato.

C

Nihil etiam evincunt auctoritates Adriani Papæ,

63 Tertium vobis certum et indubitatum testimonium profert Adrianus IV (ita pone hic sequitur Patern. vestra Ciaconium, ut ejus etiam errores amet, Adrianum IV, pro I scribens) in Concilio Nicæno secundo, et tom. 2 Epist. Decretalium. Oblit Adrianus I sub exitum seculi octavi, annos fere cetera morte Gelasii Papæ prædicti. Interea temporis Acta S. Silvestri, quæ possunt sedente Gelasio pura et purissima fuisse; possunt itidem ac debent, in supposito illo, depravata esse non admodum diu post; cum Adrianus præfatus, citet Acta illa Silvestrina, jam tum non melioris notæ, quam nunc sunt. Nam idem Adrianus, qui loco vobis favente, scilicet Epistola Constantino et Irenæ Augustis inscripta, atque a Labbeo tomo 7 Conciliorum col. 102 relata, ex Actis S. Silvestri mentionem facit baptismi Romani: idem, inquam, Epistola ad Carolum Magnum

eodem tomo 7 col. 939 ex iisdem Actis Silvestrinis D citat Concilium illud Romanum, ad quod Helena AUCTORE C. J. Judæos, Scribas et Phariseos adduxerit, paulo ante hic monstratum nullius fidei esse.

64 Atque hic quidem primus omnium est, quod sciam, idoneus Auctor, qui de baptismo Constantini Romano ex Actis S. Silvestri meminit. Nam quod Gregorium Turonensem eo trahere velint aliqui, violentum pluribus videbitur: nec immerite. Nam hæc ejus verba, ex Historia Francorum lib. 2 num. 31, ubi baptismum Clodovei, primigeniti suæ Christiani Regis, describit, inquit; *Procedit novus Constantinus ad lavacrum, deleturus lepræ veteris morbum, sordentesque maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus.* Hæc, inquam, verba de baptismi Constantiniani loco ac tempore nihil expriment. Deinde tota Scriptoris, encomiasten hic agentis, intentio per hoc salvatur, quod Clodoveum, primum Francorum per baptismum Christo renasciturum Regem, laudet exemplo Constantini, primi similiter inter Imperatores baptismum Christiano tincti; dicens: *Procedit novus Constantinus ad lavacrum; cujus deinde effectum describens, per lepræ veteris morbum, tam potest spiritualem peccatorum lepram, sane veterem, intelligere; quam alludere ad lepram Constantini corporalem; quæ sane vetus in ipso non fuerit, cum divinitus immissa, non multo post miraculose depulsa dicatur, uti vel ex ipsis Actis Silvestrinis patet. Adhæc, per lepræ morbum, non tam corporalem (ne et hæc laborasse Clodoveum insinuet) quam spiritualem intellexisse dicendus est Gregorius; uti mox per sordentes maculas, non intelligit alias, quam spirituales animæ.*

Gregorii Turonensis.

E

65 Interea tamen, si quis spirita contradictionis actus, sustinere pertinaciter velit, Gregorium isto suo loquendi modo respexisse ad lepram Constantini corporalem; et hoc ego non moraber gratis concedere; requirens pariter concedi mihi, quod Acta S. Silvestri, quæ sub Gelasio supponimus adhuc proba fuisse, centum spatio annorum, quod inter Gelasii atque Gregorii prædictorum intercessit obitum, vitata fuisse; et non majorem, quam nunc apud Eruditos, auctoritatem habuisse tempore Gregorii, quamvis in laudem Clodovei Regis, inde deduxerit comparisonem, quam vidimus. Jam reliquos Auctores, Adriano Papa prænominato juniores, Anastasium Bibliothecarium, Wandelbertum Diaconum, Nicolaum I Pontificem, Theophanem, aliosque, qui obiter plerique baptismum Romanum innuunt, nihil attinet refutare alio argumento, quam quo refutavimus auctoritatem hac in re Adriani; quia nempe talia adstruxerunt, ex apocryphis Silvestri Actis, quæ illorum ætate nihilo majoris fidei fuisse censenda sunt, quavis modo.

Anastasii biblioth. et aliorum:

F

66 Pergit denique probare Patern. vestra, per certa et indubitata sibi testimonia, quod vult, baptismum Romanum: quia prædictis auctoribus suis accedit antiquissima Romanæ Ecclesiæ traditio, cujus specimen exhibet magna tabula; ex columna secunda a latere dextro navis basilicæ Lateranensis pendens: cujus verba referuntur Art. 14 § 3 Exhibitionis errorum. Videamus ipsa: *Ante annos mille (inquit Tabula) circa annum Christi sexcentisimum, S. Gregorius, et ante istum S. Silvester, Indulgentiam plenariam, quocumque tempore anni, omnibus ad Ecclesiam Lateranensem venientibus concessere.* Non prosequor reliqua, cum ex capite Tabulæ pateat, ipsam initio hujus seculi primum scriptam esse; atque inde satis appareat, quantum fidei mereatur in re antiquissima, mille trecentos ante annos gesta, de baptismo Constantini, quem postea eadem Tabula innuit contigisse Romæ, depulsa a corpore baptizati lepra. Certe Illustrissimus Schelstratius, quem supra laudavi,

nihil tabula Lateranensis,

indigna Schelstratio visa-que citaretur.

A davi, ut erat curiosus antiquitatis scrutator, in ec-
clesia Lateranensi centies spectaverit *Tabulam* præ-
dictam: sed dignam non judicavit, cujus vel verbulo
mentionem faceret in *Antiquitate sua illustrata* pag.
466 et seq. ubi plurima colligit pro Baptismo Ro-
mano, quibus addi non licuit miseræ illi *Tabulæ*.
Unum mirari non desino, quod ausit Patern. vestra,
tam certa et indubitata testimonia vel mediocriter Hi-
storica Peritorum oculis objicere; quodque tam præ-
fidenter suam hic probationem concludat his verbis:
Quibus aliisque ANTIQUISSIMIS AUCTORIBUS (maxime
antiquos vestros ego supra produxi omnes: nam
antiquissimi nulli sunt, idonei testimonii)... id (ba-
ptisma Romanum) undeque tam solide probatur (si
verba qualiacunque, probationes forent) ut *Julius*
Rosensium. 25 *Vet. Patr. asserat, esse TEMERITATEM*
negare, Constantinum a S. Silvestra baptizatum fuisse.
Qui idem *Julius*, si modo oculos aperiret, allataque
a nobis argumenta inspiceret, assereret profecto,
esse *TEMERITATEM, negare, Constantinum sub vitæ finem*
in suburbis Nicomediæ baptizatum fuisse.

Hæresis cri-
men inique
objectum Pa-
pebrochio,

67 Transeo ad alia, properans ad *Brevem Instru-*
ctionem meam purgandam. Paragrapho suo 4 male
habet Patern. vestram, quod ego num. meo 19
dicam, *summo crimini a vobis dari Papebrochio, quod*
nonnulla teneat in re historica, quæ Lutherus, Calvi-
nus... *Lauryns, ac Natalis Alexander docuerunt.*
Et irascere etiam, dicendo: *Itane? Quamvis, obse-*
ro, illa sunt? Non ostenditur in toto libro, quod ulla
crimini, et multo minus summo crimini, dem Papebro-
chio. Concedo; fortassis toto libro te non objicere
verbotenus *summu crimen*: at ubicunque de hæ-
resi agis, de *summo crimine* agis: cumque identidem
ingeris, Papebrochium tenere nescio quæ cum *Wi-*
cleffistis, cum Illyrico, cum Luthera, cum Magdebur-
gensibus, aliisque hæresiarchis: quæro, an intelligi
debeat Papebrochius aliquam tenere hæresim, quam
isti docent; nec ne.

similiter com-
petit amico,

quod cum Lu-
thero credit
in unum Deum

68 Si tenet, *summu crimen* admittit: sed non
minus admittit *crimen* Patern. vestra, quod tale cri-
men ejus non aliter probet: interest enim totius
Ecclesiæ Catholice, detegi hæreses in viris Catho-
licis ac Religiosis. Si non tenet hæresim aliquam cum
hæreticis Papebrochius: *Summo* pariter crimini da-
bitur Patern. vestra, quod innocentem hæresis in-
simulet, aut in ejus suspicionem adducere conetur,
quando invidiose cum hæreticis eum collocat, et
illorum doctrinam sequi sugillat: ideoque et ex-
communicatis et ab Ecclesia damnandis annumerat.
Eadem sane argumentandi ratione ostendam ego,
Patern. vestram hæresim sapere, in eo quod credit
in unum Deum. Nam R. P. Sebastianus a S. Paulo
tenet cum *Wicleffistis, cum Illyrico, cum Luthero,*
cum *Magdeburgensibus, aliisque hæreticis et hæresi-*
archis fere omnibus; cum iisque credit ac docet, Deum
esse unum; ergo cum hæreticis excommunicatus est,
cum iisque ab Ecclesia damnandus. Ecce pretiosis-
simus unio tuus, quo vitam æternam compares, tibi
cum hæreticis communis est.

Citavit Pape-
brochius Na-
talem Alex.
ante prohi-
bitionem,

69 Antequam paragraphum istum concludas, di-
cis num. 80: *Videamus denique quænam in re histo-*
rica Papebrochius teneat cum Natale Alexandro, ex
ejus damnatis libris; quorum impressionem, descriptio-
nem... et usum... sub pœna excommunicationis, per
contra facientes ipso facto absque alia declaratione incur-
renda, soli Pontifici reservata, prohibuit Innocentius
XI an. 1684, 10 Julii. Unde ut ab incursu hujus ex-
communicationis eorum vulgo excusetur Papebrochius;
cum passim dictos damnatos libros citet, sequatur, etiam
subinde laudet, varia ex illis describendo ac suis tomis
inserendo: hinc astute in *Epistola Fam. num. 20*
sic habetur: Quod Papebrochius citet subinde ac lau-
det etiam Natalem Alexandrum, vitio ei dari non

potest: cum id fecerit priusquam libri ejus proscri-
pti fuerint. Quod contra evidentem veritatem esse ex-
cogitatum, luculenter patet ex citationibus infra pro-
ducendis. Nam cum primum folium *Conatus Chronico-*
historici Propylæi Maji sudaret sub pælo, FATETUR
PAPEBROCHUS fol. 5° num. 20, SE ACCEPISSE ET LE-
GISSE PRÆFATVM INNOCENTII XI DECRETVM: satis cito
promde (si animus ei fuisset obtemperandi Decreto Apo-
stolico) ut omnia et singula, ex istis damnatis libris ex-
cerpta, in subsequentibus foliis, prælo subjiciendis, per
totum *Conatum* expungerentur: et a fortiori, ut expun-
gerentur ex tomo 6 et 7, aliquot annis post demum im-
pressis.

70 Hactenus Patern. vestra, quæ, recoquendo hic
etiam cramben suam, ac negando contra assertio-
nem Papebrochii, folium illud 5° *Conatus Chronico-*
historici inter ultima impressum fuisse; compellit
me quoque, ut cramben recoquam: et quæ Pater u.
vestra, primum a Papebrochio, folio 5° citato appo-
sita, gustavit; a me in *Epist. Fam.* ingesta in os,
digerere non potuit; nunc demum hic tertio cocta
exhibeam. Gusta igitur denuo ac digere ex *Epist.*
Fam. a numero 20 sequentia: Quod Papebrochius
citet subinde, ac laudet etiam, Natalem Alexandrum,
vitio ei dari non potest: cum id fecerit prius quam
libri illius proscripti fuerint: quemadmodum ad cri-
men imputari non potest illi, qui hodie laudaverit
librum, multa bene ac erudite disputantem, si is
forte, propter detecta quædam errata, post mensem
aut annum, in Indicem librorum prohibitorum refe-
ratur. Papebrochium autem ante damnationem
Alexandri prædicti, tantummodo usum fuisse libris
ejus, scivit Patern. vestra, citans Art. suo 4 § 7
partem textus hæc super re Papebrochiani. Sed cur
non totum? An ex toto textu patuisset sinceritas
Papebrochii, et omni culpa a legentibus totum, ab-
solvendus putabatur? Quando nempe animadvertis-
sent, illud ipsum folium loqui et fateri, contra per-
tinacem obstinationem Patern. vestrae, aliter vo-
lentis credi, se impressione jam fere absoluta, pro-
pterea quod mutari quædam deberent, iterato desti-
natum fuisse ad prælum. Totum igitur accipe tex-
tum ex *Conatu Chronico-historico* pag. 5° num. 20,

(quod ei vitio
dari non
potest)
E

71 His prænotatis, incipio cum P. Henschenio a
primo ac præcipuo Ecclesiæ Capite Christo Jesu, cu-
jus Vicarii sunt Romani Pontifices, Petri successores.
Sed ecce, ipso tempore, quo, utriusque Tomi (4 et 5)
IMPRESSIONE IAM FERME ABSOLUTA, PAGINA ILÆC, in
duobus ultimis numeris mutanda, ITERATO DESTINATUR
AD PRÆLUM; perfertur Roma gravissimum Sanctissimi
Domini Nostri Decretum, publicatum istic an. MDCL-
XXXIV die x Julii, quo - *Libri quidam, Auctore Na-*
tale Alexandro, Fratre Ordinis Prædicatorum, in
« sederim volumina distributi (præter alios in quatuor
« opuscula divisos) et a primo usque ad duodecimum
« seculum inclusive editi, sub titulo, Selecta Historiæ
« ecclesiasticæ Capita, a S. D. N. Innocentio PP.
« XI, motu proprio et ex certa scientia ac matura de-
« liberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine
« damnantur ac reprobantur, ac legi seu retineri pro-
« hibentur; ipsorumque librorum omnium et singulo-
« rum impressio, descriptio, lectio, retentio, et usus
« sub gravissimis pœnis in decreto contentis, omnino
« interdicitur. « Ne quis igitur, duos hos Tomos in
« lucem venire videns post hujusmodi Decretum, et nihil-
« omnius in eis dictos libros subinde absque scrupulo
« allegatos reperiens, observantiam Apostolicorum manda-
« torum, quam ante singulos Tomos profitemur, eo in
« casu desideret; monitum lectorem velim, id prius,
« quam tale Decretum conderetur Romæ, procul inde in
« Belgio esse absque malo dolo factum; et quidem in iis
« dumtaxat argumentis, quæ sola si Auctor ille tractas-
« set, non putamus incursum fuisse Sanctæ Sedis indi-
« gnationem

ut testatur
ipsam folium,
iterato im-
pressum,

F

gnationem

A gnationem tam gravem. Interim etiam sic impressa pro non impressis haberi cupio; et Pontificiæ voluntati in omnibus atque per omnia morem gestum desiderans, e sexto septimoque Maji Tomis, jamjam ad prælum postulandis, expungo quæcumque alia loca, dictorum librorum mentionem facientia.

confundens
pertinaciam
accusatoris
Amici,

72 Quid ad hanc assertionem positivam, suspicio contraria et male cohærens, a vobis loco citato mota? Ille retractat ultro, disertis verbis, cum singulari erga sanctam Sedem Apostolicam reverentia; atque pro retractatis et non impressis haberi vult omnia, quæ e Natale uspiam ad luxerit. Vobis nihilominus lubet suspicari, hanc tam seriam retractionem aliud non esse, nisi verba et voces, ac frivolum in peccato excusationem. Hactenus ego, cum, et pro Papebrochio.

73 Fatetur igitur, ais, Papebrochius se accepisse, et legisse Innocentii XI Decretum, damnans libros Natalis Alexandri. Ita est. Et ego fateor: ac vellem Patern. vestram similiter fateri, folium illud Propylæi seu Conatus Chronico-historici, signatum 5°, quod vos primum pertinaciter appellatis, etiam postquam in terminis scriptum ibidem legistis, folium illud inter ultima, sive utriusque tom (4 et 5, impressione jam ferme absoluta, iterato destinatum fuisse ad prælum; propterea quod aliqua in illo mutanda judicarentur. Atque hinc patere potest, quam perfriatæ frontis esse debeat, qui pergit obstinate tueri, folium illud, primum fuisse, quod tertio doctus fuit, inter ultima esse impressum: idque nolit credere Religioso, qui affirmat; oculis suis, quibus legit; folio ipsi lacero, cui integrum substitutum est: bibliopogo demum, testaturo, si rogetur, folium prædictum, bis impressum reperiri in massa chartarum solutarum; et prius quidem laceratum adhuc superesse, quando compingendus datur tomus ille; cui alterum substitui debet integrum, quod nempe impressione jam ferme absoluta, denuo recudi debuit; uti sæpe accidit rei litterariæ ac impressioni operam dantibus.

commendans
candorem
inque recen-
sionis,

74 Conferre nunc Patern. vestra potest cum ejusmodi homine, obstinato dicam an obcæcato, hominem religiose candidum, atque erga Decreta Romana vere atque religiose observantem: quem ex eodem contextu manifeste potuisti cognoscere. Fatetur, inquis, Papebrochius se accepisse ac legisse Innocentii XI Decretum, damnans libros Natalis Alexandri. Ita est, ut dixit; fatetur. Verum cur fateatur, nisi ex ingenito animi candore ac reverentia erga Sedem Apostolicam? Aliud enim non est, cur fateatur. Si, uti passim insinulatur a vobis, subdole voluisset agere, atque citata e prohibitis libris rata habere; poterat relinquere omnia ut erant, et nullam uspiam talis Decreti mentionem facere. Quid enim cogebat facere? Non Summus Pontifex, non Eminentissimi Cardinales, non Illustrissimus Internuntius, non adm. R. P. Generalis Societatis nostræ, aut alius quivis Superior, quorum nullius Decretum aut præceptum nobis intimatum fuit; uti Patern. vestræ intimatum fuit legitime, jussu Summi Pontificis, per Eminentissimum Cardinalem Cybo et Procuratorem suum Generalem, ut fatemini, nequid scriberet contra Patres Societatis Jesu hagiographos. Non denique ullibi prædictum Decretum, Antuerpiæ aut in Belgio, publicatum fuit.

ultro repu-
dantis citata
ex Natale,

75 Unde igitur istius Decreti potius notitia, quam aliarum rerum plurimarum, quæ quotidie Romæ statuuntur decernunturque, nobis ignoratarum, pervenisset ad Papebrochium? Quidquid de Decreto illo scivit, privata diligentia sic assecutus est, ut dissimulare scientiam illam facillime potuerit. Quod igitur privatam scientiam suam ingenue de-

clararet, atque illic promptum se offerat ad rescindendum quidquid Decreto illi, antequam editum esset, contrarium scripserit; ac re ipsa rescindat, ex illis libris prohibitis impressa pro non impressis haberi cupiens: id alia de causa non fecit, quam ut Pontificiæ voluntati in omnibus et per omnia morem generet. Gessit autem eo modo quo potuit, protestationem suam quam vidimus, inserendo foliis, initio quidem libri repositis, sed inter ultima denuo recensis; nec aliter tunc, quam sic protestando, quod factum erat, infectum facere potuit. In futurum vero providens, addit: e sexto septimoque Maji tomis, jamjam ad prælum postulandis, expungo quæcumque alia loca, dictorum librorum mentionem facientia.

76 Hic vero amo Patern. vestram, et gratias eidem ago, quod perscrutando 6 et 7 tomos Maji, adjuvare dignata sit conatum nostrum, declaratamque modo Papebrochii intensionem, indicando in singulis prædictis tomis singula loca, Natalis ubiter mentionem facientia, cujuscumque demum Correctoris oscitantia illic relicta. Nam scire oportet, ne cum nimia temporis jactura ingentes tomos jam compositos scrupulose relegerimus, distulisse nos correctionem propositam usque ad ipsam impressionem, ut sic eadem opera ac minori temporis dispendio, et legeremus simul et corrigeremus cum erratis typographicis etiam loca, Natalis mentionem facientia. Id autem ita fecimus, ut pluribus rescissis mutatisque, indicata a Patern. vestra duo loca aciem oculorum et mentis, inter corrigendum ad plura distractæ, subterfugerint, ac præter intensionem nostram remanserint immutata: quorum unus reprehendit Natalem, tamquam male meritum de Gregorio VII Pontifice Romano; alter eundem opponit auctoritati S. Thomæ in quæstione, an Symbolum Quicumque vult, sit S. Athanasii, nec ne. Gratias interim denuo agimus Patern. vestræ pro indicatione istorum duorum locorum: non item pro indicatione, aut potius exagitatione, multo plurimum e Conatu Chronico-historico corrasorum, quem diximus ante prohibitionem Natalis fuisse fere impressum totum.

D
AUCTORE G. J.

et gratias
agentis pro
indicatis in
tomo 6 et 7

E

77 Ut autem videas, quam ingenue ego agam cum Patern. vestra, quamque nihil magis in votis habeam, quam quicumque indicati fuerint, errores, veros nempe, cum gratitudine animi corrigere, uti indicabam in Epist. Familiari num. 3: nolim duorum præmissorum locorum correctionem differre, dum alias de Actis Sanctorum tomus edatur: sed hanc ipsam, quæ præ manibus est, occasionem arripio, tum ut citius correctio fiat, tum ut ad plurimum notitiam promptitudo nostra perveniat; et hoc ipso loco cum Papebrochio velim monitum Lectorem, cupere nos præmissa duo loca, et si qua sunt alia, eorundem librorum mentionem aliquam facientia, ex 6 et 7 tomis de Actis Sanctorum deleri, quæque illic impressa sunt pro non impressis haberi; desiderantes Pontificiæ voluntati in omnibus et per omnia morem geri, tam a nobis, quam a Patern. vestra; a nobis, in obtemperando Decreto, nobis non intimato; a Patern. vestra, in obtemperando mandato Pontificio, ei legitime intimato.

et hic statim
corrigentis.

F

78 Paragrapho 7 sumit sibi Patern. vestra rem arduam, ut iniquitatem ipsam æquitatis pallio tegat, et iniquos Censores. æquos esse ostendat; illos, inquam, Censores, qui judicis personam induerunt; qui condemnarunt quæ non legerant; qui statuerunt aliquid, parte inaudita altera, in favorem auditæ, et grave præjudicium non auditæ: illos Censores si Patern. vestra pergat æquitatis laude extollere, confundi poterit tam ipsa, quam illi, a Poeta gentili, æquius multo judicium ferente, eorumque iniquitatem damnante, ubi ait:

Censores in-
qui

Qui

A
AUCTORE C. J.

Qui statuit aliquid, parte inaudita altera,
Æquum licet statnerit (quid si statnerit ini-
quum?) haud æquus fuit.

frustra excu-
santur,

79 Neque iniquitatis notam evadent, quod ex-
presse rogati sunt a Patern. vestra, uti excusas num.

106, ut una præter undam imprimendi licentiam, suum circa contentum libri vestri dignarentur ad-
ungere judicium. Belle. Sed an rogati etiam fuerunt a Patern. vestra, ut judicarent de libris adversarii, Acta Sanctorum illustrata complexis, quos namquam legerant? An rogati fuerunt, ut eorum auctorem damnarent inauditus? An rogati fuerunt, ut ipsi nihil inquirentes in scripta adversarii, illa nihilominus, SUPPOSITA CITATIONUM, a Patern. vestra adductarum et perperam explicatarum, FIDELITATE, condemnarent? Dixi num. 38 Epist. Fam. non temere supponendum esse judicanti, quod imprimis inspectum, examinatum, ac certum illi esse debet, ut æquus sit. Si tamen isthæc etiam rogati fuerunt a Patern. vestra Censores illi; ut debebant esse, quod volunt, viri prudentes; non debebant in illo obsequi iniquæ postulationi vestræ; neque excusari hic possunt Doctores Theologia cul-
pa, tametsi is, qui tale quid postulaverit, persuaseritque, gravioris culpæ reus esse debeat.

eo magis cul-
pandi quo sunt
doctiores.

80 Atque hoc punctum est unicum fere. quod Patern. vestra in gratiam Censorum suorum para-
grapho illo 7 monstrare debebat; nempe, æquum esse judicem qui damnat partem inauditam, non vi-
sam, non lectis ejus scriptis ac rationibus. Et cum ni-
hil minus quam hoc monstraverit Patern. vestra, confidenter tamen sic concludit paragraphum istum num. 119: Et hinc evidenter patet, quam temere et
injuste in Epistola Familiari Censores adeo sapientes, utpote Eximii in sacra Theologia Magistri ac Doctores, nec non publici Professores, tamquam minus æqui ar-
guantur: quod proinde commiseratione potius quam ul-
teriori refutatione dignum videtur. Imo ulterior refu-
tatio ad eximendum Censores tales a culpa, omnino necessaria est. Neque enim appellationes Theologi, neque publici Professoris, neque Magistri, neque Eximii Doctoris, imo nec Amplissimi, si ita vis, faciunt, ut quis minus æquus non sit, si inique judicet; imo faciunt, ut magis sit iniquus: cum scientia abutatur sua, eo majori cum delicto, quo scientia majore præditus est. Et istorum tale judicium com-
miseratione potius quam excusatione revera dignum est.

C

81 Pergit autem Patern. vestra: Unde illos Do-
ctores Theologos etc. rogatos cupio, quatenus tantam temeritatem dissimulare dignentur: cum a viro magis Historico quam Theologo procedat (id mihi indecorum non reputo in præsentī materia. Quamvis, Theologus ut audiam ac sim, non debeam cum Adm. R. P. F. Sebastiano a S. Paulo, olim sacre Theologiæ Professor Lovanii fuisse. Reputo autem injuriosum mihi, quod subjungis); et quidem a tali, qui non oliter suos consuevit refutare adversarios, quam sarcasmis, satyris, et insolentibus censuris. Somniatne Patern. vestra, an delirat, quando sic loquitur? præsertim quando ad hæc sua dieteria probanda, appellat ad Art. 28 num. 8, suæ Exhibitionis. Velim ostendat Patern. vestra, me non tantum refutare, sed etiam consuevisse refutare, quod ais, adversarios nostros sarcasmis, satyris, et insolentibus censuris. Articulum prædictum, ut levissime dicam, somnando citasse debes, quia ne verbulo quidem mei meminit. Ostende igitur alicunde quos comminisceris sarcasmos, saty-
ras, et insolentes censuras, quorum me reum contēdis; vel requiram ego fidem denuo a Patern. vestra, non tantum Sacerdotalem, sed et Provincialem. Et requirent jura satisfieri, tum hic, tum alibi, huic suæ Legi, cap. Qui non 2 quæst. 3: Qui non proba-

Injuria, ab
adversario
illata,

in ipsum re-
fertur a Le-
gibus.

verit, quod objicit; pœnam, quam intulerit, ipse patia-
tur: per quam Legem damnabitur Patern. vestra, hujusce opprobrii, quod non aliter suos consuevit re-
futare adversarios, quam sarcasmis, satyris, et insolentibus censuris.

D
Damnatio Li-
belli supplicis
auctori suo,

82 Venio ad Paragraphum Patern. vestræ octa-
vum, qui orditur a valde impertinenti exprobratione, ut putas, tibi facta; cum dicis: Nota ulterius in Epist. Fam. num. 40, mihi VALDE IMPERTINENTER EXPROBRARI, Libellum meum supplicem, in statu Veneto recusum, per Senatum fuisse suppressum. Cum id magis ad confusionem Papebrochii quam meam factum fuerit. Laudo apertum cor Patern. vestræ, quod agnoscat meritum Libelli sui: laudare vero non possum. quod id ad confusionem Papebrochi vertat. Quæ, quæso, confusio Papebrochii major ex damna-
tione Veneta libri vestri, nihil de viro honeste lo-
quentis: quam fuit ex damnatione Romana Historiæ vestræ Carmelitanae, Biterris in Gallia coram Epi-
scopo loci et Capitulo Provinciali defensæ et Epi-
scopo dicatæ? Quid hic ego impertinenter exprobra? ubi obtrudis mihi, loco non suo, cohortem Censorum, cum iisque judicium Universitatis Coloniensis, Universitati illi, rerum omnium ignaræ, male fide
suppositum? Ubi Censores approbasse leguntur Li-
bellum supplicem, postquam triennio et amplius pu-
blicam lucem aspexerat sine illorum approbatione, postquam a Repub. Veneta jussu Inquisitionis, tenebris damnatus fuerat. An mirari non debui, quod pro tali Libello, tam adversam passo fortunam, post tot demum annos ex ipsa Hispania accersas Cen-
sures? An impertinenter exprobravi, cum ad rem tam novam interrogavi, An illorum Censorum præposteriorum auctoritate mota Respub. Veneta, rescissura esset Acta sua, quibus idem Libellus supplex apud se recusum, publicari prohibitus ac tenebris addictus fue-
rat?

E

83 Probatur tamen, suppressionem illam Libelli vestri Papebrochio magis confusioni esse. quam Patern. vestræ. Nam, uti mihi inde (ex Rep. Veneta) scriptum fuit, inquis, id ex alio capite Libello contigisse non præsumitur, quam ex factione quorundam Jesuitarum. Pro ut omnino est verosimile. Nam cum dictus Libellus a tot viris Academicis, ex diversis Universitatibus, non absque confusione Papebrochii sit approbatus, non videtur ulli posse displicere, quam Jesuitis. Non potui quin totum contextum hunc confusionis Papebrochianæ adscriberem, ut Lector consideret ac miretur argumentandi modum qualem-
cumque, seu theologicum seu historicum, quo illam
confusionem probare vult auctor. Crimen damnati Libelli supplicis datur Jesuitis; illis nempe, qui ne digitum quidem, ut dici solet, moverunt, ad curan-
dam proscriptionem tot aliorum libellorum vestro-
rum, identidem cum ingenuorum virorum nausea protrusorum in publicum, quales sunt.

non Pape-
brochio con-
fusioni est;

84 Heroica Carmeli Regula, a sanctissimo Dei Pro-
pheta Elia. vita et exemplo tradita, ab Hierosolymitanis Patriarchis Joanne et Alberto conscripta; ab ejusdem Mustei Scriptoris (Papebrochii) vilipendiis vindicata, per R. P. F. Valentinum a S. Amando ejusdem Ordinis Historiographum, autem S. Theologiæ Profes-
sorem. Colonia apud Petrum Alstorff Bibliopolam 1682.

uti et libelli,
hic enumerati,

Pomum Discordiæ, sive Dissidii inter P. Papebrochium et Carmelitas Origo, Progressus, Fructus. Auctore, Impressore, Loco, Tempore iisdem; et additur infra Cum Approbationibus: sed nullam invenio hujusce ipsius libri Approbationem, nec ullius Approbatoris nomen.

Novus Ismael, cujus manus contra omnes, et manus omnium contra eum: sive Daniel Papebrochius Jesuita, amnes impugnans, orbi expositus, per D. Ju-

plerique fa-
mosi;

stum

A *stum Cumum. In camo et fræno maxillas eorum constringe. Psal. 31. Augustæ Vindelicorum Typis Josue Brille-maker. Sub signo Exploratorum in Jericho 1682.*

85 *Jesuiticum Nihil, P. Papebrochio Jesuitæ super ipsius cum Carmelitis quoad Ordinis illius historiam controversia, Carmeliticis scriptis convicto, et ad silentium reducto; demonstratum Auctore Petro Fischero Francone. Ad nihilum redactus sum, et nescivi Psal. 72, 22. Salisburgi apud Gottfredum Junck ignotum illic Typographum, anno 1684, sine Approbatione, qua profecto indignissimus est liber, variis fartus opusculis inverecondis, plerisque jam antea seorsim editis, sed effrontis sui auctoris judicio, dignis quæ hic simul recuderentur. Aliquot annuero.*

86 *Responsio ad Epistolam, quæ visa Leodii grassari sub titulo N. (idest Caroli du Fresne, Domini du Cange) Consilarii Regii, contra Originem et successionem Ordinis Carmelitarum. Subticetur hic locus et Impressoris nomen, quæ prius ficta expresserat Auctor textus Gallici, sub hac inscriptione: Réponse a la lettre, qu'on a vu courir a Liège depuis peu, sous le titre de N. Conseiller du Roy, contre l'origine et la succession de l'Ordre des PP. Carmes, A Paris; chez la Roche, a l'enseigne de la Vérité, 1683. Fiogitur præterea, fictione ignominiosa, Responsio esse D. Antonii de Herouval; Equitis Aurati, Regi Christianissimo a Consiliis et in suprema rationum Curia Auditoris, varia eruditione non minus quam antiquissima nobilitate conspicui. Sed is ubi rescivit abusum nominis sui, ægerrime tulit factum fraudulentum; turpemque notam, per hoc famæ ac dignitati suæ inustam, per publicos Tabelliones et instrumenta expungendam, atque a se familiaque sua arcendam putavit; uti et re ipsa arcuit Parisiis XIII Novembris MDCLXXXIII post prandium, coram Notariis Regiis declarando, librum prædictum esse omnino suppositum.... nomini suo: illumque reprobatur in omnibus, tamquam non compositum aut scriptum a se directe vel indirecte. Instrumentum legi potest ad calcem Epist. Familiaris editionis primæ. Alterum Jesuitici nihili scriptum hoc est.*

87 *Amyclæ Jesuiticæ, sive Papebrochius, scriptis Carmeliticis convictus, suo silentio perditus. Auctore D. N. Consilarii Regio; sed ficto. Desunt ei locus et tempus impressionis et impressoris nomen. Tertium Scriptum Jesuitici nihili sonat*

C *Suada Harpocratis, sive Daniel Papebrochius Jesuita, a Carmelitis convictus, sibi suadens silentium. Prima editio Libelli facta fuit Hermopoli, typis Lippiis 1683. Sequitur Jesuitici nihili pars IV*

Jesuitica ad Epistolam in Suada contentam Responsio; sed Jesuitis afficta. Pars V Jesuitici nihili appellatur

Synopsis authentica et curiosa errorum, commissorum a R. P. Daniele Papebrochio e Societate nominis Jesu, contra utrumque sacrum et candidum Carmelitarum Ordinem, et insertorum suo Propylæo atque Commentario in Acta Sanctorum, variis utriusque juris textibus stipata, prodit in lucem Auctore (verone an ficto, equidem ignoro) R. P. F. Alberto Zennero de Vesalia Clivorum, Ordinis Prædicatorum SS. Theologiae Magistro et Professore. Antea seorsim editus Libellus fuit, sine loco etiam ac tempore impressionis, atque impressoris nomine. Concludunt denique totum Jesuiticum nihil duo sequentia opuscula, in hac farragine Libellorum forte primum edita, mihi certe antea nusquam visa; nempe

Jesuiticum Papale, et Jesuiticum non Papale. Transeamus ad alia, quæ quidem ad nos pervenerunt, præclara Anti-Papebrochiana opera.

88 *Harpocrates Carmelitanus, R. P. Papebrochio Jesuitæ, Ordinis Carmelitarum impugnatori, loquens Junii T. I*

per R. P. Maximilianum a S. Maria, Carmel. Excalceat. S. Theol. Lectorem, hodieque Antuerpiæ Prior Colonix Agrippinæ, Typis Hermannii Demen Bibliopolæ, anno 1681. Auctor, qui nominatur, voluit persuadere se Auctorem non esse.

Harpocrates Jesuiticus, R. P. Papebrochium Jesuitam, salutaris silentii debitæque palinodiæ monens, per R. P. F. Valentinum a S. Amando, qui supra. Colonix apud Wilhelmum Friessem.

89 *Prodromus Carmelitanus sive R. P. Danielis Papebrochii Jesuitæ, Acta Sanctorum colligentis, erga Elianum Carmeli Ordinem sinceritas, velitatem et remissive discussa, ex majori opere, Elias Heroicus inscripto, excerpta, zelo et studio R. P. F. Valentino a S. Amando etc. Anno 1682, loco et Impressore iisdem.*

Debita Papebrochiana, sive Palinodiæ cantatæ et cantandæ a P. Daniele Papebrochio Jesuita. Computus primus, continens debita soluta, sive palinodias cantatas, subductus per D. I. S. Colonix apud Wilhelmum Friessem 1688. caret Approbatione.

R. P. Papebrochius Jesuita, Historicus conjecturalis, bombardans in Actis Sanctorum, S. Lucam, et SS. Patres, S. Thomam, summos Pontifices, Cardinales, antiquas Indulgentias et Bullas, Breviaria et veteres Fundationes Monasticas, restinctus, a Domino Christiano del Mare. Salisburgi apud Gottfredum Jonck 1688. Pro Approbatione est. Vidit A. F. B. L.

90 *Scribitur nobis etiam nuperrime Luca, spargi per Italiam dicacissimum Libellum, non quidem in Italia, sed Leodu anno 1688 editum, cum titulo, Epistola informatoria ad Societatem Jesu. Nondum mihi contigerat librum illum videre: sed adhibita modica diligentia, tandem ipsum vidi, vere dicacissimum, sub hoc titulo integro: Epistola informatoria ad Societatem Jesu, super erroribus Papebrochianis; sive Hercules Comodianus Joannes Lannoyus Constantiensis, repulsus ab adm. R. P. Theophilo Reynaudo ejusdem Societatis; rediivus in P. Daniele Papebrochio item Jesuita, commenta propria, titulo Actorum Sanctorum evulgante. Per I. L. M. H. Leodii apud Guilielmum Henricum Arcel, suæ Serenissimæ Celsitudinis Typographum 1688.*

91 *Illi omnes libelli (et quot alii ejusdem generis?) prodierunt superioribus annis, plerique mentientes suorum (si tamen præferant) Auctorum, Approbatorumque nomina, et impressionis locum; atque adeo tantum porrigendi erant Sacræ Congregationi Indicis, ad hoc ut configerentur: et tamen nullus Jesuitarum tantillum sibi eo collaborandum putavit; utpote persuasorum, tam egregia monumenta nemini magis quam Auctoribus suis ignominiosa esse. Numeret Patern. Vestra, licet, inter illos, cum aliis suis, etiam Libellum supplicem, contra expressum Innocentii XI mandatum, idque in civitate hæretica typis vulgatum, et vel ideo ejusdem Innocentii Sanctissimo nomini indigne inscriptum. Hæc causa Venetis damnandi Libellum esse potuit, verosimilior quidem illa, quam quod id curaverit factio quorundam Jesuitarum, quos Respublica ista curat scilicet. Vis tamen ita esse, quia, ut ibi inscriptum fuit, id ex alio capite Libello contigisse non præsumitur. Egregia probatio! Et tamen talis præsumptio, Patern. vestræ omnino est verosimilis. Ratio. Quia dictus Libellus non videtur ulli posse displicere quam Jesuitis. Displicuit certe Inquisitoribus Venetis. An et illi Jesuiticæ sint? Cur porro nulli alteri displicere videtur posse? Quia a tot viris Academicis, ex diversis Universitatibus, non absque confusione Papebrochii (Academicorum illum dictum oportuit) est approbatus.*

92 *Oblita denuo hic sui est Patern. vestra. Meminisse*

et Romæ damnandi:

si modo porrecti fuissent S. Congregationi;

AUCTORE C. J.
quod nullus
Jesuita pu-
tauit operæ
pretium esse.

A minisse enim debebat, quod Libellus, quando illum factio Jesuitarum, ut præsuntur, curasset damnandum; a nullo adhuc viro Academico (excepto Censore ordinatio) erat munitus; cum muniri cœperit primum anno 1687, anno ut minimum integro post damnationem Libelli Venetam. Et hinc non exprobrabam impertinenter, sed commode ad rem interrogabam nuper: *An Approbatorum illorum auctoritate mota Respublica Veneta rescinderet Acta sua etc.* Sed, ut mittam has nugas, dic mihi; vel crimen est collaborasse ad damnationem Libelli, vel non est. Si est: crimen majus est Patern. vestræ, quod ex sola præsumptione, et quidem aliena, et quæ vobis ipsis tantum verosimilis est, sine probatione ulla, crimen imponas viris honestis ac religiosis, et illud ipsum crimen, quod tegere caritas debebat, toti mundo publice manifestes. Si non est crimen: cur igitur confusio sit Papebrochio, si re ipsa factio Jesuitarum eo collaborasset? Quod tamen factum esse, nec Patern. vestra, nec ullus vestrorum, credo, probabit unquam.

B An Enoch
Proph. in-
stitutur Or-
dinis Carme-
litæ?

B 93 Venio nunc ad Brevem Instructionem meam circa Libellum supplicem vestrum, Paragrapho vestro ultimo perstrictam, quam secum Paternitati vestræ attulit nuper *Epistola mea Familiaris*; nunc vero hic eidem præmisimus; dudum quidem compositam, sed pacis amore (quod putaremini, non exaudito supplice illo Libello, deinceps tacituri fuisse) non vulgatam, nisi nuperrime postquam denno scriptitare elapso decennio cœpit Patern. vestra: cui nihil in illa Instructione dignum refutatione occurrit, nisi quod num. 5 CONTRA EVIDENTEM VERITATEM, FRAUDULENTER, IN DERISUM ORDINIS CARMELITARUM, Enoch, de quo in summorum Pontificum Bullis, sumat pro Enoch veteris Testamenti: cum evidenter constet (ex Art. 16 §. 3 num. 34. Annot. Lez. tom. 2 fol. 115 num. 24. Item fol. 141 num. 9. Et iterum fol. 177 num. 2) ibi agi de Enoch de Amathim novi Testamenti, qui cum S. Marco Evangelista perrexit in Ægyptum, et post martyrium S. Marci reversus in Montem Carmeli, ibidem sanctissime vixit et obiit anno Domini LXIV.

Ita colligitur ex Bullis Pont.

94 Audio. Sed imprimis irasci debet Patern. vestra summis Pontificibus, quod Enoch in Bullis suis nominaverint; idque contra evidentem, uti vos loquimini, veritatem, fraudulenter, in derisum Ordinis Carmelitarum. Dico enim, tantum abesse, ut evidenter constet ex locis citatis, in Bullis agi de Enoch de Amathim, ut ne agi quidem de illo in dictis Bullis potuerit ullo modo. Distingue tempora, et historicum age. Decebut te illa, non me contra evidentem veritatem, non fraudulenter, non in derisum Ordinis Carmelitarum; sed ex mente Pontificum, qui Bullam dederunt, locutum fuisse; et quidem, ut parcerem honori vestro, obiter tantum illa attingendo, quæ pluribus ostendere in promptu erat, et nunc me adigit Patern. vestra, ut ostendam.

95 Inspexi igitur loca omnia, quæ citas, ad evidentem, ut ais, probandum, agi in Bullis de Enoch de Amathim novi, non de Enoch veteris Testamenti; ac imprimis inspexi citatum Articulum tuum 16 §. 3 num. 24, ubi aliud probationis nil invenio, quam auctoritatem solius Patern. vestræ, quæ in re tam antiqua, quando alios non citat auctores, mihi nulla est. Dicit enim tantummodo, quod in Ægypto Essenus constructa fuerint monasteria ab Enoch S. Marci comite, qui post martyrium S. Marci, ad Montem Carmelum reversus, instituti Æliani dilatationi strenue operam dedit. His fidem adhibere nequeo, nisi auctoritas accedat major. Addis igitur continuo: *Prout Sixtus IV, Julius II, et Gregorius XIII suis in Bullis testantur, dicentes; CARMELITAS SANCTORUM PROPHETARUM, ELIÆ,*

quæ intelli-
gi non pos-
sunt de
Enoch de
Amathim,

ELIÆ AC ENOCH, NEC NON ALIORUM SANCTORUM PATRUM, QUI MONTEM SANCTUM CARMELI INHABITARUNT, SUCCESSIONEM HEREDITARIAM TENERE. Nihil hic Pontifices de Enoch S. Marci comite, nihil de structore monasteriorum in Ægypto, nihil de strenuo Eliani instituti promotore. Hæc igitur probanda supersunt Patern. vestræ.

96 Inspexi deinde Annales Lezanæ, tom. 2 fol. 115 num. 24, et sequentibus quæ citas locis: inveni omnia, quæ modo ex Patern. vestra produxi; et insuper, quod Enoch ille, S. Marci Comes, in suum Carmelum reversus, contemplationi et orationibus vacans, anno Domini LXIV pro septima die Julii diem clausit extremum. Item, quod e septuaginta duobus Discipulis Christi, et quidem Septimus ordine electus; et Episcopus Nicopoli, sed per triennium tantum, fuit. Horum auctoritatem Lezana præcipue fundat in Palæonydoro vestro; quamvis eidem se non satis fidere monstret, his verbis: *Si verum est, quod Joannes Palæonydorus lib. 2 cap. 2 asseruit, videlicet Enoch de Amathim, Carmeli Fratrum Rectorem et Præpositum circa hoc tempus (ad annum videlicet Domini. ubi hæc scribit Lezana, xxxvi) fuisse.*

comite S.
Marci
Evang.

97 Nunc quæro, an RR. Patres Carmelitæ habeant Auctorem antiquiorem Palæonydoro ullum idoneum, qui noverit Enochum illum de Amathim, Christi Discipulum, septimo loco inter Septuaginta duos vocatum, S. Marci comitem, Episcopum Nicopoleos, Carmeli incolam, anno Christi LXIV die vii Julii mortuum: an non habeant? Si habeant; injuriam faciunt tam sibi quam nobis, quod auctorem illum nusquam producant, qui sane multum afferre lucis historiæ Carmelitanæ posset, ac forsitan satisfacere desiderio utrorumque nostrum, antiquitatem vestram pari studio stabilire cupientium. Si non habeant antiquiorem Palæonydoro; consideret quæso Patern. vestra hujus antiquitatem auctoris, qui a duobus seculis floruit; anne mccccxcv Historiam suam, FASCICULUM TRIPARTITUM, absolvit; ac biennio post, typis Meguntinis primum in lucem edidit. Primus is fuit (ut suppono, cum antiquiorem nullum citatis, nec puto citabitis) qui anno mccccxcvii in lucem protulit Enochum de Amathim, antea omnibus ignotum. Anno autem mccccxxi creatus Pontifex Sixtus IV, Bullam, quam citatis, numerantem inter majores vestros, uti Eliam et Eliseum, ita etiam Enochum Prophetam, edidit anno mccccxxvii viginti annos ante quam ederet historiam suam Palæonydorus.

E nulli noto
annis ab-
hinc 200,

98 Dic modo, amabo Patern. vestram, quem potuit ac debuit Sixtus IV in Bulla sua intelligere Enochum? an illam antiqui testamenti, qui vere Propheta fuit, uti appellatur a Pontifice, et e sacris litteris, æque ac Elias et Eliseus, notissimus est; an alium novi testamenti, uti vos interpretamini, qui nondum notus erat mundo, quando Bulla prodiiit; et Propheta nusquam audit, etiam apud vos. Suspiciari quis posset; quod edita Bulla Sixtina, doctiores Patres vestri animadverterint sequelam, videlicet, eadem auctoritate Apostolica, qua pro fundatoribus sanctos Prophetas Eliam ac Eliseum adoptatis, admitti etiam debere Prophetam Enoch: atque ideo iidem Patres curam ac studium suum intenderint in præcitatæ Bullæ Pontificiæ explicationem: quam Palæonydorus in rem suam commode invenerit, atque audacter impresserit, jubens mundo nasci ac innotescere novum Enoch.

F intelligitur
in Bullis
Enoch Pro-
pheta,

qualis non
fuit Enoch
de Amathim

99 Si nunc Patern. vestra aut quivis alius, cujuscumque auctoritatis ille demum sit apud suos, asseret, atque imprimeret etiam, sine teste tamen vel auctore idoneo, rem novam ac illustrem, quæ ante annos mille contigerit, sed hactenus mundo non cognitam. Exempli gratia, si produceret Enochum de

Similitudo
illustrans
prædicta;

A de Aquaveteri Ultrajectinæ diœcesis, eumque faceret Jesuitam aut Franciscanum, qui deinde egressus collegio aut monasterio suo, socius adhæserit S. Willebrordo, cum eoque Roman peregrinatum irerit, Reversus vero, Ultrajecti Episcopatum tenuerit annis tribus, quando eo relicto rediit ad monasterium suum, ubi instituti Ignatiani aut Franciscani dilatationi strenue operam dans, et simul contemplationi ac orationibus vacans, anno Domini DCXLVI die VII Julii obierit. Si, inquam, hæc aut similia de Enocho illo de Aquaveteri, qui, ut suppono, aut nunquam fuit in rerum natura, aut saltem nulli ante hæc uspiam innotuit, audacter nunc primum assereret aliquis; an Patern. vestra tali assertori, quantumvis magnæ auctoritatis, possit adhibere fidem illa in re? Non credo: ne quidem si ipsamet ejus auctor foret.

quæ convincit obstinatum.

B 100 Quando hæc considerat Patern. vestra fateri tacite, credo, debet; dicta illa Palæonydori non modo Historicis, verum etiam Theologis ac sibi esse incredibilia; illum post XV secula, tacentibus omnibus, sine teste, sine auctore idoneo excitare e concavo lunæ novum Enochum, Discipulum Christi Domini septimo loco electum. Comitem S. Marci Evangelistæ, Episcopum Nicopoleos, Priorem et Præpositum Fratrum vestrorum in monte Carmelo, anno Christi LXXIV, VII Julii mortuum. Quam vellem ut ne insultasset mihi Patern. vestra circa hanc rem in particulari, quam ego honoris vestri causa, ut dixi, deliberare tantum volui in *Brevi Instructione*, non etiam explicare; quod nunc me cogitis facere.

Explicatur quoquo modo occasio inducendi Enochum novi Testamenti,

101 Quin imo volui in omnem me partem vertere, si quo modo possem solvere nodum illum Pontificium, in favorem vestrum, argumento aliquo, vel speciem veritatis habente: atque incidens in Epistolam Canonicam B. Judæ Apostoli, legi versu 14 *Enoch septimum ab Adam* fuisse: qui tametsi non possit intelligi Enoch novi Testamenti, potest tamen alicui, non nimis subtili, visus fuisse fundamentum præbere, cui inædificaretur novi Testamenti Enoch: tum quod in novo Testamento nomen illud citetur ab Apostolo, ut vidimus; tum quod Auctor hujus Enoch, *septimum* eum fingat inter discipulos Christi Domini, per quamdam analogiam ad illum veteris Testamenti, qui fuit *septimus* ab Adam, et hocce ornatur elogio Geneseos 5, quod ambularit cum Deo, et non apparuit; quia tulit eum Deus. Quo similiter respexisse potest fictionis Auctor, suum faciens Enochum ambulare cum Filio Dei, Domino nostro: qui et sublatus fingi poterit, cum nusquam apparuerit, ne nomine quidem tenus, quindecim seculis fere integris a passione ejusdem Filii Dei.

qui nusquam credibilis redditur ab Amicis;

102 Pro reliquis, quæ tribuuntur huic Enocho, adjunctis, nullam reperio in illo veteri analogiam. Miror autem, quod illa eadem tam singularia et notabilia adjuncta non contentur Patres Carmelitæ ipsi, abunde credibilia reddere, quam ex Palæonydoro, nimis recenti auctore, quam ut in illis fidem obtineat. Sed nesciunt dubitare in iis quæ volunt credere et credi. Unum tamen, quod Discipulus Christi fuisse dicatur Enoch e LXXII, videtur scrupulum movisse Lezanæ tom. 2 pag. 177, consideranti, in Catalogis Discipulorum Christi, qui passim extant, nullum istius nominis legi. Attamen debuit scrupulus iste cedere opinioni præconceptæ, atque Enoch ille etiam ipsi Lezanæ Discipulus e LXXII et esse et manere: quia, ait, *nomina ipsorum incerta sunt* (quomodo incerta quæ distincte scripta sunt nomina?) et fortasse aliqui binomii fuerunt, ut propterea inter ipsos, etsi alio nomine, Enoch esse potuerit. Quid prohibet eodem argumento Lezanam ipsum,

Discipulum Christi e LXXII facere? *Potest enim inter ipsos fuisse*, seu hoc suo, seu alio nomine notus.

D AUCTORE C. J.

103 Juvabit porro oblatam hic etiam arripere occasionem, ostendendi modum, quo nonnulli rerum suarum amantiores quam par est, canonizant paulatim quos volunt Sanctos. Hic ipse Enoch de Amathim pro exemplo sit. Illum Patres Carmelitæ paulo antiquiores ignorarunt, recentiores in mundum induxerunt, recentissimi etiam in cælos invexerunt, atque inter Sanctos collocarunt auctoritate sua. Nam anno MDCXXXVIII Petrus Thomas Saracenus in *Menologio Carmelitarum*, cui *catalogum plurimum Sanctorum ac Beatorum utriusque sexus Eremitarum B. Mariæ de Monte Carmeli*, adjungit, etiam recenset *Beatum Enoch Episcopum*. Deinde in libello Gallico Valencenis anno MDCCLXIX impresso (et anno 1681 Namurci tertium edito et aucto, cum nomine Auctoris R. P. Philippi a Visitatione, Religiosi Carmelitæ) sub hoc titulo. *Breviaire des Confreres et Consœurs du S. Scapulaire de N. Dame du Mont Carmel*. Id est, *Breviarium Confratrum et Consororum sacri Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo*. In hoc, inquam, libello præmittitur *Kalendarium festorum B. Mariæ Virginis, et PRÆCIPUORUM SANCTORUM Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo*, (qui, uti post Kalendarium additur, aut per totum Ordinem Carmelitanum, aut in aliqua ecclesia, coluntur Officio vel aliquo honore publico,) quique deberent particulariter honorari a Confratribus et Consororibus sancti Scapularis: ac deinde ad diem VII Julii, inter præcipuos Ordinis Sanctos, refertur *Enoch* (nempe de Amathim) *Episcopus Confessor*. Extat etiam alius liber, secundum editus Valencenis anno 1670, magis sacer priore, qui continet *Martyrologium Sanctorum Ordinis Carmelitarum*, et in Kalendario præmisso ad VII Julii legit, *S. Enoch de Amathim, Episc. Nicopolitanus*. Hujus sanctitatis si talibus porro incrementis augeatur, timendum est, ne brevi etiam (nisi per Sacram Rituum Congregationem illicitum foret) collocetur in Breviario Ordinis, atque Officio et Lectionibus propriis ornatur is, de quo nondum constat, an in mundo fuerit.

quamquam ab ipsis insertus sit Martyrologiis suis,

E et admotus altaribus.

104 Plura etiam occurrunt in eodem Kalendario, quæ risum mihi moveant et commiserationem, quando inter PRÆCIPUOS SANCTOS ORDINIS CARMELITANI lego diebus IX, XIX, XXII, XXVII, XXVIII solius Januarii (ut reliquos taceam) Sanctos Telesphorum ac Dionysium Pontifices Romanos, Anastasium Persam Martyrem illustrem; Joannem Chrysostomum Doctorem Ecclesiæ; Cyrillum Alexandrinum Episcopum, quorum nonnullorum gesta in Breviario Romano etiam leguntur, illius inserta a Collectoribus; et approbata ab Eminentissimis sacre Rituum Congregationis Cardinalibus, viris scientibus atque prudentibus; sed (quod dolendum est) hic tam cæcis, ut nullus illorum in memoratis eorum gestis viderit agnoveritque Carmelitam. Testabuntur quæ dice Lectiones ipsæ in Breviario Romano: ad quod identidem appellat Patern. vestra, infallibilem quodammodo ei, in rebus sibi faventibus, per totam *Exhibitionem Errorum*, adscribens auctoritatem. In non faventibus, uti hic, nescio qualem adscriptura sit. Fateor interim, benigne vobis ab Apostolica Sede permissum esse, aliquot ex prædictis Sanctis aliisque in Kalendario memorato contentis, colere tamquam Ordinis vestri: non tamen permissione illa cautum est, ne quis omnino dubitet, aut etiam disputet, an singuli eorum revera vestri Ordinis fuerint: sed illud vobis probandum relinquitur, quod Pontifex sub hac formula (*sicut nobis relatum est*) benigne concessit.

Plures alii ab ipsis coluntur non sui.

F

105 Pergit porro Patern. vestra irasci *Brevi Instructioni*

AUCTORE C. J.
Elias per re-
velationem
tam recte
vocatur In-
stitutur Or-
din. Carm.

quam B. Vir-
go Ordinis
Servorum.

Iugens dis-
crimen inter
initia Ordinis
Carm. et
Societatis

patet ex
Bullis Pont.

Præstat pa-
rum vixisse
cum laude,
quam diu
desidem.

Anacephalæ-
sis quæstio-
num.

A structiori, dicendo num. 129 : *Similiter non minus malevole, contra evidentem veritatem, et in derisum Ordinis Carmelitarum, num. 8 in dicta Brevi Instructione asseritur; Carmelitas Eliam Prophetam appellare posse, suum Institutorem, hoc nimirum sensu, quod per revelationem et jussu ejusdem... Ordo Carmelitanus initium sumpserit.* Dissentiet a Patern. vestra totus, cum quovis æquo Lectore, Ordo Servorum B. Mariæ, qui non malevole, non contra evidentem veritatem, non in derisum Ordinis sui loqui putat illum, qui B. V. Mariam nuncupat *Fundatricem et Institutricem suam*, quamvis tantummodo per *revelationem ejusdem* Ordo ille initium sumpserit. Dissentiet pariter totus Ordo beatissimæ Virginis Mariæ de Mercede, qui tantum abest ut existimet, in derisum sui Ordinis beatissimam Virginem appellari *Institutricem suam*, ut potius supplicaverit summo Pontifici, quo liceret sibi eam sic appellare. ac pro tali habere et colere in Oratione Officii propria, a Sacra Congregatione Rituum approbata, his verbis : *Deus, qui per gloriosissimam filii tui Matrem, ad liberandos Christi fideles a potestate Paganorum, nova Ecclesiam tuam prole amplificare dignatus est : præsta quæsumus, ut quam pie veneramus tanti operis INSTITUTRICEM, etc.* Et tamen constat, tum ex Lectionibus subjunctis, tum aliunde, Beatam Virginem per revelationem tantum instituisse, aut instituendum jussisse, prædictum Ordinem de Mercede.

B 106 Ad ultimum Patern. vestræ numerum seu mantissam quod spectat, scire potuisti, ineptam esse. quam illic innuis, comparisonem inter *Joannem Boulese* (quicumque demum ille sit Hebraicarum litterarum Professor) qui nescio quid scripserit de origine Societatis Jesu; et *Joannem Phœæ*, qui graphice describit incunabula religiosæ familiæ vestræ in Monto Carmeli. Joannes Boulese scripsisse dicitur anno MDLXXVIII, annos XXXVIII post confirmatam a Paulo Papa III, et aliis deinde Pontificibus, Societatem, per Bullas, quæ extant, originem ejus distincte explicantes. Joannes Phœæ describit incunabula vestra, in Montem Carmelum peregrinatus, qualia ipse illa oculis suis coram inspexit atque auribus audivit; et prius illa descripsit, quam ulla pro Ordine vestro edita Bulla sit. Majus discrimen illos inter Auctores dari poterit alibi, si visum fuerit. Nunc solummodo velim, ut referat Patern. vestra Bullas Pontificias, tam uni quam alteri Ordini datas, ad eorum principia, considerans quo tempore, quo loco, quibus loquendi formulis respectu utriusque datæ sint; et cognoscet quantum inter illas intercedat discriminis.

C 107 Sciri item velim, non tam stolidè amari a Societate nostra antiquitatem justo majorem, ut velit Institutorem sibi adoptare *bonum Patrem Standonck*, aut ab ipso originem suam derivare; tametsi is annos quingentos aut mille ante S. Ignatium, aut etiam temporibus Eliæ florisset. Mavult Societas nostra (atque idem malle debet tam sacer Ordo Carmelitanus, quam quivis alius) parum stetitisse, et multa exiguo tempore ad gloriam Dei præclare fecisse; quam multos retro annos vixisse, ac desidem inutiliter in proprium dedecus trivisse ætatem. *Senectus enim*, non tantum hominum, sed etiam Religionum, *venerabilis est, non diuturna neque annorum numero, sed virtutibus et præclare gestis computata.* Et *ætas senectutis, vita immaculata*, Sap. 4.

108 Atquæ hæc sufficient, non quidem Patern. vestræ cum suis, quibus nulla unquam argumenta, etiam sole meridiano clariora, sufficient ad depnenda præjudicia inveterata; sed æquis sufficient Lectoribus ad judicandum, baptizatusne fuerit Constantinus Magnus prope Nicemediam, sub vitæ exi-

tum, an vero prius a S. Silvestro Romæ; quæ præcipua, me inter et Patern. vestram, nunc agitur quæstio: quandoquidem, relicta aut desperata propria causa, alienæ hujus patrocinium susceperis, successu non magis felici. Ad hanc enim evincendam præcipuæ dirigis tuum *Juris Motivum*, scribens in ipso Titulo, illud *signanter offeri SS. D. N. Innocentio XII pro Baptismo Constantini Magni, a S. Silvestro Romæ collato, quem cum... aliis S. Silvestri Actis explodit* (ita modestiæ vestræ loqui lubet) *P. Daniel Papebrochius Soc. Jesu, tamquam fabulam et mendacia.* Sed fabulam ego istam et mendacia, quæ dicis; jam ad captum, ni fallor, etiam vestrum et eorum qui Historici non sunt; elucidata dedi. Reliquæ duæ quæstiones, scilicet de Præputio Christi Domini, *quatenus Antuerpiæ asservato*, atque de Præmonstratensibus, quorum indignationem male conata fuit Patern. vestra nobis concitare; liquidiores sunt in *Epist. Famil.* quam ut pluribus hic denuo tractari debuerint: præsertim cum illi, quorum interest; Venerabile, inquam Capitulum Antuerpiense Cathedralis Ecclesiæ, et Venerabiles pariter Domini Canonici Præmonstratenses, saltem multi quos ego novi; approbent scripta Papebrochii, in quibus a Patern. vestra reprehenduntur et accusantur.

109 Quod examinaverim obedientiam Patern. vestræ erga summum Pontificem; feci, tum quod illam in Papebrochio, ubi non debes. sæpe requiris; tum quod mentio *Libelli Supplicis*, contra obedientiam Pontifici debitam typis editi, initio *Motivi* injecta, id me monuerit faciendum, ad correctionem illorum, qui minorem, quam par est, Pontificiis mandatis deferunt observantiam.

110 Quod Juris peritum videri me velle, opinari possit Patern. vestra, ex eo quod arguam ipsam inscitie juris, propterea quod *Motivum Juris* scripserit, non servato Juris ordine: id equidem liberum relinquo opinioni vestræ; acturus libentius hic et nunc cum Patern. vestra Historicum; alio tempore ac loco Theologum; Jurisconsultum vero non nisi per vos coactus.

111 Censores seu Approbatores *Exhibitionis* vestræ hic non resuscito; nec prius resuscitabo, quam ipsi, vel Patern. vestra, quæ eos excusare nequidquam conata est, monstraverit æquos esse. qui judicarunt aut condemnarunt partem non auditam, non visam, non lectam. Nequeo tamen, quin sinam nunc vivere in ore omnium, e Censoribus illis unum, qui se ipse resuscitavit in vestro *Motivo juris*, illud etiam approbando, Eximium Dominum *Hermannum Damen, Sacræ Theologiæ Doctorem ac Professorem ordinarium, Archipresbyterum districtus Lovaniensis, librorum Censorem*: qui inter alios, cum non legisset unquam *Acta Sanctorum*, librum qualemcumque, illa *Acta* subruere conatum, approbavit atque ample commendavit, sed *supposita veritate citationum*; ita ut cæcus videri possit judicasse de coloribus. Quam vero id honorificum Doctori!

112 An autem oculatior idem et prudentior fuerit in approbando *Motivum juris*? *Scriptum hoc*, ait, ATTENTE PERVOLEVI (maturum igitur julicum expecto) *ac in eo tam solidas quam peremptorias inventiones* (cujus rei aut scripti *peremptorias*? hinc imaginarii, credo) *ut jure merito pro libro suo Motivum juris appelletur et sit* (Infelix *Motivum Juris*, contra jus exhibitum, ut vidimus; et infelicior Censor, qui sibi persuaderi sivit, *Motivum* illud, *jure merito juris appellari et esse.* Sequitur autem in Censura:) *Quo eodem Motivo, pariter Epistola Familiaris P. Conradi Janningi Societ. Jesu invictè refutatur etc.* Quæso Patern. vestram, ut roget Eximium illum Dominum Censorem, an, qui Censuram tulit ineptam,

Supposita

Doctor
Theologiæ
F

Censor cæ-
cus,

magis pro-
dit exalta-
tem suam
in secunda
Censura.

A *Supposita veritate citotium*, contra scripta Papebrochii, quæ non legerat, et forte ne viderat quidem unquam; studiis Theologicis, quæ ejus fori præcipue sunt, immersus; an, inquam is legerit *Epistolam Familiarem*, quam INVICTE refutata per *Motivum juris*, clamat? Si non legit *Epistolam* illam; meretur Censor censurari denuo etiam hic, uti in *Epistola* prædicta; quod damnet quæ nescit. Si legit *Epistolam*; offer ei, quæso, et hanc *Amicam Expostulationem* legendam; judicetque tum denuo, an non ipse potius INVICTE refutatus sit in refutato hic *Motivo juris*, quod approbavit; quam per *Motivum* et ipsius Censuram, refutetur *Epistola Familiaris*, quæ veritate nixa et simplicitate sua, non putavit, tot sibi opus esse Censoribus, ut se venditet veritatis amantibus; quot adhibiti fuerunt, sed alia de causa, *Exhibitioni errorum*. Veritas enim, nuda amat comparere: numquam magis suspecta, quam cum verborum phaleris ac Censorum elogiis ornata jubetur prodire.

113 Quod denique egerim de Enocho, veterisne an novi Testamenti intelligendus sit in Bullis Pontificiis, protector me acturum non fuisse omnino, nisi Patern. vestram mordacissime me insimulasset, contra evidentem veritatem, fraudulenter, in derisum *Ordinis Carmelitarum*, argumentum istud, quamvis obiter tantum attigerim, tractasse. Detergenda mihi itaque necessario fuit nota illa turpissima, quasi scripserim, in derisum *Ordinis Carmelitarum*, idque fraudulenter, et contra evidentem veritatem. Superi! Ego sic scripserim contra *Ordinem Religiosum*, florentem, laboriosum, ac mihi singulariter dilectum? Que super illa questione in *Brevi Instructione* attingi, innocua plane sunt omnia: quæ hic protuli, puto esse vera, non fraudulenta, non in derisum alicujus scripta, quamvis Patribus Carmelitis fortasse non placitura; culpam interim sui doloris imputaturis Patern. vestræ, non mihi, qui invitatus eo accessi et a vobis compulsus: sic tamen comparatus animo, ut si quid, quod humanum est, erraverim; nusquam promptius correcturus sim erratum quam in præsentis questione, quæ vobis summi momenti est et multæ sequelæ.

114 Id igitur oro atque obtestor Patern. vestram ut me doceat, qui Pontifex Sixtus IV scripserit in Bulla sua, ac nominaverit hominem, toti mundo eatenus, et postea aliquamdiu, ignotum. Utiliorem sic

operam cunferet Patern. vestra sacræ Religionis suæ; quam si de Baptismo Constantini; de Præputio Christi Domini, quatenus Antuerpiæ asservato; de rebus Præmonstratensium atque Carthusianorum; aliisque ad vos minime spectantibus, pergat, zelo modoque parum laudabili disputando. *Acta Sanctorum illustrata* impugnare, Ego interea ad illa redeo illustranda, ad gloriam Sanctorum eorumque remuneratis Dei; non amplius inde abstrahendus a vobis, simili semper pede progressurus; sed (quod pretestatus sum alias, ac denuo protestor) tacite correcturus suo tempore ac loco, quidquid Ecclesia Romana in scriptis nostris correctionis indigere judicaverit, aut quivis privatus recte monstraverit.

115 Si tamen pergat irritare nos porro Patern. vestra, fieri poterit ut adhuc semel silere deinam, daturus libellum non magnum; qualitercumque domum vobis placitum, sub hoc aut simili titulo: *Refutatio libellorum omnium, a RR. Patribus Carmelitis contra P. Papebrochium, aut Acta Sanctorum quæ illustravit, hactenus editorum, et edendorum posthac*. Fateor non minus invitum id me præstiturum esse, quam præstiterim supra dicta de Enocho de Amathim; præstiturus tamen, si compellar. Quamobrem consulat, quæso, Patern. vestra otio suo ac meo, ut nenter illud perdamus, rationem pretiosi temporis aliquando reddituri æquissimo rerum nostrarum atque disceptationum Arbitro, qui scrutatur corda et renes, Deo: quique redditurus est utrique nostrum mercedem, non secundum opinionem hominum, sed secundum opera nostra: quæ quidem mea cum alibi sæpe prava fuerint; et cum, licet in hac atque præcedenti scriptione nullius mihi conscius sim culpæ, non tamen in hoc justificatus sim; rogo Patern. vestram, ut suis suorumque sanctissimis Sacrificiis et precibus, tam placatum mihi in die novissimo Judicem illum reddere conetur; atque ego nunc sum Patern. vestræ ac sacro Ordini vestro, mihi in veritate semper amando ac venerando, Antuerpiæ ex Museo nostro, anno a Nativitate Christi Jesu, Salvatoris nostri et Judicis futuri, MDCCXIII die XII Augusti.

ADM. REV. PATERN. VESTRÆ.

Servus in Christo

CONRADUS JANNINGUS S. J.

AUCTORE C. J. cujus meminisse qui potuerit Sixtus 4, cupio doceri.

Conclusio.

E

F

POST-SCRIPTUM

AD EPISTOLAS PRÆMISSAS.

PRO AUCTORITATE SCRIPTORIS VINDICANDA.

Ad eundem adm. R. P. Paulum a S. Sebastiano etc.

Errare possum, fallere non volo; fraudis aut imposturæ falso postulari, æquanimiter fero, commiseratus etiam sic postulantem. Errasse Patern. vestram in iis, quæ mihi fraudi ac imposturæ ducit, nolet ipsa credi. Quid ergo credi voluerit, cum id iterato et loco non uno facit, iudicium sit penes Lectorem. Certe, quisquis credi non vult, se errasse in criminando alterum, ubi manifesti erroris convincitur, credi debet calumniatus fuisse. Prodiit non ita pridem *Appendix* Patern. vestræ, ad *Motivum Juris*: in qua cum nihil fere agatur præter sæpius acta et sexcenties agenda; statueram nihil omnino respondere, prout in *Epistola Familiari* et *Amica Expostulatione* declaravi: et vero eatenus quod statueram observabo, ut per libellos seorsim responsurus nihil sim. Attamen (cum

viri spectabiles atque eruditi judicent, uti *Acta Sanctorum*, a decessoribus meis illustrata, putantur perennatura; ita eorum Apologiam, qualibuscumque demum scriptis antirrheticis oppositam, debere eadem *Acta* perpetuo comitari) decrevimus talium iudicio conformare nostrum, apponendo hic Apologiam, non ita pridem seorsim impressam, in *Epistola* et *Expostulatione* præmissis. Hæc tamen ipsa scripta ut fidem suam apud æquos Lectores retineant, debet sua queque eorum Auctori fides et auctoritas salva esse. Hanc verò cum *Appendix ad Motivum Juris* elevare per fas et nefas conetur; meum esse debet eandem integram ostendere et servare.

2 Id autem, prætermisissis aliis injuriis omnibus, præstabo tribus præcipue in exemplis, quibus accusor in *Appendice* num. 129 et seq. (nulla, quæ evincat

scriptori vindicanda est,

in tribus præcipue exemplis

Cur de Enocho de Amathim actum sit:

B

C

Auctoritas sua,

a P. Provinciali omnino recepta labefactata,

A cat aliquid, probatione addita, ut mox videbimus) quod, *ansu valde temerario et successu pudibundo, astute moliar defensionem Papebrochii*: damnorque in illa re *impostura*, et quidem *manifesta*. Adhæc num. 83 accusor, quod *ineptissima glossemata* apponam *summorum Pontificum Bullis*. Denique num. 84 objicitur mihi, quod *sim malevolus criticus, a passione sua excæcatus*; eo quod intelligam in Bullis Pontificum Enochum, Prophetam veteris Testamenti, quem Patres Carmelitæ volunt esse, Enochum de Amathim, discipulum Christi Domini in Testamento novo.

retundendo
injuriam
illatam,

salva pace
ipsorum
inferentium.

Nihil scri-
bendum a
nobis esse
contra an-
tiquitatem
Carmelit.

doctus a
suo R. P.
Generali
Amicus,

denuo nos
prorocat
scribendo
injuriose.

Quo usque
se extendere
possit
meus Ge-
neralis So-
cietatis,

3 Gravia isthæc sunt et cuivis innocenti non toleranda. Nam *impostorem* qui agit Historicus, indignus est qui Historicus audiat, nedum qui philistoriam profiteatur. Qui *ineptissimis glossematis summorum Pontificum Bullas* male explicat atque deturpat Catholicus, summorum Pontificum indignationem merito incurrit. Qui *malevolus criticus*, et quidem *a passione sua excæcatus*, vult scribere historiam Christianus; deleatur nomen ejus e numero Historicorum, non tantum Christianorum, sed et gentilium et scriptorum omnino omnium. Hinc par est, ut

4 Scio quidem adm. R. P. Thyrsi Gonzalez, Præpositi nostri Generalis, mentem esse, ut deinceps nihil scribatur, quod attinet *antiquitatem* Ordinis Carmelitani, eamque ipsum etiam provide ac benigne cum Reverendissimo Patre Generali vestro communicasse; idque pariter me docet *Appendix vestra* num. 136, sic loquens: *Modernus quoque Præpositus Societatis Generalis, Reverendissimus P. Thyrsus Gonzalez, promisit (prout scripsit nobis Reverendissimus P. Generalis noster) se non permissurum ultra contra Ordinem Carmel. a Papebrochio aliquid conscribi vel in lucem edi. Cui omnino est fidendum. Ne dubites. Sed quando isthæc vobis scripsit Reverendissimus vester Generalis, an simul Patern. vestrae facultatem dedit scribendi Appendixem suam; provocandi me per illam denuo; meque faciendi impostorem manifestum, malevolum criticum, excæcatum a passione sua, ineptissimum Bullarum Pontificiarum interpretem etc? Æquitas viri id vetat vel cogitari. Interea Patern. vestra scribit talia de me, post acceptam Epistolam Generalis sui: et volet me obmutescere ad injurias illatas? Religiosæ quidem virtutis exercitium est, injurias patienter et silentio ferre; uti dudum tulimus: idque gloriosum sit in persona privata, cujus contemptus cum damno publico conjunctus non est. At in persona quodammodo publica, qualem me sustinere Obedientia vult, dum *Actis Sanctorum* illustrandis publicandisque jubet operam dare; tolerari ejusmodi contemptus laudabiliter non potest; imo potest tam laudabiliter, quam debet necessario, arceri; ne *Acta Sanctorum* cogitentur ineptissimis glossematis, et imposturis illustrari a scriptore cæco.*

5 Quod porro ad mentem adm. R. Patris Nostri spectat; scio pariter, ipsum numquam addixisse Reverendissimo Patri vestro Generali; neque voluisse, aut etiam potuisse prohibere, ne, quod lege naturæ cuilibet permissum est, vel Papebrochius, vel ego, vel alius quivis e subditis suis, injurias, quibus laceratus sit, depellat, suumque honorem

moderate et religiose tueatur. Quapropter id et licebit mihi, tum Nostri, tum Vestri Generalium pace; et id agendo nihil me agere scio, quod vel mandato Patris Nostri, vel promissis, ab eo factis Reverendissimo Patri vestro, adversetur; aut hujus etiam voluntati merito adversari possit, dolituri tamen fortassis, quod Patern. vestra, pacificis litteris suis acceptis, me denuo provocaverit.

6 Neque vero promissis ejusmodi aut mandato opus erat; quibus ego constringerer, ne impostorum contra antiquitatem Ordinis Carmelitani scriberem, qui istiusmodi scriptionem nec scripsi hactenus, nec meditatus fui. Quidquid scripsi ad Ordinem Carmelit. spectans; coactus, uti nunc, a Patern. vestra scripsi, ut illustrata a nobis *Acta Sanctorum* tuerer, contra famosam vestram *Exhibitionem Errorum*, per *Epistolam familiarem* meam. Hic ego nihil contra antiquitatem Ordinis Carmelitarum. Tres præcipue tracto quæstiones in specimen libri male coherentis; primam de Baptismo Constantini, alteram de Præputio Christi Domini, tertiam de Præmonstratensibus; illic videndas. Subsecuta est deinde, ad retundendum *Motivum juris* vestrum, *Amica mea Expostulatio*. Sed neque hic ego quidquam contra antiquitatem Ordinis; nisi forte impactam mihi a Patern. vestra calumniam, amoliturus, talium alicubi mentionem fecerim, quæ tangi debuerint, ut me defenderem. Quamvis non vileam, quid amplius piaculi committeret, qui antiquitates Ordinis Carmelitani illustrandas susciperet, quam qui illustrat antiquitates Ecclesiæ Catholicæ Romanæ. Hæc certe gaudet illustrari: et veritas nusquam lætior est, quam cum pleno die, omnium oculis exposita, velut in theatro conspicitur. Interea nolentibus vobis, nec ego volo illustrare, nedum impugnare antiquitatem, quam etiam probare vellem si possem. Calumnia interim in *Motivo juris* mihi impacta, quam amoliri debui in *Expostulatione mea*, hæc erat, quod *contra evidentem veritatem, fraudulenter, in derisum Ordinis Carmelitarum*, sumam Enochum, de quo in summorum Pontificum Bullis, pro Enocho veteris Testamenti.

7 Iluc tota mea impugnatio antiquitatis vestrae reduci debet, si qua est. Nempe dixeram in *Brevi Instructione* num. 5, vereri me ne Auctor *Libelli simplicis* auctoritate Pontificia antiquiorem faciat Ordinem suum, quam ipse velit; ac nomen Fundatoris ab Elia ad Enochum transferre cogeretur: quia Pontifex in Bulla asserit, Carmelitas *Sanctorum Prophetarum Eliæ, Elisci et Enoch.... successionem hereditariam tenere*. Ubi ego Enochum veteris Testamenti intelligo, sed *contra evidentem veritatem, fraudulenter, in derisum Ordinis Carmelitarum*; uti arguit Patern. vestra in *Motivo juris* num. 128, volens, Enochum de Amathim, Christi discipulum, intelligi. Cumque expositionem meam, sic criminatus, defensionis causa pluribus confirmassem in *Amica Expostulatione* a num. 93; perstringis me denuo mox in *Appendice* a num. 83, quod *ineptissimis glossematis summorum Pontificum Bullas* commaculem ac male explicem, *insipiens aut malevolus criticus, a passione sua excæcatus*.

8 Interea aliud non clamat Patern. vestra quam pacem, utique nobis, qui e publicis disputationibus publicisque in ecclesiis vestris Officiis, more patriæ, certis anni temporibus frequentari solitis, non emanamus primi, carissimam; et videreris etiam sincere pacem velle, collaborantibus eo ntrinsque Ordinis Generalibus, ut videmus; nisi eorum mente intellecta, contrarium re ipsa monstrares, novo libello novisque injuriis lacerando cupidos silere, et publica, quæ dantur scandala, tollere, eamque ob causam paratos revisere etiam prius ecclesias scholasque vestras

cujus præ-
cepto opus
non est no-
lenti tange-
re antiqui-
tatem Carm.

E
quamvis hæc
sine piaculo
illustrari pos-
sit;

a me solum
oblique tacta
ad arcendam
injuriam.

F

Pacem cla-
mans Amicus,

cam semel,

iterumque

A vestras, quam vos nostras; licet primi Vos usum illum religiosum interruperitis; dummodo Officium istud præventionis nostræ pacificum fore intellexerimus. Similiter visa fuisset Patern. vestra a bien-
 nio sincere pacem velle, nisi mox novo famosoque libro pene confectam turbasset. Ipsa Patern. vestra tunc Ordinis sui Provincialis, et R. P. Philippus Regaus Societatis nostræ itidem Provincialis, per Flandro-belgicam, rem agebant; alter serio, alter nescio quo animo, ab effectu cuilibet interpretando.

9 De illa Pacificatione ita loquitur Patern. vestra in sua *Append.* num 138: *Isti Decreto*, laudabili sane, in favorem sententiæ probabilioris a S. Romana Inquisitione edito; sed hic plane otioso, et non alio fine inserto: quam ut novitate aliqua sub magni viri nomine, (quod et in titulo indigne præfigitur) conditus, per se absonus libellus, emptorem inveniret. *Isti*, inquis, *Decreto adjungo Resolutionem R. Adm. P. Philippi Regaus Provincialis Societatis Jesu per Flandro belgium, quam conceperunt, et mihi ab anno intimari curavit per P. Isidorum a S. Maria Magd. de Pazzi Ordinis nostri, Philosophiæ Lectorem; qui ex ejus ordinatione mihi significavit, dictum*

B *Provincialem multum inclinari, pro restauranda pace et concordia inter B. Virg. Mariæ Fratres et Societatis Jesu olumnos, quæ ante hac inter illos semper viguit, donec cum turbavit Papebrochius (imò Auctor Armamentarii, intortis in Papebrochium acutissimis telis; et qui post Auctorem istum decreverunt, abstinendum sibi suisque a publicis Societatis functionibus, et re ipsa primi abstinerunt et abstinent) et in istum finem dixit, Provincialis scilicet Societatis, per Reverendissimum P. Præpositum Generalem, Societatis suæ Professores admissuros traditionem de origine Carmelitarum ab Elia Propheta in veteri Testamento et hereditariam inde successione, tamquam omnino probabilem et fidem humanam omnino mereri, sicut aliæ similes Ecclesiasticæ historiæ merentur. Cumque Papebrochius huic superveniret discursui, dixit se etiam subscripturum. Quod dictus Lector paratus est juramento confirmare. Verumtamen cum paucis post diebus in lucem ederetur Exhibitio errorum; oblata, non est subsequuta subscriptio.*

pene factam turbat,

novos edendo libros.

C 10 Quis impedivit subscriptionem oblata? Qui edidit *Exhibitionem Errorum*, infamem vel ipso titulo suo librum. Quis edidit *Exhibitionem* illam? Adm. R. P. Sebastianus a S. Paulo, Provincialis Carmelitarum per Belgium. Quando edidit? Dum pacem tractat, et quidem talibus jam sibi oblata, uti ipse scribit, conditionibus; qualibus Ordo suus acquiesceret. Hoccine est pacem serio velle? Imò, uti is vult; qui dux exercitus cum sit, tempore induciarum adversarium, nil doli suspicatum, ex improviso novis tormentorum ictibus hostiliter invadens, tractationem pacis, propemodum conclusæ, turpiter abrumpit, subdolanus pacificator. Sed quid de omnimoda probabilitate successionis hereditariæ? Scio, *Rex. P. Philippum Regaus, tunc Provinciale nostrum, uti etiam hodiernum, illius successorem R. P. Ignatium Dierlins, multum inclinari pro restaurandu pace et concordia inter utrumque Ordinem, idque primus abunde monstraverit; si (quod ait Patern. vestra) dixit, per Reverendissimum P. Præpositum Generalem, Societatis suæ Professores admissuros traditionem de origine Carmelitarum ab Elia Propheta etc. tamquam omnino probabilem, et fidem humanam omnino mereri.*

Pacificatio

quomodo concedi potuerit

11 Ubi noto primum, nolle me putari impugnare probabilitatem illam, si quatenus necesse est, de ipsa hic loquar. Deinde, nolle me juramentum exigere a R. P. Isidoro super dictis, quæ, ut labilis est memoria, facile alterantur mutata vocula; et, ut quilibet est rerum suarum amans, facile torquentur,

imò sponte prærumpunt in favorem narrantis, quo plus gessisse, quam gesserit, videantur suis auditoribus. Ita res sunt humanæ. Tertium noto, imprudens promissum in re præmeditata, ubi hic fuisse debuit, alienum videri a nota prudentia R. P. Philippi Regaus. Quomodo enim dixerit, quod *per R. P. Generalem, Societatis Jesu Professores admissuri sunt traditionem*, de qua supra? præceptone ejus coacti, an rationibus moti? Deinde admissurine sunt traditionem illam, *tamquam omnino probabilem* vobis, an etiam *omnino probabilem* sibi? Præceptum R. P. Generalis; ad persuadendum intellectui probabilitatem talis originis, hic frustra foret, ut patet. Tali enim præcepto, mere extrinseco, nisi rationes secum adducat, non subest intellectus, etiam Religiosi; neque illo movebitur ad judicandum, medio die non lucere solem, aut, probabile esse sibi aliisve, quod rationabiliter putat improbabile esse tam aliis quam sibi. Igitur rationibus agendum est: hæc vero peti non debent a P. Generali nostro, in antiquitate vestra parum versato; sed ab ipsis Patribus Carmelitis; qui si tales protulerint, ut ad prudentem assensum probabilitatis optatæ movere possint viros indifferentes et rerum illarum gnaros, frustra recurritur ad R. P. Generalem, ut per ipsum Societatis Professores admittant traditionem vestram, ut probabilem; quam ipsi, quo rerum scientiores sunt, eo citius per se sibi persuadebunt, ducti rationibus quas petimus produci; ut *sibi* quisque probabilem habeat traditionem. At si velis, Professores Societatis illam traditionem tantum admittere, ut *vobis Carmelitis* omnino probabilem: iterum hic nullum erit, præceptum P. Generalis. Reasonibus ducendi sumus: quas non difficile erit adducere tam multas (et ego paratus sum adducere, si gratum foret) ut a quovis prudenti viro prudentem, et plus quam probabilem assensum eliciant, quo judicetur, probabilem esse Patribus Carmelitis traditionem suam de origine Ordinis. Si et hoc voluerit admittere et addicere vobis R. P. Regaus, prudenter egit, ut solet; sed imprudenter acturus fuisset, si pro eo obtinendo ab omnibus Societatis Professoribus, recurrisset ad R. P. Generalem suum, in cujus potestate non erat id obtinere. Et huic resolutioni libenter subscribet Papebrochius. Aliam probabilitatem si prætenditis, explicate nobis illam, et aptis argumentis confirmate, assensum obtenturi etiam nostrum, si argumenta, quæ allata fuerint, prævaleant contrariis, aut paria etiam sint.

D AUCTORE C. J

a P. Provinciali Societatis.

F

12 Quartum etiam noto, quod prædictus R. P. Philippus Regaus; edita *Appendice vestra*, adhuc Provincialis, a me rogatus responderit; et nunc hujusce Domus Præpositus meus pergat respondere, se rationabilia addixisse, non tamen meminisse terminorum, quibus pacificatio proposita aut acceptata fuerit oretenus (nihil enim scripto conceptum fuit) nisi quod termino *omnino*, bis in narratione P. Isidori repetito, sciat se usum non fuisse, sed simpliciter concessisse Patribus Carmelitis probabilitatem suam: supervenientem vero P. Papebrochium, a se rogatum, an et ipse concederet probabilitatem illam, respondisse, *omnino*, et conversum hunc ad P. Isidorum dixisse in hunc sensum; *Tenete, prout vobis libitum fuerit, id vobis licere per me, verbis et scriptis, sæpius protestatus fui. Noto denique, eundem R. Patrem Regaus mirari, quod Patern. vestra privatam inter vos tractationem pacis, publicam typis faciendo et pro libitu suo interpretando, efficere voluerit, ut post hac nec ipse, nec alius e Societate tam confidenter sit vobiscum de similibus agere, atque ipse egit.*

aut concessa etiam sit.

13 Redeo ad injurias, num. 2 potissimum attactas, quæ me cogunt non jam pro P. Papebrochio, non

Agit nunc Scriptor pro auctoritate propria,

A non pro illustratis ab ipso Sanctorum Actis, sed pro me ipso præcipue ac pro auctoritate mea, agere cum Patern. vestra : quam imprimis rogatam velim, ut circumspectius deinceps scribere dignata, integram pariter suam sibi auctoritatem conservet. Quisquis enim alterius famam lacerat injuste, suam lacerat præcipue. Ut autem meam monstrem sic laceratam esse, compellit me Patern. vestra non jam Historicum, nedum Theologum aut Jurisperitum; ut in præcedentibus suis, sed Grammaticum agere. Putaham priorem illo me onere docendi defunctum fuisse, cum, ex more Societatis nostræ et voluntate Superiorum, per annos aliquot Grammaticam pueris tradidi; nunquam suspicatus futurum, ut viri, graves ætate, dignitate conspicui, Theologiæ Professores, cogerent me scriptis suis, ad se docendum leges grammaticales et connexiones in oratione observandas, ut commodus inde sensus, ab auctore intentus eliciatur.

et Theologos cogitur Grammaticam docere,

cujus tres præcipue quaestiones proponuntur,

B 14 Compulsus igitur a Patern. vestra illustrare aggredior quaestiones Grammaticales præcipue tres, de quibus in *Appendice* vestra, inter alia mihi litem movetis. Prima est de intelligentia Decreti, quod Gelasius Papa, in Concilio Romano cum Episcopis LXX congregatus, edidit super scripturis quibusdam, tum probis, tum apocryphis; utrum in illo Decreto Pontifex Acta S. Silvestri Papæ cum omni honore suscipiunt: an vero dicat tantummodo, quod a multis in urbe Romana leguntur Acta illa; quodque pro antiquo usu multæ hoc imitentur Ecclesiæ. Altera quæstio eodem fere redit, utrum nempe *Scripta*, sive historia, de inventione Crucis Dominicæ, in eodem Decreto Gelasii, et ipsa suscipiantur cum omni honore; an vero dicantur tantum *Scripta* eadem, novellæ quædam relationes esse, quas nonnulli Catholici legunt. Hinc fiet digressio ad examinandam auctoritatem prædictæ Historiæ; utrum illam Papebrochius merito repudiet. Tertia quæstio grammaticalis versabitur, præter alia, circa pronomen relativo-demonstrativum, *Hæc*, in textu Palæonydori: utrum referat demonstrativè illa, quæ remotiora sunt a se in memorato textu, sicque salvare possit Enochum de Amathim; an referat demonstrativè alia, quæ sibi propiora sunt. Hanc in finem proponetur amplior Palæonydori contextus, qui plura curioso Lectori consideranda mirandaque dabit, quam ego notare velim pacis causa; si quo modo amari animi leniri possint. Harum igitur trium quæstionum priorem partem

C ita mordicus tenet Patern. vestra, ut dissentienti mihi impostoris notam atque alia non leviora, quæ vidimus, affricet: alteram partem ego sic tueor, ut tangar commiseratione eorum, qui adeo alucinantur in rebus apertissimis, ut alucinatio non possit errori, sed debeat ignorantiae crassæ aut pertinaciæ adscribi. Sed de his judicium relinquamus Lectori; quod ut formet, aliud nihil attinet fieri, quam produci ac legi partem ampliorem, quam profert Patern. vestra, contextum, de quorum intelligentia disputatur. Ex hisce enim solis, vel puer Grammaticæ studiosus, nil a me doctus, declarabit per se quis sensus genuinus sit. Primo loco inspiciamus Decretum Gelasii et LXX Episcoporum.

commode ex ipso textu intelligendæ.

Profertur textus Gelasii.

15 In illo Decreto Pontifex, postquam de auctoritate sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ, deque prærogativa et Cathedris S. Petri Apostoli exordium præmiserat, sic instituit de librorum variorum auctoritate atque utili aut inutili eorum lectione orationem: *Quamvis aliud fundamentum nullus possit ponere præter id quod positum est, qui est Christus Jesus: tamen ad ædificationem nostram, eadem sancta Romana Ecclesia, post illas Veteris vel Novi Testamenti, quas regulariter suscepimus, etiam HAS SUSCIPI NON PROHIBET* scri-

pturas, *ID EST*, sanctam Synodum Nicænam.... D Constantinopolitanam.... Ephesinam.... Chalcedonensem.... Item Opuscula B. Cypriani Martyris. Item B. Gregorii Nazianzeni..... Item Gesta sanctorum martyrum. Horum tamen Gestorum aliqua saltem, ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia et eorum qui conscribere nomina penitus ignorantur; et ab infidelibus aut idiotis superflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur; sicut cujusdam Quirici et Julitæ, sicut Georgii, aliorumque hujusmodi Passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subsanandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Ecclesia omnes Martyres et eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione venerationis. Item Vitas sanctorum Patrum, Pauli, Antonii, Hilarii, et omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Item Actis beati Silvestri Apostolicæ Sedis Præsulis, licet ejus qui conscripti nomen ignoretur, a multis tamen in urbe Romana Catholicis legi cognovimus, et pro antiquo usu multæ hæc imitantur Ecclesiæ. Item scripta de inventione Crucis Dominicæ, et alia scripta de inventione Capitis Joannis Baptistæ, novellæ quædam relationes sunt, et nonnulli eas Catholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli Apostoli præcedat sententia: Omnia probate, quod bonum est, tenete.

qui suscipit non prohibet aliquos libros,

in Decreto enumeratos:

sed præter generalem probationem E

16 Antequam hoc super textu disseram, debeo notare; æqualiter hic approbari a Gelasio *Scripta de inventione Crucis Dominicæ* (quæ Patern. vestra sine formidine proclamat, cum omni honore ab eodem Gelasio suscepta esse) et alia scripta de inventione Capitis S. Joannis Baptistæ. Quæ adeo et ipsa debent a Gelasio cum omni honore suscepta esse, secundum vos. Sed in eo cedit acumini Patern. vestræ Theologico perspicacitas Historico-Theologica Eminentissimi Baronii, qui approbationem istam Gelasii nuspam e textu ejus potuit eruere. Quin imo ex eodem censuram scriptis istis adjunxit ejusmodi, quam nullam eis fidem addat suam, sed potius demat. Loquitur enim Baronius de scriptis, quæ de inventione Capitis S. Joannis Baptistæ tractant, in Annotationibus Martyrologii Romani ad xxix Augusti litt. b, in hunc modum: *Cujus autem fidei sit Tractatus ille de revelatione seu inventione Capitis S. Joannis Baptistæ, declarat censura Gelasii, quæ sic ea quæ ibi sunt, reliquit Lectoris arbitrio, ut quæ vera vel falsa sint, ante examinet, quam probet.* Erant nempe ex eadem Pontificis censura, utraque scripta novellæ quædam relationes. Deinde reprobat Baronius ibidem scripta illa de inventione Capitis S. Joannis Baptistæ, ut apocrypha; similibus fere argumentis ac nos reprobamus scripta de inventione Crucis Dominicæ. Considera nunc, cum quanta cautione et quo ordine procedat Pontifex in supradictis. Texturus catalogum librorum, Catholicis permittendorum, præfigit universalem hanc omnium approbationem, aut permissionem seu non prohibitionem, quod nempe *suscipi non prohibentur* ab Ecclesia; eoque omnes reducit sequentes scripturas per conjunctionem generalem *id est*: et singula eodem respiciunt membra per particulam *item*, in capite singulorum positam; quæ suum membrum neutiquam refert ad proximè præcedens; sed ad generalem, ut dixi, non prohibitionem initio præfixam, aut si id non facit, omnino otiosa est particula illa *item*. Præter hanc autem generalem non prohibitionem, adjungit Pontifex nonnullis libris particulares aliquas rationes aut censuras, cur securius, aut minus secure legi; cur laudari; cur suspecti esse mereantur,

initio omnibus libris præmissam,

F

adjungit multis etiam particularem censuram,

quæ ad alios non extenditur libros

A tur. Verum hæc adjuncta Censurarum, in singulis Decreti membris, ad suas quæque Scripturas, de quibus illic agitur, sic adstringuntur, ut extendi ad alias non possint, etiam proxime sequentes; uti fatebuntur vel ipsi grammaticæ candidati, ubi textum quem protuli, non oscitanter legerint. Cur enim hæc membra: *Item scripta de inventione Crucis Dominicæ. Item Actus beati Silvestri*: quæ propriam habent censuram, referantur potius ad censuram membri proxime præcedentis, ubi tantummodo *Vitas Patrum*, illic indicatas, cum omni honore suscipit Pontifex: quam hoc ipsum membrum de *Vitis Patrum*, referatur ad censuram proxime itidem præcedentis membri, qua dicuntur quædam sanctorum Martyrum gesta in sancta Romana Ecclesia non legi, quia ab ignotis, infidelibus, aut idiotis minus apte scripta putantur? Præterea, fingamus sensum esse quem ponit Patern. vestra, ut Pontifex dictum voluerit: *Item Actus beati Silvestri cum omni honore suscipimus*: *Item scripta de inventione Crucis Dominicæ cum omni honore suscipimus*: debes pariter sustinere, in sequentibus ejusdem Decreti membris, idem debere intelligi, dicique de libris *Rufini, Originis, Eusebii, Orosii*, aliisque ibi indicatis, quod illos cum omni honore suscepit Pontifex.

B Id vero esset confundere et sus de qua vertere omnia; nec fieri ullo modo potest, ut legenti reliquum Decreti textum patebit. Interea hic tantum inspicere, quæ de inventione Crucis Dominicæ produxi ex Decreto illo; comperies, scripta de illa inventione novellus quasdam relationes appellari a Pontifice; quassi cum omni honorem ab eodem susceptas esse sustinere velis, voles ejus prudentiæ injurius esse.

17 Habes hic, Pater adm. Reverende, partem Decreti Gelasiani et LXX Episcoporum, eadem sinceritate prolata, qua nuper inde in *Amicam Expositionem* transtulisti pauca, quæ Patern. vestra reprehendit, et carpit, et imposturæ arguit more suo; atque ausu valde temerario et successu pudibundo a me prolata esse, jactat. Miseret me tanti stuporis ac cæcitatæ in Professore Theologiæ et quidem Lovanii illam professo. Verum ut stupor ipse sentiat et cæcitas ipsa videat, quæ nolet; conjungenda cum productis ex Decreto Gelasii quædam hic sunt, ex *Appendice vestra ad motivum Juris*, paulo altius repetita. Sic ibi num. 127 loqueris: *Et ut omnes notabiliores simul et semel comprehendere errores, quos*

C *Papebrochius in Notis ad Acta Sanctorum commisit; dico et sustineo, ipsum turpiter errasse, quoties a regulo et magistra veritatis recedit (concedo): pro ut centies et centies ab ea recessisse convincitur (id nego). Nam cum pro regula et magistra veritatis, proprio motu sibi Papebrochius præscripserit sacrosanctæ Sedis Apostolicæ judicium, a quo firmiter statuit et sancte juravit, nequidem latum unguem declinare velle (optimum Papebrochii et sanctissimum juramentum): ostenditur, ipsum ab eo passim recedere, et toto celo aberrare, ut patet per totam Exhibitionem Errorum (quæ passim a toto aberrat textu Papebrochii, nec fidem meretur, nisi postquam Papebrochii scripta, quæ impugnantur, simul etiam lecta sint in fonte suo, non adulterata). Nam (ita probas modo dicta) quæ sacrosancta Sedes Apostolica recipit et approbat tamquam vera, vel ut probabiliter talia; rejicit et reprobat passim Papebrochius, tamquam falsa, mendacia, figmenta, et commenta, pro ut variis in exemplis ostendi hic § 2 et 9: et UNUM hic dumtaxat pro omnibus reproduco SPECIMEN, NOTATU DIGNUM, quod habetur num. 11 et 12 (imo 12 et 13). Ubi ostenditur, quod Papebrochius Historiam inventionis Crucis Dominicæ et Acta S. Silvestri (quæ S. Gelasius Papa I an. 494 in Concilio Romano, cum LXX Episcopis, cum omni honore suscepit) cum omni vilipendio et contemptu*

Junii T. I

rejiciat et repudiet; tamquam figmenta et mendacia D (quod figmenta et mendacia hic somniat Patern. vestra; nulla nempe, aut sua tantum; certe somniant nocitura præcipue!

18 Inde porro relicto Papebrochio, ad me converteris his verbis) *Motitur hic astute Janningus adeo insolentem censuram excusare; sed ausu, valde temerario et successu pudibundo. Dicit enim num. 59 in Amica Expost. Falsum est, illic (in Concilio Romano) scribi, Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse. Legebantur tantummodo a multis in urbe Romana Catholicis, et pro antiquo usu multæ hæc imitabantur Ecclesie* (Ita dixi et dien; et dici debere sustinebo eorum Grammaticis omnibus contra Patern. vestram, quæ tamen sic pergit ex dicto meo verissimo imposturam, non meam uti putat, sed suam consuere). *Ut autem hujus imposturæ ad oculum apparent falsitas, inspiciendum est Concilium tam antiquæ quam novæ impressionis, quod sic habet: Vitas Patrum... cum omni honore suscipimus. Item Actus beati Silvestri, Apostolicæ Sedis Præsulis, licet ejus qui conscripsit nomen ignoretur a multis tamen in urbe Romana Catholicis legi cognovimus, et pro antiquo usu multæ hæc imitantur Ecclesie. Item scripta de inventione Crucis Dominicæ. Ita Patern. vestra: quæ et pergit sic concludendo insultare mihi. Quid ad hæc Janningus? Miserum Auctorem Epistolæ Familiaris! Næ ego doleo vices ejus, quod tam inconsiderate famam suam et auctoritatem ludibrio exponat (uti in Epist. Fam. num. 7 male mihi ipse prius condolui) tam manifestas imposturas referendo.*

19 Hactenus contextus vester, ut jacet, integer; exceptis parenthesisibus, quæ Romano caractere inscribuntur. Sed, quid ad hæc Janningus? In caritate conabitur vincere gloriabundam ignorantiam et ignorantem accusationem adm. R. Patris Provincialis. Quis enim ex illo scripto seorsim lecto, non damnet Papebrochium perjurii, me imposturæ, et quidem manifestæ? Evolvamus primo imposturam, sed ea conditione, ut alteruter nostrum, id est, ego aut Patern. vestra, qui imposturam fecisse deprehensus fuerit, se impostorem esse reipsa et palam scripto fateatur. Imposturam fecisse arguor ego, quia dixi in *Amica Expost.* num. 59 falsum esse; quod in Concilio Romano, sive Decreto Gelasiano, de quo supra, scribatur, *Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse*. Jam fassus sum, me dixisse; falsum esse, ita legi in Decreto; et iterum dico; et erit mihi magnus Apollo Patern. vestra, si contrarium monstrare, seque sic purgare possit ab injuria, a maledicentia, ab impostura manifesta, mihi injuste impacta. Hæc enim in te recident, nisi monstres in me locum habere. Dicis, ad detegendam imposturam meam, inspiciendum est Concilium tam antiquæ quam novæ impressionis, quod sic habet: *Vitas Patrum... cum omni honore suscipimus. Item Actus B. Silvestri, Apostolicæ Sedis Præsulis, licet ejus qui conscripsit nomen ignoretur, a multis tamen in urbe Romana Catholicis legi cognovimus, et pro antiquo uso multæ hæc imitantur Ecclesie. Item scripta de inventione Crucis Dominicæ. Ita Patern. vestra.*

20 Sed quis Grammaticus inde concludat, *Actus B. Silvestri cum omni honore susceptos esse a Pontifice*? Nullus omnino. Et multo minus inde concludet aliquis, *scripta de inventione Crucis Dominicæ sic suscepta esse*. Inspice, amabo te Lector, invitatus a R. P. Provinciali, Concilium; aut, si illud ad manum non est, inspice hæc ipsa, pro ut inde prolata sunt; et considera paulo attentius. *Vitas Patrum*, ait Pontifex, cum omni honore suscipimus. Optime. Sed similiter cum omni honore suscipiat Actus B. Silvestri, ut ais: Ergo hic sensus e sequentibus formandus est: *Item Actus B. Silvestri... licet ejus qui conscri-*

V psit

AUCTORE C. J. de inventione S. Crucis:

deinde me aggreditur,

et rei verissimæ assertorem

impostorem manifestum facit; E

quia nego, Acta S. Silvestri cum omni honore suscepta esse,

licet negatio illa conformis sit Decreto Pontificis,

uti demonstratur.

sive præcedentes sive subsequentes.

Additur his textus P. Provincialis

qui omnes errores Papebrochii notabiliores colligens,

notabilissimum inde seligit hunc,

quod apoerypham dicat historiam

A psit nomen ignoretur, cum omni honore suscipimus. Quo posito, supervacanea est reliqua orationis pars a multis, etc. ut legenti patet. Dic porro, quid membrum orationis præcedens absolutum, et per se completum, facit ad membrum sequens, cum priori neutiquam connexum? Illud, cum omni honore suscipimus, claudit suum solius membrum, monstratque illo contenta, nempe *Vitas Patrum*, a Pontifice suscipi cum omni honore. Non sic suscipiuntur contenta membro proxime sequenti, nedum remotiora: Sed illa suas reque habent clausulas proprias; et Actus quidem B. Silvestri hanc habent; quod a multis in urbe Romana Catholicis legi cognoscantur: Scripta vero de inventione Crucis Dominicæ, habent hanc; quod novellæ quædam relationes sint, et nonnulli eas Catholici legunt. Et sic alia habent alias clausulas. Ex quibus etiam videre est, Tò Item, singulis membris præfixum, ea non connectere inter se, ut dixi, sed respicere ad generalem omnium approbationem, initio positam, qua singulæ scripturæ suscipi non prohibentur ab Ecclesia Romana; aut certe, si eo nolis respicere, otiosum esse.

B Quæritur causa cur errorem suum dedoceri noluerit
21 Quamobrem certum fixumque maneat, cum omni honore suscipi solummodo *Vitas Patrum*, illo membro Decreti contentas; non item Actus B. Silvestri; non, scripta de inventione Crucis Dominicæ; non, reliqua quæ sequuntur. Quid igitur causæ dicam esse, quod Patern. vestra, semel a me in *Amica Expost.* num. 59 monita errorem hunc, eundem videre noluerit; noluerit item legere præmissa et subiecta in Decreto? Sed deducta fronte, iterato eundem proponat, defendat, pro verissima veritate venditet incautis Lectoribus; et mihi, recta momenti non recte insultans, ausum valde temerarium, successum pudibundum, imposturam manifestam improperet? Si obstinationi in mala fide aut imposturæ manifestæ noli tribuere, cogar saltem tribuere ignorantiae, in re apertissima seu veræ seu affectatæ. Vera autem unde ortum ducere potuerit non video, nisi ex eo quod Patern. vestra truncaverit, uti passim scripta Papebrochii in *Exhibitione errorum*, ita nunc etiam Decretum Pontificis LXX Episcoporum.

R. P. Provincialis, etiam monitus:
C 22 Cur enim sic locutus, Item scripta de inventione Crucis Dominicæ; amputas reliqua, manifeste doctura, non posse illa scripta intelligi cum omni honore suscepta fuisse a Pontifice: uti jam ostendimus, contra assertionem vestram contrariam et fallacem? Cur etiam priora Decreti, ad intelligentiam ejus plurimum conferentia, non profers in se ipsis, ut legisse saltem atque intellexisse commonstras; quæ pariter dedocura te errorem fuissent? Neque ex eo, quod Actus B. Silvestri a multis in urbe Romana Catholicis legi cognoscantur; aut novellas de inventione Crucis Dominicæ relationes nonnulli Catholici legant; inferre licet, majorem iis auctoritatem inesse, quam insit Epistolæ, quæ Apostolo Paulo affligitur tamquam ad Laodicenses scripta, de qua divus Hieronymus; Legunt quidam et Epistolam Pauli ad Laodicenses; Sed ab omnibus exploditur. Atque hæc pro me dicta sunt; ex quibus iudicium formet Lector, uter nostrum impostor sit. Ego talem me fateri non dubitabo, si prudens et æquus in præsentī casu me damnaverit imposturæ. Nunc pro Papebrochio pauca.

quod unum ex omnibus,
23 Dicis: Quæ sacrosancta Sedes Apostolica recipit et approbat, tamquam vero, vel ut probabiliter talia; rejicit et reprobat passim Papebrochius, tamquam FALSA, MENDACIA, FIGMENTA et COMMENTA; pro ut variis in exemplis ostendi hic § 2 et 9; et unum hic dumtaxat pro omnibus reproduco specimen, notatu dignum, quod habetur num. 12 et 13. Ubi ostenditur, quod Papebrochius historiam inventionis Crucis Dominicæ et Acta S. Silvestri (quæ S. Gelasius Papa primus anno ccccxciii

in Concilio Romano, cum LXX Episcopis, cum omni honore suscepti) cum omni vilipendio et contemptu rejiciat et repudiet, tamquam FIGMENTA et MENDACIA. Modestius, amabo. Imprimis Acta S. Silvestri a Gelasio Papa I cum omni honore suscepta esse, jam credes, opinor, falsum esse. Nolim tamen ego errorem illum Patern. vestræ, mendacia, figmenta et commenta dicere; talia vobis libeat, et (si potest) liceat, Papebrochii scripta reputare. Remittis autem me pro figmentis et mendaciis istis ad paragraphum 2 ipsius Appendicis. Ubi instantèr, instantius, instantissime urges, ut respondeam ad multa, quæ illic enumeras. Dixi in *Epistola famil.* optimam refutationem libri vestri habiturum Lectorem, si conferat per se scripta Papebrochii cum vestris. Me vestra sufficiat in speciminibus paucis monstrasse qualia et quanti sint. Alibi utilius occupor.

24 Attamen cum Patern. vestra multa illic enumerata, hic reducat ad unum, atque unum ex omnibus seligat tamquam Achillem suum præcipuum, idque pro omnibus reproducat specimen notatu dignum, uti loquitur: lubet specimen illud unum, notatu dignum, pro omnibus reproductum, tantisper spectandum exhibere, et in illo aliorum omnium imbecillitatem monstrare. Si enim illud, quod ex omnibus ipse eligis, præ omnibus notatu dignum, invenitur debile esse aut nullum; facile intelligi datur, quantulum tribui debeat aliis omnibus. Certe Patern. vestra nec poterit, nec audebit negare, reliqua sua argumenta, in Papebrochium intorta, nulla esse; si hoc specimen demonstretur esse nullum. Gustemus igitur fontem ex quo reproducis specimen notatu dignum. Sic ais num. 12 (nam num. 11, quem etiam citas, nihil invenio huc spectans): Item si non sit redactus Janningus ad metam non loqui, probet, Papebrochium recte repudiasse historiam inventionis Crucis Dominicæ, tamquam fabellam, fabulam figmentum etc. cum tamen a S. Gelasio Papa I in Concilio Romano an. 494, cum LXX Episcopis, CUM OMNI HONORE SUSCEPTA SIT: et deinceps, a SS. Ambrosio, Gregoria Turonensi, Andrea Cretensi, aliisque illustribus scriptoribus tradita, et per totam Ecclesiam indubitanter recepta.

25 An non similiter recepta fuit, et hodie dum legitur historia de vita S. Silvestri? Et tamen illam valde apocrypham esse ostendimus in *Amica Expost.* a num. 39: estque reipsa deturpata compluribus (ita Baronius loquitur) mendaciis. O! si Baronius esset Papebrochius, qua crudeliter hic vapularet a Patern. vestra! An non similiter recepta fuerunt atque hodie dum leguntur Acta S. Judæ Cyriaci? Et tamen scatere compluribus, ut cum Baronio loquar, mendaciis convincuntur Tomo I Maji a pag. 445 quamvis aliter sentire Patern. vestra, nequidquam velit. An non similiter receptæ fuerunt et hodie dum leguntur passionēs SS. Quirici et Julittæ, nec non S. Georgii celeberrimi pugilis? Et tamen ab ipso Gelasio Papa jam olim in eodem Decreto, de quo egimus, inter apocryphas scripturas relatæ fuerunt. An non similiter, ut infinita præteream, Epistola Pauli ad Laodicenses ætate Hieronymi, ut jam vidimus, a quibusdam legebatur? Sed ab omnibus explodebatur: Verum quid ego ad Achillem illum vestrum? instantèr, instantius, instantissime a Patern. vestra requisitus, imo compulsus respondere? A S. Gelasio Papa I in Concilio Romano an. 494, cum LXX Episcopis, CUM OMNI HONORE SUSCEPTA EST Historia inventionis Crucis Dominicæ. Id vero falsum, falsius, falsissimum est; nolo enim dicere, splendidissimum esse mendacium. Judicet id Lector ex verbis Gelasii, qui rotunde edicit, Historiam illam esse Novellas quasdam relationes; monetque Catholicos, cum ad eorum (manus illæ pervenerint,

D dignum notatu,

reproducit argumentum

Inventus in Papebrochium,

E

quod reprobet historiam de inventionē s. Crucis.

F

Illam Pontifex nusquam cum omni honore suscipit,

A rint, memores ut sint sententiæ S. Pauli: *Omnia probate, quod bonum est tenete*; indicans, se illis non multum historicæ fidei adhibere, tantum abest ut *cura omni honore suscepit*. An Pontifici injuriam faciat Papebrochius secundando conatus ipsius? aut neges porro, Papebrochium *Historiam Inventionis Crucis Dominicæ*, sive, ut Pontifex loquitur, *Novellas relationes*, recte repudiasse? Nihil attinet id hic monstrari pluribus, postquam de Historia illa prævium Pontificis Romani et LXX Episcoporum audivisti judicium. Legisti insuper Commentarium P. Papebrochii de Inventione sanctæ Crucis, Tomo I Maji a pag. 365: multorum opinione accuratum et laudabilem: licet ægris nonnullorum oculis atque animis recte capi fortasse nequiverit.

26 Ad eam nunc denuo legendam sereniori vultu, remitto Patern. vestram, si volet intelligere; eodemque mitto æquos Lectores omnes, illic inventuros probationes Papebrochii ampliore, quam hic ego velim inserere, brevitati studens. Ostenditur, enim ibi in ipso principio (malum omen!) turpiter errasse auctorem, quisquis ille fuerit, in tempore quo inventa Crux dicitur, quod definit ille *onnum ducentestimum trigesimum tertium post Passionem D. N. Jesu Christi*, qui est ducentessimus sexagesimus sextus post nativitatem ejusdem Domini nostri; cum certum sit, Crucem primum inventam post Concilium Nicænum, id est post annum ducentessimum nonagesimum secundum a Passione, trecentessimum vigesimum quintum a Nativitate; atque ita antevertit verum tempus inventionis sanctæ Crucis annos, ut minimum, septuaginta. Eodem anno facit regnare Constantinum Magnum; qui tantum abest, ut tunc regnaverit, ut natus nondum fuerit; atque vix scio an vel nata fuerit Helena mater ejus. Postest certe tunc nondum nata, et tamen Constantini mater postea fuisse, quantum ad temporis intervalum spectat. Facit præterea, *gentem barbarorum multum, super Danubium congregatam, ac paratam ad bellum*, timorem Constantino incussisse usque ad mortem; idque in sexto anno regni ejus: quando nempe, ex quo regnare ceperat, Danubium aut Orientem nondum viderat, nec aliquanto post visurus erat, subigendo Galliam atque Italiam occupatissimus, et hoc ipso sexto imperii anno, magno apparatu ad Tiberim contra Maxentium movens: quando et signum Crucis conspicatus est in aere; quod auctor Historiæ ei visum fuisse, perperam dicit, quando contra Barbaros ad Danubium movit: quo ne movit quidem, nisi aliquot post annos, ut dixi, rebus in Occidente, pacatis.

27 A Danubio commode deduci visus est Auctori *Rex Justinianus in suam civitatem*, utique Constantinopolim; unde *mittens ad Eusebium Episcopum urbis Romæ, fecit eum venire ad se, qui catechizavit eum fidem Christianorum, et baptizavit eum*. Quot hic monstra historica! Obiit Eusebius Papa anno Æræ vulgaris CCCX ex nostra, anno vero CCCXI ex aliorum sententiâ; et hic est imperii Constantini sextus. Recte hæc coincidunt, cum præmisso temporis caractere, quo barbaros, Danubium transeuntes, repulsos fingit victosque a Constantino fuisse. Quod ut supponamus tam vere factum esse quam esse falsum: quomodo Justinianus in suam civitatem CP. tunc venerit, quam anno imperii sui XXII primum construere cœpit e Byzantio? Quomodo porro conciliabit Patern. vestra hunc locum cum sua de baptismo et baptista Constantini opinione, in *Exhibitione errorum*, in *Motiva juris*, in ejus *Appendice mordicus*, sed cæco modo defensa? Vult Historia illa, ab Eusebio Papa baptizatum Constantinum fuisse, quod nemo idoneus auctor asseruit hactenus, neque ipsa Patern. vestra credere

potest etiamsi cuperet. Vult Historia, Eusebium Roma Constantinopolim profectum; qui (ut extiterit tum Constantinopolis) pedem in Pontificatu non extulit Italia; et nescio an extulerit Roma, paucorum mensium, ex nostro calculo, Pontifex. Vult denique, Constantinum Constantinopoli baptizatum esse. Sed neque hoc admittere potest aut Patern. vestra aut ullus historicus.

28 Prætermitto plura: cum gustati fontes adeo turbidi atque amari, sufficiens de reliqua aqua judicandi argumentum sint, et tota Historia, ut jacet, ex quatuor MSS. edita, legi possit Tom. I Maji a pag. 449; ubi de *S. Juda Quiraco*. Prætermitto etiam, falsum esse, quod a *S. Ambrosia tradita sit*, ut ais, Historia eadem de Inventione sanctæ Crucis. Agit quidem Ambrosius de Inventione illa, eamque vere factam esse credit atque asseverat, uti et credit et asseverat Papebrochius: sed de Historia Inventionis, de qua hic; nihil invenio apud Ambrosium: imo quæ de Inventione narrat ipse, ac præcipue de indicio salutiferæ Crucis; plane diversa sunt ab Historia prædicta. Prætermitto insuper, quod Patern. vestra, incauta (ut sæpissime alias) scribat, Ambrosium *deinceps* (a tempore videlicet Gelasii Papæ) tradidisse Historiam Inventionis sanctæ Crucis, atque adeo *deinceps* vixisse; cum tamen seculo ante Gelasium integro, minus anno uno, mortuus sit. Quod si tam parum accuratus historicus es, ubi ipse historicum profiteris, in scriptione propria: qualis eris in scriptione aliena? Denique prætermitto negare, quod Historia illa *per totam Ecclesiam indubitanter recepta sit*, uti ais, sed non probas; cum id dudum pro me negaverit Gelasius, *Novellas relationes* illam appellans: post cujus judicium, quid attinet examinare *Gregorium Turonensem, Andream Cretensem, aliosque illustres scriptores*, quos non nominas? Omnes enim, si Catholici sunt, subjicient se æque prompte quam Patern. vestra, judicio Pontificio; revocaturi etiam si viverent, sicubi nimis creduli aliorum dictis, ab illo forte receserint: quod hic, ut dixi, examinare mihi non vacat.

29 Examinet hæc Patern. vestra, atque tum judicet, uter nostrum *redactus sit ad metam non loqui*: utrum ego *astute molitus sim, insolentem censuram Papebrochii*, ut ais, *excusare*, idque ausu valde temerario et successu pudibundo; an potius indigeat Patern. vestra caudico, qui adeo insolentem ipsius et iniquam censuram, atque ausum valde temerarium et successum pudendum, excuset, si possit? Transeo ego a quæstionibus Grammaticalibus circa intelligentiam Decreti Gelasiani, in quantum spectat ad *Actus B. Silvestri*, atque ad *Scripta de inventione Crucis Dominicæ*; ad tertiam iis similem, de intelligentia Bullæ Sixtinæ.

30 Quæstio est, utrum illic per *Enoch* intelligi debeat *Propheta veteris Testamenti*, notus in Genesi; an vero non *Propheta*, sed *Discipulus Christi e septuaginta, comes S. Marci, de Amathim* a vobis cognominatus. Illud assero ego, et probo in *Amica Expost.* a num. 93, quo Lectorem remitto. Hoc adstruit Patern. vestra cum suis post Palæonydorum; utque similes, te nihil dimoveri scriptis meis a præconcepta opinione aut pertinacia; *Transeo*, inquis in *Appendice* a num. 83, ad ineptissimum *Janningi glossema circa summorum Pontificum Bullas*, dicentium; *Carmelitas, sanctorum Prophetarum Elia, Elisei ac Enoch; nec non aliorum sanctorum Patrum, qui montem sanctum Carmeli inhabitaverunt, successionem hereditariam tenere*. Ubi Janningus audent asserere, per *Enochum* intelligi posse, *Enochum antiqui Testamenti*. Recte ais. Addo autem, et intelligi debere. Progredieris vero: *Quis, nisi insipiens et levulus criticus, a passione sua excæcatus, per Eliseum, Enochum;*

D
AUCTORE G. J.
denique in
ipso Bapti-
sta et bap-
tismi loco.

Falsum est,
S. Ambro-
sius pro-
basse histo-
riam præ-
dictam,

et magis
falsum pro-
basse post
Gelasii tem-
pora:
E

falsum etiam
in tota Eccle-
sia esse rece-
ptam.

Quæstio
tertia, an
per Enoch
in bulla
Sixti IV

intelligi de-
beat Pro-
pheta antiqui
Testamenti?

sed novel-
las revela-
tiones vocat:

ejus Auctor
ostenditur
multiplici-
ter errare,

in tempore
inventionis
S. Crucis

et imperii
Constantini,

item in loco
visæ illi
Crucis in
carlo,

AUCTORE C. J. A *Enochum; nec non alios sanctos Patres istos, intelliget aliquos Elia Propheta longe anteriores et seniores, qui in monte Carmelo juxta Elianum institutum numquam vixerunt?*

Non est insipiens qui id affirmat;

31 Vis dicam, quis sit ille insipiens et malevolus criticus, a passione sua exacerotus? Omnes illi Reverendi Patres Carmelitæ, qui cum adm. R. P. Daniele a Virgine Maria, Carmeli Flandro-belgici Ex-provinciali et Historiographo, in Speculo Carmelitano, anno MDCLXXX quatuor voluminibus edito, ex Catalogo seu Calendario vetusti Codicis MS. Carmeli Mechliniensis, tenent pro Sancto Ordinis Carmelitani Enochum, antiqui Testamenti Prophetam; licet hic Elia Propheta longe anterior et senior sit, et in monte Carmelo juxta Elianum institutum numquam vixerit. Sic enim ex Catalogo isto in Speculi prædicti tomo 2, sub initium legitur: xx Maji, Enoch Carmelitæ Prophetæ. Neque intelligere hic licet alium, quam Prophetam antiqui Testamenti; quia in eodem Catalogo condistinguitur a prætenso Enoch Episcopo, discipulo Christi, et ab Enoch Patriarcha Hierosolymitano, de quibus vii Julii et xii Augusti ibidem agitur. Neque tamen hinc inferas, Enoch Episcopum, Christi discipulum ante Palæonydori tempora fuisse notum mundo. Constat enim imprimis, Codicem illum MS. Conventus Mechliniensis, quamvis vetustissimus vobis sit, post editam a Sixto IV Bullam, quando florebat Palæonydorus, conscriptum esse. Constat deinde, isthæc de Enoch prædicto, Christi discipulo, recentiori manu Codici adjecta esse: idque ut fieri non potuit ante Palæonydorum; verosimillimum est, aut per ipsum, aut post ipsum, et forte diu post, factum fuisse.

32 Sed pergis ineptissimum meum glossema refutare; sic probans, non posse per Enochum intelligi anteriorem et seniore Elia, qui in Carmelo numquam vixerit: quia vobis evidens est, per Eliseum, Enochum, nec non alios sanctos Patres, in dictis Bullis intelligi non posse alios, quam Eliæ Prophetæ successores, discipulos et sequaces, qui cum ipso, vel post ejus raptum, in monte Carmelo juxta propheticum ejus institutum vixerunt. Dictum imprudens, et rerum suarum oblitus! Infero enim; Ergo S. Joannes Baptista, Christi Præcursor: ergo S. Andreas, Christi Apostolus; ergo S. Joannis Baptistæ Discipuli, iidemque Enoch de Amathin (ita enim vos gratis supponitis) socii, et in Gallia deinde Episcopi, S. Martialis Episcopus Lemoviensis, S. Saturninus Episcopus Tholosanus primus, S. Fronto Episcopus Petragoricensis, S. Nathanael, Philippi Apostoli germanus, Episcopus Bituricensis; ergo gloriosissima Virgo Maria; ergo beatissima Maria soror Lazari, et Marthæ; ergo sanctissima Thecla, virgo, Romanorum nobilissima. Pauli Apostoli discipula; alique innumerabiles, quos cum Palæonydoro lib. 2 cap. 2 et alibi contenditis, Carmelitas fuisse; revera tales numquam fuerunt: quia cum Elia, vel post ejus raptum, in monte Carmelo numquam, quod scitur, vixerunt. Nihilominus non potest per Enochum, in Bulla Sixtina nominatum, intelligi alius (et hoc vobis evidens est) quam Eliæ successor, qui in monte Carmelo vixerit. Atque ita male cauti, exclusionem tot aliorum pro nihilo ducitis; dummodo excludatur e Bulla et numero Carmelitarum Enochus veteris Testamenti; tum quia in monte Carmelo non vixit, tum quia anterior est Elia.

33 Dic, amabo; si Pontifex scripsisset, Carmelitas sanctorum Prophetarum Eliæ, Elisei ac Joannis Baptistæ hereditariam successionem tenere: an Pontifex e sententia vestra locutus fuisset? Non audebitis negare. Et tamen Joannes Baptista nusquam legitur aut scitur inhabitasse montem Carmelum. Cur igitur debet Enochus inhabitasse montem illum,

ut hic nominari possit a Pontifice et intelligi Carmelita? At, inquit, est Enochus tempore anterior Elia, et posterior illo nominatur in Bulla. Quid tum? Solummodo sequi inde potest, non Enochum, sed Eliam primo loco nominatum, pro præcipuo auctore Ordinis haberi; aut ab Elia principaliter, minus principaliter ab Enocho hereditariam successionem teneri; uti Pontifex loquitur. Non sequitur autem, quod Enochus non posuerit principia quædam Prophetici Ordinis, quæ deinde perfecit Elias. Quis enim reprehendat Pontificem (vos certe nullo modo potestis) si nunc definiat: Carmelitas Discalceatos, Sanctorum Theresæ, Joannis a Cruce, Eliæ ac Elisei hereditariam successionem tenere? Et tamen præcipuum Ordinis sui auctorem agnoscere debent Patres Discalceati S. Teresam, quæ fundamenta quædam, ab anterioribus et senioribus posita inveniens, superædificavit Ordinem religiosissimum, cujus ipsa Mater et Auctor et Fundatrix merito audit, etiam ex oraculo Pontificio. Similiter ratiocinare illic de Enoch, uti hic de Elia.

34 Præterea nupiam ibi vocat Pontifex Institutorem aut Fundatorem Ordinis Carmelitani Eliam, aut Eliseum, aut Enochum; sed tantum ait, Carmelitas inde hereditariam successionem tenere. Quod sane evidens non est, sonare Institutorem aut Fundatorem proprie dictum; et ad Enochum referri etiam commode potest. Certe ego successionem hereditariam naturæ teneo, propius quidem ab atavo meo tritavoque; sic tamen ut negari non possit, me illam pariter tenere ab Noe atque Adamo, longe anterioribus. Denique considera attentius Pontificis effatum. Bipartitur is illud in Prophetas et sanctos Patres, utriusque membri partitionem notans per, nec non: ita ut priores intelligantur tantum Prophetæ, aut (si illos malis etiam Patres dicere) intelligantur simul Prophetæ ac Patres esse: posteriores vero intelligantur solummodo esse Patres, qui montem sanctum Carmeli inhabitaverunt: atque ideo explicari debeat Pontificia sententia hoc modo: Carmelitæ, sanctorum Prophetarum Eliæ, Elisei ac Enoch successionem hereditariam tenent; nec non, eidem Carmelitæ, aliorum sanctorum Patrum qui montem sanctum Carmeli inhabitaverunt, successionem hereditariam tenent. Ex qua propositionis Pontificiæ analysi observabis primo, Enochum non posse illic non intelligi Prophetam, æque ac Eliam et Eliseum. Certe si abstrahas Enochum istie e numero Prophetarum, non constat sibi oratio, sed est falsa; si addas ipsum Prophetis, constat sibi; ut patet, ac est vera. Quemadmodum si dicas: Apostoli, a Christo inter duodecim vocati, sunt Petrus, Andreas et Enochus de Amathin: vera esset propositio, si omnes reipsa essent Apostoli. Nunc autem, cum unus talis non sit, propositio est falsa: qui est hypothetica copulativa affirmativa, quæ ut simpliciter vera sit, requirit omnium partium existentiam pro ut enuntiantur existere: ut sit simpliciter falsa tota, satis est deficere existentiam partis unius.

34 Ex eadem propositionis analysi observabis secundo, manifestum etiam fieri, quod habitatio in Monte Carmelo non referatur necessario ad Prophetas, sed per relativum qui, aptissime jungatur cum proximo membro tantum; ut soli Patres debeant in Carmelo vixisse, non item Prophetæ, ex vi Bullæ in qua nominantur; quamvis duo horum reipsa in Carmelo aliquamdiu vixerint. Ita si ego dicam, Jesuitas S. Ignatii de Loyola, nec non aliorum religiosorum virorum, qui institutum ejus secuti sunt, hereditariam successionem tenere; nemo referet relativum qui ad Ignatium, quod est primum membrum: referent autem omnes ad secundum tantum; nempe ad religiosos viros, qui secuti sint Ignatii

nihil impedit quo minus nominetur Carmelita

E a quo et successio aliqua teneatur.

Distinguit Pontifex inter Prophetas et Patres,

F ejus propositio falsa est tota, nisi Prophetis addatur Enoch,

quia una pars est falsa.

Enoch non debet vixisse in Carmelo ex vi Bullæ.

Censetur censura P. Provincialis,

nisi velint Carmelitæ omnes, incipientes audire;

si debet intelligi successor Eliæ in Monte Carmelo,

neque Joannes Bapt. nec multi alii fuerint Carmelitæ,

quia numquam in Carmelo vixerunt.

Quod anterior Elia fuerit Enochus

A Ignatii institutum. Restat igitur ut quærat mihi Patern. vestra Enochum alium, qui sit *Propheta*, præter illum antiqui Testamenti; et respondeat apte ad hactenus dicta, ut merito mihi exprobrare possit (quod nunc immerito facit) explicationem meam sententiæ Pontificiæ esset ineptissimum glossema, contra summorum Pontificum Bullas, et quidem insipientis aut malevoli critici, a passione sua cæcæcati. Quantum excæcata esse passio debet, ubi animus tam est perturbatus, ut nihil recti videat aut loquatur; quamvis ubique evidentiam sibi fingat videre et loqui! Sic enim concludis num. 891.

35 Cum igitur evidens sit, dictas Bullas necessario esse intelligendas de aliquo Enocho, *Eliæ* discipulo et sequaci, qui inhabitavit montem Carmeli (id jam monstravimus necessarium non esse: et si pergis necessario requirere, expungere e numero Carmelitarum debes S. Joannem Baptistam, cum reliquis quos enumeravimus, aliisque qui numquam videre Carmelum) et alius inter filios Prophetarum ac sequaces *Eliæ* non reperitur præter Enoch de Amathim, qui cum Marco Evangelista perrexit in Ægyptum, et post ejus martyrium, reversus in montem Carmeli, ibidem sanctissime vixit et obiit anno Domini LXIV, ut refert Palæonydorus in Fasciculo tripartito lib. 2 cap. 2. (Audiemus te de hoc iterum, ubi monstraveris Enochum de Amathim aliquando exitisse in rerum natura: quod numquam evincet auctoritas solius Palæonydori, annos abhinc ducentos non amplius scribentis) Hinc per Enochum, in Bullis Pontificum, intelligimus Enochum de Amathim (ita est, et quidem omnes hactenus scriptores vestri post Palæonydorum, nullus vero ante ipsum): nisi malit Juningus intelligere Enochum Patriarcham Hierosolymitanum.

36 Si hoc mihi concedas, jam actum est, saltem hic, de auctoritate Palæonydori et omnium eum secutorum. Nolunt hi Enochum intelligi Patriarcham Hierosolymitanum. Junior is est, quam ut possit quæ ipsi volunt antiqua confirmare, seculo xiii mortuus. Reposcent omnes Enochum de Amathim, nihil pensi habentes, quidquid Patern. vestra aliter interpretetur, aut adacta concedat, alium intelligendum Enochum quam de Amathim. Nec sane mihi per ipsos licebit, tametsi mallem, per Enochum in Bulla intelligere Patriarcham Hierosolymitanum. Continuè enim clamarent omnes, æque injurium me esse Ordini suo, et æque, contra evidentem veritatem, æque fraudulenter, æque in derisum Ordinis Carmelitarum, sic a me explicari Bullas Pontificum: quam id clamavit Patern. vestra, cum intelligendum dixi Enochum antiqui Testamenti. Ut enim hic Patern. vestræ nimis antiquus, sic ille aliis scriptoribus vestris nimis recens est: ideoque nolunt, nec vero possunt admittere Enochum Patriarcham prædictum, nisi omnes propriam sententiam, jam mortui, revocent in gratiam Patern. vestræ, ac deleant e Bulla Pontificia voculam *Propheta*, qualem expresse notat Pontifex fuisse Enochum, ut monstravimus; pro eaque supponant voculam *Patriarcha*.

37 Sequitur deinde numerus vester 88: pro quo notandum hic est, dubium me movisse in Amica Expost. num. 97, An RR. Patres Carmelitæ haberent auctorem antiquiorem Palæonydoro ullum idoneum, qui noverit Enochum de Amathim, Christi discipulum, septimo loco inter Septuaginta duos vocatum, S. Marci Comitem, Episcopum Nicopolos, Carmeli incolam, anno Christi LXIV die vii Julii mortuum: an non haberent? Et post pauca: Primus fuit Palæonydorus (ut suppono, cum antiquiorem nullum citatis; nec, puto, citabilis) qui anno MCCCXCVII in lucem profert Enochum de Amathim, antea omnibus ignotum. Ita ego loco citato: sed quæ interpretatur Patern. vestra numero suo prædicto, a me putari et supponi contra

evidentem veritatem. Nam, inquis, ipse Palæonydorus, quando in Fasciculo tripartito lib. 2 cap. 2 narrat, quomodo Enoch de Amathim, comes S. Marci, post hujus martyrium reversus sit in montem Carmeli etc. subdit: Hæc in Historia Alexandrina, et in Libris de Institutis Monachorum, et in Supplemento Sigeberti de illustribus viris; quæ Palæonydoro sunt longe antiquiora.

38 Fateor hæc omnia legi apud Palæonydorum: sed et fateri debet Patern. vestra præter illa legi quædam alia, hic truncata per mysteriosum, etc. Et omnia ista ego probe perspecta habui, quando postulavi auctorem idoneum, Palæonydoro antiquiorem, qui novisset Enochum de Amathim. Si vere sibi persuadeat Patern. vestra, citari a Palæonydoro Historiam Alexandrinam, Libros de Institutis Monachorum, ac Supplementum Sigeberti, pro Enocho de Amathim; quasi nominaverint noverintve hi Auctores Enochum istum: mirabile sane est, quod ipse a me rogatus postulatusque non promas Auctorem verba, Enochum de Amathim appellantis nominatum, aut ejus mentionem quoquo modo facientia. Profecto si talia laterent in citatis Auctoribus, Patern. vestra, scrutata minutissimos quosque apices per tota Sanctorum Acta labore diutino, ut carperet Papebrochium; quovis impendio ac labore erueret e latebris suis thesaurum istum, hactenus frustra quæsitum, in defensionem suam. Atque hæc satis forent ad monstrandum, non putari et supponi a me contra evidentem veritatem, vos auctorem Palæonydoro antiquiorem pro Enocho de Amathim proferre non posse. Verumtamen, quoniam truncatum per, etc. mihi textum objicis Palæonydori, evolvendum mysterium est, productis hic, non tantum latentibus sub illo, etc. sed præmissis quoque a principio Capitis; quod sic orditur Palæonydorus:

39 Satis est jam brevibus deductum, quod Joannes Baptista, verus fuerit Religionis Carmeli observator et princeps, cum discipulo suo S. Andrea. Nunc vero de ceteris discipulis ejus restat declarandum. Quamvis vero discipulorum ejus paucorum nomina Evangelistæ exprimant; tamen plures eos fuisse, describunt, qui Patrem suum Joannem Carmelitam, ipsi Carmelitæ, sinceriter observantes, postea Christo, et deinceps Apostolis familiarissime adhæserunt. Horum unus fuit Syllas, comes Apostoli Pauli, de quo habetur Actuum 13 Capitulo. Ipse quierit anno Domini LXXIV, Julii die xiii. Alter, Martialis filius Addi, Petri Apostoli consanguineus et S. Stephani, Episcopus Lemovicensis, Galliæ, ultima Junii ab hoc seculo migravit. Tertius, Saturninus filius Legæ Regis Achaïæ. Episcopus Tolosanus primus, martyrio coronatus penultima Novembris. Quartus, Fronto Episcopus Pictagoricensis, qui S. Martham sepelivit. Iste postquam cooperatus fuisset Fratribus in constructione ecclesiæ in honore Virginis gloriøsæ in sancto monte Carmeli, fuit in prædicto loco suæ nativitatis Episcopus constitutus. Construxit igitur illic monasterium, LXX secum habens discipulos, teste (a) Vincentio in Speculo. Vile ibi. Hujus festum colitur viii Kal. Novembris, id est xxi die Octobris. Quintus, Nathanael, Philippi Apostoli germanus, qui et Urcissinus dictus est, Episcopus Bituricensis, in Lege doctissimus. Ipse decessit mensis Novembris die ix. Et alii Carmelitæ, discipuli Joannis. multi; quorum nomina sunt in Libro vitæ. Gratulari hic ego in transitu vellem sanctis istis et antiquissimis Galliarum Ecclesiis originem suam, si sperare possem futurum, ut gratulatio mea non videretur ipsis improprium esse. Supersedebo igitur gratulatione ejusmodi tantisper, dum antiquior, in re antiquissima, Palæonydoro mihi auctor monstretur, qui Carmelitam agnoscat in primis prædictarum Ecclesiarum Episcopis.

D AUCTOR C. 1. profert textum Palæonydori truncatum,

qui integre lectus nihil habet contra me,

E

uti hic profertur, ab initio capitis repetitus.

Ubi Carmelitæ veri dicuntur sancti Joannes Bapt.

Andreas Apost.

Syllas, comes S. Pauli;

Martialis, consanguineus SS. Petri et Stephani; F

Saturninus et Fronto, discipuli Christi;

a Nathanael germanus S. Philippi,

et Enoch de Amathim,

evidentiam videntis, ubi tenebræ sunt,

in illoque Enochum de Amathim, Christi discipulum,

B

ab annis 200 primum in lucem editum, obstetricante Palæonydoro.

Per Enoch non potest intelligi Patriarcha Hierosol.

C

sine indignatione aliorum Carmelitarum

ut ostendat P. Provincialis,

me supponere aliquid contra evidentem veritatem,

A 40 Istos, quos modo enumeravimus S. Joannis Baptistæ Discipulos, Episcopos Galliarum primos, habuit socios sanctissimus Enoch de Amathim, puer, velut alter Samuel, a parentibus in montem Carmeli adductus, virgo permonens. Hic Enoch prius in montem Carmeli Fratrum Rector et Praepositus fuit constitutus. Cum vero locum suorum Fratrum circa Jordanem visitaret, audivit S. Joannem, Christum Dominum commendare, ubi dixit: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tunc cum quibusdam Fratribus suis deinceps Christo junctus est, ab eo septimus in numerum Discipulorum LXXII ordinatus. Et hoc non sine mysterio factum creditur. Nam primus Enoch, fuit septimus ab Adam in linea Seth, translatus in paradisum, significans septimam aetatem, in qua beatus Enoch Carmelitu beatam et eremiticam vitam peregit. Inde post Ascensionem Christi, ab Apostolis Nicopoli Episcopus ordinatus, vocatis quibusdam de Fratribus, monasterium ibi constituit. Sed tribus tantum annis illi ecclesiae praesidens, beato Marco adhæsit. Tandem Marcus ad Romam missus, visitatis Aquileia, Cypro et monte Carmeli, professionem fecit in Ægyptum. Unde (b) Philo: Itaque Marcus, assumpto Enoch eremita montis Carmeli, cum Evangelio quod ipse consecraverat, perrexit in Ægyptum. Ubi constructis monasteriis et Fratribus religiose institutis, Enoch ad Terram sanctam post Martyrium S. Marci reversus, in monte Carmeli contemplationi et orationibus vacans, die VII mensis Julii diem clausit extremum: ubi anno Domini LXIV a Fratribus digno cum honore traditus est sepulturae. Nam cum in primordiis fidei pauci quidem, sed probatissimi, Monachorum nomine censerentur, qui a beato Marco, qui primus Alexandriae praefuit, suadente Enoch Christi discipulo, normam suscipere virenti, eo fervore lectioni, orationique, ac operi manuum diebus et noctibus incumbabant, ut nec escarum quidem appetitus vel memoria, nisi altero tertiove die incideret, corporis interpellante inedia. Haec (c) in Historia Alexandrina, et in Libro de Institutis Monachorum, et in Supplemento Sigeberti de illustribus viris.

41 Huc usque Palæonydorus in editione prima, vivente auctore, anno MCCCXCVII absoluta Moguntiae, impensis venerabilis Patris Joannis de Cronenberg, Prioris Conventus Moguntinensis Ordinis Carmelitarum. Quæ similiter ita leguntur in editione secunda, Venetiis anno MDLXX curata, sumptibus Communitatis Carmeliticae; ita disponente ejus Patre Joanne Baptista Rubeo, Priore et Magistro Generali dignissimo; cui ipsam dedicat ejusdem Ordinis Frater Pompeius Zuccala, Conventus Venetiarum Rector, doctorali laurea insignis. Tribus in praemisso contextu locis diversis video citari a Palæonydoro nominatim Scriptores, quorum auctoritate confirmet sua dicta. Sub initium, ubi littera a, citat Vincentium in Speculo; sub medium, ubi littera b, citat Philonem ejusque verba adducit; sub finem vero, ad litteram c, citat Historiam Alexandrinam, Librum de Institutis Monachorum et Supplementum Sigeberti. Primus et ultimi Auctores ita citantur, ut praemissa, etiam altius repetita, videri possint ab iis tradita fuisse: cum tamen primus nihil praemissorum habeat, praeter illa quæ proxime praecedenti versu dicuntur de Monachis LXX, ad serviendum Domino congregatis a S. Frontone. Quam alte autem repetenda sint, quæ tribuuntur ultimis Auctoribus, non facile definitus est; nisi quod illa imprimis, et forte sola, utpote proxima, tribui eis debeant, quæ Patern. vestra sub mysterioso etc. involvere tenebris conatur, ad altiora extendens auctoritatem eorum, quam par est; absconditis iis, quæ propius et certo noscuntur intelligenda. Quidni auctoritas ultimarum Auctorum aequè restringatur ad proxime dicta, quam restringitur auctoritas primi?

D 42 Fateor quidem quod imprudens aut pervicax aliquis imaginari sibi possit, possitque sustinere animo obstinato velle, non tantum pro iis, quæ proxime praecedunt, sed pro remotioribus quoque, citari Vincentium. An autem id Lectoribus suis etiam videri voluerit Palæonydorus, non disputo. Certum interea est; non debere, nec posse, ad remotiora referri auctoritatem Vincentii, solummodo dicentis (quantum spectat ad praesens argumentum) quod Fronto, Episcopus Petragoricensis, LXX Monachos ad serviendum Domino congregavit. Nihil autem ibi Vincentius de conversatione Frontonis cum S. Joanne Baptista ad Jordanem; nihil de mora ejus in Monte Carmelo, nedum de ecclesia beatæ virginis Mariæ ibidem ab eo constructa; nihil de sepulta ab eodem S. Martha. Haec aliunde debet confirmare Palæonydorus, aut Patern. verba, si velitis credi. Ut autem mea quæ dico, credatis, non mihi, sed oculis vestris, subjicio verbotenus textum Vincentii, quatenus huc facit, e lib. 9 cap. 43, collatum cum textu Palæonydori de Frontone. Palæonydorus, ut supra vidimus, sic habet: Quartus, e Discipulis nempe S. Joannis Baptistæ, Fronto Episcopus Pictagoricensis, qui S. Martham sepelivit. Iste postquam cooperatus fuisset Fratribus in constructione ecclesiae in honore Virginis gloriosæ in sancto monte Carmeli, fuit in praedicto loco suæ naturæ Episcopus constitutus. Construxit igitur illic monasterium, LXX secum habens discipulos, teste Vincentio in Speculo. Vincentius autem sic loquitur: Fuit etiam S. Fronto, qui a prima ætate Deo devotus, et a Petro Apostolo Romæ ordinatus, atque in urbem Petragoricam, in qua natus est, primus destinatus Episcopus, LXX Monachus ibidem ad serviendum Domino congregavit. Viden', nihil facere auctoritatem Vincentii ad ea quæ paulo remotiora sunt, de sepulta S. Martha et extructa ecclesia; quæ tamen videri potest Palæonydorus tribuisse Frontoni.

43 Conferat modo Patern. vestra, quæ dicimus de citatione Vincentii, cum citatione Historiæ Alexandrinæ atque aliorum duorum; et rationem reddat, cur horum auctoritas altiora in textu respiciat, quam auctoritas illius: nisi reddas, producto Historiæ istius aut aliorum Auctorum textu (uti ego Vincentianum produxi) praesumetur, par utrobique citandi Auctores illos motivum fuisse Palæonydoro, et pari modo citatos esse, nempe ad confirmandum proxime dicta. Haec autem Patern. vestra in citatione ultimarum auctorum, oculis subijcere verita sepelire optat sub mysterioso etc. parum fideliter allato textu. An non infidelis ego historicus forem, si praemissum Palæonydori textum, ubi Vincentium citat, allegarem, suppressis per etc. illis omnibus, quæ in Vincentio leguntur; ac dicerem: Fronto, qui S. Martham sepelivit, postquam cooperatus fuisset Fratribus in constructione ecclesiae in honore Virginis gloriosæ in sancto monte Carmeli, fuit Episcopus Pictagoricensis constitutus etc. teste Vincentio in Speculo. Infidelis enimvero citatio foret hæc! quæ per etc. faceret, ut citati auctoris nihil citaretur; atque lectores manifeste induceret in errorem; opinaturos, a Vincentio doceri, extructam Virgini in Carmelo ecclesiam: quod nequidem somniavit Vincentius, ut videre est apud ipsum loco indicato. Nolo hæc applicare pluribus citationi vestrae et aequè mysterioso etc. de quo supra: eadem enim utrobique est ratio. Quia tam vestrum etc. Lectorem inducit ad credendum, citari Historiam Alexandrinam pro Enoch de Amathim, quod falsum est; quam induceret meum, ad credendum, citari Vincentium pro ecclesia beatæ Virginis praedicta, quod pariter falsum est.

44 Imo tametsi auctoritas Vincentii referri posset etiam

ut patet ex eorumdem textu,

collato cum textu Palæonydori: E

qui parum fideliter allegatur a P. Provinc.

F

textu Palæonydoro;

qui Auctores alios citat

pro proxime dictis a se,

nec pro remotioribus;

Pronomen
Hæc, proxi-
ma refert.

A etiam ad altiora, non potest eo tamen referri auctoritas ultimarum Auctorum; quia hanc ad proxima restringit ipse Palæonydorus per relativo demonstrativum pronomen *Hæc*, quod proxima; uti pronomen *Illa*, remotiora demonstrat: ut sensus Palæonydori sit: *Hæc*, id est, quæ modo retuli, de fervore atque assiduitate Monachorum in lectione, oratione, ac opere manuali, deque abstinentia eorum et jejuniis triduanis (quæ omnia sub etc. transmittit silentio Patern. vestra) in *Historia Alexandrina*, et in libro de institutis Monachorum, et in *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*. Jam capio, quid referat demonstrative *Hæc*; quid item probari possit ex Auctoribus his, quando integer producit Palæonydori textus. Nihilominus tamen integer, candide, sine truncatione allegatus is textus fuisset a Patern. vestra; necdum scio, an integra continuo fides Palæonydoro habenda esset, in vaga citatione Historiæ Alexandrinæ Auctorumque sequentium; cum nullum ex iis verbum ipse aut Patern. vestra producat. Ratio dubitandi est, quod in eodem contextu paulo ante, ad litteram b, nominatim citet *Philonem*, verba ejus pro Enocho de Amathim allegans; sed ea verba, quæ nupsciam in Philone leguntur. Palæonydorus enim postquam multa e genio suo de Enocho de Amathim prolocutus fuerat, quæ supra retulimus; ita loquentem inducit Philonem. Unde *Philo*: Itaque Marcus, assumpto Enoch Heremita Montis Carmeli, cum Evangelio, quod ipse confecerat, perrexit in Ægyptum. Nolo plura adjungere, supra legenda, cum disputari possit an plura ad sententiam Philonis debeant, nec ne, pertinere. Pertinent eo certe quæ hic produxi; quæque propterea Patern. vestra vel ostendere mihi in Philone debet; vel debet fateri, Palæonydorum, sub specioso Philonis nomine ac gravi ejus auctoritate, levia sua somnia de Enocho de Amathim mundo proposuisse, ac diu venditasse incautis pro dogmatibus veris.

quæ Philo
non habet:

45 Ex Philone igitur, ex Philone, inquam, quem præcipue et solum et verbatim hic citat Palæonydorus, nominatim exprimere Enochum eremitam Montis Carmeli, utique de Amathim, ex illo, iterum dico, Philone debet Patern. vestra eruere Enochum istum: alioquin, Palæonydoro quid fiet? quid fiet Enocho vestro? Hinc porro facile colligitur, spem esse minorem eruendi Enochum de Amathim, ex citata pariter a Palæonydoro *Historia Alexandrina* aut libro de *Institutis Monachorum*, aut *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*, quorum nulla apud Palæonydorum leguntur verba, nedum exprimitur nominatim Enochus: uti exprimitur in verbis, Philoni suppositis. Quod si tamen eruere vel hinc eum possis; retractabo, quod silentio auctorum vestrorum ac aliorum nixus, dixi; primum Enochii de Amathim inventorem aut platen fuisse Palæonydorum.

C 46 Quid hic agat Patern. vestra ad succurrendum vacillanti auctoritati Palæonydori, imprudenter (ne quid gravius dicam) sua inventa pro genuina Philonis sententia obtrudentis? Hærebit hic aqua. Negabis citari *Philonem* a Palæonydoro? Exhibebo Palæonydorum ipsum, anno mccccxvii atque iterum mdlxx impressum, qui te convincet: Appellabis ad aliam editionem, nuper a P. Daniele a Virgine Maria curatam, et insertam Speculo Carmelitano? ubi non leguntur verba illa: Unde *Philo*. Noli, quæso, nisi æque gravis delicti reum velis facere Auctorem Speculi, P. Daniele prædictum, Ex-Provincialem et Historiographum Ordinis; quam ego reum facio Palæonydorum ipsum. Tam enim in vitio est, qui notabilia auctoris, quem profitetur integrum se dare, verba, quia rebus suis non favent, e textu, contra fidem historici, eradit; quam qui

quam citationem alius credit,

similia verba, qui favent suis rebus, auctori antiquo et magni nominis affingit; et contra fidem pariter historici pro veris citat. Primum fecit R. P. Daniel a Virgine Maria (cogit me Patern. vestra importunitate sua optimum alioquin virum, minus honorifice hic nominare) eradens in editione sua Palæonydori, verba illa; Unde *Philo*; credo, quod quæ sita in Philone non invenerit, quæ citat hic Palæonydorus. Sed fidelis Historici erat tam notabilem omissionem, inter plura minoris momenti notata, saltem monere lectorem. Alterum fecit Palæonydorus, affingens Philoni verba admodum notabilia, quæ non habet, et sic afficta, pro veris allegat, citato nominatim Philone.

47 Sed ponamus omnia hic fideliter a vobis acta esse quæ egistis: fideliter a Palæonydoro citari Philonem pro iis, quæ non habet Philo: fideliter a Daniele a Virgine Maria deleri nomen Philonis in textu Palæonydori, quem præfatur se integrum edere: fideliter a Patern. vestra abscondi sub etc. quæ præcipue intelligi debent per subsequens *Hæc*. Quid inde? *Hæc*, inquis, in *Historia Alexandrina*, et in libris de *Institutis Monachorum*, et in *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*; quæ Palæonydoro sunt longe antiquiora. An et putas auctores et istos, aut omnino aut saltem in præsentī argumento, idoneos esse (postulavi autem idoneos) qui testimonium perhibeant fide dignum? Non hoc quidem probas, quod primo loco probandum esset: sed illos longe antiquiores fuisse Palæonydoro, conaris ostendere; idque imprimis de *Historia Alexandrina* adeo est evidens (ita dicis) ut probatione non indigeat. Amas tenebras, mi Pater. Dic primum, quam intelligat hic *Historiam Alexandrinam* Palæonydorus; quam, Patern. vestra? Editamue typis, an nondum editam? Si editam; dic, ubi, quando, quo editore? ut mihi: quoque inspicere librum liceat, libenter vobis opem laturo in quærendo Enochum de Amathim, et eruendo illum inde, sicubi lateat. Nisi aliquid horum præstet Patern. vestra; fateberis, non esse evidens, *Historiam* illam Palæonydoro longe antiquiorem esse aut omnino extitisse, tametsi a Palæonydoro citetur; uti evidens non est; legi apud Philonem, de quibus supra num. 44; tametsi pariter citentur a Palæonydoro. Fateberis item, credi prudenter non posse, mentionem fieri Enochii de Amathim in *Historia* illa Alexandrina, nisi aut verba ejus proferas rogatus, aut saltem indices, ubi lateat liber ipse, ut examinari possit.

48 Habeo quidem *Chronicon Alexandrinum* editum initio hujus seculi a Radero nostro Monachii; sed nihil ibi de Enocho de Amathim, quamvis tribus locis agat de S. Marco, qui Enochum vos socium datis. Habeo item *Chronicon Orientale*, latinitate donatum, atque in lucem editum ab Abrahamo Ecchellensi Syro Maronita, quod præcipue tractat de rebus Alexandrinis Ægyptiisque, continens inter alia *Historiam Patriarcharum Alexandrinæ*, additque Patriarchis gestorum suorum narrationem aptam, longiorem vero reliquis addit B. Marco Evangelistæ. Sed neque hæc *Historia* mutit de Enocho de Amathim. Habeo denique codicem MS. prægraudem, adeo carum æstimatumque P. Danieli a Virgine Maria de quo supra, ut sæpius, ad nos invisens osculum ei impresserit, propterea quod eruta inde primum editaque seorsim ab Henschenio fuerat vita S. Petri Thomæ, e Carmelita Patriarchæ CP. eatenus ignota etiam ipsis PP. Carmelitis. Agit hic codex amplissime de rebus Ecclesiarum orientalium earumque initiis et Patriarchis, ac speciatim de S. Marco: sed neque hic verbulum lego de Enocho de Amathim; uti nec in Vita ejusdem S. Marci, a nobis e pluribus MSS. edita atque illustrata xxv Aprilis.

D
AUCTORE C. J.
aque infidelis
historicus
uterque.

Ut fideliter
istæ acta
sint omnia

E

nondum constat,
qualis sit
Historia
Alexandrina,

a Palæonydoro citata,

nisi proferatur.

F

Quæ enim
notæ nobis
sunt,

non nocuerunt
Enochum de
Amathim.

A lis. Restat igitur, ut me doceat Patern. vestra; quænam, et ubi, sit *Historia Alexandrina*, quæ meminit Enoch: nisi docueris; laceratum putabo a Palæonydoro codicem esse, postquam illo usus fuerat. Ego ad *Libros de Institutis Monachorum* transeo, inspecturus, quales ii, et quam idonei auctoris sint.

Libri de Institutione Monachorum reputantur

B
a Theologis Colonienſibus,

49 Tribuuntur a vobis libri isti, tamquam auctori, Joanni Carmelitæ, exinde Episcopo Hierosolymitano XLIV; qui Græce illum conscripserit in eunte seculo v, se tam caute librum suum servari mandaverit, ut seculis omnino duodecim sequentibus, nulli hominum, ad hunc usque diem, textus Græcus sic innotuerit, ut aptum de ejus existentia testimonium protulerit aliquis; ne quidem ille ipse, qui fertur a vobis e Græco Latinum fecisse: judicantibus interim aliis, in illa re versatissimis Scriptoribus, auctorem eorum, hominem esse, non tantum recentiore, sed et mere Latinum. E quorum numero sunt, imprimis doctissimi in alma Universitate Colonienſi Theologi ac Professores; qui Bibliothecam veterum Patrum anno MDCXVII Coloniam ediderunt, præmittentes opusculo inter alia hoc suum judicium; quod *stylus ipse ejus totus Latinus sit; quod magis putent, esse opus auctoris Latini et recentioris; nec esse ex omni parte sinceræ et integræ fidei: quod multa sine majorum auctoritate, et fide ambigua operi inserta sint; quod illa ipsa satis arguant alium ejus esse auctorem, quam Joannem; et quidem recentiore: quod ex ibi præmissis facile refellatur auctor libri fuisse Joannes XLIV Hierosolymorum Episcopus: denique quod liber ipse, fide vacillare deprehendatur, cum multa de Monachis Carmelitis, primis Ecclesiæ temporibus jam vigentibus, prodant.*

a Magistro sacri Palatii Romæ,

50 Ex eorundem numero est Reverendissimus Joannes Maria Brasihellensis, ex Ordine Prædicatorum, Magister sacri Palatii Romæ. ac deinde Episcopus Polymnianensis in Apulia. Hic dum erat sacri Palatii Magister, ex officio recognoscens etiam hunc, de quo agimus, librum; judicium de illo suum impressit Romæ anno MDCVII in Indice librorum expurgandorum; quod cum præmisso Doctorum judicio ita coincidit, ut ipsum hi præ oculis habuisse, et partim descripsisse videantur, tantum viri sententiam tantorum suffragio munientes. Abjudicat enim et iste librum Joanni XLIV, inquam esse auctoris recentioris et quidem Latini, destitui majorum auctoritate, esse fidei ambiguae et vacillantis; quia (ecce totidem verba, quot supra Doctores descripsere) multa de Monachis Carmelitis, primis Ecclesiæ temporibus jam vigentibus, prodit.

Philippo Labbe,

51 Ex eorundem numero est Philippus Labbe, qui in tractatu de Scriptoribus Ecclesiasticis, multa erudite disputans atque indagans, sic loquitur pag. 584: *Hunc librum a posteriore aliquo scriptore voque Latino, fuisse Joanni Hierosolymitano suppositum, eruditissimi et acutissimi viri censurunt, Baronius, Bellarminus, Sherlogus, et Theophilus Raynaudus in Erotematis, quæ post Wastelianam editionem prodierunt. Et postea subdit, quod assertores libri, qui auctorem ejus æqualem et concertatorem S. Hieronymi statuunt, Wastelius, et Michael Nunhos, et Auctor Paradisi Carmelitici; nequaquam id persuaserint Baronio, et Bellarmino, et vix ulli extra suum cætum; nedum Raynaudo, quantumvis Carmeli amico, deque ipso tam bene merito, ut solennes exequiæ mortuo per Ordinem totum decretæ factæque sint. Is in Erotematis suis, post editas a Wastelio Vindicias impressis, æque clamat ipse, ac clamat stylus libri, auctorem esse Latinum, nec adeo antiquum, ut S. Hieronymi dici possit æqualis. Bellarmino de Scriptoribus Eccl. jam tum Cardinali, longe posterior est auctor libri; utpote qui dicat, se esse Ordinis Carme-*

Theophilo Raynaudo,

litarum, et describit habitum Carmelitarum. At illis, D inquit Bellarminus, temporibus nomen Carmelitarum Religiosorum erat plane inauditum.

52 Ex eodem capite negat Baronius, librum, tam antiquum esse, aut a Joanne XLIV Hierosolymorum Episcopo conscriptum, quia nempe Carmelitam se facit auctor; qualem negat fuisse aut esse potuisse Joannem prædictum. Textum ejus ut de Joanne capias, debeo aliquanto altius repetere. Ex occasione enim quod de Cyrillo Alexandria Episcopo neget Carmelitam fuisse: negat idem de Joanne. Sic igitur ad annum 444 pag. mili 21 litt. c loquitur Baronius: *Respuimus atque exsufflamus figmentum illud, incerto auctore proditum, Chronico nimirum, quod extasse fingunt apud quemdam Franciæ Regem, quo tradunt, S. Cyrillum Alexandrinum Episcopum, Monachum fuisse montis Carmeli: cui quidem assertioni Trithemius leviter nimis fidem præstitit. Unde hæc, quæso, incerto Auctori; si, qui certi atque probati sunt auctores, ejusdem Cyrilli æquales, ejusdemque res gestas quum diligenter prosecuti, hæc nescientes, obruta silentio reliquerunt? Vel quæ apud hujus temporis scriptores mentio de culto Carmelo a vitæ Monasticæ Professoribus? Etenim cum apud S. Hieronymum, Palladium, Evagrium, Cassianum, Theodoretum, Cyrillum Monachum et alios seculi hujus quinti Scriptorum frequens mentio sit de Monachis in Palæstina degentibus; nusquam penitus apud eos de Monachis Carmelitis. Facessat igitur ejusmodi de monachismo Cyrilli in Carmelo fabella: sicut alia huic haud impar, qua traditur et Joannes, utique XLIV, Hierosolymorum Episcopus Origenista, fuisse etiam monachus Carmelita. Sicut enim hæc leviter effinguntur, ita et facile refelluntur. Hæc Baronius: qui dum negat, Joannem, æque ac Cyrillum, fuisse Carmelitam Monachum; negat simul etiam, auctorem esse libri de Institutione Monachorum quo de agimus; quia horum auctor palam profitetur se Carmelitam esse.*

ac Baronio;

quia auctor eorum se fecit Carmelitam,

E

quando Carmelita nullus fuit.

53 Imo ipse Trithemius, ceteroquin encomiastes Ordinis Carmelitani effusissimus, non audet in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. Joanni huic, ineunte seculo v, Episcopo Hierosolymitano asserere librum, de quo hic agimus; nec audet eum dicere Carmelitam, sed potius Origenis sectatorem. At in libro de illustribus viris Ordinis Carmelitarum meminit alterius Joannis, qui seculo VIII floruerit, quem et Beatum et Carmelitam et Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarchom, et quidem quadragesimum quartum facit, dicitque claruisse temporibus Adriani Papæ I, anno Domini Maximi Jesu Christi septingentesimo septuagesimo: et huic attribuit volumen insigne, uti ait, de principio et profectu Ordinis Carmelitici; designans procul dubio per hoc volumen, illos ipsos libros, quos sub titulo de institutis Monachorum, citatos vidimus a Palæonydoro: quosque alii aliis nominibus indigitarunt. Aliqui enim et quidem paulo antiquiores, hoc titulo usi sunt: *Institutio antiqua Religionis Carmeli.* Alii illo: *Historia de antiquitate Ordinis Carmelitani.* Alii isto: *Liber de institutione primorum Monachorum.* Imo plures Carmelitæ hunc eundem librum suum, volunt intelligi per illum, quem, teste Gennadio, scripsit Joannes XLIV in obtrectatores studii sui, quo nempe S. Hieronymo visus fuit Origeni ultra modum addictus esse.

Trithemius laudator Ordinis Carm.

F

tribuit librum seculo 8

54 Certe titulus quem Trithemius ponit de principio et profectu Ordinis Carmelitici, plenius exprimit argumentum libri, atque adeo magis proprie ei convenit, quam quivis prædictorum. Et sane, nisi eundem librum designet Trithemius; alium sub illo titulo debet proferre, aut saltem indicare, quisquis sententiæ huic nostræ volet contraire. Neque enim credibile est, tam insigne volumen de Principio et profectu

A
(si tamen di-
versus est)

A profectu Ordinis Carmelitici ante typorum inventionem, per secula septem, ex mente Trithemii, conservatum; nulli, præterquam soli Trithemio innotuisse, nequidem Patribus Carmelitis, qui de libro isto altum silent; licet debuerit aptissimus esse ad commendandum Ordinem ejusque antiquitatem; et aptior fortassis (ita saltem titulus indicat et æstimationio, quam de eo habet Trithemius, *insigne volumen* appellans) quam sit liber (si tamen diversus est) *de institutis Monachorum*; qui plerisque in Conventibus invenitur manuscriptus. Minus etiam credibile est, librum Trithemio, Carmelitis amicissimo, visum, ab ipso his communicatum aut iudicatum, et ab his descriptum non fuisse. Denique omnium minime credibile est, librum, typis jam inventis, et per Germaniam creberrime usitatis, post quam Moguntiae Trithemius sua *de laudibus Ordinis Carmelitarum* impresserat; infeliciter interiisse. Nusquam enim comparet.

55 Designaverit igitur Trithemius librum eundem, quem Palaeonidorus, *de institutis Monachorum*, eumque cum suo auctore, seu vero, seu suppositio, Joanne XLIV, retulit ad seculum VIII, ignotum sibi pro seculo V. Atque hinc conficitur, Trithemii tempore incertum adhuc fuisse, quis libri *de institutis Monachorum* auctor sit: Joannesne qui seculo V ineunte, uti nunc contendit sacer Ordo Carmelitæ; an vero qui seculo VIII præfuit Hierosolymis Patriarcha, uti annis abhinc ducentis idem Ordo cum Trithemio sensit. Nam cum Trithemius *precibus et instantia et crebris adhortationibus* Carmelitarum Cruizenacensium impulsus, scripserit Opusculum suum *de laudibus Ordinis Fratrum Carmelitarum* ejusdemque *illustribus viris*: cumque tanto impulsu concinnatum a se Opusculum præcipuis quibusque per Alemanniam Carmelitis, Joanni Virici de Nussia Provinciali ac ceteris Patribus in Conventu Agrippinensi capitulariter congregatis anno MCCCCLXXXII transmiserit adhuc manuscriptum, biennio antequam imprimeretur, ab ipsis legendum, examinandum, et ut liberet corrigendum, uno et imprimendum; uti re ipsa anno MCCCCLXXXIV impressum est Moguntiae, operum navante Venerabili et devoto Patre Domano Joanne Lapidula Coloniensi, Priore Carmelitarum in Cruzenacho, uti docet Epistola Ratgheri Sycumbri Regularis Heynensis, primæ editioni præmissa. Cum, inquam, Trithemius Opusculi hujus sui hortatores, adjutores, examinatores, censores, correctores, atque editores habuerit tot præcipuos totius amplissimæ provincie cum suo Provinciali Carmelitas; et ejusdem Opusculi exinde approbatores ac defensores huc usque habeat Ordinem totum: conficitur, ex mente Paternæ vestræ num. 83 *Appendicis*, non solum Trithemium Opusculi auctorem esse, sed omnes etiam prædictos Patres vestros. Asseris enim num. prædicto, quod, qui *scripta alterius tuerit et approbat.... juxta communem juris regulam sua facit, et pro illarum auctore etiam habendus est*: idque multo magis si etiam correxerit ac imprimi curaverit.

56 Atque hæc dicta sunt, tum ut apparent auctorem Paternæ vestræ, quo me vis reum facere omnium, quorum frustra clamas reum esse Papebrochium; tum, idque præcipue, ut appareat Trithemii tempore incertum adhuc fuisse, quis auctor sit libri *de institutis Monachorum*, et quo tempore vixerit. Vel enim id sciverunt, Trithemius, qui de laudibus et viris illustribus Ordinis Carmelitani ex professo tractat, et Patres Carmelitæ, approbatores, correctoresque ipsius: vel non sciverunt. Si non sciverunt, quis et quando vixerit auctor libri prædicti: id saltem tunc incertum et obscurum fuerit, quando ipsi, quorum unice intererat, id nesciverunt

cum id ipse,
ut et PP.
Carmelitæ,
tunc nondum
sciverint.

Junii, T I

Si vero sciverunt, quis auctor libri, et quo tempore vixerit; ex eorum scientia ætas certa auctoris definienda est, nempe seculum octavum: quo tenent cum Trithemio, vixisse auctorem et scripsisse librum de quo hic. Verum cum id repugnet hodiernorum Carmelitarum placito communi, ad seculum V auctorem libri adducentium; nec unquam consensurorum sententiæ priorum de ætate Auctoris: quærendi sunt Judicæ verum scire volenti, indifferentes, neutri parti addicti, fama integri, doctrina conspicui, probitate noti, omnibus æqui, et, quod caput est, rerum, de quibus controversia est, intelligentes. Quales sunt, Cardinales, Baronius et Bellarminus; Episcopus et Magister sacri Palatii, Joannes Maria Brasichellensis, ex Ordine S. Dominici; Doctores ac Theologi Academiarum Coloniensis; cum eruditissimis Sherlogo, Raynaudo, atque Labbeo; adde etiam Trithemium; qui de libris ecclesiasticis eorumque auctoribus, ætate et auctoritate ex professo scripserunt plerique.

57 Horum omnium nullus omnino patitur, librum *de institutis Monachorum* tribui Joanni XLIV, seculi quinti Patriarchæ Hierosolymitano; nullus auctorem ejus patitur Græcum hominem dici; nullus pro illa ætate patitur Monachum inveniri Carmelitam. Omnes auctorem ejus faciunt anonymum Latinum ac recentiorum; præter Trithemium, qui seculo VIII eum attribuit, ut vidimus. In quo cum ei nunc assensuri non sint Patres Carmelitæ, nec ego assensuripossim; illis, antiquiorem seculo VIII fuisse auctorem; me, fuisse posteriorem, opinantibus: vocet Trithemium in prædicto Opusculo merum encomiasten, quisquis sanctissimo Ordini Carmelitano favet; non vocet historicum; nisi velit ingens damnum et dedecus inde Ordini obvenire. Tam enim multa in unico, nec longo, Joannis sui XLIV elogio habet monstra historica, ut quævis Historicum terrefacere merito possint. Monstrum est, Joannem, qui a Trithemio designatur *Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcha*, fuisse Carmelitam. Non enim pro tali eum Carmelitæ ipsi agnoscunt. Monstrum est, fuisse Patriarcham quadragesimum quartum; qui sexagesimus secundus aut circiter computari debet. Monstrum est, *claruisse temporibus Adriani Papæ*; et majus monstrum, *claruisse temporibus Adriani Papæ, anno Christi septingentesimo septuagesimo*; quando nondum erat Papa Adrianus, et Joannes aliquis Patriarcha, jam pridem e vivis abierat. Monstrum denique est, Joannem istum esse *Beatum*, qualis a

D
AUCTOR C. I.

Viri Indifferentes auctorem vjjs putant

Latinitatem esse ac recentem.

Textus Trithemii examinatur,

58 Sed erro, quod ultimum hoc monstrum adscribam Trithemio, quasi ipse Joannem hunc *Beatum* fecerit: non enim in Trithemii editione prima, anno 1494 aut paulo post curata, invenio titulum *Beati*, datum Joanni. Fuit illa pietas et religio posterorum, et forte solum recentissimorum, qui tali ipsum titulo decorandum putarunt. Certe qui Carmelitica Trithemii recuderunt Coloniæ anno 1643, sine scrupulo *Beatum* vacant Cetera ditionis. hujus in Joanne isto Patriarcha integre concordant cum editione prima Trithemii. Non sic editio nuperrima, 10 *Speculo Carmelitano* proposita a P. Daniele a Virgine Maria. Ille enim parte 5 pag. 901 in eodem Joanne Patriarcha e textu Trithemii, nulla addita Annotatione, tollit hæc verba; *Anno Domini Maximi Jesu Christi septingentesimo septuagesimo*; utique superflua ei visa, quia conciliari non poterant cum reliquo textu; quemadmodum superflua ei pariter visa fuerant illa Palaeonidori; *Unde Philo*; ideoque prætermissa, quia Philo illic citabatur, supposito Philoni textu alieno.

quem truncatum edidit auctor Speculi Carm.

59 Denique restat idoneus auctor inveniendus in

VI

Supplemento

AUCTORE C. J.
Supplementum
Sigeberti de
illustribus
viris

non probatur
antiquius esse
Palæonydoro;

Imo nullum
omnino est.

A *Supplemento Sigeberti de illustribus viris*, quod tertio loco citatur a Palæonydoro, et quidem pro Enocho de Amathim, uti contendit Patern. vestra. Ego vero ausim sustinere, non magis meminisse Enochii nuctorem Supplementi istius, aut magis idoneum esse, ut testimonium reddat; quam Enochii meminerint, aut idonei ad testificandum fuerint, Auctores Historiæ Alexandrinæ, et Libri de Institutis Monachorum. Palæonydorus, ad probandum extitisse et egisse illa, quæ narrat, Enochum de Amathim, citat *Supplementum Sigeberti de illustribus viris*; et ipsum suscipit Patern. vestra pro tali (quomodo enim erret Palæonydorus, in re vobis tam cara?) imo defendit et probare etiam tentat, Supplementum istud Sigeberti Palæonydoro longe antiquius esse, his verbis in *Append. num. 89*: *Sigebertus juxta Bellarminum floruit anno MCI. quadringentis circiter annis ante Palæonydorum. Quid ad hæc Janningus?*

60 Multa sane: eaque minus temeraria quam illa vestra. Primum; probat Patern. vestra, *Supplementum Sigeberti* longe antiquius esse Palæonydoro; quia *Sigebertus floruit ante Palæonydorum quadringentis circiter annis*. Bellissime. Quid si ego nunc scribam, ut possum, Supplementum Sigeberti; an Supplementum hoc Palæonydoro antiquius sit? Deinde; doceat me velim Patern. vestra; aut, si id nequeat per se, extundere debebit ex Palæonydoro; quodnam sit illud *Supplementum Sigeberti de illustribus viris*. Novi quidem *Sigebertum de illustribus viris*: estque ille ipse liber, qui de *Scriptoribus Ecclesiasticis* passim inscribitur; quem ipse Sigebertus in fine appellat *libellum suum de illustribus viris*. Non novi autem, neque noverunt Trithemius, Bellarminus, Vossius, Labbeus, ubi ex professo de libris Sigeberti Supplementique disserunt, *Supplementum ejus ullum de illustribus viris*. Num ita absconderit illud Palæonydorus, ut nulli præterquam ipsi notum fieret deinceps, nisi forte Patern. vestra? Tertium; docebo ego veriora: existere nempe Supplementa Sigeberti, non libelli de illustribus viris, sed *Chronica* ejus, et quidem triplicia aut etiam plura, si vis. Hæc autem cum non citentur a Palæonydoro, et mihi non vacet ea evolvere, ut Enochum de Amathim inde eruam: rogo Patern. vestram id ut faciat, si Palæonydori et suæ auctoritati consultum velit: ego satis eo collaborasse poterò videri, docendo, qualia Sigeberti Supplementa extant; ne frustra fatiget se Patern. vestra atque otium perdat, inquirendo nunc frustra in *Supplementum ejus de illustribus viris*, quod antea inquisitionem oportebat, quam illud citares ex Palæonydoro pro Enocho de Amathim, ut accuratior Palæonydoro Historicus videri posses: nisi existimaveritis fortassis uterque, efficacius probari non posse, extitisse hominem, qui non extitit; quam ex libro similiter non existente. Quid ad hæc Patern. vestra?

Ratio, cur
longius
scriptum
hoc sit.

60 Longior hic fui, quam voluissem, nisi impertune coactus essem in reddenda ratione ineptissimi mei glossematis, circa summorum Pontificum Bullas, quæ mihi sanctæ sunt et erunt, quotiescumque sunt Pontificiæ et non supposititiæ. Longior item fui, ut ne post hæc audiam a Patern. vestra insipiens aut malevolus criticus, a passione sua excecatus. Denique longior fui, ut turpissimam notam impostoris manifesti ostenderem, tanto mihi injuriosius affricari, quanto minus probaverit Patern. vestra dictum suum. Interea cum egu demonstraverim, nullo me argumento aut ratione a vobis tam honorifice appellari, viderit Lector cui honor iste debeatur præcipue. Certe qui aliis me vult impostorem videri, et non probat; iisdem imponit.

61 Jam vero retusis, ut opinor, injuriis; binæ

supersunt, quibus pauca repono, minæ. Audiantur D passim per Belgium RR. PP. Carmelitæ munitari nobis sacram Inquisitionem Romanam; eo jam delatos et accusatos libros nostros, brevi proscribendos. Scilicet, postquam frustra eos detulerunt et accusarunt, proscriptionem pariter tentantes, in Inquisitione Hispanica, nobis rerum omnium ignaris. Sed libri pro se, aut Sancti pro libris locuti, sibi que patrocinati sunt. Rectius nunc agitis, cari Patres; cum ad Inquisitionem recurritis universalem Romanam: quod antea factum oportuerat, relicta Hispanica. Probo recursum ultimum; nec terreor nomine Inquisitionis, neminem nisi nocentem puniaturæ; nihil librorum nisi noxiorum proscriptionis: Quales si nostri æquissimis illis Arbitris judicati fuerint; proscribantur, damnentur, urantur; ut meriti fuerint. Nolumus enim ipsi, illos extare nisi in publicum, sanctæ Ecclesiæ Catholicæ bonum; quo labores studiaque nostra unice tendunt.

62 Neque hæc jactanter a me dicta accipi velim, quasi nulla in libris nostris putemus errata, aut correctione digna esse. Absit. Homines enim sumus, quorum est errare: sed et Catholici sumus, quorum est catholice sentire, et, siquid per incitiam humanam aut inadvertentiam vere erratum sit, Christiana humilitate libenter emendare: idque veri studiosis molestum esse non debet, nec erit nobis. Imo, uti rogamus passim eruditos Lectores, ut animadversa sibi in *Actis Sanctorum* errata, indicare nobis dignentur; quo, istis correctis, perfectius semper evadat Opus; ita sæpe vota nostra eo se extenderunt, ut Superiorum in Ecclesia auctoritate deputarentur viri litterati, Historiæ periti, qui legerent attente, examinarentque mature scripta nostra; et notata in eis errata nævosque, sine quibus vix scribitur aliquid, nobis indicarent, continuo illa cum gratiarum actione ac debita submissione correcturis. Hæc ad minas jam dictas vestrorum per Belgium satis sunt; simul declaratura, quod non sumus idololatæ scriptorum nostrorum, quæ quovis tempore, ubi a vero descivisse cognoverimus, corrigere parati sumus, ut sæpius jam dixi.

63 Alteris, Patern. vestrae minis, minus etiam terreor. Minaris enim in *Appendice num. 139*; Quod si non nisi nugas et quisquilias ad cetera reponam, prout hactenus; alium deputabis, qui nugis meis nugando respondebit. Primum, gratulari hic potius deberet sibi Patern. vestra quod responsum aliquod acceperit; quam minari mihi, quod parum feliciter scribendo fessa, alium sibi debeat substituere. Scis enim quod innumeris fere libellis vestris, quorum enumeravi aliquot in *Amica Expostulatione* a num. 84, nullum dederimus responsum: neque Patern. vestrae delissem ego, si de Antiquitate vestra tantam disputasses. Sed cum *Acta Sanctorum* universa prostituere ac dilaniare, truncatis periodis, non dubitaveris, persona in dignitate constituta; utpote Provincialis Ordinis, alioquin celeberrimi; meum fuit *Acta* eadem defendere; quantumcumque inde vobis detrimentum nasci putaveritis. Non impugno vos, nec impugnabo: defendo, ac defendam *Sanctorum Acta*, quamdiu per Sanctam Ecclesiam Romanam defendere licebit, mihi sancta: neque promptus silere aut errata corrigere, ut dixi, ubi eidem Ecclesiæ visum fuerit. Deinde rogo Patern. vestram, non quidem *instantèr*, *instantius*, *instantissime*; sed humiliter ac amice; ut ad *nugas et quisquilias meas hactenus repositas* scriptis suis, per similes nugas et quisquilias respondeat meis; sed ad rem. Tertium, non ego provocavi Patern. vestram, sed provocatus respondi pro defensione Sanctorum. Quod si alium deputaveris pro te, qui auctor es mutuae disceptationis nostræ, nolim ego propterea triumphum ca-

D
Minantur
nobis PP.
Carmelitæ
Inquisitionem Rom.

cui nos scri-
taque nostra
libenter
submittimus.
E

Minatur Ami-
cus, alium se
sibi substitu-
rum, qui
scribat
F

et nugando
nugatores
nos faciot.

nera:

A nere : sed remittam alium istum, ut disputet quocum ei libuerit, et qua libuerit de re. De antiquitate enim vestra non magis cum ipso, quam cum Patern. vestra disputabo : sed nec disputabo cum eo pro *Actis Sanctorum* vindicandis ; quamvis forte subtilius disputaturus, et minus ignominiose *Sanctorum Acta* tractaturus sit, quam decessor suus. Si porro jusseris, cum *nugando respondere*, nugari incipiat, et nugatorem nugari sinemus, quantum libuerit. Interea, sepositis nugis, Patern. vestram, quantum-

vis mihi Sanctisque iniquam, et sacrum ejus Ordinem amo, juxta ac meum ; eroque ei semper amicus, sed usque ad aras : ultra quas progredi nefas est. Antuerpiæ xxii Februarii mncxcv.

D
ACCTORE C. J.

ADM. R. P. VESTRÆ

qui supra

CONR. JÄNNINGUS S. J.

INDEX

SANCTORUM ET MATERIARUM,

Ad primum Tomum Junii pertinentium,

Mrol. Martyrologium, *Mroll.* Martyrologia indicat.

Primas autem aliarum quarundam vocum, passim truncatarum syllabas, ut Imp.

• *Ep. Ab. etc. facile quivis per se integre leget, Imperator, Episcopus, Abbas, etc.*

A

A bidianus M. <i>ex Mrol. Hieronymiano</i>	279	mutuo sumpta 619. Acta Apocrypha	620
Adalarinus <i>vide</i> Bonifacius	445	6 Amantius, Lucius, Alexander, Andreas, Donatus, Peregrina, <i>ex Mrol. antiquis</i>	618
2 Adalgisus sive Algisus Presb. in Theoracia, Picardiæ regiuncula. <i>Commentarius prævius</i> circa cultum Corporis, et Acta parum sincera	216	DISSERTATIO, an illi iidem sint cum sequentibus, Amando, Lucio, Alexandro etc. martyribus Caunensibus, prope Narbonam honoratis	22 *
Acta suspecta <i>ex MS. Monasterii S. Foillani prope Rodium</i> . Prologus	217. Cap. 1	3 Amasius Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	281
Nativitas, susceptum sacerdotium, iter in Franciam, Fons miraculose elicitus, locus extruendo monasterio inventus.	217. Cap. 2	2 Amelia Mart, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
S. Corbicanus remissus in Hiberniam, mortui cadaver per mare receptum, Romana Peregrinatio, mors	220.	1 Ammon, M. <i>ex Eusebio et Hagiol. Habess.</i>	31
<i>Appendix</i> de S. Adalgisi Elogiis apud Molanum, Myræum, et Bucelinum: et quid de illo per conjecturam credi possit	222	3 Andreas Hispellas Ord. Minorum. <i>Comm. Hist.</i>	
5 Adalherus <i>vide</i> Bonifacius	445	§ 1 De Vitæ scriptoribus, obituque et cultu ipsius Beati 356. § 2 De inspectione sacri Corporis anno 1594, duorumque librorum eo spectantium 358. § 3 De Translatione Ossium in novam capsam novumque altare anno 1597, et aliis nonnullis Beati Reliquiis 360. § 4 Novissimus Processus ad probandum veterem B. Andreae cultum	361
3 Adamus Confessor 229. Historia Translationis. <i>Auctore contemporaneo</i>	329	6 Andreas, Martyr, <i>vide</i> Amantius	618
2 Adjutor Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204	2 Antonia, <i>vide</i> Martyres Lugdunen.	156
1 Agapa, Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47	2 Antonina Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
1 Agapitus Monachus, <i>ex Synaxariis</i>	131	6 Anub Eremita <i>ex Vitis Patrum aliisque</i>	631
1 Agapitus Mart. Soc. S. Secundi	50	2 Apollonius, <i>vide</i> Martyres Lugdunen.	156
6 Agobardus, Archiep. Lugdunen. <i>Sylloge</i> . De cultu actis, fide, ætate	738	5 Apollonius Martyr, <i>vide</i> Marciannus	412
2 Æmilia, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	156	3 Aponus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Æmilia altera, <i>vide</i> Martyres Lugdunen.	156	Appia, martyr, <i>ex Martyr.</i>	47
2 Æsia M. <i>vide</i> Maria Mart.	156	3 Apronus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Albina, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	156	1 Arabus Martyr, <i>ex Mrol.</i>	47
2 Asclibiades, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	156	4 Arecius Martyr, <i>vide</i> Pictus	370
3 Adalbertus Episc. <i>Comm. Criticus</i> . Cultus: Acta majori parte fabulosa	302	3 Aridus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
6 Aldricus, Archiep. Senonensis. <i>Comm. præv.</i> De vita ætate et cultu Sancti 740. VITA. Cap. 1 Ortus, studia, acta ab eo Monacho et Abbate 741. Cap. 2 Acta in Archiepiscopatu. Morbus, obitus, sepultura 742. Cap. 3 Translatio Corporis: Miracula patrata	744	2 Aristeus, <i>vide</i> Martyres Lugdunen.	156
5 Alexander, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	156	5 Arius Martyr, <i>vide</i> Marciannus	412
4 Alexander Ep. Veronen. <i>Sylloge</i> ex Augustino Valerio	390	2 Arminius, et Mater ejus, Martyres, <i>ex Fastis Copticis et Habessinis</i>	165
6 Alexander, <i>vide</i> Amandus	619	6 Artemius et Candida Conjuges, et Paulina virgo illorum filia, martyres <i>Comm. Hist.</i> § 1 De eorum Passione et Reliquiis in Italia 624 § 2 Corpora et Reliquiæ alicujus S. Paulinæ cum priori confusæ in Hispania et Moravia 625. § 3 Alterius S. Artemii corpus Ipris in Flandria; alibi Reliquiæ	627
6 Alexander Martyr, <i>vide</i> Amantius.	618	3 Athanasius Thaumaturgus <i>ex MS. Synax.</i>	319
6 Alexander Martyr, Fæsulanus. <i>Comm. Historicus</i> De Sancti Cultu, Actis, Ætate	738	2 Attalus, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	156
2 Algisus, <i>vide</i> Adalgisus	216	4 Attalus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	369
4 Alonius Abbas in Ægypto, <i>ex Synaxario et Apophthegmatis Patrum</i>	389	6 Attalus Martyr <i>ex Mrol.</i>	622
6 Amandus, Lucius, Alexander, Audaldus, Martyres Caunenses, <i>Comm. Criticus</i> , De eorum cultu patria et Translatione, Actisque talibus, ut videantur a Novidunensibus Martyribus Junii T. I		6 Attalus Thaumaturgus apud Græcos, <i>ex Menæis et Synaxariis</i>	714
		Aucias Rex Martyr <i>ex Mart.</i>	47
		6 Audaldus, <i>vide</i> Amandus	611
		3 Auditus <i>Comm. Criticus</i> . Ossium sub nomine Auditi translatio ex veteri in novam arcem: nupera figmenta, sub Ovidii nomine recepta, et critice discussa	282

3 Aurelius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Ausona, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	156

B

B ajanus Martyr <i>ex Martyr.</i>	47
1 Baricus Martyr, <i>ex Martyrologiis</i>	47
2 Barbarinus Presb. M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
6 Bazalota et Euphemia Sanctimoniales, <i>ex Hagiologio Habessin</i>	629
1 Benedictus Mart. <i>ex Ferrario</i>	56
6 Benignus Diac. <i>vide</i> Vincentius Ep.	613
6 Bertichramnus Episc. Cenoman. <i>Comm. Hist.</i>	
§ 1 Acta vitæ usque ad susceptum Episcopatum, hujusque initia 699. § 2 Monasteria et Xenodochia a Sancto fundata 701. § 3 Fides Clothario Regi constanter servata, inter ejus adversa a Bertichramno, et reliqua ejus acta 702. § 4 Testamentum Sancti, quatenus continens donata primæ suæ heredi, scilicet Ecclesiæ Cenom. 706 § 5 Fundi legati Basilicæ S. Petri et Pauli, alteri heredi 708. § 6 Legata utrique heredi communiter, et alia piis locis assignata 710. § 7 Legata Regibus, nepoti, pro-nepotibus, aliisque familiaribus 711. § 8 Manu missiones, tam servorum quam mancipiorum sexus utriusque: cura sepulturæ et anniversarii: conclusio cum subsignationibus	713
6 Bertrandus Patriarcha Aquileien. Mart. <i>Comm. præv.</i> § 1 Bertrandi distinctio ab aliis ejusdem temporis homonymis, natale solum, Patriarchalis Sedes, tempora vitæ præcipua 764. § 2 Veneratio et cultus Bertrandi publicus 765. § 3 Instrumenta duo, quorum alterum per Indulgentias confirmat cultum prædictum, alterum exhibet compendium vitæ ac mortis. Earundem ex Cortusiis narratio 767. § 4 Alia Bertrandi Gesta: Vitæ auctor et auctoritas: Beati effigies 768. <i>Epistola</i> . Continens præcipua gesta Bertrandi, pro immunitate Ecclesiæ suæ, ab ipso et scripta, ad Guilielmum Decanum ejusdem Ecclesiæ 770. <i>Pars altera Epistolæ</i> 772. VITA ET MIRACULA ex MS. Vallicellano. <i>Cap. 1</i> Vita ante Patriarchatum, in eo liberalitas et sollicitudo erga sibi commissos 774. <i>Cap. 2</i> Reliquæ ejus præclaræ virtutes: cædes, posthuma gloria 775. <i>Cap. 3</i> Miracula legitime ac juridice deposita anno 1352 Junio, Julio, et initio Augusti 777. <i>Cap. 4</i> Miracula reliqua in Augusto deposita 779. <i>Cap. 5</i> Miracula mense Septembri deposita 781. <i>Cap. 6</i> Miracula mense Octobri ac Novembri deposita 782. <i>Cap. 7</i> Miracula mense Decembri anni 1352 et 1353 deposita 784. <i>Cap. 8</i> Miracula annis 1355, 1408, 1420, 1480 patrata	787
4 Bistamona, <i>vide</i> Sophia	371
2 Blandina, <i>vide</i> Martyres Lugdunen.	156
2 Biblis, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	156
5 Bonifacius M. Archiepiscopus Moguntinus et Socii Martyres; Eobanus Coepiscopus; Adalarus seu Adalherus, Wintrungus et Walterus, Presbyteri; Hamundus, Scribaldus, Bosa, Levitæ; Waccarus, Gundecarus, Ellehernus, Hathevulfus, Monachi; Hiltebrandus et xl Laici. <i>Comm. præv.</i> § 1 Varii vitæ scriptores, quorum præcipuus Willibaldus Presbyter, ab Episcopo ejusdem nominis verosimiliter diversus 445. § 2 Patria, Tempus vitæ et martyrii: Archiepiscopatus S. Bonifacii 446. § 3 Cultus sacer S. Bonifacii et sociorum 449. § 4 Effigies S. Bonifacii, ex vetusto lapide et sigillis; nec non monastici tunc habitus formæ, ex picturis	

seculi ix, Regum item Francorum eodem spectantium 450. VITA I auctore Willibaldo Presb. <i>Prologus</i> 453. <i>Cap. 1</i> Infantia, vita monastica, studia, virtutes 453. <i>Cap. 2</i> Sacerdotium susceptum, iter in Frisiam vivente Ratbodo, deinde Romam, hinc in Germaniam, iterumque in Frisiam ad S. Willibrordum 455. <i>Cap. 3</i> Hassis conversis Episcopus Romæ ordinatur Bonifacius, Turingiam excolit, monasteria condit, et tertium Romam abit; dein Synodos celebrat 458. <i>Cap. 4</i> Martyrium S. Bonifacii et sociorum: illius Translatio Ultrajectum, Moguntiam, Fuldam 463. SUPPLEMENTUM, Auct. Presbytero Moguntino. <i>Cap. 1</i> Depositio Gewelibi et Adelberti Episcoporum 465. <i>Cap. 2</i> Varia a S. Bonifacio constituta; Episcopi ordinati 467. <i>Cap. 3</i> Martyrium, Translationes. Willibaldus scriptor indicatus 468 VITA II. Auct. Presbytero S. Martini Ultrajecti. <i>Prologus</i> 469. <i>Cap. 1</i> Res gestæ in Anglia, Frisia, Germania. Iter primum et secundum Romanum. Consecratio Episcopalis 470. <i>Cap. 2</i> Tertium iter Romanum: Archiepiscopatus Moguntinus. Labores et horum fructus 471. <i>Cap. 3</i> Excusatio ob miracula non scripta, qualia ab eo patrata 472. VITA III 473. <i>Excerpta ex vita S. Gregarii, Pastoris Ultrajectini</i> 476. ANALECTA BONIFACIANA. <i>Cap. 1</i> An et quid a Zacharia Papa et S. Bonifacio actum sit in promotione Pippini ad regnum Francorum 480. <i>Cap. 2</i> Monasterium Fuldense constructum a S. Bonifacio, ejusque corpus ibi depositum, ac deinde in novam ecclesiam translatum. Historia Translationis et dedicationis 482. <i>Cap. 3</i> Laus S. Bonifacii, Fuldæ miraculis Clari. Donationes et indulgentiæ concessæ. Reliquiæ nunc servatæ Fuldæ, Moguntiæ, Coloniae 483. <i>Cap. 4</i> Reliquiæ aliorum, ac potissimum SS. Eobani et Adalaris, Erfurti adservatæ 486. <i>Cap. 5</i> Reliquiæ SS. Bonifacii, Hilarii et Cyrobaldi, Brugis asservatæ. Variæ illarum translationes 487. <i>Cap. 6</i> De Cultu et Reliquiis S. Bonifacii in Eichsfeldia 490. <i>Cap. 7</i> Miraculosæ gratiæ cultui S. Bonifacii in Monte-adjutorii adscriptæ	492
5 Bosa <i>vide</i> Bonifacius	445
1 Bublosa Mart. <i>ex Martyrl.</i>	47
1 Bullodus, Mart. <i>ex Martyr.</i>	47

C

C æcilia, Mart. <i>ex Martyrol.</i>	47
1 Cæcilia Martyr. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	201
3 Cæcilius Presbyter <i>Sylloge</i> , ex variis Scriptoribus et hodierno Romano	261
2 Calpurnia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	201
4 Cama M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	371
6 Camarus seu Camasus Martyr <i>ex Mroll.</i>	622
4 Camasus M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	369
5 Candida Martyr <i>ex Mrol.</i>	413
6 Candida Martyr <i>vide</i> Artemius	625
1 Caprasius Abbas monasterii Lerinensis. <i>Comm. præv.</i> veterum de eo testimonia; aliæque memoriae 75. Vita ex MS. Lerinensi a Vincentio Barrali editæ	75
1 Carra Mart. <i>ex Mart.</i>	47
1 Cassus Mart. <i>ex Mart.</i>	47
3 Cassianus M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
1 Casta Martyr <i>ex Mroll.</i>	47
1 Castula Martyr <i>ex Mart.</i>	47
1 Castula alia Martyr <i>ex Mart.</i>	47
1 Castula Martyr <i>ex Mroll.</i>	47
2 Castula Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	161

2 Castula alia M. ex Mrol. Hieron.	204	ei toparchiæ præfuerunt, S. Claudii genus propagatum sit. Series eorundem 662. Cap. 3. De S. Claudii integro adhuc Corpore, a quo diversus alius Metenaci 664. Cap. 4 Cur S. Claudius Metenacensis æstimari possit unus Sociorum S. Alexandri Martyris Lugdunensis 665. Cap. 5 Ordo et locus B. Claudii inter Archipræsules Bisontinos : horum antiqui duo Catalogi ab annis 66, eorumque ratio Chronologica 669. § 1 Primorum quinque seculorum Episcopi 670. § 2 Episcopi qui seculo vi præfuerunt usque ad S. Nicetium, ubi de Privilegio Medardino 673. § 3 S. Nicetius ejusque successores usque ad seculum ix, ubi de vita S. Negetii, atque usu Pallii per Macarium Hierosolymitanum eidem confirmato, et Claudio II 676. § 4 Seculi xi Episcopi : ubi multa de triplici Hugone et Gaufrido Lugdunensi 682. § 4 Episcopi ab anno mci ad mclxvi : ubi de Faverniacensibus, primum Abbatissis, et deinde Abbatibus 685. § 6 Reliqui per seculum xii Antistites 689. § 7 Successio Episcoporum usque ad medium seculi xiii 691. § 8 Seculi xiii prosecutio usque ad dimidium xvii 694
5 Castula Martyr ex Mroll.	415	5 Clemens Confessor; vide Justus 430
2 Castulina Mart. ex Mrol. Hieron.	204	3 Coemginus sive Keivinus Abb. Glendelac. Comm. præv. Cultus Sancti, Actorum fides 303 ACTA suspecta. Cap. 1 sancti nativitas; baptismus, et vitæ sanctioris tirocinium 304. Cap. 2 Vita eremitica et monastica : miracula quædam, et fundatum primum monasterium 306. Cap. 3 Monasterii Glendelacensis fundatio; sancti vita solitaria : fraudes dæmonis ipsi detectæ 308. Cap. 4 Monasterii ad alteram stagni ripam translatio. S. Coemgini cum SS. Columba, Kierano aliisque amicitia. Fraus dæmonis detecta 310. Cap. 5 Miracula et beneficia a Sancto viris Principibus præstita 312. Cap. 6 Spiritus propheticus. Spiritualia beneficia variis collata. Obitus. 313
2 Castulus Mart. ex Mrol. Hieron.	204	6 Colmocus seu Colmus Episcopus in Scotia, ex Breviariis et Scriptoribus Scoticis 748
1 Castus Martyr ex Mroll.	47	2 Comminus, vide Martyres Lugdunens. 156
2 Castus Mart. ex Mrol. Hieron.	204	2 Concordia M. ex Mrol. Hieron. 204
1 Castus Mart. ex Martyrol.	47	4 Concors Episcopus. Comm. Hist. Circa cultum, Episcopatum, ætatem Sancti 404
1 Catulinus Martyr ex Mrol.	47	5 Conon M. ex Synaxariis 416
2 Cenonus Mart. ex Mrol. Hieron.	204	1 Conradus seu Cuno, designatus Archiep. Trevir. Mart. Theologii depositus. Comm. Præv. de ejus cultu, Actorumque Auctoribus Coævis 123 ACTA Auct. Theodorico Monacho Theologiensi coævo ex MS. Prologus 124. Cap. 1 Ortus, Presbyteratus et Præpositura, Archiepiscopatus et captivitas, 124. Cap. 2 Martyrium S. Conradi, et sepultura prima 127. Cap. 3 Inventio et translatio corporis. Varia mox patrata miracula 128. Expositio Sigefridi Archiep. Moguntini ad Alexandrum II Pontificem Romanum 130
6 Ceratius Episc. Simorræ, in Vasconia. Comm. Hist. de cultu et Vita post translationem scripta, incertaque ipsius ætate ac sede Episcopali 697		3 Conus Monachus. Comm. præv. Loca cultus, Acta, Miracula 331. Vita. Ex vetusta membrana Dianensi 332
1 Charito Virgo Mart. vide Justinus 16		1 Cotensa, Mart. ex Mrol. 47
1 Chariton Mart. vide Justinus 16		2 Cornelius, vide Martyres Lugdunenses 156
4 Christa Mart. ex Mrol. Hieron. 370		4 Crescentia Mart. ex Mrol. Hieron. 370
5 Christophorus Mart. ex Synaxariis 416		1 Crescentianus, vel Crescentius Martyr. Comm. præv. De actis, translationibus et cultu 56 Acta ex MS. Urbinatis Ecclesiæ 59
3 Cbrothildis Regina, vidua Chlodovei I Francorum Regis Comm. prævius. Acta, cultus, Reliquiæ 285. Vita ex S. Gregorio Thronensi. Cap. 1 Genus regium; conjugium cum Chlodoveo I Rege Francorum, et in eo peracta 287. Cap. 2 Acta in viduitate post mortem Chlodovei Regis : obitus, sepultura 289. Cap. 3 Analecta ex Vita MS. et in Actis Benedictinis excusa 290		1 Crispinus Mart. in Africa ex Mrol. 42
4 Cirinus Mart. ex Mrol. Hieron. 369		3 Criscens M. ex Mrol. Hieron. 280
1 Clarus Episc. Mart. Lactoræ in Novempopulania. Comm. Hist. § 1 Cultus Lactoræ, Auscii, Burdegalæ, Petrocorii, et Sarlati 7. § 2 Cultus sacer apud Lemovices, Tutelenses, Cadurcos, Ruthenos, Albigenes, et Tolosates 9. § 3 Vita ex MSS. Breviariis Tutelensi et Albiensi 10. Divinatio de pluribus synonymis Sanctis, his in unam personam conflatis 44		3 Cyprius M. ex Mrol. Hieron. 280
4 Clateus Episc. M. Explicantur ejus cultus ætas, martyrium 368		6 Cyriaca, Valeria, Marcia Martyres : Notitia ex Synaxariis MSS. 612
3 Claudius puer M. vide Lucillianus 267		
5 Claudius, cum Sociis cxxi, aliisque lxiii Martyres in Ægypto, ex Hagiologio Metrico Habessino 414		
1 Claudius, Ep. Viennensis in Gallia Sylloge Hist. Circa ejus cultum sanctosque Viriacum cum ipso attributos 70		
6 Claudius Ep. Vesontion. et Ab. Jurensis. Comm. præv. de monasterio, ætate, vita miraculis et cultu Sancti 634. Append. designatio operis, a Petro Francisco Chiffletio relictæ 636. Vita Brevior ex MS. et Breviariis excusis 638. Vita longior, seculo xiii aut xiv composita 639. Miraculorum liber 1, cum Vita breviori scriptus. Cap. 1 Corpus per varia loca circumlatum, miracula facta 641. Cap. 2 Alia miracula Arbosii patrata 644. Cap. 3 Alia miracula ibidem. Novæ-villæ et Lugduni facta 646. Miraculorum liber II a Chiffletio collectus. Præfatio 647. Cap. 1 Suffocatus aquis, et moribundus alius salvati; manus cancro exesa restituta. Miles inter hostium tela et in carcere diuturno, nihil damni passus 648. Cap. 2 Graviter sauciati ab hostibus, itemque naufragi, vel aliter in mari periclitantes, servati 650. Cap. 3 Ex captivitate barbarica vel hostili; extremis suppliciis, vel prædonum manibus, liberati 651. Cap. 4 Morbi letales depulsi, abortivi vivificati 654. Cap. 5 Mortui suscitati, moribundi salvati 658. Cap. 6 Adolescens Sabauda, a gravi dæmonis vexatione liberata : item lapsi aut ruinis obterendi 658. ILLUSTRATIONES CLAUDIANÆ Petri Francisci Chiffletii S. J. Opusculum postumum. Cap. 1 De Pago Schodingorun, ejusque Ducibus, et eodem comprehensa Salinarum Toparchia, patria S. Claudii 660. Cap. 2. An ad Dominos Salinenses, qui septem fere postremis seculis		

INDEX SANCTORUM

- 1 Cyriacus, Mart. *socius S. Florentini* 42
1 Cyriacus M. Romæ *ex Mrol.* 42

D

- D**acianus Martyr, *vide* Pictus. 370
2 Datula M. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Datus Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
3 Davinus Peregrinus Lucæ. *Comm. præv.* Actorum antiquitas; cultus Sancti etiam apud Regulares Canonicos: Ecclesia S. Michaelis, in qua Corpus 320 ACTA. Auct. Anonymo supparis ævi. *Cap. 1* Adventus et obitus Lucæ: Elevatio Corporis 322. *App.* de tertia quarta et quinta Translatione 323
3 Demetria M. *ex Mrol. Hieron.* 279
4 Dibamona *vide* Sophia 371
4 Dinocus M. *ex Mrol. Hieron.* 369
1 Dionysius Monachus *ex Synaxariis* 131
3 Dionysius puer M. *vide* Lucillianus 267
3 Domitius M. *ex Mrol. Hieron.* 280
2 Domna, *vide* Martyres Lugdun. 156
2 Donata Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Donata altera Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Donata tertia Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Donata quarta Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Donata quinta Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Donata sexta Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
3 Donata M. *ex Mrol. Hieron.* 280
3 Donata altera M. *ex Mrol. Hieron.* 280
1 Donata Mart. *ex Mrol.* 47
1 Donatius Mart. *ex Mrol.* 47
1 Donatus Mart. *ex Mrol.* 47
1 Donatus *alius* Mart. *ex Mrol.* 47
1 Donatus tertius *ex Mrol.* 47
2 Donatus M. *ex Mrol. Hieron.* 164
2 Donatus alter Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
3 Donatus M. *ex Mrol. Hieron.* 279
3 Donatus secundus M. *ex Mrol. Hieron.* 280
6 Donatus M. *vide* Amantius 618
2 Dontula Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
5 Dorotheus Ep. Tyri. *Comm. Hist. § 1* De duobus Dorotheis, uno Tyri Episcopo, altero Antiochiæ Presbytero 427. *§ 2* Tyri Episcopatus S. Dorotheo Martyri assertus 428. *§ 3* Synopsis Apostolorum ac Discipulorum Christi Episcoporumque Byzantinorum, S. Dorotheo adscripta 429. COROLLARIUM de tribus sanctis Dorotheis, Thebano, Archimandrita, et Juniore. *Comm. prævius § 1* Distinguuntur inter se tres isti ratione temporis et loci quibus vixerunt 582. *§ 2* De cultu illorum et vitis, harumque auctoribus, et cur hoc loco dentur. Item de aliis duobus Dorotheis Abbatibus 583. *§ 3* Dorothei junioris, Vitæ auctor. Hujus scripta, et sedes Archiepiscopalis Euchaita, proponuntur et illustrantur 584. VITA S. Dorothei Thebani Auct. Palladio Episc. Hellenopolitano teste oculato 586. VITA S. Dorothei Archimandritæ, ex variis. *Cap. 1* Ejus sanctitas et scripta, vitæ compendium, studia litterarum 587. *Cap. 2* Gesta Dorothei circa Dositheum, discipulum suum 589. *Cap. 3* Quid de obedientia et humilitate docuerit atque exercuerit 590. *Cap. 4* Magistrum suum in omnibus consulit: suspicionum malitiam discit, atque in alio ostendit 592. *Cap. 5* Vitia cum tenera sunt, facile; cum inveterata, difficile superari, varie docet S. Dorotheus 593. *Cap. 6* Modum vitia extirpandi, virtutesque inserendi animæ proponit, similitudine sumpta ab agricultura 595. VITA S. Dorothei Junioris, sive in Chiliocomo Auct. Monacho cœvo discipulo ejus. *Cap. 1* Doro-

thei natales, fuga, monachatus, sacerdotium 596. *Cap. 2* Ecstases patitur, et divinitus jussus exstruit monasterium ac templum 590. *Cap. 3* miracula et mors Sancti. 604

- 5 Dorotheus junior, monachus in Chiliocomo. De vitæ ejus descriptore Andrea Damario 21 * e

E

- E**bustus M. *ex Mrol. Hieron.* 369
4 Elagonus M. *ex Mrol. Hieron.* 370
5 Elleherus, *vide* Bonifacius 445
5 Elsiarius Monachus, *ex Veteri MS. et Mrol. Saussayi* 496
1 Eneco Abb. Ord. S. Benedicti Onniæ in Hispania *Comm. præv.* Fundatio ac reformatio Onniensis, Sancti cultus et vitæ scriptores 104. VITA brevior. *Ex MS. Monasterii Pinnatensis* 107 ACTA *prolixiora. Cap. 1* S. Eneconis pia initia et anachoresis 108. *Cap. 2.* Abbas factus Eneco virtutibus et miraculis claret 109. *Cap. 3* Alia viventis miracula et felix obitus 113. *Cap. 4* Alius sermo in laudem Sancti, *ex veteri MS.* quo continetur ejus Canonizatio et pœnæ festum violantium 115. *Cap. 5* Captivi sancti intercessione liberati 118. *Cap. 6* Ossis unius translatio Bilbilim: Patronatus assumptus, secuta miracula 119. *Cap. 7* Alia miracula S. Eneconis, *ex lib. 3 Dameti* 121
3 Emerita Mart. *ex Mrol. Hieron.* 281
3 Emeritus M. *ex Mrol. Hieron.* 280
1 Epagatus Martyr, *ex Mroll.* 47
2 Epagatus Martyr, *ex Mrol. Hieron.* 164
2 Erasmus Episc. M. Formiis in Campania *Comm. præv.* circa Aeta, translationem, cultum, reliquias, inter plures Synonymos verosimiliter partiendas 206. ACTA *suspecta ex septem antiquis codicibus MSS. Gelasio II Papa, et Mombrutio Cap. 1* Vita in Libano Aeta. Tormenta sub Diocletiano tolerata. Mortuus suscitatus, plurimi conversi 208 *Cap. 2* Tormenta sub Maximiano tolerata: varii conversi, et Martyres effecti. Obitus S. Erasmi 210. *App.* Actorum censura: tormenta alia sancto adscripta: miracula quædam 211
3 Erasmus Mart. *ex Mrol. Hieron.* 281
2 Estivus, seu Palæstinus M. *ex Mrol. Hieron.* 205
2 Evantia M. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Evasia Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Evasius Martyr, *ex Mrol. Hieron.* 164
2 Evasius Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
5 Evasius M. *ex Mrol. Hieron.* 414
1 Evelpistus M. *vide* Justinus 16
2 Eugenius I Papa Romanus *Comm. hist.* circa cultum, pontificatum, et sepulturam 214 Euphemia, *vide* Bazalota 629
6 Eusebia M. *vide* Maria 611
6 Eustorgius II Episc. Mediolanen. *Sylloge* de ejus cultu, actis atque ætate 633
4 Euticus M. *ex Mrol. Hieron.* 569
1 Eutropius Mart. *ex Ferrario* 56
3 Eutychius Episcopus Comensis, *Sylloge Historica* De ejus cultu, vita, translatione 444
4 Expergentus M. *ex Mrol. Hieron.* 370
2 Extricata M. *ex Mrol. Hieron.* 204
2 Extricata alia Mart. *ex Mrol. Hieron.* 204
3 Extricatus M. *ex Mrol. Hieron.* 280
3 Exuperia M. *ex Mrol. Hieron.* 280
1 Exuperantius M. Romæ *ex Mroll.* 42
1 Exaperantius M. *ex Ferrario* 56

F

F ædosa, Mart. ex Mroll.	47
5 Fappa Martyr ex Mroll.	415
2 Fausta M. ex Mrol. Hieron.	204
3 Faustina Mart. ex Mrol. Hieron.	280
1 Faustinus Mart. Socius S. Florentii	33
2 Faustus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
1 Felicia Mart. ex Mrol.	47
2 Felicia Mart. ex Mrol. Hieron.	204
5 Felicianus Martyr ex Mroll.	415
2 Felicissima M. ex Mrol. Hieron.	204
3 Felicitas M. ex Mrol. Hieron.	280
5 Felicitas Martyr, ejus Reliquiæ translatae Antuerpianam ad templum Societatis Jesu	415
5 Felicitas Martyr ex Mroll.	415
5 Fehecula Mart. ex Mroll.	415
1 Felinus M, vide Gratianianus	22
1 Felix M. ex Mroll.	47
2 Felix Martyr ex Mrol. Hieron.	164
2 Felix alius Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Felix tertius Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Felix quartus M. ex Mrol. Hieron.	204
2 Felix quintus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Felix sextus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
3 Felix M. ex Mrol. Hieron.	280
3 Felix M. alius ex Mrol. Hieron.	280
5 Felix M. ex Mrol. Hieron.	416
5 Felix M. Monachus Frislariae.	496
5 Ferdinandus Princeps Lusitaniae Comm. præv. De Actis, a Secretario et socio scriptis, inchoato cultu et imaginibus. Diebus obitus et translationis 552. ACTA a Joanne Alvares socio et Secret. scripta. Cap. 1 Ferdinandi natales : virtutes erga Deum et proximum 554. Cap. 2 Aliæ sancti Infantis virtutes : disciplina domestica, expeditio in Africam suscepta 556. Cap. 3 Expeditionis Tingitanæ infelix exitus. Reliquiæ christianorum, Septam pro lytro pactæ. dato obside Ferdinando 558. Cap. 4 Exempti periculo Lusitani negant reddendam Septam Mauris qui pacta non servarunt: lytrum pro Infante recusat Arzillæ Dominus 560. Cap. 5 Arsilla Fessam S. Infans traducitur cum sociis, et per quinque primos menses inclementer habetur 563. Cap. 6 Catenis onerati captivi educuntur ad opus faciendum : nuntiatur eis mors sui Regis Eduardi 565. Cap. 7 Augentur captivis labores et ærumnæ usque ad exeuntem Februarium 566. Cap. 8 Liberatio Infantis variis modis frustra tentata et agitata : ærumnæ ejus exinde auctæ 567. Cap. 9 Solatia ab Infante et sociis mutuo data acceptaque 569. Cap. 10 Cædes inter-nuntii Mauri : de lytro tractatus irritus : Infantis in proprio gurgustio ærumnæ et exercitia pia 571. Cap. 11 Extremus S. Infantis morbus : conspecti in visione Sancti pius obitus, lamenta sociorum 574. Cap. 12 : Cadaver Infantis exenteratum suspensumque de muro : sociorum fortuna : Lazaraquii exitus 576 Cap. 13 Miracula post mortem. Translatio corporis in Lusitaniam.	578
1 Firmus Martyr ex Menais.	69
2 Firmina Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Flavia M. ex Mrol. Hieron.	204
3 Flavia M. ex Mrol. Hieron.	280
2 Flavianus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
1 Fledus Martyr ex Mroll.	47
1 Flavius Mart. ex Mroll.	47
2 Florentina Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Florentinus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
1 Florentius Martyr Perusii cum sociis. Comment.	

hist. Cultus, Reliquiæ, Ecclesiæ. Acta SS. Secundiani et sociorum illis aptata 34. — Appendix de Reliquiis S. Florentii, Perusio Duacum translatis ad Ecclesiam societatis Jesu

3 Florus M. ex Mrol. Hieron.	280
1 Fortunata Mart. ex Mroll.	47
1 Fortunatus Mart. ex Mroll.	47
2 Fortunata M. ex Mrol. Hieron.	204
2 Fortunata alia Mart. ex Mrol. Hieron.	204
3 Fortunata M. ex Mrol. Hieron.	280
3 Fortunata alia M. ex Mrol. Hieron.	280
1 Fortunatus II Mart. ex Mroll.	47
1 Fortunatus III Mart. ex Mroll.	47
1 Fortunatus Mart. ex Ferrario	57
1 Fortunatus, presb. Diœc. Spoletinae in Umbria. Comm. præv. de illius cultu, et vitæ auctore 72 Vita auctore Andelao Presbytero, ex quatuor colicibus MSS.	72
2 Fortunatus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Fortunatus alius Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Fortunatus tertius Mart. ex Mrol. Hieron.	204
2 Fortunatus quartus M. ex Mrol. Hieron.	204
2 Fortunatus quintus Mart. ex Mrol. Hieron.	205
3 Fortunatus Mart. ex Mrol. Hieron.	280
3 Fortunatus alius M. ex Mrol. Hieron.	280
5 Fortunatus Martyr ex Mroll.	416
2 Fontejus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
4 Fortunus M. ex Mrol. Hieron.	370
4 Fortunion M. ex Mrol. Hieron.	369
4 Francisca V. Ord. Servorum B. M. Synopsis vitæ atque cultus	407
5 Francus Eremita 544. VITA ex MS. Codice Asserici serrato.	544
3 Fructus M. ex Mrol. Hieron.	280
2 Fuscus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
1 Frustina Martyr, ex Martyr.	47

G

G agia M. ex Mrol. Hieron.	380
2 Gagus, Mart. ex Mroll.	47
3 Gagus M. ex Mrol. Hieron.	270
3 Gagus alius M. ex Mrol. Hieron.	280
5 Gagus Martyr ex Mroll.	415
1 Gajanus M. ex Mroll.	47
4 Galdanus M. ex Mrol. Hieron.	369
2 Gallica M. ex Mrol. Hieron.	204
3 Gallicia M. ex Mrol. Hieron.	280
1 Gaudentius, Ep. Arbensis in Dalmatia, Sylloge, ex Philippo Ferrario et S. Petro Damiani	131
2 Gaudolus Mart. ex Mrol. Hieron.	204
6 Gelasius Martyr, ex Synaxariis	628
1 Gemellina Martyr ex Mrol.	47
1 Gemina Mart. ex Mrol.	47
2 Geminianus, vide Mart. Lugdun.	156
2 Geminus, vide Mart. Lugdun.	156
3 Genesius Episc. Claromont. Comm. prævius Sancti cultus et Acta : fabulæ rejectæ 315. Vita. ex MS. Legendario	316
5 Genesius, Comes Arvernus. Synopsis de cultu, ætate, actis, e Scriptoribus Arvernensibus 496. Officium ex Breviario Camaleriensi	497
6 Gerardus Tinctorius, Fundator hospitalis Comensis Comm. præv. De cultu per S. Carolum Borromæum probato, et Actis coram eo productis 754. Acta jussu S. Caroli Borromæi collecta Cap. 1 Fundatio Hospitalis : miracula : mortui sanctitas Olgeatæ cognita 755. Cap. 2 Miracula seculo xiv patrata, et a Bonincontro Morigia dum fierent scripta 758. Cap. 3 seculo 16 exhibitum Bonincontri MS. Seniorum Modoetiensium depositiones, per Carolum a Basilica Petri exceptæ 760. Cap. 4 Prosecutio Informationum	

INDEX SANCTORUM

Informationum, de cultus antiqui continuatione sumptarum	762	6 Hilarion Junior, Hegumenus Confessor. <i>Comm. præv.</i> De ejus monasterio et Vita <i>ex Græcorum ritualibus</i>	746
1 Germanus Martyr <i>ex Mroll.</i>	47	2 Hilarius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
1 Getulla Mart. <i>ex Mroll.</i>	47	3 Hilarius et Valerius, Episcopi Carcassonenses <i>Ex scripturibus recentioribus</i>	284
6 Gilbertus Abbas, Petronilla conjux, Pontia filia Ord. Præmonstr. <i>Comm. præv.</i> de cultu antiquo et vita recentiori 749. Vita <i>ex Joanne le Puige. prologus</i> 750. <i>Cap. 1</i> Expeditio cum Ludovico VII Rege Francorum in terram sanctam 750. <i>Cap. 2</i> monasteria duo constructa. In illis sancta ejus et uxoris conversatio, obitus et cultus 751. <i>Cap. 3</i> Corporis inventio et elevatio : aliqua miracula	752	5 Hilarius Mart. <i>ex Mroll.</i>	415
5 Gorgius Martyr, <i>vide</i> Marcianus	412	1 Hilarus Martyr <i>ex Mroll.</i>	47
3 Gorgonia M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280	3 Hilburgis Vidua <i>Comm. præv.</i> De vita, unde et cur ea datur 353. Vita <i>ex veteri Chartulario Pontisarenensis monasterii</i>	354
1 Gosia Martyr <i>ex Mroll.</i>	47	5 Hiltebrandus, <i>vide</i> Bonifacius	445
2 Grata, <i>vide</i> Mart. Lugdun.	156	2 Honorata Martyr. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
1 Gratinianus et Felinus Martyres Perusini, Aronau in Insubriam translati. <i>Comm. præv.</i> Acta in Aronensi Monasterio composita et bifariam dividenda 22. Acta Apocrypha, <i>ex veteri MS. Aronensi.</i> Pars prior, De Sanctorum conversione et Confessione intrepida ante tribunal, sumpta <i>ex Actis SS. Secundum et Sociorum, in Acta SS. Florentii et Sociorum hecintius transformati</i> 25 Pars posterior, De constautia Sanctorum varie tentata, eorumque morte, <i>ferè ex ingenio Auctoris conficta</i>	27	2 Honorata Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
5 Gregorius Martyr, <i>ex Mroll.</i>	415	1 Honoratus Mart. <i>ex Martyrol.</i>	47
5 Gregorius Martyr, Ep. Lilybætanus. <i>Sylloge Hist.</i> De ejus notitia <i>ex Actis S. Gregorii Lilybætani sumpta</i>	426	3 Honorata M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
1 Griecivianus Mart. <i>ex ferrario</i>	56	2 Honoratus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	205
4 Gualterus Abbas. <i>Comm. præv.</i> De cultu Vita <i>ex MSS.</i>	397	1 Hortensus Mart. <i>ex Mroll.</i>	47
6 Gudwalus, Ep. Britannus, Gandavi in Flandria. <i>Comm. præv.</i> de vitæ et miraculorum Actis, ac Sancti ætate 716. Vita a Monacho Blondinensi <i>exposita.</i> Prologus 718. <i>Cap. 1</i> Vita Sancti in patria atque vicino scopulo, ante et post Episcopatum ; nonnullaque miracula 719. <i>Cap. 2.</i> Terminus mari positus : Angelorum in Missa ministerium : discessus in aliam dittonem, miraculis roboratus 721. <i>Cap. 3</i> Monasterium constructum. Hereditas obtenta et filius proprietario datus. Alia miracula 722. <i>Cap. 4</i> Miracula S. Gudwali, in mortuo suscitato ; amente, et muto sanatis : item in ove, lupis, et equo patrata 725. <i>Cap. 5</i> Tempus mortis divinitus indicatum : pius obitus, translationes 728. <i>Embolismus</i> Serino de translatione S. Gudwali et Bertulfi 730. <i>Cap. 6</i> Recentiora miracula, Gandavi et in vicinia patrata 732. <i>Cap. 7</i> Alia ejusdem temporis miracula	734	2 Humatus Martyr, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
2 Guido Ep. Aquensis in Insubria. <i>Comm. præv.</i> De cultu et Auctoribus vitæ 223. Miracula <i>ex vita MSS. per Laurentium Calciatum</i>	225	3 Hypatius puer M. <i>vide</i> Lucillianus	267
5 Gundecarus, <i>vide</i> Bonifacius	445	5 Hyperechius Martyr, <i>vide</i> Marcianus	412
6 Gurvallus, Ep. Alethensis in Armoricis. <i>Comm. Hist.</i> De ejus cultu, actis, ætate, et instituto	715		
H		I	
Hamundus, <i>vide</i> Bonifacius	445	Ilidius et Leogontius Epp. Claromontani <i>Comm. prævius</i> De utriusque cultu, et Vita prioris 416 Vita Auct. Gregorio Turonen. 418. Alia <i>Ex vetusto Breviario Iludiano</i> 420. APPEND. De Corporis elevatione et translatione 423. Ecclesia ei condita a Bernowino episcopo. Queritur an hic episcopus Vesoutionensis fuerit an Arvernensis	48 * f
5 Hatheulfus, <i>vide</i> Bonifacius	445	5 Ingenus Martyr <i>ex Mroll.</i>	415
2 Helpis, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	156	5 Irene martyr, <i>vide</i> Marcianus	412
1 Henneco, <i>vide</i> Eneco,	104	3 Isaacus monachus M. Cordubæ <i>Comm. præv.</i> De scriptore martyrii ejusque mentione in Martyrologiis 317. Acta Auct. S. Eulogio martyre	317.
1 Heraclia Mart. Romæ <i>ex Mroll.</i>	42	1 Ischyron mart, <i>ex Eusebio et Hagiol. Habess.</i>	31
5 Helarius, <i>vide</i> Javinus	430	4 Italus M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	370
1 Ilirax M. <i>vide</i> Justinus	16	6 Italus martyr, <i>ex Mroll.</i>	622
		J	
		Janonica, <i>vide</i> martyres Lugdun.	47
		1 Januaria Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	156
		1 Januaria alia mart. <i>ex Martyrologiis</i>	47
		2 Januaria mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
		2 Januaria mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
		3 Januaria mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		3 Januaria alia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		3 Januaria tertia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		3 Januaria quarta mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		3 Januaria quinta mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		1 Januarius martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
		1 Januarius alter mart. <i>ex Martyrologiis</i>	47
		2 Januarius mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
		2 Januarius alter mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
		2 Januarius tertius mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
		3 Januarius mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	279
		3 Januarius alter mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		5 Javinus et Herculus, <i>ex vetusto Martyrolog.</i>	430
		1 Joannes Martyr <i>ex Mroll.</i>	47
		2 Joannes Erem. Presb. <i>Comm. prævius</i> De cultu et vita ejus 254. Acta <i>ex Legendariis</i>	254
		2 Joannes Mart. <i>Sylloge</i> ex Slavo-Russicis monumentis	257
		4 Joannes Mart. Hegumenus, <i>ex Synaxario</i>	394
		6 Joannes Veron. Ep. <i>Ex Augustino Valerio et aliis recentioribus</i>	631
		2 Jocunda mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204

2 Jovianus M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204	3 Lucianus mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	281
2 Jovianus mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204	3 Lucillianus senex; Claudius Hypatius, Paulus, Dionysius, pueri, Paula seu Paulina Virgo, Martyres. <i>Comment. Præv.</i> Memoria in plurimis fastis præsertim Græcorum 267. <i>Exco-mium Auctore Photio Scevo-phylace et Logotheta C P. Cap. 1</i> Lucilliani vita ante et post conversionem 270. <i>Cap. 2</i> Ejusdem, orta persecutione, in tormentis Constantia 278. <i>Cap. 3</i> Inventos in carcere quatuor pueros pluribus animat ad martyrium Sanctus 274	204
1 Jovinus in Pictav. Diœc. <i>Sylog. Hist. De cultu et genere et professione monastica.</i>	71	2 Luciosa mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
4 Jucundianus mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	370	2 Lucius mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Julia, <i>vide martyres Lugdun.</i>	156	6 Lucius et Amantius martyres, Cornelli in agro Parmensi. <i>Sylog. De eorum inventione et cultu</i>	622
2 Julia alia, <i>vide martyres Lugdun.</i>	156	6 Lucius, <i>vide Amandus</i>	619
2 Julia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204	1 Lupus martyr <i>ex Mroll.</i>	47
2 Julia alia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
2 Julia tertia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
2 Julia quarta mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
4 Julia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	369		
3 Juliana Virgo mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	279		
5 Juliana martyr <i>ex Mroll.</i>	415		
1 Julianus martyr Socius S. Florentii	33		
2 Jalius, <i>vide martyres Lugdun.</i>	156		
2 Julius mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
2 Justa, <i>vide martyres Lugdun.</i>	156		
2 Justa mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
3 Justa mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280		
1 Justina Virgo mart. <i>Socia S. Secundi</i>	50		
1 Justinus martyr, Chariton et Socii <i>Comm. Hist.</i>			
§ 1 An idem hic qui Justinus Philosophus, et cum Sociis capite plexus, 16 § 2 De anno mortis die cultus ac spatio vitæ 18. § in. Confessio martyrum coram Præfecto Rustico	20		
1 Justinus martyr, <i>ex Ferrario</i>	56		
2 Justus, <i>vide martyres Lugdun.</i>	156		
2 Justa mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
2 Justus mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
3 Justus mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280		
5 Justus et Clemens, Confessores. <i>Comm. Prævius Acta, ætas, cultus et miracula.</i> 430 <i>Historia Monasterii SS. Justi et Clementis ex veteribus Actis</i> 432 <i>MIRACULA</i> circa annum 1140 conscripta, 434. <i>APPENDIX I</i> addita ab <i>Augustino Florentino</i> 438. <i>APPENDIX II, Ex MS. Relatione Volaterranorum</i> 439. <i>HISTORIA</i> inventi sæpeque translati et recogniti corporis S. Clementis	440		
6 Justus, Episcopus Alexandrinus, quintus post S. Marcum, <i>ex Hagiologio metrico MS. Habesino; et historia Patriarchali</i>	610		
1 Juventius Mart. <i>Romæ ex Martyrologiis</i>	42		
1 Juventius Mart. <i>Roma in Gallia translatus. Gratiæ curationum intercessione S. Juventii pie attributarum. ex MSS. Gallicis Casx-Dei</i> 43, et 45.			

K. L

K eivinus, <i>vide Coemginus</i>	303		
2 Latina Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	205		
3 Laurentinus, <i>vide Pergentinus</i>	265		
1 Lauta Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47		
5 Leogontius Episcopus, <i>vide Illidius</i>	416		
5 Leonides Martyr, <i>vide Marcianus</i>	412		
1 Liberianus, seu Valerianus Martyr	16		
3 Libosus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280		
3 Lifardus et Urbicius Abbates Magdunenses <i>Comment. Præv.</i> de cultu, Actis, translatione, ac miraculis 291. <i>VITA ex antiquis Codicibus</i> 293. <i>Translatio Corporis et Dedicatio Ecclesiæ Magdunensis</i> 295. <i>MIRACULA. PROLOGUS</i> 297. <i>Cap. 1</i> Captivi liberati, invasor iniquus morte multatus 297. <i>Cap. 2</i> Cæcus et mutus sanati: captivus liberatus 299. <i>Cap. 3</i> a Bernardo Magdunensi Canonico dictatum	301		
3 Luca mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280		
4 Lucentia Virgo, <i>Ex relatu Claudii Castellani Canon. Parisien.</i>	403		
1 Lucia Virgo martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47		
3 Lucia mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280		

M

M acarius, <i>vide Martyres Lugdunen.</i>	156		
1 Majanus peregrinus, Longariis in Vasconia	1		
1 Major Martyr <i>ex Mroll.</i>	47		
1 Majorus Martyr <i>ex Mrol.</i>	47		
1 Majosa Martyr <i>ex Mrol.</i>	47		
1 Mlebus Martyr <i>ex Mrol.</i>	47		
5 Mammetus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	416		
2 Marcella Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
1 Marcellianus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	47		
1 Marcellianus alius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	47		
2 Marcellina Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204		
1 Marcellinus Martyr <i>Soc. S. Florentii</i>	33		
1 Marcellinus Martyr <i>ex Mrol.</i>	47		
2 Marcellinus Presbyter, Petrus Exorcista, Thomas, Rogatus, et alii quadraginta duo Martyres <i>Comm. prævius.</i> De eorum cultu, ecclesia, actis 166. <i>ACTA Ex pluribus perve-lustis codicibus MSS.</i> 167. <i>ACTA Metrica, Auctore (ut putatur) Eginhardo</i> 169. <i>Hymnus Auct. B. Rabano Ab. Fuldensi, dein Archiep. Moguntino</i> 172 <i>TRANSLATIO Reliquiarum in Germaniam. Comm. præv.</i> § 1 <i>Historia translationis: scripta, loca ad quæ translatae Reliquiæ, a Ludovico pio Imperatore donata Eginhardo</i> 172 § 2 <i>Reliquiæ Selingenstadii asservatæ, quando eo translatae: in variis Ecclesiis aliæ atque aliæ</i> 174. § 3 <i>Inspectio Reliquiarum Selingenstadii, facta anno MDCVII</i> 176. <i>HISTORIA TRANSLATIONIS Auct. Eginhardo tunc Selingenstadiensi Abbate</i> 177. <i>Prologus</i> 177. <i>Cap. 1</i> Missi ab Eginhardo Romam ad procurandas Reliquias. <i>Obtentæ sanctorum Marcellini et Petri</i> 177. <i>Cap. 2</i> <i>Sacræ Reliquiæ per diversa loca delatæ in Michilustat, et post varias visiones in Mullinheim, postea Selingenstat dictum</i> 180. <i>Cap. 3</i> <i>Aliquæ Reliquiæ S. Marcellini olim ablatae, impetrantur; et ad alia loca transferuntur, Miracula facta</i> 183. <i>Ca p. 4</i> <i>Miracula in surdis et mutis, contractis et aliis ægris, Mullenheimi patrata. Cerevisia in vinum mutata: cereus ultro accensus</i> 186. <i>Cap. 5</i> <i>Alia miracula Mullinheimi facta, surdis et mutis, paralyticis et amantibus sanatis: lumen iter agentibus nocte concessum. Libellus Imperatori oblatu.</i> 189 <i>Cap. 6</i> <i>Miracula in palatio Imperatoris ad Reliquias horum Sanctorum facta. Cæcitas, contractio, paralysis, febris sublata</i> 193. <i>Cap 7</i> <i>Miracula Valencenis in Haunonia patrata, ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci decem illuminati, alii agri sanati</i> 195. <i>Cap. 8</i> <i>Miracula Gandavi, in monasterio S. Bavonis,</i>			

S. Bavonis, ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci octo illuminati : alii ægri adjuti 196. <i>Cap.</i>		necati S. Pothinus, et alii: Blandina torta. Martyrium SS. Maturi et Sancti; Alexandri et Attali 159, <i>Cap.</i> 3 Martyrium SS. Pontici et Blandinæ. Corpora canibus objecta, igne adusta, et submersa. Virtutes martyrum 161. APPENDIX de Ecclesia S. Blandinæ. 163	
9 Ad Reliquias Trajecti depositas sanati cæci, muti, contracti, paralytici. 198 <i>Cap.</i> 10 Duo miracula, intercessione SS. Proti et Hyacinthi atque S. Hermetis, in Ecclesia S. Marcellini et Petri patrata. 199 App. 1 De prætensa eorumdem Reliquiarum existentia in Suessionensi S. Medardi ecclesia, ex epistola sub nomine Odilonis ad Ingrannum edita 201. APPENDIX 2 De Reliquiis S. Marcellini, Roma Pedemontium in Campania, hoc sæculo translatis 203. App. III. Restauratio monasterii eorum Hasnoniæ, ex eorumdem apparitione curata per Baldoinum Flandriæ comitem, sanctorum illorum patrocinio mortis periculo bis creptum seculo XI. Item de eorumdem ibi olim et nunc reliquiis 2 *		4 Martyres sedecim millia in Ægypto ex <i>Hagiologio Habessino</i> 32	
3 Marcellus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 280		2 Martyres Sendomiriæ in Polonia a Tartaris cæsi. <i>Comm. Hist.</i> De tempore iudoque martyrii et cultu. 258	
6 Marcia, vide Cyriaca 612		Quo anno Tartari in Poloniam irruerint, atque Sendomiriam occupaverint 9 * Eorum sepultura, et concessæ indulgentiæ. 10 *	
2 Marcia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		2 Mastilla Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
2 Marciana Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		1 Matrona Martyr ex <i>Martyrologiis</i> 47	
2 Marcianus Martyr ex <i>Mrol.</i> 47		2 Materna, vide Martyres Lugdun. 156	
1 Marcianus alius M. ex <i>Mrol.</i> 47		2 Matrona Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
5 Marcianus M. et Socii, <i>Comm. Hist.</i> Cultus apud Latinos ac Græcos; et martyrii modus 412. ACTA ex <i>MS. Vaticano</i> 413		1 Matrona, alia Mart. ex <i>Mrol.</i> 47	
2 Marciosa M, ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		2 Matrona alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
1 Marcus M. ex <i>Mrol.</i> 47		3 Matrona Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 280	
1 Marcus alius M. ex <i>Mrol.</i> 47		3 Matura Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 280	
1 Maria Martyr ex <i>Mrol.</i> 47		2 Maturus, vide Martyres Lugdun. 156	
2 Maria Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		2 Mavorus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
2 Maria alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		5 Maurus Martyr ex <i>Mroll.</i> 415	
2 Maria tertia M. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		1 Maxima martyr ex <i>Martyrologiis</i> 47	
6 Maria Mart. cum Sociabus Martha, et tribus Virginibus, Eusebia sen Esia et Zenaide matronis, atque Zenaide Thaumaturga. SYLLOGE conjecturalis secundum notitias in Græcorum fastis repertas 611		1 Maxima, alia mart. ex <i>Mroll.</i> 47	
2 Marina Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		1 Maxima, tertia mart. ex <i>Mroll.</i> 47	
2 Marius Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 205		2 Maxima mart. ex <i>Mroll. Hieron.</i> 204	
6 Marta Mart. vide Maria 611		2 Maxima alia mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
1 Martialis Mart. ex <i>Mrol.</i> 47		2 Maxima Mart. ex <i>Mroll. Hieron.</i> 204	
2 Martialis Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 195		5 Maxima alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
4 Martialis Episcopus. Ex <i>Ugello et Jacobillo</i> 387		2 Maxima tertia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204	
5 Martialis Mart. ex <i>Mrol.</i> 415		1 Medulphus Eremita in Arvernia, <i>Ex Officio Ecclesiastico</i> 74	
2 Martinianus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204		3 Mefomus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i> 280	
1 Martinus Mart. ex <i>Mrol.</i> 47		5 Meinwercus Episc. Paderborn. <i>Com prævius.</i> De Vitæ Auctore ejusque ætate, ac Beati cultu 500. <i>VITA Auct. Abdinghoffensi Anonymo. Cap.</i>	
1 Martinus alius Martyr ex <i>Mrol.</i> 47		1 Institutio Episcopatus Paderborn. cui decimus præfuit Meinwercus : hujus natales, studia, Clericatus in aula Ottonis III 503. <i>Cap.</i>	
2 Martyres IV, Mater cum tribus filiis, ex <i>Synaxariis</i> 164		2 Episcopatus Paderborn. a Rothario Episc. multimodis restitutus, B. Meinwercio non nihil conferente 505. <i>Cap.</i> 3 Factus Episcopus Meinwercus statum Ecclesiæ in spiritualibus ac temporalibus promovet 508 <i>Cap.</i> 4 Iter Meinwerci in Italiam cum S. Henrico Imp. ac reditus Paderbornam 511. <i>Cap.</i> 5 Beneficia Ecclesiæ Paderbornensi collata Meinwercio procurante et gratitudinem referente 513, <i>Cap.</i> 6	
6 Martyres XX Tarsi in Cilicia. <i>Notitia ex Martyrologiis et Actis S. Bonifacii Martyris</i> 623		Ejusdem argumenti prosecutio 516. <i>Cap.</i> 7 Alia beneficia sub simili Episcopi gratitudine Ecclesiæ facta 518. <i>Cap.</i> 8 Reliqua beneficia adnitente Episcopo Ecclesiæ facta, absolutum Monasterium Abdinghoffense 521, <i>Cap.</i> 9 Mater et vitricus Episcopi gravium suorum scelerum tandem pœnas dant, divinitus castigati 523. <i>Cap.</i> 10 B. Popponis Trevir. acta quædam; plura Meinwerci, præsertim circa monasteria et servos 525. <i>Cap.</i> 11 Diœcesis utilitas diversimode ab Episcopo procurata 528. <i>Cap.</i> 12 Post reconciliatos inter se SS. Henricum Imp. et Heribertum Archiep. variis fundis donatus Meinwercus 531, <i>Cap.</i> 13 Varia inter SS. Henricum Imp. et Meinwercum familiarius acta 534. <i>Cap.</i> 14 a Conrado Imp. facta Episcopo Beneficia, aliqua coram illo acta 537. <i>Cap.</i> 15 Alia bona acquisita, Monasterium Abdinghoffense Paderbornæ absolutum et donatum 539. <i>Cap.</i> 16 Fundata et dotata ecclesia Collegiata in suburbiis, pie moritur Meinwercus 541	
1 Martyres XXIII ex <i>Mrol.</i> 47		1 Melosa Martyr ex <i>Mroll.</i> 47	
4 Martyres XXV ex <i>Mrol. Hieron.</i> 369			
2 Martyres XXXVIII ex <i>Synaxario.</i> 164			
5 Martyres XL, vide Bonifacius 445			
2 Martyres XLII, vide Marcellinus 171			
2 Martyres XLVIII ex <i>Mrol. Hieron.</i> 205			
2 Martyres LXXVI ex <i>Mrol. Hieron.</i> 204			
1 Martyres LXXVI, aut CLXXII ex <i>Mroll.</i> 47			
3 Martyres LXXXIII, vel XCM ex <i>Mrol. Hieron.</i> 279			
3 Martyres LXXXIV, aut CII ex <i>Mrol. Hieron.</i> 280			
1 Martyres CXX ex <i>Mroll.</i> 47			
3 Martyres CXLVII ex <i>Mrol. Hieron.</i> 279			
2 Martyres plurimi, <i>Antiochiæ Passi, ex Syn.</i> 165			
2 Martyres Lugdunenses XLVIII. <i>Comm. Præv.</i> circa nomina Martyrum, et quædam de ipsis dubia 156. ACTA, ex <i>Epistola Lugdunensium et Viennensium, Græce edita ab Eusebio, Latine reddita a Rufino. Cap.</i> 1 Occasio persecutionis Acta aliqua SS. Vetii, Epagati, Zachariæ, Babinæ et Sancti 157. <i>Cap.</i> 2 Fœtore carceris			

3 Metuana Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
1 Metunus Martyr ex <i>Mroll.</i>	47
4 Metrophanes, Episcopus Constantinopolitanus <i>Comm. Hist.</i> § 1 Cultus apud Græcos et Latinos, qualia de eo habeantur Acta. 376 § 2. Utrum ante, an post Synodum Nicænam obierit Metrophanes 378. § 3. Elucidatur idem argumentum, inquirendo quamdiu et quando Episcopus CP. fuerit Alexander, Metrophanis successor 380. § 4. Statuitur tempus et ætas, quibus obiit Metrophanes 381. § 5. Episcopus fuisse Byzantii ante Metrophanem, non probatur auctoritate Nicephorum, sive Patriarchæ sive Callisti, Pseudo-Dorotheum secutorum 383. § 6. Quotus Byzantii Episcopus fuerit Metrophanes	385
1 Minimus Martyr ex <i>Martyrologiis</i>	47
2 Modianus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
4 Momma Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	370
3 Morandus, Monachus Cluniacensis, <i>Comm. Præv.</i> § 1 De Vitis, ac die cultus S. Morandi; et unde hi Commentarii potissimum desumantur 332. § 2 De Monasterio Altkirchensi S. Christophori, dein S. Morandiet oppido Altkirchensi eorumque Fundatoribus 334 § 3 Canonizatio S. Morandi: Indulgentiæ concessæ, eorumque diplomata 335. § 4 Cultus S. Morandi apud Cluniacenses per Officium duplex, apud Domum Austriacum per anathemata, apud vinitores per picturas 377. § 5 Sodalitium sub invocatione S. Morandi erectum, ejusque leges, merita Ordinis Cluniacensis eidem communicata 338. § 6 Posterior monasterii S. Morandi desolatio: aliquot Præpositorum ejus enumeratio 339. § 7 Præsens Residentiæ, Ecclesiæ, tumuli et Reliquiarum S. Morandi status, sub Patribus Societatis Jesu 340. VITA <i>Seculo primo a morte Sancti scripta, a Monacho (ut videtur) ipsius Monasterii Morandini.</i> Prologus 341. <i>Cap. 1</i> Morandi ortus, pueritia, peregrinatio, monachatus, virtutes 341. <i>Cap. 2</i> Miracula ante et post mortem. Translatio et Canonizatio 343. MIRACULA Circiter medium seculi xv facta, pleraque in mortuis resuscitatis, Annotata a D. Martino Granter, Præposito S. Morandi 345. Recentiora, descripta ab aliquo e Soc. Jesu 347. Recentissima a Patribus Societ. Jesu Collecta 349. § viii. De vita ejus a Lambecio edita, et de quibusdam in codice MS. Cæsareo, vitæ præmissis 15 * § ix. Variantes lectiones in vita ex editione Lambecii, comparata cum nostra: et nostræ ad illas Annotationes	16 *
5 Mustilus Martyr ex <i>Mroll.</i>	415

N

Nabor Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
1 Neon Mart. ex <i>MS. Synaxario Divion.</i>	70
3 Nepor Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	279
5 Nicander Martyr, vide Marcianus	412
5 Nicander Martyr ex <i>Mroll.</i>	415
2 Nicolaus Peregrinus, Trani in Apulia Patronus. <i>Comm. Hist.</i> Circa ejus cultum; ac Vitæ, Miraculorum, Translationumque scriptores. 329 ACTA quadripartita ex cœvorum Auctorum monumentis. PARS I, De vita S. Nicolai in Græcia, ex relatu Bartholomæi Sanctum comitati. <i>Cap. 1</i> Quomodo divinitus instructus puer cœperit ambulare, clamando Kyrie eleison, et quid ea causa passus in patria sit 231. <i>Cap. 2</i> Sancti vita eremitica, et variae ejus in illa probationes: detersa calumnia 233. <i>Cap. 3.</i> Transgressus in Italian Sanctus, non sine miraculis Lupias	

Junii T. I

venit 235. <i>Caput 4.</i> Post varia miracula Tarentum abijt Sanctus, indeque Tranum, ubi moritur 236. PARS 2 De Sancti adventu Tranum et obitu, atque hunc secutis miraculis, <i>Auctore Adelferio, teste in pluribus oculato</i> Prologus 238. <i>Caput 1.</i> Vita sancte acta. Obitus pius 239. <i>Cap. 2</i> Miracula ante et post sepulturam facta 241. PARS III De S. Nicolai Canonizatione et Translatione. Prologus 242. <i>Cap. 1</i> Canonizatio S. Nicolai Peregrini. Ecclesia constructa. Miracula patrata 243. <i>Cap. 2</i> Translatio corporis ad novam Ecclesiam: Miracula facta 244. Hymni 247 PARS IV De secunda Corporis translatione. Prologus 248 <i>Cap. 1</i> Inventio partium aliquarum anno 1603, et reliqui corporis an. 1611, 249. <i>Cap. 2.</i> Translatio celebratur 5 Octobris: sacrarium instauratur, in quod etiam aliæ Reliquiæ inferuntur an. 1616, 250. App. De Ecclesiis in honorem S. Peregrini constructis	252
1 Nina Martyr ex <i>Mroll.</i>	47
2 Nina, Martyr, ex <i>Mrol. Hieron.</i>	164
2 Nina, Martyr, ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
2 Nina alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
2 Nina tertia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
4 Ninnita Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	369
4 Ninnoca Virgo <i>Comm. Hist.</i> § 1 De certo cultu ejus, sed Actis perquam male consutis, quoad ætatem, genus, et nativitatem Sanctæ 399. § 2 Transitus Sanctæ in Armoricam 407. § 3 Monasterium constructum et dotatum 402. Ætas qua floruerit, et cultus antiquitus ei delatus	13 *
2 Nonitia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
2 Nondinarus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
6 Norbertus Archiepisc. Magdeburg. Fundator Ord. Præmonstrat. <i>Comm. præv.</i> § 1 Synopsis Vitæ chronotactica: cultus sancitus a Gregorio XIII, a successoribus auctus 797. §. 2 Vita scripta, curante Hugone primo socio et in Præmonstratensi regimine successore; cum Analectis Historiæ translationum, hoc seculo factarum et Corollariis 799. §. 3 De festo Sancti a semiduplicis ad duplicis ordinem translato 800. §. 4 Encomia S. Norberto ejusque Ordini ab ejusdem ævi scriptoribus data 803. §. 5 Auctorum quorundam seculi sequentis testimonia, Sanctimonialium Ordinis vetus disciplina 805. VITA ex variis MSS. edita a Joan. Chrysost. vander Sterre, Priore ac postea Ab. S. Michaelis Antuerpiæ. <i>Cap. 1</i> Ortus, secularis vita, conversio ad meliorem 808 <i>Cap. 2</i> Ordines sacri suscepti: Verbum Dei prædicatum. Injuria patienter tolerata 810. <i>Cap. 3</i> Quare et quomodo patiantur Sancti mala. Constantia fidei in S. Norberto 812. <i>Cap. 4</i> Persecutiones toleratæ, peregrinationes assumptæ, potestas concionandi obtenta 813. <i>Cap. 5</i> Colloquium cum Episcopo Cameracensi ascitus Hugo socius: conciones habitæ 815. <i>Cap. 6</i> Discordiæ sublata et pax firmata 817. <i>Cap. 7</i> Favore Callisti Papæ et patrocinio Episcopi Laudunensis, Præmonstratum cœptum habitari. Diabolicæ tentationes superatæ 819. <i>Caput 8</i> Varii socii acquisiti. Energumena liberata. Reliquiæ acceptæ 821. <i>Cap. 9</i> Professio secundum Regulam S. Augustini. Exercitia virtutum præscripta 823. <i>Cap. 10</i> Socii unius hypocrysis detecta: Ecclesia constructa 824. <i>Cap. 11</i> Tentationes superatæ: Energumeni liberati 826. c. 12 B. Godefridus Cappenbergensis conversus; idem cogitanti Theobaldo Comiti persuasum conjugium 828. <i>Cap. 13</i> Curati cæca et	

VIII

dæmoniachus

dæmoniacus. Tanchelini hæresis extirpata Antuerpiæ 830. *EMBOLISMUS*. Epistola Trajectensis Ecclesiæ ad Fridericum Episc. Coloniensem, de Tanchelmo seductore 832. *Cap. 14* Dæmones sæpius repulsi, lupi cicurati 834. *Cap. 15* Archiepiscopus Magdeburgensis aditus : Cœnobium Ordinis in eo constitutum 836. *Cap. 16* Persecutiones toleratæ, primi Abbates ordinati 838. *Cap. 17* Privilegia Ecclesiæ suæ ab Innocentio II confirmari impetrat Sanctus. In seditione constantiam tenet : miraculose præservatur a morte 840. *Cap. 18* Alia conspiratio discussa : iter Romanum. Morbus, et obitus 842. *Cap. 19* Sepultura Corporis. Triplex apparitio. Epilogus 844. *ANALECTA NORBERTINA. Caput 1* Fratrum Cappenbergensium additamenta ad vitam 845. *Cap. 2* Ex libro in Hermannii Monachi de Miraculis S. Mariæ Laudun. § 1 Congressus S. Norberti cum Episcopo, deductio Laudunum. Præmonstrati oblatis acceptatio 848. § 5 Lauduni erecta S. Martini Abbatia. Hugo Præmonstrati substitutus Norberto. Illius multiplex commendatio 851. § 3 Cameracensis Episcopatus a Norberto recusatus, Magdeburgensis recusanti impositus 853. *Cap. 3* De Monasteriis a S. Norberto prope Sanctos et Magdeburgi Fundatis 854. *HISTORIA TRANSLATIONIS. Cap. 1* Conatus pro obtinendo Corpore, pridem in Belgio cæpti, in Germania promoti, effectu nullo usque ad imperium Ferdinandi II 857. *Cap. 2* Cæsaris voluntati, Magdeburgi expositæ, consentit tandem Magistratus, res tamen non peragitur 859. *Cap. 3* Expugnata perticacia civium redit tertium Abbas, securosque reddit de Casarea clementia 861. *Cap. 4* Die 3 Decembris requisitum et tumulo exemptum corpus, devectumque Doxanum prope Pragam 864. *Cap. 5* Magdeburgensium attestatio super veritate sacri Corporis 867. *Cap. 6* S. Norbertus Patronis Bohemiæ adscriptus : Translatio festiva per octiduum celebrata 869. *Cap. 7* Descriptio sacelli, in quo Reliquiæ collocandæ erant 872. *Cap. 8* Vertente anno primum Depositionis, festum institutum et magnifica ducta Processio 875. *Cap. 9* Ultima statio pompæ, et finis solennitatis totius 877. *Cap. 10* Antuerpienses, ad Translationem anni 1627 invitati, duos ex suis Religiosos mittunt 880. *Cap. 11* Abeunt Antuerpia Michaelitæ duo, commendatitiis ad Reliquiam aliquam obtinendam instructi 881. *Cap. 12* Michaelitæ duo Antuerpia Pragam missi intersunt Translationi; nec sine Reliquiis revertuntur 883. *Cap. 13* Quid interim actum Antuerpiæ, et quomodo eo redierint Delegati 886. *Cap. 14* Festum sancti solennius solito actum. Apparatus ad Translationem Reliquiarum allatarum 888. *Cap. 15* Processionalis pompa, variis spectaculis interpolata 890. *Cap. 16* Reliquus procedentium ordo, et per octavam continuata festivitas 893. *Cap. 17* Octavæ diei functiones eucharisticæ. Brandea variis impertita 895. *APPENDIX* Beneficia quedam recentiora Sancti ope impetrata 899. *COROLLARIUM I* De institutione Archiepiscopatus Magdeburgensis, et primis ejus Præsulibus usque ad S. Norbertum 901 § 1 Fundatio civitatis, in eaque Abbatie S. Mauritii, et hujus postea in Archiepiscopium conversio 902. § 2 Archiepiscopatus Magdeburg. institutio ex nostro MS. et primi Adelberti Ordinatio 903. § 3 Adalberti primi Archiepiscopi sanctus obitus : Electi Othrici exclusio; Giselharii Merseburg. Ep. ad Metro-

politæ dignitatem transitus illaudatus 905. § 4 Giselharii Archiep. obitus. Tagmonis Ordinatio, hujusque ex Dithmaro MS. vita, laus, et mors 907. § 5 Brevis Walthardi Archiepiscopatus, ejusque encomia ex eodem Dithmaro 909. § 6 Aliorum Archiepiscoporum successio usque ad S. Norbertum et ultra, ex nostro MS. 912. § 7 Titulus Primatis Germaniæ, quomodo et quamdiu post S. Norberti obitum Magdeburgensi accesserit 914 *COROLLARIUM II* De ecclesia et abbacia S. Michaelis Antuerpiæ, a S. Norberto suscepta et bactenus florentissima 917. § 1 Translatio ecclesiæ ad Præmonstratenses. 918. § 2 Confirmata Confraternitas inter Marianos Canonicos et Michaelitas 920. § 3 Veteris parochiæ Antuerp. limites, eorumque inter utrosque Canonicos divisio 921. § 4 De Fratribus seu Tertiariis Michaelitarum, eorumque Sanctimonialibus 922. § 5 Topographia ecclesiæ et cœnobii vetus ac nova, iconibus declarata 923. § 6 De forma, mutatione alienatione murorum Abbatie ad schalldim, deque Romanis antiquitatibus juxta eos effossis 925. § 7 Hodiernæ Basilicæ et Abbatie ornamenta præcipua 928. § 8 Series xvii primorum Abbatum 931. § 9 Successio Abbatum mediæ ævi, quorum plerique de templo vel domo bene meriti 935. § 10 Abbates seculi xv. de fabrica plerique etiam meriti bene 936. § 11 Reliqui seculo xvi Abbates, eorumque acta gloriosa 938. § 12 Abbates seculi xvii, quibus longam successorum seriem optat Auctor 942. *COROLLARIUM III* de Abbatibus filialibus ecclesiæ S. Michaelis 945. § 1 Initia et progressus Abbatie Everbodiensis primogenitæ. *Ibid.* § 2 Abbatum series a primo Andrea usque hodiernum 946. § 3 De Abbatia Tongerloana secundo-genita, ejusque Prælatibus usque ad institutionem Episcopatus Silvæducis 957. § 4 Unio cum Episcopatu facta ac rursum dissoluta. Successio reliquorum 959. § 5 De tertio genita Middelburgensi : ac primum de ejus initiis seculo xii et xiii. 961. § 6 Abbates seculi xiv et dimidii sequentis, sub iisque acta 963. § 7 Reliqui seculo xv Abbates : horum ultimo subjectum Hagense Virginum in Hollandia Monasterium 966. § 8 Ceteri Abbates usque ad constitutum Episcopatum 967. § 9 Primus Episcopus et Abbas Middelburg, et reliqua monasterii a Fœderatis, una cum civitate occupati, fortuna 970

6 Norbertus. Ord. Præmonstratensis institutor, archiepiscopus Magdeburgensis. *APPENDIX*. Annus nativitatis, elogium ex Guiberto abb. S. Mariæ de Novigento; aliud sub nomine Roberti de Monte quando scriptum 22. Candidus Ordini habitus a S. Maria Virgine datus non est 26 *. Capitulum Ordinis generale Præmonstrati quomodo anno mcccxvii celebratum sit 28 *. insignia S. Norberti, epitaphium Bartholomæi ep. Laudunensis; item Godefridi et Ermenensis, benefactorum Ordinis 29 *. Thénolia, item ecclesia S. Martini Lauduni, Præmonstratensibus concessa 31 *. Quædam de Abbatibus S. Michaelis Antuerpiæ *ibid.* Corrigenda in serie abbatum Tongerloæ 31 *. Privilegium illi loco datum a Burchardo ep. Cameracensi, an dari potuerit Cameraci an. mcccxxxiii 34 * Translatio corporis S. Norberti Magdeburgo Pragam, defensa contra Philippum Mullerum 35 *. De historia Sancti Jenæ ad Salam in publica disputatione proposita a Gaspare Sagittario 38 *. *ADDITIONUM* de institutione et Primatu archiepiscopatus Magdeburgensis

burgensis. § i Archiepiscopus primus a Dietmaro statuitur inauguratus anno *ccccclxx* 41*. § ii Ostenditur, primum archiepiscopum ordinatum esse an. *ccccclxxviii*, die xviii Octobris 42*. § iii An per regiones Polonorum anno *ccccclxxviii* fuerint episcopatus alii, quam qui Magdeburgensi Metropolitæ tunc subjecti fuere 44*. § iv De Primatu Germaniæ, Magdeburgensi ecclesiæ, ac titulo Primatis, S. Norberto, a quibusdam tributis 46*. Bulla Innocentii Papæ II super certis episcopatibus in Polonia et citra, Archiepiscopo Magdeburgensi subjectis; in eamque Annotata nostra 50*. Rerum, a Norberto gestarum in archiepiscopatu, compendium; ex *Chronico Magdeburgensi impresso* 52*. Reliquiæ S. Norberti in abbacia Parcensi prope Lovanium 54*. De Jordano, primo Posnaniæ et Polonorum episcopo, observanda 55*. An, Magdeburgensem archiepiscopatum anno *ccccclxx* fundatum esse, scripserit Dietmarus 54*. Utrum Misnensis episcopatus cum Magdeburgensi, an prius, fundatus sit 57*.

1 Novella Martyr ex <i>Martyrologiis</i>	47
1 Novella, alia Martyr ex <i>Martyrologiis</i>	47
1 Novella in Martyr ex <i>Martyrologiis</i>	47
3 Nuptialis Martyr ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
3 Nuridinus Martyr ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204

O

O bercus M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
1 Octavius Martyr ex <i>Mrol. Hieron.</i>	41
October, vide Martyres Lugdun.	136
Oliva Virgo 331. <i>VITA</i> ex <i>MS. Cajetani</i>	331
1 Optata Martyr. ex <i>Mroll.</i>	47
4 Optatus Episcopus : libri scripti : cultus, ætas. 388	
3 Orasus Martyr, ex <i>Mrol. Hieron.</i>	281
2 Oratus Martyr ex <i>Mrol. Hieron.</i>	205
1 Orphytus Martyr. ex <i>Ferrario</i>	56
3 Ovidius, vide Auditus.	282

P

P acificus Ceredanensis Ord. Minorum : Vitæ et cultus notitia, ex <i>variis</i> 406 et die 6, pag. 802.	
1 Pæon Martyr, vide Justinus	16
2 Pafilus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	205
1 Pamphilus Presbyt. Mart. <i>Comm. præv.</i> De <i>variis</i> diebus cultus et Actis ab Eusebio Cæsarensi editis 60 <i>Acta passionis</i> ex libris Eusebii de vita Pamphili <i>Pars prior</i> , Omnium duodecim atque imprimis Pamphili laudes complectens 62 <i>Idem</i> , ex Eusebii <i>Historia Martyrum</i> , cap. xi 65. <i>Pars altera</i> Sanctorum singulorum certamina et Martyrii exitus 65, et seq. <i>Appendix</i> . De Miserabili exitu eorum qui Pamphilum persecuti sunt 68	
5 Pambo Martyr, vide Marcianus	412
3 Papozinicus M. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	279
2 Paula Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	264
2 Paula alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
2 Paula tertia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
3 Paula Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
3 Paula Virgo Martyr, vide Lucillianus	267
1 Paulina Martyr, ex <i>Martyrologiis</i>	47
1 Paulina Virgo M. vide Artemius ex <i>Martyrologiis</i>	47
1 Paulus Martyr, ex <i>Eusebio</i>	60
1 Paulus Presb. Socius S. Reveriani	39
1 Paulus alius Martyr, ex <i>Martyrologiis</i>	47

2 Paulus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	209
3 Paulus, puer Martyr, vide Lucillianus	267
2 Percus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
6 Peregrina Martyr, vide Amantius	628
3 Peregrinus Eremita <i>Comm. Hist.</i> Miracula, et cultus antiqui indicia obscurata 362	
3 Pergentinus et Laurentinus et <i>cccc</i> Martyres <i>Comm. Præv.</i> de eorum cultu et Actis 265. <i>Acta vetusta ex MSS.</i> 266	
3 Perseverantius Mart. ex <i>Kalendario Carthagenensi</i>	281
4 Petrocus Abbas <i>Comm. Præv.</i> Variæ Corporis translationes et cultus 391. <i>VITA</i> suspecta, <i>Auctore Joanne Tinemonthensi</i> 392	
6 Petronilla, vide Gilbertus Abbas	761
2 Petrus Exorcista, vide Marcellinus	166
2 Petrus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
3 Petrus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	287
4 Petrus dictus de Bono, Monachus. <i>Ex Cluniacensi Chronico</i> 406	
5 Petrus Spina, monachus Ord. S. Basilii, Ciani in Calabria ulteriore. <i>SYLLOGE</i> historica, de foundatione monasterii Cianiensis, publico sancti cultu et miraculis 20*	
1 Petruvius Mart. ex <i>Martyrologiis</i>	47
6 Philippus, unus ex septem primis Diaconis, Tralensium in Asia Episcopus. <i>Comm. Hist.</i> De ejus gestis, et Eunuchio per eum baptizato; Episcopatu, et cultu 608	
6 Philippus e septem primis diaconis. Cultus in antiquioribus <i>Usuardino martyrologiis</i> 22*	
6 Philippus Martyr ex <i>Mroll.</i>	632
2 Philomenus, vide Martyres Lugdun.	156
4 Philippus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	370
6 Photia, ex <i>Synaxario Divionensi</i>	726
2 Photinus, vide Martyres Lugdunenses	156
1 Photinus Confessor, in Namurcensi Belgii diœcesi, ex traditione et usu loci, ubi colitur 82	
4 Pictus Martyr Romæ : Cultus : et Hispanica de loco martyrii figmenta 370	
1 Pilingottus, Tertiarius Ord. S. Francisci, Urbini in Italia. <i>Comm. Præv.</i> circa vitam et cultum Beati. 144. <i>VITA</i> , auctore <i>cœvo Urbinate</i> , ex <i>MS. civitatis</i> . Prologus <i>Cap. i</i> 145 <i>Spreta mercatura</i> totum se Deo tradit Pilingottus, solitudini, orationi, elemosynis intentus 146. <i>Cap. 2.</i> Aliæ Pilingotti virtutes, et gratiæ, divinitus ei concessæ 147. <i>Cap. 3.</i> Peregrinatio Romana, obitus, sepultura, translatio propter miracula 148	
2 Piscina Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
Placidus Ordinis Apostolinorum <i>Comm. Hist.</i> cultus, vita, miracula, Ordinis origo et progressus. 547	
3 Pompanus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
2 Pompeia, vide Martyres Lugdun.	156
2 Pompeia altera, vide Martyres Lugdun.	156
6 Pontia, vide Gilbertus Abbas	749
2 Ponticus, vide Martyres Lugdun.	156
2 Porfirus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	205
2 Posinna Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
2 Posinna alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
3 Possemus Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	280
2 Potamia, vide Martyres Lugdun.	156
2 Pothius, vide Martyres Lugdun.	156
1 Potinus Martyr ex <i>Martyrologiis</i>	47
1 Prima Martyr ex <i>Mroll.</i>	47
2 Prima Mart. ex <i>Mroll. Hieron.</i>	204
2 Prima Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
5 Prima Martyr ex <i>Mroll.</i>	415
2 Primosa alia Mart. ex <i>Mrol. Hieron.</i>	204
1 Primus Martyr ex <i>Martyrologiis</i>	47
2 Primus, vide Martyres Lugdun.	156

INDEX SANCTORUM

3

3 Silvanus alius M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280	5 Thyminus Martyr, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	416
3 Silvanus tertius Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	281	3 Titonia Martyr, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
5 Silvanus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	416	2 Titus, <i>vide Martyres Lugdunenses</i>	156
2 Silvius Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204	3 Toga Martyr, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Silvius, <i>vide Martyres Lugdunenses</i>	156	2 Trophina, <i>vide Martyres Lugdunenses</i>	156
4 Silvius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	369	2 Tulla Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Sinereus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280	2 Turninus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
4 Sophia, cum filiabus Dibamona et Bistamona; item S. Warsenophia et matre ejus, <i>Ex Hagiot.</i> <i>Met. Anonymi Habessini</i>	381	U	
4 Sophia Senatrix <i>ex Synaxario</i>	395	Ulpius, <i>vide Martyres Lugdun.</i>	136
2 Statuanenus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	281	1 Urbana Martyr <i>ex Mrol.</i>	47
2 Stephanus Episc. Mart. Noralæ apud Helsingos in Suecia. <i>Comm. hist. § 1 De vita, martyrio</i> <i>et cultu ex Joanne Magno 226. § 2 De tempore</i> <i>missi in Sueciam gemini Adalwardi, ex Adamo</i> <i>Bremensi 226 § 3 De tempore missi post Adal-</i> <i>wardum in Sueciam Stephani, hujusque statua</i> <i>Corbeie inter Sanctos et die natali</i>	227	1 Urbana alia Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
1 Surdida Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47	1 Urbana tertia Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
1 Symeon Reclusus in porta Trevirensi <i>Comment.</i> <i>prav. Sancti ecclesia et cultus. Vita a plurium</i> <i>teste oculato scripta, annique adventus, obi-</i> <i>tus, et Canonizatio 85. Vita Auctore Eberwino,</i> <i>Abb. S. Martini Treviris. Prologus 86. Caput 1</i> <i>Pia educatio, peregrinatio, vita eremitica, et</i> <i>monastica variis locis 88. Cap. 2 Iter in Gal-</i> <i>lias destinatum, variis periculis expositum 89.</i> <i>Cap. 3 Notitia cum S. Poppone Archiepiscopo</i> <i>Trevirensi: Reclusio, obitus, sepultura 89.</i> <i>Cap. 4 Miracula varia meritis S. Symeonis pa-</i> <i>trata post mortem et in vita 91. EMBOLISMUS</i> <i>De Canonizatione S. Symeonis ejusque ecclesia</i> <i>92. Cap. 5 Quædam paulo posteriora miracula</i> <i>97. Historia elevationis Sancti Symeonis et</i> <i>venerabilis Popponis. Auctoribus istidemque testi-</i> <i>bis oculatis, Frederico Præposito Ecclesiæ S.</i> <i>Paulini, et Joanne Schekmanno monacho S. Ma-</i> <i>ximini. § 1 Elevatio S. Symeonis ex ipsius ec-</i> <i>clesiæ veteri manuscripto 991. § 2 Elevatio ve-</i> <i>nerabilis Popponis ex MS.</i>	101	3 Urbicus, <i>vide Lifardus.</i>	291
5 Systus Confessor CONJECTURA: <i>ex veteri Calen-</i> <i>dario.</i>	415	5 Urbicus Martyr <i>ex Martyrologiis.</i>	415
		1 Ururia Martyr <i>ex Martyrologiis.</i>	47

V

Valens, Diac. Mart. <i>ex Eusebio</i>	60
2 Valentina M. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Valentinus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Valeria Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
3 Valeria alia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
6 Valeria, <i>vide Cyriaca.</i>	642
1 Valerianus seu Liberianus Martyr	16
3 Valerius, <i>vide Hilarius.</i>	284
3 Veneria Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
3 Veneria alia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Venusta Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Veranus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
1 Vericus Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
2 Vetius Epagatus, <i>vide Martyres Lugdun.</i>	176
3 Victor Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
3 Victor alius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
1 Victoria Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
2 Victoria Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Victoria alia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Victoria Mart. <i>Ex Mrol. Hieron.</i>	280
1 Victorina Martyr <i>ex Martyrologiis.</i>	47
3 Victorinus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Victorina Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
1 Victuria Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
2 Victuria Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Victuria alia Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Victuria Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Victuriannus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Victurina Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
5 Victurus Martyr <i>ex Mrol.</i>	415
1 Vincentius Martyr <i>ex Mrol.</i>	47
2 Vincentius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
6 Vincentius Episcopus, Benignus Diaconus, et socii Martyres. <i>Comm. prav. de eorum Actis, Reli-</i> <i>quiis, ætate, patria et ecclesia 613 ACTA ex MS.</i>	
6 Vincentius Ep. Theatinus <i>ex Calendario istius ec-</i> <i>clesiæ. Translatio corporis Magdeburgum, inde</i> <i>Wratislaviam.</i>	629
1 Virianus Martyr <i>ex Ferrario</i>	56
3 Vivianus Martyr, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Vitalica Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Vitalis, <i>vide Martyres Lugdunenses.</i>	166

W

T

Tecla V. M. Antiochiæ <i>ex Mroll.</i>	42
1 Tertius Mart. <i>ex Mroll.</i>	47
2 Tertius Mart. <i>ex Mroll. Hieron.</i>	204
1 Tertula Martyr <i>ex Mroll.</i>	47
2 Tertula Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Tertula alia Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Tertula Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
1 Tertulus Martyr <i>ex Martyrologiis.</i>	47
2 Tertulus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Thamatus Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	205
2 Theemeda et filii ejus Martyres, <i>ex Fustis Copti-</i> <i>cis et Habessin.</i>	165
1 Theobaldus, Albæ-Pompeie in-Insubria <i>Comm.</i> <i>prav. De anno mortis, die cultus, vita et mi-</i> <i>raculis 132 Vita Cap. 1 Ortus, educatio, et</i> <i>reliqua tempore vitæ gesta 134. Cap. 2 Morbus</i> <i>obitus, sepultura, miracula 136. Cap. 3 Alia</i> <i>miracula, intra annos fere ducentos ab obitu</i> <i>Sancti patrata 137. Cap. 4 Inventio Corporis,</i> <i>et mortui post eam suscitati 139. Cap. 5 Alia</i> <i>miracula inventionem secuta 140. Cap. 6 Gra-</i> <i>tiae recentioris memoriæ [ad invocationem B.</i> <i>Theobaldi obtentæ</i>	143
1 Theophilus M. <i>ex Eusebio et Hagiot. Habess.</i>	31
2 Thespesius M. in Cappadocia <i>ex Menaxis et Syna-</i> <i>xariis Græcorum.</i>	22
2 Thomatus Martyr, <i>vide Marcellinus</i>	

3 Victorinus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Victorina Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
1 Victuria Martyr <i>ex Martyrologiis</i>	47
2 Victuria Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Victuria alia Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Victuria Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Victurius Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
3 Victorina Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
5 Victurus Martyr <i>ex Mroll.</i>	415
1 Vincentius Martyr <i>ex Mrol.</i>	47
2 Vincentius Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	164
6 Vincentius Episcopus, Benignus Diaconus, et socii Martyres. <i>Comm. prav. de eorum Actis, Reli-</i> <i>quiis, ætate, patria et ecclesia 613 ACTA ex MS.</i>	
6 Vincentius Ep. Theatinus <i>ex Calendario istius ec-</i> <i>clesiæ. Translato corporis Magdeburgum, inde</i> <i>Wratislaviam.</i>	629
1 Virianus Martyr <i>ex Ferrario</i>	56
3 Vivianus Martyr, <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
2 Vitalica Mart. <i>ex Mrol. Hieron.</i>	204
2 Vitalis, <i>vide Martyres Lugdunenses.</i>	166

W

Waccarus, <i>vide Bonifacius</i>	415
5 Walterus, <i>vide Bonifacius</i>	445
4 Warsenopha, <i>vide Sophia</i>	371
5 Wintrungus, <i>vide Bonifacius</i>	445
1 Wistanus e Regia Merciorum prosapia. <i>Comm.</i> <i>prav.</i>	

INDEX SANCTORUM.

<i>præv.</i> Circa ejus natales, cædem, miracula, cultum 83. <i>VITA ex legenda Joannis Capgravii</i> 83		1 Zenon M. <i>ex Eusebio et Hagiol. Habess.</i>	31
		3 Zetula Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	280
		5 Zoelus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	416
		1 Zozimus Martyr Antiochiæ <i>ex Mroll.</i>	42
		2 Zosimus, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	156
		2 Zoticus, <i>vide</i> Martyres Lugdunenses	156
		4 Zoticus Martyr <i>ex Mrol. Hieron.</i>	369
		6 Zoticus Martyr, <i>ex Martyrologiis</i>	622
Y. Z			
1	Y nicus, Ynigo, <i>vide</i> Eneco.	105	
2	Zacharias, <i>vide</i> Martyres Lugdun.	156	
6	Zenais M. <i>vide</i> Maria M.	611	
6	Zenais M. Taumaturga <i>vide</i> Maria M.	611	

INDEX CHRONOLOGICUS.

SEculo I.

Sanctus Philippus ex primis vii Diaconis 608
S. Clatens Ep. M. Brixia 368
S. Linus aliquis dicitur rexisse Ecclesiam Veson-
tinen. 670 e. *Atque exhinc vide Episcopos*
Vesontionenses Chronologice digestos.
68 Obiit S. Marcus Evangelista 611 a

SEculo II.

An. 104 S. Clarus dicitur ordinatus a S. Anacleto
Episcopus Lectorensis in Gallia 8 b
120 Africa conversa 13 d
127 S. Justus Episcopus Alexandrinus, 3 post
Marcum 610 c 611 a
134 Obiit ille 611 d
162 Sub Aurelio, Antonini filio, persecutio quinta
agitata, et Martyria in Galliis visa 13 e f
177 Persecutio magna : in qua passi Martyres
Lugdunenses 157
Passi SS. Pergentinus et Laurentinus Aretii
265

SEculo III.

S. Cæcilius Presbyter Carthagine in Africa
flore 264
Passi SS. Florentius et Socii Perusii 33
An. 217 Antoninus Caracalla Imperator vivere desiit
386 b
249 Passi sunt SS. Ammon et Ischyrius cum
sociis Alexandria 31 d
250 Septima in Christianos excitata persecutio
165 b
252 Sedecim millia Martyrum in Ægypto
32 d
253 Creatus est Imperator Valerianus deinde
persecutor 382 f
260 Martyrium subierunt SS. Rufina et Se-
cunda Virgines Romanæ 169 d
270 Cœpit imperare Aurelianus, movens in
Christianos persecutionem novam 267 c
273 Augustoduni passus est S. Symphorianus
40 a Byzantii SS. Lucillianus et Socii marty-
rium subierunt 268 d. Interamnæ etiam S.
Valentinus 80 d
274 Aurelianus Imp. devicto Tetrico tyranno
Christianos persequitur 39 f
265 Desinit ille imperare 267 f
282 Moritur Probus Imp. 382 f
284 Tanta inchoata est persecutio Alexandria
ut inde novam Epocham auspici sint Ægy-
ptii, Martyrum dictam 32 e
290 Martyres xx Tarsi in Cilicia 623 a b
291 Galerius Maximianus Cæsar persequitur
Christianos 375 c, sub eo S. Quirinus Epi-
scopus Martyr in Pannonia 373 e

SEculo IV.

Sub initium passi S. Proclus Miles Bononiæ
49 c, S. Firmus in Græcia 69 b c, S. Cre-
scentianus Tiferni 56 S. Secundus Ameriæ
in Umbria. 50
Sub idem tempus floruerunt SS. Leogontius et
Illidius Epp. Claremontani 416, S. Jovinus
Pictavis 71 c, S. Fortunatus Presb. Speleti,
72 b e S. Claudius Ep. Vienn. in Gallia
70 c
An. 302 Indicta persecutio Diocletiani et Maximi-
niani 380 c
303 Passus S. Vincentius Episc. Mevaniensis
in Umbria 613 a
305 Galerius Maximianus fit Imp. 375 c
308 S. Pamphilus Presbyter cum sociis patitur
Cæsareæ in Palestina 60 a
314 Concilio Arelatensi I interfuit Agrieius
Ep. Trevirensis 100 f
323 Passus S. Blasius Episcopus Sebastæ in
Armenia 312 b
324 Concilio Romano interest S. Martialis
Episc. Spoletanus 387 f
326 Inventa Crux Domini 678 e
328 Dorotheus Thebanus speluncam suam cœ-
pit incolere 583 c
340 S. Alexandre Constantinopolitano Ep. suc-
cedit S. Paulus 380 e
340 S. Paulus Episc. CP. ordinatur 17 b
340 Scripta fuit Epistola. Prima Julii Papæ
in causa Athanasii ad Orientales ; *sequentibus*
annis alie duæ 81 b
350 Creditur obiisse S. Martialis Speletinus
387 c
362 Dorotheus Episcopus Tyri, sub Juliano
Martyr 427 b e 582 c
370 circiter obit S. Optatus Milevitanus Epi-
scopus in Africa Scriptor 388 b
376 Obiit Geinsericus Rex Wandalorum in
Africa 431 e
385 Obiit S. Illidius Episcopus Claremont.
416 c
387 Obiit Constantinus Magnus Imp. 416 c
393 Silvestrius Hieroselymorum Ep. obit 582 f
395 Gothi depopulantur Europam : transfertur
corpus S. Quirini Martyris 373 a
395 Theodosius senior Imp. obit : sub hoc vixit
T. Alenius Ab. Ægyptius 390 e
397 Obiit S. Martinus Ep. Turonensis 288 a

SEculo V.

An. 406 Diogenianus Episc. Albiensis 10 e
408 Imperare cœpit Theodosius Junior 671 f
423 Vivere desiit Honorius Imp. 671 f
430 Moritur S. Caprasius Ab. Lerinensis 75 c
433 S. Maximus fit Ab. Lerinensis 677 e
439 Capta a Wandalis Carthago 431 c
449 Moritur S. Hilarius Ep. Arelatensis 75 e
450

INDEX CHRONOLOGICUS

450 Obiit Theodosius Juniar Imp. 390 e
 451 Concilio Chalced. subscripsit Macarius
 Episcopus Aenonensis 393 e
 455 Geinsericus Rex Wandalorum Siciliam et
 Italiam depopulari cœpit 431 e
 480 Regnare cœpit Chlodoveus I Rex Franciæ
 288 a
 484 Natus S. Claudius Episc. Vesontion. 634 f
 584 S. Eugenius Carthaginensis Episcopus re-
 legatur 15 e
 493 Theodoricus Ariannus factus R. Italiæ
 633 d.
 496 Anemius Carthaginensis Episc. subscripsit
 eundam Synodicæ 15 de, et obtigit Chlodoveo
 Regi Francorum victoria de Alamannis, qua
 conversus est 287 e
 499 Celebrata Romæ Concilia, quibus subscri-
 psit Innocentius Ep. Mevaniensis 613 b
 500 Celebrato Romæ Concilio subscribitur S.
 Quintus Episc. Theatinus. 679 c

SECCULO VI.

Floruerunt S. Chrothildis Regina 290 c. Rona-
 nus Episc. et Eremita in Britannia Armo-
 rica 89 c. et S. Lifardus atque Urbicius
 Abbates Magdunenses in Gallia 291 c
 509 Obiit Clodoveus Rex Franciæ 285 f
 515 Fundatum monasterium Agaunense a S.
 Sigismundo Rege Burgundionum 662 e
 516 S. Claudius electus Ep. Vesontion. 634 f
 517 Concilio Epaon. sub S. Avito Ep. Viennensi
 subscripsit S. Claudius 634 f
 520 S. Octavianus, Justus et Clemens credun-
 tur Volaterras advenisse 441 a
 523 S. Claudius fit Monachus in Monasterio
 Jurensi S. Eugendi 635 a
 526 Obiit Theodericus Arianus Rex Italiæ
 633 e
 S. Claudius factus Abbas Jurensis 635 a
 527 Imperare cœpit Justinianus 431 c
 Injurius Ep. Thronensis interfuit Concilio 2
 Aurelianensi 290 c
 541 Totilas regnum Gotthorum accipit 431 b
 Injurius Ep. Turonensis; cum Marco Epi-
 scopo Aurelian. in Concilio 4 Aurelianensi
 290 c 292 e
 542 S. Proculus Episc. Martyr Bononiæ sub
 Totila 77 c f
 544 S. Florianus Hispalensis Episcopus Martyr,
 sub eodem 633 c
 570 Irruptio Longobardorum in Italiam 738 e
 571 Obiit S. Gallus Claromont. Ep. 425 d
 576 Obiit S. Germanus Ep. Parisiensis 711 b
 579 Per Longobardos devastata Volaterra,
 deinde ab Hungaris incendio consumpta
 441 e
 581 Moritur S. Domnolus Ep. Cenomanen.
 699 a Mortuus S. Claudius Ep. Vesontion. et
 Abbas Jurensis 635 a
 584 Chilpericus Rex Francorum obiit 711 b
 586 Baudegisilo Episcopo Cenomanensi, succe-
 dit S. Bertichramnus 699 b
 588 Constantinus Cornubiæ Regulus ad me-
 liora conversus 400 b
 579 Concilio Toletano interfuit Sergius Ep.
 Carcassonensis 284 c
 591 S. Adelbertus factus Episcopus Comensis
 302 a Fundatum Monasterium Luxoviense 676 b
 593 S. Guntranus Rex Burg. moritur 699 e
 595 Obiit S. Gregorius Turonensis 449 I
 596 Regnare incipit Theodoricus Rex Franco-
 rum 678 a

597 S. Augustinus venit in Angliam 486 d
 608 Clotharius Rex Franciæ totum pene re-
 gnum amittit. 703 b

SECCULO VII.

Sec. VII initio S. Molocus, Ep. in Rossia Scotiæ
 provincia 24
 Vixit S. Gudwalus 716 c. Item S. Algisus
 222
 613 Clotharius Rex Franciæ regnum suum re-
 cuperavit 703 b
 615 Obiit T. Adelbertus Ep. Bomensis 302 a
 616 S. Bertichramnus Cenomanensis testamen-
 tum condit 699 e
 618 Dicitur obiisse S. Coemginus Ab. Hibern.
 303 c
 619 Bertetrudis Reg. Franciæ moritur 705 c
 623 Obiit S. Gervallus Episcopus Aletensis 705 c
 Item S. Bertichramnus Ep. Cenoman. 700 b
 628 S. Anastasius in Assyria Passus 78 a
 636 Rotharius Christianus regnum Longobar-
 dorum adipiscitur 738 e
 638 Sigebertus R. in Anglia obiit, Clodoveus II
 apud Francos regnare incipit 219 e
 657 Fundatum Corbeense in Gallia monaste-
 rium 219 e
 657 Obiit S. Bavo confessor Gandavi 486 c
 662 Mortuus Genesis Ep. Claromont. 316 a
 668 Mortuus S. Eata Ep. Lindisfarn. 608 d
 691 Commissum prælium Textriciense, quo a
 Pippino Heristello superatus est Theodoricus
 Rex Franciæ 681 a
 693 Berchtwaldus factus Ep. Cantuar. 458 b

SECCULO VIII.

1 Turiavus Ep. in Britannia floret 13 f
 Macedonia cum quibusdam provinciis adjacenti-
 bus, a Romano Patriarchatu ad CP. abstracta
 41 f A Carolo Magno translatae Burdegalam
 Reliquiæ S. Clari Ep. et Sociorum 8 f
 705 Berwaldus creatur Ab Glaston. in Angl.
 458 c
 708 Constructum monast. Evesham. in Angl.
 84 f
 712 Cœpit regnare Luitprandus R. Longob.
 458 c
 716 Bellum gestum inter Ratbodum Regem
 Frisonum et Carolum Martellum 447 a
 719 S. Bonifacius a Gregorio II Missus in Ger-
 maniam Apostolus 458 c. interim Rathodus
 Rex Frisiæ paganismo immoritur 447 b 458 c
 720 Mauri occupant Hispaniam 498 f
 723 Ordinatur Ep. S. Bonifacius 462 a 479 f
 731 Moritur Brechtwaldus Ep. Cantuar. 458 b
 735 Mortuus Eudo Dux Aquitaniæ 677 c et
 Venerabilis Beda vitam finit 449 a
 736 Burgundia a Saracenis vastatur 677 c
 737 Deleti intra Gallias Saraceni 677 c
 738 Ultima vice Romam it S. Bonifacius 462 e
 739 Odilo Dux Bav. succedit Hugiberto 462 e
 741 Obiit Carolus Martellus, succedunt Carolo-
 mannus et Pippinus filii 447 e 452 b 462 f
 743 Luitprandus Rex Longobardorum Evasio
 II Ep. Astensi diœcesim auget 135 d: obiit
 ipse 458 c
 744 Mortuus S. Willibrordus 447 e Fuldense
 monasterium fundatum a S. Bonifacio 480 e
 747 Mortuus Wigbertus Ab. Frislarum. 479 f
 Carolomannus in Cassino fit monachus 447 e
 750 Coronatur Pippinus Rex a S. Bonifacio
 jussu Zachariæ Papæ Rex Franc. 480 a b c d e
 751

- 751 Moritur Burchardus Ep. Herbipolen. 479 f
 752 Consecratur S. Rutgangu Ep. Meten. 468 c
 754 Pippinus a Stephano Papa iterum coronatur cum filiis Carolo et Carlomanno 452 a
 Martyr in Frisia obit S. Bonifacius cum sociis. Vitæ ejus Chrotaxim habes 447 et seq.
 755 Celebrata translatio S. Germani Paris. 711 a
 771 Obit Carlomannus Junior, frater Caroli Magni 459 b
 775 Natus CP. S. Hilarion Junior 748 e
 779 Moritur S. Sturmias Ab. Fuldensis 482 c
 783 Widikindum et Saxones Carolus Magnus prælio vincit 490 e
 790 Natus S. Aldricus Ep. Senonensis 740 c
 795 Hathumarus consecratur primus Episc. Paderbornensis 503 c. S. Hilarion Junior ingreditur Monasterium 747 e. *Seculo viii vel ix* Corpus S. Florentii M. delatum Perusiam. 33 c

SEculo IX.

- Pro immunitate Ecclesiæ moritur S. Alexander Ep. Fesulanus 739 f. Item S. Stephanus Ep. Noralæ in Suecia 226
 802 Nicephorus Imp. regnare incipit 748 e
 804 Mortuo S. Alcuino succedit Singulfus Abbas, S. Aldricus fit Monachus 740 b c. Hathumaro Paderborn. succedit Baduradus 503 e
 806 S. Nicephorus factus Patriarcha CP. 748 e
 807 S. Hilarion Junior factus Hegumenus 748 c
 811 Nicephorus Imp. regnare desinit 748 c
 811 Floruit et Testamento Caroli Magni subscripsit Bernowinus Episcopus qui videtur Arvernensis fuisse non Vesontionensis 14 d f
 814 Carolus Magnus Imp. moritur 460 f 503 f
 Leo Armenus Imperator CP. furit contra sacras imagines 748 c
 816 Witlasius in Mercia regnare incipit 83 a
 817 Hilduinus factus Ab. Suession. 178 c
 818 Hieremias Archiep. Senonensis Electus 740 b
 Ratgarius Ab. Fuldensis depositus 451 d
 820 Occisa Leone Armeno Michael Balbus imperium suscipit 548 f
 Fundatum monasterium Corbeiense in Sax. 226 a
 822 Corpus S. Lucii Papæ translatum ad Ecclesiam S. Cæciliæ 216 e
 Moritur Ægil Abbas Fuldensis 483 a. Rabanus succedit 449 b
 Angilbertus Archiepiscopus Mediolanensis et forsan alter ejusdem nominis florent 373 d
 826 Institutus Episcopatus Hamburg. 917 f.
 Reliquiæ S. Sebastiani illatæ in Ecc. S. Medardi 201 e
 827 Translatæ Reliquiæ SS. Marcell. et Pet. 176 c
 S. Aldricus factus Abbas Ferrariensis 740 d
 828 Allatæ Gandavum ad S. Bavonis Reliquiæ SS. Marcellini et Petri 175 b, 196 e, nec non et Trajectum 199 c. S. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus obit 748 e
 828 SS. Marcellini S. Petri MM. Reliquiæ Gandavum translate 1 * f, 2 * b
 828 Theophil. Constantinop. imperare cœpit 748 b. Mortuo Hieremiæ Senonensi Archiepiscopo succedit S. Aldricus 740 d
 829 S. Anscharius legatus in Suecia 226 a
 830 Reliquiæ SS. Proti et Hyacinthi atque Junii T. I

- Hermetis translate Mullinbemium ad Einhardum 201 f Hilduinus Ab. in exilium missus hoc anno 180 b ab eodem revocatur an. 180 b
 835 Concilio apud Theodonis-villam interfuit Baduradus Paderborn. 503 a
 839 Witlasius Rex Merciæ moritur, succedit ei Berthulphus frater 83 b c
 830 Obit S. Agobardus Archiep. Lugdun. 737 c d
 841 Obit Theophilus Imp. Iconoclasta 748 a
 Commissa pugna Fontanetica, Carolus Calvus regnum dividit : moritur S. Aldricus Archiepiscopus Senonensis 740 f
 842 Religio catholica restituta contra Iconoclastas per Theodoram Augustam 746 c.
 Hilduinus sepultus in Abbacia S. Medardi 180 b. Extractum monasterium Bonæ-vallis 175 f
 843 S. Anscharius Sueciam convertit 226 b
 845 Obit S. Hilarion junior 746 b
 847 B. Rhabanus creatur Archiepiscopus Moguntinus. 469 e, 483 d
 849 Martyrio affectus S. Wistanus Episc. in Anglia 83 b e
 851 Cordubæ in Hispania sub Saracenis passus S. Isaac Monachus 317. Item S. Sanctius 317 f
 852 Post Bertulphum Burrhedus ultimus Rex Merciorum regnare cœpit 83 c
 855 S. Aldricus Ep. Cenomana. moritur 699 d
 856 Moritur B. Rabanus Moguntinus 469 d
 865 Obit S. Anscharius Archiep. Bremensis 528 b
 Consecratur Adalgarus Ep. Eduensis 674 c
 873 Ædificata ecclesia cathedralis Coloniae a Williberto Archiepiscopo 856 c
 874 Huoggi factus Abb. Fuldensis 483 f
 877 Obitus Luthardi Paderborn. Ep. 505 a, 507 f
 887 Bernuinus Viean. Archiepisc. in Synodo Cabilonensi 163 f
 888 Regnare cœpit Arnulfus Rex 485 f
 888 Obit Adalgarus Archiep. Bremen. 229 e
 893 Carolus simplex regnare cœpit in Francia 9 d
 899 Obitus Arnulfi Regis Germ. 486 a
 900 Obit Bisepisc. Paderborn. 503 a
 Circa 900 in Eccl. S. Proculi illatum corpus ejus, cum alterius Proculi Reliquiis 78 e

SEculo X

- Russi ad fidem conversi a Græcis 131 b
 906 Hungari vastant Saxoniam 530 e
 912 Obit Huoggi Ab. Fuldensis 486 a
 915 Obit Hugo Archiepisc. Brem. 229 a
 916 Hungari iterum vastant Saxoniam 530 e
 917 Baldricus fit Archiep. Ultraject. 730 e
 919 a Norm. Clarom. eversa Eccl. S. Illidii 416 f
 927 S. Gerardus Ab. Blandin. 730 e
 932 Ingrannus Episc. Laudun. 202 f. Rodolphus regnare cœpit in Gallia 9 d, et Buroldus Episc. Lanson. consecratur 622 c
 936 Ethelstanus Rex Ecclesiam exstruit S. Petroco 391 f. Obit Unni Bremensis Archiepiscopus 503 b
 938 Fundatum monasterium S. Mauriti Magdeburgi 902 a
 944 SS. Ansberti, Vulfranni, Wandregisili, Condedi celebrata Gandavi translatio 730 f
 946 Obit S. Lucas Stylita 235 a

INDEX CHRONOLOGICUS

- 950 Hugo Episc. Carnot. instaurat monasterium S. Petri in valle 355 c d
- 954 Lotharius coronatur Rex Francorum 730 f
- 955 SS. Gudwili, et Bertulphi Reliquiæ allatæ Gandavino 717 f
- 958 An institutus sit Episcopus Misnensis et non potius decennio post 37* d
- 960 Ab hoc anno apud Habessinios familia Zachæa Imperium tenuit 606 f
- 962 Otto Magnus Imperat. Volaterræ mœnia restaurat 441 f
- 963 Conflagravit Eccl. S. Pauli Romæ 23 b c
- 966 Cœpit converti Polonia 903 a
- 968 Ordinatio S. Adalberti primi archiepiscopi Magdeburgensis 38. Fuerint ne ante illum annum Episcopatus in Polonia Magdeburgensi non subjecti 41 *
- 969 Joannes Zimisceus factus Imperator CP. 585 f, S. Forannanus Ab. Valciodor. 216 f
- 970 Athelbertus Archiep. i Magdeburgensis 903 d Corpus S. Adalgisi translatum in monasterium S. Michaelis 216 f
- 972 Moritur Otto I Imp. succedit Otto II filius ejus 995 e f
- 977 Obiit Baldricus Archiep. Ultraject. 730 e Willigisus fit Archiep. Moguntinus 469 e
- 978 Translatum corpus S. Hilarii Episcopi Carcasson. 284 e et 970, Translatæ Aronam Reliquiæ SS. Gratiniani et Felini 24 a
- 982 Wungerus Episc. Posnan. 907 d. Obiit Otto Dux Baviariæ et Sueviæ 505 e. Item Jordanus Episc. Posnaniensis 903 b
- 983 Otto II Imp. obiit eique succedit Otto III 504 d. 907 c. Item Folcmarus Ep. Paderborn. 505 b
- 994 Odilo fit Ab. Cluniacensis 692 d
- 996 Martyrio coronatur S. Adelbertus Episc. Pragensis 507 f, 907 c
- 998 Obiit Hugo Capetus auctor 3 stirpis Regiæ in Francia 423 e
- Exeunte secula x florent. S. Gaudentius in Dalmatia 131 c, et in Aquitania Guilielmus Ferrei-brachii Dux 97 e, atque S. Colmocus, seu Colmus in Scotia sub Rege Kennetho III 748 c
- 1000 Conflagravit civitas Patherbromn. 506 b
- 1019 Thietmaro Episc. Merseburg. successit Bruno 928, et obiit S. Heimeradus Presb. 530 f
- 1020 S. Symeon Peregrinus cum Cosma socio Engolismis transit 89 e
- 1031 Terræmotus magnus in Bavaria 533 c
- 1022 Obiit Sancius Comes Dominus Castellæ, Mon. Onniensis fundator 105 e. Item Thiederius Monasterien. Ep. cui succedit Sigifridus Ab. Magdeburg. 533 c. Et Thiederico Mindensi sufficitur Albericus, sed non consecratur 533 c
- 1023 Obiit Dietmarus Ep. Osnaburg. 50 f b et Gero Archiep. Magdeburg. 913 a cui successit Hunfridus, Dietmaro autem Hunfredus : Item Arnoldo Halverstad. Brantoch, et Bernardo Aldenburgensi Reinholdus 533 c
- 1026 Synodus provincialis Moguntina sub Arribone Archiep. in Selingenstat 537 c. Moritur Richardus II Dux Britanniæ 89 f, et Bruno Episc. Tullensis consecratur 633 a
- 1027 Conradus Salicus Imp. coronatur 538 f
- 1028 Restauratum mon. Columbense a Fulberto Ep. Carnot. 355 d. Obiit Garzias Comes ultimus Castellæ ejusque possessionem adit Sancius Rex Arragoniæ 105 f
- S. Symeon Treviris includitur turri Portæ Nigræ a Poppone Archiep. 89 f, et mortuo Richardo III Duce Normanniæ successit Robertus frater 89 e
- 1029 Reformatur monast. Onniense 89 e, 106 d, et obiit Urwanus Archiep. Bremensis 511 b
- 1030 Guilielmus dictus Brachium ferreum Dux Aquitaniæ obiit 89 c, et Gutfredus Ep. Volaterranus oratoria SS. Justi et Clementis reedificat 432 b 441 f
- 1031 Bruno Ep. Augustanus frater S. Henrici Imp. moritur 508 c
- 10 2 Obiit Rudolfus III Rex Burgund. 224 d, 404 b
- 1033 Lotharius coronatur Imperator 908 f
- 1034 Translatæ Reliquiæ S. Adalberti et aliorum Sanctorum ex Polonia Pragam 507 f
- 1035 Mortuo Sancio Rege Hispaniæ regnare ceperunt filii ejus Garzias et Ferdinandus 119 b
- S. Guido fit Ep. Aquensis 224 e. S. Symeon Treviris reclusus obiit 90 e
- 1037 S. Eneco factus Abbas Onniensis 104 b
- 1039 Mortuo Conrado, Henricus III Rex Germaniæ regnat 4 f
- 1042 Canonizatur solenniter S. Symeon a Benedicto IX, primus, quod sciatur post S. Udalricum Episc. 85, et Gomesius Ep. Burgensis interest Concilio Usillensi 116 e
- 1043 vel sequenti, Adalwardus senior ordinatur Sueciæ Apostolus 226 f
- 1044 Moritur Richardus Abbas S. Vitoni 89 d et fundatur Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam 321 a
- 1045 Heribertus Archiepisc. Mediolan. obiit 373 d
- 1046 Translatio Beatorum Drithmari et Luidolfi Abbatum Corbeicæ Saxoniciæ 528 c
- 1051 Obiit Huneridus, sive Menfridus Archiepiscop. Magdeburg. 913 b. Item Rodulfus Episc. Paderbonensis 530 c
- 1052 Halinardo Archiep. Lugdun. succedit Hunbertus, sen Gaufridus 684 c et moritur S. Atto Episc. Gotholanensis 111 a
- 1053 Wolfgangus Ab. Abdinghosensis obiit 530 c et Victo ac mortuo Garcia, filio Sancii Castellæ R. bellum inter fratres finitur 112 f
- 1054 Coronatur S. Henricus Imp. 224 f, et B. Bernulfus Ep. Trajecten. moritur 834 b
- 1055 S. Anno creatur Colonien. Archiep. 126 f
- 1056 S. Anselmus Episc. Lucensis 321 b

SEculo XI

- 1001 Otto III Imp. veneno perit 506 e
- 1002 Obiit Wotoloffus Episc. Osnaburg. 508 b
- 1008 Ob. Ansfridi Episc. Ultraject. 510 f
- 1009 Wiperto Merseburg. Episc. defuncto successit Thietmarus 911 e, et Alfkeri Ab. S. Joannis Bapt. Magdeburg. Sigefridus 911 e. Bruno, frater S. Henrici. fit Episc. Augustanus 508 c. et obiit Retharins Episc. Paderborn. 507 b, succedit ei S. Meinwercus 508 c
- 1011 Willigiso Archiep. Mogunt. succedit Erkinbaldus Ab. Fuldensis 469 d
- 1012 Obiit Tagmo Archiepisc. Magdeburg. 908 e Item Wungerus Episc. Posnan. 903 b: et Tiferi celebratur translatio S. Floridi et aliorum SS. Martyrum 571 e
- 1013 S. Lubentio Archiep. Bremen. succedit Unwanus 510 a
- 1014 Coronatus S. Henricus Imperator 512 b Petrus Derthonensis Episcopus eligitur 224 e f
- 1013 Inchoatur monasterium Abdinghoffense a B. Meinwercio 523 c
- 1016 Obiit Megingaudus Archiep. Trevir. 527 f
- 1018 Heribertus Archiepisc. Mediolan. 373 d
- 1019 Thietmaro Episc. Merseburg. successit Bruno 928, et obiit S. Heimeradus Presb. 530 f
- 1020 S. Symeon Peregrinus cum Cosma socio Engolismis transit 89 e
- 1031 Terræmotus magnus in Bavaria 533 c
- 1022 Obiit Sancius Comes Dominus Castellæ, Mon. Onniensis fundator 105 e. Item Thiederius Monasterien. Ep. cui succedit Sigifridus Ab. Magdeburg. 533 c. Et Thiederico Mindensi sufficitur Albericus, sed non consecratur 533 c
- 1023 Obiit Dietmarus Ep. Osnaburg. 50 f b et Gero Archiep. Magdeburg. 913 a cui successit Hunfridus, Dietmaro autem Hunfredus : Item Arnoldo Halverstad. Brantoch, et Bernardo Aldenburgensi Reinholdus 533 c
- 1026 Synodus provincialis Moguntina sub Arribone Archiep. in Selingenstat 537 c. Moritur Richardus II Dux Britanniæ 89 f, et Bruno Episc. Tullensis consecratur 633 a
- 1027 Conradus Salicus Imp. coronatur 538 f
- 1028 Restauratum mon. Columbense a Fulberto Ep. Carnot. 355 d. Obiit Garzias Comes ultimus Castellæ ejusque possessionem adit Sancius Rex Arragoniæ 105 f
- S. Symeon Treviris includitur turri Portæ Nigræ a Poppone Archiep. 89 f, et mortuo Richardo III Duce Normanniæ successit Robertus frater 89 e
- 1029 Reformatur monast. Onniense 89 e, 106 d, et obiit Urwanus Archiep. Bremensis 511 b
- 1030 Guilielmus dictus Brachium ferreum Dux Aquitaniæ obiit 89 c, et Gutfredus Ep. Volaterranus oratoria SS. Justi et Clementis reedificat 432 b 441 f
- 1031 Bruno Ep. Augustanus frater S. Henrici Imp. moritur 508 c
- 10 2 Obiit Rudolfus III Rex Burgund. 224 d, 404 b
- 1033 Lotharius coronatur Imperator 908 f
- 1034 Translatæ Reliquiæ S. Adalberti et aliorum Sanctorum ex Polonia Pragam 507 f
- 1035 Mortuo Sancio Rege Hispaniæ regnare ceperunt filii ejus Garzias et Ferdinandus 119 b
- S. Guido fit Ep. Aquensis 224 e. S. Symeon Treviris reclusus obiit 90 e
- 1037 S. Eneco factus Abbas Onniensis 104 b
- 1039 Mortuo Conrado, Henricus III Rex Germaniæ regnat 4 f
- 1042 Canonizatur solenniter S. Symeon a Benedicto IX, primus, quod sciatur post S. Udalricum Episc. 85, et Gomesius Ep. Burgensis interest Concilio Usillensi 116 e
- 1043 vel sequenti, Adalwardus senior ordinatur Sueciæ Apostolus 226 f
- 1044 Moritur Richardus Abbas S. Vitoni 89 d et fundatur Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam 321 a
- 1045 Heribertus Archiepisc. Mediolan. obiit 373 d
- 1046 Translatio Beatorum Drithmari et Luidolfi Abbatum Corbeicæ Saxoniciæ 528 c
- 1051 Obiit Huneridus, sive Menfridus Archiepiscop. Magdeburg. 913 b. Item Rodulfus Episc. Paderbonensis 530 c
- 1052 Halinardo Archiep. Lugdun. succedit Hunbertus, sen Gaufridus 684 c et moritur S. Atto Episc. Gotholanensis 111 a
- 1053 Wolfgangus Ab. Abdinghosensis obiit 530 c et Victo ac mortuo Garcia, filio Sancii Castellæ R. bellum inter fratres finitur 112 f
- 1054 Coronatur S. Henricus Imp. 224 f, et B. Bernulfus Ep. Trajecten. moritur 834 b
- 1055 S. Anno creatur Colonien. Archiep. 126 f
- 1056 S. Anselmus Episc. Lucensis 321 b

- 1057 Obiit S. Eneco Ab. Onniensis 107 c
 1058 Conflagrat civitas Paderbor. 529 d, et Raimberto Ab. S. Clementis Volaterræ defuncto subrogatur Andreas 434 b. Einhardus Episcopus Spirensis ordinatur 126 f
 1059 Inauguratur Philipp. I. R. Franc. 355 c, 684 b
 1063 Egilhardo Magdeburg. Archiepisc. succedit Wezilo sive Wernherus 913 c
 1066 Eberardus Archiep. Trevirensis moritur, eligitur S. Conradus Præpositus Coloniensis 126, qui mox martyr obit 128
 1067 Moritur Einhardus Episc. Spirensis 126 f
 1068 Translatæ Reliquiæ S. Crescentini Mart. Tiferno Urbinum 57 c
 1069 Philippus I Rex Franciæ confirmat fundationem monasterii Pontisarensis 355 c
 1070 Reliquiæ SS. Marcellini et Petri Gandavo translatæ ad monasterium Hasnoniense, opera Balduini Montensis Comitis Flandriæ et Hannoniæ 197 e. Moritur S. Guido Episcopus Aquensis 223 a
 1070 SS. Marcellini et Petri MM. Reliquiæ Hasnoniæ in monasterio elevatæ 3 * f
 1072 Obiit S. Adalbertus Archiep. Bremensis 223 a et Theodoricus Comes Luxemburgensis, qui S. Conradum interfici jusserat, naufragio perit 130 c. Burchardus eligitur Basileensis Ep. 685 b
 1073 Defunctus S. Dominicus Silensis 112 f
 1075 Moritur S. Anno Coloniensis Archiep. 136 f
 Item Gaufridus seu Humbertus Episc. Lugdunensis 684 d. Scemenus Aucensis, Burgos translatus, utrumque episcopatum conjungit 115 d
 1077 Obiit Petrus Derthonensis Episc. 224 f. Ecclesia S. Thomæ consecratur a Bonizone Ep. Sutrinus 167 d, et Gebuinus eligitur Episcopus Lugdunensis 655 b
 1079 Obiit Hildolfus Coloniensis Archiep. 837 d
 1080 Nativitas S. Norberti institutoris Ord. Præmonstratensis consignari potest. 26 * f
 1081 Radulphus fit Archiep. Turonensis 297 a, et Alexius Comnenus Imp. CP. 240 d
 1082 Arnaldus Episc. Cenomani. moritur 699 a
 1085 Nascitur S. Norbertus Sanctis in Clivia 788 c
 1090 Theodoricus Episc. Virdunensis moritur 123 c
 1091 Edificatur Ecclesia S. Mariæ Brugis 487 e
 1093 Guilielmus de Monteforti fit Ab. Beccensis 355 d, et floret Richardus Episc. Centumcellensis et Bleranus 34 e
 1094 Obiit S. Nicolaus Peregrinus Trani in Apulia 229 c
 1095 S. Agapitus Medicus in Russia 431 f
 1099 Burchardus creatus Traject. Episcopus 834 b
 Joannes 2 Episcopus Aurelianensis 297 a
 Capta Hierosolyma a Christianis 437 f
 1100 Elevatæ Reliquiæ BB. Ludolfi et Drutnari Abb. Corbeiensium a Marquardo Episc. Osnaburgensi 229 f
 1100 Fredericus factus Colon. Archiep. 810 e
Secul XI on XII. S. Petrus Spina Ord. S. Basilii monachus 16
 SECULO XII
 Floruit et obiit S. Morandus in Suntgovia Monachus 332 a
 1101 Leimarus Archiep. Bremen. obiit 228 a. Nascitur Theobaldus Magnus Com. Blesen. 854 c
 1102 Miraculose translatus corpus S. Adami Conf. Gultonisii in Samnio 330 f
 1103 Gualo vel Walo Ep. Parisiensis 297 a
 1104 Translatio Corporis S. Lifardi. Dedicatio ecclesiæ Magdunensis 204 a, 295 d
 1105 Hartwicus Ep. Ratisponensis 830 b
 1106 Probatore Paschale II monast. Altkirchense datur Benedictinis 334 e
 1106 Paschalis II Papa consecrat Ecclesiam S. Ildidii Claremont. 416 f. Mortuus Philippus I Rex Franciæ 355 c
 1107 Joannes factus Abbas Onniensis 107 a
 1109 Obiit S. Dominicus Calceatensis 116 b
 1111 Joanni Ab. Onnien. successit Dominicus 107 a
 1112 Obiit Burchardus Episc. Trajectensis 833 f
 1113 Monachi SS. Justi et Clementis Volaterris assumunt habitum Camaldulensium 441 f. Ordinatur Bartholomæus Laudunen. 821 a, Tanchelmus anathemate damnatus, Brugis ejcitur 833 e
 1115 Obiit Dominicus, Abbas Onniensis 107 a et Ven. Hildegurgis vidua Pontisare 723 f. Occiditur Tanchelinus hæreticus 833 f. Burchardus creatur Ep. Cameracensis 817 c
 1116 Godefridus alias Gaufridus factus Episcopus Carnotensis 854 c
 1118 B. Hugo S. Norberto se jungit 816 a
 1119 Obiit Radulphus Archiep. Turonensis 297 a
 1119 Crescentius Card. diaconus SS. Marcellini et Petri, horum ecclesiam a fundamentis restituit 7 * 2
 1120 S. Norbertus venit Præmonstratum 297 c
 Synodo Suession. Petrus Abailardus fidei hæreses suas abjurat 803 e
 1121 Godefridus Comes Namure. tradit S. Norberto Eccl. Floreffiensis 823 a Præmonstratum datur eidem Sancto a Bartholomæo Episcopo Laudun. 864 b
 1122 Henric. Sanglier factus Archiep. Senon. 751 d
 1124 Antuerpiani venit ad destruendam Tanchelini hæresim S. Norbertus 897 eique traditur Ecclesia S. Michaelis, Canonicis ad S. Mariæ migrantibus 921 a
 1125 Lotharius Dux Saxoniae eligitur Rex Romanorum 838 b
 1125 An S. Norbertus fit Archiepiscopus ab Udono Ep. Citicensi ordinatus 54 * a
 1126 S. Norbertus fit Archiep. Magdeburg. 897
 Hartwico Ep. Ratisp. 830 a succedit Canon 810 f
 1127 Mortuus B. Godefridus Cappenberg. Ordinis Præmonstratensis 828 e
 1129 S. Norbertus Eccl. S. Mariæ Magdeburgi tradit Præmonstratensibus 856 f
 1130 Crescentius succedit Rogerio in Episcopatum Volaterranum 432 d, 438 c
 Rogerius coronatur Rex Siciliæ 516 e Moritur Canon Ratisponensis 810 e
 1131 Milo creatus Episcopus Taruanensis 813 f
 1131 Obiit Burchardus Ep. Cameracensis, ut nihil decernere potuerit biennio post in favorem monasterii Tongerloani 30 * a
 Moritur Fredericus Colon. Archiep. 810 e
 1132 Electus Albero Trevirensis Archiep. 836 f
 Frederico Coloniensis suffectus Bruno 852 d
 Gislebertus fit Ab. S. Petri Gandavi 717 b 736 e
 1133 Lotharius Imp. Coronatur 838 b 843 a b
 1133 Disceptatur Romæ coram Papa et Imperatore inter Abbatem Fuldensem et Archiepiscopum Magdeburgensem Norbertum de primatu sedendi 50 * a Item, Epistola Innocentii Papæ II, confirmans Archiepiscopis Magdeburgensibus jus Sedis in Episcopos Polonorum 50 * e

INDEX CHRONOLOGICUS

1134	Obit S. Norbertus Magdeb.	897	1	843	b
		914	c		
1134	Obiit, S. Norbertus ex Epitaphio, ipsi posito Magdeburgi	36	*	c	
1135	Ugo Ep. Cenomannensis ordinatur	699	c		
	Ornulfus fit Abbas Dei-loci	751	d.	Alphonsus	
	coronatur Imp. Hispaniæ	257	a		
1137	Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam data Canonicis Regularibus	321	a		
1138	Gaufridus Ep. Carnot. obit	854	c.	Item Gisle-	
	bertus Ab. S. Petri Gandavi	717	b	736	e
	et Hugo Ep. Coloniensis, cui succedit Hi-				
	dolfus II	857	d	Item defuncto Simone Ab-	
	bate S. Bertini electus Leoninius	851	d,		
	atque S. Waltmanno Abbate S. Michaelis				
	• Antuerp. Emelinus	839	f		
1139	Moritur Crescentius Ep. Volaterr.	432	e		
1140	Obit Boleslaus Dux Poloniæ, eligitur Uladis-				
	laus	630	e	Invenitur corpus S. Clementis	
	Conf. Volaterræ	442	d	Itero Romæ corpora	
	SS. Cornelii Papæ et Quirini Episc. trans-				
	feruntur ad ecclesiam S. Mariæ trans Ti-				
	berim	373	a	446	f
1141	Falco factus Abbas Cavensis	606	f		
1142	Trani elevatæ Reliquiæ S. Nicolai Peregrini				
	246	a,	Item in mon. Oaniensi SS. Eneconis,		
	Acti atque Tigridiæ per Petrum II Ep.				
	Burgen.	418	b		
1144	Obit Alberto Ep. Virdun. 804	c,	et Henricus		
	Sauglier Archiep. Senon.	751	d		
1145	Corpus S. Vincentii Ep. Teatini traditur Pe-				
	tro Principi Polono	630	c	Uladislaus Dux	
	Poloniæ cum uxore ejicitur	631	a	d	
1146	Falco Abbas Cavensis moritur	606	f	et Boles-	
	laus Crispus fit Dux Poloniæ	631	d,	Ma-	
	nasses creatur Ep. Aurelian.	292	b		
1149	Hartwicus ordinatur Archiepisc. Bremensis				
	227	f,	et Ado II Abbas Jurensis	643	e
1150	Bartholomæus Laudunensis relicto Episcopatu				
	fit monachus	821	e	853	b.
	Obit Albæ-				
	Pompeiæ S. Theobaldus	132	b.	Guilielmus	
	R. Siciliæ coronatur	546	f.	Fundatur mon-	
	nast. Novem-fontium a S. Gilberto	750	c		
	qui illuc immigrat anno sequ.	751	f		
1152	Celebratum Concilium in Hibernia, et decla-				
	rati quatuor Archiepiscopi, Ardmachanus				
	autem Primas	404	a		
1153	Obit Gualterus Episcopus Landun.	831	f		
1154	Obit Rogerius Rex Siciliæ	546	e,	et Erfur-	
	tum transferuntur Reliquiæ SS. Adelarii et				
	Eobani martyrum	487	a		
1155	Coronatur Imp. Fredericus Ænobarbus	635	b		
1159	Moritur Milo Episc. Taruanensis	813	f		
1160	Ado II Abbas Jurensis exauctoratur	643	e		
1162	Magna fames per Italiam	757	f		
1163	Obiit S. Joannes Erem. Presb. Urticæ in Ca-				
	stella	256	b,	et Leonius Abbas S. Bertini	
	in Flandria	851	d		
1164	Mortuus Hugo Ab. Præmonstrat. II	817	d		
1166	Obit Guilielmus Rex Siciliæ	546	f		
1171	Obit Otta Frater Godefridi Cappebergensis				
	Præpositus monasterii	829	f		
1174	S. Hugo fit Episc. Volaterræ	432	c.	Funda-	
	tur Hospitale B. Gerardi Modoetiæ	756	a		
1175	B. Petrus Tarentasiensis Archiep. obit	690	b		
1177	Furto sublatum Corpus S. Petroci ex mon.				
	Bominensi, restituitur jussu Henrici II Re-				
	gis Angliæ	392	b		
1178	Raynaldus e Carthusiano factus Episc. Belli-				
	censis	690	d	et Ingrannus Abbas Sanmedar-	
	densis	202	e		
1179	Concilio Lateranensi interest Amandus Epi-				
	scopus Vigiliensis	230	b		

1181	Obit Berneredus Card. Ep. Prænest.	263	b		
1183	Translatæ reliquiæ S. Secundi Mart.	51	d		
1184	S. Ugo Ep. Volaterranus obit	432	c		
1185	B. Ludovicus Arnesteciensis moritur	847	c		
1186	Aut paulo post, Obierit Robertus de Monte,				
	adeoque non potest chronicon, quod Sige-				
	berto subjungitur, totum, ut ibi exstat,				
	scripsisse	27	f		
1187	Amissa Hierosolyma	437	f		
1190	Obit Alfonsus VI Rex Castellæ	257	a		
1191	Balduinus Archiep. Cantuar. moritur	84	c		
1196	Obit Obertus Tertius Archiep. Mediolanen-				
	sis	757	d		
1199	Benedictini incipiunt rehabitare monasterium				
	Sublacense	366	f		

SECCULO XIII.

	Hagiologium metricum Habess. scriptum.				
	pag.			1	b
1203	Mortuus S. Guilielmus Ab. Roschilden.				
	286	c			
1207	Obit Modoetiæ S. Gerardus Tinctorius	754	b		
1214	Glendelacensis Episcopatus in Hibernia uni-				
	tur Dubliniensi	303	a	b	c
1217	Celebratur Capitulum Ordinis generale in				
	Præmonstrato et quo ritu	28	*	f	
1220	Nascitur B. Bertrandus Aquileiensis Patriar-				
	cha	765	b		
1223	B. Andreas Hispellæ ingreditur Ordinem Mi-				
	norum	357	b		
1226	Obit S. Franciscus Assisias	357	b		
1233	Ecclesia S. Pantaleonis prope Lucam datur				
	Cisterciensibus	320	f		
1234	Reliquiæ S. Chrothildis Reg. Fr. in decen-				
	tiohem arcem translatae	286	f		
1237	Ecclesia SS. Pergentini et Laurentini prope				
	Aretium tradita Camaldulensibus	265	f		
1240	Urbini natus B. Pclingottus	144	c		
1242	Incendio perit Ecclesia S. Joannis Baptistæ				
	Lucæ	321	a		
1243	Petrus Salpensis Ep. Theatinus, sub altari				
	collocat corpus S. Urbani Episc. Item				
	Theatini	630	a		
1246	Celebrata Vesontione translatio Reliquiarum				
	SS. Ferreoli et Ferrucii	694	e		
1248	Exusta Cathedralis Coloniæ et nova ædificari				
	coëpta	856	f		
1250	Translatæ Reliquiæ S. Livini Ep. M. a Wal-				
	tero Ep. Tornacensi	486	d		
1154	Innocentius IV, curante Bartholomæo Ep.				
	Spoletino, confirmat Minoribus Ecclesiam				
	S. Andreæ Hispelli	358	c.	B. Andreas	
	Hispellas moritur et miraculis claret,	357	b		
1260	Sandomiriæ in Polonia a Turcis cæsi colun-				
	tur Martyres	258	b		
1260	Martyres Sandomirenses a Tartaris, in Palon-				
	caao irruentibus, cæsi	9	*	a	e
1261	Corpus S. Coni mon. translatum Dianii	351			
1262	Obit Ven. Bonifilius I Generalis Ordinis Ser-				
	vorum	3	c		
1270	A. Bartholomæus Episc. Vicentinus obit	6	d		
1274	Gerardus II fit Generalis Prior Camaldulen-				
	sium	362	c		
1285	Defuncto Carolo Andegavensi Regi Siciliæ,				
	successit Carolus II ejus filius	212	f.	Re-	
	liquiæ SS. Secundi et Agapiti inventæ, et				
	miraculose translatae apud Pergulam	56	d		
1286	Fundatus conventus Minorum Urbini	144	f		
1288	Mortuus B. Peregrinus Erem. Camaldul.	362	f		
1289	Datum diploma Indulgentiarum Ecclesiæ SS.				
	Morandi et Christophori	335	e	f	
1291	Camalduli mortuus Gerardus II Gener.	362	e		

- 1300 Huc usque apud Abassios Imperium tenuit familia Zachæa 606 f. Eodem anno Bonifacius VIII Jubilæum Romæ celebrat : eo it B. Pelingottus 148 e, et Conradus Erem. Augustin. fit Episcopus Urbinas 145 d

SECULO XIV.

- 1301 Ottobonus creatus Patriarcha Aquileien. 773 d
 1304 B. Pelingottus Urbini obit 144 c, 149 b
 1306 Guilielmus de Bato-Maurelli Abbas S. Illidii 425 a
 1307 Aubertus Anselin de Monte-acuto Episcopus Claromontanus 425 a
 1308 Henricus Luxemburg. Electus Imperat. 760 b
 1309 Translatæ Reliquiæ B. Bertrandi Convenarum Episcopi a Clemente V 764 b, et defunctus Carolus II Rex Siciliæ 212 f
 1311 Elevatæ Reliquiæ S. Illidii Episcopi Claromontani 417 b, 424 b
 1312 Obit Guilielmus de Bato-Maurelli Abbas S. Illidii 425 a
 1313 Henricus Luxemburgius coronatus Imperator obit an. seq. 760 b. Vitalis fit Archiepiscopus Bisontinus 675 a c
 1317 Castrensis in Gall. Episcopatus institutus 82 c
 1318 Erectus Episcopatus Tutelensis 9 c
 1310 Chorus cathedralis Colonien. perfectus 857 a
 Bertrandus de Turre Cardinalis 764 b
 1322 Henricus Goritiæ Comes defunctus 574 f
 1324 Mortuus Ulricus ult. Comes Ferreten. 335 a
 1326 Ecclesiæ S. Morandi Indulgentiæ concessæ 336 d e f
 1329 Conradus Ep. Urbinas moritur 145 d, et Aubertus Claromontanus 425 a
 1330 Altkirchium muro cinctum ab Alberto Austriaco 335 a Instituitur Ordo Militum Jesu Christi in Lusitania 410 d
 1333 Obit Vitalis Archiep. Bisontinus 675 c
 1334 B. Bertrandus creatus Patriarcha Aquileien. 764 f, et mortuus Bertrandus a Turre 764 c
 1335 Obit Bizardus de Camino, praelio victus a B. Bertrando 771 c
 1338 Nicolaus Brunus Episc. Tridentinus mortuo Henrico de Metis succedit 772 c. Otto Dux Austriæ filius Alberti Imperatoris obit 771 c, et nascitur B. Placidus Recinetensis 549 b
 1339 Concilium Provinciale celebrat B. Bertrandus Aquileiæ 774 e
 1340 Guido de Bononia successit Guilielmo de Sura in Episcopatum Lugdunensem 649 f
 1341 Fundatum a B. Bertrando monasterium Monialium S. Nicolai 773 e f
 1342 Confirmatæ indulgentiæ Ecclesiæ S. Morandi 336 f. Ludovicus Caroli filius electus Rex Hungariæ 773 d
 1343 Bertrandus de Albia creatus Cardinalis 764 d
 1345 Altkirchii consecratum templum B. M. V. a Joanne de Senna Episcopo Basileensi 355 a
 1348 Inventum Corpus S. Florentii M. sistit Perusiæ pestilentiam 33 c. Petrus a Melphensi Episcopatu translatus ad Concordiensem 772 c
 1349 Joannes Pistoriensis fit Episc. Spoletinus 328 d
 1350 Obit Bertrandus de Albia Cardinalis 764 d
 Moritur B. Bertrandus Patriarcha 765 a
 1355 Obit Joannes Ducius Nuntius Apostol. 761 c
 1360 Urbini denuo inspicitur corpus S. Crescentini M. 57 d, et Hispelli decernitur festum B. Andreæ Minoritæ 338 c

- 1362 Defunctus Guilielmus de Gennep Archiepiscopus Coloniensis 822 f
 1365 Volaterris instaurata Ecclesia S. Clementis Conf. et inventa multa Sanctorum Corpora 432 b Comi secunda translatio S. Fidelis M. 368 d
 1370 Joannes Pistoriensis Ep. Spoletinus obit 358 d et insignis Reliquia S. Erasmi per Carolum IV Imperatorem affertur Pragam 207 e
 1376 Corpus B. Meinweri Paderbornæ translatum ad medium Chori 501 d
 1383 Joannes I Castellæ Rex abrogat usum Æræ Hispanicæ in Comitibus Segobiæ 119 d
 1386 Joannes I Lusitaniæ Rex init possessionem pacificam Regni, victis Castellanis 552 a, et restauratur Lucæ Ecclesia S. Joannis Bapt. 321 e
 1387 Obit B. Petrus Luxemburgicus Card. Avenione 649 f
 1388 Wernerus a Kunigstein fit Archiep. Trevir. sub quo repertum Corpus S. Symeonis 101 d
 1390 Corpus S. Proculi Bononiæ et alterius Sancti ejusdem nominis 781 b, pro quibus constructa Arca 50 a
 1394 Monasterium S. Mariæ de Fenestrellis concessum Cisterciensibus 33 f
 1397 Mortuus Laurentius Archiep. Brachar. 367 e.
 1398 Moritur B. Placitus Recinetensis Ordinis Apostolinorum 549 e
 1400 Frustra aperitur tumba S. Symeon. Recl. 85 b

SECULO XV.

- 1401 Reliquiarum SS. Secandi et Agapiti et Justinæ juridica inspectio Pergulæ 55 c
 1402 Natus B. Ferdinandus Princeps Lusit. 554 f
 1413 Capta Septa a Joanne I illius patre 562 f
 1418 Mortuus Wernerus a Kunigstein Archiepiscopus Trevirensis 101 d
 1419 Alarinus Rambardus Episc. Albiensis 140 e
 1420 In Parisiensis urbis publica necessitate processionaliter circumlatæ Reliquiæ S. Chrothildis Reginæ 287 a
 1422 Belgradum a Turcis frustra oppugnatum 89 d
 1424 Moritur B. Bartholomæus Recinetensis Ord. Apostolinorum 549 e, Oddo II factus Abbas Cluniacensis 41 337 a
 1425 Moritur B. Guardatus Ordinis Apostolinorum 549 c
 1428 Statua S. Morandi argentea donatur a Frederico Seniore Comite Tirolensi 333 f
 1429 Levatum Corpus S. Theobaldi, per Alerinum de Rabaudis Episc. Albiens. 133 d c 139 e
 1431 Habitus designatus Ordini Apostolinorum sub Eugenio IV Papa 548 e
 1432 a Turcis capta Thessalonica 47 c, et a Joanne II Castellæ Rege Granata 558 c
 1434 Monasterium S. Joannis de Urtica a Canonicis Regularibus translatum ad Hieronymian. 237 e Obit Joannes I Lusitaniæ Rex 558 c
 1437 Oddo Abbas Cluniacensis decernit Officium S. Morando 337 b. Fridericus zu Rhyn factus Episcopus Basileensis 346 b. Obsessa infelicitè Tingi, B. Ferdinandus pro copiis liberandis traditur obses. 581 c
 1438 Obit Eduardus Rex Lusitaniæ 566 e, ejus frater Ferdinandus deducitur Fessam captivus 532 b qui anno
 1443 in captivitate moritur 552 b
 1445 Monasterium S. Mariæ de Fenestrellis concessum Servitibus 33 f
 1446

ACTA SANCTORUM

JUNII

TOMUS PRIMUS.

Quintus hic annus est, ab edito septem voluminibus *Maji*, et a morte *Venerandi Magistri nostri P. Godefridi Henschenii duodecimus*, quod *Junius mensis sacri Anni primum semestre completurus*, ad prælum venire gestit. *Moram* excusant, novi *Typographi deligendi necessitas*, per mortem *Michaelis Knobburi*; *afflictissimo Belgio interclusa cum exteris regionibus commercia*; et *experientia incommodorum*, ex cæpta prius impressione quam absoluta haberetur tota unius mensis compositio; fructus denique, ex non interrupta progressionem sperandus. Quamquam enim justis de causis placeat, successive singulos *Tomos* edere in lucem; nulla tamen alia re impeditis, facile erit efficere, ut modicis illi sese consequantur intervallis. Interim ad jam nota locupletandi operis instrumenta, novum accessit ex *Æthiopia*; *Hagiologium scilicet Metricum*; non quidem antiquius seculo xiii, sed ex vetustissimis *Synaxariis Coptitarum Habessinorumque derivatum*; unde nond pauciores utriusque gentis *Martyres et Confessores* in opus hoc confluent, quam ex similibus *Græcæ Ecclesiæ monumentis* hactenus sece nobis obtulerunt. Specimen thesauri inde eruendi primum dabit, præfigendus huic *Tomo* *Tractatus de Patriarchis Alexandrinis*; a quibus gens illa, ut fidei Christianæ accepit notitiam, ita et sacrorum *Antistites* semper petiit; tum varii ante *Nestorium et Dioscorum Sancti*, ornaturi sex primos, quos idem hic *Tomus* complectetur, dies. Quod si pari felicitate in manus nostras veniat ipsum *Ecclesiarum illarum Synaxarium, Æthiopicum vel Copticum*, una cum *Passionibus Martyrum*, quarum ingens volumen istis haberi intelligo; poterunt in clariorem lucem emergere multi, qui adhuc sub obscuro *Hagiologi prædicti* brevitate latent. Non mireris autem, quod mensis hic *Junius*, æque ac præcedentes, præferat *Henschenii venerabile nomen*; neque existimes, honorandæ memoriæ ejus id indultum potius, quam debitum operæ in præsentem rem collatæ. Etenim vir, non minus actuosus quam eruditus, quemadmodum digesserat majorem partem *Actorum Maji*, interim dum ego *Daniel Papebrochius* absolvo perferoque *Aprilem*; sic etiam, hoc vulgato, commisit mihi quod reliquum erat *Maji*, cæpitque *Junium* præparare; ea præsertim commentando, quæ plus experientiæ longa exercitatione acquisitæ, et minus temporis deprecabantur, ut ætati suæ jam ingravescenti aptiora. Quam multo, quamque minime vulgaria hæc sint, ut clarius demonstraretur; placuit ipsius nomen expressius præfigere, non solum integris lucubrationibus, quibus præter extremam manum contuli nihil; sed etiam illis, quibus affectis dumtaxat plus ipse apposui quam factum repereram; sic tamen ut *Additamentum* meum ab *Henscheniana* commentatione seceruant initiales nominis litteræ, oppositæ margini. Hoc veritati, istud æquitati dabitur; utrumque vero tuæ, *Lector*, instructioni, ubi id internosci usus exiget. Nolim iterare cetera, ante varios *Tomos Maji* pridem dictu, de postulatu non solum ope, sed etiam amicu correctione; de *Supplemento* ad totum semestre, post *Junium absolutum*, edendo; de *Indicibus*, ad omnes eatenus editos *Tomos* generalibus: tantum piarum apud Deum precum suffragium peto, ut ea *Christianæ reipublicæ tempora* largiatur, per quæ cæpta continuari, et absoluta commodè distrahi possint, ad *Sanctorum*, ipsiusque imprimis *Dei* majorem gloriam.

PRIMA DIES JUNII

SANCTI QUI KALENDIS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Clarus Episcopus Martyr Lactoræ in Novempopulania.

S. Justinus,	Martyres Romæ.	
S. Chariton,		
S. Charito,		
S. Evelpistus,		
S. Hierax,		
S. Peon,		
S. Valerianus, seu Liberianus,		
S. Thespesius, Martyr in Cappadoeia.		
S. Felinus,	Martyres, Perusia Aronam translati.	
S. Gratianus,		
S. Amnon,	Martyres, Alexandriae in Ægypto.	
S. Zenon,		
S. Ptolomæus,		
S. Ingenes,		
S. Theophilus,		
S. Ischyron,		
SS. Martyrum Ægyptiorum sedecim millia.		
S. Florentius,	Martyres Perusini.	
S. Julianus,		
S. Cyriacus,		
S. Marcellinus,		
S. Faustinus,		
S. Reverianus Ep.	Martyres, Augustoduni in Gallia.	
S. Paulus Presb. Socii decem,		
S. Octavius Martyr, Thessalonicae in Mace- donia.		
S. Zosimus,	Martyres Antiochiæ.	
S. Tecla Virgo,		
S. Crispinus, Martyr in Africa.		
S. Juventius,	Martyres Romæ.	
S. Cyriacus,		
S. Exuperantius,		
S. Heraclia,		
S. Juventius Martyr, Roma translatus in Galliam.		
S. Lucia Virgo,	S. Tertulus,	Martyres Thessalonicae, aut ex parte Romæ.
S. Aucia Rex,	S. Lautus,	
S. Rogatus,	S. Victoria,	
S. Germanus,	S. Gagus,	
S. Silvanus,	S. Fortunatus,	
S. Bullodus,	S. Maxima,	
S. Cecilia,	S. Paulina,	

S. Appia,	S. Donatianus,
S. Castulus,	S. Marcianus n,
S. Coteusa,	S. Sailes,
S. Novella,	S. Castus,
S. Agapa,	S. Januarius n,
S. Carra,	S. Donatus m,
S. Ururia,	S. Hortensius,
S. Bublasa,	S. Saturnina,
S. Fortunatus n,	S. Malebus,
S. Martius,	S. Silvanus n,
S. Saturninus,	S. Quintus n,
S. Bajanus,	S. Felicia,
S. Rogatianus,	S. Sillesia,
S. Honoratus,	S. Januaria n,
S. Donatus,	S. Fortunata,
S. Martianus,	S. Victoria,
S. Saturninus n,	S. Maria,
S. Potinus,	S. Prima,
S. Paulus,	S. Gemellina,
S. Petrus,	S. Faustina,
S. Rutilia,	S. Novella n,
S. Flavius,	S. Donata,
S. Queta,	S. Getulia,
S. Januaria,	S. Baricus,
S. Novella,	S. Urbana,
S. Januarius,	S. Romana,
S. Golia,	S. Prima,
S. Fædosa,	S. Tertula,
S. Victorina,	S. Casta,
S. Matrona,	S. Maxima n,
S. Castula n,	S. Urbana n,
S. Rogatiana,	S. Optata,
S. Quintus,	S. Matrona n,
S. Marcus,	S. Melosa,
S. Gemina,	S. Metunus,
S. Martialis,	S. Majorus,
S. Mitunus,	S. Secunda,
S. Paulus,	S. Urbana m,
S. Vericus,	S. Gemellina m,
S. Cassus,	S. Saturnina n,
S. Saturninus m,	S. Procusa,
S. Felix,	S. Surdida,
S. Martinus n,	S. Silvana,
S. Donatus n,	S. Rufina,
S. Rogatus n,	S. Nina,
S. Joannes,	S. Sepacus,
S. Fortunatus m,	S. Vincentius,

S. Priscus,

Martyres Thessalonicae aut ex parte Romæ.

S. Priscus,	S. Castus II,	Martyres Thesalonice, aut ex parte Romæ.
S. Hilarus,	S. Major,	
S. Felix II,	S. Proculus,	
S. Castula III,	S. Epagatus,	
S. Publius,	S. Tertius,	
S. Arabus,	S. Sillica,	
Alii cxx,	S. Fertula,	
S. Lupus,	S. Majosa,	
Alii xiii,	S. Timotheus,	
S. Catulinus,	S. Marcellinus,	
S. Publasus,	S. Rutilus,	
S. Martinus,	S. Germanus II,	
S. Gajanus,	S. Joannes II,	
S. Marcellianus,	S. Maxima,	
S. Fledus,	Alii lxxv	
S. Marcellianus II,	aut clxxii,	
S. Marcus.		

S. Proculus Miles, Martyr Bononiæ in Italia.
 S. Secundus Martyr, Amerie in Umbria.
 S. Agapitus, } Martyres, Pergulæ in
 S. Justina V. } Italia.
 S. Crescentianus,
 sive Crescentinus
 S. Justinus,
 S. Griecivianus,
 S. Virianus,
 S. Orphitus,
 S. Exuperantius,
 S. Benedictus,
 S. Eutropius,
 S. Fortunatus,

S. Pamphilus Presb. } Martyres Cæsareæ in Pa-
 S. Valens Diac. } læstina.
 S. Paulus Confess. }
 S. Firmus Martyr, } apud Græcos.
 S. Neon Martyr. }
 S. Pyrrhus Episc. }
 S. Claudius, Episcopus Viennensis in Gallia.
 S. Jovinus, in Pictaviensi Galliæ diœcesi.
 S. Fortunatus Presbyter, in Spoletina Italiæ diœcesi.
 S. Medulphus, Eremita in Arvernica.
 S. Proculus, Episcopus Martyr, Bononiæ in Italia.
 S. Romanus, Episcopus, Eremita in Britannia Armorica.
 S. Photinus Confessor, in Namurcensi Belgii diœcesi.
 S. Caprasius, Abbas monasterii Lirinensis.
 S. Wistanus, e regia Merciorum prosapia in Anglia.
 S. Symeon, reclusus in porta Trevirensi.
 S. Eneco, Abbas Onniensis in Hispania.
 S. Conradus seu Cuno, designatus Archiepiscopus Trevirensis.
 S. Gandentius, Ep. Arbensis in Dalmatia.
 S. Agapitus, } Monachi in Russia.
 S. Dionysius, }
 B. Theobaldus, Confessor, Albæ Pompejæ in Insabria.
 B. Pelingottus, tertii Ordinis S. Francisci Urbini in Italia.

NOT. I

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ ubi aliud non indicant litteræ in margine appositæ.

D. P.

Beati Bonfilii, I Generalis Ordinis Servorum, nomen hoc die, tamquam mortis suæ (quam obiit Florentiæ an. 1262) notatur in Catalogo Generali Sanctorum, qui non sunt in Romano, apud Ferrarium; sed per errorem; quem videtur ipsemet auctor correctum voluisse in Indice Alphabetico; non Junii, sed Januarii diem i notans: quando obisse eum etiam scribit Guaius in sui Ordinis Annalibus. Ecce quibus aliisque plenus de eodem agere poterimus (si publicus ejus cultus interim nobis probatus fuerit) dicto die i Januarii.

Raymundi, Confessoris Ordinis Prædicatorum, beata memoria, inserta est scriptis additionibus Carthusiæ Brunellensis ad Grevenum. Dedimus Vitam et Ballam Canonizationis vii Januarii.

SS. Hermylus et Stratonicus, Martyres Singiduni in Mysia, referuntur a Græcis in Menæis et Menologio Sirloti, sed majori encomio, quando cum Latinis eorum Acta dedimus, xiii Januarii.

B. Archangela de Trino, in Acie bene ordinata Sanctorum ac Beatorum Ordinis Carmelitici, hoc die notatur: Auctor vero in Notis MSS. addit quod ejus dies anniversaria celebratur, de consensu et indulto particulari Ludovici Gonzagæ Episcopi Mantuani et aliorum hujus successorum. Verum en dies, tam apud Lezanam et Danieleni a Virgine Maria Latine, quam in Vita Italica Gaustalle

excusa an. 1686, dicitur fuisse xxv Januarii. In quem diem optamus originaliter transcriptum obtinere Libellum, statim ab obitu scriptum de Vita et miraculis ejus, quem in monasterio Mantuano, cui Parvi-Carmeli nomen, asservariasserit Hippolytus Donesmundus, Part. 2 Hist. Mant. ad an. 1495.

Paula Junior, Virgo Romana, neptis S. Paulæ Viduæ, cum titulo Sanctæ memoratur a Corolo Bartholomæo Piazza, in Santuario seu Menologio Romano perpetuo. Non reperimus ejus nomen in ullis Fastis, neque hic Auctor indicat qua in Ecclesia colatur, aut in qua ejus Reliquiæ asserventur. Ceterum quæ de ea possent dici, habentur in Vita S. Paulæ ante num. 42 die xxvi Januarii.

S. Probatius, Presbyter Novigenti in agro Parisiano, colitur hodie et natalis dicitur. Nos Vitam ejus dedimus, quando Reliquiarum inventio celebratur, iv Februarii.

S. Apollinaris, Confessoris et Doctoris, depositio apud Antiochiam, inserta est MS. Florario Sanctorum. De hac re quasimus ad Vitam S. Claudii Apollinaris, Episcopi Hieropolitani. §. 1. die vii Februarii.

S. Secundi Martyris translatio altera: Aske in Liguria facta anno mxcvii, indicatur a Ferrario in Catalogo generali ex Tabulis Ecclesiæ Astensis a se lectis

- lectis. *Varia Acta S. Secundi, cum pluribus Translationibus, dedimus die ejus natali xxx Martii.*
- SS. Felicis, Fortunati, et Achillei Martyrum translatio in Navarram, ad cœnobium S. Georgii Azuellensis, refertur in *Hagiologio Lusitano* Curosi, scribentis nativitate Lusitanos esse. Nos *Acta vitæ et martyrii, Auctore corvo, dedimus (ubi et dictæ translationis meminimus) die xxiii Aprilis.*
- SS. Florentius et Vindemialis Episcopi, Patroni Tarvisii, ob corpora eorum ibidem adservata, referuntur a *Ferrario in Catalogo Sanctorum Italianæ. Eorum Acta dedimus xi Maji.*
- S. Eulogii, Presbyteri et Martyris Cordubensis, translatio Ovetum, indicatur a *Galesinio et Ferrario: de ea egimus ante Vitam ejus xi Martii.*
- S. Maximi, {
S. Venerandi, { Martyrum, {
S. Vulfranni, { Episcoporum, {
S. Eremberti {
S. Condedi Presbyteri, {
et SS. Vulfranni et Eremberti a *Wione, Dorgania, Buchino, ex Breviario Fontanellensi. De hac Translatione late agitur post Vitam S. Vulfranni, a nobis illustratum pag. 49 die xx Martii.*
- At *Vitam S. Eremberti Episcopi dedimus, xiv Maji.*
- Acto martyrii SS. Maximi et Venerandi, *xxv Maji.*
- Vita vero S. Condedi *daula erit xxi Octobris.*
- S. Firmus Martyr, ob corpus Roma *Viennam Austriæ anno 1643 translatum, ad ecclesiam S. Josephi Theresanarum, ibidem officio duplici colitur, sicut diximus, ubi de S. Fabio xxi Maji.*
- S. Hilarius Episcopus Tolosanus, et quidem tam primus et quam Secundus ejus nominis, refertur in *Martyrologio Gallicano Saussayi. De eo late egimus, et num duo Synonymi sint statuendi, quæsimus die xxi Maji.*
- S. Florentius monachus, hoc die mortuus Fulgini, refertur a *Jacobillo in opere de SS. Umbriæ, et a Ferrario in Catalogo generali. Is depositus in ecclesia Cathedrali ibidem, sub ritu Duplicis, hodie colitur; verum quia res gestæ, a S. Gregorio Magno scriptæ, coherent cum Actis S. Eutychii Abbatis in agro Nursiano, simul coluntur in Martyrol. Rom. quod et nos secuti sumus, xviv Maji.*
- S. Vincentius, Lirinensis monasterii canobita, hodie refertur a *Petro de Natalibus, Canisio, et aliis; ut diximus ad ejus Vitam xxiv Maji.*
- S. Joannis I Papæ et Martyris translatio refertur in *MS. Florario Sanctorum. De ea egimus ad Vitam ejus xxvii Maji.*
- SS. Sisinnius, Martyrius, et Alexander, Martyres in agro Tridentino, referuntur cum longo encomio in *Viola Sanctorum, Hagenoæ anno mdviii excusa. Eorum Acta dedimus xxix Maji.*
- S. Madelgisili Eremitæ aliqua elevatio, Centulæ hodie facta scribitur, uti diximus ad *ejus Acta xxx Maji.*
- S. Petronilla Virgo, hoc die solita est coli in *Ecclesia Aquileiensi, scilicet propter solennitatem SS. Cantii, Cantiani et Cuntionillæ translata. De ea et aliis egimus xxxi Maji.*
- S. Vincentius Martyr Romæ refertur a *Molano, Greveno et ulis: est is, littera prima transposita, S. Juventius, seu Inventius, qui cum aliis tribus Martyribus hoc die colitur. Imo Viventius, magis usitato nomine, appellatur in nonnullis MSS. uti infra dicemus.*
- Stephanus {
et Lya { conjuges ex Teu-
Benedictus Episc. {
Paulus Abbas, {
Leo et Donatus, {
Martinus et Mareus {
Joannes Diac. Lyæ frater. {

Offeruntur nobis ex ejusdam perantiqui (ut dicitur MS. Codicis ecgrapho, per Abbatem Cajetanum communicato, et inter Card. Baronii collectanea asservito, in Bibliotheca Vallicellana Romæ sub littera O; tamquam a Ludovico Pio adducti in Italiam, ad restauranda Episcopia et monasteria; et quasi eorum omnium corpora, revelante S. Marco Evangelista, insimul reperta fuissent, eo quo passi fuerant loco, cirra civitatem Atissam in Lucania; quo nempe pater cum quinque filiis se receperat, post varia pro fide tolerata tormenta, in civitate ejusdem Lucaniæ Pallonia, sub Principe Pallonio, Italicas Provincias vastante, et Jovis ceterorumque gentilismi deorum cultore, aperto scilicet divinitus carcere, soni integritate egressi: ejus martyrii fama, ex Firmana ubi habitabat Provincin, excita Lya, cum Marco adhuc lactente et fratre, cum iisdem ad viri filiorumque sepulcrum orans expiraverit; idque tempore Justini atque Ludovici Pri, Imperatorumque, vastantibus Lucaniam primum Parthis, e Septentrione advenitis; deinde Saracenis, e Cilicia. Inventa autem dicuntur corpora anno Incarnationis mxxxix, gubernante Romanam rempublicam III Rege Henrico, II Conradi Cæsaris filio, secundo anno regni ejus, vel (ut in fine legitur) anno III regni ipsius. Hæc omnia quam male cohæreant, nemo vel modice in historia versatus non videt. Enormiter discrepent Justini et Ludovici tempora, scilicet integris tribus seculis: Atissam et Palloniam civitates nullas novit Italia, vetus aut nova, Henricus, inter Germaniæ Reges hujus nominis Tertius, primum regnare capit a morte patris Conradi ipso anno 1039 obita: neque facile capias quos fabulator intelligat Parthos a Septentrione, nisi forte Tartaros, quos in Italiam penetrasse nusquam legimus. Merito igitur tam absurdam rhapsodiam contempsit Baronius, neque dignatus fuit (aspiciam nominare: apud omnes etiam scriptores de Sanctis Italianæ, altum de istis silentium.

Justus et Virianus Martyres indicuntur a *Greveno et Canisio, et Virianus etiam a Bellino ac Molano. Virianus a Saussayo. Viennæ videtur ascribi; sed propter Ferrarium, qui citans Maurolycam profert in Notis, quæ hic attribuit Viventio, melius Juventio dicendo: de quo infra acturi lutius, lucem nobis majorem adferri optamus.*

S. Eusebius Martyr indicatur in *MS. Carmelitano, forsitan ob Reliquias alienius Eusebii, ad quemdam ejus Ordinis Conventum allatas.*

S. Theodorus, Presbyter Noviomini, indicatur in *MS. Florario. Est nobis hactenus ignotus. Non etiam est mentio ejus in Breviarii Noviomensis Calendario, neque apud Saussayam.*

Martyrius, Episcopus Viennæ, incriptus est *MS. Florario. Verum cum Viennæ talis Episcopus non fuerit, an aliunde tulit advenit, aut ejus Reliquiæ eo translatae fuerint; necdum potuimus scire.*

Helladius, Eladius, Gallus additur S. Claudio Episcopo Viennensi, aut loco illius ponitur in *Martyrologiis nonnullis, ut infra ad hujus Natulem examinamus.*

Ludgard, devota Christi matrona, in Sanctorum Virginum congregatione, quam in Brixmon S. Ansharius ordinavit, totum patrimonium suum offerens, celesti Sponso choram castitatis suo nutritivit ducatu. Ita *Crantzius lib 1 Metropolis cap. 41. Hanc Wion in Appendice, quod Natalis ignoretur, et non colatur, retulit, addito titulo Sanctæ. Secutus Menardus. Arturus vero in Gynæceo ad hunc diem retulit. Quæ de ea extant, ex Crantzio jam retulimus, nec plura aulemus aliunde sperare.*

Leonartius,

Leonartius, Episcopus et Confessor in Britannia, insertus est dicto MS. Florario: sed quis ille fuerit, necdum assequi potuimus.

Dicullus, Eremita cœnobii Bosanhamo, ut Sanctus memoratur a Camerario in Menologio Scotico: verum a Dempstero ejus Elevatio hoc die refertur, at Natalis xi Februarii; quo die a Ferrario, citante Dempsterum, proponitur Bosanhamus Eremita majori mendo, sed hoc ad hunc diem emendato Dicullus legitur Allegatur a Camerario Vita S. Wilfridi, quam auctore Eadmero dedimus xxiv Aprilis, ubi num. 46 agitur de laboribus ab eo in Sussexia susceptis, et ista adduntur: Erat ibi Monachus quidam de natione Scotorum, nomine Diculus, habens monasterium permodicum, in loco qui vocatur Bosanham, seu Boschan, inter Chicestriam et Thernariam insulam, ad lacum versus Hantoniam. Alius est Dicullus Presbyter, in Vita S. Fursi apud Bedam lib. 3 cap. 19; qui in altera S. Fursi Vita, 16 Januarii num. 37, Tibulla oppellatur. De hoc Calhanus, ad ejusdem Fursi Vitam pag. 92 non audet definire, quis ille sit ex novem nomine Diculli ibidem propositis: cui et nos assentimur ignorari utriusque cultum ac diem natalem. Utrumque in unum virum conflavit Dempsterus, in Hist. Eccl. Gentis Scotorum pag. 203, et librum ab eo scriptum more suo commisit.

Albertus, Episcopus Rigensis, legislator Militiæ Gladiferorum, cum titulo Beati inscriptus est Menologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez. At Claudius Chalmot abstinet a titulo Beati, uti et Krantzius; ob cujus relationem dubitat Chalemotus, an revera fuerit Cisterciensis. Plurimum is laudatur lib. 1 Historiæ Livoniæ, quam Balthasar Russowenus Germanice edidit.

Petrus, in eremo fontis Avellani Eremita, indicatur a Menardo, sed solum cum titulo Venerabilis.

Valentius Presbyter, apud Provinciam Valeriam ante ecclesiam sepultus, qui ante caulas furem vervecis detinuit; memoratur cum titulo Sancti a Petro de Natalibus, lib. 11 cap. 101, quod ejus Natalem ignoravit. Hunc Ghinius retulit ad diem primum Junii: et citatur ab utroque S. Gregorius lib. 3 Dialogi cap. 22. Sed is nomen Presbyteri non exprimit; quæ autem narrat, asserit se accepisse ab Abbate suo Valentiano. Hinc exactiora monumenta de cultu hujus Anonymi desideramus.

Petrus, S. Roberti Abbatis apud Molisium discipulus, inde Cistercium digressus, ac piis operibus clarus, refertur hoc die cum titulo Beati a Chrysostomo Henriquez in Menologio Cisterciensi, Claudio Chalemoto in Serie Sanctorum et Beatorum et illustrium virorum Ordinis Cisterciensis, et a Gabriele Bucelino in Menologio Benedictino. Ast Saussayus in Martyrologio Gallicano, solum inter Pias recenset; nec inventi in Calendario Cisterciensi, Divione sub an. 1617 excuso. Dedimus xxix Aprilis Vitam S. Roberti primi Abbatis Cisterciensis, ubi nihil de eo.

Germanus, Rex Sardinie, postea Monachus Ordinis Cisterciensis, memoratur a Ferrario in Catalogo generali, quasi memoria ejus Calari recolatur: in Notis autem allegat Tabulas et monumenta Ecclesiæ Calaritanæ, nobis ignota; additque quod de eo inveniatur aliquid apud Lauream Evangelicam. Edidit hanc Angelus Manrique, et lib. 3 discursu 7 agit de viris illustribus Sanctitate Ordinis; sed absque mentione hujus Germani; cujus memoria nihilo minori premitur silentio a Chrysostomo Henriquez, Claudio Chalemoto, Bucelino, et aliis.

Vereor autem, ne in allegandis Tabulis Ecclesiæ Calaritanæ, æque infelix Manrique fuerit atque Ferrarius. Nam Dionysius Bonfant, in Triumpho Sanctorum Sardinie lib. 13 cap. 40, ut Calaritanis Regem istum adscribat, solius Ferrarii, et molè allegatur ab eo Laureæ, auctoritate nititur. Interim Ferrarium, mutatis ejus verbis auctisque (ut alibi cum quam in suo, ad marginem tamen citato Catalogo, legisse videri debeat) mutato etiam Sancti prætensi nomine, sic ordiri fuit: Kalendis Junii S. Gumerus Calaritanus, Sardinie Rex etc.: deinde (ac si longius illo elogium texeret) addit: Vixit hic Rex Sardinie tempore D. Bernardi Abbatis Claravallensis. Quia vero eo tempore Pisani Sardiniam, armis obtentam, designatis a se Judicibus quatuor regendum commiserant, eorum unius Constantini filium finxit Gumerum, qui, æque ac ceteri, Regis sibi nomen usurpaverit: qui etiam in vulgi contemptum venerit factus Monachus, et lacum proverbio, in stolidum hominem usurpari solito, dederit. Miradi ita Gunari, id est, En qualis Gumerus. Denique Patrem Pium reprehendit Manrique, quod in dubium revocarit, sit ne S. Gumerus (cui omnino in promortorio Calaritano stat dicatum templum, Surdis de sancto Gunari dictum) sit ne inquam S. Gunarus hic alius a S. Januario; quod dubium minime absurdum mihi videtur; esto nunc, (abolita distinctiori notitia ejus cui dicata ecclesia est) Romana Martyrologio assueti recentiores, didicerint magis integrum Januarii nomen pronuntiare, quando de Neapolitanæ Urbis Patrono fit sermo; quem tamen nihil prohibet cogitare ibi sub nomine Gunari cultum fuisse, et forsitan ante tempora Pisanorum. Sed hæc ipsismet Sardis parva dijudicanda relinquantur; satisque habemus hic indicasse, cur sæpius cunctemur Triumpho isti placere.

Conradus, e claro Baronum genere prognatus, monachus et archigrammateus in monasterio Ordinis Cisterciensis Heina, sive Hegena, quod olim in Hassia fuit, virtutum gratia conspicuus, refertur in Calendario Ordinis Cisterciensis anno 1617 Divione excuso, et cum titulo Beati memoratur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino et Jongelino in Abbatis Hassie et Thuringiæ. Allegatur antiquum Missale Ordinis, in quo ista leguntur: Conradus, in Egena monasterio Hassie monachus, multa miraculorum gloria continue fulgens. Ita solent Obitualia ut vocant, seu dies obitus virorum illustrium annotari in Calendaris et Martyrologis; neque inde cognoscitur cultus aut reverentia Ecclesiastica eorum. Allegantur secundo Collectiones Philippi Seguni, Prioris Curoli Loci in diocesi Silvanectensi, quæ si aliquando excudantur, certius judicium de re tota ferri poterit.

Alphonsus Navarettus, ex Ordine Prædicatorum primus Martyr in Japonia, refertur hinc Koken, Junii in Anno sancto Ordinis S. Dominici, Gullice et Belgice excuso. At virtutes et martyrium ejus describuntur a Joanne Rehae in Triumpho Martyrum cap. 5 et tribus sequentibus.

Joanna de Durve, prima Abbatissa pro Coletanis Clarissis facta Camberiaci in Sabaudia an. 1470, multa sanctitatis insignia in vita edidit; ejusque corpus, post centum ab obitu annos integrum et suavissime redolens, inventum fuisse, scribunt Waddingus in Annalibus, et Haroldus in Eptome ad dictum annum, non indicato anno aut die mortis, aut titulo Beatæ addito, quod facit Arturus in Martyrologio Franciscano et Gynæceo Sacro; Nicolai Fodereti historiam allegans, unde ejus simulque sic reperta Mariæ Cavaleriæ notitiam hausisse proficitur Waddingus.

Leonardus Assisias, S. Francisci in prima perfectione Syriaca socius, ab eodem Arturo ad hunc quoque diem cum titulo Beati refertur: de qua nihil scitur quod non habeatur in Vita S. Francisci, quando, si cultum Ecclesiasticum habet, de eo latius poterit agi.

Petrus Nodæus, Ordinis Minorum Provincialis, non sine eximie sanctitatis opinione indicatur obiisse, et Nigeoni jacere; sed inter Pios, in Martyrologio Gallicani Saussayi.

B. Germani monasterio Parisiis, dedicatio cryptarum, in honore ac veneratione Dei Genitricis Mariæ et B. Petri Apostoli, Sanctorumque Martyrum Georgii, Aurelii, atque Nathaliæ, ubi principalis ara nomini ejusdem Virginis et B. Petri omniumque Apostolorum consecrata est. Ad caput vero sanctorum Martyrum est altare in honore S. Michaelis, beatarumque omnium celestium Virtutum. Et ad pedes ipsorum SS. Vincentii, Sebastiani, Christophori, Andochii, Tyrsi et Felicis. Est ibi et altare in honore Macarii, Dionysii, Rustici et Eleutherii, omniumque Sanctorum Martyrum. Etiam aliud S. Marcelli, Genovefæ Virginis, Savini, Audoeni, Anoberti, omniumque Confessorum et Virginum. Ita Usuardus in primario Martyrologio, quod extet in monasterio S. Germani de Pratis, scriptum ante mortem Caroli Calvi, cui ipsum auctor dicavit, uti nos docuit Joannes Mabilio. Quare istam memoriam hic indicandam censuimus.

SS. Marcellini et Petri Martyrum, susceptio corporum Gandavi legitur opud Saussayum, in Martyrol. Gallie. Acta domus ii Junii.

SS. Alcibiades et socii, Martyres Lugduni, sub M. Aurelio Antonino, hodie nominantur a Ferrario in Catalogo generati. Passi sunt in comitatu S. Photini Episcopi, et simul coluntur ii Junii.

S. Erasmi natalis invenitur in MS. Cosinensi. Colitur ipse ii Junii.

Agoardus, Episcopus Lugdunensis, cum titulo Sancti, proponitur a Ghinio in Natalibus Sanctorum Canonorum. At Saussayus aliique referunt (sed fere inter Pios) xi Junii.

S. Philippi, Presbyter apud Cæsaream Palestinæ, memoratur in MSS. Leodiensibus S. Lamberti, et S. Laurentii: ab aliis vi Junii.

Rodulphus, Episcopus Eugubinus, vir magnæ austeritatis, ut Sanctus profertur a Menardo in Martyrologio Benedictino. Wion quoque lib. 2 in Eugubinis Episcopis eundem Sancti titulo honorat, asseritque obiisse 26 Junii. Ast Ughellus in Episcopis Eugubinis, abstinet ab omni titulo Sancti et Beati, quamvis ipsum Wionem citet. De eo agemus xxvi Junii.

S. Theobaldus, Abbas Vangaditiæ in diocesi Hadriensi in Italia, Ordinis Cumaldulensis, hisce Kalendis Junii mortuus, et ibidem depositus, maxima celebritate colitur. Ita Ferrarius, Wion, Dorjanius, Bucelinus; idemque censetur, qui Salanicæ prope Vicenti in Erenata vixit, a morte ad hanc urbem translatus. Verum Augustinus Florentinus, Vicenti Vangaditum translatus ejus corpus asserit. Hæc contraversia ad S. Theobaldi Eremitæ Salanicensis Acta aptius proponetur; ubi, quamvis dicatur ab eo alius esse hic S. Theobaldus Abbas, hodie coli solitus; Lectorem tamen remittimus ad §. 3 Commentarii prævi alterius Actis xxx Junii.

B. Bartholomæus Episcopus Vicentinus, ut subiunde Patriarcha Hierosolymitanus, obiit anno 1270, qua occasione multa de eo dicimus post Tom. 7 Maji in Paralipomenis ad Tom. 3, cui Series istorum Patriarcharum præfigitur; ibique promissimus Vitam

ejus dare hoc die, sed per errorem: scribi enim debuit tum ibi tum xxi Maji in Prætermisiss

i Julii. Laudulphus Episcopus apud Landenses, ut Sanctus, indicatur a Galesinio; ut Beatus, a Ferrario in Catalogo generali, et ab Ughella Tomo 4 in Episcopis Astensibus: qui, ex Calendario antiqui Breviarii Ecclesiæ Astensis, asserit, eum obiisse, quando de eo poterit agi, ix Julii.

SS. Wifadus et Rufinus, Martyres in Anglia, referuntur in Martyrologio Anglicano primæ editionis, eoque citotum Ferrario. Sed quæ ibi dicuntur, quasi in odium fidei a proprio patre Vulfhero Rege fuissent occisi, late rejicimus ad Vitam S. Ermenildæ Reginæ, uxoris dicti Vulfheri xiii Februarii §. 3. Cultum tamen eorumdem tuctur Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Anglosaxonice, ad annum 669 num. 9 et 10, atque cum Martyrologio Anglicano secundæ editionis passos ait (quando ea res poterit examinari) xxiv Julii.

Elpidius, Episcopus et Confessor, adscriptus est Additionibus Greven ad Usuardum. Videtur esse S. Helypidius, Episcopus Lugdunensis, referendus ad ii Septembris.

Juvenens, Presbyter et poeta Evangelicus, inscriptus est Martyrologio Hispanica Tamayi Salazar, citantis MS. Martyrologium Hieronymi Roman de la Higuera: ideo forsan, quod hoc die colatur S. Juventius Martyr Romæ. Idem nihilominus Tamayus, velut isti MS. parum fidens, rejicit illius Natalem in diem (quando poterit cultus examinari) xii Septembris.

S. Cypriani translatio reliquiarum Rothomaci in Flandria, memoratur a Molano, Canisio, Saussayo. Dies ejus natalis est xiv Septembris.

S. Nicomedis, Presbyteri et Martyris, dedicatio Ecclesiæ Romæ, indicatur a Rabano, Usuardo, Adone, Nothero, et hi duo addunt: Cujus martyrium celebratur xv Kalendas Octobris. In nonnullis MSS. appellatur Natalis S. Nicomedis, et in Apographo Parisiensi Martyrologii Hieronymiani interponitur inter quatuor Martyres Romanos, Juventium et alios, tamquam eorum socius. In variis Poloniæ Ecclesiis colitur Officio trium Lectionum. De eo, cum Martyrologio et Breviario Romano, agitur xv Septembris.

S. Gaudini } Elevatio corporum in-
S. Principii, } Episcoporum { dicatur a Saussayo Mala-
S. Lupi, } { lano, Galesinio, Ferra-
S. Agricolæ Presbyteri } rio: ex his

S. Gaudinus colitur, uti tunc dicimus, xi Februarii.

S. Principius, frater S. Remigii, xxv Septembris.

S. Lupus, istius in Episcopatu successor, xix Octob.

S. Agricola Presbyter, perperam Episcopus dictus, xx Octobris.

S. Ronedius, Confessor Tridentinus, cum aliquo elogio refertur a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italia, quod prima Dominica mensis Junii celebratur Dedicatio ipsius Ecclesiæ: ejus festum diem agi xv die Januarii præmonet. Verum, (ut ad dictum diem notarimus,) in Vita, quam ex veteribus MSS. Tomo 3 Bavariæ sanctæ exhibuit Ruderus, consentientibus quibusdam Martyrologiis, dicitur obiisse et coli i Octobris.

Damianus, Presbyter Comenvaldiæ, qui S. Andree Reliquias a S. Regulo in Scotiam allatas recepit, proponitur a Dempstero, in Menologio Scotico, hoc die; a Camerario, sequenti die. De eo poterit agi, aut cum S. Regulo utrique memorato, xvii Octobris.

ant ad Acta S. Andree Apostoli xxx Novembris. S. Florns Episcopus, creditus a S. Petro Apostolo missus in Galliam Narbonensem, et factus primus Episcopus

Episcopus Lodovensis, refertur a Jacobo Branche in libro de Sanctis Avernae et Velantiae, sed tamquam die Translationis, natalem autem recolit dicit 1 Novembris.

S. P. N. Hypatii memoria hodie occurrit in Maneis excusis variisque Synaxariis MSS. Suspiciamus eundem esse, qui cum titulo Episcopi Gangrorum notatur in Graecorum Typico, et absque ullo characteri in Synaxario Coptico, quemque cum Latinis referemus xiv Novembris.

S. Amatoris, Episcopi Augustodunensis, translatio inscripta est MS. Florario. Dies ejus natalis est xxvi Novembris.

S. Proculus, Episcopus Interamnensis, Martyr Bononiae. colitur ibidem in Ecclesia Parochiali S. Proculi Militis, et refertur ex MS. Stroziano, atque a Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiae. Nos hoc die ad Vitam S. Proculi Militis de eo nonnulla dicimus, plura daturi die Natali i Decemb.

SS. Gislei, Sulpicii Episcopi, et Leocadiae Virginis translatio, celebratur in monasterio Cellensi, nunc S. Gislei dicto, ut in Natalibus Sanctorum Belgii

indicat Molanus, ad diem ejus Natalem (quod ad hunc diem alii faciunt) ix Octobris.

De S. Sulpicio Episcopo egimus xvii Januarii.

De S. Leocadia Virgine agendum erit ix Decemb.

SS. Ischyriionis Ducis et Militum quinque, in Aegypto vario martyrio enectorum sub Diocletiano, laudatur passio in hodierno Romano, omnibus antiquioribus Graecorum Latinorumque Fastis ignota: quapropter, licet Baronius in Notis addat, de iisdem apud Graecos agi; moneatque diversos ab iis esse, de quibus sub Decio passis ex Dionysii Alexandrini epistola agit Eusebius lib. 6 cap. 42; non audemus tamen diversos opinari, donec alicunde clarior nobis eorum notitia offeratur. Scimus enim Baronium, cujus arbitrio potissimum processit Martyrologii innovatio et amplificatio, Graecae linguae ignarum, circa Sanctos Graecorum adjutum solo quod Sirletus illi verterat Menologio, in quo ipso nullus comparet Ischyriion: proinde veremur ne Sciolus aliquis imposuerit; et cum bona illius venia, differimus ulteriorem circa Martyres istos tractationem, usque in xxii Decembris.

DE S. CLARO EPISCOPO MART.

LACTORÆ IN NOVEMPOPULANIA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. H.

§. I. Cultus Lactoræ, Auscii, Burdegalæ, Petrocorii et Sarlati.

Atlas minus
certa

Celebris est sacra veneratio, per provincias Aquitanicas, S. Clari, ut Episcopi et Martyris, a quo primum hujus mensis diem auspicamur, non potius ominis causa, quam quod clarum nobis sit, cum supra memoratis omnibus priorem ætate fuisse. Refertur is quidem a plerisque ad initia constitutarum in Galliis Ecclesiarum, primorumque ibidem Martyrum tempora; sed utraque quam minime certis definiuntur terminis, non est hujus loci demonstrare. De eo apud Lubbeum, tomo secundo Novae bibliothecæ, in Hagiologio Franco-Galliae pag. 700, ista leguntur: Kalendis Junii. In Galliis civitate Lactora Lactoram scribunt alii, idque olim nomen fuisse aiunt ei, quæ nunc Lactora et Lectora dicitur vulgo Laitoure) natalis S. Clari Episcopi, Archiepiscopi, et Martyris: qui cum idolis sacrificare nollet, primo verberibus affectus, deinde carceribus mancipatus, ibique Angelica visitatione confortatus, ad ultimum cæso capite martyrium consummavit. Hac ibi, Est Lactora urbs Episcopalis Aquitanicæ tertiæ seu Novempopulaniæ, sub Ausciorum metropoli, a qua non procul abest, ad eundem Gerstium rivum sita: sed et Auscii esse aliquas S. Clari Reliquas infra dicitur.

Cultus Lactoræ,

et Auscii

Elogium ex
Suassayo,

juxta quæ
per dicitur
Roma

Laitoure,

2 Suassayus, in Supplemento Martyrologii Gallicani, ad hunc diem ista scribit: In agro Lectorensi sub Auscensi metropoli, Natalis S. Clari, Episcopi et Martyris: qui, quo tempore primum Evangelii lumen irradiebat, divinis hujus radiis collustratus, ex Africa Romam venit: ubi in schola Apostolorum eruditus, tanta fide, sapientia, zelo dilatandæ Christi gloriæ emicuit, ut post edita jam circumquaque præclara gratiæ, qua affluebat, specimina, majoris dispensationis idoneus censitus ab Anacleto Papa sanctissimo, Apostolorum auditore et herede, ordinatus ab eodem Episcopus, in Galliam fuerit directus, ad Agrippinenses tum silvestres populos, ut eos finitimasque gentes Evangelicæ lucis splendoribus illuminaret. Qua in regione cum multos ad Christum

convertisset; hinc in Aquitaniam proficiscens, Petrocoriorum urbem adiit, Frontonis Apostolici viri. Anianique ejus sequacis jam prædicationibus Christianis imbutam, ac eorundem ad præmium abscessu, susceptæ salutiferæ institutionis pene oblitam: quam ad Christum reducere animatus constituit. Stæviebat tum gravissima pestis, a qua dum corpora divina virtute liberaret, ipas animas, lue exitialis superstitionis infectas, ab hac superna ope eripuit. Verbo enim divino armatus, falsorum deorum oracula obmutescere fecit, delubra evertit, sacrificulos, qui Jovis et Martis execrabilem cultum exercebant, alter Elias zelator divinæ gloriæ de medio sustulit. Nec modo urbem hanc, sed oppida vicina et pagos adjacentes, divina eloquentia vitæque sanctimoniam et prodigiorum coruscatione, a nefandis idolorum ritibus ad veri uniceque rerum Conditoris et Reparatoris cultum feliciter abduxit. Inde, quo opus divinum amplius promoveret, ad Lectorenses progressus est. Apud quos dum eodem fervore Apostolici spiritus idola comminueret; a satellitibus satanæ interceptus, vinculis constrictus, raptatusque ad Jovis simulacrum; ibi, cum nefanda sacra facere urgeretur, ob denegatum pseudonumini cultum variis excruciatu tormentis; demum, ne triumphatori laurus deesset, capite cæsus, diademate cruento proprii sanguinis redimitus, supernam æternamque ad ovationem perrexit: cujus effusus sanguis semen evasit Christianorum copiosum. Unde his in populis, quos cruento enixu Christo Servatori peperit, memoria ejus perpetua permansit in gloria: a quibus potens etiamnum ut Opitulator imploratur. Eo enim dono perpeti a Deo clarificatus promicat, ut qui divinæ lucis gerulus, dum inter mortales ageret, a tenebris infidelitatis ereptas humanas mentes lumine divinæ agnitionis et gratiæ irradiavit, corporeos oculos caligine offusos gratiæ lucis restauraret aspectu. Tum insignis Coelitis exuviae, partim Auscii in monasterio

Petrocorii.

3

Lactora,

ubi et martyrio coronatus sit.

A rio S. Orienti, partim Burdigalæ (ubi etiam Christum annuntiavit) in sacrario S. Eulaliæ honorifice conservantur.

3 *Hactenus magnifica et (prout ætas ejus tunc erat) juvenili plane eloquentia Saussayus Agrippinenses Romanos Colonos, tamquam Silvestres tunc, cum Clarus vivebat populos, parum congrue describens. Acta veriora S. Orientii, Episcopi Ausciorum, illustravimus ad Kalendas Maji, omisis alius, quæ plane fabulosa esse judicavimus, Sanctumque, juxta meliora Acta secula v. florentem; fingunt fratrem S. Laurentii. Ea conferens cum Actis S. Justinii Bigorrensis, inter S. Clari socios nominati, ad jam dictas Kalendas Maji æque rejectis ut fabulosis; vereri compellor, ne similis farina etiam sit ipsiusmet S. Clari Vita, quæ prælucente, seu potius ejus compendio in tres Lectiones ad usum Ecclesiæ Lectorensis diviso, ista scripsit Saussayus, sua ex conjectura cum faciens, S. Frontone Petrocoricensi Episcopo, et S. Aniano juniorem. Nullum Gallia S. Anianum novit, nisi Aurelianensem, xvii Novembris illustrandum, quem constat temporibus Attilæ circa medium v. seculi floruisse. S. Fronto colitur xxv Octobris; ejus Acta non satis solida, passim preferuntur, et a Francisco Bosqueto, libro primo Historiarum Ecclesiæ Gallicæ capite 13, 14 et 15 discutuntur. Ipsa puterit Lector ibidem videre, interimque notare, quam incerta sint pleraque Sanctorum veterum per Aquitaniam Acta, quamque non multum iis fidentum sit, quæ de S. Claro dicuntur: manente nihilominus certo ejus cultu, a quo duæ eidem parochiæ in Novempopulania appellantur, et earum altera est Lectoræ vicinia.*

Aliud Elogium
ex Dadino
Alteserra,

4 Antonius Dadinus de Alteserra, lib. 4 Rerum Aquitanicarum cap. 11, ista de S. Claro scribit: Anno civ, tempore Trajani, Clarus ab Anacleto Papa ordinatus Episcopus, cum sociis Justino, Severo, Gerontio, Polycarpo, Jona, Babilio, missus in Gallias, Christianæ fidei propagandæ causa. Primum ad Colonienses iter convertisse dicitur, cosque mysteriis fidei auctorasse; inde longo itinere Albiam Aquitanicæ oppidum pervenisse: quo ut pedem intulit, mulierem energumenam curavit: per biennium quo ibi stetit, multos ad fidem convertit. Quo elapso Anthimium reliquit successorem; et una cum Babilio, perpetuo laborum socio, migravit Lactoram, urbem Novempopulaniæ, salutarique adventu eam liberavit sævissima peste, qua afflictabatur; et quamplurimos Christo fideles comparavit. Sed plebe tumultuante, velut in hostem deorum, raptus in templum, et ut idolis sacrificaret incassum sollicitatus, cum Babilio socio capite cæsus est. Corpus ejus quiescit apud Auscium in basilica S. Orientii. Gesta ejus MSS. Afrum natione dictitant: sed facilius mihi suaserim fuisse Romanum, quod Roma missus sit, ac ea ætate Romæ fuerit illustris Clarorum gens. Nempe A. Gellius, qui Romæ floruit proxima Adriani ætate, memorat L. Clarum Præfectum Urbi, et Eratium Clarum itidem Præfectum Urbi et bis Consulem: ut in libris nostris, D. Antoninum Erycio Claro rescripsisse invenio. Ita Dadianus Alteserra. At quæ citat Acta MSS. veremur ut alia sint quam infra danda ex MSS. Breviariis: hæc autem non modo non dicunt, longo itinere, aditam Albiam; sed Coloniæ proximam civitatem faciunt; adeoque intelligi non possunt de ea Colonia Agrippina, quæ (præterquam quod ab Aquitanis longissime distet) nequaquam transeunda fuit Roma venienti Claro: multo minus censeri debet primum Ecclesiæ suæ ordinationem ei debere, cujus nullam prorsus memoriam retinet. Anacleto Papam, iisdem Breviariis nusquam nominatam, nesciremus divinare unde acceperit Alteserra, nisi Lectorensis Ecclesiæ Officia propria, auctoritate Ludovici de la Rochefoucauld Episcopi edita, Lectiones de

S. Claro proponerent, veluti ex Breviario Burdigalensi et Vasatensi aliisque monumentis compitata; quæ Breviaria necdum habemus, præsumimus autem in aliquo eorum Anacleto nominari. Sed nec ibi nec alibi hactenus legimus simul cum Claro passum Babilium; et gratis præsumitur Clari nomen familiæ potius quam hominis fuisse, contra ceteros omnes, ex Africa Sanctum adducentes. Joannes Chetus in Episcopis Gallicæ, alata Vitæ epitome, scribit Clarum martyrio coronatum Kalendis Junii Trajano imperante, quod esset intra annos xcvi et cxvii; unde autem sumptum sit æque nescio, nec sine congruæ antiquitatis testimonio facile recipiendum puto.

5 In Petrocoricensi agro inferiore Sarlatum est, urbs Episcopalis; ubi sub ritu duplicis majoris colitur Kalendis Junii S. Clarus, de quo Lectio quarta impressu Parisiis anno 1677, cum reliquis illius Ecclesiæ propriis, ab Armando Girard Canonico compositis, editæque jussu Episcopi atque Capituli. Ibi etiam invenire est Hymnum ad Vesperas et Laudes proprium, sub hac Collecta. Deus, qui B. Clarum, Martyrem tuum atque Pontificem, contra hostis antiqui sævitiam dimicantem, Angelica visitatione confortasti; da nobis ejus imitatione ita contra spiritualia nequitie decoctare, ut adversa quæque tuo supereminus auxilio. Lectio prædicta talis est. Clarus ex Africa oriundus, propugnandæ fidei studio, cum sex aliis sociis, Justino, Gerontio, Severo, Polycarpo, Joanne et Babilio, natale solum relinquens, Romam venit. Inde a Romano Pontifice Episcopus consecratus, atque in Gallias ad prædicandum Christi Evangelium missus, primum Coloniæ, tum Albiam et vicinas circumquaque provincias peragrans, multos ab idolorum cultu revocavit, ac fidei lumine illustravit. Vesunam Petrocoriorum, quæ S. Frontonis prædicationibus Christiana religione imbuta fuerat, ingressus, eam a gravissima quæ grassabatur peste liberavit. Dehinc plebe ad pristinos errores reversa, dæmonum oracula obmutescere fecit, delubra evertit, sacrificulos Martis de medio sustulit, regionemque omnem a nefanda idolorum cultura ad veri Dei cognitionem adduxit. Tandem Lectoram profectus, et verbum Dei cum incredibili zelo annuntians, ab idolorum sacerdotibus post varia tormenta in carcerem conjectus, noctu ab Angelo invisitur, et de instanti suo exitu admonetur. Sequenti vero die cum Babilio, uno ex sociis capite cæsus est. Corpus Lectoræ primo sepultum est, inde agente Carolo Magno Burdegalam translatus, atque in templo S. Eulaliæ collocatus, magna Christianorum religione honoratur.

Aliud ex
Sarlatensi
Proprio:

E

Cultus Petrocorii:

Burdegala,
capellæ a
Carolo Magn.
fundata.

F

Clari,

A Clari, in processione solenni circumferri. *His motus et nixus auctor Lectorensis Proprii, sic finit vi Lectio- nem: An sex socii eodem insultu passi sint, gesta non referunt (imo eorum semel dumtaxat in egressu ex Africa meminerunt, solus Alteserra Babilium Sancto jungit martyrii socium) Passos tamen esse, sive illo sive alio tempore, traditio est. Ut autem in vita conjuncti fuerant, sic eorum sacræ Reliquiæ eodem loculo in ecclesia S. Eulaliæ Burdigalæ recumbunt; illuc a Carolo Magno (ut ex veteri scripto, lapidi ejusdem Basilicæ insculpto, legitur) allatæ. Tum additur: Natalis S. Clari dies Kalendas Junii celebratur maximo Burdigalensi applausu, aliorum- que; ex vicis et pagis passim eo quotannis solent accurrere, crebris, quæ per ejus suffragia solent consequi, pellekti beneficiis. Saussayus, cum eadem inscriptione componens Alteserræ testimonium, asseverantis, corpus S. Clari quiescere apud Auscium in Basilica S. Orientii, dixit; hujus Cœlitis exuvias partim Ausciis, partim Burdegalæ conservari. Nos ea re porum movemur: quia novimus partes corporum, subinde non magnas, in ejusmodi casibus sæpe nominari corpora: neque volumus dubitare de vera sanctitate illorum membrorum, quibus et Albienses et Tutelenses gaudere mor infra dicemus.*

B §. II. Cultus sacer apud Lemovices, Tutelenses, Cadurecos, Ruthenos, Albigenes et Tolosates.

Cultus
Lemovici.

Supra nominatus Saussayus, necdum eorum quæ in Supplemento postea scripsit notitiam nactus, in ipsomet suo Martyrologio ad hæc Kalendas Junii Lemoviciis, inquit, S. Clari, Episcopi et Martyris, meritis magis, quam monumentis clari. Scilicet, quia in Breviario Lemovicensi (quod auctoritate Raymundi de la Martonie Episcopi recognitum, et anno MDCXXV excusum est) præscribitur officium Ecclesiasticum de S. Claro, Episcopo et Martyre, sub ritu simplici; et de Communi unius Martyris recitatur Oratio, Infirmitatem nostram; Lectio autem in, Principes persecuti sunt me gratis. Id agro Lemovicensi inferiore urbs præcipua est Tutela, ubi Abbatia S. Martini in Sedem Episcopalem erecta est anno MDCXVIII. Ibi in Cathedrali servantur Reliquiæ SS. Clari, Laudi, Ulfardi, Baumadi, et eorum festa celebrantur, respective, 1 Junii, xx Septembris, III Junii, IV Augusti. In Cronico Gaufridi

Reliquiæ et
Patronatus
Tutela.

C Prioris Vasiensis, apud Lubbeum tomo 2 Novæ bibliothecæ pag. 286, de istis urbis Tutelensis Patronis hæc leguntur: Tutelam Wilardus et Laudus tuentur cum Claro, per quem serena tempora; et Baumardus, per quem imbribus plena. Dominus sæpe contulit orbi. Quæ ante Dissertationem Stephani Baluzii de hisce Sanctis, Tutelæ sub annum MDCLVI excusam, Bernardus Guidonis ita clarius exponit in MSS. Nominibus Sanctorum Lemovicensis diocesis: S. Wilphardus, S. Laudus, S. Clarus, S. Baumardus Tutelam tuentur et juvant. Per Clarum clara et serena tempora dantur: per Baumardum terra infunditur: sicut sæpius est compertum. Deinde ex Chartulario Tutelensi ista adduntur: Donum Geraldii S. Martino. Sacrosanctæ basilicæ S. Martini Tutelensis cœnobii, ubi almifici Confessores Christi, Clarus atque Laudus, humati quiescunt: ubi præsentem tempore Dominus Odo Abbas præesse videtur... Factum est hoc in mense Madio, anno III, regnante Carolo Rege. Item Donum Benedicti Presbyteri. Sacrosancto cœnobio Tutelæ, quod est fundatum in honore almi Martini Præsulis, ubi corpora Sanctorum requiescunt, Clari Martyris atque Laudi Præsulis... Facta est cessio ista in mense Madio, anno nono, quod Rodolphus Rex cepit regnare. Ubi vi-

Dono Sancto
facta annis
895 et 932
sine titulo
Episcopi,

Junii T. I

dentur intelligi Reges, Carolus Simplex et Rodolphus, quorum prioris annus tertius convenit in annum Christi DCCCXCV: Rodulphi annus incidit in annum DCCCXXXII.

D
AUCTORE G. H.

8 Hic S. Clarus, modo Confessor, modo Martyr appellatur, nulladum Dignitatis Episcopalis facta mentione. Eudem abstinet vetus Hymnus, olim cani solitus in ecclesia Tutelensi die festo S. Clari kalendis Junii, inquit Balusius. Is autem est hujusmodi.

quo etiam
abstinet vetus
Hymnus

Clari recurrit annua-Dom gloriosi gloria,
Totus piorum sobriis-Orbis resultet laudibus.
Tutela, tanti Martyris-Servans thesaurum corporis,
Tu persona gaudientius-Tui Patroni laudibus.
Turbas per orbem plebium-Converterat Gentilium;
Divina dicta severat-Messis beata creverat.
Sacer sator fructum sui-Laboris, ac miles Dei
Palmam triumphi nobilis-Cœlestibus refert thronis.
Terris reliquit dulcia-Ossum suorum pignora:
Collata nobis cœlitus-Colamus hæc devotius:
Beatus horum spiritus-Revisat ut nos sæpius,
Reddatque summo Numini-cum Patre, Proli, Fla-

die festo cani
solitus.

[mini.

9 Quonam vero tempore, inquit Baluzius, quove demum modo Tutelam delatæ sint sacræ Reliquiæ sancti hujus Martyris, nescimus; illud tantum nobis compertum est, has octingentos annos in Ecclesia Tutelensi fuisse conservatas... Vulgo tamen fertur fabula... quam hic narraturi sumus. Mons est urbi contiguus, quem vulgato vocabulo Podium S. Clari appellamus; ubi nemus olim fuisse tradunt, cum Tutela nondum urbis formam erat adepta, nihilque apud nos erat præter monasterium Benedictinorum. Illac forte transiens quidam homo, qui Sancti nostri Reliquias secum portabat, incidit in feram nemoris hospitem atque ab ea devoratus est. Hic hominis casus, sive quod comes itineris prodiderit, sive quod ita voluerit Deus, brevi divulgatus est, atque ad nostrorum Monachorum aures illius fama pervenit. Hi in nemus ire destinarunt: sed semper eos belluæ cogitatio ab incepto removit: donec audacior aliquis hortatus est, sumptis fustibus audacter omnes ad expugnandam bestiam progredere. Ita factum: receptum est Caput S. Clari cum aliquot ossibus, omniaque simul in ecclesiam Tutelensem delata sunt, ubi hodieque ostenduntur. Fabula quidem hæc, Lector, sed quæ fortassis indicat, miraculo receptas Divi nostri Reliquias. Hujusce tamen expeditionis monasticæ, si ea fabula non esset, extare videretur rode argumentum, ni fallor. Non certa anni tempestate Canonici Tutelenses, fustibus armati; vestes talaris et superpellicea induti, magna populi frequentia comitante, bini solemniter eunt in montem; ibique rite Sacris operati, data populo pace, eodem ordine redeunt in Ecclesiam Cathedralem.. Hæc Baluzius, nescio cur tam absolute istam vulgi narratiunculam, explodens ut fabulam; anilemne dubitans, an puerilem appellet; ubi simplicitatis quidem antiquæ multum, sed ἀόρατος vel ἀόρατος nihil.

vulgi de modo
translationis
narratiuncula

10 Ut ut est, ex prægressis apud eundem Baluzium discimus, quod dies hujusce Translationis, in veteri Breviario Tutelensi, notata reperitur, vicesima octava mensis Maji. Ipsas etiam Reliquias, Tutelam quandocumque et quomocumque delatas, ibidem miraculis claruisse, constat ex Hymno sequenti, olim cani solito die tuti; in quo, æque ac in Lectionibus de vita, videmus usurpari Pontificis sive Episcopi titulum.

nonnulla veteri
argumento
nixa,

Martyr beate, summe, Clare, Pontifex,
Ægris salutis sæpe mirus artifex;
Cæcis habendi promptus auctor luminis,
Cujusque demum restitutor debilis,
Cujusque sævi mox repulsor dæmonis.
Sanator ndsis talis ægris moribus,
Illuminator talis orbis mentibus,
Gressus reforma claudicantium debiles,

et 28 Maji
recoli solita,

cum Hymno
proprio;

A Pacis viam, salutis atque tramites
 Pergant citi, durent et illassabiles.
 Quidquid misellis intulere criminis
 Astu maligno demones, nequissimis
 Mentis agentes persuasionibus,
 Precando dele : dona posce Spiritus,
 Grates tibi quo concinet noster chorus.
 Festum frequentat obsequentum concio,
 Colitque supplex nostra te devotio :
 Tu corde mundos, atque justos actibus,
 Tutos periculis ac malis ab omnibus,
 Terra levatos redde nos cœlestibus.
 Rerum parenti Trinitati simplici,
 Cum Patre, Nato, septiformi Flamini,
 Devota laudum personent præconia ;
 Grates agantur, concinatur gloria,
 Per hæc et ultra quæque semper secula. Amen.

qualis etiam
 recentiori
 stylo Sarlati
 canitur.

11 His propter majoris antiquitatis speciem sic relatis, adduntur ex proprio Sarlatensi recentioris compositionis Hymni duo ; epitomen mox proferendarum Lectionum accuratius complexi, in hunc modum :

Divina providentia-Clarum venire compulit.
 Cum sex viris ex Africa-Plagasque nostras appulit.
 B Plenus superno Numine-Solvit statim caliginem
 Verbi superni semine,-Vitæ parans originem.
 Gentes feroces Gallia-Lavit sacro baptismate,
 Vagosque cives Abbiæ-Certo reduxit tramite.
 Idola Martis destruit-Delubra purgans sordibus ;
 Vesunæ fidem detulit-Miris pollens virtutibus.....
 Alius Hymnus sic proponitur.

Christi decorum militem Dignum supremis laudibus,
 Virtute Clarum divitem-Lætis canamus mentibus
 Hic mole fractus corporis-Ferri catena stringitur,
 In ima missus carceris-In quo poli lux nascitur.
 Hunc Angelus præsentia-Solatur, admirabili
 Tunc pectoris constantia-In carne fulget debili.
 Amore mentem roborat-Dum mortis horam præscit.
 Corpusque plagis præparat-Nusquam metu qui ser-
 [viit.]
 Crudelis instat carnifex-Sanguis repente funditur :
 Sed non movetur Pontifex-Nec mens pavore fran-
 gitur.

Confrater-
 nitas, ab
 anno 1486

12 Sed nec illud silendum est, ait Baluzius, huic nostro Sancto dicatam esse Sodalitatem (Confraternitatem recepto vocabulo vocant) in Ecclesia Tutelensi institutam anno MCCCCLXXXVI die xiii Novembris. Huic nomen dedere Clemens Briliacus Episcopus Tutelensis (quem Sammarthani asserunt possessionem adeptum xxxi Moji anno MCCCXCXV) Leodegarius Velianus, Abbas de Sully et Cellerarius Ecclesie Tutelensis. Quod autem attinet serenitatem, S. Clari invocatione solitam postulari, ut nobis ancor est, annis ab hinc CCCL. supra laudatus Bernardus Guidonis, id confirmat Baluzius exemplis duobus, sumptis ex Veteri Codice, prisca Tutellensi lingua conscripto, ipsumque originale contextum in fine libelli sui legendum exhibet. Versio ejus Latina hæc est : Anno MDViii die xxviii Maji, qua Translatio S. Clari celebrari solebat in Ecclesia Tutelensi, cum pluviae frugibus incommodarent, Caput S. Clari populo ostensum est, atque integros unum et viginti dies patuit : ut cuilibet licitum esset ad sacras illius Reliquias orare, quo tandem rediret sua cœlo serenitas. Non ægre impetratum est. Siquidem toto illo tempore, quo sanctum Caput oculis mortalium ostendebatur, raro pluit. Anno MDXXXii sollemnis processio in urbe Tutelensi facta est die vii mensis Aprilis, perque urbem circumlatæ sunt sacræ Reliquiæ SS. Clari, Laudi, Ulfardi et Baumadi. Huic ceremoniæ præsentibus fuerunt Canonici, Presbyteri parochiarum S. Petri et S. Juliani de urbe, Optimates et populus. Hæc autem fiebant, ut Sanctorum precibus exoptatam aeris temperiem daret Deus.

caput ostensum anno 1508,

processio anno 1532,

Proxima Lemoricensi agro et Tutelensi diœcesi est Cadurcensis urbs, cum sua diœcesi, ubi S. Clarum, Episcopum et Martyrem, hisce Kalendis Junii sub ritu semiduplici colit, scimus ex Festis propriis dictæ Ecclesiæ Cadurensis. Imo et ejus memoriam celebrari in Ecclesia et diœcesi Ruthenensi vicina, apud Ferrarum legitur : idemque ex charta ad nos missa constat. Nec procul admodum distat urbs ejusdem Aquitanicæ primæ, Albia sive Albiga, a qua Albigenenses hæretici suam appellationem acceperunt. Hujus primus civitatis Episcopus, S. Clarus nominatur, apud Guilelmum Catellum, Clandium Robertum, Joannem Chenu, et fratres Sammarthanos ; qui similiter omnes secundo loco ponunt Antimum discipulum Clari ; neque deinde inveniunt quemquam ante Diogenianum, ad annum circiter cccclvi. Honoratus autem Albiæ Sanctus Officia ecclesiastico, cum Lectionibus propriis de Vita atque hac Oratione. Omnipotens sempiternæ Deus, qui per gloriosi bella certaminis, ad inmortalem triumphum, B. Clarum, Martyrem tuum atque Pontificem, extulisti ; da cordibus nostris dignam pro ejus solennitate lætitiæ ; ut cujus hic membra pio amore amplectimur, ejus precibus adjuvemur. Denique scriptum est nobis, etiam Tholosæ eundem Sanctum coli : an autem et Reliquiæ ejus ibi sint aliquæ, necdum comperimus.

D
 Cultus
 Cadurci,

Ruthenis,

Albiæ,

E
 Tolosæ

§. III. Vita ex MSS. Breviariis Tutelensi atque Albiensi.

Præter Psalterium, Clericis omnibus, tam intra quam extra claustrum viventibus, commune, et a singulis ex antiqua obligatione solitum ab initio quotidie cantari vel recitari, prout nunc quoque habetur distributum per hebdomadæ ferias horasque diurnas ac nocturnas, sed cum propriis recentiusque institutis, ad singulas Hymnis, Capitulis, Versiculisque ; præter Psalterium, inquam, habebant majores quæque ecclesiæ, puta Cathedralæ Abbatialesque, Lectionaria, Passionalia seu Legendaria, et Homiliaria, ad publicum nocturni Officii productionis usum ; sic ut ex primis legeretur libri Scripturæ sacræ, pro temporum varietate ; ex secundis, Sanctorum Vitæ aut Martyrum Passiones ; ex tertiis, Sanctorum Patrum Homiliæ, secundum Ordinem Dominicarum, et Evangeliorum. Quorum omnium, ordinate per anni circulum describendorum, initium factum videtur post seculum x. Sed cum eorundem prolixitas, grandia complura implens volumina, molis majoris esset, quam usus ; ideoque paulatim invaluisse, ut, juxta ejus qui Choro præsidebat præscriptum, ex singulis solum delibarentur aliqua ; ceperunt, seculo ut summum xiv (nec enim antiquiora exempla facile quis inveniet) describi Lectionum Sacrarum breviaria, quæ possent minorum ecclesiarum publico et singulorum Clericorum privato usui deservire : ex quibus demum seculo xvi extitit et nomen sumpsit illud, quo nunc utimur, Ecclesiastici Officii Breviarium. Medi istius generis fuit illud, quod in nostro Tutelensi Collegio manu exaratum reperit amicus noster Stephanus Baluzius, jam tum in studium illustrandæ antiquitatis intentus ; unde et occasionem sumpsit, Tutelensi (quam parabat) historiæ præmittendi Dissertationem, supra num. 7 laudatam. Apparebat enim ex numero Lectionum xii, in quas distributa Sancti Vita erat, Breviarium istud, juxta monastici Ordinis formam, descriptum fuisse ad usum Monachorum illorum Tutelensium, quorum Abbatia in Episcopium conversa fuit anno mcccxxviii (uti dictum est) serrato tamen monastico Ordine, usque ad annum MDXIV, quo Capitulum ex Regulari factum est Seculare, uti apud Sammarthanos docet idem Baluzius, Decanos Tutelenses enumeraturus. Simile aliud Breviarium, sed ex forma Canonicali

D. P.
 Ex Breviariis
 seculo 14 aut
 15 scribi
 capitis.

F
 Tutelensi, Albiensique

A *nicali descriptum, ideoque Sancti Vitam intra numerum 1x Lectionum concludens, exaratumque ad usum Ecclesiæ Albiensis, reperit ante nos quinquaginta annos talium curiosus aliquis, et quæ ibi invenit Patronorum Albiensium Propria, manu sua transcripsit in quaternum, apud nos asservatum.*

unde habetur
integer liber
Vitæ,

14 Porro licet utrobique appareat contextus, ex prius scripta Vita acceptus verbotenus; mirabili tamen modo factum est, ut, cum utriusque Breviarii Collector compendii causa bonam prioris contextus partem omitteret; Tutelensis quidem primas octo Lectiones continuo tenore transcriberet, ultimas quatuor acciperet ex fine; Albiensis vero inde sibi crederet inchoandum, ubi de adventu Sancti Albi inchoatur narratio, quo usque fere se extendunt prædictæ octo Tutelensium Lectiones. Ita ex utroque Breviario quadamtenus integrari potest contextus Vitæ, quæ ipsa tamen composita fuit, prælucentibus quibusdam ipsius Sancti Gestis, ab antiquioribus scripto quodam transmissis; quibus Auctor addidit alterum librum Miraculorum, magno cum historiarum damno deperditum. Etenim ex eo potuisset innotescere, tum locus ille præcipui cultus, ubi tot miraculis Sanctus claruit, et nova istæ Vitæ composita fuit; tum Auctoris ætas, quam ne magnam esse præsumamus, facit prioris libri stylus verbosior; ut necesse non sit, ipsa ab anterioribus scripto transmissa gesta, secula XII aut XIII vetustiora credere. Ea autem si vel ariginaria, ut primum fuerunt; vel saltem integra, ut Breviariis scribendis servierunt, habuisset Baluzius; dubitat communis noster ipsiusque amicus Armandus Gerard, in epistola per quam Dissertationem prædictam nobiscum communicavit, utrum ille ingentem in Tutelensi Breviario thesaurum repertum sibi credidisset. Non ambigo certe, quin ea qua ultimum fuit grandiori veterum monumentorum dijudicandorum experientia. minus ei fidere voluisset, quam voluit juvenis, annorum tunc solum XXVI. Hoc ut per se arbitrari lector possit, placet prædictas Lectiones integras proferre, sic ut litteris T et A ad marginem positis pateat, ex quo quidque acceptum sit Breviario.

1. 1.
a
b
Ex Africa
oriundus,

15 Sanctus igitur a ac beatissimus Clarus, et Pontifex gloriosus, regionibus b Africanis (ut antiquiore quadam scriptura traditum nobis est) oriundus; et in occiduas orbis partes, pro pereuntium salvatione populorum, superna miseratione directus; Gallicis vel Aquitanicis gentibus, primo quidem magnificis prædicationibus, pietatis, virtutumque multimodarum satis mirabilibus gestis emicuit vere clarus; dehinc passionum, multum mortalibus admirandarum, fortissima tolerantia clarior est effectus; ac demum in superiori curia receptus, coelestium collatione beneficiorum, assiduisque miraculis, jam per orbem splendet usquequaque clarissimus. Hæc in primis ita proposita, deinceps, eodem quo proposita sunt ordine, probabiliter asseramus. Primo videlicet ex ipsius gestis, ab anterioribus (ut prætaxatum) scripto quodam notitiæ nostræ transmissis; ac deinde ex his, quæ celesti sede locutus, sæpius confert miraculis c salutaribus terris.

T II.
c
d
cum sociis scilicet

16 Septem, ut tradunt, comites fuerunt; qui Christianam fide pariter imbuti, parique fidei fervore ac sancti operis incitati, patriam ac parentes, et quæ possidebant omnia relinquentes, urbem Romam de transmarinis partibus decreverunt expetendam. Nomina eorum, Clarus et Justinus, Gerontius et Severus, Polycarpus et Joannes, atque Babilius. Hi igitur Romam, ut dictum est, tendentes, cum ad civitatem quamdam, vocabulo (ut fertur) e Joppen, navigio provehente, venissent; populus ibi non parvus prædicatione illorum ad Deum verum ab idolis est conversus. Pro qua re, dira in eos Principum civitatis ira commota, persecutione denique gravissima excitata, injuriis multis afflictis, ac de civitate

tandem exturbati, iter dein expleturi coeptam, marium repetivere navigium.

17 Igitur Romam longa f satis navigatione pro-
vecti, inibi decreverunt aliquantulum demorari. Summum denique Sedis Apostolicæ g Pontificem
adeuntes, illius sæpius et ad instructionem animæ, gratia colloqui: et ad corporum subsidium, munifica largitione sunt usi. Interim fama currente, nantio percepto, quod in Gallicis atque Aquitanicis partibus multi coronarentur gentili persecutione martyrio, h tantæ gloriæ sancta cupiditate permoti, illuc statuunt iter dirigendum, ubi per majoris tolerantiae meritum, gloriæ celsioris assequerentur et præmium.

f
T. III.
g
Romam venit:

18 Nam ubi optati hujus perceperunt rumoris auditum, S. Clarus sodales convocans ceteros, hujusmodi adhortatione affatus est illos. Quid, quæso, est, o venerandi sodales, o Christianissimi viri, quod cum ad relinquendam pro Christo patriam, parentes ac proximos, atque ad superanda omnia delectabilia mundi, animum dudum assumpserimus invictum, viceritque in tali certamine ille in nobis qui dixit: Ego vici mundam, nunc pro eodem mundanam remoramur pati pressuram; et tamquam semipleni, ne dicam penitus vacui fiducia, qua nos jubet in hoc quoque confidere, cunctamur forsitan capessendam, ipso in nobis certante, victoriam? Quid juvat huc usque mundana prælia subegisse; cum in tantis jam victores, nunc ad martyrialium titulos gloriarum et feminae præeant et infantes? Accingamur igitur ad certaminis bella divini: properemus ad loca, in quibus candidatorum consortia Martyrum, et præmia possimus sublimiora mereri.

T. IV.
excitat illos
ad martyrium:

19 Arma, inquit beatus Clarus, capiamus, Fratres, ad dimicandum, quibus induti sancti et humiles corde nesciunt vinci; hoc est, fidei fortitudinem, spei longanimitatem, dilectionis Dei, qui tantum nos dilexit, pro toto posse sincerissimam recompensationem, ac per hoc semper invictam pro ipso libenter omnia perferendi constantiam. Sin aliud forsan placet cuiquam vestrum, aut hoc ipsum, qualiter fiat, consilio putatis prudentiore tractandum; ad præsens noster cætus fidele super hoc in commune consilium capiamus.

T. V.

20 Ad hæc unus ex beatis illis comitibus, scilicet S. Severus: Tu, (inquit) beatissime Clare, per quem nos Dominus ad tam salutifera dignatur hortari, ipso credimus inspirante, poteris consiliator quoque in hoc optimus fieri. Incunctanter itaque tuum nobis consilium absque dubio secularis expone. Tum ille: Quantam (inquit) videor mihi primitus habendi viam videre consilii; Sanctissimus Urbis Papa ac summæ Sedis Antistes, super his consulendus nobis maxime: quia ex quo huc devenientes, hic ad tempus moraturi remansimus, et colloquiis ipsius et beneficiis familiariter ac liberaliter usi sumus.

T. VI.
F
et suadet a
Papa consilium petere.

21 Ite, inquit beatus Antistes, Christi Domini gloriantes et gloriosi nomine, ipsius auxilio fulti ac freti munimine: et, ut audistis, in partibus Aquitanicis, gentili persecutione multis pro pietate laborantibus Christianis, vestri adjunctione concurrite: ut et ipsi, nun tantum solatio vestro et adhortatione, verum etiam fortissimæ tolerantiae roborentur exemplo: et nesciis adhuc fidei Christianæ vestra prædicatione conversis, Christianitas ipsa, quam vel delere penitus vel saltem minuere malignitas inimica conatur, multiplicato potius Christianorum numero semper augeatur. His ita sacratissimus Antistes peroratis, ceteros, ut de singulis placuit, Ecclesiasticis aliis gradibus sublimavit; beatissimum vero Clarum ad summi Sacerdotii delegit i ac sacravit Officium.

T. VII.
In partes
Aquitanicæ
mittitur:

Episcopus consecratus

22 Itaque sanctus Clarus, ad summum Sacerdotium

T. VIII.
tium

l **A** tium Apostolica (ut diximus) sacratione proventus, cum *k* Presbytero Babilio civitatem quamdam, Coloniam nuncupatam, commodum sibi duxit prædicationis gratia expetendam : quam fama conceperat populositate multa divitiisque nimis refertam, sed deditam idolis, et Dei veri cultus penitus ignaram *l*....

A. I. **23** Beatissimo Claro apud Coloniam residenti, et *Coloniam degit,* populorum, per ipsam Domino acquisite, coram ibidem cum summa devotione gerenti, nuntiatur, proximam quamdam, Albiam nomine, civitatem, totamque illius circum circa regionem, dæmoniis adhuc cultibus oberrantem, ita divino diebus illis mulctatam esse iudicio, ut et animalium quorumcumque, et hominum peste sævissima desæviente, tota citius deleteretur ; si non illi ejuscumque aut Dei, aut Deo donante hominis ope celerime subveniretur. Tum Clarus beatissimus, peregrantium procurare salutem jam dudum assuetus, horum quoque eo maxime corporalem grassari doluit interitionem, quo divinæ veritatis ignari, post temporalem corporis mortem, æternam sine dubio subibunt animarum peritionem. Quapropter adscitis Ecclesiæ suæ Clericis, sibi que coherentibus omnibus fidelissimus ac religiosus, perlatis nuntii causam eis in notitiam defert, verbisque multis ac monitis instantibus suadet, populo maxime vicino, in servitute [diaboli] *m* pereunti, pia a se debere miseratione concurrere.

A. II. **24** Quo tandem persuaso, Me, inquit, ipsum illuc oportet accedere, nec tantæ rei curam (me torpente segnitia) aliis delegare : et quia hinc abeanti mihi, quo fine res futuræ progrediantur ignoro : vos totius Ecclesiæ urbis hujus administrationem, quo singuli officio [fungimini] procuretis, edico. Fratrem Sabinum (quem moribus, et actibus, totiusque vitæ religiosæ virtutibus adornatum, Episcopali officio [existimo] aptum) nostri loco summum hic delegamus *n* Sacerdotem. Rannulfo *o* et Ramfredo specialiter administrandam verbi Dei delegamus prædicationem. Ceteros omnes Presbyteros, et Diaconos, aliisque officiis diversis gradibus ministrantes, suo quemque ordine, Ecclesiasticis mandamus institutionibus atque utilitatibus deservire. Florentium *p* vero *q* atque Eugenium, et Montanum *r*, itineris nostri comites ac socios decernimus assumendos.

A. III. **25** Tuitionem autem omnium vestrum, Ecclesiæque defensionem, sub Dei ac Domini nostri Jesu Christi protectione et auxilio, Domino duce, injungimus Aldemario ceterisque Magistratibus urbis, eidei Domino Christo vero pietate et digna devotione subjectis, ut tempore vitæ præsentis, libero et securo Domini famulatu, et vobis et illis æternæ vitæ gloriam conquiratis. Tum singulos deosculans, custodiæque supernæ commendans, ac demum valedicens universis, cum dilectis comitibus iter est aggressus. Prosecuti sunt tamen illum alii plures, pro discessu ejus lacrymas non parvo dolore fundentes ; et cum eo ad regionis illius fines usque progressi, ipso tandem sunt supplicante regressi.

A. IV. **26** Ille autem cœpti maturator itineris, cum jam prætaxatæ propinquaret mœnibus civitatis, puella quadam, nomine Asteria, dæmone furente correpta, vocibus magnis inclamare civibus cœpit, urbi illi jam proximum adventare virum, per quem omnis illa regio ad Deum verum unumque converteretur et solum. Mox et simulacra, dæmoniciis responsionibus assueta, insolito ob illius viri præsentiam obticuere silentio. Itaque simul omnes, turba quidem plebeia præcipue vocibus arreptitiæ, simulacrorum vero silentio templorum permoti

In accessu ad Albiam,

proditur ab energumena,

Pontifices, de talibus quidnam cunctis portenderent, mutuis cœperant ad invicem tractare consiliis.

27 Tunc unus ex civitatis Primoribus, nomine Yboldus, qui (ut conjicimus) nonnulla de fidei Christianæ doctrina, fama tantum discurrente, crudelo tamen audita perceperat, ea quæ audierat ita hæsitantibus cœpit intimare concionibus. Jam dudum in his quoque Occiduis partibus ad multorum pervenit auditum, in Orientalibus regionibus extitisse olim virum quemdam, nomine Jesum, sapientissimis eloquiis, ac salutiferis prædicationibus, virtutibus quoque nimium admirandis præpotentem satis atque magnificum. Is etiam multis sibi credentibus, suoque inhaerentibus discipulatu, eandem contulit salutaria prædicandi et admirabilia operandi virtutem : atque ad hoc ipsum totum eos direxit in mundum, ut et prædicamentis suis et gestis, ad veram edocerenent homines sapientiam, et maxime de unius summi ac veri Dei cognitione cultuque instituerent : idola vero, quæ errore colebantur antiquo, velut malignorum latibula dæmoniorum, contemnenda penitus, et abjicienda docerent.* Quæ videlicet doctrina per totius Asiæ, atque Africæ, Europæ quoque innumeras regiones tanta est jam disseminatione ac fructificatione multiplicata, ut pene nos soli, in hoc orbis Occidui angulo constituti, divinæ hujus sapientiæ salutiferæque doctrinæ adhuc videamur ignari. Unde puto, jam fortasse per aliquem talium doctorum, ad nos usque tanti boni notitiam propinquasse ; idque et arreptitiæ vocibus inclamari, et simulacrorum, aut potius dæmonum in eis latentium, repentina taciturnitate monstrari : qui vel ipsius agnoscendæ veritatis proximatione deterriti, vel suæ proximæ dejectionis mœrore confecti, jam sibi servientium aut non audent, aut nequeunt attendere famulatum.

28 His auditis, dum ad invicem de talibus conquirebant, et fabulantur ; urbis portam vir beatus ingreditur, quem quidem, ex circumjacentibus agris et suburbicis locis, plurima concurrentium circumsepserat multitudo ; qui venerantissimæ personæ habitus incessusque religiosi insolita visione suspensi, maxime prædicationis ejus dulcissimo intentissime auscultabant omnes eloquio. Hic ergo continuo etiam civitatis et procures quique junguntur et populares ; et quæ sint, vel quid sibi vellent quæ diceret, omnes curiosissimas ad discendum erigunt aures. Quibus beatissimus Clarus, divinitus docendi gratia semper plenus, summam totius obtinendæ salutis sacris et necessariis explicuit verbis ; totamque illius [civitatis] circumcirca regionem, dæmoniis adhuc cultibus oberrantem [percurrit] ; itaque divino auxilio ei adjuvante, populum eum convertit, et ad Christi baptismi gratiam innovavit.

29 Cum igitur B. Clarus Albæ per trium annorum spatium moram fecisset, et multis miraculis per eum a Deo factis, et multa turba hominum ab ipso Pontifice baptizata, et Episcopo nomine Anthimio in eadem civitate nomine Albia constituto ; ad quamdam urbem, nomine Lectoram, perrexit, ubi divini verbi solita jacere semina cœpit. Verum optata die pro Christo comprehensione passionisque proximatione gaudientissimus duci jubetur ad templum Martis, aut sacrificiorum ritibus sponte subdendus, aut pœnis omnibus immanissime discerpendus. *t* * Igitur sacrilegam perductus ad aram, statuamque Martis in loco cernens editiore statutam ; oculis corporis directis ad cœlum, obtutibus autem mentis ad Dominum, dum verbis illi supplicat paucis, illa statim corruit statua Martis, atque ita perfracta deducitur ad nihilum, ac si in eo loco tale quippiam numquam fuerit visum. Obstupuerunt paratarum ministri

A. V.

et Christi fide
palam annun-
tiata,A. VI.
Econvertit
Albienses :

F

A. VII.
Lectoram
abit :

S

T. IX.
ob statuam
Martis de-
jectam

flagris cadi-
tur :

, T. X.
in equuleo
tortus,

A. VIII.

T. XI.

u
ab Angelo
confortatur,

B

T. XII

constans in
fide

gladio oc-
ciditur ;

C

et post mor-
tem miracu-
lis claret.
A. IX.

A ministri pœnarum, perditum Deum suum summum : ingemuere Pontifices, sanctumque Martyrem flagris et verberibus durissimis attractantes, ad Judicium audientiam reducunt; acclamantes, nunc magum illum ac maleficum evidentissime comprobatum, qui tantam reverendi statuum numinis, manibus intactam, præcantationibus solis, contritione ac perditione subita deduxisset in nihilum. Ad hæc furor rabidus audientium concitat sensus, et ad pœnarum crudelium inferenda instigat duriora supplicia. * Itaque per cardetum trahi præcipiunt nudum; inde in catasta extentum fortiter mactari duris ictibus plumbatarum. Dehinc toto triduo suspensus in equuleo, dum nulla potest flecti aut acerbitate aut diuturnitate supplicii, jubetur rursus in carcerem trudi.

30 Sed non erat illius benignissimi talium militum Regis absque solita consolatione diutius relinquere tolerantiam tantam pro ipsius nomine certantis. * Angelico rursum u fruitur obsequio, Angelico monetur et docetur alloquio, securus efficitur de victoria indubie proximeque futura; ac sic absque ambiguo secutura, spe beata, perfruitur jam corona. Astans namque ei post noctem Angelus dixit : Constans esto, nil timeas, quia die crastina, pugna felici peracta, martyrii te glorioso sublimante triumpho, in solio residebis, Christo collocante atque coronante superno.

31 Acceptis dictis Angelicis, post noctis moras, deductis tandem tenebris, dies optata succedit. Produci rursum jubetur e carcere, atque iudicio præsentiae principalis astare. Interrogatur, utrum se adhuc incepti vel sero pœniteat, jussionibus obtemperandum jam sibi esse decernat. Eundem se respondet esse, qui fuerit, ejusdemque animi fide inviolabili perpetuo fore promittit. Tum vero certissime jam probato, quod constantiae tantæ virtutem inanissimo flectere labore tentarent, supersedendum quandoque ceteris judicant pœnis; mortis illum acceleratæ compendium, capitis obtruncationem subire decernunt. Ita mœnibus urbis eductus, perductusque ad locum tanta sibi præteritorum temporum diuturnitate desideratum, orationem ad Dominum fudit, seque, atque omnes quos illi acquisierat, regendos eidem suppliciter commendavit : ac sic, genibus flexis, cervicem spiculatori hilaris et promptus extendit; totoque civitatis populo spectante, et lacrymas amarissimas profundente, ictu gladii percussus occubuit.

32 Hic videtur libri primi fuisse finis; libri autem secundi initium fuisse assumptum ab Albiensis Breviarii Collectore pro Lectione IX; ejus Lectionis numerum quidem notatum invenio in egrapho nostro; sed non ipsa verba. Labori enim (ut videbatur) superfluo parcens scriptor; Post ejus, inquit, virtutum Anacephaleosim, ita ait (Breviarium scilicet, ubi illa Anacephaleosim recitabatur.) De illis, quæ hic vivens operatus et passus est, editus prolixior jam videtur esse liber : de iis vero, quæ per illum mirabiliter gesta sunt, post ipsius ad superna consensum, alterum putamus pro nostro posse, Domino juvante, currendum : qui liber utinam adhuc alicubi supersit. Interim licebit præsumere, scriptum Albæ fuisse; ibique ad corpus ejus patrata miracula : siquidem corpus ipsum Albæ haberi testatur, quæ de ipso recitatur Oratio, licet forte non integrum, sed Reliquis per varias civitates divisim imminutum.

ANNOTATA.

D. P.

a Particula Igitur, in principio Legendarum plurium sic posita, indicat continuationem cum aliquo præce-

denti Prologo, quem Lectionum scriptor omiserit : D quemque desiderari dolemus, aliquid de occasione scriptio-
nis ætateque auctoris et ipsiusmet vitæ verosimiliter docturum, si inveniretur.

b De Ecclesia Africana, sub Primatu Carthaginiensi, egregium plane librum edidit an. 1679 Emmanuel a Schelstraten, tunc adhuc nostræ Antuerpiensis ecclesiæ, postea Vaticanae Basilicæ Canonicus et Bibliothecæ Custos; sed pro dolor! in maximarum rerum principio morte præmatura nobis ereptus anno MDCXCII; ubi cap. 2 docet contra Baronium, non fuisse fidem Christi in Africa ab Apostolis eorumve discipulis prædicatam, primumque eo inductam post annum circiter 100 aut 120 : quod juverit observasse pro infra dicendis.

c Vereor ut sincera hæc lectio sit, forte scribendum erat, Salutaria : De itlo miraculorum libro cert us nos decebit ultima Lectio Brev. Alb.

d Hos pariter omnes, uti num. 6 dictum, Carolus Magnus, Burdegala retro altare unum, invenitur recondidisse, ut Martyres; unde fortassis occasio data Vitæ hujus Auctori, ipsos huic S. Claro socios adjungendi : quod si fuissent, plures illi haud dubie Ecclesias sua prædicatione divisim illustrassent, ab iisque ut Sancti colerentur, saltem plerique : nunc trium dumtaxat nomina, Justinii scilicet, Gerontii et Severi, Gallicanis fastis reperiuntur adscripta. Primus i Maji colitur Bignoræ; sed quæ ejus erat Vita fabulosissima, ibidem a nobis rejecta est; alter festum habet IV Maji prope Atarum; sed tam hic quam iste reputantur Confessores : tertius, ut Abbas, memoratur in Supplem. Sausseyi i Augusti, eorumque omnium non pertineat aliquis ad S. Claram, merito potest dubitari.

e Joppe notissimus Palæstinæ portus, nec aliam hujus nominis urbem norunt Geographi. Toto igitur Mediterraneo exerravit, quisquis eo adduxit ex Africa Romam navigaturos; nisi gratis comminisci quis velit, prius propositum fuisse Hierosolymis loca sancta visitare, aut tempestate fuisse expulsos; mirumque est huc non unumadvertentem Baluzium, cum scripssisset, Mare ingressos qua patet in Italiam facilis via, incunctanter addidisse, quod Joppen pervenerunt.

f Longa satis, si ex Joppensi portu repetita navigatio, utpote leucarum, circiter 700 : at si ex Africa, sic proprie dicta Romanorum Provincia, ejus caput Carthago, non longior quam leucarum 200 trajetibus fuerit.

g Melius hic nomen Pontificis omittitur, quem Anacletum quidam dixerunt, unum ex primis successoribus Petri.

h Sulpitius Severus, qui an. 422 floruit, lib. 2 Hist. sacræ : Sub Aurelio, Antonini filio, inquit, persecutio quinta agitata. an. 162, ac tum primum inter Gallias Martyria visa, serius trans Alpes Dei religione suscepta. Quod licet sic explicet eruditissimus Bosquetus, ut non neget a tempore Apostolico capisse, aliquam Evangelii lucem splendescere in Gallia, Martyresque nonnullos subinde factos; Severum tamen intellexisse velut illustria et in omnium oculis patrata Martyria, quale Lugdunensium Martyrum fuit; et qualia hic Auctor sibi est imaginatus.

i Bertrandus Turrianus, Tutelensis Decanus an. 1587, qui scripsit Institutiones Ecclesiæ suæ, a quodam S. Eugenio, quem B. Dionysii discipulum fuisse contendit, Episcopum factum Clarum ait, apud Baluzium pag. 13.

k Quamquam Colonia Nemausus, Gallix Narbonensis civitas, notæ antiquis Romanis sit; eaque transiri potuerit Roma in Aquitaniam euntibus : non est tamen Albæ, proximæ (ut mox dicitur) civitati, vicina, nisi ex 40 leucarum et amplius intervallo : nec unquam aut illa aut alia ulla Gallix civitas invenitur antiquitus nominata simpliciter Colonia. Nota tamen erat, quando scribebat

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMÆ PASSIS,
JUSTINO, CHARITONE, CHARITO, EUELPISTO, HIERACE,
PÆONE,
ET VALERIANO SEU LIBERIANO.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I, An idem hic qui Justinus Philosophus, et cum Sociis capite plexus?

CIRCA AN.
CLXVII.Duos Justinos
faciunt Graeci,
Bin Menæis ac
Typico :

Graci his septem Martyribus ita tribuunt totum hujus diei Officium in suis Menæis, ut de iis solis sint Στίχηρὰ sive Versus, tum Assimiles quam Similes, (Ἠσώποισι et Ὀποισι illi appellant) Tropariaque et Canonis omnes Odæ; quas quidem ex antiquioribus esse, a Sanctis Joanne Damasceno, Sophronio, aut eorum Collegis compositas, probat defectus elegantiarum, a posterioribus Hymnographis passim observatarum, qui et Acrostichos fere Hymnos composuerunt, et ipsi Achrostichidi suum nomen aut inseruerunt aut subtexerunt. Quin autem idem Graeci, saltem post compositum et ordinatum Officium istud, sacræ hujus turmæ antesignanum Justinum, crediderint diversum a celebri ejus nominis Philosopho, suis pro re Christiana Apologis immortale nomen in terris, atque Martyrii lauream commérito in cælis; dubitare non sunt geminatum ex Synaxariis Elogium, cum optatis utrique distichis, diversam mortis genus exprimentibus; quibus unus ζώειν, cuncta potatus dicitur; alter ξίζει, gladio plexus: quemadmodum pluribus deduxi ad xiii Aprilis, quo Philosophus a Latinis colitur. Ex titulis quoque Synaxariorum formatum Typicum, eam ipsam æstimationem diversitatis confirmat, et Caput 20. i. 24, complectens Regulam divini Officii pro mense Junio, sic creditur: Εἰς τὴν α' In primam diem, Τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου, ἑτέρου Μάρτυρος, Ἰουστίνου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, Sancti Martyris Justinii Philosophi, et alterius Justinii ac Sociorum ejus. Imo Menologium Slavonicum, quod Baro Sparwensfeldius Surcus nobis ex Moscovia attulit a se Latine redditum (ut infra, ad proprios duos ejus gentis Sanctos, dicitur) addit, C Philosophum quidem passum, anno cc, sub Severo; Alterum vero, anno cxxiii, sub Hadriano: qui omni vel Græco more numerentur, sic ut octennio adjecto revocari ad calculum communis æræ debeant, et anno ccviii et cxxxii respondere: vel more Moscovitico quo usum vulgaris æræ, teneri sequenti die ostendam. Quamquam in præsentī casu parvi referat id notasse: cum Severus imperaverit ab anno vulgaris æræ cxciv ad cexi; Hadrianus ob anno cxvii ad cxxxviii: et in utroque æqualiter erret Moschorum Chronologia, quia ad Antonini qui Hadria non successit Imperium Justinus Philosophus scitur pertinere.

in Synaxariis
autem aliud
Philosopho,

2 Istis sic excusis Menæis ac Typico nec non Moschorum Menologio consentiant omnia, quotquot vidimus et longum esset enumerare, Synaxarian MS. in eo diversa a Menæis, quod, omissis partibus ceteris Officii ad Sanctos spectantis, solas eorum synaxes sive festivitates indicent; cum brevi uniuscujusque elogio. Hic satis fuerit indigetare omnium antiquissimum, ex MS. Cryptæ-ferratæ sumptum, atque Imperatoris Basilii Porphyrogennetæ nomine insignitum, quia ab ipso vel ipsius jussu collectum, ubi sic legitur: Μὲν Ἰουλίῳ α'. Ἀθλῆσις τοῦ ἁγ. Μάρτ. Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου. Mense Junio die 1. Certamen sancti Mart. Justinii Philosophi: et subjungitur Elogium, quod, prædicta

xiii Aprilis prætermissum, placet hic Latinum exhibere; quale infra, cum reliquis hujus mensis Sanctorum Elogiis, daturi sumus Græce; est autem hujusmodi: Justinus, Christi sapientissimus Martyr, erat ex Neapoli Syriæ, vir Philosophus et multam habens scientiam. Hic Christum diligens, et cum odientes aversatus, divino quotidie zelo magis magisque succendebatur. Quapropter et Roman veniens, sub imperio Antonini, et librum scribens, partim quidem contra errorem idololatriæ, partim vero de fide in Christum, tradidit eum Imperatori: qui sapientiam ejus demiratus atque scientiam, eum non solum non interfecit, sed etiam collaudavit. Quoniam autem etiam in suis inter idololatrias dissertationibus idolorum cultum demonstrabat esse perniciosum, et Christianorum religionem scriptis explicationibus stabiliebat; odium incurrit Crescentis Philosophi, qui his stimulatus, non prius desiit insidiari, quam ipsum de medio sustulisset. Menæa distinctius (nescio an et verius) sic finiunt periodum, Invidia porro Crescentis Philosophi, multis toleratis tormentis, enecatur; tum addunt, certo non minus quam vere, Is vitæ puritate atque innocentie ad virtutis fastigium pervenit; omniaque scientia tam divina quam humana plenus, libros sane doctissimos atque utilissimos cunctis fidelibus reliquit, qui legentibus eximiarum rerum cognitionem adferunt minime vulgarem. Est autem Neapolis, sive (ut Menæa) Flavia Syriæ, civitas Samariæ, Sichem antiquis dicta.

3 Hinc porro ad alterum, velut alterius Justinii ac Sociorum Elogium, sic progreditur idem Basilii Imperatoris Synaxarium: Καὶ Ἀθλῆσις τοῦ ἁγ. Μάρτ. Ἰουστίνου καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ. Et certamen sancti Martyris Justinii ac Societatis ejus: tum subjungit: Etiam hi Sancti Romæ versabantur, docentes in Christi nomine; comprehensi autem ab Urbis Præfecto, primum carceri sunt inclusi; post multos deinde dies jussi sunt coram illo sisti. Examinavit autem Justinum Præfectus, atque post multas variasque interrogationes; Dic, inquit, Justine, utrum fustigatum te decollatumque omnino credas in cælum conscendere. Responditque Justinus, Spero hereditatem regni cælestis consequi, si ejusmodi cruciatus prompto animo sustinero. Cui Præfectus, Ergone opinaris quod in cælum ascendes, ibique recipies bonorum quorundam retributionem? Et Justinus: Non opinor solum, inquit, sed certissima persuasionem id teneo. Tunc Præfecti jussu, capite plexus est, sicut et Sancti qui cum eo erant. Eadem fere habent excusa Menæa; sed Sociorum nomina, in Elogio præterita, sic proponunt in titulo, Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Eodem (scilicet primo) die, τῶν ἁγίων Μαρτύρων, Ἰουστίνου, Χαρίτωνος, Χαριτοῦς, Εὐελπίστου, Ἰέρακος, Πέωνος, καὶ Βαλεριανῶ.

E

F
olunt his 7
Martyribus
elogium scri-
bunt,

4 Singulis istis Divionense Synaxarium, in assignandis cuique Sancto distichis propriis accuratius ceteris, more suo plausit; sed erravit cum Justum, velut

et omnes
capite plexos
dicunt.

A a Justino diversum, primo post eum loco posuit in titulo, Μνήμη τῶν ἁγ. Μαρτ., Ἰουστίνου, Ἰούστο, etc. cui errori consonare distichon subsequens sic videtur:

Οὕτω τεμῖν Ἰούστον ἔφθι τὸ ξίφος,
Καὶ τὴν κεφαλὴν ἔν κλίνων Ἰουστίνου.
Necdum aderat ensis, demeret Justo ut caput;
Cervice quando flexa Justinus stabat.

Ast fortassis Auctor vocem istam Ἰούστον, non appellative usurpavit, sed adjective, ut in significatione nominis luderet; et in versu, quamvis Græco, Latinum usurpaverit epitheton; quo sensu per minusculam scribi voluit ἰούστον, justum, sub intelligendo virum: reliqua autem disticha sic sonant,

Θεὸς Χριστῶν, καὶ Χριστὸς Παρθένος,
Τρυθύντες εὐμυροῦσι θεῶν Χριστῶν.
Charitum diarum cœlico unguento fragrant,
Chariton capite minutus, et Charito virgo.

Acta Latine versu solum Mulierem appellant, unde non sine fundamento suspicari licet, quod Græce scriptum sit, Ἰυνή sed Poeta, sciens Charites sive Gratias semper Virgines fingi, plus credidit elegantiae futurum in designata ad etymon allusione, si Virginem diceret: quemadmodum Poeta idem, versui serticens, ξίφει, gladio caros Martyres dicere maluit, ubi Sirletus in Actis Securi ponens, credere facit Græce scriptum invenisse πελέκει.

B 5 Quemadmodum autem Poeta lusit in nominibus Justi, Charitonis, et Charitus; ita ad ceteros pergens, inquit:

Εὐελπίς Εὐέλπιστος ἔστιν εἰκότως,
Ὡς κληρὸν ἔξει τὸν Θεόν, τρυθείς κάραν.
Merito bene-sperans dictus est Evelpistus,
Cui capite plexo Numen in sortem obtigit.
Ὅρμα πρὸς ἄθλους Ἴεραξ ὥς ιεραξ,
Τρυθείς δὲ θεῶν ψυχικὴν σωτήριαν.
Hierax ut accipiter prosiliit ad certamen:
Et sectus, animum venatus est salutem.
Παίων ὁ Παίων δυσσεδῶν πίπτει λόγῳ,
Χειρὶ ξιφῆραι πίπτει κατ' αἰχμῆνος.
Fidem impiorum voce percutiens sua,
Collum feritur dextera ensifera, Pæon.

Ita etiam per diphthongum in titulo Actorum: nomen hoc scribitur, licet in contextu et in titulo Menæorum dicatur Ηέων: sed hoc, nullum habet etymon: a Ηεῶν autem Cædo, Ferio, fit participium Παίων, οὐτος, quo alludit hoc Epigramma. Nihil tale occurrebat in nomine Liberiani, quod in Actis scriptum reperit, Poeta non Valerianum; lusit ergo in vocibus Μίλος Membrum, et Μελῶν. Cum cura quærens, hoc modo:

Δεῖξεις τί καὶ σὺ τῷ Θεῷ τρυθὺν μέλος,
Μελῶν τὸ κρεῖττον, Λιβερικανέ; Κάραν.
Ecquod reffectum proferes membrum Deo,
Liberiane, quærens quod optimum? Caput.

6 Ceterum, quamvis Synaxariorum inventor primus, Justinus duos distinctis utrumque Elogiis proposuerit; cumque secutus Poeta qui elogiis singulis suo prælusit Epigrammate; de auctore tamen Canonis merito dubites, an plus quam unum Justinum hic agnoverit, eumque Philosophum; utpote qui alia in aliis laudans, puta fiduciam animi, generositatem, constantiam, nec fortitudinem, Justinum specialiter commendat a Sapientia. Sic qui in secundo Versu Similari dictus fuerat, ὁ θεὸς Ἰουστίνος, divinus Justinus; Ode ε' laudatur, ut Πνεύματος θεοῦ πλησθεῖς, Spiritu divino repletus; Ode autem ε' sic arditur, Οὐρανόθεν τὴν κλησὶν δεξαμενός, ὥσπερ ὁ θεοπίσιος Παῦλος, θεόσπε, εὐθυδρόμης ἀρίστα. Divinitus vocatus ad fidem (quemadmodum toto primo capite Vitæ, ex ipsiusmet operibus sumptæ, ad diem xiv Aprilis legitur) rectum cursum optime tenuisti, o Martyr Deum Sapiens, sicut et venerabilis Paulus, Ode vero ζ' secundum Strophem habet huiusmodi: Σοφίᾳ Θεοῦ Ἰουστίνος ὁ σοφὸς κεκοσμημένος, τὴν τῶν ἐλλήνων ἀπομώρφα φιλοσοφίαν, ἐν χάριτι πίστεως

Junii T. I

προσκυεῖν Ἐπίχθα. Dei sapientia ornatus sapiens Justinus, Gentilium Philosophiam fatuam reddidit, atque persuasit Trinitatem adorare in charitate.

7 Hæc considrans, animumque reflectens ad Acta infra danda; cogito, interrogationes quidem Præfecti, responsaque Sanctorum cum subsecuta sententia, verbottenus accipi potuisse (sicut et accepta videntur) ex Actis judicialibus, coram tribunali descriptis, adeoque eatenus certissima esse censeuda; sed executionem sententiæ, æque ac exordium, addi debuisse ab eo, qui prædicta voluit in formam historicam redigere, ac proinde ea non esse parvis auctoritatis ejus sunt cetera. Certe, edicta, per singulas urbes ac regiones proposita contra Christianos, a quibus initium sumitur, nulli eo tempore, quo Martyres hi passi sunt, nova fuerunt; sed solum a crudelibus avarisque Præfectis, præter mentem Imperatorum,angebantur vetera, tantumque non absolute revocata. Hinc Tertullianus, non solum Latine per se, in Apolog. cap. 5; sed etiam Græce apud Eusebium lib. 5 cap. 5, circa finem hujus in quo versamur secundæ sæculi, ita scripsit: Quales, inquit, leges istæ, quas adversus non soli exequantur impii, injusti, turpes, truces, vani, dementes? quas Trajanus ex parte frustratus est, vetando inquiri Christianos? quas nullus Hadrianus, quamquam curiositatum omnium explorator; nullus Vespasianus, quamquam Judæorum debellator, nullus Verus, sive Severus (ut aliqui mallent legere) impressit? Ut autem hic deprehenditur impegisse Auctor, in eo quod ex se addidit; cur non possimus formidare, ne idem ipsi acciderit et in altera; neque satis certo sciverit, an et quomodo fuerit executioni data sententia; quæ potuit ab Imperatore Marco, mitis ingenii viro et Philosophorum amantissima, suspensa fuisse, saltem quoad Justinum. Etenim Aponius, minime contemnenda vetustatis scriptor, et quem Labbæus noster probat circa annum dclxxx floruisse, sub finem libri i in Canticum Canticorum, super illo Versiculo. Filii matris meæ pugnauerunt adversus me, hæc ait: Sicut de magno viro Justino Philosopho historia refert factum: qui ex sua vanissima Philosophia ad veram Philosophiam Christicam convertitur, et conversus pro vera religione contra Gentiles pugnat, et quosdam filios matris Philosophos (mallem Philosophos legere) redarguit blasphemantes, callide in secreto vocatus, ab iis Magistris interfectus est: ubi ultima verba, librorum aut evanidæ scripturæ vitio perperam lecta, sic puto restitui ad mentem auctoris posse; callide in secreto necatus ab iis, Martyr Christi effectus est. Quidni autem circuta in potu præbita, ut habent Menæa? Neque huic opinioni repugnat Eusebius lib. 4 cap. 16, cum ait, quod Justinus sacro martyrio coronatus est, fraude ac machinationibus Crescentis Philosophi, sive, ut Græce legitur, Φιλοσόφου Κρίσκεντος τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ καταστύσαντος, Crescente Philosopho accusationem ejus subornante: quod Auctor Chronici Alexandrini vertit Κρίσκεντος αὐτὸν ὑποβιλλόντος, Crescente ipsum deferente. Quid enim vetat credere, prius delatione subdola, demde venero usum Cynacum?

8 Ergo quidquid in Aprilis disputavi in contrarium, sic accipiat lector, et ut per me liberum ei sit Baronianam hic sequi sententiam, ipsique Philosopho sequentia Acta aptare; non quidem quia id suadeat Epiphanius locus, recte istic a nobis emendatus, et sano sensui restitutus, sub eaque correctione nihil huc faciens; sed quia optime quadrant Philosopho Acta, vero germana (ut ait Baronius) atque sincera, nullisque paraphrasis circumdata, sed prout descripta fuerunt ex Actis publicis. Mirum autem non amplius mihi videtur, quod in Actis istis nihil de Justinivita anteriore, nihil de Crescentismachinationibus legatur: quia scilicet Auctori solum cura fuit, fideliter Græce reddere, quam reperie-

D AUCTORE D. P.

neque distinctionem certo probant Acta,

utpote initio ac fine post additis aucta:

E

et Aponius clam interfectum Philosophum ait.

F

Acta unde hic edita?

singulisque proprium epigramma accinunt.

Canon ejus dici videtur unum solum Justinum agnoscere,

eumque Philosophum.

A bat, tam authentice descriptam Martyrum confessionem; additis dumtaxat initio ac fine lineis paucis, quibus, ut dixi, forma historię induceretur. Atque utinam, originaria Latina haberemus! Is deficientibus damus Græca ex eodem Cryptæ-ferratæ MS. Codice, nuda accepta Lipomannus Sirloti misit, iterum Latine reddenda. Damus autem ea beneficio Illustriss. Emmanuelis Schelstratii. Bibliothecæ illius Præfecti, sub hoc titulo, *Μαρτύριον τῶν ἀγίων Ἰουστίνου, Χρυσόστομου, Χρυσοῦ, Παύλου, καὶ Λεβερτιανοῦ, μαρτυροσάντων ἐν Ῥώμῃ, πρὸ τοῦ εἶδωσιν Ἰουλιου. Μὲντι Ἰουλιου πρῶτον Μαρτύριον etc. et cum hoc Græco textu recudi facimus Sirloti versionem, licet inter Vitas a Lipomano ac Surio collectas jam sæpius recensam; notisque Annotationibus amolimus scrupulos, qui videbantur obsare, quo minus unus idemque Justinus credatur, a Synaxariorum primo Compilatore, eumque secutis ceteris, perperam in duos distractus.

§. II. De anno mortis, die cultus, ac spatio vitæ.

B **P**ræfectus Urbis, in Actis nominatus Rusticus, eorum cujus tribunuli interrogati Sancti capitis sententiam tulisse dicuntur, nihil habet quo talis distractio probetur necessaria; sed ejus prætitulata Præfectura optime componi potest cum iis temporibus, quibus Justinum obtulisse alteram suam Apologiam scribit Eusebius lib. 4 cap. 16, id est (ut dicitur in fine capitis 14) quando, mortuo Antonino Pio, Marcus Aurelius ejus filius cum Lucio fratre successit. Successit, autem anno CLXI, et usque ad CLXIX coregnarunt. Interim vero Præfecturam Urbis gessisse Rusticum, certissimum sit ex Divorum Fratrum jam nominatorum Rescripto, quod Ulpianus lib. 1 de Appellationibus allegat, referturque in lib. 49 Digestorum, Tit. 1 nom. 3, Rescripti verba hæc sunt: Cum per errorem factum dicis, uti a Iudice, quem ex rescripto nostro ab amplissimis Consulibus acceperas, ad Junium Rusticum amicum nostrum, Præfectum Urbis provocares, etc. Urbis ergo Præfectus fuit Rusticus: sed quo anno ex novem prænotatis? Non primo; quia tunc ordinariam Consulatum gessit cum Vettio Aquilino; non etiam multis annis post; siquidem ipse Eusebius Sanctorum Polycarpi et Primi Martyrium cap. 15 relatam, in Chronico suo adscribit anno vi prædictorum Imperatorum, qui fuit Christi CLXVII: Chronicon autem oblatum a Justino Apologiam alteram adscribit anno Imperatorum istorum vi, seu potius v; nam primus ipsorum annorum perperam gemuntur in dicto Chronico simul cum Consulatu, quem tamen illi junctim semel tantum gesserunt: et hic annus v convenit cum Indictione xiii Consulatuque Pudenti et Orphiti, cum anno vi perperam compositis; omnia autem simul notant annum Christi CLXV. Cumque idem Chronicum dicat, Justinum ὁ περ' οὗ τοῦτο, non post multum temporis, divina martyrii laurea exornatum, haud incongrue dicitur, id factum esse annorum mox sequentium uno, puta LXXVIII aut LXXIX, vel etiam LXXVI. Etsi enim persecutio notetur vehementer fuisse anno LXXVII, cum tamen ea fuerit, non edicto Principum, sed populariter concitata: potest ea aliquando citius capisse, et occasionem Justinio dedisse ex Asia Romam rive altera veniendi. Neque mirum cuiquam videatur, quod qui initio Imperii præfatus dicitur Consul fuisse, postea gesserit Urbis Præfecturam. Quam enim familiare eo avo fuerit, ut ex Præfectis Urbis, Consules; et Consulatu annuo trimestre perfuncti, rursus fierent Urbis Præfecti, docet utrorumque Series, ab anno CCLIV expansa apud Bucherum pag. 236, ubi usque ad Diocletianum Imperium nihil frequentius. Fuit autem Rusticus ille, primo apud M. Aurelium loco. Nam, uti in hujus Vita scri-

bit Julius Capitolinus, ipsum Stoicæ disciplinæ peritissimum præcipue et sectatus et reveritus est Imperator: is domi militiæque pollebat: cum quo communicavit idem Imperator omnia publica privataque consilia; cui etiam ante Præfectos Prætorio semper esculum dedit, quem et Consulem iterum designavit, cui post obitum statuas a Senatu postulavit. Obitus autem ille, et præreptus per eum secundus Consulatus, videri potest Dei vindicta, propter injustam in Sanctos sententiam, eodem mox anno secuta.

10 Ad diem quod attinet, jam dicti ad xiii Aprilis; Usuardo, qui Justinii Philosophi nomen primus Latinis fastis inseruit, nullam aliam videri causam fuisse ad talem diem signandum, quam quod eo die notata forsitan fuerit in aliquo Hieronymiani Martyrologii eegrapho SS. Carpi Papyli et Agathonici memoria, quorum historię subjunxerit Eusebius narrationem de Justino. Causam eos conjungendi etiamnum subsistere judico; nec facile inveniendam aliam causam id tali die faciendi, non possum dubitare diutius; quia, postquam istam conjectando proposui, ad manus nostras pervenit ipsum illud Hieronymianum Martyrologium, a Francisco Maria Florentinio Lucensi e duplici eegrapho sumptum, collatumque cum eegraphis Epternacensi, Corberensi, ac Blumiano; in quibus omnibus nulum tali die apparet Martyrum istorum vestigium, quod sequi Usuardus potuerit. Tot autem simul eegraphis in ejusmodi omissione concordantibus, aliud aliquod existisse, ubi isti descripti habebantur, vix jam amplius potest per conjecturam atque rationabilem teneri. Restat ergo ut fateamur, Usuardum, ausum aliquid esse supra Bedam ac Florum, qui iis solum diebus inscripserunt quidpiam quibus, Sanctorum aliquem inveniant vel coli antiquitus, vel passum aut mortuum. Quid vero ausus ille sit? Id quod postea in Romano Martyrologio Baronius, in Franciscano Acturus a Monasterio; ut, quos annua memoria dignos omnino existimaret, nullo addito passionis aut mortis die, hunc iis suo legerent arbitratus; ut jam excusabiliores videri possint, qui sibi id licere putaverint, quod tanto antiquior Usuardus in similibus non existimavit illicitum. Idem dixerim de Græcorum Synaxarum, et Sanctorum per annum colendorum Hymnographis; Justinum scilicet et Socios ab ipsis ad hunc Junii relatos, non ex aliqua certa scientia (hæc enim neque ex Actis neque aliunde erunt) sed ex beneplacito; quia tali die non reperiebatur alius, specialis Officii honore dignus. Quod autem Acta eorumdem invenerit Lipomannus in Cryptæ ferratæ Codice diei xii adscripta; id cum alibi nusquam reperitur, nescio cui vel causæ vel errori imputari debeat.

11 Acta Metaphrasti adscripsit idem Lipomannus, ex eoque Sarius et oli; eo ducti errore, quasi omnes quæcumque extant Græcarum Vitarum collectiones, ab eo essent. Errorem hunc integro et erudito de Simconum scriptis opere redarguit Leo Allatus, plurimas earum propriis Auctoribus suis restituens: alias Metaphrasti adjudicans, ex styli sibi proprii characteribus noto; non paucos vero adespotos relinquens, quæ tamen certo non sint Metaphrastis, atque inter alias ipsa hæc Acta; quibus distincte cognitum Interpretis Græci nomen, numquam auctoritatis tantum dare posset, quantum ipsis dat proprius suus character, quia ea sunt a stimari ex judicibus Actis transcripta. Talia in unum grande opus, quod modo non extat, collegisse Eusebium Pamphili, Bollandus agoster indicat in Generali Præfatione ad Vitas Sanctorum, ante Januarium Cap. 1, §. 3; idemque fusius demonstravit Florentinus Admonit. 3 prævia ad suum Martyrologium. Allegant ambo loca Eusebii, remittentis in sua Ecclesiastica historia lectorem ad opus speciale, quo cujusque ibi recensiti confessiones sigillatim, libertas sermonis, apologiæ pro fide, coram populo ac iudicibus, continentur: qualia cum

D
Dies 13
Aprilis
Philosopho
electus videtur
ad arbitrium
Usuardi,

E

sicut et 1
Junii a
Græcis.

F

Acta non
scripsit Me-
taphrastes:

sed ex Latinis
Græci fecit
vetustior ab-
quis

Q. Junius
Rusticus
an. 161
Consul Or-
dinarius,

deinde Præ-
fectus Urbis

anno circiter
166

moxque ite-
rum designa-
tus Consul

A cum hisce in Actis citra facum ullum explicata legantur, cur non licebit opinari ea esse illius prædicti grandioris operis Eusebiani partem unam, ipsius Justinī Apologiis pro fide primum adscribi solitam a Græcis; ac deinde, paucis additis in principio oc fine, translata in libros de Vitis Sanctorum, absque designatione diei aliqujus, quem postea Synarariorum institutor elegerit. Porro cum priorem omnem S. Justinī Philosophi vitam xiii Aprilis deduxerim, omissa ejus Socio- rumque confessione, quam alterius esse persuasum tunc habebam; restat nunc saltem ea exhibeam, liberum Lectoribus relinquendo, ut expensis utrimque momentis rationum eligant, duosne an unum Justinum malint admittere.

Epiphaniū de
Justino locus
correctus,

B 12 Interim placeat Epiphaniū locum de illo, ex Panario Hæresi 26 seu 46, iterum legere, sicut eum censo transpositione emendandum; enormiter enim mendosum esse nemo non futeletur. Ego sic legerim. Οὗτος ὁ Ἰουστίνος Σαμαρείτης ἐν τῷ γένει, [ἐπὶ τῆς ἡγε-
μονείας 'Ρουστίκου καὶ 'Αδριανοῦ Βασιλέως, ἔτι τινος τρία-
κοντα ὑπάρχον ἐν καθ' ἑσθ' ἡλικίᾳ] εἰς Χριστὸν πεπισ-
τευκὸς καὶ μεγάλως ἐκασκηθεὶς, ἀρετῆς τε βίον ἐνδείξα-
μενος, τὸ τέλος ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίσας, τελείου στεφάνου
καταξιούσιν, ἐπὶ τῆς 'Ρωμαίων πόλεως. Hic Justinus, cum genere esset Samaritanus, Consulibus Rustico et Hadriano Imperatore annum agebat trigesimum, et in constanti, jam ætate] Christo credidit, bene- que exercitatus et vitam cum virtute ducens, denique pro Christi nomine martyrīum subiit, perfecta corona digna habitus, in urbe Romana. Epiphaniū contextus, sicut alias habetur, ad finem periodi totius collocans lineam, a me parenthesi clausam, atque ad initium translata, duplicis mox erroris convincitur; quod Justinum faciat solum tricenarium concipi cum Martyrīum subiit; quodque id acciderit Rustico et Hadriano Coss. qui annum Christi cxix signant in Fastis. Non ita hebes Epiphanius fuit, ut, Justinī Apologias legerit, et non cogitaverit, quantum is annus distet ab illorum ætate, quibus ipsas Sanctus obtulit: an autem idem voluerit in fine periodi additum, ἐπὶ 'Ρουστίκου Ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως, sub Rustico Urbis Præfecto, idque librariorum culpa exciderit, nolim di-
vinando asserere; cum satis sit sensum clarum, et (ut puto) veracem, modica illa conversione fecisse; cumque Epiphanius potuerit Acta Confessionis Romanæ legisse.

13 Eusebius, lib. 4 cap. 8, Scriptores enumerans, qui sub Hadriano floruerunt; cum Hegesippum nomi-
nasset; sub idem tempus, inquit, etiam Justinus, germanus verè Philosophiæ amator, adhuc in Gentilium scientiis se exercens, ætatem conterebat. Fortassis autem idem in aliquo Scriptorum suorum, quod Epiphanius viderit, et nos latent, trigesimum ætatis suæ annum reliquit, prædicto Rustici et Hadria-
ni Consulatu signatum. Non tamen tunc dixerim fuisse conversum. Etsi enim virilis ætas nominari sæpe in-
cipiat ab anno xxix, rectius tamen Macrobius, in

C ad Christum
conversū fere
quingagenari-
um,

Somnium Scipionis cap. 6. Notandum, inquit, quod numerus septenarius se multiplicat, id est anno xlix, facit ætatem, quæ proprie perfecta et habetur et dicitur. Hanc si habuit convertens se ad Christum Justinus; toto quo Hadrianus regnavit tempore permansit in ethnicismo, id est usque ad annum cxxxviii; et primam suam pro Christianis Apologiam obtulit Antonino, Hadriani successorī, annos natus lx; decimo quinto aut decimo sexto post anno martyrīum fecit, octagenario quam septuagenario propior. Petrus Halloix, editæ seorsim Vitæ S. Justinī, quæ illi præbuium fuit majoris operis, præposuit, ex veteri nescio ubi reperta pictura, effigiem ipsius, in Pallio Philosophico, cum hoc Tertulliani lemmate; Gaude Pallium et exulta, melior jam te Philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire cœpisti. Repræsentatur autem, ut hic vides, ætate plena et in senium vergente, sed robusto corporis habitu: digitis autem micantibus in modum disputantis; et Dei unius veritatem, quam dexteræ index extensus notat, syllogistica demonstratione, per tres priores sinistræ digitos significat, evincens; nisi malis ea ratione in Essentia unum, in Personis trinum Deum exprimi, quasi hoc dicente Justino, quod in prima ad populum Antiochenum concione S. Meletius, cum simili digitorum confirmatione dixisse perhibetur a Theodoro, allegato ad xii Febr. num. II; Tria sunt quæ intelliguntur, sed velut de uno loquimur.

D adeoque mar-
tyrium su-
bisse an. æta-
tis 70 vel 77.

Ejusdem in
Pallio philoso-
phico effigies.

S. IUSTINVS PHILOSOPHVS ET MARTYR.

§. III. Confessio Martyrum coram Præfecto Rustico.

Ex Actis judicialibus olim Græce versa, ex MS. autem Græco rursum Latine reddita a Guilielmo Sirteto, editaque a Lipomano et Surio.

Eν τῷ καιρῷ τῶν ἀνόμων ὑπερμάχων τῆς εἰδωλολα-
τρείας, προστάγματα ἀσέβη κατὰ τῶν εὐσεβούντων Χρι-
στιανῶν, κατὰ πόλιν καὶ χώραν ἐκτίθετο, ὥστε αὐτοὺς
αναγκάσσεσθαι σπένδειν τοῖς ματαίοις εἰδώλοις. Σύλλη-
φθέντες οὖν οἱ ἅγιοι ἄνδρες εἰσῆχθησαν πρὸς τὸν τῆς
'Ρώμης Ἐπαρχοῦ, ὀνόματι 'Ρουστίκῳ ὄν εἰσυχθέντων
πρὸ τοῦ βήματος, 'Ρουστικός ὁ Ἐπαρχος εἶπε πρὸς Ἰουστί-
νον. Πρώτων πεῖσθαι τοῖς θεοῖς, καὶ ὑπάκουσον τοῖς Βασι-
λεῦσιν. Ἰουστίνος εἶπεν. Ἀμεμπτον καὶ ἀκατάγνωστον,

Duo tempore nefarii superstitionis idolorum propugnatores regnabant; inopia, contra Christia-
nos pietatem ac religionem servantes, per singulas
urbes ac regiones, edicta proposuerunt, a ut qui-
cumque Christiani deprehensi essent, idolis sacri-
ficare cogerebantur. Comprehenſi igitur sancti illi
viri, adducti sunt ad Urbis Romanæ Præfectum
Rusticum nomine. Quibus ante tribunal constitu-
tis b, Rusticus Præfectus dixit Justino: Age, esto
diis

Ad Rusticum
F. P. ductis
Sanctis,
a

b

A diis ipsis obediens, et Imperatoriis edictis. Illi autem Justinus respondit: Nemo unquam reprehendi aut condemnari poterit, quod Salvatoris nostri Jesu Christi praeceptis obedierit. Tum Rusticus c Praefectus: In cujusnam, inquit, eruditionis ac disciplinarum genere versaris d? Cui Justinus: Omnium quidem disciplinarum genus discere conatus sum, veræ autem Christianorum disciplinæ adhæsi; quamvis illa non placeat his, qui falsæ opinionis errore ducuntur. Tum Rusticus dixit: Illane, miserrime, eruditione delectaris? Maxime, inquit Justinus; quoniam recto cum dogmate Christianos ipsos sequor. At Praefectus: Qualem est istud dogma? Respondit Justinus: Quod Christiani homines cum pietate servamus, hoc est, ut Deum unum existimemus factorem atque creatorem omnium, quæ videntur, quæque corporeis oculis non cernuntur: et Domini Jesum Christum, Dei filium confiteamur, olim a Prophetis prænuntiatum, qui et humani generis judex venturus est e, salutis præco et magister iis, qui ab illo bene didicerint. Ego quidem, ut homo, imbecillis sum, et longe minor, quam ut de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere possim: Prophetarum munus hoc esse fateor: scio enim quod hujus ipsius, quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum adventum multis antea seculis divinitus prædixerunt.

15 Quæsit Praefectus, quem in locum Christiani convenirent f. Cui respondit Justinus, eo unumquemque convenire, quæ vellet ac posset. An, inquit, existimas, omnes nos in eundem locum convenire solitos? Minime res ita se habet, quoniam Christianorum Deus loco non circumscribitur; sed, cum invisibilis sit, cælum et terram implet, atque ubique a fidelibus adoratur, et glorificatur. Tunc Praefectus: Age, inquit, dicas, quem in locum conveniatis, et discipulos tuos congreges. Respondit Justinus: Ego commoror, toto quo hic sum tempore, supra domum Martini cujusdam ad balneum, cognomento Timotinum g: veni autem nunc in urbem Romam h secundo; neque alium quempiam locum, nisi quem dixi i, cognosco: ac si quis ad me venire voluit, communicavi cum illo veritatis doctrinam. Ergo Christianus es tu? inquit Rusticus. At Justinus: Maxime, Christianus ego sum. Tunc Praefectus dixit Charitoni: Dic, an et tu Christianus es? Cui Chariton: Christianus ego sum, Deo ipso adjuvante. Quæsit Rusticus a k Charito muliere, num et ipsa Christi fidem sequeretur. Cui respondit illa, se quoque, Deo dante, Christianam esse. Tunc Rusticus dixit Evelpisto: Tu vero quisnam es? Evelpistus, servus Cæsaris, Et ego, respondit, Christianorum sum: sed is erat, a Christo ipso libertate donatus, et illius beneficio atque gratia ejusdem spei, particeps factus.

16 Post hæc Praefectus quæsit ab Hierace, num et ipse Christianus esset. Cui Hierax dixit: Certe Christianus et ego sum; eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit Praefectus, Christianos vos fecit Justinus? Ego, inquit Hierax, et fui, et ero Christianus. Stans autem et Pæon dixit: Ego quoque sum Christianus, Et quisnam, inquit Praefectus, te docuit? Respondit ille: A parentibus bonam hanc confessionem ego accepi. Post hunc Evelpistus dixit: Et ego Justinus quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed a parentibus tamen et ipse Christianus esse didici. Tum Praefectus: Et ubinam parentes tui sunt? In Cappadocia l, inquit Evelpistus. Quæsit Praefectus et ab Hierace, ubinam gentium essent ejus parentes, Cui respondit Hierax: Verus pater noster Christus est, et mater fides, qua in ipsum credimus: terreni vero parentes mei mortui sunt. Ceterum ego ab Iconio m

tò πείθεσθαι τοῖς προσταχθεῖσιν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν D
Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπε· Ποῖους λό-
γους μεταχειρίζεις; Ἰουστίνος εἶπε· Πάντας μὲν λόγους
ἐπειράθην μαθεῖν, συνθέμην δὲ τοῖς ἀληθεῖσι λόγοις τῶν
Χριστιανῶν, καὶ μὴ ἀρέσκουσι τοῖς ψευδοδόξοις. Ῥουστι-
κὸς Ἐπαρχος εἶπεν· Ἐκεῖνό σε ἀρέσκουσιν οἱ λόγοι,
πανάθλιε; Ἰουστίνος εἶπεν· Ναί· ἐπειδὴ μετὰ δόγματος
ὁρθοῦ ἔπομαι αὐτούς. Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπε· Ποῖόν
ἐστὶ δόγμα; Ὅπερ εὐσεβοῦμεν εἰς τὸν τῶν Χριστιανῶν
Θεόν, ὃν ἡγοῦμεθα ἓνα, τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ποιητὴν καὶ δη-
μιουργόν τῆς πάσης κτίσεως, ὁρατῆς, τε καὶ ἀοράτου,
καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν παῖδα Θεοῦ, ὃς καὶ προκεκ-
ρύχεται ὑπὸ τῶν Προφητῶν, μέλλων παρὰγίνεσθαι τῷ
γένει τῶν ἀνθρώπων, σωτηρίας κήρυξ καὶ διδασκαλὸς κα-
λῶν μαθητῶν· καὶ γὰρ ἀνθρώπος ὢν, μίκτρα νομίζω λέγειν
πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀπειρον θεότητα, προφητικὴν τινα δύνα-
μιν ὁμολογῶν· ἐπὶ προκεκρύχεται περὶ τοῦτον, ὃν ἐφηρῶν
Θεοῦ υἱὸν ὄντα· ἴσθμι γάρ, ὅτι ἀνυθὲν προεῖπον οἱ Προ-
φῆται περὶ τῆς τοῦτον παρουσίας γενομένης ἐν ἀνθρώποις.

Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπε· Ποῦ συνέρχεσθε, Ἰουστί-
νος εἶπεν· Ἐνθα ἐκάστῳ προαίρεσις καὶ δύναμις ἐστι·
πάντως γὰρ νομίζεις ἐπὶ τὸ αὐτὴ συνέχεσθαι ἡμᾶς πάντας·
οὐχ ὅντως δὲ· διότι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν τόπῳ οὐ
περιγράφεται· ἀλλὰ αἰωρατὸς ὢν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν E
γῆν πληροῖ, καὶ πανταχοῦ ὑπὸ τῶν πιστῶν προσκυνεῖται
καὶ δοξάζεται. Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπεν· Εἰπέ, ποῦ
συνέρχεσθε, ἢ εἰς ποῖον τόπον ἀθροίζεις τοὺς μαθητάς
σου; Ἰουστίνος εἶπεν· Ἐγὼ ἐπάνω μένω τινὸς Μαρτίνου
τοῦ Τιρωτίνου βαλάνιου, καὶ παρὰ πάντα τὸν γρονον
τοῦτον· ἐπεδήμησα δὲ τῇ Ῥωμαίων πόλει τοῦτο δεύτερον,
καὶ οὐ γνώσκω ἄλλην τινὰ συνῆλυσιν εἰ μὴ τὴν ἐκείνου,
καὶ εἰς ἐδόουλετο ἀσπινεῖσθαι παρ' ἐμοί, ἐκινώνων αὐτῷ
τὸν τῆς ἀληθείας λόγον. Ῥουστικός εἶπεν· Οὐκ οὖν λοι-
πὸν Χριστιανὸς εἶ; Ἰουστίνος εἶπεν· Ναί, Χριστιανὸς
εἰμι· Ῥουστικός Ἐπαρχος τῷ Χαρίτωνι εἶπεν· Εἰπέ,
Χαρίτων, καὶ σὺ Χριστιανὸς εἶ; Χαρίτων εἶπε· Χριστι-
ανὸς εἰμι, Θεοῦ κελεύσει. Ῥουστικός Ἐπαρχος πρὸς τὴν.
Χαρίτῳ εἶπε· Σὺ τί λέγεις, Χαρίτω; Χαρίτῳ εἶπε, Χρι-
στιανὸς εἰμι τῇ τοῦ Χριστοῦ δοματῇ. Ῥουστικός εἶπε τῷ
Εὐελπίστῳ· Σὺ δὲ τίς εἶ; Εὐελπίστος, δοῦλος Καίσαρος,
ἀπεκρίνατο, Καὶ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι, ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ
Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος μετέχω, χάριτι Χριστοῦ.
Ῥουστικός Ἐπαρχος τῷ Ἰέρaxi εἶπε· Καὶ σὺ Χρι-
στιανὸς εἶ; Ἰέρax εἶπε· Ναί, Χριστιανὸς εἰμι· τὸν γὰρ
αὐτὸν Θεὸν εἰδομαι καὶ προσκυνῶ. Ῥουστικός Ἐπαρχος
εἶπεν· Ἰουστίνος ὑμᾶς ἐποίησε Χριστιανούς; Ἰέρax εἶπεν·
Ἦμῃν Χριστιανός, καὶ ἔσομαι. Πῶν δὲ ἐστὼς εἶπε·
Καὶ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι. Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπε· Τίς ὁ
διδάξας σε; Πῶν εἶπεν· Ἀπὸ τῶν γονεῶν παρελήξαμεν F
τὴν καλλὴν ταύτην ὁμολογίαν. Εὐελπίστος εἶπεν· Ἰουστί-
νου μὲν ἰδέως ἤκουον τῶν λόγων, παρὰ τῶν γονεῶν δὲ
καὶ γὰρ παρελήφα Χριστιανὸς εἶναι. Ῥουστικός Ἐπαρχος
εἶπε· Ποῦ εἰσὶν οἱ γονεῖς σου; Εὐελπίστος εἶπεν· Ἐν τῇ
Καππαδοκίᾳ. Ῥουστικός τῷ Ἰέρaxi λέγει· Οἱ σοὶ γο-
νεῖς ποῦ ἐστίν; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων· Ὁ ἀληθινὸς
ἡμῶν πατὴρ ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ μητὴρ ἡ εἰς αὐτὸν πίστις·
οἱ δὲ ἐπίγονοί μου γονεῖς ἐτελεύτησαν· καὶ ἐγὼ ἀπὸ Ἰου-
νίου τῆς Φρυγίας ἀποσπαθείς ἐνθάδε ἐλήλυθα. Ῥουστι-
κὸς Ἐπαρχος εἶπε Λιθεριανῷ· Τί καὶ σὺ λέγεις; οὐ δὲ
σὺ εὐσεβεῖς; Λιθεριανὸς εἶπε· Καὶ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι·
εὐσεβῶ γὰρ καὶ προσκυνῶ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν.

Ὁ Ἐπαρχος λέγει πρὸς τὸν Ἰουστίνον· Ἄκουε, ὁ λε-
γόμενος λόγος, καὶ νομίζων ἀληθινούς εἶδέναι λόγους,
ἐὰν ραστηρωθεὶς ἀποκεφαλίσθῃ, πείσῃ ὅτι μέλλεις ἀνα-
βαίνειν εἰς τοὺς οὐρανούς; Ἰουστίνος εἶπεν· Ἐλπίζω
εἶναι αὐτοῦ τὰ δογματὰ· ἐὰν ὑπομείνω ταῦτα· οἷδα καὶ
πᾶσι τοῖς οὕτω βιώσασσι παραμένειν τὸ θεῖον χάρισμα,
μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ παντὸς κόσμου. Ῥουστικός
Ἐπαρχος εἶπε· Τοῦτο οὖν ὑπονοεῖς ὅτι ἀναθήσῃ εἰς τοὺς
οὐρανούς, ἀμοιβὰς τινὰς ἀποληψόμενος; Ἰουστίνος εἶπεν·
Οὐχ ὑπονοῶ, ἀλλ' ἐπιστάμαι καὶ πεληροφόρημαι. Ῥου-
στικός Ἐπαρχος εἶπε· Τὸ λοιπὸν ἔλθωμεν εἰς τὸ προκεί-
μενον καὶ κατεπεῖγον πράγμα· συνελθόντες οὖν ὁμολομα-
δὸν θύσατε τοῖς θεοῖς. Ἰουστίνος εἶπεν· Οὐδεὶς εὐφροσύνην
ἀπὸ

primus ab eo
interrogatur
Justinus:

eoque Chri-
stianorum do-
gma laudan-
te;

f
et ad eorum
ecclesiam ho-
spitari,

g
h
i
ac talem
quoque esse
professo;

interrogantur
etiam ceteri:

l

m

A ἀποεὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν μεταπίπτει. Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπεν· Εἰ μὴ πείθεσθε, τιμωρήσεσθε ἀντλεῖς. Ἰουστίνος εἶπε· Δεῖ εὐχῆς ἔγωγε διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τιμωριζέσθαι σωθῆναι· ὅτι τοῦτο ἡμῖν σωτηρία καὶ παρρησία γενίσκεται ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ παγκοσμίῳ βέλατος τοῦ δεσπότου ἡμῶν καὶ σωτῆρος. Ὡσαντὼς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ Μάρτυρες εἶπον· Πόλλε ὁ θέλεις, ἡμεῖς γὰρ Χριστιανοὶ ἐσμεν, καὶ εἰδώλοισι οὐ ὕθομεν.

Ῥουστικός Ἐπαρχος ἀπεφάνητο λέγων· Οἱ μὴ βουλόμεντες θῦσαι τοῖς θεοῖς, καὶ ἔξαι τῇ τοῦ Ἀντοκράτορος προσταγῇ, μαστιγωθέντες ἀπαχθήτωσαν, κεφαλὴν ἀποτινύοντες δίκην, καὶ τὴν τῶν νόμων ἀκολουθίαν. Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες δοξάζοντες τὸν Θεόν, ἐξεληθότες ἐπὶ τὸν συνηγὴ τόπον ἀπεμύθησαν τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐτελείωσαν αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ὁμολογίᾳ. Τινὲς δὲ τῶν πιστῶν, λατρώας αὐτῶν τὰ σώματα λαβόντες, κατέθεντο ἐν τῷ περικυβερνήτῳ, συνεργασίας αὐτοῖς τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δοξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν,

ad id, quod propositum est, et nos urget. Convenite simul, et uno eodemque animo diis sacrificate. Ad hæc Justinus: Nemo; inquit, qui recte sentiat, pietatem deserit, ut in errorem atque impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi jussis nostris parere volueritis, cruciatus sine ulla misericordia patiemini. Justinus autem: Maxime nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Jesum Christum cruciatus perpeti, ac salvari: hoc enim nobis salutem et fiduciam conciliabit, ante ejusdem Domini et Salvatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus divino jussu assistet. Idem et reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc ad dentes: Fac cito, quod vis: nos enim Christiani sumus, et idolis non sacrificamus.

18 Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronuntiavit: Qui diis sacrificare, et Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque sancti Martyres, Denia collaudantes, ad consuetum locum producti, post verbera securi percussi sunt. et in Salvatoris confessione martyrium consummarunt. Post hæc quidam fideles clam illorum corpora sustulerunt, et in loco idoneo condiderunt: cooperante gratia D. N. Jesu Christi, cui gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Hoc de edictis exordium familiare fuit plerisque, post datum Christianis a Constantino pacem, Acta Martyrum vel antiqua colligentibus, ut hic noster fecit, vel pro deperditis nova scribentibus: fallunt tamen dum identidem edicta recentia videntur indicare, quoties nova exoriebatur persecutio, sæpius non tam Imperatoribus imputanda, quam Præfectis, publico populorum aut privato suo in Christianos odio servitutibus. Nam ex Tertulliano scimus, quod a tempore Trajani usque ad tempus scripti Apologetici, id est, usque ad finem seculi 2, nulla nova lex contra Christianos emanasse dicatur.

b Hic incipiunt ipsa Actorum judicialium verba, quæ in Vita S. Justinii (ut eam collegit noster Petrus Halloix) pag. 116 num. 24 a me prætermittenda possent restitui, mutatis tantulis in isto numero.

c Hic verus est titulus: Græce Ἐπαρχος, proximus aut par Consulatus magistratus, de quo Cedrenus in Theophilo: Ὁ Ἐπαρχος, ἐν Θεοῦ καὶ τῆς Βασιλείας χαλκωκτοῦ τοῦ κρίνου λελθόν, τοῖς πολιτικοῖς χρήσεσθαι νόμοις. Præfectus (scilicet Urbis regie, τῆς βασιλείδος) a Deo ac regia serenitate judicandi potestatem accipiens, civilibus ad jus dicendum utitur legibus. Erat ergo is qui antiquitus, cum adhuc summa potestas apud Consules esset ante Julium Cæsarem, Prætor Urbanus nuncupabatur. Itaque, licet Præsides Provinciarum etiam Ἐπαρχοι dicebantur, nomen tamen Præsidis paulo ante bis usurpatum a Sirleto expunxi, et titulum Præfecti substitui, quo etiam solo deinceps Sirletus est usus.

d Hinc Surius argumentum sumpsit Justinus distinguendi: Non enim tam obscurus, inquit, Justinus fuit, ut id ex eo percunctari Præfectum oportuerit. Verum ut ille in Asia notissimus fuerit, Romæ hospes erat modici temporis: deinde, ut Philosophum esse eum sciverit Præfectus, intererat scire, Stoicumne se an Peripateticum profiteretur; quæ duæ sectæ potissimum tunc Romæ æstimabantur: quare in hoc argumento nullum amplius præsidium pono, ut alias feci num. 6.

Phrygiæ abstractus huc veni. Quæsit Præfectus D a n Liberiano, quidnam et ipse diceret: num Christianus esset, an in deos pius? Cui Liberianus: Et ego, inquit, Christianus sum: colo enim et adoro solum verum Deum.

17 Tunc Præfectus conversus ad Justinum dixit: Audi tu, qui eloquens esse diceris, et putas te veram disciplinam tenere; si a capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasumne habes, fore ut in cælum ascendas? Cui Justinus: Spero, inquit, me habiturum, quod habent, qui Christi dogmata servaverint, si hæc ipsa, quæ dicis, perpassus fuero: scio enim omnibus, qui sic vixerint, divinam gratiam conservari, quoad totus mundus consummetur. Ad hæc Præfectus Rusticus: Ergo futurum opinaris, ut in cælos ascendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Justinus, sed scio: et hoc tam certum habeo, ut nihil dubitem. Rusticus dixit: Veniamus deinceps

omnibus autem ad tormenta et mortem se offerentibus.

ad id, quod propositum est, et nos urget. Convenite simul, et uno eodemque animo diis sacrificate. Ad hæc Justinus: Nemo; inquit, qui recte sentiat, pietatem deserit, ut in errorem atque impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi jussis nostris parere volueritis, cruciatus sine ulla misericordia patiemini. Justinus autem: Maxime nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Jesum Christum cruciatus perpeti, ac salvari: hoc enim nobis salutem et fiduciam conciliabit, ante ejusdem Domini et Salvatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus divino jussu assistet. Idem et reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc ad dentes: Fac cito, quod vis: nos enim Christiani sumus, et idolis non sacrificamus.

18 Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronuntiavit: Qui diis sacrificare, et Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque sancti Martyres, Denia collaudantes, ad consuetum locum producti, post verbera securi percussi sunt. et in Salvatoris confessione martyrium consummarunt. Post hæc quidam fideles clam illorum corpora sustulerunt, et in loco idoneo condiderunt: cooperante gratia D. N. Jesu Christi, cui gloria in secula seculorum. Amen.

e Plenum discretionis responsum, et opportunum excusandis prædicatoribus Evangelicis apud Sinas aliasque cultiores nationes, dum non statim eorum oculis auribusque Christum proponunt Crucifixum. Eodem fecit Dissertatio XLIX, nostris ad Chronologiam Pontificum Paralypomenis inserta pag. 140.

f Hic mihi videor subodorari occultas machinationes Crescentis, quibus Christianos eorumque doctorem Justinum insinulaverit apud Præfectum, tamquam clandestinos cæsus, quietique urbis periculosos, agere solitum.

g Timotheum Sirletus legit, idem autem et Novatianum appellabatur: scilicet a Novato et Timotheo fartribus, ejus fabricatoribus; eratque illud in ecclesiam Christianorum conversum a S. Pio Papa, ut legitur in Actis SS. Prædixit et Pudencianæ, quæ videre est a nobis illustrata ad 19 Maji.

h Scilicet, circa an. 150, quando primam pro Christianis Apologiam obtulit, et iterum nunc, cum venerat oblaturus secundam: de quibus vide §. 3 Comm. nostri in Aprili.

i Nempe ut primi propriam: quare neque hinc debuerat sumi argumentum prætensæ distinctionis, ut feci num. 6 prædicti Commentarii,

k Græce Χριστῶ, οὗς, ut Dido, us. Ideo non placet quod Sirletus, expressius sexum notaturus, Charitiam vocaverit. Qui sequitur Πρίων etiam penultima longa Πρίωνος inflectitur.

l Sed et reliquos fere fuisse extraneos, eoque silentius præ aliis comprehensos, suspicari faciunt nomina plerorumque Græca: quin etiam verosimile est, Romæ existentem Justinum rix alios quam Græcos auditores habuisse.

m Hactenus quidem unicam hujus nominis civitatem, Lycaoniæ caput, in Cappadocia novimus; et peregrino alicui ignosci posset, Phrygiæ nomen usurpanti pro tota Minori Asia: sed Iconiensi alicui, qualem se dicit Hierax, non quadrat ejusmodi abusus nominis. Quare vehementer

A diis ipsis obediens, et Imperatoriis edictis. Illi autem Justinus respondit : Nemo unquam reprehendi aut condemnari poterit, quod Salvatoris nostri Jesu Christi præceptis obedierit. Tum Rusticus c Præfectus : In cujusnam, inquit, eruditionis ac disciplinaarum genere versaris d? Cui Justinus : Omnium quidem disciplinarum genus discere conatus sum, veræ autem Christianorum disciplinæ adhæsi ; quamvis illa non placeat his, qui falsæ opinionis errore ducuntur. Tum Rusticus dixit : Illane, mi-serrime, eruditione delectaris ? Maxime, inquit Justinus ; quoniam recto cum dogmate Christianos ipsos sequor. At Præfectus : Qualem est istud dogma ? Respondit Justinus : Quod Christiani homines cum pietate servamus, hoc est, ut Deum unum existimemus factorem atque creatorem omnium, quæ videntur, quæque corporeis oculis non cernuntur ; et Dominum Jesum Christum, Dei filium confiteamur, olim a Prophetis prænuntiatum, qui et humani generis judex venturus est e, salutis præco et magister iis, qui ab illo bene didicerint. Ego quidem, ut homo, imbecillis sum, et longe minor, quam ut de infinita illius Deitate aliquid magnum dicere possim : Prophetarum munus hoc esse fateor : scio enim quod hujus ipsius, quem Dei filium esse dixi, in orbem terrarum adventum multis antea seculis divinitus prædixerunt.

15 Quæsit Justinus, quem in locum Christiani convenirent f. Cui respondit Justinus, eo unumquemque convenire, quo vellet ac posset. An, inquit, existimas, omnes nos in eundem locum convenire solitos ? Minime res ita se habet, quoniam Christianorum Deus loco non circumscribitur ; sed, cum invisibilis sit, cælum et terram implet, atque ubique a fidelibus adoratur, et glorificatur. Tunc Præfectus : Age, inquit, dicas, quem in locum conveniatis, et discipulos tuos congreges. Respondit Justinus : Ego commoror, toto quo hic sum tempore, supra domum Martini cujusdam ad balneum, cognomento Timotinum g : veni autem nunc in urbem Romam h secundo ; neque alium quempiam locum, nisi quem dixi i, cognosco : ac si quis ad me venire voluit, communicavi cum illo veritatis doctrinam. Ergo Christianus es tu ? inquit Rusticus. At Justinus : Maxime, Christianus ego sum. Tunc Præfectus dixit Charitoni ; Dic, an et tu Christianus es ? Cui Chariton : Christianus ego sum. Deo ipso adjuvante. Quæsit Rusticus a k Charito muliere, num et ipsa Christi fidem sequeretur. Cui respondit illa, se quoque, Deo dante, Christianam esse. Tunc Rusticus dixit Evelpisto : Tu vero quisnam es ? Evelpistus, servus Cæsaris, Et ego, respondit, Christianorum sum : sed is erat, a Christo ipso libertate donatus, et illius beneficio atque gratia ejusdem spei, particeps factus.

16 Post hæc Præfectus quæsit ab Hierace, num et ipse Christianus esset. Cui Hierax dixit : Certe Christianus et ego sum ; eundem enim Deum colo atque adoro. An, inquit Præfectus, Christianos vos fecit Justinus ? Ego, inquit Hierax, et fui, et ero Christianus. Stans autem et Pæon dixit : Ego quoque sum Christianus, Et quisnam, inquit Præfectus, te docuit ? Respondit ille : A parentibus bonam banc confessionem ego accepi. Post hunc Evelpistus dixit : Et ego Justinus quidem sermones magna cum voluptate audiebam, sed a parentibus tamen et ipse Christianus esse didici. Tum Præfectus : Et ubinam parentes tui sunt ? In Cappadocia l, inquit Evelpistus. Quæsit Præfectus et ab Hierace, ubinam gentium essent ejus parentes, Cui respondit Hierax : Verus pater noster Christus est, et mater fides, qua in ipsum credimus : terreni vero parentes mei mortui sunt. Ceterum ego ab Iconio m

τὸ πείθεσθαι τοῖς προσταχθεῖσιν ὑπὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν D Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Ποῖους λόγους μεταχειρίζεις ; Ἰουστίνος εἶπε· Πάντας μὲν λόγους ἐπειράθην μαθεῖν, συνεθέμην δὲ τοῖς ἀληθείᾳ λόγοις τῶν Χριστιανῶν, καὶ μὴ ἀρέσκουσι τοῖς ψευδοδόξοις. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπεν· Ἐκεῖνοί σε ἀρέσκουσιν οἱ λόγοι, πανάθλιε ; Ἰουστίνος εἶπεν· Ναί· ἐπειδὴ μετὰ δόγματος ὀρθοῦ ἔπομοι αὐτούς. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Ποῖόν ἐστὶ δόγμα ; Ὅπερ εὐσεβοῦμεν εἰς τὸν τῶν Χριστιανῶν Θεόν, ὃν ἡγοῦμεθα ἕνα, τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ποιητὴν καὶ δημιουργόν τῆς πάσης κτίσεως, ὁρατῆς, τε καὶ ἀοράτου, καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν παῖδα Θεοῦ, ὃς καὶ προκεκήρυκται ὑπὸ τῶν Προφητῶν, μέλλων παραγίνεσθαι τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, σωτηρίας κήρυξ καὶ διδάσκαλος καλῶν μαθητῶν· καὶ γὰρ ἀνθρώπος ὢν, μίκτρα νομίζω λέγειν πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀπειρον θεότητα, προφητικὴν τινα δύναμιν ὁμολογῶν· ἐπὶ προκεκήρυκται περὶ τούτου, ὃν ἔφην ὁ Θεὸς υἱὸν ὄντα· ἴσθμι γάρ, ὅτι ἀνθρώπιν προεῖπον οἱ Προφῆται περὶ τῆς τούτου παρουσίας γενομένης ἐν ἀνθρώποις.

Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Ποῦ συνέρχεσθε, Ἰουστίνος εἶπεν· Ἐνθα ἐκάστῳ προαίρεσις καὶ δύναμις ἐστὶ πάντως γὰρ νομίζεις ἐπὶ τῷ αὐτῇ συνέχεσθαι ἡμᾶς πάντας ; οὐχ ὄντως δὲ· διότι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν τόπῳ οὐ περιγράφεται· ἀλλὰ ἀορατὸς ὢν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν πληροῖ, καὶ πανταχοῦ ὑπὸ τῶν πιστῶν προσκυνεῖται καὶ δοξάζεται. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπεν· Εἰπέ, ποῦ συνέρχεσθε, ἢ εἰς ποῖον τόπον ἀθροίζεις τοὺς μαθητάς σου ; Ἰουστίνος εἶπεν· Ἐγὼ ἐπάνω μένω τινὸς Μαρτίνου τοῦ Τιμοτίνου βαλάνιου, καὶ παρὰ πάντα τὸν χρόνον τοῦτον· ἐπειδήμικα δὲ τῇ Ῥωμαίων πόλει τοῦτο δεύτερον, καὶ οὐ γνώσκω ἄλλην τινὰ συνέλευσιν εἰ μὴ τὴν ἐκείνου, καὶ εἰς ἐδούλετο ἀφικνεῖσθαι παρ' ἐμοί, ἐκοινωνῶν αὐτῇ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον. Ῥουστικός εἶπεν· Οὐκ οὖν λοιπὸν Χριστιανὸς εἶ ; Ἰουστίνος εἶπεν· Ναί, Χριστιανὸς εἰμι· Ῥουστικός ἔπαρχος τῷ Χαρίτωνι εἶπεν· Εἰπέ, Χαρίτων, καὶ σὺ Χριστιανὸς εἶ ; Χαρίτων εἶπε· Χριστιανὸς εἰμι, Θεοῦ κελεύσει. Ῥουστικός ἔπαρχος πρὸς τὴν Χαρίτων εἶπε· Σὺ τί λέγεις, Χαρίτοι ; Χαρίτων εἶπε, Χριστιανὸς εἰμι τῇ τοῦ Χριστοῦ θεωρίᾳ. Ῥουστικός εἶπε τῷ Εὐελπίστῳ· Σὺ δὲ τίς εἶ ; Εὐελπίστος, δοῦλος Καίσαρος, ἀπεκρίνατο, Καγὼ Χριστιανὸς εἰμι, ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος μετέχω, χάριτι Χριστοῦ.

Ῥουστικός ἔπαρχος τῷ Ἰέραι εἶπε· Καὶ σὺ Χριστιανὸς εἶ ; Ἰέραι εἶπε· Ναί, Χριστιανὸς εἰμι· τὸν γὰρ αὐτὸν Θεὸν σέβωμαι καὶ προσκυνῶ. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπεν· Ἰουστίνος ὑμᾶς ἐποίησε Χριστιανούς ; Ἰέραι εἶπεν· Ἦμην Χριστιανός, καὶ ἔσομαι. Πέων δὲ ἐστὼς εἶπε· Καγὼ Χριστιανὸς εἰμι. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Τίς ὁ διδάξας σε ; Πέων εἶπεν· Ἀπὸ τῶν γυνεῶν παρελήφθαμεν F τὴν καλλὴν ταύτην ὁμολογίαν. Εὐελπίστος εἶπεν· Ἰουστίνου μὲν ἰδέως ἤκουον τῶν λόγων, παρὰ τῶν γυνεῶν δὲ καγὼ παρελήφα Χριστιανὸς εἶναι. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Ποῦ εἰσὶν οἱ γυνεῖς σου ; Εὐελπίστος εἶπεν· Ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ. Ῥουστικός τῷ Ἰέραι λέγει· Οἱ σοὶ γυνεῖς ποῦ ἐστίν ; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο λέγων· Ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν πατήρ ἐστὶν ὁ Χριστός, καὶ μητὴρ ἡ εἰς αὐτὸν πίστις· οἱ δὲ ἐπίγονοί μου γυνεῖς ἐτελεύτησαν· καὶ ἐγὼ ἀπὸ Ἰωνίου τῆς Φρυγίας ἀποσπαθείς ἐνθάδε ἐλήλυθα. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε Λιβεριανῷ· Τί καὶ σὺ λέγεις ; οὐ δὲ σὺ εὐσεβεῖς ; Λιβεριανὸς εἶπε· Καγὼ Χριστιανὸς εἰμι· εὐσεβοῦ γὰρ καὶ προσκυνῶ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν.

Ὁ ἔπαρχος λέγει πρὸς τὸν Ἰουστίνον· Ἄκουε, ὁ λεγόμενος λόγιος, καὶ νομίζων ἀληθινὸς εἰδέναι λόγους, εἰς μαστιγωθείς ἀποκεφαλίσθῃ, πείσῃ ὅτι μέλλεις ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ; Ἰουστίνος εἶπεν· Ἐλπίζω εἶναι αὐτοῦ τὰ δογματα· εἰς ὑπομείνω ταῦτα· οἶδα καὶ πᾶσι τοῖς οὕτω βιώσασθαι παραμένειν τὸ θεῖον χάρισμα, μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ παντὸς κόσμου. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Τοῦτο οὖν ὑπονοεῖς ὅτι ἀναθήσῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἀμοιβάς τινας ἀποληψόμενος ; Ἰουστίνος εἶπεν· Οὐχ ὑπονοῶ, ἀλλ' ἐπιστάμαι καὶ πεπληροφόρημαι. Ῥουστικός ἔπαρχος εἶπε· Τὸ λοιπὸν ἔλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον καὶ κατεπείγον πρᾶγμα· συνελθόντες οὖν ὁμοθυμαδὸν θύσατε τοῖς θεοῖς. Ἰουστίνος εἶπεν· Οὐδεὶς εὐφρονῶν ἀπὸ

primus ab eo interrogatur Justinus:

eoque Christianorum dogma laudante;

f et ad eorum ecclesiam hospitari,

g h i ac talem quoque esse professo;

interrogantur etiam ceteri:

A ἀπὸ εὐσεβείας εἰς ἀσέβειαν μεταπίπτει. Ῥουστικός Ἐπαρχος εἶπεν· Εἰ μὴ πείθεσθε, τιμωριθήσεσθε ἀντιλεῖδες. Ἰουστίνος εἶπε· Δεῖ εὐχῆς ἔχωμεν διὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τιμωριθέντες σωθῆναι· ὅτι τοῦτο ἡμῖν σωτηρία καὶ παρρησία γενήσεται ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ παγκοσμίῳ βίματι τοῦ δεσπότης ἡμῶν καὶ σωτῆρος. Ὡσαυτῶς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ Μάρτυρες εἶπον· Πάει ὁ θέλεις, ἡμεῖς γὰρ Χριστιανοὶ ἐσμεν, καὶ εἰδώλοισι οὐ ὕθμεν.

Ῥουστικός Ἐπαρχος ἀπεφάνητο λέγων· Οἱ μὴ βουληθέντες θῆσαι τοῖς θεοῖς, καὶ ἤξει τῷ τοῦ Αυτοκράτορος προστάγματι, μαστιγωθέντες ἀπαχθήσωνται, κεφαλὴν ἀποτινύντες δίκην, καὶ τὴν τῶν νόμων ἀκολουθήσαν. Οἱ ἄγιοι Μάρτυρες δοξάζοντες τὸν Θεόν, ἐξεληθότες ἐπὶ τὴν συνήθη τόπον ἀπεμνήσαν τὰς κεφαλὰς, καὶ ἐτελείωσαν αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ὁμολογίᾳ. Τινὲς δὲ τῶν πιστῶν, λαιμάριον αὐτῶν τὰ σώματα λαβόντες, κατέθεντο ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ, συνεργασάσης αὐτοῖς τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ad id, quod propositum est, et nos urget. Convenite simul, et uno eodemque animo diis sacrificate. Ad hæc Justinus: Nemo; inquit, qui recte sentiat, pietatem deserit, ut in errorem atque impietatem delabatur. Præfectus Rusticus dixit: Nisi jussis nostris parere volueritis, cruciatus o sine ulla misericordia patiemini. Justinus autem: Maxime nos in votis habemus, propter Dominum nostrum Jesum Christum cruciatus perpeti, ac salvari: hoc enim nobis salutem et fiduciam conciliabit, aut ejusdem Domini et Salvatoris nostri terribile illud tribunal, cui totus mundus divino jussu assistet. Idem et reliqui omnes Martyres dixerunt, hoc ad dentes: Fac cito, quod vis: nos enim Christiani sumus, et idolis non sacrificamus.

18 Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronuntiavit: Qui diis sacrificare, et Imperatoris edicto parere noluerunt, flagello cæsi, ad capitalem pœnam abducantur, quemadmodum leges præcipiunt p. Itaque sancti Martyres, Deum collaudantes, ad consuetum locum producti, post verbera q securi percussi sunt. et in Salvatoris confessione martyrium consummarunt r. Post hæc quidam fideles clam illorum corpora sustulerunt, et in loco idoneo condiderunt; cooperante gratia D. N. Jesu Christi, cui gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Hoc de edictis exordium familiare fuit plerisque, post datum Christianis a Constantino pacem, Acta Martyrum vel antiqua colligentibus, ut hic noster fecit, vel pro deperditis nova scribentibus: fallunt tamen dum identidem edicta recentia videntur indicare, quoties nova exoriebatur persecutio, sæpius non tam Imperatoribus imputanda, quam Præfectis, publico populorum aut privato suo in Christianos odio servientibus. Nam ex Tertulliano scimus, quod a tempore Trajani usque ad tempus scripti Apologetici, id est, usque ad finem seculi 2, nulla nova lex contra Christianos emanasse dicatur.

b Hic incipiunt ipsa Actorum judicialium verba, quæ in Vita S. Justinii (ut eam collegit noster Petrus Halloix) pag. 116 num. 24 a me prætermissa possent restitui, mutatis mutandis in isto numero.

c Hic verus est titulus: Græce Ἐπαρχος, proximus aut par Consulatus magistratus, de quo Cedrenus in Theophilo. Ὁ Ἐπαρχος, ἐν Θεοῦ καὶ τῆς Βασιλείας χαλκνύτης τὸ κρίνειν λαῶν, τοῖς πολιτικοῖς χρῆσασθαι νόμοις. Præfectus (scilicet Urbis regiae, τῆς βασιλείδος) a Deo ac regia serenitate judicandi potestatem accipiens, civilibus ad jus dicendum utitur legibus. Erat ergo is qui antiquitus, cum adhuc summa potestas apud Consules esset ante Julium Cæsarem, Prætor Urbanus nuncupabatur. Itaque, licet Præsides Provinciarum etiam Ἐπαρχοι dicebantur, nomen tamen Præsidis paulo ante bis usurpatum a Sirlcto expunxi, et titulum Præfecti substitui, quo etiam solo deinceps Sirlctus est usus.

d Hinc Surlus argumentum sumpsit Justinus distinguendi: Non enim tam obscurus, inquit, Justinus fuit, ut id ex eo percunctari Præfectum oportuerit. Verum ut ille in Asia notissimus fuerit, Romæ hospes erat modici temporis: deinde, ut Philosophum esse eum sciverit Præfectus, intererat scire, Stoicumne se ad Peripateticum profiteretur; quæ dux sectæ potissimum tunc Romæ æstimabantur: quare in hoc argumento nullum amplius præsidium pono, ut alias feci num. 6.

Phrygiæ abstractus huc veni. Quæsit Præfectus D a u Liberiano, quidnam et ipse diceret: num Christianus esset, an in deos pius? Cui Liberianus: Et ego, inquit, Christianus sum: colo enim et adoro solum verum Deum.

17 Tunc Præfectus conversus ad Justinum dixit: Audi tu, qui eloquens esse diceris, et putas te veram disciplinam tenere; si a capite per totum corpus flagello cæsus fueris, persuasumne habes, fore ut in cælum ascendas? Cui Justinus: Spero, inquit, me habiturum, quod habent, qui Christi dogmata servaverint, si hæc ipsa, quæ dicis, perpassus fuero: scio enim omnibus, qui sic vixerint, divinam gratiam conservari, quod totus mundus consummetur. Ad hæc Præfectus Rusticus: Ergo futurum opinaris, ut in cælos ascendas, mercedem aliquam recepturus? Non opinor, inquit Justinus, sed scio: et hoc tam certum habeo, ut nihil dubitem. Rusticus dixit: Veniamus deinceps

omnibus autem ad tormenta et mortem se offerentibus.

e Plenum discretionis responsum, et opportunum excusandis prædicatoribus Evangelicis apud Sinas aliisque cultiores nationes, dum non statim eorum oculis auribusque Christum proponunt Crucifixum. Eodem facit Dissertatio XLIX. nostris ad Chronologiam Pontificum Paralypomenis inserta pag. 140.

f Hic mihi videor subodorari occultas machinationes Crescentis, quibus Christianos eorumque doctorem Justinum insinulaverit apud Præfectum, inquam clandestinos cætus, quietique urbis periculosos, agere solitum.

g Timotheum Sirlctus legit, idem autem et Novatianum appellabatur; scilicet a Novato et Timotheo fratribus, ejus fabricatoribus; eratque illud in ecclesiam Christianorum conversum a S. Pio Papa, uti legitur in Actis SS. Praxedis et Pudentianæ, quæ videre est a nobis illustrata ad 19 Maji.

h Scilicet, circa an. 150, quando primam pro Christianis Apologiam obtulit, et iterum nunc, cum venerat oblaturni secundum: de quibus vide §. 3 Comm. nostri in Aprili.

i Nempe ut primi proprium: quare neque hinc debuerat sumi argumentum prætensæ distinctionis, ut feci num. 6 prædicti Commentarii,

k Græce Χρητὴς, ὅς, ut Dido, us. Ideo non placet quod Sirlctus, expressius sexum notaturus, Charitinam vocaverit. Qui sequitur Πρίων etiam penultima longa Πρίωνος inflectitur.

l Sed et reliquos fere fuisse extraneos, eoque fidentius præ aliis comprehensos, suspicari faciunt nomina plerorumque Græca: quoniam etiam verosimile est, Romæ existentem Justinum vix alios quam Græcos auditores habuisse.

m Hactenus quidem unicam hujus nominis civitatem, Lycaoniæ caput, in Cappadocia nominus; et peregrino alicui ignosci posset, Phrygiæ nomen usurpanti pro tota Minori Asia: sed Iconiensi alicui, qualem se dicit Hierax, non quadrat ejusmodi abusus nominis. Quare vehementer

E

A vehementer impellor ut credum, in ipsamet proprie dicta Phrygia aliud fuisse Ieonium, dictum Phrygiæ, ut a celebriori altero distingueretur. Sic cum aliam Antiochiam, quam celeberrimam Syriæ civitatem, volunt scriptores designare, dicunt, Antiochiam Pisidiæ, Ciliciæ, etc.

n Valerianum Menæa nuncupant.

o Synaxaria de Justino Philosopho, multis revera tormentis prius toleratis enectum dicunt : quod, absque antiquiori teste additum, nolim amplius sumi in argumentum distinctionis.

p Quæ sequuntur verba sunt ejus, qui originariis Actis judicii initium ad finem addidit.

q Consueto Romanis supplicii genere, ut decollationi præmitterentur virgæ, quarum fascès ideo Magistratibus supremis una cum securibus præferébantur, jam inde ab Urbe condita : ideoque id magis placet quam Gladius, quem Epigrammata præferunt.

r Auctor non præsumpsit de suo diem addere; ut plerique illi fecerunt, qui diu post scripserunt Acta Sanctorum, publico cultu pridem celebrium; quod non parum facit ad commendationem sinceritatis.

DE S. THESPESIO

MARTYRE IN CAPPADOCIA.

Ex Menæis et Synaxariis Græcorum.

G. H.

CIRCA CCXXX.

B
Cultus apud Græcos.

Elogium ex MSS.

Mcmoria S. Thespesii celebratur in Tabulis hodierni Martyrologii Romani, ad Kalendas Junii, hisce verbis : In Cappadocia S. Thespesii Martyris, qui sub Alexandro Imperatore, et Simplicio Præfecto, post alia tormenta, decollatus est. In Notis additur, agere de eodem hac die Græcos in Menologio, ubi et ejus martyrium pluribus describitur, et ad marginem tempus martyrii indicatur circiter annum CCXXX, quo imperabat Alexander, qui regnavit ab anno CCXXII usque ad annum CCXXXV. Galesinius etiam ex Chartophylacio, ut ait Græco (Synaxaria MSS. cum intelligere credo) asserit se hujus Martyrium acceptum, Latine breviter expressisse. Sireltus Latine verbatim reddidit enaminum, quod ex magnis Menæis Græcorum, et nonnullis Synaxariis MSS. legitur, estque hujusmodi.

2 Οὗτος ἦν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀλεξάνδρου Βασιλέως, διὰ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν κρατηθεὶς παρὰ Σιμπλίκιου Ἀρχόντος Καππαδοκίας, Καππαδοῦ ὄντος καὶ αὐτοῦ, ἄγεται ἐπὶ τῶν εἰδώλων νεύων, θυσίαν προσενέγκειν τοῖς εἰδώλοις. Μὴ πισθεὶς οὖν, ἀλλὰ δὲ μᾶλλον μνηστρίσας τὰ εἰδώλα, κρεμασθεὶς ἕξειται, καὶ εἰς κλίθενον πυρωθέντα ἐμβάλλεται. Τῇ δὲ Χριστοῦ χάριτι ἀθλοδὴς διαμένει, ἄγεται πάλιν εἰς τὸν τῶν εἰδώλων νεύον, ἐνθα θυσίας προσέχον οἱ Ἕλληνας, καὶ πλυσιάσας, τὸν βωμὸν καταβάλλει. Παροχήμα οὖν εἰς τήγανον ἐμβάλλεται πεπυρρακτομένον, ἐλαίῳ καὶ πύρρῳ καὶ στέχει μεστόν. Καὶ ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις ἐν αὐτῇ προσκαοτρίσας ἐξέρχεται ἀθλοδὴς, καὶ ὅτι οὖν καύσειας ἐν τῇ σὺματι ἔχων, καὶ πολλοὺς τῶν ἀπίστων πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μετήγαγε διὰ τὸ τοῦ θαύματος μέγεθος. Ἐξάγει οὖν αὐτὸν ἐξω τῆς πόλεως, καὶ τῇ θανάτου καταδικάζει τομῇ.

Hac quin sit Actorum prolixiorum Synopsis, vic equidem dubito : en dum adhuc desiderantur, Latinam accipe ipsius Epitomes translationem.

3 Hic Alexandro Cæsare imperante, propter fidei Christianæ professionem a Simplicio Præside Cappadociæ. (nam et ipse Cappadox erat) comprehensus, ad idolorum fanum, ut iis sacrificaret, ductus est. Verum non passus persuaderi, magis etiam explosit idola et irrisit. Qua de causa in eculeo suspensus creditur, et in ardentem fornacem conjicitur : sed gratia Christi cum illesus permaneret, rursus ad templum idolorum, eo tempore quo Pagani sacrificia offerebant, trahitur : qui ubi ad aram accessit, illam evertit. Continuo igitur in sartagine accensam, oleoque ac pice et adipe bullientem conjicitur : quam cum duos dies fortiter tolerasset, inde sanus salvusque, nulla corporis parte ustulatus exivit. Quo ingenti miraculo multos infideles ad Christi fidem addaxit : proptereaque extra urbem eductus, capitali sententia ad securim damnatur. Hæc ibi, Urbem quidem nullam nominando, facilem tamen conjecturam relinquenda, quod ea fuerit Cæsarea; quia in hac solitam Provinciæ Præsidem Romanum residere, intelligimus ex eo, quod ipsa deinde fuit Cappadociæ Metropolis : nam dispositionem politicam sequi solebant Christiani in Metropolitibus eligendis. Alius ab hoc est Thespesius junior, ex urbe Galatiæ Gangra oriundus, qui cum fratre Eustachio in persecutione Maximiani Nicææ in Bithynia martyrium est passus, recoliturque xx Novembris, etiam Martyrologio Romano inscriptus; cujus similiter Acta requirimus, et inveniri optamus.

E

quo notantur varia ejus tormenta,

patriaque et palæstra Cappadocia.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS PERUSINIS,

D. P.

GRATINIANO ET FELINO,

ARONAM IN INSUBRIA TRANSLATIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Acta in Aronensi monasterio composita, et bifariam dividenda.

SUB DECIO.

Ironense ord. Bened. canobium

Arona peropulens emporium, ut Tristanus Chalcos lib. 7 loquitur, ad Verbanum apud Insubres lacum sita (non vero inter Comum et Bergomum, uti mihi alias, de Episcopis Mediolanensibus agenti, ad nomen Theobaldi istic scripti, imposuit quædam similitudo nominis cum Airano)

Arona, inquam, Mediolano distat minus quam XL P. m. Ipsum, jam inde a temporibus Otthonis II Imperatoris, nobile habuit Benedictini Ordinis monasterium : de cujus conditore ibidem in Ecclesiæ membranis leguntur descripta, per modum Epitaphii, carmina nonnulla, quadamtenus quidem, necdum tamen perfecte rhythmica;

talia

A talia vero, qualia demonstravimus seculo x atque xi in usu fuisse, priusquam ipsa seculo xii ad summam perfectionem adduceret Leo iste, unde nomen Leoninorum versuum acceperunt. Refert illa carmina Carolus Novariensis Episcopus, in sua Novarii ugens de Arona; propterea quod hanc credit ad suam diocesim olim pertinuisse, licet deinde Mediolanensi cesserit; refert autem ea pag. 78 hoc tenore, paucum ex verosimili conjectura correcto.

conditum a
Principe Ada-
mo.

Membra sub hoc tumultu requiescunt Principis,
[Adæ,

Qui quoque dum vixit clarus in orbe fuit.

Bellator fortis fortes perterritus hostes

Mœnia, Roma, tua arma * timere sua,

Jura dabas terris, quæ quondam florida cunctis;

Illic tibi quod voluit fecit, et indoluit.

Hic Regem dira multis placavit ab ira,

Clarus erat cunctis omnibus iste modis.

Hos Perusina Sanctos adduxit ab urbe.

Et statuit templum hoc in honore Dei:

Fecit cœnobium, sub normæ, tramite dignum,

Sufficiens victum Fratribus esse dedit;

Quo Regi Regum valeant servire per ævum,

B Et Dominum rogent quo sibi det requiem.

2 Adamum hunc videtur prælaudatus Tristannus Chalcus, lib. 6 Hist. Mediolan. lib. 6 ad an. 968, inter eos numerare, quibus Ottho II, defuncto patre in Italiam veniens, dum Cassiani moratur, concessit possessionem legitimam earum rerum atque urbium, quas in Italia possidebant; cujus rei, inquit, Archetypam tabulam in Ticinensi Bibliotheca vidimus. Quod autem, in Historia translationis mox danda, illius faciendæ fundandique monasterii auctor vocetur Amizo, non magnopere me angit, neque egit ut binominem fuisse illum dicam; cum unum idemque nomen credi possit Adam et Amizo, formatum ex nomine priori, per aphæresin primæ syllabæ Ad, Italiam usque adeo familiarem, sicut et terminatio diminutiva, izo. Sic ex Adalberto vel Adalberone factum videtur Albizo; ex Odeberto, Obizo, ubi etiam intervenit ultimæ syllabæ truncatio, per quam ex Bonifacio, Bonizo; ex Gebehardo Gebizo Longolardice formantur, atque similia. Sunt qui etiam pro Amizome, scribunt Obizonem. Sed hoc ut diversum est nomen, ita diversam signare personam existimo; erant vero natam confusionem, quod Adamus seu Amazonis filius aliquis aut nepos Obizo, eidem Aronensi Abbati multa contulerit beneficia, ob quæ velut alter fundator sit habitus.

C qui anno 963
Dux Otthonis
I, de incendio
porticus S.
Pauli argui-
tur,

3 Ut ut est, pater iste sub Otthone I Romam copias fertur duxisse, et Porticum Paulinæ Basilicæ incendit, si non jussisse, certe non satis prohibuisse; sub Otthone autem II, inflatæ sibi divinitus pœnæ remedium invenisse Perasii; atque allatis Sanctorum Gratiani atque Felini corporibus, struxisse atque ornasse cœnobium perhibetur; et additur: Actum est hoc anno Dominicæ Incarn. MCCCLXII, Indictione VII, Regni vero Domini secundi Ottonis XVIII, Imperii autem ejusdem XII. Uterque hic annus annum Christi notat MCCCLXIX, unde perplexi hærent Aronenses, quid censeant de prænotato MCCCLXII; sed magis, quod cum tali anno componi solet Indictio VI; sed hæc tantum incurrit usque ad Septembrim, a quo capta fuit numerari Indictio VII. Hujus Indictionis mense tertio, videlicet Decembri, Otto I Romam cum exercitu venit, Synodum coegit, deposito Joanni XII Leonem VIII substitui fecit; quo tempore Paulina porticus potuit sic conflugrassæ, ut ipsam quoque illius tectum vetustam, haud parum inde passum sit, ruinæque mox factæ præparatum. Memoriam hujus ruinæ eamque mox secuta reparationis, in restaurata similiter Porticu positam, recitat Joannes Severanus, in opere de VII Ecclesiis Urbis parte 1 pag. 394; Leoni quidem III illam adscribens, sed absque ulla verosimi-

quam mox
Leo VIII
restauravit,

litudine. Etenim Anastasius Bibliothecarius, minutissime ac prolificissime enumerans sarta tecta ab illo Leone curata, et plurima ejusdem in Basilicam Paulinam collocata donaria atque ornamenta, nihil dicit de reparatione tecti. Hæc autem nec alteri cuiquam consequentium Leonum potest cum fundamento adscribi, usque ad prædictum VIII; mox quidem a sua ordinatione per seditiosos Romanos expulsum, sed satis cito ab Imperatore restitutum, ut toto quo reliquo supervixit anno MCCCLXIV, et trimestri sequenti, absolvere opus deperperatum poterit, juxta prædictam memoriam, quæ sic habet.

4 Exultate, Pii, lacrymis in gaudia versis.

Et protectori reddite vota Deo;

Cujus sic tenuit resolutum dextera tectum,

In vacuum ut caderet tanta ruina solum;

Solum ut invidiæ Princeps tormenta subiret,

(Ottho videlicet, cujus Duci ac Militi damnum imputabatur)

Qui nullum ex ampla strage tulit spoliū.

Nam potiora nitent reparati culmina templi,

Et sumpsit vires firmior aula novas;

Dum Christi Antistes cunctis Leo partibus ædi

Consulit, et celeri tecta reformat ope;

Doctorem ut mundi Paulum plebs sancta beatum

Intrepide solitis excolat officiis....

Sequebatur commendatio fidelis laboris, a Felice Presbytero et Adeodato Levita istuc collatæ, versibus quatuor dissimilis maleque tornati metri, ideoque hic prætermisissis; cum jam satis ex allatis constet, causam esse cur Leoni VIII, nullam cur III opus istud adscribatur. Interim cum habeamus justificationem Æræ et Indictionis superius notatæ; apparet, quod eidem quoad gesta sub Otthone I fideliter transcriptæ, imperite appositus fuit annus Regni et Imperii Ottonis II, fundationi Aronensi seu potius Translationi corporum Sanctorum separatim adscribendus. Nunc ipsam Translationis historiam accipe, uti Arona nobis descripta est, ex veteri nostrorum nunc ibi Patrum membrana, nonnihil per conjecturam correctæ.

testibus ver-
sibus in ea
positis

Idem Amizo
an. 979 sub
Otthone 2.

5 Multorum itaque temporum, post sanctorum Martyrum passionem, labente curriculo; accidit ut Comes Amizo, Stationensis ac Sepriensis Comitatus incolæ, Dux Imperialis exercitus sub primi Ottonis imperio [quidam] ex Militia [ejus], Regi sibi ignoto judicio, combureret porticum S. Pauli Apostoli. Cujus reatus ipse * periculum sustinens; ut qui auctores sceleris non satis castigavit (sic enim facti mercedem videtur Auctor, lenitum voluisse, licet plus aliquid agnoscere valeatur Epitaphii auctor) brachii et dexteræ [paralysi tactus], utque istius delicti vindictam divinitus immissam interpretatus, remedium quæsivit ex tam nefario opere. Quo percussus timore, et Matris Ecclesiæ offensæ dolore; non longo post tempore. Secundo Otthone Imperatore, invenit Perusiam quod quiescerat, se perditum gaudens restaurare ex Salvatoris dilectione. Unde Mediatoris operante virtute, ejusdem civitatis Episcopum, cujusdam tam culpæ gravatum mole, adiit cum magno tremore. Sed quia Miles seculi Miles maluit effici Christi, non destitit impetrare, quod animo ardebat implere. Pretiosorum corpora Martyrum Gratiani et Felini postulavit; quæ, quod mirabile est, movere nullatenus potuit, priusquam fide abnixæ firmavit, se in patriam suam cum magna reverentia ducturum; ibique cœnobium quod inceperat, ad honorem eorum, adificaturum; ubi reverentissime Patris Benedicti divinitus celebrarentur officia; quem Pontifex suppliciter imploraverat, ut iram Regis, quam vellet suscipiendo pecuniam, redderet delinitam; a quo id non poterat extorquere, nisi Sanctorum corpora quæ petierat, et ex Christi amore postulaverat, danda firmaret; et quia aliter efficere non potuit,

Perusiam sana-
tus ab infla-
ta sibi pœna,

* opere

Martyrum
corpora ab
Episcopo petiit

A tuit, potius quam reatus sui probaret periculum, promiserat dandum. Inito autem consilio, evocatis militibus silentio præcepit, ut, ignorante populo, Sanctorum corpora, ab ecclesia quæ est sita juxta Tiberim fluvium, haud procul ab eadem urbe, in qua tumultata jacebant, levarentur ac Duci traderentur. Sed ea nocte, qua hæc fiebant, nuntiatum est urbi, tantum thesaurum auferri ab eis. Qui cum magna festinatione persecuti sunt Comitibus milites. Sed percussit eos Dominus cæcitate magna, Sanctorum amore et eorum liberatione, et ita ad propria tristes et confusi remeati sunt, quod tam pretiosis corporibus essent privati. Ipse autem Comes Episcopo de Imperatore, fideli animo, ut promisit, omnia complevit, et tanti thesauri pignora duxit ad dicta dilecta loca * : ubi usque hodie illorum clarent miracula, quorum patrocinis, Christi opitulante gratia, mereamur gaudere per infinita secula. Amen.

atque Aranam
translulit,

et ventam illi
impetrat
Imperatore
irato.

B

6 At signum *. linea antepenultima notatum, in margine addebatur — videlicet ad castrum quod Arona dicitur, in quo et cœnobium in honore eorum ac Salvatoris Domini extruxit, juxta ripam Lacus majoris. Sed intelligi debet pridem ad Salvatoris honorem extrui ceptum (scilicet statim a suscepta admissi sacrilegi penitentia) perfectum fuisse etiam ad Sanctorum honorem, illatis illuc corporibus, ob volutudinem brachii, eorum intercessione receptam. Qui autem Corpora sancta donavit Episcopus, certo nequit nominari. Nam Ughellus, Joannem quidem nominat, Otthonis I Constitutionibus subscriptum, anno DCCCCLXIV; sed paulo post obiisse ait, neque invenit successorem nisi Cononem, anno DCCCXCIX ordinatum. Fuit ergo intermedius aliquis, qui quo suo multo merito incurrit indignationem junioris Otthonis, nihil attinet divinare; mature tamen sibi consuluit, quæsito Amizonis patrocinio, cum forte hic Perusia transiret, Roma revertens; non jam ab expeditione militari, sed a votiva peregrinatione suscepta sanitatis recuperandæ ergo, quam is reperit Perusiæ aut prope eam in vicina juxta Tiberim ecclesia, cujus nunc memoria nulla superest, et in qua tunc sancta Corpora jacebant. Dixi, Episcopum mature sibi providisse de patrocinio, compulsum timore Imperatoris denno venturi in Italiam, ad compescendos Suracenos, in Apuliam Calabriamque inmissos a Basilio II Græcorum Imperatore; atque ad vindicandam dotem, uxori suæ Theophanoni a Joanne Zemisce istis assignatam.

C

7 Tali porro occasione ac tempore fundatum et sacris Reliquiis munitum Cœnobium, quamdiu sub Regularibus Abbatibus manserit, incomptum hactenus manet. Navariensis Episcopus Carolus asserit, posteriori tempore solitum fuisse primariis viris commendari; qualis fuit Hieronymus Calagrani, Pontificus Cubicularius secretus, quando anno MCCCCLXXXIX restaurata ecclesia est, Sanctorumque prædictorum corpora sub præcipuo altari, sub quo etiam nunc requiescunt, fuerunt collocata, inscriptis hisce litteris: Sanctissimorum Martyrum Gratинiani et Felini corpora, sub Decio Cæsare passa; Imperatore Ottone II divinitus e Perusia huc advecta: æde instaurata, ad hanc aram pie translata et hic condita, anno Sal. MCCCCLXXXIX, sedente Innocentio VIII Pontif. Max. Jo. Gal. Sf. Vicec. Duce Med. VI, Jo. et Vital. Borromæis Aron. Comitib. Hier. Calagrani Papien. Cubicul. secreti, cœnobii Præfecti, jussu et impensa. Qui porro tunc Conites Aronenses erant Borromæi, ipsam quoque Abbatiam, a familia Ferraria Vercellensi aliquamdiu detentam, in suæ gentis jus translato tenuerunt, donec S. Carolus, Archiepiscopus Mediolanensis, ipsam cum amplissimis aliis sacerdotiis, illustri admodum Christianæ moderationis exemplo, dimisit, inquit Carolus Novariensis, ac Patribus Societatis Jesu tradi curavit: quos in

Deinde an.
489 sub
Abbate cam-
mend.

translatæ
sunt ad novam
aram corpo-
ra;

ac denique
locus Jesuitis
traditus;

Braidensi ecclesia Mediolani, ad publicam civitatis salutaremque commodum, poni curaverat, qui Patres Aronæ divino cultui, ac incolarum utilitati salutique, certis conditionibus adjectis, inservirent: ii autem Collegium ibi constituerunt, in quo Religionis Novitii probarentur.

8 Apud hos servatur etiamnum vetus codex Membraneus, Sanctorum Legendas continens, interque eas Acta SS. Gratинiani et Felini, pro Kalendis Junii, quibus coluntur. Eorum se egraphum habuisse protestatur Carolus Episcopus, cum anno MDCXII Novariam suam egeret; habuit etiam illud Philippus Ferrarius, sequenti mox anno exendi faciens suum Sanctorum Italia Catalogum; miraturque quomodo Baronius, qui verosimiliter auctor fuit, ut in Martyrologio Romano, Gregori XIII jussu reformato legeretur, Perusiæ SS. Martyrum Felini et Gratинiani Militum, qui sub Decio genus omne martyrii pertulerunt; ac deinde, mutata post triennium phrasi, qui sub Decio variis tormentis cruciati, martyrii palmam gloriosa morte perceperunt. Miratur, inquam, et merito miratur Ferrarius, quomodo Baronius, in suis vel idem Martyrologium Notis, citet Monumenta Ecclesiæ Perusiæ, quæ inquit, manuscripta accepimus; cum Perusiæ nulla extet horum Martyrum memoria. Actorum quoque notitiam nullam ibidem extare, vel inde probatur, quod Perusini scriptores, pro eo ipso tempore, pro quo illi faciunt Episcopum Florentium, nullum alium noverint quam Decentium, nominatum in Actis S. Florentii et Sociorum Martyrum. Hæc autem Acta, cum verhotenus eadem sint cum Actis SS. Secundiani Marcelliani et Veriani Patronorum Tuscanellensium, qui coluntur IX Augusti; et solis Martyrum locorumque nominibus diversa: rursus fuisse transformata et Aronensibus hisce Patronis aptata, mutata tamen phrasi et pluribus novis circumstantiis additis, vehementer miraremur; nisi compertum experientia haberemus, quam sæpe et facile superioribus seculis facta sit ejusmodi commutatio; volatibus subinde Monachis quibusdam, magis piis quam doctis, undecumque potius mutuari suorum Patronorum Legendas, quam fateri se nullas a majoribus accepisse.

apud quos
servatur
Codex MS. in
quo Acta,

allegata
Baronio,
E

sed pro parte
sumpta ex
Actis S. Flo-
rentii,

neque valde
antiqua.
F

9 Talem circa annum XX hujus seculi, transcriptam sibi Arona accepit noster Herbertus Roswicus, pro præsentis quod meditari et promittere cœperat opere. Eandem deinde, absque historia Translationis, quam supra dedimus, quamque recentiori manu Codici antiquiori insertam esse, testatur quidam ex nostris, post eandem Legendam Italice redditam, atque Bollando nostro missam anno MDCLIX: et argumentum inde sumit credendi, quod liber ipse, una cum sanctis Corporibus, fuerit Perusia allatus Aronam. Sed neque persuadere mihi possum, ipsammet Legendam SS. Florentii et Sociorum, quam dixi et mox ostendam, SS. Gratинiano atque Felino fuisse aptatam, non esse recentiorem Aronensi fundacione; neque omnino inducere valeo animum ut credam, tam projectæ adfingendum inprudentiæ fuisse Perusinos, ut uno eodemque tempore legerent in suis ecclesiis Legendam duobus Sanctorum Martyrum paribus, sub sola nominum diversitate, communem; esto decipi potuerit ab aliquo, qui S. Florentio et sociis Perusiæ passis aptavit Acta SS. Secundiani et Sociorum, Centum-cellis ad mare passorum; sicut postea decepti sunt Aronenses.

10 Interim eorum compendium habemus, tam in veteri Mediolanensi Breviario anni 1539, in tres divisum Lectiones; quam in reformato anni 1633, contractum od unam. Et in veteri quidem etiam duplex Oratio propria præscribitur, quorum prior hæc est: Dens qui hunc diem victoriosissimo Sanctorum Martyrum tuorum Gratинiani et Felini certamine decorasti; fac quæsumus omnes, ad eorum festivitatem devote confluentes, illorum meritis veniam assequi, quam dictis

Cultus etiam
Mediolani:

A suis diffidunt posse promereri. Atque ex hoc Breviario censeo potius, quam ex ullis Perusinorum monumentis, illata in Gregorianum Martyrologium nomina commendationemque tormentorum. Qualia autem ipsa sint Acta, unde Lectiones Breviarii sumptæ, juvat ipssimet verbis productis cognoscere, conferendo ea cum Actis SS. Secundiani et Marcelliani infra producendis. Solum hic addiderim, pro Gratiliano, Romani Martyrologii Amplificatoribus obrepisse Gratianum; et qui in Actis Aronensibus Felinus semper dicitur (terminatione diminutiva ex nomine Felicis, quantum possum conjectare; quasi Felicinus) in Calendario Missalis Mediolanensis anni 1522 Fininum, in Breviario vero anni 1539 Felinum scribi, et utrobique ante Gratinianum nominari: quod utrumque ex Aronensium usu correctum fuit, in Calendariis et Breviariis annorum 1582 et 1635: scriptumque Felini et Gratiniani. Porro, si vera est conjectura, Felinum, pro Felicino Perusinis dicto, Aronensium usu obtinuisse; hand absurda foret etiam altera, qua putaretur Pontem-Felicino vulgo nuncupatum, Tiberique instratum, ultra secundum ab urbe Perusia miliarium versus Euroboream, nomen habere a vetusta ibidem S. Felicini, Aronensibus Felini dicti, ecclesia; ex qua Sanctorum corpora acceperit Amizo. Atque ita eorum notitia et cultus Perusinis venerit in oblivionem; maxime si nulla ibi jam amplius remansit ecclesia vel capella; aut, si qui loco superest, ea in alterius Sancti titulum ac patrocinium prilem transit, uti saepe consuevit fieri. Simili fortassis modo exolevit notitia et cultus S. Gratiniani in eodem territorio Perusino: cujus tamen vestigium supersit in nomine loci, vulgo Rocca-Gratiani dicti, quem Chorographica regionis istius tabula ponit Perusæ ad meridiem, intervallo trium miliarium, ad occidentum Genæ fluvii ipsam urbem præterlabentis ripam; vel potius in loco S. Griciniani, eadem in tabula nominato, quinque miliaribus in Boream ex altera parte civitatis.

an olim Perusii ad Pontem-Felicini?

et Roccam Gratiani?

ACTA APOCRYPHA

Ex vetere MS. Passionali Aronensi.

PARS PRIOR

De Sanctorum conversione, et confessione intrepida ante tribunal,

C Sumpta ex Actis SS. Secundiani et Sociorum, in Acta SS. Florentii et sociorum licentius transformatis.

Sanctissimorum Martyrum, Gratiniani scilicet et Felini, passiones et certamina scripturi, cum et ipsi a cunabulis essent Pagani, quo ordine ad agnitionem Christianæ fidei pervenerint, in prima fronte referendum, aptum censuimus: quatenus inde, velut a fundamento, narrationis solidius ædificium surgat.

a

b

Persecutione suscitata sub Decio et Valeriano,

2 Cum igitur Decius b Cæsar Romani Imperii monarchiam esset adeptus, instinctu diaboli, contra Christianam Religionem, gravi admodum exarsit odio. Valerianus quoque Præfectus, persecutor crudelissimus, erat Christianis valde infestus; et in eorum necibus, tamquam ferocissima bellua, grassabatur. Imperator ideo, cum eodem Valeriano Præfecto, legem sanxit, ut ubicumque Christiani invenirentur, ad idolorum sacrificia continuo compellerentur; ac, si resisterint, diversis lacerati pœnis interirent. Sancti autem Dei Martyres, inexpugnabilibus fidei armis imbuti, Christique amore inflammati, eorum tyrannidi repugnabant interriti; miroque modo quanto atrocius puniebantur, tanto roborati Dei adjutorio, et spe æternorum gaudiorum

Junii T. I

rum arrecti, ad pœnas, quasi invitati ad epulas, leti festinabant. At sævus Paganorum furor de Sanctorum patientia, unde sedari debuit, gravius exarsit, eos diverso tormentorum genere dilanians. Alii namque familiaribus privati rebus, proscriptione damnati, alii exilio deputati, alii carceribus mancipati, alii ferreis nexibus stricti, alii verberibus secti, alii vivi decoriati, alii detractione membrorum deformati, alii ferarum morsibus dilaniati, alii plumbatis cæsi, alii laqueis strangulati, alii aquis submersi, alii ignibus exusti, alii gladiis transverberati, et quidquid insuper crudelitatis carnificum sævitia excogitare potuit perpessi sunt.

D
EX MS.

3 Præfati autem viri Gratinianus et Felinus, cum adhuc essent Pagani irretiti erroribus, etiam ipsi Christianos persequabantur, contra eos Cæsar et Præfecti animos crebris suggestionibus et consiliis instigantes. Erant quippe nobilitate conspicui, et mundanæ sapientiæ disciplinis apprime eruditi: unde grandi honore in palatio habebantur, et magna familiaritate apud Imperatorem et Præfectum utebantur, eorumque consultu Reipublicæ negotia sæpius ordiabantur. Illis ergo, ut prædiximus, gentili errore diutius occupatis; tandem divina pietas, quæ omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem suæ veritatis venire, cum eos ad vitum præordinatos sciret, tali ordine ad fidei suæ notitiam perduxit. Gratianus e equidem, cum quadam die contra Christianos, solito more, Valeriano Præfecto consilium præberet; subita supernæ visitationis gratia, quasi quodam sole illustratus, cœpit animo pertractare Christianorum constantiam; quomodo idolorum culturas abominarentur, et temporales pœnas non solum contemnerent, sed potius pro Christi nomine amplecterentur. Perpendens igitur, eos, sine quadam magna spe præmiorum, tam gravia nullo modo pati posse; illico Felinum, utpote familiarem et prudentem virum, accersiri curavit, cum illo collaturus quæ animo conceperat.

C
eorum instigatores Gratinianus et Felinus,

d
E

e
mirati constantiam Christianorum,

4 Post multimodis ergo confabulationes, et philosophicarum quæstionum disputationes, Gratianus de Christianis intulit dicens: O amice, miror nimium, cur Christiani tanto desiderio tormentis affici, et pro Christo mori exoptant: suspicor enim eos post mortem aliquid sperare. Felinus respondit: Tu forsitan suasionibus eorum seductus, Christianus fieri, et ad exemplum eorum cruciari et mori desideras? Gratianus, inquit: Fateor me in Christianæ religionis amorem aliquatenus animum inclinasse. Felinus dixit: Ex qua occasione? Gratianus respondit: Quia dicunt, post mortem, alteram vitam esse, hac mortali multo præstantiorem, nullo fine terminabilem, indeficienti lumine coruscantem, inæstimabili deliciarum copia affluentem; in qua animæ, quæ fidem Christi observant, inenarrabili dulcedine satiantur; illi autem qui contra Christum sentiunt, inextinguibilibus flammis traduntur. Resurrectionem quoque corporum in fine mundi, et judicium futurum affirmant; in quo judicio omnes, qui Deos quos colimus adorant, perpetuis inferni cruciatibus damnandos asserunt; Christi vero cultores, æterna beatitudine remunerandos. Quoniam ergo melius est, post mortem vitam perfrui beatam, quam inferni pœnis cruciari; idola contemnere, et in Christum credere desidero.

causam ejus inter se quarunt:

f

et Gratianus eis se accessurum professus,

5 Felinus dixit: Si hæc ita veraciter esse, ulla mihi ratione potueris approbare, ipse quoque Christianus fiam. Tunc Gratianus, gaudio repletus, ait: Miror prudentiam tuam illos putare Deos, qui arte hominum fiunt, qui muti et surdi probantur, qui nullo sensu vigent. De Christi autem divinitate noli dubitare, in ejus gestis legitur, quod cæcos illuminasset, demones effugasset, mortuos suscitasset, et

idem persuasit et Felino:

4 innumera

EX MS.

A innumera miracula fecisset; postremo, cum sua sponte mortuus et sepultus esset, resurrexisse et ascendisse in cœlum, nullo modo dubitetur. His Felinus auditis, etiam ipse credidit.

f
qui simul
accidentes ad
S. Florentium
Rp.

6 Interea fama S. Florentii f, Perusinae civitatis Episcopi, pervenit ad eos. Ipse autem S. Florentius, tunc temporis persecutionis impetum paulisper declinans, latebris quibus poterat seipsum occultabat; non autem inelo passionis, sed potius ut Sanctorum animos, quos in tormentis deficere formidabat, confortaret; et eos qui de idololatria ad Christianitatem transfugerant, sacri baptismatis unda ablueret. Ad hunc ergo Gratinianus et Felinus venientes, prostrati cœperunt osculâri pedes ejus, dicentes ad eum; Sanctissime Præsol, miserere nostri, et illumina nos servos tuos, ut viam veritatis possimus agnoscere, et ad vitam æternam increamur pertingere. Ille autem, fidei eorum congratulans, dixit; Si indubitant animo ad fidem D. N. Jesu Christi accedere desideratis, consequens est ut primum abrenuntietis idolis, deinde in confessione et fide veri Dei, sacro baptismo, ab idololatriæ sordibus expurgemini. At illi cum lacrymis dixerunt; Jam quidem, B abdicata simulacrorum superstitione, Christum verum Dominum credimus et confitemur; sed nos miseris, qui hactenus, vero Deo contempto, idola falsa, surda, et muta adoravimus; et ad voluntatem Caesaris et Præfecti, tot Domini Sanctos cruciavimus, quid facturi sumus? Quos S. Florentius blande consolans; Desinite, inquit, contristari, nec metoatis; credite tantum, et baptizabimini, et accipietis remissionem peccatorum vestrorum. Quibus plenius de fide instructis, ait; Crastino ad me revertimini, ut baptismum salutis et fidem Christi accipiat.

Idololatriæ
renuntiant:

g
baptizantque
et chrismate
uncti,
h

7 Eadem autem die Valerianus Præfectus fecit apprehendi eum g, et diutissime cruciatam jussu Caesaris detrusit in carcerem. Gratinianus vero ac Felinus iis compertis, ad quemdam Presbyterum nomine Timotheum b, virum æque sanctissimum, festinantes perrexerunt. Quos cum ille inopinate introeuntes vidisset; suspicabatur eos ad se comprehendendum, et ad martyrium ducendum venisse. At ipsi, ex morte salutantes eum, ceciderunt ad pedes ejus, dicentes; Rogamus te, per omnipotentem Deum, quem tu prædicas, ne tardes nos baptizare. Tunc B. Timotheus, gaudio repletus per omnia, secundum Catholicam fidem catechizavit eos, et in nomine Trinitatis baptizatis. Ite; inquit, ad B. Sixtum i, Romanæ Ecclesiæ Episcopum; et ipse vos C Chrismate sancto confirmans, signaculo Christi consignabit. Qui jussa ejus ocyus exequentes, a S. Sixto confirmati ac signati sunt. Eodem autem die in domos suas regressi, facultates suas pauperibus erogare cœperunt.

i

8 Cum hæc ita agerentur, et jam non parum temporis effluxisset, cepit mirari Præfectus, cur SS. Gratinianus et Felinus redeundi ad palatium tamdiu moras innecterent; scripsitque ad eos epistolam, hæc contententem. Valerianus Præfectus Gratiniano et Felino, amicis et consodalibus carissimis, salutem. Vobis igitur, o amici, vestram præsentiam tanto tempore subtrahentibus, in quamdam nos solitudinem, misistis; putavimus enim vos aut forte infirmos, aut certe aliquos Christianos in custodia constrictos habere. Nunc ergo, quia respublica vestro consulto opus habet, ad nos maturius venire ne tardetis, rogamus. Perlectis itaque litteris, SS. Gratinianus et Felinus dixerunt ad ceteros qui secum erant Christianos; Cognoscite, Fratres, nostræ resolutionis tempus instare; induti ergo armis fidei, præparemus nos ad bellum. Memores estote præcepti D. N. Jesu Christi, dicentis; Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non

accersuntur ad
Præfectum,

possunt occidere. Erant autem cum illis istique, D ipsi quoque in eodem tempore in nomine Trinitatis baptizati, videlicet Marcellianus, Faustinus, Fortunatus, Justinus, et Virianus.

9 Cum ergo se invicem ad martyrium cobortarentur, Sancti Gratinianus et Felinus dixerunt. Nos ibimus ad palatium. Marcellianus ceterique responderunt; Et nos pergemus vobiscum, pro nomine Christi quæque tormenta sustinere parati. Diluculo igitur omnes pariter surgentes, profecti sunt ad palatium t Calisti, ubi id temporis Decius Cæsar et Valerianus Præfectus metabantur. Sanctis autem Gratiniano ac Felino ad Præfectum ingressis, dixit Præfectus; O viri eloquentissimi, verane sunt quæ audivimus de vobis! At illi, Quid? inquit. Quia, inquit, magicis Christianorum artibus seducti, facti estis Christiani; ac Diis omnipotentibus contemptis, adoratis Christum, qui propter superstitionem suam a Pilato crucifixus, mortuus et sepultus esse traditur. Sancti Dei responderunt; Et quare, cum dixisti crucifixum, mortuum et sepultum; non addidisti, quia surrexit et ascendit ad cœlos? Valerianus dixit; Vere, ut video, Christiani estis. At illi incontinentanter responderunt; Vere, Christiani sumus. Præfectus autem; Nolite, ait, o amici, elementissimi Principis gratiam, et amicitiam nostram perdere. Sancti Dei; Amicitia tua tecum sit; nos illa opus non habemus, quia Deo inimica esse dignoscitur. Valerianus subridens ait; Cessate ab hac stultitia, antequam veniatis ad tormenta. Christi autem milites imperterriti responderunt; Cessa tu, miser, ab insania tua, et ab effusione sanguinis Sanctorum innoxii, antequam inextinguibilis gehennæ incendio tradaris; noveris autem nos tormenta tua omnino non timere.

eique cum
sociis se
sistunt,

ac fidem in-
trepide profi-
tentur:
E

10 Tunc Præfectus, furore commotus, jussit eos trahi in carcerem. Cumque a ministris ducerentur; m Sancti Marcellianus ceterique socii cœperunt publicis vocibus clamare, Ut quid innocentes isti injuriantur? Si forte pro Christi nomine, et nos Christiani sumus. Qui mox jubente Præfecto comprehensi sunt, et pariter missi in carcerem. Illis vero in obscurissimum carcerem detrusis, ecce subito lux cœlitus emissa totum carcerem ingenti claritate illustravit. Erant autem ibidem et alii Christiani cæteris coactati; e quibus unus nomine Feciolus, qui jam sex menses habebat in carcere, audiens Sanctos Dei introeuntes, cepit clamare; Qui sunt isti servi Dei, intrantes tabernaculum servorum Dei? S. Felinus dixit; Speramus de Christi clementia, quod nos quoque in sortem servorum computare dignabitur. Feciolus autem, cum lucis splendorem videre nequiret, dixit ad S. Felinum; Extende manum tuam ad me; quam protinus extendit. Quam cum Feciolus attingisset, et ipse vidit lumen, et dixit; Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! sicut unguentum descendens de capite in barbam, barbam Aaron; et descendat super nos benedictio Dei. Et responderunt omnes, Amen.

m
traduntur
carceri,

ibique illumi-
nant cœcum.
f

Psal. 132.

11 Interea Valerianus Præfectus, ad Decium Cæsarem ingressus, ait; Suggesto Pietati vestræ, Gratinianum et Felinum, vestræ Sublimitatis ministros, Christianos effectos. Imperator respondit; Qua ratione credam quod asseris? ipsi enim Christianis semper erant infensi, et pœnas ei inferebant; quomodo ergo fieri potuerunt Christiani? Præfectus dixit; Per salutem vestram, sine dubio Christiani sunt; ego jam eos misi in custodiam eo quod Reipublicæ jussa contempserunt. At Decius Cæsar; Fac eos, inquit, cum honore, ut soliti erant, aspectibus nostris præsentari. Tunc Valerianus Præfectus, missis ad carcerem ministris, Sanctos Gratinianum

Præsentati
Decio Imp

A tinianum et Felinum, absolutos vinculis, ante Cæsaris tribunal fecit adduci. Quibus introductis, Decius Cæsar ait; Jam diu præstolati sumus, putantes vos aliqua nobis de Christianis suggesturos, qui Deorum et Reipublicæ desertores, Imperii nostri quietem turbare nituntur; sed, ut jam diu conperimus, vos eorum magicis artibus seducti, facti estis Christiani. et Deorum culturam contemnitis, ac jussa nostra et publicas leges pro nihilo ducitis.

12 Cui Sancti Dei respondentes, dixerunt: Hactenus nos miseri, publicis legibus servientes et jussionibus vestris obtemperantes, multa mala commisimus, scilicet multum sanguinem Sanctorum effundendo, unde tartareo plecti meruimus supplicio: verum per misericordiam Dei jam indulgentiam consecuti, ulterius ad hæc scelera præceptis tuis parere non possumus. Decius dixit: Jam palam est vos ad Christianam superstitionem declinare. Christi milites responderunt: Nos non ad superstitionem, ut tu dicis sed ad religiosam veri et omnipotentis Dei culturam declinavimus. Imperator dixit, Nolite in hac pertinacia remanere: sed accedentes, Diis, secundum piissimos ritus, libamina offerte. Sancti Gratianus et Felinus responderunt: Stulta suades, o Imperator, ut qui semel ab idolorum sordibus mundati sumus, eorum cæno iterato, veluti sues nos imitamus. Sine dubio autem te nosse volumus, quod posthac idolis surdis et mutis, quibus semel abrenuntiavimus, cervices nunquam inclinabimus. Decius Cæsar dixit: Publicam Deorum blasphemiam publicis necesse est vindicare tormentis. Sancti Dei dixerunt: Ne putes nos minis tuis terreri: tormenta tua pro deliciis computamus, quæ nobis etiam nunc refrigerium parant, tibi autem perenne incendium. Tunc Decius, nimio furore succensus, dixit ad Valerianum Præfectum; Istos profanos, qui publice Deos blasphemant, et nobis tormenta minantur, jubemus vivos excoriari, et eorum coria igne comburi, ipsos autem super prunas et cineres in carcere projici. Porro fortissimi athletæ Christi, secundum regiam jussionem crudelissime dilaniati, gratias referebant Deo, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.

ANNOTATA D. P.

a Cultior multo stylus quam sit originalium Actorum, ætatem etiam posteriorem sapit.

b Cupit Decius imperare anno Christi 249, mense circiter Mojo occisus an. 251, ad finem vergente; habueratque crudelitatis suæ socium P. Licinium Valerianum, Præfectum Urbis a se creatum; ac deinde, post illius successorumque breve Imperium, dictum Imperatorem an. 253. Nec enim duos Valerianos statuendos ostendi ad Catalogum Rom. Pontiff. agens [de S. Lucio num. 5.

c Totus hic excursus Aronensis Auctoris est, nec in aliis Actis apparet quidquam, præter persecutionem, paucis verbis indicatam.

d Breviaria, Milites faciunt: quod secuti sunt Romani Breviarii Amplificatores, atque etiam Ferraarius. Ast Togatum faciunt, tam Florentium quam Secundianum Acta ipsis adscripta, idque etiam hinc tenori aptius congrueret.

e Alia Acta Florentii, alia Secundiani nomina hic substituunt; sicuti mox, ubi hic Felinus, ibi Julianus aut Marcellianus nuncupatur: et utraque in argumentum adducunt Virgilianos ex Sibilla versus, Evangelioque Matthæi oc. Lucæ.

f Tam Urbevetanum quam Perusina MSS. Sanctos suos immediate adducunt Timotheo Presbytero.

g Scilicet Florentium Episcopum: sed alia duo nihil de apprehensione ejusquam habent.

h Eadem Presbyterum faciunt de titulo Pastoris: qui Titulus Romæ fuit, non Perusii; uti et Timotheus, ibi Presbyter, sed annis 100 ante tempora Decii: de quo in Actis SS. Pudentianæ et Prædixi 19 Maji.

i Commune omnibus Actis vitium, sumptum ex Actis S. Laurentii, in hoc corruptis; eo quod persecutio, qua passus sanctus Levites est, passus dicebatur in persecutione Decii et Valeriani (ab isto enim capta, cum auxilio alterius tunc solum Præfecti; ab hoc, postea Imperatore facto, continuata est) et sic inepte compositus fuit tyrannus Decius, cum SS. Sixto et Laurentio Martyribus, toto fere octennio post Decii interitum superstitibus. Aronensia autem in hoc gravius exerrant, quam alia Acta; quod Perusiam omnia gesta fingant, ubi neque Decius, neque Valerianus, neque Sixtus Sedem suam habuerunt; alia proinde multo convenientius adscribunt omnia Urbi Romæ, quoad usque Centumcellas aut Perusiam exules Sanctos ducunt: ibi autem tunc Pontifex erat S. Fabianus aut Cornelius.

k Urbevetanum, Secundiano ac Marcelliano, accessisse Virianum dicit; Perusina, Florentio et Juliano jungunt Cyriacum, Marcellianum et Faustinum, de quibus nos infra.

l Salustii Palatium, ex Actis S. Laurentii, nominat Urbevet. Pro quo facile hic potuit obrepisse Calisti, cujus Palatium nullum novimus Romæ, sed Carmeterium cunctis nominatissimum.

m Urbevetanum, solum Secundianum, Ferusina solum Florentium, ductum dicunt, quibus mox socii meruerint jungi, eo qui hic scribitur modo.

n Totus hoc art. abest ab aliis Actis: Feciolom autem istum nescio unde sumptum conjectem.

o Alia Acta, loco istorum tormentorum, ponunt exilii sententiam, a Decio latam; et Urbevetana quidem, Centumcellas; Perusina vero, Perusiam ablegant suos Sanctos, cum mandato ad Proconsulem provincie.

PARS POSTERIOR

De constantia Sanctorum varie tentata, eorumque morte,

fere ex ingenio Auctoris conficta.

Cum vero reducti essent in carcerem, ecce Angelus Domini apparuit eis, dicens: Pax vobiscum, Fratres. S. Gratianus dixit: Nos alteram pacem, nisi D. N. Jesu Christi, non credimus, pro quo et tormenta sustinere desideramus. Angelus dixit: Hanc et ego vobis apporto: Angelus enim ipsius sum, et habeo medicinam perquam animæ vestræ curentur, fides roboretur, corpora pristinae sanitati restituantur. Hæc Angelo dicente, sani effecti sunt, et suavissimus odor totum carcerem implevit. Tunc Sancti Dei, jactantes se ad pedes ejus, rogaverunt ut benedicerentur ab eo, acciperentque fortitudinem et gratiam, ne forte deficerent in pœnis. Angelus autem benedicens eis dixit: Qui Verbum Patris, descendens in uterum Virginis, homo fieri dignatus est, ut perditos terrigenas salvaret, et in se sperantes confortaret: ipse vos salvare, confortare, et benedicere dignetur; ut, triumphato mundi principe, cælesti palma digni efficiamini. His dictis Angelus ab oculis eorum ablatum est.

14 Porro Valerianus Præfectus, existimans eos jam mortuos, duobus militibus, Superantio scilicet et Cyriaco præcipit, dicens: Ite, et cadavera illorum magorum efferentes, ex muris civitatis longius projicite. Illi ergo adeuntes carcerem, cum vidissent Sanctos Martyres splendido amictu circumfulgentes et tantum lumen circa eos, stupefacti dixerunt; O viri gloriosi

D
EX MS.

E

F
Sancti visitantur et sanantur ab Angelo;

ad eosque missi milites duo, visa cælesti luce convertuntur.

A gloriosi et omni veneratione dignissimi, quos hujus tanti luminis claritas mulcet, quos tantæ gloriæ jucunditas fovet, quos suavissimi odoris fragrantia reficit ! At nos miseri, tanto splendore reverberati, vestram gloriam vix tenuiter sentire sufficimus. Sancti Martyres dixerunt ; Et vos quoque, si in D. N. Jesum Christum credere, et in nomine ejus baptizari vultis, hujus gloriæ, imo perennis vitæ fieri participes potestis. Superantius vero et Cyriacus, pedibus eorum provoluti, cœperunt dicere ; Credimus et confitemur, quia alius non est Deus præter Christum, qui in se sperantes tanto honore glorificat. Tunc Sancti Gratinianus et Felinus, videntes cor eorum luce fidei illuminatum, miserunt eos ad S. Timotheum Presbyterum : qui eos in Christo corroborans, et de fide plenissime instruens, baptizavit. Quibus baptizatis et ad carcerem regressis ecce Valerianus Præfectus ad carcerem progreditur, quasi mortuorum corpora (ut putabat) visurus. Inveniens autem Superantium et Cyriacum, cum S. Gratiano et Felino sedentes, et studiose meditantes gravi ira exarsit ; et jussit eos ferreis catenis custodiri in carcere, quoad usque decerneret qua pœna eos perderet.

B 15 Erat autem ea tempestate quædam nobilis matrona, nomine *a* Lucilla, uxor Aspasii Proconsulis : quæ, cum non longe a carcere habitaret, audit quod Gratianus et Felinus mancipati essent custodiæ, assumpsit secum panem et aquam, et circa meridiem noctem accenso lumine ingressa est interiora carceris. Videns autem omnia, quæ intus habebantur, adeo ingenti luce illustrari, ut lumen quod in manibus portabat omnino obscurari videretur, stupefacta ait ; Ecce jam septem anni sunt, quod istum carcerem notum habens, reclusis in eo necessaria ministravi, et nunquam sine luminaribus intrare potui ; modo autem media nocte ingressa, supra solem invenio splendentem. Unde ista nova lux his in locis, hactenus atra obscuritate obsessis ? S. Felinus dixit : D. N. Jesu Christus lux indeficiens, illuminat omnes homines, in hunc mundum venientes : qui spiritali lumine animas nostras illuminavit, ipse etiam, ad consolationem servorum suorum, ejus loci caliginem, hoc quoque vides modo, pellere dignatur : ipse enim est verus Deus, creator celi et terræ, et omnium quæ in eis sunt, ejus nutu tempora currunt, ejus odore reviviscunt mortui, ejus tactu confortantur infirmi, ejus potestas non deficit, ejus opes non decrescant, in quem qui credunt celestis regni municipatum merebuntur, contemptores autem ejus pœnis infernalibus damnabuntur.

C 16 Tunc Lucilla, pedibus Sanctorum provoluta, ait : Adjuro vos per Christum, facite me Christianæ religionis participem *b*, quatenus ad hanc perpetuam felicitatem, quam prædicatis, pertingere merear. Sancti Martyres dixerunt : Si ex toto corde in Christum baptizata fueris, in perpetuum salvaberis. At illa, Credo, inquit, Dominum Jesum Christum verum Deum esse, et in nomine ipsius baptizari omnimodis desidero. Tunc Sancti Dei, ejus cognito fervore, gratias agentes Deo, qui solus errantium mentes illuminat, ut viam veritatis possint agnoscere, dixerunt ad Lucillam : Vade ad S. Florentium Episcopum ; ipse dicet tibi, quid te oporteat facere. Lucilla autem ait ad eos : Ecce attuli vobis panem et aquam : sumite ergo et reficite corpora vestra. S. Felinus dixit ei : Sicut palea non potest cum tritico in horreis recondi, sic nec nos communicare tibi, aut a te aliquid accipere possumus, nisi te permittas baptizari. His Lucilla auditis exiit cum festinatione ; et ad domum suam regressa, sumptis secum vestibus candidis et argento et auro,

venit ad S. Florentium Episcopum ; et prostrata ad pedes ejus, deprecabatur eum, ut baptizari meretur. At ille gaudens baptizavit eam, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

17 Ut autem baptizata est, confestim sancto Præsuli valedicens, cum magnogaudio reversa est : et veniens ad domum Felini, invenit uxorem ejus nomine Paulinam, epulis et lætitiæ vacantem, et dixit ad illam : Felinus vir tuus, catenis constrictus in carcere tenetur *c* ; et tu hætam te exhibes ? Paulina dixit : Qua ex causa ? Lucilla ait, Quia credidit in Christum, rerum omnium creatorem. Paulina dixit : Ipse persequi solebat et punire Christianos : quæ ergo ratione ipsum Christianum credam ? Lucilla respondit : Ego quidem, veniens ad carcerem, inveni Felinum, Gratinianum, Faustinum, Cyriacum, Superantium, Cæsarium, Justinum, Virianum, Marcellianum, Benedictum *d* et Fortunatum ; cum aliis centum viginti Christum colentibus, custodiæ mancipatos : ipsa quoque per verba eorum credidi Christo, et baptizata gratias ago Domino meo, qui me in ancillarum suarum numero computare dignatus est. Ad Gratiniani quoque uxorem cum hac eadem Lucilla detulisset ; continuo ambæ clamantes festinabant publice ad carcerem. Ingressæ igitur, cum sanctos Martyres vidissent, cum grandi ululatu clamabant dicentes ; O dulcissimi Domini, unde vobis tam subita mutatio ? Quid vobis visum est relinquere Deos, quos semper coluistis, et ignotum Deum adorare ? Cur Principum jussa et publicas leges contemnitis ? Quibus dominis nos et familias vestras relinquitis servituras ? Quare turpissima morte damnari desideratis ? At Christi bellatores, super petram fundati, his lamentationum fletibus non solum immobiles, sed multo fortiores effecti, responderunt dicentes : O infelices et Deo odibiles, cur nos a via veritatis avertere, et ad pristinum errorem revocare nitimini ? Sufficiat vobis vestra captivitas, quare nos captivare molimini ? Quare nos laqueis diaboli, quibus semel eruti sumus, iterum inmodare tentatis ? Tollite deprecatorias suasionem, et vos potius nostris acquiescite, ut relicta simulacrorum vanitate, Deum verum creatorem vestrum cognoscatis.

18 Interea igitur cum Lucilla, pauperum multitudine ad prandium convocata, facultates suas illis distribueret ; Aspasius inopinate superveniens et valde admirans ; cœpit vehementer quærere causas, cur tanti pauperes illuc convenissent, curque domus suæ substantiam dissipasset. Lucilla respondit : Quia Scriptura dicit, Qui dat pauperi sœneratur Deo. Aspasius dixit : Quid est sœnerari Deo ? Lucilla respondit : Egenis eleemosynam porrigere, et a Deo mercedem recipere perennem : reddet enim Deus mercedem laborum Sanctorum suorum. Aspasius dixit : Quis Deus ? Lucilla respondit : Deus, totius creaturæ conditor et humani generis redemptor. Aspasius dixit : Quis te hoc docuit ? Lucilla respondit : Dominus meus Jesus Christus. Aspasius ait : Ergo Christiana es tu ? Lucilla respondit : Ancilla Christi sum, et ei servire volo. Tunc Aspasius valde iratus, cœpit pugnis et calcibus cædere Lucillam, ita ut omnes qui erant in domo pauperes fugissent. Qui cum crudeliter cæsam in carcerem trussisset, cippo pedes ejus constrinxit. Cognito autem quod per Sanctos Gratinianum et Felinum credidisset, cœpit contra eos clamare, dicens ; O magos ! o maleficos ! qui mentes hominum alienant. Qui eadem verba sæpius iterando, ad Imperatorem ingressus est, nuntians ea quæ facta fuerant. Tunc Imperator, furore repletus ; Cito, inquit, tollite jugum *e* ferream igne candens, et collis Gratiniani et Felini impositum, jungite eos ad invicem ; et cum catena ferrea

HX 48

a
Lucilla carcerem noctu illuminatione inveniens,

b
Christiana fieri petit:

baptizataque a S. Florentio Episcopo,

c
rem nuntiat uxoris Sanctorum,

d

E

que frustra eorum animos sollicitans

Lucilla, a viro deprensa pauperes alere,
F

Prov. 19.

Sap. 10.

ab eodem caditur et vincitur.

e

A ferrea Lucillam ad medium jugi subligatam; et sic eos pariter meis conspectibus exhibete. Sine mora autem bellatores Christi, ad jugum ferreum secundum regiam jussionem colligati, cum S. Lucilla praesentati sunt. Jugum autem, cum ex nimia succensione quasi vivens carbo ardere videretur, nullam eis intulit laesionem.

19 Quibus Decius Cæsar visis, subridens ait: Huc usque non vidi homines jugo subnexos, sed boves; nec mulierem, sed saxa aut ligna vehentes. S. Gratinianus respondit: O Imperator: tu, cum sis mortalis, et post modicum vernis et putredo futurus, corpora nostra, quandoque qualicumque morte moritura, in tuam potestatem tradita, ludibriorum contumeliis afficere poteris; animas autem laedere non vales. Decius dixit: Miseri, multum de vobis doleo, quia subita nescio qua abrepti vesania, Dis debitam venerationem exhibere contemnitis; et publicarum legum decreta et jussa nostra parvipendentes, in hac obstinatione persistere vultis, unde tormenta et crudeles interitus vos expectant. Ad quæ sancti Martyres responderunt, dicentes: Scias, nos nec blandimentis seduci, nec minis terreri, nec

B poëmis frangi posse: unde tormenta, quæ minaris, quid tardas inferre? Nos parati sumus, pro nomine Christi, omnia sustinere; et non solum non formidamus ea, verum toto animi desiderio lati expectamus; scientes, quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare regnum Dei. Triticum quippe, quanto plus in area tunditur et concultatur, tanto purius in horrea reconditur. Tunc Aspasius Proconsul cum clamore dixit: O bone Imperator, cur hosce homicidas punire tardas, qui uxores suas deserentes, meam et aliorum conjuges præstigiis seducendo, concubuerunt cum eis; insuper Reipublicæ Deos deserentes, sacrificare contemnunt? Fas non est vivere tales. Cæsar dixit: Quoniam Reipublicæ utiles et necessarii esse poterant, dedimus eis vivendi inducias, sperantes posse eos aliquatenus ab hac pertinacia resipiscere. Nunc ergo rursus retrudantur in calcerem, crastino aut Deos adoraturi, aut crudelissimæ mortis sententiam procul dubio subituri.

20 His ergo in carcerem reductis, ecce Angelus Domini, circa mediam noctem aperiens carcerem, duxit eos ad domos suas: qui uxores suas et totam pariter familiam ad fidem Christi convertentes, S. Timotheum Presbyterum accerserunt, rogantes, ut eos qui crediderant baptizaret. Quibus peractis, et omnibus quæ habebant pauperibus erogatis, ante lucem regressi sunt in carcerem. Sanctus quoque Florentius Episcopus, veniens ad eos in carcerem, salutavit illos, dicens: Fratres, confortamini in Domino, viriliter agite; temporales cruciatus ne formidetis, memores promissionum Dei dicentis, Si transieritis per ignem, flamma non nocebit vos, et odor fumi non erit in vobis: et iterum, Capillus de capite vestro non peribit: in patientia vestra possidebitis animas vestras. De his igitur promissionibus certi, nolite in pugna lassescere: prope enim est, ut ad illum triumphum pertingatis, post quem nec ullus belli metus restabit; sed semper victoria, de die in diem cumulanda, sine fine permansura est. At Sancti Dei, unanimiter cum lacrymis ad S. Florentii pedes se prosternentes, rogaverunt, ut pro ipsis Dominum supplicans, sua eos benedictione confirmaret. Tum S. Florentius super eos sic oravit, dicens: Domine Jesu Christe, pastor bone, qui pro salute humani generis carnem induisti, et pretioso sanguine tuo nos redemisti, qui in te credentibus regna cœlestia promisisti: benedic et sanctifica hos famulos tuos, de tua pietate præsumentes, ac in tua fide corrobora: ut sentiant tuum juvamen, qui confitentur sanctum tuum nomen: da eis patien-

tiam et fortitudinem, ne mundi prosperis illaqueentur, nec adversis frangantur; et fac eos plenissimam consequi misericordiam, et ad tuam pervenire gloriam.

21 Cumque omnes, finita oratione, respondissent Amen, et se de terra elevassent: apparuit illis Dominus Jesus Christus, signum sanctæ Crucis in manibus tenens, super solis splendorem emicans: cujus a dexteris juvenes elegantissimi, candidissimis vestibus circumamicti, thuribula aurea suavissimo odore incensorum fragrantia portabant: qui autem a sinistris, coronas auro gemmisque rutilantes gestabant: et dixit ad sanctos Martyres: O amici mei, data sunt vobis signa virtutum, quibus adversariorum tyrannidem vincatis: surgite, ad mensam meam invitati: paratæ sunt vobis deliciae et mansiones, inenarrabili jucunditate amenissimæ. Post modicum videbitis me, et ego ducam vos in regnum patris mei, ut immarcescibiles coronas, cum indefectibili odorum suavitate, recipiatis. His dictis, signo sanctæ Crucis consignavit eos, et ablatus est ab oculis eorum. Illi autem immenso repleti gaudio, consona gratiarum actione divinam collaudabant clementiam, quæ eos visitare et consolari dignata est.

22 Illis autem laudibus divinis vacantibus, et sitibundo pectore palmam martyrii desiderantibus, Decius Cæsar jussit sibi in palatio Calisti tribunal parari: præcepitque ut tota civium / unanimitas ad spectaculum conveniret, et si quis adesse negligeret Imperatorem offenderet. Commota est ergo civitas tota, et turbis undique ex adverso confluentibus, Sanctos Dei exhiberi imperavit. Quibus adductis ait: Forsitan adhuc in vestra pertinacia perdurantes, jussis nostris resistitis, et Dis offerre libamina contemnitis? Martyres Christi constanter responderunt: Jussis tuis, ad sacrilegia compellentibus, nunquam obtemperabimus, nec dæmonum latibulis divinum cultum exhibebimus. Decius dixit: Quæ sunt dæmonum latibula? Sancti Martyres dixerunt: Simulacra, quibus vos ignorantia excæcati divinum honorem impenditis: in eis enim dæmones, quasi serpentes in foveis latitantes, suæ deceptionis veneno suos cultores necant, et perpetuæ morti immergunt. Tunc Decius Cæsar, tanquam leo frendens, jussit eos in eculeo suspendi, et ungulis latera eorum radi, ipso sub voce præconia clamante, Deos blasphemare nolite. At Sancti Dei, pulcherrimo vultu jucundi, dixerunt ad Decium: Gratias agimus tibi, Imperator, qui nostræ voluntati serviens, proprii sanguinis nos unguento perfundis: hanc epulationem semper optavimus. Ille autem, eorum insultationes non ferens, publicum consessum cum Valeriano Præfecto confusus reliquit; g Promoto Tasciæ provinciæ Consuli præcipient, ut quam crudelissime posset ipse eos tormentis laniaret: qui continuo, lateribus eorum sulphure aspersis, flammam jussit apponere.

23 Tunc subito unus ex ministris, arreptus dæmone, cœpit clamare, dicens: O Sancti Dei, Gratiniane et Feline, quare me incenditis? Alius quoque, nihilominus a diabolo suffocatus, repente cecidit, et mortuus est. Parentes autem illius qui a dæmone vexabatur, ad sanctos Martyres confestim accedentes, ceciderunt ad pedes illorum dicentes: Servi Dei altissimi, nequitiam nostram ne attendatis, sed ad gloriam et honorem Dei vestri succurrite miseris, miseremini supplicibus, ut iste, qui in ultionem injuriarum vestrarum vexatur, per pietatem vestram liberetur. Quibus sancti Martyres dixerunt: Ite ad Deos Imperatores vestri, pro quibus zelantes in servorum Dei cædibus grassamini, et ab ipsis auxilium postulate. Verumtamen ne forte injurias nostras

D
EX MS.

confortantur
a Christo ap-
parente.

E

etiam sistun-
tur Decio,

f

F

et varie cru-
ciati,

g

liberant unum
ex victoribus
a dæmone;

Imperator
eo audito,
jugo ferreo
candenti inne-
ram cum
Sanctis,

frustra soli-
citat:

illi vero ab
Angelo et
S. Florentio
visitati,

ejusque bene-
dictione muni-
ti,

A tras ulcisci, et malum pro malo reddere videamur; quovis hoc malitia vestra non mereatur, precibus vestris acquiescimus. S. Gratinianus itaque, arreptitii manum apprehendens, ait: Audi, maledicte diabole, adjuratus per immensum nomen Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, discede a plasmate Dei, et ne ulterius ad ipsum redire audeas. At continuo horrida voce exclamans, dixit: O nomen terribile, quod me cogit exire: et eodem momento arreptus homo coratus est.

24 Ad mortuum quoque cum Sancti Martyres accessissent, cum lacrymis divinam clementiam implorantes, hanc orationem fuderant, dicentes: Domine Deus, Rex omnipotens, rerum omnium creator, cujus potestati etiam mors ipsa subjecta est; respice ad preces servorum tuorum, et pro tui nominis gloria resuscita hunc mortuum, ab hoste humani generis suffocatum; et omnes circumstantes agooscant, quia tu solus unus Deus es, qui mortificas et vivificas, deducis ad infernum et reducis. Et completa oratione reviviscens mortuus surrexit, et coepit clamare dicens; Unus Deus Christianorum, et nemo est alius praeter eum, cujus ditioni omnia ^P obediunt, cui omnia servant, quem etiam inferi trepant, quem miser iste mundus non cognoscit; omnes autem Dii gentium daemones, qui innumera- biles in hoc aere circumvolantes, animas hominum quasi aucupes tendiculis suis irretire cupiunt; et quas illaqueare possunt, barathro inferni immergunt, ubi est fletus et stridor dentium, ubi dolor sine remedio, ubi horrenda tenebrarum densitas, ubi stagna ignea sulphureis exhalationibus ferventia, ubi mors quaeritur et non invenitur, ubi nulla spes terminandae calamitatis; ibi Decium Imperatorem, et Valerianum Praefectum, et omnes idolorum cultores, inemarrabiles tormentorum angustiae, nullo termino finiendae, manent.

25 His visis et auditis, turbae circumstantes attolunt clamores in caelum, dicentes; Non est Deus praeter Christum, qui facit mirabilia magna solus; et crediderunt ex eis fere quinquaginta viri, excep- ^{hinc conversi multis,} tis mulieribus et parvulis, inter quos Aspasius quoque Proconsul credidit. Quo comperto, Decius Caesar furore stimulatus, jussit Valeriano Praefecto, cum idolorum Pontificibus, per totam civitatem, plateas, et vicos perscrutari et quaerere Christianos, ut cum Sanctis Gratiniano et Felino capite plecterentur: et inventi sunt centum quinquaginta tres. ^C Quibus omnibus capitalem datus sententiam, praecipit, ut longe a civitate, trans Tiberim scilicet, ducerentur. Sancti igitur Martyres, transvecti fluvium, ducti sunt in desertum locum, in pago qui vocatur i ^{capite omnes plectuntur;} lanestri, uno milliario a Perusina civitate; et ibi decollati sunt. Quorum corpora dum spiculatores in flumen ^k projicerent, unda divino nutu acta de- ^j mo in litus exposuit. Sanctus autem Vincentius tunc temporis Perusinae civitatis Episcopus, accersito S. Timotheo Presbytero et omni Clero suo, corpora collegit, et cum debito honore sepelivit. Ceterum nomina sanctorum Martyrum, quae nobis de tanto numero comperta sunt, continua subnotatione describuntur. Siquidem Gratinianus et Felinus, primi, velut duces belli, truncandas cervices ultro-

nee flexerunt: deinde Superantius et Cyriacus, D Marcellianus et Justinus, Virianus et Benedictus, ^{1 Junii.} Fortunatus et Florentius ^m: vocabula autem ceterorum liber vitae in caelis scripta continet. Passi sunt autem sancti Martyres sub die kalendarum Juniarum; regnante Domino Jesu Christo, cui est honor et imperium, una cum Spiritu Sancto, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Lucilla Christianissima femina, consanguinea S. Tiburtii Martyris sub Diocletiano, laudatur in Actis SS. Petri et Marcellini 2 Junii. Aspasius Vicarius nominatur in Actis S. Aquetis 21 Januarii, sub eodem Diocletiano: sed quantum hic distat a tempore Decii!

b Parum apte fingitur nunc primum petere ut fiat Christiana, quae jam septimum annum assueverat victis ex caritate ministrare.

c Quasi vero comprehensio viri tam publica, potuisset uxorem latuisse tam diu.

d Caesarius, Benedictus, Fortunatus, in aliis praecitatis Actis nusquam comparent, nec eorum simul pas- sorum ulla uspiam mentio.

e Antonius Gallonius, in suo de Martyriorum in- strumentis tractatu, nihil tale habet; adeoque nec repe- rit in ullis probatis Actis, unde tractatum istum for- mavit; neque nos tale quid invenimus hactenus.

f Neque credibile est, neque alibi uspiam legitur, ejusmodi tui occasione edictum; imo nec possibile est, ut unum in locum tota una civitas colligeretur.

g Hic ad contextum Perusinum redit Auctor, non tamen mutat judicii locum, quia Perusinae rem omnem gestam conceperat; quam hactenus Acta alia adscripserunt Romae, ubi revero Decius cum Valeriano Chri- stianos vexarunt: unde illa, post primas interrogationes in exilium ejectos Sanctos tenent, ibique porro tortos et copite plexos.

h Idem habent alia Acta; sed tacent de miraculis, subsecutis vindictam, in unius curatione et suscitatione alterius.

i Hujusmodi pagum nullae exhibens tabulae; at qua proximus urbem alluit Tiberis, milliariis duobus eum distare scribit C. Crispollus, in sua Perusia Au- gusta pag. 7. Perusina Acta Funestum nominant, seu Boscum funestum, et cis flumen collocant; Urbeve- tana vero Coloniacum, LXII milliario ab Urbe, scilicet Romana.

k Eadem originaria Acta, in Mare praecipitari cor- pora faciunt; quia circa Centum-cellas rem gestam ponunt.

l Neque hunc Perusini noverunt, sed Decentium: et eorum Acta dicunt, ab eo missum Superantium, ec- clesiae S. Mariae Rectorem: similiter Urbev. solum nominat servum Dei Adeodatum, qui noctu veniens collegerit corpora in litus ejecta; haec autem majorem habent veri speciem, quam hic notat processio Cleri totius, temporis persecutionis tam dirae parum congrua.

m Nolim nominibus sic fortuito collectis augere Sanctos hujus diei; interim noto quod Marcellianus et Verianus in propriis suis Actis dicuntur decollati, sub die quinto Idus Augusti.

DE SANCTIS MARTYRIBUS
AMMONE, ZENONE, PTOLEMÆO,
INGENE, ET THEOPHILO MILITIBUS :
ITEM ISCHYRIONE PROCURATORE,
ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

D. P.

Notitia eorum ex Eusebio, cultus ad Habessinios ex Ægypto derivatus, confusa
ad Latinos memoria.

A. CCLIX.

Ex Epistola
S. Dionysii
Alexandr.

B

Eusebius Pamphili, lib. 6 Historiæ Eccles. cap. 34 sive 41 secundum Valesium; recitat Epistolam S. Dionysii, Episcopi Alexandrini, ad Fabium Antiochenum, narrantis, quomodo, persecutionis Decianæ publicato edicto (quod anno CCXLIX affixum in ea urbe perpendit) consternati alii, alii ad fortiter agendum animati sint. Tum ad singularia quorundam certamina nominatim descendens; post laudatum quemdam, Nemesium, falso accusatum ut latronum socium et his ipsis passum graviora, de quo Romanum hodiernum ix Decembris, sic progreditur in eadem Epistola recitanda præcitato loco Eusebius.

habetur 5
Militum il-
lustris con-
fessio,

2 Ἀθρόον δὲ τι σύνταγμα στρατιωτικόν, Ἀμμων, καὶ Ζήνων, καὶ Πτολεμαῖος, καὶ Ὑγγενής, καὶ σὺν αὐτοῖς πρεσβύτες Θεόφιλος, εἰστέλεισαν πρὸς τοῦ δικαστηρίου. ἱκετινόμενον δὲ τινος ὡς Χριστιανοῦ, καὶ πρὸς ἄνθρωπον κατὰ πρόνοιαν, ἐπρόντο οὗτοι παρεστηκότες· καὶ τοῖς τε προσώποις ἐνέθενον, καὶ τὰς χεῖρας ἀνέτεινον, καὶ συνεσχηματίζοντο τοῖς σώμασιν. Ἐπιστροφῆς δὲ πάντων πρὸς αὐτοὺς γενομένης, πρὶν τινος αἰτῶν ἄλλους λαβεῖσθαι, φθάσαντες, ἐπὶ τὸ βῆθρον ἀνέδραμον, εἰναί Χριστιανοί, λέγοντες· ὥς τίν τε Ἠγμένονα καὶ τοῖς συνέδρους ἐμφόβους γενέσθαι· καὶ τοὺς μὲν κρινόμενους εὐθαρσεστάτους, ἐφ' οἷς παύονται φαίνεσθαι, τοὺς δὲ διακλόντας ἀποβαλεῖν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐκ δικαστηρίων ἐνεπόμευσον καὶ κηρυττάσονται τῇ μαρτυρίᾳ θριαμβεύοντες αὐτοὺς ἐνδόξως τοῦ Θεοῦ. Eadem, verbis dumtaxat subinde aliis,

C habet Nicephorus Callistus, Eusebium sequi solitus, lib. 5 cap. 31; Eusebii autem verba. Latina sic reddo.

caque ultro-
na,

3 Confestim autem militaris quidam manipulus, Ammon et Zenon, et Ptolomæus et Ingenes (Valesius Ingenum vertit) nec non senex Theophilus, coram tribunali adstitit. Ubi cum in quæstionem adductus Christianus aliquis, ad fidem negandam propenderet; adstantes illi fremere, vultibus innuere manus tendere, totisque corporibus gesticulari. Igitur conversis ad ipsos omnibus, priusquam alii ipsos comprehenderent, procucurrerunt ad subsellia, seque Christianos esse professi sunt; ita ut tam Præfectum quam assessores ejus appareret perterrefieri: nam rei quidem animatissimi cernebantur ad quæcumque patienda sibi forent, iudices vero contremiscebant. Isti igitur ex prietorio ovantes procedebant, et exultantes propter confessionem; Deus vero per ipos gloriose triumphavit. Hæc Eusebius, non consuetus in manuscriptis exemplaribus propria nomina majusculis litteris præsignare, sicut Latini faciunt, et nos etiam in Græcis prælo parandis. Nunc autem dubium inde nascitur, an ultimo loco laudatus Senex, proprio nomine dicendus sit Theophilus;

ad stuporem
ipsorummet
iudicum,

an solum sic adjective vocetur; id est Deo carnis vel Deum amans. Sane si nomen proprium foret, non videtur omit- tendus fuisse Articulat, cum quo paulo ante ab Eusebio nominantur, ὁ πρεσβύτες Ἰουλιανός. Senex Julianus; ἡ σεμνοπρεπείτης πρεσβύτες Μεγκουρίζ, reverendis- sima anus Mercuria. Nomen tamen Theophili hic teneo, ut proprium; quia Eusebii verba Nicephorus sic reddit, καὶ τὶς πρεσβύτες Θεόφιλος, et senex quidam Theophilus, quæ Phrasis communi intellectui faret.

Eorum nomi-
na, an pro-
pria omnia?
E

4 Ex ipsius epistolæ verbis hanc satis certo etiam intelligitur, Confessoresne dumtaxat, an Martyres quoque habendi sint illi quinque, de quorum completo per mortem agone nihil distincte legitur. Sed dubium hoc nobis solvunt Fasti Alexandrini, a CL. I'. Jobo Ludolfo, eruderati. Cum enim Habessini, sub nomine Æthiopum Axumitarum antiquitus noti, Alexandrinæ Ecclesiæ ritus susceperint tempore S. Athanasii, cer- tissimi nobis testes esse possunt eorum, quos Ecclesia illa coluit Martyrum; sicuti Rathenorum sive Moscho- rum Fasti nonnihil nos juvant ad Constantinopolitanæ Ecclesiæ confirmandos usus, circa cultum Sanctorum ab illa acceptorum, Fastis illis concunandis primum ser- vierunt Kalendaria Coptica, a Sebeleno quidem olim re- perta, insertaque operi de Synedrion Hebræorum, sed ipso mortuo mendosissime excusa et a Ludolfo emenda- ta; potissimum autem eodem servavit Hagiologium me- tricum, cujus tam multa specimina jam deli in Tru- etatu ad hunc Tomum Præliminari.

Ex Hagiologia
Æthiopico
MS

nuper nobis
Latine red-
dito,

5 In hoc Hagiologio, sive (ut Ludolfus appellare f-
maruit) Sanctorum Encomio, sic fere legitur ad diem
vii mensis decimi ipsis Scne, Coptis Banne dicti, qui dies
nostris Junii Kalendis respondet. Salutem dico quin-
que militibus, qui galea tecti et coronati fuerunt,
cum eo; scilicet Aschirone; de quo ibidem eadem in
strophæ hæc præcesserant, Saluto Aschironem, qui
patienter tulit tentationem, cum ejus verenda ca-
putque scinderet Armenius apostata, et ea quæ in
Christo est vita privatus. Hic autem omnino esse vi-
detur Ischyrius, de quo dicturus Alexander Episcopus
opud Eusebium, ceptam narrationem sic prosequitur.
Sed et alii complures, per oppida et vicos, a Gen-
tilibus discerpti sunt; quorum unum exempli gratia
commemorabo. Ἰσχυρίων ἐπετρέπειε τινὶ τῶν Ἀρχόντων
ἐπὶ μισθῷ. Τοῦτον ὁ μισθοδότης ἐκέλευσε θύσαι· μὴ πε-
θόμενον, ὅτε ἔλεον ἐμμένοντα, προσπαλάγκιζεν· ὑψισταμέ-
νον, βαλτικίαν μέγιστην λαθόν, διὰ τῶν ἐντέρων καὶ τῶν
σπλάγχων θύσας, ἀπέκτεινε.

habetur dies
cultus, et qui-
dem ut
Martyrum;

ut etiam
Ischyrius,

6 Unius ex Magistratu rem procurabat Ischy-
rion quidam, mercede conductus. Hunc jussit is qui
ipsum conduxerat idolis immolare, et non obse-
quentem sibi tractavit injuriose; persistentem in
proposito affecit contumeliis; ac denique frustra se
esse

sed cum ali-
qua passionis
diversitate

A esse videns, grandi accepto baculo, trans viscera et intestina confixum interemit. Sic autem cum hoc prima auctoritatis teste conciliaverim Habessinum Poetam, ut inter contumelias, quibus Ischyriorem henus apostata, Armenus vel Mercator) effecit, fuerit atrocior omnibus verendorum abscissio; et per ipsum illud vulnus sacrum adactus nodosus baculus, intestina visceraque traaserit; sic autem confixi caput cultro sit abscissum. Sed hinc certius distinctusque suggerent *Aethiopica Synaxaria* vel *Menae*, si aliquando huc transferantur, suppletura Copticorum et Alexandrinorum *Synaxariorum* defectus; et compendio exhibitura eorum passiones, quorum hic nomina habentur ex *Kalendaris*, *Nicephorus*, *Eusebium* transcribens, *Ischyriensis* conditionem sic explicat ὁς τῶν αὐτῶν ὁζόν ἐφε τῶν ἐπιτομῶν τῶν ἐπισκόπων ταυτῶνδε τῶν: 'cui a clero quodam ejus loci viro domus procuratio mandata fuerat, uno verbo Oeconomum dicerentur.

haud aequae cum Eusebio concilianda,

Latino- rum circa ipsos errata

B *Romani Martyrologi* recognitores et amplificatores sub *Gregoria XIII.* praedictorum Martyrum obscuram aliquam notitiam hoc die nacti, sic scripserunt, et sic etiam nunc legitur; In *Aegypto* Sanctorum, *Ischyriensis*, Ductoris militum, et aliorum quinque militum, qui sub *Dioeletiano* pro Christo diversis modis perempti sunt. Error, non minus in conditione Martyris, quam in nomine Imperatoris commissus; haud me moeret, ut hoc alius esse suspicer, quam de quibus hoc ipso die *Habessini*, et in *Epistola* *Alexander*: solum hinc unde sumptum esse suspicer, sic errandi exemplum. Licet enim *Baronius* in *Notis* addat, de

iiisdem apud Graecos agi, non comprehendo quosnam D velit. *Sirleti Menologium*, quale extat a *Canisio* editum nihil simile habet: si aliud amplius accuratusque *Baronius* habuit ab eodem *Sirleto*, cujus solius oculis ipse *Græca Menae* et *Synaxaria* legit; pergam mirari, inter tot quæ vidi *MSS.* *Græca* istius generis, necdum unum occurrisse, ubi de istis Martyribus quidquam legeremus.

8 Ne autem ad *Eusebium* et *Nicephorum* fortassis respexisse *Baronius* videatur, prohibet ipsemet cum addit: Alius hic (*Ischyriensis*) ab illo est, cujus meminit *Dionysius Alexandrinus*. Diversam scilicet credi faciebant errores prænati: et supposititius *Beda*, ex *Usuardi* auctoritate eundem referens ad *xxi Decembris*. *Usuardi* antiquioris verba ad istum diem hæc sunt: *Alexandriae* beati *Schyriensis*. (*Pseudo-Beda* impressus *Cleridonis*) Martyris. Is cum ad sacrificandum blanditiis atque injuriis cogeretur, et contemneret; præcuncta sude transverberatus per viscera, neci traditur: quæ ex *Usuardo* transcripta, restituito tamen *Ischyriensis* integro nomine, leguntur in hodierno *Romano*: sed ad hæc *Kalendaris* melius reponentur, si quando *Martyrologium* corrigetur. Interim hoc exemplo discimus, etiam antiquos *Martyrologos*, qualis *Usuardus* fuit, licentiam sibi assumpsisse augendi sacros *Fastos*, lectis ad arbitrium Natalibus eorum, quorum quam certa ex *Eusebio* erat et illustris passio, tum erat eo latente ignotus dies; certius nascendus, si *Orientalium Ecclesiarum Fasti* Occidentalibus noti fuissent.

dies 21 Decembris Ischyriensi lectus

ad Usuardi arbitrium.

E

DE SEDECIM MILLIBUS MARTYRUM

IN AEGYPTO SUB DECIO.

SYLLOGE HISTORICA.

Ex MS. Hagiologio metrico Anonymi Habessini.

CIRC. AN. CCLII.

Sub Armenio Aegypti Praefecto:

censentur Martyres caulesse 16000:

Armenius iste, qui S. Ischyriensi pramemorato necem manu propria intulit, et cujus nomen latere pergeret, nisi, *Habessinus* Poeta ipsum indicasset; videri potest in *Praefectura Aegypti* successisse ei, quem *Dionysius Episcopus* sine nomine reliquit; et persecutionem, *Decii* extinctis sub *Gallo* et *Volusiano* continuatam, exercuisse. Siquidem idem Poeta, post Martyres praedictos, aliorum ingentem sic celebrat multitudinem. Saluto Myriadem et sex millo, qui numerati fuerunt (scilicet inter Christi Martyres), propterea quod vel igne cremati sint, vel foras expulsi passionis suae agonem absolverunt, sub manu Armenii (utique tunc Aegypto praesideatis). Utinam illi meorum hostium capita pedesque concalcent, et quocumque profectus fuero mecum vadant. S. *Dionysius*, Episcopus Alexandrinus hoc tempore, in sua ad *Fabrum Antiochenum* epistola, apud *Eusebium*, lib. 6 cap. 42. juxta *Valesium* post relata eorum (de quibus supra egimus) Martyria. Sed et alii complures, inquit, per oppida et vicos a Gentilibus discerpti sunt. Eorum, qui tota Aegypto judicio publico damnati a Praeside, vel in exilium acti sunt, et quidem tam grandi numero, ille quidem non meminit: sed verosimile est, ejus epistolam, haud diu post edictorum promulgationem scriptam, non ultra primum *Decii* annum procedere, nec attingere acta anni *CCLII* ac *LIII*, quibus *Gallus* et *Volusianus* regnarunt, et sub quibus Armenius praefecturam gesserit.

2 *Ludolfus*, in *Aethiopicis* suis monumentis, reperit, numerum Martyrum et Confessorum, sub persecutione

Dioeletiani, ascendisse ad centum quinquaginta millia ob fidem Christi caesa, et septingenta millia solum vertere coacta; ab anno scilicet *CCLXXXIV*, adeo celebri Christianis Alexandrinis, ut ab eo auspici sint novam annorum numerandorum Epocham, Martyrum dictam, usque ad *CCCV*; sicut autem *Aethiopes* invenerunt ab *Aegyptiis* collectum numerum, tota Provincia morte vel exilio punitorum sub *Dioeletiano*; sic potuerunt etiam invenisse numerum earum, qui ab initio *Decii* usque ad exordium *Valeriani*, per annos quatuor passi vel relegati fuere, aut fuisse vulgo censebantur. Nec enim velim tantam turbam, uno die vel loco passam credere; cum *Eusebius*, lib. 8 cap. 9. exaggerans gravitatem persecutionis sub *Dioeletiano* exercitæ, dum ipse in partibus Thebaidis degeret, pro magno referat, quod nunc deni, interdum viceni et amplius, quandoque et centeni, viri simul ac mulieres cum parvulis, uno die interficerentur, variis ac per vices alternatis suppliciis addicti. Quamquam sic etiam cap. 8 dicat, idem *Eusebius*, Aegyptios, qui domi martyrium perpassi sunt, tota illa persecutione, prope innumerabiles fuisse, cum uxoribus et liberis: et cap. 11 refert, urbem quamdam Christianorum in Phrygia, igne injecto crematam totam, cum viris, mulieribus ac parvulis, Christum Deum invocantibus: et sic contingere potuit, ut, si non in *Deciana* persecutione, saltem in *Dioeletiana*, vere, in sola *Jatrippa* (aliis Atribis est civitas Episcopalis) perierint *xxv* millia; alibi cum quadam S. *Hilaria* caesa fuerint *vii* millia *ccc*; vi millia et *cccc* et *Lxxxv* cum *Stratonica*: vi millia

neque id videri debet incredibile,

F

si sub Dioeletiano interempti sunt ad 150000, reliqua 700000.

A C et xxx eum Martyre Theodoro; alibi iv millia et xxx etc. sicut ex suo Habessino Poeta refert Ludolfus, in Praefatione ad *Æthiopicos Fastos*, citans dies xxv Julii, xx Martii, xxvii Februarii, et xxv Octobris.

Atque hæc ex
Hagiologio
Æthiopico,

3 Hæc ideo deduxi, ut intelligat Lector, quom non leve subsidium operi nostro conferendum sit ex illo Habessino Poeta. Neque enim Sanctos duntaxat, sive *Ægyptios*, sive *Æthiopicos*, nobis in argumentum propositos inveniret ibi lector; sed etiam festa plura, præsertim Mariana, Parthenophilis opportuna. Puta profestum, hodie, et festum, crus celebrandum: unde utriusque diei cautus sic incipit; Profesti quidem: Si-

cut Elias aperuit januam pluviae, in sexto mense anni tertii; sic hodie apertum fuit templum tuum, Maria: aperi autem clausum animam meam, ut ei infundatur justitia et pax. Ipso autem Dedicationis festo: Dedicationem templi tui celebrego, Maria, eo loco ædificati, ubi filius tuus scaturire fecit benedictionis aquam. In nomine tuo, utilissimo nomine, donetur ei qui istic oraverit hora quacunque, datum optimum et donum perfectum. Operæ pretium fuerit scire distinctius occasionem arificandæ ejus ecclesiæ, cujus hic recolitur Dedictio, videtur enim indicari miraculosus fons aliquis, eo loci repertus.

D
AUCTORE D. P.

ubi etiam hoc
et sequenti die
notatur Dedi-
catio ecclesiæ
Marianæ.

DE SANCTIS MARTYRIBUS PERUSINIS

FLORENTIO, MARCELLINO, CYRIACO

JULIANO ET FAUSTINO,

IN UMBRIA ITALIÆ PROVINCIA.

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

E

Cultus, reliquiae, ecclesiæ: Acta aliena, ad ipsos, traducta.

SUB DECIO.

Diei 5 Junii
perperam
adscripti.

coluntur 1 ut
natali suo.

Postquam ex Romano Martyrologio, ad mandatum Gregorii XIII recognito et aucto, propositi universæ Ecclesiæ sunt hi Sancti Martyres, ad v Junii recolendi, quasi Perusiæ tali die colantur, in persecutione Decii capite eæsi; idem qui in ista recognitione et amplificatione potiores partes habuit Cæsar Card. Baronius, tum adhuc Congregationis Oratorii Presbyter, ipsamque mox Notis illustravit, in hisce ait, quod de iis agant antiqua MSS. illius Ecclesiæ. Verum hæc ipsos Sanctos hac die celebrat, teste Philippo Ferrario in utroque Catalogo, quod ex Actis Kalendis Junii mortem pro Christo oppelierint. Unde, et ex jam supra dictis, apparet, Amplificatores Martyrologi parum fidei n'ormatione usos, circa Martyres Perusinos: apparet etiam aberrasse a veritate Jacobillum, cum Sanctos ex auctoritate Romani Martyrologii referens ad diem v, dicit hunc fuisse diem Passionis eorum, primam vero Translationis. Sed nec ipsa dies v, dies Translationis fuit, talis saltem cujus aliqua extet memoria, quæ nulla invenitur ante annum MCCCXLVIII, quam etiam allegat ipse Jacobillus, ut inventam apud Pompeium Pellinum, Auctorem Historiæ Perusinae, sub annum 1622. tribus voluminibus vernacula lingua editæ.

C

Corporibus an.
1348, 4 Maji
translati,

purgatur ab
inguinaria
peste civitas
Perusina:

2 Memoriam istam ex veteri MS. habemus, ipsiusmet Pellini manu transcriptam, post vetera Acta Italice reddita ex Latinis, ante prolixiorum ipsorum paraphrasim, quam ille Historiæ suæ inserendam paraverat, et ante impressionem obtulit Illustrissimo ac Reverendissimo Episcopo suo, Neapolioni Comitulo, honoris Dei ac Sanctorum ejus promovendi studiosissimo seni. Originaria Memoriar prædicta verba, ex Italico Latina, hæc sunt: Anno MCCCXLVIII die ii Maji inventum est corpus S. Florentii, quod erat sub altari Majori; et die iv Maji (Erat hæc tunc Dominica) processerunt omnes Religiones atque Confraternitates civitatis ad ecclesiam S. Florentii; et portatum fuit Corpus ejus in processione quasi per totam civitatem, ex devotione, orando Deum, ut per suam misericordiam dignaretur sistere maximam pestilentiam, quæ grassabatur (addit Pellinus, non tantum hic, sed etiam in omnibus aliis locis, intra extraque Italiam; et Mothæus Villanus lib. 1 cap. 1.

Junii T. I

Inguinariam appellat, omninoque universalem fuisse testatur) Cessavit autem illa in hac civitate, per intercessionem gloriosi Martyris S. Florentii: et postea repositum fuit supradictum Corpus in præfata ecclesia, sub altari majori, inventumque fuit quod ipsum Corpus esset sine capite.

3 Ecclesia ista, una cum adjuncto monasterio, Benedictinorum Monachorum olim fuit; qui eidem hodie tenent Perusiæ Abbatiam S. Petri, in eam ecclesiam, (quæ prius Cathedralis fuit) inducti anno DCCCCLXV ab Honesto tunc Episcopo, uti scribit Ughellus; antea forsitan ad S. Florentii commorantes; atque ita, translato jam Abbate, ipsa S. Florentii ecclesia in Prioratum conversa, multum de splendore debuit amisisse, et quod consequens fuit etiam defloruisse fervor devotionis popularis ergo S. Florentium. Hujus autem Corpus illuc illatum crediderim statim a prima monasterii fundatione, seculo forsitan viii aut ix, cum maxime per Italiam multiplicabantur hujus instituti monasteria, derivata ex Cassino, per B. Petronacem restaurato, disciplina. Jacuerat Corpus illud antea, teste Jacobillo, in suburbana Parochiali ecclesia, dicta S. Mariæ a Fenestrellis (unde forsitan in præmissa Passione SS. Gratiani et Felini nomen Fanestri irrepsit) nunc autem Montarone, id est Mons Tyrrhenus, inquit Jacobillus; addens, quod hæc suburbana ecclesia, renovata sub annum MXXXV, fuerit membrum ecclesiæ S. Florentii Perusini; idque, ut ego quidem censeo, a principio fundationis Benedictinæ in ea urbe. Sed cum ibi jam frequentia, ac verosimiliter etiam disciplina, prorsus defecisset; aggregatum est monasterium Abbatie Montis-acuti Ordinis Cisterciensis: ac deinde anno MCCCXCIV concessum Monachis itidem Cisterciensibus Bosci funesti, a Corpore Christi cognominatis; ac denique anno MCCCCLXV introducti illuc fuerunt Patres Ordinis Servorum Beatiæ Mariæ, atque etiamnum ibi habitant. Ita Jacobillus.

in hac est
ecclesia S.
Florentii,

F

sub eaque
locus primæ
sepulture
Sanctorum,

4 Hæc deduxisse eo juverit, ut sciatur, quæ fuerit fortuna sacri Corporis, e suburbano in urbem deportati ex eo loco, ex quo ipso forsitan SS. Gratiani et Felini corpora accepit Amiso, Aronam transferenda (ut supra dictum) anno DCCCCLXXIX. Est autem verosimi-

forsitan illis et
SS. Gratiano
ac Felino olim
communis.

A le, quod eodem die i colendi cum S. Florentio, alia nulla antiquis causa fuerit, quom quod simul tali die passi crederentur. Hoc etiam videntur indicore Arouensia Acta, licet Florentium fecerint Perusinum Episcopum, cui Vincentius aut Decentius successerit, sacrorum curator Corporum. Neque id esset difficile creditu, si haberetur certius aliquod fundamentum, quam sint Acta Arouensia. Nunc obstant ipsiusmet S. Florentii Acta, quorum exempla in ecclesiis SS. Florentii et Petri monasteriis, atque in Cathedrali S. Laurentii extitisse, sibi que visa esse, scribunt Pellinus atque Ferrarius, et Jacobillus, eorum saltem oculos secutus; etsi illa nusquam nunc apparere intelligam, post inquisitionem sedulam a nostris Perusinis Patribus, mea rogata, faciam. Pudet fortassis diutius ea exhibere, tamquam Acta SS. Florentii et Sociorum, quae constabat verbotenus (si nomina propria mutes) eadem esse cum Actis SS. Secundiani et Sociorum, die ix Augusti occurrentium; quae ut sola fuerint antiquitus nota, sic et in vetustioribus Legendariis pluribus plurium nationum inveniuntur sub eorum nominibus, non item sub nominibus istorum, nulli veteri Martyrologio inscriptorum.

Qui cum ipsis et diem et Acta communia habent,

B Hoc ut clarius pateat, simulque certius de secunda eorumdem Actorum metamorphosi superius indicata; placet illa producere ex MS. Codice ecclesiae Urbeveterum, qualia etiam inveniremus a Surio in aliqua Germanicarum Bibliothecarum reperta, nisi is dictionem paulo Latiniorem reddidisset, labore forsitan temporibus istis congruo, nunc autem parum grato studio antiquitatis. Interim malim credere, metamorphosin Actorum primam factam Perusia, post inventionem supra memoratam anni MCCCLVIII; reflorescente Sanctorum cultu, et Monachis indignum putantibus, si nulla eorum possent Acta ostendere. Hinc vero consequens fieret, metamorphosin alteram, eo exemplo factam Aroue, post similem inventionem anno MCCCCLXXXIX; nisi forte oculari testimonio, arbitris ad talia exercitatis, demonstrari possit, Arouensis Codex multo esse vetustior.

Corpus S. Florentii an. 1400 iterum pestem sustulit,

C Non tamen propter Actorum, sic mutuo sumptorum incertitudinem, putet aliquis incertum nobis reddi posse Martyrium et cultum S. Florentii, tanti temporis (uti ostendimus) usu firmatum. Nam etiam anno MCCCX, Cisterciensibus iam possidentibus ecclesiam cum corpore; dum iterum maxima pestilentia grassaretur Perusiae, et plurimi civium quotidie morerentur; summa cum diligentia Magistratum, nec minori impendio aeris publici, curatum est (ut ex MSS. vulgaribus docet Pellinus, ipsa formalia verba transcribere professus) quatenus processiones instituerentur; ad quod extracta fuerunt corpora SS. Florentii et Cyriaci, et processionaliter per omnem civitatem circumdata; propter singularem fiduciam, quam in eorum intercessione tali in occasione repositam habebat populus Perusinus. Hinc factum, ut cum, anno circiter MCCCXII; coram ipso Illustrissimo ac Reverendissimo Neupoleone, de maiori capsula, quae sub altari principe in ecclesia S. Florentii erat, extraherentur minores duae; Pellinus ibi praesens, et (velut peritissimus rerum Perusinarum, quarum tunc texere inceperat historiam) interrogatus, quid eis contineri putaret; fidenter responderit; quidquid id esset, sive cinerum sive ossium, videri esse S. Florentii; atque in eam opinionem induci se quibusdam locis MSS. Codicum relictorum a civibus nonnullis, qui solliciti fuerunt, ut quidquid temporibus suis accidebat dignum memoratu, diutius consignarent chartis. Talia loca in unum colligere iussus Pellinus, exaravit Commentarium istum, quem curante P. Silvestro Petra-sancta Roma accepit noster Bollandus. Huic porro inserta Translatio Actorum Italica, deficiente Latino originario contextu, praelecebit nobis ad promissam

et anno 1622, ab Episcopo illustratur.

ipsorum cum Actis S. Secundiani et Sociorum colationem.

7 Alteri praefaturum capsellarum inclusa fuisse ossa S. Cyriaci, etsi sustinere Pellinus noluit, videri tamen possit haud absimile vero; esto is adhuc propriam ecclesiam habeat extra urbem, primo abinde milliario versus meridiem; cui additum fuisse monasterium testatur Jacobillus, et unde ipsa temporum injuriis desolata corpus in urbem ollatum si fuit, nusquam aptius potuit collocari, quam cum socio passionis cultusque Florentio. Locum istum vulgus San Chierico appellat, quod potius S. Clericum, quam S. Cyriacum, natum est significare. Ab hoc autem non procul distat, inquit jam saepe citatus Jacobillus, alia ecclesia S. Faustini, ubi ejus corpus forsitan adhuc latet. Ex altera vero ad Boream parte, sed intervallo milliarium quinque, est Mons-Juliani, simili fortassis de causa sic dictus; ita ut solum supersit quaerendus locus, S. Marcellino olim aut nunc proprius; quibus si jungendi SS. Gratianus et Felinus, eorumdem vestigia jam videmus invenisse in Ponte-Felcino, et loco S. Griciniani, milliari ab urbe quinto, seu malis Roccam-Gratiniani, tertio in Boream lapide.

Sociorum ecclesiae propria extra urbem monstrantur.

8 Pellinus atque Jacobillus, ut persuadeant Acta mox danda a S. Florentio et sociis translata fuisse; assumunt ad S. Secundianum ac Socios, potius quam e contrario, quod de suorum Martyrum vera existentia constet ex inde nominatis ecclesiis, ipsorumque in his vel olim vel etiam nunc corporali praesentia; isti autem, inquit, SS. Secundianus, Marcellianus, aut Verianus, quo loco Tuscanae passi aut conditi sint, non constat; et Perusia, inquit Jacobillus, nunc Umbriae caput, Tuscanae tamen civitas est. Sed vehementer vos errare puto, dum Tuscanae nomen, ut nunc, ita et olim accipiunt pro tota Hetruria sive Tuscia. Acta Centumcellis iudicatos dicunt tres istos Martyres, extraque urbem plexos capite, et corpora jactata in mare; et haec omnia plusquam LX. P. M. distant Perusia; prope autem, id est XVI dimittat milliarii intervallo, Boream versus, ad Martem fluminis dexteram ripam, est civitas, Tuscania veteribus dicta, aevi autem sequiori quo Acta composita sunt, Tuscania; eratque (ut in Lexico Geographico Ferrarius) urbs alias Episcopalis, ampla et dives, unde Tuscanienses populi dicti a Plinio; et multi existimant, eam quae Hetruria dicebatur, ab ipsa dictam esse Tusciam; sed sexdecies expugnata et diruta, nunc est urbs parva, Viterbiensisque Episcopatus munita; cujus etiam ecclesia Cathedralis, aliis pulcherrima, nunc diruta, dicitur S. Petri in Tuscia; et in ea visitur etiam nunc haec inscriptio, Richardus Praesul Tuscanus, Centumcellens. et Bleranus anno MXXII. Hinc ergo intelliguntur Acta, cum dicunt quod S. Secundiani et Sociorum Orationes florent in ecclesia B. Petri Apostoli, in civitate Tuscania: cui clausulae consonans Epitome metrica, hoc versu concluditur;

E Interior Acta manent propria S. Secundiano et Sociis,

extra Centumcellas passis,

F et Tuscanae nunc Tuscanellae conditis.

At caro Sanctorum jacet hic veneranda virorum. Cetera dicemus ad ix Augusti; nunc autem vetera Acta habe, alius conferenda, cum editione Surii, licet minus sincera; et Bonini Mombritii, licet contracta.

ACTA

SS. Secundiani et Sociorum, ix Augusti,

SS. Florentio et Sociis inepte aptata.

Sub quinto die idus Augusti, in Coloniaco, quod appellatur Colonia, temporibus Decii Caesaris, sub Valeriano Praefecto, maxima persecutio orta est Christianis a. Eodem tempore erat quidam [Secundianus] b Togatus, qui praesidebat Palatio, vir eloquentissimus

Orta persecutio sub Decio,

a
b

A eloquentissimus mundanæ artis, sive Rhetoricæ, aut Musicæ, vel Philosophiæ, vel Arithmeticæ, necnon et Astronomiæ. Hic omnibus Illustribus erat placens sine reprehensione. Eodem tempore, dum consilium præberet Secundianus Valeriano Præfecto contra Sanctos Martyres, hæc cogitatio ei fuit, dicens in corde suo : Quare tanta ambitione desiderant Christiani mori pro nomine Christi, magis quam vivere? et utitur hoc consilio, ut diligentius perquireret et veraciter cognosceret. Et audiens Secundianus Togatus famam ejusdam viri sapientissimi, nomine Marcelliani, qui et ipse persecutor erat Christianorum; rogavit eum ad domum suam venire. Et cum venisset ad eum Marcellianus, gaudio ambo repleti sunt; et cœperunt ambo simul de sententiis philosophiæ disputare; et reversi sunt ad grammaticam doctrinam, et cœperunt ambo simul de hoc sermone Virgilii sermocinari, unde scivisset Virgilius d.

Jam nova progenies cœlo dimittitur alto :

Jam venit et Virgo, redeunt Saturnia regna e...
et quasi æstnabant in hoc dicto, de quo locutus fuisset Virgilius.

B 2 Eadem hora dixit Secundianus, Redeamus ad consilium simplicitatis doctrinæ. Respondit Marcellianus: Quod simplicitatis consilium? Secundianus dixit, de Christianis, qui tanto desiderio mori volunt pro nomine Christi, et trucidari magis quam vivere. Marcellianus dixit; Tu ex responsis eorum doctus es; vel ex qua caritate mori desiderant aut spe pro nomine Christi? Secundianus dixit; Quia dicunt esse judicium post mortem: et resurrectionem; et quia idola et simulacra, quæ adoramus, hæc ipse Christus eorum zelatur. Marcellianus dixit? Quid est Christus? Respondit Secundianus; Quantum ad allegoricum proprietatis sensum, Unctus. Marcellianus dixit, Si Dei Unctus est, Deus esse dignoscitur? Secundianus dixit; Miror prudentiam tuam, qui legisti libros ejus: dum in studio ambo occuparemur, et aliqua absconsa aut futura cognoscere desiderabamus et capere: tu melius nostri nos pervenisse ad libros ejus, et quæ narraverunt discipuli ejus bene in cognitione mea retineo, et dico; Quia sic dixerunt historiographi ejus, Lucas et Matthæus, cæcum natum illuminasse, leprosos mundasse, mortuos suscitasse, et de cœlo responsum audisse, et confessionem dæmonum dicentium, quia filius Dei est ipse Christus, pro quo summa ambitione magis isti mori desiderant quam vivere. Unde ergo hoc dico; Quantum eorum testimonio probatur, ipse est; Deus et ut isti superius designant et affirmant, filius Dei, cui Deus loquitur. Quem quidem occisum a Pontio Pilato, prædicant crucifixum, lancea foratum, sepultum; et post tertiam diem vivum, et manducantem viderunt multi; et post dies aliquot in cœlo ascendisse oculis videntibus, qui eum crucifixisse testantur. Quando hoc autem dignoscimus, et alia multa legisse meminimus, quomodo adoramus Deos, quos cognovimus semper turpiter vixisse? Marcellianus dixit; Vere retineo omnia me sic legisse. Secundianus dixit; Ergo modo cognoscamus, quia justus amor est Christianorum, qui pro Christi nomine mori desiderant.

3 [Ipsis hæc] et his similia dicentibus, venit ad eos quidam amicus eorum f Virianus, et cum introisset ad salutationem eorum; cœpit de doctrina mundanæ artis eorum aliqua interrogare. Secundianus Togatus dixit: Ego infelix, qui semper adoravi idola falsa et muta, quid facturum sum? qui cruciavi omnes Sanctos, ad gloriam Valeriani, et ad meam confusionem? Respondit Virianus et dixit: Ego amens effectus sum: hic aliam doctrinam cognosco.

Magistri et amici Principum, nolite hoc judicare: D quia vos eritis in eorum reorum numero, qui hanc doctrinam prædicant. Respondit Secundianus Togatus, et dixit; Audite me, et credamus Dominum Deum Christum; et eorum exemplis credamus, qui sic desiderant vitam istam amittere, ut æterna fruantur. Respondit Virianus. Si est aliquid æternum, Justum est quæri. Secundianus dixit; Ego multorum sanguinem fundendo cognovi. Eadem hora miserunt ad quemdam Presbyterum, nomine Timotheum de Titulo Pastoris: qui cum venisset et introisset ad eos, sic eum salutavit Secundianus, dicens ei, Rogo te per Christum, quem tu prædicas, ne tardes me baptizare in nomine Domini Jesu Christi. Ita quoque Marcellianus rogabat. Tunc beatus Timotheus Presbyter catechizavit eos, qui ita dixit in confessione g: Credis in Deum Patrem Omnipotentem? et dixit, Credo. Item dixit beatus Timotheus Presbyter; et in Jesum Christum filium ejus, unicum Dominum nostrum? et respondit, Credo. Item, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine? et ille respondit, Credo. Et dixit beatus Timotheus Presbyter, Et ego te baptizo, in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, ut credas remissionem peccatorum. Respondit, Credo, cum lacrymis. Item Virianus et Marcellianus similiter baptizati sunt. Accersitus est, autem B. h Sixtus Episcopus, et signavit eos signo Crucis.

4 Ab eadem autem die cœperunt facultates suas pauperibus omnes dispensare. Post menses duos requiritur Secundianus Togatus a Valeriano Præfecto; cui nuntiatum est quod Christianus factus esset; nam et alii i Scholastici, Marcellianus et Virianus, facti sunt Christiani. Respondit Valerianus Præfectus: [Quomodo potest hoc fieri: nam ipse persequabatur Christianos? et] k quasi propter amicitias misit ad eum Epistolam hanc: Fratri Secundiano Togato. Valerianus Præfectus, sollicitus amicitie nostræ. Quod non ad consilium nostrum occurras, miror: tamen dignare ad nos venire, quia sunt propter quæ te requiramus: quare ad rem publicam cognoscendam mature occurrere non differas. Et accipiens hanc epistolam, legit S. Secundianus: et dixit ad sanctos Martyres Marcellianum et Virianum: Fratres, cognoscite quia venit tempus nostrum: præparamus nos ad bellum: jam arma induti sumus fidei, nihil pertimescamus. Et dixit ad Marcellianum et Virianum: Ego solus pergam ad Valerianum Præfectum. Responderunt et dixerunt: Nos itaque tecum veniemus. Et perrexerunt diluculo omnes tres ad palatium l Salustii, quia ibidem habitabat cum Decio. Et nuntiatum est F Valeriano Præfecto, eo quod Secundianus Togatus adesset.

5 Hoc audiens Valerianus, exiens, sedit in basilica quæ cognominatur m Asclepii. Et dum introisset ante eum, in subito immutatus est vultus ejus: et dixit ad eum Valerianus; O virum eloquentissimum in omni prudentia, quid est quod audio de te? Cui dixit Secundianus: Nihil ego dixi, quid audisti? Respondit Valerianus: Audi ab aliis, quod amens effectus sis. Respondit Secundianus Togatus, et dixit ad Valerianum Præfectum: Ego quidem prudentior effectus sum. Dicit ei Valerianus Præfectus, ergo ad quid nomen Christianitatis sortitus es? Respondit Secundianus, et dixit ad Valerianum Præfectum: Si intelligeres aut scires; tu [idem] desiderares. Non recordaris, quanti et quales sint Martyres Domini mei, qui contempserunt mundum, despexerunt divitias, ut ad vitam æternam pervenirent, quos ego per tuam jussionem cruciavi? Miser ego infelix, qui habeo opprobrium sempiternum! Tamen credo, quia relaxat

Secundianus
cum Marcelliano
de Christianis
disserens,

decernit fidem
proflert,

g
atque baptismum
suscepit.

et quæ de
Christo lege-
rant comme-
morans,

i
Postea ad
Valerianum
Præfectum
accersitus,
k

lpsum cum
sociis addit
intrepidus;

m
Ademque
Christus
palam pro-
fessus,

f
cum ipso et
accidente
Viriano

EX 316. **A** laxat mihi Dominus meus Jesus Christus, qui regnat in æternum. Valerianus Præfectus dixit, Ergo Christianus effectus es? Secundianus Togatus dixit; Et vere Christianus. Tunc subridens Valerianus Præfectus dixit; Noli, amice, perdere amicitiam antiquam [ineam et] Cæsaris. Secundianus dixit: Amicitia tua tecum sit, quæ inimica dignoscitur creatori nostro: et tibi [consule] Nam si ad quod natus es scires, abominans idola, mundus esses. Ideo sic dicit Isaias Propheta, Qui mundi sunt mundi fiant, et *n* qui sordidi sunt adhuc sordescant: tu autem semel sordidus factus es.

in carcerem ducitur, **6** Valerianus dixit; Amice, numquid ego tibi aliquam injuriam feri? Ego amicitiam antiquam non despicio, sed curare festino: et jussit eum in custodia retrudi. Et dum duceretur a militibus, Virianus et Marcellianus cœperunt clamare? Ut quid retraditis innocentem? Si autem pro Christi nomine, et nos Christiani sumus. Tunc nuntiatum est Valeriano Præfecto de aliis duobus. Tunc Valerianus Præfectus præcepit ipsos simul in custodia retrudi, dicens; Usque dum referuntur Cæsari, teneantur. Et ingrediens ad Decium Cæsarem Valerianus Præfectus, invenit eum lætissimum: cui ita dixit: Per culmen vestrum et subjectionem meam, pietati vestrae lætissima hora præsens suggero, si cognovit pietas vestra, Secundianus Togatus, vir prudentissimus, Christianus effectus est. Cui respondit Decius Cæsar? Non potest fieri: ipse cruciabat omnes qui hoc nomen ausi sunt confiteri: quomodo potest fieri ut et ipse hoc sortiatur nomen? Valerianus Præfectus dixit: Ego enim jam discussi, et reum custodiæ mancipavi. Decius ad Valerianum Præfectum dixit: Maturius ad me deducatur. Valerianus Præfectus dixit: Præcipiat mansuetudo vestra. Alia die præsentatur aspectibus Decii Cæsaris: et dixit ad eum Decius Cæsar; Secundiane, quare vultus tuus immutatus est? Secundianus dixit, melior aut clarior est? tum Decius Cæsar vidit vultum ejus sicut Angeli; et subridens dixit ad eum: Patrocinetur tibi prudentia tua antiqua. Respondit Secundianus, ipsa est insipientia et inimica unicuique. Tunc Decius Cæsar dixit ad eum, Quid respondes? Respondit Secundianus dicens, Christianus sum. Decius Cæsar dixit ad eum, recede ab insania, et vive β . Respondit Secundianus; Tu recede et vive: quia vivus mortuus es.

uti et socii: **B** Eadem hora Nuntiatum est Decio Cæsari, quia alii duo Scholastici similes ejus essent in Custodia. Et dixit Cæsar Decius cum furore, In exilio deportentur. Valerianus Præfectus dixit ad Decium Cæsarem, Quo præcipit pietas vestra? Decius Cæsar dixit, Deducantur Centumcellis α , et tradantur Promoto Consulari, et coarctentur offerre diis sacrificia. Eadem vero die ducti sunt a militibus quinquaginta p , et traditi sunt Quarto Promoto Consulari. Eadem hora acceptos misit eos in custodia cum triginta militibus, vinctos catenis, quia hoc præceptum est: Non merentur vivere, si non sacrificaverint diis secundum consuetudinem antiquam. Et cum hoc dixisset Promotus Consularis Tuscæ, alia die jussit, sibi in civitate Centumcellarum, in foro tribunal parari: et sedens in tribunali, jussit ante se, in conspectu omnium et magistratum, simulacrum Saturni et tripodæ deferri: et præcepit Secundianum et Marcellianum et Virianum adduci. Qui adducti sunt quasi victores Christi. Respondit ad eos sub voce præconia: Introducantur contumaces Cæsarum et rebelles deorum. Quibus introductis, dixit ad eos Promotus Consularis Tuscæ: Quare non obeditis præceptis Principum, et humiliatis vos diis? Respondit Secundianus: Nos præcepta Dei omnipotentis mereamur audire, non

diaboli. Promotus Consularis Tuscæ dicit ad eos: **U** Audite me, prudentissimi viri et amici sapientiæ, et sacrificate. Responderunt omnes: Nosmetipsos, si mereamur, sacrificium Deo offerimus, non diabolo; cum quo vos et Principes vestri in æternum jam damnati moriemini, facientes voluntatem hominis ad tempus.

8 Eadem hora jussit expoliari eos, et fustibus cædi sub voce præconia, dicens, Præceptis Principum obedite. Et dum diu cæderentur, clamabant dicentes, Gloria tibi, Domine, quia meruimus introire in requiem tuam. Et jussit eos Promotus Consularis Tuscæ a terra levare: Quibus dixit: Ecce Sacrum: sacrificate. Illis autem expuentibus in simulacrum, cecidit et confractum est. Hoc audiens Promotus Consularis Tuscæ evanuit, et iratus jussit eos omnes singulatim in eculeo suspendi, et radi latera eorum unguibus q caprarum, dicens eis sub voce præconia, Sacrificate diis. Illi autem oculos ad cælum levantes, dixerunt; Gratias tibi agimus, Domine Jesu Christe. Et iratus Promotus Consularis Tuscæ, jussit ut ad latera eorum lampades ponerentur. Et dum assarentur, subito mortuus est unus minister carnificum: et alius, arreptus a dæmonio, cœpit clamare et dicere: O Secundiane, Viriane, Marcelliane, Sancti Dei omnipotentis, quid nos torquetis? Tunc videns hoc Promotus Consularis Tuscæ, iracundia plenus, dedit in eis sententiam, ut capite truncarentur, et corpora eorum jactarentur in mari.

9 Qui ducti sunt in locum, qui appellatur Coloniacum, qui dicitur Colonia, sexagesimo secundo miliario Urbis Romæ; et ibidem decollati sunt, et corpora eorum jactaverant in mari. *n* In ipsa nocte venit quidam servus Dei nomine κ Deodatus, et collegit corpora, quæ invenit ad litus maris, et duo capita: alia autem die, invenit aliud caput t , et junxit corporibus Sanctorum Secundiani, Marcelliani et Viriani, illustrium virorum; quos et sepelivit juxta locum ubi decollati sunt, sub die quinto idus Augusti. Quorum orationes florent in ecclesia B. Petri Apostolici in civitate Tuscanæ, ζ regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Deest hoc exordium Mombrizio, neque eo usus est Perusinus transformator; quid autem hic sibi velit Coloniacum, quod appellatur Colonia, necdum assequor. Seneschallus, infra laudandus, in hoc exordio etiam notat Præfecturam Valeriani, scriptam pro Censura, quam ille hoc tempore exercuit, non autem Præfecturam urbis. Valerianum enim, antequam Censor constitueretur, Decii exercitui præfuisse, testatur Pomponius Lætus in Decio; satisque significat Trebellius in Valeriano; dum refert eum, cum a Senatu designaretur Censor, fuisse in suo procinctu, quod expeditionem militarem sonare docent Festus, Paulus Diaconus, et alii. Præfecti ergo nomen hic latine accipitur, prout subinde accipi notat Baronius ad an. 260 et 284.

b Deerat hoc loco nomen Secundianus, pro quo in MSS. Perusinis semper nominatur Florentius; et loco Marcelliani, mox nominandi, Julianus. Quod ad titulum Togati attinet, Lipsius lib. 1 Elect. cap. 13 erudite docet, quomodo Toga, florente Republica, vestis communis Romani populi, sub Imperatoribus exoleverit, manseritque Senatoribus dumtaxat et Magistratibus.

c Illustres dicebantur honoratiores quique in Imperio, Præfecti Prætorio, Præfecti urbi, Quæstores, Magistri militum etc. de quibus aliisque vide Joannem

fustibus cæsi,
7

δ
 ϵ
et unguibus
in eculeo
lacerati,
 q
 s

ac lampadibus
usti,
E

ζ
capite plectun-
tur.

r

n

s

t

ζ

qui ipsum
cum Sociis
Centumcellis
relegat:
 α

p

ubi a Promo-
to Consulari
interrogati,

F

A nem Seldenum, peculiari libro de Titulis honorariis.

d Virg. Ecl. 4 in quem locum Pontanus noster, commenti simile censet, quod Sebastianus Corrudus, in 1 Aeu. et ex eo Ramus narrant, duos hosce Martyres, hujus Eclogæ versibus consideratis, ad Christiana sacra accessisse. Nempe, inquit, argumenta nulla περιωρίσται vel legerant vel audierant. Sed non hoc dicunt Acta: solum affirmant, inde ductum initium sermonis conferendi de Christo. Neque tam remota illa inductio fuit, qua sæpius usi Christiani paulo eruditiores. Nam et Lactantius lib. 3 cap. 7, agens de adventu filii Dei ad homines, huc ita respexisse videtur. Sed Deus, ut parens diligentissimus, appropinquante ultimo tempore, nuntium misit, qui vetus illud seculum fugatamque justitiam reduceret. Rediit ergo species istius aurei seculi; et reddita quidem terris, sed paucis assignata justitia est, nomine Virginis per Poetam signata.

e Acta hæc versibus ornavit aliquis, tamquam summaris capitulum, qui deinde continuo inter prosam textu transcripti sensum turbant in MS. quare eos inde eximo, et loca litterulis Græcis noto, ipsos versus infra simul omnes daturus, sub iisdem litterulis.

B f Perusina MSS. pro Viriano, adducunt huc Cyriacum, Marcellinum, et Faustinum.

g Catechesis hæc verbotenus sumpta est ex Actis S. Laurentii, baptizantis S. Hippolytum cap. 13 apud Surium. Timotheus autem hic, apud Surium, vocatur Presbyter de titulo Pastoris; sed hoc acceptum videtur ex Actis SS. Prudentiæ et Proxedis, per anachronismum integri unius seculi: cum sub Pio Papa floruerit iste Presbyter.

h Jam dixi, quo errore hic et alibi cum Decio componatur Sixtus, sexennio post ejus mortem primum Pontifex factus. Sub Valeriano, jam non amplius Præfecto seu potius Censore, sed Imperatore: nominandus erat Fabianus aut Cornelius.

i Scholastici, id est, Oratores, seu viri litterati, unde S. Augustinus in Dialect. Cum Scholastici solum et primitus dicantur ii, qui adhuc in Schola sunt; omnes tamen, qui in litteris vivunt, nomen hoc usurpant. Ita Serapion apud Hieron. de Script. Eccl. ob elegantiam ingenii, cognomen Scholastici meruit.

k Hoc vel quid simile excidit per librarii festinationem: neque nobis hic succurrere potuit Mombrinius, tota parte priori valde contractus. Secutus ergo ad hiatum supplendum Avenensia Acta sum: nam et Perusina, ex defectuoso similiter exemplo sumpta, pariter hic deficiunt; ut unum omnium fontem intelligas, ipsum forte Urbevetanum codicem.

C l Ita etiam S. Laurentius, cap. 17, dicitur Decio præsentatus in Palatio Salustiano.

m Pellinus, Italice locum hunc reddens, in Basilicam vicinam, inquit: ita enim habet textus, quasi in Perusina MSS. defuerit nomen. Hinc contra Marlianum colligit Seneschallus, Palatium Decii fuisse proximum ædi, quæ nunc dicitur S. Laurentii in Panisperna.

n Non est hic locus Isaia, sed Joannis in Apocalypsi cap. 22 v. 11; eundem tamen sic etiam ex suis MSS. recitat Pellinus.

o Perusina, Perusium: distant autem Centumcellæ, hodie Civita-Vecchia, ad mare Tyrrhenum sitæ, ab urbe Roma v. m. 40. Nota autem Seneschallus, Consulares dici, non solum eos qui Consulatum gesserint, qualis nullus in Fastis invenitur Promotus; sed omnibus Præsidibus Thuscæ, aliisque paucis, honorarium eum titulum fuisse.

p Eadem MSS. triginta.

q Caprarum ungulas, inter tormenta Martyrum, necdum alibi legi: interim placet sententia Seneschalli nostri, existimantis hic significari ferrea instrumenta,

sua bisulca extremitate caprinam ungulam ali- D quousque referentia; utique deradeudis sulcandisque lateribus, uti Tertullianus, Hieronymus, Augustinus loquentur, aptiora; quam quorum figuram exhibet Gallonius, libro de cruciatibus Martyrum Tabula 13 litt. A.

r Tali ratione intelligeretur locus uliquis in finibus Castrensium Comitatus, ubi interim nullum nominis talis vestigium. Perusina, procul a civitate, ad unum miliare eis Tiberim, in loco silvoso dicto Funesto: et consequenter in Tiberim jectata corpora dicunt.

s Eadem MS. Superantium nominant, missum ab Episcopo Deventio, Rectorem (nota tituli novitatem ex usu fere hodierno) ecclesiæ S. Mariæ.

t Eadem nihil mutant circa numerum inventorum capituli; quod tamen ratio consequentiæ videbatur exigere.

Porro excerpta textui Hexametra hæc sunt, quorum plura forte in principio desunt.

α Ortus tum Christi laudatur versibus istis,

β Decius ast verbis conatur vertere Sanctos.

γ Verberibus duris Sanctos condemnat et urit.

δ Sacrum ferre diis hos cogis, inepte Promote.

ε Sputo Sanctorum mox frangitur ast simulacrum.

ς Carnifices vero lacerant pro nomine Christi.

ζ Imperat, et ferro Sancti truncantur acerbo.

η In mare Sanctorum jactantur membra piorum.

θ At caro Sanctorum jacet hic veneranda viro- rum.

APPENDIX

DE RELIQUIIS S. FLORENTII,

Perusio Duacum translatis, ad ecclesiam Societatis Jesu.

R. Rev. P. Florentius de Montmorency, non solum illustri generis nobilitate, sed etiam præcipuis quibusque in regenda Societate, tam universa quam Belgica utraque, muneribus gestis, pene usque ad summum Generalatum, inter nos celeberrimus fuit. Hunc, mortuo P. Francisco Piccomolinio, electus a X Congregatione successor, post Alexandrum Gottofredi, Gosvinus Nichel, cum utrique Belgicæ Provinciæ, olim feliciter ab ab eo gubernatæ, Visitatorem destinaret anno mdcx. venit is cum sacrarum Reliquiarum, in Italia copiose collectarum, thesauro tanto, ut nullum pene sit utriusque Provinciæ templum vel oratorium, cui non imperitaverit alienius Sancti corporis notabilem portionem. Quod autem, pro singulari erga nominis sui Patronos reverentia, habebat curissimum, Os scilicet crurale S. Florentii Martyris Perusini, donavit collegio Duaceno, cui ter Rector præferrat: exaltationemque solenniter fecit sequenti mor. anno celebrari. Eam actionem illustriorem ut faceret Michael Seneschallus, vir omnino eruditus, libellum edidit sub hoc titulo, Nobilis agon S. Florentii, Togati Romani, invicti Martyris Perusini, pestilentia depulsoris, et adversus illam Tutelaris: ubi eleganti paraphrasi donantur Acta, superius producta; adhibitis etiam Notis, unde nonnihil mutuatum me profiteor supra.

2 Addidit etiam Præfationem, cum similibus notis; in quibus haud omisit indicare convenientiam horum Actorum cum Actis SS. Secundiani ac Sociorum: ac primum conatur nonnihil differentia inter utraque invenire; sed huic differentia non multum fidens, eo propendit, ut Acta illa, non fuerint a S. Secundiano translata ad S. Florentium; sed contra. Statim enim verosimilius ipsi apparet, Centum-cellis, non ita nobili olim urbe et pridem funditus diruta, intercidiisse S. Secundiani monumenta, quæ postea sint aliunde suppleta; quam ut Perusiæ perierint Acta S. Florentii;

Atlatia n.
1651 Duacum
Reliquis S.
Florentii,

F

Acta illustrantur
a Michael
Seneschallo

et quadam-
tus defendun-
tur ut genu-
na:

A rentii; quæ civitas jam inde a Cæsaris Augusti temporibus, non tantum stetit, sed etiam floruit, ad hunc diem. Deinde, cum Decius eo anno, quo sanctos hosce Martyres necavit, nec omnino extremo, dicendus sit interiisse; ægerrime in exeuntem Julium mensem, quo (si Actis credimus) Secundianum jussit ad Promotum duci, differetur postremus Decii ex urbe discessus et profectio in Mæsiam, ubi sæpius confligit cum hoste, quem et aliquando velut obsedit. At si incunte Junio, post datinatum Florentium, expeditionem suscepisse dicatur Decius, satis commode potuerint perfici omnia quæ ab historicis narrantur. *Verum non sunt hæc talia, ut magni momentum conferre possint ad huic vel illi prius tribuenda Acta, pluribus post utriusque passionem secudis scripta; et quæ sub nomine S. Secundiani inveniuntur Acta, multo antiquiora sunt, quam quæ sub S. Florentii nomine.*

describitur
ejus ecclesia
Perusii,

B 3 Ipsius libelli Caput 12, relata corporis translatione Perusiam, sic concludit Seneschallus. Est templum illud (quod a S. Florentio nominatum, in prævio Commentario diximus) ex antiquissimis quæ Perusiæ videntur; adeo ut negent primordiorum ejus ullam extare memoriam, in veteribus urbis monumentis. Hoc nunc in confesso est, jam inde a principio jus parochiæ habuisse, ac, post varias rerum vicissitudines, Eugenii IV Pontificis Maximi auctoritate RR. PP. Servii B. Mariæ cessisse. In eo prostat S. Florentii effigies, juvenili specie, orantis habitu, posito genu altero, junctis manibus, oculis in cælum sublatis; gladio lateri, non tam appenso, quam adjacente: quod postremum (ut audio) quidam Perusii sic interpretantur, quasi ensis insigne sit muneris, obiti in aula Cæsaris, cui Florentium a consiliis fuisse volunt. Sed præterquam quod id procul sit a vero (ut ut moribus nostris eo gestamine se distinguant ab aliis Principum administri, etiam Togati) tamen florente Imperio, ac nominatim Decii ætate, usurpatum, hand scio an facile probari possit. Potius crediderim, eo significatum: fuisse gladio nuputatum caput fortissimo Christi militi. Juvenilis vultus refundi potest in morem illorum temporum barbae ad cutem abradendas; quo fit ut in antiquis statuis ac nummis, etiam virilis ætas, blandum quemdam adolescentiæ vigorem spiret.

et tutela contra pestilentiam,

C 4 Pergit denique Seneschallus demonstrare cap. 13, quod S. Florentius pestilentiae depulsor, et contra eam Tutelariorum est habitus, isdem, quibus in Commentario prævio sumus uti, argumentis, anni MCCCXLVIII et MCCC; additque vexillum elegans anno MCCCCLXXVI aræ S. Florentii appensum, in supplicationibus contra grassantem pestilentiam futuro tempore instituendis, circumferendum. Et recentissime, inquit anno MDCXXIX, cum Tuscia universa saevissimæ huius contagione devastaretur, Perusini, publico civitatis Conclio habito, rursum S. Florentium inter singulares suos Praesides ac Patronos adlegere ad diem XXIX Januarii. Clientes autem suos ita texit Martyr, ut ne minima pestilentiae aura, inter tot vicinarum urbium funera, fuerint afflati. *Libellum denique claudunt instrumenta publica, fidem facientia Translationi, Perusia Duacum factæ, initium sumendo ab eo, quod in suo S. Florentii Conventu signaverunt RR. PP. Servi B. V. Mariæ, Provinciæ Mantuæ.*

Publicantur
actus

5 Nos infrascripti fidem facimus, et verbo veritatis attestamus, particulam ossium et reliquiarum S. Florentii, positam in capsula lignea, colorata colore rubeo et aliis coloribus... signata sigillo parochiali ecclesie S. Florentii per me F. Jo. Baptistam Petrocchium de Perusio, Ordinis Servorum dictæ ecclesie Parochum, de mandato R. P. Mag. Hippolyti Bazani de Ferraria, totius Religionis Servorum Prioris Generalis, sub data, Bononiæ die

xviii et xxii mensis Decembris MDCXLIX consignatam, in dicta capsula III. et Rev. D. Josepho Marizæ San-Felice, Perusii et Umbriæ Gubernatori Generali; vere, realiter, et cum effectu fuisse, et esse deductam, sublatam, et extractam (ex eademmet capsula, in qua asservantur Reliquiæ dicti S. Florentii, existente super altari Reliquiarum dictæ ecclesie: S. Florentii, civitatis Perusii, et ejusdem Ordinis Servorum. Et hoc dicimus et attestamus, quia vidimus, perspeximus, et præsentem fuimus. In quorum fidem, Ego idem Fr. Jo. Baptista qui supra, scripsi, subscripsi, et solito sigillo dictæ Parochiæ munivi, et medio juramento confirmavi, hac die quinta Februarii MDCL. Ego Fr. Carolus Bonacquistus de Perusio, Ordinis Servorum, quia vidi, perspexi et præsens fui, ideo subscripsi manu propria ad fidem.

extractionis
ex arca per
Patres Servi-
tas;

6 His acceptis idem San-Felicius, jam designatus Archiepiscopus Consentinus, dedit, ad R. P. Joannem Paulum Oliva, tunc Collegii Germanici Rectorem et Concionatorem Pontificium, postea Societatis universæ, P. Goswino Nickel defuncto, Præpositum Generalem, hujusmodi litteras. Adm. Rev. Pater ac plurimum observande. En sacras S. Florentii Reliquias, una cum suis Tabulis authenticis, quibus et mecum ipse Testimonium adjunxissem, nisi hæc a RR. PP. Servitis profectæ abonde sufficerent. Novit Paternitas vestra, qua ex causa hactenus mittere distulerim, quamque cupiam ex animo illi ad primos nutus obsequi. Die Lunæ postremo hac primum Roma reversus est ille e Patribus, qui penes se sacræ lipsanothecæ clavem asservabat; moxque me hic expertus est rigidum promissi exactorem. Sanctum donum non mitto ea elegantia exornatum, quæ rebus divinis debetur; eo quod, cum Patres Servitæ illud ad hunc modum sua pyxide concluserint, noluerim ego in aliam transferre, ne id authentico ipsorum Instrumento fraudi esset. Sed neque per temporis angustias mihi lucuit novum illi ornatum adjicere, prout optassem. Gratum habeat Paternitas vestra pretiosum munus hac theca contentum, et una sincerum affectum ejus qui illam singulari veneratione prosequitur. Perusiæ, die vi Februarii MDCL.

donationis
factæ P. Jo.
Paulo Oliva,

E

a Gubernator
Perusino;

7 Sequenti anno veniens (uti dixi) in Belgium R. P. Florentius de Montmorency, Insulis 1 Julii testatus est, se inclusum in dicta Capsula os notabile S. Florentii, Martyris Perusiæ, cum adjuncto testimonio authentico accepisse Romæ, de manu R. P. Joannis Pauli Oliva, et illud dedisse Collegio Societatis Jesu Duaci. His autem visis; Vicarii Generales Sedis Episcopalis Atrebatensis vacantis, fidem facimus, inquit, et attestamus, pro parte R. P. Huberti Wiltheim, Vice Provincialis Gallo-Belgiæ Societatis Jesu, et Rectoris Collegii Duacensis, Diocesis Atrebatensis, exhibitam nobis fuisse Capsulam ligneam, signatam sigillis quinque, eadem forma qua sigillum a latere instrumenti superscripti est expressum; quam capsulam, in præsentia R. P. Antonii le Febure ejusdem Societatis Presbyteri reseravimus; et in ea primum reperimus superscriptum Instrumentum, una cum Epistola III. et Rex. Domini Josephi Mariæ San-Felice, Perusii et Umbriæ Gubernatoris Generalis, scripta ad R. P. Jo. Paulum Oliva vi Februarii MDCL; qua declarabat, sese ad eum transmittere sacras Reliquias S. Florentii Martyris, extractas et sibi consignatas, ut in eodem instrumento. Deinde gossipio candido decenter coopertum invenimus Os præfatum ejusdem S. Florentii, a RR. PP. Fr. Jo. Baptista Petrocchio, et Fr. Carolo Bonacquistio Presbyteris, Religiosis Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis, capsulæ præfatæ inclusum. Quibus omnibus visis, et dili-

et approbationis
per
Vicarios
Atrebatenses.
F

genter

A genter consideratis, præfatum Os, tanquam veram particulam Reliquiarum S. Florentii Martyris, permisimus, et permittimus in Ecclesia Societatis Jesu Duacensi (cui R. P. Florentius de Montmorency, ejusdem Societatis in Belgio pro tempore Visitor, illud pia largitione donavit) publice Christi fidelium venerationi exponi. Datum Duaci Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, Mensis vero Octobris Die decima tertia.

CARD. FR. DE LAURETEN.
Archid. Atreb. Vic.

illa pretiosa
Hierotheca
condita anno
1625.

solenni pompa
deferuntur in
templum.

8 Quid porro Duaci actum sit, accipe ex Historia Collegii istius, pro more Societatis nostræ annue continuari solita; ubi post enumerata varia ornamenta, thesauro ecclesiæ anno MDCXXIII illata, sic legitur. Accessit deinde hierotheca caput pectusque referens S. Florentii Martyris Perusini, cui insertum est Os crurale ejusdem sancti, donum R. P. Florentii de Montmorency: qui cum Romæ Societatis nostræ Assistens degeret, Reliquias illas, ope Magnatum Italarum, a Patribus Servitis Perusinis impetravit: deinde ex amicorum liberalitate conflata pecunia, hierothecam, facile quadringentis aureis æstimatam fabricandam curavit. Prædie vero festi, quod in quintam Junii incidit, sacræ illæ reliquiæ e Schola Theologica Collegii Aquicinctini, prælucente longo ordine tædarum, quas ferebant partim selecti magno numero adolescentes, partim Sacerdotes nostri linteati cum stola, in templum nostrum per vicinas plateas, a primariis Patribus delatæ, et in altari ad hoc parato collocatæ. Hic eo die vespere decantatæ. Postridie magno apparatu Sacrum ab eodem R. P. Florentio de Montmorency celebratum; concio ad populum habita de laudibus invicti Martyris; ad ejus cultum passim exarserunt animi, ideoque potissimum, quod adversus pestiferam luem adesset novus Tutelaris, ejus ope constaret Perusinam civitatem non semel ab illa fuisse liberatam. Ergo ad totum octiduum producta sollemnitas, modo Magistratu, modo ipsa Universitate, modo aliis Or-

dinibus Sacrum solemne curantibus, et vota sua ferentibus.

9 Valuit autem plurimum ad cultum ejus proferendum vita ejusdem Martyris, et nobilis agon elegantis stylo latine, tum etiam vernacule typis vulgata: cœpitque Sanctus eo coli impensius, quod sub ætatem pestilens morbus paulatim gliscens, satis multos in civitate corripuit. Cum vero de more a Clero ac Religiosis Ordinibus publica per urbem et mœnia supplicatio esset instituta; et ad eam, rogante Magistratu, Sancti quoque Florentii reliquiæ a Sacerdotibus externis deportarentur, ita ut locum haberent inter Clerum: is honor hospiti novo exhibitus offendit pauculos quosdam, ac nominatim Patres Dominicanos; qui cum ventum esset ad templum D. Virginis, in quo quiescendum erat, negaverunt se ulterius, nisi mutato ordinae, perrecturos. Et vero reliquiæ S. Florentii eo die ibi manserunt, quasi Deo illis majorem cultum reservante. Etenim nonnulli cives, illi jam tum addicti, conspirarunt, ut nova Supplicatio instauraretur, quæ esset propriæ S. Florentii; ejus etiam ipsi ultro curam et sumptus susceperunt: et annuente atque comitante Magistratu, haud multis diebus interjectis, itum est per primarias plateas ad templum supra memoratum D. Virginis: factoque ibi primum Sacrificio, processum est solenni pompa ad universæ urbis ambitum per mœnia. Credi vix potest, quantus tunc fuerit populi concursus, quanta pietas: et invitabat plurimos veluti adeptus honor D. Florentio, hac ratione restituendus, ipso etiam cœlo sua serenitate adgratulante. Hoc asserunt qui sunt provectionis ætatis, nunquam magis piam, nec magis frequentem supplicationem Duaci visam esse. Neque vero defuerunt plurimi, qui postmodum, seu inter pericula pestis immunes, seu etiam ab ea correpti et subinde liberati, se id S. Florentii meritis debere faterentur. Restitutæ cuipiam piæ personæ sanitatis pendet ad ejus imaginem anathema, corona argentea; et multi præterea a variis accensi cerei tota æstate, fere quotidie arserunt.

D

AUCTORE D. P.

ac deinde in
supplicatione
contra pestem
instituta.

primo cum
aliis,
E

post seorsum,
successu
optimo.

DE SS. REVERIANO EPISCOPO, PAULO PRESBYTERO, ET X SOCIIS,

MARTYRIBUS AUGUSTODUNI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus in Breviariis et Fastis, tempusque Martyrii.

ANNO CCXXII.

Tempus mar-
tyrii.

Acta MS.

Memoria in
Fastis,

Augustodunum, antiquissima Æduorum urbs, in Gallia et hodierno Burgundiæ Ducatu, celebrat hoc die per suum territorium varios, in odium fidei Christianæ jussu Aureliani Imperatoris occisos; quando is apud Catalaunos Tetricum tyrannum devicit, atque in deditionem accepit, et iter per Æduos instituit, anno Æræ vulgaris CCLXXIV. Eo tempore Martyres hi, Roma in Gallias profecti, certamen gloriosum perfecisse referuntur in Actis, diu post inventionem corporum scriptis, quæ ex veteri codice MS. collecta nobis transmisit Petrus Franciscus Chiffletus. In eo Codice semper quidem legebatur Regianus, sed ejus loco restitutum erat recentiori manu Reverianus: quod nomen cum ipso et aliis antiquis Auctoribus detinemus: Gallice S. Kiran dicitur.

2 Porro Usuardus, in omnibus codicibus manu exaratis et typo cussis, ista habet ad hæc Kalendas Junii: Augustoduni SS. Reveriani Episcopi, et Pauli Pre-

sbyteri, cum aliis decem, qui sub Aureliano Principe martyrio coronati sunt. Usuardum describunt Bellinus (qui Reverentianum appellat) Grevenus, Monrolycus, Felicius, Molanus, Galesinus, alique, cum hodierno Martyrologio Romano. Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 13 ista scribit: Reverianus Episcopus, et Paulus Diaconus, cum aliis decem Martyribus, apud civitatem Augustodunum passi sunt. Qui omnes pro confessione nominis Christi, sub Aureliano Principe, coronam passionis a Domino perceperunt, Kalendis Junii, ut dicit Ado ex Hieronymi Martyrologio. Hæc ibi. Verum in genuinis Martyrologis Adonis et Hieronymi ista non reperiuntur; sed in aliquibus MSS. contextui Adonis additi illi sunt, et Episcopus Rivianus scribitur. Saussayus in Martyrologio Gallicano, primo loco eos celebrat his verbis: Augustoduni Æduorum natalis Sanctorum Martyrum, Reveriani Episcopi, Pauli Presbyteri, et aliorum decem, qui pro Christo

F

G II.

A Christo (quem unice et ardentem coluerunt) glorificando depugnantes, sub Aureliano Principe, superatis fortiter suppliciis, insigni martyrio coronati sunt. *Hæc Saussayus, qui non videtur Acta habuisse.*

et Breviario
Aduensi.

3 In Breviario, ad ritum diocesis Aduensis, auctoritate Jacobi Horvati Episcopi, sub annum mxxxiv exento, memoria S. Reveriani una cum S. Nicomede ad hæc Kalendar Junias recolitur, hæc præscripta Oratione : Deus qui nos beatorum Martyrum tuorum, Nicomedis et Reveriani, meritis et intercessione iustificas; concede propitius, ut qui eorum beneficia poscimus, dono tue gratiæ consequamur. *Hæc ibi. Dedicatio natalis S. Nicomedis Presbyteri et Martyris Romæ, indicatur ab Usuardo, Adone, et alijs. Verum ejus solennitas in Breviario, etiam Romano, celebratur xv Septembris. De supra relato accessu Aureliani in Gallias agunt Vopiscus cap. 32, Eutropius lib. 9 et alii. Est etiam S. Symphorianus martyrio coronatus Augustoduni sub eodem Aureliano; sed eo ibidem non præsentem, et quantum colligimus anno præcedente cclxxiii, atque xxii Augusti: ad quem diem ista exactius discutienda.*

B

ACTA

Ex veteri MS. a P. F. Chiffletio communicata.

Post fidem
Christi ubique
divulgari
cupiam,

Postquam Dominus et Salvator noster Jesus Christus, devicto mortis imperio, glorificata humanitatis substantia, ascendit in cælos; per totum orbem, cum sancta Ecclesia Catholica, per beatos Apostolos, ita Evangelium Christi comiscavit, ut etiam terminos universæ terre transcenderet. Tunc antiquissimus anguis, cernens fortitudinem suam evulsam, regnumque suum disruptum; invidiæ facibus inardescens, contra Christi milites, per truculentissimos Principes, sævissima excitavit certamina. Quantum vero diverso genere tormentorum diversisque adinventioibus contra eos nitetur, tantum per Spiritum sanctum corroborati, usque ad palmam victoriæ in agone certabant: ita ut omnis Ecclesia, velut ex geminis pulcherrimis, sanctorum Martyrum virtutibus adornata, in fide Catholica magis magisque floreret in mundo.

a

2 Igitur eodem tempore, cum impiissimus Aurelianus, ab Orientali a parte egressus, Ecclesias Dei vastando, in Galliarum usque venisset partes; B. Reverianus b Episcopus cum sociis suis, ordine scilicet Episcopali, pro fide Christi dimicare cupiens, ab urbe Roma egressus, pervenit ad locum, quo morabatur Aurelianus; intra Augustodunense territorium ingressus. Mox verbum Christi, ut solitus erat, omnibus annuntiare cepit. Audiens hoc Aurelianus Rex, ante præsentiam suam eum cum sociis suis præcepit adduci. Qui cum adducti essent, multa dona ac munera eis pollicitus est, ob hoc ut quoscunque putissent, transferrent ad idolorum culturam, maxime tamen quos ipsi docuerant. A facie Regis B. Reverianus cum Paulo egressus, gratiam Christi omnibus plus prædicare, ac sedulo ministerio accepto insistere coeperunt. Cernens frustrari voluntatem suam Aurelianus, et quod nec muneribus nec argumentis verborum eos avertere a fide Christi posset, vocans eos dixit: Antiquæ legis edicta observate, quæ jubent a nullo contemni sacrificia Deorum: quod si offerre nolueritis, diversis vos pœnis interim præcipiam: et non eripiet vos de manibus meis ullo modo auxilium vestri Christi.

stititur
Aureliano,

3 Reverianus Episcopus, timore nudus, fidei fervore vestitus, respondit: Dominus noster Jesus

Christus, filius Dei vivi, ipsi est, qui fecit cælum et terram, et omnia quæ in eis sunt: ipse solus Deus immortalis, quem confitentur Angeli et omnes virtutes cælestes. eripere non potest de pœnis tuis. Nos tamen sacrilega et vana idolorum cultura, deos ligneos lapideosque, quibus adorando similis effectus es, qui nec vocem habent, et sensu per omnia carent, non adorabimus: sed tota mente et voce confitebimur Christum, redemptorem humani generis, qui venturus est judicare vivos ac mortuos, et destruet aërias potestates, quarum tu vas et servus esse videris. Tunc impiissimus Aurelianus, verba illius ferre non valens, jussit eos a præsentia sua omnes amoveri, et a lictoribus flagellis torqueri, et diversis tormentis affligi, postmodum capita singulis amputari. Qui omnes, Christum Dominum clara voce confitentes, sponte colla lictoribus submittentes, decolati sunt: Primus Reverianus Episcopus, et inde Paulus Presbyter, cum suis sociis numero decem, cum gaudio regna cælestia intraverunt. Putabantur linguæ eorum Deum prædicare præcis jam capitibus.

et flagellatus
capite plectitur,
cum S.
Paulo et
alijs

c

4 Sancti igitur Martyres, cum ab iniquissimo Aureliano fuissent interfecti, seipsos ostendere multis virtutibus, per auxilium Christi Domini, coeperunt. Cum id Regi nuntiatum esset, præcepit militibus suis dicens: Viros stultos, quos propter Deorum culturam nostra sententiâ jussit puniri, projicite in vasta solitudine, ut eorum corpora a bestiis devorentur, et humane consuetudinis careant sepultura. Erat tunc matrona in eodem loco, nomine d Maxima, amore Christi accensa, quæ locum curavit inspicere, ubi sancti Martyres projecti fuissent. Ministris autem abscedentibus, venit ipsa cum servis suis, et omni cum honore corpora sanctorum Martyrum sepelivit, et ibi diutius absque notitia hominum latuerunt.

Corpora per
quam matronam
sepulta,
E

d

5 Sed omnipotens Deus noluit ut manerent incogniti, sed in consolatione fidelium pro illo certantium manifestare præcepit thesaurum occultum. Septem namque Monachi, de urbe Roma egressi, in eundem pervenerunt locum, quo corpora Sanctorum requiescebant, secum vero deferebant Reliquias sanctorum Apostolorum Petri et Pauli. Cum inibi ad hospitium declinassent, fatigati ex itinere, media nocte audierunt quasi sonitum Angelorum multorum, sublime Deum laudantium. Exurgentes vero, apparuit illis claritas magna, cum magno splendore. Illi autem stupefacti de tam immensa claritate, secum cogitare, quidnam agerent, coeperunt. Timore concussi nimio, fugere per eremum decreverunt. In media itaque via steterunt duo splendidissimi viri devoluti, ut nullatenus viam quam destinaverant in itinere arripere possent. Agnoscentes vero quod prædicta pignora Sanctorum exinde ferre non valerent, ea in eodem loco reliquerunt: et oratorium e ab Aboleno Presbytero desuper fuit edificatum.

et splendore
nocturno indicata,

F
oratorio honorantur;

e

6 Sed quia ad notitiam ipsius, S. Reveriani præsidia non pervenerunt, juxta ipsum oratorium pretiosa corpora latebant. Cumque inibi attentius excubarent, pietas Dei non sinebat diutius terra pretiosa corpora occultari: quia in claritate Altissimi splendidiore sole fulgebant. Aperta est vero terra per imperium Christi, et apparuerunt Sanctorum corpora pretiosa, absque ulla diminutione membrorum: quia non potuit bestia nec vermis quidquam ex illis contaminare, quos protectio Altissimi circumdabat. Tum vero desuper per misericordiam Dei ecclesia fuit edificata. Ab eo die quo pretiosum B. Reveriani apparuit Corpus, qui omnia creavit ex nihilo, liquorem olei in eodem loco ita jugiter perstillare fecit, ut nunquam aliunde ibidem ab hominibus fuisset oleum illatum. Quicumque vero ægro-

reperiuntur
integra,

oleum stillant,

tantum

A tantum fideliter exinde detulerint, statim pristinam recipiunt sanitatem.

miraculis
clarescunt.

7 Illud quoque non silebo, quod cunctorum oculis auribusque perpatuit. Post prædictam revelationem, cujus supra fecimus mentionem, omnibus diebus omnibusque temporibus, per intercessionem pretiosorum Martyrum, cæci illuminantur, paralytici gressum recipiunt, surdi auditum, multi eloquium, daemones de obsessis corporibus ejiciuntur. Tantas virtutes tantaque miracula explicare non valebo, quantum in eodem loco sedule Domino largiente conferuntur. Det mihi pius Dominus veniam, quia multa præterii qui vix pauca conscripsi. Passi sunt autem sancti Martyres die Kalendarum Juniarum f, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Nempe a parte Italiae; quæ, respectu Galliae, Orientalis censetur; et ubi Aurelianus, anno 272, urbem Romanam muris cinxerat; edictaque renovarat.

B b At cujus Sedis? Mirarer ego, si non fuerit ordinatus a S. Felice Papa I, pro ipsamet Aedunsi Ecclesia: hæc enim, jam inde a tempore S. Polycarpi,

per ejus discipulas Andochium ac Thyrsium, fidei lumine fuit illustrato; cujus interim Episcopi omnes nos latent, usque ad S. Amotorem, quem ordinatum anno 388 ostendit Henschenius, ad ejus Acta 1 Maji. Interim nulli hactenus in mentem venit S. Reverianum Augustodunensibus Episcopis annumerare.

c Utinam vetustiori ac certiori testimonio constet, id non figurate hic dici.

d Hujus Maximæ nulla alibi notitia; fortassis et nomen gratis inventum fuit, ut alias sæpe factum in martyriis, plura post secula primum scriptis

e Roma Augustodunum venientibus; ad ultimam totius itineris leucam, occurrit vicius S. Petri dictus; fortassis occasione hujus oratorii, ubi olim silula esse potuit, quæ hic pro vasta solitudine accipitur; Abolens vero iste oratorii conditor, quando vixerit, optarem inveniri posse: sic enim de horum Actorum ætate posset aliqua fieri conjectura. Eam interim non valde magnam ausim concipere; discere autem velim, an vel in jam dicta S. Petri suburbana parochia, vel alibi adhuc supersit corpus aut memoria aliqua S. Reveriani et Sociorum.

f MS. Florarium: Sub Valeriano Principe coronati sunt anno salutis 266, persecutionis vero anno 8: quæ nec inter se, neque cum Actis cohærent.

DE SANCTO OCTAVIO, MARTYRE THESSALONICÆ IN MACEDONIA.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

G. II.

I nter illustriora instrumenta, de cultu et veneratione Sanctorum, est vetustissimum Martyrologium, dictum S. Hieronymi. Hujus quatuor hactenus adepti sumus apographa, quorum antiquissimum monasterii Epternacensis in agro Luxemburgi, ab initio impressionis Actorum Januarii habuimus, ejusque initium laminis æreis edidimus ante totum secundum Actorum mensis Aprilis, ut vel ex forma ac vetustate characteris ejus dignitas posset agnosci. Accessit dein secundum apographum, in monasterio Corbeix Gallicanæ repertum, et a Luca Dacherio tom. 4 Spicilegii insertum, excusumque Parisiis anno MDCLXI. Postea Franciscus Maria Florentinus aliud ecgraphum apud Lucenses suos reperit, cui nos Epternacense descriptum concessimus, et ipse tria ista apographa vulgavit Lucæ anno MDCLXVIII, atque sub finem adiecit observationes ex quarto apographo D. Henrici Julii Baronis de Blun, Cæsarei nunc Pragæ Consilarii, quod nostro instinctu eidem submissum fuit. Ex isto tam vetusto atque ex tot ecgraphis integrato Martyrologio, pergemus hoc mense Sanctos proferre, atque pro viribus illustrare. Est autem hoc ubique initium:

2 Kalendas Junii. In Thessalonica Octavi. Martyrologiam Rubani, In Thessalonica natale Octavi. Notherus, In Thessalonica nativitas S. Octavii. Similia habentur, in pervetustis MSS. Richenoviensi in Suevia, Rhinoviensi in Helvetia, Augustano S. Udal-

rici, Trevirensi S. Maximini, Parisiensi Labbei, Corbeiensis, Aquisgranensi, et aliis, uti etiam in Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato, et apud Grevenum in Auctario Usuardi, Martyres esse, et hunc et alios ferè omnes, in istis Martyrologiis relatos, satis certo cognovimus, ex eorundem constanti usu, licet illud non addatur. Notissima est etiam urbs Macedoniæ Thessalonica, de qua et infra latius agemus.

nomen in
Fastis La-
tinis;

3 Octavium interea nullum Fasti Græcorum noverunt: quod sane non magnopere miramur: constat enim nobis ex epistola Nicolai Papæ I, Thessalonicensem Archiepiscopum Vicem Romani Pontificis gessisse per iramque Epyrum, Illyricum, Macedoniam, Thessaliam, Achaiam, Daciam utramque, Mysiam, Dardaniam, et Prævalim; unde etiam Justinianus Imperator Novellæ 13 indicat, se a Vigilio Papa obtinuisse Justinianæ primæ, patriæ suæ, ut ejus pro tempore Antistes, Archiepiscopus fiat, et in subjectis sibi Provinciis locum obtineat Sedis Apostolicæ Romanæ. Quod si totus ille Vicariatus, a Romano Patriarchatu ad Constantinopolitanum abstractus deinde fuit (sic enim loquitur antiquus hujus Patriarchatus Diatypus apud Lennæovium) id tamen primum factum est, sub iconomachis Imperatoribus seculo VIII; ex eo autem tempore major cura fuit Græcis easdem provincias sibi conservandi, quam earum Sanctos suis fastis adscribendi, quos paucissimos duntaxat ibi invenies.

D. P.
cur non et
in Græcis?

R

Notitia ex
Martius S.
Hieronymi,

DE SS. ZOSIMO ET TECLA VIRGINE, MARTYRIBUS ANTIOCHIÆ.

G. II.

Ex antiquis Martyrologiis.

Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, Epternacense et Corbeiense Parisiis excusum, hos Sanctos ita referunt : In Antiochia Zosimi et Teclæ Virginis. Eudem, sed omisso titulo Virginis, leguntur in apographis ejusdem Martyrologii, Lucensi et Blumiano; item in MS. Richenoviensi et alio Reginæ Sueciæ per Holstenium laudato atque vulgato, uti etiam apud Notherum. Ast Tecla etiam Virgo appellatur in MSS. Casinensi, Altempsiano, Trevirensi quodam S. Maximini, et alia Corbeiens. Rabanus priorem solum nominat his verbis : Et in Antiochia Zosimi. Quæ etiam leguntur in Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato, et in MS. Kalendario ante opera S. Isidori posito. Denique, palæstra

Antiochia omissa, refertur Zosimus in MSS. Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, et apud Grevenum in Auctario Usuardi. Zozonus vera appellatur in MS. Aquisgranensi. Hactenus de iis plura non reperimus.

2 Cum autem Antiochia simpliciter nominatur; quumquam ejus nominis plures in variis Provinciis sint urbes, intelligitur plerumque Antiochia Syriæ, prima S. Petri Apostoli Sedes, ideoque inter Patriarchales etiam prima post Romanam; cui propria Synacaria si alicunde eruerentur, de istis Sanctis, aliisque plurimis nunc ignotis, haud pauciora verosimiliter docerent; quam nunc discamus ex Synacariis Constantinopolitanis, una cum Religione diutius asservatis.

Quæ hæc Antiochia?

E

DE SANCTO CRISPINO MARTYRE IN AFRICA.

G. II.

Ex antiquis Martyrologiis.

Tertio loco : memoratur hic Martyr in quatuor Martyrologii Hieronymiani vetustus apographis : In Africa Crispini. Quæ eadem leguntur in pervetustis MSS. Richenoviensi, Romano, duplici Cardinalis Barberini, Trevirensi S. Maximini, et alio Reginæ Sueciæ præcitata, in quo ita legitur : In Africa natalis S. Crispini. Ast omissa

palæstra memoratur S. Crispinus in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei, et Pragensi : at Crispinus in MS. Aquisgranensi, et Crispus apud Grevenum in Auctario Usuardi. Atque hæc in codicibus reperta sufficiunt, ut illius Martyris a nobis recolatur memoria inter Sanctos alios hujus diei, donec aliunde affulgeat aliquid amplioris lucis.

DE SANCTIS JUVENTIO, CYRIACO EXUPERANTIO ET HERACLIA

C
G. II.

MARTYRIBUS ROMÆ.

Ex Martyrologiis.

F

Martyrologium Romanum hunc mensem ad has Kalendas Maji ita auspiciatur : Romæ S. Juventii Martyris. Annotat Baronius : De eo vetera manuscripta, ex quibus Molanus hac die, scilicet in ea editione, qua iste solum usus est anni 1568. Ast in duabus aliis post secutis, quasi animadverso primæ editionis errore, legitur. Romæ S. Viventii Martyris, et ita habent etiam Martyrologium Colonæ et Lubecæ anno 1490 excusum, atque Grevenus in augmento Usuardi, et nonnulla MSS. ejusdem Usuardi exemplaria, ad usum Belgicarum Ecclesiarum aucta ; in quorum etiam pluribus et in MS. Flarario legitur, Romæ S. Vincentii Martyris. Martyrologium Beilut, secundum morem Romanæ curiæ Parisiis anno MDXXI auctius editum, et Galesinus cum dicto Martyrologio Romano consentiunt, et habent Romæ S. Juventii Martyris. Idque malumus retinere, quia antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa, quarta loca de illa et tribus sociis agunt, et fere ista habent : Romæ Joventi, Cyriaci, Exuperanti, Heracliae. In aliquibus legitur etiam, Juvenci, Cyrici et Eraclie.

2 Ex his nomina Juvenci et Cyriaci sunt in Martyrologiis Trevirensi S. Maximini, et duplici Romano Cardinalis Barberini. In MS. Pragensi legitur Viventii et Cyriaci. In Corbeiensis Joventiæ, Cyriaci. In MS. Reginæ Sueciæ, Romæ Cyriaci cum aliis tribus, quos retulimus. MS. Ughellianum Romæ Viventii, et Strozziannum Florentiæ Viventii. MSS. Atrebatense et Tornacense, Romæ natalis S. Exuperantii ; pro quo in MS. Coloniensi S. Mariæ ad gradus scribitur, Operantii, et additur Joventi : pro quo etiam Juventii legitur in MS. Augustano; Joventi in Parisiensi Labbei. Servamus ergo primo loco S. Juventium Martyrem cum Martyrologio Romano, ex consensu plurimorum; eique adjungimus Cyriacum, Exuperantium, Heracliam ab aliis additos. In apographo Corbeiensis S. Hieronymi interponebatur nomen Nicomedis Martyris : sed, uti inter Prætermisos et in alios dies rejectos diximus, est solum hoc die dedicatio ejus Ecclesiæ, festum vero ipsius recolitur solenni veneratione ad diem xv Septembris.

et 3 Sociorum,

in antiquioribus MSS.

3 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ celebrat S. Juventium,

Nomina in Martiis.

Nomen S. Juventii;

potius quam Viventii,

A S. Juventium, martyrio affectum Romæ, qua tamen persecutione, et quo martyrii genere passus sit se reperire non potuisse ait : quod et nos passim de antiquis Martyribus fatemur ; quoniam in præcitato Martyrologio, S. Hieronymi solum nomina et palæstra Martyrii soleant indicari ; et ex illo passim alii suos Pastos transcripserunt. Interim Maurolycus, de Viven-
tione (haud dubie Juventium intelligens, littera prima transposita) ita scribit : Romæ S. Viven-
tini, ex Gallia Presbyteri, qui Theodosii et Valentini temporibus claruit. Hoc ille unde habuerit difficile est divinare ; et in talibus sæpe deprehendo per gratulam fictionem fallere, difficilius fuerit habere fidem. Maurolycum more suo descripsit Felicius.

4 Mirabile est autem quomodo Ferrarius, dum in Gallia S. Virianum Presbyterum et Martyrem celebrasset, in Notis potuerit citare Maurolycum, qui illum sub Valentiniano et Theodosio Imperatoribus claruisse, Romæque martyrio coronatum scribit. Sed hoc nobis documento sit, quam perperam legantur sæpe et describantur Auctores. Videtur uterque Valentinianum Imperatorem voluisse indicare : Ferrarium autem secutus fuit Saussayus in Martyrologio Gallicano, cum S. Claudio Episcopo Viennensi adjunxit Helladium Episcopum, et S. Virianum Martyrem, in pietatis agone coronatum. Bellinus et Molanus, omitta palæstra, solum meminerunt S. Viriani Martyris ; cui Grevenus in Auctario Usuardi, et Canisius in Martyrologio Germanico, addunt socium his verbis : Justus et Viriani Martyrum. An ergo sicut ex Juventio factus est Viven-
tius aut Vincentius, ita etiam Virianus ? Nolumus id definire : sed neque ejus nomine augere numerum Sanctorum hujus diei, ob defectum antiquorum Catalogorum : satisque habemus rem indicasse, et nomina inter Prætermis-
sos retulisse, si forte aliquis majus lumen possit affundere, ut ex hisce tenebris etiam lector eruatur. Justinus quidem et Verianus nominantur in Actis Aronensibus SS. Gratianini et Felini, velut cum ipsis hoc die passi Perusii ; sed eos nihil huc spectare arbitramur.

5 In sacello, quod est a dextro latere nobilissimi amplissimique Templi nostræ domus Professæ Neapolitanæ, sub auspiciis et nomine Beatissimæ Virginis Domine nostræ, inter ceteras Sanctorum Sanetarumque Reliquias, quarum sacer ibi thesaurus reconditur, multa extant fragmenta præcipua Corporis S. Juventii Martyris ; asservanturque in basi pectoralis statuæ inauratæ ejusdem Sancti, vultu juvenili depicti. Hic sacrorum lipsanorum thesaurus, ex Martyrum cœmeteriis Romæ Apostolica auctoritate extractus, et ab Illustriss. ac Rev. D. Cardinali Sfortia Neapolim delatus, ac Domine Portiæ Cigalæ Ducissæ de Cardinate, et Principissæ Satriani, donatus est ; uti ex litteris authenticis, manu

publicorum Notariorum super eo confectis, constat. Ab hoc rursus Patri Antonio Cigalæ Societatis Jesu concessus ac traditus, diu servatus fuit in capsulis ligneis, sub altari maximo ejusdem Templi ; unde postmodum ad supradictum sacellum translatus, et capsulis inauratis, et semistatuis item inauratis, Martyrum vultus representantibus reconditus, in lateralibus sacelli parietibus piæ fidelium venerationi exhibetur. Ita nobis inde scriptum fuit anno mdcxcæ R. P. Josepho de Lucis, monente, de ipso S. Juventio Officium sub ritu Duplici recitari a nostris, quasi nihil dubitantibus ejus illas esse qui in Romano Martyrologio memoratur. Credebantur quidem hujusmodi festa cessatura, per Decretum die XIX Octobris mdcxcæ publicatum : sed experientia docuit usum semel pie inductum, non absque incommodo abrogari posse ; suspensaque quodammodo Decreti executio, omnia in eodem quo reperit statu reliquit. Ipsum tamen hic reponere juvat, ad memoriam posteritatis. Cum sacrorum Rituum Congregationi innotuerit, quam plures abusus irrepsisse circa recitationem Officii, sub prætextu Decreti ab eadem Congregatione evulgati de anno mdcxxx, et in Breviario Romano impressi, in quo permittitur posse in ecclesia recitari Officia, et Missas celebrari, de Sanctis, quorum Corpora vel insignes Reliquiæ in illis asservantur ; Eminen-
tissimi Patres, eidem Congregationi præpositi, iisdem abusus evellendis præcipue intenti, inhærendo Decretis alias in similibus editis, declararunt, prædicta Officia Sanctorum, ratione Corporis seu insignis Reliquiæ recitanda, intelligi debere de Sanctis dumtaxat in Martyrologio Romano descriptis, et dummodo constet de identitate Corporis seu insignis Reliquiæ ejusdemmet Sancti, qui reperitur in Romano Martyrologio descriptus. De ceteris autem Sanctis, in prædicto Martyrologio non descriptis, aut quibus a sancta Sede non fuerit specialiter concessum, (Exceptis tamen excipiendis, juxta Decretum Urbani VIII, nihil mutari volentis circa eos pro quibus immemorabilis temporis præscriptio militat) Officia et Missas recitari vetuerunt, non obstante quod ipsorum Corpora vel insignes Reliquiæ in ecclesiis asserventur : quibus tamen, ab Ordinariis locorum approbatis, debitam fidelium venerationem, prout hactenus servatum, sed absque Officio et Missa, sub poenis de non satisfaciendo præcepto recitando Officium aliusque in Constitutione B. Pii V contentis. Optarem ego neminem inveniri posthac tem simplicem, ut solum nomen sufficere credat ad probandam identitatem in Decreto requisitam : alias novissimus error fieret peior priori, cum sola ex Martyrologio petita nomina imponantur Reliquiis Roma offerendis ; cum centeni fuisse potuerint Synonymi Martyres Romæ passi.

D
AUCTORE D. P.
au Neapoli?

Effectu cur
caruerit
Decretum,

de Officio pro
talibus non
recitando.

F

DE S. JUVENTIO MARTYRE,

ROMA IN GALLIAS TRANSLATO.

Ex Monumentis Monasterii Casæ-Dei Diœcesis Ebroicensis.

D no sunt hujus nominis monasteria in Gallia Ordinis Benedictini (ut tertium Præmonstratensium taceam) virorum unum, apud Arvernenses, a primo suo Abbate ac Fundatore S. Roberto, cujus Vitam XXIV Aprilis illustravimus, celebratam haud parvam consecutum ; alterum nobilium Virginum, inter Parisios et Rotomagum, ad neutrum tamen harum civitatum, sed ad Ebroicensem utrique pertinentem diœcesim. Hoc monasterium suum,

si non fundationem, disciplinam certe peculiarem accepit ab Archimonasterio Fontis-Ebraldi, fundato per alterum B. Robertum, cognominatum de Abrissello, cujus similiter Vitam dedimus XXV Februarii. Huic, et Sanctimonialium numero, et peculiarium Congregationi isti Institutionum observantia florentissima, annis abhinc non multis, Christi scilicet MDCLXVII, nobile accessit Roma patrocini-
um, cum corpore S. Juventii, quem hoc die quotannis calendæ suaserunt Superiores,

donatum
corpus:

Casæ-Dei
Virginum no-
bilitum ceno-
bio

D. P.

A res, comiauni illo plurium errore abducti, quo advectorum Roma Martyrum nomina, sive simul inventa cura corporibus, sive arbitrato Vicarii Pontificii delecta, requirunt plerique in Romano Martyrologio; et reperiunt istic diem assumunt, quosi proprium ei quem acceperunt Sancto. Equidem ejusmodi usum probare non possum, utpote fontem plurimae confusionis circa sacras Reliquias synonymorum Sanctorum. Sed id facilius redargui potest, quam corrigi; interim, sub ejusmodi protestatione, servandum est usui, quem penes arbitrium est, et jus, et norma, non solum loquendi, sed etiam Sanctos calendi.

2 Processus verbalis, ut vocant, seu instrumentum Translationis praefata, placet ex Gallico Latine facere; quia coferre continentur omnia, quae nobis de praenominato Sancto dicenda supersunt: sic autem habet: Henricus de Maupas du Tour, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Ebroicensis, Consiliarius Status ordinarius Regis Domini nostri, omnibus praesentes litteras visuris, salutem et benedictionem in Domino. Notum facimus, quod hac die Martis x Maji MDCLXVII, venit in Abbatiam Casae Dei, deductam et dependentem a Regali Abbatia Fontis-Ebraldi, Ordinis S. Benedicti; ubi dilecta nobis filia ac soror in Domino, Mater de Bernieres de Percy, antehac Priorissa ipsius Domus, coram D. Priorissa ac Religiosis ejus, exhibuit nobis attestationem quamdam P. Eusebii de Neufchastel, Presbyteri Religiosi tertii Ordinis S. Francisci ac Procuratoris generalis, tunc ad Curiam Romanam pro negotiis Ordinis constituti, datam in Conventu Dominae nostrae Miraculorum de Urbe, die xxiv Novembris MDCLXV; qua continebatur, quomodo D. Octavianus Carafa, Archiepiscopus Patracensis, et Vices-gerens Eminentiss. Cardinalis Ginetti, Vicarii Generalis S. D. N. Alexandri Papæ VII, ipsi donaverit corpora SS. Parthenii et Juventii Martyrum, inclusa duobus capsis ligneis, quæ declarat donavisse se P. Provinciali dicti Ordinis in Cœnomannia: itemque attestationem praenominati P. Martialis, debite signatam et sigillatam, cum subscripto, Datum Parisiis in conventu Nazareth, festo Visitationis B. Mariæ II Julii MDCLXVI; qua mediante donat præfatæ Dominae de Berniers de Percy, tunc Priorissæ, unam præfatam capsam, qua contineri dicebatur corpus S. Juventii Martyris; supplicabat autem prædicta Domina, ut procedere dignaremur ad reservationem ipsius capsæ, eum in finem nobis oblatæ, atque ad verificationem Reliquiarum sacram prædicti sancti Martyris, quæ intus debebant contineri.

B ac soror in Domino, Mater de Bernieres de Percy, antehac Priorissa ipsius Domus, coram D. Priorissa ac Religiosis ejus, exhibuit nobis attestationem quamdam P. Eusebii de Neufchastel, Presbyteri Religiosi tertii Ordinis S. Francisci ac Procuratoris generalis, tunc ad Curiam Romanam pro negotiis Ordinis constituti, datam in Conventu Dominae nostrae Miraculorum de Urbe, die xxiv Novembris MDCLXV; qua continebatur, quomodo D. Octavianus Carafa, Archiepiscopus Patracensis, et Vices-gerens Eminentiss. Cardinalis Ginetti, Vicarii Generalis S. D. N. Alexandri Papæ VII, ipsi donaverit corpora SS. Parthenii et Juventii Martyrum, inclusa duobus capsis ligneis, quæ declarat donavisse se P. Provinciali dicti Ordinis in Cœnomannia: itemque attestationem praenominati P. Martialis, debite signatam et sigillatam, cum subscripto, Datum Parisiis in conventu Nazareth, festo Visitationis B. Mariæ II Julii MDCLXVI; qua mediante donat præfatæ Dominae de Berniers de Percy, tunc Priorissæ, unam præfatam capsam, qua contineri dicebatur corpus S. Juventii Martyris; supplicabat autem prædicta Domina, ut procedere dignaremur ad reservationem ipsius capsæ, eum in finem nobis oblatæ, atque ad verificationem Reliquiarum sacram prædicti sancti Martyris, quæ intus debebant contineri.

C 3 Nos autem, hujusmodi supplicatione moti, subblatis quibus ea capsula observabatur sigillis, primo omnium vidimus authenticam membraneam, signatam, E. Ar. Patracensis. Romæ vi Julii anno MDCLXV; ejus vigore praenominatus D. Archiepiscopus Patracensis, Vice-gerens S. D. N. Papæ, testatur, dedisse præd. Fratri Eusebio de Neufchastel, Procuratori Ordinis Pœnitentium in Curia Romana, corpus et ossa S. Juventii Martyris, alias de manulato suæ Sanctitatis a se extracti ex cœroeterio Calixti, cum nomine pariter reperto in lapide; quæ authentica ita signata sigillabatur sigillo, clauso intra capsulam anciam, simillimoque sigillis ipsi arculæ forinsecus appositis.

4 Sub hac certificatione sustulimus panniculum violacei serici, intra quod gossypium bene album erat, et huic involuta Reliquiæ præfati Sancti Martyris; atque sigillatam, caput integrum, a quo tamen sejuncta maxilla inferior, cum dentibus octo, seorsim adjacebat; et ex altera parte duo ossa brachiorum, duo ossa quæ peronina dicuntur, una vertebra integra, duo ossa femoris, duo ossa co-

xendicis dextræ et sinistræ, duæ tibiæ, una fibula cruralis, plures digiti tam manus quam pedum, plura alia ossicula et ossium particulæ, cum phiala repleta sanguine Martyris, etiamnum rubente, licet sicco: ex quibus Reliquiis, de consensu ipsius Dominae de Bernieres, os unum femoris datum fuit D. Abbatissæ Fontis-Ebraldi; et aliæ quædam particulæ similiter donatæ sunt personis, in protocollo hujus verbalis Processus, in nostra Secretaria asservata, nominatis.

5 Alias porro jam enumeratas Reliquias collocavimus intra lipsanothecam inauratam, paratam hunc in finem atque per nos benedictam; quam permisimus exponi venerationi fidelium; deque tota hac actione jussimus formari Processum verbalem, coram Mag. Joanne Bernard, Doctore Medico; Paschasio d'Osse, et Philippo Drugeon, Magistris Chirurgis juratis: qui nobiscum pariter signarunt et attestati præsentibus sunt; quæ etiam relectæ, datæ sunt in dicta Domo Casæ-Dei, diocesis nostræ, anno et die suprascriptis. Signatumque erat Henricus E. Ebroicensis, subtusque notatus Bonneville de mandato ipsius Domini Episcopi qui etiam consensit, ut ipsæ Sanctimonialis die x Maji Translationem Sancti quotannis celebrarent Officio Ecclesiastico.

6 Addunt eandem, quarum cura hæc nobis descripta et transmissa sunt, præfatos medicum et chirurgos, consideratis attentius ossibus, censuisse, quod Sanctus iste Martyr fuit sectus per medium serra lignea. Perrea an lignea, non credo ex inspectione segmentorum discerni potuisse; alterum tamen dici puto, quia sic legatur serratus S. Isaias Propheta. Sed hoc Judæorum fuerit; Romanos ligneis servos ad supplicia usurpasse nusquam legi. Præterea judicium istud chirurgicum ambiguum facit, modus serrandi antiquorum, explicatus a Casaubono in Suetonium lib. 4 cap. 27, dicentem, quod Caius Caesar multos honesti ordinis melius serra secuit: ubi, Medietatem accipe, inquit Casaubonus, longitudinis et staturæ, non latitudinis corporis: sic enim medios, ducto a capite principio, dissecabant: idque etiam ex Dione probatur; de rebellantibus sub Trojano in Africa Judæis asserente, quod multos medios a capite serrabant, *απὸ χορδαῆς διέπρωον*. Quod autem talis fuisse antiquorum serratio passim conciperetur, probare potest aureus codex Menologii seu Synaxarii, jussu Basilii Imperatoris Porphyrogenetæ scriptus, hodieque in Bibliotheca Vaticana servatus, unde effigiem Isaiæ Prophetae suis super eum commentariis præfixit noster Cornelius a Lapide pag. 46, ubi in recessu picturæ is repræsentatur, tale supplicium fletu genu suscipiens a capite.

7 Sed hoc aliis curandum relinquo, non improbatum interim, si pax istæ Virgines suo illi Patrono, pro signo martyrii, cum palma serram appinxerint; sicut S. Simon Apostolo solet fieri. Magis huc spectat, quod (ut illæ huc scribunt) Clemens Papa IX plenariam Indulgentiam, ad septennium valituram, anno MDCLXVII concessit, omnibus die i Junii ad festum celebrandum confluentibus: quodque Clemens Papa X, successor prioris, anno MDCLXXII, Confraternitatem, sub S. Juventii patrocinio institutam, approbavit, variisque Indulgentiis locupletavit, pro die i Junii et Dominica sequenti: quibus diebus infinitus ad Casam-Dei concursus est populi, plurimis miraculis fervorem suscitantibus, quantum verbo explicare nemo valeat. Eorum tamen miraculorum, quia approbatum publica auctoritate nullum est, nullum perscribitur: nec vero magni aestimanda corporalia beneficia sunt, collata cum spiritualibus, in conversione perquam admirabili plurimorum, a recta salutis via pridem exerrantium. Ita epistola,

approbat
Episcopus
Ebroicensis
1667.

Serra disse-
ctum Marty-
rem judica-
runt Chirur-
gi:

id quomodo
credi possit
stante capitis
integritate?

Additæ Indul-
gentiæ,

et Confrat-
ternitas:

post Vicarii
Pontificii lit-
teras authen-
ticas anni
1665,

et alias dona-
toris an. 1666

rite inspectas,

Reliquias
etiam sigil-
latim reco-
gnitas;

A *ex eo loco ad me data anno MDCLXXVIII die x Julii. B* *Biennio autem post significatum per aliam epistolam fuit, quod sacro Corpori ex piorum eleemosynis ac monasterii impensis curatum sit altare ex ligno, eleganter sculpto et inaurato. Quibus non contentus, cum mihi multi petiissem quidquid publicis scriptis consignatum habebatur utile, excerpsit Jaquelina de Sabrevois, ejusdem loci Religiosa, ex plurimis medio juramento legitime depositis, præcipuas aliquot Gratias, nec enim adhuc placet vocare Miracula, ad invocationem ipsius Sancti, ut pie creditur, divinitus impetratas; omissis ceteris, vitulæ prolixitatis causa, ad illustrandum nomen ignoti alius Martyris.*

secuta miracula.

Simul erutum corpus S. Parthenii;

8 *Unam vero nunc etiam possem explicare, quid factum sit corpore S. Parthenii, pariter extracto cum corpore S. Juventii, et a præfato P. Procuratore, transcripto in jus potestatemque P. Martialis, prænominati. Putavit ille, S. Parthenium esse, cujus memoria consignatur in Romano Martyrologio ad diem xix. Maji, quia cum socio Calocero: qui ambo Eunuchi uxoris Decii, ab eodem martyrio affecti creduntur, et in eadem cimiterii Calixti crypta sepulti, in qua postea conditus fuit S. Sixtus. Faceret hoc sane conjecturam P. Martialis de suo Parthenio acceptabiliorem alicui; nisi tam illustrium Martyrum corpora, æque ac corpus S. Sixti, constaret a tempore quam longissimo in lucem protracta, et collocata fuisse et diu honorata in aliqua Romanarum basilicarum, quarum nonnullæ ipsorum adhuc Reliquias habere gloriuntur. Potiorem tamen eorumdem partem ad se delatam crediderunt Monachi Mauri-montis in diocesi Catalaunensi, fundati sub ipsorum patrocinio a quodam Nanceio Comite, fortassis ante tempora Caroli Magni. Sed et San-Remigiani Remis Cœnobitar, simili possessione gloriuntur. Hac autem alterutros velle dejicere, argumento tam incerto, quam est inventio tam reverens Martyrum fortassis anonymorum, aut solo eo nomine cognitorum, quod pluribus eodem in cimiterio sepultis potest fuisse commune, plus quam temerarium foret.*

temere creditur ejus esse, qui colitur 10 Maji.

GRATIÆ CURATIONUM,

Intercessioni S. Juventii pie attributarum.

Ex MSS. Gallicis Casæ-Dei.

C *In nomine Domini, die vii Julii, anni MDCLXXVII, adstitit coram nobis, Fr. Michaela Barbot, Presbytero religioso et Confessario Casæ-Dei, nec non Curato parochiali ejusdem loci, Thibaldus Vantier, ex burgo Novæ-lyræ; qui nobis visus est vir piensissimus, ac actibus devotionis prorsus singularis, quos eum exercere conspeximus in nostra conventuali ecclesia, in qua corpus S. Juventii Martyris requiescit; quique publice habetur homo probus ac fide dignus. Ille, post susceptam in eadem nostra ecclesia sanctissimam Communionem, asservit nobis, coram venerabili et tactis reverenter sanctis Evangeliiis, quod annis abhinc duobus genibus paralyti dissolutis, in eum fuerit statum redactus, ut nec unum quidem passum promovere posset, nisi duobus utrimque fulcientibus illum: insuper adeo inhabiles sibi manus fuisse, ut nihil iis operari valeleret. Et ille quidem ad hujusmodi infirmitatum levamentum plures medicos a se consultos ait, ac nominatim Dominum l'Orieux ex oppido Aquilæ, Dominum de Vaux, Dominum du Val, et Dominum Vattier medicum Regium: qui cum varia ei præscripsissent applicuissentque remedia, nihil solatii attulerunt. Tandem eum incessit devotio faciendæ ad S. Juventii honorem Novenæ: quem in finem, hoc veniens xxix Junii, prout dictum est, paralyticus: cœpit, quinto ipsius Novenæ die, per se am-*

Sanantur vir paralyticus,

bulare sine cujusquam adjutorio, et ad quemcumque res peteret usum movere manus. In quorum fidem chirographum suum huic scripturæ apposuit, coram Rev. Matre Priorissa pluribusque Religiosis, ad crates majores eum in finem collectis, aliisque personis dicti miraculi testibus, anno et die prædictis † Tibault Vantier.

Subsignantibus hic et infra F. M. Barlot, et Jacobo Gautier, Secretario (ut reor) Confraternitatis S. Juventii.

2 Die atque anno prædictis, comparuit, coram nobis qui supra, Catharina le Febvre, uxor Petri Gravelle, ex parochia Novæ-lyræ, quam scimus probris moribus ornatam publica cum approbatione vivere ac fidem mereri, exhibens nobis Magdalenam Gravelle, filiolam suam duodecem; susceptoque sanctissimo Eucharistiæ sacramento, et tactis sacrosanctis Evangeliiis, coram Venerabili, in ipsa Casæ-Dei ecclesia, dixit, quod præfata Magdalena filia sua, jam inde a festo Nativitatis proxime præterito, fluxu quodam humorum supra utramque coxendicem descendentium sic afflicta fuerit, ut nec unum quidem passum posset sine adjutorio promovere. Se quidem ad eam sublevandam plures medicos et chirurgos advocasse; inter quos fuerint. E *Medicinæ professor de Fretigny, et quidam dictus Mag. de la Fontaine; chirurgus juratus in largo Novæ-lyræ; a quibus præscripta remedia varia frustra applicuerit infirmæ. Recurrisse ergo se ad divinum auxilium, S. Juventio Martyre intercedente implorandum, institutione votivæ Novenæ; ejus causa ad hanc ecclesiam venerit cum filia sua prænominata: quarto autem die dixisse sibi infirmam, quod sentiret rheuma illud molestum a coxendicibus deorsum labi, dum intra ecclesiam orabat; et coram omni populo, qui suæ istic devotioni instabat, ambulavit usque ad ostium ecclesiæ: atque exinde sic magis magisque roborata est in dies, ut eam viderimus ipsi libere ambulantem, nec nisi bacillo quem manu tenebat innixam. In quorum fidem prænominata Catharina le Febvre, scribere nescia, manus suæ signum † apposuit huic, coram Rev. Matre Priorissa Maria de Bretigneres, Genovefa de Bernieres, aliisque Religiosis, nec non prædictis testibus ac Secretario.*

et puella una,

3 Die atque anno prædictis, comparuit, coram nobis qui supra, Antonetta Bounard, uxor Guilielmi Gril, ex parochia Novæ-lyræ, mulier bonæ vitæ bonorumque morum (uti nobis constat) ac fide digna; quæ medio suo juramento tactisque Evangeliiis, ante Venerabile in dicta ecclesia, nobis obtulit filiam suam Carlottam, annos quindecim natam; quam asservit a mense Decembri præterito super unam coxendicem passam catarrhum, quo omnino impediatur gressum formare, nisi alienis manibus sustentaretur: adversus quem morbum complura remedia ei præbuerit Medicus de Fretigny. His autem nihil proficientibus, recurrisse se ad Dei potentiam, quam infinitam cogitabat, meritis S. Juventii implorandam. Cumque devotionem prorsus singularem erga Sanctum istum concepisset, decrevisse se in ejus honorem Novenam instituere, cum filia sua infirma (ut dictum est) intra ecclesiam hanc, ubi corpus ejus asservatur. Tertio autem die dixisse sibi prædictam filiam, quod subito senserit se vehementer alleviatam: unde mox etiam per se solam surgens ambulare cœperit, coram multo istic præsentem populo, scipione dumtaxat nixa, ac porro robustior indies evasit. In quorum fidem signum suum † hic apposuit Antonetta prædicta, coram iisdem utriusque sexus testibus, qui supra nominantur. Prædictis autem tribus Gratiis attestati sunt proximo die, primo Augusti, D. Philippus le Marchant,

atque altera: l'

A Marchant, Presbyter Sacellanus in Nova-lyra; et Nicolaus Loyson, ibidem Sacellanus in ecclesia S. Aëgidii : quemadmodum iisdem antea, scilicet xxv Julii, attestati erant Rector Parochiæ Novæ-lyranæ, dictus de Champigny; et Jacobus le Paon, ibidem Presbyter.

item mulier,
sive ac prio-
res gradi non
valens;

4 Die x Julii mdcxvii, comparuit, coram nobis qui supra, Joanna Maillard, ex S. Germano de Martigny diocesis Sagiensis, cum suo marito Antonio Bouvet, nota nobis ut proba ac fide digna mulier; receptisque Sacramentis et contactis Evangelii, coram Sanctissimo, dixit, se a mense Martio proxime elapso, descenditibus in tibias humeribus impeditam fuisse, atque omni gradiendi facultate privatam. Cumque ex præscepto medici de Fretigny varias experta esset medicinas, neque profecisset quidquam; agram se, ut erat, venisse in hanc ecclesiam, invocandi S. Juventii causa, Novenæque in ejus honorem exordiendæ. Tum vero domum rediisse se, atque proximo (qui Dominicus erat) die, potuisse nemine auxiliante pedibus suis adire ecclesiam parochiæ suæ, uno horæ quadrante distantem, ad Missam ibi audiendum: qua finita similiter domum per se reverterit: et hodie, qui dies ultimus Novenæ est, huc advenit, gratias actura Deo et S. Juventio, pro miraculo et favore sibi exhibito; in cujus memoriam baculum suum hic reliquit, et veritati testimonium dixit, coram prænominata Priorissa et Religiosis pluribus, et Ludovico Bourdin, Francisco de la Noe, Antonio Bouvet marito, et Roberto Maillard fratre suo, omnibus prædictæ parochiæ S. Germani de Martigny inquilinis, velut oculatis testibus miraculi: quod etiam manus suæ signo firmaverunt singuli, anno et die quibus supra. Similique fide attestatus fuit eidem Gratia, ut oculis suis conspectæ, Parochiæ istius Curatus, Joannes de Boucher; nec non is qui infirmam curavit medicus vel chirurgus, F. Focault.

puer cæcus per
triduum,

5 Die xii Julii mdcxvii, comparuit, coram nobis qui supra, notus a probitate et fide Nicolaus Maloïsel, hujus parochiæ Casæ Dei subditus: qui modo prædicto juratus asseruit, quod filiulus suus trimulus Thomas, factus fuerit cæcus die xxvi Junii præcedenti, defluente in ejus oculos humore toxico: quamohrem ad S. Juventium recursu habito, die Visitationis Elisabetham Virgini sacro, petierit supra se in persona filii recitari Evangelium sancti Martyris. Hoc autem facto domum regressus, reperit puerum uno jam oculo videntem. Cumque ab uxore, et pluribus qui istic opus faciebant mercenariis, quæsisset horam et modum, quo illuminatus puer eo oculo fuerat; intellexit, id eodem momento contigisse, quo Evangelium super se fecerat pronuntiari. Tertio autem die post, cœpit etiam altero oculo videre puer: adeo ut nunc ambulus, sine ullo vel minimo impedimento, utatur: in cujus rei fidem ipse chirographum suum hic apposuit.

mulier surda
per annos 30,

6 Die xv mensis atque anni jam notati, comparuit, coram nobis qui supra, hujus parochiæ incola, Thonnasia du Bois, notæ fidei ac probitatis mulier; quæ jurata ut supra, affirmavit, quod annis ab hinc triginta, supra auris sinistræ lunulam gesserit pustulam, quæ non solum auditum præcludebat, sed etiam acerrimos dolores ipsi pariens, omnem ea parte contactum vestrum horrere faciebat. Hæc cum ad nostram ecclesiam venisset in die Translationis S. Juventii Martyris, ceremoniæ illi interfutura, Smetique auxilium imploratura; speciali devotionis affectu moveri se sensit, eodemque impellente bis terve huc rediit, cœptas preces continuando. Exinde vero ita integre curatam se ait, ut nullo remanente incommodo quilibet expedite audiat; quod et nos

coram experti sumus, et ipsa coram Dominarum D Religiosarum Conventu nobis inspectantibus sub-signando firmavit.

7 Die xxiv Septembris anni mdcxvii, adstitit, coram nobis qui supra, Franciscæ Buglel, inquilina parochiæ du Bois Renauld, quam virtute ac fide præditam novimus; suoque juramento, ut alii, testata est, quod D. Jacobus Lignardiere maritus suus, post octo dierum ægritudinem, lapsus in syn-copem, sine loquela ac sensibus per octo integras horas jacuerit. Cum autem ipsa, admonente Tomasia du Bois, ex parochia S. Germani de Rugles, hic pariter præsentem et subsignantem, votum pro marito concepisset, per intercessionem S. Juventii obtinere ei cupiens a Deo, vel vitam jam desperatam, vel loquelam, saltem ad peragendam peccatorum confessionem; hactenus voti compos facta est. Recuperavit enim æger usum linguæ tantisper; et de peccatis rite confessus, denuo in syncopen relapsus est; nec ullum postea verbum protulit, sed intra unam circiter horam obiit: quemadmodum prænominatæ matronæ duæ, prior nominis, posterior Crucis sub-signatione affirmarunt, coram nobis et Reverendis Matribus Conventus, anno ac die prædictis: sequentis autem Octobris die iii, idem fecit ipse Curatus prænominatæ Parochiæ, Joannes du Bois dictus.

morienti lo-
quela reddi-
tur,

donec Confes-
sionem face-
rit:

sanantur
puer a morsu
canis rabidi,
E

8 In parochia Willariensi prope Viridem-silvam, vulgo le Verd-bois, bimulus puer, Philippus Souti nuncupatus, admorsus fuit a cane rabido; nihil tamen mali exinde passus, quia mater filiolum S. Juventio commendarat: sed cum hæc negligeret votum factum implere, contigit ut idem puerulus manum sibi adureret; quæ, mox ut votum iteravit mater, curata ei est. Verum, tardante illa etiam hac vice, et puero micas quasdam panis deglutiente, earum una transversim inhæsit gutturi; tantumque infirmatus ille est, ut jamjam moriturus putaretur. Tum vero tertium et serio Sanctum appellavit mater; votique compos facta, illud cum gratiarum actione personaliter, exolvit, mense Majo anni mdcxviii. Carolus Hue, annos septem natus, ex parochia de Chaumont prope Gacé, oculum unum sic amiserat, ut eo omnino videret nihil, quamvis supra pupillam nihil etiam videretur quod usum ejus impediret. Parenti autem ejus utroque Sanctum Martyrem invocante, post biduum apparuit sanus pueri oculus, quo is nunc sine molestia utitur.

adustione
manus,

et mica in-
tra guttur
hærente.

item alteri
extrinsecus
oculus,

9 Aëgidius le Royer, annos natus sexaginta sex, gangrænâ in una coxendicem patiebatur plane formatam; depositusque a medicis, etiam ipse spem vitæ longioris deposuerat, eo quod cor sibi deficere sentiret, consumptis omnino viribus. Votum nihilominus fecit S. Juventio: et ecce caro putrefacta cœpit continuo separari ab integra, ad stuporem medicorum; neque diu post integre convaleuit æger. Hoc autem factum est in parochia Magdalensæ Vernolii, mense Decembri anni mdcxviii. Joanna Chardet, ex parochia vulgo Chandey dicta, fluxionem aliquam patiens supra stomachum et brachia, sic ea gravabatur, ut non absque grandi molestia ambulare posset, ob respirandi difficultatem; brachius vero agere nihil. Ergo ad conventuale ecclesiæ Religiosarum Casæ-Dei adduci se fecit i Junii mdcxix, ipso die quo ibi celebrabatur festum S. Juventii; petiitque supra se Evangelium recitari. Hoc autem facto, statim sensit sibi longe melius esse, ac domum citra difficultatem rediit multum consolata: deinde per novem dies continuavit devotionem suam, post quos plenissima sanitate frui sese dixit.

F
gangrænâ
desperata,

molestum
rheumâ,

10 Dives quidam Alenzonii mercator, Dominus Bouvous dictus, Rotomago redibat mense Septembri anni

dolor arthri-
ticus momen-
to auferitur.

A anni MDCLXXIV : qui transiens per oppidum Aquilæ, in eodemque pernocians ad diversorium Equi-albi, tam atrocibus arthritidis cruciatibus torqueri cepit, ut nihil magis quam mortem optaret. Cumque nihilo melius sibi esse sentiret postridie, et tamen vellet equum conscendere ad iter suum proseguendum; quatuor hominibus opus fuit, qui de lecto sublatus sellæ imponerent, inter clamores et ejulatus tam horribiles, ut omnibus compassionem moveret. Interim suggestum ei ab aliquo circumstantium fuit, ut sese commendaret glorioso Martyri S. Juventio : quod mox tanta cum fiducia præstitit, ut in momento

omnis dolor resederit, ac malo liber Alenzonium D redierit : ubi exinde negotiis suis sine incommodo nullo vacavit ; et in gratiarum actionem huc misit stipem pro Missa, ante capsam Sancti dicenda. Testes hujus gratiæ sunt quotquot prædicto diversorio propinqui habitant, quemadmodum asseruit nobis civis Aquilanus perquam honestus, Guilielmus Anquelin de la Chapelle nuncupatus ; quia sua ipse manu miraculosam istam curationem descripsit. Atque hæc ex multis pauca sufficere credimus. Datum ex Monasterio Casæ-Dei viii Novembris anni MDCLXXX.

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

LUCIA VIRGINE, AUCIA REGE, ROGATO, GERMANO, SILVANO, BULLODO, CÆCILIA, TERTULO, LAUTA, VICTORIA, GAGO, FORTUNATO, MAXIMA, ROGATA, PAULINA, APPIA, CASTULA, COTEUSA, NOVELLA, AGAPA, CARRA, URURIA, BUBLASA, FORTUNATO, MARTINO, SATURNINO, BAJANO, ROGATIANO, HONORATO, DONATO, MARCIANO, SATURNINO, POTINO, PAULO, PETRUVIO, RUTILIA, FLAVIO, QUIETIA, JANUARIA, NOVELLA, JANUARIO, GOSIA, FOEDOSA, VICTORINA, MATRONA, CASTULA, E ROGATIANA, QUINTO, MARCO, GEMINA, MARTIALE, MITUNO, PAULO, VERICO, CASSO, SATURNINO, FELICE, MARTINO, DONATO, ROGATO, JOANNE, FORTUNATO, DONATIANO, MARCIANO, SAILE, CASTO, JANUARIO, DONATO, HORTENSO, SATURNINA, MALCHO, SILVANO, QUINTO, FELICIA, SILLESIA, JANUARIA, FORTUNATA, VICTORIA, MARIA, PRIMO, GEMELLINA, FRUSTINA, NOVELLA, DONATA, GETULLA, BARICO, URBANA, ROMANA, PRIMA, TERTULA, CASTA, MAXIMA, URBANA OPTATA, MATRONA, MELOSA, METUNO, MAJORO, SECUNDA, URBANA, GEMELLINA, SATURNINA, PROCULA, SURDIDA, SILVANA, RUFINA, NINA, SEPACO, VINCENTIO, PRISCO, HILARO, CASTULA, PUBLICO, ARABO, ET ALIIS CENTUM VIGINTI. LUPO CUM ALIIS XXIII. ITEM CATULINO, PUBLASO, MARTINO, GAJANO, MARCELLIANO, FLEDO, MARCELLIANO, MARCO, CASTO, MAJORE, PROCULO, EPAGATO, TERTIO, SILICA, TERTULA, MAJOSA, TIMOTHEO, MARCELLINO, RUTILO, GERMAMO, JOANNE, MAXIMA CUM ALIIS LXXVI, AUT CLXXII

THESSALONICÆ, AUT EX PARTE ROMÆ PASSI.

G. H.

Notitia nominum ex vetustis Martyrologiis.

I JUNII.

Martyres
adscriptæ
Thessalonicæ :

C **T**hessalonica, urbs Macedoniæ celeberrima, peregrinatione et duplici Epistola S. Pauli notissima, dein Archiepiscopalis, etiamnum ampla, populosa et dives, cum portu commodissimo in intimo recessu sinus Thermaici, Venetis ab Amurathe secundo Turcarum Imperatore erepta fuit circa annum MCCCXXXII. Huic urbi adscribitur cohors Martyrum, promiscui sexus plus quam trecentorum : quorum nomina centum triginta octo celebrantur in antiquo Martyrologio S. Hieronymi, ex tribus potissimum apographis, scilicet Epternacensi, Corbeiensi, et Lucensi ; in quarto apographo Blumiano plurimorum nomina Sanctorum desunt, ubi amanuensis præmissa. Dividemus hos Martyres quasi sub suis Decanis in Decades, ut si quid annotandum observemus, facilius possit a lectore percipi.

2 Sic ergo autographa quatuor incipiunt : Thessalonica Lucie Virginis, et Auce Regis, Rogati, Germani, Silvani, Bullodi, Cecilie, Tertuli, Lautæ, Victorie. In ductrice totius cohortis consentiunt omnia apographa dicti Martyrologii. In MS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei ista leguntur : Thessalonice Octavi, Lucie. De S. Octavio supra egimus, MSS. Trevirensis, S. Maximini Casinense, et Altempsianum ; Thessalonice S. Lucie Virginis. MS. Regiæ Suevicæ ab Holstenio excusum. In Thessalonica, Lucie Virginis et Eucerie Regis, et aliorum multorum. Notherus eosdem Romæ adscripsit, ubi eoque dicitur Nativitas Luce Virginis et Auce Regis

Barbarorum, Rogati, Germani, Silvani, cum aliis plusquam trecentis. MS. Vaticanum S. Petri, ad Supplementum genuini Martyrologii Bedæ, ante totum 2 Martii a nobis editi, ita habet ; Thessalonica Lucie Virginis, et Auce Regiæ Barbarorum. F In apographis Epternacensi et Blumiano legitur, Auce Regis ; in Corbeiensi, Auce Regis barbari ; in Lucensi, Auce Regis Barbarorum. Iterum die xviii Decembris, in eodem Lucensi legitur, Romæ Lucie Virginis et Auce Regis ; et in dicto Corbeiensi Romæ Lucie Martyris et Auce Regis. Verum desunt hæc tali die et mense in antiquissimo Epternacensi MS. ut videantur illic forsitan non debito modo intrusa. Iterum infra, ad diem xxv Junii, Thessalonice tribuitur memoria Luce Virginis et Auce Regis, in apographis Corbeiensi et Blumiano ; ut solus Luce Virginis in Epternacensi ; nec non, Luce Virginis, et Auce Virginis in Lucensi, sed vitio amanuensis. Interim dicto xxv Junii eadem apud Rabanum Notherum, et auctorem Martyrologii sub nomine Bedæ excusi habentur, et Romæ tribuuntur : ubi apud Adonem et in Martyrologio Romano solum Lucia Virgo. Nos aliqua Acta habemus S. Lucie Virginis, abductæ a Rege : quæ cum eo reversa, martyrio coronata esset Romæ ; sed num forsitan Thessalonice, et inde Romam translata, non liquet. Interim ad dictum xxv Junii accuratius de istis, acturi, hic relinquimus antiqua Martyrologia in suo vigore. Quid autem si Auceas Rex, prælio aliquo victus captusque a Romanis, Thessaloniceam

an Romæ
potius corona-
tū?

Luce Virgo
et Auce Regis

A salonicam venerit : et inde quasi in triumpho Roman
AUCTORE G. II. it transmissas, cum Lucia et parvo comitatu, reliquis
conceptivis Thessalonice coronatis; et sic huic loco
attribuantur etiam Rex cum Lucia Virgine? Id sane
nobis maxime probaretur. Sed ad Socios progrediamur.

1 Decas

- 3 Mentio Rogati, Germani et Silvani est in omni-
bus apographis, absque ulla mutatione; uti etiam apud
Notkerum. Bulodius etiam Bulodius scribitur; uti
Cæcilia etiam Cicilia, Tertulus et Lauta, invariata
ubique scriptura, servantur: sed loco Victoriæ, etiam
Victuriæ et Victuri habetur. Secundæ Decadis classem
faciunt SS. Gagus, Fortunatus, Maxima, Rogata,
Paulina, Appia, Castula, Coteusa, Novella, Agapa.
At alibi leguntur nomina Gai sive Egati, Fortunatæ,
Maximi, et Agapiæ, loco Appiæ: Castula vero deest
in Epternacensi, est tamen in aliis tribus: et loco Co-
teusæ est etiam nomen Cotensi. Tertiæ Decadem
constituunt SS. Carra, Ururia, Bublasa, Fortunatus,
Martius, Saturninus, Bajanus, Rogatianus, Hono-
ratus, Donatus. Pro varia lectione scribunt scripta no-
mina Cassæ, Bublassæ, Marciani, Rogatiæ. Rog-
atiani autem memoria celebratur etiam in MSS.
Pragensi, Leodicensi S. Laurentii, Treverensi S. Ma-
ximi, et in MS. Florario, ubi additur supra relatæ
Luciæ, titulus Virginis, ipsaque adscribitur Thessalo-
nicæ. In MS. Richenoviensi, fit mentio Honorati et
Donati. At nomen S. Fortunati est in quodam Kalen-
dario ante opera S. Isidori, asserato in bibliotheca
Valliscellana. In quartæ decadis scite collocantur SS.
Marcianus, Saturninus, Potinus, Paulus, Petronius,
Rutilia, Flavius, Quætia, Januaria, Novella. Et
variata lectione inveniuntur Probus pro Paulo: dein
Perminus, Notilia, Quinta, Januarius, Novellus.
Quintæ decadis ordinem tenent SS. Januarius, Gosia,
Fædosa, Victorina, Matrona, Castula, Rogatiana,
Quintus, Marcus, Gemina: variante autem scrip-
tione leguntur nomina Januariæ, Gogosia et Sotia,
Falosæ, Victuriæ, Castuli et Gastula, item Gem-
inæ pro Gemine. Post Matronam vero desiderantur
viginti duo Martyres, in MS. Blumiano.
4 Sexta decade nominantur SS. Martialis, Mitumus,
item Paulus, Vericinus, Cassus, item Saturninus,
Felix, item Martinus, Donatus, item Rogatus. Alia
vero scriptione leguntur Martianus et Rogata: et
nomen Felicis desideratur in MS. Epternacensi. Sep-
timæ decadis manipulus, SS. Joannes, Fortunatus,
Donatianus; item Marcianus, Sallis, Castus; item
Januarius; item Donatus, Hortensius; item Satur-
ninus. Nomen Joannis deest in egrapho Lucensi: et
variante lectione procedunt vocabula Fortunatæ, San-
lis, Ortiensi et Horninsi. Castus adjungitur S. Lu-
ciæ in MSS. Aquisgranen. Augustono, et Parisiensi
Labbey; item apud Grevenum in Auctario Usuardi.
Sequebatur vero hic repetitum Martini nomen, sed in
solo Corbeiensi apographa, quem omittimus.
5 Octavæ decadis ordo hic est, SS. Malchus, Sil-
vanus; item Quintus, Felicia, Sillesia; item Ja-

nuaria, Fortunata, Victuria, Maria, Prima. Pro D
varia lectione sunt nomina Quintini et Matrice, loco
Quinti et Mariæ. Nonæ decadi tribuuntur, SS. Ge-
mellina, Faustina; item Novella, Donata, Getulla.
Pariens, Urbana, Romana, Prima; item Tertula.
Addebatur, præter Gemellinam, adhuc Gemella in
solo Lucensi; quam omisimus: atque post Gemelli-
nam iterum decrant quindecim nomina in apographo
Blumiano: et in ceteris variant lectiones, Getuli et
Zetulæ; Priniæ, et Tertullæ; loco Getullæ, Pri-
miæ et Tertulæ. Pro Faustina quoque videtur
Faustinus cum sociis legi in MS. Ultrajectino et
Treverensi; illo S. Mariæ, hoc S. Martini. Deci-
mam decadem tibi faciant, SS. Casta et Maxima;
item Urbana, Optata, Maconia, Melosa, Metunius,
Majorus, Secunda, Urbana. Interim varie exprimuntur
nomina, Orbani, Mittuni, Melosi. Secundicæ sen
Secundi; loco Urbane, Metuni, Majori, et Secunde.
Nomen quoque Urbane his erat in solo Lucensi.
Undecimæ decadis classi attribuendi, SS. Gemellina,
Saturnina, Procula, Sordida, Silviana, Rufina, Nina,
Sepacus, Vincentius, Priscus. Alio est scriptura
Juli, Gordidæ, Nivæ; loco Proculæ, Suplidæ, Ni-
næ. Nomen Prisci est in Calendario MS. ante Psal-
terium S. Isidori. Duodecima turma sit sequentium,
SS. Hilari, Felicis, Castula, Publii, Arabi, cum
aliis centum viginti; Lupi, cum aliis xiii. Ex his in
MS. Augustano S. Udalrici refertur mentio SS. Cas-
tuli, Arabi, et aliorum cxx: sed Castulæ, Publii
et Arabi etiam in MS. Parisiensi Labbey. Item Lupi,
in eodem et Aquisgranensi MS. atque in Greveni Au-
ctario ad Usuardum: in quo etiam fit mentio Publii.

6 Decimus tertius capitum decem manipulus, exur-
git ex nominibus SS. Catulini, Publasi, Martini,
Gajani, Marcellini, Fledi; item Martiani, Marcellini,
Casti. Pro decima quarta decade habentur nomina, SS.
Proculi, Epagati, Tertii, Sillinæ, Fertulæ, Majosæ,
Timothei, Marcellini, Rotili, Germani; ubi alia lectio
habet Pagati, Tertullæ, et Festulæ, Rotili et Rogati
loco Epagati, Fertulæ, et Rotili. Demum pro conclu-
sione restat Memoria Joannis et Maxime, cum aliis
centum sexaginta duobus. Ita Epternacense apogra-
phum; ut Lucense Johannis, Maximi, cum aliis lxxv;
quem numerum etiam habet MS. Blumianum, et no-
men Maxime cum Epternacensi; quod nomen deest in
Corbeiensi, et subduntur alii nonaginta. In perperusto
Martyrologio Gellonensi, sive S. Guilielmi de Deser-
to, Luca Acherio tomo 13 Spicilegi vulgante, istu
leguntur. Kalendas Junii, Thessalonica Octavi, Lu-
ciæ, Casti, Publii, Lupi, Crispini, Claudii, Maxi-
mæ, et consentiunt MSS. Codices Abbatæ S. Galli,
aliudque MS. cum quibus Acherius suum contulit;
aliisque interpositis adduntur nomina Castulæ et Ara-
bi, de quibus hic agimus: additur etiam ibidem nomen
Romani, cum interpunctione; ut videatur alius Martyr
intelligi; sed quia Romana Martyr inter reliquos fuit,
inde nomen Romani formatum videtur.

DE S. PROCULO MILITE MART.

BONONIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Ejus a Proculo Interamnensi distinctio, martyrii tempus, Acta apocrypha.

CIRCA CCCIII.

Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Ita-
liæ, ad hæc Kalendas Junii, duos proponit
Procuros Martyres Bononiæ passos, alte-
rum Militem, de quo hic agimus; alterum

Episcopum Interamnensem, quem relinimus pos-
teris, ut ad Kalendas Decembris dignentur eum ho-
norare, eo quod antiqua Martyrologia ad illas eum
referant. Ita MSS. Casinense caractere Longobar-
dico,

S. Proculi
Episcopi In-
teramne
cultus 1
Decemb.

A dico, et aliud quod Romæ reperimus in Bibliotheca Ducis Attempisii; Interamnæ natalis S. Proculi, Episcopi et Martyris. MSS. quoque Vaticanum Ecclesiæ S. Petri, et aliud monasterii S. Cyriaci, in Supplemento genuini Martyrologii Bedæ, a nobis antea secundum Martii vulgati, ista proferunt: Interamnæ sive Narniis, S. Proculi Episcopi et Martyris. At Maurolycus ista scribit: Narniæ sive Bononiæ, S. Proculi Episcopi et Martyris, sub Totila Rege Gothorum. Narniæ vero soli adscribunt eam Galesinius et Baronius in Martyrologio Romano, qui præter recentiores allegat Usuardum. Sed hic solum Presbyterum appellat; addit autem in Notis Baronius in codice S. Cyriaci omnium vetustissimo (ut supra diximus) Interamnæ sive Narniis attribui S. Proculum. Sed hæc sufficiunt de Episcopo, in quo quantum facta confusio sit, duobus diversissimæ ætatis et urbis Episcopis Martyribus et in unam conflatis personam, infra apparebit, ubi de Bononiensi sub Totila passo agemus; vetustiori Narniensi ad Kalendas Decembris remisso: at quæ habemus de Proculo Milite, hic damus

At S. Proculi militis cultus 1 Junii,

B

2 Gabriel Palæotus, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis et Archiepiscopus Bononiensis, in suo Archiepiscopali Bononiensi, anno MDCXIV Romæ excuso, sub finem, Catalogum Sanctorum et Beatorum Bononiensium addit: ubi inter Martyres ista indicat; S. Proculus Martyr sub Maximiano, non (ut vulgo fertur) sub Justino Imperatore aut Theoderico Rege. Meminit enim ejus S. Paulinus Nolanus, qui vixit ante annum quadringentesimum Christi. De hoc agemus xxi Junii: versus autem ejus hos allegant Baronius, ad hæc Kalendas Junii, et Sigonius infra citandus.

inter Patronos Bononienses recensiti a S. Paulino,

His Socius, pietate, fide, virtute, corona. Martyres Agricola, et Proculo, Vitalis adhærens, Et alibi

Vitalein, Agricolam, Proculumque Bononia con-

[dit

Quos jurata fides pietatis in arma vocavit;
Proque salutaris texit victoria, palmis,
Corpora transfixos trabalibus inclita clavis.

qui et a S. Gregorio indicatur

C

3 In præcætitis ad jam dictum Martyrologium Notis, harum Illustrissimus Auctor sic progreditur: De natali die S. Proculi Martyris, solenniter celebrari solito, scribit S. Gregorius libro I Dialogorum capite 9, in Bonifacio, circa medium. De illo etenim et non alio, ut de Martyre celeberrimo, cunctis notissimo, ibi agi persuademur. Verba S. Gregorii sunt ista: Alio namque tempore B. Proculi Martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco vir nobilis, Fortunatus nomine, manebat: qui magnis precibus ab eodem venerabili viro postulavit, ut cum apud beatum Martyrem Missarum solennia ageret, ad benedictionem dandam in suam domum declinaret. Reliqua legi possunt a nobis edita, et quatenus licuit illustrata, ad Acta S. Bonifacii Episcopi Ferentini, et diem xiv Maji num. 2. Idem porro Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 303 num. 122 Bononiensium Patronos sic colligit: Bononiensis nobilis civitas præclaros habet Martyres Vitalem et Agricolam, referendos iv Novembris; Hermetem, Aggæum et Cajum, relatos iv Januarii. Sed et Proculus quoque tunc ibi insignitus est corona martyrii, clarissimus fama Martyr. Verum quod ejus martyrii Acta deperdita sint, alia commentandi occasio data est: sed consule notata a nobis in Martyrologio Romanum: in quod per errorem irrepsit nomen Episcopi. Quo errore sublato, ista in dicto Martyrologio jam leguntur: Bononiæ S. Proculi, Martyris, qui sub Maximiano Imperatore passus est. Ferrarius in Catalogo generali addit, cum Militem fuisse: addere etiam potuisset, Bononiensium Portarum unam, ab hoc tam antiquo, et aliquando primario Pa-

relatus in Martio Rom.

Junii T. I

trono civitatis, Proculam nuncupari. Martyrologium D Ducis Attempisii, quod Romæ MS. vidimus, ad diem v Junii meminit Proculi Martyris Bononiæ.

4 Masinius in Bononia perlustrata, ad hosce Kalendas Junii osserit, S. Proculum Martyrem, haberi inter Patronos urbis Bononiensis, ac fuisse Militem illius, et credi ex familia Tencararina, eique dicatam Ecclesiam Parochialem monachorum nigrorum Congregationis Casinensis Benedictinorum, in platea S. Mamoli sitam; in eaque sacrum ejus corpus quiescere, una cum corpore alterius Proculi, Episcopi Interamnensis; et eorum capita hoc die exponi, atque olim a Gregorio XIII anno MDLXXXIV concessas Indulgentias plenarias. Addit vero, S. Proculi Episcopi Interamnensis hoc die esse festum Translationis, at natalem ejus haberi diem primum Decembris, uti supra monuimus. De Martyrio autem S. Proculi Militis idem Masinius, sic scribit: Martyrio coronatus est anno cccm. extra portam S. Mamoli, prope ecclesiam S. Mariæ Vallis-viridis; ubi in loco, in quo capite piexus fuerat, erecta est Crux lapidea cinerei coloris: et ecclesia, jam S. Proculi dicta, olim fuit S. Sixto dicata, et per modum Confessionis subterranea.

Corpus in ecclesia illi dicata:

5 Postea, inquit prælaudatus Masinius, anno MCCCXC Abbas, Joannes curavit construi arcam mar-
moream, cui corpora horum duorum Sanctorum fuerunt inclusa. Postea anno MCCCXVI die xvii Februarii, uti constat per instrumentum authenticum Joannis Evangelistæ Muttagliani, fuerunt dicta corpora visitata et recognita coram Suffraganeo et Vicario generali, Augustino Zanetto, et Comitibus Alexandro Pepulo et Vincentio Orso, in eam rem a Regimine Bononiensi assumptis et aliis. Quando dicta Arca Sigillo Civitatis fuit obsignata, et transportata ad Capellam Comitum Isolanorum, nunc S. Hieronymi dictam, in qua etiamnum reperitur: et prædictæ Translationis festum quotannis agitur, cum Indulgentia plenaria, a Gregorio XIII impetrata. Ipsius Translationis monumentum et arca utriusque Proculo communis figura representabitur infra, ubi de Proculo Episcopo.

E anno 1390 inclusum arca,

et anno 1136 recognitum.

6 Baronius supra, Acta deperdita, et alia commentandi occasionem datam, asserens, videtur insinquare ea, quæ S. Antoninus scripsit 3 parte Chronici, titulo 24 cap. 13 §. 4; Proculum asserens sub Justino Imperatore passum; quod etiam a Palæoto rejectum diximus. Interim Sigonius lib. I de Episcopis Bononiensibus sub initium, agens de Diocletiani persecutione, ista ex S. Antonino describit: Cum Marinus ab Imperatore Bononiam, ad exercendam in Christianos persecutionem, missus, rem pro potestate crudelissime gereret; Proculus, miles Christianus, rei indignitate permotus securi sub veste recondita, sub noctem domum illius adit; ac secreto admissus, sermone quem postularat omisso, securim in caput ejus adigit, atque eo prostrato tacitus abit. Nece inde comperta, Proculus, indicio ejusdam Hebræi proditus ac deprehensus, cum se illius cedis auctorem fuisse gloriaretur, et ipse gladio obruncatus est. Hæc ibi; quæ, citato Sigonio etiam retulit Ferrarius ad hæc Kalendas Junii: ad quas rem aliter et magis Christiane explicat Galesinius, his verbis: Bononiæ S. Proculi Martyris, qui Marini Prætorii Præfecti jussu, ob Catholicam fidem varie excruciatu, demum securi percussus coronatur.

Acta apocrypha, in quibus

F

Marinum præfectum occidisse dicitur,

7 His relatus citat Galesinius S. Antonium; sed cum accuratius legit aut saltem fidelius expressit Sigonius, neque rem ita a Sancto Historiographo, sed sæpe nimis credulo, scriptam dubitavit curator editionis Lugdunensis anni MDLXXXVI; ideoque in margine adnotavit. Facinus inauditum, vix ut puto credibile. Idem puto posse dici de sequenti actu, ex sola fide tam

et resectum caput ipse sustulisse.

7 apocryphæ

A apocryphae Legenda nequaquam recipiendo, quem a S.
 AUCTORE D. P. Antonino etiam sumpsit idem Sigonius hisce verbis:
 Quod autem mirabile fuit, detruncatus surgens, caput manibus dicitur collegisse, atque usque ad eum locum detulisse, ubi postea aedes ei cum monasterio est constituta. Felsinorum id est Bononiensium Marmorum illustrator Comes Cavolus Caesar Malvasia, utriusque Juris ac sacrae Pagina Doctor Collegiatus, in patrio Archigymnasio horis respectu Legum Interpres Primarius ac Emeritus, nec non Cathedralis Ecclesiae Canonicus, anno quo haec scribimus MDCXCIII pie defunctus; Sect. 3 cap. 3 Marmoreum lapidem producit, ejus in tabula dicit renovatam legi antiquissimam Epigraphicam, temporis diuturnitate absumptam, hoc tenore: Ille S. Proculus Miles Bonon. sacro martyrio coronatus extitit, abscisso capite, quod illuc ubi nunc ipsius templum conspicitur, manibus propriis detulit anno Dni cccii. Eadem Lectoribus suis assertive proponunt Ferrarius et Masinus, rati rem non carere certo exemplo in Dionysio Parisiensi, aliisque pluribus Gallicanis Martyribus. Verum (uti jam

Nomen Bononiae frequens,

alibi saepe monimus) credibile est tales rescissorum capitum gestationes, acceptas ex statuis picturisve, ipsos Martyres representantibus cum capite aut pertus in manibus: quo solum indicabatur, eas in hoc membro, pro fide resecto, martyrii palmam meruisse; sicuti dum SS. Agatha et Apollonia pinguntur cum dentibus aut mamilla in manibus. Istis erga dimissis, unum solum addo de nomine Proculi, ipsam usitatissimum Bononiensibus fuisse, etiam sub Imperatoribus Gentilibus. Probat hoc alterius duorum consimilium ex marmore sarcophagorum inscripto, qualem hic vides. Alterum hujus Proculi patri, filio suo, F. C. id est fieri curavit, eadem Statia C. F. id est Caji filia, et sic inscribitur T. Veneio Q. F. (Quinti filia) Paullo, Statia C. F. Marcella Mater: utrumque, post mille et quadringentos circiter annos, ex propriis fundis castro S. Georgii conterminis erutos, patriae et domus ornamento consulens Philippus Senator Cospicius, transferri curavit anno MDCLXXXI, ut habet marmoreus eisdem appositus titulus. Debemus ipsos Felsinorum marmorum praeaudato Illustratori, inter quae sect. 7 cap. 1 representantur, additis erudita super eorundem forma, materia, titulis Observatione ad quam lectorem talium curiosum remitta: solum noto, tum ibi tum in aliis pluribus inscriptionibus, quas praecitata sect. 3 cap. 3 licebit collectas expendere, Proculi nomen aut tertia (quod summae nobilitatis apud Romanos erat) aut saltem secundo loca scribi, quod etiam utriusque sexus libertis conveniebat; et ubique non nomen sed cognomen haberi. Unde merito suspicari quis possit, idem sentiendum de hoc Martyre, ejus solum ultimum nomen inscriptum sit fastis, ut magis usitatum: quemadmodum Ciceronem saepius, quam Tullium dicimus; Marcum vero, primo ac proprio nomine, vix unquam.

et in Romanis Epitaphiis

E
cognomen
familiae.

DE SANCTO SECUNDO

MARTYRE AMERINAE IN UMBRIA,

ITEM SS. AGAPITO ET JUSTINA VIRGINE,

MARTYRIBUS PERGULAE IN ITALIA.

COMMENTARIUS FRÆVIUS.

Tres Urbes, hunc Sanctum sibi asserentes; ejusdemque etiam alibi cultus, et Acta varia.

CIRCA (GL III.

Cultus Amerinae,

ubi et Ecclesia S. Secundi:

Plures Italiae civitates S. Secundum Martyrem, de quo agimus, hisce Kalendis Junii, inter suos Patronos et Protectores assumunt; ac primo Ameria, urbs Episcopalis Umbriae, in amano fertilique colle sita, qua abductus S. Secundus, et inde ad fluvium Tiberim, huic injectus fuit. Id sic exponitur in Martyrologio Romano, Amerinae S. Secundi Martyris, qui sub Diocletiano in Tiberim projectus, martyrium consummavit. Antonius Maria Gratianus, Episcopus Amerinus creatus anno MDXCII, mortuus anno MDXCI, scripsit opus egregium, de septem Ecclesiae Sacramentis, de Sacrificio Missae, aliisque rebus Ecclesiasticis, Venetiis anno MDXCII excusum. Huic operi sub finem adjunctae sunt Vitae Sanctorum Amerinae Ecclesiae Patronorum, quos inter est S. Secundus Martyr, in cujus Vita sub finem ista leguntur: Corpus translatum postea Ameriam creditur, ubi ad Romanam portam, paulum extra moenia, vetusta in arde, quae S. Secundi nomine nuncupatur, repertus marmoreus lapis est, ita inscriptus: Hic jacet corpus S. Secundi Martyris. Corporis tamen ipsius nullae reliquiae, nullum aliud vestigium extat.

Et Amerinus populus Martyrem ipsum, inter Sanctos urbis adoptatum, religiose colit. Haec ibi. Dein Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae asserit, non longe ab urbe Ameria conditum; ubi postea templo ab Amerinis excitato, Secundus, urbis illius Tutelarum, ab eis praecipuo honore colitur.

2 Altera civitas, quae S. Secundum inter suos quoque Protectores colit, est Eugubium, in Ducatu Urbinate Episcopalis, ad radices Apennini, sed a Gothis diruta, quae creditur olim fere pertigisse ad locum, ubi nunc paruchia S. Secundi visitur: sed haec, civitate nunc altius in montem educta, paula longius nunc cernitur: ejus autem mentio fit in Vita S. Ubaldi XVI Maji. Degunt ibi modo Canonici Regulares Congregationis S. Salvatoris, qui non solum dicta in Ecclesia, solenni cultu venerantur S. Secundum, sed etiam in tota Congregatione, soliti celebrare antiquiorum suarum Canonicarum Patronos, sub ritu semiduplici agunt x Maji festum, SS. Secundi, Secundini et Agabii Martyrum; in Officia autem hanc recitant Orationem: Propitiare quaesumus Domine, famulis tuis, per Sanctorum Martyrum tuorum Secundi, Secundini,

Item Eugubii

cum ecclesia et monasterio.

et

A et Agabi merita gloriosa; ut eorum pia intercessione, ab omnibus semper muniantur adversis. Deinde ad secundum Nocturnum præscribuntur Lectiones, recitandæ ex Actis martyrii S. Secundi, et dicitur passus Kalendis Junii. Tum additur: Festivitas SS. Secundini et Agabii et sociorum, qui apud Cirtham in Numidia, sub persecutione Valeriani passi sunt, tertio Kalendas Junii (imo Maji) quorum corpora in eadem Ecclesia S. Secundi tumultata jacent. Sunt cum iisdem in Numidia passi S. Jacobus Diaconus et Marianus Lector, quorum etiam corpora Eugubii in æde Cathedrali illis dicata asservantur.

3 Tertia civitas, veneratione Sanctorum Martyrum S. Secundi, Agapiti et Justinæ Virginis celebris est. Pergula, in eodem Ducatu Urbinatæ, ad fluvium Cesanum, ab Eugubio versus mare ad xx m p. distita. De inventione Reliquiarum, imo et Translatione horum Martyrum, ad Ecclesiam S. Augustini apud Pergulanos, damus infra authenticum Instrumentum, quod Henricus Lindanus Societatis Jesu Sacerdos Belgæ, Laureti olim penitentiarius, nobis submitit, simulque Officium proprium Ecclesiasticum, quo totum desumptum est, in Hymnis, Antiphonis et Responsoriis, ex Actis Martyrum quæ damus ex MS. Pergulano.

4 Quarta civitas est Tuscanella, in Ætruria, unde nobis missus pridem est fide publica Commentarius MS. de xxv Sanctis ibidem in Cathedrali quiescentibus, usui futurus ix Augusti, quando coluntur tres ibidem Patroni primarii, scilicet SS. Secundianus Marcellianus et Verianus, quorum interim Acta aliqua hodie dedimus, occasione SS. Florentii et Sociorum, quibus fuerunt aptato. Inter illos etiam ibi nominatur S. Secundus, cujus idcirco Officium ibidem fit hodie sub ritu duplici, de communi unius Martyris; festum autem Translationis, a Lucio Papa III celebrata, a Suburbana tunc S. Petri ecclesia ad Urbanam S. Mariæ majoris anno mclxxxiii, recolitur die iv Maji. Sed credi potest Secundus iste, ab hoc de quo agimus diversus, et Roma allatus Tuscanellam fuisse ex cœmeteriorum aliquo, quando illuc indidem allatæ fuerunt Reliquiæ SS. Cornelii et Pontiani Pontificum.

5 Quinta civitas est Spoletum, in qua quæstioni subjectus Sanctus, et variis cruciatus tormentis, accepit sententiam submersionis. Hisce Ludovicus Jacobillus, tomo primo de Sanctis Umbriæ Italice edito, addit urbem Romanam, eo quod dicatur S. Secundus ibidem ex genere Aureliani Imperatoris prognatus, ac Christianam religionem amplectens, tempore persecutionis cum aliis Christianis latuisse in cœmeteriis et catacumbis, atque inde in Umbriam fugisse. Pro qua re citantur Lectiones MSS. in Ecclesia S. Francisci Gualdi asservantur, quas non vidimus. In Pulvæsa quoque, larus Trasumense insula, est ecclesia cum monasterio Olivetanorum, S. Secundo dedicata, ubi et os grande brachii asservatur.

6 Dantur a nobis primo loco Acta martyrii, non quæ optarem ex scriptis Proconsularibus, vel saltem insigni antiquitate venerandis; sed quæ seculo x potuerunt fuisse composita, ex majorum traditione; ex qua nomen judicis, locumque et modum martyrii, credimus haberi potuisse; cetera, scilicet sermones inter Sanctum et Proconsulem habitos, accipimus ut ab Auctore ex verosimili composita. Fuerunt illa Acta nobis ex MS. Pergulano missa a præfando Lindano; contulimusque ea cum MS. Codice Bodecensis in diocesi Paderbornensi monasterii eruta per Joannem Gamansium, item nostrum: ex his enim videntur compositæ Lectiones, quæ a Canonicis Regularibus Congregationis S. Salvatoris recitantur. Amerini, istis non contenti, quod stylus simplicior videretur, alia condiderunt pluribus verbis deducta: quorum cœgraphum, anno

mdcxviii a Tullio Geraldino exoratum, reperimus D
Romæ apud Joannem Baptistam Murum, Ecclesiæ AUCTORE G. H.
Collegiæ S. Angeli in foro piscium Canonum; ipsumque contulimus cum alio MS. quod repertum in omissis aliis,
Bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii, curavimus describi, licet nonnulla carmina et alia quædam interposita essent, quæ minus placebant: neutrum tamen nunc producendum putamus; quia neutrum, præter stylum, novi quidpiam adfert, quo operi huic inseri mereatur. Tertia Acta accipimus a Fabio ex MS. Pergulano.
Chisio, Nuntio Apostolico, monasterio Westphaliæ nobis submissa anno mdcxlvii. Fuit his postea Summus Pontifex, et Alexander VII appellatus. Sunt hæc ab Antonio Maria Gratiano Episcopo Amerino, ut supra dictum, edita, et in tertia editione Suriana recensæ; ideoque magis omittenda putamus, quod ibi legi possint: satisque erit ex omnibus quædam observanda in Notis collocare.

ACTA.

Ex MSS. Eugubino et Bodecensi.

Omnia, quæ a Sanctis gesta sunt vel geruntur, a si quis studiosè voluerit perquirere, et sibi et pluribus ædificationis exhibet fructum; ut quasi arbor fructifera non sine causa probeatur terram occupare; [quæ], dum vivit, tum ipsa suis pomis ornatur, et omnes qui ex ea [volunt] fructum percipere saginantur. Scribimus, ut ex gestis audivimus, quid egerint, quid locuti sint, quid passi sint Sancti. Ideo audientes, ostendite vos esse Catholicos, qui Christi semper victorias legis et libenter auditis.

2 Tempore imperii Maximiani Cæsaris exiit edictum b ab urbe Roma. per provincias et civitates seu per castella, ut, ubicumque Christiani inventi fuissent, sine auditione punirentur. In illis vero temporibus, per vicinas civitates, multi Christiani erant absconditi; inter quos beatissimus Secundus, ex genere Aureliani c Imperatoris ortus, sub ejusdam domo religiosæ et Christianissimæ feminae, nomine Eudoxiæ, erat absconditus in civitate Julia, quæ d Eugubia est dicta, quæ continuis diebus alimoniam ei administrabat: eratque B. Secundus, totus in fide Apostolorum eximius, et prudens Christi minister, et susceptor Sanctorum, vigiliis et orationibus serviens Deo die et nocte. Et quia nequit lucerna sub medio abscondi, neque civitas supra montem posita; factum est, sub Dionysio Proconsule in civitate Spoletina constituto, dum ei fuisset jussio injuncta Maximiani Augusti, cœpit studiosè querere Christianos per loca diversa: unde accidit, ut vicini vicinos, propinqui propinquos, amici amicos traderent.

3 Ex quibus pervenit ad aures Proconsulis fama B. Secundi. Iste vero Proconsul Dionysius, audiens de B. Secundo, quod Christianus esset; in furorem nimium accensus, missis apparitoribus qui eum arcerent, quam celeriter jussit suis aspectibus præsentari. Qui venientes cum magno strepitu, invenerunt eum hora tertia in cubiculo Eudoxiæ matronæ: et statim sine misericordia rapientes eum hgaverunt funibus, et perduxerunt Spoletum. Proconsul vero audiens adventum ejus, gaudio gavisus est magno: qui statim cum sibi præsentari jussit, cui et dixit: Ex qua provincia est, juvenis? B. Secundus læta voce respondit: Christianus sum, et Christi discipulus. Dixit ei Proconsul: De quo genere es? B. Secundus ait, Quantum ad nobilitatem, de genere sum Aureliani Imperatoris, renatus in fide sanctæ Trinitatis. Dixit ei Proconsul, Sacrificæ diis omnipotentibus, et esto amicus Cæsaris, ut decet

Prologus
a

E

b

S. Secundus
sub Maximiano
latens
Eugubii,

d

F

capitur, et
ductus Spoletum,

EX MSB.
fidem profler-

D.P.
e

A decet virum de tanta prosapia. B. Secundus respondit; Ego meipsum offero sacrificium Deo in odorem suavitatis: nam dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit; dii vero tui, impositis nominibus ab hominibus mortuis, lignum et lapides esse probantur *e*. Proconsul dixit; Ergo non sunt dii, quos elegit Romana Religio? B. Secundus respondit: Non sunt dii: [nam] ut legitur in codicibus vestris, quam male nati sunt! quam iniquos, crudeles et sceleratos habuere parentes! et quia semper dolose vixerunt, pessima morte vitam finierunt, ituri ad mortem perpetuam, unde te adhuc revocare potes.

crudeliter
cæsus, divini-
tus conforta-
tur:

B

4 Proconsul hæc audiens, iracundia plenus, jussit eum expoliari, et nudum [sub] voce præconia cædi; dicens; Quos Cæsar et Romana religio colit, blasphemare noli. Et tandiu passus est B. Secundus, quousque tortores deficerent: et exinde jussit eum [Proconsul] in obscurissimi loci ima retrudi. Qui dum inclusus esset, statim lux de cælo circumfulsit enim, et facta est ei vox, audientibus eis qui circumstabant carcerem; Secunde, Age quod agere cœpisti, quia corona martyrii laureatus, possidebis gaudia cæli. Altera autem die eductus de carcere adstitit ante Presidem, qui ei dixit: Secunde, noli proterve agere, consule tuæ nobilissimæ juventuti, et sacrifica Deo Herculi, et esto amicus Cæsaris. B. Secundus respondit: Ex quo invisibilis et verus Deus caput a credentibus colit, pax et exaltatio Christianæ religionis fuit, quæ [promittit] illam sperantibus retributionem, quam daturus est Deus his qui diligunt illum: vobis vero cæcis, qui omnia bona, quæ a creatore omnium seculorum omniumque creaturarum Domino Jesu Christo conceduntur, non creatori, sed creaturis et idolis manufactis, surdis et mutis ascribitis, nisi conversi fueritis de vanitatibus et superstitionibus vestris pessimis, æternus retribuetur interitus:

recusans
Herculi sa-
crificare

C

5 Proconsul vero, torvo vultu, plenus furore, respondit: Quid variaris per multa? nihil tibi prodest vana loquacitas: sacrifica Deo Herculi: sin autem, per salutem Maximiani Imperatoris, maximis te interficiam pœnis, et crudeli morte superbus superbe finieris. Dixit ei B. Secundus: Erras, Dionysi, [suadens] ut dimittam Deum cæli et terræ, qui genus humanum condidit et creavit, et adorem idola lignea et lapidea manu facta. Respondit ei Proconsul: Elige unum de duobus: aut sacrifica diis omnipotentibus, aut diversis te interficiam pœnis, Dicit ei B. Secundus: Numquam tibi bene sit, canis perditæ, fili iniquitatis et perditionis. Et iratus Proconsul jussit eum in eculeo levari, et diu torqueri. Dumque levatus fuisset B. Secundus in eculeo, acriter torquebatur. Tunc respexit cum lacrymis ad cælum, et dixit: Domine Jesu Christo, qui condidisti cælum et terram et omnem ornatum eorum, et fecisti hominem ad imaginem tuam, et dixisti; Ego sum Deus, et non est alius præter me; exaudi servum tuum indignum in ista hora, et mitte Angelum tuum sanctum, qui idolorum templa subvertat, quia tu es benedictus in secula seculorum. Amen. Et subito factus est terremotus, et eversum est templum *f* Herculis, in quo sacrificabat Imperator semel in anno *g*, et erat templum pulchritudinis et amplitudinis magnæ.

in eculeo
torquetur;

precibus ever-
tit idolum,

f
g

iterumque
torquetur,

6 Et dum nuntiatum fuit Dionysio Proconsuli, scidit vestimenta sua, dicens: O quam cito artes tuæ magicæ prævaluerunt, ut Dominum nostrum Herculem in pulverem converteres! Et jussit eum deponi de eculeo, et iterum in carcerem retrudi, sine cibo et potu. Beatus vero Secundus exultans ibat, et signo sanctæ Crucis se muniens, vanas declinans delirationes et pro nihilo ducens tormenta momen-

tanea, quasi quis ad epulas invitatus, delectabatur: D et iterum Angelicis visitationibus consolatus est. Die vero quinto decimo impius Proconsul B. Secundum præsentari fecit, et cum carduis flagellari, et plumbum bulliens in os ejus mergi: ipse vero gratias agens dicebat; Conforta me servum tuum Deus meus, et destrue minas adversariorum meorum. Converte eos, Domine, ut cognoscant te, et resipiscant ab idolorum cultura, quia tu es benedictus in secula seculorum. Cumque egisset orationem B. Secundus, statim terræmotus factus est magnus, ita ut fugeret Proconsul.

7 Et die altera jussit dari sententiam, ut duceretur B. Secundus ad Ameliæ *h* civitatem, præcipiens quæstionariis, ut ligato magno saxo in collo ejus demergeretur in Tiberim. Cumque pervenisset B. Secundus ad ripam fluminis, ligaverunt ei milites saxum molare ad collum. Ipse vero genibus flexis orabat dicens, Domine Jesu Christi, fili Dei vivi, qui præcepto Patris mundum salvasti, miserere servo tuo, et mitte Angelum tuum, qui suscipiat servum tuum, qui es benedictus in secula seculorum. Amen. Et completa oratione projecerunt eum in Tiberim: et reversi sunt. Quos statim Dei nutu invasit ferocissimus ursus, et occidit ex iis octo viros; ceteri vero dilacerati fugerunt. Confidentes vero Christum, quem credidit B. Secundus, venerunt ad B. *i* Eutychium Presbyterum, miseruntque ad pedes ejus se, dicentes; Miserere nostri, Domine, et doce nos fidem B. Secundi, quem nos injuste per jussionem Dionysii necavimus in fluvio, et fac nos Christi esse consortes. B. Eutychius dixit eis, Si ex toto corde in Christum creditis, omnia condonantur vobis. At illi una voce dixerunt: Credimus in Christum, in quem credidit B. Secundus. Et accepta aqua baptizavit eos, et confirmatos in fide sanctæ Trinitatis dimisit in pace: erant autem viri duodecim.

h
Ameliæ cum
saxo submer-
gitur:

E

i
puniuntur
lictores.

8 Piscator quidam nomine Maurus, dum quadam die piscaretur, invenit corpus S. Secundi juxta ripam fluminis sine mola *k*: statimque apprehendens recondidit sub arbore. Quæ cum divulgata fuissent, ixit supra dicta Eudoxia, et tulit corpus B. Secundi, et transtulit in civitatem Juliam, quæ Eugubia dicitur, unde dictus Sanctus ductus fuerat: et sepelivit eum prope *l* jam dicram civitatem Eugubiam, milliario xvi in pace *m*. Ubi florent orationes ejus in multorum virtute miraculorum, usque in hodiernum diem: ad honorem D. N. Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto est honor et gloria, in secula seculorum. Amen.

ipse sepelitur.

k

l
m

F

ANNOTATA D. P.

a Hæc prima verba, initio plurium hujusmodi Vitæ, toties mihi lecta memini, sed confuse dumtaxat, ut si voluisssem singulis annotasse, primum Auctorem fuerim forte inventurus: sed quod factum est nondum, alius fieri poterit.

b Edictum hoc, ex ingenio suo compositum, proponit Auctor MS. Amerini, lateque deducit.

c Aurelianus, occisus an. 275, post plures brevissimi temporis Imperatores, successorem denique an. 284 nactus est Diocletianum: qui an. 286 collegam sibi optavit Maximianum Herculem. Ille deinde, Imperio cum Collega cedens an. 304, istud resignavit in Galerium Maximianum, nihilo ipso minorem hostem Christianorum quoad vixit, id est usque ad an. 311. Et hunc intelligendum putavit Henschenius, quando initio Commentarii sui prænotavit annum cccx; ad quod movisse eum potuit honorifica, paulo post martyrium, sepultura; qualis subinde ab Actis indicatur, nec videtur curari potuisse persecutione fervente. Sed hoc

A hoc argumentum satis leve est, cum levis sit ipsa Acto-
rum fides quoad istud punctum. Quid quod Herculi ju-
beat sacrificare Martyr, tamquam ipsius Imperatoris
præcipuo Numini? quod priorem potius indicaret.

d Engubium aliquando dictum fuisse Juliam, nul-
lus, qui quidem vulgo innotuerit hactenus, antiquorum
dicit.

e Bodecense addit : Ecce in conspectu tuo præ-
sens assisto, et corpus meum paratum est sufferre
omne genus tormentorum, propter amorem Domini
mei Jesu Christi... Ego Christum confiteor labiis,
et corde puro non cesso invocare eum; et ipse mihi
reddet coronam pro certamine hoc, quod in ejus
nomine suscepi, secundum promissum suum verum,
quo scriptum est, Quia oculus non vidit, nec auris
audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præpara-
vit Deus diligentibus se.

f Gratianus Episcopus, id factum ait, antequam tor-
queretur in culeo Martyr, prius scilicet duci jussum
ait ad templum; cumque illud haberet in conspectu,
orasse ut subverteretur.

g MS. Bodec. addit, quod habebat auri plusquam
quadraginta centenaria.

h Amelia hodie, antiquis Ameria, et sic scribunt
B Acta inde allata : disiat autem a Tiberi 5, a Spoletu
30 p. m.

i Gratianus Episcopus Spoletum redeuntes. Egi-
mus nos 13 Maji de S. Eutlio Presbytero, cumque
sub Maximiano, potius quam sub Claudio, passum
ostendimus : curabat autem ecclesiam Ferentinam in
Hetruria, modico trans alteram ripam Tiberis inter-
vallo.

k MS. Amerinum, Sanum et integrum, ut dor-
mire videretur : Gratianus Episcopus. Nulla limosi
gurgitis, quo plures per dies obrutum fuerat, illuvie
deformatum.

l Tenent Pergulanæ et Eugubini, prædium istud
fuisse in loco qui nunc dicitur Serra S. Ondæ; et hæc
tali spatii revera abest Engubio, solum 5 milliariibus
distant Pergula. Est autem ipsa Serra prædicta di-
strictus quidem Eugubini oppidum, sed parum apte di-
citur prope civitatem esse, quod solum adest milliario
xvi. Amerinum MS. legit. In prædium suum, ab
Amerinis mœnibus ad quadraginta passus distans,
intulit; ibique cum spiritualibus canticis, cum de-
centi honore sepelivit.

m Idem MS. sic finitur. Passio ejusmodi Kalen-
dis Junii celebratur. Eodem in loco, crescente reli-
gione Christiana, templum non inelegans construc-
tum fuit; ad quod devote confluentes, quacumque
C corporis invaliditate gravati, sanantur; peccatorum
vero mole depressi, contriti corde et ore confessi,
pœnarum Indulgentias consequuntur

APPENDIX

De corporibus SS. Secundi, Agapiti et Ju-
stinæ Martyrum ac Protectorum Pergula-
norum.

I dem qui nobis transcripsit Passionem S. Secundi,
consequenter in eodem folio chartæ (minutissimo nam-
que caractere erat usus) descripsit aliorum quoque
duorum Sanctorum Legendas, quales Pergulæ invenie-
bantur; et hæc causa fuit, cur hoc loco depositum solum
frustra requisivim pro die x Maji ejusque Appendice
propter S. Agapitum, cujus passionem credebam diei
isti assignatam. Illo ergo inter Prætermisso relato,
defectu notitiæ sufficientis de cultu, scripsi semel ite-
rumque ad varios, quos credebam Pergulæ posse aliquid,
pro recuperandis S. Agapiti Actis. Tum vero bis ea ac-
cepi : primum quidem, curante Patre nostro Frederico

Burlamacchio; et iterum, interventu Adm. R. P. Do-
minici Frederici ex Congregatione Orotorii S. Philippi
Nerii, commorantis in vicinia Pergulæ civitate Fano;
viri litterarum amantis si quis alius, et litteratorum
æstimatoris; quod manifestum faciunt tum ante acta
vita, tum præsens bibliotheca, quom comparavit sibi in-
structissimam et concinnavit ornatissimam. Verum ab-
soluta jam habebatur impressio, non solum Tomi se-
cundi, ad quem spectasset Sanctus iste; sed etiam se-
ptimi, cui subnectuntur Appendices ad priores tomos,
et ubi iterum indicaveram desiderium amissa Actu re-
cuperandi. In penultima nihilominus libri pagina 861,
suggerens rursum quædam corrigenda vel addenda in
ipsis Appendicibus, etiam memini istorum Actorum;
cumque ipsa judicarem operi nostro haud quaquam in-
serenda esse, eorundem notitiam aliquam dare volui;
plentorem discussionem promittens dandum in Supple-
mento Maji, cum accipissem solutionem dubii, circa diem
suborti, Decimusne an Undecimus, Maji Sancto festus
haberetur.

2 Interim intelligo, quidquid de die Martyrii sit,
commune tribus prædictis festum Pergulæ agi Domi-
nica prima Junii, atque duobus diebus sequentibus, cum
celebris nudius, ut omnino congrue hic simul collo-
centur. Ad Acta S. Agapiti quod attinet, Auctorem vi-
deo secutum Acta præmissa S. Secundi, ex quibus per-
secutionem Maximiani, Præsulemque Dionysium
sumpsit; nec non Eudoxiam Matronam, Eugubinam,
quæ corpus Eugubium attulerit; de suo autem addit cæ-
tera, ob quæ supprimenda illa alius putavi, et move-
ciam puto. Etenim (ut istic dicta verbo repetam) Acta
ista, præterquam quod valde sero composita sint, cum
jam Cruciferorum celebris esset appellatio (nam Cruci-
ferorum copiosa multitudo ex Hispania dicitur ap-
plicuisse Eugubium, et jussu Dionysii Præsidis, li-
gatus ad terga manibus, ad Curiam tracta (quibus se
Agapitus, jam ante eodem prægressus, adjunxerit) tam
insulse consarcinata sunt omnia, ut illa, non casu, sed
studio seposuisse videatur Heuschenius. Nam et eam
quæ nunc Provincia Ducatus (Spoletini scilicet) ap-
pellatur, tunc dictam fuisse Numidiam; et civitatem,
quæ nunc Eugubium nuncupatur, tunc fingit voca-
tam Cirtensem Coloniam (ex Africa in Italiam male
tractata nomina) antea vero Juliam, vel a Julio Cr-
sare, vel a Julia uxore Octavii Augusti (filium diasse
debuerat) vel denique a Julio Albæ Rege Ascanii filio;
et persecutionem Decianam, quam ibi Agapitus vi-
cerit, conjungit cum tempore Maximiani Imperatoris,
quæ is martyrium denique consummarit anno Domini
300, intervallum dimidii seculi complexus. Sed hoc ul-
timum fortassis fuerit scioli alicujus librarii ritum qui
congruum crediderit Decianam scribere persecutionem,
pro Decima, qualem Eusebius in Chronico atque
scriptores Ecclesiastici appellant istam, quæ sub Dio-
cletiano et Maximiano mole, omnium crudelissima
fuit.

3 Cetera, quæ insuper finxit Auctor, sunt : quod
Agapitus iste, de Hispania nobilique parentela geni-
tus, atque de stirpe Regia ducens originem, cum
maxima ac copiosa multitudine virorum atque mu-
lierum, advenerit; quod custos carceris, nomine Da-
pelius, visa constantia Martyris inter tormenta, mira-
culisque ejus causa putatis ad terrorem Gentilium
(nam inter alia et sanguis pro pluvia tunc etiam
descendisse de coelo perhibetur) quod, inquam, Dape-
lius iste (Sanctorum fastis ignotus hactenus) cum eodem
pariter jussus sit capite plecti, et plures alii eandem
sententiam pertulerunt. Denique sic concluditur
Legenda tam apocrypha. Eodem vero die quædam
nobilissima matrona, civis Cirtensis Colonæ, rever-
sa est in propriam civitatem, deferens corpus B.
Secundi de Amelia civitate : et procurrens ad
locum qui Pons-marmoreus vocabatur, ubi San-
ctorum

atque triptici
ecographo po-
steu accepta,

prorsus apo-
crypha esse
monstrantur
E

f

eorumque
synopsis,

et finis
exhibetur.

1 Cor. 2, 9

Acta S. Aga-
piti x Maji
desiderata,

A etorum corpora canibus et feris devoranda dimitte-
bantur, multos Christianos plorantes invenit, ex-
spectantes et ipsi capitalem sententiam, sanctissi-
mique Agapiti deplorantes exitum. Interrogans Eu-
doxia ejusmodi conditionis fuerat, referebant om-
nia, per enim et contra eum gesta. At illa, nimio
dolore percussa, licet intrepida, corpus B. Agapiti
inde sublevavit, nullo contradicente. Deinde cuidam
viro, nomine Pharulus, pecuniam multam pollicita
est, si caput B. Agapiti de pelago sanguinis extra-
heret et sibi praeferret. Erant enim rupes saxo-
rum circa flumen, ubi sanguis Sanctorum et capita
mergebantur; itaque quasi lacus piscinum videbatur
esse, ex sanguinis multitudine. Descendente vero
Pharulo in flumen, ad perquirendum sanctum Caput,
muti Dei lactum est, ut a tribus piscibus educere-
tur; extenditque manus suas Pharulus, et capillos
apprehendens, ad Eudoxiam usque perduxit. Fuit
autem maxima letitia inter Christianos de tali in-
ventione et miraculorum ostensione: nam, caecus,
quidam ibidem illuminatur, nomine Tarsus; et pos-
sessus a demone, Phandalus nomine, liberatur.
Passus est autem B. Agapitus anno Domini ab In-
carnatione 300, de mense Maji die xi.

4 His, tam insulse compositis, videri potest Pergu-
lana plebs, velut certissimis Actis, acquirisse, leta se
tandem Protectoris sui Agapiti Legendam habere; uti
jam pridem S. Secundi Legendam praedictam, Eugu-
bio acceptam habebat, requirens insuper de S. Justina
similem historiam, quam et praesumpserit quispiam,
styli elegantia majorem, quam veritatis studio instructus,
ei recitandam scribere, priorum duarum inherendo ves-
tigiis; finieritque, quod temporibus Maximiani Impe-
ratoris, Rex quidam in partibus Hispaniae Agolar-
dus, regnum possidebat copiosum; cui erat filius
pulcherrimus, nomine Agapitus; qui a B. Agapio
Episcopo sacrum baptismum suscepit, una cum So-
rore sua Justina, virgine pulcherrima. Haec deinde
de fratris sui peregre futuro martyrio edocta per som-
nium, similisque felicitatis cupidinae succensa, consulto
Agapio, cum eodem atisque sexcentis, Crucis signo
signatis in humero dextro, in quibus quingentae Vir-
gines, clam recesserit fratrem requisitura; veneritque
in Numidiam, in villam quamdam ejusdem provin-
ciae, quae Mugis dicta erat: de qua scilicet in Legen-
da S. Agapiti legebam, quod Mugilio vulgo dicitur,
quodque erat vicina civitati quae dicebatur Cirtensis
Coloniam, nunc vero Eugubium nuncupatur. Ibi
Justina interrogando comperiens, eodem loco prae-
plexum cum alio nobilissimum juvenem annorum vi-
ginti Agapitum nomine; benedixit Deo, sociosque
animaverit ad martyrium. Nec mora, supervenientes
orantibus satellites, omnes ad Cirtensem Coloniam
perduerunt, ac Dionysio Praeside praesentariunt: qui
mer Justiniae forma captus, uxorem habere frustra op-
taverit; sed constantem in Christi confessione, libidini
publicae exponi fecerit. Verum deluscentem terram ab-
sorbuisset duas lascivos juvenes, rivi pirantes; quare
lata sit in ipsam ac socios capitis sententia: sed cum
nec tertio quidem ictu ferum collo infigere carnifex
valuisset, et Dionysius anxietur ob ipsius carnificis
conversacionem; Dandalus ejus filius, arrepto gladio,
ambos capite privavit: statimque Dionysius una
cum filio suffocatus est, corporaque eorum a canibus
rapacissimis supervenientibus devorata sunt.
Eudoxia vero accipiens corpus ejus, una cum Beatis
Agapito et Secundo, Martyribus Christi, sepelivit
in suo oratorio, anno quo supra.

Numidiae
nomen et
Cirtensis
Coloniam
unde utriusque?

5 Sic finitur etiam haec narratio, dignum (ut dicitur)
patet operculum. Prior occasionem aliquam ex
Usurari ubique vulgatissimo Martyrologio accepit, ubi
ad XXIX Aprilis refertur. In Numidia apud Cirtensem
Coloniam, Natale Sanctorum Martyrum Agapiti et

Secundini Episcoporum, persecutione Valeriani. D
Hoc dissimulato placuit ob viciniam nominum SS. Se-
cundo et Agapito, in Eugubina diocesi cultis, Marty-
rii palastrum eandem assignare, nominibus locorum
ex Africa in Italiam tractis; simili scilicet audacia,
qua postea Consarcinatores Adversariorum Juliano
Petro afflictorum, eosdem Sanctos in Hispaniam traxe-
runt, Sedem apud se illis assignando, sicut ad diem XXX
Aprilis diximus, propter alios a Martyrologio conse-
quenter relictos. Factum bene, quod de Pergulanis fi-
gmentis nihil sciverint illi; alioqui praebituri bene am-
plam materiam Tamayo Salazario, haud illubenter ex
illis suffarcinare solito suum Hispanicum Martyrologium.
Nos utrisque contemptis, progrediamur ad certiora veri
cultus argumenta; ac primum videamus, qua ratione
credant Pergulani, tria illa corpora, quorum causa
conficta sunt istae omnia, ad se esse perducta. Habe-
mus ea de re scripturam, jam dictis narrationibus in-
itio saecenturiatam, sed in progressu verosimiliorem:
cujus egraphum, ex Codice MS. Pergulano conventus
Augustiniani nactus Jacobillus, nobis illud sua manu
transcripsit, hoc tenore.

6 Corpora S. Secundi, de genere Aureliani Im-
peratoris, et SS. Agapiti et Justinæ sororis ejus, fi-
liorum Arnobardi, Hispaniarum Regis; cum passa
fuissent, tempore Maximiani Imperatoris, in Cir-
tensi Colonia, postea Julia, ac deinde Eugubio nun-
cupato, anno Incarnationis Domini nostri cccv; ob
miraculorum signorumque multitudinem in eorum
morte. Eudoxia, nobilis eademque piissima matro-
na ejusdem civitatis, curavit inveniendam ac se-
peliendam in suo praedio, procul a dicta civitate ad
xvi millia passuum: qui locus hodie appellatur
Mons-vetus Serre S. Ondæ, vulgo la Terra delle
Capre, sub districtu ejusdem civitatis Eugubii. Verum
cum tempore Alexandri Papæ IV, plura signa su-
per eorum sepulcra apparere coepissent, et inter
arandum boves genuflexi fuissent; convenit multi-
tudo, et inventis Reliquiis dictorum corporum,
questio maxima orta fuit inter finitimos, videlicet
Eugubinos, Callienses, et Pergulenses. Qui tandem
communi consensu imposuerunt illas in rheda, quæ
a tauris indomitis veheretur: qui eas divino nutu
ad oppidum Pergulae, id Unbriae finibus celebre,
neque ad dextram neque ad sinistram declinantes,
maxima cum omnium admiratione, anno Domini
mccclxxxv detulerunt, in ecclesiam Eremitarum S.
Augustini: ubi fuerunt recondite in quodam sa-
cello, non procul ab altari majore ad partem dexte-
ram, quod modo altare Pietatis appellatur, ob ima-
ginem sanctissimæ Virginis, cum filio e cruce depo-
sito ibi existente, fere sub organo.

E
Corpora in
diocesi Eu-
gubina reve-
lantur,

et devehuntur
an 1285 Per-
gulam,

F

7 Etiam in hodiernis Urbinatis Ducatus tabulis, ad
decimum sextum milliare versus Euroboream, notatur
Terra de S. Ondæ, sic verosimiliter dicta a vicina pa-
rachia dicta S. Abonda, fortassis S. Abundantium
Patronum habente (sunt enim Italici perquam fundia-
res ejusmodi nominum truncationes) ex parte autem
Boreali, quinque milliarium intervallo eadem Terra
respicit Pergulan; ex parte vero Occidentali Callianam,
intervallo milliariam octo. Haec ergo omnia optime
congruunt: sed si corpora tali modo reperta sunt, ut
dicitur, et sicut credibile est reperta esse; apparet
intellectui non praecipuo, quod de ipsis Sanctis, quo-
modo aut quando passi sint, nihil tunc sciretur: sed
repertis, uti solet, nominibus, cum aliis nullus inveni-
retur Secundus quam Americi passus, adessetque for-
sitan notitia atque talium corporum Eugubio istuc al-
latorum; placuit ipsis applicare Legendam Secundi
Amerini; eumque scribere sepultum fuisse, non prope
Ameriam, ut habent loci Acta, sed xvi milliario ab
Eugubio, servato tamen nomine Sanctum sepelientis
Eudoxiae. Quibus ita positus, non verebor opinari,
Pergulanorum

luco viciniorum
quam Callium,

etque ulla
notitia Mar-
tyri.

A *Pergulanorum Legendas omnes, seculo XIII aut XIV compositas esse, post inventionem prædictam, sculptumque ad memoriam lapidem, de quo infra. Quid porro actum Pergulæ sit anno MCCCII, prosequitur idem Codex, Jacobillo transcriptus. Verba Codicis illius ad manum sunt; præ ipsis tamen placet authenticum rei gestæ testimonium, quod ex MS. Pergulano sic accepimus:*

8 In nomine Domini. Amen. Noverint universi, præsentem paginam atque publicum instrumentum inspecturi, videlicet in anno D. Jesu Christi MCCCII, Indictione IX, tempore Pontificatus sanctiss. in Christo Patris, Domini D. Bonifacii Papæ IX, die duodecima mensis Maji, decreto Nobilis viri, Gentilis Ludovici de Auximo, hodiernæ Potestatis terræ Pergulæ, pro Magnif. et Excell. Domino B. Pandulfo de Malatestis, d. terræ Pergulæ, ejusque civitatis, territorii et districtus pro S. R. Ecclesia Vicario Generali, et prudentium atque discretorum virorum, Petri-Stephani, Confalonerii Communis Terræ præd. et Leonardi Berardi, Antonii Simonis, Francisci Lucæ, Colæ Marci, Philippi Dominici, et Miliani Nicolæ, de numero et Officio Septem

B Communitatis ante dictæ; præcedente solenni et matura deliberatione generalis Concilii, Consiliariorum, et hominum de d. Concilio, congregatorum in Palatio de Plano, ad sonum campanæ tubæ more solito congregatorum, cupientium et desiderantium veritatem perquirere et agnoscere de Reliquiis venerandi et honorandi Martyris B. Secundi, ejus Reliquiæ dicebantur fuisse et esse in sepulcro seu pilo, existente in ecclesia S. Augustini Ordinis Fratrum Eremitarum, sive in burgo dicto S. Augustini Terræ præd.

9 Præfati Domini Potestas, Confalonarius et Septem supradicti, in societate comitiva, videlicet nobilium virorum et discretorum, Jacobi Enrigi, Ludovici Jacobi, Dominici Gibellini, D. Francisci, D. Secundi qu. Bartoli, Nicolai Bradoli, Joannis Palmeroli, Nicolai Deotajuti, Petri Benvenuti, Cecci Angelutæ, Nicolai Colæ, Angeli Sancti, Benvenuti Marchi, Angeli Marchi qu. Pacis, Joannis Bartoli, et aliorum plurimorum, hominum fide dignorum de d. Castro, accedentes ad ecclesiam anted. Et voluntatem eorum et omnium de Consilio anted. Fr. Stephano Priori d. loci, et Fr. Petrutio, Fr. Bartobello, Fr. Lucæ, Fr. Francisco, Fr. Jacobo, Fr. Ludovico declaraverunt et petierunt a dd. Fratribus, se velle certificari de Reliquiis anted. Qui

C Fr. Stephanus Prior præd. et Fratres Conventuales suprad. una cum D. Gentile Potestate præd. et Dominis Confalonario et Septem supradictis aliis, accedentes ad d. sepulcrum, ipso Priore et Fratribus præmissis, stolis paratis et accensis cereis, atque divina Officia solenniter et alta voce cantantibus, humiliter et devote, præfatum sepulcrum, constructum placidis ferreis plumbo confectis, aperuerunt aliquali rimula, per quam aspiciebatur caput præd. Martyris Secundi, et etiam aspiciebantur duo alia capita.

10 Quibus visis, cupientes certius et efficacius certificari, latius præd. sepulcrum aperuerunt: in quo quidem sepulcro erant tres cassetellæ ligneæ, in quibus et qualibet earum erant Reliquiæ sanctæ, et desuper ipsas erant tria Capita. Et ante dd. cassetellas erat quidem lapis et tabula, in qua tabula erant sculptæ litteræ, continentia infrascriptæ: videlicet. Sancti Martyres Secundus, Agapitus, et Justina Virgo, sub Maximiano Imperatore passi. Secundus captus fuit in civitate Julæ, in domo Eudoxiæ: deductusque fuit Spoletum et ponitur in patibulo, deinde a Dionysio Vicario pectinibus flagellatur, quia sacrificare Deo Herculi renuit. Qui oravit,

et templum cecidit. Postmodum missus ad Americam: plumbum bulliens mergitur in os ejus, et projectus in Tiberim cum mola ad collum Quæstionarius relictus venit ursus, et occidit octo ex eis; alii autem qui evaserunt, baptizati sunt a S. Eutitio. Maurus vero piscator veniens piscari, invenit corpus et sepelivit. Audiensque B. Eudoxia, corpora Sanctorum tulit, et detulit in domum suam, prope Juliam milliaris xv, et sepelivit eos. Beatus autem Agapitus, gladio percussus in capite, martyrium consummavit: ejus percussio in suo capite manifeste apparet: sororque ejus Justina decollata est.

11 Ex alia vero parte d. tabulae et lapidis erant sculptæ litteræ, videlicet, Præfati sancti Martyres sunt reperti tempore Alexandri Papæ. Cum enim plura signa super eorum sepulcris apparerent, et visa fuissent animalia ibidem gemitlectere, et divulgatio est peracta: quæstio est orta inter circumstantes. Tandem convenerunt omnes. Imponunt dd. corpora tauris indomitis: qui divino nutu ad terram Pergulæ pervenerunt, neque ad dexteram neque ad sinistram declinantes, et dicta Corpora in ecclesia seu loco Fratrum Eremitarum S. Augustini, cunctis de tali miraculo stupentibus, detulerunt. B. Secundus martyrizatus fuit v Idus Junii. Quibus visis, inspectis et cognitis, pulsantibus campanis, dictis Clericis et Fratribus cantantibus et benedicientibus, inventionem præd. tam magnificam, veris indicis, declarationibus, et fide dignis probationibus decoratam [declaramus]. In ejus rei testimonium Tabelliones et fide digni publici Notarii, ad perpetuam et fide dignam rei memoriam, se cum eorum signis et publicatione subscripserunt.

Ego Petrus Hieronymus d. terræ Pergulæ, Imperiali auctoritate publicus Notarius, per omnes dictos, Gentilem Potestatem præd. Confalonarium et alios supra nominatos, ut supra legitur et narratur, præsens interfui; et ad robur, et firmitatem veritatis et prædictorum fidem me subscripsi, et meum signum apposui. †

Et ego Bartholomæus qu. Gradoli d. terræ Pergulæ, Imperiali auctoritate Notarius et Julex ordinarius, et nunc Cancellarius et Notarius Reformationum d. terræ, his omnibus supradictis præsens interfui, et rogatus me subscribere, ad satisfactionem et validitatem atque fidem plenariam de prædictis, me in testem subscripsi, et meum sigillum apposui. †

12 *His summatim relatis, progreditur MS. Codex Augustinianorum, transcriptus a Jacobillo in hunc modum: Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, xv Kalendas Maji, regente Domino Guidobaldo Urbini Duce, supradictæ Reliquiæ, pro majori commoditate organi conficiendi, fuerunt a dictis Fratribus translatae ad sinistram partem in aliud sacellum illi simile, prope altare majus, arca marmorea et craticea ferrea aere publico constructis: et prima Dominica Junii, cum duobus diebus sequentibus, magno populi concursu in dicta ecclesia ad harum Reliquiarum honorem solenniter celebratur anniversarium, ex publicis illius loci decretis et statutis. Caput S. Secundi, argenteo ornato decoratum, intra tabernaculum ex aurichalco confectum, et a docta manu celatum atque aureatum, multis votis argenteis hinc inde pendentibus, per totum fere oppidum summa cum reverentia, comitantibus Religiosis, Magistratu, Militia, et reliquo Populo, solenniter defertur. In reditu vero processionis, dicta Universitas quotannis candelarum et cereorum libras decem offert. In loco ubi fuerunt reperta dictæ Reliquiæ, in dicto Monte-veteri, extat hodie ecclesiuncula dicata D.*

Secundo

coram Magistratu ac multis præsentibus,

totoque Augustinianorum conventu,

aperto sepulcro primum visa capita,

deinde tres capsulæ,

cum synopsis Martyrii,

D
AUCTORE D. P.

et elevationis sub Alexandro IV.

E
ac nota diei quo quisque passus sit,

Atque de omnibus publica fides.

F
Eadem ex decreto an. 1301 requisita.

Translatio anni 1572 in aliud sacellum:

ubi Sancti a Prætor et Magistratu annuo censu honorantur:

A Secundo, quæ est titulus Beneficii simplicis, perpetuam residentiam non requirentis. Accedit ad S. Secundi, venerationem, quod ubi primum novus Prætor pervenit ad terram hanc Pergulæ, ex antiqua consuetudine et statuto, tenetur visitare Reliquias S. Secundi, comitantibus Magistratu et multis civibus; et offerre cereos et florenum unum monetæ veteris ad minimum, antequam juret se fideliter operam præstiturum, in suo munere rite legitimeque fungendo. Eadem habemus confirmata per Epistolam ipsiusmet Gubernatoris Pergulani, D. Joannis Francisci Leta, scriptam ad prælaudatum P. Dominicum Frederici, Pergula die xxviii Martii anni MDCLXXXVIII, quam epistolam autographam asservo; et ex ea etiam nobis constat, dictum caput S. Secundi solum processionaliter circumferri; alia autem duo capita, prædictæ processions tempore, conspicienda præberi aperta cruce; cujus quinque claves habeantur; tres in potestate Priorum Universitatis Pergulanæ, duæ penes Patres Augustinianos servari solite: quorum Religiosorum in dicto loco antiquitas hinc melius illustratur, quam ex Alphabeto Augustiniano Herreræ, qui illius Conventus memoriam nullam potuit invenire ante annum MDCCLXXVIII.

capita vero
quotannis
ostenduntur.

S. Secundi
Reliquiæ vi-
dentur Ame-
ria ablata

Egubium,

B 13 Quod nunc attinet ad controversiam, inter tres civitates, propositam in Commentario prævio Henscheniano; puto rem sic posse definiri, ut Americensibus, nullus nunc amplius Reliquias S. Secundi ostendere valentibus, ablata illæ fuerint, post compositam istæ illius Legendam, in qua ejus ut adhuc præsentis fiebat mentio; tractatæque ad suburbanum Egubio ecclesiam Canonico;um Regularium; eodem fæcte tempore, quo Egubium allata sunt SS. Mariani et Jacobi, Secundini et Agabii, Martyrum Cirithensium, corpora.

Ethæc quidem primum cesserint ecclesiæ Cathedralis Canonicis, a Priore suo S. Ubaldo, necdum Episcopo, sub annum MCX ad Regularem ritum communis formam adductis. Cum autem alia nova Cathedralis, sub nominibus SS. Mariani et Jacobi, anno MXXC haberetur perfecta, et ex veteri in novam transferenda essent Sanctorum corpora; sicut divinitus factum est, ut corpus S. Ubaldi Episcopi extra urbem efferretur, sursum in montem ad locum nunc ipsi proprium; sic etiam factum videtur, alio quocumque modo, ut SS. Secundini et Agabii Reliquiæ deorsum veherentur ad S. Secundi Regularium item ecclesiam; unde contigerit ut communi cum S. Secundo cultu deinceps honorarentur die x Maji, sicut ibi inter Prætermisos est dictum.

indeque post
unum alte-
ramve Trans-
lationem

14 Hoc tamen non obstante, factum esse putuit, ut capita cum potioribus ossibus, cumque corpore alienius S. Justinæ, v Idus Junii eatenus cultæ, delata fuerint ad extimos Egubiniæ dioceseos fines; ubi, præ nominibus Secundini atque Agabii, placuerint nomina Secundi et Agapiti, tamquam famosiorum vulgo Martyrum, itaque creditus prior sit passus die x Maji, posterior vero captus communis cum S. Justina cultu honorari die ix Junii; præ qua deinde Pergulanis, sacrum istum thesaurum nactis, placuit assumere primam mensis Dominicam, quia ipsis Kalendis passus creditur prope Ameriam Sanctus secundus; quem Egubini et Pergulani simul quidem sibi vindicant, simul tamen habere, saltem totum, non possunt. Habebant autem suum singuli totum, si alterum Romanum, alterum Afrum credere velint; an autem alterutrum, vel etiam utriusque tertii sit brachium, quod Patres Servitæ habent in sua Sacristia Fiterbii; argento inclusum, nequeo divinare.

caput cum
ossibus S.
Justinæ Per-
gulam.

B

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CRESCENTIANO VEL CRESCENTINO,

JUSTINO, GRICCIVIANO, VIRIANO, ORPHITO,

EXUPERANTIO, BENEDICTO, EUTROPIO, AC FORTUNATO,

O. II.

C

TIFERNI ET URBINI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De Actis, translationibus, et cultu.

F

SUB DIOCLE-
TIANO,

S. Crescentia-
ni cultus hoc
die,

Duas insignes Ecclesias S. Crescentianus, ut Patronus, complectitur; scilicet Tifernensem, quæ civitas vulgo Citta di Castello, dicitur, juxta quam etiam martyrium sustinuit, et quam diuturna corporis sui requie honoravit; atque Urbinatem, cui depositum ejus tandem concessum fuit, et ubi præ Crescentinus vocatur. Prior Ecclesia Sociorum memoriam insuper retinet; in cujus veteri Calendario Fr. Angelus de Comitibus, in Floribus ecclesiæ istius Italicæ editis anno 1627, et Jacobillus inter Sanctos ac Beatos Umbræ, legerunt hæc verba ad Kalendas Junii: SS. Crescentiani, Justinii, et aliorum Martyrum. Omnes autem sic nominabantur in Collecta, ad Missam et divinum Officium recitari solita: Da quesumus omnipotens Deus, ut qui Sanctorum tuorum Crescentiani, Justinii, Gricciviani, Viriani, Orphiti, Exuperantii, Benedicti, Eutropii, atque Fortunati solennia colimus, etiam virtutes imitemur. Ferrarius, in suo Catalogo Sanctorum Italiæ, de solo agit S. Crescentino Martyre Tiferni,

Patrono Urbinate, et allegat monumenta eccles. Urlin. Jacobillus de eodem acturus, ante omnia citat in testimonium, Lectionarium antiquum MS in Eccles. Tipherni. Sed illud hactenus nusquam invenitur, nisi isto nomine Jacobillus intelligat, libellum MS. qui apud D. Franciscum Ignantium Lazzari ibidem reperitur, sub hujusmodi titulo; Sanctorum et Beatorum civium Tiphernatium Vitæ, a Nicolao Manasseo Tifernate, Cathedralis ecclesiæ Canonico, in hanc formam ac seriem redactæ atque descriptæ.

cum Sociorum
memoria

2 Acepi sane, curante D. Florido Peccellari ibidem Canonico, et fidente prædicto Domino Lazzari herede Canonici Manassei, Vitam S. Crescentiani, prout ibi habebatur, distinctam in sex Lectiones; quas intelligo etiam impressas fuisse, et Tiferni usurpatis, priusquam Romæ approbarentur aliæ, haud paulo succinctiores; quas similiter acepi, impressas typis Cameralibus anno MDCLIV. Interim neque in Lectionibus prædictis, tam antiquis quam novis, neque in aliis Urbino transmissis, de quibus infra, verbum ullum habetur

quorum ta-
men non me-
merunt
Acta.

A tur de Sociis; nedum quod illi sint passi, ut Jacobillus ait x Septembris, aut quod tali die istie colantur. Nolim ergo Socios Martiri dicere, sed cultus; neque tamen commemorando separare, quos conjunctim a Tifernatibus recohi solitos, patet ex Collecta præmissa. Coniungendi autem cultus causa sufficiens fuit, quod a tempore, cujus nulla extabat memoria, simul omnes fuerint unum in locum conditi; fortassis a S. Florido, S. Gregorii Magni contemporaneo, Tifernatium Episcopo et Patrono; cui cum S. Amantio, Presbytero suo, eundem locum frequentasse plurimum dicitur. Ibidem omnes illi, cum ipso S. Florido, requieverunt, teste Jacobillo, quoad usque Petrus Tifernensis Episcopus, ecclesiam suam Cathedralem, S. Laurentio ante nuncupatam, in nomine S. Floridi restaurandam curavit; in eamque intulit tum ipsius Sancti Episcopi corpus, tum etiam aliorum Sanctorum quatuor, Græciviani scilicet, Viriani, Orphiti, et Exuperantii, aliis in ipso loco relictis; ubi eos adhuc, excepta S. Crescentiano manere crediderim, cum de ipsorum alio facta translatione nihil legatur Fr. Angelus Conti Cappuccinus, qui sub titulo Speciosorum Florum (Flori Vagli) an. 1627 edidit Vitas Sanctorum ac Beatorum Tifernatium, priorem Translationem factam fuisse scribit sub annum MXXI; fuisset ergo Petrus iste longo tempore Episcopus, siquidem Ughellus eum vixisse ait, anno MLXVIII, et quendam bonæ disce Canonice S. Floridi.

Ex illis translatis aliqui an. 1012 in civitatem,

B 3 Petro, hujus nominis secundo, Hermannus successit, qui anno MLX S. Floridi Canonice divisisse legitur, admissis fortassis in partem Præbendarum Regularibus. Hermannum autem secutus est Folcus: qui Mainardo Episcopo Urbinati commoditatem præbuit auferendi transferendique corpus S. Crescentiani anno MLXVIII, capite dumtaxat Tifernatibus relicto: cujus pars non exigua, Paulo Papa V Ecclesiam regente, in civitatem Castellum non mediocri pompa fuit importata, ubi valde honorifice in Cathedrali ecclesia custoditur, uti in fine Tifernensis MS. Legitur: Hoc vero MS. (nisi sola postrema verba Manassei additamentum sint) oportet compositum fuisse admodum reverenter: siquidem Paulus V, anno MDCV creatus, vixit usque ad MDCXXI: eandemque novitatem indicat cultior ac verbosior phrasus: quapropter, omnibus cunctis, antiquiorem sinceramque multo testem haberi censeo in MS. Urbinatæ: quod fortassis Tiferno allatum sit a Mainardo, ac deinde duobus ultimis punctis successive auctum, quibus continetur primum translatio, deinde elevatio sacri corporis. Urbinatam igitur MS. placet præferre Tifernensi, quamvis existimem etiam istius primum fontem non multo antiquiorem esse ætate Mainardi, atque ex traditionibus seu picturis compositum paulo ante medietatem sæculi XI. Accepi autem ipsum Roma, a D. Joanne Bisagno, Archivii Basilicæ Vaticanæ Præfecto; juxta cygraphum autem authenticam quod ille possidet, sumptum ex Codicibus tam antiquis quam modernis Archiepiscopatus Urbinatis, fidem faciente Ænea Paduano I. V. D. Reverendissimi Domini Archiepiscopi Vicario Generali; et attestantibus eidem Jo. Francisco Rota, Canonico atque Vicario Capituli, Lelioque Fidei, Curie Archiepiscopalis Cancellario, sub die XXVII Februarii MCLXXIII.

et anno 1068 ipse S. Crescentianus Urbinum;

unde etiam dantur accepta Acta;

C 4 Diem translatis Corporis, scilicet XVIII Decembris, annue festum habet Urbinatibus, scribit Ferrarius, in Catalogo Generali, his verbis; Urbini in Italia Translatio S. Crescentini Martyris, urbis Tutularis. Eo certe die, anno MæCLX, ab Episcopo Francisco, sacra Ossa fuisse requisita et inventa, docent quæ damus Acta; eundem tamen diem anniversarium fuisse Translationis a Mainardo factæ, non habeo unde affirmem, nisi crebra in hoc opere exempla, quibus docemur similibus actibus sæpius electum diem eundem,

Junii T. I

jam ante festum, ad cavendam festorum multiplicationem. De ipso interim Mainardo hoc obiter dixerim, primum istum laborem compensatum ei divinitus videri, cum titulo beatitudinis apud posteros, quando corpus ipsius, tamquam Beati, sub altari collocatum fuit, anno MCCCCXCIX, II Kal. Junii, prout ad hunc diem inter Prætermittos docui. Porro non solum Tiferni atque Urbini ecclesiam habet hic de quo præcipue agimus Sanctus; sed etiam in territorio Eugubino, quemadmodum affirmat Jacobillus; addens, eam ibi, aque ac Urbini, Crescentinum vocari.

5 In loco qui dicitur Saddi, extra Tiferni urbem Sanctum inactum a carnificibus, humatumque a Fidelibus, Acta dicunt, et constans traditio tenet; nec desunt qui putent Saddos pro Sanctis dici. Erat autem locus ille, juxta Angelum et Jacobillum, tunc solitarius; nunc autem parochiam habet, cujus ecclesia (inquit Angelus et ex eo Jacobillus) antiqua satis est, et tribus distincta navibus. Sub ejus altera medietate effossa humus, cryptam seu subterraneam ecclesiolam pandit, per gradus utrumque positos ad eundam; et habentem altaria duo, supra quorum unum, ipsa in calce murum tegente, depicta visitur imago Sancti, in specie juvenis cataphræcti, et equo insidentis, atque Draconem lancea configentis: estque pictura illa per quam vetus. In altari vero superioris ecclesiæ primario, quod Illustriss. D. Julius Vitellii, tunc ipsius ædis Præpositus (Præpositura enim est, a Cathedrali dependens) postea patriæ suæ dignissimus Episcopus, extrui fecit in capite mediæ navis, sumptu suo ultra duas laterales protensæ anno MDCXXIV; in altari, inquam primario servatur inter alias Reliquias magna pars galeæ, qua Sanctum usum esse, fides est popularis, neque inutilis: imposita enim capitibus cephalalgia laborantium dolores sedat; quemadmodum paucis abhinc annis expertus est homo etiamnum, id est anno MDCXXVII, vivens, et annos tres supra octoginta natus. Qui insuper refert, ex suis majoribus audivisse, quod ubi nunc est præmemoratum altare, ibi olim fuerit vepretum, supra quod lumina aliqua nocturnis horis solebant videri; et horum indicio inventas Reliquias esse, quæ in urbem illatæ totam suavissimo odore impleverunt. His lectis, pia me incessit cupido, videndi formam illius ferri, quod Sancti Galeam plebs appellat. Hujus desiderii compotem me benignus fecit Ecclesiæ Tifernatis Canonicus, D. Floridus Ucellarius, missa delineatione, ex qua cognovi lanatam esse laminam pedum Tifernensium fere duorum, vix tamen dimidium pedem latam uspiam, arrosam autem undequæ; qualis etiam est alia, prioris quartam fere partem æquans: sed neutra quidquam habet unde judicari alterutra possit pars galeæ fuisse, seu Romanæ seu Barbaræ.

6 Eadem in ecclesia servari ait Angelus, duplicis Crucis signum, quod prædicando ad populum manibus præferre solebat Sanctus, e simplici ligno, digito uno latius, palmo longum, cujus etiam longitudinis et latitudinis ferme est manubrium; transversa vero pars una, digitorum quatuor; altera parte, cui titulus aptari possit, solum digitis tribus exstante. Hæc Crux, inquit ille, una sui parte operta est lamella quadam, quæ videtur ænea certisque sculpturis notatur; et usque hodie servatur intra capsulam, bene inauratam, una cum parte cranii, in ecclesia Saddorum supra altare dextræ navis, et cum multa devotione monstratur populo simul cum sacris Reliquiis. Lando devotionem piamque usum; et Crucis signum, a quocumque vel quandocumque illuc allatum, impius sit qui venerari recuset. Sed quod ipsum tam sit antiquum atque prætenditur, verior ut credi prudenter possit. Hoc certum; non solitos primis istis sæculis fidei Christianæ præcones; licet intrepide

D quo die an. 1360 relecta ossa.

Cultus Eugubii.

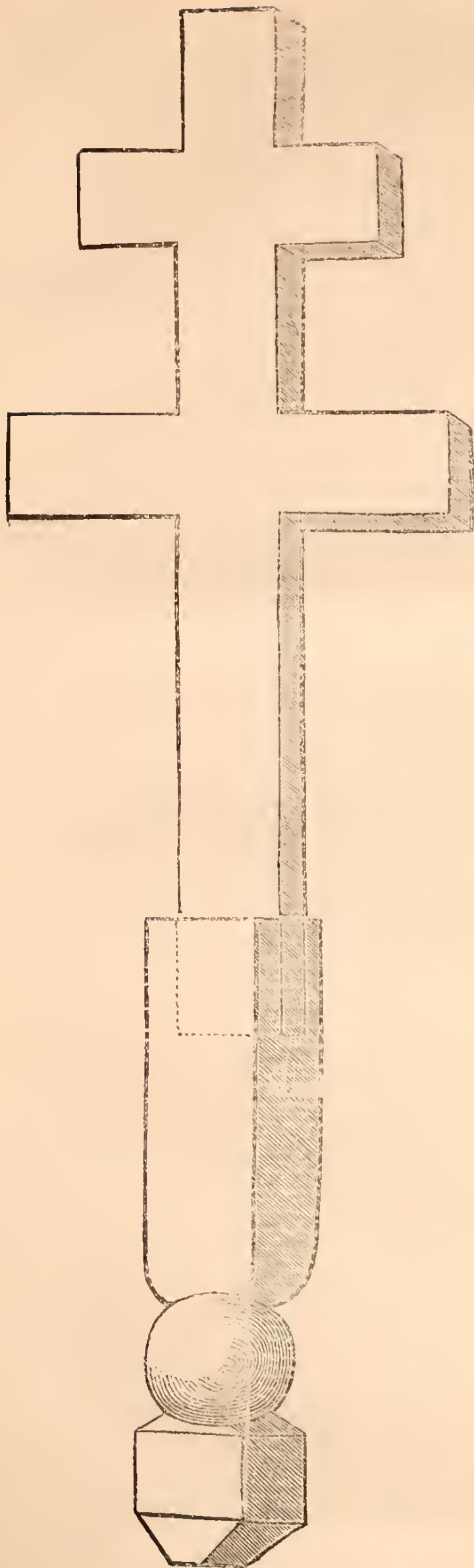
Locus Martyrii Saddorum dictus;

E ibi pars galeæ, ad capitis doctores levandos utilis;

F

Item crux antiqua;

Sancti fuisse

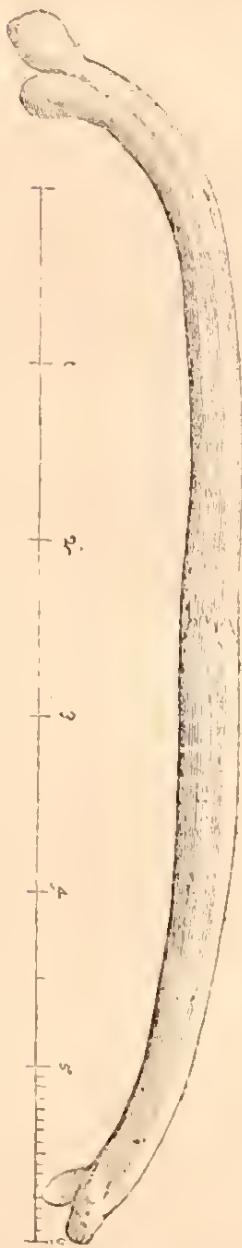

ac citra dissimulationem prædicarent Christum, eum-
que Crucifixum; Crucis ipsius effigiem præferre ma-
nibus in conspectu Gentilium; qua de re plura legere
qui velit, legat in Paralipomenis ad meum Conatum
Chronicohistoricum de Romanis Pontificibus Dissert.
49 num. 13. Habuerit illam in privato usu Sanctus;
vel etiam ipsius Ecclesie donaverit aliquis diu post;
antiquitatem tamen haud parvam supit manubrium ipsi
adherens, ea forma qua Græcicas passim expressas
videmus, non item Latinas: ideoque operæ picturæ
censui totum quanta est spectandam in priori columna
exhibere; sicut illum delineatam accepi a Canonico
Uccellurio, licet absque expressione calaturæ præfatæ,
quia huic formandæ dedit tali in loco pictor, nec debe-
bat aliunde accersiri, cum eruditionis nihil haberi inde
possit.

7 Ut ut est, dignior illa est religiose servari, quam
ossa quædam, ejus (ut fertur) Draconis, quem Sanctus
ad liberandos Tifernates occiderit, prope Tiberim, eo
loco, (ubi scribit Angelus) quo nunc consistit ecclesia
Commendariæ Melitensis, dicto Regnaddello, ad
unum sclopi jactum distante a mœnibus; ubi in
ecclesia conspiciuntur pendentes ex muro scapulæ
geminæ, quarum una quatuor palmos longa sit,
larga duos et totidem digitos; altera, paulo minor
tempore exesa utraque: alia vero ossa, etiam præ-
grandia, monstrantur in crypta ejus; quam dixi,
Saddorum ecclesie tamquam ejusdem Draconis.

alibi vero
quædam os-
sa draconis
ut fertur a
sancto oc-
cisi:

E

Leguntur ergo quæ ad S.
Georgii Acta xxiii Aprilis
§. 3 disserui de dracone, pe-
dibus vel equo S. Georgii
substerni solito; deque multis
draconibus et serpentibus, qui
passim occisi vel pulsati legun-
tur a Sanctis, locum aliquem
ad fidem inibi prædicandam
ingressis: quos alios non esse
censeo quam idololatriam de-
bellatam, et dæmonem veteri
possessione depulsum. Ossa
illa, (si tamen ossa sunt, et
non suta in ossium formam
naturaliter concreta, qualia
sunt quæ passim gigantum
ossa creduntur) ossa; inquam,
illa (sicut ex delineatione mihi
missa, et hic expressa appa-
ret) si ad invicem conjungan-
tur, perfectum integræ unius
costæ arcum constituent, cui
subtensa pedum Tifernensium
scali una cum unius pedis in
novem uncias divisi mensu-
ra, indicat, ipsam prætensam
costam dimidium pedem la-
tam, et plus quam septem
longam fuisse. Unde si de
mensura animalis, quod tales
costas habuerit, fiat æstimatio,
elephantis, et quidem valde
proceri costa hæc judicari pos-
set, Elephantos autem per-
egre adfectos sæpe habuit et
vidit Italia; dracones, quo-
rum latera costis instructa
fuerint, credo nunquam. In
hoc enim cum serpentibus con-
veniunt dracones, quotquot ab

F

qua potius
elephantis
videri de-
beant.

Aldrovando, eorum historia undecumque scrutato,
describuntur; quod continui una per totum corpus spina
procurrant, qua contracta laxataque celerrimo jactu vi-
brantur eo quo festinant, ita ut volare videantur: quam-

quam

A *quam et alati inveniri dicuntur. Idem judicium esto de scopulis, quas elephas tantas quantus Angelus scribit habuisse potuit; non item dracones, qui scopulis carent.*

ACTA

Ex MSS. Urbinatis Ecclesiarum.

Crescentinus, sub Diocletiano.

Roma Tiberinum fugit,

ubi Ietiferum draconem grassari audiens,

eundem interficit,

solitariam ibidem vitam instituit,

et miraculis clarescit,

Coram Praefecto Flavo

Tempore Diocletiani Imperatoris, sæviente adeo in Christianos persecutione, ut etiam inaudita causa ubique locorum accerbissime ex edito Imperatoris in eos animadverteretur; Crescentinus, Patronus noster, vir pietate, religione, magnitudineque animi clarus, nobilibus Christianisque parentibus ortus, Romanus patria, professione autem Miles, mortuis parentibus suis, cum adhuc adolescens omnia fere sua bona in Christi pauperes erogasset, ab Urbe postea sæviente persecutione fuit expulsus. Imitatus autem Evangelium illud, Dum vos persecuti fuerunt in una civitate fugite in aliam, in Hetruriam se contulit; constititque ad Tiberim in agro Tiphernati. Ibi cum audisset draconem quemdam teterrimum atque immanem Tiphernum sæpe numero circuire; qui non solum cominus bruta hominesque crudeliter vorabat, verum etiam longe plures halitu suo pestilenti ac venenoso inficiens cominus necabat; ægre ferens Vir sanctus, precibus cum lacrymis ad Deum optimum maximum fuis, divino numine admonente, percepit, civitatem illam antiqui serpentis diaboli fraudibus deceptam, vana et muta idola colere; ex quo tam dira pestis ab illo dracone (Deo ipso permittente) fuerit concitata: qui si, rejecto idolorum cultu, ad Deum vivum et verum confugerent, ab ejus misericordia, Crescentino ipso intercedente, liberari mererentur.

2 Quamobrem, vir Dei sanctus ac Miles Crescentinus, Dei verbum constanti mellifluaque oratione cœpit prædicare: credentibusque illis, atque sacrosancti baptismi gratiam suscipientibus; ipse, in Deo omnem collocans fiduciam, Christi signaculo insignitus, adversus immanem illam bestiam forti ac magno animo perrexit; lanceaque arrepta, divino suffultus præsidio, non sine magna omnium admiratione, draconem illum interemit: ob ejus rei tam præclaræ gestæ admirationem, fidelium atque credentium numerus in dies magis magisque augebatur. Humana tamen gloria minime ob eam causam est elatus Crescentinus: imo Deo omnium opifici immortales referens gratias, equo militaribusque armis, quæ sola sibi Roma discedens reliqua fecerat, itidem in pauperes erogatis, in cellulam quamdam prope Tiphernum, quam suis manibus ipse construxerat, sese abdidit; ibique jejuniis, orationibus, sanctissimisque operibus vacans, totus in Deo erat: nihilque aliud die noctuque aut cogitabat aut agebat. Confluebat vero ad virum hunc undecumque sanctissimum, populorum multitudo multis ex partibus frequens: quos ille tum prædicationis Christi pabulo reficiebat, tum etiam, si quos languentes, paralyticos, debiles, aridos, cæcos, mutos surdos, aliove quopiam morbo affectos comperisset, in pristinam perfectamque sanitatem summi Dei virtute revocabat.

3 Cum autem fama tanti viri longe lateque percrebuisset, ad Romanum Imperatorem quoque pervenit; esse videlicet in Hetruria Christianos homines, cives Romanos, qui Romanos deos detestantes, Nazarem crucifixi doctrinam cultumque amplexarentur, enixeque docerent. Quare commotus Imperator, Flavo, tunc temporis Hetruriæ Praefecto ac Tipherni commoranti, edixit, ut curaret, nequis Christianum nomen nominaret, sed Romanorum

Deos duplicati supplicii pœna coli ac venerari cogeret. Tunc igitur diabolus, bonis semper invidus, tyrannicam ipsius Flavi rabiem adversum Crescentinum concitavit; etenim ne Christi nomen populo prædicaret, sævissimus ille tyrannus ei acerrime minatus interdixit, At vero Spiritu Sancto plenus Crescentinus, tanquam lucerna ardens, quæ abscondi sub modio nequit, validius cœpit prædicare Jesum Christum, per Prophetas nuntiatum pro genere humano de Virgine nasci atque eos qui in eum crederent, baptismique gratiam in ejus nomine susciperent, omnium primi hominis peccatorum labem delere posse. Quam ob rem ira percitus crudelis, tyrannus, Crescentinum in forum adduci jussit, eique imperavit, ut supplex Deos suos adoraret. Cui audacter respondens Crescentinus dixit, Deos tuos non adoro: vana etenim, cæca et suda sunt idola, atque opera manuum hominum. Tunc tyrannus ignem ingentem jussit accendi, Beatumque Crescentinum in medias flammis projici. Quod cum factum fuisset, et ipse Deo gratias agens, illæsus permaneret; sævissimus ille tyrannus, furore correptus, beatissimum Christi Martyrem plurimis pœnis cruciatum mandavit interfici, ejusque corpus inhumatum relinqui.

4 Itaque Sacellites cum vestimentis suis exeuntes, manibus ac pedibus ligatis nulloque corpore, per terram adeo immaniter traxerunt, ut sacro ejus sanguine inter trahendum lapides permulti fuerint cruentati; idque tandem quandiu ad præfinitum sibi locum pervenerunt: ubique plurimis variisque cruciatibus affectus, semperque in confessione Christianæ fidei constantissime permanens; tandem capite obtruncatus martyrii palmam Beatissimus Martyr est adeptus; ejusque anima sanctissima in æterna felicitatis gloria, cum canticis hymnisque angelicis est donata, glorioso corpore inhumato relictu. Quod videntes Christiani, illud clam collegerunt, et honorifice sepelierunt in loco qui dicitur Saldi: ubi in ejus honorem constructum extat templum: in quo ob tanti Martyris memoriam sanctus Floridus, et sanctus Alanantius Confessores, summa Pietate, ac Religione; diu postea sunt commorati, diemque suum obierunt ibidemque eorum Corpora sunt, sepulta. Passus est autem Beatus Crescentinus imperante Diocletiano, Kalendis Junii, anno Domini ducentesimo octogesimo septimo.

5 Cujus Corpus in dicta ecclesia requievit usque ad tempora Henrici Quarti Imperatoris, Henrici tertii Imperatoris filii. Cum enim Tipherni Fulco, vir nobilissimus, caritate ac virtutum omnium genere abundans, Episcopus esset; contigit ut Mainardus, vir illustris, omni gratia et sanctitate plenus, Urbinatis Ecclesiarum Episcopus, cum ipso Fulcone conquereretur, quod Urbinatum cui præerat ecclesia Sanctorum careret reliquiis. Quod cum audisset Fulco, ipsumque Mainardum fidelissimum Christi servum esse cognosceret; ob ejus pietatem ac religionem, beatissimi Crescentini Martyris Corpus ei promisit. Quare gaudio exultans Mainardus, clam vocatis Abbatibus, Monachis, Sacerdotibus, ac religiosis viris, laicali indutus vestimento, veraci Fulconis promissione fretus, illuc cum his omnibus se contulit, ubi S. Crescentini Martyris Corpus jacebat; atque cum psalmis, hymnis, ac plurimo thure, cum de loco in quo jacebat extraxit. O quanta odoris suavitas, quantaque dulcedo, sancto illo Corpore defosso, eos qui ibi aderant replevit! Cum autem Mainardus Episcopus, cum Clero et Populo Urbinatense, thesaurum illum tam pretiosum ad Urbinatem Ecclesiam summa cum veneratione deferret; eximio Tiphernates, magna cum armatorum hominum manu, eos persequabantur, ut illud Corpus eis auferrent

D
EX MSS
URBIN.
fidem Christi
professus,

et var e tortus,

E

ruptatur ad
locum suppli-
cii:

capite plerumque
corpus

honorifice
sepelitur:

F
ante ipsum u
permissu
Fulconis Epi-
scopi,

at statit
Mainardus
Ep. Urbin.

frustra in
secutis cum
Tifernatibus,

A ferrent. Divina autem providentia, quæ in sua dispositione non fallitur, nec voluit Urbinates tanto beneficio fraudari; statim auxilium præbuit. Nam dum Mainardus supplex oraret Deum, ut se cum universo populo ab illis persecutoribus liberaret, Corpusque sancti Martyris illæsum servaret candida eos adeo obtexit nubecula, ut ab hostibus illis nunquam conspici potuerint. Quamobrem Mainardus cum cætu suo incolumis sanctissimum illud Corpus summo cum gaudio ad Urbinate[m] Ecclesiam transtulit, anno Domini millesimo sexagesimo octavo.

*Exhinc etiam
ret miraculis
Sanctus,*

6 Tunc Mainardus Episcopus templum miro ordine ac opere fabricari instituit, in quo sanctissimum illud Corpus maxima cum laude, honore, et gloria collocavit, in crypta, quæ est ab Occidentali parte, ubi præbet beneficia poscentibus. O quot cæci illuminati, leprosi mundati, paralytici sanati sunt! Cujus miracula neque etiam nostris temporibus deficiunt. Traditum quoque est a maioribus nostris, quotiescumque Urbinates adversus hostes suos beatissimi Martyris Crescentini advocati Vexillo usi fuerunt, semper victorias mirificas consecutos fuisse. Anno vero Domini millesimo trecentesimo sexage-

simo, die vero xviii mensis Decembris, cum refrigerante hominum religione apud nonnullos dubium esset, an Divi Crescentini corpus in ea crypta reperiretur; Franciscus Episcopus Urbinas, divino primum nutu, deinde Canonicorum consensu, aliorumque Prælatorum ac Clericorum voluntate, ipsum Corpus denno perquisitum invenit; sublatoque ex hominum animis incredulitatis errore, et antiqua religione revocata, supernæ bonitatis immensitas plurima alia edidit miracula. Pie quoque credendum est, non nostris quidem meritis, sed ipsius sancti Martyris orationibus, precibusque gloriosis, ita felici rerum statu civitatem banc nostram Urbium tandem perdurare, ut nulla sit ex finitimis hisce civitatibus, quæ hac in re huic nostræ aliqua ex parte sit comparanda. Oremus ergo Deum omnipotentem maximum, ut S. Crescentini Martyris Patroni nostri intercessionibus conservet suos Præsules, defendat Clericos, tueatur Populum, atque Urbem istam ab omni hoste, periculo, fame, ac tempestate; ut Populus ad eum veniens, per ipsum Deum laudet, et suis meritis vivat cum eo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, in secula seculorum. Amen.

*Urbinate[m]
Patronus.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

PAMPHILO PRESBYTERO,

VALENTE DIACONO ET PAULO,

CÆSAREÆ IN PALESTINA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De variis diebus cultus, et Actis ab Eusebio Cæsareensi editis.

ANNO CCXVIII.

*Relatus in
hodierno
Romano Pam-
philus, cum
2 sociis,*

Hodiernæ Romani Martyrologii tabulæ, post nomen S. Juventii Martyris, cui (utpote Romæ passus) primi loci prærogativa deferretur, reliquorum huic diei adscriptorum Sanctorum seriem sic prosequitur. Cæsareæ in Palestina, B. Pamphili, Presbyteri et Martyris, viri admirandæ sanctitatis et doctrinæ, atque in pauperes munifici: qui ob Christi fidem, in persecutione Galerii Maximiani, primo sub Urbano Præsidente cruciatus, deinde sub Firmiliano iterum revocatus ad pœnas, una cum aliis martyrium consummavit. Passi sunt etiam tunc Valens Diaconus et Paulus, alique novem, quorum memoria aliis diebus celebratur. Baronius, in suis ad hunc diem Notis, indicat, quod de Pamphilo agunt Usuardus, Ado, ac ceteri Latinorum, post quos numerandus, qui primus prævultus a Bavaro appellatur Beda, supposititius est, et fere collectus ex Adone: nam veras Beda hoc die vocat omni Sancto; et hæc unica videtur esse causa cur, nescio quis, Beda et Floro posterior Martyrologus, Adone autem et Usuardo prior, eundem hunc diem elegerit commemorando annuatim S. Pamphilo. Ille autem et omnes eum secuti, cum Gregoriani Martyrologi curatoribus primis, Persecutionem Maximini nominarent; eo quod hic a Galerio Maximiano Cæsar declaratus, tyrannidem in Palestina præsens exercuerit, quam Romæ urgebat Imperator Galerius; quem magis placuit nominare curatoribus nova editionis, respectu cujus Baronius in Notis solet priorem vocare Martyrologium Romanum vetus; licet illæ editiones invicem seculæ sint paucorum dumtaxat mensium intervallo.

2 Perro vetustiores isti Martyrologi, Pamphilum

solum nominant: cui reformati, quod dixi, Martyrologi Curatores adjunxerunt Valentem et Paulum; hos enim ex undecim martyru Sociis solos præterierant, cum ad xvi Februarii septem eorum retulissent; Eliam scilicet, Jeremiam, Esaiam, Samuelem, et Daniele[m]; Porphyrium, item atque Seleucum; ad diem vero xvi ejusdem mensis Theodulum ac Julianum; nulla apparente hujus divisionis causa. Etenim ex eorum Actis constat, eodem omnes die xvi mensis Peritii, hoc est secundum Romanos ante diem xiv Kalendas Martias, id est xvi Februarii, ad tribunal adductos ultimoque affectos supplicio fuisse. Ideo Græci, in suis Menæis et Synaxaribus omnibus, simul omnes tali die referunt; uti et Græcos secutus Galesinius; licet, Latinus deinde aptare se volens, iterum retulerit hodie Pamphilum, sed solum, cum amplo elogio; quemadmodum Græci eundem Pamphilum iterum sibi commemorandum censuerunt in Menæis, die v Novembris, scilicet ex Eusebio. Hic cum, libro de Martyribus Palestine cap. 7, narravisset, tali die Cæsareæ passos SS. Silvanum utque Dominum, tresque alios ad metalla damnatos, alios vero post crudelissima tormenta in carcerem conjectos; primam Pamphili confessionem his verbis subtexuit.

3 Inter quos erat et Pamphilus, oronium sodalium mihi longe carissimus, qui præ cunctis nostræ ætatis Martyribus, ob eximiam virtutem, præcipuam laudem est consecutus. Ac primum Urbanus, totius Provinciæ Palestine Rector; ejus tum in arte dicendi tum in philosophia peritiam experimento aliquo cognoscere volens, deinde sacrificare illum jubens; cum renuentem minasque illius aspernantem videret; supra modum efferatus, gravioribus eum tormentis

*Socii plerique
referuntur
16 Febr.*

*Ipsæ a Græcis
etiam 5 Nov.*

*occasione pri-
mæ confes-
sionis sue:*

A tormentis excruciaci præcepit. Post hæc ungularum, quibus latera ejus persulcaverat, crebritate ac pertinacia, tantum non carnibus illius pastus vir immanissimus; cum ex his omnibus nihil præter dedecus atque ignominiam retulisset, tandem illum ceteris qui in carcere erant Confessoribus aggregavit: nequaquam impune, ut ibidem fasius prosequitur Eusebius; alteram ejusdem confessionem, cui et immortalis Sanctus est explicaturus cap. xi. Ad priorem interim spectat, hoc die v Novembris relatum in Menæis Distichan.

Φρουρὰ θυμασθεὶς καὶ πρὸς τῆς φρουρᾶς ξέσει,
Διπλοῦν ἔλθε σοι Πάμφιλε ἐκὼτως στέφος.

Carcere subactus, et ante carcerem ungulis,
Accipe coronas, Pamphile, ex merito duas.

Ex titulo tamen, quo dicitur, Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ἄγ. Πάμφιλος ξεισθεὶς καὶ φυλάσσει; τελειούται, id est, Eadem die S. Pamphilus, ungulis laniatus, et carcere maceratus, extinguitur; dubites, an Auctor commemorationis hoc die faciendæ, vel saltem an conumnator istius Distichi, non fuixerint sibi Pamphilum aliquem, cum prædictis coronatum ipso v Novembris, diversum ab eo qui xvi Februarii commemoratur.

B 4 Magister meus Godefridus Henschenius, secundam eam quam Bollandus præscripserat necessitatem, sequendi qua posset Romanum Martyrologium hadierum; ad prædictos xvi et xvii Februarii primum de septem, deinde duobus S. Pamphili Sociis sic egit; ut ex Eusebii libro de Martyribus cap. xi daret quæ ipsos præcise spectant; integra omnium Acta ex Metaphraste (ut Lipomano Surioque nominabatur) reservans ad hunc 1 Junii, quo S. Pamphilum Latini omnes nominabant: sed nullo quod scire possimus fundamento alio, quam arbitrarie electionis. Id ego licet factum non valde probem, maluisseque pertractatam rem totam fuisse Februario mense, hic tamen sequi cogor; ut saltem nunc suppleam, quod ibi deest. Quæ autem Metaphrasti ab illis imputantur Acta, dabo ego, qualia ipse suæ Collectioni inseruit, non ut a se, sed ut ab Eusebio composita; quomodo etiam Græca accepimus ex MS. Mediceo Regis Franciæ sub hoc titulo. Ἀθληταὶ τῶν ἀγίων καὶ ἐνδοξοὶ τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων, Παμφίλου, Οὐάλεντος, Παύλου, Σελευκου, Πορφυρίου, Θεοδόλου, Ἰουλιανοῦ, Αἰγυπτίων, συναρπάσσει παρὰ τοῦ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Certamen Sanctorum et gloriosorum Christi Martyrum, Valentis, Pauli, Seleuci, (excidisse videntur nomina Θεοδόλου, Ἡλίας, Ἰερεμίου, Ἠσαίου, Σαμουὴλ καὶ Δανιὴλ, Theodasi, Eliæ, Jeremie, Isaiæ, Samuelis et Danielis) Egyptiorum (quod soli quinque ultimi erant) conscriptum ab Eusebio Pamphili: hoc enim cognomen in amici cari memoriam assumpsit, semperque usurpavit, Eusebius, Cæsarensis Episcopus, et historiæ hujus scriptor.

nunc ex MS.
dantur Græco-
latine,

C 5 Et hic quidem Eusebius, prædicto de Martyribus Palæstinæ libro etiam Pamphili Sociorumque Martyrium inserturus, post breve exordium capiti xi, laudato strictim Pamphilo, sic loquitur; Hujus viri reliquas virtutes resque præclare gestas, quæ prolixiorum orationem desiderant, jam pridem nos in peculiari opere quod de ejus vita conscripsimus, tribus libris complexi sumus. Hinc cum Hieronymus, in libro de scriptoribus, Eusebii scriptis annumerasset, de Vita Pamphili libros tres. Martyrologus ille antiquior, qui Usuardo Adonique prælusit, utriusque hæc verba a se accipienda dictavit; Cujus, vel hujus vitam Eusebius Cæsarenses Episcopus tribus libris comprehendit. Atque utinam hi nunc extarent! Extat interim (ut ego quidem existimo) eorum Caput ultimum præcipuumque, ultimum scilicet sancti Martyris ac sociorum confessio; quam deinde ipsemet Eusebius, rhetorico ornatu prætermisso, verbis alioqui plerisque iisdem Historiæ suæ, sive libro de Martyribus (ut dixi) inseruit. Equidem non possum hic omittere Valesio,

Idem de
Pamphilo
scripserat
libros tres,

Idem de Pamphilo scripserat libros tres, Junii T

Eusebii interpreti eruditissimo, in Notis existimanti, non hoc esse partem illius majoris operis; sed Metaphrastem, nactum Historiæ præfata plenius exemplar quam modo habemus, talia etiam scribere potuisse, quæ nunc in eadem Historia non leguntur. Absit ut mutilatum dicamus tam insigniter fuisse, quam modo habemus, Historiam Eusebii; eodem argumento ceteras quoque ejus partes in suspitionem similis mutilationis adducturi. Dicatur potius, suis prioribus scriptis usum Eusebium in lucubratione posteriori, omissis quæ minus necessaria erant, cetera iisdem aut fere iisdem quibus ante verbis inde transcripsisse. Atque hoc ut verosimilius fiat, priorem contextum Græco-latino accipe, collatum cum contextu, qui est in historia, non quidem quoad verba singula (hæc enim inter se conferre volentibus, ad manum erit gemina editio Christophoroni atque Valesii) sed quoad puncta digniora notatu.

6 Prius tamen ex Menæis audi, quid, communi et proprio omnibus duodecim Martyribus die xvi Februarii, de iis canant Græci. Exordiantur illi Versiculos similares hoc modo, Ἀποστόλων ἰσχυροὶ, ἀθλοφόροι γενόμενοι, λογισμὸν ὁμολόγητον ἀνελάβετε. Numero æquales Apostolis, in certamen progressi, concepistis animum pari zelo æstuantem; tum Canonem proponunt, in Odas more consuetudo distinctum; cujus hæc Acrostichis:

Duodenarius
horum Marty-
rum numerus
E

Δῆμον δωδεκάριθμον ἀθλοφόρων ἀναμείνω.
Vetricem pugilum duodenum canto cohortem. Hic autem Canon, post Oden sextum, et ejusdem argumenti Contacia duo, interpolatur lectione Synaxarii, Actorum epitomen continente, post optata singulis Martyribus suis Disticha hujusmodi, cum frequenti ad nomina allusione.

Ὑπὲρ τὸ πᾶν σε Πάμφιλος φίλων, Λόγε,
Καὶ τὴν τομὴν ἔγειτο τῆς κάρσος φίλων.
Te, Christe, amando Pamphilus super omnia,
Capitis amabilem æstimavit jacturam.
Παύλον Σελευκος, καὶ Σελευκὸν Οὐάλης,
Βλέπων τομῇ χαίροντα, τὴν τομὴν φέρει,
Paulum Seleucus, atque Seleucum Valens,
Promptum secari videns, secari tulit.
Ἦλαντο πρὸς πῦρ Μάρτυρες θεῖοι δύο,
Θεῖου πάθου πῦρ ἦν τρέφοντες οἱ δύο.
Saliant ad ignem Martyres divi duo,
Unum ignem alentes ambo divini amoris.
Σταυροῦσι δούλοι τῆς πλάνης ἐπὶ ξύλου,
Καὶ Θεοδόλου, δούλου Ἐσταυρωμένου.
Errore capti signant Theodulum cruci,
Esse Cruci-fixi, famulum se professum.
Κλήσεις Προσφύτων, καὶ τελευτᾶς Μαρτύρων,
Λυγροῦσι πέντε Μάρτυρες, τετμημένοι.
Prophetica nomina et Martyricos fines,
Capite minuti Martyres quinque obtinent.

versibus lau-
datur apud
Græcos 16
Feb.

P

7 Plenius singula intelligentur ex Actis mox dandis quorum interim in Menæis ac Synaxariis hæc est Epitome. Οὗτοι ἄγιοι Μάρτυρες, ἐν τῇ ἑαυτοῦ εἰς τοῦ κατὰ Διοκλητιανὸν διωγμοῦ, εἰς τὸ μαρτύριον ἤλθον· ἐκ διαφόρων πόλεων, καὶ ἐπιτελευτήσαντες, καὶ ἀξιωματίων, εἰς μίαν τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν συνενωθέντες· ὁ δὲ τρόπος τῆς συλλήψεως γέγονεν οὗτος. Ἐν τῇ μέλει αὐτοῦ τῆς πόλεως Καισαρίας παριέναι, τῶν φυλάκων πονηθρομένων τίνες τε εἶεν καὶ ὅθεν ὀρμητοῦνται, Χριστιανούς ἑαυτοῦ ἀπεικλήσαν, καὶ πατρίδα τὴν αὐτοῦ ἔχειν Ἰερουσαλήμ· ὅθεν κατασχεθέντες Φιρμιλιανῷ τῷ Ἡγεμονί παρέστησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἡλίας, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τέσσαρες Αἰγυπτίοι, μετὰ πολλοὺς βασάνους τὴν διὰ ξίφους ἀπόφασιν ἔλαβον, συναποτεμθέντων Παμφίλου καὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ δὲ Πορφυρίου, τοῦ κυρίου αὐτοῦ Παμφίλου τὸ σῶμα ἐπέκτεται, κατεσχέθη καὶ παρεδόθη πυρὶ· ὡσαυτῶς δὲ καὶ Ἰουλιανὸς, τὰ τῶν Ἀγίων ἀσπαζόμενος σῶματα, τῇ φιλογίᾳ ὑπεβλήθη· ὁ δὲ Θεόδουλος, ἐπὶ ξύλου σταυρωθεὶς, διένυσε τὸ μαρτύριον. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν συναξίς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Sancti hi Martyres,

cum epitome
Actorum

A sexto Persecutionis a Diocletiano motæ anno, ad martirium tracti sunt; ex diversis urbibus, professionibus, et conditionibus, in una Christi fide adunati: modus autem comprehensionis ipsorum, talis fuit. Cum essent ingressuri portas Cæsareæ, interrogantibus custodibus, quinam essent et unde venirent, Christianos sese nominaverunt, et patriam dixerunt habere superiorem Jerusalem: quapropter ad Firmilemum Proconsulem sunt adducti. Et Elias quidem, ac socii ejus quatuor Ægyptii, post varios cruciatus, capitis sententiam gladio exceperunt; decapitati vero cum ipsis sunt Pamphilus ac reliqui. Porphyrius porro, requirens domini sui Pamphili corpus, comprehensus atque igni traditus fuit; similiter et Julianus, Sanctorum deosculans corpora, conjectus in rogam est; Theodulus autem in cruce actus. Eorum synaxis celebratur in sanctissima magna ecclesia.

Pamphili
elogium ex
S. Hieronymo,

8 Hactenus Græci, sed recentiores: nunc Latinum ex vetustioribus unum Hieronymum audiamus, qui Scripturibus ecclesiasticis annuerans Pamphilum, cap. 75 sic de eo loquitur: Pamphilus Presbyter, Eusebii Cæsarensis Episcopi necessarius, tanto bibliothecæ divinæ flagravat amore, ut maximam partem Origenis voluminum sua manu describeret; quæ usque hodie in Cæsarensi bibliotheca habentur. Sed et in duodecim Prophetas viginti quinque ἐκκλησιῶν Origenis volumina, manu ejus exarata reperi: quæ tanto amplector ac servo gaudio, ut Cræsi opes habere me credam. Si enim letitia est unam epistolam habere Martyris, quanto magis tot millia versuum, per quos mihi videtur sui sanguinis signasse vestigia? Scripsit, antequam Eusebius Cæsarensis scriberet, Apologeticum pro Origene, et passus est Cæsareæ Palestinæ sub per-

secutione Maximiani. Ita ille in libro de Scriptariis; sed quoad Origenis Apologeticum, velut a Pamphilo scriptum, primo quidem in epistola ad Pammachium et Oceanum conatur se expedire ab objecto sibi Pamphili Martyris auctoritate; ostenditque quàm non sit verosimile, quod doctus vir primos ingenii sui fructus quæstionibus et infamiae dedicavit: sed et hoc concessio, negat tale scriptum, eo probandum quod Martyris sit, nisi etiam velimus peccata defendere, quia qui postea Martyres, prius peccatores fuerunt. Postea vero in Apologia cruciat, adversus Rufinum, postquam ostenderat, cur Origenem in quibusdam ante laudaverit; illum arguit, quod sex Eusebii libros pro Origene Latinos faciens, primum transtulerit sub nomine Pamphili, atque ita Martyri calumniam fecerit; tandemque evidenti argumento vincit Pamphilum Martyrem nihil omnino operis condidisse. Ipse enim Eusebius, inquit, amator et præco et contubernalis Pamphili, tres libros scripsit elegantissimos, vitæ Pamphili continentes; in quibus cum cetera miris laudibus prædicaret, humilitatemque ejus ferret in cælum, etiam hoc in tertio libros addidit: Quis studiosorum amicus non fuit Pamphili? Si quos videbat ad victum necessariis indigere, præbebat large quæ poterat. Scripturas quoque sanctas, non ad legendum tantum, sed et ad habendum tribuebat promptissime; nec solum viris, sed et feminis, quas vidisset lectioni deditas: unde et multos codices preparabat, ut, cum necessitas poposcisset, volentibus largiretur. Et ipse quidem proprii operis nihil omnino scripsit; exceptis Epistolis, quas ad amicos forte mittebat; in tantam se humilitate dejecerat; veterum autem tractatus Scriptorum legebat studiosissime, et in eorum meditatione jugiter verebatur.

D
qui prius ei
tribuit Apolo-
geticum pro
Origene:

se l de hoc
postea dubita
vit,

sed postea
absolute nega-
vit, Rufinique
fraude suppo-
situm evicit.

E

ACTA PASSIONIS.

Ex libris Eusebii Cæsarensis de Vita Pamphili,

Juxta MS. Medicæ Regis Christianissimi.

PARS PRIOR.

Omniū duodecim atque imprimis Pamphili laudes complectens.

Martyrium
hoc præ cete-
ris laudans
Eusebius,

C Tempus nunc monet, coram omnibus aperire theatrum magnum istud ac celeberrimum Sancti Martyris Pamphili, et eorum qui cum ipso vitam finiverunt admirabilem virorum, et per varia pro pietate certamina circumducentium. Etenim licet plurimi ex nobis, tempore persecutionis contra nos publicatae, strenue sese gesserint; horum tamen, de quibus nunc sermo est, rarissimum agonem nobisque cognitum, ideo potius scripsimus; quia in eo statim apparebit, velut sub uno aspectu, omne genus tam ætatis corporeæ, tum spiritualis conditionis, viteque et studiorum diversitas magna; sed imprimis varietas tormentorum, atque exinde secundum martyrii cujusque consummationem paratarum cuique coronarum. Nam videre erit, quosdam eorum qui inter ipsos erant Ægyptiorum a juniores atque omnino pueros; alios autem nostrorum (in quibus etiam Porphyrius erat) viribus simul corporis simul et animi prudentia robustos; eos scilicet qui cum dilectissimo meo censebantur, Jamnitem b Paulum, Seleacumque et Julianum, ambos ex Cappadocum regione hac advectos. Erant etiam inter illos quidam sacra canicie et profunda ornatu senectate; Valens nempe, Ecclesiæ Hierosolymorum Diacones, et numen suum verificans c Theodulus.

in eo miratur
varietatem
atatum,
a

b

c

K αἰρὸς δὲ καλεῖ πρὸς πάντας τὸ μέγα καὶ περιφόντον ἀνιστορῆσαι θέστρον, Παμφίλου τοῦ ἁγίου Μάρτυρος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τελειωθέντων θαυμασίων ἀνδρῶν, καὶ πολυτρόπους εὐσεβείας, ἄλλους ἐπιπεδεγμένους. Πλείστον γὰρ ὅσων κατὰ τὸν ἐγνωσμένον ἡμῖν διωγμὸν, ἀνδρισκόμενον, τὸν περὶ ὧν ὁ λόγος ἁγίονα σπουδύτατον, ὃν ἡμεῖς ἐγνωμεν, ἱστορήσαμεν, ἁθρόως ἐν αὐτῷ πᾶν εἶδος ἡλικίων τε σώματος, καὶ ψυχῶν ἀγωγῆς, βίου τε καὶ ἀναστροφῆς διαφόρου περιειληφότα, βασάνων τε ποικίλοις εἶδеси, καὶ τοῖς κατὰ τὸ τέλος μαρτύριον ἐκκλησούμενοις στεφάνοις κεκησμένοις. Νέους τε γὰρ τὸν ἰδεῖν καὶ κομιδῇ παιδὸς τῶν σὺν αὐτοῖς Ἀιγυπτίων τινας, ἡμῶν τοὺς δὲ ἄλλους, (μεθ' ὧν καὶ ὁ Πορφύριος ἦν) ὀκμαίους τε αὐτῶν σώματι τε ὁμοῦ καὶ φρονήσει, τοὺς ἀμφὶ τὸ πνεῦμα μοι νομα, καὶ τὸν Ἰακυνθίνην Παῦλον, Σίλευκόν τε καὶ Ἰουλιανόν, ἅμω τῆς Καππαδοκίᾳ γῆς ὄρμηκτους ἦσαν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ ἱερεῖς πολλοὶ, βαθυτάτω τε γῆρας πεπυκασμένοι, Οὐάλης Διάκονος τῆς Ἱεροσολυμιτῶν ἐκκλησίας, καὶ ὁ τοῦνομα ἐπακλεῖσας Θεόδουλος.

Τοιαύτη μὲν οὖν ἐν αὐτοῖς ἡ τῶν ἡλικίων ἐτύγχανε ποικιλία· ψυχῶν δὲ ἀγωγῆς διπλοτάτουτο, οἱ μὲν ἰδιωτικώτερον, οἱ αὖ παιδὲς καὶ ἀπλούστερον ἔτι τὸν νοῦν φερόντες, οἱ δὲ καὶ πάντες σιδαρὸν καὶ ἱερὸς ἐκτεταμένοι τὸ ἦθος ἦσαν δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ τοῖς τῶν ἱερῶν μαθημάτων οὐκ ἀνεπιστήμονες, συγγενῶς δὲ ἅπασι ὑπεργνώστους καὶ

F

A καὶ ἐνσφαιρὸς ἡ ἀνδρεία προσηύχων. Οἷα δὲ τις ἐν ἀποστειλ-
δουσαν ἀστρὸν ἰμεροφάγος φαιστὴρ, ἐν μέσσοις διέπρεπεν
ἐξαστράπτων, ὁ ἐμὸς δεσπότης (οὐ γὰρ ἐπαῖνον προσηύ-
πειν ἐτι μοι θέμις τῶν θεσπέσιον καὶ μακάρων ὡς ἀληθῶς
Παμφίλου) παιδείας γὰρ οὗτος τῆς παρ' Ἑλλήσι θυμα-
ζομένης, οὐ μετρίως ἔπαιτο, τῆς τε κατὰ τὰ θεῖα δόγματα
καὶ τὰς θεοπνευστοὺς ἱγρὰς (εἰ γὰρ τι θρασύτερον,
πλὴν ἀληθείας, εἴπειν) ὥς οὐδέτερον ἔροι τις φάναι τῶν
κατ' αὐτὸν ἡχητῶν· μέλλων δὲ τούτων ἐκείνη τὸ πλεονέ-
κτημα, τὴν οἰκτοῦς μᾶλλον δὲ θεοῦ αὐτῷ δεδορκμένην
σύνεσιν τε καὶ σοφίαν.

Καὶ τὰ μὲν περὶ ψυχὴν οὕτως εἶχον οἱ πάντες· βίου δὲ
αὐτοῦ καὶ ἀναστρεφῆς πλείστη τις ἐν αὐτοῖς ὑπῆρχε δια-
λαλή· τοῦ μὲν Παμφίλου ἐξ εὐπατριδῶν κατάρχοντος κατὰ
σάρκα γένους, ἐπισήμης τὲ τῆς κατὰ τὴν πατρίδα πολυ-
τείαις διατρέψαντος, τοῦ δὲ Σελεύκου τῆς κατὰ τὴν στρα-
τείαν ἀξίας περιφανέστατα τετιμημένου, τῶν δὲ τῆς μέ-
σης καὶ κινήσεως γεγονυῖων ἀγιοῦ. Οἷα ἦν δὲ αὐτῶν ὁ
χορὸς οὐ δὲ τοῦ οἰκοτικῶν γένους ἐκτός, ὅτε γὰρ ἡγεμο-
νικῆς οὐκείας θεράπων αὐτοῖς συγκατελέκτο, καὶ ὁ Πορ-
φύριος, τὸ μὲν δοκεῖν, τοῦ Παμφίλου γενοῦς οὐκείας
διαθέσει γε μὴν ἀδελφοῦ καὶ μᾶλλον γνησίου παιδὸς δι-
εγνωχῶς οὐδὲν ἢ ἐλείπων τῆς πρὸς τὸν δεσπότην κατὰ
πάντα μιμήσεως. Καὶ τί γὰρ; ἀλλ' εἰ φωνῇ τις, αὐτοὺς
ἀλόκληρον ἐν βραχεῖ τύπον ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος
περιεληφέναι, οὐκ ἂν ἐκτος βάλαι τῆς ἀληθείας, πρεσ-
βυτερίου μὲν ἐν αὐτοῖς κειμένου τοῦ Παμφίλου, διοκο-
νίας τὲ τοῦ Οὐάλεντος, τὴν τε τῶν ἐπὶ τοῦ πύχθους ανα-
γνωσκέναι εἰθισμένον τάξιν εὐληγῶν ἐτέρων ὁμολογίας
διὰ καρτερωτάτης μαστίγων ὑπομονῆς, ἐτι πάλαι πρὸ
τοῦ κατὰ τὸ μαρτύριον τέλους τοῦ Σελεύκου διατρέψαν-
τος, καὶ τὴν τῆς στρατιωτικῆς ἀξίας ἀποβολὴν ἐρωμέ-
ως καταδέξανμένου· τῶν τε λοιπῶν ἐπὶ τούτοις, διὰ κα-
τακουμένων καὶ πιστῶν τούτῳ λοιπὸν τῆς ὡς ἐν εἰκόνι
συναρᾷ μυριάδων ἐκκλησίας ἀφομοίωμα φερούσας ανα-
πληρούστων.

Οὕτω παράδοξον τὴν τοσούτων καὶ τι λικούντων μαρ-
τύρων ἐκλογὴν ἐθεωρήσαμεν, καὶ ἢ καὶ τοῖς γε οὐ πολ-
λοῖς τὸν ἀριθμὸν οὖσαν ὥρως οὐδὲν ἀπέδει τυχόντων ἐν
αὐθιρίοις εὐρίσχυμῶν. Οἷα οὖν ἐν πολυχόρῳ λύρα ἐξ
ἀνομοίων συνστάσεως χορδῶν, ὕψων καὶ βρεῶν τῶν
τε ονειμένων καὶ ἐπιτεταμένων καὶ μέσων, εὐδιχορσμέ-
ων ἀπασῶν τέχνη τῇ Μουσῇ κατὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ
ἐπὶ τούτων· νέει κατὰ τὸ αἰτό καὶ πρεσβύται, θούλοι τε
ὁροὶ καὶ ἐλεύθεροι, λύγιοι καὶ ἰδιῶται, ἄδοξοι τε κατὰ τὸ
τοῖς πολλοῖς δοκοῦν καὶ ἐπιδόξοι, πιστοὶ τε καὶ κατα-
γόμενοι, ἄρα καὶ διάκονοι οὖν πρεσβυτέρους, οἱ πάντες,
ὡς ἂν ὑφ' ἑνὸς πανσόφου μουσουργοῦ τοῦ μονογενοῦς τοῦ
Θεοῦ λυγρὴν παικτικῶς ἀνακρουθέντος, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς
ἐκαστοῖς δυνάμεως διὰ τῆς τῶν βρασάνων ὑπομονῆς ἐνδει-
ξέμενοι τὴν ἀρετὴν, τοὺς τε τῆς ὁμολογίας λαμπροτά-
τους καὶ ἐμμελεῖς ἀρμυρίους τὲ καὶ συμφῶνους ἐπὶ τῶν
δικαστηρίων ὑθύλους ἀποδεδωκότας, ὅψ' ἐν καὶ τ' αὐτὸ
τέλος τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πάνσοφον διὰ τῆς τοῦ μαρ-
τύριου τελευτώσεως τῇ Θεῷ τῶν ὧν ὁπεπλήρωσαν τὴν
μελωδίαν.

Ὑπερθυμᾶξιν ἄξιον καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν
προφητικῶν διελθόντα χορῶν· Διότι γὰρ εἶναι συνέβη
τούς πάντας, ὁποσους Πατριάρχας καὶ Προφήτας καὶ
Ἀποστόλους γενέσθαι παρειλήφμεν. Οὐ πῆρ' ἐτέρων, οὐδὲ
τὰς κατὰ μέρος ἐκάστου πολυτέλους ἀνδρείας, κατὰ τῶν
πλευρῶν ἑσείας, καὶ τῆς διὰ τριγῶν αἰγίῳ ὕψος κατὰ
τῶν ἐσθέντων τοῦ σώματος μερῶν ἐκτρέφεις, τῆς τε ὀνη-
κίτους μάστιγας, καὶ τὰς πολυτροπικοὺς καὶ ἐνγλαχμέ-
νης βρασάνους, θεινάς τε καὶ δυσσαρτερήτους στρεβλῶ-
σεις, ὡς ἐπιτελευρούμενου τοῦ δικαστοῦ καὶ χειρὸς καὶ ποσὶν
ἐπιτείνοντες οἱ δορυφόροι, τῇ βίᾳ κατακτάμενον πρᾶξι
τι τῶν ἀπειρημένων τοὺς Μάρτυρας.

Τί γὰρ λέγειν τὰς ἀειμνήτους τῶν θεσπέσιον φωνάς,
ἐν αἷς ἔττον πεφροντικῆς τῶν πόνην λαμπρῇ καὶ γαι-
δρῇ προσώπῳ, τὰς τοῦ δικαστοῦ πεύσεις ἀμείδουσας,
πρὸς αὐτὰς βρασάνους γελῶντες ἀνδρικῶς, κῆρι τε σπου-
δῇ κατεριωνεύουμένη αὐτοῦ τὰς ἐρωτήσεις; Ἐρωμένου

2 Hæc ergo inter eos erat ætatum varietas : sed
et mentis exercitatione distinguebantur ; cum alii
rudiores essent, utpote pueri, simpliciori adhuc in-
tellectu utentes ; alii jam formatam ac solidam ha-
berent vivendi consuetudinem. Quin etiam inve-
niebantur inter illos haud inexpertī diviniōrum
disciplinarum. Omnibus tamen æque congenita erat
excellens quædam atque virtute fulta animi fortitudo.
Præ omnibus autem, tanquam præ scintil-
lantibus astris luminare majus, emicabat eorum me-
dius Dominus meus ; nec enim amplius fas mihi
est d Solalem appellare, venerandum ac vere bea-
tissimum Pamphilum. Etenim disciplinarum, Gen-
tilibus æstimatarum, peritiam haud medioerem con-
secutus ; in divinis dogmatibus ac colitis inspiratis
scripturis, omnium qui secum versabantur (auda-
cter, sed tamen vere, dico) apparebat versatior ; in-
super autem pollebat prærogativa, propriæ scilicet,
aut potius a Deo donatæ, intelligentiæ ac sapien-
tiæ.

3 Sic quo ad animam constitutis singulis, major
adhuc differentia erat conditionum. Nam Pamphi-
lus quidem, nobili secundum carnem genere pro-
gnatus, etiam præsignis erat muneribus in patria
publico gestis : Seleucus vero, præcipuis in militia
honoribus fuerat decoratus ; cum alii mediæ formæ
conditionis essent. Sed neque in choro isto servile
genus deerat, cum ex Proconsulari familia adjun-
ctus eis fuerit servus Porphyrius ; specie quidem
tenus Pamphili mancipium, reipsa autem nihil a
fratre, aut potius filio genuino discrepans, et nus-
quam a Domini sui imitatione deficiens. Ecquid
porro ? Si quis dixerit, ipsos omnem ecclesiasticæ
ordinationis formam numero suo complexos esse,
nihil extra veritatem dixerit : cum Presbyteri di-
guitate ornatus fuerit Pamphilus, ad gradum Dia-
conatus erectus Valens, alii Lectorum munere fungi
coram plebe consuessent ; Seleucus vero, etiam ante
Martyricum finem decoratus esset nobili confessione
per generosam verberum tolerantiam, fortiter etiam
dignitatis militaris jacturam perpessus : ceteri vero,
tanquam Catechumeni aut Fideles, veluti in ima-
gine parva representarent similitudinem numerosæ
Ecclesiæ.

4 In hunc ergo modum contemplari nobis licet,
admirabilem talium atque tantorum Martyrum de-
lectum ; quatenus illis, quamvis numero paucis,
nullus tamen eorum ordinum deerat, qui solent in-
ter homines reperiri. Nempe, quemadmodum in
lyra chordarum plurimæ eorumque inter se dissi-
milium, acutæ et graves, intensæ ac remissæ, me-
diæque, per musicam artem belle concordantur : sic
et in istis juvenes cum senibus, servi cum liberis,
docti et indocti, nobiles et secundum vulgi æstima-
tionem ignobiles, fideles et catechumeni, Diaconi
atque Presbyteri ; tanquam pulsante eos diversi-
mode sapientissimo Musices Magistro Dei Verbo,
suam singuli per tormentorum tolerantiam ostē-
dentes virtutem, pulcherrimos beneque concordantes
confessionis modulos coram tribunalibus personā-
bant ; communi denique fine, per consummationem
martyrii, pientissimam simul doctissimamque con-
cludentes melodiam Deo omnium conditori.

5 Sed et consideratione singulari dignus est illo-
rum numerus. Propheticiū representans chorū ;
erant enim universim duodecim, quot etiam Pa-
triarchas, Prophetas atque Apostolos fuisse accepi-
mus. Neque ab eorum quam talium esse dixerim, e
vel uniuscujusque eorum multiplicem fortitudinem,
inter sectiones laterum, et laniatorum deinde cor-
poris totius membrorum attritiones per cilicinos ex
lanis caprinis pannos, et intolerabilia verbera va-
riaque et commutata identidem tormenta, ac graves
immanissimosque

D
U CT. ET
SEMO.
craditionis.

d

generis,

E

atque Ordi-
nis,tanquam
chordarum
in cithara,

F

duodenarium
numervm,

G

AUCT. EUSEBIO	A	immanissimosque cruciatus; quos cum ad imperium Judicis lictores intenderent manibus pedibusque, omni violentia nitebantur cogere Martyres ad aliquid illicitum faciendum.	ἡδὲ ὁπότεν εἶεν, τὴν ἐπὶ γῆς πόλιν φράζειν παρέντες, τὴν ὄντως ἐαυτῶν ἀνεδήλου πατρίδα, ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἐαυτοὺς ἀναγορεύοντες, ἐνέστανον δὲ ἄρα κατὰ τὸν αὐτῶν νοῦν τὴν ἐπουράνιον τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἣν καὶ ἐσπεύδον πόλιν, καὶ ἄλλα δὲ τοιοῦτότροπα, ἄγνωστα μὲν καὶ ἀσύνοπτα τοῖς τῶν ἱερῶν ἀγεύστοις, μόνους δὲ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἐκ τῆς θείας πίστεως ὠρμημένοις ἀριδηλότατα προσέφερον· ἐφ' οἷς δὲ μάλιστα ὁ δικαστὴς ἀγανακτικῶς, καὶ μάλα ὀργίλως σφραδῆζων, καὶ τὸν λογισμὸν ἀπορούμενης ποικίλῃ, ὡς ἂν μὴ ἔττηθαι, τὰς κατ' αὐτῶν ἐπευόει μηχανάς· ἀπέπειτα περὶ τῆς ἐλπίδος, τέλος ἐκάστη τὸ τῆς νίκης ἀποφύρεσθαι παρεγύρει βραδεία, Ποικίλος δ' ἦν αὐτῶν καὶ ὁ τῆς τελευτῆς τρόπος· Δεῖν μὲν τῶν ἐν αὐτοῖς κατηγουμένων τῇ διὰ πυρὸς βραπτίσματι τελευτηθέντων· Ἐτέρου δὲ τῇ τοῦ σωτηρίου πάθους σχήματι παραδοθέντος· τῶν δὲ σμφί τὸ ποθενὸν μοι ὄνομα, διαλλάττουσι βραδείας ἀνασχισμένων.	D
generosa, Responsa		6 Quid porro necesse est referre illas semper memorabiles eorum voces, quas in medios inter dolores sereno ac læto vultu sapienter reponebant interrogationibus iudicis, generose ridendo ad ejus tormenta, aut gratioso quodam modo eludendo propositas ab eo quæstiones? Interrogante enim illo, undenam essent; pro eo quod de terrena civitate responderent, veram ei suam indicabant patriam, ab Hierusalem se esse prædicantes; intelligebant autem cælestem illam Dei, quo festinabant, civitatem; et alia ejusmodi varia dicebant, inexpertis sacrarum rerum non intelligibilia, et solis divinæ fidei consortibus manifesta: quibus Judex magis exacerbat, animoque æstuans, neque quid ageret comperiens, ne illis cederet, quascumque excogitabat machinas; ac denique dejectus spe omni, unicuique eorum victoriæ assignavit bravium. Sed in hoc quasi varius erat modus: nam duobus quidem eorum adhuc Catechumenis, suis per ignem baptismus obligit: alteri salvificæ passionis imagini assimilati, ceteri vero qui cum dilecto meo erant diversa inter se præmia partiti sunt.		
tormenta tolerata,		7 Atque hæc dixerit aliquis, ipsorum volens in genere meminisse; sigillatim vero eos prædicaturus, jure merito totius chori ducem imprimis laudaverit. Pamphilus hic fuit, vir Dei amantissimus, et vere amicus omnium, secundum significationem nominis sui, Cesarensis Ecclesiæ ornamentum: nam et Presbyteralem cathedram Presbyter existens glorificavit, ornans simul et ornatus eo quod ibi offerretur sacrificio. Sed et aliis quoque in rebus vere divinus erat, divinæque inspirationis particeps: cum per omnem vitam cunctis fuerit virtutibus cumulatus, longe quidem valere jubens delicias atque divitias, totum vero sese tradens verbo Dei. Renuntians enim universæ quæ sibi a parentibus obvenerat substantiæ, eamque nudis, imbecillis egenisque distribuens, ipse vitam ducebat proprio carentem, exercitationeque indefessa divinam sibi comparabat philosophiam.		
	B	[Erat autem ex Berytensium civitate, ubi primam ætatem egit in iis quæ ibi erant puerorum gymnasiis: postquam vero ingenium ejus ad virilem ætatem maturuit, transivit ad sacrarum litterarum studium; vitæque formam, omnino divinam et propheticam, suscepit; seque Dei verum Martyrem, etiam ante vitæ finem probavit.]		E
Sed præ omnibus laudat Pamphilum,		8 Et talis quidem erat Pamphilus; secundus vero cum illo ad agonem processit Valens, grandæva ac reverenda canicie conspicuus, ipsoque aspectu venerabilis senex: insuper vero divinarum Scripturarum intelligens si quis alius, earumque memoriam complexus tam firmam, ut ad earum, quas in ea repositas servabat, sacrarum promissionum usum, non egeret præsidio literalis consequentiæ. Quamvis autem talis esset, Diaconatus tamen gradu in b Aeliensi Ecclesia erat contentus. Tertius denique numeratus Paulus, actione simul et spiritu ferventissimus, ex Jamnia civitate oriundus: qui etiam ante martyrrium, ferri candentis tolerantia, confessionis certamen exantlaverat.		
				F

ANNOTATA D. P.

a Procul ab Auctoris mente aberravit Interpres, apud Lipomanum et Surium, cum vertit: Adolescentes et pueros, atque adeo plane infantes, ex iis qui erant cum ipsis (fortassis Ægyptiis interpres scripserat, uti debebat) alios autem pubescentes... nempe mihi carissimum Jamnitum Paulum.

b Jamnia sive Jamna, urbs Maritima Palestinæ, haud procul Joppe, sed totis 20 horariis leucis dissita a Casarea, cujus Archiepiscopo subest, etiam urbe Maritima in confiniis Phœnicia.

c Θεοδούλος enim, Dei servus, interpretatur.

d Prædictus Interpres pro ἑαῖρον, ἕτερον, alium; et vertit; non est mihi fas aliter appellare.

e Videtur hic aliquid deesse Græco textui, ad sensum complendum.

f Πάμφιλος, quasi Παντων φίλος, Omnium amicus.

g Quæ sequuntur, non videntur hoc loco scripta ab Eusebio; sed ab eo, qui ex tertio ejus libro de Vita Pamphili hujus ac sociorum Martyrium accersit, suæ collectioni inserendum, huc collata ex libro ejusdem Eusebii primo, ne prorsus acephala esset narratio, quæ de priori vita nihil haberet: itaque judicavi ea his signis [] a reliquo

A *reliquo contextu abjungenda : quod si fecisset Valesius, non dubitasset credo eorum causa hanc compositionem di-* D
versam ob historia Eusebiana censere. *ACT. EUSEBIO.*

h Ælia id est, Hierusalem, ab Ælio Adriano sic dicta, postquam illa ab eo in monte Calvariæ restaurata, situm mutavit; Judæis novam urbem ingredi prohibitis.

Idem, ex Eusebii Historia Martyrum, Cap. xi.

Ut appareat, quam non verosimile sit, hanc Passionem ex alio paulum prolixiori Historiæ Eusebiana textu quam vulgo habentur, acceptum; sed alterius anteriorisque operis partem esse, quam deinde in aliud opus auctor transtulerit; placet hic alterum contextum subjicere.

Καιρός δὴτα ἡγεῖ, τὸ μέγα καὶ περιβόητον ἀνιστο-
 ρῆσαι θέατρον, τῶν ἀμφὶ τὸ τριπόδητον ἔμοιγε ὄνομα
 Παμφίλου τελειωθέντων. Δώδεκα δ' ἦσαν οἱ πάντες, προ-
 φητικῶν τινος ἢ καὶ ἀποστολικῶν χαρίσματος καὶ ἀριθμοῦ
 κατεχόμενοι· ὃν ὁ κορυφαῖος, καὶ τῇ τοῦ κατὰ Και-
 σάρειαν πρεσβείου τιμῇ κεκοσμημένος μόνος, ἐτύγγαεν ὁ
 Πάμφιλος· ἀνὴρ καὶ παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον πάσῃ δια-
 πρέψει ἀρετῇ, ἀποτάξει καὶ καταφρονήσει βίου, τῇ τῆς
 οὐσίας εἰς ἐνδεδεῖς κοινωνίᾳ, κοσμητικῶν ἐλπίδων ὀλιγωρίᾳ,
 φιλοσύγῃ πολιτείᾳ καὶ ἀσκήσει· μάλιστα παρὰ τοὺς καθ'
 ἡμᾶς διέπρεπε τῇ περὶ τὰ θεῖα λόγια γνησιωτάτη σπουδῇ,
 ἀτρίτῃ τε ἀ προῦθετο φιλοπονήᾳ, καὶ τῇ περὶ τοὺς προ-
 σήκοντας καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ πλησιάζοντας ὡφελείᾳ·
 οὗ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρετῆς κατορθώματα, μακροτέρως ὅντα
 διεγείρωμεν, ἐπ' ἰδίᾳ τῆς τοῦ κατ' αὐτὸν ὑποθέσεως βίου
 γραφῆς ἐν τρισὶν καὶ πρώτερον ὑπομνήμασι παραδεδω-
 καμεν. Ἀλλὰ γὰρ ἐπ' ἐκεῖνα τοῖς φιλοτίμοις καὶ ταῦτα
 εἰδέναι ἔχοντες, ἀναπέμψαντες, τὸ νῦν ἐχόμεθα τῆς
 κατὰ τοὺς Μάρτυρας ἀκροαθείας. Δεύτερος μετὰ Πάμφι-
 λον ἐπὶ τὸν αἰῶνα παρίει, ἱεροπρεπεῖ πόλις τετιμημένος,
 Οὐάλης, τῶν ἀπὸ Διλήας Διάκονος, αὐτῇ προσοφει σεμ-
 νύτατος πρεσβύτης, τῶν θεῶν γραφῶν εἰ καὶ τις ἄλλος
 ἐπιστήμων· τῶσάντας γὰρ τοὺς μνήμας αὐτῶν ἐνεστέροιστο,
 ὥς μὴ ἐνδεῖν τῆς αὐτοῦ γραμμάτων ἐντελέξεως, τῆς εἰ ποτε
 λάβοι γρῶφῆς οὗς δ' οὐκ ἀπομνημονεύσει διεξόδους.
 Τρίτος ὁ θερμουργύτατος καὶ τῷ πνεύματι ζέων, ἀπὸ τῆς
 Ἰαμνιτῶν πολέως, ὃν αὐτοῖς ἐγνωρίζετο Παῦλος, πρὸ
 τοῦ μαρτυρίου διὰ καυτήρων ὑπομονῆς τὸν τῆς ὁμολογίας
 διαθήσας ἀγῶνα.

spicuous, ipsoque aspectu venerabilis senex, qui divinas Scripturas præ ceteris egregie callebat: eas enim usque adeo fideli memoria complectebatur, ut nihil omnino interesset, an ex codice ipso legeret, an cujuslibet scripture integras paginas recitaret. Tertius inter eos claruit Paulus, Jamnitarum oppido oriundus, vir in agendo fervidus et ardore spiritus plenus; qui ante martyrium candentis ferri ustiones per-
 pessus, confessionis coronam retulerat.

C

PARS ALTERA.

F

Sanctorum singulorum certamina, et martyrii exitus.

Τούτοις ἐπὶ τῆς αἵρετης θυσίᾳ ἐτοῖν χρόνων κατατρίβο-
 μένοις, ὑπόθεσιν τοῦ μαρτυρίου ἐγένετο Αἰγυπτίων ἀφίξεις,
 τῶν σὺν αὐτοῖς τελειωθέντων οὗς κατὰ τὴν Κιλικίαν οὐ-
 τοὶ καταπορευόμενοι ἐν τοῖς μετέλλοις, μέχρι τῶν τόπων
 καταστήσαντες ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐπαλωσάσθαι καὶ δὴ πρὸς
 ταῖς εἰσόδους τῶν κατὰ Καισάρειαν πυλῶν, τίνες εἶεν
 καὶ πόθεν ἀφικόμενοι, πρὸς τῶν φυλάκων ἐρωτηθέντες, καὶ
 μηδὲν ἄλλοις ἀποκρύψαντες, Χριστιανοὶ δὲ πάντες,
 ἑαυτοὺς, κακούργων τῷ τῷ ἐπ' αὐτῶν φόβῳ λιπεθέντων
 καταλαμδάνοντο· πέντε δὲ ἦσαν τὸν ἀριθμὸν· οἱ δὲ προ-
 σαχθέντες τῷ Ἀρχηγῇ, καπὶ τούτου παρόρησιασάμενοι,
 δεσμοῖς μὲν αὐτίκα παραδίδονται, τῇ ὑστεραίᾳ Ἡερι-
 τίου μνηὸς ἐξ καὶ δεκάτῃ, κατὰ Ῥωμαίους δὲ τῇ πρὸ
 δεκατεσσάρων καλάνδων Μαρτίῳ, αὐτοὺς δὴ τούτους,
 σὺν τοῖς ἀμφὶ τὸν Πάμφιλον, τῷ Φιρμιλλιανῷ προ-
 σάγουσιν. Ὁ δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἀπειράτο μόνων,
 πρὸ τῶν βασιάνων εἰδέναι παντοίους διαγυμνάζων τοὺς
 ἀνδράς. Τὸν μὲν οὖν προήγορον αὐτῶν ἐν μέσῳ ἀγα-
 γῶν, τί εἴη καὶ ἀπὸθεν ἡρώτα. Ὅστις, ἀντὶ τοῦ κυ-
 ρίου ὀνόματος, προφητικῶν τι ἑαυτῷ προσήπτε· τοῦτο δὲ

Tempus nunc est, ut magnum illud ac celebre
 spectaculum, eorum qui cum Pamphilo (cujus no-
 men mihi quidem desideratissimum est) martyrium
 consummarunt, posterorum memoriæ tradam. Erant
 omnes numero duodecim, prophetica quadam seu
 potius apostolica gratia, et numeri æqualitate do-
 nati: quorum princeps eminebat Pamphilus, solus
 ex eorum numero, Presbyterii apud Cesaream di-
 gnitate decoratus; vir toto vitæ suæ tempore in
 omni virtutis genere spectatissimus, seu fugam et
 contemptum sæculi consideres, seu bonorum largam
 in pauperes erogationem, seu secularium honorum
 ad quos aspirare poterat despicientiam, seu deni-
 que arctioris et philosophicæ ejusdem vitæ exerci-
 tationem. Sed præ cunctis nostræ ætatis hominibus
 emuit in eo viro ardentissimum studium sacra-
 rum litterarum, et in iis rebus quas sibi perficien-
 das proposuerat indefessa laboris assiduitas ac dili-
 gentia; ad hæc singularis, in proximos ennetosque
 qui ad ipsum accesserant, beneficentia. Hujus viri
 reliquas virtutes resque præclare gestas, que pro-
 lixiorem orationem desiderant, jam pridem nos in
 peculiari opere, quod de ejus vita conscripsimus,
 tribus libris complexi sumus: si qui igitur harum
 rerum cognoscendarum cupidine tenentur, eos illic
 amandasse contenti, in præsentiarum ceptam de
 Martyribus nostris narrationem prosequemur. Se-
 cundus post Pamphilum in certamen descendit,
 Æliæ urbis Diaconus, Valens, angusta canicie con-
 spicuous, ipsoque aspectu venerabilis senex, qui divinas Scripturas præ ceteris egregie callebat: eas enim usque adeo fideli memoria complectebatur, ut nihil omnino interesset, an ex codice ipso legeret, an cujuslibet scripture integras paginas recitaret. Tertius inter eos claruit Paulus, Jamnitarum oppido oriundus, vir in agendo fervidus et ardore spiritus plenus; qui ante martyrium candentis ferri ustiones per-

a
Apputsi Ex-
sarcam exules
.Egyptii, 15
Feb.

b
 c

capiuntur et
postridie si-
stuntur judicij,

quis esset et unde interrogabat. Hic cum loco pro-

A prii nominis propheticum aliquid ipsi indicasset; **idem et alii fecerunt pro nominibus sibi in patria inditis.**

10 Eban ergo et Hieremiam, Isaiam et Samuelem atque Daniele[m] sese ipsos appellare audiens Praeses (sic enim plauerat illis ostentare quem intus abditum gerebant animum veri Iudaei ac Israelitae, non solum operibus, sed etiam vocabulis d

cal 4, 26. clare prolatis) ipse quidem virtutem nominis sibi a Martyre indicati non intellexit; sed porro perrexit interrogare, quare ipsi esset patria: Martyr vero, eodem compendio usus, alteram emisit vocem, dicens, Jerusalem sibi patriam esse, eam scilicet intelligens, de qua Paulus ait, Quae sursum est Jerusalem libera est, quae est mater nostra: et

Heb 12, 22, alibi, Accessistis ad Sion Montem et civitatem Dei viventis, Jerusalem coelestem. Talia igitur cogitabat Martyr, Sed Praeses, mentem terrae affixam habens: quae illa esset Jerusalem, et ubi terrarum sita e studiosius requirebat; quin et tormenta admovebat, ut quod verum esset faterentur. Sed enim Martyr, manus post tergum reortas, pedesque quibundam machinis luxatos habens, verum se dixisse affirmavit. Cumque nihilominus iterum atque iterum interrogaretur, quae et ubi sita esset ea quam dicebat civitas Jerusalem; Solam hanc Christianorum patriam esse respondit, atque illos solos nec alios ullos in ea versari; consistere vero ad Orientem, juxta lucem atque solem. Et hic quidem rursus juxta proprium suum sensum philosophabatur, nihil communis iis quae circumstantant tormentis, sed velut incorporeus nec sentire quidem videbatur dolores; Judex vero angustabatur, ratus, Christianos urbem aliquam, Romanae amulam et inimicam sibi condere; multusque in eo erat ut peremictando disceret, et ipsam et regionem Orientalem quae sibi indicabatur ubi essent. Videns tamen ad verbera magis etiam immutabilem manere juvenem, et in prioribus responsis perseverare; capitalem tandem contra eum mortis sententiam pronuntiavit.

patriam sibi esse Jerusalem profitentur,

et capitis damnantur,

una cum Pamphilo et sociis.

11 Et res quidem hujusce Martyris talem, veluti cujusdam dramatis, exitum habuerunt; ceteros deinde Aegyptios, cum ad diversimodi quoque experimenta undasset, eundem in modum agitavit. Tum ad Pamphili Sodales transgressus, edicit quod jam pridem variis essent cruciatibus tentati. Quare supervacaneum ratus iisdem questionibus homines subicere; seque frustra in iis laboraturum; solum interrogavit, an vel nunc persuaderi sibi sinerent. Audiens vero ex singulis extremam confessionis vocem, consimilem in eos tulit sententiam capitis, atque recessit.

Illius scirens Porphyrius corpus Domitii poscit ut se ultimum,

12 Sed nondum tota tragedia peracta erat. Quomodo autem peracta est? Revocavit eum juvenis quidam de medio turbae tribunal circumstantis, prosiliens ex famulatio Pamphili; revocavit autem voce magna, deposcens corpora ad sepulturam. Beatus hic Porphyrius erat, genuinus Pamphili verum, nequid octodecim annos natus f, scribendi peritissimus, morum ac sapientiae titulo omnibus inconditis major, ut qui cum tali viro sese exercuerat: qui, ut cognovit latam in Dominum suum sententiam; ex media turba vociferans, oravit ut corpora sibi sepelire liceret. Praeses vero, non tamquam homo, sed ut fera, vel si quid fera immanius est, neque postulationis equitatem suscipiens, neque juventutis rationem ullam habens, solum quia didicit adolescentem se Christianum fieri, carnificibus praecepit omnes in eo torquendo vires contendere. Cum ergo jubenti sacrificare abmisisset admirabilis ille; non jam ut carnem humanam, sed ut lapidem aut lignum aut aliud quodcumque inanimatum, usque ad ipsa ossa et interiora viscera, prae-

καὶ πρὸς τῶν λοιπῶν ἐγίνετο, ἀντὶ τῆς πατρῴου αὐτοῖς ἐπιτεθείσης ἐπωνυμίας.

Ἦλθον γ' οὖν καὶ Ἱερειάν, Ἡσάιν τε καὶ Σαμουὴλ καὶ Δανιὴλ καὶ οὗτοι δὲ αὐτῶν ἐκαστοῖς ὀνομαζήσων, καὶ τῶν ἐν ἀρούρῃ Ἰουδαίου καὶ γνήσιον Ἰσραηλῆταιν αὐτοῖς ἔργοις οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ φωνῇ καταγερομένοις ἐνδυναμυμένων· τοιοῦτον οὖν τί πρὸς τοῦ Μάρτυρος ἐπακούσας ὁ διακρίτης ὄνομα, οὐ μὴν τῇ τοῦ ὀνόματος ἐπιστάσει δυνάμει, δευτέρου, καὶ τῆς αὐτοῦ πατρὸς εἴη κινήσει. Ὁ δὲ συνῶν τῇ προτέρᾳ δευτέρου ἀνέκτιστο φωνῇ, Ἱερουσαλὴμ εἶναι λέγων τὴν ἐκ-οὐ πατρίδα, ἐκείνην δὴτα νοῦν, περὶ ἧς εἰρηκεῖ Παῦλος, Ἡ δὲ αὖτις Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρᾳ ἐστίν, ἣ τις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν· καὶ, Προεληλύθατε Σιών ὄρει, καὶ πωλεῖ Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίου. Ἰκανὴ ἡ μὲν αὐτῶν ἐνοσί· ὁ δὲ ἐπὶ γλῶσσαν καὶ χερσὶν ῥήσας τὴν δύνανται, τίς εἴη αὐτῇ καὶ ὑπὸ γῆς πόλις κειμένη, ἀκριβῶς ἐπολυπραγμύνη, καὶ δὴτα καὶ βασανῶς ἐπῆγεν ὥς καὶ τὴν ἀληθῆς ὁμολογήσει. Ὁ δὲ στρεβλοῦμενος κατὰ τὴν χεῖρα καὶ τοῖν ποδῶν μαγγύνας τισὶ διακλήμενος, εἰρηκέναι τὴν ἀληθῆς σε ἰσχυρίζετο. Ἐῖτα οὐ πάλιν καὶ πάλιν καὶ πάλιν πάλιν, μόνον αὐτῶν εἶναι τὴν Χριστιανῶν πατρίδα, ἔλεγε, μὴ γὰρ καὶ ἐτέροις ἢ τοῦτοις μόνον αὐτῶς μετεῖναι, κείσθαι δὲ πρὸς ἀνταρῶν, καὶ πρὸς αὐτῶν ζωτὶ καὶ ἰλῶν. Ὁ μὲν καὶ πάλιν διὰ τούτων κατὰ τὸν οἰκεῖον νοῦν ἐφιλοσώρει· τῶν ἐν ἀνάλῳ βρασάνῳ αὐτῶν κινιζομένων οὐ δὲ ἐπιστορεφόμενος· ὥσπερ δὲ τις ἄσκαρος καὶ ἀσώματος, οὐ δὲ ἐπισπινόμενος ἐδοῦκε τῶν ἀλγυδόνων. Ὁ δὲ διακρίτης ἀπαυρούμενος ἐσφάδαξεν, ἐγθράν καὶ ῥωμαίους πολέμους τάχα που συστήσασθαι αὐτοῖς πολὺν Χριστιανῶν οἰόμενος· πολὺς τε ἦν ἐπικείμενος τῷ βασανῷ, καὶ ἀνερευνῶν τὴν δηλωθεῖσαν πόλιν, τὴν τε κατὰ κατὰ ἐξετάζων γῶραν· ὥς δὲ ἐπὶ πλεῶν μάστιγι τὴν νεύον κατὰζήναι, ἀπαρχίλλαντο τῶν προτέρων αὐτῇ ρηθέντων ἔργων, τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατ' αὐτοῦ νεφελικὴν ἐκφέρει ψῆφον.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ τούτον, ταυτὺν εἰληπε δρματουργίαν, καὶ τὴν λοιπὴν δὲ τῶν Αὐρητιῶν, τοῖς παραπλησίως διαγρυμνάσας πηλαίσματι, τὸν ὅμοιον ἐπάγει τρόπον· εἴτε ἐκ τούτου ἐπὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν Παμφίλον μετὰ τὸν συνεδριάζοντο, ὥς ἄρα πρότερον καὶ πλείστον εἶναι βασάνων πεπειρασμένον· ὅσοπον δὲ εἶναι λογισάμενος ταῖς αὐτοῖς καὶ περιβάλλειν τοὺς ἀνδράς, καὶ μάταια μοχλεῖν, τοιοῦτον μόνον, εἰ καὶ οὐκ ἐπιθυροχλεῖν, ἀνεπαύνητο· ἀλλὰ δὲ πρὸ ἑλᾶστος τὴν ὑστάτην τῆς μαρτυρίας φωνῇ, παρὰ πηλασίως νεφελικὴν τιμωρίαν κατ' αὐτῶν ἐνεργάμενος, ὑπάγει.

Ὡπω δὲ αὐτῇ πᾶν εἶρητο ἔπος· καὶ πῶθεν; Ἀναδοῖς μείρακιόν τι, τῆς οἰκετικῆς τοῦ Παμφίλου θεοπαίδια, ἐκ μέσων τοῦ πλήθους τῶν ἀμφὶ τὸν διακρίτην νεκλούτων παρελθὼν εἰς μέσον· ἐδὶα δὲ μετὰ τὴν φωνήν, τὰ σώματα ἐξιστάμενον· Πρωτότοκος ἦν ὁ Μακάριος· θρήμμα γνήσιον Παμφίλου· αὐτὸν ὅλων ἡμέτη καὶ ὅλα ἐπὶ, κατὰ λογιστικῆς ἐμπειρίας, συνηροσύνης δὲ ἔνεκα καὶ τριπλῶν πᾶσι καλῶν ἐγκρίτων, ὥς οἱ αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀνδρὶ συνεστακμένους· ὥς δ' ἐγγὺς τὴν κατὰ τὸν δεσπότην ψῆφον· ἀπὸ μέσης τῆς πληθῆς ἀνέκρινε, γῆ τὰ σώματα παρὰ δολιχῇ αἰσῶν. Ὁ δὲ οὐκ ἀνδρωπεύει ἀλλὰ θῆρ, καὶ θηρὸν παντός ἀγριώτερος, μὴ τε τῆς αἰθήσεως εὐλογον ἀπιδεχόμενος, μὴ τε τῇ τῆς ἡλικίας ἀπαιεῖμας νέῃ συγγνώμῃ. αὐτὸ μόνον ὥς ὁμολογούντα Χριστιανῶν, ἔμαθε, παντὶ σθένει τοῖς βασανιστοῖς κατ' αὐτοῦ χρῆσθαι προστάττει. Ὡς δὲ ἐπικειμένης θύειν ἀνέειπεν ὁ θανασίας, οὐκ εἴθ' ἡ σάρκα ἀνθρώπου· ἀλλ' οἷα λίθους καὶ ἔξυλα, καὶ τῶν αἰσῶν ἑτέρων ἄλλως ὁστέων αὐτῶν καὶ κατὰ βῆθος σπλάγγων αἰσῶν αὐτῶν, καὶ πᾶν τὸ σῶμα κατὰζήναι ἐπικελεύεται. Εἰς μακρὸν δὲ τούτου γινόμενον, μὴ τὴν ἐγγεγραμμένην διάγνωσιν Ἀφῶν, μικροῦ δεῖν καὶ αἰσῶν τοῦ σώματος τῇ γενναίᾳ μάρτυρι κατὰζήναι, παρὰ μόνον τὸ ἀνελθεῖν καὶ ἀπαύριον κατὰζήναι, ὁ διακρίτης· τριπλῶν πεπλεκμένοις ὑπόσχεσιν τῶς ἐκ θαλάσσης ταῖς βασάνοις πλευρὰς ψῆφιν καὶ τριβῆν ἐπὶ πλείον προστάττει· εἴθ' ὥσπερ κῶρον λαδῶν καὶ τῆς μυσίας ἐμφορεῖται.

Α φορβίει, μακρῶ καὶ μολυβδῶ πυρὶ πρὸςβληθῆναι αὐτὸν ἀποφαινεται· οὗτος μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ Παμφίλου τελευτήσεως ὡς αὐτὸς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν παρελθὼν, τῇ ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπὸλλαγῇ τὸν θεσπύτην παρέλκεν.

Ἦν δὲ ἀρχὰ τοῦ Πορφυρίου θεωρεῖν ἱερωνίκου διαθήσει πᾶμπαχρον νεογνικῆς, λεκανομένου τοῦ σώματος, φαιδρὸν δὲ τὴν ὄψιν, θρασυλὴν τε φρονιματι καὶ γούρω, τὸν ἐπὶ τὸν θάνατον βροθίζοντα· θεῖον Πνεύματος ὡς ἀληθῶς ἔμπλεον· καὶ δὲ σφιλοσύφῃ στήματι τῷ περὶ αὐτὸν ἀναβυλῶν τρώπῳ ἐξομίζῃς ημετεμένους, ὅντι βλέπων καὶ πάντι τοῦ θανάτου καὶ ἀνθρώπων ἐπεργουῶν βίον, ἀτρεμεῖ τῇ ψυχῇ πρόσσεισι τῇ πυρὶ. Ἦδη ἐκυστῇ τῆς γλοῦς πελαζούσας, ὡς ἂν δὲ μηδὲν αὐτῷ παρόντος λυπηροῦ ἀταρχῶν καὶ νύφοντι λογισμῶ περὶ τῶν οικείων ταῖς γυναικῶν ὁ ἦρας, διεσάττετο, εἰς ἐπὶ τότε τοῦ πρῶτον φαιδρὸν καὶ ἀπαρχιλλαντον διαφυλάττων. Ὡς δὲ τοῖς γνωρίμοις νύτάρκως συνετέχετο, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λοιπὸν ἀπελθεῖν· τῆς γέτοι πυρὸς ἔξ ἀποστέματος νύκλῳ περὶ αὐτὸν ἀφθείσας, ἐνθενδε κακείῃς ὑψήρπασε τῷ σώματι τὴν γλόχα, ἐπισπέρχων αὐτῷ ἐκυστὸν ἐπὶ τὴν προκειμένην πορείαν· καὶ τοῦτο ἔπραττεν, αὐτὸς δὲ ἑτερον ἢ Ἰησοῦ ἀνακαλούμενος.

Τοιούτους καὶ Πορφυρίου ἄλλος· τῆς δὲ κατ' αὐτὸν τελευτήσεως ὁρῶντες τῷ Παμφίλῳ γενόμενος Σέλευκος, τοῦ σὺν αὐτῷ καταχθινοῦσι πορφυρίᾳ κλήρου. Αὐτίκα γ' οὖν διαγραφείσαντα αὐτὸν τῷ Παμφίλῳ τὸ τοῦ Πορφυρίου τέλος, καὶ τῶν Μαρτύρων τὸν δῆμον ἐν φιλήματι ἀσπασόμενον, συλλαβόντες οἱ στρατιῶται ἄρουν ἐπὶ τὸν Ἠγούμενον. Ὁ δὲ, ὡς περ ἐπισπεύδων τῷ προτέρῳ αὐτοῦ συναποδιδόνον γενέσθαι, κεφαλὴν κολασθῆναι προστάττει. Τῆς Καππαδοκίᾳ οὗτος ὥρματο γῆ· λαμπρότατα δὲ τῶν ἐν στρατείαις εἰδοκιμήσας, τῶν ἐν Ῥωμαϊαῖς προκοπῶν οὐ μικρὰς ἐπελάμπει ἀξίας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἰλιχίᾳ καὶ ῥύμῃ σώματος, μεγέθει τε καὶ ισχύος, ἀρετῇ πλείστον ὅσον τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις ἐπλεονέκει, καὶ τὴν πρόσφιν δὲ αὐτὴν περιέλεπτος ἦν τοῖς πάσι, τότε πᾶν εἶδος ἐξείχαστος μεγέθους· ἕνεκα καὶ εὐμορφίας· καταρχὰς μὲν τὸν διωγμὸν διὰ μασιγίων ὑπομονῆς, τοῖς κατὰ τὴν ὁμολογίαν διέτρεψεν ἀγῶσι μετὰ δὲ τὴν τῆς στρατίας ἀπὸλλογὴν, ζηλωτὴν αὐτῷ ἐκυστὸν καταστήσας τῶν τῆς εὐσεβείας ἀσκητῶν, Χριστοῦ γνώσεις στρατιῶτης ἀποδίδεικται ὁρῶντων, ἐρήμων καὶ χειρῶν ἀποριστάτων, τῶν τε ἐν πεινῇ καὶ ἀσθενείᾳ καταπονουμένων, ἐπισκοπῶς τις οἷα καὶ φροντιστῆς ἐπιμελούμενος· πατρὸς τε καὶ κηδεμόνος διὰ τὴν τῶν ἀπερρίμμενων ἀπάντων τοῖς πύουσι, καὶ τῆς ἀκακοπαθείας ἀνακατῶμενος· ὅθεν εἰκότως, πρὸς τοῦ τοιούτου δὴ χαίρει Θεὸς μᾶλλον ἢ τῶν διακκοπῶν καὶ τιματῶς θυσιῆς, τῆς κατὰ τὸ μαρτύριον ἡξιώθη τελευτήσας· Δέκατος οὗτος ἀθλητῆς, σὺν τοῖς εἰρημένοις, μὲν καὶ τῇ αὐτῇ τετελειώτω ἡμέρᾳ καθ' ἣν ὡς ἔοικε μεγίστης τῷ Παμφίλῳ μαρτυρίᾳ πύλης οὐρανῶν διανοιχθείσας, εὐμαρὲς ἅμ' αὐτῇ καὶ ἄθλωνος ἢ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐγίγνετο πάροδος.

Κατ' ἔχθος δὴτα τῷ Σελεύκῳ Θεόδουλος, σέμνός τις καὶ θεοσέβης παρ' αἱ πρεσβύτης, τῆς ἡγεμονικῆς οἰκείας πρώτης τιμῆς ἡξιομένου τρώπων καὶ ἰλιχίᾳς ἕνεκα· καὶ διὰ τὸ τριγωνίως αὐτὸν πατέρα καθεστάναι, καὶ ἐπὶ μᾶλλον δι' ἣν ἔστωε περὶ τοῖς κηδεμόνους εἴνοιαν· τὸ παρακλήσων δὴ τῷ Σελεύκῳ καὶ οὗτος διαπραχόμενος· καὶ τινος τῶν μαρτύρων ἀσπασόμενος φιλήματι, προσάγεται τῷ δεσπότη, μᾶλλον ἐκυστὸν τῶν ἄλλων ἐπ' ὀργὴν ὀξύντας, ταυτὸν τοῦ σωτηρίου μαρτυρίου πάθος σταυρῷ παραδοθεὶς ἀνεδέετο.

Ἐπὶ τοῖς ἐνός ἐτι λείπνους· ὁ δὲ τὸν δωδέκατον ἀποπληρώσει τοῖς εἰρημένοις οὐροῖν, Ἰουλιανὸς παρὴν τοῦτον ἀποπληρώσων. Ἐξ ἀριθμίας οὗτος αὐτῆς ἡρας ἀφικόμενος, μὴ δὲ εἰδὼν πῶς τῇ πόλει, εὐθὺς ὡς εἶχεν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, μαθὼν παρὰ τοῦ [γενομένου] καὶ ὁρμήσας ἐπὶ τὴν τῶν μαρτύρων θεῖαν, ὡς ἐπὶ τῆς γῆς χαμαὶ κείμενά τὰ τῶν μαρτύρων ἐθεάσατο σώματα, χαρὰς ἔμπλως γερονῶς, ἐκάστω περιπλέκεται, φιλήματι τοὺς πάντας ἀσπασόμενος· Ἐπὶ δὲ τοῦτο πράττοντα συλλαβόντες οἱ τῶν φόνων διάκονοι προσάγουσι τῷ Ἀρχοντι.

cepit tyrannus exearnificare corpus ejus, quo dantius facto, agnovit tandem in vanum id agi. Licet autem absque voce et pene absque anima generosi Martyris corpus jaceret, inimitis tamen atque efferus Juxta jussit laceratas ejus carnes ac latera q setaceis pammis confricari atque deteri; tandemque, veint exsaturaturus furorem, lento ac longius posito igne Martyrem consumi precepit. Ita ille, ante consummationem Pamphili, ultimus progressus ad agonem, Dominum suum precevit abdicatone corporea.

13 Erat autem videre Porphyrium instar sacri athletae universi certaminis victorem gloriosum, dissectum corpore, sed facie splendidum, laetique et intrepida mente ad mortem procedere: utique divino plenum spiritu, et tamquam in habitu philosophico, solum injectum sibi instrumentum, quasi pallium gestantem, despicientem que omnia: et mortalem atque humanam hanc vitam continentem, absque ulla mentis formidine ad rogam procedebat. Cum vero ad ipsum jam propinquaret flamma, tamquam si nihil molestiae pateretur vir ille strenuus; inconcusso atque constanti sensu, que sua erant legabat familiaribus, usque in illud tempus servans oris serenitatem immutatam. Ut vero notis suis pro libitu valefecit, totus ad Deum conversus est: et quia rogam ad intervallum circumpositus erat, hinc inde captabat ore flammam, quasi seipsum incitans ad propositam sibi viam: hoc autem faciebat, aliud nihil quam Jesum inclamans.

14 Tale fuit certamen Porphyrii: qui vero ipsius mortem Pamphilo nuntiavit Seleucus: ejusdem cum ipso factus illico est sortis particeps. Etenim ipsum Porphyrii finem Pamphilo nuntiantem, simul et Martyrum catervam osculantem, comprehenderunt milites, atque ad Proconsulem adduxerunt: qui ipsum, utpote festinantem simul cum precedente Porphyrio hinc migrare, jussit capitali sententia plecti. Venerat hic ex Cappadocia, vehementerque inclamnerat h militaribus exercitiis, et non mediocriter apud Romanos promotus fuerat; quin etiam etate et corporis robore virumque magnitudine et virtute plerosque hominum antecedeat: nam vultu ipso admodum spectabilis præ cunctis, speciem præferebat undequaque dignissimam, formæ eximiae gratia. Fuerat autem initio persecutionis propter fidei confessionem certantibus adnumeratus per tolerantiam verberum: sed abdicata militia æmulator factus eorum qui ad pietatem exercebantur, Christi germanum militem sese probavit; orphanis desolatis ac viduis protectore carentibus, omnibusque cum penuria et imbecillitate conflictantibus, provisor factus, patris aut curatoris ad instar, cunctorumque desperatorum laboribus atque arumnis medelam ferens: quapropter a Deo, qui talibus magis quam victimarum nidore ac sanguine delectatur, martyriali exitu dignus est habitus. Porro decimus hic athleta, una eademque consummavit agonem suum die; atque ut par est credere, martyrio suo amplissimam cæli portam cum reserasset, simul et Pamphilo ipsi spatiosus ad Dei regnum patefactus est ingressus.

15 Seleuci vero vestigia secutus est Theodulus, pius ac venerabilis senex, in Proconsulari familia primo honore dignatus, tum morum etatisque prerogativa, tum filiorum trium i generatione melius: qui eadem ac Seleucus factitans, et Martyrum aliquos oculo devenerans, Domino suo adductus fuit, eumque ad majorem quam alii iracundiam concitans, ipsam, salutaris confessionis passionem excepit cruci traditus.

16 Sub hæc, cum etiamnum deficeret unus, adfuit qui duodenarium numerum impleret Julianus: qui

ALICE
SUBI

g

et lento
ignis tradi-
tus,

expirat
generose:
h

quod cum
Pamphilo
nuntiasset
Seleucus,

h
jam olim
proflatus
stigmatus,

F

capite ple-
nus est:

deinde
Theodulus
crucifixus,
i

AVCT. IV-
SEMO.

ac denique
Julianus
igni tradi-
tur.

Corpora qua-
triduum feris
objecta, ut-
laxa sepeliantur.

k

A qui ea ipsa hora peregre adveniens, et vixdum ingressus civitatem; cum intellexisset quæ erant acta, et ad Martyrum conspectum festinasset accedere; ubi eorum corpora humi jacentia vidit, circumfusus singulis, omnes est osculatus. Hoc agentem comprehenderunt ministri cædium, atque adduxerunt Præsidi: qui congrua proposito suo faciens, etiam hunc lento igni tradidit. Ita etiam Julianus, gestiens atque lætitia exulians, et Deo tantis se bonis dignato magna voce gratias agens, susceptus est inter choros Martyrum. Erat autem huic quoque genus ex Cappadocia; quoad mores vero plenus pietate ac plenus fide, vir mansuetus atque discretus, studiosus in omnibus, et Spiritus sancti suavitate redolens, eoquæ dignus factus tali cum beato Pamphilo exitus martyrialis corona.

17 Sanctissima etiam corpora, de mandato Firmiliani, per dies quatuor totidemque noctes jacuerunt, ferarum carnivorarum dentibus exposita. Cum vero nulla neque fera neque volneris, aut canis quisquam, per Dei dispositionem, ea contingeret; integra illa atque intacta relictæ, congruo cum honore et cura, consuetæ sepulturæ sunt tradita, k repositaque in ædium sacrarum pulcherrimis et oratoriis sanctis, in perpetuam memoriam Dei populo ad honorem data.

Ὁ δὲ ἀνιόντων τῇ προσιρέσει τελῶν, μαρτυρῶν καὶ τοῦτο D
πρὶ παροδίων. Οὕτω δὴ καὶ Ἰουλιανὸς σκιρτῶν
καὶ ὑπεραίρόμενος μεγάλη τῇ φωνῇ, τῶν τελευτούντων αὐ-
τὸν ἀγχιῶν ἀξιώσαντι Θεῷ χάριτας ὁμολογῶν, μαρ-
τύρων ἐν χοροῖς ἀνελαμβάνετο. Ἦν δὲ καὶ οὗτος, τὸ
μὲν γένος τῆς Καππαδοκίᾳ, τὸν δὲ τρόπον, πλήρης
μὲν εὐλαβείας· πλήρης δὲ πίστεως, τρεῖς ἀνὴρ καὶ ἐπι-
εικής· τὰ τε ἄλλα σπουδαῖος, καὶ πνεῶν εὐωδίας ἁγίου
Πνεύματος, τοσοῦτον συνοδίης στέφος σὺν τῷ μακαρίῳ
Παμφίλῳ τῆς τοῦ μαρτυρίου τελευτήσεως ἡξιώθη.

Ἐπὶ τέτταρας δὲ ἡμέρας τοσούτους τε νύκτας προστά-
ξει τοῦ Φιρμιλλιανοῦ τὰ πανάγια σώματα τῷ τοῦ Θεοῦ
Μαρτύρων βόρᾳ τοῖς σαρκυδύοις θηρίοις ἐξέκειτο. Ὡς δὲ
οὐδὲν αὐτοῖς προσέει, οὐ θῆρ, οὐκ ὄρνειον, οὐ κύων, ἐξ
οἰκονομίας Θεοῦ, λειψθέντα ζῶα καὶ ἀβλαβῆ τῆς προση-
κούσης τιμῆς καὶ κηδείας λήγοντα, τῇ συνήθει παρεδόθη
ταύτῃ, καὶ οἰκοῖς περικαλλέσι ἀποτιθέντα, ἐν ἱεροῖς τε
προσευκατηρίοις, εἰς ἀλλήστον μνήμην τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ
τιμᾶσθαι παραδεδομένα.

ANNOTATA P. P.

E

a *Ecgrapha nostra Medici MS. ἐπὶ τῆς Κρήτης, in Creta, quasi isti ibi exulassent: sed corriguntur ex MS. Lipomanni, atque ex ipsomet Eusebio, hæc in compendium contrahente, et τῆς εἰρκῆς scribe.*

b *Additur in Hist. ὁμολογίας, Confessores.*

c *Additur ibidem, Perinde ac priores illi quos supra commemoravi (scilicet Ægypti alii, qui cap. 10 narrabantur, xix Kal. Januarias comprehensi) professos, se ad ministeria Confessoribus in Cilicia constitutis exhibenda proficisci: quorum alii quidem, eadem qua illi quibus ministraturi venerant, pœna damnati sunt, oculis ac pedibus mutiles redditi (uno scilicet oculo eruto, et cruris unus succisis nervis) tres vero ex ipsis, in urbe Ascalone, in qua vineti tenebantur, cum admirabilem animi fortitudinem ostendissent, diverso martyrii exitu occubuerunt. Quippe unus illorum Ares nomine, flammis consumptus est; reliquis duobus, quorum unus Probus, alter Elias vocabatur, caput gladio præcisum. Coluntur autem hi a Græcis 19 Decembris, quasi quinto die post comprehensionem supplicio affecti.*

d *Ibidem alia datur ratio, mutatorum nominum, quod scilicet propria forsitan idololatrica essent, a fulsorum Deorum nominibus sumpta, ut sunt Dionysius, Bacchides, Athenæus aliaque similia. Non tamen ex hac Eusebii conjectura, multo minus ex isto horum Martyrum facto, recte quisquam intulerit, in frequenti Christianorum primorum usu fuisse, gentilia nomina baptizandis commutare, in nomina Patriciarum, Prophetarum, vel Apostolorum, aliaque e sacris Scripturis petita.*

e *Nempe jam inde a tempore Ælii Hadriani, et anno Christi 179 restaurat urbs Jerusalem, mutato nomine erat et dicebatur Ælia; ut antiquatum pridem nomen potuerit Romano Præsidi peregrinum prorsus accidere; maxime si noverat, Ægyptios esse quos interrogabat.*

f *Utraque hæc commendatio deest in Historia.*

g *Hoc quoque tormentum eadem Historia prætermittit.*

h *Ibidem legitur, ὅτι ἐν στρατείᾳ ἐπιδεκτοῦ νεαλείας, in delecta ad militiam juventute.*

i *Trium filiorum patribus præmia apud Romanos fuisse proposita, notius est quam ut hic moneri debeat: atque id hic dici credo τριγονίος πατέρα: Valesius tamen aliter venit, quod tertiæ jam stirpis nepotes haberet; sed hoc Straboni scribitur Τριγενεῖα.*

F

k *Deest hæc clausula in Historia: quam tamen Eusebio abjudicare nihil nos cogit, qui Vitam Pamphili atque ac Historiam ecclesiasticam scripsit, cum jam Constantinus lege lata permisisset Christianis sacras ædes condere, et Martyrum corpora eis inferre. Si quis tamen multo hæc ab alio addita credere, nolim ei operosius contradicere.*

APPENDIX

De miserabili exitu eorum qui S. Pamphilum persecuti sunt.

Ex Eusebii libro de Martyribus cap. vii et xi.

Judex ipse
pasta capite
plexus,

O peræ pretium fuerit hoc loco commemorare, quemadmodum, divini Numinis providentia impios illos Præsides ulta est. Etenim Firmilianus, qui Martyribus Christi adeo contumeliose insultaverat, cum aliis extremo supplicio addictus, capite truncatus est... Urbanus vero, qui primus in S. Pamphilum sævit, cujusmodi pœna apud justissimum Dei tribunal afficiendus sit, ob sæviam quā Sanctos est usus, ex ipsis quæ in hac vita expertus est, quasi præludiis, licet agnoscere. Nam statim post illa quæ adversus Pamphilum nefarie admiserat, cum adhuc Provinciam administraret, ultio

divina corripuit: quæ quidem hominem illum, qui hesternodie in excelso tribunali residens, jus dicebat, militum satellitio stipatus totiusque Palestine rector; quique contubernalis tyranni, utpote amicorum præcipuus, et commensalis fuerat; repente unius noctis spatio spoliatus, cunctis hisce dignitatibus nudavit; et coram ipsis, qui nuper illum ut Præsidem coluerant, pudore atque ignominia perfudit; et abjectum atque ignavum, vocesque ac preces muliebri more fundentem, universæ quam rexerat gentis conspectui exhibuit; ipsum denique Maximum, quo sese maxime ille efferebat, utpote ei carus imprimis

quod et deces-
sori ejus Pam-
philum prius
persecuto,

acciderat.

A mis et acceptus ob ea quæ adversus nostros crudeliter agebat, inexorabilem et crudelissimum judicem in ipsa urbe Cæsarea ei constituit. Post plurima enim

opprobria, quibus, ob illa quorum convictus fuerat D crimina, affectus est; tandem Imperator capitali eum sententia damnavit

DE SANCTO FIRMO,

MARTYRE APUD GRÆCOS.

Ex Menæis et Menologiis Græcorum.

G. II.

SUB MAXIMIAN.

Elogium ex
Martyrologio
Rom.

B **I**n hodierno Martyrologio Romano, post memoriam, S. Ischyronis, a nobis ad xxii Decembris reje-
cti, laudatur constantia S. Firmi Martyris, qui in persecutione Maximiani acerbissimis plagis affectus, lapidibus percussus, ac demum capite cæsus est. In notis allegatur Menologium, a Cordinate Sirleto collectum, in quo ista habentur: Eodem die S. Firmi Martyris, qui sub Maximiano Imperatore pro Christi fide comprehensus, ductus est ad Præsidentem, Magnum nomine. Cumque persuaderi non potuisset, ut idolis sacrificaret, nudus nervis cæditur, suspensus laniatur, totiusque corporis compage soluta, postremo capite obtruncatus, certaminis coronam assecutus est.

Menologio
Sirleti,

Menæis,

2 *Eodem aliquando latius in ipso, unde Sirletus sua hausit, Græco fonte sic leguntur. Οὗτος ἦν ἐν τοῖς γρο-
νοῖς Μαξιμιανοῦ διὰ δὲ τῶν εἰς Χριστὸν πίστιν συλλαβ-
θεὶς, ἀγρεται πρὸς μάχον· καὶ μὴ πιστεῖς σπονδὰς προ-
σευργεῖν τοῖς εἰδωλοῖς, γυμνωθεὶς μαστιγίζεται νεύροις·
καὶ ανατεθεὶς ἕσσεται, καὶ ξυρῇ τὰ νεῦρα τέμνεται καὶ
ἐξερροῦνται τὰς ἀρμονίας· καὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὰς κνή-
μας καὶ τοὺς μύρους μαχαίραις κατατέμνεται, καὶ λίθοις
βλήσεται· καὶ τέλος τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται, καὶ τὸν
στέφανον τῆς ἀθλήσεως δέχεται. Quæ sic Latine ad ver-
bum redduntur: Hic, propter fidem Christi, in perse-
cutione Maximiani comprehensus, ad Magnum ducitur. Et cum persuaderi non posset, ut libamina idolis offerret: vestibis spoliatus, loris cæditur, et suspensus ferro laceratur; nervos novacula secatur, compagem corporis totius dissolvitur; bipennibus ventrem, tibias, et femora inciditur; lapidibus obruendus exponitur; ac demum capite plexus, martyrii coronam accipit. Hæc in Menæis: quæ etiam leguntur apud Maximum Episcopum Cytherorum ἐν βίῳ Ἀγίου.*

Galesinio,

C 3 *Petrus Galesinius ait e Græco se convertisse illius martyrium hisce verbis: In Græcia item S. Firmi... Martyris, qui in Maximiani persecutione ob fidem captus, nullis vel acerbissimis plagis, quas ei Magnus Præfectus infligi jusserat, potuit e gradu pietatis amoveri: quare postremo lapidibus percussus, non modo tormenti hujus vi superatus non est; sed victor, datis demum pro Christo Redemptore cervicibus, egregia corona donatur. Hæc Galesinius, pro palaestra assignans Græciam, quo nomine possim intel-
ligit ditiones Orientales, in quibus lingua Græcæ usus vivebat. Nos malumus scribere in titulo, apud Græcos quod apud eos sit in veneratione. Cum autem tam Sirletus quam Galesinius, nihil alter sciens de altero, conspirent in nominando Præsidente Magno, quia sic ve-*

rosimiliter repererunt in Menologiis manuscriptis; per typographorum inertiam credi possit Menologio irrepsisse, τῷ Μάρτῳ pro τῷ ἐπάρχῳ Μάρτῳ; alias coniecere liceret in Perside coronatum Sanctum, ubi Magorum, velut Pontificum, præcipua auctoritas, et contra Christianos acerbitas fuit.

Præses Ma-
gnus.

4 Interim quia nulla certa notabatur palaestra in Martyrologio Romano; nuper Hispani aliqui, nescio qua audacia, quotquot sic invenerunt istic expressos ignotæ regionis Sanctos in suam traxerunt Hispaniam; ac nominatim hunc S. Firmum, nuper apud ipsos completo, Chronico Flavii Dextri inscripserunt hoc modo: Anno ccc, in Mellaria urbe Hispaniæ Bæti-
cæ, S. Firmus Martyr, qui acerbissimis plagis affectus, lampadibus exustus, ac tandem succiso capite martyrium consummavit, sub Præsidente Hispaniæ Marco Aurelio Vero, viro Consulari. Cujus etiam corpus decursu temporis Romam delatum est, et prima die Julii maxime colitur. Hactenus prædictum Chronicon apud Franciscum Bivarium; ast apud Ludovicum Carum dicitur prima die Januarii maxime coli. Ita illi, ne videantur sua ex Martyrologio Romano descripsisse. Verum nunquam probabunt, Sanctum istum Romæ habuisse ullo die anni aliquem cultum, nisi quem habent omnes Sancti Martyrologio Romano, Gregorii XIII jussu innovato, a centum circiter annis inscripti. Præterea quod corpus Romam delatum fuerit, per meam fictionem est adjectum.

An recte ad
Hispanos
translatus
S. Firmus
E

5 Tali ergo non alia certitudine, id est cæca cupiditate undecumque augendi Sanctorum Hispanorum numerum, inscriptus est S. Firmus Martyrologio Hispanico Joannis Tamayi de Salazar primo loco: qui Auctor deinde, ex illo pseudochronico ac Menologio prolixum textum logium; sic tamen ut in Notis Menologium Menologique interpretes arguat, quod verum Præsidis nomen ignorarint; idque aggreditur ex vetustorum lapidum inscriptionibus illustrare: tum operose distinguit Menraliam Ptolomæi, a Mellaria Plinii, deque eorum situ disputat; quibus omnibus referendis, tamquam ægri capitis somnio, nemo prudens chartam illinat. Non puto tum simplices fuisse Theresianarum Viennensium directores, ut cum illæ, alienj S. Firmi corpus Roma accepissent, hujus id esse Firmi crederent ipsi; credidisse tamen existimo ex communi multis usu, non posse eadem colendo a se diem aptiorem notari, quam hunc quo talis nominis Sanctus occurreret in Romano Martyrologio: quod probare non possumus, nec volumus vehementer accusare. Nos de tali translatione egimus alia occasione die xxi Maji, uti jam dictum inter Prætermisissos.

Alius ad hoc
colitur Viennæ
in Austria.

F

NOT. 2

DE S. NEONE MARTYRE,
ET S. PYRRHO EPISCOPO.

Ex MS. Synaxario Divionensi.

D. P.

I JUNII.

Pulchrum illud Synaxarium, quod, in charta lutea spissiori scriptum, invenimus Divione, apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum; et, ex densitate materiæ ac characterum forma, annos minimum quadringentos excedere judicavimus; pluribus laudatum a me ad vi Martii, ubi eo primum feliciter usus sum, ogeus de S. Hesychio Thaumaturgo; Synaxarium, inquam, Divionense, post aliorum hujus diei Sanctorum Elogia, ac nominatum (si recte memini) prælaudati S. Firmi; duorum, nusquam alibi nominatorum Sanctorum notitiam suggerit hac ratione:

Prior gladio
cæsus dicitur,

1 *Distichon:*
Ὁ ὁσῖος Μάρτυς Νέων ἔξῃζει τελειοῦται. Sanctus
Martyr Neon, gladio consummatur; et additur

posterior a
virginitate
laudatur:

2 *Tum subditur:*
Ὁ ὁσῖος Ἡρόδης Ἐπισκοπος, ὁ παρθένος, ἐν εἰρήνῃ
τελειοῦται. Sanctus Episcopus Pyrrhus, cognomento
Virgo, in pace requiescit: et huic similiter aptatur
Distichon.
Ἐστῆσε Ἡρόδης πύργον ὀρθόσας μέγαν.
Δι' οὗ θεωρεῖ τὸν Θεόν, γόνυ θεῖς κέτω.
Cum castitatis turris excelsa, inclito
Constructa Pyrrho, jam staret; vidit Deum,
Sub pedibus humilem proterens terræ limum.

primus nobis
hujus nominis
Sanctus.

3 *De tempore ac loco, quo prior martyrium subit, nihil ausim vel divinando dicere. Quamquam enim huic Synaxario familiare præ Menæis sit, eorum Martyrum, quorum proluxius Elogium textitur, etiam Socios peculiari Disticho honorare; quia tamen in elogio S*

Firmi non nominatur Neon, temerarium sit opinari velle, illius aliqua proluxiora extitisse Acta, ex quibus Neonis nomen et martyrium Auctor Synaxarii istius acceperit. De Pyrrho multo minus licet conjectare quidpiam; cum aliquem ejus nominis hactenus non invenerim vel in Vitis Patrum vel alibi; multo minus aliquem, singulariter commendabilem a servatæ virginitatis prærogativa. Simul inventos, simul dare placuit; Pyrrhum vero eo etiam libentius, quod in Italia multi etiam nunc vocentur Pyrrhi, qui Patronum requirunt, quod is nobis primus obvenerit Græco nomine: cum nomine Latino habeamus Rufos plures, Cælitum numero adscriptos. Neones Græcis minus rari sunt: tres enim eo nomine Menæa suggerunt, cum Sociis diversis passos, scilicet xxiv Aprilis, xxv Septembris, et xxx Octobris: nomen autem habent ἀπὸ τοῦ νεῶν, quod est Innovare.

4 In pervetusto Synaxario Græco MS. Collegii Clāromontani Societatis Jesu Parisiis, quod videtur olim in Ecclesia Constantinopolitana in usu fuisse, agitur de Pyrrho ad diem sequentem, eique ibidem duo Socii alii sic junguntur: Μάρτυρ τῶν ἀγίων πατέρων ἱμῶν Ἡρόδης Ἐπισκόπος, Γερασίου καὶ Ἐρασμοῦ. Memoria sanctorum Patrum nostrorum Pyrrhi Episcopi, Gerasimi et Erasmi. Floruit seculo Christi quinto S. Gerasimus Abbas, in Palæstina prope Jordanem, ejus Acta illustravimus die quinta Martii: sed nihil suppetit unde definiam esse eundem. Ceditur etiam die sequenti S. Erasmus Episcopus et Martyr, Formis in Italia sub Diocletiano mortuus, et ante in Illyrico plurima passus: sed cum talis ibidem etiam referatur cum proprio et congruo titulo, πολυμάχου, id est, multorum certaminum; nulla est apparentia quod idem iterum proponatur cum titulo Sancti Patris nostri.

Item Pyrrhus
2 Junii cum
Gerasimo et
Erasmio.

DE SANCTO CLAUDIO,
EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

C

SYLLOGE HISTORICA

G. II.

Circa ejus cultum; Sanctosque Virinianum et Juventium, Viennæ perperam cum ipso attributos.

SEC. IV.

Cultus in
antiquis
Fastis.

Quam plurimos habet Ecclesia Viennensis in Gallia Episcopos, Sanctorum Catalogo adscriptos. Hisce Kalendis Junii colitur S. Claudius, ejus sacræ venerationi testimonium præbent antiqua Martyrologii Hieronymiani quatuor apographa, in quibus ista sub finem annectuntur. In Vienna Claudii Episcopi. Verum per errorem amanuensium in codice Epternacensi legitur Dati Episcopi. Adstipulantur quam plurima MSS, Romanum Cardinalis Barberini, Augustanum S. Udalrici, Coloniense S. Mariæ ad gradus, Trevirense S. Maximini, Leodiense S. Laurentii, Bruællense S. Gudulæ, Tornuacense S. Martini, Atræbatense Ecclesiæ Cathedralis, atque Florarium. Item in suis Martyrologiis excusis Ado Archiepiscopus Viennensis, Auctor Bedæ suppositiui, Grevenus et Mo-

lanus in Additionibus Usuardi; Galesinius, Canisius, et Ferrarius cum Martyrologio Coloniae atque Lubecæ sub annum 1490 excuso; omnia his fere verbis: Viennæ depositio S. Claudii, Episcopi et Confessoris.

2 Habemus duplex MS. Martyrologium Ecclesiæ Viennensis, alterum ipsimet Viennæ anno MDCLXII descripsimus, alterum Divione nobis donavit Petrus Franciscus Chiffletius, ubi de hoc Sancto Antistite in utroque legitur tale encomium. Kalendis Junii, Viennæ natalis S. Claudii Confessoris, Archiepiscopi decimi tertii Viennensis; qui, regnante Magno Constantino Imperatore, Ecclesiam suam sanctissime gubernavit. Hic eloquentia et doctrina præditus, interfuit primo Nicæno Concilio, palmamque cum Patribus dicti Concilii de Donato hæretico Africano

Encomium ex
MS Viennensi.

A Africano reportavit; decretisque ejusdem Concilii, Primatum suæ Ecclesiæ, contra Marianum Arelatensem Archiepiscopum, obtinuit. Obiit feliciter in Domino, miraculis fulgens: conditusque in Ecclesia Apostolorum Viennæ, memoria perenni celebratur. *Hæc ibi. De Primatu isto plurimum pro Ecclesia Viennensi Gallice disputat Nicolaus Chorerius, in statu politico Provinciæ Delphinatus cap. 10, uti ex adverso alii pro Ecclesia Arelatensi. Idem Chorerius cap. 11 hoc elogium concinnavit.* S. Claudius Verus præsedet in Concilio primo Arelatensi, anno cccxiv, aliquot mensibus post suam consecrationem. Hic fecit ex istis Prælatiis, qui plurimum zelosi et constantes fuerunt, ut observarentur decreta Concilii Nicæni. Mortuus est i Junii anno cccxxiv. *Verum neque hæc satis subsistunt, et manifestus in anno cccxxiv obitus est error, quia dictum Concilium Nicanum tantum anno cccxxv celebratum est. Inter Episcopos Concilii Arelatensis septimus habetur Verus, et a Sirmondo, Labbeo aliisque dicitur Episcopus Viennensis: sed is S. Claudii Successor habetur apud Summarthanos in Archiepiscopis Viennensibus. Ad id in Chronico ista huc referenda habet, sed non satis ordinata; nam postquam* B *egit de Concilio Nicæno, ista scribit: Uno eodemque tempore et illud Sacratissimum Concilium apud Arelaten sexcentorum Episcoporum colligitur. Marino tunc Episcopo ejusdem civitatis, existente apud Viennam Claudio, in Catholico dogmate clarissimo Episcopo. Quod hujus de S. Claudio additamentum, censemus certissimum; reliqua, de Conciliis Nicæno et Arelatensi, dubiæ fidei.*

3 Quemadmodum in MS. vetusto Epternacensi, supra indicato, loco Claudii nomen Dati est suppositum; ita omisso Claudio in MS. Martyrologio Reginæ Sveciæ, ab Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum vulgato, ista habentur: Viennæ depositio Helladii Episcopi: in MS. Parisiensi Labbei, Eladi: et in MS. Pragensi, Galli: et ita apud Notherum, et in MS. Latiensi conjunctim legitur; Viennæ Claudii et Helladii Episcoporum. Verum nullus apud Viennenses extitit Helladius Episcopus. Hinc Sans-

sayus aliud effugium excogitavit, et præter S. Claudium, retulit Helladium et Virianum, his verbis: Viennæ Allobrogum S. Claudii, Episcopi quoque et Confessoris. Hic, abeunte ad præmium S. Paschasio, dignus ob clara religionis insignia, qui ejus locum replet præ omnibus judicatus, paribus prudentiæ ac pietatis studiis Episcopatum iniit, quibus hunc laude dignis officiis executus est: demumque vita gloriose divineque exacta, dives honorum operum annulis, emeritæ beatitudinis recepit donativum. *Quæ de omnibus Sanctis Episcopis dici possunt. Dem sic progreditur idem Sausseyus. Ibidem depositio S. Helladii Episcopi, S. Claudii Symmystæ, et Confessoris gloriosi. Ibidem S. Viriani Martyris, in pietatis agone coronati. At neuter horum est in duplici MS. Ecclesiæ Viennensis Martyrologio. Helladii sive Eladi, aut Galli nomen, loco Claudii videtur intrusum. Circa alterum videtur deceptus Sausseyus Auctario Molani ad Usuardum, ubi Præposita littera B (qua Beda intelligitur) ista referuntur; Viennæ S. Claudii XI Episcopi: ac dein post litteram R, sic legitur: Item S. Viriani Martyris; ubi Sausseyus loco item posuit Ibidem, nulla facta reflexione ad litteram R, qua indicatur, secundum Romanæ curiæ morem editum Martyrologium Bellini; in quo non fit ulla mentio S. Claudii; sed post S. Caprasium Abbatem monasterii Lerinensis: ista subiunguntur. Item S. Viriani Martyris. Ferrarius quoque adjecit aliud additamentum, his verbis: In Gallia S. Viriani Presbyteri et Martyris: citanturque ab illo, primum Molanus, apud quem non fit mentio Galliæ aut Presbyteratus. Secundo allegatur Maurolycus, apud quem nulla Viriani fit mentio, sed ista Viventio tribuntur: Romæ S. Viventii, ex Gallia Presbyteri, qui Theodosii et Valentiniani temporibus claruit. An loco Viventii, litteris primis transpositis, legendum sit Juventii, Martyris Romæ, supra de hac agentes quærivimus. Hoc solum indicamus, neque Helladium, neque Virianum Viennensibus videri ascribendum, nisi certiora quod optamus, proferantur monumenta.*

D
AUCTOR. G. II

et additur
Virianus
Martyr.

E
aliis Viventius,

at melius
Juventius.

DE SANCTO JOVINO, IN PICTAVIENSI GALLIÆ DIOECESI.

C

SYLLOGE HISTORICA

F

G. II

De ejus cultu, genere, et professione monastica.

SEC. IV.

Memoria Sacra S. Jovini inscripta reperitur variis Martyrologiis, ex quibus fuit aliquod Romæ in Bibliotheca Ducis Attempstii, in quo ad hæc Kalendas Junii ita legebatur: Pictavis S. Jovini Abbatis. Eadem plane leguntur apud Bellinum de Padua, in Martyrologio secundum morem Curie Romanæ auctius exarso Parisiis sub annum MDXXI. Bellinum describit Molanus in additionibus ad Usuardum, et hunc sequuntur Galesinius, Canisius, Ferrarius. Citatis etiam Molano et Galesinio, eundem inscripsit suo Martyrologio Benedictino Arnoldus Wion, cum hac Annotatione: Quis autem is fuerit, aut quo tempore floruit, nondum scire potui. Unde autem scivitis fuisse sui Ordinis Benedictini? Hoc nempe præsumere, quam dubitare maluit. Interim sequuntur Dorganius et Menardus. In MS. quodam Reginæ Sveciæ, sub nomine Usuardi, aliquanto plus luminis confertur his verbis: In Hension monasterio, S. Jovini Abbatis et Confessoris.

2 Henricus Ludovicus Castanæus de la Rocheposay,

Episcopus Pictavorum, concinnavit Litanias Pictonicas, quibus inscripsit S. Jovinum Abbatem Hensionensem; in suis vero ad eas Notationibus sic scribit: Prima Junii. Jovinus, ex illustri familia in territorio Lodunensi natus, Hensionensis monasterii, quod nunc S. Jovini de Marnis dicitur, propagator extitit: ibidemque diem obiit, et humatus est. Locus ille olim vocabatur Ansion. Idem Episcopus, in Adjunctis, ista addit: Maxentius Pictavorum Episcopus, Sanctus dicitur in Vita S. Maximini Trevirorum Episcopi, ejus, et Sancti Jovini Abbatis, frater erat. Vitam S. Maximini dedimus xxix Maji, scriptam seculo viii per Anonymum San-Maximianensem, in qua de hac familia sub initium ista proferantur: Sanctus ac Deo dilectus Maximinus, Aquitanie origine duxit provinciam. Frater vero ejus Maxentius nomine, et alter Maximus. Tertius vero Jovinus, et sancta eorum soror Maxima, in ipsa Pictavensi nati fuerunt provincia. Postquam itaque S. Maximinus frater ejus, et Jovinus divinis bene eruditi fuerunt

et Ellantiis.

Fuit sceler,
Maxentius
et Maximus
Epp.

Memoria in
Martyrologiis.

A fuerunt, Maxentius in Pictavensi electus est urbis Pontificatus ordine: *Hæc ibi, Saussayus in Martyrologio Gallicano, ad hæc alludens: Pictavis, inquit, S. Jovini Confessoris, B. Maxentii ejusdem municipii Antistitis, et S. Maximini Trevirensis Episcopi fratris, discipulique S. Hilarii: post cujus gloriosum transitum, solitarie vite deditus, Angelica puritate vitam transegit. Cujus venerabili memoria, quam sanctissimæ vitæ meritis comparavit, dicata est cœnobitica sui nominis Ecclesia, de Marnis cognominata, ubi hodie colitur proprii Tutelaris condigna honorificatione. Hæc ibi. Mortuum esse S. Maximinum anno cccxlix probamus ad ejus Vitam: et in Annotatis diximus, Maxentium, non xiv, sed vii aut ix statuendum Episcopum, ante S. Hilarium, cujus etiam arbitramur potius condiscipulum et cœvum fuisse S. Jovinum.*

Non fuit Benedictinus,

3 *Bucelinus nihilominus in Menologio Benedictino, suo Ordini favens, eum illi sic adscribit: Pictavis S. Jovini Abbatis. Fuit hic frater S. Maxentii, claruitque temporibus Chlodovei Galliarum Regis, filiorumque ejus Childeberti, Chlotarii, Theodorici et*

Clodomiri. Extat æternum celeberrimæ ipsius sanctitatis monumentum, perinsignis Abbatia, ejus honori dedicata in diœcesi Pictaviensi, vulgo Saint Jovin appellata, alias S. Jovyn des Marnes. Citatur primo *Hugo Menardus; qui, etsi in Observationibus alleget tempora Chlodovei primi et filiorum ejus, addit tamen posse dubitari, an fuerit instituti Benedictini monachus. Citatur dein Claudius Robertus, scilicet in Abbatibus Galliarum, qui hæc solum habet: S. Jovini monasterium O. B. Jovyn des Marnes D. Pictaviensis. Sed isto modo S. Joannes Baptista, SS. Petrus et Paulus alique Apostoli, imo Salvator Christus et Michael Archangelus fuissent Ordinis Benedictini. Nos, quæ dicitur frater S. Maxentii Episcopi Pictaviensis, et S. Maximini Trevirensis, arbitramur etiam seculo Christi quarto, duæ ante tempora Chlodovei Regis et S. Benedicti, claruisse: ejus vero monasterium, si ab ipso est inchoatum, postea accepisse Regulam S. Benedicti. Citatum supra Martyrologium Ducis Attempstii iterum ad xx Junii videtur ejus meminisse, his verbis: S. Jovini Presbyteri et Confessoris.*

utpote seculo 4 mortuus.

B

DE S. FORTUNATO PRESB.

DIOECESIS SPOLETINÆ IN UMBRIA.

G. II.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De illius cultu, et Vitæ auctore Audelao Presbytero.

E

CIRCA A. cccc.

Cultus sacer

Acta MSS.

Tribus Martyrologii Romani, ad hæcæ Kalendas Junii, hujus Sancti mentionem faciunt his verbis: In Umbria S. Fortunati Presbyteri, miraculis et virtutibus clari. Ubi in *Notis Baronius ista addit: Ejus res gestas ex manuscriptis Spoletinæ Ecclesiæ acceptas legimus: est earum exordium: Fuit quidam vir venerabilis etc. Ea Acta habemus, desumpta ex quibusdam fragmentis, quæ conservantur in ecclesia dicti S. Fortunati: et fuerunt distributa in sex Lectiones, ad Matutinum recitari solitas. Eadem habemus ex MS. codice Bibliothecæ Congregationis Oratorii Romæ signato littera K, in folio 226. Horum exordium est, Fuit quidam vir, Fortunatus nomine etc. omissa voce venerabilis.*

C

Auctore Audelao Presbyt.

Vernum in hisce deest Prologus Auctoris, qui se Audelam appellat, ac vixit Presbyter circa annum dccc. Cum illo ipsam damus, transcriptam ex MS. codice Episcopi Spoletini, sub hujus fide publica, ante ac post notata, sicut eam accepimus cum Notariali et Episcopali sigillo, hunc in modum: In Dei nomine. Amen. Anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo decimo octavo, Indictione prima, die vero octava mensis Junii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Pauli, divina providentia Papæ quinti anno decimo quarto; infrascripta est copia sive transumptum Vitæ B. Fortunati Presbyteri, repertæ in quodam libro manuscripto folio integro, in charta pergamenæ, existente penes Reverendissimum Dominum Episcopum Spoletinum, et per me Notarium et Cancellarium substitutum infrascriptum, de verbo ad verbum fideliter extractæ, cujus tenor talis est.

pluries transcripta.

2 *Eam Vitam habemus, desumptam ex tripartito Lectionario pergamenæ, quod manuscriptum adservabatur apud Paulum San-vitalem Episcopum Spoletinum, qui huic Ecclesiæ præfuit ab anno mpxci ad annum mvc. Eadem denique habebatur in Collectione P. Manni, in prædicta Oratorii Romani Bibliotheca; ibique subnectebantur varia de cultu S. Spei Episcopi*

Spoletini, a quo Ecclesiam Turritanam, ad honorem S. Fortunati fuisse consecratam; infra dicitur. *Ludovicus Jacobillus, Tomo primo de Sanctis Umbriæ, edidit Italice Vitam S. Fortunati Presbyteri, quem appellat unum ex tribus Protectoribus oppidi Montis-Falconis, ad ejus territorium spectat Turrita, ubi Presbyterum curatum egit Sanctus: abest autem parochia ista xii p. m. Spoletum, Monti prædicto propinqua ad unum solum milliare, et ideo prædictus. Jacobillus, in Correctionibus ad 3 Tomum monet, Turritam distinguendam a Villa-turris, loco item Spoletinæ diœcesis; Turrita autem S. Fortunatum vixisse et sepultum esse, propius ad dictum montem milliario dimidio; ubi per S. Speum Episcopum Spoletinum, dedicata sit postea sub ejus nomine ecclesia, quæ anno mccccxvi data fuit Fratribus Franciscanis de Observantia, ibidem nunc Conventum exstructum habentibus, et altare ad honorem S. Fortunati, ad quod corpus ejus ferendum curarunt, ejusque festum magna cum sollemnitate celebrant hisce Kalendis Junii. In territorio Hispellensi, haud procul a Conventu S. Catharinæ eorumdem Minorum de Observantia adhuc visitur, inquit Jacobillus, antiquissima quædam Ecclesia, dedicata eidem S. Fortunato, cujus ibidem antiqua imago extat, vestitu Sacerdotali, cum Calice ac Hostia in manu.*

Ecclesia, Sancti,

F Patroni in Monte-Falconis.

VITA

Auctore Audelao Presbytero.

Ex quatuor codicibus MSS.

Gregorius Romanæ Urbis Antistes, cum Petro Archidiacono suo multorum Patrum describere miracula in Dialogorum voluminibus; [sed] nescio qua occasione prætermiserunt scribere Vitam Beatissimi Fortunati Presbyteri. Ego tamen, minimus omnium hominum, Audelaus, non sapientia præditus neque intelligentia imbutus, tantiviri et talis Vitam scribere

Prologus.

- A scribere [aggredior] elingui a sermone. [Nihil autem ex nobis ipsis dicemus] quod vero a Venerabili* Simone Presbytero audivimus, scribere posteris studuimus. Pro eo obsecro vos, quicumque lecturi estis parvum opusculum, ut detis veniam [si prætermisi] quod oris mei facundia minime potuit enarrare.
- 2 Fuit quidam vir venerabilis Fortunatus nomine, Turritanæ Ecclesiæ Presbyter, quæ a Spoletana urbe plus minus duodecim milliaria posita est. In qua dum officium sibi commissum perageret, quotidie tamen laborabat manibus, unde victus necessaria consequeretur. Inde agitur, ut quidquid de labore prædicto suo consequeretur, sollicitus suæ paupertatis, pauperibus atque peregrinis fratribus impertiebatur. Cum pauperibus alebat esurientes, nudis vestimenta præbebat, et orphanis, atque viduis, et peregrinis, quæ necessaria erant præbebat.
- 3 Contigit autem, ut quadam die, eum operaretur in agro qui dicitur *b* Agellus, boves manibus suis tenens arabat. Cum autem arasset, reperit duos denarios; quos statim colligens, orario suo ligavit, et rursum opus quod cœperat faciebat. Mox vero e contra aspiciens, vidit peregrinum quemdam sibi elemosynam postulante. Cui vir Dei ait: O quicumque es, vade ad Cellam, et ego veniam post te, et dabo tibi, quod petis. At ille magis ac magis clamabat, dicens succurre mihi, o homo Dei. Statimque memoratus est Beatissimus Fortunatus, quod invenisset duos denarios; vocavitque ad se Angelum, quem sperabat pauperem esse, dicens: Accipe istos denarios, Frater: quod tibi necessarium fuerit, eme. Qui dum ipsos denarios porrigeret, inventi sunt in manu ejus aurei, fulgentes sicut sol. Ille tamen eos apud se omnino retinere noluit, sed libenti animo porrexit petitori; deinde ille abiit, et B. Fortunatus, quod cœperat opus, perficiebat.
- 4 Non post multum intervallum, subito venit columba nive candidior, et ascendit super caput ejus. [ubi] diutius residens perrexit ad colos. Hanc autem columbam nos credimus, quod Dominus noster Jesus Christus pro corona ei misisset. Quod ita est: nam et locus ipse in quo hoc contigit, usque hodie Meritanus appellatur. Post hæc autem vir Dei reversus est ad cellam suam, et non post multos dies migravit ad Dominum, et sepultus est in agro, qui dicitur Agellus, ubi usque hodie in pace positus quiescit.
- 5 Miracula autem, quæ in vita sua operatus est, præ multitudine spatiorum præteritorum minime potuimus invenire, et propter oblivionem hominum: tamen post ejus obitum quotidie Dominus ad corpus ejus mirabilia et virtutes ostendere dignatur. Quia aliquando [Sanctorum] animæ, neque in vita sua, neque in ipsa corporis egressione, aliqua miracula ostendunt. Postquam autem egressi fuerint de corpore, maximis atque potentioribus emicant signis. Ibi tamen Christiani populi omni tempore ejus beneficia sentiunt; unde ex pluribus unum mihi delectat miraculum enarrare, quod olim contigit.
- 6 Quidam vir *d* Severus nomine, civis Martanus *e*, mihi iæ gerens officium, dum operaretur in agro suo, qui erat juxta viam Salariam juxta Martam, occultum thesaurum ei omnipotens Dominus palam fecit. Qui illico arrepto gladio, bovem cum quo arabat in frusta concidens, ejus ventriculum emundatum auro replevit; et id, quod superfuerat, Romam detulit, suoque *f* Imperatori dedit. Tunc ii qui aderant ministri Augusti dixerunt. Quid dignum huic rei recompensandum est? Et accepto consilio fecit eum Imperator Magistrum militum.
- basilicam construere. Cumque opus perficeret, crevit fama ejus per cunctam Italiam. Patricius quidam *g* residebat Ravennæ; et audita hujusmodi fama inflammatus est spiritu adversus eum. Misit itaque milites ex officio suo, ut ubicumque eum reperissent, absque honore eum suis præsentarent aspectibus. Exeuntes autem illi fecerunt, ut eis fuerat imperatum.
- 7 Qui comprehendentes eum, vinctum ducebant per viam Salariam; [sed] venientes ad Pontem fractum dimiserunt viam publicam, et errantes cœperunt semitam, quæ duxit eos usque ad locum, ubi S. Fortunatus sepultus quiescebat; et viderunt ibi multitudinem Christianorum ad orationem procedere. Severus autem sciscitatus est unum ex accolis loci illius, dicens: Cujus hic Sanctorum merita veneramini *h*? Cui respondentes dixerunt: Fuit hic quidam sanctæ conversationis Presbyter; Fortunatus nomine, ipse hic multa mirabilia ostendit; duos caecos illuminatos, tres leprosos mundatos, unum puerulum a daemonibus liberatum; idcirco nos cum hic ad ramus. Tunc Severus hoc audiens, elevans oculos suos ad cælum, expansis manibus ait: Sancte Fortunate, si de vinculis his liberatus, et in pace reversus fuero; non prius domum meam ingrediar, nisi hic in nomine tuo basilicam ædificavero.
- 8 Pergentes ita milites cum eodem viro, rectum iter arripuerunt, et pervenerunt *h* Luciolis, et ibi pausaverunt. Eadem autem nocte, quando Severus ipsum votum voverat, venit S. Fortunatus in visione ad Patricium illum, qui jusserat eum ligari; dicens: Nisi Severum Magistrum militum dimitti jusseris, non te patiar vivere. Quo audito, statim direxit alios milites, qui ubicumque ei obviarent, statim dimitterent. Qui exeuntes invenerunt eum in Luciolis, et dixerunt ei: Misit nos Patricius, ut dimissus revertaris in pacem in domum tuam. Ille tamen, postquam dimissus est, voluntarie perrexit Ravennam. At ubi vidit eum Patricius, pronus in terram corruit dicens, Ignosce mihi Pater, et ne memineris iniquitates meas, quas in te exercevi, quia tu justus es; ideoque peto ut indulgeas mihi: et dimisit eum cum magno honore. Qui cum cœpisset carpere iter, pervenit ad locum, ubi voverat votum: et ibi stetit, donec a fundamentis ibi fabricaret basilicam S. Fortunati, quæ usque hodie cum omni veneratione posita constat. Spes *i* autem Spoletanæ civitatis Antistes, abiit cum Sacerdotibus et Clero suo, et ipsum sanctum corpus cum omni diligentia condidit, et in nomine Beati Confessoris ipsam Basilicam *k* consecraverunt; ubi exuberant beneficia ejus usque in præsentem diem. Cujus Natalis celebratur Kalendis Junii *l*.
- 9 Cujus et virga, qua flagellare boves laborando consuevit, dum vixerat [ut omnes circumquaque loci illius habitantes affluant] ab eo plantata fuit; quæ in tanta magnitudine subito radicata excrevit, ut pro amore ejusdem Sanctissimi Patris ab omnibus ejus magnitudo pulchritudinis devotissime veneretur. Quare usque hodie locus ipse ad Arborem-Sanctam ab incolis nuncupatur: ejus et particulas arboris, productas ad munitionem et defensionem artis daemoniacæ, Christianus populus certatim in domibus, devotissime conservare non negligunt; ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, cui sit honor, virtus, et potestas, per infinita secula seculorum. Amen.
- ANNOTATA D. P.
- a Ecgrapha nostra elicit: sed apparet sensum haberi mutilum, quem utcumque supplevi, addendo quædam [] inclusa.
- b
- D A. AUDELAO EX MS 9
- comprehensus, jussu Patricii Ravennatis,
- intelligens miracula S. Fortunati,
- illi vovet basilicam, E
- h ejusque apparuit
- jussu dimissus,
- votum solvit,
- F i h l
- Eiusdem virga in arborem crescit, contra veneficia salutare

A b MS. Manni, Avellus. Fuisse autem prope Mantem Falconem asserit Jacobillus.

c Addit idem. In devoto ibidem constructo sepulcro.

d Severus hic ut Sanctus refertur a Ferrario, in Catalogo Sanctorum Italie et alio Generali ad diem 23 Octobris, citatus Tabulis Ecclesiarum Spoletinarum. At Jacobillus retulit eundem ad Kalendas Februarias; cui consentiunt Acta MSS. ab hoc nobis donata ex MSS. oppidi Gualdi.

e Martana, a barbaris destructa, ubi nunc parochia S. Marie in Pontara, in territorio Tuderino, viii m. p. a Turritana dissita. Ita Jacobillus.

f Honorio, inquit Jacobillus, et concessit aetas Spei Episcopi mox nominandi; quem Ughellus sedisse ait ab anno 420 ad 453.

g Vita S. Severi præcitata Vaccum vel Græcum nominat; eumque describit ut hominem gentilem, Ravennæ positum a Longobardis, qui Severum ideo comprehendere jussisset, quod Romano Imperatori militaret contra jus Longobardorum, fines suos usque ad Tuderinam civitatem extendentibus; et interim nominatur Imperator Constantinus: quæ valde male subsistunt:

nam Longobardi non ante an. 568 in Italiam venerunt, Dico nec Gethi ante an. 476. Sed hæc melius in Supplemento Februarii.

h Lucio apud Urbinates, inter Eugubium et Culum, etiam a barbaris excisi.

i S. Spei aliquod encomium additur in MSS. Manni, et dicitur ejus festum celebrari viii Kalendas Decembris, ad ix Kalendas referunt alii.

k Anno 423 id factum, scribit Jacobillus.

l Hic finitur *scographum*, Spoletani Notarii addita, formula: Regnante Domino Jesu Christo, et sequitur *subscriptio* hoc modo: Et quia ego Marcus Martanus de Spoletto, publicus Apostolica auctoritate Notarius et ad præsens in Cancellaria Palatii Episcopalis Cancellarius constitutus, suprascriptam copiam ex suo proprio originali fideliter extruxi, et cum eo concordare inveni; ideo me subscripsi, et signum solitum nomine meo apposui †. Fidem mox facit Laurentius Castrucci, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Spoletanus, sub data 8 Junii 1618. Sequentia autem de Virga Sancti, conversu in arborem, addimus ex duobus MSS.

B

NOT. 3

DE S. MEDULPHO EREMITA,

IN ARVERNIA GALLIÆ PROVINCIA.

Ex Officio Ecclesiastico.

Cultus sacer:

Joannes Molanus, in secunda editione suarum Additionum ad Usuardum, hunc Sanctum nobis sic præfert: Arvernus S. Medulphi Confessoris, magnæ sanctitatis viri. Molano citato, eundem sua Martyrologia inscripsit Galesinius, et utriusque exemplo Ferrarius Catalogo generali. At Saussayus in Martyrologia Gallicano, pro Confessore, scripsit Monachum, hoc modo: Arvernus S. Medulphi Monachi, magnæ sanctitatis viri: qui cœlestium contemplationi insistens, in beata confessione vitam finivit. Bucelinus in Menologia Benedictino, transcriptis ex Saussayo eisdem verbis, sui Ordinis, cum fuisse concitatur persuaderetur.

Officium Ecclesiasticum

2 Jacobus Branche, in tractatu de Vitis Sanctorum Arvernorum et Velanorum plus aliquid luminis confert, dum asserit primo, in Ecclesia Claramontana hoc primo die Junii, festum S. Medulphi Officio Ecclesiastico celebrari: secundo, S. Medulphum Gallice appellari Sancti Mion, et sub hoc nomine parochiam extare, quatuor leucis ab urbe Claramontana dissitam, in ditione Limanica et Vaucensi. Hujus autem parochiæ ecclesiam Medulpho dicatam, atque olim presentationi Abbatis Menatensis Ordinis Benedictini fuisse subjectam; idque ait, ex Bullis Paschalis II et Alexandri III Pontificum Romanorum constare; hoc vero tempore attribui Canonis Arthonianis; Corpus autem requiescere in Ecclesia Menatensi. Hæc de cultu ex Branchio et aliis allegat Henschenius; addens de vita et Latine reddens, quæ idem Branche Gallice scripserat, citatis Lectionibus Breviarii Claramontani, quod non habemus. Sed defectum hunc, post mortem Henschenii, nobis anno 1688 supplevit per litteras rogatus Petrus Allemand, Claramontani nostri Collegii Rector, ipsis quæ nobis decant Lectionibus descriptis, atque humanissime transmissis Antuerpiam, hoc tenere:

Ecclesia et parochia,

D. P. Acta ex Lectionibus.

Votum puer,

facile religione et pietate superaret. Ilunc adultum Deus tantis supernaturalibus donis ditavit; ut ex omnium sententia, hominum religiosorum sui temporis princeps haberetur. Orando dies noctibus, et noctes diebus jejunus adjugebat; a quo ne divertiretur Angelico exercitio, fideliter silentium, etiam a pueritia, inusitata tenellæ infantie consuetudine, observabat.

silentium et jejunium servat

4 Ipsius parentibus, ut vicinorum et affinium amicitiam patrio de more servarent, solenne celebrantibus convivium; cibis carneis bene coctis et conditis, palatoque sapientibus, vesci recusavit: non quod abominabiles crederet, sed ut concupiscentia edomita attentius et castius Deo inhæreret. Illum parentes, affines ceterique convivæ nihili faciunt, ludibrioque habent, quasi hiemali tempore, gelu rigentibus omnibus, sibi pisces apponendos in montanis Arvernens speraret: quibus Medulphus nihil motus, laudabili suæ consuetudini institit. Ecce medio in convivio deficit aqua, mittitur ad fontem servus, qui situla hauriat. Mirum dictu! Prægrandis magnitudinis piscis in eam irrepsit: qui opipare Medulphi alimento toto die sufficeret.

in convivio carnes recusanti

5 A Fonte rediens servus, cum aqua piscem effudit. Mirati convivæ Dei providentiam; quamque irriserant Medulphi abstinenciam, magno habuere in honore. Ille relictis omnibus mundanis illecebris, nihili faciens terrenæ dignitatis fastigia; Anachoretarum habitum et vitam sectatus, in Eremo Tiernensi apud Arvernos elutescens, totum se Deo dicavit. Virtutis operibus inhians, ab oratione ceterisque religionis officiis, nusquam toto vitæ curriculo animum relaxavit: frequentibus miraculis clarus, in magna sanctitate Kalendis Junii animum Deo reddidit. Reliquias in loculis asservat cœnobium Menatense.

F piscis miraculo offertur:

transit ad ritum solitarium,

et sancte obit.

6 Ita lectiones pro secundo Nocturno compositæ, eaque (ut apparet) non valde antiquæ. His hoc solum addiderim, Tiernensem eremum, quam incoluit Sanctus, inventendam in vicinia oppidi, quod Gregorio Turanensi

ranensi

A ronensi Thigernum, alii Thierum, et vulgo Thiers dicitur, ad amnem Durallam; eo forte loco, qui secunda ab inde leuca etiam hodie nomen Cellæ, tenet et Claromonte x, Menoto xiv leucis distat; est enim montuosa illa et Silvestris regio. Ipsum vero Menatum, a S. Menelco temporibus Brunecchidis conditum monasterium, atque a Ludovico Pio sub Benedictinæ Regulæ observantia restauratum, versus confinia Borbonensis tractus, adjacet fluvio Sioule vulgo dicto; ubi, sicut et per reliquam diocesim, cum præmissis Lectionibus, hæc etiam propria usurpatur Oratio. Quæsumus omnipotens Deus, ut plebs tua tui toto corde deserviens, Intercedente Beato Madulpho, Confessore

tuo, et beneficia mereatur jugiter et pacem. Per D. Dominum nostrum etc.

7 Prælaudatus Bouche, relato quod Lectiones habent miraculo de pisce, hoc etiam addit; ex traditione videlicet populari vel antiquis picturis, unde et priore habentur: nec enim videtur quidquam antiquitus scriptum extitisse. Alio tempore equus alienus vicini in rabiem lapsus, videbatur flammis oculis ac naribus spirare, et currebat tam terribiliter, ut ad eum accedere nemo auderet. Hunc S. Medulphus facto sanctæ Crucis signo arripuit; adeoque quietum reddidit, ut absque ullo periculo underet eum parvulus puer ascendere.

Equus furibundus domitus signo Crucis.

NOV. 4.

DE SANCTO CAPRASIO, ABBATE MONASTERII LERINENSIS. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. II.

Veterum de eo testimonia aliæque memoriae.

B

CIRCA
CCCCXX

Laudatus a
SS Eucherio,
et Sidonio
Apollinari,

item a Re-
verentio
Arelatensi.

Peregrinatur
cum SS Hono-
rato et Venan-
tio,

et hoc mortuo

Sancto Caprasio testimonia illustra præbent duo Auctores coevi, ambo Episcopi, ambo ob sanctitatem vitæ Calitibus adscripti; scilicet S. Eucherius, Lugdunensis, cujus verba infra in Actis num. 7 referuntur et S. Sidonius Apollinaris Episcopus Arvernorum, qui eodem cum S. Caprasio seculo vixit, sed aliquanto junior, et in suo Eucheristica ad Faustum Rejemensem Episcopum, Lerinensis preemi laudes describens, ista canit:

Fratribus insinuans, quantos illa insula plana
Miserit in cælum montes, quæ sancta Caprasi
Vita senis, juvenisque Lupi, quæ gratia patrem
Mansit Honoratum, etc.

2 His duobus accedit is, qui Vitam S. Honorati, scripsit, quam dedimus, sicuti etiam hic allegatur, sub nomine S. Hilarii æque coevi Episcopi Arelatensis, ad diem xvi Januarii. Verum postea cognovimus, eam, non ab Hilario scriptam, sed ab aliquo juniore, verosimiliter Reverentio, si non Hilarii successore, certe vicinæ vicinæ Sedis Episcopo; cujus verba placet inde hac accuratius transcribere, quam infra fiet num. 7 jam indicato. Exeunt, inquit Auctor iste, agens de peregrinatione S. Honorati, ejusque fratris S. Venantii; Exeunt de terra, et de domo, et de cognatione sua, et exemplo pari vere Abrahamæ filii demonstrantur: Nequid tamen juvenili ausu temere ab ipsis inceptum putaretur; assumunt senem perfectæ consummatæque gravitatis, quem semper in Christo Patrem computantes, Patrem nominabant, S. Caprasium; Angelica in terra adhuc conversatione degentem. Cujus quamquam Dilectio vestra nomen hactenus ignoraverit, et adhuc nesciat vitam, amicis eum suis Christus annumerat. Hunc, tanquam ordinatorem in Domino atque custodem suæ ætatis, assumunt, quos custodes sibi plurima juvenus elegerat. Quæritur ergo peregrinationis latebra, fugitur fama virtutis. Ubicumque itur, ibi alia, velint nolint, fama pariebatur. Felices terræ et portus beati, quos cœlestem patriam sitiens peregrinus illustrat. Alii Orientis oras, et quæcumque alia plena Sanctis loca, accipiendi exempli gratia, accedunt; hi quidquid advenit, exemplis bonis suscitant. Spargitur ubique substantia, et in omni accessu eorum bonus Christi odor fragrat. Hæc S. Hilarius mortuus anno ccccxlx, id est annis novemdecim post obitum S. Caprasii, si hujus decessus apte in Actis proferatur.

3 Peracta peregrinatione, secesserunt Sancti Ca-

prasio et Honoratus in insulam Lerinensem, ubi S. Honoratus monasterium construxit, ab eoque etiam nunc insulæ et monasterium S. Honorati appellatur. Sub hoc consensit S. Caprasius; ac tandem circa annum ccccxix ex hac vita, ad optata gaudia supernorum, transiisse traditur in ipsis Actis, quæ vel ex hac annorum Christi supputatione colligimus, non nisi septimo Christi seculo fuisse conscripta. Ea ex annoso codice ejusdem cœnobii Lerinensis a se descripta, vulgavit Vincentius Barralis Salernus Monachus Lerinensis, uti inde translata sunt ad editiones Surianas, unde ipsa hic addimus.

4 Ibi dies obitus assignatur hisce Kalendis, ad quas Sanctus celebratur apud Usuardum, Adonem, Notkerum, aliosque recentiores, cum hodierno Martyrologio Romano his, fere ubique verbis: Ipso die, 1 Junii, S. Caprasii, Abbatis monasterii Lerinensis. Petrus de Natalibus lib. undecimo Catalogi cap. 162 ista habet: Caprasius, Abbas monasterii Lerinensis, quievit in Christo Kalendis Junii. Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 179 cum ipsis ita adscribit: Caprasius, Abbas Lerinensis monasterii, vir maximæ humilitatis et mansuetudinis, regularis disciplinæ zelus observator, magna sanctitatis suæ monumenta reliquit. Ejus gesta habentur, cujus festum agitur Kalendis Junii. Ad quæ a se relata Vincentius Barralis Salernus, non sine stomacho subiungit hæc verba: Vide quæso quæ ratione illum sibi assumit in Ordinem divi Benedicti, cum Caprasius sanctus divum Benedictum præcesserit spatio centum fere annorum. Porro gesta ejus, quæ asserit haberi; aut non vidit, aut oscitantur legit.

5 Idem Vincentius Barralis, parte secunda Chronologiæ Lerinensis, edidit Corollarium sanctarum Reliquiarum, in Lerinensi Ecclesia asservatarum; et pag. 185 primo loco, inter Reliquias Sanctorum Confessorum non Pontificum, collocat S. Caprasii Abbatis corpus, quod etiam nunc istic in veneratione habetur. Reliquias ejus nonnullas in sua Lipsanographia recenset Collegium Societatis nostræ Monasterii Westphaliæ, sed quales aut quantas non exprimit.

E cum S. Honorato degit Lerini,

mortuus circa an. 430.

Acta 7 seculo scripta

Memoria in Fastis sacris,

F etiam Benedictinis, sed perperam.

Corpus Lerini.

VITA

Ex MS. Lerinensi a Vincentio Barrali edita.

Videmus quamplurimos homines, Gentilium libros

EX MS
LERINENSE
Vita Sancto-
rum legentibus
utilis.

Ps. 150, 1

Caprasius
post Philo-
sophiam stu-
diu,

1 Cor. 3

B

humilitatem
sectatur;

opes omnes
distribuit
in pauperes;
Phil. 3, 13

in solitudine
degit

C

a
cum SS
Honorato
et Venan-
tio;

b

A bros studiose perlegere, fabulas poetarum conie-
diasque et carmina perscrutari: alios cernimus
Ethnicorum gesta, quibus juxta hujus mundi stul-
titiā aliquid strenue gessisse cernuntur, curiose
perquirere, tenacique memoria retinere: quosdam
etiam perpendimus, talium perditerum hominum
libentius historias allegare, quam Sanctorum do-
ctrinas, virtutes et exempla referre: cum tamen
Sanctorum vitam et merita recitando, quam maxi-
ma cunctis immineat utilitas. Nam in hoc ut Pro-
pheta admonet) Dominum laudamus in Sanctis ejus,
qui in illis semper mirabilis apparet; insuper ejus
propitiationis gratiam Sanctorum interventione pro-
meremur; et eorum consideratione, virtutum nobis
incitamenta præparamus. Omisissis igitur stultorum
hominum studiis, gloriosi Patris nostri Caprasii,
cujus hodie festum colimus, virtutes ac merita ad
memoriam revocemus.

2 Fuit itaque B. Caprasius ingenuus ac specta-
bilis genere, sed, quod laudabilis est, virtute
mentis excelsus, a primævo juventutis flore Philo-
sophiæ artibus imbutus, mireque claruit ingenio.
Sed tandem, divina præventus gratia, prudenter
attendens, quia, juxta Apostoli dictum, Sapientia
hujus mundi stultitia est apud Deum; et, quia scien-
tia inflat, caritas autem ædificat; elegit potius stul-
tus ab hominibus reputari, ut apud Deum sapiens
mereretur haberi; illa secreta sapientiæ divinæ
adipisci cupiens, quæ Pater celestis abscondit a
sapientibus et prudentibus; sed mira dignatione,
parvulis id est humilibus et simplicibus, revelavit.
Nec suo est desiderio fraudatus; nam pius et mise-
ricors Deus, qui tam salubre propositum cordi ejus
inspiravit, gerendi gratiam et perficiendi virtutem
ministravit.

3 Beatus igitur Caprasius, verus Christi disci-
pulus, mundanam illam relinquens Philosophiam,
Evangelicam aggressus est disciplinam. Imprimis
possessiones, et quæcumque in hoc seculo habere
poterat, amore Christi contemnere, pauperibusque
distribuere disposuit. Evangelicam ergo, illis expe-
ditus, aggreditur paupertatem; onusque mundanæ
solicitudinis deponit, et juxta Apostoli doctrinam,
quæ retro sunt obliviscens, ad ea quæ anteriora
sunt se extendit. Omnia hujus seculi concupiscibi-
lia arbitratus est ut stercora, ut Christum lucrifa-
ceret; et ut soli Deo liberius vacaret, non solum
corde, sed etiam corpore ab hominum aspectibus
et seculi conversatione recessit; et in quadam
arcta aridaque solitudine monasticam vitam duce-
re, solitariamque institutionem aggredi delibera-
vit.

4 In qua nimirum eremi solitudine ad tantum
virtutum apicem provectus est, ut non solum sibi
ipsi proficeret, sed etiam quam plurimorum Deo
militantium Monachorum Pater et dux, essiceretur:
qui ejus exempla sectantes pariter et doctrinam,
latam viam et spatiosam quæ ducit ad vitam æternam,
Christo auctore ingredi contendebant. Interea
ejus magisterio se subdidit ille Christi Presul, vir-
tute, sacerdotio et nomine a Honoratus, Lerinensis
monasterii Pater, qui postmodum Arelatensi Ec-
clesiæ præfuit Episcopus: cui etiam adhasit præ-
tiosissima illa gemma, interno splendore perspicua,
beatus videlicet Venantius, b ejusdem S. Honorati
frater, qui ambo præfatum sanctum senem Capra-
sium, pro suo vitæ merito et eximie sanctitatis
prærogativa, Domino sic ordinante, tamquam Pa-
trem et Ordinatorem in Domino, atque custodem
suae adhuc teneræ ætatis elegerunt.

5 Qui videns prædictos egregiosque duos Juve-
nes, Christum sitientes, Honoratum videlicet atque

Venantium, patriam ac parentes pro Christo velle
relinquere, eorum approbans propositum, per ter-
ras mariaque eos assidue comitatus est, licet jam
esset ætatis gravitate confectus. Transcursis igitur,
e Nicomedia c immensis terræ marisque spatiis, vir
Domini Caprasius cum duobus regalibus gemmis,
Honorato scilicet et Venantio, Cisalpinam ingressus
provinciam, talibus lampa libus, fidei igne fulgenti-
bus, sanctam insulam d Lerinensem illustravit. In
quorum adventu illa sacra Lerinensis insula di-
vino mox est cultui mancipata, summæ religionis
privilegio decorata. O felix virtutum Magister, qui
tantos ac tales meruit habere discipulos! O lauda-
bilis Pastor animarum, qui talium gloriatur in
Christo spiritualium propagine filiorum. Quanti pu-
tamus fuisse meriti, quantæ virtutis virum hunc,
qui, ut ita dicam, Magistrorum valuit esse Magister?
Quam felix et beata habitatio illius sanctæ Leri-
nensis insule, quæ tam præclaris est munita Pa-
tronis, per Dei providentiam ad multorum uti-
litatem de tam longinquis ignotisque regionibus
adductis!

6 Vir ergo Domini Caprasius fervidus erat ca-
ritate, humilitate dejectus, mitissimus pietate, in
spe firmissimus, modestus in incessu, obedientia
promptus, abstinentia singularis, aspectu serenus,
contemplatione sublimis, longanimitate fortis, ora-
tionis instantia continuus, nihil in hoc seculo con-
solationis quærens, nihil desiderans, nisi Christum,
quem solum desiderando assequabatur. Beatam
quærendo vitam, beatam agebat: optabat a pecca-
toribus segregari, et jam non solum a peccatoribus
sed etiam a peccatis segregatus erat: omne in Dei
laudibus tempus habere volebat, et toto tempore
Deo vacabat: appetebat Sanctorum congaudere cœ-
tibus, atque etiam in præsentī adhuc vita positus
similiter gaudebat: Christo frui cupiebat mente, et
fruebatur.

7 Vir iste beatus pro virtutum magnitudine tantæ
fuit opinionis et famæ, ut multi sanctorum Doctorum
suae tempestatis, ejus dignæ conversationi testimo-
nium perhiberent, ac de ipso in suis tractatibus
memoriam facerent. Unde præcipuus ille Lugdu-
nensis Ecclesiæ Antistes e Eucherius, in fine libri,
quem de Eremi laude conscripsit, cum de sanctis
Lerinensis insulæ incolis loqueretur, hunc virum
Dei inter reliquos præcipue nominavit, ita dicens:
Hæc videlicet Lerinensis sancta insula, nunc pos-
sidet venerabilem gravitate Caprasium, veteribus
sanctis parem. Hæc nunc habet sanctos senes illos
qui diversis cellulis Ægyptios Patres nostris Galliis
intulerunt. Et Beatus Hilarius, in sermone, f quem
funebrem in S. Honorati laudem habuit, B. Capra-
sium perfectæ consummatæque gravitatis fuisse, an-
gelica in insulis conversatione degisse, et inter Christi
amicos enumeratum describit.

8 Cum ergo beatus Caprasius annosus plurimum
grandævusque esset atque decrepitus, et tempus
suae resolutionis instaret, ut g legitur; apparuit ei
S. Michael Archangelus, atque suum felicem exitum
post biduum imminere, divino nutu revelavit.
Nec incongrue quidem, ut angelico viro migraturo
ex hac vita, angelica legatio occurreret: quæ sanctam
illam animam, et ab hostili improbitate defenderet,
et celestium civium gloria sublimaret. In ejus igitur
extremis convenerunt gloriosæ et inclite memo-
riæ Sacerdotes, h Faustus scilicet, i Theodorus, k
Maximus et Hilarius, ejus mentionem jam dudum
fecimus: qui beati viri Caprasii conscius meritum,
suae Pontificalis dignitatis obitus, ad ejus pedes
residens, ipsius se orationibus commendabat; atque
ut sui memor esset, grandi cum humilitate effla-
gitabat; non indignum reputans tanto eremi incolæ
obsequium

U
cum illeque
peregrinatus,

c

Lerinum
secedit

d

ubi omni
virtute ex-
cellit,
E

uti testantur
Hilarius et
Vita S.
Honorati;

e

F

f

g
mortemque
obit a S.
Michael
pæmonitus,

h i k

A obsequium impendere, ipsiusque eximiae sanctitati dignitatem Sacerdotii substernere.

et invocatur
ab Auctore.

9 Quid igitur officii nos peccatores et indigni huic beato viro, jam cum Christo regnanti, poterimus exhibere; cum audimus, tantum Pontificem, ejus adhuc in terris positi suffragia tanta cum humilitate deprecari? Ejus ergo intercessionis opem ardentem imploremus, auxilii ejus beneficia poseamus, illius vitam atque mores pro nostrae modolo virtutis imitemur. Transiit autem ex hac vita vir Dei Caprasius ad optata gaudia Supernorum, die Kalendarum Juniarum, in sacra Lerinensi insula, circa annos humanæ redemptionis triginta super quadringentos, inibique sepultus; regnante Domino nostro Jesu Christo, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA. G. H.

a Vitam S. Hilarii Arelatensis dedimus 5 Maji.

b S. Venantii, 30 ejusdem.

c Hinc Soussayus in Martyrol. Gallicano opinatur, Nicomediensem patriam fuisse S. Caprasium; uti 30 Maji patriam S. Venantii statuerot Græciam et tamen 16 Januarii S. Honoratum, fratrem ejus, dixerat Arelatensem: nos has tres in Gallia prognatos arbitramur, et peregrinos Nicomediam, inde navi in Syriam et Ægyptum; ut vel sic infra, Ægyptios pa-

tres dicantur intulisse Galliis, id est sanctitatem Ere- D mitarum Ægyptiorum.

d At S. Venantius, in peregrinatione vita functus, non pervenit vivus Lerinum; sed postea corpus ejus translatus eo fuit. Quod *σπλάγξ* Saussayus et alii non notarunt, sed secuti sunt.

e Colitur S. Eucherius 16 Novembris.

f Jam locum integrum dedimus, sed monuimus Sermonem illum videri Episcopi, tunc multo junioris, quam fuerit S. Hilarius: idque jam ostensum est in Appendice ad diem 5 Maji Comm. Pr. ad Sermonem istum §. 2.

g Non satis liquet quo spectet hæc parenthesis; nisi indicetur antiquior aliqua Lerinensis monasterii scriptura, nunc ignota; vel saltem Antiphona quæpiam, de ipso cantari solita, aut quid simile: nec enim præsumendum est antiquiorem aliquam Vitam huic Auctori visam, qui tam parum scivisse se ostendit.

h De S. Fausto, Episcopo Rejensi, egius 16 Januarii; sed postea intelleximus eum potissimum coli 28 Septembris.

i Vincentius Barralis, parte 2 pag. 149, recenset Sanctos Lerinenses, quorum dies natalis non scitur; inter quos est S. Theodorus, Monachus et Martyr; E num autem hic de eo hic agatur, non constat.

k S. Maximus, successor S. Honorati in regimine Lerinensi, dein Episcopus Rejensis, colitur 27 Novembris.

DE S. PROCULO EPISC. MART.

BONONIÆ IN ITALIA,

COMMENTARIUS HISTORICUS

De Cultu, et duplici translatione corporis, ac Martyrii tempore, ejusque diversitate a Proculo Interamnensi.

D. P.

ANNO DXLII.

Hactenus creditus fuisse Interamnensis Episcopus,

ob applicata ei Acta S. Herculani.

Post exhibitum hoc die Commentarium Henschenianum de S. Proculo, Milite Martyre; nihil hoc loco dicendum videri posset, de contumutato eidem S. Proculo Episcopo Martyre, si hic, quod jam Henschenius fecerat, esset rejiciendus ad 1 Decembris, quo Interamnæ colitur S. Proculus Episcopus Martyr, cujus ibidem etiam corpus ostenditur. C Id vero crederetur tanto in speciem æquius, quanto minus ipsimet Bononienses, qui similiter eo nomine corpus ostendant, cum Interamnensibus nunc certant de eo; credentes, quod is qui Bononiæ passus est, Interamnensis Episcopus fuerit, ex Syria cum S. Anastasio in Italiam advectus. Ne autem ex corporum duplicitate videntur existere controversia inexplicabilis, amba partes in hoc fere conveniunt, ut duos SS. Valentinus, totidemque Proculos Episcopos Interamnenses faciant; quorum primus Interamnæ, secundus Bononiæ obierit; sicut faciunt Perusini Herculanos duos, et Narnienses, duos Juvenales. Sed hoc, meo quidem judicio, aliud non est quam velamen ignorantiae, inducitur, ex variarum personarum homonymia; eo etiam aucta, quod S. Herculani Perusini Acta qualiacumque, mutatis dumtaxat nominibus, applicata fuerint S. Proculo Interamnensi. Istis ergo omnibus sepositis, de eo qui Bononiæ etiamnum requiescit, et communem cum S. Proculo Milite cultum habet, hic seorsum agendum, tamquam Bononiæ nato, et verosimiliter ex antiquiori ea in urbe Patrono nomen a parentibus nacto, ibidemque Episcopo ordinato.

2 Ac primum retezco illud, quod in Appendice ad diem 5 Maji, atque ad nomen S. Theodori Episcopi Junii. T I

Bononiensis, dixi, num. 4; omnibusque iterum consideratis fidentius jam dico; nihil esse causæ, secluso tam perplexorum Actorum farragine, quin credatur, mortuo prædicto S. Theodoro, suffectum fuisse hunc S. Proculum, assumptum ex ipso Cleri Bononiensis corpore, circa annum DXL. Illic vero Gottherum Regi Totilæ, post fusos circa Padum Justiniani Duces, torrentis instar Florentiam properanti, ad eum Bononia avertendum occurrerit, pastoralis suæ curæ mercedem a barbaro victore consecutus mortem anno DXLII. Scio, Totilam cum Gothis suis non fuisse Gentilem idololatriam, qualem Acta ipsius et S. Herculani fingunt; sed sub Arianismi professione Christianum; scio etiam apud Procopium legi, quod victoria illa aliisque potitus Totilas, multa in captivos humanitate sibi devinciebat animos, ita ut eorum plerique Romani homines Gotho Duce in Romanos arma ferrent.

3 Quam vero parvi facienda sint ista quæ dixi Acta, apocrypha quam quæ maxime, vel hinc Lector intelligat, iisque nihil moveri disceat; quod Sanctos, cum aliis octo sociis omniumque duce et institutore S. Anastasio, ex Syria Romam advectos, ab Urbano Papæ susceptos ordinatosque, dicant tempore Juliani Apostatæ; quo ipsos ad necem quærente, dispersi per varias Italici civitates, fidem iis annuntiaverint, et ecclesias singuli singulis illustraverint; ac tandem duo ex illis, Herculani scilicet et Proculus, a Totila Gottherum Regi sint interfecti; cum ab Urbano ad Totilam fluxerint anni omnino CCC ac XX; ut frustra hic se torqueant, qui isti peregrinorum Syronum adventui alia tempora nituntur aptare. Nam si omnium istarum Legendarum fons primus requiratur, invenientur ipsa

Melius dicitur suffectus S. Theodoro Bononiensi Ep. sub an. 540, Bononiensis ipse, F

quam ex fabulosis S. Anastasii et aliorum venisse ex Syria;

A primigenia S. Anastasii filiorumque ac nepotum
 AUCTORE D. P. Acta, ex veris quidem Sanctorum verorum nominibus
 conflata esse, sed locis temporibusque diversorum. Nam
 qui ibi dicitur ad Aquas-Salvias Juliani jussa decolla-
 tus, ejus nomini erectum eo loco monasterium sit, ubi
 integrum caput ostendatur; est S. Anastasius Mona-
 chus, in Sgria captus a Persis, atque in Assyria Mar-
 tyrium passus anno DCXXXVIII. Tum narratur Marty-
 rium nepotum trium, quasi diu post patrem, et tamen
 sub Diocletiano ac Maximiano passorum, qui tanto
 seniores Juliano fuerunt. Fuisse etiam describuntur S.
 Brietii, unius ex filiis crediti, gesta cum Eugenio
 Papa, qui primum creatus fuit anno DCCLV: ut nihil
 absurdius fingi possit. Sed non propterea minus credi-
 bile mihi sit Martyrium Proculi Bononiensis, atten-
 denti, quæ Totilas tum in S. Herculanium Perusinum
 perpetravit, teste Gregorio Magno in Dialogis, quæque
 Proculo huic perperam inepte applicantur; tum quæ
 designavit in S. Fulgentium Episcopum Utriculatum,
 teste eodem Gregorio lib. 3 cap. 12, a nobis relato ad
 XXII Maji, quem ut reverentius haberet Rex Totilas,
 non nisi maximo miraculo inductus fuit. Nempe cle-
 mens iis volebat videri, quos armorum socios malebat
 quam adversarios; sed erga imbelles Episcopos trucu-
 lentior erat, zelo Arianæ impietatis actus. Non est ta-
 men hæc nostra de Proculi Bononiensi Episcopatu,
 Martyrioque sub Totila recens opinio, ut alicui forsitan
 videri possit: sed ante annos centum multis Bononiæ
 communis fuit, teste Constantio Felicio, in eo quod sub
 annum MDLXXVII Italice edidit Kalendario Historico:
 ubi cum 1 Decembris referret Proculum, Bononiæ mar-
 tyrizatum sub Totila, eique dedisset titulum Narnien-
 sis Episcopi, mox addit, sive (ut alii dicunt) Bono-
 niensis.

4 Istis ergo omissis, et Proculo Bononiensibus Epi-
 scopo dato; ipse, eo quem dixi vel alio quocumque
 modo aut tempore defunctus, fuit tumultus a civibus
 (teste Antonio Pauli Masini in Bononia perbistrata ad
 hunc diem) juxta viam vulgo Mirasol grande dictam,
 pone palatium Rovinorum. Neque dubitarem, quin
 pro affirmanda sanctitatis ejus fide multis tumultum
 miraculis clarificaverit Deus: non tamen inter illa
 numeraverint defuncti pueri suscitationem, et incorrupti
 post plures annos corporis integritatem, nullo apparente
 vestigio vel sectionis in collo, vel lacerationis in dorso;
 quia hæc omnia verbotenus accepta esse video ex Actis
 S. Herculani. Ceterum quocumque modo in primo illo
 suæ sepultura loco clarificatus sit S. Proculus Episco-
 pus; ablatum inde fuit nescio quo tempore; et Crux
 quæ ibi steterat; inquit Masinius, posita est in
 media pila, ad sinistram angulum ejus viæ, quæ du-
 cit ad Deiparam de Miramonte dictam: in qua etiam
 cernitur vetus effigies Crucifixi. Ipse vero tu-
 mulus valde parum aberat ab ecclesia S. Ambrosii,
 circa annum MDLXXVI profanata; ejusque ibi adhuc
 cernuntur vestigia. Ecclesiam illam adjunctasque ei
 domos ad jus Monachorum S. Proculi olim pertinuisse,
 patet ex contractu Caroli Rovini, anno jam dicto
 cum ipsis iuncti, ad eum locum, ubi palatium struere
 volebat, eximendum ab onere census annui, ipsis
 Monachis solvendi.

5 Possidebant hi locum et ecclesiam subterraneam,
 prius S. Sixto dicatam; in eamque, ad suos usus refe-
 ctam, aut potius a fundamentis extractam novam, sub
 honore et nomine S. Proculi, utriusque Sancti corpus
 transtulerant, circa annum DCCC: hoc enim colligitur
 ex monumento, quod allegatur, quodque mox videbimus
 transcriptum esse ex celatara arcæ, intra quam Joannes
 Abbas anno MCCCCLXXX, die XVII Februarii feria V post
 Cineres, sacra Corpora composuit; ut aportrat ea ibi-
 dem jacuisse, vel sub sua quemque ara divisim, vel
 conjunctim sub communi una. Allegant hanc inscriptio-
 nem Faleonius atque Musianus. Hic vero etiam me-
 minit inspecti solenniter arcæ ante sesquiseculum, ex
 fide authenticæ instrumenti, ejus cographum legitimum
 nobis curavit Illustriss. Comes Valerius de Zanis,
 quodque ex Italico sic Latine reddo.

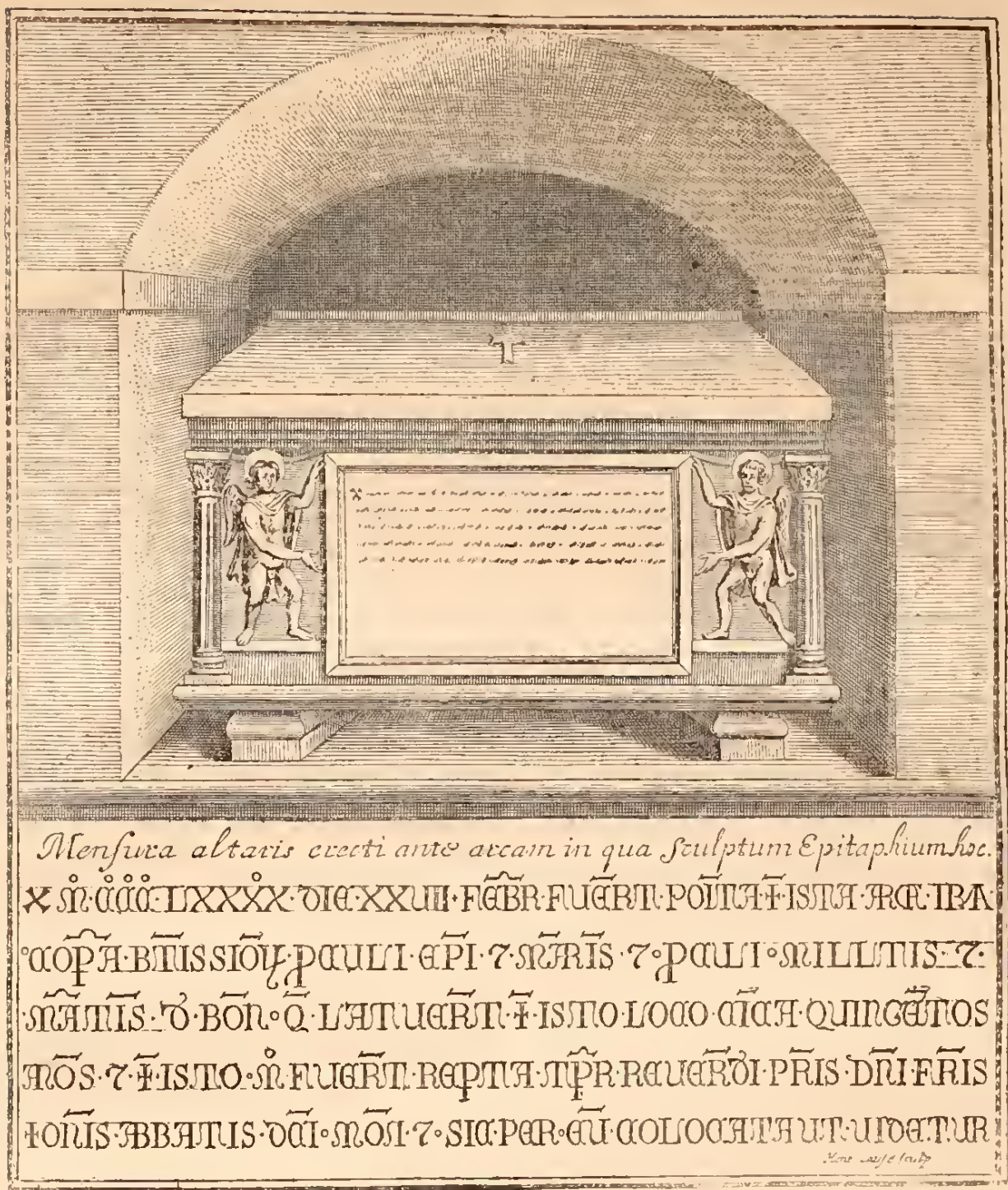
6 Anno MDXXXVI, Indictione VIII, die XV Janua-
 rii; cum Reverendi Fratres monasterii S. Proculi
 Bononiæ, Ordini S. Benedicti Monachi, reedifica-
 rent ecclesiam suam; volentes ex veteri et ruinosa
 novam atque magnificam facere, ad honorem Dei
 et S. Proculi; cumque ideo movenda loco esset
 arcæ, continens corpora prædicti S. Proculi Mar-
 tyris, Sanctique Proculi Episcopi; aperuerunt
 eam coram Rev. D. Augustino de Zanettis, Suf-
 fraganeo atque Vicario generali Reverendiss. D.
 Episcopi Bononiensis, et Magnifico D. Comite Ale-
 xandro Pepuli, Mag. Vincentio de Ursis, et Mag.
 Joanne Anzarolo Curato Patriciis Bononiensibus,
 assumptis, deputatis atque electis a Magnifico Re-
 gimine Dominorum Quadraginta-virorum, Reforma-
 torum status libertatis Bononiensis. Mota autem fuit
 prædicta arcæ a loco suo solito, et deposita intra ca-
 pellam ab Isolani fabricatam, existentem in dicta
 ecclesia; quoad usque a Magnifico Regimine deputa-
 tus ei fuerit locus conveniens: ipsa vero invenieba-
 tur ut sequitur. Est arcæ illa grandis ex marmore
 Lucensi, longa pedes Bononienses sex, larga duos
 cum dimidio, alta tres; pes autem Bononiensis excedit
 Geometricum tres uncias sive pollices cum dimidio.
 Habet illa ad utrumque caput festonem (ut vocant)
 unum, et zonas duas cum pancarpiis, duabusque
 columellis canniculatis ad angulos: crucem vero
 parvam sub festonibus, atque operculum supra
 quatuor ejusdem coloris laterculos positum, superne-
 que insignitum Cruce, et regula terminatum. Sub
 hoc operculo in fronte arcæ spectantur duo Angeli,
 tenentes tabulam, sic incisam † MCCCCLXXX, die
 XXVI Februarii, posita in ista arcæ [integra] corpora
 beatissimorum Proculi Episcopi et Martyris, et Pro-
 culi Militis et Martyris, de Bononia, quæ latuerunt
 in isto loco circa quingentos annos; et in isto mo-
 nasterio fuerunt composita, tempore [Reverendi
 Patris] Fratris Joannis, Abbatis dicti monasterii,
 et per eum collocata, ut videtur. Quæ ut clarius in-
 telligas, ecce tibi formam ejus æri incisam, una cum
 mensura altaris, et ipsius arcæ titula ad longum ex-
 panso, iisdem quibus exprimitur litterarum ductibus,
 in quinque lineas partitis: infra quas cur plus quam di-
 midia par spatii nullis litteris insculptæ vacet, aliis divi-
 nandum relinquo.

D inde transla-
 tus ad eccle-
 siam S. Sixti,
 nunc dictam
 S. Proculi:

ubi an. 1536
 loco mota et
 aperta fuit
 arcæ,

E

F cum notitia
 depositorum
 in eū corpo-
 rum an. 1390.

quæ sigillata
transfertur,

7 Arcæ isti prætendebatur munimentum quoddam figlinum, tribus compositum partibus, cum portula in medio, duabusque figuris ex utroque latere, disjunctum tamen ab arcæ : quod cum deberet removeri, in plura frusta contractum est. Eo remoto, apparuit in medio arcæ fenestella, ferro interius affixo craticulata; perquam cratem videbatur capsula, cooperta panno floribus figurato, cum assere supraposito; in qua capsula dicebantur esse Reliquiæ prædictorum gloriosorum Proculorum. Porro cum moveretur arcæ, D. Suffraganeus prædictus. Stolum indutus Sacerdotalem; et Fratres, cum cereis ardentibus multaque reverentia, Te Deum concinentes; atque ingens virorum et mulierum turba, cum candelis ad ecclesiam venerant, ipsam arcam ad locum ubi servanda erat comitaturi. Deinde cratis ferrea oblecta fuit folio uno chartæ regię, quinque locis sigillato per Dominos Regentes; addito etiam sexto sigillo monasterii: et de omnibus sic actis, ex commissione Magnifici D. Confalonerii justitię, ego Evangelista Matulianus, Notarius et Cancellarius Magnificę Communitatis Bononiensis, tamquam publica persona, confeci scripturam publicam. Actum in ecclesia S. Proculi, coram Corre-

ctore utriusque Facultatis, Doctore Mag. Francisco Marci Antonii Torelli, D. Hippolyto Zacchini Secretario ecclesię, testibus vocatis et rogatis. Nota et rogatum mei Evangelistę Matuliani, Notarii rerum præfatarum rogati.

8 Ad majorem porro securitatem et reverentiam prædictarum Reliquiarum, prædicta arcæ, sigillata ut supra, sublata est cum debita veneratione a Fratre quodam, in conspectu Rev. D. Abbatis multorumque Fratrum, et Magnificorum DD. Assumptorum prædictorum, absente dumtaxat Magnif. Mag. Joanne Jacobi Curato, qui postea supervenit. Deinde foramina omnia prædictę craticulę gypso fuerunt obturata, sic ut inspicere arcæ interius nequeat: eisdemque gypso rursus toti crati inducto, impressum fuit tribus locis sigillum majus Cancellarię Bononiensis, in quo spectantur leonculi duo, unus tenens vexillum Cruce insignitum, alter simile vexillum cum inscripta voce LIBERTAS. De quibus rursus Joannes Evangelista qui supra confeci scripturam publicam etc. + Et ego Franciscus Fani, Professus in S. Proculi, transcripsi præsens egraphum ex originali, delato in domum D. Vincentii Matuliani, Nobilis Bononiensis ex nostra S. Proculi

Verumque
firmius si-
gillatur,

A culi Parochia, anno MDCXXIV. Hactenus missum nobis ecgraphum, absque ulla mentione inspectarum propius Reliquiarum; cum earum copsula non modo non reserata, sed nec educta quidem extra arcam fuerit; ut nihil hic dici possit de numera aut qualitate ossium intus contentorum. Saltem non debeat in iis censi Capita: nam hæc a Joanne Abbate debuerunt jam olim fuisse sequestrata, cum ipsa hodieum per Monachos publice exponantur, die prædicta Translationis, proposita etiam Indulgentia plenaria ex largitate Gregorii XIII, signata die XXX Junii: MDLXXXIV, sicut docet Masinius.

servatis
extra cam
capitibus.

B Eidem sic composito altari, circumdatus nuper est ex gypso ornatus satis elegans, curante, pro suo in utrumque Sanctum Proculum pietate Illustrissimo Comite Valerio de Zanis, parietem utrumque, intra quem arca cum altari consistit, complexus; cum pulcherrimis duabus statuis, a Guidone Rheno excellenti pectore designatis, quas utrique pilæ, arcum medium sustinenti, dorsum obversum applicaturas, formari idem Zani significavit; sed potiori parte jam sculpta, non fuit operæ pretium illarum causa totum novum opus facere. Satiùs fuerit chartæ, alius hic vacaturæ, insere iteratam mentionem duorum illorum tumulorum, quorum supra feci mentionem, de S. Proculo milite agens; et Proculi nomen, quam antiquum, tam usitatum Bononiensibus fuisse docens, Exhibuit eas nobis Illustriss. Comitis Caroli Cesaris Malvasiæ, Canonici Bononiensis, insigne opus, huc dono missum ac nuper allatum, cui titulus Marmora Felsinia: in quo pag. 383 reperio etiam ampliorem dictorum sarcophagorum illustrationem ab Illustrissimo ac Reverendissimo D. Abb. Antonio Felice Marsilio, Metropolitanæ Bononiensis Archiepiscopo concinnatam. Et Malvasia quidem diem suum obiit, ipso quo hæc scribo anno MDXCV; grante tamen commemorandus est ejus erga hoc opus affectus singularis; quo etiam nomini meo inscriptum voluit aliud suum elegantissimum opusculum, cui Pantheon in Pindo titulum fecit; eo quod elegantissimis Epigrammatis canat celeberrimos quosque per annum Sanctos. Parvo ubi, et v. quo tumuli isti reperti fuerint, titulus indicat, ipso quo nunc consistunt loco affixus hujusmodi. Marmoreos Q. Venei et Statiae Marcellæ sarcophagos, post mille quadringentos circiter annos, o propriis fundis, Castro S. Georgi conterminis ductos, patriæ et domus ornamento consulens, Philippus Senator Cospius huc transferri curavit, anno MDCLXXXI.

Novus altaris
ornatus.

cur alia duo
Sarcophagi
hic additi?

C

DE S. RONANO EPISCOPO

EREMITA IN BRITANNIA ARMORICA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

Circa ejus ætatem, Vitam et reliquias.

SEC. VII.

Britanniæ Gallicanæ, sive Armoricæ, incolæ S. Ronanus vixit in inferiore ejus regione; primum autem in oris Leonensibus, ad Oceanum Britannicum, istuc ex Hibernia appulsus. Urbs regionis hujus Episcopalis appellatur Leonensis S. Pauli, vulgo Sint Pol de Leon, a primo suo Episcopo Paulo, cujus varia Acta illustravimus ad diem XII Martii. Inde S. Ronanus ad Silvam Cornubiæ Nemeam migravit, ibique vitam reliquam peregit. Est Cornubia in sinu Oceani Armorici sita, cujus urbs Episcopalis est Corisopitum Curiosolitarum, vulgo Kempercorentinum appellatur, a primo suo Episcopo et Patrono præcipuo S. Corentino, cujus Acta danda

Vixit in Leonensi

et Corisopitensi diocesis;

10 His in gratiam amicorum, et pro honore nominis Proculi deductis, transeo ad S. Proculum Interamnensem; quatenus is creditus fuit ad Bononienses spectare. Quamquam autem ad 1 Decembris pertineat definire, unusne an plures Proculi Interamnæ dandi Episcopi sint; anticipando tamen hic significo, propendere me magis, ut unum solum fuisse opiner; eumque S. Valentini Martyris, anno CCLXXIII passi, discipulum atque Levitam; qui, una cum Sociis Ephebo atque Apollonio, Magistri et Episcopi sui sepulturam curavit; ipsemet deinde cum iisdem Sociis Martyrio coronatus, nec fortassis unquam consecratus Episcopus; eo quod tempore persecutionis non ita promptum esset, trucidato uno, mox e vicinia adducere comprovinciales Episcopos ad alium ordinandum. Episcopum tamen passim haberi puto, quia saltem Sede vacante vicariam curam ejus gessit, quo ad usque comprehenderetur etiam ipse. Ab hoc alium secundum comminiscendi nulla est necessitas, siquidem duos inducet sola fides habita Actis apocryphis S. Proculi Bononiensis, velut Interamnensis:

Interamnensibus Proculus solum unicus videtur fuisse an. 273.

11 Ex hac tamen fide processit, quod cum Interamnæ anno MDCV inventa essent corpora Sanctorum Valentini, Proculi, Ephebi atque Apollonii; capientes Canonici etiam habere aliquid de corpore Proculi, ut sibi jam persuaserant, Secundi; egerunt per Cardinalem Franciscum Rapacciolum, ab anno MDCLXVI datum sibi Episcopum, ut a Cardinali Ludovico, tunc etiam Archiepiscopo Bononiensi, impetraret cranium seu partem capitis, uti scribit Jacobillus in Catalogo insignium Reliquiarum Umbriæ pag. LIV. Sed fallitur, cum ejus corpus haberi ait in ecclesia S. Pauli; quod Masinio suum Bononiam recedente sub annum MDCLXVI, id est quinquennio post editum Tomum III Jacobilli, aliud habebatur in ecclesia S. Proculi. Franciscus Angelonius, Auctor Historiæ Interamnensis anno 1646 vulgatæ, Narnia Bononiam exiit Proculo (nam et ipse fabulosæ Legendæ inhæret) Volusianum quemdam nominat, qui Interamnæ venientem hospitio exceperit; et allegat Lectionarium Bononiensium, in quibus scriptum habetur, quod idem Volusianus partem effusi sanguinis in vasculo collegerit, cum eoque Interamnæ redierit; qui sanguis multis ibi miraculis claruerit, ac novissimum illuminatione cæci, atque curatione femine sanguinis fluxum patientis; quæ mallem ad S. Proculum Interamnensem, S. Valentini aut successorem aut vicarium, referre.

Bononienses tamen suum rati: E

illi, partem capitis impetrarunt.

An ejus etiam qui ibi est sanguis?

F

Acta dantur ex hujus Breviario,

non

collata cum Vita ab Alberto le Grand scripta.
A non habemus, *Vitam* S. Ronani edidit Gallice Albertus le Grand inter *Vitas Sanctorum Britanniae* Armoricae, ex qua nonnulla infra et in Annotatis observamus. Et is quidem in titulo solum Anachoretam appellat, in ipsa vero *Vitae* relatione etiam Sacerdotem. Interim, praeter *Lectiones* secundi Nocturni, omnia praescribuntur in *Officio Ecclesiastico* recitanda de *Communi Confessoris Pontificis*, et *Oratio* est: Exaudi quæsumus Domine preces nostras, quas in B. Ronani Confessoris tui atque Pontificis solennitate deferimus etc. in tertio autem Nocturno legitur Homilia in Evangelium, Vigilate quia nescitis etc. de *Communi*.

Vixit sub Rege Grallono

6. seculo.

2 De tempore quo vixit S. Ronanus haec habentur. Infra in *Vita* invisit eum Grallonus, Britonum Rex, de quo pluribus egimus die III Martii, ad *Vitam* S. Winwaloei Abbatis, qui in monasterio Landeveneco a se constructo, dicitur Grallonum, Regem Cornubiae aut occiduorum Cornubiensium, ultro ad se venientem excepisse; et hunc Winwaloeum floruisse seculo Christi secto ostendimus, idemque de S. Ronano dicendum arbitramur. At quod Bertrandus Argentæus lib. I *Historiae Britanniae* cap. 22, cumque secutus Albertus le Grand voluit, dictum Grallonem sive Grudlonem mortuum esse anno quadringentesimo quinto, et tunc in monasterio Landeveneco sepultum, atque ante sub eo floruisse SS. Winwaloeum et Ronanum, satis refutavimus ad *Vitam* dicti Winwaloei, ad quam Lectorem remittimus.

Ejusdem Capella primaria

3 Petrus Bernardus, ad *Vitam* nobis submissam, adscripsit asservari costam S. Ronani integram in Cathedrali: et sic in *Proprio Sanctorum dictae Cathedralis Corisopitensis* dicuntur ejus Sacrae Reliquiae in Ecclesiam Cathedralē illatae. Albertus vero le Grand adjungit, corpus ejus ab initio in eremitorio sepultum; dein lapsu temporis modicum oppidum in cacumine montis S. Ronani ab ejus nomine, patria Aremorica lingua, appellatum *Loc Ronin cont-Nevent*, quod aedes Ronani fuerit: ubi ab antiquis Principibus, ut ejus memoria ibi celebraretur, pulchra capella constructa et dotata fuit, a peregrinis totius Britanniae illius frequentata, ad ejus Reliquias, arcae splendide exornatae inclusas, debite honorandas: quarum reliqua pars in Ecclesia Cathedrali Corisopitensi asservatur. Praeterea in dicto S. Ronani eremitorio postmodum plures habitant Eremitae, qui sanctitate vitae illustres fuerunt: inter quos fuit Robertus anno MCM consecratus Episcopus Corisopitensis, ejus minnerunt Sammartani in *Episcopis ejus Ecclesiae*, a quibus dicitur Episcopus XIX Eremita apud Locinianum, ab eoque Ecclesia Cathedralis restaurata, cum esset vetustate diruta; ac debitum naturae persolvere anno MCMXX. Demum, uti adhuc apud Albertum legitur, singulis septenniis instituitur ad hasce Kalendas Junii solennis processio, cum sacris S. Ronani Reliquiis, gestatorio splendido adornato impositis, et circa montana ejus delatis: ad quam processionem accurrit maxima hominum ex tota regione multitudo. Plures etiam per dictam Britanniam capellae S. Ronano sunt dicatae, inter quas aliqua est apud Leonenses dicta Loc-Ronan-arfraneq, ubi septem regum est, et est paræcia S. Ronano sacra, Renan dicta.

Reliquia,

eremitorium;

processio singulis septenniis:

altæ capellæ.

Alius ab eo Ronanus in Anglia.

4 Venerabilis Beda, lib. 3 *Historiae Anglicanae* cap. 25, refert Ronanum Sixtum, in Synodo Pharensi anno DCLXIV habita, strenue Catholicam Paschae observationem contra Finanum Episcopum defendisse. Hunc Colganus VIII Junarii, ad *Vitam* S. Finani in *Notis* num. 6, ait in Britannia Armorica coli primo Junii; quo die *Vitam* ejus dare cogitabat ex *Breviario Corisopitensi*. Verum in hoc nihil simile habetur: ac plane integro seculo junior iste fuit S. Ronano de quo hic agimus. Nos de Ronano Scoto egimus VI Februarii, inter *Prætermisos*.

VITA

Ex Breviario Corisopitensi.

Sanctus Ronanus, in Hiberniensi regione oriundus a, in pueritia litterarum studiis a parentibus traditus a, in pueritia litterarum studiis a parentibus traditus celestium fluentia doctrinarum sitibundo pectore hausit, puer irreprobus: quod autem legit ac didicit, sapienter intellexit, et menti memoriter mancipavit. Fuerat ei quotidie summa vigilantia, in mandatis Dei infatigabiliter seipsum exercendo. Deinde virtutum meritis sibi suffragantibus, ad usque solum Pontificale Dei gratia sublevatus, boni operis notitiam in populo sibi commisso Doctor sparsit egregius. Qui Sacerdotii sui diebus, placens Deo inventus est justus, per gratiam sancti Spiritus illum custodientis, in omnibus Domini justificationibus. Postea vero, illud Evangelii in animo evolvens, Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me, et, Omnis qui reliquerit domum, aut fratres et sorores, aut patrem et matrem, aut uxorem aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit; patria, amicis rebusque paternis pariter omissis, transfretato Oceano in Britanniam delatus est; et applicitus oris Leonensibus, ibidem mansit, in Dei servitio die nocteque persistens. Moram autem faciente viro Dei in praedicto climate, miraculis crebris populo cepit innotescere, quo per eum Dominus operabatur assidue. Caecis enim orando visum restituebat, aegrotantibus sanitatem; ex obsessis corporibus demones ejiciebat: unde hominum frequentis multitudo quotidie veniebat ad eum, in angustiis deprecatura subsidium, qui oblata salute in sua cum gaudio redibant.

a
Episcopus
ordinatus in
Hibernia,

Luc 9, 23

E
Mat. 19, 29
transfretat in
Armoricam,
ad Leonenses:

miraculis
claret:

migrat in
silvam Cornubiae Nemeam;

F

oratorium
struit:

visitur a Rege
et aliis.
d

2 Sciens autem vir Dei inibi, secundum Apostoli praeceptum, orationi sine intermissione, non posse vacare, propter hominum ad se venientium multitudinem; remotiora cremsi loca cupiens penetrare, Angelo Dei comitante, venit in Cornubiam usque magnam silvam, vocabulo e Nemeam: juxta quam silvam erat quidam vir, fidei Christianae cultor specialissimus praeter omnibus inibi commorantibus: ad ejus domum cum vir sanctus pervenisset, ab illo ad hospitium vultu hilari receptus est. Cum vero per aliquot dies in praefati ruricolae domo mansisset, rogatus estab hospite, unde veniret aut quo tenderet, sibi narraret. Cui S. Ronanus dixit: Ego quidem genere Scotus, natione transmarinus, egeus omnium quae mei patris fuere sponte factus, ob illius amorem qui pro nobis gratuita pietate factus est egeus; in hoc exilium veni ultroneus, dimittens minora, et majora in die retributionis ab ipso recipere certus. Evolutis autem paucorum dierum curriculis, saepe dictus vir sanctus quoddam cepit oratorium struere, in quo orationi vacaret assidue, suo sibi hospite suppetias inferente. Aedificatum est hoc oratorium juxta, silvam Nemeam, scilicet nemus olim nimis amplum, ac belluarum ferax latibulum: quo in loco vir sanctus, Domini se mancipavit obsequio, creber persistens in oratione et jejunio.

3 Temporis autem interea praetereunte spatiolo, sancti viri per praedictum clima felix fit cognitio. sanctae operationis ejus indicio, quae ad usque summi Principis notitiam pervenit; nam civitas supra montem posita diutius abscondi nequivit. Unde factum est, ut d Grallonus Britonum Rex, qui tunc temporis illius gentis monarchiam tenebat, colloctionis ejus gratia usque ad ipsum volenti animo perveniret. Cumque a S. Ronano, unde et cur ad has partes venerat animadvertisset; benedictione ab illo percepta, repedavit ad propria. Cepit interea plebium

EX BIBLIS
CONIS.
ab uxore
hospitis resu-
citatur:

A bium multitudo sancti viri frequentare oratorium, et desideranti animo mellifluum ejus appetere colloquium. Verum præ omnibus supradictus hospes, ejus inhiabat sermonibus; nam cum illo sæpe per totum diem incubatus manebat: qua de re uxor ejus male sollicita, illum irritare cepit, illum sui vocans inmemorem. Aliquando ad virum Dei iracunda currebat, atque illi imputabat, quod vir suus eam desereret: quam Sanctus, ut solebat, piis allatibus demulcebat. Quadam autem die, cum vir sanctus ante ostium staret, vidit lupum ovem ore ferentem, et ad silvam properantem: et superno fretus juvenimine, imperavit illi invasam ovem dimittere: et citius dicto lupo ovem dimisit. Nec solum hoc semel aut bis vel ter ab ipso factum est, verum etiam quotiescunque in tota illa vicinia factum consimile accidebat.

ovem a lupo
liberatur:

eodem angeli
filium suum
a Sancto de-
voratum,

4 Quadam die eadem mulier scelestissima, nomine Queban, filiam suam quinquennem in arcam reposuerat, panem ei cum lacte ne ploraret adhibens: quæ primo morsu strangulata expiravit. Interea per totam viciniam discurrens, filiam suam quasi-
] et ante cellulam sancti viri proruit, ita clamans: Biforine portentum, devorator hominum et seductor; parvum tibi erat meum mihi surripuisse maritum, nisi insuper et filiam devorares. Tunc sanctus vir eam intuens, dixit: O mulier, cur me, Christianæ fidei confessorem, tuæ filia asseris voratorem? Illa nihilominus prædictum Regem Grallonum adivit et Romanum, non solum pecorum, sed etiam hominum et præsertim suæ filia voratorem asseruit. Rex autem hoc nolens relinquere indiscussum, ad sanctum Dei virum nuntium destinavit; qui eum ad

se venire fecit. Interea spiritu Sancto revelante, D Sancto Dei patenter innotuit, quod de filia Queban fecerat, et ubi eam occultaverat, quidque eidem acciderat. Quod sanctus vir, in conspectu Regis et omnium qui aderant, ut evenerat, veraciter narra-
vit. Currunt ergo plurimi ad domum mulieris, et filiam in arca mortuam invenerunt; quam ob rem Queban lapidibus obruere voluerunt, quia in sanctum Dei virum tam nefandum fingere præsumpsit opprobrium: a quorum manibus vir Dei lapides excutens, ipsorum iracundiam compescuit; et filiam Queban oratione facta resuscitavit. Qui cum in Christo postmodum sanctissime quievisset, ejus sacræ Reliquiæ in Ecclesiam Corisopitensem illatæ fuerunt.

ANNOTATA.

a Albertus le Grand asserit, habuisse parentes me-
diocris fortune et idololatrias, ipsumque fuisse erudi-
tum scientiis profanis: sed divinitus cognovisse su-
perstitionem paganismi, et amore veræ religionis
transivisse in Britanniam magnam, ibique instru-
ctum fuisse ac baptizatum: Verum Britanniam, magna
ex parte, occupant Anglo-Saxones idololatra, Hiber-
nia autem tota satis Christiana fuit seculo 5 et 6.

b Idem Albertus ait, eum, post susceptos Minores
Ordines, Subdiaconatum et Diaconatum, fuisse con-
secratum Sacerdotem: et Episcopum coli, supra
dicimus.

c Nemea silva, Alberto Nevei, tribus leucis Kem-
percorentino dissita.

d Idem Albertus addit, coram Grallone Rege,
puellam fuisse resuscitatam.

e Sequentia adjunximus ex Proprio Ecclesiæ Co-
risopitensis.

ipse eam vere
interca mor-
tuum resusci-
tat

DE S. PHOTINO CONFESS.

IN NAMURCENSI BELGII DIOECESI

P. D.

Ex traditione et usu loci, ubi colitur.

Cultus Domi-
nica 1 Junii.

C Namurcum inter et Bovinium ad Mosam, prope
Abbatiam Molinensem, vicus est Anhée
vulgo dictus, ubi anno MDCXLVII, cum per
diocesim istam transitum haberet Bollandus
noster, præter ecclesiam et domum Pastoris nihil vide-
batur, habitationibus rusticorum longius inde remotis;
sed magna festivitate, prima quoque Dominica Junii,
coli dicebatur S. Photinus Confessor, vulgo S. Stan
vel S. Stamp (mirabili sane conversione nominis) qui
contra morbos puerorum invocatur. Plura et distin-
ctiora rogatus querere Collegi nostri Namurcensis
Rector, Petrus de Troyen, respondit per litteras, anno
MDCXXXIX die XX Septembris datas, in hæc verba:
His fui in vico d'Anhée ubi S. Photinus, vulgo S.
Stamp, honoratur: sed nihil de eo ibi discere potui,
nisi quod seniores loci credant, Reliquias inde
ablatas a Franciis. Prior autem Molinensis Abbatia
mihi dixit, ab uno ex senioribus Monachis audivisse,
quod femina, quæ infantem, invalidum et gradiendi
facultate destitutum, attulerat ad sacellum Sancti,
ipsum invocando, eundem reduxerit gradi incipien-
tem. Verum nihil talium beneficiorum authentice

habetur scriptum; solum dici pro certo potest, ma-
gnum esse concursum feminarum ad sacellum istud,
apportantium illuc liberos suos, ad formandum gres-
sum imbecilles. Hactenus ille. Quia autem de Francis
facta mentio, recordor, inter ipsos vi Augusti, contra
claudicationem et podagram coli S. Stapinum, quem
Theophilus Raynundus, in Opusc. de Titulis cultus
Sanctorum specialis, num. 24 Episcopum Castrensem
facit, licet eo loci nesciatur fuisse Episcopatus ante an-
num MCCCXVII, quando Albigensis in Gallia diocesis
divisa primum fuit. Propter veterum autem omnium
de eo silentium, ac similitudinem gratiæ ipsi cum S.
Photino attributæ, inducor ut suspicer, eundem esse;
cujus notitia ex Belgii semi-Tentonici confinibus ad
Francos pervenerit, non ita pridem sub ejusdem aut si-
milis significationis nomine, non proprio, sed ducto a
genere gratiæ, ab illo sperari et impetrari solutæ. Et
enim Belgis Stan, pedibus insistere est; Stampen, pe-
dibus terram pulsare, quid firmitatem notat; Stappen,
gradum ponere, passusque formare: quæ eodem spectant
omnia.

F
similitudo cum
S. Stapino,
Podagricorum
Patrono.

patrocinium
ad levandum
infantum
imbecillitatem,

DE S. WISTANO,
E REGIA MERCIORUM PROSAPIA.
COMMENTARIUS FRÆVIUS

G. II.

Circa ejus natales, cædem, miracula, cultum.

AN. DCCCLXIX.

Avo Wiltasio Rege,

patre Wimundo nutus.

a cognato occisus:

columna lucis honoratur:

sepultus Ripadio,

transfertur Eveshamum.

Acta dantur ex Capgravio.

Heptarchiæ Anglo-Saxonica apud Britannos, latissimum unum regnum Merriæ, quam plurimas complectum fuit provincias, ubi inter ultimos Wiltasius Rex, anno DCCCLXVI constitutus, præfuit usque ad annum DCCCLXIX; tunc mortuus, et in monasterio Ripadio, vulgo Rependon et contracte Repton, in provincia Darbiensi, sepultus. Habuerat filium Wimundum, sed dysenteria mortuum, jam ante sepelierat. Ex hoc filio erat ei nepos S. Wistanus, de quo hic agimus, quique invalescente Danorum irruptione, ob ætatis defectum, non potuit regno præesse. Interim, teste Ingulpho in sua historia, Wiltasius successit in regnum Bertulphus frater suus, regnavitque similiter tredecim annos, Athelwulphi Regis West-saxonie tributarius, scilicet usque ad annum DCCCLII, quando ei ab Etnelwolfo, Rege Occidentiorum Saxonum, subrogatus est, ob peritiam bellicam, Burfbodus, ultimus Rex Merciorum. Interim sub regno Bertulphi, anno DCCCLXIX, Berfertus filius suus, ut scribit dictus Ingulphus, in sancta vigilia Pentecostes, consensu patris sui Bertulphi, cognatum suum S. Wistanum, filium Wimundi, filii Wiltasii et Alfedæ filiæ Ceolulphi quondam Regis (tanta ferebatur ad regnandum ambitione) crudeliter ac impie interfecit. Wilhelmus Malmesburiensis, tam in Regum quam in Pontificum Anglorum Gestis, hanc cædem ita describit. Nec vacabunt laude tua paginæ nostræ, felix puer Wistane, filii Wimundi, filii Wiltasii Regis Merciorum, et Elfedæ filiæ Ceolulphi, qui fuit patruus Kenelmi. Te, inquam, non tacebo, quem Berfertus cognatus nefarie peregit: norintque posteris, si qui has litteras cognitione dignas duxerint, nihil in seculo indolis tuæ nobilitate gloriosius, qua irritatus infestus latro te mortificaverit; nihil in Deo puritate tua innocentius, qua invitatus internus arbiter te honorificaverit. Nam cælo dimissa columna lucifera, densæque noctis dirumpens pallia, profundæ caveæ scelus detexit, carnificis nequitiam arguit. Westmonasteriensis, dicto anno DCCCLXIX descripta cæde illa, addit: Illius martyrio non deficere miracula. Nam de loco, ubi innocenter occisus est, columna lucis usque ad cælum porrecta, omnibus loci illius incolis per dies triginta stabat conspicua. Hæc Westmonasteriensis, quem describunt Joannes Bromton in Chronico, et Cardinalis Baronius in Annalibus dicto anno num. 19.

2 De corporis sepultura et translatione ita Ingulphus: Corpus innocentissimi Martyris, tunc Ripadio delatum, juxta Wiltasium avum suum humatum, posterioribus annis, per fidelium devotionem, ad Eveshamiun est translatum. Quod sic explicat Malmesburiensis: Venerandæ Reliquiæ levatæ parentum officio, Rapendunæ locatæ sunt; tunc temporis famoso monasterio, nunc est villa Comitum Cestrensis: ejus gloria, pro situ vetustatis exoletæ, nunc Eveshamum inhabitat, dignus qui faventium votis serenius indulgeas.

3 Hisce prælibatis magis secure ducemus Lectorem ad aliqua Acta S. Wistani, a Capgravio in Legenda Sanctarum edita, quæ censeri possunt certiora, quatenus etiam a præcitatis Auctoribus attinguntur, et ibi

plenius explicantur. Appellatur autem in iis Actis Rex Wistanus, propter jus regnandi debitum ipsi, licet de facto regnum non obtinuerit. Secutus est, ad hæcse Kalendas Junii dictam Legendam Richardus Wiltfordus, in Martyrologio Anglice Londini sub annum MDV excuso, quod Latine translatum ita sonat: In Anglia Eveshami festum S. Wistani, Regis ejusdem regni et Martyris, qui a tyranno quodam gladio est occisus. Qui tyrannus contra omnes leges matrem occisi cupiebat sibi ducere in uxorem, hac ratione eum volens e solio deturbare. Hic porro tyrannus magis effleratus est, postquam Regem suum occidit, de ejus sanctitate publice constabat, ut qui columnæ adinstar pulcherrimæ ab ipso martyrii sui loco in cælum usque se porrigebat, eaque specie ad triginta omnino dies apparuit.... Multa quoque alia miracula Dominus noster in Sancto suo operatur. Hæc ibi non absque mendis, uti ex dictis apparet.

4 Aliud elogium est in secunda editione Martyrologii Anglicani Wilsoni hisce Kalendis Junii, quod in editione prima, pridie erat collocatum; et secutus fuerat Ferrarius, qui tamen iterum hoc die retulit Wistanum. Verum infra dicitur passus Kalendis Junii, idque (ut ex Ingulfo, Westmonasteriensi, et aliis retulimus) in vigilia Pentecostes: ergo anno DCCCLXIX, quo Cyclo Solis XVIII Luna XIV, littera Dominicali F, Pascha celebratum fuit XIV Aprilis, et festum Pentecostes secunda Junii.

VITA

Ex Legenda Joannis Capgravii.

Sanctissimus et eximius Christi a Martyr Wistanus, Regali Merciorum ex prosapia extitit oriundus, Rege b Wimundo et Elfedæ Regina parentibus progenitus. Qui in pueritia constitutus quam bonæ indolis fuerit, quantisque pietatis indicibus floruerit, cum annos pubertatis attigit, bonis actibus comprobavit. Mortuo autem c patre ejus, in regnum ejus successit: malens tamen cælestis hereditatis heres fieri, quam hereditati periturae adhærere; exemplum Domini secutus, imperia terræna respuit; commutansque ea pro cælesti hereditate, d Reginæ matri et regni Proceribus, regni commisit habendas, Erat autem Princeps quidam, nomine Brithfardus, qui ut Domino suo in regno vel viventi substitueretur, vel mortuo succederet, sive juste, sive injuste, operam omnimodam dare cœpit. Cupiditate itaque regnandi successus, cæco amore Reginæ succenditur; ut si ad ejus matrimonium posset attingere, per eam regi gubernacula adeptus, facilius Regis nomen consequeretur. Cumque ad Reginam nuntios misisset, illa fraudis ejus nescia, donec super his cum filio suo et Proceribus consilium habuisset, responsionem distulit. Beatus itaque Wistanus super his requisitus, Spiritu sancti gratia edoctus, tale matri suæ fertur dedisse consultationis responsum: Mater mea carissima, Brithfardus cognatus meus et compater tuus, qui me de sacro fonte baptismatis suscipiens ad

Elogium ex Martyrologio Wiltfordi.

E

Tempus cædis

Pie educatus
a
b

P

c

d

dissuade
matri viduæ
nuptias cum
Brithfardo:

EX LEGEND.
I. CAP.

A ad regnum cœleste regeneravit, te petit uxorem: sed acquiesce consiliis meis, et sponsum tibi non moriturum tradam. Quicumque enim nubunt Christo, accipientes ipsum sponsum, perpetua dote dotantur in regno colorum. Et illa, Si ita est, inquit, impleatur sermo, quem dixisti, ut Brithfardo vel alii morituro non nebam Wistannus igitur de matris continentia spe certissima concepta, nuntiis prefatis matrimonii impedimenta revelavit. Quo audito, Brithfardus conatus est de morte Wistani tractare: ut eo de medio sublato, propositum suum sceleratum ad finem perducatur nefandissimum.

ab hoc ad
colloquium
invenitur,

2 Furore itaque tyrannico accensus, crimen læstæ majestatis incurrere non veritus, Dominum suum verbis pacificis, sed cogitationibus fraudulentis, ad colloquium supplicatorie, ut ipsum dolose perimeret, invitavit. Acquiescens autem Rex dum colloquutioni advenisset, apud locum, qui usque [nunc] Wistanostowe nuncupatur, convenerunt: et Brithfardus cogitabat, qualiter Dominum suum seorsum a turba dolo teneret et occideret: quod quidem non bene ausus fuerat attentare ob plebis timorem, quæ enim Rege venerat. Recogitabat tamen ille, quod si Principem prius percussisset, milites ut acephalos non timeret: venerant enim, Brithfardus, et qui cum eo erant clancula armati contra inermes. Illis igitur in munus convenientibus, Dominum suum, sicut filiolum, ad pacis osculum invitavit, seorsum dicens: Veni, et in pace sancta osculum da mihi, filiole mi. At ipse pacis amator accedens ad eum ait: In nomine sanctæ pacis, quæ est Deus, osculor te, ut in ejusdem nomine osculer a te. Brithfardus vero, nec Domino terreno parcens, nec cœlestem veritus, deosculando eum extraxit gladium, quem sub latere suo clam habebat: et caput Domini sui quassando, cum capulo letale vulnus in cono fejus infixit: quidam vero alius de circumstantibus mucrone corpus Regis perforavit. Supradictos autem nuntios, scilicet Jubaldum Mann, et Edulphum (eo quod post veritatem agnitam semper beato Martyri, veritatis assertori, ut vero Domino, veritatis imitatores adhesissent) detestabiles ministri ejusdem Brithfardi gladio interemerunt. Nec mora, idem Brithfardus divino judicio percussus, statim amens effectus est: et nec ad Regniæ matrimonium attingere, nec ad Regiam dignitatem sublimari a Domino permittitur.

Inter oscula
occiditur.

Occisione amen-
tia punito,

corpus colum-
na lucis hono-
ratur,

g
depositum
Rependon,

dein Evesham

ubi capilli ejus
sparsi
quotannis
renascuntur.

i

3 Passus est autem Kalendis Junii, et pretiosum corpus terræ relinquens, gloriosam animam cœlo intulit. De loco autem, in quo innocenter occisus est, columna lucis usque ad cœlum porrecta, omnibus incolis loci illius apparens, per triginta dies stabat perspicua. Delatum est autem corpus Martyris, ab his, qui tunc presentes aderant, ad monasterium de Rependon; et in mausoleo avi sui Wiglavi g condigno honore et summa reverentia est humatum. Nec multo post specialis filius et Martyr Regis superni, ad specialem filiam Romanæ Ecclesiæ, ecclesiam videlicet h Eveshamensem, divina disponente gratia est translatus: ut locum, quem Kenredus Rex regia potestate regiæ libertati donavit, ejusdem Regis consanguineus, B. Wistannus, ut alter quodammodo substitutus Patronus, regia potestate protegeret, et Martyris presentia sanctificaret.

4 Cum autem B. Wistannus martyrio, ut præfertur, coronaretur; omni anno per unam horam illius diei, qua gladius inopiorum occubuit, in eodem loco ubi columna lucis apparuit; capilli, quales videntur in capite hominum i, oriuntur; ut per capillos,

a capite ejusdem adolescentis avulsos. in eodem D loco effusos et dispersos, qui a fidelibus tunc ibi presentibus colligi non poterant, adhuc tamen ibidem permanentes, et annuatim crescentes, veridica Luc. 21, 18. Salvatoris approbetur sententia, quæ dicitur, quia capillus de capite vestro non peribit. Et cum multi Martyres capitis abscissione martyrium compleverunt; iste non abscisso capite, sed tantum cono capitis quassato, in modum coronæ victor occubuit. Cum enim k Balduinus Archiepiscopus Cantuariensis super prædictis certificari vellet; instante die natali ejusdem Martyris; misit illuc viros religiosos et fide dignos, qui illuc accedentes per spatium unius horæ diei passionis suæ; in eodem loco circa capellam, quæ ibi sita est, inter herbam viridem capillos quasi hominis, quos manibus suis palpaverunt et ore osculabantur, videre meruerunt. Et iterum post modicum nihil in eodem loco nisi solam herbam perspexerunt.

5 Cum enim l Walterus Abbas, qui primus Francigenarum Ecclesiæ præfuit Evishamensi, multas Sanctorum invenisset Reliquias, igne illas probari decrevit. Reliquias etiam B. Wistanni, de cujus sanctitate dubitabat, in ignem copiosum immisit. Sed Dominus ita illas illasas conservavit, ut flammis divisis intactæ permanerent, colorque in ossibus mutatus non est. Unde perterritus Abbas, tremulis manibus testam capitis gloriosi Martyris, cum ab igne ad locum pristinum deportaret de manibus ejus subito in terram cecidit, tantumque rivum sudoris emisit, quantum aliquis virorum quolibet accidenti de se emittere posset. Quo viso, omnes Dei laudantes magnalia, voces ad sidera tollunt, et caput cum ceteris membris in feretrum honorifice reponunt.

Reliquiæ ab
igne illasæ
permanent.

ANNOTATA.

a Martyr, ex communi olim consuetudine quia violenta morte occubuit.

b Imo ovo Witlasio Rege, et patre Winundo, ante avum defuncto, ac proinde non obtinuit regimen Merciorum, nisi sub patre, et forsitan in aliqua Merciorum provincia; unde potuit Rex appellari.

c Imo avo, cui debuisset succedere.

d At Bertulphus, frater Witlasii, fuit constitutus Rex Merciorum.

e Brithfardus, aliis Berfertus, filius Bertulphi, tunc regnantis.

f Conus dicitur, Apex galeæ, forsitan a figura, pineum uncem referente, hic autem sumitur pro Vertice capitis.

g Alis Witlasii, ut supra dictum.

h Eveshamense cœnobium, in Wigornensi Comitatu et Hundredo Blakenhursto, ad Avonum fluvium, a Rege Merciorum Kenredo et S. Egvino Episcopo Wigornensi, circa annum 708 constructum.

i Etiam hoc miraculum in suo Martyrologio descripsit Wulfordus, loco superius signato per cujus ibi verba idcirco omisimus exhibere, quod sensum commodum non facerent; ita digesta, ac si capilli isti, miraculo e terra nascentes, succrescerent ex capite Martyris, juxta capitis adipem, adeo firmiter, ut nemo hominum avellere queat aut frangere, aut etiam die mox sequenti.

k Balduinus, post 8 annos Sedis mortuus dicitur, anno 1191.

l Walterus, ex Monacho cœnobii Cornsiæ Abbas præfuit fere octo annos, mortuus 19 Januarii anni 1086, vide monastici Anglicani tomum 1 pag. 151.

DE S. SYMEONE,
RECLUSO IN PORTA TREVIRENSI.
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

D. P.

Sancti ecclesia et cultus; Vita a plurium teste oculato scripta, annique adventus, obitus, et Canonizationis.

ANNO MXXXV.

Ecclesia S. Symeonis:

hujus elogium.

Canonizatio,

reseratio
tumba.

Reliquie ex-
poni solitæ.

Vita scripta
ab Eberwino
Abb. S. Mar-
tini Treviris,

Est in urbe Trevirensi Ecclesia Collegiata S. Symeonis, eaque una ex septem ibidem eminentioribus, de cuius situ et consecratione *Joannes Eren et Joannes Schekmannus in Epitome seu Medulla Gestorum Trevirorum anno MCXVII excusa, hæc scribunt.* Ecclesia S. Symeonis Confessoris, juxta portam nigram sive Martis, magnis quadratis lapidibus et grossis quidem fabricata est. Primum turris erat altissima, ut adhuc apparet, et locus munitionis, quam inclitus Præsul Poppo vertit in domum orationis. Nomini etiam S. Michaelis dicata, sortita est nomen Symeonis, ex frequentibus miraculis, quibus sacer Symeon coruscaverat: multis gradibus ascenditur ad eam. Sumptuosissima tecta per singula habitacula loci illius erecta sunt, non petris, sed plumbo. Ille Symeon Syracensis oriundus fuit. Constantinopoli litteras didicit, Hierosolymis septem annis ductor peregrinorum fuit; Monachus præterea in monte, ubi legem Moyses in tabulis lapideis percipit; post ductus ad Treverim, per inclitum Popponeum Archiepiscopum Trevirorum, et eidem turri inclusus, tandemque in ea sepultus, anno Domini MXXXV obiit. Hunc canonizatum iri procuravit inclitus Poppo prædictus a sancta Sede Apostolica, exigentibus illud miraculis continuis. Anno MCCC, nona die Januarii, aperta fuit tumba S. Symeonis, nec inventum corpus ejus, præside in Metropolitana Sede Trevirensi Wernhero Archiepiscopo. Deia variis de Poppone Archiepiscopo, interpositis, enumerantur titulo secundo Reliquiæ hujus Ecclesiæ potiores seu majores, his verbis. De sancta Cruce præstans particula. Caput S. Symeonis, birretum ejus, unus calceorum ejus, scapulæ ejus, spina dorsi integra, et alia membra ejus: item cilicium ejus: de cerebro S. Symeonis, de sudario ejus. Et multe aliæ Reliquiæ, de instrumentis passionis Christi et vestibus, de Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, quas hic ad unguem prosequi inutile rati sumus Ostensio Reliquiarum fit quarta feria in Hebdomada pœnosa. Hæc ibi. Etiam apud Abbatiam S. Maximini, inter Reliquias, in *Analectis post Vitam 29 Maji num. 9 enumeratus, recensentur aliquæ de S. Symeone Confessore Trevirorum: item articulus digiti ejusdem: item pars scapulæ ejus: item vitta seu birretum lineum ejusdem.*

2 *Vitam et miracula S. Symeonis scripsit Eberwinus, Abbas S. Martini in urbe Trevirensi. Ita antiquissimi codices MSS. attestantur, quorum aliquis extat in ipso S. Martini monasterio; alius (ut sub finem legitur) est descriptus anno MCLXXXVIII, in quibus est hujusmodi titulus: Præfatio Eberwini Abbatis S. Martini in Vitam S. Symeonis. Idem scripsit Vitam S. Mognerici Trevirorum Archiepiscopi, in Ecclesia S. Martini hujus monasterii a se fundata sepulti, a nobis die xxv Julii illustrandam: in qua stybus prorsus similis apparet. Præterea in Actis S. Richardi Abbatis S. Vitoni dandis xiv Junii, dicitur et in itinere Hierosolymitano adjunctus comes; et cum eo acta referuntur ab Hugone Flaviniacensi cap. 20 et 26 Junii T. I*

Chronici Virdunensis tom. I Bibliothecæ MSS. Labbei nostri. Porro Richardus Wasseburgicus, in suis Antiquitatibus Galliæ Belgicæ et Episcoporum Virdunensium, asserit fol. ccxx, S. Richardum abiturum Hierosolymam, primo venisse Trevirum, ibique assumpsisse comitem itineris hominem sanctum, nomine Eurinum, dicti loci Abbatem. Ita varie nomen scribitur, Eberwinus, Everwinus, Everbero, Ebrouinus, Eurinus, Ebrewinus. In hac peregrinatione adjunctus illis Antiochæ socius S. Symeon, (ut infra num. 13 dicitur) exposuit per ordinem quæ sibi injuncta essent, vel quæ contigissent. Hinc in Prælogo testatur se scribere, quæ ex ejus ore audivit; et num. 8, se huic operi adjungere, quæ suis temporibus in monasterio montis Sinai sibi retulit contigisse. Præterea num. 19 Eberwino ad se vocato exponit Sanctus, quæ de sua sepultura desideraret fieri: et num. 20, monitus de agonia ejusdem concitum ecurrisse se ait, infirmum corpore, et debilem invalidudine pedum, et reperisse adhuc viventem, et jam ultimum spiritum trahentem; et exequias, seu præres tunc recitari solitas, expendisse. Quæ nullo modo dici possunt de procul absente Abbate Theologiansi seu Dologiansi, de quo monasterio mox ad Vitam S. Conradi designati Archiepiscopi Trevirensis agemus. Vita ergo hæc ab Eberwino, Abbate Trevirensi S. Martini, scripta est; et quidem proximis ab obitu Sancti annis, cum miraculis quibus tunc clarebat; et, ut Canonizatio impetraretur, Romam ad Summum Pontificem delata. Illis vero aliqua deinde miracula adjuncta sunt: potissimum ultimum, quod indicatur contigisse anno MLXXXVI.

3 *Acta hæc integra, cum dictis miraculis, damus ex MS. codice Ultrajectino, in quo sub finem ista adnectuntur. Habetis omnia Divi Symeonis miracula, et totam ejus Vitam: nihil deest neque Vitæ neque miraculis, sed omnia de verbo ad verbum habetis, ut scriptum est, et habetur in libro originali Ecclesiæ Sancti Symeonis: Eadem autem omnia continentur in eisdem Actis, ex Hollandia nobis transmissis, et forsitan ex codice Ultrajectino descriptis. Omissis vero illis miraculis, quæ capite iv sive ultimo habentur, eadem Acta leguntur apud Laurentium Surium; sed, ut præfatur, modice hinc inde eliminato stylo: ex Surio autem arcepit Octavius Cujetanus, et inseruit Tomo 2 de Vitis Sanctorum Siculorum. Nos omnia ea habemus primigenio stylo, non solum in præclaudatis MSS. sed etiam in quodam vetusto MS. nobis per Dominum Gault, Geldria dum viveret Cancellarium donato; nec non in Legendario per quam insigni, quondam Vulcelensi, nunc nostro, cujus mentionem sæpe fecimus mense Maji, sæpius eandem iteraturi usque ad finem operis, præcedit enim per menses singulos distinctum in plures tomos. Eundem quoque Acta habemus ex MSS. Trevirensibus Carthusianorum et monasterii S. Maximini: sed in hoc uldebatir miraculum de lapso ex alto in congeriem lapidum, et a suis vulneribus sancto. Contulimus etiam illa ipsa Acta cum quodam MS. Regiæ Succiæ, in forma ut vocatur quarta exarato. Insuper habemus eundem Acta usque ad num. 28 in*

ex certa
scientia,
E

proximis ab
obitu anni

datur ex
cartis MSS
F

cum Actis
Canoniza-
tionis,

et elevationis.

A sumpta ex MS. monasterii Bonifontis in diocesi Remensi. Denique, sine Prologo et capite ultimo miraculorum, inventa sunt eodem in Bibliotheca Casarea Vienna. Hisce subjungimus, quæ contigerunt circa Sancti Canonizationem, descripta ex MS. Codice Ecclesie ipsius et Annalibus Trevirensibus Christophori Broweri. Demum Historiam elevationis, factæ anno MCCC, auctore Frederico Præposito S. Paulini (qui eidem elevationi interfuit) sumus ex eodem codice Ecclesie Symeonæ desumptam. Nec omiserim indicare, variu huc spectantia contineri in duorum Sanctorum Actis, hoc mense Junio elucidandis, scilicet S. Meinweri, Paderbornensis Episcopi die v, S. Richardi, Abbat S. Viti supra relati, xiv. His pro die xvi addi possent Acta Popponis Archiepiscopi Trevirensis, qui cum S. Symeone longum iter Hierosolymam usque peregit, indeque reversus eundem a se Turri nigre inclusum fuit, ac postmodum ejus Canonizationem procuravit, atque Eberwinum in ejus gestis et miraculis illustrandis plurimum juvit: ut ipsa merito fuerint ab Autore inscripta, illi, qui et Ecclesiam ipsi fabricavit, et Canonorum in ea fundavit Collegium, et ad pedes, jam Sancti declarati sepeliendum se curavit, sed cur prædicta illius Acta non audeamus tanquam Beati aut Sancti dare, licet in titulo sic vocetur, rationem reddimus inter Prætermisissos.

Ejusdem alibi mentio.

Nomen in supparis avi Martyrologio,

et aliis variis.

B Memoriæ porro S. Symeonis reperitur deinceps Martyrologiis passim inserta. Habemus nos unum valde illustre, sub nomine Usuardi, ex quo Molanus suum erudit et auvit quodque præ aliis nobis visis hactenus antiquius æstimavimus; nunc autem cogimur mutare sententiam; quia ibi reperimus elogium S. Symeonis; sed cum solo titulo Beati, unde conjectura verosimili opinamur, ipsam quidem ante ejus Canonizationem, sive annum MXII, id est intra annum ab obitu Sancti septimum, fuisse exaratum, non autem citius. Elogium illud est hujusmodi. Treveris civitate, depositio Beati Symeonis Monachi, qui profectus ex monasterio in Monte-Sina constituto, Rectoris sui obsecundans imperiis, inque memoratam Metropolim deveniens, non paucis annis remotiorem vitam strenue exercuit; ibidemque vocante Domino ad coelestia migravit, quo se feliciter vivere, miraculorum celeberrima testatur exhibitione. Sunt et alia apud nos plura Martyrologia, nomen Usuardi et Adonis præferentia, in quibus sic legitur: Treveris civitate depositio S. Symeonis Diaconi, Monachi, Inclusi, aut Reclusi in Turri nigra. Imo in Beda vulgato, expresse legitur, Treviris S. Symeonis Reclusi: quo nostra de illius Martyrologi suppositione sententia, ante 2 Tōmum Aprilis indicata, valde confirmatur; cum quadriagentis annis ante S. Symeonem e vita decesserit Venerabilis Beda. Istos antiquiores, secuti sunt passim reverentiores Martyrologi, quorum catalogum texere credimus foret.

C Joannes Trithemius, in Chronico Hirsaugiensi, asserit, Symeonem anno mxx claruisse, in civitate Trevirensi inclusum, ejusque Vitam descripsisse Eberwinum Abbatem de Doleia, et anno mxxxvii mortuum. Ubi tria simul menta accumulandur, exiguum scriptoris illius accuratorem, alias sæpe notatam, testantur. Nam anno mxxviii inclusus est, et anno mxxxv vita functus Symeon: Vitam vero scripsit Eberwinus Abbas, non Theologiensis, ut supra ostendimus, sed Trevirensis S. Martini. Baronius, ad annum mxxxvii, et mortuum scribit, et in numerum Sanctorum relatum; ac res præclare gestas extare apud Sorium, omni fide consignatas. Verum si otium ei fuisset ad eas ipsas relegendas, scivisset obisse Sanctum anno mxxxv, relatum vero esse in numerum Sanctorum, post septem ab obitu annos, scilicet MXLII. Browerus quoque in Annalibus Trevirensibus, seductus a fallaci inscriptione, mortem retulit ad annum præcedentem mxxxiv; secutusque Trithemium,

ut et Cajetanus noster, auctorem Vitæ fecit Abbatem de Doleia, sive Theologiensem: quæ omnia ex prædictis ipsisque Actis corrunt. Idem Trithemius, lib. 3 de viris illustribus Ordinis S. Benedicti, eundem Symeonem ipsis inserit; et vel oblitus vel corrigens notatu in Chronico, Vitæ scriptorem facit Eberwinum Abbatem Trevirensi, ac Sanctum aut claruisse anno Domini mxx. Trithemium sequuntur Hion, Dorganus, Meuardus, Bucehus. Sed ex Actis non satis constat, cum virisse secundum regulam S. Benedicti; neque id præsumi debet, nisi aliunde saltem probetur tum Benedictinos habitasse in Monte Sina, aut Bethlehemi in Palestina.

6 Codex MS. Carthusiæ Trevirensis, omisso Prologo, præponit sequentia Disticha, quæ in alio MS. ex Hollandia ad nos missa, una cum Prologo referebantur, uti hic subjungimus, licet non satis elaborata.

Perlege mente bona (moneo) hæc, præclare viator;

Namque preces dulces hæc tibi charta refert.

Quæ aures mulcebuntque tuas, ceu cantus amœnus,

Omnibus atque rebus frugiferæque magis.

Ille puer, hic discas et normam recte vivendi,

Præclari exemplo nunc Symeonis hujus.

Iluc igitur propera: variis hæc prata redundant

Floribus, laud humile stirpe viri geniti.

Diemonis adversus laqueosque profecto dolosos

Nunc (mihi crede) utiles, ingeniose puer;

Qui insidias nostræ sine fine parare saluti

Nititur, et nobis nocte dieque malum;

Atque, lacessiti semper de more leonis,

Fugit, et intendit reticulosque homini.

11
An Benedictinus?

Prologus Vitæ metricus.

E

VITA

Auctore Eberwino, Abbate S. Martini Treviris.

Ex viii codicibus MSS.

PROLOGUS.

Domino et Venerabili Popponi Archiepiscopo, frater Eberwinos, Abbat nomine indignus, devotos ntrinsque hominis famulatus. Mones; imo jubes, sanctissime Pater, ut impar ingenie, stultus eloquio, aliquid de vita et conversatione et obitu viri Dei Symeonis, et de miraculis, quæ per eum Dominus operatus est, edisseram: multisque, ad laudem et gloriam Domini desiderantibus scire, notum faciam. Fateor grande onus mihi infirmo imponis: maxime cum tot corpore debilis tremendum Dei judicium pertimescam, si aliquid falsitatis confingam. Confusus igitur de Dei adjutorio, tuis jussionibus, quamvis tremens, obtempero; plano, brevi, et simplici sermone describens, quæ vel ipse ex ejus ore audiui, vel a fidelibus viris ab ipso audita, sive de miraculis visa, didici. Tui igitur examinis est judicare, si istud tantillum opus jubeas in publicum venire; sive tuis Scholasticis ad corrigendum, exornandum, dilatandumve tribuere. Quidquid enim in me reprehendetur, tibi potius præcipienti, quam mihi obedienti necessario imputabitur.

Auctor jussu Archiepiscopi scribit

certo sibi cognita.

CAPUT I.

Pia educatio Peregrinatio. Vita eremitica et monastica variis locis.

Igitur vir Dei Symeon, patre Græco, Antonio dicto, matre Calabrica, in Sicilia civitate Syracusana progenitus, a nobilissimis et Christianis parentibus Christianiter est educatus. Cum vero bonæ indolis puer septem annorum esset, a patre, qui militaturos erat.

Syracusensis natus,

eruditus Constantinopoli,

adultus ab Hierosolymam,

a et ibi deducit peregrinus 7 annis.

Recluso serviens,

et per fenestram prospiciens, ab eo corripitur:

Postque clam fugiente describitur.

A erat, Constantinopolim deducitur; ibique eruditissimis viris sacris imbuendus litteris traditur: et in timore Domini diligenter enutritur. Adultus itaque incremento virtutum indies capit augmentari: videntque quosdam ex nostris partibus, desiderio infatigabili currere ad sepulchrum Domini; desiderabat et ipse pro nomine Christi peregrinari. Despectis ergo, cunctis mundi vanitatibus, abjectis desideriis carnalibus, domum, patriam, parentesque relinquens, pauper pauperem Christum sequi cupiens, sanctorum gratia visitandorum locorum, Hierosolymam venit: ubi infatigabili desiderio, quo venerat, loca passionis resurrectionis, atque ascensionis saepius frequentando, aliquamdiu mansit.

3 Posthac cum Hilario quodam sanctissimo viro, qui pro hoc negotio a ibidem habitabat, per septem annos ductor peregrinorum fuit. Jam jam quidem, totus in amore Christi fundatus, requisivit, si illis in partibus aliquis inveniretur, pro nomine Christi solitarius; cujus instrui moribus, cujus subdi valeret dogmatibus. Audivit quemdam super ripam fluminis Jordanis, in cujusdam reclusionis turris, commorari, virtutibus praeclarum, sanctitate conspicuum. Illum ergo tota mentis intentione sitiens, illius alloquio atque consortio frui concupiscens, requisitum reperit, inventum dilexit; eique tota dilectione inhaesit; et ei quantum potuit devotissime ministravit.

4 De illo Christi servo vir Dei Symeon multa solitus erat narrare: et quod prophetiae spiritum habuisset, plenus his verbis edicere. Cum quadam die in inferioribus ejusdem turris partibus habitarem, et mulierculas, quae camelos et cetera animalia in flumine adquare venerant, inaniter et lascive per fenestram prospicerem; per spiritum, quicquid vanitatis retinerem in corde, vir Dei in superioribus manens, et me omni modo videre non valens, cognovit; factoque signo in loco quo verba loquentis audire possem, evocavit; mihiq; stupenti, quae egeram vel cogitaveram, increpando retulit; atque tali sermone dulciter corripuit; Quid tibi fili prodest, patria bona reliquisse: si mundi desideria et carnis illecebras in corde vis retinere? Si ergo cupis discipulus Christi fieri, non debes deinceps vanitatibus mundi implicari. Decet enim Dei servum, spirituali virtute esse circumseptum, ne callidus tentator decipiendi inveniat aditum. Cumque inter has et alias sermocinationes verecundo me videret rubore perfusum. Noli ait, noli fili timere, bonam spem, per Dei gratiam, habeo de te. Tuum est enim contra hostem pugnare; Dei est, auxilium praebere ut possis evincere. Credo in Deo meo, quia majora tibi parantur certamina: sed confide, quia divina praesens aderit clementia. Et inter cetera; Deus, inquit, retribuatur tibi carissime servitium, quod mihi per hos annos impendisti: ego vero, quia frequentiam populi amplius non possum pati; cedendum est mihi alio, ubi secretiori possum vivere loco: inter turbas enim frequentantium meum non valeo implere propositum. Cumque multis lacrymis illum rogarem, ut quocumque iret sequi possem, non assensit: sed, me ad alia occupato, aufugit; neque, ignorantem quo abiret, occulte reliquit.

5 Igitur Symeon Dei famulus, tanto Patre viduat, cogitare cepit, quid ageret; anxiam, quo se verteret: nec erat qui nutantem animum consolaretur; unde magis magisque turbabatur. Jam tunc eremiticam et solitariam vitam concupierat: sed quomodo inciperet fas non erat. Igitur Vitas Patrum frequenter legens et relegens, intellexit nullum in eremo sibi posse praeesse, nisi prius in monasterio didicerit subesse: nec perfectum aliquem fore in contemplativa, qui exercitatus non fuerit in activa

vita. Consolatus ergo, Bethleem, nativitate Christi praeclarum civitatem, adiit; seque in monasterio S. Mariae Monachum fieri expetiit, quod et obtinuit. In omni ergo monasterii districtione probatus, atque Diaconatus officio functus; post duos annos, ad aliud monasterium, quod est situm ad radices Montis Sinai, in eo scilicet loco ubi S. Moyses ardentem vidit non ardere rubum, secessit: ubi ab Abbate receptus, per aliquot annos in servitio Fratrum mansit. Crescente siquidem desiderio Abbatem humiliter rogavit, ut liceret eum in aliquo secretiori commanere loco, et impetravit. Super ripam igitur Rubri maris parvulam sibi speluncam in quadam rupe invenit, ubi per duos ferme annos solus habitavit. De monasterio vero, secundum numerum dierum, numerus sibi omni Dominica mittebatur panum: aqua stillans de rupe sitienti haustum praebebat: hoc pastus edulio, aliquamdiu in eodem mansit loco.

6 Cum vero a navigantibus, vel etiam ab his, qui propter varios usus sanitatum oleum colligebant quod firma de petra prope speluncam illius fluebat, frequentari cepisset; Fratrem quoque qui sibi panem deferebat frequentatione et longitudine itineris fatigari vidisset; sciensque se homines amplius latere non posse, ad monasterium repedavit; et juxta cujusdam viri sancti habitationem cellulam sibi acquisivit. Hujus fidei se totum commendans, et magistrum eum post tantos labores adoptans, illius vivebat imperio: quippe qui eum aliquando ab oratione, lectione, vel opere vacantem paterne reprehendebat; et quasi noviter conversum, instanter arguebat *b*. In vertice autem Montis Sinai, eo videlicet loco quo Moyses gloriam Domini, vidit et legem in tabulis lapideis scripsit, aliud monasterium erat, quod propter Arabitas incursum, qui per illam eremum semper vagantur, omni habitatore desertum remanserat: ubi, posthac exercitia, vir Dei Symeon mittitur, et ubi moretur praecipitur.

7 Implet quod jubetur: et nunc machinamenta antiqui hostis perpetitur. Nocturnis horis Missam ut celebret daemon hortabatur: ipse, non plene dormiens, nec perfecte vigilans, contradicit; non debere sine Presbyterii ordine aliquem hoc ministerium implere. Econtra inimicus instat, se Dei legatum esse, Christum hoc velle; nec decere sanctum locum ministerio tali diutius privari. Renitentem ergo et contradicentem, admato sibi consortio alterius diaboli, de lectulo educunt: ante altare jam vigilantem statuunt, Alia induunt: de Stola utrinque altercatur Hostis, more Presbyteri. Symeon more c Diaconi, contendebat sibi imponi. Tandem Dei famulus ad se reversus, virtute orationis et signaculo sanctae Crucis, inimicum repellit, seque delusum ingemiscit.

8 Post hac ad monasterium regreditur, suo magistro iterum subditur; cui conditens perpossas insidias diaboli, districtiori se abstinencia constrinxit; per aliquot hebdomadas, in die tantum Dominica cibum sumens. Regula autem monasterii talis erat, ut non prohiberetur quicumque jejunare vellet. Dignum ergo duxi huic operi adungere, quod suis temporibus in eodem monasterio mihi retulit contigisse. Per totum Aegyptum orta est fames valida, ita ut in sola civitate d Babylonii mortuorum corpora numerarentur usque ad centum millia: civibus, refertis auro, gemmis, ceterisque ornamentis, morientibus praee inopia panis. Fratres, igitur monasterii, pari tempestate constricti, ex toto corde Deum invocant; ut qui filios Israel in eodem deserto paverat pane coelesti, servis suis dignaretur misereri. Sicque facto consilio, cum psalmis et orationibus, ad modicum cumulum qui superfluet frumenti accedunt; et quia ab Abbate in mandatis acceperant,

D
*V. EBER-
WIN. EX MSS.
Monachus et
Diaconus, Be-
thlehem, vivit
annis 3,
tum in Monte
Sinai annis
aliquot:*

*dein solitarius
prope mare
Rubrum an. 2*

*redit ad Mon-
tem Sinai,*

E

*b
et in vertice
eius solus de-
git:*

*tentationes
demonum.*

F
*oratione et
signo Crucis
pellit:*

c

*regressus ad
monasterium*

*tantum die
Dominica co-
medit.*

d

*fame mortuis
Babylone 100
millibus homi-
num,*

A. FREN-
WYN. EX MSS.
frumentum in
monasterio
non deficit.

A ut unusquisque quo abire vellet licentiam haberet, unanimiter se consolantur, ut quamdiu unum granum ibi inveniri posset nullus recederet. Mira res! Ab ipsa die usque ad novum fructum non deficit illud frumentum, cum quotidie sumeretur: et non solum victui Fratrum parabantur, verum Arabitis, qui cum mulieribus et parvulis clausuram monasterii obsederant, abundantissime distribuebatur. Sed ad propositum redeamus.

ANNOTATA. D. P.

a Ibidem id est Hierosolymis: ita legitur in MSS. S. Maximini et alio nostro; et hoc sensus exigit. Apud Surium legitur in Lycaonia; in aliis MSS. Laodicea, et intelligitur Laodicea urbs ampla Syriae ad Orentem fluvium. At Lycaonia aut regio Asiae minoris, aut urbs Phrygiae minoris procul aberrant, et perperam intruxerunt hic sunt.

b Hugo Flavinianensis in Chronico Virdunensi cap. 26 ista inserit: Monachis montis Sina moris est, die Dominico montis supercilium ascendere; et Missis ibi celebratis, duos vel tres ibidem semper Fratres dimittere, ob exenbias sacri corporis S. Catharinae, quibus alii vicissim Fratres succedunt: sacrum oleum quod de illo effluere non desinit, vitreo vase supposito, debilius usibus reservandum, summa cum veneratione excipiunt. Inter quos cum B. Symeon suae septimanae fingeretur officio, cum illo salutaris olei liquore, tria minuta de sarcophago distillantia meruit excipere ossa. Quae diligenter collecta, et in concha vitrea cum ipso oleo recondita secum conservari, et Ecclesiae sanctae Trinitati Rodomi contulit, auro et argento pretiosiora, Haec ibi.

c Nempe Presbytero Stola, ex collo dimissa, decussatur ante pectus: Diacono, per humerum dextrum deflat ante et retro, colligiturque sub axilla sinistra: noster autem Martinus del Rio ex hoc loco observat, demoniacum illusionem censendam, qua quid suadetur contra canones institutaque maiorum.

d Babylon nova, ad Nili bifurcum se dispergentis, et Egyptum proprie dictam sive Delta conficientis, divertia, vulgo Cayrus, a monte Sina 270 millibus passuum circiter distat.

CAPUT II.

C Iter in Gallias destinatum, variis periculis expositum.

In loco solitario degit.

Vir itaque Domini Symeon, omnes labores suos quasi nihilum ducens, et amore solitudinis interius ardens, de monasterio cante exiens, eremum pervagatur: et ubi sine humano auxilio solus vivere posset inquiri diligenter, et speculatur. Itineris equidem sui vestigia, molli sabulo impressa, arte qua poterat destruebat, ne irsequi vel ab aliquo posset inveniri. Panem, quem secum portabat, lassus frequenter rejiciebat: sed recogitans se diu non posse vivere sine cibi sustentatione, gaudens resumebat. Tandem de altissimis rupibus deorsum spectans, parvissimam planticiem, contra morem eremi raro gramine virentem, respicit: seque illuc, non sine magno periculo, deponit. Parvum fontem reperit: Deo gratias reddidit: ibique manere disposuit. Dehinc, quas secum detulerat, erant Psalterium, sanctum Evangelium, vas ad potandum, panis, semina caulium; praeter pauca vestimenta nihil aliud possidebat. Data semina, post dies triginta, jocundum sine igne praebuerunt victum. Cum capreolis et aliis eremi bestiolis, ne sibi caules auferrent, cum ad potandum venissent, frequens habebatur praelium. Post multos ergo dies ab Abbate requiri-

sed jussus ad monasterium redit.

tur, ubi Frater Symeon haberetur. Responsum a D quodam Fratre est, in eremo illum esse, se scire; sed ubi locorum, nescire. Ad requirendum Fratres circumquaque mittuntur: et ut ad monasterium revertatur per obedientiam mandatur. Diu requisitus, vix post aliquot dies invenitur: et, secundum Abbatis praeceptum, ad monasterium regreditur.

10 Interea Fratres aliqui, pro necessitatibus loci Occidentalibus partibus directi, moriuntur. Pecunia, pro qua Fratres abierant, quae de terra Richardi a Comitibus Normanniae, monasterio debebatur, ab ipso diligenter conservatur; et ut aliquis fidelis Frater mitteretur, qui eam monasterio deferret, per legatos mandatur. Communi consilio ad hanc obedientiam, famulus Dei Symeon destinatur. Ille prius renuere, aliud sibi animo dicens inesse; nullum abesse sibi vanitatibus hujus seculi deinceps immisceri: propositum, quod retinebat in corde, ut liceret implere, quibus poterat verbis humiliter coepit precari. Cum vero praedicaretur non suam voluntatem, sed Praepositorum sequi debere jussionem, assensum praebuit: se dicens per visionem agnovisse, illud iter inutile fore; multa se adversa in via pati debere, quod et contigit. Nam cum, paraturus quae ad navigandum erant necessaria, Babylonem venisset, a portariis tenetur; et, quasi ignotus et patriae delator, cum sua suppellectile ad palatium ducitur, trahitur, calumnatur. Expurgatus igitur de quibus criminabatur, liber abire jubetur. Portarius, quod virum innocentem ad sedem adduxerat Imperialem, tunditur, colaphizatur, propellitur. Igitur famulus Dei Symeon libertate donatus, per aliquot dies in civitate moratur.

indeque destinatus in Galliam, a

Babylonem explorator detinetur, E

et liberatur:

11 Interea navis de Venetia illuc cura mercibus venerat: hanc compositis rebus cum quodam Fratre Monacho intrat. Cum igitur prosperis ventis per Nilum navigatur, forte aliae naves obviant; in illis et illis locis piratas, ad praedam congregatos, nuntiant: illorum gladios evadere non posse, nisi per aliquod tempus, dum segregentur, libeat eis navigationem expectare. Cumque aliae atque aliae naves eadem frequentarent; et nauta, confusus in sua virtute et armis, non attenderet; famulus Dei Symeon, proprio enim vocans nomine, dixit; Si tibi frater, de coelo Christus Angelum misisset, tu terribus aspectum illius ferre non posses: nunc vero quia hodie, heri, et perendie, non unum, sed plures legatos misit tui consimiles, legationem Dei non negligenter suscipere deberes. Crede consiliis meis, et vel per istos tres dies expecta: fortassis ab isto periculo liberabit nos miseratio divina: quod si non feceris, et te et nos omnes perdis. Ille ergo, non acquiescens omnimodis, sequenti die in latrones incidit. Ab hora diei tertia usque ad prope horam novam utrinque debellatur: sed cum latrones viderent se pugna nil prevalere, ad dolos convertuntur: ut in navim recipiantur, pugnaturs adversus alios latrones, humiliter exposcunt; contradicente Symeone famulo Dei, ne in navim recipiantur. Depositis igitur armis, et omnibus quasi post laborem quiescentibus, praedones, qui novem erant, unanimiter insurgunt, et gladios imple stringunt: fortiter undique feriuntur; inimica caedes exercetur: ipsi quoque navarcho primum caput amputant, ceteros crudeliter mactant, omnes pariter occidunt et jugulant: solus Christi famulus Symeon in puppe stat: illum qui non deserit sperantes in se, toto corde exorat: ab omnibus acclamatur, ut inimicus consiliator perimatur: ut caput amputet, ferus gladiator adest. Ille, rejecta veste, projecit se in flumen. Multa post illum jacula jaciuntur: sed non potest perire, quem Christus vult salvare. Per fundum graditur, psalmus in corde ruminatur; In mari via tua,

navim ingressus admonitusque de piratis,

F moram frustra suadet.

Sociis post pugnam fraudulenter casis,

A tun, et semitæ tuæ in aquis multis. Ergo per vices *natando nudus evadit:* natando, perf. vices in fundo gradiendo, in littore, valde lassus, tandem nudus exponitur.

Antiochie honorifice habetur:

12 Post hæc ad vicum qui proximus erat tendit; si homines illi Christiani an Pagani essent, scire non potuit. Instructus enim Ægyptiaca, Syriaca, Arabica, Græca, et Romana eloquentia, linguam illius gentis intelligere non potuit. Biduo ita nudus mansit: tertia die quidam ex illis hominibus miseratus, vilissimum vestimentum illi projecit: quo indutus, per multas tribulationes et angustias, Antiochiam venit: ubi a fidelibus viris caritative susceptus, induitur, amplexatur et honorifice sustentatur. In brevi Patriarchæ et ipsis Principibus habetur notissimus: omnes enim qui eum noverant, quasi dulcissimum Patrem venerabantur et diligebant.

b in comitatu Richardi Ab. projectus

13 Ea igitur tempestate contigit *b* Richardum Abbatem, virum perfectis viris imitabilem, piæ devotionis gratia sancta Hierosolymæ velle invisere loca. Dum ergo per Antiochiam iter *c* habuissemus, ibique necessitate itineris cogente aliquamdiu moraremur; famulus Dei Symeon junctus est nobis in amicitia, prædictum Abbatem Richardum adoptans sibi in Patrem: cui cum exposuisset per ordinem quæ sibi injuncta essent, vel quæ contigissent; addidit, nullis periculis vel angustis se retineri posse, quin Abbatis sui mandata implet pro posse. *d* Imus ergo et redimus; eumque nobiscum venire paratum invenimus. Cumque in Comitatu nostro esset frequenter injuriatus atque flagellatus, quasi mitissima ovis patienter portavit. Pervenientes itaque usque ad civitatem *e* Bellegradam, quæ est in confinio Bulgariorum atque Ungariorum, a civitatis infelici-ssimo Principe prohibitus est nobiscum transire. Igitur flens, et Deo gratias agens, reliquit nos tristes atque flentes.

d multaque passus,

e Belgradi detinetur invitatus:

inde Romam venit,

f

g

et Cosma Socio mortuo pergit Rotomagum:

h

inde ad Richardum Abb.

14 Per multas denique angustias et latronum insidias revertitur usque ad mare; quo transacto, prosperumque iter faciens, per Romam pervenit in Franciam. A quodam igitur sibi noto Comite *f* Wilhelmo benigne suscipitur; et apud eum aliquamdiu moratur. In illis ergo partibus quidam Monachus Cosmas *g* nomine, vir sanctissimus, quem secum de Antiochia adduxerat, moritur: unde multum contristatus cum recogitasset, quia nihil fit sine dispositione Dei, post multas lacrymas consolatur. Destitutus vero omni humano consilio, totam spem suam ponens in Domino, solus venit *g* Rothomagum, quæ est civitas Nortmannorum nobilissima. S. Audoeni Confessoris corpore et meritis valde præclara: ubi cum Richardum Comitem jam *h* mortuum reperisset, et de pecunia et censu, qui de terra illius pro eleemosyna suo monasterio debebatur, nullus sibi responsa daret; inæstificatus aliquantulum, non pro suo labore, sed quod locus montis Sinaï frustratus esset tanta utilitate: toto corde conversus ad Deum, quid ageret querit consilium. Occurrit autem animo ut suum carissimum Patrem, Richardum scilicet Abbatem, nosque suos comites inviseret: quod et fecit. Per longum autem tempus moratus est nobiscum; et, ut leviter concludam, quamdiu apud nos mansit, irreprehensibiliter vixit.

ANNOTATA D. P.

a Hic est Richardus II Dux Normanniæ, post longum regimen mortuus anno 1026. De ejus et Nortmannorum pietate Ghebr. Rodolphus, Cluniacensis Monachus, lib. 1 Historiarum sui temporis cap. 5 ista scribit: Dona amplissima sacris Ecclesiis pene in toto orbe mittebant, ita ut etiam ab Orientes, scilicet monte denominatissimo Sina, per singulos annos Monachi Rotomagum venirent, qui a prædic-

tis Principibus plurima redeuntes auri et argenti suis deferrent xenia. Hierosolymam vero ad sepulcrum Salvatoris centum auri libras secum misit Richardus, ac quosque cupientes illuc devote peragraré, donis juvabat immensis.

b Richardus, Abbas S. Vitoni, in diocesi Virdunensi, mortuus anno 1044 die 17 Junii. De hoc pluribus agitur in Chronico Virdunensi, indeque intelligitur hanc ejus peregrinationem anno 1022 fuisse institutam.

c Aldrat Eberwinus scriptor, hinc reliqua laus capitis in prima persona pluralis numeri præfert.

d Relicto S. Symeone Antiochie dum eo redirent, uti legitur in Chronico Virdunensi cap. 20 et 23.

e Bellegrada, alias Alba Græca, ad confluentias Save et Danubi in Rascia provincia a Turcis an. 1422 et 1436 frustra oppugnata, et tandem an. 1521 capta, anno 1688 a Duce Bavarie feliciter recuperata, portam Christianis aperuisset usque in Thraciam ipsamque Constantinopolim, nisi iterum fuisset amissa an. 1690.

f Personæ Guilielmo IV, Pictavorum Comite et Aquitanie Duce, deque pluribus x Febr. egit Heuschenus ante Vitam S. Guilielmi Eremitæ num. 14, Cuguminabatur Ferrenum-brachium, et ab anno 1000 ad 1030 Provinciam tenuit.

g Hujus Cosmæ fit mentio in Concilio Lemovicensi 2, anni 1032 tamquam is quoque venisset ex monte Sina, et diu Engolismis fuerit cum S. Symeon, expectantes Principem civitatis: laudantur autem ambo ab eo qui ibi familiariter cum iis egerat, ut moribus graves, doctrina Catholica fidei perfluentes, vita per omnia honesti, et litteris Græcis et Latinis ad unguem imbuti. Apud Sarrum nomen Cosmæ excidit, fortassis librarii oscitantia, veterisssimum. Eos autem Engolismis fuisse circa annum 1020, colligitur ex vitæ Hugonis Abbatis S. Martialis, a quo primum suscitata questio de Sancto illo inter Apostolos nominando: interrogati enim ea de re dicuntur hospites illi ex Sina; et ipse tunc recessus Abbatum obtinuerat: inde vero usque ad tempus Concilii multi anni censentur.

h Mortuus Dux erat anno 1026, adeoque prius quam ex Syria disceberet Symeon ad eum delegatus: sed hoc ibi potuit ignotum fuisse: huic autem succedens filiorum natu major Richardus II, solum biennio supervixit, an. 1028 extinctus veneno, fortassis per fratrem Robertum præbato, quem tunc rebellem sibi passus, mox habuit successorem.

CAPUT III.

Notitia cum Poppone Archiepiscopo Trevirensi, Reclusio, Obitus, Sepultura.

Interea Dominus Poppo, Archiepiscopus, sanctæ Trevirensis Ecclesiæ strenuus provisor, audiens devote Prophetam de Christo dicentem, Et erit sepulcrum ejus gloriosum, gratia orationis Hierosolymam ivit: huncque famulum Dei eundo et redeundo secum comitorem ac conviatorem habuit: eique post reditum, in suo Episcopatu quocumque vellet manendi facultatem obtulit, et libentissime concessit. Ex revelatione igitur Dei prospectans sibi locum Symeon famulus Christi, ubi solus posset vacare orationi; in turri quæ antea Nigra-porta vocabatur, parvum tugurium expetiit: ubi Dominus Præsul Poppo, præsentē Clero et populo, in festivitate S. Andrea: *a*; illum reclusit; et quasi mortuum, ut vere erat seculo, devotissime sepelivit. Reclusus igitur, ut vero credimus, vir sanctissimus, silentio et multis jejuniis attenuavit corpus suum, in primis aliquando solo pane, aliquando vero reficiens aqua infuso legumine. In nostra siquidem terra, propter infirmitatem

D
A. EBER-
WIN. KN. MSS.

E

F

Cum S. Poppone Archiepiscopo Hierosolymam abiret et rediret.

Isaie 11 10

a
ab eo recluditur in turri nigra;

A tatem stomachi, usus est semper modico vino.

A. L. D. L. E. -
W. N. F. N. M. S. S.
præs'ignus
demonis
oratione
profligat :

16 Illo etiam tempore non defuerunt graves tentatoris insidiae. Per noctes enitè audebat rugitus leonum, ululatus luporum, grunitus porcorum, ceterarumque duras infestationes ferarum : quæ quasi impetum facientes ut eum devorarent, illud tugurium, et ut verius dicam sepulcrum, inomens clamoribus replebant. Cum siquidem voces audiret, et impetus sentiret, nihil cernere valebat. Expansis denique manibus stans in oratione, cum se nec inclinare nec vertere auderet, nec etiam sonnum capere posset, fidei mente conversus ad Dominum, oravit ; dicens : Domine, si corpus meum est traditum his feris ad devorandum, credo tamen quia tu miseraberis animæ meæ, quam redemisti tuo pretioso sanguine. Confidentem ergo in te, scio quia vi nulla me vivum extrahent de ista reclusionione : quidquid ergo disposuisti de me, fiat mihi secundum multitudinem misericordiæ tuæ. Respectu igitur divinæ clementiæ, liberatus ab hac infestatione, sensit sibi in proximo aliam adesse. Videbatur nempe sibi, quod vultures, corvi, aquile, milvi, et omnes volucres coeli congregatæ, ad ipsum per fenestras irrumpere vellent : sed cum sæpius facto

alias oratione
et jejuniis :

R impetu nihil prævalerent, ingenti clamore ipsum locum replebant. Voces igitur audiebat, nihil penitus videbat. Certas itaque quod diabolus hæc monstra immitteret, ut terrorem sibi inieceret ; attentius orabat, et supra vires jejunabat. Liberatus etiam ab hac tempestate, quadam nocte, cum pervigil maneret in oratione, sensit totam fabricam illius turris fundo tenuis concuti, et quasi facto terræmotu in profundum mergi. Recognoscens vero insidias diaboli, fiducia facere cœpit : Si ascendero in coelum tu illic es, si descendero ad infernum, ades ; si sumptero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris, etenim illic manus tua deducet me, et teachit me dextera tua. Et sic illa commotio quievit.

In lucine
obscuro agnoscit
fraudem
demonis :

2 Cor. 11, 11

C cum signo Crucis pellit :

17 Alia quoque nocte, cum exasperatus oculos aperuisset, vidit cellulam ipsam immenso lumine fulgere : et primum miratus, cum recordatus esset Apostolum dicentem, quod Satanas transfiguratur se in Angelum lucis ; Domine Jesu Christe, ait, non istud lumen quero in terris ; sed tuum lumen, quod est inextinguibile, in cœlis : sique clausis oculis in oratione usque ad diem mansit. Corporalibus siquidem oculis ipsum antiquum hostem teterrimum et multo formem frequenter aspicebat, quem a se vientem multimodis arguente, oratione et signo Crucis repellebat.

atrocem
persecutionem
patienter fert.

b

Præcursus
mors

18 Sed cum ipse inimicus nulla infestatione per se valeret nocere, insidias adversus Dei famulum per membra sua mox conatur excitare. Tunc siquidem temporis, peccatis nostris promerentibus, nimia aquarum inundantia increvit seculis. Causa pericali hujus Symeon imputabatur ab omnibus : hunc maleficum esse, pro suis sceleribus hoc malum nando imminere, ut deponatur a b Pontifice populus acclamat quotidie. Ex urbe tandem concursus agitur, ad cellulam viri Dei properatur, saxa in altum projiciunt ; tugurii fenestras obrunt, Symeonem lapidare contendunt. Vidimus fateor fenestram fractam : sed athleta Christi Symeon, fundatus supra firmam petram, immobilis persistebat ; atque Deo gratias reddens pro persecutoribus gaudens orabat. Quantas postea cruce, quantas inihi pertulerit passiones, quis nosse valeat ? quis digne describere queat ? Solus hic novit scrutator cordium : ipse enim fuit sibi vivere, et mori lucrum.

19 Interea volventibus annis, vir Dei Symeon resolutionem sui prævidit corporis. Denique Dominum Episcopum rogat, ut expensas et operarios, qui sibi

lectum componant, mittat : ipse in parte sui diversorii locum sepulturæ parat : Illec inquit, requies mea in seculum seculi : hic expectabo diem Domini ; hic habitabo, quoniam elegi eam. Paucis postmodum transactis diebus, ipsum ego humilis adii vocatus : et qui pedum illius osculo eram indignus, in cellulam ab eo sum intromissus. Post orationem, amplexus, oscula, et fletus consedimus. Revolvuntur in primis multa de thesauris sanctæ Scripturæ, de orthodoxa fide, de salute animæ : postremo, Revelante Deo, inquit, dissolutionem mei corporis in proximo adesse cogoovi. Peto humiliter, ut hoc corpusculum meum his vestibus exuas ; istisque quas mihi ad hoc paravi, ornatum reinduas, et in hoc locello diligenter componas. Cui cum obstupefactus responderem, Quid, Pater, si Dominus Præsul ad Domum c. S. Petri vel ad aliud monasterium te vult sepeliri ? Respondit : Indica illi ex nostra parte, ut pro Christi nomine hæc peregrina membra consentiat hic putrescere, et me permittat hic diem Domini expectare. Igitur cum iterum interrogarem, quid si præsens non fuero : Eris, inquit : eris : et, sicut disposui, de me ordioabis. Cumque valde tremens attentius in illum intenderem, sensi fateor odorem de corpore ejus fragrantem, omnibus aromatis suaviorem. Miratus ergo multum, alia secreta ex illius ore audiavi, quæ hic scribere non libuit.

disponit de
sua sepultura :

c

20 Interpositis ergo centum et quinque diebus, in octavis Pentecostes infirmatus ; Stephano, qui ei serviebat, inungit, ut sibi per aliquot dies requiem daret, quatenus plus solito contemplationi vacare posset. Ille unum diem expectat : in tertia feria ad vesperam signum facit : corbem cum pane ad fenestram suspendit : mane facto sicut dimiserat intactum reperit, multumque anxius ad eum ascendit. Interrogatus, hæc solus respondit : Quid vis ? vade in pace. Ille timens, Gozeloni Clerico, qui viro Dei satis familiaris extitit, per ordinem pandit, quia Dominus Symeon valde infirmaretur : nec sibi, sicut solitus erat, loqueretur, Clericus in quinta feria illum visitat : Famulus Dei nullum responsum dat : sed tamen de manu ejus potum suscipit, seque in lectum suum recolligit. In die octava, dum revisit illum valde diluculo, in extremis reperit, mihi que notum facit. Conventus ecurri : infirmus toto corpore, et maxime debilis pedum invalidudine, quasi sanus ascendi sine dolore : reperi adhuc viventem, et jam ultimum spiritum trahentem. Exequias quæ pro absolutione animæ debebantur, cum solis duobus Fratribus, Aselmo scilicet et Roberto, qui mecum advenerant, prout potuimus expendimus : sique anno Dominicæ incarnationis millesimo trigesimo quinto animam sanctam, hora tertia Dominicæ diei, in e Kalendis Junii, benignissimo cui semper servierat reddidit Creatori.

d
æger contem-
plationi vacat :

e
placide ex-
spicit :

e

21 Subito fit concursus omnium : Monachi, Clerici, Deo sacratæ Virgines, vulgus promiscui sexus, et quicumque audire poterant, ad tanti viri funus properabant. Igitur, sicut ipse disposuerat, imo prædixerat, corpusculum more suæ patriæ componimus ; et cum psalmis et laudibus Dei in sepulchro collocamus : quod apertum dimittentes, qui vigiliis et obsequiis deservirent, deputamus. In crastino tota civitas quasi vir unus congregatur : interior domus ornamentis Ecclesiasticis decoratur. Dum ergo exequiæ communiter celebrantur, sancti viri corpus, sicut solent homines in calidissimis balneis, sudare cœpit. Miramur omnes ; aliqui sudorem extergebant, vivere eum credentes. Sed cum multis modis probatum esset, quia non de vivo corpore ille sudor proflueret, et hoc sine providentia Dei non fieret ; visum est omnibus ut illud tanti viri corpus

valde solenni-
ter sepelitur :

sepulture rite, d.

A corpus non negligeretur, sed a Clericis per proximos triginta dies deputatis vicissim custodiretur.

ANNOTATA. D. P.

a Anno 1028, uti indicatur in *Vita S. Popponis*, haud diu post reditum ab urbe Sancta, quo videntur applicuisse 2 Maji : tali enim die invenitur in *Diario Trevirensis ecclesiae* notatum Jejunium, quod promiserant Domino facere quotannis, qui fuerunt in Hierusalem cum Tr. Archiepisc. Poppone. Ita Browerus.

b In *Vita Popponis* ita explicatur : Popponem conveniunt : sed ille sciens virum sanctum, pudicum, ornatum moribus, eorum animadversioni et pravitate refugit animum inclinare.

c Id est, ad Cathedralē ecclesiam. Eximie autem antiquitatis et firmitatis fabrica hæc est, S. Petro sacra, de qua multis Ortelius in *Itinerario Gallo-Brabantino* pag. 324; quales ecclesias Italici, Galli et Germanis absolute Domum vocari, notus est quam ut hic debeat indicari; ut mirum sit id non notari in *Glossario Cungi*, ubi tamen ex S. Hilario in Ps. 126 scribente, Domum Dei vel Templum vulgo promiscue dici indicatur.

d Die 25 Maji : nam festum Pentecostes fuerat celebratum die 18 Maji, unde si retro numeres 1005 dies intermedios, venietur ad 7 Februarii, quo priora acta fuerint.

e Dominica secunda post Pentecosten : quando anno 1025 cyclo Solis 10 littera Dominicali E, Pascha celebratum fuerat die 30 Martii. Fallax igitur est *Diarium S. Petri*, allegatum a Browero, et Romanis grandioribus litteris ab eo expressum, ac si monumentum aliquod lapideum foret, hæc verba : Kalendis Junii anno mxxxiv. Indic. ii. Conrado secundo regnante anno x, imperante autem vii, Poppone videlicet Trevirorum Archiepiscopo honorem sui Pontificatus regente xviii; obiit B. Symeon. Quanto melius congruunt Characteres ceteri omnes cum anno 1034, tanto certius fit errorem non esse librarii, sed auctoris; qui proinde nullatenus præsumi possit, ipso quo Sanctus obiit ævo scripsisse, sicut præsumat Browerus.

CAPUT IV.

Miracula varia, meritis S. Symeonis patrata, post mortem et in vita.

Igitur, post horam nonam, sepulcrum diligenter clauditur : cumque Clerici vice sua in cellula, ubi humatum erat corpus viri Dei, psalmos canerent; anus negligentior dormire cepit : qui gravi depressus somno, audit quasi de cælo ingentem sonitum supervenisse sancto loco : quo territus, aliis excitantibus, est expegefactus. Oculis igitur apertis vix sensum recepit : sed per aliquot horas officium linguæ perdidit. Admonitus ergo ab aliis, ut, quam non poterat sermone, confessionem faceret in corde; ante sepulcrum viri Dei veniam petiit, pectus tundit, sicque ejus meritis absolutionem linguæ recepit, et quæ contigerant sibi enarravit. Cumque eadem sibi contigissent iterum dormitanti, omnibus nimio terrore perterritis, extra cellam, ad pedes scilicet viri Dei, deinceps psallere placuit : credimus siquidem Angelicam ibi visitationem advenisse, quam mortalia corpora non poterant ferre.

23 In tricesima itaque obitus viri Dei Symeonis die, multus populus, cum cereis et aliis donis, ad sepulcrum cepit confluere. Quædam ergo anus de civitate, quæ per plures annos curve incedebat, et se omnino erigere non poterat, cum reliqua multitudine venit; et ceteris ascendentibus ad sepulcrum

viri Dei, et ipsa si ascendere posset tentare cepit. Erecta igitur toto corpore ascendit, viro Dei gratias reddidit; sicque, mirantibus civibus qui eam venerant, sana et incolumis ad domum remeavit. Multi etiam infirmi, variis doloribus et infirmitatibus detenti, in ipsa die sunt liberati. Ex tunc sepulcrum viri Dei a populo frequentatur ac veneratur.

24 Cum ergo commodus ascensus in ædificio turris pararetur, quoddam lignum a multis traheretur : et cum jam in altitudinem elevaretur, rupta fune cepit multitudini, quæ convenerat et subitus stabat, mortem minari. Exterritis ergo omnibus atque ut vir Dei Symeon adjuvet acclamantibus, mirabile dictu! quasi manibus sustentaretur, fluctuando paulatim deponitur; atque multitudine perterrita utrimque locum dante, ad terram sine periculo acclinatur qui antea periculum evaserant, laudes Christo referunt; et Symeoni, tanti miraculi ministro, gratias reddunt.

25 Hic duo miracula libet inserere, quæ iidem ipsi qui sanati sunt testificantur in ejus vita contigisse. Cum per longum tempus quædam femina, Cecilia dicta, valida invalidudine corporis vexaretur, et præ nimia ægritudine oculorum visu omnimodis privaretur; quadam nocte in somnis vidit, quod si de manu viri Dei Symeonis cibum sumeret, ab ipso morbo liberata fieret. Mane facto maritum interrogat, quis Symeon esset; dicens se illum per visionem vidisse, et si de pane illius gustasset sibi salutem promissam esse. Ille saluti uxoris congaudens, cepit diligenter inquirere de viro Dei Symeone. Dictum est ei a quodam Gozelone Clerico, quia is esset, qui cum Domino Episcopo de Hierosolymis venisset, et cum eo maneret. Deo gratias ille refert : visionem suæ uxoris profert, et ut de manu ejus cibum accipere mereatur humiliter deprecatur. Clericus per ordinem viro Dei nuntiat : et ut quod petebatur impleat multum rogat, et vix impetrat. Cum ergo panem et piscem, cum viri Dei benedictione sancta transmissum, jam desperata et pene mortua mulier suscepisset; panem comedit, de pisce oculos inunxit, atque ita obdormivit. In galli cantu expegefacta, et cum lumine oculorum, plena corporis sanitate recepta, ad opus resedit; et mirantibus amicis, Jesu Christo gratias reddidit, qui per merita famuli sui Symeonis perfectam sanitatem sibi concessit.

26 Quidam puerulus, nomine Bezelinus, hydro-pisis morbo miserabiliter distentus, cum etiam a medicis desperaretur (venter enim, virilia, et quæque interiora ita intumuerant, ut vix incedere, stare, vel sedere valeret, petiit se ad virum Dei Symeonem deduci; dicens quod medici non possent illum curare. Adductus igitur, et per tres dies de illius potu potatus, quarto denum die cepit inde meliorari; sicque oratione viri Dei restitutus est pristinae sanitati.

27 Quædam mulier, de Mettensi pago progenita, quæ manum dexteram, digitis in palmo adherentibus, aperire nunquam potuerat, ad sepulcrum viri Dei Symeonis venit : manum cum fide supponit : moxque digitis extensis dextram sanam viri Dei meritis extraxit. In festivitate, quæ dicitur ad Vincula S. Petri, alia mulier, quæ sinistrum brachium cum manu contractum habebat, ad sepulcrum viri Dei Symeonis venit; quæ, extensis nervis et rupta cute, sub omni celeritate medellam promeruit et sana recessit. a

28 Eodem tempore quidam puer mutus ad sepulcrum viri Dei est adductus : officio linguæ est restitutus. Alius similiter mutus cujusdam Adelardi Presbyteri puerulus, dum ad viri Dei sepulcrum mittitur, in via loquitur. Domum reversus sicut antea

D

A. EBER-
WIN. EX MSS.
curantur,
mulier
contracta,
et rari agra,

trabs ex alto
tabens nemini
noct.

Vivens sanal
oculis in-
firmam ac
pene mor-
tuum,
E

l
et puerum
hy tropicum

Ad sepulcrum
sanantur con-
tracta dur,

a
et totidem
muti.

Corruptur
ad Corpus
dormitans,

De 311 a
obitu

A antea mutus efficitur, iterum autem cum votis ad sepulcrum remissus, perfecte sanatur. Quadam Dominica die, domi quaedam puella, cujus brachium ventri inhærebat, ad sepulcrum famuli Dei Symeonis venisset, brachium; quod exescente carne jam vix videri poterat, præsentem populo exilivit, et perfectam sanitatem quam petebat promeruit.

29 In alia Dominica die quædam mulier, de Villa fratrum quæ vocatur Mandricium *b*, cum parvula filia, quæ cæca a nativitate fuerat, venit ad viri Dei sepulcrum. Dum ergo Missa celebratur, puella illuminatur. Matrem igitur respicit, sed non cognoscit. Illa interrogans quid sibi esset, cognovit quod filia sua videret. Gavisa, lætitia in se misericordiam populo nuntiat: populus virtutem Christi in meritis viri Dei Symeonis laudat. Sed cum Clerus magnitudinem tanti miraculi non crederet, subito parentes illius mulieris et ministeriales de Villa adveniunt; qui illum a nativitate cæcam testificati sunt. Mox tota ecclesia Christum laudat, qui funiculum suum Symeonem tot miraculis glorificat. Quidam Adamannus Presbyter, civis Treverensis, iter faciens, hospitatus est in domo ejusdem hominis, qui filium *B* habebat cæcum. Sœasit ergo, quia si illum ad sepulcrum viri Dei duceret, misericordiam inveniret. Ille votum faciens censum aliquot annis viro Dei promittit; moxque in domo ejus puer lumen recepit. Videntem itaque ad sepulcrum adducit, et gratias viro Dei Symeoni reddit. Quadam mulier de pago Treverensi, per multos annos visu oculorum privata, dum sepulcrum viri Dei per aliquot dies frequentaret, meritis illius est illuminata. Ad sepulcrum viri Dei, quædam demoniaca adducta, quæ quot poterat dentibus mordebat et manibus laniabat, per noctem ibi ligata mansit: et mane facto a damone liberata, incolumis remeavit ad propria.

30 Quidam servus Palatii Comitis habuit ancillam, cujus una manus arida, imbecillis, et tam parva erat, ut ad nullum opus valeret. Cum ergo sibi non prodesset, ipsam ancillam tradidit ad sepulcrum viri Dei Symeonis. In ipsa nocte mirum in modum, ipsa manus in tantum crevit, atque sanata est, ut alteri dissimilis non esset.

31 Quidam Miles, nomine Bertrannus, quandam in servitio habuit ancillam, quæ ita paralyti toto corpore dissoluta est, ut de lecto surgere, nec in latus aliud se vertere posset. In cophino igitur ad viri Dei sepulcrum deportata, per aliquot hebdomadas ibi prope est hospitata. Cum igitur in quadam solennitate populum videret ad Missam festinare, et ipsa subito de lecto exiliens, cum eis cepit ambulare. Ad sepulcrum igitur viri Dei veniens, et sua vota coram populo promittens, quæ deportata fuerat aliorum manibus, sana et incolumis propriis ad propria repedavit pedibus. In Kalendis Novembris, cum placuisset Domino Episcopo in ædificio turris, ubi corpus viri Dei sepultum erat, unum altare in honore omnium Sanctorum consecrare: multus undique populus cepit confluere. Dum ergo fit apparatus, et Dominus Præsul expectatur, quidam puerulus contractus ante sepulcrum viri Dei erigitur.

32 In eadem die, cum quidam juvenis, cum ad tantam lætitiâ ascendere vellet, cum reliqua multitudine: nullo modo valet. Impingitur ergo a populo, trahitur atque portatur: sed vires portantium deficiunt, et ipse toto corpore sanus magis magisque fit ponderosus. Consultus igitur, Confessionem de peccatis suis facit; et tandem ad vesperam levis factus ascendit; emendationem vero vite viro Dei Symeoni promittit, sicque lætus domum redit. Alio tempore cum quædam meretrix ad sepulcrum viri Dei accedere vellet, quasi a quodam repellente re-

pulsa de gradu cecidit: et exanimis facta, cum D putaretur a populo statim moritura, foras trahitur. Sed cum de illo ædificio exportata esset, quasi nihil mali passa in pedes constitit, et de illa civitate concita aufugit.

33 Quidam rusticus, Godefridus nomine, cum debile corpus ac pene dissolutum manibus atque genibus rependo miserabiliter traheret, et quinque menses viri Dei sepulcrum indesinenter frequentaret; quadam die profusis lacrymis virum Dei his vocibus interpellare cepit: Eia, famule Dei Symeon quam duros et quam inmisericors mihi factus es? quotidie te quæro, quotidie te invoco; tu ad misericordiam non flectere, soli mihi denegans beneficium quod aliis impendis. Certe deinceps ad te venire recuso: jamjam desperatus domum remeo. Sed quid dicam vivis, amicis, et propinquis meis? Noli, noli, Sancte Dei, tam inmisericorditer me miserum dimittere, vel quantulumcumque tuæ benignitatis munusculum mihi indigenti concede. Tunc animo conturbatus ad hospitium se retrahit, ordinaturus in crastinum qualiter ad patriam reportari possit. Igitur præ nimio dolore gravi somno depressus, post galli cantum quasi in extasi factus, vidit quendam venusto vultu cum magno lumine assistere sibi, hisque verbis delectabiliter affari: Quid jaces, homo? Surgite velociter, et ad viri Dei Symeonis sepulcrum concitus procede. Cumque ille responderet, se non posse ire: sæpius illuc venisse, ut nihil profecisset. Ad hoc ille, Ego te, inquit, adjuvo, ego te sustento: jam nunc noli tardare: præsto sum auxilium tibi præbere. Excitatus denique, sensit membrorum virtutem sibi redisse: sicque melioratus, qui solebat curvus atque prostratus infirmis repere manibus, ad viri Dei sepulcrum, mirante nimis populo, toto corpore erectus, resolidatis ascendit pedibus.

34 Ea tempestate, cum Trevirorum civitas tantis polleret miraculis, ad Domini Symeonis sepulcrum apportatus fuit puer octo annorum, cum morbus ambulandi eriperat officium, pro quo jam triduo Symeonem interpellarat devotio parentum. Forte erat apud nos de Alemannia Monachus, non mediocriter liberalibus institutus disciplinis, verum tantis non bene credens miraculis, qui etiam tunc præsens aderat. Cum ibidem Dei effulgent miracula, et exorabile beati Symeonis meritum votis adspirat adstantium: puer utrisque manibus altari adhærebat, donec membrorum resoluta compage, sano adstitit erectus in corpore. Itaque ingreditur pedibus, sed tremuli titubant incessus, quos nondum naturæ docuerat usus. Tandem sanus rediit: isque, de quo diximus, visis credidit, Deum laudavit, hæcque commemorans lætus abscessit. *c*

ANNOTATA.

a Hic finit Acta in MS. Bonifontis et aliquo illustri MS. nostro.

b Mandricium alias Madricium, an forte Mandren hodie dictum, & leucis ab urbe versus Euro africanum? *et. 5* proprius alias abest Wallerich, vix una leuca distans, si forte legendum Wandericium.

c Adlebatat pro clausula in MS. Mar. Per omnia benedictus Deus, in secula seculorum. Amen.

EMBOLISMUS D. P.

De Canonizatione S. Symeonis, ejusque ecclesia.

Eodem anno MDCLXXX, quo ego Antuerpiæ in lucem dabam Tractatum meum Chronico-historicum, ad universam

item meretrix.

Misere contractus et 5 menses ad sepulcrum moratus,

E atque desperans de salute,

post nocturnam ibi visionem sanatur.

c

A *versum Romanorum Pontificum Seriem, sub titulo Propylæi ad Acta Sanctorum Maji, quo cum tunc pariter prodibant Tomi quartus ac quintus; etiam Parisiis publicata fuerunt Acta Sanctorum Benedictinorum, id seculum quintum Ordinis spectantium, colligi ceptum a Luca Acherio, absoluto autem et illustrata a Joanne Mabillione, viro eruditissimo et sæpe mihi laudato atque laudando. Contigit autem, mira prorsus dispositione, ut nihil alter sciens de altero, inter condenda operis principalis Parerga, uterque in idem argumentum, de Canonizatione Sanctorum, non dogmatica ratione, ut alii antehac plures, sed Historica deductione tractandum incidere. Sicut ergo mihi contigit Pontificatui Joannis XV, a quo S. Udalricus Augustanus Episcopus anno DCCCCLXXXIII est canonizatus, subijcere Dissertationem XX (in altero, quæ designata habetur editione, futuram XXXV) de solemnium Canonizationum initis atque progressibus; sic ille Præfationis suæ Paragraphum VI inscripsit de Canonizatione Sanctorum, Indulgentiis, cultu, ac Rosario li. Virginis etc. Hæc duas lucubrationes, inter se collatas, magnam sibi mutuo lucem adferre, assumptumque argumentum ferme exhaustire, deprehendet quisquis utramque attente leget.*

B *2 Paragraphum istum prælaudatus Mabilio in hunc modum auditur, in Præf. pag. LVII Inter alia, quæ seculi X religionem probant, illud non præmittendum, quod, ad referenda in Sanctorum classem novæ nomina, postulata est Romani Pontificis auctoritas. Scio, Bellarminum et alios viros doctos in ea fuisse persnasione, hujusce rei originem ad S. Swibertum, id est ad seculum VIII esse revocandam. At cum eorum fin lamentum falsis Actis atque litteris innitatur; non ante hoc seculum X, indubitata ejus rei exempla reperire licet. Dissertationis meæ hoc est principium. Quando loco jam plus quam uno declaravimus, Epistolam, quæ circumfertur sub nomine S. Ludgeri, de Canonizatione S. Suiberti facta a Leone III, parum ac merum esse figmentum (demonstratum hoc qui volet videre, legat Bollandi nostri super ea re Commentarium i Martii) nec minus fidenter rejecimus priores illas Canonizationes, S. Kiliani et Sociorum, atque S. Trudperti, a Luca Castellino attributas Zachariæ Pontifici ejusque successori Stephano II: (fidenter, inquam, quia demonstratione et auctoritate evidenti subnixi, ut videre est ad Pontificatum Zachariæ) non est prætereundum hoc loco, exemplum Canonizationis solennis, a Romano Pontifice celebratæ, quia primum de quo nequeat dubitari: Sancti scilicet Udalrici Augustani Episcopi, vita hac mortali functi anno DCCCXIII, die IV Julii.*

3 Simile principium utriusque lucubrationis, dispar valde secutus est progressus; sed talis, ut neutra quidquam contradicat alteri, invicem vero (sicut jam dixi) egregie juvent ambæ; et præteritum uni, suppleant altera; quamvis quondam nulla alterutri affluerit notitia tum similis utrumque studii. Ea scilicet evidentiæ fuit et vis compertæ utrumque veritatis, quæ sibi met esse contraria nunquam potest. Haud tamen eadem fuit utrique fortuna. Illi cum suis Benedictinis res erat in Gallia, ubi veritati sic intentis, ut ea causa non ægre ferrent Swibertinam Canonizationem fictitiam dici, etsi fictionis auctores scirent ex suo Ordine extitisse; ego, in Germania inferiori scribo, ubi necdum tanti fuerat disquisitionis historicæ, ut vulgo etiam persuasum sit, utiliter vocari in controversiis ea, quæ seculorum aliquot tolerantia inerti, jus alicujus præscriptionis videntur obtinuisse. Hinc minus placeat aliquibus, quod ad Zachariæ Papatum dixi de Alexandro VII, summo Bollandi amico et æstimatore, qui in Canonizatione S. Thomæ de Villa-nova usus fuerat exemplo Canonizationis Swibertinæ; nihil dubitare me,

quin si Epistolam, unde hæc sumpta apud alios invenerat, sapientissimus Pontifex legere potuisset, ut est a Bollandi examinata, optavisset quidem istam piam a sedicta; haud tamen credidisset, refutatione ista quidquam detractum suæ Pontificiæ auctoritati: neque enim hac uti se putabat, cum in argumento pure historico ea protulit, quæ plurimi ante ipsum alii in tali occasione. *Experiantur eruditum nunc Romæ virorum judicia, si qui dabant; et desinent mirari quod ita scripserim.*

4 Proximum ergo Udalricianæ Canonizationi exemplum, quod quidem noverim hactenus, a Symeonis Canonizatione petitur; quam sicut a Benedicto Poppone Archiepiscopo postulasse Brouerus docet, ita ejus super ista re Epistolam, ex vetustis membranis transcriptam, nobis legendum exhibet his verbis: Reverendissimo Patri Patrum; gratia et nomine Benedicto, Poppo, licet indignus, divina tamen largiente clementia, sanctæ Trevirensis Ecclesiæ Minister, cum totius affectus dilectione, debitam subjectionem. Superiore tempore, cum auctore venerandæ memoriæ Joanne, in hac sancta Sede Apostolica prædecessore vestro, amore visionis sepulcri Dei hominis Jesu Christi, Jerusalem profectus peregre fuisset; in regione nostra pravorum hominum supercrevit iniquitas, ita ut nec adhuc manus possint ab inepta retrahere nequitia, omnia per circuitum diripientes ac devastantes. Super quo sæpissime deprecatus faciem Domini mei Regis, quatenus manum mihi porrigeret suæ animadversionis, nihil profeci. Sæpe etiam supra nominato Prædecessori vestro pro eodem supplicavi, nec quidquam usque adhuc consolationis impetravi. Quamobrem desidero, ut vel nunc solatiatur mihi Deo amabilis Paternitas vestra; mittatque virum de honoratioribus ac prudentioribus vestris, qui mihi in necessitatibus meis consilio simul et auxilio suffragetur. Auxiliatur, dico, de adversis; consiliatur vero de his, quæ latere non crelo aures vestre Sanctitatis. At vero si hactenus Vos latuerunt, jam nunc obsecro, uti benignum litteris meis accommodare volitis auditum. Sedit Joannes XIX, hujus Benedicti decessor ac patruus, ab anno MXXIV ad MXXXIII, imperante Conrado, ad quem se quoque frustra confugisse Poppo scribit; interim vero, sicut Frithelo et Bertramus, Epternacenses Advocati, multas Abbatum quam tueri debebant faciebant injurias; ita alios, qui Adalberonis Præpositi Pauliniani contra Popponem sectati fuerant partes, credibile est Treverensi ecclesiæ diu et impune graves fuisse, de quibus hic queritur Archiepiscopus. Ejus porro pro Symeone supplicatio talis fuit.

5 Vir quidam vitæ sanctitate laudabilis, apud nos diebus istis ex hac vita migravit: quem, si signis et virtutibus, quæ per eum Dominus operatur, credere debeamus, procul dubio eum cum Sanctis æternæ beatitudinis habere consortium non dubitamus. Sed non tam signa, quæ fidelibus et infidelibus communia sunt; quam fidei virtus, qua fideles ab infidelibus sequestrati sunt, qua ipsa, dum adhuc in corpore maneret, plurimum vixit, de ejus sanctitate nos certos reddit. Proinde accessit nos tam Clerus quam populus Ecclesiæ nostræ, obsecrantes, uti litteris nostris ad hanc Apostolicam Sedem, cui vos actore Deo præsidetis, cum illius Viri sancti Vita et Miraculis missis peteremus; quatenus, si ita vobis cautum videatur, dato nobis vestri Apostolatus decreto, nomen ejus liceat cum Sanctorum nomini-bus conscribi, ceteraque honoris Sanctis debiti ipsi impendi; itaque, quid solatii, quid consilii, super allevatione angustiarum nostrarum. hinc et inde obortarum, Prudentia Vestra mihi inendum decreverit; sine longa temporis dilatione dignemini insin-nare. Honor vester et meritum apud Deum et ho-

D
ALCTORE D. P.

secundum qui Canonizatus sciatur fuisse S. Symeonem,

E

scribente pro ea ad Benedictum 9 Poppone Archiep.

et Legatum mitti

F

ac S. Symeonem canonizari petente.

A mines augentur. *Erat Benedictus, cum anno MXXXIII contra jus fasque ordiparetur, puer annorum circiter duoderim, ut scribit Radolfus Glaber, haud facile hoc in puncto refutabilis, uti suo loco ostendi; et usque ad annum MXIV, quo Gregorio VI Pontificatum cessit, semper luxuriis inquinatum eum fuisse, queritur S. Petrus Damiani; neque hæc latere Popponem poterant. Vide tamen quomodo personam Christi, in ejus tam indigno Vicario, sanctus Archiepiscopus veneretur. Ille, cum Epistola scribatur, fortassis annum necdum vigesimum attigerat; nec enim in tanta Romanæ Curiae corruptione cito res expedita est; sed crebris nuntiorum indicibus crebrisque litterarum characteribus actam causam, significat Bulla, anno MXIII expedita; ut inter prænotatam Epistolam et Responsum Benedicti facile potuerit efflurisse triennium aut quadriennium. Responsum ex MSS. ecclesiæ S. Symeonis, una cum Bulla descriptum nobis, ita sonat.*

laudat Popponem ab suum confugium ad Sedem Apostolicam:

B 6 Benedictus Episcopus, Servus Servorum Dei, Popponi Patri, tam suis meritis quam divino charismate Trevirorum Archiepiscopo, salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Sumptis Reverentiae vestrae litteris, et lectis, atque relectis; in imo cordis eorum vim reposuimus, ut vobis petentibus desiderata concederemus. Nam illius regulam Magistri nos oportet, in quantum possumus, imitari, qui se bene petentibus non est obstinatus, se in veritate querentibus non est prolongatus, nec ad fores suas preseveranter pulsantibus ad aperendum retardatus. At nos, licet tardius quam cupivimus, ad sonum tamen paginae vestrae, ut debemus, pro affectu respondemus. Neque enim facimus quod volumus: sed divinitus ut faciamus accipimus, quæque suis temporibus superna dispositio coaptavit. Quod igitur meministis, Sedem Apostolicam, cui ex divina dignatione praesidemus, totius ecclesiasticæ Pastoralitatis esse refugium, ut votis vestris ad eam confugientibus annueremus, meritis amplexibus hæc ipsa verba donavimus. Quippe cum sit origo et fundamentum Ecclesiarum, Domino confessionem Petri taliter compensante, Tu es Petrus, et super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam; dignum plane videtur, ut omnis Christiana fidelitas ad eam concursum habeat, et ipsa omnibus manum solatii porrigat. Vobis vero, in congressu positis, ad iniquitates pravorum hominum debellandas, ac spirituali gladio puniendas, quem in rebus divinitus vobis commissæ vicis Adjutorem Præsulem a nobis poposcistis... dirigimus; quem quidem et honestas morum, sicut nomine indicat, et sagax animi pulchritudo decorat. Quem huic negotio aptissimum censuimus, quia Domini fidelem servum, et prudentem cognovimus; ut cui et astutia serpentis est et columbæ simplicitas; de ejus quodammodo labiis fluunt mella, pro eaptu audientium celestis ambrosiæ plena. Quare et enim a corpore nostro velut dextrum separavimus brachium, preces ei salutem et gaudium. Dirigimus ergo illum ut solatiatur vobis in necessitatibus vestris, tam scilicet in opere Consecrationis, quam et in unctione Confirmationis; et si quid in necessitatibus aliis Domino favente valebit, pro libitu Sanctæ vestrae Fraternalitatis. Ut autem illum tractare uti decet non detrectetis vel dissimuletis, nulla credimus admonitione indigetis; cum vestra benignitas inde sit profusior, unde est sanctor.

forte Archi-Presb. Gratianum;

7 Quod fuerit Apostolici hujus Legati nomen, quæve conditio, nusquam expressum Browerus reperit; prima nominis sui littera signatum eo loco fuisse, ubi ecgraphum nostrum posuit En, nullum sensum aptum faciens, conjectura haud inverosimili (ut mihi quidem videtur) ducor; cum id ejus ævi perpetua consuetudo ferret. Ex omnibus autem litteris, nulla occurrit quæ ab eam non intelligentibus ecclesiæ S. Symeonis librariis citius po-

tuit videri En, quam littera G, more ejus ævi ab infimo D lobro deorsum protracta cauda, quasi esset Cn. Porro, honestas morum, quam nomine ipso indicare Legatus dicitur, conjecturæ nostræ propius admovent Gratianum Archiepresbyterum, laudatissimum virum; qui deinde Benedictum et Silvestrum, de Pontificatu contendentes, ab ejusdem usurpatione prudenter deduxit; et Pontifex electus, ipsemet dictus est Gregorius IX. Hanc autem Electionem fuisse legitimam, licet postea minus probatum Imperatori Synodoque Sutrinæ, ostendimus Dissertatione propria; secundum quam deponi non potuisset, nisi ultro cessisset. Sed prosequamur Responsum Benedicti, ad id quod præcipue petebatur, sic venientis.

8 De cetero ad virum illum Symeonem veniendum, quem numerosis coruscantem miraculis, divinis præfulgentem virtutibus, ostenditis. Ex quo liquet, eum in fragili corpore thesaurum bajulasse spiritualis gratiæ, ut non solum sibi præviderit ad salutem; sed aliis quoque atque aliis ad multiplicem sanitatem. Quia igitur ad illam æternam beatitudinem, illamque summæ felicitatis perpetuitatem, ac cœleste consortium pervenisse creditur; sicut opere signorum frequentius panditur; nostræ Apostolicæ auctoritatis sententia, judicium divini arbitrii secuta, et consensu complurium Fratrum nostrorum suffulta, decernit eundem virum Dei Symeonem, posthac semper et ubique Sanctum debere nominari, ejusque Natalem sicut aliorum Sanctorum, reverentissime singulis annis celebrari: non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat, dicit Apostolus. Ergo laudetur, vigeat, placeat, celebretur, perametur et colatur, nomenque illius Martyrologio inseratur. Ipse intercedat pro peccatis et negligentis nostris, et omnium commissorum nobis, apud clementissimam divini Numinis majestatem: ut mirabilia, quæ visibiliter exhibet circa infirmorum corpora, in animabus nostris occulta virtute dignanter exhibeat. *Hactenus Epistola, a Cancellario Pontificio vel aliquo inferioris notæ ministro, nomine Pontificis, moribus parum Apostolici, stylo tamen Apostolico conscripta. In ecgrapha nostro appensum repræsentatur sigillum, cui altera quidem facie, alias vacua, circum ductum in orbem fuerit nomen ÷ BENEDICTI; altera impressum caput S. Petri, cui superne ÷ incumbat, unde in orbem circumductæ tres litteræ, P P E, idem valent quod, PAPÆ; sed lineamentis tam rudibus, ut nisi ex autographo (si tamen hoc inveniri adhuc possit) vel saltem ex alio ejusdem Pontificis, accuratior expressio mihi mittatur, operæ pretium non putem talis sigilli figuram æri incidendam curare, quod alias facere voluissim, nullibi adhuc notus genuinum Pontificis istius Sigillum. Sed neque satis discernere potui, volueritne ecgraphi nobis missi scriptor significare, Sigillum istud ab Epistola dependisse, an vero (quod alias verosimilius foret) a sequenti Canonizationis Bulla, cujus accepimus hunc tenorem.*

9 Benedictus Episcopus, Servus Servorum Dei, omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Sacerdotibus, et universo Clero, cunctisque Populis, tam regni Teutonici, quam etiam quarumcumque nationum vel linguarum, salutem carissimam cum benedictione Apostolica. Divinæ majestatis inenarrabilis auctoritas, semper inenarrabilia faciens, sicut in Sanctis suis mirabilis prædicatur, ita et operibus declaratur, dans eis virtutem et fortitudinem curare omnem languorem et omnem infirmitatem. Quod donativum ipse Deus, spiritualium donorum distributor et auctor, militibus suis, quorum non est numerus, in hoc etiam mortali corpore, dum in seculo degerent, propterea concessit; ut et iidem ipsi super, spe divinæ retributionis habentes sancti Spiritus fidele pignus;

asserit a se Symeonem Sanctis adscribi:

E

2 Cor. 10, 8

ut fuit per Bullam Benedicti 9,

F

docentis, quod uti semper aliqui in vita virtutibus,

A pignus; fiducialius ac fortius inniterentur, et gentes, divina, mysteria intuentes, omni superstitione postposita, ad viam Christianæ veritatis, ex intimo cordis converterentur; alios vero, quorum similiter incomprehensibilis est multitudo, post vincula tantum carnis, his opibus virtutum donavit atque magnificavit; ut corporeis exuviis in sepulcro positis, et membris in favillas resolutis, sentientibus atque videntibus mirabilia fides inculcaretur et cumlaretur, eos illic feliciter vivere, ubi vera est et æterna vita: ad quam nemini accedere licet, nisi vitæ temporalis oblectamenta exosus, ad illam tota semper mentis intentione suspiret, si quando mereatur de peregrinatione ad patriam, de exilio ad postliminium revocari. Igitur quoniam crebris nuntiorum indicis, crebrisque litterarum characteribus, clamor magnus strepensque rumor ex Trevirorum partibus usque Romam pervolavit, esse inibi viri cujusdam Symeonis admirabile corpus, signis et prodigiis, virtutibus et miraculis radians, ut sol meridie sereno aere; terram strictius osculati, Dominum benediximus toto corde, tota mente, totis viribus; qui nostris temporibus dignanter, intra sanctam suam corpus Ecclesiam, hoc præcipuum membrum divino lumine accendit, ut sit lucerna ardens, posita super candelabrum, quæ luceat omnibus qui sunt in domo Domini.

B 10 Itaque conventi atque pulsati a clarissimo fratre nostro D. Poppone, ejusdem Treviris Archiepiscopo, ut quod nobis visum fuisset de celebratione ejusdem sanctissimi viri salubri definitione nostræ Apostolicæ auctoritatis statueremus atque decerneremus; omnibus, quos in salutatione prænotavimus, notum his litteris facimus, quid ex ea re censuerimus. Nam collecta Romani nostri Cleri splendida Fraternitate, cum partus sacratissimæ Virginis anno recursum per hunc orbem radiaret, concordi deliberatione determinavimus, et alta sententiæ radice fundavimus, eundem virum Dei Symeonem, quem Dominus commendat atque probat, significatione tantarum virtutum, sanctitatis et gratiæ plenum, ab omnibus populis, tribus et linguis sanctum procul dubio esse nominandum, ejusque natalem singulis annis recurrentem passim solemniter observandum, et ferialiter celebrandum et venerandum, ad instar diei festi: nomen quoque ipsius Martyrologio cum Sanctorum nominibus suo loco inserendum. Cui sententiæ hoc etiam subdidimus, ut quisquis hujus nostræ constitutionis temerarius contemptor et cervicosus retragator extiterit, primo se noverit Dominum graviter offendere, deinde Sancti illius patrocinia, imo omnium Sanctorum, quorum contubernio gratulatur, nostramque de cetero Apostolicam nulloatenus debere benedictionem sperare; conservatoribus ea multipliciter donatis, in omnia secula seculorum. Amen.

C 11 Nullus dubito, quin hæc Bulla fuerit expedita sub forma Cancellariæ Romanæ usitata, atque adeo consuetis talibus in re subscriptionibus, quales invenio sub Bulla, apud Ughellum Tom. I col. 126, hujus ipsius Pontificis nomine data, anno MXXXIII; ubi post clausulam in secula seculorum. Amen, legitur Scriptum per manus Sergii Scrinarii et Notarii sacri nostri Palatii, mense Novembris, Indictione sexta (imo secunda, computando Indictiones more tunc Romanis adhuc usitato, auspiciantibus illas a Kalendis Septembris. Et is error librario, sexta pro secunda transcribenti imputari potest) Benevalete.

Benedictus, Sanctæ Fallaritanæ et Castellanae Episcopus.

Ego Gregorius, S. R. E. designatus in regimine sanctæ Tudertinae Ecclesiæ.

Ego Leo, Diaconus sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Benedictus, Oblationarius.

Benedictus, Cardinalis tituli Equitii.

Bonizo, Presbyter, et Vicedominus sanctæ Rufinae, et designatus gratia Dei Episc. Tuscanen.

Ego Crescentius, Subdiaconus de Joanne de Romano.

Ubi, vel primo ante omnes scribendus, Benedictus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopus, qui transcribenti excidit, propter mox subscribentem alium æque Benedictum; vel, si ipsimet originali subscriptio summi Pastoris defuit, deprehenditur dissoluti hominis tanto in munere negligentia; per quam nec diplomata quidem, suo nomine expedienda, dignabatur manus propriæ subscriptione firmare.

12 Quomodo porro prædicta Bulla fuerit executioni mandata, tertio post rem Romæ actam mense, ad illius calcem, in Codice ecclesiæ S. Symeonis, sic legitur subnotatum. Anno Dominicæ Incarnationis MXLI Indict. x (auspicando hic Indictiones a Kalendis Januariis; quod hanc videri potest jam tum in Gallis ortum habuisse; secus atque Romæ tum fiebat, uti modo notavimus; e cujus usu Indictio XI foret, a Kalendis Septembris inchoata) Benedicti Papæ nono, Regisque Tertii Henrici, Conradi Regis filii, iv, canonizatus est Beatus Symeon Trev. iv feria, xv Kalend. Decemb. * piissimo Archiepiscopo Poppone, anno Ordinationis suæ XXVI. jussu et litteris Noni Benedicti Papæ, est Congregatio Canonicorum ibidem ordita. Annum recte notatum certo probat consensus ferri cum Kalendis, secundum litterarum Dominicalium ordinem apte codens; cum eoque etiam optime convenit Archiepiscopalis Ordinationis annus XXVI, ducendus juxta Browerum a Kalendis Januarii anni MXVII. Recte etiam se habet annus Regis, cui pater suus obiit iv Junii anno MXXXIX. Eadem quoque habet Browerus usque ad *; nisi quod legat Indictione IX, Benedicti Papæ decimo. Inversis scilicet per nescio quam inadvertentiam numeris, pro eo quod originaliter, ut vidimus, legatur, et legi debeat, Indictione X, Benedicti Papæ nono. Nam hic ordinatus quidem est MXXXIII anno, sed exeunte, videlicet die ix Decembris; atque adeo in Novembri anni MXLI adhuc currebat ei annus nonus, non decimus, perperam apud Browerum suppositus; fortassis ab ejus interpolatore. Neque enim, quæ composuerat ipse, ad ipsius quoque arbitrium fuerunt impressa; sed ad Consiliarium Electoralium, in quibus tunc scilicet aliqui, judicium correctæ et mutata; cumque ne sic quidem placerent satis, suppressa denique fuerunt omnia. Non tamen ita suppressi potuerunt, quin esset unde fieret secunda impressio; non quidem, qualem vellet posteritas, ex ipsius Broweri autographo, quod nusquam repertum fuit; sed qualem interpolatores prælo siverant subjici; uti ea nunc habetur, allabarante Masenio sub auspiciis Caroli Caspari a Petra, Archiepiscopi et Electoris Trevirensis curata, anno 1670.

13 Secundum hanc ergo editionem a nobis allegatur Browerus; qui Poppone gesta prosequens, Subinde, inquit, idem Poppo, tametsi, quod Benedicto Pontifici conqueritur, inprohorum crescente licentia, plurimum ex direptionibus et hostili populatione damni nudique caperet; pro exilio tamen suo in B. Symeonem amore, memoriam vitæ ejus impensius honorare cupiens, templum ei locavit in veteribus iis ruinis antiquæ molis quam vivus insederat; eundemque locum, nobili illic adducta congregatione Canonicorum, ad incrementum honoris, luculento patrimonio stabilivit. Atque hinc collegium B. Symeonis manavit. Virgini-matri et B. Michaeli dicatum, quod ad nostram usque memoriam viris, inter ceteros doctrinæ morumque probitate claris, egregie floruit. Et hoc est quod paucis verbis indicat MS. Non multi porro fluxerunt anni, quin exhibitæ S. Symeoni liberalitatis fructum reciperet pientissimus Antistes. Siquidem

et post obitum miraculis fulgent;

Ita Symeon:

quem Sanctis describit 8 Sept. 1042.

Ea Bulla quomodo subscripta fuerit,

ex alla simili intelligitur.

D

Fuit autem celebrata Canonizatio 17 Novembris,

E

an. Benedicti 9. Popponis 26.

F

Edificata ecclesia et Canonicis fundatis

moritur Poppo 1047 16 Junii.

A *Siquidem anno Dominicæ Incarnationis MCLVII, Henrici secundi Regis XVII, Imperatoris autem primo, XVI Kal. Julii, obiit hujus Trevericæ Sedis Deo dilectus Archiepiscopus Poppo : uti refert Browerus, ex Epitaphio quo erat inscriptum sepulcrum, quod ipse sibi in æde a se edificata elegerat, uti inferius indicat idem, apparens Bararicæ cujdam matronæ.*

Descriptio
ecclesiæ
Browero,

14 *Annalibus Trevirensibus præfigitur, per modum Tractatus præliminaris, Proposuerunt Treviricæ antiquitatum : quarum Caput XXI, de porta Martis, nunc templo S. Symeonis, dignum hic describi, sic deducitur : Inter urbana opera, elegantia præstat et magnitudine molis, B. Symeonis collegialis ædes ; quæ a septentrionibus ad publicam urbem portam se offert ; tenetque spectantium oculos admiratio fabricæ, quam non abs re, clarus memoria nostra Geographus Abrahamus Ortelius, mole scripsit admirandam ; etenim nec in tota hac Gallia putavit superesse parem. Quippe incredibili saxorum leucophaei coloris magnitudine surgit in excelsum ; junctis, non cæmento aut interbita calce, sed ferro lapidibus, tanta firmitate, ut rupis in modum coalita, adversus omnem impetum subsistat.... Forma est quadrangula, altera parte scilicet longiuscula, duabus utrinque turribus ad Romanum exemplar instructa, quatuor ab imo solo concamerationibus invicem sibi suprapositis, et opere parietum circumquaque duplicato. Quæ in publicam urbem obvertitur, ferno conspicitur fenestrarum ordine inter columellas semicircundas : qua*

vero respicit Aquilonem, partem explet mœnium, proportionem ad decorem usque exactissima. At ubi se portæ præbet civitatis, a Poppone clarissimo Trevirorum Archiepiscopo, novis operibus exculta est, adjectis spectaculi causa circa ambitum odæi podiis et mœnibus, ut forma congrueret. Denique multo aggere comportato et affuso, ab urbis loto insigni eminens altitudine, per clivum aditur gradibus lapideis, infra supraque Clero et religione frequens.... Interior species operis nulla laxitate, fornicibus undique restricta, et impedita concamerationibus, nisi quo ad usum templi a posteris explicata cernitur, arguit vix ulli usui locum eum fuisse, præterquam aris, simulacris, idolis, cujusmodi in Capitolii erigi cõlique mos erat.

16 *Ita Browerus. Masenius, qui ejus opus Notis et Additamentis, a primo contextu secretis, amplificavit et illustravit ; ad præcitatum Caput adjecit amplam Appendicem, de Portis urbis Trevericæ, ex quibus Nigra hodie dum superest, in templum conversa. Ac primum Cusparis Meriani præponit sculptum eleganter tabulam, qua latus ecclesiæ urbem respiciens spectandum datur ; quod hic minorem in tabulam contractum vides. Deinde laudat veteris structuræ elegantiam, quam melius oculis judicibus, quam auribus testimibus. Hoc inquit opus, tam prisca quam novis structuris conspicuum, argumentum posteris esse poterit, quantum hæc ætas in architectonica a veteri discrepet. Nova atque accessoria opera suo se vultu habi-*

D
astimante
illam anti-
quis pro
Capitolio
fuisse,

speciem ac
firmitatem
operis ad-
mirante,

A tuque manifestant; minuti lapides, planique ac minus solidi parietes; fenestrarum arcus longiores, sed inculti; columnæ ac limbi proscripti, satis indicant superiorem torrim navimque totaro templi posterioris seculi opera, minus laboriosa, accessisse: ut et ædículas in templi capite, et sacellum in latere, et geminum in fine versus portam urbis chorum, suis tamen non invenuste cornicibus inter columellas coronatum..... In latere Septentrionali versus novum chorum S. Symeonis, aliquot annis ibidem inclusi mortuique, angustum tuguriolum, abditumque velut sub graduum recessu cubile, quod erectum vix capit hominem, etiamnum visitur: *notaturque in tabula littera O.*

* imo Meridionali.

dimensio-
nesque ejus
explicante,

16 Structura vetus, olim sine tecto, pluviae patebat; porticibus tamen elegantissimis quaquaversum per utramque turrim mediumque circumdata, per quas sese ad facilem defensionem circumferre liceret. Ille ad septentrionem pedes quatuor, ad meridiem septenos complexæ sunt; et ad dextram levamque largis fenestris, quas æqualia mediarum columnarum spatia intersecant, decenti symmetria exornantur. Fabrica hæc, qua abortu in occasum vergit, procurrit longius, et centum ac triginta pedum esse censetur; a septentrione in meridiem non nisi quadraginta sex pedes assequitur. Clauditur utraque tam occidentalis quam orientalis facies turribus validissimis; illud quod interjacet spatium fornicibus ductis conjungitur, sub quibus olim portarum arcus patientes liberum dabant commeantibus aditum: ut etiamnum superne eminentes ad septentrionem arcus demonstrant, qui aggesta nunc terra clausi prope modum sepehantur. Ad meridiem, præter congestum terræ clivum, hac ætate per gradus late explicatos, sensim in ipsum primum fornicem, qui inferioris templi pavementum est, entimur, quod pavementum per ipsas quoque turres fornicibus stratas extenditur; quæ tutum inferiori sui parte recessum vel ad vina vel etiam ad arma pyriumque pulverem recondendum præbent. Unde Philippus Christophorus, proximus ante Carolum Casparum Elector, translatis alio Canonicis, locum hunc in militare rursum monumentum transferre statuit: sed improvisa captivitas, hæc illius consilia intercepta.

17 Credo id suis apud Deum precibus obtinuisse Sanctum, ne locum deserere cogeretur mortuus, quem tam constanter tenuerat vivus. Idem memoria nostra eundem fecisse dixerim; quando Francis, absque ullo sacri profanique discrimine omnia circum urbem vastantibus, ipsiusque secundum Symeonis templum patentes porte manimenta demolientibus, non sinit venire mentem, qui suis rebus ab ejusmodi molis conservatione vel metuerent periculum aliquod, vel commodum sperarent ab ejus ruina. Quia tamen humanis manibus condita opera, quantumcumque firma, et lapidibus contexta, quos (ut ait Masenius) seni ac deni quandoque viri loco vix dimoveant, idque junctura in muris firmissima, occultis tantum plumbi ferrique vinculis devincta, sit ut murorum robur omnem facile machinarum bellicarum vim eludat, frustra æternitatem speremus isti S. Symeonis ecclesiæ.

CAPUT V.

Quædam paulo posteriora miracula.

a
Lapsus ex
alto in con-
geriem lapi-
dum.

Puer quidam scholaris a, Wigericus nomine, cum, ut hæc ætas assolet, die quadam vino intemperanter abusus, secretum sibi requiescendi locum eligeret; altissimum ex latere ecclesiæ conscendit solarium, ibique se inter columnas dormitum incautius extendit. Cum subito quo nescitur motu expergefactus, priusquam se recipere posset, lapsus est in præ-

ceps: et super congeriem lapidum, qui forte subtas positi erant, ita graviter cecidit, ut in toto ipsius corpore nil foret reliquum, quod non dissolutum videretur aut attritum. Ad sonitum itaque ruinæ qui propinqui erant trepidi accurrunt: eum vix spirantem, et corpus fere exanime reperiunt. Levatus in alveolo componitur, et cum desperatione omnium ad lectulum deportatur. Visum interim est Præposito ecclesiæ, ad dominum pueri ipsius postulationem oportere fieri, quatenus altari Beati Confessoris traderetur; si forte ejus servitio, divina eum clementia reservaret. Quod mox ut impetratum est, et effectum; brevi ita efficaciter convaleuit puer, ut nullum pristinae sanitatis detrimentum postea sensisset.

36 Deselius quidam, Tolmari Choriepiscopi servus, et rei domesticæ procurator, subito tibiæ b correptus dolore, augescere indies morbo ita paulatim tabescebat, etiam omni tandem membrorum destitutus officio, ut inutilem et invisam sibi vitam duceret. Quem recuperandæ salutis voto, cum dominus ejus ad memoriam Sancti viri deductum obtulisset, non multo post integræ redditus sanitati, in officiis ecclesiæ, ut nemo expeditior, continuatim permansit.

37 Cæcus quidam, e partibus longinquis, tot beneficiorum fama ipse quoque in spem adductus, cum parentibus et amicis ad jam dicti Sancti memoriam venit; ubi aliquot dierum spatio continuatim in oratione perseverans, divini respectus gratiam expectabat. Cujus dum vota tardior sequeretur eventus, amaro satis animo: Quantum est, inquit, serve Dei, ut me infelicem consueto in quolibet beneficiorum munere excludas, et tantæ concivium meorum expectationi vacuum dimittas? Sicque desperando a sociis reduci se in patriam expetit. Jam iter arripuerant, jamque per portam civitatis ipsi ecclesiæ contiguam exibant: cum orbata sensim oculis luce tenui, cœpit quodammodo quasi per obscurum præcedentes se comites notare, et reperensus insolita [lucē], eos ut quāto citius reduceretur invocare. Quod dum illi accelerare contulerent, priusquam ad sepulcrum ascendisset, visum ex integro recepit: innoxque humo prostratus, pro increpatione, dignas intercessori suo gratis egit.

38 Simili quoque devotione mutus quidam, comitantibus se amicis, ad sepulcrum sancti viri proficisciebatur: dumque per rupes, quæ valli Trevericæ imminet, descenderet; inter alias quas prospiciebat ecclesias, hanc, ex qualitate operis sæpe audita, cognovit: quam dum ille, utpote fideli æstuans desiderio, secum miraretur, subito in verba prorumpens, Estne, inquit, B. Symeonis ecclesiæ? Hinc sane, ut ex multis, æstimari potest, quantum distent divina judicia: quia gratia sanitatis, quæ vix tandem cæcum, cum desperatione jam descendentem, revocavit; muti sperantis votum prævenit.

39 Alius etiam diverso tempore mutus, celebri quadam solennitate, cum ipso loci sui Presbytero magnaque suorum frequentia, in ejusdem sancti Confessoris ecclesiæ, divinum, quod a Clero agebatur, auscultabat Officium; cum interim divina miseratione in vocem resolutus, laudes Deo sæpius repetendo, sermonis concessi primatias Christo misericorditer dicavit auctori. Ad vocem autem exclamantis turba circumstantium conflente, et quid jam accidisset perquirendo, narranti vix exhibita est fides; quoad Sacerdos, quem diximus, cum omni civium quibuscum venerat comitatu accedens, in conspectu ipsius Pontificis et omnium qui tunc aderant, rem suo testimonio comprobaret.

40 Matrona quædam ex lavaria nobilis, gravi et diuturno languore lecto affixa jacebat, multisque medicorum studiis pertentata, omnem fere, quantum

D
MAGNORUM D. P.

In servitium
S. Symeonis
oblatus, con-
valescit.

Tabescens
et membro-
rum usu
destitutus,
sanatur.
b

E
Cæcus ibi
frustra mor-
tatur ad se-
pulcrum,

post moram
in oratione
tractam,

rediens il-
luminatur

F
Loquela do-
nanteur,
mutus in
ipso accersit

et ab eis in-
ter Officium
divinum,

Matrona
Bavara,
valde ægra

ad

A ad hominem, recuperandæ sanitatis spem projecerat. Nocte vero quadam per visionem beatæ memoriæ c Dominus Poppo Archiepiscopus astitit, et manifesta quasi allocutione persuasit, quatenus absque mora ad memoriam S. Symeonis proficiscens, ejus intercessionem pro imminente necessitate expeteret. Cui dum illa, et valetudinis suæ difficultatem, et loci ubi requiesceret obtenderet [ignorantiam] d; Age, inquit, modo profectionem para, ego iter monstrabo, ego te ad illum perducam, ad cujus pedes ipse requiesco. Post visionem mulier statim evigilans, receptis incredibili modo viribus, eadem hora surrexit, domumque circueiens, totam familiam excitavit, et ut necessarios commeatus itineri festini parent, servis indicit. At ille languoris vehementia, ut fit, alienatam mente putantes, correptam violenter ad lectum redeunt: atque inter manus ne domo erumperet eo usque detinent, donec sano ejus attendentes sermoni, rem, ut erat, simulque et jamquid pararet, certius agnovissent. Missis itaque de nocte cunctis, maritum, qui tunc forte aberat, celeriter revocavit: quo ducente Treveros profecta, ante sepulcrum Beati Confessoris vota sua et gratias ipsi retulit.

Treiros ire,

panem se invenit et sepulcrum adit.

panis ex voto non oblati, sanguinem manat.

B 41 Quidam ex familia Hasperni, noti admodum et illustri viri, de possessione ejusdem quæ Osternia dicitur, pro sua qualibet necessitate oblationem Sancto Dei devoverant, quam consuecta appellatione e Repensime vocant. Cumque coctos panes undecim Treveros reportarent, atque in villa, qua in itinere pernctabant, revelantes sarcinulas, viatici sui partem relinquerent; contigit forte unum ex votiva suamma panem ibidem inter cetera remansisse. Ilunc in redeundo, cum aliis quæ ibi fuerant; pariter assumentes, abundantibus in via cibariis domum referunt integrum. Ibi demum incisus, mirum dictu ita coepit sanguinem manare; acsi animali cuilibet vulnus inflictum cerneret. Stupefactis autem ad quos res pertinebat omnibus, et negligentia suæ reatum cum tremore professis, delatus est in ecclesiam ibidem panis; ubi mirandum simul et terrificum videntibus, non parvo tempore, spectaculum præbebat. Hoc nobis, siquando inter nos de virtutibus Beati Confessoris sermo oriretur, narrare f solet Frater noster et Canonicus Ecclesiæ Majoris, filius videlicet domini ejusdem familiæ, et possessionis ubi res accidit: ad quem etiam quadra ejus panis, causa fidei transmissa est, indurato jam cruore undique infecta.

g ex tabe desperatus de vita,

h visione nocturna monitus:

42 Quidam inquilinus de Barna g, super Mosellam (ut nostis) flumine sita, gravi correptus languore, toto paulatim corpore tabescebat; jamque inveterata valetudine, integro aut eo amplius anno in tantum sumendi victus fastidium devenerat, et panis maxime quo potissimum corpus sustentaretur, ut gustum ejus, quasi mortiferum aliquid, omni modo abhorreret. Cumque jam de vita in desperationem omnium venisset, penitusque lectulo jaceret affixus, nocte intempestate salubri quodam recreatus visu; citatam nomine uxorem ad se festinanter vocavit, stipulam sibi præberi postulans, h qua (ut moris est) fidem sponsionis faceret, Treveros se iturum. Quem illa increpans, Quoniam, ait, modo tantum iter miserande suscipies, qui nisi alienis sustentatus manibus, se minimum quidem e lecto progredi valeas? Et ille, Certum est, inquit, mihi, ut intendi, viam tentare, et Deo auxiliante utcumque vel manibus reptando Beati Symeonis attingere limen. Nam modo mihi quidam assistens voce consolatoria monuit, ut ad memoriam ejus quantocius properarem, ibique me per merita ipsius sanitati reddendum confiderem. Itaque spopondit, et sine mora ad civitatem iter instituit; ubi, inter

eundum receptis per incrementa viribus, eo usque D convaluit, ut ad sepulcrum viri sancti consistens, vix aliqua perpessæ infirmitatis vestigia persentiret. Inde ad me, qui tunc forte aderam, domum meam divertens, ut primus illi in profectum excutiendi fastidii panem porrigerem, expetiit. Cui congratulatus ego, mox subcineritium panem tenuem et delicatum deproperare comparavi; et eo quo oportuit divinæ miserationis respectu, manu mea præbui comedendum. Igitur postquam aliquantum ex eo sumpserat, pariter et cibi fastidio et languoris omni debilitate recreatus est; receptaque brevi ad integrum sanitate, Deo et Sancto ejus gratias agens, lætus domum rediit.

ad sepulcrum sanatur:

43 Alius quidam, nostri juris homo, Odo nomine, de Villa quæ Roie i dicitur, tanta jam inde a pueritia membrorum fuerat affectus vulneratione, ut scabellis innitens per terram dissolutum traheret corpus. Hunc cum, propinquorum sollicitudo ad urbem delatum, ad confessionem viri Dei statuisset; oblati ibidem pro copia, fuscisque pro aegrotis precibus, supernæ consolationis respectum expectabant. Nec diu salutaris effectus fidelium vota suspendit, quin mox in pedes resurgens toto erectus est corpore; sicque membrorum restitutus officio, Sancti Confessoris, [ope] perseveranti incolumitati usque modum perfuitur.

i Item alius scabellis repens.

Anno Dominicæ incarnationis secundum Dionysium k MLXXXVI, II Idus Maji, in Ascensione Domini, venit ad sepulcrum Sancti Symeonis Confessoris mane juvenis quidam, nomine Bertinarius a navitate surdus et mutus, qui confestim officium linguæ recepit et auris: in ipsa vero receptione divinæ misericordiæ, dum lingua reseratur et auris, sane a sathana mundatur: cujus impedimento credi poterat fuisse ligatus. Sanguis [enim] erupit sibi auribus, ore, et naribus: ubi manifestata visitatio Spiritus sancti non dubitatur, et emundatio dæmonii, cui simile in Evangelica veritate repetimus.

k Ann. 1036 mutus et surdus loquelam et auditum recipit.

ANNOTATA D. P.

a Hoc miraculum, in MS. S. Maximini et apud Surium (unde totum hoc Caput accepimus) præponebatur ei miraculo, in quo finivimus Caput 4; quodque priora tempora ideo spectare credimus, quia solum meminit sepulcri; etiam ante Canonizationem frequentati; non autem Ecclesiæ, post illam constructæ, cujus sequentia omnia faciunt mentionem, ab eodem tamen auctore verosimiliter conscripta, excepto ultimo anni 1068, quod omnino videtur aliis additum, ipso quo contigit tempore.

f

b MSS. Tabearum, quod per conjecturam correximus.

c Eadem, Comes quidam, quod² sensum nullum facit.

d Ita sensum suppleo, alias mutilum, nisi quis malit, longinquitatem, substituere.

e Fortassis Repensimines; est enim Simmer Germanice mensura 26 librarum, Repa feretri sacri operculum: cui imposita ad istam aut aliam certam mensuram panum oblatus, tale nomen acceperit.

f MSS. Maxim. Netel, quasi proprium nomen hoc esset: sed tunc desiderabitur verbum.

g Bern-seu Beronis castellum nominat Browerus lib. II num. 13, a prædonibus diu acriter defensum: quod, eis ejectis, cum Poppo Archiepiscopus in suam redeisset potestatem, dissipatis ac dirutis propugnaculis funditus excidit: atque exhinc sola istis mansisse videtur colonorum habitatio, nomen antiquum retinens, quod tamen topographi nusquam exprimunt.

h Ita corruptum in MS. sensum restitui, pro eo quod

A quod legebatur, postulans Treveris se stipulationem aqua etc.
i Neque Roya hanc uspiam exprimitur.
k Characteres conveniunt cyclo Lunæ 4 Solis 4: et littera Dominicali D Pascha celebratum fuit die quinta Aprilis: apparet autem hoc saltem postea ab aliis esse additum.

HISTORIA ELEVATIONIS

Sancti Symeonis et Venerabilis Popponis;

Auctoribus iisdemque testibus oculatis, Frederico Praeposito ecclesie S. Paulini, et Joanne Schekmanno Monacho S. Maximini.

§. I. Elevatio S. Symeonis ex ipsius ecclesie, veteri manuscripto.

Vero devoto, populo Trevericæ urbis indeque felici, humilis urbis ejusdem indigena Fredericus, Ecclesie Sancti Paulini meritis et nomine indignus Praepositus, in pugna utriusque hominis feliciter triumphare.

Noscitis, ut reor, non tam patrum majorumque nostrorum relictis, quam veteribus historiis, propriisque nostris vetustissimis codicibus, quantis virtutibus quantisque laudum præconiis omnium Creator aspectu singulari hanc urbem sanctam concessit pollere præ ceteris: quæ transacto vanitatis a tempore, dignæque perduto homine, b quem pœnituit Creatorem plasmasse, cum legalibus est orsa c præceptis, atque operose condita, Septeno anno Abrahæ d Patriarchæ. Porro hæc urbs beata hoc legum tempore virtutibus extitit adeo per orbem famosissima, ut etiam antequam caput mundi Roma [esset.] ejus potentiam longe lateque pertimesceret. Itaque plenitudinis succedente tempore, dum idem Creator omnium misericordia motus, per Verbum incarnatum plenitudinem gratiæ mundo infunderet universo, hanc etiam urbem beatam, sub anno octavo Apostolatus Romæ beatissimi Petri Apostolorum principis, præ ceteris fide illustravit et gratia. Namque idem ipse Claviger tres probatissimos viros Eucharium f videlicet, qui et tertius erat in ordine C Septuaginta duorum, Valerium, et Maternum (qui præclaram gentem Trevirorum in Christi fide efficaciter instruxerunt) ad eandem famosissimam urbem destinavit. Post illos quoque beatissima Helena Augusta hanc sanctam urbem, de qua et originem g duxit, ejusque vir Constantius (de quo et Constantinum genuit Imperatorem piissimum) in Campo Martio, nunc in Ecclesia S. Paulini memorata, honorifice h tumulatus; per beatissimum Agritium, Patriarcham i Antiochenum, Domini nostri tunica inconsutuli, k et clavo ejusdem, corpore B l Matthiæ multisque aliis religiosis (ob natalis amorem, beatissimo etiam cooperante Sylvestro) ditavit muneribus. Quot putas postea religiosissimi viri eandem sanctam civitatem præmissorum adierunt contemplatione, ipsamque propriis suis cruoribus, et gloriosis consecraverunt obitibus? quorum revera, relectis voluminibus hujus sanctæ civitatis veteribus, tot reperiuntur, quod eorum beatissima corpora m sacratissimæ basilicæ in se continere non sufficiunt: atque horum sciscitator devotus nimirum dicere poterit, Terribilis est locus iste: vere quidem Dominus est in eo, et ego prius nesciebam.

2 Inter quos, ut proposito vacem, ad hanc sanctam civitatem novissimus venit, divina dispositi-

one, ardenti ad hoc desiderio Sancti patris Popponis hujus urbis Antistitis, tunc Hieresolymis peregrinationis causa morantis, quidam vir de n Græcia natus, vir sanctissimæ vitæ et religionis, vir revera magnorum miraculorum tam in vita quam in morte; Sanctus videlicet Symeon, ecclesiæ Nigræ portæ Patronus: qui etiam in monte Sinai, ubi felicissimus Moyses gloria Dei fruebatur, strictissima vita monachali, sub ordine Levitico, religiosissime potitus est: quique ad hanc sanctam veniens urbem, ut solitarius divinæ contemplationi strenuissime vacaret, in inemorata Nigra-porta (ideo olim sic dicta, quod bellicis congressibus, tribusque inde ingruentibus novellis fuerat disposita o; nunc vero in honore ipsius beatissimi viri spiritualiter militantibus consecrata) per præfatum sanctum Antistitem Popponem magno spiritus ardore includi; atque inibi venturi Judicis diem desiderabat expectare supremum. Denique in eodem loco septem annis inclusus malignorum spirituum insidias, infestationesque multiplices peressus, vicit vivendo sanctissime; atque nato hujus calamitatis triumpho, multis contestantibus miraculis, sub anno Domini millesimo tricesimo quinto, ei qui dedit animam reddidit Altissimo, propter quod et digne Catalogo Sanctorum connumeratus est. De cujus quidem vita, virtutibus, et miraculis magna apud nos reperiuntur p volumina: ad cujus beatissimi viri pedes commemoratus sanctus Pater Poppo, singularis dilectionis titulo, voluit tumulari; et quemadmodum in vita sua dilexerunt se, ita et in morte etiam non sunt separati.

3 Igitur succedente modo anno Domini millesimo quadringentesimo, placuit Altissimo hunc Trevericæ urbis thesaurum felicissimum, a tanto tempore absconditum, inveniri; atque hanc beatissimam lucernam, divina succensam virtute et gratia, in hac quoque sancta civitatis Porta, multis signis et miraculis coruscantem, aliquo modo sub modio non latere; sed supra Portam eandem veluti poni supra candelabrum; ut devotis ingredientibus cordibus lumen suæ virtutis, Domino auxiliante, pio ministraret affectu. Exiit igitur sermo iste divinitus inter quosdam Fratres Ecclesiæ memoratæ: qui, ut firmiter creditur, instinctu sancti Spiritus, tanto desiderii ardore pro hac re sunt accensi, ut eadem hora, gaudenter assumpta se ad hoc disponendi facultate, postpositisque aliis, operam dumtaxat huic rei quam poterant præbuere devotam. Adveniente vero sancta feria sexta, quæ fuit quinto q Idus Januarii; ego indignus, cum Michaeli Decano, Joanne urbis Officiario ac Jacobo Canonicis et Fratribus carissimis, de conscientia Joannis Ecclesiæ Præpositi; ipsa Ecclesiam, appropinquante nocte, gratia hujus desiderati thesauri reperiendi, cum ingenti ardore introivimus pariter et tremore. Cumque sancto hoc cepto negotio cum desiderio valde din fuisset laboratum; multorumque pavimentorum dura perforata soliditate, in eo loco quo ejus tumba post r altare stat eminenter erecta (ne desperatio tæderet) auxiliante Domino, in medio fere noctis silentio, hoc sacratissimum corpus, a die ejusdem depositionis, ut apparuit, integrum reperimus et intactum. Supra cujus etiam pectus beatissimum plumbea resedit tabula, litteris conscripta sic vetustissimis. Hic jacet quidam Symeon, de Babylonia s natus; in Sinai Monachus: hic autem solitarius obiit, Kalendis Junii. Valde utique gavisus in Domino, atque hujus beatissimi viri Symeonis Caput, cum parte una Brachii sinistri, ceterisque ipsius manuum et pedum reliquiis, de hoc sacratissimo corpore sumptis, impetrata indulgentia Reverendissimi Patris et Domini, Domini t Wernerii, hujus sanctæ

D
A. SCHEK-
MANNO.
n

Post ultimam
sanctæ perac-
tam a S.
Symeone

o

eumque, ob
miracula post
obitum patris
Sancti
adscriptum,
E

p

anno 1100

F
q
feria 6 die 9
Januar.

nocte media

r
corpus invenitur
integrum,

s
cum lamina:

et capite
aliisque parti-
bus inde
sumptis.

t

Præfactio
scriptoris,

a

b

c

d

de urbis Tre-
virensis ve-
tustate,

f

conversione
aut fidem,

g

h

i

k l

ac Sanctorum
ejus claritate,

m

EX SCHEK-
MANNO.
reconditur
u

A sanctæ urbis Archipræsulis, cum gaudio summa-
qua qua potuimus excepimus veneratione. Porro
residuum corpus, in plumbea reconditum tumba,
cum plumbeto u, indigna manu mea super re gesta
conscripto, priori est loco recommendatum.

Caput cum
aliis ostensum
1 Februarii in
Dominica,

4 Et quidem ut hoc sanctissimum lumen supra
candelabrum poneretur; sancta Clericorum et Civium
congregatione die post hoc Dominica, prima vide-
licet die Februarii, cum Missarum solenniis, mul-
taque tam Cleri quam Populi in Christo devotione,
sicuti et ipsi vidistis, religiosissime omnibus est
ostensum. Propterea, ob perpetuam memoriam,
qualiter omnipotens Deus hunc sanctissimum vi-
rum, in hac ostensionis hora, visibiliter de caelo
mirificaverit, cordibus non subdicebo devotis. No-
scitis quippe, et vos ipsi vidistis, quomodo Sabbato
præcedenti, die nocturne, tenebrosa aqua in nubi-
bus aeris tantam atque adeo succedentem infudit
pluviam, ut etiam Dominica die memorata, sine ali-
quo spei intervallo, et per ipsam totam postea con-
tinuaret hebdomadam; quod, præsertim ipsa die
Dominica, apud nos non fuerat spes, in proposito

post copiosam
pluviam.

B propter populi multitudinem, eidem posse hoc sa-
cratissimum lumen ostendere. Igitur fuis ad Do-
minum et hunc beatissimum virum precibus devotis,
pro competenti aura, saltem in hujus sanctissimi
Capitis aliarumque reliquiarum ostensione; ecce
mirificavit Dominus Sanctum suum. Nam adve-
niente hora qua hujusmodi beatissimæ tractabantur
Reliquiæ, ostensionesque earundem, lucerna cœli,
clarissimo videlicet solari aspectu hac turbidissima
aura citius penetrata, illi sacratissimæ lucernæ adeo
visibiliter de cœlo arrisit, ut etiam nobiscum clarifi-
cato cœlo, contra naturam temporis. Sol ipse, non
hiemales, sed omnibus sensibiliter radios infunderet
æstivales; et hæc sancta Porta cum Propheta digne
clamaret, Dominum glorificando. Quantum tu illu-
minas lucernam meam, Domine! Quot putas et
quanta in hac hora devota corda, præ gaudio tanti
cœlestis miraculi, sua pectora lacrymis profluen-
tibus, a quibus et nos similiter continere non po-
tuimus, contundebant, atque laudes omnipotenti
Deo dignas referre conati sunt: quia et hujus bea-
tissimi viri precibus visitavit Dominus plebem suam
Trevericam, oriens ex alto. Quis ergo præmisso-
rum seiscitator de hac Porta nigra non queat di-
cere; Vere non est hic modo aliud nisi domus Dei,
et amodo Porta cœli [vocabitur]. Quis quoque cum
electionis vase non audeat enarrare; Eratis ali-
quando tenebræ, sub hac quidem nigra Porta; nunc
autem lux in Domino, sub hoc beatissimo viro. x

cum gaudio et
lacrymis
sanium.

ANNOTATA D. P.

a Fidetur intelligere tempus ante diluvium, quo
Deus humanum genus quasi suo dimisit arbitrio, nul-
lidum alteri legi quam naturæ, in sola ratione funda-
tæ, adstrictum.

b Id est, humano genere universo per diluvium ex-
tincto, præter Noe cum suis.

c Alteram mundi ætatem sive Legis scriptæ intelli-
git, quæ censetur capisse cum Abraham.

d Datur hæc venia antiquitati, inquit Livius, ut
miscendo humana divinis, primordia urbium augu-
stiora faciat. Non usque adeo desipere Trevirenses,
Christianitatis luce inter primos perfusi, et ex sacris
litteris saniora edocti, quam ut a Marte cum Romanis,
de quibus loquitur Livius, vel alio fetitiorum Deorum,
conditoris sui genus deducerent: simili tamen antiqui-
tatis quam maximæ studio ductus eorum aliquis, sumpto
ex veteri historia fundamento, commentus est Trebe-

tam, Nini filium, Semiramidis privignum; qui incestos D
noverca suæ detestatus amores, in hanc Galliam Bel-
gicam venerit, ac Treveros, a nomine suo dictos condi-
dorit. Quia autem ea de re Treveris dubitare piaculum
habetur, neque proprio, sed alieno arbitrio Annales suos
tecebat Browerus, quos etiam sub prælo plurimum in-
terpolatos dedignabatur, non potuit idem evitare, quin
isti narrationi caput 3, 4 ac 5 daret: non tamen se
continuit, quin Caput 6 adderet sub titulo censuræ, sic
exordiens. Speciose quidem, nisi me multa fallunt,
hæc eam in partem disputata sunt (adductis scilicet
Auctoribus non contemnendis, qui tanta suscepunt)
quam ut concessam et exploratam, lubentes (scio)
sumunt tollentque philopatrides, id est patriæ ni-
mio plus quam studiosi. Qui tamen si pensi nihil
habebunt aliud, quam majorum origines illustrari
sen opinione sen certa via; retineant sane per me
licebit, non Trebetham modo urbis suæ conditorem,
sed Catholdum suæ civitatis principem, . . . et Ari-
maspem. . . hæc enim libri Gestorum fronti apta
emblemata nexaque pulchre prætenduntur. Equi-
dem, qui in veritatis, si non possessione, at vesti-
giis, semel pedem posui, ne patrocinium accommo-
dasse foro videar, facere non possum, quin illam B
superiorem orationem, quasi Penelopes telam, illico
retexam: siquidem Marco Tullio teste, nihil esse
tam incredibile constat, quod non dicendo fiat pro-
babile. Hoc sperasse videtur Masenius in suis ad hoc
caput Additamentis, sed quibus aliud consecutus non
est, quam ut judicaretur orator melior quam historicus,
non solum ab exteris, sed etiam a sociis suis paulo eru-
ditoribus, Wilhemio, Turkio, aliisque. Henschenius
omitti totam hanc primum numerum jusserat: sed fi-
delitatis esse credidi, nec ista quidem oculis lectoris
subtrahere, superioris seculi credulitati libentius igno-
scituri, cum intelliget quod ea ne hoc quidem cultiori
vero satis excuti ex animis Trevirensium possit. In-
terim noto, septimum Abrahami annum, secundum
Solium nostrum, incidere in annum mundi 2005,
ante Romam conditam 1295, ante Christum natum
2010.

e Hunc ille vulgatus apud Treverenses versutus:
Ante Romam Treveris stetit annis mille trecentis

f Coluntur S. Encharius 8 Decembris, quando li-
cebit expendere, qua fide ejusmodi nitatur opinio; Ma-
ternus, Tungrensibus potius adscribendus, 14 Septem-
bris; Valerius, 19 Januarii; ad quem diem omnium
trium communia Acta edidit et Notis illustravit Bol-
landus.

g Browerus ad an. 327 num. 4 allegat pervetus Eu-
sæbii Chronicon, in majoris ecclesiæ Bibliotheca asser-
vatum, ubi hæcarrantur, et Treveros Gallicæ indige-
na nuncupatur Helena. Locum hanc vulgato Eusebii
Chronico excerptum mala fide fuisse, Evagrius quiri-
tatur: fatetur autem, deprehendisse se caractere dis-
simili et extra ordinem, ad obitum Constantii Cæ-
saris, ita ibi scriptum esse. Masenius, eo non obstante,
nititur veritatem Trevericæ traditionis hac in parte in
Additamentis probare. Senior opinio Bithynam Hele-
nam facit, qua de re agemus 18 Augusti: vide interim
quæ Bollandus habet ad num. 32 de Vita S. Agricii
13 Januarii.

h Constantinus obiit Eboraci in Britannia. Corpus
Treviros translatus nec Browerus nec Masenius ausi
fuerunt asserere, sed hanc rem silentio præterierunt,
nisi locus querentem me fugerit.

i Hoc fuisse S. Agricium, non admittit Browerus:
putat tamen quod potuerit designatus fuisse, sed prius
quam ordinaretur traductus in Gallias: verum frustra
omnia, cum is anno 314 Concilio Arelatensi inter-
fuisse invenitur, multo prius quam Palæstinum Hele-
na peteret, Crucis Dominicæ querendæ causa.

k Tunice illius ac Clavi figuram et mensuram, scri-
accuratè

A accurate insculptam, exhibet Masenius, in Additum. ad an. 327.

1 De Corpore S. Matthiæ Treviris, vide 24 Februarii nostri: sed quod modum, auctorem, ac tempus translationis, scito paria quæ hic dici, neque cum veritate consistere; utpote multis post seculis scripta a quodam anonymo Trevirensi, sed secuto traditiones populares, parum distinctas.

in Martyres Trevirenses potissimum intelligit, quorum pene innumerabilium in persecutione Diocletiani, sub Rictio Varo Præsidente, ob Christi fidem vario mortis genere necatorum (ut habet Romanum Martyrologium) Commemoratio agitur 6 Octobris.

in Græciæ nomine comprehendendo etiam utramque Siciliam: quarum ea quæ cis Phæarum est, olim etiam Magna Græcia dicebatur, et matri Symeonis patria fuit; ipsi vera Sancta Syracusæ, ut scribit auctor familiaris.

o E contrario altera ad Orientem, Porta-alba vocabatur, amœnis, inquit, Masenius educta et ornata turribus, quæ, post res feliciter militiæ gestas, ovantes triumphantesque excipiebat; unde ad referendas diis gratias, Romanorum more incedebant ad Capitolium, quod in editiori situm fuisse clivo, quem nunc occupare S. Crucis oratorium videmus, haud immerito existimamus; quamvis Browerus, ad Martyres, humili nimis loco et Portæ-nigræ vicino, fluctuanti tamen opinione, colloceat: recte autem fluctuanti opinione id fecisse Browerus (addo, vel ejus interpolatores) dicit Masenius; cum in Pro-parasceve dicit, meo quidem judicio nihil ulla hujus urbis regione, ad Capitolium inveniendum, statui potest, illustrius vel accomodatius, quam opus ipsius Nigræ-portæ: ita tenet arcem hæc fabrica, atque ex Vitruvii descriptione excelsiorem occupat aream, unde civitatis olim pars maxima conspici potuit. Nam quæ in Imperio Romano splendide civitates habuere Capitoliæ, eæ, principem Urbem imitatur, loco ferme condiderunt illa editissimo, quo spectatior et augustior esset Deorum cultus, quorum in tutela quæque civitas.

p Magna quidem Volumina ad S. Symeonis ipsimet vidimus an. 1668, sed in quibus de Symeone præter jam edita nihil, quam aliorum per annum Sanctorum Passiones et Acta: si quæ propria de ipsius miraculis fuerunt, ea dolemus intercidisse.

q Currente tunc littera Dominicali D. Fuit autem ad 9 Januarii adscripta hæc S. Symeonis elevatio in MS. Florario Sanctorum, in Martyrologia sub annum 1490

C Lubecæ et Colonie cuso, atque in Auctario Greveni ad Usuardum. Browerus; hujus inquit, Inventionis anniversariam Clerus, titulo Apparitionis aut (ut scribunt quidam) Apertionis, conservat memoriam.

r In Vita num. 22 dicitur, corpus viri Dei humanum in cellula, eadem scilicet in qua vixerat, angusta et sub gradus reclusa, quæque in tabula notatur littera O, et num. 24 dicitur, accurrenti ad sepulcrum venerandum populo, commodus ascensus paratus in edificio turris: ac denique num. 31 in eodem edificio turris, ubi corpus viri sepultum erat, unum altare consecratum, quinto post Sancti obitum mense. Istis autem locis cum hoc collocatis, ubi dicitur laboratum fuisse, multorum pavimentorum dura perforata soliditate, in eo loco quo Sancti tumba, post altare stat eminenter eruta; aliud non possum intelligere, quam altare istud fuisse erectum, non in ipsa Sancti cellula, sed supra illam; in capite scilicet ejus pavimenti, quod per totam inferiorem ecclesiam supra primum ordinem portarum extenditur. Post altare vero existimo constructam stetisse tumbam, vacuam illam quidem, sed quæ nomen venerationemque habebat sepulcri, cum verum sepulcrum directe subtus illam esset, loco tunc forsitan undique clauso. Hic locus antea foras per fenestram patebat, et intus verosimiliter per

ostium in turri; per quod ostium Archiepiscopus D alique familiares ingrediebantur ad Sanctum, quos non est credibile per fenestram ascendere solitos. Ita capio, quomodo multiplex pavimentum fuerit pertundendum: quod non fuisset faciendum, si ad locum sepulturæ ingressus putuisset.

s Browerus, eandem inscriptionem referens, omittit tamen, natus, utpote contrarium Vux, in qua dicitur, in civitate Syracusana progenitus; cum Babylone solum dicatur injuriose detentus, quando valebat in Europam transire. Fortassis Sanctus, quærentibus cujas esset, solebat, De Babylone, respondere, Babylonis nomine, mundum intelligens quem dimiserat. Manet nihilominus mirum, quomodo id plumbo insculpi sint passi, qui distinctius patriam ejus norant; nisi ipsemet, ita scribi præcepit.

t Wernerus, a Kunigstein cognominatus Cratopolio, præfuit ab anno 1388 usque ad 1418.

u Plumbetum, Gallica terminatione, diminutivum a plumbo, sumitur hic pro lamella plumbea, cui quæ verba Auctor inscripserit, ipso tacente, nemo dixerit, nisi fuerit capsula reserata; quod factum videtur aliquando fuisse; quandoquidem num. 1 Comm. prævii, multo major pars ossium sanctorum nunc dicatur in ecclesia Cathedrali asservari, quam hic indicetur sublata.

x Mirum est, nihil addi de loco et ornatu, quo deposita arca fuit: nihil de translatione Reliquiarum ad eandem Metropolitanam: nisi hæc, post absolutam hanc inscriptionem, curata fuerint. Si autem etiam curata diu post, mirum, quod nullum aliud extet indicium temporis vel auctoris, saltem in hierothecis deprehendendum, per tesseraia scuta, notasque numerales. Ipsi arcæ nunc leguntur inscripti hi versus:

Plebs Trevirom gaude, Sancto Symeone Patrono,

Illius hic tumultum supplice mente cole.

Et quoniam eadem in arca reconditæ sunt etiam quædam Reliquiæ SS. Nerei et Caroli; hæc (ut credo) Imperatoris, cognomine Magni, Aquisgrano allatæ; istæ Romani Martyris, ex Urbe advectæ; adduntur Germanici Rythmi duo, quorum primus monet, auribus vel oculis ægros debilesque, et mutos ad Symeonem recurrere; alius indicat, a S. Nerio curari podagram, et a S. Carolo pestem pelli.

§. II. Elevatio Ven. Popponis ex MS. Sanmaximiniano.

Sequebatur præmissam Relationem, proluxa exhortatio ad peccatorem impenitentem, qui dicebat in corde suo, Non est Deus; Numquid Deus dormit? Numquid et Sancti ejus dormiunt? qui modo, neque signis et miraculis nobis non apparent? ostenditque Auctor, hæc merito talibus subtrahi; eosque hortatur ad poenitentiam de commissis agendam, utque exemplo et doctrina beatissimi Symeonis, nostræ carni non plus serviamus quam sit opportunum; sed ejus infirmitatem ita reficiamus, ac cibo potuque nutriamus, ut absque relucta, ad usus, non vitiorum, sed exercendarum habeatur virtutum: et sicut ipse beatissimus Symeon, ipsam, divina concurrente gratia, feliciter triumphavit; sic et nos, resectis carnis semper ad mortem trahentis concupiscentiis, eandem etiam opitulante Domino salubriter vincamus. Nos, istis omissis quæ nihil faciunt ad historiam, subjungemus Elevationem venerabilis Popponis, a Schekmanno descriptam; quoniam neque satis ejus probatur cultus, ideoque visus ipse fuit referendus inter Prætermisos die XVI hujus mensis; neque Acta, quæ duplicia habemus, tam antiqua sunt tamque singularia, ut mereantur saltem ad calcem diei istius poni, per modum Appendicis, propter indicia alienjus inchoati cultus. Dumus autem illam Elevationem, prout ab

AUCTORE D. F.

E

NOT. 6

F

Schekmannus
San-Maximi-
nianus.

A *Alexandro nostro Wilthemo accepimus an. 1647, ex autographo, cui præfatio Epistolæ hæc proponitur: Magnificentissimo excellentissimoque Principi, Domino maximo, D. Maximiliano Romanorum Imperatori electo, invictissimoque Cæsari Augusto, ac Germaniæ et Hungariæ Regi serenissimo, illustrissimo Archiduci Austriæ, Clarissimo Duci Burgundiæ, Brabantiæ, Lotharingiæ, Lutzenburgi etc. Splendidissimo Comiti Flandriæ, Tyrolis etc. Langravio Alsatæ, Palatino Salzburgi, suo gratissimo Domino, Joannes Schekmannus Trevir. solononine cœnobita Maximinicus, salutem optat et felicitatem.*

AUCTORE G. II.
Maximiliano
Imperato-
ri offert Vitam
Ven. Popponis,

6 *Præfationem sequitur Vita, Vitam narratio, quomodo inventa fuerit Tunica inconsutulis D. N. Jesu Christi XIV Aprilis anno MDXII, ipsomet Maximiliano ad eam requirendam divinitus inspirato; et die in Maji, Imperatori exequias uxoris Blancæ celebranti, Proceribusque et populo universo ostensa; ac rursus quinto post anno, in die Epiphaniæ, exhibita. Tum additur, quomodo. Altera Epiphaniarum a, quæ quarta Sabbati fuit. S. Symeonis ecclesiam, ubi incliti Popponis diu Trevirensis Antistitis, corpus quiescit, Missarum solennia auditurus adiit D. Imperator, Hieronymi comitatus caterva. Missæ officio, non strenue minus quam reverenter perfecto, D. Augustus abdita quædam et secretiora ejusdem visitabat ecclesiæ loca; et reperit, non tam magnificam et fortem structuram, quam mirificam et humilem Anachoretæ habituram. Movebatur exinde pius ejus animus, et totus incaluit spiritu, subministrante mirificationis materiam hinc abjecto et angusto (ut ita feram) tugurio Symeonis, illinc mirabili ædificio Popponis. Cum ecce cor devotissimum piissimi Domini Maximiliani tetigit divinus ardor, et Sanctorum cultus cumulator: datque mandatum, pariter et preces admittit, apud R. D. Richardum b Archiepiscopum qui et ipse tunc aderat, super inquisitione assentiat corporis incliti Popponis, sui antiqui prædecessoris. Assensus est Præsul, statuitque rem, in Capitulo illius decentissimi Collegii, Canonicorum judicio discutiendam simul et determinandam. Conciliantur venerabiles Canonici. petunt desuper consultaturi facto quid opus sit. Tandem pariter convenientes, et opportunam se nactos opportunitatem inquirendi corporis gratia gaudentes, ac Imperialis Majestatis sublimitati grato concurrentes assensu, venerandum corpus postera die inquirendum decernunt. Percipit hoc Dominus Imperator, fitque alacer et hilarior; lætatur et omnis amica cohors, quæque necessaria sunt disponuntur.*

ad quod
convenien-
tibus depu-
tatis 8 Jan.

C 7 *Advenit crastinus dies, et ordinantur qui huic negotio solennizando interessent. Augustalis potentia direxit illuc spectabilem virum D. Joannem Spronts, Præpositum Brixinensem, ad hujusmodi actum principalem Commissarium; egregium etiam D. Balthazarem Merklyn, Præpositum in Walkirk, ejusdem ecclesiæ S. Symeonis Decanum ac Cæsareum Consiliarium. D. Archiepiscopus vero misit R. D. Joannem, Episcopum Girenensem, generalem suum in Pontificalibus Vicarium, et nobilem D. Ropertum Montreal, Abbatem et Dominum Epternacensem; nec non eximium D. Joannem de Ave, tum Pontificii tum Cæsarei juris Doctorem, Officialem et Ordinarium Curie Trevirensis. Comparuerunt et alii præclari et ingenni viri, D. Joannes de Hoechperch, Præpositus in Phortzen, Spirensis diœcesis, Orator illustris Principis D. Marchionis Badensis, Secretarius item ejusdem Principis; Emericus, Comes in Lynygen; Willhelmus Montreal nobilis Armiger, germanus D. Episcopi Tornacensis; alique plures, Prælati, Doctores, Sacerdotes, nobiles, ignobiles, cives, intranei et extranei; præsentibus quoque illius ecclesiæ Canoni-*

cis, D. Mattheo, Decretorum Licentiate, ejus ecclesiæ Præposito, ceterisque omnibus Capitularibus loci, cum singulis membris et personis.

8 *Quibus in nomine Domini congregatis, post meridiem diei memoratæ, circa primam horam, cum devotione et reverentia, divertunt ad mausoleum, ubi pretiosa illa margarita, corpus loquor D. Popponis, humata seu potius reclusa jacebat. Et primum quidem tabulam ligneam reperiunt, in qua incliti Popponis imago sub forma Episcopi, cum diademate c depicta erat, tenentibus duobus Angelis mitram Pontificalem; in cujus circuitu, per gyrum laminæ inauratæ, in summitate, Salvatoris imago fusilis, ænea æque et deaurata; in pede rursus imago Popponis (ut conjecturari facile est) configurata, dum vitales carperet auras, Popponis faciei. Præfert enim calvitium et maxillas depressas, elevatas autem genas; ut Poppoem effigiatum fuisse asserunt. Porro in quatuor angulis quatuor Evangelistæ, sub figuris animalium, per circuitum vero duodecim Apostoli, quibus mediabat hoc sequens Epitaphium, ex parte mutilum et sententiæ imperfectioris; tametsi integrum cerneretur, quod syngraphum hic annotavimus: ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M. XL. V. XVI KALEND. IVLI, OBIT HVIUS TREVERICÆ SEDIS DEO DILECTVS ARCHIEPISCOPVS POPPO, CLARA MANENS POPVLI LVX, SPES GRATISSIMA CLERI, CNER. d DOC. HVNC VT CONSOCHS AGGREGET ANGELICIS, CONFLORADA CEDRVS, VENERABILIS REODERVS PRÆSVL SPIRITVS OSSA TEGEBAT, HENRICI IMP. AVGVSTI PRIMO. d*

delegitur
imposita se-
pulcro effi-
gies cum
diademate,

9 *Dehinc fustum e quid lapideum coloris jecorii, superficiem tumuli tegens. Amoto illo, rursus (ut moris est sepulcrorum) conspicitur coopertorium: quod sublevantes, optatum se invenisse thesaurum gavisi sunt gaudio magno valde: et intrantes (ut ita loquar) domum sepulcri, invenerunt corpus incliti Popponis, reclinatum in saxis, et Episcopalibus insigniis involutum. Nuntiatur interea maximo Principi Maximiliano Cæsari Augusto, jam jamque abituro, et quasi hujus rei experimentum præstolanti, quod tantopere desiderabatur inventum. Qui mirum in modum exbilaratus, ovanter equum inscendens, et in hoc Treverianis se salutem et lætitiā procurasse gavisus, urbem egressus est.*

E
et epitaphio,

d
e

et corpus
invenitur.

10 *Puto, narrationis series exigit, quomodo repertum sit corpus odorum, et qualiter adhuc jaceat, disseramus. Excisum est monumentum in saxeâ f grandea testudinis, ab intus delinitum sive obductum cæmento subtili: cui impositum corpus venerabile, mirificante Domino Sanctum suum, nullam vidit corruptionem. Nempe totum integrum, totum solidum, totum nervatim, membratim, articulativumque coherens; ut cerneret Popponem, jam non quingentis ferme annis defunctum; sed proxime vita excessisse. Cervical, cui caput inclinabatur, solum tabidum. Supra pectus istud in plumbo habetur g anaglyphum, magnis et antiquis litteris, POPPO TREV. ARCHIEPS. OBIT DECIMO SEXTO KALEND. IVLI. Brachia per latera extensa: dextrum aliquanto curvius. Manus dextra Baculum pastorem gestat: porro in digito quarto ejusce manus annulus aureus, cum lapide pretioso (uti apparet) griseo. Inde, quinto digito adhibito, patenulam tenet auream: læva manu patula, servat calicem parvum aureum, intra palmam et pollicem. Casula Sacerdotalis, sericea coloris nigri, præstans valde et integra, cujus subductura aforis conspicitur: verum sericum intus versum: extremitas ejus per circuitum ligatura quam pretiosa ambitur. Oraria seu Stola duæ, humeris et scapulis circum ligatæ, ut celebrantium mos est Presbyterorum, ad genua usque dependentes, utraque sanguineo colore, quæ auro mundissimo et rutilante in oris decoratæ, ceu pridie imposuisses. Dalmatica sericea glauca*

adhuc in-
tegrum,
f

F

g
in habitu
Archiepi-
scopali,

sive

A sive crocea, adco pura et recens ut hesternæ die crederes reconditam. Manipulum sericum albi coloris. Sandaliis calceatur mira arte et operositate confectis. *h*

h
et lineamenta
priora ser-
vans ;

11 Contemplabantur hæc omnia, et gyrabantur ac regyrabantur absque ulla læsione. Corpus exanimum, aridum et contractum, indicat adhuc suam longitudinem, Popponem, dum viveret, staturæ elegantis fuisse hominem. Præfert caput calviciæ adhuc indicia, foras prominens. Profundi oculi, quod seriosi hominis esse dicunt : nasus procerus, quod providi et considerati ; os exiguum, quod temperatam moderatamque locutionem [indicare] asserunt ; mentum longum, attamen inferius angustum, modestum et pium præfigurare ; maxillæ humiles, sublimiores aliquantulum genæ, facies, manus, digiti, ungues oblongi ; totum denique corpus modificatum aptatumque ; et, ut paucis absolvam, declarat mortuum Popponem, industria fuisse notabilem, et (ut de Salvatore legitur) blandum bonis et mitibus, severum perversis et terribilem. His omnibus ita visis et compertis, clausum est monumentum.

iterumque
inspicitur
27 Jan.

B circa mihi abjectissimo, Fratri scilicet Jonni Schekmanno, Cœnobitæ S. Maximini extremo, id gratiæ, id beneficii collatum est, quod merui et ipse videre, tractare et tangere. Siquidem post præfatam reclusionem, sexto Kalend. Februarii, reaptum fuit monumentum viri Dei Popponis, quo tandem firmitus et sollicitus [rei veritas] roboraretur : accersitusque fui et adductus, ut viderem et scriptis traderem conspecta. Veni, vidi, credidi, et gavisus fui. Vidi, inquam, omnia ita se habere ut præscripsi : credidi, vere hunc Sanctum esse et Sanctorum numero catalogoque insertum cœlo ; quem indolui nihilominus terris incognitum, et (quod aiunt) nec Kalendaris nec Martyrologiis inscriptum : gavisus autem, quod tanto tempore mortuus Poppo non comptruerit.

ls. 37, 4.
et ab ipso
Auctore
contracta-
tur ;

C 13 Levavi hinc in corde meo orationem, juxta illud Isaianum, pro reliquiis, pro induviis, pro exuviis, quæ inventæ fuerant incontaminatæ. Contrectavi indignus singula : devotione inflammatus venerabilem capitis verticem adii, exhorui, expavi, sed honore, sed amore. Reperi membra fixæ coherentia ; tractavi casulam et id genus ornamenta ; traxi hac et illac : non scindebantur, non dissolvebantur, sed dabant gloriam Popponi sanctitate amicto. Baculum Pontificalem e manibus tui, aspexique sollicite, si quid memorabile foret in eo : deprehendi in summitate ejus laminulam argenti ductilis connexam per circuitum, aureis floribus exornatam, inter quos hi quinque continebantur apices, divisim unus ab altero, P. T. P. G. T. Interpretationi animum appuli : et quod Dominus dedit utile ratus sum inserere, salva tamen cuivis meliori expositione, id meo judicio videntur sonare apices præscripti quinque, POPPO TRANQVILLVS PÆSVLGREGIS TREVERICI ; vel certe istud, POPPO TVTVS PASTOR GREGIS TREVERICI ; aut aliud, i POPPO TVTOR PVSILLI GREGIS TREVERICI. Virga Pastoralis de ligno quercino vel fagino creditur, differentis tamen ligni et pretiosioris est uncus.

i
nti et baculus
Episcopalis

14 Et quid longius immorer ? Quod vidi, quod manus meæ palpaverunt, de viro Dei scribo, et posteritati relinquo enarrandum in seculum seculi, ad laudandum nomen Sancti Domini, ad magnificandum et exaltandum Popponem alium : quem Deus optimus maximum dignetur notum facere hominibus, et lucernam de sub modio tollere, et supra candelabrum collocare, ut videant et confundantur zelantes

populi, quoniam non sit abbreviata, sed adhuc extenta manus Domini ; et patrare mirabilia, potiora quam unquam fecit parata. Diligenter post hæc lineamentis cooperuimus corpus clarissimum, et demisso lapide polyandrum sollicite communivimus (prius enim facile patebat accessus) foramina rimasque obstruximus, ne aut vermium vel soricum irrumpentium læderetur corrosione, aut penetrantis auræ tactu consumeretur. Et quidem sic reliquimus corpus odorem in tumba, sine aliqua diminutione ; donec provideat de servo suo Poppone Altissimus ; et exaltaverit eum, nedum ad proximos suos verum et apud gentes remotiores ; concesseritque eum sublimari in ecclesia plebis, et in cathedris seniorum laudari, concelebrari ; ut juxta Prophetam, laudabilis mereatur esse populus, cujus est Dominus Deus ejus, quem benedixit Dominus exercituum : cui laus, honor, potestas et gloria in secula seculorum. Amen. *k*

D
A. SCHK-
MANNO.
ac denique
diligenter
clauditur

usque in
tempus Ca-
nonizatio-
nis.

15 Non deerunt forte, non deerunt quidam stulte submurmurantes, quod non in præsentis ævo, ut in priori, ad sepulcra Sanctorum miracula fiant ; ignorantibus profecto, et nihil pensi habentes, quia necesse fuit tunc virtutibus innotesci, ut inproperantium, Ubi est Deus eorum ? vox insultationis de medio tolleretur (signa enim infidelibus data sunt) at nunc confirmatis in fide, horum nihil opus est : majusculum eos munus manet profusiorque merces, offerentibus jam Sanctis vota precesque fidelium intra sacrarium exauditionis, obtinentibus veniam peccatorum, et gratiam impetrantibus. Hic damus intelligi nequaquam, quod Poppo hic noster miraculis non claruerit, quod frivolum esset dicere : sed ut obviamus, si qui forte fabulaturi essent, non eum Sanctum reputari debere [ab iis], qui scriptis minime perceperunt, eum miraculis coruscasse. Quid quæso, quid præsertim illa frequens confluentia mulierularum imprægnatarum ad ejus tumulum ? quid jam in partu laborantium vota portendant ? quid denique jam exeuntium puerperio vult concursus ? nisi quia olim in subveniendis hujusmodi præsto fait, et est, semperque erit. Plures periclitantes in partu invocatus liberavit confestim, semineces revivificavit pusiones, plerumque examines fortificavit. Sed generare solet fastidia copia magna, et cito vilescent quæ crebro vota ferunt ; proinde non reputantur miracula, quod frequenter fiant. *k*

Prægnantium
ad illius re-
cursus fre-
quens.

ANNOTATA D. P.

a Anno 1517, currente littera Dominicali D, Epiphania cadebat in feriam III, sicut etiam ceciderat an. 1512. Quod igitur in eegrapho nostro sic legebatur, Vix bini post hæc effluxerant anni, et D. Maximilianus Imperator Augustissimus, Epiphaniæ Domini celebraturus, ipsius festi Vigilia Treviros venit ; non Schekmanni, sed librarii sphalma esse credidi ; et fidenter correxi, Vix quini.

b Richardus, ex nobili familia Gryfen-clau a Wolfrats, electus an. 1511, præsedet usque ad 1540.

c Cum Diadema, nota sit Sanctitatis, posset sufficere habendo inter Beatos Popponi, si publica id auctoritate factum constaret ; et si talis imago, non in sepulcro condita, sed in altari fuisset exposita.

d Browerus : Ceterum incisum æri, eleganti litterarum forma, quondam Epitaphium, laminis plerisque vel amissis vel detractis sic legitur, ANNO etc. Versuum hæc vestigia, ... CLARA MANENS LUX, ... SPES GRATISSIMA CLERI.

HUNC ET CONSOCIIS JUNGERET ANGELICIS.

Ubi notat idem Browerus, quod prima mox fronte deprehenditur, præpostere repositam structuram verperperam

A **sunm.** Hoc vero soli transcribenti imputandum est, qui perperam exorsus legere, versus prosæ præposuit; quod in ejus modi circumductis per limbum epitaphiis facillime imperitis contingere, patuit Boppardii; ubi reperi- tum epitaphium, quam male præterque usum et sensum legerint qui primi illud transcribere, ostendi tum in Propylæo ad 2 Tomum Aprilis, pag. xxxvii, tum accuratius in Chronologia Potriorch. Hierosol. ante 3 Tomum Maji pag. lxxvi. Utinam aliquis similiter ex- primere lineamenti curasset tabulam in sepulcro Pop- ponis inventam (nam ut nunc supersit, vix possum ex Broweri verbis sperare) licuisset fortassis conjectura haud infelici supplere hiotus, per hemistichia ipsis pro- portionata; neque difficile foret indicare eorum inter se ordinem. Huc autem spe cessante, dedi quæ scripsit Schekmaanus; in cujus autographo relinquitur vacuum pro linea plus quam una spotium; et additur (quod ne contextum turbarem omisi) — Ut autimo, quia erra- vit laicus, apicum fabricandorum ignarus, simul et omittens. tum iterum scribitur ANNO etc, ut supra, mutatis dumtaxat duabus voculis, suggerenda quod videatur, pro CIVIUM DOCTOR, scriptum fuisse CINER. DOC.

B e Fusum lapideum, id est (ut puto) crusta gypsea. f Granea: ita cographum nostrum: quid si Gran- chia legatur, intelligaturque arca supra fornecem plana; quomodo etiam arcam trituriariam dici, docet exemplo allato Cangius in Glossario; licet aliqui vox ea pro- prie significet horreum. Sed et nos Granarium dici- mus supremam cujusque domus contabulationem.

g Anaglyphum credo hic, id significacione prorsus D contrario, sumi pro exarato.

h Mirum, nullam hic fieri mentionem Pallii Ar-chiepiscopalis, nullam Tonicellæ quo subtus Dalma- tica indui Episcopum oportuisset, aut etiam Cinguli.

i In margine etiam addebantur hæc duo: Poppo Trev. Præsul, gratia Trinitatis, vel, Poppo tuere pusillum Gregem tuum. Verum vehementer fallor, si Popponis nomen aliqua harum litterarum signent, ipsæque non fuerint ibi sculptæ etiam diu ante ordina- tionem Popponis. Deinde arbitrarium est, illis ita po- sitis in orbem, ut singulis flos aureus intercurrat, or- diri lectionem a quacunque littera volueris: nolo igitur divinare.

k Hic finiebatur liber secundus: quod sequitur sumpsimus ex fine libri prioris de Vita; ad cujus cal- cem etiam dicitur, quod Popponis obitum comperien- tes Dani, quorum dici et esse meruit Apostolus (ut fideliter testatur antiquitas) sepulcrum ejus fre- quenti aditu visitantes, se suaque illi commenda- runt. Antea autem narraverat Schekmannus, quomodo ante Pontificatum in Daniam se contulerit, invitatu Ottonis cujusdam Danorum Ducis, et quam utiliter ibi laborarit Poppo. Sed, ut animadvertit Browerus, alius Poppo iste fuit, Sleswicensis Episcopus, longe senior E Trevirensi, ab Ottone Imperatore et Adaldago Bre- mensium Archiepiscopo, missus ad Ericum Regem, uti Adamus Bremensis lib. 2 cap. 26 scribit, varia ejus miracula narrans.

DE S. ENECONE ABBATE

D. P.

ORD. S. BENEDICTI, ONNIÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Fundatio ac Reformatio Onniensis, Sancti cultus, et Vitæ scriptores.

ANNO MLVII.

C uta Pinatense vetus in Arragonia monaste- rium. Rege Sancio curante, ex Archimonaste- rio Cluniacensi in Gallia Paternum Abbatem simulque disciplinam acceperat sub annum MXX, uti dictum XXIX Maji ad Vitam primorum ibi Eremitarum SS. Joannis et Pati; denno istic efflo- rescere capit Regulæ Benedictinæ observantia, quin enim aliqua ibi antea fuerit nolim ego disputando con- trovertere. Hinc ergo educti nonnulli anno MXXIX, fuerunt in Onniense S. Salvatoris monasterium in- ducti, omnis abinde circiter viginti, videlicet Æra MXLVIII, primo fundatum-Sanctimoniatibus, sub Tigri- dia Comitiss Sancio filia, prima istic Abbatissa consti- tuta, ut præesset ad regendos Dei cultores et omnes Deo devotas, sive ut Dei famulis famulabnsque cu- ram regiminum penderet; unde intelligitur illud quasi duplex monasterium fuisse, qualia nunc sunt Or- dinis S. Birgittæ. Situm ejus needum potui accurate cognoscere, nullis quod sciam tabulis, Onnian expri- mentibus, nec historicis Hispanis de eo signando quid- quom sollicitis, quia de natissimo loco agebant. Magnam enim celebritatem ei jam pridem cancellarat miraculosa Deiparæ imago, ad quam cum filio S. Ferdinanda, ex- tremum agro ac tum forte duodenni, sub annum MCCXC excurrit Burgis mater ejus Regina Berengaria, uti deductum legitur Parergo I ad Chronicon Sancti Re- gis, num. 40 et 41, die xxx Maji. Junior Sancio, in quodam privilegio apud Yezepium tom. 5 pag. 469, situm monasterium dicit juxta fluvium Visicæ; sed nec hunc tabulæ exprimunt. Propius eo nos ducit Ta-

mayus in Vita num. 18, ipsum aens et oppidum Be- roviscam ingenti fame laborasse: hoc autem oppidum vulgo Birbiesca, in Castella est ad confinium Cantabriæ, Burgis distans leucis 7 ad Septentrionem. Quæ Bir- biesca cum fluviola in chartis anonymo adjaceat, vero- simile est, ipsum esse supra dictum Visicam vulgo Bi- risca dictum, qui et loco nomen dederit quasi Burgum Visicæ, et Onniam habeat sibi adjacentem. Is deinde labitur in Iberum, a fonte suo catenus tenuem.

2 Secundus huic loco Abbas præfuit S. Eneco, vel Henneco; aliis Ynicus, vulgo Ynigo, penultima cor- repta, licet in veteri de Vita sermone scribatur Eneeco; quod nomen sanctus nostræ Societatis fundator, sibi in baptismo datum, credidit Latine reddi debere Ignatium, et sic eo usus semper est; idque exinde obtinet apud omnes Hispanos hoc nomine dictos, cum ipsum patria lingua sua exprimunt. Est illud nomen aliqui Gothi- cum viderique posset Tentonico Innich vel Ennech respondere, Internumque seu Domesticum et fami- liarem significare. Sancti illius antiqui et originaria Acta penitus exciderunt; neque ex iis quidquam super- esse invenio, præter breve compendium, insertum Pro- cessui dissolutionis unionis Oscensis et Jaccensis, in- vento a nobis et descripto Ramæ, uti præcitata XXIX Maji dictum. Compendium istud collatum cum aliis si- milibus, ex Cæsaraugustano et Burgensi Breviario ve- teri transcriptis, primo loco dabimus; deinde prolixio- rem alteram Vitam ex Martyrologio Hispanico Joan- nis Tamoyi de Salazar, allegantis idem ipsum Bur- gense Breviarium aliosque Scriptores in Notis citatos,

F

Abbatem
accepit S.
Eneconem.

de cujus Vita
dantur vetera
quidam
fragmenta,

ex

Circa 1010
fundatur
Virginibus
monasterium
et anno 1029
reformatum
pro viris,

prope Biro-
biscam,

A ex quibus accepisse debuit multa illa miracula, quæ *Vitam reddunt tum prolixam. Inter istos autem præcipuum* (nam alii allegati, puta *Villegas, Maldonatus, Maritima* etc. brevissimi sunt) præcipuum, inquit, oportet fuisse P. Joannem Baptistam Dametum, qui *Acta Sancti Bibili* scripsit tribus libris; ipse in eadem *Bibili*, vulgo *Calatayud* natus, humanitatis atque rhetorices Professor in Collegio ibidem Societatis Jesu, uti ait *Yepesius* tomo 6 *Chronici Benedictini* pag. 275 §; ut mirum sit, quod ejus nomen neque in *Bibliotheca Scriptorum Societatis nostræ* reperitur, neque etiam in *Bibliotheca Scriptorum Hispanicorum Nicolai Antonii*; eoque sollicitius egi, ut eos libros obtinerem, sicut et obtinui anno MDCLXXXVIII, beneficio nostri tum ibi Rectoris R. P. Joannis Gregorii. Ex illo tam, *Yepesius* præcitatus quam *Tamayus* sumpserunt quidquid habent de viventis mortuique miraculis, acceptis ex veteri libro MS. cujus mentionem faciens *Breviarium Burgense*; incerti, inquit, quæ nunc potissimum miracula referamus, consulto omnia prætermisimus ad gestorum ejus volumina lectorem cupidum relegantes. Maluissim equidem illa ipsa antiqua volumina nascisci; neque scribendis Onniam ac Burgus litteris peperci, ut obtinerem: sed frustra. De recentioribus autem miraculis, quæ similiter petii, respondit mihi *Angelus Bonitus* Archivista, ea propter frequentiam a pluribus retro annis scribi desiisse, quasdam autem notitias recentiores contineri tom. 7 *Fr. Argais*, qui modo non facile haberi a me potest.

dum antiquiora non impetrantur.

B 3 Edidit opus suum *Damet* anno MDXXII adeoque triennio citius quam quantum *Chronici Benedictini Tomum* vulgavit *Yepesius* (questus, parce admodum informatum sese ab Onniensibus fuisse) et antequam idem ederet biennio post *Tomum* suum sextum, ea inde sumpsit, quæ suo videbantur instituto sufficere, quæque ex ipso *Latine* reddimus, quando fontem ipsum adire necdum licet, ex eoque haurire totum miraculorum seriem. Octodecim annis ante *Dameti* librum prodierat *CæsarAugustæ* alius liber, per Doctorem *Michaelum Martinez del Villar* compositus, de Patronatu, antiquitatibus, regimine, ac viris illustribus *Bibilitanæ* civitatis, atque *Archidiaconus* ejus, quem similiter nancisci cuperemus. Etenim inter primos S. Eneconem recensens, multis eum laulat; dumque allegat; S. Joannis *Pinnatensis Martyrologium*, ubi legitur. *Heneco* Aragonensis et Monasterii *Divi Joannis Baptistæ* Monachus, probare videtur, id quod ex antiquis de *Vita* ejusdem memoris non intelligitur, ipsum, prius quam ad eremum secederet, indeque ad Abbatiale munus assumeretur, habitum religiosum sumpsisse in isto monasterio. Hoc confirmaturus in ejusdemmet monasterii historia *Joannes Britius Martinez* pag. 404, adducit instrumenti cujusdam veteris, coram *Enecone* loci Priore facti transumptum hoc tenore. Ego *Eneco* Lopez, una cum uxore mea *Omnia*, votum rogemus Deo et S. Petro, ut iremus Romanam: et antequam illuc iremus, venimus ante presentiam Domini Abbatis; et *Eneconis* Prioris, quem Magistrum assumpseramus nobis; et Seniorum S. Joannis, qui tunc erant cum Abbate: et placuit nobis, omnes facultates nostras, presente *Enecone* Priore, in tres partes dividi etc. Verum neque nomen *Abbatis Paterni*, neque annus *Æræ* tunc currentis exprimitur, unde judicari possit, an saltem tempus conveniat: et solum inde infertur *Eneconis* nomen iis partibus satis celebre fuisse. Quod autem dicitur *Martyrologium*, quantum ad allegata ex eo verba, potius dici debet *Necrologium*, *Martyrologio* adjunctum; ubi *Eneco* iste Aragonensis, idem fortassis qui supra *Prior*, mortuus indicatur; et forte alio longe die (nam hic dissimulatur) quam quo constat obisse S. Eneconem Abbatem.

Fuerat is forte Monachus

et Prior monasterii Pinnatensis,

4 Interim his nixus recentioris pro eodem monasterio *Martyrologii conditor*, ito scripsit: Kalendis Junii Luna N, Onniæ cœnobio, Religiosis, sub Paterno Regulari primo *Pinatensi* Abbate, edoctis et reformatis, a Rege *Sanctio* tradito; post *Garziam*, primum ejus Abbatem, et inter alios præfati *Paterni* discipulum, cum vir Dei *Eneco* Aragonensis, et monasterii *Divi Joannis Baptistæ* Monachus, opinione sanctitatis præclarus, in illa montium solitudine, vitam religiosissimæ asperitatis sub monachali habitu multis annis ageret; cumque neque literis neque nuntiis a Rege sollicitatus nihil proficeret; tandem ipso Rege ad virum Dei accedente, vix multis precibus obtinuit, ut Onniam se transferret, ibique Præsidem ageret: qui piam et exemplarem vitam agens, ipsamque multis ac stupeadis miraculis claram, in cœlum evolavit, anno millesimo quinquagesimo septimo. *Æræ* scilicet vulgaris, pro qua antiquiores notassent *Æræ* *Hispanicæ* annum MXXV.

5 Simili styli novitate procedit *Sancti Comitis Epitaphium*, lingua vulgari positum, et *Eneconis* ac *Tigridiæ* memoriam cultumque confirmans, sic *Latine* reddendum ex *Yepesio* tom. 5 pag. 323 §. Serenissimus Dominus Comes *Sancius*, fundator *Regiæ* hujus domus *Onniensis*: qui fuit filius *Comitis Garziaz Fernandii*, et nepos *Comitis Fernandi Cansalvii*, *Dominorum Castellæ*: qui quidem Dominus Comes *Sancius* fundavit a suo principio hoc monasterium *Onniense*, in honorem *Salvatoris* nostri, ac gloriöse *Virginis Domine* nostræ, beatique *Archangeli Michaelis*; multisque possessionibus ac largis redditibus magnifice datavit: ibique ab initio posuit D. *Tigridiam* filiam suam *Abbatissam*, cum aliis virginibus multis, sub ea Deo servituris. Hæc autem D. *Tigridia* habita fuit pro *Sancta*; jacetque sepulta in prædicto monasterio, in capella *Crucifixi* (nunc vero, inquit *Yepes*, decentius composita jacet intro ligneam quidem, sed pretiosam arcam). Post mortem vero istius *Virginis*, reformatum fuit istud monasterium *Onniense*, per Serenissimum Regem D. *Sancium* seniore, generum *Comitis Sancii* prædicti, collocatis in eo Religiosis sub *Regula* et *Ordine* gloriosi *Confessoris S. Benedicti*; quos Religiosos accersiverat prædictus Rex *Sancius* ex *Cluniacensi* in *Francia* monasterio: posuitque ibi primum Abbatem gloriosum S. *Eneconem*, cujus sacrum corpus jacet in hoc monasterio, intra propriam capellam. Transiit autem D. *Sancius* Comes ex hac presenti vita, ad beatam gloriam, v die mensis Februarii, anno Domini MXXII.

6 Concordat hic annus cum *Annalibus Sobrarbiensibus* apud *Ambrosium Morales*, ubi dicitur: *Æra* MLX obiit Comes *Don Sancius*, qui bonas leges condidit. Juxta autem in secunda arca, ad latus *Epistolæ* (num latus alterum obtinent Reges) posita est *Urraca* Comitissa, mater *Trigridiæ*, inter filias tertio genitæ, defuncta xx Maji anno MXXV: ac denique unigeniti eorum filii *Garziaz*, ipso suæ dominationis initio extincti anno MXXVIII: per cujus mortem *Castellæ* possessionem adiit Rex *Aragonie* *Sancius*, jure uxoris suæ *Dorinæ* Majoris, dictorum *Comitum* primogenitæ. Ex his intelligitur *Tigridia* sub idem tempus obisse: siquidem charta reformationis *Onniensis* apud *Yepesium* num. 45 in *Appendice*, ita signatur † facta charta *Privilegii* *Æra* MLXXI, noto die Sabato, v Kalendas Julii, id est anno Christi MXXIX: quo tamen anno currente littera E *Sabbatum* cadebat in iv Kalend. Julii ut videatur aliquid transcribendo erratum. Placeat interim ipsam chartam, ad præcedentium confirmationem et sequentium illustrationem, quatenus historica est, ex *Yepesio* accipere.

7 *Sancius*, gratia Dei *Hispaniarum* Rex, cum omnibus

D
AFFECTIVE D. P.
sicut indicat
recentius
Onniense
Mrtum,

E
et nihilo
relictus
Epitaphium
Comitis Sancii,

in quo memo-
ria primæ
fundationis,

F
atque Abbatissæ
Tigridiæ,
ibi tem cum
parentibus et
fratre sepultæ:

AUCTORE D. P.
eiusdem
Conatus gener
Rex Sancius
an. 1029
declarat,

A omnibus Episcopis, Ducibus, Comitibus et Optimatibus, in Provinciis suo imperio subditis degentibus, Domino Papæ sanctæ Romanæ Sedis et Apostolicæ Ecclesiæ (*Joannes XIX hic erat*) et totius orbis Archiepiscopis, et omnibus ecclesiastici Ordinis, cunctisque populis Christianis, prospera vitæ præsentis, et gaudia supernæ felicitatis. Dum nullo meo merito, sed solo gratuito dono et misericordia Dei, ad regni gubernacula perveni; regimen et curam, sollicitudinem et vigilantiam, tam ecclesiasticarum rerum quarum secularium mihi esse commissam intellexi; de quibus omnibus Deo et immortalis regi, æquissimo iudici, rationem me redditurum esse cognovi, pro bene dispositis præmia recepturum, pro neglectis vero lucturum. Et propter hoc ingenti timore pressus, anxietateque magna sollicitus, ad exorandam Domini misericordiam me omni anxietate converti. Ponderis enim oneris mihi impositi vires meas, intellectum, et sapientiam excedere vidi: et idcirco quod mihi deesse sensi, hoc a Deo fore impetrandum duxi dignum, et in corde meo optimum judicavi. Et quoniam memento Apostolo in fide postulavi, et in oratione mea non hæsitavi, effectum meæ justæ petitionis, Domino concedente, accipere promerui; et dispositionem totius Regni, præeunte misericordia Dei nobiliter ordinavi; et, ut notum est universo orbi, magna parte oppressa Hispania et expugnata a spurcissima gente Agarenorum, decentissime fines nostrarum provinciarum amplavi.

quomodo expulsi Saracenis

et dilatato regno suo,

cupiens discipulum monasticum eo inducere, Mat. 19, 21

B 8 Tandem itaque respectu divinæ miserationis, omnibus occurrentibus malis et cunctis adversitatibus remotis; omniumque sacrilegorum hæreticorum, quondam religiositatem patriæ pestifere opprimentium, versutis canonicali disciplina resecat; incidit meæ menti summa Christianæ perfectionis, quam Dominus juveni, salvationem animæ suæ quærenti, demonstrans ait; Si vis perfectus esse vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni sequere me. Quam perfectionem dum imperio, mihi a Deo commissio, deesse comperi, vehementer dolui. Nam Ordo monasticus, omnium ecclesiasticorum Ordinum perfectissimus, tum temporis omni nostræ patriæ erat ignotus. Dum ergo assiduis precibus Dominum exposcerem, ut mihi dignaretur auxilium præbere; ut id, quod mente retinebam, possem ad effectum perducere; et perfectione monastici Ordinis tenebras nostræ patriæ illuminare; tandem, inspirante Deo, a prudentibus ac religiosis viris salubre reperi consilium; quibus referentibus didici, quia perfectionem hujus sanctæ quam requirebam professionis, nemo perfectius ostendere poterat, quam Congregatio monasterii Cluniacensis; quæ in eodem tempore, clarius ceteris monasteriis S. Benedicti, perfecta florebat regulari religione, auxiliante Deo, et Abbate Odilone administrante.

Cluniacum misit qui eam ibi discat Paternum;

C 9 Igitur super hoc negotio accepi ab omnibus Episcopis nostris et Optimatibus consilium; et unum ex patriotis nostris, virum (quantum hominibus possibile est ad cognoscendum) religiosum et timoratum, vocitatum Paternum, cum devoto comitatu religiosorum sociorum, misimus ad prædictum Cluniacense cœnobium, ut in ipso perfectionem monasticæ vitæ cognosceret ac disceret; qui sufficienter imbutus, ad patriam nostram rediret, et sitiendi patriæ nostræ potum monasticæ professionis propinaret. Quod, donante gratia Dei, ut ordinavimus, factum est. Nam isdem vir, doctrina disciplinæ regularis cum suis sodalibus perfecte instructus, prospere ad nos reversus est. Quem primo doctorem monasticæ vitæ in monasterio S. Joannis de Penna constituimus; et, ut Fratres sub

ipso regulariter viverent, eum Pastorem animarum præfecimus; et prædictum monasterium, ut firmiter in stabilitate regularis vitæ persisteret, regalibus donis atque firmissimis privilegiis munivimus, quatenus hoc irritum facere nulli liceret ex nostris successoribus.

D et per hunc instituerit monasterium Pinnatense,

10 Hoc ergo monasterio regulari dispositione decenter ornato, omnes Episcopi et Principes totius regni communiter consilium inierunt, et ad me venientes unanimiter petierunt; ut, sicut monasterium S. Joannis de Penna decoraveram monastica religione; sic etiam honorarem eadem regulari B. Benedicti professione Onniense monasterium, a religioso Sancio Comite in honore S. Salvatoris constructum, et amplissimis donationibus prædiorum ac pretiosissimis suppellectilibus sanctæ Dei ecclesiæ congruentibus ditatum. Quam eorum petitionem justam esse considerans, libenter accepi, et tota mentis intentione. Destinavi ergo viros nobiles, semper lateri meo adhaerentes, ad monasterium S. Joannis de Penna; et Dominum Paternum, quem ibi Abbatem venerandæ Congregationis præfeceramus, ad nos venire, cum aliquantis religiosis Fratribus, postulavi. Qui benigne obediens meis justis petitionibus, quod ab eo petebam sine aliqua dilatione impetravi; depulsisque mulieribus, in Onniensi monasterio sine aliqua reverentia habitantibus, consensu et voluntate atque petitione omnium patriæ nostræ Episcoporum ac Clericorum, statuimus ibi Congregationem religiosorum Monachorum, quibus Abbatem Garsianum nomine, secundum Regulam S. Benedicti, communi etiam Fratrum acclamatione præposuimus; Dominum vero Paternum, Abbate loci diligenter instructo, et Congregatione honorifice ordinata, ad proprium monasterium remisimus.

deinde et Onniense reformavit,

E

posito ibi Abbate Garsiano,

11 Ut ergo inconvulsa et stabilis in perpetuum remaneat hujus Congregationis ordinatio, auctoritate et jussione Domini Papæ, omniumque in regno nostro degentium Episcoporum, munivimus eam Regali et Pontificali Privilegio: placuitque mihi et omnibus, ut scriptis traderetur hujus Privilegii affirmatio; quatenus omnibus malignis, Abbatem et Congregationem hujus loci opprimere conantibus, omnis auferretur occasio etc. *Hinc sequitur tenor privilegiorum loco concessorum; cui primo loco subscribunt, Julianus Burgensis, Pontius Palentinus, et Joannes Alabensis Ecclesiæ Episcopus et Ego inquit Sanctius, Dei gratia Hispaniarum Rex, coram omnibus Episcopis etc. hoc Privilegium S. Salvatori et omnibus Monachis ibidem Deo famulantibus, tradens confirmo, et manu propria hoc signum + pono, coram præsentem Abbate Garsiano; factum Domini Regis et Patris sui similiter confirmantibus, Ranimiro, Garsea, Fredinando; post quos, Ego inquit, ancilla Christi, licet indigna Regina, nomine Donna Major, factum Domini Regis ac filiorum meorum coram omnibus confirmo; subscriberibus ex ordine testibus septemdecim, et concludente Garsea Scriba.*

ipsumque multis privilegiis ornaverit.

F

12 Atque hic de Onniensis monasterii initii præfandi finis esto, occasione S. Eneconis: quem nonus ab illo Dominicus Abbas, in Sermone de quo max, transivisse de hoc seculo ait tempore Ferdinandi, in Castellæ Regione et Gallecia regnantis, anno regni ejus xxiii, id est (siquidem a patris Sancii morte numeres) anno Christi MLVII, ex quo regimen pastorale suscepit, denarii geminati et amplius spatio consummato; ut oporteat eum cœpisse circa primos menses anni mxxxvii. *Yepesius tamen Abbatem constitutum ait Æra MLXXVI, qui foret annus sequens. Tum porro et ceteros Abbates loci enumerat usque ad annum MDCXIII; cum antea pag. 331 texisset Catalogum*

Garsiano successit S. Eneco ab an. 1038 ad 1057,

ejus corpus an. 1598 translatum.

A gum monasteriorum LXXIII, olim a monasterio Onniensi dependentium. Quibus omnibus omissis, redeo ad S. Eneconem, cujus corpus de terra elevasse dicitur Octavius monasterii Abbas Joannes, habito etiam Ser-mone, quem ex parte repræsentat Tamayus. Cum au-tem anno MDXCVIII sacrum corpus retegeretur, inventum est supra corpus membrana, quæ dicebat; ipsum trans-latum ad altare, in quo tunc reperiebatur, ex claustro; primæ scilicet sepulture loco; et, quod floruit mira sanctitate et miraculis, et ideo auctoritate Aposto-lica relatus est in numerum Sanctorum. *Rexit* Monasterium istud Joannes Abbas, secundum Ypezai Catalogum, ab anno MCXII ad MCXI; et huic successit Dominicus usque ad annum MCXV; quem Ypezus dicit Latino sermone scripsisse Vitam et laudes S. Eneconis. *Dametis non fuit hoc ausus definire: sed ignotum sibi Auctorem esse confessus, ipsum Latine primum, dein Hispanice dedit post cap. 2 lib. 2, qui nobis in Vita prolixiori inchoabit Caput 4, ubi fuse agemus de sacri corporis translatione et miraculis. Itaque hic finio Præfationem cum hac, quæ alibi inve-nitur, oratione propria: Excita Domine in ecclesia tua Spiritum, cui B. Eneco Abbas servivit; ut eodem nos replente, studeamus amare quod ama-vit, et opere exercere quod docuit.*

VITA BREVIOR

Ex MS. Monasterii Pinnatensis,

Inventa Romæ inter MSS. Card. S. Severinæ, et collata cum vetustis Breviariis.

a

Sanctius Cantabrorum Rex, cum Mahometano-rum Hispanias occupantium vires multis præliis perdomuisset *a*; ad ea, quæ Christianæ pietatis sunt, post bella conversus, in hoc totus erat, ut monasticus Ordo, (cujus ea tempestate vix tenuæ vestigium apud Cantabros extabat) suo regno illu-strando indueretur. Cluniacum itaque, Galliæ clarissimum Monachorum cœnobium, cujus sancti-tatis fulgor sub Odilone Abbate latissime tunc splendebat, Paternum virum religiosum misit: ut sanctioris vitæ normam inde reportans in Hispa-niam transferret. Unde reversus Paternus primum cœnobio Divi Joannis, Pennæ nomine, insignito, præficitur.

et Onniæ Gar-siam,

2 Tandem Episcoporum, et Regis Procerumque consensu Onniæ cœnobium viris religione insigni-bus, qui sub Paterno edocti erant, incolendum tra-ditur, (pulsis ex eo Monialibus *b*, quarum vita parum monasticæ regulæ respondebat.) Onniæ nam-que cœnobium Sanctius Comes, hujus sanctii Regis socer, a fundamentis condiderat. Primus igitur Onniæ Abbas Garsias constitutus, omni Sanctitate cœnobium illud moderabatur. At vero cum exces-sisset e vivis *c* Garsias, Sanctius Rex omni solici-tudine satagebat, ut cœnobio quod tam mira dile-ctione prosequeretur, dignum Abbatem imponeret. Erat eo tempore apud Aragonenses vir Dei Enneco, opinione sanctitatis præclarus, qui in montium so-litudine vitam rigidissimæ asperitatis sub Monachi habitu multis annis agebat *d*: quem cum Sanctius Rex Onniensi cœnobio præesse cuperet, pluribus illum nuntiis, ut ad se veniret, sollicitabat: quibus cum nihil proficerat, Rex ipse ad Dei virum accessit, a quo vix multis precibus obtinuit ut On-niæ Præsulem ageret. Nec eo contentus pius Rex, plurimis donis ac muneribus et privilegiis donatum cœnobium, multo illustrius quam antea fuerat red-didit.

qui miraculis claret.

3 Enneco ergo, statim ut Monachorum regimi-nis habenas suscepit, veri Pastoris officio fungeba-

tur: alebat scilicet pauperes, ægrotantibus aderat; D quæ sua erant oblitus, alienis profectibus invigila-bat; miraculis *e* adeo quotidie clarus, ut Dominus servi sui sanctitatis famam latissime diffunderet. Nam et nobiles quidam, sed pessimis moribus præ-diti, cum Dei virum crebris injuriis divexarent, mutuis se vulneribus confecerunt, cum amicissimi inter se semper extitissent. Sed et rusticus quidam, qui in cœnobii agro colendo suam operam Dei viro negarat, hortum suum reliquis virentibus aridum conspexit; quousque viri Dei jussu, aqua benedicta sparsus hortus, in nativum virorem ariditatem commutaret. Impetravit præterea suis precibus a Domino largis-imum imbrem, cum tota illa regio æstu et sterilitate nimia pene interiret.

4 His igitur pluribusque aliis miris indies clarior factus Enneco, apud Sotum longum *f* extra cœno-bium, ægrotare graviter coepit. Qui dum ad cœno-bium deportatur, visi sunt illi occurrere eximia pulchritudine pueri, accensas lucernas deferentes. quorum laborem itineris miseratus vir Dei (credide-rat enim illos pueros esse, cum revera Angeli fuissent) ad circumstantes conversus hortabatur, ut pueros, labore itineris fessos, foverent; cum nil tale cernerent qui eum comitabantur. Ingravescente denique morbo evolavit in cœlum Kalendis Junii, anno Domini millesimo quinquagesimo septimo *g*; cujus meritis post obitum, ad illius sepulcrum, multa et stupenda miracula Dominus quotidie ope-ratur.

ANNOTATA D. P.

a Brev. Burgense addit, ditionis fines latissime producendo, ad Pyrenæos usque saltus.

b Idem, feminis parum pudicis; occasionem scili-cet suggerente periculoso Clericorum seu Monachorum contubernio, qui istic sacra ministrabant sub Abbatisæ obedientia.

c Ita etiam Breviaria. Quidam regimen ejus definit ab Æra 1155 ad 1162 id est ab anno Christi 1117 ad 1128. *At* Ypez tom. 5 pag. 326 promotum vult ad Episcopatum Aragonensem: additque temporibus iis solitos etiam Episcopos a Provinciis nominari, si-cuti in Charta Sancti Regis notatur Episcopus Ala-bensis. Quia autem in Concilio quodam anni 1162 de-cretum fuerat a Ranemiro Rege, juxta ordinationem Sancti Patris in priori Concilio (cui cum aliis quatuor Garsias Najarensis Episcopus interfuisse dicitur) ut Episcopi Aragonenses ex Monachis cœnobii S. Joannis Pinnatensis habeantur et eligantur; conse-quens esse vult Ypez, ut indidem Monachus Garsias fuerit; et exinde forte dumtaxat sumpsit ejusdem Epi-scopatum Aragonensem. Verum, sicut ex instrumento reformationis prænotato, satis clare habetur Garsie Monachus; sic ex eo quod in Append. tomo 3 pag. 11 profert instrumento, non satis constat de veritate Synodi utriusque; quippe cui subnotatur Data sen-tentia vii Kal. Julii Æra MLXII: quod ut excuset Ypez, annos Christi notari vult præter usum Hispa-norum eo tempore, quorum Æra communem præcur-rebat annis 38. Quod si tamen aliunde probetur Gar-sias Najarensis vel Aragonensis Episcopus, cum malim distinguere ab Abbate.

d Brev. Cæsaraugustanum addit, cujus celebris fama longe lateque, frequentibusque miraculis reso-nabat.

e Idem pro miraculis lectorem remittit ad gestorum ejus volumina; quæ desideramus nancisci.

f Solduegum nuncupant Ypez et Tamayus: prior etiam, duabus leucis a monasterio abesse ait Cæsaraugustanum Brev. etiam Sotum-longum nominat. Bur-gense omisso nomine, vicum quemdam.

g Idem Burgense annum tacet, sed exprimit eum Cæsaraugustanum.

AUCTORE D. P.

f
æger Angelis
prælucentibus
omniam re-
versus,

E
moritur
anno 1057.

g

A *Carsarangustanum. Ypez tom. 6 pag. 272 refert compendium vitæ, Onnia sibi submissum vulgari lingua, atque adeo recentissimæ compositionis; ubi dicitur obiisse Sanctus, an. 1071, et huic mavult inhærere; fatetur tamen ipsemet saltem annum unum detrahi debere numero, tom. 3 pag. 463 §. Instrumentum producens Regis Sancti, ejus qui ad Zamorram perit, et regnare capit an. 1057, datum in favorem Ovidii Abbatis Onniensis æra millesima centesima octava, id est. 1070. Quem quidem Ovidium pag. 338 §. vixisse ait usque ad an. 1083: et eundem dicit etiam Obecum nuncupari a quibusdam. Similiter autem tom. 6 pag. 273 §. ex Chartis Onniensibus probari ait, S. Enneconem etiam nominari Obecum. Sed ex dictis mihi verosimilius fit, donec aliud probetur, Obecum seu Obizonem, ab utroque diversum, medium collocandum inter Enneconem et Ovidium.*

ACTA PROLIXIORA

Ex Tamayo, Ypezio, et Dameto.

CAPUT I.

B *S. Eneconis pia initia et anachoresis.*

Igitur postquam nobilissimus Sanctius Comes migravit a seculo, et Garsias filius ejus apud Legionem prodicione ^a interfectus est, Rex Sanctius Minor, prædicti Comitis gener, Aragonensium scilicet et Cantabriensium Rex eorum successit imperio: qui, Redemptoris nostri opitulante elementia, magna ex parte ejecta et expugnata spureissima Agarenorum gente, fines regni decentissime ampliavit. Ab ipsis namque Pyrenæis usque ad oppidum ^b Nagera, quidquid infra continetur a potestate paganorum eripiens, iter S. Jacobi, quod barbarorum timore prærupto calle peregrini declinabant, absque impedimento, recto tramite direxit. Accensus itaque zelo ejusdem Redemptoris, cujus ope sapius de inimicis victor extiterat, statuit regnum suum a sordibus et profanationibus dictæ gentis penitus emundare, et ecclesias atque monasteria, quæ olim jam diruta fuerant renovare, Christianique servorum gregem et B. Benedicti Regulam per monasteria ordinare. At vero divina gratia concedente, omnibus occurribus malis remotis, omniumque hæreticorum quondam religionis puritatem pestifere inquinantium versutiis canonicali disciplina resectis, incidit in ejus mentem summa Christianæ religionis perfectio. Jam Ordo monasticus, locidissimus ecclesiasticæ hierarchiæ splendor, omni nostræ patriæ, tunc temporum fere ignotus erat.

2 Audiens igitur laudabilem famam Cluniacensis monasterii, quod eodem tempore regularis ordinis perfectione pollebat: cupiens velut apis prudentissimæ fluctus bonos sacre, quemdam religiosum virum, Paternum nomine, qui ex longo jam tempore, a seculo cum sociis suis remotus sedebat, ad Venerabilem Odilonem Cluniacensem Abbatem cum convenienti sibi apparato direxit. Quem Venerabilis Pater Odilo Abbas, in amorem gloriosi Sancti Regis Hispaniarum, honorifice recepit, et eum apud se non parvo tempore retinuit. Qui postquam doctrina disciplinæ regularis cum suis sodalibus plenius est instructus, ad patriam cum magno gaudio est reversus. Quem statim Sanctius Rex primum Doctorem monasticæ vitæ in monasterio S. Joannis Baptistæ de Penna constituit. Deinde, petitione atque consensu Episcoporum et Principum Regni, hoc idem agere disposuit in Onniensi Cœnobio, quod religiosus Sanctius Comes, socer ejus, a fundamento construxerat. Feminas denique, quæ ibidem

sine reverentia habitabant, expellens, congregationem religiosorum Monachorum, per supradictum Paternum Abbatem, introduxit: quibus Abbatem Garsiam nomine, secundum Regulam S. Benedicti præposuit: tunc vero Paternum Abbatem, Pastore loci diligenter instructo, et Congregatione honorifice ordinata, ad proprium remisit monasterium.

3 Erat eo tempore in Aragonensi provincia quidam vir Sanctus, Eneco nomine, qui ab ipsis suæ ætatis principiis, omnipotenti Deo deservire disponens, ejus gratia præeunte, in omnibus bonis exercitiis vitam agebat. Hic autem, sicut ex antiquitatis memoria retinetur, a seculi tumultu segregatus, solitudines montium petiit: ubi, juxta desiderium suum, plenius Deo posset vacare. Fuit ergo sanctus vir (ut constans traditio est) ex urbe oriundus Bilbilitana, quæ hodie Calatayud ^c creditur in Celtiberia, ex Muzarulis parentibus progenitus: quos et alios Christianos, etsi oppressos servitute retineret Saracenorum jugum; attamen ad fidem Catholicam descendendam nulla compellebat violentia. Ex hisce quippe parentibus, in commune bonum, inter rudera sectariorum, velut rosa inter spinas, natus est Eneco; cujus primævos infantie et pueritiæ progressus obliteravit penitus aut temporum lapsus, aut scriptorum incuria. Credibile est, illum Deum, quem in exemplar Monasticæ perfectionis elegerat, a primis, ut aiunt, unguiculis, æqualibus dotibus implevisse, et maximis charismatibus expolivisse, ut tempore messis pingue fertili copia semen in Ecclesiæ abacis splendidioribus appareret.

4 Transacta siquidem primæ ætatis aurora, cum primum perfectæ discretionis cœpisset animo lux oriri, qualem ad virtutis portum semitam eligeret cogitabat. Et licet Religionis anchoram continuis et repetitis amplexibus arripere destinaret; ast naturæ imbecillitas et antiqui serpentis virus fere omnia adolescentis conamina deturbabat: quousque Numinis aura iterum spiritum vivificans, velocitas ad iter deperditum traducebat. His auxiliis ad vitam redux tiro, sæpe sæpius intra se cogitabundus audiebat: Nonne vides, infirme pugil, quas ubique diabolus extendit insidias? quos struit laqueos, ut quotidie hominum animas decipiat? Illic blasphemias innodatos inspectabis; illic perjuriis deditos intueberis: alii te ad turpitudinem proprio exemplo perducunt; alii te avaritiæ nexibus implicabunt. Iste te seducet ad vindictam; ille te præcipitem verbis fallacibus propulsabit. Quo ergo te vertes? Quid nisi malorum in seculo pelagum conspectabis? quid nisi undantium peccaminum volumina perscrutaberis? Quid aviculam a laqueis liberat, nisi ejus pennæ? Ergo quasi columba candida alas tuas extende, in desertum evola, et cape tegumen in foraminibus petrae. Sic, per varios tentationum anfractus, cor Eneconis diu videbatur procellis obrui; donec Deo favente, sedatas maris undas respexit obtutus, et salutis lucifer cœpit in naufragantis visceribus exoriri; quo ad superiora claritatis specimina perductus, patriam, parentes et omnia deserens, Dei protectione vallatus, ad Pyrenæi juga, velut alter Loth e patriis flammis diffugiens, solitariam ut duceret vitam strenuus eremita descendit.

5 Tunc temporis per Hispaniæ circulos, cœnobium prælibatum S. Joannis de Penna, virtutibus, recollectione, et sanctitatis fama florebat; de quibus instructus Eneco, gressus illuc dirigere proposuit, ut sub S. Benedicti Regula, quæ totius orbis ambitum mirificæ, sanctitudinis symbolo collastrabat, subque tantorum virorum disciplina et consortio, quorum opinio universos terræ terminos adimplebat, agonista militaret strenuus. Hæc sane ad

D

s Eneco Bilbilitanus,

c

E

religionem in-
credi cupit:

F

ad Pyrenæos
eremita futu-
rus abit:

celebra tunc
monasterium
Pannatense
ingreditur:

actum

^a Sanctio Un-
steltæ Comite
ne filio mor-
tuis,

b

succedit Rex
Sanctius;

volensque
monasteria
restaurare

Paternum
Cluniacum
mittit.

Onniense
cœnobium
monachis
donat:

A actum perducens spiramina, ad monasterii ostium accessit adolescens : qui Monachis intentionem et singula propositionis itineris accidentia propalans, cucullam humiliter poposcit. Sancti etenim viri omnia a juvene relata ruminantes, ipsiusque humilem efflagitationem contuentes, et intra se reputantes, quod istius viri receptio in maximum Dei honorem Ordinisque glorificationem esset futura; unanimiter in eorum consortium, opitulante Domino, cooptarunt. Ergo Christo nomine dato, exutis secularibus indumentis, insimulque omnibus mundi seditibus, novus miles monachali præcinctus lorica, proposuit omnia inimici irritamenta calcare. Sic in arenam tiro descendens, diaboli insidias ita facillime propulsabat, ut licet ille tamquam leo rugiens sæpius circumcurret novitium, cogitans illius pia conamina, perturbare; attamen Dei præsidio, et monachi strenuitate toties victus recessit, quoties cum pugile arma fuit ausus diabolica temeritate conferre.

Professionem
emittit.

6 In hisce et similibus congressibus Eneco tirocinii tempus consumpsit; quo expleto, secundum Regulam S. P. Benedicti, adstantibus et probantibus illius Regiæ domus Abbate et cœnobitis, voluntarie votum emisit. Quo nexu denuo lætus, si primo se præbuit nomine et re verum religionis sectatorem; postmodum ita vita et moribus regulæ leges servavit, ut voti dulci vinculo adstrictus, omnia virtutum semina in cordis intimo, ad sui Patris imitationem, religiosa speculatione plantaret. Abhinc in choro divinas laudes persolvebat quotidie, pœnitentiis carnem domabat, eamque spiritui subiciebat; et demum lectione sacra mentem feliciter illustrabat. Semper fuit senioribus obediens, æqualibus humilis, inferioribus affabilis et mansuetus, ita ut omnes et singuli in eo speciosum invenirent perfectionis et religionis exemplar. d

d

7 Post hæc, cum plurimum temporis, in hujus vitæ sociabilis et activæ ministerio, salubriter egisset; solitariam et contemplativam profundo viscerum ardore peroptabat, quæ suæ peregrinationis cursum compleret. Hujus perfectionis stimulos proprio reservavit Abbati : qui Eneconis spiritum examinans, variisque religiosis machinationibus ejus mentem exercens, cognito divini Numinis consilio, et trutinato perfecti hominis conamine, illi facultatem non sine lacrymis impertivit. Qua obtenta, vale dicto Fratribus, Anachoreta inclitus in Aragoniæ montes secedens, oratorium ædificans, et tugurium effodiens, primævos illos solitariæ perfectionis Ægypti, Thebaidos, Nitriæ, et Syriæ autesignanos fuit ad amussim, quantum Deus permiserat, imitatus. Abhiuc sciens abstinentiam esse primum Eremitæ gradum, sic cupidiarum sarcinam contempsit, ut nequaquam, nisi panem cum sale mixtum, aut campum graminum comedissem probatum sit. Cetera equidem jejuniorum, mortificationum, pœnitudinum, et humiliationum opera communia felici semper implevit spiritu; et licet eremi durities et laborum rigor prorsus sancti viri consumere vires viderentur; tamen ejus spiritus divinis sic fuit inspirationibus, oratione interveniente, confotus, ut quidquid asperitas destruere conaretur, Dei pietas solidaret.

8 Non ergo potuit lux ista diu sub modio spelæi obscurari, quin potius passim ejus virtutum lumen, per vicinos territorii vicos refulgens, universam fere regionem illustravit. Exhinc oppidani in eremum accurrentes, illud sanctitudinis prædignum admirantes attoniti, ad ejus pedes provoluti, ut eorum misereretur, gravi submissione petebant. Illos Anachoreta beatus benigne suscipiens; in fidei regulis instructos, et salutaribus monitis imbutos dimittebat; qui in propria repedantes contriti et alacres, viri Dei virtutem, laxatis linguæ membra-

plurimis ejus
seculis vesti-
gia.

Junii T. I

nulis, evulgabant. Alii intra illius montis cavernas domicilia struentes, ibidem vitam anachoreticam eligeabant; ubi ab Encone instructi, et ejus exemplo attracti, perfectissimum in posterum agone eremiticis congressibus explevere f. Quo non solum fama operum sancti viri intra parietes circumscribebatur privatos, sed etiam ad opulentiores urbium domos Regniæque aulas pertingebat mirabilis et sonora.

ANNOTATA. D. P.

a *Scelus id creditur fuisse Veremundi Legionensis qui secundam Castellani filiam Tarasiam uxorem habebat, speranti sibi Castellam vindicare : ejus hoc Epitaphium legitur in ecclesia S. Joannis Legionensis, H. R. Dominus Garsia, qui venit in Legionem, ut acciperet regnum, et interfectus est a filiis Velæ Comitibus : sed corpus Onniæ exinde translatus putat Ypez, ista referens Tom. 5 pag. 325.*

b *Fulgo Najara in Castella inter Iberum flumen et oppidum S. Dominici de Calceata, olim Episcopalis civitas.*

c *Calatayud, civitas Arragoniæ, a Cæsaraugusta in occasum leucis circiter 20 distans, Castellæ veteris finibus propior : ibi, inquit Dametus, parentes creduntur habitasse, ubi nunc est monasterium S. Benedicti, juxta portam Cæsaraugustanam : talis autem credulitatis fundamenta citat Codices MSS. olim visos, nunc deperditos; et quod Princeps Berengarius, Petronillæ Aragonorum Reginæ maritus, an. 1148 donaverit Onniensi monasterio prædictam S. Benedicti ecclesiam, sitam in vico Mosarabum; utique quia ibi credebatur natus S. Eneco.*

E

d *Hæc de Sancti monachatu prius suscepto eatenus verosimilia tantum sunt, quatenus in Breviarii dicitur Sanctus, sub Monachi habitu in eremo vixisse; adeoque vetustiori teste egent. Neque dixeris non convenisse ut Monachis præficeretur, qui ipsemet nunquam in monasterio viverat, esto habitum forsitan ab aliquo Abbate susceperat, uti S. Torellus 16 Martii : idem enim et S. Benedicto evenisse in ejus vita legitur.*

e *Dametus tribus Bilbili leucis ponit primum Sancti eremitarum, nomine Thobet, quod vult derivari a Græco Θεόβοιος Deipara.*

f *Hæc quoque, ut et alia plura ex Dameto, rhetorica facultate uso, accepta videntur, non ex veteri auctoritate.*

F

CAPUT II.

Abbas factus Eneco, virtutibus et miraculis claret.

Cum enim apud Montana Aragoniæ hæc ab Encone agerentur; evenit, quod Garsias, primus Abbas Onniensis, B. Odilonis discipulus, et Paterni socius (qui Regis Sanctii jussu illud cœnobium, ad formam Cluniacensis, regendum susceperat, ubi monasticam Regulam diu collapsam erexerat) e vivis sublatus est, Quod Rex ægre ferens, totis viribus constituit præfato monasterio talem virum præficere, qualem illa novella plantatio, quæ Garsia directione concreverat, exposcebat. Ad id pectore volvens qualem in Abbatem eligeret, Deo inspirante, in ejus regiam mentem S. Eneconis devenit opinio, quam variis monitionibus experimentisque præcognitam satis habebat. Ex quo sibi persuadens, nullum inveniri posse in regnis suis virum, qui Abbatis defuncti locum impleveret, nostro Monacho sanctiorem; quanto magis nobilibus oratoribus electis, illos ad Enconem exlegavit, quatenus sanctum Anachoretam ad illud ministerii opus attraherent; ipsique conscripsit, ut voluntarie sub sua protectione et directione monasterium acciperet Onniense; præferens

Garsia Ab-
Onniensi
mortuus

a Rege desi-
gnatur Eneco,

A propriis commoditatibus et consolationibus commune bonum et omnium necessitudinem : constituto, quod Dei munificentia ad hoc illum tot virtutibus imbuerat, ut corda illuminaret aliorum, et viscera proximorum divini amoris flammis incenderet.

qui modeste
ejus nuntius
respondet:

10 Obstupuit Eneco orationi Nobilium; et Regis litteras demratus, postquam illos caritative suscepisset, et Principis scripta velociter ruminasset, humili et silentioso murmure respondit: Quod in me Rex prudentiae specimen invenit et discretionis, ut, ad istam Abbatias sarcinam perferendam, cogere imbecillum destinaret homunculum? Quo pacto, si meam non est expertus fragilitatem, contendit me Praelatum eligere; hominem, patientia vacuum, ut debilius imperfectiones suseram? spiritu alienum, ut deviantium torpores accendam? scientia nudum, ut errantium ignorantias edoceam? Hei mihi! si pro aliorum salute corruo, si pro alterius bono de proprio deficio, si propter publicam utilitatem ab ipsis meis rationibus aberro. Ergo tutius est inter silentium et securitatem metetipsum custodire et tueri, quam inter aliena pericula periclitari. Melius est enim Christo parere, quam Regi: cui ista dicite, ne quem perfectum concepit Praesulem, imbecillum postmodum agnoscat peccatorem. Eremitae profundam Oratores demirantes modestiam, accepta a Dei viro benedictione abiere: et Sanctio, quaecumque inspexerant et audierant, admirabili compendio retinere. Ast Rex (cujus cor in manu Dei est) non ex illa eventus ambagine cedens, quin potius resistentia beati viri animum erigens; alios religiosos viros emisit, qui B. Eneconis obstacula diluerent: et ad implementum electionis, exemplis propositis, cohortarentur. Ast ille omnia postponens, in suo semper proposito remanebat.

sed ipsiusmet
prudenti alto-
quo

11 Istius vero relictationis constantia Regi provido calcar erat, ut sicut in viro Dei tugurii affectio vires contra ejus augebat instantias; ita Principis prudentia, omnibus nervis, sancti Monachi humiles renixus ad suum placitum traducere properaret. Quod ut efficacius consequeretur, ipse Sanctius personaliter in Eremitorii Eneconis conscendens specileum, ab eo benedictionem expostulans, ita prosequitur. Dei voluntas, a quo, Pater, est mea, in aeternum fuit et est, constituere in cœnobio Onniensi talem Abbatem, quod ejus prudentia et virtutibus, non solum religionis fervor conservetur in illo, sed etiam magis ac magis perfectio monastica adaugeatur. Hoc perfici quo jure poterit, nisi electo tali viro, qui hisce dotibus ornatus, et antiquam foveat disciplinam, et suo exemplo in posterum religionis apices extendat? Regni cœnobio sum scrutatus, et licet plurimos religione conspicuos, sanctitudine claros, observantia famosos, et prudentia celebres adinvenirem; Deus, cujus inscrutabilia sunt judicia, meum direxit animum, ut neminem nisi te, in hoc muneris pensum sublimare curarem; forte quia nullus Dei voluntatem meamque intensionem aptior te inter tot milia esset impleturus. Hoc ergo cognito, ut quid pertinaci humilitate Dei et meo placito resistere conaris? Si quod a Deo accepisti, non tibi accepisti; ut quid sine fructu de accepto rationem dabis? Agricola sane ille cœlestis, qui nec injustus est nec avarus, licet de sterili et inculto campo usuras non exigat, attamen severus est in expetendo decimas fructuum, quos in cordibus seminavit iustorum. Nonne legisti de servo, qui cum ex talento nihil lucrificasset, propter hoc immissus in tenebras exteriores, infructificationis poenas luit? Nec prosunt praetensa imbecillitatis conamina, quae potius ex humili et timido pectore, quam ex veritatis ratione prosiliunt. Et esto quod sit, ut cogitas; quo sensu de Numinis providentia diffidis? Ille ergo qui imper-

tur onus, nonne potens est dare vires, ut porferas? D Qui in manu servi fidelis clavum ponit, nonne sapientiam, constantiam, et spiritum ministrabit, ut illum regat et moderetur strenne? Ergo de istis dubitare, remissionis est, timiditatis est, et Spiritui sancto resistere est; quod in tanto viro, nec suspicari, nec credere Regia nostra valet auctoritas: cui obedire, Apostoli praeceptum est. Omnia haec Regis verba, servus Dei auscultavit corde submisso: et postquam utrumque fortiter et clamose disceptatum est; tandem B. Eneco Principis cessit voluntati, statuens humili potius obedire fide, quam proterva resistere timiditate. Ergo cognita per Sanctum sancti Anachoretæ acceptione, latabundus illum secum traxit; et in Onniense introducens monasterium, regimen illius tradidit et commendavit. Cui cœnobio non tantum de celebri Abbate dignatus est providere, sed etiam illud copia munerum ditavit, inter quae, insignia peripetasinata, aurea vasa, et gutturnia argentea, munificentiam Regiam et Christianam pietatem significantia.

motus cedit et
fit Abb.

12 Non ergo Dei servus istum quaeritabat honorem, ipsa eum dignitas perquisivit: nam ut ex praebitis apparet, istius favoris pensum, non ex humano processit conamine, sed ex Numinis descendit afflatu. Abhinc Deus, qui istam Ecclesiae militantis fabricam suo nutu disponit, eo ipso quod Eneconem ad aliorum regimen attrahere decrevit, Patremque ac Magistrum suorum elegit servorum, illico ipsum tantis charismatibus ornavit, quanta ad opus ministerii peragendum prospexerat expedire: ita ut nec Monachi alienum quaererent Pastorem, nec Abbas extra metam gregis aliud investigaret imperium. Quale sit discrimen inter electionem divino placito factam, et ambitionis dispendio consecutam, in hoc dignoscitur. Nam illam subsequitur auctoritas, prudentia, directio, concordia, et cetera quae Deus ministrat timentibus se; istam comitatur superbia, avaritia, injustitia, carnificina, et alia plurima, quae ipse electus intra se generat mala, aut ad populi exterminium, aut ad sui celerem ruinam. Haec etiam differentia magistratus, qui ex judicio, vel qui ex gratia venit: ille ut meritis datus, spem sui debet aequare; iste, ut per munera quaesitus, a periculo expectationis alienus est. Omnia haec in nostro cognoscimus Enecone: qui tamquam a Deo per merita sublimatus, tantum, ut Dei ministrum [deceat], adhibuit curam circa sui contemptum et officii gloriam, quod nihil in eo tam antiquius Fratrum observaret speculatio, quam unicam illam resignationem ad Numinis placitum, et profundam dispositionem, qua ad recipienda divina et caelestia beneficia humiliter capax efficeretur. Tum vero licet pristini illius mores accurata essent castigatione compositi; tamen non ignorans aliam esse privati hominis rationem, aliam praesulatum gerentis conditionem; vitam omnesque mores pro officii dignitate transformandos decrevit, praecipue illos quos ad muneris exercitium convenire putavit.

suavis in regi-
mine
E

et prudens:

F

13 Ergo in eo primum obtinuit locum Caritas, qua sic Fratres profundo dilexit amore, cujuslibet bonum desiderans, ut unusquisque pars ejus viscerum videretur. Hac enim dilectionis exuberantia, ignorantes docebat placidus, afflictos solabatur misericors, debiles sublevabat pacificus, infirmos recreabat pius, devios reducebat providus, et omnibus pater ac magister absque fastidio erat et suavis. Nec ob hoc, quotiescunque exposcebat occasio, a rigoribus abstinere: nam cum perfectionis monasticae augmentum in subditis existere satageret, nec nimia facilitate peccamina remittebat, nec summo jure negligentias increpabat. Istis sane temperamentis, sic subditos in statera religionis pondere

cautius
caritate

aequaliter

A æqualiter pensitabat, ut nec summo rigore deficerent, nec nimia mansuetudine insolescerent : ideoque nec asperitate formidabilis, nec benignitate videretur contemptibilis. quin potius reverentia dilectus, et amore cultus, ad usque vitæ terminum, fuit a singulis. Nec tamen propter aliorum curam in suæ perfectionis augmento claudicabat ; quia quanto sollicitus erat in proximorum procuranda et dirigenda salute, tanto in colligendis virtutum manipulis singulos providus anteibat : ex quo ejus pœnitentia et mortificatio ita sublimis et inimitabilis visa fuit, ut quamquam solitariam deservisse cognoscimus vitam, non tamen ejus rigorem, quo corpus assidue aspero mucrone domabat. Abhinc ejus sanctitatis et prudentiæ, qua Onniense regebat Cœnobium, sic per Hispaniæ limites fama personuit ; ut plurimos a Domino permotos, calcatis mundi illecebris, ad portum Religionis attraheret. Inter istos unus fuit quidam Episcopus Gotholanensis, nomine Actus *a* : qui cum sine Sede vagaretur, monachatum induens, tantam vitæ monasticæ perfectionem est assecutus, tanta abstinentia præditus, contemplatione donatus, silentio imbutus, ut dum viveret, religionis pondus super ejus humeros reportaret ; postque e vivis sublatus, miraculis clarus, et juxta magistri sepulcrum tumulatus, merito inter Sanctos fuerit absque dubitatione conscriptus.

B 14 In Oratione tam frequens erat, et præter solitam in choro adeo mentali vacabat, ut ejus vi singularia a Domino beneficia retulerit. Inter Onniensis Cœnobii ascetas erat quidam Monachus, asperrima conditione elatus, et inæquali superbia imbutus : illum sanctus Abbas snavi verborum lenocinio monebat, et aliorum exemplo rebellem animum mansuefacere procurabat, disponens, ut cognita suavitatem ad altiora haud erigeret spiritum. Frater monita redacere ad calculum promittebat, sed frustra : quia aut propter diaboli suggestionem, aut propter pravam naturam, et nimium proprii amoris fastum, protinus tanquam canis ad vomitum ad pristinos redibat errores. Monachus quippe desiderio correctionis ista perpendens, et periculum in quo ex defectu humilitatis (quæ semper est mater et radix aliorum et totius perfectionis) versabatur agnoscens, humiliter lacrymabundus a sancto deposcebat Abbatem, ut domum humilitatis illi oratione a Domino flagitaret assidua. Annuat Dei servus, et Numini petiti one proposita, lacrymis institit ; donec Dei visceribus commotis, quidquid petere destinaverat, impetravit. Abhinc Monachus sic ingenui rationem tentavit, ut ex superbo humilis, ex aspero mansuetus, et ex turbulento fuerit inventus pacis amator.

C 15 Sed nec hic totus orationis apex. Inter duos populos monasterio proximos, circa lucri rationem, dura contentionum altercatio versabatur : quæ omnis juris apicibus, conjuratione iuncta, aliis in aliorum ruinam irruentibus, bello aperto, utriusque oppidi exterminium jamjam minabatur. Hæc in aures devenit S. Eneconis discordia : qui zelo Dei accensus, et proximi excidium aversatus, utriusque populi jurgia exterminare constituens, illorum duces est humiliter allocutus. Altera pars illico arbitrum nominavit Abbatem ; altera vero, latronis famosi et strenni militis ductu superba, nequaquam ad pacis commoda devenire constituit. Quod cum sanctus vir agnovisset, statim hominem illum perditum, homicidiis et latrociniiis contaminatum adiens, sua illi aperuit maleficia, ejus in seminandis inter illos accolæ conflictationibus insolentiam deturpavit : quibus ut obsisteret, et Dei misericordiam consequeretur, necessario opus erat ; ni æternæ mortis experiri vellet supplicia, et ad deploranda scelera

præterita animum erigeret : excitatam a se jurgiorum tempestatem sedare niteretur ; deincepsque a similibus flagitiis abstinere : ei toto corde promittens, se a Domino orationibus suorum remissionem scelerum impetraturum. Hæc audiens homo ille nequam, luminis jam cœlestis illustratus auxilio, ad sancti Abbatis pedes provolutus, pœnitens, lacrymis et suspiriis instanter suorum veniam peccaminum expetebat. Ex hinc et ad socios verba convertens, a proposito iniquo illorum contumaciam revocans, inter utriusque oppidi acies trophæum pacis erigens, odiis sedatis, in fœdera amicitiae utrumque militem mira auctoritate traduxit.

16 Hæc insigni victoria lætus Eneco, socio pœnitente latrone (qui vestigia sancti Abbatis, donec promissam culpæ veniam adipisceretur, haud desere constituerat) in cœnobium repedavit. Illum in itinere Christiana animadversione edocuit suorum facinorum gravitatem ; et ut redivivus ad veniam accederet, contritionis antidotum propalavit : ejus necessitatem expressit, illius essentiam demonstravit, formam per confessionem placida elocutione detexit. Ergo ad cœnobium appulsi, cellulam est ingressus Prælati : qui orationi vacans, a Domino lacrymarum imbre perfusus, ut maculas illius miserabilis peccatoris pretioso Filii sui sanguine dilbere ac delere dignaretur, exposcit : cui orationis penso persistens, aut itineris fatigatione compulsus, aut somni potentia devictus, debitum nature *b* persolvit. Vix mortis imago viri Dei potentias implicaverat, quando ipse et latro ante Dei tribunal in spiritu arrepti, sibi visi sunt audire vocem dicentem : Etsi nulla sit paritas de lumine ad tenebras, nec comparatio adsit inter servum fidelem et infidum mancipium ; attamen, Eneco, istius hominis, pro ejus salute rogasti, criminibus veniam concedimus indulgentem. Quo audito alacer Abbas e somno excitatus, latronem adivit : a quo insomni relationem faciens, illum ad perseverantiam conversionis admonuit. Quod ut facilius et felicius adipisceretur latro, cucullam petens, antiquo homine exuto cum operationibus suis, novum induit ; et Fratribus humilitatis, caritatis, obedientiæ, et ceterarum monasticæ perfectionis virtutum exemplar imposterum extitit.

17 Nec Abbatis orationis efficacia minus apparuit potens in alio, etsi dissimili successu. Juxta Onniense sane cœnobium duo erant Proceres, tam amicitia conjuncti, quam pravis moribus et insolentioribus operationibus familiares. Isti, dæmonis suggestionem compulsi, sancti viri opera deridebant ; et ad majora prolapsi, non solum verbis præclara ejus facinora lacerabant, sed et opere bona cœnobii et possessiones destruere sunt aggressi. Ista quippe Deus aliquando permittit, ut malorum insultibus exerceantur et boni : nam sine labore patientia, sine controversia humilitas, aut sine agone quo pacto perfulgeret corona ? Omnia hæc arrogantiae Procerum tentamina sanctus Abbas perferebat patienter, quousque insigni modestia illorum molestiam, sibi et Fratribus impactam, cœnobiique possessionibus facessitam, verbis ad pietatem moventibus compescere conatur : quorum nec emendatione secuta, nec a proposito animos avertere cognoscens : ad Orationem confugiens, vindictam adversus Procerum proterviam a Domino est humiliter expetitus. Ejus precibus auditis, mane Proceres inter se irruentes (nulla cognita causa) transfixi ensibus occubuerunt. Quo audito sanctus vir de divino judicio stupelactus, et de successu dolens, rigidam Numinis ultionem, e suis flagitationibus obvenientem, toto vitæ tempore deploravit. *c*

18 Spes, certa expectatio futuræ beatitudinis est : et cum hæc virtus desumat suum esse perfectum

*perseverans
in exercitiis
sanctitatis :*

a

*oratione
superbum
fratrem
corrigit :*

C

*populos dissi-
dentes placat :*

*hominis perdi-
ti facinora
revelat :*

D

EX TANYAO :

*cumque sua
oratione
correctum,*

E

*in monachum
recipit.*

b

F

*Proceres ipsi
infestos Deus
punit.*

*spe in Deum
fultus,*

a

EX TAMAYO

A a solo Deo ex toto corde; ideo nullus firmiorem consequitur spem, quam ille qui Deo familiariter adhæret: quia quanto profundius cum Numine commercium initur, tanto spei firmitas peraugetur. Ratio est, quia hæc fiducia ex cognitione perfecta bonitatis generatur, ex quo qui Dei familiaritate perfruitur, ejus habere præcognitam bonitatem necessum est. Ista igitur virtutis praxis, sic ossibus adhaerebat Abbatis, ut nihil unquam extra Dei placitum speraret, nihil nisi spe divina perficeret. Ab hinc quotidie a Domino innumera impetrabat mirabilia. Onniense sane oppidum et Berovisca intolerabili fame laborabant: agricolæ, et aliorum pauperum catervæ, famelici absque auxilio jacabant. Aliqui, prout est subtilis necessitas, adiere Cœnobium; ubi cognito, quod Monachi per tempus, Dei miseratione, vitam transigebant impransi, populos ad miraculum convocantes, partem in prodigio, corde contriti et profusis lacrymis, expetebant. Omnia quæ erant in cœnobio edulia pauperibus distribuens Eneco, eorum famem pro tempore refecit: ast postea subventionem intellecta, tanta hominum et mulierum eum familiis facta est conventio, ut camporum planities adjacentium maximas occuparet. Hæc ingens turba cibum a sancto deposcebat Abbate: qui tres tantum panes in cœnobio adesse cognoscens, illos incophino adportari jussit; et spem in Domino reponens, fidei zelo succensus, et caritatis ardore flagrans; Nonne (dixit) potens est Deus, ut ex petra panem ministret? Quo dicto, panes in frusta scindens, pauperibus erogavit: quos postquam pane saturatos dimisit, tres integri panes inventi sunt: quibus per quatuor mensium spatium, omnem illam multitudinem, et quotidie accrescentem, absque diminutione pavit.

tribus panibus
ingentem
multitudi-
nem alit:latrones sibi
insidiantes
constantia
sua convertit:

19 Ab hac firma in Deum spe traxit originem contemptus ille, quo omnia adversantia despiciebat: ideo nec aegritudinem incommoda timebat, nec mortis turpitudinem formidabat, nec casus ceteros miserandos evenientes, aut propter virtutis probationem, aut ex hominum malitia procreatos, pertimescebat. Ab hinc tanta ejus constantia fuit, ut, cum a cœnobio per sex milliarium spatium, ut orationi quietæ vacaret, secederet; evenerit, quod quidam latrones, potius terroris incutiendi causa, quam spoliū lucro, sancti Abbatis tugurium invadere conarentur. Ast cum sequenti nocte ad istud perficiendum facinus cellulam quæritassent, talem Deus in eorum conamine obsecrationem induxit, ut toto noctis tempore per montem vagantes, penitus a sancti viri diversorio aberrarent. Tandem multo mane in eum incidentes, unus eorum ad instar tonitruī audaci voce infrenduit: Quid Eneco faceres, si inter latronum laqueos esses detentus? Sanctus vir placido ore respondit: Cantabit vacuus coram latrone viator. Cui fur: Forte si non divitias, nonne tibi vitam adimere possumus? Sanctus Abbas dixit: Optime loqueris: sed cum vita mihi potius pondus sit, quam subsidium; illam si ademeris, præmiam; si reliqueris, sarcinam præstabis. Tum prædonum turba, illud animi et constantiæ specimen demirans insigne, venia postulata recessit; et explosis latrocinii moribus, propriam unusquisque salutem correptus poenitudine quæritavit.

exercitiis
manualibus

20 Communis fuit, inter sanctos Anachoretas et religionibus addictos viros, admirabilis usus conjungendi, cum exercitiis spiritus interioribus, aliqua exteriora corporis et pœnalia; ita ut sæpe sæpius suavam Mariæ quietem cum Marthæ curis connecterent et vigiliis: isto enim opere, nec aliis molesti erant, sed potius pauperibus auxiliares: quia ex lucro laboris manualis, et sibi edulium et famelicis dapes colligebant. In hoc ergo Eneco, antiquorum

Patrum vestigia sectans, per aliqua temporum intervallo, in hisce exterioribus operibus manus ad aratrum apponere satagebat. Non extra lineam erit, aliqua circa hoc mirabilia, a sancto Præsule, patrata, proponere. Vineam juxta monasterii circulos conserere Dei servus propriis manibus decrevit: et aliquibus convocatis in subsidium agricolis, omnes libenter præceptum Eneconis subiere: deinde uno, qui agrestis et durus, potius ad proprium lucrum, quam ad opera caritatis aspirans, sancti viri monita despexit. Sed quidquid campestris iste, tunc temporis et antea, in hortulo plantaverat, Deo sic volente, nec fructum emisit; nec in posterum usui fuit: donec rusticus stupefactus, ad sancti Abbatis pedes accurrens, veniam de præterita inurbanitate postulavit. Cujus misertus Eneco, vocato Fratre, illi pelvim aqua lustrali plenam tradidit, monens ut arborum radices aridas aqua illa rigaret. Monachus præceptum adimplens, virtute divina, eo ipso quod stipitum radices humorem illum benedictum libebant, frondibus et floribus arbores visæ sunt plenæ, suo tempore fructus domino reddituræ.

volentis ju-
vare rustici
ideoque unitiarboribus
rigorem
reddidit.

ANNOTATA D. P.

E

a Actus sive Atto, Tamayo perperam Tactus, cujus Vitam ex veteri MS. ita refert Yepes Tom. 5. pag. 326 §. sed Hispanice; qua lingua si scriptus liber est, non est valde antiquus; si Latina, mallet verba ipsa dedisset; nunc accipe ex Hispanico Latine facta. Beatus S. Atto fuit Episcopus Catalauniæ seu Aragoniæ, et S. Eneconi familiaris, cujus amore dimisit patriam suam, quam Interdicto subjecerat propter multa ejus peccata; volensque Deo soli cum ipso servire, ipsum valde latificavit adventu suo. Benigne autem exceptus est atque honorifice habitus per aliquot dies, quibus insinuat vixerunt, divinis laudibus sanctisque de Deo colloquiis intenti. Postea vir sanctus assignavit ei locum prope monasterium, qui Aldenal (hodie Aldéa) dicitur; ubi aliquanto tempore S. Atto laudabiliter conversatus requievit in pace, æra 1080 (notat hæc annum Christi 1032) eumque B. Eneco in suo monasterio sepelivit, ac fere quindecim annis postea vixit, undeque mortuus esset an. 1067. Hactenus MS. quo relato. Mox, inquit Yepes referentur aliqua miracula, quæ Sanctus patravit tempore suæ translationis, quæ prætermitto, quoniam de S. Enecone multa me deficiunt, ut videatur loqui de miraculis Eneconis, non Attonis; postea tamen dicit quod Attonem; tanti fecit Conventus Onniensis, ut deposuerint eum in capella, in qua depositus erat S. Eneco, eumque venerentur ut Sanctum; nullo tamen (quod sciam) assignato die, Martinus del Villar, in Patronatu Bilbilitano, etiam meminit ejusdem Episcopi Sancti ex Catalaunia, qui Episcopatum dimiserit desiderio Eneconis; hunc vero ipsum ait ad multos in Hispania Episcopatus suscipiendos invitatum, semper eodem recensasse, præ sua Abbacia, in qua se credebat majus Deo obsequium præstare.

Vita S. Attonis
Episcopi
Catalaunii,defuncti
an. 1032

F

b Phrasis hæc mortem significare solet; Tamoyus somnum intelligit.

c Addit Yepes, pacificum Sanctum, una cum S. Dominico Silensi (de quo agemus 20 Decembr. vixit autem hoc ipso tempore, defunctus 1073) multum laborasse in pacificandis Sancii Regis filius, Garcia et Ferdinando; sed frustra: victo tamen et morienti Garcia extrema officia Christiani Sacerdotis exhibuisse. Fuisset id anno 1053, quo bellum inter fratres, Garcia majoris natu cæde finitum, narrat Mariana lib. 9 cap. 4.

et Onniæ
pro Sancto
habiti.

A

CAPIT. III.

*Alia viventis miracula, et felix obitus.*Tres energu-
menos liberat,

Nihil est scelestis horribilius nihil contempti-
bilius justis, quam opera Satanae. Ratio diffe-
rentiae est, quia cum illi jure belli, ut mancipia,
diabolo subjaceant; et isti ut victores quotidie de
illo strenuas palmas obtineant; sic est, quod illi
timent, isti triumphant. Singularia de hoste com-
muni noster obtinuit Abbas trophæa, quorum ec-
phrasim numerare longum: aliqua tamen subji-
ciamus. Erât in urbe Burgensi mulier, unicui filium
a dæmone obsessum habens: quæ cum pri-
mum intellexit, S. Abbatem Onniensem innumeris
clarere miraculis: filium ad pedes traduxit Ene-
conis, a quo salutem energumeno flagitabat. Vir
Dei, lacrymarum matris misertus, manu puerum
accipiens, in ejus os insufflavit, et protinus malignus
spiritus juvenem magno cum stridore deseruit.
Homo quidam uxorem suam, a dæmone vexatam,
ad Onniense Cœnobium perduxit; et infirmitate,
sancto Abbati proposita, salutem conjugii beati viri
precibus recuperavit. Vir quidam nomine Timo-
theus, sic a maligno spiritu torquebatur, ut passim
cogeretur caput in parietes impingere; ex quo mul-
tis periculosisque vulneribus affligebatur, ita ut mi-
ser ad ultimum vitæ terminum properaret: nam
cum tabes ex vulneribus emanans fiedos progenuis-
set vermiculos, isti cutem, ossa, et cerebrum cor-
rodebant. Tantam miseriam videntes consanguinei,
agrotum ad cœnobium Onniense advexerunt. Cujus
spectaculum intuens Eneco, cor ad Deum elevans,
fide et spe plenus, signum Crucis super energumeni
corpus expressit: cujus tactu dæmon vociferans,
liberum reliquit Timotheum; et, quod plus est, vul-
nera, vermicibus scatentia, illico curata sunt nec
locum dedere cicatricibus.

dæmonis ten-
tamenta sæ-
pius vincit.

21 Leviora sane fuere hujusmodi trophæa con-
tra diabolum parata, quæ sancti Abbatis virtutem
commendarunt; alia secreta, et ab oculis hominum
aliena, illustriora perhibentur. Horum ergo certam-
ina inter hominem interiorem et vitia mentalia
peraguntur: nam ibidem superbia, nimio sui amore
saucia, adversus humilitatem decertat; ibidem li-
vor effernus, odio conjunctus, cupit expellere cari-
tatem; hic illecebræ castitatem deturpare consti-
tuunt; hic antiquus serpens, vitiorum et scelerum
pedagogus, astuto imaginum colore virtutes sub-
vertere nititur; ex quo sæpe minatur, ut detrudat;
aliquando promittit, ut fallat; multoties erigit, ut
evertat; et denique semper laudat, ut animus intum-
escat. Hoc sanctum Abbatem embolio passim
fraudulenter petebat a tergo, quia cum illum de-
vincere aperto Marte non posset, ad fabulas astuta
fraude confugiens, virum Dei in laqueo jactantiae
comprehendere destinavit. Abhinc miraculum pa-
nis pauperibus erogati ob oculos ponens, ejus ex-
cellentiam verborum lenocinio extollebat. Ast san-
ctus Abbas, cognita inimici fraude, intra cor hu-
militer submissus, totam miraculi virtutem Deo
tribuens, diaboli figmentum ad nihilum reduxit.
Hoc victus serpens congressu, alios quantocius
exercere decrevit: sed cum ejus machinamenta de-
struerentur, hastam abiciens, digitum est exercere
compulsus, et Eneco triumphans victoriam alacer
decantavit.

Dono curatio-
num præditus,

23 In sanitatis dono singularis fuit: nam quos
ægritudinum gravitas jam extra potentiam Physi-
cæ constituabat, a sancto Abbate ad sanitatem re-
ductos, passim tum medicorum tum plebium cœtus
mirabatur. Erat apud Vallem-Oleti, quidam Comes

Asturicensis, nomine D. Gonsalus Munhiz, qui in D
lectulo per longum temporis tramitem, paralyticus EX TAMAYO.
jacebat. Ad hujus ægritudinis curationem, quidquid
medicina paraverat, effecit, sed frustra: mirabilia
demum Eneconis auscultans, protinus sibi persua-
sum habuit, quod per illius Sancti merita proculdu-
bio erat ad sanitatem reversurus. Istius persuasio-
nis efficaciam cum uxore pertractans, illi ut ad san-
ctum Abbatem pergeret persuasit: quæ conjugis
placitum adimplens, magno stipata famulatu, ad
Onniense cœnobium protinus properavit. Hic viso
sancto Abbate, ad ejus pedes provoluta: Credo
equidem, dixit vir Dei, te meam agnoscere necessi-
tatem; quoniam suspicor, spiritu divino cordium
te penetrare secreta. Cui sanctus Abbas: Scio vi-
rum tuum per sexennium prolixa laborare paraly-
si, cujus ut periculo occurras, hanc meam scapularem
suscipe vestem; cum qua revertere, et super illum
extende, sique illius Dominus miserebitur. Hac
Comitissa responsione contenta, oblati viro Dei
pretiosis muneribus, quæ sanctus Abbas recusavit,
in patriam redux, vestem super Comitissæ corpus ex-
tendens, illico salutem integram omnium admira-
tione recepit. Qui postmodum in obsequii gratitu-
dinem cœnobium adiens, viri Dei benedictionem E
promeruit.

paralyticum
sanat:

24 Nec hocce solum caritatis officium ad divites
et proceres Dei servus specialiter dirigebat, quin
potius illud ad pauperum solamen apertis visceribus
porrigere destinabat. Ad ejus ergo miraculorum fa-
mam, Lugduno Galliæ, quidam pauperculus ami-
cum suum, manibus et pedibus truncum, Onniam
advexit; illumque coram S. Abbate prosternens,
ægri miseriam, et tanti itineris laborem signifi-
cavit. Unius miseria, et alterius caritate motus Ene-
co, oleo lychni in ecclesia ardentis ungens infir-
mum, illi integram sanitatem restituit acutum.

pauperem in-
firmum libe-
ravit,

25 Serpens, horridus et exitiabilis, totam On-
niensis territorii plagam miserabiliter depascebat,
adeo ut hominem integrum deglutiret, bovemque
aliaque animalia duobus morsibus dilaniata devora-
ret: cujus tanta erat strages, quod nec bubulci, nec
ceteri pecuarii armenta secure agere valerent. Om-
nia cum isthæ conspiceret Eneco, caritate proxi-
morum exæstuans, agricolis et aliis rusticis præ-
cepit, quod in excelso montis cacumine rogem
extruerent capacem. Quo facto, omnibus a tergo
genuflexis, sanctus Abbas stans preces ad Dominum
dixit, ut suorum miseretur populorum. Statim F
imperantis voce draconem interpellavit, qui coram
accedens, collum erigens, et caudam vibrans, præ-
ceptum viri sanctiquasi ratione præditus expecta-
bat. Tunc Dei servus imperavit serpenti, ut sese
in rogem conjiceret flammantem; animal obediens,
brevis ejus atrox compago consumpta est. Abhinc
totius regionis circuli, a tanto periculo liberi, gra-
tias Domino, et sancto reddiderunt Abbati.

serpentem
enecat.

26 Quædam mulier, quæ per tria lustra marito
conjuncta vivens, filios nondum susceperat, ex quo
vitam cum conjugis in amaritudine transigebat; ni-
mis afflicta ad pedes evolavit Eneconis; qui feminae
speciem diffugiens, vix ejus verba auscultare cu-
rabat. Ast mulier, vocibus causam sui doloris in-
tonans, solamen a sancto deposcebat Abbate. Ille
re intellecta, et feminae lacrymarum occasionem
prospectans, firmam de futura sobole spem promit-
tens, domum lætam dimisit: quæ post annum
elapsum, marito peperit primogenitum.

sterili prolem
impetrat.

27 Prophetiæ donum a Domino singulariter ac-
cepit, ut ex duobus, quos traditio refert, casibus
innotescet. Ingens inter duorum oppidorum acco-
las contentio exorta est, quorum aliud Catholicorum
erat, alterum Saracenorum civium. Ita quippe
utriusque

a
Prophetiæ do-
no illustratus,

A utriusque bilis exarserat, ut extractis aciebus, signato milite, et aperto Marte, quodlibet vi armorum defendere, quod ratione non poterat, conabatur. Hujus rebellionis insolentia ad sancti Abbatis pervenit auditum; qui relicta cella, ad palæstræ locum conscendens, utriusque agminis primarios reducere sermonis efficacia destinavit. Ducem Agarenorum phalanx habebat, hominem hispidum, et barbara conditione notatum, qui (licet ceterorum consensus esset, ut armis abjectis ad pacem confugerent) ipse pertinaciter in horrida congressus feritate persistit. Hunc Eneco semel et pluries humiliter et efficaci verborum pondere est allocutus, ut a proposito desisteret, sed frustra: quia inhumanis ille homo, potius subiturum se mortem, quam concordiam permissurum, obtestatus est. Tunc vir Dei, cælestis Numinis cognitione afflatus, audientibus cunctis respondit: Tu tibi ipsi, fili, legem posuisti, quia inter tot militum turmas, tu solus mortem obibis. Neque hic supplicii finis; nam tuum corpus, non humis, sed vultures et fere deglutient. Eventus Eneconis verba firmavit, quia prælio inito, nullus alius occisus inventus fuit, nisi homo ille incultus; cujus corpus, licet arena et frondibus sui tegere sunt aggressi, ramen demum partim laniatum et a feris devoratum, tantum relictis ossibus, invenere. Hoc miraculum corda omnium admiratione complevit, præcipue Saracenorem; qui Dei mirabilia credentes, omnes protinus catervatim Christo nomina dedere. *b*

b 28 Nec illud missum faciemus oraculum. Plantaverat vir Dei vineam juxta fluminis ripas, quæ Dei irrigatione crescebat, quam ut destrueret, et sanctum virum molestis afficeret, homo quidam agrestis, et inurbanus, ex oppido *c* Tamaensium oriundus, suum omne pecus quotidie in novalia immutabat: nec his contentus, etiam arbores, quas sanctus Abbas suis manibus consererat, eradicabat. Illum Eneco pacifice monuit sæpius, nec propterea ab incepto opilio recedebat. Hominis contumaciam Dei servus demirans, potius ore prophetico quam ultrice, dixit bubuleo: Ego te sum caritative cohortatus, et tu ab impio facto non desistis; cito super te justum Dei perveniet judicium, ita ut risus et populi fabula conspexeris. Quod et evenit: nam brevi surdus et gibber apparens, cæchinnum accolis et exteris excitavit, ita ut erumperet in risum universa vicinia.

c 29 Ergo nostra sancti Abbatis Eneconis ad felicem exitus tramitem perveniens oratio, sciendum est; quod existens servus Dæi in *d* Solduegensis oppido, annorum plenus et meritis dives; ultimam vitæ horam præscivit, quæ e carnis vinculis solutus, ad Sponsi thalamum accedere festinabat. Ast ut Fratres suos solaretur, ad cœnobium iter arripens, cum juxta illius terminum noctu pervenisset, duo puerili facie decori, candidis vestibus induti, læcinque quilibet in manibus habentes, viæ occurrunt; et sanctum senem comitantes, itineris semitam collustrabant. Quod cum scirent Monachi, conventualiter ad cœnobii ostium occurrentes, suum Præsulem expectabant; qui accedens, et illis benedicens, nonnullis jussit, ut duobus illis adolescentibus, qui viam facibus aperuerant, aliquid subsidii et levaminis propinarent. His quasitis, haudquaquam ullus inventus est, credentes Fratres sanctum virum, aut ægritudinis gravitate oppressum, aut, quod verisimilius est, vi profundæ contemplationis gravatum, illud præcepisse.

d 30 Eneco vero, supra pauperem lectulum recumbens, cum jam corporis sui fabricam ossium stridore resolvi, et spiritum cœli cacumina conscendere paratum præsentiret; sanctissimum Eucha-

risticæ Sacramentum expostulans, et illud profunda devotionis humilitate et lacrymarum imbre suscipiens; exhortatis ad religionem Fratribus, et ultima benedictione donatis, animo quietus, et intra semetipsum contractus, in hæc verba prœcepit; En, Domine mi Rex, et animæ meæ Sponse, hora a me diu desiderata imitat, qua hujus vitæ laboribus resolutis, tuam gloriam spiritus desiderat æternam. En jam, discisso corporis tegmine, nubisque densæ opacitate distracta, lucis perennis radios conspiciere non gravabor. En jam; ex Babylonico vinculis servitutis liber effectus, in Sion pergere pacificam animus exardescit. Te amo, tuum conspectum desidero, in te speravi: non me ergo confundas in æternum. Cum ista sanctus Abbas ruminaret, Angelicæ voces audite sunt, et totus cellæ ambitus cœlesti lumine fuit repletus: deinde alia vox de fulgore erumpens, dixit: Anima beata, exi de corpore servi mei; qui a longinquo veniens, ut mihi obediret, omnia quæ possidebat reliquit, et secutus est me: ergo veni in gaudium Domini tui, ut cum eo in æternum glorieris. His dictis visus est Eneconis spiritus, luce præeunte in cœlum conscendere, et Angeli concinentes; Benedictus est, Domine, electus tuus, ut intret in tabernacula tua in seculum. Monachi vero, qui ista inter lætitiā, et mœrorem conspectabant, magna voce clamabant, dicentes: Pater venerande, Abbas excellens, Confessor illustris, Beatissime Eneco, respice afflictionem nostram; et nobis tuis filiis, adhuc in hac lacrymarum valle exulibus, impetra a Domino, ut miserias diluat, mala avertat, et ad æternam salutem omnia concedat benignus auxilia, quibus tecum in cœlis sine fine lætemur. Obiit sanctissimus Abbas Kalendis Junii.

e 31 Corpus viri Dei monachi in feretro deponentes, funus apparatu et pompa celebri perficere decreverunt, ut in morte honestarent, quem Patrem cognoverunt in vita. Altera die cereis accensis, et psalmis de Ecclesiæ more decantatis, ad cœnobii claustrum Corpus pertulere sacratum; et ipso in elevato tumulo collocato, ultimum officii debitum persolvere. Quo expleto; aditum multitudini, tam fidelium, quam Saracenorum, et Judæorum, qui undequaque convenerant, ut sancti viri contingerent exuvias, cujus in vita tot insignia acceperant beneficia, præbuere. Nec absque miraculis exquiræ. Paralyticus, lecticam pertingens, statim sanitatem accepit. Quisquis ægritudine laborans sarcophagum, vel sudarium tetigit, ab infirmitate discessit immunitus. Sic innumeri Deum glorificantes, a passionibus liberi, gaudentes repedarunt ad propria *f*. Post funebre Officium, Joannes illius cœnobii Monachus, qui S. Eneconi in Prælatura successit, *g* in sui Patris laudem concionem tenuit hujusmodi.

f 32 Vidimus, Fratres carissimi, vidimus, et inter lacrymas atque singultus vidisse gaudemus: vidimus quomodo tollitur justus, et nemo considerat. Neque ulli Christianorum incredibile debet videri, si in transitu sanctissimi Patris nostri Eneconis, unus angulus speciali terræmotu *h* concussus est, in cujus obitu pene totus orbis ingemuit. Et sane quis locus est in orbe terrarum tam remotus aut abditus, quem transitus Sanctissimi Patris Nostri Eneconis non commoverit? Aut quis Christianæ Religionis ita alienus effectus est, qui audita morte ejus non planxerit? Flevit tamen Ecclesia, quod talem Sacerdotem atque Abbatem amisit: sed exultat Paradisus, quod talem Sanctum suscepit. Plangunt populi, et lætantur Angeli; genuunt provincie, sed gaudent loca Sanctorum, ad quæ quotidie evolare cupiebat, cum diceret; Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine Deus virtutum; concupiscit

*cisdemque
animum deducen-
tibus*

*moritur 1
Junii:*

Tumulatus

*F
miraculis
clarescit*

*Oratio fune-
bris, a successore edita,*

h

*Duci Saraceno
mortem præ-
dixit:*

*c
et sementem
monasterii de-
pascenti par-
nam prædixit,*

*Eyro et do-
mum redeunti*

*prælucent
Angeli,*

A cupiscit et deficit anima mea in atriis tuis. O virum sanctum, et omni ore laudabilem! qui sic vixit, ut non sibi tantum, sed etiam nobis; quia quotidie erat pro nobis. Fuit sicut lucerna ardens in domo Dei, non sub modio posita, sed super candelabrum constituta, ita ut etiam multos suo præclaro lumine redderet luminosos. Suavis enim et mitis fuit, etiam cum in superbia seculi versaretur. Cum autem ad Christum conversus esset, aperuit horrea sua pauperibus. apothecas suas ad se venientibus patefecit. nam parum egerat proximos alere, nisi etiam undique evocaret, quos pasceret atque vestiret. Quantos, inquam, oppressos erexit? quantos captivos redemit? quantos intricatos aere alieno creditoribus suis reddita pecunia liberavit! Una scilicet negotiatione, et planctus debitorum extersit, et creditorum gaudia reparavit. Numquam sic iratus est, ut in ira misericordiae immemor fuisset: neque enim poterat vir ille irasci, qui contumelias despiciebat, et odia vitabat. Numquam in iudicio sine misericordia sedit, qui noverat misericordia vestiendum esse omne Christianorum iudicium; dicente venerabili Scriptura proprie. Misericordiam et iudicium cantabo tibi Domine. Justitiam quoque benignioribus Spiritus sanctus elargitur: et quantum aequitati et justitiæ favet, tantum suis gratiæ pietatisque benignus indulget: et ideo tenebat rigorem in examinatione justitiæ, misericordiam autem in definitione sententiæ proferebat. O admirabilem virum, atque omnium Sanctorum laude censendum! Hic etenim omnium Patriarcharum exempla secutus: fidei, ut Abraham; crelulus, ut Isaac; benignus, ut Jacob; magnificus, ut Melchisedech; providus, ut Joseph; rapax, ut Benjamin: rapuit enim divitibus, ut pauperibus erogaret: et tamen plus divitibus, quam pauperibus profuisse cognoscitur; quia pauperibus in hoc seculo profuit, divitibus in futuro providit. Ergo; ut dicere cœperam, fuit mansuetus, ut Moyses; Sacerdos, ut Aaron; innovens, ut Samuel; misericors, ut David; sapiens, ut Salomon; Apostolus, ut Petrus; amabilis, ut Joannes; cantus, ut Thomas; doctor, ut Paulus; videns, ut Stephanus; fervens, ut Apollo. De solitudine autem et cura sui monasterii et ecclesiarum, in fide et caritate omnes Apostolos, Episcopos, et Abbates imitatus est. Hæc omnia in se habuit, hæc in tempore conversationis suæ fideliter custodivit; et ideo, cum de hoc corpore ad cœleste habitaculum vocaretur, sicut superius dixi, doluit terra: sed lætatur cœlum; flevit caro, sed spiritu gloriatur; denique non solum Christiani, sed etiam Judei atque Pagani, ingenti fletu, scissis etiam vestimentis, ad S. Eneconis exequias conveniunt, i

ANNOTATA.

a Addit ex Dameto Ypezius, tom. 6 pag. 277. Exierat in hortum monasterio vicinum Sanctus, non tam solatii capiendi causa, quam orationis quietioris. In limine offendit hominem paralyticum, rogavitque quis esset. Ille, se horti dominum professus, quid patiebat expostuit. Misertus ejus Eneco, imperavit, ut surgeret: ipsoque instanti surrexit aeger, dimissus ab infirmitate tam gravi. His aliisque curationum signis longe lateque difflamatus, undique requirebatur ab aegris. Quos licet modis omnibus subterfugere conaretur, vincente tamen, totosque circum agros perscrutante diligentia eorum, qui suis suorumque morbis postulabant remedia, cogebatur tandem iis se dare: sed ita, ut gloriam exinde proventuram declinans, sanitatem cunctis redderet; uni post duos, alteri post tres dies, aut etiam post septem, manifestandum.

b Vereor ut hoc miraculum, diversum sit ab eo quod supra, malatis circumstantiis et exitu, relatione invenitur num. 13; nisi in antiquo codice eadem ut diversa referantur.

c Oppidum Omnia vicinum concipio, unde et ipse Auctor cognomen familiar suæ traxerit, Tamayo.

d Salduendo, media fere inter Burgos et Vallisletum via, a quo loco si solum duabus leucis distat monasterium, ut ait Ypez, toto caelo erraret qui ipsum circa Babiescam quaereret. Quare vel hic vel istic vitium est, cum Burgos medium sed inter duo ista oppida, utrimque æquali 6 leucarum intervallo. Mallem ergo Sotum-longum mihi demonstrari, ubi infirmatum. Sanctum indicant Brevariæ: et quod mox a Tamayo vocatur terminus monasterii; de hoc vero crediderim solum duabus leucis abfuisse.

e Hæc omnia rhetoricum Dameti artem sapiunt; quæ mallem apud auctores legere antiquiores.

f Ypez ait, sepultum fuisse in lotere uno claustrii, quo Monachis æque ac secularibus facilis erat accessus.

g Successit, sed intervallo notabili: nam (ut Obecconem tacem, de quo supra) successerunt Eneconi, Ovidius, Theodorus, Arsicius, Martinus, et Julianus: post quos demum Joannes Æra 1143, id est, E. an. Chr. 1107 incepisse dicitur in Catalogo Abbatum, ab Ypez ex monasterii monumentis collecto tom. 3 pag. 338. Nisi forte Joanni perperam adscribitur Sermo, Obecconem adscribens; vel Eneconi Joannes, Joannem Obeco, et huic demum Ovidius successerit; quod facile crediderim, patente intervallo id annorum 13, quod inter Eneconis mortem et Ovidii primam notitiam intercedunt. Certe oratio amnis quæ sequitur, ejusque textum antiquum Latinum etiam Ypez delibat (ut Dametum auctorem suspicari non possis) immediatum successorem sonat.

h Hic terræmotus merebatur specialiter Actis vitæ inseri, nisi metaphorica eo locutio est.

i Hactenus, inquit Tamayus, Acta et Concio; quæ, licet trunca et imminuta conspiciuntur, multam redolent antiquitatem: integram ergo exhibent qui potest; vel saltem indicet, ubinam sic trunca inveniantur.

CAPUT IV.

Alius sermo in Laudem Sancti, ex veteri MS. quo continetur ejus Canonizatio, et pænæ festum violentiura.

Temporibus Garcie Regis, et Ferdinandi Serenissimi Regis fratris ejus, qui corpus Beati Isidori Episcopi ab Hispalensi civitate Legionem transtulit, forebant in Hispania in Regione Castellæ, virtutibus et sanctitate duo clarissimi viri, quasi duæ lucernæ ardentes super candelabrum positæ, ad illuminandam Ecclesiam Christi; videlicet S. Eneco, et S. Dominicus: tales enim erant, de qualibus Apostolis et discipulis dicebat; In medio nationis praviæ, et perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in cœlo fixa. Ii siquidem venerabiles viri a glorioso Rege Ferdinando plurimum venerabantur, et pro sanctitatis suæ reverentia in magna gratia habebantur. Erant namque vita beati, sermone veraces, humilitate præcipui, caritate diflusi, castitate pollentes, elemosynarum largitionibus clari, abstinentia præditi, virtutibus celebres, vigiliis et orationibus assidui, Scripturarum lectionibus intenti, verbo predicationis et doctrinæ amabiles. Talibus cœlestis conversationis exercitiis fulgentes, tam Deo, quam hominibus placebant. Cum itaque inter ambos germanos Reges, gravissimum bellum fuisset exortum, prædicti Reverendi Abbates ad locum certaminis advenisse traduntur; hæc procul dubio causa et intentione,

F

S. Eneco cum S. Dominico

Phil. 2. 15

frustra conatus fratrum Regum dissidia componere.

Ps 100

qua singulis Patriarchis comparatur

A teutione, quatenus si fieri posset, precibus et exhortationibus suis, instantis belli certa pericula vitarent, et savientium fratrum inexorabilem discordiam, pace composita, ad concordiam provocarent. Sed quia animositas Garciae Regis, sicut fertur, nullatenus superari potuit, nec ad pacis fœdera inclinari; bello infestissimo inchoato, Garcias Rex peccatorum suorum mole pragravatus, victus interficitur: ad quem venerabilis Eneco Abbas accedens, caput ejus dum adhuc spiraret (sicut traditur) in manibus suis accepit; et precibus suis animam ejus commendans, usque ad locum sepulture regalibus ejus exequiis indefessus adhesit. In vita quippe sui prædictus Rex Garcias supradictum famulum Dei Eneconem valde dilexerat, et eum regalibus numeribus ornaverât, atque pro ejus amore venerabile cœnobiũ S. Salvatoris, cui Deo auctore præsidebat, plerisque possessionibus et monasteriis locupletando dilataverat.

Garsiam
casum
sepelit.

Quis ille
Dominicus?

34 Dubitat Dametus, cum eodem fere tempore floruerint in Hispania duo Sancti Dominici, alter de Calceata dictus, cujus Acta illustravimus XII Moji, tamquam defuncti anno MCIX; alter Silensis cognomine, cujus Vita edita a Tamayo xx Decembris, ut mortui anno MLXXXIII; sed omissis miraculis, quorum integrum codicem ex originali hactenus non potuimus orando obtinere; cum, inquam, duo coevi S. Dominici fuerint, dubitat Dametus, uter hic intelligendus videatur. Sed ratio temporum facile persuadet Silensem, ætate priorem, hic intelligi. Etenim dicti duo Reges Ferdinandus Castelle et Garcias Navarre primum regnare ceperunt a morte patris eorum Sancii anno MXXXV: eorumque contentio finem habuit in morte Junioris, qui prælio victus, juxta Marianam anno MLIII, ea vulneribus obiit, tumultus per S. Eneconem apud Naxaram, intra ecclesiam S. Mariae, quam idem Rex Garcias a fundamentis erexerat. Hæc interfatus, redeo ad caput Sermonem.

Ipsæ moritur
anno 1057

35 Postquam autem per multa tempora vivendo, prædictum monasterium sanctitate et vita laudabili decoraverat, et ipsam patriam exemplis bonorum operum, et verbo doctrine illustraverat; senex et veneranda canitie decoratus, denarii geminati et amplius numeri spatio annorum consummato, ex quo regimen et pastorem curam regendi monasterii susceperat, vitæ suæ cursu finito, letus ad siderea regna migravit. Transivit autem ab hoc seculo tempore præcellentissimi et Christianissimi Regis supradicti Ferdinandi, vigesimo tertio Regni ejus anno, qui tunc temporis, non solum in Castella, sed etiam Legione, et in Gallecia regnabat. Post transitum vero suum in Onniensi cœnobio, ubi sanctum corpus ejus habetur, omnipotens Deus ad laudem nominis sui, et ad declaranda merita illius hominibus, plurima miracula dignatus est operari, quorum quædam per negligentiam scripta non sunt. Nam cæci ibidem illuminati sunt, energumeni plurimi mundati: et Claudii erecti, plerique incarcerati, liberati; et alii a diversis languoribus; meritis illius erepti sunt. Operantur autem illic divina beneficia, orante beatissimo Patrono nostro Enecone, omnibus qui fide recta et mente devota auxilium Domini Salvatoris perseveranter petunt; et benedicuntur ac laudantur ibidem quotidie a servis suis Jesus Christus filius Dei; in cujus honorem quondam a nobilissimo Comite Sanctio idem Cœnobiũ constructum fuit.

et Omnia
sepultus
miraculis
claret.

Petrus Burg.
Episc.

36 Proeudente deinde tempore incredibili populorum devotione, circa venerabile sepulcrum ejus, accrescente; Petrus bonæ memoriæ Burgensis Episcopus, auditis beati Eneconis miraculis, ad monasterium venit. Quidam cæcus (sicut fertur) in ejus præsentia beati viri meritis lumen oculorum,

quod non habebat recipiens, plenariæ restitutus est visioni. Quod videns venerabilis Pontifex, tanti miraculi stupore repletus. Deum et beatum Confessorem cœpit glorificare; et indutus Pontificalibus vestibus, sicut in mandatis acceperat a beato Papa Alexandro, in memoriam Dei Electi, divina mysteria gaudenter celebravit: decantando altisona voce, cum religioso cœtu Monachorum, unius Confessoris Officium, scilicet, Os justî meditabitur sapientiam, etc. Quod deinceps in ejus honorem decantari præcepit; instituens Episcopali auctoritate festum ejus annualiter, Kalendis Junii, cum reverentia celebrari: concedendo, pro beati Confessoris honore, omnibus fidelibus ad diem festum Natalis ejus occurrentibus, quadraginta dierum absolutionem. Deinde post multum temporis, ad usus divini Sacrificii, in ejus nomine fabricatum est altare, in quo divina frequentantur sacramenta, orante beato Patrono nostro Enecone pro omnibus, qui suam fideliter gaudent frequentare memoriam.

Jesus Ale-
xandri Papæ
Sanctum
declarat:

37 Sedit Alexander Papa II (neque enim de Alexandro III, nonaginta fere annis posteriore, sermo hic esse potest) ab anno MLXI ad MLXXII: quo interim tempore Tamayus, ad diem xx Julii Burgensium Episcoporum Catalogum texens, nullum invenit Petrum; sed ejus nominis primum inducit in Sedem anno MCXXXVIII: et tamen ab anno MXLI, quo Gomezius Convivio Usillensi interfuit, usque ad MLXXV quo Arcensis Episcopus Scemenus Burgos translatus, utramque Ecclesiam inseparabiliter connexit, Apostolica fultus auctoritate; multum alium nominat, quem, aliquem fuisse ab utroque alium facile quis concesserit; nec laborabit ut credat Petrum nominatum, si consideraverit, eundem Tamayum, in suis Episcoporum Catalogis, plus quam vice simplici in Actis S. Ferdinandi a me convictum omissionis aut transpositionis importunæ circa Episcopos Hispalenses et alios. Hoc porro notatum oportuit, non causa carpendi Tamayum, cujus non tam requiro diligentiam, subinde nimium; quam prudentiam in veris suppositisque auctoribus discernendis; sed ne ob istuc prætermisum ab eo Petrum, quisquam dubitare velit de S. Eneconis Canonizatione, Alexandri II auctoritate facta, et tam luculento testimonio asserta; cui inhærens Gregorius XIII per expressum Breve, capellam ejus visitantibus, tamquam Sancti, a suis Prædecessoribus Canonizati, Indulgentias largitur pro 1 Junii, inquit Yepes pag. 280. Redeo ad Sermonem.

videtur id
factum circa
an. 1070.
E

38 Nos itaque Fratres carissimi, beati patris nostri Eneconis, honorabilem transitum celebremus; et debitis laudibus et officiis Christum Regem colaudemus, qui eum in vita sua, sanctitate decoravit; et hodie in cœlis, æterna beatitudine remuneravit. Hodie beatus Confessor, a terrenis ærumnis ereptus, in cœlestis ædificii structura, beata sorte, per manus summi Artificis collocatus est. Hodie B. Eneconis anima, feliciter a carnis corruptione soluta, comitantibus Angelis, ad cœlestis patris gaudia æterna pervenit. Congrue in hac die, qua beati Patris nostri transitus celebratur, Davidici psalmi versiculus decantatur; In memoria æterna erit Justus: digne etenim in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transit Angelorum. Huic etiam beatissimo viro illud Davidicum eloquium recte potest aptari: Justus ut palma florebit, et sicut cedrus Libani multiplicabitur. Palma est arbor pulcherrima, et inferius tactu aspera, et quibusdam tumoribus inæqualis. quæ cum pulchra sit ubique, pulchrior tamen est in superioribus. Radix vero ejus circa terram, hispida et quasi aridis corticibus involuta: ubi vero ad superiora procedit, visu et amplitudine pulchræ viriditatis expanditur, et dulcissimorum fructuum suavitate repletur, et quasi quibusdam radiis ornata

F
Hic laudan-
dus ille,

Ps. 111.

Ps. 91.

tamquam
assimilatus
palme

A ornata distenditur. Similiter Electorum vita in hoc mundo, quasi despecta videtur, et multis corticibus obvoluta, quia asperitatibus et tribulationibus angustatur : superius vero, id est, in illa summa æternitate, quasi pulchræ viriditatis foliis et amplitudine beatæ retributionis expanditur. Bene ergo dicitur, quod Justus sicut palma florebit ; quia sicut palma non arescit æstate nec hieme, sed semper viret ; sic Justus ille beatissimus (de quo loquimur) non aruit sicut arbor infructuosa, quæ scinditur, et in ignem mittitur ; sed etiam bonorum operum floribus virens, remuneratione jucundæ viriditatis expanditur.

*præsertim
in fine suo,*

39 Vir iste beatus, sicut palma florebat : quia dum fuit in hoc seculo, nec prosperitate elevatus, nec adversitate fractus est. Florebit sicut palma : quia nec viruit æstate, sicut fœnum ; nec decidit in hieme sicut flos fœni ; sed serviens Conditori sine querela, actione bonorum operum semper floridus extitit. Florebit sicut palma, quia sicut radix palmæ aspera est, coma vero in cacumine pulchra, et fructuum suavitate plena, et quasi quibusdam radiis ornata distenditur ; sic conversatio illius in mundo fuit laboribus plena sed jam in supernis probatur esse pulcherrima, cum jam fulget sicut Sol in regno patris sui, ornatus pulchritudine immortalitatis, et satiatus suavitate cœlestis dulcedinis. Florebit sicut palma : quia sicut arbor palmæ tota est pulchra, sed tamen pulchrior extitit in fine ; sic vita B. Eneconis, diversis decorata virtutibus, pulchra fuit ; sed mors multo pulchrior extitit, cum præsentī vitæ consummata, in fine laborum suorum mercedem a Salvatore percepit, Propheta attestante, qui ait : Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hereditatem quam videbatur in seculo habere ; quia moriens, eam secum ferre non valet : cum autem dederit dilectis suis somnum, recipit hereditatem ; quia pro contemptu temporalium, incipit possidere hereditatem paradisi, quam non habebat. Sic nimirum inelitus iste Pater noster, migrans a seculo, perdidit in morte temporalia cuncta, quæ possidebat sine amore ; et cœpit æterno possidere amore cœlestia cuncta, quæ nec visa habere gestiebat ex corde. Cedrus est arbor magna, et palma multo excellentior, lignum scilicet bene olens, et ad portanda pondera fortissimum ; quod licet procerum nascatur ubique, tamen in Libano monte celsius invenitur. Ita justus multiplici laude celebratus, et cedri proceritatem, et pulchritudinem palmæ dicitur habere. Sic ergo justus multiplicatur ut cedrus, et sicut palma florebit : quia sicut palma tarde et post longa tempora fructificat, et refert hominibus fructum diu desideratum : sic beatissimus iste Confessor, post longos vitæ præsentis labores, recepit diu desideratum gaudium paradisi : multiplicatus sicut cedrus Libani in supernæ patriæ ampla hereditate, elemosynarum et bonorum operum fructu, florebit in æternum ante Dominum. Fœno vero comparantur peccatores, quod delectabili viriditate oritur, sed celerrimo fine siccatur.

Prov. 30.

*et formicæ
Salomonice,*

Prov. 12.

40 De hoc etiam beato viro, ejusque consimilibus per Salomonem dicitur, Formicæ, populus infirmus : qui parat in messe cibum sibi. Quid per formicas, nisi strenua vita Monachorum significatur ? quia Deo, in comparatione amatorum seculi istius, per vilem habitum et humilitatis gratiam, velut formicæ in tempore messis, fructum bonorum operum, unde in futuro satientur, congregare non cessant. Unde scriptum est : Qui operatur terram, satiabitur panibus : qui vero sectatur otium, in egestate erit. Ille ergo terram suam strenue laborat, qui per labores corporis, et quotidiana bonorum operum exercitia,

Junii. T I

panes vitæ æternæ acquirit. Vir autem iste beatus, terram corporis sui operando, saturabitur panibus : quia juxta Apostolum, castigando corpus suum, et in servitum redigendo, nocturnas exercent vigilias, uberesque pro peccatis fudit lacrymas, et carnem suam maceravit jejuniis : pro quibus modo panibus supernis, et præmiis saturatur æternis. Hodie, Fratres, beatus Confessor Eneco, a corporali eductus ergastulo, cœlestem Hierusalem stola gloriæ indutus, lætus ingreditur ; ubi sine fine Dominum in æternum laudabit, sicut concinit David dicens : Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Non est laboriosa, sed amabilis et optanda servitus, in Dei laudibus perpetuo assistere : hæc nimirum est quietissima ac felicissima civium supernorum actio, gratiarum hymnorumque vota suo semper dicere Conditori. Perfectorum omnium animæ, solutæ a corporibus, usque ad diem universalis judicii, sanctæ et individue Trinitatis præsentī visione perfruantur : in novissimo vero die omnes Electi, resuscitati a mortuis, in contemplatione sui ejusdem Conditoris, qui in tribus Personis unus est Deus, æterna spiritus simul et carnis immortalitate gaudebunt. Beatus (inquam) Eneco, in illa æterna patria collocatus, et jam animæ stola ditatus, laudes semper lætus suo decantat Creatori : peracta tandem generali resurrectione, sicut ceteri Sancti, duplici stola remunerabitur ; quia corporis simul et animæ æterna jucunditate lætabitur.

D
EX DAMETO
1 Cor. 9

Ps. 38

*post labores
fruitur
æterna sa-
turitate.*

E

41 Nunc qualiter Omnipotens Deus plurimos, qui sui famuli Eneconis festum colere negligebant, salubriter flagellaverit, breviter dicamus. Presbyter quidam apud Spinosam, Petrus nomine, commissam sibi regēbat ecclesiam ; hic in die Sanctis Eneconis, cum operariis suis ad agri opera perrexit : et non dans honorem diei festo, quamvis corripere a quibusdam, subito pede lapso cecidit, et crure colliso per aliquot dies in lecto jacuit ; et adeo debilitatus extitit, quod omni tempore vitæ suæ nunquam absque baculo incedere valuit. Insuper tres boves, ex illis qui terram vertebant, subito ceciderunt, et mortui sunt. Præterea incendium ignis invasit domos eorum qui laborabant, quod vix potuit extingui labore multorum undique concurrentium. Irruit ergo timor super omnes, qui viderant et audierant, et cœperunt deinceps colere festum B. Eneconis Abbatis. Alio tempore quidam Abbas Saliensis, Dominicus nomine, in die S. Eneconis cum operariis suis ad arandum ecclesiæ agros exivit : redargutus tamen a quibusdam redeuntibus ad sepulcrum beati Confessoris, eo quod non coleret diem festum, fertur talia verba dixisse : colamus et nos patrui nostri Salvatoris, hujus ecclesiæ quondam Abbatis ; diem, quia bonus homo fuit. Vix verba compleverat, cum ecce subito divino verbere percussus, ad terram prosternitur ; et trementibus membris cœpit spumare, angustiari, et quasi ad exitum appropinquare. Eadem insuper hora facta sunt fulgura et tonitrua ; et lapides prægrandes corruentes de cœlo, coegerunt agricolas ab opere cessare, qui nolebant gratis diem sanctum colere. Et nos ergo, Fratres, sicut Propheta admonet, levemus corda nostra, cum manibus ad Deum ; et beatissimum Patrem nostrum Eneconem assidue veneremur ; ac sicut ad Ezechielem dicitur : Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel ; illum non solum speculatorem et defensorem istius loci et patriæ suscipiamus ; sed etiam intercessorem et advocatum apud Deum eum habeamus ; quatenus, meritis et precibus ejus, ab omnibus periculis et angustiis liberati, mereamur cum eo, in æterna beatitudine, Christum Dei Filium collaudare : qui cum Patre et

*Festum ejus
violantes pu-
niantur.*

P

Ezech. 3.

A Spiritu sancto vivit et regnat, per omnia seculorum. Amen.

EX VARIIS.

et mulier
Sanctum
blasphemans.

42 His ex sermone Abbatís Dominici sumptis, aliud simile sic aliunde adjungit Ypez: Mulier quædam Onniensis, habitans in oppido Friez, ad citimam Iberi ripam posita, haud procul a Birbiesca atque adca Onniæ proximo, ibique marito juncta, mulieribus ad festum Sancti agendum precedentibus, sola præsumpsit operi consueto se accingere: unde scandalum patientes alia, redarguebant eam; quæ cum esset natu Onniensis, Frieziarum mulierum saltem non sequebatur exemplum. Quibus illa indignanter respondit; Non provisurum Sanctum necessitatibus domus suæ. Vix ea dixerat temeraria; cum ecce subito obmutescens, non potuit ultra os blasphemum aperire: et brachia, quæ ad laborem extenderat, retrorsum tracta, nulli deinceps usui illi fuerunt.

Transfertur
corpus

43 Tempore Adephonsi, cognomento Imperatoris Hispaniæ, venerabilis Joannes ejus nominis II Abbas Onniensis, ex Sedis Apostolicæ facultate, sacrum corpus B. Eneconis, ejusdem cœnobii Abbatís, in alium sublimem locum transferri decrevit.

B Ad Imperatoris ergo prælibati, hoc [consilium] Joannis Abbatís pervenit auditum: qui fama sancti viri miraculorum arreptus, actus translationis specialiter auctoravit, accitis secum Episcopo Burgen-si, et aliis Præsulibus et Proceribus. Cum autem primum theca, qua reconditum erat corpus venerabile, fuit aperta; sic odor cœlestis et suavis totum cœnobii ambitum occupavit, ut omnes in admirationem rapti glorificarent Dominum, corde, voce, et opere: imo quod plus fuit, fragrans odoris nebula, ad quinque agrotorum nares pertingens, protinus eos restituit sanitati. Ita ex Dameto Tamagus ad XIX Jannarii, qui deinde in Notis, Crederem, inquit eam primam Translationem (ego Elevationem diavrim in tumbam, supra claustrum pavementum extantem) evenisse circa annum Domini MCLXII (tunc autem secundum eundem, Burgen-sis Episcopus fuit Petrus non I, ut putat ipse, sed II, annum jam quintum ecclesiam illam regens et usque ad decimum tertium superstes) quia tunc Onniense cœnobium cœpit ab Imperatore Alfonso muneribus et honoribus sublimari, ut notavit Prudentius de Sandoval in Historia Alfonsi VII fol. 174. Addit Ypez Tom. 3 pag. 338 §. quod idem Abbas, qui S. Eneconem, etiam transtulit SS. Acti et Tigridiæ corpora, eaque loco decenti posuit.

circa an.
1142.

C 44 Narrata translatione prædicta, et eam comitatis miraculis in genere laudatis; Ut autem appareat, inquit Ypez pag. 278, non hac solum vice Deum pro Sancto suo operatum miracula; ponam hic etiam alia, ipso quo in veteri historia narrantur stylo. Eodem tempore magna siccitate laborabat regio circumjecta monasterio: itaque ad Onniensium accolarumque instantiam, instituta fuit devota supplicatio populi, et corpus Sancti per omnes plateas circumdatum, non frustra: nam eodem die copiosus imber de cælo lapsus, sitibundam humum copiosissime inundavit. Quod exhinc perpetuum quasi beneficium locis istis fuit, quoties terræ ariditas pluviam postulabat, ut infra videbitur: nunc cetera ex Tamayo Dameto transcribente præsequor. Post multum temporis a celebrata Translatione prædicta, ad usus divini Sacrificii, in nomine S. Eneconis fabricatum est altare, sub cujus cavo beati Confessoris exuvie sunt reconditæ; ibidemque divina frequentabantur Sacramenta, orante beato Patrono nostro Enecone pro omnibus, qui suam fideliter gaudent frequentare memoriam. Orationis ejusmodi efficaciam probant miracula, quæ ex veteri MS. plura profert Dametus apud Ypezium pag. 281 sic exordiens

eodem e reum-
lato impetra-
tur pluvia,

dein ipsum
sub altare re-
ponitur.

libri 3 caput 2. Nullus est locus, quantumcumque D clausus, qui non reseretur ad vocem Domini Sanctos suos honorantis, ejusdem potentie participatione quadam, aperiendo carceres, firmis pæssulis et portis ferreis clausos, atque defensos armato milite, ad hoc solum excecato, ut cetera suis oculis contuentes, videre nequirent per medium eorum transeuntes fideles, qui S. Eneconem invocant.

CAPUT V.

Captivi S. Eneconis ope liberati.

I In oppido Salas juxta Onniam, Miles erat nomine Petrus Martincz, quem Rex Arragoniæ, cujus nomen non exprimitur, Populetum in Catalauniam deportari captivum jussit, et carceri perquam obscuro claudi. Hic famem et frigus aliasque ærumnas patientem, cum deficerent humana consilia et auxilia omnia, ad S. Eneconem invocandum se vertit, ut sibi in tanta calamitate succurreret. Id cum sæpius semperque ardentius faceret, crescente cum ærumnis postulandi instantia et impetrandi fiducia, vidit die quodam post solis occasum senem ad se ingredi, toto vultu splendidissimum; qui dicebat, Ne timeas: frater enim tuus, modo est in ecclesia S. Salvatoris, cum cereis atque oblationibus, tui causa ferventer atque humiliter Deum deprecans. Interroganti autem Mihi quis esset: Ego, inquit, sum S. Eneco, de cælo ad te missus, ut orationem tuam exauditam, et vincula disrupta nuntiem. Surge ergo, et me sequere. Ad hanc vocem surrexit Miles, ruptasque catenas in humeros sustulit, testimonium daturus facti in se miraculi, et sequebatur Sanctum. Euntibus autem illis patuerunt ambæ carceris portæ: quas successive pertransierunt, nec non et custodes ante eas positos, sed somno sopitos. Ita egressus Miles vix ad elivum montis vicini pervenerat, cum expergefatti custodes, et fugisse captivum suum videntes, cœperunt post eum cum canibus currere. Unde perterrefactus nec jam ultra liberatoris sui memor, recepit sese sub quasdam petras; viditque, ipse nemini agnitus, non solum prætereuntes illos, sed etiam canes, quorum idem tunc obstruxerat fauces, qui olim conclusit ora leonum. Irrito ergo conatu fatigati redierunt unde venerant; et Miles Onniam veniens, appendit ibi cum gratiarum actione catenas, quas sibi miraculo solutas narrabat.

Multi captivo
apparens
Sanctus,

E

eum e carcere
educit,

et quarentibus
invisibilem
reddidit:

46 Nihilo minus illustre fuit quod sequitur. Cum ante tempora Serenissimorum Regum Ferdinandi et Isabellæ (qui Hispanias noxia et periculosa Maurorum societate liberarunt, omnes ejiciendo) plurimæ civitates et oppida in eorum potestate permanerent, indeque existerent frequentia inter ipsos et Christianos certamina; contigit nostros incursionem adversus eos facere, qui in Valentino atque Aragonensi regno adhuc residebant; sed infelici successu, ita ut florem nobilitatis infidelibus captivam egerentur dimittere. Inter hos Oseam abducti sunt Capitanei ex generosioribus duo, Dominiens Perez Aragonius, et Gomesius Tellii Castellanus; Cæsaraugustam item Ferdinandus Gonzales et Lupus Sanchez alique; Secorbiæ vero Equites alii quatuor. Hi omnes cum gravibus affligerentur ærumnis, venerunt in notitiam frequentium gratiarum, quas S. Eneco Abbas Onniensis, tali in casu vocatus, conferebat infelicibus captivis. Eum ergo invocant etiam ipsi, suæque prece frustrati non sunt. Apparuit enim illis senex, habitu venerabilis, jussitque ut sine metu carcere quique suo egredierentur. Dictum, factum. Et quamvis eos in equis sequerentur Mauri, ad hoc solum videbantur adesse,

F
liberantur
plures capti a
Mauris:

ut

A ut ipsos ab aliorum occurſu tuerentur, nihil eiſdem quos minime conſpiciebant moleſti. Ita ſimul omnes, intra unam eandemque hebdomadem Onniam pervenerunt, gratias agentes Deo ad ſepulcrum ſancti Abbatis, ibique diſmiſerunt captivitatis ſuæ ſigna.

item Eques
brachii ac
tibiis fractis;

47 Alius ex Aragonia Eques, Stephanus nomine, ex vico Cubel dicto, multis annis militiam ſecutus, cum domum reſſus eſſet, diſſidit ibidem majori ſubſtantiæ ſuæ parte, venit ad gloriouſum S. Eneconis ſepulcrum; actiſque velut liberatori gratias, ejus porro patrocinium ſibi poſtulavit. Redeuntem voluntas ſubiit Romam eundi, ſed eundem apprehenderunt Mauri: qui nulla alia cauſa moti, quam innato ſibi contra Chriſtianum omne nomen odio, brachia illi ac tibiis confrugerunt. Ita male habitum cernens tranſfuga quiſpiam; Videamus, inquit, an iſte veſter S. Eneco, qui tam multos ex carcere liberavit, te quoque liberaturus ſit, brachiis tibiſque confractum. Mirum dictu! Iſa eadem nocte, illum qui ex animo interim opem poſſeſſet, monuit Sanctus, ut ad maris littus accederet, inventurus ibi quatuor Chriſtianos, cum navicula ipſum præſtolantes. Surrexit homo, totus jam ſanus; et inventis in littore ſociis ſeſe jungens, cum ipſis rediit in Hiſpaniam, atque pro hoc novo beneficio gratias ſuo egit liberatori.

B

48 Conchæ vir erat S. Eneconi devotiſſimus, propter multa quæ narrari audiverat ſtupendaque miracula ejus. Hic venatum progreſſus in denſam ſilvam, factus ipſe eſt præda Maurorum, ibi in inſidiis ſubſiſtentium, qui captivum ſuum deduxerunt Xatibam in regno Valentino. Invocavit ille ſanctum ſuum Patronum, exinde devotior ei futurus, ſi ſe quoque dignaretur favore optato. Audiit autem orantem Sanctus, et apparens monuit infelicem, ut ſeſe ad egreſſum accingeret: poſtea vero iterum apparens, juiſſit iter carpere. Verum ille fidei parum, multum autem timoris habens cum ne tunc quidem egredi præſumeret; tertium conſpiciendum ſe præbuit Eneco, et diſſidentem increpans dixit: Ut quid hæres hoc loco contra mandatum meum? Surge et ſequere me. Sic animos indeptus, ſuique jam ſecurus, exiit e carcere. Vix autem Xatibæ portas tranſierat, quando occurrerunt, ei tres lupi, ad ejus deſenſionem cum ipſo per diem procedentes, et cum ipſo dormientes noctu; atque ſic comitatus Tervellam venit, indeque Concham, ubi favorem a Sancto ſibi præſtitum enarravit. Finis nullus foret ſi ſingula hoc in genere facta proſequi vellem: ſolum dicam, quod omnium linguis calamiſque ceſſantibus, eorum multitudinem teſtarentur catenæ et compedes, ſuperiori ſeculo in capella Sancti conſpici ſoliti De his teſtatur P. F. Turibius de Melleda, qui anno mdcæ centenarius obiit, in conventu Onniensi legitime interrogatus, dum ibi de Vita et miraculis Sancti informationes juratæ ſumerentur; quod tempore tumultuum civilium in Caſtella, tota circum regione in armis poſita, Onnienses Patres, inter quos fuerat educatus a puero, formidare ne irrumpens in monaſterium ſeditioſorum multitudo diriperet pretioſam omnem ſuæ domus gazam; ideo adductis fabris ferrariis aſſumpſiſſe compedes et catenas pendentes in capella S. Eneconis, ex quibus confectæ ſunt quatuor grandes crates, ad tuitionem ipſius capellæ atque domus: idemque affirmavit alius tum centenarius, habitans in Penchez, Thomas Fernandez; tantoque id potuit affirmare certius, quod ſuis ipſe manibus eundis eratibus allaboraret, numerariſque, vincula unde debebant confici, plus minus quingenta. Hactenus ex Dameto Ypezus; nunc ex eodem narrantem Tamayum audiamus alterius tranſlatis hitoriam.

ac denique
alius,

ter apparente
Sancto.

C

cetera hujus
generis teſtan-
tur appruæ
apud Onniam
catenæ.

49 Cum locus, in quo priori vice ſacrum corpus fuerat depositum, aut Monachorum incuria aut temporum lapſu, penitus in oblivionem redigetur, non ſine magno Cœnobitarum mœrore; evenit ut Joannes Bacca, Abbas Onniensis, religione et gravitate conſpicuus, forte Dei inſpiratione commotus, corpus ſanctiſſimi Patris exquirere decreverit: cujus intentionis propositum Monachis aperiens, tot contradictionum agmina ſunt exorta, quot Fratrum capita notabantur. His demum devictis, accitis ſecum S. Mariæ Maparensis S. Æmiliani, et Ovarrenſis cœnobiorum Abbatibus, altare prædictum evertere cœpit die xviii Jannarii, anno Domini mxcviii, quouſque ſub eadem ara invenit ſacra pignora ſancti Abbatis: quæ, in pervetuſta lignea arca incluſa, ſuaviſſimam odoris fragrantiam reſpirabant. Supra corpus hæc in pergaminea pelle inventa eſt epigraphie. Corpus beati Eneconis, Abbatſis hujus monaſterii, qui floruit mira vitæ ſanctitate et miraculis, et ideo auctoritate Apoſtolica relatus eſt in Catalogum Sanctorum. Obiit anno Domini mlvii. Sepultus fuit in claſtro, et inde tranſlatus eſt in hoc altari. Ex hujus Epigraphes ſtylo et verbis, prium colliga, in ſupra memorata corporis elevatione nullam loci factam mutationem fuiſſe; ſed ſolum altiorē tumbam in claſtro excitatam, in qua corpus, lignæ ac portatili arcæ ad proceſſiones depositum, ſervaretur: multo autem poſt, ab illa tumba ad hoc altare, factam eſſe translationem, quam vel ex anno Chriſti notato pro Æra Hiſpanica, nec non ex phraſi recentiori, intelligas celebratam fuiſſe ſub finem ſeculi xiv; poſtquam Joannes I Caſtellæ Rex ejusdem Æræ uſum abrogavit, in Comitibus Segobiæ celebratis, anno mccccxxxiii.

D
EX VARIIS.
Neglecto pau-
lulum ſacri
corporis loco,

educitur illud
anno 1398

E
de altari, ſub
quo videtur
poſitum ſec.
14 exeunte,

50 Sic invento corpore Magiſtri, inquit idem qui ſupra Tamayus, protinus magnum gaudium orantium ora implevit, maxime Joannis Abbatis, illius operis aſſertoris: qui argenteam capſam affabre laboratam conſtrui jubens, et ſacra pignora in eo recondens illam in propria capella, cum populorum conſu et celebri plauſu honorifice collocavit, ubi per Dei miſericordiam innumera recensentur miracula. Addit Ypez pag. 278 §. quod collocavit illam ibidem, intra ſumptuoſam tumbam, ſupra quam Sancti ſtatua efformata conſpicitur cum mitra et pedo: in altari vero prædictæ capellæ depictus viſuntur plurima ejus miracula. . . . Sed nulla in re magis atque luculentius potentiam ſuam oſtendit hic Sanctus (ut verbis J. Bapt. Dameti) quam in pluvia, dum exigit neceſſitas, impetranda: id quod exemplis confirmare neceſſe non fuerit: ſiquidem in circumſpectis Onniæ terris, ac potiffimum Peroriſcæ, nihil frequentius eſt; et ex oppido jam nominato producantur teſtes, qui affirmant inde plas quam ducentis vicibus miſſum eſſe Onniam, ad aquam a ſancto Abbate obtineendam, ſeculo ſemper ſuccellu ſperato.

et reponitur
in arcam
argenteam,

pluvias sæpe
impetratis
celebre.

CAPUT VI.

Oſſis unius tranſlatio Bilbilim, patronatus aſſumptus, ſecula miracula,

Utinam, inquit Ypez Tom. 6 pag. 283 §. S. Eneco ſic noſceretur et honoraretur, ut in civitate Bilbilim, vulgo Catalayud dicta, ubi natum eſſe pro certo tenent incolæ, et innumeros præſtat favores. Hinc illi miro deſiderio exardeſcebant obtinendi aliquam ipſius Reliquiam: ſcientes autem corpus integrum in monaſterio Onniensi ſervari, varia interpoſuerunt officia apud Religioſos iſtos, ut voti ſui compotes fierent. Hujus anno mdc (hunc nobis annum Tamayus notat) tandem potiti ſunt; relictis quidem aliquamdiu Monachis, propterea quod grave

An 1601
Bilbilim,
apud quos
natus putatur
Sanctus,

damnum

A damnum aestimarent, vel tantilla sacri corporis parte privari; sed denique persuasis, Sancto ad incrementum honoris futurum, si tam devotis erga se civibus quadamtenus præsens exhiberetur. Aperta igitur arca est, tot annis intacta, et legatis Bilbilitanis datum os unum brachii, quod summa cum reverentia et gaudio recipientes, in patriam suam deportarent. Ad hujus rei nuntium exhilarati cives, nulli pepercerunt operæ atque impendio, ut quam dignissime exciperent, quod tamdiu concupierant. Dametus, ut qui privatim Sancti hujus historiam scribendam assumpsit, late excurrit ad singularia quæque magnifice explicanda: mihi, Chronicon Ordinis generale texenti, tam prolixo esse non licet. Legatur igitur Auctor ipse, et videantur in eo processiones solennes, illuminationes ædium, poemata varia et hieroglyphica, repræsentationes, taurilia, ludi, et quidquid excogitari potest ad publicam lætitiæ explicandam. Missam Pontificaliter cecinit Fr. Didacus de Yepez Episcopus Tarraconensis, et per totam Octavam Ordines varii; habiti quoque sunt sermones quotidie in monasterio Virginum Benedictinarum, apud quas deponere Sacram Reliquiam placuit.

obtentam
tandem sacri
corporis osse,

solenni pompa
ipsum exci-
piunt,

et sibi Patro-
num eligunt,

ac festum,
feriatum a
populo haben-
dum, decer-
nunt.

B 52 Neque his contentus fuit civium affectus. Voto insuper publicitus facto obligaverunt se, ad Natalem quotannis Junii feriatum habendum, sub hac formula: Quandoquidem gloriosus Pater S. Eneco, Ordinis S. Benedicti, et Abbas monasterii Onniensis, filius fuerit hujus Bilbilitanæ civitatis; quodque ad supplicationem Prætoris ac Magistratuum ejus, Abbas, Monachi, et Conventus prædicti monasterii, ipsi fecerint gratiam unius ossis brachialis ex sancto ejus corpore, quod modo depositum est in ecclesia Collegiata S. Mariæ Majoris; mox transferendum et collocandum in ecclesia monasterii S. Benedicti, tamquam ipsius Sancti domo paterna (quam quidem translationem hæc civitas mandavit ut quam solennissima potest pompa procedat) ad Dei Domini nostri gloriam, majorem sancti Patris Eneconis honorem; atque ut ei acceptior sit devotio et gratiora sacrificia civitatis; velitque tamquam ejus filius esse specialis ipsius Patronus et Advocatus, in quacumque necessitate, averruncando, grandines, fulmina, tempestates, contagiosos morbos et alias quascumque calamitates: idcirco prædictus Senatus in Patronum et Advocatum civitatis recepit gloriosum Patrem S. Eneconem, contra quascumque calamitates et miseriæ, quibus inquilinos hujus civitatis, peccatis ac demeritis suis id exigentibus, continget divinitus flagellandos subjacere: promisitque omnium civium et habitatorum, tam præsentium quam futurorum nomine, observare festum sui singularis Patroni et Advocati S. Eneconis. Sacra Religio Benedictinorum celebrat festum illud prima die mensis Junii, qui fuit dies gloriosi transitus ejus, sicut et Archiepiscopatus Burgensis universus: Senatus autem noster speciali voto obligat se suosque successores omnes, ad curandam ejusdem festi observationem, tamquam Patroni, ea forma et modo, quo in Ecclesia Catholica solent observari festa Sanctorum aliorum, ex mandato speciali tamquam Patronorum, specialiter a civitatibus electorum.

53 Hactenus formula illius voti, quod Episcopus Tarraconensis D. Fr. Didacus de Yepez confirmavit, et annue summa cum religione impletur; Sancto crebris favoribus et miraculis demonstrante, quam accepta sibi ejusmodi devotio sit, quemadmodum mihi scribit P. Fr. Eneco de Catalayud: quædam etiam in particulari referens, quibus prætermisiss. exhibeo particulam cujusdam epistolæ, quam idem Religiosus mecum communicavit, scri-

ptam a Joanne Hieronymo Gonzalez de Sisamon. **D** Jurato majori civitatis, ad Fr. Petrum de Torrecilla Abbatem Onniensem; ubi inter alia leguntur hæc verba. Quod ad devotionem versus S. Eneconem attinet, ea usque modo belle procedit; confidoque de misericordia Domini nostri, eandem magis magisque augendam, quia civitas nulli pepercit sumptui, ad talem occasionem congruo. Fecit enim ædificari magnificum sacellum, cum picta eleganter tabula: et affirmit Paternitati vestræ, quod licet in hac civitate alia sint sacella, majora isto; nullum tamen futurum sit elegantius elaboratum, et magis ad sensum præsentis ævi. Etenim quantum procedebat opus, tantum etiam in anima mea augebat Deus desiderium ipsum partibus omnibus absolutum reddendi. Idem sensus operariorum omnium erat, maximo cum animi sui sensu festinantium ad tanti Sancti fabricam consummandam. Habet insuper sacellum hoc tabernaculum cum clatris, ceruleo colore et auro tinctis, portulisque speciosis, in formam adamantum laboratis argento et auro: cujus tabernaculi quinque sunt claves, ita distributæ, ut Prætor unam, Jurati majores duo singuli singulas, Judex et Præfectus Confraternitatis totidem servant: hæc autem illis committuntur sub jramento, ore ac manu præstito coram publico Scriba, id in Acta referente: neque potest tabernaculum ipsum nisi omnibus præsentibus et Notario publico reserari: in eo autem reponitur Reliquia gloriosi istius Sancti, inclusa argenteo brachio, centum quinquaginta uncias appendente; cujus curandi officium mihi impositum fuisse gratulor.

et elegans
sacellum
conditum,

cum elegan-
tiori sacrario;

E

54 Anno mdcix die v Aprilis tanta fuit Bilbili aquæ penuria, quia jam inde ab Octobri vix quidquam pluerat, ut ex arefacta prorsus tellure nullus rustici laboris fructus ab agricolis speraretur. Decreverunt igitur Prætor atque Vicarius generalis, una cum civibus, sollemnissimam processionem, a toto simul Clero Religiosisque Ordinibus et Confraternitatibus omnibus, cereos ardentes gestaturis, instituendam, ad ecclesiam S. Benedicti, pro deportanda inde Reliquia S. Eneconis in ecclesiam S. Petri Francorum; ubi Missa cantaretur celebrareturque Octava in honorem Sancti, quatenus eo intercedente Deus necessariam terris pluviam largiretur. Erat tum dies serena atque clara, nulla uspiam apparente nubecula: et tamen, mox atque efferri Cruces coeperunt, et Confraternitates procedere, tam copiosi defluerunt imbres, ut nulla ratione potuerit pompa progredi: quare, civitate non minus exultante quam admirante, ibidem in loco cantari sollemnissime fecere, Te Deum, pro beneficio tam singulari. Tanta autem subito collecta est aqua, ut quæ platea principalis est urbis omniumque largissima, instar fluvii aut sinus marini redundaret. Postquam autem imber cessavit, decreverunt ad ædem S. Benedicti procedere, non jam petituri recipiendum, sed gratanter agnitori receptum beneficium; deductaque est quæ fuerat promissa Octava, cum maximo concursu et sollemnitate. Deinde in Acta publica relata res est, et ad S. Benedicti reportata Reliquia, sicut adducta fuerat. Neque tunc tantum, sed alias sæpe experta est civitas, Deum cælorum claves manibus Eneconis quasi commissas credere.

An. 1609. ad
siccitatem
depellendam,

indicta sup-
plicatione cum
Octava,

F

pluviam opta-
tam elicit:

55 Itaque licet illum multa magnaue miracula decoraverint, usque ad mortuorum suscitationem; tamen per omnia montana cœpit haberi et coli S. Eneco, tamquam Patronus et Advocatus, pro ea quæ petenda judicatur aeris constitutione obtinenda. Quod, præter exempla a Dameto adducta, mihi etiam testatur relatio Archivistarum Onniensium, Fr. Didaci Nunnez et Fr. Eneconis de Catalayud prælaudati,

eoque titulo
præcipue ab
agricolis col-
latur Sanctus,

Exhinc ob
frequentia
ejus ibi mira-
cula,

A prælaudati, qui etiam complura scripta mihi communicarunt, quibus istiusmodi veritas multipliciter confirmatur. Prolixum esset referre singula, clausulam tamen unam, ex epistola Fr. Eneconis, necesse habeo huc adducere, qua mihi dicit: Etsi istic habens miraculum Virovescæ patratum, addam tamen testimonium quod hic accepimus ex ore Alfonsi de Soto, Scribæ, Notarii et Secretarii ecclesiæ Archidiaconalis Virovescæ; scilicet, collegisse ipsum testimonia de pluribus quam quadraginta vicibus, quibus oppidum Virovescæ misit Oniam deputatos suos, modo ad pluviam, modo ad serenitatem exorandam, et semper optatum exitum habuisse preces: se vero ab annis circiter quadraginta usque tunc, adhibitu fuisse ad excipiendum testimonia istius rei, etiam Religiosorum ipsius domus, omnia idem affirmantia.

etiam Virovescæ,

Alia miracula ad 50 antiqua,

B recentiora supra viginti, quæ Dominus operatus est per S. Eneconem, liberando al ejus intermissione miseris multis mortales, a variis infirmitatibus; illuminando cecos, auditum surdis reddendo, et demonia expellendo: quæ juncta jam editis a Dameto sufficere possint, ut S. Eneco agnoscatur ab Hispania, imò a Christianitate universa, velut unus ex nobilioribus et clarioribus Sanctis, quos olim habuit Ordo Benedictinus. Ita quidem Ypez: ego vero, diversum ab eo propositum habens, omnia, præsertim vetustiora, de Sanctis quibuscumque monumenta colligendi, et ad posterorum memoriam præli beneficio transmittendi; mihi non defui quo minus, per nostri Burgensis Collegii Patres, ab Onniensibus Cenobitis impetrarem transsumptum plenum ex codice antiquo miraculorum originaria sua Latina lingua, simulque ex Bilibilitano Collegio peti Hispanicum Dameti librum, ex quo ad jam deducta miracula, addo alia quæ sequuntur.

et 20 recentiora, Onnienscripta,

nec dum inde potuerunt haberi.

CAPUT VII.

Alia Miracula Sancti Eneconis, ex lib. 3 Dameti.

Volabat quaquaversum fama miraculorum S. Eneconis, quæ cum oculis suis spectare cuperent Castellani aliquam multi, Onniam profecti sunt, onusti muneribus Sancto offerendis. Jamque ad Iberi ripam pervenerant. Hunc vado transituri, dum aliquantum quietis in ripa capiunt, notant eum tam vehementer intumuisse, ut vadabilis nusquam inveniendus speraretur. Ergo inventam ibidem cymbalam, solo ducti impetu perveniendi ad locum optatum, nullaque prudentia usi, plures simul conscendunt quam portare illa posset: moxque in medium abrepti torrentem, fundum subsidente navigio petunt. Oritur confusus omnis ætatis ac sexus clamor, Deum Sanctumque Eneconem in auxilium vocantium: qui continuo, divina quadam sustentante virtute, super aquas visi sunt ferri, magni æque ac parvi, et ad alteram ripam pertingere. Fuerunt ex accolis qui cymbam terræ attraherent, et tentando iterum trajectui aptarent: non enim priorum exemplo alii absterreri potuerunt, quo minus eandem experiri fortunam vellent; si res ita caderet, favorem etiam eundem sperantes. Nec sua eos spes fefellit. Rursus subsidente navigio apparuit in ripa venerandæ canitie senex, barba prolixa et pedo notabilis: qui cum elevata manu

Onniam peregrinantes complures,

subsidente bis navigio, salvi perducuntur.

benedixisset periclitantibus, salvi evaserunt omnes D veluti de faucibus mortis; senex autem disparuit, EX VARII.

58 Dominica quadam Adventus anni MDXCIX, puer dictus Joannes, filius Michaelis Alfonsi hortulani Onniensis, et Mariæ Rafæ, biennium natus, cum pueriliter alluderet rivulo, versus conventum currenti ad usum vertendi molendini; abstulit eum torrens usque ad puteum...; itaque obtexit aquis, ut solum extremitates pedum extarent. Ea forte hora omnes indigenæ, ad templum egressi, domibus suis aberant, præter puellam unam; quæ viso casu ecurrit quiritans, auxiliumque implorans. Eo clamore interpellata concio, dicentem subsistere fecit, turmatimque accurrit ad molendinum. Tollunt de aqua puerum jam mortuum, feruntque cum viva fide ad ecclesiam. Monachi acceptum corpusculum imponunt altari Sancti; cujus meritis conciliatus Deus suam mox exhibuit misericordiam. Aperuit enim oculos et os parvulus; exclamavitque, Sancte Eneco, Sancte Eneco. Hinc effusa omnium secuta letitia, imprimis parentum: sed cum hi puerum vellent domum reducere, abnuvit ille; dicens, vidisse se istic senem quidem, sed tamen formosum valde Monachum. Mater vero, quæ eodem anno vel paulo post debilitatem pedum incurrit, cum identidem Abbatem Onniensem invocaret, subito erecta in pedes fuit, et absque furcillarum usu cœpit comode ambulare.

puer submersus,

ad altare Sancti resuscitatur:

E ejus matri pedes curantur.

59 In Rivo-siceo mulier erat, nomine Maria, usu lingue privata. Hæc cum multa audisset de beneficentia mirabili Abbatis Onniensis, decrevit ad ejus domum conferre se, non sine firma spe recuperandæ loquæ. Neque spes vana fuit. Ut locum attigit, solutum est vinculum lingue ejus: quare nihil morata prægaudio, redire festinabat. Monuit eam in somnis Deus, ne ante solutas debitas gratiarum actiones discederet e loco; quod tamen illa contemnens, perseverabat in voluntate statim abeundi. Tanta pervicacia non impave abiit; sed mox toto contracta corpore, agnovit ingratitude suæ meritum. Tribus tamen hebdomadis ita permansit, donec ad sepulcrum regressa, sanitatem petere et sperare cœpit: eaque obtenta, non eguit amplius monitore, ut cereis donisque oblatis geminatum in se beneficium testaretur. Simile quid accidit cuidam Urracæ; quam cum S. Eneco liberasset a tanta corporis totius debilitate, ut necesse haberet manibus pedibusque reptare, domum redibat lætabunda, nec cuiquam receptam gratiam indicare curabat. Verum mox ubi domum suam attigit, eadem ipsi infirmitas rediit: cujus cum illa causam non agnosceret, aperuit eam cuidam ipsius filio manifestus sanctus Abbas; jussitque ut mater Onniæ regressa, denuo salutem ibi peteret, eaque obtenta miraculum prædicaret, sicut et fecit.

Mula loquentiam recipit:

sed ingrata contrahitur ac parvulus sanatur,

F simile quid in curata paralytica.

60 Mulier Castellana, manu manca, cum audisset meritis Sancti multa miracula fieri, sumptis secum candelis aliquot, in consanguineorum comitatu cœpit Onniam proficisci, ad sepulcrum sancti Abbatis: sed eunti occurrerunt latrunculi nonnulli, et cereis vestibusque spoliata dimisere. Pervenit illa nihilominus Onniam, ibique cum lacrymis ante altare cœpit Sancto exponere infortunium suum: ceteris autem qui aderant, causamque planctus intelligebant, suas etiam preces adjungentibus, recuperavit misella manus suæ usum intra biduum; latrunculi autem nequitie suæ mercedem cito retulerunt: unus enim eorum decimo quinto post die invasus a dæmone, crudeliter ab eo torqueri cœpit: alter vero, toto corpore paralyticus, venit ad sepulcrum Sancti, clamans; Sancte gloriose, adjuva me, quamvis graviter contra Deum et te peccaverim. Cumque delictum

Manu manca sanatur

et ablata recipit, furibus puniis.

EX VARIIS	A	delictum suum coram secularibus aequae ac Monachis palam enuntiaret, pollicereturque curaturum se, ut quidquid ablatum mulieri erat confestim restitueretur; statim restitutus est pristinae sanitati.	Monacho fabricae praefecto, ut quid adstaret sic otiosus, manum exhibuit mancam. Cui Monachus, Ne dubites, fili, mox ut coeperis laborare cum aliis, divinum senties adiutorium. Tum vero coepit ille manu una petras porrigere laborantibus: statimque expertus est alteri quoque manui vigorem reddisse, et laetus perrexit utraque uti. Puer quidam laboravit febribus tam ardentibus, ut utriusque oculi visum amiserit. Rogavit is suos parentes, ducerent ad S. Caeciliam: nec frustra id factum, unus enim oculi lumen ibi recuperavit, noctes aliquot insomnes ducens in ejus ecclesia. Ipsa autem sancta Virgine revelante, alterius oculi restituendi honorem servari sancto Onniensi Abbati, oblatam sibi in somnis notitiam parentibus indicavit: et Oniam delatus, utroque oculo lumen hausit.	D
Sacrilegus homicida		61 Pejus simile delictum successit alteri. Burgis Onniam venerat mulier nomine Juliana cum filia. His autem preces ad sepulcrum per duos dies totidemque noctes continuantibus, visum cuidam Martino est, venisse illas multa pecunia instructas; qua ut potiretur, nulla habita loci sanctitate, utramque crudeliter interfecit. Eo facto voluit de loco egredi. Sed non potuit. Prator, nesciens quo indicio deprehenderet homicidam, coram sepulcro Sancti in orationem se dedit, ut sibi is dignaretur auctorem facti revelare; ne forte innocens aliquis, ex suspitione apprehensus, immerito violaretur. Dum autem sic abiret suum executurus officium, incidit in hominem solitarium, et toto vultu consternatum: qui conscientiae stimulis actus ultra in ipsius manus se dedit, crimenque confessus meritum supplicium luit. Nec minus memorabile est quod sequitur.	cæcus ex febris illuminatur;	
deprehenditur, et plectitur:		62 Anno mcc Laurentius quidam Francus, Marciae in praesidio collocatus, cum alearum lusui perditae addictus, post amissas pecunias, chlamydem, vestem, indusium apponi-set victori, voluit etiam gladium obligare. Verum alter negavit, licere Militi arma exponere. Quare rabie percitus; Meos ergo, inquit, oculos obligo, in ejus qui ipsos dedit opprobrium. Ipso momento, quo blasphemiam eructabat impius, oculi ambo illi retro versi in caput sunt: unde corporaliter excæcatus impius, oculos mentis aperuit; et delicti quidem veniam obtinuit poenitens, sed excæcitatem sibi relictam ferens rediit in patriam; indeque peregrinatus Compostellam, denique Onniam venit ad ecclesiam et capellam S. Eneconis. Hic cum letidium egisset, die noctuque incumbens orationi; mane quodam apparuit ei S. Eneco, dicens, Acceptam a Deo esse poenitentiam ejus, visumque protinus restituendum. Experrectus ad hæc totus alacer, ut oculos sibi redditos sensit tanti aestimavit receptum divinitus beneficium; ut seculo toti renuntians, ad quoddam desertum se receperit, ubi poenitentis asperam vitam egit.	brachium dextro affixum gerens,	
blasphemat aleator,	B	63 Agricola quidam, nomine Penna, consueverat occulte subintrare in hortos monasterii, ex eisque quos naturos notaverat fructus colligere. Neque his contentus, hamis injectis furabatur truttas aliosque pisces, ibi in quodam stagno asservatos. Venit in suspicionem facti homo, ex quibusdam indiciis; sed ab Ablate monitus crimen negavit, dicens ex flumine sese truttas capere. Ille deinde fidentior, statuit simul et semel auferre pisces quotquot illic erant, injectis quibusdam herbis, quarum vi omnes a fundo ascenderent, quos mox injecto rete colligeret. Huic intentus operi, divinitus ita excæcatus est, ut portam qua intraverat reperire nequiret: unde consternatus animo, intra fruticeta quædam se abscondit. Mane autem facto veniens hortulanus, pisces omnes mortuos reperit, Monachisque monstravit. Qui cum Deo Sanctoque Eneconi supplices petiissent malefactorem revelari, sub vesperam ingressi hortos sunt, ibique reperiunt hominem prorsus cæcum orantemque delicti veniam. Hac obtenta, petiit etiam in qualitate Donati inter Monachos recipi, eorum servitio totam deinceps vitam impensurus: quæ ut monasterio esset utilior, placuit Deo et Sancto, visum diutius postulatum reddere, itaque ad mortem usque vivens servavit.	E Onnia solvitur.	
amissum ideo visum		64 Erigebatur paries quidam Onnia juxta capellam Sancti: cui operi cum passim auxiliares manus porrigerent quotquot aderant peregrini; adolescens quidam, qui simul venerat, monitus a		
Onnia recuperat.		65 Juliana, mulier Lezanensis, tam gravi tenebatur infirmitate, ut brachium sinistrom non posset ab humeris removere, quibus quasi agglutinatum videbatur; extremitates autem digitorum adeo fixe inhærebant spinæ dorsi costisque, ut hedera non possit firmitus trunco cui adnascitur adhærere. Triste erat cunctis spectaculum; dum varia obibat infelix sanctuaria, nec uspiam inveniebat remedium. Tandem autem Onniam appulit Sabbato quodam, totamque noctem pervigilavit, tanto sollicitius remedium postulans, quanto gravior calamitas premebat. Mira sunt Dei per Sanctos suos opera. Ipso articulo temporis, quo coepit ille misellam visitare, incepit illa toto corpore tremere, livescere atque distendi: itaque paulatim brachium, humeris affixum, refigi et statui naturali restitui. Factum id extra Ecclesiam ante tumulum Sancti: ipsa vero mox ecclesiam ingressa, ante altare S. Salvatoris brachia in gratiarum actiones explicuit, mansitque eo loco aliquamdiu, quo miraculum pluribus manifestum fieret.	Curatur extreme debilis,	
Far horto pisciumque infestus	C	66 Adolescens quidam, Martinus nomine, Gama oriundus, gravissime infirmabatur, et præ salutis desiderio omnem expendebat pecuniam: qua cum nihil proficeret, remediaque humana nullam amplius spem facerent: in somnis admonitus est ad domum atque sepulcrum S. Eneconis se conferre, ubi procul dubio fieret voti compos. Postridie suum is desiderium indicavit parentibus, atque ad illum implendum postulavit viaticum. Negabant illi id adeo debili jam convenire. Cumque persisterent in negando ipsi comineatu; videns Martinus non posse se, cum bona illorum gratia, ire quo vocabat cælum; secreto exivit domo, ut melius potuit; quantumque magis appropinquabat monasterio, tanto ampliores sumebat vires; quas tunc plenas se habere sensit, cum tertio die Onniam advenit.	p	
creatur,		67 Pampelonæ habitabat mulier possessa a dæmone, a quo ut liberaretur omnia fere Occidentis obivit Sanctuaria. Onniam ut venit, ibique coepit insistere precibus; die quadam obdormiscens, vidit senem venerabilem, candidis indutum, baculoque Pastoralis conspicuum: qui enim tantæ illius deprecationis causam quæsisset, et responsum accepisset, septem annos esse quod importunum hospitem circumferebat; bono illam animo esse jussit; proxima enim Dominica liberandam ab inimico. Factum est ut dixerat, ipso enim die et hora, in forma flammæ exivit demon, misellam haud parum consolatam relinquens. Fuit et alia nobilis generis mulier, ejus filiam cum possideret dæmon, aliis nonnullis mediis frustra tentatis, adhibuit ipsa omnium vanissimum, magicas scilicet incantationes: quas etiam frustra experta mater, et facti poenitens, ad sepulcrum Sancti Onniam accurrit; ibique obtinuit facillime, quod per humanas vel diabolicas artes frustra quæsierat.	liberatur energumena, una et altera.	
deinde visum recipit,		68		
Manu mancus, dum opus juvat, sanatur.				

A 68 Vetustiori isti prodigio recentius aliud nostro-
puer festo
sancti natus,
 rumque temporum adjungamus. Eques Salamanti-
 censis, gignendi heredis cupidus, eum obtinuit festo
 S. Eneconis : suadebant ergo familiarium aliqui Ene-
 conem nominandum puerum; alii, illum minus no-
 tum habentes, volebant paterno nomine dici : et
 hæc prevaluit sententia, eo quod istis in partibus
 minus notus S. Eneco haberetur. Sic ergo baptiza-
 tus est infans : sed diebus aliquot post baptismum
 transactis, cum nulla ratione lac caperet infans;
 accesserunt parentes, ignari quod consilium cape-
 rent, ad ecclesiam S. Vincentii Martyris, ubi On-
 niensis quidam Monachus, Fr. Andreas Delgado, re
 intellecta, declaravit patri quis esset S. Eneco : unde
nequit lac
sugere quoad
Eneco nomi-
natur:
 mutata appellatione, puerum Eneconem vocandum
 decrevit, ideoque scapulari nigro ipsum induerunt :
 quo facto revaluit qui mori censebatur, et lac su-

gere cepit. Præteritis nuper annis pestilentia in-
 gens per Castellam est grassata; in qua multi ad
 auxilium Abbatis Onniensis non frustra recurre-
 runt, sed imprimis Molinæ incolæ, qui ad suggestio-
 nem Monachi ejusdam nuncupato voto festi cele-
 brandi, immunes a contagio remanserunt. Eodem
 tempore quidam Eques, cum uxore et familia, nudis
 pedibus Onniam advenerunt, ut a pestilentia præ-
 servarentur. Reversis ergo illis, omnes per viciniam
 mortui, solusque cum familia mortem evasit Eques
 iste, sicut et Presbyter quidam Sancto devotus.
 Quid porro dubitet quin erga exteros tam benignus,
 simili in necessitate succurrere soleat Onniensi sue
 domui? Hæc sane quater afflata contagio, Patronum
 semper experta est, nec unquam grave damnum
 tulit.

D
EX VARIIS
immunitas a
peste obti-
netur.

DE S. CONRADO SEU CUNONE,

DESIGNATO ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI MARTYRE,
 THEOLOGII DEPOSITO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De ejus cultu Aetorumque Auctoribus cœvis.

ANNO MLXVI.

In Theologi-
si monasterio,

colutus S.
Conradus

Hujus Acta ab
Aetore
cœvo,

datur ex MSS.

Theologiense monasterium Archidiocesis Trevi-
 rensis, oppido S. Wendelini, quæ ibidem Ab-
 bas fuit, proximum, ita nuncupatum, servat,
 quod frequens ibi de divinis rebus commentatio
 fieret, et insignis alim sacris addiscendis litteris erecta
 schola; cum autem Dolein sive Thabuletum appellaretur,
 et præterfluens rivulus adhuc Toley dicitur. Ad illud
 monasterium, translatum est corpus S. Conradi seu
 Cunonis Martyris; quod ipsum, ut Acta infra num.
 18 habent, sui juris esset; unde etiam plurimi ex Ab-
 batibus loci, fuerunt promoti ad Episcopatum Virdu-
 nensem, cui ipsum quoque monasterium subjectum; ali-
 quando fuisse, patet in Actis infra num. 18. Existis
 primus fuit S. Paulus, cujus Acta illustravimus viii
 Februarii. Bucelinus, Tomo 1 Germaniar. sacræ par.
 2, addit alios octo Abbates. Verum neque ipse parte 1
 eos omnes, quorum nomina retulerat, inter Episcopos
 Virdunenses recenset; neque Tomo 2, inter Abbates
 Theologienses. Nos, sollicite de Ecclesiastica S. Conradi
 veneratione, intelleximus ex litteris Nicolai Antonii
 Societatis nostræ, Treviris residentis, S. Conradum
 seu Cunonem, in monasterio Theologiensi, Kalen-
 dis hise Junii ritu Martyris sollemnissime coli.

2 Transtulit corpus, in festo S. Apollinaris xxiii
 post Conradi martyrium die, cum Episcopus Virdun-
 sis Theodericus, cognomento Magnus, Virdunensis Comi-
 tis filius; qui post hunc annum mxxvi adhuc vixisse as-
 seritur, usque ad annum mxc. Huic Episcopo inscripsit
 Vitam, Martyrium, et historiam miraculorum S. Con-
 radi Theodericus monachus Theologiensis, imperio
 Fratrum seu Monachorum constrictus, Auctor scilicet
 cœvus; qui num. 19 testatur, miracula, quæ Deus
 per eum operatus est, se partim vidisse, partim se-
 niorum relatione didicisse. Ea Acta domus ex per-
 vetusto codice nostro, quem anno mdcxlviii, cum Ru-
 remondæ essem, donavit mihi Amplissimus Dominus
 Gauleus Geltrix Cancellarius, in quo codice etiam ha-
 buimus Vitam S. Symeonis reclusi Treviris, his iti-
 dem Kalendis Junii anno mxxxv defuncti, jum a nobis
 relatum. Eandem S. Conradi Vitam descripsimus ex
 pervetusto codice Trevirensi monasterii S. Maximini,
 eandemque reperimus anno mdcxlviii Luxemburgi in

Thesouro antiquario P. Alexandri Wilthemii Socie-
 tatis Jesu, unde et descripsimus Prologum, qui in aliis
 codicibus deerrat. Horum illustre compendium nobis
 ministravit codex MS. Curthusiæ Colonienensis.

3 Christophorus Browerus, lib. 12 Annalium Tre-
 virensium, ad annum MLXVI, deducit vitam et marty-
 rium Conradi; et subjungit, quæ de eo leguntur apud
 Lambertum Schafnaburgensem de rebus gestis Germa-
 norum, ad eundem annum MLXVI; nec non in Chronico
 Henrici Contracti, quod desinit cum martyrio hujus
 Sancti Loci horum, quæ ibi videri possunt, ita ha-
 bentur in Chronico Sigeberti Gemblacensis. Cuno, qui
 et Conradus, Primicerius Colonienensis, ab Imperatore
 Henrico ad suscipiendum Archiepiscopatum Trevi-
 rensensem missus, captus a Comite Trevirorum Deode-
 rico, et a militibus ejus in silvam ductus, de rupe
 tertio præcipitatur; et adhuc illæsus, gladio trans-
 verberatur. Corpus ejus foliis silvæ obtegitur :
 quod a rustico inventum, ad villam defertur et se-
 pelitur. Inde a Deoderico Virdunensium Episcopo
 transportatum ad Tolegium monasterium, multis
 statim miraculis a Deo glorificatur. Quæ ex ipsis Actis
 sunt descripta, et a Wassenburgio in Episcopis Virdu-
 neasibus Gallice redduntur; atque paucioribus verbis
 referuntur in Chronico Conradi Abbatis Urspergensis.
 Addit Browerus, ex Annalibus domesticis, facinoris
 hujus indignitate tanta exarsisse ira Cæsarem, ut
 civitati Trevericæ excidium comminatus fuerit, sed
 Sapientum monitis placatum posuisse furorem.
 Subjungimus ipsis Actis expostulationem Sigefridi
 Archiepiscopi Meguntini, ad Alexandrum II Pontifi-
 cem Romanum.

4 Memoria porro S. Conradi, hise Kalendis Junii,
 refertur in Calendario MS. S. Maximini, et Catalogo
 MS. Sanctorum Trevirensium, atque in Auctario Gre-
 veni ad Usuardum, sub annos 1313 et 1321 Colonie
 excuso, his verbis : Cunonis, qui et Conradus dicitur,
 Præpositi majoris Ecclesiæ Agrippinæ Colonie
 et Martyris. Qui anno Domini mxxvi ab impiis de
 altissimo monte tertio præcipitatus deorsum, cum
 mansisset illæsus, gladiis impiorum interfectus, mi-
 raculis claruit. Sicuti Molanus, Canisius, Ferrarius,
 Ghinius,

mentio in
antiquis
Chronicis

F

memoria in
Martyrologiis.

A *Ghinius, Saussoyus, Gelenius. Mojus ex Actis elogium extat in MS. Florario Sanctorum, sed ad xix Maji.*

ACTA

Auctore Theodorico Monacho Theologiensi
coevo.

Ex variis MSS. Codicibus.

PROLOGUS.

*Acta hæc
Theodoricus
Monachus
Theoderico
Episc. Vird.*

B Cum summa veneratione excolendo, Domini exercituum Angelorum Deoderico, advena ejusdem nominis, minimus cuculligerii agminis, inæstimabiles divitias Dei gloriæ supereminens. Sit benedictum nomen Domini Altissimi, cujus vos, o Præsulum decus, juramento imponenti æternaliter, decore æterni estis decoratus Sacerdotii; non impar utique Melchisedech, Dei filio assimilati; imo consimilis ei que coequalis, secundum ordinem Pontificalis officii. Quia enim semper decorem dilexisti domus Domini, non immerito effici meruisti sacrarium Spiritus sancti; cujus unctio docet vos præ omnibus, qualiter sublimibus se equiparare, et infimis vestra sublimitas norit condescendere. Inde est, Pater sanctissime, quod opprobrium ego hominum et abjectio, ausum sumpsi vestræ imotesci Celsitudini; et insulsum hoc et agreste pulmentum, a sale vestro nulli modernum comparabili scientiæ offerre condiri, et ab auctoritate si placet roborari, si displicet cassari. In quantum unum cum Deo estis, sapientiæ nobis et justitiæ ab ipso factus estis. Sapientiæ, ut insipientia corrigatis; justitiæ, ut æqua lancee justa et injusta pensetis; ut ait Philosophus Plato, beatas respublicas fore, si has vel studiosos regere sapientiæ, vel earum rectores studere contigisset sapientiæ: qualem vos unum non adulatio, cui nescimus deservire; sed ipsa fateri docet veritas, quam nostri est ordinis corde et ore proferre. Inter hos, qui pro posse suo diversas in tabernaculo Dei offerrunt species munerum, non vacua manu apparere conates sum. Arbitratus etiam vobis præstare obsequium, si non diutius paterer obliteratum, illius Mantuani concini stylo dignum, Martyrem vestrum. Vestrum, inquam, vestrum: quia omnis gloriæ, quam habet in terris, vobis Deus cooperator est; vestræque adscribitur caritati, quod saltem sedem habet sepulcri in Episcopatu olim commissio sibi. Ego hoc non aliquo supercilio sectabor; sed Fratrum constrictus imperio, quibus etiam ultra vires debitor sum in omnibus parere, cum me noviter desolatum et destitutum, pro Christi nomine et respectu Regulæ, in sui dignati sunt collegium aggregare.

*scripta ex
desiderio
Monachorum:*

C 2 Igitur, o et præsidium et dulce decus nostrum, qui et in catalogo sanctæ Ecclesiæ Pontificum per Decalogi observantiam Virdunensis; et per angelicam in terris vitam, in æternæ quietis et libertatis filiorum Dei jubilæo, diviniæ remunerationis denarium, et ultimo die braviū octo suspiratis beatitudinum; hoc munusculum spirituale vestri advenæ æquivoci gratificanter suscipite: et quia in mystico Rationali pectoris vestri mirifice fulgit doctrina et veritas; secundum datam vobis a Deo sapientiam, spiritualia spiritualibus comparando discutite: et, quantis vigiliis et sudore hoc nobis constiterit perpendentes, si non est obliterandum, recidite, superflua, hiantia supplete, minus lucentia clarificate, incompta comite; ac, si magis hoc idoneum judicatis timeas quam mentes pascere, aliud caute sectantes vestris meritis condignum opus dignemini procudere: quia non magnopere super insumpto inani labore dolemus, si sub tam justo et incorrupto ju-

*ejusque judicio
subijcit:*

dice causam perdimus, si pretiosa pro vilibus, si Deo pro cocti lateris munere mundum aurum recipimus.

3 Merito omnium sententia reprehensibilis judicatur, cujus merito non habetur, quod habitum honori et utilitati prodesset plurimorum: unde et nequam servus illo divino oramine Dominica gratia privatur, qui talentum sibi commissum in aluit terra occultare; quam, eo ad lucrum dato, tum conservis prodesse, tum dominicis usibus deservire. At nos cum habeamus in promptu inde torpendo similiter iram, unde rursus operando mereri valemus gratiam; si ille dignetur adesse, sine quo nihil possumus facere; a quo est omnis sapientia et omne donum perfectum; qui disertus fecit linguas infantium, et cum voluit animal brutum fecit facundum. Si, inquam, ille apertum os nostrum dignetur implere; et suum, qui ubi vult et quando vult spirat, Spiritum cordi nostro inspirare; optamus non pigrum servum male otando imitari, sed potius aliquantum nos exercitando eum æmulari, qui duplicatum in negotio talentum suo domino retulit, et bonum gradum acquisivit, et majora adipisci promeruit. Ad hoc etiam sapientissimus Ecclesiastes, omnium saluti consulens, quasi uni loquens, hortatur omnes dicens; Quodcumque valet manus tua agere, instanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec scientia erit apud inferos, quo tu properas: quo ne unquam nos contingat properare, B. Conradi patroni nostri succurrant interventio-

*ne talentum
in terra de-
fodiat:*

*Eccle. 9, 10
12*

*et profitetur
ut se simpli-
ci sermone.*

4 Sed de nominis ejus varietate primo congruum videtur multis dissidentibus satisfacere, si non et ipsi teneremur eadem scrupuli dubietate. Alii enim eum Conradum nominant; alii, et præcipue sui patriæ et consanguinei, Canonem appellant; alii utriusque nominis, quasi binominem fuisse autumant; nos vero diversorum opinioni cedentes, Deique illud notitiæ relinquentes, dum cujuscumque sit nominis non diffidimus scriptum in cælis, tandem in nomine Domini aggrediamur textum narrationis. *Hactenus Auctor, Gallicæ verosimiliter lingue, quam Teutonice peritior: cujus idtiasmos si notos habuisset, intellexisset utique quum familiare sit cunctis gentibus, communi cum Belgis Teutonismo utentibus, primam proprii cujusque nominis syllabam pro integro nomine usurpare: atque ita (quod omnes norunt) passim Conu dicitur, idem qui Counraet; voce composita, et Consilio strenuum significante.*

*Unde et
Conradus
et Cono
appellatur.*

17

CAPUT I.

*Ortus, Præbyteratus et Præpositura,
Archiepiscopatus et Captivitas.*

B Beatus Martyr Conradus, qui et Cono, ex nobili prosapia oriundus, fuit ex Suevia oppido a Pulinga, patre Eylolfo, matre Azeccha: qui cum essent secundum seculi dignitatem non infimi, rebus et divitiis opulenti, et amplissimis prædiis dilatati; in hoc dabatur intelligi, quod hic eorum filius, vas dilectionis esset futurus, quia non ad ipsa secularia, qua licet temporaliter, tamen libere, utpote tantorum patrimoniorum hæres, uti potuisset; sed ad Ecclesiastica officia divina prædestinatione deputatus est; tamquam ipsis parentibus ejus, a Domino diceretur,

*Natus in
Suevia pa-
rentibus lo-
cupletibus,*

Ego

A Ego sum pars hereditatis ejus. Itaque datur a genitoribus sanctæ litterarum doctrinæ; prima ætas illa, quo plus crepitantibus sub ferulis flebat, eo amplius de die in diem ibat de virtute in virtutem, cum processu ætatis ad incrementum probitatis, visurus Deum Deorum in Sion cœlesti: cujus etiam mensuræ Philosophia mater se aliquando cohibebat: huncquæ suis laribus obversantem, lacte et alimentis usque ad virilis animi robur, enutrire gestiebat: quem Dei gratia ita reddidit sapientem, ut de his minime esset de quibus dicitur; Ubi scriba, ubi sapiens, ubi conquisitor hujus seculi? nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? sed ex his quos docet Apostolus, dicens: Volo vos quidem esse sapientes in bono, simplices autem in malo.

6 Inde bivium Pythagoræ ingressus, sinistram ramum cavens, [studuit] dextro incedere. Qui cum matura ætate potitus et sui juris esset effectus, qualiter natale solum reliquerit, qualiterque metropolim Germaniæ Coloniam Agrippinam expetierit, sicut a diversis diversa comperimus, diversa referre censuimus. Perent quidam, quod studio majoris exercitii (ut illa minor assolet ætas) apud eandem urbem

B peregrinari voluit: quidam, quod amore *b* B. Annonis, ejusdem Sedis Antistitis, qui affinitate et propinquitate sibi proximus potatur, illo advenerit; quidam, quod isdem Antistes, tempore suscepti honoris, secum huc advexerit; nam et ipse Suevus erat natione. Quid tamen horum verius sit, ipse melius novit, qui eum præscivit et prædestinavit, conformem fieri passionis filii sui; et quem prædestinavit, vocavit; et quem vocavit, justificavit; et, ut hodie cunctis liquet, magnificavit. Unde nulla inest dubietas cordibus nostris, quin, qualiscumque fuerit causa a patria digressionis, portenderet auspiciam beatæ passionis. Et quis diffidat huic a Domino, etsi non aperte, dictum tamen in cor jassum illud: Exi de terra tua, et de cognatione; et veni in terram quam monstravero tibi, et benedicens benedicam tibi.

7 Ipsam terram sibi omnipotens Deus monstravit, in qua et non parum gratiæ dedit ei, sicut laus testatur, quæ nunc in fine canitur. Nam prædictus Præsul sanctissimus Anno (cujus laudabilia opera etsi quorundam invidorum siluerit lingua, nota lapidum clamabant ædificia, quibus ædificavit, et ædificata auxit Episcopii sui monasteria) Beatum hunc advenam ipse advena, sed exaltatus Dei dextera, benigne collegit, humane tractavit, et, cum liboit et dignum judicavit, majori gradu evectum et assumptum extolit, proprius stare jubens ordine proximo, honoreque Presbyterii sublimatum, secundo loco post se statutum, majorem Propositum majoris domus suæ Sedis hoc est S. Petri collocavit. Prima hæc cura credita est sibi quamquam strenue et idonee in conspectu Dei et hominum administraverit, tot testes adhuc existunt, quot eum nosse potuerunt.

8 Sub eodem tempore quartus *c* Henricus, patris æquivocos, teneris sub annis, noviter patre Augusto de medio facto, strenue in sceptris agebat; quem sæpe dictus Pontifex S. Anno, veluti vir totius prudentiæ et auliciæ nutrituræ, rogatus ab *d* Augusta vidua matre educandum suscepit; huncque liberalibus litterarum studiis traditum, in divinis et humanis imbuebat, utque regiam prolem decebat, *e* decenter edocebat. Cujus occasione magisterii, aliquando et regni negotia procurabat, et ubi res exigebat, discipulo manum consilii porrigebat; quantoque illud, quod scriptum est. Ad magistrum respicit, quidquid a discipulo delinquitur, metuebat; tanto ne quid sinistri, quod sibi esset imputandum, reipublicæ eveniret, cavebat: recolensque il-

lius Salomonici, Diligite justitiam, qui judicatis terram, recto legum moderamine frænos nobilium urbium juvabat regere, jus civile bonis reddere, reos terrere, sua cuique recte dispensare. Quapropter rectos et sapientes quosque ad regimen Ecclesiarum provehi suadebat, quia scriptum sciebat, Multitudo sapientium, sanitas est orbis terrarum. Inde est, quod cum, ut sibi visum est, rei utilitas ita poposcisset, et ut urbs Treverica *f* suo Pastore viduata esset; memoratum virum Conradum, quem quidem ad hoc aptum noverat, et idoneum censuit, subrogavit. Et licet inscrutabili Divinitatis arcano, talis viri Dei promotio sui Martyrii esset occasio; tamen nulli dubium, quin si, ut dicitur, hunc desideravit Episcopatum, desideravit opus bonum; quia hoc esso moribus affectabat, quod esse debere nomen ipsum indicat. Itaque sæpe dicti Præsulis sui instincto et consilio, Martyr Christi ante futuros quam Episcopus, adductos in medio et dignus acclamatus, suscepit a manu *g* Regia Pontificatus insignia scilicet *h* Pastoralium baculum, et sponsalem Ecclesiæ annulum, interim dum sacri chrismatis unctione ordinaretur sponsus Ecclesiæ.

9 Nec mora commissus ipsius Regis Legatario, venerabili, videlicet Spirensis urbis Episcopo Emhardo, *i* Sedi commissæ, id est, urbi Trevericæ dirigitur. Quæ, licet sanctissimis, et nusquam terrarum majoribus Episcopis dudum a Deo fuerit insignita, ut non immerito secunda diceretur Roma; suis tamen peccatis exigentibus, indignam fuisse his ultimis temporibus tali Pontifice credimus; quod et rei probavit eventus. Nam audito ejus adventu, unde infelix in hac parte in melius proficere debuit, inde in deterius male consulta roit. Mox quippe ab initio homicida diabolus (cujus invidia mors intravit in orbem terrarum, quem imitantur qui sunt ex parte ejus) quos in ea suæ partis scivit, vesaniæ suæ furore inflammatos, ad sui imitationem, id est, ad homicidium incitavit. Et ubi urbs post Romam in toto orbe, in qua plures quam ibi olim habuerit ipse Diabolus et sui cultores, et suæ nequitie satellites? et licet, quæ fuerat magistra erroris, jam sit discipula veritatis; tamen, pro dolor! adhuc in ea reperit de suis membris, quæ ad persequenda et perimenda Christi membra commovit. Similia passionis Dominice, in hujus quoque Sancti viri passione videmus evenisse. Sicut enim Judæorum Sacerdotes et Pontifices, docti Lege et Prophetis, indoctum populum ad necem Salvatoris incitabant; ita et, quod dictu nefas est, quidam de Clero, laicum populum, quem debuerant compe-scere, magis ad tale flagitium studebant provocare. Nam et *k* Theodericum, orbis Præfectum convenientes, cum multis suasoriis verbis, tum diversis assertionibus verisimilibus, ad extinguendum beatum virum animabant. Hiuc tumultuantes, vulgarique more perstreperes, Episcopum, non electum, non recte statutum, nunquam suam urbem intraturum, nunquam sui dominaturum, modo sacramentis, modo contestationibus, modo maledictis jurabant: eundem Præfectum, defensorem urbis et patronum, nec talia pati debere inclamantes adulatorie, hunc aiebant perimi debere, hoc sui honoris esse, id sanctis locis gratum fore, non speciem criminis, sed esse zelum justitiæ et rectæ defensionis; et insuper, quod in hoc peccabitur nobis adcreat, nobis reputetur: quod quasi aperte dictum videtur. Sanguis ejus super nos et super filios nostros.

10 Vir gloria temporali suffultus, his et hujusmodi malis adhortationibus, ineptisque sponsonibus illectus; milites inquit, arma corripit, et præcone clamante, quicumque non aduerit, Præsidentem offendit; omnis civitas occurrit. Majus etiam signum,

et scientia
varia in-
structus,
1 Cor. 120

Rom. 16, 19.

Colonium
migravit:

b

Gen. 12, 2

a S. Annone
Archiepiscopo
exceptus,

ordinatur
Presbyter
et Praepositus
Eccle.
Cathedr.

c
ab eoque,
Henrici IV
adjutore in
regimine,

d

e

U
A. THEO-
DORICO
EX MSS.
Sap. 1, 1

Sap. 6, 16

f
destinatur ad
Archiepiscopa-
tum Treviren-
sem:
1 Tim. 3

g
h

E

i
et accipit
Pontificatus
insignia,

tum, incitan-
te diabolo,

F

k

et tumultuante populo,

a Theoderico
Comite,

A. THEO-
DORICO
EX MSS.I
in oppido Bi-
deburch

18 Maji

circumcingi-
tur.Omnibus di-
reptis et
Episcopo Spi-
rensi dimisso,detinetur
captivus.

m

n

Cant. 5, 10

Interim rite
electus ac pro-
motus osten-
ditur,

A ad concitandum vulgus sonatum, quod debuit esse ad completionem divini Officii, extitit ad incitationem totius mali. Erat siquidem tardior hora, cum debuerant servi Dei diurna celebrare Officia, secundum Canonicum institutum. Tunc ii, quibus erant in corde peccati nox et tenebrae, eadem hora, cum armorum apparatu concurrunt; ascensisque equis, venienti Pastori, non ut oves, sed ut lupi rapaces, ad devorandum obviam exerunt. Qui quarto ab urbe millario, habita mansione in oppido quod / Bideburch dicitur, cum ipso venerabili Episcopo, cui cum diximus commissum, nihil tale suspicatus, pernoctabat; futurum mane ut putabatur, ut ab eodem Domino, Regis vice urbi presentaretur; et ut est consuetudinis, a clero et populo solenniter exciperetur. Sed frustra pietas omnipotentis Dei viduae et destitute urbi pium Rectorem procurabat: frustra ei paterna voce dicebat, Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit, tibi mansuetus; cum mallet ipsa ejus sanguine pollui, quam ab eo saltem ad horam regi. Facto mane, data quinta decima Kalendarum Junii die, jam sole illucescente, clientulorum turba accelerat surgere, se invicem ad eundem convocare, accurate (ut illud nobile collegium solet) ornare; equos sternere, et quidquid hujusmodi est decenter parare. Cum subito, insperate, et improvise ab hostibus se, non tam circumventos, quam et obsessos vident.

II Quid agerent, qui nil morte dignum in eos deliquerant, cur ab his rei habebantur? Tandem et ipsi ad arma concurrunt: pro vita, si possit fieri, decertare disponunt. Sed quomodo persequeretur unus mille, et duo fugarent decem millia? Prævaluerunt multi, ubi obstabant pauci; effractisque januis, non tamen sine utriusque partis sanguine, atrium domus introgressi, cubiculum quo uterque semper quiescebat proruperunt: qui eorum strepitu jam ante expergefati, inter judicium quod adesse cernebant, misericordiam Dei expectabant: quam ipse, permittens modo ad damnationem horum fieri quod nolebat; ideo ut credulus differebat, quia majorem gloriam servo suo Conrado reservabat. Cuncta ergo, quae manibus occurrebant, equos, vasa, vestes, reliquaque suppellectilem eorum diripientes, memoratum Spirensis Episcopum, non sine injuria, utpote rebus suis spoliatum, abire siverunt; Reatum vero Conradum, captum et victum, inhumane, cum cachinno et exprobratione, ad municipium super anthen Mosellano situm, cui nomen Urzich *m* pertrahentes, custodiae mancipaverunt; fortassis dum apud se tractarent, quanto exitiali morte eum perderent.

12 Sed *n* interim reor hic supersedendum, ut cum eis, qui canno dente garriunt, hunc non electum, quia non canonice, et quia non electum, ideo, non canonice promotum, de modo promotionis habeamus conflictum. Non ab hominibus solum et non a Deo, sed a Deo pariter et ab hominibus eligi debere, non solum affirmamus, sed et contradicentibus, non debere, frontem defensionis opponimus. Dicit in amoris Cantico sponsa de sponso Christo, id est, Ecclesia de Episcopo Christi sponsi sui Vicario, Dilectus meus electus ex millibus; aperte dans intelligi, non qualemcumque facile assumi, sed a multitudine ex multitudine eligi, qui boni sit testimonii. Et in initio nascentis Ecclesiae, Mathias ad Apostolatam divina electus est sorte: Stephanus quoque ad Diaconatum Apostolorum, immo sancti Spiritus electione. Et quid prodest mille testimoniis paginam nostram occupare? Qui ergo hunc a sancto viro Annone divinitus inspirato promotum, a Deo non credunt electum; eadem mentis amentia non credant, a Deo electos, quos a sanctis Apostolis di-

vinitus inspiratis diximus constitutos. Sed et sancti D Patres, sanctorum Canonum auctores, cum viderent, abundante iniquitate et refrigesciente caritate, in sancta Ecclesia tales per simoniacam haeresim subintrare, qualium uni clamat Beatus Augustinus, O Episcopo, nisi centum solidos dedisses, hodie Episcopus non fuisses; sanxerint in ipsis sententiis Canonum, ut eorum verbis utar, ubicumque possit inveniri dignus, statuatur ubicumque fuerit opus. Hoc ex ipsis Canonibus, hoc ex Pontificum Decretis, hoc ex Registro Beati Papae Gregorii, multis lectionibus approbamus. Multos quoque tales in Chronicis regia potestate constitutos ostendimus, quorum constitutionem Deo placuisse, post patuit in eorum operatione. Talis extitit ipse, ejus sanctitatis jam in omnem terram exivit auditus, a quo Patrem nostrum Conradum promotum supradiximus: quem si Agrippina, utpote sibi antea ignotum *o*, nescivit eligere; modo tamen digna fuisse tanto gloriatur Praesule. Sed fortassis objiciunt qui illorum partis fautores sunt, quia ex suis elegerunt quem dignum aestimaverunt. Sed cavendum ne eis occurrat illud Propheticum, Vie qui dicunt bonum malum, et malum bonum. Nam si ex Deo, et cum Deo, et in Deo, qui elegerunt essent, numquam sanguinem innocentem invidia et concupiscentia inflammati condemnassent. Quisquis ergo sapientiae moribus institutus, studiis improborum haberis dissimillimus; nihil est quod admireris, si in hoc seculo Sancti circumstantibus agitantur procellis, quibus hoc maxime propositum est, pessimis displicere: quorum quidem tanetsi est numerus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sicut de hujus Sancti persecutoribus post suo in loco dicimus.

ANNOTATA G. H.

a Plura in Suevia reperiuntur oppida quorum nomina terminantur particula lingua (quod veteri Flandrico limum seu lacunam significare, Corn. Kiliannus notat) maxime circa Danubium et Neckeram, ut Villinga, Uberlinga, Eslinga, Rutlinga, Etlinga, Nerlinga, Dillinga, Gislinga, Fridlinga, Outlinga, Palinga, Ridlinga, Wendlinga, etc. omnia humili et irrigno loco sita loca, sicut et Palinga in Wirtenbergensi Ducatu, 4 leucis a Tübinga versus Ortum.

b S. Anno, creatus Antistes anno 1055, mortuus anno 1075 die 4 Decembris quo colitur, et quo Vita ejus erit elucidanda, ubi dicitur, quod ex Alemannorum populis duxit originem. Suevia autem, praesertim superior, inter Danubium et Rhenum, proprie dicta Alemannia est.

c Henrico III mortuo, 5 Octobris anni 1056, successit Henricus IV, natus annos 8 aut 9.

d Agnete, sapientissima muliere.

e Haec etiam in Vita S. Annonis explicantur.

f Eberardus Archiepiscopus anno 1066, in Vigilia Paschae, Judaeorum fraude interit. Tunc inquit Schafnaburgensis, Episcopatum ejus, per interventum Coloniensis Archiepiscopi, suscepit Bruno Praepositus Coloniensis.

g Ita etiam de S. Annone Auctor Vita: Suscepit regnis ex manibus virgam pastoralem, patris ac magistri figuram praetendentem; suscepit et annulum, id dotem fidei conservandae ad Deum et ad sponsam suam sanctam Ecclesiam. De qua consuetudine, tunc sub Investiturae nomine introducta ac postea meliori jure abrogata, saepius egimus.

h MS. nostrum, ferulam regiminis indicem.

i Einhardus, ubi Einardus, Edardus, Eliuhardus, creatus anno 1058, mortuus anno 1067, qui dicitur consilio et prudentia sua plurimum juisse dictum Henricum IV Imperatorem.

exemplo ip-
siusmet S
Annonis.

o

E
Is. 5, 20

k

A k Dudericus Comes, adolescens, Major-Domus Ecclesiae Trevirensis, tam natura ferox quam ætate. *Ita Schafnaburgensis.*

l Bideburch, seu Biedburgum, oppidum Luxemburgensis Ducatus hujus et Trevirensis agros terminat.

m MS. S. Maxim. Castrum cui nomen Urlich, omisso situ loci: Vicinum ea tempestate castrum, asserit Browerus: Addit Sigefridus Archiep. Mogunt. infra, quod gravissima de loco ad locum transportatione afflictus sit Sanctus, ut locus cordis deinde patretur, longius a Treviris, in confinis Lotharingiae, requirendus videatur.

n Omnia hujus numeri usque ad finem capitis desunt in MS. nostro.

o Auctor Vitæ S. Annonis. De hoc ista habet. Coloniam ingressus, protinus caninis rictibus oblatrantes audivit; Quis iste est? vel, Quis eum constituit Principem et Judicem super nos? etc.

CAPUT II.

Martyrium S. Conradi et sepultura prima.

B Jam redeamus ad propositum, et nobilem Martyris triumphum nobiscum tradamus fidelium. Diebus a quatuordecim athleta Christi apud memoratum castrum custodiæ fuit deditus; non quia dies mortis ejus, pietatis gratia, ab his esset dilatus, quorum interim crudelitatis non erat modus; sed quia nondum venerat hora qua erat vocandus, a qua est et in utero formatus. Die vero b quinto-decimo, cum prædicto Theoderico, Præside sacrilego et Christiani nomine prorsus indigno, profanæ crudelitatis rabies aspirasset, ut jam innocentis sanguine, satiari cuperet; a custodia eductum, quatuor filiis nequam, qui suæ rabiei satisfacerent, tradidit illudendum; hoc eis sub mandato interminatus, quia si ejus vitam levi cruciata auferrent, se sua gratia privandos scirent. Qui optatam sibi occasionem in eum cessisse sæviendi, suoque posse Domino officio tam levi placere gavisi, demonico spiritu exagitati, ad supercilium montis eum duxere propinqui; qui tantæ erat densitatis et altitudinis, ut ab hoc præcipitatus, ante membratim divulsus, quam putaretur mortuus. In hujus ergo cacuminis vertice, veste nudatum, sola interula tectum, facie velatum, ligatis manibus post tergum, statuere. En, inquit, experiri habemus, an ad Episcopatum elegerit te Deus:

C quod tunc liquebit, cum incolumem te e ruina hac stabilierit. Cumque, cum hujusmodi derisione non timuissent reverendum virum præcipitare; divinæ pietati libuit manifestare, hunc quidem se eligisse, sed eos eo indignos esse. Nam ab alto deorsum ruens, non solum vivus, sed etiam toto stetit corpore illæsus: non sine admiratione ejus qui velit attendere, membra collisa fuisse, nisi revera constiterit Dominum manum supposuisse. Visa hac virtute, saxum pectus impiorum non est motum pietate: sed assumptum denno: Hoc ipsum, inquit, experiemur iterato. Secundo experti, tertio attentare sunt ausi. Jam ter probatum a Deo glorificatum, ter ab ipso servatum illæsum, parvipendit obcæcata mens perfidorum, corde impenitenti thesaurizans iram sibi in die furoris Domini. d

14 Quisquis signa et miracula requiris, quibus hunc Sanctum fuisse jure fatearis; perpende, an fuerit virtutis divinæ, molem gravis corporis ter (ut ita dicam) avolare, vel ab alto solotenus ruere, aut certe per devexa scabrosa montis interpositis ubique scopulis deviare, salva sui integritate; cum nec quid haberet indumenti quod [spinarum] vel sentiam aculeos posset tueri. Quod si non invidum, immo fidelem habes oculum; non inconvenienter illud Davi-

dicum hujus in laude fateberis cantandum; Angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Simili etiam præcipitio Fratrem-Dominum e Jacobum, legimus ludibrio habitum; sed quod semel ille, ter subiit iste; quia fortassis minoris adhuc meriti, majori habebat supplicio augmentari. Sed tanto ambo feliciores, quanto et illius Dominici verbi non inmemores. Non est servus major Domino suo, quem videlicet adhuc juvenem, per susceptæ carnis infirmitatem, Diabolus altius assumptum, hortatus est ad præcipitium; quem et postmodum ejusdem Diaboli membra duxere ad montis supercilium, ut præcipitarent eum.

15 Nondum de pœna satiati carnifices crudelis tyranni, Quia, inquit, non bene saliens substitisti, gladius noster dominabitur carni tuæ. Hinc ad tumulum damnationis suæ gladius enim appetiere, sicque decollatum, collegio Martyrum, Martyrem sociaverunt. Ita ille ter beatus, ludibria et verbera expertus, insuper et vinula et carceres, in occasione gladii mortuus est. Cujus spiritus assumptus ab Angelis, cum multiplicibus triumphis vultui præsentatus est Omnipotentis; ejusque odore innovata est curia celestis, dum hinc lilia ex stola Sacerdotali candentia, hinc redolent rosæ vernantes ex passionis sanguine. Corpus exanime vepribus et frutetis opernerunt, suoque Domino tale nuntiare gaudium abiere. A quo requisiti; Ubinam esset Episcopus: Illi inquit, Pontificalem mitram imposuimus, sed Treverim non venturus ultra, nec Pontificalem Cathedralam est recturus. Tali derogatione sancto viro insultantes, forsitan ignorabant, quod sit ventura dies, in qua præ angustia spiritus gementes, dicent intra se penitentiam agentes; Hic est quem aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperi; nos insensati, vitam ejus testimabamus insaniam, et finem illius sine honore: quomodo ergo computatus est inter filios Dei, et inter Sanctos sors illius est? Quia ergo ejusdem tyranni timore, membra Christi hostiæ nemo audebat terre mandare, diebus g quadraginta inhumata jacuere, instar Beati Stephani Proto-martyris, avibus celi et bestiis agri exposita; sed Dei providentia a nulla harum fuere contacta. Inde ea proximæ villæ hoc est Lonseti h convicanei, pietate moti, tandem clam elevaverunt et apud eandem villam, sexto Idus Juliæ, ante fores ecclesiæ, honore quo potuerunt sepelierunt. Passus est itaque anno millesimo sexagesimo sexto Incarnationis Dominicæ, quarta Indictione, data i prima die Kalendarum Junii.

16 Paulo ante quam pateretur, cœlitus missus k cometes, in Occidentali parte multis noctibus apparuisse visus est, divinæ nimirum ultionis index: nam vox ejus innocentis sanguinis, a Deo vindictam postulantis, tantum clamorem intulit cœlis, ut adhuc de manu totius orbis ultionem videatur expetere ira superni Judicis. Si quidem nec differendo responsum est ei, Modicum tempus sustine; sed statim eodem anno, eodemque tempore, sancta Ecclesia et maxime Metropolis Treverica, tanto dissensionum et perturbationum cœpit agitari turbine, ut diutina bellorum per civile bellam fluctuatione, quid sit pax, videatur ignorare; jam, nisi tribuat tempus miserendi, ejus populus et oves pascenæ sumus, quem confitemur Dominum ac Deum laudamus, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Scilicet a 18 Maji usque ad finem ejusdem mensis.

b Hoc primo die Junii.

c Hermannus Contractus: Dum eum ter per quendam

Ps. 90. 12

e

Joan. 13. 16

f

Matt. 3. 8

ac tandem decollatur:

E

Corpus vepribus opertum,

g

die 10 illæsum sepelitur.

h

i

k

Morti ejus cometes prætulit:

eandem secuta bellum civile.

1 Junii,

a

b

tractus a carnificibus,

montis cacumine dejicitur:

tribus vicibus, semper illæsus,

d

non sine evidentibus miraculo.

A. THEODORICO
EX MSS.

A dam præcipitium deiecissent, et nihil ei, nisi brachium collidere possent; unus ex illis pœnitentia ductus, ab eo veniam impetravit, quod postea est factum. Alius autem volens eum decollare, maxillam ejus tantum abscidit.

d Quæ hoc numero referuntur, desunt in MS. nostro.

e S. Jacobi, Fratris-Domini Acta dedimus prima Maji.

f Inno aunorum ætatis triginta, ut accurate alibi dedurimus.

g A prima Junii ad 10 diem Julii, seu vi Idus Julii, ut infra habetur.

h Browerus vel editor ejus Masenius, in margine notavit, Lonsetum trans Mosellam. MS. S. Maxim. Lonset.

i In MS. S. Maximini enormi mendo scriptum, tertia Nonas Julii,

k Cometes apparuit ineunte Mojo, et duravit per 40 dies, sed sub finem magnitudo ejus decrevit: quo tempore S. Conradus fuit occisus. Ita Henschenius oblitus auctorem notare, quem necdum reperi. Browerus, hac Vita citata, ait quod hoc anno crinita stella paschilibus apparuit: Pascha autem celebratum fuit 24 Aprilis.

l Inserchantur in MS. S. Maximini nonnulla, de Hildebrando facto Pontifice Romano, et Gregorio VII dicto, ac diu post (scilicet anno 1073) creato. Quæ nos accurate deduximus ad Sancti hujus Vitam, die 24 Maji.

CAPUT III.

Inventio et translatio Corporis. Varia mox patrata miracula

Juxta quod scriptum est, Justus quacumque morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit, quia gratia et misericordia est in Sanctos ejus, et respectus in Electos illius: beneplacitum fuit Deo memoriam Martyris et Sacerdotis sui honestiori decorare sepulcro, et Theologiense cœnobium tali augere Patrono: qui videlicet uno ex latere a Mauricio astaret, et ex alio pauperula Congregationi manum conferret. Et quia, qui recipit justum id nomine justî, mercedem justî accipiet; hujus æternæ mercedis non erit expers Theodericus venerabilis Antistes, cujus pio favente studio, utraque provenit exhibitio Martyris, scilicet et de loco viliori elevatio, et ad decentiorem translatio. Unde mirabilis Deus in Sanctis suis, qui fidei suo Conrado, a duobus unius nominis, sed diversæ qualitatis, diversa exhiberi tribuit dona honoris: a Theoderico crudeli Tyranno, coronam Martyrii; ab ejus æquivoco, Prasule dignissimo, honesti quietem sepulcri. Sed quia ipse retributor bonorum et ultor malorum, diversa utrisque inferet stipendia meritorum; jam post passionis textum, martyris ad nos scribamus adventum. Idem honestissimus sancto Virdunensis Ecclesiæ Prasul Theodericus, eum eodem anno apud b Novellis castrum, suæ Diocesis curas agens; c in festo S. Apollinaris solennia celebraret Missarum, tempore sacrificii, repente spiritus Beati, de quo diximus, quasi avis circumvolantis per altaris circulum, turbatur visione. Qui infra Actionem, defunctorum deductus ad memoriam, hujus, ejus audierat cædem recollectione Martyris, tanto lacrymarum perfusus est imbre; ut eum subito in contemplatione raptum nemo ambigeret circumstantium. Cumque finitis eisdem solenniis, subventula d compuncti Sacerdotis, loco pectorali, non parvis maderet distillata guttit; cunctis mirantibus, nec veritatem rei sciscitari audentibus, ipse Dominus, cui adhuc inerat lacrymosus vultus, non tam fatu

linguæ, quam ipso cœpit opere elumare; præfati D spiritus visione, illud divinitus reductum ante oculos mentis suæ, Quia justus perit, et nemo percipit corde, cum sit memoria ejus in pace. Mox enim convocata domesticorum et clientulorum multitudine, hos sacramentis, illos precatoriis astringebat verbis; ut qui eorum recens occisum ostenderet, locum projecti cadaveris designaret; sua gratia, suo deinceps beneficio non careret. Putasne lentus extitit, qui hac in re sui senioris votis satisfacere, valuit; cum cunctis luce clarius patesceret, id mandati, dum sacramenta offerret, in illa Spiritus visione a Deo qui ea acceptaverat, accepisse, ex cujus præsentia illa gratiosa lacrymarum inundatio profluxisset?

18 Nec mora, quibus notaerat res propius accedentes, plus fidelis nitetur apparere, qui veriora Episcopo anticipasset narrare. Domine, inquit, hæc et hæc passus, tali in vico habetur humatus [Vicium quidem et viam qua aditur scimus: locum vero sepulture penitus ignoramus. At qui curam ipsius, spiritus sui admonitione, avis (ut dicis) specie, tibi intimavit; non dubium, quin et exuvias corporis quocumque indicio revelabit]. De his ergo utrumque E certificatus, tractabat apud se vir pins, qualiter occultum thesaurum suo inferret Ecclesiæ, ubi locus orationis Martyri pateret quandoque. Sed quia difficultas longe remotæ regionis effectum denegabat suis desideriis,olvebat rursus animo, conari saltem aliquibi transferre, ubi sub sua esset e ditione, et congruo sibi quiesceret honore. Tandem salubri reperto consilio, ad Theologiæ cœnobium, quia sui juris propius non erat illum, disposuit advehendum: ubi nobilium colitur memoria Martyrum, Mauritii videlicet, ejusque sociorum. Missaque legatione Abboni ejusdem monasterii Patri, hoc ipsum studuit intimare, celeriterque in vico Lonset, quo Sanctum tumultum audierat, sibi, cum his quæ exequiis conveniunt, obviari mandat. Qui parere promptus, donum cœleste suscipere gavisus, adhibitis secum de Fratribus, cum hujusmodi apparatu, constituta die, constitutum properavit ad locum. At venerabilis Episcopus, dubius quos eventus inventionis haberet exitus, cum militari manu advenerat. Sed non facile ab incolis quesita obtinere valebat, quia sæpeliæ Tyranni metu, nec hunc scire se, nec tumultum apud se fateri audebant. Sed qui sanioris apud eos erant consilii, comperta ejusdem I Martyris sanctitate, quam per duodecim, quibus apud eos detinebatur dies, multis signis et prodigiis fuerant experti, quibus tam fuerant ingrati, quæ et laude Dei inducti; quia ut asportaretur non acquiescebant, armis rusticum illud vulgus illata vi deterrebat. Sed quaquaversum [ibat, nemo indicabat ubinam] esset: optatis tamen, Deo volente, et aliquo vim passo prodente, potius est: elevatumque ab absconso lucernam, attulit super candelabrum hujus Ecclesiæ, ubi nunc intrantibus domum Domini claro refulget lumine.

19 Tunc vestitum fuit sacrum corpus veste Sacerdotali (officio enim Presbyteratus eum functum, quod nos superiori textu retulimus, asserebant) compositisque ordinatim membris, et Missarum solenniis completis, sanctum funus illud cum canora processione deduxerunt ad locum sepulcri; et cum congruenti obsequio sarcophagof imposuerunt. Quomodo autem illud ipse Dominus Episcopus, pretiosi epitaphio a se edito exarati lapidis ornaverit operculo, operosique operis metallo, nulla nostri styli facultas suppetit revolvere. Scilicet ibidem est videre, si quid deest imperitiori linguæ. Hoc memoriale sui nominis fecit idem Pontifex in diebus suis, quod in memoria manebit ante Deum in æternum.

D
viso sub Missa
spiritu Mar-
tyris,
Is. 57, 1

requiri corpus
jubet;

e

illudque ad
Theologiense
cœnobium,

reperit
transfert,

et solenni
pompa deposi-
tum.

f

Sap. 4, 7

a

Theodericus
Ep. Virdun.

b

d

epitaphio ornat.	A æternum. Octavo Kalendas Augusti auctum est hoc domicilium Cœlitis tali : qui ejus meriti sit in cœlis, ejus caro mortua testatur in terris. Nam ad ipsius tumulum cum adveniunt ægri . sanitati recepta compotes redeunt sui voti : unde ab hymnidicis Angelorum choris, gloria, laus et honor sit nomini Omnipotentis, qui Beatum hunc assiduus coruscare facit miraculis : de quibus, ad utilitatem fidelium , pauca referemus ; sed plurima omittimus , quæ priorum nostrorum desidia silentio præterita, nobis manent incognita , sed Deo sunt nota. Hæc sunt ergo miracula, quæ per eum operatus est Dominus, nobis partim videntibus, et partim seniorum relatione didicimus.	Militis Wigeriei puer domesticus, cujus jam per annum panem fastidiebat stomachus, pari voto advenire, suique recuperatione pariter Sancti virtutem persensere. Sed et ex familia k B. Willebrordi adveniens cæcus, sui illuminatione, similia est expertus : cui licet facile isdem Beatus Confessor, hoc ipsum valuerit conferre, tamen in hoc Martyris non invidit gloriæ. Duo denique claudi, in anniversario sepulture suæ, ad sepulcrum ejus sunt erecti. Mulier quoque carca et paralytica, sanitati est reddita. Quidam etiam puer a calculi liberatus est molestia.	D A. THEODORICO EX VSS. et 6 captivi liberantur k
9	20 Cum 7 vas illud, quod vulgo Tonnus nominatur, in quo videlicet sacrum fuerat corpus allatum decreto Pontificis ipsius ingesto esset igne cremandum ; ne quid forte erroris, quod ex deportati corporis recenti adhuc vulnere sanie facile in interiora vasis poterat hæere, iret neglectum : repente exteriores ligaturæ, id est circuli , invisibili pulsu evulsi, in altum aeris exiliere ; quasi sensati flammis consumi refugerent, quas post obsequium Martyri exhibitum non mernissent. Quos quanto quis sursum se surrigens gestiebat rapere, tanto altius ferebantur, quasi quodam venti flamine : donec defatigato mani conamine, concursus vulgi, tanti novitatem miraculi mirantis, vaenisque auris pendulam rem per longa spatia suspicientis , tandem erumperet in clamorem laudis divinæ, adjunctus Monachorum et Clericorum catervæ. Quo deinde prodigio , quave operatione deorsum sub noctis quiete deciderint, ignoratur. Hoc nunc fidei relatione a Fratribus ejusdem monasterii accepimus, et ab oppidanis illis prædicatur, quia in lucis crepusculo solotennis reperiebantur. Quos cum nullus ad ullos usus suos anderet contingere, communi consilio, ad testimonium tanti miraculi, appensi ante fores sunt ecclesiæ : ubi tandem pependere, quoadusque frustatim ab infirmantibus, quos hujus miraculi fama acciverat, ob medelæ remedium asportati, in variis eorum usibus consumpti, utilius ad honorem et gloriam Dei quam flammis defecerunt usti.	23 Dicendum est hic cujus fuerit pietatis, cum cuidam Polcardo Militi, qui unus fuit ex hostibus qui injecerunt in eum manus, reddiderit bona pro malis. Qui videlicet cum divina ultione, multo jam langueret tempore, tandem rediens ad se, et in Sanctum Dei se clamans et confitens peccasse, juxta cordis veram poenitentiam, ejus meruit indulgentiam. Qui ut convaleuit, non ingratus collati beneficii, vota veniens solvit, gratias egit, et nunc usque singulis annis censum suæ liberationis solvere non desinit. In eo tamen signum insanabilis infirmitatis apparet, ut quamdiu vivat, peccatum in servo Dei commissum luat. Eundem denique ab hostibus captum et compedibus vinctum, ejus nominis invocatione constat liberatum.	Iustus carnis- cui poenitens, bis exauditur.
diu hærent sublimis in aere,	B	24 Det certe frontem qui vult in parietem, quia non reticebimus de ejus persecutore Theodorico, quæ sunt nota orbi universo. Hic denique, auditis tot miraculorum præconis, nequaquam fidem accommodans assereuntium verbis, incredulo corde, an hæc vera essent, temeravit experiri per se, Qui dum adveniens, non sine fastu superbiæ, valvis appropriaret basilicæ, qua sacra pullulant pignora martyrizati a se : non sine sui persensit verecundia, quanta intro haberetur virtus divina. Nam repente invisibili obstaculo sacras ingredi aules prohibebatur immeritus homo, cui nec Martyris tumulum videre, nec sui Oratorii limina concedebatur attingere. Cumque iteratis conatibus ingredi niteretur sæpius, huicque ex adverso resisteret eadem virtus ; tandem quæ experiri venerat, eum nimia confusione abiit expertus. Quem dum, ut suæ consuleret saluti, hortarentur fideles et propinqui ; Sancto scilicet satisfaciendo, et aliquid prædiorum pro elemosyna suæ pauperi Ecclesiæ conferendo ; surda aure illocependit vir vanus audire, cui imminabat respectus iræ supernæ. l Non post multum temporis, nescio quo spiritu, tendens Hierosolymas, naufragium m passus, motus incurrit maris ; et ad ima descendens profundi, irrevocabili fato, Deo iudice, solvit poenam n sui sceleris. De quatuor his qui eo iubente eum peremere, potius quam loqui, malimus silere : hoc tantum sufficiat dicere, diversis poenis et evidentibus malis ab hac substratos luce.	E Theodoricus p rsecutor, nequit ingredi ecclesiam Martyris, et submergitur : l p m n
candela ultro accenditur, h	21 Tertia sepulture suæ die, tabula lignea, quæ interim fossæ erat superposita, illius loculi motu, est h vibrata : statimque quæ ante contiguum altare candelabro non ardens ardebat candela , non aliter quam cœlitus apparuit accensa. Abhinc æditui cavebant ibidem lumen lucernæ continuatim non adhibuisse. Sequenti Adventum solemnitate i vinclorum B. Petri Apostoli, mulier contracta sospitati est reddita ; credo quasi pro quadam recompensatione diem ejus tali honorans miraculi decore , cujus in Agrippina dudum fuerat filius ipse ; cujus et Vicarius fieri debuerat in Trenerica urbe. Postea curvati duarum mulierum digiti, ejus nominis invocatione sunt erecti. Sibi famulantes tardius, multis aliquando terrorum increpationibus correpsit idem Beatus, quæ nos, ob incredulos, præterimus. Filia cujusdam noti Reginfridi, utroque orbata lumine , sed et ancilla cujusdam similiter noti Militis , languore detenta ; mulier nihilominus alia, cujus fuerat remota a suo loco maxilla ; pariter consecute sunt ad ejus sepulcrum sanitatis optata gratia ; illa lumen oculorum, istæ incolomitatem membrorum .	25 Sibi famulantes tardius, his aliquando correxit signorum increpationibus, Beatus Pater Conradus. Semel Natalis Domini die, cum excubitorum negligentia coram se posita non arderet candela ; repente divinitus est accensa. Simili modo, ut superius diximus, cum vice altera eadem culpa inibi deesset lucerna, subito, fabrica totius sepulcri mota, eadem virtute cereus, qui forte aderat, luce enituit clara. Non dissimile et illud extitit, quod coram se non firmus hærens cereus, dum super sarcophagum velamine opertum eorrunt, diutius ardendo jacens, et ardens jacendo, ipsum velamen inustum servavit.	tres ejus complices male pereunt,
curantur agri varii,	22 Tria in uno homine Sanctus ostendit beneficia : qui cum esset a demone obsessus, et careret officio lingue et auditis, ad tumulum ejus hæc utraque est adeptus, et ab hoste maligno liberatus. Rustici sex, quorum pariter pedes, culpa insolventiæ cippo stricti erat ab excretore, sancti nominis ejus invocatione, nullo manum apponente, solvi meruere. Puer deinde lunaticus, et alius cujusdam	26 Non exspectet quisquam a me tam multa audire, quam ad indicium sanctitatis suæ divina gratia voluit declarare : quia, ut sæpius me meminisse dixisse,	miracula candelarum ad sepulcrum, Alia plura omissa.
energumenus,			

A
A THEODORICO
EX MSS.

dixisse, priorum nostrorum desidia, multa manent oblitterata: plura etiam nos omittimus ex industria, partim multorum invidiæ, partim incredulorum condescendentes misericordiæ, qui nec scriptis, nec verbis præbent assensum, nisi viderint oculo ad oculum. Credant saltem ex suis uni, idest Folcardo suo comite, cujus in præsentia cæcus alius amissa recepit lumina. Jam avidis auditoribus modum de his imponat stylus, quia (ut ait B. Gregorius) signa infidelibus monstranda sunt, non fidelibus; quibus ad salutem sufficere posset, etiam si minus dicta essent. Si fides non desit potentium, nunquam deest suffragium: quia quod sibi adhuc carnis infirmitate circumdatus fieri noluit, utique aliis facere non refugit. Cujus assidua interventio nos commendet omnipotenti Deo, cui sit laus in secula seculorum.

ANNOTATA G. H.

a S. Mauritius *Canobii Patronus, Dux Martyrum Thibæorum, colitur 22 Septembris.*

b MSS. nostrum et Colon. Navelis.

c MS. S. Maxim. die quadam. At festum S.

B Apollinaris incidit in diem 23 Julii.

d Subneculum videtur intelligere Casulam, phrasi satis incongrua.

e S. Maxim. devotione, minus recte: mox enim infra dicitur, ipsum tunc juris Virdunensis fuisse.

f Ipso festo S. Iohanni 23 Julii. Idem dicitur ad calcem Actorum in MS. S. Maximiani: et additur quod Octavo Idus Julii fuit inventio corporis ipsius, ad rupem ubi decollatus est.

g Hoc miraculum deest in MS. S. Maximini.

h Idem MS. Maceria ejus sepulcri quadam die funditus est mota.

i Die itaque 27 Julii MS. S. Maximini, In Sollemnitate Apostolorum Petri et Pauli, et viderem mutato ordine res hæc narratur, post beneficia Militi Folcardo impensa num. 24. Sigebertus asserit, exilio mulctatum a Deo.

k Id est, ad Epternacense S. Willibrardi monasterium spectantes.

l Hermannus Contractus, Tres autem Milites, inquit, mortis illius auctores, digna ultio postmodum subsecuta est: nam unus illorum acceptum cibum deglutire non valens, alii duo manus suas lacerantes perire. De quarto ob penitentiam emendato jam egimus.

m Flores temporum Hermannus Jannensis ista habent. Anno Domini mxxxii Dietricus (aliis Theodericus aut Deodericus) Comes de Lutzelborgh, qui Conradum occidit, penitens Jerusalem ivit, et cum multis in mari submersus fuit. Andreæ du Chesne, in *Historia Genealogica Luxemburgensis*, inter quinque filios Frederici primi Comitis Luxemburgensis est Theodericus: sed num idem hic relatus fuerit, non constat, nisi quod tempora convenient.

n Bertholius Constantiensis in *Appendice ad Hermannum Contractum*, de salute æterna Theoderici bene sperans, ita scribit ad annum 1073. Theodericus Comes, penitentia ductus... licet multa pericula obstarent, ardenti tamen fide cum multis aliis Hierosolymam cepit ire. Qui cum mare navigio intrarent, subita tempestate circumventi, statim obfenebrata die, quo irent incerti, celesti lumine sæ-

pius exhilarantur. Deinde non jam mortem in periculis D
timentes, sed vitam æternam præmeditantes, marinis fluctibus emundati a peccatorum sordibus, migrarunt ad Dominum, xiii Kalendas Martii, scilicet Theodericus Comes, Wideroldus, Marquardus, cum aliis centum et tredecim.

EXPOSTULATIO

Sigefridi Archiepiscopi Moguntini,

Ad Alexandrum II Pontificem Romanum.

Quia maxima quæque Ecclesiasticæ disciplinæ negotia ab ipso Præsulum vertice debent examinari, cujus, ex adjuncta omnium Ecclesiarum sollicitudine, speciale privilegium est; quod per nos non possumus corrigere, ad patrocinium Almitatis Vestræ referimus. Quod etiam pridem ad vos pervenisse cognovimus, de crudelissima et inaudita vere designati Trevirensium Episcopi, qui Christianis temporibus nefandissima et sceleratissima Neronianæ et Decianæ persecutionis cruciamenta expertus, horribili et execrabili penarum genere addictus est morti. Ad cujus monstruosæ necis ultionem, testamenti sui recordatus, primum assurgat Dominus Jesus Christus, deinde vestræ Auctoritatis fortissima et patrocinalis manus. Sacris namque Canonum decretis sancitum est, ut si ubi Episcopus ordinetur, qui vita vel moribus a tanta discrepet dignitate, vel qui ad tantum ascendat apicem subreptione, non electione; ei audientiam non negari, et hoc etiam præter sententiam Romani Pontificis non debere fieri. In qua re si Clerus vel populus cujuslibet civitatis se seculari potentia viderit prægravari, ad sacram vestræ Sedis defensionem habeat confugium; cui, præcipiente domino, delegatus est Primatus omnium Ecclesiarum. Nunc vero, nedum isti, de quo agitur, canonica daretur audientia, nedum vestri examinis expectaretur sententia, quasi furtiva latrocinantium manu captus et spoliatus, dein gravissima de loco ad locum transportatione afflictus: tandem, ut asserunt, communium consilio, morte turpissima multatus est. Quade re quam graviter unanimitas Fratrum sit concussa, quam atrociter audacia facinorosorum hominum ad sacri Ordinis injuriam sit erecta, vestræ Sanctitatis est prudenter perpendere; et hoc nefarium scelus canonice ulciscendo, ne de cetero tale quid præsumatur, posteris exemplum relinquere. Orat ergo Sanctitatem Vestram socialis Fratrum nostrorum concordia, et hoc a Vestri Culminis patrocinio tota implorat Ecclesia, ut tanti sceleris auctores diligentissime perquiratis, inventos districtissime puniatis. Qui si forte dissimulando latent, gladio Spiritus sancti, velut putrida membra de corpore Christi abscindatis; et ut omnes etiam Sacerdotes nostri eos perpetuæ maledictionis anathemate feriant, firmissime præcipiatis.

Hæc, de communi Episcoporum sententia, Sigefridus Archiepiscopus apud Browerum; qui addit: Nec dubium, quin, tandem non solum in facinoris auctores, sed in ipsum quoque Trevericum Clerum, juxta expetierit ultio atque censura.

DE S. GAUDENTIO, EPISCOPO ARBENSI IN DALMATIA.

Sylloge ex Philippo Ferrario, et S. Petro Damiani.

SE. XL.

Cultus S.
Gaudentii.B
An Episcopus
a Petro
Damiano
reatus,

Arba, urbs Episcopalis in insula ejusdem nominis, ad oram Dalmatiae, sub Domino Freneto et Archiepiscopo Jaderino, inter Vegiam ad Occasum, et Curietam ad Ortum, Episcopis suis adnumerat S. Gaudentium : ejus meminit in Catalogo generali ad hunc primum Jani Ferrarius his verbis : Arbæ in Liburnia, S. Gaudentii Confessoris. Est autem Liburnia, pars Dalmatiæ inferioris, cum parte maritima Croatia. Citat Ferrarius in Notis Tabulas Ecclesiæ Arbensis, additque cetera ignorari. Joannes Lucius lib. 2. requi Dalmatiæ et Croatiae cap. XI, indicat Gaudentium Episcopum Dalmatiæ, ejus sanctitatem paucis describit Petrus Damianus, opusculo XIX de Abdicatione Episcopatus, ad Nicolaum II Romanum Pontificem : ubi Capite primo, inter alia exempla, istud inserit : Venerabilis quoque Gaudentius, Absarensis Episcopus, ejus ego familiaritatis dulcedinem merui, per quem Deus jam non ignobile miraculum fecerat, Episcopatum dimisit : et de Slavonico regno navigans, littoribus Anconitanæ urbis applicuit : a qua non longe, post

biennium, feliciter obiit. En Sanctitatis insignia in Gaudentio : qui, ob diuissimum Episcopatum, forsitan a Ferrario solum Confessor cognominatur. At pro Arbensi aut Arbarensi urbe, nominata est a S. Petro Damiano Absarensis; ejus mentio est apud Lucium lib. 2 cap. 6 ubi Absarus dicitur pene deserta. Sed Sedem ibi fuisse Episcopalem necdum potuimus uspiam legere, nisi in jam citato Petri Damiani tractatu. Hæc sunt, quæ de S. Gaudentio proponimus viris in Dalmatiæ eruditis, ut nobis dubia; quorum cupimus ulteriorem scientiam adipisci. Sed ab Anconitanis quoque, quoniam prope illos obiit, intelligere vellem, si aliqua ejus, in urbis vicinia, supersit memoria. Habemus Notitias Historias Anconæ a Juliano Saraceno, Ecclesiæ illius Decana vulgatas anno 1673, usque ulla talis Gaudentii mentione, ubi tamen debuisset præcipue coli : sed forte, translato in Sedem propriam corpore, cessavit omnis ejus colendi apud Anconitanos occasio. Interim tempus Episcopatus ejus referimus ad seculum Christi undecimum, quo et Nicolaus II Papa et Petrus Damianus floruerunt.

cum titulo
Absarensis?

E

DE SANCTIS MONACHIS RUTHENIS

AGAPITO ET DIONYSIO

Ex gentis Synaxariis.

D. P.

ANNO MDCV.

Accepta Kio-
ciensis Syna-
xarii versione
Cquo etiam Mo-
schii utuntur,ex veteri Me-
nologio Slavo-
Russico,

Post editam anno MDCLXXX primam Muji nostri partem, cui Ephemerides Græco-moschas præmiseram, pro modulo tunc nostro ceptis; accepi Moscu litteras P. Georgii David, impigeri nostræ Societatis operarii, rem Catholicam ibidem cum Collega procurantis, quibus sic a me petebat jurari in comparandis necessariis libris; ut omnem vicissim offerret operam circa istarum regionum Sanctos, eos præsertim, qui etiam a Russis Romanam communionem professis suscipiuntur. Nihil poterat jucundius accidere mihi, jam pridem persuaso, sicut in Præfatione ad Ephemerides prædictas ostendi, Genti illi, ad Christianam fidem adductæ circa annum MDCCXC, a Græcis quidem, sed tunc bene Catholicis, nihil obesse debere schismata diu post susceptam, quo minus proprii illius Sancti, ante illud mortui, a Catholicis quoque ut tales recipiantur. Misi ergo eidem exemplaria aliquot tabularum nostrarum, cum meis super illas Commentariis; et præter correctiones, quas optaveram (nec enim dubitabam, quin per ignorantiam linguæ hallucinatus aliquoties fuero) accepi Latine redditum Sobornik, id est Synaxarium Ruthenorum, diocesis Kijoviensis; continens non solum Sanctos, a Græcis acceptos; sed etiam Peczerienses, id est in Pieczary primario gentis prope Kioviam monasterio colitulos.

2 Anno deinde MDCLXXXIX Antuerpiam venit nosque inivit Prænobilis D. Joannes Gabriel Baro de Sparwenfeld, pro Rege Sueciæ diu Moscu versatus, ac linguæ scientissimus, ejus etiam Dictionarium consecrat. Is patriæ historiæ causa directus in Hispaniam, nostrorumque MSS. eo spectantium inspectionem atque usum ad aliquot dies nactus, Menologium Slavo-

Russicum, vetustissimæ impressionis nobis reliquit; atque ex propriis MSS. dictavit alterum, quod ipsum se verbotenus transtulisse aiebat, facta cum variis variarum editionum exemplis, nec non cum MSS. codicibus collatione; præcipue autem ex eo, quod anno mundi VII & CLXXVII secundum Moschos, anno autem Christi, secundum nos MDCLXXXIX Indictione II mense Augusto prodit Moscu, sub magno Duce Theodoro Alexeide et Patriarcha Joachim, adhuc vivente, cum istud Synaxarium seu Menologium nobis dictabatur. His præsidis ita comparatis additurus erat prælaudatus P. David prolixioris Synaxarii, pleniores Sanctorum Vitæ continuatis, versionem Latinam, nisi emigrare coactus fuisset, et cedere turbini qui nuper Imperium Moscoviticum concussit, relegata in monasterium Principissa Sophia, quæ pro duobus fratribus minorennibus Imperium administrabat. Placet interim, ad aliorum existimandam diligentiam, qui possent ulteriores distinctioresque Sanctorum istorum notitias suppeditare; pauci hic proponere de prætitulatis duobus Monachis Sanctis.

3 Utriusque Justinii ex Græcorum Menæis memoriam; ad Kalendas Junii, qui Moschis Tschervets dicitur, in Menologio Sparwenfeldii, sequitur commemoratio sancti ac beati Agapiti, medici, non cupidi vindictæ Patschiurici, qui vixit anno MDCV, id est proxime ab inducta ad Ruthenos fide. Georgius David eundem in suo Synaxario ponit, non primo, sed secundo post Justinum loco, cum solo titulo Monachi Peczeriensis. Impressa utrique Justino subjungunt solum Agapitum: in ejus elogio vercor ne vocabulum aliquod Ruthenicum, ad vindictam et mercedem significandam ambiguum, qualis est in scripturis vox

F
alteriusque re-
centioris in-
terpretatione,annotescit no-
bis S. Agapi-
tus,

Retributio,

AUCTORE D. P.
inter primos a
gentis conver-
sione

A Retributio, Interpretem sefellerit, ut vindictæ non cupidum scriberet; quem præstitisset dicere non cupidum mercedis; hæc enim Sanctis Medicis passim apud Græcos laus datur, quod gratis curarint: unde et Ἀνδρῶποι, argentum non capientes, cognominantur SS. Cosmas et Damianus; et xiv Aprilis, ad Vitam priorem S. Lidwinæ Virguis Hollandiæ num. 24 litt. c noto, Godefridum de Haga, medicum Alberti et Wilhelmi Ducum Bavariæ et Hollandiæ Comitum, cognominatum vulgo fuisse Sonder-dank, id est Gratuitum. Nihil autem impedit eundem simul et Monachum et Medicum fuisse; et talis in Actis Martyrum Sabitarum xx Marti num. 63 invenitur Thomas quidam, expertissimus Medicus simul et religiosissi-

mus Abbas. Quod Patschiurici titulum attinet, is an D a monasterii nomine vel oliunde sit sumptus, alias discere ac docere potero.

4 Post Agapitum Sparwensfeldio, sed Georgio David ante illum, indicatur Memoria B. P. N. Dionysii Gluschinici, vel Ilustinensis, Taumaturgi: de cuius ætate, virtutibus, miraculis, plura extare existimo, et aliquando obtinenda spero. Nunc nomen solum retulisse sit satis, in spem futuri temporis; idque occasione ejus cui adjunctus invenitur, Agapiti, quem sua ætas extra dubium ponit; similes post hac relaturus inter prætermisos, donec de eorum orthodoxia aliisque adjunctis plenior nobis adferatur instructio.

item Dionysius Thaumaturgus.

cum Titulo
Monachi ac
Medici:

DE BEATO THEOBALDO

ALBÆ-POMPEIÆ IN INSUBRIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

B De anno mortis, die cultus; Vita et miraculis, antiquitus scriptis, hoc seculo perditis; atque eorumdem versione Italica.

E

AN. MCL.

A lba Pompeia provinciae Montisferrati, prope fluvium Tanarum, juxta Apenninum apud Insubres civitas antiqua, et saltem a seculo Christi quarto Episcopalis est, sub Archiepiscopatu Mediolanensi; quam Tom. 4 Italia sacra describens Ughellus, asserit col. 402, in ejus Cathedrali requiescere corpora SS. Eufredi, Cassiani, et Frontiniani Martyrum, Theobaldi civis Albensis, et aliorum. Est illa S. Laurentio dicata, eratque exigua satis, cum viveret eique ministraret Theobaldus; qui idcirco videtur inter ipsam et ecclesiam S. Silvestri via media sepeliri voluisse, quia futurum erat, ut miraculis ad tumulum crebrescentibus tanta afflueret copia elemosynarum, quod aliquando commoditatem præberet ejus a fundamentis in formam tam amplam ædificandæ, ut ipsius sepulchrum ei includeretur, fieretque paucis eorum secunda quas speciosiores habet Italia. Obierat ipse anno MCL., quando Cyclo lunæ II, solis II litt. Domin. A, Pascha celebratum fuit XVI Aprilis, atque adeo festum Ascensionis (cujus die Octava annue colitur) XXV Maji. Ferrarius, notavit annum MCL.; et quia hic annus Pascha habuit XI Aprilis, atque adeo Ascensionis festum XX Maji, ideo in utroque Catalogo adscribit Theobaldum XXVII diei; eundem haud dubie adscripturus Kalendis Junii, si centum annis citius mortuum esse scripsisset.

Colitur in
Octava
Ascensionis

anno quo is
obit 1150

cadente in
1 Junii.

C 2 Ambiguum forte notam numeri, in Vitæ eegrapho quod acceperat signati, poterat explicuisse ei (si vidisset) marmoreus titulus, qui pridem sic legebatur juxta alture:

SANCTUS THEOBALDUS.

† In sepulchro, sub altari isti constructo, jacet venerabile corpus B. Theobaldi; qui de villa Vico oriundus, et Albæ vita functus MCL., delunctus lauit, et a mente hominum alienus fuit. Sed divina inspirante clementia, Reverendiss. DD. Alerinus de Rambaudis, Episcopus et civis Albæ, die ultima mensis Januarii MCCCXXIX, circa horam quartam noctis, adstantibus venerabilibus Dopinis, Presbytero Gilio de Vitia Archidiacono, Presbytero Antonio de Bernardis de Pontremulo Præposito, Stephano Ruben Diacono Canonico Ecclesiæ Albensis; Egregiisque Joanne Rambaud, Borghinio Cerrato, Francisco Bergogno, Antonio Ruber, et Thoma Rambaud, civibus Albæ, dictum corpus reperitur:

Corpus inven-
tum 1 Febr.
anno 1429

et die 1 Februarii, adstante populo civitatis Albæ, levata fuere, per prælibatum Dominum Episcopum, caput et cuncta ossa, genuum, costarum, digitorum, manus et pedes, ad honorem et gloriam B. Theobaldi. Amen Hoc opus fieri fecit prælibatus D. Episcopus Albensis et Comes, MCCCXXIX.

3 Ita signanter expressos haberi numeros, interrogantem me anno MDCLXXXII, certum fecit ipsa Albensis Civitas, ad alia etiam plura quæ sita publica auctoritate respondens, cum humanissima diligentia nostræ in rebus etiam minutioribus requirendis acceptione, ne nihil nisi exploratum de suo hoc Sancto imprimeretur; et eosdem numeros auctor Vitæ B. Margarete Sabaudæ, anno MDCXXVIII editæ, simili modo expresserunt, ex Protocollo Notariati D. Theobaldi Regii, continente Inventarium Sanctorum quæ sunt Albæ, ubi etiam de nostro hoc Sancto, partim Italice, partim Latine, sic habetur, Est ibi insuper corpus B. Theobaldi Confessoris, nondum Canonizati, repositum in reliquiario, quod invenitur in sacristia ecclesiæ Cathedralis; de quo Sancto habentur scripturæ antiquissimæ, et multa ejus miracula, a Notariis authenticis subscripta. Et hic Albæ semper in Octava Ascensionis solennizatur festivitas ejus, atque in ecclesia Cathedrali S. Laurentii; ubi est Capella cum altari et statua, ex marmore omnia, jam inde ab anno 1525 constructa per Illustriss. D. Andream Novellum Episcopum. Sub altari autem prædicto, ad latus Evangelii, antiquus est lapis ex marmore, una cum imagine præfati S. Theobaldi insertus parieti, infrascripta Latina verba insculpta habens; ea scilicet quæ hic num. 2 legisti. Ex antiquis illis scripturis, quarum Notarius meminit, ille seculo verosimiliter superiori istud Inventarium texens, habuit Ferrarius et post prolixum Sancti elogium allegat, Vitam MS. in qua ad quinquaginta novem miracula leguntur, et in iis tres pueri ad vitam revocati, et quam plurimi ab insanabilibus morbis curati.

Quæ de eo
exstant
scripturæ au-
thenticæ

P

cum 59
miraculis,

perierunt sub
iuna turris,

4 Utinam thesaurus ille plurimum Vitarum, fideliter transcriptarum et ad Ferrarium undequaque transmissarum, adhuc alicubi integer conservetur, atque nobiscum communicetur! Suppleret ille defectum plurimum, quarum exemplaria jam perierunt; sicut perierunt illa, quæ de S. Theobaldo habebantur. Nam sicuti scripsit mox laudandus Malabaglia, in fine vitæ a

A *se Latine redditæ* : Albensis Episcopii tabularium, in turri palatii Episcopalis servabatur; quæ turris vetustate fatiscens corruit; omnesque scripturæ, integro fere sexennio, quo ea Sedes vacavit, sub illius ruina temporum injuriis obnoxia, ita corruptæ a moderno Episcopo repertæ sunt, ut nulli omnino usui esse potuerint. Episcopus hic Paulus Brietius fuit, qui sub annum MDCXLI Romæ assumptus et consecratus, cum primum solenni pompa Albam est ingressus, duplicem jacturam, quam turris campanaria ex ruina inopinata attulerat, Episcopatum nempe ædium et antiquorum recentiorumque monumentorum, resarcire aggressus; nonnulla summo labore et industria congegavit, ædes autem magnifice restauravit, uti scribit Ughellus. Sed *Vitam et miracula* S. Theobaldi restaurare non potuit: essetque jactura prorsus irrepperabilis, nisi Baccalaureus Dominicus Passoni, ex ordine Conventualium S. Francisci, postquam Sanctum his pro concione laudaverat, ex antiquo originali sua manu transcripto eandem, una cum miraculis circiter triginta, Italicam fecisset, et Taurinensibus Cavalleriorum typis vulgasset anno MDCXXVI, nulla facta prædictæ ruinæ mentione, quæ ipsomet vel sequenti anno debuit contigisse. Hanc Italicam Vitam rursus Latinam fecit Philippus Malabayla, Congregationis reformatæ S. Bernardi Ordinis Cisterciensium Generalis emeritus; prout illam nobis donavit, in eadem dignitate anno MDCLXI constitutus, ac postea S. R. E. Cardinalium numero adscriptus, Joannes Bona, bene de hoc opere merendi cupidissimus: quare versione illa libenter hic utimur, ex Italico suppleturi quidquid omissum compererimus facta collatione diligenti, optantes nihilominus ut originalis styli ecgraphum, quale vel Ferrarius vel Passonus habuit, inveniatnr æpiam, servitutum operis Supplemento.

B *Primum miraculum*, cujus authenticam fitem Passonus reperit, scriptum erat anno MCL; et hæc forsitan causa Ferrario fuit existimandi, quod tali anno Theobaldus obierit. Sed quod miracula nulla prius scripta fuerint, factum ego dixerim, quia Sancti sepulcrum, inter duas ecclesias positum, a neutro Clero (ut fieri natum est) initio procurabatur; postquam autem convenit ut elemosynæ illuc collatæ applicarentur ecclesiæ Cathedrali, cupitque S. Theobaldus inter Patronos urbis haberi: major quoque cura videtur adhiberi curpta iis notandis, quæ impetrandæ solenni canonisationi aliquando servirent. Tali etiam occasione apertum idem sepulcrum fuerit, et os unum inde sublatum, quod ipso festo aliisque diebus venerando populo peregrinisque osculandum daretur; furto autem sublatum atque in Burgundiam delatum est. Festum Albæ agitur, non solum die Octava Ascensionis, quo fortassis mortuus est, et ex tali præsumptione a nobis ad hunc 1 Junii collocatur: sed etiam 1 Februarii, quo corpus translatum fuit in portatilem arcam, sacristiæ committendum. Morsit autem sepulcrum vacuum, ad quod anno MDXXI excitatum esse sacellum, nobis asserit responsum civitatis Albensis, corrigens errorem, fortassis typographicum, quo in Vita B. Margarethæ (ut supra vidimus) id adscribitur an. 1525.

C *Etenim ibi nominatus Episcopus*, Andreas Novellus, apud Ughellum dicitur ipso anno MDXXI locum frisse nepoti suo Hippolyto Novello: laudatur vero in Epitaphio suo opud eundem Ughellum, quod proprio publicoque ære basilicam restituit, Canonicos, proventus, choros, sacramque suppellectilem addidit. Caperat Ecclesiam Albensem regere Andreas anno MCCCCXIII; videturque per eum factum esse, ut B. Theobaldi sepulcrum, translatis ad sacristiam ossibus vacuum, novæ ampliorisque basilicæ spatio includeretur. Si enim tempore Alerini Episcopi, ea quæ nunc est amplitudo fuisset; nihil apparet causæ, cur in Sacri-

stiam transferret Episcopus elevata e sepulcro ossa; D magna vero, si illud adhuc stabat in platea sub dio. AUCTORE D. P. Ita autem manserunt omnia usque ad annum MDCLV: quando (sicut nobis Alba scribitur) ipsum altare, cum marmorea tumba tiuloque præmemorato et statua, in aliud satis magnificum translatum est, ubi hodieque visitur marmoreum totum, et pluribus iconibus decoratum. Modus autem, quo memoria inventionis seu translationis, anno MCCCXXXIX factæ, colitur omniversarie, hic est. Veniente 1 Februarii, IV hora noctis, unius circiter horæ spatio, pulsantur campanæ Cathedralis ecclesiæ; et per Collegium Canoniorum exponitur Caput ipsius Sancti, super ejus altari, cum cantu Litaniarum et Hymnorum. Iste Confessor, atque, Te Deum laudamus: ad ejusque adorationem pars populi major devote accurrit.

7 *Ecclesia Montis-Regalis*, cui proximum adjacet Vicus oppidum, patria Sancti, ipsi Metropoli nomen tribuens, quo vulgo Mondevi dicitur; eundem Sanctum colendum suscepit, feria II post festum Sanctissimæ Trinitatis; instituto fortassis non admodum antiquo, sed ad annum MDCLV referendo, quo prædictum oppidum Vicus aliquam S. Theobaldi Reliquiam accepit, Clemente VIII per Apostolicum Breve sic annuente. Clementis Episcopus, Servus servorum Dei, dilectis filiis Universitati et hominibus loci de Vico. Montis-regalis diocesis, salutem et Apostolicam benedictionem. Meritis devotionis vestræ inducimur, ut piis et honestis petitionibus vestris, iis in primis, quæ in venerationem Sanctorum suarumque Reliquiarum, hujusque vestræ singularis devotionis augmentum cedere dignoscuntur, favorabiliter annuamus, easque ad exauditionis gratiam admittamus. Cum itaque, sicut exhibita Nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, ob singularem devotionis, quem erga S. Theobaldum, qui ex loco vestro de Vico Montis-Regalis Diocesis, Provinciæ Taurini, oriundus existit, cujusque corpus in civitate Albensi reconditum veneratur, geritis affectum, et alias aliquas Reliquias ejusdem Sancti ad eundem locum transferri facere summopere desideratis; Nos vestris votis hujusmodi annuere, vosque specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, nec non vos et vestrum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, et pœnis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existitis, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutos fore censentes, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis, ut aliquas ejusdem S. Theobaldi Reliquias sacras a dicta civitate de licentia inibi præsentium extrahere, et ad dictum locum transferre, ac in ejusdem loci Parochiali vel alia ecclesia decenter et honorifice, pro ut convenit, collocare seu extrahi et transferri et collocari facere, libere et licite valeatis, Apostolica auctoritate tenore præsentium, licentiam et omnimodam facultatem concedimus et impertimur. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, concessionis, et impartitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo quarto, sexto Kal. Maji, Pontificatus nostri anno tertio-decimo.

translatum
1655.

In Monte-regali collatur post Dom. Trinitatis,

E

occasione Reliquiæ Vicum translata,

F

permissu Clementis VIII° an. 1604.

post an. 1642 restaurata:

superest tamen ex iis sumpta Vita Italica:

in hac mirac. 1 adscribitur an. 1250:

festum inventionis:

altare constitutum an. 1521:

A

VITA

A Philippo Malabayla ex antiquis monumentis collecta, et a Fr. Dominico Passoni Ord. Minorum Italice aucta.

CAPUT I.

Ortus, educatio, et reliqua tempore vitæ gesta.

Prologus.

Qui pia sedulaque perpendet mente, qualem erga hunc Sanctum sese Deus exhibuerit, facile intelliget, quam vere de ipso Deo pronuntiet Ecclesia, Qui licet sis magnus in magnis, mirabilia tamen operaris in minimis. Minimum siquidem fuisse Theobaldum, natales ipsius; minimum, res familiaris; minimum, instituta vivendi ratio; minimum, denique existimatio, in qua vivens apud mortales fuit, aperte ostendunt. Et nihilominus, quæ in commendationem huius sui minimi servi operatus est, perpetuoque operatur Deus, adeo sunt mirabilia, at ex iis conicere liceat, inter magnos quosque Sanctus locum obtinuisse. Nec sane immerito. Quamquam enim in his, quæ modo recensuimus, minimus idem fuerit; non minimus tamen, immo maximus in humilitate et caritate, quarum priore exaltationis, ac proinde magnitudinis; posteriori vero essentialis beatitudinis mensuram constitui, sacræ Paginæ testantur: quemadmodum perspectum fiet ex iis, quæ de ejus vita, ex probatis vetustisque monumentis, scripturi sumus.

In oppido
Vico prope
Montem-
Regalem.

ab
natus et
educatus,

2 In ea Liguriæ parte, quæ ex planitie inter Tanarum et Sturiam posita, subterfluente fluvio Ellero, in colles assurgit; extat oppidum, Vicus dictum, jam olim ex Julii Caesaris Commentariis notum, nostra vero ætate longe notius, ob Beatissimæ Virginis Imaginem, ab anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto innumeris apertisque miraculis coruscantem, et inaudita populorum frequentia inibi cultam ac celebratam. In hoc igitur oppido, integro seculo antequam in proximo monte, tunc Vici dicto, Montis-Regalis conflueret civitas (Astensi Episcopo id concedente, quod quidquid intra Sturiam et Apenninum ac Alpes continetur, ad Astensis Ecclesiæ tum spirituales, tum temporales ditionem, Regum a Longobardorum ac aliorum in Italici Regno successorum munificentia, tunc pertineret) in hanc lucem editus fuit Theobaldus: sui nominis celebritate et familiam, et patriam, et Albensem civitatem aliquando illustraturus. Parentum nomina etiam si exciderint, memoriæ tamen proditum est, genitorem et Rugerorum honesta familia extitisse; et ab utroque, uti erant non vulgari in Deum pietate, puerulum in Dei timore educatum: huncque alio fecisse eorum votis satis, ut in ipsamet pueritia futuræ sanctitatis non obscura argamenta præberet. Unde cum adolevisset, et de illa consequenda sedulo cogitaret, Deoque inspirante persuasum haberet, ipsius fundamentum esse humilitatem; ne quodpiam impedimentum afferret illi jaciendo existimatio, in qua apud suos erat; statuit cum Patriarcha Abraham egredi de terra sua, et de cognatione sua, et de domo patris sui; eoque ire ubi pro libito se demittere, et contemptui haberi magis liceret.

3 Enatali igitur solo Albani proficiscitur: et, ne otiosus panem manducaret, cuidam cerdoni se instituendum tradidit. Erga quem, et illi inserviando, et variarum virtutum exempla præbendo, qualem se præstiterit, quæ nunc subiiciemus manifestum facient. Jam eam artem callebat Theobaldus, cum cerdo ipse, adversa ac suprema laborans valetudine,

domesticis rebus se optime consulturum censuit, si eas Theobaldo administrandas committeret. Ipso itaque advocato, summa amoris cum significatione, ita illum alloquitur: Theobalde fili, optime ta nosti, a me ad hanc diem loco filii te habitum; quandoquidem quibus sis virtutibus præditus optime perspicies, singulari amore te sum prosecutus. Nunc igitur, cum exitus mei horam instare intelligam, summo animi affectu hunc meum filium Jacobum tibi commendo: quo filius tuus efficiatur secundum spiritum, qui secundum carnem fuit a me genitus. Quapropter te deprecor, ut tu illum educes, et in pietate instruas; eamque artem quam tu a me didicisti, illum edoceas, et indissolubili juncti amore vitam simul ducatis. Te præterea rogo, ut hanc meam filiam Veridam in uxorem ducas: quo vinculum amoris et te et filium ac filiam firmitus devinciat, hacque ratione et dominus et maritus hinc sis; et filio simul et pater et frater; ac utrique humanus ac pius consolator efficiaris. Non mediocriter ad ejusmodi verba atque preces commotus fuit Theobaldus: quippe qui et morituri erga se tam egregiam cerneret voluntatem, et futurorum orphanorum sortem summo opere miseraretur: et tamen quod rogabatur præstare non poterat. Ab ipso namque tempore quo rationis cotapos esse cœperat, virginalem puritatem retinere animo præfixerat. Quod cum hero ipsi, ne negantis verba alio retorqueret, significare cogeretur; ille tam sanctum propositum comprobando, eidem in Dei nomine benedixit. Quam benedictionem cum propior morti factus etiam familiæ fuisset impertitus, in Christo obdormivit: eique defuncto Theobaldus, ut justa solverentur, curavit.

4 Tum vero aptiorem viam, ad humilitatem animique demissionem consequendam, existimans esse omnimodam paupertatem, quam esset ad eam diem instituta vivendi ratio; heræ suæ quadraginta Astenses libras quas habebat in pauperes erogandas tradidit: et illi ac filiis valedicens, cum ipso Salvatore egenus factus, arrepto baculo, ad S. Jacobi Galiciæ peregrinationem, eleemosynam ostiatim corrogaturus, aggreditur. Ea vero devote perfunctus, Albensem civitatem repetiit; et cum suam heram adiisset, domum quamdam apud S. Mariam de c Ponto incolentem, quæ Patribus S. Francisci legato deinde obvenit, summa exultatione ab ea excipitur ac detinetur. At ipse longe diversum vivendi modum tenere sibi præfixit. Siquidem humilitatis ac paupertatis amore magis ac magis accensus, rejecta cerdonis arte, tollendis sarcinis se dedit: quod ejusmodi ministerium vilioribus jumentis commune, abjectissimum crederet. Pecunia vero ex eo percepta panes comparabat; quibus tres in partes divisus, retenta earum una in suis sustentationem, duas reliquas in pauperes erogabat. Cumque uno pane se cibare consasset, deliciarum loco placentæ illi erant; quas in tres partes item dividens, iis solerter inspectis, minimam sibi reservabat, ceteris eisdem pauperibus elargitis. Id porro cum perspiceret quidam pistor e Frumentorum familia; iniquo animo hoc ferens in viro pauperulo; demonis instinctu percitus, placentæ adipem suillum aliquando miscuit, ac Theobaldo dono dedit. Qua fraude a Theobaldo animadversa, quamquam irasci ab eo alienum esset, tamen ob rei indignitatem, Deo permittente, in hæc verba prorupit: Maledictus cum sua generatione iste sit, nec semen ejus multiplicetur. Quæ verba incassum minime fuere prolata. Res namque ipsa docuit, pistorem subiisse illam Psalmistæ imprecationem: Dilexit d maledictionem, et veniet ei. Verum Theobaldus, ubi animum ab ira collegit, et terminas sibi propositæ patientiæ se excessisse cognovit; errorem detestatus, illum Confessione

Alba servit
cerdoni:

a quo oblatam
filiam ducere
uxorem re-
muit:

E

peregrinatur
Compostel-
lam:

reversus ba-
julium agit.

eleemosynas
largitur:

d
Ps. 108, 18

Sacramentali

verrit eccle-
siam :
A sacramentali expiare festinavit. Nec hoc contentus, in illius pœnam S. Laurentii Cathedralem Albæ ecclesiam everrendi, ac ipsius lampades concinnandi et accendendi, quamdiu viveret, munus sibi desumpsit.

deditus mor-
tificationi
5 Nec vero sola ab aliis cibis abstinencia corpus suum afflicta consueverat : sed jejuniis, quantum permetteret virium sustentandarum necessitas, et duris flagellis, et longis vigiliis : ita ut neque in ipsa quiete ab illius afflictatione quiesceret; quandoquidem pro cubili nuda terra, pro cervicali truncus illi usque ad obitum fuit. Quæ quidem, non tam quod ad subjiciendum spiritui corpus opportuna, et ad expianda peccata adque meritum consequendum essent idonea; sed quod adorationis studium plurimum conferrent, ipse præstabat. Huic enim adeo deditus erat, ut nec etiam inter ferenda onera ab illa cessaret : sed vultu quidem ad terram demisso, mente vero cœlo intenta procederet, præ caritate, qua totus in Deum semper et ubique ferebatur. Cujus quidem caritatis quanta esset excellentia, quæ ab ea dinavare in proximos caritas solet, indicio erat. Neque enim solum dividendo cum pauperibus coemptos panes, quotidiana mercede sui laboris, illam, uti supradiximus, exercebat; sed quibuscumque poterat modis misericordiæ et spiritualis et corporalis opera erga omnes, maxime vero erga pauperes et infirmos præstando : in quo quantum Deo se gratum redderet, ex miraculo, quod hic sumus enarraturi, datur intelligi.

loco farinæ
in pauperes
distributæ
6 Die quadam ipsius hera, frumenti saccum ad pistrinum ferendum, illi tradidit; et ut apte molituraret, rogavit. Paruit lubenter ac solícite Theobaldus : verum e pistrino egredientem eum cum sacco farina, pauperes, qui ob ingruentem eo anno annonæ caritatem frequentes pistrinum obsidebant, circumstant, morantur, persequuntur, occurrunt. Illos itaque miseratus, cujusque esset farina oblitus, hanc inter illos distribuit. Ubi vero saccus ille vacuus, damni adeo de se bene merita heræ illati ipsum commonefecit, tanto pudore afficitur, ut vix respirandi facultas ei daretur. Quo pudore etiam permotus, Deo utique inspirante, saccum ipsum arena complevit : adiensque domum heræ, et ea forte absente, contra januam projecit. Mox ut dedecus subterfugeret, quod ubi fraus appareret, ipse prout rebatur, erat subiturnus, ex Albensi civitate egressus, ad castrum, Rhodum dictum, se contulit.

e
saccum im-
plet arena :
C Hera igitur domum reversa, viso sacco, illum in domum intulit, in eoque farinam optime molitam deprehendit : et ex ea statim panem, longe majoris quantitatis et bonitatis, quam farina copia aut conditio ferret, confecit. Memor præterea Theobaldi, placentam in ejus gratiam, quod illum eo genere panis delectari cognovisset, compegit. Eo vero non comparente, illum tota urbe inquirere cœpit. Cunque obvios quosque percunctaretur, et in iis mulierem quamdam Rhodo tunc venientem; hæc se illum ibi vidisse respondit; eademque Rhodum reversa, Theobaldum quodam loco metu delitescentem conspiciens, qua solitudine ipsius hera eum inquireret, ut placentam ex recens molita farina illi traderet, significavit. Hæc audiens Theobaldus, et divino prorsus miraculo, panem ex arena confectum intelligens, Albam rediit, domumque heræ recta contendit; quæ summo gaudio eum excipiens, placentam illi tradidit. Ipse vero, veluti quadam religione tactus, placentam nequaquam comedit; sed communi pæne ab hera simul tradito reffectus, illam pauperibus Christi erogaturus, seposuit.

ANNOTATA D. P.

D
EX ITAL.
PASSONI.

a Diploma Luitprandi Regis Longobardorum, *Evasio secundo Episcopo Astensi anno 743 datum, edidit Ughellus in Episcopis Astensibus columna 478.*

b Diploma Ludovici II Imperatoris, concessum *Staurato xi Episcopo, habet idem Ughellus col. 480, ac dein aliorum.*

c Passonus Pontem Tanari, appellat.

d Idem eadem Psalmi versu utitur; omninoque apparet, *Malubaylam fere verbotenus secutum esse phrasim Passoni.*

e Hanc quoque arenam ex Tanaro sumptam, idem ait.

CAPUT II.

Morbus, obitus, sepultura, miracula.

Oh hunc igitur tam insignem favorem etiam ac etiam Dei amore succensus, vitæ activæ simulque contemplativæ ardentius incumbere perrexerit. Infirmos quosque, et pauperiores in primis, sollicitius visitabat. Se omnibus debitorem profitebatur : et quodcumque poterat auxilium sive subsidium cuivis altro etiam præbebat. Ab iis operibus ubi vacatio dabatur, in Ecclesia S. Laurentii, sive interdiu sive noctu, orationi totum sedabat. His igitur tum corporis macerationibus, tum caritatis operibus, tum denique sacris meditationibus seu precibus perpetuo intentus Theobaldus, lento corripitur morbo. Quo cum hera illum diu acriterque afflicti cerneret : suadere ei conatur, ut pro nuda terra, truncoque, molliori strato ac cervicali nti vellet. Ad quod ipse respondit : Si corpus meum in prospera valetudine ejusmodi quieti dedi, quanto magis in adversa hoc facere pergami, illius amore, qui pro nobis in duro ligno vitam profudit. Ubi autem eadem mulier ad finem vitæ Theobaldum appropinquare cerneret; petiit ab eo, quo loco, si ex hac vita eum Deus tunc evocaret, corpus suum condi optaret. Cui Theobaldus, spiritu sancto utique dictante : Si Canonici Cathedralis S. Laurentii acquiescerent, vellem sepeliri in spatio* illo, quod inter ipsorum et S. Silvestri ecclesiam interjacet : si vero non consentiant ipsi, voluntas Dei fiat. Quæ audiens mulier, viri sanctitatem admirata, sese illius precibus commendat : et Theobaldus, ea abscedente sentiens se ad extrema deductum, Deo totum se commendat; et oculis ad cælum elevatis humilem spiritum emittit, ab eo æternam gloriam consecuturum, pro quo humanam gloriam, exemplo sane æque memorabili ac novo, ceteraque humana omnia posthabuerat. Accidit hoc porro anno a millesimo contesimo quinquagesimo; eoque ipso temporis momento, campanarum omnium, quæ erant in civitate, sonitus, divina prorsus virtute, exaudiri est coeptus. Ad quem commota universa civitate, singuli a singulis qui obviam fierent, quidnam hoc prodigium sibi vellet percunctari; et illius causæ pariter ignari, universi contremiscere. At Theobaldi hera, rem suspicata, locum ubi jacebat Theobaldus adiens, corpus ejus in tabula humi imposita extentum et exanime reperit. Qua re perterrefacta, domo pæ egressa, Theobaldi obitum vulgare festinavit : et quæ sibi cum illo accidissent, Episcopo et Clero significavit.

8 Episcopus itaque, indicta supplicatione, cum Clero ac populo, prælata Cruce, ad locum ubi Beati viri cadaver jacebat, accessit : ipsoque super eadem tabula elato, solenni ritu ad S. Laurentii ecclesiam procedit, sacrum Missæ sacrificium pro illius anima oblaturus.

Eger commoditatem lecti spernit :

disponit de sepultura :
* Ital. Buggia
o Secca :

moritur campanis ultro sonantibus.

A
*Sepeliri nequit
in ecclesia S.
Laurentii,*

*sed in monu-
mento mar-
morco,*

b
*claret mira-
culis*

*Costa furto in
Burgundiam
delata, moveri
nequit :*

d
*ideoque ibi
ecclesia
struitur.*

A oblatarius. Quo peracto, cum sacrum cadaver humi condere vellent; neque eo ipso loco terram egerere, neque cadaver alio ferre, ulla ratione dabatur. Ad quæ Episcopo ceterisque omnibus stupescantibus, procedens quidam mendicus e Narbonensi provincia, Episcopo, omnibusque aliis audientibus, ita locutus fuit. Ego ab hoc homine, dum viveret, audivi, in illo spatium (e regione sitam aream digito indicando) aliquando ostentum aliquod esse appariturum. Erat autem hoc idem illud inter S. Laurentii, et S. Silvestri interiacens satis grande spatium: ad quod cum, ad mendici verba et designationem, oculos intendissent astantes; conspiciunt in eo duo candelabra, iisque superpositas accensas faces, inque illorum medio, in monumenti modum, elaboratam e candidissimo marmore capsam. In qua cum nullum, quantum discernere licuit, repositum fuisset cadaver, in eam opinionem omnes sunt adducti, ut in hujus Beati honorem divino prorsus opere ea inibi fuisset statuta. In hoc igitur sarcophago, cum divini nominis glorificatione, conditur Theobaldi corpus; ipsoquemet tempore campanarum sonitus finem accepit. Exequiis igitur solenni more celebratis; tot miracula ad hujus Beati invocationem coruscant, ut haud facile sit illa sigillatim recensere: siquidem harum rerum fama, celebritasque nominis B. Theobaldi nequaquam intra viciniora loca sese continuit; sed in circumstantem omnem regionem, ac etiam longius manavit. b Verum, ne numerando singula prolixiores simus, neve copia ipsa nos pauperes effecisse videatur, defunctorum, ad ipsius invocationem vitæ redditurum, mentionem dumtaxat faciemus; ut ex eorum numero, quod hoc miraculorum genus omnium maximum habeatur, nec ita frequenter aliorum Sanctorum meritis factura legatur, ceterorum miraculorum frequentia facile conjici possit: hoc tamen prenotato, ex elemosynis, ab invisentibus hujus Beati sepulcrum oblatis, intra breve tempus edificatam turrim campanariam, fornices Cathedralis, et Hospitale in egenorum gratiam. Itemque in Burgundia in ejus honorem excitatam ecclesiam, ratione hic subjienda.

C 9 Nonnullis a morte S. Theobaldi decursis annis, ædituo Ecclesiæ S. Laurentii attributus fuit in socium quidam Clericus Gallus: qui temporis opportunitate captata, B. Theobaldi sepulcro clam reserato, ex ipsius corpore detractam costam, in capsula ad id comparata reposuit: et Alba discedens, versus Galliam iter arripuit. Cum vero Burgundiam ingressus esset, vitæ laborem quiete ac somno levaturus procubuit, capsulamque ipsam lateri devote apteque admovit. Ubi vero evigilavit, et institutum iter prosecuturus, capsulam e terra levare voluit; tanti ponderis divina prorsus virtute illam sensit, ut nec movere eam quacunque ratione posset. Quid igitur faceret? Abscedere sine illa nequaquam volebat; loco ab hominum habitatione remoto se dia non posse consistere, optime intelligebat. Inops igitur consilii, ipsoque miraculo perterrefactas, veniam optemque ab ipsomet B. Theobaldo, cujus sepulcrum violaverat, lacrymans et ejulans efflagitare cocepit. Forte autem evenit, at Archiepiscopus d ejus regionis illac iter haberet. Hic cum Clericam flentem ac ejulantem coaspexisset; quidnam causæ esset illum interrogavit: isque quomodo res se haberet ex ordine exposuit. Ad quæ Archiepiscopus permotus, ex eqao descendit, capsulamque ipsam sustollere nititur. Verum omni conatu in irritum cedente; id divinitus factum existimat; quo hujus Sancti memoria in illis etiam regionibus recoleretur. Quamobrem ipsomet loco ecclesiam, et apud ecclesiam nobile monasterium excitari curavit: quæ utraque ad hanc diem in felici perseverant statu.

D Sed jam ad enarranda miracula veniamus, ab eo quod in ipsamet Burgundia accidit incipiendo.

10 Apud Vesontium in Ædvis, adolesceas, decem et octo annos agens, patrique, utpote unicus filius, unice carus, eo absente morte correptus, ac jam in linteo ad sepulcrum deferendus, inter nœnias decantantes jacebat. Quod cum patri nuntiatum fuisset, hicque simul in mentem venissent, quæ de miraculis, B. Theobaldi meritis a Deo patris ferebantur; summa cum fide, et lacrymarum vi, ad ipsum Beatum conversus, votum vovit, si ad vitam adolescens revocaretur, se illum Albam ducturum, ante ipsius sepulchrum gratias acturum. Ad hoc votum reddita statim defuncto vita, maximo cum omnium stupore. Et pater, voti memor, gratias pro beneficio relaturus, Albam venit; secum deferens publicum documentum a septem juratis testibus subscriptum: quo de re plena fides fiebat. Et filius, ubi ecclesia, in qua jacebat Beati corpus, illi ostensa fuit, genas submitit; linteum, quo fuerat obvolutus, secum delatum, capiti imposuit, ac ita ad illius sepulcrum cum patre accessit; ad tam pium spectaculum commotis qui aderant, et omnibus simul laudes Deo concinentibus, [ipsunque linteum devote osculantibus: sicut etiam fecit Fr. Aubertus, Conversus et Massarius ipsius sancti; testificans, se et alios plures quam mille, vidisse dictum juvenem, et linteum quod ferebat præ devotione osculatos esse, idque anno mccc.] e

11 Apud Rhodellum, castrum haud longe ab Alba situm, mulier quædam suo puerulo integrum tradiderat panem; ex quo cum ille frustum majus quam œsophagi latitudo ferret, deglutire coepisset; in ipso œsophago illud ita hæsit, ut nec pervadere ad stomachum, nec rejici quoquo modo posset. Cui malo cum nullo omnino remedio occurrere posset, et puer pro mortuo jam haberetur; conversa mater ad B. Theobaldum, ut filio subveniret, illum deprecatur: statimque puer, rejecto frusto, omni periculo eximitur. [Et hoc in dicto castello accidit anno mcccxxvii.]

12 Apud castrum f Aynaldum, Diœcesis ac ditionis Astensis ecclesiæ, duo viri specum quemdam ingressi, subsequente eos puella, terram in ea fodere et egerere pergebant; cum ex superiori specus parte terrea moles excisa ac delapsa, viros simul cum puella longe saperans, omnes intercluso halitu vita privavit. Vulgata per locum hujus rei fama, inter ceteros accurrit mater puellæ: et ubi cum viris terrea illa massa contextam filiam intellexit, ad B. Theobaldum conversa, vovit, se cum filia altare ipsius visitaturam, si illam sibi vivam incolumentemque redderet. Mirum dictu. Egesta sensim terra, duo viri mortui efferuntur; puella vero viva et illæsa deprehenditur: [idque anno mcccxix.]

13 Anno millesimo trecentesimo trigesimo, die prima Junii, g Gulielmus quidam ex Alexina conjuge filium susceperat, Martinam nomine; qui adversa extremaque laborans ægritudine, parentibus vitæque simul subtrahitur. Qua orbitate percussi illi, puerum ipsum se delaturos ad B. Theobaldi tumulum spondent, si visum illum, ipsius meritis, reciperent. Annuit Deus illorum votis; puerumque ad vitam revocavit. Quem idem parentes, ubi primum per bellorum tumultus licuit, ante Beati sepulcrum sistentes, coram [D. Job Archipresbytero et D. Francisco Raggio Canonico dictæ ecclesiæ] pluribusque et Clero et Civibus, illum et mortuam, et suscitatum suo juramento affirmarunt, [ac nominatim Joannes Cavalerius, Petrus de Ancisa, atque Jacobus Faucilla.] h

*Ibidem
mortuus
suscitatur:*

e
*alias a peri-
culo mortis
liberatur:*

f
*puella sub
ruinis serva-
tur.*

F

g
*Anno 1330
mortuus
suscitatur.*

h

A

ANNOTATA D. P.

a Per errorem unius cyfræ notatur apud Ughellum ex Ferrario annus 1250 : sed et in Italico textu mendum irrepsit, impressusque legitur annus 1550.

b Malabayla solius verba hæc sunt. Passonus ipse hoc Caput sic prosequitur : Grandia certe fuerunt dona et eleemosynæ, in honorem Sancti collata a populo undique concurrente ; adeo et ex iis, per Dei inspirationem, intra prædictam civitatem facta fuerint quatuor insignia opera : primum ecclesia ipsa, tum campanile, deinde fornices Cathedralis ac denique Hospitalis pauperum. Atque hæc ita ordinata fuisse videntur, ut per ædificationem ecclesiæ, cui alia duo ædificia connectuntur, demonstraretur ipse Albensibus futurus pacis mutuæque unionis conservator ; per campanilis erectionem, civitatis defensor ; per fornices Cathedrali inductos, consiliarius opportunus ; et denique per Hospitalis foundationem, procurator pauperum, velut heredum a se relictorum. Hæc Passonus : qui mox aggreditur narrare miracula, aliquanto post mortem (ut ait) tempore, puta intra paucos menses, undique cœpta annuntiari. Primum autem quod Notarialiter exceptum fuit, signatur numero anni 1250. Tum demum sequitur, quod, priori omisso, hic Latine exhibet Malabayla.

c Ferrarius, in Annotatione ad elogium supra indicatum, arbitratur hoc et sequenti numero relata, perperam huic Beato attribui, sed congruere S. Theobaldo Eremitæ et Abbati, quem ipse retulit ad Kalendaras Junii, non absque magna rerum confusione. Nos hujus S. Theobaldi Eremitæ varia acta et miracula prælo paravimus danda ad xxx Junii, diem ejus natalem : in quibus nihil de mortuo apud Vesontionem suscitato reperimus : proinde putamus dubium posse relinqui utrius Theobaldi cultus in Burgundia prior ac potior sit : etsi istic nunc ignoretur Albensis, confusus cum altero, per Gallias reliquis celebriori.

d Passonus solum ait, Quidam Archiepiscopus : sed Vesontionensem fuisse merito interpretatur Malabayla : quis enim alius loco isto ecclesiam et monasterium struxisset ?

e Pauca hæc, sed ad Ferrarii dubitationem tollendam perquam necessaria, omiserat Malabayla : uti et deinceps aliqua, quæ similiter ex Italico restituemus : eademque opera palam faciemus, verum esse quod dicitur ; Compendia, dispendia.

f Italice, Castellinando, exprimitur.

g In Italico est dies 3 Junii.

h Quod sequitur Caput continet miracula prætermissa a Malabayla, quæ hic immediate ex Italico redimus.

CAPUT III.

Alia miracula, intra annos fere ducentos, ab obitu Sancti patrata.

Aliquanto tempore post mortem B. Theobaldi, ceperunt ex omni parte audiri miracula, quibus magis magisque inclarescebat ejus fama : ut sanctitas, quam vivens manifestaverat, infinitas animas adducendo in viam virtutis, etiam hic in terris manifestaretur post mortem. Inter alia singulariter adnotatum est, quod tempore Archipresbyteri Jacobi accidit, qui tamquam oculorum testis veritati perhibuit testimonium. Vir quidam, in die Parasceves hæbdomadæ sanctæ, præparabat sese ut iastans Pascha cum sua familia hilariter celebraret : sed pso sabbato comprehensus injuste, atque in obscurum carcerem detrusus est. Hic intra se considerans eminentiam festi, suæque familiæ mœstiti-

Captivus a carcere liberatur,

vovit S. Theobaldo, quod si dimissus a custodia, D diem istum cum familia posset devote celebrare, suas ipse compedes portaret ad locum sepulturæ illius. Voto autem facto, miraculose liberatus est a carcere isto, suasque illuc compedes attulit. Quade re prædictus Archipresbyter, homini ipsi locutus atque de cunctis quæ acciderant optime instructus, confecit publicum testimonium anno mccc.

15 Quidam Jacobus Ferrarius, ex loco Calocinfa abductus in vincula, ab incolis Castelli Cissonis in diœcesi Albensi, invicem cujusdam rei, istic detenti, tenebatur intra vas ligneum tabulis coopertum, appositis ad diurnam nocturnamque custodiam duobus ut minimum aut tribus hominibus. Hic sciens quanta sit Dei et sanctarum ejus misericordia, iis sese ex intimo cordis affectu commendavit, auxilium poscens. Cumque non exaudiretur, recordatus B. Theobaldi, maxima cum devotione poposcit ejus opem ; promittens, quod si ex illa custodia liberaretur, ad ejus altare visitandum veniret cum compedibus quibus tenebatur adstrictus, et face circa ad mensuram longitudinis suæ. Contigit ergo, cum prædicti custodes pransum recessissent, et sua in prece perseveraret compeditus ; ipsum absque violentia vel instrumento quopiam educere pedem unum de ferro. Quod sentiens, metuensque ne strepitu ferri proderetur, ipsum alligavit alteri pedi ; itaque aufugiens, factum coram multis declaravit anno mcccxxvii, die xvi Junii.

16 Alio tempore contigit ut quidam Henriens Togliarinus nomine ex Agliano diœcesis Papiensis, prope Astam, circa festum S. Martini proxime præteriti, gravissimum patiebatur cruciatum in brachio, ita ut nullatenus posset illo se juvare. Hic facto voto, quod si intra istum et sequentem diem sanaretur, cum face accederet Albam ad visitandum ejus altare ; subito liberum se sensit ab omni cruciatu. Idem vehementer patiens ex oculis, quibus jam admodum parum aut nihil videbat, fecit votum de visitando altari cum certo numero candelarum atque facin : et intra brevissimum tempus recuperavit ex integro videndi facultatem : atque eodem die votum suum adimplens, prædicta enarravit, anno Domini mcccxxviii, diem Februarii.

17 Anno mcccxxxi die xix Aprilis, in claustro S. Laurentii Albæ, volens D. Faciottus Mussus ex plebe Lexii diœcesis Albingaunensis, coram D. Francisco Baggio Canonico ipsius ecclesiæ, ad honorem et gloriam Dei Sanctique Theobaldi, manifestare in societate Richinæ uxoris suæ, miraculum et gratiam divinitus receptam per merita supradicti sui Beati ; dixit et juramento suo affirmavit, coram testibus presentibus D. Archipresbytero ecclesiæ, et Thebaldo de Zopsis, adm. Rev. Petro Varcone, aliisque multis, quod liberis carerent, eosque se impetraturam speraret uxor sua, si votum S. Theobaldo fecisset ; vovit, quod si prolis masculæ gratiam sibi faceret, positura ei esset nomen Theobaldi ; eamque ipsa vel maritus suus Albam adduceret ad ejus altare visitandum, ibique curaret celebrandam Missam cum oblatione certæ eleemosynæ. Quod cum exqueretur, etiam addidit, se votum ejuscemodi fecisse, persuasam a D. Alegrandia, uxore quondam Friderici Nigri, in prædicto loco habitantis, quæ sibi dixerat ; quod cum solum haberet filias, facto simili voto duos pepererit filios, quorum unum appellaverit Theobaldum, alterum Jacobum : quos ipsa Richina vidisse se et cognovisse affirmabat, atque etiam tum vivere unum ex iis Jacobum : et hunc esse adventus sui causam affirmabant ambo conjuges ; excusantes quod, propter impedimenta bellorum, prius venire Albam non potuerint.

18 Invenitur etiam quod anno mcccxxvi, quidam nuncupatus Guilielmus Vitiola, ex Delfinatu, affirmavit

item alius.

E

sanatur male affectum brachium.

item oculi debiles :

impetratur proles mascula : F

A	mavit cum juramento, eorum D. Raimundo Raphaelae Vicario D. Episcopi Vintemiliensis, quod cum unico suo filio Mentonem veniens a Castello Capistelli, simul ambo capti fuerint a quibusdam ferocibus grassatoribus : qui postposito Dei timore et animum suarum salute, filium in conspectu patris crudeliter jugularunt ; ipsum autem immaniter verberatum ligarunt, concluderuntque intra obscurissimam quandam speluncam, inde per nocturna silentia alio abducendum. Hic ergo considerans quanto in periculo versabatur, toto cordis affectu commendavit se S. Theobaldo ; promittens quod si per ejus intercessionem a tali discrimine salvus evaderet, septem continuis annis peregrinabundus oberraret, ubique et semper manifestando, ad ejus honorem et gloriam, hujuscemodi miraculum. Ecce autem contigit venatores Comitis Gorbiani, aprum insequi ; qui mox atque speluncam attigit, ubi vir iste ligatus tenebatur, divina dispositione et meritis B. Theobaldi conversus in mansuetudinem, ad illius pedes sese prostravit. Cumque etiam venatores illuc pervenissent, nec auderent propter obscuritatem loci speluncam ingredi, in qua nesciebant hominem ligatum teneri : ipse eos audiens, contenta voce cepit clamare : Intrate, Domini mei, intrate securi, quia hodie Deus miranda operatus est per merita B. Theobaldi, ut sanctitas sua omnibus mundi partibus manifestaretur. Tali voce animati venatores intraverunt, inveneruntque ligatum hominem et aprum jacentem ante pedes ejus ; et hunc quidem ceperunt absque violentia : istum vero interrogaverunt, quomodo illuc inductus itaque alligatus esset. Audito deinde eo quod acciderat, solutum vinculis dimiserunt liberum ; latrones autem insecuti, unum ex his apprehenderunt occideruntque. Ut autem magis confirmaretur devotio erga B. Theobaldum, praedicta omnia fuerunt authentice descripta coram praedicto Vicario.	D
EX LOCAL PASSUM		Pueri mori- bundi mater,
salvatur occiditur a latronibus,		
B	ex obscura in quam erat detrusus spelunca.	audita cura- tione alterius

A sociis, idem Petrus votum fecit Deo atque B. Theobaldo, quod si ab illa infirmitate evaderet, iret visitatum sanctum ejus altare et sepulcrum: ilque tanto cum spiritus ardore vovit, ut vehemens ei supervenerit sudor, quo durante manuum ac pedum juncturae crepitum ediderunt, ac si violenter distractae ab aliquo fuissent; duranteque adhuc eodem sudore indormivit Petrus; et postquam evigilavit, ab omni malo liberatum se sensit, meritis B. Theobaldi.

CAPUT IV.

Inventio corporis et mortui post eam suscitati.

a

¶ Jam a ducenti et septuaginta novem, ab obitu et sepultura B. Theobaldi, decurrerant anni; et, licet pro certo haberetur, ipsius corpus in sacello eidem dicato humatum existere, ipsa tamen temporum diuturnitas, frequensque mutatio ecclesiae inservientium, quin etiam ipsa rerum humanarum vicissitudo, locum quo proprie conditum esset marmoreum illud sarcophagum, oblivione contriverat. Quae res cum

B

sensim antiquam erga hunc Sanctum devotionem non parum indies imminuisset; placuit illi, qui, cujus meriti apud ipsum hujus Sancti caritas et humilitas ac ceterae virtutes essent, tot miraculis olim significarat, ut istudnet corpus innotesceret: indeque efficacius ad ipsarum Reliquiarum venerationem, et ad ipsius Sancti viri exempla sequenda, fideles quique novis miraculis invitarentur. Haec itaque cura cum b Alarino Albensem tunc Episcopo

t

Anno 1129, 31
Januarii

invento corpore
re campanae
ultra sonant:

sollicitasset, ea tandem se liberare sequenti ratione decrevit. Anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono, ultima die Januarii, quarta hora noctis, adhibitis secum Gilio Vitia, Albensi cive, Cathedralis Archidiacono; Antonio Bernardi, Apuano Praeposito; Stephano Rubeo, Diacono ac Canonico; nec non Joanne Ribando, patrno; ac Thoma Ribando, ipsius Episcopi fratre, aliisque e praecipuis civibus, adivit S. Laurentii ecclesiam; ingressusque S. Theobaldi sacellum, praemissa oratione, jussit refodi terram, eo loco, quo traditio etiam si incerta ferebat, fuisse humatum S. Theobaldi corpus. Haud alte vero egesta terra, apparuit marmorea capsula; et ejus operculo remoto, ipsius Sancti corpus. Quo ipso temporis momento, innovato priori miraculo, quo sancti viri obitum Deus denuntiabat, campanae omnes civitatis, nullo mortalium eas trahente, sonitum edere coeperunt.

C

¶ Eo vero civium auribus completis, attoniti ad ecclesiam Cathedrali omnes accurrunt. Cumque inventam detectumque S. Theobaldi corpus cognovissent; certatim omnes, cum Episcopo et Clero, immensis laudibus Deum pro accepto munere glorificaverunt. Quin etiam in Sancti patrocinio exinde veluti postliminio excitata fiducia, prior etiam miraculorum frequentia fuit innovata: [quemadmodum ex designatione temporis, quo rursum nonnulli mortui (aliis miraculis ratione jam allata praetermissis) suscitati posthanc inventionem leguntur, apparebit.]

miracula in-
notantur:
e

quadringenis
extinctus

24 Anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono, eo ipso tempore, quo Alarinus Episcopus, S. Theobaldi corpore invento, ut illud decentius et tutius custodiretur, novum locum ad ipsius sarcophagum collocandum parari curabat; accidit, ut Catalani Falleti ex Dominis Burginali quadringenis filius, posteaquam idem ejus pater, itemque Parochus pro more, ultimum spiritum trahentem Crucis signo munivissent, animam exhalaret. Qua ex re ipse pater summo dolore percitus, ipsius menti occurrentibus miraculis, quae Deus ad S. Theobaldi invocationem operabatur, genua flectit, et lacrymis perfusus, votum orationemque in haec ipsa verba

emisit: O Beate Theobalde, o Beate Theobalde, qui tot miracula in mundo facis, subveni quæso mihi famulo tuo, ita ut quod a te minime vereor petere, tuis meritis consequi merear. Nimirum ut hic meus filius, quem modo expirare conspexi, per tuam intercessionem vitae sanitatique restituatur: quod quidem si obtinere dignus fuero, integro anno oleum in sustentationem lampadis, quæ in tuo sacello super tuum sepulcrum accensa perseverat, erogabo. Hoc voto nuncupato, ad locum, ubi puerum defunctum reliquerat, et unde ad sepulcrum erat jam jam deferendus, rediit: et ex ipsius conspectu ingravescente dolore, gemens ac lacrymans, super illum projecit se. Cumque inter ipsos gemitus oculos in defuncti faciem identidem defigeret, semel tandem animadvertit puerum movere palpebras; tum oculos dulcem in modum aperire, moxque suspirium emittere, ac si e terræ sinu vitae spiraculum tum excepisset. Haec igitur videns, quæ latitia res ipsa exigebat gratias egit; deinde Albam petens, easdem ante sepulcrum Beati repetiturus, Alarino Episcopo, praedicto operi insistenti, haec omnia, audientibus [ipso Domino Episcopo]. Canonicis, aliisque pluribus [quos longum esset nominare singulos] enarravit: votumque suum studiose persolvit.

resuscit

E

Resuscitantur,
aliis quadri-
mms

25 Apud Malianum, castrum item et diocesis et ditionis Astensis Ecclesiae, Lorenzina ex Dominis Montisboni exorta, uxorque quondam Manuelis Alferii Maliani Condomini, posthumum ediderat filium, patris nomine (ut assolet in posthumis) Manuelem appellatum. Ille cum quantum jam attigisset annum, gravi febre corripitur, omnique remedio incassum adhibito, morti debitum solvit. Id cernens mater, tota lacrymis perfusa, in gremio concidens, hæc verba effatur: O Beate Theobalde, qui te adeo celebrem mundo miraculis exhibes, teque invocantibus benignam præstas; adjuva me miseram servam tuam, inter infelicissimas quasque matres merito recensendam, quod hoc unico filio me mors orbavit. Unde, o Beate Theobalde, te exoro, ut precibus tuis vitae reddatur hic meus filius: promittoque ubi resuscitetur, illum propriis brachiis deferre, quousque super sepulturam tuam illum deponam, o Beate Theobalde, sub tua custodia commoraturum, ac in pietate omni cura instituendum. Mirabile dictu! Voto emisso, a morte ad vitam ac ad sanitatem rediit puer. Et mater, eum vivum et incolumem cernens, lætitia gestiens, in humeros sustulit; et e vestigio Albam pedes contendens, ingressaque sacellum B. Theobaldi, super altari deposuit; eoque Sancto Theobaldo oblato ac commendato, rem uti se habuerat [adm. Rev. D. Archidiacono et D. Archipresbytero, et] multis qui convenerant enarravit, quæ publicis monumentis fuit consignata. d

d

26 Anno millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, decima Februarii, in ipsa Albensi urbe, Jacobo Vero, Albensi cive, lectulo cum uxore Cortesina, et eorum puellula Florina, decumbente; Cortesina mater nocte intempesta ipsam puellulam aliqua ratione adluctari sensit. Surgens igitur, accensoque et admoto lumine, gravi morbo eam laborare deprehendit. Excitat itaque non maritum modo, sed duas alias mulieres, quæ in eodem cubiculo quiescebant. Qui omnes, cum præter alia ingravescentis morbi signa, lac sugere infans recusaret, reliquam noctis partem illius curæ intenti transegerunt. Ubi vero illuxit dies, frigidam, et animam exhalantem signo Crucis pro more communiunt. At pater, inter feminarum ejulatus in mentem revocans miracula, quæ identidem de B. Theobaldo aliunde ferebantur, ad hunc conversus; vovit se, si filia vitæ

et anno 1133
puellula,

EX ITAL.
PASSONI,

A vitæ redderetur, oblaturum ad ipsius sepulcrum ceream stataam, et forma, et magnitudine ipsam paellam referentem. Quæ cum usque ad eandem intempestam noctis horam, qua morbo correpta fuerat, frigida, immobilis, et exanimis, uti apparebat, jacuisset; ea ipsa hora repente suspiria emittit, oculos aperit; et statim uberibus adnata, lac saxit; et nedom vivens, sed omnino incolumis extitit; quemadmodum Jacobus ipse, ad sepulcrum B. Theobaldi accedens, præstito in manibus [adm. Rev. Stephani Rubei Præpositi ecclesiæ Cathedralis, coram Angerio Rapano, Vincentio et Thoma Fratribus Rufinis, atque Guilhelmo Clerico de Rocca] idoneis testibus, sacramento affirmavit.

e
ac puer quin-
quennis,

27 Anno eodem, die secunda Junii, [in quem diem ipsius Sancti festam isto anno cadebat] e Guilhelmo Zavaterus quinquennis puer, gravi febre correptus et afflictatus, e vita tandem demigravit. Id ubi Georgius illius pater materque Beatrixina, nec non Georgii parentes Odinus et Violanda, conspexere; eodem pariter instincti spiritu, ad B. Theobaldum conversi [sunt. Singulariter autem Beatrixina defuncti mater et uxor Odini Violanda] votum nuncupant, si vivus ac sanus redderetur eis puer, ceream imaginem, ejus magnitudinem ac pondus exarquantem, ad illius sepulcrum delaturos. Cumque inde Odino abscedente, ad aliorum comploratum concursu vicinorum facto, rumor percrebresceret; Odinus ipse eo rediit, ut clamitantes feminas compesceret; quod et præstitit, feliciori sane ratione. Nam ubi in puerum oculos defixit, ipsam caput movere, manumque ad faciem attollere conspexit; et alta suspiria, veluti ex profunda abyssu emittere audit: quocirca ut finem lacrymis imponant jubet, quandoquidem puer a morte apparebat revocatus. [Hæc audiens Beatrixina, et filium vivum intuens, Deo atque B. Theobaldo gratias plurimas egit, votumque a se factum Odino indicavit]; statimque apparuit pristinae sanitati puer redditus, et quamprimum voto se exsolventes, rei gestæ amplissimum testimonium, in acta redactum, præbuerunt] coram adm. Rev. Presbytero Salomone de Grincis Archipresbytero, Stephano Rubeo Præposito, Thoma de Regibus, et Bassiano de Lauda Canonico. f

f
alius unius
mensis

28 In eadem Albensi urbe anno eodem, Stephanus Barberius e Bertina uxore filiam sustulerat: qui cum, altero ab ortu vix exacto mense, quieti traditus esset die tertia Martii, circa horam quartam noctis vociferari longe altius, quam pro ætate cepit. Ad quam vociferationem excitati parentes, consurgunt; infantemque jam intermortuum ad ignem deferunt: ubi inspectantibus ei-dem parentibus, aliisque qui ad eorum clamores convenerant, idem infans extremum efflavit spiritum. Unde supremo dolore perculsa mater, simulque in memoria repetens ea, quæ hujus generis de B. Theobaldo ferebantur miracula; spe concepta, cum genita et devotione ad illum conversa, ita illum affatur. O B. Theobalde, si hanc meum filiam mortuum, vivam sanumque recepero, illum primo mane ad sepulcrum tuum deferam, rem omnibus patefaciam, vigiliamque tui festi quandiu vixero jejunabo. Emissa a matre et a circumstantibus comprobato voto, puer statim vivus et ita sanus apparuit, ac si nunquam morbo aliquo laborasset: [et mane sequenti in capella B. Theobaldi præsentatus fuit, ipsique commendatus: et Stephanus atque Bertina præsentibus miraculo, nec non Bernardas Berecottus, alique ex adstantibus, omnia sicut dictum est acta fuisse juraverant: Evangelia tangente Stephano in manibus Dominici Galliani Notarii, instrumentum conficientis, rogatu ipsius Stephani, coram adm. Rev. Thoma de Regibus et Salomone Archipresby-

tero atque Canonico majore Cathedralis Albensis, D et magna populi multitudine, die vi Martii MCCCXXXVI]

29 Apud Podium Varinam, g Poerinum vulgo dictum [diœcesis Taurinensis, mulier quædam Richa nomine, uxor Bartholomæi de Scavaronis, professa est et tactis corporaliter Scripturis juravit, in manibus Dominici Galliani Notarii, coram adm. Rev. Salomone de Grincis Archipresbytero, Stephano Rubeo Præposito, Presbytero Bassiano de Comitibus Palatinis de Laude, Canonico majore Cathedralis Albensis, in sacristia præd. ecclesiæ S. Laurentii; quomodo anno MCCCXXXV, circa festum S. Michaelis, quidam suus filius] Joannes, quatuordecim annos natus puer, totis octo diebus febris vehementi exagitatus, omni cibo potuque abstinuerat, nullam penitus cognoverat, nullam omnino verbum prolulerat, et nono tandem die ex hac vita ad aliam transitum fecerat. Quod cum ipsis parentes Bartholomæus Scavaronus, et Richa perspexissent, funeri necessaria jam parabant, libitinarioque linteo cadaver involverant; cum superveniens quædam ex vicinioribus mulieribus eorum commater, ad Richam conversa, spem illi fecit, si B. Theobaldum invocaret, ejus meritis filium resurrecturum. Unde illa vovit, si vivum sanumque filium reciperet, eum se ad ipsius sacellum deducturam, integramque noctem ibi pervigilem traducturam, et tantum salis quantum filius ipse penderet oblaturam. Mira res! His ab ea vix prolatis, emittit puer alta suspiria, ac si e profundo excitaretur somno: et intra breve spatium sanitati plenæ restitutus, Albam a matre votam persolutura deducitur, die vigesima quinta Aprilis, anno millesimo quadringentesimo trigesimo sexto. Ubi, excipiente Notario, publice coram pluribus hæc omnia deposuit.

et adolescens
14 annorum.

ANNOTATA D. P.

a Solum centum septuaginta novem anni sunt opud illos, qui anno 1250 mortuum scribunt, consequenter errantes.

b Alarinus Rambardas, vir sanctitate illustris, administravit dictam Ecclesiam annis 37, ab anno 1419 usque ad 1456, quo obiit 21 Julii.

c Verba sequentia Malabaylæ sunt, cujus paralipomena mox supplebimus: nam quod hic sequitur, secundum dumtaxat in Italico est.

d Hoc vero inter impressa est quartum: et quod mox sequitur, ibi est novum.

e Latium numerum binarium 11, pro zyfra 11 qua significantur undecim, Passonus sumpsit, eumque secutus Malabayla: sed secundam diem notandam esse, probat Pascha anni 1435, celebratum 17 Aprilis, ut Ascensio incidit in 26 Maji, ejusque Octava in 2, non 11, Junii.

f Quod sequitur habet ante se in Italico contextu alii quinque miracula, hic omissa.

g Impressum Italicum, Poggio-Marino.

CAPUT V.

Alia miracula, inventionem secuta.

Tribus post inventionem glorios S. Theobaldi diebus elapsis, acerbissimis partus doloribus urgebatur uxor Gerardi, ab Alexandria quidem cognominati, civis tamen Albensis, sicut et illa; neque poterat quidquam cibi aut potus sumere: quapropter mulieres circumstantes cœperant de ejus vita desperare, scientes ipsam toto biduo gustavisse nihil. Instabant ergo primum quidem precibus blanditiisque

Succurritur
periclitanti
puerperæ,

A blanditiisque, deinde etiam acerbioribus ac minacibus verbis, ut sumeret aliquid: sed frustra omnia. Quo viso, nec aliam producendæ vitæ spem videntes superesse, converterunt se ad B. Theobaldum precibus invocandum. Aderat inter alias illuc vocata D. Joannina de Marchionibus Incisæ, uxor D. Borghini Cevati: quæ recordata, quod cum corpus B. Theobaldi inveniretur, fecisset ei pro sua devotione quasdam reculas suas admoveri, dixit adstantibus; Si vobis videtur, faciam huc adferri quædam, ante biduum adnota corpori B. Theobaldi: quo reverenter atque devote invocato, si illa applicentur ventri mulieris hujus, credo equidem per illius merita mox liberandam; atque hoc tanto mihi videtur convenientius, quanto aliunde minor spes vitæ apparet, cum illa jam tertium diem jejuna maneat, incipiatque alienari a sensibus. Suggestionem probare omnes, orareque ut statim executioni propositum mandaretur, priusquam mori misellam contingeret. Mox autem atque allata sunt quæ Joannina dixerat, et parturientis ventri adnota; sine sensu doloris (sicut ipsa affirmavit) enixa est filiam, eo ipso articulo quo se jam mori arbitrabatur, et Theobaldam vocari fecit, in memoriam sui liberatoris: quod ita revera contigisse, multæ ex ibi præsentibus mulieribus, atque imprimis D. Joannina, jurejurando affirmaverunt.

31 Decimo post dictam inventionem die, accidit Jacobo de Carmaniola diœcesis Taurinensis, ut a Carmaniola Albam in equo veniret; equus autem, veluti diaboli ipsius occursu consternatus, ferociter rugine, excutere frænum, erigere se in pedes posteriores, moxque calcitrando in priores redire inciperet, tanto cum impetu, ut equitem suum everterit; denique, pedum altero intra stapedem implicato, calcar adhæreret ipsius equi ventri. Ilinc aucta animalis consternatio simul, et duplicata a strepitu raptati per terram corporis, ad effusissimum cursum illud impulit fere ad medium milliare. Neque sisti ratione ulla poterat procurrentis impetus; quoties enim Jacobus præ dolore clamabat contentius, toties novo terrore ad currendum vehementius impellebatur equus. Tandem recordatus, se vidisse corpus B. Theobaldi, atque considerans, fieri posse ut per ejus merita ipsum misericordia divina salvaret; votum concepit de adenando, mox atque Albam advenisset, ejus sepulcro, ibique unius libræ cereum offerendo; si in præsentî discrimine adesse sibi et equum sistere dignaretur. Et ecce subito mansuæfactus ille et immobilis constitit, acsi multis vinculis constrictus teneretur: itaque Jacobus, toto illo raptationis tam terribilis spatio nihil magnopere læsus, glorificavit Deum atque B. Theobaldum, et utrique debitas cum votiva oblatione gratiarum detulit actiones.

32 Gratiam quoque particularem a Beato obtinuit Bartholomæus Palidus, civis b Astensis, cum summum dentium pateretur cruciatum, isque quotidie recrudescebat intolerabilis omnino evaderet, ac miserum cogeret in omnem se partem torquere, nullo uspiam invento solatio, nedum remedio. Id videns illius uxor Margarita, et recordata quod haberet aliqua sibi donata ex iis, quæ B. Theobaldi corpus attigerant; indicavit marito suo, addens quod intellexerat ipsum multa et illustria miracula facere: confideret ergo, et reculas illas gingivis ac dentibus suis applicaret, sub invocatione ipsius Beati, qui eum ab inhumani illo cruciatu esset liberaturus. Illis auditis Bartholomæus: Eia, inquit, confestim adfero quæ dicis, nam ego mori omnino mavelim, quam diutius tale tormentum sustinere. Ivit mulier, attulit reverenter quæ habebat, arcepit Bartholomæus cum reverentia non minori, et

faturus dolentes sibi partes; O B. Theobalde, inquit; si per tuam intercessionem et merita, atque ad contactum harum tuarum Reliquiarum, merear ab hisce pœnis liberari; promitto offerre tibi dentem argenteum, tuamque gloriam qua potero prædicare. Dixit: tactisque gingivis et dentibus, statim dolore omni liber fuit: et quid acciderit sibi, coram Episcopo atque aliis multis, juratus enuntiavit.

33 Ambrunensis qui iam in Delphinatu civis filium habebat extreme ægrum, sic ut pro mortuo jam haberetur, nulla vitæ spe amplius apparente, et letali frigore membra omnia occupante; ad quod spectaculum impatiens doloris genitor, pene extramentem rapiebatur, Deum Sanctosque in auxilium advocans. Ita dum angitur, supervenit ab Alba juvenis quidam, Blasius de Asta dictus, filius Antonii, et dixit; Commenda hunc filium, pro quo tantopere te affligis, B. Theobaldo, ejus corpus atque Reliquiæ in urbe Albensi novis et novis quotidie illustrantur miraculis. Nec pluribus opus fuit: conversus ad S. Theobaldum Ambrunensis ille, vocit filium illum suum, si ab hac infirmitate salvus sibi præstaretur, Albam adducere ad ejus sepulcrum: statimque restitui sibi puer cœpit; atque intra biduum perfecte sanus, non tantum parentem, sed totam civitatem admiratione complevit, propter tam citam a morbo tam desperato curationem. Non diu autem cunctatus voti memor pater, filium suum Albam adduxit, sepulcrum visitavit, promissum implevit, et res tota fuit exposita collecto ad Missam populo, per adm. Rev. Patrem Theobaldum de Bosco, Ordinis Prædicatorum, in cathedrali Albensi, prima Februarii anno mccccxxxiii. c

34 Alius Bartholomæus de Baudisero, Albæ commorans, dolebat gravi infirmitate oppressum filium ad extrema tendere: itaque positus humi genibus, Beatum cœpit orare Theobaldum, ut qui tam multis ubique clarebat miraculis, etiam filium hunc suum servando a morte, ejus jam frigore tenebatur, vellet efficaciam suorum meritorum ostendere; addens, quod in gratitudinem pro tali beneficio quotannis jejunaturus esset in ejus pervigilio, festumque celebraturus, et imaginem ceream libræ unius oblaturus, atque filium deducturus ad ejus Altare. Vix autem votum pronuntiaret; cum ecce puer pristinae redditus sanitati, visus est velut a somno evigilare. Quare, post redditas Deo Sanctoque gratias, de mandato adm. Rev. D. Archiepiscopi Domini Præpositi et aliorum Canonicorum, ipsiusque imprimis Bartholomæi rogatu, tam certum miraculum publico instrumento consignatum fuit, per manum Jacobi Ambrosii civis Albensis, anno mccccxxxiii.

35 Mulier quadam, nomine Simona, uxor Petri Maliani civis Albensis, ambulabat per domum quodam vespere in vigilia S. Catharinæ, anno mccccxxxiv, habens in manibus accensam ex canabina virga faculam: qua una cum lumine deficiente, videns mater sequentem a tergo filiolam septennem, reliquum adhuc ardentis virgæ frustum præ iracundia projecit versus illam, alire jubens; sed adeo infeliciter, ut impacta dextero oculo pruna, ipsum excuteret e capite, atque ejus loco ibidem maneret duabus integris d horis ardens, nemine audente ignem cavo inherentem extinguere, propter nimios quos puella patiebatur dolores. Tandem eo per se deficiente, insipientes filioke vultum Petrus atque Simona, viderunt oculum prorsus amissum, nec illius absque miraculo restituendi spem ullam esse. Mater ergo fiduciam concipiens erga B. Theobaldum, ex notorum sibi miraculorum ab eo factorum multitudine; positus humi genibus ei commen-

D
EX ITAL.
PASSONI.

struatur
puer mori-
bundus
Ambruni,

E

c
item alius
Albæ:

F

restituatur
oculus titio-
ne excussus,

atmolis iis
quæ corpus
sanctum
attigerant,

a
et homini,
raptato ad
longum
spatium ab
equo.

b
Curatur dolor
dentium,

PA ITAL.
PASSONI.

A davit filiam; vovitque, si oculum redderet, adducturam se ipsam ad ejus altare. Nec mora; obtinuit gratiam concupitam, votumque implevit una cum marito. Consenserunt etiam ambo, ut ad honorem Dei Beatique Theobaldi ipsum miraculum, idem qui supra adm. Rev. P. Theobaldus, coram Reverendiss. D. Episcopo Dominisque Canonicis et multa populi frequentia, explicaret, die prima e Februarii, anno mccccxxxv.

sanatur subito factus immobilis:

36 Erat Henricus Canosi, de loco Publicarum diocesis Astensis, quodam in prato supra fines Albenses, cum duobus bobus curruque, habens secum filium Bernardinum, aliosque duos homines de loco predicto. Volens autem redire domum, tam gravi subito correptus fuit infirmitate, ut nullo modo potuerit de terra surgere, aut omnino se commovere. Quod videns Bernardinus filius et duo ejus comites, ut melius potuerunt exceptum inter brachia Henricum detulerunt in locum Piobensem, ducentes una carrum et boves. Postea domum relatus æger, cum nihilo melius habere pergeret; atque alieno ad quemcumque motum egere auxilio; et in memoriam reduceret beneficia, quæ rite invocantibus opem suam præstabat quotidie B. Theobaldus; vovit, si ab ista infirmitate liberaretur oblaturum se ex cera formatam tibiā librarum duarum: quo facto convaleuit, et hoc ita esse cum juramento affirmavit, in manibus adm. Rev. D. Salomonis Archipresbyteri Albensis, anno mccccxxxv die vii Junii, asserens ea sibi accidisse die ix Februarii anni jam dicti.

maritus dñi absens,

37 Cum nobilis vir Bartholomæus Bertone de Chieri, diocesis Taurinensis, versus Franciam indeque in Flandriam iter instituisset; eoque digresso, uxor ejus, neque per litteras, neque per missos expresse ad id nuntios, quidquam de eo rescire posset; adeoque mortuum potius quam vivum crederet virum esse, sciret tamen, quam multis mœrentibus opportune succurrisset B. Theobaldus; ipsi et Deo votum fecit, dicens; Intellexi, o gloriose Sancte, quod magna indies atque infinita miracula patres: placeat etiam miseræ mihi atque afflicte indulgere hanc gratiam, ut maritus meus Bartholomæus, de quo pluribus jam annis absente nihil plane possum resciscere, brevi mihi nuntietur sanus esse, et domum suam revertatur incolumis: promitto autem, quod si fuero exaudita, capellam tuam Albæ visitabo personaliter, ibique ex argento inaurato calicem offeram, ac festum tuum quoad vixero devote celebrabo. Nec diu dilatum mulieris piæ votum fuit: tertio enim post die predictus Bartholomæus, sanus et incolumis domum rediit: Quo viso pene extra se raptā mulier, cum marito, quem lætissima receperat, Albam venit, impletura votum; et sub Missa, quam fecit celebrari die xxiv Novembris, calicem obtulit, coram adm. Rev. D. Archipresbytero Cathedralis ecclesiæ, et Francisco Bergogno, atque innumerā civium Albensium multitudine; in quorum præsentia juravit mulier, omnia sic accidisse uti narrabat.

ad votum uxoris præsens sistitur:

38 Bertolina, uxor Petri Millini, de Placolino diocesis Astensis, die iv Februarii anno mccccxxxvi, coram adm. Rev. D. Salomone de Grincis Archipresbytero, et Bassiano de Comitibus Palatinis de Laude, ambobus Canonicis Cathedralis Astensis, et Guiljelmo Moreno cive Albensi, personaliter constituta in ecclesia prædicta, super sancta Evangelia juravit, inter manus Domini Galiani Notarii, rogati de sequentibus publicum conficere instrumentum; quod mense Septembri, die ejusdem mensis septimo, in Vigilia Nativitatis Deiparæ, graves febres supervenerint filio suo Gangulfo; quæ tredecim hebdomadarum spatio sic illum

convalescit puer depositus a medicis,

fatigaverunt, ut mentis impos vix jam amplius nisi D balbutiens loqueretur, idque debili voce, quam ægre quisquam caperet: præterea neminem amplius agnoscebat teger, sicut ipsemet Gangulfus, in prædicti Notarii manibus, sub jurejurandi religione asseruit. Insuper dixit Bertolina mater, quod medicis ad filium curandum advocati, eum pro desperato et cito morituro dimiserant: quare magno cum planctu afflicta ipsa, se convertit ad Dei et B. Theobaldi auxilium implorandum; vovens, si ab illo tam gravi atque letali morbo convalesceret Gangulfus, adducturam se ipsum Albam ad ejus sacellum, cum cerea face ad filii longitudinam dimensa, et tota vita jejunaturam in Vigilia ipsius festi. Et hoc voto nuncupato, ad maximum stuporem omnium, sanari Gangulfus cœpit: et brevi liberatus ab omni infirmitate, pene oblitus fuit se unquam ægrotasse, sicut ipsemet coram prænominatis testibus affirmavit.

39 Jacobus Abellonius, filius Antonii civis Albensis, carrum cum bobus ducens, ei imposuerat filium suum Abellonium, annorum octo puerum: sed cum acrius ad cursum stimulet boves, decedit E subitus carrum puer, sic ut ejus duæ rotæ per illum transierint; et rotarum vi oppressus, semimortuus videretur, quippe qui nec linguam ultra posset movere. Hoc intuens afflictissimus Jacobus pater, animoque turbato, vix ullam de vita filii spem amplius habens, acceptum inter brachia domum detulit cum lacrymis. Quo viso, tam mater pueri quam avus Antonius et uxor Agnesina, ipseque Jacobus, simul omnes lugentes lamentabantur; cum dicti Antonius atque Agnesina, affulgente eis divina gratia illuminati, cœperunt B. Theobaldum in vota vocare; et Antonius quidem promisit nepotem, si a contritione illa sanus evaderet, adducere ad altare Sancti cum face unius libræ; Agnesina vero addidit, quod esset ibidem vigilatura totam unam noctem in oratione. His dictis cœpit loqui puer, petiitque de lecto tolli in quo jacebat, et statim voluit manducare: postero autem die tam sanus apparuit, ac si ejusmodi infortunium numquam ei accidisset. Omnes itaque pro tanto beneficio debitas Deo ac B. Theobaldo egerant gratias; et Antonius atque Agnesina votum indilate implentes, juramento singula confirmarunt, coram Illustrissimo Episcopo Albensi, die v Martii anno mccccxxxvi; addentes se firmissime credere, quod puer non aliter quam ope B. Theobaldi viveret; quippe quem medici omnes dixerant morti proximum, et vivere nulla ratione posse.

item alius sub curru obtritus,

40 Eodem die et anno, et coram eodem Illustrissimo Albensi, multisque civibus, idem Antonius Abellonius juravit, quod præcedentis anni mccccxxxv mense Junio, tam gravi fuerit oppressus infirmitate, ut absque alieno auxilio nec convertere quidem in lecto se posset. Hæc infirmitas cum multos dies eum tenuisset, desperatione motus, in summum auxilium advocavit diabolum; factique mox penitens, cœpit amare plangere, et ad Deum sanctumque Theobaldum conversus dicere: Oro Deum cœli atque B. Theobaldum, qui tot facit miracula, ut indulgeant mihi errorem hunc quo diabolum invocavi, et ut per ejus preces merear hoc morbo absolvi: atque promitto, quod pristinae redditus sanitati, curabo fieri facem unius libræ; quam, a domo usque ad capellam ejus genibus reptans, offeram super altari in ecclesia Cathedrali. Deinde quietem ac somnum etiam capere cœpit, a quo expergefactus persanatum se sensit, et ab omni liberum infirmitate: quod et testatus est, votum factum complens.

Item vir desperante æger.

A

ANNOTATA D. P.

a Carmagnola vulgo, pari fere spatio Italicorum decem milliarium distans Taurino et Alba, nonnihil a recta via declinando ad Lybanotum.

b Astæ seu Villæ-novæ Astensis, similis in contrarium situs est, declinando ad Euroboream: sic ut quatuor ista loca rhombum conficiant æquilaterum, sed diametro inter Carmaniolam Astamque duplo breviori, quam inter Albam atque Taurinum.

c Zyzra quidem Italici impressi est 1434; omnino tamen puto abundare unitatem, et legendum * esse 1433, tum quia ordinem temporis videtur servare Auctor, et sequens miraculum adscribitur onno 1433; tum quia hoc anno, habente litteram Dominicalem D, 1 Februarii incidit in Dominicam, quo populus obligatur Missam audire, non item anno sequenti.

d Non est credibile hunc fuisse verum ignem, cum nec integra quidem virga cannabina ardere diu possit; sed apparentem aliquam lucem in oculo, qualis ab oculis cattorum solet in tenebris absistere, dum instar prunæ videntur ardere.

B e Fortassis in solennibus ad festum Purificationis Vesperis; erat enim feria 3, et littera Dominicalis B.

CAPUT VI.

Gratia recentioris memoriæ, ad invocationem
B. Theobaldi obtentæ.

Juatur
parturiens;

Quantumcumque sint magna atque eximia miracula, seculis antegressis per S. Theobaldum patrata; nihilo minora sunt illa, quæ nostra hac ætate ac pene sub oculis nostris fecit: ex quibus cum sint quotidiana et innumera, pauca dumtaxat hic juvat attexere, idque ipsis fere authenticarum attestatum verbis. Sic ergo lego. Ego Odinus Corteveggius de Alba, fidem facio et attestor in verbo veritatis, quod anno mdcxxiii die x Augusti, uxor mea Violanta, partus doloribus pressa, nec tamen eniti fœtum toto biduo valens; ideoque ab omnibus desperata: mox atque commendata fuit B. Theobaldo, sub voto curandi, ut illius benedictum Caput exponeretur supra suum altare, cum debito luminarium apparatu; peperit filium, salvum salva ipsa: qui hodieque adhuc vivit, per Dei et B. Theobaldi auxilium.

C 42 Anno Domini mdcxxv die xxxi Maji comparuit Nobilis Franciscus Boatius, civis Albensis, coram adm. Illustri et Rev. D. Cesare Antonio Dertonensi, Doctore utriusque Juris, Comite Palatino, Archipresbytero Cathedralis ecclesiæ et Vicario Generali Illustriss. ac Reverendiss. D. Episcopi Albensis; qui tactis ex more Scripturis cum juramento manifestavit atque narravit, qualiter ante annos tredecim uxor sua, nomine Isabella, peperit sibi filiam, in baptismo dictam Bernardinam, cui manuum altera una cum brachio usque ad cubitum in contrarium versa, magno mœrore afficiebat matrem. Quapropter ipse advocavit chirurgum, nomine Mag. Bernardinum Parruzza; qui inspecta infantulæ manu, dixit fieri posse, ut, cum ea adhuc parvula esset, in naturalem statum reduceretur distortum membrum; ideoque applicavit ei ligneas quasdam regulas. Sed quia his adstricta vehementius clamabat infans, et intolerabilem ei dolorem creari, testabantur signa quædam imminentis spasmi; ipse Franciscus vocavit alium chirurgum Mag. Baptistam Cruce, qui de consensu uxoris suæ Isabellæ regulas ligneas dissolvit, a brachio et manu filiolæ prædictæ; mandans ne amplius iis uterentur, quandoquidem inde nasceretur periculum spasmi. Afflixit ea denuntiatio

manus di-
storta a na-
turalitate

matrem, quæ naturali jam privata remedio, ad spirituale respiciens, licentiam a suo marito petiit faciendi votum B. Theobaldo: qua obtenta votoque nuncupato, absque ullius applicatione medicinæ, intra menses duos sanata est parvula, brachiumque cum manu ad suum locum rediit: quod ipse ac uxor miraculo factum esse crediderunt semper. sæpiusque voluit idem Franciscus votivam ea de re tabellam confici, ad S. Theobaldi altare affigendam.

D
EX ITAL.
PASSONI.

in statum
naturalem
reformatur:

43 Ad gloriam et summam laudem B. Theobaldi, Nobilis Joannes Baptista Abellonius deposuit casum memorabilem, et grandi admiratione dignum, coram præd. D. Dertonensi Vicario et D. Petro Antonio Comite, Notario ac cive Albensi Cancellario Curie Episcopalis, hoc qui sequitur modo. Anno mdcxxvi die xxv Junii, ego Joannes Baptista Abellonius stabam trans Tanarum, eo loco ubi quoddam ipsius fluvii brachium per instratas desuper tabulas transitur: et vidi ex dictis tabulis in flumen cadere puellas duas, annorum circiter decem, istic ubi magna erat aquarum profunditas: quare ceppi alta voce clamare et invocare Deum ac Dominam nostram sanctissimam et B. Theobaldum, dicens: O B. Theobalde, ora Dominum ac Dominam nostram, ut duas istas creaturas juvare velint. Cumque identidem replicarem, O B. Theobalde, adjuva creaturas istas; una quidem earum, nomine Aurelia, filia quondam Mag. Octavii Valsica, per seipsam emerit ab aqua et littus tenuit; altera vero, nomine Catharina, filia qu. Mag. Baptistæ Canis, semper manebat sub aquis velut mortua, nec quidquam ejus supra aquam apparebat nisi vestis: quapropter pergebam orare et dicere; O B. Theobalde, adjuva creaturam istam. Paulo post advenerunt viri piscatores tres, quorum unus Baptista Orion, alter Joannes Jacobus de Angelis, tertius Baptista de Valle nuncupantur, et simul adhuc omnes in vivis sunt: qui procurrentes in aquam, prædictam puellam inde extraxerunt velut mortuam. Sed statim atque Tanari ripam tenuerunt, loqui illa cepit, admirantibus illis quomodo adhuc viveret, quæ tandem sub aquis fuisset. Ego vero Joannes Baptista Abellonius respondi: Videte, fratres, Dei hoc miraculum est, per intercessionem B. Theobaldi, cui ipsam commendavi. Et hujus rei fidem fecerunt etiam ipsi piscatores prænominati inter manus præfatorum D. Vicarii et Cancellarii, cum juramento tactis Scripturis. Eorumque examen et attestatio fidelis conservatur, ad perpetuam magni hujus Beati memoriam, una cum ejus antiquissima Vita quæ scripta reperitur.

salvantur
puellæ duæ
in fluvium
lapsæ:

44 Anno mdcxxvi, die viii Julii comparuit Antonius Aimale de Vico, coram Illustri et adm. Rev. D. Scipione Valimberto Vicario generali Montis-regalis: qui per suum juramentum præstitum inter illius manus affirmavit, quod ante annos decem plumbea glande trajectus in latere sinistro; etsi periculosum eo loci vulnus letale omnino esse crederetur; quia tamen, mox atque se ictum sensit, commendaverat se intercessionem B. Ubaldi, et exinde semper firmam fiduciam habuerat consequendæ per ipsum sanitatis; cum jam vulnus illud tribus quatuorve annis apertum, et multum semper puris emittens portasset; vovit B. Theobaldo, quod pro parochiali ecclesia Vici mappam emeret, super ejus altari servitutam: deinde venit Albam, accedensque ad ecclesiam Cathedrali, coram altari Sancti iterum se ipsi commendavit, petiitque sanari ab illa passim credita incurabili plaga. Minus autem quam media hora fluxit, quin toto corpore sanum se senserit, et aptum cuivis humanæ actioni, qui antea ægre movere se potuerat, et aliena ope ambulare.

curatur
vulnus im-
medicabile:

F

EX ITAL.
PASSONI.
allus a la-
tronibus
liberatur.

A 45 Anno mdcxxvi die viii Julii, comparuit Andreas Mollea de Vico, coram prædicto Illustri et adm. Rev. D. Scipione Valimberto, Vicario Generali Montis-regalis : qui per juramentum suum intra illius manus præstitum affirmavit, quod annis abhinc octo, in festo sanctissimæ Trinitatis, rediens Vicum a loco Trinitatis, vidit tres milites volentes spoliare quosdam circumforaneos, habentes in humeris officinulam ligneam. Quibus cum ipse Andreas se opponeret, volens eos ab hominibus istis spoliandis abducere dissuadendo, illi simul omnes contra ipsum gladios hastasque verterunt : quibus jam aliquantum læsum se vicens, neque posse mortem evadere, commendavit se B. Theobaldo, cujus festum Vici agendum erat die sequenti. Et hoc facto venit in suum auxilium alius quidam miles, ex eorundem trium cohorte : cujus interventu evasit salvus, una cum duobus aliis, quemadmodum constat ex testimonio rogato a D. Joannino Burio, Noturio et Cancellario Episcopali Montis-regalis, die et anno prædictis.

46 *Hæcenus reperta apud Dominicum Passoni : quod sequitur, ex ipso originali instrumento, sic immediate ad verbum accipe.* Anno Domini mdcxlii, die

B Veneris, iii mensis Maji, coram Perill. et Rev. adm. D. Dominico Bonello J. V. D, Præposito Ecclesiæ Cathedralis, et Illustriss. ac Reverendiss. D. D. Fr. Pauli Britii, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopi Albensis et Comititis, Vicario generali ; comparuit D. Octavius Bonanatus, oppidi Cherasci, qui suo juramento præstito exposuit, lingua sua Italica ut infra : Cum præterita Quadragesima die xiii Martii, graviter infirmus essem, et depositus a medicis, D. Vincentio Ferrarii et D. Michaelæ Morretto ; eo quod chirurgus, ex eorum præscripto aperiens mihi venam brachii dexteri, ferrum trans ipsam venam adegisset. Ego vero, qui paucis diebus antea legeram Vitam B. Theobaldi, et grandia quæ per eum Deus fecerat miracula ; ipsum mihi advocavi in adiutorem ; totoque corde ei commendans salutem meam, vovi quod gratia impetrata, ad suum altare in ecclesia hac Cathedrali offerrem facem et candelas duas ex cera, ibidemque curarem celebrandam Missam in gratiarum actionem. Voto autem nuncupato melius habere cœpi, atque intra paucos dies recuperavi pristinam sanitatem nihil dubitans eandem acceptam referre glorioso isti Sancto, sicut hodieque facio votum meum

complens. Interrogatus de certitudine scientiæ, respondit : Scio quod medici mihi dixerint, vix unum e centenis tali accidenti supervicturum, idque etiam sciunt domestici mei omnes, quorum ipsorumque medicorum testimonia promitto huc dirigere. Interrogatus de generalibus ; respondit : Sum de Cherasco, ætatis annorum circiter xlvii, et possideo circiter mille libras annuas : et se subscripsit una cum Testibus ad hæc adhibitis, adstantibus et rogatis. Suprascriptæ depositioni, medio juramento factæ, præsens interfui, ac de mandato suprad. D. Vicarii generalis recepi et scripsi. Ego Bernardinus Curtius, Civis et Notarius Albensis, Curiaque Episcopalis d. Civitatis Cancellarius.

47 *Alia an addenda haberent interrogati Albenses, in sua ad me epistola, nomine Civitatis totius data, Pudet, inquit, respondere ; nam post annum mdcxxvi, quo impressa est Vita, plura visa fuerunt miracula : quæ tamen, ob incuriam Albensium Sutorum (Regunt hi sacellum dicti Sancti, propter Sodalitium inibi ex iis compositum) non fuerunt in authenticas scripturas redacta. Extat tamen memoria celebris gratiæ, nempe ecclesia pervenusta in civitate Astæ Sancto dicata, et jussa construi a D. Marchione Ghirone Villa, anno mdcxvii, in gratiarum actionem pro beneficio accepto, in persona D. Marchionis Galeatii Villa ejus nepotis ; qui letale vulnus in bello passus, præter spem medicorum, ut sanitati restitueretur, S. Theobaldo commendatus a Marchione patruo, pristinam valetudinem illico obtinuit ; obtulitque eidem Sancto argenteam lampadem, egregiæ magnitudinis, Albæ appendendam. Ceterum quotquot fere Albæ vivimus, eo Protectore vivimus : nam cum adversa valetudo aliquem ex civibus ita obruit, ut amplius non obtineant humana remedia, ad S. Theobaldum recurritur ; ejusque capite, quod dæurato argento circumtegitur, super suum altare ad publicam venerationem exposito, cum toto et Capituli et civium confluxu, vix est ut infirmi non convalescant..... His Civitas Alba ad quæsitâ R. P. Papebrochii respondet, Beatumque Theobaldum ejus calamo enixe commendans, ejus pariter precibus seipsam vovet ; deprecans Deum optimum maximum, ut qui adeo mirabiliter pro suis Sanctis laborat in terris, ei æternum det cum ipsis vivere in cœlis. Amen. Amen.*

D
voto facto
convalescit :

item Nobilis
letaliter
saucius.

E

Ex aperta
imperite
vena periclitans,

C

DE BEATO PILINGOTTO, TERTIARIO ORDINIS S. FRANCISCI, URBINI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

Circa Vitam et cultum Beati.

ANNO MCCCIV.

Primi inter
Urbinales,

Querebatur Maynardus, Urbini Episcopus, apud Fulekum Episcopum Tifernatem, nullum suæ civitatis proprium Patronum haberi ; eoque titulo ab eo impetravit corpus S. Crescentiani Martyris, sicut hoc ipso die diximus, sub annum mxcvii : neque postea per dno aut amplius secula, alius Urbinatibus obtigit (res in Italicis civitatibus rara) ante hunc de quo agimus B. Pilingottum, quem aliqui Pelinum-Gottum nominare debere censent. Vixit is ibi paterne in domo Tertiarius seculo xiii, vita functus anno mccciv : et mox ab obitu miraculis tantis claruit ; ut

in communi ecclesiæ Franciscanæ cœmeterio humatum corpus, coacti sint Fratres elevare, transferreque in ecclesiam suam, super quo altari constructo, Missarum solennia ad ejus commendationem et gloriam quotidie celebrantur, uti num. 24 testatur Auctor *Vitæ coarvus* ; scribens viventis virtutes, sicut ex secum conversantibus reperit, ut habet num. 4. Non est tamen altare istud sub ejus nomine consecratum ; sed S. Laurentio Martyri sacrum esse, scribit Lucas Waddingus Tom. 4. *Annalium*, ubi ad. an. 1399 num. 37 latius ageandum sibi sumit de Urbinate sui Ordinis Conventu, cujus,

Beati cultum
solennem ob-
tinentis,

A *cujus, sub anatum MCLXXXVI fundati, alibi breviter meminerat; pluribus hic etiam acturus de B. Pilingotto; nisi id fecisset ad annum obitus, prolixam vitæ epitomen texens.*

Vitam
scripsere
varii:

2 Scripserunt de eo, inquit idem Waddingus, Marianns Florentinus, (qui, ut notatur in margine, citat Legendam MS. Veterem) Marcus Ulisipponensis, Auctor Anonymus MS. Et cives Urbinates aliam mihi Vitam miserunt longiorem, vetusto caractere scriptam, incerto Auctore, additis multis et variis miraculis. *Hæc procul dubio illa est, quam supra laudari; nec aliam puto visam Mariano Florentino: Ecgraphum ejus fidele transmisit mihi Roma sub annum. 1676 dignissimus Waddingi successor Franciscus Haroldus, nuper vita functus, una cum ejusdem Vitæ traductione Italica (cujus auctor ad calcem fuisse dicitur P. Fr. Franciscus Undefessi Minor Observans) usui nobis nonnulli in Annotatis futura: notavit autem ad calcem Latini ecgraphi Haroldus; in prima facie folii albi, quod præcedit hanc Vitam, esse sequentem Notam:*

nos antiquio-
rem, scriptam
a coarvo
dans.

Vita Beati Pelini Gotti Urbinatis

N. B.

B

D. Augustino Veluti d'Urbino.

Scriptorisne an possessoris nomen id sit, quis certo dixerit? Possessoris, ego divinariam, propter nomen, recentiori stylo divisum. Ut ut est, interest istud non tacere; si forte Urbinatum alicui occasionem id præbeat, quiddam ulterius investigandi, nosque plura docendi.

plures recen-
tiores eundem
referunt inter
Tertiarios.

3 Meminerunt illius, non solum Arturus a Monasterio, in suo Martyrologio Franciscano; sed etiam qui vulgari lingua de Tertiariis Franciscanis scripsere, Italice quidem Hieronymus Comboni, Belgice vero Jacobus Raps: nec præterivisset illum diligentissimus Umbrorum Sanctorum ac Beatorum investigator Ludovicus Jacobellus, nisi se contemere statuisset inter hodiernæ Umbriæ limites, a quibus Galli Senones putantur abscessisse eam omnem regionem, quæ nunc Ducatu Urbinato continetur, pulsus inde Umbris, et Umbriam Senoniam appellasse. Quomodo idem Beatus, Philippi Ferrarii diligentem in utroque Catalogo fugerit, magis mirari quis posset; verum parvi refert, quis Hagiologorum Pelingotti meminerit, vel non meminerit; quando constat de publico ejus cultu, cujus certissimum testimonium ex Actis civitatis, Rubrica 4 Statutorum Illustriss. Communis Urbini pag. 3, hoc accepi, beneficio

C P. Fr. Gregorii Mantoni Urbinatis.

4 Item quod per eosdem Dominos Priores, cum assistentia Potestatis et Civium, alia fiat luminaria et oblatio in honorem S. Pilingotti, die ultima Maji de sero, honorifice discedendo ab ecclesia S. Augustini, et eundo ad ecclesiam S. Francisci, ubi illius sanctissimum Corpus residet. In qua luminaria portari debeant duo dupleria, ad minus septem librarum pro quolibet, ante Dominos Priores, sumptibus prælibati Illustrissimi Ducis, cum tubis præcedentibus; et eos sequi teneantur omnes Capitanei Artium dictæ civitatis, cum eorum dupleriis, Artium sumptibus conficiendis; prout hactenus observatum; et omnes duplerios offerre ad ecclesiam S. Francisci. Hactenus formalia verba ipsius Statuti, Latine scripti, atque adeo ante inductum in publica Acta linguæ vulgaris usum; idque sub aliquo Duce Urbinato. Titulus vero Ducis, Comitibus Montis-Feretrii, primum a Sixto IP collatus fuit in Frederico, anno MCCCCLXXIV. Notandum tamen, novi nihil ibi statui, sed hactenus observatum. Inchoatur ergo festum Sancti post primas Vesperas, ultimo die Maji cantatas; et (sicut Gregorius Mantoni mihi scribit) continuatur toto sequenti die 1 Junii ex devotione populari: neque aliud quid fit, in Missa scilicet aut in Officio.

Publica ad
corpus proces-
sio pridie
festi,

confirmata
post annum
1474

Est autem Duplerium (ut hoc obiter dicam) fax circa, D a funium seu ellychniorum intortorum numero nomen sortita, quod Intortitium alibi nominatur.

AUCTORE D.

5 Incidit mors B. Pilingotti atque adeo initio cultus eidem delati, in tempus Fr. Conradi, ex ordine Eremitarum S. Augustini, viri longe doctissimi, teste Ughello; quem a Capitulo Urbinato electum Episcopum Clemens V confirmavit, anno MCCC, ut ex Pontificio Regesto asserit idem Ughellus; isque sedit usque ad annum circiter MCCCXXIX. Hunc Herrera, in Alphabeto Augustiniano existimat illum esse, cui Fr. Augustinus de Ancona, Beati titulo in Ordine decoratus, suum in libros Priorum Commentarium sic inscripsit, Viro religioso, Fr. Conrado, Fratrum Eremitarum Ordinis S. Augustini, filio nobilis et sapientis viri D. Guidonis Comitis de Montefeltro: qui si postea factus Episcopus Urbinas est (ut verosimile faciente ejus natalis ex Comitibus Urbini, collati cum nomiae Episcopi hoc tempore sedentis) non est existimandum, eo inscio quidquam actum circa elevationem Corporis et translationem ejus sub altare. Et quia ex Comitibus Feltrii (ut dicitur) erat; quidni idem sit, de quo in Vita agitur num. 8, quique exemplis Beati istius eo profecerit ad mundi contemptum, ut factus Eremita Augustinianus sit; factus autem Episcopus, auctor extiterit oblationis, Comitum sumptibus a Magistratu faciendæ, et a Successoribus Ducali jam titulo ornatis continuatæ.

Oblit tempore
Conradi Ep.
Urbina.

B. Augustino
de Ancona
laudatis;

a quo videtur
elevatum
Corpus

E

VITA

Auctore coarvo Urbinato.

Ex MS. civitatis per P. Haroldum communicato.

PROLOGUS.

Signum magnum apparuit in cælo, et lux clara data est mundo; quæ cum Angelis jam in triumphanti Ecclesia manens, tanto lumine et claritate membra quædam Ecclesiæ militantis irradiavit; et eorum corda sancti Spiritus amore tam ardentem inflammavit, ut peccatorum obscuritatem et foveas dimittentes, seipsis et mundi deliciis contemptis, solum Christum colerent, qui solum novit congruis temporibus generi humano exhibere medicinam. Hæc est enim stella matutina, in medio nebule claris vitæ micans fulgoribus, quæ sedentes in tenebris peccatorum et umbra mortis iniquitatum, illuminatione præfulgida dirigit in lucem gentium, ut sit salus mea in æternum. Hæc est lux, de qua Propheta clamat, Populus qui ambulat in tenebris vidit lucem magnam: de qua bene Armarius secretorum Dei, Apostolus et Evangelista Joannes, in Apocalypsi vaticinatione veridica loquitur; Vidi, inquit, alterum Angelum, ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: qui et Dei Angelus non immerito dici potest, propter summam et odoriferam puritatem, nec non virginitatem quæ secum ab infantia sua semper crescebat. Hic est etiam velus Godeonis, qui, terra universa salutis humilitate carente, solus dilectionis Dei, et proximi, et pauperum compassionis tanta roris pinguedine perfundebar, ut de plenitudine sua, omnes qui perfecte ad Deum accedunt, possint accipere.

Laudatur
beatus,
mundo datus
pro stellâ.

Is. 9, 2

et quia Ange-
lus fuit casti-
tate:

2 Unde quia, secundum Redemptoris nostri sententiam, lux accensa sub medio poni non debet, sed super candelabrum ut omnibus luceat; indignum valde videtur et durum, de vita, moribus, et miraculis tam gloriosi Confessoris et Militis Christi sic surda aure transire, ut de ea nihil ad posteros transmittatur. Sed quia insufficiens sum ad hujus venerabilis Patris vitam plenarie conscribendam, non

at. 5, 15,
cujus Vita ve-
raci ac simpli-
ci stylo scribi-
tur.

EX MS.
VITERB.

A non ut historiam texam, opus istud sum aggressus; sed potius, ut de vita, moribus et miraculis particulas aliquas breviter et succincte, sicut a viris dignis fide reperi, conscribam; ne in oblivionem propter memoriae labilitatem ducatur; sed potius mens bona et Christo secreta, vitam ipsius rememorando, in ejus dulcedine conquiescat, et ipsius exemplo ad currendum post crucem fortius animentur.

CAPUT I.

Spreta mercatura, totum se Deo tradit Pilingottus, solitudini, orationi, eleemosynis intentus.

Pilingottus igitur, servus et amicus Altissimi, de civitate Urbini non infinis a ortus natalibus, ab infantia suae nativitatis, semper Christum gerebat in pectore; et, ut mirabilis dicam, tanta ipsum Pater misericordiarum puritate firmavit, ut non solum diabolicas versutias, et mundi delicias, et inquinamenta deseruit, verum et puerilibus omnibus reiectis, omnia velut foetidissima stercorea reputans, semper videbatur ad majora pertendere; sicut ex vita ipsius cursu luculenter apparet; ut jam ex certis indiciis dici posset, Puer iste aliquid magni erit. Jam enim igniculus quidam cordis ejus teneritudinem, ad Redemptoris sui amores, tanta perfectione disponebat, ut quasi cera liquescens solum divinum, velut imprimendum sigillum, expectaret. Nam cum pater suus mercator esset, et pannos quamplurimos venales haberet; si quando bonae indolis juvenem dimisisset, ut de iis petentibus responderet; non ut mercator vel sui ipsius negotii curam gerens, respondebat; non bonitatem, ubi non erat, promittebat; non spondebat, ubi se non posse, credebat, sicut mercator dudum sollicita cura facit; immo, ut vir consiliarius et venientium advocatus, semper aiebat minora, ad eorum utilitatem, nolens ad suum damnum sequi majora: sic divino deducebatur consilio. Cernens itaque pater, mentem hujus in divinis captam, et lucrativis mercationibus non praeberere assensum; cepit eum ab hujusmodi, velut insufficientem, retrahere.

4 Quid plura? Etiam si de omnibus Christi Confessoribus legatur; Non est inventus similis illi; et intelligatur hoc, quantum ad aliquam gratiam perfectionis; de Confessore isto, omni laude dignissimo excellentissime dici potest, respectu illius altissimae puritatis, quae animae et corpori ita medullitus inhaerebat, sicut ex secum conversantibus reperi, ut jam ex hoc mereretur, non humanam, sed angelicam sortiri vitam. Sic a multiloquio cessabat, ac orationi instanter vacabat; et divinum officium, velut animae cibum spiritualem, omnes ecclesias circueiens, semper quarebat. Cum autem, ex frequenti orationis usu, flamma desiderii caelestis in eo vehementer succresceret; et jam, propter amorem supernae patriae, terrena omnia despiceret quasi nihil; cepit ad Christum tanta anhelare dulcedine, ut illum solum et non alium sui cogitatus apprehenderent.

5 Denique, dum incepta Quadragesima, in jejuniis et contemplatione non modica, pervenisset ad Dominicam quae dicitur de Passione, tanto ipsum ardore ignis Spiritus sancti inflammaverat, ut jam humanam conversationem abominans, quasi ebrius spiritu, bellum contra inimicum inire disposuerit. Surgens itaque mane in fervore spiritus, pro vexillo saccum sumpsit, fune ad collum ligato, quasi accusans se tantum tardasse. Versus Episcopatum iter arripuit, et ante altare Virginis gloriosae gradum

figens, ipsam cepit genitricem invocare. Cumque in hac meditatione diu persisteret, tanta fuit illius anima ibi divini amoris dulcedine penetrata, ut per diem medium ibi permanens quasi abstractus, videretur in caelestibus habitare. Denique dum haec agerentur, rumor per civitatem insonuit, quasi vir pius ad suspendium ecurrisset; praesertim cum aliqui ad collum ejus funem viderent ligatum: et factus est concursus populorum ac religiosorum, eo quod vir bonus reputabatur.

6 Accedentes autem et parentes ejus, imperabant ei praedolore, ut jam stultitiam hujusmodi deponeret. Ipse vero cepit ut bonus aemulator existere, et ad ea quae dicebantur nihil penitus respondere; et quasi fortis Elisaeus b tam amabili et suavi perfruebatur raptu, ut extra seipsum stans, de iis quae circa ipsum gerebantur penitus non videbatur nunculare. Novissime vero huc accedens mater sua, venit cum lacrymis, amplectens eum ut secum loqui dignaretur. Qui naturali pietate motus, matri responsum negare non potuit. Audientes autem et parentes ejus reliqui, ceperunt eum quasi violenter ad domum retrahere, ut una cum eis jus hereditarium possideret. Quibus ille ait: Nolite quaeso, fratres mei, nolite mihi molesti esse. Sentio enim me thesaurum reperisse absconditum, quem cupio venditis omnibus acquirere, et quaesitum conservare: habeo enim Dominum Jesum Christum, qui pretiosior est omni lapide, pulchrior omni luce, suavior omni odore, dulcior omni sapore, superior omni thesauro, et excelsior omni virtute. Videns itaque quod eos quietare non posset, talem a patre accepit promissionem; videlicet, quod in mundi conditionibus, quas in corde suo Deo voverat horrere, nullatenus se implicaret; et de facultatibus suis pauperibus Christi, juxta suum posse caritatis eleemosynam exhiberet. Et aliis multis ab eo acceptis promissionibus, quas longum foret enarrare per singula, una cum eis ad domum rediit.

7 Manens praeterea sic Vir sanctus, tanta cepit mentis elevatione ad Dominum conscendere, ut jam videretur humanum abhorrere consortium. Plateas aliquando vel vicos non circuebat; per domos non discurrebat; sed in sua manens domo, soli Deo vivo et vero servire cupiebat. Si quando vero ad ecclesiam pergens per plateas iter haberet, non capite sursum levato, non circum vagis oculis huc atque illuc prospiciebat; sed, sicut probus miles Christi, ne ictu alicujus vanitatis et tentationis cor suum vulnerari posset, mente ad caelum levata et oculis defixis in terram, sic ubique incedebat; et, quasi transiens per inimicos, suum iter cito perficere capiebat (velut sagitta ab arcu egrediens non desistit, nisi scilicet quo a sagittario dirigitur) in tantum ut vix salutationem ab aliis factam perciperet.

8 Denique dum Comes quidam c tantam conspiceret in juvene tenerrimo perfectionem, cepit admiratione non modica simul et dilectione ad ipsum perstringi, taliter ut omnino secum colloquium habere proponeret. Observabat igitur quando ecclesiam egrediebatur; et accurrens, cepit per manum; atque eum, per magnum spatium tenuit, expectans aliquid ab eo audire responsum. Ille vero, ut alter Elias in curru igneo ascensus, quasi insensibilis nihil penitus respondebat. Quod cernens, admiratio supercrevit, nec non dilectio non destituit. Videns itaque eum non humanum imo angelicum sitire consortium, liberum abire permittit. d Hic solitariam vitam amabat, amicam mœroribus; et ut Deo possit servire liberius, saepe proposuit in eremum aliquam se transferre; ut orationis dulcedine vacans, justa desideria, quae secum ab infantia succreverant, posset implere. Sed retractus violenter a parentibus, frequenter

tandem acquiescit domumque redit.

E

Solitus ut ecstaticus per urbem incedere,

F

apprehendenti se comiti nihil respondet;

c

aggreque ab eremo petenda cohibetur.

d

a
Ab infantia
Deum exorsus
amare,

renuit mercatoris
lucris intendere,

totumque se
tradit devotioni

Dominica
Passionis
raptus in
ecstasim,

A frequenter, impressa manens in caritate et humilitate, studuit Domino servire.

Frequenter
jejunans,

9 De abstinence quid dicam? Quadragesimam et quaelibet jejunia singularia, quasi de eis famelicus, perquirebat: aliis autem temporibus super his diebus, quater saltem in hebdomada corpus proprium in jejunio macerabat. Proinde non solum cibos delicatos, velut abominabiles refugiebat; verum etiam, admixtione aquæ vel liquoris alterius, ut plurimum reddebat insipidos. Quoties autem de comestibilibus, quæ sibi in partem succedebant, aliquid præter sustentationem naturæ de industria poterat reservare, non de hoc gulæ propriæ complacebat: sed, ut prudens negotiator, continuo de mensa prosiliens, ad pauperum sinus proponebat deferre. De infinitis autem unum referam.

sibi subtracta
largitur
pauperibus.

etiam in
solenni epulo,

10 Accidit in die quadam magni festi, in quo solent homines inter epulas congaudere, ut dum mater et pater cum universa familia epulando ad mensam sederent comiter; cupit gloriosus iste Dei famulus cogitare, quod non sufficeret sibi soli vivere, si pauperes Christi fame moriebantur; præsertim cuius inter omnes virtutes, quas cordi suo medullitus impresserat, cura de pauperibus nutriendis excelleret. Rememorans denique pauperulum quendam convicinum, qui inopia peribat et fame; cepit, sicut bonus pater, panem in luctu et tristitia comedere, semper illum præ oculis tenens. Dum igitur ultra se continere præ compassione non posset, aliquantulum juris cum pane, quantum ad sustentationem sufficeret, deglutivit; carnes vero et reliqua pretiosa, quæ pro parte acceperat, sub chlamyde deferens, perrexit ad virum: et his ante positis, hilari vultu discessit, memorans quod ait sermo Apostolicus; Hilarem enim datorem diligit Deus: quanta autem compassione et caritate hic fuerit motus, et quanto gaudio qui suscepit fuerit profusus dicant hi qui sentiunt. Quoniam autem de operibus pietatis referre cepit, non præteribo, quod, cum sibi innata esset quedam ad pauperes inclinatio naturalis, quanta compassione pro eis stringebatur, ut si quando temporum mutationes ad frigora cerneret, velut pater de ipsis curam gerens clamabat, Heu! heu mihi! quid modo facitis pauperes Christi? quid facitis inopes et mendici? Fame et frigore peribitis et ego vos juvare non possum; anteponeus semper, quod ait sermo dominicus, Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.

eorum semper
memor.

2 Cor. 9. 7

Mat. 25. 32.

C

ANNOTATA D. P.

a *Vita Ital.* Natus (ut videtur multis) anno MCCXL; ejusque baptismale nomen, sicut ex personis fide dignis intellexi fuit Pelinus: sed quia majores ejus genus duxerunt a Gotthis nominatur communiter Pelingottus. Si de Gotthis antiquis agatur, non facile hanc familie istius originem Urbinates probabunt. Potuit majorum aliquis seculo 12 vel 13 nomen Gotti habuisse, quod posteris pro cognomine fuerit, et forte etiam nunc sic. Giottum, ex Guidotto contractum pro Guidone, novit Italia, pictorem famosum, et ad Vitam S. Humilianæ Florentiæ nominatum nobis 19 Maji.

b *Lib. 4 Regum*, ubi de Elizeo nihil invenio, quo respicere videatur hæc comparatio.

c *Verosimiliter Guido Comes Montis-feltrii, Urbini Dominus; aut filius ejus Conradus, factus deinde Eremita Augustinianus et forte Episcopus Urbinus, sub quo Pilingottus obiit.*

d *Addit Vita Ital.* qui continuo accurrit ad majus altare coram quo in terram prostratus, oculisque et corde in sanctissimum Sacramentum defixus, totum diem immotus perstitit: neque hoc una tantum vice, sed sæpius etiam ipsi accidit.

CAPUT II.

Aliæ Pilingotti virtutes, et gratiæ divinitus ei concessæ.

Humilitatem autem, velut omnium virtutum et meritorum conservatricem, tam tenerrime diligebat, ut despectus et vilis omnium conspectibus apparere studeret. Dum enim nocte quadam sancte considerans, videret se ab hominibus quamplurimum venerari; cepit considerationem insistere, qualiter sic agere posset, ut ab omnibus fatuus cerneretur: et Christi passionem qualiter fuerit ligatus, qualiter verberatus, qualiter ab omibus vilipensus rememorans, de mane in die Veneris, tempore frigoris intensissimi, in fervore spiritus surgeus, ad plateam magnam perrexit: et ibi se catenis ligavit ad locum, ubi consueverunt latrones et fures vinculati ad spectacula detineri; et ibi tamdiu sic stetit, ut præ frigoris immunitate semimortuus ab omnibus cerneretur; accurrentes autem parentes ejus, ipsum ad domum reportaverunt. Et ex tunc cepit Deus Pater sibi in secreto mirabilia operari. Alebat siquidem et matrem infirmissimam, cui tanta reverentia et solitudine serviebat, ut, quasi pedisequa vel servus emptius, humilitatis officia domus suis manibus perficere non desisteret: ipsam levabat, ipsam portabat, ipsam si necesse erat lavabat, ipsamque in omnibus adjuvabat, quasi mater suam consuevit filium educare.

*Pra studio
humilitatis.*

*in foro se
ridendum
exponit:*

*et infima do-
mus ministeria
obit:*

E

12 Molliciem autem vestimentorum summa perstrictione correxit, portans ea de saccis et aliis petiis diversimode repetiata, in tantum ut parentes ejus præ rubore ipsum videre non possent. Super unam assidem continuo jicens, dormiebat solum, quantum naturæ negare non poterat; et statim surgens ad orationem pergebat. [Nihil] ducebat ad gaudium, nisi omnes suos actus consolidabat ad statum debitum. Et tunc omnia extrinseca deponens, tanta dulcedine, tanta suavitate, tanto ardore suum ejus anima trahebatur in Deum; ut, quasi spiritali cibo letatus ad seipsum rediens, amara et ad portandum difficillima, pro Christi amore sibi dulcia videbantur. Retulit tamen cuidam amico secretiori, quod ad eam excellentem mentis elevationem nunquam conscendere poterat, nisi in oratione persistens multum fuerit fatigatus. Et ideo dicebat, quod frequenter Christi passionem suis cogitatibus anteponeus, oculis ad cælum elatis, brachiis ad modum crucis protensis, et mente ad spiritum tota levata, tanto spatio orationi ardentem insistebat, ut ad se redienti muscoli brachiorum et nervi, venæ et reliqua organa corporis, quasi dirupta præ nimietate laboris, cadere videbantur.

*vili vestitu,
et parco som-
no ullitur:*

*multum se in
oratione
fatigat:*

F

13 Tempus continue furabatur, si poterat, ut orando cibum animæ quæreretur, quem amabat. Reperi autem a viris dignis fide, cum tantam orationis excellentiam habuisse, quod orando sic inflammabatur, ut in virum alterum mutatus quasi ebrius spiritu sopiretur. Si quando autem de Christo cum aliis loquebatur, anima ad consuetam recurrens, tanta lætitia perfundebatur, ut in ipsius laudes prorumperet statim. Et ut de multis unum referam, accidit ut die quadam, ipse cum duobus Christi famulis caritative insinul comedentes, corporalem cibum sumentes, fortiter cœperunt divinis colloquiis insistere: et usque ad finem perseverantes, tanto ardore mentis, contigit ut vir Dei in vocem prorumperet talem. Hic est, inquit, Christus. Illi exorantes eum dixerunt, Tace, Frater; tace, ne fatui deputemur. Et ille subjunxit: In veritate, si me ire permittatis, ad plateam pergam; et illic astantibus cunctis me accusabo,

*pro favore
sp. sctis.*

*et sic com-
pos apparet
quodamque.*

A accusabo, deferens in manibus de his quæ manducavi, quia vorator et comestor sum, et Deum meum, ut possum, non laudo.

IN V.S.
VETERI.

Apud piam
mulierem
prudenti

14 Accidit præterea die quadam, ut honesta Christi famula, quæ sibi honesta familiaritate connectebatur, instanter posceret eum secum comedere, ob illius amorem, qui propter nimiam caritatem omnibus se familiarem exhibuit. Tandem vir Dei suis precibus acquiescens, die una ad eam divertit ut secum comederet. Dum ergo ad mensam pariter sic sederent, panem tantum et aquam sumentes; cœpit illa rogare, ut in scypho aliquantum sui potus dimitteret, quem ob ejus devotionem sumere cupiebat. Videns ergo mulier quod suæ petitioni non præberet assensum, observavit quando aquam sumebat; et ei surripiebat scyphum de manu, alacri facie cœpit bibere. Et cum gustasset, comperit, aquam puram in virum optimum fore mutatam: et ait ad virum Dei: Vides, Frater, qualia tuis meritis Christus dignatus est operari: ecce enim aqua, quam tibi obtuli, vinum optimum facta est. Quod cum ille audisset, deluit ex intimis cordis visceribus, et præcepit ut homini panderet, donec Altissimus eum de terra dignaretur levare. Non potuit tamen hæc celare mulier, quin aliis Christi servis ex nimia alacritate panderet.

aquatu vinum
vertitur:

B

acriter se
ipsum et sæpe
flagellat:

15 Proinde corpus proprium subiciebat disciplinis, multis asserens, per hæc, vitia de nostris fragili carno extirpari. Accipiebat enim sureulos olivarum subtilissimos, et ipsis aliquantulum retortis se tam acriter verberabat, ut diebus plurimis corpus semivivum remanens, humana cogitare nequibat. Hoc tam sæpe frequentabat, ut ex hoc natura prostrata non modicum pateretur laborem. Sic autem ipsius anima, per orationis frequentiam ac passionum tolerantiam, Christo suo redemptori erat amoris vinculo unita, ut jam Spiritu sancto edoctus, futura et occulta cognoscens, frequententer de ipsis veluti propheta aperto sermone loquebatur. Cum enim secundum Scripturam; Omnis qui male agit, odit lucem; erant aliqui contra eum et [artus] suos, velut canes latrantes, et eis suis sermonibus detrahebant, [et conabantur] ad certam interpretationem deducere; dicentes, quod de his humanam laudem, non divinum beneplacitum expeleret.

obloquia
patienter
sustinet:

Joann. 3, 20

propheticæ
insinuat se
clarificandum
post mortem,

C

16 Cum autem die quadam cum suis sociis, de hujusmodi quasi conturbatis, sermonem revolveret; aliquantulum in loquendo gradum fixit, velut super hoc divinum expectaret responsum: et postmodum aperiens os suum, sociis ait; Vere, Fratres, tempus veniet, quo universo mundo, utrum filii Dei legitimi vel naturales simus, ex operibus apertissime demonstrabitur. Et, ut mirabilius dicam, cum hoc suis aperiret in ecclesia, sedebat recte supra locum illum, ubi jacet nunc honorifice tumulatus; quasi minus dicens, plus sub velamento intelligebat; volensque, quid Deus pro sui amore post felicem transitum esset factururus, patenter insinuare. Insuper; cum fratrem quemdam carnalem haberet, cui universorum Gubernator in tantum piissimam suam manum subtraxerat, ut de peccato in peccatum cadens, quasi cæcus et sus lota in volutabro loti, laqueos peccatorum quotidie circuibat; de quo omnes, quasi Christo jam mortuo, diffidebant: cumque quidam de illo in dolore præ tristitia loquerentur; ipse eis hilari facie respondit; Nolite, inquit, timere: adhuc enim, his omnibus rejretis, bonus Christi servus efficietur.

et fratrem
suum a vita
huc va
convertendum:

alteri scrupulos
eximit;

17 Alio quoque tempore Frater quidam, sibi amoris vinculo fortiter alligatus, cum in conscientia scrupulum quemdam haberet, obscurum non modicum; cœpit eum precibus flagitare, ut de hoc quid esse deberet ostenderet. Cui vir Sanctus, divi-

no irradiatus fulgore, tanta mentis serenitate dubietatis vulnus amputavit, ut postmodum Frater, conscientia solidata, Christo conformiter vivere non dubitaret. His autem et aliis pluribus interpositis, quæ reperi, quorum enarratio in longum multum protenderetur, sincero cordi et intellectui non obscurisatis constat aperte, eum fuisse sancti Spiritus eruditione illustrem, et prophetali spiritu non ignarum. Conscientiæ autem et animæ puritatem tam sollicito studio conservabat, ut si quandoque cogitatione, locutione, vel aliqua operatione leviter deliquisset, continuo accurrens in charta scribebat; ne ad oblivionem ductus, quod Deum offenderat, occultaret: et saltem omni die Veneris ad suum Confessorem accedens, chartam deferobat in manibus, de omnibus humiliter se accusans.

quot hebdomadis
confitetur
de scripto.

CAPUT III.

Peregrinatio Romana, obitus, sepultura, translatio propter miracula.

Inter omnia vero quæ Deus pro suo servo operari dignatus est, unum referam mirabile de suppressis. Cum enim secundum divinum eloquium, si ipsi homines virtutes Sanctorum tacebunt, lapides clamabunt; quod homines occultare nitentur. Angeli revelabant; ut quod humana lingua aliis non prædicabat, sancti Spiritus scientia ubique per orbem terrarum in occultis mentibus imprimebat. Tempore enim Indulgentiæ Romanæ a, ipse cum duobus sociis, b pariter incedens, obviavit viro cuidam ignoto. Quos cum ille vidisset, quasi alius per ipsum loquens, in vocem talem prorupit: Nonne hic est ille vir sanctus de Urbino? Quod cum socii audissent, stupefacti, inter se cogitare coeperunt, quid hoc esset; præsertim cum illum extraneum et incognitum cernerent. Deinde unus de sociis Viro Dei ait; Audis qualia de te ab incognitis proferuntur? Ille vero ad partem aliam conversus, flere cœpit amare; eo quod semper desiderio fuerat fatigatus conspectibus omnium vilesce, ut ex hoc Deo in occulto vacare posset liberius, et ex nunc cerneretur, se ab humana laude tam velociter exaltari.

B
Romam
profectus ad
Indulgentias,

a

b

ab homine
ignoto Sanctus
prædicatur:

19 Deinde vero perveniens ab Urbem, matronam quamdam venerabilem et sanctam in suis comperit foribus: quem cum illa vidisset, illico accedens ad eum, compellebat ad ipsam divertere. Cui acquiescens ipse cum sociis, secum nocte illa permansit. Quæ introductum cœpit eum honorare, et juxta se positum affabilitate quadam cœpit alloqui eum, velut fratrem; ipse vero tanto rubore affligi cœpit, ut jam se peniteret intrasse, Cui illa sic ait: Ne quæso, frater, rubore conturberis: quadraginta enim anni sunt c quibus juxta me hominem non permisi sedere: nunc autem anima mea tanta irroratur lætitia, stans juxta te incognitum, ut hoc sine causa provida et occulta fieri non posset. De mane vero surgens, visitatis Sanctorum liminibus, ad elemosynam Summi Pontificis accessit, quam pauperibus singulis diebus jussu erat erogari: quem cum dispensator conspexisset, distribuenti sic ait; Noli huic, sicut et aliis, partem minimam dare; sed ut petierit, quantum et quando, semper impende; quasi superno ductus consilio, intus perfectionem agnosceret, quæ foris hominibus lateret.

hospitio ul-
tronco honori-
ficæ excipitur,

f

e

inter pauperes
largiori
elemosynam
donatur.

20 Ut autem sit ad unum dicere, quantumcumque divinas consolationes et revelationes, quas Pater misericordiarum sibi faciebat, ad nutum cerneretur abscondere, nec non et propriam perfectionem vel virtutem occultare; semper occultata, cordium Perscrutator in tantum hominibus propalabat, ut jam de eo, mundo et Ecclesiæ Christianæ, lumen et claritatem non modicum expectarent; et civitatem propriam

Sic a Deo
factus homini-
bus mani-
festus,

A propriam suis meritis a periculis omnibus protegendam. Sed, ut principio diximus, a sua cœpit pueritia Domino servire; potissime tamen a duodecimo anno et supra, tanta vitæ austeritate corpus proprium fatigavit, ut in orationibus, jejuniis, flagellis, frigoribus, itineribus, disciplinis, lacrymarum effusionibus, et aliis operibus maceratus, natura sic prostrata esset, ut sibi durum vivere foret, et desiderio expetivit animæ suæ ut moreretur: quem suus Magister ex alto prospiciens, tamquam bonum militem et fidelem, voluit exaudire.

21 Cœpit ergo famulus Dei gravi infirmitate tam fortiter detineri, ut jam eum omnes fere proximum morti conspicerent. Venientes autem ex Confratribus suis causa visitandi, et si necesse fuisset, obsequium impendendi, videbant ipsam seminortuam amissa loquela jacentem: et incipientes de Deo aliquid loqui, protinus vir Dei, licet recessurus in proximum, hæc tam subtili auditu percipiebat, ut statim in vocem laudis exterius diserta lingua prompebat, quasi incolumis perstitisset. Cum vero anima illa purissima ad recessum se prepararet, bella quædam *d* volucris, alba et pulchra, quasi de suo ei congratulans transitu, circa ejus faciem evolare non desinebat. Quidam vero circumstans, eam abigere nitebatur, sed pro importunitate non poterat; ita ut ab omnibus crederetur certissime, ejus Angelum fore, qui eum custodiens usque in finem, animam illam gloriosam carne solutam expectaret, ut eum socians ad vitam illam perduceret, quam Christus illi pretioso suo sanguine acquisivit.

22 Accedentes autem et maligni spiritus, sibi errores præsentare non desistebant, ut a quo in vita semper devicti fuerant, saltem in morte laqueo aliquo capere possent. Ipse vero in agone existens, frequente dicebat: Quare errores hujusmodi ad me defertis, cum eis acquiescere non proponam. Comque in tentatione sic diu fortiter in fide mansisset, quasi aurum electum et igne probatum, adversariis omnibus devictis, clara voce ait; Amodo securi eamus. Unus autem de astantibus dixit: Quo ibis, Pater? At ille ait, Ad gloriam paradisi. Et hæc dicens pulchra facta est facies ejus, et membra omnia per se ipsa ordinate collocata sunt; et aliquantulum subridens, anima illa gloriosa, beata, sancta, et immaculata, æternum præmium receptura, sumpto vexillo victoriæ de inimicis, carne soluta, et Angelis sociata, quasi jubilando ad patriam tam duleiter et suaviter migravit, ut simul astantes per longum spatium dubitarent, utrum esset mortuus vel vivus. Migravit ergo famulus Domini ex hoc mundo ad Patrem anno ejusdem Domini mccciv, prima die Junii, *e* prima hora noctis, qua solent matutinæ laudes Domino decantari: jussit autem suum corpus apud Ecclesiam B. Francisci tumulari, ut quem vivendo in mundo conatus est imitari, in morte quoque ab eo nolebat separari.

23 Mirum in modum, dum suus ex hoc mundo transitus omnibus innotuisset, factus est concursus populorum, hominum et mulierum, juvenum et senum, et una cum Clericis et Religiosis, ad ecclesiam cum hymnis et canticis detulerunt: et ibi circa ipsum omnibus completis exequiis, corpus Sancti cum multis laudibus honorifice commendarunt. Sed quia omnium providus dispensator Deus, Sanctos suos et amicos humana lingua vel industria non vult exaltari, ex altissimo suo consilio factum est, ut communi cœmeterio conderetur; ut ibi a Deo primo initium suæ exaltationis acciperet; et homines hæc attendentes, eum crederent omni veneratione fore condignum.

24 Cum unus ergo [pauperum] *f*, infirmitate gravissima detentus, diebus octo sic ab ejus oculis som-

nus discessisset, ut quasi amens effectus fatuus videretur; die sequenti sibi se devotissime commendavit, ejus subsidium postulando. Adfuit pius Pater, cui cura de ipsis fuerat; et eum subito sic pristinæ reddidit sanitati, quasi semper incolumis perstitisset. Hoc vero audiens alius, cujus brachium sic fractum fuerat, ut per artificiale remedium sibi subveniri non posset; fusis lacrymis ad ejus confugit auxilium, cui etiam pius Pater non defuit; imo ut Christi medicus bonus, statim brachium tanta sanitate consolidavit, ut quasi jam pristinæ fracturæ immemor esset effectus. Quid plura? tot et tantis cœpit vir Dei coruscare miraculis, et populorum undique ad ejus sepulcrum in tanta multitudine turba cœpit confluere, ut ecclesiam ipsam et locum omnem circa sepulcrum diebus ac noctibus sic incessanter occuparet, ut Fratres ipsius loci ex hoc molestiam non modicam paterentur: quæ de causa compulsi sunt, exhumatum corpus in ecclesia cum hymnis et canticis deportare. Mirabile certe, licet multis contradicentibus, divina tamen deducente virtute, in ecclesia supra locum illum *g*, ubi jacet honorifice tumulatus, ut supra expressi, de sui et suorum [ossium] exaltatione, mirifice prophetavit, super quo altari constructo, Missarum solennia ad ejus commendationem, et gloriam quotidie celebrantur.

25 Porro sicut vir iste beatus mirandis virtutum signis in vita claruerat, sic et a die transitus sui, et in præsens per diversarum regionum partes, præclaris miraculorum prodigiis, divina cum præcedente potentia, coruscat. Nam cæcis et surdis, mutis et claudis, hydropicis et paralyticis, demoniacis, naufragis et captivis, ipsius meritis remedia conferuntur, omnibusque morbis, necessitatibus et periculis subvenitur. Igitur hic est ille, qui languores multorum purgat, aquas salsas peccatorum in dulcedinem lacrymarum vertens. Hic est flos, a reatibus purgans, cujus odore mortui peccatis, reviviscunt. Hic rubus ardens, cujus ardore debiles et tepidi accenduntur. Hic est lapis angularis, tentationibus conquadatus, in superna Hierusalem collocandus. Hic est Sampson dux fortissimus, inimicorum opera per omnia devastans. Hic est fons de paradiso dulcedinis egrediens, per exempla salubria irrigans universam cordium inimicorum Christi ariditatem. Hic est balsamus odoris, ad cujus influentiam nares peccatorum ab æternis gehennæ laqueis absolvuntur. Hic est Moyses ille sanctissimus, viam præbens populo per desertum, ut eos ad terram promissionis conduceret. Hic est Judas ille Machabeus, qui multum orat pro populo et pro universa civitate sancta Hierusalem, ita ut omnes qui puro corde, et conscientia non ficta, ejus implorant auxilium, petitiones eorum firmiter salutarem consequantur effectum.

26 Ad Confessorem ergo istum piissimum nostrorum cordium vota medullitus convertamus, ut per ejus merita amore sancti Spiritus inflammati, æterna fiducialiter appetamus: in Christum quoque oculos nostri intellectus celeriter dirigamus, ut per sua lucis exempla monstrata nostros actus lucidos reddere valeamus; ut dulcedine suavitatis æternæ gustata, cordiales angustias et tentationes facilius deponamus; et inde nostras animas atque corpora, actus quoque, sensus et operationes, cuncta cordis et oris, flexis ante eum genibus, et lacrymis contritionis et pœnitentiæ irrigati, fiducialiter commitamus. Quia ipse, ut pius et misericors, veniet et salvabit nos; et si moram fecerit, nihilominus expectemus, eum incessanter precibus invocando, quia veniens veniet et non tardabit, illuminans abscondita tenebrarum, et tunc laus erit unicuique

D
EX MS.
VETERI.
duobus ad
ejus invocationem
sanatis,

coguntur
Fratres
transfere
corpus ad
ecclesiam,

quod exinde
omnigenis
claret
miraculis.

Laudatur ab
Auctore:

et antiquis
Patriarchis
comparatur

F

invocandus
et imitandus
proponitur,

EX MS.
VETERI.
omnibus om-
nia futuris.

A a Deo. Ita quod ipsius meritis et intercessione corda nostra interius sic ardore sancti Spiritus accendantur, ad congruè operandum; oculi nostri radio lucis æternæ sic illuminentur, ad caute incedendum; mens nostra sic æternorum dulcedine repleatur, ad caduca reliqua non appetenda; gressus nostri et operationes sic perducantur, ad non dijudicandum; ut his malis omnibus, quæ nostris meritis patimur, exuti, vitam illam beatam feliciter intrare possimus, quam Christus nobis suo pretiosissimo sanguine et super crucem de plagis sacratissimis effuso acquisivit; ubi ipse cum Angelis et Archangelis, atque Sanctis omnibus, cum Patre, in perfecta æternitate Personarum, manet gloriosus Deus, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Jubilæum celebravit Bonifacius VIII anno 1300, quo ivisse Beatum sentit Waddingus.*

b *Vita Ital. addit, Tertiariis.*

c *Eadem: Multi enim anni sunt, quod ex revelatione de te mihi facta, adventum tuum singulari cum desiderio expectavi.*

B d *Ægraphum nostrum, bellua quædam velut hic alta: quod perperam scriptum correxì per conjecturam ex Waddingo sumptam, uti et alia punctula, sed nullius momenti, quorum tam evidens patebat correctio, ut eam indicare fuisset superfluum. Vita Italica, Colunaba alba.*

e *Ætatis anno LXIV, inquit eadem.*

f *Hanc additionem exigere videntur sequentia verba, cui cura de ipsis fuerat.*

g *Vita Italica, Id est ad altare Martyris Christi S. Laurentii.*

CAPUT IV.

Quædam miracula post mortem.

U^t autem de bonis, per ipsum a Deo nobis collatis, gratias referamus; ad Omnipotentis gloriam et honorem, et Confessoris sui veridicam commendationem, aliqua ipsius per fideles testes approbata et conscripta miracula breviter intexere disposui; sed sufficientia propria negat, et miraculorum multitudo ac varietas studium plurimum et laborem cum sudore requirit; maxime cum ipse quotidie per diversas mundi partes, divina se protegente virtute, novis et innumeris decoretur miraculis. Quare per omnia scribendo discurrere non propono, quasi numerum invenire cupiens; sed aliqua solum breviter tangam, secundum quod languorum diversitas, et infirmitatum varietas deposcit.

et primo de Cæcis illuminatis.

a 28 Apud Castrum-Leonem a, mulier quædam a magno tempore sic visum ex toto amiserat, ut aliquid minime cernere posset. Audiens ergo famam viri sancti, per omnes circumstantes partes crebrescere, et quod Deus suis precibus multos de cæcitate ad visum revocasset, interius ardore devotionis accensa, et spem recuperandæ sanitatis assumens, ad ejus sepulcrum cum grandi fiducia se poposcit deduci. Cum autem super ejus sepulcrum, lacrymabili facie suum exposcens auxilium, diu permansisset, aliquantulum mulier obdormivit: tandem consurgens, ad propria cum suis cœpit redire, nullo in ea sanitatis signo apparente. Dum ergo juxta civitatis portam egressa esset, elevans oculos suos, subito et præter cursum ordinemque naturæ, omni velamine ablato, res per tantam itineris distantiam percepit, ut jam viderentur oculi vetulæ

senescentis in juvenilem vigorem fere mutari. Pro- D
rupit itaque mulier, alacri vultu et prudenti animo, in Confessoris Christi laudes debitas et honores, cujus meriti interventione sentiebat se esse sanatam.

29 In Comitatu Anconitano, vir quidam oculum dextrum sic ex toto confractum per magnum temporis spatium habuerat, ut non solum illius intuitu aliqua cernere non posset; verum etiam, propter magnam ejus deformitatem, ab omnibus monoculus videbatur. Tandem audita fama Viri, devotione qua decuit, se suæ protectioni commisit. Mirabile certe. De sero emisit votum, cui pius Pater affuit, velut languorum perfectissimus curator, et ei oculum prius confractum debita harmonia subito reparavit, ut in eo vestigium livoris alicujus minime apparet. Surgens vero mane, et se liberatum intuens, clara luce ad ejus sepulcrum quam cito venire dispesuit, ubi laudes gratas redderet Deo, qui dignatus fuerat eum, ob merita Sancti, a tali plaga curare.

De Mutis et Paralyticis.

30 Apud Castrum Tavoleti b in Comitatu Arimini, ubi sanctus Pater multa dignatus est operari E
miracula, pater et mater filium habebant, qui jam quintum ætatis annum compleverat, et nulla ei facultas loquendi videbatur adesse. Cum pater ipsius et mater tristitia plurima et dolore vexarentur, præsertim cum posteritatem aliam non haberent, votum vovere Domino, quod si vincula linguæ ejus solvere dignaretur, ejus sepulcrum honorifice una cum puero visitarent, et miraculi novitatem omnibus innotescere procurarent. Emissa autem voto, subito audientibus cunctis puer aperiens os suum dicit; Mater, volo portari ad ecclesiam Sancti qui me liberavit. Stupefacti vero qui aderant ad tam insoliti miraculi novitatem, et votum adimplere studentes, ex tunc cœperunt ad Sanctum devotione interna solícite famulari.

31 Sacerdos quidam de Monte c Coupiolo, per annos quadraginta paralyticus linguæ vehementissimam passus est, et per artis remedium alicujus sibi subvenire non poterat. Cumque se Confessori Christi devotissime fuis lacrymis commendasset, tantam meruit linguæ ejus ob merita Sancti recipere sanitatem, ut ex tunc ita diserta lingua, et aperto sermone loqueretur, acsi nunquam impedimentum aliquod habuisset. Veniens ergo ad sepulcrum ejus, sibi gratias de tanto beneficio referens, retulit Fra- F
tribus gestie rei ordinem, sicut fuit; promittens ob hoc se ad Curiam summi Pontificis accedere, si necesse foret aliquando, propter ejus Canonizationem, et ibi de omnibus verum testimonium reddere, sicut in veritate habebat.

De Contritis.

32 Vir quidam Joannes nomine, de Civitate Fuligni, dexteram tibiam a tempore suæ nativitatis sic contractam et aridam habebat, ut sine baculo et difficultate non modica ambulare non posset: in genu vero grossitiem quandam ex nervorum contractione habebat, propter cujus timiditatem genua invicem ambulando collidebantur, cujus causa dolorem continuum patiebatur. Cum ergo sui animi angustiam cerneret tantam, ad istius Confessoris Christi auxilium implorandum, omnes sui cordis affectus convertit; et veniens ante suum altare, lacrymas fundere et tacitos ululatus emittere non desistebat; firmiter credens, Sancti pietatem, quam tantum commendari audierat, ad suam exaudiendam petitionem deflectere. Præ nimia vero lassitudine cœpit aliquantulum obdormire. Dum autem sic dormiret

Parca ex
nullis

A dormiret, sibi in visu apparuit sanctus Pilingottus : qui apprehenso genu et tibia, vertit se ad Crucem Christi, quæ ibi depicta erat : et ait ; Domine, libera eum. Infirmus vero hoc audiens, ex desiderio liberandi, responsum alteri surripuit, et ait : Et ita Pater, libera me. Et hæc dicens, extendit manus suas, ut Sanctum caperet : et excitatus est ; statim duos panes reperiens, sibi in manibus dimissos a Sancto. Audientibus autem cunctis qui aderant et videntibus, coeperunt tibia et genu quodam stridore concuti, et nervi contracti extendi. Alii autem accurrentes acceperunt pallium, quod Sancti fuerat, et super ipsum imposuerunt. Et statim membra illa ita perfecte consolidata sunt, ut ibi infirmitatis vel doloris alienius nullum de cetero signum videretur.

d 33 Vir quidam de Monte-locco, d per annos viginti duos, pedes contractos et ad invicem retortos habuerat ; itaque ambulando non pedis plantam, sed quod vulgariter collum dicitur, super terram ponebat : nec propter hujus infirmitatis inveterationem tam longam, dolores cessaverunt ; sed potius ex abundantia humorum ad locum defluentium, quotidie augmentabantur. Cum ergo Sancti merita B vigoroſe ut potuit invocasset, statim cœpit ita visibiliter liberari, ut sine difficultate quocumque vellet posset accedere. Porro vir iste non fuit tanti beneficii immemor vel ingratus ; sed statim iter arripens ad ejus sepulcrum, ei gratias rependere debitas non postposuit. Mirum in modum ! Consueverunt homines ex itineris labore quamplurimum fatigari, nervi vero et organa corporis fortiter debilitari : iste autem ut venire cœpit, continuo virtute quadam supernaturali fortificatus est, atque membra omnia consolidata sunt, ut de cetero ambularet, ac si nunquam infirmitate aliqua fuisset detentus.

34 In civitate Fani vir quidam per longum tempus periculosam fracturam sic passus fuerat, ut intestina omnia ad virilia membra e descenderent : non valens autem ambulare præ cruciatu, quo diu nocturne torquebatur, votum fecit S. Pilingotto, et subito sanum se reperit. D EX MS. VETERI. e

35 Erat Urbini vir quidam, adeo graviter infirmus, ut aliquando dies et noctes octo insomnes egerit, ac pene a mente alienus videretur : sed et hic, mox ut se B. P. Pilingotto commendavit, sanitatem recepit. Quod cum alius quidam eadem in civitate infirmus rescivisset, cui fractum brachium nulla adhuc potuerat arte sanari ; invocavit etiam ipse auxilium Sancti, et similiter demissus est ab infirmitate sua.

ANNOTATA D. P.

a Castro-leone, inter Urbinum et Æsium via fere media, Urbino distat 18 p. m.

b. Decem milliaribus Urbino, inquit Vita Ital. et omittit ad quem Comitatum spectet. Recte : nam hodie videtur ad Urbinatem spectare, cujus metropoli duplo E propior est, quam Arimino, et sic Topographia Italix Jo. Ant. Magini, atque hunc secutus Jo. Blavii Atlas, Tavolettum notant intra fines Urbinates.

c Vita Ital. Capiolo : neutrum nomen exhibent Topographicæ mappæ.

d Ita etiam locum nominat Vita Ital. sed neque hunc in tabulis reperio.

e Hic deficit MS. in quo verosimiliter olim plures alii tituli notabantur. Quæ autem sequuntur, adjunxit auctor Vitæ Italicæ : quia insuper reperit, vocem resanatus, quæ etiam est in ecgrapho nostro.

SECUNDA DIES JUNII

SANCTI QUI QUARTA NONAS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Pothinus seu Photinus Episcopus,
Martyr Lugduni in Gallia.

S. Zacharias Presb.	S. Sanctus Diaco-
S. Vetius Epagatus,	nus,
S. Macarius,	S. Attalus,
S. Aschilibiades,	S. Alexander,
S. Silvius,	S. Ponticus,
S. Primus,	S. Blandina,
S. Ulpinus,	S. Justus,
S. Vitalis,	S. Aristens,
S. Comminus,	S. Cornelius,
S. October,	S. Zosimus,
S. Philomenus,	S. Titus,
S. Geminus.	S. Julius,
S. Julia,	S. Zoticus,
S. Albina,	S. Apollonius,
S. Grata,	S. Geminianus,
S. Emilia,	S. Julia altera,
S. Potamia,	S. Ausona,
S. Pompeia,	S. Emilia altera,
S. Rodana,	S. Iamnica,
S. Biblis,	S. Pompeia altera,
S. Quartia,	S. Domna,
S. Materna,	S. Justa,
S. Helyis,	S. Tropicima,
S. Maturus.	S. Antonia,

S. Vincentius,	S. Felix,	} Martyres ibidem.
S. Nina,	S. Castula,	
S. Priscus,	S. Epagatus,	
S. Sepaca,	S. Amelia,	
S. Hilarius,	S. Donatus,	

S. Barbarinus Presb.

S. Humatus,	} Martyres.
S. Evasius,	
S. Honorata,	
S. Rogata,	

Sancti triginta octo Martyres, apud Græcos.

Sancti Mater et tres liberi, Martyres apud Græcos.

Sancti plurimi Martyres Antiochiæ.

S. Theameda cum filiis,	} Martyres in Ægypto.
S. Armenius cum matre,	

S. MARCELLINUS Presb.

S. PETRUS Exorcista,	} Martyres Romæ.
S. Thomatus,	
S. Rogatus,	

Sancti Quadraginta duo,

S. Secundus,	S. Extricata,
S. Maxima,	S. Antonina,
S. Martinianus,	S. Saturnina,
S. Silvius,	S. Donata,
S. Flavianus,	S. Reducta,
S. Paulus,	S. Maxima,
S. Petrus,	S. Florentina,
S. Victorina,	S. Fortunata,
S. Saturnina altera	S. Maxima altera,
S. Paula,	S. Urbana,
S. Julia,	S. Felicissima,
S. Matrona,	S. Justa,
S. Fausta,	S. Flavia,

S. Matrona altera,

S. Marciosa,

S. Valentina,

S. Fortunata altera

S. Venusta,

S. Donata altera,

S. Maria,

S. Gallica,

S. Tertula,

S. Vitalica,

S. Evantia,

S. Julia altera,

S. Summata,

S. Posinna,

S. Saturnina tertia,

S. Concordia,

S. Donata tertia,

S. Felix,

S. Valentinus,

S. Januarius,

S. Mastilla,

S. Lucius,

S. Maria altera,

S. Marcella,

S. Percus,

S. Datula,

S. Victuria,

S. Jovianus,

S. Maxima tertia,

S. Felix alter,

S. Tertula,

S. Castulina,

S. Tulla,

S. Gaudolus,

S. Medianus,

S. Justus,

S. Saturus,

S. Saturus alter,

S. Felix tertius,

S. Dontula,

S. Samina

S. Januaria,

S. Fortunatus,

S. Saturnina quarta

S. Julia tertia,

S. Nina,

S. Honorata,

S. Donata tertia,

S. Victoria,

S. Marcia,

S. Donata quarta,

S. Calpurnia,

S. Extricata,

S. Felix quartus,

S. Saturninus,

S. Donatus,

S. Cenonus,

S. Primosa,

S. Secunda,

S. Januaria altera

S. Rogatus,

S. Faustus,

S. Fonteius,

S. Tertulus,

S. Paula altera,

S. Rogatus alter,

S. Secunda altera,

S. Januaria tertia,

S. Martialis,

S. Felix quintus,

S. Sextus,

S. Fortunatus a ter,

S. Januarius alter,

S. Adjutor,

S. Fortunata tertia,

S. Nomitia,

S. Paula tertia,

S. Rogata,

S. Victoria altera,

S. Donata quinta,

S. Mavorus,

S. Posinna altera,

S. Prima,

S. Urbana altera,

S. Turninus,

S. Januarius tertius

S. Senecio,

S. Julia tertia,

S. Marciana.

S. Nondinarus,

S. Castus,

S. Datus,

S. Florentina,

S. Victoria altera,

S. Piscina,

S. Castulus,

S. Saturninus alter

S. Victurianus,

S. Fortun. quartus,

S. Nina altera,

S. Nundinus,

S. Saturnina quinta

S. Cæcilia,

S. Marina,

S. Luciosa,

S. Felicia,

S. Maxima quarta,

S. Prima altera,

S. Firmina,

S. Evasius,

S. Sildinus,

S. Tertius,

S. Fuscus,

S. Marcellina,

S. Rota.

S. Evasia,

S. Sermatia,

S. Rodilia,

S. Maria tertia,

S. Salpurnia,

S. Castula,

S. Saturnin sexta,

S. Justa,

S. Jocunda,

S. Julius,

Alii septuaginta sex.

Martyres Lugduni in Gallia.

Martyres Romæ Passi.

Martyres Romæ passi.

S. Marius, S. Oratus, } Martyres
 S. Jovinianus, S. Lalina, } ibidem.
 S. Fortunatus S. Sabina, }
 Sancti Quadraginta octo Martyres Romæ.
 S. Thamatus, S. Pafilus, }
 S. Honoratus, S. Estians seu } Martyres
 S. Seleucus, Palæstinus, } Cæsareæ.
 S. Porfirus, S. Rogata, }
 S. ERASMUS Episcopus, Martyr Formis in Cam-
 pania.
 S. Eugenius I, Papa Romanus.

S. Adalgisus, Presbyter in Theorascia, Picardiæ
 regiuncula.
 S. Guido, Episc. Aquensis in Insubria.
 S. Stephanus, Episcopus Martyr Noralæ apud
 Helsingos in Suecia.
 S. Nicolaus Peregrinus, Trani in Apulia.
 B. Joannes, Eremita in monte Hisp. Urticensi.
 S. Joannes Megalo-martyr Bialogrodi in Bessa-
 rabia.
 SS. Martyres, Sendomiriæ in Polonia trucidati
 a Tartaris.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ additæ
 in margine.

Sancti Hermilus et Stratonicus Martyres, me-
 morantur in pervetusto Synaxario Ecclesiæ
 CP. uti pridie apud alios Græcos. Eorum
 Acta martyrii illustravimus xiii Januarii.

Ceolachus, Cellacus, Colatus, vel Colachus, Episco-
 pus Lindisfarniæ et Leichfeldensis, Apostolus
 Merciorum, ut Sanctus memoratur a Camerario
 in Menologio Scotorum, et in quodam MS. Kalen-
 dario Ordinis S. Benedicti, Pen. Beda lib. 3 Hist.
 Angl. cap. 21, inter Episcopos Mediterrancorum
 Anglorum et Merciorum nominat Ceollach, de na-
 tione Scotorum, qui Episcopatu relicto reversus
 est ad insulam Hy. Egimus de eo inter Prætermis-
 sos (quibus quod addamus non occurrit) xiv Febr.

S. Nicephorus, Patriarcha Constantinopolitanus,
 solenni veneratione colitur a Græcis, et eorum exem-
 plo memoratur a Molano, Ferrario et aliis. Nos
 cum Latinis illustravimus ejus Acta xiii Martii.

S. Walarici Abbatis Relatio de Flandria, ad pro-
 prium locum, inscripta est MS. Centulensi. Histo-
 riam relationis cum illius Actis dedimus i Aprilis.

D. P.

S. Marcellini Episcopi Depositio indicatur in vetustis-
 simo Epternacensi Martyrologio S. Hieronymi, post
 relatos Martyres Romanos quamplurimos, ut videat-
 ur indicari S. Marcellinus Papa sive Episcopus,
 potissimum cum ejus mentio in dicto apographo, an-
 tiquiores omnes Ecclesiæ Romanæ Episcopos refe-
 rente, nusquam habeatur. Hoc si admittatur, muta-
 nda erunt, quæ de ejus fine et sequenti Pontificatus
 initio dici in Conatu Chronico hist. ad Pontificum
 Rom. seriem. In MSS. Vaticano S. Petri, Pari-
 siensi S. Victoris, et alio Regiæ Succæ, adjun-
 gitur Saturninus, et forsitan cum eo depositus. Est
 Saturninus hoc die inter Martyres Romanos, ut vi-
 deatur his facile potuisse adjungi. In MS. Trevirensi
 legitur, Romæ S. Marcelli Martyris cum aliis
 cccc, et in apographo Lucensi appellatur Marcellus
 Episcopus; Socii vero ibidem, si non tanto numero,
 saltem ultra trecentos, referuntur. In Blumiano scri-
 bitur nomen S. Marcellini Presbyteri. Colitur au-
 tem Marcellinus Papa xxvi Aprilis.

S. Romanus Martyr Tarsi in Cilicia refertur a Ra-
 bano hoc die et a pluribus die quinta Junii. At dies
 natalis est xiv Maji.

Damianus, Comes S. Reguli, indicatur a Camerario
 in Menologio Scotico. De eo egimus inter Præter-
 missos i Junii.

Pyrrius Episc. refertur in Synaxario Claromontano
 cum sanctis Patribus nostris Gerasimo et Erasmo;
 de his nihil ultra scimus, de illo egimus i Junii.

S. Acacius Martyr ponitur in MS. Synaxario Eccle-
 siæ CP. nullo addito loco aut tempore seu persecu-

tionem, ut difficile sit de hoc judicare, cum plures
 Acacii Martyres in hoc opere occurrant.

Dorotheus, qui decollavit SS. Marcellinum et Pe-
 trum, cum vidisset animas illorum ferri ad cælos,
 poenitentiam agens, baptizatus, sub Julio Papa
 quievit in pace; uti in Actis martyrii horum infra
 refertur num. 11 et 14. De eo seorsim ut Sancto
 agitur in Martyrologio Coloniae et Lubecæ edito anno
 1490, et apud Grevenum atque Canisium. Ibidem
 omnia sunt relata: sed quia neque Ferrarius alii-
 que Romani de eo seorsim agunt, neque nomen anti-
 quis Martyrologiis ullis reperimus inscriptum, hoc
 indicasse sufficiat.

B. Marcellini Martyris Romani exuviae, ab Urbano
 Papa VIII concessæ, in monasterio Sanctissimæ
 Trinitatis Excalceatorum, apud oppidum Socuel-
 lamos Hispaniæ, honorifice coluntur. Ita Tamayus
 de Salazar in Martyrologio Hispanico; addens, se
 memoriam in hunc diem reposuisse, quia de alio
 ejusdem nominis agunt hodie antiqua et recen-
 tiora Martyrologia, in quibus de hoc altum silen-
 tium. Et nos de S. Marcellini Presbyteri et Petri
 Exorcistæ Reliquiis, variis in locis reservatis, in-
 fra ogimus: a quo hunc plura diversum arbitramur.

SS. Nicolaus et Tranus, Eremitæ in Sardinia, hoc
 die referuntur a Ferrario, in Catalogo Sanctorum
 Italiæ, occasione S. Nicolai Tranensis. Eorum cor-
 pora religiose elevata dicuntur anno 1227. Vita
 autem et miracula describi in veteri libro edito per
 Ludovicum Episcopum Civitatisensem; quem librum,
 æque ac librum Francisci Faræ de rebus Sardinæ,
 optaremus nancisci, maxime si prædicti Sancti cer-
 tum aliquem cultus vel elevationis diem habeant, prout
 indicare videntur Dimas Serpi et Dionysius Bon-
 fant. Quod si festi illius dies certus, in quo etiam
 Indulgentiæ proponuntur, dignæ quarum a nobis
 mentio fiat, indicatus fuerit, sive ipsorum proprius,
 sive cum Deipara loci Patrona communis, conabimur
 ad eum de eisdem plenius agere.

Anastasia Oliveti, scilicet Monacha. Sanctorum ac
 Beatorum Ordinis Carmelitici Acti bene ordinatæ
 inscripta per Philippum a Visitatione, nescio unde
 ei ut Sancta, vel hoc die mortua, innotuerit; neu-
 trum dicit in Annalibus Lezana, agens de ea velut
 Ordinem suum professa ad an. 521. Certe ultima
 ejus memoria, quæ exstat in Vita S. Sabæ, de ea
 solum agit, ut tum, cum illa scriberetur, in monte
 Olivarum adhuc virtutibus florente, nusquam vero
 ut jam defuncta.

SS. Deodati Episcopi, Maldegarii, Fulberti, Amsi-
 lionis, Lamberti et unius Innocentii translatio,
 in monasterio Latinico, inscripta est Additionibus

Molani

D. P.

D. P.

D. P.

Molani ad Usuardum anni 1583 sub finem, minore characterē: quo citato referantur in Martyrologio monastico Arnaldi Wicrix, addentis, fuisse tre illorum monachos, Maldegarium scilicet, Amelio-neta et Lambertum. Wionem sequitur Doeganius. Verum Menardus, ejusdem Ordinis Beccantini monachus, cum Lutiniacensibus, Parisiis scribens et sex solum leucis Lutiniaco distans, rem totam silentio involvit, ut et Bucelinus, Saussayus minore characterē, quasi inter Prætermisos, eorumdem merantur, qui tamen etiam ipse Parisiis potuit rem examinare: rogavimus nihilominus nostrum P. Hardoyanum, ut et quæ cum vellet exploraret; qui opera usus P. Malbelius responsum accepit, Reliquius quidem a Calvostis exustus simul cum chartis, docturis unde et quando vel quomodo allatae ex sint; singulorum nihilominus festo coli ut sequitur:

S. Fulberti Episcopi, scilicet Carnotensis, quod notatu dignum, quia a nobis defectu cultus inter Prætermisos relatus est x Aprilis.

S. Deodati Episcopi, forsitan Naveruensis: sed hic colitur xix, iste xxii Junii.

S. Landolfi Episc. et Martyris, Leodiensium Patroni xvii Septembris.

S. Ausilioni Monachi, aliunde adhuc nobis ignoti, xi Octobris.

SS. Innocentium, sub ritu primæ Classis xxviii Decembris.

S. Maldegarii nullum proprium festum indicatur in responso, nec causam invenimus suspicandi ipsum qui Montibus in Hannovera colitur. xiv Julii.

Odo, ex Priore monasterii Cantuariensis S. Salvatoris, Abbas Bellensis in Anglia, et scriptis, in Pentateuchum libros Regum et Psalterium notus, indicatur a Menardo, Mathew, et Bucelino; diciturque tam excellenti pietate fuisse, ut post obitum inter Divos sit relatus. Quod prius, quantum sci-mus, sed irridendo, dixit hereticus Balans. Secuti tamen sunt Præsius, Harpsfeldius, Menardus et Bucelinus. Non est in Martyrologio Anglicano Wil-sonis: quare et nos cum differimus, donec fuerimus de ejus cultu certiora monumenta assecuti.

Beatus Duddalethens, filius Kellaci, Comorbannus (id est successor) SS. Patricii et Columbae, die 2 Junii, ætatis suæ anno octogesimo, in pace quie-vit. Ita Colganus parte 3 ad Acta S. Patricii, ex brevi Chronico pag. 297, et addit, cum, juxta qua-tur Magistros, successisse Muredacio, anno 965 deposito, et sedisse Archiepiscopum Ardmacanum annis 33, proinde mortuus esset anno 998.

Ratruia Virgo, in monasterio Plumbariola prope Montem Casinum, cum titulo Sanctæ profertur a Bucelino; sed a nemine ante illum, quod sciamus: ab illo autem citantur Leo Ostiensis et M. Ant. Scipio, non indicatis locis. Quæsiturus ergo ea et reperimus, Leonem lib. 1 Chronici Casinensis cap. 8 de illa agere, tamquam filia Ratchisi Regis Longo-bardorum, facti monachi, quæ cum matre Tasia, in eo loco, propriis sumptibus extracto dotataque, sub magna cautela, et districtione regulari vitam agens, ultimum diem clausit. Verum tamen neque ipse Leo, neque Angelus de Nuce in Notis, et tri-buunt titulum Sanctæ, uti nec M. Ant. Scipio in Elogiis Abbatum Casinensium, ubi in S. Petronace Abbate, (de quo egimus 6 Maji) Ratrudæ meminit; nec denique Mabius in 3 Seculo Benedictino. Diem vero videtur Bucelinus suo legisse arbitrari.

Conallus Episcopus, S. Columbæ discipulus, in mo-nasterio Divini Juris, memoratur in Menologio Sco-tico Dempsteri, ejusque Historia Ecclesiastica pag. 167, ubi monasterium Divini-Juris appellat, asse-ritque floruisse anno 609. Dempsterum describit Ferrarius, citatque Hectorem Boethium, sed loco

omisso. Certiora monumenta de ejus veneratione li-teraler habereamus.

Zacharias Monachus, discipulus Abbatis Silvani; qui pullum pedibus conculcans, dixit: Nisi quis sic animo omnia conculcasset, monachus esse non potest: laudatur is in Vita Patrum et refertur a Greveno in Auctario Usuardi, Heraclidem Ponticum allegante; sed is in suo Paradiso talis dicti non me-moravit nec alius quod sci-mus. Idem nihilominus re-ferat Comisius; Galesinus autem atque Ferrarius, satis habent commendasse sanctitatem ejus in genere. Est aliquis S. Zacharias inclusus, qui in pace quievit, ex Græcis a nobis relatus ad xxiv Martii, sed nec tunc potuimus, nec modo possumus affirmare, num unus idemque hic referatur.

Thomas de Argentelio, Præpositus Ecclesiæ Atre-batensis, in ipso Ecclesiæ suæ gremio, propter justitiam ac libertatem Ecclesiæ, a sicariis inter-fectus anno mxxvi, memoratur a Molano in Nata-libus Sanctorum Belgii, ex libro obituum dictæ Ecclesiæ. Forte exciderunt Molano ex. Nam in Mar-tyrol. Atrebatensi, nobis a DD. Canonicis donato, ita legitur: Eodem die occisio. Thomæ Præpositi, pro quo dantur quinquaginta solidi, anno mcccxvi. Ejus memoria, sed alio characterē, excusa est in Martyrologio, Gallice Leodii an. 1624 impresso, et Piiis adjungitur a Saussayo.

Joannes, in monasterio Brabantia Villariensi Ordinis Cisterciensis admissus, adhuc probationis an-num agens, post innocentissime vitam peractam mortuus, cum titulo Beati profertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino. Laudatur in Chronico Villa-riensi.

Adelheydis, cum quinquaginta Virginibus, vixit in Isnensi oppido Suevo Imperiali, et laudatur plurimum a Joanne Nider, lib. 1 Formicarii cap. 11 et lib. 2 cap. 11, non indicato die obitus: quem assignat Arturus a Monasterio hunc 2 Junii, et primus eam honorat titulo Beatæ.

Udalrici Comitis de Zile, dein monachi Zwifaltensis depositio, ut venerabilis viri, memoratur a Bucelino in Menologio Benedictino.

Arnoldus a Gertrudis-Berga, Capellæ Hammonia pago prope Eughiam, Carthusianus, cum opinione sanctitatis mortuus, post Dorlandum refertur a Rayssio; sed Venerandum solum compellat.

Ludovicus de Estrada, Abbas monasterii Horti B. Mariæ, in diocesi Hispaniæ Siguntina, Or-dinis Cisterciensis, et totius Congregationis Cas-tellæ Superioris, Generalis, mortuus hoc die anno mclxxxii: ante Societatis Jesu propugnator; inscriptus est Menologio Henriquez, Chalemoti et Bucelini; sed solum cum titulo beatæ recordationis, aut piæ memoriæ, aut venerabilis.

Leonardus Assisias, S. Francisci socius, refertur a Jacobillo, quod alium pro hoc die non haberet. Alle-gat is verba Martyrologii Franciscani, in quo primo loco ad præcedentem diem habetur, uti tum inter Prætermisos diximus.

Jacobus Coppenus, Alcuaria anno 1575 ab hære-ticis occisus, ut Martyr, post Opmerum, indicatur a Rayssio.

Joan. Bernardus, an. 1599 ab Indis occisus, Ordinis 1 Joann. Luneburg, in Saxonia, an. 1240, S. Fran-2 Joan. a Rupe-scissa, Villa-Frau, an. 1357, cisci, 4 Rubinus Mirtilli, in Lusitania, an. 1447, memo-7 Alpbons. de Tapia, in Hispania, an. 1598, rantur 3 Guil. a Castellione, in Italia, an. 1415, ut Bea-5 Gaspar a Josepho, in Hispania, an. 1576, ti in 6 Joannes Laicus, Salmantica, an. 1577, Marty-7 Paula Isabella, Virgo Mediolani, an. 1447, rologio Franciscano Arturi, et Paula Isabella in ejusdem Gynæceo sacro. Horum varii laudantur a sanctitate vitæ

ritæ apud Waddingum et Haroldum; sed de cultu aliquo, saltem inchoato, silent: neque eorum quemquam titulo Beati honorant.

Joanna de Guilhem, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Oriolæ in regno Valentie, anno 1607 mortua, miraculis clara, translato est anno 1616 ad altare. Vita, per paginas 30 deducta, extat apud Simplicianum de S. Martino, in Historia S. Augustini et aliorum Sanctorum, Beatorum et Illustrum Ordinis: sed in hac Vita abstinet auctor a titulo Beatæ, quem tamen ei tribuit Arturus a Monasterio, in Gynæceo sacro.

Isaac, Monachus et Martyr Cordubæ, memoratur in MS. Pragensi et Ultrajectino, in aliis cum Martyrol. Romano in Junii.

SS. Pergentinus et Laurentinus fratres, in Tuscia, sub Decio gladio negati, referuntur in MS. Trevirensi S. Martini, ab aliis in Junii.

S. Genesius, Episcopus et Martyr, Lemovicis in Gallia, indicatur a Ferrario, ex Calendario Ecclesiæ Lemovicensis; sed addit; ejus urbis Episcopus fuerit, quandoque Martyr effectus fuerit, necdum se potuisse scire. Habetur Breviarium Lemovicense anni 1625, in ejus Calendario nusquam fit mentio ullius Genesii. Esse tamen duas parochias S. Genesii in Archipresbyteratu Brivatensi, indicatur in Registro beneficiorum Lemovicensis diocesis. Forte est S. Genesius, Episcopus Claromontanus, sed Confessor: qui colitur sequenti die in Junii.

S. Lifardus, Episcopus Confessor, indicatur in additionibus scriptis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Est Lifardus, Episcopus Martyr, iv Februarii; aut Lifardus, Presbyter Confessor, sequenti die in Junii.

S. Attalus, est in MS. Synario Ecclesiæ. Videtur ille esse, qui ab aliis refertur vi Junii.

S. Arthemius cum suis indicatur a Greveno in Auctario Usuardi. Putamus eundem esse, quem alii nobiscum differunt ad vi Junii.

SS. Vincentius, Primus, et Felicianus, Martyres Agenni, celebrantur in Martyrologio Gallicano Saussaji. Verum Primus et Felicianus passi sunt Romæ; et Vincentius, Agenni; perperam hic conjuncti: quos, sub debita distinctione, referemus ix Junii.

S. Odo, origine Danus, ex Episcopo Wintoniensi Archiepiscopus Cantuariensis, hoc iv Nonas Junii, inscriptus est Martyrologio a Richardo Wintoniensi edito, et Londini Anglice anno 1506 excuso. Verum, iv Nonas Julii, relicto seculo cælestia penetrasse, dicitur in Vita a Capgrave edita, et assentiuntur alii. Paria ergo ejus Acta daturi sumus iv Julii.

S. Procopii Abbatis in Bohemia Canonizatio, hoc die facta, recolitur a Pione, Menardo, Ferrario, et aliis. Dies ejus natalis est iv Julii.

S. Udalricus, Episcopus Angustanus, inscriptus est MS. Leodiensi S. Laurentii, et MS. Florario. Ejus natalis est iv Julii.

Malcolmus Rex Scotiæ, maritus S. Margaritæ, ab Anglis anno 1097 occisus, ut Sanctus Martyr, a Wilsono inscriptus est Martyrologio Anglicano, anni 1608; suntque eum secuti Camerarius et Ferrarius. Allegatur Molanus in Appendice ad Usuar-

dum: sed is in prima editione habet illum ad diem xv Octobris, et secuti sunt Canisius in Martyrologio Germanico, Ferrarius in Catalogo generali, atque Dempsterus in Menologio Scotico: qui etiam variis aliis diebus eum refert, non tamen hoc secunda. Quia autem omnia ipsum spectantia fere continentur in Vita uxoris S. Margaritæ Reginæ; constituimus (nisi alio certior ratio inducatur) utriusque simul causam agere, non ad vii Julii, quo solebat Margarita coli; sed ad diem, qui cultus ejus sacro destinatus jam est, x Junii.

S. Helenæ, Matris Constantini Imp. memoriam Venetiis, asserit Arturus a Monasterio in Gynæceo sacro celebrari in Anthologia Græca. Additionibus Molani ad Usuardum, Ferrarii Catalogo generali. Hi autem non 2 Junii, sed 2 Maji cum S. Constantino filio ipsam referunt: de ea autem cum Martyrologio Rom. agemus xviii Aug.

B. Isidorus Confessor, a S. Neophyto Episcopo Economus Ecclesiæ Sanctorum Fratrum constitutus, dicitur ab auctore Gloriæ Leontinorum anno 1685 primum vulgari, Carolo scilicet Antonio Conversano, laudari in Vita S. Neophyti Episcopi apud Cajetanum. De illis egimus x Maji et S. Neophyti Vitam examinabimus i Septemb.

Caprasius, Prior Carmeli cui Joannes Hierosolymitanus, inscripserit librum de Institutione Monachorum; nullis (que viderim) Carmelitarum Calendariis hactenus adscriptus; cum titulo Sancti collocatur, in Corolla selectorum ex Carmelo floram, Teutonice edita ad usum menstruarum sortitionis, an. 1683 Antuerpiæ. Alii, cum Lerinensi Caprasio confusum, adscribunt i Julii, licet Bostius et Palaeologus obiisse dicant xv vel xv Octobris.

S. Florus, Episcopus Confessor, colitur Officio novem Lectionum in propriis Ecclesiæ Claromontanæ, et in Ordine excuso pro anno 1656. De eo egimus pridie seu Kalendis Junii, inter Prætermittendos: quia ab eo die, propter festum S. Modulphi, huc translatus est. In Ecclesia autem Cathedrali S. Flori, uti et in variis Pastis, colitur in et iv Novemb.

S. Ermenburgi Angli, indicatur in additis a Carthusia Bruxellensi ad Grevenum: ab aliis refertur xix Novembris.

Udalricus Anachoreta, socius B. Nicolai in Helvetia Vitam habet apud Mureram inter Sanctos Helveticos: et quia ex Bavaria oriundus, jam ante habebat apud Raderum in Bavaria Sancta. Vitam Nicolai, probato utcumque antiquo cultu, dedimus xxii Martii, ubi num. 68 agitur de hoc illius socia: sed neque ibi, neque ab Auctoribus supra allegatis, ullum pro Udalrico publici cultus argumentum adfertur. Stanislaus Posnaniensis, Carmelita, Concionator ferventissimus, in Prussia confossus ab Idololatriis et an. 1420 hodie sepultus apud suos, Bydgoszcz in Cujavia, ex Catalogo Patronorum Poloniæ, Romæ probato et Cracoviæ reviso, refertur inter Vitas Beatorum Polonorum, a Martino Baronio collectas, ejus his fere verba dedimus, neque de cultu aliquid requirendo comperimus: vide sis Lezanam, in Annualibus alios Ordinis Auctores allegantem, ad annum prædictum.

DE SANCTIS XLVIII MARTYRIBUS LUGDUNENSIBUS,

POTHIINO SEU PHOTINO EPISC. ET ZACHARIA PRESB. VETIO EPAGATO, MACARIO, ASCLIBIADE, SILVIO, PRIMO, ULPIO, VITALE, COMMINO, OCTOBRE, PHILOMENO, GEMINO, JULIA, ALBINA, GRATA, ÆMILIA, POTAMIA, POMPEIA, RODANA, BIBLIDE QUARTIA, MATERNA, HELPIDE, MATURO, SANCTO DIAC. ATTALO, ALEXANDRO, PONTICO, BLANDINA, JUSTO, ARISTEO, CORNELIO, ZOSIMO. TITO, JULIO, ZOTICO, APOLLONIO, GEMINIANO, JULIA, AUSONA, ITEM ÆMILIA, JAMNICA, POMPEIA, DOMNA, JUSTA, TROPHIMA, ANTONIA.

6. H.

COMMENTARIUS FRÆVIUS

Circa Nomina Martyrum et quædam de ipsis dubia.

ANNO
CLXXVII.

Nomina
Martyrum.

B

C

numero 48,

Lugdunum, antiquissima urbs Gallie, et celeberrimum etiamnum emporium, triumphat hoc die in suis Martyribus, quorum memoriam celebrant passim omnia Martyrologia. Nos nomina in quinque decurias distribuimus. Harum prima est, Pothini Episcopi, Zacharie Presbyteri, Vetii Epagati, Macarii, Asclibiadis, Silvii, Primi, Ulpii, Vitalis, Commini. Ex his Vetius Epagatus unus idemque est: in Martyrologio Hieronymiani apographis solum Vestius seu Vethius appellatur: apud Adonem et alios Epagatus duntaxat: apud Gregorium Turonensem lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 49, videtur ob interpunctionem duo censeeri. Altera decuria est SS. Octobris, Philomeni, Gemini, Julie, Albine, Grate, Æmilie, Potamie, Pompeie, Rodane. In aliquibus MSS. variant lectiones, Albini, Miliani et Rodiani. Apud Gregorium Turonensem loco Potamie, est Posthumiana, et Rodane scribitur. Tertia decuria est SS. Biblide, Quartie, Materne, Helpidis, Maturi, Sancti Diaconi, Attali, Alexandri, Pontici, Blandine. Pro Helpide est etiam Helpis que et Annas: apud Gregorium Turonensem Elpem ipsa Stomas, et deest Attalus: post Helpidem vero additur, Hi sunt autem, qui bestiis traditi sunt. Quarta decuria est B. Justi, Aristei, Corneli, Zosimi, Titi, Julii, Zotici, Apollonii, Geminiani, Julie. Tres ultimi cum Ausona desunt apud Greg. Turonensem; apud quem iterum ante Aristem ista leguntur in MSS. et apud Adonem, Hi sunt, qui in carcere spiritum reddiderunt. Deinde quintam decuriam, sed non integram faciunt nomina Ausonæ, Æmilie, Jamnicæ, Pompeie, Domne, Juste, Trophimæ, Antonie: quarum tres priores, in Bedæ suppositio, seorsim habentur etiam in Juni. Apud Turonensem additur Mamilia, et alia nomina exprimentur diversimode. Et hi quadraginta octo Martyres, Lugduni passi isto numero asseruntur in tribus Martyrologiis Hieronymiani apographis. Apud Adonem omittitur Sanctus Diaconus; et post Gratam additur Rogata; sed hanc cum Martyribus alibi passis jungendam, de quibus infra agimus, indicatur in dictis apographis. In Corbeicensi solum quadraginta sex prætitulantur, et interim enumerantur nominibus expressis, quadraginta octo: Julius autem in quartam decadem a nobis relatus, solum in dicto Corbeicensi reperitur. Beda in suo genuino Martyrologio, et MS. Regine Sæcæ, quod Holstenius valde laudat, nominant S. Blandianam cum aliis XLVII. In MSS. Gellouensi Augustano, Labbei et S. Galli, indicantur Photinus et quadraginta octo Martyres, sed tot sunt simul cum Photino. Usuardus memorat Fotinum Episcopum, Zacharium Presbyterum, Sanctum Diaconum, Epagatum, Maturum, Attalum, Albanum, Gratam, cum aliis quadraginta; atque ita, etiam juxta illum, simul censentur, quadraginta octo: quo etiam numero illos computat Turonensis, sed in nominibus variant.

2 Acta martyrum descripta fuerunt ab Ecclesia Viennensi et Lugdunensi, ad Ecclesias Asiæ et Phrygiæ, suntque edita libro quinto Historiæ Ecclesiasticæ, Græce primum apud Eusebium Pamphilum, dein Latine a Rufino Presbytero: et hanc Latinam editionem hactenus in pretio habuerant Ecclesiæ Latinorum; adeo ut passim inde eruta essent Acta in MSS. codicibus; quorum autem ad nos egrapha perreuerunt, hi sunt: Codex Lugdunensis, ad Collegium S. Justi pertinens; Augustanus, Marci Velseri; Trevirensis, monasterii S. Maximini; Bodecensis, Canonicorum Regularium in Westphalia; deinde nostrates aliqui, et unus a Petro Loveto Jurisconsulto Belloracensi reperi- tus. In horum aliquibus Acta inveniuntur contracta, aut mutato ordine prolata nomina, vel vitata: et sic in tomo secundo Mombritti proponitur Passio SS. Pontici et Balbinæ Martyrum; et alibi eadem inveniuntur sub titulo SS. Pothini et sociorum Martyrum. Ex eadem Latina editione desumpta sunt verba Martyrologiorum. Hinc apud Usuardum, Episcopus Lugdunensis per litteram F scribitur Fotinus, pro quo tamen Ado per litteras Ph. nomen Photini expressit, quod conformiter ad etymon nominis, ἀπὸ τοῦ φωτός sumpti, Latine Lucidus diceretur: et hoc secuti passim posteriores. At, S. Hieronymus de Scriptoribus in Irenæo Pothinum cum aspiratione in medio; et Græci, apud Eusebium atque Nicephorum, Πωθίνιον scribunt, ἀπὸ τοῦ πῶθον, quasi dicas Desiderabilem: in apographo autem Epternacensi Hieronymiani Martyrologi, Pothinus habetur, omissa prorsus aspiratione. In MSS. vero Lucensi et Corbeicensi loco Pothini, legitur Rogatiani, nescioqua librorum oscitantia. Rinaudus in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, Pothinum cum aspiratione in medio desinit esse exarandum. Res ea parvi momenti est, modo unus idemque sanctissimus Episcopus Lugdunensis intelligatur.

Acta martyri;

E

nomen Photini varie scriptum.

F

3 Beda in suo genuino Martyrologio clogium SS. Blandinæ et Pontici profert hujusmodi: Ipsa die in Lugduno, S. Blandinæ cum quadraginta septem Martyribus: cui a prima luce usque ad vespem tormenta semper innovantes, ad ultimum victos se tortores confitentur: quæ et secundo die pulsata cruciatibus, non superatur. Tertio quoque die religata ad stipitem, atque in crucis modum distenta, bestiis pabulum præparatur. Quam cum nulla ex bestiis auderet attingere, rursum revocata ad carcerem: quarto etiam verberibus acta, craticulis exusta, et multa alia perpessa, ad ultimum gladio jugulatur. Tunc et Ponticus, puer annorum quindecim, per omnia tormentorum genera cum ipsa circumactus, et materna ejus cohortatione roboratus, ante illam martyrium consummavit, sub Antonino Vero. Scriptum in Historia Ecclesiastica libro quinto, scilicet a Rufino Presbytero.

Elogium SS. Blandinæ et Pontici ex Beda

4 Sed difficultas exoritur, quod Balbina secundo die, pulsata cruciatibus, non superata dicatur, et

istæc

A *istæc apud Bedam et apud Rufinum etiam latius; unde differen- apud Eusebium autem eadem tribuuntur Biblidi, ad tia inter Eusebium et Rufinum?* fidem, semel negatam, constantius profitendam reversæ: de qua differentia inter utrumque Auctorem, ut judicare per se possit lector, arbitrium ei relinquimus in Notis. Jam sicut Biblidis non meminit Rufinus, ita etiam Eusebius non facit mentionem S. Zachariæ Presbyteri, quem laudat Rufinus, et quem commemorant omnia Martyrologii Hieronymiani apographa; Thronensis etiam, Usuardus, Ado, Notkerns et alii. Num ergo Rufinus, codicem Eusebii sinceriorem nactus, aliter reddiderit, quam fuerant omnia exemplaria, ad quæ curatæ editiones? aut ex germana Viennensium et Lugdunensium epistola supplerit quæ de S. Zacharia Eusebius omiserat? aut denique, soluta interpolandi libertate, quæ de S. Zacharia, S. Pothini collega aliunde comperta habebat, intrusit in epistolam Eusebii, paraphrastes hac in parte, potius quam interpres? Nos cum Raynardo id disquirentes, ratam habemus notitiam S. Zachariæ Presbyteri; cum ipse etiam Eusebius fateatur truncatam se proferre dictam epistolam; paucorumque dumtaxat Martyrum in iis gesta contineantur, ceterorum nomina aliunde debeant innotuisse Auctori Martyrologi Sanctoque Gregorio.

NOT. 9
Notitiæ con- jecturæ de S. Rodana:

B *5* Hic vigesima primo loco videtur numerare Rodonem, quæ Rodana Martyrologio est, nobisque secundam Decuriam claudit; et Paradiso, Historiæ Lugdunensis memorias colligenti, atque Joanni Mariæ de la Mure Pagi Forensis, vulgo le Porez, Historiam scribenti, amplam dedit conjectandi materiam. Nam vetus apud Lugdunenses domus, in qua justitia administrabatur, sive Curia, antiquis in titulis Rodena dicitur, et vulgo Roanne; quod nomen retinuisse conjectant ab ista Sancta Martyre, quæ ejus olim domina fuerit aut inquilina. Sed hoc non plus verosimilitudinis habere censeo, quam quod Aravis, suscepto Martyrum sanguine copiose tinctus, nomen mutaverit, ut vulgo deinceps diceretur Saone. Nec minus gratis cogitatum videtur, quod eadem sancta Martyr civis fuerit Rodunensis oppidi, vulgo Roanne dicti, nec nisi XIV leucis Lugduno dissiti. Habeant sibi signenta istæc novitia quicumque talibus delectantur; majorem fidem meretur vetus quæ extat Homilia de S. Blandina, in qua Pothini et aliorum mentio habetur. Hanc S. Eucherio Episcopo Lugdunensi attribuiamus; licet eam S. Fausto Episcopo Reicensi addicere malit Philippus Labbe, de Scripturis Ecclesiasticis, ubi de Eucherii Scriptis agit sub finem. Auctor istius Homiliæ gratulatur urbi

de S. Blandina vetus Homilia.

C Lugdunensi tam illustre Martyrum trophæum: quod scilicet populos Martyrum possideat. Gregorius Thronensis, lib. 1 de gloria Martyrum cap. 49, Athanaci passos scribit, dictosque Martyres Athanacenses. Est Athanacum opud Lugdunenses, ubi nunc Abbatia S. Martini, et Societatis Jesu tirocinium, ad ipsam Rhodani Aravisque confluentiam.

Locus martyrii Athenacum.

Tempus exdis post Soteris obitum,

sub S. Eleuthero,

anno 17 Antonini Veri,

6 De tempore persecutionis istæ apud Rufinum leguntur in Proœmio libri quinti. Igitur Soteri Episcopo, octo annis in urbis Romæ Sacerdotio ministrato, duodecimus (non distinguendo scilicet Cletum et Anacleum) ab Apostolis succedit Eleutherius. Quomodo ea legantur opud Eusebium diximus XXII Aprilis, ante Acta SS. Epipodii et Alexandri et Sociorum quatuor et triginta, in eadem persecutione et in eadem urbe Lugdunensi martyrium passorum; imo et eodem die XXII Aprilis dedimus Acta S. Soteris Papæ; ostendimusque eum vita functum esse CLXXI, atque tunc accepisse successorem S. Eleutherium; cujus Pontificatus tempore, septimo decimo anno Imperii Antonini Veri (is est annus Christi CLXXVII, per multas orbis Romani provincias, ex acclamatione et seditione vulgi, persecutiones dirissimæ concitæ sunt, ita ut multa millia Martyrum per loca singula fierent, uti passim ex hoc nostro opere constabit. Ex his dedimus XII

Junii T. I

Maji SS. Glyceriam Virginem et Laodicium carceris custodem, Hieracleæ in Thracia Martyres; et XIV *Maji*, SS. Vieterem militem et Coronam, in Ægypto passos. Sed et inter tot Martyres, quorum sola nomina singulis diebus proferimus, arbitramur plurimos ad hæc tempora referendos. Ex Actis Sanctorum, ad secuturos menses pertinentium, placet huc adducere quæ de S. Marcella, Cabilonensium Apostolo, ex veteri Legendario Ecclesiæ Cabilonensis et aliis MSS. danda erunt ad diem IV Septembris, ubi ista leguntur: Igitur sub Antonino Imperatore, generaliter adversum omnes Christianos præcepta impiæ persecutionis extiterant, quæ a Præfectis Vicariisque eorum, Præsilibus ac Præpositis provinciarum, et obtemperandi studio, et Christianæ religionis odio, et sacrilegæ persecutionis instantia, custodita vehementissime complebantur... Eodem igitur tempore in urbe Lugdunensi quinquaginta præstantissimi viri, pro Christianæ religionis cultu, in ergastulorum custodia subdendi immanibus suppliciis retrudebantur. Ex quorum numero S. Marcellus et S. Valerianus venerandi Martyres fuerunt. Quibus obseratis, nocturno tempore, Angelicæ visitationis affectu, ad egressum liberum denno reclusa divinitus claustra patuerunt. Reliquorum vero felix consummatio a Lugdunensibus [perscripta fuit; et] Proceribus summoque Senatui, vel circumjectis ejusdem urbis Cabilonensis oppidis populisque, per manifestum passionis ordinem, ut de ipsis legitur, gloriosi certaminis victoria non habetur incognita. Si non fuerint publica contra Christianos omnes edicta Antonini, (qualia Tertullianus cap. 5 Apologiæ negat fuisse) agnoscentia saltem sunt privata rescripta contra eosdem aut contra eorum aliquos, qualia infra num. 13 contra S. Attalum facta dicuntur.

Idem habetur ex Actis S. Marcelli.

E

7 Rufinus caput primum sic auspicatur: Galliarum nobilissimæ urbes Lugdunensium civitas habetur et Viennensium, quas præcipiti lapsu præterfluit Rhodanus nobilissimus fluviorum. In his quæ et quanta erga Dei Martyres gesta sint, supra memoratis Antonini Veri temporibus, descripta per ordinem ab eis ad Ecclesias Asie et Phrygiæ, fidei relatione transmissa sunt. De quibus, ut fides certior habeatur, ipsa scriptorum exempla subjeciam. Ado Viennensis Episcopus in Martyrologio, Lugduni hos passos asserit: sed in Chronica aut, ex Viennensi et Lugdunensi urbe impluisse martyrium, scilicet Vienna Lugdunum adductos, ubi Præses aderat: et Sanctus num. 5 infra, dicitur Diaconus Viennensis. Merito igitur, horum XLVIII Martyrum esse ecclesiam Viennæ, F legitur in Vita S. Clari Abbatis Viennensis, Kalendis Januarii edita num. 12. Ceterum cum nominatur Asia, ut a Phrygia distincta, intelligitur ea Provincia Asiæ, cujus caput est Ephesus, uti etiam Actorum cap. 2 num. 10 sumitur.

Rufino, et aliis.

ACTA MARTYRII

Ex Epistola Lugdunensium et Viennensium,

Grace edita ab Eusebio, Latine reddita a Rufino.

CAPUT I.

Occasio persecutionis, Acta aliqua SS. Vettii Epagati, Zachariæ, Balbinæ, et Sancti.

Servi Christi, habitantes apud Viennam et Lugdunum Galliarum urbes, Fratribus omnibus, qui per Asiam et Phrygiam, eandem quam nos redemptionis Christi fidem et spem gerunt; pax vobis, et gratia, et gloria a Deo Patre et Christo Jesu Domino nostro.

EX EPIST LUGDUN ET VIEN.	A stro. Tribulationis nostræ magnitudinem et Gentilium furorero, quem sanctis Martyribus intenderunt, sicut est, enumerare, ne præsentibus quidem ipsi sufficimus, nedum scriptura comprehendere. Omnibus etenim viribus congressus est inimicus; tamquam qui jam per acerbissimam persecutionis adventus sui ostendat initia, et per hoc instrueret et informaret ministros suos, adversum servos Dei, omne ministerium sceleris celeritate explere: ita ut primo a domorum nobis prohiberetur habitatio, tum deinde usus balnearum, post etiam processus ad publicum; ad ultimum ne oronino in quolibet loco, domi forisque, publico privatoque, videremur. Sed aderat Dei gratia, quæ fragiliores quosque nostrorum de manibus eorum eripiebat: producebat autem in medium viros stabiliores columnis, qui possent per patientiam suam non solum ferre impetum, quos excogitabat inimicus; sed et ultro expetere, et sponte se omnibus vel opprobriorum vel tormentorum cruciatibus objectare; et lassentibus jam pene tortoribus, ipsi adhuc parum putare, pro eo quod moram sibi hanc esse quodammodo, ad Christum festinantibus, crederent; rebus fere ipsis ex patientia virtute clamantes: Quia non sunt dignæ passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter acclamationes contra se, et probra atque injurias populi, et contumelias eorum laudes suas ducebant. Sed et verberari se ab eis, ac lapidari, et concludi patienter accipiebant; aquanimitè suscipientes quicquid illa furentis vulgi excogitasset insania. Denique quodam tempore, astantes Tribuno et Primoribus civitatis, pro solis acclamationibus populi correpti, et in carcerem trasi sunt Fratres, usque ad præsentiam b Præsidis, eique advenienti offeruntur: in quos ille tanta crudelitate usus est, ut sevitiæ ejus species singulas nemo possit exponere.	velendum pondus invalidi, decem ferme numero, lapsu suo, luctum nobis et ingentem tristitiam reliquerunt; et multorum animos, quos prior fides accenderat, infregerunt. Unde et omnes valde perterriti sumus; non propter tormenta quæ crudelius videbantur inferri, sed pro exitu confessionis incerto; quia multo nos gravius lapsus nostrorum, quàm ei quæ inferebantur tormenta, cruciabant. Comprehedebantur tamen quotidie, quos dignos Dominos judicabat in lapsorum numerum subrogare; ita ut ex e utraque Ecclesia, omnes qui studiosi et magni videbantur, et quorum labore et industria regebantur Ecclesiæ, universi pariter tenerentur.	D interim pro 10 lapsis.
Inter acerbissimas persecutiones	a ut primo a domorum nobis prohiberetur habitatio, tum deinde usus balnearum, post etiam processus ad publicum; ad ultimum ne oronino in quolibet loco, domi forisque, publico privatoque, videremur. Sed aderat Dei gratia, quæ fragiliores quosque nostrorum de manibus eorum eripiebat: producebat autem in medium viros stabiliores columnis, qui possent per patientiam suam non solum ferre impetum, quos excogitabat inimicus; sed et ultro expetere, et sponte se omnibus vel opprobriorum vel tormentorum cruciatibus objectare; et lassentibus jam pene tortoribus, ipsi adhuc parum putare, pro eo quod moram sibi hanc esse quodammodo, ad Christum festinantibus, crederent; rebus fere ipsis ex patientia virtute clamantes: Quia non sunt dignæ passionibus hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter acclamationes contra se, et probra atque injurias populi, et contumelias eorum laudes suas ducebant. Sed et verberari se ab eis, ac lapidari, et concludi patienter accipiebant; aquanimitè suscipientes quicquid illa furentis vulgi excogitasset insania. Denique quodam tempore, astantes Tribuno et Primoribus civitatis, pro solis acclamationibus populi correpti, et in carcerem trasi sunt Fratres, usque ad præsentiam b Præsidis, eique advenienti offeruntur: in quos ille tanta crudelitate usus est, ut sevitiæ ejus species singulas nemo possit exponere.	Accidit autem etiam servos comprehendi quorundam ex nostris, Paganos; quoniam quidem publice jussum fuerat requiri omnes et teneri. Quique demonis instinctu, cum tormenta pertimescerent quæ inferri Sanctis videbant, monentibus se in hoc ipsum militibus quibus ita fuerat præceptum, committenti sunt adversus nos, veluti f Thyestæas cœnas et incesta Œdipia perpetrantes; et alia quæ nec proloqui aut cogitare nobis fas est, et qualia nec credere quidem possumus, aliquando apud homines gesta. Quæ cum de nobis diffamata fuissent in vulgus, horrore maximo et execratione apud omnes homines esse cœpimus; et etiam apud eos, qui prius aliquid moderationis erga nos servandum esse censebant: et omnes simul fremere adversum Christianos atque insanabili odio furere cœperunt. Tunc vidimus compleri illud quod a Domino dictum est Quia veniet tempus, in quo omnis qui occiderit vos, putet se obsequium offerre Deo.	succedunt alii- e et gentium odio, per calumnias in eos dictas magis inflam- mato, f
ad omnia sustinentia parati,	b Præsidis, eique advenienti offeruntur: in quos ille tanta crudelitate usus est, ut sevitiæ ejus species singulas nemo possit exponere.	Post hæc jam supra omne narrationis genus est, et suppliciorum et cruciatuum modus, qui sanctis Martyribus inferebatur, perurgente satana: quo scilicet etiam illorum confessione, tale aliquid eliceretur a nobis esse commissum, in quod omnes pari atque eodem furore persistebant, vulgus, judex, officium, milites; perurgentes, præcipue nomine Sanctum quemdam, Diaconem Viennensem; et Maturum, neophytum quidem, sed in fide et patientia robustissimum; sed et Attalum Pergamenum civem, qui columna et firmamentum Ecclesiæ nostræ in omnibus fuit: et Blandinam feminam, per quam Christus ostendit, quia ea, quæ apud homines despecta sunt et in contemptu habentur, in magna gloria apud Deum ducuntur; et quia caritas ejus, quæ fragilia sunt per naturam, facit esse fortissima. Cum enim omnes de ea trepidaremus, sed et ipsa carnalis ejus Domina, quæ erat una ex numero Martyrum, vereretur, ne forte Blandina cederet in tormentis, et pro debilitate corporis vix ad primæ confessionis tormenta sufficeret; tanta tolerantie virtute firmata est, ut resolverentur prius et conciderent carnificum manus, qui sibi pro contentiosa judicis animositate invicem succedebant. Denique a primâ luce usque ad vespem, tormenta semper innovantes, ad ultimum victos se confitentur; stupentes, quomodo in ea spiritus permaneret, cum nihil in illa ex corporis sanitate resedisset. Sed illa vero Beata, ut postmodum nobis ipsa disseruit, quoties vocem confessionis emisit, et, Christiana sum, exclamavit, toties novæ vires corpori reddebantur; et, tamquam ablatis per confessionem doloribus, instaurabatur recentior ad agones; eoque magis quo intellexerat, quod vox pia sensum doloris extingueret, sapius et alacrius, Christiana sum, et nihil apud nos mali geritur, proclamavit.	E Joan. 16. 2
pro illis per- orans, S. Vettius Epa- pathus,	c Vettius igitur Epagatus, unus ex Fratribus, qui et in Deum perfectam caritatem, et in homines integram custodiret, cujus vita, cum esset adulescens, ita examinata erat omnibus et probata, ut etiam gravissimis scribis præferretur. Incedebat enim in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela, ad obsequiaque servorum Dei promptissimus erat. Is, cum zelo divino et fervore spiritus plenus, tam crudelia servis Dei supplicia videret inferri, et contra jus fasque tot penas humanis visceribus excogitari; indignitatem rei ultra non ferens, poposeit se audiri, pro civibus optimis, et quibus nihil impietatis commissum probari poterat, locuturum: erat enim nobilissimus inter nos et eruditissimus. Verum cum defensionem non reciperet obstinatio Judicis, inquit tantum ab eo, si et ipse Christianus esset. Utque Christianum se esse, clarissima et libera voce testatus est, Tamquam Advocatus, inquit, Christianorum: et ipse vinetorum numero sociatur.	Cum enim omnes de ea trepidaremus, sed et ipsa carnalis ejus Domina, quæ erat una ex numero Martyrum, vereretur, ne forte Blandina cederet in tormentis, et pro debilitate corporis vix ad primæ confessionis tormenta sufficeret; tanta tolerantie virtute firmata est, ut resolverentur prius et conciderent carnificum manus, qui sibi pro contentiosa judicis animositate invicem succedebant. Denique a primâ luce usque ad vespem, tormenta semper innovantes, ad ultimum victos se confitentur; stupentes, quomodo in ea spiritus permaneret, cum nihil in illa ex corporis sanitate resedisset. Sed illa vero Beata, ut postmodum nobis ipsa disseruit, quoties vocem confessionis emisit, et, Christiana sum, exclamavit, toties novæ vires corpori reddebantur; et, tamquam ablatis per confessionem doloribus, instaurabatur recentior ad agones; eoque magis quo intellexerat, quod vox pia sensum doloris extingueret, sapius et alacrius, Christiana sum, et nihil apud nos mali geritur, proclamavit.	quidam præci- pue torquen- tur, iniprimis S. Blandina, F sed hæc di- cendo, Christiana sum, mire conforta- batur.
ipsis adju- gatur,	d Sed in hoc illi, quid dicerent, quidem ignorabant: ille vero habens in se advocatum pro nobis Jesum, hoc nomine meruit honorari, sancti Presbyteri d Zachariæ, qui erga Sanctos plenitudinem caritatis ostenderat, secutus exemplum: qui et ipse, dum Fratribus adest, et defensionem libertatis, quæ in nostra religione consistit, exequitur. Dominicum secutus exemplum, animam suam pro ovibus suis posuit et pro amicis: et ideo cum hoc pariter, velut discipuli fideles Christi, in regno venturo sequentur Agnum quocumque ierit. Hic igitur optimis et fidelissimis ducibus usus omnis reliquus Sanctorum chorus, prompti et alacres animas suas pro fidei libertate ponebant. Aliqui autem impares et infirmiores inventi, et ad illatæ persecutionis sub-	6 Diaconus quoque, Sanctus nomine, etiam ipse supra quam dici potest, et supra quam humanam fas est ferre naturam; acrimis insistentibus ministris demonis, quoad aliquid ab eo elicere possit confessionis illicitæ; nova pœnarum genera pertulit, et quæ	Sanctus Diaconus simuliter respondens semper.

A quæ longe substantiam humanæ conditionis excederent. At ille vir Deo plenus, in tantum crudelitates eorum risit, et ferinam in quæstione sævitiam, ut numquam dignatus sit, vel quis esset genere, unde domo, vel patria, nomen saltem suum eis fateri: sed de his singulis interrogatus, nihil aliud in omnibus tormentis, nisi *g* Christianum se esse, respondit: hoc mihi nomen, hoc genus et patria est: aliud, inquit, omnino non sum quam Christianus. Unde et incredibilis eos agitabat insania, quod tantis pœnarum generibus consumptis, extorquere ei ne professionem quidem proprii vocabuli potuissent. Ad ultimum candentes laminas æris et ferri, erga inguinis loca et delicatiora quæque membrorum, instauratis ignibus adhibent; ex quo carnes quidem ejus adustæ igni deluebant, ipse vero permanebat immobilis, inconcussus, intrepidus; cœlestibus æternisque fontibus, qui procedunt *h* de ventre Jesu, humanas in se temperans flammis. Verumtamen membris omnibus Martyr erat, et toto corpore unum vulnus horrebat. Perit in eo humanæ formæ agnitio, et non solum quis esset, sed et quid esset, tormentorum crudelitas ne agnosci posset abstulerat. Christus tamen in eo solus per martyrii gloriam recognoscebatur, qui per ejus patientiam destruebat adversarias potestates, et suos milites per tolerantie roborat exemplum: ostendens omnibus, quia terribile nihil est, ubi diligitur Pater; nihil doloris est, ubi fides Christi est. Sed artifices scelerum nequaquam Martyris erubere virtutem. Post paucos etenim dies, considerantes, quod si tumentibus adhuc vulneribus, quæ indignarentur etiam ad mollissimum manus tactum, tormenta rursus inferrent, et denuo membra jam putrefacta vexarent; unum e duobus fore, aut in suæ eum impietatis jura cessurum, aut si in tormentis animam posuisset, terrorem crudelitatis et metum ceteris intentandum. Sed hoc longe contra quam impii cogitaverant cessit. Nam quod vix credi ab infidelibus potest, restitutum est in primam speciem corpus ejus, per secunda tormenta: et officia membrorum, quæ abstulerat prima crudelitas, secunda reparavit; ita ut iterata supplicia non sævam pœnam contulerint, sed medelam.

ANNOTATA G. II.

a *Intelliguntur* certæ domus, *Græce* οἰκῆται, sive *hæc* fuerint ædificia publica, ut vertit *Christophorus*; sive ædes amicorum, propinquorum, opificum, ut interpretatur *Valesius*. *Quin et concludi* (scilicet in domibus suis) patienter ferebant.

b *Præsulis*, *Græce* ὑπερβόλος. Quid si *Legatus* intelligatur, et forte *Severus*, postea *Imperator*? Nam eum tunc provinciam *Lugdunensem* Legatum accepisse, scribit *Spartianus*.

c *Gregorius Turonensis lib. 1 Historiæ Francorum cap. 39* asserit, *Leocadium* quemdam, primum *Galliarum* Senatorem, fuisse de stirpe *Vetii Epagati*, quem *Lugduno* passum pro Christi nomine superius se memoravisse ait, scilicet *cap. 27*; eumque addit inter *xlviii* Martyres primum fuisse. Imo ipsummet *Gregorium Turonensem*, per *Leocadium* aviam, genus duxisse ab eodem, asserunt *Clerici Turonenses*, in *hujus Vita 17* *Novembris* danda.

d *Hujus S. Zachariæ Presbyteri in Martyrologiis antiquis, etiam S. Hieronymi, memoria secundo loco post Potbinum refertur, et confirmatur hæc Rufini historia contra Eusebium, qui videtur Zachariam Presbyterum, ideo dumtaxat nominare, uti Epagati laudem extollat, tanquam justis, et in hoc comparandi Seniori Zachariæ, id est, patri Joannis Baptistæ.*

e *Utraque Ecclesia, scilicet Lugdunensis et Viennensis, et in hac tunc fuisse Justum Episcopum, longo*

tempore exilio maceratum, et Martyrem gloriosum effectum, asserit *Ado in Chronico*. *Ejus natalis incidit in diem 6 Maji, quando Acta ex variis collecta dedimus. An autem is qui supra inter Martyres trigésimo primo loco habetur Justus, censendus sit fuisse Episcopus Viennensis, eo quod dicantur illis adjuncti, quorum labore et industria regebantur Ecclesiæ, non audeamus resolvere; nudum enim nomen Justis legitur, nulla addita dignitate; quæ tamen in aliis annotatur.*

f *Hæc tunc Christianis objecta, docent illa Athenagoræ sub initium Apologiæ: Tria nobis rumoribus impingunt scelera, Deorum impietatem, cœnas Thyestæas, Œdipodis concubitus. Tertullianus cap. 7 Apologiæ, illa sic explicat; Dicimur sceleratissimi, de sacramento infanticidii, et pabulo inde, et post convivium incesto, quod eversorum luminum canes, lenones scilicet, tenebras, tum et libidinum impiarum inverecondiam procurent. Similia Minutii, Arnobii, aliorumque illius ævi scriptorum Apologiæ docent. Arbitrantur aliqui nomen Fratris et Sororis inter Christianos commune, ad incesta commercia detortum: mysterium Eucharistiæ tractum ad eadem infantis, farre contexti, etc.*

g *Hanc passim vocem Martyrum fuisse, constat ex hoc opere. Ita Acta S. Concordii Episcopi Spoletani habent Kalendis Januarii; item S. Luciani Presbyteri Antiocheni vii Januarii; qui cum ter dixisset, Sum Christianus, cum ultima voce emisit spiritum: et sic de aliis.*

h *Alluditur ad illa verba Christi Joannis vii, Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.*

CAPUT II.

Factore carceris necati S. Potbinus et alii: Blandina torta: martyrium SS. Maturi et Sancti, Alexandri et Attali.

Sed et a *Blandina*, quam paulo ante commemoravimus, simili exemplo ad supplicia secunda revocatur: quæ cum semiviva pene, et in mortis quodam confinio posita, iteratis fuisset pulsata cruciatibus; velut somno quodam subito evigilans, in memoriam future beatitudinis venit; et voce constanti, tanquam de excelso et edito concionaretur ad populum; Multum, inquit, erratis, o viri, quod putatis infantium visceribus vesci eos, qui nec matorum quidem animalium carnibus utuntur. Et sic in confessione perdurans, iterum numero Martyrum sociata retrahitur.

8 Sed posteaquam per beatorum Martyrum patientiam tyrannica evanescere supplicia, aliis rursus diabolus machinis oppugnare parat famulos Dei: quo scilicet afflictione carceris et pœnali squalore consumpti, ac septimo, ut dicunt, puncto a in nervo pedes (contra quam credi fas est) distenti, intimo tenebrarum loco, per omnia pœnarum genera, quæ furentium sævitia excogitare poterat, deperirent. Quam plurimi ergo hoc genere in ergastulis consumuntur, Domino suscipiente eorum hujusmodi exitum, cujus nec ibi defuit divine majestatis auxilium. Aliquantum etenim ex his qui sævissima tormenta pertulerant, nec humane aliquid medelæ permissi sunt consequi, mirum in modum virtute Domini convalescere et subitam mentis alacritatem, ad desperatum corporis robur, recuperare ceperunt; ita ut cobortatione sua ceteros ad patientiam confirmarent: et impatientes erant pœnarum illi magis, qui nuper fuerant correpti, et quorum corpora nondum tormenta solidaverant; illi denique erant, qui fœtoris horrore et conclusionis tenebris necabantur.

D
EX EPIST.
LUGDUN.
ET VIEN.

E

a
S. Blandina
inter resumpta
supplicia con-
cionatur:

f

g

ob carceris
fœtorem
varii extin-
guuntur:

Christianus
sum.

g

etiam laminas
ignitas pa-
titur:

h

quin et post
iterata tor-
menta,

recipit sa-
nitatem.

A 9 Verum Beati *b* Pothini, Lugdunensium Episcopi, gloriosam martyrii confessionem fas non est silentio præterire: qui cum nonagenario major esset ætate, et corpore (utpote illius ævi) invalidus; sæculo jam mortuus, solo martyrii amore vivebat. Duceitur autem ad tribunal, imo potius defertur; semio et languore resolutus: cujus ad hoc solum animu servabatur, ut Christus per eum magnificentius in fragili corpore triumpharet. Statuitur interea senior pro tribunalibus: impie plebis undique clamor attollitur: Hunc ipsum esse insonant *c* Christianum. Tunc vero a Præside interrogatur, quisnam esset Christianorum Deus. Respondit: Si dignos fueris, scies. Hinc vero cunctos velut rabies immensis ejusdem furoris invasit, ita ut qui prope astabant, pugnis, alii calcibus subigerent senem, nec ætati nec gravitati aliquid deferentes; illi vero qui longius erant, quidquid furentibus teli venisset in manus, cunctis jacebant; ita ut unusquisque summi sibi esse delicti duceret, nisi aliquid in senem sceleris intulisset: *d* in hoc etenim vindicandos Deos suos esse credebant. Quem cum seminecem projecissent in carcerem, incontaminatum paulo post spiritum reddidit.

B 10 Per idem tempus immensa Dei quodam dispensatio procuratur, et misericordia ex inspirata Christi Domini arte conquiritur, quod nunquam fere prius a persecutoribus gestum meminimus. Omnes hi, qui primo comprehensi negaverant fidem, correpti traduntur in carcerem: et quo infelicibus no solamen quidem penalis præstaretur exitii, non quasi Christiani jam, sed tamquam homicide et incesti detinebantur, habentes miseri duplicem poenam: quoniam quidem ceterorum supplicia mitigabat spes et corona martyrii, Christique caritas et sancti Spiritus gratia relevabat afflictos; in istis autem, ipsis penalibus catenis et pondere carceris gravius conscientia metuebat, ita ut vultu ipso et aspectu discernenterentur a ceteris: quod illi producebantur de supplicis leti; et divinum nescio quod in ipsis vultibus præferentes, vincula sua, monilia pretiosa ducebant; per squalorem carceris, Christi bonus odor educti; ita ut viderentur sibi, non in ergastulo, sed in myrotheca conclusi: at illi alii tristes, demersi, ipsis quoque conspectibus horridi, et omni turpitudinis deformitate lædiores, sed et ipsis Gentilibus in multo opprobrio expositi erant, tamquam degeneres et ignavi, qui fidem perdiderint, et crimen invenerint; et qui Christianorum quidem nomine caruerint, homicidarum tamen poenas non effugerint. Quæ cum ita viderent ceteri, incredibiliter corroborari sunt; ita ut comprehensi, absque ulla animi mutatione constantes, se nihil aliud quam Christianos esse confiterentur *e*. Et cum quædam in his locis fuissent longius persecuti, post aliquantulum iterum hæc subiungunt.

C 11 Post hæc jam per diversas species, martyrii eorum velut coronam quandam, variis floribus compositam, Dominus Jesus Christus intexens, offero Patri; ut ab eo velut victores, magni agonis remunerationes æternorum sumerent præmiorum. Nam Maturus, et Sanctus, et Blandina, et Attalus, *f* numerum diebus, innumeris millibus Gentium diversarum ad spectaculum congregatis, statuuntur in medio arenæ. Et rursum Maturus cum Sancto, quasi nihil prius gestum fuisset, ad omnia tormentorum et verberum genera renovantur; certantibus omnimodis adversariis, quatenus eorum patientiam frangerent, et ab ipso ut ita dicam vertice, coronas eorum diriperent, insanis populi vocibus instigati. Sed illis eo magis animos roborabat spes vicinæ jam gloriæ, quam sibi jam jamque manu contingere, et contrectare dextris videbatur. Cumque et

suppliciorum genera, et spectaculorum pœnæ jam tempus fuisset absumptum, nec inveni ullatenus a sententia valuisse, cum etiam sellæ ferreæ superpositi, consumptam verberibus carnem ignis subter ministratos exureret; ad ultimum infatigabiles Martyrum spiritus, ferro cæsis cervicibus effugarunt.

D 12 Blandina vero, religata ad stipitem, atque in crucis modum distenta, bestiis pabulum paratur. Quæ tamen in ligno pendens, vultu interrito et satietate læto, orationem fundebat ad Dominum, quæ et sibi constantiam, et ceteris agonis sui consortibus perseverantiam precaretur; et facile vota sperabat implenda, quæ propriis juvabat exemplis: simul et illud edocens, quod passionem Christi consortibus, certum sit etiam gloriæ ejus donanda esse consortia. Sed cum nullo ex bestiis corpus ejus auderet attingere; deposita de ligno, rursus revocatur ad carcerem, aliis adhuc agonibus præparanda: ut per multas victorias caput quidem tortuosi serpentis attereret, Fratrum vero animos ad tolerantiam concitaret per hoc, quod ipsa in parvo et fragili corpore tot certaminibus permaneret invicta, et per singulos agones discederet coronata.

E 13 Attalus quoque populi vocibus postulatur. Erat enim valde nobilis, et, quod cunctis nobilius est, vir optimæ conscientiæ, et in fide Christi per omnia semper exercitia Martyr. Cumque circumactus fuisset in amphiteatro, titulo se præcedente, in quo scriptum erat, Attalus Christianus; fremere vulgi insanientis furor vehementius cepit. Sed cum Præsidi indicatum fuisset, esse eum Romanæ civitatis virum, jubet eum cum ceteris in carcerem recipi; simul et ad Caesarem refert, ejusque sententiam, quid de eo juberet expectat. Verum inter moras positi in carcerem, non infructuosum sibi tempus transire patiuntur; sed vigore animi et alacritate fidei suæ, eos qui infirmiores videbantur animabant; et ipsi nondum Martyres, cohortationibus suis Martyres faciebant. Ex quo magnum gaudium matri nascebatur Ecclesiæ, videntis filios suos, qui pene decidisse videbantur in mortem, per hos reparari ad vitam; et monitis eorum multi, qui jam negando velut aborsum quoddam effecti fuerant, quasi iterum parturiebantur, et Christus in eis iterum formabatur. Docebantur enim ab his, quia Deus non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat.

F 14 Igitur cum a Cesare rescriptum fuisset, ut persistentes quidem punirentur, negantes autem dimitterentur; die quodam celeberrimo, in quo ex omnibus provinciis coeuntes, nundinas apud nos agere solent; in ipso frequentissimo conventu tribunal ascendens, præsentari sibi Iudex Christianos et introduci, ad suppliciorum pompam præbendam cunctis qui aderant, jubet. Rursum itaque cruces, rursum pœnæ, rursum tormenta reparantur: et si qui forte cives Romani reperti sunt, hos plecti capite decernit, ceteros vero bestiis tradi. Ingens tamen ab omnibus gloria Christo conferebatur, pro his qui antea negaverant, et dimitti, neque negantes potuerunt; nunc vero, cum negantibus venia præstaretur, in confessione persisterent, et de perditionis grege revocati, in numero Martyrum jungerentur. Igitur cum erga supradictos quæstio haberetur, Alexander quidam, genere Phryx, medicos disciplina, vir religiosus et prudens, et vitæ ac morum probitate cunctis carus acceptusque, amore Dei concitatus, cum assisteret tribunali, nutibus hortabatur ad confessionem eos, in quos quæstio agitabatur, ita ut omnibus qui astabant palam fieret, quid animo gereret. Cumque id populi notassent, indignantes maxime pro iis, qui quod prius negaverant,

capite plectuntur:

S. Blandina, a feris illusa, recluditur in carcere:

E ad eundem S. Attalus, quia Romanus, remittitur:

ubi multi reducuntur ad fidem:

F quos ad constantiam animans Alexander not. 10

EX HIST. LUGDUN. ET VIEN.

b S. Pothinus post varias injurias et tormenta,

c Ibidem obit

Apostata cum reliquis inclusi detinentur:

tam dispari inter pernis animo, quam causa.

ss. Maturus et Sanctus novis supplicis afflicti,

et Attalus
objiciuntur
bestiis, illasi-
que jugu-
lantur.

A virant, rediviva nunc confessione revocabant, conclamaverunt adversum Alexandrum, hæc ipso instigante committi. Qui jussus a Præsidente in medium statui, et quis esset interrogatus, Christianum se esse, libera professione testatur. Quem continuo præparandum bestiis condemnavit : et postera die simul cum Attalo producitur : quem contra præceptum Cæsaris, gratificari populo volens, etiam ipsum tradi bestiis jussit. Sed cum ferarum nulla Sanctorum corpora contigisset, omnibus eos verberum, ceterarumque [pœnarum] suppliciis cruciatos ; ad ultimum in conspectu populi, in medio arenæ, jugulari jubet ; B. Alexandro, in omnibus quas perpessus est pœnis, ne unum quidem penitus proferente sermonem ; sed ab initio usque ad finem intra semetipsum semper cum Deo loquente, et in laudibus ejus ac precibus permanente. Attalus *g* vero, cum prunis sobterjectis in sella ferrea torreretur, cumque nidor carnis ad nares et ora inspectantis populi perferretur ; voce magna exclamavit ad plebem ; Ecce hoc est homines comedere ; quod vos facitis. Quid a nobis, velut occultum, inquiritis facinus, quod vos aperta luce committitis ? Nos enim neque comedimus homines, neque aliud quid mali egimus. Et cum interrogaretur quod nomen haberet Deus, respondit ; Qui plures sunt, nominibus discernuntur : qui unus est, non indiget nomine.

ANNOTATA G. II.

a *Sequentia non de S. Blandina, sed de Biblide, quæ inter Martyres est vicesima prima, isto modo explicantur apud Eusebium.* Porro Biblidem, unam ex eorum numero, qui fidei confessionem pernegassent, cum jam diabolus a se prorsus absorptam putaret, cupiens etiam per blasphemiam in Deum, condemnationem ejus augere, ad supplicium deducendam curavit ; eamque velut fractam et ignavam, impia in nos et flagitiosa probra loqui impulit. Illa tamen in tormento rediit ad se, atque (ut ita dicam) ex profundo somno excitata est, presenti supplicio quodammodo submonita, ut de æternæ gehennæ pœna serio cogitaret : ac contra, quam diabolus expectabat, malevolis Christianorum obtrectatoribus ex adverso sic respondet : Quomodo ejusmodi viri liberos suos devorare in animum poterunt inducere, quibus ne licitum quidem sit sanguinem animalium ratione carentium comedere ? Et ab eo tempore se Christianam ingenue confessa est, et sorti numeroque Martyrum adjuncta. *Hæc ibi. At Rufino consentit Beda supra relatus, ubi hæc lectoris judicio reliquimus.*

a *Hinc intelligo Nervum (id est, panale lignum, super quo Martyrum corpora, velut nervi in cithara, tendebantur) septem punctis notatum fuisse, tamquam gradibus levioris graviorisve tormenti, a Judice præscribendi ; nec ultra septimum procedere tendendo licuisse, aut potuisse, citra præsens periculum mortis, quam opus erat caveri in quæstionibus.*

b S. Pothinus sive Photinus, primus Lugdunensium Episcopus appellatur a Gregorio Turonen. lib. 1 Hist. Fr. cap. 27. Rainaudus de S. Pothino ista addit : Altaris, a B. Pothino primo Lugdunensi Archiepiscopo (sic denominat) primo trans montes in honorem Beatæ Virginis constituti, meminit Innocentius IV in diplomate ad Rectorem et Clericos Ecclesiæ S. Nicetii, olim a S. Petro denominatæ, et (ut ait Innocentius) primæ Sedis et Cathedralis Lugdunensis. *Hæc Raynaudus.*

c *Aliqua MS. Christum aut Deum, Eusebius ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ ; tamquam ipse Christus esset.*

d *Lubet addere quæ S. Eucherius Lugdunensis Episcopus, in Sermone de S. Blandina, de martyrio S. Pothini, primi sui Episcopi, scribit. Præstitit, inquit,*

interista divina providentia, ut in tantis patriæ sacrificiis etiam Pontifex non deesset : rapitur ad impiam quæstionem grandævus et plenus dierum beatus Pater noster Pothinus, Ecclesiæ hujus Antistes, et pro eruditionis ut credimus merito, gregi suo jungitur ; ac post Dominici corporis sacrificium, profanis tribunalibus, novam de se hestiam Christo oblaturus infertur. Senilis infirmitas, per injurias et adlictiones furentium ministrorum, ita celerem sortitur exitum, ut intelligeres ad tempus illud soli martyrio reservatum. Felix cui, in ipso vitæ limine constituto finem suum non tam naturæ contigit debere, quam gloriæ. Corroborantur hic piæ mentes tanti parentis exemplo, et parata supplicia non tam excipiunt quam invadunt.

e *Hactenus fuerant Epistolæ verba : quæ hic succedent. Eusebius ejusque interpretes Rufinus, connectionis causa, de suo interponunt, ut mox ad aliam Epistolam ejusdem partem transeant.*

f *Munerum dies solennes et ordinarii erant, quando licebat spectacula ferarum populo exhibere. Hinc cum populus rogaret, ut Asiarcha Philippus in Polycarpum leonem immitteret, respondit Philippus, id sibi integrum non esse, cum jam venationes absolvisset ; uti legitur in Epist. latina de Polycarpi Martyrio apud nos 24 Januarii num. 10, pag. 782, vel ut Christophorus vertit ; Quoniam jam ferarum certamina confecta erant, vel ut Rufinus exposuit ; Quia jam editionis suæ munus explesset. Ubi notamus loco citato litt. O, quod editiones illæ, munera, certamina, venationes dici soleant, uti fuse docet Halloix.*

g *In Vita S. Justi Episcopi Viennensis G. Maji dedimus, ex Archivio Viennensi, epistolam S. Pii Papæ ad ipsum Justum, ubi is asserit, Athalum, epistolas Martyrum portantem, ad se venisse, et gaudium ineffabile fecisse de triumpho eorum. Baronius anno 166 num. 3 conjectat, ipsum esse de quo hic agimus.*

CAPUT III.

Martyrium SS. Pontici et Blandinæ. Corpora canibus objecta, igne adusta, et submersa. Virtutes Martyrum.

P ost hos, novissimo jam munerum die, Blandina rursus inducitur cum Pontico, puero fere annorum quindecim ; quique et in primorum cruciatibus jussi fuerant semper astare ; quo magis ceterorum videntes supplicia, terrerentur. Statuuntur ergo in medio, jubentur jurare per Deos. Illi vero e contrario nullo esse aiebant illos, per quos jurare cogerentur. Cumque aliis quam plurimis verbis exprobrarent Gentilium Deos, insanire magis in eos cepit populi multitudo, neque teneram pueri ceteram, neque sexum femine miserantes : sed per omnia tormentorum genera, quasi quodam eos circulo peragentes, nihil deesse pœnis patiebantur, quod crudelitas invenisset. Tunc Ponticus, maximum patientiæ robur a materna cohortatione suscipiens, et perseverans in confessione fidei, impollutum spiritum reddit.

16 Beata vero Blandina, ultima omnium, velut omnium nobilis mater, præmissos ad Martyrii coronam filios, insequi jam secunda festinat, exultans et ovans velut ad thalamum sponsi, invitata ad nuptiale convivium. Ex quo fiebat ut in verberibus non trepidaret, et craticulis adusta gauderet, ac tam hilaris videretur et leta, quasi inter dapes regias accubaret. Post hoc ad bestias traditur : sed *b* intacta ab his perdurat. Inde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus, ut rete constricta objiceretur tauro ferociter instigato : a quo cum fuisset innumeris ictibus lacessita, et toto arenæ ambitu jactata, ni-

D
EX EPIST.
LUGDUN.
ET VIEN.

E

SS Blandina
et Ponticus
puer carnis
pœnis tor-
quentur,

F

in quibus hic
moritur :

a

Ista craticulis
adusta,

a bestiisque
illata, jugu-
latur.

hil

EX EPIST.
LUGDUN.
ET VITÆ

A hil penitus leditur; sed permanebat læto semper vultu, mente constanti, spe ipsa et animi præsumptione cum Christo jam colloquens. Ad ultimum gladio jugulari iubetur, stupentibus ipsis etiam impiis et dicentibus, quod nunquam fuerit femina, quæ tanta ac talia ferre potuerit.

Apoc. 22.
Corpora Mar-
tyrum obli-
chantur cant-
ibus,

17 Sed ne sic quidem satietatem aliquam capere crudelitas quivit. Antiqui etenim serpentis virulenta concitati feri ac barbari mores, mansuere nesciebant. Et ipsa quippe Sanctorum patientia, sævior eis contentionis rabies accendebatur; et velut pudore quodam fatigabantur, quod major inesset cruciatis, quam cruciantibus virtus: et ex hoc ad nefanda odia Index simul instigabatur et populus, ut scriptura impleteretur quæ dicit, iniquus adhuc inique agat, et injustus adhuc faciat injuste. Igitur inaudito sævitiae genere, eorum qui necabantur in carcere corpora, canibus videbantur exponi; adhibita simul custodia die noctuque, ne qui collectas reliquias, humanitatis intuitu traderet sepulturae. Sed si quid forte vel bestiis vel igni reliquum ex corporibus Martyrum fuerat, ipsaque cum truncis suis capita punitorum, insepulta per custodiam militum, servabantur; et quærebatur, si quid ultra posset humana crudelitas, etiam in eos qui jam vite lumen excesserant. Exultabant tamen Gentes, magnificantes simulacra sua, quorum virtute datam in illos vindictam dicebant: si quis vero inter ipsos paulo mitior vel humanior videbatur. Ubi nunc est, aiebat, Deus eorum? et quid eis profuit ista religio, pro qua etiam animas posuerunt? Igitur apud illos erat varium istud insultationis genus, apud nos vero ingens luctus habebatur, præcipue quod non possemus humi tradere; quippe quibus ne noctis tempore aliqua ad hoc opportunitas præbebatur, neque muneribus placare custodes, neque precibus, aut ullo alio genere copia erat; ita attente et solícite curabant, ne daretur extremis ossibus sepultura.

et non per-
mittuntur
sepeliri:

e
Ossa cruenta in
Rodanum pro-
piciuntur.

18 e Post aliquot autem dies, cum nullam sepe-
liendi gratiam præstitissent, incensa ossa Martyrum et in favillam redacta, cum reliquo terræ pulvere in Rodanum fluvium dispersere, ne usquam eorum, reliquiae residerent. Quasi vero hæc agentes, Deum vincerent, et sicut dicebant, spem eis per hoc resurrectionis admerent. Sperantes enim, aiebant, de sepulcris quandoque se esse resurrecturos; ideoque, nova nescio qua persuadente sibi superstitione, keti se tormentis mortibusque subijciunt; nunc videamus si resurgent, et si potest eis adesse Deus eorum; et eripere eos de manibus deorum. d Hæc sunt quæ illis temporibus gesta, ex Epistola Fratrum Lugdunensium, declarantur: ex quibus, quid etiam per ceteras provincias geri potuerit, conjectura capienda est.

d

Laudantur,
quia sapienter
forti,

19 Referuntur adhuc in ipsa Epistola, quædam etiam de humanitate et mansuetudine Beatorum Martyrum, quæ dignum puto ad hæc suis sermonibus, sicut cetera, sociari. Quique aiunt, ad imitationem Christi (qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo) in tanta gloria positi, et semel et iterum, ac frequentius Martyres facti, post bestias, post ignes et laminas, neque se ipsi Martyres dicebant, neque aliis, ita se appellantis, indulgebant. Sed si forte aliquis nostrum, vel in epistola, vel in sermone, eos Martyres nominasset; increpabant acrius, dicentes; quod hæc appellatio soli Christo debetur, qui solus fidelis veritatis est Martyr, et qui primogenitus est ex mortuis et auctor vite æternæ; vel certe illis solis aptum hoc esse vocabulum, qui post bonam confessionem discedere de hac vita et pergere meruerunt ad Deum. Nos autem, aiebant, humiles et egeni, optamus, ut ipsa saltem in nobis confessio tuta per-

notebant
Martyres
appellari,

maneat: in quod etiam Fratres cum lacrymis obse-
rabant, ut pro eis Deum deprecarentur, quo perfectæ confessionis signaculo martyrium inererentur accipere: et tanta in eis humilitas erat, ut cum rebus ipsis essent Martyres, nominis tamen jactantiam fugerent. Apud Gentiles vero cum omni fiducia consistebant, nobilitatem animæ, per contemptum injurie et suppliciorum patientiam, demonstrantes. Erant ergo inter Fratres, humiles; inter persecutores, elati; suis mites, adversariis terribiles; Christo subjecti, diabolo erecti: humiliabant se sub potentissima manu Dei, per quam nunc sublimius exaltati sunt. Placabant omnes, accusabant neminem; solvebant omnes, ligabant nullum; orabant etiam pro persecutoribus suis, utentes sermone S. Stephani primi Martyris, et dicentes; Domine, ne statuas hoc peccatum: adversum quos eo vehementiora diabolus praelia concitabat, quod per nimiam caritatem, quam habebant in Christo Jesu, etiam ipsos qui lapsi fuerant, et quos jam immanis illa bestia absorbuisset crediderat, rursus in os de internis ejus visceribus educebant; et velut matres erga parvulos suos, ita erga eos toti profusi miserationum visceribus, inharrebant omnipotenti Deo; effluentes pro ipsis fontes ac flumina lacrymarum, vitam petebant eis a Deo, et tribuebatur eis: nec sibi gratum iter ducebant eundi ad Dominum, vel letum putabant martyrii fore coronam; si partem membrorum suorum, de Ecclesiis raptam, velut spolia quædam, detentari a diabolo permisissent. Super omnia autem, pacem et ipsi diligebant, et nobis servare mandabant: nec aliam sibi, nisi per pacem, viam ad martyrium construebant; caventes, ne ultra jam post se dissensionem Fratribus, ne Ecclesiæ matri inestitiam derelinquerent: sed semper pacem habendam, pacem Fratribus custodiendam, et caritatem præcipue tenendam, quæ est unitatis et concordie vinculum, commonebant e. Hæc non inutiliter (ut opinor) a nobis, ad ædificationem legentium, memoriæ tradita sunt: quæ ex tantorum virorum auctoritate descendant propter eos qui tumidi et inflati adversum Fratres feruntur; et si qui forte titubaverint, miserationum Christi viscera ab eis putant penitus excludenda.

D
Act. 7

orabant pro
persecutoribus,

lapsos ad
fidem redu-
cebant,

E

pacem omni-
bus commen-
dabant.

e

20 Refertur adhuc in eadem scriptura et alia narratio, quam cognitionis causa, his inserere dignum putavi. Asclibiades f quidam erat in numero eorum, qui pro Christo victi tenebantur. Hic vitam satis arduam et austeram gerebat, nihil cibi volens accipere, sed tantum sale et pane cum aqua utebatur. Cumque hujus vitæ rigorem vellet etiam in carcere tenere; Attalo, post primam confessionem suam, quam in amphitheatro confessus est, revelatur, quia non recte faceret Asclibiades, creaturis Dei et ipse non utens g, et aliis formam scandali derelinquens. Quibus cognitis B. Asclibiades capit omnia cum gratiarum actione percipere: quia quæ illi revelabat Spiritus ut doceret, et huic ut sequeretur, idem spiritus persuadebat; adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

S. Asclibiades,
pane sale et
aqua vescens,

f

F

g
cælitus mone-
tur aliis cibis
uti.

ANNOTATA. G. H.

a Hinc nonnulli S. Blandinum fecerunt matrem S. Pontici. Verum apud Eusebium dicitur, Sororis exhortationibus excitatus, ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς παρρησιάζεσθαι. Igitur non aliter dicitur materna exhortatio; quam mox, velut omnium nobilis mater, καὶ θεοπρεπὴς μήτηρ εὐ-
γενής. Viennæ beatæ Martyris Blandinæ sanctorumque XLVIII Martyrum ecclesiam esse indicatur in Vita S. Clari Abbatis 1 Januarii cap. 6, ubi apparet Virgo beatissima Blandina eum consolans, et quod eum ad cœlestia

A cœlestia regna cum S. Marcello sit ductura, addicens.

b Exclamat S. Eucherius in Homilia de hac S. Balbina : Honorant bestię, dum sœvire non norunt. Ubi sunt qui dicunt, venerationem sacris Martyrum deferendam non esse corporibus? Ecce cruentę feritatis humanitas, quę religionis non recipit sensum, defert venerationis obsequium. . . et ad malorum damnationem, quid honoris Sanctis debeat, agnoscit.

c Loco sequentium, apud Gregorium Turon. de Gloria Mart. cap. 49, leguntur ista. Postquam hæc gesta sunt, cum Christiani mororem maximum haberent, quasi deperissent beatę Reliquię; nocte apparuerunt viris fidelibus in eo loco, quo igni traditi sunt, stantes integri et illæsi. Et conversi ad viros, dixerunt eis : Reliquię nostrę ab hoc colligantur loco, quia nullus periit e nobis : ex hoc enim translatus sumus ad requiem, quam nobis promisit rex cœlorum Christus, pro ejus nomine passi sumus. Hęc renuntiantes viri illi reliquis Christianis, gratias egerunt Deo, et confortati sunt in fide; colligentesque sacros cineres, ædificaverunt basilicam mirę magnitudinis in eorum honorem; et sepelierunt bona pignora sub sancto altari, ubi se semper virtutibus manifestis cum Deo habitare declaraverunt. Locus autem ille, in quo passi sunt, Athanaco vocatur; ideoque et ipsi Martyres a quibusdam vocantur Athanacenses. Hęc Gregorius, et ex eo Ado in Martyrologio, qui addit ista : Horum festivitatem civis Lugdunensis urbis, omnibus undequaque lætanter accurrentibus per descensum fluminis, cum hymnis et canticis gratulationis concelebantes, Missarumque solennia in Apostolorum ecclesia (ubi sancti cineres eorum conditi servantur) festive Domino reddentes, ex antiquorum traditione, ipsam diem Miraculorum appellant. Hęc Ado. De loco Athenaco supra actum; ecclesia autem Apostolorum, sive S. Petri, jam sub titulo S. Nicetii habetur.

d Hic iterum interfatur Eusebius, illa ipsa forte mox relaturus ad finem, quę superiori capite litt. e abstulerat e medio Epistolę, quam utinam integram et invariata servari contigisset!

e Rursum Eusebius loquitur.

f Varia MSS. Alcibiades: verosimile est quod Asclepiades vel Alcibiades germana sit lectio. Egonihil mutare præsumpsi; sed concordem in hoc nomine Martyrologiorum scripturam secutus sum; quomodo etiam Epagathus retinui, etsi melius scriberetur Epagathus.

g Non quia ipsa communia ciborum abstinencia culpabilis erat; sed quia coram aliis usurpata, singularitatem habebat, caritati et mutę unioni, tali in articulo non convenientem: quod non debet ad omnem casum trahi; multo minus ad Religiosorum cœtus, in quibus abstinencia non reputatur singularitas; sicut nec indulgentia Regulę conformis, immoderatio.

APPENDIX D. P.

De ecclesia S. Blandinę.

Sicut iterata sæpius certamina, eaque atrociora, S. Blundinam præ aliis celebrem fecere; sic venerationem etiam peculiarem ei conciliarunt apud majores, ut et Ecclesię eidem nominatim nuncuparentur. Hujus rei testimonium insigne in lucem eruit D. Louvet Doctor Medicus, ac Serenissimę Dominę de Domba Consilia-

rins; et Tomo 12 Spicilegii Acheriani pag. 136 anno 1674 inserendum dedit, ubi nunc legitur sub hoc titulo. Bernuinus, Viennensis Archiepiscopus, dat facultatem Ratberto instaurandi ecclesiam S. Blandinę. Interfuit Bernuinus Synodo Cabilonensi anno MCCCLXXXVII, subscriptusque habetur privilegio Confirmationis, Ingelario Abbati Carilacensi per eandem Synodum concesso; Brevis ipsius contextus talis est.

2 Curam rerum ecclesiasticarum penes arbitrium et vigilantiam Episcopalem remorari, nullus qui jura ecclesiastica novit, dubitare potest; ut omni studio intendat, qualiter diruta, vel vetustate aut negligentia dissipata reparari debeant. Quapropter ergo Bernuinus, sacrę Sedis Viennensis Archiepiscopus, cum in Dei nomine et amore, studium hujusmodi gererem; adiit nostram presentiam quidam venerabilis Presbyter et Abbas, Ratbertus nomine, pro quadam ecclesia, quę est in honore S. Blandinę Martyris dedicata, atque in Monte Quiriaco sita; quatenus ei licentiam daremus, uti de suo proprio, tam pro Dei amore, quam pro æternę mercedis retributione, studiosissime illam reedificaret; siquidem pene destructa et annihilata, tam pro vetustate quam et pro obsidione civitatis, decorem et honorem domus Dei amiserat. Cujus benevolentiam et studium pietatis collaudantes, non solum benigne annuimus, sed etiam ut summopere perficeret et omnimodis, cum maximo gaudio hortati sumus. Et, ut major accresceret tantę bonitatis voluntas, insuper ei libentissimo animo concessimus; ut tam ipse, quam nepos illius, nomine Straderius, dum adviveret, si res ad effectum perveniret, pro tanti laboris sudore, tam de ipsa ecclesia, quam et de his quas habet rebus et acquirere potest, potestatem habeant construendi, et usu fructuario operandi.

3 Notum itaque sit omnibus, sanctę Dei Ecclesię hujus rectoribus et successoribus nostris, religiosissimi hujus viri tantę pietatis studium, et nostrum super hujusmodi assensum adiutorium; quatenus eis deinceps nullus auferat, si vitę nostrę cursum supervixerint, quod cum tanto studio laborantes perfecerunt; et sic canonice illis confirmamus, quod prompta eorum voluntas in reedificatione hujus domus Dei libentissime impendit, et nostrum faveus assensus annuit. Quod si aliquis temerario ausu disturbaverit, iram Dei omnipotentis incurrat, et anathematis vinculo (nisi respiscat) perpetualiter subjaceat: quoniam, sicut auctoritas p. mandat canonica, ut jura ecclesiastica, a sanctis et antiquis Patribus constituta, juniores inviolabiliter observare debeant; ita necesse est, ut futuri quique Præsules Ecclesiarum, majorum et prædecessorum suorum edicta inconcussa teneant: quod si secus fecerint, nulli dubium, quod sanctorum Canonum excommunicationi subjaceant. Igitur ut nullus audeat nostrę auctoritatis testamentum contemnere, manibus et scriptis propriis, cum consensu suffraganeorum nostrorum, firmantes roboravimus.

4 Crediderim equidem Montem-Cyriacum esse requirendum haud procul ab urbe Viennensi; quę quo anno obsessa fuerit circa tempora Bernuini Episcopi necdum comperi; neque occurrit unde discernam cujus monasterii ex pluribus quę diocesis habet, Ratbertus Abbas fuerit: quare hæc omnia Viennensium rerum studiosis explicanda dimitto, qui plura forte suggerent ad hoc argumentum spectantia.

circa an. 890
collapsam
ecclesiam.

Ratberto Ab.
reparandam,
E

sibi que et
nepoti suo
usufructuarie
tenendam
concedit,

successoribus
ut idem te-
neant sub
anathemate
adstrictis.

Bernuinus
Viennens.
Archiep.

DE SANCTIS MARTYRIBUS LUGDUNENSIBUS,

VINCENTIO, NINA, PRISCO, SEPACA,

D. P. HILARIO, FELICE, CASTULA, EPAGATO, AMELIA, DONATO,

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Hos Martyres a precedentibus esse distinguendos, colligimus ex Epternacensi Hieronymiani Martyrologii apographo; ubi, post relatos priores, ista interponuntur. Item alii in Lugduno, quorum decursum recensetur sub his nominibus, Vincentii, Ninæ, Prisci, Sepacæ, Hilari, Felicis, Castulæ, Epagati, Ameliæ, Donati. Horum nominum aliqui in aliis ecgraphis paulum diversa leguntur; Nicæ,

Priscæ, Æmilicæ et Donatiæ. Post Castulam vero alius titulus in dicto Epternacensi ponebatur, scilicet, In eodem loco. Ast in aliis tribus apographis, sub eodem titulo Lugduni, comprehenduntur, quod et nos facimus. Ex hisce Vincentius est in MSS. Gellonensi, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbei, et S. Galli in Helvetia.

DE SANCTIS MARTYRIBUS.

B

BARBARUNO PRESBYT. HUMATO,

E

EVASIO, HONORATA, ROGATA.

G. II

Ex eodem Martyrologio.

Post relatos Martyres Lugdunenses, præposita particula Alibi, indicantur nomina horum Martyrum, in sæpius jam citatis apographis Martyrologii Hieronymiani : scilicet Barbaruni Presbyteri, Humati, Evasii, Honoratæ, Rogatæ.

Scribitur etiam Honorati. Loco Rogatæ in MS. Corbeiensi additur Vincentia, et formata videtur ex Vincentio Lugdunensi primo in posteriori ordine. Si quis tamen velit eam opponi reliquis ut sextam, per nos licebit.

DE SANCTIS TRIGINTA OCTO

MARTYRIBUS APUD GRÆCOS.

G. II.

Ex Synaxario MS. Divionensi.

Memoria horum Martyrum continentur in MS. Græco Synaxario, quod Divione apud Petrum Franciscum Chisletium Societatis nostræ reperimus, et ad diem secundum Junii ita proponitur. Οἱ ἔργοι, Μάρτυρες λη', ἐν λούτρῳ βλάντες, καὶ τῆς θύρας σφραγίσκας, τελευτοῦνται. Sancti Martyres triginta octo, in balneum immissi, foribus

occlusis vitam finiunt. Deinde hi versus adduntur :

Ματὴν ἀθλητῶν σφραγίζεται λούτρον θύρα.

Χριστὸς γὰρ ἐγγὺς ἐλθεῖν, ἐγὼ θύρα.

Nequidquam Athletis balnei clausæ fores,

Dum Christus adstat clamitans ; Ego ostium.

Scilicet Joannis x versu ix. Ubi autem id factum, frustra quesieris.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MATRE ET TRIBUS LIBERIS.

Ex eodem Synaxario MS.

In jam citato, MS. Græco Synaxario Divionensi seu Chisletiano celebratur. Ἡ ἀγία Μᾶτηρ, μετὰ τῶν πρώτων τελευτῶν αὐτῆς, et additur, ἔξει τελευτοῦται. S. Mater cum tribus liberis suis, gladio martirium complet : Deinde ex more Distichon subiungitur hujusmodi :

Σὺν παιδίῳις τρυφεύσα Μᾶτὴς καλλιπάρης,
Ἰδοὺ βοᾷς, ἔρχομαι, καὶ τὰ παιδία.

Percussa gladio prole cum tota parens ;

Adsum, ecce clamas ; egomet et pueri mei.

Sunt autem hæc verba Isaie Prophetæ, in persona Christi loquentis de se ac discipulis suis, Cap. viii versu xviii ; quo sensu eadem allegat Paulus ad Hebræos ii versu xiii, Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκε ὁ Θεός. Ecce ego et pueri, quot dedit mihi Deus.

DE PLURIMIS SS. MARTYRIBUS, ANTIOCHIAE PASSIS.

G. H.

Circa tempus Martyrii, ex Eusebio Conjectura.

CIRCA AN. CCC.

Videntur passi

sub Dec o Imp.

Celebravimus cum *Martyrologio Romano*, ad diem xi Martii, commemorationem plurimorum sanctorum Martyrum, qui Antiochiæ, mandato Maximiani Imperatoris, sævissimis affecti suppliciis, ad palmam martyrii pervenerunt. At modo, cum perretusto *Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitaneæ* (quod spectat ad Collegium Claromontanum Societatis Jesu Parisiis) exhibemus multitudinem Martyrum, ibidem sub Decio Imperatore coronatorum. Verba *Synaxarii* sunt ista: Καὶ τῶν ἁγίων μύριον τῶν ἑξακκλιῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ θυσσεῖδος Δεκίου. Ubi τὰ μύρια per se significant decem millia, sed illo nomine etiam copiosa multitudo indeterminata absque ullo certo numero intelligitur, sicut apud Latinos sexcenta dicere usitatum est. Inducitur ergo commemoratio Sanctorum quamplurimorum Athletarum, qui Antiochiæ sub Imperio impii Decii certaverunt. Fuit hæc septima in Christianos persecutio, anno Christi CCL excitata; qua inveteratum in Christianos odium Gentilium, omnes sub Romano Imperio situs inundavit Ecclesiam, ut e sententia Baronii de ea merito dici potuerit: Nisi abbreviati fuissent

dies illi, non fuisset salva omnis caro. In hoc persecutione Decii, teste Eusebio lib. 6 cap. 32, martyrium subierunt S. Fabianus Papa Romæ xx Januarii, S. Alexander Episcopus Hierosolymorum Casarea in Palaestina xviii Martii, et quod huc potissimum spectat, S. Babylas Episcopus Antiochenus xxiv Januarii, quando horum Acta illustravimus. Horum meminisse videbatur sufficere, ut possent huic tempori applicari, quæ de Martyribus sub Diocletiano passis scripsit Eusebius his verbis: Quid nunc opus est reliquos nominatim commemorare, aut multitudinem hominum recensere? Et deinde: Ea quæ Antiochiæ gesta sunt, quid opus est in memoriam revocare? et similia, quæ ad citatum supra xi Martii retulimus. Forte de hisce Sanctis Martyribus, aliquibus saltem, etiam nominibus expressis, in hoc opere nostro ex antiquis fastis mentio fiet: tamen, ne memoria illorum deficiat, iudicavimus illorum venerationem communem, in Ecclesia Constantinopolitana ab annis septingentis aut etiam pluribus solitam celebrari, Lectori hic proponendam.

saviente
quam maxime
persecutione,E
teste Eusebio.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

THEEMEDA ET FILIIS EJUS; ARMENIO ET MATRE EJUS.

D. P.

Ex Fastis Copticis et Habessinis.

In Æthiopicis
fastis relati

Laudati, die præcedenti, Alexandrinæ Ecclesiæ Fasti; ad diem viii decimi mensis, Sene Habessin, Coptis Bauue nominati; id est ad diem secundum Junii hæc proferunt nomina: Teemedæ et filii ejus, Armenius et mater ejus: et in columna media, inter Æthiopicum textum ac Latinam Ludolfi versionem, ubi ponuntur verba ex Coptitarum Fastis, lingua litterisque Arabicis descripta, legitur Latine addita vox Martyres. Fastos ipsos Coptitarum Joannes Seldenus, in ultimo suo ac postumo de Hebræorum Synedrui libro, profitetur haberi penes se, ad calcem Evangeliorum exemplaris, Arabico antiquitus in Ægypto perpulchre censcripti seu absoluti, viii die Musri mensis Coptici, id est, 1 Augusti, Juliani, anno æræ Martyrum mii, seu Christi mclxxxvi. Hic vero, legitur memoria solius Thamedæ et prolis ejusdem, Martyrum.

et in Hagiologio
metrico,

2 Is tamen recte jungi Arminium, persuadet Poeta Habessinus, in suo Hagiologio metrico, utroque conjunctim salutem dicens, hoc modo: Saluto Teemedam et filios ejus, Armenium et matrem ejus, qui inter se diviserunt onus ipsius (matris interpretatur Ludolfus, ego Christi jugum intelligere mallem) scriptis in columna Jerusalem effigie et nomine; scilicet Christi et Dei. Ipsi, per sui martyrii sanguinem fide-jubeant, in retributione futura, pro male et re-

cte factis, sive propriis Poetæ eos invocantis, sive fidelium communiter omnium. Videntur autem sic nominari utrique, ut unicam Martyrum turmam constituent, in quibus verificatum sit illud Apocalypseos 3 v. 12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius. et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo a Deo meo.

3 In sensu Ludolfi intelligentis onus matris, quod inter se diviserint, filia Theemeda cum liberis, et filius Armenius; fuerint illi forsitan pro matre sua, hic anonyma, frustra quæsitum a persecutoribus, adducti ad tribunal fidemque professi: quibus superveniens ultro ipsa, facta sit particeps communis cum liberis et nepotibus coronæ. Sed hæc mea conjectura est, tum dijudicanda, cum ex alterutrius gentis monumentis, martyrii istius notitia plenior eruta fuerit. Interim eos qui utroque genti communiter coluntur ut Martyres, Ægyptiis adscripsim potius quam Habessin: cum hi ab ipsis fidem acciperint Christianam tempore 2. Athanasii, finitis jam persecutionibus Gentilium Imperatorum, quæ absque fundamento extendi non debent ultra provincias Romano Imperio subjectas, qualis nunquam fuit Habassia sive Auximitea Æthiopia.

videntur in
Ægypto passi,sub Imperatoribus
Gentilibus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

MARCELLINO PRESBYTERO, PETRO EXORCISTA, THOMATO, ROGATO, ET ALIIS QUADRAGINTA DUOBUS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Eorum cultus, Ecclesiæ, Acta.

SUB DIOCLE-
TIANO.Plurimi hoc
die Martyres
coluntur:inter quos
celeberrimi,
Marcellinus
et Petrus,in Lavicana
sepulti,

D. P.

Illustris est hic dies secundus Junii Martyribus Romanis et Lugdunensibus. De hisce supra egimus: de Romanis, in pervetusto MS. Martyrologio Trevirensi Ecclesiæ S. Martini, ista leguntur: Romæ Marcelli Martyris, cum aliis quadringentis. Princeps hic tot athletarum ab ulis Marcellinus appellatur. Damus nos suis nominibus expressos Martyres centum sexaginta quatuor, et certo numero signatos centum sexaginta sex, universum trecentos et triginta, quos in quatuor classes universales distribuimus, ut lector de singulis suum iudicium ferat. Notetur cum de SS. Marcellino et Petro egisset, ista addit: Item Romæ centum octoginta Martyrum, et multo plurium, quorum nomina Deus scit solus. Omnia porro Martyrologia auspicantur hunc diem ab iisdem SS. Marcellino et Petro, de quibus et aliquibus Sociis, in vetustissimo Martyrologio Hieronymiani apographo Epternavensi, ista leguntur: iv Nonas Junii, Romæ natalis Petri Exorcistæ, et Marcellini Presbyteri, Thomati, Rogati, cum aliis quadraginta duobus. In aliis tribus ejusdem apographis nomen Marcellini præponitur: in reliquis illa cum Epternavensi consentiant, nisi quod in Lucensi mentio Thomati non fiat: qui etiam in uno Tomayns scribitur.

2 At sollemnissima munus veneratio SS. Marcellini et Petri, etiam Cœnæ sanctissimæ Missæ insertorum: quorum memoria in omnibus Latinis festis sacris, tam manu exaratis quam prælo excusis, celebratur. Usuardus ista habet: Romæ beatorum Martyrum Marcellini Presbyteri et Petri Exorcistæ, qui multos in carcere ad fidem erudientes, post dira vincula et plurima tormenta, decollati sunt sub Iudice Sereno. Quibus in Martyrologio Romano additur: sub Diocletiano, in loco, qui dicebatur Silva-nigra, quæ postea in honorem Sanctorum mutato nomine Silva candida appellata est. Plura ex ipsis Actis referuntur opud Rabanum, Adonem, Notkerum, et alios posteriores.

3 Horum corpora, ut in iisdem Actis legitur, collegit Lucilla, et posuit in vehiculo noctu, et adduxit via Labicana miliario ab urbe tertio, et sepelivit sub die iv Nonas Junii in pace. Verum Ado, cum aliis Actis MSS. ita legit: Quorum corpora, revelantibus se beatis Martyribus, tulerunt postmodum Lucilla et Firmina Christianissimæ feminae; et juxta S. Tiburtium, in inferiore parte cryptæ, sepelierunt, quinto Kalendas Septembris. Quidquid de ista depositione sit censendum, certe natalem eorum hoc ii Junii celebrari consuevisse, Martyrologia omnia confirmant; usque adstipulantur liber Sacramentorum S. Gregorii Papæ, eoque antiquior Codex, fere ex SS. Leonis et Gelasii ordinatione, ante nongentos annos descriptus, atque o Josepho Maria Thomasio Romæ non ita pridem vulgatus; vetus item Kalendarium Romanum, a Joanne Frontone illustratum. De titulari eorum Ecclesia ista leguntur in Vita S. Silvestri

Papæ apud Anastasium Bibliothecarium: Eisdem temporibus Augustus Constantinus fecit Basilicam beatissimis Martyribus Marcellino Presbytero et Petro Exorcistæ, inter duas Lauros et Mausoleum, ubi beatissima mater ipsius sepulta est Helena Augusta, in sacrophago porphyretico via Lavicana, miliario ab Urbe tertio. Hæc ibi, quibus similia habentur in Vita S. Helenæ ad diem xviii Augusti excutienda, propter aliquos Græcos, asserentes Constantinopoli sepultum fuisse. Ast antiquissima Acta S. Silvestri, a nobis edita in Catalogo Antiquiorum Pontificum ante Tomum primum Aprilis, ista habent de Constantino Magno: Eodem tempore fecit basilicam sanctorum Martyrum Marcellini Presbyteri et Petri Exorcistæ; quæ, ut diximus, explicat Anastasius cum aliis, in ejusdem Silvestri Actis. Idem Anastasius asserit, in Actis Honori Papæ, qui ab dcccxxvi ad dcccxxxviii Ecclesiæ præfuit, cum innovasse cœmeterium beatorum Martyrum Marcellini et Petri, via Lavicana. Ibidemque adhuc retineri venerandas imagines Marcellini et Petri, musivo opere nobiles, asserit Baronius Tom. 9. Annalium ad an. 826 num. 16. Ichnographiam ecclesiæ, forma rotunda constructæ, atque amplissimi atrii in quadrum circumducti, et parietinarum etiamnum residuarum iconismum, vide Tom. 2. Romæ subterraneæ pag. 51. Imagines ipsas nobiscum rogatus communicare, talium eruditorum curiosissimus Illustriss. Joannes Crampinus, Magister Brevium gratiæ, ac litterarum Apostolicarum Major Abbreviator, nec non in utraque Signatura Referendarius, uno alterove veterum Monumentorum præsertim Musivorum Tomo, Urbi ac Orbi notus, respondit, se quidem eo statim pectore directis; sed hunc, cum nihil inveniret, ex accola sene didicisse, injuria temporis prorsus esse delapsus, ab ipso tamen ibi olim visas.

4 Alia fuit ecclesia SS. Marcellini et Petri, in urbe Romana, quæ juxta Lateranensem basilicam sita est, et ipsa vetustissima, quam nonnulli etiam a Constantino Magno constructam opinantur; sed hoc asserere volumus. Ejus in Synodo Romana, sub S. Gregorio Magno habita et libro Registri cap. 88. relata, fit mentio; ubi inter Presbyteros subscribit, Albinus SS. Marcellini et Petri: quem tunc fuisse titulum Cardinalitum censet Onuphrius, de septem Urbis Ecclesiis cap. 2: ibidemque mansit Statio xviii. Sabbato post Dominicam secundam Quadragesimæ. In eadem, aut forte in priore basilica, ab eodem Gregorio Magno habita fuit Homilia sexta in Matthæum, quæ ejusdem Ecclesiæ titulo hunc in modum prænotatur; Homilia habita ad populum, in basilica SS. Marcellini et Petri, die natalis eorum. De hac Ecclesia scribit Anastasius, Gregorium III fecisse a novo ecclesiam SS. Marcellini et Petri juxta Lateranis. Præfuit hic Papa ab anno dcccxxxi ad annum dcccxli, quo obiit et colitur xxviii Novembris. At seculo nono Benedictus

Papa III

G. II.
ibique ecclesia
honorati a
Constantino
Magno;
ED. P.
cujus adhuc
supersunt
parietinæ

F

G. II.

Alia prope
Lateranensem
ecclesia
erat;in alterutra
homilia
habuit S.
Gregorius.

A *Papa III et Nicolaus primus restaurarunt ecclesiam quandam eorumdem Sanctorum; sed utrum, plurimum disputat Aringhus lib. 4. Romæ subterraneæ cap. 2, quem consule. Ibidem adhuc eorum Reliquias esse scribit Carolus Bartholomæus Piazza, in Sanctuario Romano anni 1675.*

Acta martyrii
ex MSS.

5 *Ipsa Acta martyrii edidit Laurentius Surius, sed climato stylo. Nos eadem damus primigenia phrasi, ex vetustissimis codicibus MSS. scilicet Andomarensi, Ecclesie Cathedralis; Windbergensi, Ordinis Præmonstratensis in Bavaria; Trevirensi duplici, altero S. Maximi, altero S. Martini; ac duobus nostris, signatis AA et x, tertioque continente Acta mensis Junii. Habuimus eadem in quatuor MSS. codicibus Regiæ Suecæ numero 13,81,482, et 863 signatis. Eademque extare Capuæ in monasterio S. Joannis et in Casaris-insula, et in MS. Passionali anni 1448 apud Præmonstratenses in Parchensi prope Lavanium Abbatia servato, intelleximus ex litteris Silvestri Ayassa Presbyteri Capuani, Joannis Grothausen Societatis Jesu; et Adriani de Vaddere Supprioris Parcentis. Nec lubuit plures codices examinare, aut etiam Acta in aliis reperta annotare, potissimum quod esset magnus in plerisque MSS. consensus. In MS. Trevirensi S. Martini erant hinc inde nonnulla ommissa; in MS. Ultrajectino erant plurima contracta. Simile huic compendium ab Adone editum est in ejus Martyrologio, quod seculo IX conscriptum fuit. Multo brevius est elogium, quod in gennino Bedæ Martyrologio, ex octo MSS. ante Tomum secundum Aprilis a nobis edito habetur hujusmodi. iv Nonas Junii, Romæ Marcellini Presbyteri et Petri Exorcistæ; qui multos in carcere ad fidem erudientes, post dira vincula et plurima tormenta decollati sunt, sub Judice Sereno; et qui eos decollavit, vidit animas eorum splendide ornatas ab Angelis ferri in cælum; et pœnitentiam agens, sub Julio Papa baptizatus est in senectute sua, nomine Dorotheus. Hæc ibi. Subjungimus Acta martyrii horum Sanctorum descripta versibus trochaicis, non omnino perfectis, quorum Auctorem Surius, et cum eo passim alii, censent Eginhardum, de quo infra agemus; quin et in Floriacensi MS. reperisse se ait Mabilio hunc titulum; Incipit rythmus Einhardi, viri eruditissimi, de Passione Christi Martyrum Marcellini et Petri. Cum Eginhardo vixit, sed aliquanto junior, B. Rabanus Abbas Fuldensis, dein Archiepiscopus Moguntinus, eruditione et sanctitate clarus; qui inter sua poemata edidit hymnum xxiii, de SS. Marcellino et Petro Martyribus, ac præclare confirmat ipsa Acta martyrii; quem Hymnum, quia brevis est, etiam hic dabimus. Porro non de solis istis duobus historia hæc agit; partem ejus occupant Sancti, Arthemius, custos carceris; Candida, ejus uxor; et Paulina Virgo, a demone liberata; omnes per dictos Sanctos ad fidem Christi conversi et martyrio coronati; de quibus infra ad diem sextum Junii, cum Usuardo, Martyrologio Romano, aliusque, seorsim erit agendum.*

compendium
in Marty-
rologiis:

Eodem Acta
Carmine
scripta.

C

6 *Cremonæ in Italia, cultu admodum celebri, honoratur prædicti Sancti Martyres, ubi a Synodo diocesana anni MDXCIX, proposita fuit tabula de diebus festis, ex præcepto seu consuetudine veteri volendis; præscribiturque ad hunc secundum Junii, festum SS. Petri et Marcellini, in civitate Patronorum. Josephus Brescianus, in Diario Cremonensi anni MDCCCXVIII, etiam scribit, coli hos Martyres ut Protectores hujus urbis: additque, in ecclesia Cathedrali sub Confessione asservari eorum sanctissima corpora. Essetam Deipara Virgini in cælos assumptæ dedicatam, indicat Ughellus Tomo 4 Italiæ sacræ, in sua de Episcopis Cremonensibus præfatione: et in Arnulpho xliii Episcopo de his Reliquiis ista scribit: Hujus Episcopi temporibus, satagentibus Guilielmo S. Benedicti Cremonensis, Abdoneque S. Laurentii*

Cremonæ
festum

ob Reliquias
ibidem asser-
vatus,

Abbatibus, SS. Petri et Marcellini sacra ossa translulerunt in ecclesiam S. Thomæ, a Benizone Episcopo Sutirino Legatoque Apostolico consecratam, anno MLXXVIII, die xii mensis Maji.

7 *Carolus Sigonius, lib. 16 de Regno Italiæ ad an. 1213, indicat exarsisse bellum Cremonenses inter et Mediolanenses, hosque ab aliis in prælio casos tanta felicitate, ut non solum multi Mediolanenses fuerint occisi, sed etiam ad sex millia capti. Hanc, inquit, victoriam tam inopinatam cum mirabunda spectaret civitas, religiosa ac pia illa statim incessit opinio, eam non humano auxilio, sed præsentis sanctorum Martyrum Petri et Marcellini subsidio esse partam. Etenim cum imminente pugna inbellis multitudo supples in urbe, ad eorum sepulera, vota in æde Divi Thomæ pro victoria faceret, duas exinde exire, atque eodem subinde se referre columbas aspexit. Qui vero in castris erant, duos juvenes, equis albis insidentes ac vestibus albis indutos, acri sese impetu in aciem Mediolanensium incitantes, ac vi et virtute sua cuneos eorum tamquam cælesti quodam fulmine perfrumpentes, ac dein terga dare cogentes, viderunt. Qua re animadversa, et cum duarum columbarum urbano omine comparata, Cremonenses pro certo habuerunt, se cælesti duorum Martyrum præsidio tanta victoria esse potitos. Itaque communi decreto festum eorum, quod iv Idus Junias agebatur, in posterum iv Nonas celebrari sanxerunt. Hæc ibi: quæ citato Sigonio Brounus ad annum MCCCXII retulit. Nec plura de hisce Reliquiis nacti sumus, unde, quando, et qua occasione, acceptæ sint. De eisdem corporibus in Germaniam (ut creditur) anno DCCCXXVI translatis infra agemus: itemque de Reliquiis S. Marcellini, hoc primum seculo Romæ translatis Pedemontium, Campaniæ felicis nobile oppidum.*

D
Aldobrande G. H.
ad an. 1078,

et propter
victoriam
anno 1212
obtentam.

E

ACTA MARTYRII

Ex pluribus pervetustis Codicibus MSS.

B *Benignitas Salvatoris nostri, Martyrum perseverantia comprobata, eo usque processit, ut et fidei amicos a coronaret, et inimicos eorum ex ipsis inferorum claustris erueret. Denique, dum Roma a Paganis teneretur; Petrus, Exorcistæ officium gerens, cum multis vicibus cæsus, missusque fuisset in obscurissimam habitationem carceris, atque ibi in vinculis ferreis maneret immobilis; custos carceris, nomine Arthemius, unicam habens filiam, nomine Paulinam Virginem, quam unico diligebat affectu, cum a demone vexaretur, et quotidie plangeret; dixit ad eum vir Dei Petrus Exorcista: Audi consilium meum, Arthemii: et crede unigenitum filium Dei vivi, Dominum Jesum Christum, qui est liberator omnium in se credentium; si vere credideris, mox salvabitur filia tua. Cui Arthemius respondit: Miror prudentiam consilii tui: te Deus tuus liberare non potest, cum illi credas, et quotidie pro ejus nomine plagas et vincula perferas: quomodo poterit filiam meam liberare, si ei ego credidero? Et Petrus dixit: Dominus meus potens est liberare me de istis vinculis, et de omnibus pœnis, sed non vult impedire coronam meam: vult enim ut cursum meum perficiam per temporalem passionem, ut possim adipisci gloriam sempiternam.*

a
S Petrus
cæsus et car-
ceri inclusus,

F

suaudet Arthe-
mius fidem,

ut ejus filia a
demone
liberetur:

2 *Arthemius dixit: Si me vis credere Deo tuo, ecce ego hodie multiplicabo super te catenas, et claustra omnia carceris muniam: te autem ipsum in tenebrosa custodia solum includam: et si de his omnibus liberaverit te Deus tuus, credam illi: et hoc tamen tunc faciam, cum liberatam videro filiam. Tunc B. Petrus subridens, ait: Infirmitas fidei tuæ poterit*

arctiusque
vinctus, in
ejus ædes se
venturum
addicit:

poterit

EX MSS. A poterit curari, si hoc ipsum quod asseris facias. Arthemius dixit : Credam illi, si te ex istis vinculis eripuerit. Petrus dixit : Vade in domum tuam, et præpara mihi mansionem : quia, te non aperiente mihi, neque absolvente me ab his vinculis, neque mihi ducatum præbente, ibi ad te veniam, in nomine Domini mei Jesu Christi. At ubi illic venero, palpabunt manus tuæ, et probabunt me oculi tui, et eosdem sermones tecum loquar : et si sic credideris, salvabitur filia tua. Hoc autem fiet, non ad libitum tentationis tuæ, sed ad declarationem deitatis Domini mei Jesu Christi. Tunc agitans caput Arthemius, dixit : Iste homo, nimis passionibus fatigatus, aliena loquitur.

quod dum ille narrat uxori,

3 Et hæc dicens abscessit : et veniens in domum suam, enarrare cepit conjugi suæ nomine Candidæ. Cui Candida dixit : Miror te existimare insanum, qui tibi sanitatem promittit; aut non esse sincerum, qui sanitatem nostræ filiae se asserit collaturum. Numquid tibi longa tempora constituit? Arthemius dixit : Hodie venturum asserit. Candida dixit : Si hoc fecerit, quis dubitet verum esse Deum Christum, quem credi? Arthemius dixit : Horreo fatuitatem tuam. Si enim dii ipsi de cælo descendant, non eum absolvent a vinculis : etiamsi ipse Jupiter ad eum vadat, *b* aperire ei non poterit. Respondit Candida : Utique ideo magnificabitur Deus ejus, et credendum illi erit si hoc fecerit, quod facere non potest, (ut asseris) nec Jupiter ipse. Et hæc dum ambo loquerentur, et clauso dici lumine nox initium suum splendore stellarum demonstraret; adest homo Dei Petrus Arthemio et Candidæ, indutus vestibus candidis, habens in manu sua triumphum Crucis. Ad ejus vestigia corrui Arthemius cum uxore sua Candida, et exclamaverunt dicentes : Vere Deus unus est, et verus Dominus Jesus Christus. Statimque filia eorum, nomine et corpore Virgo Paulina, a spiritu immundo vexata, et ipsa Deum confessæ, ante pedes ejus corruens, purgata est : ita ut in aere clamaret ipse daemon, dicens : Virtus Christi, quæ in te est, Petre, ipsa me relegavit, et separavit a virginitate Paulinæ.

et liberat puellam :

conversos ad fidem ultra 300 ac plures mulieres

4 Et cum hæc fierent, omnes qui in domo Arthemii erant, baptizati sunt et crediderunt. Nuntius vero cucurrit ad eos qui in vicino loco morabantur, ita ut fieret amplius quam trecentorum virorum multitudo; mulierum vero abundantior numerus, clamantium omnium et dicentium, Præter Christum non est alius Deus omnipotens; in conspectu enim eorum et a daemonibus obsessi liberabantur, et omnes infirmi sanabantur. Cumque omnes unanimiter, qui in domo Arthemii convenerant, cuperent fieri Christiani; abiit vir Dei Petrus, et adduxit S. Marcellinum Presbyterum, a quo omnes unanimiter baptizati sunt in domo Arthemii. Qui Arthemius, cum esset custos carceris, ingressus est ad eos qui erant in vinculis; et dixit ad eos : Si quis vult credere Christo, exeat liber, et veniat ad domum meam ut faciat se Christianum. At illi omnes, promittentes se Christo credere, egressi sunt; atque venientes ad domum Arthemii, a S. Marcellino Presbytero baptizati sunt, consecratione illuminati. Interea dum hæc agerentur, pestilentissimus judex, Serenus nomine, incurrit infirmitatem *d* et in omni spatio ægritudinis ejus, datum est tempus omnibus baptizatis, ut sermone quotidiano Marcellini Presbyteri et Petri in fide Christi confortarentur, per quadraginta et amplius dies.

ut et captivos ab Arthemio adductos, d omnesque per 40 dies confortat.

Quid actum, Judici indicat Arthemius,

5 Post hæc Commentarienses miserunt ad Arthemium Carcerarium, ut noctu præsto esset cum personis quæ erant in carcere. Illi autem omnes qui baptizati fuerant, osculabantur manus eorum et dicebant : ut si quis vellet ad martyrium venire,

intrepidus iret; si quis autem vellet excedere, abiret D illæsus. Cum ergo primo pullorum cantu sederet Serenus Vicarius, et juberet audiendas intronitti personas; ingressus Arthemius dixit : Petrus, Exorcista Christianorum, quem castigatum et semivivum in carcere esse præcepisti, hic in nomine Dei sui vincula omnium solvit, et ostia omnium patefecit; atque omnes faciens Christianos, fecit eos abire quo vellent. Ipse tamen cum Marcellino Presbytero nusquam abscessit sua voluntate : nam quotiescumque volui eum custodire, nusquam comparuit.

6 Tunc Vicarius Serenus, furore nimio accensus, jussit Marcellinum Presbyterum et Petrum Exorcistam intronitti sub voce questionaria. Quibus intronmissis, Serenus dixit : Mitius vobiscum carni-fices agerent, si sacrilegium vestræ Christianitatis omitteretis : nunc autem et noxios et criminosos egredi carcerem fecistis. Marcellinus Presbyter dixit : Tandiu criminosus in suo crimine est, quam diu Domino Jesu Christo non credit : at ubi crediderit, statim omni culpa ablutus, summi Dei filius nuncupatur. Cum hæc et his similia diceret Marcellinus Presbyter, jussit eum Serenus pugnis credi in arteriis ambabus. At ubi defecerunt cadentes, præcepit eum separari a Petro, et mitti nudum, ubi vitrum fractum aspergi fecerat; et ibi vinctum claudi, et lumen et aquam ipsi negari.

is jubet sists sanctos :

et pugnis cæsum Marcellinum carcere claudi,

E

7 Petrus Exorcista, conversus ad Serenum, dixit : Cum sis Serenus nomine tuo, totum te nubiliun et tenebrosun factis ostendis : et cum sis homo mortalis, pœnas promittis : minis et terroribus conturbare te existimans immortalẽ fidem, quæ regnat in mentibus Christianis : insuper et Sacerdotem Dei summi Marcellinum Presbyterum, quem debueras exorare deprecari pro te, ut a criminibus incredulitatis tuæ potius fuisses absolutus, pugnis cædi fecisti, et gravissimæ mancipasti custodiæ : de quo facto ille quidem gloriatur et gaudet, tu autem in æterno luctu et lacrymis sempiternis eris. Tunc Serenus jussit et Petrum in vinculis recipi, et pedes ejus in cippo arctissimo constringi.

ac deinde etiam Petrum.

8 Factum est autem, dum separati essent in custodiis, et Marcellinus Presbyter in vitreis acutis nudus mitteretur. Petrus vero Exorcista in ferro et cippo; apparuit Angelus Domini Marcellino Presbytero, oranti modo, et induit eum vestimentis suis, et dixit ei : Sequere me. Et dum sequeretur Angelum Domini Marcellinus Presbyter, ingressus est cum eo ubi Petrus Exorcista erat in cippo et ferro : et hunc absolvit, et dixit ad eos : Sequimini me. Et dum sequerentur eum, pervenerunt in domum, in qua erant omnes qui baptizati fuerant unanimiter orantes. Quibus dixit Angelus, ut per septem dies confortarent populum, qui per eos crediderat, et post septem dies ostenderent se Vicario Sereno.

ambo ab angelo educuntur ad nuper baptizatos.

9 Postero die mittitur ad carcerem, et non inveniuntur Petrus neque Marcellinus ab inquisitoribus : et dum non essent inventi, nuntiatum est Judici. Tunc Judex jussit mitti ad Arthemium, et uxorem ejus Candidam, et filiam eorum nomine Paulinam virginem : quos cum vidisset, coartari fecit ut sacrificarent diis. Arthemius et uxor ejus Candida, una cum filia, sic dixerunt : Nos Dominum Jesum Christum confitemur, filium Dei vivi, et ideo nulla ratione sacrificiorum possumus pollui ritu. Quibus auditis, Vicarius Serenus totos simul jussit immenso pondere rudera obrui in via Aurelia. Factum est autem ut bora, qua ad passionem pergerent, in eodem loco omnes Christiani occurrerent S. Marcellino Presbytero et Petro Exorcistæ; videntesque Officiales tantum populum, fugerunt. Sed post eas sequentes juniores de populo Dei, tenuerunt,

SS. Arthemius, Candida et Paulina educti ad mortem,

Missam S.
Marcellini
audiunt;

e

Arthemius
gladio,SS. Candida
et Paulina
lapidibus
occiduntur.B
Marcellinus et
Petrus decol-
lari,

f

g h
a Lucilla et
Firmina
sepeliuntur:

i

C
Epitaphium
a S. Damaso
scriptum,

k

l

Lector conver-
sus.

m

n

o

p

A runt, et blandis sermonibus cœperunt eos hor-
tari ad fidem. Illi autem dum nolent credere, tam
diu a populo custoditi sunt, quo usque Missas
faceret S. Marcellinus Presbyter in crypta, in qua
puniendi venerant Sancti. At ubi completa sunt
quæ sunt Dei, abcessit e a Presbytero omnis po-
pulus.

10 Cumque silentium factum fuisset; Marcellinus
cum Petro steterunt, dicentes ad eos, qui credere
nolebant; Ecce in potestate nostra fuit ut lædere-
mus vos, sed non fecimus: in potestate nostra fuit,
ut tolleremus vobis Arthemium et Candidam atque
Virginem eorum, sed nec hoc fecimus: nunc autem
in nostra potestate fuit, faciente Dei gratia, ut
abscederemus, nec hoc fecimus. Quid vobis ad hæc?
At illi, frementes in Dei homines, Arthemium
gladio percusserunt, sanctam vero Candidam atque
Virginem per præcipitum, id est per luminare
cryptæ jactantes, lapidibus obruerunt: Marcellinum
vero Presbyterum et Petrum Exorcistam alligave-
runt, manibus a tergo ligatis, ad arborem, et reli-
querunt qui eos custodirent, quo usque nuntiaretur
Vicario.

11 Cumque Vicarius omnia quæ gesta fuerant
cognovisset; jussit eos duci ad Silvam-nigram quæ
hodie in honore Sanctorum / Silva-candida appel-
latur, et in eadem ambos pariter decollari. Cumque
ventum fuisset in media Silva, ipsi sibi manibus
suis mundaverunt locum a spinis: in quo orantes
et sibi dantes pacis osculum, genu posito decollati
sunt. Hi autem qui decollaverunt eos, testifica-
bantur, se vidisse animas eorum, exeuntes de cor-
pore, quasi virgines, ornatas gemmis et auro,
splendidissimis vestibus indutas, atque Angelorum
manibus sublevatas, ad cœlos per auras ferri gau-
dentes.

12 Erant autem Lucilla et Firmina Christianis-
simæ feminae, parentes g S. Tiburtii Martyris h,
cujus nobilitas et in terris inter Senatores magna
fuit, et inter Martyres magnificentior probatur in
cœlis. Hæc dum amore parentis i Martyris a sepulcro
non recederent, et sibi contraxissent cubiculum,
atque ibi [diu] nocturne perseverarent; apparuit eis
in visu S. Tiburtius, cum his duobus Martyribus;
et instruxit qualiter ambularent, et corpora eorum
de Silva-nigra auferrent, atque ibi juxta se in infe-
riori parte in crypta sepelirent: quibus adjutorio
fuerunt duo Acolythi Ecclesiæ Romanæ.

13 Hæc omnia Damasus, cum Lector esset,
puerulus didicit ab eo qui eos decollaverat, et postea
factus Episcopus k in eorum sepulcro his versiculis
declavit.

Marcelline tuos, pariter Petre, nosse triumphos
Percussor retulit l Damaso mihi, cum puer essem.
Hæc tibi carnificem rabidum mandata dedisse.
Sentibus in mediis vestra ut tunc colla secaret,
Ne tumulum vestrum quisquam cognoscere posset,
Vos alacres vestris manibus mundasse sepulcra,
Candidulo occulte postquam jaenistis in antro.
Postea commonitam vestra pietate Lucillam
Illic placuisse magis sanctissima condere membra.

14 Ipse autem qui eos decollavit, nomine Doro-
theus, publicam poenitentiam gessit paganus, S.
Julio Episcopo m et omni populo indicans quæ vi-
disset; et baptizatus est in senectute sua, et per
bonam confessionem pervenit ad misericordiam
Salvatoris, cui est honor et gloria, in secula seculor-
um. Amen. n Quorum corpora, beatissimorum
scilicet Marcellini Presbyteri et Petri Exorcistæ
Martyrum, collegit Lucilla, et posuit in vehiculo
noctu, et adduxit via Lavicana o miliario ab urbe
tertio, et sepelivit sub die quarto nonas Junias p in
pace.

ANNOTATA G. H. ET D. P.

a *Varia MSS.* comprobaret.b *MS. Trevir. S. Martini*, non poterit eum libe-
rare.c *Varia MSS.* diu obsessa.d *Ita et melius unum ex nostris MSS. MS. Tre-
vir. S. Martini*; Et omne spatium ægritudinis ejus
dabatur eis baptizandi. Aliud, Datur tempus bap-
tizandi, baptizati autem ... confortabantur.e *Aliqua MSS.* Sub Presbyterio. *MS. Audomar.*
jussu Presbyteri.f *Ibidem an. 260, pro Christo capite plexæ fuerunt
SS. Rufina et Secunda, miliario ab urbe octavo, 10
Julii; ubi hodieque superest vicus dictus Casale S.
Ruffinae, civitas olim Episcopalis et Cardinalitia; quara
deinde desertum ab incolis, Calixtus II an. 1120
Portuensi conjunxit, unde dictum Casale distat 7 p.
m. Inter utrumque autem locum, sita est Silvula,
Kircheri judicio eo loca sita, ubi veteres Silvam-can-
didam nominarint. Vide ipsius Chorographicam tabu-
lam, Latine illustrato præfixam.*

g Parentes, id est, Consanguineæ.

h S. Tiburtius M. videtur esse is, qui sub Impe-
ratore Diocletiano et Iudice Fabiano, circa hæc idem
tempus, passus Romæ, recolitur in Augusti, notus ex
Actis S. Sebastiani.i *MSS.* Parentum Martyrum, cum interim solius
nominetur Tiburtius; quare id sciolis imputarim, ratis
agi de SS. Marcellino et Petro.k *Creatus est Damasus Pontifex anno 366, inter
cujus Carmina, a Martino Milesio Sarazano collecta,
et cum aliis opusculis ejus edita Romæ an. 1638, hoc
xii numeratur.*l *Desit in aliquo MS. nomen Damasi, et versus sic
inchoatur; Olim percussor retulit mihi —*m Julius, Episcopus creatus fuit an. 337, ergo
annis minimum 30 post mortem Sanctorum; et sic cum
potuit puer novisse Damasus; qui cum anno 384 octo-
genarius obierit, debuit natus fuisse ultimo anno Perse-
cutionis; adeoque hæc audivisse ex Dorotheo, diu ante
ejus baptismum sub Julio, cujus initio Damasus jam
tricenarius erat.n *Sequentia desunt in variis MSS. et apud Surium;
neque satis apte coherant precedentibus.*o *Notat Baronius ad ii Aug.* Non ab ipsis urbis
portis miliarium numerari, sed a columna in foro
Romano ad hoc posita, ut auctor est Plinius lib. 3
cap. ii, et ea Columna dicitur etiamnum Romæ in Ca-
pitolio servari.p In pace promiscue inscribi epitaphia, tam marty-
rum quam aliorum, hinc intelligis: ut ergo ex hac
formula non recte negabitur alicujus Martyrium; sic
præsumi hoc non debet, ubi ea adest; nisi certiora pas-
sionis argumenta, pro corporibus sic repertis, pariter
adsint.

ACTA METRICA,

Auctore (ut putatur) Eginharto.

ex editione Suriana.

Erat quidam Exorcista, [sanctus] Petrus nomine,
Qui doctrinam magni Petri secutus Apostoli,
Veram fidem Jesu Christi prædicavit gentibus.
Malignorum adjurator fuit iste-dæmonum,
Atque atros verbo potens effugabat spiritus,
Perque signum sanctæ Crucis ægros sanos fecerat.
Quem Pagani comprehensum duris nectunt vinculis,
Ac per multa laniatum tormentorum genera,

S. Petrus
comprehensus,
dure caditur;

A Ad extremum tenebroso mancipantur carceri :
Imprudentes arbitrati, quod per artus corporis
Pœna inflata prævaleret Christi fidem tollere :
Sed cor cœlo fixum manens nescit flagris cedere.
Cui custos deputatus præfuit Arthemius,
Qui reorum turbam diris constringelat vinculis
Atque claustra caligosi servabat ergastuli :
Erat cui cura valde nata, Virgo * nomine,
Quæ invasa præferoci vexabatur demone,
Et paterna sæva pœna cruciabat pectora.

* Imo Paula,
alias Paulina.

2 Quod cum Petrus comperisset, compellat Ar-
[themium,

suaudet Arthe-
mio fidem
Christi, ut
filiam a dæ-
mone liberet :

Monens simul et exhortans Christi miles inclitus,
Merceretur sancta fide ut salutem filiae.
Deum, dixit, crede Christum, qui creavit omnia,
Qui cœlum terramque sua continet in dextera,
Et qui mihi potentatu protegit quod possidet.
Hæc beato proferente Petro Christi famulo,
Custos ille tenebrosi carceris Arthemius,
Plura dicta contra refert, sed eadem frivola :
Non est, inquit, verum, Petre, neque verisimile,
Meam tuus possit Christus ut salvare filiam,
Qui nullum exhibet suis solamen cultoribus :
Ferret, puto, si valeret, opem suis famulis.

B Quæ tu dudum propter ipsum tolerando defecis.
Ad hæc Petrus vultu læto pauca verba referens,
Christum, inquit, confitemur, et in ipsum credimus;
Qui est solus seculorum Salvator et Dominus.
Ipse valet, quidquid sibi placuerit, facere,
Tam cœlo terræque potens, quam et ponti fluctibus,
Cui servit totum suis cœlum cum sideribus.
Ille potest, quandocumque sibi placet, solvere
Duros reus catenarum, quibus vinctus teneor,
Et de cunctis tormentorum pœnis tutum reddere.
Sed meum credo quod nolit impellere bravium,
Quin peccatis depurgatum pervenire faciat,
Per tormenta passionis, ad perennem gloriam.
Vellem tamen, o Arthemii, faceres periculum,
Verum fiet, anne falsum, quod de Christo credimus,
Quodque illum tam potentem omnes esse dicimus.

aerius vinctus
et clausus,

3 Ad hæc antri carceralis custos, nondum cre-
[dulus;
Fiat, ait, quod hortaris, hodieque clareat,
Valeat quid Christus tuus, quem me rogas credere.
En ego nunc tuis vinclis superaddam vincula,
Teque ipsum tenebroso clausum linquam carcere,
Atque antri postes seris stringam firmioribus.

C Si te tantis imodatum liberarit nexibus
Christus vester, ac solutum sospitem reddiderit;
Credam illum, atque Deum colam sine dubio :
Ea tamen ratione, si redemptam videro,
Ipso Christo faciente, meam curam filium,
Ab illius dominatu, quo vexatur, demonis.
Tunc subridens fortis ille Petrus Christi famulus,
Fides, ait, imbecilla confirmari poterit,
Si, quæ verbis promisisti, factis adimpleveris ;
Meque, humana sine ope atque adjuvamento,
Isto tetro quo includor liberatum carcere,
Donus tue linen pede penetrasse videris :
Et non tantum contemplatu, sed palmarum tactibus,
Explorando comprobabis ipsum tibi assistere,
Quem inclusum dimisisti tenebroso in carcere.
Ad hæc verba crebro caput agitans Arthemius,
Et non credens Deum posse tanta bona facere,
Tali Petro servo Christi respondet affamine :
Ilmo, inquit, mente captus, aliena loqueris,
Quod ex multis accidisse reor passionibus,
Quas tu diu propter sectam Christianam sustines.

se ad reus
adesventurum
adducit.

4 Ita dixit, et abscessit, seque domum contulit,
Conjugique cuncta suæ, cognomento Candidæ,
Valde stupens atque mirans dicta Petri retulit.
Cui conjux dubitanti corde fatur credulo,

id dum Arthe-
mius uxori
narrat,

Se mirari quod insanum voluisset dicere,
Quem audisset sospitem filiae promittere ;
Nec hoc diu differendum esse quod promiserat,
Sed præsentem se facturum fateretur tempore,
Et quod dixit ac spopondit, hodie clarescere.
Ille vero contra nitens, uxorem increpatat,
Cur his verbis fidem daret : et appellat fatuam,
Quia Christum Deum Petri tam potentem crederet.
Non est, ait, numen ullum, sed nec ipse Jupiter,
Quod eundem sic conclusum possit vinclis solvere,
Vel ex antri tetro lacu liberum dimittere.

Ille Petri verbis credens, quibus se promiserat,
Per virtutem Jesu Christi mira posse facere,
Tali sibi resistantem repulit elogio :
Hoc est, inquit, quod angebit Dei sui gloriam.
Cum per illum erit factum, quod patrare nequeunt
Illa magna, quæ a nobis nunc coluntur, numina.

5 Hæc dum simul ac vicissim alternando confe-
[runt,

Atque solis orbe merso, stellæ noctem proferunt :
Ecce Petrus, ut promisit, adest admirantibus,
Signum Crucis manu gestans, veste fulgens candida ;
Seque verum Christi servum, et non falsum aliquid
Esse monstrat, dum multorum contrectatur manibus.
Hæc cernentem stupor ingens arripit Arthemium ;
Atque Petri sine mora pedibus advolvitur.

supervenit
cum Cruce
in manu ;

Deum solum verum Christum magnis clamans voci-
[bos. E

Hoc et conjux, hoc et cuncta consonat familia,
Esse nullum nisi Christum, rerum potentissimum,
Quem beatus prædicasset Petrus atque coleret.
In adventu ejus ipsum, quod eorum filiam
Diu male possidendo vexabat, demonium
Fugit statim, et invitus Dei virum prædicat,
Ut in alto malum atrox audiretur aere :
Virtus, dicens, Christi, Petre, in te manens pepulit
Me de illa, quam tenebam usque modo, Virgine.

et filiam
liberat.

6 Hæc tum Petro faciente per virtutem Spiritus,
Fama velox per vicina statim loca volitans,
Multos valde congregavit viros atque feminas.
Nam non minus quam trecenti convenere masculi,
Mulierum quoque major numerus confluerat,
Simul omnes admirantes sanctam Christi gloriam.
Etenim cernebant cuncti, quod in Christi nomine
Omnes morbi sanarentur per supernam gratiam,
Perque sacra Petri jussa pellerentur demones.
Et videntes, corde puro capere desiderant
Fidem Christi salutarem : simul atque flagitant,
Ut in sacri mererentur unda fontis ablui.
Huc statim, vocante Petro, venit Christi famulus,
Magnus Martyr et Confessor Marcellinus Presbyter, F
Ut novellum confirmaret baptismate populum.
Quæ dum essent adimpleta competenti ordine,
Nata Dei quaterdeni dies evoluti sunt,
Per quos Sancti novæ gentis nationem roborant :
Ut in Christo permanentes, creaturas colere
Nolint, vitam neque istam velot magni quippiam
Amplectantur : immo velint propter ipsum perdere.

accurrentes
plures utri-
usque sexus

baptizant
S. Marcellinus :

7 His exactis, adest sævi missus lictor Jodicis,
Jubens omnes, qui fuissent tetro clausi carcere,
Ad conspectum nocte prima Arbitri assistere.
Quod extemplo cum audisset atri custos carceris,
Blandis vinctos, qui aderant, vocibus alloquitur,
Irent cuncti, quoquoque vellet quisque pergere :
Qui ad palmam, inquit, regni pervenire cogitat,
Ille mecum ad Sereni Judicis præsentiam,
Pœnas ibi subiturnas, pergere non hæsitet.
Si quis vero nondum vitam mundialem spernere
Valet, atque tormentorum est pavore territus,
Eat liber, quo voluntas illum sua tulerit.
Ecce autem Index, primo noctis gallicinio,
Surgit vigil, ac furenti vocæ jubet noxios
Suis omnes alligatos exhiberi visibus.

Arthemius
vinctos libe-
rat :

A Huic præsto tenebrosi custos astans carceris,
 Petrus, ait, Exorcista, quem puniri jusseras,
 Per virtutem sui Christi cunctos vinctos solverat;
 Et catenis absolutos, ire jussit liberos.
 Ipse tamen Marcellinum quemdam secum retinens,
 In qua semel missus erat permanet custodia.
 Hæc dicentem furibundus imperat Vicarius
 Plumbo cæsum, atque vinctum carceris Arthemium
 In obscuram atque arctam recipi custodiam,
 8 Sanctos Marcellinum atque Petrum Martyres
 Questionem habiturus de illorum actibus,
 Suo jubet sævus Judex tribunali assistere.
 Quos ut torvis coram stantes conspiciatur vultibus,
 Blandis primo compellendos arbitratur vocibus:
 Ut eorum permotaret mentium propositum.
 Pœna, dixit, vos minore plecti posse dicerem,
 Nisi cunctos criminosos, qui vobiscum carceris
 Antro clausi tenebantur, effugisse cernerem,
 Et hoc factum vestro nossem Christiano dogmate,
 Per quod male miserorum mentibus illuditis,
 Fascinantes ac fallentes magicis versutiis.
 Cui magnus Christi martyr Marcellinus Presbyter,
 B Forti pectus pietatis plenum gerens spiritum,
 Pauca quidem, sed non parva, verba contra reddidit;
 Non est, inquit, criminosus, nec dicendus noxius,
 Qui, omisso paganismo, Christo cœpit credere,
 Atque illi sana mente serviendum judicat.
 Hoc qui facit, Dei summi filius vocabitur,
 Et a cunctis peccatorum absolutus sordibus,
 Vere esse, quod vocatur, Deo dante visitur.
 Hæc dicentem Marcellinum imperat minaciter
 Sævus Index, sub duorum pugnis cæsum subigi;
 Et in locum, omni luce qui careret, projici;
 In quo vitrum super humum fecit fractum spargier,
 Ac desuper assertorem veri nudum sternier,
 Atque vinctum volutari illis in fragminibus,
 Omni victu abstineri Christi jubens famulum:
 Ut his penis enecatus, interiret propere,
 Cui fidem extorquere se non posse viderat
 9 Tum deinde Petrum videns, talibus alloquitur:
 Nolo, inquit, arbitreris, iterum œuleo
 Te torquendum, vel ignitis exurendum faculis.
 Immo noris, quod nectendus nodis fortioribus,
 Stipitumque applicatus luce stabis crastina,
 Ac ferarum laniatu vitam brevi finies.
 Tum beatus respondendo Petrus forti pectore,
 Iræ volens contumacis concitare Judicis,
 Tali voce sævientem provocat insaniam;
 C Cum Serenus vociteris, miror validissime,
 Cui tam tetro vultum geras obfuscatum nubilo,
 Ut mensuram pervidere propriam non valeas.
 Esse namque te mortalem universi novimus;
 Et tu, velut quiddam magnum in te vicens lateat,
 Grandes pœnas minitaris Christiano populo;
 Stulta nimis ac feroci confidens audacia,
 Immortalem Christi fidem, de credentium cordibus,
 Exturbari unquam posse penis temporalibus.
 Sacerdotem quidem Christi, quem rogare poteras,
 Ut pro tuis exoraret plurimis excessibus,
 Pugnis cæsum atque vinctum mancipasti carceri:
 De quo tamen tristi facto, vero lætus gaudio,
 Magnus ille Martyr Christi modo nihil queritur;
 Immo rerum Conditori dignas refert gratias.
 His auditis, effleratus tormentorum arbiter,
 Petrum jubet catenarum comprehensum pondere
 Oneratum, in obscuram recipi custodiam:
 Et in cippo furibundus præcipit arctissimo,
 Plantas simul atque crura pretiosi Martyris,
 Ne abire prævaleret, includendo comprimi.
 10 Sed cum essent toto modo separati Martyres,
 Celso missas visitor coeli venit culmine,
 Ad beatum Christi testem consolandum, Angelus.
 Qui dum Sanctum invenisset vitro superpositum

Marcellinum, sine veste nudo vinctum corpore,
 Christo Deo supplicantem, sicut erat solitus;
 Solvit statim, et opertum indumentis propriis,
 Quoquoersum præcedentem se sequendum imperat,
 Eo dicens perducendum, ubi Petrus fuerat.
 Cumque esset illo ventum, verus Dei Luntius,
 Petro statim absoluto, Marcellino præcipit,
 Ut se ambo præcedentem sequerentur pariter.
 Quem sequentes intraverunt domum quandam subito,
 In qua erat congregatus Christianus populus,
 Qui per ipsos ad divinam doctrinam pervenerat.
 Tum præcepit ille magnis Angelus Martyribus,
 Ut catervam congregatam confirmare studeant,
 Per septena proximorum dierum volumina:
 At tum demum sævientem se tyranno proferant,
 Ostendantque parum posse illius potentiam,
 Contra Dei continentis cuncta providentiam.

11 Tum sequenti luce jussit Judex crudelissimus,
 Ut ministri visitarent loca, quibus Martyres
 Clausos simul et ligatos custodiri jusserat.
 Cumque ibi non repertos referentes dicerent;
 Ire jussit, et adduci, una cum Arthemio,
 Ejus quoque mulierem cognomento Candidam,
 Atque natam eorundem, nuncupatam Virginem:
 De qua Petrus Exorcista damonem expulerat;
 Et purgatam, Regi Christo credulam reddiderat.
 Hos adductos ille truci intuitu oculo,
 Diis jussit, immo tetrīs ut litarent larvulis,
 Atque sacram Christi fidem abnegando linquerent.
 Et cum nolle pervidisset imperata facere,
 Jussit sævus in ingenti roderum congerie
 More pressi noxiorum, necarentur pariter.
 Qui cum vincti ducerentur viam per Aureliam,
 Vident simul Marcellinum atque Petrum Martyres;
 Et cum eis multam valde populi frequentiam,
 Quibus visis, profugisse tremefactos asserunt.
 Qui beatos Confessores, catenarum pondere
 Praggravatos ac depressos, poniendos traxerant.
 Quos ut pii fugientes turba vidit populi,
 Præcurrendo festinavit prævenire pavidos:
 Ac mulcere cor furentum verbis coepit mitibus.
 Sed non valens quod volebat pia plebs perficere,
 Loco fixos retentavit, donec Christi famulus
 Marcellinus obtulisset salutarem Hostiam.
 Nam in specu, quo futura sperabatur passio,
 Martyr Christi celebravit Missarum solennia.
 Quæis completis, abcesserunt quos abire jusserat.

12 Tum conversi Marcellinus atque Petrus Mar-
 [tyres

Ambo simul perfidorum alloquuntur populum,
 Atque tali furibundos compellabant lumine:
 En vidistis, quod in nostra ditione fuerat,
 Ut vos modo, quo vellemus, valeremus ledere,
 Et quos vinctos tenebatis, vi ereptos tollere.
 Sed hoc nolle Christiana fecit patientia,
 Quam suorum inferendo famulorum sensibus,
 Suo mites ac modestos Christus facit monere.
 Et nunc quidem nos, superna suffragante gratia,
 Hinc abire poteramus, si hoc ferret animus.
 Vos contra quid possitis, tandem palam dicite.
 Tum frendentes ac frementes satanæ satellites,
 Primo ipsum, quem trahebant, trucidant Arthemium,
 Ense duro ferientes effecerunt Martyrem:
 Cujus neci conjunxerunt conjugem ac filiam.
 Quas per cryptæ liminare præceps datas, obrunt
 Saxi simul atque magnis arenarum molibus.

13 Tum beatos assertores veritatis alligant
 Marcellinum atque Petrum, avidos martyrii;
 Annectuntque catenatos arborum stipitibus,
 Donec tetro nuntiarent tormentorum arbitro,
 Atque ipso comperirent decernente Judice,
 Quali morte magni forent consumendi Martyres.
 Qui dum cuncta cognovisset gesta, quæque jusserat,
 Nigram

D
 A. EGINHARTO.
 Unde utrum-
 que elicit
 Angelus,

ut baptizatos
 confirmet:

capite dam-
 nati. Arthe-
 mius Candida
 et filia,

E

intersunt
 Missæ celebra-
 tæ a S. Mar-
 cellino.

F

pater decolla-
 tur,

uxor et filia
 saxi ob-
 rauntur,

SS. Marcelli-
 nus et Petrus
 abducti in Sil-
 vā nigram

et plumbatis
 ceditur,

ducuntur,
 ad judicem
 Sancti:

Marcellinus
 respondet
 objurganti;

et casus
 pugnis,

sternitur su-
 per vitri fra-
 gmina

Petrus quoque
 judicem
 objurgat,

et vinctus
 traditur in
 carcerem,

A Nigram jubet intra silvam sanctos duci Martyres,
 Et inibi capitalem capere sententiam.
 Quo cum eos deduxissent demonum satellites,
 illi lati et alacres laudantesque Dominum,
 Locum suæ passioni largiorem faciunt;
 Nam et spinas atque vepres evellebant manibus
 Ipsi suis, ut purgando terram puram redderent,
 Sacrum erat quæ illorum exceptura sanguinem.
 Tunc orantes, atque pacis sibi dantes osculum,
 Genuflexo percussorem patienter perferunt,
 Ac projecta gravi petunt cælum carnis sarcina.
 Quorum ipse, qui eosdem magnos Christi Martyres
 Ferro jussus jugulavit, se vidisse fassus est,
 Carnis vinculis absolutos evolasse spiritus
 Formæ quasi virginali, tectos veste fulgida,
 Aure quoque radiantibus ac gemmarum lumine,
 Angelorum coruscantem circumdatos agmine,
 Lætabundos cum immensa lucis affluentia,
 Supra cuncta penetrando celsa mundi sidera,
 Sublevatos ad æterna cœli regna scandere.

14 Duæ quædam referuntur Romæ natæ seminæ,
 Una dicta est Lucilla, Firminaque altera,
 Veram puris retinentes Christi fidem cordibus;
 Quæ propinquæ ter beati Martyris Tiburtii,
 Ad illius sacrosanctum assidentes tumulum,
 Deo gratas vigilando ducebant excubias.
 Quibus ipse, cum beatis semet comitantibus
 Marcellino atque Petro, manifeste retulit
 Persoporem, ubi sacra jacuissent corpora
 Eorundem electorum: atque simul admonet,
 Ut cunctes absque mora, illa statim auferant,
 Et in crypta suum prope curret corpus ponere.
 Quæ præceptis obsequentes, Nigram silvam adeunt,
 Sublatosque Beatorum inde portant cineres;
 Et in specu deponentes, jussu loco tumultant.
 Quas ad ista peragenda adjuvisse referunt
 Duos quosdam de sacratæ Sedis Apostolicæ
 Clericis, quos ordo sacer nominat Acolythos.

15 Hæc ut gesta referuntur, retulisse assorunt
 illum ipsum, qui eosdem interemit Martyres,
 Et ab illo didicisse Damasum Pontificem,
 Cum ætate puerili, per eadem tempora,
 Sub magistro ministraret, et ad magnum cresceret
 Rerum colmen, tunc Romana Lector in Ecclesia;
 Post hæc cuncta memorasse, ac mandasse litteris,
 Cum illius almæ Sedis obtineret apicem,
 Et in tota Principatu polleret Ecclesia.

C Ille autem, qui beatos Martyres percusserat,
 Dorotheus cognomento, per divinam gratiam
 Ad baptismi sacramentum pervenisse dicitur:
 Sacram Sedem tunc regente Julio Pontifice,
 Publicam simul puramque gessit pœnitentiam:
 Atque morum probitate consequi promeruit
 Sempiterni Salvatoris salutarem gratiam,
 Per illorum, quos percussit, beatorum Martyrum
 Nunc et semper memorandam miram patientiam.
 Qui de mundi triumphantes principe diabolo,
 In supernis collocati semper gaudent sedibus,
 Coram Christo, per æterna seculorum secula.

Martyrium a
 S. Damaso
 Papa de-
 scriptum.

plectuntur
 capite,

ab Angelis in
 cælum
 deducti:

a Lucilla et
 Firmina sepe-
 liuntur.

Quos arx orbis et regina Roma quondam protulit,
 Ipsa misit ad supernum Regis Christi solium.
 O victores etc.
 Exorcista Petrus extat, Marcellinus Presbyter,
 Plebem sacram convocantes, ambo Christo præ-
 [parant.
 Verbo curant, ac medelam ægris præbent artubus,
 Ex insanis foras arcent vim horrendam dæmonis.
 Qui torquentur, cæsi flagris, exarantur unguibus:
 Vinciti retro hi catenis includuntur carcere:
 Nam in cippo Petrus areto, Marcellinus crustulis
 Fracti vitri decubando, toto nudus corpore.
 Judex ater quos Serenus certat pœnis vincere.
 Illi laudes valde dignas Christo Regi personant.
 Qui de cœlis misit ipsis mox solamen Angeli.
 Ut de vinculis liberati, quoquo vellent, pergerent.
 Ipsi vero roborati, confortati Martyres.
 Post Sereno jam parati præsentari properant.
 Tunc Serenus turbulentus, valde iratus præcipit,
 Ut in silva tracti foras truncarentur candida.
 Quo profecti gratulantes celsa scandunt sidera,
 Laudes illic sempiternas Christo dicunt Principi,
 Hoc Hymnistæ carmen offert, pauper vobis, Martyres;
 Qualecumque sit tenete, servus vester obtulit,
 O victores gloriosi, his ovate laudibus.

E

DE TRANSLATIONE RELIQUIARUM IN GERMANIAM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. 1. Historia Translationis scripta. Loca ad
 quæ translatae Reliquiæ, a Ludovico Pio
 Imperatore donata Eginhardo.

G. II.

I nter eximios ac summa claritudine nominis excellen-
 tes scriptores, qui sub Imperio Caroli Magni ac Lu-
 dovici Pii floruerunt, merito censendus est Eginhardus
 sive Einardus; a cujus eleganti calamo exarata
 Vita Caroli Magni, (huic autem a secretis sive No-
 tariis fuisse dicitur) illustravimus ad diem xxviii Ja-
 nuarii. Edidit etiam Andreas du Chesne, tomo secundo
 Scriptorum historiæ Francorum, Annales Regum
 Francorum Pippini, Caroli Magni, et Ludovici, quos
 ab eodem auctore conscriptos ait, et ab anno dcccxli ad
 omnium usque dcccxxviii deductos, atque in Appendice
 ejusdem tomi secundi adjunxit ejusdem Eginhardi epi-
 stolam, ante non excusas. Verum quod huc potissimum
 spectat, digna tam illustri auctore, est historia de In-
 ventione et translatione sacrarum Reliquiarum, sancto-
 rum Martyrum Marcellini Presbyteri et Petri Exor-
 cistæ, deque illustribus ad eorum merita atque interces-
 sionem patratis miraculis. Egregium, inquit Baronius
 ad an. 826 num. 10, monumentum, quo cum histo-
 riæ sincerissima asseratur veritas, Deum plane
 mirabilem in Sanctis suis, novis signis atque prodi-
 giis, omnes qui legunt, intelligant. Idem Baronius,
 cum quædamplurima inseruisset suis Annalibus miracula,
 num. 35 sub finem interrogando ista subjungit: Sed
 qui ista divinitus prænuntiata inventio sanctorum
 Martyrum, translatio, et circumductio, et editio
 facta miraculorum? Nisi ut populis tunc extanti-
 bus, atque posteris successuris, cultus sanctorum
 Martyrum, velut in silice sculptus, amplissimis no-
 tis remaneret perpetuo consignatus; cum vulnerit
 Deus ab eodem ista scribi, qui Caroli Magni res ge-
 stas scriptis mandasset, quo nullus fidelior, nec
 existere (sententia Lupi Ferrariensis docti viri)
 hoc tempore luculentior. Hæc Baronius. Nos dictum
 Historiam reperimus in MS. codice Regiæ Suecicæ
 num. 863 signato, et contulimus cum editione Lauren-
 tii Surii, ac more nostro illustramus. Mabilio, ipsam,
 quia

Eginhardus,
 illustris Scri-
 ptor,

F
 edidit histo-
 riam Transla-
 tionum SS.
 Marcellini
 et Petri.

En hic da-
 tur ex MS.
 et Surio.

HYMNUS

Auctore B. Rabano Abbate Fuldensi, Dein
 Archiepiscopo Moguntino.

Claras laudes ac salubres, posco Fratres, dicite,
 Quas proferre cogit apte nunc Sanctorum gloria.
 O victores gloriosi his ovate laudibus,
 Quot virtute Regis almi fortes vidi Martyres,
 Marcellinus atque Petrus jam vicerunt seculum.
 O victores gloriosi etc.

A quia prolixior est, noluit seculi sui iv parti i inserere; sed compendio tradit præcipua puncta, cui præfigit insiquem Epitomen de vita Auctoris; qui cum inter alias plures Abbatis etiam Fontanellam in Gallia possedisset, eum ibidem ut Sanctum coli ait xx Februarii; quamquam eumdem esse putet, cujus Commemoratio in vetusto ibidem Breviario notatur xviii; nec tamen de eo agit inter Sanctos Benedictinos, ac ne inter Prætermisissos quidem ejus meminit: neque ipse nobis ad jam dictos dies alicunde innotuit ut Sanctus.

Loca, ad
quæ trans-
latio facta,

donata a
Ludovico
Pio,

2 De sepultura horum Martyrum apud Romanos supra egimus. Nunc, quia de locis, ad quæ ab Eginhardo destinata et delata fuerunt, agendum nobis est; arbitramur gratum Lectori fore, si proferamus diploma Ludovici Pii, quo ea dicto Eginhardo donavit: quod est hujusmodi. In nomine Domini, Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus, Divina ordinante providentia Imperator Augustus. Imperatoriæ Celsitudinis moris est, fideliter sibi famulantes donis multiplicibus atque honoribus ingentibus honorare atque sublimare. Proinde Nos, morem parentum nostrorum, Regum videlicet prædecessorum nostrorum sequentes, libuit Celsitudini nostræ, fidelem quendam nostrum, nomine Einhardum, de quibusdam rebus proprietatis nostræ honorare, atque in sui juris potestatem liberalitatis nostræ gratiam conferre. Nec immerito: quippe cum et fidelitatis obsequio et obedientiæ devotione hoc apud Serenitatem nostram digne mereatur adipisci, qui totis nisibus usquequaque nostro servitio, et nostris iussionibus fideliter parere studet. Inde noverit experientia atque utilitas omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam et futurorum, quia concessissimus eidem fidei nostro Einhardo, nec non et conjugi suæ Immae, in partibus Germaniæ, locum qui vocatur Michlinstat, in silva quæ vocatur Odonawalda: in cujus medio est basilica lignea modica constructa, de qua in omnem partem quaquaversus pertinent ad eundem locum inter campum et silvam leugæ duæ, id est rasta una. Intra cujus mensuræ circumplexum, manent præsentis tempore, servi nostri proprii quatuordecim, cum uxoribus suis et filiis. Præter hos sunt in eodem loco, inter masculos et feminas, mancipia quadraginta. Hunc locum cum terminis suis, sub integritate, et mancipiis suis, nec non et villam quæ dicitur Mulinheim, quæ est in pago Moynegowe, sita super ripam fluminis Moyni, quæ quondam Drogonis Comitibus fuit possessio, et habet basilicam parvam muro factam; in qua villa sunt mansi novemdecim, et servi præsentis tempore manentes cum uxoribus et liberis numero tredecim: sicut et in altera villa eodem vocabulo, supra eundem fluvium, quæ vocatur inferior Mulinheim, in qua sunt mansi quatuor, et servi manentes totidem, cum uxoribus et parvulis, qui pertinent ad superius dictam villam. Hanc villam, id est superiorem Mulinheim, cum appendiciis suis et mancipiis propriis ad eam pertinentibus, et hæc omnia superscripta, cum ecclesiis, villaribus, domibus, mancipiis, silvis, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, cultum et incultum, cum omnibus adjacentiis et appenditiis, totum, et ad integrum, prædicto fidei nostro Einhardo, et conjugi ejus Immae, in proprium per hanc nostræ donationis auctoritatem concessimus; ita videlicet, ut quidquid ab bodierna die in futurum, de prædictis rebus et locis, ut et de his quæ ad eas pertinent, jure hereditario facere voluerint, in omnibus potiantur arbitrio faciendi; et nullus ex fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ et nostris, de præscriptis rebus, memorato fidei nostro et conjugi suæ a nobis concessis, aliquid abstrahere aut minuire tentet: sed liceat eis ipsas res quiete habere et possidere, et cui voluerint jure hereditario relin-

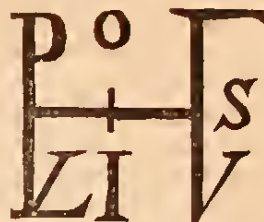
sunt Michlin-
stat.

C
et Mulinheim,

ut apparet
ex diplomate,

quere. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ, per D curricula annorum, inviolabilem atque inconvulsam perpetuo obtineat firmitatem, et a fidelibus nostris tam præsentibus quam et futuris, seu etiam a successoribus nostris, a nobis facta verius certiusque credatur, ea manu propria subterfirmavimus, et annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum

HLudovici

Sereniff.

Imperatoris.

Helisachar recognovi. Data in Idus Januarii, anno, Christo propitio, primo Imperii Domini H. Ludovici piissimi Imperatoris Augusti, Indict vii. Actum Aquisgrani palatio regio. In Dei nomine feliciter. Amen. Annus is erat dcccxv.

3 Hactenus Diploma Ludovici Pii, nobis Helingensstadio, de quo mox agemus, transmissum, et apud Justum Reuberum inter veteres scriptores Germaniæ excusum: quod omnino genuinum sincerumque censemus. De formula, qua diploma est inchoatum, egimus ante Tomum secundum Aprilis parte i Propylæi antiquarii de Diplomatis discernendis num. 29, et dirimus, quod Ludovicum Pium patrem atque secuti fuerint Lotharius imperator et Lotharius Junior. Signum seu monogramma est ipsius etiam Ludovici Pii. Eodem modo Helisachar recognovit diplomata signata pro monasterio S. Dionysii et pro monasterio S. Maximini, et in hoc ista habentur. Signum Ludovici Sereuissimi Imperatoris. Helisachar recognovi et notavi. Datum iv Nonas Junii, Christo propitio, anno secundo Imperii D. Ludovici piissimi Imperatoris Augusti Indictione viii. Actum Aquisgrani Palatio regio I. D. N. F. A. Id est, ut supra exponitur, In Dei nomine feliciter Amen. Arbitramur autem superius reponendam Indictionem viii, facili descriptoris errore in vii mutam. Jam vero ipsum diploma expendamus. In hoc primum donationes fiunt Einhardo et conjugi suæ Immae, ut si ipse prius ex hac vita decessisset, ista frueretur donationibus.

cujus sinceritas probatur.
E

4 Quæ fuerit ista Imma non constat. Lupus Ferrariensis epistola 2 ad Eginhardum, agens de ejus obitu, appellat, venerabilem conjugem. Mortua autem est sub adventum Reliquiarum SS. Marcellini et Petri, uti constat ex epistola tertia Eginhardi ad Lupum, et quarta Lupi ad Eginhardum. Quod aliqui scripserint fuisse filiam Caroli Magni, in citati diplomatis silentio et ipsius Eginhardi in Vita Caroli Magni, atque aliorum antiquorum, plerique recusant admittere.

Imma
Eginhardi
uxor:

5 Fabulam certe sapiunt, quæ de utriusque amoribus, ab ipsomet patre deprehensis, et indulto ad dedecus operiendum matrimonio honestatis, narrat Chronici Laurishamensis scriptor. Sed quid facias, si ipse Eginhardus, id quod in Vita Caroli dissimulavit, videtur prodere Epist. 34, ad Lotharium Imperatorem, hunc appellando suum nepotem? non aliter utique quam per uxorem, quæ illi amita fuerit. Ita Mabilio, ubi de S. Angilberto agit, qui ex Bertha, ejusdem Caroli Magni similiter filia, et similiter Eginhardo præterita, negari non potest. Nithardum et fratrem ejus Harnudum genuisse: nisi ipsimet Nithardo id asserenti fidem quis audeat derogare. Ne, titas quidem, sive Nepotismus Lotharii ad Eginhardum, salvari posset, etiamsi hic non fuerit gener Caroli; si Imma concepiatur fuisse filia Engueranni Hasbanicæ Comitum, soror Ermengardis Imperatricis, unde natus Lotharius est, primogenitus filiorum Ludovici Pii. Sed Nithardi mater, filia esse Caroli non potuit, nisi notha vel spuria; quales

an filia Car-
oli Magni?

A cum etiam fuerint Pippinus Gibbosus, ex Hiltmtrade notus; Euphrasia, S. Laurentii apud Bituriges prima Abbatis; Rotildis, Mater Hetti Trevirensis Episcopi; et Anonyma, mater Richbodi Abbatis apud Lobbeum in Tabulis Genealogicis; liquet Carolum, octies vel novies viduam, saltem viduitatis tempore aliquos liberos genuisse extra matrimonium; inter quos Angilberti et Eginhardi uxores numerari, cur tantopere absurdum censeatur, non video; sed bene cur cum Ludovicus Pius, in prælaudati diplomate, dissimulet sororem agnoscere: item cur omnes tales nominare prætermiserit Eginhardus in Vita num. 23. satis utique habens nominasse liberos, aut gloriose genitos ex Reginis tribus, aut saltem sine dedecore procreatos ex Concubinis quinque; quarum primam, post mortem secundæ uxoris Fastradæ; alios quatuor, post mortem tertix Luidgordis successive duxit Carolus. Hæc quippe, licet nec Uxorum nec Reginarum decore et privilegiis gaudebant, erant tamen veræ conjuges, Christiano more conjunctæ, adeoque honestæ proles sic natæ. Hujusmodi matrimonia (pæc aliqui hodie vocant, matrimonia conscientie, aut sinistri lateris) antiquo Juri Romano satis nota, etiam ecclesiastico obtinuisse ut absque turpitudine essent, sicut erant obsque peccato, apparet ex Concilii Toletani I can. 17, ubi præcipitur, quilibet unius mulieris, aut Uxoris aut Concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Atque hæc dicenda mihi semel fuerant, ne extrema Caroli Magni ætas, tanta cum virtutis opinione traducta, ut Sancti titulum mortuus meruerit, fornicario concubitu existimetur polluta, ex vulgi errore, Concubinæ appellationem solis eis tribuentis, quæ corporis sui usum uni viro commodant, nullo interim legitimo nexu devinctæ. Immo porro et vir ejus, multo consensu sequestrati thoro fuisse cognoscuntur, ex hujus epistola ad Lupum Ferrariensem, in ordine aliarum tertiam, cujus tale est exordium; Omnia mihi studia omnesque curas exemit atque excussit dolor, quem ex morte olim fidissimæ conjugis, jam nunc carissimæ sororis soceræ, gravissimum cepi. Sejunctio autem illa videtur facta esse ante annum DCCCXXVI; si jam tum Abbas et Sacerdos erat, uti videtur, Eginhardus.

B 6 Donationes in prælaudata diplomate factæ sunt duorum locorum, de quibus mox in ipsa Translationis SS. Marcellini et Petri historia late agitur. Horum locorum primus nominatur Michlinstat in Silva Odonawalt quem locum, inquit infra sub initium, Eginhardus, secretum atque a populari frequentia valde remotum, se liberalitate Ludovici Principis consecutum, inter Neccarum et Moinum fluvies mediam interjacentem; et addit num. 14, a Moino fluvio circiter leugas sex distantem. Est etiamnum illud oppidum in Comitatu Franconæ Erpavensi, super fluvium Mimmihugum. At Silva Odonawalt, dicitur hodieque Ottenwalt, ubi spatium terræ latissimum et aliquot veterum pagorum capax. Consule Marquardum Freherum par. 2. Originum Palatinarum cap. 6, et Matthæum Merianum in descriptione Franconie pag. 34. Hunc ergo locum valde amavit Eginhardus: in eoque, non solum domos et habitacula ad manendum, verum etiam basilicam, divinis officiis faciendis congruentem, non indecoris operis ædificasse se testatur, in quam Reliquias SS. Marcellini et Petri Roma delatas curavit inferri, et velut in perpetuo permansuras deponi. Hinc parvo varia visione motus, sacras Reliquias transtulit in Mulinheim, quando (ut Sacerdos et Abbas) sicut inquit num. 20, in loco editiore altare sub divo ereximus, ac feretro prope altare deposito, Missarum solennia celebravimus.

D §. II. Reliquiæ Selingestadii asservatæ: quando eo translatae: in variis ecclesiis aliæ atque aliæ.

E Est Mulinheim alter locus, liberalitate Ludovici Pri Imperatoris donatus Eginhardo, in pago Moyne-gowe, super ripam fluminis Moyni, seu Mani, et habebat basilicam parvam muro fectam, uti supra in diplomate legitur, cui villa Mulinheim inferior adjuncto. De hac Translatione Rudolfus, Presbyter et monachus Fuldensis ac discipulus B. Rabani, in præfatione Vitæ hujus necdum Archiepiscopi, a nobis edita ad diem 14 Februarii, ista habet: Ossa quoque beatorum Martyrum Marcellini et Petri, Proti atque Hyacinthi, cum Reliquiis S. Hermetis, non minore miraculorum gloria, in diversis sanitatibus infirmantium quotidie fulgent: quæ et ipsa Roma translata, et Einhardo Abbati adducta, juxta Mœnum Germaniæ fluvium, in villa quæ prius Mulinheim, nunc autem Saligunstat dicitur, digna celebratione a fidelibus venerantur. De quarum translatione simul et virtutibus, quas per eos Deus operatus est, quia diligenter memoriæ traditum est, hic dicere omitto. Vides ut post scriptam ab Eginhardo Translationis historiam, quam laudat iste Rudolfus, ipsum Mulinheim, ob virtutem miraculorum patrum, meritis et intercessione horum Martyrum, Saligunstat seu Seligenstadium, id est Beatorum civitas, appellari cœperit. De Reliquiis SS. Proti et Hyacinthi, nec non S. Hermetis, agitur sub finem cap. 10 historiæ jam dictæ. Distat autem Seligenstadium, Franco-furto tribus leucis, Aschaffenburg duabus, in diocesi Moguntina situm. Nos anno MDCLX per Germaniam tenentes iter in Italiam, pervenimus Seligenstadium 25 Augusti: humaniterque ab Abbate excepti, sequenti die sacris operati sumus in Abbatiali templo, quod a SS. Marcellino et Petro nomen præcipue habet: in choro autem vidimus sepulcrum Eginhardi funditoris et primi Abbatis, absque alio religiosiori cultu, quem Fontanellæ ipsi deferri, potius quam ibi, mirum satis est.

8 De novo templo, a se construi cepto, Eginhardus Epistola XLVI ista alteri Abbati scribat: Quando in Palatio simul positi, de tecto basilicæ beatorum Christi Martyrum Marcellini et Petri, quam ego nunc, licet, cum magna difficultate, construere melior, locuti sumus; constitit inter nos de plumbo emendo, contra pretium quinquaginta librarum. Sed quamvis opus basilicæ nondum ad hoc perductum sit, ut tegendi necessitas me admonere compellat: tamen propter incertum vitæ mortalis terminum, semper videtur esse festinandum, ut bonum, quod nobis inchoatum, Domino auxiliante perficiatur. Hæc ibi. Ejusdem constructionis mentio habetur epistola quinquagesima: perfecti vero ab Eginhardi successore Rathlaico operis, meminit B. Rabanus qui eodem cum Eginhardo tempore vixit, sed aliquanto junior, his editis versibus:

Salvator mundi, qui cæli sceptrâ gubernas,
Imperio et dominans cuncta regis proprio,
Adsis propitius, servorum atque annue votis,
Tu miserans præsta quæque rogant famuli:
Martyribusque tuis hoc addas justus honori,
Reddere quod possint munera larga suis,
Hos Christi testes Romana ascivit ab urbe
Vir probus Einhardus, constituitque locum.
Cujus successor, perfecta Presbyter aula
Rathlaicus, Sanctis tradidit hunc titulum.
Quos tu, Christe, Deus æterna in secula serva,
Cumque tuis Sanctis præmia redde poli.

Christophorus Browerus, in suis ad hos versus scholiis, Einhardum, inquit, basilicæ conditorem memorat: hujusque successorem Rathlaicum, Presbyterum et Abbatem

D

Transferuntur
Reliquiæ Mu-
linheim.

E

mor Sel-
genstadium
dictum.

Novam ibi
ecclesiam
construit
Eginhardus.

F

adjungit
Rathlaicum.

AUCTORE G. H.

non certe
vel ex Re-
gina vel ex
Concubina
legitime
ducta.

G. H.

Locum
Michlin-
stat amat
Eginhardus,

et ibi curat
deponi Re-
liquias.

A Abbatem (cujus industria solertiaque corpora illa in Urbe extracta et ad Mœnum translata sunt) basilicæ novam fabricam vel aulam adjecisse, qua Martyres decentius accubarent; atque ad tituli decus poposcisse ingenium amici poetæ. *Hæc ibi lutiùs explicantur. Nonnulla etiam attinguntur in Einhardi Epitaphio, per eundem Rabanum conscripto, quod inter Poemata ejus videri potest.*

9 Translationem porro istam factam esse decimo sexto Kalendas Februarias, testatur infra num. 20 Eginhardus: qui dies Seligenstadii celeberrimus monast., festo S. Antonii Abbatis in alium translato, et inscribitur Florario Sanctorum, memoraturque a laudato Rodolpho in dicta Vita B. Rabani num. 13. Annum tunc fuisse dcccxxxvii constat ex sequentibus. Nam ordinatis Clericis, ad Palatium Imperatoris Aquisgranense, magna cum exultatione regressum se fuisse asserit Eginhardus num. 21; ac dein cap. 3 describit congressum cum Hilduino Abbate, et Reliquias olim ablatas, ab eoque sibi Aquisgrani redditas, deponit in oratorio; actum (ut num. 68 et 69 dicitur) anno quarto decimo Imperii Ludovici Pii (is est Christi dcccxxxvii) aliquæ Reliquiæ SS. Marcellini et Petri Aquisgrani ab Einhardo Abbate acceptæ, et inde ad monasterium S. Salvii versus Valencenas sunt delatæ; ad quas in pago Hasbanio tertio decimo Kalendas Julii miraculum factum, ibidem narratur. Dein cum præmemoratis Reliquiis discessit Mulinheimium Eginhardus: qui inde mense Novembrio (ut dicitur num. 44 in palatio hiematurus ad Comitotum ire disposuit, et contentui Procerum interfuit mense Februario. Inde regressus Mulinheimium, rogatu monachorum Gandensium monasterii S. Baronis, misit eo Reliquias memoratorum Martyrum: quæ illuc (uti num. 76 dicitur) anno dcccxxxviii venerunt, quinto Nonarum Julii. Quo etiam anno misit idem Eginhardus partem aliquam suarum Reliquiarum Trajectum, ubi miraculum factum xviii Kalendas Julii die Dominico num. 85 narratur, anno scilicet eodem dcccxxxviii.

10 Et hi sunt characteres temporis, circa translationem horum Sanctorum ab Eginhardo indicati, optimeque inter se coherentes. Ex quibus corrigendi Annales ipsiusmet Eginhardi, aut potius sub ejus nomine editi, vel sub finem ab aliis aucti, potissimum dum ad finem anni dcccxxxvii ista leguntur addita. Corpora beatissimorum Martyrum Marcellini et Petri de Roma sublata et Octobri mense in Franciam translata. Ibi multis signis atque virtutibus clarificata sunt. Ubi Francia Orientalis intelligitur, ejus pars Francoonia hodie, et Metropolis Moguntia est.

11 Verum, ut ex supra dictis liquet, jam a die xviii Januarii anni dcccxxxvii sacra ista pignora Mulinheimium allata erant, cum aliquantulo tempore Miglheimii quiverissent, quo mense Octobri præcedentis anni debent adrecta dici; adeoque auctor prædictorum Funalium, quisquis est, loco jam allegato utramque translationem dici debet confuisse. Sed quomodo, inquit, jam a mense Octobri anni dcccxxxvi erant in Francoonia Reliquiæ SS. Marcellini et Petri, quarum Romæ requirendarum occasio prima, sumpta est ex sermone Eginhardicum Hilduino de translatione S. Sebastiani? hujus autem Reliquiæ, ut patet ex Actis 20 Januarii editis, illotæ in ecclesiam S. Medardi primum sunt, die 1x Decembris anni jam dicti. Respondeo, sermonem illum fuisse de translatione, non facta jam tum, ad faciendam, destinandoque cum in finem Legato ad Pontificem. Ea enim res operosioris tractatus fuit, itaque facillime fieri potuit, ut Eginhardi Notarius, qui rem suam factam egit, prius fortassis eam peregerit, quam Hilduini legatus Romam appelleret. Pretererat enim ante mensem Junium: siquidem is jam in exilium constitutus, Ticini fuit perterritus fama adventum Legatorum illorum, qui Ingelheimii ab Impe-

ratore auditi fuerunt illo eodem anno, circa Kalendas Junii, ut scribitur in gestis Ludovici Pii.

11 Royzsius in Hierogazophylacio Belgico non solum meminit Reliquiarum, cum Hasnoniensi Abbatia communicatarum; sed etiam asserit particulas de ossibus SS. Marcellini et Petri asservari Tornaci in Ecclesia Collegiata S. Amati, et Cameraci in cœnobio Canoniorum Regularium S. Autberti. Item duo ossicula esse in monasterio Crispiniensi Ordinis Benedictini, duabus a Valencenis leucis. Et hæc de Reliquiis eorum, in Belgio honoratis. Eginhardus epistola x, Hetti Archiepiscopo Trevirensi circa has Reliquias ista scribit: Sicut ex litteris Sanctitatis vestræ vos velle cognovimus, ita sine dilatione facere curavimus, mittendo videlicet vobis Reliquias, quas vos habere velle ad dedicationem novæ basilicæ vestræ scripsistis. Et quidem libenter id facimus, qui talem fiduciam in vobis habemus, ut quæcumque pars de sacris beatorum Martyrum cineribus ad vos pervenerit, talis ei honor exhibetur, qualem totis eorum corporibus exhibere debueramus. *Hæc ibi, quæ de SS. Marcellino et Petro intelligenda esse ostendit singularis ejus erga hos Martyres affectus, passim in epistolis Eginhardi elucens, ac potissimum epistola XL, XLIII, XLV, XLVI, L, et aliis. Est in diœcesi Trevirensi infra Confluentiam pagus Valendar, oppido similis, amplius et pulchra ecclesia decorus, in qua dicuntur asservari notabiles Reliquiæ SS. Marcellini et Petri, earumque memoria ad diem xvii Januarii inscripta est Martyrologio, Coloniae et Lubecæ sub annum 1490 excuso, his verbis: In villa Valendar, sub Confluentia, territorio Trevirensi, SS. Marcellini et Petri Martyrum. Quæ fere eadem leguntur apud Grevenum in Auctario Usuardi, et in Martyrologio Germanico Canisii: atque intelligenda esse puto de Reliquiis, prænomiuato Archiepiscopo Trevirensi concessis.*

12 Carolus du Fresne Dominus du Cange cum magno reipublicæ litterariæ damno vita junctus Parisiis anno MDCLXXXVIII, pro sua humanitate et affectu erga studia nostra, misit Ambianis anno MDCLXVIII quoddam extractum ex Tabulario Abbatæ Bonæ-vallis in diœcesi Carnotensi, ejus istud est exordium. Anno ab incarnatione Domini octingentesimo quadragesimo secundo, regnante Karolo, fratre Lotharii et Ludovici, anno tertio regni ipsius Karoli, instructum est cœnobium Bonæ-vallis, per ipsum Imperatorem et quendam militem, Fulconem nomine, in honorem sanctorum Martyrum Marcellini et Petri, quos Eynardus de partibus Germaniæ in Gallias transtulit. Prædictus miles bonæ memoriæ, scilicet Fulco, videns locumabilem ad habitationem Monachorum... tradidit prædictis Sanctis et Monachis totam Bonam-vallem, cum omnibus, quæ ad se pertinere videbantur. An etiam aliquæ Reliquiæ horum Martyrum ibi asservatæ fuerint, non indicatur. Gabriel Bucelinus in Sacrarum Benedictino, ad hunc diem 11 Junii, asserit, SS. Marcellini et Petri corpora requiescere in cœnobio Hasnoniensi, plura tamen ossa in S. Victoris Massilæ. Quæ per auresim sunt in chartam conjectæ. Nam Hasnoni sunt solum ex Reliquiis, quas Eginhardus dono miserat Gandarum ad monasterium S. Baronis: et Honoratus Bouche lib. 4 Chorographiæ Provinciæ cap. 4 §. 2 enumerat sacras Reliquias monasterii S. Victoris, absque ulla mentione horum Martyrum. Accuratus est Masius in Bononia perustrata, qui indicat ibidem antiquam esse ecclesiam SS. Marcellini et Petri, camque anno mcccxi fuisse hospitale sub regimine S. Mariæ, de Umareto dictæ, et anno mcccxxiii fuisse adhuc parvæ, sed anno MDCLXXIV exoneratam, et datam S. Bartholomæo, in eoque anno MDCLXXVI translata in confaternitatem S. Georgii. Præterea scribit, aliquas

Ex Reliquiis istis

aliquæ Valencenas transferuntur:

aliquæ Gandarum et Trajectum an. 828:

id est 2 post eorum ab urbe erectionem annis.

AUCTOR G. H.

Reliquiæ aliæ in variis Belgii locis.

Aliquæ donatæ Archiepiscopo Trevirensi,

E

in pago Valendar honorantur.

Bonæ-vallis ecclesia SS. Marcellini et Petri,

F

et alia Bononiæ in Italia,

A horum Martyrum Reliquias esse in basilica S. Stephani. Denique in Metropolitana Pragensi S. Viti habentur eorum Sanctorum particulæ, de quibus *Pessina Decanus in Phosphoro pag. 513* ait, 'quod sunt simul in fascia sericea rubri coloris religatæ: sed unde allatæ, non constat.

ac Pragæ in Bohemia.

§. III. Inspectio Reliquiarum Selingenstadii, facta anno MDCVII.

Joannes Suicardus, Elector et Archiepiscopus Moguntinus, ob contagionem circumcirca grassantem, in canobio Selingenstadiensi anno MDCVII commorans, devotione erga sanctos Martyres Marcellinum et Petrum motus, solennem lustrationem Reliquiarum instituit: quam Joannes Conradus Baur, dicti monasterii Prior, ocularis inspector et testis, sequentibus verbis descripsit. Anno supra millesimum sexcentessimum sexto, gliscente in Germania passim epidemici morbo, præsertim Moguntia: Metropolitana, et Aschaffenburgi Archiepiscopali residentia insigni, dum quilibet asyllum tutioribus in locis requirit, Reverendiss. Illustrissimus Archi-Præsul et Princeps Elector Moguntinus Joannes, Suicardus, habita secum deliberatione cum suo Comitatu aulico (relieta tamen sua Cancellaria ordinaria in arce oppidi Hostensis) ad nostrum sanctis Martyribus Marcellino et Petro dicatum monasterium in oppido Selingenstadiensi, velut ad locum aeris temperie præcipuum, de consilio medicorum, quinto Octobris dicti anni, se contulit: ac ibidem in septimam Maji anni sequentis MDCVII permansit. Fuit vero tanta hiberni istius temporis humiditas et imbrium inundatio, ut cuius admirationi esset; aeris autem tepiditas, ut vix glacies reperiri potuerit, quæ unius auseris ponderositati resisteret. Interim Illustriss. Princeps Elector, pro animi sui magnitudine, diversis muniis et exercitiis se occupans, sedulo divinis assistebat Officiis; ita ut dies nunquam præterierit, qua non vel ipse Sacrificium in altari incruentum Deo offerret, vel offerenti assisteret, ac festivis Dominicis-que diebus, superpelliceo seu rocheto indutus, crucem pectoralem gestans, summo Sacro et Vesperis devotissime interesset. Interdum etiam munia Episcopalia, licet grandævus, libenter et generose obibat. Nam cimiterium prope Osteine sacravit; et in festivitate S. Thomæ Apostoli, decantata prius solempni Missa, in Pontificalibus et

Suicardus Archiep. commorans Selingenstadii,

B Pallio Archiepiscopali, pluribus utriusque sexus personis diversæ ætatis, Sacramentum Confirmationis contulit. Erat quoque ei solenne, nonnumquam pro animi et corporis relaxatione venationi operam dare.

pietati indulget;

thecam Reliquiarum inspecturus,

C 13 Certis etiam temporibus sacræ se dabat lectioni, atque Doctorum virorum discursibus seu colloquiis delectabatur; inter quæ incidit historica quædam relatio de gloriosis Sanctorum Martyrum Patronorum nostrorum Marcellini et Petri Reliquiis, eorundemque miraculis, quam in Annalibus suis Ecclesiasticis Illustriss. Cardinalis Baronius ad annum Christi MDCXXVI intexuerat. Perplexitatis occasionem dedit; quod in Gallias translata assererentur, et nonnulli scriptores Belgici idem referrent. Hinc incitati animi ad veritatis inquisitionem; præsertim quod ex antiqua traditione et historica relatione viderent et intuerentur sacram illam tumbam præsentem, in qua firmiter censerentur sacra illa Lipsana recondita esse; quæ sibi Gallia, sinistro forsitan rumore, non vererentur asserere. Itaque Illustr. Archiepiscopus pro ratione officii sui, ad omnem submovendam dubitationis ansam, proque majore Dei Sanctorumque gloria et honore, resolvit thecam illam sacram, pretiosissi-

um continentem Reliquiarum thesaurum, solenniter lustrare et elevare. Itaque ut augustiori id fieret ritu, penultima Januarii MDCVII, quæ incidebat in feriam quintam, triduanum cum vigiliis ac orationibus indixit jejunium. Unde triduo illo pendente, quod Purificationis B. Mariæ festum antecederat, magna devotione tumba sacra ex altari summo, per Religiosos vestibus sacris indutos, ipso etiam Archi-Præsule devotè manus applicante, in mensa decenter ad hoc aptata, ante summum altare deposita est, perque diem noctemque continuatæ preces. Et quia summum altare non inveniebatur more ceterorum munitum sepulcro, nisi quod sacra tumba cum Reliquiis in eo firmata fuisset; a viris summis et sacræ Theologiæ Doctoribus breviter est ventilata quæstio, num amota sacra arca liceret super eo altari Missas tenere vel celebrare. Habita ergo inspectione loci ac altaris constitutione, visisque in saxo signis consecrationis, resolutum est licere: pro majori vero scrupulorum asssecuratione, superpositæ sunt minoribus thecis inauratis incusæ prædictorum Sanctorum Reliquiarum particulæ, simulque caput S. Marcellini, quod extra sarcophagum servabatur. Finitis vero precibus primæ diei, accessit ad tumbam sacram Archi-Præsul curiosior, eam nonnihil aperturus et scrutaturus: metuebat enim, ne forte per dolum Reliquiæ aliquando fuissent sublatae, signanter, quod nulla extaret hominum memoria de scrutatis iisdem, neque actum ageret. Sed vix introspectit, quin subito percussus divino quodam timore, supernaturalem quandam virtutem in iis quæ viderat persentens, statim reclusit; et scrutationem lustrationemque accuratam in diem Purificationis Virginis Matris distulerit. Quo autem festivitas illa celebrior redderetur, delata sunt Aschaffenburg, aliisque locis ornamenta Ecclesiastica, ut pluvialia, dalmaticæ, ex auro argentove fabricata, quibus Præsules præcipuæque personæ amicirentur.

indicit triduanum jejunium;

E inspectam,

D 14 Adveniente igitur sacro B. V. Mariæ Purificationis die, Illustrissimus Archi-Antistes divina peracturus, Basilicam ingrediens, sacrisque indutus, ante omnia, recepto ac laudabili Catholicorum ritu, et juxta Sanctæ Romanæ Ecclesiæ antiquam institutionem, benedicens dispositos cereos, singulis distribuit adstantibus. Deinde sacrum Missæ officium decantaturus, Thiara Pontificali ac Pallio redimitus, ornatusque, altare accessit; Cantoribus interim omni instrumentorum Musicorum genere, nec non vocum dulcisona modulatione, adstantium aures demulcentibus, devotionemque excitantibus. Diaconi officio fungebatur Rev. et Prænobilis Dominus Fridericus a Sickingen; Subdiaconi vero Rev. item ac Prænobilis Dominus Daniel Adamus a Vechenbach; Sacellanorum officio fungentibus Rev. et Eximii Viris, P. Joanne Nellingio, Ordinis Prædicatorum Concionatore; et Friderico Hamerman, S. Theologiæ Doctore.

festo Purificationis,

F 14 Peracto Missæ sacrificio, solennis admodum instituta est processio, ex æde Monasterii ad Parochiam, deportantibus sacrum feretrum quatuor Presbyteris Religiosis, albis casulis indutis. Præbant Religiosi Conventuales, canticis spiritualibus Deum in Sanctis suis laudantes. Subsequebatur Reverendissimus Archi-Mysta, Venerabile Sacramentum Eucharistiæ deferens, quem antecederant Nobiles Ephæbi, tædas seu faces accensas portantes. Latera Antistitis claudebant Ministri altaris; thurificantibus Rev. et Eximiis Dominis Stephano Webero Juniore, S. Theologiæ Doctore; et Joanne Bertzio, Collegiatarum Ecclesiarum B. Mariæ ad gradus Moguntia:, et SS. Petri et Alexandri Aschaffenburgensis, respective Canonicis et Scholasticis.

solenniter circumfert,

A Pone subibant Reverendissimus D. Stephanus Weberus Senior, Misiensis Episcopus, suffraganeus, et in Pontificalibus Vicarius Moguntinus; Et Rever. Dominus Monasterii nostri Abbas, Martinus Kreys; uterque pluviali, mitra, et baculo pastoralis decorati. Post quos Processionem ornabant, et sequebantur Rev. D. Christophorus Weberus, Decanus Aschaffenburgensis, et in spiritualibus Commissarius; R. D. Cornelius Cobelius, Sigillifer, et Canonicus S. Petri Moguntiae; ambo S. Theologiae Doctores, ac decursu temporis sibi invicem succedentes Suffraganei Erfordenses; R. D. Judocus Dreuerus, Canonicus Aschaffenburgensis; Duo Patres Societatis Jesu, P. Joannes Basaeus scriptis clarus, et P. Joannes Michaelis; cum nonnullis aliis Ecclesiasticis, modo memoriae non occurrentibus.

in Magno
comitatu
ordinis
utriusque.

15 Nobilium vero subsequentium haec sunt nomina; Guillelmus a Exonexberg, Magnus Balivus, Equestris Ordinis Joannis Commendator Moguntinus; Casparus ab Eltz, Supremus Aulae Praefectus; Hartmutus a Cronenberg Senior, Vicedominus Aschaffenburgensis; Joan. Philippus ab Hoheneck, Marescallus; Hartmutus a Cronenberg frater Junior
16 Illustriss. Principis, Satrapa in Hoest; Joannes Adamus ab Hoheneck, Satrapa in Beensheim; Marsilius Christophorus ab Ingelheim, Venatorum Magister; Joannes Florentia Blumingen, Stabuli Praefectus; Joannes Conradus a Vorburg in Delsburg, Consiliarius aulicus; Wolfgangus Fridericus ab Ulm, Erardus a Muckentall, Casparus ab Eltz, Gualterus a Cronberg, Philippus Julius a Weiler, Antonius Loesch ab Hilckershausen, Joannes Wolfgangus von der Leyen, Fridericus a Disonborn, Joannes Nicolaus a Stockheim, Conradus Nicolaus a Sponheim, Joannes Udalricus ab Hedersdorff, Nobiles Ephebi, Quirinus Wolffskeel a Wolckenburg, Joannes a Weichsell, Rudolphus a Wildenstein, Hermannus a Belnitz, Reinhardus a Schutz ab Holtzhansea, Otto a Kerflingeroda, Philippus a Florentia a Blumingen. Hos sequebantur Clarissimi Jurium Consilarii: Casparus Fleiserbein, Joannes Petrus Ebersheim, Joannes Fabricius Medicinae Doctor, Joannes Ludiger Cameræ Magister, Jacobus Hensel, Wendelinus Faber, Conradus Scherer, Secretarii; Wendelinus Rodt Quaestor, Adamus Hoffman scriba Cameræ, Wolfgangus Erlenbach Cancellista, ceterique Aulae sectatores, secundum statum suum, qui plerisque cum sua Celsitudine Seligenstadium venerant, ibidemque permanserant. Claudebant processionem Senatus populusque Seligenstadiensis, cum vicinis incolis et parochianis, qui frequentes convenerant.

Senatus
populusque,

C Hæc igitur solenni processione finita, repositaque in Chori medio tumba sacra, cum benedictione dimissus est populus. Et quia tardior se hora protraxerat, Reverendiss. Archi-Praesul, sumpta prius refectione, ad Basilicam sese rursum contulit, comitatus præcipuis ex antea nominatis personis, simulque Praelato nostro, et duobus Patribus Conventualibus; ac clausis undique ostiis, præmissis orationibus, Illustriss. Princeps discooperruit, et prout Eginhardus monasterii Fundator, sequenti in historia sua de translatione Sacrarum Reliquiarum beatissimorum Martyrum Marcellini et Petri scribit, magnis saccis sericis sacras Exuvias involutas, cum singularum inscriptionibus, magno cum stupore reperit. Nec eo contentus, reclusa decenter tumba, oblatoque pretioso fapefe serico, aurea cruce insignito, quo ea cooperiretur, continuo ad lustrandum quoque eas, quæ in sacrario servabantur, Reliquias perrexit, et singularum catalogum fieri mandavit: completaque visitatione, Caput S. Marcellini Presbyteri et Martyris, quod separatum a ceteris erat, in tumba pro majori custodia reposuit, atque diver-

inspicantur
Reliquiae.

sis signaculis arcam obsignavit. Quibus omnibus D peractis, cum debita devotione sacrum feretrum in loco pristino repositum est, absolutoque omnium indice, ad sua quisque se recepit.

Ex postea
sunt confusæ
cum aliis.

19 Hactenus Seligenstadiensis Prior, haud paulo melius posteritatis instructioni consulturus, si indicem repertorum intra tumbam sacrorum ossium voluisset exhibere, cum suis singulorum inscriptionibus; unde intelligi posset, quid et quantum de uniuscujusque corpore istic conditum aut reliquum fuerit. Certe ad irruptionem hæreticorum, præcipitantibus se in fugam Monachis anno MDCXXXI, minori cum incommodo accidisset, SS. Marcellini ac Petri Reliquias in saccis confundi, cum Reliquiis SS. Martii, Marthæ, Audifacis et Abacuc, idem Proti et Hyacinthi; sicut confusas fuisse didicimus, cum ibidem anno MDCLX essemus; unde nunc data fuit opportunitas eas videndi. De Reliquiarum earundem translatione Successionas, est Epistola, sub nomine Odilonis Monachi ad Ingranum, cujus partem pridem edidit Andreas du Chesne, Tomo 2 Francicorum pag. 650; integram vero inseruit Mabilio Sec. 4 part. 1 pag. 411: sed ea tam contraria est relationi Eginhardi, totque scatet figmentis, ut omnino indigna hoc opere videatur, scripta fortassis seculo XII.

E

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Eginhardo

tunc Seligenstadiensi Abbate, ex MS. Reginae Sueciæ et Surio.

PROLOGUS.

Veris veri Dei cultoribus, et Jesu Christi Domini nostri Sanctorumque ejus non fictis amatoribus, Einbardus peccator. Qui vitas et facta justorum, ac secundum divina mandata conversantium hominum, litteris ac memoriae mandaverunt, non aliud mihi efficere voluisse videntur, nisi ut ad emendandos pravos mores, et collaudandam Dei omnipotentiam, per ejusmodi exempla, quorumcumque animos incitarent. Feceruntque hoc, non solum, quia livore carebant: sed quia caritate, quæ omnibus cupit esse consultum, granditer abundabant. Quorum laudabile propositum quia tam in propatulo est, ut, præter ea quæ dixi, nihil aliud eos moliri voluisse lucidissime clareat; cur a multis imitari non debeat, omnino non video. Ac proinde quia mihi conscius sum, quod libri, quos de translatione corporum beatorum Christi Martyrum Marcellini et Petri, signisque ac virtutibus, quæ per eos Dominus ad salutem credentium fieri voluit, qua potui facultate conscripsi, eadem sunt voluntate atque intentione compositi; eosdem edere, ne Dei amatoribus ad legendum offerre decrevi. Arbitror enim, quod hoc opus non solum inane ne supervacuum cuilibet fidelium videri non debeat: sed etiam fructuose atque utiliter me laborasse præsumo, si efficere potuero, ut in laudem sui conditoris animus illa legentis assurgat.

Scopus sacrarum
historiarum,

F
et hujus
scriptio.

CAPUT I.

Missi ab Eginhardo Romam ad procurandas Reliquias. Obtenit Sanctorum Marcellini et Petri.

Cum adhuc in Palatio positus, ac negotiis secularibus occupatus, otium quo aliquando perfrui cupiebam, multimoda cogitatione meditarer; quemdam locum secretum atque a populari frequentia valde remotum

remotum

A. HANSHARD.

a
Eginhardus
solicitus, cui
Sancto dedi-
cavit Eccle-
siam,

cum Deusdona
agis de Reli-
quiis obtine-
dis;

b

B

et spem fa-
cili concedit
viaticum ac
socium Ra-
tleicum;

C

c
d
n. Jungit
eistem Hildoi-
nus Ab-
Humum Presb

Uni e consi-
tus, febris
putrens,
opparens,
Sanctus
habitu Diaconi

remotum nactus, atque illius, cui tunc militaveram, Principis Ludovici liberalitate consecutus sum. Is locus est in saltu Germaniæ, qui inter Neccarum et Mornum fluvios medius interjacet; ac moderno tempore ab incolis et circumstantibus a Odanwald appellatur. In quo cum, pro modo facultatum ac sumptuum, non solum domos et habitacula ad manendum, verum etiam basilicam, divinis Officiis faciendis congruentem, non indecori operis ædificassem; dubitare cœpi, in ejus potissimum Sancti vel Martyris nomine atque honore dedicari deberet.

Cumque in hac animi fluctuatione plurimum temporis esset evolutum, contigit ut quidam Diaconus Romanæ Ecclesiæ, nomine Deusdona, pro suis necessitatibus Regis quem imploraturus, ad Palatium veniret: ibique aliquandiu moratus, cum, peracto propter quod venerat negotio, Romam redire pararet; quadam die humanitatis causa, velut peregrinus, ad prandium nostræ parvitatis a nobis est invitatus: ibique inter prandendam plura locuti, eoque sermocinando pervenimus, ut de translatione b corporis B. Sebastiani ac neglectis Martyrum sepulcris, quorum Romæ ingens copia est, mentio fieret. Inde ad dedicationem novæ basilicæ nostræ sermone converso, percontari cœpi, quoniam modo ad id pervenire possem, ut aliquid de veris Sanctorum Reliquiis, qui Romæ requiescunt, mihi adipisci contingeret? Ille ille primo quidem hæsitavit, et qualiter id fieri posset, se nescire respondit. Deinde cum me de hac re sollicitum simul et curiosum esse animadverteret, altera die se percontationi meæ responsurum esse promisit.

3 Post hæc, cum iterum a me fuisset invitatus, protinus e sinu libellum mihi porrexit, rogans ut eum solus perlegerem; sibi quoque de his, quæ in eo scripta erant, quid mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, et ut ille petiit, solus secreta perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum Reliquias, easque se mihi dare velle, si meo fultus adjutorio Romam reverti potuisset. Compertum sibi fore, quod duos mulos haberem, quorum si alterum sibi darem, ac secum hominem meum fidelem mitterem, qui illas Reliquias ab illo reciperet, mihi quoque deferret, statim eas mihi se missurum. Complacuit mihi suæ dantis consilium, statimque fidem sponsionis incertæ celeriter experiri: ac proinde, dato quod petebat jumento, addita propter viaticum pecunia, notarium meum, nomine Rattleicum, quia et ipse orandi causa Romam eundi votum habebat, cum eo pergere jussi. Igitur de Aquigrani Palatio profecti (nam ibi eo tempore Imperator cum suo comitatu erat) c Augustam Suesonis venerunt: ibique cum d Hildoino Abbate in monasterio S. Medardi locuti sunt, quia memoratus Diaconus ei pollicitus est, se efficere posse, ut corpus B. Tiburtii Martyris in ejus veniret potestatem. Quibus ille promissionibus illectus, misit cum eis commendam Presbyterum, hominem callidum, nomine Hunum, jubens ut acceptam ab eo memorati Martyris corpus sibi deferret. Inde iter ingressi, Romam, quanta potuerunt celeritate, perrexerunt.

4 Contigit autem, postquam Italian intraverunt, ut puer notarii mei, nomine Reginaldus, tertiana febre correptus, non modicum perfectioni eorum suis laboribus faceret impedimentum: quoniam his morbis, quibus ille febrium æstibus tenebatur, iter peragere non poterunt. Erant enim pauci, ac per hoc ab invicem separari volebant. Cumque hoc incommodo iter illorum non mediocriter fuisset retardatum, illi tamen prout poterant illud accelerare contenderent; tribus diebus priusquam ad Urbem venirent, apparuit in visu illi febricitanti quidam homo in habitu Diaconi, perquirens ab eo, quam ob rem

dominus suus Romam ire festinaret? Cui cum ille et promissa Diaconi de Reliquiis Sanctorum mihi mittendis, et de his quæ Hildoino Abbati pollicitus est, prout illi comperta erant, exponeret; non ita erit, inquit; sed longe aliter, quam vos existimatis, causarum propter quas venistis, exitus adimplebitur. Nam Diaconus iste, qui vos Romam venire rogavit, aut parum, aut nihil de his, quæ vobis promisit, facturus est: ac proinde volo sequaris me, atque ea quæ tibi ostensurus atque dicturus sum, mente sollicita cures advertere.

5 Tunc manu comprehensum, ut sibi videbatur, montis præcelsi cacumen secum conscendere fecit: in quo cum simul positi consisterent; Convertere, inquit, ad Orientem, et subjectos oculis tuis campos intueri. Quod cum fecisset, et campos, de quibus sibi dixerat, fuisset intuitus; videt in eis molis immensæ fabricas, in modum magnæ cujusdam civitatis extractas: et interrogatus ab eo, si sciret quid hoc esset; se nescire respondit. Tum ille; Roma est, inquit, quam vides; statimque addidit; Dirige oculos in interiora civitatis, et contemplare si aliqua tibi in his locis appareat ecclesia. Cumque sibi quandam ecclesiam e apparere dixisset: Vade, ait, et Rattleico nuntia, quoniam in ecclesia, quam modo vidisti, illa res est recondita, quam ille Domino suo debet adferre: et ideo det operam, ut eam quanto celerius fieri potest accipiat, et ad dominum suum revertatur. Cumque ille diceret, quod nemo de his, qui secum venerant, in hujusmodi re fidem dictis suis esset habiturus; respondit et dixit: Tu nosti, quod omnes qui tecum hoc iter agunt, tibi conscii sunt, quia complures dies in febre tertiana laborasti, et nondum te ab illa ullam habuisse remissionem. Et ille, Ita est, inquit, ut dicis. Quapropter, ait, volo ut pro signo tibi sit, atque his quibus verba quæ dixi relaturus es, quoniam ex hac hora, febre, qua usque modo detinebaris, sic per Dei misericordiam cariturus es, ut te ulterius in hoc itinere non contingat. His dictis expergefactus, omnia quæ sibi vidisse vel audisse videbatur, Rattleico referre curavit. Quæ cum Rattleicus Presbytero secum pergenti exposuisset, visum est ambobus, ut experimentum somni ex veritate promissæ sanitatis approbarent: nam eadem die, juxta qualitatem febrium, quibus laborare consueverat, febricitare debebat is qui somnium viderat. Et ut non vana illusio, sed potius vera revelatio fuisse ostenderetur, neque illa die, neque ceteris quæ illam secutæ sunt, ullum in corpore suo consuetarum febrium sensit indicium. Sicque factum est, ut et visioni crederent, et fidem Diaconi promissis non haberent.

6 Igitur Romam venientes, juxta basilicam B. Petri Apostoli, quæ dicitur Ad Vincula, in domo ipsius cum quo venerunt Diaconi, hospitium acceperunt; manseruntque cum eo per aliquot dies, opperientes promissorum ejus adimpletionem. Sed ille, qui suas pollicitationes perficere non valebat, ipsum quod non poterat, quibusdam procrastinationibus palliabat. Tandem locuti cum illo, cur eis illo modo vellet illud percontati sunt; rogantes simul, ne se diutius fallendo detineret, et reversionem suam vanis spebus impediret. His ille auditis, cum cerneret se hujusmodi calliditate eis jam amplius non posse imponere; primo notarium meum certum fecit de Reliquiis mihi promissis, quod eas habere non posset; eo quod frater suus, cui et domum, et cuncta quæ habebat, inde abiens commendaverat, negotiandi gratia Beneventum esset profectus, ac se penitus ignorare quando esset reversurus. Et quia ei Reliquias illas, sicut et ceteram suppellectilem, ad servandum commiserat; nec omnino se scire posse, quid de his fecisset, quoniam eas in eadem domo

ostendit
Romam et
ecclesiam

E

in qua repe-
riendæ
Reliquiæ,

atque infir-
mum curat:

F

sic Romam
adceci

dum se a
Deus bona de-
ceptos,
querantur.

A domo nusquam invenisset : proinde videret quid faceret, quia de parte sua nihil restaret, quod sperare posset. Postquam hæc notario meo dixit, et ille se ab eo illud ac male sibi impositum quereretur ; nescio quibus vanis ac frivolis etiam Presbyterum Hildoini allocutus, spe simili animatum, a se fecit abscedere. Postridie vero cum valde tristes videret, hortatus est ut simul cum illo ad cœmeteria Sanctorum pergerent, videri sibi quod in eis aliquid tale inveniri posset, quo eorum desideriis satisfaceret ; nec fore illam necessitatem, ut in patriam vacui reverterentur. Cunque eis hoc consilium placuisset, vellentque ut quantocius id, ad quod faciendum eos hortabatur, inchoarent ; moresolito negotium dissimulavit, et eos, quorum animi tunc paululum erant erecti, in tantam desperationem hac dilatione deiecit, ut, omisso illo, statuerent in patriam, quamvis infecto negotio reverti.

explorat
Ratleicus
Basilicam S.
Tiburtii,

B Sed notarius meus, recolens somnium quod puer suus viderat, cepit comitem suum hortari, ut sine hospite suo irent ad cœmeteria, ad quæ visenda ille eos se ducere velle promisit. Itaque invento atque conducto duce locorumque monstratore, primo ad basilicam B. Tiburtii Martyris, in via Lavicana, tribus ab urbe passuum millibus distantem, veniunt ; Martyrisque tumbam quanta possunt diligentia contemplantur ; et utrum sic, ut alii non sentirent, aperiri posset, cauta circumspectione considerant. Deinde in cryptam ejusdem basilicæ contiguam, in qua beatorum Christi Martyrum Marcellini et Petri corpora erant tumulata, descendunt ; atque explorata etiam illius monumenti qualitate discedunt, æstimantes hoc factum hospitem suum posse latere. Sed aliter evenit, quam arbitrati sunt. Nam licet ipsi nescirent, quibus indiciis, cito tamen ad illum hujus facti notitia pervenit : veritusque ne sine illo voluntati suæ satisfacere debuissent, statuit consilio eorum festinando prævenire. Et quia ille eorundem locorum plenariam atque omnimodam notitiam habebat, blande illos alloquitur, hortaturque ut illuc simul veniant ; et si Deus votis eorum favere dignaretur, communi consilio facerent, quicquid eis videretur faciendum.

cepit hospitem
illuc se com-
itari,

C Assensi sunt ejus voluntati, tempusque id aggreddiendi pari consensu constituunt. Tunc peracto jejuniio triduo, noctu ad locum nullo Romanorum civium sentiente perveniunt : ingressique basilicam S. Tiburtii, primo altare illud, sub quo sacrum ejus corpus situm credebatur, aperire tentaverunt. Sed parum successit eorum voluntati molitio operis inchoati : nam monumentum, durissimo marmore extractum, inermes id aperire conantium manus facile repellebat. Igitur, omisso illius Martyris sepulchro ad tumbam Beatorum Marcellini et Petri descendunt ; atque ibi, invocato Domino nostro Jesu Christo, et adoratis sanctis Martyribus, lapidem, quo summitas sepulcri tegebatur, de loco suo levare moliantur. Quo sublato, vident sacratissimum S. Marcellini corpus in superioribus ejusdem sepulchri partibus positum, tabulamque marmoream ad caput positam ; quæ titulo, quem continebat, evidens indicium dabat, cujus in eo loco Martyris membra jacuissent. Quod, ut par erat, cum summa veneratione suscipientes levant, et munda sindone involutum Diacono ferendum atque servandum tradunt. Ac ne ulla sublatis corporis indicia remanerent, lapidem loco suo reponentes, in urbem ad hospitium revertuntur. Diaconus autem corpus beatissimi Martyris, quod acceperat, juxta basilicam B. Petri Apostoli, quo vocatur Ad Vincula, ubi et ipse domum habebat, se servare velle ac posse affirmans, fratri suo nomine Lunisoni ad custodiendum com-

et auferit S.
Marcellini
corpus:

misit : arbitratusque, notario meo hoc satis factum esse cepit illum hortari, ut accepto corpore B. Marcellini, rediret in patriam.

A, EGI-HARDO.

D Sed ille longe aliud meditabatur ac mente volebat. Nam (ut mihi postea retulit) videbatur illi nequaquam sibi licere, cum solo B. Marcellini corpore in patriam regredi ; quasi nefas esset, ut corpus B. Petri Martyris, qui ei socius in passione fuerat, et per quingentos et eo amplius annos in eodem sepulchro unacum illo requieverat, illo inde transiente, ibi remaneret. Atque hac cogitatione mente concepta, tanta animi sui parturitione simul ac perturbatione laborabat, ut nec cibum capere, nec somno acquiescere dulces sibi videretur atque jucundum, nisi Martyrum corpora, sicut in passione ac monumento conjuncta fuerant, sic etiam peregre profectura jungerentur. Sed de hoc qualiter fieri posset, vehementer ambigebat : noverat enim neminem a se Romanum inveniri posse, qui sibi ad hoc ullum ferret auxilium ; sed ne talem quidem, cui hæc animi sui secreta auderet ostendere. In hac cordis anxietate constitutus, reperit quemdam Monachum peregrinum, nomine Basilium, qui ante biennium de Constantinopoli Romam venerat : atque ibi in monte Palatino apud alios Græcos, qui ejusdem professionis erant, cum quatuor discipulis suis hospitium habebat. Hunc adiit, atque ei quam patiebatur solitudinem aperuit. Tum consiliis ejus animatus, et orationibus fretus, tantam accepit in corde suo constantiam, ut statueret rem, quamvis cum periculo capitis sui, celerrime experiri. Vocatoque ad se comite suo Hildoini Presbytero, cepit cum eo tractare, ut iterum ad basilicam B. Tiburtii, sicut prius fecerant, clanculo pergerent : ac tumbam, qua Martyris corpus reconditum credebatur, aperire denuo molirentur.

optans et S.
Petri Reli-
quias nan-
cisci,

E

consultat mo-
nachum
Græcum;

F Placuit consilium ; assumptisque, quos secum adduxerant, pueris, hospite eorum penitus ignorante quod irent, clam noctu profecti sunt. Cunque ad locum ventum esset, votis pro re prosperanda ante aedis januam factis, ingrediuntur : divisisque sociis inter se, Presbyter ad corpus B. Tiburtii querendum in ipsius basilicæ cum aliquibus remansit ; Ratleicus cum reliquis in adhaerentem eidem ecclesiæ cryptam ad B. Petri corpus accessit : apertoque sine ulla difficultate sepulchro, sacra sancti Martyris membra nullo prohibente sustulit ; et serico pulvino, quem ad hoc paraverat, recepta diligenter inlusit. Interea Presbyter, qui corpus Beati Tiburtii quærebat, magno labore frustra consumpto, postquam se vidit nihil posse proficere, relicto opere, in cryptam ad Ratleicum descendit ; et quid sibi faciendum esset, ab eo querere cepit. Cui cum ille arbitrari se diceret, quod S. Tiburtii essent inventæ, eique id de quo dicebat ostenderet (Nam paulo ante, quam idem Presbyter ad eum in cryptam venisset, reperit in eodem sepulchro, in quo SS. Marcellini et Petri sacra corpora jacuerunt, foramen quoddam rotundi schematis, trium ferme pedum longitudine introrsus excavatum, pedali amplitudine patens, et in eo minuti pulveris non modicam portionem repositam) visum est ambobus, quod hic pulvis de corpore B. Tiburtii ossibus inde sublatis remanere potuisset ; et ob hoc, ut difficiliter inveniretur, medio loco inter B. Marcellinum et Petrum in eadem tumba fuisset repositus : convenitque inter eos, ut eum Presbyter sumeret, et pro Reliquiis B. Tiburtii secum deferret.

coque javante
illas tollit.

F

nec non cine-
ras creditos
esse S. T. -
bartu

11 Illis ita transactis atque dispositis, cum rebus, quas repererunt, ad hospitium sua reversi sunt. Post hæc Ratleicus cum hospite suo locutus, rogat ut sibi sacros B. Marcellini cineres, quos ei ad servandum commendaverat, reddat, seque in patriam redire

A. EGINHARDO.
et alius quas-
dam ab hos-
piti accipit.

A redire volentem nulla non necessaria dilatione detineat. Cui ille non solum quod repetebat sine mora restituit, verum etiam de sanctorum Reliquiis in una ligatura collectis, haud parvam portionem mihi deferendam obtulit : et requisitus de nominibus eorum, mihi se illa dicturum, quando ad me venisset, respondit. Monuit tamen, ut eadem veneratione, qua ceterae sanctorum Martyrum Reliquiae colerentur, eo quod non minoris apud Deum essent meriti, quam B. Marcellinus et Petrus : et hoc me esse crediturum, cum primum ad me nominum illorum notitia pervenisset. Suscepit ille munus oblatum, atque id, ut sibi persuasum erat, sanctorum Martyrum corporibus sociavit.

ANNOTATA D. P.

a *MS. Regina, Hrodannwald, alibi Odonowald.*

b *Nondum quidem facta, sed postulanda, ut supra dixi.*

c *Surius Augustam Suessorum, quo etiam modo in Vita S. Medardi 8 Junii a Fortunato appellatur num. 36 post Acta quae dabimus.*

B d *Hilduinus factus Abbas anno 817, sed anno 830 in exilium pulsus, et revocatus anno 833, mortuus et in Abbatia S. Medardi sepultus anno 842 Fuit idem etiam Abbas S. Dionysii et S. Germani apud Parisienses.*

e *Hanc esse ecclesiam SS. Marcellini et Petri, a Constantino Magno constructam, asserit Baronius anno 826 num. 16, quod esset ob sui amplitudinem et altitudinem longius perspicua.*

CAPUT II.

Sacra Reliquia per diversa loca delatae in Michilnstat, et post varias visiones in Mulnheim, postea Selingenstat dictam.

Ratleicus so-
cios Papiam
promissos se-
quitur.

C Iunito consilio cum hospite suo, sacrum illum ac desiderabilem thesaurum, in scriniis reconditum atque signatum, per Limsonem fratrem ejus, cujus superius fecimus mentionem, nec non et Presbyterum Hildoini, qui secum venerat, Papiam usque deportari fecit : ipse cum eodem hospite suo Romae substitit, opperiens atque auscultans per continuos septem dies, si de subdatis Sanctorum corporibus aliquid ad notitiam civium pervenisset. Cumque vidisset nullam a quolibet extraneo de hac facto fieri mentionem, latere illud existimans, post eos, quos promiserat, sumpto secum hospite suo, profectus est. Quos cum Ticini, apud basilicam B. Joannis Baptistae, quae vulgo a Domnanæ vocatur, ac tunc ex beneficio Regum ad meam pertinuit potestatem, adventum eorum praestolantes invenissent ; statuerunt etiam, ut et ipsi aliquot diebus ibi morarentur ; et propter junctorum, in quibus venerant, refectionem, et propter seipsos ad longiorem viam praeparandos.

b
et Deusdona
cum socio
Suessionis
dimisso,

13 In hoc morarum suarum articulo fama exiit, Legatos sanctae Romanae Ecclesiae a Pontifice ad Imperatorem b directos, illo brevi esse venturos. Itaque veriti de adventu illorum aliquid sibi incommodi, vel etiam impedimenti accidere posse, si se ibi deprehenderent ; decreverunt ut quidam ex eis abeundo, adventum eorum festinando praevenirent ; alii in loco remanerent, et re, de qua solliciti erant diligenter investigata, post eorundem Legatorum abscessum socios suos, quos promiserant, sequi properarent. Cum ita inter eos de hac re constitisset, Deusdona cum Presbytero Hildoini Legatos Roma venientes praecessit : et Augustam Suessorum, ubi Hildoinum esse rebatur, quanta potuit festinatione

contendit : Ratleicus vero cum thesauro, quem secum habebat, Papiam remansit, expectans donec Legati Sedis Apostolicae praeterirent : ut illis Alpes transgressis, viam suam securius carpere potuisset. Veritus itaque ne Presbyter Hildoini, qui cum Deusdona praecesserat, quique omnium, quae apud eos gesta vel tractata fuerant, plenariam atque integram notitiam habebat, quia vafer ac lubricus fidei videbatur, aliquid impedimenti sibi in via, qua ire dispositum habebat, machinari debuisset, altera sibi eundem judicavit : missoque ad me procuratoris nostri Ascoli puero cum litteris, quibus me et de reversione sua, et de allatione thesauri, quem divinitus adjutus invenerat, certum efficeret ; ipse postquam Romanos ex conjectura mansionum, quae eis parabantur, Alpes superasse putavit, Papiam relicta, sexta die ad e. S. Mauritium venit. Ibi, comparatis quae ad hoc necessaria videbantur, sacra illa corpora, loculo inclusa, feretro imposuit ; atque inde promovens, palam et aperte, cum adjutorio populi occurrentis, portare coepit.

14 Ubi autem locum, qui Caput lacu d vocatur, praetergressus, biviis e, quo itinera in Franciam ducentia dirimuntur, attingit : dexteriores vias ingressus, per Alamannorum fines usque ad Solodorum f Burgundionum oppidum venit. Ibi obvius habuit, quos ego, post indicium adventus illius mihi factum ; de g Trajecto ei occurrere jussi. Nam ego tunc temporis juxta Scaldin fluvium in monasterio S. Bavonis h eram, quando litterae notarii mei per puerum procuratoris nostri, cujus superius mentionem fecimus, mihi redditae sunt. Ex quarum lectione de adventu Sanctorum certior factus ; illico unum ex familiaribus nostris Trajectum ire, ibique Presbyteros atque alios Clericos, nec non et laicos secum sumere, ac Sanctis venientibus ubicumque primum potuisset, obviam festinare praeci. Et is nihil moratus, cum his quos secum duxerat in loco memorato, post paucos dies his, qui Sanctos adferebant, obviavit. junctique simul, comitantibus jam atque hinc inde concurrentibus hymnidicis populorum turmis, cum ingenti omnium laetitia Argentoratum i urbem, quae nunc Strasburg appellatur, celeriter veniunt. Inde per Rhenum secunda aqua navigantes, cuo ad locum, qui Portus k vocatur, venissent, orientalem fluminis ripam egressi, quinta mansione ad locum Michilnstat l nuncupatum : cum immodica hominum in Dei laudibus exultantium multitudine, perveniunt. Is locus est in eo saltu Germaniae, qui tempore moderno m Odonowald appellatur, et distat a Moeno flumine circiter leugas sex. In quo cum basilicam noviter a me constructam, sed nondum dedicatam invenissent, in hanc illos sacros cineres intulerunt, et velut ibi perpetuo permansuros deposuerunt.

15 Cumque id mihi fuisset allatum, confestim illuc, quanta potui celeritate n, venire festinavi. Ubi cum triduo post adventum nostrum exacto, quidam puer Ratleici, jubente eo, officio Vesperarum completo, ceteris exemptibus solus in ecclesia remansisset ; et clausis januis, juxta illa sacra corpora in parva sellula quasi vigilaturns consedisset ; subitaneo somno depressus, vidit quasi duas columbas per dexteriores absidiae fenestram volando intrare, et in culmine lecti super ipsa Sanctorum corpora considerare : quarum altera tota alba, altera eani et albi coloris mixturae variae videbatur. Cumque in eodem culmine diutius deambulant, et consuetum columbis gemitum vicissim velut colloquentes ederent, rursus per eandem fenestram egressae, non comparuerunt : secutaque vox supra caput pueri sonuit : Vade, inquit, et dic Ratleico, ut indicet domino

ipse cum Reliquiis Agauno

c

d
e
Solodorum
pervenit ;

f
g

h

atque inde
post acceptos
Clericos sub-
missos,

i

k

l
Argentoratum,
et Michiln-
statum ;
m

n

ubi Sancti
inducunt se
velle alio
transferr.

A suo, quin isti sancti Martyres nolunt, ut eorum corpora in hoc loco requiescant : alium enim elegerunt, ad quem celeriter migrare dispositum habent. Hujus vocis auctor ab eo videri non potuit : qua tamen finita, evigilavit, somnoque excitus, reverso ad basilicam Ralleico, quid vidisset indicavit. At ille in crastinum, ubi me primum convenire potuit, quid sibi puer suis retulisset, mihi nuntiare curavit. Ego autem, licet hujusce visionis arcanum spernere non auderem, statui tamen operiendum alicujus signi certioris indicium : atque interim illos sacros cineres, de linteis in quibus ligati venerant sublatis, sericis ac novis pulvinis insuere feci. Cumque in eorum inspectione Reliquias B. Marcellini minoris quantitatis, quam S. Petri esse cerne-rem ; arbitratus sum eum in statura corporis sui minoris fuisse mensuræ, quam S. Petrum. Sed hoc aliter se habere, furtum postea patefactum approbavit : quod ubi, vel quando, vel a quo, vel qualiter admissum ac proditum sit, suo loco dicturus sum : nunc ordo narrationis inchoatæ texendus atque tenendus est.

B 16 Igitur postquam illum magnum atque mirabilem, omnique viro pretiosiores, inspexi thesaurum ; locus, in quo idem continebatur, propter vilitatem materiæ, de qua compactus erat, cœpit mihi oppido displicere. Quem emendare cupiens, quadam die, post completum vespertinum Officium, præcepi uni ex auditis, ut mensuram loculi virga collectam mihi afferret. Cum ille hoc facturus cererem accenderet, et circumpendentia palia, quibus idem locus tegebatur, sublevaret ; animadvertit loculum mirum in modum humore sanguineo undique distillantem : et rei novitate perterritus, hoc quod viderat propere mihi nuntiare curavit. Tum ego, cum his, qui aderant Sacerdotibus accessi, et illud stupendum atque omni admiratione dignum miraculum aspexi. Nam ut columnæ atque abaci vel signa marmorea, pluvia instante, sudare ac circumfluere solent ; sic locus ille, qui sacratissima corpora continebat, vero cruore madens, et ex omni parte perfusus inventus est. Terruit nos insolita et nunquam prius audita miraculi species. Quapropter, inito consilio, triduanum jejunium cum supplicationibus facere decrevimus, ut ex revelatione divina scire mereremur, quid sibi vellet, quidve faciendum moneret magnum illud et ineffabile prodigium. Itaque peracto illo triduo jejunio, cum jam advesperasceret, humor ille cruoris horrendi subito cœpit arescere ; ac mirum in modum, qui per continuos septem dies more perennis aquæ sine intermissione distillabat, sic intra paucissimas horas exiccatus est, ut eo noctis tempore (nam Dominica erat) quo signo dato ad antelucanum Officium celebrandum ecclesiam intravimus, nullum jam in loculo vestigium illius posset inveniri. Lintea vero, quæ circa loculum pendebant, ut eodem fuerunt humore repersa, ita ut erant sanguineis maculis infecta servare jussi : in quibus adhuc magnum illius inauditi portenti paret indicium. Constat enim humorem illum saporis fuisse subsalsi, ad lacrymarum videlicet qualitatem : et tenuitatem quidem aquæ, colorem autem veri sanguinis habuisse.

17 Eadem nocte cuidam ex pueris nostris, nomine Ruodlando, per quietem duo juvenes visi sunt adstitisse, qui ei, ut ipse testatus est, de transferendis Sanctorum corporibus multa mihi dicenda mandaverunt, et ad quem locum, vel qualiter id fieri deberet, ostenderunt : et ut hoc mihi sine mora fuisset nuntiandum, terribiliter comminando præceperunt. Qui mox ut me adire potuit, omnia quæ jussus fuerat, mihi intimare curavit. Quibus auditis, curis ingentibus æstare, et quid mihi esset

agendum, animo tractare cœpi : utrum iterum jejunia et supplicationes celebrande, ac Deus rursus pro nostra curiositate sollicitandus ; an aliquis, Deo devote ac perfecte serviens, esset quærendus, cui anxietatem cordis nostri et curarum nostrarum querimonias indicare, quemque rogare potuissemus, ut orationibus suis a Deo nobis hujus rei manifestationem impetraret. Sed ubi vel quando ille talis Christi famulus a nobis posset inveniri, præsertim in illa regione, in qua tametsi quædam cœnobîa, ab eo loco in quo eramus, haud longe posita, esse constabat ; tamen, propter rudem in his locis ejus conversationis institutionem, aut rarus aut nullus erat, de cujus sanctitate tale aliquid vel tenuis fama loqueretur. Interea dum his anxius curis sanctorum Martyrum suffragium implorassem, atque omnes qui una nobiscum erant, ut idem facerent, sedulo commonissem, factum est ut per continuos dies nulla nox præteriret, in qua vel uni vel duobus, vel etiam tribus sociorum nostrorum, in somnis revelatum non fuisset, quod illa Sanctorum corpora de eo loco in alium essent transferenda. Ad extremum autem cuidam Presbytero de his qui ibi nobiscum erant, nomine Hildfrido, apparuit in visione, ut ipse fatebatur, vir quidam habitu Sacerdotali, canitie veneranda conspicuus, candida veste indutus, qui eum talibus verbis compellavit : Cur, inquit, Einhardus tam duri cordis tantæque obstinationis est, ut tot revelationibus non credat, ac tot monita ad se divinitus missa arbitretur esse contemnenda ? Vade et dic ei, quia hoc, quod beati Martyres de suis corporibus fieri desiderant, infectum remanere non poterit, quamvis ille hactenus voluntatem eorum in hac re facere distulisset. Etiam tunc, si non velit ut hujus facti meritum ad alium transeat, festinet eorum adimplere jussionem ; et ad locum, quem ipsi elegerunt, corpora illorum deportare non negligat.

18 Post has aliasque multimodas ad me perlatas admonitiones, visum est mihi illam sanctorum cinerum translationem non esse diutius differendam : ac proinde, inito consilio, decrevimus, ut il, quanto celerius fieri potuisset, perficere certaremus. Igitur omnibus, quæ ad hanc devectionem necessaria videbantur, raptim et cum summo studio præparatis ; prima luce, post completum matutinum Officium, sacrum illum et inestimabilem thesaurum, cum ingenti luctu ac mœrore illorum qui in loco erant remansuri, sustulimus, atque iter ingressi portare cœpimus ; comitante nos pauperum turba, quæ illo per eos dies ob eleemosynam accipiendam undecumque confluerat : nam circa manentes populi, quid apud nos ageretur, penitus ignorabant. Erat cœlum grave sordidis nubibus, et quæ in ingentem pluviam cito resolvi possent, nisi id divina virtus fieri prohiberet : nam tota nocte illa intantum sine intermissione pluebat, ut nobis iter illud ea die inchoari posse minime videretur. Sed illam nostram dubitationem, ex infirmitate fidei venientem, superna gratia per suorum merita Sanctorum, longe aliter atque existimavimus, habere se fecit : quando vram, per quam incessimus, in aliam quam sperabatur qualitatem vidimus fuisse commutatam : nam et luti parum invenimus ; et rivos, qui in tam grandi ac jugi pluvia, ut ea nocte erat, crescere solebant, pene nihil crevisse reperimus. Ubi vero de saltu egressi, proximas villas accessimus, frequentibus obviarum ac Deo laudes dicentium turbis excipimur : qui nos per octo fere leugarum spatium comitati, nobis ac nostris et in sacro onere ferendo devoti adjuutores, et in divinis laudibus dicendis impigri fuere concentores.

19 At ubi vidimus, quod ea die ad locum destinatum pervenire non poteramus, divertimus ad vil-

A. ENSHARDO.

variis appa-
rentes.

E

Isis motus
Auctor

F

illam orditur
srenato re-
pente calo.

Sanguis e Re-
liquis eorum
fluit diebus
septem ;

qui post tri-
duanum jeju-
nium sistitur
quidem,

pergunt in-
men Sancti
translationem
urgere

A EGINHARDO.
Ad eas in Os-
theim depo-
sitas,

o

paralytica
sanatur;

A lam Ostheim o appellatam, quæ viæ nostræ conti-
gua cernebatur: et inclinante jam vespera, in basi-
licam B. Martini, quæ in eadem villa est, sancta
illa corpora intulimus: et sociis nostris ad execu-
bias ducendas ibi dimissis, ego cum paucis, ad lo-
cum quo tendebamus, festinando præcessi; et ea,
quæ ad receptionem sanctorum corporum usus po-
stulabat, per noctem præparavi. Ad basilicam vero,
in qua illorum sacrosanctum thesaurum dimisimus,
sanctimonialis quædam paralytica, nomine Ruod-
lang, de monasterio Machesbach, quod ab eadem
ecclesia unius leugæ spatio disparatum erat, ab
amicis suis ac propinquis in carro adducta, cum
juxta feretrum Sanctorum inter ceteros vigilans at-
que orans pernoctaret, recepta omnium membro-
rum sanitate, propriis pedibus, nullo sustentante,
vel quolibet modo adminiculante, ad locum unde ve-
nerat, in crastinum regressa est.

20 At nos albescente cælo surgentes, sociis no-
stris venientibus obviam ire perreximus; habentes
nobiscum immodicam vicinorum nostrorum multi-
tudinem; qui fama adventus Sanctorum exciti, ad
hoc primo diluculo pro foribus nostris constiterunt,
ut una nobiscum Sanctis obviam procederent. Et

B

p
eadem in
Mulinheim
perferuntur.

q
coram iis Mis-
sa sub dio
celebratur,

occurrimus eis in eo loco, ubi Gaspentia p fluvius
Mœno miscetur. Inde pariter incedentes, ac Domini
nostri Jesu Christi misericordiam collaudantes, sa-
ceras illas beatissimorum Martyrum exuvias ad Mu-
linheim q superiorem (Sic enim moderno tempore
locus ille vocatur) cum magna omnium qui ibi adesse
potuerunt lætitia et exultatione, detulimus: sed
præ nimia populi multitudine, quæ precedens cuncta
compleverat, neque ecclesiam adire, neque feretrum
in eam inferre valuimus: ideoque in campo adja-
cente, atque in loco editiore, altare sub divo erexi-
mus; ac feretro pone altare deposito, Missarum
solemnia celebravimus. Quibus expletis, ac multi-
tudine ad sua recedente, in ecclesiam a beatis Mar-
tyribus jussam, eorum sacratissima corpora intuli-
mus: ac feretro propter altare locato, iterum Mis-
sam celebrare curavimus: ibique inter celebrandum,
puer quidam, annorum circiter quindecim, nomine
Daniel, de paga Portiano, qui illuc inter alios pau-
peres mendicando venerat; atque ita curvus erat,
ut nisi supinus atque jacens cælum aspicere nequi-
visset, ad feretrum accessit; ac subito, velut ab
aliquo impulsus, corruit: cumque diu velut dor-
mienti similis jacuisset, correctis omnibus membris,

C

et puer misere
contractus
realescit.

r

et recepta firmitate nervorum, coram oculis nostris
surrexit incolumis. Facta sunt hæc decimo sexto
Kalendas Februarias r, et erat ejus diei tanta et
tam clara serenitas, ut æstivi splendorem solis adæ-
quaret; atque ipsius aeris tam mitis atque jucunda
tranquillitas, ut veris temperiem apricitate blanda
præcederet.

21 Postridie vero sacra beatorum Martyrum cor-
pora, novo loculo recondita, in absida basilicæ loca-
vimus; et (sicut in Francia mos est) superposito
ligneo culmine, linteis ac sericis palliis ornandi
gratia contextimus, apponentes altare; ac duo vexilla
Dominicæ passionis, quæ in via feretrum præcedere
solebant, hinc atque inde erigentes; locum illum
divinis Officiis celebrandis, pro modulo paupertatis
nostræ, idoneum atque aptum facere curavimus:
Ordinatisque s Clericis, qui inibi assidue et excubias
ducerent, ac divinis laudibus dicendis curam soler-
ter impenderent, ipsi non solum nostra sponte, sed
etiam regali diplomate, quod nobis in via obviam
venerat, evocati, Domino iter nostrum prosperante,
ad palatium t sumus cum magna exultatione re-
gressi.

Isdem recon-
ditis, adjun-
gitur Clerico-
rum colle-
gium

s

t

a Impressa Donnarum, seu Dominarum: dux enim
erant Papiæ S. Joannis Bapt. Ecclesiæ, quarum una,
a Thrudelinda Regina fuit magnificentissime extructa
et dotata, de qua Bernardus Scaccus Hist. Ticinæ.
lib. 9 cap. 5; eandemque Stephanus Breventanus, lib.
3 cap. 11, ait a Burgo cognominari, quia sit extra pri-
mum murorum ambitum; aut etiam a Palude. Aliud
tamen vetus cognomen fuit: nam Paulus Diaconus, de
gestis Longobard. lib. 4 cap. 49, de Gundiberga Re-
gina, Theotelindæ filia, agens; Hæc, inquit, id exem-
plum suæ genitricis, sicut illa in Modicia, sic et ista
intra Ticinensem civitatem, basilicam in honorem
B. Joannis Bapt. construxit. Scaccus addit, lib. 9
cap. 9, quod eam, in honorem sui sexus, Donnarum
(id est mulierum) nuncupavit. Quomodo autem aut
quando hæc data sit Monachis, atque ita in Eginhardi
jurisdictionem venerit, Ticinensibus indagandum relin-
quo: interim Platinam recte corrigit Scaccus, qui in
Vita Joannis II, illam ecclesiam Terracinæ adscrip-
sit, et in eundem errorem (cujus nulla uspiam occasio
apparet) traxit Sabellicum.

E

b Scriptor Gestorum Ludov. Pi, ad an. 826, hujus
legationis meminit, et Ingelhermii auditam ait ad Ka-
lend: Junias: eaque sanctos, Leonem Centumcellen.
Episcopum, et Theophylactum Nomenclatorem, pro
tunc Romano Pontifice Eugenio II.

c Agannum intelligit, ubi S. Mauritius cum The-
baris martyrio coronatus, nomen loco dedit, uti dicitur
22 Septembris: est autem locus in Sabaudia ad Rho-
danum, 9 circiter Leucis distans Seduno Helvetiorum,
quod ei ad Orientem jacet.

d Lacus Lemanus seu Genevensis, initium sumit
ad oppidum Neuville, ita forsitan mutato nomine hic
dictum, 5 leucis infra S. Mauritium.

e Bivium hoc haud longe vitra Lacum concipio,
distinctiorem notitiam libenter a locorum peritis ac-
cepturus.

f Illo tempore Solodorum seu Solodurum est urbs
fœderatorum Helvetiorum, quorum tota ditio olim in-
ter Alamannos et Burgundos divisa fuit, sic ut horum
pars etiam Minor Burgundia diceretur. Distant autem
Solodurum ab oppido S. Mauriti plus quam 40 leu-
cis in Borram.

g Trajectum ad Mosam infra Leodium intelligi-
tur.

h S. Bavonis monasterium erat in urbe Gandensi,
quo loco castrum nunc est erectum: nam et hunc Ab-
batiam, eique vicinam S. Petri in monte Blandino,
Eginhardus tenebat, qui utriusque in suis epistolis me-
minit.

F

i Iter Soloduro Strasburgum, civitatem ad Rhenum
sitam, atque Alsatiæ Metropolim, censetur esse leuca-
rum circiter 50.

k Videtur hic Portus inventendus paulo infra Nec-
kari et Rheni confluentes, id est, infra Manhemium,
unde 8 circ. leucis distat, qui signatur locus. Mansio-
nes autem hic dicuntur, quæ Germanis Rast, loca
quietis et sesquihora fere ab invicem distant, ad commo-
ditatem onera portantium instructa reclinatoris, 4
fere pedes elevatis a terra.

l Michelstatium, seu Michelstad in Comitatu ho-
dierno Erpachensi.

m Hodie Ottenwald.

n Emenso circiter 120 leucarum itinere, quantum
Gandarum (ubi tunc erat Eginhardus) distat Michel-
stadio, adeo ut, si mense Octobri illatæ illuc Reliquiæ
sunt, credi possit Ratleicus huc oppulisse mense No-
vembri, vel etiam Decembri.

o Ostheim, notatur ad exitum Silvæ Ottonianæ,
tribus fere leucis antequam veniatur Selingenstadium.

A p *Utique inter Selingestadium et Aschaffenburgum; quomvis nullum ibi rivulum exprimant tabulæ topographicæ, neque Gaspentia nomen.*

q *Mullinheim, est Selingestadt, ut supra dictum.*

r *Festo scilicet S. Antonii, eo anno 827 cadente in Feriam 5.*

s *Putat Mabilin, quod Eginhardus, hoc in opere, Clericorum nomine Monachos intelligat; Aut certe dicendum est, inquit, Clericos primum, postea Monachos institutos fuisse eo in loco. Posterior conjectura magis genuina mihi videtur: nec enim tam facile fuit statim monasterium condere, quam Clericos aliquot, interim ibi deservituros, ordinare; monasterium tamen vivente adhuc Eginhardo factum, colligit Mabilio ex ejus Epist. 4. ubi Werdricus quidam Fuldensis Monachus, per sui Abbatis licentiam, dicitur Selingestadii conversatus: quæ licentia hand ita facile data fuisset, si nullos dum Monachos locus habuisset.*

t *Intelligitur Aquisgranense, ubi tum Ludovicus Prus Imp. residebat.*

CAPUT III.

B *Aliquæ Reliquiæ S. Marcellini, olim ablatæ, impetrantur, et ad alia loca transferuntur. Miracula facta.*

Transactis admodum paucis, postquam ad Comitatum a veneram, diebus; ego, secundum consuetudinem aulicorum maturius surgens, primo mane palatium petii. Ibi cum ingressus, Hildoinum, cujus libro superiore mentionem feci, ante fores regii cubiculi sedentem, atque egressum Principis operientem, invenissem; ex more salutatum surgere, atque ad quandam fenestram, de qua in inferiora palatii conspectus erat, mecum accedere rogavi. Ad quam pariter stando incumbentes, de translatione sanctorum Martyrum Marcellini et Petri, nec non et de miraculo, quod in fluxu ænoris, quo loculum eorum septem diebus sudasse commemoravi, extensum est, mirando multa sumis locuti. Cumque ad id loci sermocinando venissemus, ut etiam de vestimentis, quæ cum corporibus eorum inventa sunt, mentio fieret; atque ego miræ subtilitatis vestem B. Marcellini fuisse dicerem; ille, velut qui rem æque ut ego notam haberet, vera me de vestibus dixisse respondit. Ille ego stupefactus atque admirans, percontari cœpi, unde illi hæc vestimentorum, quæ nunquam viderat, notitia contingere potuisset. At ille me intuitus, paululum siluit: ac deinde, Satius, inquit, esse arbitror, ut per me cognoscas, quod me tacente, tamen per alios celeriter es cogniturus: et ego illius rei sim proditor simplex, quam fortasse alter si prodiderit, non simpliciter enuntiabit: neque enim potest, quia sic natura comparatum est, ut hoc quisquam veraciter dicere nequeat, cujus notitiam non per seipsum, sed aliorum relatione fuerit assecutus: tuæ tantum fidei committo, qualiter inde mecum æternus sis, postquam meo relatu omnem rei gestæ veritatem agnoveris.

23 Cui cum me non aliud acturum, quam quod inter nos conveniret, brevi sermone respondissem: Presbyter, inquit, ille, qui ad deferendas B. Tiburtii Reliquias Romam meo jussu profectus est, cum id, propter quod illo venerat, ita ut volebat perficere nequivisset, jamque notarius tuus, acceptis, de quibus loquimur, sanctorum Martyrum Reliquiis, domum redire statuisset: inivit cum illo consilium, ut illo Romæ paululum moras faciente, ipse, cum Lunisone b fratre Deudonæ et cum hominibus ejus, qui illos sacros cineres ferre debebant, Papiam usque præcederet, ibique illius ac

Deudonæ præstolaretur adventum, Placuit ambo-
bus ista conventio, illisque Romæ substantibus, Presbyter cum Lunisone ac pueris Reliquias ferentibus Papiam proficiscitur. Quo cum esset perventum, scrinia sacros cineres continentia in ecclesia tua pone altare sunt posita, atque ab excubantibus in eadem basilica Clericis ac laicis diligentia solertia custodita. Quadam vero nocte, cum et ipse inter ceteros ad easdem excubias in ecclesia vigilaret; contigit, ut ipse asserit, circa mediam fere noctem, ut obripiante paulatim somno, universi qui intra eandem basilicam vigilandi gratia convenerant, præter se solum obdormirent. Tum sibi in mentem venisse, visumque fuisse non sine magna quadam causa factum, ut tot hominibus tam subitaneus sopor obrepserit: ratusque sibi oblata occasione utendum, surrexit, atque accenso lumine, ad scrinia silenter accessit. Tum filis sigillorum admota cerei flamma crematis, scrinia sine clave celeriter aperoit; ac de utroque corpore portionem, quæ ei videbatur accipiens, sigilla ut erant integra filorum crematorum summitatibus annectit; nulloque id factum sentiente, in loco suo resedit. Post hæc sublatis tali forto Sanctorum Reliquias, cum ad me fuisset reversus, detulit: primoque illas non S. Marcellini vel Petri, sed S. Tiburtii esse asseveravit. Deinde cum nescio quid vereretur, secrete mecum locutus, quorum Sanctorum essent Reliquiæ, quoque modo eas fuisset adeptus, patenter aperuit. Habemus illas apud S. Medardum in loco celebri honorifice collocatas, ubi ab omni populo cum magna veneratione coluntur; sed utrum eas nobis habere liceat, in tuo manet arbitrio.

24 His auditis recordatus sum, quid in itinere, quo proxime ad Palatium proficiscebam, a quodam hospite meo audierim. Qui inter cetera, quæ mecum loquebatur, Numquid nosti, ait, qualis de sanctis Martyribus Marcellino et Petro per hanc regionem fama dispersa sit? Cumque id me nescire responderem; tum ille; Dicunt, inquit, qui de S. Sebastiano veniunt, quod Presbyter quidam Hildoini Abbatis, qui una cum notario tuo Romam profectus est, cum inde reverterentur, et in quodam loco communi diversorio utorerentur, tuis omnibus ebrietate ac somno depressis, et id quod agebatur penitus ignorantibus, scrinia quibus Sanctorum corpora continebantur, aperuisset, eaque inde sustulisset, atque abiens Hildoino detulisset, et modo apud S. Medardum sint: in scriniis vero tuis parum quiddam sacri pulveris remansisse, quod ad te per notarium tuum perlatum sit. Horum reminiscens, eaque cum his quæ ab Hildoino dicebantur conferens, non modica mentis perturbatione commotus sum; ob hoc præcipue, quia nondum inventum habebam consilium, quo illam execrabilem atque astutia diaboli ubique divulgatam famam extinguere, ac de cordibus deceptæ multitudinis depellere potuissem. Illud tamen optimum judicavi, ut Hildoinum rogarem idipsum mihi reddere, quod de meis scriniis sublatum, et ad se delatum atque a se receptum, post illam spontaneam confessionem, negare non poterat. Quod etiam quanta potui instantia facere curavi: et licet ille paulo durior ac difficilior, quam optaveram, in assensione fuisset; victos tamen est sedulitate precum mearum, cessitque improbitati meæ, qui se paulo ante nullius jussioni, in hac præsertim causa, cessurum pronuntiaverat.

25 Interea missis ad Ratleicum et Lunisonem litteris (erant enim in eo loco, ubi Martyrum corpora collocavi) qualis per totam pene Galliam de iisdem sanctis Martyribus fama esset, eis indicare curavi: commonefaciens eos, ut cogitarent si ali-

D
A LAIS-
HARDO
partem earum Papiæ sublatam audit,

E
et ipsi
Hildoino
allatam:

quod quia
jam fama
spargere
coeperat;

restitutionem
petit:

alio furtum
Romæ se
conscius
factum, as-
serentibus,

VIBER II
a
Aquisgrani
colloquens
cum Hildoino de
Reliquiis
Auctor,

b

quid

A EGIN-
HARDO.

A quid tale vel simile his, quæ Hildoinus de facto Presbyteri sui asserebat, in via eorum factum advertere vel reminisci potuissent. Qui statim ad me in palatium venientes, valde disparem his, quæ Hildoinas dicebat, fabulam detulerunt. Nam in primis omnia, quæ Presbyter ille Hildoino retulerat, falsa esse testati sunt; neque ullam posteaquam Roma exierunt, vel illi Presbytero vel cuilibet alteri datam fuisse occasionem, per quam ad ejusmodi facinus perpetrandum aditum habere potuisset. Sed hoc ipsum, quod de sacris Martyrum cineribus aliter atque debuerat accidisse, constabat Romæ in domo Deusdonæ, per avaritiam Lunisonis et vafritiam memorari Presbyteri contigisse: eo videlicet tempore, quo corpus beati Marcellini de tumba sua sublatum, in domo Deusdonæ servabatur: modumque facti talem fuisse dixerunt. Memoratus ille Hildoini Presbyter, spe, quam de S. Tiburtii corpore adipiscendo conceperat, frustratus, ne omnino vacuus ad dominum suum reverteretur, quod fide non poterat, fraude assequi molitus est. Nam Lunisonem aggressus, quia pauperem ac proinde cupidum esse cognoverat, oblati ei quatuor aureis nummis, quinisque argenti solidis, ad prodicionem faciendam illexit. Accipiens enim oblatam pecuniam, arcam in qua corpus beati Marcellini erat a Deusdonæ depositum atque inclusum, aperuit; et illi nequissimo nebuloni auferendi ex ea, quod vellet, qualem ipse optaverat potestatem fecit. Nec ille in ea rapina parcus fuit: nam tantum de sacris beati Martyris cineribus sustulit, quantum vas, sextarii mensuram habens, capere posse videbatur. Hoc eo modo factum esse, ipse qui id cum memorato Presbytero machinatus est Luniso, pedibus meis provolutus flendo testatus est.

26 Tum ego, rei veritate comperta, Ratleicum ac Lunisonem eo unde venerant redire præcepi. Ac deinde cum Hildoino locutus, conventionem inter nos facta, quando sacræ mihi Reliquiæ redderentur, duos Clericos de domo nostra, Hiltfridum videlicet ac Filimarum (Alter Presbyter, alter d Subdiaconus erat) ad recipiendas eas Augustam e Suessionis pergere jussi: mittens per eosdem ad locum, de quo eadem Reliquiæ auferendæ erant, benedictionis gratia nummos aureos numero centam. Qui ubi ad monasterium S. Medardi in die Palmarum f venissent, per triduum ibi morati sunt: et recepto illo, propter quem missi fuerant, incomparabili thesauro; comitantibus secum duobus ex eodem monasterio Fratribus, quanta potuerunt celeritate, ad palatium reversi sunt: Reliquias tamen non mihi, sed Hildoino detulerunt. Quas ille recipiens, in oratorio domus suæ fecit custodiri, usque dum transactis Paschalis festi occupationibus vacuum tempus haberet, quo mihi id, quod reddendum erat, priusquam redderet, ostendere potuisset. Completisque post sanctum Pascha octo vel eo amplius diebus, cum Rex venandi gratia de palatio fuisset egressus; Hildoinus, secundum quod inter oos convenerat, memoratis Reliquiis de oratorio suo, ubi servabantur, sublati atque basilicæ sanctæ Dei Genitricis illatis, altarique superpositis, me ut eas susciperem fecit acciri. Tum capsam, in qua Reliquiæ continebantur, aperiens, ostendit mihi ut viderem quid esset, quod et ille redderet, et quod ego reciperem.

27 Exin sublatam de altari eandem capsam manibus meis imposuit, dataque oratione competenti, præcentoris etiam officio functus, antiphonam laudi Martyrum convenientem Clericis ad psallendum paratis imposuit; nosque cum illo inæstimabili thesauro recedentes, usque ad ostium basilicæ con-

cinendo prosecutus est. Processimus inde paulatim cum crucibus et cereis, laudantes Domini misericordiam, usque ad oratorium, quod erat in domo nostra vili opere constructum; eique, quia aliud ibi non habebatur, illas sacras Reliquias intulimus. In illa vero processione nostra, quam de basilica usque ad oratorium nostrum nos fecisse dixi, quid miraculi acciderit, censeo non esse tacendum. Egreredientibus enim nobis de ecclesia, laudemque Domino Deo nostro excelsa voce canentibus, tanta vis suavissimi odoris eam partem vici Aquensis, quæ ab ecclesia ad Occidentem respicit, totam implevit; ut illa fragrantia pene omnes ejusdem partis habitatores, itemque universi, qui pro quibuslibet causis atque negotiis eadem in parte fuerant constituti, ita divinitus commoverentur; ut omnis quæ in manibus habebantur operibus, cuncti cursu rapidissimo primo ad ecclesiam, deinde quasi per vestigium ad oratorium nostrum, in quod illas Reliquias illatas esse audierant, summo opere festinarent. Fit immodicus intra: septa nostra exultantis simul atque admirantis populi concursus: et cum magna pars eorum, qui confluxerant, id quod agebatur quid esset ignoraret; gaudio tamen et exultatione repleti, Dei omnipotentis misericordiam collaudabant.

28 Postquam autem fama crebrescente divulgatum est, Reliquias S. Marcellini Martyris in eum locum esse delatas; non solum de eodem vico Aquensi, et vicinis atque adjacentibus villis, verum etiam de longinquioribus locis ac pagis adeo frequens atque immanis multitudo congregata est; ut nobis ad Officium in eodem oratorio celebrandum, præter vespertinas horas atque nocturnas, hand facilis pateret introitus. Addecebantur undique debiles, et variis affecti languoribus, circa oratori parietes, a propinquis suis atque amicis collocabantur. Videres ibi pene omnia infirmitatum genera, per virtutem Christi Domini, et per meritum beatis-
simo Martyris, in omni sexu et ætate curari. Cæcis visus, claudis incessus, surdis auditus, mutis sermo redditur: paralytici etiam, et qui totius corporis viribus destituti, alienis manibus apportati sunt, sanitate recepta, propriis pedibus ad sua revertebantur. g

29 Hæc ubi ad regias aures relatione Hildoini perlata sunt, statuit primo, ut ad palatium regressus, oratorium nostrum in quo hæc fiebant, Martyrem venerabundus accederet: sed ne id faceret, eodem Hildoino suggerente prohibitus, ad majorem basilicam Reliquias deferri præcepit: ibique delatas, humili supplicatione veneratus est: celebratisque Missarum solenniis, obtulit beatis Martyribus Marcellino et Petro quoddam prædiolum, situm juxta fluvium Aram, vocabulo h Ludovesdorf, habens mansos quindecim, et vinearum arpennes novem. Obtulit et Regina cingulum suum, ex auro et gemmis factum, pensans libras tres. Quibus expletis, relatæ sunt Reliquiæ ad locum suum, in oratorium videlicet nostrum, fueruntque ibi diebus quadraginta vel eo amplius i, usque dum Imperator palatio egrediens, venandi gratia solenni more silvas peteret. Quo facto, et nos comparatis, quæ ad perfectionem nostram necessaria videbantur, cum eisdem Reliquiis de vico Aquensi promovimus. In ipso autem nostræ egressionis articulo, cum Missarum solennia celebrarentur, anus quædam in palatio notissima, annorum circiter octoginta, nervorum contractione laborans, in conspectu nostro curata est. Quæ, ut ipsa narrante didicimus, per quinquaginta annos hoc morbo detenta, more quadrupedum genibus manibusque nitendo, officium ambulandi rep-
tando impleverat.

odore sua-
rissimo viam
implente:

crebra ibidem
patrantur mi-
racula.

Imperator
offert prædio-
lum.
Imperatrix
cingulum.
h

Contracta 50
annis sanatur.

idque de
corpore so-
lius S. Mar-
cellini:

mittit tamen
Suessionis,
qui a lata
Aquisgranum
ferant:

d
e

ubi ab Hil-
doino altari
imposita re-
cipit;

et ad orato-
rium suum
defert,

A 30 Inde iter ingressi, suffragantibus Sanctorum
meritis, sextodecimo die Mulinheimum vicum, in
quo sacros beatorum Martyrum cineres ad Comita-
tum profecturi dimisimus, Domino adjuvante per-
venimus. In quo itinere quantum gaudii, quantum-
que letitiæ, de illarum adventu Reliquiarum, populis
in eadem via consistentibus accesserit, neque mihi
silendum est, nec tamen ita ut fuit, plene dici at-
que enuntiari potest. Dicendum tamen est, ne res
ad Dei laudem maxime pertinens, quasi per desi-
diam silentio suppressa videatur. Ac primum qui-
dem gestit animus id referre, quod palatio egressi,
in multorum præsentia nos vidisse reminiscimur.
Vurmus *k* dicitur fluvius, duobus fere passuum
millibus ab Aquensi palatio distantem habens pon-
tem. Ad quem venientes, propter multitudinem, quæ
nos consue de palatio prosequatur, jamque redire
volebat, ut fructum locum haberet, parumper consti-
timus. Ibi quædam de orantibus cum alio ad Reli-
quias accedens, sociumque respiciens; Propter
amorem, inquit, atque honorem hujus Sancti ære
alio, propter quod te mihi obnoxium esse non igno-
ras, absolve: debebat enim ei, ut ipse fatebatur, di-
midiam argenti libram. Itemque alter socium suum
• ait, meum occidisti, ac proinde inimici eramus ad
invicem: nunc autem, propter amorem atque hono-
rem Dei, et hujus Sancti, deposita simultate, fæ-
dus tecum jungere atque inire volo, ut abhinc in
futurum perpetua inter nos amicitia permaneat:
sitque hic Sanctus conductæ in invicem caritatis
testis, et ultor in eum, qui hanc pacem prior irrum-
pere tentaverit.

31 Hic illa turba, quæ nobiscum de palatio fue-
rat egressa, adoratis atque osculatis sacris Reli-
quiis, cum multis lacrymis, quas præ nimio gaudio
continere non poterat, domum revertitur: alia mul-
titudine, quæ ibi nobis obviavit, nos comitante,
atque Kyrie eleison sine intermissione cantante,
usque ad eum locum, in quo simili modo ab aliis
occurentibus excipiebamur: quæ tunc similiter, ut
prior, supplicatione facta ad sua reversa est. Hoc
modo per singulos dies, a prima luce usque ad
vesperam, comitatibus ac Domino Christo laudem
dicentibus populorum turbis, ab Aquensi palatio
usque ad memoratum Mulinheim vicum, Domino
iter nostrum prosperante, pervenimus. Atque ibi
illas Reliquias super altare, pone quod locus sacros
C Martyrum cineres continens positus erat, gemmata
capsa reconditas collocavimus: fueruntque ibi sic
positæ, usque dum nos mense Novembrio ad pala-
tium ire parantes, per revelationem admoniti sumus,
ne prius de illo loco proficisceremur, quam eas cor-
pori, de quo sumptæ erant, conjungeremus. Quali-
ter autem revelatum fuerit, ut hoc fieri deberet,
non est silentio transeundum: quia non solum som-
nio, ut fieri solet, sed etiam signis quibusdam ac
terroribus, ad vigilantium curam pertinentibus,
ostensum est, beatos Martyres omnimodis voluisse,
ut in hac re jussio illorum fuisset adimpleta.

32 Erat unus de Clericis, qui ad excubias basi-
lica deputati fuerunt, nomine Landolphus, cui
tunc signi tangendi cura commissa fuerat, habens
stratum suum juxta australem basilicæ januam. Qui
cum, secundum consuetudinem nocturni ac matuti-
nalis Officii, solenni more surgeret, signumque mo-
veret; completoque ante lucem eodem Officio, rur-
sum dormire vellet; clausis ecclesiæ foribus, coram
sanctis Martyrum cineribus supplicandi gratia se
prostravit. Ibi cum Psalmum quinquagesimum, ut
ipse asserit, dicere inciperet; audivit juxta se in
pavimento velut sonitum pedum hominis, huc atque
illuc ibidem deambulantis. Consternatusque pavore

non minimo, erexit se paululum in genua, et in om-
nem partem circumspicere cœpit, æstimans aliquem
de pauperibus, clausis ecclesiæ januis, in quolibet
angulo delituisse. Cumque nullum alium, quam se
solum intra parietes basilicæ esse cerneret; iterum
se ad orationem inclinavit. ac Psalmum, quem prius
inchoaverat, repetivit: sed antequam unum ejus
versum complere potuisset, capsula quæ altari im-
posita sacras B. Marcellini Reliquias continebat, re-
pentino crepitu tam vehementer insonuit, ut quasi
malleo percussa dissiluisse putaretur. Duo quoque
ostia basilicæ, quæ jam clausa erant, occidentale
videlicet atque australe, velut aliquo pulsante atque
impellente, simili modo sonuerunt.

33 Quibus exterritus ac stupefactus, cum quid
sibi agendum esset penitus ignoraret; surgit ab
altari, et in lectum suum se pavitando projecit:
subitoque sopore depressus, vidit sibi quendam
ignoti vultus virum assistere, qui se talibus verbis
compellaret: Certumne est, ait, Einhardum sic ad
palatium properare velle, ut Reliquias S. Marcellini,
quas huc detulit, prius in locum, de quo sublatis
fuerant, non repouat? Cum ille se hujus rei igna-
rum esse respondisset; Surge, inquit, primo dilu-
culo, eique ex auctoritate Martyrum præcipe, ne
hinc abire vel alicubi pergere presumat, antequam
Reliquias illas loco suo restituat. Expergefactus
surrexit, et ubi me primum continere potuit, hoc
quod sibi fuerat imperatum, mihi intimare curavit.
Sed neque ego segniter in hujuscemodi negotio ali-
quid agendum arbitratus, non id quod jubebatur
sine ulla morarum interpositione adimplendum esse
judicans; ipsa quidem die ea, quæ ad hoc necessa-
ria videbantur, preparare jussi; sequenti vero sa-
cras illas Reliquias corpori, de quo sumptæ fuerant,
cum summa diligentia sociare curavi. Quod factum
quam gratum beatissimis Martyribus foret, attesta-
tione miraculi subsequentis liquido comprobatur.
Nam proxima nocte, cum ad matutinum Officium in
basilica sollemniter sederemus; senex quidam gres-
suum officio destitutus, genibusque ac manibus ni-
tens, reptando ad orationem intravit. Is coram om-
nibus nobis, per virtutem Dei et merita beatissi-
morum Martyrum, eadem qua ingressus est hora,
ita perfecte curatus est, ut ad incedendum ne ba-
culi quidem sustentatione ulterius indigeret. Qui
etiam et surdum se per continuum quinquennium
fuisse, simulque cum officio pedum auditum sibi
redditum affirmabat. His ista peractis, ad Comita-
tum, sicut superius me facere voluisse retuli, ibi-
dem hiematurus, multa mecum reputando profectus
sum.

ANNOTATA D. P.

a Hæc ad annum 827 peracta fuisse censuit Baro-
nius, qui eadem retulit. Comitatus autem hic dicitur
Curia Imperialis, tunc, ut dixi, Aquisgranii manens.

b Hic jam quater Junizo scribitur, usque ad num.
15, ubi iterum recurrit Lunizo.

c Scilicet ex monasterio et ecclesia S. Menardi,
ubi Reliquias S. Sebastiani collatas jam supra diximus:
ita rursus infra num. 87 quidam ductus dicitur ad
S. Sebastianum.

d Atque ibi Diaconus.

e Surio Sessorum.

f Ergo 14 Aprilis: nam Pascha eo anno 827 ce-
lebrandum erat 21.

g Aliqua ex his miraculis infra toto capite sexto
referuntur.

h Surio Ludovestropf. Fluvius Ara, cui adjacet, in
Juliacensi Ducatu oriens, per Eyliam intrat diocesim
Coloniensem; sequæ Rheno immergit inter Coloniam et
Confluentiam, ad Zurichium oppidum.

D A EINHARDUS:

ac dein etiam
claris verbis
ad mandat:
E

quo facto sur-
dus et claudus
senex sanatur.

F

Uta magna
devotione de-
feruntur in
Mulinheim

et in gemmata
capsa recon-
duntur:

S. Marcellinus
timuit se velle
socium con-
jungere;

A 1 *Ergo usque ad exitum Maji, vel initium Junii.*

A. ED-
IN-
HAUDO.

k Vulgo Worm, haud longe supra civitatem exorrens, ac circa Hensbergam Ruræ influens. Mabilio, nescio quo errore, Winniobum legit, ad eumque locat Mulinheimium vicum, contra expressam hujus loci sententiam.

CAPUT IV.

Miracula in surdis et mutis, contractis et aliis agris Mullenheimi patrata. Cerevisia in vinum mutata. Cereus ultro accensus.

LIBER III.

Prologus de
ordine in nar-
ratione mira-
culorum.

Scripturus virtutes atque miracula, quæ beatissimi Martyres Christi Marcellinus et Petrus, postquam eorum sacratissima corpora de Roma in Franciam delata sunt, per diversa loca fecerunt; imo quæ, per illorum beata merita et pias orationes, ipse Rex Martyrum Deus et Dominus noster Jesus Christus, ad salutem hominum, operari dignatus est; necessarium judicavi brevi præfatione perstringere, quod ex his quæ scribere disposui, major pars ad notitiam meam aliorum relatione perlata est: quibus tamen ut fidem haberem, ex his quæ ipse vidi et coram positus agnovi, tam firmiter mihi persuasum est, ut sine ullo dubitationis scrupulo vera esse crederem, quæ ab his dicebantur, qui se illa vidisse testati sunt; tametsi personarum, a quibus hæc audieram, aut parvam aut nullam eatenus notitiam haberem. Ceterum de his omnibus ea primum scribenda videntur, quæ in eo loco gesta, et a ineipso visa sunt, ad quem suos sacratissimos cineres iidem beatissimi Martyres transferri præceperunt. Deinde illa, quæ in Aquensi palatio sub ipsis aulicorum obtutibus facta memorantur. Tum ea quæ per diversa loca, ad quæ, religiosis viris petentibus ac me tribuente, sacræ illorum Reliquiæ delatæ sunt, gesta referantur, censui esse ponenda: ut hoc ordine in relatione servato, nihil remaneat ex omnibus signis atque miraculis, quæ ad nostræ parvitatis notitiam pervenire potuerunt. Sed jam, nunc præfatione completa, ipsa quæ dicenda sunt, miracula proferamus.

Sanatur
adolescens
contractus.

35 Postquam sacra beatissimorum Martyrum corpora, sicut jam in superioribus demonstratum est, ipsis jubentibus et nobis morem gerentibus, ad locum, in quo nunc requiescunt, cum ingenti fidelium populorum exultatione perlata; et celebratis in campo Missarum solemnibus, manibus Sacerdotum, quorum ibi tunc non parvus numerus erat congregatus, in basilicam deportata sunt; feretrumque quo vehabantur juxta altare positum est, et iterum aliud Officium ibidem celebrari coeptum: subito quidam a adolescens, renum dissolutione affectus, atque ideo curvus ac baculis innitens, de media circumstantis populi multitudine, prorupit, seque ad adorandum inclinare cupiens, in genua procubuit, sed mirum in modum, velut aliquo se revellente vel potius retrahente, supinus cecidit, similisque dormienti diutissime jacuit. Tum quasi evigilans, in sessum se erexit: ac deinde post paululum, nullo administrante surrexit; stansque in medio circumfusæ multitudinis, una cum ceteris de recepta sanitate gratias agendo, Dei misericordiam collaudavit. Hic se de pago Portiano cum aliis pauperibus ac peregrinis illuc venisse, Danieleque vocari, nobis percontantibus indicavit. Eadem fere hora, eodemque et ita dicam) momento, quo is de quo nunc diximus, intra ecclesiam et coram ipso altari, per virtutem Christi et intercessionem Martyrum, sanitatem est consecutus; mulier quædam paralytica, et pene omnium membrorum officio destituta, pro foribus ecclesiæ jacens, in auxilium sui sanctos Martyres

paralytica,

invocavit; et mox, cunctis cernentibus qui circa disteterant, corpit commotis visceribus velut nauseabunda concuti, ac deinde magnam vim phlegmatis ac bilis vomendo projicere. Quo facto, paululum aquæ frigidæ sumens, de loco in quo jacebat se levare rogavit, et baculo nitens basilicam introivit; adoratisque Martyribus ac recepto membrorum vigore, ad propria repedavit.

36 Interea quidam homo, Vuillibertus nomine, haud longe a basilica, in qua nunc beatorum Martyrum corpora requiescunt, domum habens; inter ceteros, qui advenerationem Sanctis exhibendam convenerant, ad feretrum accessit, et quasi pro dono quadraginta denarios obtulit. Qui cum a nobis fuisset interrogatus quis esset, quidque sibi vellet hujusce muneris oblatio; retulit, se ante paucos dies gravissimo languore correptum, ad extrema fuisse perductum, adeo ut ab omnibus, qui se viderant, desperatus admoneretur, ut omnes facultates suas pro remedio animæ suæ celeriter erogaret: seque ita fecisse. Jamque omnibus quæ habebat, ad quæ pia loca danda forent dispositis, unum ex servis suis cum ingenti gemitu fuisse conquestum, quod perperam ac valde negligenter ab eis factum esset in eo, quod nihil de bonis ejus Sanctis nuper de Roma venientibus datum esset. Tum se circumstantes interrogasse, si aliquid de rebus suis superesse scirent, quod ad Martyres mitti potuisset. Erant enim adhuc in Michilunstat, et nondum aliquibus signis inclaruerat, quod inde migrare deberent. Tunc quemdam respondisse, quoniam de omnibus rebus ejus unus tantum porcus remansisset, et non esse deputatum, quo dari deberet; tunc sibi complacuisse, seque præcepisse, ut vendidaretur; et post obitum suum pretium illud ad Martyrum luminaria mitteretur. Quibus verbis expletis, tam subitam se asserit sensisse medelam, ut protinus omni dolore fugato, etiam edendi desiderium habuerit; ciboque sumpto in tantum brevi confortatus sit, ut in crastinum ad omne opus, quod rei familiaris necessitas postulasset, procurandum vel faciendum percommode ire potuisset. Post hoc porcum illum fuisse venditum, et hoc esse pretium ejus, quod ex voto beatis Martyribus offerebat.

languore
lethali
corruptus,

E

37 Reliquas virtutes atque miracula, quæ per eos Dominus ad salutem hominum operatus est, quoniam quo ordine dicantur nihil referre video, ita ut memoriæ occurrerint censui describenda: quia in earum relatione magis quid et quare, quam quando aliquid gestum sit, considerandum est. Collocatis igitur in eadem basilica more solenni beatorum Martyrum Reliquiis, cum secundum ecclesiasticæ institutionis consuetudinem sacræ Missarum solennia quotidie celebrarentur; contigit ut quadam die, cum divina res ageretur, et nos in superioribus ejusdem ecclesiæ locis constituti, super subjectum atque in inferioribus constitutum populum intenderemus; Clericus quidam seminudus, qui inter ceteros ad idem Officium venerat, atque in media multitudine consistebat, tam gravi ruina subito collapsus est, ut mortuo similis in pavimento diutissime jacisset. Quem cum stertentem aliqui ex circumstantibus levare atque erigere conarentur; tanta vis sanguinis ex ore et naribus erupit, ut tota anterior pars corporis, id est, pectus et venter, et usque ad vestem qua inguina tegebantur, hac esset exuberantione perfusa. Qui cum allata aqua fuisset refocillatus, resumptis viribus clare locutus est. Nam postmodum a nobis interrogatus, testatus est se ab infantia sua usque in præsens neque audire aliquid, nec loqui potuisse. Patriam sibi esse Britanniam, se natione Anglum; matrem suam visitandi gratia, quæ Romæ peregrinaretur, iter arripuisse, atque ita

F
a notitate
surdis ac
mutis Cleri-
cus.

inter

A inter ceteros peregrinos, qui una Romam ire volebant, in illum locum pervenisse : sed sociis suis abeuntibus se substituisse ; ipsamque diem, quo sanus factus est, septimum esse ex quo in locum illum venerat. Cumque ab eo nomen ejusquereremus, respondit se nomen suum penitus ignorare, pro eo, quod ex eo tempore, quo obsurdit, nunquam nomen suum audierit.

38 Exin post aliquot dies, cum more solenni ad vespertinum Officium in ecclesia fuisset congregati, puella quadam, surda et muta, quam de *b* pago Biturignia pater ejus ac frater salutem querendi gratia per multa Sanctorum loca trahentes, tandem illuc perductam inter ceteros in eadem ecclesia stare fecerunt, subito velut insaniam quadam excitata, tabulas, quarum crepitu ad eleemosynam petendam utebatur, quanta potuit virtute concussit, atque in populum ante se constitutum furibunda projecit. Tum ad sinistram ecclesiae parietem accurrens, velut in eundem ascensura, triun vel eo amplius pedum saltu in altum dato, supina corruit : et cum ibi paululum mortui potius quam dormienti similior jacuisset ; atque eruptione sanguinis, qui ex ore ac naribus nimius profluebat, esset pene tota respersa ;

13 a circumstantibus sublata, atque in medium basilicae deportata est. Cumque et ibi aliquamdiu jacuisset, velut de gravi somno experrecta resedit : ac deinde manus his qui astiterant porrigens, ut in pedes erigeretur, quibus poterat nutibus oravit. Erecta ad altare deducitur : ubi cum Ratleicum inter alios Clericos, qui juxta altare constiterant, stantem ac se respicientem cerneret, protinus in haec verba prorupit : Tu es, inquit, Ratleicus : tu, ait, hoc nomine vocitaris : tu es servus horum Sanctorum. Quam cum ille percontaretur unde hoc scisset, vel quis ei nomen suum indicasset : Sancti, inquit, isti, qui hic requiescant, quando velut dormiens jacui, accesserunt ad me, et miserunt digitos suos in auriculas meas, dixeruntque mihi : Cum surrexeris, et ad altare accesseris, Clericus ille juvenis, quem coram te assistere ac te intendere videris, scito quod ille Ratleicus vocatur, et ille servus noster est : nam ipse est, qui ad hunc locum corpora nostra detulit. Et revera ita erat. Siquidem ipse erat, quem, propter Sanctorum Reliquias a quodam Diacono recipiendas, nobisque deferendas, Romam nos misisse in primo libro memoravimus. Et haec quidem hoc modo coram nobis, per virtutem beatissimorum Martyrum, depulso infirmitatis spiritu, integerrimam corporis sui sanitatem est consecuta : quam pater ac frater qui eam illo deduxerunt, a tempore natiuitatis suae surdam et mutam semper fuisse testati sunt.

39 Miraculum autem, quod nunc narraturus sum, ego ipse non vidi, sed verbis eorum, quorum hoc relatione mihi compertum est, non minus quam propriis oculis credere possum : ideoque non ut auditum, sed potius ut a meipso visum, incunctanter ac sine ulla dubitatione proferre decrevi. Mercatores quidam de civitate Moguntiaca, qui frumentum in *c* superioribus Germaniae partibus emere, ac per fluvium Rhenum ad urbem devehere solebant, caecum quemdam natione Aquitanum, nomine Albricum, mercedis a Deo promerendae gratia navi suae impositum, sicut ipse petiverat, ad basilicam beatorum Martyrum deduxerunt. Qui cum ibi egressus, atque in domo custodis ecclesiae esset hospitio receptus ; septem vel eo amplius dies ibidem moratus est. Habebat enim praeter caecitatem (quae ei propterea quod oculis carebat, naturalis jam esse videbatur) horribilem ac foedam totius corporis infirmitatem. Erat enim omnium membrorum ingens tremor, qui eundem tam gravi quatiebat incom-

modo, ut propriis manibus cibum ori suo porrigere D penitus non valeret. Is cum die quadam, horis antemeridianis in hospitio jacens, obdormisset ; vidit per soporem quemdam sibi assistentem, sequi moventem, ut cito surgeret, atque ad ecclesiam festinaret ; tempus dicens advenisse, quo de illa misera bili passione per virtutem Sanctorum liberari deberet. Expergefactus, atque ad ecclesiam ductus, pro foribus in quodam lapide con-sedit. Agebatur tunc in ecclesia more solenni divinum Officium, et expletis orationibus quae sacram Evangelii lectionem praecedere solent, ipsum legi coeptum est. Cujus cum vix duo versus fuissent legendo completi, ecce repente velut vim patiens, tremulosus ille vociferatus est, dicens : Adjuva me, S. Marcelline. Quo clamore tametsi omnes, qui in ecclesia erant, haud parva forent perturbatione commoti, majore tamen parte propter reverentiam Evangelicae lectionis in loco remanente, plures ad videndum quatenam causa hujus et clamoris existeret accurrerunt : et ut postea testati sunt, invenerunt eundem, in eo quo considerat loco, extenso ac resupinato corpore jacentem, mentumque ac pectus cruore ex naribus profluente inundatum. Qui cum ab eis erectus, et paululum aquae frigidae sumens fuisset recreatus ; retulit sibi E visum fuisse, tunc cum illam vocem emiserat, quod aliquis eum pugno in cervicem percussisset, atque ideo beati Martyris auxilium implorasset. Ceterum hunc ictum tam salutarem ei fuisse constat, ut ex illo temporis momento nullum illius foedae agitationis vestigium in ejus corpore ulterius appareret. Is postea per duos fere annos in eodem loco mansit, et ut ipse testatus est, nulla nox in hoc biennio fuit, in qua per somnium eisdem, qui eum salvum fecerunt, Martyres non visisset ; multa quoque ab eis audisset, quae aliis dicere jubebatur : ex quibus pleraque nunc impleri cernimus, quae ille tunc futura esse praedixit.

40 Post paucos dies vidimus et alium quemdam, et Clericus : simili morbo implicitum, in eadem basilica, per eorundem Sanctorum merita, non dissimili modo curatum. Nam quadam nocte, cum ad matutinum Officium celebrandum, et divinae legis lectiones audiendas in ecclesia sederemus, intravit quidam habitu Clericali, tremantibus membris ; baculoque nitens, titubantia vestigia aegre gubernabat. Cumque se juxta parietem ad orandum inclinaret ; ingenti voce emissa, repentino casu cernuus ruit ; ac parva F temporis mora interposita, ab eo quo tenebatur incommodo sanus surrexit. Is, cum ab eo quereremus, si aliud aliquid praeter quod nos omnes videre potuimus, sibi visum fuisset en hora, qua salutem est consecutus : dixit, se paulo ante quam basilicam fuisset ingressus, ad ecclesiam veterem (quae Occidentem versus a nova basilica, in qua Martyres tunc quiescebant, parvo spatio distabat) orandi gratia venisse, et cum eam clausam offendisset, pro foribus orasse. Deinde cum se erexisset, et ad ecclesiam ire cepisset, vidisse quemdam Clericum, veneranda canitie, stola alba indutum, eo quo et ipse ire volebat se praecedentem. Quem, ut ipse asserit, secutus est usque ad ostium basilicae : quo cum ambo venissent, is qui praecedebat substitit, sinistro posti se applicans, quasi vellet ut ille prius ingrederetur, quem ipse paulo ante praecesserat : cunctantique ut ante se intraret, annuendo imperavit. Qui cum intrasset, et ad orandum se inclinasset, post tergum ejus tetit, et cum pugno in cervicem percussit atque prostravit, et confestim evanuit. Quem tamen nemo alius, nisi solus ille qui sanatus est, videre potuit.

41 Sub idem fere tempus, cum quadam nocte surgentes, ad ecclesiam iremus ; invenimus pro foribus ecclesiae quemdam puerum, in porticu jacentem,

Contracti,
quindennis
puer,

Sanctiter
mulier,
b

a Sanctis
apparentibus
nomen et g. s. u.
Ratleici educta

Hem toto
corpore tre-
mulus merca-
tor,

A centem, adeo miserabiliter contractum, ut mento
 A. EGI SURDO genua jungerentur. Qui unum, ex his qui nos se-
 quebantur, rogavit, ut se in ecclesiam deportaret; et ille, misericordia motus, sustulit eum, et in ecclesia juxta cancellos jacere fecit. Qui confestim irruente sopore, ubi jacuit obdormivit; nec prius evigilavit plene, quam de illa miserabili contractione, per suffragia Sanctorum, ita perfecte sanatus est, ut evigilans per se, de loco in quem alio portante delatus est, surgeret, atque ad altare Deo gratias acturus accederet. Is tamen, ubi dies illuxit, et nos cum eo loqui potuimus; retulit se tribus vicibus, prius quam signum ecclesiae sonuisset, a quodam sibi ignoto Clerico excitatum, atque admonitum, ut nequaquam prae-
 B cum propter matutinum Officium celebrandum ad ostium ecclesiae venissemus, in ipso limine reperi-

et senex etiam
 surdus:

mus: qui genibus nitens, duobus se baculis sustentabat, ac sic illo tardissimo motu ad ingrediendum nos morabatur. Cumque post tergum ejus constituti, illam pigram promotionem praestolaremur; tanta suavissimi odoris fragrantia, de basilica procedens, nares nostras implevit, ut omnium aromaticum ac thymiamatum artificiosam compositionem sua praestantia superaret. Intravit tandem, et coram nobis juxta cancellos quasi ad dormiendum procubuit: nos quoque basilicam ingressi, nostris locis constitimus, ac simul cum aliis Psalmos, qui dicebantur, solenni more cantavimus. At ubi prima Lectio recitari coepta est, audivimus eundem senem gemere, et quasi qui vim pateretur, auxilium implorare; ac deinde interjecto parvi temporis spatio, vidimus in sessum se erigere: ac protinus baculis, quibus incessum regere solebat, assumptis, etiam in pedes constitisse. Et nos quidem haec vidimus: ipse autem fatebatur sibi visum fuisse, quod se jacentem quasi duo quidam apprehendissent, unus per humeros ad brachia, alter per crura et pedes, ac si trahendo, nervos suos qui contracti erant extendissent. Et quia praeter hoc contractionis incommodum etiam surdum se fuisse asserebat, dixit sibi cum in sessum fuisset erectus, velut ictum pugni validissime ferientis in caput supervenisse; vocemque simul ut in futurum audiret imperantis audisse. Ille senex hoc modo sanatus, de pago Helvetiorum qui nunc d
 Aragaovin vocatur, se venisse, et natione Alaman-
 num esse testatus est.

e
 ac Leodicens
 quidam.

43 Alius, autem simili modo nervorum contractione debilitatus, qui se de vico Leodico, ubi S. Lambertus corpore requiescit, venisse dicebat, quadam Dominica nocte, post peractum matutinale Officium, nobis jam de ecclesia regressis; cum, propter eos qui de longe venerant, et ad sua redire festinabant, Hostiae salutaris sacramenta Presbyter ex more celebraret; coram omnibus qui aderant, in pavementum cecidit, ibique parvo temporis spatio velut soporatus jacuit; dein, quasi de somno expergefactus, nemine se sublevante surrexit. Cumque unus ex circumstantibus baculos, quibus ante uti solebat; et, cum caderet, de manibus ejus elapsi procul jacebant; sumeret, eique porrigeret; renuit, dicens: Absit a me, ut eos ulterius attingam. Sed et iste ad hunc modum curatus, in patriam repedavit, de qua, reptando potius quam incedendo, ad Martyrum limina pervenerat.

44 Nec multo post, cum ego mense Novembrio, D
 secundum consuetudinem in palatio hiematurus, ad Comitatum ire disponerem; jamque iter ingressus, transmisso flumine Rheno, in villam regiam, cui Sinciacus / vocabulum est, ad manendum venire; et post coenam, quae aliquam noctis partem occupaverat, in cubiculi secretum, ubi quieturus eram, cum familiaribus meis me recepissem; minister qui potum nobis porrigere solebat, quasi novi aliquid nuntiaturus, festinanter intravit. Quem ego intuitus; Quid tu, inquam, narrare vis? Nam ut video, habes nescio quid, quod ad nostram vis perferre notitiam. Tum ille, Signa, inquit, duo coram nobis modo facta sunt, quae vobis indicare veni. Cumque eum, quidquid vellet, dicere jussissem; Modo, ait, cum de coena surgentes hoc cubiculum intrastis, ego cum sociis meis descendi in cellarium, quod huic coenaculo subjectum est. Ubi cum cervisiam ministris petentibus distribuere coepissemus, supervenit puer missus a quodam conservo nostro flasconem ferens, quem sibi impleri flagitabat. Qui cum esset impletus, petiit ut etiam sibi de eadem cervisia quantulumcumque daretur ad bibendum. Datum est in vase, quod casu vacuum supra cupam, in qua cervisia erat, positum fuerat. Sed ubi hoc haustus ori admovit, cum ingenti admiratione; vinum hoc, non cervisiam esse, clamavit. Cumque eum is, qui et flasconem impleverat, et idipsum, quod illi datum fuit, de eodem foramine traxerat, mendacii coepisset arguere: Sume, inquit, et gusta; et tunc me non falsum, sed potius verum dixisse probabis. Sumpsit ille atque gustavit, sibi que similiter vinum hoc, non cervisiam sapere testatus est. Tunc tertius et quartus, ceterique qui aderant, singillatim gustando et mirando, totum quod in vase fuerat ebiberunt. Quotquot autem inde gustaverunt, meri, non cervisiae id saporem habuisse, testati sunt.

f
 Auctori
 pernortaturo
 Sinciaci,
 nuntiatur

g
 cervisia muta-
 ta in vinum:

45 Interea, cum in hujus signi admiratione attoniti stuperent, contigit ut cereus, cujus lumine ibidem utebantur, et tunc propter cupam parieti affixus ardebat, nemine contingente in madens humore pavimentum caderet; atque ita esset extinctus, ut ne parvissima quidem in eo scintilla remaneret. Quem unus eorum arripiens, ad ostium cucurrit; sed horrore tenebrarum permotus, priusquam egrederetur, in ipso limine stans. Sancti, inquit, Martyres Marcellinus et Petrus nos adjuvent. Ad quam invocationem cereus ille, quem manu tenebat, accensus est. Haec ubi audiui, confestim Deo omnipotenti, ut par erat, laudem dixi et gratias egi, qui Sanctos suos semper et ubique glorificat, et nos famulos suos, qui sacras eorum Reliquias tunc nobiscum habebamus, de tantis virtutibus laetificare dignatus est. Illum autem, qui haec mihi nuntiavit, expleta narratione ad mansionem suam secedere jussi. Ceterum cum me ad quiescendum in lectulo collocassem, coepi mecum multa volvendo tractare atque mirari, quidnam sibi vellet, quidve portendere posset illa cervisia in vinum, id est, deterioris potionis in meliorem facta mutatio; aut cur in eo loco, id est, in regia domo, ac non potius in eo, ubi beatorum Martyrum, qui haec prodigia per virtutem Christi fecerunt, sacratissima corpora recondita sunt, hujusmodi miraculum evenisset. Sed licet ad hujus quaestionis certam indaginem longa ac sollicita cogitatione pervenire nequirem, certum tamen habui et certum semper habebo, illam divinam atque supernam virtutem, per quam haec atque alia hujusmodi miracula fieri creduntur, nihil unquam sine causa vel facere vel fieri sinere in creaturis, quas ad suam providentiam et gubernationem pertinere non dubito.

h
 et cereus
 dormitus
 accensus.

A

ANNOTATA G. H.

a *Id jam supra num. 20 legimus : sed Pagus Portianus quis sit, adhuc requirimus.*

b *Scilicet in Aquitania prima, ad quam fama miraculorum devenerat.*

c *Scilicet ex Marchionatu Culembachio, Episcopatu Bambergensi, et contiguis Bohemix locis.*

d *Nunc Argow, ab interfluente Ara sic dictus Pagus, totius Helvetix veluti centrum occupat, ac Lucernatibus parat.*

e *S. Lambertus, Episcopus Trajectensis, colitur 17 Septembris.*

f *Sinciacus, vulgo Zinsich, oppidum diœcesis Coloniensis, supra Bonnum leucis 4.*

CAPUT V.

Alia miracula Mulinheimi facta, surdis et mutis, paralyticis et amentibus sanatis. Lumen iter agentibus nocte concessum. Libellus Imperatori oblatus.

B

*Ad Conven-
tum Procerum
Aquisgranum
profecto
Eginhardo,
a*

Igitur inde digressus, sicut superius dixi, ad Comitatum perrexi. Nam Imperator Ludovicus eo tempore Aquisgrani palatio consistens, conventum Procerum ibi fieri a media fere hieme præceperat : ubi et ego inter ceteros adesse jussus, quia de vicinia beatorum Martyrum abesse cogebar, parum jucundas in palatio moras faciebam. Ideoque post unum ex quo illo veneram mensem exactum, nisi quemdam ex nostris, nomine Ellenhardum ; præcipiens ei, ut ad limina beatorum Martyrum quanta posset celeritate festinaret ; visitatisque Fratribus nostris, quos inde digrediens ad divinum servitium faciendum ibi dimiseram, atque omnibus quæ ibidem agerentur diligenter exploratis, ad nos cito recurreret. Qui cum illuc venisset, tribus ibi mansit diebus. Quarto vero cum jam ad nos reverti disponderet, cæcus ille, nomine Albricus, cujus in superioribus fecimus mentionem, detinuit abire parantem ; affirmatis eum non prius iter : suum ingressurum, quam tale signum fieri vidisset, cujus relatione me letum atque oppido gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatissimos Martyres præterita nocte sibi in somnis apparuisse, atque hoc in mandatis dedisse, ut perquireret quemdam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum, ac proinde curvum et brevibus baculis innitentem ; atque inventum in cœnaculo, quod supra porticum basilicæ est, tempore matutini Officii, juxta Reliquias quæ ibi erant, collocaret : eo quod ibi, per merita et virtutem Sanctorum, quorum illæ Reliquiæ essent, de illa gibbi deformitate atque curvitatibus incommodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atque iter, quod aggredi paraverat, distulit in crastinum. Ac cæcus ille, jussu pauperem perquirens, invenit ; et ut sibi præceptum erat, in superioribus ecclesiæ partibus juxta prædictas Reliquias, Officii matutini tempore, collocavit. Erant autem illæ Reliquiæ, quod nondum noveramus b, B. Marii Martyris, et uxoris ac filiorum ejus, Marthæ videlicet, Audifacis et Habacum. Quæ utique simul cum Sanctorum Marcellini et Petri corporibus, et in eodem loculo ad nos perlate sunt : sed is qui eas detulit, cujus essent Reliquiæ nescivit : nam ille, qui eas mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæ Reliquiæ forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod postea factum est. Pauper vero, qui juxta illas a memorato circo fuerat collocatus, cum secunda Lectio ad nocturnum Officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non

num. 39

*nuntiatur
gibbosus et cur-
vus curatus,*

C

*ad Reliquias
SS. Marii,
Marthæ,
Audifacis et
Habacum.*

b

Igitur inde digressus, sicut superius dixi, ad Comitatum perrexi. Nam Imperator Ludovicus eo tempore Aquisgrani palatio consistens, conventum Procerum ibi fieri a media fere hieme præceperat : ubi et ego inter ceteros adesse jussus, quia de vicinia beatorum Martyrum abesse cogebar, parum jucundas in palatio moras faciebam. Ideoque post unum ex quo illo veneram mensem exactum, nisi quemdam ex nostris, nomine Ellenhardum ; præcipiens ei, ut ad limina beatorum Martyrum quanta posset celeritate festinaret ; visitatisque Fratribus nostris, quos inde digrediens ad divinum servitium faciendum ibi dimiseram, atque omnibus quæ ibidem agerentur diligenter exploratis, ad nos cito recurreret. Qui cum illuc venisset, tribus ibi mansit diebus. Quarto vero cum jam ad nos reverti disponderet, cæcus ille, nomine Albricus, cujus in superioribus fecimus mentionem, detinuit abire parantem ; affirmatis eum non prius iter : suum ingressurum, quam tale signum fieri vidisset, cujus relatione me letum atque oppido gaudentem efficeret. Addidit etiam, beatissimos Martyres præterita nocte sibi in somnis apparuisse, atque hoc in mandatis dedisse, ut perquireret quemdam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum, ac proinde curvum et brevibus baculis innitentem ; atque inventum in cœnaculo, quod supra porticum basilicæ est, tempore matutini Officii, juxta Reliquias quæ ibi erant, collocaret : eo quod ibi, per merita et virtutem Sanctorum, quorum illæ Reliquiæ essent, de illa gibbi deformitate atque curvitatibus incommodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atque iter, quod aggredi paraverat, distulit in crastinum. Ac cæcus ille, jussu pauperem perquirens, invenit ; et ut sibi præceptum erat, in superioribus ecclesiæ partibus juxta prædictas Reliquias, Officii matutini tempore, collocavit. Erant autem illæ Reliquiæ, quod nondum noveramus b, B. Marii Martyris, et uxoris ac filiorum ejus, Marthæ videlicet, Audifacis et Habacum. Quæ utique simul cum Sanctorum Marcellini et Petri corporibus, et in eodem loculo ad nos perlate sunt : sed is qui eas detulit, cujus essent Reliquiæ nescivit : nam ille, qui eas mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctorum, quorum hæ Reliquiæ forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod postea factum est. Pauper vero, qui juxta illas a memorato circo fuerat collocatus, cum secunda Lectio ad nocturnum Officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non

Junii T. I

modicum pavorem audientibus incussit. Ad quem cum nonnulli Clericorum, una cum illo qui hoc ibi opperiri jussus fuerat, accurrissent ; invenerunt eum, pronum atque extentum propter altare jacentem ; pavimentumque, quod ori ejus subjectum erat, plurimo sanguine madens. Quem levantes et allata aqua refocillantes ; sanum et rectum, neque ulla camelinae illius tortitudinis signa retinentem, in inferiores ecclesiæ partes gratulabundi deduxerunt. Quo miraculo in hunc modum peracto, is quem illuc miseram, ad me cum summa festinatione regressus, cum ea quæ viderat retulisset, magno nos gaudio atque exultatione replevit.

47 Nec multo post Ratleicus, qui sacros Martyrum cineres, sicut in superioribus demonstravimus, Roma detulit ; ut ipse afferebat, jussus venit, deferens libellum, complura capitula continentem : cujus rationem talem esse retulit dicens, sibi cæcum illum, cujus modo fecimus mentionem, ex auctoritate Martyrum præcepisse, ut ea capitula describeret, mihiq; deferret, ac diceret ut ea susceperem, atque Imperatori legenda offerrem. Suscepi ab eo libellum atque perlegi, emendatumque ac noviter scriptum Imperatori, ut jusserat, obtuli. Et ille quidem suscepit atque perlegit : sed de his quæ per hunc libellum facere jussus vel admonitus fuerat, perpauca adimplere curavit. Quid autem illa capitula continerent, aut quid ab eo factum, quidve dimissum sit, alio potius in loco, quam in isto, commemorandum est. Illud tamen non solum non prætereundum, quin imo aperte ac dilucide censeo conscribendum, qualiter revelatum et jussum sit, ut libellus ille fieri, atque Regi dari debuerit : quæ Ratleicus hoc modo contigisse retulit. Ante paucos, inquit, dies, cum in ecclesiam ad agendum nocturnum Officium ex more convenissemus, adiit me cæcus ille, quem nostis, rogans ut in partem aliquam secretiorum cum illo secederem. Feci ut volebat, et cum eo cellulam, in qua quiescere solebam, ingressus sum. Tum ille prior. Hac, inquit, nocte, paulo ante quam sono signorum excitati surgeremus, apparuit mihi per visum quidam vir, canitie venerabilis, veste candida indutus, virgam auream manu tenens, ac talibus me verbis compellavit : Vide, inquit, Albrice, ut cuncta quæ tibi dixero, bene intelligas, eaque adeo tenaci memoria retineas, ut etiam aliis qui illa scripturi sunt exponere valeas. Volo enim ut scribantur, et Ludovico Imperatori ad legendum per Seniores vestrum ostendantur : sunt quippe valde necessaria c, non solum ad cognoscendum, verum etiam ad faciendum Principi, in cujus regnum isti Martyres divina jussione venerunt.

48 Tunc incipiens, duodena vel eo amplius capitula per ordinem pronuntiavit ; mihiq; præcepit, ut tibi et aliis quatuor, quos tibi dicturus sum, illa enumerem atque exponam : et post hæc tu libellum facias, eumque Seniori tuo, qui nunc in palatio moratur, deferas ; eique ex Martyrum auctoritate præcipias, ut eundem, quanto celerius possit, Imperatori offerat. Deinde subjungens, Nostine, inquit, quis ego sim, qui tibi ista præcipio ? Tum ego nihil hæsitans, S. Marcellinum eum esse respondi. Et ille, Non ita est, inquit, ut opinaris : sed Gabriel Archangelus ego sum, personamque ac formam Marcellini idcirco assumpsi, quia Dominus Deus, omnium rerum atque causarum ad istos Martyres pertinentium, curam mihi commisit : et nunc veni, ut hæc tibi indicarem, quæ scribere præcepi : quoniam divina voluntatis est, ut ea ex auctoritate eorum ad notitiam Regis sine morarum interpositione perveniant. Tu vero, sicut tibi præcepi, primo diluculo post completum matutinum Officium, nuntia quæ audisti his quibus ea nuntiare jussi. Tum

*libellum
quendam,
Ludovico Im-
per. offeren-
dum,*

E

F

c

*Angelus
Gabriel jubet,
scribi.*

23

ego,

A. UGINIARDO.
et veritatem
visionis

ultronea
accensione
2 cercorum
probari.

A ego, Nemo est, inquam, qui credat, quod Angelus mecum locutus sit, aut me ista nuntiare mandaverit. Non erit, inquit, ita; sed dabo signum, quod facias coram eis: quo viso, nullam ultra dubitationem habebunt, de his quæ ad eos ex mea iussione pertuleris. Promde volo dicas Ratleico, ut exhibeat tibi duos cereos novos, qui nondum accensi fuissent: et unum ex eis dextra, alterum sinistra tenens, sta coram altari: et cum omnia quæ tibi præcepi narrando compleveris, dic eis qui hæc audiunt, ut in hoc credant vera et ab Angelo Dei esse mandata, quæ dixisti, si hi cerei in manibus tuis; sine adhibitione ignis visibilis, fuerint videntibus illis illuminati. Quo facto, scriptus est libellus, mihiq; allatus, ac per me Regi oblatus, ab illo quoque acceptus atque perlectus est. Idcirco visum est mihi, inter cetera miracula libelli hujus facere mentionem: quia per occasionem, qua ille scribi jubebatur, contigit illa mirabilis et inusitata cercorum accensio, quam per merita beatorum Martyrum fieri debere, ipse qui eos illuminavit Angelus prænuntiavit.

B 49 Sub idem fere tempus, cum Ratleicus a nobis ad basilicam Martyrum regressus est, allatus est nobis inde alter libellus, continens verba et rationationem ejusdam demonis, qui se Vuiggonem nominavit: quæ facta est ab eo coram multis testibus ante altare, juxta quod sacri Martyrum cineres repositi sunt, ad interrogationem Presbyteri, qui exorcismum super energumenum legerat: quod hoc modo contigisse narratur. Prædium est in pago d Nithagonne, vocabulo Hecgstat, pertinens ad e Monasterium S. Nazarii, de quo puella quædam, annorum circiter sedecim, ab eodem erratico spiritu possessa, ab basilicam Martyrum a parentibus suis adducta est. Quæ cum ante tumbam sacra corpora continentem venisset, et Presbyter super caput ejus exorcismum, secundum consuetudinem, perlegisset; ac deinde dæmonem, qualiter et quando in eam fuisset ingressus, percontari cœpisset; non Barbara lingua, quam solam puella noverat, sed Romana locutione Presbytero respondit. Cumque Presbyter miraretur atque interrogaret, unde illi Latine lingue notitia, cum parentes ejus, qui ibi præsentas astabant, hujusmodi sermonem penitus ignorarent? Parentes, inquit, meos nunquam vidisti. Tum Presbyter, Tu ergo, inquit, unde es, si isti non sunt parentes tui?

d
c
Diabolus per
obsessam
puellam Latine
loquitur;

C
asserens, se ad
populi et
magistratus
peccata
punienda
deputatum,

50 Et dæmon per puellam, Ego, ait, sum satelles atque discipulus satanæ, et multo jam tempore apud inferos janitor fui: sed modo per annos aliquot, cum sociis meis undecim, regnum Francorum vastavi; frumentum et vinum, et omnes alias fruges, quæ ad usum hominum de terra nascuntur, juxta quod jussi eramus, enecando delevimus; pecora morbis interfecimus, hominem ac pestilentiam in ipsos homines immisimus; omnes quoque adversitates et cuncta mala, quæ jam diu pro meritis suis patiuntur, nobis facientibus atque ingredientibus eis acciderunt. Hic cum Presbyter ab eo quæreret, quam de causa ei fuisset hujusmodi concessa potestas; Propter malitiam, inquit, populi hujus, et multimodas iniquitates eorum, qui super eum constituti sunt: qui munera et non justitiam diligunt, qui plus hominem quam Deum metuunt, qui pauperes opprimunt, viduas et pupillos ad se vociferantes exaudire nolunt, nulli justitiam nisi mercanti faciunt. Præter hæc sunt et alia multa ac pene innumerabilia, quæ tam ab ipso populo, quam a rectoribus ejus quotidie committuntur; ut sunt, perjuria, ebrietates, adulteria, homicidia, furta, rapinæ; quæ nemo fieri prohibet; et cum facta fuerint, non est qui vindicet. Potentiores quique turpibus lucris in-

serviunt; et loco superiore, quem propter regendos inferiores acceperunt, ad superbiam et inanem gloriam abutuntur: odium et invidiam, non tam inter extraneos exercent: amicus amico non credit, frater fratrem odit, pater filium non diligit: rari sunt, qui fideliter ac devote decimas dent, rariores qui elemosynas faciant: et hoc ideo, quia quidquid Deo vel pauperibus dare jubentur, id sibi perire arbitrantur. Iniquas mensuras et injusta pondera, contra Dei præceptum, habere non verentur; fraude se alterutrum circumveniunt; falsa testimonia dicere non erubescunt; dies dominicos ac feriatos non custodiunt, sed in his, acsi in ceteris, prout voluntas eorum tulerit, operantur. Propter hæc et alia multa, quæ Deus aut præcepit hominibus ut facerent, aut prohibuit ne facerent, quia populus hic per contumaciam mandatis ejus inobediens effectus est; permissi, immo jussi sumus ea facere in rebus humanis, quæ superius enumeravi, ut perfidiæ suæ pœnas luant. Sunt enim perfidi atque mendaces, cum hoc servare non curant, quod in baptismo promiserunt. Hæc omnia dæmon per os barbaræ puellæ Latine locutus est.

51 Et cum Presbyter imperando urgere cœpisset ut exiret, Exibo, inquit, non propter tuum imperium, sed propter Sanctorum potestatem, qui me in illa diutius manere non permittunt. His dictis, puellam in pavimentum projecit: atque ibi aliquantulum, velut dormientem, prono corpore jacere fecit. Post paululum vero illo recedente, quasi de somno evigilans, per virtutem Christi et merita beatorum Martyrum, puella, cunctis qui aderant cernentibus atque mirantibus, sana surrexit, nec post exactum a se dæmonem Latine loqui potuit: ut palam posset intelligi, non illam per se, sed dæmonem per os ejus fuisse locutum. Heu! prohi dolor! ad quantas misérias tempora nostra sunt devoluta, in quibus non boni homines, sed mali dæmones doctores sunt: et incitatores vitiorum ac persuasores criminum, de nostra nos correctione commonent.

52 Eodem fere tempore Sanctimonialis quædam, nomine Marethrudis, de pago / Vuetareiba, quæ dira paralysis ægritudine per decem annos tam immaniter tenebatur, ut tanto temporis spatio pene nullo ad humanos usus corporis officio fungeretur: et jam a parentibus suis erat desperata, quoniam ad omnia Sanctorum loca, ad quæ ipsi poterant pervenire, eandem deduxerant. Sed tandem ab eisdem tunc ad basilicam Martyrum adducta, et tempore nocturnalis Officii juxta cancellos posita, per merita et intercessionem eorundem Sanctorum, diu desiderata sanitate sine mora donata est, adeo integre atque perfecte, ut omnium membrorum firmitate recepta, quæ illuc lectica venerat, pedibus ad propria remearet. Sed ubi domum redire cœpit, in ipso itinere eadem, qua liberatam se gaudebat, infirmitate corripitur. Itaque reversionis suæ penitentiam agens, iterum se ad Martyrum limen reduci rogavit. Moxque ut reducta est, quam discedendo amiserat sanitatem, sine ulla dilatione recepit. Voto igitur facto, ut sua sponte de Sanctorum obsequio jam amplius discedere non deberet, parvam sibi cellulam haud procul ab ecclesia ad manendum construxit: ac deinceps religiose conversata, in obsequio beatorum Martyrum cum magna devotione perman-

E
sed Sanctorum
potestate cogi
ad discessum.

/
Paralytica
annis 10 se-
mel iterumque
revalescit.
f

53 Aham quoque feminam constat, non multo post, per eosdem beatissimos Martyres magno incommodo liberatam: quæ res hoc modo gesta esse cognoscitur. In pago Nithagonne fundus est, Ursalla vocatus, qui a basilica Martyrum sex fere leugarum

femina os
distortum,

A rum intervallo dirimitur. In quo mulier quædam, cum mane facto de somno evigilans in lecto suo resideret; et juxta consuetudinem expergiscentium, protensione brachiorum et lassidua oscitatione, ad discutiendum mareorem, se extenderet; os paulo diductius, quam debebat, aperuit; disjunctisque juxta aures maxillarum congruentis, hians rictus constitit immobilis: nec jam os claudere valens, personæ *g* quam homini similior effecta, gravissimas incautæ oscitationis poenas luebat. Hoc ubi mulierculis in eodem fundo habitantibus innotuit; accurrunt, herbisque et frivolis incantationibus male habenti succurrere moliuntur: sed non habuit effectum vana ac superstitiosa præsumptio, vexabatque potius laborantem atque lædebat, quidquid imperitis manus, velut studio medendi, eidem adhibuerunt. Interea frater mariti ejusdem mulieris supervenit, salubrique consilio rogavit, ut ad basilicam Martyrum sine mora duceretur, ibi affirmans esse sanandam, si nunquam foret receptura sanitatem. Statimque jumento impositam ducere incipiunt appropinquantes autem basilicæ, de jumento depositam pedibus incedere faciunt. Cumque eo loci ventum esset, ut jam turricula, quæ signa basilicæ continebat, ab eis conspici potuisset; eique ut ad eam videndam oculos levaret, hi qui eam ducebant imperarent; aspexit, vidit, ac sine ulla interposita mora sanitatem recepit. Ibi omnes pariter in terram corruunt, divinam misericordiam, quibus valent laudibus extollunt, surgentesque ad basilicam properanter pergunt; et adoratis sanctissimis Martyribus, ac votis pro modo facultatum persolutis, ad propria cum multa exultatione revertuntur. Vidimus nos eandem feminam, et cum illa locuti sumus; et ea, quæ circa illam gesta fuerunt, ipsa narrante didicimus.

B 34 Nunc illud referre volo, quod ipse in die natalitio beatorum Martyrum contigisse vidi. Puer quidam surdus et mutus, qui ante triennium illuc venerat, et in domo custodis ecclesiæ ostiarius ab eo fuerat constitutus; festo die jam finito et Officio vespertino consummato, cum juxta ostium sederet, repente consurgens basilicam intravit, et a dextris altaris pronus corruit. Cumque eum ædituus, qui emblebrum cum cereo ante altare ponebat, ibi jacentem invenisset, continuo mihi hoc indicare curavit. Nos autem, qui tunc una eramus, ecclesiam celeriter ingreſſi, eundem, sicut ab ædituo repertus est, jacentem invenimus. Quem cum levare juberemus, velut gravissimo sopore depressus, excitari non potuit. Tandem igitur quasi evigilans erexit se, cernensque nos circumstantes surrexit, atque ad eos qui prope sibi assidebant, Latine locutus est. Sunt quidam ex nostris qui dicunt, eundem puerum fere ante sex menses, cum in ejusdam hominis nostri domo noctu dormisset, duo quædam verba per soporem fuisse locutum; et auditum, quo eatenus itidem ut loquela carebat, in illa hora recepisse: quod ita factum inde conjiciebatur, quia, postquam de illo somno experrectus est, cuncta quæ ei a quolibet imperabantur, ac si intelligeret, tacere curavit. Sed hoc videtur in hac virtute præcipuum, quod idem, non Latine, sed Barbarice sibi loquentem intelligebat; curatus autem, non Barbaro, sed Latino sermone loquebatur. Qui etiam beatos Martyres se vidisse, et multa quæ aliis dicere deberet, ab illis se audisse narravit: sed cum ea, velut in in crastinum dicturus, in presenti referre distulisset: in tantum illi per oblivionem deleta sunt, ut nihil de his omnino se audisse recoleret. Hunc ego, quia nomen suum ignorabat, propter prosperam virtutis effectum, Prosperum vocari jussi. Qui adhuc superest, et apud custo-

dem ecclesiæ, in eodem quo prius fuerat, permanet officio.

55 Pridie vero quam hic Prosper loquelam recepisset, hoc est, in vigilia ejusdem festivitatis, venit quidam juvenis, similiter surdus et mutus, in basilicam: et cum supplici gestu opem Sanctorum imploraret, adjuvante Domino, et ipse plenariam de utroque morbo meruit recipere sanitatem. Hunc itidem, ut priorem, quia nomen suum numquam audierat, Godescalcum appellavi. Is tamen, non ut Prosper, sed ut sibi gentilitium erat, Barbaro sermone loquebatur, postquam ei per merita Sanctorum copia fandi concessa est.

56 Cum me quædam necessitas, secundum consuetudinem, Comitatum Regis adire compelleret mense Decembrio, in ipsis (si bene recolo) Kalevdis de loco Martyrum promovens, sequenti die ad Castrum, quod moderno tempore Vuisibada *h* vocatur, ibi mansionem habiturus, adveni. Ibi cum, propter saltum, qui eidem loco contiguus est, commolius transeundum, solito maturius surgeremus; protecti sunt pueri, qui nos cum impedimentis præcedere debuerunt. Sed postquam, de vico in quo mansimus egressi, viam [carpere cœperunt, tanta eos tetricæ noctis caligo circumdedit, ut quo se vertere deberent, omnino scire non possent. Erat præterea frigus ingens; et tecta pruinis terra, videndæ viæ copiam denegabat. Ipsa quoque montium juga, per quæ eundum erat, nubibus obsessa, quam longe vel prope essent videri non poterant. Accessit ad hæc etiam vallibus insidens nebula, quæ sua crassitudine visum impediens, iter moliri cupientes, remorabatur. Qui cum tot obstaculis se impediri cernerent, nec quid agerent in promptu haberent; equis desiliunt, et viam, quam videre non poterant, palpando querere tentant. Sed ubi hoc parum successit, ascensis denno equis, errori quem abominabantur, se potius committere, quam moras facere decernunt. Igitur paululum per tenebras procedentes, ad Crucem, quæ in via, per quam itur erant, ob memoriam B. Marcellini erat posita, perveniunt. Causa autem ejusdem Crucis ibi ponendæ erat, quod in eo loco habitatores vici, in quo eadem nocte mansimus, mihi ante biennium de palatio revertenti, et Reliquias beati Martyris Marcellini, quæ tunc mihi redditæ fuerunt, deferenti occurrerunt; eamque ob recordationem hujus facti, ad venerationem beati Martyris, quasi pro titulo vel monimento ponere curaverunt. Quo cum prædicti pueri, errando potius, quam iter agendo pervenis-

57 Quo facto, tantus super eos totidem vicibus coelitus emissi luminis fulgor enicuit, ut diurnæ claritatis candorem æquaret. Quæ coruscatio tantum eis commodi ad iter suum agendum attulit, ut consumpta nebula tenebrisque discussis, via quæ qua ire debebant clare consperta, iter suum, quamvis per silvas et opacos nemoribus montes, absque erroris impedimento, usque ad ortum auroræ peragerent. In prima siquidem coruscatione tantus calor una cum illo lumine venit, ut eum se velut accensæ fornacis vaporem sentire faterentur: cujus afflatu non solum nebula, verum etiam illa, quæ tum et montes totamque silvam operuerat, pruina ita consumpta est, ut tertia corruscatione peracta, nullum illius algoris vestigium penitus appareret. Hæc nobis ad vesperam ejusdem diei, postquam ad mansionem venimus, hi qui viderunt atque

D
A. EGINHARDO.
item ultus sed
Teutonice:

noctu difficilissimum iter
aggressi,

h

E

ad Crucem S.
Marcellini
positam
orant,

F

missæ quæ coelitus
luminis
juvantur.

g

visa turri basilicæ rectificatur.

B

Surdus et mutus, triennio ibi moratus,

C

sanctur et latine loquitur;

A. EGINHARDO. A atque experti sunt. narraverunt. Quorum verbis fidem adhibentes, Dei omnipotentis misericordiam cum gratiarum actione laudavimus, eo quod nos per merita Sanctorum suorum in omnibus necessitatibus nostris adjuvare et consolari dignatus est.

Presbyter fu-
riosus,

i

h

post irritum
medicorum co-
natum ad
Martyres
ductus,

58 Quamquam omnia magna sint, et ad divinam debeant referri potentiā, quæ propter mortalium salutem ex meritis beatorum Martyrum gesta cognovimus; in eo tamen miraculo, quod nunc memoriæ mandare decrevi, tam patenter Dei omnipotentis virtus clare cognoscitur, ut nulli dubium relinquatur, quin in omni creatura sua quidquid voluerit facillime possit efficere. Sunt lingua i dicitur villa in pago Nithagoune, in qua Presbyter quidam nomine Vualthbertus, tenebat ecclesiam. Is mente captus, magno suorum dolore, ad basilicam Martyrum adductus est. Ex quibus tres erant fratres ejus, unus Presbyter et duo laici, quartus erat Monachus propinquus ipsius de monasterio Hornbach, h in quo et ipse Presbyter a parva ætate fuerat educatus. A quibus cum requirerem, si adhuc aliquid medelæ a quolibet medico eidem fuisset impensum; Statim, inquit, cum eum hac passione comperimus fuisse correptum, ad monasterium in quo nutritus fuit, a nobis adductus est. Ubi cum ei medici secundum artis suæ peritiam multa fecissent, nec morbum ab eo depellere potuissent; suaserunt nobis amici nostri, ut eum ad horum Sanctorum misericordiam duceremus: confidimus enim, quod illum salvare possint, sicut alios multos accepimus hic fuisse salvatos. Post hæc hospitio recepti, quatuor diebus fuere nobiscum, ducentes eum quotidie ad ecclesiam, et coram sacris Martyrum cineribus jacere facientes. Quinta vero die, frater ejus Presbyter, et Monachus qui cum eo venerat, petierunt ut eum cum duobus fratribus suis laicis reciperem, donec ipsi reverterentur: nam post triduum se dicebant esse reversuros. Feci ut voluerunt, cumque Presbytero nostro Hilfrido commendavi. Is cum a Presbytero receptus, et in cellulum in qua ipse manebat fuisset inductus: circa vesperam, ejusdem diei, commota vehementius qua tenebatur insania, unum e fratribus suis, qui eum custodiebant, arrepto cultro, quod furenti casus obtulerat, voluit occidere: sed ille necem fugiendo declinavit, et nostris hominibus, qui prope erant, de vesania illius indicavit. Tam Presbyter, cui cura eum custodiendi a nobis erat injuncta, suggessit mihi simulque persuasit, ut eum vinciri permetterem. C

Vinctus igitur catenis ferreis, in lecto collocatur; obseratisque foribus, solus in cubiculo relinquitur. Excubant ante ostium fratres ejus, et velut erumpere valentem pervigili cura custodiunt. Ceterum vincula, quibus tenebatur adstrictus, ejusmodi erant, ut dum in his esset, non in dextrum aut sinistrum latus se convertere, neque aliter nisi supino corpore jacere potuisset.

59 Dormivit itaque, ut ipse testatur, neque ante mediam noctem evigilavit. At ubi galli cantare cœperunt, expergefactus, vidit se non solum vinculorum nexibus solutum; veram etiam morbo insaniæ, quo laboraverat, liberatum: statimque ad laudes Deo dicendas tota mente conversus, Psalmis et Hymnis, quos præ nimia gratulatione tametsi solus erat satis clare decantabat, omnes in vicinia ejusdem cubiculi dormientes excitavit. Tum surgens, ad ostium accessit; fratresque suos, qui ibi excubabant, ut se ad requisita naturæ foras exire permitterent, rogavit. Illi autem hunc insanientis dolorem rati, nequaquam ei assentire ausi sunt; sed accersito hospite suo, qui eum ibidem incluserat, ut cum eo loquatur exorant. Qui postquam cum eo locutus est, atque ex ratione responsionum suarum

sanæ mentis esse intellexit; aperto ostio, quo volebat, ire permisit; reversumque recipiens, quid de vinculis, quibus eum oneratum incluserat, factum esset, inquisivit. Et ille, Catena, inquit, qua me vinxisti, salva est: et si vis scire ubi sit, quære eam et invenies. Accenso itaque lumine, invenerunt eam ante lectum, in quo ipsum quiescere fecerant, jacentem eo modo compositam, atque eisdem nodis adstrictam, quibus tunc fuerat, quando eum cum ea in eodem lecto collocarunt, ac solum in eodem cubiculo dimiserunt. Quis hoc fecisse credendus est, nisi ille qui de nihilo creavit omnia; et qui in rebus quas condidit talia potest facere, quæ nec intellectu comprehendi, nec humanis possunt sermonibus explicari? Quis enim aut cogitatione con-
jicere, aut verbis valeat enarrare, qualiter ille Presbyter his vinculis fuerit absolutus; cum nobis certissimum sit neminem esse, qui se solus possit ejusmodi nexibus exnere, si eis fuerit simili modo constrictus. sicut idem Presbyter fuit, quando solus in illo cubiculo inclusus est? Hi vero, qui eum ibidem dimiserunt, postquam reversi sanum et mentis ac memoriæ suæ compotem invenerunt, læti et laudantes Deum simul cum eo ad propria regressi sunt. Hoc ita gestum, non quorumlibet testimonio relatione didicimus, sed ipsi per nos, quia ibidem tunc eramus, Deo volente cognovimus: atque ideo E fiducialiter scribimus, quod nos contigit oculata, ut dicunt, fide cognoscere. Verum quia cuncta, quæ de Martyrum virtutibus scribenda suscepimus, nequaquam possunt presenti sermone compleri; hic liber iste finem accipiat, ut ea quæ restant, ab alio rursus exordio commodius inchoentur.

extra solutio-
nem: nodorum

ANNOTATA D. P.

a Eginhardus in *Annalibus de Gestis Ludovici Pi* asserit, ad annum 828, Conventum Aquisgrani factum esse mense Februario.

b Hæc late deduximus ad diem 19 Januarii, quo coluntur hi Martyres Marius, Martha, Audifax et Habacuc.

c *Annalium Fuldensium* Auctor, ad an. 874 putat, quod si Ludovicus ea observare curasset, forsitan passurus non fuisset in purgatorio per annos 34, quæ se puti filio suo Ludovico, Seligenstadii Comiti habenti, revelavit, petens inde suorum precibus liberari.

d Existimo legendum, tum hic, tum infra num. 53 Nithagoune: est autem tractus ille sic dictus a Nitha fluvio, vulgo Nid, qui Mæno illabatur infra Francofurtum, eo loco ubi nunc est oppidum Hoechst; quod hic nominari Heccostat nolui divinando suggerere; cum inter Moguntinæ dioceses loca inveniam nominari Hetstat, haud proorsus absimili vocabulo, sed in topographica tabula præterito.

e Monasterium S. Nazarii ultra fluvium Rhenum, vulgo Laurisham aut Lorishaim, ubi corpus S. Nazarii depositum esse a S. Godegrando Episcopo, diximus ad hujus *Vitam* 6 Martii: idem latius dictum ad *Vitam* S. Nazarii 12 Junii. Consule Marquardum Freherum parte I de *Originibus Palatinis* cap. 6.

f Hoc quoque nomen, ut recte scriptum sit, vereor; quia suspicor, Wetteraviam legi debere, Wettera fluvio irriguam regionem; inter Licham oppidum, ubi is oritur; et Assenheim, ubi se Nitha jungit.

g Persona, proprie ac Latine, dicitur larva; hinc personatus id est larvatus.

h Vulgo Wisbaden id est Alba-balnea, in Rhin-gavia, fere e regione Moguntinæ, srsquilenca ab urbe.

i Fortassis Suntlinga, terminatione Alamannis familiari; ipsam tamen nusquam exprimunt tabulæ.

k Horenbach, duabus leucis a Bipontina civitate distans, oppidum sub diocesi Metensi, in finibus Palatinatus,

menti reddi-
tur ablatis
ultra vinculis,

A *latiuatus, paulo propinquius ad urbem, habet sibi contiguum* Alt Horenbach, id est, Vetus; quod ibi forte monasterium fuerit, postea, hæresi ibidem prævalente, in profanos usus conversum, teste Bucelino.

CAPUT VI.

Miracula in palatio Imperatoris ad Reliquias horum Sanctorum facta. Cæcitas, contractio, paralysis, febris sublata.

In relatione signorum atque virtutum, quas me in hoc libro scribere velle proposui, illæ in capite ponendæ videntur, quæ in palatio factæ, non solum ad plebis, verum etiam ad ipsius Principis ac Procerum ejus, omniumque (ut ita dicam) aulicorum pervenire notitiam: et non tantum propter hoc, sed etiam propter illud, quod in a oratoriolo nostro, ubi eadem miracula gesta sunt, non aliæ tunc temporis, quam beatorum Marcellini et Petri Reliquiæ fuerunt: ut quidquid ibi sanitarum atque signorum factum esse cognoscitur, singulariter ac proprie ad illos pertinere ac referri debeat, quorum solas constat ibi fuisse Reliquias. Fecerunt ibidem beatissimi Martyres, sicut in sequentibus demonstrabimus, in aliorum Sanctorum locis multas virtutes atque miracula, quæ quibusdam velut communia illis, cum his Sanctis in quorum basilicis facta sunt, non immerito videri possunt; ob hoc præcipue, quoniam qui apud Deum æqualis creduntur meriti, non absurde putantur in patrando miraculis communiter operari. Sed hoc aliter esse ea ratione convincitur, qua liquet demonstratur, nullas in his locis factas fuisse virtutes, antequam in illa memoratæ beatorum Martyrum essent delatæ Reliquiæ. Sed jam nunc, ut promisimus, ea quæ in prædicto palatio sunt gesta miracula proferamus.

61 Erat quidam juvenis inter cubicularios Regis, natione Græcus, nomine *b* Drogo: qui febre correptus, aut negligentia suorum, aut inscitia medicorum, jam per aliquot menses longa atque adversa valetudine laborabat. Is, posteaquam Hildoinus Abbas Reliquias B. Marcellini, sicut in secundo libro demonstratum est, nobis reddidit; admonitus in somnis, ut ad oratorium nostrum veniret, ibique ceream quatuor denariis emptum accenderet, ac S. Marcellinum Martyrem, cujus caput ibi esse asserebat, sibi in adiutorium invocaret; sciretque se si hoc faceret, ea qua jam diu laboraverat infirmitate cito esse curitum; credidit admonenti, et id quod imperatum fuerat, quanta potuit celeritate complevit. Statimque sanus factus, et receptis membrorum viribus, propriis pedibus ad sua regressus est.

62 Erat ibidem alter æque juvenis, nomine Gerlacus, de urbe Remorum, inter eos, qui, propter ædificia palatii construenda, jussi de illa civitate venerunt. Is ante dimidium fere annum in eodem vico, tam valida atque immani nervorum contractione correptus est, ut pedes natibus et genua mento cohæcerent. Hunc socii atque propinqui in ulnis suis ferentes, ad memoratum oratorium detulerunt; et quia aliter non poterat, pronam jacere fecerunt; sanctumque Martyrem, ut ei sanitas redderetur, cum magna devotione rogaverunt. Dies erat Dominica, atque hora diei tertia, quando illuc allatus est; jacuitque ibi usque ad horam nonam. Cumque Officium ejusdem horæ a Clericis esset sollemniter impletum; ecce de capsâ, quæ sacras beati Martyris Reliquias continebat, tanta suavissimi atque insueti odoris fragrantia egrediens sic totam oratorii cellulam implevit, ut in admirationem ejus, omnes qui aderant, incunctanter assurgerent; ac se mutuo, au-

idem omnes æqualiter sentirent, curiosa interrogatione perquirerent. Cum subita vident eum, qui juxta jacebat, velut a quibusdam tenentibus trahi; et membra, quæ morbo erant contracta, extendi: intelligentesque divinam adesse virtutem, tulerunt hominem, et coram altari collocaverunt. Qui cum ibi positus, cum multis lacrymis divinum imploraret auxilium; cunctis cernentibus ita correctus est, ut qui manibus alienis subvectus in oratorium venerat, propriis pedibus de oratorio procederet. Testimonium tamen quam perpessus est passionis, adhuc in suo corpore circumferre cognoscitur: nam crure ac pede sinistro sic postea claudicavit, ut ad regendum incessum baculo semper indiguerit. Hoc cur non sit percuratum, dicant qui velint: ego enim id me video non aliter posse conjicere, nisi ut existimem, interiori ejus saluti competere, ut aliqua in eo exterioris debilitatis vestigia remanerent.

63 Juliaeus *c* vocatur antiquum municipium, a vico Aquensi octo leugarum spatio disparatum, de cujus territorio puella quædam, simili morbo, similique modo affecta, a matre atque aliis propinquis suis ad memoratum oratorium adducta; cum præ multitudine hominum, qui tum forte propter Missarum audienda solennia illic convenerant, introferri non posset; extrinsecus eam ad orientalem oratorii fenestram collocarunt, expectantes opportunitatem, ut recedente populi frequentia, facilius oratori introferri potuisset. Sed ubi ad medium fere Officium ventum est, et expleto Evangelio Hostiæ salutaris oblatio peracta est: cernunt eam angustiis affici; et erumpente per totum corpus sudore, velut in somnum labi. Quibus signis divinam adesse virtutem hand inaniter conjicientes, de illo loco levatam, quadrolapidi, qui propter jacebat, soporatæ simul superponunt. Ibi coram omnibus, qui hujus miraculi conspiciendi gratia concurrerunt, integerrimam omnium membrorum sanitatem, in unius horæ momento, Domino opitulante recepit. Erant ibi inter ceteros spectatores et Judæi, quorum unus David nomine, post hujus signi expletionem, ad fenestram cubiculi, in quæ ego tunc eram, celeriter accurrens, meque compellens; miraculum quod viderat indicavit, gratias agens Deo, qui per Martyres suos tanta miracula ad salutem mortalium operari dignatus est.

64 Erat in eodem vico cæcus quidam provectæ ætatis, qui, ut ipse asserebat, ante triennium subita cæcitate percussus, inter alios pauperes stipem ostiatim mendicare solebat. Is cum in tuguriolo suo dormiret, vidit per soporem, quemdam sibi assistentem atque dicentem, ut si videre vellet, ad oratorium nostrum iret; ibi esse medicum, qui ei roganti lumen reddere potuisset. Renuit ille, et lumen quod offerebatur abominatus. Quid, ait, mihi nunc cum visu, quem jam olim perdidisti? melius mihi est, si eo caruero, quam si habuero. Mudo mendicantem omnes exaudiant, et ea quæ necessaria sunt, præstant: nam videntem mendicare non decet: senex autem et debilis operari non possum. Tum ille qui cum eo loquebatur, Vade, inquit, et noli morari: nam velis nolis visum recepturus es. Paruit ille imperanti, perrexitque ad oratorium, atque in eo pernoctavit; et cum illa nocte nihil esset factum, ad tugurium suum reversus est. Cui denuo is qui prius per soporem apparuit, et similiter ut ante imperaverat, ad oratorium pergere præcepit. Fecit ille, ut jussus fuerat, sed ne tunc quidem aliquid actum est. Tertia vero commonitus venit, et ubi coram altari ad orandum se prostravit, visum recepit. Hunc nos, dum adhuc cæcus esset, inter alios pauperes ac debiles multoties in domo nostra mendicantem vidimus: ideoque alium illuminationis ejus testem

non

LIBER IV.

Præfatio de ordine sequentium miraculorum.

a

B

b
Curantur
febris;

C

*contractio
nervorum in
viro,*

D

A EGINHARDO.

c

et in puella

E

F

Illuminatur,
cæcus invetus,

A non quesivimus, quia sufficere nolis credebamus testimonium non fallentis conscientiae nostrae.

65 Cum ex his aliisque compluribus virtutum operationibus, per circumpositos vicos et pagos, salutaris fama crebresceret; mulier quaedam de pago a Ribnarensi, multo jam tempore caeca, visum recipiendi et desiderium simul et filuciam habens, ad memoratum oratorium se rogavit adduci. Cumque illo venisset, tres totos dies, totidemque noctes ibidem orando et jejunando continuavit. Sed cum ad praesens nullum in se exoptatae sanitatis sensisset indicium, domum reducta est, paucisque interpositis diebus, spe recipiendi luminis haud vane concepta, iterum se ad sacras Reliquias deduci rogavit. Quo cum ab uno puero duceretur (nam qui prius eam illo deduxerunt, spem ejus velut inanem ac supervacuum judicantes, ulterius cum illa ire noluerunt) ubi ad coemeterium Aquensis palatii, quod in monte, qui eodem vico ab orientali parte imminet, situm est, eodem comitante atque ducente pervenit; ibi, quasi obviantem sibi divina gratia, diu desideratum lumen recepit. Tum mirans atque attonita constitit, pueroque ducenti ut sequeretur imperavit: Haecenus, inquit, quo tu praecedens ducebas secuta sum: modo autem tuo ductu non egeo: quia viam, qua ire debemus, video: et hunc vicum in quo sacrae Reliquiae sunt, ad quas venire disposui, Domino adjuvante conspicio. Tu tantum vide et cura, ut me recta via ad oratorium Martyrum in ipso vico adducas. His dictis ad oratorium perrexit, gratias egit, factique in se miraculi nobis indicium fecit, vidensque et gaudens ad propria remeavit.

e
levatur diu-
tina praecor-
diorum infir-
mitas

66 Aescilarem vocant fundum Regium, ab Aquensi palatio quatuor e leugarum spatio distantem, in quo quidam homo erat diutina praecordiorum infirmitate detentus atque laborans; jamque a suis eo modo desperatus, ut non aliter nisi cauterio curari posse videretur. Quæritur ad hoc medicas, et ustioni non profutura dies constituitur. Interea cuidam feminae, in eodem fundo habitanti, in somnio revelatum est, non debere illum ad suam curationem ejusmodi medelam admittere, quæ et pro sui molestia vix tolerari posset, et, quia supervacua esset, salutem patienti non afferret. Ceterum si sanus fieri vellet, ad Aquense palatium iret, oratorium nostrum inquireret, inque eo se collocari faceret, et ante triduum completum inde non recederet: hoc modo plenariam eum consecuturum sanitatem. Quod ubi ei annuntiatum est, convocatis amicis ac proximis, petiit ut erga se illius revelationis jussa complerent. Qui mox jumento impositam, ad oratorium adducunt; atque in eo, ut jussum fuerat, collocantes, abeunt, post triduum reversuri. Ille autem ibidem dimissus, per tres dies et noctes, Domino pro salutis suae recuperatione haud inaniter supplicans, ita perfecte sanatus est; ut nullum in suis visceribus morbi, quo multo tempore tenebatur, assereret remansisse vestigium. Suis igitur sicut promiserant ad se reversis, ac sanum sicut optaverant invenientibus; non dorso jumentum, ut venerat; sed pedum suorum officio ad propria, cum ingenti et sua et illorum gratulatione atque laetitia, regressus est.

f
Paralyticæ
puella ura-
tio,

67 Est item fundus regius in pago Mosano, octo circiter leugis ab Aquensi vico disparatus f Gangluden habitantes appellant: in quo mulier quaedam, quæ octo fere annorum filiam dira paralyticæ aegritudine adeo confectam habebat, ut jam ex longo tempore nullum pene membrum ad officium suum movere potuisset; audita virtutum fama, spem de recuperanda filiae salute pio corde concepit; protinusque sublatam ulnis propriis, ad memoratum oratorium deportare curavit. Quæ cum illo antem-

ridiano tempore, hora videlicet prandii, pervenisset, et Clericorum neminem ibidem invenisset (nam reficiendi causa paulo ante discesserant) tamen introgressa, filiam juxta se in pavimento collocavit. Ipsa autem per parvum cereum, quem pro munere detulerat, accendens; ante illam in eodem pavimento posuit, seque ad orandum coram sacris cineribus cum summa devotione prostravit. Quo facto, sine ulla interposita mora, puella, per supernam gratiam omnium membrorum sanitate ac firmitate recepta, matre non sentiente, surrexit; cereumque qui coram se jacebat sustulit, ac post tergum jacentis constitit. Quæ cum oratione completa, caput de pavimento levasset; et nec cereum, nec filiam in eo quo posuerat loco esse vidisset, surrexit; conversaque, filiam pone se cum cereo stantem, Deum laudans ac letabunda, conspexit. Igitur cum nullum ibi, cui de virtute quæ gesta fuerat referre posset, adesse videret (nam præter pauperes, qui ibidem mendicandi gratia excubabant, nemo intra oratori parietes, excepta se ac filia sua, tunc erat, quando illud miraculum factum est) votis cum gratiarum actione solutis, domum cum filia sana atque incolumi repedavit. Cujus virtutis indicium qualiter ad nos perlatum sit, paucis expediam. Gerwardus, g Palatii Bibliothecarius, cui tunc temporis etiam palatinorum operum ac structurarum a Rege cura commissa erat, de Noviomago veniens, palatium Aquense petebat. Is cum in memorato fundo quædam nocte mansisset, quesivit ab hospite suo, si aliquid novi de palatio nuper audisset. Cui ille, Nihil, inquit, modo apud amicos tam celebre est, quam signa et virtutes, quæ fiunt in domo Einhardi, per quosdam Sanctos, quorum Reliquias in oratorio domus suæ habere dicitur: ad quarum venerationem omnes vicini nostri quotidie festinant, et quicumque infirmus illo fuerit adductus, illico curatur. Copitque de filia mulieris illius, qualiter ante paucos dies salva facta sit intimare. Tum Gerwardus: Vade, ait, et eandem mulierem adduc ad me, ut ipsa mihi dicat, quod audire desidero. Venit mulier, et omnia prout gesta erant, patenter exposuit. Gerwardus vero, cum in crastinum ad Regem venisset, ea quæ de hoc signo revelatione illius feminae compererat, eodem indicavit. Rex autem, cum ego secundum consuetudinem ingressus coram illo starem, quid sibi Gerwardus de hoc miraculo retulisset, tam mihi, quam ceteris sibi astantibus, divinam misericordiam atque potentiam admirando simul atque laudando, instinnavit. Sic nos contigit signum, quod nobis ignorantibus in domo nostra gestum est, ex hujusmodi relatione cognoscere.

ex relatu regii
bibliothecarii,
Anselmi Inno-
tescit.

ANNOTATA D. P.

a Huc spectant, quæ supra habentur num. 21 et 22 de Reliquiis in oratorium perlatis.

b Teutonicum nomen egre crediderim allatum ex Græcia, sed potius in Germania assumptum; nisi forte legendum sit Græcius seu Græciensis, id est, Græcii in Styria natus.

c Juliacum, oppidum munitissimum cum arce, et caput illustris Ducatus Juliacensis sub Archiducensi Coloniaensi.

d Ribuarii seu Rpuarii, a ripa Rheni custodienda dicti, quorum regia olim Colonia Agrippina erat: sic infra num. 93 dicitur, hæc Metropolis esse in finibus Ribuariorum, super Rhenum posita.

e Hoc fere intervallo distat locus in Juliacensi ditione prope Linnichium, vulgo Wiler ductus; olim forte addita Asc, quod cineres significat, distinctus ab altero duabus leucis remotiori, vulgo Holtzwiler, quod lignorum-villare.

f Gangelt est oppidum agri Juliacensis, ex quo oriundus

A oriundus Jacobus Kriet adt indicavit nobis, Gangluden fuisse circum illud oppidum districtum aliquem certum, et sic saepius appellari *het landt van Mille, Gangelt, vnde Vucht* eaque loca dici funiculum triplicem fuisse.

g Huic Gerwardo scribens Eginhardus Epistolam 14, inter alia habet ista: Hortaris inoconsilium das, ut omissis Martyrum excubiis, quibus indesinenter adesse et interesse jussus sum, Palatium petam.

CAPUT VII.

Miracula Valentianis in Hannonia patrata ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci decem illuminati, alii ægri sanati.

Hæc de miraculis beatorum Martyrum, quæ in Palatio gesta sunt, in presenti opere commemorasse sufficiat. Nunc ad eas virtutes veniendum est, quæ in locis factæ sunt, ad quæ, religiosis viris potentibus ac me largiente, veneranda eorumdem Martyrum Reliquiæ venerunt, et in quibus hætenus cum magna reverentia coluntur. Quas primus omnium Georgius Presbyter et Rector monasterii S. Salvii Martyris, quod in pago Fanomartensi, in vico Valentianus appellato, in ripa Scaldis fluvii situm est, me dante suscepit, et per quemdam Diaconum ad memoratum monasterium de Aquensi palatio destinavit. Is unum tantum comitem secum habens, cum in pago Hasbanio ad vicum regiam, quem **b** Vnasidium vocant, venisset; atque in prato, quod vico proximum erat, reficiendorum jumentorum gratia descendisset; ecce unus de habitatoribus loci gibbo depressus; maxillis etiam, ex nimio dentium dolore, quæ ut ipse dicebat, diutinum patiebatur, nimio tumore distentis, furcam ferratam in collo ferens, idem pratum furibundas intravit; et cur pratum summ depascerentur, stomachando percontatur. Cui Diaconus, qui Reliquias Martyrum ferebat, et eas tunc in summitate virgæ, quam ob hoc in eodem loco fixerat, suspendere parabat; Melius, inquit, tibi est, ut coram his Sanctorum Reliquiis, quas hic in manibus habeo, prosternaris; Deumque roges, ut te, per merita eorumdem Sanctorum, de dolore, quem pateris, liberare dignetur. nam tumor, qui in facie tua videtur, testatur aliquem magnum in ore tuo esse dolorem. Ad hæc homo, projecta furca quam manu ferebat, ante Reliquias pronus corruit; et, ut Diaconus ei suavis, pro salute sua Domino supplicavit. Nec longa interposita mora, ita sanus ab oratione surrexit, ut nec tumor in facie, nec dolor in dentibus, nec gibbus, quo premebatur, remaneret in dorso. Ac proinde concito gradu vicum ingressus, omnes propinquos ac vicinos suos, in eodem loco constitutos, ad laudem Deo dicendam, et gratias Christo Domino referendas, invitavit. Confluxit in pratum ingens populi multitudo, et pro eo qui sanatus fuerat, gratias actura circumjacentis regionis turba congregata est. Rogant omnes Diaconum, ut illam noctem ibi moraretur: nec ille eis hoc negare poterat, quia parati erant, nisi assentiret, etiam invitum detinere. Ducunt deinde pervigilem noctem, et in Dei laudibus tota regio resonabat: in crastinum autem, cum Diaconus iter summ capere cepisset, omnis illa congregati populi frequentia abeuntem cum ingenti devotione comitata est; nec ante vel subsistere vel discedere voluit, quam ab illis, quos miraculi hujus fama commoverat, obvium sibi vementibus fuisset exceptus. Hoc modo sacræ Martyrum Reliquiæ, ex hujus occasione miraculi, a populo illarum regionum exceptæ, et ad basilicam S. Salvii, quo eas memoratus Georgius miserat, Domino ducente perlatae sunt. Hoc signum

ipsius Georgii relatione constata mihi esse compertum: de ceteris autem, quæ nunc dicenda sunt, ab eo libellum accepi, cujus ordo vel series hunc modum habere cognoscitur.

69 Anno quarto decimo c. Christo propitio Imperii Ludovici Augusti, cum ad corroborandam Christiani populi fidem, sicut in initio nascentis Ecclesiæ, signa et prodigia in ipso Regis palatio per merita Sanctorum suorum, Dominus dignaretur ostendere; petiit et obtinuit Georgius Presbyter Aquisgranii palatio, ab Einhardo Abbate, Reliquias beatorum Christi Martyrum Marcellini et Petri, quorum corpora ipse de Roma per homines suos allata nuper acceperat: easque in capsâ, quam auro et gemmis decenter ornaverât, reconditas per Diaconum suum, nomine Theothardum ad basilicam S. Salvii Martyris, quam ipse tunc temporis per beneficium Regis tenebat, dirigere curavit. Qui Diaconus cum ad villam regiam, quæ Vnasidium vocatur, venisset, occurrit ei homo gibberosus, et ex dentium dolore ita vexatus atque confectus, ut jam per dies quindecim nullum alium victum quam solam aquam posset assumere. Qui cum hortante Diacono coram Reliquiis, quas ille ferebat, se ad orandum prostrasset; et Dominum Christum ut sui miseretur, devote ac suppliciter invocasset; per intercessionem Sanctorum Marcellini et Petri, cuncta corporis incommoditate depulsa, sanus ab oratione surrexit. Factum est hoc miraculum tertidecimo Kalendas Julii, [quod a me superius plenius est enarratum: quia ego illud juxta relationem memorati Georgii conscribere curavi.] **d**

70 Diaconus autem cum Reliquiis tertia die Valentianus veniens, cum eas in basilicam S. Salvii, sicut ei fuerat imperatum, reverenter et honorifice inferret; quidam juvenis de villa regis, quæ **e** Lastina vocatur, Domnicus nomine, qui eo morbo, quem Græci spasnum appellant, jam per annum integrum sic vexabatur, ut manus ejus dextera penitus contineri non posset; sed agitatione continua, quasi qui molam verteret, moveretur in gyrum: statim in ipso introitu, per merita beatorum Martyrum, coram omni populo ita curatus est, ut post hæc nullum illius horrendæ agitationis pateretur incommodum. Exinde die quarta, in festivitate videlicet B. Joannis Baptistæ, anus quædam, nomine Gerrada, quæ se annum unum cæca fuisse testata est, dum Missarum solennia celebrarentur, invocatis beatis Martyribus, lumen, quod ex fide petierat, cunctis qui aderant videntibus, per illorum merita recepit. Similiter in festivitate S. Salvii, quæ evenit sexto Kalendas Julii, quidam homo surdus et mutus, inter solennia Missarum, per suffragia Martyrum, et auditum et loquelam recipere meruit. Eadem die anus quædam de pago Laudunensi, Rodeltrudis nomine, quæ per tres annos lumen cæli non viderat, in eadem celebratione Missarum, visum recepit. Quinto Kalendas Julii puer quidam annorum circiter septem, / Domitianus nomine, qui fuit cæcus a nativitate, dum divinum celebratur Officium, per merita beatorum Martyrum illuminatus est.

71 In vigilia vero beatorum Apostolorum Petri et Pauli, id est, quarto Kalendas Julii, puella quædam parva, nomine Theotbalda, habens ætatis annos, ut putabatur, novem, quæ tribus annis nihil viderat, tempore salutaris Officii in media populi multitudine constituta, Martyrum suffragantibus meritis, lumen amissum ex divina miseratione recepit. Eadem die quidam homo, nomine Dado, de villa **g** Ponticuli vocata, qui annos sex curvus erat, et ad cœlum se erigere non poterat; ideoque brevibus anticulis, sustentandi se gratia sub axillis positus, cernuus incedebat: is eadem hora, eodemque in loco,

B A EGINHARDO.

c quod et libello, scripto de miraculis, confirmatur:

e ex quo referuntur etiam curationes:

e spasmi integro anno tolerati,

e et excitatis,

f item surdi et muti,

f cæcæ 33 annis,

f cæci unus,

f et excoecorum trium atque contracti,

g

a Curatur tumor faciei, dolor dentium et gibbus.

A loco, per misericordiam Dei et per merita beatorum

A. RAGINIDARO. Martyrum, erectus ac sanus effectus est.

72 Die quarto Nonarum Juliarum, quædam vidua nomine Adalrada, quæ annis quatuor oculorum lumine privata nihil videbat, audita virtutum fama, spem visus recipiendi non vana fide concepit; arreptoque baculo, sola sine ductore ad Valentianas ire contendit. Cumque vico appropinquare cœpisset, visum est ei, quod velut unum solis radium oculo dextro conspiceret: ac proinde divinam clementiam puro corde deprecata est, ut per intercessionem Sanctorum suorum ecclesiam B. Salvii se videre permitteret. Statimque exaudita est, et quod optaverat, Domino miserante, sine mora est consecuta. Ipsa quoque die, altera quædam femina de pago Noviomensi, nomine Ruoitla, quinquennio cæca, inter Missarum sollempnia lumen quod amiserat. Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante, recepit.

73 In octavis Apostolorum, id est, pridie Nonas Julii, quidam homo, Gunthardus nomine, de eodem pago, velut paralyti percussus, ab basilicam S. Salvii a suis adductus est: qui (ut dicebant) jam unum annum habebat in eadem infirmitate; et tam vehementer in sinistra parte corporis sui debilitatus est, ut nec manum ad os ducere, nec se vel lavare vel calceare valeret. His, per misericordiam Dei meritaque Sanctorum, tempore matutinalis Officii, in ipsa solemnitate sanus effectus est.

74 Similiter et alius homo, nomine Hildebonus, veniens de monasterio, quod ad duos h Gemellos appellatur, cum ab infantia cæcus esset, ac lumen cœli in tota vita sua non vidisset, in celebratione Missarum, eadem die, in eadem basilica, per eosdem Sanctos, eodem Domino miserante atque auxiliante, visum recepit, et omnia quæ prius non vidit, clare videre meruit. Die vero Nonarum Juliarum, puella quædam parvula, nomine Reginlinda, quæ non amplius quam septennis esse videbatur, cum tribus annis oculorum suorum lumine caruisset, et inter ceteros in basilica ad divinum Officium audiendum constitisset; intervenientibus Sanctorum meritis, coram omni multitudine, illuminata est. Quarto Idus Julii cæca quædam, nomine Alagia, quæ duobus fere annis visu carebat, intra sacra Missarum sollempnia, suffragantibus sibi Sanctorum precibus, a Domino Jesu Christo illuminata est. Eadem die cæcus quidam valde senex de villa i Gauliacas, Ermenwardus vocabulo, qui annis quatuordecim nihil videre potuit, ad vespertinum Officium ecclesiam ingressus, beatos Martyres invocavit; ac statim cæcitate depulsa, diu desideratam lucem, Domino adjuvante, recepit.

75 Septimo Kalendas Augusti, puella quædam, quæ ab immanundo spiritu vexabatur, in basilicam adducta, dum sacræ oblationis Officium celebratur; per virtutem Christi et merita beatorum Martyrum, fugato dæmone, integerrimam mentis et corporis meruit recipere sanitatem. Hæc sunt miracula atque virtutes, quas Dominus noster Jesus Christus, per merita sanctorum Martyrum suorum Marcellini et Petri, in vico Valentianas, ad salutem humani generis, operari dignatus est: quæ memoratus Georgius Presbyter brevi libello collecta nobis mittere curavit, et nos huic operi nostro censuimus inserenda. Hic est k Georgius Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem venit, et in Aquensi palatio organum, quod Græce hydraulica vocatur, mirifica arte composuit.

ANNOTATA D. P.

D

a Colitur S. Salvius 26 Junii, ubi ostendimus fuisse cœnobium Clericorum, quod Baldericus lib. 2 Chronici Cameracensis cap. 31 appellat monasterium Canoniale S. Salvii Episcopi et Martyris. Est modo Prioratus Ordinis Cluniacensis ab anno 1103, prope Valencenas ac fere in suburbis, quem locum vulgo Famarts dici, notat Mabilio.

b Wasidium, forsam Weset, seu Veltweset inter Trajectum et Bilsenam, quod Wased potest fuisse dictum.

c Est is annus Christi 827, potissimum mense Junio, quo hæc contigerunt.

d Hæc verba, ab Eyjnhardo interposita, [] includenda censui.

e Forte Lessina oppidum Hanuonia, aut Liptines prope Laubium, ubi sub Carolomanno in villa Regis Synodus habita est.

f Putem scribendum, Domitianus, vel Donatianus.

g Sunt quidem in vicina Valencenis Flandria Gallicana, inter Duacum et Tornacum, Pont a Rache, et et Pont a Marq; sed alterutrum locum hic signari nomine Ponticuli, temere quis dixerit.

h Monasterium ad duos Gemellos hic dici videtur, quod Ambianis in Picardia vulgo nominatur S. Martin des jumeaux, a Guidone Episcopo sub an. 1073 postea restauratum.

i Gauliacas adhuc nescio invenire circa Valencenas.

k In Annalibus Francorum Pithonius ad an. 826, ista leguntur: Georgius quidam Presbyter de Venetia, cum Baldrico Comite Forojuliense veniens, organum hydraulicum Aquisgrani fecit. Quo perfecto, factus est Rector monasterii S. Salvii; et anno 827 obtinuit Reliquias dictas.

CAPUT VIII.

Miracula Gandavi, in monasterio S. Bavonis, ad Reliquias horum Sanctorum. Cæci octo illuminati: alii agri adjuti.

Alter libellus mihi oblati est de monasterio S. Bavonis, quod situm est juxta Scaldim in loco Ganda vocato, ubi idem annis Legiæ flumini conjungitur, a a Fratribus ibidem Deo servientibus: qui rura rogatu Reliquias memoratorum Christi Martyrum ad idem monasterium misi, in quo hæc per ordinem gesta reperta sunt. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo vicesimo octavo, venerunt Reliquiæ sanctorum Christi Martyrum Marcellini et Petri ad monasterium S. Bavonis, die quinto Nonar. Julii feria sexta b, Indictione vi. Tertia vero die, id est, Dominica proxima, quæ fuit tertio Nonas Julias, quædam puella cæca, nomine Hartlinda, de villa quæ c Fursenum appellatur (quam pater et mater testati sunt octo annis oculorum officio caruisse) cum ante altare, super quod sacræ Martyrum Reliquiæ erant positæ, fuisset adducta; coram omnibus qui aderant, visum, Domino miserante, recepit. Inde post dies octo, id est, quarto Idus Julii, adducta est altera puella similiter cæca, nomine Helmrada, de villa d Magle nuncupata: cujus parentes de ea retulerunt, quod octava die postquam baptizata fuit, subita cæcitate percussio sit. Quæ et ipsa statim coram sacris Martyrum cineribus lumen, quod jam dudum perdidit, Domino sibi reddente, recepit. Exin die tertia, quod fuit pridie Idus Julii, venit illuc puella quædam curva, nomine Bildrada, de villa Boderetio e, quæ pertinet ad monasterium S. Vedasti. Quæ cum ante memoratas Sanctorum Reliquias, pro restitutione salutis suæ, Dominum Christum suppliciter invocasset:

Inter miracula Gandavi facta,

a

b

c

d

e

f

g

h

i

k

l

m

n

o

p

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

aa

ab

ac

ad

ae

af

ag

ah

ai

aj

ak

al

am

an

ao

ap

aq

ar

as

at

au

av

aw

ax

ay

az

ba

bb

bc

bd

be

bf

bg

bh

bi

bj

bk

bl

bm

bn

bo

bp

bq

br

bs

bt

bu

bv

bw

bx

by

bz

ca

cb

cc

cd

ce

cf

cg

ch

ci

cj

ck

cl

cm

cn

co

cp

cq

cr

cs

ct

cu

cv

cw

cx

cy

cz

da

db

dc

dd

de

df

dg

dh

di

dj

dk

dl

dm

dn

do

dp

dq

dr

ds

dt

du

dv

dw

dx

dy

dz

ea

eb

ec

ed

ee

ef

eg

eh

ei

ej

ek

el

em

en

eo

ep

eq

er

es

et

eu

ev

ew

ex

ey

ez

fa

fb

fc

fd

fe

ff

fg

fh

fi

fj

fk

fl

fm

fn

fo

fp

fq

fr

fs

ft

fu

fv

fw

fx

fy

fz

ga

gb

gc

gd

ge

gf

gg

gh

gi

gj

gk

gl

gm

gn

go

gp

gq

gr

gs

gt

gu

gv

gw

gx

gy

gz

ha

hb

hc

hd

he

hf

hg

hh

hi

hj

hk

hl

hm

hn

ho

hp

hq

hr

hs

ht

hu

hv

hw

hx

hy

hz

ia

ib

ic

id

ie

if

ig

A coram omnibus qui aderant erecta est, et integrum corporis sui statum in momento temporis recipere meruit.

A cæci, f 77 Postea vero, duodecimo die Kalendarum Augustanum, femina quædam, nomine Eddela, ancilla Sancti Amandi, de villa Baceroda vocata, quæ plurimis annis ocolorum lumine caruisse dicebatur, ibidem fideliter orans visum recepit. Eodem die servus quidam S. Bavonis, Eberaldus vocabulo, de villa g Millinio, qui et ipse per plures annos lumen cæli non vidit, cunctis qui aderant cernentibus, eodem in loco diu desiderata luce donatus est. Ipsa quoque die duæ viduæ, quæ plurimis annis cæcæ fuerant, ibidem illuminatæ sunt: quarum altera nomine Blidwara, de villa h Accinio: altera, Richerta vocata, de villa Vuconinio i fuisse narratur.

h i 18 Deinde post dies vigintiquinque, id est, in festivitate Assumptionis S. Mariæ, femina quædam vocabulo Angarihilda, de villa Gojaco k, coram sacerdotis Martyrum Reliquiis, omni populo cernente, et id, quod venerat admirante, ita incurvata est, ut penitus se ad cælum videndum erigere non posset. Eademque sequenti die, id est decimoseptimo Kalendas Septembris, in eadem ecclesia cum Evangelium legeretur, eodem populo teste, ita erecta atque

in statum pristinum restituta est, ac si nunquam per ullam corporis sui lesionem ad terram fuisset inclinata. Postea vero, secunda et vicesima die mensis Septembris, id est decimo Kalendas Octobris, homo quidam de pago l Texandria, ex villa quæ Apennia nominatur, vocabulo Liodoldus, qui propter sinistri cruris ac pedis imbecillitatem duobus se baculis ad incedendum sustentabat; ita ibidem in conspectu populi perfecte curatus est, ut ultra jam in ambulando baculorum adminiculo non egeret.

claudus, l 79 Quarta vero die post patratiorem hujus miraculi, id est septimo Kalendas Octobris, juvenis quidam surdus et mutus, sinistra quoque manu contractus, nomine Hunwaldus, de villa m Corvio nuncupata; cum ante sacras Martyrum Reliquias venisset, atque ibi suppliciter orasset; statim per virtutem Christi, depulsis universis quibus afficiebatur incommodis, ita sanus effectus est, ac si nunquam aut surdus aut mutus, aut ex contractione nervorum in manu fuisset aliquo modo debilitatus. Sequentique die, hoc est sexto Kalendas Octobris,

paralytica due, C femina quædam, nomine Eugilgarda, quæ per multos annos dira paralysis passione tenebatur, eadem in basilica, per merita beatorum Martyrum, coram omni populo, est curata. Erat eadem ancilla pertinet ad Episcopium Tornacense, de villa quæ n Vuerecundia nominatur: in crastinum vero, id est quinto Kalendas Octobris, altera quædam femina, nomine Ramburga, de villa o Bertingaheim, simili passione in inferiori corporis sui parte valde debilitata, cunctis qui aderant videntibus coram eisdem Sanctorum Reliquiis, perfectam membrorum suorum firmitatem recepit; atque a morbo, quo per decem annos laborasse ferebatur, Deo volente, in momento temporis liberata est.

p q 80 Eadem die vir quidam circus, nomine Germanus, de villa p Schaltheim, quæ juxta ostium Scaldis fluminis in maritima Frisonum regione posita est; cum ibi, pro calamitate quam patiebatur, Domini misericordiam et beatos Martyres invocasset, diu negatum lumen cum letitia recipere meruit. Quarta autem die, postquam hoc signum Domino volente contigit, id est, pridie Kalendas Octobris, quædam ancilla S. Bavonis, vocabulo Gundrada, de villa, q Aldingaheim, quæ tribus fere annis solem non viderat, ubi se coram altari ad orandum prostraverat, lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum largiente, recepit.

ANNOTATA G.H. et D.P.

D
A. EGIN-
HARD.

a Horum Fratrum sive Monachorum Abbatem fuisse Eginhardum, ab anno 826, scribit Meyerus in Annalibus Flandriæ; addens, quod is, Sacerdos Cæsaris Ludovici, cœnobium, incendio deformatum, restituerit, vagosque Monachos in unum reduxerit. Hæc addit Sanderus lib. 4 Rerum Gandavensium cap. 4, eum inopetrasse a Ludovico Imper. approbationem privilegiorum cœnobii Gandensis et alia privilegia nova. Quæ utinam extarent, ad confirmandam collationem hujus Abbatie Eginhardo factam. Quod autem asseratur eum scripsisse in Vita Caroli Magni, ambos frequentius simul Gandavi fuisse, non habetur in hujus Vita, ad diem 28 Januarii a nobis illustrata. Sed anno 826 se fuisse Gandavi in monasterio S. Bavonis scribit ipsemet supra num. 4. Fuit Lupus, ejus familiaris, Abbas Ferrariensis in diocesi Senonensi, et simul S. Judoci super mare in Pontivo. Ita potuit simul habuisse Eginhardus aliquam curam monasterii S. Bavonis, licet habitaret Helingenstadii. Idem Epistola 12 petit censum, sibi apud S. Bavonem et in Blandinio debitum.

b Hæc accurate conveniunt in dictum annum 828 cyclo Solis 23 litteris Dominicalibus ED.

c An Fursenam, contractiori nomine dictum sit 12 seculo Furnas, alteri conjectandum relinquo, donec aliquid propius huc referibile inveniat.

d Videtur esse hodiernum Machelen, inter Contracum et Gandarum viâ fere media. Relictæ fuere horum Sanctorum Reliquiæ in dicto S. Bavonis monasterio usque ad annum 1070; quando Balthinus Montensis, Comes Flandriæ et Hannoniæ, in cœnobio Hasnoniensi ad Scarpum fluvium, tribus ab urbe Valencenensi leucis, pro Canonicis secularibus monachos Beaudictinos introduxit, eisque templum reparavit: ad quod curavit transferri ex dicta S. Bavonis ecclesia Reliquias SS. Marcellini et Petri, capsæ inauratæ impositas, et gemmis pretiosis exornatas, ut referunt Guillelmus Gazetius in Historia Ecclesiastica Belgii, in Lietberto 32 Episcopo Cameracensi et Atrebatensi pag. 162; Henricus Doutremannus lib. 1 Historiæ Valencennensis, cap. 8, Locrius et alii. De hisce Reliquiis ista annotat Razzius in Hieroglyphylacio Belgico: Quod Molanus asserit, iconomachorum rabie feretrum ac omnia pene eorum sacra ossa devastata esse, ex falsa aliquorum relatione scripsisse antumo. Ea enim piarum quorundam hominum studio Valentianis occultata, hodieque salva Hasnonienses Ascetæ pie in pulcherrima ac pretiosissima auro argentoque celato capsâ commonstrant; quod ex solenni informatione, facta et exhibita Domino Georgio Colvenerio, Universitatis Duacensis Cancellario, ac sacræ Theologiæ Doctore, nec non ordinario Professore, mihi certissime constat. Hæc ibi.

e Bodereti restigium nullum tota Flandria invenio.

f Baceroda, vulgo Baesroy, ad Scaldim in Brabantia, in capite viæ Alostum ducentis, sub Episcopo Gomlensi in Devanatu Teneramondano.

g Millinium, an Melle? item ad Scaldim in Flandria, duabus leucis infra Gandarum? an potius Mullem, in districtu Aldenardensi?

h Accinium, verosimiliter Eessene, prope Dixmudam, Episcopatu Iprensi.

i Werminium, nunc fortassis deflexum in Wormhout, quasi Werminii-silva, in Castellania Bergensi.

k Gojacum, hodie forsitan Coyegem, unus ex Patriatibus Castellaniæ Contracensis.

l Texandria, alias Taxandria, hodierno usu Campiniæ seu Campania Brabantica: ubi tamen Apenniam necdum reperi.

m Corvium ubi querendum sit, necdum potui divinare.

IA n Wercundia in diocesi Tornacensi, vulgo War-
 coin ad Scaldim, inter Contracum et Tornacum, hinc
 quam isti propior.

6 Bertingaheim, fortassis contractum Bernem, in
 Decumato Ardenburgi sub Episcopo Brugensi, ubi
 p. Schaltbeinr, mutatis per tot secula vehementer
 æstuaris Scaldis, uerosimiliter nunc latet, aquis huius
 stultum et delictum.

q Aldingaheim, forte Mallingaheim, ut sibi ho-
 diernum Maldegheim Brugis distans ad tres leucas,
 Gandavæ ad quinque, ubi ad contrarium situm est.

CAPUT IX.

**Ad Reliquias Trajecti depositas sanati, cæci,
 surdi, muti, contracti, paralytici.**

a
 Trajecti ad
 Mosam,

Tertium quoque libellum detulerunt mihi Fratres
 de monasterio a S. Servatii Confessoris, quod situm
 est in ripa Mosæ fluminis, in vico, qui hodieque
 Trajectus vocatur, et distat ab Aquensi palatio octo
 circiter leugas, estque habitantium et præcipue ne-
 gotiatorum multitudo frequentissimus. Cujus tex-
 tus, si bene racolo, in hunc modum videtur esse
 compositus. Adventus Sanctorum Christi Martyrum
 Marcellini et Petri, ad vicum Trajectum, contigit
 pridie Nonas Junii. Nam ipso die venit eis obviam
 de eodem vico immanis multitudo populi, ad suscep-
 tionem illorum congregata, laudans et benedicens
 Deum super inmensa atque inenarrabili misericordia
 sua, qua per tantos Patronos populum in se creden-
 tem et confidentem visitare dignatus est. Cumque
 his laudibus, et lætitia spiritusque ad basilicam
 B. Servatii perventum esset, celebratisque cum
 magna omnium gratulatione Missarum solennibus, et
 universis ad sua reversis, feretrum, quo sacri ci-
 neres advecti sunt, a dextris altaris juxta cancellos
 collocatum est: totusque ille dies, cum ingenti eo-
 dem in vico consistentis populi exultatione atque
 jucunditate, consummatus est.

**post acceptas
 devote Reli-
 quas,**

b
 sanantur
 cæci, muti,
 surdi,

82 Cumque ad vespertinum Officium juxta con-
 suetudinem celebrandum, eandem basilicam fuise-
 mus ingressi, aderat inter ceteros puer quidam,
 nomine Berngisus, quem propinqui sui de pago
 Cundensio, ante paucos dies illuc venientes, adlu-
 xerunt cæcum a paviditate. Qui subito coram om-
 nibus in pavimentum cecidit, ibique aliquandiu
 velut sopore depressus jacuit: moxque apertis ocu-
 lis lucem, quam nunquam ante vidit, Christo Do-
 mino per merita Sanctorum suorum donante, con-
 spexit. Exin quieta die, id est, sexto Idus Junii,
 homo quidam, cognomento Hildimar, qui surdus
 erat et mutus, coram eisdem sacris Sanctorum Re-
 liquiis, et auditum pariter et loquelam per virtutem
 Christi recepit.

83 Eodem quoque die, puella quædam, de fami-
 lia S. Lamberti, nomine Adallinda, quæ non solum
 surda et muta, sed etiam cæca, totoque corpore tam
 miserabili modo ex nervorum contractione erat com-
 plicata, ut genæ pectori jungerentur: juxta sacras
 Martyrum Reliquias a suis posita, et visu, et au-
 ditum, loquelam etiam omniumque membrorum re-
 titudinem ac salutem, coram omnibus, qui aderam,
 mirabili celeritate divino munere consecuta est.
 Postridie vero, id est, quinto Idus Junii, quidam
 servus regius, nomine Berohadus, de villa Cresciaco
 c, in dextera sui corporis parte per totum ex ner-
 vorum contractione debilitatus et inutilis factus, cum
 ante memoratas Sanctorum Reliquias venisset, sta-
 tim erectus, et sanitati quam desiderabat sine mora
 est redditus. Similiter et puella quædam de ipso
 vico Trajecto, vocabulo Theothildis, cujus dextera
 manus erat simili contractione in tantum complicata
 atque distorta, ut ad omnem usum esset inutilis;

**contracti:
 c**

eadem die, ante easdem Sapetorum Reliquias, D
 populi modo curata est. ubi in articulo hoc quoque

84 Quibus visis, populus in basilica congregatus,
 incipit præ nimia exultatione atque lætitia in hym-
 nis et litaniis, sublatis in altum vocibus et laudes
 Domini decantare. Cum subito intravit puer quidam
 surdus, atque in media plebis multitudine stupe-
 factus et attonitus, similis constitit deinde, cum
 sancto altare sancti Salvatoris, quod in media eccle-
 siæ positum est, pervenisset, et puerum protinus
 de naribus ejus sanguinem, quod prius fuerat,
 caillitis officio donatus est. In crastinum autem, id
 est, quarto Idus Junii visum est nobis, ut feretrum,
 quod sacros Martyrum cineres continebat, aliis
 relevandis deberet; ad hoc videlicet, ut aliquanto emi-
 nentius esset, quam altare cui appositum erat, et
 facilius ab accedentibus, cerni potuisset. Idque nobis
 facientibus, et interfaciendum Litaniarum cum Dei
 laude canentibus, puella quædam de familia S. Ser-
 vatii, a nativitate sua pedibus ex contractione di-
 stortis, manibus etiam ex nervorum distensione dis-
 solutis, insuper et muta, quam paulo ante in basi-
 licam sui detulerunt, et coram feretro posuerunt,
 subito sanitati est reddita; ita ut eadem hora et
 loqui, et incedere, et manibus ad omnia necessaria
 perfecte uti potuerit.

**et Reliquiis
 altius elevatis**

**paralytica
 et muta,**

cæca,

85 Femina quædam de ipso vico Trajecto, cum
 haberet ancillam cæcam, nomine Adalgardam, in-
 gressa basilicam, tradidit eam sanctis Martyribus
 Marcellino et Petro, ut per eorum suffragia visum
 recipere mereretur, ibique dimisit. Quæ cum, post
 peractum vespertinale Officium, in eadem ecclesia
 substitisset, subito, velut ab aliquo impulsæ, in pa-
 vimentum cecidit; atque ibi diu volutata; tandem,
 cum ingenti circumstantis populi stupore atque ad-
 miratione, clare videns surrexit. Contigit hoc Idi-
 bus Junii, ad vespertinum, ipso noctis incipiente ere-
 pusculo. Homo quidam, de Provincia Burgundia ex
 territorio, h. Gennavensi, nomine Theotgarius, ea
 passione laborans, quam medici Græco vocabulo
 Spasmon appellant, Latine autem, ab assidua mem-
 brorum agitatione, Tremulosa non inodigne vocari
 potest; venit in basilicam, atque in media populi
 turba, quæ ad audienda Missarum solennia, ut in
 die Dominico moris est, fuerat congregata, constitit.
 Cumque, post recitatam Evangelii lectionem, Chri-
 stianæ credulitatis symbolum recitaretur, tremulo-
 sus ille subito ad terram corruit, et dum divinum
 Officium peragitur, pene immobilis ac mortuo quam
 viventis similior jacuit, multoque ex naribus ejus
 sanguine manante, post completum sacrum Officium,
 cum magna inspectantis populi admiratione, sanus
 ac sine ulla trepidatione surrexit. Factum est hoc
 miraculum decimo octavo Kalendas Julii, die Do-
 minico, sicut superius comprehensum est.

**spasmus
 patiens,**

F

86 Quarta autem feria, id est, decimo quinto
 Kalendas Julii, puer quidam, nomine Folchardus,
 de monasterio quod Meldradium vocatur, qui erat
 eruribus ac pedibus miserabili contractione distor-
 tus, eodem in loco, eorum omni populo, curatus est.
 Undecimo Kalendas Julii venit quidam homo ad
 ecclesiam, et inter ceteros intravit, ejus dextra
 manus simul cum brachio modo mirabili movebatur
 in gyrum, aesi molam vertere deberet, idque inces-
 santer agebat. Is dicebat, ob hoc sibi hanc inquietu-
 dinem accidisse, quia die Dominica contra vetitum
 moleret; et jam annum integrum evolutum esse,
 ex quo hujusmodi poena muletatus est. Qui cum ad
 sacras Martyrum Reliquias appropriasset, ibique
 fideliter eos invocasset, moralis illa commotio su-
 bitanea quiete sopita est. Hic homo de monasterio
 Scotonum, quod Fossæ g vocatur, se venisse, Do-
 thiumque appellari dicebat.

contractus,

tremulus,

surdus et
mutus.

A 87. In vigilia S. Joannis Baptistæ, quæ est die
nono Kalendarum Juliarum, venit quidam vir Tra-
jectum ad basilicam S. Servatii, qui se de civitate
Tonnaco esso fatebatur. Is, ut ipso aiebat, fuit ab
infantia surdus et mutus: ductasque a suis ad San-
Sebastianum, cœpit ibi et audire et loqui, sed inef-
ficaciter, quoniam verba ejus vix intelligebantur:
ipse quoque, cum alii ad eum loquerentur, tenuita-
tem auditus sui dissimulare non poterat. Qui ubi ad
matutinum Officium venit, coram sacris Reliquiis
procurans, obdormivit. Nec multo post, velut ali-
quo excitante evigilans, quisq; suum pugno pereus-
sisset, a circumstantibus perquisivit. Cui cum om-
nes, neminem hoc fecisse, respondissent, surrexit:
eandemque hora sanus factus, perfecte, sine ullo
impedimento, et audivit et locutus est.

Cereus ultro
accenditur

B 88 Eadem die, dum sacra Missarum solennia ce-
lebrantur, femina quædam, nomine Adallinda, duos
cereos ad lumen in ecclesia faciendum detulit: quo-
rum unum dextra manu cuidam ex custodibus, ut
accenderetur, porrexit; alium autem interim, quasi
de illo postea illuminandum, manu sinistra retinuit.
Sed mirum in modum, dum custos sibi datum ac-
cendit, ille qui in manu femine remansit, cunctis
cernentibus divinitus accensus est.

h
Paralytica,
ter in visu
monita
Trajectum
ire,

C 89 Monasterium Sanctimonialium, Eike h voca-
bulo, situm super Mosam fluvium est; in quo quæ-
dam Deo sacrata, nomine Saliga, toto corpore, ex-
cepto dextro brachio, diro paralytis morbo dissoluta
jacebat. Huic per quietem quidam ex vicinis suis
astitisse, ac tali sermone eam compellasse visus est,
ut diceret: Quid agis? Cui cum illa non aliud,
quam se in lecto suo quiescere, respondisset, Au-
distine, inquit, aliquid de Sanctis, qui in Trajecto
ad S. Servatium venerunt? Cui cum nihil de his se
audisse respondisset; Surge, ait, velociter, atque
illuc properanter venire contende: nam ibi es om-
nium membrorum tuorum receptura sanitatem. Sed
cum expargefacta nihil de his facere curasset, ite-
rum sequenti nocte ab eodem simili modo est admo-
nita, ut Trajectum pergeret: illa tamen, ut prius,
spreta monentis voce, quo jubebatur distulit profi-
cisci. Tertia vero nocte vidit eundem sibi astare, et
cum quadam severitate, eam monita sua contempsis-
set, interrogare; baculoque, quem tunc manu tenere
videbatur, latus ejus percutere, atque ut Trajectum
velociter pergeret, imperare. Nec illa jam ausa
trine visionis auctoritati resistere, accitis ad se
propinquis et amicis, Trajectum ut sibi jussum erat
deducitur, et in basilica B. Servatii juxta sacros
Martyrum cineres collocatur. Cumque ibi promissæ
sanctis prestolaretur eventum, quinto demum die
postquam illuc venerat, cum magna omnium admi-
ratione, perfectam totius corporis sui meruit reci-
pere sanitatem.

ibi sanatur

ANNOTATA. G. H.

a De hisce Reliquiis ibidem repertis, ista nobis pro
sua humanitate transmisit D. Alardus Laurentius van
Eyll, Canonicus Ecclesiæ Trajectensis: Anno Domini
mxcxxiii, mensis Aprilis die xxv, cum aliquantulum
elevaretur lapis altaris S. Petri Apostoli, in crypta
Ecclesiæ Collegiæ S. Servatii, et nonnihil ex una
parte inclinatus esset; deprehensum est corpus al-
taris, cui lapis innititur, intus esse cavum et con-
fectum ex unico lapide, intus cavitato, ad instar vas-
sis, ad capacitatem duorum pedum in longitudine,
et sesquipedis in latitudine et profunditate; in eaque
concavitate repositam capsulam plumbeam, longi-
tudinis fere minus pedis, cujus operculo insculptum
et exaratum erat, RELIQUIÆ MARCELLINI ET PETRI
MART. Erant autem dictorum Martyrum cineres, in-

voluti sudarii adhuc integro, sed quod minime latet
taetu in cineres resolvebatur. Erant autem cineres
illi in ea quantitate, quam sudarium capere poterat.
Has Reliquias viderunt in dicto altari, Reverendus
Dominus Decanus Winandus a Gelria, Guilielmus
Tophius Cantor, et Joannes Stevart, Canonici præ-
dictæ Ecclesiæ S. Servatii. Carmen de dicto S. Petri
altari.

Hac Marcellini cineres clauduntur in ara,
Nec non ossa Petri, patris incolita signis.
Hunc dedit Euhardus thesaurum nobilis Abbas,
Quando recensebant a partu Virginis almæ
Bisque quater centum annos, nec non bis decem
[et octo.

Hactenus a dicto Canonico van Eyll submissa. S. Ser-
vatii acta et miracula illustravimus ad diem xiii
Maji.

b Condensium, an forte Condrusium? Diæcesis
Leodiensis portio, vulgo le Condroz?

c Ex pluribus Cresciaci nomine dictis locis, cele-
brius est illud, quod in Melodunensi Galliæ diœcesi
situm, regia etiam nunc jurisdictione pollet.

d Gennabum in finibus Aurelianensium ad Ligerim,
hodie Gien, ut quibusdam cum aliquo in nomine funda-
mento placet; Genabus, Lucano.

e Cum hic concursus exigat litteram Dominicalem
D, et hæc habeatur anno 828, nec deinde ante annum
834; verosimile fit, eodem circiter tempore Valencenas
et Trajectum Reliquias missas fuisse. Idemque opinari
licet de Gandavo.

f Meldradium, vulgo Meldert, in Brabantia prope
Hugardam, ubi B. Pipinus, ad honorem S. Ermelin-
dis Virginis, Sanctimoniales constituit, ut pluribus
dicetur ad 29 Octobris.

g Fossæ, oppidum districtus Leodiensis, de quo
actum a nobis i Maji ad Vitam S. Ultani, primi istic
Abbatis.

h De hujus monasterii constructione egimus 22
Martii, ad Vitam Herliadis et Relindis Virginum et
sororum, quæ cum patre Adulhardo dictum monaste-
rium construxerunt.

CAPUT X.

Duo miracula, intercessionem SS. Proti et Hyaci-
nthis atque S. Hermetis in ecclesia SS.
Marcellini et Petri patrata.

R estant adhuc duo valde præclara miracula, quæ
non solum tegenda silentio non censeo, quin potius
illorum conscriptione convenientissimum quarto vo-
lumini, quod in manibus habetur, finem me factorum
esse confido. Et licet eadem signa beatis Mar-
tyribus Marcellino et Petro cum aliis Sanctis possint
videri communia, ex eo quod unum ex his in ad-
ventu Reliquiarum Sanctorum a Proti et Hyacinthis,
et juxta ipsas Reliquias gestum est; alterumque in
die natalitio S. Hermetis, suis ipsius Reliquiis con-
tigisse certum est; ideo tamen ipsis præcipue adscri-
benda videntur, quoniam in ea basilica facta sunt,
in qua eorum sacratissima corpora requiescunt.
Gestorum autem fides ad nos pertinet, qui præsentem
fuimus, et quibus ea divina pietas videre concessit.
Ac proinde ommissa præfatione, ad ipsa quæ dicenda
sunt miracula veniamus.

91 Gregorius Romanæ urbis Episcopus, qui
b Eugenio simulque Valentino in Pontificatus ho-
nore successit, cum Titulum S. Marci Evangelistæ,
in quo Presbyter fuerat, ampliare, et in eo mona-
sterium vellet extruere; quæsit per cimiteria et
ecclesias longius ab Urbe constitutas, sicubi San-
ctorum Martyrum corpora posset invenire; inven-
taque Titulo, quem opere magnifico extruxerat, cu-
ravit

F
Alia duo
miracula a
scriptore
visa,

a

sub Gregori-
IV.

A ravit inferre. Casu igitur factum est, ut eo tempore, quo sepulcrum beatissimi Hermetis erat aperturus, et sacrum illius corpus inde fuerat sublaturus; unus ex nostris, qui eodem anno supplicandi gratia, ut moris est poenitentibus, Romam venerat, congregatae ad basilicam Martyris multitudini cum ceteris peregrinis interesset. Is negotio, quod agebatur, diligenter inspecto, spem adipiscendarum memorati Martyris Reliquiarum, licet corde simplici, non tamen sine causa concepit: et Densdonam Diaconum, cujus in primo libro crebram fecimus mentionem adiens, obnixè rogavit, ut ex his quantumcunque a custodibus loci acciperet, milique deferendum sibi praearet. Qui confestim precibus ejus annuens, id se sine mora facturum pollicetur: datoque custodibus pretio, non solum S. Hermetis, sed etiam Sanctorum Proti atque Hyacinthi, quorum in eadem basilica corpora erant posita, Reliquias accepit. Et illas quidem per quemdam familiarem suum, cui Sabbatino cognomen erat, simulque et nostrum, qui ei ut hoc faceret persuasit, mittere curavit: quod autem de corpore B. Hermetis potuit adipisci, ipse ad nos veniens, pro ingenti munere detulit. Cum autem de adventu Reliquiarum Sanctorum Proti et Hyacinthi nobis esset indicatum, obviam illis processimus; easque, ut par erat, honorifice suscipientes, atque basilicæ cum hymnis et orationibus inferentes, propter corpora beatorum Marcellini et Petri, cum feretro quo venerant, collocavimus. Ubi cum in crastinum mulier quædam de proximo prædiolo, quod Baldradestat nuncupatur, dæmone possessa cum cetero populo fuisset ingressa; cepit nequam spiritus fremere, ac prostratam in pavimento collidere, suamque malitiam coram omnibus confitendo publicare. Cumque a Presbytero se exorcizante fuisset interrogatus, quis esset, unde venisset, quando et cur in eam intrasset; ad singula respondit, seque non solum dæmonem, sed etiam omnium viventium pessimum esse testatus est. Et cum Presbyter ab eo causam tantæ nequitiae requisisset, malam voluntatem hanc sibi tribuisse fatebatur. Rursus cum ab eo quæreret, si nunquam in cælo fuisset; in cælo se fuisse, et inde propter superbiam dejectum esse, confessus est. Eidem percontanti, utrum Christum Dominum, nec ne vidisset; ait in inferno eum a se visum, tempore quo pro humani generis salvatione mori, atque illuc descendere dignatus est.

C 92 Ubi vero ad id ventum est, ut eum interrogaret, si nomina Martyrum nosset, quorum Reliquiæ pridie eidem ecclesiæ illatae sunt; Notissima, inquit, mihi sunt eorum nomina: quia quando passi sunt, præsens astabam, ac de eorum sempiterna gloria ingenti torquebar invidia: quos etiam hic modo patior infestissimos: cruciant enim me tormento incredibili, atque invitum de hoc vase, in quo diu latitabam, exire compellunt. Cui Presbyter, Cum exietis, inquit, quo perrecturus es? Ego, ait, in viam pessimam perrecturus, et longinquas desertasque regiones periturus sum. Post hæc cum et occasionem et modum ingressionis suæ jubente Presbytero exposuisset, conversus ad feminam; Ego, inquit, infelix mulier, antequam exeam, ossa tua collidam atque confringam, teque debilem ac nostræ societatis memorem relinquam. Et cum illa, velut infirmitatis suæ conscia, cepisset voce supplici atque submissa Sanctorum auxilium implorare; ille statim, per os ipsius cum ingenti austeritate fremens et increpitans, loqui volenti silentium imperavit. Erat enim nobis, qui præsentes eramus, ad videndum valde mirabile, quod ille spiritus immundus per os ejusdem mulierculæ tam diverso modo loquebatur; et nunc masculinae, nunc feminae vocis qualitatem

sic ad purum exprimebat, ut non una sed duæ in ea D acriter altercantes, seque adinvicem convitiis lacerantes personæ, esse viderentur. Et revera duæ erant, diversa inter se voluntate dissidentes: dæmonis una, possessum a se corpus collidere cupientis: mulieris altera, hoste quo tenebatur liberari desiderantis: quæ diversitas voluntatum, ex disparitate vocum ac dissimilitudine verborum, quæ inter se jactabant, satis clare atque aperte poterat intelligi. Completo igitur juxta consuetudinem Mysteriorum cœlestis Officio, nobisque ad curanda corpora de basilica egredientibus; jussimus feminam cum custodibus ibidem, donec reverteremur, opperiri; fiduciam habentes, quod per virtutem Christi et merita Martyrum suorum, perfidus possessor ejus citaretur exiturus. Neque nos spes nostra fefellit. Nam post refectionem ad ecclesiam regressi, exacto dæmonio sanam illam et incolumem, ac per omnia mentis suæ compotem, atque in Dei laudibus exultantem invenimus. Et hoc quidem signum in adventu Reliquiarum beatorum Christi Martyrum Proti et Hyacinthi, juxta modum a notis comprehensum, constat esse completum: illud autem, quod S. Hermeti adscribitur, quo sit ordine gestum, præsentis narratione clarebit.

93 Colonia metropolis est in finibus Ribuariorum, super Rhenum posita: ex qua femina quædam erat, a renibus deorsum diutina nervorum distensione in tantum debilitata, ut negato sibi erum ac pedum officio, non aliter quam sedens, porrectis in anteriora pedibus, ac manibus in terram positis innitens, seque hoc modo promoveus, vicem ambulandi explere potuisset. Hæc, auditis miraculis atque virtutibus, quas Dominus per sanctos Martyres suos Marcellinum et Petrum, in curatione infirmorum atque debiliū, operatus est; ad basilicam eorum venire gestivit: et quoniam aliter commode nequiverat, in nave mercatorum, qui illo ad festivitatem eorundem Sanctorum ibant, advecta est: venitque illuc ad diem natalitium, atque ibi spe recuperandæ salutis aliquandiu morata est. Sed ubi vidit curationem suam esse dilatum (et revera dilata erat, non negata: quia non alibi, sed ibi; neque tunc, sed alio tempore fieri debuit) statuit Moguntiacum proficisci. Erat enim in proximo festivitas S. Albani et Martyris, cujus apud eandem urbem et basilica et percelebre monasterium est. Quo cum venisset, et apud memoriam Martyris, pro restitutione salutis suæ, Domino supplicasset; vidit per soporem quemdam juvenem Clericum sibi assistentem, ac novos calceos manu ferentem, atque ut eos acciperet pedibusque indueret imperantem: se quoque ita fecisse. Illum deinde præcepisse, ut his calceata ad locum, unde illo venerat, reverteretur, ibique adventum Medici præstolaretur, qui eam esset proculdubio sanaturus. Quæ ubi evigilavit, visioni fidem accomodans, quanta potuit celeritate ad Sanctorum Martyrum salutifera hmina reversa est: ac per duos menses in eodem loco inter alios pauperes conversata, pollicitationem visiones opperiebatur. Cum interim circa medium fere mensem Augustum Densdona Diaconus, cujus in primo operis hujus libro crebram fecimus mentionem, Roma veniens, unum articulum digiti B. Hermetis Martyris pro magno nobis munere detulit. Quem accipientes, capsula reconditum, in superiori parte basilicæ, supra ipsum occidentalem ecclesiæ introitum, collocavimus. At femina, quæ, ut dixi, visione divinitus admonita illuc venerat, et duobus jam exactis mensibus, nihil promissæ opis sibi advenisse ceruebat, delusam se vano somnio existimans, reditum in patriam meditari cepit. Statuitque cum negotiatoribus, qui se reducerent, ut proxima d. Dominica, quæ

tandem discedit.

Femina contracta,

c

et ad S. Albanum profecta, F

per visionem jussa redire,

d

quinto

A EGIN-
HARDO.

post exceptas
Reliquias SS.
Proti et
Hyacinthi,

Dæmon per
energumenum
multa loquitur,

et fatetur per
Martyres
torquere se,

qui aliquam-
diu altercatus

in festo S. Hermetis sanatur.

A quinto Kalendarum Septembrium die simul cum anniversaria S. Hermetis solennitate erat futura, navem eorum in regionem suam reversura consecraret. Jamque instante nocte, quæ diem profectioni conditum erat sine dubio præcessura, cum nos secundum consuetudinem, completo nocturnali Officio, ad quiescendum fuisset egressi; ceteris exeuntibus, femina illa introire volens, in ipso limine consedit: ibique coram omnibus stupore quodam oppressa, parumper obtinuit: ac deinde erumpente ex omnibus pedum ungibus aliquanto sanguine, ad se reversa, manum circumstantibus porrexit; erectaque in pedes, ad sepulcrum Martyrum ambulare cepit. Quo cum pervenisset, ad orationem coram altari prosternitur, ibique tamdiu jacuit, quoadusque Hymnus, quem exultantium simul atque mirantium multitudo Deum laudans devotissime cantabat, completetur. Quo finito, sana surrexit, sed in patriam ulterius redire noluit. Merito igitur miraculum istud B. Hermeti adscribitur, ejus die natalitio, et sub ejus Reliquiis gestum esse constat. Sed nequaquam sanctissimi Martyres Marcellinus et Petrus ejusdem operis exortes esse possunt, in quorum basilica patrum est; et quos ipsa, quæ curata est femina, toto peregrinationis suæ tempore, ut se adjuvarent, semper invocavit.

Epilogus de veritate scriptorum.

¶ Hæc sunt, quæ de innumeris Sanctorum virtutibus, aut a nobis visa, aut fidelium veraci relatione comperta, litteris ac memorie mandare decrevimus; quæ Christi amatoribus ac Martyrum ejus veneratoribus ad legendum grata fore non ambigo: quoniam nihil eis videtur impossibile, quod ut fiat, Deo omnipotenti placuerit. Incredulis autem ac Sanctorum gloriæ derogantibus, quia fastidiosa esse non dubito, ne omnino legere velint, suadendum censeo: ne forte vilitate nostri sermonis offensi, blasphemiam et invidentiam devitare non valeant; ac si Deum et proximum, quos amare jubentur, se odisse declarent.

ANNOTATA. G. H.

a Coluntur SS. Protus et Hyacinthus ii Septembris, ac S. Hermes 28 Augusti.

b Eugenio 2 anno 827 die 27 Augusti mortuo constituitur Valentinus: eique, post 40 dies circiter vita functo, succedit Gregorius IV, mortuus ii Januarii anni 844, secundum nostram Chronologiam. At res his gestas refert Baronius ad annum 829.

c S. Albanus Martyr Moguntia colitur 21 Junii, d Annus hic fuit 830 littera Dominicali B.

APPENDIX I. D. P.

De præfensa earundem Reliquiarum existentia in Suessionensi S. Medardi ecclesia, ex Epistola, sub nomine Odilonis ad Ingrannum edita.

Eginhardi summa in præmissis auctoritati.

¶ Is fuit Eginhardus, auctor præmissæ Historiæ, ut nihil ab eo scriptum in illa credi possit, nisi id fide quam optimam verum existimavit; nihil autem tale ab eo existimatum, nisi prudenti judicio; quod et stylus ipse scribentis per se suadere potest. Narrat ille, ingenuè ac sine furo, num. 13, quomodo in sacrarum cinerum inspectione, Reliquias B. Marcellini minoris quantitatis invenerit, quam S. Petri; ignorans majorem illarum partem furtum sublectam. Narrat deinde num. 23, quid sibi, de loco ac modo patrati furti, narraverit Abbas Hildoinus; et num. 25, quomodo et ubi et aliter id factum jureret is, qui præcipuus fuerat adjutor facinoris. Utrique consentiunt, ad solum S. Marcellinum

pertinuisse rapinam; quomvis interim diffamatum fuerit per Gallias, de SS. Marcellino et Petro nihil ad Eginhardum pervenisse, nisi parum quiddam sacri pulveris; quapropter is apud Hildoinum institerit, et facile impetraverit, ut ablata sibi pars sacri thesauri restitueretur, eo successu qui reliquo cap. 3 exponitur. Non dissimulat præterea Eginhardus, de eodem thesauro communicasse se aliquid Valencenensi S. Salvii, et Gandensi S. Bavonis monasteriis; unde mirandum non fuerit, si Suessionensi quoque S. Medardi canobio, post fideliter reddita quæ male erant ablata, similem quoque gratiam fecerit. Verum id factum esse ante annum MCCXXX, et ante completam jam scripturam, præsumi non debet in illius ea de re silentio. Si enim id factum citius esset, non videbatur prætermittendum a tam accurato scriptore fuisse.

¶ His non obstantibus, semel impressa Monachis San-Medardensibus, aut potius vulgo Suessionensi opinia prior, ex mendaci relato ipsorum raparum, non sic tota potuit aboleri, quin prava quædam æmulatio, religionis prætextu fallens, illum resuscitaret, amplius etiam quam nata fuerat. Nam cum de solo S. Marcellino subducto se jaceret Presbyter Hildoini, idque etiam de Petro vulgus crederet; resuscitata postliminio fabula illis addidit etiam ceteros Sanctos, quorum pulveres Eginhardo deferendos tradiderat Deusdona num. 11, et nomina præsens postea inducit, ut dicitur num. 46; quamquam de ipsis prior apud Suessiones fama suberat; nec non aliorum nomina, qui quando vel quomodo istuc pervenissent fortassis ignorabatur, Reliquiæ autem ostenduntur. Deerat sic auctore historiarum idoneus scriptor: sed hic ne longe quæreretur, fecit Liber de translatione Reliquiarum S. Sebastiani Martyris et S. Gregorii Pape, in Suessionense S. Medardi monasterium, scriptus ab Odilone Monacho seculi x, ut habet titulus apud Mabilonem. Quibus titulus in MS. Jolyano talis est: Epistola Oydolonis ad Ingrannum. Hujus autem exordium hoc legitur: Merito magnificæ fidei reverendo, omniumque laudum preconio eddendo Ingranno, omnium sub norma cœnobitalis discipline degentium peripsema. Ergo simili modo, sed stylo et fide valde dissimili, composita est, nescio quando, certe non nisi xi vel xii seculo. Epistola Odilonis ad Ingrannum, de adventu et susceptione corporum sanctorum Martyrum Tiburtii, Marcellini et Petri, Marcelhani et Marci, Probi et Hyacinthi, Marii et Marthæ, Audifax et Abaemni, Ablonis et Sennis, quæ est pridie Idus Julii. Sic Epistolam illam edidit Mabillon, non indicato unde accepta sit loco; sic nos eamdem transcriptam habemus, ex MS. Codice perantiquo ecclesiæ S. Stephani Bionticensis, manu nostri Petri Franci Chiffletii.

¶ Zelo ductum se fatetur Auctor, quia multi multa loquuntur de Beatorum Marcellini et Petri. . . . Martyrum translatione, ab urbe Roma in Gallias; et repausationis eorum locum, vel se nescire dissimulant, vel negligenter dissimulando invidiosa abnegant: quibus verbis haud dubie Germanos perstringit. Tum addit; Nihilominus et B. Tiburtii Martyris adventus, et exceptio corporis ejus ratiocinando describitur, et gloriosa sanctarum Reliquiarum depositio, Hermetis, et Juliani. . . . describenda suscipitur. Passi sunt SS. Abdon et Sennen xxx Julii, et corpora credebantur in Basilicam S. Marci a Gregorio IV allata. Hic vero cum eodem inferre vellet corpus S. Hermetis, de quo agendum erit xxviii Augusti, anno MCCXXX, quidam ex Eginhardi Monachis ibi casa præsens, concupivit ex eo aliquid: et, sicut num. 91 narratur, adjuvante Deus dona recepit; nec non ex corporibus SS. Probi et Hyacinthi, quorum Natalis occurrit xi Septembris. S. Julianus, cum S. Petro et aliis xvi passus Romæ, refertur vii Augusti: sed neque de hoc, neque de S. Hermete verbum posthuc in Epistola

D
A EGINHARDO.
de sinceritati,

contraria
Epistola,

E

adscripta
Odiloni,

eidem qui dissimili fide et stylo edidit translationem S. Sebastiani;

F

auctorem arguit ex amaro zelo

multa incongrua commentum,

A *Epistola ultum. SS. Marcus et Marcellianus celebrantur XVIII Junii; eorumque corpora jam olim in ecclesiam SS. Cosmae et Damiani in Campovaccina illata, ibidem etiam anno MXXXII fuerunt reperta, uti suo loco dicemus.*

98 *Horum quia non meminit Eginhardus, uti nec SS. Hermetis atque Juliani, præsumere possumus, particulas aliquas, velut ab eorum corporibus sumptas, Roma esse adiectas Suessionem; licet auctor et tempus translationis lateat. De S. Tiburtio narrat Eginhardus, quomodo frustra quæsitum ejus corpus fuerit; ejus tamen habiti sint cineres, reperti in sacculo, corporibus SS. Marcellini et Petri adjuncto: quæ quia non valde fundata præsumptio fuit, placuit Presbytero Hilduini de Reliquiis S. Marcellini subducere: et de his fortassis revivificabitur, quod pridie Idus Julii, sicut in fine hyperbolymicæ Epistolæ dicitur, venerabilis Hilduinus suscepit corpora sanctorum Martyrum Tiburtii et Marcellini: non item, qui pariter nominantur, Petri, Marii, Marthæ Audifax et Abacum. Non etiam hoc factum fuerit anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXVIII, ut ibi præmittitur: jam enim ostensum est, id factum esse biennio citius; idque prius quam S. Sebastiani Reliquias idem acciperet, sub finem anni XXVI. Promde fallitur aut fallit Epistolæ auctor, quando istorum septem Sanctorum corpora dicit simul fuisse apud S. Medardum, in loco celebri honorifice collocata, penes venerabile corpus incliti Martyris Sebastiani, cujus adventus et exceptionis corporis ille tertius annus tunc extitit. Nam (ut toccam, quod a die IX Decembris anni DCCCXXVI, usque ad XIV Julii DCCCXXVIII, solum intercesserit annus unus, menses VII, dies IX) non est ulla ratione vero simile, quod restitulis fideliter S. Marcellini Reliquiis, ex tunc Roma allatis quidquam remanserit penes Hilduinum, præter cineres, sub nomine S. Tiburtii acceptas: si quid autem ex aliis ad Eginhardum delatis postea idem Hilduinus suscepit, suscepit illud post scriptam ab Eginhardo Historiam translationis; et hæc scripta non fuit ante annum XXX istius seculi.*

B *99 Ex his intelligitur scriptoris San-Medardensis, res ac tempora confundentis zelus, quam fuerit indiscretus. Fide autem nihilo meliori processisse, demonstrari ex eo potest; quod Historiam ab Eginhardo descriptam habens præ oculis (hoc enim probant integra huic inde sumpta ipsissimis ejus verbis) dissimulat tamen quidquid ille de se suoque Notario Romam mi se narrat; imo Eginhardum eo solum nominat, quia ipsius hospitio usus fuerit Aquisgrani Deusdona, et cum ipso Suessionis venerit ad Hilduinum. Deinde corpus S. Tiburtii, quod num. 10 Eginhardus negat potuisse inveniri; adhibito frustra primo conatu, repertum fuisse asserit auxilio supervenientis illuc Basilii Monachi; quem quidem studiosè requisitum, ducemque et præcipuum ministrum præfatæ actionis adhibuit fuisse, sed frustra, Eginhardus testatur. Tertio finit, inter aptandos trium jam reperorum Sanctorum corporibus loculos, contigisse, ut dum Sanctorum Martyrum Marii, Marthæ, Audifax et Habacum, noctu cum a orationis, cum præfato Archidiacono (Deusdonam intelligit, quem satis erat Diaconum dixisse) circumirent cœmeteria; divinæ commotionis perceperat oracula, quorum consolationibus et indiciiis evidenter instructi, eorum pariter quatuor tollerentur corpora, et præfatorum celerius admiscerentur loculis Sanctorum, testante interim Eginhardo, quod eorum cineris ultro sibi obtulerit Deusdona, ferendos in Franciam. Denique comminiscitur Auctor Epistolæ, Hilduini legatarios, cum legatis Apostolicis Papæ repertis in Gallias venisse; et quos intellecto furto prius querulos habuere derogatores, postmodum per omnem viam fidissimos reperisse suffragatores; electos scilicet quantum Legationi suæ pondus accedere*

posset, per gratiam Hilduini apud Imperatorem Ludovicum maximum: cum tamen et Eginhardo sciamus, quod Deusdona, cum Presbytero Hilduini, Legatos Roma venientes præcessit (utique male sibi ab illis metuens) ut in tutum subduceret quas Eginhardi Notario furatus erat S. Marcellini reliquias; cum cineribus, creditis esse S. Tiburtii, Augustum Suessorum quanta potuit festinatione contendens.

100 *Unum ergo ex tota hac Epistola videor mihi posse, ad honorem S. Marcellini, excerpte, quod missi Suessionenses, atque atque Notarius Eginhardi, transitis Alpibus jam in tuto positi; seque SS. Tiburtii Marcellini et Petri corpora adferre professi, The-saurum desiderabilem pacem et aperte, cum adjutorio populi accurrentis, usque ad diu præceptati ruris confinia, deportavere. Jam tum temporis adventus Sanctorum fama non minima longe lateque sese resperserat; et ideo, velut ex umbilico terræ, innumerabilis erumpebat populus circumquaque. Ipsa denique Augusta Suessorum, a duobus fere millibus, tota pene civitas eis obviam ruit; et sacras illas beatorum Martyrum exuvias, usque ad transitum fluminis Axonæ, laudantes Deum in jubilo vocis, cum laudibus deduxere. Ex alia parte fluminis religiosa Monachorum concio, ecclesiasticis redimita infulis, cum pluribus aderat fidelium turmis; quæ geminatis gaudiis, tantis se frui gaudet patrociniis, et adesse præsentium Martyrum spectaculis. Inde pariter incedentes, et diem variis luminibus augentes, cum thymiateriis procedunt et Crucibus auro gemmisque affabre pretiosis, distinctis ordinibus solenniter exultantes; inque hymnis et canticis spiritualibus invehunt in secretis basilicæ S. Medardi penetralibus.*

101 *Atque hæc etiam eo servient, ut librum de translatione SS. Sebastiani et Gregorii, serium totum ac gravem, et stylo pro ætate seculi X satis elimato scriptum, cum hac Epistola, turgida magis ac minus puræ Latinitatis confersus, discernere possit Auctores diversos: quorum primum Oydilonem vocatum, quam facile credimus Jolyono MS. aliis nomen reticentibus; tanto difficilins recipimus Odilonem, scripti secundi Auctorem, eoque magis suspectabilem, quod etiam ipse ad Ingrannum sicut et ille dirigat scriptionem suam. Quomquam enim Sammarthani, nobis Ingrannum nominent, ex Priori Corbeensi, primum Abbatem Marchianensem, dein Saumedardensem factum anno MCLVIII, cujus tempore scripta esse potuerit fallax epistola; Translatia tamen SS. Sebastiani et Gregorii omnino videtur dirigi ad multo seniore Ingannum, Decanum Monasterii S. Medardi, Episcopum postea Landuni ordinatum, ut constat ex Chronico Flo-douardi ad annum DCCCXXXII: ubi observat Mabilio, tum temporis plerumque monasteria, quibus seculares Abbates præerant, administrati fuisse per Decanos Monachos, quos etiam Pro-Abbates et Præpositos vocabant. Hinc ei tamquam superiori suo scribas Oydilo, suscepto, inquit paternitatis vestræ minime spernendo imperio, stupens hæreo: licet enim Monachale cingulum in agonia spiritualis militiæ professus sim; et ad omnia, tametsi difficilia imponantur, paratum me esse debere, decretum sanciat regulare; ingenue tamen testor, ad exequendum id quod injungitis, nequaquam me fore idoneum.*

102 *Ita ille, de se humiliter et erga Ingrannum reverenter, utrumque autem phrasi clara: e contrario supposititius Odilo, nihil tale præfatus, incipit a fide, relationi suæ fallaci superciliosius sic exigenda; Omnia quæ dicuntur, nequaquam certæ rationis auctoritate discentiuntur: quæ vero visa dicuntur, audita referuntur, habita demonstrantur, veridicis attestatoni-bus approbata roborantur. Ita ille.*

Quid dignum tanto dabit hic promissor hiatus?

Eginhardi

in hoc tamen verax; quod Reliquias honorifice excep-tas Suessionem dicat.

Falsus Odilo potuit vixisse sec. 12,

F verus ad Ingrannum Decanum scripsit ante an. 932

AUCTORE D. P.

tam de corpore S. Tiburtii quam de aliis,

et tempora facile confudisse;

ac dissimulasse quod usus Eginhardi historia,

eandem truncandū vitavit;

non autem
uno seculo
citus,

A Eginhardi contextum truncatum mala fide, pejori interpolatum; ut vel hoc titulo discernendi Auctores fuerint, ne unius scripti accusatio fidem detrahat narrationi alterius, nullo alio ex capite suspectabilis. Hic enim, licet non fuerit rei gestæ carvas, uti Bollandus noster in Januario suspicatus est, tractis eo nonnullis phrasibus auctoris Anonymi, propter Tituli Prologique defectum; tamen proximo seculo vixit et scripsit, quo longe posteriorem esse eum de qua agimus Epistolam, omnino crediderim; ut diuturnitas præterlapsi temporis potuerit fiduciam dedisse fingendi relationem, tam contrariam indubitabili Eginhardi scripto.

ut Bollandus
vixit ante
cognitum il-
lius nomen.

103 Quam autem Oydilo ad Ingrannum scribens de translatione S. Sebastiani, hoc quo facta est tempore vicerit; adeo non probant verba in Comm. prævio num. 37 adlegata, ut ex Historicæ num. 83 contrarium potius argui possit. Cum enim gratulatur Auctor sibi ac suis, quod suorum lapsitate Patrum tanti pignoris meruerint esse participes; numquid non patitur plures (ut sic loquar) generationes inter, æci Translationi illorum et scriptioni suæ? Dicit quidem num. 84 denuntiationem Successionis eversionem, per S. Sebastiani Reliquias propulsatam; quam rem, inquit, a multis qui nostris superfuere temporibus, sine suspitione falsi, consono relatu audivi: sed non dicit id se audivisse immediate; solumque præfatur audivisse ab iis, qui ab his qui audire se protestantur acceperisse, denuntiationem istam. Corrigenendus ergo in Januario erit hic locus.

B

APPENDIX II. D. P.

De Reliquiis S. Marcellini, Roma Pedemontium in Campania, hoc seculo translatis.

Roma allata
ossa duo,

Horum Sanctorum Reliquias aliquas servari in eorum ecclesia Romæ, ad radices montis Celii, de qua in prævio Commentario Hencheus num. 4, asserit Octavius Pancirolius, in libro cui Titulus, *Thesauri absconditi urbis Romæ*, edito sub nota anni MDCXXV. Idem in suo Sanctuario Romano anni MDCXXV scripsit Carolus Bartholomæus Piazza p. 184: ubi vereor, ne is simpliciter transcripserit Pancirolium, absque ullo prævio examine, utrum eadem ibi adhuc habeantur. An autem revera adhuc habeantur, dubium facit, non solam Translatio in Germaniam præmemorata, sed etiam recens memoria ossium quorundam S. Marcellini, translatorum Pedemontium. Alifanæ diæcesis in Campania Felici oppidum, De hoc, deque ipsis eo allotis hoc seculo Reliquiis, Fr. Bartholomæus a S. Joanne Baptista, Guardianus ibidem Fratrum Minorum strictioris Observantiæ, a S. Petro de Alcantara intrductæ, scripsit in hunc modum, ad P. Josephum de Lucis: qui nobis primam dicta translationis notitiam rogatus dedit, et spectantia eo monumenta subinde misit anno MDCXCII, sic ex Italico Latine sonantia.

C

105 Pedemontium, ad Matesii montis, qui Apennini procerus quidam est, radices situm, Dominos Cajetanens de Aragonia, pluribus jam seculis toparchas agnoscit: oppidum duodecim millibus animarum hodieum habitatum, postquam totidem sustulit celebris illa anni MDCXVI epidemia. In eo propter aeris salubritatem Alifanus Episcopus ordinarie residet; et tres Collegiatæ numerantur ecclesiæ, præter alias variarum utriusque sexus religiosorum plures; sub Titulis S. Mariæ Majoris, S. Mariæ Annuntiatiæ, et S. Crucis. Prior hoc etiam præcellit duabus aliis, quod dotata sit Reliquiis S. Marcellini, Presbyteri ac Martyris Romani, cujus cranium ferno dimidium illuc attulit anno MDCXLII Petrus Paulus Medices Episcopus Alifanus; et imper, anno

ad ecel suam
Mariæ Majoris
Pedemontii,

an. 1642
et 1685:

scilicet MDCXXXV, os brachiale integrum adjunxit D Episcopus Lazzara.

106 Ambo non rantur intra capellam, sub Episcopo Mediceo ædificatam, inclusa statuæ argenteæ: quam, mox ut prior Reliquia allata est, fabricandam curavit Illustriss. D. Diana de Capua, Ducissa Laurentiani, avia Ducis nunc dominantis; qui majorum suorum insistens vestigiis, non desinit curare, ut quotannis ad diem II Junii quam solennissima ordinatissimaque supplicantium pompa instituat, novo hujus sui Domini Patrono. Talem enim decreto publico optavit Pedemontana Communitas, et habere concessit sacrorum Rituum Congregatio, per Decretum anni MDCXLV; addito etiam, per novum sequentis mox anni Decretum, præcepto, quo aliæ etiam duæ Collegiatæ, nescio quo amulationis spiritu detrectantes, obligari se intelligerent ad Officium ritu Duplici de S. Marcellino celebrandum.

inclusa ar-
gentæ sta-
tuæ:

107 Ex hinc innumerabiles pene gratias Pedemontani cives acceptas referunt novo suo Patrono: sed earum litteris authenticis consignandarum curam sumpsit hactenus nemo. Ex his quædam sunt tam publicæ notæ, ut impossibile sit eas oblivione deleri. Puta, quod urgente communi necessitate, nunquam processionaliter fuerit elata prædicta statua, quin semper secuta sit opulenta vel pluvia vel serenitas. Imo notatum sæpius est, quod cadente pluvia educta pompa, nunquam fuerit impedita progredi, quasi suspensis tantisper imbribus, donec ea regressa in ecclesiam esset. Anno quoque MDCXXVI supervenit locusta tam copiosa, ut de totius anni messe actum omnes existimarent: cum autem Episcopus sacram statuam perduxit ad locum, ubi ea nocte pestis ista consederat: visa est tota in inqumto diffugere, et agros nostros inviolatos reliquit. Anno MDCXXXVII die V Junii, cum gravi terræ motu concussa Campania, tot oppidorum ruinam luxit; Pedemontium se præservatum proficitur, mediante tributo certe quotannis ex voto offerenda, quod etiamnum servatur.

qua proces-
sionaliter cir-
cumlata,
B

eliciuntur
aut cohi-
bentur plu-
via:

pelluntur
locustæ,

sistitur terræ
motus,

108 Denique hoc anno MDCXCII, cum præter resuscitatas duorum Collegiorum Canonicalium adversus primam contradictiones, novæ a sacra Congregatione impetratæ litteræ, ipsis ab Episcopo prælegerentur, quibus declarabantur S. Marcellino competere omnes prærogativæ, quibus gaudent ex Apostolica constitutione primarii quique civitatum Patroni; cum forte per ædituorum incuriam extincta esset lampas in ipsius Sancti sacello ardere solita; eadem inspectantibus omnibus cœlitus accensa reluxit; quemadmodum juratis testibus mox declaratum fuit, scriptisque publicis consignatum. Ad ejusdem cultus confirmationem facit, quod nonnullis abhinc annis ferrarius faber, obloquii æmulorum prædictorum stimulatus, cum contempto celebrandi festi mandato præsumeret solito operi diem istum impendere; rupta ei intra manus est forceps qua ferrum formandum apprehenderet a fornace: idemque accidit etiam secundæ eidem usui applicitæ: quibus ille experimentis culpam suam agnovit, et quod evenerat, ad honorem Sancti sciri etiam publice voluit.

extincta lam-
pas cœlitus
accenditur,

F

festum vio-
lans castiga-
tur.

109 Hactenus litteræ prælaudati Guardiani: qui non omisit notarialiter transcripta mittere Decreta sacre Congregationis præmemorata: necdum tamen misit, quas requisieram majorisque momenti esse censeo litteras testimoniales prædictorum Alifanorum Episcoporum, non solum de donatis ecclesiæ isti Reliquiis S. Marcellini; sed etiam de ipsis, a Romana Sanctorum Marcellini ac Petri ecclesia sumptis: misit tamen de iis a se curiose cum legerentur auditis, fidem certam successor Guardianus Fr. Joannes Joseph a Cruce, sua

Optantur
litteræ quibus
constet

et

A et quatuor Discretorum chirographis firmotam, asserens
 AUCTORE D. P. omnia in Archivo Episcopalis mensæ custodiri. Absque
 istis interim nunquam cessabit rationabilis formido,
 omnibus Roma allatis Reliquiis communis, ne illæ,
 quibus Pedemontani glorianter, alicujus Anonymi
 unde acceptæ Reliquiæ sint. aut etiam sub tali nomine verera inventi sint, nu-
 per ex cœmeteria quopiam elevati, cum notis Marty-
 ri pro Christo tolerati, et ad cultum publicum exponi
 permitti; qui siue fundamento et omnino grotis cre-

datur esse sanctus Presbyter Petri Exorcistæ socius, D
 ejus nunc festum agitur. Quamquam ne tali quidem
 casu improbando sit pietas Pedemontanorum, verum
 Martyrem sub aliena forsitan persona, veneruntium;
 eoque dignorum ipso intercedente frui gratias, quas is,
 ejus Reliquiæ haberi putantur eisdem potest divinitus
 obtinere: cum in talibus sæpe secundum orantium fidem
 contingat, quod curiose scrutantium non impetraret dif-
 fidentia.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

NOT. 11

SECUNDO, MAXIMA, MARTINIANO, SILVINO, FLAVIANO, PAULO, PETRO, VICTORINA, MA-
 TRONA, FAUSTA, EXTRICATA, ANTONINA, SATURNINA, DONATA, REDUCTA, MAXIMA,
 ITEM SATURNINA, PAULA, JULIA, FLORENTINO, FORTUNATA. MAXIMA, URBANA,
 FELICISSIMA, JUSTA, FLAVIA, MATRONA, MARCIOSA, VALENTINA, FORTUNATA, VE-
 NUSTA, DONATA, MARIA, GALLICA, TERTULA, VITALICA, EVANTIA, ITEM JULIA,
 SAMMATA, POSINNA; ITEM SATURNINA, CONCORDIA; ITEM DONATA, FELICE, VALEN-
 TINO, JANUARIO, MASTILLA, LUCIO, MARIA, MARCELLA, PERCO, DATULA, VICTURIA,
 JOVIANO; ITEM MAXIMA; ITEM FELICE, TERTULA, CASTULINA, TULLA, GAUDOLO,
 MODIANO, JUSTO, SATURO; ITEM SATURO; ITEM FELICE, DONTULA, SAMINA, JANUA-
 RIA, FORTUNATO, SATURNINA; ITEM JULIA, NINA, HONORATA, DONATA, VICTORIA, E
 MARCIA, DONATA, CALPURNIA, EXTRICATA, FELICE, SATURNINO, DONATO, CENONO,
 PRIMOSA, SECUNDA, JANUARIA, ROGATO, FAUSTO, FONTEIO, TERTULO; ITEM PAULA;
 ITEM ROGATO; ITEM SECUNDA, JANUARIA, MARTIALE, FELICE; ITEM FELICE, FOR-
 TUNATO, JANUARIO, ADJUTORE, FORTUNATA, NOMITIA, PAULA, ROGATA, VICTORIA,
 DONATA, MAVORO, POSINNA, PRIMA, URBANA, TURNINO, JANUARIO, SENEZIONE,
 JULIA, MARCIANA, NONDINARO, CASTO, DATO, FLORENTINA, VICTURIA, PISCINA,
 CASTULO, SATURNINO, VICTURIANO, FORTUNATO, NINA, NUNDINO, SATURNINA, CÆ-
 CILIA, MARINA, LUCIOSA, FELICIA, MAXIMA, PRIMA, FIRMINA, EVASIO, SILDINO,
 TERTIO, FUSCO, MARCELLINA, ROTA, EVASIA, SARMATIA, RODILIA, MARIA, SAL-
 PURNIA, CASTULA; ITEM SATURNINA, JUSTA, JOCUNDA, JULIO, ET ALIIS SEPTUA-
 GINTA SEX.

Notitia ex Martyrologio Hieronymiano.

G. II.

Martyrum
Decuria
prima,

Progređimur cum antiquis Martyrologi Hieronymiani apographis; et cum Francisco Ma-
 ria Florentino, in suis ad hunc diem Annotatis,
 arbitramur, aliam hanc esse sacrorum Pu-
 gillum utriusque sexus numerosam cohortem, Ro-
 mance urbis indigenam. Itaque Athletas hosce in suas
 decurias seu decades distribuimus, uti supra ad primam
 diem fecimus; quo facilius magisque ad captum Lec-
 torum possimus varias lectiones indicare. Primam ergo
 decuriam constituunt nomina, Sanctorum; Secundi,
 Maxime, Martiniani, Silvini, Flaviani, Pauli, Pe-
 tri, Victorina, Matronæ, Faustæ. In his parva dif-
 ferentia est; et solum pro Flaviano legitur etiam Flavi-
 tanus, et Victorinæ loco Victorinæ scribitur. Secundæ
 decuriæ hæc sit series; SS. Extricata, Antonina,
 Saturnina, Donata, Reducta, Maxima; item Satur-
 nina, Paula, Julia, Florentinus, ubi variante lectione
 scribuntur, Extricatus et Florentina, atque loco Re-
 ductæ etiam Neducia. In tertia decuria consistunt SS.
 Fortunatus, Maxima, Urbana, Felicissima, Justa,
 Flavia, Matrona, Marciosa, Valentina, Fortunata.
 Inter hæc plerasque feminas variatur scriptura, dum
 nomina Maximæ, Orbani, Martiæ, Valentis et Fortu-
 nati alicubi notantur. Quartæ decuriæ manipulus sic
 recensetur: SS. Venusta, Donata, Maria, Gallica,
 Tertula, Vitalica, Evantia; item Julia, Sammata,
 Posinna. Hic major occurrit differentia descriptionis;
 nam pro Tertula, etiam nomen Tertullæ; Tertuli, et
 Testulæ legitur: pro Evancia autem etiam Evantia,
 Evantus et Evaneus, item pro Sammata etiam Sam-
 mata, et Sammatia habetur; ac demum loco Posinnæ,
 etiam Possina reperitur.

2 Quintæ decuriæ classis sic enumeratur. Item Sa-
 turninæ, Concordiæ, item Donatæ, Felicis, Valen-
 tini, Januarii, Mastillæ, Lucii, Mariæ, Marcellæ. v.
 Pro varia autem lectione serviunt Januaria, Mastula,
 vel Mustilla seu Mascula, Marta, Marcilla. Sextæ
 decuriæ ordo est SS. Perci, Datulæ, Victuriæ, Joviani;
 item Maximæ, item Felicis, Tertulæ, Castulinæ, vi.
 Tullæ, Gaudoli. At alio modo scribuntur nomina Proci,
 ac Maximi: et nomen Tullæ in aliquibus abest. Pro
 septima decuria offeruntur SS. Modianus Justus, Sa-
 turnus; item Satorus; item Felix, DONTULA, SAMINA, F
 Januaria, Fortunata, Saturnina. Ex his in aliis de-
 sunt nomina Secundi, Satori, Saminæ; pro quo legi-
 tur etiam nomen Sarmine, et Fortunatæ; ac loco
 DONTULÆ habetur Donatus; nisi censeantur diversi. vii.
 Octavæ decuriæ adscribuntur Sanctæ, Julia, Nina,
 Honoria, Donata, Victoria, Marcia; item Donata,
 Victoria, Marcia, Donata. Ex his tamen omittuntur a
 nobis tres ultimæ, quia desunt in omnibus Egraphis,
 licet isto modo legantur in antiquissimo Epternacensi:
 plures aliæ etiam in MS. Blumiuno desunt. Nonæ de-
 curiæ manipulus censebitur esse SS. Calpurniæ; Ex-
 tricatæ, Felicis, Saturnini, Donati, Cenoni, Pri-
 mosæ, Secundæ, Januariæ, Rogati. Sed variant no-
 mina Extricati, Saturninæ, Donatæ, Cenonæ et Ze-
 noni, Primosi, Secundi, Rogatæ.

3 In decima decuria conveniunt nomina SS. Fau-
 sti, Fonteï, Tertuli; item Paulæ; item Rogati;
 item Secundæ, Januariæ, Martialis, Felicis. Ex his
 varians lectio subijcit appellationes Fontaci, Tertullæ,
 Rogatæ; aliquibus vero deest nomen Felicis secundi.
 Undecimam decuriam implent SS. Fortunatus, Ja-
 nuarius xi.

A nuarius, Adjutor, Fortunata, Nomentia, Paula, Rogata, Victoria, Donata, Mavorus : cum aliqua tamen varietate scribuntur, Januaria, Fortunatus, Nomentia, seu Nominotia, Donatus, Majorus et Maturus. *Dodecimæ decuriæ nomina sunt* SS. Posinæ, xii, Primæ, Urbanæ, Tunnini, Januarii, Senecionis, Juliæ, Marcianæ, Nondinari, Casti. *Pro differentia scribitur etiam Urbani, Senectionis, seu Senicionis et Sintionis. Decimæ tertix decuria classem faciunt* xiii, SS. Datus, Florentina, Victoria, Piscina, Castulus, Saturninus, Victorianus, Fortunatus, Nina, Nundinus. *At differunt in scriptione Castula et Catulus, Fortunata, Nica, Nundina et Nonnidus. Decimæ*

quartæ decuriæ ordo continetur nominibus SS. Saturninæ, Cæcilie, Marinæ, Luciosæ, Feliciæ, Maximæ, Primæ, Firminæ, Evasii, Sildini : *variant autem Saturninus et Sildina. Decima quinta decuria hæc est* : SS. Tertius, Fuscus, Marcellina, Rota, Evasia, Sarmatia, Rodilia ; item Maria, Salpurnia. Castula : *ubi iterum aliqua lectionis varietas est in nominibus Tusci,* xv, Sarmitiæ, Rotillæ, Calpurniæ. *Demum pro epologo additur memoria Saturninæ, Justæ, Jocundi, Julii, cum aliis septuaginta sex. In alio MS. contrahitur numerus ad sexaginta septem : et tres ultimi, nominatim expressi, solum sunt in MS. Corbeicensi.*

D
AUCTORE G. H.
xiv.

xv.

alii anonymi.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

MARIO, JOVINIANO, FORTUNATO,

ORATO, LATINA, SABINA.

G. H.

B

Ex eodem martyrologio.

E

Adjungebantur hi sex Martyres præcedenti quidem exercitui, illoque videntur etiam Romæ coronati : ut tamen lectori defatigato quies datur aliquam, sejungimus a ceteris nomine SS. Marii, (in alio MS. Marici) Joviniani (pro quo etiam Jovinianus et Joviniana scribitur) Fortunati, Orati,

sive Oratii, Latinæ et Sabinæ. Subjungebatur depositio Marcellini Episcopi, quem arbitramur esse S. Marcellinum Papam sive Episcopum Romanum, de quo egimus xxvi Aprilis, uti supra inter Prætermisos diximus, et sic finitur longa classis Martyrum Romanorum simul conjunctorum.

DE SANCTIS QUADRAGINTA OCTO

MARTYRIBUS ROMANIS.

G. H.

Ex eodem Hieronymiano Martyrologio.

In quatuor vetustis Martyrologi Hieronymiani apographis reperimus hanc Martyrum classem, a præcedentibus hactenus Romanis Martyribus procul separatam, interpositis longa serie Martyribus Lugdunensibus, supra honoratis, et aliis de quibus mox agemus : ac tandem sub finem hujus dici ista subducuntur : Romæ Martyrum quadraginta octo : de quibus cum Nothero pronuntiare possumus, quorum

nomina Deus scit solus ; esseque putamus ex numero illorum, quos ille centum et octoginta, et auctor Martyrologii MS. Trevirensis ecclesiæ S. Martini quadringentos Romæ hoc die passos scribunt : forte autem ad hunc diem relati sunt, quod fuerint a S. Marcellino et Petro, quorum Acta supra dedimus, in carcere ad fidem eruditi, ac postea martyrio coronati, eaque de causa, non cum aliis, sed sub finem relati.

C

F

DE SS. THAMATO, HONORATO,

SELEUCO, PORFIRO, PAFILO, ESTIVO, SEU PALESTINO, ROGATA

MARTYRIBUS CÆSAREÆ.

G. H.

Ex eodem Martyrologio.

Post relos Martyres Romanos, referuntur in omnibus quatuor Martyrologi Hieronymiani apographis, hi sex Martyres, passi Cæsareæ civitate, ut arbitramur, Palestinæ, ubi et præcedenti die septem coronati memorantur. Horum primus est Thamatus, tum Honoratus, dein Seleucus : quumquam aliquis etiam hujus nominis sit præcedenti

die, quia hunc ab illo diversum arbitramur. Sequitur Porfirus, in MS. Bluminio Potphurus ; tum Pafilus seu Paphilus, in MS. Corbeicensi Phiofilus : dein Estivus in MS. Epternacensi, pro quo aliis est Palestinus. Denique consensu omnium additur Rogata. Horum Antesignanus Thamatus indicatur in MSS. Gelonensi, Augustano, S. Galli, et Parisiensi Labbei.

DE S. ERASMO EPISCOPO, MARTYRE FORMIIS IN CAMPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. H.

Circa Acta, Translationem, Cultum, Reliquias, inter plures Synonymos verosimiliter partiendas.

S. ERASMO
ET MAX.Acta MSS.
antiqua.

Illustrè martyrium S. Erasmi Episcopi declarant antiqua Acta, eisque conformia Martyrologia. Acta habemus in quamplurimis codicibus MSS. quorum unus, characterè vetustissimo a nongentis forsitan aut saltem octingentis annis exaratus, apud nos est: ceterorum accepimus fidelia egrapha; nempe ex duobus codicibus Trevirensibus S. Martini et S. Maximini, ex Passionali pergameno Ecclesiarum Fridslariensis, atque ex MS. Ultrajectino. His accedunt Acta a Mombrizio edita, nec non MS. Græcum in Bibliotheca Vaticana, signatum 866, a nobis cum Mombrizii editione collatum, cui etiam similia habentur recusa in editione 3 Surii. Alia Acta habemus in alio MS. codice nostro, qui olim pertinuit ad monasterium Ultrajectinum S. Pauli, sed hinc inde aliis verbis deducta. Alia copiosiori phrasi composuit Gelasius Papa secundus, cum adhuc esset Joannes Cajetanus, sacri montis Casini Monachus et Subdiaconus, eaque avunculo item Joannide dicavit, quæ Romæ una cum Vita Auctoris recusa anno MDCCXXVIII, ibidem lector poterit reperire. Simili modo Michael Monachus, in Sanctuario Capuano pagina 510, allegat aliqua Acta hoc exordia, Triumphales victorias; quæ nobis nepos ejus ex sorore Dominus Silvester Aiossa submisit. Denique et alia, diversa ab his omnibus, accepimus; sed similiter a posteris interpolata. Proinde solum unica Acta duximus, ex præcipuis primoque indicatis MSS. Nam et hæc, utcumque vetusta sint, non sunt tamen primæ et melioris notæ, sed ab quot seculis post Sancti martyrium ex traditione composita; neque carent justa suspitione gratuite fictionis. Præter illa tamen non omiserim etiam indigere, quæ Vincentius Bellocensis lib. 11 cap. 23 et tribus sequentibus, ac Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 73 habent.

C 2 Inter Martyrologia, eminet id, quod ceasetur a S. Hieronymo exaratum, et in apographo Epternacensi, post varios Martyres jam relatos, ista habet ad hunc secundum Junii, In Campania Erasmi Martyris; in apographo Lucensi. In Campania Erasmi Martyris; in apographo Corbeicensi Parisiis excuso, In Campania Erasmi Episcopi. Rabanus Episcopus Moguntinus, in suo Martyrologio, hoc cum ex Actis ornat elogio: Eodem die, ii Junii, natalis est Erasmi Martyris, qui in Libano monte eremum petivit, ibique mansit annis septem, ubi et multa miracula fecit. Hic a Diocletiano Imperatore comprehensus, propter fidem Christi multa passus est. Quia illum, jussu Imperatoris nequissimi, carnifices fustibus et plumbatis cadebant, plumbo et pice et sulphure, cum cera et oleo ferventi perfundebant: postea in carcerem missum pondere ferri gravabant, quod Domini virtute in cinerem versum est, et nihil eum lesit, ipse vero mortuos suscitavit, et multos debiles sanavit. Deinde vero ab Angelo Domini admonitus, in Italiam perrexit, ubi et Maximiano Imperatore multa tormenta passus, ad extremum cum palma martyrii ad æternam vitam migravit. Usuardus ad diem iii Junii, primo loco cum refert his verbis: In Campania natalis S. Erasmi, Episcopi et Martyris. Hic sub Diocletiano Augusto, primo plumbatis, dein fustibus

graviter maceratus; post resina, sulphure, plumbo, pice, cera, oleoque perfusus, illæsus apparuit. Deinde sub Maximiano diversis atque immanissimis suppliciis cruciatus, tandem vocante Domino, sancto sine quievit. Adde et tertium encomium ab Adone, ad diem etiam tertium, ita prolatum: In Campania natale B. Erasmi, Episcopi et Martyris, sub Diocletiano et Maximiano. Qui jussu impii Diocletiani Imperatoris, primo plumbatis crudeliter cæsus, deinde fustibus diutissime maceratus, post resina, sulphure, plumbo, pice, cera, oleoque solutis perfusus, ingenti miraculo illæsus apparuit. Quod cum multi viderent, fidem Christi, relictis idolis, susceperunt. Inde immenso pondere ferri constrictus, in carcere reclusus est sub dira custodia: de qua Angelica visitatione solvitur atque eripitur. Verum postmodum, clarissima miraculorum ipsius gesta fama vulgante, tentus est ab altero Imperatore Maximiano, a quo diversis suppliciis tortus fuit in tantum, ut tunica ærea ignita vestiretur; interumque in olla, quæ plumbo, pice, cera, resina, et oleo fervefacta erat, missus, virtute Domini omnia superans, illesus exinde progreditur: sicque tandem, ad confirmandum ceteros, a Domino servatus, Campaniam munus Angelico solatio pervenit. Ubi cum plurimos sive in fide roborasset, sive ad fidem convertisset, vocante Domino, martyrio clarus, sancto sine quievit. Hæc Ado: Quæ, sed contracta, sunt etiam apud Notherum et Bedam supposititium. Secuti passim recentiores Martyrologi, quos enumerare omittimus. Sufficiunt enim tres illustres Auctores jam relati, qui ante annos octingentos aut septingentos floruerant, ut sciamus quid antiquitus ex Actis vetustioribus, licet non probabilissimis, creditum fuerit circa varia tormenta, sub utroque Imperatore tolerata a Sancto.

3 Palæstra sub Diocletiano fuit Antiochia Syria, in cuius Provincia seu Patriarchatu fuerat alicujus civitatis Episcopus. At sub Maximiano primum constantiam Sancti probavit Sirmium, metropolis Illyrici Occidentalis; deinde haud procul inde positum Sidrugidum, seu potius Sigidunum, aut Singodunum; utraque civitas aliis ibidem Martyrum triumphis celebris, et in Notitia Imperii sub dispositione Præfecti Prætorio Italiæ collocata, atque ita etiam Italiæ annumerata. Inde Angelico solatio Curratium deductus Erasmus fuit, quod est insula Adriatici, aliis Carriçia seu Carriçium, nunc Veglia dicta. Hinc navigatum est in Italiam, et Formias appulsus Erasmus, ibi tandem sancto sine quievit. Fuere Formiæ, Ciceroni, Livio, et aliis antiquis memoratæ, olim urbs Episcopalis: sed ea a Saracenis excisa translata inde Sedes est ad vicinam urbem Cajetam, unde jam dicitur Italis Golfo di Gaeta, qui antiquis erat Sinus Formianus. Et Cluverius, lib. 3 Italiæ antiquæ, Liquide apparet, inquit, ipsum oppidum Mola, antiquas illas esse Formias, iv p. m. ultra Cajetam sitas. Etenim toto illo Appiæ viæ spatio passim occurrunt plurimæ Romanæ vetustatis monumenta, passim aliquam Formianorum mentionem facientia; quorum unum e marmore exhibetur a Leandro Alberto in Latio, et ex hoc in Theatro Urbium

Elogia ex
Rabano.

Usuardo,

Adone

E

F

Palæstra
martyrii

Obitus Formiis

A *bium Neapolitanarum Joannis Blavii, quod Antonino*
 pio Trib. potest. xi. Cons. iii. PP. (posuere) For-
 miani publice. Nunc Molæ nomen factum loco a fre-
 quentia Molarum, quas e vicinis collibus defluentes,
 cum gratissimo strepitu, aquæ circumagiunt.

D. P.

4 S. Gregorius Magnus illustre testimonium præbet
 lib. 1 Registri Epistola 8, relata etiam ab Auctore Vitæ
 Joanne Diacono lib. 3 num. 14; dum scribit Bacundæ
 Formiensi Episcopo, quatenus Formianæ Ecclesiæ,
 in qua corpus B. Erasmi Martyris requiescit, ad-
 jungi debeat Ecclesia Minturnensis. Verum illud
 Cajetani deinde translatum, quo etiam Gregorius IV
 Pontifex Romanus Episcopatum transtulit, asserit
 præcatus Leander Albertus. Obiit Gregorius IV
 anno DCCCXLIV. Ughellus Tom. 1 Italix sacræ col. 579,
 acturus de Episcopis Cajetanis, docet, quod, sicut Gre-
 gorii Magni temporibus, eversa Minturnarum veterum
 fortuna, creverunt Formiæ, unica sibi diœcesi illa, ut
 jam unus utriusque Episcopus esset; ita eversis For-
 mis per Saracenos successerit Cajeta anno DCCCXLII,
 qui fuit Gregorii IV annus XVI. Leander ex Blondo
 exordium Formiarum adscribit anno DCCCLVI. Utrum-
 que sic putem conciliari posse, ut bis in Formias Sara-
 ceni incurrerint; ac primum quidem spoliis amplis
 contenti, pepercerint ædibus sacris ac profanis; tantum
 tamen terrorem incusserint civibus, ut Clerus popu-
 lusque migrandum Cajetam statuerint, secumque abs-
 tulerint ossa sui Patroni; reversi deinde post tredecim
 annos Barbari, et desolatam ferme civitatem inve-
 nientes, conceptam ex frustrata spe prædæ opulentioris
 rabiem converterint in muros atque tecta, funditusque
 everterint quæ auferre non poterant. Ita salvabitur id
 in quo consentiunt omnes, de nova translatione sub Pon-
 tificatu Joannis VIII, facta anno post priorem transla-
 tionem trigesimo. Creatus est enim Joannes iste anno
 DCCCLXXII; et sedit annis x, inter ultimum autem Gre-
 gorii et primos Joannis annos, triginta omnino anni in-
 tercedunt. Gloriantur etiamnum Cajetani se possidere
 corpus S. Erasmi Episcopi et Martyris: cujus me-
 moria celebratur in Breviario Romano, et passim in
 variis antiquis Breviariis. Ipse vero Sanctus, ob mira-
 culorum et cultus toto fere orbe Christiano frequentiam,
 numeratur inter xv Auxiliatores Sanctos. uti diximus
 cap. 7 miraculorum S. Georgii, xxiii Aprilis.

ubi corpus
 teste S. Grego-
 rio:

inde transla-
 tionem Cajetam
 seculo 9.

B

5 Sanctissimus Patriarcha Benedictus videtur S.
 Erasmo adductus fuisse. Etenim in Vita S. Placidi
 ejus discipuli, die v Octobris elucidanda, scribit Gor-
 dianus, aut sub ejus nomine alius, ista: Benedictus ad
 Casinam castrum pergere cepit, relicto scilicet Su-
 blaco. Cuique juxta civitatem Alaternam (Alatrinam
 et Alatrium alii oppellunt, urbem in Hernicis)
 devenisset.... inde juxta civitatem Herculaneam
 devenit, in locum scilicet, qui Aureola ab accolis
 appellabatur: in quo dum pervenisset, agnovit per
 Spiritum sanctum, congregationem religiosorum
 virorum ibidem esse futuram: fundamentaque ipse,
 pro Ecclesia construenda, manibus suis jaciens:
 præcepit discipulis suis Placido atque Mauro, qua-
 tenus eandem ecclesiam, in honore sancti Martyris
 Erasmi a se fundatam, ad finem perducerent, sic-
 que Casinum venirent, quod et fecerunt. Et nonnul-
 lis interpositis referuntur possessiones, a Tertullo patre
 S. Placidi traditæ S. Benedicto, interque illas, Do-
 mum, inquit, in qua Placidus filius ejus natus fuerat
 in urbe Roma in Cœlio monte, B. Erasmi nomini
 dicans, Patri Sanctissimo ex toto concessit: ubi mo-
 nasterium Benedictinis Monachis extractum fuisse, in
 eoque Monachum editisse Adeodatum Papam, asse-
 runt Antonius de Ypez ad an. 531 cap. 1, et alii.
 Præfuit Ecclesiæ Adeodatus a morte S. Vitaliani
 et facti anno DCLXXI exerente, ex calculo Collegæ
 mei Papebrochii, usque ad xviii Maji, anni DCLXXVII.
 De quo Anastasius Bibliothecarius, in ejus Vita, inter

G. II.
 Monasterium
 S. Erasmi a
 S. Benedicto
 constructum in
 Hernicis,

C

et Romæ,

ab Adeodato
 Papa auctum:

alia ita scribit: Monasterium S. Erasmi, situm in D
 Cœlio monte, in quo concrevisse visus est prædi- AUCTORE G. II
 ctus sanctissimus vir, multis novis ædificiis augmen-
 tavit, et multa ibi prædia acquisivit, Ab-
 batemque et congregationem ibi constituit. Ita
 MSS. Hujus monasterii vix ulla extare vestigia
 indicat Carolus Bartholomæus Piazza: sed festum ce-
 lebrari, et in vicina ecclesia S. Stephani Rotundi ali-
 quas ejus servari Reliquias; item in Ecclesia S.
 Mariæ in Campo sancto, vicina ecclesiæ S. Petri, ibi-
 que in sacello illi dicato haberi pedem ejus: aliquas
 etiam esse in ecclesia S. Mariæ Majoris, et in ecclesia
 SS. Sergii et Bacchi.

Reliquiæ
 Romæ:

6 Insuper prælaudatus S. Gregorius Magnus, lib. 1
 Registri Epist. 23, agit de Paulino, Presbytero mo-
 nasterii S. Erasmi, quod in latere montis Soractis
 situm est. Masinus in Bononia perlustrata, ad hunc
 diem Junii, asserit in ecclesia S. Jacobi majoris
 esse caput S. Erasmi, Episcopi et Martyris, reposi-
 tum in altari majori, cum variis aliis Reliquiis, ac-
 ceptis a Cardinale Alexandro Riario. Fuit hic a
 Gregorio XIII anno MDLXXVIII inter Cardinales as-
 sumptus. Interim Cæsar Eugenius Caracciolus, parte
 2 Neapolis sacræ pag. 315 scribit, S. Erasmi, Epi-
 scopi et Martyris, medium caput et duo brachia, as-
 servari in ecclesia S. Georgii Majoris Patrum Pio-
 rum Operariorum: et par. 1 pag. 71 ait, aliquam
 S. Erasmi Reliquiam in ecclesia S. Mariæ de Sa-
 pientia honorari. Rev. Pater Joannes Filomarinus
 Societatis nostræ, ob amicitiam Neapoli anno MDCLXI
 nobiscum contractam, anno sequenti scripsit de aliqua
 Reliquia insigni, hoc est cruce S. Erasmi Martyris,
 Romæ a Reverendissimo Domino Vieesgerente, in
 forma authentica dono data nobilissimæ cuidam Do-
 minæ Neapolitanæ, tunc ibi degenti: transmis-
 sam mox Neapolim, ubi, servatis servandis,
 auctoritate Ordinarii aperta et exposita venerationi
 et cultui fidelium fuit. Pessima quoque Decanus Pra-
 gensis, in suæ Metropolitanæ Ecclesiæ Phosphoro pag.
 511, numerat S. Erasmi Ep. M. partem insignem,
 allatam a Carolo IV Imper. an. MDCCLXX; et aliam
 minorem, ex Italia. Sed nulla aut tunc potuit, aut
 modo dari potest certitudo, quod omnes ubique Reliquiæ
 sint ejusdem S. Erasmi, Episcopi et Martyris.

monasterium
 in Monte-
 Soractis:

E
 Reliquiæ
 Bononiæ,

Neapoli,

7 Ægidius Gelenius, in Fastis Agrippinensibus, ad
 hunc quoque diem meminit S. Erasmi, Episcopi et
 Martyris, cujus Reliquiæ apud S. Severinum Col-
 onix ob multa beneficia in magno honore sunt, et
 ibidem pervetus sacellum existit. Caput vero in
 Carthusia Coloniensi conservatur: et in majore
 Nazaretho, apud Ubios, caput S. Erasmi Thebæi
 militis et Martyris. Quidni et Caput in Carthusia
 asservatum fuerit aliquod ex sociis aut S. Geroni aut
 S. Victoris, aut ex aliis Martyribus Coloniensibus?
 quod etiam videtur dicendum de Reliquiis S. Erasmi,
 quæ ibidem in Ecclesiis Collegiatis S. Severini et
 S. Mariæ ad Gradus, et in Ecclesia Parochiali S. Lu-
 pi, et Abbatia S. Pantaleonis dicuntur haberi. Simili
 modo corpus S. Erasmi, quod Serrarius asserit Mo-
 guntix in veneratione esse, sit alicujus Martyris ex
 sociis Aurei et Justinæ, aut ex Martyribus Treviren-
 sibus, aliisve assumptum. Georgius Cordosus, in Ha-
 giologio Lusitano, longissimum encomium de martyro
 S. Erasmi texit, et sub finem subdit, sanctum ejus
 caput in Carthusia Eboresensi, cum aliis Reliquiis de-
 vote asservari, acceptum ab Ecclesia majore Cajeta-
 na, scilicet ut in Commentario additur, per Theoto-
 nium Brigantinum Archiepiscopum, istius Carthu-
 siæ Fundatorem. Et nostra Professio Domus S. Rochi
 Ulissipone, inter multas insignes Reliquias illuc illatus
 a Joanne Borgia, et sollemnissima pompa receptas anno
 MDLXXXVII die xxv Januarii, Ferendo viii attribuit
 Reliquias hujus Sancti, uti tunc inter Prætermisos
 dictum.

Colonix,

F

Moguntix,

Ebora in
 Lusitania,

D. P.

AUCTORE D. P.

A dictum. Item Collegium Monasterii Westphaliæ portem aliquam habere se ait in Armario D, oræ suæ summæ.

sed aliorum
istius nominis
Martyrum,

8 Sed deficiente ulteriore probatione, admittimus quidem, Utissipone ac Monasterii Reliquias aliquas, Eboræ vero Caput haberi alicujus S. Erasmi; non tamen continuo Martyris Cajetani; quod non amplius adesse inter alias Reliquias ejus, Cajetæ hactenus adservatas, prius esset demonstrandum; ac deinde illud potius Eboram delatum, quam Coloniam, Bononiam, aut Neapolim. Idem eodem in casu, circa alias aliorum Sanctorum Reliquias, esset observandum, prius quam adco osseveranter alicui adscribantur loco, cum præjudicio alterius, certiori possessione fulti; ut de aliis taceam, idem jus ex solu homonymia præfendentibus. Hoc autem de Reliquiis, Eugubii atque Veronæ expositis sub eo nomine, tanto justius dixerim; quanto plura sunt ossa quæ istie habentur. Franciscus Corna, apud Augustinum Valerium Episcopum, inter Veronensium Sanctorum monimenta, in libro, quem (ut ait hic pag. 1) pedestri et nativo sermone conscripsit anno salutis MCCCCLXXVII. de antiquitate Veronæ ac de Sanctorum Reliquiis, quæ in ea reperiuntur, assertit (ut idem Episcopus habet pag. 83 B 8.) quod in ecclesia S. Mariæ antiquæ asservantur ossa S. Erasmi.

ut etiam
Veronæ,

et potissimum
Eugubii, ubi
caput et
brachia,

allata ex vico
S. Erasmi,

C multo forsitan
junioris,

cui intestina
de ventre ex-
tracta sint
a Longobardis.

9 Jacobillus, post Tomum 3 de Sanctis Umbriæ in Append. de Reliquiis pag. v. In ecclesia S. Secundi extra muros Eugubii habentur, inquit, caput et brachia S. Erasmi Martyris, illuc allata anno MDCXX a Parochia S. Erasmi, quæ sesquimillari distat a civitate. Eo in oppido a multis jam sæculis servabatur corpus ipsius Sancti, et usque in hodiernum diem monstratur sepulcrum, Longobardicis inscriptum characteribus. Hos autem Latinis saltem characteribus expressos oportuit, si legi poterant; sin minus, repræsentari formas, a talium peritis forsitan explicandas. Sanctus hic, inquit idem, maxima in veneratione rusticorum est, patronus habitus contra morbos bonum: qui quoties male habere judicantur, ad ipsius ecclesiam et corpus adducti, ultro dicuntur procumbere in genua; orantibusque pro eorum sanitate dominis, ipsam recuperare. Ad ejusdem Sancti honorem, consecrata etiam est Parochialis ecclesia Fractæ (oppidum est ad Lesæ ac Tiberis confluentes situm, x p. m. ab Eugubio, in confiniis Perusini Ducatus) quæ ecclesia jam inde ab anno MCCCXCIX, mense Episcopi Eugubini unita fuisse invenitur.

10 Fortassis autem hic Erasmus, Longobardicam irruptionem non præcesserit; sed prope Eugubium repertus, sicuti Camerini Venantius, ubi isdem adhuc Arianis Barbara immanitate discerptus fuerit, et propter homonymiam cum priori ac vetustiori confusus. Certe in hujus Actis antiquis nusquam legitur, quod intestina ei fuerint extracta de ventre, in quo tamen tormenti genere, Romanis Tyrannis ignoto, sed Barbaris non insolito, constitutus Erasmus. in Belgio et Germania passim exprimitur; idcirco invocari solitus contra ventris tormina colicosque dolores, sed et a prægnantibus ac parturientibus Patronus postulari. Ita in Anturpiensis suburbii Borgerhautana ædícula, conspicitur tabella, nudum cum insignibus Episcopalibus Martyrem repræsentans humi stratum, sub tornatili cylindro (alii veru pinguunt) cui circum volvuntur lente extracta e ventre intestina: similisque pictura in Paderbornensi diocesi est, antiquo cultu et miraculis celebris hodieum, de qua infra. Die autem vii Novembris agemus de B. Ernesto, Zwifaltensi in Suevia Abbate, qui sub medium sæculi XII cum Cruce-signatis profectus in Terram-sanctam, abductusque in Persicam servitutem, martyrium complevit, visceribus per umbilicum extractis, ad palum terræ infixum, cir-

cum quem currere flagellatus adigebatur, quod mortuus collaberetur.

ACTA SUSPECTA.

Ex septem antiquis codicibus MSS. Gelasio II Papa, et Mombrizio.

CAPUT I.

Vita in Libano Acta. Tormenta sub Diocletiano tolerata. Mortuus suscitatus, plurimi conversi.

F acta est persecutio a Christianorum a Diocletiano Imperatore, ut si quis inventus fuisset, qui non sacrificaret diis, multis interiret suppliciis. Hoc audiens B. Erasmus, eremum petivit annis septem, ubi multa mirabilia fecit, in monte qui dicitur Libanus, die ac nocte Dominum deprecans, nam et esca ei per eorum veniebat. Multas enim virtutes per eum Dominus faciebat, ita ut Angeli cum eo loquerentur. Diversæ etiam feræ veniebant in cellulam ejus, et prosternebant se ad vestigia ejus: et facta est ad eum vox de cælo, dicens: Erasme, descende b ad tuam civitatem. Et statim surrexit, et descendit in civitatem Antiochiam. Cumque descendisset, multi qui vexabantur a spiritibus immundis, occurrebant ei. Tunc B. Erasmus imponebat eis manus in nomine Domini. c et statim salvi fiebant: multos etiam per baptismum convertebat ad Dominum.

2 Hoc audiens Diocletianus Imperator, jussit B. Erasmum teneri, et præsentari sibi. Cumque introduceretur, sedente Imperatore pro tribunali, interrogavit eum, dicens: Quid vis esse; aut de quo genere es? Tunc B. Erasmus dixit: Christianus sum et Christum confiteor. Erat autem B. Erasmus, non solum spiritu, sed et corpore pulcher, vultu etiam Angelico: oculi ejus sicut radii solis, loquela ejus sine ulla offensione. Respondebat securus, non trepidabat: ad quem ait Imperator: Acquiesce, et sacrificia diis meis, ut non male moriaris. Dicit ei B. Erasmus; Hoc, Imperator, nunquam facturus sum, ut lapidibus et sculptilibus, quibus tu ipse similis es, ego sacrificem; sed ego sacrifico Deo vivo, qui fecit cælum et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt: ipsi soli serviet anima mea, nam tibi nunquam consentio.

3 Tunc Imperator furore repletus, jussit ministris, plumbotundi ejus latera. Qui dum caderetur, respexit in cælum et dixit: Gratias ago tibi, Domine Jesu Christe, qui es via in te credentium, quia perveni ad quod desideravi anima mea; adjuva servum tuum, ut non absorbeat me abyssus mortis. Tunc Imperator dixit: Erasme, video te juvenem pulchrum: consule animæ tuæ, et sacrificia diis meis; et dabo tibi aurum et argentum, vestemque inestimabilem, et faciam te nobilem d in palatio meo. Dicit ei B. Erasmus: Lupe rapax, seductor animarum, non præmia tua separabunt me a caritate Christi: aurum, et argentum, et vestes tuæ inestimabiles, sint tecum in diem perditionis tuæ: ego autem habeo loricam fidei, quam infernus corrumpere non potest: tu vero, cum patre tuo diabolo, eris in igne æterno arsurus.

4 Imperator furore repletus, jussit B. Erasmum fustibus mactari, et ter nonis e mutavit: et cum videret dorsum ejus, nulla in eo macula videbatur: universa vero plebs clamabat, dicens: Vere magnus est Deus Christianorum, qui tantam virtutem operatur in illo. Imperator dixit: Erratis, populi, artes maleficiorum operatur iste. Dixit B. Erasmus: Non-

u
S. Erasmus in
erema divini-
tus conserva-
tur:

rediens Antio-
chiam energu-
menos liberali-
b

E

c

coram Diocle-
tiano Chri-
stum confite-
tur,

renuit Diis
sacrificare:

F

plumbatis
ædatur:

respuit obla-
tas divitias et
honores:
d

e
fustibus ver-
beratus,

Christi potentiam inculcat:
f
g
ungulis ferreis laceratur:
Psal. 78

A ne et tu diabolus es, similis illi qui protoplastum de paradiso ejecit? Impie carnifex, draco iniquitatis, dux maleficiorum, maleficia mea Christus est, filius Dei, quem Virgo genuit Maria fex Verbo Dei, quem Prophetæ venturum prædicaverunt, qui solvit peccata mundi, *g* illuminans tenebras ignorantiae nostrae, qui te percutiet in aeternum, cui tu rationem redditurus es. Imperator furore repletus, jussit. B. Erasmi carnes unguis ferreis effodi. Ille autem gratulans et psallens, Propheticum psalmum Deo canebat, dicens: Posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam, morticina servorum tuorum bestiis terræ.

ab ardenti li- quore illasus,
h
B

5 Tunc Imperator, furore repletus, jussit ministris plumbum, et picem, et sulphur, et resinam, cum cera et oleo solvi, et B. Erasmus perfundi. Stabat autem Angelus Domini cum eo, qui ei refrigerium præstabat. Tunc B. Erasmus dixit Imperatori; Ubi sunt minæ tuæ, et furor tuus magnus? ecce corpori meo præstitisti magnum refrigerium. Universa vero plebs clamabat, dicens: Dimitte hominem justum et Episcopum civitatis *h* suæ, quia Deus Christianorum operatur cum illo. Et ecce subito factus est terræ motus magnus, tonitrua et cornuscationes, ita ut penultima pars populi moreretur. Angelus vero Domini cum B. Erasmo stabat, et cæcos homines ad Christi lumen deducebat. Imperator autem fugiens, putabat civitatem ab ira Dei perire. Qui locutus est ad populum, et dixit: Iste, quem vidistis, deos blasphemavit; ideo talis est conturbatio.

carceri includitur:
C

6 Tunc Imperator, furore repletus, jussit B. Erasmus in carcerem introduci, et sexaginta pondera ferri in cervicem vel in manibus ejus imponi: et præcepit ministris, ut si quis inventus fuisset vel aquam ei dare, morte moreretur. Imperator autem annulo suo signavit ostia carceris: et circa mediam noctem exclamavit Erasmus, dicens: Domine Jesu Christe, accelera et libera me, ne gloriatur inimicus in servis tuis, neque dicant gentes, Ubi est Deus eorum? Et ecce subito carcer illuxit et fragravit, quasi fuisset aromatibus plenus: et visa sunt velut duodecim candelabra ardentia ante B. Erasmus Martyrem et Episcopum. Angelus Domini ingressus fuerat ad eum, dicens: Erasme, ecce ego veni ad te. Et statim liquefactum est ferrum tamquam cera; et in medio eorum stabat psallens, et benedicebat Dominum, dicens; Benedictus es Domine, qui fecisti cælum et terram, cui adstant Angeli et Archangeli cum tremore, et numerus Martyrum qui passi sunt propter te; qui fecisti misericordiam cum servis tuis, et liberasti Zydrach, Misach et Abdenago de medio fornacis ignis ardentis, et de manu Nabuchodonosor Regis; et Daniel servum tuum de lacu leonum, oblato prandio per Abacuc Prophetam; et Susannam de falso crimine liberasti, et mecum fecisti misericordiam. Et ecce, Angelus Domini dixit ad eum: Erasme, ex

ab Angelo reductus,
k
Sidugridum transfertur:
l
turbato Imperatore et civibus,

surge, et ambula in *k* Italiam: ibi tibi Dominus aeternam vitam tribuet in seculum seculi. Et quasi columba Christi plaudens, Sidugrido *l* se deposuit. Alia vero die Imperator currens ad carcerem, signaturam annuli invenit: cumque designasset, præcepit ministris: Adducite magum, qui Deos nostros pro nihilo fecit. Ingressi autem carcerem, nusquam illum invenerunt: ferrum vero sicut cinis inventum est. Et factus est clamor magnus: Hominem non invenimus: jam et ipsum ferrum cinis nobis esse videtur. Quod ut audivit Imperator, alapam sibi in fronte percussit, dicens: Væ mihi! delusum est regnum meum. Quid dicturus ero populo? Venerunt enim quasi quadraginta millia virorum et mulierum, ad spectaculum militis Chri-

sti: turbabatur tota civitas, in timore grandi posita: D Christiani [servum] Christi quærebant; viduæ et orphani Episcopum requirebant, dicentes; Quid fecisti de homine isto? Tunc Imperator, timore perterritus, dixit, quod a Deo ejus in cælum raptus esset, et per premium magnum se redemit.

7 Cum autem B. Erasmus in Sidugrido venisset, multos in Christi nomine baptizans, omnia virtutibus operabatur: nam infirmos et cæcos orationibus salvabat. Erat autem nobilis et primarius civitatis, nomine *m* Anastasius: ejus filius mortuus fuerat, et corpus ejus ad sepulcrum deducebatur. Jussum enim fuerat a Domino S. Erasmo, ut eum suscicaret et redderet parentibus suis. Et apprehendens B. Erasmus sepulcrum ejus, dixit; Anastasi, si credis in Domino Jesu Christo, qui natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, recipies filium tuum salvum; multa autem turba populi mirabatur ad hæc verba. Anastasius dixit: Et tu potes filium meum resuscitare? B. Erasmus dixit: Non ego, sed Dominus meus Jesus Christus, cui ego servo. Anastasius dixit: Si filium meum mihi sanum reddideris, credo ego et domus mea, et populus universus. Tunc B. Erasmus jussit corpus ejus deponi, et secreto patrem et matrem jussit stare: et flexis genibus super corpus ejus, dixit: Puer, in nomine Jesu Christi surge. Cumque surrexisset, voce magna exclamavit, dicens: Vere magnus est Deus Christianorum. Pater, usque nunc erravimus: dei quos colebamus nihil sunt: vidi enim eos in inferno non habere requiem a tortoribus. Deus autem unus famuli sui Erasmi magnus est. Et credidit Anastasius, et tota domus ejus, et populus universus. Qui in illa hora fuerunt ibi baptizati, sunt quasi *n* quadraginta millia hominum. Tunc B. Erasmus exclamavit voce magna dicens: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui congregasti populum tuum in via veritatis: tu enim Evangelica voce dixisti, Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Benedic Domine populum tuum hunc, quem acquisisti tibi. Et facta est ad eum vox de cælo, dicens: Erasme, serve bone, qui pro me laborasti in terra, omnia quæcumque petieris dabuntur tibi. Et benedixit Dominus populum hunc, qui et credidit in illa hora: et omnia idola, quæ colebant, evertabantur. Per septem annos Erasmus docens populum et confirmans in doctrina Christi, dicebat: Custodite mandata ejus quæ audivistis, et magnalia Dei quæ fecit in vobis. Induite vos fide, et etiam fideles estote.

ANNOTATA G. H

a In variis MSS. etiam Græcis, incipiunt Acta: In Antiochia civitate facta est etc. *Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ πόλει ἐγένετο διωγμὸς ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.* In MS. Copuano plura, et a Gelasio II Papa plurima præponuntur, ut dictum est supra.

b Hinc ortu aut origine Antiochenus habetur.

c MSS. aliqua addunt, et imperabat dæmonibus, et statua effigabantur.

d MS. nostrum 2, in civitate ista: Gelasius, in urbe hac, Græce, *ἐν πόλει μου*, In civitate mea.

e Idem MS. ternos bis mutans. Græce *ῥαβδοῦ-πεσθαι ὑπὸ ὑπαγιστῶν*, fustigari a ministris.

f Variant MSS. Ex Verbo Patris, seu Christi, Ex Verbo Christum, per Verbum Patris.

g MS. nostrum 2. Qui omnia ligata et abscondita patefecit, et ubi erant tenebræ lumen fecit oriri: qui et portas sua virtute et potestate confregit, ubi religavit patrem tuum diabolum, qui te sibi lucratus est: qui in fine seculi venturus est judicare vivos et mortuos.

A h Hinc colligimus fuisse non Antiochic, sed in Patriarchatu Antiocheno, Episcopum.

EX MSS:

i MS. Capuanum : adeo ut omnes qui aderant illic populi, subito se interire crederent interitu Vincentius, ita ut civitas ab ira Dei tota perire putaretur.

k Italia hic late sumitur pro regno Italico, quod a Diocletiano commissum erat Maximiano ; ut item videatur regnum Maximiani, et regnum Italicum, sive Italia. In Notitia autem Imperii, sub dispositione Praefecti Praetorio Italiae erat Illyricum Occidentale.

l Nomen varie exprimitur. In antiquissimo MS. nostro habetur, Sidugrido : ubi arbitramur, litteris transpositis, intelligi Sigulunum, vel Singolonum, urbem Episcopalem in Illyrico Occidentali sub Sirmio metropoli, vulgo Sigetinae Latio, aliis Zenderin, et Semender. In aliis MSS. legitur Luerido. Mombrino Lucida, Vincentio Lucida. Porro locum ibidem assignandum, ad Tibiscum aut Danubium, sequentia criquant. Si enim iter Sancti fuit ex Syria per Armeniam, potuit transfectato Ponto Euxino venisse in Illyricum Occidentale, aut propter verbum ambula, ita iterum terrestri versus Septentrionem circumvisisse.

m Forte in baptismo, propter filium resuscitatum, est Anastasius appellatus.

n Ita passim MSS. At Mombrinus cum Vincentio, centum triginta animae promiscui sexus, MS. Capuanum quatercenti, forsitan quadringenti.

CAPUT II.

Tormenta sub Maximiano tolerata. Varii conversi et Martyres effecti. Obitus S. Erasmi.

Audiens Imperator Maximianus quae facta fuerunt in civitate Sidugrido, a a Probo, iniquissimo homine et sacrilego, dicente : Audi, pie Imperator, quae facta sunt in civitate tua : Regnum tuum delusum est, et Dei nostri nescio a quo homine et sacrilego Antiocheno subversi sunt : qui confitetur illum Jesum Christum, qui crucifixus est ab hominibus in Judea, Dominum esse. Quot ut audivit Imperator, iussit B. Erasmus teneri, et praeparatum tribunal ascendit, et ingressus est B. Erasmus : ad quem ait Imperator : Die tu, scelerate homo, quae tibi est religio ? Tunc B. Erasmus tacuit, sed oculis in caelum respexit. Imperator dixit : Nihil loqueris ? Et iussit maxillas ejus contundi : Tunc B. Erasmus dixit : Lupe rapax, plene iniquitate malefice, quid persequeris servum Dei ? Imperator dixit : Quem confiteris ? B. Erasmus dixit : Jesum Christum filium Dei. Imperator dixit : Nonne hic ipse est, qui crucifixus est ab hominibus in Judea ? Tunc B. Erasmus dixit : Ipsius ego servus sum. Imperator dixit : Talis sis, qualis et ille est, et sic moriaris. Tunc B. Erasmus subridens, dixit illi : Optime Imperator, bene dixisti mihi, ut illius ego merear vestigia sequi : et effusio sanguinis illius illuminatio nostra est, quem si velis agnoscere et in illum credere, salvus eris. Imperator dixit : Tu in illum eras, et genus tuum. B. Erasmus dixit : Optime dixisti mihi : plane, quia sic credimus, et hostias ludis et jubilationis munera offerimus ei, qui salvavit mundum suum a peccatis eorum. Imperator dixit : Consule tibi, atque acquiesce : et sacrificia Diis meis : B. Erasmus dixit, si videro Deos tuos, forte facio.

J Tunc gaudio repletus Imperator, cum universo populo perrexit usque ad templum Jovis, et iussit hominem Dei deduci ad civitatem b Sirmitanam ; et precepit organa et omne genus musicorum in tem-

plo praeparari. Et hoc videns B. Erasmus, ingemuit corde ; et oculis suis ad caelum respexit, dicens : Christe fili Dei vivi, esto praesens in ista hora ; et mitte Angelum tuum, qui mihi auxilietur et confirmet me in ista pugna diaboli, quam mihi praeparavit. Cumque pervenisset in templum B. Erasmus, conversus ad Imperatorem dixit : Quid est Imperator ? Ubi est Deus, quem me jubes adorare ? Imperator autem, apprehendens manus ejus, ingressus est templum, et ostendit ei statuam aream magnitudinis cubitorum duodecim, et dixit : Ecce hic Deus meus, cui ego servio. Statim ut diabolus aspexit in faciem Martyris Christi, cecidit statua, et in cinerem versa est, et exivit e draco magnus ex illa, et d occidit pene tertiam partem populi. Imperator se videns esse delusum, ascendit equum, et ad palatium pergebat, percutiens pectus suum, et dicens : Vae mihi ! delusum est regnum meum, nescio a quo homine Antiocheno. Media autem pars populi clamabat : Sancte serve Dei, ora pro nobis, ut non pereamus ab isto dracone. Tunc B. Erasmus dixit : Credite in Domino, in quo ego credo, et salvi eritis, et nolite seduci. Tunc B. Erasmus imperavit draconi, ut ultra quemquam hominum non contaminaret.

10 Videns autem universus populus Christianorum, quantas virtutes operabatur Deus per servum suum, coeperunt laudare Christum. Tunc B. Erasmus dixit : Ecce quales virtutes operatur, qui credit in illum. Et tunc baptizati sunt quasi e quadraginta millia hominum : erat enim certamen in caelo et spectacula Angelorum, et pars diaboli quodammodo pugnabat. Tunc B. Erasmus exclamavit voce magna, dicens : Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Qui autem conversi erant ad Dominum, responderunt : Amen. Conturbata est civitas omnis Sirmitanus : conterritus vero Imperator misit armatos, et iussit omnes qui ad Deum conversi erant gladio puniri. Martyrizaverunt autem trecentos triginta homines, qui commendaverunt se orationibus sancti Martyris Erasmi : quibus ait : Ite in nomine Domini feliciter in sanctam civitatem, quam praeparavit Dominus, et ego post modicum tempus ibo. Erant autem Angeli currentes per nubes caeli, suscipientes animas eorum ; et triumphantes Martyres per gloriosam passionem, usque ad caelum audita est vox psallentium, Via justorum recta facta est, et iter Sanctorum praeparatum est. Quod videns B. Erasmus, gratulatus est, ut bonus Pastor super oves suas, quas tradidit Christo.

11 Tunc Imperator furore repletus, iussit B. Erasmus teneri, et diversis tormentis torqueri : et iussit ministris tunicam aream adversus staturam ejus adferri, et igneam fortiter eum vestiri, dicens : Nunc videbo, si Deus tuus eripiet te de manibus meis. Tunc B. Erasmus dixit : Carnifex plenus iniquitate, filius diaboli, verecundiam tuam laudo, quia deterior es cane : dixi tibi, et nunc dico, non timeo minas tuas : et si ampliora supplicia facias, cor meum non trepidabit. Et signans, se signo Crucis vestivit se tunica ignea, psallens propheticum Psalmum, dicens. Transivimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium. Item, tanquam aurum in fornace probasti omnes, qui in te credunt, et sicut holocausti hostias suscepisti. Statim tunica ignea, qua indutus fuerat, facta est frigida, sicut nix ; ut nulla macula super eum inventa fuisset. Tunc B. Erasmus dixit : Ecce, Imperator, confusus es, et eum patre tuo diabolo eris in igne arsurus. Populus autem clamabat : Vere magnus est Deus Christianorum, qui tantas virtutes operatus est in illo. Imperator dixit : Artes sunt maleficorum, ut igni

D Sirmii adducitur ad statuum Jovis,

mox collapsam :

c

d

Draconem coerecet,

E

convertit multos,

e

ex quibus 330 martyria conantur.

F

tunica aenea indutus,

Psal. 65.

Sap. 3

a Jussu Maximiani casus Erasmus

c fidem alacriter confitetur:

h

A igni imperet et deos nostros deludat. Tunc B. Erasmus dixit : Stulte Imperator, mecum est Christus filius Dei, qui igni imperat et deos tuos deludit; lapides et æramina surda, ab hominibus collata, quibus tu ipse similis es. Nam Dominus meus Jesus Christus vivus est, et virtutibus vincit. Imperator dixit : Quando iurias tuas tolerare possum ? Tunc B. Erasmus dixit, Etiam et ego miror inv-recundiam frontis tuæ, quia non erubescis.

et olla fer-
renti immis-
sus, servatur
illatus.

12 Tunc Imperator, furore repletus, jussit mini-
stris suis ollam urnarum viginti parari, et plum-
bum et picem, simul cum cera et resina et oleo
solvi; et replere et succendi. Et fecerant ministri,
sicut præceptum eis fuerat : et servata est olla,
et fluctuans sicut mare. Tunc B. Erasmus dixit
Imperatori : Ista olla est meum refrigerium. Et,
facto signo Christi, descendit in eam : statim-
que vox Domini super aquas, Dominus majestatis
intonuit, et effudit unam undam ex olla, et ustu-
lavit Imperatorem. Qui clamavit : Arde homo Dei,
ora pro me. Tunc B. Erasmus dixit : Væ tibi, lupo
rapax et filius gehennæ ignis, quem paravit tibi
Deus, simul cum patre tuo diabolo et ministris ejus :
B scio quia cor tuum obduratum est, sed propter po-
pulum istum circumstantem erit tibi bene. Et quie-
vit illi dolori multi autem in illa hora crediderunt.

13 Imperator autem, videns se falsum esse, jus-
sit Martyrem Dei recipi, et in arcta custodia haberi,
et ingenti ferri f pondere colligari. Cumque oras-
set, apparuit ei juvenis similis filio Dei, vocans il-
lum et dixit ei : Erasme, surge, ego sum Michael
Angelus, missus ad se ut ducam te in Campaniam
provinciam, [in civitatem] quæ vocatur Formia, ad
docendum populum. Et apprehendens eum eiecit
illum de civitate Sirmiana : veniensque g Curratium
naviculam a Domino paratam invenit, et trans-
migravit eum in provinciam h Campaniam. Alia
vero die turbatus est Imperator, quod eum non in-
venisset, dicens : Quia Deus eripuit eum, Servus
autem Dei Martyr Domini venit et sedit in civitate
Formiana; at septem diebus per divinam gratiam
requiescebat. Angelus autem Domini panem ei quo-
tidie ministrabat. Et facta est ad eum vox de cælo
dicens : B. Erasme, veni et requiesce in civitate,
quam paravit Deus fratribus tuis Martyribus et
Prophetis; et recipe fructum laboris tui : per te
enim ego honorificatus sum in cælo et in terra. Et
respiiciens B. Erasmus in cælum, vidit coronam in-
errabilem, et occurruram sibi decoram multitudi-
nem Apostolorum et Prophetarum; et inclina-
vit caput suum, et dixit : Domine, suscipe animam servi
tui : et completa oratione reddidit spiritum. Et visa
est anima ejus candida tamquam nix, et quomodo
ab Angelis deducebatur cum gloria magna, et cum
illis lætus cælum penetrabat quarto i nonas Junii.
Tunc B. Erasmus pro viduis et orphanis precabatur :
Domine, unigenite Dei Patris, qui me fecisti requie-
scere in loco meo, qui est locus habitationis tuæ,
concede, ut qui me petierit in nomine tuo, recipiat
h [a te] suam mercedem Sabbato et Dominica. [Ego
autem Erasmus] non recedam a loco isto.* Passus
est autem beatissimus Martyr Erasmus temporibus
Maximiani et Diocletiani, regnante Domino nostro
Jesu Christo, cui est honor et gloria, in secula se-
culorum. Amen

Formus
necatur.

h

Paulo pag. 75. Fuisse autem Sirmium palestram plu- D
rimorum Martyrum ex nostro opere constat : et qui- AUCTORE D. P.
dem sub Maximiano Imperatore passum ibi S. Sire-
nium seu Simerium, diem 23 Februarii.

e Gelasius, ingens serpens.

d MS. nostrum : Et gyrans per totam ardem tem-
pli, flatu suo fere occidit tertiam partem populi.
Sed hoc et alia plura fabulam sapiunt.

e Ita passim MSS. et Mombrinius, quasi mille ho-
mines : Gelasius, fere mille homines : MS. nostrum
2, plures conversi sunt.

f MSS. Ultrajectinum nostrum 2, mille pondera
ferri imponi super collum ejus.

g Curratium, Otelio, in Pannoniæ et Illyrici ve-
teris tabula, insula Curicium, seu Curicia, haud pro-
cul ab Istria dissita, nunc Veglia dicta.

g Potuit navi appulisse in aliquo portu Aprutii, et
inde Formias ambulare.

i Idem etiam Græce legitur. In nonnullis MSS.
tertio Nonas, atque hoc secuti sunt Usuardus, Ado,
et alii. Mombrinius, non simpliciter mortuum tali die,
dicit : sed, Pa-sus est autem, inquit, beatissimus
Martyr Erasmus, quarto nonarum Juliarum. Ubi,
præterquam quod erratum sit in mense, deflectitur ab
Actis, sicca morte defunctum Erasmum scribentibus ;
p adeoque solum ob tolerata sæpius mortalia tormenta,
Martyrem vocantibus. Quæ porro hic sequuntur rectius
omisit scriptor Legendæ, quam Mombrinius secutus
est.

k Sensum hunc nullum habebant MSS. ubi legebatur,
recipiat mercedem Sabbato et Dominica, cui est
honor etc. : sed sensum suppleri partim ex Græcis,
partim ex Mombrinio : in Græcis enim sic legebatur :
ἀλφεων τὸν πρίστου αὐτοῦ παρὰ σου ἐγὼ δὲ Ἐρasmus
σαλευσάτος καὶ κυρωσῆς ἀπὸ τοῦ τοῦτο τοῦτο οὗ
ἀρεσπάζομαι Ego vero Erasmus Sabbato et Domi-
nica a loco isto non recedam : quæ verba Martyri
afficta nihil dubito.

APPENDIX D. P.

Aetorum censura : tormenta alia Sancto
adscripta : miracula quædam.

Quisquis hæc Acta contulerit cum paucis illis, quæ ex
Proconsularibus Martyrum quæstionibus excepta fide
publica inveniuntur, subducta manibus tyrannorum,
ecclesiasticas omnes scripturas abolitis volentium ; solis
mecum agnoscat, non esse ipsa primæ illius notæ ; ac
neque secundæ, quæ fidelium memoriæ aliquamdiu
infra, sine fuco atque simpliciter scriptis sunt tradita ;
sed omnino tertiæ quibus Passiones Martyrum, cultu
et veneratione celebriam, iis habentur circumstantiis
adornatæ, quas opportunas sibi scriptores censere, ad-
mirationis ciendæ quam veritatis explicandæ studio-
siores. Hinc tot illæ cælitus allapsæ voces, hinc ipso-
rummet Imperatorum singulis in quæstionibus præsen-
tium altercationes, ut plurimum infra personarum suarum
dignitatem, iisdem inflicte, et ad Martyrum pre-
ces oblatis paræ ; hinc accumulata supra fidem tor-
menta, et solis instrumentorum nominibus diversa ;
hinc præsentis populi, aut divinitus prostrati, aut ad
fidem conversi, numerus supra verosimilitudinem au-
ctus, aliaque similia ; quæ omnia in Actis præmissis
invenias, eo etiam difficiliora creditu ; quod quæ An-
tiochiæ et Sirmi gesta dicuntur, censerī debeant For-
mus scripta ; quo eorundem tam distinctam percrenisse,
ex locis adeo remotis, notitiam, haud est credibile ;
præsertim post aliquot seculorum lapsum, quibus scri-
ptum nihil ea de re fuerit.

Acta hæc.
licet antiqua,

h

minus tamen
sincera ;

ANNOTATA G. H. ET D. P.

a Erat in principio MS. Lucrudo : sed ex priore
reposuimus, Sidugrido.

b Sirmium metropolis Illyrici Occidentalis, seu Pan-
noniæ inferioris, sive Servæ, a quo prior locus non
procul absuit. Consule Geographiam sacram Caroli a S.

15 Istis tamen, antiquitus scriptis, et ex parte con-
fictis, non contenta posteritas, in augendas eas narra-
tiones

A *liones prona, quæ excitanda pietati ornandaque religioni videntur conducere; eisdemque sic auctis eo facilius credula, quo minus licitum æstimat de talibus dubitare; alia atque alia tormenta passioni, jam plus quam satis exaggerata, adscripsit. Hæc series, una cum priori tota Legenda, quæ sumpta fuit in argumentum novemdecim tabularum pictarum, ecclesiam Cojetanam ornantium, circum illam spectatur, cum hisce subscriptionibus a nostro Nicolao Beatillo quondam ad Bollandum transmissis, i. Mundo editus, sacro fonte baptismatis abluatur, atque litterarum studio traditur. ii. Fidem Christi B. Erasmus Gentibus prædicat, atque Episcopus consecratur. iii. Vincetis Diocletiano Imperatori præsentatur, quem Christi fidem confitentem pugnis in faciem cædi jubet. Hoc Sirmii jussisse Maximianum, habent Acta. iv. Plum-batis cæsus, in bullienti olla immergitur (hoc etiam Sirmii factum istie dicitur) et populus adstans infidelis fulmine prostratur. v. Jussu Angeli Evangelium Christi Gentibus annuntiat; ac denuo comprehensus, in altissimam foveam præcipitatur; sed ab Angelo extrahitur: non denuo comprehensum dicunt Acta, sed post primum quæstionem carceri mancipatum vi. In oleo pice ac resina torquetur, num. 5, sub prima quæstione; deinde campanæ ardenti supponitur, quæ nutu divino est fracta. Merum hoc figmentum est: nec enim campanas, et quidem tantas ut hominem suppositum operirent, noverat seculum istud: tacent autem de tali tormento Acta. vii. B. Erasmus sua prædicatione multos ad Christum convertit, num. 7. viii. Quos in fide Christi instruit, baptizat, et ut aliis Gentibus Evangelium Christi prædicaret illinc discessit, Antiochia videlicet, ix. Dum verbum Dei Gentibus prædicaret (Significi scilicet) a satellitibus captus, atque in aterrimo carcere clauditur. Tacent hoc Acta, uti et quod sequitur. x. Ab Angelo meruit consolari, atque a vinculis liberari: sed denuo capitur, quarta jam vice juxta has picturas, at juxta Acta solum secunda; et Imperatori Maximiano sistitur, num. 8, xi. Jussu tyranni tunica ferrea candenti induitur; sed rore cœlesti infrigidatur, illæsusque servatur, num. 11.*

16 *Quæ porro sequuntur, nulli certo loco adscribuntur, et in Actis non attinguntur. xii. Diocletianus, se vinci erubescens, jussit B. Erasmum exulare. xiii. Dolio, clavis acutis intrinsecus repleto, immisus, ex monte devolvitur: et ab Angelo extractus, jubetur annuntiare Christum. xiv. Virgis ac flagris acerrime creditur, dentes ei excutiuntur; ac jubente Deo iterum ivit prædicatum. xv. Prunis subjectis assatur, ac postea unguibus manuum ejus acutissimi clavi infiguntur. xvi. Quatuor equis discerpitur, sed a Christo denuo curatur ac sanitati restituitur. Sic distractus, non erat restituendus sanitati; sed reductis ad invicem partibus jam unanimis, revocandus in vitam. xvii. Ejus intestina extrahuntur: sed Christus illum in vita conservans, jussit ut nomen ejus Gentibus, annuntiaret. Sub isto quidem tormento jam passim Sanctus pingitur, sed olter forsitan Erasmus hoc supplicii genere martyrium consummavit; quod causam dederit multa miscendi. xviii. Constanter prædicans multos ad Christum convertit, ac in fide stabiles baptizat. xix. Angelus ei diem obitus sui annuntiat. Coronam e cælo sibi missam aspicit, et sic orans spiritum cælo redidit, idque Formiis, secundum Acta.*

17 *Hactenus de picturis Cajetæ spectandis, et qualemcumque historiam repræsentantibus vitæ, quæ Joanne Casinensi, postea Damaso Papa II, ad historiam Translationis Cajetam factæ venturo, sic concluditur: Sepultus est autem S. Erasmus ad Occidentalem ejusdem civitatis Farmianæ partem, juxta Amphitheatrum, a Probo Episcopo, hinc dumtaxat nota: et*

in eodem loco multis temporibus, videlicet usque ad ejusdem Urbis excidium, requievit. Plurimorum namque post ejus transitum annorum curriculis revolutis, cum ab Agarenorum exercitu destructæ fuissent Formiæ; Cajetani cives, metuentes ne, vel vi vel furto, pretiosum beati Martyris corpus, si ibidem relinqueretur, amitterent; illud intra urbis suæ mœnia transtulerunt, et in adito sanctæ ac gloriosæ Dei genitricis et virginis Mariæ recondiderunt. Post annos triginta cum Summus Pontifex et universalis Papa Joannes Sanctæ Romane et Apostolicæ præesset Ecclesiæ, Bonus, Cajetanae civitatis Episcopus, una cum Docibile Joannis Patricii jam defuncti Filio Patricio, B. Erasmi Martyris requisivit exuvias. Inventas autem, eo loco, quo superius positas uemoravimus, terra profundius fossa occultuit, et desuper adversus meridiem elimatis aspectum, in honorem Martyris altare construxit: lapis etiam in gradibus, qui juxta altare sunt, positus est, quibusdam characteribus insignitus, in quibus continentur hæc scripta: In hoc loco inventum est corpus Sancti Martyris Erasmi, illibatum et integrum, temporibus Joannis Papæ, a Bono Cajetano Episcopo.

18 *Eadem ex jam dicta Vita Cajetæ inventa, transmisit nobis prælaudatus Beatillus, sed nonnihil interpolata. Nam ad verba, Annorum curriculis evolutis, * additur, scilicet ab Incarnatione D. N. Jesu Christi anno octingentesimo quinquagesimo sexto, temporibus Gregorii Papæ IV, et Joannis Magni Cajetæ Patricii; ubi apparet annum eversarum fuditur Formiorum, cum Pontifice, ante duodennium mortuo perperam jungi. Certiori verasimiliter notitia ad secundum * apponitur facta Translatio, septimo kalendas Novembris. Sed ad tertium *, Joannis Papæ nomini additus numerus X, processisse non potuit ex errore priori, per quem secunda post annos xxx Translatio, anno DCCCLXXXVI debuisset facta fuisse: tui enim anno omnes consentiunt Stephanum I sedisse, Joannes autem X, secundum nostram Chronologiam, primum sedere capit anno DCCCCXV. Sed redit ad Gelasianum contextum, qui sic continuatur. Quibus autem modis ad hoc usque tempus (puta usque ad annum circiter DCCCLXX vel LXXX) quibus, inquam, modis beatus Martyr suæ patrucinetur civitatis civibus, quantisque virtutum signis præsentem se eis semper esse demonstret, non est hujus scriptionis evolvere. Fiant autem et in loco, ubi nunc requiescit, et in loco, ubi ante apud Formias positus erat, crebra ejus meritis et intercessione miracula: omnibusque digne pulsantibus aperitur, digneque petentes accipiunt quæ precantur. Præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.*

19 *Ex istis tamen miraculis ad nostram notitiam pervenit nullum, præter unicum, in quadam sacrarum monumentorum collectione, a Cardinali S. Severinæ dimissa suo ex Sorore nepoti, Illustriss. D. Josepha Costæ, apud quem eam vidimus Romæ anno MDCLX; ubi inter alia legebatur quod sequitur, sub hoc Titulo, Novum miraculum S. Erasmi factum, regnante Domino nostro Carolo II filius: qui fuit Caroli Andegavensis, utriusque Siciliæ primi ex Francorum gente Regis, defuncti anno MCLXXXV, superstes patri usque ad MCCCX præfatum Titulum sequebatur exordium tale: Deus noster, lux vera, quæ omnem hominem illuminas venientem in hunc mundum, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mundum universum, prædicaturos evangelium omni creaturæ, missurus, eis præceperit, dicens; Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, et quod in aure auditis prædicate super tecta. Quoties ergo gloriosus in Sanctis suis, et in majestate mirabilis,*

et post annos 30 requisitum invenitur.

E Sub Joanne Papa IV,

atque exinde ibi claret miraculis.

F

Ex his unum scribitur,

Corpus Formis translatus Cajetam,

A rabilis, suam dignatur Ecclesiam, Sanctorum meritis, decorare miraculis; non talia ponenda sub modio, vel in tenebris relinqueoda; sed potius divulganda voce præconia super tecta, et quantum possibile est quotidie singulorum auribus inculcanda; ut spes nos pulcherrima foveat, in eo qui est omnium vera salus.

anno 1300
relatum

20 Sane, meritis et virtute mirabilis Christi Martyris et Pontificis Erasmi, miracula cunctis sensibus admirandum [contigit] diebus proximis in majori ecclesia Cajetana, ubi ipsius corpus sanctissimum requiescit; præsidente venerabili Patre Domino Mattheo, tunc ipsius Civitatis Dei gratia Præsule; et coram pluribus Clericis et Sacerdotibus Cajetanis divulgatum extitit seriatim, prout describetur inferius, per quemdam Catalanum: qui cum quodam gallieno Provincialium ad portum Cajetæ venerat, die secunda mensis Septembris, quintæ decimæ Indictionis, Pontificatus Domini Bonifacii octavi anno sexto. Omnia hæc annuū MCCXCIV, et Bonifacius iste adhuc numerabat annuū VI Pontificatus, ad quem ordinatus fuerat XXIII Januarii MCCXCV: ex quo errasse intelligitur qui millesimo

ab illo qui
injuste
suspensus,

B

tracentesimo primo factum miraculum scripsit in titulo. Retulit enim, ipso eodem die secundo mensis præfati, dictus Catalanus, lacrymabili vultu, pio affectu, et mente devota, offerens primo ante ipsam relationem, in altare dictæ Ecclesiæ, pro voto quasi adimplendo, quasdam furcas cereas, in quibus furcis quedam statua hominis ceræ pendeat suspensa: quia nuper ipse relator injuste fuerat in partibus Provinciæ condemnatus ad furcæ suspendium, et post latam sententiam ductus ibidem ut suspenderetur: verum antequam suspensus existeret, B. Erasmum Martyrem invocavit ut sibi assisteret, ipsique adjuvare suis meritis et divino presidio dignaretur. Et post hæc per gulam more solito suspensus fuit, abeuntibus ab ipso loco suspendii omnibus qui interfuerant in eodem. Deus autem, veniæ largitor et humanæ salutis amator, cujus benignæ aures Prophetam clamantem de profundis in ventre ceti post triduum non absque mysterio exaudivit, suspensi clamorem B. Erasmi meritis exaudivit, in puncto quo mortis instantia distantiam remeabat. Stante itaque prædicto suspenso, et pro mortuo ab omnibus derelicto, ibidem statim apparuit super furcas invocantis invocatus Antistes Erasmus, in specie seu forma hominis, tenentis in manu ensem evaginatum: et cum dicto ense præcidit funem, in quo pendebat suspensus; et præciso fune, suspensus ipse in terram cadens, illesus evasit; magnificans Deum et Martyrem gloriosum Erasmum, ad cuius invocationem a morte tam crudelissima sic subito mirabiliter extitit liberatus. O beata urbs Cajetana, quæ talem ac tantum habere meruit protectorem, qui prædicta scribentem una cum legente protegit ac etiam auditorem.

invocato S.
Erasmio ab
eodem fue-
rat conser-
vatus.

C

21 Est Neapoli insigne castrum, in summo monte a Carolo V Imperatore extractum; quod urbi imminens, plebi ad seditiones pronæ pro fratre est, Castel Sant-Elmo vulgo dictum, de quo Leander Albertus in Campania Inquens, Santereimense castellum nominat, quasi a Sancta eremo: sic enim penultima corrupta pronuntiant Itali ex usu Græcorum, quorum etiam lingua et accentus toto Neapolitano regno prævaluit, ad multum post Christum natum sæcula. Summontius historicus Neapolitanæ Italiens scriptor, Sant-ermo, et in Indice Sant-Erasmo pronuntiare jubet. De hoc magnopere non laboro, cum sciam quam facile usu vulgi commutentur liquida in r, et contra. Sed cum Sant-elmi, nomen usque in Lusitaniæ maritima promotum videam, eoque nomine jam olim, ad portum a S. Sebastiano dictum,

Neapolitanum
castrum vulgo
Sant-Elmo
dictum,

ecclesiam fuisse, quæ nato deinde Ordini Prædicatorum cecidit; merito censui, xv Aprilis ad Acta S. Petri Gonzalvi, ex eo Ordine, cui vulgus Santelmi cognomen tribuit; ex ejusmodi cognomento non probari, ipsum ad Santelmiorum in Lusitania familiam pertinere; sed illud aptatum ei fuisse a nautis, præsentem ejus opem inter tempestates invocati experiri solitis, apparente super navim facula, quum præci Helenam nuncupabant, ipsi vero Sant-Elmum vocare didicerint, a Neapolitani littoris nautis, solitis in tali necessitate S. Erasmum, Formis et Cajetæ civitatibus littoreis nominatissimum, appellare. Sane non minus Ερσμος (sic enim Græce scribitur) quam Ερμος, potuit in Ερμος usu vulgi contrahi, ac deinde Ελμος pronuntiare. Est enim Ερσμος nomen Græcum, ab Ερω, Amo, idem quod Ερσμος Amabilis, participiale contractum ex Ερσμος, amandus, sicut a γελωω rideo, γελώσμος ridendus derivatur. Magis autem notum est perit, ut titulus Sancti præfigatur usu vulgi Erasmo. tot miraculis claro, cujus eo in monte sacellum aliquod vel etiam parochia fuerit; quum Eremo, sanctitatem nullam nisi ab incolis apte habere. Minus ergo, quod alias dixi, istam nautarum religionem, Santelmum invocantium, originem potius habere ab Erasmo vetustissimo Sancto, quam ab altero diversi prorsus nominis longeque recentiori, neque hactenus probato ad Santelmorum familiam pertinere, qui Gonzalvi cognomen æque nobile in Ordinem intulit. Quare conjecturam tam rationabilem nemo velit carpere, ut propositam ex livore, erga decora Ordinis, maximam in hac opere nostro partem atque adeo etiam laudem ex eodem habentis.

D
AUCTORE O. P.
et ecclesia
in Lusitania,

ab hoc S.
Erasmio
nuncupari
censetur.

E

22 Porro ad probandum quod cultus S. Erasmi tota se urbe Christiano diffusum, etsi, præter Romanum Breviarium ubique nunc vulgatum, faciant vetera Ecclesiarum Hispanicarum, Gallicanarum, Germanicarum et Belgicarum Breviaria, apud nos asservata; lubet tamen Warburgo, Paderbornensis in Westphalia veteris Saxoniæ parte haud ignobili oppido, proferre descriptionem sacelli et cryptæ Sancti ibidem dicatæ, sicut eam a nostris per eam diocesim Missionarius accepi hoc tenore. Warburgi, in monte iisdem micenibus incluso, terra, qua pene occultabatur, permissio dumtaxat angusto ingressu, erutum nunc visitur sacellum. Ei olim quidem spectabile templum incubuerat, cujus nunc præter relationes majorum vix quidquam est reliquum: nisi illud ipsum rude? sacellum, an crypta S. Erasmi nomine olim consecrata, tam omni religionis antiquo usu superiore ætate exuta, ut mulieres tantum accepto a progenitoribus more, morbidis mancisque pueris isthinc salutem peterent, reportarentque cum aliæ clam, tum palam; et perspicue anno abhinc tertio una aliqua. Hæc eo loci, tridui ex voto comprecatione simul atque perfuncta, vidit repente erectum in pedes, et e sacello præcurrentem sibi duodennem filium, qui semestri spatio, omni pedum officio destitutus ad movendum se loco, ad eum usque diem succollantium egruerat fueratque usus beneficia; frustra opem antea a mortaliu chirurgia præstolatus. Res illa uti in oculis civitatis evenit, ita et magnam illi admirationem, et sacello nomen fecit, atque fama et juramento liquidius confirmata, calamitosos aliunde homines Warburgum traxit; movitque et Missionarios nostros, ut hoc demum anno, bona Celsissimi Principis pace, illustrando Thaumaturgo S. Erasmo ejusque clientari loco diem aliquem statuerent, quo celebriore atque ad pia hominum vota et postulationes opportuniore, id loci supplicatio duceretur.

Warburgi in
Westphalia,

ad Sacellum
Sancti adduc-
tus puer

F

23 Placuit in rem post Divi festum proxima SS. Trinitatis Dominica, qua supplicationis sollemnia, supra quam expectari pro auspicio poterat, religioso magnificeque habita sunt; tanto e longinquo

gradiendi fa-
cultatem
recipit.

quare institu-
ta illuc pro-
cessione,

A etiam affluentium hominum numero, ut repentina ex oppido opus fuerit mutuaque opera Patrum Prædicatorum, qui tribus e Societate nostra Sacerdotibus, binos e sua familia in secretas confidentium expiationes mitterent auxilio, reliquis in proprio templo eadem re occupatis. Suntque prædicti Patres meriti bene, cum hoc nomine, tum quod re divina, quam faciebant, exstructam stationem nostram honorarent: subinde composito ad familiare vexillum ordine, in sacram ambulationem officiose se ipsi inferrent comites; sed ad et aptiorem festivæ pietati circuitum transitumque, permitterent asceterii sui ambulacra, aliaque offerrent omnia, quæ vel ad augmentum facere viderentur, vel ornamentum. Utrique Warburgensi oppido, suo et utriusque Ecclesiæ suæ cultu, decore prodeunt; invitatu nostro e vicinia pagi, ad sacra sua signa dispositi se addebant, ibantque distincti ad Parochorum ductum atque approbationem universorum; ut qui raram istam ordinatamque in tam numero-o hominum confluxu continuationem, multum prædicarent, aliisque hoc certe capite longe anteferrent. Amplum nec levis pretii vexillum, eviscerati in glomum B Thaumaturgi martyrio graphice signatum, aliaque ejusdem Sancti monstrabilis statua, quæ ad splendorem deferebantur: perinde et Missalis liber non inelegans, qui non ita pridem advenit. corrogato aliunde per Missionarios ære isti sacello, nova omnia, obtigerunt. Sed ne, dum adscititius sacelli cultus instruitur, sacellum ipsum incultum maneat, tectoque suo ut hactenus nudatum: rogatus modestissime per Missionarios Celsissimus Princeps, clementissime annuit, ut quo magis in administranda usurpandaque divina sacraque re concurrentium

commodis serviat; non tectum modo, sed præ tecto aliud paris cum sacello fornicato dimensionis fastigium, velut sacellum sacello, sumpto Principali atque ad Missionariorum moderationem, proximo vere imponatur.

24 Hactenus ad me illorum nuntius, anno MDCLXXIX, tribus ante annis quom moreretur ipse Celsissimus Princeps, Ferdinandus Furstenbergius, Paderlornensis ac Monasteriensis Episcopus, operis nostri Patrons singularis; cujus etiam liberalitate Warburgi erectum stabat prædictorum Patrum Prædicatorum canolium; et utraque in diocesi alia plurima loca pia, vel a fundamentis educta, vel splendide restaurata, vel insigniter ornata locupletaque numerantur: quorum tot benefactorum meritum secutum est animam, ex hac vita mortali abeuntem anno MDCLXXXII, IX Junii, et merces in æternum manebit. Quod apud me est Sanctuarium Paderbornense, olim a nostro P. Joanne Gamans congestum, ex cujusdam Werneri libro 3 de Westphalia cap. 8, quod est de Sanctis Westphaliæ, hæc suggerit: In Warburch est capsula S. Erasmi, cum tribus Virginibus sacris, scilicet Alheide, Arngarde, Gertrude. Hinc suspicabar, eo loci olim Parthenonem fuisse, in quo tres illæ insigni sanctitati clauerint, et sepultæ sint, ac forte etiam elevatis de terra corporibus in unam simul capsam sint conditæ, cultæque ut Beatæ. Sed R. P. Joann. Kloppenborg, quo ad prossequendam et luci dandam historiam Westphalicam utebatur Princeps prælaudatus, quoque etiam nunc utitur illius dignissimus in Paderbornensi Sede successor, suspicionem istam exemit, firmiter asseverando, nullum Warburgi unquam Parthenonem fuisse, atque ideo Virginum istarum Reliquias aliunde eo allatas.

D favente insigniter Episcopo Paderborn.

S. Erasmi ibi olim capsula cum 3 Virginibus sanctis.

instauratur religio loci an. 1679,

DE S. EUGENIO PRIMO,

PAPA ROMANO LXXVII.

COMMENTARIUS HISTORICUS

Circa cultum, Pontificatum, et sepulturam.

ANNO DCLXII.

C Quamquam hic Sanctus Pontifex, neque Usuordi Martyrologio inscriptus, neque ullis antiquiorum Fastorum Conditoribus notus videatur fuisse; ejus tamen cultus non adeo recens est, ut ante Gregorianam Romani Martyrologii reformationem nullus fuerit; præsertim in Italia, ubi major cura fuit augendi numerum Sanctorum Pontificum, quorum virtus, Anastasio aliisque veteribus laudata, eum titulum meruisse videbatur. Cum ergo de illo scriberet Bibliothecarius sicut a Majoribus ceperat, quod Eugenius, natione Romanus, de Regione prima Aventina, Clericus a cunabilis, ex patre Ruffiniano, fuit benignus, mitis, mansuetus, omnibus affabilis, et sanctitate præclarior, qui etiam sepultus est ad S. Petrum Apostolum, sub die IV Nonas Junii; Ecclesiæ quædam Italice, Usuardi Martyrologium editionibus nonnullis augentes, ad jam dictum diem ita scripserunt; Romæ, depositio seu transitus S. Eugenii Papæ I et Confessoris; ex vulgari scilicet opinione, quæ nihil apud Anastasium distinguens, quem ille nominat diem sepulture, semper et ubique accipiendum pro die obitus, persuaserat hactenus: cujus ego opinionis errorem et originem primus detexi convicique, in Propylæo Maji sive Conotu Chronico-historico ad Seriem Romanorum Pontificum Dissertat. IV, quæ juxta novam in Parolipomenis partitionem fiet aliquando VII.

Ex commentatione Anastasii,

ante annos 200 adscriptus est Fastis nonnullis,

2 Ejusmodi autem Martyrologia, Eugenium Sanctis adnumerantia, tria reperimus. Florentiæ unum, in Bibliotheca Medicea Magni Ducis ad ædem S. Laurentii, scriptum in membranis; alterumque similiter MS. apud Carolum Strozzi Senatorem; et tertium, ex illis verosimiliter impressum, anno MCCCCLXXXVI per Franciscum de Bonnavorsis Presbyterum. Nonnulli in Germania, quas secutus est Auctor editionis Colonienensis, anno 1521 curata, Martyrologii Germanici vulgator Canisius; nomen ejus (nescio qua ex causa) adscripserunt xxII Januarii, uti inter Prætermittas tunc diximus. Aliud MS. habuit Petrus Galesinus, Protonotarius Apostolicus; qui novum Martyrologium collectis undequaque Sanctis conscripsit, et Gregorio XIII dedicatum evulgavit Venetiis anno MDLXXVIII; ubi pari modo referebatur Eugenius, sed ad diem III Junii, fortassis ex errore librarii, in Anastasiano aliquo exemplari, pro IV Nonas scribentis III. Ibi cum illius Pontificis grande elogium, fere ex Anastasio depromptum, et quidem primo loco dedisset Galesinus prælaudatus, in Notis ad eundem III diem sic scribit; Cum Martyrologii opus aggressi sumus, illud nobis in primis proposuimus, ut Pontifices Romanos diligenter adscriberemus, uno omnium sermone sanctitatis laude celebratos; qualem Eugenium hunc esse ex Pontificaliū Annalium monumentis accepimus. Intendebat quidem Galesinus ut hic suus labor, Romanæ

I' Florentiæ inventis,

A manae Ecclesiae usui ac singulos anni dies accom-
modatus, Ecclesiis omnibus communis fieret: verum
non potuit Romanis censoribus cum sic probare, ut non
judicarent, justo prolixiora ut plurimum esse, quam
qui cum Officio Canonico recitandus praeberetur, ut
alias rationes prae-termittam. Interim occasio data fuit
alterius Martyrologii concinnandi, cujus Auctores,
castigata Galesinii prolixitate, et correcto quo ad diem
errore, non primo, sed ultimo loco legi jusserunt, Ro-
mae S. Eugenii Papae et Confessoris. Et hoc secuti
Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, atque Con-
stantinus Ghimius in Natalibus Sanctorum Canonico-
rum, suo quique arbitrio Elogium grandius compo-
suere, adhibitis qui interim prodierant Annalibus Ec-
clesiasticis Caesaris Baronii.

ac denique
Romano pro
die 2.

Electio excu-
sata a Baro-
nio:

virtus lau-
da'ta.

Pulo, non
electum tan-
tum an. 653,

sed et Episco-
pum annuente
Martino,

B

3 Hic ad an. DCLII de Eugenii promotione sic scri-
bit. Ubi in exilium actus est S. Martinus, absque
ulla spe restitutionis; Calliopas implevit Romae,
quod in mandatis acceperat ab Imperatore Constante;
nempe ut in locum Martini alius subrogaretur Pon-
tifex. Restitisse diu visus est Clerus Romanus co-
natibus ejus, ab eo tempore quo ab urbe idem S.
Martinus abductus fuit: asserens, contra jus fasque
tentari facinus, ut vivente Romano Pontifice alius
in ejus locum substituatur, diuque altercatum est.
Verum, ne cogeretur Romana Ecclesia subire peri-
culum quod imminabat, ut, nisi ipse Clerus elige-
ret, daretur invitis ab Imperatore Romanus Epi-
scopus, qui ejusdem esset cum ipso haeresis Mono-
theliticae propagator; eam duram conditionem eli-
gendi alterius Pastoris subire coacti sunt inviti.
Itaque elegerunt Eugenium... qui ante maximam
comparaverat laudem, quod, ab incunabulis fere,
ecclesiasticis muneribus mancipatus, per gradus
singulos, majoribus in virtute progressibus con-
scendisset; maximamque sibi populi conciliarit be-
nevolentiam, quod erga pauperes semper munifi-
centissimus extitisset. Talem igitur tantumque vi-
rum delegerunt loco Martini Ecclesiae praeesse,
vicaria tamen, dum ille viveret, Praefectura; quod
fieri contigit hoc anno, nona Augusti, ut colligitur
ex Anastasio dum ejus Sedis ejus numerat annos
duos et menses quatuor; cum a die 11 Junii, per
menses quatuor retrocedendo, debuisset electus fuisse
Eugenius initio Februarii? Interim in omnibus exem-
plaribus, ad quas exacta est Regia editio Anastasii,
inveniuntur menses octo, dies viginti quatuor: nec
ipsam hactenus inventi menses quatuor.

C

4 Ego, in praecitato Conatu meo, agens de S. Mar-
tino, partim ex ipsiusmet Epistolis, partim ex fide-
li ejusdem Christianissimi Relatione; ostendi, quod, ad
ipsum sub calumnia tentatae prodicionis dejicien-
dum, missus a Constante juniore Theodorus Callio-
pas, jussionem Principis exhibuit xv Junii, ip-
sumque captivum cepit xix ejusdem mensis, feria
iv, adeoque anno DCLIII; probante id cursu litterarum
Dominicalium, quarum dum curru F, talis congruentia
invenitur. Tum ductus in Graeciam, Martinus, variis
moratus est locis, ac nominatim in Naxo insula an-
num integrum; ubi videtur Depositionis suae sen-
tentiam accepisse ab Imperatore (tyrannicum scilicet
atque valoris nullius) et consensisse, ut Eugenius,
Romae (uti dictum) pridem electus, Vicarius ordina-
retur. Ordinaretur, inquam, Urbis Romae Episcopus
Vicarius, et quidem cum jure successionis; eadem ra-
tione, qua tempore persecutionum olim sapienter factum,
ex mente Henschenii nostri probari, in praecitato Co-
natu meo dicta Dissertat. iv alias vii, agens de tribus
Episcopis, a S. Petro pro Urbe Roma ordinatis,
deque Vicariis Episcopalibus, tam ipsius quam alio-
rum plurium successorum. Scilicet ostendi, optime
salvari veterum Catalogorum calculos, ab anno qualis-

cumque etiam Vicariis Ordinationis; sumendo Epo-
chas Romanorum Episcoporum; quo titulo justius di-
cebantur tales, etiam priusquam Pontifices fierent,
cum prerogativa supremi Capitis; quam qui deinde
dicti etiam fuerunt Episcopi Romani, et nunc Epi-
scopi Cardinales nuncupantur.

5 Istis sic deductis, conformiter ad Eugenium pro-
cedens scribo, quod tempore Constantis Imperatoris,
ab invito aliquamdiu Clero declaratus pro Electo,
vel potius pro absentis Martini Vicario, anno DCLIII
mense Junio, die circiter xxii; postea, eodem
Martino ex Insula Naxo verosimiliter annuente,
ordinatus (nam de eo in Epistola 2 loquens pro eodem
praecipue orot, tamquam pro Romani Cleri populique
Pastore, qui eis, ut ait, nunc praeesse monstratur);
Ordinatus, inquam anno DCLIV, iv Septembris in
Dominica; ac tandem, ex verosimili ejusdem Martini
cessionem, facta anno DCLV, circa Pascha summus
Pontifex; sedit universim annos ii, menses viii, dies
xxv, computato etiam die mortis, quem non videtur
Anastasius comprehendere; defunctus anno DCLVII,
xxxi Maji, id est, post mortem S. Martini (obitam
anno DCLV die xvi Septembris) anno i, mensibus viii,
diebus xv: quo saltem toto tempore fuit summus et
indubitatus Pontifex, independentem a nostra praesump-
tione de Martino, aliquot mensibus ante mortem se
abdicante: qua de re videbimus ad xii Novembris,
quando Romae colitur idem Martinus, ob corpus illuc
translatum. Baronius, cum subductis aliter, sed erronee,
calculis, scripsisset Eugenium superfuisse Martino non
amplius quam sex menses et dies viginti tres, obiisse
anteam anno DCLV; cumque non inveniret ab Anastasio
mentionem ullam fieri ordinatorum ob ipso Presbyte-
rorum Diaconorumque, scilicet Cardinalium, sed tantum
Episcoporum xxii per diversa loca; visus est, inquit
modeste usus Pontificia potestate, quod vivente
Martino optime sciret, se non legitime sedere po-
tuisse Pontificem, sed tantum loco ipsius veluti
Vicarium se gerere. Equidem ipse quoque tanto magis
maior istud Anastasio de Presbyteris Diaconisque ordi-
natis silentium, quanto plus temporis eidem in supremo
Pontificatu concilio; nolim tamen dubitare, utrum
Eugenius unquam se pro vero Pontifice gesserit, sicuti
dubitare videtur Baronius.

6 Hujus temporibus, inquit Anastasius, Petrus
Patriarcha Constantinopolitanus, in locum Pyrrhi
suffectus, direxit Synodicam ad Sedem Apostoli-
cam, juxta consuetudinem, omnino obscurissimam
et ultra regulam; non autem declarans duas opera-
tiones aut voluntates in Domino Jesu Christo. Et
accensus Populus vel Clerus, eo quod talem Syno-
dicam direxisset; minime est suscepta, sed cum ma-
jore strepitu a sancta Dei Ecclesia projecta; ut
etiam nec eundem Papam dimitteret Populus vel
Clerus Missas celebrare in Basilica sanctae Dei
genitricis semperque Virginis Mariae, quae appel-
latur ad Praesepe, nisi promississet hic ipse Pontifex,
minime eam aliquando suscipere. Addit vero Baro-
nius: Ex quibus plane innotuit Imperatori, im-
possibile esse haeresim in Ecclesia Romana plan-
tare; cum perspicue intueretur, quod non Pontifex
tantum, sed Clerus omnis et Senatus Populus-
que Romanus, adeo libere ingenueque detestari
solerent et execrari, quidquid suspicionem haberet
haereticae pravitatis. Factum id crediderim in festo
Nativitatis Dominicae, quando Romanus Pontificibus
moris erat in Liberiana S. Mariae-majoris Basilica
Missas facere; idque primo post Martini deportationem
semestri: nam anno DCLIII Petrum Pyrrho suffectum,
recte ex Nicephoro colligit Baronius, et ex Theophane
clarius apparet. Jam tum ergo Pontificalia munus
obibat Eugenius: hoc autem facere non potuit, nisi
Ordinatus Episcopus; neque Episcopus, etiam Vicarius
tantum

D

an. 654
4 Septemb.

ac deinde
summum
Pontificem
agnitum:
E

qui cum adhuc
solum esset
Vicarius anno
653;

F

coactus a
populo fuit
Petri CP.
Synodicam
repudiare,

priusquam
obiret Pontif-
catu.

A tantum, legitime ordinari, nisi assentiente Martino; unde hunc tali Ordinationi annuisse confirmatur. Nam ut sacrilegam Ordinationem suscepit Eugenius, in eaque præsumpserit ministrare, non patitur sanctitas viri suspicari; nec etiam Populi ac Cleri zelus, qualem jam vidimus, ul passus fuisset; idque advo recuti Bonifacii III Constituta anni DCVII, quo vetabatur sub anathemate, ut nullus Pontifice vivente præsumat loqui de successore, aut partes sibi facere; nedum invita illo alium ordinare, etiam Vicarium.

Ejus erga
pauperes et
Clerum libera-
litas.

7 Sicut autem de Deo dedit Papam dixit Anastasius, pro anno DCXVI, divisit per obsequia sua et ad omnem Clerum rogam unam integram; atque de ejusdem successore Bonifacio V, quod Clerum amavit, et rogau integram Clero suo dedit; ita etiam laudat Eugenium, quod rogam Clero solitam tribuit, et indigentibus eleemosynam ministravit. Atque hoc quidem in die Ordinationis factum videtur, ut etiamnum faciendum præscribit Pontificale, explicatum a me ad XIX Maji, inter poemata Jacobi Cardinalis, de Coronatione Bonifacii VIII versu 333 Annot. Y. Eo autem non contentus Eugenius, addidit, ut etiam die transitus sui, pauperibus vel Clero suæ familiæ Presbyteria in integrum erogari præciperet. Cangius in Glossario, et Magrini in Hierolexica conveniunt, satisque patet Anastasium legenti, tum Rogam quam Presbyterium, largitionem pecuniariam esse, eaque solum differre, quod Roga etiam daretur laicis, et a laicis, puta Imperatoribus et Regibus; Presbyterium vero dumtaxat dicebatur id, quod in Presbyteros suos atque etiam Diaconos Cardinales, aliosque Curie ministros Clericos distribuebat Pontifex. Quo autem respectu dicatur, hoc integrum, illa integra, nusquam reperi explicatum: grande quidpiam tunc fuisse debuit, quod adeo signanter meruit apud Anastasium notari.

Sepultura ad
S. Petrum 2
Junii.

8 Idem Anastasius dixit, Eugenium sepultum fuisse ad S. Petrum: et ideo Romanus Canonicus, qui sub Eugenio III annis post istum quingentis Vaticanæ Basilicæ descriptionem edidit, recedendam post Commentarium nostrum de SS. Petro et Paulo, nomen ipsius retulit inter Pontifices ibidem tumulatos; sed nec ipse, nec ejus Scholiastes Paulus de Angelis sub Innocentio X, ullam suo tempore inventam superstitem memoriam

ejusmodi sepulturæ allegant: id quod nobis argumento est, nec seculo quidem XII notum fuisse illius cultum, et sepulcrum penitus obscuratum. Plus aliquid, sed temere, præsunt Georgius Cardosus ad hunc diem, in Hagiologio Lusitano. Cum enim P. Ludovicus Loba, nostræ Societatis Sacerdos, anno MDCXIX in Lusitanum detulisset corpus alicujus S. Eugenii Martyris, ex cœmeterio Callisti erutum de licentia Pauli V, in gratiam Dom. Catharinæ de Mendoza Ducissæ de Aytona, maritum suum Legatum Regis Catholici Romanæ secutus; quia capsulæ, in qua Reliquiæ tradebantur, inscripserat aliquis, studiosior placendi quam solum certo comperta asserendi, Corpus S. Eugenii Papæ, cujus festum celebratur 2 Junii; nihil dubitavit in suis Annotationibus asserere Cardosus, Martyrem Eugenium Papam obiisse; et in cœmeterio S. Callixti, vel ab initio sepultum, vel illuc a Basilica Vaticana translatum.

D
Sine fundamento Lusitani prætendunt se habere ejus corpus,

9 Harum nihil vel minimam veri similitudinem habet; cum seculo VII nulla Romæ occasio fuerit martyrii tolerandi; neque in cœmeteriis, antiquis ac fere obstratis, sepeliretur tunc aliquis; nedum ex urbana Basilica quopiam illuc vel tunc vel postea inferretur. Hæc erga retulisse, refutasse sit. Quia tamen Lusitanis placet eo usque esse credulis, et indicatum sibi, ad arbitrium nescio cujus, diem retinere; addantur etiam ex Cardoso, illud cujuscumque S. Eugenii corpus, cum ipse scriberet anno MDCLXVI, fuisse in potestate Don Didaci Lobo, Baronis de Alrita, Metropolitanæ Ussipponensis Canonici, qui illud a P. Ludovico fratre suo acceptum in Oratorio domestico collocavit. Quid autem factum sit corporibus duobus, præmemoratæ Ducissæ pariter inde extractis ac traditis, sub titulis S. Lucii Papæ et Mart. atque S. Anastasiæ Virg. et Mart. non vacat quærere. S. Lucium Papam, una cum corpore S. Cecilie ac Sociorum, in hujus ecclesiam a se constructam pridem transtulit Paschalis Papa I anno DCCCXXII; ut dictum est ad illius Vitam IV Martii. S. Anastasia, Virgo Martyr, sub Aureliano Romæ passa cum Cyrilla, colitur XXVIII Octobris: sed et hujus corpus pridem elevatum fuisse oportet, si vere ad illud spectant Reliquiæ, quæ ut tales Romæ ostenduntur in ecclesia S. Mariæ, a Populo nuncupata.

et quidem ut
Martyris ex
cœmeterio
Callisti,

E
cum Corporibus
Lucii P. M.
et Anastasiæ
V. M. eratum.

DE S. ADALGISO

SIVE ALGISO PRESBYTERO

IN THEORACIA PICARDIÆ REGIUNCULA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Circa cultum Corporis, et Acta parum sincera.

SEC. VII.

Translatio
Reliquiarum
ejus,

Monasterium S. Michaelis in Sylva Theoracia, ad eam Picardiæ partem attinente, quæ inter Hannaniam Campaniamque procurrit; testibus Auberto Myræo in Fastis Belgicis, atque Molano in Natalibus Sanctorum Belgii, Ecclesiastico cultu veneratur hodie S. Adalgisum, aliis Algisum; Confessorem Presbyterum; cujus sacrum Corpus, ad se relatum opera Eilberti Comitis Fundatoris sui, magna cum honore et religione suscepit, circa annum DCCCCLXX: ut habent Acta Translationis S. Eloquii danda 3 Decembris, ex antiqua MS. Falciodorensis monasterii, circa annum MLXXX exarata: ia quo sic legitur: Religiosus Comes (Eilbertus) venerabili Heresindi conjugii suæ, denominatum a B. Forannano aperuit consilium, ut ipsa consors istius propositi solertia sua investigaret cum eo actionem,

quam suo conamine ad profectum utilitatis niteretur adducere: sua namque opera basilicæ B. Michaelis Archangeli memorabile Corpus B. Adalgisi Confessoris, paulo ante acquisierat, et ipsum in ea cum ingenti devotione et venerationis honorificentia reposuerat. Cum igitur Translatio S. Adalgisi ad monasterium S. Michaelis celebrato fuerit, paulo antequam Eilbertus Comes, de transferendo S. Eloquii Corpore, cepisset consilium, quod sub Falciodorensi Abbate S. Forannano perfecit; cumque is munus hoc auspiciatus fuerit anno DCCCCLXIX, et ab hoc septem duratarat annis supervixerit Eilbertus (ut habent Acta S. Forannani XXX Aprilis illustrata); oportet medio inter hæc tempore celebratam esse Translationem S. Eloquii, et paulo ante S. Adalgisi; adeoque circa annum, ut dixi, DCCCCLXX.

facta sub an.
970,

confirmat
antiquum
cultum.

Brachium
Maricolis.

Memoria ejus
in Martyrolo-
gia :

Liesses.

Acta minus
authenticæ

A 2 At cur ante omnia de Reliquiis? cum quidquid ad earum, tum elevationem, tum translationem spectet; ultimo loco reponi solent in hoc opere? Id eo consilio factum, ut de cultu antiquo constaret, priusquam ad Acta procederemus; existimo enim translationem hanc certissimum esse monumentum venerationis ab immemorabili tempore. Eodem multum conferret, quod ait Rayssius in Hieroglyphico Belgico, brachium hujus Sancti inter Reliquias Maricolasii monasterii numerari: verum cum in catalogo manuscripto Reliquiarum istius monasterii (tam earum, quæ ibidem antiquitus fuerant asservatæ; quam aliarum, quibus hæc eadem ecclesia ab anno MDLXXXVI ad MDXC ornata fuit) non reperiam hunc sacrum thesaurum: cogor suspicari, habitus eius fuisse in veneratione non magna, ut hoc primum seculo huic monasterio donatus.

3 Ex eo autem, quod prima Corporis Translatio facta sit ad ecclesiam Ordinis S. Benedicti, sitam in Gallia et Belgii confinis; principium sumpsisse existimo, ut nomen ejus in pluribus celebraretur Benedictinorum, Belgarum, Gallorumque Martyrologiis; Meardi imprimis, Dorganii et Wionis: quarevis in antiquis Ordinis ejusdem Breviariis nullam repperim hujus Sancti memoriam. Florarium Sanctorum nihil de eo habet, præter nomen et titulum Confessoris. Saussayus in Martyrologio Gallicano ii Junii, brevi S. Algisum ornat elogio; vero quidem, sed quod Sanctis pluribus posset applicari: In territorio, inquit, Laudunensi depositio B. Algisi, Presbyteri et Confessoris, divinæ gratiæ operibus et testificationibus clari. Magis proprium videm dedit Balduinus Willotius, in Hagiologio Belgico Gallice edito, quod ex Molano aut Bucelino haurisse videtur. In monasterio S. Michaelis in Thierichia honoratur corpus S. Adalgisi, Presbyteri Hiberni, qui catechizabat et prædicabat circa Lætitiam. Sed cum sancti hujus festum differt a iudicium Junii contra reliquos Martyrologos, exerrasse potius eum crediderim, quam id iusta quidam de causa fecisse erroremque suum intra annum correxisse. Longius abut Camerarius in Menologio Scotico, memoriæ S. Aldagisi assignans xx Januarii, itque citato Miræ: qui tamen (sicut ibi inter Prætermisos diximus) æque ac Molanus, agit de eo hac die, Molani et Bucelini elogia in appendicem rejeci, cum lector iudicium de Actis formaverit, ex quibus elogia fuere composita. Claudius Castellanus in Hagiologico vocabulario, vulgare nomen ait esse Augis.

4 Acta habemus ex Monasterio S. Foillani apud Rhodium, quæ Auctor (ut ipse asserit) ex Patrum scriptis et fideli seniorum relatione collegit. Quæ eadem in Bettemitano Canonicorum Regularium monasterio prope Loranium vidisse se testatur Molanus. Sed cum varia in iis reperiantur, quæ totam historiam reddant minus credibilem, non facile adducar ut credam, illa Patrum scripta ipsius ætate multa antiquiora fuisse; et ipse satis manifesto indicat, usque ad suum tempus, Acta S. Algisi in unum non fuisse collecta. Quapropter suspicor, nihil ipsum habuisse præ oculis, quam Acta S. Fursei melioris notæ, et Bedæ; in quibus de sociis quidem S. Fursei agitur, sed de S. Algisio mentio est nulla. Cum tamen hic passim tunc crederetur in eorum comitatu Gallias attingisse; creditur Collector ille, quæ de Hibernorum Sanctorum vita monastica, transitque in Gallias scripta erant; de S. Algisio quoque posse narrari. Cetera de fonte miraculoso, de extracta cellula, de accepto Corbiciani Corpore, de S. Petro Apostolo in visione apparente, ex Patrum fideli relatione scripsit: sed non propterea omnino certa narravit. Porro Molanus ex præmemorata Vita suam haurit quod de hoc Sancto proponit Elogium; quo omnia fere complexus est, quæ ad historię seriem faciebant: ita ut reliqua exornandi ergo ab Auctore addita, omnibus sanctis Monachis facile possent

adaptari. Quam ob causam judicaverat decessor noster J. Godefridus Heuschenius, Vitam illam longiorem supprimendum, nihilque de hoc Sancto imprimendum præter Molani Epitomen. Verumtamen expedire mihi visum est, ut etiam de his Actis publice propositis, additisque (uti solemus) Annotationibus, unicuique liberum proponuntur iudicio lectoris. relinquamus, quod placuerit iudicare; ex eoque deducere, quam fidem Molanus et Bucelinus aliique eos sicuti hic mereantur.

5 Erant etiam Acta S. Ettonis Episcopi, in quibus mentio fit de S. Algisio, nihilo tamen majoris sunt auctoritatis, forsitan minoris; dum Auctor Sanctum hunc, quem ubique reperio unicum, dividit in duos; alterum Algisum, alterum Adelgisum et Alegisum vocans, utrumque S. Fursi socium aut fratrem: ita enim habet; Erant igitur tunc temporis septem fratres, animo et fidei Christo concordēs, licet de omnibus, non simus certi, utrum fuerint carnali natiuitate germani (ut sincere, ita recte hoc inseruit) Foillanus Episcopus, et fratres ejus, Ultanus et Fursens, Eloquius et Algisus, Etto et Alegisus. Et paulo infra, alio in monasterio Algisus, obisse dicitur, in alio Alegisus. Ego vero, ubi de uno laboramus satis, alterum querendum non existimo, ut laboremus magis; præsertim cum scriptor hic, non alia ratione ad divisionem illam motus videatur, quam aliquanti, apud varios Auctores non antiquos, reperta nominis dissimilitudine.

proponuntur
iudicio lectoris.

Acta S. Ettonis suspectæ
fidei,

non recte
S. Algisum
in duos di-
vidunt.

E

ACTA SUSPECTA

Ex Manuscripto Monasterii S. Foillani prope Rhodium.

PROLOGUS AUCTORIS.

Quæ de vita et virtutibus beatissimi et præcellentissimi Patris nostri Algisi Patrum in scriptis reperimus, et Patrum seniorum nostrorum fideli narratione comperimus, in unum redigere curavimus. In uno quidem ea quæ scripta erant, inconvenienter tamen dictata, corrigere volentes: in altero autem illa quæ scripta non erant, et a maioribus fideliter referebantur, litterarum apicibus tradere cupientes. Hoc autem quod fecimus, nemo deputet præsumptioni, quoniam non egimus hoc typo elationis, sed causa devotionis: non ut nos jactaremus aliquid esse, sed ne divina opera indecenter negligereamus, et negligenter oblivioni traderemus.

Ex seniorum
narratione
scribit Au-
ctor.

F

CAPUT I.

Nativitas, susceptum Sacerdotium, iter in Franciam. Fons miraculose elicitus, locus extruendo monasterio inventus.

Magnifica omnipotentis Dei opera, quæ ad laudem sancti sui nominis, in Sanctis suis patrare voluit ipsius benigna potentia, fidelium devotio, salutis posterorum profutura, describere curavit; indignum ducens, non saltem, vilibus paginis ea, quæ æterna sunt atque salubria, committere; cum mundi hujus amatores transitoria quæque et noxia operosis sculpturis studeant commendare. Etenim Sanctos suos præscia futurorum Dei sapientia ante mundi constitutionem sola elegit et post mundi constitutionem suo quosque tempore sublimiter glorificavit. Quorum primi fuerunt Patriarchæ et Prophetæ, de quorum semine longe ante promissa benedictio omnibus gentibus collata est. Quos subsecutus est gloriosus Apostolorum chorus, qui Christum Dominum corporeis oculis intueri, et ei adhæreret meruerunt: quem videre multi Reges et Prophetæ voluerunt, nec viderunt

Laudandus
Deus in San-
ctis suis

runt

A runt. Cum ipsis, et post ipsos, elevato jam Christo ad Patris dexteram, triumphatrix Martyrum turba, stolis albis candida, Agnum Dei sequi devotissime non recusavit, et pro ejus amore glorioso certamine usque ad mortem certare non dubitavit. Post quos ordo gloriosus Confessorum ecclesiam Dei, verbo prædicationis et exemplo pie conversationis, sublimare laboravit: qui licet gladio humane persecutionis vitam non finierint presentem, tamen seipsos Deo in arca cordis immolare jugiter studuerunt hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Inter quos, quasi sidus quoddam lucidissimum inter alia cæli sidera, beatissimus Confessor et Patronus noster Sanctus Algisus virtutum fulgore rutilabat, et lucis suæ radios ad effugandas de cordibus hominum peccati tenebras, mirabiliter emittebat.

inter quos
S. Algisus
eminet.

In Hibernia
natus claris
parentibus,

B 2 Hic de transmarinis partibus, de Hibernia scilicet, claris parentibus ortus, laudabili vita in hoc mortali corpore laudabiliter conversatus, Christo Domino devota mente studuit adherere. Parentes vero ipsius, pro sibi concessis cœlitus pignore, pia vota Deo omnipotenti offerebant; orantes Deum, quatenus suæ proli conferret sensum et intellectum, ad serviendum sibi in perpetuum. Quem a pueritia litterarum studiis tradere decreverant, ut gemina eruditus scientia, ad salutem audientium, de thesauro cordis sui valeret proferre nova et vetera. Quod per Dei gratiam efficaciter adeptus, Domino servire decrevit, cunctis vitæ suæ diebus. Eo tempore fulgebant præclarissimus et Deo amabilis vir a Furseus, insulæ Hibernensis Scottorum Episcopus, qui piis insistens actibus, sedulum Domino exhibere curabat officium. Qui soli Deo cupiens omnimode placere, socios secum ad serviendum Christo aggregavit, quos Deus omnipotens gloriosissimos sibi famulos, gratuita bonitate prælegit. Cum quibus beatissimus Algisus, et venerabiles fratres sui beatus b Etho et sanctus c Gobanus, pariterque, sanctus d Eloquius famulatum debitæ servitutis Deo solvebant: pleni sapientia, et Spiritu sancto, eruditi doctrina divinarum Scripturarum, parati reddere rationem omni petenti de ea, quæ in Deo erat, fide. Et vere beati viri isti, quos elegit Dominus in caritate non ficta, qui docti de lege divina die ac nocte meditabantur in ipsa, quoniam voluntas eorum semper erat in ea.

a
S. Furseo se
jungit,

b c
d

et ab eodem
ordinatur.

Celesti voce
inventus cum
sociis,

C 3 Cum igitur sic in Dei laulibus, una cum beato Præsule Furseo, venerabilis Pater Algisus, et fratres ejus, multique alii unanimiter perdurarent; a veniente opportuno tempore, supradictus Antistes eosdem Christi famulos cum Clericis Episcopatus sui convocavit, et cepit eos hortari, præcipiens eis, et dicens: Fratres et filii mei dilectissimi, ite, et induite vestimenta vestra; et præcingite lumbos vestros, in virtute sancti Spiritus et fide sanctæ Trinitatis; et præparate vosmetipsos ad sacros Ordines, et ad gradum Sacerdotalem; ut mereamini benedictionem illius suscipere, qui vos redemit de æterna morte. Qui monitis ejus libenti animo assensum præbentes, ab eodem beatissimo Præsule, sancto cooperante Spiritu, sacrorum Ordinum accipiunt consecrationem, pariterque corporis Christi vivificam participationem. His ergo rite secundum Ecclesiasticam consuetudinem expletis, ad propria reversi sunt, gratias Deo agentes. Sequenti ergo nocte, quæ erat Dominica, cum singuli in stratu suo quiescerent, et circa sextam horam noctis vigarent; tamquam in excessu mentis effecti, meruerunt simul audire vocem Domini dicentis, Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos, super mensam meam regalem in regno meo. O vox lætitiæ et salutis! O vox exultationis et consolationis in tabernaculis Justorum! O vere

beata istorum Sanctorum gloriosa devotio, quæ de corde puro et conscientia bona procedens, jam paulatim dulcedinem æternorum gaudiorum degustabat; ut magis ac magis per fidem justificaretur, spe futurorum bonorum lactificaretur, donec tandem per caritatem, quæ nunquam excidit, illic glorificaretur.

4 In crastinum ergo die Dominica, venerabilis Pater Algisus, cum germanis fratribus suis, beatis scilicet Gobano et sancto Ethone, viroque Dei Eloquio, et aliis quamplurimis, beatissimum Antistitem Furseum festinanter adiit, licentiam eundi Romam a bono Pontifice requisivit, ut cum ipsius benedictione, ad limina Apostolorum Petri et Pauli et aliorum Sanctorum, piarum orationum munus valeret offerre. At venerandus Pontifex hæc audiens, et de his, quæ in visione audierant, gratias agens; voti eorum atque peregrinationis esse comes pio affectu desiderans, beatissimo Algisio, fratribus ejus, et aliis, qui cum eo ad se venerant, lætari voce respondit: Certe absque me non dimittam vos illuc ire.

a S. Furseo
veniam
eundi Ro-
mam fla-
gitat;

5 Convocatis ergo beatus Antistes f Furseus germanis fratribus suis S. Ultano et B. Foyllano, dixit ad eos: Fratres carissimi, vultis mecum Christum sequi? Qui respondentes, Domine, Pater, inquit, quocumque ieris, et nos tecum. Similiter beatissimus Confessor Algisus, convocans ad se venerabiles fratres suos, Ethonem Presbyterum, Eloquium quoque, et B. Gobanum, una cum filio g suo spirituali, quem a sacro fonte susceperat nomine Corbicano, simulque servum suum nomine Rodalgum, dixit ad eos: Carissimi, eamus et sequamur Christum, et offeramus illi nosmetipsos in holocaustum. Responderunt et dixerunt ei: Fiat nobis secundum tuam loquelam. O beatum virum, qui non solum sibi, sed etiam aliis prodesse studens, eos quos carnis propinquitate habebat affines, etiam in divinarum operum exercitatione habere volebat consortes. Acceperunt ergo simul benedictionem atque absolutionem a beato Antistite Furseo, seipsosque Domino commendantes, et ipsi gratias agentes. Beatus quoque Furseus, accepta ab eis benedictione, Domino Deo auxiliante, venit cum eis in pace ad littora maris. Navim igitur ingressi, cum magna tranquillitate mare transierunt; sicque apud h Corbeiam, in territorio Ambianensi sitam, venerunt: F ubi est ecclesia in honore B. Petri Apostolorum Principis satis honorifice constructa.

f
E
eque impetra-
ta itinere se
committens,
una cum illis,

g

in Galliam
navigat,

h

6 Ubi cum magno honore suscepti, monasterium sunt ingressi; et ante altare beatissimi Petri solo prostrati, devota mente hanc orationem effuderunt: Oramus te, Domine Deus, Rex omnipotens, qui es, et qui eras, et qui venturus es; qui cum magna tranquillitate nos mare transire fecisti, per medios fluctus maris, et salvos atque incolumes usque huc nos venire fecisti; te, clementissime, deprecamur ut deducere digneris unumquemque nostrum ad locum destinatum, quem nobis preparasti ab origine mundi. Amen. Hac oratione completa exurgentes cum lacrymis, et suspiria longa trahentes, de monasterio exierunt; et invicem se osculantes, in Christi nomine sunt separati: corpore quidem alter ab altero recedentes, sed tamen vinculo caritatis et fidei sibi indivisibiliter adherentes. Qui per diversa Gallicæ provinciæ loca Dominum prædicantes, unusquisque ad locum sibi a Deo destinatum pervenit: ubi orationibus et vigiliis atque piis actibus singuli insistentes, usque ad finem vitæ Domino Deo devotissime famulari studuerunt.

ubi ab invicem digressi
prædicant.

7 Beatissimus ergo Algisus, Domino Deo Omnipotenti seipsum attentius commendans, et vias ejus sibi notificari humiliter deposcens, Laudunum usque pervenit.

A pervenit. Ubi a Rege Clodoveo honorifice susceptus, acceperat ab eo licentiam providere condignum suæ habitationi locum, ubi cum sociis, qui eam sequebantur, Christo Domino libere posset pium exhibere famulatum. Cui beatus Algisus cordis sui secreta insinuans, egressus est ab eo, veniensque cum sociis suis, i Corbicano, viro scilicet Dei glorioso, et duobus servis suis, Rodaldo et Careberto, in quadam eremo silvæ Terascinæ, quæ Cellula vocabatur, juxta locum qui mons S. Juliani dicitur, super flavium h Olysia fixit baculum suum in terra: statim meritis beatissimi viri ebullivit ibi fons magnus, qui usque hodie locum irrigat, et multis ac diversis infirmitatibus præstat medicinam. Viso autem hoc miraculo, beatus Confessor Algisus, gavisus, est gaudio magno valde, laudans Deum et dicens; Domine gloria tibi. Moxque ibi advenerunt duo energumeni ad beatum virum, orantes ut in Christi nomine liberaret eos a dæmonio. Pro quibus dum in oratione se humiliter prostravisset, corde pio et mente devota Deum exorans, surrexit ab oratione, et imposuit illis manus. Cumque fecisset signum Crucis super eos, statim Liberator omnium precibus Sancti sui, liberavit eos a dæmonio. Actum est autem hoc miraculum coram omnibus et restituta est sanitas illis, ut noverint cuncti legentes quod Dominus hoc signum pro beato viro ibi fecerit primum: longum est enim enarrare, quanta in partibus transmarinis per eum omnipotens Deus operari dignatus est miracula.

B Recessit ergo vir Dei, et locum quemdam non longe a fonte adiit, ubi congruum sibi habitaculum invenit, et noctem illam in orationibus et vigiliis transegit. Illucescente die, eo nesciente, servi ejus abierunt in montem; et sibi silvam securibus cedentes, carperunt viriliter laborare. Et ecce Angelus Domini in columbæ specie apparuit illis ibi laborantibus, portans in rostro ramum de silva cum foliis, ipsis cernentibus, ab eo loco, usque ad locum qui eis a Deo fuerat prædestinatus. Ex tunc appellatus est locus iste Cellula m, ubi egregius et pius Confessor propriis manibus construxit ecclesiam. Recesserunt autem illi a monte, et persecuti sunt Angelum Domini usque ad supradictum locum, ubi suum Patronum orantem invenerunt, et Angelum Domini stantem juxta eum. Quem videntes servi ejus, minio timore correpti sunt. Surrexit autem C vir Dei ab oratione et accepta securi sum servis suis corpi laborare in eo loco, ubi Angelus frondes attulerat in ore. Sanctus igitur Algisus et supernominati servi ejus, beatus scilicet Corbicanus, pariterque Rodaldus et Carebertus, laudabant Dominum nostrum Jesum Christum, qui eis ostendere dignatus fuerat tam pretiosum et tam grande miraculum.

ANNOTATA F. B.

a 16 Januarii dedimus Acta S. Fursei, qui per Gallias Angliamque miraculis claruit, idem frater SS. Foillani et Ultani. Verum an Episcopus ille fuerit, merito dubitant aliqui; cum neque in Vita ejus, neque apud Bedam, ulla mentio fiat talis Ordinis suscepti. Quidam cum a S. Martino Papa ordinatum existimant nulla ipsi certa assignata diœcesi: adversantibus iis, quiasserunt, nunquam illum ultra Galliam fuisse profectum, et Italiam ne vidisse quidem. Sane qua ratione persuasus S. Martinus Furseum Episcopum ordinasset, reversurum in Galliam, Angliam aut Hiberniam, quæ suis propriis non carebant Episcopis? In vita S. Mochoemoci seu Pulcherii Abbatis, 13 Martii numero 41, Fursum aliquis appellatur Episcopus; sed quis persuadebit de eodem esse sermonem? Colganus, in Appendice ad Acta S.

Fursei cap. 5 in fine, dicit eum in vita S. Cronani D a suo Synchro Episcopum vocari: dedimus illam 28 EX VCS. Aprilis; vel auctoris Synchro non est, quatuor aut quinque seculis post mortem Sancti composita. Concedamus nihilominus ei Episcopolem dignitatem, non alibi quum in ipsa Hibernia susceptam; eo quod ordinare Abbates regionis illius tam temporis simul essent Episcopi. Nec tamen credo, quamvis illam habuerit, in Gallis usum Episcopali potestate: nisi forsitan ad ecclesiam sui monasterii consecrandam, suosque Monachos ordinandos; sicuti in Vita secunda numero 27 dicitur ecclesias edificasse ac consecrasse; et hoc loco, Sacerdotum Ordinem S. Algisiiisque contulisse. Itaque facile dabitur ratio, cur apud Hibernos scriptores videntur vocari Episcopus, quamvis apud Francos nulla de Episcopatu ejus reperiatur memoria.

b Colitur S. Ecto Episcopus 10 Julii, ad quem diem poterunt examinari, quæ de eo supersunt manuscripta.

c Celebratur festum S. Gobani 20 Junii.

d S. Eloquius 3 Decembris referendus.

e Videntur uno die tres sacros Ordinis simul suscepisse, sed hoc ignoscendum Hibernis.

f An S. Furseus Romam peregrinatus sit, dubium omnino manet, ut supra diximus: quamvis illa fortassis intentione exierit Hibernia. E

g Molanus existimat, filium spiritualem S. Gobani fuisse, sed potius id referendum est ad S. Algisum, ut dicitur num. 10.

h Difficile est Auctorem hoc loco ab anachronismo expedire: nodum proponamus. S. Algisus sub S. Fursei, disciplina in Hibernia egit, ut paulo ante dictum est; eoque ibidem relicto, cum soris suis recta navigavit in Galliam: Furseus autem aliquando post tempore transit in Orientium Anglorum provinciam, quo appulit regnante ibidem Sigeberto, ut testatur Beda: adeoque saltem ante annum 636: nam 638 Sigebertus obiit, et constructum ibidem monasterium facile duos annos insumperit. Et his consequens esset; S. Algisum ante annum 636 Galliam attigisse, quo S. Furseus attigit Angliam. Quomodo ergo Clodoveum II, ut dicitur num. 7, Lauduni invenisse potuit, ubi eoque facultatem monasterii construendi accepisse? qui anno 638 primum regnare cepit. Quomodo Corbetense intravit monasterium? quod anno 657 primum fundatum est, Clotarii III regnantis anno 2? Tule enim ejusdem Regis de fundatione Corbeie exstat mandatum Tomo I conciliorum Gallie, et apud le Cointe ad annum 657 num. 13. Clotharius Rex Francorum vir illuster. Ad mercedem nostram in Dei nomine credimus pertinere quicquid pro animæ salute locis Sanctorum conferimus, ut perenniter proficiat, et gloriam Deo auxiliante habere mereamur. Igitur dum Nos et præcelsa genitrix nostra, Domna Baldechildis Regina, Monasterium in honore Sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, et S. Stephani Proto-martyris, super fluvium Somna, in loco qui dicitur Corbeia, quem Gunthandus quondam possederat et ad fiscum nostrum pervenerat, ubi præest venerabilis vir Theodefridus Abba, pro æterni Numinis intuitu ædificari præcepimus, ut Monachi sub sancta Regula ibidem debeant conversari. Cognoscat strenuitas vestra etc. Opponet aliquis in hoc mandato Regis Clotarii, non de extruendo primum monasterio agi, sed de ejus confirmanda fundatione, redditibusque ampliandis; quod indicatur his verbis, ubi præest venerabilis vir Theodefridus Abba: non enim recte inchoari dicitur, cui Abbas jam tum præerat. Item præteritum ædificari præcepimus, videtur hoc indicare. Fateor verba hæc patiuntur aliquanto citius extructum, aut inchoatum credi monasterium: non tamen adeo retrahitur tempus primæ fundationis potest, ut ad annum 636 perveniat; cum Theodefridus primus Abbas adhuc præesset, nec videatur Baldechildis Regina ad viginti annos distulisse monasterii

A monasterii a se constructi confirmationem et dotationem. Neque ad Acta S. Ettonis prius citata confugiendum, ut nulus dissolvatur: nam ibi reperitur multo difficilius alius. Ignoscendum potius Auctori, bona fide, ut ab aliis audierat, scribenti.

i Novum hunc servum forte in itinere sibi adjunxerit, quod nomen Franciscum reddit verosimile.

k Oysa, et est Oesia vel Aesia, (quem multi scriptores sicut et hic num. 12 Isaram etiam nuncupant) fluvius Picardie, cujus Thearascia pars est: Mons autem S. Juliani, fons miraculosus et monasterium, ubi sita sunt, aut fuerint, nemo propius assignat, hoc Auctore.

l Quem adeo hic sincere scribat, neque hanc asserat tantum ex antiqua relatione; sed de fonte, suo tempore adhuc existente; fides ei habenda est, ut Auctori Synchrimo; credendumque fontem miraculosum tunc existisse, qui possim credebantur a S. Algisio elicitus. Ceterum frequens advenio Hibernis Sanctis tale miraculum; præsertim ubi aqua, quotidiana usui necessaria, ad manum erat in ipso flumine; non tollit mirum omnem de ejus veritate formidinem, potuit etiam fieri, ut bonifides etiam ex eo fonte in honorem Sancti bibentium, beneficium vario, etiam supernaturali, impetraret.

m Id est, monasterium, quod quatuor aut quinque Eremitæ cupere posset: nam Cella antiquitus monasterium dicebatur; ut exempla passim obvia probant.

CAPUT II.

S. Corbicanum remittit in Hiberniam, mortui cadaver per mare recipit. Romam peregrinatur: moritur.

Post non multum temporis relatio horum pervenit ad quosdam transmarinos; qui et ipsi gratias agentes de his quæ audierant, reliquerunt omnia quæ habebant, et simul cum sancto a Annano mare transierunt, ne Domino Deo ducente pervenerunt ad beatissimum Algisum in Cellulae locum. Quos ut vidit vir Dei, cum ingenti gaudio omnipotenti Deo gratias agens, grateranter eos suscepit, et voce clara dixit: Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Et osculati sunt se invicem; et sic cum gratiarum actione sumpto cibo, illa nocte quiescerunt in pace. Cumque dies crastina illuxisset, beatus Annanus et socii ejus, cum B. Algisio et servis ejus, coeperunt Deo auxiliante labori fortiter insistere.

10 In tempore illo condidit ibi beatus Sacerdos Algisus basilicam, in honore B. Petri Apostoli et ceterorum Apostolorum, nec non et Sanctorum omnium. Qua peracta, vocavit beatissimum Corbicanum, suum in baptismo filium, dixitque ad eum. Fili carissime, Corbicanus, expedit ut vadas in patriam meam trans mare, et mihies patri meo et matri, fratribus et sororibus, quod tibi videtur de nobis. Te autem illis imperante, venundetur portio mea, quæ ad me pertinet de rebus proprietatis meæ, et mittatur mihi per te. Hoc nam illis edicite, quia jam amplius me visuri non sunt, nisi huc venerint ad me. Te autem ad me revertente, scias tu me iturum Romam ad limina Apostolorum Petri et Pauli. Adhuc gloriosus b Martyr Dei Corbicanus respondit: Domine mi, etsi mors evenerit mihi, quid erit de thesauro? Beatissimus Confessor Algisus dixit ad eum: Ecce, si tibi mors evenerit, indica patri meo et matri meæ, ut thesaurum ponant juxta latus tuum, et te involvant linteamine cerato, et corpus tuum ponant in duabus entibus animalium, et te consuant undique; deinde in mare ponant, ut divinæ gubernationi te committant; con-

fido enim in Domino, quod ipsius clementia te huc D recto cursu reducet.

11 Gloriosus vir Dei Corbicanus, dictis beatissimi Patris Algisii humiliter acquiescens, cum ipsius benedictione iter arripuit, et Deo ducente ad mare usque pervenit. Quod cum Christo opitulante pertransisset, venit ad parentes sanctissimi patris sui Algisii, ipsius mandata ad eos deferens. Qui super tali munio immensa lætitia repleti sunt, de filio suo carissimo tam piam et jucundam relationem audientes. Hoc autem quod de portione sua venundanda eis mandaverat, benevole compleverunt; et pretium eorum, quæ vendiderant, B. Corbicano ad S. Algisum deferendum detulerunt. Cumque vir Dei Corbicanus ad Patrem suum cum thesauro suo jam disponeret regredi, vocibus corporis caput destituit. Sentiens ergo per spiritum vir sanctus mortem sibi vicinam adesse, vocavit ad se parentes B. Algisii; quibus, secundum quod a sancto Patre de morte sua in mandatis acceperat, retulit, et ut ita facerent ex parte ipsius imperavit; quod illi grateranter se facturos sponderunt. Ingravescente ergo d. l. ore, gloriosus vir Dei Corbicanus, longe a beatissimo Patre corpore positus, sed tamen fide et caritate semper proximus, ex hac luce subtractus est, beatarum entibus animarum gloriose a Christo in cœlestibus sociatus. c

12 Cujus venerabile corpus, secundum sanctissimi Patris mandatum linteamine cerato involutum est, et sic a parentibus B. Algisii in entibus animalium, thesauro juxta latus ejus reposito, decenter (ut decebat) reconditum. Post hæc, ut sibi jussum fuerat, in mari illud posuerunt, divinæ custodiæ devotis precibus devotissimi viri membra commendantes. Ecce, inquam, dominator Domine, tibi soli derelictus est pauper Corbicanus, qui propter te sua omnia, quæ possidebat, reliquit; et te secutus, seipsum, ut tibi placeret, contempsit. Numquid tu, Domine, pupillo et peregrino non eris adjutor? De te enim confidens piissimus Algisus, sic fieri de eo mandavit, cum de tua potentia omnino non dubitavit. Venerabilis quoque filius ejus Corbicanus, non de se, sed de gratia tua, quam fidei famulo tuo Algisio contuleras, magnanimitè confusus est; cum ad mandatum Patris sui, corpus proprium tradi permisit undis marinis, non veritus allidi membra propria scopulis, vel absorberi abyssi profundis, sive conterri undarum procellis, vel transportari in locis peregrinis, aut vocari piscibus marinis. Credidit enim fidelis servus, fidem Patris sui apud te plurimum valere; et de tuo, non de suo, tam stupenda jube- re. Voluit potentia tua, bone Jesu, in hoc facto fidelis famuli tui Algisii magnificè implere, quod fidelibus tuis dignatus es promittere: Qui credit, inquit, in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet. Etenim Petrum, dilectum tuum devotumque discipulum, super undas maris sicco vestigio ad te venire, adhuc in corpore viventem, potenter fecisti; et hujus gloriosi viri corpus, per tot maris pericula, per tot diversorum fluminum volumina, sine mortali remige ad Patrem suum adducere dignatus es. Magnum illud; majus istud. Plus enim fuit per longissima marinorum fluctuum spatia, per ignota diversarum regionum loca, per multimoda fluminum inferius defluentium curricula, ad partes superiores corpus exanime referre fidelis famuli; quam te præsentia liter jubente, solidum se mare præbuisse plantis devoti discipuli. Ut quid enim te dicente ad Petrum, Veni, ambigeret Petrus ad te venire? Cum te videret præsentem, te audiret jubentem, nil adversi timuit te præsentem: etenim si timuit, non de te habuit, sed de se. Magnum ergo utrumque miraculum: utrumque tamen

Hic cum thesauro rediens ad Algisum

moritur.

B

C

et cadaver ejus (ut mandatum fuerat)

mari commissum,

J

haud minori quam olim S. Petrus miraculo,

S. Algisum accedunt socii ex Hibernia

quid illuc S. Corbicanum remittit

b

A cui ascribendum est? Potentiæ tuæ, gloriæ tuæ. Sine te nihil potuit Petrus, nihil possit Algisus : apud te enim nihil impossibile, qui facis omnia possibilia credenti. Tu quoque, Domine, qui Jonam Prophetam, in ventre ceti a te servatum, tua potentia de abyssu revocasti; ad Patrem Algisum corpus Corbiciani reducere facile potuisti, Nam : sicut quidam ait,

— Subditur omnis

Imperiis natura tuis, ritugoe soluto,

Transit in adversas, jussu dominante, figuras,

Angelis quippe tuis mandaveras de eo, ut corpori ejus ubique non deesset eorum custodia; et manus tua deduxit eum, et dextera tua tenuit eum, donec veniret recto cursu per Isaram fluvium, usque prope locum, ubi manebat beatissimus Sacerdos in Cellular-locum. Erant autem ibi pastores supra ripam fluminis, animalia sua in pratis pascentes : qui cum viderent sacrum corpus super aquam natando superiora petere, licet ignorarent quid esset; ceperunt magno conatu insistere, quatenus hoc quod videbunt, valerent ad se attrahere: sed quanto magis hoc implere conabantur, tanto magis conatu suo frustrabantur: cum enim ex una fluminis parte illud apprehendere vellent, ad aliam ferebatur. Quo miraculo stupefacti, mirari ceperunt quid hoc esset.

B Interea nuntiatur hæc beatissimo Patri Algiso. Qui per Spiritum sanctum intelligens hoc esse corpus gloriosissimi Corbiciani, ad locum quanto citius properat. Qui ut super ripam fluminis advenit, statim, ac si ab eo vocatum fuisset, ad eum corpus beati viri se contulit. At beatus Sacerdos hæc videns, quoniam in Domino exultaverit, quantas gratiarum actiones Domino nostro Jesu Christo reddiderit, lector facile poterit agnoscere, si magnitudinem facti tacita secum mente studuerit inspicere. Accepto ergo corpore sanctissimo, beatissimus Algisus Pater ad suum oratorium jussit deferri: et recepto thesauro, qui ad latus ejus positus fuerat, honorifice ibidem fecit sepeliri, in hymnis et confessionibus laudans elementiam Dei, qui tam grande miraculum in servo suo dignatus est operari.

14 Post hæc beatissimos et Deo amabilis vir Algisus, sicut longe ante voverat, quodque in proposito habuerat, Romam perrexit, per totum iter Deum sibi invocans adiutorem, ut ipsius Deitati debitam digne posset persolvere servitutem. Qui Romam veniens ad Beati Petri basilicam, piis orationibus studuit excubare : et quod diu ardentem desideraverat, locum, ubi steterant pedes ejus crebris lacrymis irrigare. Fertur, quod dum idem vir Deo dilectissimus, in eadem basilica clementiam Dei, et B. Petri aliorumque Sanctorum sanctis interpellaret precibus; inter cetera orationum suarum vota, dari sibi Sanctorum pignora devota mente divinæ Majestati deposcebat, quæ secum deferre ad locum sibi a Deo delegatum cupiebat. Cui per visum B. d Petrus Apostolorum Princeps apparuit, et ea quæ petierat, Sanctorum scilicet pignora, detulit.

C 15 Inter quæ pilum de barba B. Jacobi Apostoli cum eidem sancto viro dedisset; Domine mi, inquit, Petre, modicum est quod mihi contulisti. Adhæc B. Petrus respondens, Quia tibi, inquit, hoc visum est modicum, non ramanebit tibi totum: recipiensque B. Petrus pilum, rupit medium. Statim sanguis de pilo cæpit stillare: viso autem hoc B. Algisus medietatem pili gratanter recipit; et cum aliis Sanctorum reliquiis gaudens, et Deo gratias agens, recondidit. Peragratis ergo Sanctorum oratoriis, beatissimus Sacerdos Algisus, seseque Deo attentius commendans, ad locum proprium regredi disposuit.

16 Rediens ergo Roma venerandus Dei amicus, itineris sui Deum comitem habens, Sanctorum me-

ritis et orationibus fultus, laudabat et glorificabat Deum omnipotentem, qui et desiderium suum elementem impleverat, quod ad Sanctorum Apostolorum limina orare diu concupierat. Cum ergo ad cellulam suam redisset, ibi cum discipulis suis in Dei laudibus usque ad finem vitæ permansit : Deum semper sitiens, mente sedula cœlestibus inhærens, corpus castigans et servituti subiciens, ne aliis prædicans ipse reprobaretur. Quanto desiderio Deum videre anhelabat, ipsius beatissima anima! quam ardentem satiari cupiebat æternæ beatitudinis gloria! qui ut Christo Jesu valeret magis placere, non solum sibi, sed et aliis curavit prodesse. Profuit sibi, cum omni custodia servans cor suum, vitam suam custodivit sine crimine; profuit aliis, cum doctrinæ spiritualis alimenta commissis sibi ovibus solerter studuit ministrare. Ut autem efficacius in cordibus auditorum proficeret ejus doctrina, quod monebat verbo, commendabat exemplo; et quod dicebat loquendo, demonstrabat vivendo; sciens et intelligens, quod doctrina est recte vitæ ornamentum, vita autem doctrinæ firmamentum. Idecirco prius curavit implere, quod postea debuit docere. Carnem suam mortificans cum vitis et concupiscentiis, suggestionibus adversantis inimici non consensit; voluptates et blandimenta hujus vitæ non dilexit; quoniam in his omnibus sibi requiem non quæsit. Ubi requiescere vir beatus concupivit? In hereditate Domini, in monte sancto Dei. Ergone quod quæsit, non invenit? Nunquid mentiri potest, qui dixit, Quarite, et invenietis? Invenit utique sanctus Pater requiem cum Christo, quia quæsit cum in toto corde suo; non pedibus de loco ad locum currendo, sed sermones ejus diligenter custodiendo, quibus fideles suos ipse Christus salubriter admonerat ita dicendo : Si quis vult post me venire, abneget semetipsum; et iterum, Qui amat patrem aut matrem super me, non est me dignus : et alibi, Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit.

17 His studiose et sedula meditatione [attendens] beatissimus coheres Christi Algisus, maluit parentum carnalium carere consortio, quam Jesu Christi non obedire imperio; maluit terrenæ habitationis contemnere patriam, quam tam beate promissionis, non acquirere gloriam. Ut ergo Christo expeditus deserviret egregius vir Algisus, domum, gentem, cum patria sprevit, de Dei gratia non dillisus. Quid ergo? Nunquid vana facta spes ejus? Estne invalida manus tua, bone Jesu, quin quod promisisti impleas? Absit. Etenim si contempsit terrestria, adeptus est cœlestia. Beata plane commutatio! Dedit lutum, ut possideret terram viventium : dedit plumbum, ut æternæ claritatis reciperet argentum : dedit stannum, ut divinæ sapientiæ mereretur aurum : dedit vile æramentum, ut æternarum ditaretur thesauris gemmarum. Sed cur in laudibus tanti viri hæc eum dicimus dimisisse, quæ divitibus hujus mundi satis vilia videntur esse? Aurum autem et argentum et gemmæ, hujus mundi amatoribus pretiosissima sunt. In hoc mundo tamen nihil pretiosum reputandum est, quia transitorium est. Quia vero in hac mortali vita auro et argento et gemmis nil pretiosius est, comparatione eorum quæ videntur, ea quæ corporaliter videri nequeunt insinuantur. Quidquid ergo beatus et Deo dilectus Sanctus iste mundi amatoribus pretiosissimum cernebat, ad comparisonem futurorum bonorum vilissima reputabat. Reliquit ergo transitoria, ut assequi valeret æternaliter manentia : reliquit domum mortalem, ut cœlestem ingrederetur Jerusalem; parentum suorum carissimos erga se affatus, pro Christi amore contempsit, ideo

D
EX NAS.
reversus as-
celicis vacat
et aliorum
saluti;

E

Mat. 16,
24 et Luc.
9, 23 Mat.
10, 37 Mat.
19, 29 et
Mat. 10, 29

terrena pro
cœlestibus re-
linquens,

F

cum Thesauris
redit per un-
das ad Algi-
um;

qui Romam
peregrinatus,

d

Reliquias
Sanctorum
impetrat a S.
Petro sibi
apparente;

EX MSS.
ascendit ad
gloriam.

A ad Patrem gloriæ gloriose coronandus ascendit :
cujus meritis et precibus ab eodem Patre mereamur
adjuvari, qui nos redemit sanguine unigeniti Filii
sui, cooperante gratia Spiritus sancti, cujus honor
et imperium floret et permanet, in seculaseculorum.
Amen.

ANNOTATA F. B.

a S. Annanus necdum aliunde nobis innovuit.

b Martyr hic vocatur, non quia violenta morte obit,
multo minus pro fide; sed potius, quia moribus Christi
fideliter testatus est; et mortuus, Dei omnipotentiam,
fluctibus et mari imperantem.

c Nullos quidem divinæ omnipotentiae terminos pono :
optatem tamen certiorum tanti miraculi testem; et do-
nec talem repererimus, tantisper judicium suspendimus.

d Non abhorrent hæc a figmentis similibus Hiber-
narum, præsertim quod de pila dicitur; simile tamen
quid legitur de S. Gregorio Magno, in Vita per Joan-
nem Diac. lib. 2. num. 42; ubi, pro Reliquiis S. Leo-
nis, datum ejusbrandeam, et cultello junctum sanguine
fluxit, ad corrigendam quorundam exiguum fidem, qui
majoris notæ Reliquias speraverant.

B

APPENDIX F. B.

De S. Adalgisi elogiis, apud Molanum, My-
reum, et Buccelinum: et quid de illo per
conjecturam credi possit?

Habes hic fontem omnium, quotquot de hoc Sancto
erant Elogiorum; non usquequaque limpidum, sed
fabulis additamentis, velut corno quodam, turbidum.
Hinc primo profluit, quod Molanus composuit, et ex
eo postea mutuatus est Myreus. In Basilica S. Mi-
chaelis in Therascia silva, natalis S. Adalgisi Con-
fessoris gloriosi. Fuit is Presbyter Hibernus, et
fratrem habuit S. Ettonem, qui Lactis ad Helpram
quiescit. Ipse vero (ut in historia Ettonis posteritati
proditum est) inter Isaram et Helpram Christum
prædicabat. Acta S. Ettonis, de quibus in Commen-
tario Prævio, sic habent. Sanctus autem Eloquius,
enim B. Algiso, in loco quodam habitaverunt ab ho-
minibus remoto, intra Helpram fluvium et Isaram in
Therascensi pago, usque dum excesserunt vita. Eri-
stimo ergo non aliam prædicationem hic intelligi, quam
rudium, in vicinis agris et silvis degentium, instructio-
nem, Helpra fluvius Hannonia, sæpius in Sanctorum
gestis memoratus, brachium quoddam Sabis esse vide-
tur. In suæ historie libro priore, inquit Molanus,
describitur B. Fursei exemplo, cum aliis collegis,
Corbeiam venisse, et inde divinitus distributis locis,
Laudunum cum Corbiceano viro glorioso, et servis
ejus Rodaldo et Careberto, qui Angelico indicio cel-
lulam construxerunt juxta montem S. Juliani, super
fluvium Oise, ubi etiam S. Adalgisus fontem multo-
rum medicinam ebullire fecit.

19 Erigerant autem cum eo, venerabiles Fratres ejus
R. Elto, et S. Gobanus, Corbiceani Pater spiritualis,
pariterque S. Eloquius: e quibus Corbiceanus, pro
vendenda hereditate, in Hiberniam remissus est;
eoque peracto reditum parans, pie obiit. Ipse nihilo-
minus cum thesauro remitti voluit S. Adalgiso;
unde ad eum cum thesauro per mare advectus est,
inclusus cutibus animalium, et involutus linteammī
cerato. Beatus vero Adalgisus, postquam e Roma
Reliquias contulerat, et Sanctissima vita doctrinam
suam firmaverat, cursum suum explevit, secunda
die Junii, Hilbertus autem Comes, qui suis Waleio-
dorensibus Eloquium dedit; is idem suæ foundationis
monasterio, quod S. Michaelis dicitur in Therascia,
Beati Adalgisi corpus acquisivit. Hactenus Molanus,

20 Hunc secutus Buccelinus: In territorio, inquit, D
Laudunensi, depositio S. Algisi, Presbyteri et Con-
fessoris. Fuit Algisus Hibernus natione, professione
Monachus, regio ortus genere (Regnum istud genus
nescia quo testimonio probet, et, ut nonnulli volunt,
Sanctorum Fursei et Foillani frater Germanus.
(S. Fursei fratrem fuisse, falsum convincitur ex priori
Vita, si qua illi fides.) Quibuscum orationis gratia
ad limina Apostolorum Romæ inviseus, inde ca litus
adiobitus in Galliam se contulit limina Apostolorum,
post ædificatum cellulam, solus iurasse dicitur in priori
Vita.) Substitere apud Corbeiam primum, dehinc
propagandæ fidei zelo, divisus inter se provinciis, in
diversas demigrarunt. Adalgiso Laudunum cum con-
finiis obtigit, ubi monente Angelo, cellam struxit: et
ex arida fontem prodigiose elicit, cujus aquæ di-
versissimis postea morborum generibus iudebantur.
Fuit Adalgisus popularium inter Isaram et Helpram
Apostolus, quos profligata idololatria ad fidem Chri-
sti et gremium sanctæ Matris Ecclesiæ perduxit:
et æternis demum cumulatus meritis, ad præmia
æternitatis concessit. Claruit anno dcl.

21 Conferantur hæc duo inter se Elogia, iisdem ex
fontibus hausta. Quod res rerumque ordinem quanta
diversitas! Ita fieri necesse est, ubi sine debita discus-
sione, perlectis Sancti cujuspiam Actis, eorum compen-
dium componitur, prout memoriæ inhæserit, et calamo
celeriter scribentis effluerit. Videmus autem, quam
nihil certi de Sancto hoc, præter cultum ab immemo-
rabili, haberi possit; conjecturis igitur, dum alia defi-
ciunt, tantisper indulgeamus.

22 Autem omnia certum notissimumque est, seculo
Christi septimo, plures Episcopos et Abbates, natione
Hibernos, e patria sua in Gallias trajecisse: de S. Ul-
tano, constat ex Vita S. Gertrudis xvi Martii, a
corvo conscripta; de S. Furseo, ex Bedæ xvi Janua-
rii; de S. Foraniano, ex Vita xxx Aprilis. Probant
id etiam variorum monasteriorum foundationes, sub ejus-
modi Sanctis Abbatibus aut Episcopis extractorum:
quin, si alia drescent, ipsa Sanctorum quorundam
Acta, tribus quatuorve ut minimum seculis post mortem
eorum conscripta, etsi non omni fide digna, quia tamen
uniformiter hoc narrant, aliquod veræ historie de tegunt
iudicium. Contigit autem iste tum frequens Hibernorum
in Gallias transitus, vel propter crebra inter Regulos
illarum regionum bella, per quæ in eorum patria, minus
aptum præbatur vitæ monasticæ alium; vel quod, cum
usitata esset Hibernis ad limina Apostolorum peregrina-
tio, sæpe fieret, ut in itinere aut reditu, Deo ita
disponente, locus idoneus extruendo monasterio offer-
retur et acceptaretur; pro ingenio nationis, ad vitam
peregre agendum proclivis.

23 Sed inter tales Sanctos, natione Hibernos, nu-
merare S. Adalgisum aut Algisum, non sinit nomen
Francorum, non sinit silentium Bedæ aliorumque me-
liorum Auctorum, nusquam cum inter Fursei socios
numcrantium, dum de iis faciunt mentionem. Quapro-
pter credibilis mihi fit, quod Sanctus ille, se B. Fur-
seo, ejusque sociis in Galliam venientibus, adjunxerit,
et in Latiniacensi monasterio vitam monasticam oli-
quandiu duxerit; donec Sacerdotio initiatus ejusdem
Fursei ministerio aut mandato, ad vitam solitariam
aspirare cepit. Impetrata igitur ab eo venia, cum uno
alterove socio alium in solitudine locum requisiverit,
talemque divino nutu repertum annis aliquot inhabita-
rit; usque dum peregrinationem Romanam suscipere
ad visenda Apostolorum limina. Ubi etiam Sanctorum
quorundam sacras cavitias sibi comparare potuit; sive a
S. Petro in visione apparente, seu potius ab ejus aliquo
successore vivente, forsitan S. Martino Pontifice. Ita
diximus xiii Maji in Commentariis de S. Serratio
Tungrensi Episcopo, iterumque dicemus xxix hujus,
Clavem eam quæ in Trajectensi gazophylacio servatur,
tamquam

Item ex Buc-
celiano,

utrumque non
satis accurate
compositum.
E

Per conje-
cturam cre-
di potest,
Sanctis Hi-
bernis in
Galliam
venientibus

se adjunxisse
Algisus,

vitamque
eremiticam
duxisse,

Elogium ex
Molano,

A tamquam ipsi a S. Petro cœlitus donata, earum unam videri, quas de sepulcro Apostolico Romani Pontifices conseruerant, pro grandi munere, donare aut mittere, et ideo ejus formam exhibebimus. Ut ut est, potuit S. Algisus in reditu, etiam Corbriensis monasterii initia

sua præsentiâ exornasse, atque ita prioris adventus fingendi causam præbuisse. Post hæc ad cellulam suam reversus, plenus meritis abiit ad Dominum, currente adhuc Christianæ æræ seculo VII, puta sub annum DCLXX.

D
AUCTORE F. N.
usque ad
mortem.

DE SANCTO GUIDONE, EPISCOPO AQUENSI IN INSUBRIA.

Comm. præuius De cultu et Auctoribus Vitæ.

G. II.

ANNO MLXX.

Cultus ut
Episcopi et
Patroni.

B **M**ontisferratum amœna est Longobardiæ Cispadanæ regio, a Principibus Palæologis deficiente prole mascula, ad Ducem Mantuanum Fredericum ejusque Successorum per matrimonium translata. Inter hujus civitates, est urbs Episcopalis ad Bormium fluvium ob balnea, quæ fundunt aquas morbis salutare, Aquæ appellata; olim Aquæ Statiellæ, sive Statiellorum dictæ; ut pluribus dedit Cluverius lib. I Italiæ antiquæ cap. 10. Sedis hujus Episcopus fuit S. Guido seu Vido, præcipuus ejus urbis et diœcesis Patronus: qui ibidem requiescit in Ecclesia Cathedrali, ab ipso constructa et Deiparæ Virgini consecrata. Hanc postea incolæ Guidoneam dixisse, indicat Ughellus tomo 3 Italiæ sacræ in Episcopis Aquensibus, ubi illud Vitæ compendium habet.

Compendium
Vitæ.

2 S. Vido, Aquensis Episcopus, nobilibus artus parentibus in castello Meladio hujus diœcesis, Bononiæ litteris operam dedit, nobilioresque disciplinas feliciter assecutus est: reversusque in patriam, Cathedralis primum Canonicus effectus est. Ea in dignitate adeo perfectioris vitæ præbuit exempla, ut defuncto Episcopo a Canonicis nullo refragante sufficeretur. Detractans autem, ex obedientia compulsus est ad onus; rexitque Ecclesiam ab anno MXXXV usque ad annum MLXX, miro pietatis ardore, instituitque Clerum ad puriores mores. Cathedralē, quæ ibi hodie spectatur, ipse in honorem B. Mariæ Virginis ædificavit, quam postea de nomine Sancti Vidoneam dixerunt. Cenobium monialium ex Ordine S. Benedicti fundavit, illudque amplissimis fortune adauxit. Alteras duas ecclesias construxit, ditissimumque suum patrimonium Ecclesiæ sibi creditæ legavit, ejusdemque ditionis fecit Meladium, Bistaurium, Setebrium, Castellotumque, oppida quæ ipse possederat. Igitur plenus meritis evolavit ad Superos IV Nonas Junii, anno MLXX; sepultusque est in Cathedrali, in marmoreo sepulcro; fulsitque sicut in vita, sic et in morto, quam plurimis spectatissimisque miraculis. Ejus festum solenni ritu ab iis populis concelebratur, tamquam Aquensis civitatis Divi Tutelaris. Hæc Ughellus. Loca indicata in ejus diœcesi continentur: ex illis præcipuum Meladium sive Malatinum, vulgo Malazzo Sancti patriæ, satis vicinum civitati ipsi est.

Vita ex MS.
antiquior
datur,

3 Acta duplicia, nobis Taurino submissa fuerunt anno MDCLIV a Joanne Jacobo Turinetta, ibidem Collegii Societatis Jesu Rectore, et studiorum nostrorum insigni fautore: quem anno MDCLXII Roma redeuntes Taurini adhuc invenimus, senem grandævum, veterisque affectus retinentissimum. Priorum Actorum hic erat titulus. Vitæ Divi Guidonis. Præsulis Aquensis et Patroni, brevis translatio. Alia Vita, ex qua solum notamus aliqua, et nonnullam Appendicem damus, est recentior, a Laurentio Calciato anno MDLXVI Aquis scripta; ubi hæc Oratio sub finem addebatur: Beati Guidonis Confessoris tui, Domine, supplicatione placatus, et veniam nobis tribue, et remedia sempiterna concede. Habemus et MS. carmen de Vita

S. Guidonis, auctore Dominico Nano de Mirabello, cive Aquensi, cujus diligentia litterati debent Polyantheam, omne genus scriptorum sententiasque proferentem. Carmen tamen istud etiam omittimus, tum quia foliorum pars inferior humore corrupta est, tum quia nihil singulare continet, quod in primis Actis non habeatur. Demum de S. Guidone agit Ferrarius in Catalogo generuli, et in alio Sanctorum Italiæ, ubi etiam compendium Vitæ profert. Sunt etiam, teste Claudio Castellano, qui Latine S. Vidam; alii qui vernacule S. Guit appellant.

recentior
omittitur.

VITA

Ex MS. Aquensi, Taurino submissa.

In provincia Lombardiæ, ineunte Principatum Rodulpho a Imperatore, gloriosus Dei Confessor et Pontifex illustris Guido, claris natalibus a ortus, plurium castrorum, c Meladii videlicet, Cartosii, Casteleti, Bestagni, Septebrii, Aheri, Ursarie, ac ceterorum, simul cum octava parte civitatis Aquis, antiquus Dominus. Hæc Aquensis urbs est olim Silvia, a Silvio d conditore denominata, una ex nobilissimis et opulentis tunc temporis urbibus, quæ in Provincia haberentur; celeberrima ob aquarum in ea undique scaturientium excellentiam et diversitatem, ac virorum bello et virtute strenuorum, et Romanis olim confœderatorum (quos Statellites, ut historici referunt, appellabant) cognita; etsi hodie (ben temporum calamitas!) ad instar parvi oppidi redacta sit. Ab ineunte igitur ætate Guido memoratus, dum moribus honestis a nobilissimis et gravissimis ejus parentibus institueretur; utroque brevi tempore orbatus, ut erat virtutis et sanctitatis æmulator, patrimonialibus quibuscumque tutori simul ac nutritio commendatis, hisque una ac patria relictis, studiorum causa Bononiam contendit.

a
b
c
Divitibus
parentibus
orbatus,
d

2 Ubi aliquot annis, non minus sanctis moribus quam litterarum disciplinis incumbens, socios et æmulatores sui in utroque studii honore deviecit; ac spiritu supra cælum transcendens, Dei optimi maximi servituti se totum devovens, Sacerdos religiosissimus consecratur. Sic patriam repetens, paternos lares, non ut dominus et princeps, sed velut peregrinus, et ignotus, humilitate illustratus ingreditur: grateque propterea a e parentibus recipitur, atque (ut mos erat) ubi lotio pedum ei imprimis offerretur, quam longo itinere fatigatus libenter admisit. Dei nutu ita ab eis recognitus recitatur. Siquidem devotus hic Christi imitator, notam quamdam a teneris in cruce gerebat, nutritoribus ipsius cognitam. Hæc eundem in pedum lotione prodidit: sicque exclamantibus iis Dominum et Patronum suum, exinde magno (ut decebat) honore in ædibus interius receptus fuit, congratulantibus et exultantibus undequaque omnibus.

f
Bononiæ
studet,

et fit Sacerdos.

g
Reversus ut
peregrinus,

agnoscitur a
suis.

A 3 Fama dehinc reditus Guidonis fusius increbescente, ad eum subditi extemplo conflunt; omnes hunc muneribus cursitatio (ut Patronum decet) honorant; nonnulli quoque illorum, fortassis de ipsius reditu non ultra sperantes, qui propterea Guidonis prœdia ceteraque id genus bona usurpaverant, restituant, remittuntque continenter omnia. Is vero e contra eos humaniter benigneque excipiens, munificentia hos et illos absque distinctione muneribus ditat, oneratque: ac liberalitate splendidissima perfectæ indolis adolescens strenue adeo elargiebatur, ut mox omnium in se oculos mirabiliter verteret, virtutum omnium et sanctitatis splendore ex tunc in adolescentia perfecte adeo illustrato.

f 4 Interim vita cessit Episcopus Aquensis, / Canoniceque, quibus jus erat Pontificem eligendi, in unum ex more congregati, divino afflatu Guidonem, ob vitæ sanctimoniam et integritatem, g magno omnium consensu et expectatione, sufficiunt, tametsi hujusmodi onus egregia humilitate recusantem; quod divo quoque Ambrosio, et aliis ad Pontificium ascitis, legitur contigisse. Suscepto igitur Pastoralis regimine, quod mira devotione simul et auctoritate regebat, Evangelicum illud, quod jam pridem imbiberat, alte retinens; videlicet talentum sibi traditum totis viribus exaugendum; universo patrimonio, quod habebat, Cathedralē imprimis ecclesiam, ante sub titulo S. Petri in dicta civitate nimis antiquatam, et aeris intemperie fere inhabilem, eminentiori dictæ civitatis loco, ampliorem et ornatiorē sub invocatione Assumptionis Beatæ Virginis, quam Advocatam ex corde gerebat, ab imis fundamentis instituit proprio aere; illamque Archidiaconatu, Præpositura, Archipresbyteratu, et Canonicatibus duodecim exornavit et auxit, prout hodie adhuc cernitur: accersitisque una Reverendissimis Dominis h Episcopo Bertoniensi i et Oberto Episcopo Jannensi, viris undequaque laudabilibus et dignissimis, eum devote consecrarunt, anno a Nativitate Domini millesimo sexagesimo septimo; k Indictione sexta, Henrico l Imperatore tertio. Monasterium quoque monialium Ordinis Divi Benedicti, ad nutum nobilissimæ matris ejus m Lancæ, sub comit titulo, S. Maria de Cuapis nuncupato, ad ejus et totius populi publicam utilitatem et devotionem, una etiam cum palatio Episcopali extruxit, ditavitque patrimonialibus bonis.

5 Vixit autem semper abstinentissimus, jejuniis et orationibus vacans; libidinisque omnis omnino expers tota vita perseveravit; ut clarissimi sanctitatis exemplum posteritati reliquerit. Contigit autem, divina (ut creditur) dispositione, quod sanctus hic Christi sectator in gravem capitis invale tudinem incideret, ut de salute non immerito dubitari posset: ob quam causam, cum gregi sibi credito non se satis præesse posse animadverteret, fratre ejus n Oppizone Episcopo Laudensi accersito, eidem in manibus o memorati Henrici tertii Episcopatu cessit; quem restituta exinde sanitate iterato resumpsit, eumque indies majori semper sanctitatis fervore, multo post tempore adeo religiosissime rexit, ut vivens adhuc miraculis claruerit.

6 Ceterum adveniente die, quo laboris et arumarum maximarum præmium se propediem recepturum sentiebat, ne quid deesset ad tantorum operum perfectionem, in his totus dependens, reliquum patrimonium simul cum p castris prænominatis omnibus, et parte urbis prædictæ, in spiritualibus et temporalibus, libere in perpetuum et irrevocabili ter donavit dicavitque Ecclesiæ Cathedrali Aquensi, succedentibusque pro tempore Episcopis: hæc omnia approbante Imperatore Longobardorum, anno

ab Incarnatione Christi millesimo sexagesimo quinto, D constantibus de hisce omnibus etiam hodie privilegiis et scripturis authenticis.

7 Quibus postremo feliciter et sancte, per annos clarus mira-
triginta sex, quibus Pontificatum prudentissime administravit, expletis, multisque insuper miraculis undequaque clarus; cum in sanandis agris, mancis, ac corpore multifariam vitiatis; tum in succurrendo prægnantibus ac vinetis in compedibus seu catenis, et hujusmodi infinitis, ad ipsum in Dei honorem passim vota exponentibus, mirabiliter liberando; moritur, anno
viam demum universæ carnis ingressus, immaculatū et sanctum Deo reddidit spiritum, anno Domini 1070, 2 Junii.
millesimo septuagesimo, die secunda mensis Junii. Corpore [autem] ipsius splendidissime ac miraculis indesinenter in vita, in mortis articulo, et post mortem, ut decuit, sanctificato, marmoreaque hic in arca usque in præsens recondito, meritisque veneratur.

ANNOTATA D. P.

a Rodolphus Imperator, et in altero MS. Imperator Italiae, est alius Rodolphus III Rex Burgundiæ Transjurane et Alamanniæ, alius Rodolphus II Rex E Arlatensis et Burgundiæ Cisjurane Superioris, cognomento Ignavus et Iners, quod sub eo regnum illud divisum sit in clientes, occupantes singula dominia. Quæ præclare deducit Honoratus Buchet lib. 6 Historiæ Provinciæ in Rodolpho III, qui regnavit ab anno 993 usque ab annum 1032.

b Calciatus in Prologo, Regia stirpe prognatum scribit, et fabulam narrat de Imperatore, qui in Podio Aquæ, uno ab urbe milliari, hospitio exceptus a rustico, ejus filiam adamavit, genitoque ex ea filio Dominium totius fere contractæ assignavit.

c Melladio dicuntur parentes ab Imperatore, scilicet Rodolpho, ditati, ibique S. Guido natus.

d Hoc fusius explicat Mirabellus Poeta, hisce versibus:

Hanc satus Ænea Trojano condidit urbem
Silvius, atque illam proprio de nomine dixit.

Ille scilicet, quem Virgilius lib. 6 Æn. ex Livinia post mortem Æneæ, privignum Ascanium metuente, fugit in silvis editum, ne postea Albæ Regem, ex quo successores omnes dicti sint Silvii: sed quid huic, ut fabulosus non sit, in Insabria tam procul a Latio rei aut spei fuisset, ut urbem ibi conderet? Verosimilius est Aquas-Statellorum Strabonis, aut Statyellorum Plinii has esse; ejus incolæ Livius Statellates, Cicero Statiellenses nominat: nam quod Merula et Hermolaus appellationem trahunt ad Alexandriam-palearam, minus probari potest: fortassis autem librarium mendum est quod hic Statillites scribantur.

e Parentes intelliguntur Consanguinei Calciatus exceptum Sanctum dicit ab ucore Castoldi absentis, penes quem cura bonorum erat, et ab illa pedes ejus lotos: quæ, ut nutritrix ejus, noverat signum innatum cruri seu tibia; ipsumque marito indicaverit.

f Nomen latet, estque hiatus apud Ughellum, a Gotofredo, sub annum 967 Episcopo, usque huc.

g Calceatus Canonicum tunc fuisse ait.

h Petrus Derthonensis, electus anno 1014, altra 60 annos Episcopus, e vivis sublatus dicitur anno 1077.

i Obertus Gennensis donationem Ecclesiæ S. Syri fecisse anno 1052 legitur apud Ughellum, habuitque successorem Conradum anno 1084.

k Additur apud Calceatum, tertio Idus Novembris, qui dicto anno littera Dominicali conveniebat in diem Dominicam et festum S. Martini, et erat Iudicetio sexta, a Septembri inchoata.

l Hic Henricus, patre adhuc vivo, coronatus est quinquennis anno 1054: idemque patri sub annum 1056 mortuo successit, postea Ecclesiæ rebellis.

IX 388.
Possessiones
recipit:

ordinatur
Episcopus
Aquensis;

construit
Cathedralem,

h i

k

l

m
monasterium
sanctimoniam
et
Episcopatum:

prætereemplo;

in morbo
substituit
altum;

n

o

possessiones
donat Eccle-
siæ,

p

A m *Fortasse legendum nobilissimæ Matronæ Lanceæ : nom initio dixerat utroque parente brevi orbatum fuisse adhuc puerum Guidonem. Calceatus hoc animadvertens, monasterium ab eo conditum ait, pro remissione animæ, nobilissimæ ac reverendissimæ matris suæ D. Lanceæ; addit etiam quod monasterium istud permanet, distans parum a civitate.*

n *Ita enim vocat Calceatus, additque titulum Marchionis : Obizo scribitur in Episcopis Landensibus apud Ughellum, qui eum a Gregorio VII laudatum ait, et memoratum in gestis Nicolai II Papæ anno 1061. In ecypho nostro, nescio quo errore, scriptum erat Caz.*

o *Needum scilicet damnato et abrogato Laicalium Investiturarum abusu.*

p *Calceatus ea sic nominat : Castrum Meladini, et villam totam cum habitantibus in ea, quod fuit ædificatum de patrimonio suo super unum monticulum ex opposito Meladii, versus Orientem, distans a Meladio quantum jactus est arcus : quartam partem Meladii : totum Castrum et villam Cartosii ; totum Castellettum, et Bistagnum, et Setebrium ; quartam partem Alicis, et quoddam alium castrum quod Ursas vocabatur ; et octavam partem civitatis Aquensis. Ita ille, qui deinde post miracula sequentia addit, quomodo Alexandrini, Aquensium inimici, ipsum castrum anno 1300 funditus destruxerint, habitatoribus ad ecclesiam S. Crucis migrare compulsis. Inimicitias autem illas ortas ait ex oppignoratione castri Setebrii, facta anno 1260 per Uyonem Episcopum pro libris Papiensibus 800 ; frustra conantibus successoribus, reddita ex condicto pecunia, locum redimere : Alexandrinis vero pignus reddere detractantibus.*

MIRACULA

Ex Vita MS. per Laurentium Calciatum.

A d Omnipotentis Dei honorem et gloriam, Beatique Guidonis Patris nostri commendationem, aliqua ex miraculis, per eum demonstratis divinitus, post ipsius in cælis glorificationem, breviter enarrabo.

a Fuit quidam de civitate Aquensi, Manfredus Engeramus nomine, qui propter guerras captus apud b Niciam tenebatur in vinculis. Iste præ nimia paupertate, non poterat sibi impositam redemptionem solvere ; et quia nullum auxilium humanum ad sui

C liberationem expectabat, quotidie multum corde affligebatur et tribulabatur spiritu. Accidit autem Deo inspirante, ut beatum ac venerabilem Guidonem ad sui miserendum cum summa devotione multis precibus et fletibus invocaret ; eo quod pluries audiverat, Deum per ipsum multa signa et miracula ostendisse ; promittens quod sacras ipsius reliquias cum catenis in manibus visitaret, si eum de illo carcere dignaretur eripere. Illico voto facto, vincula pedum suorum fracta conspexit cecidisse in terram : et apertum sibi iter ad exeundum conspiciens, catenas in manibus deferendo, per hostes liber transivit. Qui gaudio magno repletus ad corpus B. Guidonis, cum summa devotione, ac reverentia venit : et vincula ad sepulcrum ipsius, in rei memoriam sempiternam, fecit appendi : quæ servantur ibi usque in præsentem diem.

8 Quidam de castro Setebrii Aquensis diœcesis, Arnaldus nomine, cum vinculis arctissimis teneretur apud Vidisonum c in quadam arca lignea, valde clausa et constricta fortissime ferro, in tantum ab inimicis affligebatur, quod vix poterat præ nimia

carceris arctitudine respirare. Qui videns se humano auxilio destitutum, cum devotione maxima et lacrymis invocavit auxilium beatissimi Guidonis sui patroni. Et voto facto, arca subito aperta est. Et sic Deus, meritis B. Guidonis, carcere fracto, ruptisque compedibus, illæsum hominem reduxit ad propria. Et licet hic ad præsens non omnia scribantur ; tamen multi in vinculis adstricti, propter guerras et propter alias causas diversas, invocato ejus auxilio de carceribus sunt liberati. Fama enim currebat antiquitus, quod nullus de sua diœcesi, in vocato nomine ipsius, poterat in carcere teneri : et hoc pluries patuit per effectum.

9 Vir quidam, nomine Scotha de Bistagno, Aquensis diœcesis, dum quadam die vanitate repletus ivisset Aquas male dispositus, accessit ad sepulcrum Sanctissimi et venerabilis Guidonis : et videns ibi linteamen quoddam, quo arca ipsius cooperiebatur, subjectione non humana, linteum illud accepit, et furtim exportavit, atque ex illo fecit unam camsiam fieri. Quod cum factum esset, dum vellet redire ad terram suam, omnes portas civitatis quæsiit, nec per aliquam potuit exire ; dum esset clara dies, et omnes portæ essent apertæ. Tunc funestus homo, videns et cognoscens virtutem Sancti, penitentia ductus, voto facto et furto restituto, liber ad terram suam ivit.

10 Clericus quidam natione Aquensis, vir honorabilis, et ecclesiæ majoris Canonicus ; qui postmodum Episcopatum d multo tempore rexit, gravem corporis infirmitatem incurrit : et quia specialem devotionem habebat ad S. Guidonem, ipsius suppliciter exoravit auxilium, petendo ab infirmitate liberari. Oratione completa, illico sanatio sequitur corporalis.

11 Quidam Clerico, dum culpam inhonestissimam commisisset, periculum imminerebat maximæ confusionis et vereundiæ, et etiam vix poterat evitare mortis periculum ; nec humano auxilio, absque sui maxima diffamatione, poterat liberari. Ipse autem, videns se positum in tanta arctitudine et periculo, devote invocavit Sancti Dei auxilium, petendo a confusione et periculo liberari : et voto emisso, et perpetua correctione promissa, illico honestissime liberatur. Multa quidem et alia, tam in vita gloriosissimi Patris hujus quam post obitum, perpetrata innuere miracula, quæ styli non sunt officio designata : hæc autem breviter annotata sunt, ad instructionem sanctitatis ipsius, ad adificationem fidelium in Aquensi diœcesi incorporatum, ad laudem quoque et gloriam ejus qui facit mirabilia magna solus, qui Trinus et unus Deus vivit et regnat, per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a *Antea dixerat : De sanctitate autem vitæ, ac virtute miraculorum B. Guidonis, quæsi vi diligenter ; et quæ certa reperi, brevissimo compendio annotare curavi.*

b *Nicia vulgo Nizza, in Provinciâ et ora maris Ligustici, sub Duce Sabaudix Episcopalis civitas.*

c *Vidisonum qua regione situm sit, needum reperi.*

d *Etsi apud Ughellum imperfectus satis habeatur Episcoporum Aquensium Catalogus, ex iis tamen quos recenset, nullus huc aptius adducetur, quam Actius sive Azzo, qui jam inde ab anno 1103 Episcopus fuit, et aano 1135 translatus dicitur ad Sedem Vercellensem.*

D
EX MS.
item alius
arca in-
clusus,

furatus
lintheum,
exire nequit,

d
liberatur
exer a
morbo,

alius ab
infamia.

F

DE S. STEPHANO EP. MART.

D. P. NORALÆ APUD HELSINGIOS IN SUECIA.
COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. De vita, martyrio, et cultu, ex Joanne Magno.

SEC. IX

Ex Corbeia
Saxonie
monasterio,

unde edu-
ctus S. An-
scharius fi-
dem Danis
Suecisque
prædicavit,

B

ad eandem
restituendam
ordinatus
Stephanus,

C

dictur illic
profectus cum
Adalwardo
Episcopo,

Helsingos
convertisse

Corbeia Saxonica Monasterium Ordinis Benedictini est, a Ludovico Pio Imperatore ejusque conjuge Juditha, sub annum MCCXXV, fundatum ad Visurgiam; non solum ad universum Saxoniam, cujus tunc latissime patebat nomen, in recens suscepta Religione Christiana verbo exemploque firmandam; sed etiam in spem fidei per provincias septentrionales, tunc adhuc barbaras et paganas, aliquando disseminande. Hinc assumptus S. Anscharius, Bremensis Episcopus quartus, cujus Acta noster Henschenius illustravit in Februarii, cum Archiepiscopatum Haulnegensem fundasset; Apostolatus sui insignia in Daniam Sueciamque promovit; primum quidem ad eas gentes missus legatus, anno MCCXXIX; deinde eodem ultro profectus, sub annum MCCXXII; quando liberum Christianismi exercitium ab Olao Suecorum Rege impetravit, Ecclesiasque ordinavit, instituto qui eas regeret ac promoveret Episcopo. Quis deinde Christianæ rei istic status fuerit, non vacat hoc loco examinare fusiusque deducere.

2 Joannes Magnus, anno (ut ipse scribit) MXXXII consecratus Bononiæ Archiepiscopus Upsalensis in Suecia, cum ex Italia regressus Gedani ageret anno Ordinationis suæ quarto, ibidem scripsit vulgavitque Historiam Pontificum Metropolitanarum ecclesiarum suarum, in Regnis Sætiæ et Gothiæ. Ibi cum narrasset, quomodo deficiantibus a fide Olai successoribus Regibus, ipsa ibidem vacillaverit; donec insigni Diparæ Virginis miraculo moti populi, qui jam fere ad pristinam idololatricam relapsi erant, resipiscere ceperint, cum Rege suo Erico Stenhillio; Quia, inquit, messis multa erat, operarii autem pauci; curavit Rex Stenhillus oratores mittere ad Bremensem Archiepiscopum, pro viris doctrina et sanctitate præcipuis, qui reparatorum Christianæ rei essent idonei, et pro divini cultus augmento nulla adversa formidarent. Missos autem ait Adalwardum atque Stephanum; quorum primi elogium aliquod cum texisset, subiunxit elogium secundi, rursus eandem quæ de Adalwardo dixerat compendio referens, tanquam utrique communia; verum omisis istis, utpote sequenti § certius ex Adamo coarctatè discendis, sola ea excerpto, quæ Stephanum, eidem Adamo ignotum, tangunt.

3 Stephanus, in monasterio Corbeiensi ab adolescentia educatus, et in divinis legibus ita institutus est, ut dignus haberetur, qui supra candelabrum in domo Domini collocari posset. Igitur ab Archiepiscopo Bremensi (cui tunc cura et legatio Sedis Apostolicæ imposita erat, de convertendis ad Christum regnis Aquilonaribus) datus erat in socium et comitem individuum Adalwardo; ambo Episcopi, ambo apostolica vita et doctrina clarissimi, ambo Evangelicæ prædicationis gratia insignes, ambo pro Christo mori parati.... Ili postquam amplissimo honore, a Rege et populo terræ in Sigtunensi civitate excepti fuissent, et illam civitatem quæ tunc inter grandiores regni habebatur) cum, tota vicina regione ad Christum convertissent.... Adalwardus, in civitatem Birchensem divertens, atque in orationibus et divini verbi prædicationibus residuum vitæ suæ continuans, vitam finivit temporalem; Step-

hanus autem ad Helsingos se convertit, omnium Suecorum optimos, etiam quando pagana superstitione seducti idolis serviebant. Huic genti non tam difficile erat virtutis viam prædicare, cum terra illa ex sua natura probos homines gignat et educet. Proinde Stephanus non parvum populum, ex illis Aquilonaribus terris, Christo acquisivit: Historia enim Suetica aperte fatetur, quod innumerabilis populus ejus sanæ doctrinæ acquirerit. Tandem, decurso tam laudabili stadio, cum nihil restaret, nisi ut mercedem laborum suorum acciperet gloriosam; placuit Deo, omnium honorum auctori, ut per palmam martyrii coronam et felicitatem consequeretur sempiternam. Itaque in terris Helsingorum, quorum primus et præcipuus Apostolus erat, martyrio coronatus est; sepultusque in ecclesia et villa Norala, Australiori parte Helsingiæ, ad nostram usque ætatem signis et miraculis per divinam clementiam illustratus a Deo, cujus honorem et gloriam quantum potuit, dum viveret, illustravit.

4 Hactenus Joannes, Upsalensis Archiepiscopus, Helsingos sua diocesi complexus, testis continuati S. Stephano cultus; sed nihil sollicitus, nec in hoc, nec in aliis de quibus agit, ut annum diemque mortis explicaret. Primum fortassis non potuit, eo quod antiquorum nemini cura fuerit Sueticorum, non dico Episcoporum, sed saltem Regum tempora per annos digerere. Nec scio quæ vel cujus sit Suetica illa Historia, quam allegat Joannes; quumque oportet minime vetustam fuisse ac parum fidam, si ipse ex ea errores hausit infra notandos. Secundum, scilicet diem, quem nosse facile poterat, perdurante ad sua usque tempora cultu, accipimus infra, nempe ii Junii, a P. Joanne Kloppenburghio. Hunc ego interim satis laudavisse mihi videor, si dixerò, quod Celsissimus Mæcenus noster, Ferdinandus Furstenbergius p. m. idoneum censuerit, qui Westphalicam historiam, ex præparata ab ipsomet Principe materia inchoatam a Nicolao Schæteno, perficeret ederetque in lucem, qualem jam typis subjectam accepimus libris decem, usque ad obitum Caroli Magni; nec non ductam adhuc primam partem Annalium Paderbornensium, usque ad annum MCCXXVIII; reliquas vero propediem expectamus.

et Martyr
Norala coli,

E

2 Junii.

F

§. II. De tempore missi in Sueciam gemini Adalwardi, ex Adamo Bremensi.

Definiendi quadamtenus temporis in Titulo quæsitum, optimum rationem suggerit vobis Adamus Bremensis. quia Historiam suam ecclesiasticam usque ad obitum Adalberti Archiepiscopi produxit, id est, usque ad annum MXXXII. Ex hoc namque certi reddimur, quod illius Adalberti et sua ætate contigerit miraculum, cujus supra facta est ex Joanne Magno mentio; quodque eodem tempore regnasset Stenkillus, advocandorum Episcoporum auctor: unde missionis istius et prædicationis resumptæ ordinem certius licebit discere. Hic ergo sub finem Historiæ, Septentrionalia regna, Adalberti Legationi subjecta et per eundem curata, describens; cum etiam Sueoniæ vel Suediæ brevem fecisset descriptionem;

Ex Adamo
coarctè scimus

A descriptionem; In eadem, inquit, provincia nuper res contigit memorabilis, et pro dignitate gestorum longe divulgata. Quidam enim e Sacerdotibus, qui ad Ubsolam dæmonibus adstare solebant, nequidquam jurantibus diis factus est cæcus. Cumque vir sapiens infortunium orbitatis suæ culturæ idolorum imputaret, quæ supersticiosæ venerans potentissimum Christianorum Deum offendisse videbatur; ecce ipsa nocte apparuit sibi Virgo, decora nimis; interrogans si in filium ejus credere vellet, ut visum reciperet, abjectis quæ ante colebat simulacris. Tunc ille, qui nihil ardui remneret subeundum pro hoc dono, ita se facere letus spondidit. Ad hæc Virgo: Scito, inquit, certissime, hunc locum, ubi nunc tantus innocentium eror effunditur, in meo dedicandum proxime honore: in qua re ne tibi aliqua dubietatis signa remaneant, in nomine Christi, qui est filius meus, tu recipe lumen oculorum tuorum. Mox ille lumine recepto credidit, pertransiensque totas in circuitu regiones, facili fide Paganis persuasit, ut crederent in eum qui cæcos illuminavit.

ex æcu
sacrificul
a Deipara
curatum,

ex æcu
occasio
missum
Bremæ
Adalwardum
Juniorem:

B 6 Quibus miraculorum causis impellentibus; statim noster Metropolitanus, obediens ejus voci qui dicit, Respicite et levate oculos vestros, quoniam regiones jam albæ sunt ad messem; ordinavit in illas partes Adalwardum Juniorem, de Bremensi Choro assumptum, virum litteris et morum probitate fulgentem: cui etiam per legatos clarissimi Regis Stenkil Sedem posuit in Sictona civitate, quæ distat ab Ubsola itinere diei unius. Ita tunc Bremæ virens Adamus, absque ulla Stephani mentione; quem etiam distinctius excluserat autem, ubi enumerans quos Metropolitanus Adalbertus ad gentes ordinavit; in Suediam, inquit, consecravim sex, Adalwardum et Acelinum; item Adalwardum et Tadicum, nec non Simonem atque Joannem Monachum. Ubi duos Adalwardos distingui vides, quorum Senior, inquit Adamus; olim nostri Decanus claustrum, anno 1 Archiepiscopi Adalberti, idest Christi MLXIII vel sequenti, Sueonum genti ordinatus Episcopus; ac primum repulsus, dein ab afflictis divinitus barbaris revocatus, tanta omnium suscipi alacritate meruit, ut gentem Wirnclanorum et Scritifingorum integram Christo lucratus, etiam miracula virtutum in populo fecisse legatur.

post alterum,
missum an.
1043 sub
Emundo R.

C 7 Eodem quo ista Adalwardus senior agebat tempore, mortuus est Emund Rex Sueonum; post quem Steinkil nepos ejus levatur in regnum; qui fidelis erat Domino Jesu Christo, et de cujus religione omnes Fratres testimonium perhibebant qui eas partes adierant. Idem autem Christianissimus Rex defunctus est, circa annum Adalberti XXII Christi MLXV: post quem duobus Ericis de regno certantibus, omnes Sueonum potentes in bello occubuisse feruntur: nam et ambo Reges ibi perferunt. Ita prorsus deficiente omni regali prosapia, et status regni mutatus, et Christianitas ibi turbata est valde. Episcopi quos illuc Metropolitanus ordinavit, puta Simon atque Joannes Monachi, supra nominati, persecutionem metuentes, domi sederunt; solus Episcopus Schoniarum procuravit Ecclesias Gothorum, et quidam Sueonum Satrapa Gniph ad Christianitatem populum confortavit.

ejus succes
sor Stenkil
Christianus
obit an. 1065,

et Episcopis
fere Suecia
caruit,

nec dum ordi
nato Ste
phano,

8 Atque hæc ex Adamo descripta eo servant, ut intelligatur, quam parum verosimile sit, quod scripsit Joannes, pariter cum Adalwardo, occasione miraculi prænarrati ordinato, ordinatum quoque fuisse S. Stephanum de quo agimus. Et ille quidem primo scripserat, ordinatos ac missos eos fuisse ab Anshario, vel ejus successore; deinde, in post scripta Regum historia, dixit, quod tunc Metropolitanus erat Adalgarius vel ejus successor, Hogerus scilicet, quorum prior an-

no DCCCLXXXVIII, secundus anno DCCCXV obiit. Neque D postea idem Joannes melius supputavit temporum rationem. Cum enim lib. 4 cap. 2 dixisset; quod Ludovicus, Caroli Magni filius, convertit Suecos per S. Ansgarium, anno salutis DCCCXVI (quamquam per errorem, cap. 16: numerat centum fere et sexaginta annos usque ad tempora Olavi, cognomento Schotkonung, ejus ingenita benignitate et summa prudentia effectum est, ut Christiana fides, quæ hætenus in aliquot Suetici Regni partibus viguerat et vigeat, ab universo Gothorum et Sueorum Principatu efficaciter constanterque, abjecto ubique falsorum deorum cultu, assumeretur. Etenim Olavus iste, prælaudati Stenkil (ut ipse censet) frater aut filius, certe successor, regnasset ex illo calculo anno Christi fere DCCCCLXXVI, id est annis fere XC citius, quam obiit ipse Stenkil. Invenitur quidem apud Joannem lib. 18 cap. 9 Stenkil alius, Olavi Schotkonung ex sorore nepos. . . qui omnes animi sui vires ad angendam præpagandamque Christi fidem ita accommodavit, ut prioris Stenkil, non solum nomen, verum etiam pietatem in se transtulisse videretur: et ut hic, ad Adalgarium missis legatis, Adalwardum et Stephanum; ita ille ab Adalberto divinæ legis doctores impetravit. Sed sic Stenkillos et Olavos geminando, aliud non facit Joannes, quam declarare incertissimam et confusissimam Regum seriem a se contextam, neque visum sibi fuisse Adamo historiam, ex qua certiora dicere potuisset.

aut ad regnum
promoto
Olavo.

Jo. Magnus
male hunc et
Stenkilum
geminat,

E 9 Alius ejusdem Joannis error, et ex Adamo corrigendus, prodit se in elogiis Adalwardi et Stephani Episcoporum; quos cum male Episcopos Upsalenses fecisset, multa prius quam urbs illa, Sueonum tunc Pantheon, postmodum Regia, Sedem acciperet Episcopalem; dicit Upsalam excurre, atque idola confregisse: sed eo successu, ut commotis ad seditionem popularibus, Stenkil regnum ac vitam amiserit: Episcopi autem virgis cæsi, necesse habuerint alio se conferre. Contraria omnia scribit Adamus. Postquam enim in fine operis narrasset, quomodo Adalwardus, magno prædicandæ fidei fervore Suediam ingressus, omnes, qui in Sictona erant et in cirenitu, brevi temporis spatio ad Christianam fidem adduxit; addit etiam, quod conspiravit cum sanctissimo viro Eginone, Schonienensi Episcopo, ut pariter adirent illud templum Paganorum, quod Ubsala dicitur, si forte aliquem Christo laboris sui fructum ibi posset offerre; omnia tormentorum genera libenter suscepturi, ut illa destrueretur domus, quæ caput erat Barbaricæ superstitionis; illa enim diruta vel potius cremata, fore ut tota gentis conversio sequeretur. Quam Confessorum voluntatem piissimus Rex Stenkil in populo murmurari sentiens, callide submovit eos a tali cepto, asserens, et illos statim morte damnandos, et se regno depellendum; quod malefactores in patriam duxerit, et facile omnes ad Paganismum relapsuros. Talibus autem Regis allocationibus consentientes Episcopi, omnes Gothorum civitates peragrabant, idola confringentes et multa Paganorum millia deinceps lucrantes ad Christianitatem.

atque idolum
Upsalense ab
Adalwardo
eversum
asserit.

§. III. De tempore missi post Adalwardum in Sueciam Stephani, hujusque statua Corbecke inter Sanctos, et die Natali.

Idoneus auctor mihi videtur Adamus, suo illo de Stephani ordinatione ac missione silentio, ut credatur eum, qui neque in SS. Ansharii et Remberti Vitis invenitur nominatus, neque inter ordinatos pro Suecia ab Adalberto; hujus Pontificatu posteriorem esse, et post Historiam ab Adamo editam primum incluisse. Erpoldus

Adalberti
Archiep.
successor
Leimarum.

A *poldus Liudebro, ius, qui inter Rerum Septentrionalium Scriptores, an. 1609 a se Francofurti collectos editosque, primus nobis dedit Adamum; aliam Bremensium Archiepiscoporum Historiam eadem subtexuit, perductam usque ad annum MCCCXCV; in qua pro-
AUCTORE D. P.
sub Olao
Stenkilli
successore,
necdum erecto
Archiepiscopa-
tu Upsalensi*];
videtur Suecti
ordinasse
Stephanum,
ante an. 1160

ludus, qui sedit annis xxx, et obiit anno Domini mcl. Ad hunc ergo pertinent, pacatis et poscentibus Saconibus Episcopos dare, postquam ordinati ab Adalberto defecerunt; maxime si verum est, ut præsumere licet, quod tota gens fuerit sub Olao, Stenkilli suc-
cessore, conversa. Certe hujus Archiepiscopi tempore eorum numerus et auctoritas tantopere erexit, ut cito potuerint, tum ipsi quam vicinorum regnorum alii, Hamburgensis Archiepiscopi jurisdictioni subtrahi; unde et in antiquis Notitiis Episcopatum, ante annos quingentos aut sexcentos scriptis, apud Carolum a S. Paulo, inveniuntur recensiti Archiepiscopi, Londensis, Nidromiensis atque Ubsalensis, cum suis quique Sof-
fragauctis; et in Historia Archiepiscoporum Bremen-
sium laudatur Hartwicus, anno MCLXIX creatus, quod magno studio enisus est pro recuperandis Suffraganeis Episcopis universæ Dacie, Norwegiæ, Sue-
ciæ, quos Hamburgensi Ecclesiæ pertinuisse quon-
dam memorat antiquitas: sed cum obsequiis et largitionibus variis, apud Papam et Cæsarem, nihil profecisset; ne omnino careret Suffraganeis, aggressus est jam pridem oblitos Episcopatus Slaviæ suscitare.

11 Videtur ergo posse tenere, quod S. Stephanus (de ejus apud Helsingos Apostolatu et cultu non possumus dubitare) fuerit inter primos, qui sub Olao Christiano Rege et Christianismi promotore, post mor-
tem tamen Adalberti, ordinatus Sueciæ gentis Episco-
pus, Martyrium apud Helsingos, et in eorundem oppido Norala sepulcrum invenit, idque ante finem sæculi xi. Idem etiam vere potuit, ab tentatam Ubsalensis fani
eversioem, flagris casus fuisse, sicut scribit de eo Joan-
nes Magnus, hoc solum deceptus, quod decus illud commune fecerit cum Adalwardo, a simili animositate jam antea Stenkilli Regis suasionibus dimoto. Est
autem Helsingia Sueciæ regio, secundum sinum Bothnicum sita, et ab Uplandia (cujus caput Ubsala est) interjecta Gestriciæ semota, atque in mediterranea protenditur versus Occidentem ad leucas plures quom
triginta, haud paulo minus protensa versus Boream in longitudinem. Ad hujus Provinciæ ingressum sub gradu 1. xi Polaris altitudinis, Noralam habent tabulæ, velut oppidum mediocre: ubi utrum occisus pro fide Ste-
phanus sit, an vero ex plagis Ubsalæ acceptis mortuus, vel etiam post obitum alibi mortem ad Helsingos suos reverenter translatus, divinare nolo.

12 Habuit Hamburgensis Ecclesia, et habet forsitan etiam nunc, perretustum Codicem, in quo conjunctum et consequenter scriptæ leguntur Vitæ SS. Wilehadi, Ansharii, atque Remberti, Archiepiscoporum et Septentrionalium Apostolorum; unde easdem Vitas accepit, atque anno 1642, sub titulo Triapostolatus, Colonix vulgavit Philippus Cæsar. Ibi post ultimam earum leguntur subscripta nomina Episcoporum Septentrionalium septemdecim, sicut en inde produxit Henschenius in Commentario prævio ad Acta S. Ansharii num. 45. Et hic quidem satis recte observat, fieri non posse, ut qui postremam Vitam scripserunt Corbeïenses monachi, S. Remberto synchroni, eidem addiderint tam multorum nomina, qui tribus post Ansharium sæculis (addo, et post Rembertum) ordinati sunt; sed frustra conatus est inter illos invenire sex ordinatos ab Adalberto, cui cœvi etiam fuerint ceteri per Norvaciam ac Daniam. Quid igitur? Mabilio libro 2 de re Diplomatica cap. 20 docet, quod Synodicis diplomatibus non solum præsentibus Episcopi subscribebant, sed etiam absentes, imo et futuri: unde

In codice
Hamburg. post
vitam S.
Remberti,
reperit. sub-
scriptiones,
non solum
non sunt
Episcopo-
rum illi
cœvorum,

factum est, ut vetustis illis monumentis, post præ-
sentium nomina, aut certe inter finem contextus
et eorum subscriptiones, amplum non raro sit reli-
ctum spatium, quod absentium et futurorum sub-
scriptiones capere poterat. Causas addit, ne novas
semper ad Privilegiorum confirmationem litteras
obtinere necesse esset; nec cunctarentur futuri ea
confirmare, quæ in vetustis monumentis ab anteces-
soribus suis roborata vidissent.

13 Cum ergo ad calcem Codicis Hamburgensis lego tot Episcoporum nomina, una manu scripta (sicut Nota 79 testatur Philippus Cæsar) primum cogor credere, Codicem istum transcriptum esse ex alio antiquiori ac verosimiliter Bremensi, cui singuli illi diverso propriæ manus caractere sigillatim subscripserint; causam autem subscribendi non fuisse Synodicum aliquem con-
ventum Episcoporum; sed proprium aliquod Leimari inventum. Hic nempe, ex fidei per Septentrionalia regna, suæ provisioni commissa, incremento tam grandi, futurum prospiciens id quod factum est, ut tandem datis cuique regno Archiepiscopis propriis illa suo Archiepiscopatu subtraherentur; unum in librum conscribi jussit tres illas Apostolorum Borealiū, suorum de-
cessorum, Vitas; quibus nomina sua subscriberent, quot-
quot vel ipse, vel sui successores ordinaturi essent gen-
tibus illis Episcopos; atque et auctoritatem Vitæ illis adderent, et Sanctis ipsis honorem facerent; revera autem argumentum indubitabile relinquerent posteris, subjectionis suæ.

14 Primus ibi subscribit Slep, Episcopus Scal-
ternodensis; secundus Symon Episcopus Halsino-
densis; tum alii quindecim ex tribus regibus, Episcopa-
tum titulis partim invenendis in antiqua Notitia genuina apud Carolum a S. Paulo, partim ignotis cum hac scriberentur. Ex iis certo ad Sueciam pertinent, Ecilinus Scarensis, Adalbardus Sictunensis, Joannes Bircacensis, et Theodolfus item Sictunensis. Henschenius num. 74 præfati Commentarii, eorum aliquos ab Adalberto ordinatos credit, eosdemque esse quos Adamus nominat, Acilinum, Adalwardum, Joannem Monachum, imo etiam Tadicum atque Simonem; cum unum aut supra scribi Thiedolfum, alterum Stemphi, ejus etiam Halsinodensem Episcopatum Hel-
singiæ adscribit. Fuerit sane Halsinodensis Episcopa-
tus, alias ignotus, in Helsingu; quam nomen nactam putant aliqui ab Hals seu Hals, salubritate seu salute, Heyl Belgæ pronuntiant. Ego ex Stemphi (quod nomen nec apud Adamum, nec alibi reperire hactenus potui) potius Stephanum fecerim, quam Simonem, cum quo eundem fecit Joannes Vastorius in Vite Aquilona, seu Vitæ Sanctorum qui Gothorum Sueorumque regna illustrarant pag. 44. Si tamen mihi constaret, in Go-
thia Sueoniæ aliquem aliquando fuisse Scalternodensem Episcopatum, potius quam in Dania vel Nor-
wegia; crederem Slep, male transcriptum lectumve fuisse, et originaliter exaratum Steph, atque ita signari Helsingorum Apostolum, qui primus ordinatus a Lei-
maro, primus quoque subscripserit; alii vero successive, sub eodem aut ejus successore; omnes tamen prius quam Upsala proprium haberet Episcopum, nedum Archiepiscopum; et eo tempore, quo Sictunensis et Bircacen-
ses Episcopi, postea Upsalam translati, adhuc nomi-
nabantur.

15 Nunc prius quam veniam ad cultum S. Step-
hani, pro hoc ii die Junii, exhibenda mihi est notitia Sanctorum Beatorumque, quos Corbeia colit, vel ait Patronos, vel ut in ea Monachos. Dabit hos gemina Kloppenburgii prælaudati epistola, anno MDCLXXXVI data; quarum prior nomina, altera dies singulorumque natales, diverso caractere interponendos, exprimit hoc tenore. Fui nuper (videlicet in Octobri anni elapsi MOCCLXXXV) cum Celsissimo Principe nostro Her-
manno Wernero Wolff-Metternich de Grachi, Epi-
scopo

D
sed nec Sy-
nodice postea
collectorum;

verum potius
successive
additæ,

E

ubi primus
aut secundus
Stephanus
esse videtur.

F

Corbeiz
in novo Cho-
ro positæ
Sanctorum
statuæ:

A scopo Paderbornensi, Corbeiae; quo tempore, in eleganti istico templo, vidi in summo altari collocatas justae magnitudinis humanae statuas, cum titulo SANCTI. Nimirum, a dextro latere, S. CAROLI MAGNI (xxviii Januarii) in sinistro, S. LUDOVICI PR (xx Junii); deinde in choro sequentes Divorum statuas, qui aliquando monasticen in hoc asceterio professi fuerint, cum titulo S. aut B. ut subjungo. B. HEIMERADI (qui tamen Monachus non fuit, colitur autem xxviii Junii) S. LUDOLPHI, Abbatis Corbeiensis (xiii Augusti); S. WARINI, Abbatis Corbeiensis (xxvi Septembris); S. ALFREDI, Episcopi Hildesiensis (xv Augusti); S. HOGERI, Archiepiscopi Bremensis (xx Decembris); S. REMBERTI, Archiepiscopi Bremensis (iv Februarii); S. STEPHANI, Episcopi Upsalensis in Suecia (ii Junii); B. DAVTHMARI, Abbatis Corbeiensis (posset hic conjungi S. Ludolfo, quicum est elevatus); S. PASCHASI RABBERTI, qui aliquando in hac nova Corbeia vixit (xvii Aprilis); S. ADELARDI, Abbatis Corbeiensis (ii Januarii); * S. WIMONIS, Archiepiscopi Bremensis et Hamburgensis (xxi Octobris); S. ADELGARI, Archiepiscopi Bremensis et Hamburgensis (xv Maji); S. ANSCHAAII, Archiepiscopi Bremensis et Hamburgensis (iii Februarii); S. GREGORII V, Pontificis Maximi (xviii Februarii).

16 In fenestris sequentes erant effigies depictae, cum titulo Sancti, ut subjungo. S. MERCURI, Patroni Corbeiensis (xxv Novembris); S. JUSTINI, Martyris Patroni (i Junii); S. STEPHANI, Patroni (xxvi Decembris); S. MARTINI, Episcopi Patroni (xi Novembris); ob Reliquias notabiles, quas de praedictis quatuor Sanctis habent: deinde S. THIAGRIMI, secundi Episcopi Halberstadensis (xix Junii); S. HOGERI (de quo jam supra). Omnes hi mihi noti sunt, excepto S. Stephano, cum non habeam Vastovium (hic illum ignoravit in sua Vite Aquilonari) aut alium rerum Suecicarum scriptorem, (horum quoque nemo praeter Joannem Magnum illius meminit). Quid jam volis videatur de hisce Sanctis aut illorum judicio, qui ipsos tali titulo honorarunt, intelligam alias; ego saltem haec praesens annotare volui. Eodem tempore fui in sacello, vel quasi crypta templo conjuncta, in qua religiose asservantur Reliquiae B. B. Ludolfi atque Druthmari Abbatum; olim a Marguardo, ex Abbate Corbeiensi Episcopo Osnabrugensi, elevatae anno MC, et ante aram sanctae Crucis repositae; deinde a Christophoro Bernardo de Galen, Episcopo Monasteriensi et Administratore Corbeiensi, cum novum templum molirentur Monachi, inventae, integra corporum compage, in deauratis loculis anno MDCLXII, unde translatae sunt in sacellum, de quo antea, ubi et easdem veneratus sum.

17 Amplexus diligentissimi viri amicam pro Sanctis sedulitatem, de singulis me visurum respondi, cum ad eorum dies vel in Supplemento quinquemestris, tunc fere absoluti, redirem, vel ordine reliquorum septem mensium ad Natales supra indicato accederem. Opus adeo recens, quale est novum Abbatiae templum, cum iis quae nunc ibi visuntur statuis et fenestris, solum non posse sufficere ad aliquem inserendum huic de Sanctis operi, absque ulteriori vetustiorique probatione. De Gregorio Papa V, jam indicasse me, in Paralipomenis ad Conatum Chronicohistoricum in Catalogos Pontificum pag. 83, nullo quidem antiquiori auctoritate constare, quod aliquando fuit Corbeiae Monachus; id tamen Corbeiensium traditum facilius credendum, quam quod ibi olim fuit cultus ut Sanctus. Nec mirum, quando Romanorum Fastorum collectoribus videatur non suffecisse, quod in Lateranensi Pontificio sacello Alexandri II, Victoris III, Urbani II, Paschalis II, et Gelasi II imagines, aequae ac SS. Leonis et Gregorii, eo nomine primorum, Diademate conspicerentur insignita, jam inde ab aetate Callisti II, et cum titulo ses. Itaque nec mihi suffecisset statua, Stephano (de quo agimus) cum titulo Sancti in choro Corbeiensi posita ante annos circiter triginta; nisi de recepto apud Helsingios cultu, et usque ad inductam eo haeresim Lutheranam continuato, certum me reddidisset Joannes Magnus: nunc autem solum restat, ut Kloppenburgius doceat, unde et quibus auctoribus scripserit, ii Junii ipsi fuisse aut haberi Natalem.

18 Fecit hoc ille per obam epistolam, significans auctorem sibi fuisse Henricum Soterum in descriptione regni Sueciae, ex quo aliisque in sua Westphalia Sancta, jam praesto parata, tale ei encomium ipse ad hunc diem scripserit. Norake in Suecia natalis S. Stephani, qui una cum Adalwardo in Sueciam a D. Anschario missus, et tertius Upsalensium Antistes creatus, seditione idololatrarum exorta, reliquit Upsaliam, et ad Helsingos se contulit, adeoque innumerabilem hominum multitudinem ad Christiana sacra perduxit, ut primus ac praecipuus Helsingorum Apostolus habeatur. Tandem martyrio coronatus in caelum evolavit anno DCCCLXXXIX: nutritus olim in nova ad Visurgim Corbeia, ubi hodieum statua ejus, Sancti titulo decorata, in choro templi, inter alios loci indigenas Sanctos, conspicitur. Diem si scivisset Bucelinus, haud dubie eum in suo Menologio Benedictino prodidisset; sed neque tunc scivit cum istud edidit anno 1655; neque sequenti cum Annales Benedictinos vulgavit, ipsum Stephanum laudans ad annum DCCCLXII et DCCCLXXXIX. Diem etiam nescivit Joannes praecitatus, alius cum notaturus in suo Chronologico Sanctorum indice, ubi Simonem nominat.

D
ACCTORE D. P.
statua ipsa,
licet ab annis
solum 30
posita,

tamen addita
continuato
apud Helsingios cultu,

E

probat titulum Sancti
Stephani hic
datum.

F

DE S. NICOLAO PEREGRINO,

TRANI IN APUFIA PATRONO.

COMMENTARIUS HISTORICUS

Circa ejus cultum, ac Vitae, Miraculorum, Translationumque scriptores.

TRANUM sen Trane, vulgo Trani, urbs Apuliae antiqua et maritima, in septemtrionali limite Bariensis regionis, creditur habuisse seculo Christi tertio Episcopos Redemptum et Magnum, invicem suffectos; quorum hic in persecutione Decii gloriosus Martyr, colitur ut Sanctus xxix Augusti; alter, ex Actis successoris tunc illustrandis, solum innotuit. Celebratur vero Tranum a Provincia libus, inquit Ughellus tom. 7 Italiae sacrae, propterea

quod Praesidialis est Sedes totius Provinciae terrae Barii, et Regia hic habetur Audientia, seu Collegium Judicum Regionum. Neque hoc tantum; sed et Archiepiscopalis facta est civitas seculo undecimo: cum eoque titulo primus, seculo XI exeunte, prodit Bizantius senior; idem qui S. Nicolaum, Peregrinum ex Graecia, Trani excepit, et decimo tertio post die defunctum tumulavit, ac miraculis inclarescentem curavit quarto post anno per Urbanum II canonizandum. Curatum

D. P.

ANNO MXCIV.

In Tranensi
Archiepiscopa-
li ecclesia,

Junii T. I

A *ratum outera id est molimine non magno : siquidem ne tunc quidem alia celebritate opus fuit, quam qua sub annum DCCCCLXXXIII canonizatus fuerat S. Udalricus Augustanus Episcopus ; scilicet quod in Synodo Lateranensi surgens Archiepiscopus, venerabilis viri Nicolai nonnulla miracula, eorum universo Concilio scripto edita recitavit ; et eundem Dei hominem in Sanctorum Catalogo annumerari instantissime postulavit ; cui mox per speciale Breve commisit Pontifex, ut quod ei revelante Domino visum fuerit, maturiori deliberatione constituat. Ipse vero hoc fecit statim a reditu, fundamentaque jecit novæ Metropolitane Basilicæ ; quæ, post annos quadraginta sub altero Bizantio absoluta, Deiparæque assumptæ titulo consecrata, S. Nicolaum, illoto illuc corpore, Patronum præcipuum colit, teste Ughello ; prout hodieque facit.*

2 *Scriptum, coram Urbano Papa recitandum, composuerat Archiepiscopi sui jussu Adelferius : quod quia vitam Sancti in Græcia, adventumque in Italiam vix paucis verbis attingebat ; decrevit Bisantius Junior, dum adhuc viveret Bartholomæus, Græcus Monachus, et Sancti in Italiam pergentis comes, litteris quoque mandari quædam de multis jam dicti Sancti viri virtutibus et miris actibus, quæ nondum fuerant figuris linearum impressa ; et qualiter, quamque honorifice ipsius sacri corporis sit celebrata translatio. Primum qui præstitit, nomen suum non curavit exprimere ; sed satis habuit num. 17 et 28 indicare quod scribenda sibi narravit Monachus prædictus, verbo temperatus et verax, prout partim ab ipso Sancto multa precum obsecratione et prudentia extorsit, partim propriis oculis vidit. Posterius complevit Diaconus Amandus ; non is qui postea Bizantio II successit in Archiepiscopatu, et in Concilio Lateranensi anni MCLXXIX dicitur Amantius ; uti suspicatur Ughellus ; sed quem ipse eidem Concilio interfuisse ait cum titulo Episcopi Vigiliensis, eo nomine secundum, Hic enim in Prologo ad Translationem SS. Sergii, Mauri et Pantaleonis, XVII Julii illustrandam, testatur, se scribere, sicut, inquit, jam dudum, apud nobilissimam urbem Transensim, nos scripsisse B. Nicolai Peregrini, Confessoris Christi Translationem recolimus. Doctor Antonius Pauli, Generalis Vicarius Transensis, in Prologo Vitæ a se Italice editæ anno MDCXVII, existimavit, etiam prius illud opusculum, de vita Sancti anteriore, compositum ab Amando esse ; et hoc videtur innuere Prologus scripti posterioris ; sed contrarium suadet utriusque scripti stylus perquam diversus ; et forte linguæ Græcæ usum non habebat ille tantum, ut per se agere cum hospite posset.*

3 *Archiepiscopus Caracrius, anno MDCXVI Romam mittens omnium trium istorum scriptorum egrapha (in quibus primum locum obtinet istud quod tempore secundum fuit) testatur, qualiter in archivio, suæ Metropolitane Transensis ecclesiæ, conservatur quidam vetustissimus liber, in charta membrana scriptus, in quo vita, mors et translatio B. Nicolai Peregrini continetur : ex quo libro, de mandato et ordine suo, fuit facta copia, quam nos in Vallicellana Patrum Oratori Bibliotheca reperimus Romæ, et transcribi curavimus ; aliam similem, ex ipso illa antiquo libro immediate sumptam nacti Neapoli, a P. Nicolao Beattillo nostro ; tertiamque item Romæ a Ferdinando Ughello nobis donatam. Suspiciamus autem, prædictum Amandum, omnium trium sic simul conscribendorum curam habuisse : quam tamen malleus posse confirmare, ex aliquo tribus illis Partibus communi Prologo, quælis non inveniuntur ; sed solum in tertiæ Partis Prologo dicit Amandus, quod Archiepiscopus, quem alloquitur, se Diaconum et famulum ejus, quæ litteris formari querebant, memoriæ commendare jussit. Ut ut est : vel ipse, vel alius ejus collectionis curator, videtur sub finem primæ Partis omitti jussisse im-*

D *diotam morbi ac mortis causam, verbera scilicet Sancto Trani inflata ; atque ita invidiam omnem inhumani-tatis illius deolvisse in Tarentinum Archiepiscopum, cujus jussu antea quoque fuerat fustigatus Sanctus. Sed de hoc intelligi nequit, quod cum moriturus Sanctus, injuriæ immemor, ad se fecit vocari : id enim debet de Tranensi sumi ; quem hoc ipsum magis stimulaverit, ut ognitam peregrini pueri, sanctitatem tanto honoraret propensius, quanto ignotum habuerat inclementius.*

4 *Ex istis sic tripartitis Actis, insignem mox epitomen, Sapphico metro haud ineleganti, composuit Franciscus Camenus Perusinus, quam ex veteri MS. post suam Italicam Vitam dedit Antonius Pauli ; una cum Duplici Hymno ad Vesperas et Laudes, ex vetustis Breviariis MSS. asserens, in iisdem etiam haberi Lectiones de Vita, non solum secundam ac tertiam, sed etiam primorum Actorum partem confirmantes. Hæ tamen abrogatæ faciunt, postquam novæ, et ex solo Adelferii scripto collectas, Clementi VIII approbandas obtulit Archiepiscopus Andreas de Franchis, quas Sæcra Rituum Congregatio, referente Cæsare Cardinali Baronio, permitti posse Tranensibus censuit sub Officio per modum Duplicis cum Octavo ; anno MDCM die III Junii. Solum quoque Adelferium præ oculis habuerunt Petrus de Natalibus, lib. 3 Catalogi Sanctorum cap. 78 ; Paulus Regius, Vico-Æquensis Episcopus parte 2 pag. 348 ; qui (nescio quo auctore) Nicetam sive Nicolaum vocat ; et Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae ad hunc diem. Neque id mirum ; quia solius ipsius libellus, Romanæ Synodo Pontificique lectus et approbatus, mox etiam inter Sanctorum Legendus referri capit, annis aliquam multis prius quam aliæ duæ Partes scriberentur : et tole Legendarium, ait Antonius, etiamnum asservari, scriptum fortassis a tempore Bisantii Senioris. De cujus nomine, intra dimidium seculum his recurrente, minus miraberis, si videas apud Ughellum inter Vigilienses Episcopos col. 1272, donationem ecclesiæ S. Margaritæ factam anno MDCXVII ; cui subscripserunt, Bisantio Vigil. Episcopus, Bisantio Archidiaconus, Bisantius Presb. et Primicerius, cum Leone Archipresbytero : sic ut inter quatuor Ecclesiasticos subscribentes (alii enim duo ibidem subscripti, Falco Imperialis, et Damarus, Regiæ Curie Judices, laici erant) tres istius nominis fuerint, quod proinde debuit his partibus valde frequens fuisse.*

5 *Hoc per transennam dicto, redeo ad Acta, quæ ex Auctorum coævorum vel ore vel calamo habemus tripartita : quartum, paris auctoritatis, in his quæ noviter adjuvantur, et spectant Inventionem sacri corporis, secundamque Translationem, factam anno MDCXI, adjungit prælaudatus Antonius Pauli, Archiepiscopalis Vicarius, testis oculatus ; post istam, ex tribus præfatis Latinis Partibus Italice redditam, eodemque anno Neapoli impressam, cum Dedicatoria ad ipsius Translationis auctorem, Fr. Didacum Alvarez, Archiepiscopum Transensem et Salpensensem, signata die X Decembris. Hæc ergo Parte Latine reddita, quidquid hic edimus appello Acta quadripartita, ex coævorum Auctorum monumentis ; et quartæ Parti, per modum Prologi præmitto epistolam ipsiusmet Archiepiscopi Didaci, prædictam Vitam, Trani recusam anno MDCXVII, una cum particula Reliquiarum, offerentis Philippo III Hispaniarum Regi, die X Aprilis. Addo denique Appendixem, ex Historia Panegyrica de vita et miraculis ejusdem Sancti, nuperrime id est anno MDCLXXXVI, edita Neapoli, auctore P. Agnello Brani Societatis Jesu, ad instantiam Illustriss. ac Reverendiss. D. Pauli Ximenii Alexandri, Archiepiscopi Transensis et Salpensensis ; atque per hunc die XXII Februarii dedicata, Excellentiss. Domino Gaspari de Haro et Guzman, Marchioni del Carpio etc. Viceregi et Capiteo Generali pro regno Neapolitano. Qui P.*

et in compendiosos hymnos contracta fuerunt.

E *Epitomæ aliæ ex solo Adelferii scripto sumptæ.*

Translationem secundam anni 1611 scripsit Antonius Pauli,

et Appendix certi suggestit an. 1687 Agnellus Brani

Trin istæ uno in Codice antiquitas collecta,

sed puncto uno mutata.

A Agnellus biennio post Neapoli periit, collabente parte templi istius nostri speciosissimi obrutus, damnum grande sua morte grandius civitati fecit, cui erat percarus. Omnibus autem antiquis et novis sic collectis, existimo vix ullum esse in hoc opere Sanctum paulo antiquiorem, de quo pari jure dici possit, nihil nisi primæ notæ ac certitudinis allatum a nobis esse; nec quidquam aut superflue iteratum, aut cum historia detrimento omissum.

6 Obiit beatissimus Nicolaus Peregrinus anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo quarto, Indictione secunda, mensis Junii secundo die, Feria sexta. Ita, Characteribus omnibus optime inter se cohærentibus, pro anno habente litteram Dominicalem A, Adelserius testis oculatus: et quia eodem anno Pascha celebrari contigerat IX Aprilis, contigit etiam ut mors illa cederet infra Octavam Pentecostes. Interim ipsius S. Nicolai notitia, trans Alpes in Germaniam delata, et usque ad mare Balticum propagata fuit, tamquam si XXX Miji obiisset. Docet hoc (quod tamen nescio unde acceptum censeam) Martyrologium

In Germanicis
Martyrologiis
refertur 30
Maji

H. G. G. sculp.

sub titulo Doctrinalis Clericorum impressum Lubecæ D anno MCCCXC, ubi dies iste sic terminatur: In Apulia S. Nicolai Peregrini, miraculis clari. Florarium MS. et Viola Sanctorum Hugonæ, impressa anno MDVIII, prolixius elogium illi texunt; Florarium quidem sic incipiens, In territorio Apuliæ depositio S. Nicolai etc. Viola autem sic; Item ejusdam S. Nicolai. Tum communiter progrediuntur, et addunt; cognomento Peregrini, qui Apuliam intravit; et Crucem manu bajulans, tanquam simplex et rectus, simpliciter discurrebat, benedicens Deum: dabat etiam poma et similia pueris et aliis, ut cum eo Deum laudarent. Pro quibus in Additionibus Greveni ad Usuardum, sic legitur: Hic columbina simplicitate ductus, præceptum Domini de Cruce tollenda implere cupiens, ligneam Crucem manu gestans, Kyrie eleison insonans; innocentes pueros, qui hæc secum clamitarent, post se ducens, oppidi loca percurrebat: tandem in pace quievit, miraculis clarus. Eadem in suum Martyrologium Germanicum Canisius refert; sed ita ut sibi quoque lectum Putam indicet, dum insuper originis Græcæ meminit, vilisque habitus. Ast Doctrinale et Florarium sic finiant elogium. Hunc Archiepiscopus, et alii qui sibi sapientes videbantur, spernebant; [et verberibus] affectum tanquam peripsima abjiciebant. Patuit demum quis fuit, quia et in vita et in morte miraculis claruit, et Patronus illorum esse meruit, quorum lumbum aliquando fuit.

cum elogio
prolixiori
ex Vita.

9 Habetur Trani Sanctus, veteri pictura expressus; sed Agnellus similiorem ipsi Sancto existimat statuam, etiam antiquam, de qua num. 97; et utrobique oit, capillum leviter crispum exprimi; sed in statua nasum æque ac faciem decentius in longitudinem protendi quam contrahatur in pictura: ab hac vicissim suppleri, quod dare nequivit statua, colorem scilicet oculorum, splendide ac gratiose nigricantem. Tali indicio motus petii Trano statuæ illius lineamenta transmitti, quæ æri incisa darent, et accepi, curante R. P. Nicolao Parthenio Giannettasio, editis Piscatoris Nauticisque Virgiliana Bucolica Georgicæque feliciter imitato. Est autem tanto pluris ea faciendum (et hoc spectasse Agnellum censeam) quod Sanctus egregio cuidam apud Neapolim sculptori apparens, cunctanti similem statuam effingere, jussit vultus atque habitus sui lineamenta considerare diligentius. Dicitur autem infra num. 97, eo facto ita artificii successisse opus, licet Trani nunquam is fuisset, nec aliam inde accepisset ideam, quam vultibus susceptam ab eorum qui spectaverant ore: ut omnes juraverint simillimam esse Tranensi. Sumpta igitur hinc lineamenta accipe, potius quam ex pictura.

Statua Tra-
ni facta,

alia Neapoli
apparenti
Sancto
feliciter
assimilata.

ACTA QUADRIPARTITA

Ex Coevorum Auctorum monumentis.

PARS PRIMA.

De vita S. Nicolai in Græcia.

Ex relatu Bartholomæi, [Sanctum comitati.

CAPUT I.

Quomodo divinitus instructus puer, coeperit ambulare, clamando Kyrie eleison: et quid ea causa passus in patria sit.

Firmam, utilem, sufficientem, et veram substantiam constituit virtus a Quantus igitur iste est, qui nobis propositus est Sanctus.... Nicolaus: qui ab infantia sua gratia Dei plenus, omnes in se vir-
tutes

EX MSS.
Magnæ san-
ctitatis puer

A tutes continuuit, ac per ipsas quasi ipsius cœli itinera calcans, spei ardens incendio, heres regni fieri summopere studuit, ut sine macula criminis perveniret ad Christum. De ipso namque dici potest, Beatus vir qui inventus est sine macula, et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecuniæ thesauris : quis est hic, et laudabimus eum ? fecit enim mirabilia in vita sua

b c
prope Sti-
rum in
Achaia natus,

2 Hic venerabilis puer, ex quadam villa regionis b Helladis, quæ circa S. Lucæ c Stirensis celebre monasterium sita est, atque sub ejusdem monasterii potestate consistit, trahens originem ; parentibus, secundum seculi dignitatem infirmis, agricultoribus videlicet et pauperculis genitus, nec litterarum disciplina aut artis cujusquam industria doctus fuit. Sed, cum jam fere octo esset annorum, ad pascendas per varias partes oves a matre dirigitur : quas modico tempore custodivit. Nam sancti Spiritus splendore succensus, et divinæ gratiæ benedictione præventus, mutatus in virum alterum, repente clamare quadam die, Kyrie eleison, altissima voce cupit : quodque semel inchoatum est opus, divinum scilicet misericordiam, devoto corde ac voce perseveranter usque ad finem [invocare], secundum quod sibi Christus visibili specie suggerens docuit, diebus ac noctibus consummans, ad magna virtutum culmina, et gratiæ incrementa pervenire promeruit.

Incipit octen-
nis clamare
Kyrie eleison ;

B ac voce perseveranter usque ad finem [invocare], secundum quod sibi Christus visibili specie suggerens docuit, diebus ac noctibus consummans, ad magna virtutum culmina, et gratiæ incrementa pervenire promeruit.

quare domo
pulsus
duodennis ;

3 Ex hoc igitur mater ipsius vehementissime dolens, ipsum minis ac verberibus cœpit dure cogere, cupiens filium a tali (ut putabat) stultitia revocare. Sed ut cognovit, quod cum a cœpto cursu distrahere non valeret, cum jam duodecim factus esset annorum, ipsum de domo repulit ; ac ne in eam ingredi ulterius audeat, amaro animo contestatur. Qui corde pacifico de villa secedens, ascendit in quemdam altissimum montem, villæ propinquum : in cujus latere speluncam invenit, in qua ursa aspectu horribilis habitabat. Quo cum ingredi voluisset, ursa, fremens et irata consurgens, impetuosè ecurrit ad eum. Quam cernens vir sanctus, corde magnifico, signo Crucis se muniens, securus dixit ad ursum : Præcipio tibi, in nomine Jesu Christi, ne hunc locum intrare præsumas. Quo audito, parens Christi discipulo, loco cessit, et ab omni regione illa disparuit. Ipse vero habitavit ibidem, herbis crudis et silvestribus solum vescens, et diebus ac noctibus, Kyrie eleison, in cœlum oculis ac manibus sublevatis, fiducialiter agens, devoto corde clamabat.

in speluncam
ursæ secedit :

C ac manibus sublevatis, fiducialiter agens, devoto corde clamabat.

quem mater
energumenum
rata,

4 Hoc viro Dei sine intermissione agente, Monachus quidam subito ei adstitit quadam die, aspectu venerabilis, barba prolixa, corpore nudus, capillis canus ; et Ave illi dicens, ac nomine eum proprio vocans, ad virtutum incitavit amorem ; in multisque ipsum exhortans, cum eum plenarie instruxisset, vale faciens ei, velox in desertum aufugit. Post hæc mater ipsius, auxia eum affectione requirens, cum suæ habitationis locum sollicita didicisset, dato pretio filium capi fecit. Quæ suspiciens eum daemonio agitari, Monachis degentibus in præfato S. Lucæ monasterio, quod Stirum dicitur, obtulit, sicut moris est ; existimans eum Sanctorum virtute liberari : ubi multo tempore afflictus, curationis gratia, a prædictis innumera mala cum gratiarum actione sustinuit. Quæ autem mala nobilis hic athleta a Monachis non est passus ? Nam primum, vexatum a daemonio suspicientes, post multas plagas et verbera, de ecclesia ejecerunt. Qui expulsus, quæ adeo patienter flagelli portaverat, ante fores ecclesiæ perseverans, et Kyrie eleison clamando orans, Deo referebat.

Styris Mona-
chus tradit
curandum :

5 Deinde ipsum in turri summa cum diligentia

recluserunt, desuper lapidem magnum ad turris ostium devolventes. Qui ibidem positus, cum Dominum jugiter laudare non cessaret ; circa noctis medium, ipso Kyrie eleison clamante, subito tonitruum factum est, et cum tonitruo lapis ablati est ab ostio turris. Qui egressus, ad ecclesiam abiit, ac more solito alta voce clamabat Kyrie eleison. Propterea detentus a Monachis, iterum catena ligatus, in quadam cella retruditur. Sed sacræ Missæ mysterio celebrato, ipso consueto modo orante, catena, velut araneæ tela resoluta, cecidit super terram. Qui sumpta catena accessit ad refectorium, ubi Monachi convenerant ad prandium : et Kyrie eleison orans, posuit eam in oculis eorumdem. At iterum extra monasterium ejicitur, ut insanus. Repulsus vero, divina virtute, dum orat, supra solis radios sublevatur ; ac intra monasterii muros latus, et in ecclesiæ d trullo portatus, miro modo ascendit. Kyrie eleison more solito orans. Quo audito, Monachi, qui post prandium in suis cellulis quiescebant, hinc inde discurrunt. Quorum unus, ex obedientiæ mandato, cum gravi baculo ascendens ad eum, ipsum graviter ac dure cadens, de ecclesiæ trullo descendere fecit, cum multa festinantia et fu-
rore.

D
a quibus turri
includitur
vinctus ;

indeque solu-
tis catenis
egressus fustigatur,

d

E

6 Post hoc autem contra Sanctum Monachi, quin imo potius vastatores, consilium inierunt, ut eum maris profundo demergerent, et innocentem suffocare decernunt e ; eo quod a clamore præfato, secundum quod optaverant, eum commutare nequirent. Nam et quod nequiter decreverunt, confestim student effectui mancipare : ipsumque furtive capientes, posuerunt in navi ; ac ligatis manibus et pedibus, inverso capite, in maris pelago submerserunt. Sed misericordiarum Deus summum servum in tanto periculo non neglexit : nam de profundo eum piscis, qui delphinus dicitur, apprehendens, oreque manuum ac pedum ligamina solvens, Sanctum sine læsione portavit in terram. Qui super lapidem magnum conscendens, Kyrie eleison alta voce clamabat, gratias agens Deo, qui eum sua benignitate liberaverat. Venti autem subito procella consurgens, tempestatem suscitavit in mari. Cumque f [Monachi, qui eum mari immerserant, ipsimet] pene submergerentur ; humili corde, et immemor sine ira malorum quæ in ipsum ostenderant, de terra ad eos clamavit dicens ; Clamate, Kyrie eleison : quod devoto animo facientes, sancti viri orationibus liberati sunt a periculo mortis. Qui salvati, ex tunc Sanctum dimiserunt in pace. Ipse vero recedens ab eis, et cohabitationem eorum, ad quos invite fuerat introductus, fugiens, ad matrem reversus est : et accipiens de domo g mannariam, asciam, et cultellum, ascendit in montem ; ubi aliquanto tempore manens, cedrina ligna cædebat ; faciensque ex eis Cruces, erigebat eas in locis inaccessibilibus, triviis, et præruptis ; et sic Dominum laudans, diebus singulis faciebat.

et mari
mergitur :

f
sed et hinc
liberatus
persecutores
suos a morte
servat.

l'

g

7 Angelico fervore vestitus simul et puritate hic puer mirabilis, dulci caritate flagrabat : pioque zelo motus, unicuique fratrem, se minorem, Georgium nomine, quem habebat, cogitavit una secum in Dei nomine retinere. Quem a matre segregans, in quemdam montis locum solitarium valde tulit, ac dixit ei : Hic obsecro te, frater carissime, mecum manimis persevera, et usque ad tres dies in oratione vigiles perduremus : spero enim quia Dominus, qui secundum consilium suæ providentiæ super nos futura disposuit, nobis [providebit] ex sua misericordia et bonitate, quam cito monstrabit. Ora igitur ut mecum clarificeris, et nomen tuum clarificetur per ipsum. Georgio autem morante cum ipso, in specie columnæ igneæ, cujus summitas pertingebat

Cruces va-
riis locis eri-
git,

fratrem suum
ad se pertra-
hit ;

ad

A ad cœlum, adstitit ei Angelus Domini; et sumpsit eos atque portavit in locum excelsum, qui Orachus h nominatur; et dixit ei: Hic locus glorificabitur per te usque in finem seculi, Nicolae.

h
et hoc ad
matrem
regresso.

8 Georgius autem, detentus somno, graviter dormiebat: cum vero sanctus Dei Angelus recessisset, interrogavit et dixit, In quo loco sumus, o frater? Cui Nicolaus respondit, in loco summus Dei, qui Orachus dicitur. Cui Georgius: Non sufficebat tibi, o frater, solitariam in hoc loco vitam tenere, nisi et tecum me similiter morari compelleres? Quomodo matrem nostram desolatam relinquimus, præter me et te non habentem solatium vel juvamen? Cui sanctus dixit: Pater misericordiarum, qui omnium curam gerit, eam custodiet ab omni malo, proteget, et defendet; consolans eam et salvans eam in hoc seculo, et etiam in futuro. At vero Georgius, Sancti exhortatione et salubri consilio spreto, elegit mundanam solitudinem atque curam; et recedens a fratre, ad matrem quam citius revolvit. Unde namque prophetia dicit? Dilexit maledictionem, et venit ei; et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo. Sanctus vero in loco ubi eum Angelus portaverat, remanens, ligna cadens, sibi tuguriunculum fabricavit; ibidemque ex cedrinis lignis faciens Cruces, per desertum more solito erigebat.

Ps 108, 18
solus in monte
perseverat,

frustra fra-
trem revocare
conatus.

9 Non post multos dies domum rediens, spiritu Dei ductus, anxia caritate quærebat, si quo modo posset fratrem suum Georgium similiter secum in Dei servitio detinere, veræque vitæ bonam viam instruens eum, obsecrabat cuncta relinquere, querens ex toto corde salutem ejus, evangelica quædam verba inferens et efficacia penitus ad salutem: et dicebat ei: Veni, et gradiamur invicem ac moremur, et simul Christo, Deo et Domino nostro, nihil solliciti militemus: sed quod ipse Dominus noster Jesus Christus discipulis suis dixit, Nolite solliciti esse quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini. Propterea, frater, nihil sollicitus sis super matre nostra: speremus in eum qui fecit cœlum et terram, et non despiciet obsecrationem nostram, sed exaudiet nos in quibus et quando invocaverimus eum. Qui audire ipsum omnino noluit. Secessit ergo Sanctus, et iterum ascendit in montem, in quo sibi cellulam ipse paraverat, et habitavit ibidem.

Lut. 12, 22

ANNOTATA D. P.

C

a Truncandus mihi fuit Prologus hic, lineis aliquot primis tam male ubique transcriptus, ut sensus nullus commodus haberetur; ea tamen verba legebantur, quæ nihil ad historiam facere (etiamsi sensus integer haberetur) apparebat satis.

b Ecgraphum unum Hellade. Est autem Ἑλλάς; Græcia.

c Est hic S. Lucas Stylita, cujus Vitam, sub cognomento Junioris, illustravit Henschenius ad 7 Februarii. Hic enim ultimum habitavit in loco, Soterium, dicto, Σοτήριον autem contractus dici Στήριον, idem notat in Comm. prævio num. 1: quidam etiam contractus Στήριον, prout hic num. 3 scribitur Stirum: nam Græcum σ (quod e veteribus pronuntiabatur sicut oves balant) medi et hodiernæ ævi usus offert ut 1. sic infra num. 14 Irene scribitur Irini, quia Græce εἰρήνη. Obiit Lucas iste an. 946, ad cujus sepulcrum crebrescentibus miraculis, monasterium excitatum scitur ex vita num. 70. Ferrarius, nihil horum sciens, pro Stiro, legendum credidit Scyrum Insulam; sed illud locus mediterraneus est, inter Aethiam et Epirum, uti testatur Agnellus Bruni, quas inter sita provincia hodie Livadia dicitur, continens Phocidem, Locridem et Ætoliam.

d Trullus, vulgari nomine Cupula, Latine Tholus diceretur, rotunda fabrica, supra templi tectum plerumque et in hujus umbilico assurgens.

EX MSS.

e Aquellus paucorum malignitati hoc tribuit, qui moribus discoli, importunum admonitorem de medio sublatum cupiebant. Sed si apud nos, tanto melius instructos, nefarius ille usus invaluit, ut ex canis rabidi morsu rabidos suffocare, ne aliis noceant ipsos quoque admordendo, putetur genus misericordiae esse, (quod tamen merito redarguit noster Joannes Roberti, in quæstionibus Hubertinis qu. 10) quid mirum, si rudes isti Monachi, ut tunc erant res in Græcia, consultum putaverint tollere de medio energumenum (ut rebantur) cui sacri exorcismi nihil proderant.

f Intennum subiunde sensum in ecgrapho nostro, per secordiam librarii (ut par est credere) pauculis verbis additis inter has notis [] supplendum sensui.

g Vulgo Mannaia, quod Securiam interpretantur Academici Cruseani, in suo vocabulario Hetrusco; quasi Manuariam dixeris, quia utraque manu vibretur.

h Sic etiam legit Antonius Pauli, ut dubitare nequeam quin vera sit lectio: etsi ejusmodi nomen necdum repererim ubi sit.

CAPUT II.

Sancti vita eremitica; et variæ ejus in illa probationes: deteresa calumnia.

Cum puer iste sanctus, continuo orans, laborans et vigilans, ac Kyrie eleison clamans; in supra scripto loco, in mira cordis lætitia, perduraret; una dierum Angelus Domini sibi apparuit, atque dixit, Ave, Nicolae: et intulit post hæc hujusmodi verba dicens: Quare hoc opus sine utilitate fecisti? Qui respondit, Quidquid vult Dominus meus, fiat. Angelus autem dixit ei: Ex quo voluntatem Dei fieri dicis et optas, utique bene facis: aquam autem hic non habens, quomodo in hoc loco poterit habitare? Qui ait, in miserantis Dei misericordia spero, quia et hic mihi aquam sua bonitate præparabit. Angelus autem Domini, modicum inde secedens, ostendit ei locum quemdam, et dixit: Hunc, quem tibi ostendi, locum effodies, ac in eo aquam invenies emanantem: sed hujus loci homines hic te morari non sinent. Et Sanctus; Si nolunt me in hoc loco manere, avertat ab eis Dominus vultum suum.

In loco arenti
refocillatur
aqua divinitus
ostensa:

11 Post hæc una dierum voluit ascendere homo Dei in locum qui a in Zerichiis nominatur: quem cernens a longinquo illius loci Abbas, Theodorus nomine, Kyrie eleison suo more clamantem; probare eum volens, Monachis suis dixit: venite, imponamus eum super equum ferocissimum; ut cognoscamus, si vere vir sanctus est. Ipso autem solito more orante, Angelus Domini sibi apparuit, atque dixit; Viriliter age, Nicolae, ac confide: quia Dominus tecum est. Quem apprehendentes Mouachi, equo superimpositum dimiserunt. Equus autem, omni feritate deposita, cum esset effrenis et præceps ad currendum, statim Sancti virtute in omnem mansuetudinem est conversus, et deinceps ovis vel agno mitior est effectus: quod videntes Monachi, cognoverunt, quia vere eum Dominus sancta sua gratia affecisset. Nocte igitur superveniente, cum Sanctus modicum obdormisset: ecce consuetus Angelus Domini adstitit illi, et assumens eum portavit in montem, ubi ei speluncam plenam luminis monstravit. Quam ingredienti, invenere in ea tres imagines, videlicet Jesu Christi Domini nostri, et gloriosæ virginis Mariæ matris ejus, atque Joannis Baptistæ ipsius Domini Præcursoris: ante quas tres imagines, tres lampades plenæ lumine dependebant;

F

a
equo feroci
impositus,

eum reddit
mansuetum,

cognoscit in
visu Trinum
a se clarissimam
caudam;

A deliant; et adoraverunt eas. Angelus autem Domini sustulit eum: et in Longobardiæ *b* partibus, in locum juxta mare situm qui Trantum dicitur, transportavit, et dixit ei: Iste locus per te usque in finem mundi glorificabitur, Nicolae: quia hujus regionis homines te expellent, ut non maneat cum eis, vel retardes diutius cum eisdem.

EX MSS.
h
ablata sibi
ferramenta
miraculo
recipit:

12 Qui evigilans, locum speluncæ præfatæ cum summa diligentia sæpius requisivit: fuerat enim hæc ei ab Angelo Domini in extasi præostensa. Pertransiens igitur locum montis frequentius ac requirens, cum visam speluncam invenire non potuisset, ad locum, qui Orachus dicitur, remeavit. ubi ligna cedrina cædens, et ex eis Cruces faciens, secundum quod sibi videbatur, eas in locis congruis erigebat. Quidam autem homo, Petronius nomine, de villa unde ipse extiterat oriundus, qui pecora pascebat in monte; quodum die accepit ei mannam, asciam, et cultellum, et in domum suam occulte portavit. Sanctus autem hæc per Spiritum sanctum præsciens et cognoscens, ea reperit, eique dixit: Frater, per Dominum, redde mihi ferramenta quæ sustulisti, cum quibus Dei servitium operabar. Qui confestim ea sibi negavit. Sanctus vero dixit ad eum: Nonne habes ea reposita in domo tua, in angulo? Qui nec sic redargutus aperte, acquiescere voluit. Dixit ei Sanctus: Vis vadam in domum tuam, et inveniam ea? Qui ait: Vade. Qui statim sine mora discedens, invenit ea in angulo domus, in sporta reposita, secundum quod dixerat: suscipiensque ea, festinus ad cellam propriam redeavit.

fastigatus a
Procuratore
Stirensi,

13 Non cessabat autem vir Dei laborare et fatigari sedulo propter Dominum: et laboranti obviavit quidam Monachus equo insidens, nomine Maximus, Stirensis monasterii Dispensator: qui homo immitis et austerus verbis et actibus existebat: quem Sanctus humiliter et reverenter salutans alloquitur tali modo: Quomodo, venerande Pater, subjectos tuos pauperes homines male tractas, injuste opprimis et affligis, ac sine misericordia ipsos supra virtutem agere et operari compellis? Cumque Sanctus, hæc verba et alia similia dulciter protulisset; de equo descendens Monachus Maximus, antiquo ad cor odio revocato, a prædictis verbis sumpta materia, Sanctum baculo, quem portabat, tam crudeliter verberavit, quod ei pedes ac crura confregit ex toto, sicque dissipatum seminortuum derelinquit. Jacens igitur Sanctus, plagis ac doloribus repletus, Deo gratias agens, somno præreptus, vidit in somnis S. Lucam, Stirensis monasterii fundatorem, sibi assistentem ac dicentem: Viriliter age, Nicolae, ac confortetur cor tuum, quia Dominus tecum est: ipsumque Crucis signaculo muniens, continuo resanavit. Qui surgens, abiit in Zerichiis, ubi Monachus qui eum percusserat dormiebat; et Kyrie eleison alta voce declamans, [eum] evigilavit. Qui turbatus quosdam convocans, una simul cum canibus, eum persequi jussit: qui eum manibus contractantes, ipsum divino miraculo tenere nesciebant. Sanctus autem conscendens arborem quamdam, sibi salutem bene mercatus, de ipsorum manibus exilivit.

sanatur a S.
Luca Stylita.

c
d
Maternæ ob
inobedientiam
mutæ, loque-
lam reddit:

14 Secedens inde, ad sororem matris suæ, Irini c numine, ivit, secum vestimenta sua deportans: cui quidam prætereuntium dederunt olerum *d* aliquam quantitatem. Ipse autem olera dividens, Irini mediam partem dedit, dicens: Hanc partem tu comedes, et aliam intactam matri meæ reportabis. Quæ sumens, comedit de parte quam Sanctus jussisset reservari: quo facto confestim vocem et loquelam amisit. Sanctus autem, quod evenerat sciens, abiit; ac Crucis signaculo consignatam restituit

sanitati. Post hæc autem prima die intrante Julio, in monasterio Phari metochio, quod *e* Stirisca dicitur, secus mare sito, adveniente solennitate gloriosorum Martyrum Cosmæ et Damiani, quos *f* Anagyros vocant, Stirensique Abbatem cum suis Monachis ibidem annua festa colentibus, in gaudio concurrentibus cunctis, venit Sanctus pariter cum eisdem. Cum igitur divinæ Missæ assisteret, volens Christi sacrosanctum Corpus et Sanguinem sumere, ab Abbate velut anathema cum injuria de ecclesia jubetur expelli. Contristatus Sanctus super hoc et modicum lacrymans, iterum ecclesiam introivit: ac post tres dies, solennitate peracta, secum Romam ire proposuit.

repulsam a
sacra Commu-
nione sustinet:

15 Et accedens ad quamdam propinquam villam, cepit solito more clamare Kyrie eleison. In qua dum moraretur, iterum malignus diabolus, hominum salutem contrarius, adversus Sanctum paravit insidias, ac rursus perplexitatem tentationis suscitavit contra eum. Juvenis quædam pulchra facie, aptum observans tempus, prostravit se coram Sancto, obsecrans cum lacrymis, quod eam tonderet; et suæ peregrinationis, habitu mutato, consociam faceret, ac sic sequeretur eum quocumque iret. Hoc audiens homo Dei, super fervore, facie tenus ostenso, simpliciter admiratus, et instructam decenter ex corde fidei, secundum debitum, breviter vitæ forma monstrata, dimisit. Agitata igitur intrinsecus impetu vehementi, muliebria vestimenta deposuit, ac vestimentis monasticis se vestivit; et ingressa quamdam vicinam ecclesiam, Sanctus ei comas abscidit, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, omnibus servatis, quæ secundum morem in assumptione habitus monastici dicuntur.

obreceptam in
suo comitatu
puellam,

16 Comitabatur igitur hæc mulier Sanctum ut socius: cumque ad villam aliam pervenissent, Kyrie eleison clamaverunt. Quam quidam ex domesticis et propinquis, inspectam attentius cognoscentes, comprehenderunt: a quibus inquisita, inculpabilem se et innocuam hujus rei asseruit: omnem vero culpam Sancto imponens, ipsum seductorem et stultum ac pestilentem deceptorem esse, dicebat; et quædam accensationis et calumniæ alia verba plurima, mendaciis plena, Sanctum infamando componens: propter quæ affectus injuriis atque verberibus cæsus fuit graviter a prædictis. Plurimis igitur ex affinis puellæ supervenientibus, appellavit Sanctus ad villæ Principem, postulans quod de falso sibi imposito crimine inquisitionem faceret. Princeps autem feminam [hand] negligenter requirens, interrogavit eam, unde aut quomodo ipsius tonsuræ causa et habitus mutatio extitisset. Femina vero, propriam conscientiam habens sui redarguentem, eam super hujusmodi negotii veritate statim confessa est; seipsam hujus rei fuisse radicem et causam, Sanctum vero tali vitio et negotio innocentem aperte manifestavit et dixit.

E

patitur ca-
lumniam,

sed innocens
probat.

F

ANNOTATA D. P.

a MS. Euzichia, itaque hic etiam legit Antonius: sed infra num. 13 idem nomen verosimilius scriptum recurrit; nisi quod Antonius singulariter legat in Zerichio.

b Hic misso a se ecgrapho adnotat Beatillus, Longobardiam dici Apuliam: quia Longobardi eam diu possederunt, et tunc possidebant cum lucis vicinis, totoque Beneventano Principatu: et sic etiam rem intellexit Antonius, mutata pro tempore phrasi scribens cap. 3. quod Sanctus in visione illa delatus sit ad maritima terræ Barrii, ac nominatim circa Trantum.

c Jam dixi sic Græce pronuntiari, quod alias scribi et pronuntiari deberet, Irene.

d

A d Antonius, et ex eo Agnellus, Olivarium legisse videntur, semel iterumque.

e Stirisea videtur diminutive dici a primario Stiri monasterio, et fuisse ad litus maris juxta Pharam aliquam, unde etiam cognominatur; atque Metochium objective dicitur, quod omnibus ad eam oram appellentibus, causa adveniendi monasterium et venerandi corpus S. Lucæ, pro hospitio esset: Μετόχι enim, teste Portio, in suo Romano, id est Constantinopolitano hodierni idiomatis Lexico, Vicus est. Cungius quoque in Glossario medicæ et infimæ Græcitatæ plures allegat Auctores, quibus Μετόχιον sit cella monastica, a majore monasterio dependens, aut etiam quodvis monasterium. Supra ex num. 6 intelligitur, ipsum etiam primarium monasterium non longe fuisse a mari, cum in illud mergere Sanctum voluerint Monachi.

f Ἀργύριοι, id est Sine argento, quod gratis curarent. Coluntur autem SS. Cosmas et Damians a Græcis i Julii, tamquam Romæ passi, et diversi a Synonymis aliis Confessoribus in Asia, i Novembris colendis.

CAPUT III.

B Transgressus in Italiam Sanctus non sine miraculis Lupias venit.

P ropterea Sanctus inde recessit, et abiit in terram quæ a Nepactum appellatur; ubi quidam Monachus, Bartholomæus nomine, Sancto adhæsit cum aliquibus, et ipse peregrinationi deditus: qui Bartholomæus de hoc mirando viro cuncta nobis narravit, secundum quod sunt superius annotata, quæ ab ipso idem audivit, vel cum multa precum obsecratione et precesione extorsit: quæ autem subsequuntur propriis oculis vidit, ab eo tempore quo Sancto in itinere comes fuit. A Nepacto igitur transfretare volentes, dom in litore morabantur, consummat et perficit hujusmodi utile, congruum, et miraculo dignum. Mare namque ingressus femoralibus utebatur, et sive stans, sive sedens, sive incedens, sive aliquid aliud faciens, sollicite Kyrie eleison devote clamabat, sua solita consuetudine ductus: qui autem simul pergebant et peregrinabantur cum ipso, eum submergere ac suffocare optabant. Ipse autem non post multum de navi exiliens, in maris pelago se precipitavit: unde, se Dei protegente virtute, eductus, in terram, quæ Hydruntum dicitur, transportatur: sed a Bartholomæo Monacho coactus, [narrare] causam et modum sue salutis, dixit: Domina quædam, de cælo descendens, apprehensum de profundo pelagi huc me portavit. b Ille autem qui cum Sancto mare transibant, similiter ad castrum c Hydruntum applicuerunt.

18 Erat autem tunc Hydrunti navis quædam permaxima, quæ multis diebus extra portum vento contrariante permanserat, nec perducere eam valebant ad terram. Dixit autem Sanctus navis rectoribus et patronis: Si vultis quod navis ad portum veniat, quod vobis dicam implete et facite. Qui dixerunt ei, Dic, Pater. Qui ait: Quando in navi ero et vobis innavam, tunc navim trahite. Qui dixerunt ei, Vide ne forte nos derideas, Nicolæ. Qui sublevatis oculis in cælum, et consuetam orationem Kyrie eleison faciens, magna voce dixit ad eos qui extra manebant, Tollite, trahite. Tunc navis per seipsam confestim incepit incedere, nec destitit donec pervenit ad terram. Ex hoc didicerunt Hydrunti habitantes, qualis virtutis et directionis hic sanctus puer existeret, qui ipsius crucem et cancellastrium d sumentes cum fide, a vexationibus et infirmitatibus curabantur. Non enim desinebat Dominus sanitates et mirabilia facere, Sanctis meritis et orationibus sacris: ipse autem sine intermissione

cum pueris die ac nocte clamabat, Kyrie eleison.

19 Cœperunt ergo tam masculi quam feminae in viro Dei cognoscere et sentire virtutem: propterea supplices dicebant ei: Scimus, o Pater, quia omne quod postulaveris a Domino continuo impetrabis: igitur nostri miserere, pro nobis Dominum interpella, ut a barbarorum captivitate perpetua tuis orationibus liberemur; et nostri parentes, qui captivi tenentur, per te participant et obtineant libertatem. Sanctus autem dixit eis: Confidite, fratres, et credite ex omni virtute vestra, quia Dominus noster Jesus Christus in suis sanctis Evangeliiis dixit, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, omne quod postula-veritis fiet vobis. Igitur post Sancti mortem, secundum quod prædixerat, e factum est. Erat autem consuetudo civibus Hydruntinis Virginis gloriosæ imaginem, cum processione psalmis et hymnis, de ecclesia in ecclesiam transportare, pro peccatis ipsorum et omnium indulgentiam postulantes. Una igitur die, cum Litanæ celebrarentur, et Sanctus processionem sequens Kyrie eleison cum ceteris decantaret; obviavit cuidam viro seni, quem adorans, ei dixit: Salve, mi frater et domine, unius factoris mecum similisque plasmatis, et amplexus est eum. Dixerunt autem ei Christiani qui aderant: Videte, quis Judæos adorat et salutat. Et ponentes Virginis Dei genitricis imaginem eorum ipso dicebant: Abba, Dominam nostram, Dei genitricem, adora. Qui ipsorum dictis acquiescere noluit. At ipsi eum aliquantulum percusserunt, ipsique dixerunt, Adora, Abba. Qui dixit, Nolo eam adorare. Cum autem ab eis percussiones multas et verbera suscepisset, repente de terra surgens, cœpit hymnos, gratiarum actiones ac laudes psallere ei: in cælumque oculis sublevatis clamabat: Gloria tibi, Domina: gloria tibi, Domina mundi et Regina: quia, propter superlaudabile nomen tuum et gloriam, hodie anima mea glorificata est.

20 Ex tunc recessit de Hydrunto, et ivit ad quamdam villam quæ dicitur Sugiana g, quæ sub eadem civitate consistit: intransque ecclesiam S. Nicolai Myrensis, adstantibus hominibus dixit: Clarificabitur locus iste usque ad finem mundi. Multisque ibidem moratus diebus, miracula plura fecit: indeque recedens, ad viam sui itineris cursum vertit. Occurrit autem ei in monasterio S. Laurentii, quod est secus viam, homo quidam multo tempore a dæmonio agitat. Sanctus autem, propter inhabitantem in se spiritum Jesu Christi hoc intelligens, dixit ei: Frater, aperi os tuum. Qui aperiens os suum statim, post trinam Crucis impressionem sibi a Sancto factam, fuit a dæmonio liberatus. Qui castrum ingressus quod Olympium h nuncupatur, extra civitatem, Kyrie eleison more solito clamavit. Intrans autem in templum S. Zachariæ i, quasi circa horam diei primam, cum pueris Kyrie eleison clamans, ingreditur civitatem. Obviavit autem ei quidam, cui nomen erat Joannes: qui, cum vidisset Sanctum talia facientem, glorificavit Dominum, et dixit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia vidi hominem, tuo nomini ex toto corde gratias referentem: Sanctumque modicum comitatus est. Et ecce quidam alius homo, occurrens eis, Joanni dixit: Adhære illi, quia futurum est te cum ipso esse, et conglorificare Dominum omnibus diebus vite tue. Admirans autem Joannes ait: Vere gerit Dominus curam mei, quia vult me cum isto Monacho simul esse beatum. Id ipsum ab alio discens, super ea quæ sibi dicebantur stupebat: parentesque timens, in semetipso dicebat: Quomodo hunc sequens a parentibus potero occultari? nam me omnino hoc facere prohibebant: occulte autem eum sequebatur.

21 Cum autem ibidem diebus pluribus extitisset orationis

D

EX MSS.
Eodem cœ-
plis pro
Sancto hono-
rari,

Lu. 17 9

e

con
sibi opinionem
amentur.

12

a
Assumptis
Nepacti so-
cietis aliquot,

Hydruntum
venit, sic
per mare re-
surgit;

C

b

c

etque appelle-
re facit nu-
mum, adverso
vento prohibi-
tam ingredi
portum,

d

g
Inde digres-
sus,

F
energumenum
liberat.

h

i

lano'escit ut
Sanctus.

EX MSS
Lupias re-
nians fustiga-
tur ut stultus:
k

sed et hic
agnoscitur.

A orationis gratia, ad propinquum k Episcopatum profectus, cepit Kyrie eleison profundo mane clamare. Quem Theodorus Episcopus cernens talia facientem, detentum crudeliter verberavit. Ipse autem ut immobilis, verbera et plagas viriliter sustinens et portans, ab ecclesia elongatur; et secedens in partem aliam, Kyrie eleison suo more clamabat. Erant autem ibi duo fratres, quorum unus vocabatur Joannes et alius Runtibertus: ii una mane Sanctum comprehendentes, ligatis manibus et pedibus, reclusum posuerunt in cubiculo domus suae: quibus recedentibus, lux magna in domo refulsit; et invisibiliter solutis vinculis, clausisque et signatis portis apertis, Kyrie eleison clamans, illatus de domo potenter exivit. Qui videntes Sanctum tam cito eductum, sine lésione de domo; detentum iterum inquirebant, quis ejus solvisset vincula, et portas aperuisset. Quibus ille respondit: Deus meus, invisibiliter veniens, me de vestri carceris vinculis liberavit. Multa itaque miracula et sanitates in illo loco fecit: consolabantur autem omnes, et laudabant Dominum, dicentes: Gloria tibi, Domine, quia vidimus mirabilia de servo tuo, puero isto et ministro Nicolao.

B

ANNOTATA D. P.

a Nepactum, Antonio Pauli Lepatum scribitur: vir autem dubito quin Naupactus signetur, portus Locridis, hodie Lepanto, ad ostium sinus u se nuncupati, inter Achaïam et Peloponnesum, Clusis Turcicae clude seculo superiori, et nuper a Venetorum victoria nobilitatus locus.

b Nescio cur hanc rem omiserit referre Antonius.

c Hydruntum, vulga Otranto, Iapygiae portus, horarum circiter 130 navigatione Lepanto distat.

d Canulasthium quid sit, nesciens divinare Antonius, dissimulavit Italice reddere. Suspiceretur viatorum baculum seu scipionem Sancti intelligi, ut sit diminutivum a Κανούλα Græco-Barbara voce; nisi in ipsius imagine viderem, pendulum a zona vel latere peram Sancto fuisse, qua sibi oblatus elemosynas condebat, indeque empta poma, dispensanda pueris ipsum sequentibus, ad cantandum Kyrie eleison. Invenio autem quod κανούλα canistrum quoque significet Græcis, quidni etiam Ascopteram?

e Antonius addit, prædictionem de captivis liberandis impletum fuisse, quando sub Urbano II, Christiani Terram-sanctam occupaverunt, id est circa annum 1098. Quod autem ad civitatem Hydruntinam attinet, fuit illa quidem an. 1480 occupata a Turcis, qui magnam civium in fide constantium multitudinem martyrio coronarunt; sed recedente hostili exercitu, cito ne fortiter recuperata est ab Hispanis. Nos de isto civium Martyrio agemus 14 Augusti.

C

f Non quia Deiparae aut imaginum ejus cultum improbat Sanctus, cujus contrarium mox ostendit; sed quia eo loco, ubi in tanta erat sanctitatis opinione, volebat stultitiam simulare, et plebis iram contra se irritare; exemplo non facile imitanda, in rebus præsertim sacris: ideo prudenter fecit Antonius, hunc articulum transiens, ne vulgus, cui scribebat, inde scandalum sumeret.

g Sic etiam locum nominat Antonius: sed distinctus situm ejus non indicat: neque nomen Sugianæ exhibet tabula topographica illius tractus.

h Similiter nec Olympi nomen invenitur, quod hodie antiquatum esse, videtur Antonius indicare, et Agnellus absolute affirmat: utrumque locum inter Hydruntum et Lupias quaerendum censuerim.

i Paulus Regius, in tabula Sanctorum Regni Neapolitani, præfixa operis tomo 1, indicat Zachariam et

Socios Martyres in terra Tauriani, ca forte quam D Nicolans Samson, in sua Geographia Regia Italiae, Taurisanum vocat, idque in territoria Hydruntino collocat. Libenter sciam, quo die Sanctus iste colatur; et quo loco de eo agat Regius; necdum enim potui invenire: quia prædicta Sanctorum tabula solis constat nominibus, absque nota paginarum quibus tractetur de singulis.

k Agnellus Episcopatum Tarentinum intelligit. Sed hic Archiepiscopus erat, et distat ab Hydrunto itinere horarum 20, sive p. m. 60 circiter, neque scitur seculo xi ei præfuisse aliquis Theodorus. Adde quod infra num. 27 Sancti Tarentum adventus describitur, tamquam ad urbem ab hac diversam. Hydruntino autem Episcopatu ita proximus Lyciæ est, ut utriusque Cathedralis solum 22 p. m. sive leucis 7 distent ab invicem: hic vero reperio Theodorum Episcopum, apud Ughellum, qui florebat an. 1037, et debet per annos 40 aut plures. Sedem istam tenuisse, si ei immediate successit Formosus sive Formulus, cujus prima notitia Ughello occurrit pro anno 1114. Pro eodem Lyciensi Episcopatu hic intelligendo facit, quod Agnellus infra num. 94, affirmet ipsam post Hydruntum primum fuisse, quæ Sancti jam canonizati cultum sibi arrogaverit, extructa ipsi ecclesia.

E

CAPUT IV.

Post varia miracula, Tarentum ab Sanctus; indeque Trinum, ubi moritur.

Hic igitur una dierum, hanc eandem civitatem ingrediens, et perveniens ad portam cuidam præpotenti civitatis a Principi et ex officio terram regenti, obviavit, qui cum suis servitoribus equitabat: extensisque in cælum manibus, Kyrie eleison exclamavit. Expaverunt equi a subita voce et manuum extensione; retroque conversi qui erant sedentes ceciderunt in terram: unus autem ex eis non paucis alapis Sanctum cecidit. Militibus igitur suum carpentibus iter, subito qui Sanctum percusserat, de equo cadens, dispersa sunt omnia viscera ejus, et crura contracta; et manus, quæ Sanctum percusserat, arida est efferta; diebusque pluribus quasi semimortuus miserabiliter jacuit. Ad quem vocatus Sanctus, misericordia motus est. Accidit autem quod Comes, ratione regii tributis, duos fratres in carcere detinebat, quia jus regium solvere non volebant. Hujus rei causa rogatur a consanguineis prædictorum, Comitibus adire præsentiam, et supplicare pro eis qui in carcere tenebantur: quod Sanctus audiens, abiit clamans Kyrie eleison. Obviavit autem ei primus de familia Comitibus, qui procidens coram Sancto dedit ei cappam et b sandalia, rogans quod ea susceperet propter Dominum. Quæ Sanctus suscipiens, et aliquantulum ambulans cum homine prædicto, cæco cuidam occurrit. Quem ut vidit Sanctus, totus in lacrymas est conversus, et inclinatus in faciem, ad pedes ei cecidit; procumbensque orabat Dominum, ut cæco peccata remitteret, et poenitentiae participem efficere dignaretur. Cæcus autem procidens dicebat, Pater, indulge mihi.

a
Percussorem
suum, divini-
tus punitum,
precibus
sanat:

F

homicidii reo,
et ideo exca-
vato,

23 Hic cæcus quemdam habuerat socium et in mercatione consortem: cum quo dum semel pergeret ad mercandum, insidians ei occidit ipsum, et abstulit pecuniam quam portabat. Post hæc, non multis diebus elapsis, Princeps hoc audiens civitatis captum detinuit et cæcavit. Ipse vero, suum peccatum intelligens et cognoscens, dolens deprecabatur Dominum, quod sibi propitius indulgeret. Sanctus autem, sic cuidam adhærens columnæ, et amare pro cæco plorans, rogabat Dominum, ut cæco misereretur: et interpellabat Dominum Jesum Christum,

visum resti-
tuit?

A stum, dicens; Certifica me, Domine Jesu Christe, si dignus est hic cæcus de peccato suo apud te veniam invenire. Qui dum sic attentius orat, in ejusdam turris verticem transportatur. Debebant autem cum illa die quidam ad prandium tenere, in domo in qua ipse hospitabatur. Angelus autem Domini accessit et dixit ei: Confide Nicolae, Dominus tibi compassus est. Ipse autem seipsum Crucis signaculo consignavit. Dixit ergo Angelus ad eum, Exaudita est oratio tua, ac cæci peccatum dimissum est: et hoc tibi nuntiare sum missus; et tu eum illumina. Qui Dominum glorificans, de turri cum Angelo sanus descendit in terram: et accedens ad cæcum, tacto oculorum loco, statim et visum et oculos mirabiliter reparavit.

c
vinctus et
inclusus eccle-
siae S. Deme-
trii,

24 At quidam ipsum detinentes, ad templum S. Demetrii c Martyris induxerunt; vinctisque pedibus ac manibus, dimiserunt in templo. Alii autem, accedentes ad eum; dicebant; Quomodo Pater, de turri sanus et incolumis descendisti? Quibus Sanctus respondit, Penitus virtus Altissimi obumbravit mihi, et a noxmento custodivit me: ipsi vero Sanctum in templo dimiserunt inclusum. Ipse vero non desinebat Dominum exorare et glorificare, gratias agens super iis, quæ gloriose per eum operabatur. Et ecce circa horam noctis mediam, Angelus Domini adstitit, et lumen refulsit magnum in templo: resolutisque vinculis, Kyrie eleison clamans, mirabiliter de templo est eductus: et intrans ubi campanæ pendebant, campanas pulsare coepit. Qui autem ibidem propinqui erant, tenentes eum interrogabant, Quis te solvit a vinculis? aut quis tibi templum aperuit? aut quomodo hac tali hora noctis veniens introisti? Qui dixit ad eos: Dominus ac Deus meus hoc in me fecit. Sacrista autem tenuit eum, volens manifestare gloriosa miracula, quæ per Sanctum suum Dominus virtuose patrat. Sanctus autem, summum pallium ante imaginem S. Demetrii Martyris suspendens, dixit; Non cesset Dominus per ipsum prodigia facere et miracula in iis qui infirmi sunt usque consummationem seculi. Quid et fit usque in hodiernum diem: omnes enim, quotquot fide accedunt et tangunt, liberantur, Sancto interveniente et mediante, a quacumque detinentur infirmitate.

et cum femina
tentatrice no-
ctem inclusus
agens,

25 Perseverabat autem in ecclesia Sanctus. Quædam autem femina, eum probare volens, virili habitu se vestivit, et cum eo remansit: ipse vero adversarii astutias ignorabat. More solito igitur Sanctus tota quasi nocte in oratione et vigilia perduravit: volensque aliquantulum obdormire, in medio eorum posuit Crucem pretiosam Domini, quam portabat. Vidit igitur tunc illa mulier tentatrix, columnam igneam, quæ a cælis usque ad caput S. Nicolai irradians pertingebat. Quæ cum vidisset mulier, sobria facta, egressa narravit omnia, quæ de Sancto miranda, gloriosa conspexerat. Hæc et his similia Sanctus in Longobardia facere non cessabat: nam puerum quemdam, quasi annorum octo, cui nomen Pulexetus d, qui erat primorum et nobilium civitatis filius, Sanctus signavit sanctæ Crucis vivifico signo; et ex tunc coepit puer miracula facere vice Sancti, infirmitates expellere, dæmonia ejicere, et omnes languores curare.

objecto igneæ
columnæ
defenditur;
d

puero confert
gratiam
miraculo, um,

e
vidua pauperi
benedicit.

26 Ex tunc Sanctus inde recedens, in castrum e Erectum abiit, unius diei itineris spatia a prædicta civitate remotum, Kyrie eleison more solito clamans: ubi in ejusdam viduæ pauperis domo inans, per quosdam devotos viros Christi dilectores, ei quæque necessaria ministrare studebat. Nam ligna proprio dorso ferens, ad hospitium reportabat, dicebatque ei; Mulier, Domino dispen-

sante, in domo non deficiet tibi, per me servum suum, gratia et misericordia Dei nostri. In hoc autem castrum, quemadmodum et in ceteris villis, civitatibus et castellis, indesinenter Kyrie eleison clamabat. Sic Sanctus iste, Kyrie eleison psallens, Pœnitentiam agite, omnes Christiani, clamabat: quemadmodum impiis Judæis gloriosus Christi Præcursor clamavit. Propterea quidam f... illusores, Sanctum Domini capientes, in modum Crucis tonsum, Diaconum g derisive fecerunt: Deus autem ipsum opere in Ordine Diaconatus instituit.

27 Egressus autem inde in aliam civitatem h, Tarentum nomine venit clamans, Kyrie eleison, et Pœnitentiam agite. Ad clamorem igitur ejus civitatis i Episcopus conturbatus: erat autem nox: die vero lucescente multas vehementes plagas Sancto infligi fecit. Tantum namque eum inhumane et die verberaverunt, quod sanguis ejus terram circumquaque tingebat. Qui inde discedens, in civitatem k Trantum nomine venit; ab importabilibus et multis prædictorum plagis corpore laniato, nimis male sentiens, in infirmitatem cecidit dolorosam et gravem; vocatusque recubuit ante fores ecclesiæ sanctæ virginis Dei genitricis l Mariæ. Ubi lumen inenarrabile et ineffabile ipsum cœlitus circumfulsit, eique a corpore peregrinationem prædixit ad Dominum Jesum Christum. Ad hæc nihil curans Sanctus hic innocens de offensa, eum qui se percusserat Episcopum m convocans, indulgentiam ab ipso accipere postulavit. Equidem remittens Episcopus, indulgentiam Sancto dedit; sed, propter offensionem quam in eum fecerat, verius eam ipse suscepit. In ultimis autem Sanctus quasi spirans, signa et miracula faciebat. Nam in extremis adhuc vivens, quale miraculum Salvator in nuptiis, fecit. Aquam enim postulans, et ex ea aliquantulum bibens, residuum cuidam assistentium dedit: qui accipiens et bibens, non aqua, sed dulce erat vinum, redolens et suave, multo delectabilius nostro, ac longo ab ipso medio distans.

28 Hæc omnia mihi Monachus Bartholomæus narravit; qui erat homo humilis et affabilis omnino, verbo temperatus et verax. Hic autem Sanctus nunquam phantasma dæmonum habuit aut vidit; excepto quod semel in littore dormiens, in eoque circa noctis medium facto tumultu evigilans, se videre putabat quandam de quodam sinu navem egredientem, Agarenorum multitudine plenam, contraque ipsum portari impetu vehemanti: ipse autem Kyrie eleison clamans, eam confestim exterminavit. Indutum vero se, quasi per ludum, habitu n monastico a Stiri Monachis, asserebat; unde nihil secundum morem abrenuntiantium seculo per fecerunt. Decentius vero et honestius hoc contemplando et bene vivendo [illum] ornavit; et usque in finem, simpliciter et innocenter, sine macula et offensione, se custodivit. Sic igitur hic B. Nicolaus vivens, talemque conversationem, et institutionem a cunabulis et juventute ostendens, sicut bonus et Domino collectus, placentia ei, opera et virtutes demonstrans, a laboribus terrenis assumptus, ad bona aïabilia et concupiscibilia transmigravit; ut bonorum sibi repositorum a dilecto frueretur, eorumque perenni voluptate satiaretur, et oraret pro nobis ad Dominum, ut æternorum bonorum consortes efficeremur, gratia et misericordia Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre et Spiritu sancto est gloria, honor, et imperium, in secula seculorum. Amen.

D
penitentiam
prædicat:

f
g

h

i
idem Tarenti
faciens fusti-
gatur:

k

E
unde Trani
agrotans,
l

m
ibi se mortu-
rum discit:

aquam in
vinum mutat

et dæmonum
victor,

F
post vitam
rigidissime
actam,
n

pie moritur.

A

A. ADELFERIO
EX MSS.

ANNOTATA D. P.

a Ughellus Tom. 7 *Italiae sacræ* col. 93, exhibet instrumentum donationis, anno 1115, 15 Augusti, Indict. 8 factæ Ecclesiæ Lyciensi, cui præmittitur $\frac{1}{4}$ Signum Crucis, ianu Domini Goffridi, Lycii et Hostuni Comitis, donatoris, et primus subscribit Joannes Vicecomes. Iste autem Goffridus potuit etiam fuisse Comes hic notatus, aut saltem hujus filius.

b Agnellus credit Nicolaum Tandolia pauperibus cessasse, eo quod nudipes perseveraverit incedere: Cap-pum certe seu pallium, ut infra aominatur, cito dimis-sisse legitur.

c S. Demetrius M. a Latinis 8, a Græcis 26 Octo-bris commemoratur, etiam in Calabria, Græcis ritibus ut plurimum et diutissime usa; celeberrimumque, ibi-dem habet cultum; unde ab ejus nomine istic invenitur dictum apudum, inter Gallipolim et Hydruntum me-dia fere via positum.

d Errot Agnellus, cum Hydruntium facit hunc puerum: ipse autem Antonium secutus, Dulcetium B vocat.

e Antonius rem narrat, sed locum relinquit ana-nyminum: unde intelligo MS. Tranense hodie satis le-gibile hic fuisse. Quid si Castrum S. Viti intel-ligi credas? Abest hoc Lycio p. m. 26 itinere hora-rum 8.

f Egraphum nostrum civitatis illudores, legendum forte, Sanctitatis: ego vocem non necessariam omit-tere malui.

g Neque Græcarum, neque Latinorum Rituale Diaconos tonsurandos præscribunt: sed Clericis Mo-nachisque ordinandis tonsuram impendit, incisis in frange, in occipito, et ad utrumque aurem capillorum extremitatibus: ac denique in vertice circinnis tribus, veluti ad Coronæ sacræ initium. Hæc deinde tam Monachis quam Clericis, si prius formata non est, a tonsore perficitur. Verum quid miremur nihil rite fa-ctum in ordinatione derisorio? Antonius cap. 5, ait Capillos Sancti, cum Tranum venit, fuisse longos more Græcico, et in formam coronæ circum caput sparsos.

h Distat Tarentum a Castello S. Viti 22 p. m. in Occidentem, intercurrente Apennino.

i Ughellus in correctionibus, ad tomum 7 positus post Indices, correctum volens quod in Archiepiscopis Tarentinis scripserat col. 171 ex Juvene; et Albertum C (quem hic Draconi successorem dederat pro anno 1072) sufficiens Basilio, pro annis 1084 et 85 noto nititur Donatione, cui Albertus cum Archiepiscopo Cusentino Rudolfo subscripsit anno 1092 seu potius 1093, Indict. 15, v Idus Decembris.

k Distat Tranum Tarento p. m. circiter 60; Bea-tillus autem hic aliquid deesse putat, quo, intelligatur, sequentia, antequam Tarento Sanctus discederet, acci-disse. Equum deesse aliquid censeo etiam ipse: sed non aliud quam similem scilicet fustigationem, Tra-nensis quoque Episcopi jussu inflatam: quæ tamen omissa fuerit, non quidem ab Auctore, cuncta ut acce-perat hactenus fideliter referente, sed jussu Amandi aut alterius trium partium collectaris; non satis ani-madvertentis, quam male omnia, istis sublatis, cohesura essent.

l Hæc Cathedralis Trani erat: quod etiam facit ad prænotatam suspicionem firmandam: nam quæ ei-dem Virgini sacra habetur Tarenti, ad litus maris sita, non videtur prima excipere patuisse ex adversa prorsus parte advenientem Nicolaum. Cathedralis au-tem S. Cataldo urbis Patrono sacra est.

m Quis credat, Tarentinum Episcopum, tanta in-tervallo requisitum a Sancto, aut Trani præsentem tunc

fuisse? Tranensis Episcopus Bisantius, utcumque pius ac postea de Sancto optime meritis, potuit tamen, ad primam nocturni clamoris insolentiam, idem fecisse, quod Tarentinus Albertus; factum deinde excusasse ipso coram audito, quod tamen sequentis partis auctor Adelferius, ipsius jussu scribens, dissimulavit, æque ac olibi inflata verbera.

n Antonius ait simplici penula usum, quæ usque ad genua solum pertingeret, cetera nudum ambulasse. Agnellus cap. 20 indicat, quod illa, licet tam diu ge-stata; inventa sit quasi nova, nusquam lacera, nus-quam decolor: quod forte ex Processu adhuc inedito sumpsit.

PARS II.

De Sancti adventu Tranum, et obitu eumque secutis miraculis, Auctore Adelferio, teste in pluribus oculato.

Ex tribus MSS. et Ughello.

PROLOGUS.

E

Fructuosum ac posteris commodum et profuturum est, cum Sanctorum memoria, litterario tradita studio, legentium vel audientium corda ad vitæ cœlestis exemplar informarit. Hoc itaque non paucis pernecessarium fore animadvertens, reverentissime Pontifex Bisanti, et divini juris cultor ac præceptor mihi Adelferio, vestræ sanctitatis famulo, de vita et miraculis beatissimi Nicolai, agnomine Peregrini, quæ certiora compererim, præcipis enarrare. Quod profecto dilective prosequer, nisi ignorantia conscientia confunderet mentem. Ast cum tantæ profunditatis intueor pelagus, in me reversus, quibus quenam superare remigiis, non invenio: funem-que a portu convellere expavesco: ne procellosis quassus fluctibus, naufragium patiar, et placidi si-num æquoris minus attingam. Cujus rei causa, in tanta doctissimorum copia; cur me potissimum, venerabilis Pater, nullius prærogativa solertiae suf-fragatum, secernas, mirans stupesco: cui et naturæ et ætatis debilitas officit.

30 Sed quoniam divinarum præceptorum non im-memur, Christi Ecclesiarum atque Sanctorum diligentissimus procurator existis; jussis tuis (quia repugnare nullo modo ausim) non audaciæ temeri-tate, sed obedientia devotione parere conabor: confido enim; quod si præceptum obedientia, obe-dientiam quoque sequetur effectus. Miracula igitur beatissimi Nicolai Peregrini, Confessoris Christi, quibus Archiepiscopatus ac a Synkellatus tui beata floruerunt tempora, quæ nullius scilicet mihi relatu comperta, sed proprio oculorum intuitu cognita, car-ptim explicare aggredior: indubitanter credens, Præsul insignis, meritis tuis et precibus, omni-potentis Dei Matrisque ejus et Virginis gloriosissimæ Mariæ, hujusmodi Sancti, ejus gero affectum, pa-trocinium obtinere; ut, quod animus fideliter exop-tat, exprimat lingua.

Auctor excusat
tenuitatem;

F

a
scribit a se
visa miracula

ANNOTATIO D. P.

a Iisdem plane verbis styloque tam simili utitur in Præfatione, is qui Vitam S. Leucii edidit, Joanni Ar-chiepiscopo Tranensi inscriptam (sedit autem hic paulo ante Bisantium, ob conviventiam cum Græcis depositus a Nicolao Papa II an. 1059) ut dubitaturus non sim, in recognoscenda die xi Januarii, cum, qui istic Anony-mus est, Adelferium nuncupare. Quid sit Synkellatus, male hic scriptus Synkillatus, explicat ille infra num. 41, dum Bisantium appellat Archiepiscopum Tra-nensem

A nensem et Augustalem Synkellum. Non solum ergo inter Ecclesiasticas dignitates Synkellatus censetur, proximus ab Episcopo gradus; sed etiam secularium titulorum unus, honoris causa fuit Transiensibus Archiepiscopis ab Imperatoribus Constantinopolitanis attributus; itaque Archiepiscopali titula non inferior, sed par æstimatus, et pluribus verosimiliter Episcopis Græciæ communis, quomodo inter XII Pares Franciæ, sex numerabantur Ecclesiastici; videlicet Archiepiscopus Remensis, cum Episcopis Laudunensi, Lingonensi, Bellovacensi, Catalaunensi, Noviomensi. Bisantii autem hujus tempus concluditur intra annos 1071 et 1118, quibus ultima ac prima notitia invenitur decessoris Delii et successoris Huebaldi; licet nequeat definiri, quanto citius hic cæperit, ille diutius vixerit.

CAPUT I.

Vita sancte acta. Obitus pius.

Cum Romanæ Sedis secundus Antistes gloriosissimus a Urbanus, opere et doctrina præpotens, et eloquentiæ fonte redundans, Apostolorum et Apostolicorum vestigia prosequens, ac pastoralis cura intentus. Ecclesiarum feliciter gubernaret regimina; et b Alexius Imperator excellentissimus, Catholicæque fidei cultor, Constantinopolitano subnixus solio, Romani Imperii retineret habenas; adolescens quidam, genere Græcus, Nicolaus nomine (qui postea a peregrinationis eventu Peregrinus a nobis cognominatus est, ad Italiam transfretavit. Hic vero in S. Lucæ monasterio Styro, quod in Græciæ partibus situm est (prout aiunt) diutius c obversatus, vitam egit Angelicam. Cumque Dominica præcepta, quæ crucem tollendam, sicque Dominum jubent sequendum, sollicitus animo pertractaret; non modo spiritu, sed carnis manibus crucem ardenti desiderio complectens, monasterio discessit; et, ut Christum sequi valeret, secularia dampnans oblectamenta, peregre profectus est. Qui ubi Hyduntum appulit urbem, ibidem paululum commoratus, populum sese ignorantem deseruit, arreptoque itinere venit Tarentum: quo aliquamdiu d commanens, quædam (ut perhibent) miranda patravit, ob idque omni fere vulgo honori est habitus. Sed quia summa deliberarat Majestas, Tranensem urbem tanto decorare Patrono, et pretioso ditare cadavere, ob justorum merita; Tarento vale dicens, per urbes e maritimas incedens, quas enumerare supervacaneum ratus sum, tertio decimo Kalendas f Junii Tranam demum adventavit.

32 Ingressus itaque civitatem, et Christi crucem, sicut ei vulgo solitum erat, bajulans, puerorum ex more collegit multitudinem: quibus præviis quæque urbis loca circumiens, in Dei laudibus semper accensus, Kyrie eleison clamitare numquam cessabat: puerosque consequentes, ut et ipsi quod præcinebat succinerent, Argiva lingua adhortabatur. Quibus, ne se desererent, sed magis magisque multi assequerentur, pomorum fructibus variorum dulciter blandiebatur. Namque si quos acciperet elemosyna nummos, non tenaci illectus ambitione, marsupiiis postmodum reservandos anhelabat inferre; sed ex ipsis poma empta pueris dispertire. Quod Tranenses, insolito percussi negotio, insani hominis esse arbitrabantur: ipsumque (pro nefas! referens horresco) illusioni ac contemptui velut dementem plerique habebant. At nonnulli, quibus altior erat sensus, hujusmodi opera perspicacius contemplantes, miræ sanctitatis meriti eum esse (sicut paulo post in propatulo clauit) constanter asserebant: atque eundem tamen, etsi longe aliter g atque decebat, venerabantur: de cujus vita et moribus nemini est

facile cuncta proferre; non si Tullius orator clarissimus nunc ab inferis reviviscat, et præsens adsit. Quis enim tam est facundæ loquacitatis, ut depromere queat ejus spiritum, numquam ab oratione laxatum? Quippe etsi interdum silere videbatur, in ipso (ut ita dicam) silentio divinæ gratiæ introrsum susurrans vacabat.

34 Tanta inerat ejus abstinentiæ frugalitas, ut singulis decursis diebus perduraret jejunos; neque alia hora, nisi vespertina dumtaxat parum per panis et aquæ sumere consuevit, non saturitatis causa, sed ne longiori jejuniis deficeret: cui [tamen] non, ut assolet, ex jejuniorum sedulitate macies; verum, acsi numquam abstineret, pinguedo contigit? Qui cum esset primævæ indolis, ac novo lanuginis flore genas vestiente continentiae deditus, nequam seculi labem, qua hæc ætas coinquinari solet, fugiens exhorruit. Paupertinis indutus panniculis, nudis pedibus semper incedebat. In vigiliis vero adeo pernoctabat, quod plerumque noctu astans oraret. O virum omnimoda dignum veneratione, cujus vox melliflua suavissimis insonabat eloquiis! qui tantæ se ostendebat efficaciam, ut columbinam servaret simplicitatem, et serpentis prudentia non careret! Sed ecce dum beatissimi Nicolai Confessoris Christi singula merita monstrare conatus sum; longius altiusque processi, et ad quantitatem virtutum ejus pene nihil dixisse videor. Nunc ad narrationis ordinem stylum verto.

35 Cum beatissimus Nicolaus, officiis insistens divinis, puerili agmine urbis moenia sæpius circumiret; Bisantius, præclarus Archiepiscopus et litterarum industria non mediocriter præditus, vulgi rumore permotus, quidnam esset, sollicitus exquisivit. Cui cum foret relatum juvenem Græcia ornatum in urbe applicuisse, nescium aliud agere, nisi Kyrie eleison vocitare; ad se eum confestim venire jubet h. Cumque vir Dei coram Præsulis præsentia ductus adstaret; interrogatus ab eo, cur hæc ageret; sereno vultu, mitibus alloquiis, tale dedit responsum: Domine, ait, quem nulla latent Evangelica jussa, nequaquam tibi occultum est, qualiter Dominus noster Jesus Christus præceperit, ut, si quis post eum vellet abire, crucem tolleretur suam, seque sequeretur: ipsisque discipulis iterum dixisse nosti, quod nisi conversi essent, et sicut parvuli efficerentur, in colorum regnum non intrarent. His igitur animadversis, Crucis signaculum interius exteriusque gerere, et sub parvuli forma pergere non erubui, non hominum illusiones vitavi. Quod utrum oporteat agere, tuo judicio derelinquo: nam apud vos, nisi tibi displicuerit, mihi velle est immorari; sin alias, hac ultroneus urbe proficiscar. Cum hac, et alia summa ratione connexa sermoci-nantem beatissimum Nicolaum sagacissimus Archiepiscopus audiret; intellexit, eum Dei famulum, et magni meriti esse: ac deinde hujusmodi protulit verba: Cum tua, inquit, oratione cognoverim, quod divino præcepto tanta susceperis, cur ergo te jubeam recedere? Malo equidem ut usque in solennitatem beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli hic immoreris, consuetas laudes non deserens; et quæ victui sunt necessaria, tibi assidue venienti ultro concedam.

36 Talibus inter se dictis, Christi athleta Nicolaus, cælesti motus instinctu, Archiepiscopum, plura dicere volentem, medio sermone reliquit; eoque salutato, ejus aspectu ocus abscessit. Quem diu expectatum ubi puerilis cernit frequentia, lætata omnis ad obsequendum ruit. Lætus ergo et ipse, cum vidisset pueros, veloci ut solebat incessu, vultu hilari, spirituque ferventi præcedens, voce canora urbis loca implebat: nam et pueri subsequentes

D
A. ADELPHERIO
EX MSS.

pane et aqua
victitat:

moderatus
in vestitu
et somno:

Bisantio
Archiepi-
scopo reddit
rationem
facti:

Luc. 9, 23
Mat. 18, 3

repetit cum
pueris Kyrie
eleison:

a
Nicolaus,
ortu Græcus,
b

in monasterio
S. Lucæ degit:
c

adit Hydru-
tum,
d

e
et Tarento
Tranum venit
20 Maji;
f

pueros atti-
ciens, cum
illis Kyrie
eleison
clamat:

g

A. ADELPHIO
EX MSS.

A (quos pomorum demulcebat largitione) consonis respondebant vocibus. Plebem videas universam jam desiderare illum videre. Quis enim eris ejus dulcedine non euperet satiari, ejus allocutio Angelis erat comparanda? Sed quia ingenii angor paupertate, non est meæ opis omnia quæ occurrunt seriatim evolvere. Ideo ad rei exitum pergo festinus.

i
æger invisitur
a pluribus,

37 Beatissimus igitur Nicolaus cum apud urbem Tranensem triduo degeret, puerisque stipatus Dei misericordiam indesinenter postularet, quarto denique die languore correptus, cujusdam hospitis (Sabinus i nomine) lectulo occubuit, et febricitari acriter cœpit. Quod ubi Tranensibus est cognitum, tantus quidem erat concursus omnium, sed maximo mulierum, quæ nimio amore flagrant, eum visere exoptabant, ut domos quæ jacebat vix eos caperet, Nullus feminæ prætermisus est gradus, qui non ad eum visendi conflueret gratia. Ipse virginum chorus, quia luce adesse nequibat, tenebras tota intentione et desiderio præstolabatur, ut vespera ascendente ad ipsum properarent. Nullo temporis momento domus erat vacua: sed ex visitantium copia diurnis plena, nocturnis plenior spatiis, populo multiplex frequentabatur: circa lectulum assistentes, quo sibi benediceret, supplices exorabant. Pueros quoque, quos paterno fovebat affectu, constat plurimum doluisse; stratumque circumdantes, acsi parente orbat, flebiliter conquerebantur. Quibus vir Dei, mansueti ut erat pectoris, leniter locutus, solatii causa Crucem gestandam tradidit, solitas laudes circumquaque cantaturis. Cum autem omnipotens Deus famulum suum in labore positum vellet quiescere, et mundo virtutum ejus merita demonstrare; ut Tranensis civitas ejus radiis illustrata semper luce sceret, ad convivii sui epulas invitare dignatus est. Secundo itaque die mensis Junii k nix soluto debito, cœlo spiritum reddidit.

k
moritur
2 Junii,

38 Cujus sanctimonia quam præcelsa, quamque fuerit veneranda, hic jam liquidius enituit. Nimirum, quasi Angelica tuba clangore intonaret ingenti, sic velox fama totam repente percussit urbem; et beati viri nuntia mortis, populum omnem replevit: qui protinus, velut cœlitus foret inspiratus, et divine oraculo commotus, ad beata funeris ejus obsequia gratulabundus concurrat. Nemo plane usquam remansit in urbe, qui hoc declinaret spectaculum; non viri, non mulieres, non defuerunt adolescentula, non defuerant infantes. Verum omnis civitas in unum collecta (mirabile visu) certatim confluerunt. Neminem opera detinuerunt officialia: sed mirum in modum, omnibus posthabitis et parvipensis, eo concurrebant; quo et honestus ordo Clerorum, nunquam alias copiosius devotusque, festinavit. Quod primum maximumque miraculorum fuisse, nemo quis dubitet: cum in advenæ et peregrini funere, necdum per eum signo ostenso, tanta utriusque sexus congregata est copiositas: quod ideo gestum reor, ut miraculorum insignia plures testes haberent.

defertur ad
ecclesiam
B. Mariæ:
l

39 Postquam autem funereas explevere exequias, gloriosissimum corpus impositum feretro, populosa præcedentium sequentiumque frequentia, ad B. Mariæ l ecclesiam, non sine divino numine, honorifice detulere. Repleta vero ecclesia, major pars foris astabat, quia populo exclusa, ingredi non valebat. Cumque in medio ecclesiæ B. Nicolaus foret locatus, universa plebs manus pedesque ejus osculatum devotissime pergebat. Gaudebant omnes illum cernere, illumque membratim deosculari: ac si quis forte quorundam impetu præpeditus Sancti careret osulo, magna afficiebatur mœstitia. Quantus equidem deosculantium fuerit accessus, grabati in-

dicat fractio: ejus compages populo irruente minutatim soluta est. O inenarranda benignitas Redemptoris! Quem nulla viderant prodigia facientem, jam pro Sancto colebant: quippe et infirmos quosque deferentes, super Sancti corpus spe restituendæ salutis ingerebant: neque ea res eos habuit falsos. Ubi enim perfecto feretro, nitidissima B. Nicolai membra luculentissimus, jussu Archiepiscopi, qui secus altare est locus contineret, et ex Missali Officio parum superesset; innumeræ deinceps per eundem Christi famulum virtutes ostensæ sunt: quæ non solum hoc temporis, quando beata Christianorum fides est florida; sed in exordio, ad Ecclesiæ ædificationem sufficerent.

D
claret mi-
raculis.

ANNOTATA D. P.

a Urbanus II præfuit Ecclesiæ a die 12 Martii anno 1088, usque ad 29 Julii anni 1099.

b Alexius Comnenus Imperator CP. a Kalendis Aprilis anni 1081, usque ad 15 Augusti anno 1118.

c Fortassis ab anno ætatis 13 usque ad 17: adhuc enim puer vocabatur et videbatur, nadevicennis cum obiit. Gratis autem dicit Ferrarius, quod Institutum S. Basilii sit amplexus: jam enim ex num. 28, vidimus nihil circa ejus receptionem aut vestitionem legitime actum; unde nec Monachi habitum in Italiam attulit, sed simplicis Eremitæ vestitum, scilicet pennulam, absque capucio, absque scapulari, et absque pallio; quomodo etiam pingitur, et quidem imberbis adhuc.

B

d Imo potius Lycii: nam brevior ei Tarenti mora fuit, juxta num. 27.

e Si Tarento Ostunum ivit Sanctus, ad Adriatici maris oram, unde discesserat, regressus unius diei itinere; præter oppida littoralia complura, attingisse potuit Episcopales civitates, Monopolim, Conversanum, Barium, Bitectum, Bitontum, Molfettam, Vigiliis, Andriam, omnes aut mari adsitas, aut inde non remotas longe. Neque plus requirit primæ partis contextus. Agnellus tamen cap. 9 ait, quod Sanctus, utriusque Calabriae littora legens, ingentem quasi arcum peregrinando formaverit: quo casu in prima illa parte, multa vel amissa fuerint a Monacho Bartholomæo, vel longe major, quam alias videatur, factus in originali Tranensi hiatus.

f Ergo die Sabbati post Ascensionem Domini. Nam anno 1094 Pascha celebratum est 9 Aprilis.

g Id est, multo infra condignum.

h In consequentibus demonstrata Sancto per Episcopum benignitas, non prohibet duriorum initio tractationem ob eodem susceptam, priusquam referentibus aliis capisset dubitare, stultine vociferatio talis esset, ac sublimioris instinctus effectus. Verbera autem prius Trani inflicta, tam potuit hic auctor dissimulare, quam dissimulavit similem a Tarentino Episcopo injuriam; nec non causam postremi morbi.

F

i Addit Agnellus cap. 24, hospitale cubiculum istud meruit deinde, ob reverentiam Sancti, in sacellum converti; magisque etiam bonorari a tempore, quod cum omnes circum ædes solo straverit annorum sexcentorum decursu, tugurio tamen isti aut non potuit aut noluit adferre nocumentum.

k Baronius ad Annum 1094 num. 38. Hoc eodem anno, inquit, Tranensis in Apulia Ecclesia nobilis, magis illustratur S. Nicolao cognomento Peregrino, dum ex hac vita migrat in cœlum iv Nonas Junii. Ita Deus copioso imbre gratiarum fecundiorum reddidit eandem Ecclesiam, quæ merito ejus cultum propensiori studio semper est prosecuta.

l Antonius, et post eum Agnellus, eandem ecclesiam appellat S. Mariæ de Ursis; quod ei cognomentum postea crediderim additum a cognomento restauratoris: et forte a Familia Ursina, ex qua tres consequenter Archiepiscopos

A *chiepiscopos Tranum habuit, Latinum, Joannem et Casmam, ab anno 1439 ad 1481.*

CAUT II.

Miracula ante et post sepulturam facta.

Anle sepultu-
ram exca il-
luminatur;

curantur mu-
lteres infirmæ
duæ.

Corpus tradi-
tur sepulturæ.

Sanantur

2 Contracti,

varii aliunde
venientes;

contractus,

excus,

Quædam igitur puella Tranensis indigena, cui Mundellæ vocabulum est, lumen, quod trium annorum spatio amiserat, cupiens; ad ecclesiam, quo Sanctus detinebatur, anxia cum cetera turba convenerat, sperans salutem posse adipisci, tametsi Sancti fama nondum vicina compleverat. Quæ ubi super venerandum irrui corpus, nobis astantibus, diem clarum prospexit. Quæ res miraculorum initium, et B. Nicolai vitæ testis extitit, et infirmantium corda in maximam spem arrexerit. Hoc ergo signum mulierem aliam, Bisantiam nomine, cominus astantem, cujus brachium jam dudum aruerat, propius accedere compulit: quæ circumfossæ multitudinis densitatem vix irrumpens, ad desideratum corpus tandem pervenit. Cumque osculans inhaereret, pristina restituta et saluti: et spectantium animos in Christi laudem permovit erumpere. Mulier etiam quædam, Alva vocabulo, doloris nimietate fatigata, corporis nodositatem ab olim fuerat passa. Cumque ad ecclesiam ducta, super Sanctum fuisset effusa, sacrum corpus corporis extemplo nodum absolvit. a

41 Cum hæc et alia quamplurima per beatissimum Nicolaum efficerentur miracula, jamque dies inclinaretur; Bisantius Tranensis Archiepiscopus, et Augustalis Synkellus, genere claros, facundia clarior, nullique secundus, cum omni Clero accedens, venerabile corpus reverenter abstulit; et in quemdam ejusdem ecclesiæ angulum, cum laudibus et honore debito deducens, dignæ tradidit sepulturæ: glorificans Deum, qui urbem Tranen tanto locupletavit thesauro. Recondito itaque sacro corpore, non solum virtutum magnalia non cessarunt, verum uberiora fiebant, sicut subsequens insinuat sermo. Puer igitur quidam Tranigena, cum ab infantiæ esset contractus ætate, longævo jam ægrotudinis labore defecerat. Is ergo B. Nicolai opinione percepta, contractione desiderans enodari, ad ejus tumulum propere allatus, optato potitus est beneficio. Adolescens quidam, Petracca nomine, nobili genere ortus, cujus artus proprio officio destitutos continua inmoderat b contractio, cum juxta venerabile corpus adsisteret; quod optanter poposcit, populo adstante, munus obtinuit.

42 His ergo peractis, beatissimi Nicolai fama passim discurrens, non tantum finitimos, verum longinquos, Tranensem accersibat ad urbem. Qui inopinato exciti terrore, infirmos variis ægrotudinibus laborantes, ad sanctum corpus devotissime deferebant. Porro languentium copia numerum superabat, e quibus plurimos reddita sanitas repatriare concessit. c Vigiliensis quidam, nomine Desigius, cujus membra sedulo cruciatu detenta, jam dudum nodosa torpuerant; dum B. Nicolai deprehenderet mirabilia, ad ejus arcam desideranter accessit: qui paulo post extensus, domum propriis pedibus repedavit. Interea homo quidam Calabriae incola, audiens innumeras virtutes, quæ per Christi famulum Nicolaum in urbe Traaæ jugiter ostentabantur, ipsius sarcophagum credula spe advenit, resumendi luminis, quo indigebat, fiducia. Qui post posillum clari visus adepta gratia, ad propria evantere discessit.

43 Paucis interim decursis diebus, quædam mulier d Terliciensis, quæ nuncupabatur Maria, cujus corpus totum erat nexibus colligatum, ut singula

membra suis vacarent officiis, ad sanctum deducitur tumulum. Hæc autem urbem Tranensem ingressa, respicientium introitum terruit: quippe quia in asino sedere non poterat, in cophino ad instar globi allata est. Cumque coram Sancti procumberet tumulum, incredibile memoratu est quam facile pristinam receperit sanctitatem.

44 Modico temporis elapso, cum Beatissimi Nicolai celebre nomen per totius Italiæ climata latius increvisset; contigit quemdam Plandrensem, Andreæ nomine, quem, præter brachii dextri ariditatem, dæmonis manciparat nequitia, Tranensem profectum ad Ecclesiam; Sancti suffragium oraturum [adesse]. Hic itaque prope reverendum corpus assistens, spectanti populo pavorem addidit; nempe, ubi spiritus immundus molestius infestarat, solotenus consternatus semanimis palpitabat. Taceo equidem quod marmorea capite pulsaverit pavimenta, quodque sui oris spumæ ora linerint. Quadam tamen die juxta altare, quo Sanctus prius jacuerat, astans; subito effectus e integer, palmas utrasque, multis videntibus, ad cælum erexit illæsas; et dæmonem, interventu B. Nicolai, abscessisse gavisus. Omnipotenti grates egit immensas. Hoc profecto gloriosum miraculum neminem Tranensium latuit; nam in Curia benignissimi Archiepiscopi diu permanens, ejus denique jussu Hierosolymam adiit lætus.

45 Eodem fere tempore mulier quædam, Anastasia vocabulo, ex oppido f Mutilæ, quam nequissimus superirruens spiritus crudeliter vexabat, sanguinolenta crines, oraque lacerata, ad beatissimum Nicolai Peregrini refugium accessit anhela: quem alacrem illico sensit adiutorem: siquidem ante ejus obdormiens sepulturam, dæmonio est liberata. Quæ expergefata, interrogantibus se qualiter hoc acciderit, respondebat; vocem dicentem sibi audivisse: Surge, mulier, quia sana facta es etc. Post multum temporis, cujusdam nostri concivis uxor, vernaculo nomine Rossola, dæmonio tenta, ad Sancti ducitur tumulum. Cumque eam pessimus dæmon instanter fatigaret; pluraque execranda ejusdem ore loqueretur, nonnulla etiam de B. Nicolao Peregrino proferret; multis præsentibus, ab ea discessit. Quam ante præclari Archiepiscopi conspectum dominus ejus libertati donavit.

46 Sub ipso denique tempore puer quidam, Urso nomine, quem nodositas artuum thorum servare coegerat, B. Nicolai Peregrini, cujus nomen acceperat, auxilium expetivit, et in præsentiarum suæ assecutus est petitionis effectum. Siquidem eadem hora infirmitate solutus, quo Sanctus quiescebat plurimis comitantibus citissimis passibus properavit. Hoc itaque gesto, mulier quædam, cujus vocabulum erat Gemina, infirmitatis magnitudine enervata, quatuor annorum cursu membrorum officio ita erat destituta, ut saltem manus neque ad os ducere posset. Hæc vero lectulo domi recubans, B. Nicolao, de quo multa et magna audierat, preces effudit. Quæ haud mora exaudita, incolumis assurrexit; et ad Sancti tumulum, magna comitante caterva, velocissimis incessit gressibus; Deo gratia agens, qui per famulum suum Nicolaum Peregrinum sui misertos est.

47 Hæc de beatissimi Nicolai Peregrini, Confessoris Christi miraculis paucis duntaxat, itemque breviter delibatis perstrinxi; optimum factum ratus prolixitatem vitare: cum nec omnia, nec per omnia, uti gesta sunt, prosequi valuerim, quem tempus deseret, copia numquam. Ad notitiæ igitur sufficientiam sagaci lectori abunde æstimo dictum, cui ex his, quantus, qualisve Beatus extiterit Nicolaus, evidenter patebit. Itaque, portu, quo mihi erat cursus, contacto, tempestivum est anchoram jacere,

D
A. ABELFERIO
EX MSS.

contracta
alia;

energumeni,
vir unus,

e

E

f

mulieres duæ:

item clinici
duo.
f

Epilogus bre-
vitatem excu-
sat,

A jacere, classemque stabilire. Gaudeat igitur, et exultet Trane, quæ in fine seculorum tot meruit videre miracula. Gaudeat; inquam, semper, cui beatissimo virgo Maria tantum concessit Patronum. Gaudeat, quæ tantarum virtutem irradiata splendore, inter urbes Apuliæ quasi lampas æterna luce splendet. Committamus ergo nos ejusdem beatissimi Nicolai suffragio, quatenus suæ benignitatis precibus poseat nobis salutare remedium, et continua protectione nos a presentibus et futuri muniat adversitatibus; quique a nobis digne celebratur et colitur, pro nobis existat perpetuus intercessor: ut, sicut ipse unus de Angelicæ militiæ numero perrenniter jubilat in coelestibus, ita et nos æterni gaudii concedat esse participes, O Beatissime Nicolae, supplicum vota respice, precesque attende: cunctisque Tranensibus auxiliare propitius; præcipue Bisantio, Tranensi præclaro Archiepiscopo, nec non imperiali Synkello, cum universo sibi Clero commisso; qui tuæ celebritatis desiderantissimus institutor, mihi Adelferie, suorum famulorum infimo, ad tui nominis laudem, hæc præcipit scribenda; quatenus te protegente, perpetuo tueatur præceptor et scriptor. Obiit autem beatissimus Nicolaus Peregrinus anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo quarto, Indictione secunda, mensis Junii secundo die, feria sexta. Regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, et sancto Spiritu, vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

g 48 Cum non sim tanti, Præsul venerande Bisanti, g
Nec dictare bonus, tu tamen addis onus.
Vestris præceptis parens hortamine mentis,
Scribere conabor, sit licet ipse labor.
Advenit partes has, has qui noverat artes,
Proclamare: Meus, tu miserere, Deus. h
Dextra crucem gestat, Christi landamine præstat.
Hunc populus ridet, cum sua facta videt.
Nam loca, cum turbis puerorum, circuit urbis:
Quos pomis placat, non tamen ore vacat.
Progreditur lætus, gaudens, ac corde facetus,
Spiritus afflatus cœlitus estque datus,
Clamans quoque foro, dum pergeret ore canoro;
Junctum languori contigit ecce mori.
Educens luctum vulgus ruit undique cunctum:
Illum jure petunt, ecclesiamque ferunt.
Hic sunt ostensæ virtutes denique densæ;
Quas plebs miratur, huic stupor atque datur.
C Nam cæci cernunt, et claudi quam bene pergunt,
Quot bona dantur eo, non numerare queo.
Gaudeat ergo Trane, cui fulsit amabile mane:
Quæ meruit donum tam retinere bonum.
Te rogo defenses, Nicolae beate, Tranenses.
Pontificemque tuum, Alferiumque suum.
Omnia cernenti sit gloria Cunctipotenti,
Qui Deitate manet Trinus et Unus. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Agnellus cap. 26, omisso hoc tertio miraculo, aliud secundo loco narrat. de quâdam muliere, Nua nomine, cui paralysis sic dissolverat, membra, ut ossa nequaquam cohererere, sed in pelle velut in sacco jacere viderentur: quæ alienis manibus ad sacrum deportata corpus, priusquam ipsum attingeret, sanitatem totius corporis receperit.

b Ita MSS. contractio: at Ughellus excudit, contritio.

c Vigiliæ, vulgo Biseglia, urbs Episcopalis sub Metropoli Tranensi, quinto ab ea milliaro dissita.

d Terlitium, pulchrum opulentumque oppidum, inquit Leander Albertus, vulgo Terlozzi, sex M. P. a mari, apud Ughellum Telliciensis mulier.

e Integer Ughello liber.

f Mutila, vulgo Metala, in agro Hydruntino, haud procul a civitate Bariensi. In MS. Beatilli Fantilæ.

g Desunt hi versus opud Bratillum, qui etiam ante Vitam poni cum Prologo potuissent.

h Sic namque, Kyrie eleison, Latine redditur, Domine miserere.

PARS III.

De S. Nicolai Canonizatione et Translatione.

Auctore Amando Diacono Tranensi. Ex MSS.
et editione Ughelli:

PROLOGUS.

Puræ voluntatis conceptus, ex quo sancti Spiritus semine procreatus excrecit, opportuno tempore ad lucem querit egressum, honesta imitatione nutritur, perficitur et reboratur. Cum igitur, Bisanti, venerabilis Archiepiscopus sacrae Tranensi Ecclesiæ, innata benignitate animum intenderes, ut B. Nicolai Corpus, solenniter et festive, ad domum in suo nomine constructam, transferres; non solum ad hujus tam honesti propositi executionem, divina gratia, insita bonitas, honestas negotii, sancti viri reverentia te armavit; verum etiam præcessoris tui beatæ memoriæ Bisantii Archiepiscopi (qui te a pueritia Ordinibus sacris instituit, et doctrinis Ecclesiasticis educavit) sollicitudo, et studia erga eundem virum beatissimum incitavit, ut cordis cogitatum digno effectu perficeres; et [operi] quod ipse magna devotione incepit, a te perfecto, devotius ultimam manum imponeres. Sed quoniam præfati Archiepiscopi præcessoris tui pietate jubente, litteris est commendatum, quod in ejusdem viri sanctissimi transitu multiplex divinæ virtutis indicium patuit; æque litteris quoque mandari decrevisti quædam, de multis jam dicti sancti viri virtutibus et miris actibus, quæ eo temporis nondum fuerant figuris linearum impressa; et qualiter, quamque honorifice ipsius sacri corporis sit celebrata translatio. Quippe pii Patris vestigiis, pius filius et Episcopalis dignitatis heres egregius, inniti studuisti.

50 Eodem igitur divinæ caritatis ardore me Amandum Diaconum, quamvis immeritum suæ paternitatis famulum, quæ litteris formari quærebant, memoriæ commendare jussisti, onus laboris, cum honoris munere temperans. Quare, quia numquam jussionem tuam in quolibet negotio, meo exequi officio, pro viribus recusavi; huic tam præclaro desiderio minime sum ausus contradicere: licet res sit ardua, et exercitatori pertractanda ingenio: ne, si aliquatenus a tam pulchro munere declinarem, vel callida ignorantia simulatio videretur, vel ad inobedientia præcipitum simulatio laboretur. Ut ergo ejusdam sapientis viri utar eloquio: difficillima tuæ jussionis recusatio, sit mihi audacis incepti excusatio. Verum quoniam libellus iste scilicet ad tantæ censuræ præsidium confugit; ut eum ab æmulatorum morsibus, auctoritatis clypeo tuearis, vehementer efflagitat, Christi Confessori officiosus, jussioni tuæ pronus, compendii studiosus, multis profuturus: hinc ad virtutum profectum et appetitum coelestium, hinc ad vitiorum detestationem et terrenorum contemptum.

E
Exemplo
prioris libelli,

Auctor jussus
scribit se-
quentia.
F

A

CAPUT I.

Canonizatio S. Nicolai Peregrini, Ecclesia constructa. Miracula patrata.

*Bisantius
Senior
Archiep. de
Canoniza-
tione agit,*

a

*ac rem pro-
ponit in
Concilio
Romano :*

B

*ubi Miracula
lecta proban-
tur,*

*et Canonizatio
conceditur.*

*Bullam edentē
Urano II.*

Divina igitur pietas, ubi B. Nicolao Peregrino Confessori liberum ex hac luce, ad cœlos dedit egressum; sacro ejus corpore in angulo ecclesiæ collocato, signisque mirificis cœlitus decorato: visum est dignum fore justitia, humilitati congruum, posteris utile, si viri Dei miracula, quæ jam sacris vivebant apicibus, in Sanctorum numerarentur catalogo, auctoritatis Apostolicæ mandato subnixa. Hoc, inquam, venerabili Archiepiscopo, de quo supra mentio facta est, animo revolvente, eaque propter Clero populoque Tranensi collecto; an, quod ipse faciendum fore prævideret, communi favore ratum omnium censeret assensus, voce modesta, veneranda gravitate, inquisivit. Ubi, quod cunctis placeret, clamaturnum est; quasi divino firmatus oraculo, cum viris egregiis de Clero et populo, o Synodale concilium petiit, quod eo tempore Romæ felicis memoriæ secundus Urbanus, summæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex, celebrabat. Cum autem primum, coram sacro conventu Domini Papæ, fandi data est copia; post salutationis affectum et osculum, vitam sancti viri et ejus transitum declaratum miraculis, breviter idem Archiepiscopus (ut erat) ore modesto, expressit; reputans hoc quoque ad gloriam Dei, et sancti viri præconium, et urbis Tranensis successum pertinere. Quæ res a tanto etiam sacrarum virorum consensu attente audita est, et fide verba consequente accepta; et quod Deus in Sanctis suis est gloriosus; sit communiter ab omnibus collaudatus.

52 Mox beati viri miracula, sicut chartis nuper erant impressa, sacris Domini Papæ manibus sunt præsentata. Quibus avide perlectis, communi Fratrum Consilio, Romanus Antistes, ea (ut erat) lenitate respondit; se totumque cœtum venerabilem devote hausisse, et credere quidquid de viro sancto, tanto testimonio didicisset: ejusque honestæ petitioni præbere assensum, totumque ipsius quod peteret voluntati committere, a nulla parte gestorum fidem subtrahentes. At Reverendo Archiepiscopo instantèr postulante, sententiam ore sacro editam, sacris summus Præsul jussit litteris informari, plumbeoque sigillo (ne quis ambiguitati locus restet) insigniri. Et ne obliviam sacræ nocere possint historie; Apostolicæ litteræ in armario Tranensis Ecclesiæ sunt repositæ: quarum sententiam, omnium exponendam notitiæ, huc me jussisti, Archiepiscopo venerabilis, inserere.

53 Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, clero et ordini, nobilibus et plebi Trani consistentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum, largiente Domino, nuper cum magna Episcoporum Abbatumque frequentia, synodale concilium ageremus; Venerabilis frater noster Bisantius, vestræ civitatis Archiepiscopus, venerabilis viri Nicolai (qui apud vos Peregrinus cognominatur) nonnulla miracula coram universo concilio, scripto edita recitavit; et eundem Dei hominem, auctoritate nostra, in Sanctorum Catalogo annumerari instantissime postulavit. Nos igitur causam ipsam eidem Fratri nostro commisimus; de ejus nimirum probitate ac scientia nihil hæsitantes, ut quod ei revelante Domino visum fuerit, maturiori deliberatione constituat; ad laudem et gloriam illius qui gratuita misericordia famulos suos mirifice gratificare consuevit.

54 Prædictus autem Archiepiscopus, in suam

reversus Ecclesiam, commissione Apostolica et benedictione comitante, in B. Nicolai Peregrini honore incepit ecclesiam; tanti viri veneratione dignum existimans, ut qui jam in cœlo a Deo sedem receperat, ab hominibus quoque in terra oratorii mereretur honorem: in quo suppliciter postulanti-bus mitis adesset; in cujus fundamentis primum lapidem cum benedictione constituit, ut et suam devotionem ostenderet, et populi desideria incitaret. Ex eo autem tempore, quot quibusque suorum fidelium Deus omnipotens, ejusdem sancti viri meritis, pristinae salutis statum reddiderit; quotque periculis oppressos liberaverit; humana lingua enarrare non sufficit. Ego tamen, Pater colende, tuæ jussioni obsequens, in ejusdem Dei viri ope confusus, de innumeris quædam elegi, plurima id genus intacta relinquens.

55 Quodam itaque tempore, dum servus ejusdam, Petrus nomine, navicula duceretur, piscationis exercitio deditus; eum daemon invasit, mentemque priorem expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit b pectore. Tunc rabiem spuma prodidit: et a diro c vectore possideri, morsus et concussio dentium patefecit. Domum ducitur coarctatus, qui quos non potest manibus morsibusve lædere, verbis lacessit. Tremor videntes occupat, omnes divina ultio ad sui cognitionem reducit, et ad morum correctionem hortatur. Tandem salubri consilio, quem daemon possidebat (ut erat manus collumque innexus, ante tumultum Christi Confessoris adducitur. Quod ubi hostis callidus dirusque invasor persensit; velut jam nunc æternis cruciatibus arctaretur damnandus; eum reniti summo conamine videres; et eos, quibus constrictis nexibus nocere nequibat, voce horribili, oris fremitu volebat terrere. Ubi tandem suas insidias vexator incassum videt procedere, neque prospicit aditum evadendi; prædicat se hominis Dei meritis a domo sua urgendum, et infra noctis vigilias vas quod invaserat relicturum. Locum, in quo erat ille quem daemon infestabat, frequentia civium utriusque sexus celebrem fecerat: orationes ad Dominum fundi communi voto, gemitus adstantium edocebat; omnes uni voce virum Dei flagitabant. Cum subito, circa galli cantum, vir Dei orantibus affuit, immundum spiritum ejecit, et Dei creaturam ab invasore liberam fuisse sanguinis vomitu patefecit. O quanta tunc fuit hominum exultatio: quanta et quot Dei sunt celebrata præconia! qui sic Sanctum hunc glorificare voluit, sic in illius gloria collaudari. Tunc vir ille, quem Sanctus Dei liberaverat, a servitutis quoque jure solutus, longo tempore sub S. Nicolai servitio se devovit. Postea vero sacræ religionis habitum sumpsit, cumque religiosam agere vitam in S. Benedicti monasterio (quod Salerni est) plerique nostrorum videre.

56 Plerique quoque carceribus mancipati, hujus beati viri opem in suis miseriis invenerunt. Quidam enim, cum arctius præter carcerem ferreis compedibus urgerentur, hujus hominis Dei auxilio suppliciter postulato, seris emotis, ferro pedum virtute divina soluto, eum datorem libertatis propitium, et ducem itineris invenerunt. Quoties quoque ejus oratorium petentibus, depulsis morborum varietatibus, integritas sit restituta, plurima imaginum species cerearum, formæque argenteæ indicant: quæ votorum pignora, in templi viri Dei fastigiis, ad honorem Dei et gloriam, sunt suspensa. Sape ubi sacrum limen tetigere, quorum ventrem vel brachia orbes ferrei pœnitentiæ nomine ambierunt, ad divinæ virtutis testimonium, crepante ferro, corporis animæque salutem adepti sunt.

57 Quanta navibus laborantibus facile impen-

D
*ACCITORE
AMANDO
Ecclesia con-
struitur:*

*Miracula
patrantur.*

E
*Servus ener-
gumenus,*

*liberatur,
et fit Mo-
nachus:*

F

*salvantur
captivi,*

et varii ægri;

ALGORE
AMANDU
item nau-
fragium
meluentes

S. Nicolao
apparente
et navem
regente

Item alii cum
ipso scriptore,

Sancto
invocato.

A Jantur beneficia nemo digne sufficit explicare. Nam cum quaedam navis, sanctum hominis sepulchrum petentibus onerata, alta pelagi jam teneret; hiems horrida aequora movit, puppes socias usque ad cantes Dalmatici litoris vexatas eiecit, præter navium naufragia magna pars naufragorum interiit. At navis illa, quæ a leonis signo navis Leonis dicebatur, cum pro libitu tempestatis fortune commissa duceretur, scopulo cuidam in medio maris imposita, hinc inde procellis impugnatur, jamjam invaditur, periculum mortis fluctus insurgens minatur, rectores enim et nautas artis ratio et vires reliquerant, salus jam pene erat exhausta; cum omnes nautæ atque peregrini, opem Christi militis Nicolai Peregrini efflagitant. Tunc Peregrinus Nicolaus subvenit peregrinis se petentibus, singulare auxilium benignus largitur, adest in extremis agentibus. Res miræ! Sub ea specie, qua per urbem incedebat, expeditus in gubernaculo adstare visus est, navem a scopulo et a periculo liberavit; ad portum quemdam, per mediam hiemem et densas noctis tenebras, procellis invitis, advexit. Hoc multis narrantibus fidem meruit: et ne quis maligno animo Deo deroget, quia per Sanctos suos usque ad consummationem sæculi operatur; ad rei patriæ memoriam, navis cerea, cum omnibus suis paratibus, adhuc in eadem pendet ecclesia: Confessorque Christi Nicolaus, in ejusdem navis gubernaculo, sicut apparuit, exstat: quod quidem navis rector, ut vovit, reddidit.

B 58 Quod autem nunc narro miraculum oculata fide comperi. Cum navis quædam, Palmiferis *c* onerata, rediret a Syria, in qua etiam cum ceteris ego existerem; ventus a cardine Australi primo lenis aera movit, paulo post vehemens irruit: cælum tenebris clausit, vires pelagi suscitavit: navis cursu rapido pellitur; utriusque veli sinu tumente, insolita celeritate rapitur. Cum furor venti repente præter tunida vela, in partem oppositam sinu converso, supinat, atque circa malum implicuit: nam in modum crucis illa puppis mali utriusque brachia deducebat. Spem salutis et rationis usum timor urgens abstulerat: navis magis magisque interitum minabatur; vis maris flaminisque crescebat. Tunc metus instans vocis clauserat iter, et colore plumbeo imminens mors ora ejusque infecerat. Nova vota timori sunt inventa novo: nam votum erat nautis, malum crepare per medium, quatenus levioze incommo-
C do a majori eriperentur periculo. Cum subito nautarum quidam a puppe, Nicolai Peregrini opem voce maxima invocant, dicens: Sancte Nicolae, ejus hodie festum agitur, adjuva pereuntes: eo enim die ipsius viri Dei natalia colebantur. Ad hanc vocem omnium peregrinorum ora laxata sunt, dicentium; Sancte Nicolae Peregrini, adjuva peregrinos. Statim vis venti retorta est, volumque ad status rectitudinem cunctis stupentibus constitit, interventu viri Dei ab imminenti periculo fuisse liberatos, ejus etiam ope Hydrunti litus eodem die contigimus.

ANNOTATA G. II.

a Concilium Romanum duplex habitum sub Urbano II, in quo potuit id actum fuisse, anno 1098 et 1099; post obitum S. Nicolai anno 4 aut 5.

b Apud Ughellum est excusum, peccatore, sed mendo typographico pro pectore, prout legitur in MSS. Actus, ab ipso nobis donatis.

c MS. Vallicellanus, rectore.

d De hoc Solernitano monasterio, Benedictinis restituto, plura habet Leo Marsicanus, lib. 3 Chronici Casinensis cap. 14, et in suis Notis Angelus de Nuce.

e Palmiferi. i Peregrini, ab Hierosolymis revertentes, ubi, in signum impleti voti, palmæ ramos benedictum accipiunt, eum deinde in processionibus solennibus circumlaturi, præsertim in Dominica Palmorum: qua de re videndus Quaresmius lib. 3 cop. 16.

CAPUT II.

Translatio corporis ad novam Ecclesiam: Miracula facta.

Cum autem jam tempus accederet, in quo beati viri Reliquias ad domum propriam divina pietas vellet transferri; idem B. Nicolaus quibusdam religiosis personis per somnia persuasit, quatenus nuntiarent se velle suas Reliquias loco sibi parato reponi, nec oportere differri ulterius. Vestrae igitur electionis tempori, Præsul venerabilis, est servatum, quod præteritis temporibus aliis non est concessum. Hoc enim prius vehementer optabas, hoc satagebas explere: ad hoc exequendum te dignissimum reddidit longus votorum affectus. Quid enim Deo gratius? quid cælesti præmio dignius? quid in hac vita honestius? quam Christi militibus deservire, eos digno cultu excolere, atque debitam illis reverentiam exhibere? Cum itaque tempus visum est opportunum, quo et motus Apuliæ fuisset *a* sedatus: et si qua divina gratia vellet ad suam gratiam et gloriam, et honorem sui militis exhibere miracula, multitudo undique collecta eorum fieret testis; tuæ prudentiæ placuit, et vicinos et longinquos Episcopos invitare, ut sacer Episcoporum cœtus sacro corpori ad proprium oratorium ferendo famulatum impenderet, illudque honorifice collocaret. *b* Abajalardus igitur Brundusinae Ecclesiæ Archiepiscopus, tam generis quam morum claritatis illustris, vir magnæ scientiæ, cui Tranensis affuit; Ostuniensis *c* Episcopus et Arianensis *d* Ecclesiæ Præsul; Rappollensis *e* Episcopus, Andriensis *f* Episcopus, cum aliis *g* Episcopis, et denso Abbatum et Monachorum Collegio convenere. [Præterea tota fere Apulia est excitata.]

60 In hoc etiam magna Omnipotentis virtus apparuit: Nam catervatim quæque Apuliæ urbs, vicus vel municipium, suos populos ad sancti viri mittebant honorem: tantus enim fuit concursus hominum, quod eos spatium urbis vix caperet. Quis tunc ferreus nulla, etiam sancti hominis adhuc signa expertus, ex sola tantæ multitudinis devotione, hunc virtutibus perfectum non judicaret? hunc Deo per omnia placuisse non intelligeret? hunc pro se non exoraret? Scilicet, hunc vere sanctum prædicaret, qui ad suæ translationis honorem tot urbium domos, tot villas et castra exhauriret? Unum omnium votum, unus erat affectus, præstolantium signa cælitus exhiberi: nam diversorum morborum varietatibus læsos cum tanta frequentia convenisse cernebant. Quis verbis sufficeret explicare, quanta exultatio, quanta spes infirmorum? ut jam esset indicium, sanitate proxima, eos ad sospitatis statum esse divina ope redituros.

61 Noctis igitur captato silentio, cui dies Dominicus *h* succedebat, cum prima quies animalium artus implicando foveret; locum illum, ubi corpus sanctissimum quiescebat, paucis religiosis Sacerdotibus comitatus, Archiepiscopo venerande, ingrederis: ad sacrum tumulum non sine magno timore accedis; modeste aperis. Cum subito thesaurum, sacri corporis glorioso nitore micantem, conspicias: odoris suavissimi novitatem miraris; ossa ipsius, sicut erant, roseo colore nitentia, intentus intueris.

Illud

Ad translationem Reliquiarum

E

a

convenient multi Episcopi, Abbates, Monachi,

b

c

d e

f g

et populus Apuliæ, F

h

Tumulus apertus reverentiam incutit.

A Illud corporeum, in quod ejus caro sanctissima transiit (nec enim ipsum terram, vel pulverem audeo appellare) novitatis specie oculos mirantium tenet infixos. Tunc timor et reverentia, ne sacras contingas Reliquias, te retardant: quibusdam tuorum comitum hoc officium, sub obedientie jure committis. Quare præcepto coacti faciunt; quod dum faciunt, expavescent. Thesaurum itaque illum in arca cypressina, quæ ad hoc erat parata, cum summa reverentia reponunt; sigillo consignant; custodibus ecclesiæ nocte illa servandum committunt.

Reliquiæ imponuntur arcæ:

deferuntur ad eandem propriam,

2 columnis nubium honoratæ:

B erat extra ecclesiam intoente. Milites etiam Templi Domini, qui paulo remotius ab urbe distabant hoc cernentes; dixerunt, illud stupendum miraculum sacri corporis translationem indicare. Erant enim luce quadam perfusæ, recto ducta æthera contingentes: per quas, ut opinor, cælestium civium, ad sui concivis honorem, erat descensus. Collocato igitur hominis Dei corpore, columnæ illæ nubæ visus aciem reliquerunt. De ille autem, quod in tumultu viri Dei per ossa sacra remanserat, quidam Episcopi secum tulerunt, et per ejus haustum variis infirmitatibus subvenerunt. Quot autem et quanta virtutum signa ostensa sint et fiant quotidie, me fateor ad ea scribendum deficere. Quæ tamen litteris commendabo, verissima ratione cognovi. Hæc enim, quæ præsens servat oratio, ab ore Domini Rassonis Sacerdotis venerabilis avido pectore hausi, qui est ejusdem sacri corporis custos, et nostræ ecclesiæ Primicerius: ideoque multa de sancto viro perspicacius est expertus, quædam magno studio quæsitæ invent.

clarent miraculis.

i Illuminantur cæci, Comitatus,

C 63 Quidam Comitatus, videndi officio sic privatus, ut ei nox continua rerum differentias demeret; inter populi frequentiam ante aram Christi Confessoris est ductus: et eisdem columnarum innixus, ne aliquo impetu populi [dimoveretur] cum lacrymis operam viri Dei rogabat, sperabat; cum improvisum viri Dei sensit auxilium; nube remota visum promeruit. Mirabile dictu, quod erat mirabilis factu. Inspecta luce, per se ad altare accedit. Sacerdotibus se præsentat, gratias Deo agit innumeras, B. Nicolaum Peregrinum magna devotione collaudat, ad celebres laudes ora populi laxat; in ore omnium nil resonat, nisi Dei et B. Nicolai præconium. Haud dissimiliter k Salpitanum quemdam, longo tempore lucis adeptæ incommodo infelicem, divina pietas respexit. Nam cum ad beati viri ecclesiam cum ceteris conveniret, sobita visione cælitus illustratur; videt et sine duce ambulat, quem ductor secum ad tam sancta traxit spectacula.

k Salpitanus,

et Gallus dives

64 Gallorum quidam dives et nobilis, dum Syriam peteret, casu lumen oculorum prorsus amisit, ut nec rerum colores, nec locis et tenebrarum vires aliquatenus valeret discernere. Qui reversus, famam beati viri audivit, turbæ se inseruit, famulorum ductu ad ecclesiam venit, lampades duas utraque manu coram sacro altari prætendit; prece continua manantibus lacrymis Beato supplicat Nicolao; corde, ore clamat ad Deum. Cum tandem vultus hominum, jam diu desuetos, divina clemen-

tia conspicit, gratias Deo debitas reddit, beatum virum laudibus extollit ad cælum; postremo conversus ad turbam mirantium, et Deum in tanta virtute laudantium, cordis votum manifestat sermone, dicens; Deo et B. Nicolao devote promitto, mox ubi rediero, me fundaturam ecclesiam l in honore B. Nicolai Peregrini, eamque tot prædiis et redditibus dotaturam, quæ ad trium Clericorum usum sufficiant. Quis tunc præ gaudio lacrymis non manaret? quis Deo non benediceret? quis divinæ virtutis potentiam satis admirari valeret? in cujus ore nomen S. Nicolai non resonaret? Virtus rebus exhibita spem præbet miseris, invalidis tristibus optatam potiendi salutem.

D AUCTORE AMANDO

qui redur sancto ecclesiam construit:

65 Puer igitur quidam m Asculanus, cum dira paralysis valetudine teneretur, ad domum viri Dei ductus, ad incolumitatis statum rediit. Itemque quidam vir n Potentianus, qui simili laborabat periculo, simili ope viri Dei evasit. Puella quædam Trani degebat, quæ sic erat movendi officio a pectore deorsum destituta, ut membrorum majori parte præmorta, solo usu capitis et brachiorum vivere videretur. Quæ simul ac juxta sacram viri Dei aram, sub ejusdem globi specie, propinquorum manibus est deposita; intervenitu beati viri divina virtus eam respexit; multis videntibus surrexit, stetit, et ambulavit. Quod miraculum ubi per populum est vulgatum, concursus omnium replet ecclesiam. Res mira. Vident in ea membra vivere, quæ prius mortua fuisse didicerant; perspiciunt, nervis ad usum movendi laxatis, ambulantem, quam solum corpore nodoso et pene lapideo pressisse cognoverant. Quis igitur digne possit exprimere, quanta laudum frequentia ecclesiæ ambitum oplevere, quot vocibus æthera pulsare: merito enim in Sanctorum beneficiis Deus est extollendus, qui facit mirabilia magna solus. Haud secus quædam o Itabensis puella membrorum motu ab humeris deorsum privata, haud dissimilem B. Nicolai opem promeruit. Similis eventus de simili periculo, in quodam Vigiliensi puero, viri Dei ope, multis innotuit.

m

n

sanantur 2 paralytici;

E

item tertius,

o

et alia dux,

66 Puppis quædam a Syria rediens, fere jam vota tenebat p, Lencæa visam et cognitam jam transibat, cum Circææ procelle, subito motu maris et aeris, terræ prospectum auferunt. Navis vi venti ducitur, ars eam rectoris distituit: bis duobus diebus et noctibus amisso gubernaculo ventis quassatur et fluctibus: omnes opem flagitant Nicolai, ejus auxiliare solitumque præsidium corde petunt et voce. Cum vir Dei orantibus affuit; eam formam et habitum, qua per nostram urbem solebat incedere, assumpsit; rectori et palmigeris ostensus, navem munit, inordinata ordinat. Mox paulatim navis illa minus pelagi, quæ prius vincebatur, exuperat. Cum rector a peregrinis perquirat, an illum adolescentem, sic Græce vestitum, unquam alias fuissent intuiti. Qui se nunquam nisi modo eum vidisse, ipsius etiam ope se a periculo eripi, credere [responderunt]. Mox nec veli nec remigii arte, sed sola viri Dei ope, Trinacriam sont advecti, portum Syracusanum tenentes. Hoc ultimum, hoc insigne miraculum ab ejusdem rectoris ore audivi.

p naufragium metuentibus succurrit apparens sanctus: F

67 Sed quoniam libellos iste jam pertingit ad metum, finem votis et precibus omnes communiter exoremus. O Beate Nicolae Peregrine, cujus opem infirma et laborantia corpora sentiunt, medere animabus, morbos vitiorum tuo intervenitu repelle, motus carnalis concupiscentiæ seda, statum mentis robora, fer opem miseris; adsis invocantibus, nautas rege, peregrinos Peregrine gubernas; urbem Tranom tuere; Archiepiscopum Bisantium, prorsus tuo cultui devotum, ab omni nocivo incursu defende; Clerum et Tranensem populum proteges; neque humil-

qui invocatur,

A linum tuum famulum, in tua ope confisum custodi : omnesque quos tuo festo per annum bis q laetos efficis, ad aeterna gaudia et festa continua exemplo et imitatione levato; donante mediatore Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto, vivit et regnat per infinita secula seculorum. Amen.

68 Sancti autem et beatissimi Nicolai Peregrini Translatio celebrata est, ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi anno millesimo centesimo quadragesimo r tertio, sexte Indictionis, quarto nonas Octobris, totius Catholicae Ecclesiae jura tenente Innocentio secundo Apostolicae Ecclesiae Antistite; Rogerio vero magnifico Rege Siciliae, Ducatus Apuliae, et Principatus Capuae Sedis potentiam pacifice obtinente; praestante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria, in secula seculorum. Amen. s

ANNOTATA.

B a Cum Rogerius I, utriusque Siciliae Rex, ab Anacleto Antipapa coronam accepisset; tota pene Apulia privatus fuit, ab iis qui Innocentio III Catholicas partes tenebant. Et hanc ille quidem fere recuperaverat anno 1138: sed non Barium cum circumjecta regione, sub qua ipsum etiam Traaum censetur: recuperavit autem ante mortem ipsius Innocentii, obitum anno 1143 24 Septembris: atque adeo cessabant motus bellici, otiumque fuit anno 1142 celebrandae Translationi, ut infra notabitur.

b Abaiardus, aliis Bailardus, Archiepiscopus Brundisinus, in agro Hydruntino, sedit ab anno circiter 1119 ad annum 1144 aut sequentem. Primus istic Episcopus habetur S. Leucius, cujus Acta illustravimus xi Januarii: distat autem urbs ea Trano p. m. 66.

c Ita corrigo, quod in MS. et apud Ughellum scribitur Astuniensis, qualis nullus uspiam fuit. Correctionem autem probat ipse Ughellus, qui texens Catalogum Ostunensium Episcoporum, proximae Brundisinae metropoli subjectorum, sed satis imperfectum, post Datum (ante quem alios nullos reperit) anno 1071 praesentem dedicationi Casinensi, indicat Anonymum, qui Translationi huic interfuit an. 1143: atque hinc transit ad Maroldum, pro anno 1185; praetermisso Petro, quem ante hunc constat anno 1170 transtulisse Reliquias S. Barsanuphi, sicut ostendi ad xi Aprilis num. 21 Distat autem Trano Ostunum p. m. 60.

C d Ariannum, oppidum mediterraneae Hirpinorum, in Principatu ulteriore, urbs Episcopalis sub Beneventana metropoli; cujus Episcoporum catalogus apud Ughellum valde imperfectus est, et desunt qui inter Gerardum pro an. 1098 ex Guilielmo Tyro notum, et Bartholomaeum an. 1179 praesentem Concilio Lateranensi, reerunt Ecclesiam istam, quae Trano distat p. m. circiter 50.

e Rapella, urbs provinciae Basilicatae, nunc fere deserta et Episcopatus Melfitano unita; Trano distat p. m. 42. Nomen ejus qui tunc fuerit Episcopus, apud Ughellum desit: cui praeter Ursum, anno 1079 notum, nullus nominatur usque ad annum 1237.

f Andria urbs Episcopalis sub Tranensi metropoli, a qua sex m. p. distat de qua pluribus infra 9 Junii ad Acta S. Richardi Episcopi, primi inter nominatos: ceterorum Episcoporum nomina. praeterquam unius Christophori, latent usque ad an. 1179.

g Portusis Vigiliensis, unus e duobus Archiepiscopi Tranensis Suffraganeis, hactenus nobis Anonymus, quia latent nomina Episcoporum ab anno 1107 ad 1179. Proximi inter p. m. 20 alii, omnes fere Barisiensi Archiepiscopo suberant: qui Archiepiscopus, triplo propior Trano quam Brundisinus, cur vel non in-

vitatus fuerit, vel adesse non potuerit voluerit, causam D videtur ex Ughella ernere: cum de Joanne tunc Archiepiscopo, in locum depositi ab Innocentio II Angeli substituto, loquens dicat, quod, foede eam Sedem regens, una cum ipso Angelo, ab Eugenio III depositus est anno 1151.

h Infra num. 82 dicitur ea arcula, fuisse longa palmos tres, larga duos.

i Cornetum aliquod invenitur in Pontificia ditione: sed vix possum credere ipsum hic indicari; etsi toto Neapolitano regno nullum nominent Chorographi.

k Salpe nunc vicus sub Episcopo Tranensi, olim ipsamet civitas Episcopalis trans Aufidum fluvium, Salapia dicta, in vicina Capitanatae, olim Dauniae provincia, haud praecul a mari: distat Trano p. m. 13.

l Hic mihi imploranda Gallorum curiosorum diligentia, ut ejus ecclesiae locum requirant et indicent. Consultus enim a me Claudius Castellanus, Canonicus Parisiensis, respondit, revereri, ne antiquata specialiori notitia, ibi nunc patronus colatur S. Nicolaus Myrensis.

m Asculum in jam dicta Capitanatae provincia, vulgo Ascoli di Satriano, a quo diversum Asculum in ditione Pontificia, quod Asculum Picenum dicitur, E primum autem illud distat Trano p. m. 40.

n Potentia urbs Basilicatae provinciae Episcopalis ad radices Apennini, distans Trano plusquam 50 p. m.

o Rubus, vulgo Ruvo, urbs Episcopalis ditionis Bariana, Trano acto p. m. dissita.

p Leucas promontorium Epri, fere e regione Italiae et Hydruntinae ditionis.

q Duplex festum intelligo diem obitus, hunc 2 Junii; et diem translationis, a die 4 Octobris, festo S. Francisci impedita, ex antiquo usu translatae ad diem 3, ut infra videbimus.

r Cum mariebatur Sanctus, anno 1034, initium anni sumebatur Tranensibus a Kalendis Januarii, ut probat concursus feria 6 cum 2 Junii. Hic vero, vel dicendum est initium sumi a 25 Martii, novem mensibus citius; vel corrigendus est textus, scribendumque anno 1142: hujus enim anni mense Septembri inchoabatur Indictio sexta, et sequenti mox Octobri adhuc vivebat Innocentius II; qui alterius anni Octobrem non vidit, sed obiit (ut supra dictum) 24 Septembris. Antonius enimque secutus Agnellus, ut annum 1143 retinerent, nec Dominicum amitterent, seque universariae commemorationi aptarent, pro iv Nonas scripserunt diem quintum Octobris, quasi Amandus dixisset in f Nonas.

s Hactenus Codex Tranensis; unde sumptum egraphum Vullicellannum (ipsum illud credo, quod Romam missum fuerat, ad impetrandam proprii Officii recitandi licentiam) subjunctum sibi habet attestationem Notarii transcribentis, sub hac forma, Ego Joannes Baptista Petrus, Presbyter et Canonicus majoris Archiepiscopalis Tranensis Ecclesiae, publicus Apostolica auctoritate Notarius, de ordine et mandato Illustrissimi et Reverendissimi Domini Julii Caraccioli Archiepiscopi Tranensis, ex quodam vetustissimo Codice in pergamento scripto, conservato in Archivio dictae majoris Tranensis Ecclesiae, praesentem copiam Vitae, Obitus, et Translationis, nostri gloriosi Confessoris et Protectoris Nicolai Peregrini, mea propria manu extraxi et exemplavi, de verbo ad verbum, ut jacet: factaque diligenti collatione concordat: meliori tamen semper salva. Ideo ad fidem et requisitionem qui supra Notarius, hic meum, quo in publicis utor, signum, rogatus et requisitus, apposui. Huic testimonio attestatur deinde ipse Archiepiscopus, subsignante praeter ipsum Secretario ejus, Vincentio Dethio. Hic autem Archiepiscopus creatus anno 1593, testimonium istud signavit anna 1596; sequentique mox anno translatus ad Castrensem

A *trenseni ecclesiam, locum fecit* Andreæ de Franchis, qui etiam ipse, post impetratam proprii Officii concessionem, anno 1603 ad Acheruntinam Metropolim transiit.

Ceterum non tunc primum cœpit Officium de S. Nicolao fieri; ad cujus Matutinum more prisco verosimiliter sumebantur Lectiones, ex prælaudato vetusto Codice. Etenim ad calcem utriusque vitæ Italicæ mox laudandæ habentur Hymni duo, pro Vesperis Landibusque, una cum Lectionibus brevioribus reperti in vetustis Tranensis ecclesiæ Breviariis MSS. Alius item prolixior Hymnus, a Francisco Cameno Perusino ante annos quingentos, adeoque ante annum 1117 editus, fuit, ac forsân immediate post Canonizationem ante finem seculi XI: qui potuit pro Sequentia ad Missam servasse. Hunc ergo placet, quia elegans vitæ compendium continet, hic subnectere; ac deinde minores duos ex Breviariis, tamquam luculentissima veteris cultus et patronatus argumenta.

HYMNUS VETUSTISSIMUS,

A *Francisco Cameno Perusino compositus.*

B

Sidus o Cœli Nicolae fulgens,
Magne protector populi Tranensis,
Da (precor) vires tua concinenti
Inclita mira
Helladis Græco genitus parente,
Et gregis pastor Dominum vocabas,
More Mystarum, Miserere semper
Kyrie clamans.
Altius spirans, ovibus relictis,
Eligis specum recubantis ursæ:
Quam fugas signo, Dominique jussu,
Quo tremit orbis.
Hic senex forma Monachus verenda
Astitit nudus tibi, canus ora;
Teque confirmat monitu salubri,
Inde refugit.
Anxia tandem caperis jubente
Matre, percussus refineris arce,
Cœlitus factu tonitru sed exis,
Obice rupto.
Rursus incassum cohærent catenis:
Solveris semper manibus Tonantis,
Et super solis radios canoro
Tolleris ore.
Redditum terris scelerata furtim
Turba te vinctum mare mergit alto:
Excipit delphin laqueis resectis,
Teque revexit.
Mox salutarem repetens eremum,
Erigis cedro Crucis alma signa:
Ducis et fratrem: videt ille miram
Igne columnam.
Angelus transfert radians utrumque:
Tu tamen constans toleras in antro
Quidquid excelsi monuere sancta
Dogmata Christi.
Hinc rapi vivus toties mereris,
Et modo spectas radiosa luo
Lucido supplex simulacra Divum,
Lampade trina.
Hic Tranum monstrat, tibi mox futurum,
Nuntius cœli, titulum perennem,
Usque ad extremum genus hujus orbis
Æde sacrata.
Quot subis pœnas meritis olympi?
Immerens ictus quoties tulisti?
Sancio tandem Superi medentur,
Numine summo.

C

Dum parant nautæ tibi machinari
Fluctibus letum, pia Virgo tutum
Vexit Hydruntum, variasque pellis
Illico pestes.

Ad Tarentinos gradiens, errorem,
Dive, fudisti graviter repressus:
Inde migrasti celebres Tranenses,
Hospite grato.

Kyrie hic tutus miserece clamas,
Teque sectatur puerilis aura:
Namque concentum similem rogabas,
Mucere pomi.

Pane cum lymphâ reficis pusillum
Corpus, indutum tunicam misellam;
Et nudis semper pedibus meabas,
Supplice lingua.

Hic adhuc spirans, sitiens aquarum
Poculum poscis, bibis; at relictus
Humor est nectar, velut egit olim
Christus Jesus.

Quis tuas plene, Nicolae, laudes?
Mira quis posset numerare magna?
Tu Crucis signo redimis loquelam,
Dive, sorori.

Quos tua incedunt ope claudicantes,
Quot vident orbi? movet expedite
Ante contractos numerosus artus
Undique supplex.

Dæmones pellis miseris ab alvis
Compedes multis manicasque solvis,
Naufragas puppes hiemem ferentes,
Hostis et arma.

Dive, tranquillum mare siste nautis,
Dive, pro nostra vigiles sâlute:
Ut poli æterna requie fruamur,
Sospite cursu.

Sit Deo Patri decus, atque Nato,
Spiritus sanctum veneremur æque:
Trinus ac unus Deus est ubique
Præpete seculo. Amen.

ALII DUO HYMNI

Ex MSS. Breviariis Ecclesiæ Tranen.

Exultet cœlum laudibus,
Fulget terra virtutibus,
Colit Mater Ecclesia
Nicolai sollennia
Castus ab annis teneris,
Mundique spretis prosperis,
Pauper factus pro paupere
Christo, ditatur æthere.
Notis discedens laribus,
Abrahæ novus æmulus,
Urbes lustrat agminibus,
Vacans orationibus.
In Crucis laude jubilat
Mente, quam manu bajulat:
Crucis virtus est gloria,
Laus, et ejus victoria.
Jacob assumens baculum;
Jordanis transit loculum:
Tempsit athleta perfidum
Hostem, stravit et seculum.
O summi Régis signifer,
Nicolae sat celeberrimus;
Preces funde pro populo,
Degente in periculo.
Præsta pater ingenite,
Jesu cum sacro Flamine,
Ut Nicolai meritis
Bonis fruamur cœleis. Amen.

E

F

A

Jesu nostra redemptio,
Amor, et vita pauperum;
In Nicolai laudibus
Preces admitte supplicom.

Hic manna pastus cœlitus,
Corde mitis, Angelicus;
Dulcis fuit alloquio,
Alacer in obsequio.

Solis occasu modice
Se pane cibant, latice.
Non afficit esuries,
Nec gravavit ingluvies.

Joseph abiecit pallium,
Affectans vitæ bravium;
Christum sequendo Dominum,
Catervas fugat Dæmonum.

Sacro repletus Flamme,
Ac puerorum agmine
Stipatus, mente sedula
Dei fatur magnalia.

Hic nudus nudum sequitur,
Ejus Crucem amplectitur,
Hostem nudus aggreditur,
Cælum dives ingreditur.

Præsta etc.

B

PARS IV.

Ex Vita Italice edita per Antonium Pauli.

De secunda sacri corporis translatione.

PROLOGUS ARCHIEPISCOPI.

Majestati Catholicæ Philippi III Regis, Domini nostri, devotissimus ejus Vasallus et Capellanus, Fr. Didacus Alvarez, Archiepiscopus Tranensis.

Episcopus Regi, tamquam fundi domino,

Apus omnes ferme nationes, Rex potentissime, lex fuit inviolabiliter observata, ut quotiescumque thesaurus aliquis reperiatur, indicium ejus daretur Principi ipsius loci. Id autem tunc maxime fieri convenit, quando repertæ sunt res magni pretii, talesque ut facere multum possint ad Regni totius conservationem, amplificationemque, aut sanctæ fidei dilatationem, cujus tam studiosa est Majestas tua, exemplo Regum Catholicorum, decessorum ac progenitorum suorum.

Indicat thesaurum a se repertum;

69 Scit ergo Majestas tua, quod ab annis pluribus quam quingentis, in hac Archiepiscopali Tranensi ecclesia, fuerit cum maxima solennitate, multorumque Paesulum concursu, coram grandi extraneorum multitudine, depositum corpus venerabile gloriosi S. Nicolai Peregrini, Patroni ac Protectoris hujus Metropolis ac Dioceseos: cujus sepulchrum multis annis visitatum honoratumque fuit, non solum a Tranensi populo civitatibusque vicinis, sed etiam ex regnis longe semotis; alliciente peregrinorum frequentium fama, tum ipsius Sancti, tum miraculorum grandium, quibus illuminabantur cæci, erigebantur claudi, et omnis generis infirmi curabantur. Hinc tam largæ undique elemosynæ conferebantur, ab iis qui propter recepta divinitus beneficia testes se profitebantur gratiarum, per illius intercessionem obtentarum; ut ex iis fabricari potuerit ecclesia Archiepiscopalis nova tam speciosa tamque sumptuosa, ut omnibus intuentibus ipsa quoque pro miraculo sit; evidenterque declaret reverentiam, quam Sancto ipsi habuerunt tanti operis conditores.

qui olim summo in pretio habitus,

70 Verum processu temporis valde refrixit ejusmodi religio: sive id fecerint bella quibus sæpius concussum est Regnum, seu discordiæ civiles intra ipsam civitatem gliscientes, seu aliæ denique causæ cognitæ Deo, ejus occultissima judicia nequit intellectus humani debilitas penetrare. Usque eo autem hic defectus processit, ut penitus etiam amissa memoria fuerit loci, tantum thesaurum continētis; quamquam dubitaret nemo, quin is etiamnum haberetur in Archiepiscopali ecclesia: utpote quem constabat illuc allatum fuisse, ex ea quæ hodie S. Jacobi nuncupatur, et olim metropolitana fuit. Quapropter complures Tranenses Antistites, ac nominatim Don Talsa et Don Caracciolo, eundem studiose requirendum assumpserunt: sed irrita conatu. Felicior illis fuit Don Andreas de Franchis, qui majori diligentia usus, quemalmodum in progressu historiæ dicitur, reperit quædam illius ossa a genu deorsum; majori ac præcipua corporis parte ignota remanente: donec placuit Majestati tuæ ad hujus Ecclesiæ Tranensis Archiepiscopatum benigne me deligere, cui non requirenti contigit felici casu illam quoque reperire: ut posset Sanctus ipse Propheticum istud usurpare, Inventus sum a non quærentibus me: palam apparui iis qui me non interrogabant.

deinde diu neglectus latuera;

quo a decessoribus? frustra quæsito

Rom. 10, 20

nunc revelato gloriari Rex possit;

71 Quapropter gloriari potest Majestas Tua, seque felicissimam reputare, quod ex tribus gloriosis istius nominis Sanctis, quorum corpora divina providentia voluit in Italia reverenter servari; duo, videlicet S. Nicolai Bariensis, et S. Nicolai Peregrini intra tuum regnum Neapolitanum habeatur; tertium vero, quod est S. Nicolai Tolentinatis, licet alibi honoretur; ad hoc tamen Regnum quasi radicaliter pertinet, cum is fuerit a parentibus sterilibus impetratus, voto ad primum facto. Neque gloriari tantum, sed etiam secunda degere sua Majestas potest: eo quod veneranda, tam istorum Sanctorum quam aliorum toto Regno inveniendorum ossa, ipsis ubi servantur civitatibus et oppidis sint pro firmissima ac minutissima arce..... maxime ubi debitus illis honor servatur.

72 Id sane experti sunt Tranenses cives tui. Dum enim memoria apud eos vigeat sancti sui Patroni ac Protectoris, ejusque corpus visitabatur atque honorabatur a populis; conspiciebatur hæc civitas bonis spiritualibus acque ac temporalibus abundare; ornata publicis privatisque palatiis: copiosa familiis nobilitate præstantibus: plena civibus, prudentia ac gravitate conspicuis; frequentata ab exteris nationibus, omnis generis pretiosas merces eo venum adferentibus. Fama autem gloriosi Peregrini nostri sic diffundebatur, tantumque creverat festorum illi decretorum numerus, et processionalium pomparum, quibus natalis ejus colebatur magnificentia, ut cum insignis quidam navarchus Tranensis, Comes Martinus vulgo nuncupatus, salvam deduxisset classem quamdam numerosissimam Regis Alfonsi hoc nomine primi; possetque rem quamlibet aliam sibi ac posteris suis mercedis loco postulare; aliud petere non voluerit, quam ut sibi illique stabiliretur prærogativa perpetua, deferendi ad processiones istas vexilli, sub ipsius sancti nomine benedicti. Verum statim atque cum memoria loci, ubi corpus erat, etiam elanguit prisca erga Sanctum devotio: pariter deficere cœpit incolarum numerus, Nobilium frequentia, copia facultatum, ædium venustas: et plateæ civitatis, quasi spinis ac vepribus consistæ, deserti alicujus potius quam habitationis humanæ speciem præ se ferre: ut optime ei conveniret de Jerusalem dictum Isaiæ v capite; Domus multæ desertæ, grandes et pulchræ, absque habitatore; idque quod apud eundem sequitur capite

per cum enim olim floruisse Tranum,

defluxisse autem eodem neglecto,

A capite xxxii, Super humum populi mei spinæ et vepres ascenderunt; quanto magis super omnes domos gaudii civitatis exultantis.

et nunc re-
tecto quasi
resuscitari

73 Nempe hæc omnia venerunt super illam, quia domi non erat S. Nicolaus Peregrinus, seu verius sic erat quasi non esset. Erat, quia revera ipsius corpus servabatur in ecclesia; non erat, quia diffluerat ejus notitia ac veneratio. Ex quo autem divinæ bonitati placuit, ut eo quem supra insinuavi casu a me retegeretur; dicere potuimus, domi esse S. Nicolaum. Neque enim exinde tantum frequentior cepit esse Sacramentorum usus, ferventior spiritus, ecclesiæ cultiores; sed etiam manifesto apparet auctor frequentia popularis, crescit numerus nobilium familiarium, proficiunt opes, restaurantur ædes; ac tota denique civitas, velut e profundo miseriarum eruta, assurgit ad priorem paulatim fortunam; adeo ut sperandum sit, quod, si adhuc modum pergat Deus eam perfundere divino suarum gratiarum rore, quo ipsa in devotione erga Sanctum proficiet, pristinum animino splendorem recuperatura brevi sit. Hic ergo est thesaurus, Rex potentissime, cujus inventionem significare Majestati tuæ mei esse officii censui: de quo ut certior esse possis, mitto particulam Reliquiarum, et Vitam ipsius Sancti; de tua insigni religione ac pietate confidens, quod utramque gratissimam habebis, ex utraque fructum capturus suavissimæ voluptatis; maxime cum videlis eodem vix dum reperto commoda exinde tot provenisse: quod totum vertat Deus ad laudem suam, exaltationem sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, et gloriam tuæ Majestatis, quam ipse nobis annis multis felicissimam servet. Ita volebam, in tua fidelissima civitate Trani, die x Aprilis, MDCXVII.

Nulli ergo
cum particula
corporis Vi-
tam, an 1617
recusam,

B

a suo Vicario
sibi oblatam
an 1611,

74 Hanc Epistolam sequebatur ipsiusmet Auctoris Dedicatoria, directæ ad Archiepiscopum, qui Historiam vulgari lingua scribi jusserat, qualis impressa fuerat in prima libri editione, sub die x Decembris MDXI; ad cujus compositionem usum se futebat Auctor, gemino Codice perquam vetusto, altero quidem ubi inter aliorum Sanctorum Vitas continebatur scriptum Adelferii, quæ ad Canonizationem ab Urbano II impetrandam oblatum ipsi fuit; altero, quo Amanus Diaconus Vitam sancti ab initio ad finem translationemque corporis complexus est. Hæc autem duo opuscula non tam assumpsit ille in novæ scripti-
onis argumentum, quam verbotenus ex Latino Italica fecit: posterioris autem certitudinem confirmat, primum ex tabula Græcæ, quæ in ipsius S. Nicolai ecclesiæ etiamnum cernitur, et proxime a morte ejus pieta creditur, effigiem venerabilem repræsentans cum multis circum circa miraculis, eodem Armandi opusculo explicatis; veteribusque duobus Breviariis MSS. ante plura secula, ubi Lectiones et Hymni exinde sumpti inveniuntur; et hi quidem quales supra exhibui. Postquam autem totum illud assumptum fideliter explicavit Antonius, capite xiv describit augustissimum amplissimæ Basilicæ fabricam, ab utroque Bisuntio in nomen S. Nicolai erectam, cui in proæmio dixerat impensa, plus quam ducenta millia ducatorum fuisse; ingens eo tempore summa; deinde progreditur ad Caput xv unde nobis fiet Capituli sequentis initium.

unde hic
dantur ul-
tima Inven-
tio et Trans-
latio.

C

CAPUT I.

Inventio partium aliquarum an. 1603, et reliqui corporis an. 1611.

Labente tempore, usque adeo refrixit Tranensium erga Sanctum religio, ut neque sciretur ubinam esset sacrum illius corpus, neque ullo in honore haberetur sacellum ejus; quod jam potius formam

Archiep. de
Franchis,

cæmeterii habebat, quam oratorii. Tandem vero Tranensis Archiepiscopus, D. Andreas de Franchis, filius istius Vincentii, qui non solum eruditis libris suis seculum illustravit, sed etiam felici nobilium Prælatorum ac Jurisperitorum prole; in eam cogitationem venit, post restauratam ecclesiæ fabricam, et officinas pro Nundinis fabricatas, in dextrolatere viæ ad illam ducentis, locupletatam Sacristiam et mensam Archiepiscopalem, non sine impendio millenorum aliquot scutorum; venit, inquam in eam cogitationem Dominus Archiepiscopus de Franchis, ut resuscitaret memoriam venerationemque S. Nicolai, requirendo ipsius corpus. Variis ergo ecclesiæ locis suffodi pavementum jussit: sed nihil reprens, accersiri ad se jussit D. Joannem Vincentium Barachiam, nunc Canonicum præbendatum, tunc Subdiaconum prædictæ ecclesiæ; eo quod fama esset, cognitum ipsi haberi locum desideratum.

76 Hic varie requisitus interrogatusque cum nihil proderet: flecti tandem cepit, dicente Archiepiscopo, decretum sibi esse, suffodere totum pavementum chori circa princeps altare: quod ne contingeret cum tam insigni ecclesiæ detrimento, fassus demum est, sibi a suo patre, D. Petro Barachia, sub extremum vitæ articulum dictum esse, quod Reliquiæ S. Nicolai Peregrini defossæ jacerent, in angulo ecclesiæ, in cornu Epistolæ altaris Majoris; itaque per succedaneam revelationem auctorum plus quam quadringentorum, solitam sub obitum fieri, ex illo se accepisse. Ipso ergo eodem die, scilicet iv Maji anni mcmii, post Vesperas, ad ecclesiam se contulit Archiepiscopus, Vicario suo Generali, Archipresbytero, et Canonicis non nullis comitantibus; jussitque adductum eodem cæmentarium fabrum, eo quem Subdiaconus indicaverat loco, terram effodere: qui post impressum aliquoties lignem, detexit duo candida marmora, sub iisque capsulam æque marmoream coloris vari, ad modum basis, cum suo operculo item marmoreo, longam palmum cum dimidio, largam unum. Dissoluto autem quo operculum arcæ connectebatur plumbo, reperta intus sunt humana ossa parvula, digitorum et geonum, nonnullaque longiora, cum parte hepatis intra byssinum album convoluta. Nulla quidem scriptura apparebat, quæ fidem faceret S. Nicolai ea esse: fides tamen ab universo populo habita est, mox ut de inventionem tali constitit; propter indicia plurima concurrentia, in Processu desuper confecto explicata. Erant Reliquiæ illæ omnino sicæ, nultumque accedebant ad candorem: prorsus enim siccus erat locus: vetustissimas autem probabat earundem fragilitas. Sic repertas reponi in sacristiam Archiepiscopus jussit, cum intentione earundem veritatem populo declarandi, mox atque a Clemente Papa VIII desuper requisito habuisset responsum; quod non habuit, morte præventus, non sine luctu civitatis totius.

77 Vacavit post D. Andream Sedes triennio, interimque elanguit negotium totum, quoad usque ad hunc Archiepiscopatum regendum electus fuit D. Fr. Didacus Alvarez, ex ordine Predicatorum. Hic eodem quo suus decessor zelo impulsus, pro populo Tranensi, nihil ardentius desideranti, quam ut procederetur ad declarationem prædictam; cum Romam profectus ad limina Apostolorum, Sanctissimo D. N. Paulo Papæ V ex ordine narravisset quæ acta erant, nec ullum alicujus momenti dubium ex-
aminantibus occurreret, quod moram longiorem suaderet; responsum a Pontifice accepit, ut, secundum formam a Concilio Tridentino præscriptam, ageret. Hoc constituto rediit Tranum Archiepiscopus, anno Domini mxcx, mense Decembri: suoque Generali Vicario Antonio Pauli imperavit, recogno-

D
EX ITAL.]
A PAULI.
ex Subdiacono,
servati
diu arcani
consilio,

extorta loci
notitia usus,
an. 1603,

E

partes aliquas
sancti Corporis
invenit et
moritur.

F

Didacus
Alvarez
successor,

an. 1610
recognoscit
acta,

secret.

EX UAL.
A. PAULI.

et an 1611
causam pro-
ponit Synodo,

qua probante
decernitur
facienda
Translatio,

in quem fi-
nem altare
sufficientibus,

occurrit so-
lidior com-
pages mar-
morum,

A sceret quam diligentissime Processus, sub Archiepiscopo de Franchis formates, prosequereturque institutum examen civium seniorum ac fide digniorum. Tum vero convocata est Synodus diœcesana, in Kalendas Septembris anni MDCXI; in qua, præter Metropolitane hujus, Barlettanæ, et Coratensis ecclesiarum Dignitates, conveniunt plus quam ducenti Religiosi, Theologi, Canonistæ, Doctores, aliique ex præcipuis hujus civitatis. His omnibus Archiepiscopus causam quæ agebatur exposuit; factaque relatione Processum, et argumentis pluribus adductis per Vicarium generalem, quibus faciendâ declaratio suadebatur; conventum unanimiter ac sine controversia in eam sententiam est, quæ sine hæsitatione decernebat, veras illas esso Reliquias S. Nicolai Peregrini, atque ut tales inferendas in ipsius sacellum.

78 Id ut faceret ab universis continuo rogatus Archiepiscopus, magno cum animi sui solatio, per universam Provinciam et circumjectas regiones, publicari fecit novam Translationem, faciendam die v Octobris; eodem nempe, quo a tempore immemorabili consueverat celebrari prima, cum solenni processione Indulgentiaque plenaria, ad instantiam ipsius Archiepiscopi a Pontifice Paulo V concessa. Præterea mandavit idem Antistes, ut inferior ecclesia Sancti, quæ cimiterii instar squallebat, repurgata restaurataque, novis fenestris cratibusque instrueretur. Quod cum factum esset, eodem quoque illata est grandis ex candido marmore tumba, cui sic imponeretur arcula, ab Archiepiscopo de Franchis reperia, ut sub altari S. Nicolai posita, pluribusque marmoribus et saxis operta, nequiret furtim subduci a quoquam. Verum ultimo die Septembris, cum eum in finem humus post altare Sancti effoderetur; apparuit ægre processurum consilium, ponendi istuc tumbam prædictam. Etenim, statim in principio operis, deprehensa est moles durioris cæmenti, altare ipsum cingens: quod altare, cum totum sit ex pretiosorum marmorum tabulis compositum, metuebant fabri, ne illud auferentes referentesque, ipsum aliqua in parte frangerent.

79 Sancto autem omnia ad sui inventionem disponente, contigit eodem mane Tranum advenire peritissimum latonum: qui auferendum reponendumque altare absque ulla læsione pollicitus est, tanto majori cum gaudio Archiepiscopi, quod jam cœpisset suspicari alicujus Sancti corpus sub ara illa delitescere. Hac ergo sublata, inventa primum est tabula marmorea cum foramine figuræ ovalis: in quo foramine narrabant Canonici vidisse se præteritis annis, ferruminatam inhæsisse tabellam æneam, similis figuræ, cum insculpta S. Nicolai Peregrini effigie, quam tunc temporis domi suæ asservabat D. Joannes Antonius Ventura ipsius capellæ Prior. Allata ergo tabella illa ænea, ab ipsoque Priore agnita, et ovali imposita foramini, inventa est eidem congruere. Tam marmore illo prægrandi sublato, occurrit cæmentarii operis et misturæ subrubræ massa durissima: quæ maximo cum labore cemeis ferreis paulatim diffracta, retextit duo Græci marmoris saxa, tam firmiter inhærentia marmoreis altaris gradibus, ut necesse fuerit malleis ferreis grandioribus ipsa comminuere.

80 Inter hæc supervenit Archiepiscopus, comitante eum P. Mag. Fr. Damiano Alvarez fratre suo, et Canonice aliquot. Videns autem quam ægre, quamque grandibus malleorum ictibus diffringerentur tabulæ istæ marmoreæ; cogitare cœpit, fieri posse, ut sub iis inveniretur reliqua pars corporis S. Nicolai: in eandemque opinionem multi etiam alii venerunt, verosimile id faciente ipsius Sancti effigie, olim collocata supra foramen primi marmo-

ris, ut dictum est. Quapropter mandante Archiepiscopo, ut usque ad imum altaris fundamentum fodiendo procederetur; tandem multo molimine eo usque perventum est, ut vacuum aliquid resonare inciperet: inventaque est laterum atque lapidum minorum firma compages, qua una ex parte resoluta, detecta fuit capsula lignea. Hoc viso mandavit Archiepiscopus, ut auferretur a capsula omnis circumcirca calcis lapidumque materia: noluit tamen eandem prius aperire, quam accuratione summa, nec sine lacrymis teneroque cum sensu devotionis, omnia contemplatus, ipsam quoque considerandam obtulisset Dignitatibus, Canonicis, Syndicoque atque Electis Universitatis; qui tunc erant, ex Nobilitate quidem, Franciscus Mondellus Dionysius Sifola, Angelus Liazarius, et Joannes Lucas Staffa; ex Populo vero, Mutius de Luca, Claudius Palumbus, Franciscus Ventura, et Cæsar Campilia, istuc eum in finem advocati.

81 Viderunt ergo cupressinam esse capsulam, tres palmos longam et duos largam, antiquitus ab Archiepiscopo Bisantio curatam, qualis etiam nunc in tabula vetusta picta conspicitur. Hanc cum Presbyteri duo reverenter aperuissent, stantem in loco aliquantulum profundo et vivis saxis undique cincto; adnotis eo facibus viderunt majorem partem eorum omnium ossium, quibus humanum unum corpus integratur, coloris inter rufum ac rubrum, quæ propter vetustatem et loci humiditatem fragilia valde erant: sicut etiam ipsa capsula: quare cum eam attollere Presbyteri vellent, in frustra discessit. Ergo Archiepiscopus ipse, iniecit collo Stolum sacram; et genuflexus, propriis manibus ossa singula extraxit; atque tribus in pelvibus collocata, deferri jussit in Sacristiam, ubi conservabantur Reliquiæ ceteræ. Tunc palam inspectum est caput, licet non integrum; maxillæ cum dentibus, pectus, costæ, humeri, spina dorsi, aliaque multa ossium fragmina: item fragmenta quædam vestis rufæ, manticæ atque choræ, quas gestare Sanctus solebat cum viveret, cum quinque nummulis ætatis istius, quos ipsum credibile est eleemosynæ nomine accepisse: pulvis denique cinerum rubicundus, sigillum appressum capsulæ, omnia denique signa, comprobare apta, quod a tempore primæ translationis ea sic composita fuerint.

CAPUT II.

Translatio celebratur 5 Octobris, Sacrarium instauratur, in quod etiam aliæ Reliquiæ inferuntur an. 1616.

Ad istius inventionis famam repleta est jubilo civitas universa; affirmantibus unanimiter omnibus, nolle Sanctum membra sua divisim coli, sed insimul velle conservari omnia: quandoquidem occasione paucarum Reliquiarum ejus reponendarum sub altari, repertæ fuerint ceteræ omnes. Ab urbe per circumjectas late regiones didita fama eadem multo plures exivit, ad præsentiam futuræ Translationis impendendam: invitati nihilominus sunt nominatim, Reverendiss. D. Salutius Episcopus Rubensis, et D. Bovius Episcopus Molfettanus; indictaque est Synodus diœcesana universo Tranensi Clero, in diem primæ Translationis anniversarium. In hunc etiam diem ornata est ecclesia a summo usque deorsum variis pannis, non solum Italicis, sed etiam Flandricis, diversimode configuratis; sic ut omnes faterentur nunquam in hac provincia visam ecclesiam, tam splendide excultam; ad quam ipso die solennitatis communiori calculo censendi sunt concurrisse ad octo millia extraneorum. Primæ autem

D

sub iisque
occultata
arcula lignea,

qua a cunctis
diligenter con-
siderata,

reserataque,
E

apparent ossa
totius fere
corporis,

et transfe-
runtur in
Sacristiam.

F

Sparsa rei
fama,

Tranum
ingens fit
concursum:

tem

tem Vesperae fuerunt quam solemnissime decantatae ab Archiepiscopo, residente in throno suo, atque ex adverso in alio consistentibus Antistitibus praenominatis.

83 Sequenti mane, prius quam ad ecclesiam procederetur, congregata fuit coram Archiepiscopo Synodus in Palatio ejus; cui, praeter Praelatos jam nominatos, intervenerunt Dignitates Ecclesiae ac Diocesis Tranensis; deinde Archipresbyter atque Cantor Bituntinus, Archipresbyter Rubensis et Primicerius Molfettanus, cum multis Doctoribus atque personis in urbe honoratis. Coram his proposuit Archiepiscopus negotium, quod erat, praemanibus: quaesivitque, an praenarratae inventioni subesse possit, crupulus aliquis vel dubium. Ceperunt ergo Episcopi ambo jam dieti, ratiocinio perquam bene fundato, demonstrare, atque evidenter comprobant, Reliquias, tam primas, quas reperit Archiepiscopus de Franchis; quam recens inventas, habendas esse ut veras certasque Reliquias S. Nicolai Peregrini; propter manifesta ac supra relata indicia, quorum singulorum efficacia diffusius explicatur in Processu. Declaraverunt insuper, quod nova inventio nullatenus derogabat priori; quia inter se comparata ossa, peritorum medicorum et chirurgorum iudicio, ejusdem inter se proportionis erant; accurateque numeratis omnibus nullum reperiebatur superfluum, aut ad unius ejusdemque corporis constitutionem incongruum; deficiente solummodo Brachio, quod in argentea lipsanoteca vetustissimi operis, et imagine Sancti insignita, continebatur; servari solitum supra sepulcrum, in sacristia ipsius ecclesiae. Addiderunt etiam et probaverunt, nequaquam esse novam, quod intra unam eandemque ecclesiam, unius ejusdemque Sancti Reliquiae variis locis partim sepultae, partim aliter compositae haberentur; imo id ipsum communiter inveniri factum, propter bellorum fortiorumque pericula.

84 His aliisque rite expensis per jam dictos Praelatos, eorumdem sententiam universa Synodus comprobavit; additis etiam rationibus aliis, vi quarum decreta conscriptaque declaratio, secundum statuta Tridentini Concilii, publicata est inter Missarum solennia; in eandemque diem indicta Translatio solennis, post Vesperas facienda; et ad hunc finem utraque Reliquiae compositae fuerunt intra arcum, horoserico rubro obductam, quo poscent facilius circumgestari. Cæpit autem post horam vigesimam tertiam pompa procedere ab ecclesia; quam in longissimam seriem extenderunt, non solum Religiosi ex tota collecti Provincia, sed etiam Confraternitates, Barletta Vigilisque adductae, Clerusque Diocesanus; et hos inter censebantur tres chori musicorum, laudes atque hymnos Sancto camentium; post istos vero sequebantur Canonici hujus Metropolis, per vices sacrae arcis terendae humeros commodare jussi; ac denique claudebatur agmen ab Archiepiscopo Tranensi, Rubensique et Molfettano Episcopis, Pontificali indutis. Hoc ordine per omnes praecipuas plateas circumducta est pompa, cirenita plus quam mille passuum, duarum et semis horarum spatio; deponebanturque Reliquiae ad Sedilia quatuor regionaria, ad quae astabant totidem perquam splendida altaria; ubique autem explodebantur tormenta bellica, mortariola, et sclopi, varie dispositi; collucentibus etiam ignibus festivis, in formas draconum, pyramidum, atque gigantum artificiose compositis: adeo ut Civitas, licet gravata tantopere, videatur hic voluisse exhibere specimen magnificentiae suae veteris.

85 Finita processione, tres jam dieti Antistites, manibus suis extra arcem sustulerunt Reliquias, intra velum sericeum viride sigillatas; collocarunt-

que supra altare S. Nicolai, intra tuabam marmoream, ex unico saxo totam; et supra eam poni jusservunt tres marmoreas tabulas, atque altare, in formam ac situm priorem reduci. Ex ipsis autem Reliquiis, praeter brachium antiquitus separatum, placuit Domino Archiepiscopo foris etiam asservari Caput, Humerum, et Maxillam, cum pauculis fragmentis ossium, ad commune populi solatium intra proprias lipsanothecas recondenda: quae aliaque majoris momenti ac pretii in honorem Sancti tam gloriosi designata, faciat Deus executioni mandari. Facturum autem, sperare possumus: quia jam nunc tantopere crevit vulgi devotio erga ipsius ecclesiam capellamque, ut nullus praeterlabatur dies, qui eo non confluent plurimi, non solum cives, sed etiam exteri, non sine anathematis ac luminaribus, in testificationem receptarum gratiarum, infirmantibus collatarum, offerendis. Neque hic omiserunt ad conclusionem confirmationemque praedictorum subjungere, quod propter famam miraculorum ingentium S. Nicolai, statua ejus marmorea fuerit Neapoli, nobilissima civitate, posita antiquitus ad latus dexterum portae majoris Archiepiscopalis, supra capitellum columnae unius, inter imagines Sanctorum Januarii, Agnelli, aliorumque: ubi ipse conspicitur in habitu Peregrino, cum hoc lemmate: SANCTVS NICOLAVS PEREGRINVS, TRANI PROTECTOR.

86 Neque istis constitit fervor et diligentia Archiepiscopi D. Fr. Didaci Alvarez; quin potius accensus magis magisque est zelus, cupientis devotionem gregis sui erga Sanctum extimulare novis novisque incitamentis. Quapropter consilium cepit omnes Reliquias, quae superius in sacristia servabantur, transferendi in capellam ipsius Sancti, velut in commune sanctuarium. Cum enim neque locus, neque modus quo istae detinebantur, esset talis, ut frequentius possint a populo honorari; videbantur sacra istae ossa debito cultu venerationeque destitui. Jussit igitur ex nuce eleganter laborata construi portas quatuor columellatas: quarum duae, etiam dum clausae starent, prospectum tamen darent in chorum minorem, ubi singulis sabbatis canitur Completorium cum musica, duae ex utroque latere fictae soli servirent ornatui: omnes autem cum postibus ac super liminaribus suis, egregie ex eodem ligno sculptis, palmorum septem altitudinem attingerent, sustinerentque percurrentem supra totum opus coronidem, duobus palmis sublimiorem ipso altari Sancti. Ex hinc vero incipit paries cavari in repositoria, interstincta octo columnis Corinthii operis, atque portarum postibus perpendiculariter imminuentibus: super has vero rursum altera circumducitur coronis, cui velut quatuor frontispicia insistent, singula singulis portis resperdentia: claudunturque repositoria ista quatuor, totidem grandibus vitreis. Duo porro repositoria lateralia, dividuntur singula in loculos decem; quorum septem capaces sunt justae medi corporis statuæ, ceteræ minoribus lipsanothecis relinquuntur, hoc ordine, ut inferiores loculi singuli habeant altitudinem palmorum trium, latitudinem duorum; alii deinde duo his supereminant, alti palmos duos, lati sesquipalmo; supremum autem locum occupent loculi tres, alti palmo ac semis, lati palmo et quadrante; inter quos ad ornamentum operis excavantur in hemicyclum tres alii, pro minoribus quas dixi lipsanothecis. Hinc sequuntur fenestrae duae, supra portas ad chorum ducentes; et inter ipsa repositoria, medium locum supra altare obtinet repositorium quintum, configuratum in formam Crucis, altæ tres et latæ circiter duos palmos. Supra secundam vero coronidem circumducuntur in modum fenestellarum quatuor repositoria, mediis statuæ aptata; in centro

D
EX ITAL.
A. PAULI.

praeter paucas
seorsim
servandas.

Statua vetus
Neapoli

E

Sanctuarium
Trani novo
ornatur opere,

F

et aptatur
collocandis
lipsano
thecis 44,

ubi 5 Oct.
ecclia Synodo
diocesana

declarata est
veritas
inventarum
Religiarum;

quæ sub
ves, etiam
processu omni-
ter circumlatæ

in novam
lumbam
deponuntur;

EX UAL,
A. TALI
ordine pul-
cherrimo.

A. autem ipsius frontispicii excavantur tres minores loculi, partim ornamenti causa, partim reponendis minoribus reliquiariis designati; ita ut totum hoc Sacrarium universim numeret loculos quadraginta quatuor, pro totidem lipsantheis distincte ordinatæque digerendis. Porro hoc Sacrarium clauditur quatuor portis, ex luce sculptis; quarum singulæ tribus pulcherrimis seris firmantur; ut ne promiscue patens accessus reverentiam minuat, prospectum autem non excludant sepimenti columellæ, quibus pars superior portarum ornatur: inter portas vero, et quæ ipsas stipant utrimque columnas, nucem coronidem sustinentes, post infimum sepimentum assurgunt ex ferro hastilia longa, in lilium auratum desinentia.

Harum, an.
1616 transla-
tarum una,

87 Hunc in modum adornato Sanctuario, intra capellam Sancti instituit Archiepiscopus, anno mdcxvi, die v Octobris, generalem denuo processionem: in qua prænotatæ lipsantheicæ omnes circumferrentur per civitatem: de quibus Reliquiis haud abs re fuerit referre aliquid. Prima maximeque memorabilis est frustum carnis, in quod miraculose conversa fuit Hostia Eucharistica, quodque ad stuporem omnium hactenus incorruptum servatur. Est autem traditio apud Tranenses vetustissima, quod Deus miraculum illud fecerit, cum Judæa mulier propositum haberet sacrum illud pignus in sartagine torrere: monstraturque etiamnum ubi id accidit, post decursum plurimum seculorum. Servatur vero hæc Reliquia, in tabernaculo argenteo, quod ex speciali affectu fabricavit vir nobilis Fabritius Cornei. Huic appositæ sunt duæ particulæ Crucis Domini, quarum una includitur Cruci argenteæ, tres palmos altæ, cum tali ad pedem inscriptione, Don Fabritius de Lagni, Miles S. Jacobi de Spada, et Camilla de Franchis, conjuges, ex legato hoc opus anno mdc. Subtus autem inveniuntur notata hæc verba. Ex antiqua Canonicoꝝ et urbanorum traditione, signum hoc sanctæ Crucis, auro cinctum, dum furto subtractum in pectore ejusdem delinetur, scissa zona in Metropolitana ecclesiæ solum decedit. Andreas de Franchis, Frater Archiepiscopus, hic annotari jussit, anno ejusdem Jubilæi.

miraculosam
Crucis
particulam.

aliæ alias
insignes
Reliquias
continent,

88 Ibidem conservatur Brachium S. Febronie virginis Martyris, sua adhuc carne vestitum; pars Humeri S. Blasii, Episcopi Martyris, unde continua emanat fragrantia, ad stuporem cunctorum eam percipientium; pars Brachii S. Leucii, Archiepiscopi Brandusini et Protectoris Tranensis; aliud item Os ex corpore ejusdem; Os ex corpore S. Petri Apostoli, tres Digni S. Cosmi Martyris, pars Costæ et Digitus S. Agathæ Virg. et Mart. Os ex corpore S. Stephani Papæ et Mart. Digitus S. Roberti; Os ex corpore S. Christophori Mart. Digitus S. Ambrosii, Archiepiscopi Mediolanensis; Brachium S. Philippi Apostoli; Os ex corpore S. Barnabæ Apostoli. Est ibi etiam capsula argentea, plena Reliquiis pretiosis, donata cuidam apud nos ecclesiæ S. Marci a republica Veneta, inter quas nominantur spectabiliores aliquæ partes ossium, SS. Joliani Mart. Jacobi Apost. Margaretæ Virg. et Mart. Philippi Apost. Catharinæ Virg. et Mart. atque Agathæ, præter minores particulas Sanctorum plurimum, quos longum sit nominare singulos. Invenitur quoque eodem in Sanctuario Brachium gloriosi S. Nicolai Peregrini, jam inde ab anno mclxiii in prima Translatione seorsim habitum; nec non capsula argentea, intra quam Archiepiscopus de Franchis bonæ mem. partem Hepatis ejusdem S. Nicolai, cum quatuor illis obolis vetustate corrosis, quos intra peram Sancti repertos supra diximus; sigillumque ferreum veteris arcæ cupressinæ, intra quam

quibus acce-
dunt singula-
res quædam
S. Peregrini

inventa fuit potior pars sacrorum ossium. Est ibi denique medii corporis inaurata ex ligno statua, cum capite argenteo, ex liberalitate prælaudati Archiepiscopi D. Didaci Alvarez: qui intra eam condidit partem Capitis Maxillæque cum nonnullis Dentibus ipsius Sancti, qui publicis privatisque civitatis hujus calamitatibus remedium, et nostris animabus auxilium ferat, ut cum ipso mereamur æternæ gloriæ participes in cælo fieri. Amen.

APPENDIX

De Ecclesiis in honorem S. Peregrini constructis.

Ex altera Vita, Italice ab Agnello Bruno edita.

Auctor hic, priore posterior totis annis septuaginta, Caput xxviii Historiæ suæ Pænegricæ, impendit Basilicæ Tranensi; non tamen eam sibi sumit, architectonice delineandam, sicut fecerat Antonius, acuratione majore, quam ut tam minutam singularum partium descriptionem dimensionemque patienter quis legere in hoc opere possit: sed eam rhetorice summamque laudat, et stylo nobis optiori. Cum ergo dixisset, in elaboranda vasta illa mole, pietatem Tranensium cum magnificentia certavisse, sic ut tota Italia, pæne alias sit iuvente magnitudine et elegantia pares; Sita est, inquit, in parte altissima civitatis, ad litus maris; ut Sanctus, inde et huic et illi præsideas, ipsam haberet pro theatro beneficentiæ utrimque dispartientiæ; ipsiusque ecclesia uni serviret ad custodiam pro arce, alteri pro pharo ad securitatem: quibus sane titulis apte decorabitur, tum propter firmitatem murorum, sexcentis omnino annis nullandum a tempore injuriam sentientium; tum propter eximiam sublimitatem operis, ad ipsas pene dixerim nubes assurgentis. Non potest tamen unum templum dici, quod revera trinum est; non quidem conjunctis lateraliter edificiis tribus, loco distinctis; sed uno supra alterum fabricato, ad similitudinem globorum cælestium, aut potius Paradisi, cujus fundamenta æque pretiosa describuntur ac muri.

Descriptio
Metropolitanæ
Tranensis,

firmissimo
opere labora-
ta,

90 In prima ecclesia, quæ ceteris major per communis soli superficiem extenditur, contemplanda deficit oculus; pluriesque cum intendere opus est, ut illa bene consideretur; tantum usitatam vulgo mensuram excedit, in tres divisa naves, quas utrimque sustinent arcus, duplici fultæ ordine viginti octo columnarum utrimque, ex uno solido marmore omnes; quibus in media navi correspondet superior ordo alius columnarum totidem, qui ipsi, angustius ultra alias assurgenti, pro corona est. Cetera omnia tam frontispicii quam murorum fabrica, ex quadratis lapidibus sic assurgit, ut quam solida est eorumdem connexio, tam sit etiam ordinata, lineis æqualiter ductis, acsi panni unius texturam referrent. Jam vero quæ infra solum depressæ per gradus subeuntur ecclesiæ duæ, vix quidquam a superiori nec inter se differunt, nisi quod secunda ecclesia fulciatur columnis, infima vero pilis quadratis, instar turrium solidis, magnitudinisque immensæ. Fabrica autem tam nobilis, nostra memoria magis etiam fuit decorata, sub ea operis parte quæ templi supremi tribunæ subjacet, quam solemus ecclesiastico vocabulo appellare Confessionem, ubi S. Nicolai corpus servatur; quamque in prægressis Sanctuarium nominavimus. Hoc autem novum opus fieri curavit Don Franciscus Andrea Tranensis, Presbyter et Canonicus Metropolitanus ac Prior S. Nicolai. Hanc partem, quæ potest Gazophylacium dici, sustinent

substructione
triplici, qua-
rum prima
supra terram
tollitur,

F

duæ in fun-
damentis,

habent elegantissimam confessionem et Sacellum Sancti.

A stinent viginti octo columnæ; eamque discernunt in fornices quater replicatos; parietes autem circumcirca, sub dimidiatis per singulas intercolumnia arcibus, vestiuntur picturis, manu peritissima efformatis, partemque ex vita Sancti referentibus; ex quibus pendent imagines Sanctorum Episcoporumque civitatis hujus, qui videntur non tantum ornare locum, sed etiam idem in terris facere S. Nicolao, quod in cœlis; id est, accipere et refundere mutuo splendorem gloriæ.

atque altare,

91 Altare ubi tumba est, sacri custos corporis, quam speciose simul ac pretiose sit fabrefactum, vix potest exprimere lingua vel calamus; totum musaico ut vocant opere, tam mira varietate lapidum pretiosorum distinctum, ut dubites materia opus an opus materiam superet. Id tamen quod Sanctuario, huic, meo quidem iudicio, præcipuum confert ornamentum, est frequentia atque devotio, tam civium quam peregrinorum, illuc accurrentium: sine quibus ardentum istic jugiter cereorum ac lampadum multitudo, aliud non essent, quam tenebræ mæra. Verum singulis diebus Veneris (quoniam tali die cessit ex hac mortali vita Sanctus) et diebus quindecim, mortis diem prægressis (quorum tres sanus, et duodecim infirmus Trani est commemoratus) tam exaggerata istic spectatur religio accurrentium, ut singuli videri possint totidem majores festivitates; eo maxime, quod visitationi sancti Corporis plerumque jungatur Confessio et Communio sacra: quamquam illi ipsi quindecim dies solum possent nominari Vigilia, respectu eorum quæ fiunt die secunda Junii, Sancti Natali.

ubi feriis omnibus sextis, et quondam ante festum, frequens usus Sacramentorum.

B 92 Hinc transit Agnellus Capite xxix, ad mirabilem mutationem sacri Corporis, in eo positum, quod Amandus, scriptor primæ Translationis, num. 60 Archiepiscopum Bisantium juniorem alloquens, Ossæ, inquit, sicut erant roseo colore nitentia, intentius intueris; illud enim corporeum, in quod caro sanctissima transiit (nec enim ipsum terram vel pulverem audeo appellare) novitatis specie oculos mirantium tenet infixos. Dixit autem Agnellus, quod sacrum corpus illud, licet viventis formam amiserit, non tamen conversum sit in terram aut cineres, sed in materiam quasi igneam; in qua tempore inventionis discernebatur ab ossibus caro: et illa quidem rubebant, ut corallia; hæc vero, rosarum massas æquabat colore, fragrantia vero multum superabat. Accipiat hanc paraphrasim ut volet lector, et præsumat (si lubet) Panegyristam aliquid distinctioris notitiæ invenisse in Archivio Tranensi, quam declarent Amandi Diaconi verba, satis obscura. Certe non aliunde hausisse potuit, quam ex processu anni mxciii, quod tenuit Antonius, quadque Cap. xxxi asserit, Joannam Sifoli et Annam Bellarborem, virgines devotissimas, cum juramento testatas; eo tempore, quo de translatione S. Nicolai cogitabat Archiepiscopus Alvarez, visum a se fuisse supra novæ ecclesiæ campanile ipsummet Divum, splendida circumfusus luce, specioso in amictu, et statura gigantea. Insuper quod, cum Archiepiscopus idem, eodem anno, Episcopo Minerbinensi dedisset in pyxide particulam sancti Corporis, ejusque lator, Lucas Petri-Angeli, ipsam vellet Minerbinum auferre, die xxviii Martii, admodum pluvio, (sive quia tunc pluviae non timentur in Apulia, sive ex quadam præcipitandi relictus necessitate) et iret una cum pluribus aliis eandem viam tenentibus; secutus eum imber est, toto itinere continuus, qui omnes a capite ad pedes perpluit, præter thesauri sacri latorem. Hic autem testatus est insuper, ambulavisse se velut sub papilione crystallino, in quod deciduæ guttæ videbantur circum ipsum cadere, quo certius miraculum esset, quod tam multos habuit spectato-

Ossa et caro, quo statu inventa.

Sanctus super campanili visus.

Reliquiarum lator intactus ab imbre.

C

res ac testes, quam multi fuerunt viæ comites.* D

93 Exhinc sequitur Caput xxxii, priusquam veniatur ad summarium miraculorum supra narratorum ex Amando; quod Caput inscribitur, De aliis ecclesiis S. Nicolao fabricatis in regno Neapolitano; et honoribus in ista metropoli atque alibi eidem exhibitis, quæ sic pertexuntur. Tranensis quidem civitas initium fecit ædificandæ ecclesiæ suo sancto Protectori; sed ejus devotionis laudem non semper sola tenuit. Prima hac in parte illius in itatrix (quantum equidem rescire potui) fuit Hydruntina, quæ prima etiam Italicarum urbium illum excepit hospitio. Hanc secuta urbs Lupiensis est, provinciae caput: ubi inter plura alia illustre est templum, a Guilhelmo Bono Siciliæ Rege ædificatum Sancto, propter sanitatem illius intercessionem ista in urbe recuperatam. Istic enim sic infirmitas, ut a solo cœlo medela speranda videretur, votum pro ea ipsi fecit; et exauditus, non sibi tantum, sed etiam toti Regno fuit, suam incolumitatem a vita Regis pendere æstimanti. In ejus autem beneficii memoriam sempiternam, donavit eidem ecclesiæ Princeps piissimus castellum unum, quod ab optimi mellis inde provenientis copia, nuncupatur Lyciense Meledunum, quasi Mellis-domum. Castellum istud decursu temporis (ut fit) translatum ad alios dominos, modo numeratur inter antiquiores ac nobiliores Baronatus, quos in hac Provincia obtinent Domini Comites Lezzanelli, ex illustrissima Paladiorum familia.

94 Sed præstitis Hydrunti ac Lupiis honos S. Nicolao, nihil habet ad illum, quo dignata eundem est Neapolitana civitas; utpote qui uno solum gradu censetur inferior summo. Etenim Metropolitana illa ac Regia urbs, marmoream S. Nicolai statuam, reposuit inter alias Neapolitanorum Patronorum statuas, in frontispicio Archiepiscopalis Ecclesiæ. Tribus inde miliaribus distat amplissimum oppidum, Casoria dictum. In hujus loci ecclesiæque ministerio cum anno mdcxii versaretur D. Franciscus Andreæ, idem qui Trani cultum Sancti amplificaverat, ornando sepulcrum ejus; innotescere istic Sanctum fecit referendo quæ noverat de vita et virtutibus ejus. Semen hoc, quasi fortuito jactum, tam altas radices in animis Casoriensium egit, ut primos sibi in Nicolao venerando viderentur ambire, fabricando eidem argenteam statuam: et hac male perditâ, alteram similis metalli majorisque pretii substituendo. Eadem Casoria, incredibili cum apparatu, anniversarium Nicolai diem ita celebrat, ac si esset unus e præcipuis anni solennitatibus: ejusdemque honori instituit Solidaritatem parvulorum, solitorum die Natali ipsius procedere, cum sua quique in manibus Cruca, ad exemplum S. Peregrini: quo nomine multi istic nuncupantur in baptismo, quia ut Protector universim ipse ibi colitur.

95 Pervenit hujus rei fama ad aures Fr. Francisci de Sarria, ex Ordine Prædicatorum Tranensis Archiepiscopi: qui impulsus desiderio, auditu percepta etiam oculis usurpandi; Neapoli, ubi tunc commorabatur, Casoriam accessit, anno mdcxiii die xvii Maji; et famam vero minorem fuisse comperiens, atque inquilinorum erga Tranensem Protectorem collaudans pietatem, eandem dignatus est confirmare, concessa particula Reliquiarum. Nec minus Sanctus egit, ad demonstrandum quam sibi gratus esset ejusmodi affectus: quod equidem probare possem exemplis pluribus variarum gratiarum, S. Nicolaum ibi invocantibus concessarum: sed iis omnibus prætermissis, sufficiet unam retulisse, quæ singulariorum paterni erga Casarienses affectus demonstrationem continet; et juratis testimoniis affirmata, in archivio Tranensis Archiepiscopi descripta invenitur, verbis quoad substantiam hujusmodi.

EX ITAL,
A. BRUN.
Ecclesia fabricata Hydrunti,

et Lupiis.

E

Neapoli statua saxea,

Casoriæ argentea,

F
et Sodalitas puerorum,

atque Reliquia:

EX ITUL.
A. BRUNI.
item ectypon
statuæ Tra-
nensis,

A 96 Desiderabatur Casoriæ ectypon statuæ, Trani veneratæ, formatum ex creta; ad quod deinde exigerebatur statua S. Nicolai, quæ tunc curabatur, et postea facta argentea est. Injussu rei cura commissæ fuit cuidam ea in arte præcellenti Andreæ Falconi: qui opus quidem faciendum promisit, sed aliis pluribus præventus, modum ac tempus non reperiebat solvendi promissi. Jam dies xvii Aprilis transierat, et de statua non plus cogitabat Andreas, quam si de ea nemo sibi unquam locutus fuisset: imo egressus Neapoli operis cujusdam causa, securus commorabatur in domo Patrum Operariorum Piorum, a Deipara montana nomen habente. Hic, quodam die respiranti ab opere et quietem meridianam captanti, videndum se obtulit S. Nicolaus in habitu Peregrini; dixitque: Surge cia, et fac ut quamprimum absolvatur statua mea. Id ille somnium

esse ratus, reddidit sese sopori captando. Cum ecce D iterum ei Nicolaus apparuit, rursus ipsum suscitans, et segnitiam redarguens, ac denique commendans, ut quam simillimam sibi faceret; eoque dicebat, Considera me attentius; simulque conspicuum magis ipsi se præbuit, et disparuit. Experrectus Andreas, nihil dubitavit, quin a cœlis esset somnium istud; eo quod inveniebat imaginem Sancti, tam vivaciter phantasiæ suæ impressam, ut eam nequiret credere effectum esse simplicis ac naturalis somni. Statua vero, secundam istam ideam formata, verum id esse demonstravit. Cum enim lineamenta vultus sacri accepisset, rudi dumtaxat verborum ambitu commendata sibi; collata tamen illa cum Tranensi, quæ creditur ad viventis expressa vultum, tam similis apparuit, ac si ab una manu ambæ essent.

phantasiæ
sculptoris
impressum a
Sancto.

DE S. JOANNE EREMITA PRESB.

B

URTICÆ IN BURGENSE CASTELLÆ VETERIS DIOECESI.

E

D. P.

Commentariolus prævius, de cultu et vita ejus.

ANNO MCXLIII.

In loco an-
choreos suæ
celebris,

Castellæ veteris Regiam, Burgos vulgo dictam, antiquis nuncupatam fuisse Aucam, Villanovanus apud Ortellium asserit: sed hic optat, ut Auctores suos præluxisset, quos vir Geographiæ veteris studiosissimus nusquam potuit reperire. Non admodum procul Burgis Aucam illam fuisse, probant Montana, diœcesis ejusdem partem septentrionalem percurrentia ab Occasu in Ortum, vulgo Montes d'Oca, antiquam nomenclaturam retinentia. In his montanis, qua asperiora sunt, situs est vicus ab Urtica dictus, xii dumtaxat milliuribus ab urbe, palaestra eremitica prætitulati Joannis, et monasterium istuc vel ab illo vivente, vel eidem jam mortuo et miraculis declarato erecti sedes. Hic ille mori voluit: hic ejus sacrum corpus habetur, hic cultus præcipuus, tota autem diœcesi minime vulgaris. Siquidem Burgensis apud nos Breviarium Kalendurum ad hunc ii Junii præscribit festum Joannis de Orthea, ix Lectionum, iii capparum. Duplex: ipsas autem Lectiones, consequenter recitandas, proponit Breviarium ex initio Vitæ mox profereudæ, cum hac propria Collecta: Omnipotens sempiterne Deus, qui B. Joannem, Confessorem tuum atque Presbyterum, Sanctorum tuorum collegio sociasti; concede nobis, adhuc in valle lacrymarum laborantibus, ut ejus preces et merita, ad impetrandam gratiam tuam tuta præstent auxilia. Neque per Romani Breviarium suspensionem abolutum est festum, sed mutatum Officium. Similiter, aut eadem fortassis omnia, inveniuntur in Breviariis, Compostellano, Salmantino, Calagurritano, Palentino, Seguntino et aliis, ex quorum aliquo cum accepit Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum.

2 Vitam, unde Lectiones sumptas diximus, ex tribus antiquis Legendariis, Burgensi, Asturicensi et Segobicensi, diligenter (uti ex margine apparet) inter se collatis, edidit Tamayus, miraculis tamen pauculis auctum, sumptis ex nostro Ribadineira: qui, sicut et alii Viturum ejusmodi Hispanice redditorum evulgatores, in suo Flos-Sanctorum illam proprio stylo exposuit. Ipsam ex Tamayo hic damus, post operam frustra datam ad obtinendum fidelius et nusquam interpolatum exemplar. Et in illis quidem MSS. quæ Tamayus vidit unus communis error est, quod is, cujus res omnes gestæ initium ducunt ab an. MCXI, uti ex Annotatis apparebit; obisse legatur anno MLXIII, quod per meram antiquioris librarii oscitantiam factum, omissa

littera numerici centenarii Cevdens esse censet Tamayus: nec abhorret a verisimilitudine conjectura quod usque eo Sanctus vixerit, cum num. 10 dicatur ad senectutem devenisse. Sed si ultimi duo articuli ab eodem quo priora auctore sunt, non possunt illa, ut ex Legendariis antiquis sumpta dicantur, multum excedere annorum ducentorum ætatem; scripti enim articuli illi fuerunt, postquam Urticense canobium anno MCCCXXXIV Hieronymianis Eremitis obvenit, loco cedentibus qui eum prius tenebant Canonici regularibus. Itaque valde propendeo ut credam, vetustæ Legendæ, cum num. 12 finitæ, et seculo fortassis XIV compositæ ab aliquo ex Canonici Regularibus, Appendiculam istam auctoris Hieronymiani postea accessisse. Fortassis etiam ampliorem Legendam Ribadineira habuit, in qua miracula erant ab eo relata. Plura de Joanne præfari non est opus, cum cetera quæ hic faciunt ad Vitam ipsam annotari commodius possint.

ACTA

Ex Legendariis MSS. edita a Joanne Tamayo de Salazar.

P

Solennem Sanctorum memoriam ad hoc sancta retinet Ecclesia, ut illorum pia gesta, minus eruditæ piæ vitæ fiant exemplaria. Sicut enim prava praverum dogmata, imitatores suos prava imbuunt doctrina; ita pia Sanctorum gesta, fidelibus sanctæ Ecclesiæ veritatis monstrant vestigia. Inde est, quod Religio consuevit Christiana commendare memoriæ, mediante scriptura, quæ ad augmentum fidei esse cognoverit auxiliaria, juxta illud Apostoli: Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Ab ista igitur commendabili consuetudine, occasione sumpta, Vitam B. Joannis, Presbyteri et Confessoris Christi, proposuimus compendiose commendare scripturæ; non tam præsumption scientiæ nostræ inhærentes, qua illi divino eloquio incumbentes, quo dicitur: Aperi os tuum etc. Remota igitur præsumptione, adhibitaque piæ mentis devotione, illo Prophetico utentes eloquio: Audiam quid loquatur in me Dominus, rem ultra vires ingenii nostri arduam incipimus. Quod si forte defecerit intelligentiæ nostræ ratio, sufficiat piæ mentis intenta devotio.

Ex usu Eccle-
siæ Vitæ
Sanctorum
scribendi,

Rom 15

etiam hanc
edendam
sumit Auctor.
Ps. 80. 11

Ps. 81. 6

Acta dantur a
Tamayo ex
MSS. 3.

A Adolescent Joannes sacris Ordinibus initiatu a b Ps. 19, 8	2 Beatus igitur iste Joannes, Confessor Domini, et amicus, natione Hispanus, in territorio Burgensi, in rure campestri, Quintana Fortunii a nomine, ex parentibus non infimis oriundus fuit. Qui cum adhuc teneræ esset ætatis, inutilia declinans exercitia [humanæ mortalitatis b], et quasi Deo se offerens, litterarum studio adhæsit; ut cum Psalmista posset dicere: Hi in curribus, et hi inequis; nos autem in nomine Dei nostri magnificabimus. Inde est quod implevit Dominus petitiones suas. Transeunte deinde temporis curriculo, sancto instans proposito, jam juvenis, exutus puero, ad sacros Ordines promotus est; quibus adscriptus, attentius solito, corde, voce, et opere, divino obtemperavit obsequio.	suam penitus dedicavit. Erat autem in Ocensi e Silva locus terribilis, prope stratam B. Jacobi, Urtica nomine, in quo latrones totius silvæ sua habebant diffugia; et ibi nocte transgredientibus insidiantes, cupiditate temporalis pecuniæ, quæ semper avidas mentes hominum excæcat, quamplures necabant, alios suffocabant, et alios spoliabant; ut neque etiam indigentiæ ad illum locum accedere ausi essent. Hunc locum vir Dei elegit habitare, hoc affectu et desiderio, ut excluso perversorum latrocinio, ibi divino vacaret servitio; recolens fortassis illud quod legitur de B. f Bonifacio, qui a Pantheo Romano templo exclusa multitudo dæmonum, illud construxit in memoriam omnium Sanctorum.	D EX TAMAYO. e latronibus insessam. f
propter civilla bella, ab Ara- gonio susculata, c d	3 Factum est autem in diebus illis, quod seminata discordia, tota ferme in guerram converteretur Hispania. Post mortem namque c Ildephonsi, potentissimi Regis Hispanorum, qui sine herede virilis sexus obierat, Rex quidam surrexit de Aragonia; qui habens prædicti Regis filiam in uxorem, totam sibi subjugare volebat d Hispaniam, cum non esset qui ei in bello resistere posset. Quod attendens pacis amator B. Joannes, propter afflictionem patriæ nonnullas ni (fallor) profundens lacrymas, indoluit. Cumque dispersionem et exterminium gentis agricolæ, ingruente militia, consideraret, sciens in tumultu bellorum, causa consimili, propriam perdere posse substantiam; diffiniens apud se, eam quamtulamcunque multo rectius in operibus misericordiæ expendendam, aiebat intrare; Væ mihi! Quare affligitur populus Dei? Quare perversitas superbiæ offendit metas innocentiae? Hic figmentum illud verum est poeticum:	7 Sed quia, sine Regali consilio et auxilio, tale quid incipi videretur præsumptio; sumpto a viris industriis consilio, ad Ildefonsum honoratissimum Regem Aragoniæ, qui longa exercitatione militiæ jam sibi regnum subjugaverat Hispaniæ, perrexit: quem vir Dei justis precibus aggrediens, locum impetravit ab eo optatum. Inde summa cum lætitia repedans, ut Deus suæ operationis fundamentum esse appareret, ad honorem ipsius et in B. Nicolai recordationem, oratorium fabricare incepit. Sed quoniam, ut superius est dictum, maxima latronum multitudo ibidem latitabat; quidquid Vir Dei in die faciebat, latronum perversitas in nocte diripiebat; quia timebant opus sancti Viri suæ iniquitati fore nocivum, vehicula et ea quæ erant operi necessaria fraude arripiebant, et temerariis ausibus confringebant; et sancti Viri corpori mortem, operi combustionem, substantiæ dispersionem minabantur: quæ omnia Vir Dei contemnebat, sciens consummationem boni operis, non esse ex homine, sed ex Deo.	Ibidem ex- struit orato- rium S. Nicolai, E illis frustra impedire conatis:
bona sua vendit;	4 Et sic pietatis visceribus affluens substantiæ suæ partem pauperibus erogavit, quorum possessiones hostilis asperitas subrueret; partem sibi retinens, non ad avaritiam, sed potius ad omnipotentis impetrandam gratiam. Quia cum videret nullatenus se posse habitare in terra nativitatis suæ, sumpto consilio contemplationis divinæ, proficisci proposuit Jerusalem. Sumpta igitur supradicta parte substantiæ, quæ quasi obnoxia erat temporali perditiōni, et eam in itinere sanctæ peregrinationis expendens; in thesauris scientiæ, ubi rubigo nec tinea demolitur, collocavit; et sic vir Dei, virtuti innitens fidei, pacem querens, guerram fugiens, locum pacis Jerusalem visitavit; ut juxta Psalmistam, adoraret, ubi steterunt pedes Domini. Completo itaque proposito, adeptoque voto, aliquantulam temporis moram Jerosolymæ faciens, ad propria repedare destinavit.	8 Cumque consummata esset ecclesia, ædificavit et juxta eam asylum, in quo peregrini haberent refugium, quibus ipse pro posse necessaria ministrabat. Quod attendentes fideles, ad eum confluebant, et summa cum devotione de rebus suis ei offerebant: quem etiam quasi Christi vicarium, in pœnitentiis suis reconciliatorem habebant. Nec tantummodo vulgus, sed et Principes, ac etiam Imperator g Hispaniæ, qui prædicto Regi successit in regno, inter sese et Deum, mediatorem ponebant: et divina favente gratia erant ei oves, et boves, et pecunia sufficiens. Sed ne forte putaretur omnia hæc congregare velle ad avaritiam, in fluvio, qui dicitur Iberus, a quo tota Hispania alio nomine vocatur Iberia, pontem firmavit in vico, qui dicitur h Lucronium, in quo partem non modicam substantiæ sibi a Deo commissæ expendisse dignoscitur. Similiter in urbe Naxara, i de novo pontem fabricavit; qui impetu aquæ multoties corruptus, summo cum labore et expensis, ab eo multoties est restitutus. Juxta vicum B. Dominici pontem ligneum fecit, super torrentem de montibus Cuculsæ descendentem, cujus longitudo quingentorum passuum spatio distenditur. Inter locum etiam habitationis suæ, et villam Octaporcæ k nomine, manibus propriis stratam posuit, in locis humentibus et aqueosis, ut Jacobipetæ, longo fessi labore, facilem transitum haberent.	item hospitale pro peregrinis, g ex affluentibus ad opus elemosynis: F h i et pontibus structis publico consulit, ac viam sternit. k
in reditu eva- dit periculum naufragii,	5 Cumque reverteretur, cum instantia mare ingressus, cum magna peregrinorum turba, ventus pestilens conturbavit maria, ut eorum pene confringerentur navigia. Quod vir Dei attendens, pro se et aliis peregrinantibus misericordiam Dei exposcens, oratione vix consummata, ex improvise pestilentia sedata est. Qua de re proposuit cum mente devota, si Deus cum prosperitate eum reduceret ad Hispanorum regna, ad honorem B. Nicolai fabricare ecclesiam, cujus precibus se credidit evasisse maris contumaciam. Quid plura? Mare evasit, per terram iter arripuit, Christo duce Beatoque Nicolao Confessore, et summa cum incolumitate ad propria repedavit. Quo facto, divinæ constanter maluit vacare contemplationi, quam terrene inhiare commoditati; juxta illud quod scriptum est, Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit.	9 His et aliis operibus, quibus Vir Dei studebat, ejus fama sonuit in finibus Hispaniæ; unde sanctarum domorum et hospitalium Rectores ad eum confluebant, ut eos viam vitæ et disciplinæ doceret, et in regimine sanctarum domorum instrueret. Qui se cum possessionibus sancti Viri arbitrio determinationique [subiciebant]: et omnes fere domus et hospitales, a Lucronio usque ad civitatem Burgensem, ejus consilio et auxilio regebantur. Erat enim tantæ abstinentiæ, ex quo eremum habitare cœpit,	Regit omnia circum Xeno- dochia,
Mat. 24, 13 seque ad eremum confert,	6 Sed quoniam quandoque sollicitudines terrenæ, populi que frequens instantia, mentem retrahunt a contemplatione divina; adoptavit eremum, in qua Deo, remuneratori in te sperantium, vitam		

EX TAMAYO
ipse vir ma-
gnæ absti-
nentie.

A pit, quod in die semel tantum cibum sumeret. Singulis etiam annis tres Quadragesimas jejunabat, abstinens a cibis omnibus, qui motus carnis illicitos excitare possunt. In gestu autem, habitu, et persona, etiam ignotis verus Eremita apparebat.

Extinctum
subula ocu-
lum miraculo
recipit :

10 Deinde cum Vir Dei devenisset ad senectutem, et habitaret in civitate Naxarensi, accidit ut asinus, quem pro vehiculo habebat, camum de corio factum disrumperet; quem cum Vir Dei manibus propriis repararet, subula pupillam oculi sui perforavit. Qui cum cassum lumen sentiret, et auribus Pontificis Roderici, summæ honestatis viri, qui tunc temporis illius diœcesis curam gerebat, infortunium insonnisset; ac sanctum Virum, quem pro Patrono habebat, accessit. Cui cum Vir sanctus, tam senectute quam infirmitate gravatus, assurgere vellet, lumine cœlitus sibi reddito, eum insepexit.

deficere se
sentiens,

11 Illis et aliis virtutibus Vir Dei illustratus, ad cœlestes epulas est a Domino invitatus. Sed antequam ad obitum veniret, eum Dominus carnali infirmitate correxit: et cum obitum suum præsentiret, et ut verius loquar præsciret; vocato Consule Lupo, qui dominium civitatis obtinebat, et omni Consilio, eos communiter exoravit, ut eum jam morti proximum, apud Urticam, ubi propriam habitationem habuerat, transmitterent. Qui honorifice, summo cum luctu et mœrore, eum a civitate sua eduxerunt; et facta oratione pro pace Ecclesiæ et terræ fructibus, et pro vivis et pro defunctis fidelibus, benedixit civitati, et ejus pariter habitatoribus. Deinde a suis conservis et aliis pluribus ad locum deportatur optatum; in quo paucis vivens diebus, rebus benigne dispositis, obdormivit in Domino, anno Domini, *n* MCLXIII, quarto

pelit Urticam
reveli :

B Nonas Junii.

12 Post cujus mortem, miraculorum fama crebrescente, multorum concursus factus est populorum; inter quos quædam puella de Burovia, spiritu maligno cruciata, adfuit; quæ postquam ad sepulcrum sancti Viri accessit, callidus hostis sentiens se non posse resistere, quasi ludens, ait se perversi viri cujusdam imaginem gerere, qui nomine Castellano Garsias Pelictri dictus fuerat. Sed quia fas non est ab hoste doceri, non sine divino nutu hæc dicta fuisse possumus arbitrari; ut scilicet perversi caveant, ne post mortem suam imaginem informant diabolo. Ob hoc ergo tota cum tripudio lætatur Hispania, quæ talem Patronum meruit habere in gloria.

ibique mortuus

claret mira-
culis,

13 Mira hujus patrocini lux spirat in eo, præcipue in conjugibus; ut qui multis annis steriles et improles convivere, seque ipsi commendavere, prolem impetrent. Nimirum quemadmodum S. Joannis parentes, qui multis annis in matrimonio convixerant infœcundi, postea filium, fusis ad Deum precibus, impetrarunt; ita vult Dominus, ut idem sanctus Eremita similium beneficiorum sit, et agnoscat, et colatur Patronus.

o

sterilibus
prolem
largiens,

14 Marita quædam sterilis, Viri sancti meritis insperatam filiam impetrarat; quæ cum nonnihil adolevisset, matre lactucas in ripa fluminis ablunte, non procul molendino, præcepit in aquas decidit; quarum vortice impetuque abrepta, in molendini rotas incurrit. At mater protinus exclamavit: S. Joannes de Urtica te servet: quo dicto puelulam molendini rotas illæsa, comi renidens ore, transiit et evasit. Infans biennis, item Urtica oriundus, profesto Dominicæ Ascensionis die, in altum præceps puteum delapsus, fuerat suffocatus; qui a patre ad sacellum Viri sancti delatus, ejusdem patrocini fuit ad vitam revocatus.

laptos in
aqua servans,

15 Festo quodam ejusdem sancti Viri die, non-

nemo suum tonderi gregem curavit; et ne quid ejusmodi servilis operis pro tunc fieri curaret admotus, neglexit, sed non impunis. Nam cum postridie, juxta templum monasterii illius, ducentæ ex eo grege, qui pridie tonsus fuerat, oviculæ ducerentur, omnes collapsæ simul extinctæ sunt. Quotannis festi solemnitas ejus celebratur, maxima populi frequentia; qui de cunctis illis confinibus, aliisque remotioribus oris ad eam solennitatem concurrunt; multaque funebria affert vestimenta, quæ velut anathemata in templo suspendantur; in eorum sempiternam memoriam, qui vel a limine mortis ad vitam revocati, fuerant eis induti; vel jam ea moribundis parata habuerant, et postea Viri sancti prece pristinam valetudinem recuperarunt. *p*

D
puniens
violatorem
sui festi;

hujus ingens
celebritas.

16 In hoc S. Joannis de Urtica domicilio diu vixere Canonici *q* Regulares, usque ad annum Christianum MCCCXXXI, quibus Priores ab ipsis met electi præfuere. Sed Burgensis Episcopus Paulus de S. Maria, qui Judaicam execratus impietatem Christo nomen dederat, vir longe doctissimus, postea id domicilium S. Hieronymi cœnobitis concessit certis conditionibus, assentientibus tribus, qui superstites adhuc erant. Canonicis Regularibus; a quibus denique jus omne resignatum est, anno Christiano MCCCXXXIV; sexto Idus Januarii. Præfectus est cœnobio F. Alphonsus de Bonilla, sicque jus omne domicilii illius in ordinem S. Hieronymi transiit: quod Eugenius Papa VI bullis Apostolicis confirmavit.

p
q
Locus a
Regularibus
ad Hierony-
mianos tran-
sit an. 1431

17 Dein anno Christiano proxime numerato Postridie Kalend. Martii, cum transferre vellent Viri sancti Corpus, ex S. Nicolai sacello, ad templum monasterii in operosum quod ei extruxerant mausoleum; multique Præsules et Viri principes, ad eam solennitatem cohonestandam, convenissent; sub ipsum processionis instituendæ tempus, subito impletum est templum sacellumque aviculis, nive candidioribus, alias numquam visis; quæ hinc inde lætabili concinio circumvolantes, cœlestem suavisimi et gratissimi odoris fragrantiam spirarunt, populumque recrearunt. Ipsum vero S. Joannis Corpus immotum restitit: itaque Dominus significavit, velle se sacras illas sui famuli exuvias illic relinqui; sicque immotæ restiterunt.

12

qui an. 1434
corpus
transferre

18 Ante paucos annos idem sanctum Corpus, in aliud operosius mausoleum, tamen in eodem sacello, translatum est; repertæque sunt omnes ejus carnes consumptæ, præter ipsum cum ossibus cor: quod erat omnino recens, integrum, illibatum, tabisque purum. Atque in hoc domicilio magna Deo gloria accessit, postquam S. Hieronymi Cœnobitis traditum est; non eo tantum quod cultus divinus auctus fuerit, sed quod rarosæ religionis atque virtutis exemplo, cunctos illos accolæ ad virtutum studia (ut amant) incitarint, et quod multas erogent eleemosynas omnis nationis hospitibus, ad S. Jacobum in Gallæciam peregrinantibus: nam quoties annonæ caritate pestilentiaque laboratum est, semper unicum miseris in ea tota regione fuere perfugium. Quod Christianæ Religiosæque caritatis officium Deus, qui caritas ipsissima est, sæpe miraculo probavit; et reditus eorum, quamvis exiles, si tot tantisque expensis conferantur, liberaliter auxit; pro magna scilicet fiducia in S. Joannem, qui Cœnobium hoc in eum finem fundavit.

frustra ni-
tuntur,

deinde elegan-
tius eodem
loco Mausoleum
struunt :
F

cui magnus
sub illis splen-
dor accessit.

ANNOTATA D. P.

a Quintana, et Quinta, Hispanis dicitur villa, prædium. Breviarium Burg. Quintana Hortuno, ex usu recentiori, pro F initiali H pronuntiantium.

b Verba inclusa [] Burg. et Astur. deesse notat Tamagus

A Tamayus; et sic olia, quæ inclusa invenies, scius vel istic vel in Segobiensi deesse.

c Alfonsus 6 Castellæ Rex, qui Toletum a Mauris recuperavit, obiit an. 1109, relicta filia Urraca, quæ vidua Alfonso Arragonio nupsit. Illic cum parum fideret Castellæ Proceribus, omniq; administranda daret Aragoniis, ut se non quasi pro tutore privigni Alfonsi ex Berengario Comite Burgundiæ nuti, sed pro Rege gereret; multum perturbationis Castellæ intulit, modo contra uxorem, modo contra privignum belligerando.

d Id est, quantum fere in ea Christianorum erat: nam Bæticam adhuc totam Saraceni tenebant.

e Tamayus Oscensi; sed hoc ab Osca civitate, vulgo Huesca duceretur.

f Bonifacio scilicet IV, qui Pantheon dedicavit sub an. 608.

g Alphonsus Urracæ filius, Imperator coronatus an. 1135, eo quod ceteris in Hispaniæ Regibus potentior esset: huic a consiliis et aliquando a Confessionibus fuisse Joannem, ait Ribadineira, sed sine teste.

h Lucronium, vulgo Logroño, in confinis Navarræ, antiquis Juliobriga.

i Naxara, inter Iberum et oppidum S. Dominici Calceatensis, ad eundem torrentem, quem Marietta

B Nagerillam nominat.

k Eidem Mariettæ Atapuercas; et forte melius. D Atar enim, alligare dicitur, Octar nihil significat.

EX TAMAYO.

l Frequentes scilicet eo tractu: ad usum peregrinantium Compostellam, ex Navarra et Gallia.

m Rodericus, Tamayo Calagurritanus et Naxarensis Episcopus; idemque varia ejus Acta profert, signata anno 1143, 51, 5, et 6.

n Supplevi deficientia centenarium, quem Tamayus satis habuerat notasse in margine: patet autem correctio ex eo, quod senio gravis tum fuerit, ut supra dictum, et initio civilium bellorum juvenis.

o Videtur hic haberi finis veterum Actorum, sequentia miracula Ribadineira adjunxit, nescio unde accepta.

p Quoniam præfatur Tamayus antiquis Actis hæc miracula a se addita: videtur indicare quod sequentia etiam acceperit ex vetustis Legendariis quæ allegat: fieri tamen potest ut Acta vitæ sint uno seculo antiquiora, quam Appendicula hæc.

q Quia num. 11 dicitur Sanctus, a suis conservis delatus Urlicam, consequens esse putat Tamayus, ut eum locum priores tenuerint Eremitæ, istic a Joanne instituti; quod non negaverim, mallem tamen certiori testimonio roborari.

DE S. JOANNE MARTYRE BIALOGRODI IN BESSARABIA.

Sylloge, ex Slavo-Russicis monumentis.

D. P.

CIRCA SEC. XIII.

Bialogrod, id est Castrum album,

a Turcis occupatum an. 1482:

ante quod tempus annis 35

factæ Ephemerides figuratæ Moscorum,

Dacia inferioris ad Pontum Euxinum pars extrema, Tyræ (vulgo Niester dicti) et Istri sive Danubii fluminibus intercepta, Tartarorum Budziacensium, Turcis Tributariorum, hodie sedes Bessarabia est; ejus præcipuum oppidum, ipsius Tyræ ostio adsitum, Moscis Belogond, Polonis Bialogrod, Slavis Belgrado, Turcis Ac-Girmen. Monasterio Halachis, Græcis Asprocastron dici, asserit in sua Geographia Michael Antonius Baudrandus; docetque tot nominibus eundem subesse Albicæstri notionem. Hoc famosum satis emporium, et unde ipso quoque regiuncula tota Bialogrodensis Tartaria sæpe nuncupatur, anno MCCCCLXXXIV. teste Matthia de Michovia Chronicorum Polonicorum lib. 4 cap. 73, Bajazetus

C Turcarum Imperator, cum maxima potentia, tempore veris Bessarabiam ingressus, obsidendo expugnavit. Quondam eandem Provinciam, Polonis verosimiliter aut Moldavis olim subditam, occupaverint Tartari, mallem scire; quin Menologium et Synaxarium Ruthenicum, unde prætitulati Martyris notitiam accipimus, antiquiora esse opinor prædicta Turcarum invasione.

2 Illa certe antiquiores sunt figuratarum Ephemeridum Tabulæ, quas ante primum Tomum Maji vulgari; quarum ætatem, mihi tunc nondum observatam, huc deprehendi ratione. In fine primi mensis, id est Septembris, repræsentatur omnium ultimus S. Gregorius, Magnæ Armeniæ Apostolus et primus Patriarcha; capiti autem, non solum supra scribitur nomen, A. ΓΡΙΓΟΡΙΟΥ, uti in ectypa nostro; sed juxta originarias ligneas figuras, addi debet, ΙΝΔ. Β. Ι. id est, nota Indictionis XII: qua formatus tabulas primum fuisse, licet sæpius forte innovatus, prorsus mihi persuadere cæpi, postquam ad ipsius Sancti pedes, in eodem prototypo, reperi notatas litteras Θ Μ. quæ Latino numero XLIX respondent: nec enim dubitare potui, quin hic haberetur annus tum currentis sæculi, tali Indictioni respondens. Quæsi ergo in chronotactica Glossarii Cangiani tabula, ad id confecta, annum aliquem XLIX, cum

XII Indictione concurrentem, primum opud Græcos, quorum Æra annos octo pauciores numerat quam vulgaris nostra; sed nullum reperi: reperi autem a tempore conversæ Moscorum, in æra nostra vulgari, post MCM et post MCCCC. Hinc confirmatus in eo quod audieram, Moschos, in annis numerandis, more Latino progredi; non diu hæsitavi, utrum ænum e duobus eligerem; cum in Tabulis illis invenirem nonnullos seculo XII verosimiliter posteriores; et Harduinius noster, Tabulas meas accuratius scrutatus, certo compertum sibi esse scribat, ex argumentis necdum publicandis, quod ipsæ fuerint seculo XV confectæ. Interim etiam sic consequens fit ipsas Tabulas esse Turcica in Bessarabiam irruptione annis XXXV priores.

3 His ita deductis, curiosius contuli Junii nostri figuras cum originariis; et deprehendi Sanctos Joannem, de quo hic, et Martianum Martyrem Ægyptium die VI, non omnino ad fidem prototypi Moscovitici vestitos, sed pro talari ac longiori veste, cum qui ibi exprimuntur eodem fere quo S. Theodorus schemate, indutos sago militari, quod sicuti debet in Marciano corrigi, sic verosimiliter debet etiam corrigi in Joanne. Non est tamen firma illa illatio; cum SS. Alexander die IX, et S. Leontius die XVII (quos certo constat fuisse milites) togati quoque exprimantur in prototypo, recte circa hos a nobis correcto. Tamen, cum tam hic, quam isti vestitus, eorum sit Sanctorum, quos antiquitus apud Græcos cultos eadem Tabulæ repræsentant; manet hactenus, quod sicut dixi in Notis ad Ephemerides, Vestis forma non præfert indigenam id est Ruthenicum Sanctum; qualem manifeste præfert vestitus SS. Antonii, Joannis et Eustatii Martyrum, Vilnæ in Lithuania seculo XIV. Verum conjecturam istam de peregrinitate Joannis eatenus verosimilem, valde dubiam mihi red-

F Joannem habent;

habitu quidem Græco,

cum

A cum S. Justino, *Græcis celebratissimo, his ignotus* S. Joannes; sed in *Menologio Sparwenfeldii* sic legitur, post memoriam duplicis S. Justini a Græcis acceptam. Item S. Megalo-martyris Joannis Novi, passi Bialogoradii.

sed cum titulo Megalo-Martyris,

et junioris.

videtur is Riologrodensis fuisse,

et ad sec. 12 pertinere.

4 Sanctos et Sanctas Megalo-martyras id est Magnos Martyres, invenio a Moschis dici inter viros quidem xv Septembris Nicetam, xx Eustachium, xx Octobris Artemium, xxvi Demetrium; xxv Novembris Clementem Papam, viii et xvii Februarii, utrumque Theodorum Ducem ac Tironem; xxiii Martii, Georgium; inter Virgines vero, Mariam, Euphemiam, Ecaterinam, Barbaram, Anastasiam: quos omnes magnifico isto titulo appellare Rutheni didicerunt a Græcis. Hi autem cum nullum Joannem sic appellent; imo nullum habeant tantæ notæ, ut istius respectu hic de quo agimus Novus seu Junior vocetur; primum quidem ita vocarentur censo respectu S. Joannis Baptistæ; sicut respectu S. Stephani Proto-Martyris, Junior dicitur is qui sub iconomachis est Constantinopoli passus; Maria Neptis Abrahami Punitens, respectu Ægyptiorum; Bacchus seculo x passus in Palæstina sub Saracenis, respectu ejus qui cum Sergio coronatus est sub Maximiano. Existimo deinde, Joannem non solum Martyrio et cultu, sed etiam civitate, vel saltem commoratione Bialogrodensem fuisse; cum adhuc Bessarabia tota, et quidquid intra Borysthemem atque Danubium Euxino Ponto uljacet regionum, Russorum jam Christianorum nomine et imperio continebatur: seculo autem xii vel xiii accidisse, ut Lithuani adhuc gentiles, vel etiam Crimenses Tartari, ambo enim Russorum hostes fræ continui fuerunt ab illo tempore) facta incursione Bialogrodum occuparint; ibique repertum Joannem excarnificarint, multo prius quam ea regio, Russis adempta, Tartoris cederet in possessionem. Titulus enim Megalo-martyris non potuit ipsi nisi longiori tempore, per multa miracula, et celebrem corporis venerationem, acquiri.

5 Licet porro, occasione hujus Megalo-martyris Joannis quædam hic attexere ex Gallica relatione Guilielmi le Vasseur Domini de Beauplan, tom. 2 *Atlantis Blaviani* lib. 5 Latine reddita. Describitur ibi vicus Pieczary, dimidio infra Kioviam milliario situs, cum clauastro in quo Archimandrita totius Russiæ, ordinariam; Metropolita vero, honorariam habet sedem. Ibi, inquit, subtus montem clauastro vicinum reperire est cavernas plurimas, plenas cadaveribus, ultra mille ac quingentos annos sepultis, necdum tamen dissolutis: tum addit hæc: Dicitur passim cavernas hasce a prisceis Christianis, gentilitiæ violentiæ se subducentibus, Deoque vero quiete servituri, conditas esse (neque id dissimile vero videbitur consideranti, Romanum Imperium usque ad Borysthemem extensum illuc usque, etiam sensisse ferociam persequentium Christianos) habitatasque eremitis; sicut et simili occasione iisdem fuerunt habitata deserta Ægypti extremæque Thebaidis. Ibidem videre, inquit Auctor, est cadaver Sancti cujuspiam Joannis, integrum ad lumbos usque conspicuum, inferior enim pars infossa est terræ ut videri nequeat. Hujus loci Monachi referebant, dictum S. Joannem, præviso obitus sui tempore, manibus suis effodisse foveam, corpusculo suo condendo aptam; non in longum quidem more consueto, sed profundum versus: cumque adstantibus Fratribus ultimum vale dixisset, in eam sese dimisisse: Dei vero nutu factum, ne totum corpus, quamvis satis fossæ esset, terræ immergeretur; sed ut dimidium saltem extaret, velut ad prærogativam sanctitatis. De hujus ætate et vita, operæ pretium fuerit certiora doceri; et num forte is ille sit, cujus Georgius David, ad diem 1x Novembris, reperit in illius gentis Synoxario memoriam, his verbis: et Venerabilis Patris nostri Joannis Kolovæ.

D Pieczareuse prope Kioviam cœnobium,

cum incorrupto corpore alicujus S. Joannis,

E

forte 9 Novembris colendi.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SENDOMIRIÆ IN POLONIA PER TARTAROS CÆSIS,

D. P.

COMMENTARIUS HISTORICUS

C

De tempore modoque Martyrii et cultu, ex Cromero et aliis.

ANNO MCCLX.

Tartari Vistulam transgressi

per socios Russos ad se eiciunt Præfectum arcis Sendomiriensis.

Martinus Cromerus, *Origines ac Gesta Polonorum*, adhortante Sigismundo Augusto, libris triginta complexus, usque ad annum MDVI: cum lib. 9 pag. 237 narrasset civiles motus, quibus post annum MCCLVIII Polonia distracta fuit; mox subjungit, quomodo interim Tartarorum ingens vis, Nogaio et Celebuga ducibus, in Poloniam sese per Russiam mense Decembri effudit, Russis ipsis adjutoribus atque ductoribus; summaque celeritate usi, et Lublinensem quam prætergressi, in Sendomiriensem fecerint impetum: ubi direptis monasteriis Zarichostensi Virginum Clarissarum, atque Lysseriensi, Sendomirense oppidum incenderint; et arcem, nullo respirandi spatio defensoribus dato, die nocteque ceperint oppugnare. Verum id illi faciebant, inquit, nullo operæ pretio: nam a multis arx ignaviter defendebatur. Pleraque enim omnis vicina nobilitas, et oppidani atque agrestes multi, cum exoribus, liberis et fortunis suis, ad primum adventum hostium, eo confugerant Ibi Russorum Duces, qui in castris Tartarorum erant, primum per internuntios, deinde per se, cum Petro de Crempa Præfecto arcis agunt, ut, si se arcemque

servatum ire velit, ad Tartarorum Duces in castra veniat; et imperata se facturum professus, parvo se arcemque et omnem multitudinem redimat: fidem dant nihil in ea re fore periculi; se hæc ita confecturos.

2 Creditur Præfectus, Russos, Christiani sanguinis misericordia commotos, quemadmodum præ se ferebant, illa suadere et recipere: confirmabant autem promissa sua, impetratis aliquot dierum induciis. Itaque Præfectus, cum Sbigneo fratre et Primoribus ex nobilitate, ad castra hostium proficiscitur: Duces barbarorum, ut erat edoctus a Russis, adorant; de salute sua et arcis supplex agit. Barbari, ut sunt fallacissimi fideique expertes, in supplices impetum faciunt; spoliatos et verberatos immaniter obtruncant; et confestim sublato clamore, effuso cursu in arcem, nihil tunc hujusmodi expectantibus defensoribus, invehuntur; et in cæde hominum, omnibus perterritis et latebras quærentibus, promiscue grassantur... defessi autem cædendo, reliquum vulgus gregatim in Vistulam impulerunt. Tanta vero cædes in arce tunc facta esse dicitur, ut sanguis cæsorum usque ad Vistulam difflueret,

F

eoque perfide nuctato improviso urum-punt,

et tandem stragem edunt,

not. 12

A *fluere. Flavius, uti et ceteri tunc, glacie concretus, ripæ suæ sinistræ adhærentem Sendomiriam habet, Polonicarum versus Russiam regionum ultimam; quæ ante annos circiter viginti hanc eundem progressos, scilicet anno MCEXL, similem ob visum Tartaris fuerat incursionem passa. Etenim illi, ut ab eodem Cromero narratur lib. 8 pag. 211, similiter transmissio Vistula flumine glacie concreto, Sendomiriam expugnare: Copronnicense monasterium, quod etiam Pocrivuniense appellatur, diripere; utrobique præter cives magnam agrestium et nobilium multitudinem, quæ illoc confugerat, una cum Monachis, interfecere.*

Cromerus opinatur arcem captam 2 Junii,

quia tunc festum agitur casorum in ea,

sed non est verosimile quod promptu scire omnium,

memorandum speciali honore dignorum corpora tunc honorari cepisse,

etque fuisse Monachorum Copronnicen,

B *Hæc ideo ita inter se comparavi: quia Cromerus, loco prius citato, dubius hæret an revera anno MCEXL, an autem præcedenti intrasa arcem Sendomiriensis sit, propter auctoritatem Dlugossi, priori anno id factum scribentis, in secundo scilicet qui necdum typis prodit sed manuscriptus servatur Historiæ Poloniæ tomo. Dubium vero utcumque soluturus, suspicatur, his Tartaros tunc in Poloniam incurrisse; quod quidem mihi, inquit fit credibile, quod priorem illam sub brumam initio mensis Decembris factam esse scribit idem Dlugossus: eam vero, qua Sendomiria capta est, ætatis initio accidisse constat ex eo, quod in hodiernum usque diem strages illa, quasi Martyrum Christi, anniversaria celebritate, postridie Kalendas Junii, Sendomiriæ magno populi concursu recolitur, magna Alexandri quarti Pontificis maximi Indulgentia cumlata ac dedicata. Sedit Alexander IV ob anno MCELV ad MCELXI, eundem istam immediate secutum, defunctus XXV Maji; cujus utinam Bulla proferretur, verosimiliter certius aliquid nos eductura de tempore et veritate Martyrii! Etenim vix mihi possum persuadere, voluisse Pontificem, omnes et singulas quos publica ista calamitas involvit, Martyrum titulo honoratos. Nam licet Religionis Christianæ odio præsumi possint moti fuisse Barbari ad scelus tam immane; verosimile tamen est, aliquorum specialiter eminuisse virtutem, in amplectenda morte potius quam fidem oblatae vitæ causa ejurarent. Hoc certe, non alia de causa, XIV Augusti censentur coh Hydrunti illi circiter actingenti cives, quos anno MCECLXXX, tertia post captam a Turcis urbem die, recedentes ad Mahometismum transire, barbarus gladius contrucidavit; non autem alii longe plures, quos cum Archiepiscopo suo, euecavit primus furor irruentium in urbem, nullo Ducum imperio.*

C *Sicut autem istos, uno in loco extra urbem pro fide trucidatos, varia postmodum celestia prodigia docuerunt esse venerandos ut sanctos; ita crediderim, digressis barbaris et redeuntibus, qui mortem aut vincula evaserant provincioliis, accidisse Sendomiriæ aliquid, quo isti doerentur, certam aliquam casorum congeriem speciali veneratione dignam censi a Deo, corporibus forsitan per miraculum conservatis, aut celesti lumine circumfusi. Illa autem in urbem illata fuerint 11 Junii, præhabito Romani Pontificis essensu atque Indulgentiis anniversarie duraturis. Quibus positis, sicut vidimus Tartaros, in populatione anni MCEXL, occupata Sendomiria, expilavisse Procrivaciense monasterium (ita enim et Topographica tabulae locum nominant, alias Copronitz dictum, sesquileuca spatio Sendomiria dissitum, ad eandem Vistula ripam circa annum MCEXXXV Cisterciensibus fundatum) sicut, inquam, tunc monasterium illud expilavisse Tartaros vidimus et Monachos occidisse; ita credibile est fecisse eandem etiam altera vice novemdecim post annos; et quidem in us circumstantis, in quibus dictorum Monachorum fides et constantia eluxit certius, et singularius meruit honorari. Id omnino supponit Gaspar Jongelmuus, in Notitia Abbatiarum Cisterciensium per regnum Poloniæ, de Monachis Martyribus in hoc*

cœnobio, jubens legi Cromerum pag. 236. D

B *Auctoritatibus istis nixus Chalemotus, in serie Sanctorum Beatorum ac illustrium Virorum Ordinis, diem 11 Junii sic exorditur: In Polonia, in cœnobio Clarte-provinciæ, seu Cuprunicensis, memoria beatorum Martyrum, Monachorum hujus loci, qui in odium fidei a Tartaris Sendomiriæ occisi, suo sanguine locum illum illustrarunt; eorumque triumphus ibidem singulis annis fidelium concursu recolitur, concessis quibusdam Indulgentiis sacra eorum corpora visitantibus, ab Alexandro IV summo Pontifice, hac die qua inscripti sunt Calendario. Sed cui? An Sendomiriensi? Utinam! Nam si ibi expressus est titulus Monachorum, facile credam, non solum Coprunicenses, ante vicennium expertos furorem Tartarorum, hac vice in Sendomiriensem arcem confugisse; sed etiam, quod arce per datum sic capta, aliquid circa eos vel viros vel mortuos contigerit, ob quod eorum corpora fuerint deinde honorificentius quam aliorum collecta et publicæ venerationi exposita. Donec autem certius informatus circa hæc fuero, tenebo festum, cujus idoneum testem habeo Cromerum, Warmiensem Episcopum, vel tum cum scribebat vel postea creatum; at que illud Sendomiricium Martyrum appellabo, suppresso ad Cupruniensiom Monachorum appellationem calamo et judicio.*

6 *Hactenus scripseram, quando opera R. P. Ignatii Dieritius, post administratam laudabiliter supremo jure Provinciam nostram Flandrobegicam, missi in Poloniam Visitatoris, cum titulo Viceprovincialis, quod deinde etiam in vicinâ Lithuania fuit; accepi anno hujus seculi nonagesimo; ex Actis Actorum Officialatus Consistorii Sendomiriensis, sub sigillo Perilli, et adm. Rev. Domini, D. Christophori de Dembika J. V. L. Canonici et Officialis Sendomiriensis. Præpositi Stolnicensis, S. R. M. Consiliarii, extractum et extraditum, quod fecit Albertus Carolus Mrouczynski, sacra auctoritate Apostolica et Consistorii Sendomiriensis Notarius Actuarius M. PP. transumptum egraphi authenticum, ex quodam Brevi, quod fuit per Bonifacium PP. VIII datum Romæ apud S. Petrum in Idus Novembr. MCECXV: quod egraphum an. MCEXLVI, die Veneris XVI Martii, fieri rogavit ad Officium Consistorii Sendomiriensis Actaque personaliter veniens Vener. Matthæus Brzostowski, Vicarius et Vicedispensator Vicariorum ecclesiæ Collegiatae B. Mariæ Sendomiriensis, tenens in manu schedam certam, legibiliter descriptam. Indulgentiarum certarum, ad ecclesiam suprad. Collegiatam B. Mariæ V. spectantium, et potius eandem ad Acta suscipi et ingrossari. Schedæ vero ejus tenor talis erat.*

7 *Bonifacius Octavus Episcopus, Servus Servorum Dei, Filiis suis in Christo dilectis ac fidelibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, salutem sempiternam et Apostolicam benedictionem*

Venientes ad nos Filii nostri dilecti, Rodzella, Decanus Sandomiriensis ecclesiæ, cum sua scocio nomine Alberto, qui dicebat se esse Canonicum ejusdem ecclesiæ; nobis lacrymose narraverunt quod venientes impii Pagani, quos dicebant Tartaros, terram Sandomiriensem subintrarunt; et castrum Sandomiriense subvertentes, multitudinem ibi multitudinem Christianorum occiderunt, quorum non erat numerus, et quorum sanguis defluebat usque ad fluvium qui vocatur Wisla. Hoc facto intraverunt ecclesiam S. Mariæ, quæ ibi est; et ipsam spoliaverunt, et incenderunt, et multos ibidem Christianos interfecerunt, et captivaverunt, et cremaverunt; et multas Sanctorum Reliquias, quæ ibi erant, disperserunt: et hoc factum esse dixerunt, in Festo Purificationis S. Mariæ Virginis. Et sub anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo nono,

AVCTORE D. P. præsumi volunt Cistercienses,

sed ex authentica copia Indulgentiarum anni 1295,

scripta anno 1646,

F

scitur desolatio illa facta anno 1259 2 Febr.

A nono, prædicti Pagani, sic talia mala facientes, re-
cesserunt. Nos vero eorum petitionibus et lacrymis
annuentes, interrogavimus quid postularent. Qui
dixerunt petimus, ut ecclesia prædicta possit rele-
vari, et reparari adhuc, et a vestra Paternitate ali-
quibus Indulgentiis et Privilegiis communiri.

ei Indulgen-
tias esse datas
pro 2 Junii,

8 Nos vero inito consilio Fratrum nostrorum
Cardinalium, auctoritate omnipotentis Dei, et san-
ctorum Petri et Pauli, et auctoritate nostra eidem
ecclesiæ S. Mariæ Sandomiriensi, dedimus, dona-
vimus et assignavimus, easdem Indulgentias, quas
habet Ecclesia Nostra Romana, quæ S. Mariæ ad
Martyres nuncupatur. Ut ergo ad eandem solenni-
tatem, avidus et cupidus Fideles convenirent Chri-
stiani; omnibus pœnitentibus et confessis, in die
S. Mariæ ad Martyres in ecclesia Sanctæ Mariæ
Sandomiriensis existentibus, secunda die mensis
Junii, stipendia spiritualia, Apostolica largitione
concedimus, trecentos sexaginta et sex annos, vel
tot quot sunt dies in anno, de vera Indulgentia cum
totidem carenis. Carena autem continet in se tri-
ginta dies, quibus anima in purgatorio pœnitere
debet, una Carena delebitur; et eandem Indulgen-
tiam vere pœnitentes et confessi Fideles, in eadem
ecclesia, per Octavas festi ejusdem, quærentes, mi-
sericorditer consequentur. Statuimus etiam in ea-
dem ecclesia S. Mariæ Romæ, et similiter Sando-
miriæ, quod fiat Processio omni feria sexta, cum
Vexillis et Reliquiis Sanctorum, excepto festo Do-
plici vel novem Lectionum, cum Offertorio, Prote-
ge, et Litanis; et a prædicta Processione, toties
quoties contigit, omnibus vere pœnitentibus et con-
fessis, qui ibi tunc interfuerint, septem annos et
totidem carenas misericorditer præsentibus æviterne
indulgentis.

B
quales tunc
erant Romæ
pro festo S.
Mariæ ad
Martyres:

non autem
pro Martyri-
bus habitos
sic casos

9 Ex hac Bulla primum constat annus et dies cæ-
dis potratæ, scilicet MCLIX, 11 Februarii, non Junii:
ex eadem deinde intelligimus præsumptum Alerandri
Papæ Privilegium, cujus nulla hic mentio perquam
ambiguum esse; et Alexandri nomen ex hoc fortasse
obrepisse Crommero, quod audiens Indulgentias Roma
obtentas fuisse, crediderit obtentas ab eo qui tunc, cum
recens adhuc clades erat, Pontificatum obtinebat.
Proinde nequaquam certum est, quod vel iste, vel alius
ullus Romanus Pontifex, vel etiam ipsimet tunc Sen-

domirienses, censuerint pro Martyribus venerandos, D
quos Tartari mactaverant; itaque corruiit universa ra-
tionalis conjecturalis prior, in eo fundata, quod illi
nunc pro Martyribus habeantur. Apparet enim Boni-
facium VIII aliud nihil intendisse, quam ut desolata
ante annos XXXVI ecclesia, Indulgentiarum in ea con-
stitutarum beneficio relevaretur, per eleemosynas fide-
lium eo alliciendorum: eundemque Pontificem conces-
sisse ecclesiæ Sandomiriensi, in qua tanta fuerat car-
des Christianorum a Barbaris potrata, easdem Indul-
gentias, quas Romæ concesserat pro die 11 Junii
ecclesiæ S. Mariæ ad Martyres, vulgo Rotundæ, sub
tali titula ante annos fere nunc dedicatæ a Bonifacio
Papa IV.

10 Ostendi ego in Conatu Chronico historico ad
Pontificum Catalogos Dissertatione 8, alias futura 13, aut ipsis tale
festum Romæ
institutum;
Indulgentias ecclesiam aliquam visitantibus primum
comedi ceptus seculo XI; easque initio paucorum die-
rum; sed eandem successu temporis sic fuisse ampli-
catas, ut tempore Nicolai IV, qui Bonifacium VIII
ferme immediate præcessit, singulis pene diebus obti-
nerentur aliquæ in Vaticana Basilica. Proinde mirum
videri non debet, si ipse Bonifacius tantas dederit al-
teri isti Bonifacianæ; quam si ab isto restauratam
exornatamque conjectaverim, non puto id absque vero-
similitudine futurum; jam enim fluxerant anni ferme
DCC quod S. Gregorius id ultimum fecerat, plumbo
ipsam contegens. Tota etiam occasione crediderim, po-
tiusquam sub Bonifacio IV (quod in ipsius ecclesiæ
Codice MS. reperisse se ait Baronius in Notis ad XIII
Maji) illata illuc esse duodeviginti curribus ossa
Sanctorum Martyrum; e diversis Urbis cœmeteriis
effossa, solenniterque comportata ac decentissime
collocata. Quam enim alienum fuerit prioris Bonifacii
tempore, commovere Sanctorum corpora; patebit ex
Epistolis S. Gregorii, producendis inter Analecta de
SS. Apostolis Petro et Paulo §. 6. Processu tamen
temporis exolevit Romæ festivos diei 11 Junii, et qui-
dem cum Octava celebrandæ: remansit autem Sando-
miriæ, unde hæc nobis notitia affulsit; credique paula-
tim cepit, ibi occisis Christianis fuisse institutum festum,
quod fuerat institutum Martyribus Romanis, in Boni-
facianam Basilicam comportatis. Vide Propylæum
Maji, ubi de Bonifacio Papa IV.

aut ipsis tale
festum Romæ
institutum;

E

sed ob tunc
illata in
Rotundam
plurimum
Martyrum
ossa.

NOT. 11.

TERTIA DIES JUNII

SANCTI QUI III NONAS JUNII COLUNTUR

Sanctus Cæcilius, Presbyter Carthagine, in Africa.

S. Pergentinus, { Fratres } Martyres Aretii
S. Laurentinus, { in Ietruria.

Sancti Quadringenti,
S. Lucillianus Senex,

S. Claudius, { pueri } Martyres
S. Hypatius, { Byzantii in
S. Paulus, { Thracia.

S. Dionysius, {
S. Paula, seu Paulina Virgo

S. Quirinus,

S. Abidianus,

S. Gagus,

S. Donatus,

S. Nepor,

S. Papozinicus,

S. Januaria,

S. Demetria,

Sancti cXLVII,

S. Juliana V.

S. Marcellus,

S. Avidius,

S. Gagus,

S. Donatus,

S. Mefomus,

S. Possemus,

S. Saturnus,

S. Januarius,

S. Victor.

S. Virianus,

S. Urbanus,

S. Felix,

S. Veneria,

S. Rogatianus,

S. Fortunatus,

S. Extricatus,

S. Victurina,

S. Gorgonia,

S. Toga,

S. Felicitas,

S. Valeria,

S. Prisca,

S. Paula,

S. Fortunata,

S. Donata,

S. Victuria,

S. Sinereus,

S. Cassianus,

S. Quintus,

Martyres in Africa.

S. Zetula,

S. Victurinus,

S. Silvanus,

S. Gagia,

S. Rogatianus II,

S. Aurclius,

S. Apronus,

S. Nabor,

S. Quintus II,

S. Mituana,

S. Libosus,

S. Emeritus,

S. Sextus,

S. Fructus,

S. Severus,

S. Secundus,

S. Januarius II,

S. Florus,

S. Titonia,

S. Donata II,

S. Januaria,

S. Severa,

S. Januarissa,

S. Honorata,

S. Saturninus,

S. Victoria,

S. Matura,

S. Lucia,

S. Neptunalis,

Martyres Romani.

S. Crescens,

S. Pompanus,

S. Cyprus,

S. Tertula,

S. Lucas,

S. Silvana,

S. Publius,

S. Oberens,

S. Justa,

S. Domitius,

S. Procula,

S. Rufina,

S. Valeria,

S. Januaria II,

S. Silvanus II,

S. Felix II,

S. Veneria II,

S. Silvanus,

Sancti LXXXIII;

vel LXXXIII,

S. Emerita,

S. Septinius,

S. Saturninus,

S. Amasius,

S. Perseverantius, Martyr in Africa.

S. Auditus, sive Ovidius, Bracaræ in Lusitania.

S. Iularius, { Episcopi Carcassoneuses in Oc-
S. Valerius, { citania Galliæ provinciæ.

S. Chrotildis Regina, uxor Chlodovei primi,
Regis Francorum Parisiis.

S. Liphardus, { Abbates Magdunenses in

S. Urbitius, { Gallia.

S. Adalbertus, Episcopus Comensis in Italia.

S. Coemgenus, sive Keivinus, Abbas Glindela-
censis in Hibernia.

S. Genesisus, Episcopus Claromontanus in Ar-
vernia.

S. Isaacus Monachus, Martyr Cordubæ in Hi-
spania.

S. Athanasius Thaumaturgus, Monachus in Asia
Minore.

S. Davinus, Peregrinus Lucæ in Ietruria.

S. Adamus, Galionisii, in Italia.

S. Oliva Virgo, Anagninæ in Italia.

S. Morandus, Monachus Cluniacensis in Sunti-
govia.

S. Conus, Monachus Ordinis S. Benedicti, Dianii
in Italia.

Ven. Hildeburgis Vidua, juxta Pontisaram in
Francia.

B. Andreas, Ord. Minorum Hispelli in Umbria.

B. Peregrinus, Eremita Camalduli in Ietruria.

Martyres Romani.

Martyres

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ
appositæ Margini.

Sancti Danielis, Levitæ et Martyris Patavii, translatio inscripta est *Catologo generali Ferrarii, citatis Tabulis Ecclesiæ Patavinæ*. Aliqua ejus Acta dedimus, alia habemus danda in Januarii.

Pega Virgo Angla, soror S. Guthlaci, Romæ mortua, indicatur a Wilsono, in secunda editione *Martyrologii Anglicani* : et hoc secutus Alfordus est ad annum 720 num. 4. Edvardus Mailew, cum xi Aprilis egisset de S. Guthlaco, sequenti xii Aprilis agit de S. Pega. Nos cum Menardo Acta ejus dedimus viii Januarii.

Tergeminorum Lingonensium susceptio Reliquiarum, ad primum S. Antonii templum in agro Viennensi, celebratur apud Viennenses, teste Saussayo in *Supplemento Martyrologii Gallicani*. Illorum Acta illustravimus ad diem xvii Januarii.

Ferrus, Episcopus et Confessor in Gallia, inscriptus *Catologo Ferrarii*, asserentis se ita doctum ex Catalogo sibi e Lotharingia submisso. Hinc Saussayus in *Supplemento*. In Lotharingia S. Ferri, Episcopi et Conf. titulis divinæ beatitudinis gloriosi. In MS. Florario aliquid ulterius habetur his verbis : Ipso die S. Ferri Episcopi, primitus panni-tonsoris. Hic multis loquelam præstitit, et multos aliis ægris sospitatem. Optaremus aliquid accedere lucis de ejus Episcopatu et actis. An forte S. Severus, Episcopus Ravennæ panni-tonsor? cujus Reliquiæ in Germaniam delatæ. Colitur i Febr.

S. Tresanus Confessor, indicatur a Camerario in *Menologio Scotorum*. De eo, inquit, Dempsternus et alii. Verum apud Dempsterum nullus reperitur Tresanus, sed 3 Decemb. Trefanus in Campania Galliæ : cujus Acta dedimus vii Februarii.

Translatio ossium S. P. N. Martyris Regis Demetrii, Moscoviæ ac totius Russiæ Thaumaturgi, indicatur nobis ex Ruthenorum Synaxario quod P. Georgius David vertit, ubi puto Rectoris, non Regis debere legi, et ipsum esse cujus in *Kalendario* figurato nomen indicatur, tamquam natali suo die, cum titulis Hegumeni Pryluensis et Volohodensis Thaumaturgi xi Februarii.

S. Elpidius, B. Jacobi Apostoli discipulus, Toletanus Episcopus, in Chersoneso passus, refertur a Thoma Salazar in *Martyrologio Hispanico*, ex Juliani Petri Chronico, atque Hali carmine, sed nuper adinventis. Egerat ipse 4 Martii, de eo et aliis sex; nos autem figmenta illa rejecimus die, quo ipsi Sancti, in vera, non fictilia, Chersoneso passi, coluntur vii Martii.

S. Conus Abbas, Panormi in Sicilia, indicatur a Ferrario in *Catalogo Sanctorum Italiæ*, Lectore remisso ad Martium, ubi de ejusdem nominis Monacho Naziseu Nesi in eadem Sicilia egerat, sicut et nos fecimus. Idem Ferrarius in *Catalogo Generali eorum qui non sunt in Romano*, eundem Abbatem recolit ex Tab. Eccles. Panorm. sed merito in dubium revocat, sitne idem qui Nasi colitur, cum Acta non viderit. Neque nos alia vidimus, quam istic dentur; neque Cujetanus aliquem ejusmodi Abbatem novit, Panormitanis proprium : quin etiam Panormo responsum accepimus an. 1689, omnino unum solum Conum esse, cujus ibi Reliquiæ quidem habeantur, sed moto nuper an eæ satis insignes

essent dubio, desitum sit celebrari Officium, qua de re agi poterit in *Supplemento* ad xxviii Martii.

Isaac, Abbas Spoleti, legitur apud Maurolycum. Vitam dedimus xi Aprilis.

S. Richarii Sacerdotis relatio corporis ad cœnobium Centulam, celebratur in *Martyrologio MS. Centulensi*. De ea egimus ad diem natalem xxvi Aprilis.

Gaufridus, Abbas Saviniaci in Gallia, suggeritur ab Henriquez in *Menologio Cisterciensi*, inter Omissa referenda ad hanc 3 Junii citato Menardo, qui de illo agit *Kalendis Maji*, occasione elevatorum corporum hujus et aliorum. Consule dicta inter *Prætermisos et alios rejectos* i Maji.

S. Dunstanus Abbas, indicatur in *Menologio Scotico Camerarii*, citata bistoria Leslæi, sed non indicato ejus loco; et Wione lib. 3 : sed hic agit de S. Dunstano Abbate Clusteniensi, dein Episcopo Wigorniensis et Londinensis et Archiepiscopo Cantuariensi : cujus varia Acta illustravimus die xix Maji.

B. Bona Pisana, a xxiv Aprilis ad hunc diem perperam a nobis olim transmissa, dimitti debuit (quod istic corrige) ad xxix Maji.

S. Erasmus, Episcopus et Martyr, memoratur ab Usuardo, Adone, Notkero, et aliis; nec non Synaxariis Græcorum cum titulo Πολυάθλος, a multitudine agonum sumpto; et in nonnullis Actis dicitur hoc die quiescere; addunturque cccxxv Martyres. Nos cum ex antiquioribus et pluribus tam Actis quam *Martyrologiis* dedimus ii Junii.

Audiani nomen insertum est *Kalendario*, addito post *Martyrologium Patricianum*, acephalum repertum a nobis Neapoli apud Antonium Curacciolum. Quis ille sit optaremus scire.

S. Ulfardus Confessor colitur hoc die Tutelæ in inferiore Lemovicensi agro : is a Bertrando Turriano, Decano Tutelensi, appellatur, Liphardus, ad cujus Vitam num. 8 adducimus, quæ de eo habet Stephanus Baluzius Tutelensis. Coli etiam dicitur Nonis Augusti, si qua suggerantur certiora, poterunt tunc illustrari.

S. Kevinus, Abbas in Levinia prope Mentoth, natus in insula Rothesan quæ postea Buta : et sane in Ducatu Rosæ cella visitur vulgo Kilkevin, postea tamen curam nescio cujus monasterii gessit, Alexandro Millo auctore. Putat non nemo, eundem esse cum Koengo : de quo Giraldu Cambrensis in *Typographia Hiberniæ*. Scripta non extant. Vixit anno 807, colitur 3 Junii. Ex nundinis concursu maximo celebratis id constat. Ita Dempsterus in *Historia Ecclesiastica gentis Scotorum* pag. 419, eundemque refert in suo *Menologio Scotico* ad hunc eundem diem. Sunt notæ provinciæ Levinia vulgo Lennox, et Mentetha ei vicina. Alius est.

Kevinus, Abbas in Hibernia; relatus hoc die in MS. Florario; item a Greveno, Canisio, Ferrario; potissimum si idem sit cum S. Coemgino ut sentit Usseus pag. 956 et 1048. Unde a Scotis et Hibernis plus lucis desideramus.

Cronanus cognomento Coriarius, ut dicitur in *Vita S. Coemgini*, quam infra dabimus vir sanctus et pius, qui claram Cellam Domino ædificavit, juxta Prophetiam in eadem vita num. 44 relatum, hac die coli

D. P.

D. P.

coli solebat. Nam Cronano rogante, ut eodem cum sancto Coemgino die ex hac vita migrare liceret; respondet hic Sanctus: Non uno die nos ambo ibimus ad cœlum, id est, non eodem anno; sed tamen in ipso die migrationis meæ, post tempus migrabis ad Christum, et uno die postea solenitas nostra erit, et sic factum est. Optaremus plura et certiora de hujus Sancti cultu scire.

Eleutherius, Eremita Anglus, post Hierosolymitanam peregrinationem, in Italiam reversus, sancte obiisse in Apulia dicitur, in Martyrologio Anglicano Wilsoni coli; in oppido Area, cujus meminit Leander Albertus in Samnitibus, et alii in Aprutio citeriore. Solet Ferrarius in Catalogo generali describere Martyrologium Anglicanum: ut hic de hoc S. Eleutherio silet, etiam in Catalogo generali Italico. Ejus etiam meminit David Romani in Indice Divorum, qui nati vel humati sunt in Neapolitano regno. Non potuimus etiam invenire ejus memoriam apud Alfordum, et alios Anglorum scriptores: ideo fortassis quia tempus vitæ et mortis aut omnino ignoratur, aut a Wilsono indicatur. Optantes ergo informari de veneratione ipsius sacra et rebus gestis, in Apuliam scripsimus.

Berteredus seu Bernardus, Abbas Benedictinus SS. Crispini et Crispiniani apud Suessionenses, dein Cardinalis et Episcopus Prænестinus, dicitur obiisse hoc tertio Junii anno 1181, in monte Casino. Ejus aliqua Vita, Gallice scripta, nobis submissa est e monasterio Corbeiensi: quia de veneratione nihil constat. Ughellus in Episcopis Prænестinis columna 227 et sequenti de eo quidem agit, absque titulo Beati: felicem tamen ejus obitum miraculis clarum fuisse ait, ex epistola Petri Cellensis. Nulla ejus mentio in Fastis Benedictinis aut Catalogo Sanctorum Italice. Quare et nos certiore venerationis alicujus publicæ notitiam expectamus.

Maria, Peregrina vocata, et Conversa Ordinis Cisterciensis Loranii in Lusitania, quæ in spiritu loca sacra Palestine visitavit, cum titulo Beatæ indicatur in Menologio Henriquez, et in alio Cisterciensi citato a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano; qui nihilominus abstinet a titulo Beatæ, ac solum inter Venerabiles eam recenset.

Lifardus, Conversus Hemmerodensis cœnobii Ordinis Cisterciensis laudatus a Cæsario Heisterbacensi lib. 4 Historiæ memorabilium sui temporis c. 4 et lib. 10 c. 54 hoc die (quo colitur S. Lifardus Presbyter Arelhanensis) refertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino, qui dant titulum Beati, Gelenius in fastis Agrippinensibus, solum appellat Venerabilem, utque antea fuisse Colonensem Patricium.

Micia ab Apostolis, ut Beata Soror Ordinis S. Dominici, refertur in Anno sancto ejusdem Ordinis, et cum longo elogio a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano.

Richardus Rosbel Guardiani Ordinis S. Francisci, Hugo Richens sub Henrico VIII Rege Angliæ occisi. Referruntur in Martyrol. Franciscano.

Paulus Jovia, Ordinis Minorum Sacræ Theologiæ Magister, pietate et miraculis clarus, memoratur a Waddingo ad an. 1289 num. 15, et alibi; et ab Haroldo ad an. 1283 num. 23, sed absque titulo Beati; quem tribuit ei Arturus in Martyrol. Francisc. Waddingus aut, non mediocrem sanctitatis opinionem obtinuisse.

Gonsalvus Vaz, nativitate Maurus, professione fidei Christianus, post militaria multa contra suos contribules facinora, in earundem manus lapsus et Tetuanum abductus, crudelissimeque excruciat, tam genere mortem istam multiplicem sustinuit, Christum invocans et Mahometem execrans, anno

1516 die 3 Junii, ut Joannes III Lusitanæ Rex, rite de omnibus informatus, eundem a Leone x canonizari petiverit, et ab eodem Commissoriales ad Episcopos Septentrionalis atque Finchalis obtinuerit; quæ tamen per ipsius Regis mortem effectu caruerint, forsitan aliquando resumendæ: quare eundem Hagiologio suo inseruit Cardoso, cum uterino ejus fratre Joanne, sub annum 1524 similia passo: quod hic volui indicare.

Antonius ab Elvas, in Lusitania an. 1491 Ordinis S. Onuphrii a Caramanico, in Aprutio, Francisci, Laurentius, laicus in Hispania, an. 1517 indicantur Elisabeth Peralta Segobiæ, an. 1519 in Martyrologio Arturi ut Beati, et Elisabeth etiam in ejus Gynæceo.

S. Cyrinus, Episcopus et Martyr Aquileiæ, cum aliis ducentis, profertur in MS. Trevirensi S. Martini, ut dicitur

iv Junii.

S. Illidius, Episcopus Massiliæ, cujus corpus requiescit in ecclesia S. Victoris, indicatur in Sanssaji Supplemento, et ante ipsum in Catalogo generali Ferrarii: qui addit, se nescire ejus loci Episcopus fuerit, neque se illius Acta vidisse. Habemus Officiu propria S. Victoris, inter quæ sunt Lectiones tres de S. Illidio Episcopo Claramontano, sed ad diem ejus natalem, quo Acta damus,

v Junii.

Failbeus Abbas in Trioit proponitur in Menologio Scotico et Historia Eccles. Dempsteri, in qua dicitur Acta S. Columbæ scripsisse, ad quæ de ipso agitur

ix Junii.

S. P. N. Achilles, Papa Alexandriæ, repertus a nobis in MS. Synaxario Conventus S. Ludovici Parisius in Vita S. Honorati opud Combesium: in fastis Habessinorum, Sanctos ab Alexandrina Ecclesia acceptos notantibus, omnino prætermittitur; idcirco (ut existimo) quia Arim suscepit in Ecclesiam: quapropter citu morte percussus divinitus scribit Auctor Historiæ Patriarchalis, ab Abrahamo Echeliensi Latine edita: quæ ipsum nominat Archelaum; et dicit obiisse decima nona Brunæ; quo tamen die de illo inter Sanctos nobis agendum non putamus. Est autem nobis

xiii Junii.

S. Theodechidis, ut filia S. Chrotildæ Reginæ, et Fundatrix S. Petri Vivi Senonibus, refertur una cum hac a Sanssajo et Arturo. Videntur nobis in unum conflata personæ plures: quas conabimur discernere proprio unius earum die

xxviii Junii.

S. Numerianus, Episcopus Trevirensis, memoratur tertio Nonas Junii, a Molano in prima editione Usuardi aucti, Canisio, Ferrario. In Martyrologio Romano et Breviario Trevirensi tertio Nonas Julii proinde agendum de eo

v Julii.

Bonizo, Episcopus Sutrinus, et Placentinus, et Martyr, antea Abbas S. Savini, refertur a Bucelino in Menologio Benedictino. At Ferrarius, die quo obiit,

xiv Julii.

Samuelis Prophetæ festum, ut ex celebrioribus unum, rubrica notatur a Joho Ludolfo in Fastis Ethiopicis, Poetam Hagiologum Habessinum secuto: colunt eum Græci et Latini

xx Augusti.

S. Gregorii Episcopi Ultrajectini translatio inscripta est MS. Florario, et Martyrologio Germanico Canisii. Dies ejus natalis est

xxv Augusti.

S. Ositha Virgo inscripta est Martyrologio MS. Altempsiano, in Anglia aucto, et MS. Bruxellensi S. Gudile. Colitur ab aliis

vii Octobris.

Festum Joannis, et descensus libri Abrahamæ, super quem sit pax, reperitur inter festa Christianorum Coptitarum, recensita secundum ordinem Calendarii apud Sellenum, lib. 3 de Synedrui Hebræorum pag. 371, ex MS. cujusdam Calcasendi Mahumetani, sic a Christiano aliquo edocti. Neque aliunde divinare

D. P.

D. P.

P. D.

D. P.

divinare quis iste Joannes sit. Si loco libri liceret legere Limbi, idque Arabicus textus pateretur, (multa enim ex Seldeni autographo vitiosissime constat esse post ejus mortem impressa) suspicari possemus, de Joanne Baptista agi: cujus ante Christum mortui descensus ad Limbum, seu sinum Abrahamæ, hoc die recolatur. Librum Abrahamæ nullum novimus; ipse vero Abraham colitur a Græcis et Latinis 1x Octobris.

B. Sindulfi Episcopi Confessoris translatio inscripta est MS. Usuardo vetusto et optimæ notæ, et S. Sindulfi Episcopi translatio legitur in MS. Florario. Nudum nomen S. Sindulfi est in Martyrologio MS. Colonia, apud Carmelitos observato. Sindulphus, Episcopus Viennensis, colitur x Decembris: Sin-

dulphus, Confessor in agro Remensi, xx Octob. D Erpo, Abbas Siburgi a S. Aunone institutus, indicatur cum titulo Beati in quibusdam Fastis Westphaliæ, recenter collectis a Joanne Velde, citata Vita S. Aunonis, ad quom poterit fieri mentio Erponis iv Decembris.

S. Thomas Apostolus inscriptus est antiquo Martyrologio S. Hieronymi, et variis aliis. Colitur is xxi Decembris.

S. Thomæ, Martyris et Archiepiscopi Ordinatio, inscripta est MS. Attempiano, aucto uti dixi in Anglia. Videtur intelligi S. Thomas Cantuariensis, qui colitur xxix Decembris.

DE S. CÆCILIO PRESBYTERO,

CARTHAGINE IN AFRICA.

Sylloge, ex variis scriptoribus, et hodierno Romano.

B L

SEC. II

Memoria in Martyrol. Rom. et apud S. Hieronymum;

item in vita S. Cypriani per S. Pontium,

* coequalis sectæ.

C

accertione

apud Paulum Diaconum,

et in Actis tam MSS.

Sacræ Martyrologii Romani, sub Gregorio XIII recogniti et aucti, Tabulæ, ad hunc tertium Junii, ista habent: Carthagine, S. Cæcilii Presbyteri, qui S. Cyprianum ad Christi fidem perduxit. S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 67, ita utriusque meminit: Cyprianus Afer primum gloriose Rhetoricam docuit: exinde, suadente Presbytero Cæcilio, a quo et cognomentum sortitus est, factus Christianus, omnem substantiam suam pauperibus erogavit; ac post non multum temporis electus in Presbyterum etiam Episcopus Carthaginensis constitutus est etc.

2 Omnia hæc in S. Cæcilium Magistrum redundant. De quo S. Pontius Diaconus, S. Cypriani Episcopi discipulus, a nobis memoratus die viii Martii, in Vita ejusdem S. Cypriani, ad diem xiv Septembris illustranda, sic habet: Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri justi et memorabilis memorie Cæcilii, et ætate tunc et honore Presbyteri, qui eum ad agnitionem veræ Divinitatis a seculari errore correxerat. Hunc toto honore atque omni observantia diligebat, obsequenti venerationi suscipiens, non tam ut amicum * animæ coequalē, sed tamquam novæ vitæ parentem. Denique ille, demulsus ejus obsequiis, in tantam dilectionis immensæ merito provocatus est, ut de seculo excedens, accersitione * jam proxima, commendaret illi conjugem ac liberos suos; ut quem fecerat de sectæ comunione participem, postmodum faceret pietatis heredem. S. Pontium in laudando Cæcilio secuti passim posteriores sunt, inter quos Paulus Diaconus ita exorsus est Passionem S. Cypriani: Temporibus Valentini iniquissimi Imperatoris, fuit in Carthagine, quæ est in Africa, gloriosissimus vir, nomine Cyprianus: qui primo quidem Rhetoricam docuit, deinde a quodam Presbytero, nomine Cæcilio, conversus ad fidem Christi, nomen quoque sortitus est Cæcilius.

3 Inter alia Acta Martyrii S. Cypriani aliqua MSS. Romæ in Vallicellana Patrum Oratorii Bibliotheca reperimus, cum hoc initio Prologi. Cyprianus Afer, Rhetor præcipuus, Carthaginensis Cathedræ Episcopus, a quodam Cæcilio Presbytero illectus, etiam ab eodem venerabili Sacerdote cognomentum sortitus est: cujus peritia ac sanctitate non solum Carthago emicat, sed pene universa Ecclesia suo fulget eloquio. Atque hæc esse puto MSS. allegata in Baronianis ad Romanum Martyrologium Notis: neque enim vetusta ulla MSS. Martyrologia (vidimus

autem quæ Romæ sunt omnia) Cæcilii nomen uspiam habent. Denique Jacobus Pamelius in Vita S. Cypriani, a se ex ipsius scriptis collecto, ista habet: Catechistam habuit, qui et illum ad agnitionem veræ fidei traduxit, Cæcilium Presbyterum: a quo et Cæcilii prænomen sortitus est: cujus ipse quoque meminit Cyprianus, ad Florentinum epistola. Est hæc epistola LXIX, in qua se Cæcilium Cyprianum Episcopum Christianorum appellat.

4 Hactenus noster Henschenius, diligentissime scrutatus, non solum illa quæ Gregoriani Martyrologii Curatores vidisse potuerunt MSS. sed et centena alia: ut omnino certum videatur, illos hic quoque nos ea libertate, quam vidimus assumpsisse etiam alibi, et præsertim ad Acta S. Gregorii Nazianzeni ix Maji, cujus consanguineos et amicos plures, cum titulo Sanctitatis Romano Martyrologio primi inseruerunt; electo ad id qui commodior visus est die, nullo vel exemplo vel auctore. Est quidem in antiquissimo Carthaginensis Ecclesiæ Calendario, quod tertio Tomo Analectorum veterum Mabilio insertum edidit anno 1682, aliquanto post Henschenii mortem, od ii Idus Majas inscripta memoria Sanctæ Felicis, Cæcili, et Comitum; estque verosimile, hos esse illos Quadraginta, qui in Hieronymiano Martyrologio nominatim recensentur, veluti Nonis Maji in Africa passi, inter quos Felices duo, Felicia una, unus item Cecilius sive Cecilus; sed hunc esse Cæcilium Presbyterum, Cypriani institutorem, quis nisi temere divinaverit? Ad hunc autem iii Nonas Junii altum ibi est de illo silentium: nec alibi istic uspiam ejus nomen.

5 Præsumere tamen possumus sancte mortuum, qui sancte vixit, et tam egregium Episcopum ac Martyrem enutrivit. Quibus vero facultas data a Pontifice fuit Martyrologii, non solum ad vetera MSS. corrigendi, sed etiam additis aliunde Sanctis augendi, ii licere etiam sibi putaverint, tum Sancti titulum, tum diem certum in commendato sibi opere attribuere laudatis apud Veteres atque ut bene mereri visis. Utrumque certe jam olim fecisse videntur Latini illi, qui Martyrologiis inseruerunt multos, etiamnum in Romano legi solitos; quorum vel miracula vel virtutes in libris Dialogorum sic narrat S. Gregorius, ut de modo aut die mortis eorum habent nihil, neque aliunde sciantur eorum corpora, in locis ubi vixerunt obieruntve, ullam venerationem habere. Liberaliores etiam hoc in genere fuerunt Græci, dum suis Synaxariis inseruerunt quam plurima eorum nomina, qui vel in Sacris Scripturis, vel in Sanctorum Actis, vel denique in Vitis Patrum

quam a Pamelio editis.

Titulus Sancti quomodo a 100 annis ei tributus,

F uti et dies hic?

quomodo hactenus relinquatur.

D. P.

A Patrum ut nuncupamus, inveniebantur laudati, absque ulteriori notitia. Sed hæc exempli ut valent excusandis, ante Urbani VIII decreta, Baronio et sociis, ad Romani Martyrologii editionem adhibitis; quorum judicium quamdiu non improbat Ecclesia, neque nos presumimus improbare: non tamen ideo tenebimur etiam probare aut sequi Fastorum monasticorum aut nationum conditores, qui post illa Decreta licitum sibi esse volverunt, illustribus sui Ordinis aut Nationis viris

Sanctitatis aut Beatitatis titulum addere, et diem illis D quasi Natalem, quem nusquam invenerint, arbitrato AUCTORE D.P. suo legere. Sed hoc quoque judicium Sacræ Rituum Congregationi dimittimus; cujus arbitrio si nunc fieret Romani Martyrologii reformatio, fortassis omitterentur nonnulli de quorum antiquo cultu et cultus die non satis constat. Nostrum non est in Martyrologio isto mutare quicquam. Ideoque et S. Cæcilium, sicut invenimus, ita relinquimus.

DE SANCTIS FRATRIBUS

PERGENTINO ET LAURENTINO

ET CCCC MARTYRIBUS, ARETHI IN HETRURIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De eorundem cultu et actis.

O. H.

SIB DECIO.

Acta antiqua
ex MSS.et memoria
in Martyro-
logiis?An 400
Martyres
jüngendi?

B **A**retium, sive primo consonante duplicata Arretium, antiquissima Hetruriae urbs, et a Livio inter tres nobilissimas numerata, sicut sub Gentilibus scriptoribus illustris famæ habita fuit, ita non minoris gloriæ fuisse censetur, dum Christianam fidem suscepit: quod factum memorant prædicante S. Romulo, S. Petri Alumno, et Hetruriae Apostolo ac Farsulano Episcopo, sub Nerone vi Julii per martyrium coronato. Sed ea civitas, ob continuam persecutionem, non potuit nisi paulatim Evangelii lucem accipere. Interim sub Decio Imperatore patrui suam illustrarunt SS. Pergentinus et Laurentinus fratres, fortes Christi veri Dei Athletæ, strenuique Prædicatores, qui eandem meruerunt martyri palmam obtinere. Horum Acta antiqua, quæ mutato stylo edidit Surmus, quæque Josephus de Caselis Aretinus anno MDCLXII elegantissima paraphrasi Italica donavit, et Renatæ Austriacæ Polonorum Suecorumque Reginae dedicavit: dum primigenia phrasi, accepta ex perve-
C **C**ludio Trevirensi monasterii S. Maximini, et ex collectione Gullonii, quam hunc nobis Romæ perlustrare: ubi inter alia hæc illorum Acta descripsimus, ad id usi benevoli gratia Patrum Congregationis Oratori. De illis autem intelligi videtur, quod Baronius in Notis ad Martyrologium asserit, ea fuisse accepta ab Ecclesia Aretina. Eadem, sed contracta, habemus ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris, et illustre compendium edidit Petrus de Natalibus, lib. 5 Catalogi cap. 80. Ad eadem Acta alludit Usuardus in suo Martyrologio, dum ad hunc diem tertium Junii ita scribit: Apud Aretium, civitatem Tusciæ, sanctorum Martyrum Pergentini et Laurentini fratrum: qui persecutione Decii cum essent pueri, post dira supplicia tolerata, et magna miracula ostensa, gladio cæsi sunt. Eadem habentur in Martyrologio Romano; et additur sub Tiburtio Praside, circa quem consueverunt plurima MSS. Martyrologia, etiam sub nomine Adonis, et posteriora a variis excusa: Ipse Wandelbertus his olim eos versibus honoravit

Pergentinus item Laurentinusque, cruoris
Et generis Ternas gemino fulgore venustant.

2 Dicuntur in Actis num. 3 Verbo predicationis suæ multos ad fidem Christi perduxisse: et per eorum miracula num. 4, multi crediderunt Domino Jesu Christo, et ipsi ministri crediderunt Christo. Idem num. 6 conversos ad fidem instrunt, et mittunt ad Cornelium Sacerdotem, ut baptizentur. Sed et baptizati sunt fere sexaginta viri; et num. 5 amplius quam ducenti viri crediderunt. In antiquo Martyro-

logii Hieronymiani apographo Epternacensi ista leguntur: Apud Aretium Tusciæ, Laurentii et aliorum quadringentorum. Rabanus in suo Martyrologio: In Tuscia, Laurentii, et aliorum quadringentorum. Notherus; Apud Aritium, civitatem Tusciæ, sanctorum Martyrum Pergentini et Laurentini fratrum... et aliorum plurimorum quadringentorum.

3 Verosimile sit, huc spectasse supposititium Bedam, cum ad diem sequentem posuit, S. Laurentium cum aliis quadraginta in Tuscia, ac voluisse scribere Quadringentos, quamquam in Actis nihil de ipsis legatur. Verisimile quoque sit trium auctorum testimonio eos revera Aretii passos esse: quapropter eosdem in titulo proposuimus. Fortassis inter illos etiam fuit Cornelius Presbyter, qui in Actis Sanctus appellatur: et Pergentina soror, in MS. Florario, Greveno Causio aliisque recentioribus indicatur, partim hoc, partim die v Junii. Qui supra Laurentius, et non Laurentinus appellatur; is apud Bellinum, in editione Veneta anni 1498, est Valentinus: sed in editione Parisiensi anni 1521, facta correctione, dicitur Laurentinus; ut mirum non sit si errore amanuensium scriptus est Laurentius. Non tamen arbitramur hos quadringentos cum SS. Pergentino et Laurentino, eodemve aut die aut anno martyrium subisse; sed diversis eos autem post mortem Decii fuisse coronatos, ob aliquam, cum his martyribus connexionem, atque simul cum illis collocatos.

4 In fine Actorum dicitur, quod Christiani noctu collecti, una cum Pergentina Sanctorum sorore, sepe-
F **F**liant eos non longe a Civitate prope fluvium qui dicitur Castrum quomodo etiam ad XIX hujus mensis videmus Sanctorum Martyrum Gaudenti Episcopi et Culnatri Diaconi corpora sepulta, non longe a civitate Aretii, juxta Theatrum et flumen Castrum, idem forsitan de quo Leander in Tuscia, supra Aretium flumen, e jugis ubi Mons-acutus, in Arnum profluens Ciassa. Hoc certius, templum Sanctorum Martyrum Pergentini et Laurentini non longe ab urbe Aretia situm visi, ut scribit Augustinus Florentinus Hist. Camuld. lib. 2 cap. 35: eodem verosimiliter, aut vicino loco, ubi condita primum corpora fuerunt: quod templum circa MCCXXVII Camaldulensibus traditum fuisse idem Auctor ibidem ait. Istic etiam ipsa sacra pignora servari atque in veneratione præcipua haberi vix dubito, nisi forte ob varias temporum calamitates intra urbem ablata illa sint: quod nihil prohibet quominus Reliquiæ nonnullæ etiam alio translata credantur. Aliquas certe S. Laurentini Martyris
D. P. **D. P.** asservari

Corpora ubi
sepulta?

particula aliqua an Bononia?
 A asserviri Bononiæ, in ecclesia Sanctimonialium sub nomine Jesu Mariæ, in via Galeria, indicat Masinius in Bononia perlustrata, ad hanc in Junii. Si sciri posset, unde eas habuerint, certius definiretur, sintne Patroni Aretini, an non. Verum intelligo ex responso Illustriss. Comitum Valerii de Zanis, non modo instrumentum donationis nullum; sed nec Reliquium quidem ipsam, licet diligentissime quæsitam, nunc inveniri; ut oporteat exiguum plane fuisse particulam, cui affixum nomen Schediasma Masinius quidem legerit, sed ipsum postea casu dilapsum perierit.

ACTA VETUSTA

Ex MSS. codicibus variis.

Sub Decio

apud Aretium Christiani fratres

comprehensi, animant se mutuo:

Matth. 10

adducti ad Tiburtium,

et constanter fidem professi,

dimittuntur:

multos convertunt:

In diebus Decii Cæsaris urbis Romæ, multæ persecutiones erant adversus Christianos, multaque præcepta proposita, ut si quis Christum coleret, diversis pœnis interficeretur; inventi vero si non sacrificarent, capitalem subirent sententiam. Eodem tempore, dum peragraret impiissimus Decius Cæsar universas civitates regionesque, cum suis consiliariis et ministris, venit in civitatem Aretinam. Erat autem unus ex Consiliariis Decii Cæsaris, nomine Tiburtius, exercens crudelissimam persecutionem adversus Christi nomen. Tunc unus ex Paganis dixit ei: Sunt hic duo viri, fratres uterini, Pergentinus et Laurentinus nomine, de genere nobili; qui Christianos se profitentes, quotidie ad scholam pergunt et erudiuntur literis, ut plenissime Christi præcepta, quæ scripta sunt, cognoscere possint. Si eos sic dimiseris, magnum malum adveniet civitati isti, totumque populum istum ad Christi culturam perducant. Tunc Tiburtius his auditis, in ira furoris sui jussit eos accersiri, et ante suum conspectum adduci. Milites vero cum festinatione comprehenderunt eos, dixeruntque ad Sanctos: Dominus noster Tiburtius vos vocat: nam non nostra potentia ducimini. Cumque ducerentur, dixit Pergentinus ad Laurentinum fratrem suum: Modo appropinquabit certamen nostrum. Respondit B. Laurentinus, et dixit: Domine frater, non metuanus ista tormenta, sed potius timeamus æternum supplicium, et Redemptorem nostrum, qui docuit ut non metuanus eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Pergentinus dixit: Eamus viriliter, et stemus in fide, præcepta tyranni non metuentes. Sed ego eligo te priorem, ut respondeas Judici: quoniam tibi data est scientia loquendi et respondendi, major quam mihi.

2 Cum autem perducti fuissent ante conspectum Tiburtii; dixit eis: Quare ista audio de vobis, ut relinquatis Deos quos colunt piissimi Imperatores, et quibus Dominus noster cervicem flectit; et sequimini Christum, qui a Judæis interfectus est? B. Laurentinus dixit: Nos alium Deum nescimus præter ipsum Jesum Christum, filium Dei vivi, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Deos, quos tu dicis, scimus esse, omni pollutione coinquinatos, surdos et mutos, sine visu vel auditu; et nisi custodiantur ab hominibus, rapiuntur; et ne ab aliquo deiciantur impulsu, vinculis ferreis coarctantur et plumbo: qui nec sibi, nec aliis auxilium præstare possunt. Tiburtius Consiliarius dixit: Parco modo vobis, quoniam de genere nobili estis. Ite et relinquitte istam vanam religionem, quam colitis: nam si iterum ista audio de vobis, diversis cruciatibus vos interire faciam.

3 Tunc Beatissimi Laurentinus et Pergentinus exierunt de conspectu Tiburtii; magisque accensi in fide Christi, quotidie Dominum deprecabantur, die noctuque flectentes genua sua. Per singulos ita-

que dies crescebat fides sancta in operibus multis; et verbo prædicationis suæ, multos ad fidem Christi perducebant. Et quia veritas abscondi non potest, Evangelista testante, qui ait, Non potest civitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam, et ponunt sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; et quia lux luget in tenebris; Pagani, videntes mirabilia quæ Deus operabatur per Sanctos suos, et quia multi ad fidem Christi convertebantur; indignati sunt, et comprehenderunt eos, duxeruntque ad Tiburtium Consiliarium. Qui dixerunt ei: Nihil profuit verbum prædicationis tuæ. Ecce isti, quos docuisti ut recederent a vanitate superstitiosa, non solum non audierunt te, sed etiam per magicas artes suas totum populum subverterunt. Tiburtius Consiliarius dixit ad Sanctos, Quare sic fecistis, ut nec piissimum Cæsarem, nec me volueritis habere propitium. S. Pergentinus respondit: Nos propitium habemus Dominum Jesum Christum. Propitiationem tuam illi quærant, qui Christum propitium habere non merentur; et terrores vestros illi metuant, qui Regem æternum non metuant.

4 Statim Tiburtius, exiliens de sede sua, scidit vestimenta sua, et ait: Numquid non vobis inducias dedi, ut relinqueretis vanam doctrinam? Sed Christum vestrum nunc me præsentem a prædicationis. Jussitque Sanctos levare catenis, et fustibus diutissime cædi. Cumque caderentur, psallebant Sancti, dicentes: Domine Deus in adjutorium nostrum intende, Domine ad adjuvandum nos festina: et subito arefacta sunt brachia eorum, qui cædebant eos. Videns hæc Tiburtius, stupefactus est: ministri vero præ dolore clamabant: Brachia nostra velot arefacta sunt: rogamus vos servi Dei, orate ad Dominum vestrum pro nobis: et si nos salvos fecerit, credimus in ipsum. Sancti vero deprecati sunt Dominum, et salva facta sunt brachia ipsorum. Videntes ea multi qui aderant, crediderunt Domino Jesu Christo: sed et ipsi ministri crediderunt Christo, et laudaverunt Dominum una voce, dicentes: Non est alius Deus præter ipsum, quem prædicant Laurentinus et Pergentinus servi ejus. Dixit S. Pergentinus ad eos qui crediderunt: Audite Fratres, audite et intelligite nostra præcepta, et baptizemini, et eritis liberi ab omni nexu iniquitatis.

5 Videns hæc Tiburtius, timuit: Beatissimos autem Laurentinum et Pergentinum jussit retrudi in carcerem: et jussit ut neque panem neque aquam darent eis. Cum autem introducti fuissent in carcerem; dixit S. Pergentinus ad Laurentinum fratrem suum: Frater, surge, invocemus Dominum nostrum Jesum Christum in auxilium nostrum. Et surgentes psallebant dicentes: Domine Deus salutis nostræ, in die clamavimus et nocte coram te, intret oratio nostra in conspectu tuo, inclina aurem tuam ad preces nostras, Domine. Itaque per tres dies et noctes non sumpserunt cibum: Angelus enim Domini de cælo veniens, fere in medio noctis tempore, attulit eis panem coelestem, et dixit: Surgite et comedite, quæ Dominus vobis transmisit ut manducetis. Ingressus vero est Angelus Domini, et totus carcer illuminatus est; et carcerarii, præ pavore exterriti, facti sunt velut mortui, et obdormierunt. Sancti vero, refecti pane coelesti, psallebant dicentes: Misericors et miserator Dominus, escam dedit timentibus se.

6 Post hæc venerunt qui crediderunt in Christo, ut visitarent Sanctos, una cum Pergentina germana ipsorum: et attulerunt, ad custodes munera ut eos ad Sanctos intromitterent sed carcer apertus erat, et carcerarii velut mortui jacebant. Intraverunt ergo ad Beatissimos Pergentinum et Laurentinum,

Matt. 5, 15

reducti ad Tiburtium

E suspensi cæduntur fustibus; a

brachia licitorum arefacta sunt,

et convertunt multos.

In carcerem retrusi,

F

post triduum jejunium,

reficiuntur pane per Angelum dato:

conversas ad fidem instruunt,

et

A et jactaverunt se ad pedes eorum, et cum fletu dixerunt; Domini Patres, ecce carcer apertus est, et custodes tamquam mortui jacent. Venite et exite hinc, et alibi moramini (quia vita vestra nobis necessaria est) et nos amplius instruite, de nomine Domini Jesu Christi. Responderunt Sancti dicentes; Absit a nobis, Fratres, ut hanc rem faciamus; et coronam, quam per fidem nostram meruimus, perdamus nunc: sed audite praecepta nostra, Fratres. Est hic nunc de Sacerdotibus, nomine Cornelius, propter timorem Tiburtii nunc latitans: Ite et inquirite eum, et si invenire potestis nuntiate ei haec omnia: et quanta Dominus noster Jesus Christus in nobis operatus est: quia ipse nos, et parentes nostros, vel nostram germanam, docuit de nomine Christi, et baptizavit. Ipse vos baptizabit aqua et Spiritu sancto. Baptizati vero, permanete in fide. Jactaveruntque se iterum ad pedes eorum, et planxerunt diutissime, et rogaverunt Sanctos, dicentes: Rogamus vos, Domini nostri, ut oretis pro nobis ad Dominum nostrum, ut salventur animae nostrae. Sancti vero praedicaverunt eis, et oraverunt pro eis ad Dominum, et dixerunt: Domine Deus, Rex

B immortalis, qui permisisti nos ad fidem tuam venire; tu permitte et hos omnes ad tuam misericordiam pertingere. Et signantes eos emiserunt a se: exeuntes autem, querebant b Sanctum Cornelium Presbyterum. Cumque invenissent eum, nuntiaverunt ei omnia de Pergentino et Laurentino. Gavisus est autem Sanctus Cornelius gaudio magno: statim catechizavit eos: et baptizati sunt fere sexaginta viri.

7 Audiens haec omnia Tiburtius Consiliarius, jussit Beatissimos Pergentinum et Laurentinum, cum omni festinatione, ante suum conspectum perducere. Cumque perducti fuissent, ait illis: Per maleficia vestra evertistis totam civitatem istam. Respondit S. Laurentinus et dixit: Non sunt maleficia: sed beneficia Dei. Nos malefici non sumus, sed servi sumus Domini nostri Jesu Christi. Tiburtius dixit: Quid multum verbosamini? Aut sacrificate Deo Jovi, aut diversis penis nunc vos interficiam. S. Laurentinus respondit: Tu adora Deum Jovem, et genus tuum: nam nos Christum adoramus. Tiburtius vero indignatus est, jussitque adduci prunas viventes, et super prunas jussit Sanctos nudis pedibus stare. Cum autem stetissent super prunas, subito mortui sunt carbonem, et facti sunt sicut frigida aqua. Populus itaque magis credebat in Jesu Christo. Dixerunt Pagani ad Judicem: Vides quoniam

nobis nihil proficit: si eos amplius dimiseris, et civitatem et totum populum perdes. Tiburtius itaque jussit adduci Jovem ante suum conspectum, et ait ad Sanctos: Sacrificate Deo Jovi. Dixit S. Pergentinus ad Tiburtium: Modo videbitis sacrificium nostrum. Et accesserunt prope idola: populus autem timorem faciebat, et cedebant ut ipsi sacrificarent Deo Jovi. Posueruntque Sancti genua in terra, et adoraverunt diutissime ad Dominum: cumque elevassent capita a terra, statim idolum liquefactum est tamquam c plumbum: jactaveruntque se iterum in terram, et egerunt gratias Domino Jesu Christo.

8 Factus est clamor magnus in populo, et crediderunt in illa hora, in Christo Jesu, amplius quam ducenti viri. Pagani vero irruentes super Sanctos, d diutissime eis caedebant. Videns haec Tiburtius, et se victum esse a Sanctis, feriens alapam in fronte sua, dixit, Vae mihi! superatus sum. Et jussit statim Sanctos capitalem subire sententiam. Milites vero duxerunt eos foras civitatem ad decollandum. Cumque ducerentur, Sancti dixerunt ad milites: Rogamus vos, fratres, sustinete paululum, ut deprecemur Dominum nostrum Jesum Christum. Et jactantes se in terram, adoraverunt, et dixerunt; Tu es Protector noster, Domine; in manus tuas commendamus spiritum nostrum. Statim unus ex militibus, evaginato gladio amputavit prius caput Laurentini, et Pergentini similiter abscidit. Milites vero reversi sunt ad Dominum suum Tiburtium, renuntiaveruntque ei quaecumque fecerunt. Tunc Christiani, una cum Pergentina sorore ipsorum, collegerunt se noctu, et sepelierunt eos, non longe a civitate Aretina, fere mille passus prope fluvium qui dicitur Castrum. Passi sunt autem Beatissimi Martyres Christi, Laurentinus et Pergentinus, sub Decio Imperatore in civitate Aretina, tertio Nonas Junii: regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est laus et gloria, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a MS. Aretinum Romae asservatum, deprecamini.

b Nomen hujus Cornelii Presbyteri, necdum reperimus Sanctorum Catalogo aut Fastis adscriptum, sed forte inter 400 Martyres comprehenditur.

c MS. Aretinum, tamquam pulvis. Petrus de Natalibus, idolum in pulverem redactum est.

d MS. S. Maxima, mactaverunt eos, et diutissime caedentes, semivivos reliquerunt.

DE SANCTIS LUCILLIANO SENE

CLAUDIO, HYPATIO, PAULO, DIONYSIO, PUERIS

ET SANCTA VIRGINE PAULA SEU PAULINA

MARTYRIBUS BYZANTII IN THRACIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Memoria in plurimis Fastis, praesertim Graecorum.

Circa CCLXXIII **C**æpit Romani Imperii habenas Aurelianus anno vulgari CCLXX, tenuitque ad annum CCLXXV, movens interea in Christianos persecutionem, quam S. Augustinus nonam appellat. In hac, per Gallias quidam Christianæ fidei confessionem sanguine suo subscribere SS. Beverianus Episcopus, Paulus Presbyter

et Socii decem; de quibus i hujus egimus: Byzantii vero in Thraciam mirabile martyrum passi sunt hoc indie, SS. Lucillianus (qui aliis Lucianus dicitur) Claudius, Hypatius, Paulus, Dionysius et Paula. Ex his Lucillianus, cum in propecta ætate c sacrificulo idolorum factus esset Christianus; comprehensus, cruciatus, conjectusque in

carcerem

D
EX MSS.statuam Jovis
in pulverem
redigunt:
cdiutissime caesi,
d

E

capite ple-
ctuntur,

3 Junii

F

C. J.

Sub Aureliano
passi SS. Lu-
cillianus et
Socii,Super pru-
nas stant
pedibus
illasis:

CIRCA CCLXXIII

A *carcerem, quatuor ibidem pueros ibidem Christianos, modo nominatos, invenit, confortavit, secum ad potinum martyrii calumque duxit. Denique Paula (quæ et Paulina) cum vulnera horum Martyrum curasset, mercedis loco et ipsa comprehensa, varie cruciata, ac tandem necata, post illos ad sempiternam cæli gloriam Martyr evolarit.*

celebrantur
in Menologio
Basilii Imp.

2 *Horum ipsorum Martyrum memoria celebris, apud Græcos præsertim, agitur hodie; ac primo quidem in MS. Menologio Basilii Imperatoris, annos abhinc facile septingentos exarato; quod ita habet: Λουκιλλιανός, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, ἦν μὲν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀυρηλιανοῦ· πρότερον ἱερεὺς τῶν εἰδωλῶν ὑπάρχων ἐν τῇ πόλει Νικομηδείᾳ, γρηγορῶς τὴν ὑλικὴν μετεπέθεκε δὲ πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἐκρατήθη καὶ παρεδόθη Σιλβανῶ τῷ Κόμητι· καὶ μὴ πεισθεὶς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, συνετρίβη λίθους τὸ πρόσωπον· καὶ τυφθεὶς ῥαβδίοις, ἐκρεμάσθη κατὰ κεφαλῆς ἐπὶ ξύλου· εἴτα βληθεὶς εἰς φυλακὴν, εὗρεν ἐκεῖ παιδίον τέσσαρα, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν αποκλεισθέντα, Κλοῦδιον, Ὑπάτιον, Πούλον καὶ Διονύσιον· καὶ περιχαρῶς γενόμενος, ἐστήριξεν αὐτὰ πρὸς τὴν πίστιν· καὶ μετ' αὐτῶν τῷ Κόμητι αὐθις παρστάς, καὶ μὴ πισθεὶς ἀρνήσασθαι τὸν Χριστὸν, ἐνεβλήθη εἰς κάμινον πυρός· καὶ ἐξελθὼν ἀδαχθεὶς, κηρθεῖς μετὰ τῶν παιδίων εἰς τὸ Βυζάντιον· καὶ τὰ μὲν παιδία ἀπεκτελέσθησαν, αὐτὸς δὲ σταυρῶ προσήλωθεὶς, ἐτελειώθη.*

3 *Lucillianus, Christi martyr, sub Imperatore Aureliano passus, antea idolorum Sacerdos Nicomediæ fuerat; deinde vero ætate jam provector ad fidem Christi convertit sese, captusque et Comiti Silvano traditus est: cumque induci non posset ad negandum Christum: lapidibus faciem contusus, virgis cæsus, in caput e ligno suspensus est: tum in carcerem conjectus, invenit quatuor pueros, ibidem fidei Christianæ causa inclusos, Claudium, Hypatium, Paulum et Dionysium; quos delibutus gaudio in fide confirmavit, et socios habuit, cum denuo Comiti præsentatus fuit: a quo, nequidquam persuadere conato, ut Christum negaret, in caminum ignis inmissus, et sine noxa indidem egressus, cum pueris vinctus Byzantium deductus est: ubi pueri quidem capite minuti, ipse vero in crucem suffixus, vivere desierunt.*

uti etiam
S. Paula
Virg. Mart.

4 *Hæc Menologium Basilii; quibus continuo subiicitur encomium S. Paulæ, interposito tamen novo hoc titulo (Καὶ ἀλλήσις τῆς ἁγίας μάρτυρος Πούλης τῆς παρθένου. Et certamen sanctæ martyris Paulæ Virginis) contra quam faciunt Menæa, quæ Paulæ nomen cum nominibus Lucilliani et puerorum conjungentia, contextum utriusque encomii continuant sine interruptione. Sic igitur de Paula legimus in Menologio præfato: Ἦ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Παῦλα, συμπεροῦσα τῇ ἀθλήσει καὶ τοῖς ἀγωνίσμασι τῶν ἁγίων Λουκιλλιανοῦ καὶ τῶν παιδίων, κατὰ τὴν φυλακὴν καὶ τὴν ὁδόν, ἀπεσπύγγριζε τὰ ἄγρια καὶ τῶν τραυμάτων τὰ ἔλκη, θεραπεύουσα κατὰ δύναμιν τῶν ἁγίων τὰ σώματα· ἦν γὰρ ἐκ προγόνων Χριστιανή, καὶ τοῦτο ἔργον ἦν αὐτῇ, τὸ ἐπισκέπτεσθαι τοὺς ἐν φυλακαῖς, καὶ τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυροῦντας θεραπεύειν καὶ διατρέχειν· διὰ ταῦτα οὖν κρατηθεῖσα, ἤχθη καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν Κόμητα Σιλβανόν· καὶ μὴ πεισθεῖσα θύσαι τοῖς εἰδωλοῖς, ἐτύφθη σφοδρῶς· καὶ ταῖς ἐπιτροαῖς τῶν ῥαβδίων τὸ σῶμα διαλυθεῖσα, ἐπιστάσις Ἀγγέλου ἐγένετο ὑγίης· καὶ πάλιν προσαχθεῖσα τῷ Κόμητι, εἰς κάμινον ἐνεβλήθη πυρός· καὶ ἐξελθούσα ἀδαχθεῖς, ἐπέμφθη καὶ αὐτὴ εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἀπεκτελέσθη ἐνθα καὶ ὁ ἅγιος Λουκιλλιανός.*

5 *Paula Christi Martyr, cum præsens adesset certamini et conflictationibus Sanctorum Lucilliani et Puerorum, tam in carcere, quam per viam, spongia detergebat eorum sanguinem, et vulnera mundabat a pure; itaque pro viribus curabat Sanctorum corpora. Erat enim ex parentibus Christia-*

nis prognata et fidelis, in id præcipue intenta, ut D visitaret carcere detentos, et mederetur atque aleret pro Christi nomine martyrium subeuntes. Quamobrem comprehensa, et ipsa ducta est ad Comitum Silvanum: cumque induci non posset ad sacrificandum idolis, crudeliter cæsa et verberibus virgarum toto corpore laniata, Angeli, visibilem se monstrantis, curatione sanitatem recuperavit. Deinde ad Comitem reducta, in ardentem coniecta est fornacem, e qua exivit illæsa: tum missa etiam ipsa Byzantium, præciso capite, Martyr obiit, eodem quo S. Lucillianus loco. Perparum ab hisce discrepant quæ de memoratis Martyribus leguntur in magnis Græcorum Menæis excensis, uti etiam in Synaxario MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod Menologio Basiliano fortasse vetustius est, servaturque in Collegio Parisiensi Societatis Jesu; nisi quod addant, S. Lucillianum domicilium habuisse non procul ab urbe Nicomedia: pueros (quos tres tantum ponunt Menæa) cum sancto sene in caminum ignis inmissos, flammisque superveniente imbre extinctas esse.

6 *In encomio S. Paulæ vix plura super addunt prædicta Menæa et Synaxarium: quia tamen de illa mentio nulla fit in Actis encomiasticis, quæ mox datur sumus; juvat hic textum integrum Synaxarii, sollem latine præferre; qui sic sonat. Sancta autem virgo Paula, quæ præsens erat, in via curabat eorum vulnera, et finito martyrio colligebat Reliquias. Hauserat enim a parentibus Christianam fidem, et exercere se gaudebat adeundo carceres, fovendo, medicando, alendo pro Christi nomine patientes. Hinc ipsa quoque comprehensa, ad Comitemque deducta, cum idolis litare nollet, spoliata vestibus, primum loris, deinde virgis cæditur: et postquam iteratis verberibus et multiplicatis plagis crudeliter sancita et laniata esset, ab Angelo ipsam visitante sanitati pristina restituta, atque ad perferendum martyrium animata est. Post hæc denuo sistitur Comiti, cui quod crudelitatem suam exprobrare ausa esset, os contunditur graviter, et custodia redditur: ex qua porro iterum protracta in quæstionem, et in fornacem injecta, integra et inviolata inde exivit. Denique, prolata sententia, capitis damnata; et Byzantium, uti jusserat Comes, avecta; eodem in loco, ubi S. Lucillianus cum pueris certamen absolverat, et ipsa, cervice resecta, martyrii palmam reportavit. Celebratur autem horum (nempe Lucilliani, quatuor Puerorum, et Paulæ) festum in sacratissimo eorundem templo, quod prope abest ab æde Archistrategi Michaelis in Oxia.*

quod ecclesias
duas profert
Cungio
Iynolas,

7 *Nentra illarum adum nota est eruditissimo Cungio in Constantinopoli Christiana. Quare in gratiam illorum, qui antiquitatum Byzantinorum studiosi sunt, ipsum contextum Græcum, ea continentem, hic representare ex Menæis impressis lubet, cum Synaxarium od manum non sit, ut inde proferre nunc possim. Avunt igitur Menæa: Τελεῖται δὲ τὴν αὐτῶν σύναξιν ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρίῳ, τῷ ὄντι πλυσίον τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐν τῇ Ὁρείᾳ. Codex M. Bibliothecæ Ambrosianæ in quarto, signatus I, num. 364, simile elogium S. Paulæ (quam Paulinam appellat) exhibet, præter clausulam modo dictam de templis. Codex MS. Chiffletianus, eadem fere quæ Menæa excusa prosecutus, hosce qualescunque versus subjungit.*

Σταυρῶ ἀμφὶ τρίτην Λουκιανὸν θανάτωσαν,
Οὐχ ὡς ὁ Χριστοῦ καὶ τίτλου φέρων ἄνω;
Lucillianum tertia occidit cruce,
Christi ferentem numquid ut titulum supra?
Οὐκ ἄλιστα πρὸς μέλλον, ὡς Παῦλος, κλέος
Τὰ νῦν πάθη φάσκουσιν, τέμνεται Παῦλα.
Quæ patimur hic, nil sunt futuram ad gloriam,
Paula, inquit, uti Paulus; et gladio cadit.
Τοὺς παιδαρίσκους, ὧν ἀριθμὸς δις δύο,

A Θεοῦ πατρὸς τῶν υἱῶν ἡ σπλάη.
 Ætate pueros bis duos, Dei patris
 Mucrone diro filios ensis, facit.

nec non Sirle-
 tus,

Horologium
 Cryptæ-
 Ferratæ,

Molanus,
 Galesinius,

B et Kalenda-
 rium Arabo-
 ægyptiacum,

ut et Græco-
 Moscum.

Reliquiæ au-
 et quales
 Treclis

et Bono-
 nix.

S Encomia præmissa, sed contractiora, legere est etiam in Menologio Græcorum Jacobi Sireti, eoque citato in Martyrologio Romano. Magnis Menais impressis similia sunt quæ habentur apud Maximum Cytherorum Episcopum in Vitis Sanctorum: utrobique enim tres tantum Pueri adnumerantur, Claudio prætermisso, et passidicuntur sub Libanio Præsidente; qui aliis Silvanus Comes appellatur. Anthologium novum, auctoritate Clementis VIII excusum Romæ, de S. Lucilliano et Pueris illa fere habet, quæ supra jam dedimus, sed de S. Paula ejusve elogio nihil meminit. Horologium, secundum vetustum ordinem et Typicum monasterii Cryptæ-ferratæ anno MDCLXXVII Romæ impressum, in adjuncto sibi Menologio aliud non habet in Junii, quam τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λουκιλλανθοῦ, Sancti Martyris Lucilliani. Ejusdem meminit Molanus; ejusdem et Sociorum, Galesinius. Certamen S. Lucilliani et Pauli (Paulæ potius) et Puerorum, qui cum ipsis erant, notat Calendarium Arabo-ægyptiacum, ex Arabico Latine factum a Gratia Simonio, Collegii Maronitarum Romæ prædem alumno, deinde Archiepiscopo Tyrensi in Syria creato. Calendarium item nostrum Græco-Moscum, primo Muji Tomo præfixum; tam Paulæ, quam Lucilliani et Sociorum quatuor Puerorum notitiam habet, repræsentans omnes in una eademque imagine ibi videnda. Menologium vero Slavo-Russicum, quod Baro Sparwensfeldius Latinum nobis dictavit, sancti Martyris Lucilliani et sociorum passionem sub Aureliano adscribit anno CCLXXIII; unde rursum convincimur annos Moschis computari secundum Æram vulgarem: nam secundum Græcos, octennio nobis lentiores, computatur mortuus esse Aurelianus, anno CCLXXVII, qui nobis obit anno CCLXXV, atque adeo si computum Græcorum sequeretur Russi: dicere deberent passum esse Lucillianum anno CCLXXV, aut saltem ante obitum Aureliani.

9 Ejusdem Reliquias, Constantinopoli in propria collocatas æde, ut supra dictum est, multis claruisse miraculis, patet ex epilogo Eucomii mox dandi: an inde, ante vel post captam urbem a Latinis primum, deinde a Turcis, et quo ablatae sint, nobis non constat. Nicolaus Des-Guerrois, de Sanctis Ecclesiæ Trecentis agens, proponit ordine mensium festa Sanctorum istius diæcesis: et die in Junii offert S. Lucillianum Martyrem cum Sociis suis: moxque in indice Alphabetico ait, brachium ejus esse in S. Stephani: porro in corpore libri sub anno 350, postquam fusa ac fere supervacaneis verbis historiam protraxit, pro conclusione asserit, S. Lucillianum cum sociis martyrium subisse tempore Juliani Apostatæ, circiter annum CCC-LXII; ac Trecenses, in ecclesia Collegiata S. Stephani, possidere brachium ejus. Si tamen ultima istius asserti pars non sit fundatio quam prima; ambus pro conjecturis habendas existimo: in tempore enim Martyrii assignato, centum fere annis aberratur; quoniam illud non sub Juliano, sed Aureliano contigisse constat, ex præmissis. Antonius Massini, in Bononia perlustrata, ad hunc diem scribit, in civitate illa, Reliquias S. Claudii Martyris, asservari in ecclesia S. Petri; et S. Paulæ Virginis et martyris, in ecclesia S. Mariæ Servorum. Suspiciam Reliquias hic intelligi aut insignes, ob quas divinum Officium dici posset, aut certe admodum notabiles, quæ in peculiari honore essent: sed id suspicari, saltem de Reliquiis S. Paulæ, non patitur Eruditissimi Comitis Valerii Zani, illa super re a nobis consulti, rescriptum, sic inveni-

tis: De S. Paula Virg. et Mart. apud Patres Servitas nulla reperitur authentica scriptura, nulla memoria; nec scitur unde Reliquiæ istæ sint extractæ, aut quomodo illuc apportatæ. Porro frustulum exiguum ossis est, reconditum cum aliis Reliquiis in grandi tabernaculo: exponiturque solennioribus festis in ara principe, cum aliis Reliquiarum capsis, inauratis et crystallo tectis. Quomobrem cur ad hunc diem potissimum retulerit Musinius Sanctos hosce, aliam subesse causam non opinor, quam quod in Martyrologio Romano hodie eadem nomina occurrant.

10 Quæ jam præmissimus elogia, fundamentum laudationis suæ suppeditarunt Encomiis, ejus mox orationem subjiciemus. Quidquid enim ille amplificat, inde videtur hausisse; nisi quod sub calcem insinuet, aliquod beneficium curationis sibi ægyro a S. Lucilliano, cum Pueris apparente, collatum esse. Oratio illa MS. hactenus nusquam per typos publicæ luci data, erat in Bibliotheca Vaticana; estque illa ipsa, quam in Ephemeridibus Græco-Moscis die in Junii querimus nobis adhuc deesse. Postea vero exemplum ejus, Romæ describi curatum, ipse mecum non ita pridem in Belgium contuli, Latinum feci, et illustrare conatus fui: atque inde nunc primum tam in una quam altero lingua publici juris per typos fit. Titulus, qui nomina Martyris præcipui et Auctoris continet, iste præfigitur: Φωτίου, τοῦ μακαριωτάτου Σενοφύλακος τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ Λογοθέτου, ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Λουκιλλανθόν. Sancti Martyris Lucilliani Encomium, auctore beatissimo Photio, sanctorum Apostolorum Sceuphylace ac Logotheta. De auctore nihil nobis aliunde innuit. Per ecclesiam sanctorum Apostolorum, ejus Sceuphylax fuit, illo verosimiliter intelligenda est, quæ a Constantino Magno primum excitata sub illo titulo, et Imperatorum sepulturæ destinata, amula deinde fuit sanctæ ac celeberrimæ Sophiæ.

11 Aliam quoque Vitam eorundem SS. Lucilliani et Sociorum incerto Auctore indicat Leo Allatus in Diatriba de Simeonum scriptis pag. 119, cum hoc exordio: Βασιλεῦστος Ἀρχιεπισκοπὸν τῶν ἀπορισμῶν μέγας τῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ Νικομηδείᾳ πόλει. Sed illam hactenus nancisci non potuimus. Fortassis ea nobis dubium solveret, fueritne post conversionem suam Christiani Sacerdotii Ordine initiatus Lucillianus, nec ne? Tacent de tali Sacerdotio omnia, quæ huc usque adduximus, monumenta: sed asserit Oratio Photii, mox danda, num. 2 his verbis; Ὁ μυστὴς τῆς Χάριτος γενόμενος, quod Sacerdos gratiæ factus sit. In eandem sententiam propendit jam tum P. Papebrochius in Ephemeridibus supracitatis, priusquam vidisset orationem Photii; credo, quia istic repræsentatur Lucillianus in casula, cum libro Evangeliorum in manu, uti fere Sacerdotes solent.

12 Hagiologium Metricum Halesinorum, ejus Latinam versionem Jobus Ludolfus nobis commodavit, certos nos reddidit, S. Lucilliani et Sociorum passionem in Ægypto quoque notissimam fuisse; imo opud eosdem olim extitisse plenioris integriorisque illustris historiam. Siquidem ejus notitia, per Ægyptios ad Æthiopes translata, etiam maxillas ei confractas fuisse docet: sic enim ibi ob Auctore salutatur; Saluto Lucianum, (nam sic scribitur) qui consecutus est laudem cum quatuor [pueris] patienter sustinendo tormenta: quia sacrificium Excelesi præferebat sacrificiis idolorum: quapropter maxillam ejus confregerunt saxi, et transfoderunt eam: itaque animam suam reddidit. Ubi etiam haud obscure confirmatur Presbyteratus ejus, a Photio assertus.

D
 AUCTORE C 12

Acta unde
 sumpta?

E

An Presbyter
 Lucillianus?

F

Talem Ha-
 bessini
 agnoscunt in
 suis Hagiola-
 giis.

ENCOMIUM

Auctore Photio Scévophylace et Logotheta C. P.

Ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ.

Interprete Conrado Janningo.

CAPUT I.

Lucilliani vita, ante et post conversionem.

Olim incensus cupidine laudandi præclara eximii Martyris Lucilliani gesta, abstinui ab opere, propter tenuem quæ mihi erat facultatem dicendi: excellentia quippe certaminum et magnitudo præclare gestorum deficere animum, silere linguam jubebant. Vere enim, vere magna fuere, quæ Martyres sustinere labores ac certamina: quæ, omne laudandi argumentum et dicendi facundiam superant. Si namque tolerantiam ipsorum summam considerantes, animo percillantur ipsi etiam corpore carentes spiritus: quo pacto poterit mortalis homo dignis illos prosequi encomiis? Posteaquam vero temporis lapsu exarsit magis in animo meo cupiditas, et vehementius succendit amorem, quo Martyrem Lucillanum prosequor: præsertim cum accedant amicorum præcepta, ad illud ipsum incitantium et exultantium torporem; denique cum exsolutio debiti, non ostentatio sermonis, facta sit præsens tractatio; existimavi æquum non esse, me, si minus pro dignitate virum commendare possim, id quod facultas dicendi mihi tribuit, non conferre, Quibus enim laus, non extranea sed domestica, affert fundamentum dicendi; his profecto deficit eloquendi facultas, multo inferior manifesta operum exhibitione. Ad hæc cum laudationis hujusce lumen respicio, et quod inde proventurum est emolumentum considero (erit enim legendi lux animæ, et in audientibus excitabit zelum divinum atque exemplorum imitationem) sperans in Deo, qui eopiam orationis mihi conferet; et supplex orans Sanctum, cujus laudes percurrimus, ut cooperetur nobiscum: prompto animo palæstram hanc ingressus, initium dicendi feci; sciens gratum fore acceptumque Deo et Martyri ejus, quidquid pro viribus dixerō.

2 Beātissimus igitur Lucillianus (ut hinc narrationis exordium sumam) lucida mundi stella, altisonus veritatis præco, omnium mihi ætēuatissimum aliisque desideratissimum nomen; idolorum sacrificulus primum fuit, sub ignorantie media abscondens splendorem animæ suæ: postea vero Sacerdos gratiæ a effectus, radiis fidei suæ illuminavit mundum universum. Ac ne quis suspicetur, injurium esse me sancto Martyri, quia prioris vitæ ejus mentionem facio; nisi et magnum Paulum et Evangelistam Mattheum eadem labe velit aspersos: istorum enim alterum, postquam summum virtutis culmen attigerat, non puduit pristinae conversationis suæ narrationem instituere; alter vero, evangelicam pertextens historiam, Publicanum se ipse apertis terminis appellat. Neque enim anteactæ vitæ gestis confunduntur, qui illis in melius mutatis laudabiliter vivunt.

3 Posteaquam igitur, divinæ prædicationis beneficio, ubique terrarum annuntiatum publicatumque fuit grande prodigium adventus Salvatoris nostri, hominem induti; inter alios, qui ad ejus cognitionem adducti sunt, etiam Lucillianus noster fuit, divina sagena captus et fidei retibus involutus; nihil indigus vocis de cælo vocantis, aut fulguris

Ιἄλλοι μὲν ἐγκωμιάζουσιν τὰς τοῦ μεγίστου Μάρτυρος Λουκιλλιανοῦ ἀριστείας ἐπιμένοντες, ὑπὸ τῆς περὶ τοῦ λέγειν στενότητος ἀνεκοπτόμενοι τῆς ἐγγειφύσεως· τὸ τε γὰρ ὑπερφύει τῶν ἀθλῶν καὶ τῶν κατορθωμάτων μέγεθος, ἐλιγνὸν μὲν τὸν νοῦν, σιγᾶν δὲ τὴν γλῶτταν καλῶς ὑπετίθεντο. Μεγάλοι γὰρ ὡς ἀληθῶς, μεγάλοι τῶν Μαρτύρων οἱ πόνοι τε καὶ ἀθλοὶ, καὶ πάσαν ὑπεραίροντες ἐγκωμίων ὑπόθεσιν καὶ λόγων δεινότητα. Εἰ γὰρ τὸ τῆς κορυφῆς αὐτῶν ὕψος, καὶ ἀσώματοι νόες κατεπλήγησαν, πῶς ἂν βροταῖναι νοῦς ἀξίως τούτους ἐκωμιάζουσιν ἐξιγύσειεν; Ἐπεὶ δὲ πόθος, ὑποσμήγων ἐνδοθεν τὸν περὶ τὸν ἀλλοφρόν διαπύρως ἀνέφλεγεν ἔρωτα, ἄλλος τε καὶ τὸ τῶν φιλιχάτων ἐπίταγμα συνελθόν, εἰς τοῦτο ἔφθη προτρέπόμενος καὶ τὸν θυμὸν ἀνακαθοισιρόμενος, καὶ χροῖους λοιπὴν ἐκτίσεις, οἷα ἐπίδειξις λόγων, ἢ ὑπόθεσις γενέμεται· οὐ θεμιτὸν ἵγχεσθαι τῆς καταξίαν εὐφροσύνης ἀπολειπόμενος καὶ τῆς δυνατῆς ἀρμελῆσαι· οἷς γὰρ ὁ ἔπαινος οἷα ἐπαίσσητος, ἀλλ' οἰκῶν φέροι τὸ βέβαιον, τούτοις ὡς ἀληθῶς ἵσταται καὶ τῶν λόγων ἢ δύναμις, καταπαλὺ λειπωμένη τῆς ἐνσργῶς τῶν πραγμάτων ἐμφάσεως. Ἐτι δὲ καὶ πρὸς τὸ τῶν ἐπικώνων κέρδος ἀφορῶν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀναλογιζόμενος ὠφέλειαν (ἔστι γὰρ τῇ τε λέγοντι φωτισμὸς ψυχῆς, καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἥλιος ἐνδοῦς, καὶ τῶν ὁμοίων μέμνησι) ἐπὶ τὸν τοῦ λόγου πᾶρον Θεὸν ἐλπίζουσι, καὶ τὴν τοῦ ἐγκωμιαζομένου πρεσβείαν σύναργον γενέσθαι καὶ κατεύσσει, προθύμως ἐμαυτὸν πρὸς τὸν ἀγῶνα φέρων τῶν λόγων ἐπέδρακα, φίλον ἐπιστάμενος Θεῷ καὶ τῇ Μάρτυρι τὸ κατὰ δύναμιν.

Ὁ μακαρυώτατος τοίνυν Λουκιλλιανὸς (ὅσα τούτῳ ἀπρηχὴν ποιήσωμι τῆς δικήσεως) ὁ διασπῆς τῆς οἰκουμένης φωστὴρ, ὁ μεγιστοφυεστάτος τῆς ἀληθείας κήρυξ, τὸ πάντων ἐμοὶ τιμιώτατον καὶ πᾶσιν ὁμοίως ποιοῦμενον ὄνομα, ἱερεὺς εὐδόλων ὑπῆρχεν τὸ πρότερον, καὶ τῇ τῆς ἀρνούσεως μοδίῳ τὸ διασπῆς τῆς ψυχῆς ἐκλύπτετο· μυστήριος τῆς χάριτος γενόμενος ὕστερον, καὶ τοῖς ἀκτίσι τῆς πίστεως καταλάμπει τὴν σύμπασαν. Καὶ μὴ μὲν τις μικροφύχως καθυδαίνειν ὑπολογίσαιτο τὸν Μάρτυρα, τῆς αὐτοῦ προτέρας διασπῆς μνήμην ποιούμενον· ἐπεὶ καὶ τὸν μέγαν Παῦλον εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον πορρογράφουσι· ὧν ὁ μὲν ἀκρας ἀρετῆς ἐπιθᾶς, τὴν προτέραν ἀναστροφὴν διαγορεύειν οἷα ἀπαρτίζῃ· ὁ δὲ, τὴν εὐαγγελικὴν διεξίον συγροσφῆν, τελόντων ἐαυτὸν ὁμοῦ αὐτὸν οἷα ἐγκαλύπτειται. Οὐ γὰρ τοῖς προτέροις ἐπαίσχυνονται, τοῖς δευτέροις ἐγκλωπιζόμενοι.

Ἐπεὶ δὲ τοῦ θεοῦ κηρύγματος πανταχόσε γῆς κατασπυλλόμενον τὸ μέγα τεράστιον τῆς ἐν ἀνθρώποις τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας διαγορεύεται, ἔχον ἀποντας πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐπίγνωσιν, καὶ οὗτος ἀγρεύεται θεῖα σκλήνη, καὶ τοῖς τῆς πίστεως δικτύοις ἐμπερικλιᾶται, οὐ φωνῆς ἀνωθεν καλούσης προσδεόμενος, οὐδὲ ἀσπραχῆ τὰς ὕψεις ἀμαυροῦσιν τὴν ἀσέβειαν παιδεύόμενος· ἀλλὰ σώφρονι νόῳ πρὸς τὴν ἀλήθειαν μεταστοιχειούμενος. Πατρίδος γὰρ τῆς οὐρουίνου τέκνον ὦ, ἀληθῶς ὑπάρχων, καὶ ἐν ταύτῃ προγνωστικῶς πολιτογραφηθεὶς, οὐκ ἐπιπολὺ νοθεύσαι τὴν εὐγένειαν ἐκατέρησεν· ἀλλ' ὡς προγνωσθεὶς καὶ προκληθεὶς παρὰ τοῦ τὰ πάντα σφῶς Θεοῦ διακυβερνούντος καὶ διεξάγοντος, ἔσπευσεν σύμμορφος τῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰκόνος χρηματίσαι, δικαιοθεὶς τῇ χάριτι καὶ βασιλείας κληρονόμος γεννησόμενος. Ὅτε τοίνυν ὁ καιρὸς ἐνέστη τῆς κλήσεως,

A laudatione
olim deterri-
tus Auctor,

rationes
affert, cur
nunc ausit
inchoare.

Lucillianus ex
idolorum sa-
crificulo,

Illustratus
Evangelii
luce,

A κλήσεως, οὐκ ἀνὰ δολὴν καὶ ὑπερθέσει τούτου παρεπέμψατο, ἀλλὰ τογὺς ὑπὸ κείνου τῇ καλοῦντι γνωρίζεται, καὶ τὴν πρὸς τὸ κρείττον ῥοπὴν εὐγνώμονι λογισμῷ παρὰ τὰ ἐπιδείκνυται· διὸ καὶ τὴν ἐπὶ γῆς πατριᾶν, καὶ γένος ἅπαν, καὶ εὐληρίαν, καὶ τὴν προσοῦσαν ὑπαρξίν παρὰ φαῦλον θέμενος, καθάπερ γῆ καλὴ καὶ εὐφορὸς, τὸν καταβληθέντα σπέρρον τοῦ θεοῦ κηρύγματος ἐν ἐαυτῷ θεζόμενος, τῷ θεῷ προτρέφει λουτρῷ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὴν τε προφητικὴν παλαιότητα, καὶ τὴν ἐκ τῆς δεισιδαιμονίας ῥύπον ἀποτιναζόμενος, ὅλος λοιπὸν καθαρνίζεσθαι, καὶ τὸν καινὸν ἀμφιέννυσθαι ἀνθρώπον, τῇ τοῦ φωτὸς μετουσίᾳ φῶς γίνεσθαι, καὶ τῇ τοῦ πνεύματος παλιγγενεσίᾳ, υἱὸς Θεοῦ χρηματίζων ἀψευδέστατος.

Ἀλλ' ἐπεὶ περ τῷ ὄντι τῆς χάριτος εἶεν τινὲς καὶ πρὸς ἐργασίας, ἐνὰ μὴ τὸ ὅλον ἔμῃ τοῦ χαρίσματος. ἀλλὰ τις δειγθῇ καὶ τῆς τοῦ συνεισενεγκόντος εὐγνωμοσύνης φιλοτιμία· ἡδεὶ δὲ ὡς αἱ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ μονήτι ὁρεταὶ κατορθούμεναι, μονιμωτέραι πως καὶ δυσκίνητοι καθίστανται, ὅλως πρὸς ἐαυτὴν τῆς ψυχῆς συννενοῦσας, καὶ τῷ ἀνεπιθολώτῳ καὶ ἀταράχῳ τοῦ νοῦς πρὸς τὴν τοῦ λείποντος κτῆσιν θερμῶς ἐπισπευδούσας, καὶ τὴν τοῦ κτεθέντος φυλακὴν βεβαίως καταχούσας, ἐντεθῆναι εἰς τὴν χάριν καθαρὸν ἡρώδου καὶ πάσης ταραχούδου συγχύσεως καὶ βιωτικῆς τύρβης ἀπανίστατο, τῇ τε τῶν γραφῶν μελέτῃ τὸν θεὸν ἀνάπτων σπινθήρα, καὶ τοῖς θεαῖς θεωρίαις τὴν νοῦν ἐλλαμπόμενος, πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀρετῶν ἀνάληψιν ἐξασκούμενος, διὰ τούτου πολυπλασιάζειν τὸ τῆς χάριτος τάλαντον κατέπειγετο, δικαιοσύνη λαμπρυνόμενος καὶ ἀνδρείῳ ψυχῆς κατακοσμούμενος, φρονήσει κυβερνῶν τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια, καὶ τοῦ χείρονος τῷ κρείττονι διδούς τὴν κυριότητα, τὴν δὲ σωφροσύνην ἔκπαιλαι σύννοικον ἔχων, τότε καὶ μάλλον τῇ ταύτης αἴγλη ἐπωραΐζετο, αὐτοκράτωρ κατὰ τῆς τῶν παθῶν τυραννίδος σαφῶς ἀγωνιζόμενος φιλοπρωχίας ἐπιμελούμενος, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς ἀγαπὴν χειραγοτούμενος, χρηστοτετα ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἐπειλεῖα τρόπων σεμνυνόμενος, τὴν ἔφεσιν δὲ πάσαν πρὸς τὸν ποιήσαντα ἐπανάγων, τὸν δίκαιον καὶ καταφύσιν θυμὸν τοῖς νικητοῖς θηρίοις παρέθηκεν, καὶ τὸν θεὸν φόβον ὥσπερ τινὰ τῶν τοιούτων καλῶν ἐπιστάσας φύλακα, πρὸς αὐτὴν ἐχώρει λοιπὸν τὴν θεῶν ἀγάπην, ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὸν τῶν ὁρετῶν καταλόγον παιδοτριβομένης, καὶ πρὸς αὐτὴν συνθίς καλῶς περαιωνέας.

Ταῖς οὖν τοιούταις ἀρεταῖς καὶ ὁμοίαις ἀγλαζόμενος, τῷ θεῷ ἔρωτι ὅλος ἐγένετο κέτοχος, φωτὶ προσλαμβάνων ὡς οληθῶς φῶς, καὶ ἐκ θυνάμειος εἰς θύσμιον ὑψηλοτέραν τε καὶ σεβασμωτέραν ὑσμίνην ἀναγόμενος. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως αὐτῷ καλῶς διεπύπρακτο, οὐκ ἔτι δὲ ἄρα τῷ τοῦ φθόνου γενήτορι τὴν τοσούτην τοῦ ἀνδρὸς ὑπενεργεῖν προκοπὴν καὶ λαμπρότητα, ἀντιστρατηγεῖν διεγνώκει, καὶ πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ πάλιν χωρεῖν ἠκέειρετο, δεινὸς ἀνταγωνιστὴς καὶ θυμωδὸς ἀντικαλὸς δειγθῆναι φιλονεικῶν· ἐλάνθανε δὲ ἄρα τὸ δι' εὐχῆς αὐτῷ καὶ ἐξέσειος ἔργον προξενῶν· ἔδει γὰρ τὸν ἐν μηδενὶ τῶν καλῶν ἀπολειφθέντα, καὶ τῷ τῆς μαρτυρίας στεφάνῳ κοσμηθῆναι, καὶ Χριστοῦ τὰ παθήματα ἐν τοῖς οἰκείοις μέλεσι περιφέρειν, λαμπρὰ καὶ τῆς ἀνδρείου τυχεῖν.

C Hiscē igitur aliisque instructus luculenter virtutibus, totus amore Dei incaluit, lumini gratiæ lumen adjecit, et de virtute in virtutem sublioriorem ac præstantiorem, quotidie gradum fecit. Dum autem tam præclare suas res agit Lucillianus, ferre non potuit invidia parens progressum ejus tam insignem; sed bellum eidem decernens, propere ad arma concurrit, ac prælium init, terribilis hostis et truculentus adversarius apparere cupidus; sed ignorans, ipsi se preparare quod ei maxime erat in votis: oportebat quippe illum, qui ne ad latum quidem unguem ab honestate recedebat, etiam Martyrii corona redimiri: et illum qui Christi passionem in membris suis circumferebat, etiam illustre præmium mereri.

ANNOTATA.

a Metaphoricene dumtaxat Sacerdos gratiæ hic vocetur Sanctus, an ordinem Presbyterii suscepisse indicetur, supra quæsimus et indecisum relinquimus.

b Ergraphum παρείργεν, quod visum est correctionis egere: spirituales autem feras, intelligo, vitiosas affectiones animi.

oculorum aciem obtundentis, ut impietatem dederetur; sed provida mente ad veritatem conversus est. Cum enim verus patriæ cœlestis filius esset, in eaque ex prævia Dei scientia adscriptus civis, non diu degenerem esse sivit nobilem indolem suam; sed veluti præscitus ac prædestinatus a sapientissimo rerum omnium rectore et gubernatore Deo, summo studio connixus est, ut imaginem filii ejus in animam suam induceret, per gratiam justificatus et heres regni cœlestis factus. Cum igitur instaret tempus vocationis ejus, non eam distulit, interponendo moram; sed illico obsecutus vocanti, grato monstravit animo suam ad virtutem propensionem. Hac ipsa de causa terrenam hanc patriam suam, universum genus, hereditatem amplam, totamque rem familiarem pro nihilo ducens; et ad instar bonæ ac fertilis terræ, immissum in animam suam divinæ prædicationis semen recipiens; ad sacrum baptismi lavacrum properat: majorumque suorum vetustos ritus, et quos per dæmoniorum cultum contraxerat sordes excutens, omni ex parte mundatur, ac novum induitur hominem; ex participatione lucis totus lucidus, et spirituali regeneratione sincerissimus Dei Filius effectus.

4 Quoniam autem divinæ gratiæ donum, societatem alterius etiam agentis requirit ad operandum; ut ne totum opus tribuatur sibi uni, sed aliquod insuper ostendatur ab illo cui collatum donum est, gratitudinis studium: noveratque Lucillianus, virtutes, quæ in quiete ac solitudine adolescunt, stabiliores fieri ac firmiter perseverare; toto animi nisu eo contendens, ac mente imperturbata serenaque quod deerat virtutis acquirere studens, et quod acquisierat constanter servans; in locum, a turbis omnique specie tumultus semotum, abiit; et sacram luterarum meditatione cœlestem igniculum fovens, et rerum divinarum contemplatione mentem illustrans, toto pectore in virtutum consecutionem incumbens, piis exercitiis gratiæ divinæ talentum brevi tempore multiplicabat, justitia splendebat, fortitudinem animi ornabatur, prudentia moderabatur sensus, honestati in vitia dominatum dabat; temperantiæ, quam pridem sibi familiarem habuerat, tum vel maxime elucebat fulgore; ut generosus imperator, contra affectuum tyrannidem præclare pugnabat; voluntariam paupertatem curabat, per eamque ad charitatem deducebatur; benignitatemque exhibebat, modestia morum venerabilis. Porro omnem animi sui affectum transferebat in Deum justamque et consentaneam naturæ iram contra spirituales feras depromebat. Denique timorem Dei veluti custodem tantarum virtutum constituens, ad Dei tandem pervenit amorem; a quo in virtutibus, quarum modo catalogum texui, exercitatus fuerat; et ad quem virtutes ipsas, quas acquisierat, postliminio referebat.

D
INTERP. C. J.

et contemptis
rebus omni-
nibus bapti-
zatur:

E
gratiæ Dei
cooperaturus,

a turbis sece-
dit, et virtu-
tum exercitio
se dat:

F

hinc invidia
diaboli contra
eum exarsit,

CAPUT II.

*Ejusdem, ora persecutione, in tormentis constantia.**Excitata per-
secutione.*

Pervasis itaque universum terrarum orbem persecutio gravis, et fluctuum in modum commovit omnia. Litteræ namque ab Imperatore quaquaversum dimissæ, impuris dæmoniis jubebant immolare eos qui in manus venissent; id vero facere nolentes per omnimodos cruciatus extremo mortis supplicio afficiendos. Cum ergo cruor, ad idolorum simulacra per scelus effusus, omnem late terram pollueret; ac nidor, e sacrificiis ac libaminibus ascendens, aera inficeret, dæmoniis ob miserorum cultorum amenitiam-tripudiantibus et exultantibus gaudio; ipsa naturæ lex, contra naturam ignorabatur, patribus naturalem affectum in rabiem ferinam mutantibus, et prognatos ex sese liberos manibus tyrannorum tradentibus; filiis vero propinquitati sanguinis nuntium omnino remittentibus, et genitores suos ad miserabilem amandantibus mortem; ab iisdemque tam nefanda committentibus, negabatur et ludibrio afficiebatur rerum omnium conditor Deus; dæmiones vero, quorum hereditas infernus ac tartara sunt, divinitatis nomen sortiebantur.

*fili a paren-
tibus, et hi a
filiis tradun-
tur iudicibus:**capitur etiam
Lucillianus,*

7 Tunc temporis scilicet faonulus Christi Lucillianus, a ministris impietatis inquisitus, et (cum nequeat civitas abscondi supra montem posita, ut divina aiunt eloquia) inventus, tyrannoque presen-
tatus fuit, ab Hebræo aliquo proditus: qui militum cohortem jussus assumere, ad comprehendendum atque adducendum Sanctum emissus erat. Adducitur itaque præclarus Martyr ad tribunal tyranni, facie serena divinæque gratiæ decore perfusa, mente vero ad conspectum instrumentorum quibus torquendus erat imperterrita. In hunc intuitus tyrannus, ob constantem Martyris vultum pavore plenus, sic inquit:

*et a tyranno
ad negandum
Christum sol-
licitatur minis*

8 Quid tandem hic, qui deorum nostrorum sacrificia cultumque negligit, ac novitium Deum, recens necatum, quemque majores nostri non traderunt nobis, in superos refert? Hujusce tu hæcenus cultui adhæcisti? Quem vero tandem, quam pulchrum, quam amabilem, ex falsa et vana ista fide tua, fructum cepisti? Non vides, quid Imperatorum jussa postulent? quam horrenda illos maneant tormenta, qui Christum asserunt
C Deum esse et nominant? illis vero, qui mandata faciunt Imperatorum Christumque negant, quam magna distribuatur, divitiæ, gloria, honor? Quamobrem te hortor, ut cruciatum violentiam et adstantia supra caput pericula considerans, senio tuo parcas, et in mortem adeo miserabilem non te conjicias. Quid enim utilitatis tibi inde, si mori eligas? Nempe utile tibi est, privari serenissima hac luce, quæ pulcherrima juxta ac suavissima, lætitiā affert omnibus: volupe tibi est, flagris et gladiis membra omnia concidi: suave tibi est, igni ustulatum occumbere: optabile tibi est, in numerum sceleratorum heminum adscribi: gratum tibi est, feris avibusque carnivoris pabulum fieri. Ecquis, amabo te, sana præditus mente, libertati præferet tam insanam cupidinem? Quapropter si me audieris, mentemque illam deposueris, et quem veneraris Christum negaveris; mortem effugies, et divitias amplissimas honoresque summos, si volueris, per nos consequeris; insuper familiaris fiet Imperatoribus, et conspicuus ac gloriosus apparebis in paucis. Si vero renueris, scito, gravibus tormentis toto corpore excruciatum, diræ neci tradendum te.

ac promissis:

9 Ad hæc generosus pugil, magis confirmatus in Christum animo, ac zelo plenus divino, tyrannum

Διωγμοῦ τοίνυν τὴν σύμπασαν γῆν καταλαβόντος, καὶ κυράτων δίκην τούτων ταραττοντος, γροσμάτων τε πανταχοῦ παρὰ τοῦτο τε κρατοῦντος ἐκπεμπορέων, καὶ θύειν θαίμους ἀκαθάρτοις τοὺς ὑποχείρα διακλεινομένων, ἢ τοὺς ἀντιτείνοντας παντοίους ὑποσπλομένους τιμωρίαις θάνατον τὴν ἐκρίαν τελευταίου ἐπιφέρεισθαι, τότε εἰδωλικῷ λυθροῦ καὶ μιάσματος πάσων γῆν καταχραίνοντος καὶ ταῖς ἐκ θυσιῶν καὶ σπονδῶν κνίσαις τὸν αἶρα καταμολύνοντος, θαμνόνων τε τῆς τῶν ἀθλίων θεραπευτικῶν εὐθείας καταρχομένων, ὅτε δὲ καὶ φύσεως νόμῳ παρὰ φύσιν ἡγνόητο, πατέρων τὴν φυσικὴν σποργὴν εἰς θριώδη γνώμην μεταλλαττόντων, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν φύσιν τυρονητικῆς χειρὶ προδιδόντων, παιδῶν δὲ τὴν πρὸς πατέρας οἰκειότητα χάμπων σπονδυμένων, καὶ οἰκτίστη θανάτῳ τούτους παραπεμπόντων, ὅτε καὶ ὁ πάντων κτίστης καὶ Θεὸς παρὰ τῶν τὰ τοιαῦτα τολμώντων ἐξηγνείτο τε καὶ ἐνυδρίζετο, οἱ δὲ ἕξον καὶ τάρταρον κληρωσάμενοι θαίμους θεότητος ὀνόματι ἐπεψημί-
ζοντο.

E

Τότε δὲ καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Λουκιλλιανὸς παρὰ τῶν τῆς κνήας θεραπευτῶν ἀνέγκτετο, τότε καὶ ἀνηρευνάτο (καὶ δὲ οὐ γὰρ δύναται πόλις κρυθεῖναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, κατὰ τὸν σωτήριον λόγον) τῷ τυραννοῦντι ὄχλῳ καθίσταται, πρὸς τινος Ἑβραίου τῷ γένει καταμνηθείς· ὅς στρατιωτικὴν φάλαγγα ἐκ προστάξεως ἀνελκνῶς, συλλαμβάνειν τὸν Ἀγιον, καὶ πρὸς αὐτὸν ἄγειν ἐκπέμπεται. Προσάγεται τοίνυν ὁ καλλίνικος Μάρτυς τῷ τοῦ τυράννου βήματι, λαμπρὸν ἔχων τὸ πρόσωπον, καὶ θεϊκῆς χάριτος μεμειωμένον, καὶ πρὸς οὐδὲ ἐν τῶν ἀμυντηρίων ὀργάνων τὸν νοῦν ἐκπληττόμενος. Πρὸς ὃν ἀτενίσας ὁ τύραννος, καὶ θάμβους ὑπόπλεως τῇ ἀτρόμῃ τοῦ Μάρτυρος γενόμενος, ἀπεψέγγετο·

Τί ὅλητα ὦ οὗτος, τῆς τῶν ἡμετέρων θεῶν ἱεουργίας τε καὶ θεραπείας ὀλιγωρήσας, καὶ καινὸν θεὸν καὶ πρόσφατον, καὶ ὃν ἡμεῖς οἱ πατέρες οὐ παρέδοσαν ἐπιγροσφάμενος; ὀπίσω τῆς τοῦτου δουλείας ἐναπύθραρες; τί δὲ λαμπρὸν καὶ ἐκλιπὸν ἐκ τῆσδε τῆς κατεψευσμένης καὶ κενῆς πίστεως κειράμενος; Οὐχ ὅρα; τί τὰ τῶν κρατούντων διατάγματα παρακλειύεται; πῶς τοὺς τὸν Χριστὸν θεὸν ὁμοῦλουντας δεινὰ δισδέχονται τιμωρίαι; τοῖς δὲ τοῖς αὐτῶν θεσπίσμασιν εἰκονοῖ καὶ τοῦτον σπονδυμένοις, πλοῦτος, καὶ δόξα, τιμὴ τε μεγίστη παρ' αὐτῶν ἀπονέμεται; Ἐννοήσαντα τοίνυν τὴν τῶν κολάσεων ἐπιφορὰν καὶ τῶν κινδύνων τὴν ἐπαγωγὴν, φείσασθαι σε τοῦ ἰδίου γένους παρκαλῶ, καὶ μὴ οὕτως οἰκτίστη σεαυτοῦ παρεδόναι θανάτῳ. Τί γὰρ ἔσται σοι κέρδος ἐκ τοῦ τὸν θάνατον ἐλέσθαι; ὅτι ἀγροθὸν σοι ἡ τοῦ λαμπροτάτου φωτός τοῦτου στέρξις, ὥς μὲν καλοῦ, ὥς δὲ γλυκέος, ὥς δὲ πᾶσιν εὐφροσύνην παρέχοντος; Ἀλλὰ τερπνὸν σοι ἢ διὰ μαστίγων καὶ ξιφῶν τῶν μελῶν ἐκκοπή; ἀλλ' ὕδιστον ἢ διὰ πυρός τελευτή; ἀλλ' ἀσπάζειν ἢ μετὰ κηκούργων συγκαταριθμησῇ; ἀλλὰ φίλιον ἢ ἐξ αἰμαδύρων θηρίων καὶ ὀρνέων βροά; Καὶ τίς ἔχων σώφρονα νοῦν, τῆς ἀνέσεως προτιμήσῃ τὸ τὴν τοιαύτην ἐκφρονα βούλησιν; Εἰ τοίνυν ἐμοὶ πείθῃ, τὸν ἔωλον λογισμὸν ἀπορήψάμενος, καὶ ὃν σέβῃ Χριστὸν ἀπαρησάμενος, κερδαίνεις μετὰ τοῦτον τὸν θάνατον διαθράνσι, καὶ πλοῦτον παρ' ἡμῶν μέγιστον, καὶ τιμὴν εἰ βούλει πλείστην, γνώριμός τε κατασταθήσῃ Βασιλεῦσι, περίπτος καὶ ἐπίδοξος ἐν πᾶσιν ἀποδεικνύμενος· εἰδὲ γε πρὸς ταῦτα ἀνανεύσεις, ἴσθι ὡς δεινὰς τιμωρίας τὸ σῶμα καταναλωθήσῃ, οἰκτίστη θανάτῳ παραπεμπόμενος.

F

Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ γενναῖος στρατιώτης, πλέων τῷ εἰς Χριστὸν ἀναρρώσθεις γυνήματι, καὶ ἐξήλου θεϊκῷ γενόμενος ἐμπλεως, πρὸς τὸν τύραννον θαρσαλέως ἀπεκρίνατο· Τὴν μὲν τῶν θεῶν ὧν ἔχης ἱεουργίαν μάλλον δὲ τὰ τῆς πλάνης ὄργισ (εἰ δεῖ τὰληθὲς εἰπεῖν) ὧς δικαστῆ, ἔως μὲν τὸ τῆς δεισιδαιμονίας κάλυμμα τῇ ἐμῇ ψυχῇ περιέ-
κειτο

καίτοι

INTER C. J.

A quam participes consortesque passionum ejus; cum et ipse cum maleficis cruci confixus fuerit. Quid ingluvies ferarum et avium carnivora? Frumentum mundum nos faciet, dignumque regali mensa in cœlis panem. Denique mors ipsa, immortalis vitæ origo, et æternæ gloriæ principium nobis est. Quamobrem, si quid tibi præsto est, perfice protinus quod moliris: tantum enim abest, ut a spe, quam in Christo vero Deo fixam habeo, me dimoveas; ut te ipse potius temeritas accusaturus sis. Videbis namque, juvenilem ac robustum in corpore senili animum prompte in arenam descendere; et inachinationes omnes, sive a te, sive ab agente per te dæmone excogitatas, in nihilum recidere.

Torquetur varie Sanctus.

B 12 Ad hæc irasci tyrannus, fatusque furere, et minas generoso Martyri horrendas intentare; sed quæ ab ipso fortiter repulsæ, nullo successu ad auctorem suum rediere. Deinde productis in medium tormentis, nihilo segnius tolerantiam suam reipsa probavit Lucillianas, quam ore edixerat; nempe ad stuporem cædentium, verbera et cruciatus impavide instar adamantis perferens. Equidem, amabo te, considera quam intolerabilia ipsi inflictæ sint. Saxi theologici ejus ore contuso, reliquum corpus virgis, iisque alternis, sine intermissione vapulavit. Hinc sanguis quidem in modum fluminis per terram manabat; caro autem, verberibus concisa, intolerabilem afferebat dolorem; fibræ ac nervi convulsi sedibus suis dimovebantur; ossa contrita, dolore suo generosis-

προθύμως τὴν ἀγῶνα ὑποδύμενον, καὶ πᾶσαν μηχανὴν τοῦ τε καὶ τοῦ διὰ σοῦ ἐνεργούντος καταλυομένην. D

Πλὴν ταῦτα ἐμβροντηθεὶς ὁ τύραννος, καὶ ὅλος ἐμμανὲς γενόμενος, ἀπειλὰς τῇ γενναίῳ Μάρτυρι δεινὰς ἐκπνεύειντο· καὶ δὲ τῇ τοῦτου στερόντα τῇ γνώμῃ ἀνωθουμέναι, κενεὶ πρὸς τὴν βιάλλοντα ἐναπέστρεφον. Εἴτα βρασάνων πείρα τοῦτου ἐδοκίμαζεν· ὁ δὲ τοῖς λόγοις σύνδρομος τὴν διὰ τῶν ἔργων καρτερίαν ἐπιδεικνύμενος, καλὰ περ τις σάμας, τοὺς πόνους ὑποφέρειν, τοῖς παύουσιν θορυπάσας ἐξέπληκτεν. Καὶ ὅρα τὰ τῶν βασάνων ἀνύποιστα· λίθους γὰρ τὴν θεολόγον αὐτοῦ στόμα συνθλίβοντες, ῥαβδοῖς ἀλλ' ἐπαλλήλοις καὶ συνεχέσιν ἐπιπολὺ τὸ λοιπὸν σῶμα κατακίχοντι· ἐνταῦθεν οἱ μὲν τοῦ σῆματος ὄχλοισι ποταμοῦ δίκην εἰς γῆν ὑπέτρελλον, σάμας δὲ ταῖς πληγαῖς συγκοπημένοι ὑπερόρου τὴν ἀληθείαν ἐπίφερων· ἴνες δὲ καὶ νεῦρα συσπόμενα τῆς ἰδίας ἀρμονίας ἐλύοντο· ὅσα δὲ συντριβόμενα, τὴν γενναίωσιν ψυχὴν τοῦ ἀλητοῦ ῥέξιν ἠπείλουν, εἰ μὴ τῇ κελύσει τοῦ κτίστου συνεύχεται.

stuporem cædentium, verbera et cruciatus impavide instar adamantis perferens. Equidem, amabo te, considera quam intolerabilia ipsi inflictæ sint. Saxi theologici ejus ore contuso, reliquum corpus virgis, iisque alternis, sine intermissione vapulavit. Hinc sanguis quidem in modum fluminis per terram manabat; caro autem, verberibus concisa, intolerabilem afferebat dolorem; fibræ ac nervi convulsi sedibus suis dimovebantur; ossa contrita, dolore suo generosis-

E

CAPUT III.

Inventos in carcere quatuor Pueros pluribus animat ad martyrium Sanctus.

Martyris constantia:

A Ab inhumanitate cruciatuum reditum est ad blanditias atque adulationes, sed quæ firmiorem etiam mentem Martyris commonstrarunt. Quapropter inops sili tyrannus, in carcerem remisit Christi jugilem, præclaram de impietate victoriam reportantem, et victoris coronæ præmia meritum. Ibi quotquot reperit, verbo veritatis ad fidem convertit. Ibi puerorum aliquot, Deo carorum, venerabilium, et veritatem egregie prædicantium, verus pater revera effectus est. Quos enim superstitio parentum carnalium vinxerat, eosdem fides Christi spirituali patri conciliavit: et cui corporalis natura vocabulum patris negaverat, Spiritus sancti gratia illud ipsum, cum magna piorum filiorum felicitate, attribuit. Illi siquidem fulgurantem ejus faciem intuiti, et martyrium, per quod vitæ hujus terminum attacturus, viamque ad Superos sibi facturum esset, ingenue considerantes (celeriter namque mundæ animæ perspicunt quæ eventura sunt) gaudio simul et lacrymis perfusi, ad pedes viri sancti prociderunt, locutique in hunc modum sunt. Commodum ad nos ingressus es, generose Christi pugil, qui omnia fraudulentum tyranni atque impurorum spirituum, per ipsum operantium machinamenta fecisti irrita, Christumque rerum omnium conditorem ac Deum religiose prædicasti. Commodum ad nos venisti, qui de nefandæ idololatriæ errore per diabolum excogitato triumphasti, quique lumine cognitionis divinæ animas hominum informasti. Vere non despexit orationem nostram Dominus ille, propter quem hoc carcere damnati sumus; sed misit spirituales nobis patrem, qui sermonis divini pabulo esurientium animas confortet, ac potu pietatis reficiat: misit nobis columnam ignis, quæ nos præcedat, gressusque nostros recta ad Deum dirigat: commonstravit nobis, quocum certare alacriter certamen nostrum, ac desideratam consequi victoriam debeamus.

in carcerem reductus Sanctus varios convertit,

et pueros aliquos, ipsum pro patre habentes,

C

II ἄλλιν καταλείπει τὴν δριμύτητα τῶν πόνων δι' αἰθέρος· ἀλλ' εἰ μάλλον στερόντερον τὸ τοῦτου φρόνημα ἐναπέφαινον· ὅθεν ἀμχανία συσχεσθεὶς ὁ τύραννος, ἐπὶ τὴν εἰρηκτὴν τοῦτου τῶς παρέπιμπε, λαμπρὰ κατὰ τῆς ἀσεβείας τὰ τρόπαια ἐπιφερόμενον, καὶ τὴν τῶν νικητῶν στεφάνων ἀνάρρουν αὐτῷ κτὴν προμνηστεύμενον. Ἦν ἡ γενόμενος, πάντας τοὺς ἐκάλεσε τῇ τῆς ἀληθείας ἐφωταγῶν· ἐν ἧ καὶ Παῖδων, θεοφιλῶν καὶ σεβασμίων, καὶ τὴν ἀληθείαν λαμπρῶς ἀνακηρυττόντων, πατὴρ τῷ ὄντι γνωρίζεται· ὅς γὰρ δεισιδαιμονία σαρκικῶν ποτέρων διεξέθεν, τοῦτους ἡ πίστις πνευματικῇ πατρὶ συνήρμοσεν· καὶ ὅπερ ἡ σωματικὴ φύσις τὴν πατὴρ προσηγορίαν οὐκ ἐχαρίσατο, ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἐνέληρε· θεοσεβῶν παίδων ἀντημέψατο. Οἱ τινες ἐξαστραπτουσιν αὐτοῦ τὴν τοῦ προσώπου μορφὴν θεοσάμενοι, καὶ τὸ, δι' οὗ τὸ πέρας τοῦ βίου ληψόμενος μαρτύριον πρὸς Θεὸν τὴν ἀνοδὸν ποιήσεται, νοερίως ἂν ὑπακισσόμενοι (ὁδεῖται γὰρ αἱ καθαροὶ ψυχὰι πρὸς τὴν τῶν μελλόντων ἐπίγνωσιν) γοῶν καὶ δάκρυσιν ὁμοῦ ληφθέντες, τοῖς αὐτοῦ ποσὶ προκυλινδούμενοι, πρὸς αὐτὸν τοιαῦτα ἀνεφθέγγοντο· Καλῶς πρὸς ἡμᾶς ἐλήλυθας, ὡς τοῦ Χριστοῦ γενναῖος στρατιώτης, ὁ πᾶσαν μηχανὴν τοῦ θολλοῦ τυράννου καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἐνεργούντων ἀκαθάρτων πνευμάτων καταργήσας, Χριστὸν δὲ τῶν πάντων κτίστην καὶ θεὸν εὐσεβοφρόνως ἀνακηρύξας· καλῶς πρὸς ἡμᾶς ἦκεις, ὁ τὴν φαντασμοδὴ πλάνην τοῦ διαβόλου καὶ τῆς δεινῆς εἰδωλολατρείας θρησκείας, φωτὶ δὲ θεωρησίσας τὰς τῶν σαρρῶν ψυχὰς φωταγωγήσας. Οὐ παρῆθεν ὁ, δι' ὃν ἡμεῖς τὴν τοιοῦτην εἰρηκτὴν κατεκρίθημεν, Δεσπότης καὶ Κύριος τῆς ἡμετέρας δεήσεως· πέπομγεν ἡμῖν πατέρα πνευματικόν, τῷ ἄρτι τῶν θεῶν λόγων τὰς ἡμετέρας ψυχὰς στηρίζοντα, καὶ τῇ τῆς εἰσεβείας πόμωσι δροσίοντα· πέπομγεν ἡμῖν στῦλον πυρός, ἡμῖν προπορευόμενον καὶ τὰ πρὸς Θεὸν διαδήματα εὐθέτως ἱστυόντα· ἐδειξεν ἡμῖν, μετ' οὗ τοὺς ἀγῶνας προθύμως διανύσαντες, τοῦ ποθουμένου τέλους τεύξομεθα.

Οἱ αἰεὶ ἡμᾶς ἐσχύσει τις διαζεύξει τῆς σῆς γλυκυτάτης συναφείας, ὡς πατὴρ, καὶ πᾶσαν αὐτὴν καθ' ἡμῶν κτίσιν κινήσει, μηχανορροφῶν τὴν διάστασιν. Οὐα ἀπληροῦσμεν σαρκικῶν γεννητῶν, σχέσεις τὸ εὐσεβεῖν ἐνέμενοι· ἀλλ' ἰδοὺ εὐ εὐρομεν πνευματικὸν πατέρα, ὃν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ἡμῖν ἐδωρήσατο. Μεμισήμεθα παρὰ τῶν διωκόντων

A διωκόντων τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀγκαθιστόμεθα παρὰ τῶν σπεργόντων τὴν ἀλήθειαν· καταπεφρονύμεθα ὑπὸ τῶν εἰδωλομανούντων, ἀλλ' ἐπιμειλίας τευζόμεθα παρὰ τῶν θεοσεβούντων. Ἄλλ' ἄγε δι', γλυκύτατε πατέρ, (τοῦτο γάρ σε οἱ διὰ Χριστὸν δεσμοὶ προσσγορεύειν ἴμας προϋξένησαν) ἄγε τὰ σὰ χεῖλη ἀναπετάσσε, καὶ λόγους μελισσάζεις ἐν τῇ θεοφορήτῳ σου γλώττῃ προέμενος, ἡμεῖς σου ἴμας τῇ σῇ πνευματικῇ διδασκαλίᾳ καταποθέντας τῶ τῶν δεινῶν καύσσει· διέγειρε ἱμῶν συννενοητὰ τὰ φρονήματα τῇ χρονίᾳ κακώσει· ὕπλισον ἱμᾶς ταῖς τῆς θείας γραφῆς ὅπλοις, ὅπως στῆρῶναι πρὸς τὰς μεθοδείας εἰρεθόμεν τοῦ ἀντιπάλου. Καλὸν, πρὸ πολέμου, τὰ τοῦ πολέμου μελετᾶν· καλὸν, πρὸ τῆς παρατάξεως, τὰ εἰς ταύτην συνεκτινύοντα διερευνᾶν· ἥδιστα, πρὸ τοῦ ἀγῶνος, τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα συνεκτινύοντα εὐπρεπίζειν· εὐπρεπέστατον, πρὸ τῆς συμβολῆς, εἰσὶν ἀναφαίνεσθαι. Τότε γὰρ ἐπιστημονικῶς τε καὶ ἐμπειρῶς τοῖς ἀντιπάλοις συμπλεκαίνονται, ἀρίδην καὶ εὐκλεῶς τὴν νίκην ἀπενεγκόμεθα· οἱ γὰρ εὐθελὲς τὴν ψυχὴν μὴ προστριχίζετε, εἰ χειρότεροι τοῖς δελεάζειν ἐπιχειροῦσι καθίστανται· τοῖς δ' ἐκ μελέτης καὶ ἀσκήσεως πρὸς ἀγῶνα χωροῦσιν, οὐ βραδίᾳ γίνεται ἡ κατάπινσις.

B Τοιούτοις τοῖς λόγοις κηθεῖς ὁ Μακαριώτατος καὶ δακρύων σταγόαι τὰ πρόσωπον ὑφ' ἰδανῆς περιρραντισθεῖς (φιλεῖ γὰρ πῶς ἐν τοῖς ἡμοῖσι οὐκ ἔστι ψυχὴ καὶ δάκρυα ἐκ συμπαιδείας προῖσθαι) πρὸς τοὺς ὑπὸ Θεοῦ χαρισθέντας αὐτῷ παῖδας, τοῦ λέγειν οὕτως ἀπῆρξεν· Εἰ μὲν ἑωρων ἱμᾶς, οἱ εἰσεβέστατοι πνῖδες, ἀκούετε πρὸς τοιοῦτον τὸν ἀγῶνα χωρίσονται, καὶ τῇ παρεπομένῃ τῇ τῆς γνώμης ἀκουσιότητι λύπη κατατροχόμενοι... πρὸς τε τὰ κρείττω τὸ φρόνημα ἐπαλείφοντα καὶ θαρσαλευτέρους ἀποφθίνοντα. Δύναται γὰρ καὶ λόγοι, ἐν καιρῷ προσφορῶν προσερχθεῖς, ἐπικρατέστερος τῆς διὰ τῶν ἔργων πείρας γενέσθαι· καὶ ὁ πολυλῆκας ἐπιδείξις ἔργων οὐκ κνύσει, λόγος δὲ οὐκ εἰς τὰς μετεποίσεις. Ἐπειδὴ δὲ λογισμὸς μὲν ἐκούσιος, γνώμη δὲ φιλευσιθεῖς, τροπὴ δὲ φιλοῦσας τὴν ἀκρίβειαν ταύτην ἐπὶνεγκαν, καὶ τοῖς δεσμοῖς τοῖτοις ἐγκαλλωπιζόμενοι καὶ σεμνυνόμενοι, μᾶλλον ἢ πλοῦτον καὶ δοῦλόν ἕτερον, περιγχαίρει τὸ πρᾶγμα εὐφρανόμενος ἡγεῖσθαι, πῶς ἂν ἐν καιρῷ φαίην γίνεσθαι τὴν πορείαν; Οἱ γὰρ καὶ ἑτέρως τῇ καθ' ἑαυτοὺς ὑποδείγματι ἐπισταρίζειν δύναμενοι, οὐκ ἂν ποτε τῆς παρ' ἑτέρων διδασκαλίας ἐνδεεῖς κατασταίητε.

C Πλὴν τοῦτο φημι· Ὅτι ὁ μὲν παρὼν καιρὸς, ὃ ἐμοὶ πόσειν ἔτατα τέλεια, βραχύς τε καὶ ἐλάχιστος, καὶ τὴν μου μοῖραν τῶν πραγμάτων οὐ κατεμμένος· οὔτε γὰρ ἡ τερπνότης διαρκῆ τὴν ἐαυτῆς τοῖς ἰδομένοις παρέχει ἀπόλαυσιν, οὔτε αἱ τῶν δεινῶν ἐπαγωγαὶ καὶ θλίψεις ἐπιπλὴν παρατείνουσιν· ἔλθουσι κατὰ συγχάζονσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν κεραισμένοις. (1) δὲ μέλλον αἰὼν, ἐστῶσαν τὴν φύσιν ἔχων, τοῖς μὲν τὴν ἀρετὴν καλῶς ἐξασκήσας, καὶ Θεὸν εἰσαρεστέσας σπουδάζαςιν, ἀδιάδοχον καὶ τὴν εὐφροσύνην παρέχει· τοῖς δὲ τὸν παρὼν αἰὼνα ἀγαπήσας, καὶ ὁπίσω τῶν ἰδόντων παρελθεῖς, καὶ τῇ ἀπολαύσει τῶν τερπνῶν τοῦ βίου δεινῶς αἰγματοποιηθεῖς, ἀπέρωνται καὶ τὴν ἀλάσταν προξενεῖ. Διὰ τοῦτο σαφῶς ἐπιστάμενοι· ὁλίγων ἡμερῶν αἰὼνα ὅλον ἀνταλλαξόμεθα· τοῦτο γὰρ συμφέρον τε καὶ βέλτιον. Εἰ γὰρ καὶ ὁ σάμας ἱμῶν τοῦ σταδίου σφοδρῶς ἐπὶκείται, ἀλλ' ἐστὶν ὁ Κύριος, Θερσαῖτε κράζων, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον· εἰ δὲ ἐπίπουα τὰ παρὰ τῶν τυράννων ἐπιπερόμενα, ἀλλὰ τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καὶ τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι κατευμαρτιζόμενα, τῆς τούτων ἀπουσίας ἐπικρατεστέρους ἱμᾶς δεῖξει· αἱ τούτων ὁ σπειλάς, ἡλαρὰν ἱμῶν τὴν δεσποτικὴν φωνὴν προξενήσουσιν. Εἰ δὲ καὶ τὸ σῶμα δεινῶς καταξάνουσι, καὶ τὴν τῶν μελῶν σύνθεσιν ἐκ τῆς ἰδίας ἀρμονίας διίσταται φιλονεικοῦσι, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν δολίως ἐνυβρίζουσιν, ἐστὶν ὁ ταῦτα ἰσάσθαι δύναμενος, καὶ οὐκ ἐτι μὲν ἱμᾶς τῇ χοῇ πάλιν καὶ τῇ φθορᾷ συνάψει, ἐκαστῇ δὲ πᾶντως δι' ἀφθαρσίας ἐνώσει, τῇ τοῦ παντοκράτου αὐτοῦ καὶ θείου Πνεύματος δυνάμει τε καὶ χάριτι.

Δεινὸν τὸ ἡρώμενον πῆρ· ἀλλὰ τὸ τῆς γεννικῆς πῦρ ἐν νῇ λαμβάνοντες, ῥαδίως τοῦ συνδούλου πυρὸς περιγενοί-

hanc amplexi sumus : sed ecce opportune invenimus spiritualem Patrem, quem gratia specialis Dei donavit nobis. Oderunt nos quidem qui persequuntur veritatem : sed qui eandem diligunt, diligunt nos quoque : despiriunt nos qui insana colunt idola, sed qui verum colunt Deum laudabunt nos. Nunc age, suavissime Pater (sic enim compellandi te causam præbent suscepta amore Christi vincula) age aperi labia tua, et melliflua verba ore tuo divino proloentus, irriga animas nostras, cruciatum aestu absorptas, salutari doctrina tua : excita mentem, diutina adversitate deficientem : circunda nos armis sacrae Scripturae, ut firmi robustique inveniamur ad insultus hostiles. Praclarum est, ante bellum bellum praemeditari : pulchrum est, ante aciem, quae ad aciem spectant, examinare : suavissimum est, ante certamen, quae ad certandum conferunt, in promptu habere : decorum est, ante conflictum comparere paratum. Tunc enim dextere atque perite cum adversariis congressi, praeclaram gloriosamque reportabimus palmam : nam qui prudenti mentis consilio praemuniti non sunt, facilis conantibus fallere praeda fiunt : qui vero meditatione atque exercitatione ad certamen periti veniunt, non facile superantur.

15 Hisce dictis beatissimus Lucilianus gaudio delibutus, et lacrymis, prae voluptate manantibus, tota facie rigatos (etenim volupe nonnumquam est animae, quae iisdem quibus alius affligitur adversis, ex commiseratione ejus, etiam lacrymas fundere) ad Pueros, divino munere sibi datos, sic dicere coepit : Si animadverterem, pientissimi filii, invito vos animo certamen aggredi, et dolore talem animum consequente frangi : [b in promptu oratio foret] quae ad id quod honestum est excitaret vos atque animosiores redderet. Potest namque oratio, opportuno prolata tempore, potentior esse quam ipsa exempla : et saepe quod operum exhibitio non perfecit, orationis vis brevi tempore perfectum dedit. Quoniam vero lubenti animo, mente religiosa, et modo amorem Dei exprimente, adversa haec pertulistis : et vinculis hisce pulchrius ornati magisque venerandi, quam divitiis suis et gloria alii, praeclaram vos rem praestare, keti existimatis : quo pacto dicere possim, opportunitatem esse adhortationem meam ? Qui enim alios quoque vestro potestis exemplo confirmare, aliorum nequitiam indigetis doctrina.

16 Nihilominus dico, desideratissimi filii, tempus hoc praesens, breve et exiguum, et in omnibus instabile est : neque enim voluptas diuturnam sui copiam ac usuram amatoribus suis concedit : neque doloris sensus ac molestia in longum protrahit, torpere cogit talia patientes. At seculum futurum, quod stabilis naturae est, aliis quidem, qui virtutem praclare exercuerunt et placere Deo studuerunt, stabilem quoque letitiam elargitur : aliis vero, qui praesens seculum dilexerunt, ejusque voluptates sectati et vitae hujus deliciis vehementer capti fuerunt, interminabiles pariter cruciatus affert. Quod nos probe edocti, paucorum dierum jactura integram nobis comparemus aeternitatem : id enim longe expedit. Etenim si labor, in stadio subeundus, terribiliter imminet : adstat prope Dominus, exclamans : Confidite, ego vici mundum : si acerba sunt, quae a tyrannidis infliguntur : fient levia virtute Christi et spe futurorum : palamque facient, fortiores esse nos insano furore tyrannorum, quorum minae facient ut jucundam Domini nostri vocem audiamus. Si porro etiam lacerare crudeliter corpus, si membrorum compositionem dissolvere singulaque suis locis dimovere, si ipsam naturam contumelia turpiter afficere tentaverint : est qui malis istis remedium afferre possit, quique non patietur nos in pulverem corruptos

D
INTERP. C. J.
et confortari
ad martyrium
cupientes,

laudat a
fortitudine
animi,

F
animat con-
sideratione
aeternitatis.

spe aurili
divini,

A corruptos redigi, sed omni ex parte incorruptos copulabit sibi, per virtutem ac gratiam operantis omnia Spiritus sui divini.

exemplo
Christi.

17 Vehemens quidem est ignis, quem oculis usurpamus; sed ignem gehennae animo volventes, facile superiores erimus igne, subdito eidem cui nos Domino. Gladiorum acies firmitate nostra hebitabuntur: profusio sanguinis nostri compensatio quaedam judicabitur, parva certe, sanguinis Domini pro nobis effusi; si privemur hoc mundo, transferemur in caelum, et incipiemus angelica conversatione frui: mors ipsa vitam mortis nesciam, et coronam inmarcescibilem adducet. Recogitemus quae Christus pro nobis sustinuit mala. Quid enim ejusmodi retribuere possumus Domino nostro? qui modo inexplicabili divinam abscondens virtutem, et carnem e virginali corpore nostra causa assumens; crucem et lanceam, telet acetum, ipsamque mortem et sepulcrum subivit, ut viam nobis in caelum monstraret, ac gloriae sempiternae participes redderet. Ne igitur, ne quaso, pati pro ipso cunctemur; ut consimiles passionibus et participes gloriae ipsius inveniamur: ne propter praesentia tormenta cadamus animis, ut aeternam consequamur requiem, aeternaque donetur vita et gaudium: ne mentem nostram adulatione mollii sinamus; ut robusti ad machinas fraudulentum tyranni comparentes, ab ipso victoriam reportemus. Neque vero timendum erit a teneritudine aetatis vestrae, cum animi vestri robur probatum sit: non enim ad certamen juvat corpus, in grave senium inclinans, longaeque aetate glorians, animi vero firmitate carens; neque tenera aetas impedimentum afferet, ubi animus stabilis solidusque, ad nullos saevientiam ictus flectitur.

ANNOTATA.

α *Ecgraphum* ὁπρισάμενοι, quod nihil significat: quamquam autem ὁπρίζω non invenitur in lexicis: cur tamen illud non usurpasse potuit aliquis aequae, ac compositum ἀποπρίζω *speculor* sive in *speculum* in-

tueor: sic ὁπτρον *speculum* non invenitur antiquis dictum, sed ἀπόπτρον.

β *Hæc* [] *inclusa* addidi, quoniam sibi aliter constare non videbatur sensus: *Græcum* *textum* *interpolare* non *presumpsi*, sed *defectum* *notavi*.....

CAPUT IV.

Lucilliani et Puerorum mors, laus, collata in clientes beneficia.

Lucillianus
cum Pueris
sistitur
tyranno,

C Posteaquam oratione ista puerorum animos incitasset, atque animosiores ad suscipiendum contra dæmonem bellum reddidisset, tota nocte cum iisdem Deo gratias egit, ac hymnos obtulit. Cum vero derisum sese animadvertit tyrannus, constantia Martyris devictus; cladem suam reparare cupiens, secundum in arenam evocat Athletam, ac bene mane ad tribunal suum adduci imperat. Adducitur ergo Lucillianus, magnus Religionis nostrae patronus, a manu militum instigatus. Sequebantur ipsum beatissimi adolescentes sponte sua, amore spirituali colligati Sancto, cum eoque subire certamen impense desiderantes. Ubi ventum ad tribunal est; intuitus Pueros tyrannus, quinam isti essent, interrogat: et conversus ad senem, Numquid filii tibi, inquit, sunt, qui ad terribile severitatis nostrae tribunal deprecatores accedunt, rigorem suppliciorum conspectu sui mitigaturi? Et senex: Filii quidem mei, ut verum dicam, tyranne, isti per aetatem videntur: vere autem eos hac mihi vincula genuerunt, et nocturna carceris mora peperit; mutua dilectione animorum, vices naturae subeunte: sed Christiana fide praevalentes, patres potius, quam filii, mihi creduntur et appellandi sunt: neque enim a robore corporis, sed ab animi nobilitate, pietas nomenclaturam consanguinitatis novit mutuari. Adstant igitur tibi isti, non deprecaturi quidpiam, ut tu ais; sed reprehensum insaniam tuam, sua virili sapientia et Christianae fidei perfectione; ut Christi

F ούτοις τοῖς λόγοις αὐτῶν τὰ φρονήματα ἐπνείψας, καὶ πρὸς τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου πόλεμον στερέωτέρας ἀπεργασάμενος, δι' ὁπλίσμυκτός οὖν αὐτοῖς τῇ Θεῇ εὐχρισταρίους ψῆφάς καὶ ὕμνους ἀνέπεμπεν. Ἐπεὶ δὲ κατέβησαν ἑαυτὸν ὁ τύραννος εὐρῶν, τῇ ἐυστάσει τοῦ Μάρτυρος νικώμενος, τὴν ἰδίαν ἵπταν ἀνταμαχέυσασθαι βουλόμενος, πρὸς δεύτεραν συμπλοκὴν ἐκκαλεῖται τὸν ἀθλητὴν, καὶ δὴ ἔωθεν ἐξαναστὰς, τῷ αὐτοῦ βήματι τοῦτον προσάγειναι προσέειπεν. Ἦγετο οὖν ὁ μέγας τῆς εἰσεδείας συνήγορος, στρατιωτῶν χειρὶν ἐπισπουδόμενος, παρίειποντο δὲ καὶ οἱ τρισμακάριοι παῖδες, αὐτόκλητοι, πνευματικῇ στοργῇ συνδεδυμένοι, καὶ σὺν αὐτῷ τοὺς ἀγῶνας προθύμως ὑπελθεῖν ἐφιεμένοι. Καὶ ἐπεὶ πρὸς τὸν τύραννον οὕτως ἐγένοντο. Τίνες οὗτοι; τοὺς παῖδας θεασάμενος ὁ Ἱερών, ἀνέκρουσεν. Μήτι σοι παῖδες, φησὶν, ὑπάρχοντες, τὸ φεδερὸν βῆμα τῆς ἡμετέρας συντηρίδας δυσωπῆσαι παρεστήκασι, καὶ τὸ ἀπαραιτήτου τῆς κολῆσεως τῇ κατ' αὐτοὺς θέᾳ ἐκμειλιξασθαι; Ὁ δὲ, Παῖδες μὲν, ἔφη, ὡς ἀληθὲς ἔμοι, ὦ τύραννε, κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐδειγθήσαν τῶν δεσμῶν μοι ταυτοῖς τοῦτους ὀδυνισάντων, καὶ τῆς ἐννοχίου φυλακῆς ἀποτεκούσας, καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῖς διὰ τῆς εἰς γύσεως τάξιν μεταξέδωκεται. τῇ δὲ εἰς Χριστὸν πίστει προάγοντες, πατέρες μᾶλλον ἢ τέκνα ἔμοι καὶ ἐνομήθησαν καὶ ὀνομασθήσαν· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν σωμάτων ἡλικίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τῶν ψυχῶν εὐγενείας, ἡ στίσεως γνώμη χαρακτηρίζειν οἶδεν τὴν συγγένειαν. Παρεστήκασι δὲ σοι, οὐκ ἐκμειλίξασθαι βουλόμενοι, ὡς σὺ ἔφης, ἀλλὰ τὴν σὴν διελέγχει νηπιώφρονα γνώμην, τῇ ἀνδρειοτάτῃ αὐτῶν συνέσει

ad quem
pueros
laudat,

A retur ardentem, quo Deum persecuti sum, amorem? quis eorum certamen inaudiens, non optet, quasi rebus pridem gestis interesset, amplecti pugiles, et osculari? O mysterium vere stupendum, et quod cogitatione humana comprehendi non potest! Pueros, ætatis primo in flore versantes, et verba balbutiente adhuc lingua formantes, nulla labe a seculi malitia aspersos, alacri lætoque animo necem Christi causa subire. Quomodo non emarruerunt carnificum manus, ad adigendum in pectora eorum gladium? quomodo ipsis commiserationem sui non movit tenera ætas? quibus oculis spectare sanguinem innocentem, instar aquæ in terram effusum, sustinuerunt? Oportet prolesso, turpi superstitione ministros ejus in insariam versos, saxum cordibus suis obduxisse callum. Certe Angeli talia videntes obstupere; inhornuere demones et fugam arripuere, splendorem generositatis, oculos eorum percellentem, non ferentes. Cœli, valvas suas aperientes. Martyres exceperere, planum sine obstaculo ullo ingressum præbentes. Ipse rerum omnium Dominus, coronas manu protensas, capitibus suorum imponi jussit. Venerandus eorum sanguis, per terram manans, cruorem idolorum effusum expiavit: ex quo etiam tempore columella ex porphyrite, beneficia posteris conferens, erecta est, in memoriam quidem magnanimitatis ipsorum, in expiationem vero cujuscunque demoniacæ fraudis et morborum.

23 Et hæc quidem tanta ac talia a generosis pueris gesta, hæc eorum certamina, hæc facinora præclara. Beatus vero Lucillianus, et ipse e mandato amentis tyranni in crucem suffixus, et clavisque manus et pedes, imo et manillas, et genua, et caput, et ipsa pudenda trajectus, spiritum suum in manus omnia regentis Dei emisit, deducens illum cum tripudio Angelis. Quis igitur antiquorum huic adæquetur, aut quis in comparationem adductus, non desiderabit secundas obtinere?

24 Abraham, Deo carus, voce divina jussus patria terra excedere, protinus morem gessit: noster vero Martyr, nullo etiam jubente, beneplacito Dei sese commisit. Et ille quidem pro compensatione peregrinationis sue, terra uberiores, et honorificam promissionem accepit, qua pater multarum gentium appellatus fuit: hic vero gratis virtutem exercens, Dei filium se esse monstravit. Job, cujus constantia in ærumnis admirationem civit omnibus, vincere discat a Martyre nostro: neque enim diutinam miseriam suam cum acerbitate et vehementia dolorum, quos hic passus est, comparare poterit. Eleazarus, vario certamine admirandus, et omnibus qui in Lege excelluerunt fortitudine præferendus, primas cedat Martyri nostro: alter quippe pro præceptis legalibus ostendit zelum servilem; alter vero, ut filium gratiæ decet, pro nomine Patris ac Domini præclarum certamen certavit.

25 Atque ita oratio nostra dilucide ostendens, Martyrem hunc superasse illos qui in Lege eminuerunt, eo progressa est, ut eundem cum illis qui tempore Gratiae floruerunt compararet; nisi sola Lex, ad id quod intenditur evincendam sufficiens ulteriorem comparationem institui prohiberet; in qua Sanctus cum aliis quidem certans, aliorum vero zelum in exemplum sibi propositum habens, aliorum exercens constantiam, nulli secundus apparere contenderit, prævalidus in exercitu Dei miles; Angelorum æmulus, Apostolorum incitator, Martyrium contubernalis, Christi ardens amator; qui sacram caniciem suam generosissima ac virili perseverantia venerabiliorem reddidit: qui amanter suscipiebat ærumnatos; potenter sulabatur afflictos, deliciae audiebat omnium: officina medica,

μάτων ἐμπιμπλάσαι; Ὁ παραδόξαν ὡς ἀληθῶς μυστηρίον, καὶ ὁμολογῶν τὸν ὑπεραριόντων! Παῖδες, αὐτὴ τῆς γλῆκας τὸ πρῶτον ἄνθος ἀγνοῦντες, καὶ γλῶσσαν φελλίζουσιν περιφέροντες, μηδὲν μὴ μὴ ἐκ τῆς τοῦ κόσμου κακίας ἐν ἑαυτοῖς ἐπισυρόμενοι, προθύμως τὴν διὰ Χριστοῦ σφαγὴν ὑπέχοντες χαίρουσιν. Πῶς οὐκ ἐνάρκασαν αἱ τῶν θυμῶν χεῖρες τὸ ξίφος τοῦτο ἐπενεργεῖν; πῶς οὐκ ἔκαμψεν αὐτοὶ εἰς συμπάθειον ἢ ἀπολότις τῆς νεπίότητος; ποίους δὲ καὶ ὀφθαλμοῖς τὸ αἷμα τοῦτον, ὡς ὕδωρ εἰς γῆν ἐκχέμενον, ἀτενίζειν ἐδύνατο. Οὕτως δεινῇ θεισθαμιονίᾳ τοὺς ἐκ τῆς θεραπευτῆς εἰς μακρὸν περὶτρέπειν, καὶ λιθῶν πῶρῶσιν ταῖς τούτων ψυχαῖς ἐμποιεῖν. Ἀγγελοι τοῦτον ἰδόντες καταπλήττοντο θαύματος ἐπὶ τῇ τῆν θυγαθεῖν ὑπακούοντα, τὴν τοῦτο ἀπαστράπτουσαν τῆς γενουσιότητος σίγῃ μὴ φέροντες, οὐρανοὶ τῆς πύλης ἀνοπτάσσαντες, τοὺς τοὺς ἐδέχοντο, ἀκρόλυτον τὴν εἰσοδὸν παραχωροῦντες: αὐτὸς ὁ πάντων Δεσπότης, τοὺς στεφάνους προτεινόμενος, τοὺς οἰκέτους στεφάνους ἀνεκέρυττον γῆ τὸ σεβάσμιον αὐτῶν αἷμα διεχέμεν, τοῦ τῆς εὐδοκίας λυθῶν καθύρατο, ἐξ οὗπερ καὶ στήλη τις πορφυρεῖσα, τοῖς μετέπειτα τὴν χάριν μετὰδίδωσιν, εἰς μνῆμα μὲν τῆς αὐτῶν εὐψυχίας, ἀποτροπὴν δὲ πάσης θαυμασιότητος βλάστη καὶ νοσημάτων.

Ἄλλα τὰ μὲν περὶ τῶν γενναίων παιδῶν, ταῦτα τε καὶ τοιαῦτα, καὶ οὗτοι οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ κατορθώματα. Ὁ δὲ μακάριος Λουκιλλανός, καὶ οὗτος κατὰ τὴν φρενοβλαβέως τυράννου πρόσταξιν σταυρῇ προσκλιθεὶς, καὶ ἡλοῖς τοῖς τε χερσὶ καὶ τοῖς πόσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μυχῶς καὶ γούνασι καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναγκασίαις διαπερνοθεῖς, τὸ ἑαυτοῦ πνεῦμα εἰς χεῖρας τοῦ πάντων δεσπόζοντος Θεοῦ ἐναπέθετο, χορεύει ἀγγέλων προσπεμπόμενος. Τίς τοῦτον τῶν πάλαι τούτῳ ἐξισοθεῖν, τίς δὲ τούτῳ πρὸς σύγκρισιν παραβαλλόμενος, τοῦ ποθέσει τοῖς δευτέροις ἐγκλωπίεσθαι.

Ἀδράσμ ὁ φιλοθεός, εὐνοῖας κελουσῆς θείας πατρὸς ἐξελθεῖν γῆς ακούσας, προθύμως ἐξετέλει τὸ προσταττομένον: ἀλλ' ὁ Μάρτυς, καὶ μηδὲν πρὸς προσταττομένον, εἰς τὸ τῷ Θεῷ δοκῶν ἑαυτὸν μετῴκειν. Κάκεινος μὲν ἀντιδοσὶν τῆς ξενιτείας, γῆς μετῴκειν ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξεδέχεται, καὶ τῇ ἐπαγγελίᾳ τῷ πατρί ἐθῶν πολλῶν κεκλησθαι ἐσμενύμετο: οὗτος δὲ προῖκα τὴν αἰετὴν μετερχόμενος, τέκνον Θεοῦ ἑαυτὸν ἐναπέβαλεν. Ἰὼδ, ὁ ἐν τῇ τῶν δεινῶν καρτερία θαυμάζομενος, μεταρραυθεῖται τὴν ἴσταν ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρι, πολυχρόνιον κλῆσιν τῇ δομῇ καὶ σφοδρῇ τῶν πόσων ἀληθῶς ἐξισοῦν μὴ δύναμενος. Ἐλεάζαρ ὁ θυμολύσιος καὶ πολυαδής, καὶ τῶν ἐν νόμῳ διαλαμπάντων τοῖς ὀρίστῳ κρατῶν, ὑποχωρεῖται τῶν πρωτείων τῷ Μάρτυρι: ὁ μὲν γὰρ ὑπὲρ νομικῶν παραγγεμάτων, οἰκετικὴν ἐδείκνυ τὴν εὐνοίαν, ὁ δὲ Μάρτυς, ὡς υἱὸς τῆς χάριτος, ὑπὲρ νόμου πατὴρ τε καὶ δεσπότης καλῶς ἠγωνίζετο.

Τοσούτον ὁ ἐν τῇ λόγῳ ὑπερσυνέχοντα δείξας τῶν ἐν νόμῳ διαλαμπάντων, καὶ τοῖς τῆς χάριτος ἀν τοῦτον παραβῶν προεχώρησεν, εἰ μὴ νόμος μόνον ἐνικῶν, διωθεῖται τὴν ἐν τούτοις σύγκρισιν: πλὴν, τοῖς μὲν ἀμύλωμενος, τῶν δὲ τῶν ζήλων ἀσμενῶν, τῶν δὲ τῶν καρτερικῶν μετερχόμενος, οὐδὲν φανῆσαι δευτέροις ἐφίλονεύειν, ὁ κραταῖος ὀπλίτης τῆς τοῦ Θεοῦ παρατάξεως, ὁ τῶν Ἀγγέλων ἐξάμυλος, ὁ τῶν Ἀποστόλων ὁμότροπος, ὁ τῶν ἀθλητῶν ὁμόσκητος, ὁ Χριστοῦ θερμὸς ἐραστής καὶ μικρῆς: ὁ τὴν ἱερὰν πόλιν τοῖς γενναίοις καὶ ὁμολογῶν ἐνστάσειν αἰδεσιμωτέρων ἀποφύνας: ὁ θερμὸς ἀντιλήπτορ τῶν καταπονυμένων, ὁ ἄετις παρρησια τῶν θλιβομένων, τὸ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἐντρυφήν, τὸ ἀμίσθον ἰατρῶν, ἐν ᾧ οἱ καταφεύγοντες, τὴν λύσιν τῶν νοσημάτων κομίζονται, τὸ πᾶν τῶν ἰσμάτων, ἐν ᾧ βυθίζεται πᾶσα τῶν παθῶν ἐπὶ ῥοῖα, ἡ πηγὴ τῶν θαυμάτων, ἐξ ἧς ἡ ῥῶσις τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀφθῶνως προέρχεται, ὁ μυστικῶς ἐπιστάσις τῶν τῶν κρυφῶν παθῶν ἀληθῶς ταχέως ἀπαλλάσσειν, τῶν δεινῶν ὑπ' αὐτῶν κατατροχόμενων, ὡς ταῦτα ἀντίδοσιν τῆς τῶν οἰκείων παθῶν ἀληθῶς παρὰ τοῦ τῶν ὁλων Θεοῦ τὴν χάριν

A χάριν κομισάμενος, ἡ στήλη τῶν τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων, ὁ ἐμὸς ἐν κινδύνῳι προασπιστὴς, καὶ ἐν ἀσθενείαις παρήγορος, καὶ τῶν πολυτρόπων νοσημάτων ἀνψυχῇ.

Ἄλλ', ὦ Μαρτύρων σεπτὸν ἐγκαλλώπισμα, καὶ τῶν πιστῶν ἐδραίωμα, ὦ θεῶν καὶ ἱερῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος καταγώνιον, καὶ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας τερπνύτατον ἀγλαΐσμα, δέδεξο τόνδε τὸν ἐλάχιστον ἐκλόγων πόνον τοῦ σοῦ οἰκέτου, ὅν, ἐκ θανατηφόρου λύμης καὶ φθοροποιῶν κινδυνεύειν καὶ ὄλλυσθαι μέλλοντα, εὐσπλάγγως σὺν τοῖς παντοποθήτοις καὶ τρισμακχρίοις Παισί, ἐπιφανείς, διέσωσας, ἐνδεὰ μὲν τῆς σῆς μεγαλοφύχου καταπολὺ γενναίότητος ὑπάρχοντα, ἐξ εὐνοίας δὲ πολλῆς σοι προσενεχθέντα. Τίς γάρ ἄν, καὶ εἰ γλῶσσαν μεγαλήγορον ὑπάρχοι κεκτημένος, ἀξίως τὰς σὰς ἀριστείας διεξέλθοιεν; ποῖον δὲ στόμα τὴν τῶν σῶν θαυμασίων πληθύν ἐγκωμίοις καθυποσχέλλειν ἐξισχύσειεν; ποῖος δὲ λόγος ἐξαρκεῖν πρὸς ὕμνον τῆς σῆς μεγαλοπρεπειᾶς δύνησεται; αἰνεῖ γάρ τῇ πλήθει τε καὶ μεγέθει τῆς σῆς καρτερίως νικώμενος. Αὐτὸς δὲ ἄνωθεν ἡμᾶς τοῖς τῷ σῷ θεῷ τεμένει προστρέχοντας ἐποπτεύων, καὶ τὴν σὴν ἱερωτικὴν πανήγυριν χαρμονικῶς ἐκτελοῦντας, καὶ θείας τούτης ὑμνηδίας καταγεροίρους, τὴν τε κόινον τῶν σῶν πολυάθλων λειψάνων κατασπαζόμενος, καὶ τὴν πολύερστον

B καὶ σεδαστὴν εἰκόνα σχετικῶς προσκυνῶντας, ὡς ταῖς αἰγῇς τῆς ὑπερουσίου Τριάδος λαμπροτέρως τῇ ἐγγύτητι κατασφραζόμενος καὶ τῇ ταύτης σὴν τοῖς συνάθροις ἐντροπῶν θεωρίᾳ, ἀντιδίδου τὰ κρείττονα τε καὶ τελειότερα τὴν τε τῶν πνευματικῶν λύμην ἀποσοδῶν, καὶ τὴν τῶν κινήων ἐπιέργων ἐξοδόν, βασιλείας τε μετόχους οὐρανῶν ταῖς σοῖς ἱεσίαις ἀπεργαζόμενος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

studiose adorantes: ipse, inquam, tu, qui fulgore supernaturalis Triados e propinquo clarius illuminatus, ejusdem contemplatione cum sociis Martyribus suaviter delectaris; respice nos, et deduc ad honestiora et perfectiora, omnem a nobis calamitatis pestem depelle, omnem malorum incursum arce, et gloriæ coelestis participes nos precibus tuis intercedentibus redde, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas in secula seculorum. Amen.

ad quam confugientes miseri, medelam malorum D suorum gratis auferunt; pelagus curationum, in INTERP. C J. quo omnes merguntur adversitates; fons miraculorum, ex quo sanitas animarum corporumque largissime promanat; qui ipse arcanis curationibus confestim medetur omnibus quotquot latentium ægritudinum dolore exeduntur; quasi hæc ei gratia a Deo collata esset in compensationem cruciatuum quos ipse pertulit; columna Martyrum Christi; meus in periculis propugnator, in infirmitatibus consolator, in morbis quibusvis recreatio.

etiam in auctorem vitæ hujus

26 Verum, o venerabile Martyrum decus, in- a morte servatum, concussum fidelium fulcimen, divinum sacrumque sancti spiritus domicilium, o pulcherrimum Ecclesiæ Christianæ ornamentum; suscipe hoc exiguum in narrando gesta tua studium servi tui, quem e consumente ac mortifera lue periclitantem, jamque perparum ab interitu distantem, misericorditer servasti: cum desideratissimis beatissimisque Pueris mihi apparens, quando indigus admodum magnanimæ generositatis tuæ, benevole ad te accessum habui. Quis enim, tametsi lingua valeat eloquentissima, gesta tua præclara digne prosequatur? quodnam os multitudinem mirabilium tuorum laudando adnumeret? quæ oratio in laudem eximie dignitatis tuæ sufficiat? Omnia torpent, multitudini et magnitudini rerum a te gestarum imparia. Ipse igitur a cœlis nos, ad templa tua properantes, et sanctissimam festivitatem tuam lætanter celebrantes, hymnisque sacris honorantes respice; respice venerantes pulverem Reliquiarum tuarum, et amabilem augustamque imaginem tuam

E qui opem ejus porro implorat.

ANNOTATA.

a Hic quoque ad supplendum, quem Latine dedimus sensum deficit aliquid.

b Omnino hic necessaria videbatur quam addo, negatio.

c Non additur hic κατὰ κεφαλῆς, quo in caput suspensum Sanctum, sicut de Apostolo Petro legitur, videntur Synaxaria indicare, juxta explicationem P. Papebrochii, in Annotatis ad Ephemerides Græcorum

C Metricas ante Tomum 1 Maji die xxx Novembris, occasione vocis κακ κεφαλῆς pro κατὰ κεφαλῆς sumptæ.

Id ipsum clarius etiam exprimitur in vita S. Philippi Apostoli. 1 Maji a nobis edita in qua num. 10, ita legitur: Ἐἵτα σχοινίους τῶν ἀστραγάλων ἐξάψαντες, ἐπὶ μετεώρῳ κατὰ κεφαλῆς ἀναρτῶσιν. Deinde funes talis Apostoli alligantes, in aere ipsum capite deorsum verso suspenderunt. Fortassis erit, cui videatur locutio illa explicari etiam posse, ad similitudinem capitis, Christi scilicet, qui est mysticum fidelium omnium caput.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

QUIRIANO, ABIDIANO, GAGO

DONATO, NEPORE, PAPOZINICO, JANUARIA, DEMETRIA,

ET ALIIS CXLVII

ITEM JULIANA VIRGINE

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Martyrologium S. Hieronymi, in quatuor apographis hactenus a nobis scripsit citatis, inspicitur tertium diem Junii, his verbis: III Nonis Junii, In Africa Quirini, Abidiani, Gagi, Donati, Neporis, Papozini, Januariæ, Demetriæ, et aliorum centum quadraginta septem, additurque nomen Julianæ Virginis. Sed num hæc sit passa in Africa, non satis constat. At ibi variante

lectione scribuntur nomina Gaii et Grati, Neporis, Papozines et divisiim Passo, Zinei. Socii in Lucensi apographo censentur CLXII, verum in aliis tribus CXLVII. Varii ex his apud alios Martyrologos celebrantur. In MSS. Ruchenoriensi, Rhinoriensi, Atrebutensi, Tornacensi, Lætiensi, et Vaticano numeri 3994, ista solum leguntur: In Africa Quirini. Additur in MS. Leodiensi S. Lamberti nomen Donati. In MS. Augustano

G. II.

A gustano S. Udalrici, Gellonensi, S. Gulli, et Parisiensi Labbei. Africa Quirini, Abdiani (supra Abidiani) Neboris seu Nepori, Demetriæ, Julianæ Virginis. Sunt iidem in MS. Aquisgranensi, sed loco Demetriæ, legitur Demetrii; et Julii loco Julianæ Virginis. Golesinius: In Africa sanctorum Martyrum Quirini, Abdiani, Totici, Julii, Saturnini, et Julianæ Virginis. Ex his Saturninus spectat ad Martyres Romanos hoc die relatos. De Totico alibi nihil legimus. Notkerus hos ita recenset. In Africa Quirini, Abidiani, Nephori, Pambo, Januariæ, Demetriæ, Zinci, et aliorum centum quadraginta no-

vem: ubi Papozinicus supra relatus dividitur in duos Martyres, scilicet Pambo et Zineum. In MS. Regi-
D næ Sueciæ ab Holstenio vulgato ita legitur: In Africa natalis SS. Quirini, Gagi, et aliorum quinquaginta quatuor, numero centenario omisso. In quodam MS. Trevirensi S. Maximini referuntur Quirinus, Gagus, Donatus, sed Romæ tribuuntur, ubi sequentes alii et plures Martyres sunt coronati. In MS. Regi-
E næ Sueciæ per Holstenium vulgato legitur, Depositio S. Juliæ sacræ puellæ. An ea possit censi ab aliis Juliana dicta, non audemus definire.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

MARCELLO, AVIDO, GAGO, DONATO, MEFOMO, POSSEMO, SATURNO, JANUARIO VICTORE, VIRIANO, URBANO, FELICE, VENERIA, ROGATIANO, FORTUNATO, EXTRICATO, VICTURINA, GORGONIA, TOGA, FELICITATE, VALERIA, PRISCA, PAULA, FORTUNATA, DONATA, VICTURIA, SINEREO, CASSIANO, QUINTO, ZETULA, VICTORINO, SILVANO, GAGIA, ROGATIANO, AURELIO, APRONO, NABORE, QUINTO, METUANA, LIBOSO, EMERITO, SEXTO, FRUCTO, SEVERO SECUNDO, ITEM JANUARIO, FLORO, TITONIA, DONATA, JANUARIA, SEVERA, JANUARISSA, HONORATA, SATURNINO, VICTORIA, MATURA, LUCIA, NEPTUNALE, CRISCENTE, POMPANO, CYPRO, TERTULA, LUCA, SILVANA, PUBLIO, OBERCO, JUSTA, DOMITIO, PROCULA, RUFINA, VALERIA, JANUARIA, SILVANO, FELICE, VENERIA, VICTORE, FORTUNATA, EXUPERIA, FLAVIA, JUSTO, MATRONA, FAUSTINA, GALLICIA, JANUARIA, FORTUNATO, PUBLIO, ROMANO, PETRO, VERANO, APONO, ET ALIIS LXXXIV, AUT CENTUM DUOBUS.

O. II.

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Varii Marty-
 res Romani.

Tertius hic dies est, quo referimus plures Martyres, Romæ pro fide Christi cecisos, durante impiorum lanicna, et triumphante in sanguine effuso militiæ cælestis exercitu: de quo Notkerus primo loco ista habet, Romæ nativitas sanctorum Martyrum, Marcelli, Avidi, Gagi, Donati, cum aliis amplius, quam centum quinquaginta. In antiquo MS. Ultrajectino Ecclesiæ Collegiæ S. Mariæ, ante annos sexcentos conscripto, ista leguntur, Romæ Marcelli Martyris, cum aliis quadringentis. Apud Rabanum, et in MS. Martyrologio Aquisgranensi, et MS. Kalendario S. Maximini, post relatum Laurentinum in Tuscia, additur, Et aliorum quadringentorum. Quæ videntur melius cum distinctione apposita in MS. Adone Regiæ Sueciæ his verbis: Item in Tuscia Aretio S. Laurentii, et alibi quadringentorum. Ita pluribus interpositis Grevenus ait: Item quadringentorum Martyrum. In olio MS. Regiæ Sueciæ quod Holstenius æstimabat, ita legitur: Romæ natalis S. Marcelli et aliorum multorum.

Horum Decuria 1,

2 Nos hic proponimus nonaginta suis nominibus expressos, quos iterum in decurias distribuimus: quarum prima est, SS. Marcelli, Avidi, Gagi, Donati, Nefomi, Possemi, Saturnini, Januarii, Victoris, Viriani. Ex his aliquos in aliis Fastis notavimus. Est præterea memoria SS. Marcellæ, Aviti, Gagi, Methoni, Possemi, Viriani. In MS. Rhinoriensi. SS. Marcelli, Donati, Gagi, Januarii. At Marcelli, Saturnini, in MSS. Romano Cardinalis Barberini, Trevirensi S. Maximini, Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, et Floraria. Decuria secunda est SS. Urbani, Felicis, Veneriæ, Rogatiani, Fortunati, Extricati, Victuri-
C næ, Gorgoniæ, Togæ, Felicitatis. Ex his nomina Urbani, Felicis, Veneriæ sunt in MS. Barberiniano, Trevirensi S. Maximini, Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, et Floraria. At nomina Urbani et Felicis duplicantur in MS. Lucensi, quod indicasse sufficit. Loco Togæ legitur etiam Dogæ et
ii Tosæ. Tertia Decuria est SS. Valeriæ, Priscæ, Paulæ, Fortunatæ, Donatæ, Victuriæ, Sinerei, Cassiani,

Quinti, Zetulæ. Variante autem lectione sunt nomina Pauliæ, Fortunati, Donati, Victoriæ, Sinerei seu Sinerei. Est et nomen Victoriæ inter alios in MS. Vaticano S. Petri. Quarta decuria est SS. Victorini, Silvani, Gagiæ, Rogatiani, Aurelii, Aproni, Naboris, Quinti, Metuanæ. Libosi. At variant lectiones in nominibus, Victorinæ, Aurilii, Paporii, Mettevani, Quinta decuria est SS. Emeriti, Sexti, Fructi, Severi, Secundi, item Januarii, Flori, Titonæ, Donatæ, Januariæ. At scribitur etiam, Emeritæ, Tyturi seu Titorii, Januarii. Sexta decuria est SS. Severæ, Janu-
iv arissæ, Honoratæ, Saturnini, Victoriæ, Maturæ, Lucæ, Neptunalis, Criscentis, Pompani. Ex his Janu-
v arissa in aliis deest, et in uno ponitur Januarii: nos hic illam tenemus. Epternacensi scriptio alia est, Severi, Honorati, Matuni, Pomponi. Septima decuria est SS. Cypri, Tertulæ, Lucæ, Silvianæ, Publii, Oberci, Justæ, Domitii, Proculæ, Rufinæ: alias vero leguntur nomina, Luci, Obercæ seu Obraci, Justi. Octava decuria est SS. Valeriæ, Januariæ, Silvani, Felicis, Veneriæ, Victoris, Fortunatæ, Exuperiæ, Flavie, Justi: qui omnes aliique plures desunt in apographa Corbeiensi: Rufina autem in suppositio Beda jungitur ad diem iv hujus tribus aliis, ex numero Lugdunensium Martyrum sumptis. Nona decuria est SS. Matronæ, Faustinae, Gallicie, Januariæ, Fortunati, Publii, Romani, Petri, Verani, Apni: a quibus varia scriptio, legens, Fortunatæ, Veriani seu Veranti. Denique reliquorum Anonymorum istis junctorum numerus etiam est in variis variis. Nam in apographo Epternacensi centum duorum, in Corbeiensi octoginta quatuor, in Lucensi septem dumtaxat leguntur, deficiente forsitan majore numero.

3 Die decima Junii indicantur in quibusdam additionibus, a Carthusianis Brurellensibus ad Grevenum scriptis, SS. Saturninus Episcopus, Cassianus et Felix, qui omnes inter dictos Martyres reperiuntur, sed num huc referri possint, an alio debeant, non liquet nobis.

atiqui 10
 Junii.

DE SANCTO SILVANO, ET LXXXIII VEL XCIII MARTYRIBUS.

G. H.

Ex eodem Hieronymiano.

Hos judicemus etiam Romæ passos, asi in MSS. Barberiniano, Trevirensi S. Macmini, Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, post relatos Romæ Martyres passos, adderetur, Et alibi Silvani, cum aliis octoginta duobus. In Epternacensi et Blumino, omissa particula et alibi, post Martyres Romanos subjungitur notitia Silvani et aliorum octoginta trium: In Lucensi, Silvani cum aliis nonaginta tribus. Apud Grevenum in Auctario Uskardi, Eodem die S. Silvani cum aliis octoginta duobus: In MS. Colonieasi S. Mariæ ad

Gradus, Salvani, cum octoginta duobus. MS. Florarium: item S. Silvani, Petri et Luciani Antiocheni cum aliis LXXXII. Est Petrus supra inter Martyres Romanos, Lucianus Antiochenus Presbyter colitur vii Januarii: quo die ejus Acta dedimus: at Lucianus etiam inter sequentes Martyres numeratur. Nomen Silvani, omissis sociis, est in MSS. Augustano S. Ubalrici, et Parisiensi Labbei, adjungiturque S. Marcello, duci Martyrum Romanorum paulo ante hic laudatorum.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

B

EMERITA, SEPTIMINO, SATUANENO,

G. H.

AMASIO, ORASO, LUCIANO, ITEM SERVULO ET ERASMO.

Ex jam sæpedicto Martyrologio.

Progredivimur cum vetustis Martyrologii Hieronymiani apographis, in quibus ista leguntur: Emeritæ, Septimini, Saturnini, Amasii, Orasi, Luciani; pro quibus variante lectione scribuntur etiam nomina Emeritæ, et Saturninæ. Nomen Luciani addimus ex apographo Lucensi, quod et reperitur in MS. Florario, sed additur Antiochenus, quia auctori alius non erat notus. Arbitramur cum precedenti classe, Silvani et sociorum, Romæ passos esse:

id tamen asserere nolumus. Supra inter Romanos Martyres Emeritus nominatur, sicut modo Emerita: neque arbitramur indicari, quod Augusta Emerita, urbs Lusitanæ, fuerit palestra aliorum Martyrum. At SS. Servulus et Erasmus Martyres indicantur in MS. Colonieasi apud Carmelitas servato. et in MS. Florario, nec non in Martyrologio Colonie et Lubecæ anni 1490 excusæ; ac denique in Additionibus Greveni ad Uskardum, licet ante de altero egissent

DE SANCTO PERSEVERANTIO

D. P.

MARTYRE IN AFRICA.

F

Ex Veteri Carthaginensi Calendario.

Pulcherrimum illud Africanæ antiquitatis monumentum, quod in lucem Jaannes Mabilio protulit, et nos supra in S. Cecilio laudavimus, ante Wandalicæ persecutionis tempore conscriptum fuit sub tali titulo: Hic continentur dies Nataliciorum Martyrum et Depositiones Episcoporum, quos Ecclesia Cartagenis anniversarie celebrat. Cum igitur ibi legimus in Non. Jun. Sancti Perseveranti Martyris; certissimi reddimur, eo nomine Martyrem aliquem passum in Africa; et quidem talem, cujus Natalicium anniversarie celebrare Ecclesia illa consueverit; ut major evidentia requiri non debeat,

ad eundem hoc loco Sanctorum Actis inserendum: solum optari potest, non item sperari facile, ut de Martyrii loco, modo ac tempore distinctius aliquid innotescat. Interim apparet diversissimum esse ab eo, qui in Hieronymiano Martyrologio ad Kalendas Novembris refertur, Episcopus, ut Terracinæ in Campania passus. Multo etiam minus hic cogitare possumus de Perseverantio Episcopo, absque designatione certæ Sedis in Carthaginensi Collatione nominato ad num. CXXI; quoniam ea Collatio habita fuit anno ccccxi, et post hunc in Africa nulli martyrium pertulerunt, quam qui vel a Donatistis vel a Wandalis interfecti sunt.

DE S. AUDITO SEU OVIDIO

BRACARÆ IN LUSITANIA.

D. P.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Ossium sub nomine Auditi translatio ex veteri in novam arcam : nupera figmenta sub Ovidii nomine recepta, et discussa.

Didacus de Sousa, ex Episcopo Portuensi factus anno MDV Bracarensis Archiepiscopus, illis lere triginta annis quibus Metropolim suam rexit, ita bene de ea fuit meritis, ut quasi alter conditor censeretur, et ex oppido fecisse civitatem diceretur. Inter alia magnificæ pietatis opera, erexit, in sua Cathedrali ecclesia, insigne lapideum monumentum, ad parietem qui ingredientibus dexter occurrit, duobus cubitis supra pavimentum, cui insculpi fecit hæc verba OSSA B. AUDITI EPISCOPI. D. S. ARCHIEPISCOPIUS FECIT MDXXVII. Desuper autem composuit imaginem Sancti, Pontificaliter vestiti, et crate ferrea totum opus circumdedit; ad ejus certiolem conservationem venerationemque majorem. Eidem Sancto per Regnum Lusitaniæ multa vetusta eremitoria nuncupata inveniuntur, omnia in altissimis montibus aut locis his ubi Romanarum antiquitatum cernuntur vestigia. Ejusdem quoque Sancti miraculosæ ibidem inveniuntur imagines, ipsum representantes, vel in talari Romano habitu, vel in specie Eremitæ, vel denique cum mitra aliisque insignibus Pontificalibus; omnes vero nstentant sinistrae insertum librum Evangeliorum, dexteram vero elatam supra humeros, digito in aurem intento; quod verosimilius factum occasione nominis, quod ipsum fecit passim invocari contra aurium morbos auditusque defectum, optimo cum successu; quemadmodum simili ex causa vicini ad Mamnam nominis, mulieribus lacte destitutis invocatur Patronus S. Mames.

ex alia multo
vetustiori,
unde auxi-
lium auri-
bus
petebatur,

et antiquus
cultus abunde
probat,

Idem quam
temere accep-
tus est pro S.
Audito Legion.
Episcopo.

2 Hæc est antiquior certiorque notitia prætitulati Sancti, sumpta ex Georgii Cardosi Notis ad Hagiologium Lusitanicum die in Junii. Addit ille, quod in eadem Cathedrali, juxta gazophylacium, etiamnum spectatur parieti insertus grandis cippus lapideus, totus purus et planus, nisi quod in eo sint foramina duo, per quæ surditate laborantes immittere solent digitos, eosque applicare auribus, atque ea ratione crebra divinitus experiri beneficia per ipsius Sancti merita: verum quia minus decorus hic situs videbatur, mulieribus ad eum se pronas sternerentibus, ut digitos inserere foraminibus possent, sumptum ab Archiepiscopo fuit consilium prædictæ Translationis curande. Ita nunc gemina unius corporis sepultura spectatur, vetus scilicet ut nova, et utraque in veneratione habetur, absque ulla certitudine vel argumento Episcopalis tituli Sancto istic attributi, nedum martyrii aut generis, serius etiam definiti. Poterat istud sufficere, ad credendum quod S. Auditus, ab omni retro memoria suum in Bracarensi Ecclesia cultum habuerit: si curiositas, ut videbatur pia, distinctius uliquid cognoscendi de Patrone, alias ignoto, non fecisset quibusdam venire mentem comminiscendi quidpiam, ultra quam a majoribus traditum tenebant Bracarenæ.

3 Primus hoc in genere fuit Fr. Hieronymus Roman, Augustinianus: qui (ut in Bibliotheca Hispanica scribit Nicolaus Antonii) cum oti sui negotium proposuisset, historiæ totius veteris, tam sacræ quam profanæ, summam eruditionem consequi, multaue hujus studii in longum ævum editis commentariis dimittere, ab anno MDLXIX complura edere cepit opera

Hispano idiomate, quibus Eremitani Ordinis Historiæ generalis titulum obtinuit; plura alia manuscripta reliquit (quorum ultimum Historia Bracarensis inscribitur) finem scribendi simul ac vivendi faciens anno MDCCVII; nec tamen inquit idem Eruditissimus Bibliothecæ auctor, immensæ lectionis atque diligentiae solidam sibi laudem apud Hispanos comparare potuit: qui, in tam vasta rerum ab eo versatarum mole, judicii plus atque examinis desiderant, non perverse æstimantes iniqueve. Laudem certe non magnam retulit ex eo quod dixit, Ossa, sub nomine B. Auditi ab Archiepiscopo Sousa translata, non fuisse ex veteri illo sepulchro accepta; sed Legionem allata, ex domo istic tunc Episcopi Petri Emmanuelis, transferentis ad decentionem arcam corpus S. Alviti, Legionensis Episcopi, xxvii Decembris commemorandi; qui quomodo pro corpore S. Isidori Hispanensis Episcopi missus ad Sarracenorum Regem, Ferdinando I tributarium, in conatu illo decesserit, et pariter cum eo Sancti cultum meruerit, pluribus tradidimus die iv Aprilis. Contigit quidem illa S. Alviti Translatio, Legionem facta, eodem anno quo Bracaræ S. Auditus translatus invenitur: sed cum Archiepiscopi Didaci Secretarius, Tristannus Ludovici, in Summario operum Domini sui apud Carlosum, nusquam meminerit ullius a diocesi excursionis, nedum Reliquiarum Legionem advectarum; quam facile negatur utraque, doctæ certius probetur; tam insulsum videtur, id quod supponitur, potuisse eidem Archiepiscopo obrepere, Auditi nomen pro nomine Alviti, ut illud faceret inscribi arcæ a se erectæ, idque intra breve paucorum dierum aut mensium intervallum. Merito igitur potuit Cardosus, talia Hieronymi istius asserta appellare somnia; et mirari, quomodo Augustinus a Castro, Bracarensis Archiepiscopus, passus sit ea sibi obtrudi.

4 Eodem tempore quo Augustinianus iste scribebat in Lusitania; simili scribendi licentiæ apud Castellanos operam debat, ejusdem nominis et cognominis alius, Hieronymus Roman, dictus de Hignera, ab anno scilicet MDXC ad MDXII: qui vide an præclarum (ut quidam appellant) Elogium tulerit a Nicolao Antonii, sic scribente: Plane industriam ejus et diligentiam summis in eorum laudibus efferunt vulgo nostri homines (qui cum fallere nesciant, falli se ab aliis posse hand facile credunt) quia ditasse nos ille dicitur quibusdam veteribus Chronicis, atque aliis non antea visis antiquitatum Hispanarum monumentis; quibus mirum valde quam obnoxii ac venerabundi hujus seculi homines, atque in iis non pauci ex nostratibus, nec non et exteris, docti sagacesque assurrexerint: quæ tamen alii, exterorum nempe, eruditissimus quisque; nostrorum, hi qui ratione magis quam præjudicatis ducuntur opinionibus, sive conscio sive ignaro illo fuisse conficta, atque iis historicis quorum nomina præferunt supposita, luculentioribus indies argumentis convicti, liquido ipsi credunt, nec minus sperant persuadere se facile posse aliis, ad rem qui adduxerint mentem discendi cupidam. De Chronicis loquor Flavii Lucii Dextri, M. Maximi Casaraugustæ Episcopi, una cum Helece Bravilionisque successorum; fragmentis Luitprandi Tici-

E

et auctor id
asserens som-
niasse dictus,

tam merito
explodendum
venit.
F

quod t. g. d. r.
tu Chronico
Pseudo-
dexteri,

cinensis

A cinensis Diaconi, Julianique Metani Archidiaconi, nec non eorumdem Juliani et Luitprandi Adversariis, quæ edita sunt oronia; ac de ineditis aliis, quorum ipse Hieronymus et ab eo moniti alii meminerunt, S. Athanasii primi Casaraugustani Præsulis fragmentis, Feti Avieni opere de Mediterraneis Hispaniæ Urbibus, Isidori Paensis Epitome temporalis, Joannis Ægidii Zamorensis ad Juliani Chronicon additionibus, et hujus notæ aliis; de quibus omnibus et suppositionis flagitio, Deus nobis si otio seuerit, accurate sumus alio tempore tractaturi.

5 Non edidit quidem quidpiam compositionum suarum Higuera; sed eas domi premens, multis aliis, speciosa ista antiquitatis larva deceptis, scribendi materiam suppeditavit; atque imprimis Roderico Caro et Francisco Bivarro, qui annis post illius mortem XIV et XVI, acceptum ab eo Dexteris Chronicon aliisque prænotata evulgarunt, prior cum brevioribus, posterior cum prolixioribus Commentariis et Apologeticis; ubi suppositicius Dexter, cum ad annum Christi CXXVII, Bracarenensis Episcopus titulus Apostolorum ætate admoisset, assignando illi primum Præsulem Petrum; inchoatum fabulam sic prosequitur: S. Ovidius, civis Romanus, Episcopus Bracarenensis, succedit S. Basilio; hic vero S. Petro Kal. Novemb. Ad quæ verba Carus narravit; Eodem vero Ovidium, civem Romanum, a Valerio Martiali celebratum invenio: sed de Bracarensi solus mihi occurrit Julianus in Chronico, ubi hic scribit; Bracaræ post Ovidium S. Polycarpus Bracarenensis, ad annum CXXX. Ultra audet procedere Bivarro; et illum Ovidium, inquit, crediderim fuisse, qui Cæsonio Maximo, in exilium a Nerone acto, Comes spontaneus fuit, qua de re Martialis duo delit Epigrammata.

6 Vir ita prælerant hyperbolice istæ Dexteris et sequacium Chronicæ, cum statim tota Hispania prurire cepervit manus iis omnibus, qui patrias antiquitates et historias illustratas cupiebant, atque in cunctis fere provinciis ac pene civitatibus eudi Annales, Hagiologia, atque Officia Sanctorum nova, secundum Decreta Pii V et Gregorii XIII Pontificum, permittentium ut Sanctos suos indigenas (sive, ut Hispani vocant, naturales) quæque Ecclesia posset ecclesiastico cultu honorare. Nec segnes fuere Bracarenenses: nam eorum Archiepiscopus Rodericus da Cunha, postquam tumbar a decessore Sousa erectæ primum titulum erudi, pro eoque scribi jussisset, Ossa S. Ovidii Tertii Bracarenensis Episcopi; etiam veteri cippo, catenus puro, jussit insculpi, Ossa B. Ovidii M. Romani; anno demum MDCCXXXV duobus tomis edidit Historiam ecclesiasticam Bracarensem, et parte I cap. 22 fuscæ agens de S. Ovidio III, Episcopo Bracarensi, prosequitur quidquid de suo Q. Ovidio Martialis habet, et quomodo amicitiam Cæsonii prætulit fascibus Consularibus; deinde veluti rem certissimam ponit, quid idem post Neronis mortem Romam reversus ex Sicilia, factusque Christianus, a S. Clemente ordinatus missusque sit Pontifex pridem vacanti Bracharensi Ecclesiæ, et septem sanctus Regis Catellii filias Virgines Martyres baptisavit, ac tandem postquam annis XXV præfasset, Martyr obierit 1 Novembris; ejus tamen diei observantia per Maurorum tyrannidem obliterata, Bracarenenses suffecerint hunc in Junii, ipsis ab alterius Sancti cultu vacantem. Hæc omnia, ut posthac indubitabilia, Martyrologio Hispanico inscripsit Tamayo, ad Kalendas Novembris: Cardosus in Junii retinere maluit, exemplum sequens novi Breviarii Bracarenensis, intra hujus seculi annum LIX et LXVI editi. De veteri interim Bracarensi Breviario tacens idem Cardosus, satis indicat nullum, in eo si quod proprium illa Ecclesia habuit, aut in ejus Calendario, locum fuisse Sancto vel Audito: vel Ovidio, etsi in sui nominis Eremitarii festum tali die haberet.

7 Porro cum sibi imaginatus esset Archiepiscopus,

Kalendas Novembris, a qualicumque Dexteris notatas, D pertinere ad diem festum sui S. Ovidii (quod tamen adeo non liquet ex contextu, ut potius videatur notari diem, quo S. Basileus successerit S. Petro) satis idesse credidit, ut Martyrem diceret obisse, qui festum habuerit ætate Dexteris, id est seculo IV, qua rari aut nulli Episcopi non Martyres tali honore ab Ecclesia decorabantur. De filiabus Catellii speciosam fabulam excussimus ad XXII Maji, agentes de S. Quiteria, earum (ut prætenditur) una; neque moveat quemquam Hymnus a nonnullis allegatus, velut ecclesiastico usu receptus, quo dicitur:

Gande Sacerdos Ovidi, tu Bracharensis Pontifex,

Qui niveristi filias tot ad polos transmittere.

Hunc enim Hymnum primus luci delit anno MDCC Prudentius de Sandoval, in Antiquitatibus Tudensibus, ab Higuera suffraginatus; nullius autem Ecclesiæ usum allegans, simpliciter fatetur ipsas Higuere compositionem esse.

8 Hic item Higuera cum paucis ante obitum suum aunts, in veteri Alfonsi Sapientis Chronica invenisset S. Evodium, S. Petri in Sede Antiachena successorem (errore verosimiliter typographico) scriptum Ovidium; in Epistula Cardoso visu et allegata, ad Alvarem Lonzada de Belmonte, anno MDCCVI filenter nimis pronuntiavit: Iste haud dubie est Sanctus Bracharensis, quem Eusebius et Nicephorus Evodium nominans; qui post aliquot a sua ordinatione annos Romam revertit; et quamvis esset secundus Patriarcha Antiochenus, non recusavit fieri tertius Bracharensis Episcopus. Nescio an ejusmodi Higuere epistola innotuerit Archiepiscopo Roderico, dissimulandum hic certe putavit sibi, consequens inde fore prosperius, ut qui, seculum opinione et calculum Baronii, anno Christi XXXIX fuerat Episcopus arimutus, non potuerit Bracaræ Martyr obisse anno CXXXV, nisi minus plus quam CLX antus. Utinam Cardosus, uti postremum hoc figmentum rejecit, ita satis lulisset animi ad priora quoque omnia, totumque Pseudodextrum rejiciendum; multo quidem brevius, sed longe purius delisset nobis Hagiologum: ac forte totum citius absolvisset, ejus nunc salum habetur dimidium.

9 Interim ex ipso libenter disco; quod antequam opera Flavii Dexteris et Juliani Petri in mundum prodirent, ignorabatur pro præcise nomine vocandus esset Sanctus, qui jacebat in Bracarensi ecclesia; aliis Alvitum, Ovinum, Avitum, Ivonem, Adauctum, Evodium, Auditum et Ovidium nuncupantibus. Vellem tamen nominasset Actores, qui talia nomina ante Pseudodextrum usurpaverint, rerumque et solum antiquitus notum Auditum, cum Sanctis, ætate et patria tam diversis, confuderint. Quia autem vox Latina Auditus, sive substantive sive adjective sumatur, Lusitanice dicitur Onvido; facile crediderim, hoc quoque nomen fuisse in usu vulgi, ideoque non putavi omnino rescandum a titulo; maxime cum eum ita nunc Ecclesia Bracharensis appellet in Collecta, quam de ipso sic recitat; Deus qui populo tuo æternæ salutis B. Ovidium, ministrum tribuisti etc. Neque dubitem quin promiscua istæ appellatio, seculo superiori inducta, occasionem dederit Dextrinarum fabularum figulis, Romanam originem, et quidem nobilissimam, ipsi ulscribendi. Id autem eos fecisse adro non miror, ut potius mirer illis non occurrisset nomen P. Ovidii Nasonis, Augustæo ævo Poeta celebris, et vel pueris notissimi; qui si non poterat a Tomitano exilio Bracaram, jam senex et Christianus, adduci (sicuti Cato Plinius Secundo accidit, quem idem fabulatores ex Creta Communi ulduxerunt, martyrio coronandum) poterat certe istius Ovidii vel nepos vel pronepos fingi Q. Ovidius, tam carus Martiali, ut Kalendas Aprilis, Q. Ovidio Natalis colendas sibi putaverit, præ kalendis Martii, quæ solum Martiali vitam dederant; non amicum, vita potiorum.

AVCTORE N. P.
1 Novembris
Martyr
factus

postea nihilo
melius confu-
sus cum S.
Evodio Petri
successore
Antiochiæ,
E

eo quod is
librario men-
do alieni vi-
detur Ovidius

et Latinus
Auditus,
Lusitanis
dicatur On-
vido.
F

paulatimque
ab aliis dilu-
tatum,

pro comperta
veritate nar-
ratum in Hi-
storia Braca-
ren.

quasi Q.
Ovidius, ami-
cus Martialis,
fuerit 3 Ep.
Bracoren.

DE SS. HILARIO ET VALERIO,

EPISCOPIS CARCASSONENSIBUS IN OCCITANIA.

G. H.

NOT. 14

Notitia cultus ex Scriptoribus recentioribus.

SEC. IV.

Elogium S.
Hilarii, ex
Catello,et Sammar-
thanis;S. Valerii ex
omnibus :Utriusque ex
Saussayo.

Tempus Sedis.

Prior videtur
floruisse ante
sec. 5

Carcasso, posteris Carcassona, in Gallia Narbonensi Volcarum Tectosagum urbs antiqua et Episcopalis, ad hodiernam Occitaniam seu Languedocium inferiorem pertinens, in *Itacis flum ripa*, ac fere media inter Tolosam et Perpinianum, Episcopus suis adnumerat SS. Hilarium et Valerium: de quibus Guilielmus Catellus lib. 3 *Historiæ Languedociensis*, dum pagina 1004 de Episcopis Carcassonensibus agit, ista scribit: S. Hilarius, quo tempore fuerit Episcopus Carcassonensis, ignoratur. Ejus mentio celebratur in antiquo hujus Ecclesiæ Martyrologio. Cum Petrus Auxillon (quem *asserit anno mxxix ita functum*) Ecclesias suæ diocesis Carcassonensis visitaret, atque adveniens ad Ecclesiam et Abbatiam S. Hilarii Carcassonensis, inquireret a Monachis fundationem; responderunt illam fuisse deperditam; sed traditione antiqua haberi, illam a S. Hilario Episcopo Carcassonensi fuisse fundatam ad honorem Dei, Deiparæ Virginis, et SS. Hilarii et Saturnini, et magnis redditibus fundatam Festum hujus S. Hilarii Carcassonensis celebratur die in Junii. Ita Catellus, Sammarthani etiam faciunt fundatorem Abbatie ejusdem nominis prope Carcassonam, ibique sub tumulo marmoreo quiescentem, summa veneratione celi, in Martyrologio Ecclesiæ Cathedralis Januarii tertio. Imo Junii tertio. Alter est S. Valerius ibidem Episcopus, de quo *asserit Catellus nihil reperiri*, nisi quod nomen sit in Calendario Missalis, ad usum Ecclesiæ Narbonensis exarati, caractere Gothico valde antiquo, ad tertium diem Junii. Quæ inde descripta referant Sammarthani.

2 De utroque elogium in *Supplemento Saussayi*, ad hunc in Junii, extat hujusmodi: Eodem die in provincia Narbonensi, Sanctorum Confessorum pariterque Pontificum Hilarii et Valerii, qui propriis vicibus Ecclesiam Carcassonensem, cujus exiliter Episcopi, sanctissime gubernarunt: quorum alter, nempe S. Hilarius, tanta meritorum celebrato, emicuit, ut a Narbonensi Matrice Ecclesia propriis Tutelaribus provincie suæ adscriptus, ejus in diptychis sacris colendus perpetuis honoribus consignetur. At vero ipsa in diocesi Carcassonensi memoria ejus etiam templo et cœnobio ipsius nominis nobilitata, incôlarum perennem prodit erga eum devotionem, qui et in Diocesi S. Pontii Toimeriarum ex antiquo more colitur. Hæc ibi. Quo tempore vicerint non satis constat. Primus habetur Episcopus S. Guimera, de quo egimus xiii Februarii, dein substituuntur SS. Hilarius et Valerius, tum Sergius, qui Concilio Toletano interfuit anno dxxxix, ut si Catalogis fides adhibetur, ante eum floruerint.

3 Post hæc ab Henschenio preparata, venit in manus meas *Chronicon Historicum Episcoporum ac rerum memorabilium Ecclesiæ Carcassonensis*, auctore Gerardo de Vic, Presbytero Canonico, editum anno 1667; ubi dicitur, quod S. Hilarius vixit eo tempore, quo hæresis Ariana invalescebat adversus Ecclesiam, scilicet post annum ccclxxvi. Nam eo tempore,

inquit ille, vel potius infra, Gothi ceperunt occupare Galliam Narbonensem, simul et hæresim Arianam amplecti; potius dixerim, promovere: amplecti enim eam ceperunt in priori, unde in Narbonensem provinciam advenierunt, ad Danubium sede, sicuti ostendi ad Acta S. Sabæ Gothi xii Aprilis. Allegato deinde monasterii ab illo Sancto dicti Breviario MS., idem Gerardus, narrat, B. Hilarium, Episcopi munus in sua diocesi obeuntem, una cum duodecim Episcopis proximioribus, consecrasse altare, a cujus parte postica ipsius Corporis lipsana modo quiescant: ipsum vero Corpus e terra extractum, ubi prius conditum fuerat, et super altare delatum a Francone Episcopo, suavissimum odorem efflasce; etiam duobus cæcis, quorum alter a nativitate talis fuerat, visum recipientibus. Ita ille pag. 35.

4 Ast vero pag. 56 de ipsomet Francone agens, dicit, quod vii kalendas Martii anno mccccclxx alias ipsis kalendis anno mccccclxxviii, imperante Rogerio Comite Provincie, præside Benedicto Abbate, una cum proximis Rogerio Comite et Guarino Abbate, decrevit, ut Concilio inito simul cum Episcopis comprovincialibus et Abbatibus, Sanctissimi Præsulis et mirabilis, clari Domini Hilarii corpus, post altare, quod idem egregius sanctusque Hilarius simul cum vicinioribus duodecim Episcopis consecraverat, cum honore et pietate, ut par erat, tumulo condigno apponerent.... Igitur, condito die kalendarum Martii, convenerunt Rogerius Comes, cum Alaidicia conjuge sua, Franco Episcopus, et Abbatès Guarinus ac Benedictus, cum ceteris Clericorum ac virorum illustrissimorum; et postridie ab eodem repositum fuit post altaris arulam (ut habet vetus monumentum translati corporis) in arca saxeâ; et ab utroque latere Benedicti ac Celsi alumnorum sive discipulorum corpora. De his ego libenter discam, an et quem proprium cultus sui diem habeant: nec enim eorum Saussayus meminit.

5 Quo tempore monasterium istud conditum sit non liquet, anno enim mccccxvii nominat ipsum Ludovicus Pius inter monasteria, quæ (utpote vastata a barbaris, solumque restitui capta, et opibus tenuia) ad solarum precum subsidium præstandum vult teneri. Latet etiam nomen Comitis Carcassonensis, cui adversus hostes depugnanti, per aerem visus est S. Hilarius, proxime præsto esse, suppetias et auxilium ferendo, cum de victoria periclitaretur: cujus beneficii memoria Comitem devinxit ad extruendum monasterium; vel, si jam extructum, illud erat, magnis redditibus locupletandum. Ceterum non omiserim notare, quod indicat Gerardus, solius S. Valerii nomen, ad hunc diem scriptum haberi in calendario Missalis, ad usum Ecclesiæ Narbonensis caractere Gothico maxime antiquo, unde ille videtur dubitare, an satis certum sit distinguendos esse, inter quos nullus invenitur fuisse medicus. Dubium ouget, quod nulla mentio fiat corporis; tutius tamen videtur usu Carcassonensis Ecclesiæ stare.

ejus corpus
non sine mi-
raculis,translatum
anno 970 vel
978

1 Martii,

Monasterium
ab eo dictum.

NOT. 15

DE S. CHROTHILDE REGINA,

VIDUA CHLODOVEI FRANCORUM REGIS,

TURONIBUS ET PARISIIS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Acta, cultus, Reliquiæ.

G. II.

CIRCA AN. DNL.

Vita ejus:

B

Cultus sacer

miracula ad
sepulcrum:

C

corporis
elevatio

Illustrissima sanguine Regio, matrimonio Regio, posteritate Regia, nec minus Regiarum virtutum excellentia floruit S. Chrothildis, veneratione Ecclesiastica honorata per orbem universum, at potissimum Parisiis in Ecclesia S. Genovesæ, ubi Sacras ejus Reliquias decenter, ut par est, asservari, testatur Joannes Mabilio, in Notis ad ejus Vitam, quam tomo primo Seculi Benedictini inseruit, acceptam ex MS. S. Germani Prætextensis. Eandem nos in aliquo pervertuto MS. codice habuimus, ac præterea accepimus submissam a Petro Francisco Chiffletio, reperimusque in quodam MS. Cardinalis Mazarini; quin etiam in Lectiones distributam, et ad Matutinum in Ecclesia S. Genovesæ recitari solitam, allegat Franciscus Pommeraius lib. 2 Abbatæ S. Audeni Rotomagensis cap. 1. Aliquod compendium etiam habemus ex MS. Rubecæ Vallis prope Bruzellos. Verum quia ipsam aliquot seculis post obitum Sanctæ scriptam comperimus, malumus proprio studio colligere aliam ex historia Francorum, quam S. Gregorius Episcopus Turonensis libris pluribus descripsit, aliqua Analecta ex dictis MSS. subjuucturi, et tam hæc quam illam nostris Annotationibus illustraturi.

2 Veneratio S. Chrothildis confirmatur ex Tabulis Ecclesiasticis Martyrologii Romani his verbis: Parisiis S. Chrothildis Regina: cujus precibus vir ejus Chlodoveus Rex fidem Christi suscepit. Citatur a Baronio Molanus in Additionibus ad Usuardum editionis primæ, qui etiam in aliis editionibus eadem verba retinuit. Galesinius hoc ipsam elogio exornat: Lutetiæ in Gallia S. Chrothildis Regina: quæ, multis ad ejus sepulcrum divinitus factis miraculis, in Sanctis adscripta est. Plura in MS. Florario Sanctorum adduntur his verbis: Apud Parisios S. Chrothildis, Regina Francorum, ac matris Karolidarum: quæ obiit in civitate Turonensi anno salutis DLIV; sed Parisius deportata, ad latos viri sui venerabiliter est tumulata. Postmodum vero, propter immensa Dei per eam facta miracula, ex terra elevata, et retro summum altare in honorabili feretro collocata, ibi signis et virtutibus coruscans quiescit. Hæc ibi. Ita infra ex Actis observamus matrem Imperatorum appellari. Annus autem obitus DLIV, desumptus est ex Chronico Sigeberti, ubi Rhotildis Regina appellatur: sub quo nomine refertur ad Kalendas Septembris, a Greveno et Canisio. Verum infra, ad Gregorium Turonensem, ostendimus, citius ex hac Vita migrasse.

3 Saussayus in Martyrologio Gallicano hoc in Junii plurima de ejus rebus gestis, obitu et sepultura habet; atque dein ista subjungit: At coruscantibus ad ejus tumulum subinde miraculis, pignora ejus sacrosancta jam pridem elevata, in hierotheca honorifice reposita fuerunt: quæ quoties urbs regia aliquo discrimine pulsatur, ex avito more publicis in supplicationibus pio apparatu perferuntur. Andeliaci etiam ad Sequanam in territorio Rotomagensi, in insigni Collegiata Ecclesia sanctissimæ Dei Genitricis quam fundavit, claret anniversariis sacris

gloriosa ejus memoria. Addit deinde hoc die aliqua idem Sau-sayus, de S. Theodechilde, monasterii S. Petri Vivi apud Senones Fundatrice, quam S. Chlothildis filiam fuisse aiunt, coluntque xxviii Junii. Verum Carolus le Cointe, multis rationibus distinguit duos Theodechildes, pari virtute præstantes Reginas (quo nomine etiam Regibus prognatæ censentur) alteram seniore. S. Chlothildis, non filiam, sed privignam, Varnorum Regibus, patri ac filio successive nuptam, atque ab hoc, dimittere ipsam coacto, remissam in Gallias; alteram juniorem, ejusdem Chlothildis ex privigno Theodorico Rege neptem ac virginem, quæ Senonense asceterium condidit, uti ad præfatum diem docebimus. Hanc nemo adhuc monasticis factis adscripsit; licet in quodam Chlodovei Diplomate, ad xxviii Junii examinando, dicatur se virginem Deo devovisse.

4 Redeo ad S. Chrothildim, quæ passim adscribitur Fastis Benedictinis; et Arnoldus Wion, ad hunc in Junii, ista habet: Turonis in cœnobio S. Martini depositio S. Chlothildis Regina, quæ viro suo Chlodoveo orbata, in eodem monasterio velata, religiosissimam vitam duxit, et miraculis clara migravit ad Dominum. Secuti illum sunt Dorganus, Menardus, Bucelinus. Imo Antonius de Yepes, tomo 1 Chronici generalis S. Benedicti, ad an. 552, Coput tertium sic inscribit: S. Chrotilda Regina Galliarum, ac Ordinis S. Benedicti Monialis: tum late exponit vitam. Præterea Lucas d'Acheri et Joannes Mabilio, ejusdem S. Chrothildis Vitam inseruerunt Actis Sanctorum Ordinis Benedictini. Initio scilicet istius operis dandum aliquod fuit receptoribus tunc in Ordine isto opinionibus: quod ipsum tumen sic fecit Mabilio, ut sub finem annotet, quod, Non constat an fuerit Monialis, imo nequiquam ipsi fuisse videtur: et hoc gesta Sanctæ perlegenti mæx apparebit. Chalemotus tamen inscripsit eam Seriei Sanctorum Ordinis Cisterciensis, quod in cœnobio B. Mariæ de Thesauro in Normannia, ejus Caput asservetur ad odei Monialium crates.

5 Certe Parisiis illud non amplius haberi testatus est nobis Universitatis Cancellarius, vir clarissimus D. d'Antecourt, per litteras 3 Febr. anno 1689 datas. Nam cum anno (ut ait) MDCXLI Sanctæ illius hierotheca sollemniter aperta fuisset, jussu Ludovici XIII, qui particulam sacri corporis religiose postulaverat; caput deesse deprehensum est, cum paucis nonnullis particulis. Itaque ille, annis octo post mortem Henscheni, a quo superscripta cum Actis sequentibus prælo pridem apparatu habebamus. Idem vero ipsam Sanctæ Hierothecam poscentibus nobis delineandam curavit, qualem hic exprimimus; docens ex argento totam elegantiori opere fabricatam haberi.

6 In ejus (ut vides) capite, Clodoveo suo, et quidem ut Sancto, juncta stat Chrothildis, velut ecclesiæ ipsius fundatrix: in qua eadem licet sepultus Clodoveus fuerit, nulla tamen amplius superest anniversary ejus memoria, sive ut Sancti, sive saltem ut benefactoris. Saussayus nomen retulit in Catalogum eorum, qui pro-

NOT. 16
An filia
S. Chrothildis

E

adscripta Be-
neditinis;

Caput apud
Cistercienses
in Norman-
nia;

F

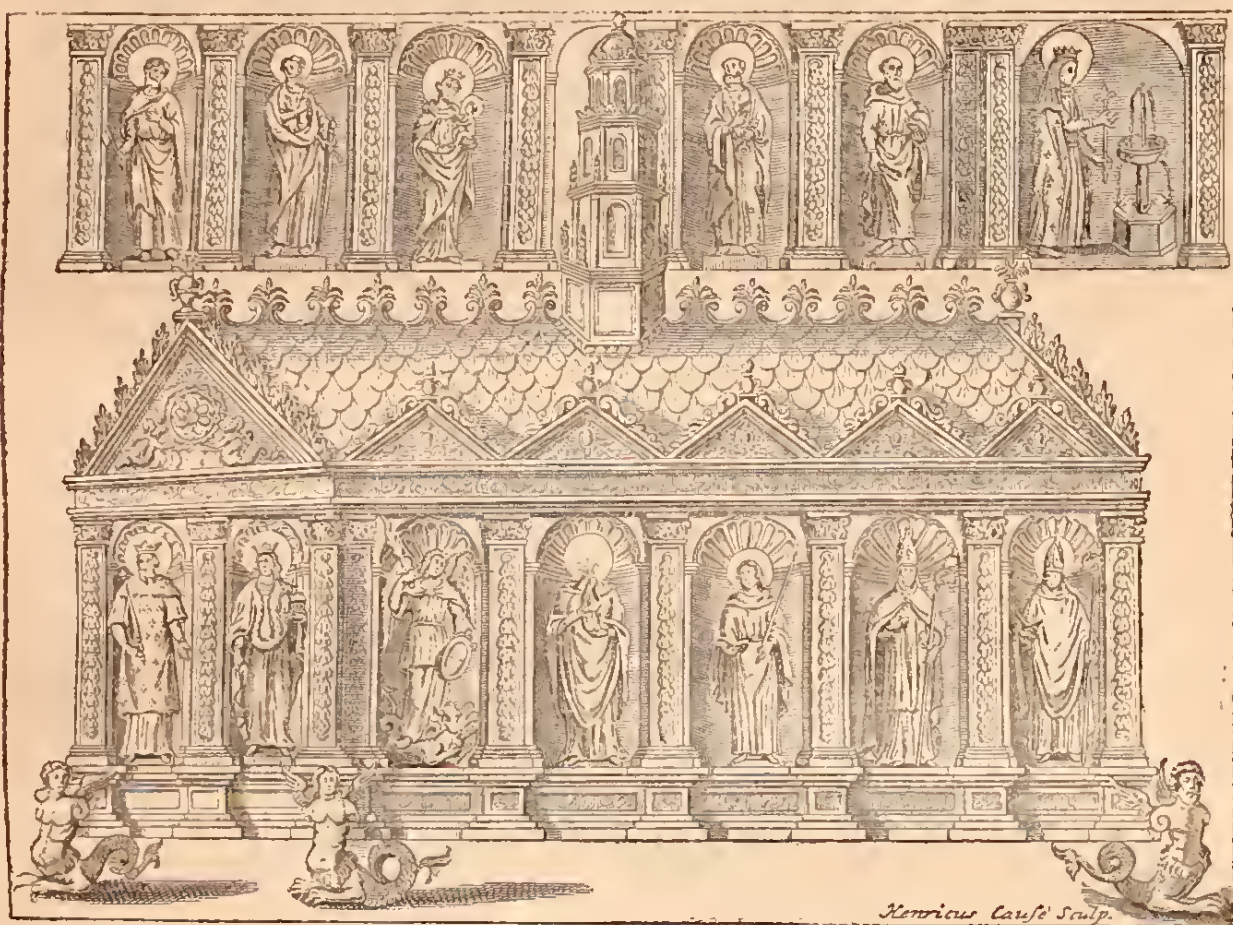
D. P.
illius pars in
lipsanoteca
urgentea,

in qua etiam
Rex Chloda-
veus exprimi-
tur ut
Sanctus,

A prias historias vel natules non habent; nullo adnotato die, et minori caractere nomen exprimens; cum majusculo describat eorum nomina, quos Sancti appellatione honorat. Addit tamen, quod Gregorius Turon. lib. 2 cap. 45 eum laudet, quia Deus prosternebat quotidie hostes ejus, sub manu ipsius, eo quod ambularet recto corde coram eo, ut faceret quæ placita erant in oculis ejus; deinde laudatores ejusdem alios nominat Saussayus, usque ad duos seculi xvi scriptores, Jacobum Almainum et Paulum Emilium, qui rotunde Sanctum appellant; itemque Baronum an. 514 num. 21 dicentem, Nullum relinqueamus dubium hoc ipso anno Chlodoveum esse defunctum, ipsasque Christianissimum Regum Francorum primitias in cælum receptas. De anno dubium Baronum movent Franci recentiores fere omnes, et (aliis alium annum statu-entibus) Henschenius, in sua novissime reformati Exe-

gesi de Episcopatu Tunyrensi ac Trujertensi cap. x, D confirmat novis argumentis, quod antea s'atuerat in Diatriba lib. 2 cap. 3, obiisse illum anno dñx, die xxvii Novembris: quem diem le Coïnte (livre de unno dissentiât, vxi numerans) confirmat ex duobus vetustis Kalendaris, ubi legitur: v kal. Dec. depositio magni Regis Chlodovæi. Tali d'e alicubi cultum ut Sanctum nusquam legimus; etsi allegetur pars Hymni, Chronico alicui adscripti in Margine apud Savaronem hoc tenore:

Per hunc Christus colitur, et multum diligitur,
In mente serenus:
Bene regnum regitur, et satis protenditur,
Nam nunc cessat Venus.
Sic ad cœlos vehitur, ubi bonis fruitor,
Et recipit fœnus.

alii in eadem arca Sanctorum statunculi:

7 Aliorum Sanctorum statuar, in eo quod hic exprimitur latere con pte, sunt, S. Michaelis, S. Dionysii, et S. Genovevæ, absque interprete noscendi. Quartus videtur esse S. Ceraunus, Parisiensis Episcopus, cujus in eadem ecclesia corpus habetur, et venerationi exponitur die ejus natali xxvii Septembris. Ultimum qui habitu Abbatiati videtur assistere, si credere velimus esse S. Guilielmum, Roschildensem in Dania, aliquando eadem in Ecclesia S. Genovevæ Canonicam, cujus anno mcm mortui Acta illustravimus vi April. fortassis non inusulse conjectabimus: nec enim usque adeo vetus arca ipsa est. Sed prælaudatus Cancellarius censet S. Augustinum esse, cujus Regulam Canonici Regulares profitentur, in habitu Episcopali. In altero autem latere assistere videmus statunculos Sanctorum Apostolorum Barnabæ, Pauli, Deiparæ, Petri, et Guilielmi Eremitæ, quem vulgus Aquitanorum Ducem credit, et cum galca exprimere solet. Denique ad pedes arce iterum assistit S. Crothildis jam vidua et quasi sanctimonialis, benedicens fonti, qui etiamnum in pago Andeliacensi, intra ecclesiam ab ipsa fundatam et dotatam extat, et ab infirmis fidelibus devote frequentatur. Ita prælaudatus Cancellarius.

8 Ipsa arca quandouam facta, et in eam translata sint sancti corporis ossa, usquequon inveniri scribit idem Cancellarius; mihi si quid conjectore licet, dixerim videri fabricatam arcam tempore Guilielmi le Duc, ab anno mxxx ad xxxiii Abbatis S. Genovevæ, cujus tempore S. Ignatius noster cum Sociis Magisterii gradum in Universitate Parisiensi suscepit, ut habet eleanchus Promotorum apud Cancellarium scriptus, Conjecturam fundo in statunculi S. Guilielmi supradicti: solent enim plerique talibus operibus suis addere effigiem Patroni cujus nomen gerunt; nec alius præter illum invenitur eo nomine Abbas fuisse usque ad annum mdcxli. Non scitur etiam quo anno facta sit prima Sanctæ de terra seu tumulo regio elevatio, etsi pluribus seculis prius factam fuisse oporteat: unum, inquit Cancellarius, constat, multo ante seculum xiii sacram ejus Reliquiarum partem aliquam, in monasterio Vallis-Sevii Ordinis Præmonstratensis asservari, cum in antiquo ejusdem monasterii diplomate legatur, S. Chlotildis Reliquias, ex arca veteri in novam et decentiorem, ibi translatas fuisse anno mccccxiv. Porro anno mdcxvi Ecclesiæ Collegiali Andeliacensi ad Sequanam in territorio Rotomagensi, de qua supra, nonnihilque ex lipsanis suæ Fundatricis

quædam Reliquiæ dñe ante 1231 Præmonstratensibus,

*et anno 1656 Andellacensi-
bus Canonicis
data.*

A Fundatricis poscenti, Abbas et Canonici Regulares S. Genovefæ eam unam tribuerunt; quam cum Clerus atque Magistratus loci devote suscepissent, mirum quot et quantis miraculis illic evaserit gloriosa ac clara memoria S. Chlotildis. Addere licet quod quoties hæc Regia urbs in aliquo discrimine versatur, ejusdem Sanctæ lipsanoteca, ex antiqua consuetudine circumfertur in publicis supplicationibus per urbem apparatu condigno, uti contigisse legitur anno mccccxx, mccccxxxix et mclxviii ac deinceps frequentius.

VITA

*Ex Historia Francorum S. Gregorii
Turonensis.*

CAPUT I.

*Genus regium. Conjugium cum Chlodoveo I
Rege Francorum, et in eo peracta.*

Fuit Gondivicus, Rex Burgundionum, ex genere Athanarici Regis perscutoris. Huic fuerunt quatuor filii Gundobadus, Godegisilus, Chilpericus, et Godomarus. Igitur Gundobadus Chilpericum fratrem suum interfecit gladio, uxoremque ejus ligato ad collum lapide aquis submersit. Hujus duas filias exilio condemnavit: quarum senior, mutata veste * Mucurana, junior Chrothildis vocabatur. Porro Chlodoveus, dum legationem in Burgundiam sæpius mittit, Chrothildis reperitura Legatis ejus. Qui cum eam vidissent, elegantem atque sapientem; et cognovissent quod de regio esset genere, nuntiaverunt hæc Chlodoveo Regi. Nec moratus ille, ad Gundobadum legationem dirigit, *a* eam sibi in matrimonio petens. Quod ille recusare metuens, tradidit eam viris: illique accipientes puellam, Regi velocius præpresentant. Qua visa Rex valde gavisus, suo eam conjugio sociavit, habens jam de concubina filium nomine Theodoricum.

2 Igitur ex Chrothilde Regina habuit filium primogenitum. Quem cum mulier baptismo consecrare vellet, prædicabat assidue viro, dicens: Nihil sunt dii, quos colitis, qui neque sibi neque aliis poterunt subvenire. Sunt enim aut ex lapide, aut ex ligno, aut ex metallo aliquo sculpti. Nomina vero, quæ eis indidit, homines fuere, non dii. Ut Saturnus, qui filio, ne a regno depelleretur, per fugam elapsus adseritur. Ut ipse Jupiter, omnium stuprorum spurcissimus perpetrator, incestator virorum, propinquarum derisor, qui nec ab ipsius sororis propriæ potuit abstinere concubitu, ut ipsa ait: Jovisque et soror et conjux. Quid Mars Mercuriusque potnere, qui potius sunt magicis artibus præditi, quam divini numinis potentiam habuere? Sed ille magis coli debet, qui cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, verbo ex non extantibus procreavit; qui solem lucere fecit, et cælum stellis ornavit; qui aquas reptilibus, terras animantibus, aera volatilibus adimplevit: cujus nuto terræ frugibus, pomis arbores, vis vineæ decorantur; cujus manu genus humanum creatum est; cujus largitione ipsa illa creatura omnis, homini suo, quem creavit, et obsequio et beneficio famulatur. Sed cum hæc Regina diceret, nullatenus ad credendum Regis animus movebatur, sed dicebat: Deorum nostrorum jussione cuncta creantur ac prodeunt: Deus vero vester nihil posse manifestatur, et quod magis est, nec de Deorum genere esse probatur.

4 Interea Regina fidelis illum ad baptismum exhibet: adornari Ecclesiam velis præcipit atque cortinis: quo facilius vel hoc mysterio provocare-

tur ad credendum, qui flecti prædicatione non poterat. Baptizatus autem puer, quem Ingomerem vocitaverunt, in ipsis, sicut regeneratus fuerat, Albis obiit. Qua de causa commotus felle Rex, non segniter increpabat Reginam, dicens: Si in nomine Deorum meorum puer fuisset dicatus, vixisset utique: nunc autem quia in nomine Dei vestri baptizatus est, vivere omnino non potuit. Ad hæc Regina, Deo, inquit, omnipotenti Creatori omnium, gratias ago, qui me non usquequaque judicavit indignam, ut de utero meo genitum regno suo dignaretur adscire. Mihi autem dolore hujus causæ animus non adtingitur, quia scio in Albis ab hoc mundo vocatum, Dei obtutibus nutriendum. Post hunc vero genuit alium filium, quem baptizatum Chlodomerem vocavit. Ethic cum ægrotare cœpisset, dicebat Rex: Non potest aliud fieri, nisi et ne hoc, sicut et de fratre ejus, contingat, ut baptizatus in nomine Christi vestri protinus moriatur. Sed orante matre, Domino jubente, convalescit.

4 Regina vero non cessabat prædicare, ut Deum verum cognosceret, et idola negligeret: sed nullo modo ad hæc credeoda poterat commoveri, donec tandem aliquando bellum contra *b* Alamannos commoveretur: in quo compulsus est confiteri necessitate, quod prius voluntate negaverat. Factum est autem, ut, confligente utroque exercitu, vehementer caderentur: atque exercitus Chlodovei valde ad internecionem ruere cœpit. Quod ille videns, elevatis ad cælum oculis, compunctus corde, commotus in lacrymis, ait: Jesu Christe, quem Chrothildis prædicat esse filium Dei vivi, qui dare auxilium laborantibus victoriamque in te sperantibus tribuere diceris; tuæ opis gloriam devotus expeto; ut si mihi victoriam super hos hostes induleris, et expertus fuero illam virtutem, quam de te populus tuo nomini dicatus probasse se prædicat, credam tibi ut in nomine tuo baptizer: invocavi enim Deos meos, sed, ut experior, elongati sunt ab auxilio meo: unde credo eos nullius esse potestatis præditos, qui sibi obedientibus non succurrunt. Te nunc invoco, et tibi credere desidero, tantum ut eruam ab adversariis meis. Cumque hæc diceret, Alamanni terga vertentes in fugam labi cœperunt. Cumque Regem suum cernerent interemptum, Chlodovei se dittonibus subdunt dicentes: Ne amplius, quæsumus, pereat populus: jam tui sumus. At ille, prohibito bello coarctoque populo, cum pace regressus, narravit Reginæ, qualiter per invocationem nominis Christi victoriam meruit obtinere, *c*

5 Tunc Regina accersiri clam S. *d* Remigium Remensis urbis Episcopum jubet, deprecans ut Regi verbum salutis insinaret. Quem Sacerdos accersitum secretius cœpit instigare, ut hominem verum factorem cœli et terræ crederet, idola negligeret, quæ neque sibi, neque aliis prodesse possunt. At ille ait: Libenter te, sanctissime Pater, audiam: sed restat unum, quod populus, qui me sequitur, non patitur relinquere Deos suos. Sed vado et loquar eis juxta verbum tuum. Conveniens autem cum suis, priusquam ille loqueretur, præcurrente potentia Dei, omnis populus pariter exclamavit: Mortales Deos abigimus, pie Rex; et Deum, quem Remigius prædicat immortalem, sequi parati sumus. Nuntiantur hæc Antistiti, qui gaudio magno repletus, jussit lavacrum præparari. *e* Velis depictis adumbrantur plateæ, ecclesiæ cortinis albenibus adornantur, baptisterium componitur, balsama diffunduntur, micant fragrantibus odore cerei, totumque templum baptisterii, divino respergitur ab odore: talemque ibi gratiam adstantibus Deus tribuit, ut aestimarent se Paradisi odoribus conlocari.... Igitur Rex, omnipotentem Deum in Trinitate confessus,

D
EX GREG.
TURON.
filium Ingome-
rem curat
baptizari,
dein mortuum
gaudet cælo
adscriptum:

alterum Chlo-
domerem præ-
dictus sanat,

Cap. 30

b

E
cum Rex invo-
cato in fide
ejus Christo

Alamannos
vicissit,

F

c

d

Cap. 31

accersit S.
Remigium

e

adornat
ecclesiam,

Lib. 2 cap. 28.

B
Ex Regibus
Burgundionum
prognata,

* ut. Chrona

a
nunt Chlodo-
veo Regi Fran-
corum,

Cap. 29

quem ab ido-
lorum cultu

C

ad Dei veri
notitiam co-
nverti addu-
cere;

EX GREG.
TURON.f
ubi Rex
baptizatur
cum suis,

et 2 Sororibus.

Cap. 37
sub finem

Cap. 38

Cap. 43

Marito
viduata,
q
hmigrat ad
S. Martinum
Turonensem.

A fessus, f baptizatus est in nomine Patris et Filii ac Spiritus sancti, delibutusque est sacro Chrismate, cum signaculo Crucis Christi. De exercitu vero ejus amplius tria millia, baptizata est, et soror ejus Albofledis. quæ non post multum tempus migravit ad Dominum. Conversa est et alia soror, Lanthildis nomine, quæ in hæresim Arianorum dilapsa fuerat : quæ confessa aequalem Filium Patri et Spiritui sancto, chrismata est.

6 Patrata post hæc victoria de Alarico Rege Gothorum, Chlodoveus Rex Turonos regressus est, multa sanctæ Basilicæ B. Martini munera offerens... Egressus autem a Turonis Parisius venit, ibique Cathedram regni constituit. His peractis apud Parisius obiit, sepultusque est in Basilica sanctorum Apostolorum, quam cum Chrothilda Regina ipse construxerat... Fueruntque omnes dies regni ejus g triginta anni : ætas tota quadraginta quinque anni. A transitu ergo S. Martini usque ad transitum Chlodovei Regis, supputantur b anni centum et duodecim. Chrothildis autem Regina post mortem viri sui Turonos venit : ibique ad basilicam S. Martini deserviens, cum summa pudicitia atque benignitate in hoc loco commorata est omnibus diebus vitæ suæ, raro Parisius visitans.

ANNOTATA G. H.

Cap. 11
Fabula de
desponsatione
S. Chrothildis,

B a In Gestis Regum Francorum, auctore Anonymo fabulatore, hæc ita adornantur : Quadam die Dominica, cum ad Missarum solennia Chrothildis venisset, Aurelianus Missus Chlodovei accepit vestes pauperulas, bonas vero vestes, quas secum detulerat, reliquit sodalibus suis in silvis, et ante Ecclesiæ matritulam in medio pauperum consedit. Transactis Missarum solenniis, Chrothildis, juxta consuetudinem solitam, cepit eleemosynam erogare in pauperibus. Cumque ad Aurelianum, pauperem se simulantem, venisset, aureum unum in manu ejus immisit. Ipse vero osculans manum puellæ, ipsius pallium caute retraxit. Post hæc illa ingressa in cubiculum suum, misit ancillam suam, vocare peregrinum illum. At ille annulum a Chlodoveo Rege manutenens, nec non et reliqua ornamenta sponsalia, recondita tenebat in sacculum suum. Quem post discedens in loco retro ostium cameræ secreto reliquit. Cui ait Chrothildis : Die mihi homo juvenis, cur tu pauperem simulas, vel pro qua causa retraxisti pallium meum? Et ille dixit : Loquatur, obsecro, servus tuus secreto tecum. Cui illa dixit : Loquere. Orsus ille dixit : Dominus meus Chlodoveus, Rex Francorum, misit me ad te : vult te sibi associare in Reginam. Ecce annulus ejus, et reliqua ornamenta sponsalia. Respexitque retro ostium cameræ, non invenit sacculum suum, et perterrefactus ob id timere cepit. Illa vero sollicita undique requisivit dicens : Quis tulit pauperis istius sacculum? Statinque prolatus est. Quo aperto, recepit illa abscondita ornamenta sponsalia : acceptoque annulo, quem Chlodoveus Rex miserat per Aurelianum, reposuit illum in thesauro avunculi sui ; Chlodoveoque salutem reprecans, dicere illi jubet : Non licet Christianæ, nubere Pagano. Vide ut hanc causam nero rescias. Sed sicut Dominus meus, quem ego coram omnibus confiteor, vult, sic fiat. Tu vero vade in pace. At ille reversus nuntiavit hæc Domino suo. Anno insecuto misit Chlodoveus, Aurelianum Legatarium suum ad Gundobadum pro sponsa sua Chrothilde. Audiens hæc Gundobadus, territus in corde suo, ait : Ut sciunt omnes fortissimi consilarii et amici mei Burgundiones, qualem occasionem quærit Rex Chlodoveus adversum nos, quia numquam novit neptem meam.

per Aurelianum
Chlodovei
Legatum

Cap. 12

Et ait ad Aurelianum : Tu explorare venisti domos nostras occasione quærendi. Renuntia Domino tuo, quia frustra mendacium locutus est, sponsam habere neptem meam. Et Aurelianus constanter loquitur ei, dicens : Mandat tibi Dominus meus, Chlodoveus Rex, Si vis dare ei sponsam suam, ut locum ei præpares denominatum ubi vis, quando Chrothildem sponsam suam recipiat. Sin autem non vis, ille cum exercitu Francorum in occursum tuum venire disponet. Et ille ait : Ubicumque vult veniat, et ego contra eum ire dispono, cum hoste plurimo Burgundionum, ut decedat ruina ejus ad internecionem, quam perpetratus est coram multis gentibus ; et vindicetur sanguis multorum, qui effusus est in manibus vestris. Audientes hæc Burgundiones, qui erant consilarii ejus, metuentes valde iram Francorum et Chlodovei, consilium dederunt Gundobado, dicens : Inquirat Rex a ministris et cubiculariis suis publicis, si non fuerint aliquando deferta munera per ingenium a Legatariis Chlodovei Regis ; ut non inveniatur occasio super populum tuum et regnum tuum, ut victor valeas superare eum, eo quod nimis furibunda est Chlodovei nequitia, Burgundiones, sicut est solitum, hoc consilium dederunt Regi suo : requirentesque invenerunt in thesauro Regis annulum, Chlodovei inscriptione vel imagine insculptum. Tunc contristatus valde Gundobadus Rex, jussit puellam de hac causa E inquirere. Et illa ait : Scio, Domine mi Rex, ante hos annos tibi pro munere aurea munuscula a Missis Chlodovei deferta, et mihi ancillæ vestræ annulum in manu positum parvulum : ego vero in thesauris vestris ipsum recondi. Et ille dixit : Simpliciter et sine consilio hoc factum fuit : acceptamque eam cum ira Aureliano Misso Chlodovei tradidit. Ille autem cum sociis suis accepit Chrothildem cum magno gaudio et lætitia, adduxeruntque eam Chlodoveo Snessionis civitate in Francia. Hæc ibi, quæ videntur ingeniose pro materia alicujus Comediæ inventa, et inde ad illa Gesta Regum Francorum ab Anonymo fabulatore translata, atque contractius Vita S. Chrothildis inserta.

b De Alamannorum tunc habitatione, et bello cum illis a Chlodoveo gesto, egimus 6 Februarii, ad Vitam S. Vedasti, auctore Alcuino cap. 1 littera c, d : ubi ostendimus illud bellum confectum circa Argentoratum, non vero circa Tulpiacum.

c In dictis Gestis Francorum additur : Acta sunt hæc anno xv, Chlodoveo regnante. Verum dicto fabulatori fidem non habemus ; et licet ista inde nuper translata sint ad historiam Turonensis, disunt tamen in MSS. et variis editionibus. Contigit porro ea victoria anno 496, regni Chlodovei 17, ut alibi accurate probavimus.

d Acta S. Remigii illustranda erunt Kalendis Octobris. De ejus autem ætate et anno obitus late egimus ante dictam Vitam S. Vedasti § 2 et 3.

e Hæc a S. Chrothilde præparata dicuntur in ejus Vita apud Mabilionem.

f Festo Nativitatis Christi, anno dicto 496, ut legitur in epistola S. Aviti Episcopi Viennensis, data 3 Februarii § 2. Alii, cum Hincmaro, id in Paschate factum vident.

g Ab anno 480 ad annum 509, die 27 Novembris.

h Ab anno 487 et die 8 Novembris ad dictum annum 509 et 27 Novembris, uti alibi accurate probamus.

clam illi
arrhas defe-
rentem.

A

CAPUT II.

Acta in viduitate post mortem Chlodovei Regis. Obitus, sepultura.

Lib. 3
cap. 1.

a

Cap 6

*Inclat filios
ad vindictam
de nece
parentum,*

b

*Chlodomeris
occidit filios
secum detinet,*

B

Cap 10

*Ejus filia
Chlothildis ob
idem multa
passa*

*In itinere
mortua*
c

C

Cap 17

*Constituit
Episcopos
Turonenses :*

Cap. 18

*filios Chlodo-
meris amat :*

Defuncto igitur Chlodoveo Rege, quatuor filii ejus, id est, Theodericus, Chlodomeres, Childebertus, atque Chlotharius regnum ejus accipiunt, et inter se æqua lance a dividunt.... Amalaricus, Rex Hispaniæ, sororem eorum in matrimonium postulat. Chrothildis vero Regina Chlodomerem et reliquos filios suos adloquitur, dicens : Non me poeniteat, carissimi, vos dulciter enutrisse : indignamini, quaeso, injuriam meam ; et patris matrisque meæ mortem sagaci studio vindicate. Hæc illi audientes, Burgundias petunt et contra b Sigismundum et fratrem ejus Godomarum dirigunt.... Chlodomeres, interfecto Sigismundo cum uxore et filiis... Burgundias petit., irruitque in medium inimicorum suorum. Cujus amputatum caput et conto defixum elevavit in sublime... Filios ejus Chrothildis Regina, exactis diebus luctus, secum recepit ac tenuit. Quorum unus Theodovaldus, alter Guntharius, tertius Chlodoaldus vocabatur.

8 Childebertus in Hispaniam propter sororem suam Chrothildem dirigit. Hæc vero multas insidias ab Amalrico viro suo propter fidem Catholicam patiebatur. Nam plerumque procedente illa ad sanctam Ecclesiam, stercora et diversos fætores super eam projici imperavit. Ad extremum autem tanta eam crudelitate dicitur cecidisse, ut infectum de proprio sanguine sudarium fratri transmitteret. Unde ille maxime commotus Hispanias appetiit. Amalaricus vero... videns se non posse evadere, ad Ecclesiam Christianorum confugere cœpit. Sed priusquam limina sancta contingeret, unus, emissa manu lancea, eum mortali ictu sauciavit, ibique decedens reddidit spiritum. Tunc Childebertus cum magnis thesauris sororem assumptam secum adducere cupiebat. Quæ nescio quo casu in via mortua est, et postea Parisius adlata, juxta patrem suum Chlodoveum sepulta est. c Childebertus vero inter reliquos thesauros ministeria Ecclesiarum pretiosissima detulit : nam sexaginta calices, quindecim patenas, viginti Evangeliorum capsas detulit, omnia ex auro puro ac gemmis pretiosa ornata, sed non est passus ea confringi : cuncta enim Ecclesiis et Basilicis Sanctorum dispensavit ac tradidit.

9 Leone apud Turonos decedente, Theodorus et Proculus, qui de partibus Burgundiæ adveniant, ordinante Chrothilde Regina tribus annis Thronicam rexerunt Ecclesiam. Quibus defunctis, Francilio ex Senatoribus substituitur... Quo decedente, Injuriosus unus e civibus, quintus decimus post B. Martinum Cathedram Pontificalem sortitus est.

10 Dum autem Chrothildis Regina Parisius moraretur, videns Childebertus, quod mater sua filios Chlodomeris (quos supra memoravimus) unico affectu diligeret, invidia ductus, ac metuens ne favente Regina admitterentur in regnum, misit clam ad fratrem suum Chlotharium Regem, dicens : Mater nostra filios fratris nostri secum detinet, et vult eos regno donari : debes velociter adesse Parisius, et habito communi consilio pertractari oportet, quid de his fieri debeat : utrum incisa cesarie ut reliqua plebs habeantur, an certe his interfectis, regnum germani nostri inter nosmetipsos æqualitate habita dividatur. De quibus ille verbis valde gavisus, Parisias venit. Jactaverat enim Childebertus verbum in populo : ob hoc hos conjungi Reges, quasi parvulos illos elevaturos in regno. Conjuncti autem

miserant ad Reginam, quæ tunc in ipsa urbe morabatur, dicentes : Dirigite parvulos ad nos, ut sublimentur in regno. At illa gavisæ, nesciens dolum illorum, dato pueris esu potuque, direxit eos, dicens : Non me puto amisisse filium, si vos videam in ejus regno substitui. Qui absentes adprehensi sunt statim, ac separati a pueris et nutritoribus suis. Custodiebantur utrique seorsum pueri, et seorsum hi parvuli. Tunc Childebertus atque Chlotharius miserunt Archadium ad Reginam cum forcipe atque evaginato gladio. Qui veniens ostendit Reginæ utraque, dicens : Voluntatem tuam o gloriosissima Regina, filii tui Domini nostri expetunt, quid de pueris agendum censeas, utrum incisis crinibus eos vivere jubeas, an utrumque jugulari ? At illa, exterrita nuntio, et nimium felle commota, præcipue cum gladium cerneret evaginatam ac forcipem, amaritudine præventa, ignorans in ipso dolore quid diceret, ait simpliciter : Satius enim mihi est, si ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre quam tonsos. At ille, parum admirans dolorem ejus, nec scrutans, quid deinceps plenius pertractaret, venit celeriter nuntians ac dicens : Favente Regina opus cœptum perficite : ipsa enim vult expleri consilium vestrum.

11 Nec mora : apprehensum Chlotharius puerum seniore, brachio elisit in terra, defigensque cultrum in axillam, crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater ejus ad pedes Childeberti prosternitur, adprehensisque ejus genibus, aiebat cum lacrymis : Succurre, piissime patrue, ne et ego peream sicut frater meus. Tunc Childebertus lacrymis respersa facie, ait : Rogo, dulcissime frater, ut ejus mihi vitam tua largitate concedas : et quæ jusseris pro ejus anima conferam, tantum ne interficiatur. At ille furore actus ait : Aut ejice eum a te, aut certe pro eo morieris. Tu, inquit, es incestator hujus causæ : et tam velociter de fide resilis ? Hæc ille audiens, repulsum a se puerum projicit ad eum. Ipse vero excipiens, transfixum cultro in latere, sicut fratrem prius feceat, jugulavit : deinde pueros cum nutritiis peremerunt. Quibus interfectis, Chlotharius ascensis equis abcessit, parvipendens de interfectione nepotum. Sed et Childebertus in suburbana concessit. Regina vero compositis corpusculis feretro, cum magno psallentio immensoque luctu, usque ad Basilicam S. Petri prosecuta, utrumque pariter tumulavit : quorum unus decem annorum erat, alius vero septennis.

12 Tertium vero d Chlodoaldum comprehendere non potuerunt, qui per auxilium virorum fortium liberatus est. Is postposito regno terreno, ad Dominum transiit, et sibi manu propria capillos incidens, Clericus factus est ; bonisque operibus insistens, Presbyter ab hoc mundo migravit.

13 Chrothildis vero Regina talem se tantamque exhibuit, ut ab omnibus honoraretur : assidua in eleemosynis, pernox in vigiliis, in castitate atque omni honestate puram se semper exhibuit. Prædia ecclesiis, monasteriis, vel quibuscumque locis sanctis necessaria providit, larga ac prona voluntate ; ut putaretur eo tempore non Regina, sed propria Dei ancilla, ipsi sedulo deservire : quam non Regum filiorum, non ambitio seculi, nec facultas extulit ad ruinam, sed humilitas evexit ad gratiam.

14 Childebertus autem et Theodebertus, commoventes exercitum, contra Chlotharium ire disponent. Ille autem hæc audiens, æstimans se horum exercitum non sustinere, in silvam confugit, et concides magnas in silva fecit. Sed et Chrothildis Regina hæc audiens, B. Martini sepulcrum adiit, ibique in oratione prosternitur, et tota nocte vigilat, orans ne inter filios suos bellum civile consurgeret.

Cumque

D
EX GREG
TURON.
decepta eos ad
Childebertum
et Chlotharium mittit.

post verbum
inconsiderate
dictum,

E

duos occisos

sepultura
tradit.

F

S. Chlodoaldus
liberatus,
Sacerdos obiit.

S Chrothildis
plis operibus
se impendit.

Cap. 28

EX REG.
TURON.
civile inter
suos bellum
orationibus
impedit.

A Cumque hi venientes cum exercitibus suis, eum ob-
siderent, tractantes illum die sequenti interficere;
mane facte in loco quo erant congregati, orta tem-
pesta tentoria dissipavit, res diripuit, et cuncta sub-
vertit, immixtaque fulgura cum tonitruis ac lapidi-
bus super super eos descendunt. Ipsi quoque super
infectam grandine humum in faciem prernunt, et a la-
pidibus descendentes graviter vulnerantur: nullum
enim eis tegumen remanserat, nisi parvæ tantum,
hoc maxime metuentes, ne ab ignibus cœlestibus
cremarentur. Sed et equites eorum ita dispersi sunt,
ut vix in vicesimo quoque reperirentur stadio;
multi etiam prorsus ex eis non sunt inventi. Tunc
illi, ut diximus, a lapidibus cæsi, et humo postra-
trati, poenitentiam agebant, ac precebantur veniam
a Deo, quod ista contra sanguinem suum agere vo-
luissent. Super Chlotharium vero neque una quidem
pluviae gutta decidit, aut aliquis sonitus tonitru-
i est auditus, sed nec anhelitum ullius venti in illo
loco sensere. Hi quoque mittentes nuntios ad eum,
pacem et concordiam petierunt; qua data ad
propria sunt regressi. Quod nullus ambigat hanc
per obtentum Reginæ, B. Martini fuisse virtutem.

B 15 Igitur Chrothildis Regina plena dierum, be-
nisque operibus prædita, apud urbem Turenicam
tempore c Injuriosi Episcopi f obiit. Quæ Parisius
cum magno psallentium præconio deportata, in sa-
crario basilicæ S. Petri, ad latus Chlodovei Regis,
sepulta est a filiis suis, Childeberto atque Chlothario
Regibus. Nam basilicam illam ipsa construxerat, in
qua et Genovefa g beatissima est sepulta.

Lib. 4
cap. 1
f
mortua Pari-
siis sepelitur.

g

ANNOTATA. G. H.

a De hac divisione late egimus *Kalendis Februa-
rii ad Vitam S. Sigeberti Regis Austrasiorum* §. 2,
3 et 4.

b *Ad Vitam S. Sigismundi Kalendis Maji*, hunc
locum Gregorii damus et illustramus pag. 85 et se-
quenti.

c *Est hæc Chrothildis inscripta Gynecæo sacro Ar-
turi ad diem 24 Februarii, sed eam nos nullis dum qui-
dem Fastis insertam reperimus.*

d S. Chlodoaldus solennem habet venerationem die
7 Septembris.

e Injuriosus interfuit Concilio 2 Aurelianensi, anno
Childeberti 26 aut 27, ergo Christi anno 535 aut se-
quenti; ac postea Aurelianensi 4, circa annum 541,
quamdiu autem postea vixerit, non certo constat.

C f Nihil certi de anno obitus habetur. Videri posset
Turonensis honoris causa obitum S. Chrothildis volui-
se narrare sub initium libri quarti: alias quia conclu-
sit librum tertium cum obitu Theodeberti Regis Austras-
iorum, anno 548 vita functi, circa illud tempus dicen-
da esset ex hac vita decessisse. Verum quod injuriosus
non videatur tam diu vixisse, citius eam obuisse circa
annum 540 dicamus, dum certioram viam aliquis sugges-
serit.

g In *Vita S. Genovefæ* 3 Maji pag. 143 num. 53,
ista leguntur: Quin etiam Rex Chlodoveus honoris
S. Genovefæ gratia basilicam ædificare cœperat,
quæ post discessum ejus, studio præcellentissimæ
Chrothildis Reginæ suæ, celsum extulit ædificata fa-
tigium, et postea S. Genovefæ dicta est.

CAPUT III.

*Analecta ex Vita MS. et in Actis Benedictinis
excusa.*

Nemo æstimet hanc Sanctam, ante secula a Deo
electam, et in seculo regali presapia exortam, et fas-

tigio regni sublimatam, expertem a martyrio, sine
igne et ferro, quæ tot dolores et tormenta passa
est in præsentī seculo. Pertransivit enim gladius
animam ipsius in interfectione patris, in necatione
matris, in exiliatione sororis, in eo quod Regi Pa-
gano nupsit: corda gentis Paganæ et ferocissimæ, sci-
licet Franciæ, blanditiis mentis emellivit, et san-
ctis exhortationibus et orationibus sedulis per B. Re-
migium ad Dominum convertit. Quanto dolore attri-
ta est pro morte Regis, et filiæ suæ Chrothildis, et
filiorum filii sui Chlodemiri? Quanta inedia, quibus-
que jejuniis, vigiliis et orationibus, et contritione
corporis seipsam inactavit? Quanta largitatis copia,
et eleemosynarum distributione thesaurum regium
minuit? Namque antea regio more pretiosis et deau-
ratis vestibus erat trabeata, postea laneis et vilis-
simis vestibus induta incedebat: et abjectis cibis re-
gis et deliciosis, atque edulie carnis, pane tantum-
modo et legumine et potu aquæ reficiebatur.

17 Ædificavit præterea multa Sanctorum mona-
steria per regiones plurimas, e quibus unum ædifi-
cavit in honorem Petri Apostoli in suburbio Turo-
nicæ civitatis, a ante portam Castelli S. Martini.
Fecit et aliud monasterium super fluvium Sequanæ,
in loco quid dicitur b Andeleius, non longe a muris
civitatis Rotomagensis, in nomine Dei Genitricis:
quo in loco dum maneret et prædictum opus incipe-
ret, [quid aciderit] minime abscondendum, sed fide-
libus manifestandum. Regio illa venifera non est;
operarii tamen præfati monasterii a Regina vinum
exigebant: erat enim eo tempore tanta vini sterili-
tas, quantam nunquam audita fuerat. Qua de re
dum S. Chrothildis anxietur, apparuit prope mo-
nasterii ædificium egrediens de terra fons miræ
pulchritudinis, visu delectabilis, et ad potandum
salubris. Dictumque est B. Chrothildi in somnis, ut
dum ab ea quærent potum vini, ædificatores mo-
nasterii; mitteret illis poculum, per unam famula-
rum suarum a prædicto fonte haustum. Die vero
sequenti, ut est natura æstivi temporis, dum sol
ferveret æstu maximi caloris; operarii veciferantur,
S. Chrothildem proclamant, vinum expestulant. San-
cta Dei famula celeriter mittit eis poculum, quod ei
fuerat a Deo imperatum. Mox illi ut sumpserunt
aquam conversam in vinum, diexerunt se nunquam
tam optimum bibisse vinum. Quo sumpto sanctam
Dei famulam adeunt, cervices solo tenus flectunt,
grates gratulando referunt, se nunquam tam bonum
sumpsisse poculum, dicunt. Electa vero Dei hoc ut
audivit, non suis meritis, sed Dei bonitati deputa-
vit, silentio textit, famulæ quæ detulit, ut nulli pro-
deret, imperavit. Quicumque vero de prædicto fon-
te bibebat, aquam sentiebat: ædificatores autem
monasterii quoties sumpserunt, eis vertebatur in
vinum, donec consummarent totum monasterii ædi-
fium: quo finite permanet idem fons in naturalem
æquæ saporem usque in hodiernum diem.

18 Ædificavit præterea in suburbio Landuni ca-
stri Ecclesiam in honore c S. Petri, in qua Congre-
gationem statuit Clericorum. Ecclesiam d S. Petri,
quæ est infra muros Remensis ampliavit, et ditavit
terris et Ecclesiasticis ornamentis. Hanc itaque Ec-
clesiam cunctis diebus quibus advixit, multum dile-
xit et excoluit, pro eo quod vel suus Rex Ludovius
in ea gratiam e sancti baptismatis acceperat. Ren-
ovavit etiam ab ipsis fundamentis quoddam miræ
magnitudinis f monasterium, quod in suburbio Ro-
tomagensis civitatis, prope muros ejusdem urbis,
tempore B. Dionysii ibi ædificatum fuit, et ab eo-
dem Apostolico Viro dedicatum in nomine duodecim
Apostolorum, die Kalendarum Septembris, sicut in
quadam petra, quæ erat in fundamento altaris re-
posita, sculptum erat Ibi etenim aggregavit non
modicam

D
Inter Marty-
res non varios
dolores potest
haberi,

Monasteria
construit,

a
E b

aquam opera-
rius curat
ferri in vi-
num muta-
tam,

F

c
d
ecclesias
adificat.

e

f

A modicam Congregationem Clericorum Deo servientium.

tus sancti, cujus regnum permanet sine fine in secula seculorum. Amen.

D
EX GREG.
TURON.

ANNOTATA. G. H.

agra advocat
Reges filios:

obit 3 Junii.

B

E

19 His et aliis sanctis *g* operibus referta S. Chrothildis olim Regina, tunc pauperum et servorum Dei famula, despiciens mundum, et corde diligens Deum, consenuit in senectute bona, a Christo receptura præmia sine fine mansura. Contigit itaque eam ad Turonicam urbe pergere, in qua pro dilectione S. Martini sæpius manere solebat. Ubi dum moraretur, didicit Angelica revelatione, in proximo adesse diem vocationis suæ. Tunc exultans in Deo orabat, corde dicens devoto: Ad te, Domine, levavi animam meam; veni et eripe me; Domine, ad te confugi. Hinc corporali ægritudine gravata lecto decubuit, tamen ab oratione et eleemosynarum largitione nullo modo cessavit: sed quid daret Christi paupereula non habebat, quia regum thesaurum minuerat, et per manus pauperum cælo transmiserat. Misit ergo nuntium ad filios suos Chilbertum et Chlotharium, jubens eos ad se venire. Qui mox ut audierunt, celeriter advenerunt. Quibus sancta Dei famula, plurima quæ eis postea evenerunt prædixit, sicut ei divinitus revelatum fuit. Tricesimo itaque die vocationis suæ, secundum Apostolum inuncta a Sacerdotibus in oleo sancto, et sacri corporis et sanguinis Christi percepto Viatico, in confessione sanctæ Trinitatis corpus exiit, mundum reliquit. Cujus anima Angelicis manibus ad cælum deducta, inter choros Sanctorum agminum est collocata. Exiit autem a corpore prima hora noctis, in Nonas Junii. Qua migrante tam immensa claritas domum replevit, ac si esset sexta hora diei; tantusque odor nares et ora omnium replevit, ut putarent se thymiamatis et omnium aromatum odoribus confoveri. Hæc claritas et odor tam diu ibi permansit, donec dies illucesceret, et sol super terram clarissime luceret: ad laudem et gloriam sanctæ et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus

a Nunc Collegium Canonicorum, intra muros urbis, dictum S. Petri Puellarum.

b Nunc, inquit Mabilio, Decanatus, vulgo Andely.

c Est ibidem Ecclesia collegiata S. Petri in urbe: sed et plures in vicinia.

d Nunc parœcia S. Petri veteris appellatur.

e Guilielmus Marlot lib. 2 Historiæ Remensis cap. 7 asserit, baptizatum in Ecclesia matrice, Deiparæ Virgini hodieque sacra.

f Franciscus Ponmeraius, lib. 2 Historiæ Abbatæ regalis S. Audoeni cap. 1 num. 2 et 3, rejicit hanc opinionem, ut plane fabulosam: demum, 3 ostendit constructam fuisse a Chlothario I, filio S. Chlothildis; an hæc aliquid saltem consilii auxilii aut contulerit, non additur. Quæ poterunt accuratius discuti ad Vitam S. Audoeni 24 Augusti.

g In Vita S. Bathildis Reginæ 26 Januarii pag. 746 cum. 21, dicitur S. Chrothildis cænobium, in honore S. Georgii, sacrarium Virginum in Cala, prima construxisse, quod postea a S. Bathilde eversum et amplificatum fuit.

h In Vita MS. Mazurini addebantur aliqua de sepultura supra ex Turonensi relata: post quæ apud Mabilionem ista addebantur: Dignum namque est, ut Ecclesia, Sanctorum Apostolorum nomine dedicata, decoretur tantæ Virginis Genovefæ corpore, membrisque Reginæ tam gloriosæ, et Viduæ tam devotæ. Romanorum Imperatorum matris, et Regum Francorum genitricis, ad laudem et gloriam etc. Hinc constat quod sub Imperatorum Carolingorum posteris hæc Vita sit scripta, et propterea etiam Ludovicus non Chlodoveus, ejus maritus appellatur.

DE SS. LIFARDO ET URBICIO

ABBATIBUS MAGDUNENSIBUS IN GALLIA.

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

F

C

Cultus, Acta, Translatio, ac Miracula.

CIRCA AN. DL,

M agdunum, oppidum Ducatus Aurelianensis ad Ligerim fluvium, quatuor leucis infra Aurelias navigantibus Blesas in dextera Ligeris margine sese offert, vulgo Meun, sive Meun dictum: quod S. Lifardi ejusque comitis S. Urbicii habitatione, veneratione, ac miraculis paulatim in satis illustre oppidum crevit. In tribus antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis Epternacensi, Lucensi et Blumiano, adhuc Aurelianensi urbi adscribitur S. Lifardus his verbis: Aurelianis civitate depositio S. Leifardi Presbyteri: ast in apographo Corbeicensi perperam apponitur titulus Episcopi. Illustre elogium est apud Florum, tempore Caroli Magni scriptum, his verbis: Aurelianis, vico Magduno, depositio S. Liphardi Presbyteri, qui tantæ abstinentiæ fuit, ut uncia hordeacei panis, manibus propriis compositi, et ad diem tertium, in bibitione aquæ solummodo, parce uteretur. Hic maximis pollens miraculis, in sublimi, caelestium agminum chorum animæ Theodemiri, quondam Miciacensis Abbatis, vidit occurrere, et cum gaudio ad caelum canendo usque deferri. Scriptum in gestis ejus. Secuti sunt Usuardus, Hundelbertus, Rabauus, Notkerus, Bellinus, Mau-

Cultus sacer
S. Lifardi.

rolycus, Molanus, et alii recentiores cum hodierno Martyrologio Romano. Huic quidem ex Surio, Liphardus scribitur, qui pro varietate dialecti Rabano Leofardus, Notkero Laifardus, nonnullusque Leifardus est: Usuardo autem rectissime Lifardus, utpote aptius ad proprietatem Francici nominis, ex Teutonico lingua accepti; atque Amabili indole præditum significantis; aptius autem in istis littera f, usurpatur quam ph, Græcæ originis nota, quam tamen post Carolum Magnum multi affectaverant, etiam in nostris nominibus Græcismum amantes, Suppositicius Beda ad diem sequentum sic de eo scribit, Aurelianis S. Lifardus Presbyter.

2 Gesta ejus, a Flora citata, edidit aliqua Laurentius Surius; verum (ut præfatur) in compendium reddita, sed sine historiæ detrimento. Nos ea integra damus, descripta ex bibliotheca Reginæ Sueciæ cum illa Antuerpiæ esset, et exstant in MS. codice numero 863. Eadem sunt in MS. codice Erfurtensi Archiepiscopi et Electoris Moguntini, quæ contulimus cum editione Lucæ Dacherii et Joannis Mabilionis in seculo primo Benedictino, a quibus allegatur MS. codex S. Germani de Pratis et S. Benedicti Floriacensis. Scripta hæc Acta videntur a quodam Monacho aut Ab-

Acta ex MSS.

bate

A *bate ejusdem canobii Magdunensis, cum jam S. Lifardi annuasolemnitas celebraretur. Adjuvamus duplicem Tractatum, ex antiquis codicibus MSS. Ecclesie collegiatæ S. Liphardi Magdunensis acceptum, quorum prior est de Dedicatione dictæ Ecclesie et Translatione corporis S. Lifardi, quæ facta est anno MCV, die XV Octobris, auctore uno ex ibidem presentibus vicinisque Abbatibus, cui nomen suum reticere placuit. Alter tractatus est de Miraculis, intercessione S. Liphardi patris, cujus Auctor Canonicus Ecclesie Magdunensis præfatur se scribere, quæ aut certa relatione acceperat, aut ipsemet viderat. Ita num. 13, adolescens cum suo Magistra occurrit homini, qui cum amnis viginti fuisset surdus, ibidem auditum recuperavit. Ultimum miraculum additur, a Bernardo Magdunensi Canonico dictatum : in quo duo fratres, Hierosolymis redi, servati sunt qui tempore Manassis Episcopi Aurelianensis vixerunt. Hunc autem arbitramur Manassem primum fuisse, creatum anno MCLVI, quo tempore ihs Hierosolymitanus erat sub Regibus Christianis, et frequentiores illuc instituebantur peregrinationes. Eadem Miracula, sed hinc inde contracta, extant in supra citato seculo primo Benedictino, ex MS. codice Domini d'Heroyal.*

Num Ordinis
Benedictini
fuerint.

B *3 Carolus le Coite, in Annalibus Ecclesiasticis ad annum DCLIX numera XVIII, recenset Vitam S. Lifardi, ac dein ita concludit : Primos Magdunenses Abbates Lifardum et Urbicium, qui sub Marco Aureliano Pontifice floruerunt, eorumque synchronos Abbates Miciacenses, Theodemirum et Maximinum Juniores (quorum infra in Actis fit mentio) Ordini S. Benedicti accensent in suis Martyrologiis auctores Benedictini : sed iis adstipulandum quis putet? cum, sub eodem Marci Præsulatu, B. Maurus in Gallias prius venerit. Hæc Carolus le Coite. In Appendice seculi primi Benedictini extant Acta Sanctorum Subditiciorum, qui paulo ante S. Benedictum decesserunt, et inter illos censetur S. Maximinus senior Abbas Miciacensis, post cujus Vitam datur liber miraculorum Auctore Letaldo monacho Miciacensi, quem ait Mabilio sub finem seculi X floruisse : in quo libro num. 4 insignes S. Maximini discipuli numerantur, et sub finem ita additur : Nam B. Launomarus et S. Lifardum ex hac ipsius floruisse disciplina, nulli ambigendum est, ac dein num. 10 Theodemiro sepulto, inquit, vir Domini Lifardus, et Fratres monasterii Miciacensis, Abbatem eligunt Maximinum; et in loco decedentis substituant : cum satis evidenti signo, quod S. Lifardus eandem disciplinam, quæ vigebat apud Miciacenses, introduxerit in suam Congregationem scilicet S. Maximini priam, sub qua cum habitum monasterium suscepisse infra dicitur. Quod autem Magduni fuerit unquam monasterium Benedictinum, libenter addiscentis certius : nec enim id nunc audemus pro certo asseverare.*

Ecclesia Colle-
giata Magduni

et corpora
SS. Lifardi et
Urbicii,

C *4 Carolus Saussayus, in Annalibus Ecclesie Aurelianensis, cum libra tertio num. 23 et tribus sequentibus, Vitam S. Liphardi nitido stylo protulisset, num. 29 ista subdit : Hujus monasterii Ecclesia Magduni est, quæ hodie S. Liphardi nuncupatur, Canonicos habet viginti, Capellanos multos, Dignitates quatuor, Decanatum, Cantoriatum, Succentoriatum, et Capiceriatum. Conservantur porro in ea Ecclesia corpora SS. Lifardi, Urbicii, et Theodemiri. Et Urbicii quidem festum celebratur trigesima die Maji, Lifardi secunda (imo tertia) Junii, Theodemiri decima nona Novembris. Præter hanc S. Lifardi Magdunensis Ecclesiam, multæ ejusdem nomine nuncupatæ reperiuntur Una in civitate Aurelianensi, in loco ubi natus esse creditur; altera, in pago Buciaci, alia Terminiaci, alia Trigani, alia Oynvillæ et aliæ; quæ Gallice sic ibidem exprimuntur : Bucy, Terminier, Trainow, Oynville. Quod ad*

S. Urbicium spectat, nos ad dictum xxx Maji eundem inter Prætermisissos retulimus et ad hunc in Junii recessimus, quod S. Lifardo adfuerit comes, ab hujus secessu in solitudinem Magdunensem, usque ad obitum, a quo tunc successor fuit constitutus est, et ab Episcopo confirmatus, qui postea fabricam monasterii sublimius erexit : ut quam diu deinde monasterium rexerit, non constat. Advertit Mabilio, S. Liphardum vix uspiam Abbatem vocatum reperiri, præterquam in Martyrologiis Benedictinis. Nos etiam, quia in titulo legebatur Vita B. Lifardi Abbatis, libenter cum Martyrologis istis SS. Lifardum et Urbicium Abbates appellamus; sicuti et S. Maximinus primus Miciacensis, et in titulo Vitæ et a dictis Martyrologis etiam Abbatis titulo honoratur, licet Mabilio in Præfatiane generali pap. XI fateatur apud Miciacenses normam SS. Antonii et Pauli excultam : quæ potuit apud Magdunenses viginisse.

qui simul hic
junguntur,

ut Abbates
ambo.

S. Lifardus
non fuit frater
S. Leonardi
Lemoricensis :
E

D *5 Temporis, quo claruit S. Lifardus, unicus character habetur, quod Marcus Episcopus Aurelianensis, auditis virtutibus ejus, Magdunum venerit, illum Succedentem ordinavit, et modicum templum construxerit. Interfuit dictus Marcus Aurelianensi IV Concilio, circa annum Christi DCLI habito : sub quo creditur S. Lifardus a morte sepultus, et S. Urbicius Abbas confirmatus, quod potuit contigisse circa annum quingentesimum et quinquagesimum. Petrus de Natalibus lib. 3 cap. 81, Liphardus, inquit, Presbyter et Confessor, S. Leonardi Magni germanus fuit, tempore S. Remigii Archiepiscopi Remensis, et Chlodovei Regis Francorum, ut infra dicitur in Legenda S. Leonardi, vii Idus Novembris. At Trithemio, lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 161 Lifardus Monachus, ut socius S. Leonardi Abbatis habetur. In MSS. Actis S. Leonardi aliquod hujus fraternitatis aut societatis fundamentum sic habetur : Cum præclaro cœnobita Maximino, dum S. Leonardo demoraretur, cognovit per Spiritus sancti revelationem, se non ibidem amplius commanere, sed potius apud Aquitanicam proficisci regionem. Cujus rei ministerium dignissimo fratri suo B. Lifardo, qui fidus comes ei erat, innotuit, et secum eum ducere voluit. Beatus autem Liphardus S. Leonardo respondit : Sanctissime frater, si tuæ voluntati non habetur contrarium, hic super ripam Ligeris præparabo mihi aliquem locum meæ habitationis : tu autem vade, quocumque te duxerit Dominus Jesus Christus; quo tibi sit hic et ubique propitius. Et osculantes se mutuo, divisi sunt ab alterutro. Lifardus vero, ubi nunc requiescit, petiit Magdunum.*

F

E *6 Hæc ibi, quæ videntur a S. Leonardo de Vendopera, ad alterum S. Leonardum translata. Vitam S. Leonardi de Vendopera dandam XV Octobris habemus ex MS. codice Ecclesie S. Lifardi Magdunensis, ex qua ista decerpimus. B. Leonardus ad cellulam B. Maximini juxta Ligerim sitam defertur, cujus in introitu eundem quasi e regione obviam habuit; nec deerant religiosi comites Maximino, Viator, Euspicius, Bulchardus, Rufinus, Liventius, Dueatus, Florentius, Laetus, et Lifardus germanus Leonardi, omnes Maximini discipuli, et ab eo ad regulam religionis eruditi. Nullius ergo moræ sustinet intervallum fraternæ caritatis affectus... Gratulatur præcipue Lifardus, et pro germano suo reddito gratias multimodis non cessat Divinæ reddere Majestati... Leonardus et Lifardus ea nocte a Maximino non recesserunt. Et nonnullis interpositis, Leonardus, assumpto S. Lifardo, et valedicens aliis, solitariam votis omnibus vitam amplectitur. Ligerim etiam fluvium, qui parum distabat, Dei gratia comite, transeuntes; ad rivum, qui Malva dicitur, pervenerunt : ibique Leonardus fratrem Lifardum dimisit,*

sed patius
S. Leonardi de
Vendo-Pera,

A sit, in loco satis amœno, et solitarie vivere volentibus satis idoneo : quo cellulum ibidem virgis et vimine contextente, Leonardus longioris silvæ latebras subire disposuit. *Discessit ergo* in locum antiquo vocabulo Vandoperam nuncupatum, et ecclesiam in honore S. Stephani ædificavit apud Cenomanos super fluvium Sartam, quæ cellula S. Leonardi nunc appellatur.

Temporis
ratio.

7 His positis, dicendus esset S. Lifardus circa annum, CCCLXXVII ex illustri Aurelianensium civium prosapia et de castro Vindocinensi, cum fratre Leonardo oriundus ; et annos natus quodraginta, circa annum DXXII, ordinatus Clericus et Levita, discessisse ad Miciacense conchiam, ibidemque Leonardum fratrem excepisse ; et circa annum DXX, quo S. Maximus XV Decembris ad vitam immortalem migravit, cum Urbitio comite discessisse Magdunum ; ibique circa annum DL animam ad celeste præminum transmisisse, cum annos vixisset tres et septuaginta. Reliqua ad Vitam S. Leonardi examinabuntur ; et, si erratum hic fuerit, corrigentur.

B
An sub nomine
Ulfardi colatur
Tutela.

8 Hoc eodem in Junii colitur in Ecclesia Tutelensi S. Ulfardus, et inter ejusdem Ecclesiæ Patronos habetur, cum S. Claro Episcopo et Martyre, uti latius ad hujus Acta dirimus Kalendis Junii. Stephanus Balusius Tutelensis in Dissertatione de SS. Patronis Tutelensibus pag. 26 ita scribit. S. Ulfardus quis cujasve fuerit, ignotum est mihi : illud tantum scio, corpus illius esse delatum Tutelam, ex Juliomago Andium Metropoli. Utrum autem confundendus sit cum S. Lifardo, quod quibusdam placere video, necdum mihi persuasum est, et expecto qui persuadeat. Certe nullum inveni, a quo Ulfardus, appelletur Lifardus, præter unicum Turrianum : alibi semper appellatur Ulfardus. Festus ejus dies in veteri Breviario Tutelensi notatus reperitur in Nonas Junii, et iterum Nonis Augusti, ubi semper appellatur Confessor In sacello B. Mariæ, quod est in claustro Ecclesiæ Cathedralis, S. Ulfardus pictus est in habitu Benedictino, pictura satis antiqua : Nos de eo majorem lucem desideramus.

VITA

Ex antiquis codicibus MSS.

Prologus.

C Gesta sacratissimi venerabilis Lifardi Abbatis, stylo illustrare, operæ pretium duxi ; volens ea patenter ostendere hominibus, quæ coram Dei constant esse clara conspectibus : ut eo magis, imitando sancti Viri vestigia, ad sui causam profectus invigilet animus ; quo sæpius hujus egregios audisse eum contigerit actus. Et quidem ab eorum executione me extraneum esse considero : sed proinde digna mercede donandum æstimo, si quem ipse imitari nequeo, reliquis imitandum patefacio scribendo. Quocirca Lectorem suppliciter obsecro, ne in hoc parvissimo opere urbanitatis verba, sed gestorum potius requirat insignia ; nec ei impolita sermonis connexio vilescat, cum vitæ perennis adeptio magis in fide, quam eloquentia constet.

Legum peritus
Lifardus,

2 Beatus igitur Lifardus, ex inclita Aurelianensium civium prosapia ortus, dum in annis esset juvenilibus, instantis sæculi dignitatem nobiliter est assecutus. Erat enim in causarum temporalium legibus discretor præcipuus ; sed divina favente gratia in eisdem judiciis æquitatis rationem considerans, a tramite non exorbitabat rectitudinis. Magna enim veneratione ab omnibus colebatur : quia idoneus Deo existens, sine querela conversabatur apud homines. Moribus namque probus, alloquio dulcis, aspectu præclarus, atque ab omni fellis amaritudine

Junii T. I

habebatur immunis : adeo ut inter laicos commorans, perfectorum vitam videretur ducere Clericorum.

D

3 Cum igitur octona ætatis suæ lustra, sæculi utens adhuc dignitatibus, peregisset ; continuo sancti Spiritus afflatus instinctu, Pontificem loci illius adiit, seque fieri Clericum poposcit. Quem cum idem Pontifex erga religionis obsequium magno æstulare desiderio conspiceret ; assensum libenter præbens, Clericatus eum officio mancipare non distulit, confestique benedictionem honoris accumulans, Levitæ ei ministerium injunxit. Quo suscepto vir Deo plenus, honore protinus rerum humanarum deposito, vera monachi a professione armatur. Est autem mons in Aurelianensi pago, quem ejusdem incolæ regionis Magdunum appellant ; in quo ab antiquis castrum fuerat ædificatum, quod crudeli Wandalarum vastatione ad solum usque dirutum est. Nemine autem remanente habitatore, nemoribus hinc inde succrescentibus ; locus idem, qui claris hominum conventibus quondam replebatur, in densissimam redactus est solitudinem. Cujus abstrusa latibula venerabilis Lifardus petiit, ibique uno tantum discipulo comite Urbitio contentus, propter b fluvium, qui nuncupatur Malva, cellulam sibi virgis contextens, solitarius habitare cœpit ; ut vitata plebium frequentia ; ac temporaneis honoribus, liberius Dominicis supponeret colla præceptis.

ordinatur
Clericus et
Levita,

a

tum monachus
secedit
Magdunum
cum S. Urbitio

E

b

4 Jam vero quantæ illic sanctitatis, quantæque conversationis vir extiterit, quis explanare humanis sufficiat verbis ? Cujus vita tantum a terrenis se juncta est actibus, ut corpore in terra seposito, mens sancta inter cives Angelicos versari videretur in cœlo. Agebat namque bonus miles digna Deo opera, præparatus ad pugnandum contra omnia nefandorum spirituum certamina : cujus abstinencia tanta erat, ut panis hordeaceus, quo ejus corpus sustentabatur, quique ipsius fiebat manibus, unius tantum uncie pondus habere diceretur. Nullum omnino præter aquam in bibendo noverat potum : sed et ipsa, tertia solummodo die, parcissime utebatur. Porro de vestium ejus vilitate quid dicendum est, qui cilicio et sacco semper obvolvi delectabatur ; a quo decor et suavitas vestimentorum tamquam sceditas contemnebatur ; asperitas vero et informitas veluti decor eligebatur. Quemadmodum enim prius laicorum vitam, inter quos habitaverat, sanctis studiis supergredi nisus fuerat ; ita demum ad monasticam perveniens normam, sanctissimorum vestigia Monachorum perfectis moribus constantissime sequebatur.

utilur uncia
panis hordea-
cei

et aqua tertio
die :

cilicio obvol-
vitur,

F

5 De cujus miraculis quædam succincte tangendo perstringere libet, ut cunctorum hæc legere cupientium memoriæ infigatur, quam apud Deum merito suæ religionis electus extiterit is, cui tam mirabile de Christi thesauro administratum est supplementum. In præfata eremo, ejus cultorem, Dei famulum fuisse locuti sumus, serpens habitabat inmanissimus, qui immundis ferebatur plenus esse spiritibus. Hujus metus saper proximæ telluris habitatores ita excreverat, ut stulta temeritate assererent, eum ideo reservari ; quod quandoque egrediens, omnia loci illius arva, et quæque in eis reperiret, flammis incendii sui consumpturus foret. Fons denique illic delectabilis emanabat aquas, quem nemo ob hujus bestię formidinem gratia potandi præsumebat adire, præter athletam Christi Lifardum, discipulumve ipsius, nomine Urbitium. Cumque jam supernus Arbiter sancti viri merita populis propalare decerneret, ut lucerna accensa non ulterius lateret, sed in Christi domo splendidissimo cunctis lumine niteret ; die quadam, instigante humani generis inimico, serpens hic ferocissimus, contra virum Domini per-

contra serpen-
tis inmanis
conatus ;

38 motus,

EX MSS.

quem curat
per S. Urbani
discipulum,

baculo suo
et precibus
enecari.

Ob voces
dæmonum
Lifardum
clamantium,

ab habitato-
ribus vicinis
inventur:

c
d

A motus, ad ejus habitaculum summo conamine properare nitebatur; ut vulnere letali inflicto, humanam ab eo vitam atrociter extorqueret. Quod virom Dei minime latuit: protinusque Urbitium advocans, direxit eum ad locum, ubi jam serpentem noverat esse: nec ei, quam ob causam illuc mitteretur, ostendit; ut fidem discipuli pius magister probaret. Qui velociter pergens, serpenti horribili obviavit; magnoque pavore perterritus, fugam arripuit: quid in via repperit, magistro pavidus nuntiavit. Cui Lifardus, placido subridens vultu; Cur, inquit, pertinuisti modicæ fidei? Dansque ei baculum suum: Vade, ait, ne timeas, et baculum hunc ante torvidi draconis aspectus in solum figere ne dubites. Abiit ille, et Crucis signo protectus, jussa magistri peregit.

B 6 At vero Lifardus, orationi ardentius incumbens, Dei suffragium pro totius populi salute flagitabat: videlicet ut idem draco funditus extinguere-
tur, ne per eum alterius potestatem perfidus hostis hominibus nocendi haberet: suscepitque Dominus preces ejus, nec distulit, quin fieret, quod a servo petebatur. Nutu enim agente divino, mox ut cruentus coluber baculum coram se fixum furibundus aspexit luminibus, celeriter reptando se protrahens, ad superiorem ejus partem squamea colla tetendit: atque eam ore pestifero mordens, reliqua mole corporis longitudinem inferioris partis circumvolvitur; sed cum totus illic colligi ob sui magnitudinem non posset, anterior ejus pars ligno, posterior hærebat terræ: sicque draco savissimus, dum virum, qui stipitem fixerat, lædere nequivit, contra idem lignum feritatis suæ furorem excitans, eum confractum depovere in terram satagebat: sed oratione militis Christi ita obfirmatum est, ut nullo pacto incurvari a crudeli bestia potuisset. Dumque ita anguis terribilis penderet, propter immensum sui corporis pondus illico crepuit medius: quod ubi vir venerabilis expletum esse cognovit; ad videndum miraculum cum discipulo advenit: et pro tanto triumpho Conditori suo gratias retulit.

C 7 Expulsi præterea dæmones, quorum fuisse famulum serpens perhibebatur, vociferabantur per aera. Parce, inquit, Lifarde, serve Dei excelsi: cur nos de habitaculo, cui dudum insidebamus, ante tempus eliminas? Ad hejusmodi clamorem tota resonat eremus, adeo ut etiam illius ruris habitatores, horribilem audientes sonum, stupefacti mutuo per-
cunctarentur: quidnam sibi vellet strepitus vocum, quæ audirentur in solitudine? Num forte, aiunt, pestifer ille draco, qui hactenus latuit, de antro spelæi sui egreditur, ut nos et universa nostra consumat, per quem Omnipotens nostrorum criminum exigentibus meritis in nobis ulcisci disposuit? Sollicitius tandem, quid clamaretur, auscultantes, Lifardum a dæmonibus audiunt vocitari. Quo audito, ab his qui eum noverant jam pridem a populo defuisse, Lifardus edicitor. Confestim itaque ad solitudinem convolantes. Lifardum silenter requirunt; metuentes videlicet, ne a formidabili dracone, si adhuc viveret, ferirentur: inveneruntque Sanctum virum, solitis orationum studiis vacantem; et serpentem, quem oppido reverebantur, in parte altera debita morte præventum. Quod cernentes cuncti præ gaudio flebant, et gloriam Deo in altissimis personabant, dicentes sibi salutem colitis in exitio draconis fuisse attributam: atque hunc diem, ob tanti trophæi gaudia, celeberrimum duxerunt.

S c Marcus interea Aurelianensis Ecclesiæ Pontifex, d Clariaco vico, qui ab oppido Magdunensium tribus millibus distat, quibusdam impheatus utilitatibus tom residens; cum virtutem sancti viri sibi a nuntiantibus audiret, non poterat, inquit, Le-

vita Dei, sanctis præpollens operibus, diutius oculari. En ejus opus manifestissimis nobis Christus declaravit indicis, ut quanti apud eum foret meriti, vir a nobis per omnia imitandus, suis dignosci potuisset in actibus. Et continuo exurgens, ad locum ubi vir sanctus morabatur, citissime properavit: peractisque salutiferis cum eo colloquiis, Sacerdotali illum eadem die honore ditavit; ac modicum ei templum quod usque hodie permanet, ibidem construxit. Hisque ita gestis, Episcopus ad propria remeavit. Perpendimus ecce jam in hoc viro esse completum, quod de Sanctis legimus, quia Angelos judicabant: judicavit quippe Angelos, cum ad exemplum Christi dæmones vociferantes de proprio expulit habitaculo. Ex hoc itaque tempore, hujus opinio per omnes provinciæ illius terminos adeo enituit, ut cuncti eum miro affectu venerarentur; cunctis ejus meritis a dracone liberatos, ejus orationibus apud Dominum crederent esse protectos. Plurimi quoque mundam relinquentes, fideliter ei adhærebant, ut ejus instituarentur disciplinis. Cujus quia miraculum retulimus, in quo per Dei suffragium illum in serpente ab homine victum, qui per serpentem primum deceperat hominem, cognovimus; libet ut aliud insigne, in quo hominum secreta, divina revelante gratia, idem nosse potuit, referamus.

9 Quodam namque tempore, dum hiemis alger admodum, (ut solet) inhorreret; quidam in supra dicti montis latere vestimenta sua abscondens, nudis artubus ad eum accesserat, qui sibi indumentum largiri postulabat. Sed vir Domini, per spiritum quid gestum fuerat intelligens, mox unum e suis ad eundem locum direxit, et sibi vestimenta illic abscondita deferri præcepit. Quibus allatis ei, qui eleemosynam petierat, reddidit, dicens: Cur, o infelix, mentiendo servum Domini tentare præsumpsisti? an non illic præsens aderam, dum hoc tibi metipsi furtum faceres? En, ait, tolle tibi quod petisti. Qui facillime se comprehensum esse cognoscens; quod suum erat, recepit, et confusus abscessit: sicque dum virum Dei illudere se posse putaverat, magis est ipse delusus.

10 Sed et aliam ejus narrabo virtutem: qua in humanæ salutis restitutione, quantum per Dei gratiam effulserit, cognoscatur. Quadam die puella quædam nobilis, aridas manus et genua habens debilia, ad eum accessit; et procidens ad pedes ejus, sanitatem sibi restitui ab eo precabatur. Cujus motus ille petitionibus, continuo se solo prosternens, aliquantisper oravit. Christe, inquit, Jesu, qui Mariæ e peccatrici ob affluentes lacrymarum fluxus universorum relaxasti crimina delictorum, et prioris vitæ reddidisti munditiam; hanc obsecro puellam, de tua misericordia præsumentem, pristinae sanitati restitue: ut cognoscant omnes, te verum esse Medicum ac Salvatorem mundi. His dictis surrexit, et manus ac genua puellæ oleo benedicto perunxit: quæ continuo corporis valetudinem, te Christe donante, recepit. Et quid mirum si hæc ille apud te obtinere promeruit, cujus cor, in gratissimum tibi templum conversum, gratiæ tuæ donis exuberabat. Illis enim Sanctis, illis per omnia Apostolicis est iste comparandus viris, quos super agrotos manus imposituros, et bona restitutos, quondam prædixeras.

11 Illud interea mihi prætermittendum minime videtur, quod Domino f Theodomi, Miciacensis monasterii Abbate, a seculo migraturo, Lifardus in somnis est adinomtus, ut ad ejus exequiis deservendum citius accurreret. Qui cum evigilasset, uno secum e suis assumpto, ad monasterium, quo sibi jussum divinitus fuerat, pervenit: cum januam ingressus,

D
ordinatur
Sacerdos,

fitque ve-
nerabilis
omnibus;

E

hominem
sibi illudere
volentem
detegit;

puella manus
aridas et ge-
nua debilia
sanat.

f

e

f
videt animam
S. Theodomi
in celum
deferri.

A gressus, aspexit in sublimi cœlestium agminum choros, sanctæ animæ psallendo occurrere, et eam cum gaudio ad cœlum usque deferre. Hunc autem ab eis audit psalmum decantari : Beatus quem elegisti, Domine, et assumpsisti; hic habitabit in tabernaculis tuis. Quo audito vir beatus cellam, in qua Sancti corpus jam examine jacebat, Fratribus debita illic officia persolventibus, ingreditur, atque obsequium ejus funeri præbuit : eoque sepulto, B. Maximini nepotem inibi Abbatem constituit, et facta oratione ad cellam propriam remeavit.

9
mortis præ-
scius, suos
adhortatur :

12 Ipse autem cum annis integris tribus et septuaginta g evolutis, imminere recessus sui diem cognovisset; convocatis discipulis sui corporis resolutionem prædixit, eosque divinis colloquiis et blandis sermonibus exhortabatur ardentius. Carissimi, inquit, abstinete vos a carnalibus desideriis, et voluptatibus seculi : servate mandata, quæ sacri præcepit Evangelii dogma : non mœchaberis, non furtum facies, et reliqua. Contendite intrare per angustam et arctam viam, quæ ducit ad vitam. Resistite diabolo et mille ejus artibus nocendi. Ita contra demones, veluti adversus cruentas bestias, repugnante. In tentationibus eorum nolite deficere, scientes quod beatus vir qui suffert tentationem, qui cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. His et hujusmodi verbis diutius eos exhortans, Urbitium in medio advocat, eique sui regiminis curam coram omnibus tradit.

Urbitium
successorem
designat :

13 Nocte vero insecuta, præmissis ad Deum orationum ac lacrymarum studiis, felix anima rebus humanis excessit : h quod cum Pontifici relatum fuisset, ad beati viri funus quam celerrime properavit. Corpus, jam in medio admotum, lugubri discipulorum tristium frequentabatur obsequio : quod ille Pontifex magna admodum diligentia cum eisdem Fratribus sepelivit. Urbitius vero, regiminis sibi officio ab eodem nihilominus Episcopo confirmato, post beatissimi Lifardi discessum, fabricam ejusdem monasterii sublimius erexit : ubi hactenus, exigentibus B. Lifardi meritis, erga diversorum infirmitates multa fieri signa videntur. Sed hæc ad te Christe referenda sunt, hæc tibi omnimodis deputanda, quo suffragante ea fieri posse hand dubium est. Siquidem ea quæ de tuo milite protulimus, tua sunt : tua sunt, inquam, universa miracula, quæ pio affectu tuos recolimus Sanctos peregrisse; sine quo nihil in eis mirabile, cum quo omnia admiratione digna patrantur. Quæsumus igitur, ut per eorum nobis intercessionem, maximeque beati Confessoris tui Lifardi, cujus hodie festivitatem celebramus, auxilium gratiæ tue concedas : quatenus tuo munere vegetati, et hic eorum exempla rectis exequamur gressibus; et quos imitatur in seculo, facie ad faciem tecum feliciter contemplari mereamur in regno : te auxiliante, qui vivis et regnas in secula seculorum. Amen.

pie defunctus
h

ab Episcopo
sepelitur :

claret mi-
raculis :

C

annuo festo
colitur.

ANNOTATA G. H.

a In monasterio Miciacensi sub S. Maximino Abbate.

b Imo rivum potius, ut ex Vita S. Leonardi supra divimus.

c Marcus anno 541 interfuit Concilio iv Aurelianiensi.

d Clervacum, illustre Deiparæ Virginis cultu et fidelium ad eam peregrinatione, vulgo Nostre Dame de Clery.

e Videtur intelligi S. Maria Ægyptiaca, cujus Acta illustravimus 2 Aprilis.

f S. Theodeaniri Acta aliqui habemus danda 19

Novembris. Ejus sacrum corpus servari Magduni in ecclesia S. Lifardi supra indicavimus.

g Decret aliquibus MSS. annorum numerus.

h Hic fuit MS. Erfurtense Electoris Moguntini.

D
EX MSS.
NOT. 17

TRANSLATIO CORPORIS

Et Dedicatio Ecclesiæ Magdunen.

ab Auctore corvo et teste oculato.

Ex antiquis codicibus MS. Collegiatæ S. Lifardi Magdunensis.

Anno itaque ab incarnatione Domini millesimo centesimo quarto, Indictione xiii, Philippo Francorum Rege, ad Ecclesiam dedicandam, conveniunt a Radulphus Archiepiscopus Turonensis, b Gualo Parisiensis, c Joannes Aurelianensis, d Christianus Abbas S. Maximini, inter quos etiam invitata nostra mediocritas affuit; affuit etiam tanta Clericorum et populorum multitudo, ut, præ ipsorum multitudine, numerositatis innumeræ non fuerit certitudo. Confluxerunt etenim non solum a vicinis, verum etiam a longin quarum civitatum regionibus, ut et interessent dedicationis celebritati, et beatissimi Corporis transportationi. Porro mense Octobri e, Pridie Idus mensis feria sexta, tempore supra scripto, in ecclesiam die crastina Sabbato sancto dedicandam convenimus, ut de corpore, ipso die transportando, tractaremus. Ad Missam celebrandam se præparabat Pontifex Aurelianensis, et de visendo corpore procurabat Clerus Magdunensis. Dnm hinc et illi insistitur apparatui, res digna relatu contigit, quæ beatissimi Lifardi præsentem miraculorum exhibitionem nobis manifestavit.

Anno 1101

a b
c d

E

e
14 Oct dum
de Transla-
tione consul-
tatur :

2 Puerulus enim, duorum annorum circiter natus, lumen oculorum in ipsam allatus ecclesiam recepit : quod casu contingente multis diebus amiserat et mensibus, quod qualiter acciderit subjecta pagina promulgabit. Pater et mater, orbatii filii valetudinem assidue condolentes, utpote quos paternus sine intermissione instigabat affectus, a vicinis multoties consilium poposcerunt, quid cæcato prodesset posset infantulo. Ad divinam dicunt debere illos confugere medicinam, quandoquidem sic patebat nihil eis profuisse humanam. Est civitas, inquit, Geneva nomine, ubi Rhodarius collecto præcipitanter prorumpit de lacu; qua in urbe, imo in ecclesia Joannis Evangelistæ, miracula Deus operatur copiosa : illuc vestrum consulimus ducatis filium, si Deum volueritis illi promereri propitium. Sed quoniam via longa et ignota, et labor ingens eversionis, et expensæ vobis non suppetunt (quo omnia pretendunt vobis impossibilitatem) ad ecclesiam B. Lifardi, quæ nobis est proxima, festinetis laudamus, Dedicationem. Sicut enim audivimus, Sanctus ille Deus familiarissimus, a loco, in quo modo requiescit, die illo erit transferendus : et revera Deum sentietis placabilem, si Sanctum suum vobis supplicationibus vestris faciatis exaudibilem : et tanti meriti beatum Confessorem credimus, quatenus eum Deus non possit non exaudire, si pro vobis dignabitur supplicare. Agite jam ergo moras rumpite, et nobiscum ad B. Lifardum visitandum properate.

puer cæcus

cui deferendo
Genevam ad
S. Joannis
Evangel.
F

obstabat viæ
longitudo,

3 Incitatus est talibus eloquiis homo ille, et pede pernici cum uxore ad Dedicationem satagit festinare. Quid longius morer? Ecclesiam peregrinus intrat, oblationem quantulumcumque præparat, cum oblatione puerulum Deo Sanctoque Lifardo præsentat. Mira res! Puer altari applicatus visum recipit : sed quoniam videre desiderat, aspicere quasi

delatus ad
S. Lifardum,

visum recipit.

A quasi turbulentus incepit. Ad aures populi clamor utriusque defertur parentis. Infantulus in medio sistitur, et vicinorum notitia quod contigerat miraculum stipulantibus attestatur. De medio tollitur ambiguitas, quoniam seiscitantibus satisfacit reverenda legitimorum virorum auctoritas. Passim clamant Deo gratias, et a multis extorsit alacritatis intimæ motus sensualis lacrymas. Signa pulsantur, voces et gaudia multiplicantur, virtus pii Confessoris præsens dignoscitur, per quem Deus ex se sospitates consuetas et dispensat et largitur: sentiunt eum incolæ præsentiorum, quem lætantur habere sibi Patronum peculiarem.

4 Inter hæc Clerus Introitum Missæ inchoat, Episcopus Missam celebrat, populus laudes tumultuarias frequentat. Necessitas inevitabilis secundum tenorem Canonum exigebat, ut quoniam ecclesiæ Dedicatio instabat, ab ecclesia corpus sanctissimum, et omnes Reliquæ asportarentur; et iterum in ecclesia rite dedicata, suis in locis competenter collocarentur. Induuntur Sacerdotes sacris vestibus; et ad mausoleum, in quo Sanctus quiescebat, aperiendum accessuri, orationum supplicationibus armantur. Abbas S. Maximini, et ego (quoniam nolis injectum erat) nos diligenter accuramus, utque sanctissimam Domini Lifardi glebam nobis commendatam in feretro collocemus, timorati accedimus. Ego, quoniam Sancto credebam meam displicere miseriam, nostram mecum damnabam conscientiam: pulsabam cælum precibus, pectus autem tundebam manibus: tanto magis horrebam culpæ meæ deformitatem, quanto magis perpendere licebat beati viri sanctitatem.

5 Confisi tamen et Pontificum, et Cleri, et populi, qui genibus flexis, psalmis et letaniis incumbant, orationibusque et eulogiarumstrarum qualibuscumque delibutionibus, ostio sepulcri astitimus: et coopertorio sublato, sicut erant separatim sancta membra, in ipso sarcophago vidimus. Clericos qui intus aderant, et me, fateor, horror invasit maximus. Videbam ossa nuda, quæ sancti Spiritus familiaris incolatus extiterant: et quid staret inter Sanctos et peccatores relegebam. Accipiunt Sacerdotes ossa illa magna cum devotione, et ipsa diligenter reponunt in ad hoc præparata mundissima sindone. Multa cum diligentia servant cineres, et quicquid in sepulcro reperiri potuit abscondunt diligenter. Me miserum miserrimum! Me infelicium infelicissimum! qui de pio furto diu cogitaram, nec tamen quilibet de furto potero: ad hoc plus contristor, quia non potui, quam quod de furto pio impie cogitavi.

6 Collocatis igitur et consutis in sindone ossibus, et partim cineribus; et rursum corio desuper connectis, nobis astantibus thesaurum illum concupiscibilem, sed jam nemini diripiendum, committunt: nos autem ferculo palliato sanctum illud depositum imposuimus, colla voluntarie supponimus, et leve pondus ultronei subvehimus. Inchoat Joannes Pontifex Responsorium alta voce, et cum fletu et gaudio deducitur pius Pater ad altare majus: ibi turbis circumstantibus positus est, et debitis oblationibus a populis honoratus est. Videres misceri singultus, et cantica; lacrymas et gaudia: et singula moderate dispensabantur cum debita reverentia. Postquam affatim, quos ecclesiasticæ aulæ plena capacitas receperat, Sanctum votis et donis honoraverunt, et si qui potuerunt flexis poplitibus oraverunt; quoniam forinsecus, turbis ad altare confluentibus, non dabatur vel aditus, vel decessus; iterum Clerici sacrosanctam sarcinam accipiunt, examina populorum offenduntur tuta virtute dissiliunt, et ad B. Petri Apostolorum Principis ecclesiam in eadem villa si-

tam, et ad venerabilem venturum hospitem suscipiendum honorifice palliatum, iter [adornant]. Incedebat pedes Pontifex, nosque cum innumera sequebamur multitudine; gloriosum nobis erat coram Sancto humiliari, et ideo jucundabamur turbam turbam perpeti. Magnus populorum concursus, idem populorum affectus: per vias et plateas concurrentes seipsos impediabant. Audenter dico, nullius Regis sepulturam vel copiosiores vel affectuosiores sibi movisse exequias: non tamen dicimus exequias, sed obsequia; ubi qui convenirent exequiarum pristinorum reducebant historias. Ecce B. Lifardum cum Christo vivere credimus, ejus mortalitatis pignora nostris temporibus lætantes persecuti sumus. Venitur ad locum destinatum, suscipit Petrus Lifardum, Piscator Anachoretam. Apostolus Confessorem: Petrus cæli janitor, in cælis pridem Lifardi collocaverat animam; ecce idem in terris ejusdem suscipit glebam. Felix hospes uterque, felix hospitium, felix tantorum hospitem collegium. In ecclesia præfata Lifardus collocatur, custodibus curiosis commendatur: Clerici pernoctantes celebrant vigilas, populi conglobati satagunt ad excubias: noctem illam plurimi duxerunt insolemnem.

7 Mane facta in Ecclesia dedicanda omnis multitudo secernitur, Pontifices Clericis ministrantibus ex more dedicationis agunt celebritatem: et altaris majoris, in honore Apostolorum Petri et Pauli, et beatissimi Lifardi Confessoris, celebrant consecrationem. Omnibus rite peractis ad spatiosum tendunt Episcopi locum, eminentiorem conscendunt gradum; accurrunt qui undique convenerant, dispersi congregantur; liber nulli dabatur ingressus, agri et colopita fluentium replebantur examinibus. Congregati de silentio præmonentur, sermocinantur Pontifices, iustruunt plebem veritatis præcones, instituunt diem illam solennem annis omnibus; et pro beati corporis Translatione, et pro Ecclesiæ celeberrima Dedicatione, solennem pronuntiant eundem, quatenus in die anniversaria semper conveniant pro festivitate geminata: geminam exultationem habituri, et poenitentiarum relaxationem, et peccatorum remissionem percepturi.

8 Denuo ad ecclesiam B. Petri procedimus, ut thesaurum divitem inde referamus. Sanctum depositum referimus, et in Ecclesia jam dedicata collocamus. Ecce positum corpus quiescit in crypta pristina, cura et labore non exiguo fabricata. Episcopus autem Joannes, ad memoriale sempiternum Canonicis quoque profuturum, ad honorem piissimi Confessoris, concessit seu constituit, ut quæque ex more darentur, usualibus Canonicorum stipendiis impertirentur, neque ista largitas a successoribus suis revocata videretur. His omnibus celebratis sollemniter, et populis spiritualibus sermonum dapibus saginatis, unusquisque ad propria cum gaudio reversus est.

9 Hæc ideo de translatione corporis sacratissimi B. Lifardi, de ejusdem Ecclesiæ dedicatione, Fratres carissimi, vobis succinctorum insinuavimus, ut nulli nostrorum successorum liceat ignorare, quo instinctu contigerit sollemnitatem illa enovasse. Interrogent igitur filii patres, et annuntiabunt eis; majores suos, et dicent eis; legant, et intelligant dedicationis causam. Si vero quam sollemnitatem præponere debetis, forte requiritis; Magna equidem est B. Lifardi Translatio, qua in die præsentata fuit revera votivis populis sancti Spiritus mansio; præponenda tamen est Ecclesiæ Dedicatio, quam et Salomon nobis mysticam commendavit, et ipse Dominus Jesus restaurati templi Encœnia corporis sui presentia nobilitavit; et quanti habuerit dedicationem, cunctis manifestavit. Agite igitur Fratres, et

P.

A. CO. EVO
XX MSTransponendo
corpori depu-
tantur
Abbates 2;a quibus illud
de sepulcro
elatumdefertur solen-
ni pompa,ad ecclesiam
S. Petri,E
quæ 15
Octobris
dedicatur,et indulgentiæ
conceduntur.Corpus sacrum
in crypta
reconditur.

F

Adhortatio ad
utramque
sollemnitatem
celebrandam.

A B. Lifardi Translationem, utpote Patroni vestri; et quasi comparate Dedicationi Translationem. Agite etiam Dedicationem domus Dei celeberrimam, et pro duplici festivitate vestra duplicate merita; ut in promissionis terra possideatis duplicia, beatitudinem scilicet animarum et corporum; quam ipse nobis prestare dignetur, qui Deus ante tempora, in fine temporum pro nobis corpus et animam rationalem sibi coaptavit, Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus. per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Radulphus 2 sedit ab anno 1081 ad an. 1119.

b Gualo seu Galo, aut Walo, factus est Episcopus Parisiensis anno 1103; et hinc confirmatur, non anno 1105 ut tradunt Sammarthani, quas ad Vitam S. Anselmi 2 Aprilis, auctore Eadmero lib. 4 cap. 1 littera a secuti fuimus, et jam corrigendum indicamus.

c Joannes 2, creatus 1099, adstuit exequiis Philippi Regis, anno 1108 mortui; uti etiam unctioni Ludovici Crassi Regis, illius filii.

d Christiano, dictus Joannes Episcopus confirmavit donationem Ecclesiarum SS. Gervasii et Sulpitii apud Sammarthanos.

e Dicto anno 1104 cyclo Salis 21, litteris Dominicalibus C B dies 14 Octobris, incidit in Feriam vi, cum confirmatione Episcopatus Gualonis.

MIRACULA S. LIFARDI

Auctore Canonico Ecclesiae Magdun.

Ex iisdem MSS. Ecclesiae Magdunensis.

PROLOGUS.

Qui miranda Sanctorum gesta memoriae litteris tradit, Deum in Sanctis suis mirabilem honorat, seipsum in praesenti honesta meditando efformat, in futuro sui memoriam protelat, temporis sui hominibus prodest, posteritati non minimum confert. Hoc ergo uno opere caritatem Dei et proximi amplectens, non infructuosus vineae Dei operarius, aeternae retributionis denario nullatenus videtur indignus. Hac spe animatus, ad audendum aliquid ultra meas vires dilectionis ejusdem manu pulsatus, quaedam incliti Confessoris Christi Lifardi miracula, quae gravium et honestarum personarum relatione didici, quaedam etiam quibus ipse interfui, paucis verbis enarrare conabor. Hoc autem, non humanae sapientiae verbis confisus, nec quasi rhetorico spiritu afflatus, facere praesumo; sed vobis, dilectissimi Fratres, qui saepe hoc a parvitate mea exigere dignamini, parens; et de illius auxilio, de quo locuturus sum, non diffidens, quae novi, simpliciter profero. Non enim artificiosa eloquentia sententias extollere studeo; sed rerum gestarum veritatem insistens, quasi myrthus humilis, post cedros et abietes, ad ornandum locum sanctum Dei venire laboro: nec pudet me insipientiam meam prodere, dum vobis obediam, quibus religiosum est, tam honesta petentibus non contraire. Malo enim, Carissimi, de me ipso vobis aliqua credere mihi, quos credo non sine divino instinctu talia postulare. Vult namque Dominus in Confessore suo laudem sui nominis dilatare, quatenus in Sancto suo mirabilis apparens, precibus ejus et meritis virtutem et fortitudinem plebi suae tribuat; et sic ei, qui sibi tantum Patronum concedere dignatus est, fidelium populus benedicat. Nec refert per cujus os hoc faciat, quem ex ore infantium et lactentium, perfecisse laudem Psalmista commemorat.

Auctor aut certa relatione habet aut vidit quae scribit.

Psal. 8, 3

2 De hoc Sancto antecessores nostri quamvis pauca admodum, sive scriptorum inopia, seu bellorum inquietudine, aliisve aliquibus de causis scripta; nobis tamen quanta fecerit, ex amplissima praediorum largitione, manifestissime docent. Si enim praepceptorum volumina revolvantur, quae Reges Ducesque ac Pontifices, manibus suis subscripta sigillisque signata, nostrae reliquerunt Ecclesiae; nullam in Aurelianensi Episcopatu liberiores copiosiusve ditatam quisquam poterit reperire. Verum sicut majori ex parte praedecessorum beneficia paucis inhabitantium jam pretanata videmus, ita majori et omni ex parte scripta de eo antiquitus perisse suspicamur. Unde quia directa praedia restaurare ex voto nequimus, laudes Dei in sancto suo, quas possumus, quantumcunque ipse dabit posse, restaurare studeamus; ne ipsi ingrati existere videamur, cujus gratuita beneficia nos quotidie accipere negare non possumus. Superest ergo, Fratres carissimi, ut effectus hujus negotii ab eo postuletur, cujus instinctu haec postulare videmini; et orate ut os meum rude, licet indignum, aperire dignetur et implere, qui de se loquentibus in simplicitate cordis et veritate, adiutorem se promittit adesse.

CAPUT I.

Captivi liberati. Invasor iniquus, morte mulctatus.

Miles quidam, Gillardus nomine, quosdam innocentis ceperat; et immodicum redemptionis ab eis pretium exigens, gravissimis eos macerabat suppliciis: quos, quia domus ejus minus tuta videbatur, ad domum a matris mae, quae in arce Magdunensium habetur, adduxit: ibique eos in carcere munitionissimo, vinclis et cippis arctatos reclusit. ubi vehementer afflicti, cum lacrymis et gemitu die nocteque auxilium piissimi Confessoris Christi Lifardi postulabant. Quadam autem die Dominica, illis onanimitate orantibus, egregius Confessor Lifardus hora diei prima visibiliter astitit; et mox solutis omnibus vinculis reseratoque carcere, eos abire praecipit. Qui abentes, antequam exteriori portam domus exirent, a custodibus deprehensi et capti, ac iterum gravioribus vinculis arctati, in eundem carcerem, ingenti cautela observatum, sunt retrusi. Quibus iterum rogantibus, et beatissimi Lifardi juvamen cum fletu postulantibus, idem iterum pius Confessor apparuit; et, ut prius vinculis absolutos, ex aperto carcere discedere jussit. Qui rursus ante portam exterioris domus a custodibus retenti, mirantibus cunctis qualiter bis vincula dirupissent, et tam firmissimum carcerem tam subito evadere potuissent, ante matrem meam, ut quid de eis faciendum esset praeciperet, sunt adducti. Quos cum sollicitate exquisisset, quis eis vincula solvisset, quis etiam carcerem aperisset, cum magna fiducia responderunt; B. Lifardum bis eis apparuisse, et solutis sola sua praesentia vinculis, carcerem reserasse; nullaque carcerali custodia se posse detineri, quibus evidens auxilium tanti non deerat Patroni.

4 Tunc mater, ut nobilis et devota mulier, divinae voluntati et reverendo Confessori resistere amplius impium judicans, Gillardum accersitum blande precari coepit, quatenus tam evidenti miraculo non contradiceret; sed homines, a Sancto bis absolutos, liberos abire permetteret. Cumque vir obstinatus et pertinax nullatenus ei vellet acquiescere, nec divinae virtuti quod factum fuerat imputare; vim ei quia beneficiarius erat inferre voluit:

D
A CO.EVO
EX MS.
plurima a
S. Lifardo
praedia procurata.

Innocentes
captivos

a

liberat
apparens,
F

idque altera
vice,

et nihilominus
detentos

sed

A sed a domo sua captos ejiciens illos, cum ira et ex-
 eratione profano illi reddi præcepit. Quos cum ille
 vinctis post terga manibus ante ecclesiam S. Li-
 fardi traheret, ira et superbia tyrannice efferatus;
 jurare cepit, tam arctissime se eos traditurum
 custodiæ, quod neque Lifardus neque Lifardulus
 inde eos posset illo modo eruere. O mira Dei pa-
 tientia! O bonitas ineffabilis, quæ et per se et in
 Sanctis suis contemptum ab impiis tam clementer
 sustinet, irritari tam dissimulanter patitur, ulisci
 tam longanimiter differt, ut perpaucorum sit non
 moveri pedes, non effundi gressus, dum zelantes
 sermones indignos, tantam peccatorum pacem vi-
 dent. Sed quia cur ita fiat ad plenum scire labor est
 ante nos, donec intremus in sanctuarium Dei, et
 intelligamus in novissimis eorum; dimittamus hæc
 dispositioni divine, quæ fortiter et suaviter dis-
 ponens omnia, alios ad correctionem expectare,
 alios ut intereant in seculum seculi videtur susti-
 nere. Exemplum tantum benignitatis ejusque pa-
 tientia, pro modulo nostræ fragilitatis, imitari stu-
 deamus; qui cum minimo nutu possit omnes, quæ
 sibi videntur inferri, injurias ulisci, paterna tamen
 indulgens bonitate, spatium pœnitentiæ dignatur
 præstolari.

5 Igitur cum præfatus tyrannus miseros illos ad
 domum suam, quæ longe a claustro erat, festinans
 pertraxisset; crura eorum duabus magnis trabibus
 intercopulatis, et ad usum hujusmodi tormenti
 aptatis, arctissime constrinxit; manibusque post
 terga vinctis, in obscuro inferioris domus ergas-
 tulo, cum magna diligentia clausit. Sic per totam
 diem illam Dominicam, fame ac siti, durissimaque
 vinculorum attritione cruciati, cum fletibus ejula-
 tuque maximo sanctissimi non cessabant auxilium
 implorare Lifardi. Cumque jam advesperascente
 die, prædictus tyrannus in porticu, quæ erat ante
 ostium domus in qua illi clausi tenebantur, jam
 quasi securus et victor cœnaret, Sanctoque tamquam
 impotenti insultaret; tertio Confessor egregius
 miseris se vocantibus apparuit, omnibusque vin-
 culis eorum confestim resolutis; sequi se illis festi-
 manter imperavit. Qui protinus exurgentes, dum
 clausis omnibus exitum circumspiciunt, pars muri,
 quo clauderantur, maxima corruit; eisque lumen
 reidens, liberum exeundi aditum patefecit. Cujus
 strepitu exterritus hostis tyrannus, re percepta in-
 duratus et contumax factus, Deo toties in Confes-
 sore suo mirabili reverentiam unicam exhibere vo-
 luit: sed abeuntes cum armata manu insequi cepit.
 Quem illico Dominus, cum omnibus qui eum comi-
 tabantur, ad declaranda Confessoris sui merita,
 tali genere cæcitatæ percussit: ut cum cetera circa
 se posita more solito videret, illos tamen qui eum
 fugiebant, licet ante se prope etiam positos, nulla-
 tenus videre posset, neque quamvis fame et vincu-
 lorum attritione tardos consequi, quousque eos dux
 et protector eorum Lifardus, cum summo gaudio
 populi undique concurrentis, in ecclesiam suam in-
 troduceret.

6 Ter a Sancto solutos, bis capi potuisse nullus
 crederetur, qui Ægyptios duodecim plagis afflictos,
 cum una ad cogendum eos obedire mandatis Dei
 sufficeret, legit; et tot manuum Moysi elevationes,
 cum una præstare victoriam Deo permittente vale-
 ret, audivit. Propter indurata enim et incredula
 hominum corda, scrutator cordium Deus talia ope-
 rari dignatur; ut magnitudine et frequentia mira-
 culi stupefacti, et convicti, non humane industriæ,
 nec alicui fortunæ mobilitati, opus divinum tam evi-
 dens imputare præsumant: ut qui non uno deti-
 nenter errore, non una miraculi ostensione, ad
 veritatis lumen redire cogantur.

7 Quam pius adjutor se humiliter invocantibus D
 extiterit Confessor Christi Lifardus, dilectissimi
 Fratres, audistis; quam severus ultor in Ecclesiæ
 tuæ persecutore sit, ex unius exemplo vindictæ,
 nunc obsecro, perpendatis. Præcentor quidam et
 Præpositus Magdunensis Ecclesiæ, Ervius nomine,
 terram S. Lifardi, quæ est in loco qui dicitur c
 Aluetum, per aliquot annos Canonicorum licentia
 ad usus proprios excoluerat, ita ut annis singulis
 decimas ei redderet, aliosque redditus ex more per-
 solveret. Quo defuncto filius ejus Endo, Badinus
 cognomine, supradictam terram, quam pater ejus
 procuratoris Ecclesiastici more tenuerat, hereditario
 jure possidere cupiens, violenter invasit: et Cano-
 nicorum boves, quos illuc aratum miserant, fusti-
 gatos inde ejiciens, bubulcos cepit; et crudeliter
 flagellatos vix tandem abire permisit. Quorum unus,
 scissis vestibus et sanguine oblitus, tempore quo
 Missa celebrabatur, ad ecclesiam venit, et rem ut
 facta fuerit Canonicis nuntiavit. Qui non tantum
 sua, quantum innocentis hominis injuria permoti;
 non ponentes carnem brachium suum, sed super
 Dominum curam suam jactantes; mox ut Sacerdos
 Pax vobis dixit, de pacis suæ perturbatore, ante
 Corpus Domini et sepulcrum venerabilis Lifardi,
 Ecclesiastico more clamorem facere cœperunt pro-
 strati. Sicque illis clamantibus, accidit ut Endo ille,
 equo insidens clypeatus rediret; et superbo animo
 Canonicis adhuc multa comminans, ante ecclesiam
 per claustrum transiret arroganter. Cumque ad do-
 mum suam, quæ claustro contigua erat, properans
 tenderet; percussus divinitus cum magno gemitu
 subito exclamavit, sed verbum ullum postea pro-
 ferre non potuit. Et merito a Deo percussus obinu-
 tuit, qui impia facta verbis minacibus et superbis
 accumulare non timuit. Jamque non equum ducens,
 sed equo ducente domum advertex iniquus ascensor,
 descendere quidem non potuit; sed vix famulorum
 manibus exceptus, et ad lectulum deportatus, dolo-
 ribus tamen afflictus et tormentis nimis, quasi
 truncus inutilis jacuit: et qui exheredare Sanctua-
 rium Dei præsumpsit, tempestate Dei persecutus, et
 sicut stipula ante faciem venti raptus, post modicum
 temporis non comparuit.

8 Quo audito, Anna ejus uxor et noti, partim
 hominis compassionem, maxime autem tam subita
 ultionis divine miraculo commoti, ad eum conflu-
 xerunt; et instanter eum, quatenus et delicti pœni-
 tentiam ageret, et piissimo Confessori Lifardo pro
 posse suo satisfaceret, admonere cœperunt. Quorum
 ille admonitione, magis quam devota cordis com-
 punctione, (ut rei exitus docuit) compulsus, chiro-
 thecam suam amicis tradidit, et super altare incliti
 Confessoris, non verbis, sed quibus potuerat tantum
 indicii, in satisfactionis signum præcepit poni.
 Scrutans vero corda et renes Deus, qui Antiochi
 superbi preces et promissa ingentia, diræ aggritudi-
 nis metu extorta, contempsit; Judæque sero pœni-
 tentis pœnitentiam non recepit; coacti satisfactio-
 nem recipere noluit, ulticemque suam manum, in
 quam horrendum est incidere, tabulis ab homine
 jam damnato d [signatis], non relaxavit; sicque
 tribus quibus supervixit diebus, potus et cibi ex-
 pers, creberrimos gemitus et alta suspiria dentium-
 que formidabilem stridorem edens, cum maxima
 astantium admiratione et terrore, expiravit: et qui
 modo viribus suis confisus, ecclesiam Dei ejusque
 clarissimi Confessoris Lifardi ministros infestare
 non timuit; in momento viribus destitutus, et tam-
 quam olera herbarum cito decidens, exemplum
 correctionis manifestum detestabili morte sua cete-
 ris dereliquit.

A

ANNOTATA G. H.

- a *Mabilio*, domum cujusdam nobilis feminæ.
 b *Reliqua hujus numeri desunt apud Mabilionem.*
 c *Alnetum nullum tabulæ nominant; sed bene Olivetum, Aurelianis quam Magduno propius ad Meridiem.*
 d *Tale quid deesse videtur.*

CAPUT II.

Cæcus et mutus sanati: captivus liberatus.

Hoc etiam silendum non æstimo, quod pridem ejusdem Ervini tempore factum fuisse, honesti et religiosi viri, non solum Clerici, sed etiam laici, nobis non semel testati sunt. Cæcus quidam, nomine Petrus, ad ecclesiam B. Lifardi, miraculorum invitatus frequentia, a procul posita regione adductus est; ibique per aliquot dies rogando, et auxilium B. Lifardi humiliter implorando, amissum tandem oculorum lumen recepit. Qua de causa lætissimus redditus, omni reliquo vitæ suæ tempore in ecclesia illa se mansurum, et B. Lifardo, quibuscumque modis posset, famulaturum spondit. Tali sancto proposito ecclesiam mundare, tintinnabula sonare, in festivis diebus ornamenta disponere, ceteraque necessaria pro modulo suo diligentissime cœpit preparare. Hujus frequentiam et devotionem prædictus Ervinus Præcentor conspiciens, in domum suam eum recepit, qui caritative ei plus etiam quam necessaria ministravit.

10 Post aliquot vero annos, humani generis peritiam inimicus, et saluti hominis, et gloriæ Confessoris Christi invidens; quem prius permittente Deo propter peccata sua corporali privaverat visu, mentis etiam excæcare est aggressus lumine; quatenus ablato prius interiori, exterius posset iterum facilius lumen extinguere. Equum igitur, quem Ervinus habebat optimum, eidem Petro furari suggestit: et de facili, quia familiaris erat, et ob occasionem temporis (quia dies festus B. Lifardi, in quo minus a tanta solennitate occupatis caveretur, imminabat) facile callidos tentator persuasit. Itaque dum noctu more solito omnes vigiliis interessent, equum domini sui jam dictus Petrus ascendit, et latenter discedens oppidum exiit, et usque ad locum Crucis publicæ nullo animadvertente pervenit: ibique mox permissione divina iterum a diabolo exterioribus oculis excæcatus, tota nocte per campos et vineas vagabundus erravit: nec tamen, quin equus semper ad prædictam Crucem reverteretur, Crucis contemptor cavere potuit. Mane autem facto, cum a vicinis locis undique fidelem populum, ad ecclesiam festivitatis gratia properantem, audiret; cœpit clamare; Capite me, fideles infidelem, videntes cæcum, et ad dominum meum, cui equum ausu sacrilego furari conatus sum, reducite, ut meritis fur et sacrilegus luam pœnas; qui et hospitem prodidi, et egregium Confessorem, cujus meritis illuminatus fueram, usque ad pristinam cæcitatem offendi.

11 Sic vociferans captus, et usque ad altare reverendi Confessoris coram omni congregato populo cum equo suo adductus, videntium manibus deponitur cæcus; ibique justum Dei judicium confitens; et quia B. Lifardum graviter offenderat, hæc sibi merito evenisse recognoscens; per mensis minus fere spatium, in cæcitate sua permansit, et hoc se mernisse plusquam cæcitatem ipsam flere non destitit. Cujus afflictioni Canonici loci istius compatientes, piissimas aures Domini precibus as-

siduis pulsare, et benignissimi Lifardi sæpe expertum auxilium unanimitè cœperunt implorare; quatenus contrito et humiliato parceret; et in eo, cui jam semel salutem impetraverat, ad laudem et gloriam Dei et meritum suorum evidentissimam declarationem, etiam nunc miraculum geminaret. Quorum petitionibus piissimus interventor Lifardus non defuit; et non tantum exteriorum lumen oculorum cæco illi reddi a Deo impetravit, verum etiam mentis firmissimam postmodum illuminationem dari meritis suis apud Deum obtinuit. Sic nempe iterum illuminatus in ejusdem ecclesiæ astitit servitio, ut prius a præsentī luce quam a lucis suæ recederet obsequio. a O virum maxima admiratione et reverentia dignum, qui tam graviter ulciscitur læsus, et tam elementer parci exoratus, nec solum corporum a Deo impetrat sanitatem, verum multo magis omnibus animæ salutem.

12 Aliud quoque non præteribo miraculum, quod puer adhuc, illo narrante qui liberatus fuerat, eadem qua factum est die, non solus audivi. Italus quidam, qui per viginti annos aurium privatus officio, nihil nisi signis intelligere poterat; post multa diversorum Sanctorum implorata suffragia, Magdunum veniens, Quadragesimali tempore, sexta feria hebdomadæ sanctæ, in qua Dominus Jesus Christus crucifixus est, ecclesiam reverendi Confessoris Lifardi orationis gratia, cum duobus sociis suis intravit; ibique ante tumulum beatissimi viri prostratus diutius jacuit; et Deum, ut sibi per intercessionem Sancti illius, cujus nondum nomen noverat, aures aperire dignaretur, toto cordis affectu exoravit. Cuique duo socii ejus, qui ei famulabantur, tantas moras orationis ejus graviter ferreuter, invicem conquererentur, et dicerent, se non posse amplius tali tempore Aurelianum pervenire, quo Crucem Dominicam ex more Dominico cum populo possent, adorare; ille qui surdus erat, jam non surdus, sed apertissime audiens, exclamavit: Audio, fidelissimi comites, Dei gratia; audio, et divinam auxilium, per tot Sanctorum domicilia quesitum, hic per hujus sanctissimi viri merita, cujus nondum etiam nomen audivi, adesse mihi certissime sentio. Nomen ergo ejus exquirentes, Deo et tam glorioso fidei ejus ex nomine gratias referamus; ne tanti beneficii largitori ingrati existere videamur.

13 Cum percepto sanctissimi Lifardi nomine, flentes præ gaudio, immensas gratias retulissent; discedentes, mihi et Huberto magistro meo, viro erudito, et religioso (qui me cum quibusdam aliis viris honestis per diversa oratoria, more diei illius, circumduxerat) oblati sunt. Tunc ille, cujus aures apertæ fuerant, magistrum meum, hominem doctum et honestum ex ipso incessu et habitu (ut fieri solet) percipiens, diligentissime ab eo inquirere cœpit, cujus patriæ incolæ B. Lifardus extitit, cujus conditionis ac propositi fuerit, quamque vitam gerendo ad Christum pervenerit. Quæ singula Magister, ut vir peritus et eloquens, breviter ei lucideque exposuit, et ex læto lætissimum reddens, sufficienter instructum reddidit. Postquam vero magister loquendi finem fecit. Italus ille, cum summo mentis affectu; Vera, inquit, reverende Pater, te per omnia prosectum cœlo; et longe majora quam de eo traditum sit libris, præsentibus experimentis fuisse credo: aures vero meas, quæ per viginti annos peccatorum meorum causæ clausæ fuerant, modo (dum ante sepulcrum ejus misericordiam Dei, et intercessionem illius, ante cujus præsentiam prostratus aderam, postularem) Dominus aperire dignatus est; et quod mihi, per tantum temporis spatium, innumera Sanctorum patrocinia perlustranti concedere

D
EX MS.
iterum lumen
recipit:

a

surdus annis
viginti

E

audilum
recuperat,

F

et scriptori
ejusque
Magistro,

miraculum
narrat:

Cæcus visum
recipit,

et famulatur
S. Lifardo:

at postea fu-
ratus equum,

iterum cæcita-
te percutitur:

C

atque ad al-
tare Sancti
reductus par-
nitens,

EX MS

A dere distulit, ad declaranda gloriosi amici merita, in momento temporis largitus est. Hymnos ergo Deo et laudes debitas reddite, qui tanto ac tali Patrono patriam vestram dignatus est illustrare. His dictis convertens se ad ecclesiam B. Lifardi, humiliter flexis genibus gratias retulit; et nobis valedicens, cum gaudio et exultatione magna discessit.

Captivo opem
imploranti

b

14 Illoc etiam dignum videtur mandari memoriae, quod nostris temporibus per Confessorem suum Lifardum Dominus operari dignatus est. Apud Castrum, nimum Magdunensibus vicinum, quod b Balgeneiacum vocant, Pontius quidam nomine, genere Allobr' x, in uno ac horrendo firmissimae ac densissimae turris illius castri carcere tenebatur captus, gravibusque vinculis et jugi macerabatur inedia. Ille ergo omne humanum sibi deesse cernens solatium, ad divinum se convertit, quod nulli fideliter petenti denegatur auxilium. Plurimorum itaque Sanctorum patrocinia, invocans, B. Lifardi utpote prope positi, et miraculis tunc temporis opmatissimi, memoriam frequentius coepit agere. Et specialius fasis lacrymis se ei commendare. Quadam ergo nocte, vigilanti ei et oranti, toties vocatus Confessor apparuit, et a carcere cum confestim discedere jussit. Tunc ille, ingenti admiratione stupefactus, coepit requirere quis esset, qui tali tempore tam firmissimum carcerem intrare potuisset. Cui Sanctus se Lifardum, quem toties invocavit, esse, respondit et cum liberandi causa venisse, subiecit. Cujus nomine audito, latissimus ille cui loquebatur redditus, coepit ab illo perquirere, qualiter vinctus compedibus [ostiisque] omnibus clausis posset exire. Tunc Sanctus, parvulam ei fenestram ostendens (quae nec semipedalis latitudine, nec cubitalis altitudine, unicuique carceri ministrabat lumen) per illam eum sequi se praecepit. Quod ille quasi impossibile reputans, dum fenestram illam permodicam, neque sine scala se posse illam conscendere, respondisset; Sanctus, quasi tacite illius pusillanimitatem et inobedientiam exprobrans, recessit, nec ei ultra nocte illa apparuit.

iterumque

ac tertio,

C Sanctus adfuit, et pigritiam vecordiamque ejus increpavit, et sequi se absque ulla dubitatione imperavit. Quem ille protinus usque ad praedictam fenestram sequens, dum de ascensu et exitu ejus haesitaret; ante a compede solutum, fenestram ascendens, se sensit, quam se a terra recessisse. Cumque jam de ascensione securus exitum circumspiceret, ingentes densissimi muri lapides quasi terrefactos sibi vidit cedere, et amplissimum exitum cedendo praebere. Toto itaque corpore emisso, manibus tantum a fenestra dependens, dum gravem ex alto praecipitio casum, utpote jejuni debilis et gravis compedibus, extimesceret; terram, quae in praesentia Sancti quodam quali gaudio intumuerat, pedibus [suis subesse] sensit; et ejus adminiculo fultus, illesus descendit. Sic ereptum Sanctus usque ultra exteriores oppidi portam duxit, ibique ne amplius timeret admonens, ab oculis ejus evanuit.

miro modo
educit,

16 Tunc ille, qui praenimia admiratione in extasi et quasi insomnio positus fuerat, ad se reversus, extra oppidi munitionem se eductum reperit, et uno compede se esse solutum recognovit. Immensas igitur Deu et ipsius piissimo Confessori Lifardo gratias referens, Magdunum, qua poterat festinatione, petere coepit. Interea custodes, qui an-

te ostium carceris excubabant, discessu ejus ex hoc D quod vocatus non responderet comperto, conservorum undique contractis nuxiliis, canibus etiam ad investigandum eum secum assumptis, quem Sanctus eluxerat, quasi furem et effractorium coeperunt insequi. Ille vero, per strepitum hominum canumque latratum, custodes se insequi animadvertens, procul adhuc ab eis a via declinavit; et tam bene expertum et adiutorem suum piissimum Lifardum totom mentis affectu sibi adesse deprecans, in quadam segete, quae illic densa excreverat, latitavit. Ad quem canes, dominorum suorum praevidi, sagaci olfactu pervenientes; eo viso, protinus omni latratu intermisso, divina virtute quae eum comitabatur exterriti, raret cedendo fugiebant, et longe ab eo remoti aversique latrabant, sique dominos suos deceptos in diversa ducebant. Picæ quoque, quibus est mos garrulitate et importunitate sua latentes prodere, jam lucescenti die super eum volitabant; visoque eo cum silentio confestim redeuntes, ut procul evolaverunt, tunc ac si ibidem aliquem invenissent, improbis vocibus perstrepebant. c O perversorum hominum mens excaecata malitia! O brutis etiam animalibus confusior insipientia! Deum, quem canes reverebantur, homines, terrenum Dominum illi praeferebant, non timebant; et quem picæ reverebantur, picis ipsis improbiore non intelligebant. Nequitia etenim illorum, inter Deum et illos, ut dicit Propheta d texuerat, et miranda Dei opera sentire non permittebat; sique canum latratibus, picarum garrulis clamoribus, persecutores illi decepti, et per avia discurrenda defessi, tristes et confusi, sole jam terris reddito, ad propria sunt reversi.

et a perse-
quentibus
protegit,

c
d

17 Tunc ille qui latebat, clamoribus praelonguitate evanescentibus, hostes recedere sentiens, et de ducis sui protectione confidens, festinanter Magdunum pervenit; et dum adhuc, prima die Dominica post Pascha, nona Lectio in Matutinis legeretur; adjutoris ducisque Lifardi ecclesiam laetissimus intravit: confestimque coram omni astantium multitudine, ante sepulcrum incliti Confessoris Lifardi prostratus, dum Deo ducique suo gratias ageret; clavus ferreus, quo compes ille residuus tibi hærebat, absque aliquo humano tactu resiliit, et cum magno sonitu super pavimentum cum compede cecidit. Ad quem strepitum omnibus qui aderant concurrentibus, et qualiter hoc contigisset requirantibus; praedictus Pontius seriatim quae facta fuerant retulit, et quasi quosdam verbi sui testes compedes suos super altare reposuit. Quo percepto Clerici, pro dominici diei solemnitate, etiam pro tanta miraculi perpetratione, geminato gaudio, Te Deum laudamus, altissimis vocibus cecinerunt; et tota die illa cum eodem Pontio, in Dei laudibus et clarissimi Confessoris ejusdem Lifardi veneratione, exultantes astiterunt.

compede
in ejus Ec-
clesia ultro
decidente.

ANNOTATA. G. H.

a Iterum desunt apud Mabilionem reliqua hujus numeri.

b Balgeneiacum. Mabloni Balgentiacum, vulgo inquit, Baugeney oppidum decimo infra Aureliam milliario supra Ligerim: inter quod et Aureliam est Magdunum.

c Iterum desunt aliqua apud Mabilionem.

d Locum indicet, et sensum explicet, quisquis poterit: mihi nihil occurrit quod huc trahi possit.

A

CAPUT III.

A Bernardo Magdunensi Canonico dictatum.

*Duo fratres
in periculo
submersi*

Quod in nostris temporibus accidisse, relationis authenticæ testatur assertio, litterarum memorie mandare proponimus; ut in suo sanctissimo Confessore Lifardo laudemus Dominum, qui eum dignatus est in ætate nostra miraculis illustrare. Cum in gravi discrimine constituti, multoque luctamine maris et aeris duo fratres, cognomine les Portars, Guillelmus videlicet et Albertus, elementorum sævitia increbrescente, jam de mortis effugio desperarent: confitentes ministro Domini mala quæ gesserant, Dei subsidium et ipsius misericordiam super cunctis excessibus implorare coeperunt. Ad contriti cordis angustiam accedit Dominus, et in eo potenter inhabitat, et sinceri pectoris accepta compunctio visionem Angelicam promeretur. Laborantes enim, sicut jam diximus, et in voto finem imponentes reatibus, beatissimum Confessorem Lifardum viderunt assistere, tenentem baculum in manu dextera, qui vulgari vocabulo nuncupari a potentia consuevit. Astabat igitur in stola candida, colore candido, viva facie, vultu b flammeo, succinctis renibus, exertis humeris, pugnatori simillimus expedito. Requiebat insuper a jam dictis militibus sui juris decimam, invasores cujus extiterant, et a longo jam tempore detentores. Est enim villa in Belsia, vicina Puteolo, quam c Dominici-villam vocant, cujus decima, violenter ac nequiter occupata, prætaxati fratres fraudaverant Confessorem. Unde factum est, ut de visu terribili Confessoris fratribus memoratis incussa formidine, temeritatis errorem et præsumptionis andaciam, faterentur. Sed peccati confessio, non facit ad veniam, nisi pœnam excipiat pœnitendo d. Non omnino rescidit arborem, qui radicem ejus deseruit irrecisam; nec omnino peccatum evomuit, qui peccandi retinuit voluntatem: tunc enim integre culpa remittitur, cum pœnitentia rescidit affectum. Pœnitentes ergo, non corde, sed labiis, et voventes de cetero nil tale committere, quamvis erant indigni venia, quia tamen voto se firmiter astringebant, suffragante prece ac merito Confessoris, ab imminente periculo sunt erepti.

*de subtracta
decima pœ-
nitentes,*

liberantur:

*sed hisdem
ad eandem
injunctum
regressis,*

*alterum eo-
rum duclan-
tem,*

19 Reversos igitur a sepulcri Domini visitatione promissionis conditio compellebat, abjuratum facinus omnino dimittere: sed humanæ cupiditatis contagium eos eatenus inquinavit, quod votorum immemores et evasi periculi, consuetam manum ad Decimam extenderunt. Ad eorum notitiam fortasse non venerat, quod recurrens ad vomitum pleetur acrius; et exputa nequitia plus habet criminis, cum ad eam fit reditus expuentis. Nam qui voto se alligat, et a voto disgregatur, patienter quidem a Domino supportatur: sed quod voto contrarium admittitur, justitiam præterire non vidimus impunitum. Ultionis enim dilatio delinquentem non liberat, sed cum voti transgressio delictum ingeminat, accendit judicem, et ad majus supplicium exacerbatur: recidiva namque malitia priori deterior, facit, ut peccatum ejus dupliciter imputetur.

20 Factum est igitur, ut adversus unum de fratribus, nomine Albertum, non multi temporis evolutu curriculo, post ejus reditum ab Hierosolymis, a strenuissimo juvene Willermo de Artheneyo super quodam fundo calumnia moveretur. Laborabat autem cautela plurimum et conducta facundia sopire

calumniam: sed quod Dei judicio provisum fuerat, D propter humanæ cupiditatis insidias et venalem astutiam, non debebat nec poterat impediri. In hoc litis articulo secedunt cæsidici, et cambiones in area relinquuntur. Concurrunt communiter, et pugnant acriter; nec de fundo jam agitur, sed de morte contenditur et salute. Confidebant ergo de viribus, et membrorum de spatio præsumebant; et honorem certaminis expectantes, cum majori fiducia dimicabant. Sed eventus belli est semper dubius, et non bene certasse convincitur, quem in fine victoria non coronat. Evenit itaque, dum pugna fieret, ut leatus ille Confessor Domini, quem memoravimus, ad Alberti clypeum manus extenderet; et ad terram ipsum humilians, per umbonem tenaciter apprehensum, persecutorem suum adversis ictibus feriendum liberius aperiret. Ac hunc visum infremuit Alberti spiritus: et timore confusus, et suam cladem pariter imminere considerans, et agentem alacriter profundo juvenem, et offensum pro Decima Confessorem.

*A COEVO
EX MS.
alterum con-
tendentem,
e*

terret Sanctus,

21 De fraterno metu Willermus inhorruit; et jam fratre formidine colorato, jam ad ictus languidius accedente; secessum pugilum et quietem brevissimam a campi custodibus obtinere promeruit, et missis nuntiis Dominum f Manassem Episcopum Aurelianensem advenire celeriter impetravit. Adventus autem Episcopi fratribus memoratis accrevit lætitiā: nam eo medio compositionem certissimam expectabant. Audierant enim et sæpe viderant, prætaxatum Episcopum graves discordias, et de pacis beatitudine desperantes, interventus sui peritia terminasse. Sevocantes igitur in partem Episcopum, visionem ei quam diximus explanarunt; et peccato transgressionis exposito, Confessori Domini, sui juris Decimam per manum Episcopi reddiderunt: unde factum est, ut idem Episcopus supradictos Milites a reatu transgressionis absolveret, et præfatam de fundo calumniam utrique partium assignata justitia sepiret. g

*E
f*

*et ambos
cogit ad re-
stitutionem.*

22 Non est tutum homini, Fratres carissimi, cum Deo contendere, neque Sanctos ejus ad iracundiam provocare. Nam adversus Deum moventi scandala, jucunditatis futuræ solatium et fructus amittitur, et æternæ calamitatis incendia præparantur. Non nos ergo deterreant adversi turbines, et irata tonitrua rerum fugacium, nec pompæ seculi, nec inanis lætitiæ blandimenta decipiant, cujus finis absinthium. Desistamus, Fratres, a vitiis, oremus jugiter, ut ab omni contagio nos emundet, et perennis vitæ lætitiā nobis indulgeat Dominus noster Jesus Christus, cui honor et gloria per infinita seculorum secula. Amen.

*g
Adhortatio
scriptoris.*

F

ANNOTATA G. H.

a Potentia, Gallis Potence, hic scipio est, superne ansam habens: alias etiam significat subaxillare fulcrum, utraque autem sic dici putantur, quod claudos aliosque impotentes sustineat.

b Ita corrigo, ubi legebatur femineo.

c Mabilio Domini-villam: sed neque hanc, neque Puteolum notat tabula Belsiæ.

d Hic sapius aliqua apud Mabilionem desunt.

e Cambiones, seu potius Campiones, pugiles qui singulori depugnant certamine, uti exposuimus 16 Marti in Vita B. Joannis Episcopi Vicentini cap. 2 littera g.

f Is est Manasses I, circa an. 1150.

g Reliqua desunt apud Mabilionem.

DE SANCTO ADELBERTO,

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Cultus: Acta majori parte fabulosa.

F. B.

ANNO DCXV.

Elogium ex
Martyrolog.
Comensi-

B

Comum sive Novocomum, urbs illustris sua antiquitate et Sede Episcopali, ad extremitatem lacus Larii in confinis Insubriae sita, multos nobis hactenus suppeditavit Sanctos, et hoc mense Junio iterum dataura est; atque inter hos quatuor suas Episcopos, quorum primus occurrit hoc tertio die S. Adelbertus. Hujus res gestas illustri compendio edidit Primus Aloysius Tattus, in Martyrologio Sanctae Novocomensis Ecclesiae, sub annum MDCLXXV excuso, quod est hujusmodi. Tertio Nonas Junii Novocomi, in basilica Cathedrali et in templo S. Joannis de Pedemonte, natalis S. Adelberti Episcopi et Confessoris: qui in magni temporum improbitate ad Comensis Ecclesiae regimen assumptus, verbi Dei pabulo et sanctimonie exemplo eandem prudentissime gubernavit. Sed impiorum invidia et astu petitus, ac Romae apud Summum Pontificem falsorum scelerum insimulatus, singulari Numinis beneficio, et hostium suorum elusit insidias, et suam Pontifici supernorum ostensione signorum innocentiam comprobavit. Nam avolantes in via perdices, Romani adduxit; et Pontificem, caelestes Angelorum modulos audire cupientem, precibus voti compotem reddidit. Tandem cognita illius vitae integritate, multis a Christi Vicario affectus est honoribus: quibus cumulatus, cum superata inimicorum impudentia Comum redisset, paulo post ab hujus mundi exilio liber caelestem migravit in patriam.

Memoria in
Breviario et
apud alios
Scriptores;

C

2 Haec Tattus, qui in Notis addit auctores, S. Adelberti mentionem facientes, ut sunt; Breviarium Ecclesiae Comensis, cum Officiis propriis ejusdem Ecclesiae; Philippus Ferrarius in Catalogo generali et Catalogo Sanctorum Italiae, cum Nova ejus Topographia: Benedictus Jovius, historiae Novocomensis libro 2; Thomas Borcaechius, Nobilitatis Comensis lib. 1; Felicianus Ninguarda, in sua Visitatione, ubi de Ecclesia S. Abundii; Philippus Archintus, in syllabo suorum Praedecessorum; Lazarus Carafinus, in dyptica Episcoporum Comensium num. 15, et in Catalogo Sanctorum ac Beatorum hujus Ecclesiae; Robertus Ruscha, Monachus Cisterciensis, lib. 1 Nobilitatis suae familiae: Joannes Michael Plodius, Ordinis Praedicatorum lib. 2 cap. 12 Progeniei S. Dominici apud Italos; Quintilius Lucmus Passalacqua, in prima epistola historica: Franciscus Ballarimus, par. 2 Chronici Comensis; Ferdinandus Ughellus, tomo 5 Italiae sacrae in serie Episcoporum Comensium num. 15, Lelius Fravescus, in Diario Novocomensi num. 15; et ipse Tattus, lib. 8 Annalium Comensium.

Acta fabulosa
rejiuntur:

3 Addit idem Tattus plurima fabulosa irrepsisse Actis hujus Sancti, nempe, ut Bonifacii IV Pontificis nuntium lauto exciperet convivio, eum raporum semina sub vespere terrae commisisse, collecturum eadem mane, divino prodigio jam matura. Alterum addit absurdum; Pontificem hortatu Adelberti, qui in singulas noctes concentus Angelicos audiebat, ut ipse tante hujus suavitatis etiam consors fieret,

manus suas super humeros Adelberti locasse, ipsumque Adelbertum Pontificis tergo adhæsisse. Denique Bonifacium IV Roma profectum esse Novocomum, ut defuncto Adelberto justa persolveret: et hoc ultimum rejicitur, eo quod dictus Pontifex integro anno ante hunc Episcopum vita sanctus esset. Sed hoc in calculo Baroniano: nam in nostro obiisset uterque eodem anno, et vix uno mense citius Papa. Rationes aliarum, ut inquit, fabularum latius apud ipsum deductas lector habere potest, cum in iis rejiciendis eum detinere nolimus; sed dimittere malimus ad similes fere nugas, ad ix Maji S. Gerontio Foccolensi affectas, atque ab hoc translatas etiam ad S. Nicephorum in Istria, uti ostensum est ad hujus quoque diem xxviii ejusdem mensis.

E

4 Tempus Sedis assignatur, ab anno DXXI ad annum DCXV, quo mortui exequias solennes celebravit urbs tota cum Clero. Humatus primum est in basilica Sanctorum Apostolorum, nunc vero S. Abundii. E priori deinde tumulo ad novum sub ara, ipsius et S. Rubiani dicata nomini, delatus est. Denique anno Domini MXXC, consensu Eminentissimi et Reverendissimi Domini Ptolomaei Cardinalis Gallii, S. Abundii Abbatis ut vocant, Commendatarii, a Feliciano Ninguarda Episcopo Comensi, una cum Corporibus SS. Abundii, Amantii, Consulis, Exuperantii, et Rubiani, summa civitatis ac diocesis laetitia atque ingenti populorum concursu, translata sunt beati Antistitis Ossa: quorum medietas colitur in Cathedrali sub altare sanctissimi Crucifixi; altera vero medietas in S. Joannis Pedemontani deposita est, sub ara majori. Fuerunt hi omnes Episcopi Comenses: duorum ex iis Acta dedimus: S. Abundii quidem, die secunda Aprilis; S. Amantii, die vii ejusdem: hujus autem Ossa, ad Ecclesiam Societatis Jesu ipsi dicatam, fuerunt dicto anno MXXC translata, S. Consul colitur vii Julii; Exuperantius, xxii Junii; At S. Rubiani natalis est xvi Decembris.

Tempus Sedis,
et Translatio

F

5 Hujus S. Rubiani et Adelberti corpora in eodem tumulo fuerunt reperta, neque unum ab altero discerni potuerat, et simul cum aliis sacris corporibus, in capsis panno aureo opertis, supplicatione longo ordine et aequabili procedente, ad Cathedrali Ecclesiam, sub umbellis et magna luminarium copia deportata; ubi capsula una, cui inclusa medietas corporum SS. Rubiani et Adelberti, relicta est, et in altari sanctissimi Crucifixi in egregia arca marmorea collocata. Reliqua medietas delata ad templum S. Joannis Pedemontani Fratrum Ordinis S. Dominici, et in summo altari deposita, in sacello Cardinalis Gallii, ubi perfectum foret, reponenda. De hac translatione ad Cathedrali Ecclesiam talis facta est Inscriptio: Sanctorum Corporum Adelberti et Rubiani, Episcoporum Comensium, pars altera ab Ecclesia S. Abundii huc translata, anno MCLXXX die primo mensis Julii, celeberrima supplicatione. Nec dubito quin alia Inscriptio, in Ecclesia Ordinis S. Dominici, fuerit etiam collocata.

Corpora mista
SS. Adelberti
et Rubiani:eorumque
translatio.

DE S. COEMGINO SIVE KEIVINO, ABBATE GLINDELACENSI IN HIBERNIA. COMMENTARIUS] PRÆVIUS.

Cultus Sancti, Actorum fides.]

F. B.

SEC. VI

Glendelacum,
urbs Episco-
pulis,

Glendelacum, olim urbs Episcopalis Hiberniæ in Lagenia; nunc vicus, in Comitatu Dublinensi, primordia melioris suæ fortunæ, quamdiu floruit, debebat S. Coemgino, aliis Keivino: qui in loco deserto interque aspera montium iuga vitam primum eremiticam duxit; et ibidem, non sine divino instinctu, construxit monasterium. Hoc quia situm erat in valle, in quam ex vicinis montibus oqua descendens, in duo stagna seu lucus colligitur, a loco nomen accepit Gleandaloch, quod Vallis duorum Stagnorum interpretatur. Monasterii celebritas, ut fieri assolet, plures incolas excitavit, qui habitationem circum illud sibi delegerunt. itaque variis accessionibus auctum, in magnam excrevit civitatem. Cathedra etiam Episcopali ornata. Verum, ut nihil in hoc mundo est stabile, monasterium et civitas pariter, diuturno temporum decursu, collapsa sunt; ita ut, sexcentesimo ferme post mortem S. Coemgini anno, cum vix vicus ex urbe superesset, Sedes Episcopalis Dublinensi unita sit. Hæc de ortu istius urbis, ex Actis S. Coemgini infra dandis, collegit Usserus in *Primordiis Ecclesiarum Britannicarum pag. 936*. Magnam, inquit, monasterium a Coemgino fundatum est in inferiori parte vallis, quæ quondam Scotice vocabatur Gleande, modo autem Gleandaloch, id est, Vallis duorum Stagnorum. Atque hinc in ipso loco clara et religiosa civitas in honore S. Coemgini crevit, quæ nomine prædictæ vallis, in qua ipsa est, Gleandaloch vocatur; ipsaque civitas est in Oriente Laginensium, in regione, quæ dicitur Fortuatha.

nunc vicus,

2 De interitu autem urbis et Episcopatus translatione, ita habet Jacobus Waræus in *Archiepiscopis Dublinensibus*. Illo præidente (Henrico Londinensi, quarto Archiepiscopo Dublinensi) Sedes Glendelacensis, anno ferme sexcentesimo a morte S. Coemgini, (qui dicitur obiisse anno dcccxviii) primi ibidem Episcopi, huic Cathedræ adjecta est et adnata. De unionis causis, testimonium Tuamensis Archiepiscopi (Felicis O. Ruadani, qui tunc vixit) et Suffraganeorum suorum, ex hujus Ecclesiæ Archivis transcribere non pigebit: ipsum sic habet: Dominus Joannes Papiron, Legatus Romanæ Ecclesiæ, veniens in Hiberniam, invenit Dublini Episcopum habitantem, qui tantum intra muros Episcopale officium exercebat; invenit in eadem Diocesi aliam ecclesiam in montanis, quæ similiter dicebatur civitas, et habebat quemdam Episcopum. Constituit autem idem Legatus, illam optimam civitatem Dublinensem, Metropolim illius Provinciæ, tradens pallium Episcopo illi, qui tunc regebat illam Ecclesiam Dublinensem; et constituit ut divideretur illa Diocesis, in qua ambæ erant civitates, ut pars una cederet Metropoli, et pars altera remaneret illi, qui erat in montibus; ut firmiter credimus ea intentione, ut pars illa rediret Metropoli, obveniente illo, qui tunc præerat illi Ecclesiæ: quod statim fecisset, nisi detulisset insolentiæ Hibernensium, qui tunc habebant potestatem in terra illa. Quam intentionem dicti Legati, cum Dominus Henricus Rex Angliæ a pluribus didicisset; concessit illam

auctoritate
Legati Aposto-
lici,

et Regum
Angliæ,

Metropoli, inhærens intentioni et voluntati Domini Legati. Similiter Dominus Joannes Rex Angliæ (qui nunc est) partem eandem Joanni, antecessori istius, qui præsens est, concessit habendam; auditis magnis viris et in terra vetustis, super facto et intentione prædicti Domini Legati. Præterea illa sancta ecclesia, quæ est in montanis, licet magna reverentia haberetur ab antiquis, propter Sanctum Keivinum, qui ibidem vitam duxit eremiticam; nunc tamen ita deserta est et desolata, per quadraginta fere annos, quod de ecclesia facta est spelunca latronum, et fovea furum; ita quod plura homicidia committuntur in illa valle, quam in aliquo alio loco Hiberniæ, propter desertam et vastam solitudinem. Hactenus testimonium: pergit Waræus: Concessionibus illis (Henrici II et Joannis) non obstantibus, constat Episcopatum Glendelacensem Cathedræ Dublinensi non fuisse conjunctum; ante annum mccciv; quo (si non paulo serius) e vivis excessit Guilielmus Piro, ultimus illius Sedis Episcopus.

3 Occasione hujus instrumenti, in quo solum memoratur S. Coemginius vitam duxisse eremiticam in loco Gleandaloch; inquirendum venit, an revera primus istius Ecclesiæ Episcopus fuerit, ut affirmat Waræus, verbis supra ex ipso prolatis. Certum quidem est, in Hibernia priores Ecclesiarum fundatores et Episcopos; plerosque simul Abbates fuisse, et vitæ solitariæ admodum studiosos; cujus utilitatem suavitatemque et ipsi prius Monachi fuerant experti; ideoque solitos quandoque, interruptis Episcopalibus curis, in loca solitaria sese obdere, ut sepositis reliquis soli Deo sibi que vacarent; mox duplicato Spiritus fervore, ad priora ministeria redituri. Attamen cum in prædicto instrumento, nulla fiat mentio Episcopalis Ordinis, credibile omnino videtur, seculo xiii, quo illud scriptum est; ejus Auctores ignorasse, S. Coemginum primum Glendelacensem fuisse Episcopum. Cur enim id tacuissent, solum asserentes, locum illum in veneratione habitum ob S. Coemginum, qui ibi vitam eremiticam duxerat? Majorem sane Cathedra ejus Episcopalis, quam spelunca eremitica, loca illi poterat conciliare venerationem. Quomodo autem ignorare potuerunt Archiepiscopus Tuamensis et ejus suffraganei, S. Coemginum Episcopum fuisse, si revera fuerit? nam eo casu id scire poterant, et debebant, visum testibus quibus eremitam fuisse didicerant, sive hoc ex Actis conscriptis, sive testimonio publicis, sive solum majorum traditione; ut loquimur, cognoverint. Quapropter, non alia de causa credo Episcopum primum Glendelacensem hunc sanctum vocari, quam quod successores ejus Abbates, simul Episcopi fuerint; præsertim cum ne quidem inter fabulas de ipso scriptas, quidquam reperiam, quo vel fingi possit Episcopus fuisse. Tantum quis objicere posset titulum vitæ mox duxi, qui sic legitur: Vitæ S. Coemgini, Episcopi et Confessoris. Ipsa quidem Vita centum annis, ut minimum, Tuamensi testimonio videtur antiquior, quod mox ostendimus: sed existimo, titulum ab alio additum esse librario, cum in tribus ejusdem Vitæ, quæ habemus compendii, etiam antiquitus scriptis, alius omnino titulus habeatur: in primo, Vita Coemgini,

E
translatio
Episcopatu.

Ejus Cathedra
S. Coem-
ginus

F

non fuit
primus
Episcopus.

A Coemgini, magnæ sanctitatis viri; in altero, Vita Auctore F. B. Coemgini; in tertio, Vita Coemgini Abbatis; in quarto etiam, quod invenimus in Bibliotheca Carsarea Vienne, legitur de S. Coengeno.

Acta ejus sec. 12 scripta 4 Acta vera, de quibus nunc ogimus, pluribus videntur referta fabellis; quamvis seculo, ut minimum duodecimo exarata. Siquidem cum ea scriberentur, adhuc Glendelacum florebat, cujus seculo decimo tertio, quod numero secundo ostendimus, vix amplius exstabant vestigia. Ut autem civitas ampla et nobilis, temporis decursu, quo mutantur omnia, in pagi redigatur angustius, centui annorum spatium non immerito requiro. Solum itaque ostendendum est, scripta fuisse Acta, florente adhuc Glendelaco. Id vero colligitur ex num.

25. ubi inducitur Angelus prophetans, de celebritate futura monasterii et civitatis, ac inter reliqua promittens, usque in finem seculi canobium in magna gloria permansurum; quam sane prophetiam Auctor falsam vidisset, si post deteriorem urbis et monasterii fortunam scripsisset: neque id dissimulasset; sed potius aliquam de interitu ejus affinxisset prophetiam. Idem etiam demonstratur ex num. 27, in quo sic dicitur: In ipso loco clara et religiosa civitas in honore S. Coemgini crevit..... ipsaque civitas est in Oriente

B Lagenensium: erat igitur adhuc civitas, cum Acta scriberentur. Quia tamen fabulosa sunt; decreveram iis suppressis, solum compendium edere, ex nostro MS. quod olim Salmanticensis Collegii fuit; ut in S. Silao xxi Maji, et alibi non semel est factum. Verum mutari sententiam, cum adverterem, aliqua subinde narrari, quæ non ex ore vulgi habuerat scriptor, sed ipsemet vidisse poterat, ut quæ suo tempore adhuc exstabant; qualia sunt illa, quæ situm locorum monasteriorumve spectant; item prophetiæ quædam et miracula, quibus non tam docemur, quid prælixerit feceritve Sanctus, quam quid fieret dicereturve quando hæc scribebat Auctor. Præterea quia his Actis usi fuerunt Usserus, Colganus, alique Hiberni Historici; operæ pretium esse putavi ea luci dare; quandoquidem hactenus nemo, quod sciam, integra ediderit: ut de eorum fabulositate vel credibilitate lector judicium ferat. Id autem faciet commodius, si legerit ea, quæ xvi Martii dicta sunt ad Acta S. Patricii, in Appendice S. 3 et 4 de miraculis et prophetiis ejusdem Sancti: Hibernis enim Hagiographis plerisque applicari illa possunt, quibus satis usitatum est miracula unius Sancti ad alium transferre, erronea potius pietate, quam fallendi voluntate. Quamvis autem verosimiliter eorum, quæ narratur, facta sint aliqua: cum tamen ex ore vulgi, quod ea sibi tradita a majoribus acceperat, scripta fuerint; circumstantiis tam fabulosis sunt adornata, ut narræ videantur fabellæ.

5 Horum Actorum habemus tria (ut dixi) compendia: unum, per modum minoris Elogii; alterum prolixius, ex codice MS. commodato nobis a R. P. Henrico Fitzsimon Societatis nostræ, cujus Auctor ad conquiendas fabulas videtur fuisse studiosior; tertium, ex Codice Bibliothecæ Salmanticensis, a tribus ut minimum seculis conscripto, in quo nonnullis omissis, quæ de fabulositate merito suspecta sunt, ea plerumque referuntur, quæ tolerari possint et credi, si non ex sordido fonte fluxissent. Et quia subinde necesse erit, quædam ex duobus posterioribus compendiis annotare, primum quod a P. Fitzsimon accepimus, Acta breviora; secundum, Salmanticense compendium vocabo.

6 De celebri Sancti hujus cultu certiora extant monumenta. Primum nobis subministrat ea, de qua modo ogimus, Vita, exarata seculo duodecimo; affirmans civitatem Glendelacensem in honore S. Coemgini crevisse: quo etiam indicari videtur eundem Sanctum, ut primum urbis fundatorem, ita primum Patronum fuisse. Alterum habemus ex instrumento Tuamensis Ecclesiæ, relatum num. 2, quod asserit; sanctam

Ecclesiam Glendelacensem magna reverentia habitam D ab antiquis, propter S. Keivinum, qui ibidem vitam duxit eremiticam. Tertium accipimus ex compendio Salmanticensi, ante trecentos annos conscripto, cujus est hoc exordium: Adest nobis, Fratres, gloriosi Abbatiss Cayingini veneranda festivitas. Ex quo discimus, a tribus seculis ejus festivitatem quotannis ecclesiastico cultu celebratam fuisse, et prædictum compendium, ad honorem Sancti publice in templo recitatam, aut pro Lectionibus in Choro cantatam. Accedunt Martyrologia Tamlachtense, quod ejus memoriam habet xi Maji, ut diximus eodem die inter Prætermisssos. Martyrologium item Usuardi per Grevenum, et Florarium Sanctorum MS. quæ tamen errorem committunt non mediocre, dum Keivinum Abbatem distinguunt a Coemgino Confessore; quamvis Keivinus Abbas et Coenginus Confessor aliis omnibus unus idemque sit. Ferrarius etiam in Catalogo generali Sanctorum, ex Martyrologio Petri Canisii sic habet: In Hibernia S. Keuvini Abbatis. Denique post Acta breviora, in codice accepto per F. Fitzsimon; additur hæc oratio: Deus qui Beatum Koemgenum, Confessorem tuum atque Abbatem, Sanctorum tuorum meritis æqualem, gloriosis ostendis miraculis: præsta quæsumus, ut quem nobis in terris donasti Doctorem, in cælo facias habere intercessorem. Per Dominum etc.

memoria ejus in Martyrol.

Oratio de eodem Santo:

Chronotaxis vitæ incerta.

F

7 De Chronotaxi vitæ ejus, quoniam pauca dici possunt, dicimus aliquid. Usserus pag. 1122, Anno, inquit, cccxcviii Coemginus, qui et Keivinus, in Hibernia natus est: si, ut a quibusdam habetur traditum annos cxx vixerit, et anno Christi dcxviii mortem ille obierit. Nititur hæc Chronotaxis, duobus (ut loquantur Dialectici) suppositis; quæ si certo subsisterent, arithmetica demonstratio haberetur. Verum supposita sunt ejusmodi, ut nec tuto credi possint, nec refelli: cum neque idoneo Auctore osserantur, neque aliunde quidquam certius habeatur. Interim vix dubium est, quin S. Coemginus seculo sexto aliis plerisque Sanctis convixerit, quorum tunc ferax fuit Hibernia. Habito autem anno nativitatis ejus cccxcviii, consequens erit, Sanctum puerum fuisse anno ov a parentibus S. Petroco traditum, luteris ac piis moribus erudiendum; et anno vx ad SS. Eogani, Lochani et Aneæ canobium concessisse: primum enim septenni, alterum duodenni contigit. Alia præcipuorum Actorum ejus tempora, ut, quando nam Glendelacum inhabitare cepit, inde discesserit, iterumque reversus monasterium edificaverit, prudenti judicio definienda relinquuntur: verosimiliter tamen, ob ea quæ dicenda sunt in Vita num. 30, hæc peracta fuerint ante annum dxlix, quo Sanctus Kirranus de Cluain-muc-nois, annos natus triginta tres, obiisse dicitur ab Ussero.

ACTA SUSPECTA

Ex Manuscripto R. P. Hugonis Wardæi, Ordinis Minorum.

CAPUT I.

Sancti nativitas; Baptismus, et vite sanctioris tirocinium.

Vir erat in provincia Lagenensium, quæ est quinta pars Hiberniæ, in plebe videlicet Dalmascoirb, quæ est in Orientali plaga Lagenensium super ripas maris, cujus nomen dicebatur Coinlogha, fidelis satis et Deo idoneus: qui habuit uxorem, nomine Coenhellam: erantque ambo justii apud Deum et homines. a Quadam nocte apparuit Angelus Domini in somnis illi mulieri, b dicens ei: Benedicta mulier, paries filium, et vocabis nomen ejus Coemgenus; qui erit carus Deo et hominibus, et ipse erit

P's parentibus ortus

a b

Eorundem triplex compendium

Cultus probatur:

A erit Pater multorum Monachorum, in cujus loco magna erit gratia Spiritus sancti; et postquam fuerit natus, statim ad baptismum ducetur. Et illico ut natus est, sicut jussit Angelus, ductus est ad baptismum. Occurritque portantibus eum in via Angelus Domini, in forma pulcherrimi juvenis; et interrogavit eos, dicens; Quid habetis, aut quo pergitis? At illi responderunt, Ad quemdam Eremitam sanctum Presbyterum, hic prope habitantem, ut infantem quem portamus baptizet. Tunc Angelus Domini, in forma hominis insufflans, signavit in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et orans benedixit eum.

baptizatur ab
Angelo.

2 Deinde illi homines ad sanctum Presbyterum, nomine Cronanum venerunt, qui dixit eis: Quid queritis hic? Illi responderunt ei; Ut baptizes istum infantem, Pater: Et videns Sanctus Cronanus infantem ait: Iste sanctus infans rebaptizari non indiget, quia a viro meliore et sanctiore me baptizatus est. d Illis admirantibus de hoc verbo, ait eis: Occurrit vobis aliquis in via? Et indicaverunt ei, quomodo praedictus juvenis benedixit infantem, et nominavit eum Coemgenum. Et ipse senior ait

d

P eis: Ille est Angelus Domini, qui istum infantem baptizavit: et sicut nominavit eum Angelus, ita ipse semper nominabitur, id est Coemgenus, quod latine sonat, Pulcher-genitus: pulcherrimus enim ipse erit. Et respiciens sanctus senex Cronanus infantem, Dei plenum gratia, obtulit seipsum ei dicens; O benedecte Dei infans, benedicat te Dominus Deus omnipotens, et ego ero primus Monachus tuus, et locum meum cum omnibus meis tibi trado. e Et postea cum oratione et benedictione sancti Cronani, sanctus infans Coemgenus ad parentes suos reductus est.

S Cronani de
co vaticinium,

e

nutritur lacte
vacca, ultro se
offerentis;

f

3 In nativitate jam sancti Coemgeni, Dei dono ad domum parentum ejus, pro gratia infantis, mira vacca alba, mane et vespere sponte veniebat, de cujus lacte sanctus infantulus Coemgenus aliquo tempore nutritus est; et illi homines nescierunt unde illa venerat, aut quo pergeret die et nocte; sed duo magna vasa f de lacte in unaquaque die mulgebantur ab ea; et post tempus, nemine illorum adhuc sciente, Dei nutu unde venit ipsi redivit; et per hoc sancti infantis nomen magnificatum est.

oves 4 dat
pauperibus,
multummi-
nuto grege;

C

4 Cum esset sanctus Coemgenus puer, oves parentum suorum cum aliis pastoribus pascibat; et quodam die in pascuis pauperes venerunt ad eum, dicentes: Miserere nostri, sancte puer Coemgene: audivimus jam famam sanctitatis tuae... in Dei autem nomine, coram ceteris, tradidit illis pius puer quatuor oves. Sero numeratis ovibus domini, numerus earum Dei dono integer inventus est: ne Christi servus pro largitate claritatis suae acensaretur; et in hoc miraculo sanctus Coemgenus in Christi amore confortatus est.

pluribus mira-
culis clavis,
crudiendus
traditur
Monachis.

g

5 Beatissimo Coemgeno adhuc in domo parentum suorum manente, alia plura miracula per eum a Domino Deo facta sunt, quae hic non scribimus, volentes scitius pervenire ad suam perfectam aetatem. Videntes parentes S. Coemgeni tantam gratiam in eo, tradiderunt eum sanctis senioribus Bogoino, g Lochano et Enna, ut in cella eorum Christo nutritur; et apud illos Sanctos B. Coemgenus sedule legebat; ipsoque in primis juventutis suae floribus crescente, videns illum quadam pulchra juvencula, foris in agro cum Fratribus operantem, amavit eum valde: pulcherrimus enim erat ille, sicut praediximus: et puella coepit indicare ei amicitiam suam astutis verbis; insidiasque ipsi, prout poterat, semper agebat, visu, loquela, et aliquando per nuntium: quae omnia sanctus juvenis respuebat, et [ab] illa die querebat ipsa opportunitatem

illum solitarium invenire. Quadam vero die, Fra D tribus operantibus in silva, illa puella perrexit post eos: et videns sanctum Coemgenum, seorsum solum in silva operantem, adivit eum; et blandissimis nexibus manuum suarum eum amplexa est; rogabatque illum dulcibus verbis, ut secum concumberet. Miles autem Christi, armans se sancto signo, et repletus Spiritu sancto, resistit ei fortiter, et exiliit de manibus ejus in silva: et inveniens ipse urticam, involvit seipsum nudo corpore in eam. Et [quia] illa juvencula adhuc persequerebatur eum, reinduit se vestimentis suis velocius; et apprehendit occulte fasciculum urticae: et veniens illa ad eum, percussit eam Sanctus urtica in faciem, et in manibus, et in pedibus, multis vicibus. Et cum illa esset lacerata urtica, extincta est voluptas amoris sui; et compuncta ipsa corde, flexis genibus veniam postulavit in Dei nomine a Sancto Coemgeno. Et orans Sanctus pro ea ad Christum, tunc ipsa Deo et Sancto Coemgeno virginitatem suam promisit: invenientesque Fratres eos ita sibi colloquentes, admirabantur valde: narravitque eis virgo quae gesta fuerant, habens verecundiam pudicitiae: et talia Fratres E audientes confirmati sunt in amore castitatis. Illa autem juvencula, deinceps prudens et sancta virgo effecta est; ac sancta et pia incanita beatissimi Coemgeni toto tempore vitae suae diligentissime observabat.

Tentatus ad
impudicitiam;

in urticis se
volutat, et
tentatricem
convertit

E

6 Quadam die jussus est S. Coemgenus, ut pergeret cum quodam Fratre in silvam prope cellam positam, ut facerent in ea ignem pro aliqua causa Fratrum; et erat ille Frater B. Coemgeno senior h, et dixit B. Coemgeno; Frater Coemgene, porta nobis ignem ad silvam: oblitusque est, Sanctus Dei, ignem secum portare. Perveniensque ad locum ubi debebant ignem accendere, senior ille interrogavit, ubi esset ignis; et sanctus Coemgenus confessus est, quod oblitus esset ignem. Ait ei senior; Percurre, Frater, citius post ignem, et tolle tecum ignem. Et interrogans B. Coemgenus eum, in quo portaret ignem; dixit ei senior per iram; In sinu tuo. Perveniensque S. Coemgenus ad coquinam, posuit facem ardentem cum multis prunis, juxta verbum senioris, in sinu suo; veniensque ad locum praedictum misit ignem in terra de sinu suo ante seniore; sed mansit vestimentum intactum igne ardente, ac si numquam in eo missus esset. Vilens autem ille senior tale miraculum, per S. Coemgenum factum; humiliter dixit: O, sancte juvenis, video te Spiritu sancto plenum esse, et vero Abbatiam nostram debes habere. Ait ei S. Coemgenus: mirum esset, ut sancti seniores sub regula mea essent, stulti juvenis: sed nemini hoc miraculum dicas. Et ait senior; Jam convenientius est alios sub te esse, quam ut tu sis sub aliis. Vere veniet dies, quando nos omnes, et loca nostra sub te erimus. Et narrans ille senior hoc miraculum majoribus et omnibus Fratribus, displicuit multum S. Coemgeno, et recessit ab eis longe ad desertum solus.

Jussus ignem
in sinu portat
h

F

ANNOTATA F. B.

a *Salmanticense MS.* nobiles fuisse ait; Acta breviora, dicunt patrem Coemlugum, e prosapia Regum Lageniensium ortum: sed magis pie vivendi causa, terram suam et cognatos deseruisse, ac perægre labore manuum vixisse: quod si finxit, satis apte videtur finxisse; nam si inopes non erant parentes, cur vacuum miraculose submisisset Deus ad lactandum infantem, quod habetur num. 3 at rursus, si adeo inopes, unde ipsis greges ovium? ut dicitur num. 4.

b Acta breviora narrant, Angelum patri apparuisse, nou

EX MS.

A non matri. Et rix ullus Sanctus Hibernus natus est, ejus nativitas patri matrive non dicatur nuntiata fuisse ab Angelo, vel quopiam Sancto.

c Cronanus, de quo hic agitur (sunt enim varii ejusdem nominis) non aliunde innotuit scriptoribus Hibernis: quod etiam accidit pluribus Sanctis hic nominatis; unde eis parum adjuvari possumus ad Acta hæc elucidanda.

d Docet nos Ecclesia salum insufflationem non sufficere ad Sacramentum Baptismi, si desit offusio aquæ: oportet igitur scriptorem hujus vitæ aut graviter errasse, aut abluitionem Baptismalem per crassam inadvertentiam omisisse. In Actis brevioribus dicitur sanctus infans insufflationem et unctionem accepisse ab Angelo, et postea a S. Cronano aquis salutaribus ablutus in propinquo fonte, qui exinde languidis factus est salubris. Salmanticensis MS. Auctor videtur rem totam suspectam falsitatis habuisse, ut revera suspecta est: solumque dicit infantem ab Angelo benedictum in via, cum ad Baptismum portaretur.

e In Actis brevioribus inducitur ita prophetans S. Cronanus: Et tota provincia ista Domino tuo serviet in æternum: et quando habitatores istius primæ dignitati tuæ adversabunt, ensis extraneus veniet, qui diversis modis eos eradicabit: ex quibus colligo, illam S. Coemgeni vitam brevioris conscriptam esse, tempore, quo Henricus II Rex Angliæ Hiberniam intercept; et de transferendo Episcopatu Glendelacensi agiceptum est, circa initium seculi 13.

f Duo lactis magna vasa quotidie non poterat puer unus absumere: proinde in Actis brevioribus recte dicuntur, etiam parentes eo vixisse per biennium.

g Id contigisse anno ætatis 12 supra dixi ex Ussero, quid istud habet ex Actis brevioribus; uti etiam, quod anno 7 ætatis traditus fuerit S. Petroco Eremitæ, natione Cumbro; quem idem Usserus ex Joanne Timmuthensi narrat, relicto paterno regno monasticam vitam amplexum, et circa annum 498 sanctitate floruisse in Hibernia; sed quodnam potris ejus regnum fuerit neuter explicat; rationem vero temporis colligit ex his Actis fabulosis, ut dixi in Commentario prævio num. 7. S. Eugenius vero, de quo hic agitur, inter plures ejusdem nominis, videtur fuisse is, qui numeratur inter discipulos S. Finiani, postea factus Episcopus Ardsrathensis: floruit autem adhuc seculo 6 ultra medium protracto, adeoque cum hic vocatur senior, non potest intelligi ætate talis fuisse, sed officio; cum S. Coemgenus natus habeatur anno 498: nisi ordinaria majorem ætatem, uti S. Coemgino, ita etiam tribuere velis SS. Finiano et Eugenio. Lochanum, Salmanticense Lochranum vocat, cujus nominis nullum reperio. Lochani vero plures referuntur in utroque Colgani tomo; quamvis difficile sit assequi an is, de quo hic agitur, aliquis illorum sit. Enuam sive Eannam, aut Æneam, non inveni alibi.

C h In Salmanticensi vocatur senior iste Braitdiucus, de quo olim, quod sciam, nulla fit mentio. In Actis brevioribus narratur hoc miraculum sub S. Petroco contigisse.

CAPUT II.

Vita Eremitica, et monastica: miracula quædam, et fundatum primum monasterium.

Ambulans beatissimus Coemgenus per deserta loca solus, invenit quadam die vallem quamdam, inter concava montium altissimorum positam, irrigatamque pulchris aquis: duo enim stagna et clari rivuli hinc et inde confluent in ea de montibus. Et pertransivit illam vallem usque in superiorem partem ipsius, ubi est lacus in angustiori suo fine, inter cacumina montium altissimorum: sed lacus ad radices eorum a monte usque ad montem constat: illaque vallis

quondam Scotice vocabatur Gleand De, modo autem dicitur Gleaundaloch, a id est vallis Duorum-stagnorum: et se collegit Sanctus juxta prædictum stagnum, in quadam arbore cava, et mansit ibi quodam tempore in vita angustissima: raro enim de illa arbore egrediebatur foras, et colligebat pauca olera, et cum modica aqua comedeat, et ita vixit multis diebus.

8 Pastor quidam ejusdam patris familias, qui dicebatur By, aliquibus diebus colligebat armentum suum ad pascua in prædictam vallem, in qua erat S. Coemgenus Eremita. Et volens Dominus famulum suum Goemgenum ostendere hominibus; fecit unam vaccam de illo armento venire quotidie ad S. Coemgenum, in specu suo manentem; et ipsa veniens lungebat sedulo vestimentum Sancti. Audiensque illa vacca mugitum armenti, saturi de herbis virentibus et aquis, circa vesperam redeuntis, et pastores altisonis vocibus pecora minantes, velocius ad primam armenti partem, contenta suo pastu, recurrebat; et omni die descendens armentum de gremio montis in vallem illam, ipsa vacca se furabatur a cæteris, et veniebat ad virum Dei, agebatque quotidie sicut in primo die fecit: et illa vacca abundantiam lactis incredibilem habebat de solo tactu vestis viri Dei. Admirantes autem can-

pones abundantes ex illa vacca lacteos fontes, narrantur Domino suo; et ille ait pastori, scis tu quid illi vaccæ contigit? Et pastor nescire se dicens, ait dominus suus ei; Observa eam diligenter ut scias unde habeat illa hanc gratiam. Crastino autem die pastor ille commendavit armentum pueris junioribus, et secutus est illam vaccam quocumque ibat. Et ipsa vacca consuetudo more, exivit ad arborem cavatam, in qua erat S. Coemgenus. Et inveniens pastor vaccam lingentem vestimentum Sancti, admiratus est multum: et minans inde vaccam asperere, increpavit Sanctum Dei rustice; et hoc S. Coemgeno displicuit, timens quod ille homo se proderet. Postea ille rusticus minavit pecora ad domum suam: perveniens vero ad villam, versæ sunt vaccæ et vituli in tantam insaniam, ut non cognoscentes se invicem, matres vellent vitulos occidere. Hoc videns pastor timuit, et narravit domino suo quod vidit in valle. Et jussione Domini sui ille pastor statim reversus est ad S. Coemgenum; flectensque genua rogavit Sanctum Dei, ut daret sibi veniam: adjuratusque ille a Sancto, promisit ipse de cetero se non proditurum eum: nescivit enim Sanctus quod ille narrasset antea de se hominibus. Et impetrata venia, ille homo aquam benedictam a S. Coemgeno accepit; et aspergens illa aqua vaccas et vitulos, cognoverunt se invicem consuetudo more, et mites illico factæ sunt: statimque fama S. Coemgeni per regionem divulgata est. Audientes autem Sancti seniores supradicti, id est Eoganus, Lochanus, et Euna, quod S. Coemgenus in illa valle deserta esset; reduxerunt eum inde, contra voluntatem suam, ad monasterium suum.

9 Quodam die in autumno illi sancti seniores collegerunt plures in segetibus suis messores; et paratæ sunt eis carnes et cerevisia abundanter. Manens aliquo circuitu b Sanctus Coemgenus in coquina illo die, magna peregrinorum turba, petens in Christi nomine victum, tunc venit ad ostium. Jam beatissimus Coemgenus plenus misericordia, erogavit illis ante coquos omnia cibaria, quæ erant parata messoribus. Tunc S. Eoganus misit ut messorum venirent ad prandium; cum hoc nuntiatum esset S. Lochano, venit ad coquinam, et ait ad S. Coemgenum; O bone juvenis, quid est quod fecisti sine nostro imperio? plures enim sunt messores, et justo debent habere bonum prandium, quia opus bonum agunt

vixit in cava arbore:

Vacca vestimenta ejus lambit,

E
cujus indicio invenitur a pastore

et vaccis furiosis miraculose mitescentibus, sanctitatis ejus fama increbrescit.

F

Prandium messoribus præparatum pauperibus erogal,

Desertum petit;

A agunt; illis autem peregrinis alium cibum dare-
mus. Hoc audiens sanctus juvenis, veniam flexis
genibus postulavit. Exeunte autem foras sancto se-
niore cum tristitia, B. Coemgenos coquinam clau-
sit super se, et imperavit ministris omnia ossa col-
ligere, et implere aqua omnia vasa cervisiæ. Postea
autem misit foras coquos, et oravit suppliciter ad
Deum; statimque Christi potentia aqua illa con-
versa est in vinum, et omnia carnibus plena appa-
ruerunt. Vocansque ad se magistrum coquinæ, os-
tendit ei quod sibi Dominus donavit; et coquus
currens narravit sanctis senioribus quod factum fue-
rat per S. Coemgenum. Et sancti seniores, viden-
tes illud factum mirabile, glorificaverunt Deum; et
benedixerunt suum sanctum discipulum, per quem
fecit Deus tale miraculum; et illud donum factum
a Deo, Fratribus illius loci et hospitibus atque mes-
soribus, per tres dies abundanter suffecit.

orando cibos
alios miracu-
lose impetrat.

Lupam, quæ
vitulum ipso
jubente devo-
raverat,
c

10 Alio tempore S. Coemgenus perrexit ad
quemdam sanctum Eremitam, nomine Beoanum c,
et mansit apud illum aliquot diebus. Ille Sanctus
habebat unam vaccam; et ministro suo quodam die
in alio officio occupato, dixit B. Coemgeno: Vade,
Frater, et vide vaccam nostram, ne eam bestię
eremi comedant. Pergens jam S. Coemgenus, in-
venit illum vitulum parturientem; et volens postea
Sanctus eam cum vitulo minare ad domum, venit
lupa macie tabescens ad eum; et sciens ipse, quod
illa esuriret, jussit ei, ut comederet vitulum recens
natum; et statim lupa occidit vitulum et comedit.
Ille videns pia vacca mater, tristissima effecta est;
et mugiens miserabiliter cucurrit ad cellam domini
sui; sciensque vir Dei causam illius, dixit S. Coem-
geno, Fili quid fecisti? cur fregisti cor miserę ma-
tris? Impero tibi in nomine Domini Jesu Christi,
ut citius a hujus tristem illius mentem. Hoc au-
diens S. Coemgenus, perrexit in silvam propinquam
et in virtute Dei lupam ad se vocavit; nutuque Dei
illa illico venit ad Sanctum Domini, et ait ei B.
Coemgenus: Tibi in nomine Jesu Christi Dei mei di-
co, ut vice vituli modo ad vaccam illam, cujus vitu-
lum comedisti venias, et omni hora mulgendi con-
grua, quotidie usque dum alium partum habeat,
simili modo venias: ipsa enim te amabit Dei pote-
state, quamvis sit contra naturam. Mirum dictu,
lupa illico post tale monitum cucurrit ad cellam, et
stetit ante vaccam. Videns vacca eam, statim dile-
xit eam ut mater unicum suum filium; et postea
C omni die hora mulgendi, quanto tempore vacca lac
illo conceptu habebat, lupa de silva veniebat; et
lingens eam vacca, pie lac suum dabat. Hoc videns
sanctus Eremita Beoanus signum, Deo gloriam de-
dit, et benedixit diligenter S. Coemgenum.

a vacca pro
vitulo amari
facit.

Furum peje-
rantem con-
fundit

11 Dein le S. Coemgenus, accepta licentia et
benedictione sancti senioris Beoani, ad sanctum
Episcopum Lugidum d exivit. Lugidus sanctus Epi-
scopus monasterium Monachorum regebat pie et re-
ligiose; et ipse libenter suscepit S. Coemgenum in-
ter suos. Quodam die fur, de grege monasterii S.
Lugidi Episcopi, arietem furatus est et comedit;
et cum ille coactus esset ad reddendum, seu ad ju-
randum, S. Coemgenus dixit ei; O miser, confitere
quod fecisti, postulans veniam, vel ad perjurium
audacter accede. Ille autem homo, parvipen-
dens verbum Sancti, accessit ad signa sancta ut
juraret. Illico jam accedens fur ad jurandum, aries
ex ore ejus balando alte clamavit. e Tunc omnes
voluerunt illum post talem confusionem damnare
ad mortem; sed Sancti liberaverunt eum; Et ait ei
S. Coemgenus; O stulte homo, relinque hoc secu-
lum, et salva animam tuam a languore scelerum
tuorum. Ille jam complevit consilium Sancti, et ef-
fectus est pœnitens dignus in vita sua.

et convertit.

12 Quodam die S. Lugidus Episcopus misit B. D
Coemgenum in rure ad quemdam. Christi servus
Coemgenus iter agens, invenit in via jacentes duas
filias de Nepotibus Dallayn, decollatas. Videns jam
vir Dei nefarium opus, stetit ibi solus, ne dimitteret
humana cadavera avibus vel canibus; et orans
Sanctus in illo loco ad Deum, hostes, qui hoc sce-
lus fecerunt, turbata mente eorum erraverunt, et
ad locum perpetrati sceleris venerunt, habentes ca-
pita / occisarum. Et videns eos S. Coemgenus, ver-
bis plurimis eos increpavit de occisione feminini
sexus. Illi dixerunt: Propter odium et vindictam
parentum suorum fecimus, qui nobis multa mala
fecerunt. Et petens Sanctus ab eis capita, depo-
nunt ea super terram; jungensque S. Coemgenus
capita corporibus suis, oravit pro eis; oransque
Sanctus, ante omnes illæ filię surrexerunt, sanæ et
valide gratias Deo agentes. Illi viri, videntes ma-
ximum miraculum coram se factum, postulaverunt
suppliciter veniam, et promiserunt se nunquam fa-
cturos tale nefas, gratulantes multum de vita puel-
larum; puellæ vero pervenientes ad suos, narra-
runt omnibus quæ sibi contigerunt. Et de hoc in-
sueti miraculo nomen S. Coemgeni per regiones
multum divulgatum est.

EX MS.
Puellas duas
a lutronibus
occisas

resuscitat.

E

13 Quodam tempore beatissimus Episcopus Lu-
gidus in juventute sua voluit deserere Hiberniam,
et esse in aliena patria peregrinus: veniensque ad
eum Angelus Domini dixit ei; Noli deserere Hiber-
niam, quia Dei dispensatione plures Sanctos in ea
ordinabis. Ex hac jussione Angelica S. Lugidus
retentus; mansit in Hibernia: et de illis Sanctis,
quos sanctus Lugidus ordinavit, est B. Coemgenus.
Postquam S. Lugidus jam fecit S. Coemgenum Sa-
cerdotem, misit eum cum quibusdam discipulis suis
ordinatis, ut cellam Deo ædificaret, ubi locum qui
dicitur Chnainduach ædificavit ibi cellam. in qua
aliquo tempore mansit, colligens Christo famulos.

sacerdos
ordinatus
a S. Lugido

monasterium
fundat.

14 Aliquando, in ipso loco adhuc manente S.
Coemgeno, quidam plebeius ad ostium illius loci
venit; et videntes eum duodecim viri, qui erant
inimici ejus cucurrerunt post illum, volentes eum
occidere. Videns ipse eos se persequentes, prostra-
vit se ad terram, juxta ostium; et tunc erat clau-
sum, et non potuit intrare. Venientes autem inimici,
nihil ibi de homine senserunt; sed tantum lignum
transversum super terram: mirabanturque valde,
quia non viderunt ostium aperiri, nec eum inde
exiisse. Et dicebant inter se, Ubi est? aut quo exi-
vit? Nescientesque quid agerent: quidam ex illis
sederunt super eum, quasi super lignum. Tunc bea-
tissimus Coemgenus, intus solus in oratorio ora-
bat: cui divinitus revelatum est, quod factum fuerat
foras; et discedens foras, vocavit ad se quemdam
Fratrem, et ait ei; Fili, voca homines consistentes
ante fores ad me. Qui cum venissent, ait illis vir
sanctus: O miseri homines, cur voluistis hominem
occidere ante ostium cellæ Coemgeni? Illi jam au-
dientes nomen S. Coemgeni, et scientes ex gratia
vultus sui et eloquii, quia ipse esset B. Coemgenus;
corruerunt in terram, petentes veniam ex intimo
corde. Tunc ait eis minister S. Coemgeni; O stulti,
ite, et videte hominem quem quærebatis, et super
quem sedistis, apparens ipse vobis quasi lignum,
potentia Dei, per gratiam nostri Abbatis. Videntes
illi duodecim hominem ibi sedentem, et narrans
ipse eis veritatem rei; obtulerunt se omnes Deo et
S. Coemgeno; fecitque eos statim vir Dei Monachos;
et manserunt apud eum pie et religiose usque ad
obitum suum.

Quidam
homicidas
fugiens,

F

lignum appa-
ret insequen-
tibus:

quo miraculo
convertuntur
et fiunt Mo-
nachi.

15 Faber quidam, de familia S. Coemgeni, qua-
dam die g mortella lapidem terens, particula de
lapide scissa exilivit, et fregit oculum fabri. Hoc
S.

g

A S. Coemgeno, in oratorio oranti, a Domino revelatum est; et venit statim foras ubi erat luscus. Vidensque illius miseriam, et Fratres de eo dolentes; posuit manum suam super oculum, et oravit pro eo, signans illius vulnus in Christi nomine; et illico ibi, coram omnibus, illius oculus redditus est sanitati, a cruore et dolore liber, ac si nunquam esset percussus; et ille cum ceteris Fratribus gratias Deo egit, glorificans virtutem sancti sui Patroni.

16 Post hæc et alia magna signa, beatissimus Coemgenus illam locum, id est, Cluaindnach deseruit; dimittens illic viros Catholicos; direxitque iter ad patriam suam cum Monachis, quos secum veluit ducere. Ambulansque S. Coemgenus quodam die per loca aspera solus post Monachos suos, vidit hominem a via parumper remota jacentem mortuum; et non valens Sanctus illum tegere humo ibi (quia discipuli sui omnes antecedeabant eum) rogavit Christum ut vivificaret illum; coepitque illico ille palpitare. Et orans adhuc Sanctus, surrexit vivus qui erat mortuus, et benedixit viro Dei, gratias Deo agens; et secutus est S. Coemgenus, perhibens se morte repente illic suffocatum.

B Et pervenientes ad Fratres, ipsi interrogabant, unde esset homo ignotus. Ille jam homo indicavit eis se exanimem fuisse, et se a S. Coemgeno resuscitatum esse. Hoc audientes discipuli, Christo Salvatori laudes dederunt; et homo ille factus est a S. Coemgeno Monachus, et mansit apud eum obediens usque ad mortem suam.

ANNOTATA F. B.

a De hoc loco vide Comment. præv. num 1.

b Id est, ordine suo, quo solebant Monachi per vices in culina ministrare.

c Tres aut quatuor Beanos reperio apud Colganum: sed nullum de quo affirmare possim hunc eundem esse.

d Lugidum vel Lugidium nullum reperio apud Colganum, quod miror: Lugaidos plures Lugbeos et Lugneos: sed quomvis eadem nomina coinciderent, quis divinet, de aliquo eorum hic agitur, aut de quo?

e Simile miraculum refertur de S. Patricio in ejus vita num. 120.

f Acta breviora habent, quod Sanctus revelatione divini cognoverit, copita illarum occultata esse in quadam cava arbore.

g Id est, mortario.

CAPUT III.

Monasterii Glendelucensis fundatio: Sancti vita solitaria: fraudes demonis ipsi detectæ.

Deinde S. Coemgenus, cum ad patriam suam pervenit, coepit habitare in illa solitudine in Glendaloch, valle scilicet Duorum-stagnorum, in qua ipse in juventute sua Eremita erat, ubi vacca eum inventum prodidit, ut supra dictum est. Illam enim solitudinem ab initio multum dilexit B. Coemgenus, et in inferiori parte prædictæ vallis magnum monasterium fundavit, ubi duo rivi clari confluent. Et multi hinc et inde ad eum venerunt; et fecit eos S. Coemgenus Monachos in illo loco; et plurimæ cellæ et varia monasteria per regiones Laginensium sub eo fundata sunt, et erat maxima multitudo Monachorum per diversa loca, sub cura S. Coemgeni. Ipse beatissimus Coemgenus prædictum suum monasterium et cetera, viris probatæ vitæ et sanctitatis commendavit, constituens singulis Religio-

sis officium suum; et exivit ipse ab eis solus ad superiorem ipsius vallis partem, quasi per unum milliarium a monasterio; et constituit mansiunculam ibi in loco angusto, inter montem et stagnum sibi, ubi erant densæ arbores et clari rivuli: et præcepit Monachis suis, ut nullum ciborum sibi genus darent; et nemo ad eum veniret, nisi pro maxima causa. Et ita solus, in superiore istius vallis plaga, inter montem et stagnum, in diversis locis, per quatuor annos Eremita fuit, in jejuniis et vigiliis continuis, sine igne et sine tacto; et habetur incertum, utrum radicibus herbarum, an fructibus lignorum, sive cælesti pastu, suam sustentavit vitam: quia ipse nemini indicavit hanc questionem: sed sui Monachi claram cellam, in eremo ubi S. Coemgenus habitabat, inter superius stagnum et montem, in Australi parte, construxerunt; ubi modo est clarum monasterium, in quo semper viri religiosissimi habitant; et illud vocatur Scotice Desert Caughin; quod sonat Latine, Eremitas Coemgeni; et ibi plures habitaverunt; et feræ montium et silvarum, feritate posita, mites comitabantur S. Coemgenum, et aquam de manibus ejus domesticæ bibebant. Et post prædictum tempus, multi Sancti convenientes, duxerunt S. Coemgenum de desertis locis exivit; et fecerunt eum habitare cum suis Monachis in prædicta cella; ibique S. Coemgenus semper voluit habitare, et ad Christum migrare; adhuc jam illic inter Fratres satis stricte vixit.

18 Quodam die manens S. Coemgenus foris super lapidem, apparuit ei diabolus cum magna modestia, in forma pulcherrima, transformans se quasi in Angelum lucis; et dixit viro Dei: Ave, vir sancte Dei; ecce som missus tibi a Domino, at dem tibi consilium. Magnum jam laborem semper sustines, et laudant te sancti Angeli ante conspectum Domini; et imperat tibi Dominos, amans te, ut de hac valle montana ad terram habitabilem Monachis tuis post te, discedas. Et benedicens diabolus S. Coemgeno, illico post tale imperium in tenues evanuit auras. Sanctus autem Coemgenus, admirans de pulchritudine et modestia illius, si daemon esset; et cur imperavit ei, ut discederet a loco, ubi vita sua a Deo et Angelis suis laudatur; si ille Angelus lucis esset, quia Deus potens est servis suis ubique bona preparare, ait: In hac valle, Deo permittente, ubi vita mea sive ab Angelo sive a demone laudatur, cursum hujus vitæ consummabo. Et postea ille Sathanas cum turba demonum ultra montem Tuayd, in Aquilonali plaga Hiberniæ, in regione scilicet Ultorun, S. Comgello a Abbati apparuit, et ait ei S. Comgellus: Unde modo venisti sathanas. Sathanas respondit: De finibus Laginensium, de valle videlicet duorum Stagnorum, ubi ille rigidus Coemgenus habitat, venimus; in illo jam loco ille rusticus cum miserabili cœtu, meis discipulis septem annis multum nocuit indesinenter. Ego autem post omnes exivi ad eum, et ut de suo loco discederet, suasi ei: sed non profecimus: quia stabilitas illius nos omnes superat: nunc jam ego, cum mea familia, ad nostrum locum inanes vadimus; et vexilla nostra fracta esse ab illo, narrare ibi cupimus, volumus enim adhuc tentare eum. Tunc S. Comgellus ait ei: Revertere Sathana, cum meis Monachis ad S. Coemgenum, et nec post, nec ante eos venias ad eum, sed simul cum illis; et insidias tuas tumque dolum contra eum, præsentibus Monachis meis, manifesta illi: hoc tibi impero in Christi nomine. Et venientibus S. Comgelli Monachis ad S. Coemgenum, apparuit simul cum eis Sathanas, et narravit omnia S. Comgeno secundum ordinem, sicut jussit ei S. Comgellus. Tunc S. Coemgenus gratias Deo egit, benedicens amico suo

Vitam eremiticam ducit:

mites feræ cum comitantur.

Suadet demon habitationem magis communem;

F ille vero ibi manere decernit:
a

cogitur demon a S. Comgello

fraudes suas detegere coram S. Coemgeno,

Comgello:

EX MS Oculum graviter lœsum sanat:

ad priorem habitationem regreditur:

mortuum suscitatur,

qui fit monachus

Construit monasterium Glendelacense.

A Comgello : et imperavit diabolo, ut nefarium cœlum suum de illa valle tolleret semper. Dæmones jam statim imperia S. Coemgeni discesserunt de valle, ululantes terribili clamore, et perhibentes se nunquam acturos stationem in ista valle. Post discessum autem dæmonum rupis illa, de qua nocebant, hinc et inde, per orationem S. Coemgeni in stagnum cecidit magno fragore.

Hic stagnum immersus orat ;

19 Consueverat S. Coemgenus in Stagno omnibus noctibus per intervallum horæ intrepidus orare; bestia vero horridissima de loco veniebat ad eum, et natans circuibat corpus ejus undique; sed tamen nihil Sancto nocebat. Patientia mira viri Dei impetum bestię sustinebat in aqua frigida, quasi nihil videret. Videns piissimus Deus maximam patientiam sancti servi sui Coemgeni, in visu horrendie belluę, et maximum ejus tormentum in frigida aqua; Angelum suum post tempus misit ad eum juvandum. Tribus de causis a Domino missus est Angelus ibi ad S. Coemgenum : Prima, ut a diversis suis gravibus laboribus levius viveret paulisper; secunda, ut horridam bestiam Sancto infestam repelleret, tertia, ut frigiditatem aquę calefaceret. Adveniens enim Angelus Domini, statim omni nocte monstrum bestiale recedebat a viro Dei; et Angelo quasi in sinu ejus sedente, aqua circa eum calida fiebat.

et monstrum aquaticum pellit Angelus.

Brandubii Regis venator

20 Infra spatium prædictorum septem annorum, in margine aquilonali illius lacus, S. Coemgenus oratoriolum sibi construxit ex virgis, ad Deum orandum quotidie; ibique Sanctus a nullo homine cognitus habitabat, et nullo humano alimento vescabatur, ut supra diximus. Quodam quoque die, venator Regis Laginensium Brandubh, *b* mac-Eathach, de semine Emma (a quo nominatur gens Censelach, qui innumerabilem caedem in maxima plaga super Aquilonales Hibernię Provincias, in bello magno fecit; et ille Brandubh regnum multarum Hibernię regionum, postquam ipse Regem Themorię et Aileach, id est Edum filium Ammirach occidit in bello, tenuit) secutus canes suos aprum persequentes, venit in vallem illam: et aper oratoriolum S. Coemgeni intravit: canes autem non intraverunt, sed super pectora sua ante ostium jacebant: et erat ibi sub arbore S. Coemgenus orans, et aves plures super manus ejus et humeros stabant, et volabant circa eum, carmina suavia Sancto Dei canentes. Videns venator, stupefactus de his, reversus est cum canibus suis illico, dimittens aprum liberum, causa benedictionis sancti Anachoritę; et miracula, quę vidit ille, narravit Regi et ceteris omnibus. Et rami et folia arborum aliquando dulcia carmina S. Coemgeno canebant, ut intolerabilem laborem ejus cœlestia carmina temperarent.

hunc orantem invenit, avesque circa canentes;

rupes jam-jam lapsura

miraculose fulguratur, donec evadat Sanctus.

21 In tempore Quadragesimali, cum esset S. Coemgenus in deserto, Angelus Domini tribus noctibus venit ad eum, dicens: Rupes ista, quę supereminet huic speluncę in qua habitas, Christi famule, cadet super istam speluncam cito: ideo vade citius ad alium locum. S. Coemgenus respondit: Locus iste angustus est in quo maneo, et volo per tempus Quadragesimale in eo esse, nisi displiceat Deo meo. Angelus dixit: Vere manus omnipotentis Dei rupem istam, ne te occideret, pluribus diebus sustinet; et his dictis discessit. Beatus autem Coemgenus intra se ait: In Domino Deo meo Jesu Christo confidens, usque in Pascha hic manebo: veniente quoque vespere sancto Paschali, Angelus iterum S. Coemgeno ait: Cito de hac spelunca emigra, sequens me. Tunc S. Coemgenus secutus est Angelum sicci pedibus trans stagnum. Post discessum autem Sancti, rupes illa super speluncam prædictam cito cecidit, sicut Angelus prædixit.

e

22 Alio die beatissimus Abbas Munna in *e* suo Junii T. I

monasterio nomine Teach-Munna, quod est in Australi plaga regionis Censelach, audivit dæmonem alteri dæmoni dicentem: Ut quid tunc vultus, o amice, tam tristis est, et pallescit multum isto tempore? Alter respondit: Nempe cur non essem tristis? Nam ego et alii socii plures fortiter contra unum hominem multo tempore pugnavimus, et nihil valuimus. Locus enim, in quo ipse stat, proprius est noster ab initio mundi. Modo autem, sicut impossibile est homini viventi in flammis succensis consistere, ita nobis difficile est inter illum locum et cœlum perlustrare; quia flammis orationum ejus urimur. Si vis nosse eum, ipse est Coemgenus, qui habitat in valle Duorum stagnorum. Nos tamen in his diebus persuasimus ei, de loco illo ire in peregrinationem; et ipse modo est paratus ire, si Deus non impediret iter ejus. Hęc audiens S. Munna, dæmonem illum in catena *d* ignita per virtutem Christi alligavit, per lapideum titulum. Dei auxilio huc usque in memoriam virtutis ligatum. Deinde S. Munna ad S. Coemgenum nuntios misit, qui S. Coemgeno verba dæmonum erga se per ordinem dixerunt. Et S. Coemgenus, gratias agens Deo et S. Munna, *E* omisit votum peregrinandi.

D
EX MS.
S Munna
fraudem
dæmonis
detegit,

qui S. Coem-
geno peregrina-
tionem sua-
erat.

d

23 Quadam nocte S. Coemgenus cum suis Monachis hymnum *e* S. Patricii cantabant: repente autem B. Coemgenus admiratus tacuit, et suos tribus vicibus hymnum cantare jussit. Hymno tertia vice deposito, benedixit eis S. Patricius. Quibus interrogantibus, cur jussit hymnum cantari ter, ipse tacens exposuit eis dicens: Sanctus Patronus noster Patricius, cujus Hymnum cantastis, stabat in pavimento suffultus baculo, et benedixit nobis a carmine cessantibus. Ille est Patricius Archiepiscopus, qui Hiberniam de gentilitate convertit ad fidem, et ipse ante multos annos ac Christum mi-gravit: ejus autem Hymni gratia in Vita sua narratur.

e
Hymnum de se
cantantibus.

S Patricius
benedicit.

24 Sequenti nocte S. Coemgenus nocturno silentio a loco ubi Hymnum S. Patricii cum suis cantavit, usque ad locum in quo nunc est civitas ejus, trans stagnum sicci pedibus ambulavit, putans quod nemo se tunc videret: tamen coriarius ejus, nomine Cronanus, *f* secutus est paulatim vestigia S. Coemgeni, similiter sicci pedibus, trans stagnum. Videns eum Pater sanctus de stagno post se descendentem, ait ei: Quare, Frater, ausus es post me per insuetum iter sine mea licentia venire. Ideo tibi dico, quia tua ossa in loco, ubi erunt Reliquię meę, non erunt sepulta. Sed tamen, ne sit desperatio, mecum eris in cœlestibus. Ille autem Frater obediens, humilis et fidelis erat, et secundum vaticinium viri Dei sibi contigit.

Per stagnum
sicci pedibus
ambulantem

sequitur S.
Cronanus,
qui propterea
ad illo
re-rehenditur.
F^p

ANNOTATA F. B.

a Hic est S. Comgellus Abbas Benchorensis, trium millium monachorum Pater; qui juxta Colganum obiit anno 600, juxta Usseum vero 601, octogenario major. Vitam dedimus 10 Maji.

b Illustrari potest hic locus ex Vita S. Aidani sive Mailoci 31 Januarii num. 23, ubi iisdem pene nominibus et circumstantiis producit Brandubius Rex Laginę Australis, et narratur exdes Aidani filii Ammirach, quam refert Usseus in unum 308, ut dictum est in Comment. prævio ad Acta S. Patricii num. 36.

c De S. Munna ita habet Colganus in appendice 4 ad Vitam S. Columbe: S. Munna, qui et Fintanus, Filius Tulchani, Abbas de Tegmunna in Lagenia, colitur 21 Octobris, quo vitam ejus prodigiis plenam exhibebimus. Vereor ne tam prodigiosa sit, ut etiam reddatur suspecta sicut hæc.

A d Sicut Raphael Archangelus religavit dæmonium in deserto superioris Ægypti, Tobie viii.

e Vix dubium est, quin seculo sexto et initio septimi extiterint plures Hymni compositi ad honorem S. Patricii; v. g. is qui a S. Secundino compositus creditur (forsitan non recte) in Vita ejus per Jocelinum num. 156. Potuit etiam compositus esse is, qui S. Fieco Sleptensi Episcopo, non recte adscribitur; ut diximus in Commentario prævio ad eadem Actuum. 15. Credibile etiam est, Sanctum per se invocantibus benedixisse. Si tamen de Hymno hic agitur, qui in Vita 3 S. Patricii apud Colganum, dicitur a quodam Sechnal compositus; videtur mihi fabula narrari.

f Alius hic Cronavus est ab eo, qui num. 2 dicitur S. Coemgenum baptizasse; quamvis ibidem ita inducatur propheticè loquens ad Sanctum puerum: Ego ero primus Monachus tuus. Nam si idem esset, necesse foret, ipsum supergressum fuisse annum centesimum et quadragesimum ætatis ut minimum. Siquidem, juxta prophetiam num. 44 referendam, anno saltem supervixit uno S. Coemgena, qui annos centum et viginti dicitur implevisse; et ille saltem viginti annorum erat quando Presbyter S. Coemgenum baptizavit. Ubi vero horum Sanctorum Reliquiæ quieverint, modo ignoratur.

CAPUT IV.

Monasterii ad alteram stagni ripam translatio. S. Coemgini cum SS. Columba, Kierano, aliisque amicitia. Fraus demonis detecta.

Post hæc Angelus Domini ad S. Coemgenum venit, dicens: O Sancte Dei, misit me ad te Deus, ut ad locum, quem constituit Dominus, in Oriente minoris stagni venias, et sis ibi inter Fratres tuos, quia illic erit resurrectio tua. S. Coemgenus dixit: Nisi Domino meo displicuisset, vellem in isto loco, in quo laborem pro Christo sustinui, manere usque ad obitum meum. Angelus respondit: Si tu cum Monachis tuis ad illum locum pergas, plures filii vitæ semper in ipso usque ad finem seculi erunt; et Monachi tui post te sufficientiam de terrenis habebunt ibi; multaque beatarum millia animarum tecum ex illo loco ad regnum cælorum resurgent. Coemgenus respondit: Vere, o sancte minister, impossibile est Monachis in ista valle montibus circumdata habitare, nisi Deus eos sua potentia adjuverit. Angelus respondit hæc verba: Audi, vir Dei, quinquaginta sanctos viros in illo loco, cælesti pane de Monachis tuis, si volueris, satiabit Deus sine alimoniis terrenis, si unanimes in Christo permanserint post te: et unicuique ex eis morienti alius cum Dei timore et amore, in eodem habitu et professione, usque ad diem judicii succedet. Coemgenus respondit: Nolo jam ut sint Monachi mei tam pauci post me in illo loco. Respondit Angelus: Si ergo nolueris ut sint tam pauci in illo loco, multa millia in eo prospere et sine penuria, Deo eis jam præparante terrena commoda, per seculum ibi erunt: tu vero de cælesti sede tue terrenæ familiæ, sicut tu in Christo volueris, subministrabis: atque Deo juvante tuos Monachos hic et in futuro gubernabis. Locus jam ille sanctus et venerabilis erit: et Reges, potentesque Hiberniæ eum honorabunt, in honore Domini propter te, in terris, auro et argento, gemmis pretiosis, ac sericis vestibus, in muneribus transmarinis; et Regum delitiis et fertilitate satis cumulabitur: Civitas enim magna illic crescet: Levitianaque a Monachorum tuorum tam sancta erit, ut nullus eorum illius introiens sub humo, tormenta inferni pertulerit: si vero volueris, ut isti quatuor montes, qui huic valli adhærent, æqui campi amœ-

nissimi et fructuosi sint, absque dubio Deus tuus D faciet propter te. S. Coemgenus respondit: Creaturas Dei propter me moveri non cupio, quia aliter Deus meus potest locum adjuvare: et insuper omnes feræ horum montium domesticæ et humiles mihi sunt, et de hoc quod dicis tristes essent. Hæc et his similia sermocinantes inter se Angelus Domini et S. Coemgenus, trans stagnum ad locum illum super aquas ambulaverunt: et prospicientes, diligenter illum locum, Coemgenus Angelo dixit: Hic locus asper est. Scrobes enim multum abscondunt superficiem ejus, et nullus locus sepulture aptus est in eo. Respondit ei Angelus: Isti lapides immobiles sunt ab ævo usque hodie; ab isto autem die semper mobiles erunt, et in ipsa terra, quam Angelus significavit S. Coemgeno, nullus lapis immobilis invenitur.

26 Deinde non longe supradictus Angelus iterum ad S. Coemgenum venit, dicens: In nomine Domini nostri Jesu Christi, surge tu cum tuis, et exite ad locum quem Dominus aptum resurrectioni vestræ ordinavit. Post hæc verba discessit. Adhuc S. Coemgeno in eodem loco manente; ecce vir bonus de nobili genere Laginensium, nomine Dymma b filius Tiagni, venit ad S. Coemgenum; cui ait vir sanctus: Die constituto tu cum tuis ad me veni, ut sarcinas et ædes Fratrum ad alium locum, a Deo nobis constitutum, transferatis. Veniensque ille homo sicut promisit, interrogavit eum S. Coemgenus dicens: Duxisti tecum omnes homines tuos, sicut dixi tibi? Respondit Dymma: Octo filios meos cum ceteris duxi mecum; nonnus autem remansit domi nolens venire. S. Coemgenus dixit: Quo nomine vocatur ille? Respondit Dymma: Vocatur Moelguby. Dixit ei S. Coemgenus, Hen! proprium nomen est illi: ipse enim post paucos dies, in Australi Laginensium plaga quæ dicitur, Censeluch c, crucifigetur: et vere congruum nomen illi fuit Moelguby id est, Calvus lugubris, quia exitus lugubris sibi accidet. Iterum S. Coemgenus prophetice prædixit Dymmæ dicens: Tu vero et octo filii tui non jugulabimini; sed post poenitentiam quiete ibitis ad eolum, quod ita completum est.

27 Post talia vaticinia Dymma, cum suis filiis et servis et ceteris, inde supellectilem et ædes elevantes, deposuerunt in loco signato ab Angelo S. Coemgeno. Postea S. Coemgenus ait: In hoc loco civitas mea crescet, in qua erit resurrectio mea. Interrogantibus Dymma et filiis ejus, ubi ecclesia et cœmeterium illius loci ædificaretur; S. Coemgenus dixit: Illic olim pastor quidam sepultus est, et circa eum multi resurgent: nam cœmeterium hujus loci hic erit. Et ait sanctus Coemgenus Dymmæ et filiis ejus: O filii, spinas et tribulos abscondite, et facite initiationem hujus loci: in hoc enim loco sepulti eritis: ibi enim post multum tempus templum meo nomine ædificabitur Deo, et sub altari ejus jacebitis. Illa enim vallis possessio Dymmæ erat; et illam totam Dymma et filii sui Deo et S. Coemgeno obtulerunt. Octavus autem filius Dymmæ, nomine Dycoll, humiliter supra vires præ omnibus laborabat: cui S. Coemgenus dixit: O fili, benedictus et amabilis Deo et hominibus eris: et sicut humilior es præ ceteris; ita tu, et semen tuum post te, sublimior eris; et fratrum tuorum dominaberis. Postea Dymma cum filiis suis gaudens de benedictione S. Coemgeni, ad sua exivit. Cœpit autem S. Coemgenus in illo loco sanctissime vivere, id est asperrimis vestibus indui, et sine lecto super nudam humum jacere, et nimis jejuniis; non gustando nisi herbas et raro aquam, et continuis vigiliis, et esse sine tecto et igne frequentius foris, et ita vixit ibi multo tempore; donec sancti Patres,

Iterum ab Angelo monitus

E h accersitisque adiutoribus,

habitationem suam alio transfert,

variaque prophetat.

xx ms.

Monetur Sanctus ab Angelo locum monasterii mutare,

obedientique prædicitur ingens futuri monasterii gloria.

a

A rogantibus discipulis ejus, illum de hac asperitate, ad societatem Fratrum, per rationem revocaverunt. Et in ipso loco clara et religiosa civitas in honore sancti Coemgeni crevit, quæ nomine prædictæ vallis, in qua ipsa est, id est Gleam-daelach *d* vocatur: ipsaque civitas est in oriente Lagenensium, in regione quæ dicitur Fortnatha.

Mendicus mendax, acceptam a Sancto elemosynam referre cogitur:

28 Quidam homo, audiens zonam auream in elemosynam S. Coemgeno datam; venit plenus dolo, et petivit zonam illam; dicebat mendaciter, matrem suam captivam esse, et quod pro solutione ipsius quæsivit zonam; et hoc falsum erat: deditque Sanctus zonam auream, ut pro matre sua daret. Ille jam exiens cum zona tribus vicibus mirabiliter erravit, et nullo modo potuit viam suam agnoscere: tertia autem vice, cognoscens culpam suam, venit ad S. Coemgenum; et confessus est quod inique egit, et egit poenitentiam.

e

ipse addit S. Columbam:

29 Alio tempore audiens S. Coemgenus, tres Abbates, id est Columbam *e* Congellum et Cainniem congregatos in unum locum, qui dicitur Hieysneach, perrexit ad eos; volens cum eis fraternitatem firmare: et erat illo die magna statio *f* plebium, conveniens ad sanctum Columbam, ubierant Sancti. Et videns S. Columba S. Coemgenum a longe [venire] ad stationem, surrexit ob honorem illius, et stabat quousque S. Coemgenus illuc pervenit. Appropinquans jam S. Coemgenus illi stationi, ecce canes ferocissimi et horribiles occurrerunt ei, volentes cum comedere: videntesque omnes putabant, quod Sanctus cum suis occideretur a canibus. Sed signans S. Coemgenus contra impetum canum, ipsi nutu Dei mitissimi effecti sunt, et pedes S. Coemgeni et vestimenta, gaudentes multum, auribus, et naribus, ac lingua lambebant. Et videntes tale miraculum, benedictionem Deo in Sanctis suis dederunt. Increpabant autem homines rustici illius stationis S. Columbam, quod stabat tam longe causa adventus Coemgeni. Dixitque eis S. Columba; Cur, miseri homines, non surgeremus in adventu famuli Dei Coemgeni; cum Angeli Domini in adventu ejus consurgent in caelo. Et de hoc testimonio multum ædificati sunt omnes qui ibi erant.

canes feroces signo Crucis domat.

Sanctitatem ejus presentibus declarat S. Columba

g

S. Kyerani funus curaturus Coemgenus,

C ad Christum migravit; et corpus ejus in quadam basilica super feretrum constitutum est, donec S. Coemgenus et alii Sancti ad illud sepeliendum pervenirent. Perveniensque S. Coemgenus sero ad monasterium S. Kyerani, intravit basilicam in qua erat sanctum corpus; et imperavit omnibus Fratribus foras exire; volens ipse illa nocte solus commorari ibi juxta sanctum cadaver. Et exeuntes omnes Fratres foras, S. Coemgenus ostium illius basilicæ clausit diligenter, et mansit ibi solus usque ad crastinum: sed quidam de Fratribus ante fores basilicæ vigilabant usque mane. Oransque ibi S. Coemgenus, beatissima anima S. Kyerani reversa est ad corpus suum: et ipse surgens cepit loqui salutiferis verbis ad S. Coemgenum; et voces utriusque liquido audiebant Fratres foris manentes. Rogavitque S. Kyeranus S. Coemgenum, ut, in signum æternæ societatis, uterque vestem suam commutaret invicem: et sic fecerunt. Apertoque crastino die basilicæ ostio, invenerunt Fratres S. Coemgenum vestibus S. Kyerani indutum, et S. Kyeranus vestibus S. Coemgeni circumdatum: et corpus Kyerani calidum erat, habens rubicunditatem

cum eo tantisper vesusculato vestes commutat,

et sic eum sepelit.

in facie: indicavitque S. Coemgenus Monachis S. E Kyerani fraternitatem et societatem, quas ipse et S. Kyeranus inter se, et sua loca, et Monachos suos semper firmaverunt. Et Fratres qui vigilabant illa nocte ante basilicam illam, hæc testificabantur. Traditoque S. Kyerani corpore honorifice humo, S. Coemgenus ad suam reversus est civitatem.

A peregrinatione suscepta desistit

31 Contigit aliquando S. Coemgeno cogitatio, ut vellet solus peregrinari: et perrexit solus de suo monasterio, volens longe peregrinari. Vidensque eum solum euntem sanctus Eermita Garbanus nomine, ait ei; O homo Dei, quo pergis? Melius est jam in uno loco fixus manere in Christo, quam de loco ad locum in senectute discurrere: nullam enim avem sua ova in volatu fovere audivisti. Hæc audiens S. Coemgenus, compunctus est corde, et promisit redire ad suum locum: et tunc S. Garbanus Deo et S. Coemgeno se cum sua cella semper obtulit. Et ipse sanctus Garbanus prope civitatem Athcliath habitabat, quæ est in Aquilonali Lagenensium plaga, super fretum maris posita: et illud Scotice dicitur Dublus *h* quod sonat Latine Nigra therma; et ipsa civitas potens et bellicosa est, in qua semper habitant viri asperrimi in præliis, et peritissimi in classibus.

monitus a S. Garbano.

i Ad S. Berchanum divertit

32 Rediensque S. Coemgenus a S. Garbano divertit ad sanctum seniolem Berchanum, *i* qui erat cæcus, volens verba Dei audire ab eo: Sanctus autem Berchanus, prævidens prophetice adventum S. Coemgeni, ait discipulis suis: O filii, balneum sancto seniori nostro Coemgeno, ad nos hodie venienti, citius præparate. Postquam jam Coemgenus illuc pervenit, dixit ei B. Berchanus: Sancte Pater, in balneo tibi præparato divina ostensione, lava corpus tuum. Cui S. Coemgenus respondit: Vere, Pater, ex die quo hoc propositum in juventute accepi, non balneavi usque hodie nisi in frigidis aquis, causa corporis mei humiliandi: sed tamen, propter te, et Deum cujus electus es, balneabo. Et S. Coemgeno se lavante in balneo, S. Berchanus ait ministro suo; Duc mihi. Frater, ficones *k* sancti Coemgeni; vidit autem sanctus Berchanus spiritualiter dæmonem sedentem in ficone S. Coemgeni, et dixit ei, Ut quid stas hic, o nequissime dæmon? quomodo ausus es intrare ficonem sancti viri? Respondit dæmon: Dæmones nihil possunt ei suadere nisi sub specie boni, ita ego ficonem ejus intravi, suadens ei peregrinari et deserere locum suum, quod est malum in specie boni: et hæc dicens dæmon, clamavit alte, rogans ut dimitteretur inde exire (ante enim conspectum Sanctorum Dei, dæmon potestatem sui non habebat) habensque dæmon licentiam eundi, evanuit ex oculis Sanctorum. Postea autem S. Coemgenus et S. Berchanus, propinantes sibi invicem verba salutifera, unus eorum rediit ad suos Fratres glorificans Deum, alter vero in sua cella cum timore et amore Dei mansit.

k a quo ei fraus dæmonis detegitur.

F

ANNOTATA F. B.

a Levitiana, si bene scriptum est, videtur significare sacra seu Levitica Monachorum ministeria.

b De Dymma et filiis ejus nihil legi alibi.

c Censelagh pars Australis Lagenie, vide num. 20

d Vide Commentarium prævium, num. 1.

e Ex Actis S. Columbæ 9 Junii illustrandis, Sancti hi notissimi sunt: quandonam autem in loco, qui dicitur Hieysneach simul convenerint, ne per conjecturam assequi possum, uti nec locum Hieysneach: nisi forte legendum sit Hi-cuanach quæ est regio Momonia.

f Statio, id est Cætus, Conventus etc. Vide Glossarium Cangii.

A g *Ferocissimi sunt molossi Britannici; sed lapideos oportet fuisse circumstantes, quod nemo eorum in auxilium Sancto accurrerit.*

g *De S. Kierano ejusque monasterio, mentio fit in vita S. Patricii per Jocelinum 17 Martii num. 98, conformiter ad ea quæ hic dicuntur. Usserus putat eum obiisse anno 549, annos natum triginta tres. Colitur is 9 Septembris.*

h *Idem habemus ex vita S. Grellani, citata opud Colganum in Vita septima S. Patricii num. 44.*

i *De eodem S. Berehano agit Usserus ad annum 570 in Indice Chronologico: forsân idem est qui colitur 12 Octobris juxta Colganum in Triade Sanctorum pag. 613,*

k *Fico, Calceamenti liquei genus, monachis Hibernis usitati: vide Cangium.*

CAPUT V.

Miracula et beneficia a Sancto viris Principibus præstata.

Colmanus filius Carbri, Dux quartæ partis Aquilonalium Laginensium, habuit in juventute sua quandam nobilem feminam in uxorem; cum vero non convenissent sibi invicem moribus suis, illam dimisit, et accepit aliam uxorem pro ea. Illa autem quæ dimissa est malefica erat valde, in magicis artibus, et repleta est ipsa zelo contra virum suum Colmanum Duce, et occidebat illa omnes soboles alterius per incantationes suas magicas. Illa enim ut audiebat filium vel filiam illi natum esse; veniebat ex aliqua parte contra villam in qua infans fuerat, et cantabat magice quousque infantulus esset mortuus. Cumque esset illi in senectute infantulus genitus, statim baptizatus est, ne sine baptismo ab illa occideretur venefica, et vocatus est Foelanus: quem illico Dux pater suus misit ad S. Coemgenum, ut ipse defenderet eum per virtutem Dei a prædicta muliere, et nutriret eum in seculari habitu: et obtulit illum S. Coemgeno, ut ipse cum semine suo apud S. Coemgenum per seculum sepeliretur; et serviret ei, si vivus evaderet Foelanus. Et suscepit eum S. Coemgenus gaudens, et nutriti eum in habitu laicali, sicut præcepit pater suus, diligebatque eum valde. Et non habens sanctus Coemgenus, unde haberet novum lac infantulo nutriendo, quia mulieres et vaccæ longe erant a suo monasterio; oravit ad Dominum ut aliquod adjutorium tribueret ei. Et Dominus illicomisit de monte propinquo cervam ad S. Coemgenum, de cujus lacte infans Foelanus nutritus est: quæ cerva bis quotidie veniebat ad monasterium S. Coemgeni, et mulgebatur ibi a quodam Fratre, infanti Foelano, quousque ille adultus fuit, et mitissime redibat ad pascua sua. Quadam quoque die mulgens Frater illam foris, posuit vas cum mulso lacte super terram; et veniens corvus rapax voluit illud bibere, effuditque rostro suo vas cum mulso in terram. Hoc videns S. Coemgenus ait corvo illi; Multo tempore hoc nefas te et genus tuum postea pœnitebit; id est multæ carnes, in die migrationis meæ ad cœlum, parabuntur, et non comedetis ex eis: et si quis ex vobis per audaciam suam tangere voluerit, de fimo seu de sanguine occisorum animalium illis diebus, statim morietur, et omnes tunc læti erunt; vos autem super cacumina circumstantium montium tristes eritis, garrientes et litigantes inter vos præ tristitia. **a** Hoc autem miraculum usque hodie omni anno completur.

34 Audiens prædicta pestifera mulier, quod puer Foelanus apud S. Coemgenum erat; venit et stetit in cacumine montis Eanach, qui ab Australi plaga civitatis S. Coemgeni imminet: et de illo monte

introspectit monasterium S. Coemgeni, ut puerum Foelanum venenis et incantationibus interficeret diabolicis. Hoc sentiens nutu Dei Pater Coemgenus, ait Fratribus suis; O fratres, diligenter occultate puerum Foelanum, ne videat illum diabolica mulier, quæ respicit nos de monte propinquo; et hoc dicens, surrexit ad Deum contra illam in orationem. Illa deambulans hinc et inde circa cacumen montis, agebat magicam suam artem: sed a Deo cæcata est: et nihil videns persistebat adhuc in malitia sua, et cecidit de cacumine montis per aspera in præceps, in vallem scilicet Cassain; et lacerata est membratim, et ibi periit illa misera infelicissime.

35 Post hæc vernali tempore idem puer Foelanus postulavit poma a S. Coemgeno: et volens vir Dei satis placere illi, benedixit arborem, scilicet salicem, et illico dulcia poma Dei gratia apparuerunt in illa; de quibus puer satius est, et illa salix adhuc omni anno poma Dei nutu producit. Alia die ipse puer respuens frigidum lac, petivit calidum a S. Coemgeno. Coemgenus jam non inveniens patellam, lac effudit in cunicem **b** ligneam, posuitque manibus suis super ignem, et ignis nullo modo ligno nocuit: sed in eo intus lac mirabiliter Dei potentia calefactum est.

36 Alio tempore cum prædictus puer Foelanus esset juvenis, misit eum S. Coemgenus, et alios cum illo, ad S. Mochonne **c**: et ipse Sanctus prædixit suis dicens: Homines de familia Sancti Patris Coemgeni ad nos hodie veniunt, et præparate illis refectionem. Postea Foelanus cum suis illuc pervenit, et susceptus est cum gaudio; et interrogavit Sanctus Mochonne juvenem Foelanum dicens, Ad quid venisti ad nos? Respondit Foelanus. Non indicavit nobis, o sancte Pater, causam pro qua noster senex Coemgenus misit nos ad te: sed hoc jam scimus, quod concilium secretum Coemgeni tu scis, et vult ipse ut confirmes illud. Dixit ei S. Mochonne; Sapienter respondisti, fili: hoc est enim quod vult noster Pater Coemgenus. Opportunum tempus venit, ut tu, fili, ex nostro consilio et oratione, in regno patris tui sedeas, et semen tuum post te usque ad finem seculi **d**. Sed quicumque de tua prole successoribus S. Coemgeni contrarius fuerit, omnia bona hic et in futuro auferentur ab illo. Postea felix juvenis Foelanus in regno patris, cum oratione et exhortatione S. Coemgeni et S. Mochonne sedit: et prosperatum est regnum in manu ejus, per gratiam Sanctorum.

37 Quodam tempore ipse Foelanus venit ad salutandum nutritum suum S. Coemgenum. Hoc audientes inimici ejus, qui volebant regnum suum apprehendere, magnas insidias constituerunt contra eum, volentes eum occidere. Illud in spiritu videns sanctus senex Coemgenus, narravit diligenter Duci Foelano alumno suo, quem multum diligebat: et benedicens eum, præcepit ei, ut secure rediret ad sua. Ibi jam pauci erant cum Duce Foelano. Ipse siquidem, Foelanus, confidens in benedictione sancti Patris sui Coemgeni, exivit recta via ad regionem suam: et veniens inter insidias inimicorum suorum, apparuit ipse cum suis in formis et velocitate cervorum. Et sic evasit ille ab inimicis suis incolumis, per benedictionem viri Dei.

38 Tres aliquando scholastici, de campo Lipsi, qui nominatur planities Laginensium, venerunt ad S. Coemgenum, volentes consilium ejus observare: unus eorum Melerium vocabatur: ipsi Philosophiam **e** inter se meditantes, supradictus Melerium alios duos superabat in quæstionibus. Alii autem duo irati occiderunt eum, et decollaverunt in valle Cassain, in qua prædicta mulier malefica occubuit. Sciens hoc S. Coemgenus intus in cella sua, dixit magistro hospitum:

D Venefica male perit orante Sancto,

Idem alumno suo poma miraculose procurat,

et lac calidum: **b**

E

c cumque nutiens ad S. Mochonnam

d Regem constituit pro patre:

Foelanus structas ab inimicis insidias

in forma cervi evadit:

homicidas duos

e

EX MS.

Infans Colmanni Foelanus,

ne a saga necetur,

S. Coemgino traditur

et miraculoso lacte nutritur.

Corvi qui illud effuderant puniuntur:

a

A spiritum : Duo juvenes scholastici, qui hodie homicidium perpetraverunt, ad te citius venient : et ne sis lætus in adventu eorum, sed responde eis dura verba obscure : et sic fecit minister. Tunc illi videntes asperitatem illius contra se, dicebant tristes ad invicem : jam sanctus Pater Coemgenus, sciens facinus nostrum, præcipit isti Fratri, ut ageret nobis istam asperitatem : faciamus ergo bonum consilium, id est confitentes illi scelus nostrum, pœnitentiam agamus. Et ait eis S. Coemgenus : O filii, malum opus perpetrastis : sed adhuc in Dei misericordiam confidite, et revertimini ad quem occidistis, meumque baculum vobiscum portate, et ponite super pectus illius : et caput illius, quod inter pedes suos dimisistis, congrue collo suo apponite : et credo quia resurget ad vos. Nulla jam bestia eum adhuc tetigit, excepta vulpe modicum de sanguine ejus bibente. Illis euntibus, et sic per omnia agentibus, qui occisus erat, quasi de gravi somno surrexit a morte : et simul ipsi tres gaudentes ad S. Coemgenum redierunt. Ille autem scholasticus, qui a morte suscitatus est, Monachus obediens, usque ad obitum suum, apud S. Coemgenum mansit : præcepitque ei S. Coemgenus, ut ne unquam longius iret a monasterio, nisi ducens hospites ad locum martyrii ejus, ut viam eis ostenderet per montes. In illo nunc loco Crux g posita est. Aliis autem duobus redemptibus præcepit, ut in peregrinationem irent, et postea religiose viverent, quod illi magno affectu compleverunt.

B

39 Quidam vir regius ad sanctum senem Coemgenum venit, ut zonam suam benedictam acciperet ne ab inimicis suis jugularetur : et revertens ipse cum zona benedicta ad sua, turba inimicorum suorum magna venit obviam ei in via plana : videntesque eum inimici sui impetum fecerunt fortiter in eum. Tunc ille, accinctus zona sua, cœpit invocare nomen S. Coemgeni : et illico illi nullo modo potuerunt videre eum, circumdatum ab eis : sentiensque ille ex loquela ipsorum quod se non vidissent, sic incolumis per medium eorum invisus per gratiam viri Dei evasit.

40 Aliquando Rex h Lagenensium, cum Nepotes Neilli, et Aquilonales Provincie secum regionem Lagenensium ad eum devastandam intrarent, venit ad S. Coemgenum, querens ab eo consilium. Sed non permittens S. Coemgenus in vallem suam intrare, in supercilio montis Australis stetit, ubi nunc terebynthus est Regum : et misit legatos suos ad S. Coemgenum ; quibus vir sanctus dixit : Rex ex jure humano, pro patria sibi commissa debet bellare, si aliter non poterit eam defendere. Hæc verba sancti Dei audiens Rex, lætus et promptus rediit ad bellum ; et ante se ingens bellum factum est, in quo Nepotes Neilli a Lagenensibus valde superati sunt, et Aquilonales ad internecionem relictæ sunt. Ipse jam Rex cum Lagenensibus, post bellum, gratias egit Domino et S. Coemgeno.

41 Quidam Miles, nomine Rotanus, comam pulcherrimam habebat, quam valde diligens nutrebat omni cura ; et propter eam luxuriose vivebat, nihil curans de anima sua. Hoc audiens sanctus senex Coemgenus, multum sibi displicuit : benedicensque ipse aquam, misit ei, et jussit inde caput suum lavaret, quasi pro benedictione. Ille jam caput inde lavans cum gaudio, totam comam deposuit : sciensque ipse quod hoc voluit S. Coemgenus, venit et egit pœnitentiam coram Sancto ; promisitque de emendatione vite suæ. Vidensque vir Dei satisfactionem ejus ; benedixit caput illius, et in eo alia coma statim crevit, quæ fuit satis pulchra, sed non pervenit ad primam. Postea ille Miles, Deo et Sancto ejus in omnibus gratias agens, rediit ad sua.

ANNOTATA F. B.

D
EX MS

a Non miror ultimam partem hujus prophetice imprecationis quotannis impleri : corvi enim ubicumque sunt crocitant.

b Scutella profundior Belgice komme.

c De Mochonna agit Colganus 8 Martii ; eumque numerat inter discipulos S. Columba kille : oportet igitur, quod hic refertur, contigisse circa initium seculi 7 : nam in fine seculi 6 S. Columba obiit. Nos de eodem S. Mochonna de Eas-mac neire, eadem 8 Martii egimus inter Prætermisos.

d Jaquet consideranti, prophetiam hanc non fuisse impletam.

e Quæ vel qualis Philosophia aut Philosophi fuerint in Hibernia circa seculum 7, equidem ignoro. Si Bardos aut Druidas induxisset Auctor, inter se pugnantes aut litigantes, invenisset forsitan fidem aliquam : est enim facinus illis dignum.

f Ne martyrii quidem hic umbra est.

g Cum dicat Auctor Crucem positam fuisse ab memoriam miraculi, et suo tempore adhuc stetisse : facile credo occisum aliquem, ibidem a Sancto resuscitatum ; quamvis hæc circumstantie fabulosæ videantur ; usitatum enim erat Hibernis Cruces figere in locis, quibus aliquid memorabile contigerat. Ceterum per Belgium moris est, forsitan et tunc in Hibernia fuit, Crucem plantare in loco ubi aliquis trucidatur ; ut monentur fideles orare pro occisi anima : unde forsitan ob memoriam interfecti dumtaxat, non autem resuscitati, Crux eo loco steterit.

h Rex iste Lageniæ videtur fuisse Brandubius, de quo supra num. 20. Nepotes Nielli, (si prælium hoc commissum est, post eadem Audi secundi) fuerint Aidus tertius cognomento Slano, ex Dermotio Rege nepes Nielli, et Colmannus Regni consors ; qui ambo anno 600 interierunt.

CAPUT VI.

Spiritus Propheticus. Spiritualia beneficia variis præstita Obitus.

Latrones de gente Degha, de regione Kenselach a, venerunt et absconderunt se in montibus juxta Monasterium S. Coemgeni, volentes quandam villam in plebe nepotum Moel illa nocte sequenti rapere, et occidere viros ejus. Hoc a Domino sancto seni Coemgeno revelatum est. Tunc S. Coemgenus, in promptu alium nuntium non habens, cuidam viro cæco a nativitate nomine Gnaire, jussit ut iret ad illos, et indicaret eis de latronibus. Ille jam resurgens sine excusatione, illico Angelus Domini venit ad illum, et illic duxit, et inde reduxit cum celesti lumine eum incolumem. Habitatores prædictæ villæ gratias agentes, absconderunt se cum suis in tutis locis ; latrones autem inde vacui reversi sunt.

43 Corjarinus b quondam nomine Cronanus, postea autem vir sanctus ac pius coram Deo et hominibus, qui Claram-cellam Domino ædificavit, misit legationem ad S. Coemgenum, ut ipse Fratrem fidelem et idoneum ad se mitteret, per quem sua secreta S. Coemgeno remandaret. Ad quem sine mora sanctus Pater Coemgenus Berchanum c Monachum misit, secundum morem antiqui temporis solum. Illo jam Fratre iter incipiente per silvas et montes desertos, invenit quandam mulierem speciosam, solam in via, expectantem conductum per desertum. Quæ videns illum, dixit ei : O homo Dei, propter Deum omnipotentem, dimitte et sustine me ire tecum per eremum. Frater itaque propter Deum concessit,

et

ad se venientes
benigne incre-
pat S. Coem-
genusoccisum su-
scitat,f
g
et omnes Reli-
giosos facit.

Zona sua

Principem
inimicis invl-
sibilem reddit.h
Rex Lageniæ
suasus Sanctiprælium int
et vincit:

C

Comam luxu-
riose nutrebat

emendatur.

a
plebem a
latronibus
servat.

F

Per cœcum
nuntium ab
Angelo
deductum,

b

c
Berchanus
Monachus,

A propria prœdia opere suo sublimavit fabreca Pontificalem. Quam accepit Cathedram rexit in pace. Annus LXI ejus, quæ vita quod mansit in seculo anni fuerunt, megrans de mundo, imperante Principe Francorum Rege. *Carolus le Cointemartum scribit anno DCLXII, quo tempore Arverni suberant Austrasis, a quibus tunc Rex assumptus erat Childericus II, filius Chlotharii III, Regis Neustrie et Burgundie; sub quo ante degens videtur Princeps, appellatus aut hoc nomine apud posteros indigetates; hinc in Epitaphio legitur imperante Principe Francorum Rege. Cetera isto in epitaphio, verba aliquot forsitan obiectis mutuo, obscura intellectu, non vacat operosius exatere, ipso illustranti conati magis forsitan obtendebranda. In Breviario Claromontano, post proprias, de quibus supra, Lectiones, hæc additur Oratio: Tuere nos, misericors Deus, et B. Genesii, Confessoris tui atque Pontificis, cujus natalitia celebramus, tribue semper gloriam præsidii.*

VITA

Ex MS. Legendario Illidiani monasterii, a Jacobo Bardion ibidem Religioso communicata.

Beatus Genesius Arvernici civitatis extitit oriundus, nobilissimis parentibus ex Senatorio ordine procreatus, sicut in chronicalibus genealogiis legitur. Ille a primæva ætate liberrimis litterarum studiis traditus, omnibusque disciplinis instructus, nec non et Ecclesiæ Christi mancipatus, ita admodum acquipollere cœpit, ut nec practicæ vitæ administrando cessaret officia, nec theoreticæ vitæ contemplativa proculdubio aberraret a via. Studens siquidem sagacitati, quæ erant Cæsaris reddebat Cæsari, et Deo quæ Dei erant. Omnes denique populi ad eum, tamquam ad vivarium recurrerant, sitientesque venam aquæ viventis ex ejus pectore hauriebant, ita ut etiam flumina de ventribus eorum aquæ vivæ fluerent, et aliis propinarent; dicente Domino; Qui liberit aquam, quam ego do, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

2 Omnis itaque ætas, omnis sexus, et omnis enim conditio diligebat: unusquisque quod suum erat in eo habebat, imitans Apostolum dicentem, factus sum Judæis tamquam Judæus, ut omnes lucrificerem. Juvenes eum diligebant, quia fraterna eos admonitione exhortabatur, ut mundi malitiam declinarent, et astutiam serpentis et columbæ simplicitatem imitarentur, et saperent. Senes ipsum verebantur et amabant, quia sedulo eos admonerat, ut qui primam vel secundam vigiliam custodire neglexerant, saltem tertiam custodirent. Juvenculas affabiliter hortabatur ut sorores, anus ut matres, ut mundana desideria fugerent, et se immaculatas custodirent, atque uni soli Deo vero et immortalis sponso adhererent. Florens denique his atque hujusmodi rebus, vigiliis atque orationibus intentus, corpus metabat jejuniis, faciem attenuabat, esurientes et sitientes alebat, nudos operiebat, infirmos et in carcere linguentes consolabatur et visitabat, hospitio vagantes et egnos suscipiebat, idem ipse eis ministrabat, mortuos condiebat atque sepeliebat. Dum ipsum in membris suis suscipiebat.

3 Cum igitur migravit a seculo Arvernici civitatis Episcopus, Genesius ad Episcopatum petebatur. Ita etenim vox et sententia populi in unum convenit, ut et omnes Genesium vellent, et omnes Genesium peterent, et omnes Genesium Antistitio dignum clamarent, nullumque alium Episcopum fieri

posse vociferarent. At quorum voces Genesius, D quasi sibi conscius trepidabat, et ne id sibi fieret orabat. Accersiti itaque Episcopi, triduanum jejunium omni Clero et populo indixerunt, et ut de ordinatione Episcopi solliciti essent Deumque deprecarentur, injunxerunt.

4 Transacta vero die tertia, Arvernici Sedis Episcopum Genesium consecraverunt, ac reluctantem et invitum vellet nollet inthronizaverunt, congruentibus et concordantibus authenticarum locis Scripturarum: sicque cum Dei laudibus gratulandi recesserunt. Sanctus quoque Genesius, de imposito sibi honore quasi metuens et mœrens, Dominum Jesum rememorabatur, dicentem: Jugum meum suave est et onus meum leve. Quanto namque se majori sarcina prægravari sentiebat, tanto magis sobrietati deditus erat; id secum metuens revolvebat. Quia hic homo cœpit ædificare et non potuit consummare. Inter homines quippe præsentialiter degebat, sed cum Deo jam essentialiter vivebat: cum Martha quoque satagens in exterioribus ministrabat, nec minus ad Domini Jesu vestigia cum Maria sedebat, et ex dominico ore verba vitæ recipiebat.

5 Postmodum vero quinquennio officium Episcopatus sui administrans, sed et frequentias et concursus populorum sustinere non prævalens, atque inter hujus seculi procellas naufragium metuens, qualiterque clavum jam putride navis ad littus torquere posset hæsitans: seculo se abrenuntiaturum decrevit; Romamque profectus est sub habitu peregrinantis; ubi multa per eum Deo operante facta sunt miracula, de quibus mox per singula non est narrandum. Multi etenim cæci illuminati, curati paralytici, mundati leprosi, obsessi a demonio liberati. Nemini ægroto manum imposuit, qui non protinus redderetur sanitati. Plurimi quoque carceribus tenti, et ferreis compedibus astricti, mox ut B. Genesium advocaverunt, ejusque nomen memoraverunt, miro modo vinculis emancipati, sed et carceribus sunt liberati. Tantam vero ei gratiam contulit Dominus, ut plurimorum miraculorum patrator mirificus efficeretur.

6 Sed et Arvernenses, diu de amisso Pastore mœrentes, ntrum viveret, utrum jam obiisset, dubitantes, plurimi eorum Romam decreverunt proficisci, consilium quid facerent, vel quomodo se haberent, ab Apostolico accepturi. Denique Romam venientes, Antistitem suum, jam a longo tempore amissum, recognoverunt; ejusque pedibus provoluti, clamare cœperunt; Cur nos, Pater, deseruisti? aut cui oves a Domino tibi traditas Pastor commisisti? Gaudebant igitur et flebant; et ne gregem suum desolatam relinqueret, attentius orabant. Gaudebant etenim, quia incolumem eum et sanum videbant: flebant vero, quia tamdiu eo caruerant. Beatus itaque Genesius, misericordia motus, sicut semper misericordiæ et pietatis [visceribus] affluebat, talibus suadens verbis breviter est affligit; Fratres et filii, hortatur nos Dominus noster Jesus Christus, sicut in Evangelio secundum Lucam legimus, dicens, Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non poterit meus esse discipulus; omnis autem qui reliquerit domum aut patrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit. Quapropter nos, Fratres, non expedit tristari, quia Dominus Jesus memor suæ promissionis, temporalia bona mihi quamvis indigna centuplicavit: de cujus clementia et bonitate confido, quia æterna æternaliter accumulabit. Itaque libet exclamare et dicere, Dominus pars hereditatis meæ et calicis mei, ipse est qui restituit hereditatem meam mihi. Surgite, et

eundem optime administrat:

Mar. 11, 30

Lu. 11, 31

Et anno Sedis 5 Romam profectus,

multis claret miraculis.

Requisitus a civibus et juvenis,

F

Lu. 14, 33

cosque solatus,

Orotio,

Nobiliter natus,

et omnis virtutis exemplum

Joa. 1, 14

cunctos recte instruit.
1 Cor. 9, 20

C

et vacat operibus misericordie.

Ad Episcopatum postulatus,

A et iter nostrum apparate: quia, sicut vidi in visione, Arvernica Sedem habeo visitare.

7 Qui propere surgentes, atque de societate et regressu Antistitis sui gratulantes, quæ itineri necessaria erant paraverunt; atque secum, Benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi; pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, musicare cœperunt: et addebant; Quia non amovita nobis misericordiam suam. Itaque die altera illuscescente, quasi peregrinaturus, cum magnacivium frequentia civitatem exiit, sicque iter arripuit. Veniens denique Arvernus, non longe ab urbe resedit, ubi postea monasterium Virginum collocavit, quas regulariter vivere instituit. Cives ergo, adventum Episcopi sui audientes, et cum crucibus et cereis omni ecclesie apparatu obviam ei progredientes, Gloria in Excelsis Deo, canebant; et, Benedictus qui venit in nomine Domini, subjungebant.

8 Appropinquante igitur eo ad civitatem, alii de muro præcipitabant, alii per portas et posternas irruebant, atque alii alios comprimebant, suum diutissimo desideratum cupientes videre Episcopum.

Multi quoque e villis, vicis et castellis, audientes famam et adventum B. Genesii, infirmos suos traxerunt, ac coram eo deposuerunt; qui in momento a quacunque detinebantur infirmitate liberati, et sanitati pristinae restituti sunt. Deguit autem postmodum parce vivendo quadraginta annis, in quibus ecclesias fabricavit, monasteria construxit, Deique voluntatem quoad vixit incessanter implevit. Ingruente vero mortis tempore, convocatis ad se turbis, et in Dei amore hortando corroboratis, vale dicto viaticum accipiens, et oculos manusque ad cœlum erigens, eixit; Pater mi, gratias ago tibi; quia oves quas tradidisti mihi, tu ipse custodisti, nullusque aliquam illarum de manu tua rapere potuit. Et hæc dicens spiritum exalavit. Tanta vero odoris fragrantie ibi confestim adfuit, ut omnes qui aderant, sperarent totam domum aromatibus repleri. Sepultus est igitur in suburbio Arvernica civitatis, in ecclesia B. Symphoriani, ubi per eum multa dantur beneficia ægrotis: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

D
ex ms.
loca pia con-
dit,

et anno post
reditum 40
mortuus

sepelitur in
ecclesia S.
Symphoriani.

B

DE S. ISAACO MONACHO MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA COMMENTARIUS PRÆVIUS

De scriptore Martyrii, ejusque mentione in Martyrologiis.

O. II.

ANNO DCCCLI.

Acta martyrii
a S. Eulogio
scripta

Memoria
apud alios
et in sacris
fastis.

C

Cordubam, urbem Hispaniæ Bæticæ clarissimam, fuisse illustrium Martyrum paginam, sæpius diximus et dicturi sumus, potissimum hoc mense Junio; in quo plurimi passi sunt sub Saracenis, quorum urbs regia illa fuit. Horum Martyrum certamina descripsit in suo Memoriali Sanctorum S. Eulogius, Cordubensis Doctor et electus Archiepiscopus Toletanus (qui et ipse postea gloriosa martyrio coronari meruit xi Martii, quando ejus Acta illustravimus) prius autem per Epistolam, ipsomet anno, Incarnationis DCCCLI, Æra DCCCLXXXIX datam Willelmo Episcopo Pampilonensi, strictum indicavit, quod sequenti, postquam Perfectus Presbyter xiv Kal. Majas occubuit anno, in Nonas Isaac Monachus decedit: postea in Prefatione ad ductum Memoriale agit de S. Isaaco Monacho: denique lib. 2 cap. 2 Martyrium ejusdem deducit. Memoriale istud suis Commentariis illustravit Ambrosius Morales, qui scorsim lib. 14 Chronici Generalis Hispaniæ cap. 7 Martyrium S. Isaaci describit: sicut etiam fecerunt, Joannes Marietta, lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ de Sanctis Hispaniæ cop. 10; Martinus de Roa, de Sanctis Cordubensibus fol. 87; aliique. Paucis autem post martyrium annis inscriptus est S. Isaac Martyrologio Usuardi his verbis: Civitate Corduba B. Isaac Monachi, qui cum esset annorum viginti et septem, pro fide Christi gladio necatus est. Secuti sunt Bellinus, Grevenus, Molanus, Galesinius, Canisius; et ante eos Martyrologia varia manu exarata et typis cusa, ac potissimum Romanum sæpius auctoritate Summorum Pontificum recognitum. Additiones Greveni ad Usuardum die v eum ponunt. Morales ad caput 2 libri 2 aliquod encomium habet ex Indiculo Luminoso, ut auctoris antiquioris, quod est hujusmodi. Zelo Dei Isaac religiosus, non humana instigatione, sed divina commotus; nec usitatum callem nostris temporibus, sed oblitteratum incedens; antiquum persecutionis fumum non sufferens animo, Judicem adiit: et ea,

Junii T. I

quæ alter flagello diro vexatus negabat, quæ inter verbera se non dixisse jactator debilis personabat; athleta fortis, belliger miles, abundantiori persecutione firmavit, potiori prælio intentavit, et ingenua mente inclinavit, ingenua morte peregit, consummavit, implevit: ut ostenderet hominibus fidei sezele commotum, non timore necessitatis præventum; ut constanti fiducia Ecclesiæ prælia bella, aperte proferret et patule, quod quibusdam indiciis super comprehensum satagebant firmare. Ut etiam produceret Dominus athletarum suorum mundo victoriam, et militum suorum rudi seculo propalaret constantiam, et ostenderet quod in novissimis temporibus etiam victores haberet, qui bella Domini eo instinctu, quo primi intentaverant, præliarentur.

ACTA MARTYRII.

Auctore S. Eulogio Martyre

Ego quidem volumen hoc Memoriale Sanctorum appellans, illis tantummodo a arcisteriis commentaveram; e quibus prior ille monachorum globus, ad resistendum mendacissimo vati, processerat. Sed postquam ex urbibus, viculis, oppidulis, et castellis certatim proruere ad hoc certamen viros ac mulieres cognovi, neque quemquam vereri Præsidis tribunal comperi, sed omnes pro testamento et legibus Dei nostri mortem incunctanter elegisse consexi; universis illud Ecclesiis, supra solidissimam petram fundatis, dicavi; ut tantum haberent cuncti de triumpho eorum suæ consolationis et gloriæ exemplum et gaudium, quantum fuit illos ex diversis locis venisse, et in exemplum totius Ecclesiæ discrimina passionum subisse. Sed reor quod inter ipsos principatum obtinet S. Isaac

Ex Prefatione
a

Inter plurimos
Martyres

præcipuus S.
Isaac

A Monachus, qui prior e b Tabanensi cœnobio in forum descendens, Judicem adiit, atque his verbis eum aggreditur : Vellem (inquit) Judex, cultor fidei strenuus fieri, si modo tu non differres ordinem rationemque ejus mihi exponere. Cui cum libenter quasi jam tirunculo fidei sua credituro juveni inflatis buccis, turgenti gutture, crepitantia infra cava palati verba institutionis lingua fallax proferret, sectæ hujus auctorem Mahomad fore prædixit : qui Angeli Gabrielis magisterio illustratus, verbum Prophetismi ab Altissimo nationibus relaturus accepit ; legem instituit ; Paradisum disseruit, regnumque cœlorum plenum epulis et luxibus feminarum edocuit. Sed et alia plura, quæ hic disponi perlongum est, ex ritu pro vano arbitrio prosequente, protinus ephebus ille venerabilis Monachus, ut erat apprimè litteris Arabicis imbutus, Arabice dans illi responsum : Mentitus, ait, est vobis (ita maledictionibus tabescat divinis) qui tanto scelere implicatus, tantorum agmina perditorum invasit, secumque inferorum barathro mancipavit. Ille etenim demonio plenus, dæmonicis favens præstigiis, letale morbidis propinans poculum, æternæ perditionis luet interitum. Quare vos scientia præditi a talibus non abdicatis periculis ? Quare non renuntiantes ulcus pestiferi dogmatis, perennem fidei Christianæ Evangelicam sospitatem optatis ?

B 2 Hæc, et his similia ore pudico, summis reverentiæ ausibus viribusque, lingua peracuta, Beato disserente Isaac, stupore nimio Judex turbatus, ac veluti amens effectus, ubertim lacrymasse perhibetur : et quadam mentis hebetudine occupatus, vix potuisse fertur, exprobranti se Monacho respondere : sicque manu extensa faciem ejus verberanti, confestim Monachus dixit : Consimilem imaginem Dei vultum audes ferire ? vile qualem propter hoc rediturus sis rationem. Idcirco, a consedentibus secum sapientibus deprehensus arguitur, quod gravitatis censoris oblitus, leviter per semetipsum ad cadendum Martyrem egerit : et præsertim, quia secundum legum suarum sententiam, is qui pro crimine dignus est mori, nullius potius convitiis lacerari debet. Tunc Judex ad Sanctum Isaac conversus ait : Forte madidus vino, aut phrenesi captus, ad ista, quæ profers, non facile potes advertere. Nam ipsius vatis nostri, quem tu temere convitiis impetis, sententia manet irrefragabilis, animadverti deberes in eos, qui talia de ipso non verentur profiteri. Ad quem venerabilis Isaac intrepida responsione ait : Ego quidem, Judex, nec vino madidus, nec quolibet morbo saucius sum ; sed zelo justitiæ conflagrans ; qua vatem vestrum, vosque expertes existere comperi, veritatem vobis exposui : propter quam si mors furibunda occurrerit, libens excipiam, placidus subeam, nec ab ejus casibus cervicem meas avertam. Novi enim, Dominum dixisse : Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

C 3 Tunc Judex carceri illum tradens ; protinus Regi causam ejus innotuit ; qui tantæ acensationis eventu perterritus, illico ferocioribus animis ferox promit edictum, dicens, morti usquequaque fieri debere obnoxium, talem in auctorem fidei suæ ferentem convitium. Hinc Dei servus, ad necem damnatus, vertice plectitur ; hinc in stipite elevatus capite deorsum appenditur, atque ultra amnem in spectaculum urbis locatur, tertio Nonas Junias, Feria quarta. Erat c octingentesima octuagesima nona. Cujus corpus post aliquot dies cum ceteris, qui eum imitando perempti sunt, igne crematum, et in favillam conversum, deinceps in amnem projectum est.

4 Sed necesse est exponere, quibus indicibus vel

prodigiis hic B. Isaac extiterit in infantia denotatus : ut ex eo divinitus ad coronam martyrii illum fuisse credamus electum, ex quo in matris utero positus terribilem valde parentibus stuporem intulerit. Tribus namque vicibus una die, paulo antequam nasceretur, visus est loqui : cujus rei novitate perterrita mulier, pene mortua, vix verborum nequaquam potuit intelligere. Alio etiam tempore, cum adhuc septennis existeret, virgo quædam cernit per visionem globum luminis e cælo descendere ; et inter omnium præstolantium turbam solus hic ulnas extendens, manus lumen excipit, totamque ejus claritatemori suo injectam ebibit ; felicem tunc et vere beatum omnibus, tali condignum munere, nuncupantibus. Hæc sunt infantie ejus prodigia et signa, quæ illum dignum martyrio longe antea portenderunt.

5 Nam quidam Sacerdos ex cœnobio Tabanensi, ex quo idem Beatus ad agonem processerat, peractis Missarum Dominico die solenniis d, septimo scilicet Iduum Juniarum, qui post quintum martyrii sui diem evenerat, in quodam lectulo Fratrum recumbens, obdormire paulum cœpit ; et ecce subito per somnium vidit puerum decoris pulcherrimi a partibus Orientis venire, schedamque miræ pulchritudinis manibus gestantem sibi adsisistere : quam ab eo accipiens, scripturam ejus legere cœpit. Erat enim his exarata sermonibus. Sicut Pater noster Abraham, Isaac filium Deo in sacrificium obtulit ; ita et nunc Sanctus Isaac, in conspectu Domini, sacrificium pro Fratribus immolavit. Et continuo quidam e civitate venientes, dixerunt Beatum e Hieremiam Martyrio cum aliis fuisse coronatum, per Dominum nostrum Jesum Christum, cujus exemplo nonnulli ad publicum sub eadem professione perempti sunt.

6 Beatus itaque Isaac, ex civibus Cordubensium nobilibus et locupletioribus parentibus natus, dum primævos adolescentiæ annos ingrederetur, atque inter opes bonaque genitorum tenerimo degeret, adeo ut peritus et doctus lingua Arabica f exceptoris reipublicæ officio fungeretur ; ex improvise spiritali flagrans ardore, Monachorum vitam optans, Tabanos viculum petiit : qui in partibus Aquilonis, inter prærupta montium et condensa silvarum, septenis ab urbe miliaribus distans, formosissimis in exercitatione vitæ monasticæ, virorum atque ancillarum Dei rumoribus decoratur. Siquidem in eodem cœnobio virum, summa timoris Dei reverentia præditum, Hieremiam patruelem habebat : qui etiam inclitus opibus, rebusque abundans, et conjux ejus venerabilis Elisabet, ac liberi, totaque pene cognatio, sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobii jacentes, divinarum legum perenni adhæsuræ obsequio, pridem sese eo contulerant. Ibi per triennium B. Isaac sub regularibus disciplinis, seu sub reverentissimo Abbate Martino, prædictæ feminae fratre, in sancto proposito militans ; extemplo divinitus illustratus, forum adiens Judicem petiit, et ordine quo in præfatione libri disposui, felici obitu sub testimonio Domini nostri Jesu Christi, in eadem regia urbe in Nonas Junias, feria quarta, Era octingentesima octuagesima nona, occubuit. Cujus corpus equuleo suspensum, post aliquot dies cum ceteris, qui eum imitando decisi sunt, rapacissimo igni commissum, usque ad ultimam favillam minutum est, ac deinceps anni perdendum immersum est.

ANNOTATA G. H.

a Socrates lib. 4 cap. 18 ἀσκήτρια Monachorum in Ægypto describit. Hinc Latinis asceteria, et arcisteria

D in infantia prodigia clarus:

d et post obitum visione honoratus. E

e

Lib. 2, cap 2

f

Epitome vitæ et martyrii.

F

ex ms. b

arguit legem Mahometi:

cæsus in facie

intrepidus respondet:

Matth. 10

Martyr obiit an. 851,

c

A steria dicta: in *Vita* quoque S. Antonii num. 108 archisterium dicitur, ubi plura annotamus.

b Tabanense cœnobium, a *Sinacenis* destructum esse, *Monochis* in urbem confugientibus, dicit *Eulogius* lib. 3 cap. 10: sed ubi præcise situm fuerit, ignorari a. t. *Morales*.

c *Æra Hispanica* 889 convenit in annum Christi 851, quo cyclo Solis 25 littera dominicali D, feria quarta in diem 3 Junii incidit.

d Recte, die scilicet 7 Junii, utroque (ut solet) termino incluso.

e Cohuntur eodem 7 Junii, Hieremias, et quinque ejus socii Martyres, etiam *Martyrologio Romano* inscripti.

f Exceptores, explicat *Morales* scribas publicos, *Tamayus*, *Tabelliones*, sive *Amanuenses*.

g Anno ætatis 27, inquit *Usuardus*: quod nescio unde acceperit.

DE S. ATHANASIO THAUMATURGO, IN ASIA MINORI MONACHO.

D. P.

Elogium ex MS. Synaxario Divionensi.

Medio ævo

ad Sangarium,
fluvium Asiæ
minoris com-
moratus,et in Trajani
monasterio
post mortem
conditus,sub titulo
Thaumaturgi
proponitur,cum longiori
Elogio ex MS.
Divionensi

Sæpius laudatum nobis Collegii nostri Divionensis Synaxarium, a Petro Francisco Chiffletio ipsi comparatum, nobisque ad tempus aliquod benigne commodatum, inter plures aliunde vir aut ne vir quidem adhuc notos Sanctos, etiam hunc dedit. Dedit autem cum Elogio prolixiori, quam alios possim alibi rependiendos; sed absque ullo, ut ante ceteros solet, disticho, atque ultimo loco: quod argumento nobis est, post eodem inscribi Synaxario coepisse nomen ejus; et locum dat conjectandi, posteriorem quoque ætate fuisse, et vel XI seculo floruisse alius enim character temporis nullus in Elogio potest deprehendi. Ipsum quoque diuturnioris exercitationis palæstram prorsus ignoravimus, nisi nominaretur Sangaris fluvius, Sangarius alius, **ΞΑΓΑΡΙΣ** in nummo *Julie* pizæ *Augustæ* apud *Ortelium* in *Thesouro Geographico* dictus, ut nomen istud hodieque retinens. Hic vario ab Ortum in Occasum, rursumque ab Occasu in Ortum reseru, Phrygium majorem percurrrens, ad Pessinuntem denuo in Occasum torquetur, Bithyniam irrigaturus, ac Pontum Euxinum denique ad Chelas Sinus *Mariandini* subiturnus. Intra hunc fluvium insulare monasterium habuit *Synecleticus* quidam, nescio an proprio nomine a baptismo, an vero appellativo a genere vel officio *Senetario* sic dictus; cui S. Athanasius junasse se dicitur, ut immorigeros illius subditos ad observantiam exemplo verboque redaceret, sicut et fecit; et bonorum operum ac dierum plenus ibi obit; sed inde mox translatus in propinquum Trajani monasterium, illud miraculorum suorum magnitudine ac multitudine celebris reddidit. Manet tamen et hujus monasterii situs ignotus adhuc nobis, nisi quod in minori Phrygia, seu Mysiam majorem malis dicere, inter *Chrysen* et *Lamponium*, Trajanopolis quædam fuerit; quo tamen non ausim referre nomenclaturam monasterii, quod a conditore potius suo nomen crediderim ex usu medi ævi accepisse. Nihilò facilius explicuerim, quæ S. Athanasio huic patria fuerit: nam *Kibyrrhoitarum* in elogio nominata regio, nulla nobis innotuit. Κοπριτσωτῶν, si scriberetur a *Cyparissio* *Messenizæ* *Promontorio*, *Peloponnesium* diceremus Sanctum fuisse: sed hæc longe quæsitæ, divinatione est. Dicamus ergo, quod præcipuum est, prædicto Synaxario ad hunc diem inscribi, Μύχην τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Θυματουργίου, Memoriam Sancti Patris nostri Athanasii Thaumaturgi, sequenti Elogio explicatam.

2 Οὗτος ὁ ἐν Ἀγίοις καὶ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ τὴν ἐπουνομαζομένην τοῦ Τριακονοῦ μονὴν τοῖς θαύμασι καταπλουτίσας, χάριτας μὲν ἐν τῶν Κιβυρραιοῦτων. Οὗτος εἰς ἰλικίαν ἐλθὼν, καὶ τὸν κόσμον βδελυξάμενος, ἐξῆλθεν εὐαγγελικῶς μοναχίζων καὶ περιτρέγων ἐκ τύπου εἰς τ. πον, καὶ ἐνύμενος πνευματικοῖς ἀνδράσι, τῆς ἀρετῆς πύτων ἀνιμάτο. Συγκλητικὸς δὲ τις Μοναχὸς γέγονεν, ἰδίῳ μόνῳ ἔχων ἐν τῇ Σάγγαρι ποτάμῳ, καὶ Μοναχὸς

σκληροῦς καὶ ἀπειθείας· ἀκκοδιάσας δὲ δι' αὐτοῦς ἐξῆλθεν εἰς μικρὰν γῆραν. Τοῦτος συναντήσας, ὡς ἐν Θεῷ πεμψέντι αὐτῷ, καὶ προσομιλήσας, ἔλαθεν αὐτὸν, ὑποστρέψας ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ. Οὗτος δὲ ὁ Μοναχὸς, πάσης ἀρετῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως ὡς πεπληρωμένος, πῇ μὲν βλεπόμενος παρ' αὐτῶν, πῇ δὲ παροσχολῶν καὶ νοουθετῶν αὐτοῖς, μετέβηεν εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ φρεσιν. Αὐτὸς ὡς λαθὼν τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα, καὶ ἱερῶν, ἐξουσίαν, καλλιεργεσθῶν καὶ υἱσταύων ὡς ἐσπέρσας καὶ πολλὰ πειρασθεὶς ὑπὸ τῶν θσιμῶν, καθάραν ὑπακοήν καὶ ἐξαγόμεναι ἔχων, ἀπαλλάχης, τῶν παθῶν γεροντῶς ἄνετος. Γράψας δὲ πλείστα βιβλία, τῷ Γέροντι, ἔλαθον αὐτοῦ οἱ ορθόδομοι. Κλεισθεὶς δὲ τῷ τῷ, ἐστεινωμένος παρεκάλειεν· Κύριε, εἰ ἐγὼ ἄξιός εἰμι, δοῦναι μοι τὸ φῶς ἐξ ἄρχης, καὶ ὅσα μὲν ὑπὸ σου ἐνδυναμούμενος γράψω, φάγωμαι, πίνω, καὶ πτωχοί. Καὶ κακῶν ἐπὶ χροῖον καὶ μικρὸν τι πλέον ἢ ἔλαττον, δέδωκε τοῖς πτωχοῖς, ἐκ τῶν ἐργασίῶν αὐτοῦ, νομίσματα χρυσῶν ἐννακῶσαι· αἱ δὲ ἀπορίαις ἦν, μὴ βλέπων ὑποσχόμενων τινι σχορίῃ σαββάτου ἡ κυριακῇ, Εἰς γῆρας δὲ βαθὺ ἐπιφθάσας, πρὸς Κύριον ἐξαπλήθην, ὑπὸ Ἀνδρέου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀποστόλων ὁδηγούμενος, ὡς τις πνευματικὸς Πατὴρ καὶ ἄγιος ἐθεσάτο. Εἶδε γὰρ ἀστραπηδολοῦς δύο φρεσιν, ἐκ τῶν ἐνδοτέρων θαλάμων τοῦ Βασιλέως Κυρίου ἐξελθόντας; καὶ τοῖς Ἀποστόλοις προεξέχοντας, αὐτὸν μὲν δι' αὐτῶν ὁδηγούμενον ἀποστρέψαι, λαθεῖν δὲ αὐτῶν τὸν Ἀθανάσιον τὴν τοῦ Τριακονοῦ μονήν. Δι' ὃ καὶ παρατυχῆς ἀποστείλας (οὐ γὰρ μήκοθεν ἦν) εὔρεν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐλθόντα. Καὶ ζῶν ὁ Μοναχὸς διαφόρους παρρησίαις ἐφθέγγετο, σὶ τινες καὶ εἰς ἔκδοσιν ἵλθον, καὶ μετὰ θάνατον θαύματα πολλὰ καὶ ἀναρίθμητα πεποιήκειν, εἰς δόξαν τοῦ φιλοκροῦτου Θεοῦ ἡμῶν. Ἀμήν.

3 Sanctus hic et magnus Athanasius, qui celebre Trajani monasterium miraculis suis locupletat, natus erat in regione Cibyrrhoitarum. Congruam autem ætatem nactus, mundumque execratus, exivit, secundum Evangelii normam, una indutus tunica; atque de loco in locum discurrens, virisque spiritualibus sese conjungens, singulorum in se transferebat virtutes. Erat porro *Synecleticus* quidam Monachus, proprium monasterium habens in fluvio Sangari, ibidemque Monachos asperos et immorigeros: quorum causa affectus tædio, abiit in longinquam regionem. Huic obviam factus Beatus, et eum tanquam divinitus sibi missum allocutus, excepit ipsum atque ad ejus reduxit monasterium: ipse vero, plenus omni virtute atque spirituali industria, partim suo conspectu et exemplo, partim admonitione et cohortatione adduxit effrenes illos ad Dei timorem. Dein magnum atque angelicum habitum suscipiens, et Presbyter ordinatus, sacrificabat; scribens deinde atque jejuniis usque ad vesperam. Tum multipliciter tentatus a dæmonibus, per-

ut Cibyrrhiota
natione:qui factus est
Sangurim il.
monach's,

sectamque

A
VICTORE D. P.

diuturnæ
difficilisque
scriptio
pretium
largitus est
pauperibus,

visusque in
obitu ab
Apostolis
deducti in
cælum,

Afectamque obedientiam et sui abnegationem assecutus, eo usque profecit, ut a passionibus immunis esset. Cum autem multos libros scripsisset, jam senem defecerunt oculi. Hac de causa cuidam loco inclusus, in angustia animi sic oravit: Domine, si quidem dignus sum, redde mihi lumen ut a principio: et quidquid a te confortatus scripsero, mendici egenique comedant. Talem in modum multa patiens, per annos viginti octo paulo plus minusve, tradidit pauperibus de manuum suarum labore aureos nongentos. Numquam ille prodibat foras, nec videbat vel alloquebatur aliquem, nisi in Sabbato et Dominica; ad grandem vero ætatem proventus, transivit ad Dominum, ab Apostolis Andrea Joanneque deductus, quemadmodum spiritualis quidam et sanctus Pater vidit. Conspexit autem terribiles viros duos, instar fulminis coruscantes: qui ex interiori Domini Regis thalamo progressi, præcipiebant Apostolis, ut quem deducebant reducerent, et ut Trajani monasterium pro ipsis susciperet Athanasius. Igitur confestim ad eum misit: nec enim procul aberat: sed qui missi erant jam defunctum reppererunt. Et hic

quidem Beatus multa cum viveret prædixit, quæ suum sortita exitum sunt; post mortem vero miracula plurima atque innumera fecit, ad laudem clementissimi Dei nostri. Amen.

4 Ex hinc colligimus Trajani monasterium, Sanctis Apostolis Andrea et Joanni fuisse consecratum; quibus Patronus jussus sit succedere Athanasius; et eum quidem divinitus ostensa miracula erimunt a suspitione, schismatis vel hæreseos, quibus pestibus nimium quam crebris, sub Patriarchatu Constantinopolitano viventes, etiam Monachi, laboraverunt: ipsa tamen in illo laudata Apathia (quumvis sano sensu intelligi possit, ut non extinctas omnino et mortuas, sed mortificatas passiones significet) phrasis medii et sequioris ævi est, familiarisque Apothistis hæreticis, qui statum cujusdam quasi Stoicæ insensibilitatis, nulli mutationi obnoxium, exercitatione virtutis longa volebant acquiri posse in hac mortali vita: in qua etiam perfectissimos quosque cum passionibus quandoque suis luctari vult Deus, unde humilitati cognoscant ex Deo esse quidquid habent virtutis, et illi soli gloriam omnis boni debere.

postea plurimis miraculis claruit.

B

DE SANCTO DAVINO, PEREGRINO LUCÆ IN HETRURIA.

E

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Actorum antiquitas; cultus Sancti, etiam apud Regulares Canonicos: ecclesia S. Michaelis, in qua Corpus.

ANNO MLI.

Nomen hodie
no Romano
inscriptum,

Quamquam Lucensis in Hetruria civitas, antiquissima et nobilissima, multos habuerit præclaros Sanctos, quorum etiam corporibus locupletatur, a Cesare Franciotti opere peculiari descriptos; nescio tamen quomodo factum sit, ut eorum nemo (nisi forte S. Paulinus Episcopus, Bellini Maurolycique Martyrologis, et nonnullis ad Usuardum Additionibus inscriptus) in Romanæ Ecclesiæ fastis locum invenerit, usque ad Gregorii XIII Pontificatum; quo mandante, cum Romanum Martyrologium, quod solo fere Usuardi contextu definebatur, viri quidam eruditi recognoscendum, et præcipuis cujusque nationis Sanctis augendum suscepissent; non solum is, quem dixi, Paulinus, eidem adscriptus est; sed etiam pro vii Februarii, S. Richardus Rex, qui istic ex Anglia Peregrinus obierat; S. Frigidianus Episcopus, xviii Martii atque Novembris; ac denique S. Davinus, Peregrinus item ex Armenia; de quo in omnibus post curtis editionibus ad hunc in Junii sic legitur, Lucæ in Tuscia S. Davini Confessoris. Cæsar autem Baronius, qui primas omnino partes auctoritatis et eruditionis ad eam recognitionem amplificationemque attulit, necdum Cardinalis; cum Annalium suorum Tomum XI jam Purpuratus elucubraret, eorundem annum MLI his verbis clausit, Hoc eodem anno S. Davinus Confessor, Lucæ in Hetruria moritur; insignis meritis, clarus miraculis; quem Lucenses propensiori studio colunt, plura ab eo beneficia consecuti.

C

et elogium in
Annalibus
Baronii.

Damus Acta
ex Codice
Basilicæ
Later.

2 Hujus, inquit idem in Notis ad Martyrologium, Acta, ab Ecclesia Lucensi accepta, vidimus; vidimus et nos ipsa ad calcem vetustissimi Basilicæ Lateranensis Legendarii MS. indeque accepimus transumptum, sub hoc titulo: Incipit Tractatus de vita et obitu atque miraculis B. Davini, Confessoris Christi. Sub eodem titulo similique tenore verborum, extul idem Tractatus Lucæ in Codice membraneo, apud Reverendiss. D. Martinum Gigli, Decanum S. Michaelis: sed ibi, quamvis membranæ vetutiores sint, apparet cha-

racter recentior, superinductus vetustiori, major minori, ut de ætate ejus nullum certum ferri judicium possit. Interim ex ipso contextu scimus, scripta esse miracula, sicut ex relatione antiquorum virorum et maxime Catholicorum comperta et manifesta habebantur Scriptori: qui fuit ipsius ecclesiæ S. Michaelis, in qua Corpus servatur, Clericus vel Canonicus, ut patet ex num. XI, qui incipit, Quidam nostræ Ecclesiæ Canonicus. In medio prælaudati Lateranensis Legendarii, unde transcripsimus illum de S. Davino Tractatum, post Acta SS. Marcellini et Petri, per rubricam, recentiori aliquantulum manu subscriptum, sic monebatur Lector: Vitam S. Davini Confessoris require in fine libri, in Nonas Junii: cujus festum devotissime consuevimus celebrare, ad instar festivitatis B. Pantaleonis, in Officio et in pulchrioribus ornamentis. Ejus Officium fit in altari S. Pantaleonis.

F

3 Hinc intelligimus, quod Legendarium istud cum dicta Rubrica in medio atque additione ad finem libri, missum Romam sit a Canonicis Regularibus, suburbanam S. Pantaleonis in monte Eremitico ecclesiam obtinentibus, ad suos Confratres, Lateranensem Basilicam adhuc possidentes. Hi autem ipsam administrarunt a tempore Paschalis Papæ II et anno MCVI, usque ad Bonifacium IX et annum Christi MCCCXCI: ecclesiam vero prædictam S. Pantaleonis, sexto ab urbe milliario fundatam anno MXLIV, obtinuerunt ab Innocentio Papa II, anno MCXXXVII; uti constat ex litteris ejus, datis Indictione I Kalendis Novembris, Priori et Canonicis S. Frigidiani Lucæ, quod erut tunc primarium Ordinis monasterium. Tenuerunt autem ipsi illam usque ad annum MCCCXIII; quando eandem Cisterciensibus dedit Gregorius IX, ab Eugenio IV translatam ad Beneficiatos ecclesiæ Cathedralis, sicut me docuit vir Clarissimus Marius Florentinus, Francisci Mariæ, sæpe nobis memorati ac sæpius memorandi, Medici Historicique præstantissimi, utraque in facultate heres æque ac sanguinis nominisque. Ceterum præter istam eccle-

Romam misso
a Canonicis
Reg. S. Pantaleonis.

siam

A *siam est in ipsa urbe Lucensi alia, antiqua et prima baptismalis, primitus S. Joannis Baptistæ, nunc S. Reparata dicta; intermedio vero tempore, ob corpus aut saltem caput S. Pantaleonis eo delatum, etiam ab ejus nomine appellata, ut patet ex Instrumentis annorum MVII, MCXIV et MCXXXV, ubi eodem Mario Florentino mecum communicatis. Siquidem in primo dicitur ecclesia Canonica S. Pantaleonis et S. Reparata, quæ est fundata prope ecclesiam Domus Episcopi S. Martini; in secundo, ecclesia S. Joannis, Reparata et Pantaleonis; in tertio, S. Joannis Baptistæ S. Pantaleonis et Reparata. Hæc, sicut ab initio Canonica fuit, ita dicitur a Franciotto fuisse ab initio Prioratus: sed quod etiam fuerit Regularis, non invenio unde vel affirmem vel negem. Si fuit, esse desiit per incendium anni MCCXLII, a quo desolata fuit usque ad annum MCCCLXXXVI, quando fuit publicitus restaurata, Prioremque accepit secularem, ex cujus successoribus Natus, idemque Archipresbyter et Canonicus ecclesiæ Cathedralis, alterum ibi incendium circa annu MCCCLXXX accridisse testatur. Hæc autem sic deduxisse juverit, ut intelligatur; quod ipse codex, unde nobis transcripta Acta sunt, Romam missus fuit, quando Canonici Regulares adhuc ecclesiam Lateranensem, Romæ; et forensensem S. Pantaleonis, in agro Lucensi tenebant.*

adeoque intra
an. 1137 et
1391:

cum ipsa
scripta essent
ante 1142.

B *4 Acta porro ipsa, quantum sint dicto codice vetustiora, eande colligis; quod composita sunt, cum adhuc superessent quidam (uti num. 9 dicitur) qui testabantur se vidisse et audisse miracula ad sepulcrum patrato; illud scilicet sepulcrum, quod Sancto, de communis cæmeterii tercia levato, datum fuerat in ecclesia juxta altare Sanctissimi Lucae, ex jussione et Consilio Domini Episcopi Alexandri, qui postea Romanæ præfuit Ecclesiæ, Episcopus factus cum adhuc Anselmus diceretur, anno MLVI, Pontifex autem creatus anno MLXI, ac nihilominus Lucensem retinens Episcopatum usque ad mortem, obitam anno MLXXIII; qui ideo hic ex secundo nomine vocatur Episcopus Alexander. Istam autem primam Translationem, Cujus meminit vita, et post quam facta miracula narrantur; secuta est intra primos centum circiter annos altera, in arcam marmoream et sub ipsum altare, cujus hæc Acta non meminerunt; quæ fuit effectus, vel solennis Canonizationis, siquidem aliqua celebrata est; vel novæ formæ, anno MCXLII (ut infra dicitur) in ecclesiam S. Michaelis inducta.*

Canonizatio
non videtur ab
Alexandro II,

C *5 Civitatis quidam Lucensis scriptor, apud Florentinum in memoriis Comitissæ Mathildæ, osserit eundem Alexandrum II, in Synodo quam Lucæ celebravit anno MLXII, die IX Decembris, canonizasse S. Davinum; quod uti non rejicit Florentinus, ita non audeat asseverare, deficientibus quibus id probet antiquis monumentis. Sed ut ille sententiam ferre non audeat, negantem tamen facile tuebatur silentium Actorum, quorum Auctor, circa finem seculi XI aut saltem ante medium seculi XII scribens, rem tam memorabilem nec ignorasse potuisset, nec prætermisisset. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, ex ipsis Vitæ epitomen texens, sub finem addidit, libro MS. ecclesiæ S. Michaelis allegat, His et aliis miraculis Alexander III Pontifex Max. qui Lucensis Episcopus fuerat, permotus, Davinum in Sanctos retulisse dicitur. sed manifeste erravit Ferrarius, pro Alexandro II, qui revera Episcopus Lucensis fuit, ut diximus, supponens Alexandrum III, integro fere seculo posteriorem, utpote anno MCLIX ordinatum. Errantem Ferrarium, in allegato ejusdem Ecclesiæ MS. et aliis, sine ulteriori examine secutus videtur fuisse Lucas Castellinus, in libro de Certitudine gloriæ Sanctorum pag. 436, Sanctorum Canonizatorum Catalogum texens. Sed error non prorsus infelix fuit, si vere de aliquo Alexandro tale quid scriptum erat. Etenim ad Canonizationes*

faciendas propensior Tertius, inventur successive Canonizavisse Eduardum Angliæ et Canutum Daniæ Reges, Helenam item Surcam, Bernardum Claravallensem Abbatem, et Thomam Archiepiscopum Cantuariensem.

D
ALI TORE D. P.

6 *Idem in Franciam abiens, aut iade rediens, sicut Genuæ et Viterbi fuisse scitur, ex duobus Brevis inde datis relatisque in 3 App. epistolarum ejus num. 4 et 8; sic potuit etiam Luca transisse, atque Canonizationem S. Davini celebrasse, etsi memoria talis transitus actusque nulla in scriptis reperiatur. Quis enim credat Ferrario aut Castellino absentibus missu MSS. quæ præsentis Florentini et tam dia post illos scribentis, archivaque omnia summa cum possidentium voluntate scrutari, diligentiam fugerint? Interim oportet circa S. Davinum, plus aliquid factum esse, quam fuerit simplex elevatio corporis, et translatio a cæmeterio ad ecclesiam, qualera constat solius Episcopi auctoritate factam esse. Secunda autem Translatio sub altari, eo seculo quo id fieri non solebat, nisi post Canonizationem a Romano Pontifice impetratam; et separatio unius brachii, quod argento includendum extra arcam reservatum fuit, plus arguunt. Plus etiam indicat ille tam solennis et peculiaris cultus S. Davini in ecclesia forensi S. Pantaleonis; cum corpus esset in ecclesia S. Michaelis, nihil ad Canonicos Regulares, ut mox videbimus, tunc pertinente. Licet ergo certum habeam, istam secundam Translationem, post conscripta Acta factam esse, adeoque Canonizationem talem non esse factam ab Alexandro II; censeo tamen quod verosimile sit, eam seculo XII permissam esse ab aliquo Romanorum Pontificum, et forte ab Alexandro III; eamque fuisse tam solennem, ut omnes diocesis Lucensis ecclesiæ festum quotannis celebrandum assumpserint.*

sed potius a
III facta,

vel saltem ab
alio sec. 12;

E

idque persua-
det solennis
cultus,

7 *Existimat Franciotto, prædictum S. Michaelis ecclesiam, adjunctumque ei monasterium, a sui initio usque ad seculum XIII fere dimidium, habuisse Monachos nigros Ordinis S. Benedicti; unde in antiquis Chartis semper veniant sub titulo Prioratus, etiam postquam in Commendam datus locus transiit ad usus seculares, factus Palatium, in quo Anciani cum Potestate seu summo Prætorum commorabantur; donec anno MCCCLXX novum Palatium conderetur, et prius ad S. Michaelis ecclesiam Potestati soli relinqueretur. Verum Franciotto ista scribenti, debuit excidisse e memoria, quod in hisce S. Davini Actis legerat, et Italice reddiderat, de Canonico hujus ecclesiæ, digitum ex incorrupto corpore auferre conato, cum id adhuc in suo sepulcro contineretur. Si enim id ipse cogitasset, dixisset haud dubie, saltem tunc cum Lucam venit S. Davinus, ibique obiit, Canonicos seculares ista in Parochia fuisse.*

F

8 *His qui Regulares successisse putat Gabriel Pennottus, in generali Historia Ordinis Canonici lib. 2 cap. 20 num. 9, nullo alio nititur fundamento, quam interpolata Jacobi Philippi Bergomensis Chronica cum supplemento, secundæ editionem Parisinam anni 1535; ubi ad annum MCX longa interficitur parenthesis, de Canonicorum Regularium monasteriis, tunc per S. Rufum in Hetruria et maxime in urbe Luca erectis, in quibus et ista S. Michaelis de Platea videtur numerari; et alie ferme Parochiales ecclesiæ omnes urbis illius, suppositæ dicuntur fuisse hujus sancti viri Rufi regulari disciplinæ. Sed parenthesis ista, æque ac alia plurima sublestæ fidei, deest in genuina editione Bergomensis, Brixie curata anno 1475: nec potuit ignorasse Pennottus, in litteris Cælestini II atque Eugenii III, ecclesiam S. Michaelis haud nominari. Quod autem post illos aliquando illic inducti sint Regulares, nulla auctoritate probatur. Si ergo illic antiquitus Monachi Benedictini fuerint (ut est verosimile) qui paulatim defecerint, succedentibus in eorum locum*

non apud
Regulares,

sed seculares:

A locum Clericis secularibus ; ejusmodi mutatio facta est
AUCTORE D. P. diu ante seculum XIII.

9 Sub idem tamen tempus quo Regularium discipli-
sub quibus an. 1142 res'tau-
rata ecclesia; plina tantopere efflorescebat, caperint etiam illi ad
meliozem vivendi normam p'u amulatione suscitari.
Nani ecclesia sub eisdem renorata fuit, et in hanc quam
modo habet formam reducta anno MCXLII, uti ex veteri
ibidem inscriptione testatur Franciottus. Fix autem
dubito, quin id successerit, elemosynis, ad novi Patroni
Davini honorem oblatis, vehementer promoventibus opus ;
multumque eo conferente, felicissimo tunc statu Repu-
blicæ, ad magnam paulatim potentiam assurgentis. Et-
enim cum Henricus IV, anno MLXXXIX, urbem abol-
visset ab onere Palatii et Hospitii Imperialis, ubi Mar-
chiones Tusciæ atque iis subordinati Comites auctori-
tate Regia judicium exercebant ; cepit paulatim ipsa sese
ad libertatem erigere, suoque arbitrio regi. Id quod
initium habuisse videtur sub materno ac pio Comitissæ
Mathildis dominatu ; quandoquidem ea adhuc vivente
caperint vicini Florentini Potestatem habere, Imperiali
assensu electum, idemque de Lucensibus dicit eorum
historicus Nicolaus Tuccus, in MSS. nobis a Floren-
tiniis indicatis. Et Anciani quidem prædicti in veteri
Imperioli Palatio conventus haud dubie suos habebant,
isto XII ac sequenti seculo : sed cum illud ruinosum for-
tassis et angustius esset, aut etiam loco minus commodo
(nec enim scitur ubi fuerit) et Monasterium S. Mi-
chaelis, ipso in foro situm, magna sui parte vacaret ;
caperunt illud Potestas et Anciani pro Palatio ha-
bere, Concilium autem majus in ipsa ecclesia cogere ;
uti constat ex Actibus a Franciotto allegatis.

10 Interim, sicut florescente, inter pacis prospera
et bellum adversa, religione sequentium temporum,
multum decessisse debuit de rerum sacrarum ista in
ecclesia cultu ; sic etiam videtur defluxisse numerus et
disciplina Canonicorum : de quibus nunc dicere suffi-
cit, quod constet ex tertiæ Translationis historia, infra
danda quod, cum anno MXLVI S. Davini tumba ape-
riretur, ecclesia illa habuerit, sicut etiamnum habet, pro
Commendatario Priore Decanum. Hunc enim Fran-
ciottus docet, auctoritate Leonis X anno MDXIX istuc
ordinatum, cum novem Cononiceis aliisque Clericis,
idque cum jam Canonici aut omnes aut pene omnes
defecissent : quandoquidem ex scripturis publicis doceri
possit, quod LX annis prius quam Decanatus institue-
retur, idem locus traditus fuerit, quibusdam Fratribus
Ordinis S. Augustini. Et hi verosimiliter fuerint ex
Regularibus S. Frigidiani ; neque enim Eremitæ Au-
gustiniani, opud Herreram aliosve, quidquam istuc sibi
juri fuisse prætendunt. Et hoc occasione dederit In-
terpolatori supplementi Chronicarum, isto præcise tem-
pore scribenti, Regularium Ordini ecclesiam illam
adscribendi ; quamquam non absolute ; velut quæ ab
anno MCXII totis fuerit ; sed quatenus præsumitur pro-
batum, quod talis tunc fuerint multæ in Hetruria, ac
præsertim Lucæ ; ea quippe in urbe, inquit, sunt in
primis S. Frigidiani et S. Michaelis de Platea ; et
extra, a Rosco et aliæ duæ, uno sub capite, scilicet
a S. Frigidiani Priore gubernatæ.

ACTA

Auctore Anonymo supparis ævi,
ex MS. Basilicæ Lateranensis, Luca Romam
allato.

CALUT I.

Adventus et obitus Lucæ: elevatio corporis.

Ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Chri-
sti, qui est mirabilis et gloriosus in Sanctis ; ad

adificationem legentium et audientium, compendiose
descriptissimas vitam, cum virtutibus miraculorum,
quæ Dominus noster Jesus Christus, per famulum
suum Davinum, in ecclesia B. Michaelis Archangeli,
quæ dicitur ad Forum, in civitate Lucana, multis
indiciis dignatus est operari ; sicut, relatione anti-
quorum virorum et maxime Catholicorum, nobis
comperta et manifesta habentur.

2 a Ille denique vir Dei Armeniæ b partibus ex-
titit oriundus, nobilique prosapia exortus, magnisque
divitiæ facultatibus ditatus et sublimatus. Sed cum
ab ineunte juventutis ætate in Dei servitio devote
perseveraret, audiens illud Domini mandatum ; ad
divitem ejusdem Domini ore prolatum, Si vis per-
fectus esse, Vade et vende omnia quæ habes, et da
pauperibus, et veni sequere me, et habebis thesau-
rum in cælo Ardore itaque sancti Spiritus inflam-
matus, vendidit omnia quæ ad se pertinebant, et
hilariter pauperibus distribuit in hoc seculo, [ut
Domini mandatum impleat] essetque de numero
illorum, de quibus dicitur, Beati pauperes Spiritu,
quoniam ipsorum est Regnum cælorum. Cumque ita
jam esset nudatus omni gloria et pompa seculi, fecit,
sicut Dominus dicit in Evangelio ; Qui vult venire
post me, abneget semetipsum et tollat Crucem suam,
et sequatur me. Tollens itaque Crucem Domini,
hoc modo secutus est Dominum Redemptorem. Re-
liquit omnes suos carissimos parentes et affines,
cum omni familia et patria sua, et peregre profectus
est.

3 In qua utique peregrinatione, David eximium
Prophetarum, iste Beatus Davinus actu et opere
imitatus est. Sicut enim David pugnavit, et dimi-
cavit Goliath, et contra Philistæos quos devicit et
superavit ; sic iste Davinus Sanctus, ope divina suc-
cinctus et corroboratus, Goliath, videlicet diabolum
et Philisthæos, id est suos ministros, devicit et con-
culcavit, cum omnibus vitis et hujus seculi con-
cupiscentiis. Assiduus namque vigilis et orationibus
intentus, erat] offerens Domino hostiam immacula-
tam et Deo placentem ; jeuniis vero et abstinentiis ita
maceravit corpus suum, ut sine omni querela verus
Dei cultor viveret in Christo : cui illud eloquium
divinum veraciter potest aptari : Ecce homo sine
querela c, verus Dei cultor, abstinens se ab omni
opere malo et permanens in innocentia sua. His
ergo virtutibus ornatus et redimitus, cum jam se-
pulerum Domini, et alia loca sancta ardentissime
et diutissime visitasset, pervenit ad limina Apo-
stolorum Petri et Pauli. Cumque ipsa, et alia multa
quæ Romæ habentur insignia et venerabilia loca,
flagranti desiderio circuisset, et devote perlu-
strasset ; tandem ad limina B. Jacobi Apostoli,
qui in partibus Galliciæ mirifice est collocatus,
magno flagravat pervenire desiderio, et magno ar-
dore animi sancta ipsa invisere loca.

4 Magno ergo desiderio commovens se a par-
tibus urbis Romæ, ad unam Tusciæ civitatem, quæ
Luca dicitur, iulgens inter alias civitates Tusciæ,
accidit d pervenire. Cumque ad illam pervenisset,
hospitatus est in domo cujusdam nobilissimæ ma-
tronæ, quæ Atha vocabatur, quæ fuit de parochia
et vicinia B. Michaelis Archangeli, quæ dicitur
e ad-Forum. Cumque per aliquot dies apud eam
maneret, et ille vir Dei solito more in sedulis
orationibus, et vigilis perseveraret, et quotidianis
jeuniis corpus suum maceraret ; ita ut ter in
hebdomada, exceptis solennibus diebus, pane et
aqua contentus esset ; intellexit eum prædicta ma-
trona Spiritu sancto repletum. Cumque inibi per
aliquod tempus infirmitate gravatus maneret, et
illa circa eum plurima beneficia exhibere ; jam
ille Dei famulus morti se sentiens appropinquare,

obitus

D
Ex vetatn
certorum te-
stium scitur.

b a
Armenum
Davinum,
venditis omni-
bus.
Luc. 6, 20

Mat. 5, 3

E
peregrinari
cepisse.
Mat. 16, 24

c

F

et Roma con-
temat S.
Jacobum

Lucæ hospita-
tum juxta
Parochiam S.
Michaelis;
d

e

merboque
corruptum

sed eorum
adibus in
Palatium
versis

B
pene tota defe-
cerunt.

licet Decanus
ibi institutus
sit anno 1519,

ubi ante an-
nos 60 fue-
rant aliqui
Augustiniani.

C

f
3 Junii, ut
prædixerat,
obusse,

super ejus
sepulcrum
transire solita
mulier sangui-
ne fluens,

Sancto sibi
apparente
sanatur;

ibidem vitis
enascitur,
agris salutifera;

et noctu inri-
sibili manu
adolectur
incensum

g
ideoque jubente
Episcopo
corpus defer-
tur ad altare
S. Lucæ.
h
i

Ad sepulcrum
liberatur
energumena,

A obitus sui diem prædictæ indicavit matrona, adveniente itaque die, videlicet tertio nonas Junii f, in eodem horæ momento, sicut prædixerat, animam reddidit Deo, cælo gaudente prædictaque matrona valde moriente.

5 Igitur illa, dum cognovit spiritum prophetiæ eum habere [quia] sicut prædixerat evenit; obsequium circa venerabile corpus ejus cum Sacerdotibus fideliter peragens, more solito circa prædictam ecclesiam B. Michaelis, summa cum devotione honorifice sepelivit. Cuiusque per aliquantum tempus in eodem loco quiesceret, et viri et mulieres super sepulcrum ejus indecenter pergerent; contigit ut quædam mulier, fluxu sanguinis diu detenta et nimium fatigata, super sepulcrum deambulet, et frequenter sederet. Quod cum sæpe faceret, apparuit ei per visum famulus Dei Davinus; sibi interdicens prædicens, ne amplius super ejus sepulcrum pergeret ac sederet: attamen, divina annuente clementia ejusque intercessionibus, ab illa agitudine est liberata. Quæ vigilans a somno, immensa gratias egit Domino; et omnibus tam manifestum declaravit miraculum. Quare statim in ecclesiam pergens, votum vovit Domino et omnibus Sanctis ejus, quod amplius non pergeret, nec sederet super sepulcrum ejus: sed toto tempore vite sue melius observaret et veneraretur, quod et factum est.

6 Per idem ergo fere tempus, vitis miræ pulcritudinis exoritur super sepulcrum ejus; ut appareret, quantus et qualis vir ille fuisset, et quia gratus et acceptabilis Deo extitisset: de ejus vitis fructu sumentes multi male habentes, statim, per gratiam Dei et merita B. Davini, jucundam meruerunt adipisci sanitatem. Insuper etiam nocturnis temporibus, incensum Angelicis manibus præparatum, super sepulcrum ejus assidue ardere videbatur. Quod Clerici et vicini illius loci videntes, et audientes tanta et tam magna mirabilia, magno timore percussi, reverentiam circa sepulcrum ejus magnifice cœperunt exhibere. Et dum hoc sedulo agerent, factum est, ut hæc tanta miracula ad aures Domini Episcopi g Alexandri devenirent, qui postea Romana et Apostolica præfuit Ecclesiæ. Ex cujus jussione et consilio, cum summo honore elevaverunt Corpus ejus de sepulcro, et in ecclesia B. Michaelis Archangeli juxta altare sanctissimi Lucæ, in quadam Capella a Domino h [N.] parata, ipsum honorifice i collocaverunt.

C Annotata require post Caput sequens.

CAPUT II.

Miracula ad sepulcrum defuncti patrata.

D Post aliquantum igitur tempus, quædam mulier prædictæ matronæ cubicularis, quæ illius infirmitati nimium compassa fuit, et ei fideliter deservivit; accidit, ut in secunda feria resurrectionis Domini nostri Jesu Christi arrepta a daemonio vexaretur. Cumque in tam præclaræ festivitatis die, super hujusmodi eventu, virorum ac mulierum maxima fieret perturbatio; Sacerdotibus intervenientibus tulerunt eandem mulierem, et eam in ecclesia B. Michaelis statuerunt ante corpus illius. Itaque dum a demoniis vexatione nimium discerpta, semiviva, et quasi in extasi posita [jaceret]; affuit per visum supradictus famulus Dei Davinus, confortans eam et dicens: Constans esto in fide Christi, et noli timere: tantum accede ad sepulcrum meum et in nomine Domini Jesu Christi mei, liberaberis. Cumque illa expergefacta surgeret, Sacerdotibus sibi astantibus famulum Dei sibi adfuisse et locutum esse, narravit et quomodo, et qualiter eam hortaretur, indicavit.

At illi læti effecti, gratiasque Deo agentes, summa cum devotione ad sepulcrum ejus accedentes, divina annuente clementia, est liberata.

8 Alio etiam tempore, quidam nobilissimus vir, cujus filius oppressus moriebatur, dum Deo et famulo suo Davino pro filio suo votum voveret; mox de aqua, qua manus ejus lota fuerat, bibit, et sanus effectus est. In eodem quoque tempore, dum quidam peregrinus, surdus et mutus, venisset ad ecclesiam B. Michaelis Archangeli, pro appetenda elemosyna, et videret magnam multitudinem populi circa sepulcrum ejus, cum cereis et lampadibus adstare; cepit ipse surdus et mutus venerabiliter permanere, et mente qua poterat humiliter exorare Deum. Cumque singulis diebus hoc frequenter faceret, evenit, per gratiam Dei nostri liberatoris, ut et auditum reciperet, et loquelam. Pro tanto itaque bono, quod Deus illi surdo et muto per intercessionem Beati Davini impendit, ipse talem recompensationem reddidit Deo et Davino servo suo. Quamdiu enim supervixit, a servitio illius ecclesiæ, et B. Davini non discessit, mundando pavementum illius ecclesiæ, et lampadas accendendo, et assiduis vigiliis et orationibus circa sepulcrum ejus perseverando. Quidam etiam juvenis, lumine oculorum privatus, dum ad sepulcrum ejus cæcus veniret; mox ut de aqua, qua manus viri Dei fuerat lota, oculi ejus sunt liniti; Dei nutu desiderabilem visum recepit. Quædam autem puella, cum per plures annos lumine oculorum privata, nimium molesta maneret, Domini misericordiam implorando; ad sepulcrum viri Dei pergens, dum prædicta aqua oculi ejus linirentur, Christi pietate annuente, visum recepit.

9 Alio quoque tempore, quædam etiam mulier hujus civitatis a fluxu sanguinis nimium detenta, et jam fere in exitu posita mortis; memoriæ tradens confessa est, prædictum sanctum virum aliam quandam mulierem ab eadem agitudine liberasse. Cumque parentes et consanguinei ejus hoc audissent, læti effecti, sperantes et confidentes de ejus sanitate, statim ad sepulcrum viri Dei magna cum devotione pergentes, pannum quo corpus ejus tegebatur tollentes, et ad eam quantocius redeuntes, super illam pannum imposuerunt: quæ statim, mira Dei gratia, effecta est sana. Alio quoque tempore, quædam mulier ejusdem loci, quæ Imilia vocabatur, arrepta a daemonio acriter vexari cepit: quam ut in ecclesiam duxerunt, et eam ad sepulcrum viri Dei statuerunt, ad laudem Domini nostri Jesu Christi et B. Davini Confessoris meritis, continuo cum magno stridore cœpit evomere phlegma mixtum cum sanguine, in modum scarabii h; et mira omnipotentis Dei gratia continuo est liberata. Adhuc etiam supersunt quidam, qui de quodam cæco ob eo illuminato, et de quodam surdo et muto ab eo curato, de prædicta etiam muliere ab eo liberata, testantur se vidisse, et audisse, et hæc quæ modo diximus, et alia multa. De quibus multis, ne prolixitas miraculorum tardum generaret, pauca sunt ponenda.

10 Illi iidem ipsi, qui adhuc supersunt, referunt, quod quidam paralyticus, omnibus membris dissolutus, cum multo tempore adductus ante sepulcrum viri Dei adstaret; mirum in modum cœpit surgere, et magna voce clamare et dicere, Deo gratias, quia liberavit me Dominus per hunc servum suum Davinum. Qui multo tempore in ecclesia stetit, et in tantum quam potuit Domino, et illi ecclesiæ studuit servire, omnibus manifestando et declarando hoc manifestum miraculum. Quidam etiam nobilis vir nostræ civitatis, dum acutis febribus acriter vexaretur, et a medicis de vita desperaretur; consilio quorundam virorum, qui nimium de ejus morte contristabantur, ex eo quod se ad invicem unice diligorent, eum

D
EX MS

Curantur
morbundus.

surdus et
mutus;

cæcus.

E

et cæca;

sanguine
fluens,

et energu-
mena.

F

h
de quibus
testantur
qui viderunt
et audierunt;

uti etiam
de paralytico
sanato,

EX SS.
febris
curatis,

et punito Ca-
nonico digi-
tum auferre
conato.

A cum adduxerunt ante sepulcrum viri Dei. Votum vero, pro ipso infirmo et carissimo amico, faciebant Domino et Beatissimo Davino Confessori suo, ut si Deus meritis Beatissimi Davini vitam illi concederet, quod sepulcrum ejus honorifice cooperiret mirabili pallio, quod Deo offerret et illi Sancto. Qui statim, per gratiam Dei, somnum cepit habere; et, antequam de ecclesia exiret, sanitate recuperata propriis pedibus ad domum repedavit.

B 11 Quidam etiam Canonicus nostræ ecclesiæ, cum tot et tanta miracula audisset et vidisset, cupiens aliquid de ejus Reliquiis habere; intempesta nocte surrexit, et ad sepulcrum ejus clam pergens, statim aperuit, et digitum ejus nisus est auferre. Sed cum prædictum digitum apprehendisset, subito mira Dei potentia apprehensus est et ipse. Cumque Clerici et laici, qui ad Matutinum venerant, cum ita reperissent; ceperunt admirari, et eum increpare cur ita maneret. Ille, nimium erubescendo et maxime timendo, confessus est reatum suum. Convenientes itaque Clerici et maxima multitudo populi (cum adhuc non poterat liberari, neque absolvi) ceperunt summa cum devotione litanias et orationes facere Deo, ut non secundum sua delicta faceret, sed, per merita Beatissimi Davini Confessoris sui, eum dignaretur liberare et absolvere; et sic, per gratiam Dei nostri liberatoris, et magna instantia precum populi Clericorumque omnium, liberatus est a periculo tantæ presumptionis. l

12 Hæc autem scripta sunt, ad declarandam et manifestandam sanctitatem et bonitatem hujus tam sancti et optimi viri Dei; ut audientes et imitantes vitam et sanctitatem ipsius, gloriam et beatitudinem cum ipso mereamur habere in cælis; sempiternis etiam gaudiis fruantes, Dei laudes perenniter cum electis suis resonare valeamus. Hactenus Lucensis Codex apud S. Michaelis Decanum, in quo originale fortassis, vetustior certe characterem, recentiori superinducto renovatum, dixi: Lateranensis vero Codicis scriptor, conclusionem paucioribus verbis comprehensam, proliziori phrasi alicubi exornatam reperiens, ipsam maluit gemmare, quam quod invenerat prætermittere: itaque in dicto Lateranensi Codice sic insuper legitur. Hæc et alia (ut prædiximus) multa et maxima miracula operatus est Dominus per famulum suum Davinum: sed hæc scripta sunt ad gloriam et laudem omnipotentis Dei; qui sane mirabilis est in Sanctis suis; et ad honorem Beati Davini Confessoris sui, ut cognoscamus et credamus, quantus et qualis ipse vir Domini fuerit, et ut ejus sacratissimi obitus diem, qui fuit tertio Nonas Junii, devotissime, et cum maxima reverentia, celebremus ac honoremus; ut ejus meritis atque piissimis intercessionibus mereamur adipisci præmium, a Jesu Christo Domino ac Redemptore nostro promissum; nec non cum ipso Beatissimo Davino Confessore in gloria sempiterna regnare: per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit, et regnat Deus in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Hic deesse aliquid potest ex sequentis paragraphi initio hujusmodi, Sed cum abeunte etc. defectum supplevi ex Lucensi membrana, veteri illa quidem, sed recentiori manu innovata; ac porro similes supplere conabor, inter [...].

b Ita Franciottus et omnes ceteri; haud dubie quin ex illo quem sequimur textu.

c Elogium hoc usurpat Ecclesia in 1 Responsorio ad 3 Nocturnum de communi Confess. non Pontificis.

d Franciottus advenisse eum ait an. 1050, circa Maji finem.

e Vulgo San Michele in Piazza, ubi Franciottus, D de dicta ecclesia agens pag. 585, Hospitalia fuisse ait, unam pro pauperibus peregrinis, quod etiamnum superest, et ubi S. Davinus exceptus fuit; alterum pro infirmis, quod sub titulo misericordie an. 1297 translatum est ad regionem urbis, a porta S. Donati nuncupatam, ubi est ecclesia S. Lucæ.

f Anno, ut Lucenses volunt, 1051, quando dies 3 Junii incidit in feriam 2, quæ sequitur Dominicam 2 post Pentecosten.

g Franciottus eadem miracula prius recognita fuisse ait a Joanne Episc. Lucensi; quem pag. 601 sedisse ait ab anno 1026 usque 1058; interimque fatetur pro anno 1033 Ottanem Episcopum inveniri: Ughellus, Ottanem istum prætermittit; qui si revera tunc sedisse probetur, rogemur deos Joannes, unum ante, alium post Ottanem, admittere: Joanni vero successit Anselmus, hic ex posteriori nomine dictus Alexander, anno, non 1085 (ut vult Franciottus) sed 1056; idque probatur ab Ughello tom. 5 col. 1519, ex elocatione ab eo signata 1057, 9 Kal, Apr. Indict. 10.

h Hic omnino deest nomen vel ipsiusmet Episcopi, vel alterius, cujus sumptibus aut capella illum primum extructa fuit, aut optata ad corpus Sancti excipiendum. In MS. Lucensi pro Capella legitur Capsula. E

i Franciottus primam Translationem ad ecclesiam, cum secunda sub altari manifeste confundens, addit collocatum corpus intra arcam figlinam, et hanc inclusam fuisse intra aliam marmoream, honestam atque decentem, in altari S. Lucæ, apposita exterius inscriptione, quæ indicaret ibi esse corpus S. Davini. Verum ex num. 9 et 11 manifeste apparet, quod sola figlina fuerit in principio adhibita, et quidem talis quæ facile posset operiri ac claudi.

k Scarabius, videtur poni pro Scarabeo; sed quomodo hoc nomen usurpetur pro phlegmate sanguinolento, necdum divino

l Credibile est hinc sumptam occasionem faciendæ marmoreæ arcæ, de qua infra.

EPITAPHIUM

Arcæ marmoreæ incisum antiquitus.

Ut Confessorum sit perpes vita tuorum,
Efficis, ex meritis, o bone Christe, piis.
In quibus emeritus jacet hic pins ecce Davinus,
Adveniens Lucam partibus Armeniæ. F
Hic studuit vitæ miracula condere mille,
Nam claudis gressum, lumina restituit.
Sic hujusmodi curatos reddidit ægros;
Dimittensque solum, transiit inde polum.
Post mundi fluctus abiit nullus ubi luctus,
Invenit ac requiem, gaudet habere diem.
Femina, mas orat, quo morbo quique laborat;
Flectitur hic Sanctus; fit, dat ut ipse, salus.

His versibus insculpta erat Arca marmorea, figlinam continens: utque versus essent conspicui magis, litteræ fuerunt auro illitæ: sed in Translatione arcæ ad altare, de qua mox, placuit illius auctori eosdem versus, quia forte displicebat simplicitas styli, subducere oculis et parieti ipsos odmovere, itaque alterum latius purum ab omni titulo exhibere conspicuum; quo factum est, ut Franciottus nesciverit, in altero latere Epitaphium delitescere. Cum autem anno MDCXLVI facienda esset ultimo sen quinta translatio, vidit et transcripsit Epitaphium senior Florentinus, ex cujus schedis a filio submissis ipsam supra dedi. Tempus arcæ figlinæ in marmoream conclusæ, sive secundæ translationis, me latet: hunc interim, vel forte primam, credo a Carthusianis Bruxellensibus

Epilogus pri-
mus

et secundus;

C cum adhorta-
tione ad fe-
stum rite
colendum.

A *Bruzellensibus in suis ad Usuardum additamentis, sed perperam scripto nomine, ad xx Maji notatam his verbis, Translatio S. Davini in civitate Lucensi.*

APPENDIX

De tertia, quarta, et quinta Translatione.

Post primam sacri corporis Translationem, qua illud ex cimiterio in ecclesiam; ac deinde, post Acta scripta, in marmoreum arcum compositum fuit, quæ secunda Translatio censeri potest; tertia dici debet, ea quam suggerit Codex Lucensis, jam aliquoties nominatus: qui, descriptis iisdem Actis, minori atque recentiori characterē exhibet id quod sequitur: Ad perpētuanam rei memoriam, mentibus legentium inherere indixumque sit, qualiter quinto kalendas Augusti, anno a Virginis partu MDXLVII. ad effectum ut altare et capella S. Davini melius ornaretur, fuit ejus sepulcrum necessario a suo loco depositum et apertum; ejusque sanctum cadaver inventum, existens in arca terrea decocta, in alia marmorea interclusa integraque existente, cum capite desicco, dentibusque integris, parumper labiis nareque corrosis; coeclæ, genua, crura, cum pede sinistro integra cum pelle, at carne tantum desicca: cetera autem corporis membra unita, carne et pelle tantum deficientia, cum brachio sinistro integro; dextero paulo post ejus mortem amoto, quod argento ornatum quotidie ostenditur in ecclesia. Tria linteamina, mirabile visu! integra reperta, bonitate candidoque colore, ac si dicta fere die fuissent ibi apposita. Primum videlicet de lino, brachiorum duorum, unius vero latitudinis, quod ipsius caput tegebat. Secundum erat de tuffeta, ut vulgo dicitur, candido, longitudinis brachiorum quatuor, latitudinis vero brachii unius, quod totum corpus desuper tegebat extensum. Tertium vero, de lino desuper, prædictæ longitudinis ejusdemque latitudinis, quod totum corpus similiter cooperiebat, cum Cruce rubea in medio depicta: tabulaque lignea desuper tegebatur arca. Erant in prædicta arca palmæ, candelæ (ut creditur) benedictæ, quatuor baculi lignei, de medio brachio pro quolibet, et una parva crocia: nihil corrosa, scilicet sane et valde in omni ipsorum parte apparebant.

14 Quod sanctum cadaver, uti decebat ornatum, in Idus Septembris MDXLVII, in dicta arca prædictisque cum linteaminibus et rebus, pro quinque horis, in ecclesia, ut publice videretur, collocatum fuit. Ac res visu mirabilis pulchraque fuit, quanta fidelium turba, quaque religione, ad tale pium divinumque spectaculum, in ipsa die confluerunt. Dicta die, hora xxiii, dictum sanctum cadaver, cum omnibus antedictis suis inventis ornamentis et rebus, nil addito, nil diminuto, prout inventum ita coopertum fuit, honorificeque in sua duplici arca reconditam, sueque altari ut cernitur collocatum; tunc in ecclesia S. Michaelis Silvestro Gilio Lucensi, Decano II, residente. Eadem Italice narrans Franciottus, prædicti Silvestri mandato totam rem actam ait, et qui in Memoria prædicta vocantur lignei baculi, eos inter se coaptatos docet, integrare formam et mensuram scipionis, peregrinantibus apti, a quibus nunc abest prædicta crocia, sive ansula ferrea; qualis passim in talibus cernitur, et unde ejusmodi peregrini plerumque appensam cucurbitulam vel scutellam ferunt, aut quid simile. Inferior quoque pars excavata, ostendit vestigium ferreæ cuspidis, qua præmunebatur baculus, quæque nunc etiam deest. De brachio denique seorsim servato indicat, quod in die ipsius Sancti festo exponitur una cum quodam ejus galero, ad morem patriæ facti, et per tot secula mirabiliter conser-

vato: qui pariter offertur populo, certatim ad osculum dandum accurrenti; de qua etiam Philippus Ferrarius in Notis ad hunc diem ita scribens. Asservatur in memorata ecclesia Davini pileus, qui capiti ægrotantium impositus, vel auferre malum vel levare solet.

15 Rursus in prædicto Codice, iterumque alio characterē, hæc leguntur: Die III Septembris MDXCII, Illustris et Reverendiss. Martinus Gilius idem fecit, quod supra fuit factum; et invenit in capsâ d. B. Davini eadem quæ fuerunt inventa, ut supra dicitur: et fuit sepulcrum a suo loco remotum, et repositum in altare majus d. ecclesiæ. Et d. corpus in sua capsâ de die fuit positum in medio d. ecclesiæ, ubi stetit per horas sex ad minus de mane: et dictus Reverendiss. D. Decanus Missam pontificalem more solito celebravit: qua finita, fuit corpus repositum supradicto loco: et de his sunt testes multi Religiosi, et præcipue ego Joannes Baptista Stephani, in d. ecclesia Clericus Seminarii, qui hæc verba scripsi manu propria. Quibus similiter Italice relatis, rursus addit Franciottus: Habetur autem ex traditione majorum, quod omni anno consueverit ex Armenia venire turma peregrinorum, ad Sanctum suum gentilem devote venerandum: cumque huc venisset quidam nationis istius Episcopus; post salutatum corpus sacrum, ingressus sacristiam, poposcit librum de vita et miraculis Sancti; eidemque litteris, primum Armenis, deinde Italicis, utroque idiomate subscripsit: Davinus, ad S. Jacobum peregrinus, obiit Lucæ, vivusque ac mortuus multa fecit miracula: erat autem natione Armenus: Ego Joannes Episcopus Armenus scripsi prædicta verba, anno MDCXVI, die XVI Julii, in sacristia S. Michaelis. Qui nobis prædicta authentica describenda curavit Illustriss. Marius Florentinus, simul etiam exhibuit iis adjunctam, et a Franciotto omissam attestationem hanc: Ego Jacobus Pinelli præsens fui, quando suprad. Episcopus præmissa scripsit; itemque translationi factæ a capella, quæ est ad ingressum portæ S. Lucæ, ubi nunc est confessionale D. Decani, ad majus altare.

16 Librum suum vulgavit Franciottus MDXCIII; quod autem sequitur, triennio ante gestum, sic idem describit: Cum anno MDCX Roma rediret Comes Salfide Arabia ex Armenia, missus illuc a Rege Persarum, contra Turcas auxilia postulante; et Lucam veniens magno cum honore exceptus fuisset; interrogavit ubinam requiesceret Sanctus suus gentilis, ostendendo se pridem de eo scire, quod Lucæ sepultus haberetur. Ductus ergo fuit ad ecclesiam S. Michaelis cum suo comitatu, affirmans Armenum natione fuisse; idemque affirmant quidem Sacerdotes Armeni, nunc Romæ commorantes. Hartenus Franciottus, cujus indicium de patria Sancti, vulgatæ apud Lucenses traditioni innixum, tanto fidentius secutus sum, Actorum nobis Romæ descriptorum manifestum hiatum supplens ex Lucensi, licet multo recentioris characteris egrapho; quod præsumere licuerit, eadem verba vetustiori quoque characterē ipsa in membrana sic fuisse expressa, et unius librarii socordiam ab alio accuratiori fideliter esse suppletam: consequenter autem præsumere licuit, quod Armenum Davinum fuisse, habitum sit ex ipsiusmet Sancti ore proprio, lingua, vel habitu, ab isdem qui viventi hospitium, mortuo dederunt sepulturam.

17 Quod si præsumptio talis scientiæ, velut ab olim habitæ, licet valde rationabilis videatur, non satis in veritate fundata esset; vereri cogere, ne eidem innixa determinatio provinciæ, ex qua Sanctus advenit, ruinosa etiam sit, ac similis ei, qua Trajectenses nostri in Belgio persuaderi sibi siverunt circa annum DCCCXLI, suum S. Servatium, cujus Acta illustravimus XIII Ma-

D
ALCIBRE D. P.

Idem factum
an 1592 3
Sept.

E
et ad majus
altare delatum corpus,
E

an. 1596 atque
1610 ab Armenis honoratu

F
Armenum
Davinum esse
persuasis;

certiori, ut
præsumere
licet fundamento, quam
quo creditur
Armenus S.
Servatus,

A ji, fuisse in Armenia natum, filium Emii, filii Elind, fratriſ S. Elisabethæ, ex qua natus in Judæa est S. Joannes Baptista; atque adeo, ut hunc in tertio, sic illum in quarto gradu fuisse Christi Domini consanguineum. Sed quid exemplum tam longe accerso? cum Lucæ habeamus S. Frigidianum Episcopum; de quo cum antea nihil sciretur, præter id quod de eo S. Gregorius Papa scripserat lib. 3 *Dialog.* c. 9 (sicuti de S. Servatio nihil sciebatur, nisi quæ de eo tradiderat S. Greg. Turonensis) venit Lucam Hibernus aliquis, Ultoniæque in Hibernia Regis filium Frigidianum asserens, aptavit eidem Acta S. Finiani sive Fimbarri, Magbilensis apud suos Episcopi; qualia nunc passim in vetustis Legendariis extant Lucæ et alibi. Sic autem semel assumpta de S. Davino opinatio, tam facile pios Armenos inducere postea potuit, ut annuam peregrinationem ad ejus corpus visendum instituerent; quam simili ex errore factum esse docuimus, ad Historiam Elevationis S. Symeonis, Treveris sub Archiepiscopo Poppone defuncti, ut ad ipsius Popponis eodem in ecclesia elevati tumulum quotannis venerabunde accederent Dani, persuasi ipsum fuisse suæ gentis Apostolum, quia ejusdem nominis, sed illo longe senior alius, B Sleswicensis Episcopus, fidem apud ipsos prædicaverat. Suspicionem autem circa Davinum auget ipsum ejus nomen, non magis Armenicum, quam nomen Frigidiani Hibernicum sit; utpote diminutivum Italicum nominis David, sicut Tobiam Juniores dici Tobinum a Papiensibus vidimus x Maji, agentes de S. Joho; cujus et utriusque Tobiae corpora apud se fuisse, illi dicunt. Verum Davini nomen potuit Sancto ascititum fuisse, causa latendi; sicut multi peregre solent mutato nomine appellari; atque ito illud nihil officit quo minus vere Armenus fuerit.

18 Sed his in transitu dictis, venio ad ultimam S. Davini translationem, de qua impressum Italicum hæc narrat. Anno MDCXLVI D. Ignatius Gigli, in præsentiarum Decanus, augendæ populari pietati divinæque gloriæ amplificandæ intentus, denuo deponi, Sanctum jussit ab altari majori, ubi oculis devotorum suorum absconditus manebat; et corpus reperit eodem prorsus in statu, quo illud repererant antecessores sui; legitimeque recognitum statuit eodem loco reponendum; cum hoc discrimine; quod corpus, antea nudum in arca, indueretur habitu peregrini; et quæ figlina fuerat, cypressina fieret, telaque auro texta operiretur; atque marmoreæ arcæ reddita, per transparentem in ea crystal-lum, [satiaret oculos pie contemplari cupientium. Figlinam autem prædictam infirmis prodesse voluit idem D. Decanus, ponendo eam ad portam majorem ecclesiæ, unde omnes libarent aquam, consueto ritu benedictam; eodem cum successu, quo manui ejus superfusa olim aqua, moribundum puerum servavit in vivis. Quidni enim virtutem, quam hæc momentaneo contactu attraxit, participaverit illa, tot annis custos integri corporis? Id ut perenni constaret memoria, sculptus in marmore, litteris auro inductis, hic titulus supra prædictam figlinom est. Vas hoc fictile, unde nunc aqua infirmis pie ministratur, thesaurum corporis S. Davini, Alexandri II Pont. Max. opera annos ULXXXV servavit; donec Ignatius Gilius Decanus, augendæ pietati intentus, in hunc usum hic inserendum commisit anno MDCXLVII. Hæc observare potui Ego Franciscus Maria Florentinus, die xv Julii MDCXLVI, et raptim annotare: quod cum excuset ille, licere mihi credidi extemporalem phrasim nonnihil concinniore reddere; sicut ipse facturus fuerat, si prælo aptare voluisset testimonium suum, privatæ dumtaxat memoriæ scriptum.

19 Huic actui præsens idem Florentinus senior, solum curavit ad lucem reducere Epitaphium, pluribus jam annis occultatum sicut illud supra exhibui; sed

etiam totius corporis tunc inspecti statum studio peculiari observavit, et litteris consignatum reliquit, in hæc fere verba compositis: Corpus hujus Sancti integram est quoad ossa, ac præcipue caput; sed multis in locis exucca omnino apparet caro; solisque musculis ac pelle servatis, formam pristinam utcumque retinet. Deest ex brachiis alterum, femurque item dexterum, atque pes unus. Cranium superne nudatum, futuræ coronalis loco, vestigium retinet profundius ictus; fortasse ligone impacti, cum fosseres operam darent refodiendo corpori, cujus nihil se reperturos credebant præter nuda ossa; relecto autem integro præter spem capite, cautius porro processerint in reliqua terra amovenda, et sic remanserit salvum corpus: quod licet lapsu temporis passum sit alterationis aliquid; apparuerunt tamen, etiam post onnos ferme sexcentos, ut scribit Florentinus ipso in capite, oculi cum eorum tunicis, sed exiccatis: nares, non consumptæ, sed forte in prima sepultura, terræ incumbens pondere depressæ et exiccatae; superius labium, fere consumptum, quo fit ut dentes omnes appareant: sed labium inferius prorsus integrum est, cum mento et dextera præcipue gena: dextera item auris depressa, seu integra: talis denique est facies tota, ut iis quibus notus vivus fuit, si adessent, forsitan etiam mortuus agnosceretur: capilli tamen et barba nusquam apparent.

20 Guttur et circumjacentes partes integræ sunt. Dexter cubitus cum manu, in theca argentea seorsim conditus, circa sui medium et ad exteriorem manus partem carne vestitur; uti et index digitus, adhuc integer. In interiori autem manus parte, apparent capita musculorum, qui tendones vocantur, quemadmodum etiam in manu altera: desunt vero in ambabus manibus digiti aliquot, per indiscretam forsitan devotionem avulsi. Qui supersunt integri in dextera duo, et minimus in sinistra, recurvi sunt: non quemadmodum solent incurvari morientibus, sed quasi in actu manus elevantis ad orandum, vel aliquid iisdem comprehendentis. Redolet totum corpus et capsula odore grato, non tamen molli, nec aromatico, sed ignoto: similisque omnino odor est brachii, in theca argentea adeo pridem reclusi, in quem certissime percipere merui, peccator licet indignus, cum super nudam carnem ipsum oscularer. Corporis statura grandis, major etiam salva proportionem mensura est capitis, respondens magno illi purpureo pileo, qui fidelium capitibus imponitur quotannis, et in nullo hactenus invenitur attritus. Eadem in arca præter alia quædam reperta sunt fragmenta linearum ac sericarum vestium, auro intextarum, præsertim pars manicæ holosericæ auro striatæ: pannus item sericeus levis et albus instratus corpori; et alter instar lintei sepulchralis ex serico, pluribus coloribus variegato. Baculus quoque viatorius interius cavus, in quatuor aut quinque divisus partes, quæ conjungi ad invicem poterant; infimæ vero dudum inhæsisse potuit cuspis ferrea, ad gestantis tutelam. Denique crus ligneum, longitudinis cubitalis, miræ alicujus curationis testimonium.

21 Redeo ad Italici impressi contextum, audiendi Florentini causa interpolatum. Die, ut ibi dicitur xxix Julii eademque Dominica, comparuit in ecclesia sacrum corpus, supra majus altare, intra crystallinam capsam, nubibus artificiose contextis et Angelorum inter eas volantium choro circumdata; quorum etiam duo, ad utrumque latus positi, incensum offerre videbantur; quasi iterantes thurificationis obsequium, quod primo ejus tumulo olim detulerant. Illis accedebat copia ingens ardentium cereorum, atque per crystallos illas in corda civium transfundebat radios merissimæ devotionis. Ecclesiæ formosa

D

Illud accurate describens Florentinus,

notat grande vulnus inflatum capiti, E

membrorum singulorum statum,

mirum omnium odorem,

F

aliaque nonnulla.

29 Julii exponitur in altari spectabile corpus.

An. 1646 corpus veste peregrini induitur,

et in arcam cypressinam transponitur,

figlina ad usum aquæ benedictæ translata.

*cantatur ante
illud Missæ,*

A formosa facies, novis autem nunc ornamentis splendide exulta, excitabat prætereuntes ad interioris ornatus spectandi desiderium: qui sane tantus fuit, quantum tali occasione poterant magnificentia religioque conferre. Nec deerant inter artificiosas picturas, parvis eruditionis elogia, Latinis sententiis ingeniose expressa, ad quædam illustriora Sancti miracula explicanda. Interim aderat Missæ solennioris hora: ad quam comparuerunt Excellentissimi Domini urbis Rectores, cum ea pietate atque devotione erga Sanctum, quæ huic Reipublicæ propria semper fuit, suppliciter invitati rogatique a Decano; qui vestitus Episcopallyter eandem Missam cantavit, concinentibus quatuor musicorum peritissimorum choris.

*et die 20
ipsum de-
portatur in
processione*

22 Sequenti die, decantatis pari solennitate Vesperis, circumlatum per civitatem processionaliter fuit sacrum corpus, in eadem crystallina arca: cui gestandæ, præter designatos ad id Sacerdotes nobiliores, operam suam humerosque commodarunt Domini quidam mercatores Armeni, qui ab eodem D. Decano admoniti, Liburno huc venerant ad duodecim, cum suo Consule D. Antonio Borgii, eodemque cum devotionis affectu, cum quo majores sui fuerant soliti ejusdem secum gentis Sanctum revereri. Ipsi quoque delatus fuit honor portandi supra corpus gloriosissimum baldachini: quo in ministerio non minus ædificabant animos spectantium civium, quam ipsi ore habituque præferebant insignem ac cordialem pietatem. Idem denique, generosa liberalitate, obtulerunt centum quadraginta libras cææ; magnæque cum satisfactione dimissi, reliquerunt chirographum, manibus suis litterisque Armeniis signatum, de summa scutorum ducentorum, quibus fabricaretur lampas, arsura continuo ante Sanctum. Frequentia concurrentis undique populi fuit ex majoribus, quæ unquam hoc seculo visæ in hac civitate fuerunt. Quæ autem hac occasione miracula per S. Davinum patrata, quæ divinitus gratiæ collatæ sint pie ipsum invocantibus, etsi multa fuerint, reverenti tamen occultantur silentio, quoad usque sequendum sacros Ecclesiæ ritus examinata fuerint et approbata.

*comitantibus
a Liburno
mercatoribus
Armenis;*

*prout ipsimet
suis chirographis
testatum
reliquerunt,*

23 Huc facit, quod in prælaudato Codice recentissime subscriptum Italicis verbis est, in hunc sensum. Jesus Maria. Die xxx Julii, mdcxlvj Lucæ. Nos infrascripti, Armeni Italicisque characteribus, dicimus, quod nuper præterito die interfuerimus functioni et translationi processionaliter factæ gloriosissimi S. Davini, Armeni ac gentilis nostri; et sufficienter ac plene enim ut talem agnoverimus, atque ab Illustriss. et Reverendiss. D. Ignatio Giglii, Decano meritissimo, simul cum summa benevolentia et honorificentia permissi manus admoveere portando, tam gloriosissimo corpori, quam baldechino. Gratias autem agimus primum divinæ Majestati, deinde ipsimet Sancto, quod inspiraverint præd. Illustriss. ac Reverendiss. Domino, ut nobis pro majori parte cognita facerent miracula, per eundem Sanctum patrata: pro quorum cognitione obligatos credimus non solum nos, sed etiam alios quoscumque gentis nostræ homines, qui vel Liburni vel alibi existentes, propter occupationes suas huc accedere non potuerunt, nobis autem mediantibus eadem sunt cognituri; universam patriam nostram, ac gentem quaquaversum diffusam. Amen. Sequuntur deinde subscriptiones Armenæ, ac postea Italica, hoc modo.

Ego Coggia Zaffar, Coggia Sinani, de Sisi in Oriente prope Aleppum, affirmo.

Ego Bairam Cilibi, Coggia Mapseie, de Chissaria Orientis, affirmo.

Ego Coggia Budache, Catergiolis, de Chiffearia Orientis, affirmo.

Ego Jacobus Cilibi, Coggia Varicamescia, de D Ingurbi Orientis, affirmo,

AUCTORE D. P.

Ego Coggia Alexander, Coggia Carsaris, de Torrit, affirmo.

Ego Coggia Bagori, Usami Jaramosi, de Chiffearia, affirmo.

Ego Coggia Ponos, Bogosi, de Smirna, affirmo.

Ego Joannes, Coggia Moratti, de Smirna, affirmo.

Ego Matthias Liorgius, de Smirna, affirmo.

Ego Antonius qu. Petri Borgii Florentinus, tamquam Consul nationis Armenæ Orientalis, omnia affirmo, et transtuli in linguam Italicam ex Armena præmissa duodecim nomina: vidi et interfui, die et loco prædictis, ac mea manu propria me subscripsi.

Antonius Borghii prædictus.

24 Prostant etiam alia nomina Armena, cum translatione in Italicam linguam modo sequenti.

*Armena &
Latina lingua.*

Coggia Serchus, Aslani, ex Vor vicino Persiæ.

Coggia Aslani, Pauli Borcosis de Chaisseria.

Coggia Esai Mussos, Noschevanori.

Coggia Marias, Lechdi, de Vam.

Hi venerunt simul cum Domino Alexandro, E Coggia Corsaris de Toratt supradicto, ad videndum corpus gloriosi S. Davini, die xxii Octobris anni mdcxlvj: venerunt autem ad id expresse Liburno.

Ignatius Gigli Decanus Lucensis.

In his vox Coggia titulus proprius est Mercatoribus, utpote Divitem significans Armenis.

25 Redeo ad Franciottum; superest enim aliquid quod notem in imagine Sancti, quum liquez incisam tobellæ præmittit Vitz a se excusæ, sicut et alius Sanctorum Lucensium Vitis suam præmittit imaginem. Representat illa senem grandævum, magna macie ac barba proluxa, tulari indutum tunica et pallio largo, cum largiori in capite galero, ex quo ad utrumque tempus pendet proluxa ac larga infula, superne vero eidem cernitur assuta alterius materiæ Crux, qualis fere est Equitum Hierosolymitanorum S. Joannis, sive (ut modo vocantur) Melitensium; quæ Crux ad extremum usque limbum protracta, totam galeri superficiem pervadit, in ejus ferme modum, quo mihi in Euchologio Jacobi Goar pag. 113 representatur Joannes Beccus, Constantinopolitanus Patriarcha, is qui anno mclxxxvii celebrata Synodo schisma damnavit, et in suscepta semel veritate Catholicæ unitatis constans, sub Andronico schismatico cedere dignitate maluit, anno mclxxxiv, ac libertate carere, mortuus in

*Imago Sancti
apud
Franciottum*

*spectem habet
Episcopi senis,*

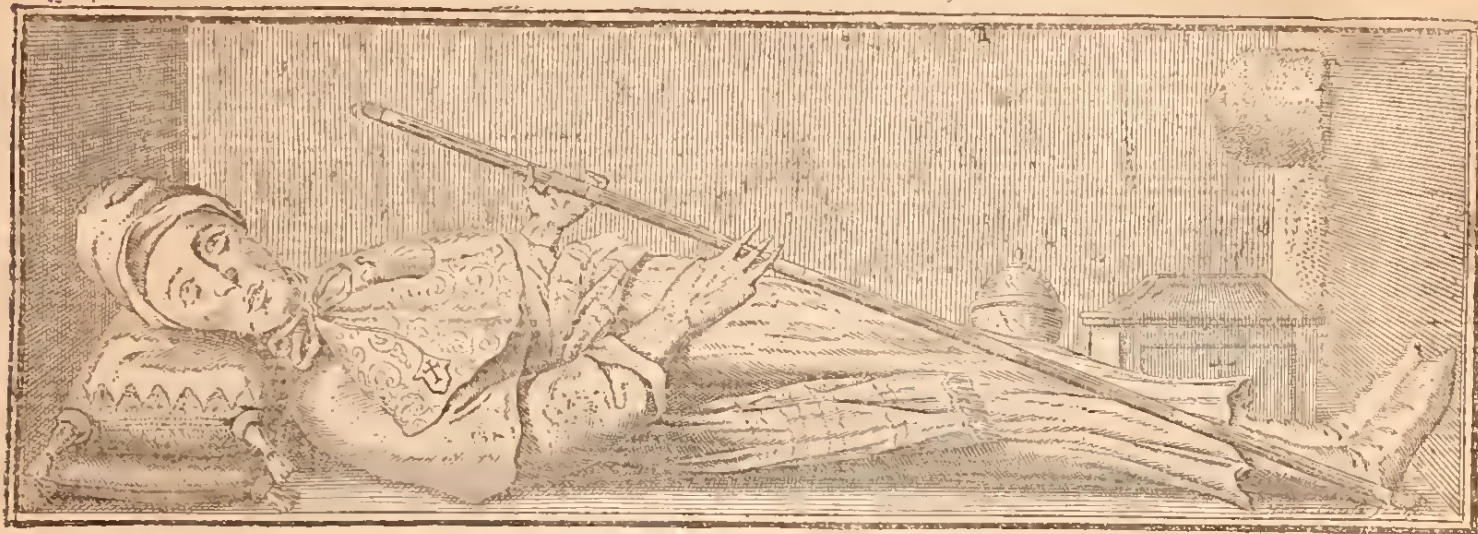

ARMON. SC

carere,

A carcere, quam ad vomitum regredi. Eam utriusque
 AUCTORE D. P. goleri similitudinem ut melius concipias, Lector,
 sed illam falsi utramque imaginem conjunctim sculptam hic intueri.
 arguor coram Hæc videns, et credens antiquam aliquam ac veram
 visum corpus S. Davini effigiem Franciotto præluxisse, vehementer
 falleris, facileque suspicaberis, grandævum annino re-
 nisse et obisse Davinum, fortassis etiam fuisse gentis
 suæ Episcopum. Verum tantisper suspende animum, et
 inspicere veram delineationem corporis quadamtenus in-

legri, sicut ipsum accuratissime delineatum nobis misit D
 junior Florentinus, et quale illud vidi ego anno MDC
 LXI. Fullor enim, nisi mecum judices, videre te juvenis
 robusti cadaver, et quidem adhuc imberbis: tum vero,
 sicut præsens habitus nihil sacrum facit opinari: sic
 nec in veteri quidquam tale apparuisse docebit forma
 pilvi, quem Sanctus Lucam attulit, ubi etiamnum ser-
 vatur, qualem hic intra arcam ad pedes feci appendi, cum pileo.
 vulgarem plene ac laicum.

Illud an. 1689
 inspectum
 denuo,

26 Hanc delineationem comitobatur epistola, quæ
 merito claudet præsentem Appendicem, testis hodierni
 stotus, in quo sanctum corpus monstrari solet. Die
 v Junii hujus anni MDCLXXXIX, diligenter perlu-stra-
 vi corpus S. Davini, adstante Reverendiss. D.
 Martino Giglio ejusdem ecclesiæ Decano (diceret Gi-
 gliorum familiæ, quasi a principio, obstrictum Decana-
 tum istum esse, hic enim jam quartus nobis occurrit)
 et coram eruditissimo Canonico Arneo Saminiatio:
 animadvertique, repositum esse in cupressina arca
 (quæ aliam marmoream implet, altare consti-
 tuentem) attalico et rubro serico intus ornata, atque ex
 anteriori parte pellucidis Venetis crystallis clausa;
 quibus superinducitur cortina ex tela, argento et
 serico æeruleo contexta, deinde mobilibus ex ligno
 inaurato cancellis ocluditur arca. Indutum est cor-
 pus tunica brevi, serico pertenui ianthino seu vio-
 laceo. Circa humeros et pectus penula, non scortea,
 sed sericea, superponitur vesti, more perigriantium
 concinnatæ, ejusdem serici et coloris: cujus sinistro
 lateri adheret concha marina, ut sæpe portare so-
 lent, ex Jacobi Gallæci æde reduces peregrini.
 Crura ac pedes caligis ex textili serico periampe-
 lino vestiuntur. Amictorium, floribus variegatis acu-
 pictum, collaris vice pendet ex collo; lamella quo-
 que aurea, sericeo appensa filo, Crucifixi imaginem
 præferens, fortassis alicujus devoti viri munus.
 Circa lumbos cinctum est corpus balthæo holoseri-
 co flammæ coloris. Caput tegitur capitio ex serico
 villosa purpureo, et sustinetur duobus pulvillis ex
 opere attalico, quorum superius albi coloris, infe-
 rius violacei est. Longitudo baculi viatorii, ex li-
 gno obsoleto intus excavato, septem circiter palmo-
 rum est; corporis vero, ut nunc jacet in arca, non
 plusquam octo. Quod cum mirarer, memor scrip-
 sisse patrem, proceram viro staturam fuisse; depre-
 hendi tibiæ ossa fuisse nonnihil decurtata, quia
 longitudinem majoris altaris excedens venerabile
 corpus, alias intra ipsum non poterat apte collocari:
 quis autem scit, an eadem, pene dixerim barbara
 pietate, non fuerit ex spina dorsi sublatum aliquid:
 quod etiam affirmant duo adhuc superstites Cano-

rusus accura-
 tissime
 describitur:

niei; iisque adstipulatur mensura figlinæ arcæ plus-
 quam trium ulnarum, quam credibile est fuisse
 corpori proportionatam.

28 In supradicta arca, alia quædam arcula, serico
 et auro ornata conspicietur, crystallis circumsep-
 ta, in qua servari puto antiqua vestium fragmenta
 et cetera, quæ ante novum ornatum sacrum corpus
 cooperiebant. Huic proximum vas crystallinum
 positum est. Capitium quod extra arcam servatur
 et ostenditur, ex lana confectum est, inconsutile
 et villosum coloris rubri. Ne autem in aliquo
 contradicere patri videatur filius, et missa ab eo deli-
 neatio discrepare ab illius relatione; ex posteriori ad
 me missa epistola adnoto sequentia verba: Quando
 pater meus calamo notavit quæ legisti num. 19 et 20,
 cubitus quidem dexter cum manu servabatur in
 theca argentea, atque in festivitate S. Davini osten-
 debatur populo, eidemque ad osculum porrigela-
 tur: sed quando sacrum corpus elegantioribus, ut
 dixi, vestibus ornatum fuit, omnium venerationi
 publice exponendum, ac deinceps etiam particula-
 ribus quibusdam occasionibus offerendum visui
 honorationum personarum, id devote postulan-
 tium; manus cum osse cubiti suo loco reposita, et
 argenteis filamentis tenuioribus ad reliquum bra-
 chium alligata fuit; solumque radius cubiti minor
 in dicta argentea theca remansit, et sic in prædicti
 Sancti festivitate solus nunc exponi solet.

cum rebus
 pariter in arca
 servatis.

29 Arca figlina, in qua primitus corpus Sancti
 jacuit, ejus quam supra dixi longitudinis, posita est
 ad dexterum latus januæ majoris, servaturque in
 honore, exterius Carrariensibus marmoribus, at fer-
 rea, sed inaurata circum crate præcincta: et die
 festo ipsius Sancti impletur aqua, quæ devote pe-
 tentibus potanda porrigitur. Ipsi vero arcæ, immi-
 net desuper marmorea tabula, litteris aureis in hunc
 modum relata: Vas hoc fictile, unde nunc aqua in-
 firmis pie ministratur, thesaurum corporis S. Davi-
 ni, Alexandri II Pontificis Maximi opera, annos
 DLXXXV servavit; donec Ignatius Giglius Decanus,
 augendæ pietati intentus, in hunc usum hic inse-
 rendum commisit, anno Domini MDCXLVII.

Ipsa arca
 figlina cui
 usui nunc
 servat.

DE S. ADAMO CONFESSORE

G. H.

GULIONISII IN ITALIA APUD SAMNITES.

ANNO MCII.

Gulionisii

Guilliniacum nobile castellum, mille passibus a Phlitherno, millibus octo a mari, *his ipsis verbis descripsit Leander Albertus in Sammitibus, quibus illud attribuit: Cluverius vero alii- que, Samnii populis Firentanis. Verum fluvius, ad quem situm ipsum castrum est, non Phlithernus, sed litteris transpositus Tiferinus, vulgo nunc Biferno appellatur. Est autem in divisione regni Neapolitani per provincias, Capitanatæ inserta, regimini in confinis Comitatus Molisini, ubi castellum Guilliniacum, in Mappis Geographicis Guglionisi, et infra Gulionisium vocatur.*

cultus sacer

2 Colitur hoc in loco festum S. Adami tertia Janii, *cujus sacrum corpus ista die reconditum fuit in ecclesia Dei Genitricis Mariæ, anno millesimocentesimo secundo: quod ante depositum fuerat in ecclesia S. Pauli prope civitatem Potatensem, si recte descriptum nomen est, ut infra dicitur*

Historia translationis ex MS.

3 *Historia translationis accurate descripta fuit a viro erudito, cui mox primam de Adamo visionem enarratum ipse num. 2 affirmat. Eam Historiam reperimus Neapoli anno MDCXLI, apud Reverendos Patres Clericos Regulares, in Collectione Antonii Caraccioli tomo 2 Variorum; eumque curavit nobis describendam Scripio Paulucius Societatis Jesu Sacerdos, ibidem nostris studiis addictissimus, et apud dictos Clericos Regulares valde gratus, dum viveret.*

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Teste contemporaneo.

Ex MS. Neapolitano Anton. Caraccioli.

Benedictus Lesinæ visione monetur,

C

a

b

c

ut cu et corpus S. Adami transferri Gulionisium

Fuit vir quidam religiosus, Benedictus nomine, timore Domini atque amore repletus, qui animum suum, et voluntatem circa divina præcepta libenter exercebat, et plura venerabilia Sanctorum loca per singulos annos devote requirebat. Accidit autem, ut festum beatissimorum Martyrum a Primiani et fratrum ejus, ut mos est ab Ecclesia annuntiarent. Ipse hoc audiens, gaudens et exultans, ad tantæ festivitatis venerationem se preparavit: atque honeste *b* Lesinam et veneranter perrexit. At homo ille cum ibi esset, soporis gravitas illum arripuit, et clara quædam Angelica visio sibi facta est, clamans et dicens; Benedicite, vobis a Deo gratia prædestinata est: vult ipse Deus, qui orbem universum regit et salvat, ut Beatus Adam, Confessor suus, de cetero vestri fiat adjutor. Est quidam locus prope civitatem *c* Betatiensem, quasi unum milliarium aut plus, ubi est B. Pauli Apostoli ecclesia, in qua supradicti Christi Confessoris Corpus jam per plurima tempora reconditum fuit: nunc autem superna voluntate constitutum est, ut ejus sanctæ Reliquiæ apud Gulionisium deferantur, quatenus illius sanctitatis fama satis accrescat. Et hoc dicto ab aspectu ipsius Angelus Domini ablati est. Tunc homo Dei a somno evigilans, de visione perterritus, scrutabatur in corde, ac mirabatur in animo valde, quia nunquam de Sancto isto aliquid audierat. Surgens autem, laudem Deo ac Martyribus Sanctis agens, iter arripuit, et ad patriam reversus est.

2 Post itineris reversionem, ea quæ ab ipso operata sunt nobis convenit enarrare. Deo Omnipoten-

tenti semper gratias referebat, et jejuniis, orationibus, vigiliisque die noctuque vacabat, ut in opere suo a Deo mereretur auxilium. Angelus autem Domini secundo apparuit ei in somnis dicens: Benedicite, nunc surge festinanter, et fac quod facturus es: cum omnia possibilia sint apud Deum, potens est vobis præbere auxilium. Hoc dicto ab oculis ejus disparuit: ipse vero mox evigilans, et in corde hoc valde præcogitans, de lectulo suo festine surrexit, et per totam noctem usque ad mane orabat, Deumque laudabat, quia illum de hac re certiore reddidit. Statim vero sphaera ingens, terris lucem proferens, est facta clara dies. Vocavit ad se puerum, et iter cepit ad ecclesiam supradictam Pauli Apostoli. Et cum pervenisset ad locum, foras ante januam stetit: intus enim clausa erat, introireque non valebat. Cum autem ibi moratus esset, prae nimio aestu maximoque labore juxta murum sedens, obdormivit: ipso enim dormiente quidam infantulus venit, et ecclesiæ januam aperuit, et introivit. Tunc vir Dei a somno excitatus ostium apertum invenit, et ingressus vir Dei, et in oratione permanens, ut ostenderet illud, scrutabatur quod per Angelum ei nuntiatum fuit: orationem complens, sursumque aspiciens, vota cerea ibi pendentia prospexit. Hoc viso ivit ad puerum, dixitque ad eum: O bone puer, indica mihi, quomodo ista vota hic pendent. Qui ait ad eum: Ideo talia sunt hic vota, quoniam Corpus glorioso Christi Confessoris Adæ hoc requiescit in loco. Dixitque vir Dei ad eum: Dilecte mi, ut illuc conducas me, te deprecor: quoniam gloriosum Corpus adorare volo. Tunc puer ille duxit secum virum Dei: et ambulans perrexit ad locum, ubi sanctissimum Corpus jacebat, et indicavit ei. In illa hora homo Dei procidens, fuis præ gaudio lacrymis, Dominum rogabat: totumque osculans loculum, munus, in Dei, sanctissimique Corporis honorem, ibi prægrande offerebat.

3 Postquam vero peractum est hoc, debitas laudes, gratiasque Deo omnipotenti agens, exultans et lætus ab ecclesia exiens, et puerum suum, quem secum attulerat, advocans, reversus est ad domum suam, unde venerat. Cum autem sero domum venisset; totam noctem, cogitans quid agere debebat, duxit insonnem: et quia dictum Propheticum audivit, Media nocte surgebam ad confitendum tibi, per singulas noctes de strato suo surgebat, et ad ecclesiam Deum exoraturus pergebat: ipsa enim nocte corde et corpore evigilans, nunquam ab oratione cessavit. Altera vero die valde mane ad ecclesiam Dei Genitricis perrexit. Tunc ille appropians ad Archipresbyterum dictæ Ecclesiæ, Albertum nomine, clam locutus est, dixitque illi: Domine, vestram benignitatem deprecari nitor, ut vestras aures meis accomodetis verbis: Arcanum quoddam mihi peccatoris per Angelicam visionem revelatum est, vestræque paternitati pandere volo omnia, quæ vidi per visionem Angelicam apud Lesinam: et qualiter vidit loculum illum, ubi sancti Confessoris Christi Corpus jacebat, ipsi Archipresbytero ostendit.

4 Archipresbyter hoc audiens, nimis gavisus est: intraque se quid inde agere posset cogitans, clam ad se præclaros ac sacræ religionis tres instructos convocavit Presbyteros, atque per ordinem sibi revelata secreta illis enarravit. Tunc ad invicem consiliati sunt,

altera visione monitus,

ad ecclesiam S. Pauli accedit: E

et reverenter visitato loculo

F

Ps. 118, 62 post noctes aliquot in oratione tractas,

rem indicat Archipresbytero:

qui consilio cum variis inito,

EX MS.	A sunt, aliosque homines bonæ conscientiæ atque prudentiæ usque ad numerum duodenum in hac adhibuerunt revelatione. Congregatis vero in Ecclesia, qui ad illud bonum perficiendum opus aderant, cum illis erat Dominus, operabaturque ipso dicente : Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, in medio illorum sum. Tunc sapienter consilium statuerunt, diemque, in quo Deo favente iter arripere volebant, decreverunt. Die autem constituta venientes duodecim omnes ad Ecclesiam, Matutinale officium recitaverunt, et postea insimul jejunium in die illa decreverunt implere, ut eos Deus in jejuniis, vigiliis, orationibus ac eleemosynis adjuvaret. Advesperascente die alios prudentes viros, armisque fortissimos, ad hoc arduum opus plus quam sexaginta conjunxerunt : ac clam dictum est illis, ut in nocte proxima foras cum armis caute exirent : Et certe sciatis, quia opus Domini operari volumus. Cum sero autem advenisset, et nox totam terram obtexisset caligine ; tunc omnes illi viri, qui vocati fuerant, surrexerunt ; armatæque manu ex hac civitate egressi sunt, juxtaque eum, qui e Asinaticus dicitur, invicem sunt congregati torrentem. Cum autem ibi convenissent, Archipresbyter elevans vocem dixit : Fratres, et filii carissimi, notum vobis facio, quoniam Dominus omnipotens hoc præcepit, ut devoto animo ad B. Apostoli Pauli Ecclesiam pergamus ; et Christi Confessoris Adam corpus, quod ibi manet, Dei adjutorio nobiscum deferamus. Ecce vir Dei adest, qui mihi hoc dedit verbum : Tunc homo ille in medio eorum stetit, et omnia per Angelum sibi revelata per ordinem enarravit. Audientes hæc omnes, in terram se prostraverunt ; Dominumque, ut de incepto opere ad bonam possint pervenire consummationem, deprecaverunt. In illa hora omnes ab oratione surgentes, rectoque itinere pergentes, ad loculum illum, quem eorum desiderabat animus, pervenerunt.	ter posuerunt. Illis hoc in Ecclesia facientibus, omnes homines illius loci, tanti soporis gravitas Dei virtute opprimebat, quod nullus a somno se excitaret.	D	
Mat. 18 20		6 Tunc quidam bonus Sacerdos præclarum ac nitidum velum, quod intra suas occultabat ulnas, libenter suscepit, et de tali pondere lætus nimis exultabat ; et sic omnes supernæ Majestati gratias referentes, de Ecclesia egressi sunt. Cum igitur corpus sanctissimum Christi Confessoris Adæ levabatur, tanta per totum aerem erat serenitas, quod nulla ibi videbatur nubecula. Illis vero de ecclesia egredientibus, illico maximo de cælo a Domino in loco illo largita est pluvia, ut tum per soporis gravitatem, tum etiam propter pluviam inundationem, ad nostrum detrimentum homo surgere posset nullus. A Domino factum est hoc, et fuit mirabile in oculis nostris, quod non solum homines, verum etiam et canes, qui in circuitu ecclesiæ ipsa nocte jacebant, et latrare solebant in nocte, contra gloriosum corpus deferentes insurgere latrando nolebant. Continuo autem omnes, foris in custodia stantes, coadunati sunt, et cantantes gratias cælesti Domino referebant. Quibus peractis iter inchoantes, cum gratiarum actione suaviter redierunt.	<i>ipsamque efferunt, cælo sereno,</i>	
et assumptis armatis,		7 Factum est autem cum non multum longe ab illo loco discesserant, et ecce facta est tanta aeris serenitas, ut nubes aliqua ab ipsis minime videri poterat. Et quia Dominus prosperum iter illis ostenderat, exultantes et gaudentes reversi sunt. Qui ante quam in hanc civitatem ingrederentur, apud ecclesiam S. Lucie commorati sunt, et illic statim ad eos pervenit nuntius. Quo audito illi absque mora, omnes Sacerdotes et Clerici, ac cives Gulionisii congregati sunt, cumque lacrymis et processionibus illis obviam exierunt ; illudque sanctissimum corpus, cum hymnis et canticis ac orationibus, in civitatem introduxerunt et in ecclesia Dei Genitricis Mariæ cum veneratione maxima recondiderunt. Hoc autem adimpletum fuit sub anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo secundo, decima Indictione, mense Junii : die tertio intrante.	<i>commode mox in pluviam verso,</i>	
e	B			E
accedit ad locum:				<i>solennique pompa</i>
et explicata coram iis visione,				<i>condunt in ecclesia S. Mariæ,</i>
per tectum ab his apertum				<i>anno 1102,</i>
				<i>ubi claret miraculis.</i>
				F
ingressi Presbyteri,				
corpus inventum				
involeunt sindone,				

ANNOTATA G. H.

a *Egraphum quidem nostrum habet nomen Primarii : sed reposui Primiani, nihil dubitans quin hic agatur de illo Martyre Lesinensi, de quo et Alexandro, Firmiano et Tellario, fortassis fratribus, egimus 28 Aprilis : eo enim die coluntur Neapoli, quod ad hanc urbem Lesina eorum Reliquiæ tunc fuerint translatae.*

b *Lesina urbs Capitanatæ in regno Neapolitano Episcopalis ad lacum cognominem, non procul a mari Adriatico, de qua egimus 9 Februarii ad Vitam SS. Sabini et Eunonii Episcoporum ; et 10 Februarii, agendo de S. Paschasio Abbate : quorum trium Sanctorum Reliquiæ etiam Neapolim sunt translatae.*

c *Hunc locum, a Gulionisio haud procul dissitum, ostendit : ratio itineris infra descripti at nomen jam mutatum apparet, et a montano situ videtur appellari, uti*

A uti Mons Iscarus, Mons Gilliani, et Mons Galliochius.

d De hoc loco supra egimus.

e Torrens, out is, qui mox in Tifernum influit, et

est inter Gulionisium et Montem Iscarum; auttorrens D Asinaticus, qui videtur Leandro Alberto amnis Asinella dici, Aprutium et Capitanatam determinans; quod viris in vicinia eruditis definiendum relinquimus.

DE S. OLIVA VIRGINE,

ANAGNIÆ IN LATIO APUD HERNICOS.

G. II.

Sylloge de cultu et Actis.

Memoria in
Fastis

A nagnia, urbs Episcopalis provinciae Romanae, immediate Sanctae Sedi subjecta, olim Hernicorum inter Latinos antiquissimorum caput, creditur jam inde ab Apostolorum temporibus lumen Evangelii accepisse, ob quod palma martyrii coronatam celebrant S. Secundinam Virginem, xv Januarii; ad quem diem nonnulla ejus Acta ex Vita S. Magni Episcopi Traneensis et Ferrarii Catalogo dedimus; postea assecuti prolixa alia nec non lectiones proprii Officii, quae proferemus in Supplemento Januarii. Numerantur etiam inter Sanctus Anagninus SS. Aurelia et Neomisiam Virgines, quarum memoria est Tabulis Romani Martyrologii adscripta ad diem xxv Septembris. Praeterea, quod huc spectat in Cathedrali Ecclesia, Deiparae Virgini Annuntiationis consecrata, uti scribit Ughellus tom. 1. Sancta Oliva Virgo tumultata servatur: cujus festum hac tertia die Junii habetur celebre, etiam Martyrologio Romano inscriptum: aliqua autem Reliquia servari creditur Monasterii Westphaliae, apud nostrae Societatis Patres, in una lipsantheacarum summæ arce impositarum.

2 Acta ejus duplicia, hactenus inedita, Romæ anno MDCLXI, nacti sumus; antiquiora et breviora una, ex MS. Cajetani; alia variis circumstantiis amplificata atque in Lectiones novem distributa transcripsimus, sicut ea in collectione Antonii Galloni, in Bibliotheca Vallicellana Patrum Congregationis Oratorii, asservantur Tomo littera M signato. Sed prima sunt imperfecta, nullamque faciunt mortis mentionem. Lectiones vero sic inchoantur. Tempore illo, postposita superstitione idolorum, et per Dei nutum ecclesiastica crescente religione, fuit in Campaniae provincia Virgo quædam nobilis etc. quod quidem videtur seculum aliquod tertio quartove proximum indicare, sed per moram conjecturam; unde non magni id facimus. Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, compendium Vitæ habet; et narrata ultima visione, concludit his verbis: Visaque coelesti luce obdormivit in Domino tertio Nonas Junii, quasi nihil aliud desideraretur. Meminit ejusdem Silvanus Razius tomo 3 Illustrium seminarum; et Nicolaus Brautius Episcopus Sarsinæ, in Martyrologio Poetico hoc eum versu honorat:

Mammillis, tentata, stylos infixit acutos:

Quod genus armorum dæmonis arma ferit.

VITA

Ex MS. Cajetani excepta.

Spretis nuptiis

Oliva Virgo, nobilis genere, sed optimis moribus ac pudicitiae laude nobilior, Christi amore flagrans, nuptiis mortalis sponsi contemptis, quas ei parentes magno studio parabant, ad sanctam confugit ecclesiam, ut inter sacras Jesu Christi sponsas numeraretur. Quod cum impetrasset, carmenique jejuniis,

cilicio, ferro, coercere assidue ac domare conaretur; ut humanas tamen inanesque laudes facilius vitaret, curabat ut ea quæ ageret nemo plane mortalium nosset: quippe quæ cuperet uni sponso suo Christo Jesu placere: quem etiam assiduis precibus ac lacrymis pro suis ac pro omnium Christianorum delictis obsecrabat. Quantum vero in vitæ religiosæ perfectione proficeret, vel illud ostendit, quod cum ei falsa quædam crimina objicerentur ab invidis, contumelias non arquo solum animo, sed etiam hilari ferebat: quod ita sibi tutior ab inanis gloriæ ac fallacis auræ periculis videretur. Quod si membrorum suorum legem aliqua ratione mentis legi repugnare sentiret, confestim suis illa mamillis aculeos infigebat, nec eos antequam sanies erumperet avellebat: atque ita corpus suum castigando in servitute spiritus redigebat.

2 Quam vero vicissim Oliva a Christo diligere-tur, ob animi corporisque pudicitiam ceterasque virtutes, facile vel ex his paucis intelligitur non obscuris in eam amoris argumentis. Cum aliquando ab opere manuum ad templum de more dato signo pergeret, in ipso templi limine feminam quamdam plorantem offendit, et sua crimina confitentem: quam dum Virgo mitis blandis verbis consolari niteretur, sublati oculis cæsum apertum lucemque incredibilem vidit: qua nimia luce Oliva repente perterrita, procidit in faciem. Cumque diu jacuisset, et vultum attollere non auderet; tandem se in cælum lumen illud, et in cellam suam Virgo se recepit. Cui nocte insequentem vir statura proceram secundum quietem apparuit, vultu gravi, aspectu decoro, qui ei diceret: Surge propera, amica mea, Sponsa mea, columba mea, et veni.

3 Proxima vero sexta feria cum Virgo se ad oratorium precandi causa conferret, visa est cuidam e Sororibus terram pedibus non attingere dum incederet: quæ id etiam ceteris annuntiavit. Illæ vero rem admirantes, Olivam quid hoc esset interrogabant. At ipsa, nihil elata propterea, sed animo simul ac vultu demisso, primum Deo supplicare, deinde veris profundisque gemitibus lacrymisque Sorores obsecrare coepit, ne sibi quidquam laudis tribuerent, si se ex animo sancteque diligerent: omnibus indignam se esse virtutibus, atque adeo sceleribus coopertam. Ergo sancta Virgo, divinis absolutis Officiis, multisque profusis lacrymis, ad cellam reversa, in suo lectulo fessa consedit: atque ante sumptum cibum præter morem, ut Sororibus videbatur, obdormivit. Ibi a sensibus penitus abstracta, ut nonnullis Sororibus deinde narravit, cælum apertum splendoremque vidit immensum: ex quo progressus vir quidam plane admirabilis, cum ad eam usque pervenisset; Veni, inquit, et vide, quibus torqueantur suppliciis apud inferos improbi; deinde vero florentes cæli sedes contemplare, ubi sempiterna lætitia beati cœlites perfruuntur.

uni Christo
placere
studet:

contumelias
fert,

oculos
mamillis
infigit.

Cælum aper-
tum intuetur,

et ad illud
invitata

F
a terra
levatur:

rapta in
extasim cæ-
lum et infer-
num videt.

DE SANCTO MORANDO

MONACHO CLUNIACENSIS IN SUNTGOVIA

C. J.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. De Vitæ ac die cultus S. Morandi : et unde hi Commentarii potissimum desumantur.

INITIO SEC. XII

Ex itinere
Viennensi

B

ad S. Mo-
randum de-
clinantes,Invenimus
Vitam ejus
recentius
scriptam,

C

complexam
varia de
cultu ejus,ex quibus
hi commen-
tarii con-
cinnantur.Colitur S.
Morandus
3 Junii:

Cum anno MDCLXXXVIII. primo vere ego et P. Franciscus Baertius Viennam Austriæ profecti. Bibliothecam sacræ Cæsareæ Majestatis instructissimam sane ac nobilissimam, perlustrassemus; ibidemque trimestri fere spatio morati, multa Sanctorum Acta, potissimum Græca, in usum nostrum descripsissemus; in reditu declinavimus Constantiam; indeque Basilea Altkirchium, aut potius ad monasterium S. Morandi perreximus; coram inspecturi, si quid de Sancto illo, ejus propediem Acta nobis illustranda erant, superesset, ad Vitam, Reliquias, cultum ejus pertineans. Pervenimus ad monasterium prædictum pridie solennitatis Sanctorum omnium, tam densa jam tum per medium diem continuum cadente nive, ut proficiscentibus nobis distinguere vias, aut ad jactum lapidis prospicere non liceret. Sub vesperum ingressi monasterium, quod modo Residentia est Collegii nostri Friburgensis, duobus proximis diebus ibidem substitimus, a R. P. Superiore Francisco Marimont humanissime invitati habitique; examinantes interea et notantes, quæ ad Sanctum spectare videbantur.

2 Oblatus autem nobis est inter alia scripta paucula codex, qui Vitam S. Morandi complectebatur, concinnatam et paraphrasticis explicatam, ex antiquiori ejusdem Vitæ, quom et nos habemus et postea hic daturi sumus. Paraphrasis autem illa scripta fuit a quodam Societatis Jesu, qui nomen suum relinquit, quinquaginta amplius abhinc annis: de miraculis enim recentioribus et suæ memoriæ ait; Recentissimum est, quod exeunte anno MDCCXXIX contigit; ut paulo post scripsisse debuerit. Dividit Auctor opus totum in tria dumtaxat capita: quorum primo Vitam Sancti antiquiorem paraphrasticis, uti dixi, proponit; altero virtutes et miracula ejusdem, tum antiqua ex prædicta Vita, tum recentiora prosequitur; tertium denique in paragraphos omnino duodecim partitur, in iisque recenset honores Sancto collatos a Pontifice Romano, per Canonizationem; a Cardinalibus, per Indulgentias concessus; ab Episcopo diæcesana, per eorumdem confirmationem; a Serenissima Domo Austriaca, per anthemata oblata; a civitatibus variis, per Congregationem sub ejus patrocinio institutum; a Monachis loci, per restaurationem templi, ejus nomine imposterum appellandi, et elevationem Reliquiarum; a Cluniacensibus universis, per Officium ecclesiarum solenne; a viatoribus denique per picturas et cultum singularem ipsi exhibitum. Addit insuper monasterii, uti et Altkirchii vicissitudines, incendia, vastationes, alioque nonnulla; ex quibus hosce Commentarios potissimum compilamus; gratiam non mediocrem debentes et agentes supra memorato Patri Marimontio, qui totum codicem illum nostro discedentium inde rogatu describendum, Antuerpiamque submitendum bene curavit.

3 Duos Ordinis sui Morandos habet Bucelinus, in Menologio Benedictino; alterum Abbatem, de quo die XIX Februarii, sic loquitur: ex Not. Monach. et Indice Sanctorum Ordinis impresso: Eodem die S. Morandi Abbatis cujusdam in Burgundia, ejus vitam necdum potuimus indagare. Alterum Monachum Cluniacensem, de quo nos hic; uti et ipse ad

diem III Junii cum Molano in Anctario ad Usuardum, Hone, Dorgano, Menardo, Ferrario in Catalogo, Saussayo in Martyrologio Gallicano: quamvis idem (si tamen idem) in Calendario MS. Benedictino refertur ad diem XXVII Junii cum titulo Abbatis, quamvis etiam, in MS. nostro, sic legatur; Incipit Prologus in vitam S. Morandi, qui est in Kalendaris Junii. Nam in Nonas scribi debuisset: uti scribunt omnes enumerati Auctores cum antiquo MS. Usuardo, ad usum ecclesiarum Alsatiæ aucto, ubi legitur, tertio Nonas Junii. In territorio Basileensi S. Morandi, viri religiosi, et multis miraculis venerandi. Consentit his Bibliotheca Cluniacensis columna 1642, ita legens: B. Morandus fuit etiam sancti Patris nostri Hugonis discipulus; ejus gesta quis volens scire, ejus Vitam apud nos descriptam legat. Sollemnitatis vero ipsius celebratur apud nos in die Junii. Citatam Vitam legere est in eadem Bibliotheca col. 302 et sequentibus; sed extractam et contractam ex amplioribus Actis, quæ penes nos sunt in Codice perquam insigni, olim Westphalia scripto, unde ex Paderbornensis nostri Collegii Bibliotheca ipsum per commutationem librorum redemimus. Inducant Acta illa, ad reformandum quoddam in Arvernia monasterium missum ab Hugone fuisse Morandum, deinde vero ad preces Constantii, ab eodem Hugone in Suntgoviam missi, ut Altkirchense S. Christophori monasterium Prior regeret, deductis illuc Cluniaco Monachis, revocatum ex Arvernia, et Suntgovia commodatum fuisse, ob peritiam patriæ istius linguæ: cui tamen Prioris titulum cedente Constantio obtigisse, haud satis clare indicatur in Actis.

4 Vitam qui scripsit, natione Alemannus, et verosimiliter monachus S. Morandi fuit. Ait enim num. 9, prius missos e Burgundia in Suntgoviam Monachos non scivisse nostræ locutionis modulos; et idcirco accersitum eo Morandum, prope a Rheno solum natale nactum, et Wormatiæ studiorum causa diu versatum. Ait præterea num. 15: ad exequias Sancti venisse omnes nostræ diocesis Basiliensis; non obscure indicans, se in eadem (et cur non in ipso monasterio Morandino?) vixisse et scripsisse. Idem Auctor queritur quidem in Prologo, quod Vita, Prædecessorum desidia, est oblivioni tradita, nec ad posterum scriptis delata, et num. 17 dicit Transacto longi temporis spatio, datam ex incendio occasionem elevandi corporis, et tamen num. 12 narrat, quomodo Sanctus etiamnum vivens curavit a quartana febre, quemdam Ulricum de Karolsbach, ut ipse, Fratribus, qui adhuc supersunt, retulit. Unde consequens fit, longum temporis intervallum annos quinquaginta vel sexaginta ab unctore æstinari. Quia tamen grandævus valde Sanctus fuit cum obit, scriptori ipsi numquam visus, merito is queri potuit de prædecessoribus, quod nihil curaverint scripto tradere eorum quæ viderant, nedum ex Burgundia vel Arvernia, ubi diutius vixerat, aliquid de prioris vitæ actis indagare.

5 Eandem Vitam, elegantissimo caractere exaratum in libello singulari, vidimus in celeberrima Augustissimi Cæsaris Bibliotheca sub numero 268. In fronte libelli cernuntur non inconcinne depicti duo Sancti Ab-

E
ejus Vita
antiqua et
plenior ex
Codice no-
stro datur,

scripta per
Monachum
Germanum
F

in diocesi
Basileensi.

Vitam eandem
in B. bl.
Cæsareæ
Viennæ,
not. 18

bates,

A bates, in habitu Benedictino extensis in altum, ille sinistra, hic dextera manibus elevantes aquilam bicipitem nigri coloris in fundo auro : utrique appicta sunt insignia alba infundo rubro, sicut hic cernis.

NOT. 19

Frederico III
dono data.

Inferiori in loco aureis litteris sic inscribitur : Anno Domini MCCCCLXXXII divo Friderico III, Romanorum Imperatori semper Augusto, feliciter imperanti, Paulus de Stekeraw, Theologiæ Doctor, hoc opus dono dedit. Habemus submissam nobis Vienna ipsanographiam ecclesiae Cathedralis S. Stephani, in eaque notatur, ibidem asservari Caput (aut potius pars Capitis) S. Morandi : constat, insuper ejusdem nomini altare olim istuc fuisse erectum. Quamobrem de præsentis illorum statu inquirendum Viennæ duxi, datis ea super re litteris ad P. Mathiam Soutermans Societatis nostræ, percelebrem verbi Dei Præconem, qui quarta Septembris anni MDCLXXXIX quo hæc scribo, respondit in hæc verba.

ibidem in
Cathedrali
Caput ejus

quæ amplius
non extat.

C 6 Inspeci et pervolvi registrum seu repertorium Reliquiarum ecclesiae Cathedralis S. Stephani Protomartyris, porrigente illud mihi Reverendissimo Domino Canonico Custode; et tametsi aliis quibusdam Reliquiis adnotatum sit, unde advenerint, aut qua ratione cultuque coli consueverint, attamen de S. Morando aliud non legi aut reperi quam hæc verba : Caput S. Morandi supra pulvinar holosericum. Reliqua, unde scilicet allatum sit, quod ejus altare, aut quo loco positum fuerit, omnino ignoratur. Neque ullus ejus cultus est vel in Missa vel in Officio : solum honoratur Sancti caput, ubi cum ceteris Reliquiis in altari venerationi exponitur. Interca Caput Sancti et ara, quæ olim fuit ratione allati Capitis verosimiliter erecta, occasione deditur passant eodem tempore præfato Paulo inquirendi in Vitam Sancti, describendi inventam, atque offerendi descriptam Imperatori Friderico, ejus patruus Fridericus, dictus Senior, Comes Tirolensis atque Fere-tanus, anno MCCCXXVIII statuum argenteum bipedalem S. Morandi, ad hujus monasterium dono misit; ejusque filius Sigismundus anno MCCCCLXIII in idem monasterium beneficus, historiam S. Morandi ad se mitti postulavit; uti §. IV latius dicitur. Quidni igitur aut Fre-

Junii T. I

dericus Senior, aut filius ejus Sigismundus, imperio D Frederici patruelis sui contemporaneus, caput S. Morandi ipsi donaverit? quidni Vitam Sancti in ejusdem gratiam petierit Viennamque miserit; ibique a Doctore Paulo de Stekeraw elegantius descripta sit?

Quo ordine et
unde Vita et
Miracula
dentur.

7 Dabimus hanc Vitam, hactenus ineditam, ex nostro, uti diximus, Codice Paderbarnensi MS. Dabimus deinde miracula alia, circiter medium seculum XV in variis personis facta, ex commentariis D. Martini Granter, patria Colmariensis, qui sub eadem tempora ad S. Morandum rerum sacrarum primum Custos, dein Præpositus, magna diligentia cultum divinum procuravit; prodigiosa beneficia, quibus suo ævo Deus S. Morandum fecit illustriorem, impigre litteris consignavit; ac petenti Sigismundo Austriaco vitam ejus submisisse videtur. Dabimus autem ea non primigenio stylo, uti sunt ab illo exarata; sed uti a Paraphraste nostro sunt ornatius amplificata, quando ea aliter non habemus. Dabimus denique recentissima quædam seu miracula seu beneficia, partim sub initium hujus seculi ab Auctore Vitæ paraphrastica conscripta, partim a Potribus nostris ab anno MDCLXXXII annotati capta, et a nobis ipsis in Residentia illa nuper descripta.

8 Quod autem ab anno MDCLXXXIII, denuo notari capta sint miracula, videtur factum esse occasione grandis prodigii putrati in filio Nicolai Mulleri, a mortuis ad vitam revocato per S. Morandum die 22 Aprilis ejusdem anni, quemadmodum testimonia publica, quæ post narrationem Nicolai patris inter miracula nova. 35 subjiciemus, declarant. Hinc denuo fuerit populi erga Sanctum illum excitata devotio, fidem et concursus; hinc utia atque alia beneficia ipso invocata obtenta: hinc alacritas Patrum in annotando, quæ obtento erant, ad majorem Dei et Sancti ejus gloriam, exstimulata: quemadmodum pridem extimulatum fuerat studium Cleri Basilensis, qui inter proprios Diæceseos sacre Sanctos hunc etiam reposuit, ejusque festam lucem hæc tertia Junii celebrans, Officium recitat sub ritu duplicis, continens in Lectionibus secundi Nocturni hocce ejus vitæ compendium:

Populi devoto
miraculo re-
centi resusci-
tata,

E

Officium pro-
prium Basileæ

9 Morandus, in Germania, nobili loco natus, parentes habuit non minus Christiana pietate, quam generis splendore et divitiis insignes: a quibus Deo consecratus, et religiosis viris Wormatiæ commen-datus, in litteris et virtute mirabiles, fecit progressus. Itaque spretis mundi illecebris, ad perfectionis studium aspirans, Cluniacum profectus, se in S. Hugonis Abbatis disciplinam tradidit. Ab hoc benigne acceptus ita vixit, ut a professione monastica nulli haberetur secundus Contigit ea ætate ut Fredericus Pfirtensis Comes, a S. Hugone Cluniacensi Abbate aliquot Ordinis monastici viros peteret, qui Ecclesiam Altkirchensem, a majoribus suis extractam curarent, et eo loci monasticæ vitæ institutum propagarent. Annuit Abbas piæ Comitæ petitioni. Sed cum ii, qui primi missi erant, ob patrii idiomatis ignorantiam, proximorum salutem minus procurare possent, Morandum, Gallicæ juxta ac Germanicæ linguae peritum, eo ablegavit. Altkirchium ut venit, non modo verbo et religiosæ vitæ exemplo complures homines ad sanctiorem vitam excitavit; verum et in vita et post mortem multis miraculis claruit. Incendium in monasterio extinxit; Fredericum Comitem a paralyti liberavit; Udalricum monasterii villicum, quartana febre laborantem, sanitati restituit; mulieres duas, a demone misere vexatas, oblato Missæ sacrificio, adhibitisque exorcismis omni molestia liberavit. Longo senio confectus, laboriosum vitæ certamen complevit; multisque ægris et enervamentis, sepulcrum ejus adiutibus, præsentem opem attulit. Quibus miraculis per fideles testes comprobatis, Basileensis Episcopus,

cum hoc com-
pendio vitæ.

F

A misso Romam legato, a Summo Pontifice impetravit, ut pro meritis inter Sanctos publico ritu coleretur.

AUCTORE G. J.

10 Sed priusquam ad Canonizationem devenimus, reliquum Commentarium prosequamur, ejus præcipuam partem desumentes ex Vita, de qua num. 2, id imprimis monitum volumus Lectorem; quod, quidquid in Commentario hoc nostro Romanis characteribus impressum nullo citato Auctore legitur, id totum ex Vita ista desumptum sit, ut ne identidem necesse sit cum lædio legentis vitam illam paraphrasticam allegare.

§. II. De monasterio Altkirehensi S. Christophori, dein S. Morandi; et oppido Altkirehensi, eorumque fundatoribus.

Comitatus
Ferretani li-
mites

Comitatus Ferretanus sive Pfirtensis, ab oppido Ferretum, vulgo Pfirt, Comitum sede, nomen trahens, iisdem fere terminis olim continebatur, quibus nunc Suntgavia; clausus nempe Alsatia superiore ad Boream, Rheno et pugo Basileensi ad ortum, ditione Basileensis Episcopi ad meridiem, et Burgundiae montisque Belhgardi Comitatus ad occasum. Præcipua in eo Comitatu sunt oppida Ferretum cum nobili arce, unde Comitibus nomen; iv horarum iter Basilea distans; Altkirchium, Mezopolis, Dela, Belfortum, Seinhelmium, Diatannium, Florimontum, Lausera. Piscosi in eo fluvii Larga et Ellus, aliis Alsa sive Illus dictus, orti ex radicibus Juræ, locis ita vicinis, ut aqua pluvia ex tecto cujusdam villæ Schlitz comobii Lucellensis, hinc in Ellum, inde in Largam defluat: mox contrario cursu Larga in occasum tendit, Ellus in ortum, donec post aliquot mæandros infra Altkirchium apud Ilfurtum vicum concurrant, simulque per mediam Alsatiā decurrentes; prope Argentoratum in Rhenam excurrant.

B

oppida et fluvii:

ejus Comites
ecclesiam con-
dunt S. Chris-
tophoro,

12 In hac regione antiquitus Comites Ferretani ædem sacram extruxerant, mediam inter Largam arcem et vallem Cannam, quam S. Christophoro Martyri dicarant: eaque, aucto paulatim Christianorum numero novisque per viciniam templis erectis, dicta est posteris Altkirch, id est vetus Ecclesia. Hujus primus fundator quis Comitum fuerit, aut quando fundaverit, nescitur: scitur tamen ex Vita S. Morandi num. 7, Comitum de castro Pfarto nobilissimum, ex prosapia Regum Francorum ortum, nomine Fredericum, (qui sub finem seculi xi et initium sequentis vixit, ad ejusque annum saltem xv pervenit) quamdam ecclesiam, Altkirchiam nuncupatam, in allodio suo, a suis progenitoribus beatissimi Christophori Martyris nomini dicatam, plenius extruxisse, ac prædiorum largitate ampliasset. Erat autem ecclesia a supradicti Principis genitoribus, Canonicis secularibus primitus ordinata; sed peccatis exigentibus, illis secedentibus, pene desolata. Videns autem Comes prudentissimus locum, a se diligenter constructum, habitatoribus privatum desolari, Cluniacum misit; ac Hugoni Abbati sanctissimo suisque successoribus regendum, atque ad monasticum inibi Ordinem instituendum, in perpetuum donavit.

C
initio Canon-
icis secularibus

dein Monachis
Cluniacensis
datam.

Cur his potis-
simum?

13 Movisse Fridericum potuit, cur Cluniacenses advocaret potissimum; quod hi regularis vitæ disciplina, sanctitatis fama, ac zelo animarum per id tempus cæcino florerent sub S. Hugone Abbate; sub quo (ut hujus Vita tomo iii Aprilis primo loco edita dicit numero 6, augebatur de die in diem Cluniacensis religio cænobii; et erat odor nominis illius sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Movisse præterea, potuit ipse Hugo, qui, ut eadem Vita num. 27 tradit, Altkirchium aliquando diverterat, a Ludovico Comite et Sophia uxore ejus, verosimiliter parentibus Frederici præfati, hospitio susceptus: ibidemque sanctitatis

sua memoriam reliquerat præclaram, cum imminentem sic abegit signo Crucis tempestatem, ut circumaque pluviis desavientibus et tonitruis, locus ille tempestatis expers et serenus remansisset perhibeatur. Denique movisse potuit Fridericum, imo et movit (quemadmodum disertis verbis testatur Paschalis II Papa, in Diplomate anno mxi Hugoni Abbati dato) Episcopum Basilensis Burcardus, qui Basileam advocaverat Cluniacenses Monachos ac fundaverat. Confirmat enim Diplomate isto Papa Hugoni et successoribus ejus, iisque in perpetuum subjectum vult, monasterium S. Albani, a Burcardo Episcopo datum, in suburbio Basileæ urbis. In eodem episcopatu monasterium Altkirchia, a Frederico Comite, per supradicti Episcopi sollicitudinem, in manus vestras (alloquitur Hugonem) abdicatum atque concessum.

D

14 Donaverat Comes Fredericus, et moventibus fortasse, quas dixi rationibus donaverat Altkirchium Cluniacensibus; ac Hugoni quidem ipsa, Abbati sanctissimo, suisque successoribus regendum, atque ad monasticum inibi Ordinem instituendum in perpetuum donaverat: ut dictum est num. 12. Verum ut sunt inconstantes hominum animi, postquam defuerit primus ille in Deum famulosque ejus ardor, decerpere sibi nescio quid juris in semel donata præsumpsit; et rectigat et prædio aliquo monasterii exigens, colonum in vincula conjecit. Hinc adfuit vindicta divina, invadente Comitem parulsi, atque os ejus mirum in modum distorquente; donec medica Morandi manus, multa deprecanti ac meliora promittenti, opem tulit. Quo recreatus beneficio Comes, ut promissa solveret, putatur denno omnia Venerabili Pontio Abbati, Successori S. Hugonis, et monasterio Cluniacensi confirmasse per sequens scriptum:

Repetens data
punitur

E

et penitens
recreatur,

15 In nomine sanctæ et individuae Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Notum sit omnibus, tam presentibus quam futuris, quod ego Fridericus, cognoscens Deum largitorem bonorum omnium, cujus sapientia attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter: volens honorem mihi ab illo concreditum sic disponere, ut in eo æterni regni lucrum mercari videam; ecclesiam Altkirchensem, in quantum ad me pertinet, religionis et monasticæ disciplinæ institutione reformari procuravi. Idcirco sub sanctæ recordationis Patre Cluniacensis Congregationis B. Hugone, per inter-nuntios verbis et deprecationibus nostris, ejusdem Congregationis ab eodem Patre in supradicta ecclesia Monachos ad habitandum suscepimus. Post decessum vero ejus, cum successor illius venerabilis Pontius Abbas ad partes nostras ad eundem locum causa visitationis advenisset, prænominatam ecclesiam Altkirchensem presenti scripto eidem Abbati, successoribusque ejus et Cluniacensi monasterio, in subjectionem et in obedientiam et ordinationem, in perpetuum firmavimus; ita tamen, ut si adeo locus creverit, quod Congregatio Monachorum secundum normam Cluniacensis Claustrum ibidem Ordo teneatur; Abbas ibi, institutione et dispositione Cluniacensis Abbatis, si utilitas hoc exegerit, præponatur. Testes hujus nostræ actionis sunt Rembaldus Presbyter, Azo Presbyter, Fridericus advocatus, Azo Canonicus Basiliensis, Vernerus Clericus, Rembaldus Advocatus ejusdem loci, Rembaldus Miles. Actum est hoc anno Dominicæ incarnationis mxcv, præsidente in Sede Apostolica Paschale II, Rudolpho autem Episcopo Basileensi; laudante et confirmante Henrico V Imperatore. Scripta per manus Alberti Trevirensis, xix Kalendas Januarii, feria tertia, Luna xxiv.

dataque de-
nuo confirmat.

P

16 Dictum est supra, quod Altkirchium extractum sit medium inter Largam arcem et vallem Cannam. Quorum locorum cum nunc non satis expressa reperia-

Distinctior
Altkirchii si-
tus indicatur:

A tur notitia; accuratius puto situm ejus assignari, si locetur ad fluvium Elthum, una fere leuca supra Ifsurum, ubi Lurga in Elthum influit. Introductis eo Monachis, solenniter rem divinam facientibus, affluxit eodem frequens habitator; ut brevi numerus vicus evaserit circa monasterium: qui ubi incendio absumptus est, complures ex colonis, partim aenœitate collis vicini, aerisque salubritate ducti, partim ut minus prædæ et latrocinii essent expositi; res et tecta sua in collem transtulerunt juxta vetustam arceam, quam antiquitus Largam in Antonini itinerario dictam putant. Ad hos deinde aliis atque aliis accedentibus, in eum modum excrevit locus, ut novo Principi Alberto Austriaco, Alberti Imperatoris filio (qui per uxorem suam Joannam, Ulrici ultimi Comitis Pfirtensium, anno MCCCXXIV sine prole mascula defuncti filium, factus erat ditionis illius Comes) videretur vicus jure civico dignus. Is igitur novum Altkirchensem vicum, vix quadrantis horulæ spatio supra veterem exstam ad eundem fluvium situm, primus sub annum MCCCXXX muro cinxit, et in oppidi formam redegit.

B 17 Mansit tamen idem Altkirchii nomen, quod olim vicus a veteri Ecclesia S. Christophori traxerat. Id compertum est ex publicis privatisque instrumentis ac litteris, in quibus ante annum MCCCXXVI nulla fit mentio oppidi. Ut cum scriptum legitur sine addito; Præpositus S. Morandi in Altkilchen; Colonius in Altkilchen; Actum in Altkilchen. At vero post annum trigesimum dicti seculi monasterium ita desiit appellari, et oppidum retinuit nomen Altkilchen. Hinc illæ litterarum formulæ; Præpositus S. Morandi præpe oppidum Altkilchen; Civis oppidi Altkilchen; Actum in oppido Altkilchen. Cincto ita muris nova oppido, mox in eo templum seu sacellum beatissimæ Virgini Mariæ extractum, et a Joanne de Senna, Episcopo Basileensi, anno MCCCXLV consecratum fuit; ut patet ex inscriptione lapidis in fornice templi, quod postea auctum pro parochia civibus esse cœpit.

C 18 Non inutilis fuit oppidanis sua illa erga Deiparam religio. Quippe vix natam oppidum, in suis incubulis extinctum fuisset, nisi illud ipsa dormientibus incolis fuisset tutata. Nam vastarat obvia quæque igni et ferro in Alsatiæ et Helvetiæ ex Gallia prorumpens exercitus Anglicus, Duce Connyio: qui tandem ab Helvetiis male mulctatus, cum multis suorum desideratis per Sundgoviam redirent, extrema fugitivorum cohors, obscura nocte muros Altkirchii scalis admotis transcendunt, in forum ante penetrant quam civium quispiam accurreret. Pro templo Deiparæ constiterant, pars ignem adibus, pars scalas et ferrum parabant: cum ex improvise fulgor ingens e sacello Cœlitum Reginæ emicans, militum oculos ita perstrinxit, ut turbatis animis in seipso arma verterint, excitisque tumultuatione civibus pœnas dederint. Multi cæsi; reliqui in fugam versi, etiam intacto monasterio, prædæ opulentiam reliquerunt. Tradunt aliqui, Peatam Virginem, eo loco quo nunc statua ejus lapidea visitur, quasi castrorum aciem ordinatam fuisse conspectam, et hostibus metum incussisse, splendoreque radiantium armorum oculos eorum reverberasse, et velut sideratos in mutuam perniciem fugamque vertisse. Quidquid horum sit, majores certe quartam feriam ante Purificationis festum solenni sacro quotannis in rei memoriam celebrandam statuerunt, et minores hodie dum diligenter observant. Contigit hoc anno MCCCXXV exente Januario, nempe secundum Chronologium Helveticam Joannis Henrici Suizeri, quamvis secundum Josiam Simlerum in Republica Helvetiorum et alios, acciderit biennio post.

19 Altera non absimilis invasio militum afflixit Sunt-

goviam post annos sexinde septuaginta propemodum, sed calamitosior Altkirchensibus quam prior; uti ex sequenti narratione discitur: In Concilio Basileensi Amadens Sabaudia Dux, Pseudo-papa electus contra Eugenium IV anno MCCCXL, pernicioso bello causam dedit. Nam Basilea, Solodurum, Berna ex fœdere inito cum Sabaudi filio, Pseudo-papam tuebantur. Delphinus Franciæ, Caroli VII filius, magnis copiis Basileenses Helvetiosque aggressus est, copiarum ductore Comite Armeniaco, a quo bellum Armeniacum dictum est, quod annos complures Sequanos vicinosque graviter afflixit, et in his Altkirchenses. Monasterium templumque funditus eversum, non prius instauratum est, quam Martinus Granter, patria Colmariensis, post Joannem de Laceria, qui hoc calamitoso tempore præfuit, Præpositus Altkirchii est renuntiatus. Is templum a fundamentis et campanile (constat ex commentariis et insignibus ipsius) turrim pronuntialem (ita nuncupat) contra incursus hostium extruxit. Idem fœnile, bovine, equile, partemque monasterii, cujus longitudo ab Oriente vergit ad Occidentem, parvo impendio pro temporum vel operarum facilitate reparavit; et S. Morandi lipsana, immanitate impiorum militum protrita disjectaque, reposuit suo monumento.

§. III. Canonizatio S. Morandi. Indulgentiæ concessæ, earumque Diplomata.

Sub finem Vitæ, quam dabimus, legitur Monachorum studium in S. Morandum adeo exarsisse, propter multiplicia miracula, tum alias, tum maxime in Translatione Reliquiarum patrata; ut de canonizatione ejus cœperint agere, primum quidem apud Sedem Basileensem Ordinarii sui; ubi de Viri sancti gestis institutum examen, adducti testes qui illa firmarent, et merita ejus probata sunt tam singularia esse; ut porro Romam Legatus sit missus, Episcopi Basileensis diplomate ac testimonio instructus, qui summo Pontifici significaret, quid actum esset in ordine ad canonizationem S. Morandi, ab eoque ipsum auctoritate suprema in Album Cœlitum curaret referendum. Quod et curavit ex voto, rediensque lætus, universam late regionem Suntgoviensem gaudio implevit. Quo autem anno, quo Episcopo Basileensi, quo Pontifice Romano hæc curata sint, Vita non exprimit; nec facile erit aliunde expiscari quidpiam certi.

21 Credibile tamen est, eodem seculo XII, cujus initio vixit Morandus, ipsum divinis honoribus dignatum esse. Auctor enim Vitæ, qui de Canonizatione tractat, eodem seculo scripsisse debet; cum inter scriptionem illam et mortem Sancti, spatium vitæ hominis unius dumtaxat intercesserit; scribente ipso, num. 12, quod Ulricus de Karolsbach, per S. Morandum in vivis adhuc agentem liberatus febri, ut ipsum Fratribus, qui adhuc supersunt, retulerit. Atque ipsa illa Canonizationis solennitas et lictitum publicæ causam dedisse videtur scribende Vitæ, quo magis magisque studium ac religio populi acueretur erga novum Sanctum. Eandem Canonizationem seculo XII factam esse, confirmant Indulgentiæ seculo sequenti concessæ, visitantibus ecclesiam S. Morandi: confirmat similiter Sodalitium, de quo mox, sub invocatione ejusdem seculo XIII erectum. Ac de Indulgentiis quidem, antiquitus concessis, duo reperiuntur diplomata; quorum alterum, Reate anno MCLXXXIX datum, ex autographo descripsit Laurentius Lergsfelder, Testamentarius juratus et Tabularius publicus; estque tenoris sequentis:

22 Universis Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum pervenerit. Nos Dei gratia Petrus Arbo-
rensis, Philippus Salernitanus, Theoctistus Andria-
nopolensis,

D
AUCTORE C. J.
Alia militum
in invasione.

Altkirchium
et monaste-
riu meretur

et a Martino
Granter in-
stauratur.

E

Actum de
canonizatione
S. Morandi
coram Ep.
Basileensi,

dein apud
Pont. Rom.

a quo et impe-
trata est.

F

sec'no, ut vi-
detur, duo-
decimo.

Id probant
indulgentiæ
seculo XIII
concessæ:

per hanc Br^{ta}

ejus vicus,
flamnis
absumptus,

transfertur
in vicinum col-
lem,

fitque an.
1330 oppidum,

retinens nomen
Altkirchium;

quod Deipara
ab excidio de-
fendit.

hostium oculos
et mentem
caecigans.

AUCTORE C. J. A nopolensis, Joanninus Metricensis, Rogerius Severinensis, Archiepiscopus; Petrus Tirasonensis, Conradus Tullensis, Petronus Larinensis, Divitaus Plocensis, Guilielmus Dionensis, Guilielmus Calensis, Leoterius Nerulanus, et Marcellinus Turbulensis eadem gratia salutem in Domino sempiternam.

23 Quoniam, ut ait Apostolus, omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi pro ut in corpore gessimus sive bonum fuerit sive malum; oportet nos diem messis extremæ operibus misericordiæ prævenire, et æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere valeamus in cælis, firmam spem fiduciamque tenentes, quoniam qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet vitam æternam. Cupientes igitur ut Monasterium Sanctorum Morandi et Christophori in Altkilchen, Ordinis Cluniacensis Basileensis Diocesis, congruis honoribus frequentetur, et a cunctis Christi fidelibus veneretur jugiter; omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui ad dictum monasterium diebus subscriptis, videlicet B Nativitatis Domini, Resurrectionis, Ascensionis et Pentecostes, ac in singulis festis gloriosæ semper Virginis Mariæ, in festis omnium Apostolorum, in ipsis Beatorum Nicolai et Martini Confessorum, in festis Beatorum Morandi et Christophori Confessorum et Martyrum, in festo Beatæ Catharinæ Virginis, in festo omnium Sanctorum, in die omnium animarum, in Dedicatione ejusdem monasterii, et per Octavas omnium festorum dictorum causa devotionis accesserint; aut qui ad fabricam seu structuram, vel luminaria seu ornamenta, vel ad alia necessaria ipsius monasterii manum porrexerint adjutricem; sive in extremis laborantes, sive in vitâ quidquam facultatum suarum legaverint, vel alio quoque modo dederint, seu miserint; Nos de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, singulorum dierum singulas quadragenas de injunctis sibi pœnitentiis, dummodo loci Diocæsani ad id consensus accesserint, misericorditer in Domino relaxamus. In cujus rei testimonium nostra sigilla duximus apponenda. Datum Reate anno Domini MCLXXXIX, Pontificatus Nicolai Papæ IV anno II.

C et per aliud seculi 14, 24 Cansimile Diploma est quod sequitur, anno MCCXXVI datum: Universis sanctæ Matris Ecclesiæ filiis, ad quos præsentis litteræ pervenerint, nos miseratione divina Esgerus Londonensis, et Rostangnus Neopatonensis Archiepiscopi, Petrus Naziven. Ægidius Andrinopolensis, Zacharias Suaciensis, Andreas Croensis, Franciscus Sagitanensis, Petrus novæ-Civitatis, Guilielmus Lutecolanensis, Lampridius Trauriensis, et Guillelmus Tartarorum Episcopi, salutem in Domino sempiternam.

25 Pia Mater fidelium Ecclesia, de ipsorum salute sollicita, devotionem populi fidelis per quædam munera spiritualia, remissiones videlicet et indulgentias invitare consuevit, ad honorem Dei et ipsis sacris ædibus imponendum; ut quanto crebrius illuc confluit populus Christianus, devote Salvatoris gratiam implorando, tanto et debitorum suorum veniam et gaudia consequi mereantur æterna. Cupientes igitur ut ecclesia Parochialis S. Morandi in Altkirchen et capella S. Mariæ, in eodem loco Basileensis Diocesis, honoribus congruis venerentur et a Christi fidelibus studiosius frequententur: omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui in Dedicatione ipsarum ecclesiæ et capellæ, festivitatibus quoque Domini Dei nostri Jesu Christi, videlicet Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniæ, Palmarum, Parasceves, Resurrectionis, Ascensionis

et Pentecostes, omnibus diebus Dominicis, singulis D festis gloriosæ Virginis et Matris Dei Mariæ, diebus Joannis Baptistæ, BB. Petri et Pauli, ac aliorum omnium Apostolorum, B. Morandi ac BB. Laurentii, Vincentii, Dionysii, et Valentini Martyrum. BB. Nicolai, Augustini, Martini et Gregorii Confessorum. BB. Catharinæ, Agnetis, Margaretæ et Cæciliæ Virginum, in Commemoratione omnium Sanctorum, et in dictarum festivitatum et festorum Octavis, dictam ecclesiam et capellam causa devotionis et orationis accesserint: annuatim, vel qui Plebanum ejusdem ecclesiæ, in deportatione sacri corporis et sanguinis Domini Dei nostri ad infernum, et ejusdem Plebani reditu ad ecclesiam secuti fuerint reverenter; vel qui in elevatione ejusdem Domini nostri corpus et sanguinem infra Missarum solennia ibidem flexis genibus ac complexis manibus humiliter adorarint; aut qui ad libros, calices, casulas, albas vel alia hujusmodi indumenta et paramenta Sacerdotum et altarium, aut ad fabricam, ornamentum, luminaria, vel alia dictæ ecclesiæ necessaria, manus suas porrexerint adjutrices, aut in fine suarum quidquam legaverint facultatum, vel qui cœmeterium ipsius ecclesiæ E circumverint, orationem Dominicam et requiem æternam pro sepultis ibidem et omnium fidelium defunctorum salute orantes: quotiescumque præmissa, vel aliquid fecerint præmissorum, nos de omnipotentis Dei misericordia, Beatorumque Petri et Pauli Apostolorum ejus merito et auctoritate confisi, singuli nostrum singulas quadragenas Indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, dummodo loci Diocæsani ad id consensum præbuerint et assensum. In cujus rei testimonium præsentis litteras jussimus sigillorum nostrorum appensione muniri. Datum Avenione anno Nativitatis Domini MCCCXXVI Kalend. Aprilis, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri Joannis Papæ XXII anno quarto, imo decimo; nisi malis anno Christi MCCCXXVI datam esse.

26 Extant insuper litteræ Ordinarij, appensæ præmissis Diplomat, quibus is consensum præbet et assensum; suntque tales: Joannes, Prior Monasterii S. Albani extra muros Basileenses idemque Reverendi in Christo Patris ac Domini, Domini Joannis, Dei gratia Episcopi Basileensis Vicarius in spiritualibus ac temporalibus Generali, universis Christi fidelibus ad quos præsentis Litteræ pervenerint, salutem ab F eo, qui est omnium vera salus.

27 Cupientes ut Christi fideles animarum suarum salutem votivis pietatis operibus operentur; et ad hoc veram paternam solitudinem, qua ad effectum salutis fidelium non indigne movemur, sollicite convertentes; universas et singulas gratias seu Indulgentias concessas gratiose ad Ecclesiam Parochialem S. Morandi Altkirch dictæ Basileensis Diocesis, a venerabilibus Patribus Archiepiscopis et Episcopis in omnem modum, formam, et tenorem Litterarum eorundem Patrum, quibus nostræ præsentis Litteræ sunt affixæ, ratas et gratas habentes, ipsas tenore præsentium ratificamus, approbamus, auctorizamus, et in nomine Domini auctoritate ordinaria confirmamus, et ad prædictas Indulgentias quadraginta dies injunctæ pœnitentiæ sub eodem modo, forma, et tenore, et eisdem diebus sen festis in Litteris prædictorum Patrum expressis, auctoritate Ordinaria adjungimus et concedimus favorabiliter in his scriptis: nolentes has Litteras nostras per manus quæstuariorum aliquatenus deportari. Datum sub sigillo nostræ Vicariæ, in testimonium præmissorum, anno Domini MCCCXXII, feria quinta post Festum omnium Sanctorum. Neminem porro commoveant

auctoritate
ordinaria
confirmatum.

A commoveant peregrini Episcoporum Indulgentius tribuentium tituli : sunt enim illi vel accepti ex partibus Infidelium ; vel inter librariorum manus deprovoti ; in quibus ad veritatem reducendis per conjecturas hac quidem vice, cum alii multa dicenda supersunt, laborandum nobis non putavimus. Qui supra in primo diplomate Nerulannus haud dubie Verulanus in Latio est, Ughello Loterius dictus hic Leoterius : qui in secundo Lateralensis Guilielmus, est Puteolanensis in Cumpuniu ; et sic de aliis.

§. IV. Cultus S. Morandi apud Cluniacenses, per Officium duplex; apud Domum Austriacam, per anathemata; apud vinatores, per picturas.

Oldo nominis sui secundus, ordine quadragesimus primus Abbas Cluniacensium, ab anno mccccxxiv ad usque lvi, in eorum Chronico laudatus a vigiliarum atque silentii perpetuitate, a benignitate in pauperes, a zela religionis monasticæ, ab ædificiorum constructione ; laudari insuper jure meritissimo poterat a studio singulari, quo ferebatur in S. Morandum, conabaturque gloriam ejus propagare. Enituit studium illud pervipue anno mccccxxvii, cum in solennibus Patrum suorum Comitibus prædictum Sanctum Officio ecclesiastico, duodecim Lectionum sub ritu duplicis, per totum Ordinem decrevit honorandum, sic statuens :

29 Immensæ Majestatis Rex, æternæ gloriæ, cujus est mirabilis ac miræ prudentiæ virtus, operatio, vis, munificentia ; cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter et terreni dispensans ; etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decoret honoribus, et cœlestis faciat beatitudinis possessores ; beatissimum tamen Morandum, Cluniacensis ecclesiæ claustralem Monachum, per beatissimum Patrem nostrum consummate sanctitatis Hugonem, ad Ordinis reformationem, in Germanicæ partes transmissum, dono specialis sanctitatis decoravit. Qui quidem beatissimus Morandus, ex illustri prosapia ortus, in Gallia mirabilibus retrolapsis temporibus, et adhuc diutius multiplicibus miraculis claruit et claret. Quod in omnipotentis Dei gloriam et totius Cluniacensis Ordinis famam, decus, et utilitatem multumodam non est dubium pervenire.

30 Eapropter, quia Dominum in Sanctis ejus laudare Propheta David nos omnes hortatur ; Nos Frater Oldo, Cluniacensis ecclesiæ Minister et humilis Abbas, piis ductus consiliis dignisque studiis excitatus, præfatum B. Morandum specialis devotionis prosequentes affectu, de Reverendorum Patrum Domnorum Diffinitorum Generalis Capituli consilio et unanimi consensu, volumus, statuimus, et precipimus, per omnes et singulas nostri Ordinis Cluniacensis Abbatis, Prioratus, Diaconatus, et alia beneficia quæcumque, annis singulis perpetuis temporibus, tertia die Junii, qua die dictus Sanctus de miseria vitæ præsentis feliciter migravit ad Dominum, festum xii Lectionum, sic ut de uno Confessore non Pontifice, in recitatione proprii Officii vel communis, sicut de B. Gervaldo Confessore, indefectibiliter celebrari : quatenus dictus gloriosissimus Sanctus, in vita pariter et in morte, nobis omnibus et successoribus nostris, suis sanctis meritis et precibus, perpetuo suffragari dignetur ; et post præsentem ærumnas ad gaudia paradisi, præstantes Domino nostro Jesu Christo, fideliter faciat pervenire. Amen. Datum in Monasterio nostro et Capitulo Generali Cluniaci mccccxxvii, diæ Dominica Jubilate, xxi mensis Aprilis.

31 Sub hæc ipsa tempora insigniter declaravit animi sui affectum et fiduciam erga S. Morandum, ut §. 1 tetigi, Serenissima Domus Austriaca. Nam (ut de aliis taceam, omnis ordinis et sexus hominibus per Suntgoviam et Alsatiæ, qui manifesta dedere signa suæ erga Sanctum venerationis, quam et anathemata plurima ipsaque saxa, illustrium familiarum nominibus et gentilitiis insignibus inscripta, loquuntur) producam solummodo magis memorabiles e Principibus Austriacis, qui, ut sibi suisque S. Morandum redderent benevolum, regia munificentia sacram ædem, ejusque incolas affecerunt. In his nominat vetus MS. Codex Fridericum Seniore, Leopoldi Probi filium, Alberti Sapientis nepotem, Friderici III Imperatoris, quo nemo post Augustum Cæsarem diutius imperavit, patrum. Is an. mccccxxvii dono misit argenteam S. Morandi statuam duorum pedum altitudine, quæ sinistra manu librum sustinet, dextera sublati prioribus digitis populo beneprecantis effigiem refert. Hæc tot harpyiarum manus turbulentis temporibus evasit, et festis solennioribus in ara principe exposita adventantis populi pietatem et cultum excitat. Idem, ut sui et serenissimæ conjugis Annæ Brunsvicensis perennis esset in sacris annuis memoria, religiosi certum numerum fragmenti in annos singulos legavit. Fridericum Patrem secutus serenissimus Sigismundus Dux Tyrolis, Landgravius Alsatiæ, ceterarumque provinciarum anteriorum Dominus, an. mccccxxiii nuntium misit ad Martinum Granter Colnariensem, ea ætate monasterii et templi instauratorem, qui cereum brachium sex librarum, et complures nummos aureos, suo nomine, ad templi ornatum offerret ; simul postulavit historiam S. Morandi ad se transmitti.

32 Mira hic videri potest eluxisse providentia Dei circa gloriam sancti sui Morandi : quam cum nequam homines, abolitam maxime voluerunt ; ipse, per alios illustrissimos Principes et Ordinis sanctissimi Prælatos, mirum in modum auxit atque reddidit clariorem. Exarsit namque circiter illa tempora Armeniacum bellum, quod monasterium templumque S. Morandi funditus evertisse diximus §. 2, sic ut alterum exemplum, venerationis Austriacæ erga Sanctum (uti et concessio Indulgentiarum) contigerit aliquanto ante, alterum aliquanto post bellum istud ; quæ nunquam potentius moveri animos populi potuerunt, ad constituendam in S. Morando fiduciam suam, quam illis ipsis afflictissimis temporibus, quibus maxime indigebant ope, exempla Principum a Superis imploranda et expectanda sibi. Similem in ipso fiduciam ab hominum memoria repositam habuerunt in Suntgovia vinatores ; apud quos singulari in veneratione semper fuit.

33 Nam ut nihil de aliis templis, aris, et statuis, quibus passim apud Sequanos viri sancti memoria perennat, attingam : in Steinbachensi Parochia S. Morandus et Deipara Virgo, jam olim delecti Præsides, pro summa ara locati sunt. Ibidem iterum S. Morandus in pariete, et tertium in ala pone summum altare depictus cernitur ; hic quidem elegantissime, illic rudi minerva et crassiore penicillo. In ara magnum vini dolium habet ante pedes, in quo vir sanctus uvam exprimit, et liquor purpureus per epistomium influens labra spumantia purpurat. Idem indicat in quo totius vitæ series : representat enim S. Morandum in vineto versantem, et juxta alveum seu labrum ingens : huic vitis imminet, a qua decerptum racemum manu pressat in subjectum alveum. Rogati agricolæ quid pictura sibi vellet, responderunt, ex majorum traditione, S. Morandum antiquitus vinitorum Præsidem esse : confidere meritis ejus et precibus, quibus majores ipsorum cumulatissimam perceperunt vindemiam, se quoque Deo bene favente fruturos. Quamvis autem ex

D
AUCTORE C. J.
Austriacorum
religio erga
Sanctum de-
clarata,

E

quando alii
eam abolere
conati sunt,

F

pictura ex-
primunt ip-
sum cum
dolio,

tamquam pa-
tronum vini-
tarum.

Oldo Abbas
Cluniacensis
ab an. 1323.

L

S. Morandi
studiosus,

eum varie
laudat,

C

ac statuit co-
lendum,

per totum
Ordinem
suum.

Officio lectio-
num 12

*Gervaldo
13 Octob.

litterarum

A litterarum monumentis nihil certi constet, qua in re S. Morandus olim majoribus benefecerit : verosimilis tamen conjectura ex picturis desumitur, in aliqua caritate vinique penuria, Deum meritis precibusque ejus uberiores quam pro vitium fertilitate vindemiam cultoribus concessisse ; unde ejus sanctitatem venerari et colere ceperint.

Ejus obitus
ibidem de-
pictus.

34 *Ibidem sanctus Morandi obitus in pariete sic representatur.* Moriturientem circumstant Monachi, eumque e Coelitis quispiam ejusdem Ordinis, ut vestris monastica indicat, blandiente gestu evocat. (Hugonem forte Abbatem et magistrum ejus hoc schemate representari crediderim) Is animam S. Morandi, inspectantibus cunctis, e corpore prosiliens, ambabus amplectitur ulnis, secumque ad superna traducit gaudia. *Aliud quoque sanctitatis ac venerationis ejus antiquum monumentum, non admodum procul a monasterio, superest in saxo, quod capiti ejus cessisse traditur ; et in sacello, quod super saxum illud edificatum deinde fuit, in memoriam rei tam admirabilis.* Fama enim refert, atque hodie dum perennat, B. Morandum, ut non domi tantum, sed etiam foris prodesset quam plurimis, sapius vicinos pagos adisse, librum altera manu, scipionem gestantem altera, aperto fere capite, ut non sine causa passim pingatur ore fusco. Non eum ab hoc laborioso instituto retardabat aeris inclementia, vel frequentes cacodæmonis insidiæ. Accidit aliquando ut ex pago Walheim, Sacris operatus, domum repeteret cum ex improvise, inter horrenda fulgura et tonitrua, maximus imber decedit ; deprehensusque in patenti campo, cum nullum tegumentum aut refugium esset ab arboribus aut casis, videt propter viam ingens saxum : huic corpus ita accommodat, ut aliqua ratione sævientis pluvie et grandinis rabiem evitaret. Ecce autem saxum rigidissimum, mollis adinstar ceræ, recedit ; et capiti, quod maxime ab Aquilone sæviens procella infestabat, opportunum præbet tegumentum ; nam reliquum corpus facilius tempestatem sustinebat. Ne memoria tam prodigiosi eventus interiret, majores supra saxum illud sacellum condiderunt : et videtur etiam hodie in eo saxo foramen, velut magni capitis vestigium : cui peregrini caput inserunt, et dolorum levamen experti prædicant.

Saxum superest quod
capiti ejus
cessit,

i Ique a tem-
pestate de-
fendit

c §. V. Sodalitium sub invocatione S. Morandi erectum, ejusque leges : merita Ordinis Cluniacensis eidem communicata.

Aliud antiqui cultus, S. Morando impensi argumentum est, quod sub annum mcccxxx Sequani, quo magis sibi Sanctum suum propitium redderent, sub ejus ac beatissimæ Virg. Mariæ tutela Fraternalitatem instituerint. Præposito monasterii Morandini Duce et Auctore, seque ad præcipuum eorumdem cultum conscriptis legibus adstrinxerint. In hanc relati primum, non tantum Altkirchenses, sed et Steinbachenses prope Senheimium coloni, quique ad S. Morandum minorem in Alsatia apud Rapesvilam (uterque locus a Præpositura B. Morandi velat appendix dependebat) debebant. Adscripti deinde sunt (ut ex Albo Sodalium constat) complures alii longius dissiti, et in his etiam viri Nobiles et Comites, præter diversorum oppidorum cives, Leges, quibus ea Respublica stetit adhuc, sunt in manibus ; ex quibus aliquot transcribere videtur operæ pretium, ut posteris ad colendos Coelites sint exemplo et incitamento. Fraternalitati cum summa potestate præerit Sacerdos, qui Præpositi loco curam animarum gerit Altkirchii. Administros gubernationis habebit Præfectos duos, quotannis a Sodalitate

eligendos : hi Sodalium mores observabunt, quid quid censura dignum notaverint, Sacerdoti referent. Quæstorum munus obibunt, oblata colligent, et Sodalitati rationem reddent expensarum. Quicumque Sodalitati nomen dare voluerit, solenne sacramentum dicit, se omnia ejus decreta servaturum. Simili religione, qui adversus decreta deliquerit, evocatus Sacerdoti se sistet, et mulctam ejus arbitrato pendet. Nullus autem sub mortem suscipitur ; ut vivi ac valentes, si pretium operæ putaverint, admitti sponte petant.

36 Singulis anni temporibus extra ordinem convenient in templo. Statuta Congregationis legent ; quid cujusque muneris sit intelligent : postridie funebria Sacra, et quidem singuli Sacerdotes singula, facient Sodalibus defunctis. Eodem tempore, re divina peracta, cuilibet pauperum dabitur pro stipe munus. Sub illis Sacris piacularibus et solennitatibus, quibus cætus populi offerre tenetur, præterea quatuor solennitatibus Beatæ Virginis, nec non Dedicationis die, viginti luminaria supra pendulam Deiparæ coronam ardebunt, duo in aris singulis D. Nicolai, sex ad matutinum Officium et Vesperas. Quilibet Sodalitis moriens legabit Congregationi vestem, quam habuit optimam et tres solidos ; quælibet autem, solidos quinque : dimidiam partem concinandis templi luminaribus, alteram dimidiam partem Sodalitatis usus. Quemvis e numero suo Sodales mortuum ex ædibus ad templum, inde ad sepulcrum, ardentibus cereis comitabuntur : accensum quisque cereum et nummum offeret ad aram pro mortuis facienti : facient autem singuli Mystæ, quamprimum Sodalitem excessisse cognoverint. Si quis præ inopia Sacra sua demortui procurare non posset, Sodalitas communi sumptu facienda curabit. Si quis alibi sepulturam elegisset, Sodales omnes e templo B. Morandi cum aliquo usque prosequantur. Si quis intra trium miliarium ambitum vita defungatur, neque sumptibus suis ad monasterium veli queat, ab illius loci petetur incolis, ut eorum beneficio commode afferatur. Si quis longius moreretur, neque consultum esset huc adducere, nihilominus pro eo funeralia fient. Denique tam Sacerdotes, quam Religiosi et Sodales vicissim omnes omnium bonorum operum mutua societate ac participatione perpetuum gaudeant ac fruantur.

37 *Hactenus Sodalitii Morandini leges ; quarum ultima de mutua omnium bonorum operum inter Sodalites participatione, ingens accessio facta est per liberalitatem Ordinis Cluniacensis benignitatem ; quando eosdem Sodales anno mccccxi dignatus est communione indulgentiarum atque meritorum suorum, per subsequens decretum : Nos Definidores concilii generalis sacri Ordinis Cluniacensis, auctoritate Apostolica electi et deputati, totum Ordinem Cluniacensem representantes, universis præsentibus litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Splendor paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium, de clementia Majestatis ipsius sperantium, tunc præcipue magno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitas Sanctorum precibus adjuvatur et meritis.*

38 Cum itaque in capella intemeratæ perpetuæque Virginis Dei genitricis Mariæ, oppidi in Altkirch Basileensis Diocesis, ad monasterium S. Morandi Ordinis nostri Cluniacensis pleno jure spectante, quædam Fraternalitas devota, de eleemosynis fidelium singulis angariis, pro vivorum salute et defunctorum redemptione, cum officio Vigiliarum, Missarum, orationum, eleemosynarum, aliorumque pietatis operum frequentatione celebretur ; Nos, cupientes dictam Fraternalitatem totis conatibus augmentari, ob laudem Dei, Regno cæli, ac S.

Morandi,

F
Sodalibus
communican-
tur merita
Ordinis
Cluniacensis.

per speciale
decretum.

Sodalitium S.
Morandi in-
stitutum

quibus legi-
bus?

- A Morandi, in quorum honore ipsa celebratur, auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, omnibus et singulis Christi fidei libus, qui dictae Fraternitati se associaverint, vel pro manutentione luminarium, ornamentorum, aut aliorum rerum necessariarum de bonis sibi a Deo collatis aliquid dederint, sive in extremis suis legaverint; omnium bonorum operum et spiritualium exercitationum, quae per Dei clementiam in sacrosancto Cluniacensi monasterio, ac omnibus aliis monasteriis, ecclesiis sive capellis, in diversis provinciis et regnis ubilibet constitutis et dicto Cluniacensi monasterio subjectis, fiunt, Indulgentiarum etiam ac remissionum spiritualium benefactoribus nostri Ordinis a summis Pontificibus, Cardinalibus, Legatis, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, sive Conciliis Generalibus misericorditer concessarum, quae multae et mirabiles sunt, in vita pariter et post mortem, participationem elargimur et concedimus; ut, per haec et alia bona quae fecerint, et Altissimo concedente facient, gratiam assequi mereantur in praesenti, et gloriam in futuro. Amen. In cujus rei testimonium Sigilla nostra solita his praesentibus litteris duximus apprimenda.
- B Datum Cluniae in Camera definitionum. anno Incarnationis Dominicae mcccxcxi, vii Kalendas Maji.

§. VI. Posterior monasterii S. Morandi desolatio: aliquot Praepositorum ejus enumeratio.

Tumultus rusticorum, qui anno mxxxv, buccinatoro Luthero, ejusque signiferis, universam turbavit Germaniam, S. Morando prope exitialis fuit. Monasterium semel iterumque direptum, expilatum, et ex parte dirutum est. Sacerdotem unum in templi penetralibus furentes rustici interfecere. Henricus Galdelin, a Leone X Pontifice monasterio Praepositus, per alveum Elli fluminis natando, evasit. Sedato tumultu, Ferdinandi I Imperatoris jussu, de perducibus sumptum est supplicium: et in his quinque, qui de S. Morando spoliato et direpto confessi sunt, poenas capite luerunt; Morandus Frommiam, Nicolaus Betlerus, Petrus Schad, Joannes Eherlin, Antonius Rieberg. Verum illata damnum tam facile reparari non potuerunt. Visuntur adhuc hodie tristia monumenta, rudera in primis aedium, cimiterio proximarum; dein pars monasterii, quae ab Oriente vergit in Occidentem, olim Monachis habitata, nunc ita vastata, ut nulli religioso sit usui; tum custodia rerum sacrarum, ad inferiorem usque consignationem, disjecta. Denique, ne quid posteris relinqueretur, grammatophylacium dilacerarunt; litteras, et instrumenta publica fortunarum omnium passim per prata (ita cives ex ore parentum memorant) disseminaverunt: quo factum, ut hodie multi fundi et proventus ab injustis Dominis occupentur, quoniam instrumenta eorum, aut furto seducta, aut discerpta sunt, nequidquam tabulis rationum antiquissimis, e quibus liquidum Monasterii ejus ac vetusta possessio colligitur, reclamantibus. Sic residuum erucæ comedit locusta, et residuum locustæ comedit bruchus, et residuum bruchi comedit rubigo.

40 Quis deinceps Monasterii Status fuerit liquet ex Philiberto Poissenoto, *Monacho Cluniacensi et Rectore primario Collegii Hieronymiani Dolæ*; qui anno mxxlviii S. Morandi Praepositus factus, in epistola nuncupatoria, *Wilhelmo Tyrio a se anno mxxlix edito praefixa, inscriptaque Reverendo Domino Christophoro Coquille, Priori majori Cluniacensi, inter alia ita scribit*: Ceterum hic valde anceps fui,

an inter beneficia, quae mihi contulisti, annumerare deberem factam mihi collationem Prioratus S. Morandi Ordinis Cluniacensis, Basileensis Diocesis. Nam si spectes illorum opinionem, qui describunt beneficium hac ratione dici, quod bene faciat; non sum expertus quomodo id dicere possim; adeo domum illam inveni desolatam multis in partibus, in multis aedificiorum locis proximam ruinæ, multo insuper alieno aeri obnoxiam: idque facto proximorum Administratorum, quorum non parva debita solvere cogor omni fere temporis momento, ex quo a te missus possessionem illius loci adeptus sum, idque auctoritate et consensu Romanæ regiae Majestatis, celeberrimique Senatus Emmentiani... Hujus Senatus auctoritate plurimum juvor in iuribus Ecclesiae restaurandis: quæ res effecit, ne Prioratum illum, tantis obnoxium miseriis, jam dudum deseruerim: quem tamen te mihi contulisse scio, veluti satis pingue beneficium, communem secutum opinionem, qua plerique fallimur; non perpendentes rerum vicissitudinem, diminutionemque caritatis: quæ omnia, verius, quam velim, illi acciderunt cœnobio ab anno mxxv, quo ille periculosissimus tumultus belli rusticorum incidit... Hoc enim execrabili bello magnam aedificiorum partem destruxerunt rustici, omniaque inventa documenta Jurium ac Censuum abstulerunt, laceraruntque, pro quorum omnium restauratione plurimum jam laborare corpi. *Hactenus Poissenotus.*

41 Præter hunc fuere et alii viri virtute et doctrina spectabiles superiore seculo, S. Morandi Praepositi, quorum nomina subjungam. Primus occurrit, Joannes Jacobus de Morimont, Liber Baro in Belfort et Morsperg: hic Monasterii partem, quæ vergit a Septentrione in Meridiem, et sola vim rusticorum superasse creditur, cum granario et aere campano restauravit. Ei successit, anno mxxx, Henricus Galdelin Constantiensis: anno mxxviii Petrus Gauvandus, qui, citato modo Poissenoto teste, primus Rector et Primarius Collegii Hieronymiani Dolæ institutus, deinde D. Morandi Prioratum obtinuit, et pulcherrime post rusticum bellum reparavit. mxxxii, D. Joannes Burcardi; mxxl, Joannes Tulleri, bis a generali Capitulo constitutus Visitator Ordinis; mxxlviii, Philibertus Poissonotus, Doctor, ante Collegii Dolani Rector; mxxlii, Joannes de Junchiere; mxxli, Petrus Garre de Cœciliis; mxxliiii, Hugo de Granmont; mxxlxxi Nicolaus Vieille, primus Abbas in Valle Dei. Extant litteræ quibus Nicolaus Vieille, Abbas Vallis Dei et prior S. Morandi, per D. Christophorum Vallot sacristam, vendidit quidpiam Petro Ekert Altkirchensi, pro 3 libris annuis ii Decembris mxxlxxvi.

42 Hoc e vivis sublato, Praeposituram a Sixto V obtinuit Reverendissimus et Serenissimus Andreas Austriacus, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Constantiensis; ejusque possessionem adiit mxxlxxv, et fere per excelsum regimen in urbe Getvileriana administravit. Postquam anno mpc, die xii Novembris, Romæ sidus illud occubuit, ad Rudolphum Caesarem S. Morandus spectavit: a quo Philippus Lang de Langefels, Imperatoriae sectator aulae, beneficii loco adeptus est. Ille usumfructum elocavit Henrico Bryms, Decano Murbacensi, deinde Caspari Grunenwald Juris Licentiato. Philippo defuncto, Praepositura rediit ad Excelsum regimen Ensisheimianum mxxviii, variisque exercitata est Procuratoribus ad decennium: tum Paulo Windek, Professori Theologiae Friburgi Brisgoiae emerito, donata est. Tandem anno mxxxi, cum Serenissimus et Potentissimus Archidux Leopoldus Societatem Jesu Friburgum Brisgoiae feliciter induxisset, Praeposituram hanc inter alia professoribus ejus plenissime

An 1525
rustici Prioratum expilant,

ac misere vastant.

Ejus status
an 1549

AUCTORE C. J.

Praepositi
aliquot
enumerantur.

F

Transit
Praepositura
ad Austriacos,

a quibus datur
Collegio Friburgi.
S. J.

A sime transcripsit; et anno sequenti in ea pedem
AUCTORE G. J. figere jussit.

confirmante
Urbano VIII.

43 Legitur præterea in *Basileæ sacro, anno mdc-*
lviii edita, ubi de Episcopo Rudolphi secundi ejus
nominis, sub finem; quod Bulla propria translationem
istam confirmavit Urbanus VIII, anno mdcxxv. Quæ
res, ut alibi in simili causa sæpius accidit, magni
omnino dissidii et altercationum, etiam religiosos
inter viros, seminarium fuit: conflata in Patres
Societatis invidia, quod multi translationem hanc...
improbarent; hancce mutationem, ejusque causas
et rationum monumenta, aut non penetrantes
ex æquo, aut animo solum ad diuturnam anno-
rum possessionem converso, penitus aversati; cum
tamen et ipsi, si oculos ad prisca tempora reflectant;
similes quoque vicissitudines experti fuerint, ipsum-
que S. Morandi Prioratum majores eorum, a Canonici-
cis ulse translatum, olim acceperint.

§. VII. Præsens Residentiæ, Ecclesiæ, tumuli et Reliquiarum S. Morandi status, sub Patribus Societatis Jesu.

Status Mona-

B Erat is monasterii Morandini status, quem supra
num. 39 descripsimas ex Auctore *Vitæ* paraphrasticæ,
initio hujus seculi compilatæ, quando possessionem adire
jussa est Societas nostra: scilicet præter radera ædium
cæmeterio proximarum, solum ibi videbatur pars mo-
nasterii, quæ ab Oriente vergit in Occidentem,
olim Monachis habitata, sed ita vastata, ut nulli
religioso usui esset. Exinde autem sollicita nostrorum
cura reparatum templum, reparataque aut potius de-
nuo extractæ aedes, quæ non incommodam modo hili-
tationem præbent, tum pauculis illic morantibus Pa-
tribus, tum adventantibus subinde ex Collegio Fribur-
geusi, aut animi, aut valetudinis causa, hospitibus.

et post ad-
missam eo
Societatem
Jesu.

Prima Sancti
tumba destruc-
ta.

45 Sed de templo ac monumento S. Morandi præ-
cipua nobis hic tractatio est. At *Vita antiqua num.*
14, quod Sancti viri cadaver in tumba gypsea, ima-
giæ ipsius desuper decenter expressa, in media
basilica digno honore concluderunt. Perit tumba illa,
corrudentibus tecto trabibusque, vorari incendio ambustis,
ut num. 17 Vita narrat; extractumque deinde aliud
præstantius monumentum, similiter utraque ejus deco-
rum, quod ibidem hodie dum visitur (et vidimus ipsi)
in medio templo supra terram elevatum, sub quo et

C aliud intra terram excavatum: et hoc, aiunt, idipsam
esse, quo Sanctus a morte conditus fuit. Tegitur to-
tum, quantum est cavum istud, unico, prægrandi, antiquo
lapide sepulchrali, qui et ob initio impositus fuisse pu-
tatur, effigium exhibente in medietate sui calicem
Sacerdotalem; supra quem infraque duo foramina in
orbem perfossa sunt, tam ampla, ut caput hominis quan-
tumvis magnum per illa inseri in subjectum spatium
possit, et vero frequentissime soleat, ab impetrare cu-
pientibus per Sancti viri intercessionem beneficium quod-
libet: præcipue tamen levationem doloris, caput cru-
ciantis.

46 Ad quatuor modo dicti lapidis angulos quatuor
leones, suis singuli supplicibus insistent, tam rudis
quam antiqui operis, sustentantes dorso suo loculum, in
solido lapide, ad sesqui pedem crasso, excavatum: in
cujus extremis circum lateribus varix figura, parum
conciuni, ne dicam insulsi artificii, insculptæ visantur.
Et in parte quidem inferiori qua portam templi respi-
cit, representatur Angelus, annuntians Virgini Mariæ
incarnationem Verbi Divini: in superiori vero versus
altare, exhibetur Joannes Baptista, monstrans Chri-
stum Dominum, Agnum Dei. Utrumque latus ador-
nant duodecim icones virorum, in scabellis sedentium
et librum altera manu præferentium: Apostolos puta-
mus esse, tum ex numero duodeno qui exprimitur;

quam 4 leones
succollant,

variis figuris
circum inscul-
ptis:

tum ex libris qui promulgationem Evangelii notare D
videntur; tum denique ex clavi, quam prima icon præter
librum manu tenet, quasi S. Petrum representans.

47 Clauditur solidus hic et excavatus lapis superne
operculo, similiter ex lapide solido, pedem unum crasso,
extensam viri jostæ magnitudinis statnam in se exscul-
ptam ferente; sub cujus capite laureola, ad pedes vero
pulvinar jacet. Statua ipsa in habitu Sacerdotali ex-
pressa est, videlicet in alba, stola et casula antiqua
formæ, ex omni parte fere æqualiter pendula sine ulla
laterali fissura: quam exserta utrumque brachium, uni-
nibus ad zonam pectusque elevatis, sinistra insuper li-
bram tenente, attollunt. Facies imberbis omnino est:
circum caput corona monachalis, non continua, sed ad
frontem utrumque intercisa; sic ut in ejus medio florens
capillorum, tenuior tamen quam ab utroque latere de-
pendeat. Insunt et huic operculo sæpe circum circa ico-
nes aliæque sculpturæ, representantes miracula per
Sanctum patrata: inter quæ illud manifestissimum est;
quod statua dexteram, quam modo diximus de sub ca-
sula exsertam ad zonam usque elevari, apprehendat seu
vir seu puer, toto corpore monstrosus, obtortis cruribus,
pectore gibboso, qualis fere describitur in *Vita num.*
15. et omnimodam incolumitatem dicitur recuperasse.
Alio loco ægyptantis lectum apprehendit demon; quem
ipse alibi e corpore eurygumeni expellit, uti in eadem
Vita num. 9, 13, et 16. Alibi etiam e sepulchro prodire
videntur tres homines, tanquam per ipsum suscitati a
mortuis.

in ejus opercu-
lo statua
Sancti

et varia ejus-
dem miracula.

E

48 Et hætenus quidem de antiquo tumuli statu ac
ornatu, cui anno, quo ipsi adfuimus, mdcxxxviii ac-
cessit novus per R. P. Franciscum Marimontium,
Residentiæ Superiorem. Is videlicet in octogono ali-
quanto elatiori spatio, quam parimentum reliquum sit,
quatuor erigi columellas, seu potius pilas lapideas, ad
trium fere pedum altitudinem jussit; nempe ad caput,
ad pedes, atque ad ambo latera monumenti: quatuor
pilis totidem Angelos, e ligno fabre factos, imposuit; et
singulorum manibus, alteri quidem tabellam, quasi cly-
peum, cum sua quemque epigraphe; alteri vero symbo-
lum quoddam, præcipua Sancti opera referens, inse-
runt. Symbola porro hæc sunt, baculus, liber, sol,
racemus: quæ per appositus in clypeis epigraphis
hæc, Apostolus Santgovite, Potens in verbis, Chi-
rus genere et virtute, Potens in opere, non incon-
grue explicantur. Baculus, nempe, quo cum alibi etiam
passim pugnatur, exprimit Apostolatium ejus, percur-
rentis Santgovium salutis animarum causa: Liber,
inducit miram ejus facultatem dicendi et persuadendi
incredulis ac perversis hominibus evangelicas veritates:
Sol, uti omnia illustrat, ita claritatem generis virtutum-
que ejus representat; Racemus denique, potentiam
ejus significat, qua rivitoribus præcipue opitulatus esse,
supra num. 29 dictus est.

Novus tumulo
ornatus addi-
tus an. 1688,

quatuor Ange-
lis, symbolis et
epigraphis
decorus;

F

49 Tabla præferentes, quorum modo meminimus, An-
geli quadrata fere spatio consistunt, nisi quod laterales
minus distent alter ab altero, quam ad utrumque extre-
mam constituti. Sustinent hi dorsis ad se invicem tumu-
lumque obversis machinam ligneam non inconcinnam, unde
pulatim quadrifariam ascendens arcuatur ac tandem
sublime committitur, eminentemque in culmine statuum
gestat S. Morandi, dextera baculum, sinistra librum
propter causas jam explicas ferentis, habitu Benedicti
no Cluniacensi, omni ex parte nigro, nisi quod extre-
mi ejus limbi aureo colore fulgeant; cum Angeli, et
reliqua super imposita machina, alba sit, viridi colore
et aureo hinc inde inductu. Per totum templum variis
tabulis depicta præsentantur, superius quidem acta et
virtutes Sancti, inferius vero miracula ab eodem pa-
trata. Atque hæc uti ipsi coram notavimus.

superneque
clausus ge-
stat statuam
Sancti.

50 Superit nunc etiam auctorem *Vitæ* paraphrasti-
cæ de Reliquiis Sancti et tumuli ornatu antiquo (nam
novas recentissime adjectus est) loquentem audire.

Antiqui tumuli
atque descriptio.

Postquam

A *Postquam egit de incendio, quod ecclesiam vastavit seculo, ut putamus, primo post mortem Sancti; deque reparatione ejusdem (de quibus et vita antiqua num. 17) sic prosequitur: Ergo, ne beati viri ossa indigna amplius humectarentur fossa, unanimes decernunt Monachi, eadem levare humo, votisque supplicantium proponere loco editiore; conciliantque e solido marmore Lipsanothecam, et superiore parte corpus ejus insepeliunt, ea similitudine, quam visus creditur expressisse. Ex utraque parte loculi artifex sculpsit omne morborum genus, quos S. Morandus invocatus curavit. Totam tumbræ molem quatuor leones sustinent. In hac sancti Reliquiæ, si caput excipias, quod argentee thecæ inclusum separatim asservatur, quiescunt. Ab humo tribus palmis tumba distat: infra eam saxum biforum est, in quod agri caput pie immittunt et supplicantes surditati illisque morbis præsens remedium flagitant. Sub eo primus ac genuinus S. Morandi sarcophagus, e quercu, cum sacris cineribus asservatur.*

Quales Reliquiæ supersint.

B

31 De hoc sarcophago idem nobis ore tenus retulerunt Patres nostri: de Reliquiis, marmorea tumba inclusis, non item ausi sunt affirmare; nisi forte per Reliquias intelligat Auctor duo ossa prægrandia, quæ tum fuerint tumbæ illi inclusa; nunc vero decentiori in loco, in pariete prope cornu Evangelii principis aræ exarso, recondita servantur una cum capite, aut potius dimidio crania, incluso argentee statuæ, quæ supra num. 31 dicitur ab Austriacis Principibus donata, harpyiarum manus turbulentis temporibus evasisse, festisque sollemnioribus in altari exposita adventantis populi pietatem et cultum excitare. Præter hæc Reliquias, quas ipsi vidimus ac venerati sumus, nullæ ibi sciuntur superesse, solum notabiles. De parte Capitis, Viennam Austriæ translata, actum est §. 1.

NOT. 20

VITA

Seculo primo a morte Sancti scripta a Monacho, ut videtur, ipsius Monasterii Morandini.

PROLOGUS.

Acta Sanctorum lecta excitant hominum;

C

Sanctorum Patrum præcedentium dicta vel gesta litteris tradere, et succedentium memoriis commendare, utilissimum est. Maxime cum in ipsis, veluti in quibusdam florum hortulis, diversarum virtutum condimenta carperem liceat; ex quibus homo, quamvis corruptibilis vel caducus, vigore quodam divino efficiatur immortalis et impollutus. Qui licet multifaria inimiçi fraude præventus, temeritate propria promerente, brutis animalibus sit comparatus; non tamen a pio Conditore penitus est abjectus. Quin imo, si a sua iniquitate recesserit, et talentum suum Largitori benigno cum lucro reportare studuerit; non solum pristinae conditionis dignitati restituatur, verum etiam amplioris gratiæ palma donabitur; cum paulo minus ab Angelis minoratus, in caelis sine fine letabitur. Sed quia unius tantummodo talenti pondus multiplicandum esse diximus, auditorum mentes in animadversionis angorem mittimus: quippe cum in Evangelio quinque talentorum negotiatores esse præcipimur. Sed hæc conclusio facile solvitur, si singularis talenti prerogativa diligentius discutiatur. Quinque enim talentorum nomine, quinque sensus corporis actuales signantur; scilicet Visus, Auditus, Gustus, Oloratus, et Tactus; qui a principali, qui est Intellectus, singuli in sua proprietate reguntur et diriguntur: cui subsistunt quatuor accidentia, ceterorum usibus necessaria, Memoria, Voluntas, Ratio et Sapientia;

ut talenta sua recte impendant

Junii T. I

ut pari numero quolibet horum sui juris et proprietatis regatur arbitrio. Intellectus enim Visum regit, cum compescit illicitum, ut dicit Psalmista; Averte oculos meos, ne videant vanitatem: dirigit vero Gressum, ut in Apostolo legis; Videte, quomodo caute ambuletis. Memoria autem agit, ut quod audieris bonum, retineas: Voluntas, ut, quod jam audisti bonum, implere festines et diligas: Ratio, ut, quod tenes rectum, proximo tuo annunties et persuadeas: Sapientia, ut scias, quid vel quando ratione proferas.

D
EX 44.
Ps. 118, 37

Eph. 5, 15

2 His itaque virtutum gradibus sæviens vincitur mundus, his exercitiis bonis Sanctorum amplitur numerus: ex quibus nobis Dei gratia Beatus datus est Morandus, in terris consolator piissimus, in cœlis patronus certissimus: in cujus hodie Natalitio fidelium decrevit devotio congregari in Domino, ac ejusdem beati viri commendari præconio: cujus vita sacris virtutibus extitit plena, sed prædecessorum desidia obhivioni est tradita, nec ad nos scriptis constat esse delata. Sed cur nos alios causamur, cum nostris temporibus multa et ingentia beneficia, circa diversorum infirmitates, divina clementia per servum suum sit operata, quæ a nobis quodam scrupulo demente sunt occultata. Quantorum corporum invaletudines, quot dæmoniacy vel paralytici, ad ejus memoriam sint liberati, non est nostræ facundiæ vel possibilitatis per singula quæque referre: sed ne tantorum beneficiorum servi Dei videamur esse ingrati, pauca de pluribus colligamus. Licet inertes, qualicumque tamen schemate, ab ipsius infantia gesta viri scribere incipiamus, et posteris nostris legendum relinquamus; hoc præcipue admonentes, ut audientes, dictis fidem adhibeant.

S Morandi vita, a majoribus scribi neglecta,

E

ab Auctore profertur.

CAPUT I.

Morandi ortus, pueritia, peregrinatio, monachus, virtutes.

Beatus itaque Morandus, ex Galliæ a partibus, nobilissimis b est ortus natalibus. Parentes ejus inter potentum catervas primates præclari, tam in religione Christiana, quam rerum temporalium affluentia plenius fuerant locupletati, quia totius felicitatis suæ meruerunt habere heredem. Nec multo post, antiquorum Patrum imitantes exemplum, hunc, ut Samuelem castissimum, ferre decreverunt ad Dominum, ipsi servitutum in perpetuum. Denique Wormatiæ petentes oppidum, divinum flagitabant auxilium, ut eis locus monstraretur idoneus, quo eorum Domino manciparetur filius. Nec defuit Altissimus justorum precibus, pia vota solvere cupientium: moxque inuenientes consilium, cœlitus sibi inditum, ut summum peterent atrium, quod est in honorem sanctæ Dei Genitricis decenter inibi constructum; ibique præfatum puerum, sacris litteris traderent imbuendum. Ad quod cum venissent, et adventus sui causam probabilioribus viris indicassent; ab eisdem officiosissime sunt recepti. Ac benedictione percepta, de collega, quamvis modico, plurimi exultarunt in Domino. Parentes vero, sancti sui desiderii compotes effecti, universam Ecclesiam convocantes, filium suum, cum maximis prædiorum ac mancipiorum donariis, utpote potentes, omnibus commendantes, Deum benedixerunt, ac lætantes ad sua redierunt.

a
b

Nobili pro sapia ortus

C

Wormatiæ offertur Deo a parentibus

cum prædiis et mancipiis;

ubi sacris litteris

4 Beatus igitur Morandus, a suis progenitoribus voluntarie salubriter derelictus, a Domino autem assumptus, et in domo Dei, velut arbuscula recens et novella, postmodum justitiæ fructum paritura

A	plurimum, plantatus, sacris litteris initiatur; ac non multo post, velut herbida tellus divino rore perfusus, omnium liberalium artium fructu fecundatur. Revera enim in discendo nulla mora est, ubi Spiritus sanctus doctus adest. Itaque crescente Dei servo, quotidie studebat implere, quod præcinebat in Psalmo senes reverens, juvenes honore præveniens, et sic de virtute in virtutem transiens. Talibus, ut diximus, cum fulgeret virtutibus B. Morandus; non, ut assolet ætas junior, ejus extollebatur animus, sed semper manebat hilaris et quietus; et, ut magni Davidis adolescentulus, in Domini meditabatur justificationibus. His, inquam, humilitatis gradibus athleta Christi emeritus, mundi calcavit impetus, factus Sacerdos Dei dignissimus. Sed quo majore potitur munere, eo ferventior fit in bono opere; moxque delectatur altius pro Christo insudare laboribus. Et convocatis suis hominibus, domesticis et parentibus, eorum se commendans orationibus, ad memoriam S. Jacobi perrexit, cum pluribus ejusdem viæ sponsoribus.		
EX MS		Pferto c Comes nobilissimus, ex prosapia Regum Francorum ortus, nomine Fridericus. Illic quamdam ecclesiam, Altkilcham d nuncupatam, in alodio suo, a suis progenitoribus beatissimi Christophori Martyris nomini dicatam, plenitus extruxit, ac prædiorum largitate ampliavit. Erat autem ecclesia, a supradicti Principis genitoribus, Canonicis secularibus primitus ordinata: sed peccatis exigentibus, illis secedentibus, pene desolata. Videns autem Comes prudentissimus, locum, a se diligenter constructum, habitatoribus privatum desolari; Cluniacum misit, ac Hugoni sanctissimo suisque successoribus regendum, atque ad monasticum inibi ordinem instituendum, in perpetuum donavit. Venerabilis autem Pater, tanti Principis voto grantanter suscepto, illico ad locum jam dictum paucos primum Fratres misit; diutina quidem monastica disciplina probatos, sed idiomatis penitus ignaros. His præfecerat Priorem, nomine Constantium, religionis præceptum, consilio providum, in Fratrum utensiliis dispensatorem prudentissimum: qui cum convocatis delegatis sibi Fratribus, exulibus egregiis, sancti Patris ac omnium Fratrum se committentes orationibus, et valedicentes omnibus, Galliarum e invehuntur partibus: moxque præfati Comitis se ingerentes conspectibus, gaudentibus omnibus, cum comitatu Principum ducuntur ad comonium, confirmationis suæ secum ferentes privilegium. Qui protinus, velut bonæ pecudes, locum collapsum diligentissime reparantes, ad armentarium divine reparationis conflaxerunt, in quo non multo post foetum mundi-simum spiritualium filiorum pepererunt: sed in hoc solum in pediti fuerant, quia nostræ locationis modulum non noverunt.	D c d Altkilchium vocati Cluniacenses,
et bonis moribus imbutus,			
fit Sacerdos:			a S. Hugone eo mittuntur duce Constantio,
Compostellam petiturus			

qui virtutibus
insigniter flo-
rens,

tentatus a
demonio
visibiliter,

Cruce ip-
sum fugat,

extinguit et
alias incen-
dium,

A volentiae beatus vir iste fuerit, quis enumerare
queat? Mira illi erga omnes benignitas, mira caritas.
Semper hilarius, semper serenus; nunquam invidus,
numquam severus. In docendo prudens et facun-
dus; in corripiendo modestus et discretus; in con-
silio providus; in universa morum honestate præ-
clarus. Erat vere omni veneratione dignus B. Mo-
randus, et aspectu amabilis, colloquio affabilis,
rectam conversationem habebat, ac forma perfectio-
nis omnibus existerat; idemque omnes fieri opta-
bat, et admonebat: sicque quotidie Sanctorum di-
gnitatibus proximabat. Verum, quoniam omnium
bonorum invidus diabolus in Sanctorum profectibus
succenditur acrius, beati viri sanctis invidit labori-
bus; eumque, ut retulerunt qui cum eo fuerunt,
crebrius diversis [uno] singulis pene noctibus,
suis impetebat phantasmatibus. Quadam vero nocte,
cum vir Dei post laborem se quieti dedisset, in
tetrissima specie diabolus affuit et operimentum
vehementissime ei detrudere cepit. Quo expergef-
ctus vir Dei, illico cum monstrum horribile vidit,
vim diabolicam esse cognovit, ac imperterritus
manu injecta operimentum fortissime retraxit.
Sicque diutius altercantes, tandem vir Dei signum
victoriæ intulit; quo devictus inimicus, velut fumus
evanuit. Erat in eadem nocte quidam pœnitens,
apud virum Dei (quoniam fuerat ob infirmitatis mo-
lestiam a collegio Fratrum segregatus) salutis
gratia hospitatus: qui hæc, quæ diximus, tre-
mebundus vidit, ac omnibus sub fidei testifica-
tione narravit. His autem mirabilibus mirabiliora
succedunt.

B 10 Quodam autem tempore, cum vir beatus solus
sederet in caminata f, ob infirmitatis suæ incommo-
dum sibi deputata, contigit ut hanc incendium totam
flagraret, et hoc vir Dei ac ceteri Fratres tandem
ignorarent, quousque totius ville homines, ignem
de foris conspicientes, ad extinguendum velocius
accurrerent. Cumque ex strepitu eorum Fratres
essent percussi, atque ad auferendum Dei hominem
concurrerent conciti: interrogavit vir beatus, qui-
nam esset, quod tam impetuose ad eum concurris-
sent. Qui cum dixissent, quoniam ignis jam omnia
consumeret: protinus vir Dei a timore eos blande
compescuit, moxque elevata manu triumphale
Crucis signum igni opposuit, atque hunc velut aqua-
rum inundantia penitus extinxit. Ex quo facto li-
quid cunctis innotuit, quanti meriti apud Deum vir
iste beatus fuerit. Nam ex totius Galliae nostræ
confinibus, universi variis collisi infirmitatibus, ob
salutis gratiam ad eum confluxerant: hinc potens,
hinc impotens ejus suffragium flagabat. Unde huic
nostræ editimulæ quoddam mirabile dignum vide-
tur inserere, de jam sæpe dicto Comite, hujus
loci fundatore, quodque ad correptionem nostrorum
Principum valde constat [fore] utile.

ANNOTATA C. J.

a Loquitur Auctor juxta mentem ac divisionem veterum Romanorum, quibus Gallia fuit quicquid Rheno clauditur. Nunc tractus, Cisterciensis etiam, in quo natus Morandus non procul Wormatia, Germaniæ annumeratur. Eum vero Germanum fuisse constat eodem. 8, ubi expresse vocatur Alemannus.

b Concordat Oddo II Abbas Cluniacen. in diplomate quo decernit Sancto Officium duplex per totum Ordinem, dicens illustri prosapia ortum.

c Castrum Pfert seu Ferretanum, in Santgovia et Episcopatu Basileensi; quod nomen dedit Comitibus suis, olim potentibus ac nominatissimis, sed an. 1324 in Ulrico ultimo masculæ stirpis extinctis; transeunt per filium ejus Joannam Comitatu ad Austriacos, e

quibus Alberto, Alberti Cæsaris filio, nupserat. D
d Germanica vox, Latine sonat vetus ecclesia, de
cujus situ Comment. §. 2 actum est.

e Vide sis Annotationem a supra.

f Cubiculum comino instructum, seu privatum illud fuerit, seu publicum pro usu monachorum. Forte ponitur pro hypocausto, quorum nunc frequentissimus et fere solus usus est in Germania, nec non Alsatia et Santgovia.

CAPUT II.

Miracula ante et post mortem. Translatio et canonizatio.

Jam quodam tempore contigit, ut idem Comes quemdam hujus ecclesiæ villicum, immoderatum tributum dare cogeret, ac pro eodem captum acrius cruciaret. Pro quo dum vir Dei plurimum contristaretur, nec propter hoc Comes a sua austeritate deflitteretur, illico ultio divina persequitur. Nam protinus paralyti gravissima invaditur, ac valescente ægritudine, vultus ipsius in tantum contrahitur, ut os auribus contiguum contractum videretur. Qui mox rentum suum agnoscens, beatum virum consulendum adiit, ac sibi ut subveniat humillime deposcit. Verum, quoniam probata virtus insipientem corripit, Comitem velut insipientem durius arguit. Quomodo, inquit, tibi me subvenire deposcis, qui nostrum injuste detinens, salutis tuæ ipse contrarius existis? Revera noveris te graviore pœna plectendum, si non celerius nostrum dimiseris villicum. His auditis, Comes terrore nimio concutitur; et, non solum villicum dimittendum, pollicetur; verum etiam eundem ab omni tributo liberum fore, si sanitati restitueretur, clara voce profitetur. Cujus sponsonem Dei servus placide suscipiens, illico manum vultus ejus imposuit, ac integræ sanitati restituit. Hoc itaque signo patrato, omnium qui affuere voces in Dei laudem extolluntur; ac virum sanctum, in terris positum, jam cœli consulem esse, clara voce præconantur. Circa virum vero sanctum Comitis tantæ pietatis excrevit affectus, ut sibi hunc in spirituales Patrem eligeret, ac nil sine ipsius nutu et consilio agere presumeret.

12 Beato autem Morando tanta contulit virtus divina, quod suis sanctissimis interventionibus omnem curaret infirmitatem ab insanis corporibus. Nam quotquot paralytici, seu febricitantes, vel energumeni, aut alia quacumque infirmitate tenti ad eum pervenerunt, solutis infirmitatibus remedia perceperunt. Sed ne tedium lectoribus inferamus, si singulos quosque huic opusculo imprimamus: unum tantum de pluribus, scilicet Ulricum de Karolsbach a excipiamus: qui, ut ipse Fratribus qui adhuc supersunt retulit, quartana febre dum gravissime laborabat, nec ullo medicamine curari poterat. Hic, cum ad virum Dei venisset; et, ut sibi super hac infirmitate consuleret, flebiliter exorasset; illico vir Dei, gravissime febricitanti compassus, manum ejus apprehendens, benedixit, ac integræ sanitati restituit. Qui in propria hilaris reversus, cunctis nuntiavit, quod beati viri meritis sanatus fuerit. Verum, quoniam beatum virum, omne genus febrium seu diversarum infirmitatum, veris indicibus curasse, probavimus: restat ut, qualiter in energumenis demonibus imperavit, breviter dicamus.

13 Eodem vero tempore, cum quadam die servus Dei more solito Missarum solennia celebrasset, duæ mulieres, a spiritibus immundis miserabiliter infestatæ, ob salutis commercium, ad eum de longinquis sunt adductæ. In quibus, ut dictum est,

Comes villicum injuste vexans puni-
tur,

E

et resipiscens
curatur a
Sancto,

qui et febrem
pellit
F

a

apprehensa
viri manu.

et duas ma-
litiæ amo-
nus liberat;

cum

A cum spiritus immundi immoniter grassarentur, ut a pluribus vix detinerentur; illico vir Dei, ut erat piissimus, miserarum misericorditer compassus, exorcizando spiritus malignos exagitavit, ac per ventris fluxum exire compulit. Prædictæ autem mulieres, integerrimæ sanitati redditæ, Deum benedixerunt: ac famulo Dei, prout poterant, gratias referentes, lætantes in sua redierunt. Sed ne quempiam moveat, cur hoc scripto non emineat, quod nostræ narrationis textus superius signorum numerositatem resonat; noveritis virum sanctum in hac vita plurima signa gessisse, quæ solo Deo teste intra conscientiam potius in occultare, quam humano favore ab æterno munere deperire. Præterea sciendum, ob auditorum tedium multa esse prætermissa; ne, dum similibus necerentur similia, fastidiosus, ut dictum est, plurima inferrentur tædia. Quapropter ne velocitate nimia arguamur, ad ea quæ restant, his ita digestis, releamus; quibusve post transitum beatus vir multigenis micuerit signis, pauca de pluribus, fidelibus pandamus.

14 Igitur B. Morandus, longo jam senio affectus, cursum vitæ hujus laboriosæ gloriosissime complexit; ac corruptibili carne exemptus, sidereos cœlos penetravit. Ad cujus exequias, omnes pene nostræ diœcesis, utriusque sexus et gradus Religiosi venerunt; ac summa reverentia, una cum Fratribus, beati viri efferentes corpus, cum divinis laudibus in tumba gypsea, imagine ipsius desuper decenter expressa, in media basilica digno honore concluderunt. Verum, quamvis humanas infulas nonnumquam veteranorum reprobet auctoritas; hos tamen voto potiori non confunditur venerari Christiana pietas, quos digniores Deo, post hujus vitæ tedium signorum probavit moralitas. Unde et universorum fidelium B. Morandum eo diligentius excolit votivitas, quo [magis] hunc miraculis crebris glorificavit superna pietas. Nam [non] multo post transitum ipsius tempore, ingenti miraculo eadem divina clementia ejus memoriam cunctis celebrem reddidit, quod fraterna devotio fidelibus pandere statuit.

15 Erat itaque eodem tempore quædam mulier de Karospach, quæ filium satis elegantem habebat, qui jam octavum ætatis suæ annum impleverat. Hic quadam nocte, secreto Dei judicio, totus contractus, et non solum totius operis actualitate privatus, verum etiam omni corpore invalidus; manibus, pedibus, artubusque obriguis solo penitus reclinatur, ac manibus tripetis *b* sustentatis, modicum quasi serpere videbatur. Cumque per triennium fere inutilis esset, nec ullo remedio medicari potuisset; quadam nocte mater ejus soporando, voce quadam admonetur, quod hunc ad memoriam S. Christophori Martyris deferat, Sanctorumque inibi patrocinio implorato, debilem ad sepulcrum B. Morandi ponat, Sanctumque pro filio supplicare non desinat. Nec cunctatur mulier divinitus sibi inditum implere præceptum, protinusque in præfati Martyris festo, quod habebatur contiguo, ad Sancti pervenit cænobium: ac cunctis, quod audierat, pandens præceptum; ad B. Morandi tumulum, ut dicta fuerat, suum posuit filium. Pro quo dum ab omnibus divinum flagitur auxilium, dumque Fratres tertium sancti Spiritus canunt oraculum; dictu mirabile! viderunt claudum paulatim Sancti ambire sepulcrum, atque arteticis manibus tumbam palpitare, seque solo protinus elevare; artubusque mire crepantibus, vigorem vitalem bases plantasque implere; cunctisque cerneutibus, claudum sanissimum exilire, ac in Dei Sanctique laudibus, cum ceteris fidelibus, ambitum ecclesiæ circuire. Huic autem miraculo placuit divinæ clementiæ aliud non minus mirabile, beati viri meritis, addere.

16 Denique eodem tempore quidam dæmoniacus, ligatis manibus corrigia fortissima post tergum, ad eandem memoriam salutis gratia est adductus. Hic cum ad Sancti sepulcrum, penitus excerebratus, a suo fratre fuisset ligatus, et jam biduo diu noctumque diligentissime custoditus, idemque se nocte quadam Dominica sopori dedisset, protinus energumenus inimicum venire videt anxius; beatumque Morandum, candida stola præfulgidum, velut ex sepulcro procedere; ac hostem, ne ipsum ladat, concite propellere. Moxque sanissimus effectus, Fratrem appellavit crebrius; nexibusque ac si ferro ruptis, divinitus solutis manibus, cunctis adstantibus voce præconia sagaciter retalit, qualiter per beatum virum visitatus ac ab hoste liberatus fuerit. Verum quis hunc virum beatum, antiquis Sanctis digne conferendum, non censeat; qui tam potenter, vivus et defunctus, cunctis dæmonibus imperat, omniumque laboribus plenissimum solamen suppeditat? Hunc ergo sibi suffragari omnium fidelium devotio expetat, huic pio affectu supplicet, quisquis juvenine indiget.

17 Hæc interim pauca ex pluribus, de vita et transitu viri Dei excepta, sufficiant. At vero quæ de revelatione Reliquiarum viri Dei suppetunt, pennula nostra percurret, protinosque operi finem imponat. Transacto itaque longi temporis spatio, peccato exigente plurimo, in nostro viculo oritur incendium, ex cuius immanitate totius cænobii concremator ædificium; ac ex collisura trabium, sancti viri conteritur epitaphium. Sed cum jam ejusdem ecclesiæ fabrica adjumento fidelium admodum fuisset restaurata; Fratrum devota præcordia non modica mæstificabat tristitia, quod beati viri reverenda ossa, tam indigna humectarentur fossa, qua magis essent concalcationi dedita, quam debita veneratione habita. Unde unanimes eadem ab humo potius relevare statuunt: moxque receptaculum dignissimum sculpere satagunt, ac desuper cyborium opere polymito fortissime cæmentatum, ne ut prius aliqua læsura conteratur, conduunt. Hoc itaque parato, die statuto quamplurimi Primores, universique utriusque sexus conveniunt: moxque saras vestientes induvias, cum maxima reverentia beati viri exuvias efferunt; ac, divinis concentibus cunctis perstreptibus, sarcophago decentissimo conduunt.

18 Ne distulit superna pietas divinis miraculis sancti viri, ut prius, glorificare Reliquias. Nempe eadem hora duos cæcos, visu diu privatos, optati luminis excepit claritas: itemque claudos tres sospitati condonavit Sancti veneralitas: ceterorum vero copiosa constat numerositas; quam, ne pigrescat aut frigescat auditorum caritas, innoctantam prætermisit fraterna sagacitas.

Sed ne tanta esset vana pia veneralitas, Prælatorum ac Confratrum hoc decrevit caritas, Ut tam magna ac præclara sancti viri merita, Confirmaret ac sacret Sedes Apostolica. Mox multorum assertorum veri testimonium, Ante Sedem Basileensem illique parentium, Præsentatur, comprobatur sancti viri meritum.

Hinc legatus fit paratus per Præsolis chirographum Romam tendit et offendit vultum Apostolicum Moxque datur quod optatur, peragit negotium.

Sicque redit atque dedit signum Apostolicum, Ut prodatur ac colatur sancti viri meritum: Nec celatur, sed profatur tale privilegium, Ex quo Sanctus sit colendus phalangibus fidelium. Ergo Christum collaudemus ac lætantes jubilemus

Divinis concentibus: Per quem mundum sprevit mundus noster Adam hic secundus

Cum suis principibus:

Quemque

D et virum a violento dæmone inessum.

13 Post incendium restaurata ecclesia.

in novo tumulo conduunt Reliquias,

F sanatis in translatione cæcis 2, et claudis 3.

Approbatur cultus ejus a Sede Apostolica

xx ms.

morandus honorifice sepelitur,

et glorificatur miraculis crebris,

sanando puerum triennio misere contractum,

A Quemque licet mundialem, non letalem sed vitalem
Admisit Vitalibus;
Intra Chorom Confessorum, nunc resplendet merito-
rum
Adornatus floribus;
Quod multorum compressorum probat vulgus, hic
suorum
Resoluti nexibus.
Hinc latemur ac preceamur, per hujus suffragium,
Nos foveri ac mereri vitæ perennis præmium.
Per Dominum nostrum etc.

ANNOTATA C. J.

a Vicius est itinere unius horæ Altkirchio distans,
versus Elli fluvii fontem, sed in ripa adversa.

b Tripetia; quasi tripes, aut a Græco τριπύς vel
τριπόδιον. Est enim fulcrum hic seu liquum tribus pe-
dibus instructum, quod comprehendere poterat manu,
eique innitens se promovere.

MIRACULA

B Circiter medium seculi xv facta, pleraque in
mortuis resuscitatis, et annotata a D. Mar-
tino Granter, Preposito S. Morandi.

S. Morandus
omni miracu-
lorum genere
excellens,

Dictum est in Commentario nostro § 1 num. 7 a D.
Grantero collectu fuisse miracula S. Morandi, quæ
tempore ipsius per Sanctam suam operari Deus digna-
tus est; eaque initio hujus seculi xvii a Paraphraste
nostro amplificata esse, qualiter hic, deficiente primi-
tiva contextu, subiungantur. Quam Deo carus fuerit
ac familiaris S. Morandus, testantur beneficia,
quæ sibi abisque impetravit. Etenim Deus in omni
rerum creatarum ordine ad ipsius preces mira
præstitit. Mortui ipso invocato ex aqua et terra
revixerunt; ignis ejus imperio cessit; turbati aeris
tempestatem sedavit, durissima rupes, nativi
oblita rigoris, in moluti ductilis argillæ, sacro ca-
puti locum dedit; vitibus bene precatus est, et co-
piosam reddiderunt vindemiam; animalibus brutis
collata beneficia testantur plurima rusticorum ho-
minum anathemata, quæ votorum rei ex cera, li-
gno, ferro, ad tumbam ejus et septa ferrea suspen-
derunt: in hominibus quævis morborum genera
curavit, mutis loquelam, surdis auditum, caecis vi-
sum, paralyticis gressum, phreneticis et demonia-
cis saniolem mentem et libertatem impetravit; ut
deinceps sigillatim expositis exemplis demonstrabi-
tur, ex Commentario Martini Granter cœnobio
Præpositi, de S. Morando optime meriti: ex quo
constat, complures homines utriusque sexus, invo-
cato S. Morandi patrocínio, ad vitam rediisse.

vita restituit

C

a
infantem in
utero,

2 Anno mcccc. paucis ante Christi natalem die-
bus, in pago Wallbach a Elisabetha Lessingerina,
Leonardi Stosser conjux, prolem enixa mortuam,
proximum et ipsa vitæ periculum adit; uterus
maternus pro tumulo erat; in lucem tamen protra-
ctus fœtus est, sed absque sensu et anima. Quare
parentes, simul et Anna Herman patrina, cum ob-
stetrice Anna Monmlin, opem S. Morandi invo-
cant, eique exanimem partum dicant, et commen-
dant. Non vane fuere preces: infans divinitus
animatus revixit, ut discerent ejus beneficio vitam
proli redditam, cujus patrocínio eam commenda-
rant.

b
alium vitæ
natum

3 Ejusdem seculi anno lv, in pago b Sandus-
dorf, alteri infanti simile beneficium S. Morandus
contulit die, qui salutata ab Angelo Deiparæ Vir-
ginis festum antecedit. Perfuncta partus doloribus
mater, non gaudium, sed dolorem sibi conjugique

peperit: infantem siquidem in ipso vitæ limine vita
destituit. In auxilium vocatus S. Morandus, dolo-
rem mutavit in gaudium: statim enim infans, vitæ
expers, spirare primum, dein moveri et ploratum
edere coepit; sacroque lavaacro tinctus, asternæ
vitæ jos obtinuit. Eodem anno exeunte, die omnium
Sanctorum memoriæ sacro, in pago quem Under-
Michaelsbach c indigetabant, infans sesquihoræ
exanimis et exanguis jacebat: Mater Elisabetha
Schurerina, cum aliis mulieribus præsentibus,
Agneta Bilbilina, Margareta Voardenbergerina,
Anna Hirsingerina, dicto Patrono preces et vota
edidit: statimque infans vitæ redditus est.

D
EX MS.

c
et tertium
post sesqui-
horam vitæ
mortuos

4 Excedit propemodum fidem, at non merita S.
Morandi, quod anno mcccc. contigit. Sirensen d
pagum auriga transmeabat, onerarat currum urnis
vini quinquaginta, et ut id genus hominum solet
jam magnis clamoribus incitare equos, jam nervo
et flagello promovere, jam subsistere currumque
vigili oculo circumspectare, omnes partes officii vi-
debatur exequi. nihilominus in gravissimum discri-
men incidit. Elisabetha Flachslan puellula erat in
foro, ut ea ætate solet, vel lusu vel discursibus in-
tenta, certe salutis suæ negligens. Cum præter-
veheretur currus, puerili temeritate incursavit, et
labente vestigio corruit; mox rota collapsam obri-
vit. Miserabilem casum prima advertit Anna Brött-
bach, et femineo ululatu viciniæ complens accur-
rit, exanimem puellam subducit, modo aurigam di-
ris devovens, modo parentum calamitati condolens.
Extemplo parens ipse Joannes Flachslan mortissi-
mus adfuit; prolem emortuam complexus, cælum
suspitiis fatigat; acerbissimo casu non minus exa-
nimatus, quam si rotam ipse subisset. Interea cla-
mor plures propinquorum excitavit; qui cum nec re,
nec consilio juvarent, in immerentem aurigam
exonerabant stomachum; illum rota, illum cruce
dignum clamitantes. Inepti, ut qui unius infortu-
nium alterius morte levandum putarent. Longe
mitior, ut ad se rediit parentis animus fuit: etenim
ut aurigæ consulere et sibi, non aurigæ mortem,
sed filie vitam optavit: B. Morandus supplica-
tione quam potuit intentissima propitiavit, rogans
ut filiulam, nihil tale promeritam, pro ea qua apud
supremum Judicem valet auctoritate, sibi salvam
et integram esse velit. Audiit pro filia supplican-
tem vir sanctus: puella statim ad vitam et vires
rediit, die Mercurii proxime antecedente natalem
S. Joannis Baptistæ; tanto majore parentum vici-
norumque gaudio, quanto minor recuperandæ
vitæ spes plerisque fuerat.

d

item puellam,
plastrum rota
obrutam,

E

5 Anno mccciv, in pago Überstrass a Elisabetha
Martia, Henrici civis honesti ac locupletis filia, vi
morbi ita pertinaciter vexabatur, ut nec somnum
capere, nec quidquam cibi potusque sumere posset.
Domestici potius de sepulcro, quam sanitate recu-
peranda cogitabant: parentes tamen, majore fide
et spe freti, vicariam operam a propinquis rogarunt,
qui negotiorum causa iter Altkirchium habebant;
impetraruntque ut ad S. Morandum, pro salute filie,
supplices Deo fierent. Sed voti haud compotes fa-
eti redierunt; fortassis ideo, ut majoris beneficii
loco ponerent, si mortua cum quatrigeno Lazaro
ad vitam rediret; vel noluit Deus per amicos, sed
per ipsos parentes exorari. Itaque vir Idus Decem-
bris, puella expiravit. Tum demum parentes, nec
itineris molestia nec domestica negotia retardarunt,
quominus ipsi accederent; et quod ante per inter-
nuntios frustra sperarant, importunis precibus ex-
torquerent. Filia namque, evidenti miraculo et vitæ
et sanitati restituta, deinceps edere, atque more
aliorum bibere perseveravit. Vides inquit S. Ambro-
sius lib. 7 in Lucam, quod iste, qui media nocte
perrexit,

c
Pro puella
ægrota oran-
tes non audit,

audit pro jam
mortua.

EX V. 9.

A perrexit, tres panes ab amico suo postulans, et in ipsa petendi intentione persistens, non defraudetur oratis.

Infantem absente matre

6 Basileæ, Rauracorum Metropoli, mater infantem in strato reclinaverat, curisque familiaribus occupata longius abierat: interim infans, longioris moræ impatiens, vagire primum, dein manibus pedibusque, omni denum nisu corporis, libertatem quærere cupit. Uteumque liber ab institis, cum egredi conatur, e lecto decedit: casusque corpusculum in pavimento graviter affligens, ante spiritum emisit, cruorque per artus diffusus demgravit cadaver, quam quispiam subveniret. Tandem sollicita mater pro more ad prolem redit. Ut primum cubile subiit, conspexitque omnia in terram dejecta; præ dolore amens ipsa, se quoque in terram abjicit: palmas utrasque tendens, nunc desertum infantem queritur, nunc absentiam suam, rebusque aliis impensam operam damnat: denique exanime corpus evoluit illacrymans, et vix prolem suam livore et concreti sanguinis nube confusam agnoscit. Optini tandem consili ipsa sibi fit auctor: S. Morandum flexis, ut erat, genibus obtestatur, ut pro meritis parem sibi gloriam conciliet apud Rauracos. qualem gloriosis operibus meruisset apud Sequanos. Et ecce anima rediit in ergastulum, cruor intra venas medullasque se recipit, et natus color vitæ succedit.

delapsus e lecto mortuum

resuscitat

7 Ineunte anno mccccxi, in Locum Friderici zu Rhyn renunciatus est Basileensis Episcopus Arnoldus de Rothberg, q Decretorum Doctor, vir omni laude dignissimus. Hic ex fratre nepotem Ludmannum educaverat, adolescentem et majorum nobilitate et patris celsitudine beatum. Sed brevis fuit ei felicitas: nam extincto patruo mccccxviii, post exactum in curia Episcopali septennium, Ludmannus ad patrem Bernardum de Rothberg rediit. Quarto post mense, S. Matthæi Apostoli festo, Ludmannus cum fratre minore, sub castro Rhynwyler h, scapham in ripa pendulum ingressus est: dique pedibus divaricatis totiusque corporis agitatione vicissim latera scaphæ successit, ut alterum latus altius subsiliret, alterum subsideret; tandemque alterutro nimium de presso, in Rhenum excussus est. Nemo aderat, qui periclitanti manum porrigeret. Frater ex ripa conspicuus, fratrem nunc spiritus vehementia sustolli et caput erigere, nunc fluctibus mergi; domum ejulans properat, et magna vociferatione fratrem natum, mergi, ac suffocari, testatus est. Accurrunt, ut quisque conto vel sode manum in fluctus armavit, et Ludmannum ex aquis et fluctuum ludibrio recipiunt, sed extinctum. Bernardus, Deo Sanctoremque patrocinio fretus, nudus pedibus et pullis vestibus indutus, emortuum filium humeris ipse suis Passila ad S. Morandum i detulit, ut parenti filius duodennis et unice carus redderetur. At quo eventu? Hic calamum suspendit historicus, nec divinare lubet: ut eventus voto non responderit, voluntas certe et pietas patris laudanda fuit.

Fidum, Rheno submers. m.

pat r nudipes porta* humeris Basileus. que ad S. Morandum:

i

ultra horam submersus puer revixit,

8 Anno mccccxvi, in pago Zameswyler, incantus puer, dum ad rivum luderet, nescio qua de causa longius progressus, in aquas incidit: submersus ultra horæ spatium, vitæ expers jacuit. Parentes preces ad S. Morandum fundunt, voventque singulis annis quibus vivere daretur invisuros veteri in ecclesia ejus sepulcrum: gratique animi anathema, quo quid sibi accidisset, testarentur allaturos. Efficientes fuere preces: puer revixit. Porro dictum puerum, die qui proximum natalem SS. Petri et Pauli præcedit, exanimem absque ulla spe fuisse vitæ, testati sunt Joannes Schnevelius, Joannes Callus, et Henricus Werner monasterii Major, itaque uxor Joannis Flachsland.

9 Anno mccccxix, in vico Blozheim k, obstetrix Margareta Kremet infantem a partu suscepit, vegetum et membra cum fletu pro more jactantem. Eum primum balneum, quo a sorilibus in utero contractis elui debuit, nescio qua fortuna vel imprudentia extinxit, cum vitæ temporalis et æternæ discrimine: nullus enim vitalis motus in manibus, pedibus, aliisque membris curiose explorantibus deprehendi poterat. Obstetrix igitur, et quotquot aderant præsentis, S. Morandum in vota vocant; ut dignetur preces precibus suis jungere, quo vitæ usura infanti redeat, dum salutifero balneo contractas animo maculas posset expiare: suam dein fidem obstrinxerunt eum, si supervixerit, quotannis ad S. Morandi tumbam venturum cum hostia viva (pullum, gallinam, aliamve alitem intelligunt) secundum hæc infans in vitam rediit, et parentes damnati voti absque procrastinatione infantem in cunis huc attulerunt, ne tardiores in exequendo voto forent, quam S. Morandus in ferendo subsidio.

10 Annus mccccxvii tragicum spectaculum dedit, sed ad S. Morandi gloriam insigne. Monasterium Beatissimæ Virginis Feldbachense, duarum horarum iter Altkirchio dissitum l, locupletem habuit agricolam, Leonardo Webero nomen erat. Hic tempore quo agri stercorantur ante alios industrius, forte quadrigam fimo onerarat. Erat ei filiola quadrimula Barbara, quæ blandiens apud utrumque parentem institit, liceret sibi foras educentem carrum comitari patrem. Leonardus, ut est cæcus amor parentum in liberos et futuri improvidus, obsequitur puellæ; quadrigæ imponit, frustra reclonante matre, imminentis periculi præsaga. Vehabatur igitur in fimo sublimis, quadriga autem in orbita obviis saxis impacta, crebro successu eam e sinu, in quo reposita erat, sensim abduxit; tandemque maxima nutatione et declinatione præcipitem in terram dejecit. Hic infelix pater improviso filię casu ubriguit, steteruntque comæ: Barbaræ neque vox, neque sensus; ex casu pectus ruperat, oculique prominentes fœde orbium sinus deformaverant. Sustulit e luto pignus exanime, at quibus oculis, quo vultu? Veritus domum deferre ob uxoris luctum et furias, cujus consilium spreverat, ad soceri sui Leonardi Musolii sedes deportat. Hic amoris æstu percitus procidit in genua, S. Morandum humillimis precibus obsecrat, ut sibi misero succurrat; si filię vitam restituat, ad omnia obsequia ipsius se suaque offert, spondetque se filiam acutum ad ecclesiam ipsius delaturum, et beneficii memorem flexis humi genibus eo perrepturum. Post hæc copiosus e filię naribus atque ore sanguis prorupit; et quæ plus sesquihora exanimis fuerat, rupto pectore cerebroque comminuto et disperso, rursus spiritum ducit, lucemque aspicit. Itaque voti reus, genuflexus tenuissimis indutus caligis Leonardus, peregrinationem ex voto peregit; neque ulli spirarum aut lapidum aculei eo habitu peregrinantem offendunt, letitiæ sensu omnem dolorem exuperante.

11 Anno mccccxxii Morandum Butzium, infirmum truncique similem, materna profudit alvus. Jacuit tres horas depositus, planeque desperatus ab obstetricibus. Tandem suadent aliqui patri Joanni, solcarum equestrium fabro in pago Hirsingen, m ut invocata ope S. Morandi promittat, se quotannis accessurum ejus sepulcrum venerationis causa, si filius reviviscat. Vivit; et ecce infans oculos aperit, lucemque aspicit. Sic natum Parochus Joannis Fabri sacro fonte abluat: quumvis autem duo patrini, ut ea ferebat ætas, de lavacro susceperint, quorum alteri Burcardus, alteri Joannes nomen erat,

D uti et infans, dum a partu abluatur, mortuus.

k

E Puella quadrimula

e plaustro prolapsa,

p pectoreque et cerebro latus mortua,

post sesquihoram ad patris vota redit in vitam

Factus infirmus sine spirata

m

voto a patre facto animala,

Post annum e casu mortuus
 A erat, neutrius tamen, sed Morandi nomen placuit; nec puer ad ullum aliud respondit, aut moveri visus est. Annum nondum excesserat Morandus, cum a fratre quinquenni, cujus indicio et fide publica utrumque in tabulas retulit Auctuarius, intra brachia gestatus, per scalarum gradus decidit. Territus fraterno casu Joannes, id fratri nomen erat, flutu excivit parentes: qui ut Morandum precipiti casu, de gradibus simul, et de vite statione dejectum sustulerunt, ad preces et vota conversi sunt: mater mortuum quatuor comitantibus mulieribus recta ad S. Morandi tumbam defert, ut ibidem vel revivisceret, vel tumularetur. Ad pontem ubi deventum, revixit puer. Illæ voti compotes, non domum regressæ sunt, sed reliquam iter prosecutæ, gratiarum actiones Deo suoque Patrono solverunt. Idem Joannes Butzins affirmavit, cum in Illo flumine per ætatem lavisset cum æqualibus, et pro more desiliisset e ripa in profluentem; fratrem quoque Morandum suo exemplo desilisse (quinquennis forte tum erat et natandi imperitus) mersumque sub aquis misisse, donec ab ipso fuerit retractus; domi vero cum omnia narrasset, patrem nihil stomachantem arrisisse, et fortunam Morandi admiratum, dixisse: S. Morandus sibi devotum puerum aquis suffocari non patitur. Certe jam virilem ætatem attingit annos natus XVI, mox in S. Morandum affectu; eademque, quæ dixi, sibi sapius a majoribus audita et inculcata sancte confirmavit coram Notario publico Curia Basileensis.

dum fertur ad Sancti tumbam res-picit:
 B 12 Joannes Wild, Lanus Altkirchii, ingravescente ætate, uxore orbatus, et letali morbo correptus, vovit, se auxilio venturum liberali manu Martino Granter, solertissimo Præpositorum, qui eo ævo templum S. Morandi, bello Armeniaco profanatum et tantum non funditus eversum, instaurare moliebatur, vovit, inquam, si meritis S. Morandi coalesceret. Auditas fuisse preces, et placuisse Deo sacro adis instauracionem, eventus comprobavit. Joannes Wildius revixit, et quidem (ut habent verba Commentarii dicti Præpositi) a morte revocatus est ad vitam. Itaque sacellum Beatissimæ Virginis, quod propter ædem S. Morandi est a sinistris (sunt qui illud esse existimant. Quod in cimiterio nunc pro ossario est) magnam partem are suo voti reus construxit. Id Nicolaus, Dei gratia Episcopus Tripolitanus, consecravit feria tertia Pentecostes, an. MCCCCLI, in honorem Angelicæ Salutationis, præsentibus: Joanne Brand, Præposito S. Albani Basileæ; Petro Leulin, Priore in Chossesheim; et ipso Martino Granter S. Morandi Præposito. Eo sanitatis beneficio mirifice pectus Joannes Wildius, domicilium suum ad cimiteriū primum alitum transtulit, forte ut ad mortis meditationem ipsa loci natura, et quotidiana civium suorum funera uberem sufficerent materiam. Porro ut liberior esset a presentium rerum cura, fundos in liberos, propinquosque distribuit; pecuniam, qua deinceps viveret, certis legibus monasterio legavit.

ANNOTATA C. J.

- a *Inter Basileam et Altkirchium media fere via.*
 b *Fortasse Gumersdorff pagus, sesquihora dissitus a S. Morando in occasum.*
 c *Under-Michaelsbach, id est Inferior Michaelis rivus, ad distinctionem superioris. Dno sunt pugi aequali fere spatio 4 leucarum distantes Altkirchio, alter in ortum prope Basileam, alter in occasum.*
 d *Aa Sieretz? Notatur locus iste tribus leucis dissitus a S. Morando, orientem versus.*
 e *Distat a S. Morando, tribus facile leucis horariis (quales semper intelligimus per leucas) in Afrivum.*

f *Præfuerat ab anno 1437.*

g *Revert ad usque annum 1458, quo obiit, natus annos 64.*

h *In dextera Rheni ripa, tribus fere leucis, infra Basileam.*

i *Spatio 5 leucarum, ut minimum.*

k *Occurrit Basileam ad S. Morandum eunti post sesquihoræ iter.*

l *In meridiem Ferretum versus, a quo media via hora distat.*

m. *Leuca una abest a S. Morando in austrum.*

MIRACULA RECENTIORA

Initio seculi XVII patrata, et descripta ab aliquo e Societate Jesu.

A NNO MDXIV, Georgius Oswaldus Streitfelder, Ensisheimianus, puer duodenus, semestri toto ita lingue usu captus erat, ut difficulter audiretur, et omnino non intelligeretur. Indoluit ingenuus puer, quod animi sensa domesticis nequiret exponere: nec minus parentes honesto loco natos diuturnum filii silentium anxios habuit; qui, medicorum ope desperata, ad eum confugiendum putarunt, qui infanti un linguas facit disertas. Primum alierunt templum Deiparæ Virginis in Vozigi radicibus, a tribus spiciis celebre per Alsatiā; dein petierunt Bremum Helvetiorum, ubi eadem Cœlitum Regina summa religione colitur: Verum decretum erat Deo, qui ubique præsens est, alio loco, alio interveniente patrono, miseris succurrere. Quare per somnium objecit puero S. Morandi sepulcrum; ibi videbatur caput suum saxi foraminibus (quod infra tumbam viri Sancti visitur, inserere: dein venire in hominum cœtum, et patria lingua quilibet proloqui. Hoc ut potuit puer parentibus indicavit; qui proinde, velut celesti oraculo moniti, profecti sunt Altkirchium. Ibi apud S. Morandi tumbam dant se in genua, persolutis precibus fumus caruleus faciem pueri obumbravit; simul de sepulcro suavissimus odor aspirans, eum mirifice refecit. Parentes deinde, quod domestica negotia domum eis revocarent, Ensisheimium redierunt, relicto filio apud patrum Arbogastum civem Altkirchii.

14 Post eorum abitum, iterum puero S. Morandus in veste monastica visus est, loquendi facultatem intra tres hebdomadas certo promittens. Ergo quotidie ex oppido descendit ad venerandum sacralipsana. Die octava Augusti, pridie quam lingua solveretur, magna confidentia familiaribus nutibus et faucium stridore edixit, compensaturum se multiloquentia diuturnum silentium. Illi ejus vaticinio parum fidei tribuerunt, quod nullum indicium se proderet, ex quo tam felicem eventum sperare possent. Nocte sequenti puero S. Morandus multa luce coruscans, sacerdotalibus vestibus indutus, jam tertium fit aspectabilis. Puer, eo viso tremefactus, clausit oculos; at vir Sanctus propius accedens, manum ejus prehendit, digitum ori immittit, et in altum soporem demum dedit: in quo perfusum os multo madere sanguine per somnium existimabat. Materfamilias primo mane lecticam accedens, ut advertit, eum hiantem ore suaviter dormire, nihil profata perrexit ad Sacrum antelucanum. Regressæ domum, et rei familiari nescio cui studiosius intentæ supervenit, de quo agimus, Oswaldus; et clarissima voce felicem ei diem precatur: hæc verba iterum, iterumque ingeminans: Bona dies. Operi intenta liera neglexit respicere aut respondere bene precanti, rata filiam, quam habebat quinquennem, præpropere se lecto proripuisse. Tum Oswaldus inquit; Falleris,

Puer mutus
 E
per somnium monetur adire sepulcrum S. Morandi,

F
a quo loquelæ promittitur,

æ datur

A Falleris, Domina, nonne dixi me hodie clare distincteque locuturum? iterumque alta ac sonora voce bonam diem, lacrymis præ gaudio manantibus, precatur. Anna Koferin (hoc matrifamilias nomen erat) rem novam et inopinatam demirans, læta confestim marito nuntiat. Ille, miraculoso beneficio gaudens, cum adolescentulo recta ad S. Morandi ædem descendit, debitas Deo ejusque fideli famulo gratias acturus. Quantam vero parentes ex filii incolumitate lætitiæ voluptatem ceperint, æstimari facilius, quam verbis exprimi potest. Calicem in usum Sacrorum voverunt, et circulum argenteum majori S. Morandi statuae appenderunt: ut, quoniam ipsi referendis gratiis impares se agnoscerent, toties infinite Deo gratiæ persolverentur, quoties Calix Hostiam litanti Mystæ deserviret.

15 Anno mdcxxvi mense Septembris, Barbara Wolina, prope lacum Aeroniacum nata, apud Officialem curiæ Basileensis sancte et constanter affirmavit, se maritum suum Melchiorum Darlinum (Vicaria potestate præerat cohorti præsidariæ Brisaci) totius corporis doloribus oppressum, omni officio et fide curasse; verum diuturno morbo ita tandem intabuisse, ut in pedes assurgere seque sustinere nequiret. Propterea se coactam, quando lectum componeret, et cervicalia mutaret, Elisabetham filiam decennem fulcri loco patris dorso supponere. Id cum aliquoties commode cessisset, accidit tandem, vi morbi et corporis languore prædominante, ut æger cornuens filiolar caput graviter corporis mole affligeret. Hinc illa gravius indies audit, intraque octiduum omnino obsurdit. Con-

16 Postquam ad S. Morandi ventum est, pro filia mater et cum matre filia fit supplex, æs minutum in sacram ædem obtulit, post versus Altkirchium oppidum contendit. In itinere dum clivum conscendunt, æditus ære campano dat signum salutandæ Deiporæ. Hic filia manus in cælum extulit, iterumque complosis manibus præ gaudio exclamat; Mater, quid audio? Signum audio, quo monemur recuperatæ salutis, et ego insuper meæ sanitatis. Mater, oblita funis et necessariæ refectionis, quam quæsitum ibat; e vestigio ad ædem sacram revertit cum filia, pro recens accepto beneficio gratias actura. Dum flexis ad monumentum poplitibus preces cum gratiarum actione fundunt, custos rerum sacrarum ibidem ter quoque repetito sono cæli Reginam salutandam monet. Tum filia, cui internus aurium susurrus caput hætenus turbaverat, et aurium usum impederat, distincte sonum et ternas vices percepit; brevique, sedato aurium tinnitu, convalluit. Itaque in præsentis beneficii memoriam promisit, se quotidie per omnem vitam, ad S. Morandi honorem, ter Orationem Dominicam cum Angelica salutatione recitaturam; et quamdiu eam regionem incoleret, quotannis adituram monasterium, ad

agendum benefactori suo gratias. Eodem anno filius æditui in Hainperstorff b multo tempore surdus (ut loci Parochus, alique testes oculati confirmant) voto ad S. Morandum concepto, perfectam audiendi facultatem recuperavit.

17 Anno mdcxxvii Joannes Fiey, tenui fortuna adolescens, cum mense Aprili arderet febre Hungarica, et simul assidua pleuritide cruciaretur, redactus est ad mentiam. Evocatus ex S. Morandi æde Sacerdos e Societate Jesu, ut extremis Sacris ægrum procuraret; monuit quod aliud remedium nullum superesset, quam ut votum peccata confitendi, et quasdam preces apud sepulcrum S. Morandi persolvendi susceperet, quamprimum per mentis et corporis sanitatem posset. Is per amentiam ratus de sepulcro Domini Hierosolymis invisendo, et nescio quibus hostiis immolandis Sacerdotem loqui, vovere se tamen, aiebat, spe recuperandæ valetudinis; et intra triduum, omni morbo liber, plateas obambulavit, dieque Dominica, in æde dicta Christi corpore reffectus, vota rite persolvit.

18 Eodem anno tres e Societate Jesu, Idibus Maji, ad Ilfordianum molendinum in Illo flumine, quod aquis pluviis auctum late alveum excesserat, cum curru quo vehebantur, in gurgitem ab equis protracti, manifestum vitæ discrimen adherunt: invocata tamen post Deum SS. Ignatii et Morandi ope, salvi et incolumes ripam attigerunt, duobus tantum equis desideratis. Recentissimum est quod exeunte anno mdcxxix contigit. Nicolaus Zelot, in pago Walheim c, vir matura ætate, et inter suos bonæ famæ ac locuples, Novembris mense repente obsunderat: subitoque infortunio ingemiscens; Quid me, inquit, fiet, si hoc malum perduret? Mox concepto voto ter adeundi tumbam S. Morandi cæpit meliuscule audire; tertia peregrinatione confecta integram sanitatem recepit. Quamobrem Dominica in Adventus uni e Societate nostra, eorum aliis multis, de peccatis rite confessus, etiam submissa voce loquentem facile intellexit; et Pane cœlesti recreatus, promisit se, eucharistico munere aliquo allato, memoriam accepti a S. Morando beneficii testaturum.

19 Hæc præcipua sunt, quæ vel ex vetustis literarum monumentis eruta, vel ex recentioris memoriæ fide dignis testibus comperta, satis ostendunt, quam bene sibi consulant, qui in rebus afflictiis pie S. Morandi preces, opemque efflagitant. Præterea quod vetusti Vitæ ejus scriptores olim affirmarunt, plurima ab eo ad Dei laudem patrata virtutum signa, ex quibus multa ob auditurum tedium sunt prætermissa, multa etiam occultata; item nostra ætate vere dici potest. Etenim vix dies, quo non aliqui ex voto sepulcrum ejus adeant. Simpli-citas autem, qua putant, notum omnibus, quod ipsi norunt; et ignorantia, qua nesciunt opera Dei revelare honorificum esse, facit, ut abdita multa ignorentur. nec lucem videant.

20 Qui de Societate Jesu ab anno mdcxxi cœnobium incolunt, testantur audivisse se complures, qui asseverant, se post preces et vota ad S. Morandum concepta incredibili celeritate capitis doloribus, aurium tinnitu, febrium aestu, stomachi fastidio, et id genus aliis incommodis liberatos. Idem facile colligi potest ex ferreis circulis, et corollis, et fideis e cera auriculis, pedibus, manibus, capitibus, similibusque anathematis; quæ votorum rei tanto numero huc deferunt, ut, testante ædituo, in luminaria pro re divina facienda sufficiant. Præter corporis valetudinem, quam plerique maxime in voto habent, haud paulo majora beneficia ex S. Morandi æde referunt quotidie plurimi, animi dieo puritatem per sacram exomologesin, libertatem filiorum Dei, liberationem

D
b
item alius
surdus sibi:

a febris facto
voto curatur
adolescens,

E
e flumine
eriguntur
tres Patres,

alius audien-
di facultatem
impetrat.

Plura quoti-
die ad San-
cti tumbam
miracula
sunt,
F

tum quoad
corpora,

xx MS:

Filia sub ægro
patre corruens

afflicto copi-
te obsurdescit:

mater divini-
tus monita
adire S. Mo-
randum,

fusus ibi cum
filia precibus,

ei auditum
recuperat:

tum quoad
animos

A rationem a cacodæmonis vitiorumque tyrannide, robur et auxilium contra orci frandes atque terribilia, augmentum fidei, spei, caritatis, cæterarumque virtutum, dum expiatis mentibus sacram Synaxin frequentant. Reperti aliquot, qui susceptis longinquis peregrinationibus, vel Compostellam usque in Galliciam, negarent se quæsitam animi quietem reperisse, quam iis S. Morandus plenissime contulisset. De multitudine horum, qui pietatis causa hunc locum adeunt conjectura fieri potest, ex eo, quod anno MDCLXXXVIII numerati sunt ducenti supra octo millia, qui in æde S. Morandi sacro Christi Corpore pasti sunt.

ANNOTATA C. J.

a *Eusisthemio distat in meridiem duabus fere leucis; Altkirchio vero tribus in ortum æstivum.*

b *Vix leuca una abest Ferreto in occidentem; duabus Altkirchio in meridiem.*

c *Vix quadrante infra S. Morandum, in adversa Elli ripa.*

B MIRACULA RECENTISSIMA

ab anno MDCLXXXII a Patribus Soc. Jesu collecta.

Implicitus ro-
tae pes trifida-
riam frangit-
tur,

Anno MDCLXXXII in Decembri voti religione se exolvit civis Hirsingensis, post sacramentalem confessionem, sumpta sanctissima Eucharistia, et curato in S. Morandi honorem Sacro. Hic cum in curru obdormisset, tam infeliceiter pedem implicuit volubili rote, ut in tres partes diffingeretur: itaque chirurgorum curæ commissus, post multa et varia adhibita cataplasmata, eo periculi venit, ut omnium judicio pes a reliquo corpore necessario resecandus censeretur, si reliquus homo salvus esse vellet. Hoc audito inhorruit bonus homo, et in vota ac preces Sanctorum suffragia ardentius implorare coepit, atque imprimis ad sanctam Petram se magnæ Matri peregrinationem suscepturum: alteram vero, ad S. Morandum. Vix facto voto, tumor purulentus subsidere, cicatrices coire, et medicamenta vim suam exercere, cum omnia admiratione cœperunt. Inde paulo post sibi et pedi restitutus, licet claudus adhuc et innixus baculo, huc advolvavit, archiatro suo gratus cliens; proxime in sancta Petra rei seriem suspensa tabula testaturus: sic enim se vovisse aiebat.

Lues a pecori-
bus depellitur.

22 Circa finem Decembris MDCLXXXII, incuria cujusdam civis Altkirchensis, qui in Pose boves emerat, illata quedam maligna lues, passim per urbem pecora depascebatur. Pro avertendo malo, per novem hebdomades, die Mercurii, in ara S. Morandi lectum votivum Sacrum: in quo propositum ejus sacrum Caput, atque ad initium in ejus honorem consecrata aqua, et ad finem, post recitatas Letanias Lauretanas, populo benedictum. Magnus semper affluxus hominum fuit, et magna copia aquæ pro pecoribus asportatæ: multique sui pecoris incolumitatem Sancti suffragiis adscriperunt.

Mulier gres-
sum recupera-
vit.

23 Anno MDCLXXXIII in Febuario, quædam vetula ex-Walheim, tribus continuis diebus Veneris, ad sacram tumbam S. Morandi accessit, et post confessionem divinæ Mensæ accubuit. Retulit suo Confessori, quod cum post diuturnam ægritudinem usum pedum omnino amiserit, ut neque baculo imiti, neque ingredi posset; in somno sibi visa est ad S. Morandum ascendisse. Eo igitur soluta somno vovet, si posset ingredi, ter se itaram: quod mox die sequenti Veneris potuit facere, et semper relicto ad sacram tumbam bacillo bene domum reversa

Junii T. I

est, ac tandem integre sibi restituta. In Festo S. D. Marci xxv Aprilis, quod hoc anno in Dominicam in Albis incidit, venerunt quinque Parochiæ, Altkirchensis, Alpacensis, Witterstorfensis, Wahlensis et Doglasensis. Hfurtensis propter encæniam non venit. Habita concio sub Officio, quod P. Superior cecinit. FERIA tertia Rogationum venerunt Parochiæ Altkirchensis, Aspacensis, Witterstorfensis, Wahlensis, Daglasensis. Nulla concio: sed Officium cecinit P. Superior.

Factus, testi-
monio sex
personarum
mortuus,

24 Aduit hoc anno MDCLXXXIII die xxix Maji civis Richsheimensis Nicolaus Muller, cum sua uxore Margareta Graserin, et filio Morando, qui unius fere anni videbatur. Interrogatus, cur huc peregrinatum venisset; respondit, huc præsentem filiolum mortuum ex utero materno prodiisse: ita et se, et matrem, et quatuor feminas, quæ parturienti adstiterant, omnino censuisse, adeo nullum signum apparebat, ut baptizari posset. Itaque obstetrix effusa in lamentationes, inter alia adhortata est matrem, ut votum ad S. Morandum conciperet; fore enim certo ut infans viveret: nam ab hinc octo annis similiter mortuum infantem prodiisse, qui, concepto a parentibus ad hunc Sanctum voto, vivere cœpisset, et etiamnum viveret, eumque in Thaumaturgi sui gratiam Morandum vocari. Hoc audito ab obstetrice animati parentes, votum conceperunt, si præsens infans vitam acciperet, similiter Morandum nominandum; atque in septem annos se, singulis annis semel, cura suo parvulo Sancti sui Patroni ædes revisuros. Itaque nunc prima vice se voti religionæ exsolverunt; et addiderunt, in rei memoriam se tabellam appensuros, et (si necesse sit) paratos se, et juramento, et publicis litteris rem testari. Approbata est hæc historia a Judice seculari xix Augusti MDCLXXXII, uti sequitur.

E

facto a pa-
rentibus voto,
vivere incipit;

25 Ego Josephus Meusilia, Regii Consilii Advocatus, Præfecturæque Londserensis Fiscalis, presentibus hisce litteris testatum facio, quod, postquam hic loci Richshemii spargeretur, et omnium passim ore celebraretur, Nicolai Mulleri civis Richsheimensis filium primogenitum (cui nomen Joannes Morandus) mortuum ex utero materno protractum fuisse; quin etiam ipsis Religiosis renuntiaretur, prædictum infantem tamdiu absque omni vitæ signo pro mortuo jacuisse, usque dum magno Thaumaturgo S. Morando exanime hoc corpusculum ardentissimis precibus et votis fuisset commendatum; requisitus fuero a prædictis Religiosis, ut ad majorem dicti S. Morandi laudem et gloriam, in rumorem hunc exacte inquirerem, testesque examinarem, totamque rem authentice per instrumentum scriptum consignarem. Huic proinde æquissimæ petitioni satisfacturus, sequentes testes citavi, examinaui, testimoniaque conscripta, prout sequuntur, ad S. Morandum transmissi.

quod testes
legitime exa-
minati confir-
mant,

26 Margareta Sybilla Lipsia, nata Wildsin, testatur in conscientia loco juramenti, quod xxii Aprilis anni MDCLXXXII circiter hora secunda post mediam noctem, Joannes Morandus filiolus Nicolai Mulleri, civis Richsheimensis, legitimus ex Margareta Graserin, uxore prædicti Mulleri, natus sit; fueritque jam tunc ex utero materno absque omni habitu omnino mortuus; sicque, mortuali prorsus colore obductus, minimum per mediam horam examinatus jacuerit; usque dum pater, mater, puerperæque mater, et reliqui, qui præsentibus aderant, Thaumaturgo divo Morando voto se obstrinxerint, deferendi singulis annis semel filiolum ad Divi Morandi tumulum, idque septem proxime secuturis annis continuandi: et quod voto emissio infantulus spirare, et corpusculum movere cœperit. Hæc omnia prorsus ita se habere testatur sub juramento

F

EX MS.

A Agnes Mullerin, quæ parturienti adstitit. Anna Rickhlerin, mater puerperæ, fatetur, hæc omnia se habere, prout supra relata sunt; additque, seipsam parvuli (ubi ex utero materno protractus est) frontem adussisse, ut experiretur, an vitæ saltem aliquid corpusculo inesset; sed nullum prorsus vestigium vitæ præsentis deprehendere potuisse; usque dum votum, de quo supra, ad S. Morandum fuit nuncupatum. Hæc proinde testimonia, veritati patrocinatura, collecta et conscripta sunt in præsentia admodum R. D. Joannis Maximini Schweizer, Parochi Richshelmensis, uti et Leonardi Beckh et Ludovici Schmidts, pro eodem loco Juratorum, qui etiam omnes propria manu subscripserunt. Datum Richshemi XIX Augusti anni MDCLXXXIII.

Meufflin Fiscalis.

Joannes Maximinus Schweizer,

Parochus ibidem.

Leonardus Beckh.

Ludovicus Schmidts.

Insani dolores
capitis le-
niuntur.

B 27 Anno eodem MDCLXXXIII, die IV Junii, adfuit, voti solvendi causa, Maria Urban Rheynfeldensis, Ludimagistri Handsbadensis uxor. Hæc retulit, se diu insanis doloribus capitis agitatum, præsertim in festo Ascensionis Domini, ut timeret, ne ad insaniam redigeretur. Monitæ ab alia muliere, ut se alicui Sancto devoveret, occurrit prima vice S. Morandus. Huic ergo vovet, si ab isto insano dolore liberetur, se proxime ad ejus sacram tumbam accessuram cum dono; et, prævia Sacramentali Confessione, sanctissimam Eucharistiam sumpturam. Vix dixit, et vovit; et ecce continuo omnes dolores, ipsa et reliquis admirantibus, desiere: et ideo se hodie suo archiatro stitit. Dolores creabantur ex aliqua delusione, quæ ex sinistra parte cerebri ad sinistram narem derivabatur: ac inde, quasi ebulliret, rursus ad oculum usque ascendebat mirisque causabat cruciatus.

Curantur
surditas,

28 Die V Junii ejusdem anni, civis Walthanensis, Fridolinus Schmuudin, adduxit filiolum, ut grates S. Morando ageret, cui eum devoverat propter amissum auditum; quem post factum votum receperat, et modo commode loquentes audit. Die XXV ejusdem Junii, Magdalena Danmerin, ex Pallerstorff, voti Religione se cepit exsolvere. Decubuit enim longo tempore ex gravi morbo, et cum aliquando inter summos dolores, ac maxime capitis, openi a suis invocaret, nemoque ad invocantis vocem compareret; fiducia in S. Morandum concepta,

dolores
capitis,

C vovit, si ejus sanctis suffragiis juvaretur, se ter consequentibus diebus Veneris ad ejus sacros cineres accessuram. Ex quo statim dolores remisere; et hodie, debilis licet, tamen Sancti sui archiatri patrocinio innixa, hac prima vice peregrinationem suscepit.

29 Magdalena Wammerstin, ex Charspach, diuturno morbo vexata, adeo vires amiserat, ut omnino inutilis esset ad omnes rusticanos labores. Post multas frustra adhibitas medicinas, in familiari colloquio, ex vetula quadam se invisente intelligit, quam propitium sibi sensisset S. Morandum, ejus patrocinio amissum auditum, et paralyti fractos artus recepisset, simul et a frequenti deliquio vel vertigine liberata esset; eaque de causa quotannis se eodem devotam; ad minimum semel, ad ejus sacram tumbam sistere. Sensit Magdalena se sensim in ejus amorem inflammari. Vovet igitur tribus diebus Veneris, si per vires liceret, eodem excurrere, atque S. Morandum terna Confessione et Communionem, præter alias preces et nonnullam oblationem, demereri. Vix facto voto advertit vires crescere, excurrit una alteraque vice tam feliciter, ut tertia domum redux cuivis labori rusticano par

fuêrit, vicinique omnes cum ea Deum in Sanctis suis laudaverint, pluresque in S. Morandi frequentiore cultum exarserint. Ita eadem vetula retulit XXII Julii MDCLXXXIII, affirmavitque sibi illud beneficium ante novem annos accidisse, jussæ a Confessario suo, ut in gratiarum actionem plures ad ejus cultum induceret: idque strenue se facere, ideoque hodie adduxisse suam ægram filiam, quam speraret S. Morandi auxilio propediem pristinae sanitati restituendam. Mirabile prorsus est, quod vetula iterato affirmavit, se, cum ex Charspach ad S. Morandum devotionis causa excurreret, seu reptaret potius baculo innixa; sæpissime quiescere coactam ob imbecillitatem virium, novem horas consumpsisse in itinere; in reditu vero, relicto ad ejus tumbam baculo, semihoræ spatio viam relegisse: cum prædictus pagus una hora a S. Morando distet.

30 Die XIX Augusti ejusdem anni, adfuit vetula ex Nidersteibach, quæ suæ devotionis causam rogata, asseruit, quod heri Dominus Schulthetus in Lanseren, in gravi morbo ad extrema deductus, nullum signum amplius dare potuerit. Quo statu percussa familia S. Morandum in auxilium evocavit, crastino statim ad ejus sacrum sepulcrum peregrinationem destinatura. Vix vovit, et æger sensim ad se redire, signa dare, et melius habere cepit. Se nunc ejus nomine destinatum, ut S. Morando gratias ageret; et, si pro eo pristinam sanitatem inpetraret, ipsum Dominum Schulthetum venturum, et rei seriem tabella testificaturum. Hæc vetula IV Septembris MDCLXXXIII, post Confessionem.

agritudo
moribundi,

E

31 Christina Begerrin ex Charspach recensuit Confessario suo, quod ex invocatione S. Morandi ingens beneficium a Deo accepisset, cui proinde se agnosceret obligatissimam; et ideo rem hanc gratitudinis ergo recensere, ut aliis recenseret, et uti vera manifestari possit, aliique ad ejus cultum moveri. Aiebat autem se longo tempore gravissimis doloribus capitis adeo vexatam, ut pene ad insaniam redigeretur: aliorum vero adhortationibus stimulatam votum concepisse adeundi ejus sacram tumbam, et ejus patrocinium, persoluta Confessione et sumpta sacra Synaxi, demereri vovit; votumque XXI Julii in festo S. Ignatii in templo S. Morandi rite persolvit: ex eoque die semper melius cepit habere, et jam se omnino ab omni dolore liberam, nulli alteri suam sospitatem, quam S. Morando adscribere.

dolores
capitis

32 Anno MDCLXXXVI Rusticana quædam fenina, eaque vetula, peregre ac pedes huc ad S. Morandi tumbam ex voto adveniens; præter alios quos, jam antehac a S. Morando favores acceperat, edixit, se hoc anno, ejusdem Sancti ope ac intercessionem, omnium membrorum usum, quo per aliquot menses destituta fuerat, recepisse; filiaque suæ auditum, quem amiserat, obtinuisse. Virgo quædam nobilis, S. Morando, utpote suo jam olim Thaumaturgo, peculiari cultu addicta, hoc anno duplex pro duplici voto, pro se et fratre suo nuncupato, recepit, et utrumque insigne beneficium. Nam et frater ipsius, qui repentino oppressus malo, de vita periclitabatur, implorata Sancti ope, periculo mortis ereptus est; et brachium, in quo ipsa gravissimos per aliquot dies patiebatur dolores, nullo alio adhibito remedio, persanatum. Alia femina, quæ toto corpore instar tympani intumuerat, voto ad S. Morandi tumbam peregrinandi concepto, sanitatem pristinam recepit; votoque persoluto, gratam sospitatori suo se stitit.

F
Redditus
membrorum
usus,

desperata
vita,

sonitus
brachii

et totius
corporis.

33 Sequentia ipso anno MDCLXXXVIII, quod nos ad S. Morandum biduo substitimus, uti in Commentario prævio §. I dictum est, collata fuere beneficia; eaque

ex

imbecillitas
corporis,

A *ex deponentium ore sic annotavit R. P. Franciscus Marinout, Residentiæ tum Superior.* Femina rusticana, quæ in oppido, Penisa dicto, et civitati Beafortensi vicino, filiolum mortuum, infelici partu ediderat, quamprimum voto, ad S. Morandi tumbam facto, ejusdem Divi opem imploravit, vitam proli impetravit, eamque ex voto ad Divi tumbam attulit. Expectatur pro majori confirmatione testimonium Parochi illius loci, et tabella pietæ, quam mater ultro fieri curabit. Alia femina in vicinia, ob acutos dolores capitis ad insaniam usque redacta,

*paer mortuus
vita donatur:*

*Dolor capitis
pellitur,*

ipso quo peregrinationem ad tumbam S. Morandi devovit momento, sensit se vehementissimis illis capitis doloribus liberatam. Rusticus quidam, febris tertiana subito correptus, nuncupato ad S. Morandum triduanæ devotionis ad tumbam ejus peragendæ voto, statim liberatus est. Civis Solodoranus, omni membrorum usu destitutus, ut primum Sacrum devovit, in honorem S. Morandi in ejusdem templo legendum, pristinum membrorum usum continuo recepit.

*ex MS:
et febris tertiana.*

Usus membrorum redditur.

DE SANCTO CONO

MONACHO ORDINIS S. BENEDICTI IN ITALIA

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Loca cultus, Acta, Miracula.

B *L*ocus natalis S. Coni, est terra Diani, seu vallis Diania, in Lucania, regni Neapolitani provincia, nunc Principatu citeriore dicta, inter amenissimos Apennini colles et Tanegrim fluvium vulgo Negro. Incipit ea vallis post Polam oppidum, et continet tum oppida Sanctorum Arsenii, et Rufi: quorum Patroni qui sint et quibus diebus colantur (indigenas enim esse opinor) discam libenter. Tum Dianum, a quo valli universæ nomen. Sequantur dein Castellum S. Jacobi, Satianum et Bonum-habitaculum, in dextra vallis Diani parte postremum. In sinistra vero sunt Atenum, Sala, Padula et Montesunum. In hac ergo valle natus esse S. Conus, quæ dicitur in Actis terra Diani; non diæcesis, more Ecclesiastico, quin caret dignitate Episcopuli. Secundus locus in S. Coni actis nominatus est cœnobium S. Mariæ de Cardoso, in quo Monachus factus vitam finivit. Situm est illud sub oppido Montis sani, haud procul a Padula, locis jam citatis. Hoc vero monasterium, propter bellicas incursiones a Monachis derelictum, penitus manet excisum: sed cum fundi eo spectantes una cum redditibus Apostolicæ Sedis permissu essent translati in jus monasterii S. Laurentii de Padula ordinis Cisterciensis, domus ejus Prior Joannes Bap. Manduccius (uti nobis scribitur) anno MDC ibidem construi sacellum fecit, juxta clibanum illum in quo ardente latuisse parentes suos Sanctus dicitur; quique etiamnum mundus integerque monstratur. Monasterio desolato conati sunt Padulam sacrum corpus refodere, atque ad se reducere: sed fenestra per triduum in eo requirendo fatigati, a Dianensibus denique in fugam sunt acti: qui ipsam acceperunt, atque Dianum transtulerunt; et in templo S. Mariæ Majoris honorifice condiderunt anno MDCXLI: sed quæ annis post ejus obitum ad factum sit, nescitur. Est autem Dianum in Episcopatu Caputagnensi, ex ruinis Pasti, ibidem vetustæ civitatis, ad eam urbem conditam translato.

Vallis Diani,

*in qua natus
Sanctus;*

*cœnobium
S. Mariæ de
Cardosa, in
quo mortuus;*

*Dianum op-
pidum celebre*

missu Sedis Apostolicæ erectum, Archivum Curiae Episcopalis asservari solitum, atque ultra complura monasteria seu domos Regularium personarum in eodem oppido quinque Ecclesias Parochiales sitas esse; interque illas admodum insignem existere ecclesiam, S. Mariæ Majoris nuncupatam: in qua jacet Corpus Beati Coni, quod magno finitimorum etiam populorum concursu et devotione celebratur. Hæc ibi.

E *ubi Corpus.*

3 Misit nobis anno MDCXXXVIII Neapoli aliquam Vitam S. Coni, elegantiori stylo formatam Antonius Beatillus noster; odscriptque, se Diani fuisse, et supra corpus S. Coni Missam celebrasse, ejusque brachium extra sepulcrum servari, eique se nares admovisse, ac sensisse maximam inde odoris fragrantiam exhalari. Editor politioris illius Vitæ fuit Fabius de Bono-homine V. I. D. Abbas S. Mariæ Dianensis, Protonotarius Apostolicus, Vicarius Generalis Consentinus, qui adm. Reverendo Clero et Dominis Dianensibus salutem scribens, anno MDXCV præfatur, quod non propria tantum fuit electio, sed plurimorum excitatio, ut typis curaret edi Vitam B. Coni, quam ex vetustissima traditione fidelissimam habuit patria; et novissimæ D. Lelius Morellus, Caput-aquensis Antistes vigilantissimus, in sua generali visitatione anno MDLXXXVI (cum ipse etiam, Fabius, apud tantum Patrem, Vicarium generalem ageret) pro consueta sollicitudine diligenter exquiri, et habitam fideliterque emendatam, mandavit describi. Hæc editioni, factæ Consentinæ apud Leonardum Angrisannum, accesserunt Epigrammata Pauli de Amico, Curtii Morelli, Pelei Dactili, Horatii Morelli, Camilli Passalacqua, Prosperi Romani, Antonii Ricciardi, Camilli de Bono-homine, D. Poetii, quorum hic Decanus, isti vel Canonici vel cives Consentini omnes fuerunt: Epigrammata autem sequitur vetus hæc Antiphona: O Lux Dianensis. Cone beatissime, funde preces ad Dominum pro nobis peccatoribus, qui liberavit te ab ardenti clibano; quo etiam plerumque versus alludunt.

*Acta, stylo
cultiori
edita an.
1595,
D. P.*

F *una cum va-
riis Epigram-
matibus,*

V. I.

4 Aliam, genuino ac vetustiori stylo, sed in substantia fere eandem nobis Neapoli existentibus anno MDCLXI, donavit Scrip. Paulutus, etiam nostræ, Societatis Sacerdos, et nihilo minus operis nostri studiosus quam Beatillus, æque autem atque hic in nova Societatis Jesu Bibliotheca, per Nathaelem Sotuellum aucta, laudatus a libris et virtutibus. Hanc Vitam, sumptam ex vetusta membrana ecclesiæ S. Mariæ de Diano, aptavimus prælo, potius quam recentiore illam; eo

*dantur hic
stylo quædam*

quod

A quod nobis propositum sit, vetustiora quæque de Sanctis monumenta ab interitu hoc in opere vindicare. Non tamen hic, ut alibi fere, invariatum poterimus prælo dare, quod accepimus ecgraphum. Factum enim est, vel codicis hinc inde corrosi, vel characteris evanescentis vitio, vel imperitia demique librarii, vitiosius multa quam revera erant transcribentis, ut sæpius opus fuerit conjectura uti, vel verbis quibusdam additis interpolare contextum, beneficio [] uncorum hujusmodi : præcipui momenti mutationibus in Annotatu relatis, uti etiam iis, quæ mutata per editorem stylo visus hic est explicationis causa aut aliunde adjecisse.

5 Eidem sic a nobis edendæ Vitæ, erant in ecgrapho adjuncta Annotata R. P. Lucæ Mandelli Augustiniani, Sactæ Theologiæ Magistri : ex quibus scimus, festum 3 ejus festum in Nonas Junii magno populorum concursu celebrari ; Indulgentias concessas visitantibus Sacellum, ubi ejus sacrum corpus est reconditum ; in Caput-aquensi diocesi, plura sub ejus nomine haberi dicata sacella ; in oppido Camereta diocesis Policastrensis, extare celebre monasterium S. Coni, de eoque apud se extare memoriam in quadam Bulla Innocentii VI sub his verbis : Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis... Abbati monasterii S. Coni de Camerata Policastrensis diocesis... Datum Avenione iv Idus Octobris, Pontificatus nostri anno secundo. Præterea addit, quamplura S. Coni miracula memorari, et præcipue, dum a Frederico Aragonio Neapolis Rege Dianum obsideretur, atque tormentis bellicis moenia quaterentur, visum esse ab hostibus S. Conum super muros discurrentem, et ignitos globos in hostem retorquentem : turrim campanariam corruentem ab ipso sustentari, visibiliter esse comperitum : præcipue vero ejus virtutem in effugandis immundis spiritibus fulgere, prout meminit se vidisse in tabulis ecclesiæ S. Mariæ, ubi ejus corpus est reconditum. Hæc Mandellus, ex ejus Annotatis nonnulla securius supra retulimus : et pro valle Dianæ cognoscenda lucem contulerunt Leander Albertus in Lucania, et Paulus Merula par. 2 Cosmographiæ lib 4 cap. 26.

6 Fuisse S. Conum Monachum Ordinis S. Benedicti, testantur triplicem quæ diximus Acta : interim nulla ejus mentio reperitur apud Wionem, Dorganium, Menardum, Bucelinum in Fastis Benedictinis, aliosque hujus Ordinis scriptores. Habent illi ad xxix Maji Cononem Abbatem Lerini Insulæ, cumque ut Sanctum recolant, quem nos, secuti Vincentium Barralum Monachum Lermensem, coacti fuimus ad Prætermisos amandare : hujus loco jam damus istum S. Conum. At Philippus Ferrarius, uliquo ut videtur vulgi rumore intelligens hoc diæ coli S. Conum, retulit Conum seu Cononem monachum Ordinis S. Basilii Nesi in Sicilia, ejus Acta aliqua dedimus xxviii Martii, quando etiam de eo egit Ferrarius. Alia prolixiora propter varios hujus nominis Sanctos male adjuncta Actis S. Coni Dianensis, ideoque tunc a nobis non observato, dubimus in mensis istius Supplemento. Idem Ferrarius, in Catalogo generali, ad hunc in Nonas, celebrat S. Cononem Abbatem Panormi in Sicilia, sed in Notis dubitat, num sit Conus Ordinis S. Basilii qui Nesi colitur : quod plane arbitramur, quia illum unicum nominat Octavius Cujetanus, in Idea et Vitis Sanctorum Siculorum.

VITA

Ex vetusta membrana Dianensi.

Conus, de Ordine S. Benedicti, ortus de tribu inclita de terra Diani, priusquam conciperetur in utero a matris, quadam nocte a suis parentibus

videbatur in somnis, quod ejus parentis uterus, faciem claritatis voluminosæ prodebat ingentem. Tandem solis ortu lacem vibrante, ænigma mater intelligens pueri, suo viro, multum videlicet tremebunda, inquit ; Vir mi strenue, mihi hac nocte in somnis quamdam faciem meus alvus ingentem pandere videbatur : cui conceptum similem, suæ uxori vir ille pariter retulit tremebundus. Pro qua soporis visione concordēs ad invicem, inito consilio suum b Patrinum consulere sategerunt. Denique somni visione perpensa, eorum Patrino veraciter explicante, audierunt ; Vobis proles parturietur, qui Conus a vulgo nuncupabitur in civitate, eritque genealogiæ vestræ columna, totaliter c crescitiva. Altera adveniente nocte, Conus iste a suis parentibus, gratia operante divina, fuit conceptus ; veraciter et sincere [Conus dictus] : parta namque prole, suisque parentibus et cognatis jucunditate immensa nimis, ornatus vegetabat.

2 Vix cum esset octennis, suprema gratia influente, non nisi semel in sabbato edere conabatur : suisque cibariis cineres inspergendo d a lacrymosis oculis madefactos, in ore sæpius revocabat. De nocte quidem, spreto cubili atque ladicibus stromaticis, clam suis parentibus, nudam super humum, lapideo pulvinari subjecto, stratus videlicet soporabat ; matutinali hora surgente, cubilis panniculis revolutis, ne a suis parentibus impediretur.

3 Cum nimio desiderio esset instinctus divino [se mancipandi obsequio], Acolythatus Ordine grante adeptus, suis ignaris parentibus, ad ecclesiæ S. Mariæ de Cardosse cœnobium venit, alacriter et sincere. Ubi quidem induto cilicio, sibi que cellula constituta, Modesto pædagogo signato, Grammaticam et Logicam fuit propere consecutus : pro cuius quidem [rei] causa sedulus, a Costa, Abbate monasterii hujus constituto, amore immenso tenebatur zelotype perstrictus. Tandem ejus inspecta prudentia, sacristiæ, promptuarii, capisterii e atque Prioris clavibus hinc inde collatis, cunctis cuncta sagaciter disponebat.

4 Quadam die dum esset studens in cellula, et viseretur a parentibus, qui deportaverant ligna, difficulter pulsantes ; relictæ cellula, ob metum parentum, in ardentem clibanum se concite [abdens] latitabat ; sed prunas penitus non sensit, et f quod mirum videretur, algebat. Demum igitur ejus parentibus quodammodo sequestratis ; Abbas Costa quoque, per loca abdita et opaca, vehementer conclamabat, et ipsum accenso luminari quærebat. Cumque in furnum oculos direxisset, ipsum vidit, mordaci pruna hinc inde conspersum : quo vocante, ipse responsum continuo propalavit ; atque ipso imperante prunas excutens, æstuantem clibanum illatus prorsus exivit.

5 Quadam die, cœnantibus Monachis et Abbate, quadam desuper voce intonante, [dictum est] Cone, Cone, hac nocte vocaberis a Deo : cui quidem Conus humillima voce cantavit, Fiat mihi secundum verbum tuum. Emensa nihilominus nocte, acie Angelica circumdatus, suum spiritum in Domino exhalavit : siquidem deforis cernentibus luminari cellula videbatur accensa. Erant ibidem bysso quamplures purpuraque amicti, qui dulces melos super ejus g capulo Domino proferebant. Coruscante die ejus corpus Monachi honorifice tumularunt, super ejus cadavere Officium Domino persolventes. h Postremo Italiano regno a profanis æmulis conturbato, relicto cœnobio Monachi ad loca tuta timidi profugerunt.

6 Tunc ante parato consilio, Padulapa cohors exploravit corpus B. Coni, [volens] illud Padulam, temporis intervallo repulso, clandestine asportare :

D Prasagio ante conceptum notus,

et a puero deditus paternis,

E

traditur Monachis Cardosse erudiendus :

clibanum ardentem ingreditur

F ut parentum vitel alloquum :

voce celesti pramonitus obit :

g

h

desolato monasterio,

A tare : denique summoto i tectorio atque pavimento subrupto, jugi indagine sedulosi per triduum, corpus illud beatissimum non valuerunt aliquatenus invenire. Tum cohors circumspecta Diani, receptis offensoriis armis, illuc concite perrexerunt, in Padulanam gentem ampullosius irruentes. Mox Padulani, versis tergoribus ubilibet hinc inde deflexi, vix Padulam fugere valuerunt. At ecclesiam Cardossæ Dianensibus ingredientibus, sponte concusso sepulcro, tanta fragrantia resultavit, quod penitus citra materiale nutrimentum homines poterat educare. Cadavere inde subducto, sineque imminutione aliqua carnosio reperto, ac si eo die tantum Domino redderetur; pecoribus h indonitis atque stratis, ipsoque cadavere super bene ornato [carpento], indutis Presbyteris, vexillo stipiti colligato, crucibus hinc inde portatis, Dianum agiliter detulerunt, et in majori ecclesia feliciter humarunt, anno MCCLXI. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Invita excusa dicitur mater, Igniva nomine, fuisse.

b Ibid. cum Religioso quodam re communicata : videtur autem hic Patrinus dici Parochus, qui ambos matrimonio junxerat, testis sponsionis conjugalis; nunc usus ecclesiasticus vulgo notior obtinet, ut sponsor Baptismalis, vel Chrismalis, respectu Baptizati vel Confirmati, vocetur eo nomine.

c Ibid. prolem suscipiendam, quæ esset divini amoris igne succensa, et superni luminis radiis præfulgens.

d Ecgraphum nostrum, cinere intergendo a maculosis oculis et madefactis. Excusa: nisi cinere commisto atque magna lacrymarum vi prolusa, non sumebat.

e Capisterium, in Vita S. Beædicti nomen. I dicitur instrumentum ligneum, ad purgandum triticeum: hic autem videtur sumi pro Pistrino.

f Ecgraphum, eo minus videretur agebat. Excusa rem exponat, latiusque deducit, nec parum multo quoad substantiam, his verbis utens; Parentes autem graviter ferentes, se a tam præclara prole destitutos, ad monasterium processerunt, eo consilio, ut sanctimonite laude præclarissimum adolescentem, a Religione abduetum, revocarent ad propria Cumque fores pulsarent, et Conus eorum animum perspexisset, nec haberet ubi tuto delitesceret, divino afflatu in ardentem elibannum se coniecit; atque quo minus videri posset, pruna se totum contexit: quo diligenter perquisito, nec invento, parentes domum abierunt.

g Ecgraphum, Capitulo.

h Addit excusa: Sed cum tota fere Italia a barbaris vastaretur, Monachi relicto monasterio in tutiora fugerunt.

i Ecgraphum sumpto tectorio. Est autem tectorium, ipsius pavimenti sequæ ac parietum incrustatio, Italis frequens et marmorea levitate nitens, ac sæpe etiam variegatam.

k Excusa: Ac ut divinitus demonstraretur, Dianum, non alio, esse transferendum; curru ab indonitis bobus tracto, recta Dianum perlatum est.

DE VEN. HILDEBURGE VIDUA

JUXTA PONTISARAM IN FRANCIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vita, unde, et cur ea hic detur?

MCXV.

Pontisarense, seu Pontæsanum S. Martini in Gallia Monasterium, de quo pluribus egit Herschenius noster viii Aprilis, ad Vitam S. Gallerii primi istie Abbatis; secundum in regimine numerat Theobaldum seu Theobaldum; qui circa finem seculi xi Gallerio succedens, regimen tenuit usque ad annum MCXIV, juxta Sammarthinos. Sub hoc Religionis habitum istie induit (Sanctimonialis titulo idcirco donata a Collectore reveris ibidem Chartularii) Domina Hildeburgis; ibidemque in bona senectute obiit in Nonas Junii, et sepulta est in ecclesia S. Martini: ad cujus tumbam miracula multa Domino faciente ostensa sunt, ut ait Auctor vitæ ex ejusdem Chartulario cap. 134: ex qua etiam intelligitur, obiisse illam ante prædictum Abbatem: quem cum Sammarthani dicunt mortuum anno MCXIV, ad aliquot annos necessaria aberrant, ut constabit ex Charta, cui signando interfuit anno ut minimum MCXVI, ante quem uno anno obierat Hildeburgis, adeoque anno MCXV, vel præcedenti.

2 Hanc Vitam habuit, elogiumque Hildeburgis ex eadem sumpsit Louvetus, lib. 2 historiæ et antiquitatum Bellovacensium cap. 2 §. 16, prout eam in suo Gyneæo sacro allegat Arturus a Monasterio. Sed quia is fuerat oblitus diem mortis apponere, licitam Arturus sibi credidit aliam quemcumque eligere, et sic ei placuit xiv Julii. Habemus alia quedam Louveti opera Gallice edita, etiam post Gyneæum præfatum, circa historiam Occitanicæ et Aquitanicæ, unde indicium nobis sit, quod non diu antea de Bellovacensium rebus scripserit; an autem Sanctæ vel Beatæ titulo usus sit, dum liber

ad manum non est, nequeo divinare. Usus utroque illo titulo, in talibus justo liberalior Arturus, non magno pere nos commovet, ut eundem Hildeburgi adscribamus; imo nec ipse nos moveret Louvetus, si is quoque alterutro usus titulo fuerit; sed excusaretur facilis, utpote laicus, neque ex professo de Sanctis tractans, ideoque minus quam ille obligatus scire, quid in hac materia decrevit Urbanus Papa VIII.

3 Equidem existimo nunquam ab Apostolica Sede canonizatum illum, uti factum circa S. Gallerium; ac ne quidem sepulcro ejus honorem aliquem anniversarie habitum ut Beatæ; sed, si quis cultus ei a Monachis aliusve fidelibus obtigit, accensis luminaribus, appensis anthematis, aliave qualibet ratione, (quod persuadere miracula possunt) continuum illum nullique certæ diei fuisse adstrictum; qui dein le cultus exoleverit paulatim; alias ad fundandum Beatitatis titulum, etiam secundum decreta Urbaniana, suffecturus, beneficio temporis immænarabilis. Quare abstinendum eo censuimus, contenti Vitam ut accepimus dare, hoc proprio ejus die; optamusque ut, relecto quod nunc latet sepulcro, antiqua resuscitetur veneratio; totque confirmetur argumentis novis, ut quod olim factum esse præsumi rationabiliter potest, probet Pontifex Romanus; et quod defuit, adjiciat; facultatem scilicet conamemorationis anniversariæ, tamquam Beatæ. Ignoravit eam Scussayas, ignoravit etiam Bucelinus, æque ac priores Monasticorum Pastorum conditores alii, deficientibus unde ipsam cognoscerent monumentis, ac ne Louveti quidem libro cum ipsi scriberent adhuc vulgato. Quare eorum silentium non potest in præjudicium trahi: varia autem

padulani frustra nituntur corpus offerre,

quod Dianensibus ultro se offert.

Su Theobaldo Ab. habitu sanctiore donata,

et a morte miraculis clara,

a nonnunc ut Sancta ponitur 14 Julii.

D. P.

Nos etiam titulo Beatæ abstinemus

Vitam hac propria dedamus.

A autem ipsius monasterii fortuna facile excusabit oblivionem veteris benefactricis.

VITA

Ex veteri Pontisarenis Monasterii Chartulario,

Eruta a Luca Acherio Tom. 2 Spicilegii.

^a *Nobiliter nata*
^b
^c
^B *ac Roberto Ibrienti nupta,*
^{Hebr. 13, 4}

Tempore quo Rex Philippus, a Henrici Regis filius, Regni Francorum regebat habenas, fuit quædam femina, Hildeburgis nomine, de nobili prosapia in pago Carnotensi Castro-Galardone ^b exorta. Hujus pater extitit Hervæus Castri Galardonis Dominus, potens divitiis et honoribus: genitrix vero illius, Beatrix vocata, et ipsa parentele generositate eximia. Quæ cum infantie pueritiæque transisset annos, jam adolescentili ætate subeunte, nobilis adolescentula, legaliter et honorifice, ut condignum erat, a parentibus in matrimonium conjuncta est viro generoso facultatibusque locupletato Roberto ^c Ibrienti. Succedente deinde tempore congruo peperit tres filios; quorum primus Ascelinus, cognominatus Goellus: secundus Wiltinus, utrique Milites insignes; tertius Robertus, Clericali Ordine insignitus. Deinde Venerabilis Matrona, conservans quod ait Apostolus, Honorabile connubium omnibus et thorus immaculatus, honorabiliter viro suo fidem conjugii custodivit; corpusque suum integerrime a corruptione adulterii, atque ab aliena commixtione impollutum Domino, cui omnis munditia et incorruptio placet, adjuvante, conservavit.

^{illo monasterium Beccense ingressa,}
^{Ps. 72, 28}
^{1 Joa. 2.}
^C
^d *ac pie mortuo,*

2 Porro vir ejus memoratus Robertus, cum jam senescere inciperet, gratia Dei cor suum visitante, apud semetipsum pertractans cum Propheta David, quoniam adherere Deo bonum est, et ponere in Domino Deo spem suam; et quia mundus præterit et concupiscentia ejus; omnia hujus mundi oblectamenta, nec non fugitivos honores, omniaque vanitatum deliria, quæ humana corda a cœlesti desiderio subtrahunt, atque ad infernalium tormenta trahunt, deserere decrevit; sanctorumque Monachorum contuberniis aggregare perseveranti animo semetipsum instituit. Desiderii itaque sui procrastinationem non ferens, uxori suæ venerabili Hildeburgi filisque suis, atque familiaribus amicis, votum subin patefacere coravit: quorum consilio, licet propositum suum differre atque perturbare diutius conarentur, ordinata domo sua dispositisque rebus suis ^d Beccense connubium expetiit; ibique Monachus effectus, residuo vite sue tempore religiose humiliterque conversatus, vitam finivit; atque, ut credimus, sanctorum Monachorum cœtibus sociatus, regnum Dei percepturus, requiem sempiternam intravit.

^{ad secundas nuptias inducitur a filio et amicis;}

3 Post obitum vero Roberti, cum deinceps venerabilis vidua Hildeburgis in viduitate sua se castificare, atque a conjugio abstinere mallet; filii ejus et amici, timentes ne, quia adhuc juvenis erat, a consortio viri se abstinere non valeret; suaserunt ei, quatenus nimirum viro nuberet. Quorum consilio diu multumque reluctans, cessit invita; timens ne si eis credere detrectaret, aliquod torpe sibi illisque suis ac parentibus, de incontinentia sua, emergere. Cum ergo quidam Miles nobilis, divitiis honoribusque fulgens, ei nubere gestiret; constituto die venit cum multo Militum comitatu, ut eam uxorem acciperet. Præparavit vero se venerabilis matrona, induitque se pretiosis vestibus multicoloribus. Verum cum per gradum ligneum de domo egredere-
tur, repente gradus ligneus corruit; ipsaque ad

terram corruens, graviter per totum corpus, maximeque circa coxas allisa est. Quapropter evidentibus indicibus a Domino hoc flagello percussam se esse animalvergens, seque ipsam miseram meretricemque incusans, nullatenus amplius alicui se nupturam protestata est.

4 Quomodo autem reliquo vitæ suæ tempore viverit, qualiterque corpus suum mortificaverit, quibusque eleemosynis et abstinentiis, operibusque sanctis Domini misericordiam promeruerit, aliquantisper pro posse declarabimus. Monasteria Monachorum sanctorum Monialiumque perlustrans, societates participationesque orationum et beneficiorum expetebat et accipiebat, eisque caritatem pro viribus expendebat: unde locum morandi apud S. Petrum ^e Carnotensem, et apud S. Mariam ^f Columbensem, et apud S. Mariam Beccensem, et apud S. Taurinum ^g Ebriocensem, et apud S. Mariam Ibricensem, ab habitatoribus locorum istorum expetivit, et pro voluntate sua accepit. Apud Ibricum hospitalem domum, receptui hospitum, peregrinorum et pauperum, ex proprietate sua filiique sui Goelli, furnumque constituit; quibus pro posse impensas præparavit.

5 Videns vero propter frequentes guerras, quas filii sui finitimis suis faciebant, sed ibi quiete vivere non posse; a filio suo Goello res, quas in confinio Gaudiaci ^h villæ, quæ est juxta Isaram, jure hereditario possidebat, poposcit sibi dari, quatenus secure quieteque ibi vivere valeret, et ab ipso benigne accepit. Quo impetrato Pontisaram venit: est autem ibi juxta Pontisaram monasterium in honore S. Martini, quod tunc temporis regebat Theobaudus, sanctæ memoriæ Abbas. Cognoscensque loci illius habitationem opportunam, frequentare coepit; notaque Abbati et Fratribus facta est, participationemque beneficiorum loci expetens, pro voluntate sua adepta est. Postmodum vero xenodochium juxta prædictum S. Martini monasterium fecit, pauperumque domum ad suam habitationem; in qua quia erat monasterio contigua, quoad vixit, morata est. Adamavit itaque locum monasterii Pontisarenis, super omnes domos quas viderat et noverat; fecitque ex proprietate sua intra claustra monasterii domum infirmariam, ornavitque ecclesiam multis ornamentis, quæ usque hodie in monasterio conservantur. Si quando victualia Monachis deerant, ipsa pro posse suo illorum indigentiam supplebat. Hæc et alia in laicali adhuc habitu posita faciebat; et cum religionis ⁱ habitu indueretur, facere non desistebat. Abbatem ex suo proprio ipsa vestiebat, multisque Fratribus vestimenta præbebat.

6 Quantum autem sibi parca fuerit, quam larga aliis, non facile valet edisseri. Donabat carnem suam multis cruciatibus, ne insolesceret spiritumque subjigaret, secundum Apostolum; Spiritu ambulante; et, Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. Quis vero audiat et facile credat, quantis vicibus et per æstatem et per hyemem ad orationem procumbens, ventrem et genna nudabat, et sic terræ et pavimenti adhærebat. Hoc plane ideo faciebat, quatenus caro frigeret, nec libidinis calorem sentiret. Tolerabat nimios algores, fame sitique arebat, ut tuam, Christe, consequeretur misericordiam; et quia Psalterium in juventute sua didicerat, Psalmos die ac nocte decantabat. His aliisque operibus bonis religiosa Sanctimonialis insistebat.

7 Volens denique ecclesiam S. Martini redditibus ampliare, expetivit filium suum Goellum, multisque enim precibus deprecata est, quatenus pro salute animæ suæ, uxorisque suæ, filiorum filiarumque suarum, omniumque antecessorum suorum anima-

D
sed quasi
miraculo im-
pedita tota-
que conversa,

moratur
identidem pro-
pe monasteria,

e
f

g

intenta operi-
bus caritatis,

E

h

præcipue
S. Martini
Pontisara;

ubi habitum
assumens
P

i

et austerrimam vitam
ducens.

Gal. 5, 13
Rom. 13, 11

multa eidem bona confert:
 A bus, daret Domino et S. Martino Monachisque Pontisarensibus in eleemosyna hereditatem suam, quam habebat apud Gaudiacum : quod facere recensavit : verumtamen quoniam multis vicibus has postulationes repetivit, tandem hoc concessit, ut Monachi tota vita matris suae supradictam hereditatem haberent, atque post decessum ejus uno tantum anno. Factum est autem, cum uno anno post transitum religiosae Sanctimonialis Monachi tennissent hanc eleemosynam, ut post finem anni Goellus eam in suam redigeret potestatem. Quadam autem nocte jacebat Goellus in lecto suo, videbatque se esse in ecclesia S. Martini Pontisarensis, inter altare principale et *h* matutinale, ubi mater ejus faciebat *l* mandatum trium pauperum, lavans eorum pedes ; ipse vero tenebat bacinos cum aqua et manutergium, uti matri suae serviret. Ipsa aspiciens in eum, tamquam furibunda, loquebatur ad eum dicens : Impie subreptor, quare subripuisti mihi eleemosynam, quam dederam servis Dei ? Et volebat eum percutere de cultello, album manubrium habente, quem tenebat in manu sua, dicens : Nisi reddideris mihi hereditatem meam, morte morieris. Evigilans narravit uxori suae quae viderat ; statimque misit nuntium, qui faceret ad se venire bonum Abbatem Theobaldum. Cui venienti retulit Goellus, quae viderat et audierat, et hereditatem omnem, quam habebat apud Gaudiacum, Abbati supradicto Monachisque Pontisarensibus reddidit *m*. Hæc omnia firmiter concesserunt uxor ejus Elisabeth, et filii ejus Robertus et Wiltinus *n*, coram adhibitis testibus.

sterumque
 8 Alia vice apparuit prædicto Goello mater sua, manu tenens marsupium vacuum, et dicebat ei, ut præstaret sibi quatuor libras *o* Drocasensis monetae. Quod et fecit, misitque per Capellanum suum Wiltinum ad ecclesiam S. Martini, ad faciendum anniversarium matris suae : similiter fecit omnibus annis quibus supervixit. Dedit etiam decimam sterlinorum *p* suorum, de redditibus quos habebat in Anglia, omnibus diebus vitae suae. His modis religiosa Sanctimonialis terruit Goellum filium suum, et mansuefecit, et amicum fecit ecclesiae S. Martini Pontisarensis, et Monachis ibi Domino servientibus.

9 Mortua est autem Hildeburgis Sanctimonialis in senectute bona, plena dierum et bonorum operum. Obiit autem tertio Nonas Junii, et sepulta in ecclesia B. Martini Pontisarensis : ad cujus tumbam *q*, post mortem ejus, miracula multa Domino faciente ostensa sunt, regnante Domino nostro Jesu Christo.

ANNOTATA D. P.

a Regnavit Philippus I ab anno 1060 ad 1106, et anno 1069 Pontisarensium fundationem suo Privilegio confirmavit.

l Gallardon oppidum Belsiae, Carnuto ad Orientem distans 3 aut 4 leucis.

c Ibreium, vel Ibriacum, vulgo Ivrey, oppidum in finibus Belsiae ad fluvium Auturam, Carnuto et Pontisara pari fere leucarum 9 intervallo distat, hanc ad meridiem, istud ad occasum habens.

d Beccense in Normannia celeberrimum monasterium, SS. Landfranci et Anselmi Cantuariensium Archiepiscoporum incolatu nobilitatum, de quo ad eorum Fitas 28 Moji et 21 Aprilis : erat autem tum ibi Abbas, tertius Anselmi successor, Guilielmus de Monteforti, ab anno 1093 ad 1124, defunctus 16 Aprilis : quem quia Arturus in sua Neustria propria Beatum appellat, erit a nobis in Supplemento de eo agendum, saltem inter Prætermisos, nisi de cultu certior discamus.

e Dictum S. Petri in Valle Ord. Benedictini, sub

an. 950 ob Hugone Episc. Carnotensi instauratum, *D* Canonici in Monachos conversis.

f Fulgo Coloms, ejusdem Ordinis et diæcesis, juxta Nogentum-Eremberti, anno 1028 a Fulberto Episc. restauratum.

g Hæc quoque ejusdem Ordinis Abbatia est : sanctus autem Taurinus, Ebroicensis Episcopus, colitur 11 Augusti.

h Gaudiacus in Caruntibus, vulgo Jomy, intro secundam ab urbe leucam.

i Habitus hic videtur fuisse potius Reclusæ seu Tertiariæ (quales juxta Canobia virorum frequenter legimus habitasse, sub directione Abbatum) quam Monachæ strictæ ductæ, et inter Monachos sub Abbatissa viventes. Atque hoc solum sensu Sanctimonialis et religiosa Sanctimonialis dicitur infra ; Belgæ, Devotam ; Hispani Beatam appellarent.

k Altare Matutinale fuit, et est hodieque in multis Monachorum ecclesiis, retro Altare majus sive principale : in eoque sacrum fiebat et fit bene mane, ad eorum usum, qui domesticis ministeriis impediendi sunt, tempore majoris Officii.

l Mandatum dicitur lotio pedum propter verba Domini in cæna, Mandatum novum de vobis, quæ cantari solent a choro, quando ea ablutio solenniter fit ab Abbate in die Cans-domini. *E*

m Estat in Archivo Pontisarensi Ludovici Regis hæc de re privilegium. In Christi nomine Ego Ludovicus, Dei dispensante misericordia in Regem Francorum sublimatus, notum fieri volo tam futuris quam et instantibus, quomodo nostram adiit præsentiam Goellus de Juriaco, rogans ac obnixè deprecans, quatenus pro animarum patris mei ac matris meæ prædecessorumque remedio, terram quam in valle Gaudiaci jure hereditario possidebat, cum vineis et nemore et hospitibus, insuper quidquid ibi habebat, quam scilicet ecclesiæ B. Martini Pontisarensis pro sui et matris suæ anima dederat, eidem ecclesiæ, quantum ad nostram regiam potestatem pertinebat, in perpetuum concederemus : quod ita et fecimus. Verum ut hoc ratum et firmum permanent in sempiternum, chartam, nostri auctoritate sigilli firmatam et corroboratam fieri disposuimus ; quæ et istam eleemosynam, supradictæ ecclesiæ datam, diligenter exponat, et in monumentum stabilitatis perpetuo existat. Actum Parisius, anno incarnati Verbi millesimo cxvi, regni nostri viii, Adelaidis Reginae primo, adstantibus in Palatio nostro, quorum nomina subtitulata sunt et signa. *F*

S. Anselmi Dapiferi,
 S. Gisleberti Buticularii,
 S. Hugonis Constabularii,
 S. Guidonis Camerarii,

Data per manum Stephani Cancellarii.

n De his erant sequentia in prædicto archivio. Universis sanctæ Ecclesiæ filiis, tam presentibus quam futuris, cognitum sit quomodo Hildeburgis, mater Goelli de Ibrico, dedit Deo et sanctis Confessoribus Martino atque Germano in eleemosynam, pro mariti sui filiorumque suorum animarum remedio, quidquid habebat in valle Gaudiaci. Hanc quidem eleemosynam noluit tunc temporis Goellus concedere ; sed Dei operante clementia compunctus, tandem concessit ; uxoremque suam Isabel, filiosque suos Willhelmum atque Robertum concedere fecit supra dictam eleemosynam ; videlicet quidquid hereditario jure possederat in valle Gaudiaci, ecclesiæ memoratorum Confessorum, pro anima sua, et patris matrisque suæ, et filiorum filiarumque suarum, et uxoris suæ, omniumque antecessorum suorum. Ut autem hoc donum firmum et ratum in perpetuum constaret, testes hos adhibuit, quorum nomina subtitulata sunt.

A S. Roberti, Bastardi Rufi, filii ejusdem Goelli.
S. Gaunterii de Sparnone, fratris ejusdem Roberti.
S. Ingenulfi de Salsiaco. S. Hugonis Rufi.
S. Goelli Venatoris. Et hæc prolocutus est Wilhelmus, Capellanus de Ibrico, qui etiam huic dono interfuit.

Hæc charta fuit scripta jussu ejusdem Goelli, in Abbatia Ibriacensi, coram Abbate ejusdem loci nomine Duranno, et Theobando Abbate Pontisarenensi. Sive autem scripta est ante, ut est verosimile, sive post diploma Regium haud multum potuit intercessisse temporis, adeoque diutius debuit vixisse Theobaldus quam usque ad an. 1114. Nam in eodem Chartulario sic etiam legitur:

Quando Isabel, supradicti Goelli, eleemosynam supradictam apud Auctum castellum concessit (existimo esse Angum, vulgo la ville d'Eu in Normannia) affuerunt eidem concessioni Wilhelmus Capellanus, Garnerius Major, et duo pueri obsides, quorum unus vocabatur Ormuodus, filius Roberti Vicedomini de Girberreio; alter vero dicebatur Robertus, filius Roberti Gnhui. Adfuit etiam Aufridus famulus Monachorum. Rogante denique et jubente prædicto Goello excomm unicati sunt ab Abbate Theobaldo et

a Monachis S. Martini Pontisarenensis omnes, qui D hanc eleemosynam, quæ suprascripta est, injuste calumniaverint, aut per violentiam auferre tentaverint. Fiat. Fiat.

o Drocenses Comites peculiarem sibi Monetam habuisse, constat ex Ordrico Vitalis lib. 5. Sunt autem Drocæ mediæ inter Carnutum et Ebroicis.

p Sterlini, Anglicana seu Normannica moneta sunt: quorum libra, ætate prima, 120; mediæ, 480 denarios continebat; nunc vero 728 transcendit, apud Cangium in Glossario ad verbum libra.

q D. Adrianus Charpentier, Prior Pontisarenensis, a cujus manu prænotata Instrumenta accepimus mediante Dom. Mobilione, de hac tumba interrogatus, respondit; putari ab aliquibus tam esse, quæ ad quatuor angulos atque in medio æneis clavis infixis distinguitur a ceteris, absque ullo epitaphio: nihil autem certi sibi compertum esse. Quin ergo illa reverenter aperitur? exhibitura forsitan aliquid, quod invenisse non pœniteat; et siquidem appositus fuerit laterculus plumbeus (ut sæpe solet) nomen indicans Hildeburgis; non viduo quare non posset eum approbatione majorum, corpus decentius collocari, et cultus pristinus renovari.

B

E

DE B. ANDREA HISPELLATE

PRESB. ORDINIS MINORUM IN UMBRIA.

n. p.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. De Vitæ scriptoribus, obituque et cultu ipsius Beati.

ANNO
MCI LXIV.Quartus hic
Patronus Hispellensium est.

C

De eo scriptores antiquiores

Quarta hæc nobis occasio est Hispellum nominandi, oppidum in Umbria conspicuum satis; postquam de tribus aliis ibidem Patronis egimus in prægressis mensibus; in Majo quidem ad iii et xviii diem, ubi de B. Ventura Crucifero atque Felice Episcopo; in Aprili vero ad xxv, ubi de S. Fidele Confessore. De omnibus tamen istis egimus ambigue satis, quoad genus vitæ ac mortis tempus; de Felice vero etiam quoad Episcopatum, quem multi Spalatensem in Dalmatia fuisse voluit, cujus nomen confusum fuerit cum Hispellensi, sive (ut vulgo loquuntur) Spellensi; cum tamen hunc revera olim existisse nullo satis firmiter argumento probetur. Nunc exploratorio, atque etiam antiquiora dare lucebit, de hoc novissimo illius Tutelari Divo. Quamquam, quod quidem ad auctores impressos attinet, nullus horum ejus meminerit ante Bartholomæum Pisanum, qui opus Conformitatum, sapius dein eum recensumque, multo prius quam ars typographica inveniretur, composuit, atque anno mcccxcvii obtulit Assisii Capitulo Generali cujus et approbationem promeruit. Hujus verba inferius, referenda, præluarunt aliis ejusdem Ordinis, Andreæ mentionem ut Sancti vel Beati facturus, Rodulpho scilicet Tossigniano, Francisco Gonzaga, et Marco Ussipponensi. Ex ordine autem S. Domini, antiquior istis Leonardus Utinensis fuit, qui infra similiter allegandus, secutus eundem Bartholomæum videtur, eo in opere, quod editoribus placuit, recepta seu temporis phrasi, Sermones aureos nuncupare: ipse enim locum habuit inter ejus Concilii Patres, quod Bononiæ inchoatum anno mcccxxxv, Florentiæ absolutum fuit xxxix; alii vero jam nominati solum seculo superiori scripserunt.

xi compendium ejus Vitæ relaturus. Decessit inquit, hoc anno mclxliv die iii Junii, in patria sua, ætatis anno lxxxiii. Divus Andreas Hispellas, cujus gesta, alias promissa, damus, ex libello Fr. Thomæ Hispellatis, ipsius Discipuli, Hispelli apud Patres Conventuales asservato; et ex Collectaneis Joannis Targurini J. C. Hispellatis, Bartoli discipuli, qui decessit anno 1358; e quibus Guido Olorinus de Targurinis, J. V. D. Joannis pronepos, anno 1537 has notulas exscripsit. Ita Waddingus, continuo subiungens Notulas illas hoc initio: Andreas Presbyter anno 1223 a S. Francisco sui Ordinis habitum suscepit etc. Ludovicus vero Jacobillus, in Bibliotheca scriptorum Umbriæ, decimo anno Fulgini edita, ex quo Additiones illæ Waddingianæ Lugduni prodierant, de prælaudatis Auctoribus paulo distinctius ita scribit. Thomas Hispellas, Ordinis Minorum, Beati Andreæ de Cacciolis Hispellatis socius, scripsit anno mclxxx Vitam B. Andreæ sui Magistri: et Joannes de Targurinis J. C. Hispellas Bartoli discipulus anno 1358 dictam Vitam in compendium redegit, asservatam in Conventu S. Andreæ Hispelli, ut refert Guido Norinus de Targurinis J. C. Hispelli, ejusdem Joannis pronepos in Historia Hispelli.

3 Ambo scriptores illi, quamvis celeberrimi sint, ac de rebus quodammodo domesticis, alter nempe de historia Ordinis sui Scriphici, alter de Scriptoribus provincie suæ Umbriæ tractent; nihilominus de scripturis authenticis, quas nacti nos sumus, destituti, exerrasse deprehenduntur in variis, quæ aliter docebat compendium Vitæ primigenium, qualiter illud descripsit Joannes Targurinus; non qualiter illud ipsum, a Guidone Olorino Joannis Targurini pronepote, arcinus in Notulas contractum et compendium compendii rectius appellandum Waddingus proponit loco citato. Compendium quod dico primigenium per publicum instrumentum nobis rogantibus submissum fuit Hispello, anno mclxxxix die

Vitæ a discipulo scriptæ
Synopsis.

2 Waddingus, cum ad annum mclm num. 11, memoriam ejus faciens, promississet, alias gesta se Andreæ daturum; promissa præstitit in Additionibus ad Tomum 2, Tomo 7 subneis, ubi pro anno 1264 num,

A xviii Octobris; cui subscribit Petrus Lencius qu. Isidori filius, ab Hispello. . . publicus auctoritate Apostolica Notarius, in archivio Romanæ curiæ descriptus, qui supradictam copiam fideliter extraxit et copiavit ex supradicta Copia simplice existente actu, cum qua facta collatione concordare invenit, salvo semper meliore, et se subscripsit Manu propria die 18 Octobris 1689. Apponebatur dein Notarii nomen prædictum et signum proprium.

4 Jam vero exordium Instrumenti ejus, et Instrumentum ipsum subsequens, est hujusmodi: In nomine Domini. Amen. Hoc est sumptum de sumpto in simplici copia, existente penes Rev. P. Mag. Theodosium Branciam, sacre Theologiæ Doctorem, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci in Conventu S. Andreæ Hispelli per me Notarium publicum infra de ejus mandato, extractum de verbo ad verbum, prout jacet, die xviii Octobris anni MDCLXXXIX, Indict. xii, tempore Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris et Domini nostri D. Alexandri divina providentia Papæ VIII, anno ejus 1. Videlicet:

docet, an.
1223 receptum
ad Ordinem,

5 Copia. Summarium ex liberculo Fr. Thomæ de Hispello, extractum mcccxxii. Anno Domini mcccxxiii, Andreas de Hispello, ætatis suæ xxix (*Waddingus habet XLIV*) defunctis parentibus et sorore, in Ordinem Minorum ingressus, a Divo Francisco inter LXXII discipulos, inter quos fuit primus Sacerdos, numeratus. *Waddingus videtur Presbyterum ingressum dicere.*

A. D. mcccxxvi adfuit mortis sancti Patris, ab ipsique accepit documenta, ad acquirendas animas concionando.

A. D. mcccxxviii Andreas una cum Fr. Morico, Gregorium IX Pontificem, venicatem Assisium, per multis precibus exoravit, ut ecclesia S. Laurentii, suæ patriæ matricem, consecraret. *Addit Waddingus, quod Pontifex tunc ibat, S. Franciscum canonizaturus.*

pro Regulæ
observantia
bis datum in
carcerem:

A. D. mcccxxxi fuit in carcerem conjectus a Fr. Elia, cum aliis sociis sancti Patris, et liberatus a præfato Gregorio IX, instante sancto Patre Antonio Patavino. *Hoc apud Waddingum non invenitur pro hoc anno.*

A. D. mcccxxxi ad Capitulum generale vocatus, celebratum Sorbiæ in Hispania, acquisivit cognomen tum ab Aqua, suis precibus impetrata, dum ibi concionabatur pro magna siccitate: et in d. Capitulo generali Concionator fuit declaratus. *Ubi Waddingus notat, esse qui ab Italico idiomate dell'acque, corrupte transtulerunt de Lacchis.*

predicationi-
bus et mira-
culis clarum,

A. D. mcccxxv, usque ad annum mccxlvi, fuit ad concionandum in multis locis, maxime inter Lombardos, quos ab inferis [revocavit], mediantibus maximis signis, etiam in resurgendis mortuis, ut accidit Regii. *De quibus nihil Waddingus.*

A. D. mccxliv fuit iterum ad carcerem adductus cum sociis B. Francisci, ad intuitum sequacium Fr. Eliæ, pro altercatione Regulæ ad litteram: postea a Fr. Joanne Parmensi Generali est liberatus. *Semel tantum carceris meminit Waddingus, idque sine circumstantiis personarum, a quibus liberatus est.*

A. D. mccxlviii missus [est] a sancta Matre Clara de Assisio, cum Sorore Pacifica, ad Valleingloriosam, jam a Matre Sorore Balbina de Hispello reformatam, ad confirmandum eo magis illud monasterium, mirabilibus signis impetranda aqua pro d. monasterio.

reformasse
Sanctimonia-
les Hispelli:

A. D. mccxlix Andreas in conventu Carceris fuit a Bambino (*vix Italia infantem aut puerulum sonat*) Jesu sua præsentia consolatus, sed a sonando vespertino perturbatus, quoniam eum relinquere

opus fuit, eundi gratia ad Vesperas. Et postea rediens subito, Jesus ei dixit: Bene fecisti, Andreas; si aliter fecisses, hic me non invenisses. Potes aliquando relinquere Creatorem pro creatura. Sequere, sequere: ego semper tibi propitius ero.

A. D. mccc in præfato monasterio Vallis-gloriosæ Cæciliam Gualderiæ Captæ guerræ de Spello, et Angelum Petri Jacobi Vaanis de Spello, supradictus Andreas accepit in Ordinem Minorum, sub Regula data a Cardinali Protectore sanctæ Matri Claræ.

A. D. mccciii Fratribus Minoribus et præsertim Fratri Andreæ, Merico et aliis cœnobium S. Andreæ, jam Camaldulensium, fuit concessum: et mediante d. Fratris Morici nepote, Domno Meno de Hispello, Episcopo Sutirino et Pontificis Secretario, a Papa Innocentio IV, instante Publico Spello fuit confirmatum.

defunctum
an. 1258.

A. D. mccciv et iii [Junii] Andreas, ætatis suæ LX, ad astra evolavit secutis quamplurimis signis, et magno concursu infirmorum, qui sani et fortes, ad eorum patriam læti et edificati redierunt, Deo et Andreæ quamplurimas gratias agentes.

Ego Joannes de Targurinis, I.V. D. ad memoriam tanti viri, manu propria, anno mcccxlvi.

6 *Hæc si ita originaliter vidissent Waddingus et Jacobillus, non scripissent, Joannem de Targurinis Vitam B. Andreæ in compendium redegisse: cum hinc observassent, Joannem prædictum dumtaxat descripsisse compendium illud, jam pridem anno videlicet mcccxxii ab Anonymo contractum ex Vita uti liquet ex capite et calce ipsius compendii sive Summarii præmissi. Deinde non alligasset mortem Andreæ Waddingus anno mcccxliv, cum illam obierit decennio prius. Non asseruisset annos XLIV natum intrasse Ordinem, cum anno ætatis XXIX ingressus sit. Non item ætati universim tribuisset annos LXXXIII, cum in præmissis expresse legatur obiisse anno ætatis suæ LX. Denique non adstruxisset, Joannem Targurinum decessisse anno mcccxlvi, cum is propria manu subripserit præmisso Summario, anno mcccxlvi. Jacobillus similiter non docuisset, Joannem de Targurinis, modo dictum, in compendium redegisse Vitam B. Andreæ anno mcccxlvi; cum eo ne redegerit quidem ipse Vitam illam, sed ab alio pridem redactam, uti vidimus, descripserit tantum, idque anno non mcccxlvi, sed LXVIII. Eruiere insuper ex præmisso Compendio possumus annum, qui Andreæ natalis fuit, videlicet mccciv. Nam ingressus est Ordinem anno Christi mcccxiii annos natus XXIX, quos si retrogrado numeres ordine ab anno prædicto mcccxiii, terminabitur primus in anno mccciv: his porro si annumeres, annos LX, quot universim vivendo explevit Andreas, pervenies ad annum mccciv quo debet obiisse; quomvis in ecgrapho nostros dubitans Librarius uti manifeste apparet) v an i notaret, vetus transsumptum, elegerit scribere mcccvi: quare ipsam in hoc correxi. Isti autem tam accurate descripto Actorum compendio, addo Processum super inspectione corporis et miraculis Andreæ, anno mccciv, auctoritate ordinaria formatum; quem Romæ inter Collectanea Waddingi reperi atque describendum curavi. Allegat hunc Processum Jacobillus, Tom. 1 de Vitis Sanctorum ac Beatorum Umbriæ, edito antequam prodirent prædictæ Additiones Waddingi; quare in ipsius Andreæ Vita nonnulla etiam erravit, quæ fuerat correcturus, si illas Additiones, et magis, si nostrum Compendium vidisset: puta, quod natus fuerat Beatus circa annum MCC et obierit mccciv, anno ætatis LV circiter. Waddingus similiter fuerat suas Additiones aucturus, si citius hubuisset Processum supradicti copiam, uti eam habuit Jacobillus, qui illos suos qualescumque defectus abunde compensavit notitiis*

E
Additur Pro-
cessus de
inspectione
Corporis an.
1594

F

A variis, quas Olorinus Waddingi informator non at-
tigit.

Ex Donno-
la Historia His-
pellens. anni
1621

7 Ac primo ex MS. Historia Hispellensi Fausti
Gentilis Donno-
la, J. C. Hispellatis Italice composita
anno MDCXXI, uti in Bibliotheca notatur; de vita An-
dreæ ante ingressum in Ordinem, ait, quod a prima
juventute cepit mundum contemnere, seque totum
Deo tradere exercendo varia opera misericordiae,
hospitum peregrinis, male indutis pauperibus vestes,
necessitatem aliam quamcumque patientibus auxi-
lium præbens, magnoque cum fervore vacans ora-
tioni. Frequens autem erat apud Monachos Camal-
dulenses, magna cum observantia degentes in mo-
nasterio S. Silvestri montis Subassi, e regione et
supra Collem lupinum, Hispellensis territorii castel-
lum, distante ad duo passuum millia, et per S. Ro-
mundum olim fondato. Magna etiam reverentia et
dilectione prosequeretur Monachos cœnobii Vallis-
gloriæ, ipso in monte Subasso siti, inter Hispellense
oppidum ac monasterium prædictum, unius utrim-
que milliari intervallo; quas cum ingenti studio
perfectionis religiosæ teneri animadvertisset, ip-
sasque eodem multum extimolaret, postea ad S. Cla-
ræ regulam reformavit.

tum alia quæ-
dam habemus
de B. Andrea,

B 8 Istis, ex eodem verosimiliter Donno-
la, addit Jaco-
billus, quod cum Andreas habitu Franciscano sus-
cepto, in eodem jam annis viginti egisset, et odor
sanctæ conversationis ejus circum Assisium longe
lateque diffunderetur; proximi Hispellenses, et so-
lum vii p. m. distantes, propiores jure se credide-
runt, ad eum sibi postulandum, anno MCLIII: quando
communis Cleri Populique consensu, obtulerunt Re-
ligioni Minorum, parochiam ecclesiam S. Andreæ
Apostoli, medio in oppido sitam, una cum hortis
ædibusque contiguis; quæ cum antea fuisset Mo-
nachorum Camaldulensium, ab anno xxxi ejusdem
seculi commendata fuerat Presbytero seculari, cum
auxilio Clericorum duorum administranda, in iis
quæ coram animarum spectabant. Sic factam dona-
tionem, anno MCLIV Innocentius Papa IV die xiii
Martii, et Bartholomæus Episcopus Spoletinus
die vii Septembris ratam esse jusserunt: atque
ad loci possessionem incundam missos Andreas,
magno istis cum indigenarum fructu usque ad vitæ
finem est commoratus; in eadem quibus antea miseri-
cordiæ operibus sese impendens erga peregrinos
et pauperes, pro quibus etiam (ut loquitur Rodulfus
Tossinianus Hist. Seraph. lib. 10 pag. 73) cleemosy-
nam petebat, malens ipsemet esurire, quam alios
fame premi.

et qualiter
ibi sepultus
habetur,

C 9 Religiose uti vixerat defuncti corpus, capsæ
fuit inclusum lignæ, perquam concinnæ; et hæc
marmoreo imposita monumento, quod circulis fer-
reis munitum, stabat ad pedem pulpiti concionatorii
sub vicino altari, colomellis lapideis innixio, inclu-
dente ibi sacrum depositum prætensa crate ferrea.
Supra altare, imago ad vivum depicta repræsentabat
Andream cum radiis circum caput diadematum, ut
Beati solent, in habitu sui Ordinis et longo acumi-
natoque cappocio: Hispellates autem, variis per eum
beneficiis divinitus receptis obstricti, Patronum
ascivere; cujus præsertim opem experiebantur,
quoties vel pluvia desiderabatur, vel serenior aura.
Anno porro MCCCXL publico Populi Hispellensis de-
creto ordinatum fuit, ut festum ejus quotannis age-
retur die iii Junii, et in ipsius diei Vigilia publice
cum luminariis procederetur per oppidum, ad ve-
nerandum corpus sacrum. Hactenus Jacobillus: cu-
jus ultima verba suspicionem mihi ingerunt, quod isto
anno MCCCXL Andreæ corpus, catenus in arca lignea
juxta altare requiescens, uti S. Davini in siglina
Lucæ, fuerit cum eadem compositum in tumba mar-
morea atque sub altari collocatum, non sine consensu

instituto sub
an. 1360
festo,

quando vide-
tur facta
translatio ad
altare.

Episcopi Spoletini. Erat hic tum Joannes Pistoriensis, D
ab Ecclesia Tridentina sibi collata, cujus possessio-
nem homo exterius inire numquam potuerat, ad
Spoletinam translatus anno MCCCXLIX, in eaque cum
opinionem sanctitatis mortuus MCCCCLXX, uti scribit Ughel-
lus.

§. II. De inspectione sacri corporis anno MXXIV, duorumque librorum eo spectan- tium.

Quidquid sit de prima sacris corporis elevatione, a
loco primæ sepultura, de qua licet nihil uspiam legum,
vix tamen dubitare possum, quin communem eam in-
itio habuerit Sanctus cum ceteris Fratribus, eo in con-
ventu præmortuis, quoad inde sublatus fuit, suadentibus
id vel signis divinitus ostensis, vel miraculis ad Beati
invocationem patris. Quidquid etiam sit de transla-
tione ejusdem ad marmoreum tumulum infra altare,
cujus tempus non possumus, nisi per conjecturam divi-
nare; certissima notitia alterius et hic prætitulæ
inspectionis translationisque nobis suppetit in supra me-
morato Processu, cujus hic est titulus: In Dei nomine. Amen. Ad æternam rei gestæ memoriam. Hic est
Processus inspectione corporis B. Andreæ in terra
HisPELLI, Spoletanæ diocesis, jacentis in monumento
existente in ecclesia S. Andreæ dictæ terræ, sitæ
in territorio Mezlate juxta fines suos. Ab Hispello
autem, non longe Aquensis vicus abest, Aequi dictus
in tabulis, quarto circiter milliario ab Hispello in Oc-
cidentem: qui vicus si natalis Andreæ fuit, et ab eo
vulgarè cognomen de Aquis traxit; non ideo omittet
jus, ut Hispellas dicatur; sed cessabit necessitas pe-
tendi occasionem talis cognominis a miraculo, de quo
non possumus certo dicere, id potius ad Andream quam
ad alios in Comitibus Sorionis Patres pertinere. An
autem recte et qua certitudine recentiores eum adscribant
familie Cacciolæ, Hispellensibus dijudicandum relin-
quo; quandoquidem ætate B. Andreæ et diu post, non
fuerit in usu Ecclesiasticorum, præsertim inter Ordines
Mendicantes, usurpare cognomena familiarum; neque
hæc solitæ fuerint talium habere rationem in construenda
genealogica arbore.

Super ea re
auditus Pro-
vincialis Con-
ventuatum

apud Hispel-
lium, cui adja-
cet vicus Ae-
qui, patria
Beati.

11 Porro cum mox proferendum Instrumentum,
tam in titulo jam posito quam subsequenti authentica-
tione vocetur, Processus, merito censeo hunc eundem
esse, quem Jacobillus auctoritate Ordinaria formatum
fuisse ait. Annus certe convenit, neque obliuunt
cetera, sub prædicto Titulo et hoc initio posita. Die
prima Junii millesimo quingentesimo nonagesi-
mo quarto, Reverendus Pater, Magister Bartho-
lomæus de Monte reali, Provincialis Provincie
Seraphici Patris Francisci de Assisio, existens in
infra scripto loco, ac coram infrascriptis testibus,
dixit ut sequitur. Italico tamen sermone, quem Lati-
num facio.

testatur
1 Junii,
17

12 Tres aut quatuor dies sunt, quod ad hunc
Conventum S. Andreæ Hispellensis accessi. ad sat-
isfaciendum animo meo, eumque levandum a tæ-
diis, quæ solent majorum Conventuum visitatio-
nes consequi; tum etiam vel maxime, ad sanctius
transigendum proximæ præteritos dies Pentecostes,
quæ scilicet eo anno celebrata fuerat xxix Maji. Vi-
sitantem autem prædictum Conventum incidit cu-
piditas quædam videndi corpus B. Andreæ, quod
mihi dicebatur (sicut et legisse memineram) adhuc
esse in hoc loco; eo præcipue, quia ipsius Conven-
tus Patres istud a me requisiverant. Porro cum heri
vesperi ejusmodi cupiditas peculiariter me urgeret,
Deum et Sanctum ejus precatus sum, illuminarent
mentem meam; et, si conveniebat dictum sacrum
corpus a me conspici, magis magisque ad id me
accenderent;

quod motus
desiderio re-
cognoscendi
Corporis
sancti,

consulto prius
per preces
Deo,

A accenderent; sin autem, ejusmodi desiderium mihi tollerent. Sentiens ergo inflammari illud etiam amplius, accersivi tres ex Patribus hisce, scilicet P. Fr. Dionysium Lucidi a Porta, Guardianum dicti Conventus; P. Fr. Alexandrum Guernivum Fulginatam, Vicarium; et P. Fr. Bartholomæum Rosmarinum, sacristanum prædictæ ecclesiæ S. Andreae; cum iisque præfatam meam cogitationem contuli, rogavique ut orarent mecum; sicuti etiam fecerunt prout dixi.

coram 3
Patribus tum-
ham operuc-
rit,

13 Dum sic orabatur, crescebat in me jugiter desiderium supradictum. Quapropter iisdem imperavi, ut de peccatis confiterentur, facta eis potestate, ex ea quam habebam ego pro ratione officii, petendi absolutionem a quibuscumque censuris: quod etiam fecerunt, sicut et ego, ut contriti expiatiq[ue], haberemur a Deo digni corpus sanctum videre. Tum illi atque ego vestes induimus sacrificales, atque inter nos conjuravimus, nulli hominum revelaturos nos, si forte non inveniremus ipsum eo ubi esse debebat loco; ac ne inventum quidem revelaret quisquam eorum, absque mea expressa licentia. Tum accensis facibus recitavimus Letanias et preces alias, coram altari sanctissimi Sacramenti. Deinde, cum quam maxima potuimus devotione, accessimus ad locum in quo erat sepulcrum Beati; ibique genuflexi, post plures ad Deum ac Beatum preces, sustulimus lapidem quo monumentum operiebatur, nisu non magno, quia cœmentum et calcem quibus compaginatus ipse cum tumulo erat, ita consumpserat diuturnitas temporis, ut per hiantem latius rimam, non solum pulveres sed et aliæ immunditiæ subintrarent sepulcrum. Sublato lapide admovimus lumen tumbæ, conspecturi quid intus contineretur; vidimusque capsam ligneam fere consumptam, ac multo ferro circulatam.

in eoque vide-
rit adesse
corpus,

14 Cum ergo ipsi et ego vidissemus adesse revera corpus quæsitum, cantare cœpinus, Te Deum laudamus, eum Antiphona et Oratione; atque campanas pulsari jussi, vetans ulteriorem omnem progressum in opere: Deumque pro recepto beneficio collaudantes, redivimus ad quietem capiendam: res enim acta fuit hac præterita nocte. Hodie vero mane, ego et Patres prædicti ad Officium Matutinum surreximus, eoque cum Laudibus decantato, imperavi prædicto P. Vicario, ut accerseret Dom. Vicarium Foraneum Hispellensem, Dominosque d. Terræ Priores; ut venirent, presentesque nobiscum complerent captam sacri Corporis inspectionem, quam peragere intendebam. Tum vero Missam celebravi, eaque finita prædictus Rev. D. Vicarius et Magistratus et ego; Patres item dicti Conventus, multique Domini Canonici ac cives alii, propriis nostris oculis privatim inspeximus capsam corpusque jam dictum: idemque vidistis vos Notarius et Testes. Quamobrem gratias ago sanctæ et individue Trinitati ac prædicto B. Andreae, per infinita secula seculorum. Amen. *Hactenus Italice Provincialis, cetera Latine sic proseguitur Notarius.*

ad illucque
valentiam
inevitavit D.
Vicarium et
Magistratum;

quibus singula
accusata
condempnatis,

15 Completa solenni Missa, per R. P. Fr. Bartholomæum præfatum, Provinciale Provincie Seraphici Patris nostri Francisci, cum ministris, in ecclesia S. Andreae d. Terræ, fuit visum, conspectum et inspectum, relata fide prout supra, corpus B. Andreae de Hispello in capsâ lignea, fere consumpta, existente subtus pergaminum, extra duabus ferrituris rotundis sera munitis, una a capite, et altera a pede, murum versus; cum lamina ferrea a pede ac etiam Crucibus tribus laminarum ferri, a patre superiori in coperchio d. capsæ, et tribus a tergo: in fronte vero ecclesiam versus, si Cruces aliant vel ne, videri non possunt, quia

adest tabula, et post eam capsâ lignea. Sacrosanctum corpus est nudum, carens vestimentis. Videtur caput, propter capsam dirutam; ossa penes pectus, nec non et tibiæ, quæ sunt ossa nuda; et in pedibus apparet aliqua caro, licet obscura. Fuit visum et diligenter inspectum per Illustrē et Rev. D. Petrum Matthæum Venantium, Abbatē S. Silvestri de Monte-Subasio et Vicarium foraneum d. terræ Hispelli pro Illustriss. D. Paulo San-Vitali Episcopo Spaletino; ac per Rev. P. Bartholomæum, Provinciale prædictum.

16 Quod sacrosanctum Corpus, per Magistratum terræ Hispelli, hoc est, per Dominos Joannem Angelum Verserium, Marinum Tonium, Quintilium Cissolum, et Natalitium Romarinum, Priores d. Terræ; ac per Petrum Fabium Marionum, de terra Gualdi Nucerinæ diocesis, Cancellarium d. Terræ; ac quam plures alios cives [coram prædictis Vicario et Provinciali] inque Notario ac Testibus infrascriptis, nullum scetorem afferens. Quæ quidem capsâ, in qua d. Sacrosanctum corpus concluditur, operitur capsâ alia lapidea, ab extra in columnis rotundis, et extra eam adest grata ferrea. In quo quidem loco adfuerunt Reverendi Patres Domini Franciscus Sforsia, Macarius Cerarebus, Ambrosius Cerradus, et Matthæus Urbanus, Canonici collegiæ ecclesiæ S. Laurentii; et Reverendi Patres Domini, Simon Cassias, Bonifacius, Piaggia, Angelus Putius, Rinaldus Martinus, Canonici ecclesiæ S. Mariæ Majoris d. terræ; Reverendi Domini Dionysius Ciavendinus, Oliverius Paulutius, Faustus Lancellotus, Griffonus Jovius, Presbyteri; Domini, Sigismundus Paulutius, Ser-Nicolaus Blasius, Ser-Alphonsus de Comitibus Raydæ, Ser-Christophorus Simoni Sbardellatus, Tranquillus Accorambonus, Pacificus Paulutius, Joannes-Angelus Nutii-Diamantis, Tarquinius Urbanus, Joseph Andreae Caciottæ, Mag. Gregorius Cecchi, Thomas Cesaris Surelitti, Petrus-Paulus Christophori Buccialanæ, Pompeius Pisti, Julius Angelus Venantii, Sebastianus Lamparellus, Julius Angelinus, Gentilis Stardellanus, Victorius Andreæ Dondoli, Chrysanthus Savelli, Marinus Jacobi, Ermetes Blasii, et quamplures alii cives d. terræ. Præsentibus ad præmissa omnia, Dominis Mariotto Pinciardi et Salustio Urbano de Hispello, Testibus vocatis, habitis, et rogatis. Quibus peractis, fuit per præfatos Illustrē et Rev. D. Vicarium et Rev. P. Provinciale, clausum et repositum in pristinum d. monumentum B. Andreae; et signati fuerunt lapides superiores quinque sigillis præfati Illustris et Rev. adm. D. Vicarii, ac alii quique sigillis præfati P. Provincialis, quorum sigillorum figura et cuneus infra signata sunt, rogantes me Notarium etc. $\frac{1}{2}$ *Locus Sigillorum.*

coram multis
ecclesiasticis
ac laicis,

conditur pu-
blicum ea de
re instru-
mentum.

17 Reperitur quidam liber, qui intitolatur de Conformitate vite B. Francisci ad vitam D. N. Jesu Christi Redemptoris nostri, liber i Fructus viii. et Conformitas i pro secunda parte, ad folium 62, sub his verbis, videlicet. Locus Speli. In loco Speli jacet sanctus Frater Andreas, qui fuit Sacerdos, qui multitudine miraculorum et vita sanctissima hominibus extitit mirabilis et gloriosus, et in ortu suscitavit. Et idem Auctor in d. [libro, pro] 2 parte lib. i Fructu xi folio 119 in 2 facie. in Verbo, Provincia S. Francisci, et Castalia Assisi quæ habet novem loca, loquitur etiam de d. Sancto sub his verbis. Habet locum de Spelo. in quo inter alios fuit Fr. Andreas, Sacerdos et prædicator maximus, fulgens in vita et post mortem miraculis. De suprad. B. Andrea mentionem etiam facit Fr. Leonardus Utmensis Ordinis Prædicatorum, in suo libro Sermonum de Sanctis, in Ser-

Inspicitur
etiam liber
Conformatum

et Sermones
Leonardi Ul-
man. sicut
ment e
Andræ

A mone quem facit d. S. Francisco, in 7 parte, in qua
AUCTORE D. P. facit Catalogum Sanctorum Religionis d. S. Fran-
cisci, folio 296 in 1 columna, dicens : In Fulgineo
jacet Fr. Matthæus, in ecclesia S. Felicitatis Fr.
Germanus, in Pisquia jacet Fr. Joannes de Valli-
bus qui multis claruit miraculis, in Narnia Fr.
Matthæus, in Nursia Fr. Antonius, in Cassia Fr.
*au Beatinus ? Pax * Masinius, in Arquata Fr. Paulus, in His-
pello Fr. Andreas. Si cum hæc proferebantur, ad
manum quoque fuisset Vita per discipulum, aut ejus
Epitome, producta procul dubio in hoc Processu suis-
set: quare tanti nunc plures facio Epitomen saltem
ad nos pervenisse.

ac velus ima-
go capite
radiato,

*et statutum
Populi de
festo factum
an. 1360.*

B mare. Luciani, S. Andrea del Ae, in festo Apparitionis Crucis, et ad quamlibet dd. ecclesiarum, videlicet in Vigiliis ipsarum festivitatum de sero, offerendo ipsas faculas ibidem unicuique dd. ecclesiarum. Et in libro 2 in cap. 18 in tit. De diebus dominicis et festivis, ubi præcipitur quod in festo S. Andrea del Ae, de Ordine Fratrum Minorum, nemini liceat laborare: quod statutum fuit compilatum de anno mcccxlx, Indictione in (imo xii) tempore Pontificatus Innocentii Papæ V (imo VI) et d. liber. Fr. Leonardi fuit impressus de anno mcccc-lxxiv. Quod quidem statutum cum libro præd. fuerat per me Notarium visum, lectum, copiatum et exemplatum, in illis particulis ad causam predictam facientibus; et in præmissorum fidem me subscripsi, ac solito meo sigillo rogatus et requisitus etc. *In qua conclusione placuit notare et corrigere libraria menda, circa numeros, quos ad longum representabat autentica copia anni mdcxxiii, ne temere videar et contra originarium textum superius signasse tertium Junii pro quarto, quem illa nobis notabat. Notarius autem, qui ista scripsit, infra nominatur Ser-Joannes Baptista de Thalia.*

C
§. III. De Translatione ossium in novam
capsam novumque altare anno mxcvii et
aliis nonnullis Beati Reliquiis.

Literatur
inspectio 11
Aprilis 1597.

In his non sistit cygraphum Romæ inventum, sed per aliud instrumentum sic porro continuatur. In nomine Domini. Aneu. Anno a Navitate Domini MDXCVII, Indictione x, tempore Pontificis, sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri, D. Clementis divina providentia Papæ VIII anno II, die vero XI mensis Aprilis, Illustris et adm. Rev. D. Vincentius Matthæus Venantius, Abbas S. Silvestri de Monte Subasio, pro Illustriss. et Reverendiss. Domino Episcopo Spoletino Vicarius foraneus terræ Hispelli, nec non et Reverendiss. P. Mag. Philippus Ser-Georgii, Provincialis Ordinis Seraphici Patris S. Francisci, se contulerunt in ecclesiam S. Andreae terræ præd. Hispelli: et facta oratione more debito ad altare B. Andreae, existente in d. ecclesia S. Andreae, in angulo dextro subtus pulpitu[m], et retro d. altaris repperunt sepulcrum, lapidibus ac rasura a dextra facie versus d. ecclesiam munitum. Quo quidem sepulcro discooperto, invenere adesse capsam ligneam, sere

rosam et consumptam, crucibus tribus laminarum
feri munitam, cum duabus ferraturis rotundis. In
qua quidem capsula aderant recondita ossa B. An-
drææ nec non et cineres : inter quos fuerunt re-
perta fila serica rubri coloris numero indecim, in
quibus apparebat appensa fuisse moneta, quæ tem-
poris vetustate corrupta et consumpta videbantur.
Quæ quidem sacra ossa fuerunt recondita, dela-
vata, et postmodum reposita in capsula nucea, et
clausa clavibus duabus ; quarum una remansit pe-
nes Magnificos Dominos Priores terræ Hispellis,
conservanda in capsula d. Communitatis, per Prio-
res in Magistratu pro tempore existentes ; altera
vero penes Guardianum d. conventus S. Andrææ.
Post hæc dicuntur exhibiti rursus duo libri, Confor-
mitatis et Sermonum, eodem quo supra tenore.

20 *Jacobulus addit quod praedicta sacrorum os-
sium, e veteri in novam capsulam translatio facta est
cum facultate Episcopi Spoletini, Provincialisque
et Generalis Ordinis Minorum Conventualium, at-
que sacrae Congregationis Rituum: quodque ea
causa facta est sollemnis processio die 1 Junii, in
numero populo concurrente ex civitatibus locisque
vicinis. Simul etiam ordinatum est, inquit idem Ja-
cobillus, ut in die festo fieret alia processio per
oppidum a toto Clero seculari atque religioso, om-
nibusque Confraternitatibus Hispelli ejusque terri-
torio existentibus: qua in processione venerabili-
ter circumgestaretur Caput ipsius Beati, nobili ar-
gentaeae statuæ inclusum; quæ statua nunc conser-
vatur supra ipsum altare in capsula loco decenti
reposita. Hac omnia proficitur in margine Auctor
sumpsisse ex Nævio Feliciano, quem in Bibliotheca
expressius asserit, Spoletinum ac humanarum litte-
rarum Magistrum, Italica lingua edidisse anno mxcvii
Descriptionem terræ Hispelli, atque Transla-
tionem solennem corporis B. Andreae. Hunc libel-
lum optamus nobiscum communicari: interim ex jam
sæpe allegato Jacobillo subjungo, quod vetus marmo-
rea arca, continens præd. novam capsam ligneam,
bene clausa ac cementata, fuit posita sub novo
altari, eadem in ecclesia erecto, e regione ejus
altaris, sub quo antea servabatur, apposita eadem
crate ferrea, per quam videri arca possit, simul
cum lampade jugiter ante ipsam ardente: ibidem-
que videtur affixa tabella, hujusmodi titulum legen-
dum exhibens: Hic requiescunt ossa B. Andreae
Hispellensis.*

21 Tunica cum Capucio, quibus vivens utebatur Beatus, hodie dum reverentia asservatur in capsula cypressina, quæ alteri nucæ majori includitur, in sacristia sæpe nominatæ ecclesiæ S. Andreae Apostoli. Et intra eandem cypressinam capsulam asservatur etiam vetus tabernaculum, intra quod est cinctura ejusdem Beati sive chorda, tribus crassis nodis implicata; et desuper affixa est membrana, vetustis litteris hæc verba continens. Ista est chorda sancti Patris nostri Andreae de Hispello. Major autem arca aperitur et clauditur clavisibus duabus, quarum una est penes Priores populi Hispellensis, altera penes Guardianum, eodem plane modo quo dictum est de arca ipsius sacri corporis. *Neque his contenta Hispellensium pietas, iterum, post annos non multo plures quam viginti, exersit ad solennem Canonizationem a Sede Apostolica postulandam: eumque in finem describi fecit supra positum Processum Inspectionis, instrumentumque secutæ eandem tertio post anno Translationis; atque omnibus curarunt fidem publicam addendam per hoc novum instrumentum.*

22 In Dei nomine. Amen. Anno D. N. Jesu Christi MDCXXIII, Indictione VI, tempore Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri,
D.

D
et in novam
capsam trans.
feruntur ossa.

atque insti-
tuitur proces-
sio die 1
Junii.

E

tum die 3
scorsim cum
capite.

*ad novum
altare, ubi
nunc quies-
cit.*

F
*In sacristia
servantur
Beati vestes.*

*Præfati pro-
cessus trans-
sumptum*

anno 1623
recognoscitur

A D. Gregorii divina providentia Papæ XV, anno ejus III, die vero XI mensis Maji ejusdem anni, in mei Notarii præsentia præsentis et personaliter constituti, Illustres Domini, Joannes-Maurus Paulutius et Joannes Angelus Salaris, Notarii terræ Hispelli; ac D. Joannes Baptista Passarinus, omnes de Hispello; bene et diligenter visis characteribus et manu supradictorum examinum, recognitionum, depositionum testium, ac omnibus contentis in præsentis libro, scripto in quatuor chartis, dixerunt, affirmaverunt, et medio juramento recognoverunt, prout tactis etc. esse propriam manum et characterem quondam Ser-Joannis Baptistæ Thalæ de Hispello; tunc temporis Cancellarii Reverendiss. D. Vicarii foranei pro Illustriss. D. Episcopo Spoletino etc. et contenta in præsentis libro esse scripta ab ipso D. Joanne Baptista: et ita pro veritate affirmarunt, et ad futuram rei memoriam omnibus indubitam fidem fecerunt et attestarunt, et ita tactis etc. ut supra jurarunt. Super quibus etc. Actum in Palatio Dominorum Priorum etc., præsentibus Illustri Domino Equite Bernardino Angelo, et D. Francisco Mancino de Hispello testibus etc.

esse Notarii
Thalæ,

B 23 Et quia ego Franciscus Bongratus, de terra Guddi Nuceriuz diocesis, publicus Apostolica atque Imperiali auctoritate Notarius, et ad præsens Illustris Communitatis d. terræ Hispelli Cancellarius, de suprad. recognitione manus qu. D. Joannis Bapt. Thalæ, facta per præfatos Dominos Joannem-Maurum Paulutium, Joannem-Angelum et Joannem Baptistam rogatus fui: ideo scripsi, subscripsi et publicavi requisitus, et sigillum d. Communitatis apposui.

Locus † Sigilli Communitatis etc.

novumque
transumptam
authenticatur,

Et quia ego Franciscus Bongratus qui supra, de sumpta recognitione manus et aliis etc. prout in præsentis Processu rogatus fui, præsentem copiam, aliis negotiis impeditis per mihi fidem copiare feci, et facta diligenti confrontatione cum eodem Processu convenire inveni; ideo in hanc publicam formam redegi, signum nomenque meum apposui, una cum Sigillo Communitatis præfatæ, hac die XVII Novembris, anno MDCXXIII.

S. quo utor etc.

post Gregorii
XV mortem,

C 24 Hic fortassis animadvertens aliquis, transumpti veteris recognitionem factam esse XI Maji, mirabitur, cur novi transumpti Romam mittendi authenticatio, post sex demum menses, curata sit. Sciendum igitur, quod Gregorius XV, jam inde a sui Pontificatus initio tenui semper valetudine usus, eandem sic prostratam habuerit ultimis vitæ mensibus, ut o die XXII, quo ultima ejus Constitutio in Bullario data legitur, usque ad VIII Julii, quo excessit, nihil aliud fere egisse sciat, quam morti, haud obscuris indicis adrepenti, se præparare. Id ergo intelligentes Hispellenses, superfluum duxerint instruere causam apud eum, de cujus exitu (ut fit) quod hebdomadis fere expectabatur nuntius, fortassis etiam sæpe veniebat aliquis, sed præpoperus. Mortuo deinde illo expectandus a Cardinalium Conclavi successor fuit, creatus autem est VI Augusti Maffæus Card. Barberinus, antea Spoletinus Episcopus, cujus liberalitate fundatum Hispelli Seminarium habebatur, qui Urbanus VIII nuncupatus, atque XXIX Septembris coronatus fuit.

Romam mit-
tendam ad
Urbanum
VIII,

qui permittit
anno 1624
processum
auctoritate
Apost. fieri,

25 Hic cum plurimum, diu in Rota Romana versantium, Canonizationum causas resumere jussisset: nihil sibi cunctandum rati Hispellenses sunt; et quod adhuc cæpto operi deerat, addendum curaverunt, publicam scilicet fidem. Neque spe sua frustrata civium pietas est, obtentis mox remissorialibus; secundum quas, anno mox sequenti MDCXXIV, novum auctoritate Apostolica Processum conditum, testis est Jacobillus, qui eum allegat; sed ita, ut nihil ex eo proferens quod jam dictum

non sit, credere nos faciat, nihil novi argumenti ad Processum priorem allatum: quare nec de eo obtinendo sollicitos esse nos oportuit. Cum autem tunc tractaretur de restringenda libertate nimia circa cultum pie defunctorum, nullo Apostolicæ Sedis expresso judicio approbatum; satis obtinuisse visi sunt Hispellenses, quod probare potuerint, nihil novi a se inductum; sed quidquid circa B. Andreæ suum fecerant sub finem sæculi superioris, id niti longissimi temporis scientia ac tolerantia Apostolicæ Sedis et Ordinariorum, cui nihil se velle præjudicatum Pontifex declaravit, per Bullam anno MDCXXV die IV Aprilis publicatam.

AUCTORE D. C.

et videtur
cultum, ut
satis an-
tiquum,
probasse.

§. IV. Novissimus Processus ad probandum veterem B. Andreæ cultum.

His sic præparatis, accepimus authenticum Transumptum quorundam examinum testium ad perpetuam rei memoriam coram. . . . Vicario foraneo, sub fide publica Prioris Populi terræ Hispelli. IX Januarii MDCXC: cui Franciscus Passarinus Secretarius, ac duo Deponentes manu propria subscribunt; cum ego VII Aprilis anni superioris ad Guardianum Hispellensem scripsissem, rogans ut mihi dignaretur informare de præsentis sacri corporis statu atque cultu. In nomine Domini. Amen. Die secunda Decembris coram Perillustri et Reverendiss. D. Petro-Paulo Lamparello, I. V. D. Priore insignis Collegiæ ecclesiæ S. Mariæ majoris, Hispelli, dictique loci Vicario foraneo; ad majorem manifestationem gloriæ Dei illiusque Sanctorum, et præcipue nostri beati Patris Andreæ Cacciolæ, nostri concivis, Ordinis Seraphici S. Francisci Minorum Conventualium; et ad instantiam adm. RR. Patrum Guardiani et Fratrum conventus S. Andreæ terræ Hispelli Minorum Conventualium S. Francisci; examinatus est Hispelli, in mansionibus Prioralibus solitæ habitationis suprad. D. Vicarii, Perillustris D. Colonellus, Carolus de Lamparellis, Hispellas, ætatis suæ annorum, ut dixi LXXVI. cui delato juramento veritatis dicende, prout tactis etc. juravit etc. ad opportunas d. D. Vicarii interrogationes, ut infra. Italice scilicet ibi, sed hic Latine loquens.

An 1690
ad instan-
tiam
Guardiani

E

examinatus
testis anno-
rum 76,

27 Ad quantum me interrogat Dominatio vestra, possum dicere, quod Patres Conventuales S. Francisci Assisiensis, in hac nostra terra Hispelli, possident conventum, cum ecclesia, satis celebri et ampla, a tempore inmemorabili, in publica area d. loci sub invocatione et titulo S. Andreæ Apostoli. In qua ecclesia adest capella, dedicata B. Andreæ Cacciolæ, representando in quadro miraculum celebre, quod fecit suprad. Beatus in resuscitatione ejusdem mortui, positi in sandapila, cum plurimis circum figuris, representantibus populum, miraculo præsentem. Sub altari deinde d. capellæ, adest corpus suprad. Beati repositum in capsula, inclusa crati ferreæ inargentatæ; ubi continuo ardet lampas. Ad latera autem præd. capellæ sunt duæ fenestellæ, clatris ex ferro deargentato munitæ; ipsæ vero fenestellæ ligneæ sunt, supra quarum unum crant pictum caput, supra alteram tunica B. Andreæ: quia utrumque post illas servatur, post dexteram caput æri inargentato et ex parte inaurato clausum; post sinistram intra capsulam decoram vestis: et utraque sub duplici clave clauditur, quarum una penes Guardianum conventus est, altera penes Magistratum loci; ita ut monstrari petentibus illa nequeant absque concursu utrorumque: nec unquam monstratur vel exponitur præd. caput nisi ad sonitum tubarum tibiæque cum cereis accensis.

deponi, quod
apud Con-
ventuales
Hispelli
F

habeatur
capella B.
Andreæ, in
qua corpus,
caput, et
vestis ejus,

28 Ingens illuc et quotidianus devoti populi concursus

AUCTORE D. P.
ad solatium
infirmorum
aut publi-
carum ne-
cessitatum,

ipse id in se
ac filia
captus;

et quomodo
festum
celebratur.

A cursus est, quon offerente multa dependent anathe-
mata, tum ad tabulam supradictam tum ad loculum
capitis, etiam argentea, propter frequentes quæ
ibi recipiuntur gratias. Insuper ad infirmos B. An-
drææ auxilium implorantes, cum venia Magistratus
atque Guardiani, per singulas vices obtinenda, de-
fertur ejusdem Beati chorda; cujus attacto plurimi
eorum sanantur. Quoties in Hispellensi districtu
vel deficient vel superabundant pluvie, pro iisdem
vel reprimendis vel eliciendis in commodum agro-
rum, recurritur publicitus ad intercessionem B.
Andrææ, curaturque sollemnis Missa in ipsius Ca-
pella: cui intervenit Magistratus atque Gubernator
leci cum frequenti populo, ad id pridie clangenti-
bus tubis invitato, atque utriusque Collegiæ, sci-
licet S. Laurentii et S. Mariæ Majoris, Clero. Pla-
ries autem non sine miracolo configit, ut vix finita
Missa, dum populo datur cum Capite benedictio,
desiderata gratia impetrata sit; cujus rei ipse ego
testis esse possum, de visu quidem, quamdiu vixi;
de auditu vero, ex relatione seniorum pro tempo-
ribus antegressis. Quisquis autem illuc cum fide
recurrat, compos voti efficitur: quod ipse ego ex-
pertus sum, recepta per Beatum sanitatē mihi ac
filie, cui oculorum unus prorsus erat extinctus.

B 29 Festum quotannis celebratur in præd. capella
cum expositione Capitis super altari, ad quod can-
tatur sollemnissima Missa, cum utrisque Vesperis,
interveniēte Gubernatore, Magistrato ac populo
pene universo. Post Missam autem processionaliter
circumfertur Caput, præcedentibus Confraternita-
tibus Laicis omnibus totoque Conventualium Or-
dine; et magna utrinque sexus multitudine, post
Gubernatorem et Magistratum subsequente. Cum

autem perventum fuerit ad hereditariam ipsius B. D
Andrææ domum, quæ hodie a me teste possidetur,
constituta in vico Mezzotæ, cui nomen a Calceo;
subsistit pompa, et elevato Capite cum sonitu tuba-
rum benedicit habitationi meæ: idque ab imme-
morabili servatum fuit, sicut hodie. Atque hæc sunt
omnia quæ in præsentiarum possum ad interrogata
respondere, tamquam de rebus publice notoriis. In
causa scientiæ. Ego Carolus Lamparellus deponens
ut supra.

30 Die dicta et ad instantiam RR. Patrum Con-
ventualium S. Andrææ Hispelli, examinatus fuit
Perillustis et adm. Excellens Dominus, Augusti-
nus Berretta, civis Hispellas, cui delato juramento
veritatis dicendæ, prout juravit tactis etc. ad op-
portunas D. Vicarii interrogationes respondit. Ita-
lica lingua: Secundum quod interrogat Dominatio
vestra: dico, quod Patres Conventuales S. Fran-
cisci, a tempore immemorabili possident in hoc op-
pido nostræ terræ Hispelli conventum satis amplum,
cum ecclesia ipsi annexa valde magnifica et spatiosa,
sita ad forum publicum sub invocatione et titulo S.
Andrææ. Ibi, inter alias plures capellas perbene
ornatas, una est ad litus ipsius ecclesiæ sinistrum,
sub invocatione B. Andrææ Cacciolæ, gypso inau-
rato inducta, in suo quadro repræsentans miracu-
lum mortui resuscitati et cetera omnia, iisdem aut
similibus verbis, quibus supra usus est Lamparellus;
etiam confirmans quod ille dixerat, de processione ante
suos ædes subsistente: sed beneficium aliquod, vel sibi
vel alteri in particulari collatum, nullum commemorat;
finitque ut ille: In causa scientiæ, Ego Augustinus
Berretta deposui pro veritate quantum supra conti-
netur, manu propria subscribens.

eadem al-
ter testis
confirmat.

E

DE BEATO PEREGRINO

EREMITA CAMALDULI IN HETRURIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

Miracula et cultus antiqui indicia obscurata.

D. P.

AN.
MCCCLXXXVIII

Sanctitate
clari,

et angelico
cantu in
nocte
honorati
corpus,

C amaldulensium historiarum collector Augustinus
Fortunius Florentinus, lib. 2 cap. 50 agens de
Gerardo II, qui ab anno MCLXXIV usque ad
æci Sacræ Camaldulensi Eremito Prior, totique
Ordini præfuit Generalis, xxv a S. P. Romualdo; de
partitulato hic Beato, ita scribit. Claruit hac tem-
pore in sacra Eremito Venerabilis Christi servus,
Peregrinus Eremita. Is cum sacrarii curam exerce-
ret, ac sacras templi res de more tractaret; mira-
biles illas visiones, quæ in sacra Eremito habentur
manuscriptæ, meruit divinitus habere; quas alteri
Venerabili Eremitæ Simoni, magna itidem sancti-
tate viro, qui ejus Confessiones audiebat, seorsim
enarravit. Floruit porro Venerabilis Peregrinus
summa vitæ innocentia: simplicitatem vero cum
animi tum corporis adeo egregie excoluit, ut suis
exemplis universæ Congregationi vere frugī, vere
omnis religiose saluteminiæ, quasi quedam cœle-
stis ardens facula fuerit.

2 Reddidit animam Deo vir benedictus in Junii,
MCCCLXXXVIII: in ejusque transitu Angeli Deo laudes
canere, dum beatam animam reciperent, auditi. In
cujus rei testimonium venerabile corpus, supra
majus templi altare revendissime reconditum, usque
ad hæc tempora, maxima habitum est in venera-
tione; sicuti Deus optimus maximus multa bene-
ficia indes ejus meritis, fidelibus præstat cum in-

vocantibus populis. Ad ejus arcam hujusmodi etiam
legitur carmen, Gabrielis ejus temporis Monachi.

Qui superas Eremiti perduras, o homo, cautes
Ilujus, et ascendis devotus vota daturus;
Ilic tu siste gradum, precibus de more peractis,
Erectisque oculis pendentis cerne locellos,
Queis Eremita pius, Peregrinus jure Beatus,
Conditur: et vite merito sibi quippe dicato
Ecce loco hoc templi clauduntur membra sacrata.
Si tamen et vitam cupis, et cognoscere mores,
Ipsiusque obitus, cœlesti carmine ductos;
Hoc tibi suppositæ referent pia verba Tabellæ.

3 Hactenus Augustinus, in canobio Angelorum Flo-
rentiæ annis XII intentus scribendo libro, quem anno
MDLXXV in lucem dedit, quemque secutus anno MDCVI
Thomas de Minis, in Catalogo Sanctorum ac Beato-
rum Ordinis, ipsos versus retulit, cetera in compen-
dium redegit. Eadem, nec plura, Italice refert parte 2
de Vita Sanctorum ac Beatorum pag. 61 Silvanus
Razzius Abbas Camaldulensis, dolenter querens, quod
tanta fuit majorum simplicitas, an negligentia? ut
quem habebant pro Beato, et Reliquias loco tam
honorato repositas; ejus actiones non curaverint
distinctius describendas; vel ideo saltem, ut poste-
ris probare possint, nequaquam sine causa habitum
ei a se esse honorem tam singularem. Ad Tabellam
quidem, versibus prænotatis suppositam, remittit nos il-
lorum

F
super altari
collocata
olim;

ubi adhuc
spectabatur
an. 1571 et
1601,

non item in
tabella vitæ
synopsis.

Ipsæ Eremitæ
vires an.
1662

exiguam istic
B. Leonardi,

et multo mi-
norem B.
Peregrini
venerationem
inveni;

A lorum auctor Gabriel; sed ea si conservata fuisset, amplius aliquid scribere potuisset Augustinus, idque haud dubie fecisset; Silvanus autem Razzius, nuntius solum XXVII post illum suam istam secundam partem imprimi faciens, iterum queri non debuisse, quod sibi ejusmodi tabella nunquam visa fuit.

4 Me quoque similis, ne dicam major admiratio, ac pene indignatio tenuit, majori visone neglecta ipsius etiam corporis. Veneram illuc anno MDCLXII, cum Henschenio nostro, XIX Januarii; ac lustrata quæ ibidem erat Bibliotheca non contemnenda, duos inde MSS. codices de Vitæ Sanctorum, Græcum unum, Latinum alterum nobiscum detulimus ad inferius monasterium, in quo solo moris est hospites recipi, post preces in superiori Eremita fusas, ne hujus quieti quidquam obstrepat. Postulante eodem solus ascendi, relicto inferius seniori magistro, a via lasso; librorumque ardem referens, pro altero Florentiam auferendo et per otium transcribendo licentiam a Majore (sic Præsidentem appellant) tunc commo- dum ad montem regresso, postulari facileque impetravi: deinde peregi Sacrificium Missæ, in ea cella, quæ Papæ nuncupatur; quia Cardinalis Ugolinus, postea Gregorius IX dictus, integra semestri spiritum in sacra Eremita exercebat, ipsam edificaverat; ac miratus sum in ea ipsa cella B. Leonardum, istic postea reclusum atque sepultum, tam exigua in veneratione haberi; nec alia fere, quam quod elevata ab humo ossa, altius essent intra parietem locata, cum hac inscriptione: B. Leonardi Eremitæ reclusi ossa hic sita sunt: cujus anima, post longam carnis macerationem, visa est in sphaera ignea, cœli secreta penetrare; atque Eremita campana, absque mortalium ope, pulsari audita est. Hic quoque prophetico spiritu Reverendissimum Ugolinum Cardinalem, in hac tunc cella reclusum, futurum Papam prædixit: quod ita factum est, et Gregorius Nonus nuncupatus. Idem repræsentabat (si bene memini) tabella vetus, in qua spectabatur Cardinalis ad vitam faciens, cui aræ Consecrationi intento, supra caput descendere de cælo ac requiescere videbatur columba, puer spectante genu- flecto Leonardo: interim nec dies mortis scitur, neglectus annotari. Sed de hac recurret infra sermo. Nunc ego ad cellam, ubi celebravimus, redeo.

5 Duxerunt me inde, sacrificio peracto, ad templum: ibique fuis precibus ante altare majus, recenter ac spaciose innovatum, ad sacristiam: ubi ostensa mihi fuerant quadam Beatorum Eremitarum exueta corpora, sicut ab humo sublata fuerant, intra viles sarcophagos, quorum nec nomina quidem satis scrubantur. Solus Peregrinus, cujus corpus vatenus retrahi in altari steterat, appositumque nunc ceteris erat, occasione innovationis prædictæ, aliquanto honestius habebatur, impositum decentiori aræ, interius holoserico jam pene consumpto obductæ, et velo non valde pretioso contextæ: cadaver vero nihil grave, sed potius bene olens, colorem in exueta cute referebat eundem quem ossa arida solent: totum autem nudum spectabatur, nisi quod capiti impositus erat ex alba bysso pileolus, ad levandos capitis dolores adhiberi solitos, uti præsentis Eremitæ referebant. Eadem etiam indicabant consilia versari de nova elegantiorique arca, intra quam translatum sacrum corpus, iterum venerationi publicæ exponeretur, supra vel retro altare: quod aut factum non fuerit, aut adeo oblivioni datum est, ut cum anno MDCLXXXV Romam Perasio Florentiam veniens Janningus noster, in transitu sacram Eremitam videret, templum quidem invenerit eleganter renovatum totum; ad idem vero altare ductus, nihil de B. Peregrini corpore intellexerit. Post ipsum tamen altare ostensum ei est corpus aliud, ut cetera aridum, sed recens exhumatum de sub veteri pavimento, tunc in marmoreum commutato, quod corpus cujusnam esset ignorabatur; ad Sacristiam autem deductus non fuit, quasi nihil ibi venerandum adesset.

6 Videntur Eremitæ isti Sancti, æque ac Patres Carthusiani, sacra suorum Beatorum corpora ilco minus in speciem reverenter habere, quod solitudini suæ timeant ab offluu peregrinorum, quos impetrata ad eorum visitationem beneficia, majori quam vellent numero illuc attraherent; idcirco nec scribenda illa, nec ad Canonizationem cujusquam aut Beatificationem solennem colligenda curare; quod ut ipsis fortassis utilius sit, aliis tamen occasionem præripit Deum in servis suis magnificentius collaudandi, Ordinisque sanctimoniam latius celebrandi. Crescente autem in hunc modum publico omni Peregrini cultu, apud eos ipsos, qui, etiam ab aliis neglectum, videlantur omni ope ac studio revocare ad pristinum vigorem debere; dabitur equidem, esse hic illi locum inter Beatos daturus. Tandem tamen visa est piorum istorum Eremitarum modestia, digna favore vel eo majori, quo ipsa minus celebrari se suaque ambû, horridum rupium contenta recessu, et totum mundum latere cupiens, siquidem abscondi posset civitas supra montem posita. Dedit igitur ad eum, qui nunc est, loci Majorem litteras, per studiorum nostrorum diligentissimum apud Florentinos adiutorem illustrissimum Antonium Magliabechum; ut vel intelligerem, numquid aliud circa corpus B. Peregrini factum sit, a recessu abinde nostro, memoria dignum; vel exeretem sopita jam pridem ejus decentius collaudandi consilia; simul etiam ut impetrarem capiam mirabilium istorum, et ab Augustino atque Silvano laudatarum visionum, quarum originale MS. nobis ostensum fuisse non memini, publicæ illas luci daturus, pro Vita quæ frustra nunc desideratur.

7 Ecce autem, dum ista expecto, in memoriam mihi venit Eremita Camaldulensis descriptio, ab Andrea Magnus Hispano Cochensi ipso in loco composita, et Pio Papæ V, postquam locum sua præsentia dignatus fuerat, præsentata, ac Romæ impressa anno MDLXX, pueris annis citius quam Florentiæ in monasterio Angelarum historiam Ordinis absolveret Augustinus: qui licet ea causa bis terque in ipsam Eremitam ascenderit, sigillatim omnes scripturarum, instrumentorum atque privilegiorum paginas evoluturus, sicuti proficitur in Apologia sub annum 1592 impressa; illam tamen Magnotti accuratissimam descriptionem non videtur assecutus, utpote Romam ab auctore ablatam, nec scripsisse illam impressam. Auctor ille, inter Religiosissimos istos viros diutius versatus, tum exerceendi spiritus causa, tum ut veterem ibi disciplinam legisque sacras cognosceret (Antonius Augustinus in Bibliotheca Hispana Eremiticæ vitæ enim ibi se mancipasse credit) sub finem libri primi, post collaudatos istic tunc viuentes, ita scribit de mortuis.

8 Quiescunt præterea in eadem sacra Eremita multorum corpora, quorum animæ æterna fruuntur gloria: præcipue tamen aliquorum distinctis sepulcris condita, cum veneratione ibidem servantur, quia multis miraculis coruscant. Fuit præsertim vir quidam, eximia sanctitate præditus, Leonardus nomine; qui cum secundi Ordinis tunc esset (Conversos appellant, ministeris domesticis invigilantes) per multos annos oclusus mansit. Hic Cardinali Ugolino, magnæ sanctitatis viro, qui ad sacram Eremitam, ut rebus divinis melius vacaret confugerat, dum in divinis quotidie ministraret, prophetico ductus spiritu, cum quadam die illi sacram rem peragenti more solito ministraret, pedes ejus deosculatus, creatum Pontificem summum illum dixit; ac propediem adfuturos, qui illum Romam, a Collegio Cardinalium missi, evocarent; quod ita evenit, et Gregorius Nonus postea appellatus fuit. Qui cum pararet discessionem, cupiens optatum hunc ministrum secum Romam ducere, pro viribus id ab eo impetrare contendit. Hic tamen id admirabili humilitate recusans, summis precibus petiit,

D
AUCTORE D.
Eremitis po-
puli affluam
declinantis.

Andreas Mu-
gnus circa an.
1568 sacram
Eremitam
describens,

laudat i ri-
mi in sancti-
tatem Beato-
rum

Leonardi,

A petiit, ut sibi liceret in eo domicilio reliquum vitæ
AVCT. DE D. P. tempus peragere, in quo ipse olim Cardinalis divi-
 nis rebus intentus, inclusus vixerat, quod ab eo hu-
 manissime impetravit. Cumque hinc ad meliorem
 patriam vocaretur, ejus anima visa fuit in sphaera
 ignea splendidissima ad Superos evolare; et cam-
 pana ejusdem Eremi intacta, in ipso anime egressu,
 sua sponte sonum edidit: ejus vero corpus in eo-
 dem sacello reconditum est, quod ab illo ipso Pon-
 tifice in beatæ Virginis laudem constructum, etiam
 nunc sub ejusdem Pontificis titulo manet.

9 Neque minus illustrem sacrum hunc locum
Peregrini fecit, vir admirabili sanctitate, Peregrinus: cujus
 sanctitati cum vehementer invideret humani gene-
 ris hostis, suis illum artibus ita aliquando inapugna-
 vit, ut a vitæ illius cælestis vertice ad sæculi blandi-
 menta urgeret. Quem sane precipitem egisset, nisi
 Angelus a Deo missus, ad sæculum properantem se
 ostendisset; qui illum, non solum ratione et mo-
 nitis ad Ereum revocaret, sed etiam divinarum
 rerum contemplationibus mentem imbueret et illu-
 straret: quas contemplationes, scriptis exceptas,
 etiam hodie retinent Eremitæ, et antiqua Patris
 sancti monumenta, legenda omnibus, exposuerunt
 B ad aram templi majorem, ubi ipsius corpus condi-
 tum magna cum veneratione servatur. Juxta quod,
 corpus etiam Michaelis, magnæ sanctitatis viri, cum
 veneratione servatur. Hic Coronam Dominicam
 instituit, ad commemorationem annorum vitæ
et Michaelis, Domini, triginta tres orationes Dominicas; et pro
 commemoratione quinque vulnerum ejus quinque
 salutationes Angelicas persolvendas continentem.
 Addit de eodem Michaelis adhuc aliquid Andreas, quod
 melius reservabitur ad Supplementum Januarii, cujus
 die XXI anno MXXXII is obiit, quando ipsius Vitam ab
 Augustino prolixius scriptam dari posse judicamus;

cum privilegio casus, ab Urbanianis decretis excepti, D
 frui debere videatur; qui plusquam centum annis ante
 eorum editionem expiavit, et credi potest statim a morte
 in veneratione aliqua habitus fuisse.

10 Pergens porro Andreas, Unum, inquit, illud
 haud tacendum puto, quod ex aliorum Eremitarum
 ossibus, in communibus cryptis quiescentibus, aperte
 conspicitur: quod scilicet nullo unquam tempore
 ossa ibidem inclusa, nuda simplicique tecta tabula,
 factorem quempiam, quo alia ut plurimum infici so-
 lent, a se emittant: quin imo, si tabulam ipsam
 submoveas, senties suavem inde naribus provenire
 odorem. Quod quidem argumentum est potissimum,
 earum socias animas gloriæ perpetuæ fragrantia
 recreari; et minime pati, ut corpora, quæ eas, dum
 in hac vita mortali simul conjungerentur, ad innu-
 mera luenda merita adjuverunt, factori putredini-
 que subjaceant.

Ossaque etiam
 ceterorum
 asserit semper
 bene olere.

11 Annis MDCLXXXV et VI Joannes Mabilio Italianum
 prælustravit, et proxime sequenti ipsum iter descriptum
 edidit, sub titulo Itineris Litterarii: nec enim ipsi
 tam curæ sunt res visas, quam litterarum rariora mo-
 momenta, per excursionem istam reperta, annotare.
 Tamen die x Aprilis anni posterioris Camaldulum
 advectus, et loci religiosissimi admiratione captus, con-
 tinere se non potuit, quin paritatem verborum suppleret
 E eleganti tabula, alias fortassis usui nobis futura, qua
 tota sacre Eremi facies, cum subjecto eidem Bonifontis
 hospitio, repræsentatur. Magis huc facit, quod inter
 notitias litterarias, illic acquisitas, nusquam ei nomi-
 nentur Visiones seu Meditationes B. Peregrini, quas
 tanto in pretio fuisse majoribus, supra num. 1 et 9
 legimus. Quare incipio vehementer vereri, ne tantus
 thesaurus omnino deperditus sit; libenter eum daturus
 in Supplemento, si alicunde emergat.

Liber visio-
 num B. Pere-
 grini videtur
 amissus.

DIES QUARTA JUNII.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS JUNII COLUNTUR.

Sanctus Clatus Martyr, Episcopus Brixienſis in Italia.

S. Dinocus,	S. Galdinus,	} Martyres Noviduni.
S. Zoticus,	S. Ninnita,	
S. Attalus,	S. Fortunio,	
S. Euticus,	Sancti xxv,	
S. Camasus,	S. Cyrinus Episc.	
S. Quirinus,	S. Aebuslus,	
S. Julia,	S. Rusticus,	
S. Saturnina,	S. Silvius,	

S. Pictus,	} Martyres Romæ via Appia.
S. Aretus,	
S. Dacianus,	

S. Expergentus,	S. Saturninus,	} in Sicilia.
S. Christa,	S. Eliagonus,	
S. Italus,	S. Momma,	
S. Philippus,	S. Fortunus,	
S. Rustulus,	S. Criscentia,	
S. Cana,	S. Jocundianus,	
S. Julia,	Martyres	
S. Rutilus seu Rustulus,	Martyres Sabariæ	
Sancti duo Socii,	in Pannonia.	

S. Sophia mater,	} filie	} Martyres in Aegypto.
S. Debamona,		
S. Bistamona,		
S. Warsenopha,		
et Mater ejus,		

S. Quirinus Martyr, Tibure in Latio.
 S. Quirinus Episcopus, Martyr Sisciae in Pannonia.
 S. Metrophanes, Episcopus Constantinopolitanus.
 S. Martialis, Episcopus Spoletinus in Umbria.
 S. Optus, Episcopus Milevitanus in Numidia.
 S. Alonius, Abbas in Aegypto.
 S. Saturnina, Virgo Martyr, apud Atrebatas in Belgio.
 S. Alexander, Episcopus Veronensis in Italia.
 S. Petrocus Abbas, in Cornubia.
 S. Joannes Martyr, Hegumenus Menagriensis, apud Græcos.
 S. Sophia vidua, Leni in Thracia.
 S. Gualterius Abbas, Serviliani in Piceno.
 S. Nennoca Virgo, in Britannia minore.
 S. Lucentia Virgo, Pruvini in Francia.
 S. Concors, Episcopus Hibernus, prope Camberrum in Sabaudia.
 B. Petrus, dictus de Bono, Monachus Cluniacensis in Gallia.
 B. Pacificus, Ordinis Minorum, Ceredani apud Insubres.
 B. Francisca, Virgo Sanctimonialis Ordinis Servorum B. Mariæ, Mantuæ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent litteræ, margini appositæ.

Sancti Andreæ, Episcopi Fesulani et Confessoris, nomen refertur a Carmelitis, in Calendario ante Breviarium anni 1564, et ante Missale anni 1574: egimus de eo xxx Januarii.

S. Vedasti Episcopi repositio Atrebatum, inscripta est MS. Florario. Ejus Acta illustravimus
vi Februarii.

S. Germanus Abbas in Syria, tempore Trajani, refertur in fasciculo florum Carmeliticorum Antuerpiæ ad usum menstruorum Patronorum (ut vocant) excuso, anno 1685. Hactenus ignotum Carmelitis suggessit Vita S. Eudociæ meretricis, quam dicitur convertisse. Eam vitam primi erimus ex MS. Vaticano, et Græco-Latinam dedimus: sed nec ibi, nec alibi invenimus ullum morti vel cultui Germani assignatum diem: ipsa autem S. Eudociæ Vita, an aliquam fidem mereatur, et non potius tota rejici debeat ut fabulosa, discutimus in Supplemento ad diem
I Martii.

S. Patricii Translatio, inserta est MS. cuidam nostro. Dedimus acta
xvi Martii.
Junii T. I

B. Evæ, Reclusæ Leodiensis, Translatio, anno 1622 ex veteri sepulchro sub altare Venerabilis Sacramenti, cujus festum promovit, posset hoc die commemorari; maxime cum Reliquiæ inde sumptæ habeantur Vienne Austriæ et Bruellis, Ferdinando III Imperatori, et Isabella Claræ Eugeniæ Belgarum Principi donatæ, et ad publicam venerationem exponantur: sed quo dies mortis ignoratur, et acta Vitæ petenda essent ex Vita B. Julianæ Corneliensis; insuper autem quædam, a Deiano S. Martini promissa, adhuc expectantur; decrevimus de illa agere per modum Corollarii, post Vitam prædictæ B. Julianæ
v Aprilis.

Helenus, Monachus et Confessor, inscriptus est Auctorio Grenui ad Usuardum. Dum alius non occurrat, differemus ad S. Helanum. Præbyterum in pago Remensi, referendum ad vii Octobris. De aliquo Heleno Abbate in Aegypto egimus in Prætermissos ad diem
xvii Aprilis.

S. Quirinus, Episcopus Laureacensis, indicatur in Catalogo generali Ferrarii, citantis Tabulas Ecclesiæ
47

clesiæ seu Cœnobii Laureacensis. Annales Bojorum, et Cuspinianum in Historia Austriæ, in qua ejus non meminit. Quid ni potius citasset Wiguleium Hundium et Christophorum Gewoldum in Metropoli Salsburgensi, atque Episcopis Laureacensibus et Pataviensibus, nec non Matthæum Raderum in Bavaria sancta? Sed hi partim assignant Quirinum, Episcopum Siscitanum, de quo infra agitur; partim S. Quirinum, ejus corpus servatur in Tergeseano monasterio, et Acta dedimus xxv Aprilis.

D. P.

Petri, Episcopi et Confessoris Ordinis nostri, nomen sic inscribitur cuidam novo-veteri Calendario (est enim varii manu interpolatum) Carmeli Mechliniensis, edito ante Tomum 2 novi Speculi Carmelitani: cui loco Editores addiderunt ex Annalibus Lezonnæ, fuisse Episcopum Bethleemi, ac miraculis claruisse. Philippus a Visitatione, in Acte bene ordinata, allegato eadem Calendario, tamen ad 2 diem, ponit nomen. Ejus tota notitia, atque utinam solida! petenda est ex Vita S. Angeli; uti etiam

D. P.

B. Lazari, ope S. Brocardi resuscitati, qui in Acte prædicta hoc die refertur, nullo Calendario aut Martyrologio vel Auctore alio allegato in Notis MSS. sed correcto errore circa causam miraculi, quod in prædicta Vita S. Angeli num. 24, ejus recens ad Sacerdotium ordinati Pallio adscribitur. Vitam istam examinavimus v Maji.

S. Elfgiva, Virgo et Abbatissa Schestoniensis monasterii S. Elfredi Regis Anglorum, indicatur in Calendario scripto Ordinis Benedictini, sed non absque mendis. Est Sceptoniense monasterium, vulgo Shatfenburin, in agro Dorsetensi. Ast S. Elfgiva, non Virgo et Abbatissa, sed fundatrix dicti monasterii, uxor Edmundi Regis, peperit ei duos filios Reges, Edwium et piissimum Edgarum, uti latius exponimus in Vita S. Elgiva. xviii Maji.

S. Zenobius, Episcopus Confessor, profertur in Florario MS. Videtur esse Zenobius Ep. Florentinus, de quo egimus xxv Maji.

S. Ausonia, Esmilia, Jannica, Rufina, insertæ Auctario Greveni ad Usuardum. Sunt Ausonia, Emilia, Jannica, inter Martyres Lugdun. relatæ 11 Junii, Et Rufina, inter Martyres Romanos in Junii.

S. Laurentius cum aliis xl. in Tuscia, in Beda Suppositio. Est S. Laurentinus, de quo egimus in Junii.

S. Lifardus, Presbyter Aurelianus, insertus est Martyrologio sub nomine Bedæ vulgato. De eo egimus in Junii.

Cyrini, Episcopi et Martyris, et aliorum ducentorum Martyrum in Aquileia, memoria celebratur in MS Ultrajectinæ ecclesiæ S. Mariæ, et alio Trevirensi S. Maximini, ante annos fere 500 exaratis. Putamus esse S. Quirinum, de quo nos hoc die, quia ejus corpus, aut saltem pars aliqua, creditur Aquileiam allata: sed nullos hic habuit Martyrii Socios. Dicitur is fuisse inter multos, qui sub eadem persecutione in Christi exercitu triumphabant.

D. P.

Festum reseratarum edicto Justi Regis ecclesiarum, quæ propter idololatriam fuerant Christianis clausæ, celebrat Hagiologus metricus Hubessinus: quod de Ægypti ecclesiis, sub Diocletiano et Maximiano clausis, intelligendum puto, et Justum illum Regem fuisse Constantinum: sed ejus de tali reseratione legem non invenio. Existimo quod ea data esse debuerit an. 314, ex conventionem cum Licinio, cui Maximianus in Ægypto dominans non audebat se opponere.

SS. Triphonia et Antonia, Virgines et Martyres, adducuntur a Greveno in Auctario Usuardi. Sunt nobis ignotæ. Est Triphæna Martyr Cyzici a nobis relatu xxx Januarii. Est etiam Trophina, Martyr

in Sicilia cum Agothone 5 Julii; sed has diversas arbitramur.

S. Bonifaciæ Mart. cujus festum colitur iv Junii, insignem reliquiam, scilicet crus et fragmenta, cum pluribus aliis aliorum Sanctorum et Sanctarum nominatarum, onno 1669 Don Ferdinandus de Thomaso et Caro, olim Duci terræ Palmæ in Sicilia et Principi Lampadusæ, donatam, per Fr. Eusebium a Leocata Concionatorem Coppucinum; et a Dom. Rosalia de Thomaso Caro et Traiaa, Ducissa Palmæ, traditam filio Don Josepho Mariæ de Thomaso Clerico Theatino, lego in instrumento Notarii Palma nobis missa; libenter intellecturus, an in aliqua ecclesiarum ibi expositæ illæ sint, et uno simul omnes die honorentur, ad quem diem non gravabor instrumentum præferre: nunc ignorare me fateor, quæ ista S. Bonifacia sit, et unde acceptus ei hic dies.

Daluans de Craoillheach memoratur in Vita tripartita S. Patricii par. 2 cap. 12 apud Colganum, qui in Notis num. 40 ait, etiam Mo-launum appellari, colique 4 Junii vel 5 Octobris. Ad hunc diem, si ulteriorem notitiam assequamur, poterit de eo agi.

S. Columbi Ecclesia, Cluain-ernain dicta, indicatur in Vita tripartita S. Patricii par. 2 cap. 9 apud Colganum, qui Not. 29 ista addit: Est hæc Ecclesia in regione Media Delblina, olim et aliter Magassuil dicta, in qua S. Columbus, qui Jocelino Columbanus, et aliis Columba vocatur, 4 Junii colitur, juxta dicenda de ipso ad illum diem. Quæ erunt expectanda, cum inter tot Columbanos, Columbos, et Columbas non possit facile discerni. De S. Columba Abbate Hiensi agemus ix hujus Junii, et de aliis ubi. In Vita per Jocelinum, a nobis edita, memoratur aliquis Columbanus num. 80, et inter Sacerdotes sanctos censetur; a Colgano autem Notatione 104 appellatur Presbyter de Kill-Ornain, et hoc die coli dicitur.

Cassanus cum Columbano inter Sacerdotes sanctos censetur a Jocelino in Vita S. Patricii; ad quam annotat Colganus num. 104 Cassanum coli hoc iv Junii, et plura ad hunc diem addit, quæ erunt expectanda.

S. Ernineus, filius Craskini, anno 1634 obiisse ex Annalibus Roscreensibus asseritur a Colgano ad 4 Vitam S. Columbæ Abbatis, additurque eum coli 4 Junii. Optavimus plura intelligere.

Palumbus Monachus, qui in sacra specu S. Benedicti includi petiit, et rigidissime vixit. Ejus venerabile Corpus requiescit in arca marmorea (imo requievit) post altare Gregorii. Ita Bucelinus, in Menologio iv Junii, Virum tantummodo Venerabilem appellans, et Acta perisse dolens. Certiora ego de ipso ejusque veneratione indugans, scripsi in Italiam ad amicum P. Dominicum Pierantonium, qui mihi pridem Romæ mentem suam de conscribenda historia Sublacensi patriæ suæ aperuerat, et varia in eam rem collecta monstraverat; ex ejusque responso Italico, noto sequentem. Fuisse Palumbum, ex mente Auctoris illius, Marsicanum origine, onno mxxv ingressum monasterium, et mox cum facultate Abbatis sui, ejusdemque postea Cardinalis sanctæ Ecclesiæ, Joannis nomine, incoluisse sacram S. Benedicti specum, antequam eo Monachi transferrentur ad inhabitandum, quod primum anno mxcix factum autumat. Virisse illic annos xxv, et obiisse sub finem seculi undecimi, atque anno a morte trigesimo ab eodem Joanne Abbate, adhuc superstite, translatus fuisse sacrum ipsius corpus, e primo sepulturæ loco, in sacellum domesticum S. Nicolai, tunc temporis situm supra partem antiquam ecclesiæ S. Scholasticæ: quievisse porro ibi sacra ossa an-

G. H.

C. J.

nos circiter CCCCL, donec anno MDLXXVIII die v Martii, destructo ob novum ædificium supradicto sacello, translata denno sunt ad sacellum et aram SS. Joannis Baptistæ et Joannis Evangelistæ, quod est in ipso templo S. Scholasticæ; uti scriptum reliquit P. Guilielmus Narniensis, qui in ultima hac translatione coram adfuit. Denique amoto etiam hocce sacello, ob novum quod jaciebatur pavementum ecclesiæ; Reliquias inclusas fuisse in arca marmorea, repositasque post aram S. Gregorii in eadem S. Scholasticæ basilica; testaturque P. Marcius, se initio hujus seculi, sua primum Monachum induerat, illas vidisse; posteaquam vero in alio monasterio aliquamdiu moratus fuisset, redire illas non amplius reperisse, nec rescire potuisse quid illis factum sit. Atque hæc ex responso P. Pierantonii, addentis insuper, in Chronicis Sublacensibus Palumbo nullum Beati titulum tribui, nusquam mortis diem iv Junii assignari, atque hoc Bucelinum, uti etiam quod Reliquiæ adhuc post aram S. Gregorii servantur, nimis leviter affirmare. Quid si Reliquiæ jussu alicujus Visitatoris Apostolici ignoto in loco clum positæ sint, quod cultus earum probari non posset, uti alibi subinde factum scimus circiter illa tempora? Fortassis certiora de his edocebit nos prædictus P. Pierantonus, cum Historiam suam, ulteriore inquisitione facta, ad calcem perduxerit: ac præsertim de ætate Abbatis Joannis, qui ex superiori relatione, ab institutione sua abbatiæ annos, ut minimum, LV supervixerit. Item de Cardinalatu ejusdem; quando eo promotus, quando defunctus fuerit: ut sic Historiæ quoque Pontificiæ Olduini nostri, hic dubia mea non solventis, notitia distinctior addatur.

Fotadus, Episcopus Kirleuli in Scotia, refertur a Ferrario, citante Martyrologium Scoticum, scilicet Dempsteri, sed postea editum: eundem refert Camerarius, et Sanctum tam hic quam ille appellant. Laudatur a Leslæo, lib. 5 in Grimmo 82 Rege, quod sua gratia discordias inter Grimum et Malcolmum II sopiverit. Idem habet Hector Boethius, lib. II Historiæ Scotorum, sed neuter Sanctum appellat. Vide Vitam S. Dunstani, citatam a Demstero in Historia pag. 289.

Leopardus, Monachus Bobiensis, discipulus S. Atalæ Abbatis, ut Sanctus proponitur a Bucelino, citatis cænobii monumentis, et Menardo: apud quem, neque ad hunc diem, neque in utraque Appendice, neque in Auctario nomen Leopardi reperimus; neque ejus mentio fit x Martii in Vita S. Atalæ Abbatis. Deest etiam apud Ferrarium: proinde plus luminis cupimus nancisci.

Stephanus Monachus Casinensis (qui quo tempore moriebatur, vidit anus Agaudia columnam ad cælum deferri) ut Sanctus inscriptus est Menologia Bucelini. Citantur Monumenta Casinensia, et Leo Ostiensis tom. 1 Sanctorum Ordinis. Scripsit hic Chronicon Casinense, in ejus lib. 3 cap. 43 istud narratur; sed solum Frater appellatur, neque Angelus de Nuce de ejus veneratione in Notis aliquid addit, neque ejusdem meminit Petrus Diaconus de Viris illustribus Casinensibus, neque alii Martyrologi Benedictini.

Franciscus de Altria, Cardinalis Ordinis Cœlestinorum, et discipulus S. Petri Cœlestini, cum titulo Beati collocatur in Appendice 2 Menardi, quod diem natalem ignoravit. Eum ad hunc diem refert Bucelinus.

Ililarius, Conversus Ordinis Cisterciensis Morerolæ, in diœcesi Hispaniæ Zamorensi (qui super pallio flumen trajecisse dicitur) indicatur cum titulo Beati, ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino et aliis. Silet de eo Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico.

Margareta, Abbatissa in Valle-Ducis, filia Ducis Brabantiae, cum titulo Beatæ refertur ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino; ast inter Pias seu Venerabiles a Saussayo, et mox nominatur a Molano, Miraxo, Rozzio: forsitan quia postea id monasterium incoluerant sanctimoniales Ordinis S. Dominici: interim de veteri ejus cultu expressiora requirimus documenta, ut eum restituendum suaderamus.

Basilius, Prior Generalis octavus Ordinis Carthusiani. Vir eximiae virtutis, cum titulo Sancti inscriptus est Supplemento Martyrologii Gallicani Saussayi: quem Grevenus, ad diem 14 Junii (quod eo die Magnus Basilius Doctor colatur) cum titulo Beatæ memoriæ retulit: at Saussayus ad dictum 14, inter Pios eum recenset, addens pridie Nonas Junii defunctum. Laudatur is quidem a Sutore, Dorlando, Perræo, Scriptoribus Carthusianis, sed absque mentione ullius cultus Ecclesiastici, omisso etiam titulo Sancti et Beati.

Angelus a Florentia, Ordinis Prædicatorum, circa annum MCCLIV, ad Tartaros et alios barbaros Evangelii promovendi causa profectus, post plurimas calamitates toleratas, crudeli morte interfectus, memoratur in Anno sancto Ordinis Prædicatorum.

Eleonora a Cepeda, Virgo Carmelitana Abulæ in Hispania, cum opinione sanctitatis mortua anno 1373 memoratur in sacro Gyneceo Arturi cum titulo Beatæ; quo passim is solet afficere omnes, cum singulari aliqua virtutis nota mortuos.

D. Laurentius, Archiepiscopus Bracharensis, Hispaniarum Primas LXXXVI, sepultus anno Domini MCCCXXXVII, translatus e medio sacelli integer et incorruptus, die iv Junii MDCLXIII, cum hoc epitaphio in arca marmorea, per crystallos pellucidus, cernitur intra ecclesiam Primatiælem, ad latus sacelli ejusdem, quod Regum cognominatur, dexterum. Hoc autem notare hic ex Cardoso placuit; si forte eidem Deo, qui corpus illud per annos 266 tam mirabiliter vividum conservavit et succulentum, ac si tunc primum obisset; novis insuper miraculis dignetur ejus causam promovere apud Apostolicam Sedem, eique in hoc opere aliquando locum facere; qui nullus commodior ipsi assignaretur, quam hac die inventionis et translationis; quando diem mortis nec vetus quidem Epitaphium indicat, sed solum Æram MCCCXXXV, prænotato anno Christi 1397 respondentem.

Antonius Valiotus,	} Ordinis Minorum, a Calvinistis occisi, refertur in Martyrologio Franciscano Arturi a Monasterio.
Hubertus a Curia, in Gallia an. 1567	
Joannes Tudertinus, in Transilvania an. 1603	

Franciscus de Villamizar an. 1290,	} viri illustres Ordinis Minorum cum titulo Beatitudinis inscripti Martyrologio Franciscano Arturi. Sed necdum potuimus assequi ulli eorum cultum Ecclesiasticum assignatum aut habitum-
Marcus Bergomas in Piceno an. 1383,	
Gabriel ab Æsio 1491.	
Didacus, Laicus Murciæ 1505,	
Bernardus a S. Joanne Budejocii 1519.	
Alphonsus Marinus in Hispania 1570,	
Michael Borrassius in Italia 1582,	
Coleta in Germania an 1273,	

Antonius a Monte Sicardo, a Patribus Observantibus ad Capucinos transgressus, Maceratæ anno 1550 mortuus, etiam in dicto Martyrologio cum titulo Beati memoratur.

Fr. Petrus Eremita Augustianus, Laicus magnæ sanctitatis, sub hoc duntaxat titulo inscribitur Hagiologio Lusitano, defunctus Conimbricæ an. 1559; a nobis autem hic commemoratur, quia Vitam ejus scripsit

scripsit Fr. Alexius de Meneses ejusdem Ordinis, ex Archiepiscopo Goano, factus anno 1610 Archiepiscopus Bracharensis : quam Vitam pro alio forson opere successores nostri optabunt nancisci.

D. P.

Maria, Parmæ ac Placentiæ Princeps, Duci Alexandro Farnesio nupta, eique præmortua, an. 1577, et apud Cappuccinas sepulta, Vitam habet Italice atque Hispanice editam, in qua merito virtutes ejus singulares laudantur, quare etiam a Vasconcello, in descriptione Lusitaniæ (fuerat enim Emmanuelis I ex filio Eduardo neptis) refertur inter Lusitanas feminas, sanctitate nobiles pag. 527 ; sed abstinet is a titulo Beatæ, quem ipsi Arturus in Gynecæo, liberaliter more suo, decernit.

SS. Marcianus, Nicander et Apollonius referuntur in MS. Casinensi, et scorsim in aliis. Ast in Martyrologio Romano v Junii.

SS. Martha et Maria mulieres indicantur in Synaxariis et Menæis Græcis; et iterum quando de illis agimus, vi Junii.

D. P.

Martyris xl Iconii, referuntur a Maurolyco, Galesinio, Canisio, Ferrario. Petrus de Natalibus l. 1 c. 86 numerat XLIV. Acta Apocrypha SS. Quirici et Julitiæ ccccxliv, sed Tharsi passos dicunt : agemus nos de cccciv, Antiochiæ coronatis, xvi Junii.

S. Udalricus, Episcopus et Confessor, indicatur a Bellino, Greveno, Maurolyco, et Molano. Est is Episcopus Augustanus, et colitur iv Julii.

S. Procopii, Abbatis in Bohemia, Canonizatio indicatur a Ferrario. De eo agemus iv Julii.

S. Petri, Episcopi Anagniniensis Canonizatio, a Paschale II facta, indicatur ab Hugone Menardo : at dies natalis est iii Augusti.

Nicomedes Martyr, in vetustis Mediolanensibus Brevariis ac Missali, communem hodie habebat cultum, cum S. Quirino ; et quidem sic, ut ipsi soli propria esset Præfatio ; in recentioribus vero non amplius inveniuntur, solumque servata est memoria, pro die quo etiam Romæ colitur, xv Septembris.

S. Pipionis Levitæ translatio, apud Belnam in diocesi Senonensi, ut 4 Junii facta celebratur ; Depo-

sitio autem a Saussayo refertur 2 Octobr. At Philippus Labbe, tomo 1 novæ Bibliothecæ pag. 779 et seq. aliquam Vitam edidit, asseritque festum potissimum celebrari 7 ejusdem mensis. Proinde agendum de illo nobis erit die

ii aut vii Octobris.

Ositha, Virgo et Martyr, filia Regis Orientalium Saxonum, proponitur a Greveno, Canisio et Gelenio ; ab aliis etiam 3 hujus. Verum, ut tum monuimus, ab aliis colitur vii Octobris.

S. Andreas, Cretensis Archiepiscopus, longo cum Elogio laudatur in Synaxario MS. nostri Collegii Cluromontani Parisiis. Vitam dabimus, juxta Romanum Martyrologium, et Menologium Sirleti atque Catalogum Ferrarii xvii Octobris.

S. Fidelis Martyris translatio secunda, in propria apud Comonses ecclesia, facta hoc die anno mcccclxv recolitur in Martyrologio Comensi Aloysii de Tattis ; Translatia autem prima xv Junii ; at Natalis ipsius celebratur xxviii Octobris.

Andreas de Perusio, Ordinis Prædicatorum, Beatus appellatur a Dominico Maria Marchesio in sacro Diario Dominicano ad hunc diem. Abiit is, postquam præclare multa in Italia gesserat, in Orientem, Tartaris Evangelium prædicaturus, cujus causa ab ipsis mortis damnatus atque capite plexus fuit anno 1300. Cur de illo agat die 4 Junii potius quam alio, nescit ipse Marchesius. Jacobillus martyrio affectum scribit die 28 Novembris anni prædicti, addens imagines ejus cum radiis circum caput, cum palma martyrii et libro in manu, a multis seculis depictus videri Perusii, in Capitulo, Sacratio, templo et claustro Dominicanorum cum hac subscriptione B. Andreas Catranus Perusinus, fidei ardore succensus in Isauricam Chersonæ insulam profectus est : mox transmissio Tanai, verbum Dei infidelibus prædicans, variis tormentis ibidem martyrio coronatus anno 1300, multis fulgens miraculis. Hæc, et si qua ejusmodi alia interim reperiantur, movere poterunt posteros, ut in die martyrii, quem Jacobillus assignat, de illo agant, nempe

xxviii Novembris

D. P.

DE SANCTO CLATEO EPISCOPO BRIXIENSI MARTYRE

G. II.

Explicantur ejus cultus, ætas, martyrium.

I SEC.

Brixia, Longobardum urbs Episcopalis, sub dominio Veneto ad Alpium Rheticarum radices, quamplurimos recenset Sanctos, partim Martyres, partim Episcopos aliosque, ex quibus ultra triginta hactenus protulimus, aliquos iterum hoc mense relaturi : et ad hunc diem quartum incipimus cum Martyrologio Romano, in quo ista leguntur : Brixia S. Clatei Episcopi et Martyris, sub Nerone Imperatore. Petrus Galesinius plura in suo Martyrologio addit his verbis : Mediolani S. Clatei, Episcopi et Martyris. Hic Brixia Episcopus secundus, Anolini Judicis mandato, ab idolorum cultoribus Nerone Imperatore fustibus percussus, demum neci objectus, coronatur. Quæ nonnullis verbis adjectis referuntur in Martyrologio Brixiano Bernardini Fayni : qui et de eodem agit in Cælo Brixianæ Ecclesiæ, et od Martyrologium quamplurimos allegat, qui ejus meminerunt. Apud Ferrarium, in Catalogo Sanctorum Italia, istud parvum elogium habetur.

2 Clateus, S. Anatalonis Episcopi secundi Mediolanensis discipulus, ab eoque Brixia ordinatus Episcopus, assiduis prædicationibus populum Bri-

xianum magna ex parte ad Christum convertit, doctrinam vitæ exemplo et signis confirmans. Cum autem Viatorem sibi subrogasset, ipse Mediolanum ad Caium Episcopum Mediolanensem, condiscipulum suum, visendam profectus, ibi jussu Anolini Præfecti tentus, post multa verbera, cum Christo renuntiare nollet, capite truncatus est, Nerone Imperatore, pridie Nonas Junii : cujus corpus Mediolani asservatur. Joannes Franciscus Florentinus in Indice Chronologico Antistitum Bririanorum ait, constantem famam esse, quod sacrum S. Clatheus corpus, ignoto tamen loco, Mediolani adhuc jaceat. Coluntur relati Episcopi Anatalon xxv Septembris, Viator xiv Decembris, et Caius xxvii Septembris.

3 Circa Anolinum Judicem aut Præfectum aliquis scrupulus est, quod Anolinus, Præfectus Prætorio, temporibus Maximiani Imperatoris desævierit Mediolani, Veronæ et vicinis locis ; uti late deduximus ad diem xxiii Martii, ad Acta S. Proculi Episcopi Veronensis : et in Indice sive Idea Romanæ Historiæ, ab Andrea Schotto adjuncta Annalibus Stephani Pighii, ad ista tempora non reperitur gens seu familia Anolina.

Verum

Quis ille Anolinus Judex?

Memoria in
fastis,

Elogium

A Verum neque omnia tam accurate fuerunt conscripta, ut non potuerint omissæ fuisse aliquæ familiæ, primo Christi seculo adhuc minus celebres, postea clariores factæ, quæ etiam Romanos Consules dederint, uti ad annum CCXCV sub Diocletiano et Maximiano fuerunt Nummius Tuscus, et Annius Cornelius Anulinus : neque dicta de ætate S. Clatheï, ex tam longinqua repetita, ideo certa nobis sunt ; ut non potuerit sub Maximiano passus, primum Martyr factus esse in confinibus seculi III et IV ; Neronis autem persecutioni adscriptus, ex sola vetustatis præsumptione.

Tempus Martyrii.

4 De hac persecutione egimus ad Catalogos veteres Romanorum Pontificum, in Diatriba præliminari ante totum primum Aprilis ad Elogium S. Petri num. 32 ; ubi docuimus, eam potissimum coepit anno LXIV,

atque anno sequente SS. Petrum et Paulum Apostolos D mortyrio consecratos : circa quod tempus aperteret, S. Clateum etiam passum esse, secundum Brixienstem de ordine Episcoporum suorum traditionem, quam nolumus in controversiam vocare, nulla certiori Chronologia fulti. Fagnus in Annotationibus suis MSS. ad nos missis, miratur illum, ex tot Sanctis Ecclesiæ istius Episcopis, unicum esse, qui suo sanguine fidem consignavit, Martyr effectus ; eoque magis optandum esset, talem ei palmam certioribus et vetustioribus auctoribus confirmari. Brantius Episcopus Suzannæ in suo Martyrologio poetico ; de Martyrio tacens ista habet.

Confregit statuas, Clatheo Pastore jubente,
Et Christo nomen Brixia læta dedit.

DE SS. MARTYRIBUS NOVIDUNENSIBUS, DINOCO, ZOTICO, ATTALO, EUTICO, CAMASO, QUIRINO, JULIA, SATURNINA, GALDUNO, NINNITA, FORTUNIONE, ET ALIIS XXV ; ITEM CIRINO, EBUSTO, RUSTICO, SILVIO

O. B. E

Ex Martyrologio Hieronymiano.

Nomina varie scripta

Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa auspicantur hunc diem quartum Junii cum aliqua differentia circa palæstram Martyrum, nam ab olis Ninive, urbs scilicet Assyriæ ; ab alio Nividunum, seu Nevidunum, aut Novidunum nominatur. Epternacense antiquissimum ita incipit : Pridie Nonas Junii. In Ninive natalis Dinoci, Zotici, Attali, Eutici, Camasi, Quirinæ, Juliæ, Saturninæ, Galduni, Ninnitæ, Fortunionis, et aliorum XXV. In aliis videlicet Lucensibus duobus, Corbeïensi et Blumiano, omittitur nomen Dinoci. Variat etiam lectio, Amasi, Quirini, Saturninæ et Saturnini : et numerus additus modo est XXII, modo XXVIII, et quandoque solum XX. Rabanus hos habet : In Ninive Dinoci, Attali, Camari, Firinæ, loco Quirinæ, Juliæ. MSS. Richenoviense in Suevia et Rhinoviense in Helvetia : In Ninive Dinocii, Attali, Eutici, Aquisgranense ordine inverso sic legit : In Ninive Dinoci, Zotici, Attali, Camosti, Juliæ, Saturnini Beda supposititius : In Ninive Natale Dinocii, Attali, Camarii, Tyrini, loco Quirini, Juliæ. At loco Dinoci legitur Dieni in MS. Catalogo, ante opera Isidori. Romæ in Vallicellana Bibliotheca. Interim, omisso Dinoco, ita habet Usuardus : Noviduno civitate, Zotici, Attali, Eutychii. Addit Notkerus, Cum aliis multis.

Palæstra Noviodunum in Europa,

2 MSS. Atrebatense : Novoduno natale sanctæ Saturninæ, Zotici et Eutici. Hinc Saussayus arripit occasionem hos attribuendi Nivernis, cum hoc elogio. Novioduni, inquit Heduarum, id est Nivernis, natalis Sanctorum Martyrum Zotici, Attali, Eutichii et aliorum multorum, qui fidei Christianæ accusati, non titubanter, sed libere constanterque, sacratissimam religionem professi, obque hanc confessionem acerbissime cruciati, præclaro certamine ad æterna præmia pervenerunt. Hæc ibi, quæ passim de Martyribus quibuscunque fere dici possunt. Præter istam Heduarum civitatem, provincie nunc a se dictæ caput, est nihilominus celebris in Veromanduis, Episcopalis etiam, vulgo Noyon dicta, ut taceam Noviodunum Bitergum, vulgo Neufvy ; et aliud Perticensis provincie caput, Novigentum recentioribus, vulgo Nogent. Sed et Mæsia inferior ad Danubium, ubi nunc Bessa-

vabia dicitur, suum apud Ammianum ac Ptolomæam Novidunum habet ; et Pannonia superior, alterum ad Savam, Antonino ac Ptolomæo recensitum, in finibus Carniolæ ; in qua Pannonia cum Imperatores Diocletianus et uterque Maximianus sæpe ac diutius fuerint commorati, justa Sconlebi aliorumque suspicio est, complures ex his Martyribus, quos vulgaris opinio Galliarum adscribit, Pannoniæ relinquendos fuisse.

3 Idem et ego existimo : nihil tamen in particulari de hic positis definire præsumo ; nisi quod eos, in quacunque Europæ regione passos potius credam, quam in Assyria. Etsi enim Ninus, dicta in scripturis Nirmive, urbs fuerit stante imperio Assyriorum ampla ; cum ipso tamen excisa penitus, solum nomen retinuit apud posteros ; neque tempore Christianæ legis ulla fuisse videtur, nisi sub alio forsitan nomine ; quemadmodum pars ejus aliqua fuisse putatur ea, quæ hodie Mosol dicitur. Est autem notatu dignum, quod in omnibus exemplaribus, in quibus Novidunum scribitur, Dinocus taceatur ; et verosimile sit ex his verbis : In Nevidono civitate, vel Nevidoni civitate nam et Nevidunum scribitur et Nividonum, eadem semper significatione ; dum id quod Latinis Novum est, Germanis Neu et Niu pronuntiat, et Danum id est civitas etiam Donum vertitur) verosimile, inquam, sit, ei scriptum pro civitate, legi fecisse in Ninive Donici.

non Ninice in Assyria.

4 Relinquimus tamen Donicium in numero aliarum Martyrum, propter exemplarium eum nominantium multitudinem. Alia et ipsam omittunt, et recensendo alios nomina Palæstræ retinent, puta Gellonense perquam vetustum, MS. Augustanum S. Udalrici, Helveticum S. Galli, et Parisiense Labbei ; ubi sit mentio Zotici, Camasi, Quirini, Julii, Saturnini, et in MS. Lætiensi Saturninæ, Zotici et Euticii ; et additur nomen Rustici. In Corbeïensi, Rustici et Silvii. In Epternacensi Cyrini Episcopi Ebusti, Rustici Episcopi : pro nomine autem Cyrini, alibi legitur Cyrici, Cyprini, et Cypriani : omisso etiam titulo Episcopi quod magis placet, viderique potest ab eo qui ibidem sequitur, a nobis autem præmittitur, Quirino Sabariæ passo, acceptum, et hanc Novidunensium Martyrum classem male relatum nomen esse.

F

Addantur alii 4.

DE SANCTIS PICTO, ARECIO, DACIANO,
MARTYRIBUS ROMÆ VIA APPIA.

D. P.

Cultus, et Hispanica de loco martyrii figmenta.

Nomina in
Martyrologiis.

B

Dacianus
Emeritæ
quomodo ad-
scriptus

Jam sæpius citata vetusta Martyrologii Hieronymiani apographa quatuor, nobis suggerunt has Martyres istis verbis : Romæ natalis Picti, Arecii, Daciani, in MS. Casinensi et alio Reginæ Sueciæ additur via Appia, et quidem ut legitur in MSS. Tornacensi et Lathensi, in cœmeterio ad Catacumbas, et in MS. Vaticano S. Petri, dicitur fuisse quarto milliario ab Urbe. De Catacumbis via Appia agit Aringhus lib. 3 Romæ subterraneæ cap. 12. S. Gregorius lib. 3 epist. 30, secundo milliario easdem collocare videtur; et potuit ibi captum cœmeterium ad aliquot porra passuum millia extendi. Nomina harum Sanctorum varie scribuntur, Pecti, Pasti, Picti loco Picti, tum Areci, Aregii, Aretii loco Arecii : denique Daciani etiam per litteram t exaratur. In Romano Martyrologio referuntur Aretius et Dacianus, Martyres Romæ. At Pictus et Dacianus in MSS. Augustano, Gellonensi, S. Galli et Lobleano.

2 Pioculum videbatur pseudepigraphorum Chronicorum in Hispania Auctoribus qualibuscumque, si dies hic absque Sancto aliquo Hispano præteriret. Quid ergo? Hunc S. Dacianum arripuerunt, et Decianum quemdam, Martialis poetæ amicum, multisque ab eo laudibus celebratum, invenientes, quo apud se nato gloriatur Emerita lib. 1 Epigr. 62; Julianum suum in

pseudo-Chronico num. 287 sic scribere fecerunt, Celebratur adhuc memoria S. Daciani seu Deciani, viri philosophi Stoici Emeritensis, quem adeo celebrat Martialis, passi sub Adriano Romæ cum aliis, die iv mensis Junii. Ne autem choragium desit, addit Tamayus in Martyrologio Hispanico somnium a se sub nomine Auli Iuli, quasi Saracenis adhuc dominantibus scribentis, curmen ad B. Dacianum Martyrem Emeritensem, quo dicitur ab Evaristo Pontifice vera fidei Christianæ dogmata sumpsisse, atque ante eum Martyr ad astra volasse. Cum autem Baronius Evaristi martyrium adscripserit anno cxxi (ego cvm obiisse censeo) arguit ipsum Tamayus, quod tam in Annalibus quam in Notis ad Martyrologium, nulla ratione suffultus, aut autographi auctoritate vallatus, ejus martyrium ad tempora Diocletiani rejecit. Interim ipse Pseudo-Juliani commento innixus, proluxa satis Acta compaginat, ex variis, ut ait : eumque aliquanto succinctior Curdosus in Hagiologia Lusitano sequitur, eo quod Emerita, nunc Castellæ novæ accensa civitas, ad Anam fluvium in Extremadura vulgo dicta, Lusitanica sit Itinio et Straboni, multorum urbium conventu juridico celebris olim et Archiepiscopalis civitas; quare eam Lusitaniæ caput idem Curdosus in Notis appellat.

E
quomodo
Lusitaniæ.

DE SS. EXPERGENTO, CHRISTA, ITALIO, PHILIPPO,
RUSTULO, CAMA, JULIA, SATURNINO, EIAGONO,
MOMNA, FORTUNO, CRISCENTIA, JOCUNDIANO,

G. H.

MARTYRIBUS, IN CILICIA AUT SICILIA

Ex Hieronymiano Martyrologio,

Palæstra horum Sanctorum varie signatur. In tribus et præcipuis apographis Martyrologii Hieronymiani indicatur Cilicia, itemque in MS. Barberiniana. Ast Sicilia legitur in apographo Corbeiensi. MS. Reginæ Sueciæ : In Sicilia SS. Itali, Philippi, Eutici, et aliorum decem. Ex his Euticus referendus videtur ad superiorem classem Martyrum Noviduni possorum. Notherus ita habet : In Sicilia SS. Expergentii et Christæ Martyrum : et MS. Richenoviense Expergentum Siciliæ Martyrem memorat. Ex supra indicatis Cama est in solo Epternocensi, et Jocundianus in Corbeiensi. In aliis scriptio differt : Pergonti, enim Crastæ seu Christæ, Rustici, Saturninæ, Jecaconi, Monæ seu Menæ legi-

tur. Est ergo in Cilicia, aut Sicilia natalis Sanctorum Martyrum Expergenti, Christæ, Italii, Philippi, Rustuli, Camæ, Juliæ, Saturnini, Eiagoni, Momnæ, Fortuni, Criscentiæ, Jocundiani.

2 Octavius Cajetanus noster Tomo 1 de Vitæ Sanctorum Siculorum pag. 123, plures in Sicilia Martyres, incerto ævo locove congerit : et ab illo ad iii Nonas Junii, Expergenitus et Chresta Martyres indicantur : in Animodversionibus autem citatur solus Notherus : sed hic eos habet ii Nonas Junii, scribitque nomina Expergentii et Christæ. Nomina vero Expergentii aliquibus Expergentiæ, Italii, Rustuli et Criscentiæ, habentur in MSS. Gellonensi, Augustano, S. Galli, et Labbeano.

F

DE SS. RUTILO SEU RUSTULO

ET SOCIIS DUOBUS MARTYRIBUS

SABARIÆ IN PANNONIA

Ex variis Martyrologiis.

G. H.

Nomina in
Martyrologiis:

Concludant hi Martyres diem præsentem in quatuor Martyrologiis Hieronymiani apographis, ubi ista habentur; In Sabaria civitate Rutuli seu Rustuli, cum aliis duobus. Similia leguntur apud Notkerum et Grevenum, atque in MSS. Barberiano, Coloniensi S. Mariæ ad Gradus, aliquo Reginæ Sueciæ, et aliis. In hodierno Martyrologio Romano ita legitur: In Pannonia sanctorum Martyrum Rutili et sociorum. De Sabariæ urbe Pannonia infra agimus ad Vitam S. Quirini.

B 2 S. Rutili Martyris aliquas Reliquias asservari

Bononiæ in Ecclesia tertii Ordinis Franciscani, dicata S. Mariæ o Caritate in via S. Felicis, indicat ad hunc diem Masinus in Bononia perlustrata. De illis dum amplius nihil dicitur, credemus perquam exigui momenti ipsas esse, nec adeo specialiter coli ut commemorari hic debuerint; sicut de aliis similibus jam edocti, abstinemus ab inquisitione ulteriori. Quidquid autem ibi sit, id mediate vel immediate allatum fuisse ex Pannonia, non debet præsumi absque probatione aliqua.

an Rutili
Reliquiæ
Bononiæ?

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

SOPHIA CUM FILIABUS

DIBAMONA ET BISTAMONA

ITEM SANCTO WARSENOPHA ET MATRE EJUS

Ex Hagiologio Metrico Anonymi Habessinini.

D. P.

Cum Sophia
ejusque duabus
filiabus;

Temporibus Hadriani Imperatoris, habuit Urbs Roma sanctam matronam, Sophiam nomine, cum tribus filiabus Fide, Spe, Charitate: quarum nomina et cultus inveniuntur i Masre, id est xxv Julii, in Æthiopicis; i Augusti, in Latinis; xvii Septembris, in Græcis fastis. Habuisse videtur suam quoque Sophiam Ægyptus, duarum Sanctarum filiarum matrem, quarum prætulata nomina, cum passo eadem die Warsenopha, conservant Fasti Habessinorum, a Paulo Poeta Jacobitico metricè exornati, nobisque Lotine communicati a Jobo Ludolfo, Historiæ Æthiopiæ illustratione bene de sacra æque ac profana antiquitate merito. Strophes ad illas spectantis, hanc ex Hagiologio isto paraphrasim accipe: Saluto Sophiam et filias Dibamonam ac Bistamonam: quæ consociatæ fuerunt et convenerunt hodie in martyrio cum Warsanopha ac Matre ejus, oriunda ex Denfa;

C

Warsenopha
simul invocatur
cum
matre;

omnes orans ut suo me complexu tueantur, ne eadem, sicut gallina colligit pullos suos sub alis suis. Viri an feminae nomen sit Warsenopha non distinguere, nisi ad xxix Abibi, xxiii Julii Romani, occurreret Warsanopha præclarus Martyr, cum sociis duobus. Ignobilis vero urbecula Denfa, quæ, et ubi sita sit, opto discere; nec enim eam in suo. Topographico indice notat Ludolfus: qui etiam contentus fuit solam Sophiam cum filiabus et Warsenopha inscribere Fastis Alexandrinæ Ecclesiæ a se concinnatis, omissa matre ejus; fortassis quia obscurum ei aliquid hic erat. Ubi is vel alius distinctius quid de prædictis Sanctis docere potuerit, grater discemus: interim conjectare licebit, sub Decio vel Diocletiano ac Maximiano, vel denique sub Galerio Maximino contigisse omnium passionem.

et hæc quidem
ut Denfa
oriundæ.

F

DE S. QUIRINO

MARTYRE TIBURE IN LATIO

Sylloge de ejus cultu et conditione

G. H.

Memoria in
fastis

Tibur, vulgo Tivoli, urbs antiqua Latii, nunc Campaniæ Romanæ, in ditone Pontificia, xvi millibus passuum Roma dissitum, inter alios Sanctos colit S. Quirinum, ab alio S. Quirino Episcopo et Martyre, de quo infra agimus cum Martyrologio Romano, diversum, et in eodem his verbis prolatum: Tibure, S. Quirini Martyris. Ubi

annotat Baronius: Hujus corpus (ut accepimus ex veterrimis monumentis Ecclesiæ Tiburtinæ) ibi reconditum habetur in basilica S. Laurentii, sub altari sanctissimi Salvatoris. Eadem fere repetit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, addens; ubi et quo genere martyri coronatus fuerit, neminem docere; ac deinde annotans: In indice seu tabula Sanctorum,

AUCTORE G. II. **A** Sanctorum, qui Tibure coluntur, ad nos inde transmissa, Quirinus, non Martyr, sed Confessor adnotatur ad diem v Junii. Cujus corpus aliunde asportatum (non enim Tiburtinus fuit) in Cathedrali Ecclesia sub titulo Salvatoris conditum est. Antea idem Ferrarius, in *Nova Topographia ad Martyrologium Romanum*, cum Baronio scripserat, corpus haberi in ecclesia S. Laurentii sub Majori altari sanctissimi Salvatoris : quæ inter se non videntur convenire.

2 Utrum autem seipsum cum Baronio Ferrarius correctum voluerit, in isto annis quatuor post Topographiam edito Catalogo; an vero, per oscitantiam, sic festinanti ignoscendam, nomina commutaverit; nesciremus dirimere, nisi Ughellus, Tomo i *Italiae sacræ*, in Episcopus Tiburtinus assereret, templum Herculis aut maximam partem ejus, Constantini Imperatoris temporibus, in D. Laurentii honorem Christiano ritu, in Ecclesiam Cathedralem dictum fuisse. Ne autem de altari S. Salvatoris dubitemus, addit idem Ughellus, in Tiburtina Cathedrali ossa S. Quirini Sacerdotis conquirere, in eaque olim a Simplicio Tiburtino, Pontifice Summo, reconditam fuisse Salvatoris nostri Jesu Christi imaginem, a Divo Luca Evangelista depictam. Et postea; In magna esse eam effigiem apud Tiburtinos religione : ad quam asservendam, Gregorii IX temporibus sacellum excitavit, quod ab eodem Pontifice consecratum est, in eoque sacra Quirini Sacerdotis ipsius reposita fuerunt, de quibus inscriptio ibidem hæc : Christo

Servatori memoriaeque perenni. Hoc in sacello D Salvatoris nostri effigies, a D. Luca depicta, veneratione tam debita quam devota custoditur; in eodemque corpus B. Quirini servatur : cujus præter cetera memoria cernitur in lapide, in ingressu a dextris. Huc tamen mulieribus ingredi nefas est, nisi unico die dedicationis dumtaxat ejusdem; quod a Gregorio IX consecratum extitit, anno a Deiparæ Virginis partu MCCCXXIV, XVII Kalendas Julii. Hæc ibi. Brantius Episcopus Sarsinæ hoc versu honoravit Quirinum istum :

Ob spretas statuas cæsi Veneranda Quirini.

Herculeum Tibur Martyris ossa colit.

3 Ecce, qui in inscriptione Quirinus solum appellatur; ab Ughello Sacerdos habetur, et apud Ferrarium Confessor : qui tamen ab ipsomet cum Martyrologio Romano prætitulatur Martyr : quod et nos cum Baronio facimus, dubium ipsum Tiburtinus eruditus solvendum relinquentes.

4 Si Ughellus Sacerdotii titulum vetustiori probaret argumento, possemus suspicari, hunc illum esse, quem cum titulo Episcopi (antiquioribus enim idem sunt Sacerdos et Episcopus) et sub nomine Cirini, una cum Ebusto et Rastico similiter Episcopo, refert Martyrologium Hieronymianum supra post Novidunenses Martyres; facile enim istis potuit, nomen loci, Tibur, excuisse : et Tiburtini Episcopi omnes nos latent, usque ad Paulum S. Damaso adversatum in schismate Ur-

Sacerdos,
Martyr, an
Confessor,
incertum.

E

DE S. QUIRINO MARTYRE

EPISCOPO SISCIAE IN PANNONIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

D. P.

Antiquissima Acta, Corpus Romanum translatum, indeque a variis possideri assertum.

SUB GALERIO.

In Pannonia
Christum
confessi,
mortui sepulti

Qua loco in Savum Pannoniæ fluvium Colopis influit, Siscia est; civitas olim Episcopalis, nunc Seseg dicta, ac media fere inter Carolostadium Windorum, et Zagabriam Hungarorum civitates. In hac, Diocletiano ac Maximiano imperantibus et fidem Christianam nequidquam extirpare conantibus; eandem fructuose prædicavit, primus fortassis, solus certe notus, Episcopus Quirinus; eandemque fidem ibidem generose est confessus, sub tyrannide Galerii Maximiani, vocerum Diocletianum imitatus; postquam priores, Christianæ aræ anno cccx, ultra purpuram deposuerant. Sabariam deinde trans Arrhabonem idem Sanctus gloriosa morte; ac paulo ulterius versus Aquilonem Scarabantiam, Pannoniæ superioris similiter, civitates, Austriæ propinquiores, sepultura sua cultuque corporis consecravit.

Acta vetustis-
sima hic
dantur

2 Acta vetustissima, et Magni Constantini ævo ex Proconsularibus monumentis scripta, exhibuerunt typis excusa, ante annos quidem ducentos, Jontius Mombrilius; ante centum vero Laurentius Surius. Sic autem edita, cum MS. Codice Vaticanæ, numerum 1191 præferente, nec dñe post Innocentii II ætatem scripto, contulit, ejusdem Bibliothecæ Custos primarius, simul et Basilicæ Canonicus, Emmanuel Schelstraten, ac variantes a Mombrilio lectiones annotavit. Surius illa se profiteretur habuisse ex quodam egregio MS. Codice, addens; Auctoris nomen non adest ibi (ut in nullis antiquis Passionibus, inter sacra recitandis, solebat) sed est historia graviter conscripta, atque antiqua sane, ut equidem arbitror. Hanc certe ha-

buit probavitque S. Hieronymus, in additionibus Eusebiano Chronico interpositis, utpote non solum interpretis, sed et scriptoris officio (sicut præfatur) functus; et nonnulla, quæ intermissa videbantur, adjiciens. Ejus ad annum Domini cccx; ex hisce Actis desumpta verba, sic sonant; Quirinus, Episcopus Siscianus, pro Christo gloriose interficitur; nam manuali mola ad collum ligata, e ponte præcipitatus in fluvium (scilicet Sabariam, Arrhaboni mox influentem) diutissime supernatavit; et cum spectantibus collocutus, ne suo terrentur exemplo; vix, orans ut mergeretur, obtinuit. Eodem tempore quo in Palæstina Hieronymus, in Hispania scribens ac florens Prudentius, libro περὶ Σεπταζών Hyano vii, illa ipsa Acta digna censuit quæ versa redderet : quod ejus Poëma, ex novissima Danielis Heinsii recognitione, damus post Acta prælaudata; quorum utinam plura MSS. exempla invenire nobis contigisset, ad supplendos quorundam verborum defectus, Mombrilio et Surio communes, adeoque vetustos etiam ipsos, nunc conjecturis uti subinde cogar.

visæ S.
Hieronymo

P

et Prudentio.

3 Eorum Actorum diversa compendia invenimus et descriptimus, sed hic non putavimus referendū fontem nacti, nisi quatenus agunt de corporis sacri translatione : de qua ad calcem veterum Actorum, sic posterius adscriptum legitur. Facta autem incursione barbarorum in partes Pannoniæ, populus Christianus de Scarabantiensi urbe fugiens, sanctum corpus Quirini Episcopi et Martyris afferentes, secum deduxerunt : quem sepelierunt in loco qui dicitur Cata-

Corpus Romanum
translatum ad
Catacumbas,

A cumbas. Possumus id de populatione illa intelligere, qua per Europam grossatos Gothos anno cccxcv sic scribit Claudianus, lib. 2 in Rufinum, claudis auctorem et proditorem imperii, Versu 36 et seqq.

Gethicis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis ad usque
Dalmatiæ fines. Omnis qua nobile Ponti
Æquor, et Hadriacas tellus interfacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis...
Thessalus ardet ager, reticet pastore fugato
Pælion, Æmathias ignis populatur aristas.
Jam plaga Pauoniæ, miserandaque mœnia Thracum,
Arvaque Mysorum; jam nulli flebile damnum:
Sed cursus solennis erat campusque furori
Expositus, sensumque malis detraxerat usus.

et 1140 ad S.
Mariæ Trans-
tiberinæ.

4 Prænotatorum compendiorum unum, quod, ex Prudente fere acceptum, Basilicæ S. Mariæ trans Tiberim, die festo S. Quirini, trium Lectionum ricem præbens, ultima ita finit: Romam deinde ad Catacumbas delatum postremo ab Innocentio Papa II in ecclesia S. Mariæ trans Tiberim repositum est, quæ multis latius explicantur in MS. Vatic. quod vel hinc putes, olim fuisse istius Ecclesiæ. Restauravit hanc

Caput ad
Campum
Martium:

B Innocentius iste anno mxxl, quando Octavius Pancirolius ait, sub altare Majus ab eo collocata esse corpora SS. Cornelii Papæ et Quirini Episcopi Martyris, a Catacumbis sumpta; ultimi autem Caput donatum fuisse ecclesiæ S. Mariæ in Campo Martio. Hujus secundæ Translationis cum nulla fiat mentio in Codice quo usus Surius est, scimus prænotatum additamentum veteri, ex Pannonia una cum corpore allato contextui, accessisse, ante Innocentii II ætatem, fortassis etiam diu, et seculo v vel vi. Interim aliud compendium, quod similiter in tres divisum Lectiones Ecclesiæ Aquileiensi servit, refert quod uno ante Innocentium seculo eadem Ecclesiæ corpus concessum sit, his verbis: Denum Popponi Bajuvario, Patriarchæ Aquileiensi; qui Pontifex maximus creatus, dictus est Gelasius II, concessum a Joanne XIX, et in basilica Aquileiensi, ab eodem Poppone ædificata, conditum est, ubi nunc asservatur et colitur.

ubi et Episcopus fuerit?

5 Numerant Aquileienses Episcopos suos primos, hoc ordine; S. Marcus Evangelista, S. Hermagoras, S. Helarus, S. Chrysogonus, S. Quirinus; et hanc credentes esse ipsum, quem Sisciæ passum hodie colimus, de ejus utroque Episcopatu successive gesto, primam texunt Lectionem. Sed uti errare istos in Chrysogono constat, dum credunt esse hujus nominis Martyrem, qui Aquileiæ passus colitur xxiv Novembris;

C Quæ vereor ne similiter erraverint in Quirino, duosque in unum conflaverint; et quoniam Sisciensis Episcopi corpus Romam translatum fuisse indubitanter credebatur, consequens esse putaverint, ut illud Poppo suus inde acceperit a Joanne XIX, tempore ejusdem Poppo nis universam Ecclesiam gubernante) ab anno mxxiv ad mxxxiii. Sed in his omnibus tanto minor nobis est Lectionum istarum auctoritas, quanto ignorantior etiam in rebus domesticis probatur fuisse auctor, qui Poppo nem Brixiensem, anno mxxviii creatum Gelasium Papam II, potuit cum Aquileiensi ejusdem nominis ac temporis Patriarcha confundere; et ex Galerio Imperatore, facere Galerium Præsidem, loco Maximi. Fieri ergo potest, ut quæ Aquileiæ aut habebantur olim, aut habentur etiam nunc S. Quirini Reliquiæ; urbi illi magis propriæ sint quam sciat ipsa; domique inventæ non aliunde allatæ.

sed verosimiliter alius.

Illa etiam ossa quæ Roma an. 838 in Alemanniâ

6 Rudolphus Presbyter, in Vita B. Rabani Mauri, Moguntini Archiepiscopi, Magistri sui, iv Februarii ab Henschenio illustrata, num. 3, enumerans Reliquias, anno dcccxxxviii Roma allatas in Alemanniâ; primo loco ponit, Ossa S. Quirini; eundem esse supponens, qui in Siscia Pannoniarum oppido Episcopus.... ligata ad collum mola, præcipitatus est. Idem de si-
Junii T. I

milis nomenclaturæ Reliquiis credunt Mediolanenses: D ex quorum sensu, Actis a se editis hæc subtexuit Mombritiis: Postea per Dominum piissimum Angilbertum, venerabilem Archiepiscopum Mediolanensem, deportatus Quirinus, et honorifice apud monasterium B. Levitæ Vincentii, simul cum S. Nicomede Presbytero, summa cum reverentia est reconditus: quæ etiam Baronius in Notis ad hunc diem descripsit. Galesinius, in similibus suis Annotatis, ex litteris Pontificiis et Litanis Ambrosianis quas allegat, idem videtur velle probare. Sed ejusmodi litteras inveniri etiamnum gauderemus, certius forte docendi ex illis verene translatio talis facta sit sub Angilberto, cujus nominis vel unum vel duos Ecclesia ista habuit ab anno dcccxxii usque ad dcccxl; an vero sub Heriberto, uti legitur in Breviario Mediolanensi ad hunc diem, cui Castilionæus et Ughellus inhærent: is autem Cathedram obtinuit ab anno mxxviii ad mxxlv. Idem Castilionæus duo MSS. Martyrologio Usuardi allegat, quibus additum sit, Cujus corpus tandem translatus est in ecclesiam S. Vincentii, pro eo quod Notherus, Auctor Florarii, et alii nonnulli habent, Cujus Reliquiæ translatae sunt Romam et posita ad Catacumbas. Interim de hujus quoque S. Quirini E Episcopatu, genere, loca, tempore Martyrii, suspendimus indicium; scientes, quom multi tum Romæ tum alibi fuerint hujus nominis Martyres, cum solus Martius tres nobis proferat die quarta, duodecima, et trigesima: quæ autem de Reliquiis ejus multa hic dici ex Castilionæo possent, differimus ad xv Septembris, quo colitur S. Nicomedes Presbyter. Diversum quoque possumus eum credere, quem Ferrarius dicit Tibure coli v Junii, ob corpus ibi servatum.

aut Mediolanum sec. 9 vel 11 allata,

forte alterius sunt.

Nomen in Mrtio Hieron.

7 Siscianum de quo agimus, Episcopum, exhibet nobis vetustissimum Hieronymianum Martyrologium, in apographis Lucensibus duobus, Corbeiensique ac Blumiano, his verbis: In Sabaria civitate, Quirini. Nec dissentit ceteris antiquius Epternacense, cum, truncato licet nomine, scribit: In Saba civitate Pannoniæ: sed in istis omnibus deest titulus Episcopi, per errorem additus Cyrino et Rustico immediate prægressis, et supra per nos relatis ad classem Novidunensium Martyrum, forte in eadem Pannonia passorum. Tacent de illo Beda ac Florus, unde intelligitur, prælaudata Acta ad eorum notitiam non pervenisse, ut Natolem ejus definirent, quem alias non poterant ignorasse laudatum a S. Hieronymo in Chronico. Primus Usuardus, ex Acta nactus, diem hunc sic auspicatus est. ii Nonas Junii. Apud Illiricum, civitate Siscia, natalis B. Quirini Episcopi, qui pro fide Christi (ut Prudentius scribit) ligato ad manum molari saxo, in flumen præcipitatus; et cetera ex Hieronymo, sed qui manulem molam ad collum ligatam scribit; quod aliter apud Prudentium exaggerans Martyr, cum collo, inquit scopulum traham. Eundem errorem, adeoque ex eodem fonte haustum, in Adone videas; alterutrum autem secuti sunt Notherus, Florarii auctor, Doctrinale Clericorum, Maurolycus, Bellinus, et alii: sed correxerunt eos Galesinius, et Galesinium, aut potius ipsa Acta Hieronymumque et Prudentium, hoc loco secuti, Romanum Martyrologii Revisores, ligato ad collum saxo præcipitatum, scripserunt, sicut hodiedum legitur.

idem in Usuardo, sed non sine mendo.

ACTA VETUSTISSIMA

Ex editionibus Mombriti et Surii, cum MS. Vaticano cod. 1191 collatis.

Cum mundi istius Principes ad cruciandas animas diabolus commovisset, et ubique Domini Ecclesias diversis persecutionum tempestatibus ventilaret;

EX MSS.

a
b
In dira
persecutione
Diocletiani
c

A suscitatis Regum *a* amicis, per quos amplius adversus Dei populum praelia commoverat, agebat quotidie suae incrementa saevitiae. *b* Prementibus itaque Maximiani Imperatoris legibus, Christianus infestabatur exercitus: per Illyricum vero Diocletianus sacrilegis praeceptis in Christi populum hostiliter streviebat, addito tyrannidi suae alio Maximiano *c*, in regno partecipe, qui et suam rabiem et Diocletiani, per omnem Illyricum ostenderet. Fere tamen ad omnes provinciarum Iudices nefandorum Principum sacrilegi apices mittebantur, ut in templis daemonum immolare cogerent Christianos; Christi ecclesiae clauderentur; Christi Sacerdotes et ministri ut parerent legibus publicis, et confiterentur deos esse: quibus si thura nolint accendere, suppliciiis diversis et morti subjacerent.

S. Quirinus
comprehenditur:
d

2 Inter multos autem, qui in Christi exercitu triumphabant, B. Quirinus Episcopus Siscianus a Maximo *d* Praeside jussus est comprehendi. Quem cum studiose quererent, et beatus id sensisset Episcopus egressus est a civitate: et fugiens comprehensus est et deductus. Cumque a Maximo Praeside interrogaretur, quo fugeret; Quirinus Episcopus respondit: Non fugiebam, sed jussum Domini mei faciebam: scriptum nobis est; Si vos persequuntur in una civitate, fugite in aliam. Maximus Praeses dixit: Qui hoc praecepit? Quirinus Episcopus respondit; Christus, qui verus est Deus. Maximus dixit: Et nescis, quia ubique te Imperatorum praecepta poterant invenire; et hic quem dicis Deum verum, comprehenso tibi subvenire non poterat: sicut et modo fugiens comprehensus es et deductus? Quirinus Episcopus respondit: Semper nobiscum est; et, ubicumque fuerimus, Dominus quem colimus subvenire potest: et modo, cum apprehensus essem, mecum erat, et hic mecum est, confortans me, et ipso de meo ore tibi respondet. Maximus dixit: Multa loqueris, et loquendo magnorum Regum instituta differs *e*. Lege ergo divinos apices, et fac quod jussum est. Quirinus Episcopus respondit: Ego Imperatorum tuorum jussionem non audio, quia sacrilega est, et contra Dei praecepta jubet servos Christi diis vestris immolare, quibus non servio, quia nihil sunt. Deus autem meus, cui servio, ipse est in caelo et in terra et in mari. Ipse est in omni loco: omnibus autem superior, quia intra se continet omnia: quoniam per ipsum cuncta facta sunt, et in ipso constant universa.

e
inculcat Dei
praesentiam:

3 Maximus dixit: Per nimium tempus vivendo, **C** quasdam fabulas didicisti: supponuntur tibi thura, et discas Deos esse quos nescis: non parvum consecutus es munus intelligentiae, si praeceptis obediens esse volueris. Quod si ipse tibi non suaseris, ut devotus appareas; cognosce te subijciendum diversis injuriis, etiam morte terribili vitam tuam finiendam. Quirinus Episcopus respondit: Injurias quas mihi minaris, gloriam puto; et promissa mors, si merear, vitam dabit aeternam. Propterea Deo meo devotus esse cupio, non Regibus tuis: neque enim deos credo esse, qui non sunt; et aris daemonum thura non pono, quia scior aram esse Dei mei; in qua apta ei sacrificia boni odoris incendi. Maximus dixit; Video, quia te insania cogit ad mortem: sacrificia diis. Quirinus Episcopus respondit: Non sacrificio daemonum quia scriptum est, Omnes dii gentium daemonia; et, Qui sacrificant diis, eradicantur. Tunc Maximus Praeses jussit eum fustibus caedi, cui et dixit: Respice et agnosce potentes esse deos, quibus Romanorum servit imperium. Propter quod consentiens, eris sacerdos magno deo Jovi: alioquin ad Amantium Praesidem primae *f* Pannoniae dirigeris, a quo dignam mortis sententiam excipias. Ergo ab stultitia tua reversus, acquiesce. Quirinus

Psal. 95

fustibus
caeditur:
f

Episcopus respondit: Vere modo Sacerdotio fungor, vere modo Sacerdos effectus sum, si in ipsum Deo vero sacrificium obtulero. Et hoc, quod corpus meum caesum est, delector, nullum sentiens dolorem: ideoque offero me majoribus suppliciis, ut me quibus praepositus fui in hac vita, sequantur ad illam aeternam vitam, ad quam per hujusmodi iter facile pervenitur.

D
nullum sentit
dolorem:

4 Maximus Praeses dixit: Claudatur in carcere, et gravetur catenis, donec superatus efficiatur. Quirinus Episcopus respondit: Non expavesco carcerem, credens Deum meum mecum esse in carcere, qui semper est cum suis cultoribus. Cumque ligatus fuisset, recluditur in carcerem Quirinus Episcopus, et mittens se in orationem, dixit: Gratias tibi Domine, quia propter te haec mihi illatae sunt contumeliae: et rogo, ut qui in hoc carcere detinentur, sentiant me cultorem veri Dei esse; et credant, quia non est alius Deus, nisi tu. Media autem nocte, apparuit splendor magnus in carcere: quem cum vidisset Marcellos custos *g* personarum, aperuit carcerem, et prostravit se ad pedes B. Quirini Episcopi, dicens cum lacrymis: Ora pro me Dominum, quia credo non esse alium Deum, nisi quem tu colis. Multum autem hortatus est eum beatus Episcopus, et consignavit eum in nomine Domini nostri Jesu Christi.

ducitur in
carcerem,

g

5 Post triduum autem Maximus Quirinum Episcopum jussit ad Amantium Praesidem ad primam Pannoniam duci, ut pro contumacia, quam in leges Imperatorum exhibuerat, ultimam sententiam sustineret. Cumque deductus fuisset B. Quirinus ad primam Pannoniam, (siquidem ad ripam Danubii *h* per singulas civitates victus catenis ductus est) Amantio eodem die revertente de civitate *i* Scarabetensi offertur ei B. Quirinus Episcopus: quem Praeses ad urbem *k* Sabariensem ad audiendum censuit repedari. Tunc ingredientibus ad S. Quirinum Episcopum Christianae mulieres, cibum potumque obtulerunt ei. Quarum fidem intuens beatus Episcopus, dum ea quae offerunt benedicit, catenae quibus ligatae manus ejus et pedes fuerant, ceciderunt. Accepta igitur, esca, regressis mulieribus, hi qui eum custodiebant, Sabariam duxerunt. Quem Praeses Amantius per officium suum offerri sibi jussit in theatrum. Qui cum oblatus fuisset, Amantius Praeses dixit: Requiro te, si ea quae *l* in Siscia apud iudicum Maximum gesta monstrantur, vera sunt. Quirinus Episcopus respondit: Apud Sisciam verum Deum confessus sum. Ipsum semper colui, ipsum corde teneo: nec me ab eodem, qui unus Deus et verus est, homo poterit separare. Amantius Praeses dixit: Aetatem tuam dolemus maculari verberibus: tamen sensum tuum optamus emendare sermonibus, et praemio promissae vitae corrigere, ut reliquum senectutis tuae tempus juxta legum Imperialium sanctionem diis serviens perfruaris. B. Quirinus Episcopus dixit: Quid de aetate dubitas, quam fides inviolata redere potest omnibus suppliciis fortiolem? Nec tormentis frangitur mea confessio, nec vitae praesentis delectatione corrigitur, nec timore mortis, quamvis acerbae, mentis meae soliditas perturbatur.

E*h**i**k**l*

F
dein
Sabariam:

6 Amantius Praeses dicit: Cur instans es ad mortem, ut diis Romani Imperii appareas indevotus, et contra humanum morem vitam tibi eligas denegandam; dum hi qui evadere mortem cupiunt, negando quae gesserunt, tormenta deludunt? Tu autem ducis vitae tuae dulcedinem *m* odiosam, et festinus curris ad mortem, Imperatoribus contradicis. Propter quod adhuc te hortamur, ut vivas, et vitam tuam redimas; et cultorem te legum Romanorum exhibeas. Quirinus Episcopus dixit: Al-

amore vitae
aeternae optat
mori:

m

locutio

n A locutio ista forte flectat animos pueriles n, qui longioris vitæ spatia suspirant: ego autem didici a Deo meo, ut debeam ad illam vitam pervenire, quæ post mortem, mortis intercessione non clauditur; et ideo ad temporalem hujus vitæ terminum fidelis accedo. Non enim similis sum noxiorum, sicut potestas tua loquitur: illi enim, dum vivere cupiunt, negando Deum vere moriuntur. Ego autem ad æternitatem vitæ confitendo pervenio; nec vestris legibus acquiesco, quia Christi Dei legitima, quæ fidelibus prædicavi, custodio. Amantius Præses dixit: Diu te ad obedientiam regaliū præceptorum inclinare volumus, sed quia rigore oientis domari non potuisti, eris in exemplum omnium Christianorum ut formam tuæ mortis, qui vivere cupiunt, expavescant.

Ligato ad
collum saxo
molari, in
flumen dejectus.
tur vir Sanctus.

o

B

7 Tunc inter ceteras, quas pertulit, passiones, jussit sancto Dei Sacerdoti vel famulo mola ad collum ligari, et in fluvii Sibaridis undas demergi. Cumque de ponte præcipitatus fuisset in fluvium, et diutissime supernataret, et cum spectantibus locutus esset, ne suo terrentur exemplo, o vix orans ut mergeretur obtinuit. Cujus corpus non longe ab eodem loco, ubi demersum fuerat, inventum est: ubi etiam locus orationis habetur. Sed ipsum sanctum corpus in basilica, ad Scarabetensem portam est depositum, ubi major est pro meritis ejus frequentia procedendi. Passus est B. Quirinus Episcopus Siscianus, Martyr Christi, sub die pridie Nonarum Juniarum: et coronatus est a Domino nostro Jesu Christo, cui honor et gloria et potestas in secula seculorum. Amen. p

p

Corpus Romæ
transfertur ad
Catacumbas,

7

r
s t

et inde ad S.
Mariæ trans-
Tiberim.

C

8 Facta autem incursione Barbarorum in partes Pannoniæ, populus Christianus de Scarabetensi urbe Romam fugiens, sanctum corpus Quirini Episcopi et Martyris afferentes, secum deduxerunt. Quem via Appia milliario tertio q sepelierunt in basilica Apostolorum Petri et Pauli, ubi aliquando jacuerunt, et ubi S. Sebastianus Martyr Christi requiescit, in loco qui dicitur r Catacumbas: ædificantes nomini ejus dignam s ecclesiam: t [ibique Venerabile corpus ejus diu latuit: sed Spiritu sancto disponente, qui non patitur Sanctorum suorum gloriam occultari, tempore Innocentii II Papæ, Ecclesiæ S. Mariæ trans Tiberim fundentis oleum fundatoris, quando eadem ecclesia fabricabatur, eodem Spiritu sancto inspirante, consilio et mandato ejusdem Pontificis ac totius Romanæ Ecclesiæ Clerici u S. Mariæ cum magna reverentia levaverunt pretiosissimum Corpus gloriosissimi Quirini Episcopi et Martyris, de eodem loco: quod cum timore Dei detulerunt in prædictam Ecclesiam S. Mariæ trans-Tiberim; ac cum hymnis, et orationibus, in majori altari ejusdem ecclesiæ recondiderunt] ubi præstantur beneficia ejus usque in hodiernum diem.

ANNOTATA D. P.

a Ita etiam MS. Vatic. Mombrinius, regnorum.

b Idem, prementibus; Surius, pari mente; malo, prementibus. Vat. pertinens, (lege perimens) Maximianus Imperatoris legibus Christianos.

c Omnino credebam librariis excidisse prænomen Galerii: cum superius absolute nominetur Maximianus, Diocletiani Collega in Imperio, atque adeo hujus generum videretur Auctor debuisse ac voluisse saltem sic ab altero distinguere: sed ad veram lectionem invenendam juvit MS. Vatic. ubi legebatur alio Maximiano scilicet Galerio. Fuit autem Galerius Maximianus, Cæsar dictus an. 291; et ab anno 305 ad 311, partim solus, partim cum aliis imperavit, ad extremum fere spiritum persequens Christianos, ubicumque erat et dominabatur.

d Simili modo sub Diocletiano Præses Maximus D nominatur, Ancyra. in Vita S. Clementis Ancyran, ex MSS. 23 Januarii; in Phœnicia, aut Bithynia, ad Acta S. Ananix et sociorum, 25 Februarii; in Cilicia, in Vita S. Calliopoli 7 Aprilis et alibi.

e Surius, diffamaveris.

f Prima Pannonia, passim Pannonia superior, ubi nunc bona pars Hungariæ inferioris, cum parte Austriæ Styriæque etc.

g Personarum: ita concorditer Mombrinius atque Surius: vix tamen dubitare possum, quin legi debeat, Persanatum; referendum ad aliquid elapsum librariis: quo per conjecturam restituto, hic sensus representetur; Apparuit splendor magnus in carcere, [et omnes plagæ Quirini Episcopi sanati sunt] quem cum vidisset Marcellus Custos persanatum.

h Mombrinio atque Surio obscurissimum sensum, ex inutili verborum quorundam replicatione, clarum nobis fecit MS. Vatic. et brevi parenthesi includenda docuit, quæ istis perturbata animi erant.

i Corrige Scarabantensi: Mombrinio Scarabete-nensi, Surio Scarabentensi et Scarabatensi est autem Scarabantia, Cluverio Sopron, Lazio et aliis Scapring, inter Sopronium jam dictum et fluvium Ar-robonem: per quem si ad Danubium descendebat Aman-tius, eique per eundem Danubium obviam ductus Sanctus applicabatur ad plures in ripa civitates; oportet ut concipiamus illum 100 fere passuum millia terrestri emensum itinere, ut Siscia missus ripam attingeret circa Budam; sursum autem attraxit usque ad Arrabonis ostia, ad quæ nunc sita est Comorra.

k Sabaria, Germanis Stain am Angers, ubi Severus creatus Imperator: distat autem Scarabantia solum 20 p. m.

l Ita Mombrinius, et apte ad id quod sequitur. Vat. in Sirenia. Sur. in tua superbia.

m Surius inepte, seniles.

n Ita MS. Vatic. et sic omnino legendum puto, licet impressa habeant, dicis otiosam.

o En tibi ipsissima Hieronymi verba, quo minus dubites, an hæc originaria Acta sint.

p Quæ sequuntur posterioris scriptoris additamentum sunt, Romæ factum.

q S. Gregorius Ep. 30 lib. 3 ad Constantinam Augustam asserit, ad secundum Urbis milliariū, ad Catacumbas, collata corpora Apostolorum.

r MS. Vatic. Catanympas.

s Hujus Ecclesiæ vel potius Oratorii intra Basilicam hic nominatam nulla, quod equidem sciam, vel apud Anastasium mentio invenitur; ut diu ante ejus ætatem esse verosimiliter desierit. Basilica autem jam dicta nunc vocatur S. Sebastiani extra muros.

t Quæ hic addit Mombrinius, desunt autem in Surio, de translatione Mediolanum, supra detulimus, distulimusque ad 15 Septembris, ubi agitur de S. Nicomede Presbytero, cujus ossa prætenduntur, cum ossibus S. Quirini, Roma Mediolanum allata fuisse. MS. Vaticanum subjungit sequentia [] inclusa et relatu digna.

u Nota quod necdum dicantur Canonici: atque inde intellige haud inepte credi, hoc Additamentum, factum haud diu post prædictam translationem ac restaurationem loci; in quo qui dicunt ab initio fuisse Canonicos, quibus Regulares substituerit Gregorius IV an. 827 (ut est apud Pancirolum) gratis ista dicunt; constat autem Clericis successisse Sanctimonialibus, quibus anno 1218 alio translatis, Collegiatam fecit Callistus II.

A

HYMNUS PRUDENTII

Ex editione et correctione Danielis Heinsii.

Sub Galerio
Sisciaꝝ captus,

Insignem meritis * virum
Quirinum, placitum Deo,
Urbis mœnia Sisciaꝝ,
Concessum sibi Martyrem,
Complexu patrio fovent.

* meriti

Hic sub Galerio Duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Urgebat ditionibus,
Fertur Catholicam fidem
Illustrasse per exitum.

Non illum gladii rigor,
Non incendia, non feræ
Cradeli interitu necant :
Sed lymphis fluvialibus
Gurgis dum rapit, abluunt.

Nil refert, vitreo æquore,
An de flumine sanguinis
Tingat passiu Martyrem :
Æque gloria provenit,
Fluctu quolibet avida.

B

e ponte trudi-
tur in flumen
vir Sanctus,
nec potest
mergi:

Summu pontis ab ardui
Sanctæ plebis Episcopus
In præceps fluvio datur,
Suspendum laqueo gerens
Ingentis lapideis molæ.

Dejectum, placidissimo
Annis vertice suscipit,
Nec mergi patitur sibi,
Miris vasta natatibus
Saxi pondera sustinens.

Spectant eminus e solo
Doctorem * pavidi greges :
Nam Christi populus frequens
Riparum sinuamina
Stipato agmine seperat.

* Ductorem

Sed Quirinus ut eminens
Os circumtulit; heu ! suæ
Exemplo * trepidos videt.
Nil ipse proprii memor
Inter stagna periculi :

* exemplo

sed superna-
tans confir-
mat fideles:

Confirmat pia pectora,
Verbis * mirificis rogans,

C

Ne quem talia terreant ;
Nen constans titubet fides,
Aut pernam patet emeri.

D

Dicentem fluitantibus
Amnis terga vehunt vadis ;
Nec substrata profunditas
Saxoque, et laqueo, et viro,
Audet sponte dehiscere.

Sensit Martyr Episcopus,
Jam partam sibi præripi
Palmam mortis et exitus,
Ascensumque negarier
Æterni ad solium Patris.

Jesu cunctipotens, ait,
Haudquaquam tibi gloria
Hæc est insolita aut nova,
Jalcare et fremitum maris,
Prona et flumina sistere.

oratque ut
mergi possit,

Scimus discipulum Petrum,
Cum vestigia tingeret
Mortali trepidus pede,
Dextræ subsidio tuæ
Subjecisse salum solo.

E

Jordanem quoque novimus
Tortis vorticibus * vagum
Dum fertur rapido impetu,
Ad fontem refluis retro
Confugisse meatibus.

* verticibus

Hæc miracula sunt tuæ
Virtutis, Domine, ut modo
Suspendat, leve prænatans
Summo gurgite fluminis,
Cum collo scopulum traham.

Jam plenus titulus tui est
Jam * vis prodita nominis,
Qua gentilis bebet stupor,
Absolvas, precor, optime,
Hujus nunc animæ meras.

* et

Quid possis, probat amicus,
Qui vectat silicem, liquor.
Hoc jam quod superest, cedo,
Quo nil est pretiosius,
Pro te, Christe Deus, mori.

et moritur.

Orantem, simul halitus,
Et vox deserit, et calor :
Scanlit spiritus ardua :
Fit pondus grave saxeum ;
Corpus suscipiant aquæ.

F

DE S. METROPHANE

EPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO

C. J.

COMMENTARIUS HISTORICUS

§. I. Cultus apud Græcos et Latinos. Qualia de eo habeantur Acta.

CIRCA AN.
CCCXXV.

Quam constat de veneratione publica, per eccle-
sias olim et nunc adhibita S. Metrophani ;
tam non constat de plerisque aliis rebus, ad
ipsum spectantibus ; puta de origine ac fami-
lia ejus Imperatoria, de tempore ac fine Episcopatus,
de ætate grandæva, aliisque. Constat de veneratione,
ex templo, paulo post mortem Constantini Magni in
honorem Metrophanis constructo, quod vetustate collap-
sum Justinianus restauravit : constat de eadem venera-
tione ex Martyrologio Arabico-ægyptio ; ex Kalendario
Syriaco, ex Ephemeride Mosca, ex Typico Sabæ, Me-
nologio Basilii Imperatoris uti testatur Codinus. Con-

stat item ex aliis Ritualibus Græcis, sed præcipue ex
magnis Menæis impressis, quæ solenne admodum de
ipso Officium exhibent hoc die iv Junii, eique amplum
adjungunt elogium, visdem fere verbis, quibus id pro-
ponunt duo Synaxaria MSS. alterum Collegii nostri
Parisiensis, alterum Chiffletii ; et est hujusmodi.

2 Vixit Metrophanes tempore Constantini Magni,
inter Christianos Imperatoris primi, filius Dometii ;
qui frater extitit Imperatoris Probi, genuitque filios
duos, Probum et Metrophanem. Erat Dometius
moderatus ac prudens : unde considerans, idolo-
rum cultum falsum erroneumque esse, ad fidem
Christianam

Elogium ex
Menæis.

Memoria ejus
in fastis
Græcorum:

A Christianam accedens, baptizatus est, ac Byzantium profectus familiaritatem contraxit cum Tito, istius urbis Episcopo, viro sancto et Dei plenus; a quo et in ordinem Clericorum adscitus, post mortem ejus Cathedram Episcopalem accepit. Dometio successit Probus filius (perperam addunt *Menæa*, τοῦ βασιλέως Imperatoris; quasi Probus hic, fuerit filius Probi Imperatoris: quod adversatur dictis initio hujus *Elogii*) et cum annos XII ecclesiam illam rexisset, migravit ad Dominum. Statimque Metrophanes, Probi frater, Dometii filius, Patriarchalem ascendit Sedem. Quem Constantinus Magnus cum reperisset Byzantii Episcopum, ejusque et virtutem, et probitatem morum, et Sanctimoniam vitæ contemplatus fuisset; dicitur, non minus propter ipsum, quam propter urbis situm (quem commodissimum videbat, tum quod aeris temperie, et frugum copia præstaret, tum quod mari adjacens duabus mundi partibus immineret, Europæ atque Asiæ) regionem illam in amoribus habuisse; et mirifice erga illam affectus, nullis pepercisse sumptibus in excitanda ibidem urbe, quæ omnes, quotquot ab hominibus conditæ fuerunt, superaret cunctisque prævaleret: in qua et potentiam suam atque imperium constituit, ex antiqua Roma eo translatus.

B 3 In Synodo porro prima, quæ Nicææ coacta fuit, Metrophanes, tam senio quam morbo præpeditus, non comparuit (jam tum enim, naturæ viribus ætate deficientibus, lectum tenebat) sed Alexandrum, virum venerabilem primumque inter Presbyteros suos tenentem locum, eo pro se misit; eundemque deinde sibi successorem elegit. Reverso namque Constantinopolim Imperatore, cum sanctis illis Synodi jam solutæ Patribus; dicitur revelatum divinitus Metrophani fuisse, Alexandrum ipsi, et Alexandro Paulum, aptissimos plane viros ac Deo gratissimos, in Episcopatu successores fore. Atque sic demum beatus senex mortuus, et ad Superos translatus est: cujus festum celebratur in sanctissima magna ecclesia, in veneranda ipsius æde, quæ prope S. Acacii Megalomartyris sita est, in Heptasculo. *Hactenus impressa Menæa*; quibus duo citata *Synaxaria* superaddunt; ἐνθα τὸ τίμιον καὶ ἅγιον αὐτοῦ καταλείται λείψανον. Ubi venerandæ sanctæque ejus Reliquiæ quiescunt. *Menologium vero Basilii Imperatoris*, quod superioribus contractus est, inquit: τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐνέθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ; Reliquiæ ejus positæ fuerunt in sacra ejus æde.

C 4 Ejusdem memoria a Græcis translata ad Latinos est; in quorum Martyrologio nunc legitur IV Junii, Constantinopoli S. Metrophanis, Episcopi et Confessoris insignis. Intulit eum illuc primus (quod sciam) Baronius e *Menologio*, opera Sirleti in Latinum verso, et per Canistum deinde typis vulgato; quod tamen mendosum esse in Metrophane (ut reliqua taceam) lectorem monitum velim, cum huic non pauca tribuat quæ patris ejus Dometii sunt, uti ea a nobis num. 2 narrata habentur. Cum hisce porro *Elogiis* partim conveniunt, partim discrepant, quæ de Metrophane leguntur in Oratione historica, de iis quæ Nicææ gesta sunt a Synodo propter Arii depositionem, uti illam e MS. Græco bibliothecæ S. Marci Venetiis, interprete Petro Francisco Zino, edidit Lipomanus tomo VI *Vitarum sanctorum priscorum Patrum*; et ex illo Surius ad diem X Julii: estque eadem cum illa, quam Græco latine reposuit Combefisius in novo *Auctario bibliothecæ Patrum Græcorum* tomo 2 col. 573, sub hoc titulo; Τὰ προχθέντα ἐν Νικαίᾳ πρὸς τῆς συνόδου ἐπὶ καθαιρέσει Ἀρείου κ.τ.έ. Acta Nicæa a Synodu in causa depositionis Arii etc. Combefisiana hæc editio vix aut ne vix quidem, quoad Græcum textum, differt ab antiquiore Photiana; nisi quoad solum titulum, qui apud Photium talis legitur *Cod. CCLVI*: Πολιτεία τῶν

Ejusdem memoria apud Latinos in Martyrol.

et in Oratione de gestis in Concilio Nicæno:

quam nos integram habemus,

ἀγίων Πατέρων Μετροφάνους, καὶ Ἀλεξάνδρου, ἐν ᾗ καὶ D ὁ βίος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου βασιλέως. Conver- satio Sanctorum Patrum Metrophanis et Alexandri, in qua et vita Constantini Magni Imperatoris. *Utraque hac Oratione prolixior extat alia in Vaticano Codice signato 1667, quam inde descriptam habemus cum hoc præfixo titulo*, Βίος καὶ πολιτεία τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ Ἐπισκόπων γενομένων ταύτῃ τῇ ἑορτῇ ἁλκτικῇ καὶ βασιλεῖδι πύλει Μετροφάνους καὶ Ἀλεξάνδρου. Ἐν ταύτῃ δὲ καὶ ὁ βίος τοῦ εὐσεβοῦς Κωνσταντίνου, γενομένου Βασιλέως ἱερῶν. Vita et vivendi modus sanctorum Patrum et Episcoporum hujusce a Deo conservatæ et regiæ civitatis, Metrophanis et Alexandri. Ibidem legitur etiam vita pii Imperatoris nostri Constantini.

5 Ex titulo hoc e, ut de Orationis contextu nihil dicam, satis apparet; auctorem ejus, seu potius collectorem, vixisse Constantinopoli. Si vero quis hunc titulum cum Photiano præmisso conferat, tantam utriusque comperiet similitudinem, ut si minus verbis, reipsa idem videri possit. Ex hoc porro, et magis ex Orationum argumentis, inter se similibus, conjicere liceat; suam Photium ex illa contraxisse. Ea vero conjectura multo verisimilior evadet, consideranti sententiam Photii, quam ad calcem *Exceptionum* suorum pronuntiat de stylo Orationis, unde prædicta cæcepit, his verbis: "(Ο)τι ἡ συγγραφή, ἐξ ἧς ἡ παρούσα προήλθεν ἐκλογή, οὔτε παντελὴς εἰς τὸ διακριθεῖσθαι καὶ σοφὴν τῆς φράσεως καὶ τῆς διανοίας ἐκμετρώσεται οὔτε πρὸς τὸ γυδοῖν, καὶ ἡμελιζόμενον διαπέπτωκεν. Εἰ δὲ τίνα πρὸς τοῖς ὅλοις ἱστορεῖ, τοῦτο διαίτης καὶ κρίσεως ἄλλης, ἀλλ' οἷον ἐκλογὴς οὔδε συντομίας. Historia, ex qua producantur hæc selecta, neque omnino elaborata doctaque phrasi ac sententia concinnata est; neque etiam vulgaris et neglecta evasit. Si qui aliter, atque alii, narrat; id alterius instituti ac judicii est, nihil ad excerpta et compendium attinens. Hæc Photius de primævo tractatu, unde sua hausit, quæ apte in nostrum etiam quadrant.

6 Harreo nunc anceps, expediat, an non, tractatum huic nostrum hic edi. Editionem suadere possunt, quod excerpta inde hactenus dumtaxat extant impressa; quod integer contextus desiderari ab eruditis possit; quod titulus promittat Vitas SS. Metrophanis et Alexandri imo et Constantini Magni, quæ propriæ Operi nostro de *Actis* Sanctorum sunt, et neglectæ perirent. Super sedere nihilominus editione nunc quidem placet, tametsi totum tractatum, seu dicere malis *Orationem*, exercitii causa pridem e Græco Latinum fecerim. Ratio supersedendi non infima mihi est, quod non præstentur in oratione, quæ promittuntur in titulo. Minima siquidem ejus pars spectat ad Metrophanem, de quo hic, et ad Alexandrum, de quo XXVII Augusti agendum; nec non ad Constantinum de quo XXI Maji actum est; nec plura fere de iis narrantur, quam quæ occasione concilii Nicæni, ejus præcipue Acta memorantur, ipsi gesserunt, atque ideo posset ac deberet opusculo is potius titulus præfigi, quem supra e Suriis produximus, quam qui præfixus est. Addi etiam ad præmissam rationem ipso supersedendi potest, quod in tractatu illo, licentia plus quam oratoria, subinde augeantur aliqua: quod non satis cum probatoribus aliorum auctorum scriptis interdum concordent narrata: quod (ut pauca delibem) numero 33 fingatur Alexander, qui prulem mortuus erat, Arium, ab Imperatore Alexandrium redire jussum, non admisisse; quod factum Socrates lib. 1 cap. 27 recte Athanasio Alexandri successoris attribuit: quod numero 34 legatur Constantinus ante Arium mortuus esse; contrarium docentibus Socrate cap. 38 et 39 atisque: quod ibidem Constantinus narretur filium Constantinum testamento suo heredem scripsisse Orientis, cum Constantium vere scripserit, teste Socrate cap. 39: quod denique opusculi pars major desumpta

eamdem contraxit Photius:

B

nos omittimus totam,

F ob curias rationes.

A sumpta verbotenus sit ex Gelasio Cysiceni historia de Concilio Nicæno, et ex Socratis historia ecclesiastica.

Ejus pars
metaphra-
sta desum-
pta est ex
Gelasio
Cysiceno;

7 Seposito igitur Opusculo illo, ut est, inedito; invenit solummodo hic annotasse, Auctorem ejus, quem diximus Constantinopolitanum fuisse, videri collegisse sua ex tribus diversis monumentis; quorum unum Gelasium Cysicenum auctorem habet, ex quo noster descripsit libri secundi caput secundum, de Ario ejusque hæresi; tertium, de Alexandro Alexandria Patriarcha ejusque encyclicis ad alios Episcopos litteris contra Arium; et quartum, de epistola Constantini, per Hosium Cardubensem Alexandriam ad Alexandrum et Arium reconciliandos missa: descripsit autem ea paucis omissis, inque sua retulit iisdem pene verbis. Hinc vero delibat initia capituli quinti, et sexti, nec non finem septimi, tum fere integrum describit decimum tertium de disputatione senis Episcopi, nil nisi Christum et hanc crucifixum scientis, cum callido Philosopho, illiusque de hoc victoria; dein quasi gradum relegens apponit novum, decimum, et undecimum de sanctitate et gestis Paphuntii, de facto Spiridionis erga prædones, deque suscitata a morte filia, ut depositum indicaret thesaurum. Atque hæc quidem ex Gelasio.

B

8 Pars prior paucis indicat Constantini pueritiam, adolescentiam, virtutem bellicam, fugam ad patrem, pietatem, imperium, bella contra Maxentium atque Licinium. Ita autem hæc indicat, ut pariter indicare videatur, Auctorem Constantino coærum. Dicit enim de Constantino (non autem de Alexandro Episcopo CP. uti perperam scribit Allatius in Diatriba de Simeonum scriptis p. 89) Οὐ καὶ ἐφηβὸν ὄντα ἐξεσχάμεθα ἐν τοῖς ἡκόντα κατὰ τὴν Παλαιστινῶν γῆρα, συνήκατε τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν βασιλέων Διοκλητιανῷ, ἰνέκα πρὸς τὴν Αἰγύπτου καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν ἐπεστράτευοντο. Quem etiam adolescentulum hic vidimus, iter in Palastinum facientem, in comitatu senioris Imperatorum Diocletiani, quando bellum inferabant Aegypto atque Alexandriæ. Neque vero quidquam observo in parte illa priore, quod non possit a coævo primitus scriptum fuisse. Non tamen continuo id mihi persuaserit præmissus loquendi modus, cum saltem reliquæ duæ partes diu post scriptæ sint. Secunda enim debet Gelasium Cysicenum auctorem agnoscere, uti jam diximus, aut certe illum, ex quo Gelasius sua collegit.

prima vitam
Constantini
prosequitur.

C

9 Tertia vero parte incipit aliqua Metrophanis et Alexandri gesta prosequi, nescio unde hausta; inde Socratem in multis exscribit, et libri ejus primi caput 23 et 26 de Presbytero, qui pro Ario apud Constantiam, et per hanc apud Constantinum intercessit; deque Arii Constantinopolim per litteras Imperatoris revocatione et simulata fidei Nicænæ professione, fere totum narrat. Postea ex capite 38 delibat quæ ad fraudulentum Arii coram Imperatore juramentum spectant; ac cetera demum hujus hæresiarchæ usque ad infelicem ejus exitum, precibus Alexandri Constantinopolitani tribuendum, prosequitur. Sed antequam paragraphum hunc finiri, indicandum est, vidisse Allatium in Vaticano eandem Orationem, ex qua nostra descripta est; et loco fortassis initio, pronuntiare in Diatriba pag. 89 prælo ante citata, Scriptorem ejus vixisse ipsa Metrophanis et Alexandri Episcoporum CP. ætate. Quam autem id sustineri non possit, perspicue ex dictis hactenus videre est. Induxerunt ipsum, ut sic pronuntiaret, verba numero superiori a nobis allata; de Constantino Imperatore, non de Alexandro Episcopo loquentia: quæ ut obtineant, quod vult Allatius, de scriptore primæ partis, vitam Constantini compendio narrantis, contemporaneum illum huic fuisse; de tota oratione numquam certe obtinebunt; nec id prætereundum voluisset Allatius si totam perlegisset.

§. II. Utrum ante, an post Synodum Nicænam obierit Metrophanes?

Accidisse Metrophani dici potest, quod sideribus solet, quæ plerumque latent, aut dubia tantum luce indicium sui vix præbent. Si hæc insolito astrorum concursu lucidiora subinde apparent, astrolagorum continuo in se oculos convertunt, annosque ad disputandum parant; fitque sæpe ut qui lucem novo ac splendenti sideri sic asserere majorem nituntur, tenebras potius affundant luci; et quæ oculis per se clara apparent, animis obscura reddant disputatione sua. In tenebris delitescunt plerumque Metrophanis Acta: lucidiuscula evaserunt illa, quæ spectant tempus Episcopatus, lucem illis afferente Eusebio Pamphili; qui et vixit, et Episcopatum gessit, et Concilio Nicæno interfuit eodem tempore, quo vixit Metrophanes, quo Episcopus fuit Byzantii, quo adesse in Concilio non potuit ipse propter senium; sed misit pro se Presbyterum suum Alexandrum. Eusebius, de Vita Constantini libro 3 cap. 7, postquam varias nationes et Episcopos enumeravit, qui Nicænam conveniunt, ita pergit. Αὐτῶν τε Σπάνων ὁ πᾶν βοῶμενος, εἰς τὴν τοῖς πολλοῖς ἄμα συνεδρεῖον. Τῆς δὲ γε βασιλευσούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς ἱστέρει διὰ γῆρας πρεσβύτεροι δ' αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν. Ipsorum etiam Hispanorum unus celeberrimi nominis cum reliquis consedit. Urbis vero regię Antistes aberant quidem, senio præpeditus; sed aderant ejus Presbyteri, qui vices ejus obibant. Ita Eusebius: ex ejus sententiæ intellectu, quæstionis propositæ decisio fere dependet; quis nempe per urbis regię, seu potius regentis βασιλευσούσης, Antistitem intelligendus sit, Constantinopolitanusve an Romanus.

Clara subinde
disputando
obscurantur,

ut textus
Eusebii,

E

de Antistite
regię Urbis,

11 Socrates, qui centum annos posterior Eusebio vixit, lib. 1 cap. 8, eundem citat, textumque hic allatum totidem verbis inserit historiæ suæ: sit ut nihilo plus intelligentiæ ex ipso, quam ex illo, haurire liceat. Licebit id ex Gelasio Cysiceno, qui eodem quo Socrates floruit seculo, quamvis 40 fere annos illo junior. Is in historia Concilii Nicæni, lib. 2 cap. 5, similiter citat Eusebium; describitque totum ejus caput 7 libri 3, κατὰ λέξιν ad verbum, ut ait. Et verum ad verbum omnia conveniunt cum Eusebii Valesiana editione; præterquam quod illa tantum sententiæ, quam supra produximus, verbosior aliquanto apud illum sit, clarissimeque expressa dubitari non sinat, quin supra per urbem regiam Constantinopolis intelligenda sit: ut mox ex verbis ejus patebit. Vel igitur sic scriptum invenit ipse Eusebium; vel Eusebium interpolans sic explicavit. Si primum; decisa lis est: cum tunc Eusebius ipse loqui censendus sit. Si posterius; pariter decisa videri potest: cum maxima auctoritas hic esse debeat Gelasii, tum quod seculo tantum uno post Eusebium vixerit; tum quod historiam tantum Concilii ex instituto tractet. Verba igitur Gelasii loco citato sunt hæc: Αὐτῶν τε Σπάνων ὁ πᾶν βοῶμενος ὁ Ὀσίος, ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ τῆς μερίσσης Ῥώμης ἐπισκόπου Σιλεσίου, σὺν πρεσβυτέροις Ῥώμης Βίτωνι καὶ Βικεντίῳ, τοῖς πολλοῖς ἄμα συνεδρεῖον. Τῆς τε οὖν βασιλευσούσης πόλεως ὁ μὲν προεστὼς, Μετροφάνης τὸν νομα, διὰ γῆρας ἱστέρει πρεσβύτεροι δὲ αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ τάξιν ἐπλήρουν ὡς ὁ εἰς Ἀλέξανδρον ἦν ὁ μετ' αὐτὸν Ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς γηγενῆς πόλεως. Ipse etiam celeberrimus ex Hispaniis Hosius, qui locum tenuit Silvestri Magnæ Romæ Episcopi, cum Presbyteris Romanis Vitone et Vincentio, in Synodo consedit. Illius vero civitatis, penes quam nunc imperium est, Antistes, Metrophanes nomine, propter senium aberant: sed Presbyteri ejus aderant et vices ejus obibant: quorum unus fuit Alexander, qui post Metrophanem ejusdem urbis Episcopus fuit.

quem de
Constantino-
politano
intelligunt

Gelasius
Cysicenus,

F

A **12** *Gelasium legit Photius, ex eoque sic scribit in Bibliotheca sua Cod. 88. λέγει δὲ, τὸν μὲν Ὅσιον τὸν τοῦ Κουδρουδῆς, καὶ Βίτωνα καὶ Βιζύτιον Ῥωμαίους Ἱερέας, ἐκ προσώπου Σιλβέστρου τοῦ Ῥώμης πατριῆς. Εὐστάθιον δὲ τὸν Ἀντιοχείης, αὐτὸν ἐκείνου Ἀλέξανδρον δὲ, ὃς τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίωμα εἶχε, εἰς πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ Κουσταντινουπόλεως Μετροφάνους παρῆναι. Ἐκείνος γὰρ ἀνωλύετο βαρυτάτῃ γῆρα· ἐπεὶ αὐτῷ ὁ χρόνος τοῦ βίου ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἐξέτεινεν ἔτη. Refert, Gelasius, Hosium quidem Cordubæ Episcopum, et Vitonem Vincentiumque Romanos Presbyteros, Silvestri Romani Antistitis legatos, in concilio adfuisse: Eustathium vero Episcopum Antiochenum, ipsum in persona; Alexandrum autem, jam tum Sacerdotali dignitate fulgentem, ipsius Constantinopolitani Episcopi Metrophanis legatum comparuisse. Ipse enim intervenire prohibitus fuit gravi senectute: quandoquidem tempus vitæ ejus annum excedebat centesimum. Hæc ex Gelsio Photius, qui sæculo ix floruit, et ipse Episcopus seu Patriarcha Constantinopolitanus, de Metrophane decessore suo.*

B **13** *Histeria tripartita, quam in gratiam amici sui Aurelii Cassiodori, inenite vi sæculo, Latinam fecit Epiphanius Scholasticus, e Sozomeno, Socrate, ac Theodorito, ita interpretatur Socratis textum (quem omnino convenire cum Eusebiano diximus) ut per regiam seu regentem civitatem, cujus Episcopus præ senio adesse Concilio non poterat, expresse intelligat Constantinopolim, quamvis, unimo ex præmissa Lectione Theodoriti occupato, manifeste erret in Episcopi nomine, quod addit, Alexander, sic inquit lib. 2 cap. 1: De regia vero civitate Præsul Alexander, propter senectutem, defuit: Presbyteri vero præsentēs locum ejus implebant. Certissimum enim est Alexandrum illum non defuisse, sed interfuisse Concilio, sive jam tum Episcopum CP. uti hic non satis fundate asseritur, sive tantum Presbyterum et pro Episcopo Legatum.*

C **14** *Opponi allegatis auctoribus præcipue possunt Sozomenus ac Theodoritus, qui aliter atque illi intellexisse Eusebium videntur, aut certe aliter ipsi sentiant. Uterque sæculo v floruit, Socrati coævus. Et Sozomenus quidem lib. 1 cap. 17, enumerans Apostolicarum Sedium Antistites, qui in Concilio comparuerunt, Constantinopolitani nullam facit mentionem; tantummodo dicens: Ἰούλιος ὁ Ῥωμαίων Ἐπίσκοπος διὰ γῆρας ἀπέλημψάντο. Julius Romanorum Episcopus propter senium desiderabatur. Quod si quis velit pertinaciter sustinere, hic Sozomenum loqui e mente Eusebi, quasi is per Episcopum, senio impeditum quo minus veniret ad Synodum, intellexerit Romanum Pontificem; consideret ille, quomodo Pontificem istum possit Julium facere, qui ut minimum decennio post Synodum creatus fuit Pontifex, et annos amplius xv præsedit. Quod si hic loquatur e sensu et errore proprio Sozomenus, nihil omnino contra Metrophanem obtinet, cum ne quidem de Episcopo agat Constantinopolitano. Neque vero plus obtinet similis Theodoriti textus capite 7 libri I, tametsi nomen Pontificis Romani subiceat, atque adeo de Silvestro intelligi possit. Nam ratio cur ad Synodum non venerit, videlicet senium, et quidem ex Theodorito extremum, βῆθ', eundem nec in Silvestrum commode potuit, qui annis omnino decem Synodo supervixit. Impedierit ipsum potius, uti et successores ejus Romanos Pontifices, quo minus ad Concilia in Oriente celebrata venerint, distantia locorum, difficultas itinerum, ac præcipue sollicitudo omnium ecclesiarum, qua cagebantur veluti in specula diu noctaque perstare, suorum ubi ubi positorum necessitatibus atque commodis invigilantes.*

D **15** *Fortius nos urgent iidem Auctores in Alexandro Constantinopolitano, Metrophanis successore; quem innuere videntur jam tum tempore Synodi, atque etiam antea, fuisse Episcopum Bysantii. Verum cum ipsi*

ceterique omnes admittant aut admittere debeant, D Alexandrum annos omnino xv post solutam Synodum vivendo explerisse, et contra Arium ejusque sectatores nulla e fuisse strenue, teste Socrate lib. 2 cap. 6; fortiter vero, teste ipso Sozomeno; quo pacto per senium et extremam infirmitatem (quæ unica absentis causa ab omnibus Eusebium secutis allegatur) ei non licuit Nicæam se conferre, via nec longa nec incommoda, et quidem ab Imperatore illuc evocari? Certe non nisi gravissima ætas, qualis non Alexandrum, sed Metrophanem, finita vix Synodo mortuum, premebat, potuerit sic evocatum retardare. Hoc posito, quæ contra militare videntur, explicanda veniunt. Atque illud imprimis non multum nos morabitur, quod Sozomenus libro 1 cap. 18 expresse vocet Alexandrum, ecclesiæ Constantinopolitanæ Episcopum. Nam casus ibi narratus, quod Philosopho pericari silentium miraculose imposuit Alexander, nullam habet connexionem cum Synodo; postestque tum post illam, uti ex Theophane verosimilius est, quam ante contigisse. Ut non dicam, Sozomenum ipsum parum fidei adhibere, quemadmodum ex modo loquendi apparet, narrationi isti; et videri, non satis Alexandrum norisse, cum eum disputandi imperitum; fuit, atque a sola probitate vitæ commendatum: cum tamen modo, etiam ex ipso Sozomeno, viderimus, eum strenue ac fortiter egisse contra hæreticos.

E **16** *Nunc ad Theodoritum. Is manifeste censendus est, non ex Eusebii mente loqui, sed e sua, eaque fundata in Epistola Alexandri Patriarchæ Alexandrini, de qua postea. Nam lib. 1 cap. 3 enumerans Antistites primarios seu Patriarchales, qui vixerunt circiter tempus, quo ob audaciam et conventicula Arii, Alexander iste litteris misit circulares ad alios plerosque Episcopos; de Byzantina Ecclesia sic loquitur: Τῆς δὲ Κουσταντινουπόλεως κατὰ τοῦτον χρόνον τὸν κακὸν Ἀλέξανδρος τῆς ἱερατικῆς, καὶ οὐτοῦ λειτουργικῆς ἀποστολικῆς χάριτος ἰσομνηστὴς. Τότε τοίνυν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, ὄρων τὸν Ἀρείον τῷ τῆς φιλοχρητικῆς κατεχόμενον οἴστῳ, καὶ συλλόγους ἰδίους ποιούμενον, τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἡγεμόσι, τὸν τοῦτον βλασφημῶν διὰ χρημάτων ἐδῆλωσεν. Per illud idem tempus sacra Constantinopolitana sede dignatus fuit Alexander, apostolicis fulgens dotibus. Tunc igitur temporis Alexandrinus Episcopus Alexander, animal vertens Arium ambitionis astu furere, . . . et conventicula privata cogere; Ecclesiarum Antistitibus blasphemiam ejus per litteras aperuit. Quibus innuit Theodoritus, Alexandrum Byzantii Episcopum jam tum fuisse; cum ab Alexandro Alexandrino datæ fuerunt litteræ ad Coepiscopos de Arii contumacia; quod aliquot ante Nicæum Concilium omnis factum fuit. Neque relevant auctoritatem ejus, circa questionem præsentem, qui disputando conantur evincere e membranis antiquis, epistolam Alexandri Alexandrini, a Theodorito editionis Valesiana cap. 4 allatum, non prætulisse titulum, quem istic præfert, appellentem Alexandrum Constantinopolitanum jam tum Episcopum. Nam, ut id evicerint, constabit nihilominus sibi sententia Theodoriti; cum non tantum in titulo Epistolæ, sed etiam in contextu capitis 3, Alexandrum, ut vidimus, Constantinopolitanum Episcopum tunc facit, cum Alexander Alexandrinus epistolam de Arii circulare scripsit. Quod viros eruditos, operose de titulo epistolæ disputantes non observasse, mirum videri potest.*

F **17** *Unde igitur illam hausert sententiam Theodoritus? Non ex Eusebio, utpote qui neque Metrophanis neque Alexandri Episcoporum CP. mentionem uspiam, quod sciam, nominatim facit; imo nec epistolæ Alexandrini Antistitis, Constantinopolitano inscriptæ. Debet itaque legisse Theodoritus alibi epistolam illam, aut potius illud ejus exemplum (encyclica enim fuisse colligitur ex argumento) quod Alexandro speciatim inscriptum,*

AUCTORE C. 1.

cujus disputationem Philosopho nihilo amplius evincit.

E

Fortius urget Theodoritus,

producta epistola Alexandri CP. inscripta,

F

nec deicitur auctoritate sua ex codicibus MSS.

Errat tamen, non ex Eusebio,

De Romano intelligunt Sozomenus ac Theodoritus;

sed parum evincunt contra nos,

quod in Romanum cadere tam grave senium non potuerit;

ut nec in Alexandrum CP.

A scriptum, atque post mortem in Episcopatu obitum inter monumenta eius repertum fuerit. Jam vero nihil prolius est, quam quod illi, qui repererunt epistolam leuantes in fronte ejus. Τὸ τελευτήσαντος ἀδελφοῦ καὶ ἐμφορῆς Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρῶν ἐν Κωνσταντινῶν Χείρῃ. Venerabilissimo atque unanimi fratri Alexandro Alexander in Domino salutem; adjecerint (ut fieri solet) exteriori ejus parti notam suam, qua ob aliis epistolis primo intuitu distingui illa posset; atque ita alteri Alexandro, epistolae auctori, Alexandrini; alteri cui inscripta erat epistola, Constantinopolitani titulum, ex recenti memoria Episcopatum utriusque adnotaverint; tum ut utranque inter se et ab aliis homonymis, distinguereut additamento isto; tum ut memoria Alexandri sui, ratio re Episcopatus Constantinopolitani, diutius ac dignius in epistola illa perennaret. Nota porro, quae adjecta fuerit epistolae, eadem potest fuisse, quam pro titulo praefigit Theodorus Capiti suo quarto, ubi epistolam memoratam integre proponit, nempe haec: Ἀλεξάνδρου Ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἐπιστολὴ, πρὸς Ἀλεξάνδρου Ἐπισκόπου Κωνσταντινέως πόλεως. Alexandri Episcopi Alexandrini epistola, ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum. Neuter certe horum Antistitum addidisse epistolae notam illam praesumi potest. Adiderit, igitur is qui monumenta Alexandri mortui collegit; ipsamque Episcopum appellaverit Constantinopolitanum; non respiciens tempus, quo data epistola fuerat; sed quo ipse collector notam adscribebat, quando reipsa Episcopatum gesserat Alexander.

18 Age nunc, nactus fuerit ejusmodi exemplum Theodorus; quid aliud transcriberet, quam quod in exemplo tam authentico legebat? Constare ipsi poterat, alterum Alexandrum, cum epistola scribebatur, Episcopum fuisse Alexandrinum; cur dubitaret, num eodem tempore alter quoque Episcopus fuisset Constantinopolitanus; cum in eodem titulo unus utriusque aequaliter adscriberetur Episcopatus? Hinc porro nobis facile solvitur nodus, aliter sentientibus indissolubilis, uti supra tetigimus, quomodo Theodorus inductus fuerit, ut sentiret, Alexandrum Constantinopolitanum, fuisse jam tum Episcopum, cum Alexandrinus epistolam suam scripsit, uti cap. 3 assererat. Ita enim, secundum opinionationem nostram, loqui debuit ex praconcepta tituli epistolae praemissi intelligentia; non illa quidem quae veritati conformior erat, sed quae legenti magis obvia videri potuit. Quod si scrutatores codicum antiquorum objiciant, titulum illum, qui hodie legitur in editionibus Graecis Historiae Ecclesiasticae Theodoriti, non extare in aliquibus MSS. Reponam, eatore in aliis. Quid ni igitur tam extitisse quam non extitisse in principum Theodoriti collectione potuit? aut cur potius adjectus his, quam ablatus illis MSS. dicatur titulus iste?

§. III. Elucidatur idem argumentum, inquirendo, quam diu et quando Episcopus CP. fuerit Alexander, Metrophanis successor.

Postquam ostendimus, Eusebii textum esse intelligendum de Metrophane, qui senio gravatus comparere in Concilio non potuerit, atque adeo tunc temporis vixerit; suum quaeque tempus Alexandro, qui Metrophani successit, assignari necesse est; definiendo nempe, quando Episcopus praesse cepit, quando desierit. Plerique auctores, qui de illo agunt, adscribunt Sedi ejus annos xxiii: quem numerum duabus tertis et amplius imminutum contrahit Chronicon Paschale, et forte solum, ad annos vii: immensum vero auget editio Nicephori Latina, annis abhinc facile octingentis, interprete Anastasio, facta; tribuens eidem annos lxxiii, manifestissimo sane ac intolerabili excessu. Sed et anni vii tanto pauciores aequo sunt, quanto plu-

res aequo videri possunt anni xxiii. Id quod mor videbimus, ubi, pro fundamento Chronologiae nostrae, fixum posuerimus annum, quo obiit Alexander. Socrates, praeterquam quod Episcopatu ejus concedat annos xxiii, distimite etiam asserit, ipsum obiisse Consulibus Acindino et Proculo, qui annum aera vulgaris designant cccxl; quo et Collega mens Franciscus Boertius, mortem ejusdem Alexandri et ordinationem Pauli successoris, in hujus Actis ad vii Junii, collocat: tenentibus eodem sententiam Pagio et plerisque aliis. Hinc porro consequi deberet, antvorsum numerando viginti tres annos, Episcopum creatum ipsum fuisse anno cccxvii.

20 Sed hoc sustineri non posse, evincitur primo auctoritate plurium, qui negant, Alexandrum tempore concilii Niceni, anno cccxxv celebrati, Episcopum fuisse. Inter negantes censentur Auctor Actorum Metrophanis et Alexandri, de quibus §. i egimus; Gelasius item Cyzicenus (non adeo prostitute fidei, ut eum depingit Natalis Alexander, in Actis Synodi non uno loco) et Libellus Synodicus, de quibus sequens § uberius loquatur. Sustineri idem non potest secundo, ob auctoritatem Theophanis, qui tametsi et ipse Alexander in Episcopatu annos xxiii asserat; Metrophanem tamen praefuisse adhuc sub annum cccxix accurate docet pag. mihi 26; ubi tempora Constantini Imperatoris et Alexandri Episcopi specialiter supputans, ait: Constantinum, tertio ac decimo Imperii anno Byzantium profectum, Metrophanem, qui prior Alexandro Praesulatum gessit, primum invenisse. Complectitur annus xiii Constantini, finem anni cccxviii aerae vulgaris, a die xxv Julii et initium cccxix usque ad eundem diem. Quosque autem porro vixerit Metrophanes, non definit hoc loco Auctor iste, defini tamen utrumque posset ex ejus Chronotacticis forulis seu loculis, tectui interpositis (quos Canonici appellare Goari lubuit) nisi Papebrochius ante in Tomum Martii demonstrasset, non omnes ipsius Theophanis esse; sed multos solo linearum ductu ab hoc designatos; quos librarii deinde supplerint, additis numeris, sed imperite. Id si factum hoc loco non est, dici posset Theophanes Episcopatu Metrophanis principium dedisse cum anno imperantis Constantini sexto, qui incipit mense Julio anni cccxi vulgaris aera. Cum vero Episcopatu ejus adnumeret Canoniorum auctor annos x, deberet Metrophanes mortuus fuisse post Julium mensem anni cccxxi, quo etiam Alexandri successoris exordium idem auctor constituit, utpote illud conjungens cum anno xvi Constantini ejusdem.

21 Chronicon Alexandrinum (quod novissime Papebrochius Constantinopolitanum, ejus autem illustrator Cuingius rectius censuit nominandum Paschale) ad biennium prorogat obitum Metrophanis, cum eum Constantino Augusto iv (imo iii) et Licinio in Coss. anno aera vulgaris cccxiii, Byzantinae Ecclesiae primum praefuisse, et quidem per decennium, affirmat: ut consequenter debeat mortuus esse anno cccxxiii: quo et Alexander successit, teste eodem Chronico, Coss. Severo et Rufino. Cedrenus, fortassis omnium distinctissime hic loquens, in Compendio pag. mihi 272, Nonnum annum, ait, imperante Constantino (qui annus praemajore sui parte notat cccxv aera vulgaris) Metrophanes primus Episcopus Byzantii creatus est: qua in dignitate annis x vivendo expletis, obiit anno cccxxv.

22 Nunc ego sic. Ait major pars Auctorum, Alexandrum Ecclesiae Constantinopolitanae praefuisse Episcopum annos xxiii: sed vix unus alterve eorumdem, quod sciam, definit tempus, quo aut ipse, aut decessor ejus Metrophanes praesidere cepit. Imo ille ipse unus alterve, (certe Theophanes, vel ejus interpolator, qui initium Episcopatus Alexandri definit in forulis suis, et eidem annos xxiii concedit) tardius initium ejus collocat, quom ut spatium annorum xxiii defluxisse potuerit

D
sustineri non potest

posito mortis ejus anno 340,

tum quod anno 325 nondum fuerit Episcopus,

E
tum quod decessor ejus adhuc vixerit anno,

secundum Theophanem. 319,

imo etiam 321,

F
juxta Chron. Paschale, 325;

ex Cedreno, 325;

qui, reliquis fere de obitu ejus tacentibus,

AUCTORE C. 1
sed forte ex
ipsa epistola
prae dicta

caut titulus a
posteris addi-
tus sit,

quomque na-
ctus fuerit
Theodorus.

Alexandri in
Episcopatu
tempus,

uti a pleris-
que debetur,

A tuerit ante annum Christi CCCXL, quo mortem Alexandri contigisse, verior sententia cum Socrate sustinet, uti supra vidimus. Qui autem initium præsidentis Metrophanis certo tempore locant, atque auleo potiorum Chronologia curam, quam aliis habuisse credendi sunt, ita illud determinant; ut post annos x ipsi dandos, omnino reperire non possint, pro Episcopatu Alexandri annos xxiii prætenso. Considera enim definitiones Auctorum, quos modo protulimus. Conficies, Alexandrum cretum esse Episcopum, ex Theophane quidem, anno CCCXXI exeunte aut sequenti inchoato; ex Chronico vero Paschali, anno CCCXXIII; ex Cedreno denique, anno CCCXXV. Atque hi tres præ ceteris non modo distincte loquuntur de eordio Episcopatum aut Metrophanis tantum, aut etiam Alexandri; verum in ipsi quoque (quod observasse juvabit) asserunt indubitanter; hosce Episcopos, aut primas, aut inter primos Byzantii Ecclesiam rexisse.

23 Quæ cum ita definite tractentur ab ipsis; aliis præter annos xxiii Alexandri vix quidquam, huc spectans, asserentibus; videor concludere posse, quod priores accuratius temporum momenta examinarint; posteriores de tempore et origine Episcopatum memoratorum minus solliciti, narrationi rerum gestarum præcipue intenderint; atque ita unum post alterum, annos xxiii, nescio apud quem primum inventos, Alexandro in Episcopatu perperam contribuisse; aut per errorem, seu proprium seu librorum, posteros in errorem similem induxisse. Potest autem errandi occasionem dedisse Episcopatus Alexandri Alexandrini, qui annos xxiii Sedem illam obtinuit. Nam idem nomen Alexander, utrique commune; idem tempus, quo convixerunt; idem zelus religionis, contra Arium; idem Concilium, cui interfuerunt; eadem dignitas Episcopatus, effecisse possunt; ut quis unum pro alio acceperit; et annos xxiii, Alexandrino debitos, Constantinopolitano adscripserit; atque hunc alii deinceps seculi sint.

24 Fieri etiam potuit, ut quod auctor per iota græcum addito accentu sic ε' scripserat, acceperit librarius pro z, adijungens accentui τοῦ Iota inferiorem antrosum apicem; sicque pro decem, quæ ε' signat, expresserit viginti per z; ac universim numerum εγ' seu tredecim, qui proxime ad nostram sententiam accedit, sic mutaverit in xγ' seu viginti tria, per manifestum errorem: qui etiam manifestior est, uti supra tetigimus, in versione latina Chronographi Nicephorianæ, quam Anastasius annis ab hinc vccc et amplius fecit; Contius vero Parisiis, et Cumerarius Lipsiæ, cum suis uterque notis, seculo superiori sub idem tempus imprimendam curarunt. In his enim editionibus attribuuntur Episcopatu Alexandri anni lxxiii, intolerabili plane excessu. Quid vero, si nota numeralis L hic per errorem præposita dicatur litteris signantibus numerum xiii? Tum sane, remoto L, etiam ipsi confirmarent sententiam nostram.

25 Denique si erratum esse omnino neges in numero xxiii, eumque contendas e mente Socratis et Sozomeni scriptum fuisse; exerranti eorum memoriæ lapsum imputavero, nec grande piaculum me commisisse existimabo; cum et memoria in similibus et facile aberret, et alibi sic erraverint prædicti auctores non semel. Exempli loca sit. Julii Pontificatus, cui Sozomenus lib. 4 cap. 7 attribuit annos xxv, sui que erroris sequaces habuit Cassiodorus et Nicephorus Callistus; cum tamen constet Julium nusquam implevisse annum Pontificatus xvi. Demendi igitur hic sunt ab annis Sozomenianis, novem aut decem, ut definitum habeatur tempus Julii: de me totidem ab attributis Alexandro; et habetis similiter definitum tempus Sedis ejus, annos xiii, aut, quæ nostra sententia est, xiv.

26 Antequam hinc ad Paragraphum sequentem prægrediar, juvat in memoriam reducere textum Theophanis num. 20 citati, ubi Constantinus Imperator

Byzantium profectus, Metrophanem, qui prior Alexandro Præsulatum gessit, primum invenisse legitur. Addit Nicephorus in Chronico, id accidisse, cum belli in Licinium suscepti causa, eo proficisceretur. Annum quidem, quo hæc profectio facta fuerit, addit Theophanes decimum tertium Imperii, qui CCCXVIII, et XVIII Christi, pro parte signat. Nicephorus vero, eundem annum definit ex tempore belli, utique secundi, contra Licinium suscepti. Suscepit illud Constantinus anno CCCXXIII, et consecit sequenti, profligans Licinium duplici prælio, altero circa Adrianopolim mense Julio, altera ad Nicomediam Septembri mense: quando, Imperio Orientali ad Occidentale adjecto, utriusque Monarcha factus, Constantinopolim primum, ex quo imperare cæperat ingressus fuit. Hoc igitur anno CCCXXIV, secundum citatos auctores, dicendus est vixisse Metrophanes: cum hoc anno, primum profectus sit Byzantium Constantinus Imperator; quantumvis alium annum exprimat Theophanes, et sequaces erroris sui habeat Baronium aliosque, secundum bellum Licinianum anno CCCXVIII consignantes.

§. IV. Statuitur tempus et ætas, quibus obiit Metrophanes.

Rationum atque auctoritatum momentis, quæ Paragrapho superiori produximus, rite appensis; dubitari vix potest, de genuina sententia Eusebianæ intelligentiæ. Loqui enim ipsum de Constantinopolitano Episcopo, qui grandævæ ætate prohibitus fuit Nicæam venire, apertissime asserunt. Gelasius Cysicenus, Eusebium citans; Photius Patriarcha in Bibliotheca, e Gelasio nonnulla decerpens; Epiphanius Scholasticus in Historia tripartita, Socratem explicans. Quibus addi debent Menæa magna Græcorum impressa, quæ paragrapho 4 Latina fecimus: nec non Synaxaria MSS. ibidem indicata, tam Claromontanum quam Chiffletianum; item Menologium Basilii Imperatoris: quæ indubitanter in eandem conspirant sententiam. Quibus hic addi etiam potest, postremus Eusebiani sensus interpret Nicetas Choniates, qui asserta nostra firmiter comprobatur, sic loquens apud Labbeum tomo secundo Conciliorum col. 406: Eusebius Pamphili lib. 3 de vita Constantini Imperatoris, Constantinopolitanum quidem Pontificem a Synodo Nicæna abfuisse scribit, propter senium: at nomen ejus suppressit: loco vero ejusdem ait comparuisse presbyteros. Sed ex Synodi Actis constat Metrophanem id temporis Constantinopoleos Episcopum fuisse. Illum tamen decrepitam ob ætatem in Synodo non consedissee: sed vicem ejus supplēvisse Alexandrum Presbyterum, qui et Synodicas litteras per Europam distribuit. Hactenus Nicetas, cui in Actis Concilii faciem prætulit Gelasius; qua destituti Sozomenus ac Theodorus aliter intellexisse videntur Eusebium: si tamen ipsum præ oculis habuerint, et non aliunde in errorem inducti sint. Certe æquus rerum æstimator nullus putaverit, tantum duobus hisce in præsentia questione tribuendum, ut aliorum (quos protulimus) possint convellere aut imminuere auctoritatem.

28 Neque moramur hic scrupulum Valesii, qui, in Annotationibus ad propositum Eusebii locum, autumat, ferri non posse explicationem illam: quia nondum dedicata fuerat Constantinopolis, nec regiæ urbis vocabulo decorata, cum Synodus congregata est in urbe Nicæa. Quasi vero Eusebius sic loquens, respicere potius debuerit conditionem urbis, quæ tunc erat, cum Synodus celebrabatur; quam cum ipse historiam suam de vita Constantini scribebat. Scripsit autem illam, mortuo jam Constantino, fere quindecim annis post celebratam Synodum, et decennia post dedicatam novam urbem, ut merito illam Constantinopolim et regiam

D
AUCTORE C. I.
Profectio
Constantini
Byzantium
probat

Metrophanem
anno 324
adhuc vixisse:

E

Obiisse
Metrophanem
post Synodum

statuitur
plurimum
auctoritate;

F
accidente eo
etiam Niceta
Choniata,

Valesius,
contrarium
sentiens,

commode hic
explicatur,

A seu βασιλεύουσαν appellare potuerit : uti nunc etiam, cum loquimur de rebus Byzantii ante dedicationem gestis, sæpe sæpius nomenclaturum Constantinopolis adhibemus, præferentes terminos vulgo notiores obscurioribus, et dignitate præstantiores minus nobilibus. Quod autem contra Valesium vim ponat nonnemain voce βασιλεύουσαι, quasi illa necessario inferat tempus præsens scribenti, et significet urbem quam nunc imperat : quodque eandem voc. ponatur ad differentiam Romæ, quam βασιλίδι πόλιν, non βασιλεύουσαν, constanter vocet Eusebius in duobus locis ; parum ferit Valesiam : βασιλεύουσαν quippe tam præteritum saltem imperfectum, quam præsens notat tempus ; et æque significat urbem quæ imperabat, atque quæ imperat βασιλεύουσαν vero etiam appellat πόλιν, de Roma veteri loquens idem Eusebius in vita Constantiani lib. 1 cap. 39. Quapropter sine hisce adminiculis satis commode nos occurrans Valesio, per explicationem textus Eusebiani, quam dedimus.

Idem statuitur e gravi ætate Metrophanis :

B 29 Adhuc firmitus etiam desumimus argumentum e totius sententiæ Eusebianæ significantia, quam e nudis terminis, a Valesio productis. Aut Eusebius, et est opinio omnium, Episcopum regis urbis non comparasse in Synodo propter gravem ætatem. Cui illud, quæse, potiori jure competit, Romano Episcopo Silvestro, qui integros decem et amplius annos Concilio superstes fuit ; an vero Episcopo Constantinopolitano Metrophani, qui paulo post abiit senio confectus ? annos videlicet centum si Photio ; centum vero et septemdecim, si Actis ejus qualibuscumque credimus. Addimus etiam firmissimum aliud argumentum, ad demonstrandum Metrophanem tempore Concilii Nicæni fuisse Constantinopoleos Episcopum ; ex eo desumptum, quod Alexander, qui juxta omnium sententiam proximus Metrophani successit, tunc temporis Episcopus non fuit. Audi Gelasium lib. 2 cap. 6 Historiæ Synodice sub finem. Postquam descripsit numerum Episcoporum, qui convenerant Nicæam, et aliquorum ab Ario stantium nomina recensuit ; mox addit, τοῖς τοῦτον ἀντιγωνίζοντο οἱ ἐν ἀγίοις Πατέρες ἡμῶν Ἀλέξανδρος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ὁ εἰς Πρεσβύτερος ὢν, καὶ Ἀθανάσιος Ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκκλησίας : διὸ καὶ φθόνος ὁπίστω κατ' αὐτῶν. Adversum hosce Ariani generose decertabant sancti Patres nostri, Alexander, qui tunc Presbyter erat Constantinopoleos ; et Athanasius, Archidiaconus Ecclesie Alexandrinæ : quomobrem et invidia contra ipsos arma movit. Tunc, inquit, τότε, quando Patres agebant Nicææ, Alexander Presbyter erat, uti Athanasius Archidiaconus, et simul impietatem debellabant. De Athanasio certissimum est, fuisse tunc Diaconum primum seu Archidiaconum, uti recte loquitur ætate suo Gelasius, non recte reprehensus a P. Natale Alexandro : quid est igitur, cur in Presbyterio Alexandri dicatur errare ? Imo claris etiam, Presbyteratum ejusdem Alexandri ab Episcopatu ejus distinguit lib. 2 cap. 26 et 36, utrobique sub finem sic loquens iisdem omnino verbis Ἀλέξανδρος Κωνσταντινουπόλεως τότε Πρεσβύτερος ἔτι ὢν : εἰς ὕστερον δὲ καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Ἱερατεῖος τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας λαχὼν. Alexander Constantinopolis tunc (cum Actis Synodaliibus subscripsit, eaque mox ad alias Ecclesias detulit) solum Presbyter : postea vero Ecclesie ejusdem sortitus Episcopatum. Adde his libellum Synodicum apud Lobbeum, tomo 2 Conciliorum col. 84, ubi cum Romanum, Alexandrinum, Hierosolymitanum, Antiochenum, enumeravit Patriarchas, qui Concilio præfuerunt aut interfuerunt : Ἐκ προσώπου, inquit, Μετροφάνους Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξάνδρου Πρεσβύτερος. Legatus Metrophanis, Constantinopolitani Episcopi, adfuit Alexander Presbyter.

ex Gelasio in Actis Synodi,

et libello Synodico :

qui Concilio præfuerunt aut interfuerunt.

obiit Metrophanes anno 325,

C 30 Statuamus igitur ex præmissis, superfuisse Metrophanem Concilio Nicæno. Sed et similiter statuamus ex gravi ætate, qua tum premebatur, non superfuisse

diu ; credamusque id, si placet, Actis ipsius, obiisse D exiguuo tempore post salutam Synodum, Alexandro successore ejus nondum regresso ex itinere, quod Synodi Decreta publicandi causa suscepisse legitur (quod utique intra bimestre spatium a Synodo, mense Augusto finita, corrente adhuc anno cccxxv æræ vulgaris, factum esse patet ac debet) dicendus erit hoc ipso anno mense Septembri aut Octobri, accidisse Metrophanis obitus. Si quis tamen quarta Junii, uti Acta habent, obiisse eum velit, quod illa die celebretur memoria ejus in ecclesia ; idem dicere debebit, cum obiisse anno Synodum secuto cccxxvi. Juxta hanc porro sententiam, rematurus expensa, corrigi cupimus, quæ in Ephemeride Græco-mosca, ante tommum 1 Maji nostri die iv Junii, ex occasione insinuata sunt, quasi Oratio, de qua ibi, ex eo capite falsitatis et prostituta fidei arguatur, quod ad visendum Metrophanem adducat Episcopos, a Synodo revertentes : cum constet Metrophanem ante Synodum obiisse. Id enim adeo non constare jam vidimus, ut constet potius supervixisse. Similiter emendari poterunt Dominus Hermantius in suo Athanasio ; Natalis Alexander, seculi sui quarti parte 2 pag. 127 aliique plures, qui in eadem sunt opinione, quam nos in Ephemeride secuti sumus, nunc vero correctam volumus.

Unde corrigenda quædam atibi dicta.

31 Sed jam nos ætas Metrophanis ad se vocat. Ex Photio in biblioth. Codice 88 illum centenario majorem ; et Codice 256, determinate anno cxvii ætatis ipsam decessisse colligitur ; uti etiam determinate volunt Acta nostra, quorum Photius Codice 256 compendium habet. Grandis enimvero ætas, et quæ tantum non incredibilis redditur ; ex eo præsertim, quod inferat, æque grandem fere ætatem fuisse Dometii patris, ac Probi fratris ; quos decessores ipsius in eodem Episcopatu faciunt Menæa et Synaxaria, §. 1 citata, tacentibus tamen ea de re Actis. Cum enim velint Metrophanem annos x, et Probum fratrem (utique majorem natu) annos xii præfuisse Ecclesie Byzantiæ ; colligitur Dometium patrem, cui Probus successit, annos xxii obiisse ante Metrophanem ; quot etiam ferme natus esse debuit, cum hunc filium suum genuit atque adeo æquale tempus vitæ attribui debet utrique. Probus vero, uti annos omnino x ante Metrophanem vivere desiit, ita aliquot (certe uno) ante ipsum vivere cœperit, et sic annis non multis absuerit ab ætate fratris. Ad hæc, si damus annos cxvii vitæ Metrophanis, anno vulgaris æræ cccxxv aut xxvi defuncti ; natiuitas ejus necessario assignanda venit anno cccviii aut ix. Et rursus, anticipando annos xxii, pater ejus Dometius natus fuerit anno cclxxxvi aut vii : ex quo sequitur porro, Probum Imperatorem, quem Dometii fratrem supra asseri vidimus, verosimiliter natu majorem, tot annis nonagesimum quintum aut sextum excessisse ætatis suæ, quot ipse ante Dometium in lucem venit : constat enim Probum excessisse e vivis anno cclxxxii : cumque verosimiliter constet, sex ipsum non amplius annos (Vopiscus quinto obiisse ait) imperasse ; nonagenarius fuerit, quando habenas imperii suscepit.

E Grandis ætas Metrophanis tributa admitti non potest :

quæ inferat agur grandem patris ejus ac fratris :

F quod subsistere non potest cum ætate Probi Imperat.

32 Verum id nimium quantum aberata vero. Num Valerianus Imperator (creatus is est anno cclm) in duobus suis Epistolis apud Vopiscum in Probo, hunc a se factum Tribunum, commendat filio Gallieno, et Praefecto prætorii Gallicano, vocans eum adolescentem juvenem, imberbem : purgatque se cur imberbem Tribunum fecerit, contra constitutum divi Alexandri. Demus igitur licebit Probo annos xxiii, cum imperare cœpit Valerianus anno æræ vulgaris cclm ; sequetur in lucem editum fuisse anno cccxx ; cumque mortuum dixerimus anno cclxxxii sequetur porro, eum vivendo explevisse anno dumtaxat lvi : quæ ætas laboribus ac itineribus ab eo susceptis par erat. Fac modo Dometium Probo paulo juniorem natu ; aut, si vis, etiam geminum ; genitus ex illo non fuerit Metrophanes ante annum

qui sub Valeriano juvenis erat.

Christi

A Christi CCL : quo si natus statuatur, pervixerit ad annum ætatis LXXV aut VI, quæ, accedente infirmitate tam gravis videri potest, ut convenire ipsum ad Synodum prohibuerit, atque e vivis etiam eripuerit.

Sed hæc
supponunt
fundamentum
non certum,

33 Hactenus non male videtur procedere discursus, ætasque Metrophanis aliquo modo desiniri; si tamen discursus ac definitionis fundamenta non vacillent. Injicit enim mihi scrupulum Vopiscus, qui nullum agnoscit Probi fratrem, ubi agnoscere tomen deberet, utpote familiam ejus recensens. Ait enim, Probum oriundum e Pannonia, civitate Siriniensi, nobiliore matre quam patre, patrimonio moderato, affinitate non magna;... patrem ejus, nomine Maximum;... apud Ægyptum vita functum esse, uxore ac filio et filia derelictis. Filium reliquit, teste Vopisco, Probi pater, non filios : nisi forte suspicari cuiquam luteat, de legitima tantum prole istic Vopiscum agere, non item de illegitima et notha, qualis Dometius potuerit esse. Sed cum fratribus illi passim annumerari non soleant, ipsaque Menæa Probum ac Dometium fratres appellent, quid est cur nothum suspicemur alterutrum; et hunc potius quam illum? Quamobrem si fratres sunt, uti loquuntur Menæa, sint uterini : si tales non sunt, ut

quod Probus
Imp. fratrem
habuerit Do-
metium.

B Vopiscus censet; ne quidem sint nothi.

Quid si illum
habuerit fi-
lium?

34 Sed quid tandem, si Dometium non fratrem Probi Imperatoris, sed filium facimus? uti faciunt Acta Græca S. Adriani, nuper e Codice Cæsareæ Bibliothecæ, ubi xxvi Augusti referuntur, nobis descripta. Faciunt enim illa Adrianum suum ac Dometium fratres, Probi Imperatoris filios, qui post obitum patris religionem Christianam amplexi sunt. Dometio porro Episcopatum Byzantinum post mortem Titi, duosque filios Probum ac Metrophanem, (quod et Menæa faciunt) adscribunt. Filios reliquisse Probum Imperatorem neque asserit Vopiscus, neque negat, nisi forte tacendo; asserit tamen, posteros Probi, vel odio invidiæ vel timore, Romanam rem fugisse; et in Italia, circa Veronam ac Benacum et Larium, atque in his regionibus, larem locavisse. Ubi fuga posterorum Probi, quæ odio, invidiæ aut timori adscribitur, rectius forte dicetur suscepta esse amore Religionis Christianæ; et quæ Veronam primum instituta est, potest postea Constantinopolim promota fuisse. Atque ita favere Vopiscus sententiæ, hoc ipso numero propositæ, videri posset. Verum isthæc conciliari non possunt cum grandæva senectute Metrophanis, sub Concilium Nicænum mortui. Collegimus enim supra ex Vopisco, Probum Imperatorem ante annum vulgaris æræ ccxxx natum non fuisse : genuit ergo anno CCL Dometium, et hic anno CCLXX Metrophanem, pro vita hujus non supersunt amplius quam anni LV aut VI, qui sane gravis ætas et longa senectus dici nullo modo possunt.

Sed tunc
Metrophanes
non multo
major annis
55 fuisset.
cum obiit.

§. V. Episcopos fuisse Byzantii ante Metrophanem, non probatur auctoritate Nicephorum, sive Patriarchæ sive Callisti, Pseudodorotheum secutorum.

Episcopos
Byzantinos
e Pseudoro-
theo

Diximus quædam supra de successione Episcoporum Byzantinorum, Titi, Dometii, Probi, Metrophanis, de quibus hactenus non satis certa potui aliunde elicere, ac dubito an elici omnino aliunde possint. Annuerat quidem etiam S. Nicephorus in Chronographia sua eosdem Episcopos Byzantinos una cum decessoribus eorum continua serie, initium duens a S. Andrea Apostolo : sed annumerat iisdem pene verbis, quibus in Commentario fictitii Dorothei leguntur : ita ut non immerito dixeris, Nicephorum in manibus habuisse ac secutum esse Commentarium istum; gloriæ atque antiquitatis Sedis suæ studiosum magis, quam inquirendæ discernendæque veritati intentum. Corrigit tamen errorem Commentarii gravissimum; sed corrigendo non

profert etiam
S. Nicephorus,

minus gravem committit. Nam posteaquam Castino Episcopatum VII annorum adjudicavit Commentarius, mox addit : 'Ο οὖν Κωνσταντῖνος ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἔτει ἐκκλησίαν αἰλίου ἀνίσταται ἔσθωθεν τοῦ Βυζαντίου, κατὰ τὸ βόρειον μέρος, ... Εὐφροσύνης τῆς Μάρτυρος τὸν οἶκον προσγορεύσας, κατ' αὐτὸν τὸν καὶ τὸν μαρτυροῦσάντης αὐτῆς. Constantinus igitur primo ejus anno ecclesiam excitavit aliam in ipso Byzantio, septemtrionem versus.... eamque appellavit Euphemie Martyris, per illud ipsum tempus martyrio affectæ.

D
AUCTORE C. J.

36 Vide hic sis, ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἔτει, an explicare velis annum primum ipsius Constantini Imperatoris, an vero Castini Episcopi. Alterutrum quidem necessario dicendum; sed neutrum cum veritate componi ullo modo potest. Neque enim primo Episcopus Castini anno (quæ explicatio tamen magis obvia est) ædificare S. Euphemie ecclesiam potuit Constantinus; cum juxta calculum ipsius Commentarii et stabilitati a nobis Metrophanis mortem, Castini obitus annis fere xxx præcesserit ortum Constantini. Sed neque primo ipsius Constantini jam Imperatoris id fieri potuit. Cum is primis imperii annis, sat multis, in Occidente domandis hostibus intentus, Constantinopolim toto illo tempore ne oculis quidem aspexerit suis : nec absens ædificandam Christianis ecclesiam curare poterat in urbe, alterius, et quidem acerrimi Christianorum persecutoris, dominio tunc subjecta.

palmarem
ejus corrigens
errorem,

37 Non potuit tam ἀδύνατα non videre Nicephorus. Quamobrem ædificationem ecclesiæ Euphemianæ non tribuit Constantino Imperatori; sed ipsi Castino Episcopo. Verum infeliciter Charybdim fugiens in Scyllam incidit, extruendo S. Euphemie Martyri templum, multo ante tempore quam ipsa martyrium subiit, imo fortassis ante quam vivere cepit; adeo ut dicendum sit, Nicephorum vel non considerasse tempus martyrii S. Euphemie, vel suum ipsius computum oscitanter nimis ac temere fecisse. Ponit enim ipse inter Castini mortem et initium imperii Constantini, Episcopos tres Titum, Dometium ac Probum, iisque universim adscribit sedium suarum annos LXX : quibus detractis ab anno vulgaris æræ cccvi, quo imperare Constantinus cepit, mors Castini debet incidisse in annum ccxxxvii. Jam vero Euphemiam constat ex Actis ejus, certasse pro Christo ac fide sub Diocletiano Nicomediæ, et verosimiliter sub finem Imperii ejus paulo ante quam Constantinus illud suscepit. Nicephoro huic sancto consonat (quod ad Episcopos Byzantinos atque modo tacta attingit) Nicephorus alter, cognomento Callistus, lib. 8 hist. Eccles. cap. 6; sic ut ex illo vel mutuatus sit sua, vel uterque eundem Pseudo-dorotheum secuti, in eosdem inciderint errores. Quare alia refutatione opus non est contra Nicephorum Callistum, quam adduximus contra Sanctum. Unum miratus sum, quod Dominus du Cange, ceteroquin accuratissimus, citans utrumque Nicephorum pro templo Euphemiano, in Petrio per Castinum condito, non observaverit præposteram eorum istic chronologiam. Condidit quidem etiam Constantinus ecclesiam S. Euphemie Constantinopoli, sed non in Petrio, neque primis imperii sui annis.

E

sed in
alium ipse
impingens

consentit illi
Nicephorus
Callistus,
F

ac similiter
errare convin-
citur.

38 Quotum igitur Episcopum, seu Byzantinum seu Constantinopolitanum, statuimus Metrophanem? Nicephorum utrumque modo diximus perpetuam seriem Episcoporum, ab Andrea Apostolo ad Metrophanem usque, perducere. Sed cum isti, Procopii nescio ejus, e Pseudo-dorothei Tyrii Commentariis excerpta, omnino secuti sint, nihilo plus fidei ista in re, quam Procopius ipse, merentur. Cum autem Procopium hic dico, velim intelligat Lector, Dorotheum, Episcopum Tyrii vulgo appellatum; aut potius intelligat Synopsis de vita et morte Prophetarum, Apostolorum et LXX discipulorum, eidem pridem officiam, ideoque Pseudo-Dorothei Tyrii merito inscribendam. Refutat Synopsis illa se ipsam in Abdia, Jona, Hieremia, Ehsæo et aliis : monetque

Uterque ni-
tatur Common-
tario Pseudo-
dorothei,

pridem nat-
us fidei
declarato,

monetque

A *monetque Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis*, istie numerari inter LXX Discipulos Christi, qui ab Apostolo Paulo nominantur, etiamsi ethnici fuerint vel feminæ; et illos omnes non solum discipulos Domini, sed etiam Episcopos fangi. Non meminisse, inquit idem, libri tam fabulosi, nisi vidissem a multis citari et non minimi fieri.

39 Assentiuntur nunc Bellarmino Eruditi omnes, qui *Synopsin* illam, in *Bibliothecis Sanctorum Patrum* atque alibi editam, aliquando legerunt. Assentiuntur vero etiam magis, qui eandem a Cansio nuperime cum *Chronico Paschali Græco-latine impressam* consideraverint. Quamvis enim in multis, puta in Apostolis et LXX discipulis, concordent editiones illæ, antiqua Latina et novissima Latino-græca: discrepant nihilominus, quod illa vitas Prophetarum longiusculas pertexit; hæc vero vix aliud quam unius aut alterius Prophetæ nomen adscribit: rursus ac præcipue, quod hæc (illa omnino tacente) fuisse recenseat primos Byzantii Episcopos ad quartum usque seculum; quodque in fine auctorem seu collectorem sui faciat Procopium quemdam, qui presbyterii dignitate donatus, vitæ sanctitate et eloquentia præstans, et in omni circa disciplinas concinnitate et experientia semper versatus, cum in historicos sanctissimi et beatissimi Episcopi et Martyris Dorothei Commentarios incidisset, hæc omnia scriptis nobis reliquit. Gratiâ igitur agamus illius laboribus et immortalis memorie, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

40 Ita terminatur *Synopsis* seu *Commentarius* iste editionis Cansianæ. Ex quibus intelligitur Pseudo-Dorotheum Tyrium, primum auctorem fieri *Commentarii* istius: ex illo vero sua omnia descripsisse sub annum Christi DCCV, uti mox videbimus, Procopium: et hæc ipsa Procopiana a tertio aliquo fuisse proposita, uti nunc sunt. Ubi consideranti mihi attentius *Commentarium* hunc Procopianum (ita enim rectius appellabitur quam Dorotheanus) quod *Synopsis*ibus aliis de Apostolis ac Discipulis, quotquot vidi, superaddat, ut modo dixi, seriem Episcoporum Byzantinorum, aliisque, ad stabiliendam antiquitatem atque adeo primatum ipsum (si Superis placet) *Sedis Constantinopolitane* supra Patriarchales reliquas ac ipsam Romanam: hæc, inquam, consideranti mihi suspicari iubet, hanc partem, tanquam novam laciniâ, *Synopsi* reliquæ, fortassis aliquanto vetustiori, infeliciter adjectam esse sub annum DCCV; quo Joannes Papa Constantinopolim venit, ac nonnulla contentio, aut certe periculum contentione fuit, de primo loco sedendi, inter Joannem Papam et Epiphanium urbis istius Patriarcham. Jubetur enim istie post recensitos Episcopos Byzantinos Procopius ille prodere ætatem qua vixit, et non obscure indicare intentionem qua scripsit; videlicet extollendi Ecclesiam Constantinopolitanam, non tantum supra reliquas Patriarchales (quod seculo quarto jam conati fuerant Græci per canonem Concilio CP. primo intrusum, certe a Pontificibus Romanis constanter repudiatum) verum etiam supra ipsam Romanam, si non dignitate primi prædicatoris Evangelici, saltem prioritate (ut Philosophico utar vocabulo) prædicationis. Byzantinis enim ante ab Apostolo Andrea annuntiatum esse Evangelium datusque Episcopos, contendit, quam Romanis a Petro. Sed audiamus ipsa fabulosa *Synopses* verba.

41 Postquam seriem suorum Episcoporum in Metrophane absolvit, ita prosequitur: Hæc ab omni virtutum genere insigni Dorotheo in *Commentariis* Latinis relictâ, a nobis excerpta sunt, Philoxeno et Probo Coss. quando Constantinopolim venit Joannes Romæ Episcopus. Persuasus enim ab urbis Archiepiscopo, ut secum in Natali Christi Saceris operaretur; id facere renuit, nisi ante urbis Episcopum primus ipse Sacra faceret:

antea namque Romam quam Constantinopolim D Episcopum nactam fuisse. Ex hisce igitur oborta contentione, convenientes inter se Constantinopolitani, ex magni Dorothei *Commentariis* ostenderunt, Episcopatum Constantinopolitanom Romano antiquiorem esse. Et Joannes quidem Romanorum Episcopus, Dorothei scripta vera esse assebat; præferri tamen se debere Constantinopolitano contendit, quod Principis Apostolorum teneret locum: cujus tandem rei gratia prærogativa ipsi cessit, non quod ante Constantinopolitanum Romanus extiterit Episcopatus.

42 Ita lubuit homini Græco, in gratiam sui Patriarchæ, Græca fide loqui: cujus ut fatuitas clare patescat, suaque plane pereat auctoritas *Commentario* tum male concinnato, operam non perdidit, si delibvero absona quædam ac inepta ex ista Episcoporum CP. narratione; quod hactenus neminem in particulari fecisse scio. Incipit *Commentarius* iste de Episcopis hoc modo: Ipse igitur magnus Pontifex Dorotheus scripto reliquit, venerandam ædem sanctæ et invictæ martyris Euphemie in Petrio, a quodam Tito primum fuisse conditam. Qui quidem Titus, cum Byzantii esset Episcopus, in eaque urbe martyrio vitam terminasset, juxta veteres inuros depositus est. Quam Tito hic adscribit fundatam ecclesiam S. Euphemie, postea attribuit Castino Episcopo, aut certe Constantino Imperatori: quamque hic ponit in Petrio; postea collocat ad Anemodulium: cum tamen de eadem ecclesia agi utrebique necessario debeat.

43 Post hæc continuo addit, ex eo tempore quo S. Andreas Apostolus Byzantium, aut potius Argyropolim, advenit, tantam eo Christianorum multitudinem confluisse, ut aliis in locis nusquam invenirentur tot: ne Antiochiæ quidem, credo, aut Hierosolymis, aut Romæ. Mox Licinii atque Diocletiani persecutiones ita conjungit, ut sub illis Titum martyrio effectum dicat. Cum tamen constet nusquam Imperatorem aut Cæsarem fuisse Licinium, Diocletiano imperante. Ut nihil dicam, quod, juxta calculum Auctoris, jam obisse debuerit Titus, antequam imperare cepit Diocletianus. Quale vero monstrum quod subjungit? Interfectum ubi dixerat, Titum esse sub Licinio ac Diocletiano, adstruit deinceps (nempe post Diocletianum) Caro ejusque filius Imperium, ordine omnino præpostero: quibus præterea perperam affingit, quod ad Christianorum supplicia promiscue progressi sunt, ex iis ad mille singulis diebus necantes. Ecce autem mirabiliter resuscitat Licinium, quem modo dixerat ante Carum tyrannidem cum Diocletiano exercuisse; nunc post Cari necem Nicomediæ versatum ait, ibique interfecisse Adrianum Probi filium, quem tamen sua Acta præcitata, Probi (utique Imperatoris) fratrem faciunt, nescio qua utrique fide.

44 Pergamus porro, Titum, de quo supra, primum extitisse Constantinopoleos, prout hanc a Byzantio distinguit, Episcopum, affirmat: videlicet, annos facile L ante dedicatam Constantinopolim, Episcopatu, (si tamen Episcopus unquam fuerit) et vita functum. Sed hæc ipsa quasi præambula ad Catalogum Episcoporum Byzantinorum auctori sunt. Hinc serio rem agere videtur, orsus ab Andrea Apostolo, quem Byzantium negat ingressum, ob crudelitatem Zeuxippi, locum illum tunc regentis. Quis iste Zeuxippus et unde? Dicam cum Baronio, ad annum XLIV num. 31, similem Nicephori textum, e nostro hoc verisimiliter desumptum, citante: Fide nutant hæc, ob apertum mendacium de Zeuxippo tyranno: nullus enim incumbebat tempore Claudii tyrannus in Thracia, quam provinciam Præses summa pace moderabatur. Dicitur Andreas Argyropoli primum Stachym Byzantinorum Episcopum constituisse. Ei successit Onesimus, cujus meminit Paulus Apostolus in Epistola ad

Absona quædam e *Commentario* isto delibuntur

E de ecclesia S. Euphemie,

de Christianis Byzanti conversis,

ac imperii Carii,

de Licinio iterum imperante,

de Episcopatu Titi,

de ignota Zeuxippi crudelitate,

antiquiores facti Romanis.

A ad Philemonem. Reclamant hic tota antiquitas, in Epistolis S. Ignatii Martyris, et Martyrologiis plerisque vetustissimis, quæ Onesimum, Pauli discipulum, et ab eo Philemoni commendatum, constanter appellant Episcopum Ephesium, S. Timothei successorem ac Martyrem; ut videre est in Commentario nostro Historico de Sancto illo, die xvi Febr. et in Menologio Sirleti 1 Decembris.

B 45 Onesimo successorem dat noster Polycarpum, ac reliquos deinceps enumerat Episcopos suos usque ad Metrophanem, qui ponitur vicesimus secundus. Annos quique Sedis adscribit singulis; nulla tamen sanctitatis, nulla martyrii aut obitus, nulla gestorum mentione facta, quasi hæc omnia ignorasset, contentus assignasse aut affuisset singulis durationem Episcopatus sui. Sed et hanc quam apte distribuerit, indagare volui, comperi- que solum Episcopatum, nullis Interepiscopatibus annumeratis, annos cccvi; quos si detraxeris ab annis cccxv æræ vulgaris, quot effluisse dirimus cum Metrophanes obiit; concludes, anno ejusdem æræ vicesimo Stachym primum fuisse ordinatum Argyropoli Episcopum a S. Andrea Apostolo, annos ut minimum x antequam ipse ad Apostolatam vocatus esset; ac xxiii ante ascensionem Domini nostri Jesu Christi. Quod si xiii istis annis adjungas alios xi, qui, testibus Baronio atque Henschenio, elapsi sunt ab ascensione Domini, priusquam Apostoli in suam quisque provinciam abierant, Evangelium prædicaturi; concludere cogeris, Stachym (quem noster primum Byzantii ab Andrea creatum vult Episcopum) jam ab annis xxiv ut minimum, illic Episcopum fuisse, antequam fuerit Andreas eo profectus.

C 46 Sed et Argyropolis; de qua frequens meminit Auctor Synopseos, aurem mihi velliat. Aut, istic ab Andrea Apostolo erectum Christo altare, et Stachym constitutum Episcopum, multaque Sanctorum corpora deposita esse. Quæ, quæso, Argyropolis ista, tot titulis celebranda, ubi hic statuuntur quodammodo incunabula Ecclesiæ Byzantinæ et Constantinopolitana? Nullam illius hactenus mihi contigit uspiam invenire mentionem, primis æræ Christianæ seculis, nisi apud hunc nostrum. Primus, quem præterea meminisse illius scio, est Nicephorus Callistus; qui lib. 14 cap. 24, Argyropolim unum e suburbiis Constantinopoleos, e regione Chrysopoleos ponit; illoque primum nomine donatam fuisse asserit ab Attico Episcopo CP. qui seculo v in eunte floruit. Nunc vero unde hauserit is, qui primus Commentarii auctor fingitur, quique in Metrophane Catalogum suum finiens, sub eodem scripsisse videri vult; imo illum nuper Episcopatum inisse dicit: unde, inquam, hauserit is vocabulum Argyropolis, seculo integro post Metrophanem dumtaxat inditum?

§. VI. Quotus Byzantii Episcopus fuerit Metrophanes.

Futor, contra communem mediæ ævi, et communissimam recentiorum opinionem, scripturum me, si primum Constantinopoleos aut potius Byzantii Episcopum ponam Metrophanem, tribus a Christo nato seculis jam elapsis florentem Ponam tamen, pace aliter sentientium, tantisper, quod adstruere jam cæpi, donec melior atque antiquior auctoritas sententiam meam mutare cogat: videlicet, verisimillimum esse; primum, aut certe inter primos, Byzantii Episcopum sedisse Metrophanem. Auctoritas Nicephori utriusque huc spectans quam posteri fere secuti sunt, jam convulsa est in Pseudo-dorotheano seu Dorotheo-procopiano Commentario. Eidem Nicephori, quod dicant Byzantii Christum ab Andrea prædicatum, ecclesiam fundatam, Stachym Episcopum ordinatum fuisse, ex eodem hausere Commentario: arguunturque a Baronio ad annum 44 num. 31 (et argui in ceteris, quos deinde annumerant Episcopis,

eodem jure possunt) tamquam ex apocryphis illa acceperint.

48 Putat præterea idem Baronius, Ecclesiam Byzantinam a Petro Apostolo fuisse erectam. Rationem cur ita putet, lego ad eundem annum 44 num. 12, desumptam ex Epistola Agapeti Papæ, Constantinopoli scripta ad Petrum Hierosolymorum Patriarcham, de depositione Anthimi et subrogatione Mennæ in Sede Constantinopolitana, quæ lecta fuit in Concilio CP. sub Menna, ac refertur in fine Actionis ejus primæ, apud Labbeum Tomo 3 col. 47 Leguntur in Epistola illa, ad commendationem Mennæ, sequentia: Et hoc dignitati ejus (Mennæ) additum esse credimus, quod a temporibus Petri Apostoli, nullum alium unquam Orientalis Ecclesiæ suscepit Episcopum, manibus nostræ Sedis ordinatum. Et forsitan vel ad demonstrationem laudis ipsius, vel ad repellendos inimicorum insultus res tanta contigit; ut illis ipse similis esse videatur, quos in his quandoque partibus, ipsius Apostolorum primi electio ordinavit.

49 Quæmadmodum hæc verba moverunt Baronium, ut fundationem Sedis Byzantinæ attribueret Petro præ Andrea; ita mihi ne quidem satis argumenti afferunt, cur eam Petro etiam adscribam. Quod enim illic dicitur, Apostolus Petrus in his quandoque Partibus, aliquos ordinasse, nescio cur ad ecclesiam CP. potissimum referendum sit. Cum enim paulo ante simpliciter loquatur Pontifex de ecclesia Orientali, eamque dicat a temporibus Petri Apostoli, nullum alium unquam, præter Mennam a se institutum, suscepisse Episcopum, a Pontificibus Romanis ordinatum; optimo jure hæc verba, in his partibus, intelliguntur de Orientalibus, pro ut Orientolis Ecclesiæ distinguitur ab Occidentali; in qua passim Episcopos ordinabant Pontifices Romani; non item in Orientali: in qua tunc tandem post tempora S. Petri, qui Antiochiæ saltem successorem suum instituerat, Episcopum a se ordinari, ipsi sic ordinato honorificum et gloriosum existimat Agapetus; nihil asserens an a Petro Apostolo Constantinopoli, an Antiochiæ, an Alexandriæ ordinatus quandoque sit Episcopus: sed ordinatum ab eo esse in Ecclesia Orientali, cujus pars Antiochena est, prima Petri ac deinde institutorum ab ipso Episcoporum Sedes.

50 Quod si quis etiam omnino velit, verba præmissa de Constantinopoli intelligenda esse; is non continuo nos coget, eorum auctori, Encomiasten potius Mennæ, quam Historicum agentem, deque re catenus scriptoribus omnibus ignota post seculi demum quinque obiter scribenti, fidem indubitata adhibere. Imo obijcere quis poterit Agapeto Gelasium, ejus decessorem itidem Pontificem Romanum, qui in Epistola ad Dardaniæ Episcopos, Byzantium fuit ecclesiæ Heracleensis paræciam; et Codinum, qui jus ordinandi Patriarcham CP. Episcopo Heracleæ tribuit; quia, inquit cap. 20 de Officiis, Byzantium olim ad Episcopum Heracleæ spectabat; vultur tamquam paræcia, uti ait Gelasius, et pars territorii, Episcopi Heracleensi subiecti. Sumitur enim passim apud mediæ ætatis scriptores paræcia pro districtu juris Episcopalis, uti provincia pro districtu juris Metropolitici, uti docet Cangius in Glossario voce parochia. Fuit igitur Byzantium paræcia, factumque deinde sit Episcopatus, quem sub annum æræ vulgaris cccxxx, ab Europæ provincia, seu illius Metropoli Heraclea, uti ait Chronicon paschale, avulsit Constantinus Magnus, Præfecto prætorio et Præfecto urbi ceterisque majoribus Magistratibus in eo constitutis.

51 Sed potiorum asserti nostri argumenta proferamus. Chronicon paschale, modo citatum, cui illustrando subjunxit Cangius Commentarium Dorotheo-Procopianum sæpe memoratum, nullum agnoscit Episcopum Byzantinum aut Constantinopolitanum ante Metrophanem: sed Imperii Constantini anno viii, id est, vulgaris

D AUCTORE G. J.

aut litteris Agapeti Papæ:

quibus commode explicatis

E

opponuntur litteræ Gelasii eidem Papæ,

F

Byzantium paræciam Heracleæ facientis.

Metrophanem primum Episc. protulit

A *ααρ* cccxiii, ponit tandem initium *Episcopatus illius*, his verbis : *Byzantinæ ecclesiæ primus præest Metrophanes annos xi; cujus deinde successorem subiungens*, Consulibus, inquit, Severo et Rufino, id est anno Christi cccxxiii *Byzantinæ Ecclesiæ secundus præest Alexander annis vii. Tabulæ chronographicæ, Theophrasti textui interpositæ, cujuscumque auctoris illæ sint, forulos Patriarchatibus destinatas, quoad Constantinopolitanum incipiunt replere biennio citius, videlicet sexto Constantini anno, et tunc, cum ante solum noverint tres Patriarchas Orientales, addendos Romano Patriarchæ, ordiuntur quintam ejusmodi seriem, scribendo; Byzantii primus Episcopus Metrophanes annis x. Confirmari horum auctoritas summo pere debet e Patriarcharum CP. Catalogis MSS. quorum plures antiquos, ait Carolus a S. Paulo, Abbas Fuldensis, in sua Geographia sacra pag. mihi 217, in regia Bibliotheca reperimus, et in omnibus Metrophanes, Constantini synchronus, primus recensetur : qui etiam Archisacerdos primus magnæque civitatis Constantinopolis, in perantiquo Græco MS. dicitur. Ipsa etiam verba Græca, in margine hæc addit, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ἀρχιεπίσκοπος πρώτος ἐν πόλει μέγας ὁριστος ἀνὴρ, ἱερός Μετροφάνης.*

et antiqui MSS.

sed quartus est apud Cedrenum,

B 52 *Cedrenus in Compendio non omnino primum facit Metrophanem Episcopum, inquit, Annum novum imperante Constantino, Metrophanes iv Episcopus Byzantii creatus est. Primum constituerat sub Antonino Caracalla, qui ab anno cccxi ad cccxvii imperavit, dicens, eo tempore primum Byzantii Episcopum constitutum esse Philadelphum (ignorat hunc Dorotheo-Procopianus Commentarius) et annos iii prædesse. Ante enim, uti idem prosequitur, per octennium Ecclesiæ præfuerat quidam Presbyter. Secundum ponit sub Maximini imperio Eugenium, qui Episcopatum Byzantinum occupavit ac gesserit annos xxv.*

non recte tres priores ponentem.

53 *Tertium Episcopum non reperio apud Cedrenum, qui sane diutius quam credi potest sedisse debet, si recte suas inivit rationes Auctor. Nam Antoninus Caracalla, cujus tempore asserit sedisse Philadelphum, vivere desiit anno cccxvii, annos fere centum ante Metrophanis Episcopatum : e quibus tres Philadelphus, viginti quinque Eugenius implentes, septuaginta circiter, tertio non nominato Episcopo relinquunt assignandos. Ut nihil dicam, a morte Antonini Caracallæ ad imperium Maximini annos xviii intercessisse; quorum tamen tempore Episcopatum quemque suum vult tenuisse; Philadelphum sub Antonino per annos tantum tres, Eugenium vero sub Maximino per annos xxv, sit ut inter utrumque Episcopatum ingens hiatus xv ut minimum annorum interveniat; et longe ingentissimus subsequatur usque ad Metrophanem annorum facile L, vir ab unius Episcopatu implendus.*

C 54 *Vidimus hæcenus, quam insulse de primis Byzantii Episcopis loquantur Commentarius Dorotheo-Procopianus, et qui illum sive ex inadvertentia sive ex ambitione sequuntur Nicephori duo, tam Patriarcha quam Callistus : quibus annumerari etiam possunt Gregorius quispiam Monachus, et Catalogus Byzantinorum Episcoporum editus a Leunclavio. Vidimus quoque quantum retrahat initium istorum Episcoporum Cedrenus. Episcopos fortassis nominans, qui vice Heracleensis Episcopi, Byzantii sacra procurabant, Chorepiscopi potius dicendi. Vidimus etiam quam parum sibi coherentem faciat successionem, trium a se nescio ubi reperorum, usque ad Metrophanem, quem quartum appellat, appellandum verius primum, uti appellant Auctores paulo ante a nobis citati; Theophanes, Chronicon Paschale, codices MSS. quibus et nos omnino subscribendum putamus, nullumque ante ipsum, Byzantii agnoscendum Episcopum; nisi tum Theophrasti, et Chronici citatorum, expresse ita asserentium, verbis;*

Nos eundem Metrophanem Episcopum 1 ponimus

tum etiam (et ni fallor solidissime) silentio Eusebii, qui tam in historia Ecclesiastica et Vita Constantini, quam in Chronicis, licet variarum Ecclesiarum Episcoporumque iis præsentiam nominatim mentionem faciat, nusquam tamen, quod sciam, facit Byzantini, nisi tantum in Vita Constantini libro 3 cap. 7, ubi per τὸ regis urbis Antistitem; quod intelligendum diximus de Byzantino seu Constantinopolitano Metrophane.

55 *Certe Valesius, qui inter Indices suos Eusebio adjectos, recenset quoque ordinem Episcoporum urbis Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, et Hierosolymorum juxta Eusebium, additque nonnullos etiam Laodiceæ in Syria, et Cæsariæ in Palæstina; nullum novit Byzantinum, nullum Constantinopolitanum : quos tamen æquum erat recenseri ab Eusebio, qui capite i Historiæ suæ ecclesiasticæ præfatur, se sanctorum Apostolorum successiones ac temporum seriem, a Christo nato ad sua usque tempora, describere; nec non eos recensere, qui præcipue in celeberrimis civitatibus Ecclesias non sine laude rexerunt; quique subinde per ordinem temporum sua quisque aetate verbum Dei vel voce vel scriptis prædicaverunt, denique qui tum superiori memoria, tum sua ætate, pro religionis defensione tormenta ac mortem ipsam perpessi, fortissime certaverunt. Et non multo post repetit, se, si non omnium, illustrissimorum certe, Servatoris nostri Apostolorum successiones in iis Ecclesiis, quæ etiamnum celeberrimæ habentur, posteritatis memoriæ commendare. Jam vero, amabo te, quæ fuit ætate Eusebii celebrior civitas Constantinopoli? Cui Apostolorum, excepto Petro, cedere dignitate aut sanctitate debet Andreas? Nullusne in prætensa successione Episcoporum verbum Dei vel voce vel scriptis prædicavit? Nullusne e tanto numero, in tot persecutionibus, etiam Byzantii propriis sub Zeuxippo, ut vult Pseudo-dorotheus, fidem sanguine suo confirmavit? Adhæc Eusebius ipse, qui aliquot annos post ædificatam delicatamque Constantinopolim superstes, in laudem Constantini ac urbis ejus multa operose scripsit, num taciturnus fuerit summam laudem, quæ ex antiquitate fidei, Byzantinis per Apostolum Andream out, si malueris, Petrum annuntiata; ex perpetua Episcoporum serie, ad sua usque tempora perducta; et zelo, sanctitate, ac nobilitate eorum (præsertim si Imperatorum quoque fratres ac nepotes illic præfuerant) derivari posset? Cum tamen taceat de his omnibus, quæ aptissima ac propria scriptiōni ejus materia erant, contraria auctoritas, et quidem Dorotheo-Procopiano major, proferri debet, ut credam Episcopos, qui prætenduntur, unquam exitisse Byzantii.*

56 *In tanto prætensorum Episcoporum numero, de uno dumtaxat Stachy reperio mentionem fieri in Martyrologio Romano, die ultimo Octobris, his verbis : Constantinopoli S. Stachys Episcopi, qui a beato Andrea Apostolo primus ejusdem civitatis Episcopus ordinatus est. Hæc primus Martyrologio Romano inseruit Baronius, desumpta e Menologio Sirlati, illo ipso die ultima Octobris, ita referente : S. Stachys, ab Apostolo Andrea Episcopus constitutus est, qui et Ecclesiam in Argyropoli ædificavit, in quam conveniebat Christianorum multitudo innumerabilis, quam beatus Episcopus docebat; cumque ita vixisset annos xvii, dormivit in pace. Coincidunt cum his Menæa impressa, hoc fere solo discrimine, quod nominent locum, ubi Episcopus ab Andrea Apostolo ordinatus est, Byzantium; quodque Episcopatum ejus tantum adscribant annos xvi. Sed hæc porro unde desumpta sunt? Quod Stachys constitutus sit Episcopus ab Andrea Apostolo; negabit Baronius, uti vidimus num. 48. Quod ecclesiam ædificavit in Argyropoli; negat ipsa Argyropolis, quæ tunc nulla fuit ex num. 46. Quod Christianorum multitudo innume-*

D confirmamusque ex Eusebii silentio, alios non referentis;

cum tamen ex instituto suo deberet.

E

F

Obijetur Stachys ab Andrea Ep. ordinatus,

rationibus invalidis.

A rabilis eo conflueret; credere vix sinunt ipsa Ecclesiae prætensæ primordia, præsertim persecutione Zenippi, ut vult Pseudo-dorotheus, (cujus hæc et præmissa phrasim sapiunt) agitata. Certe Menæa, æque ac Menologium citatum, in multis secuta videntur ineptum quo de agimus Commentarium; idque manifestius patebit, si cum hoc ipso contuleris, quæ illa et imprimis Menologium habent xxvi Augusti de duobus Adrianis Martyribus, altero Nataliæ marito, altero Probi Imperatoris, ut utrobique dicitur, filia, Dometii Episcopi Byzantini fratre.

57 Tribuamus tamen aliquid supra Commentarium istum ritualibus libris, quamquam illo posterioribus; et Stachym non modo Sanctum agnoscamus: sed et Episcopum fuisse concedamus, et quidem ab Andrea Apostolo, si ita vis, Byzantio præfectum: quis successionem ejus ad Metrophanem usque per tria fere secula confirmabit, non secutus Commentarium sæpe memoratum? Nullusne inter tot Episcopos primitivæ Ecclesiæ, ab Apostolo fundatæ, Sanctus, præter unum Stachym? Solenne Byzantium inter tot procellas persecutionum, late circum grassantium, immune tempestatis semper fuit; ut nullus istic Episcopus pro fide sanguinem funderet? Nullum certe agnoscunt rituales libri ante Metrophanem, aut sanctum aut Martyrem Episcopum Byzantium imo nec ipse Commentarius agnoscit, præter unum Titum, quem martyrio vitam terminasse dicit, multaque edidisse miracula, qualia Servator ediderat. Et tamen hæc omnia cum auctore suo sacros latent scriptores. Quidni etiam, cum sub Zenippo tam atroce persecutio in Christi sectatores mota dicatur, ut Apostolus Andreas Byzantium ingredi non sit ausus; quidni, inquam, episcopatus ille in Stachy cepisse, in eoque desisse mox potuit?

58 Neque mihi auctoritatem Baronii quis apponat, in Martyrologio ad diem xx Februarii referentis Constantinopoli S. Eleutherium Episcopum et Marty-

rem; quem deinde in Notationibus suis Episcopum Byzantium ordine octavum facit, citans in rem suam utrumque Nicephorum, Episcopum quidem in Chronographia; Callistum vero in historia lib. 8 cap. 6 et lib. 15 cap. 23. Sed illa Baronii auctoritas tanti non fuit Decessoribus nostris, ut quæ ille loco citato Sanctum et Episcopum facit Eleutherium, ipsi inter Sanctos reponere ausi sint; contenti retulisse ipsum in Prætermisissos, et ostendisse quam frustra citentur testes sanctitatis Eleutherii hujus, qui de sanctitate ejus ne somniarunt quidem; nedum in scriptis suis meminerunt, ut videre est apud ipsos locis citatis, et in Februario nostro inter Prætermisissos ad diem xx col. i in fine.

59 Templum quoque, quod S. Eleutherio Constantinopoli sacrum fuit, et cujus Clericum dissolutæ vitæ, calitus morte punitum, scribit Callistus lib. 15 cap. 23, perperam adscribit prætenso Episcopo Eleutherio Baronius; cum sit Martyris tantum; quem ipse, ex Menologio Sirleti, in Martyrologium suum transferens ad diem iv Augusti ait, Senatorii Ordinis Constantinopoli fuisse; et pro Christo in persecutione Maximiani gladio cæsum esse. Huc eidem Martyri ecclesiam istam loco citato tribuere censendus est Callistus, cum Martyrem tantum, non item Episcopum eum appellat; quemadmodum eidem illum adscribunt, apud Cangium in CP. Christiana, Synaxaria ad xv Decembris, quo hujus S. Eleutherii Martyris festus dies agitur apud Græcos, quamquam et iv Augusti apud eosdem, uti et Latinos, agatur etiam. Celebris enim hujus memoria fuit Constantinopoli, tum quod Byzantio oriundus, tum quod Senatorii ordinis et Cubicularius Imperatoris fuerit: ut mirum non sit, indigenæ quoque suo templum struxisse Constantinopolitanos, qui struebant promiscue omnibus, martyria et sanctitate celeberrimis, quorum apud se memoria specialis aut Reliquiæ erant.

ejus templum Episcopi non est, sed Martyris tantum.

DE SANCTO MARTIALE

EPISCOPO SPOLETANO IN UMBRIA.

Ex Ughello de Episcopis; et Jacobillo de Sanctis Umbriæ.

G II.

Circa AN. CCCL.
C Spoletum illustris Episcopalis urbs Umbriæ, quæ varios hactenus præcedentibus mensibus Sanctos nobis protulit, aliquos etiam hoc Junio offert: inter quos est S. Martialis, quintus Episcopus, de quo Ferdinandus Ughellus tomo primo Italiæ in Episcopis Spoletanis ista scribit: Sanctus Martialis, a Sancto Papa Silvestro ordinatus, Romano Concilio interfuit anno cccxxviii. Olim hujus Sancti festum solitum erat celebrari, ut clare perspicui potest in antiquo Calendario Spoletanæ Ecclesiæ. Obdormivit in Domino die xxx Junii circa annum ccccl, sepultus in basilica S. Petri, de quo Ferrarius. Hæc ibi. Verum apud Ferrarium in neutro Catalogo sive Generali sive Sanctorum Italiæ, neque in ejus Nova Topographia ullum hujus S. Martialis memoriam reperimus. Præterea videtur dies xxx Junii assumptus, ab ignorantibus diem ejus natalem, eo quod dictus xxx Junii sit sacer S. Martialis Episcopo Lemovicensi. Ut loco, sic certiori cognitioni propior, et Fulgini in ipsamet Umbria, de hujus Provinciæ Sanctis ac Beatis scribens, Ludovicus Jacobillus, ad hunc iv Junii, elogium illius aliquod hoc modo texit:

2 Sanctus Martialis, ob vitæ suæ sanctitatem et multam doctrinam, creatus est Episcopus Spoletanus, in sua patria, circa annum trecentimum de-

cimum quintum Salvatoris nostri, et confirmatus a S. Silvestro Papa: a quo Romæ celebrato anno cccxxiv Concilio interfuit, et cum aliis ducentis septuaginta sex Episcopis subscripsit; cum iis stabilis quæ circa res Ecclesiasticas ordinabantur. Cum autem circiter annos triginta quinque magna cum prudentia, zelo et fructu animarum, suum gregem gubernasset; placuit Domino Deo eum ad se evocare circa annum trecentimum quinquagesimum die quarto Junii. Aliqui tamen scriptores assignant diem trigesimum hujus mensis, asserentes eo die etiam celebrari ejus festum, forsitan alicujus translationis. Corpus ejus in Ecclesia Cathedrali fuit sepultum, tunc temporis in basilica S. Petri extra urbem sita. Inter alios Sanctos et Protectores Spoletanos, in nova Cathedrali Ecclesia, gloriosissimæ Virgini Deiparæ dicata, visitur depicta hujus Sancti imago vetus, cum hac subscriptione, antiquis characteribus Longobardicis, SANCTUS MARTIALIS EPISCOPUS SPOLETI. In aula palatii Episcopalis hujus urbis, ubi coloribus expressæ visuntur imagines omnium Episcoporum Spoletanorum; interponitur etiam imago hujus Sancti, et ad ejus pedes ista verba: S. MARTIALIS EPISCOPUS, AN. DO. cccxxv.

mortuus circa an 350.

Antiquæ imagines:

3 Hæc Jacobillus, citatis ad marginem variis Auctoribus

Illo tamen dato,

quid probat ipsum habuisse successores?

enim possit in eo cepisse ac desisse episcopatus.

Eleutherium frustra Episcopum facit Baronius:

Circa AN. CCCL.

Festum celebratum olim 30 Junii.

Creatus Episcopus an. 315,

Auctoribus, quos secutus est, ejus saltem nomen referentes, nec a nobis operosius requirendos, cum recentiores omnes sint, nec quidquam ab his ultra sperari possit. Concilium Romanum, supra citatum non fuit habitum anno CCCXXVIII, ut legitur apud Ughellum, sed anno CCCXXIV uti est apud Jacobillum: habetur illud apud Philippum Labbe tomo primo, et in Actione prima inducuntur Episcopi centum et triginta, ex urbe Roma vel non longe ab illa, inter quos est Martialis; et creditur esse hic Spoletanus Episcopus, licet nomen Sedis uti et reliquorum Episcoporum, ibi non exprimitur. Bernardinus de Comitibus Campelli lib. 6 Historie Spoletane pag. 178, cum dixisset S. Martialem interfuisse Concilio Romano, et Ordinationes varias fecisse de Paschate celebrando, immunitate Ecclesiasticorum, et Concilio Nivano contra impetum Arianorum convocando cum S. Silvestro et aliis Episcopis;

addit, sub hoc vigilantissimo Episcopo fidem Christianam apud Spoletanos mirum in modum fuisse amplificatam, in tempore ibidem maxime tranquillo.

4 Quæ omnia utinam tantæ illius Sancti vetustati pares Auctores haberent, neque hoc aut superiori ut summo seculo primum scribi dicique capissent! Quærentibus nobis de hodierno cultu, responsum est, nullum superesse saltem in Officio Ecclesiastico. Expectamus igitur ut accuratius nos doceat aliquis de fundamento, quo nixus Jacobillus, S. Martialem huic diei adscripsit. Neque hic dissimulaverim, quod Bernardinus ex Comitibus Campelli, novissimus Historiarum Spoletinarum scriptor, de Martiale Episcopo agens, abstinerit titulo Sancti; veritus fortassis ne ille mutuo acceptus sit, propter Synonymiam, ab eo qui xxx Junii colitur, Episcopo Lemovicensi.

DE SANCTO OPTATO

EPISCOPO MILEVI IN NUMIDIA

Libri scripti: cultus, et ætas.

Milevum, in Numidia Africa provincia, Episcopalem civitatem, celebrem seculo IV incunite fecerant Concilia duo, ibidem habita: sed prius in ea claruerat Episcopus ejus Optatus, qui, qualis quantusque fuerit, ex eo reputa, inquit Baronius in Notis ad Martyrologium hujus diei, quod adversus Donatistarum erumpentem eluvionem, totamque Africam inundantem, solus ipse eo tempore scriptorum suorum opposuit aggerem. Habemus ea Parisiis edita libris septem (Hieronymo, in libro de Scripturibus ecclesiasticis, obrepisse per errorem putatur, ut saltem sex nunc mereret) edita autem sunt, cum Gabrielis Allaspiari Episcopi, et Francisci Balduini Jurisconsulti, Aurelianensis, Annotationibus ac Commentariis, non minus prolixis quam eruditis; quos qui post illorum mortem prælo admovit Carolus Paulinus, Aurelianensis etiam ipse, ac nostræ Societatis Theologus, in dedicatoria ad Cardinalem Richelium, Optatum admirandum sic laudat:

2 Quantus contra Donatistas, hoc est contra obstinatissimos et perveracissimos Christianæ rei perduelles, libris suis Optatus, sermonibus ac disputationibus assurgit! Ut eos lacessit, ruit, provocat, confutat, minus sexcentos! Neque Circumcellionum impudentissime gentis et esurantis vim timet, non minas, non arma intenta, cædemque factam. Hoc munus habet in votis Optatus, hæresi eversa, constitutis patriæ, Imperatoris, ac Dei rebus, non omni tantum honore libenter excidere, sed animam etiam inimicorum telis expulsam edere, si fas, si necesse est. Paulo post tamen, quasi dolens quod tantus labor non magis fructuosus extiterit, superante mali magnitudine; Scimus, inquit, quid omni suo conatu effecerit. Multos perfidiæ stimulis actos auctoritate compescuit, ad frugem aliquos veritatisque lucem revocavit; quo plura posset, ipsamque radicem hæresim convelleret, non quotidianis vigiliis, non laboribus improbis, non fortunis, non dignitati aut vite pepercit; homo ærummosior (si fas est ita dicere) quam ob omni parte felicior. Nam et Æthiops, ait Magnus ille, ad Domitianum scribens Metropolitanum Armeniæ, etsi balneum niger intrat, et niger egreditur, sed tamen nummos balneator accipit: ita pro exhausto labore, etsi Augiæ, hoc est Donati aut Parmeniani

stabulum non purgavit, merito tamen pretio inter indigetes Divos donatur Milevitanus Antistes.

3 Utinam Paulino placuisset, elogiorum fontes indicare nobis: neque enim libros Optati esse putem unde talia haurerit, in quibus nullus usquam locus occurrit ubi de se in singulari loquatur Auctor; in prima quidem persona multa narrans, a Catholicis Episcopis acta fortiter vel tolerata longanimitate; sed pluraliter per pronomina Nos et Noster; unde ut summum præsumere possis, ipsummet in talibus partem habuisse non minimam; nihil tamen excerpere certo, nedum specialiter adscribendum ipsi.

4 Quod ad titulum Sanctitatis attinet, hunc ei adscribit S. Fulgentius Ruspensis in eadem Africa Episcopus, ducentis circiter post Optatum annis, libro 2 ad Monimum cap. 13, locum ejus de Virginitate allegans ex libro 6, Sanctumque Optatum Milevitanum appellans, æque ac S. Augustinum, aliosque. S. Augustinus, etale propior, lib. 1 contra epistolam prædicti Pormeniani, pridem defuncti, cap. 3, non sine digno præconio cum nominat, allegans et summam referens, quæ prolixè narrat; multisque persuadet documentis, venerabilis memoriæ Milevitanus Episcopus, Catholice communionis Optatus. Libro autem 2 de Doctrina Christiana cap. 4, eundem Augustinus adnumerat præclaris scriptoribus, Cypriano, Lactantio, Victorino, Hilario, qui multo auro et argento suffarcinati exierunt de Ægypto, id est, si qua forte vera et fidei nostræ accommoda dixerunt Philosophi gentiles, ab eis tanquam injustis possessoribus in usum nostrum vindicarunt.

5 Sed hæc uti minime prostant, cultum aliquem ecclesiasticum Optato delatum a morte fuisse, Milevi aut alibi; ita parum prodesset quod Petrus de Natalibus lib. 1 Catalogi Caput ultimum libri 7 inscripserit, De S. Optato Episcopo, relatis quæ de Milevitano habet Hieronymus lib. de Scripturibus. Et enim confundit illum cum Autissiodorensi ejus nominis Episcopo, qui seculo VI in Gallia floruit, et xxxi Augusti colitur, dum sic concludit; Qui et sanctitate vitæ non infimus, apud Autissiodorum in pace quievit, pridie kalendas Septembris: quod Hieronymus, per errorem allegatus, nusquam habet. Id cum viderent Romani Martyrologii sub Gregorio XIII recognitores amplificatoresque; cum vellent Optatum Ecclesiæ universalis sacris Fastis adscribere, nullam sibi rationem habendam

Auctoribus, quos secutus est, ejus saltem nomen referentes, nec a nobis operosius requirendos, cum recentiores omnes sint, nec quidquam ab his ultra sperari possit. Concilium Romanum, supra citatum non fuit habitum anno CCCXXVIII, ut legitur apud Ughellum, sed anno CCCXXIV uti est apud Jacobillum: habetur illud apud Philippum Labbe tomo primo, et in Actione prima inducuntur Episcopi centum et triginta, ex urbe Roma vel non longe ab illa, inter quos est Martialis; et creditur esse hic Spoletanus Episcopus, licet nomen Sedis uti et reliquorum Episcoporum, ibi non exprimitur. Bernardinus de Comitibus Campelli lib. 6 Historie Spoletane pag. 178, cum dixisset S. Martialem interfuisse Concilio Romano, et Ordinationes varias fecisse de Paschate celebrando, immunitate Ecclesiasticorum, et Concilio Nivano contra impetum Arianorum convocando cum S. Silvestro et aliis Episcopis;

CIRCA CCLXX

Donatistarum emergentium insanciam

refutat Optatus, libris 7

et spiritu magno,

sed exiguo fructu:

D. P.

E

multa verosimiliter ab eis passus:

F laudatus a SS. Augustino et Fulgentio:

Sanctorum Catalogo adscriptus a Petro de Natalibus,

sed confusus cum Autissiodorensi 31 Augusti,

sed confusus cum Autissiodorensi 31 Augusti.
 A habendam putaverunt diei a Petro assignata; sed (uti in S. Cirilio, S. Cypriani magistro, fecerant, eligentes ei diem 11 Junii) hunc 14 diem sic attribuerunt S. Optato. Milevi in Numidia S. Optati Episcopi, doctrina et sanetitate conspici. Et hoc, usque Ecclesie jam receptum, satis nobis esse debet, ut sequamur exemplum, altiori judicio nondum improbatum.

Non videtur is, qui sub Valente et Valentiano scripsit,

usque ad Theodosii aetatem vixisse,

tum ex calculo suo,

B

6 Baronius, qui primos (ut alios dixi) doctrinae et auctoritatis tenuit in opere isto, ac deinde idem Martyrologium Annotationibus suis illustravit, de tempore quo vixit Soncius, ita disserit: Claruit temporibus Valentis et Valentiniani Imperatorum, quando (ut testatur Hieronymus) adversus Parmenianum eruditos illos scripsit Commentarios. At cum in ejus libro 2 retextitur ab eo series Romanorum Pontificum; etque perducitur usque ad Siricium Papam: necesse erit affinare, eum usque ad Siricii tempora pervenisse, qui sedit temporibus Theodosii. Putavit autem, et jure quidem, Balduinus, ea verba, Damaso Siricius, non esse ejusdem auctoris, sed superaddita: quod quidem duplici ratione firmamus. Primo quidem quod S. Augustinus, cum de eo sepius agit, non tamquam de homine sui temporis et equali, sed ut de eo qui ipsum longe praecesserit meminisse videtur... Praeterea ipse Optatus lib. 1 et iterum 3, ab indicta persecutione Diocletiani, usque ad illud tempus quo illa scribebat, numerat an-

nos sexaginta et (ut ait) quod excurrit. Cum autem constat ex publicis edictis, persecutionem indictam esse anno Domini cccii; satis liquet, primis temporibus Valentis et Valentiniani, juxta sententiam Hieronymi, Optatum ea scripsisse, nec ad tempora Siricii et Theodosii pervenisse; nisi illud, Et quod excurrit, praeter morem, laxatis habenis, longius nimis quis sinat excurrere.

7 Balduini sententiam, de interpolato istic textu Optati, admodum probabilem sibi semper visam, profertur Labbeus in Dissertatione historica de scriptoribus, Garnerius in Marium Mercatorem, Chronologice disputans de scriptis ante mortem Augustini contra Pelagianam haeresim, anno 418, agensque de Sancti Doctoris epistola 157 ad Optatum Episcopum, negat hunc posse Milevitanum censeri; eo quod hic obiit circiter annum cccxxx, id est dimidio fere seculo ante istam epistolam, quae cum scriberetur, Milevitanam Ecclesiam regebat Severus. Certe, si diu post libros suos scriptos vixisset Milevitanus Optatus, non desuisset ipsi nova copiosiorque materia ad exagitandos Donatistas, per enormia quae exinde designarunt facinora, et turbas in Africana ecclesia suscitatas, quas nunc debemus ex Augustino discere; nec potuisset dissimulasse eas si vixisset Optatus, exertum jam semel stylum non facile positurus quamdiu vivisset, ac plura arma ministraturus Augustino, quam nunc appareat hunc ob illo sumpsisse.

D
 AUCTORE D. P.

tum ex Augustino.

E

DE SANCTO ALONIO

ABBATE IN AEGYPTO

O. P.

Ex Synaxario MS. et Apophthegmatis Patrum.

CIRCA AN. CCCC

Inter alios ex Apophthegmatis Patrum adscriptis Synaxariis,

C

Observare jam pridem capi, et indies magis magisque persuodeor, nomina plerorumque Patrum Aegyptiorum, quorum dicta factaque celebrantur ab antiquis talium apud Graecos collectoribus, eorumdem quoque Graecorum Menæis ac Synaxariis haberi inscripta; ut qui praesumi debeant vitæ sanctae congruam quoque mortem habuisse; atque adeo perpetua in caelis gloria frui, et in terris utiliter honorari. Hoc autem facientes, videntur quoque ipsis sumpsisse diem qui commodior occurrebat, velut eorum autalem, quando certus aliunde defuturi non poterat; addideruntque nomini cujusque Distichon, post aliorum ejusque diei Sanctorum Elogia recitandum. Copiosius praeter ceteris hoc in genere Synaxarium illud est, quod saepe Chiffletianum appellamus, saepe etiam Dionense, quia ipsum apud Petrum Franciscum Chiffletium nostrum reperimus Divione, ubi illud in nostri Collegii Bibliotheca etiamnum servatur. Ibi ad hunc 14 Junii lego, ὁ Ἁγὸς Ἀλώνιος ἐν εἰρήνῃ τελευτᾷ. S. Alonius in pace obit: et additur Distichon, cum allusione ad nomen sumptum ἀπὸ τῆς ἀλωνος sive ἀλωνίας Area, unde ἀλωνίζω in area versor, ἀλωνίζομαι in aream deferor, quod frugum manipulis ad trituram comportatis convenit; ipsique Sancto, ut in caelestem aream cum Electorum manipulis devecto, aptatur. Eccum ipsum.

numeratur Alonius hic, ut mortuus in pace:

Ψυχῶν Γεωργὸν Ἀλώνιος ἰδύναι,
 Ψυχῆς ἀλωνιθεῖς ἀλλὼν θιμονίζου.

Animas colentem, oblectat Alonius Deum,

Animæ ad acervum facere, quod moritur, putans.

cujus dicta ad Ab. Pastorem.

2 Ex dictis porro licitum mihi censeo huic applicare, quod inter Verba Seniorum, ab Anonymo Graeco collecta et a Palladio Latine reddita, libello xv, num. 36 et 39, sic legitur: Dixit Abbas Pastor, quia interrogavit Frater Abbatem Alonium, quid est con-

Junii T. I

temptus? Et dixit Senex. Ut sis infra animalia irrationabilia, et scies quia illa non condemnantur. Iterum dixit, Quia sedentibus aliquando Senibus ad manducandum, stabat Alonius Abbas, et ministrabat eis; et videntes laudaverunt: ille autem nihil omnino respondit. Dixit ergo quidam secreto: Quare non respondisti Senibus laudantibus te? Et dixit Abbas Alonius: Quia si respondebam eis, inveniebar delectatus laudibus meis.

3 Alium similium Apophthegmatum librum, ordine Alphabeti secundum nomina Patrum digestum, reperit in Regia et Colbertina Bibliotheca Joannes Baptista Cotellierius, atque inter Ecclesiae Graecae Monumenta tomo 1 vulgavit Graeco-latine; in Annotatis observans, eum qui in Regio codice Alonius, in Colbertino Aloniam scribi. Addo ego etiam Alloim aliis dictum fuisse: quae enim sub nomine Allois habet praedicta Palladii interpretatio, libello xi num. 5 et 6, habent illi sub nominibus Alonii et Alonae; etque Cotellierius sic Latine reddit: Dixit Abbas Alonius, alias Alonas; Nisi homo dixerit in corde suo; Ego solus et Deus sumus in mundo, requiem non obtinebit. Dixit iterum; Homo, si vulnerit, a mane ad vespem, ad mensuram divinam perveniet. Tertium et a Palladio praeteritum, utrique isti dicto interponunt codices, a Cotellierio producti, hoc modo; Dixit iterum, nisi totum destruxissem, non potuissem meipsum redificare atque construere. Addunt et quantum: Interrogavit aliquando Abbas Agathiq Abbatem Alonium, quomodo potero tenere linguam meam, ut non loquatur mendacia. Huic autem interrogationi in codice Colbertino sic respondetur; Sit mens tua semper timori Dei affixa, et assidue memento mortis, et numquam mentieris.

4 Nullam dicta haec explicationem requirunt, cum

50

eorum

F
 Idem Alonas et Allois dictus,

Agathoni

A *eorum sensus facilis sit omnibus, exercitatos in spiri-
tuali prosectu sensus horentibus; non item responsio
altera, ultimo notatæ interrogationi subjuncta in Co-
dice Regio, unde eam sic Cotellerius reddit: Et ait
illi, Agathon, Abbas Alonius; Nisi mentitus fue-
ris, multa peccata commissurus es. Ille, Quo pa-
cto? Respondit Senex: Ecce duo viri coram te ho-
micideum perpetrarunt, alterque eorum confugit
in cellam tuam. Adest Magistratus et querit eum,
ac te interrogat his verbis; Num in conspectu tuo
cædes contigit? Nisi mentiaris, hominem tradis ad
mortem. Præstat ut illum dimittas coram Deo abs-
que vinculis; cuncta enim novit Deus. Non ita sibi
fuerendum censuit B. Lidwina virgo Schidamensis, de
qua, in parvis perplexitatis casu deprehensa, Viti ejus
secunda num. 19 ad XIV Aprilis sic loquitur.*

*alter quidem
quam S.
Lidwina,*

B *Dum famula Domini, tot quot ibi narratur
morbis afflicta, sub manu Domini tamquam pila ro-
taretur; factum est ut duo viri in platea rixaren-
tur; et post verba ventum esset ad verbera: unus
autem eorum, altero vel infirmior vel vecordior,
fugam sumens, domunculam, in qua Virgo jace-
bat, ut in ea salvaretur, ingressus est. Statimque
apro furentior hostis fugitivum suum adversarium
subsequitur, et matrem Petronillam spumanti ore
alloquitur dicens: Ubi est filius mortis iste? Nonne
ingressus est domum tuam? At illa, videns
quod gladio extracto virum, quasi sanguinis siti-
bundus, insequeretur, continue, virum intrasse,
tremula negavit. Ille autem, quasi furibundus ad
camerulam filiae currens, simili modum ut prius, an
ille hostis ejus esset, quesivit. Quæ respondit: Vir,
quem quæris, ut reor, hic est. Mirum dictum! tam-
quam cæcitate percussus, circumquaque respiciens,
neminem vidit: sed in mansuetudinem mutatus ex
Virginis responsione, discessit; et vir qui quære-
batur liber abiens, de salute gratias agit. Mater
autem, humanum aliquid passa, cum filiam suam
virum prodere putasset, et sic sua responsione pe-
rimendum timuisset; objurgatoris verbis cum
alapa cepit increpare crucifixam filiam, dicens:
O vesam et impia, quid est, quod dixisti? cur pro-
dis virum, impiissimi hostis gladium fugientem?
Ille autem dicebat pietate naturali victa mater,
putans quod suo officio mendacis obsequium
gratissimum Domino præstitisset. Illa vero, cum
patientia multa matris alapam suscipiens, ait: Fi-
des mea talis fuit, o mater, quod potens esset ve-
ritas animam viri salvare, qui confugerat ad me.*

C *Ex quo verbo quievit mater, et salvatus est san-
guis innoxius in illa die: etenim dextera Domini
fecit virtutem, fortiterque fuit muliere veritas:
quippe propter veritatem, et mansuetudinem, et
justitiam, hoc initium signorum in sponsa sua facere
Dominus noster Jesus Christus dignatus est.*

6 *Sed ut sancta hæc Virgo, Deo ipsam specialiter*

*confortante et dirigente, veritatem, adeo in specie
noxiæ, occultandam verbis non putaverit, recteque
fecisse divino fuerit miraculo comprobata; an idea im-
probanda sententia Alonii, quam postea etiam simili
responso probasse dicitur S. Franciscus? Si offendit
aliquem nomen mendacii (quæ autem non offendat
absolute sumptum?) audiat, qui simplicitate istæ de-
scripta dicat Cotellerianus Collector, in sua Præfatio-
ne, quod etiam ad alia multa notasse profuerit. Scire
oportet, inquit, Sanctos Patres, qui monasticæ vitæ
sectatores fuerunt ac magistri, divino cælestique
amore semel inflammatos, cunctaque apud homi-
nes præclara ac pretiosa pro nihilo ducentes, ante
omnia ut nihil ad ostentationem agerent conten-
disse; sed latendo, et pleraque fortia facta præ exu-
perantia humilitatis occultando, iter a Deo præ-
scriptum confecisse. Quapropter hanc eorum vitam
accurate describere nemo potuit: sed qui multum
ista in re susceperunt laboris, pauca quædam ab iis
hominibus excellentior aut dicta aut facta litteris
commendarunt... narrantium in morem simplici
ac incomposito sermone; id quippe unum respi-
ciebant, quam plurimis prodesse. Sed et simplici ac
incomposito sermone utebantur Sanctorum istorum ple-
rique, utpote subtilioris litteraturæ expertes: et sic
locutionem quæcumque, in obvio primoque verborum
sensu veritati contrariam, tametsi aliter accipi posset
atque etiam deberet, mendacium nominabant.*

7 *Atque hæc ex occasione dicta sunt. Ad Alo-
nium redeo, ejus ætatem videor mihi posse definire,
ex ætate duorum hic nominatorum Agathonis et Pa-
storis, Græco nomine Pæmenis, Paschasio Pimenii.
Hunc, de quo pluribus cum Romano Martyrologio age-
mus XXVII Augusti, constat S. Arsenio notum fuisse,
et Theodosii Junioris ætate vixisse. Nam in Apophtheg-
matibus, per Rufinum interpretatis, num. 19, dicit Bea-
tus senior Pæmen Fratribus. Quoniam fuit quidam
nuper Monachus in Constantinopoli temporibus
Theodosii Imperatoris; itemque ex alio vertens Pe-
luginus num. 66 ait: Manebat quidam Monachus
Ægyptius in suburbano Constantinopolitana civi-
tatis; et dum transiret Theodosius Junior Impera-
tor per viam illam etc. Obiit autem hic anno cccxl,
et ejus tempora vitendo transgressus est Pæmen,
quamquam eum senem cognoverit S. Arsenius apud
Rufinum, ubi supra num. 40. Agathon autem utris-
que debet coetaneus fuisse, siquidem apud Pelugium
libello x num. 62, interrogavit Abbas Abram, qui
erat Abbatibus Agathonis discipulus, Abbatem Pasto-
rem. Ex his porro colligo, S. Alonium, de quo, tam-
quam Senæ atque præmortui, loquitur Pastor; et quem,
veluti junior, consulit Agatho, Theodosii senioris
ætate floruisse, atque adeo ad seculi IV ac V confinia
se pertinere, ut eundem Imperatorem, anno cccxcv de-
functum, potuerit moriendo etiam præcessisse.*

D *sed non ideo-
reprobanda
sententia
Alonii*

*simplicitas
locuti,*

*et ex vulgi
usu menda-
cium nomi-
nantis.
E*

*Videtur
Sanctus*

*circa an 400
obiisse.*

*videri ab occi-
suro non
potuit,*

*Memoria
in Fastis:*

DE S. ALEXANDRO

EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA

G. II.

Sylloge ex Augustino Valerio Episc. Veron.

V *erona, illustris urbs Italiae ad Athesim flu-
vium in ditione Veneta, quamplurimos suos
enumerat Sanctos, et inter hos dignitate Epi-
scopos sex et triginta: quorum omnino vi-
ginti tres hodierno Romano Martyrologio inscripti re-
periuntur, postquam eosdem omnes, præter quatuor,
Martyrologio suo inscripserat Galesinius; cum ontea*

*præter S. Zenonem, de quo XII Aprilis egimus, nemo
eorum inveniretur Usnardi fastis adscriptus, quibus
solis olim Romana Ecclesia utebatur. De horum pluri-
bus sæpe jam egimus, hoc etiam mense Junio tres da-
turi Unus ad hunc diem quartum sic inscriptus legi-
tur: Veronæ, S. Alexandri Episcopi. In Martyro-
logio Galesinii additur, et Confessoris. Baronius in
Notis*

A *Notis transmittit lectorem ad Augustinum Valerium, ejus Ecclesiæ Episcopum et Cardinalem, in libello quem scripsit de ejus Sedis Episcopis. Creatus est hic, Episcopus quidem anno MDLXV, Cardinalis vero MDLXXXIII, vita functus MDCVI : quæ notasse juverit, ut intelligas ejus auctoritate fieri potuisse, ut Ecclesia Veronensis præ aliis tanta prærogativa frueretur, numeroque tam insigni eorum quos Sanctos habebat Episcoporum universalis Ecclesiæ fastos ongeret. Libellum porro istum edidit typis Venetis anno MDLXXVI, in quo, folio 37 de S. Alexandro Episcopo Veronensi habet hoc elogium.*

2 Alexander, Episcopus Veronensis, in meditatione divinæ legis die noctuque versabatur. Laboravit vir sanctus in eo maxime, ut singulis momentis pro innumerabilibus beneficiis, quæ ipse ceterique omnes a Deo eorum auctore acciperent, gratias ageret. Studuit ut quotidie melior evaderet, et ut crescente ætate, pietatis atque Christianarum omnium virtutum cumulus in se cresceret. Ferunt crebro hoc verbum ab eo usurpari solitum : Non esse illum bonum æstimandum, qui se meliorem effici non studeret. Obiit pridie Nonas Junii : sepultus est in crypta S. Stephani, ubi ejus in honorem, et S. Blasii ejusdem urbis Episcopi, altare est erectum. Colitur S. Blasius die xxii hujus mensis Junii. Eadem elogia ediderunt Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italiæ*, et Ughellus in *Episcopis Veronensibus*, qui eum statuit Episcopum xxi, quasi vixisset seculo Christi quarto ; et postea S. Simplicium Episcopum xxxiv, interpositis duodecim aliis, statuit floruisse circa annum ccccxc. E contrario Ferrarius asserit, Alexandrum ex hac vita mortali ad Deum demigravisse, pridie Nonas, circa annum salutis dcclxxxviii. Prudentius Onuphrius Panvinius, lib. 4 *Antiquitatum Veronensium* cap. 7, refert Episcopos Veronenses ex *Kalendario incerti temporis et ordinis*, et secundum *Alphabeticum numerum recenset*, atque ita primus Alexander, dicitur obiisse iv Junii, sepultus ad S. Stephanum.

3 *Supra laudatus Augustinus Valerius, nihil de tempore Sedis asserit, at folio 4 ista scribit : S. Alexandri Episcopi Veronensis corpus requiescit in Ecclesia S. Stephani : et allegans Lectionarium antiquum, ex membranis Ecclesiæ Cathedralis Veronæ scriptum anno Domini mcccclxxxiii, in vita seu Lectionibus S. Theodori Episcopi Veronensis ; inde describit verba sequentia : Est in civitate Veronæ ecclesia, in honore beati Protomartyris Stephani constituta, quam antiquitas asserit olim Ecclesiam Cathedralē fuisse : in qua etiam SS. Mauri, Alexandri, Simplicii, Felicis, ejusdem urbis Episcoporum... corpora requiescunt. Item ex vetusta tabula in membranis, in sacrario ecclesiæ S. Stephani, addit, inter specialia corpora Sanctorum quæ ibi requiescunt, esse in Confessione ipsius Ecclesiæ corpus S. Alexandri, Episcopi Veronensis. Præterea in crypta seu confessione ejusdem Ecclesiæ S. Stephani, tam in mensa quam in stipite altaris, ipsi S. Alexandro erecti et dotati, leguntur ista : Hic sanctorum Episcoporum Veronensium Blasii et Alexandri corpora veneratur antiquitas. Item in palla ipsius altaris sunt duæ imagines Episcoporum, depictæ cum his litteris, S. Alexander Ep. Ver. S. Blasius Ep. Ver. Denique Franciscus Corna testatur, in Ecclesia S. Stephani jacere corpora S. Alexandri et aliorum Episcoporum Veronensium. Et in Constitutione Synodali legitur die iv Junii S. Alexander in S. Stephano. Idem Augustinus Valerius subnectit Indicem Reliquiarum, quæ in Ecclesiis Veronensibus asservantur, et pag. 87 asserit, in Ecclesia S. Stephani condita esse corpora SS. Alexandri, et aliorum viginti Episcoporum Veronensium : quorum ibidem nomina exprimuntur. Plura non speramus facile inveniēda : solum optaremus scire, ex quo fonte et auctore acceptum sit præclarum, quod supra retulimus, Alexandri dictum : nam cetera elogi istius verba vix quidquam continent, quod non possit cuivis Sancto Episcopo aptari.*

D
AUCTORE G. H.
Corpus in
ecclesia S.
Stephani,

et in ejus
Confessione

E

Imago in
palla.

Encomium
vita ex Au-
gust. Vale-
rio

ætas incerta.

DE S. PETROCO ABBATE IN CORNUBIA BRITANNIÆ PROVINCIA COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Variae Corporis Translationes et cultus.

Guilielmus Combedenus, in sua Britannia, primo describit Danmonios, et apud eos Cornubiam, Anglis Cornwalliam, ejusque septentrionale litus, ubi est, inquit, Alan-fluvius, qui et Camb-Alan, et Camel, a tortuoso motu (hoc enim Cam illis denotat) qui placide in superum mare defluit, atque ad suum ostium Padstow emporium habet, contracte pro Petrockstow, (ut in Sancto- rum historiis legitur) a Petroco quodam Britannico in Sanctos relato, qui hic Deo vacavit : cum antea Lodere et Laffenac vocaretur. Situm vero ad negotiandum in Hibernia, in quam xxiv horis facile navigatur, habet percommodum. Hæc Combedenus. Willielmus Mulmesburiensis lib. 2 de Gestis Pontificum Anglorum, agens de Episcopis Crudiensibus, Exoniensibus, Cornubiensibus, sub finem ista scribit : Cornubiensium sane Pontificum succiduum ordinem nec scio, nec expono, nisi quod apud S. Petrocum Confessorem fuerit Episcopatus Sedes. Locus est apud Aquilonares Britones supra mare, juxta flumen, quod dicitur Hegelmithe. Hæc ibi.

2 Nunc Alanum flumen vocari asserit Michael Alfordus ad annum dlixiv ; additque, videri Corpus S. Petroci ex Padstow translatum, cum Sede Episcopali, ad Bodminiam, sive Bomine, aut Bosvenam. Idem ad annum mcccxxxvi probat, ex quodam Catalogo, ab Ethelstano Rege, dicto anno Ecclesiam Bodminiam erectam, S. Petroco sacram ; ibidemque Sedem Episcoporum Cornubiensium positam : Dano autem provinciam turbante ad S. Germani oppidum, in Hundreda Easto situm, migravisse. Agitur tom. 2 *Monastici Anglicani* de Prioratu Bodminæ, et Prioratu S. Germani in agro Cornubiensi pag. 5. At S. Petroci corpus [uti Usserus scribit in *Antiquitatibus Britannicis* pag. 1014] Bodmaniam olim conditum fuit : quod inde furto sublatum ad S. Mevennii in Armorica Britannia monasterium translatum, et Henrici II Anglorum mandato restitutum fuit. Cujus rei historiam Rogerus Hovedenus, ad annum mclxxvii, ita narret : Martinus, Canonicus Regularis Ecclesiæ de Bomine, furtive asportavit corpus S. Petroci, et fugiens secum detulit in Britanniam ad Abbatiam S.

G. H.
F

Corpus
Bodminæ

seculo 12
translatum in
Armoriam,

Si C. VI.

Oppidum
ab eo nomi-
natum,

olim Sedes
Episcopatus,

A S. Mevenni. Quo comperto, Rogerus Prior Ecclesiæ de Bomine, cum saniore parte Capituli sui, adiit Regem Angliæ patrem, et adversus eum effecit, quod præcipiendo mandavit Abbati et conventui S. Mevenni, ut sine dilatione redderent corpus B. Petroci Rugero Priori de Bomine; et nisi fecerint, præcepit Rex Rollando de Dinant, justiciario Britanniae, ut corpus illud sanctum vi tolleretur, et prædicto Priori de Bomine traderetur. Quo audito Abbas et Conventus S. Mevenni, Ecclesiæ suæ præcavescentes indemnitati, et non audentes Regiæ resistere voluntati, corpus illud reddiderunt sine aliqua diminutione Rogero Priori de Bomine; jurantes super sancta Evangelia et super Sanctorum Reliquias, quod ipsum idem corpus, et non alternatum, cum omni integritate reddiderunt. *Hæc Hovedenus. Est Abbatia S. Mevenni in diocesi Maeloviensi, et Mevennus Abbas colitur xxi Junii.*

Memoria in Fastis.

3 Andreas Saussayus, propter hanc in *Armorican translationem*, suo Petrocum inscripsit *Martyrologio Gallicano*, hisce verbis: In Britannia S. Petroci Confessoris et Anachoretæ: qui natione Cimber, regio progenitus sanguine, Christi amore Principatum suæ gentis aspernatus, variaque in loca devotionis ergo peregrinatus, post multa ubique patrata miracula, inter quæ e silice fontem refertur excitasse, in Occiduam transiens Britanniam, eremiticam vitam coluit. Dehinc nitidæ vitæ aggregatis alumnis, quos in Dei lege et famulatu tam factis docuit quam exemplis, meritis repletus, profectus est ad Dominum. *Hæc ibi. Fuimus nos anno MDCLXII in Gemmeticensi Normannia monasterio, ibique reperimus Missale Anglicanum, dono olim acceptum a Roberto ejus quondam Abbate, tunc Episcopo Londinensi, dein Archiepiscopo Cantuariensi. Quod Missale ex Tabula Paschali collegimus fuisse exaratum circa annum Christi millesimum. In eo ad hunc iv Junii recolitur memoria S. Petroci Confessoris. Quibus etiam verbis refertur in antiquo MS. Calendario ante Computum Bedæ præfixo. Grevenus sive Carthusiani Colonenses in Auctario Usuardi, annis 1313 et 1321 excuso, inseruerunt memoriam Petrocii Abbatis et Confessoris: et ita etiam scribitur in Calendario, ante vetus Breviarium Ecclesiæ Maeloviensis in Armoricis. Longiore cum elogio refertur in Martyrologio Anglicano Wilsoni, eoque citato in Catalogo generali Ferrerii, ubi perperam Patroclus appellatur. Ita etiam mendose in MS. Martyrologio Bruxellensi indicatur Translatio S. Petroci Confessoris: quæ de S. Petroco arbitramur accipienda.*

Vita suspecta fidel:

tempus vitæ.

4 Vitam aliquam S. Petroci descripsimus ex MS. codice canobii Canonorum Regularum Rubec-vallis prope Bruxellas, quam eundem edidit Joannes Capgravius in *Legenda Sanctorum Angliæ*, ejus auctorem Usserius et alii faciunt Joannem Tinnmouthensem, et hunc Pitseus asserit clarnisse circa annum MCCCXVI, id est ultra septingentos post mortem S. Petroci annos, ut videntur plurima ex vulgi traditione, in re tam antiqua, parum certa collegisse. Desideramus ergo, ut lector accipiat ista in variis tamquam suspectæ fidei. Interim etiam veneratio et sanctitas vitæ ex iis probatur. De atque nihil certi haberi potest. Videtur adscribendus seculo Christi sexto. Harpsfeldius cap. 27 in *sec. primis seculis*, ait ipsum clarnisse circa annum MXX, citius aliquanto obisse arbitratu Alfordus.

5 S. Piranus, qui dicitur coli in Padstow (quod aliqui Petrok-stow interpretantur) inter Prætermisissos relatus a Maji, necdum nobis innotuit ex ullo antiquiori scriptore; sed neque in Cambedno, qui allegatur, vel Piranum vel Padstow invenimus nominari. Petimus ergo locum Cambedni indicari distinctius, et si quid ultro facere potest od cultum, vel hoc, vel isto, vel alio quocumque die probandum.

VITA SUSPECTA

Auctore Joanne Tinnmouthensi.

Ex MS. et Capgravio.

Beatus Petrocus, natione a Cumber, ex regali ortus prosapia, ita vixit a puero, ut sequax fidei, et operum Apostolorum Principis imitator, quodam quasi præsagio, ex proprii nominis assignatione percepta divinitus, se etiam petram esse contendere, in qua suam Ecclesiam ipsa Veritas superædificare promiserat: cui talem Deus contulerat gratiam, ut in omnium oculis beneplacitus et acceptus appareret. Erat enim modestus, humilis, dator hilaris; continua caritate fervens, ad omnia religionis opera promptus. Mortuo autem Rege patre suo, Optimates quique, consona populi acclamatione, Regem hereditario jure ipsum constituere nitentur. Ille vero, neglecta regali pompa, assumptis secum sexaginta sociis, monasterium intrans, habitum religionis suscepit. Lapsis post hæc aliquot annis, in Hiberniam proficiscens, litterarum disciplinis et sacre Scripturæ viginti annis se mancipavit. Repatriare tandem cogitans, in maris littore custode reliquerat, nulla compage soluta, integram invenit. Expansis autem velis naveque vento commissa, prospere Britanniam applicuit.

2 Egressis de nave discipulis, messores illic operantes amare eis locuti sunt; insuper et importune petunt; quatenus ad restinguendam sitim suam fontem eis dulcis aquæ de scopulo eliceret famulus Dei: sive ut irriderent advenam, sive ut ejus sanctitatem experimento tali cognoscerent. Ille vero, qui petentibus dare rogata consueverat, Dei exorata clementia, saxum percussit baculo: et mox inde fons aquæ dulcis et lucidus scaturire incepit, et usque in hodiernum diem manare non desinit. Mirabantur his visis barbari, Christianæ religionis penitus ignari. Et quærente servo Dei, si quis Christianam religionis cultor in illa esset Provincia, Sanctum quemdam ei monstrarunt c Sampsonem; narrationem facientes de solitaria vita ejus et parsimonia, vigiliis, labore, et precibus, et quomodo panis tantum hordeacei parco vesceretur edulio. Hæc audiens servus Dei, cum Sampsonem esset intuitus, ad Deum preces fudit, ne a loco illo abscederet, quousque colloquium ejus habere mereretur. Desiderium statim animæ ejus tribuit ei Dominus, voto ejus adjiciens, quod orare non præsumpsit. Nam statim Sampson ita membris dirigit, ut instrumentum, quo terram evertere solebat, manu movere non posset, orationis hominis Dei vinculo viactus: et accedente Petroco, in ejus salutatione, Sampson saxeo illo rigore, solvitur: et dato invicem pacis osculo, gratias et laudes Deo dederunt.

3 Petrocus autem in loco ibi propinquus cum suis sociis mansionem fecit: per triginta annos ita innocentem ibi vitam egit, ut nemini faceret, quod sibi fieri nollet. Carnem ita jejuniis et vigiliis afflixit et algore, ut ad reprimendos motus illicitos voluptatis, a galli cantu usque diluculum, in torrentis medio c pernoctaret. Ita gula ei edomabat, ut non solum deliciosos apparatus non quæreretur; verum etiam solo panis edulio gauderet. Diebus Dominicis, pro reverentia resurrectionis Dominicæ, aliquod pulmentum sobrie gustabat; quo depulsa esurie, nervorum ariditas a Domini militia illum debilitatum non redderet.

4 Decursis igitur triginta annis f Romam peregre

a Regia ortus prosapia,

relicto regno sit Monachus;

E

b In Hibernia studeat:

fontem e saxo elicit:

c

F

Sampsonem rigore membrorum liberat:

d annis 30 de jil in magna mortificatione:

e

f

g
peregrinatur
Romam,

et Hierosoly-
nam;

k

in insula
Oceani Orien-
talis degit.

B

Reversus in
Britanniam,

C

mortuum re-
suscitat,

fontem elicit,

multos a l
fidem conver-
tit;

varia miracu-
la patrat:

A gre *g* profecturus cum in Cornubiam regressus fuisset, concitato ventorum turbine facta est pluvia magna valde: et cum ob hoc conquesti essent discipuli sui, compescuit murmur eorum vir Dei, pollicens in crastinum aeris serenitatem, ut iter prosperandum fore. Et cum in crastino non cessasset pluvia, vir Dei cœpit mœstus fieri; seque ipsum præsumptionis arguere, qui aliter esset pollicitus, quam Deus providerat. Sedata tandem tempestate, die tertia palam se Romam profecturum confitetur, eo quod lingua temerarius extiterat, et adversus Dei dispositionem falso prophetaverat. Quo cum pervenisset et loca sancta visitasset, Hierusalem usque proficiscitur. Cumque ad sepulcrum Domini pias preces et lacrymas fudisset; versus Indiam iter maturare cœpit: et per plurima tandem latronum fluminumque pericula, Orientalem usque perveniens Oceanum, multa confectus lassitudine, solus dormivit in littore *h*. Evigilans autem a somno, vidit vas per mare ad se advectum, intro lucidum, unius solummodo capax hominis. Et intuens vas, confidenter in illud ingressus est: et solo maris impetu sine remo transvectus et remige, Insulæ cui-dam lætus applicuit, ubi septem annis contemplativam egit vitam, uno tantum pisce pastus, horis interim oportunitus divinitus apposito. Peracto autem septennii spatio, Angelus Domini in somnis ei astitit dicens: Age jam, serve Dei Petroce, proficiscere te jubet Dominus, cujus nutu piscis ille, quo te septem annis pavit; totus restat integer; et vas quo advectus fueras recessuro præsto est. Ubi vero mare transieris cum baculo, quem cum melote reliqueras, assistentem lupum reperiēs, quem tibi Dominus collegam; me præparavit prævium, donec notas in partes pervenias.

5 Omnibus ut ab Angelo dictum fuerat repertis, in occidentalem Britanniam pervenit. Regnabat eo tempore Tendurus, vir atrox et feris moribus, qui ad furum pœnam et reorum supplicia, effera tyrannide, serpentes et omne genus verminum nocentium congregari in lacu fecerat. Quo mortuo, cum filius qui ei successit hoc tormenti genus inhiberet, hujusmodi fanelici serpentes insurgentes, alterutrum sese crebris congressibus dente livido attriverunt; ut de tanto numero solum unus remaneret, horrendus, enormi corpore, et rictu venenoso pedes hominesque sævis faucibus laniaret. Et accedens illuc vir Dei, et flexis coram omnibus ad orationem genibus, mortuum quemdam resuscitavit; et monstrum illud, ex tunc nemini nociturum, jussit in solitudines transmarinas secedere. Et assumptis secum duodecim sociis in solitudine arida manere cœpit, et terram baculo percutiens lucidum fontem, jugiter manantem, de humo produxit. Quadam die vidit cervum ad se fugientem, quem Constantini cujusdam divitis servi venatores cum canibus sequebantur. Hunc sanctus pietatis affectu conservavit illæsum; et venatores, cervum sub tutamine Sancti tangere verentes, rem Domino per ordinem retulerunt. Qui indignatus, et acri ira permortus, cum Dei servum gladio ferire niteretur; subito stupore totis membris dirigit, quosque humiliatum interventu militum, piis Sancti precibus persolvit: et sibi et viginti militibus suis fidem Christi docens, ex tyrannis mites et ex Paganis reddidit Christianos.

6 Epulante servo Dei, vas aquæ sibi appositum casu cecidit, et liquore effuso signum Crucis edidit, et vas integrum aqua plenum recepit: qua gustata et Fratribus porrecta, liquoris dulcedinem potantes mirantur. Aliquando cum orationi sub dio vacaret et circumquaque abundanter plueret, ne una quidem pluvie gutta virum Dei tetigit. Quodam die B.

Petroco cum quodam sancto Episcopo sermocinante D
ecce miri decoris palla inter eos de cœlo descendit: *ex MS.*
quam, cum honore prævenientes invicem, alterutrum porrigerent; causasque pia contentione uterque exponeret, quare magis alterius esse diceret; statim ipsis intuentibus assumpta est in æthera, et repente ambobus inde duæ emissæ descendere videntur. Quidam Tribunus patriæ gravissimo dolore torquebatur; cui soporato Beatus Petrocus apparuit, jubens, ut reos quos tenebat absolveret, et sanitatem reciperet; quibus solutis pristinae sanitati redditur. Mulier quædam annis plurimis fluxum perpessa sanguinis, sancti viri veste clanculo tacta, sanitatem fidei merito perfectam recepit. Draco quidam magnus, secus ejus cellam convolvans in eremo, ligno dextrum confixus oculum, deposita nocendi sævitia, ad locum festinavit ubi Sanctus vacabat orationi; et inclinato capite jacuit tribus diebus, Sancti patrociniū expectans. Qui B. Petroci jussu suffusus aspergine, facta latice permixtu pavimenti pulvere, statim vi medicaminis exempto ligno ab ejus oculo, sanus ad solitum regressus est voluntabrum. Mulier quædam, serpentem parvulum cum aqua bibens, cum nihil in ea medici proficerent, ad sanctum virum adducta est; qui facta mixtura terræ ac lacis, mulieri potum dedit. Qua hausta, serpentem jam tripedalem evomens: sed mortuum, ipsa hora recepta sanitate, gratias egit Deo.

7 Convocatis tandem discipulis, de vera religione cœpit eos diligenter instruere; ut qui seculi negotia reliquerant, seductorias voluptates respuerent, furorem reprimerent, fugerent mendacia, invidiam execrarentur; nec solum non detraherent, sed nec male de proximo suspicarentur; exuperarent superbiam, darent locum virtutibus; ut corda sua munda Deo præpararent habitacula et templum Spiritus sancti esse mererentur. Cumque hæc et multa discipulis documenta dedisset, plenus omni sanctitate et miraculis, cœlos penetrare meruit, pridie Nonas Junii.

post data
discipulis
monita

moritur
4 Junii.

ANNOTATA. G. H.

a Cumber natione, quod idem est ac Camber natione, aliquibus cognomento Corinius, id est Cornubiensis. Potuit hæc provincia ut Cambriæ proxima huic annuntiata fuisse. Saussayo, Cumber, perperam *f* dicitur.

b In MS. Rubæ-Vallis dixerat tempus hoc 20 annorum. Verum Lelandus, apud Baleum centuria I cap. 60, et apud Usserium pag. 363, ista ita narrat. Ibi, in Hibernia, studiorum insolito conflagens amore; præceptores eximie doctos excoluit. Nec manni prius de tabula sustulit quam totos viginti annos in lectione bonorum operum exegisset. Quositis hac laboriosa scientiæ thesaurus cura, tandem est inventus: qui jam, ne deliteret inventor, Hibernicas gazas in Coriniam seu Cornubiam transtulit, et videndas, omnibus exhibuit.

c Alfordus ad an. 503 num. 3 asserit hunc esse Sampsonem illum, qui Meneviæ primum, deinde in Dolensi urbe sedit Episcopus: quod ad diem ejus natalem xxviii Julii poterit examinari.

d Inter socios Lelandus numerat discipulos. Credanum, Medanum, et Duchanum, viros doctrina et vitæ sanctitate illustres.

e Ita scilicet edoctus in Hibernia, ubi S. Patricii exemplo, talem orandi modum tenuisse invenies plerosque, singulari vitæ rigore conspicuos.

f Cum scilicet jam esset septuagenario major: siquidem viginti annis minor concipi non debet, quando

A in Hiberniam iuit, post annos aliquot in monastica exercitatione traductos.

g MS. et Capgravius profectus: sed correctionem probat quod sequitur, ne Romani his profectus dicatur.

h Usserius sequentia summatim attingens adiungit: D Si Joannis Timuthensis narrationibus fides hic sit adhibenda.

DE S. JOANNE MARTYRE HEGUMENO MENAGRIENSI APUD GRÆCOS

D. P.

Ex MS. Græco Synaxario.

Cultus apud
Græcos.

B Multi fuerunt illustres Hegumeni, sive Abba-
tes aut Prepositi variorum monasteriorum,
sub Imperatoribus Iconoclastis, Leone Isau-
rico, Constantino Copronymo; et posteris,
qui fidem orthodoxam, etiam martyrium passi, propu-
gnarunt. Eorum aliquem arbitramur hunc S. Joannem,
relatum in MS. Synaxario Græco, quod nos in Col-
legio Divionensi apud Petrum Franciscum Chiffletium
reperimus. Sed ubi monasterium Menagrense extiterit,
non possumus assequi, forsitan edocendi ab aliis, ubi quæ
habemus protulerimus. Ista ergo in dictis Menæis ad
hunc iv Junii invenimus.

2 Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὅσιος ἡγούμενος Ἰωάννης τῆς μονῆς
Μεναγρίτζ, σακκοἐλθθεὶς καὶ ἐν θαλάσῃ βίβηθις τελευτού-
ται. Eadem die, quarta Junii, sanctus Hegumenus
Joannes monasterii Menagriensis, in saccum in-
missus, et in mare projectus, martyrium consuma-
vit. Deinde illud Distichon adjicitur.

Ἰὼν σάκκος ἐξῇ καὶ βύθου κρύψῃ τόπος,
Τὸν Ἰωάννην ὁρσούσῃ λάβῃ τοπος.

Ut saccus occulat, ut maris teneat sinus;

Tamen Joannem calica excepit quies.

Hactenus Henschenius.

3 Illustravi ego, inter prima hujus studii rudimen-
ta, ad diem xi Martii, Vitam S. Theophanis, ex
Ægeopeligitarum Praefecto illustris Monachi; qui cum,
in Syriana prope Cysicum, Agri monasterium condi-
disset (quod ad differentiam alterius minoris Parviagri
nomine dici soliti, Μεγζλζγρος deinde dictum fuit)
tempore Leonis Armeni propter Imaginum sacrarum
defensum cultum, exul obiit, sub annum MCCCXX. Quid
autem si vulgus, brevitatis amans, Μεγζγρος dixerit, et
μονὴν μεγζγριτζ? quod vel Synaxarii scriptor Græcus
comperit, mutato γ in υ (ut sunt vicinissimæ hæc in
MSS. codicibus litteræ) vel ego ipse festinato trans-
scribens quæ usui nobis futuro videbantur, oculo calumonia
exerrante alteraverim? Hoc dato, opinari possemus,
Joannem Theophani, discipulum magistro, in eadem
Praefectura successisse, et mortem illam passum simili
ex causa; atque vel sub eodem Imperatore vel sub
Theophilo iconoclasticæ impietatis zelatore summo, qui
novem annis a Leonis morte Imperium suscepit, et ad
annum usque DCCCXLII tenuit.

conjectura
de monasterio
Magni-agri,

E

DE S. SATURNINA VIRG. MART.

D. P.

IN ATREBATENSI BELGII DIOECESI

Cultus et titulus Martyrii.

Post plures
hujus nominis

C Inter gloriosas feminas martyrio coronatas, sub
initium hujus mensis Junii plures retulimus, Sa-
turninæ nomine celebres. Ipsæ Kalendis dux oc-
currerunt, Thessalonica in Macedonia passæ;
quatuor sequenti die celebrantur, Romæ palmam mar-
tyrii consecutæ: et modo hoc iv die Junii, inter Mar-
tyres Noriduno Galtix Belgicæ, aut potius Pannoniæ
arbi, adscriptos, est etiam una: cujus occasione factum
existimo, ut alteri ejusdem nominis, Virgini et Marty-
ri, in ejusdem Galtix Belgicæ agro ac diocesi Atreba-
tensi (eo quod proprius dies ignoraretur) attributus hic
sit. Virginem ac Martyrem, nullo die indicato, laudat
Baldericus in Chronico Cameracensi atque Atrebatensi,
seculo XII scribens, verbis mox referendis, vitæque et
Martyrii synopsis proponens lib. 2 cap. 12. Balderi-
cum in punctiora verba contraxit Molanus; traens Indi-
culum Sanctorum Belgii; excusum anno MDLXXXIII, et,
diem Natalem ignoro, inquit: deinde addit: In Atre-
batensis Kalendarii Breviario legitur, quarto Junii
Saturninæ Virginis non Martyris-memoria, quod
putarem de hac intelligendum, nisi adderetur, non
Martyris. Sed Georgius Colvenerius, Doctor Duace-
nos, in Notis ad Baldericum anno MDLXVII excusis,
et male addi, scribit, ex dato sibi responso, a D. Gaa-
gerico Boucquel Archidiacono Atrebatensi, post etiam
Decano. Ego hanc ejus sententiam nullo alio niti fun-

collitur hæc
Atrebatii ut
Virgo tantum

damento censeo, quia quod alia Saturninæ nota Atre-
batibus nulla sit, præter eam de qua Baldericus agit,
zelati capite truncata a lascivo proco, quodque ejusmodi
soleant ut Martyres coli, quales revera sunt. Hac ta-
men ratione non obstante, perrexerunt Atrebatenses
Saturninam suam colere ut Virginem dumtaxat; etiam
in Officiis propriis, impressis anno MDCXXXII, præscri-
bentes die iv Junii S. Saturninæ Virginis Officium
simplex, de Communi Virginitatis unius, cum Oratione
Exaudi, et Lectione III ex Sermone S. Ambrosii,
Quoniam hodie natalis est Virginis.

F

2 Proude satis mirum est, quod Baronius alium
Auctorem nullum (quantum scire possumus) præ oculis
habens quam Molanum, ita, ut vidimus, hæsitantem,
nec audentem definire quod ipsa, quam ut non Marty-
rem inveniebat iv Junii notatum, esset laudata apud
Baldericum Saturnina; Mirum est, inquam, quod Ba-
ronius hodierno Martyrologio, tam asseveranter in-
scribi permiserit ad hunc diem. Atrebatii S. Saturni-
næ Virginis et Martyris: magis autem mirum, quod
in Notis addiderit de ea agere vetera Manuscripta,
ex quibus recentiores acceperunt. Omnes et omnia,
quibus ad istiusmodi Notas usus Baronius est, ac ma-
jori etiam copia, apud nos sunt; nec tamen alibi quam
in dicto Indiculo et Balderico invenitur Atrebatensis
Saturnina, nec alio modo; quamquam nec Baldericum
Baronius

Romano
tamen Marty-
rologio Mar-
tyr dicitur,

Baronius

A *Baronius legerit, haud alioqui omissurus eum nominare. Retinemus tamen titulum Martyris, si non ut usurpatum ab antiquis, tamen ut ex more Romanæ Ecclesiæ congruum morti, propter virginitatis servandar constantiam illatæ: atque in hoc antecessorem post Baronium habemus Arnoldum Rayssium, qui in Hieroglyphylacio Belgico pag. 467. Sanctis, inquit, in Artesia, inter Cameracum et Atrebatum, visuntur duo brachii ossa S. Saturninæ Virginis et Martyris. Guilielmus Gazetus Canonius Aeriensis et Pastor Atrebatensis ad S. Mogdalenam, in Historia Ecclesiastica Belgii pag. 170, texens Catalogum Sanctorum diocesis Atrebatensis, solum asserit: Sanctis, prope Marquionem videri in ecclesia sepulcrum S. Saturninæ, eamque adiri et visitari magna cum devotione a circumvicinis populis, ob beneficia quæ ibidem obtinentur meritis hujus Sanctæ. Sed audiamus ipsum Baldericum, præcitato loco sic describentem Acta Martyrii.*

utpote ob
virginitatis
propositum

a proco suo
decollata.

Ad ejus cor-
pus olim
erectum mo-
nasterium.

B *Haud procul inde (scilicet Barala, de qua egerat Capite præcedenti) apud Sanctos, id loco vocabulum, puellarum basilica, ubi S. Saturnina quiescit, traditur extitisse. Porro hæc Virgo de Germania præclaris natalibus orta, a pueritia suam virginitatem Domino vovit: quam cum parentes juxta ritum secularem maritare disponderent; integritatem pudoris cœlesti Sponso servare malens, viriles thalamos procul abhorruit. Videns autem, quia aut voluntati parentum non posset resistere, aut protervi sponsi appetitum evadere, a paternis sedibus latenter egressa, fugam inuit: et ad hanc viciniam usque perveniens, juxta prædictum vicum cursum vitæ martyrio consummavit. Nam vir ille, cui a parentibus pacta erat, palantem usque ad ipsum locum persecutus est. Quem cum post tergum Virgo venerabilis eminus prospexisset, tota intremuit, et quomodo se morsibus infestantis bestię eximeret, nescit. Quid enim faceret? Mox ut erat animal simplex, pastoribus, qui illic gregem pascabant, abscondenda se inseruit, taliterque querentem latere æstimavit. Quod tamen juvenis aucupatus, ut lupus esuriens super innocentem oviculum irrumpit, evaginatoque gladio decollavit. Quæ mox, ut antiquitas relatorum audet asserere, proprium caput manibus sumpsit, populoque spectante usque in ecclesiam, quæ in ipsa villa in honore S. Remigii aderat, deportavit. Ad ejus ergo venerationem, a fidelibus Christianis facto monasterio, puellaris congregatio delegatur: sed prædictis causis interceptibus, ad unius Presbyteri obsequium redigitur. Est*

autem antiqua relatio, quod longa post tempora Saxones, incertum qua causa, ad hanc viciniam devenerunt; et per ipsum vicum transeuntes, audita quidem sacra opinione, partem corporis sacre Virginis asportaverunt.

4 *Hæc Baldericus, et ex eo Authbertus Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis ad hunc iv Junii: quod autem Baldericus satis formidolose ac dubie, propter antiquitatem relatorum, addit eam proprium caput manibus sustulisse, tam Miræus quam Colvenerius in suis Notis conantur pluribus exemplis confirmare: sed eorum pleraque, ut sæpius indicavimus, suspecta nobis sunt, ne in eam de talibus opinionem venerint homines unum simplices, ea quod capite minuti Martyres, sæpe a pictoribus, sæpius a Statuariis (in Gallia præsertim, ubi abundant exempla) soliti fuerint repræsentari, tenentes ante pectus præcisum caput, uti pingi solent S. Agatha cum mammillis, S. Apollonia cum dentibus. Non tamen diffitemur potuisse contingere, et contigerit etiam, ut aliqui sui capita assumpserint et transportarint. Ideam Colvenerius Barale, inquit, et Sainct vel Sains, duo sunt pagi territorii Oisiacensis, sibi invicem vicini juxta Marquion, medio fere itinere inter Cameracum et Atrebatum. Illius ecclesia parochialis dicata est S. Georgio Martyri, sub Patronatu Abbatis Aquisgranini. Hujus vero, S. Saturninæ Virginis et Martyris, sub Patronatu Capituli Metropolitani B. Marie Cameracensis. In neutro autem pago hodie superest alienius monasterii vestigium, aut certe non nisi tenuissimum.*

5 *Quod ut Saxones, sive Westphalos Saxonie inferioris populum attinet, venerantur illi S. Saturninam, xx Maji (ut credunt) passam: quam non ex Artesia, sed Roma allatam ibi diximus: videri autem sola nominis iuventute persuasas, tam illos quam Atrebates, ejusdem Sancte utraque ossa credidisse. Hac certe sola ratione inductus etiam Antonius Pauli Masini, in Bononia perlustrate ad hunc diem, alterius meminuit Saturninæ, ut Virginis ac Martyris, ejus ossa quædam apud Boronienses sint, in basilica S. Stephani, et in ecclesia omnium Sanctorum: quam autem natalitia ea sint non indicans, facit nos credere, per similia jam alios nata exempla, exigui admodum momenti esse, neque cultum specialem obtinere. Tempus martyrii nullum exprimit Baldericus: sed quæ ex Germania venit, credi potest haud multo senior fuisse ætate S. Bonifacii, Moguntinensis Episcopi, de quo, sub annum DCCLV martyrium passo, agemus die sequenti.*

Quod caput
manibus sus-
tulisse dicitur
incertum est:

magis etiam
an sit ea
quæ colitur in
Saxonia 20
Maji.

F

DE S. SOPHIA SENATRICE, POST SANCTIMONIALI IN THRACIA.

Ex Divionensi Synaxario MS.

D. P.

Eno oriunda,

Q *ua Hebræi inter et Absyrthi fluminum ostia antiquo limite Thraciæ tellus procurrat in Ægæum, Æeus jacet civitas, vulgari Eno, in provincia Rhodopes, Trajanopolitana Metropolita subjecta, cujus Episcopus Macarius Concilio Chalcedonensi subscripsisse legitur anno CCCCL. Abest autem a Trajanopoli et Cyssella seu Constantiniana-nova versus Borram, parvi fere intervallo milliarium circiter XXIV; a Lemno vero seu Stalimene insula, quam directe prospicit ad Orientem, v. M. LX circiter. Hanc civitatem, quæ juncto sibi sinui non etiam facere hodie dicitur, natalibus suis et, si non etiam*

obitu, illustravit S. Sophia, matrona Senatoria, incertum quo tempore: neque enim id explicat vitæ Synopsis, post elogium S. Metrophanis Patriarchæ CP. in Synaxario Divionensi feliciter conservata, cujus alioqui neque cultum neque nomen sciremus. Ea Synopsis ita describitur, quantum quidem verba ac sensum assequi potui, divulsis ægre, quæ allapso humore coaluerant Codicis lineis foliis, sicut in Martio dixisse fusius memini: pauca quæ omnino me fugerunt verba signatis punctis... suppleturus, et lectoris conjectura permissurus.

2 *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, id est, 8, Μαΐου τῆς ὁσίας 20* *αἴας, Συγκλητικῆς καὶ ὁσίας βρωσσάσης. Eadem die,*

scilicet

A scilicet quarta, Memoria S. Sophiæ, Senatricis ac sancte viventis.

AUCTORE D. P.
laudatur in
MS. Divion

Αὐτὴ μὲν ὄρμητο ἐκ πύλων Ἀἴνου, θαλαττῇ γυνέων εὐσεβῶν καὶ κατὰ χάριν περιεσφύτων συνήθη, δὲ ἀνδρὶ παρ' αὐτῶν, καὶ γέροντι μικρῷ περὶ τὸν ἔξ. Μέσον δὲ τῶν βιωτικῶν δουρῶν οὐσσ, ἐδεξεν ἐξ ἔργων ὡς οὐδὲν τι προστάμενον πάλιν βυβλομένη, καὶ ἐν ταῖς βίου περιουσίαις καὶ συγχύσει, διὰ τῆς τῶν θεοφιλῶν προαίεων ἐργασίας τῇ Θεῷ εὐχαριστῆσαι. Οὐκ σφίστατο γὰρ τῶν ἐκκλησιῶν ἀλλὰ καὶ οἰκῶν διδουλατρεύουσα, προσευχρίετο..... Καὶ θανάτῳ τῶν παίδων ἀποδαλλομένη, ὁρφανῶν μητὴρ ἐγένοντο καὶ γερῶν ἀντίληψις, οὐ μὴν, καὶ τῶς προστάσεως ἀνυπακούουσα τῶν προσόντων αὐτῇ διανοίᾳ. Ἢ δίστατο ταύτης ἐκ τῆς ἀσκητικῆς ἴν, καὶ τὸ πρῶτον ὁδοῦ τοῦ δάκρυον μακρότερον λειπὸν ἐν ὁρθολογίᾳ, ὑψηλῶς καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ εὐχαριστία ἀνὰ πνεύματος οὐκ ἔκλυον οὐ κατὰ κλήρωσε προσευχομένη, ἡ ταπεινότης πρὸς τοὺς τύχοντες ὁμειροῦς, καὶ πρὸς τοὺς καθεκόντας προσευχομένης ἐπιθεῖς ἡ ἐλεηροσύνη ἰλαρὰ καὶ φιλότιμος καὶ σφειδὼν ὑπὲρ ὀνόματι, κρεῖσσον λογιζομένη ἑαυτὴν στερεῖσθαι ἡ τὴν ἐπιθεῖν γεννῶν ὑπιστρέφει, καὶ ἔχαιρε μᾶλλον διδοῦσα ἢ λαμβάνειν. Ἀπὸ γὰρ ἀγρίου, ἀγροισθέντος εἰς διαδόχου, τὸν ἐν αὐτῇ οἶκον ἀμφοτέραις χειρὶ περιαντλοῦσα, καὶ τῶς θερμῆς παρέχουσα, ἑώρα, πρῶτον ἐξάγειον, πεπληρωμένον οὐ τὸ ἀγγεῖον εὐρίσκουσα καὶ γέμων, ὡς καὶ τὴν οἶκον δὴ τὴν δεξιάνου ἐγείναι. Καὶ μέχρις αὐτῆς ἐν τῇ καὶ ἐν κρυπτῇ ἴν τὸ θαύμα, πλήρης τὸ ἀγγεῖον ὥρατο, κατὰ τὸν κερὶν τῆς οὐρανοῦ ὁπλίσας δὲ τὰ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνταρτύπουσα, τὴν τῶν ἐν αὐτῇ τὸ παρὰ τοῦ ἀνεκάλυψεν, οὐκ ἔτι πλήρης εἰρήνη, ἀλλ' ἑλλειπεία οὐτοῦ, καὶ τῶν μυελῶν αὐτῆς..... Προφάσεις γὰρ ἐκ τοῦτο ὁραζομένη, καὶ τὸ ἀντίον προδιδόχου, ἐπὶ πλείον τὴν ἀσκήσιν ἐπέτεινε, καὶ ἐπὶ τοσούτων, ὡς καὶ εἰς ἀκρὴν ἐκτείνεν ἐλθὼν, καὶ τὸ ἀνταρτεῖν ὀνόματι. Οὕτως οὐ καλῶς ἀγωνισμένη, καὶ κατὰ ὅλως παρεμπροσθεῖσα ὑπὸ τῶν τοῦ βίου δυσχερῶν, καὶ ἐπὶ χρόνους τέσσαρσι πρὸς τοὺς τριάκοντα διαβιούσα, ὡς εἰσι τὸν ὅλον τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνον πεντήκοντα πρὸς τοῖς τρισὶ μικρὸν τι πλέον, καὶ τελευτῶν ἀποκειραμένη, πρὸς Κύριον ἐξοδήμασεν.

quod liberis
orbu

3 Hæc oriunda ex civitate Æno, filia piorum et in sua regione inclitorum parentum, ab eis viro data in matrimonium fuit, ex quo sex liberorum mater electa est. Medium autem inter strepitum vitæ secularis opere ipso ostendit, quod nihil possit eum offendere, qui velit etiam inter ipsas seculi sarcinas et confusiones placere Deo, per exercitium piorum operum. Non enim recedebat ab ecclesiis, et domi quoque pernoctabat in orationibus... Postquam autem per mortem orbata liberis fuit, mater facta est orphanorum, viduarumque susceptrix non parca, ex iis quæ suppetabant necessaria tribuens indigentibus. Cibus ejus ex tunc asceticus, et aqua potus fuit; lacrymæ vero in oculis juges; psalmusque et oratio ac gratiarum actio nunquam in ore conticescebant. Orando nunquam fatigabatur; demissio animi infinita ei erat erga quosque supervenientes, et erga quotidie accurrentes ad se pauperes. Hilaris et copiosa ac pene excedens facultates eleemosynarum largitio: malebat enim ipsa sese privare congruis, quam egenum a se vaenum dimit-

totam se
dedit deo
tioni erga
Deum et ca
ritati erga
pauperes,

tere: magis gaudebat dare quam accipere. Igitur cum ex vase ad distributionem quotidianam destinato, utraque (ut ita dicam) manu pauperibus erogaret, videbat rem prorsus admirandam: plenum, inquam semperesse, tantumque non superabundare vas istud, ac nullam sui imminutionem sentire. Et quidem, quamdiu penes se solam miraculum habuit, eodem plane modo inventum ipsum fuit repletum, ut erat cum primum aperiiebatur: postquam vero Dei magnalia eundam domesticorum revelavit; non amplius sic; sed deficere incipiens, etiam viscerum ejus... Unde sumpta occasione suam indignitatem incensare illa, et exercitationem cœpit eo usque intendere, ut corpore extremum attenuato, nec respirare quidem commode posset. In hunc ergo modum pulchre decertans, nihil omnino a seculi pressuris impedita fuit per annos triginta quatuor; sic ut totam vitæ ejus tempus ad annos quinquaginta tres ac paulo amplius perveniret. Attonsa denique ad Dominum emigravit.

4 Ex eo quod denique attonsa dicatur, consequens mihi videtur, id quod antecedens vita etiam verosimile facit, marito fuisse viduatam, prius fortassis quam liberis orbaretur omnibus; idque potest latuisse sub iis, quæ assequi non valui, verbis. Ita an unquam prolixius scripta fuerit, non divinaverim; dolendum autem quod in epitomæ hac, quam velut thesaurum eruisse gaudemus, non invenitur verbum ex qua intelligi possit, quo tempore vixerit. Præbet tamen ille ipse defectus nonnullum argumentum suspicandi, non diu antequam Synaxarium prædictum scriberetur (scriptum est autem ante annos circiter sexcentos) illam abiisse; sic ut recens adhuc memoriæ notæ omnibus sanctitatis, curam scribenti exemerit designandi temporis, possim tunc noti. Eadem causa fuerit non nominandi vel civitatem, in qua obiit Sancta; vel ecclesiam, in qua fuit sepulta. Nam quod dicatu Æno oriunda, adeo comprobatur ibidem etiam vitam transegisse, qui contrarium potius faciat suspicari.

5 Dignitas quoque Συγκλητική, Senatricis, præ Constantinopolitana Urbe præsumptionem fundat; ad cuius etiam usum conscriptum videtur Synaxarium, quo utimur: quia in eo sola ejusmodi titulum Mulieribus obligasse, tanto magis credimus, quanto minus novimus, alibi quum in utraque Roma, veteri ac nova, fuisse Senatum ac Senatores, sic absolute et sine loci addita dictos. Neque solum a viris titulum Syncletices accipiebant Senatorum uxores; sed et ad filias videtur is transiisse. Id persuadet nobis v Januarii S. Apollinaris, cognomento Syncletica. Quamquam et proprium nomen id fuit tum aliarum, tum ejusmodi præclara dicta inter Patrum Apophthegmata referuntur, et Vita eodem v Januarii habetur excusa: plane sicut apud Latinos etiam Senatores proprio nomine dicti fuerunt; quorum unus Ferocensis Episcopus, a nobis commemoratus fuit vii Januarii; et alius Mediolanensis, xxviii Maji: præter quem Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, tertium nobis indicat pro xiv Septembris, cum fratribus ac matre, Argentoni in Brutiis (cu nunc S. Marci civitas in Calabria dicitur) martyrio coronatum, de quo plura ad istum mensem nancisci optamus.

quibus ex
vase vinum
largiens, diu
illo indeficien-
te utitur:

moritur
Sanctimonias
an. al.
51:

pridem vidua;

E

fortassis sec.
10 aut 11,

idque Con-
stantinopoli,

ubi Senatus,
ac Senatoris
mulieres,

12

virginesque

DE S. GUALTERIO ABBATE

SERVILIANI IN PICENO

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Cultus. Vita ex MS. danda.

Cum corpore
S. Serviliani
M. recens Ro-
ma advecto,

Firmanæ in Piceno diæcesis oppidum Servilia-
num est, de cuius appellatione et situ pluribus
egimus ad diem xx Aprilis, occasione S. Servi-
liani, qui cum socio Sulpitio Romæ sub Traja-
no passus tunc rogitur; eo quod incolæ, accepto Roma
cujusdam Martyris corpore sub nomine Serviliani, quasi
idem cum celebri illo esset, ipsum quoque tali die co-
lendum susceperint. Qui hujus rei tunc nobis notitiam
per Patres nostros Lauretanos dedit, R. D. Francis-
cus de la Grange, Sacerdos Gallus, inde adveniens,
de ipso deque S. Gualterio ita scripsit: Corpus S.
Serviliani, ante paucos annos, scilicet MDCLXIII, ex
urbe in oppidum cognomine translatum, ibidem
magna religione asservatur, in ecclesia parochiali,
in altari marmoreo, ad latus sinistrum altaris
majoris: uti vicissim ad latus dexterum, extat in
capsa marmorea, supra eximium altare cum crate,
corpus S. Gualterii Abbatis, antiquissima venera-
tione et vicinorum populorum concursu, iv Junii
celebratum. Cujus monasterio penitus diruto fuit
autem illud infra dictum Servilianense oppidum, in
monte positum) remansit tamen ædícula sacra,
cum aliquo tuguriolo, alicui Eremitæ identidem
capiendo, quod modo (id est anno MDCLXXI quo hæc
scribebantur) habitatur a pia femina eremicola.

2 Ea est Joanna, Bernardini filia, ex oppido S.
Victoriæ, ad duo miliaria posito, ubi et ejusdem
Sanctæ, xxiii Decembris recolendæ, corpus serva-
tur in summo monte, in ecclesia, olim Abbatiali
Monachorum S. Benedicti, nunc vero Collegiata
Canonicorum. Pia istæ femina, cum habitaret in
vicinia sacræ S. Gualteri ædiculæ, in domo rustica,
ante viginti annos, auditur noctu pulsum campanæ.
Unde admirabunda, cum aliqua vicina illuc eue-
rrit: et audientes intus cantum, ambas portas obse-
derunt, ut per rimas introspecterent. Tum irruptione
facta, viderunt Eremitam juvenem, qui retro altare
se recipiens, ibique quæsitus, non comparuit. Hæc
clarius habebuntur ex Processu visitationis Episco-
palis. Hactenus pius ille, et (ut nobis scribitur Laureto)
in sacra Scriptura per quam egregie versatus Sacerdos,
tunc ibidem in æde Virginis Sacellanus, qui plura
deinceps S. Gualterii miracula perscribenda promitte-
bat. Interim prædictæ Visitationis Acta requirens,
accepi ipsam factam anno MDCLXIII die ii Julii, cum
Carolus S. R. E. Cardinalis Gualterius, ab Innocen-
tio X sub annum XLIV seculi hujus creatus, annum in
 Archiepiscopatus Firmano quartum ageret, vel ipso
Gentili suo nomine stimulatus ad honorem S. Gualterii
augendum. Venit ergo ille, ut habent Visitationis Acta,
Ad Reliquias in ecclesia S. Marci, ubi adest corpus
S. Galterii Abbatis, in antiqua et magna venera-
tione habitum; et in vetusta arca magni ponderis
retentum: cuius capsæ operculum elevatur arganis,
cum sit quoque marmoreum. Caput vero dicti San-
cti retinetur in tabernaculo æris inaurati, cum co-
rona argentea. Nec plura ibi; ut aliunde oporteat
Miracula expectare.

3 Nunc Acta dabimus ex veteri pergameno, intra
arcam una cum ossibus servato, transsumpta; sed (ut
apparet) diu post obitum Sancti composita, vel potius

Junii T. I

interpolata, seculo circiter xv, quando inter scriptores
de Sanctis vigeat puerilis quædam sollicitudo scrutan-
di ipsa eorum nomina, non ex vero originalis linguae
ratione, sed ex Latina; nam etiam Valteri nomen (sic
enim ibi scribitur) quod Waltberus seu Gualterus
est, et ex Teutonico idem sonat ac Silvarum-dominus)
explicat quasi sit de trilus gaudens. Præterea totus
stylus seculum idem sapit; et, quod aliquis ætate pro-
prior fecisset, inducta Romani Pontificis mentione, ne-
minem nominat, nec minimum uspiam profert indicium
temporis quo Sanctus vixerit obieritque; tota autem
narratio ejusmodi est, qualis per traditionem solet
transmitti, uni scilicet alterive puncto memorabili
inhærens, nec ad particulares actiones miraculare de-
scendens. Sed et contextus in fine apparet mutilus, et
identidem omissa verba aliqua, quæ inter [] supple-
bimus, et libraria quæ corrigimus vitia plura, ut ob-
servaretur pro observaretur, alioque similia: hæc
autem nos docent, vetustioris alicujus manuscripti,
ejusque non integri et præ ætate difficulter legibilis,
ecgraphum esse, quod mutato stylo in arca habetur;
tunc fortassis exaratum et ibi positum, cum ex monte
in oppidum sacrum corpus transferendum erat.

4 Ea Acta, primis quinque numeris in totidem
Lectiones distincta, postea vero multistitulis discriminata,
nobis Laureto miserat anno MDCLIII Henricus Lind-
nus, Societatis ibidem pro Belgis Pœnitentiarius. Ea-
dem antea ex Baroniana Bibliotheca habuisse professus
Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ,
ipsa in epitomen contracta dedit. Eadem, nullo verbo
quoad substantiam addito, Italice vertit et Cardinali
Gualterio Archiepiscopo ac Principi Firmano dedicit,
anno MDCLVII Maceratæ impressa, Don Salvator
Navarri Sacerdos Servilianensis. Illic sub finem
probat populorum erga Sanctum devotionem, ex mul-
titudine votivarum tabellarum, appensarum, tum
in S. Marci parochiali ecclesia, ubi sacra ossa nunc
requiescunt; tum in illa, in qua spiritum Deo red-
didit, juxta fluvium Tinnam: et addit, die iv Junii
innumero populo accurrenti ostendi cranium, in
occipite lucido Crucis signo notatum, ad stuporem
intuentium: ad quorum religionem magis excitan-
dam Innocentius X in forma consueta expedivit
Breve, signatum v Martii MDCLXII; quo conceditur
plenaria omnium peccatorum Indulgentia omnibus
utriusque sexus fidelibus, pœnitentibus et confes-
sis ac sacra Communione refectis, qui ecclesiam
parochialem S. Marci loci Serviliani Firmanæ diœ-
cesis... die festo S. Gualterii, a primis vesperis
usque ad occasum festi hujusmodi, singulis annis
devote visitaverint, et ibi... pias ad Deum preces
effluderint.

VITA

Ex MS. Membrana, intra arcam servata.

Beatus Valterius, ex urbe Romana ex nobilibus
parentibus originem duxit: cuius pater Eurinus,
mater vero Victoria nuncupata est. Qui cum essent
nobiles genere, sed nobiliores fide ac devotione,
sterilibus,

Acta dantur,
non valde
antiqua,

E
nec integra.

Horum com-
pendium
apud Fer-
rarium,

F
et versio
Italica an.
1657 ex-
cusa,

cum Brevis
Innocentii X.

Parentibus
nobilibus
Romæ, sed
sterilibus,

EX MS

A timentes ne decederent sine liberis, cum essent steriles, saepe in eorum orationibus Deum exorabant, ut si pro meliori ipsorum animae et corporis salute esse intelligeret, prolem sibi concederet descenduram. Multi libenter cum ipsis susceperunt munus Deum exorandi, quos divina providentia minime exaudivit. Sed ii non defecerunt, et considerata, praesertim causa Deum vero multo magis exorarunt: memores Deum servorum suorum orationes denique non contemnere.

post multas
preces,
divinitus
concessus,

nascitur,
cruciformi
stella insi-
gnitus spa-
tulam:

B

2 Ex dilatione prolis confugiunt parentes ad alios etiam sanctissimos viros, attendentes illud evangelicum, Si perseveraveritis usque in finem, consurget Dominus in misericordia sua. Inducunt etiam ad hoc sanctissimum Pontificem, virum eximiae devotionis et sanctitatis: promittentes, si eis Deus prolem concederet, dotare Ecclesiam de omnibus necessariis, quae praedictus Pontifex voluerit ordinare. Sed quoniam qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur; et indecens erat, quod tantorum virorum preces non exauderentur; pius Dominus aperuit fontem suae abundantissimae gratiae, ita quod indeterminato tempore a natura ad hoc ordinato, praedicta Domina gratiosissimum et pulcherrimum peperit filium, in cujus spatula dextra tale fertur habuisse signum. Ibi enim in carne speciosissima pueri, in spatulae anteriori parte ad modum stellae Crucem apparere proditum est.

et a patre
oblatus
Pontifici,

3 Nuntiant patri novam uxoris prolem, cucurrit ad solenne et pretiosum spectaculum: portatur ante patrem puer pulcherrimus, mirabili signo insignitus: miratur ipse et mirantur adstantes, intuentes et videntes puerum: gaudent gaudio magno, et referunt gratias Domino piissimo de tanto dono, patrique congratulantur. Qui, cum vir providus esset et disertus, respondit, sibi hoc ex suis meritis non fuisse concessum; sed ex virtute aliorum hominum sanctorum, ac potissimum summi Pontificis, hanc gratiam recepisse. Non ingratus igitur de beneficio jam accepto, nec obliviosus existens, assumpta decenti societate, cum puero ivit ad summum Pontificem: et exhibita sibi debita reverentia, dicit pater pueri ad eum: Sanctissime Pater, ecce filius a Deo mihi datus, propter vestras sanctissimas orationes; offero eum vobis; ut de eo et de me faciatis et ordinetis quod judicaveritis expedire.

ab eo bapti-
zatur.

C

4 Respicens sanctissimus Papa pueri pulchritudinem singularem, et signum novum habentem, elevans manus ad caelum, referens gratias Deo de tam eleganti puero, et accipiens eum in brachiis suis, baptizavit; imponens sibi nomen Valterius, hoc est, de tribus gaudens; scilicet de nativitate miraculosa, de pulchritudine speciosa, ac de cruce et stella gloriosa: et restituens eum patri, dixit voce prophetica, Spiritu revelante divino; Vere iste puer amicus Dei erit. Crescebat puer, non solum in corporali quantitate, sed longe plus in morum bonitate; ipse namque erat in cunctis suis actibus in omnium oculis graciosus. Vestivit eum pater panno optimo, in quibus vestibus posuit de serico, quod erat insignitum in carne ex divino munere: et sic homines intuentes vestem decoratam, cognoverunt carnem eodem signo signatam interius.

Assuta super
vestem Cruce
notabilis,

inter eundem
ad Scholas,

* al. Armeni

5 Post septimum annum ponitur ad scholas, in quibus puer delicato nutritus, ingenio acutus, in tantum super omnes contemporaneos suos profecit, ut singulariter cederet nemini: ita ut omnes judicarent, hoc non esse nisi ex divino munere. Continuando ergo scholas, in eundo et redeundo, transibat ante domum et ecclesiam unius Sacerdotis, nomine * Armandi, viri magnae sanctitatis et devotionis; qui in tantam pulchritudinem et affabilitatem multoties [animum intendens], saepius in suis orationibus, (ut fertur) haec dicebat; O si Christus

meus hanc creaturam praeservaret incontaminatam in sui servitium, ut pulchritudo mentis responderet suicorporis pulchritudini. Et dum talem [orationem] in se ipso multoties replicaret, dum puer quadam die ante ipsum transiret; vocavit eum ex nomine, dicens, Valteri. Qui tanquam puer morigeratus et nobiliter nutritus, statim voce humili complicatis manibus respondit, dicens; Pater, quid praecipis? ecce adsum. Tunc Sacerdos dixit, Quid vult significare signum, quod in spatula tua in veste exterius habes insignitum? Respondit puer dicens: Pater reverende, hoc signum quod habeo in veste, repraesentat illud quod habeo in carne: et discooperiens spatulam, ostendit stellam in carne impressam, Cruce insignitam.

6 Videns autem Sacerdos, Dei signum, admirans ait. O fili dulcissime, cave ne sis ingratus, ut valeas tantam gratiam agnoscere Domino, qui contulit in praesenti amoris sui signum, et in fine tribuet tibi aeternum praemium. Unde studeas, fili, sibi servire delectabiliter, ut recipiaris in sua gloria aeternaliter. Qui puer: Dic, mi Pater, in quo delectatur iste Dominus meus? ut cognita sua voluntate, sibi valeam servire ex toto corde. Ad quae Sacerdos: Agnosce, o fili carissime, quod Dominus noster fuit genitus aeternaliter ex Patre, et temporaliter de purissima Matre: ideo in corporali et mentali delectatur [puritate]. His acceptis puer decrevit Domino servire, et coelibem ducere [vitam] Dominoque in mentis et corporis * integritate servire.

doceturque
servare ca-
stitatem.

E

7 Cumque in litteris, moribus, et multo magis in vitae sanctitate quotidie majores progressus faceret, essetque jam natus annos [...] qui maximam dignitatem pulchritudini afferunt; quaesivit humani generis hostis Lucifer, adolescentem a via Dei quam sequebatur avertere. Et quoniam fieri ad praesens non poterat, ut Valterio aliud ob oculos praeter divinum amorem obversaretur, propterea Praesidis filiam impulit ut Valterii immenso amore caperetur. Haec Valterii mores, formam, dignitatemque admirans, sic diesque noctesque urebatur, ut quanto magis flammam abscondere contendebat, tanto magis incenderetur. Statuit itaque, quia nobilissima erat virgo et a parente unice diligebatur, petere a parente, ut sibi Valterium, nobilissimum et pulcherrimum adolescentem, cujus desiderio flagrabat, virum dare ne gravaretur. Quo accepto Praeses obstupuit vehementer, parentem tamen adolescentis Euritum ad se vocandum curavit, cui filiae suae desiderium brevibus exposuit.

* al. auste-
ritate.

Interim
amore ejus
capta filia
Praesidis

ipsum sibi
maritum
petit a patre;

F

8 Ad haec Euritus laetus respondit, placere sibi oblata conditionem, ejusque voluntati et petitioni libenter se consensurum. Domum itaque reversus, Valterio filio, quidquid cum Praeside egisset, renuntiavit. Ille autem: Meliora, pater, quaeso mihi permittas: non enim quod vovi omnipotenti Deo votum, irritum facere velim: nam sic mentis et carnis puritatem, qua mirifice delectatur [Deus], corrumpere opus esset. Precibus igitur pater imprimis, deinde minis, denique verberibus a sententia [filium] abducere conabatur; nec diem praeterire sinebat, quo cum non graviter objurgaret. Propterea Valterius, in his molestiis constitutus, ad Armandum Sacerdotem, cujus opera mentis et carnis puritatem servare decreverat, se contulit; eique quidquid domi sustineret, enarravit.

qui non
consentens
filius ideoque
multa pa-
tiens,

9 Armandus, auditis adolescentis molestiis, ad Dominum confugiendum judicavit: memor enim erat Prophetæ dicentis, Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me. Valterio itaque suavit, ut ante Salvatoris Christi imaginem Virginisque Mariae, quam praebuit ei, preces effunderet; quo, Domino inspirante, quid faciendum in ea re, discernere posset.

inter precan-
dum jubetur
fugere;

Domum

A Domum reversus, flexis ante imaginem genibus, mente in cœlum erecta, post non longam orationem, audit vocem de cœlo dicentem, Fuge, Valteri. Mane autem ad Armandum revertitur; et quam divinitus vocem audiverat, retulit. Quamobrem secreto, una cum adolescente, profectus est.

10 Venerunt ambo post aliquot dies in Picenum, in quamdam silvam in valle Marana, et prope Servilianum consederunt. Ibi cum tenui victu vitam ducerent, multaque miracula ostenderent, non diu steterunt. Nam viri potentes ac divites ipsis hospitium, prope Tinnium flumen condiderunt: quod non multo post in monasterium erectum est, in quo nobiles plurimi viri se incluserunt: quorum pater et dux Valterius, vitæ sanctitate et morum integritate omnes antecellebat; et quid in via Dei servandum esset, omnes edocebat. Crescebat itaque indies Valterii fama. Quare motus Pontifex eum Abbatem effecit, ut tanto magis in ipso vita reluceret.

11 Præterierant jam multi anni, nec parentes de filio, ubi esset, scire potuerant. Ex Urbe itaque profecti, Domino inspirante, in Picenum perveniunt: et præ gaudio flentes, Quid sic filii nobis fecisti? dicebant. Cum aliquot dies apud Valterium fuissent,

cum precibus et lacrymis ab ipso petierunt, ut secum Romam reverti vellet. Sed Valterius, plenus spiritu ab ipsis obtinuit, ne vellent se a via Dei et sancto proposito revocare. Itaque operante divina gratia, monitis B. Valterii parentes sui Romam redeunt, omnia vendunt, ac pro amore Dei expendunt: quibus expletis ad filium redeunt, et cum eo in sanctissima vita permanserunt usque ad ipsorum vitæ exitum.

12 Unde post Sacerdotis prædicti, et patris et matris obitum, qui omnes in eadem ecclesia sepulti fuerunt, bonum tempus B. Valterius supervixit, in fama clara et vita sanctissima. Et quia laborantem agricolam oportet de fructibus percipere; et dignum erat post laborem diurnum, quem in Dei vinea exercuit, denarium æternæ vitæ percipere; ideo pius pater familias Dominus Jesus-Christus, post modicam infirmitatem, eum ex hoc seculo vocavit. Qui prænuntiatis mortem, in suo exitu jam Spiritu sancto repletus, talem prophetiam suis Monachis et coram adstantibus aliis dicitur dixisse: Filii et Fratres carissimi, nolo vos ignorare quæ ventura sunt in futuris temporibus in his partibus.

Cætera desiderantur.

DE S. NINNOCA VIRGINE

IN BRITANNIA MINORI

COMMENTARIUS HISTORICUS

§. I. De certo Cultu ejus, sed Actis perquam male consutis, quoad ætatem, genus, et nativitalem Sanctæ.

Albertus le Grand, Sacerdos Ordinis Prædicatorum strictioris observantiæ in Britannia Armorica, inter vitas Sanctorum Britonum a se conscriptas, profert hac quarta Junii Acta S. Ninnocæ Virginis: quæ ex majori Britannia, sanctioris vitæ desiderio, in Armoricam transnavigans, ibidem erexit monasterium, vocatum a fundatricis nomine Lan-Neunoc: præcipuum quod invenire potui et satis firmum antiqui cultus monumentum. Alterum, quod, cum Acta scriberentur, verosimiliter circa seculum decimum tertium, nondum cessarent miracula, ut illorum Auctor testatur, sic loquens de eo quo scribebat tempore num. 14. Quo in loco supradicta Dei famula constructo monasterio, ædificavit ecclesiam, pluraque servis Christi tabernacula: ubi usque ad exitum vitæ suæ per eam Dominus miraculorum insignia operatus est, et nunc post finem eadem etiam operari non desinit. Acta quidem fabulosa sunt, ut infra ostendam, adeoque vix fidem meretur Auctor, cum ea narrat quæ vitam Sanctæ spectant: verum cum de iis quæ suo tempore fiebant miraculis testatur; non est cur ei credere non possimus. Confirmat venerationem publicam sanctæ Virgini delatam, supposititium donationis instrumentum, relatum in Actis num. 19: negari enim non potest, quin tum saltem publicus cultus exhiberetur Sanctæ, cum fingeretur istud qualecunque instrumentum.

2 Supposititium autem esse vel legenti tantum patet, præsertim ex eo quod Dux Britannicæ S. Ninnocæ donet locum, qui ex ejus vocabulo dicitur Lan-Nennoc. Non enim verosimile est, quod adhuc vivente Sancta, locus iste nomen illud acceperit: sed aliquamdiu post ejus obitum accepisse ipsum debuit, cum jam celebris esset opus incolæ ejus cultus, et ipsam monasterium terras istas possideret ab immemorabili tempore:

juste quidem, quamvis justæ possessionis titulum igno-
raret. Titulus etiam Sanctæ, qui famulæ Dei Ninnocæ
adscribitur in instrumento, indicio est, diu post mortem
ejus istud esse compositum: est enim phrasis obvia in
instrumentis sacrarum donationum, qua ejusmodi Ec-
clesiæ benefactores dicuntur donare S. Petro v.g.
aliisve Sanctis, quod donant templis eorum ornandis,
aut fundandis monasteriis. Manifestior vero apparet
fraus, quod donatio hæc facta dicatur seculo quinto a
Duce Britannicæ Guerec: cum inter Duces aut Reges
Britanniæ, qui apud scriptores Britones referuntur,
nullus reperiatur Guerec. Præterquam quod inter
Comites Nannetenses eo nomine numeretur aliquis,
qui Ducatum Britannicæ, sibi vindicare voluit; sed ma-
chinatione Conan de Rennes, Ducis Britannicæ, per
medicum suum toxico sublatu est, antequam partem
aliquam pacifice possedisset. Sed hæc omnia seculo
decimo contigisse putantur, a quoque ad historiam hanc
spectare non possunt. Est et alius Guerec inter Comi-
tes Venetenses, qui sub Alano I Rege Britannicæ, in
fine seculi vi, contra Clotarii, Childerici, et Gontrami
Francorum Regum submissos identidem in Britanniam
exercitus, fortiter decertans, res Britannicas utrum-
que sustinuit. Alano interim nihil Rege dignum agente:
ideoque Venetensis Comitis Guerec apud Historicos
Britones illustrior, quam ipsius Regis habetur memoria.
Quid ni a posteris, rerum gestarum non admodum pe-
ritis, potuit is Dux Britannicæ merito appellari, utpote
qui eorum exercitus contra hostem duxerit? Potuisset
etiam is fundare aut dotare monasterium de Lan-Nen-
uock ex bonis sibi propriis: sed non vivente Sancta, si
hæc seculo v vixerit; neque interveniente S. Turriano
Dolensi Episcopo, qui seculo viii floruit; neque iste
Guerec se Duce Britannicæ appellasset.

3 Nihilo melioris fidei sunt ipsa Acta, conscripta (ut
colligitur

et condito
prope Servi-
lianum cœno-
bio,

factus ibi
Abbas,

parentes suos
excepit:

D
EX 15.

et ipsis diu
supervixit,

ac tandem
ventura præ-
dicens mori-
tur.

E

SEC. VIII

Probutur
cultus

ab ecclia
ejus nomini
dicata

item a mira-
culis,

et instrumen-
to fundati
monasterii,

quamvis
supposititio:

F

et quamvis
fabulosa sint
Acta,

F. B.

AUCTORE F. B. prout ostenditur ex anachronismo de SS. Columba et Turriano,

majoribus SS. Ninnocæ adscriptis

et S. Germano discessus auctore.

Cum hac cautela legenda Acta

sub duplici Præfatiuncula, dicunt,

A colligitur ex num. 14) diu quidem post obitum Sanctæ, sed quando adhuc ad memoriam ejus crebriora erant miracula; quomvis, ob temporis vetustatem, jam vix superessent ruinæ monasteriorum, quæ credebatur Sancta construxisse, ad habitationem virorum qui secum venerant in Armoricam. Sic enim habent: Religiosorum quoque virorum monasteriola secum manentim, ibidem constructa, semirutæ macerix posteris usque hodie ostendunt. Auctor vero, qui Acta confinxit potius quam scripsit, adeo leviter versatus fuit in Britanorum Historiis, ut non potuerit consequenter quidquam comminisci. Nam, ut omittam anachronismum in Duce Britannix Guerec, superiori numero detectum; ut etiam condonem multa, quæ non videntur satis apte pro usu illius temporis et more agendi hominum narrari, benignaque interpretatione aliqua indigent: hæc, inquam, ut condonem omnia; quomodo potuit Sanctus Columba, ut dicitur num. 9, sacro fonte abluere S. Ninnocam initio quinti seculi, qui non ante seculum sextum in lucem prodit? ut ostendatur nona hujus in Comm. prærio ad ejus Acta num. 26. Quomodo potuit S. Turrianus, Archiepiscopus Dolensis, assistere seculo v fundationi monasterii de Lan-Nennoc, ut narratur num. 18, qui demum seculo octavo, juxta le Grand in Chronologia, eum tenuit Episcopatum? Quomodo mater S. Ninnocæ Meneduc, filia fuit Constantini Regis, ut dicitur num. 6, qui seculo demum sexto vixit? Constantinus enim de quo hic sermo esse posset, dicitur fuisse Dammonix sive Cornubiæ, vel potius hodiernæ Wallix Regulis; et post varia patrata scelera, ad meliorem vitam conversus anno DLXXXVIII. Quo denique argumento ostenditur is fuisse ex stirpe Juliani Cæsaris?

h Vereor sane, ne fabulator hic, ut male confudit tempora, ita etiam imperite Julianum Cæsarem et Constantinum Magnum atque hunc Constantinum Regem confuderit. Quod forsitan eadem etiam acciderit in S. Germano num. 11, qui auctor patri fuerit, permittendi filix discessum in Britanniam minorem, dictam Letaviam, hic et in plurimum Hibernorum media ætatis Actis. Istum autem S. Germanum Episcopum Autissiodorensis interpretatus est Albertus le Grand, qui scilicet S. Ninnocæ multum narravit de virtutum studio et sanctitate Virginum Deo servientium in minori Britannia: quod fecisse eum tacent quidem Acta, sed supposuit in sua interpretatione Gallica idem Albertus le Grand: alias forte non invenisset causam ob quam sancta Virgo elegisset potius proficisci ad Britones, quam ad Hibernos. At vero quam inepte dicitur, S. Germanus Autissiodorensis ex Hiberniensium regione transmissus a S. Patricio Archiepiscopo. Fuit igitur alius S. Germanus, si fuerit aliquis; is nempe, qui prius, si placet, Canonicus Lateranensis cum S. Patricio Romæ Ordinatus, et cum eo profectus in Hiberniam, missus fuit ad eodem in Maunam, ut habet Joelinus in Actis S. Patricii, apud nos 17 Martii num. 79. Jam quod ad Sanctæ patriam attinet Combronensiam regionem, hanc Gallice interpretatus est Albertus le Grand, certain Canton de la grande Bretagne. Gurtiernum vero Regem, ejusdem Sanctæ arum aut prorum, existimo ab Hibernis historicis Gurtigirum vocari, de quo apud Usserum ex Ninio aliisque non una refertur fabella: isque apud eundem pag. 1113 ab Ambrosio Aureliano combustus dicitur anno ccccxlvi. Tabiter præparato animo velim Acta legantur, quæ descripta sunt et nobis transmissa ex Codice MS. Monasterii S. Crucis Ordinis S. Benedicti, Quinperlari in minori Britannia. Verum, ut ex Præfatiuncula librarii intelligitur, exstiterunt in antiquiori Codice sic enim loquitur:

5 Vitam S. Ninnocæ, in quodam libellulo veteri, rustico stylo digestam reperientes, maluimus potius incompositæ materiei rectam simplicitatem ita scri-

bendo servare, quam plus justo, tamen minus eam D emendando, seriem narrationis depravare. Optanda librariis omnibus hæc sinceritas. Forsan invenit conscriptam lingua veteri Armorica, ut dicere potierit rustico stylo digestam. Deinde primus Auctor inchoat Acta hoc titulo: In nomine Dei summi, incipit vita S. Ninnocæ: atque per modum Præfationis: Inquirendum est, Fratres carissimi, et explanandum per ordinem, de origine generis Ninnoc, et nativitate ejus, et genealogia, vel quomodo servivit Deo. Narratio porro sic procedit:

6 Quidam vir nobilis fuit in Combronensia regione, Brochan nomine, ex genere Gurtierni, Rex honorabilis valde in tota Britannia: dives quippe erat, et Deo offerebat frequenter munera duplicia, dicens in semetipso: Gratias ago Deo meo, qui mihi dedit omnia quæ habeo. Quoniam quidem ipse Brochanus, accepit uxorem ex genere Scotorum, filiam Constantini Regis, ex stirpe Juliani Cæsaris. Meneduc nomine: et ipse Rex Brochanus et uxor ejus Meneduc habuerunt quatuordecim filios ab invicem. Et ipsi recordati fuerunt quod Dominus in Evangelio ait: Qui reliquerit mundum et ea quæ sunt in mundo propter me, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. Et ideo dispersi sunt per regiones multas in exilio, et Evangelium Christi ubique prædicaverunt; et Sancti Dei fuerunt in postremis finibus eorum. Pater vero eorum atque mater irati sunt valde; dolebantque propter illos, quod existimassent eos fieri Principes super regnum regale posteris eorum; qui non ita fecerunt, sed amaverunt Christum, sicut supra diximus.

7 Dixit autem Rex Brochanus ad fideles suos, Quid faciam ego de miseria, quæ venit super me et super regna mea, et etiam super vos? Scio quid faciam: Meditabor ego in memetipsum, et dabo Deo omnipotenti decimas ex iis quæ possideo, et munera offeram in templo Dei, et decimata partem hereditatis ad altare Dei dabo: ut suscitetur Deus semen meum, et det mihi filium vel filiam, qui regnet post obitum meum super hereditatem meam. Tunc dixit Rex Brochanus uxori suæ Meneduc: Ibo in montem desertum, et faciam ibi tabernaculum Deo et Sanctis ejus: et ero ibi cum Sacerdotibus meis et Monachis: et non discedam hinc, jejunium et eleemosynam faciens, donec visitet Deus semen meum, prout sibi placuerit. Fecit itaque Brochanus, sicut supra dictum est. Exiit in montem deserti loci, et fecit tabernaculum et altare in honorem Dei, et fuit ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus, non manducans neque bibens, nisi tantum tribus vicibus in hebdomada cum Sacerdotibus suis. Cum autem hæc essent impleta; in nocte Parasceve ante Pascha, venit Angelus Domini ad Brochan dicens: Surge diluculo, et vade lætus in domum tuam ad uxorem et familiam tuam, quia recepit Deus deprecationem et eleemosynam tuam atque jejunium: laborasti enim multum coram eo. Idcirco Meneduc Uxor tua concipiet filiam, vocabisque nomen ejus Ninnoc, et gaudium magnum erit in universa Britannia in nativitate ejus. Uxor autem ejus, Meneduc nomine, lamentabatur dicens, lugens Lugebo viduitatem meam: humiliavit enim me Dominus Deus meus.

7 Appropinquante autem die festo sancto Paschæ, venit Rex Brochanus ad uxorem suam Meneduc, cum magno gaudio valde, sic dicens: Quare humilias animam tuam, Meneduc? Noli lugere; sed indue te vestimenta tua regalia, et da gloriam Deo et Sanctis ejus, et esto læta: quia sic et sic locutus est Angelus Domini ad me, dicens; Meneduc uxor tua concipiet filiam, et vocabis nomen ejus Ninnoc, et cetera quæ prædicta sunt ab Angelo. Tunc respondit

quod Brochanus prius Regulis,

et uxor ejus Meneduc 14 habuerunt filios, E

omnes Religiosos.

Quod dolens pater a Deo prolem sibi successuram petierit,

F

de qua nescitura ab Angelo monitus,

uxorem solatus sit:

A spondit Meneduc cum gaudio magno valde, dicens : Gratias ago Deo omnipotenti, qui mihi dedit tantam gratiam atque honorem. Decimas itaque omnium quæ possideo illi dabo, aurum et argentum, terram atque animalia, hæc omnia ad altare Dei offero. Cum autem venisset tempus pariendi, Meneduc peperit filiam.

9 Eodem vero tempore venit quidam vir religiosus nomine Columkille, ex progenie Scotorum, ad colloquium Brochani Regis. Dixit autem Rex fidelibus suis : Obsecro vos, ut sanctum istum Columkille, Scotorum Abbatem, mecum rogetis, quatenus filiam meam sacro fonte baptismatis consignet et teneat; valde enim eum timeo, atque propter Deum amo. Quibus vir Dei respondit, dicens : Præsto sum. Vocavit itaque Rex Brochanus consanguineum suum Gurkentelium, qui vocabatur Ilfin, et uxorem ejus Guennargant, quia Guennargant et Meneduc uxor Brochani Regis, in tertia serie generationis erant : et ideo tenuerunt filiam Regis ad Baptismum cum Sancto Columkille, qui eam baptizavit; et imposuit ei nomen, ut prædictum fuerat ab Angelo, id est Ninnoc Guengstle. His peractis jussit Rex Brochanus Gurkentelio et uxori ejus Guennargant, ut revertentes in domum suam filiam ejus nutrent : quæ cum adulta fuisset, usque ad expletionem quatuordecim annorum apud illos mansit.

10 Transactis igitur hujus temporis curriculis, venit quidam juvenis Scotorum Regis filius ad Regem Brochanum, volens et petens dari sibi filiam in uxorem. Quod audiens Rex misit ad Gurkentelium consanguineum et uxorem Guennargant, ut venientes simul adducerent secum filiam suam ad palatium. Habito autem Rex consilio cum Primatibus regni, dixit coram eis ad filiam : Obsecro te, filia mea amantissima, per memetipsam, et per parentes tuos, ut tui cari pectoris secretum aperiens, mihi indices, utrum filium Regis Scotorum in conjugium accipere velis. Cui sancta Virgo Ninnoca, coram multis Combronensium Nobilibus, humiliter respondit : Domine mi pater, quod posesis fateri non abnego, certissimum enim mei cordis arcanum tibi revelabo. Voluntatis siquidem est meæ, omnipotentem Deum filiumque ejus pura mentis intentione diligere; ipsumque, postpositis omnium regalium puerorum copulis, cum momentaneis vitæ presentis illecebris, casto cordis affectu, per omnia sequi. Huic jam meipsam tradidi, huic relictis omnibus famulam me obtuli : nil mihi carius, quam ut me in ejus servitio, cui me semel jam devoti, finis extremus inveniat.

S. II Transitus Sanctæ in Armoricam.

Secunda Actorum pars nihilo feliciter pertexitur, ipso in principio nominans S. Germanum, de quo præfatus sum num. 4. Sic enim habet : Interea S. Germanus Episcopus, ex Hibernensium regione transmissus a S. Patritio Archiepiscopo, venit ad Brochanum Regem Britanniae : qui ab eodem Rege honorifice receptus, per totam regionem sanitarum ægrotis beneficia præstando, Christi Evangelium seminavit. Ad cujus Sancta præconia frequenter audienda Sancta Dei Virgo Ninnoca veniens, sciscitabatur ab eodem viro sancto de doctrinis vitæ celestis. At ille quotidie de Scripturis sanctis eam pleniter imbuens, intimo Christi amore brevi corroboravit. Interim cum dies solennis Kalendarum Januarii solito adesset; Rex sui natalis cœnam fecit cunctis Principibus et Optimatibus regni sui : inter quos S. Germano rogato venire, et ante Regem ad mensam regii convivii residente; tunc intravit Ninnoca

Dei famula in domum, et procidit ad pedes Regis D patris sui dicens : Rogo Domine mi pater, ut coram his Primatibus regni tui tecum convivantibus, petitionem quam a te petam hodie mihi concedas. Cui Rex; Carissima mea filia, omnia quæ habeo vere tua sunt, daboque tibi quodcumque petiveris hodie coram his regni mei Nobilibus; licet ipsius regni dimidium cum omni auro et argento thesauri mei. Ad quem sancta Dei Virgo Ninnoca : Dulcissime mi pater, divitias et possessiones, cum omni cupiditate auri et argenti, et cetera quæ terreni regni esse videntur, pro summi Regis amore contemnere in animo jam proposui. Peto tamen, ut ad transmarinas partes Letaviæ navigandi mihi licentiam, cum his qui mecum una proficisci et ibi servire Deo voluerint, concedas. Nihil enim utilius potest credi in vita, quam ejus adhærere famulatui, qui sibi servientes centuplici ac mercede vitæ æternæ ditabit. Quo audito Rex omnesque discumbentes cum eo gravi mœrore perculsi sunt, ita ut ipsa dies tanti convivii, commutaretur in diem mœstitiæ : mater vero illius cum sanguinea sua Guennargant, et omni plebe, et familia domus Regiæ, nimio dolore commota has emittebat voces :

Quid mihi divitiæ prosunt? quid nobile regnum?
Jam tulit exilium natos, quos fuderat alvus :
Nunc superest ut me sine prole relictam,
Mors miseram rapiat.

12 His et aliis regalis Curiae ejulatibus sanctus vir Dei Germanus permotus, hortatu quoque cunctorum presentium Nobilium commonitus, ita verbis consolationis Regem alloqui cœpit : Contristari non debes, o Rex, super discessionem natæ tuæ : sed potius lætari, quia Rex Regum, Dominus noster Jesus Christus, qui tibi eam jam dudum divinitus dedit, ipse sibi annulo fidei signatam desponsavit, et in futuro cœlesti hereditate dotabit. Desine ergo ab hac tristitia; et noli, Deum sequi volentem prohibere filiam, quatenus apud sponsum suum æternam tibi mansionem in cœlis prece tua obtinere valeat : non enim in presenti hujus vitæ exilio, quam quidquid nos velimus, nolimus, relicturi sumus, fides ponenda nobis debet esse; sed in illa cœlesti patria, ubi pro transitoriis mansura, pro caducis nobilia, pro minimis, si meruerimus, habebimus magna. Labitur equidem mundus iste cum actibus suis, et concupiscentiæ ejus. Tandem his et aliis sancti viri sermonibus Rex animatus, vocavit ad se filiam suam, dixitque ei coram omnibus : Filia mea amantissima, in te mihi spes erat maxima tenendi post finem meum regnum : sed quia aliter contigit, et elegisti militare Regi cœlesti, quam terreno dominari imperio; pro ipsius amore, do tibi licentiam eundi ubicumque volueris, cum benedictione mea. Propterea commendo tibi Gurkentelium patronum tuum, cum conjuge sua, quos tecum proficisci abrenuntiantes seculo novi, teque illis custodiendam relinquo, et regendam, cum omnibus, quæ tuis usibus necessaria esse videntur : sint tibi, pro amore meo, loco parentum : te etiam per paternitatem rogo, esto illis obediens quasi filia propria. quæ jam spiritualis esse videris; nihilque quod eis displiceat aliquatenus facias, quatenus vixeris. Naves vero, cum omni apparatu, tam sumptuum, quam victualium copioso, quotquot necessitas exegerit, vobis præberi faciam.

13 His igitur paratis ita, exiit fama hæc per universam regionem; ita ut plurimi, venditis possessionibus, et facultatibus in opera misericordiæ distributis, relicto proprio solo coadunati, sanctæ Dei Virginis Ninnocæ propositam sequerentur, ejusque sancto comitatu se adjungerent. Cum autem transfretandi tempus jam immineret, congregata

AUCTORE F. B.

E

Interveniente
S. Germano.

F

cum multis
aliis in Ar-
moricam
profecta sit,

non

notam vero
S. Columbæ,
baptizandum
obtulerit,

et postea filius
Regis Scoto-
rum optaverit
uxorem.

Pergit nar-
rare Vitæ,
qualiter San-
cta,

Impetrato
Patris
assensu,

A non modica multitudine, in qua (ut refertur) quatuor et amplius erant Episcopi, cum magna turba tam Presbyterorum quam Diaconorum, nec non et Sanctimonialium Virginum, atque utriusque sexus hominum, qui intratori erant mare; venerunt ad portem ubi statio navium erat; ad quem Rex Brochanus filiae suae valedicturus advenit: datoque post multa colloquia pacis osculo, et percepta ab invicem benedictione, Rex ipse, quamvis mœstus ad propria rediit.

quo appulsa,

14 Ille autem sanctus Dei exercitus paratas sibi naves ketus intravit; qui quantum temporis res exigebat, prospero vento navigantes, ac fines Letaviae circumnantes, gubernante Deo, cum septem instrumentis navium applicuerunt in locum, cui ex ejus adventu, usque in praesentem diem, Pullilfin vocabulum est. Exeuntes autem de navibus, consilio inter se habito, miserunt ad Principem terrae Guerec nomine, nuntios, Morhedrum videlicet et Gurgalonum Episcopos, atque Gurfentelium cognomine Illin, Sanctae Ninnocae patronum et consiliarium. Cui primum salutato retulerunt omnem peregrinationis suae et exilii textam; vel quomodo praedicta Dei famula, Brochani Combronensium Regis filia, renuntians seculo pro Dei amore exulaverit; et in partes suae provinciae Deo servitura, jam cum magno fidelium cœtu navigio venerit; adjicientes insuper, ab ea ad illum se transmissos ad hoc; et rogantes, ut pro nomine Domini, qui sibi potestatem dedit in terris, et pro commemoratione suorum parentum, dignetur famulis Dei locum providere, ubi diu nocturne servitio Christi insistentes, vitam presentem cum quiete transigant. Quod audiens Comes, magno repletus gaudio, gratias egit Deo: jussitque eis ostendere locum desertum, in plebe quae dicitur Plennur, ad australem plagam circa mare. Quo in loco supradicta Dei famula constructo monasterio, aedificavit ecclesiam, pluraque servis Christi tabernacula, ubi usque ad exitum vitae suae per eam Dominus miraculorum insignia operatus est; et nunc post finem eadem etiam operari non desinit. Religiosorum quoque virorum monasteriola secum manentium, ibidem constructa, semirutae mœcriae posteris, usque hodie ostendunt.

ubi contemplationi intenti

15 Nonnulli praeterea ex ipso sancto comitatu saepe dictae Dei famulae, tam Episcopi quam Abbates, et alii multi fideles, per Letaviae regionem diversis in locis Deo servituri ecclesias construentes, usque hodie in magna veneratione, meritis eorum miracula sedule operantibus, apud incolas habentur.

C

miraculis cluere.

16 Sancta autem Dei Virgo Ninnoca, intra sui septa monasterii contemplativam vitam agens, ita divinis se mancipavit obsequiis, ut evidentibus signorum indicis, per eam Dominus potentibus largiri dignaretur beneficia sanitatum. Cecis etenim visum, surdis auditum, mutis linguae officium, claudis gressum, paralyticis reparationem membrorum debiliū reddens, et leprosos mundans, uortuosque ad vitam revocans, ejus celebre nomen multis innotescere facit. Tantam etiam tam segetum quam arborum copiam, in tota Kemene Thebone terra (videtur id nomen fuisse tractus istius, in quo Sancta habitavit, nunc forsā abolitum) ipsa superstite, ut refertur, ejus praecedentibus meritis, Dominus contulit. Ita ut incolis, ipsius terrae cultura, et vicini maris piscium captura assidua, abundanter administraret vitae necessaria.

§ III. Monasterium constructum et dotatum.

Agitur post trium annorum circulum contigit, ut

praedictus Dux Guerec in hac parte, qua S. Ninnoca intenta Dei servitio degebat, aliquando venandi causa veniret. Cujus venatores, dum dissolutis electis canibus, quemdam praestantiorē ceteris, prius fugatum multis vicibus, sed ab eis minime captum cervum prosequi intenderent, et ipse Princeps ex clamore eorum eos subsequeretur; transcursis nemorum saltuumque multis divortiis, nescius quonam modo vitam ab instanti nece eriperet, cervus ipse fere extinctus lassitudine, ad ecclesiam sanctae Dei famulae confugit; ibique ante pedes ipsius mansuetus jacuit. Quo cum sequentium tam venatorum quam canum fugax impetus advenisset, nequaquam ipsi canes ultra rivum, qui praeterfluit ibi, nedum intra atrium ante monasterium statutum, illum prosequi sint ausi. Postremo lux et ipse veniens descendit, et in ecclesiam intravit: tantique miraculi stupore correptus, Deo gratias egit; cernensque in medio psallentium tam Episcoporum et Abbatum nec non Monachorum et Sanctimonialium choro, ante beatæ pedes Virginis mansuetam bestiam jacuisse; credidit per seipsum visa, relata miracula: mansit autem ibi, tam gloriosi miraculi novitate laetus effectus, septem diebus enim praedicta Dei famula, offerens ei plurima dona sanctoque suo conventui, atque orationibus suis se commendans.

18 Post enimvero multum temporis, divina inspirante clementia, idem ipse Guerec, cogitans, quomodo sancti ejusdem conventus inopiam relevaret, et possessiones quae eisdem Dei servis ad quotidianas expensas copiosius sufficerent amplificaret; directis per climata totius Letaviae legatis, primum S. Therianum Metropolitam, cum ceteris qui praesidebant ecclesiis ipsius regionis Praesulibus, nec non et Abbates ac religiosos sacri Ordinis viros, statuto concilii termino accersivit: inter quos Iuthael Phedonensem et Budicum Cornubiensem Comites et fratres suos, ut refert antiquitas, precibus et scriptis suis advocare studuit. Cumque inito consilio causam hujus congregatae Synodi explicasset, et quae in animo se facturum vel daturum sanctae Dei famulae Ninnocae ejusque successoribus, ibidem Deo servantibus proposuerat, eis apperisset; omnesque tam sanctae ejus voluntati gaudentes assensum praeberent; tunc Dux ipse jam dictum Archipraesulem, ut ad celebrandum sacrosanctum Mysterium se prepararet rogavit; quatenus in praesentia tam nobilium virorum, domum jam dispositum, per manum tanti patroni, super altare alacri mente Deo offerret. Celebratis igitur ex more sacrosanctae Missae solenniis, jam saepe dictus Princeps suae donationis scripta munimenta bullataque, inde custodiri praecipiens, ita obtulit in verbis, inquit.

19 In nomine sanctae et individuae Trinitatis, et Beatissimae Virginis Mariae, et per virtutem sanctae Crucis: Ego Guerec, Dei gratia Britanniae minoris Dux, ex mea propria hereditate, pro commemoratione assidua animarum parentum meorum, tam vivorum quam defunctorum, et pro salute animae meae, nec non posteriorum qui ex stirpe mea successuri sunt, et pro statu regni mei, in conspectu Episcoporum et Comitum ac Optimatum regionis Britanniae hic adstantium, do, dono, concedo Sanctae Dei famulae et Virgini Ninnocae ejusque successoribus in perpetuum, ibi in loco, qui ex ejus vocabulo dicitur Lann-Ninnoc, Deo servituris; totam plebem quae dicitur Plennur, cum omnibus terris cultis et incultis, ut continetur penitus intra fines suos. Adjicio insuper aliud donum, terram totam videlicet in qua est ecclesia S. Julittae, eam eadem ecclesia, quae est in Renguis. Ad sustentandam quoque loci hujus quolibet anno procuracionem, trecentos modios tam salis quam vini atque fru-

D
Occasione
cervi ad se
confugientis,

dicatur locum
impetrasse a
Duce
Britanniae,

E

de consensu
Procerum,

F

et condito
desuper in-
strumento,

largam do-
tem pro suo
monasterio
accepisse:

menti,

A menti, de terra quæ dicitur Bath Guerran, similiter consero, eosque deferri usque huc navigio faciam. Angeo etiam huic meo dono trecentos tam equorum quam equarum, et totidem boum et vaccarum, nec non et minutorum animalium. Ad corroborandum vero hujus donationis meæ privilegium, calicem hunc aureum cum patena, vino mero plenum, in testimonium offero, et in dicambitione æterna promitto. Quicumque ergo hujus doni quantitatem violaverit aut minnerit, præsentis et æterni anathematis jaculo transfigatur, sitque pars ejus cum eis, qui in igne inextinguibili, in cinulum perditionis, pro sua nequitia semper involvuntur. Respondentes autem omnes qui ibi aderant, dixerunt Amen.

cui etiam curavit præficiendum patrum suum.

B 20 Sancta vero Dei virgo Ninnoca, de tanti collatione beneficii in Domino gratulata, eidem Principi gratias referens, benedixit eum dicens: Benedicat te Dominus Deus omnipotens, et magnificet nomen tuum, multiplicet semen tuum in universa hac Letavia, detque tibi vitam longævam in hoc seculo: et ut pro terrena ista donatione quam dedisti Deo, centuplicata mercede ab eo diteris in futuro. Præterea, Domine mi, valde quippe necessarium est nobis, rogo tuam excellentiam, ut istum cum suis rebus omnibus ad eum attinentibus locum, patrono meo nomine Gurkentelio, sub tua tutela regendum committas: eumque in presenti tua petitione præmonitum, in Pastorem promoveas: est enim vir summæ nobilitatis et providentiæ, cui a parentibus sub custodia ab infantia jam olim commissa sum; eumque in omnibus fidelem et utilissimum virum experta sum. Qui sanctæ Virginis assentiens verbis, eundem virum ipsius monasterii regimini præfecit, atque a præsentibus in Abbatem Episcopis benedici constituit. Huc igitur, pro qua convenerant constitutione patrata, et a Sancto Thurriano benedictione percepta, singuli læti redeunt ad propria. Vixit autem in regimine ejusdem Abbatiæ vir quadraginta et tribus annis. Factum est hoc in loco qui vocatur Lan Ninnoc, in plebe Pleumur, coram præscriptis Letaviæ Nobilibus, anno ab Incarnatione Domini Nostri Jesu Christi quadringentesimo quinquagesimo octavo, regnante eodem Domino nostro Jesu Christo, per infinita secula seculorum. Amen.

21 Hactenus Vita, perquam male (ut ex præmissis apparet) consuta; in quibus quæ nominantur loca, Pleumur (quod Plebem seu Ecclesiam majorem significans, in non una Britannia Armorica parte invenitur, et quidem juxta urbem Venetensem duplex, Renguis et Bath-Guerran, relinquo regimini ipsius peritis requirenda: quando multa interrogans nihil dum verti potui intelligere, de ipsomet, quod ante unum nosse oportebat, Lan-Ninnoc, etsi de eo ut notissimo loquatur Albertus, Nam, ut dicam quod res est, difficile nobis est cum Provincia illa commercium, in qua unanisi paucissimas domos easque fere positas ad Aquitanie confinia habet Societas nostra, ut vehementer optemus istic invenire hominem rerum patriarum studiosum, qui Sanctorum causa illi velit pro nobis laborare, perquirendis quas Albertus allegat quolibuscumque Legendis: nec enim ipsi, deprehenso sæpius per conjecturam addere vel mutare quilibet, atquiescere secure possumus; neque e re nostra est quæ ille ex Latino Gallica fecit, iterum ex Gallico Latine reddere.

D
AUCTORE F. N.
Unde nobis
difficultas
bene de Sanctis
Armoricis
scribendi?

22 Ut autem de S. Nianoca, aliquid saltem per conjecturam hic statuam; dici posse videtur, quod illa cum Gurkentelio atque vâris sanctis, piæ peregrinationis causa venit ex majori Britannia in Armorica, sicut postea seculo viii venit S. Walburgis cum sanctis Fratribus suis in Germaniam. Deinde post obitum Sanctæ, circa annum DCCXL, vivente et forte durante S. Turriano Episcopo, funditum sit monasterium de Lan-Ninnoc; non a Duce Britannia, sed a quodam Nobili, Guerec, nomine. Solent enim in monasteriis, quamvis subinde scripti monumenta pereant, in memoria Religiosorum diutius perseverare primorum Fundatorum nomina, pro quibus quotidie inter divina Officii orationes funduntur. Nisi placeat magis alia de fundatione monasterii conjectura, dicaturque istud fundasse Guerec Comes ille Venetensis, de quo nup. 2 egimus, uno post obitum S. Ninnocæ seculo. Sanctus vero Turrianus, aliqui duo fratres Ducis Guerec, ideo reperiantur in instrumento, quod sub iis nominibus variis temporibus benefactores monasterii fuerint. Et hæc, accedente notitia veterum possessionum ac jurium monasterii, fortassis ab non uno donatorum, occasionem dederint comminiscendi tum instrumentum donationis, tum Vitam ipsam qualem legendam dedimus, quia melius nihil sperare poteramus.

Quid per conjecturam de Ninnoca dici possit?
E

NOT. 21

C

DE S. LUCENTIA VIRGINE

PRUVINI IN FRANCIA

F

D. P.

Ex relato Claudii Castellani Canonici Parisiensis.

B rionensis in Gallia Pagus, cui Melodunum caput est, inter nobilitatem sui ambitus oppidum Pruvinum numerat, vulgo Provins, insigne sub Vosia rivuli fontibus municipium, lenis circiter octodecim Parisiis euntibus versus Eurofricum in Campaniam Francicam, cujus regimini cum tota Brionensi provinciam subjacet; unde Pruviniensibus solidis nomen in Caroli Magni et Caroli Calvi Capitularibus, ab Adriano Valesio in Galliarum notitia observatis. Hinc circueuntes anno MDCLXXV mense Septemb. Claudius Castellanus, Canonici Parisiensis, cogniturus, numquid ibi reperiretur operi nostro congruum, et in hunc curam ita intentus ac si studium hoc suum præcipuum foret; numeravit ibi plures quam viginti ecclesias, quarum una, inter tres Collegiatas præcipua, S. Quiriaci sacra est, et ad hunc iv Junii Fastis suis adscriptam habet S. Lucentiam Virginem; ita tamen ut festum ejus instar mobilium colatur postridie Ascensio-

Claudius
Castellanus
Canon. Pa-
risien. an.
1685

Pruvini in
Collegiata
S. Quiriaci

nis Dominicæ, sub Officio toto de Communi unius Virginis.

2 Etenim, quamvis illa credatur ibidem nata, ibidem etiam vixisse et obiisse, aliud tamen de ea nihil vel scripto vel memoria retinent incolæ; solum in prædicta Majori ecclesia, post aram principem, suggestum ostentant, supraque ipsam capsam custodem sacri corporis; quæ si aliquando aperitur, spem aliquam concipio, inventum inibi aliquid notitiæ amplioris. Ea dum expectatur, satis fuerit diligens prælaudati Castellani studium, hac ejus notitia suggerenda, commendasse; ut et alii, qui similia possunt, exemplo tali animentur. Etenim vix aliqua Galliarum provincia est, quæ non plures Sanctos numeret Martyrologii Gallicani Auctori præteritos, atque communem notitiam fugientes; prout facile animadvertet, quisquis topographicas singularum Provinciarum tabulas percurrere voluerit: inventurus ubique loca plurima, suum a Sancto aliquo nomen habentia.

S. Lucentia
cultam et
corpus inven-
isse nuntiatur.

A bentia. Rem sane utilem ad Dei Sanctorumque gloriam faciet, quisquis eorum rationem ordine alphabetico quoadque inibit; deinde si, quod cuique Sancto vetus ac Lotinum nomen sit (multa enim temporis lapsu incredibile quantum a prisca forma degenerarunt) atque diem quo quisque ibidem colatur curabit annotare, non sine ulteriori aliqua vitæ actorumque notitia, scripto vel traditione excepta.

3 De Lucentia aliquando incidit Castellano suspicari, ipsam eandem esse, cujus, sub nomine Lucęgię Virginis ex MS. Adone Leodiensi nostroque Florario mentionem fecimus, absque alia notitia, die XVIII Maji. Non esse quidem prorsus a verisimilitudine aliena ejusmodi cogitatio, de ea, cujus festum habetur mobile, celebrandum postridie Ascensionis. Sicut enim,

cum Pascha celebratur XXIX Martii, tunc Feriæ VI D Ascensionem subsequens cadit in XVIII Maji; et quando Pascha agitur V Aprilis, tunc eadem Feria concurrit cum IV Junii; ita factum esse potuit; ut occasio celebrandi tali Feria festi, sumpta sit a translatione alterutro die facta, cum die alterutro extra talem concursum mortua sit Sancta: quæ olim quidem venerationem habuerit sua vero natali, postea autem, propter Translationem solemnius factam, mutata ea sit in diem alterum tali concursu prima vice famosum. Sed plus aliquid rationis requiritur, ut quod fieri potuit, reipsa factum esse dicatur: aliòquin vicina valde sunt Lucentiæ et Lucęgię nomina: hoc usu vulgi emollitum, istud Latinum magis.

Dubitat,
an ea sit
S. Lucęgię
relata 18
Maji.

DE S. CONCORDE EPISCOPO

PROPE CAMBERIACUM IN SABAUDIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

Circa cultum, Episcopatum, ætatem Sancti.

D. P.

B

E

CHICA SEC.
XIII

Sub Athana-
censi Ab.
Geraldio
circa an.
1030

A d Confluentes Rhodani atque Araris, in urbe Lugdunensi, Athanacium dicebatur, vetustum Benedictini Ordinis Monasterium; cui Dompnus Geraldus Abbas, miræ sanctitatis vir, præesse videbatur, quando Rodulfus Rex Burgundię, hujus nominis III, intra annum DCCCCLXXXIV et MXXXII quo obiit, ejusque uxor Ermenegardis Regina, easam humanæ fragilitatis considerantes, et quantum hic in presenti bonæ actionis fructum perciperent, in futuro vero æternæ beatitudinis præmia consequi mererentur,..... consilio Dompni Leodegarii Vienneſis Archiepiscopi, suæ Ecclesię Primatum obtinentis, nec non aliorum honestissimorum virorum, tam laicorum quam clericorum; villam, quæ vocatur Lemensis, dederunt sacrosanctę Dei Ecclesię Athanacensi: quapropter etiam prædictus Abbas, eorum justis petitionibus compulsus, communi Athanacensium Fratrum suorum consilio, inibi Monachos misit, qui pro eorum atque omnium antecessorum suorum animabus, sedulo Dei misericordia intervenirent.

C 2 Ita fundatus fuit Lemensis Prioratus, juxta diploma integre legendum lib. 6 Historię genealogicę Domus Sabaudię, a Guichenone editę pag. 4. Hoc instrumento non obstante, Symphorianus Campegius, lib. 3 cap. 6 de regno Allobrogum, testans Catalogum Abbatum Athanacensium, a Sammarthano editum, foundationem loci adscripsit tempori Anselmi cujusdam, unius ex Abbatibus, qui inveniuntur præfuisse ante institutionem Athanacensis monasterii, veluti factam anno DCCCLVI, ab Ambardo Archiepiscopo Lugdunensi. Et qui nunc locum tenent Cistercienses Congregationis Fulliensis, vetus Athanacense Missale allegant, apud se asservatum, ex quo probetur ibi Monachos fuisse jam inde ab anno DXII. Quin etiam asserunt, ecclesiam ibi S. Petro dicatam, fuisse primitivam parochiam urbis Camberiensis, quę Camerinum Lemnicorum sit in Itinerario Antonini; et a Lemnicis remansisse nomen S. Petri do Lemenzo. Ex prædicto autem Catalogo discimus, quod prænominatus Geraldus, Symphoriano Giraudus dictus, fuerit a prædicta instauratione Abbas Septimus, cui Germanus successit, et Germano Guhardus, anno MLXXI notus.

3 Porro invenio Joannis Ferrandi epistolam nostri, anno MDCLIII scriptam ad Bollandum, qua ei significat, Lemense cœnobium esse prope Cameriacum

sive Camberium, Sabaudię metropolim et veterum illius regionis Ducum antiquam sedem, haud procul a confinio Delphinatus; in quod expulsis Benedictinis successerint ii quos duci Fullienses. Apud hos, inquit ille, S. Concordii Archiepiscopi Hiberni integrum corpus, religiose servatur et colitur: de cujus vita aliud nihil consequi discereve potui, quam Hymnum, ante aram ipsi Divo sacram pervetustis characteribus exaratum, quem fœdis cacographiis (ut eorum temporum erat barbaries) incestatum, verbatim exscripsi. Addunt Fullienses exinde a me requisiti per R. P. Balthazarem Riandetum, Camberriensis nostri Collegii anno 1689 Rectorem: Habemus foundationes Missarum celebrandarum in capella S. Concordis (sic enim ubique scribitur, non Concordii) jam factas trecentis annis ante currentem MDCLXXXIX: quarum authenticas sane optarem videre, multum enim facerent ad solide probandum cultus antiquitatem. Interim ipsum Hymnum accipe, cujus hic in veteri tabula titulus: Oratio Confessoris Episcopi B. Concordis, Archiepiscopi Yllandię.

habet attare
et corpus S.
Concordis,

F

fundatus
Prioratus
Lemensis

4 Ave Pater gloriose,
Salve Præsul pretiose,
Quondam Pastor Illandię,
Nunc decus Sabaudię.

Episcopi Il-
landię,

Tu es Concors vir beatus,
Cum Christo concordans lætus,
Et cum Justis eras concors,
Sed nunc cum Sanctis ades consors.

Hic cum esset vir Pontifex.
Ecclesiam, ut opifex,
Augmentabat quotidie
Sancti Petri Illandię.

qui Romam
tendens,

Volens inde Romam ire,
Et Sanctum Petrum orare,
Abiit cum fastidio
In Lemensi Cœnobio.

Hic invenit consecratam
Ecclesiam, et fundatam
Ad honorem Clavigeri
Sancti Petri Apostoli.
3 Ibi erant Cœnobitę.

ibi se moritu-
rum prædixit,

Monachi honestę vitę,
Qui Præsulem susceperunt,
Eumque honoraverunt.

Sanctus

prope Cambe-
rium

A

Sanctus vero Concors inde,
Quasi suspirans profunde
Prophetavit, quod futurus
Erat ibi finiturus.

Dum ille infirmabatur,
Servi sui turbabantur:
Illos dulce confortabat,
Et hæc verba proferebat.

uti contigit,

In Illandia servivi
Petro, Apostolo Sancto,
Romæ Petrum visitavi,
Tumulabor in Lemenso.

Post sumptam Communionem,
Vir Sanctus junctis manibus
Christo transmisit animam,
In supernis cœlestibus.

6 In transitu hujus Sancti
Miracula fiunt multa,
Ægri sunt sani effecti
Per sua magna merita.

et a morte
miraculis
clarus,

B

Deposito Præsulis
Fuit a Deo relata:
Nam in libris ab Angelis
Per Orbem fuit descripta.

Et in Martyrologiis
Festum Patris eximii,
Colitur in Ecclesiis
Pridie Nonas Junii.

colitur 4
Junii.

Concors, beate Pater,
Impetra tuis servulis,
Ut cum Christo perenniter,
Tecumque regnent in cœlis. Amen.
7 Sancte Concors, spes infirmorum
Dirige nos ad regna Cœlorum.

ORATIO.

Creator mundi Deus, qui in Sanctis tuis semper
es mirabilis, quique multa mirabilia in gloriosum
Confessorem tuum Concordem atque Archipræsulem
ostendere voluisti: et ut diem depositionis per uni-
versum Orbem [faceres venerabilem, nomen ejus]
in Martyrologiis per Sanctos Angelos tuos, eodem
die mirabiliter scribere fecisti: clementiam tuam
suppliciter imploramus, ut meritis et intercessione
ejusdem sancti Præsulis, mereamur in libro vitæ
adscribi, et ab omnibus adversitatibus et infirmita-
tibus mentis et corporis liberari, tecumque firmiter
in cœlis cum Christo letari. Per Dominum nostrum
Jesum etc.

C

Illandix non
potest pro
Illandia hic
sumi:

S Yllandiam sive Illandiam nullam uspiam novi-
mus; Irlandiam intelligens P. Ferrarius, Archiepi-
scopum Hibernum nobis annuntiavit; Yslandiam sive
Islandiam, Fullienses; itaque ratiocinantur. Arngrim-
mus Joanas Islandus, licet hæreticus, in suo tractatu
de Islandiæ gentis primordiis et veteri republica
cap. 10, Episcoporum illius populi meminit fere
usque ad annum mcll; et habemus fundatas ad tu-
mulum S. Concordis Missas trecentis abhinc annis:
datur ergo locus conjectandi floruisse ipsum et ad
nos transivisse intra annum mcll et mccc. Sed
huic conjecturæ renuntiabant credo Fullienses, cum
tomo primo Atlantis Blaviani inter Hyparctica pag.
46 et seqq. legent series Episcoporum, primo Schalthol-
tensium, ab anno mvi; deinde etiam Hollensium,

ab anno mcvii usque ad mxxxv accuratissime de-
ductas, absque ulla vel alicujus Concordis vel Ar-
chiepiscoporum mentione, nisi Minulensium in Sa-
xonia aut Landensium in Dania, a quibus illi fuerint
ordinati. Redeundum ergo ad sententiam Ferrarii,
Illandiam interpretantis Irlandiam, quod sane proxi-
mum erat.

D
AUCTORE D. P.
sed melius
sumetur pro
Irlandia;

9 Hoc autem posito, nihilo minus sequitur, quod
non multorum seculorum ætatem habere potest Hymnus
ubi Hibernia antiquioribus Scotia et Ierna dicta, ex
Anglorum recentiori usu vocatur Irlandia. Hæc porro
insula, cum usque ad annum mclii Archiepiscopalem
titulum ignoraverit; consequens fit, ut si Hibernus
fuit S. Concors, et vere Archiepiscopus dictus est,
non ante xii seculum vixerit. Illo autem quem dici anno
(uti ex Annalibus Clain-edneacensibus refert Colga-
nus, post vitas S. Patricii pag. 306). Nobile conci-
lium in Vernali tempore ad Dominicam, Lactare
Jerusalem, apud Kenannus celebratum fuit: in quo
præsides D. Joannes Cardinalis, Presbyter B. Lan-
rentii in Damaso, inter viginti duos Episcopos et
quinque Electos, inter tot Abbates et Priores, ex
parte Beatorum Petri et Pauli et Domni Apostolici
Eugenii, simoniam et usuram omnibus modis extir-
pavit et damnavit, et Decimas dandas Apostolica
auctoritate præcepit: quatuor Pallia quatuor Archie-
piscopis Hiberniæ Dublinensi, Casselensi, Tuamensi,
et Ardmachano tradidit: insuper Ardmachanum
Archiepiscopum super alios, ut decuit ordinavit.
Ita Annales illi; qui mox singulorum Episcoporum
nomina Sedesque recensent, ac denique narrationem
sic concludunt: Pridie Nonas Martii, hæc Synodus
absoluta fuit, in qua Episcopatus Hiberniæ reformati
et ordinati sunt.

ubi dicendus
eri Concors
floruisse, post
Institutos an.
1150 Hiberniæ
Archiepiscopa-
tus;

E

10 Quam necessaria ea reformatio fuerit, quamque
antea prostrata per insulam universam jacuerit eccle-
siastica disciplina, sub Episcopis sæpe laicis, et sacro-
rum Ordinum expertibus, aut etiam uxoratis; malim
ex Vita S. Malachiæ a S. Bernardo scripta, et ad
m Novembris illustranda, intelligi. Concilio autem
nullus invenitur adfuisse Concors: igitur posteriori
aliquo tempore vixerit is de quo agimus, recenti ta-
men adhuc vigore reformatæ noviter disciplinæ, ut
ultra seculum xiii videatur non debere referri. Dubli-
niensium, Casseliensium, et Tuamensium Archiepisco-
rum nomina et Vitæ, ut melius potuit, Dublini evulga-
vit ante hos sexaginta annos Jacobus Waræus: Colga-
nus postea, ad Vitam S. Patricii, Comorbanorum, id
est successorum ejus Primatus Ardmachanorum, se-
riem texuit: sed nullus uspiam apparet Concors.
Quamquam autem ejusmodi Catalogi, ut plurimum de-
fectuosi sint (qui enim possent aliter, tam sero contexti,
et in tanto veterum monumentorum defectu?) non ta-
men suspitione vocat Archiepiscopi dignitas, nusquam
expressa in Hymno, sed in solo ejus titulo appicta.
Neque novum nobis erit si in talibus deprehendatur ali-
quid obrepisse præter veritatem, cum xxi Maji vide-
rimus S. Silao, Episcopo similiter Hiberno, et Lucæ
mortuo sub annum mxciv, appictum in capsâ corporis
Archiepiscopale Pallium, quale ante prædictum Con-
cilium nunquam in Hiberniam delatum fuerat,
ut scribit Hovedenus. Satis igitur habuit Episcopum
in titulo scribere Concordem, ulteriorem ætatis ac
Sedis disquisitionem Hibernis eruditis relinquendo.

quamquam
Archiepiscopi
titulus Sancto
huic additus,valde dubius
nobis sit.

DE B. PETRO, DICTO DE BONO

G. P.

MONACHIO CLUNIACENSI IN GALLIA

Ex ipsius Monasterii Chronico et Fastis Benedictinis.

MCCCCXXX
anl xli.Vita compen-
dium.

B

Chronicum Cluniacense in Bibliotheca Cluniacensi excusum columna 1675 agit de Oddone II, Abbate xli; ac dicit, quod is incepit regere anno mccccxiv, et obiit die ii Novembris anni mccccvii, ac dein columna 1678 hæc subiungitur: Isto etiam tempore fuit alius quidam Petrus, dictus de Bono, Monachus, qui prime quidem burgensis fuit et mercator Cluniacensis, et satis locuples, habens uxorem honestam: quæ tandem cum debitum carnis persolvisset; idem vir suus sortitus est Presbyterii dignitatem: in qua statim decessit ab humanis, et delatus ad ecclesiam, restitutus fuit et ad vitam et ad sanitatem, ut nobis sæpe dicebat. Que sic restituto, factus est Monachus Cluniaci: in quo Ordine vixit laudabiliter et religiose. Omni enim die Psalterium totum legebat, et Missam celebrabat. Quolibet die Horas de sancto Spiritu devote dicebat, et quolibet die Martis Missam de ipso sancto Spiritu celebrabat. Unde meruit, ut pie credimus, decedere in die Pentecostes, ea scilicet hora, qua Conventus cantabat, Veni Creator Spiritus: cujus animam pie credimus a sancto Spiritu in cælis

esse coronatam. Hæc ibi, quæ de ipso solum scimus, satis accurate proposita. Hunc Petrum cum titulo Sancti hoc die iv Junii referunt Arnoldus Wion, eumque secuti Benedictus Doryanius, et Gabriel Bucelinus in Fastis Benedictinis: item Philippus Ferrarius in Catalogo generali, et Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano. Solus Hugo Meuardus ab omni titulo abstinet: quia tamen primo loca recenset, forsitan littera S per incuriam typothetarum omissa fuerit. Quod vero Wion, Bucelinus et Ferrarius referant abitum ejus ad annum mccccxix, minus placet: quia tunc Oddo II necdum erat Abbas constitutus, mallemus ergo assignare annum mccccxxx aut mccccxli, quando, æque ac tunc, littera Dominicali A Pascha celebratum fuit xvi Aprilis, et Festum Pentecostes hoc iv Junii. Quia vera de Ecclesiastica ejus veneratione apud antiquiores Martyrologos nihil reperimus, solum Beati titulum præfiximus nomini; eo maxime, quod Cluniaci existentes anno mclxii, benigneque ad omnia spectatu digniora nostrumque scopum spectantia deducti; neque sepulcrum ejus, neque reliquias, nec aliam ullam memoriam, prisci cultus indicem, vidisse nos meminerimus.

Memoria in
Fastis.

E

Tempus obitu.

DE BEATO PACIFICO

NOT. 22
D. P.

ORDINIS MINORUM CEREDANI APUD INSUBRES

Vitæ et cultus notitia ex variis.

AN. CCCC-
LXXXII.C
Ab eo Summa
casuum
scripta.In altari
corpus

et caput:

Carolus a Basilica Petri Episcopus Novariensis, libro primo Novariæ suæ ægis de locis diæcesis, pagina 56 ista scribit: Ceredanum, vulgo Ceranum, vicus Ticino proximior (Novaria distans versus Orientem circiter v. p. m.) aliis amoenitate præstare videtur: præstat vero magis beato viro Pacifico, quem protulit, et cujus corpus tenet. Natus dicitur ex familia hujus vici Ramota. Ordinis fuit Franciscani, doctrina sanctitateque insigni. Librum compesuit anno mccccxxiii, Sixti Pontificis anno ii de Casibus, quos conscientie dicunt, qui ab ejus nomine Summa Pacifica dicta est, nunquam impressus lectitatur. Ejus, uti Prædicætoris verbi Dei et Commissarii Apostolici in Pontificia indictione, quæ Crucata dicebatur, promulgata contra Turcas, qui nonnullas Italice oras occupaverant, legimus litteras quasdam, Ceredanensibus concessas anno mccccxxxi, nona Septembris die. Corpus ejus artubus compactum palpatur, vestitum ordinis indumento: et antiqua consuetudine ob famam sanctitatis servatur in altari ædicular, quæ majori ecclesiæ adjuncta est ad meridiem: ubi precibus, votis, oblationibusque fidelium colitur ut Beatus: præsertim postridie Nonas Junii: quæ die magna Ceredanum convenit multitudo venerandi visendique corporis gratia. Deest caput tamen, quod in Ecclesiæ majoris altari asservatur: et digitus dextræ manus, qui Mortarii dicitur haberi: brachium quoque sinis-

trum, quod in Sardinia servari fertur, ubi diem suum vir beatus obiit: et unde corpus olim transferri curarunt Ceredanenses, uti patrium solatium præsidiumque. Quo loco mox hospitium ejus Ordinis fundavere. Hæc dictus Episcopus edidit anno mdcxii.

2 Lucas Waddingus, in libro Scriptorum Ordinis Minorum, asserit, Pacifici Summam casuum conscientie prodixisse Venetiis apud Guerræos fratres anno mdlxxiv, et mdlxxx apud Joannem Baptistam Somnasium, quam Italice Franciscus Tarvisinus Carmelita reddidit. Waddingus in Annalibus Minorum tomo 7 ad annum 1481 num. 7. In curia Romana, inquit, Commissarii instituti sunt... Sardinia, Pacificus a Novaria seu potius a Ceredano, de quo infra dicemus: Et dein ad annum 1482 num. 71. Obiit, inquit, hoc anno in Sardinia (non in Corsica uti habet Marcus, neque ibi scripsit Somnam Pacificam, ubi per unum tantum annum vixit) Pacificus Novariensis, sive potius Ceredanensis, quem anno præterito diximus illuc destinatum Commissarium. Hoc anno decessisse mihi constat ex Registro veteri Observantium, in quo notatum, Vicarium generalem Florentiæ die xiv Junii hoc ipso anno instituisse Commissarium Sardinia Michaellem Aquensem, celeberrimum prædicatorem, propter obitum, inquit, Pacifici a Novaria.

3 Idem Waddingus cum ad annum 1476 num. 56

F

Fuit anno
1481 Commis-
sarius Sar-
dinia,ibique an.
1482 obiit.

brachium Mortarii.

A egisset de Conventu Viglivani erecto, sequenti numero agit de duobus hospitibus huic subjectis, Ceredanensi et Gumhalensi: atque in primo, inquit, tumultus est B. Pacificus, eo prognatus oppido, sed in Sardiniae insula mortuus, atque Ceredanum furtim in sarcinulis mercatorum, expensis oppidanorum translatus. Errant qui in patria defunctum affirmant. Dum Mortario transirent qui ferebant, elevavit brachium, quod tandem obtinuerunt Clarissæ Mortarienses, habentque in magna veneratione. Caput, a reliquo corpore separatum, asservatur honorifice in ecclesia parochiali Ceredani. Sæpe orta est contentio inter Fratres et oppidanos circa ostensionem corporis: cesserunt enim Fratres hospitium et ædiculam conjunctam, sub cujus altari jacet Pacificus, Confratribus Corporis Christi prope cœmeterium ecclesiæ parochialis, ea lege, ut Fratribus domus et ecclesia commodiori loco construeretur. Quod promiserunt Confratres, compleverunt: sed corpus noluerunt reddere. Tandem conventum est, ut duabus seris clauderetur, primamque clavem haberent Fratres, tamquam legitimi possessores; secundam Confratres,

Corpus sub 2 series.

tres, tamquam custodes, demumque Ceredani Fratribus ædificaretur cœnobium. Hæc Waddingus, et post ipsum Franciscus Haroldus ad annum 1482 num. 14. At brachium sinistrum, ait, alii in Sardinia relictum ferunt, alii Sororibus S. Claræ Mortarii datum.

4 Philippus Ferrarius in Catalogo generali ad hunc iv Junii: Ceredani in territorio Novariensi, Beati Pacifici Confessoris Ordinis Minorum, et in Notis allegat loci monumenta et Chronicon Minorum, et Carolum Episcopum Novariensem, in quo dicitur quidem coli postridie Nonas Junii; sed alii videntur existimasse, errore quodam sic scriptum fuisse, multoque melius fore si legatur, pridie Nonas Junii, cum alter dies solet appellari octavus Idus Junii. Ad diem quoque iv Junii, eundem Martyrologio Franciscano inscripsit Arturus a Monasterio, ubi in Natis appellatur fervidus concionator, et in lucrandis animabus verbo et opere potens: vita exemplari ac sanctis operibus, suique instituti observantia conspicuus.

D
AUCTORE D. P.

Memoria
in fastis 4
Junii.

B

DE B. FRANCISCA VIRGINE

ORDINIS SERVORUM B. M. MANNUÆ IN ITALIA

Synopsis vitæ atque cultus, ex Gianio et aliis.

E

AN. MCCCXCV.

Archangelus Gianius, texens Annales sacri Ordinis Fratrum Servorum B. Mariæ Virginis, a suæ institutionis exordio; postquam Centuria in lib. 5 cap. 2 egisset de viris eruditione præcellentibus, qui Ordinem paulo ante seculum xvi illustrarunt; Dum his, inquit, et plerisque aliis peritissimis viris Ordo floreret; non deerant ex altera parte, qui sanctissimis incumberent moribus, et serviendo Deo magnopore invigilarent: ex quibus hac tempestate ad cœlum evolavit B. Francisca de Cumis.

An. 1482
Ordinem ingressa,

Hæc suscepto secundi Ordinis habitu, die iv Februarii MCCCCLXXXII, inter sacras Virgines Monasterii Mantuæ cooptata, sanctissimam et optimis exemplis refertam vitam duxit, semper ad majorem religiosæ disciplinæ perfectionem tendens, quod exitus admirabili modo probavit; cum extremum vitæ persolvisset, die Jovis 4 Junii 1498. (Error hic est in alterutra cyfrarum: nam, secundum litterarum Dominicalium ordinem annus 1498, litteram G sequens, diem 4 Junii numerabat die, non Jovis, sed Lunæ) itaque vel die 7 obiit Francisca, vel anno 1495 habente litteram Dominicalem D. Nobis satius videtur unum quum duos errores fateri et corrigere; maxime cum Hippolytus Donesmundi, tribus ante Gianium annis Historiam Ecclesiæ Mantuanæ divulgans, diem iv Junii retineat, aliumque annum, scilicet MCCCXCVI notet, sed tunc cadebat in Sabbatum dies ille.

obit non 1438
vel 106, sed 95.

3 Ut ut fuerit; Cum extremum vitæ persolvisset Francisca, accidit ut sequenti anno, dum ecclesia et locus in ampliorem formam redigeretur, oporteret Monialium ossa, ex priore in alteram foveam, infra septa monasterii interioris ecclesiæ transferre; et corpus B. Franciscae, quasi tunc fuisset tumultum, recens et olens repertum fuit; ac insuper (quod fuit mirandum) manu tenens lilium virens ac si terra tunc vernans collectum fuisset. Quare Moniales, una cum Patribus nostris, Episcopo as-

sentiente (Erat hic Ludovicus Cardinalis Gonzaga, ab anno MCCCCLXXXIII ad MXXI Cathedra illa potitus) statuerunt corpus illud seorsim sub altare interiori ecclesiæ, in arca lignea, recondere: quousque ventum est ad annum MDLVII, quando D. Valentinus de Valentinis Mantuanus, graviter ægrotans, et hujus Beatæ meritis convalescens, maxima cum devotione curavit illud corpus honorificentius recondi in arca marmorea, cum ejus imagine his superpositis verbis LA B. FRANCESCA DA COMO.

5 Quod vero plura ediderit miracula, unum illud apertissime testatur; quod in veteri quodam Diario expensarum illius monasterii, hanc legimus particulam. Die xv Septembris MD emitur liber, pro conscribendis miraculis et gratiis B. Franciscae de Cumis, Sorore Anna de Mediolano mandante, quæ tunc erat Prior Monasterii Mantuæ. Hunc vero librum non vidimus, quod dicerent Sorores aliquando ad manus cujusdam Ducissæ Ferrariæ delatum, in Aula defecisse. Sperabam ego ex hinc intentiori cura requisitum fuisse, et repertum librum: eoque spe rogavi anno MDCLXXXVIII Collegii nostri tunc Rectorem, Constantinum Aium, ut cognosceret; sed idem a Patribus Servitis responsum retulit. Rogaveram etiam, ut de præsentis corporis statu inquireret, et effigiem (siquidem supersit) delineandum curaret, sed respondit; Corpus asservari intra parietes monasterii, ad quod quia nullus patet aditus, ignoratur an sit nec ne integrum. In ecclesia vero S. Barnabæ ipsorummet Patrum Servitarum cerni quamdam effigiem antiquam, sed injuria longi temporis fere consumptam. Nihil ergo ultra sperandum de his video, nisi vel ipsæ Sanctimoniales per se delineant postulatam imaginem, uti delinearunt Virgines Monasterii S. Mariæ Angelorum Florentiæ imaginem B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis; vel cum Episcopi sui licentia ul sese ingredi ea causa pictorem sinant, prout siverunt Vallumbrosanæ monasterii S. Salvii, pro delineanda veteri S. Humilitatis pictura; quæ utraque extat in

an. 1496
corpus integrum refectum cum titulo virenti,

an. 1537
honorificentius collocatur,

ob miracula
ab an. 1500 scripta

F

quorum frustra queritur exemplum

uti etiam
vetus Beatæ effigies.

Majo

A *Majo nostro, altera tomo v, altera post tomum vii.*

*Non videtur
Mantuana,*

6 Hippolytus Donesmundi, ad præcitatum ex eo annum 1496, de Francisca agens, asserit, alios esse qui dicant, eam patria Comensem fuisse; alios qui familiæ de Comis seu Comorum eam vindicent. Postremis favere videtur *Diarium præcitatum*: sed obest, quod ea ætate non solebant in monasteria inferri tessera gentilitæ aut nomina familiarum, quisque autem vel Frater vel Soror cognominabatur a nomine civitatis, unde prodierat, uti vel in ibidem nominata Priorissa Sor. Anna de Mediolano apparet. Itaque non inmerito gloriari videtur Primus Aloysius de Tattis, in suo Novicomensis Ecclesiæ Martyrologio ad hunc diem, quod Novocomi ignotam, ipse patriæ acquisivit, atque sub hoc elogio dedit annue commemorandam:

Eodem die iv Junii, B. Franciscæ Virginis, Ordinis Servorum B. M. V. quæ Mantuæ inter sacras illius asceterii Moniales adscripta, pulcherrimum virtutis florem aliorum virtutum flosculis reddidit pulchriorem: quibus brevi ornamentis Sponso immortalis acceptissima, ab ipso in cælum evocatur. In Natis autem addit geninum Gregorii Lazarii, de eodem cum virenti lilio reperto, Epigramma; quod in ejus *Laurario Poetico* num. 21 et 22, vel in dicto *Martyrologio*, legere licebit. Arturus a Monasterio in *Gynecæo sacro*, sic scribit: Mantuæ B. Franciscæ de Cumis, Virginis Ordinis Servitarum, quæ ad beatum consortium profecta, se signis admirandis glorificatam esse in cælis manifestavit.

U
*sed Comensis
fuisse.*

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii pie memoriæ, nisi aliud indicent litteræ, additæ ad marginem.

Sancti Joannis Eleemosynarii, Patriarchæ Alexandrini, Translatio tertia corporis, hoc die facta, uti legitur in Vita xxiii Januarii.
 S. Severa, } Martyres fratres, celebrantur
 S. Caleudinus, } a Maurolyco et in MSS. Va-
 S. Marcus, } ticano S. Petri, Parisiense S.
 Victoris, Florentino Strozii, et alio Reginæ Sue-
 ciæ. Acta Martyrii dedimus xxix Januarii.
 S. Præcordii Confessoris translatio Corporis Cor-
 beie, celebratur in cappis et officio xii lectionum;
 eademque refertur in adjunctis apographo Martyro-
 logii Hieronymiani Corbiensi, uti diximus ad diem
 ejus natalem i Februarii.
 S. Felicis, Episcopi Metensis, depositio inscripta est
 MS. Florario. De eo egimus xxi Februarii.
 S. Proti, } Martyrum, } translatio facta anno
 S. Hyacinthi, } 1618, feria 3 Pente-
 S. Liberatæ, } Virginum, } costes hac v Junii, cum
 S. Faustine, } celebri per totam ur-
 S. Provinciæ Episc. Comensis, } bem supplicatione et de-
 S. Julianæ Virg. Martyris, } positione in decentiores
 arculas. Ita Martyrologium Comense Aloysii de
 Tottis. Ex his coluntur.
 SS. Protus et Hyacinthus die xi Septembris.
 Liberata et Faustina Sorores, xviii Januarii.
 Provinciæ Episcopus Comensis viii Martii.
 Juliana Virgo et Martyr xvi Februarii.
 S. Silvester, Episcopus Vesontionensis, memoratur
 a Ferrario. Chiffletius ait, hanc esse ejus et S.
 Aniani decessoris communem Translationem. Nos
 ejus Acta dedimus x Maji.
 De S. Amiano octuri v Septembris.
 S. Bonifacius Martyr, Tharsi in Cilicia, refertur a
 Molano, Abone, Nothero, et aliis. Vipera hodie
 translata Reliquias Beneventum scribit. Nos cum
 Breviario Romano Vitom dedimus xiv Maji.
 Aglae matrona indicitur a Greveno, Canisio, et in
 nonnullis MSS. De ea agitur in Actis dicti Boni-
 facii. xiv Maji.
 Anctus, Episcopus Pistoriensis, inscriptus est Aucta-
 rio cuidam, collecto a Carthusianis Bruzellensibus
 ad Grevenum. Est is S. Atto, ex Abbate Vollis-
 Umbrosæ Episcopus Pistoriensis, cujus Acta dedi-
 mus xxii Maji.
 S. Florentius, Martyres Perusini, inscripti Marty-
 S. Julianus, } rologio Romano: quore etiam S. Flo-
 S. Cyriacus, } rentius, occasione ossis Duacum
 S. Marcellinus, } translati, ibidem colitur festivus in
 S. Faustinus, } Ecclesia Societatis Jesu; sed Peru-
 sia die quo obierunt, et ab aliis nobisque referuntur
 i Junii.
 S. Jovini, Abbatis Pictavis, memoria celebratur in
 MS. Romano Ducis Attempstii, in Angha aucto.
 De eo egimus i Junii.
 S. Proculi, Martyris Bononiæ memoria similiter in
 dicto MS. fit: de quo etiam egimus i Junii.
 Pergentina, Soror SS. Laurentini et Pergentini,
 nullius laureatæ addito titulo, indicatur in MS. Flo-
 rario, et a Greveno et Canisio, ut diximus ad Acta
 fratrum iii Junii.
 S. Isaac Monachus additur in scriptis ad Grevenum.
 Colitur iii Junii.
 S. Quirinum, ob corpus asservatum Tibure, coli hoc
 die ibidem, asserit Ferrarius ad diem, quo de eo
 egimus iv Junii.

Dedicatio ecclesiæ S. Salvatoris apud Alexandrinos
 celebratur hoc die in Hagiologio metrico Æthiopico
 MS. et ex hoc in Fastis Ecclesiæ Alexandrinæ a
 Jobo Ludolfo nuper collectis et editis.

Falco, Abbas Cavensis sextus, memoratur cum titulo
 Beati a Wione et Menardo. Coluntur 4 Abbates
 primi, nec dubitamus quia etiam hic sanctitate cla-
 rus vixerit; sed tamen neque a Romæ aut Paulo
 Regio de Sanctis Neapolitanis, neque a Ferrario in
 suis Catalogis nominatur.

Bonifacius, ex Monacho Claravallensi Prior Villa-
 riensis nonus in Brabantia, floruit circa annum
 1170, et ob sanctitatis celebritatem ossa ejus re-
 posita esse retro cancellum majoris altaris, indi-
 catur in Historia Villariensium Abbatum: Henricus
 Chrysostomus et Claudius Chalemot eum referunt ad
 hunc v Junii, quo nempe plures nomine Bonifacii
 memorantur.

Ordo militum Jesu Christi in Lusitania, sub insti-
 tuto Cisterciensi, et Abbate Alcobatæ, anno
 mcccxxx sumpsit exordium. Ita Kalendarium Ci-
 sterciense anno 1657 Divione excusum.

Guilielmus Trust, Abbas Fontanensis, et alius Ab-
 bas Reveriensis Ordinis Cisterciensis, Londini in
 Anglia sub Henrico VIII propter fidem suspensi,
 et in quatuor divisi partes, appellantur Beati et
 Martyres ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino: sed
 ut tales necdum sunt ab Ecclesia vindicati.

Sigerus, Monachus Hemmerodensis, apud Cæsarium
 libro xi Historiarum memorabilium sui temporis
 cap. 4, laudatus a mortificatione et ardenti amore
 Deiparæ Virginis. Hinc cum titulo Beati honoratur
 ab Henriquez, Chalemoto, Bucelino.

Anonyma reclusa prope Basileam laudatur a Joanne
 Nyder lib. 2. Fornicarii cap. 2, et cum titulo Bea-
 tæ in Gynæceo sacro Arturi.

Petrus Arragonius, filius Jacobi II Aragonum Re-
 gis, cum titulo Beati refertur ab Arturo. De quo
 Haroldus ad annum 1380 num. 11 ait, quo tem-
 pore obierit incertum. Solum ex Francisco
 Gonzaga haberi, ejus ossa in capsula lignea cum
 veneratione servari in ecclesia Fratrum Minorum
 Valentia, ipsumque vitæ sanctimonia et piis mo-
 ribus illustriorem fuisse, quam sanguine regio.
 Interim Haroldus a titulo Beati abstinet: et Wul-
 donus anno 1239 num. 18, agens de his ossibus,
 honorifice conditis, appellat Venerabilem, pium,
 vitæ sanctitate clarissimum.

Reginaldus ab Urseunia, Nolæ in Campania, anno
 1486 honestius reconditus.

Nicolaus a Kostikio, laicus, Warsaviæ in Mazovia,
 circa annum 1470.

Antonius a Burgo Reatino, Gressi in Latia, circa an-
 num 1500.

Ambrosius a Lombardia, Firmi in Piceno, circa an-
 num 1501.

Didacus Hernandez, Badojocii in Hispania, anno
 1550, omnes Ordinis Minorum, referuntur cum ti-
 tulo Beati in Martyrol. Franciscano Arturi.

Stanislaus de Horzis, Ordinis S. Francisci de Obser-
 vantia, Cracoviæ ad S. Bernardinum quiescit, hoc
 die mortuus an. 1480, et cum titulo Beati inter
 Sanctos ac Beatos hujus nominis relatus a Martino
 Baronio, post Vitom et nurocula B. Stanislawi Cási-
 miritani, Arturo, (quod mireris) præteritus; nullum
 ibi

D. P.

D. P.

ibi cultum habet, ut inde responsum quærenti est.

- Elisabeth Verdugo, tertiaria seculo 16 } Ordinis S.
 Maria Baptista Butaroni, *Virgo Fulgi-* } Francisci,
 nian. 1552, } tamquam
 Beatæ inscriptæ sunt eidem *Martyrologio*. *Jacobitus de Sanctis Fulginatibus*, ad 22 Julii, de *Sanctimonialibus* nonnullis vitæ perfectioris agit, usque Mariam Baptistam accenset, sed nec huic nec aliarum ulli titulum Beatæ optat.
- Joannes Gray, Ordinis Minorum, Bruxellis ab hæreticis Geuziis anno 1579 occisus, indicatur a *Razzio in Auctario Molani*, et cum titulo Beati in *Martyrologio Franciscano prædicto*.
- S. Hilarion Junior, Hegumenus Constantinopoli, memoratur in *MS. Synaxario Constantinopolitano et MSS. Menæis Divionensibus*. At totum officium de eo in *Menæis excensis* est, ejusque memoria in *Anthologio novo* vi Junii.
- SS. Zenais, Cyria, Valeria, et Marcia, Martyres Cæsareæ in Palæstina, memorantur in *Martyrologio Romano ex Menologio Sirlleti*. Verum S. Zenais, separandu ab aliis, Cæsareæ non est passa; et socias habuit SS. Eusebiam sive Ascam et Sussannam. Nos cum antiquis *Græcorum Menæis* singulas accurate distinctas damus vi Junii.
- S. Claudius, a Joanne Jacobo Chiffletio in sua *Pesontione* parte 2 pag. 149, notatur ex quodam *Bisontinensis ecclesiæ S. Stephani Martyrologio* coli, ut Archiepiscopus Bisontinus, Nonis Junii, in diocesi Lugdunensi. Potest id fieri, aut factum aliquando fuisse per anticipationem, quod sequens dies, quo obiit Sanctus ille, proprio aliquo Lugdunensibus festo aut aliter impeditus fuerit. Indicatur nihilominus S. Claudius etiam hoc v Junii, ut Episcopus Confessor, in *Martyrologio Bellini Parisiis aucto*, forte ex prædicto *Martyrologio S. Stephani*. Nos utrobique eundem putamus intelligendum Archiepiscopum Bisontinum, proponendum, quo abut coliturque die vi Junii.
- Bathenus, Abbas in insula Himba, imo Hia, S. Columbæ Secretarius, memoratur in *Martyrologio Scotico Dempsteri*. S. Columbæ alumnus et successor dicitur, apud Adamnanum in hujus Vita; et familiarissimus discipulus, apud Notherum in ejus elogio. Idem (si qua Dempstero in *Historia Scotica* est fides) scripsisset Acta Columbæ Magistri. Ejus Vita dubitur cum Vita S. Columbæ ix Junii.
- Cerilo, iv Patriarcha Alexandrinus, in *Chronico Patriarchali* quod edidit Abraham Echellensis, dicitur obisse die Sabbathi xi Bannæ, nobis hodie. Laudatur, ut continens, humilis ac mansuetus tota vita sua; sed nullis hactenus *Fastis* adscriptum reperi, nisi forte *Habessini*, eum sub nomine Cedrani colunt die quo verosimiliter obiit xxi Bannæ, quando de eo agemus xv Junii.
- SS. Nicander et Marcianus Martyres, inter Asinum et Venassum, passi Nonis Junii, dicuntur a *Petro de Natalibus lib. 3 cap. 90*. Ab aliis, quando inscripti sunt *Martyrologio Romano*, xvii Junii.
- S. Bonifacius Episcopus, ad Russos missus et Martyr, occasione S. Bonifacii Episcopi, relatus *Petro de Natalibus libro 3 cap. 87* additur cap. sequenti; et hoc secuti sunt *Maurolycus et Wiltfordus*. De eo *Martyrologium Romanum* xix Junii.
- S. Apollinaris Martyr inscriptus est antiquo *Kalendario S. Maximini*. Plures hujus nominis Martyres reperiuntur, et inter alios reperitur in *Martyrologio S. Maximini* inter alios Martyres S. Apollinaris xxi Junii.
- S. Febronia Martyr, trium Lectionum, refertur in *Kalendario MS. Aquileiensi*. Inscripta est *Martyrol. Romano* xxv Junii.
- Joannes Vicentinus, Ord. Prædicat. *Conventus Bo-*

nontensis, tantis miraculis in vita clarus fuit, ut Gregorius IX hanc ei gratiam sit gratulatus per litteras, quarum fragmentum refert *Barbaranus Hist. Vicent. lib. 2 cap. 38*. *Contipratanus*, lib. 2 cap. 1 num. 3, nulli antiquorum Sanctorum, in hac parte inferiorem habitum, dicit; et *Ambrosius Tægius in MSS. fol. 31*, decem mortuos suscitasse, aliaque ducenta miracula operatum scribit, quorum aliqua etiam refert *Contipratanus*. Nos, licet non omnia haberi antiquitus scripta dolemus, dolemus tamen magis, quod neque *Vitam* quisquam antiquorum scripserit, neque de ejus morte vel sepultura aliquid prodiderit quoad diem, annum, modum ac locum. Collegit quæ potuit *Valerius Muscheta* ejusdem Ordinis, et typis Patavinis Latine vulgavit anno 1590; ubi circa annum 1254 ab Ezelino tyranno inter cadavera cæsorum clausum, eorumque fatore euctum tenet: sed *Barbaranus Cappuccinus*, easdem omnes pluresque memorias accuratius *Italice* prosecutus, a cap. 19 ad 39 demonstrat, ipsum Ezelino supervivisse integro decennio; censetque verosimilius extinctum in sacra expeditione contra *Mansfredum Tyrannum*. Priorem librum solum vidit et secutus est *Auctor anni sacri Ordinis Prædicatorum*, qui hunc ipsi diem elegit. Ast *Carcanus* in quodam *Sanctorum ac Beatorum Vicentinorum tabula*, moluit et assignare 2 Julii, et hunc sequitur *Marchesius*, auctor *Diarii Dominici*. Si probari positive possit, quod summi Pontifices, non solum permiserunt divulgari ejus miracula, sed et titulum Beati usurpari, adorari imagines etc. uti loquitur *Barbaranus*, poterimus etiam nos induci, ut de eo tamquam Beato agamus ii Julii.

Bonifacius Episcopus Carthagineus, post duos alios hujus nominis Sanctos, ponitur a *Petro de Natalibus lib. 1 cap. 89*, quasi sub Zenone Imperatore vixisset; et citatur *Siebertus*. Verum hic, non de Bonifacio, sed de S. Eugenio Episcopo, Carthagine valde illustri, agit: *Eugenius* autem colitur xii Julii, *Petrus de Natalibus* secuti sunt *Maurolycus*, et *Ghinius*.

S. David, Abbas Cluniacensis in Anglia, indicatur in *Kalendario scripto Ordinis Benedictini*. Colitur in *Martyrologio Anglicano Wilsoni* et apud *Alfordum* S. David, natus in Anglia, sed in *Surciam* profectus. Si ille est hic notatus, memorandus erit xv Julii.

S. Eustathii, Episcopi Antiocheni ab Arianis in exilium pulsus, ibique sancte mortui, relatio corporis Antiochiam, facta sub Zenone Imperatore, celebratur hoc die a *Gracis*, et cum prolixo elogio in *MS. Ambrosiano*; at *Natalis* ejusdem apud *Latinos* recurrit xvi Julii.

S. Augustini festum juniorum inscriptum est *MS. Florario*, de quo poterit agi ad ejus natalem xxviii Augusti.

S. Nicolai Tolentini, Ordinis Eremitarum S. Augustini, canonizatio, memoratur in *MS. Florario*, a *Greveno*, *Canisio*, *Ferrario* atque *Kalendario Missalis Romani Venetiis impressi 1502* et aliis. Dies ejus natalis incidit in x Septembris.

S. Aldricus, Episcopus Senonensis, indicatur in *Florario MS.* ab aliis x Octobris.

S. Severinus, Episcopus Coloniensis, inscriptus est *Martyrologio Wiltfordi Anglice* sub an. 1506 *excenso*. Dies natalis est xxiii Octobris.

Sanctorum Martyrum Chrysanthii, Cyriacæ et Marcellini Corpora, amvenit S. D. N. Urbano Papa VIII, procurante Illustriss. ac Reverendiss. Domino D. Philippo Friderico Viennensi Episcopo, S. R. I. Principe, Roma allata, Viennæ in Cathedrali divi Stephani ædem soleuni pompa illata sunt; die v mensis Junii, anno mdcxxxiv. Ita frontispicium libelli, Viennæ impressi, (cui tamen nota

nota dici ac mensis, manu adscripta est) Compendium Vitæ dictorum Martyrum continentis. Gratum nobis facerent Domini Canonici Viennenses, si litteras donationis testes submitterent nobis, certius inde iudicaturis, an revera præclarorum istorum Martyrum sacræ æviæ sint, cum de singulis cum Martyrologio Romano agemus, de Chrysantho quidem, xxv Octobris, de Cyriaca vero xxi Augusti, de Marcellino autem, aut potius Marcello vii Octobris. S. Mauri Martyris susceptio et repositio corporis, in monasterio Floriacensi, memoratur a Sauvageo. Quis hic Maurus fuerit non satis constat. Romæ sub Numeriano Imperatore et Celerino Præfecto passus

celebratur xxii Novembris; quem hunc eundem esse cecinit in suo Poemate Rodulfus Tertius Floriacensis, quod poterit accuratius discuti dicto xxii Novembris.

S. Urbani Papæ V translatio, hoc die facta est. Ejus natalis incidit in diem xix Decembris. S. Willibaldus Presbyter, et S. Walpurga Soror ejus, adjunguntur o Nothero S. Bonifacio Episcopo Moguntino. Sed actum a nobis est de S. Walpurga xxv Februarii. De S. Willibaldo, sed Episcopo Aichstadiensi, agendum vii Julii. At horum frater, S. Winibaldus Presbyter, colitur xxviii Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

MARCIANO, NICANDRO, APOLLONIO

LEONIDE, ARIO GORGIO, HYPERECHIO, SELLENIADÆ

IRENE, PAMBONE

COMMENTARIUS HISTORICUS

Cultus apud Latinos ac Græcos : et martyrii modus ex MSS.

Memoria in
Fastis Latinis,

C

Est celebris horum memoria apud Græcos, et teium primorum apud Latinos. Nam ab his diem præsentem exorditur Martyrologium Hieronymianum, in cujus apographo Epternocensi ista leguntur : Nonas Junii. In Ægypto Marciani, Nicandri et Apollini. In apographis Lucensi et Corbriensi nomina duorum scribuntur, Nigandri et Apolloni, sive Apollonii. In Corbriensi addebat Felientæ et Joci : sed Felicula est prima inter xxv Martyres Romanos max. proferendos, et forte Joci nomen ibi est Gagi. Sed esto alius sit, saltem hisce decem non arbitramur annumerandum. In Martyrologio Usuardi et Adonis ista habentur : Apud Ægyptum natalis Sanctorum Martyrum, Martiani, Nicandri et Apollonii, quorum gesta habentur. Ast, ultimis verbis omissis, de gestis, reliqua eodem modo referuntur apud Notherum. Bellinus et Macrotycus eodem habent cum Usuardo et Adone, sed loco Nicandri scripserunt Nicenoris : quod nomen est in hodierno Martyrologio Romano servatum, ubi ista sunt posita. In Ægypto natalis sanctorum Martyrum, Marciani, Nicanoris, Apollonii, et aliorum, qui in persecutione Galerii Maximiani illustre martyrium consummarunt. In Notis allegantur Usuardus et Alo : sed hi Nicandrum appellant. In MS. Cusinensi sola trium primorum nomina habentur, sed die præcedenti. Galesinius adjunxit persecutionem Maximiani; et in Notis censuit nomen Nicandri retinendum, non Nicenoris, ob auctoritatem Græcorum. Maximiani nomen assumptum forsitan ab eo fuit ex posteriori editione Petri de Natalibus, qui hoc die agit de Atinensibus et Venafrensibus Martyribus, Nicandro et Marciano, qui xvii Junii passi sunt. SS. Marcianus, Nicander et Apollonius, sed post primum nonnullis interpositis, habentur etiam in MSS. Gellonensi, Augustano, S. Galli, et Labeano.

2 Menologium Græcorum, a Baronio in Notis citatum, a Sirloto his verbis fuit contextum : Die v Junii. Sanctorum Martyrum, Martiani, Nicandri, Apollinis, Leonidis, Arii, Gorgii, Hyperechii, Selleniadis, Irenes et Pambonis. Illi omnes Sancti sub Ægypti Præsidente, eo quod Christum ipsum abnegare noluerint, fame, siti et æstu vexati, martyrii certamen

sustinentes, animas suas Domino tradiderunt. Hæc ibi, quæ eadem in Menæis habentur, nisi quod duo nomina ita scribantur. Μαρκιανῶν et Ἀπολλωνίως; quodque dicantur fame, siti et frigore, Græcis ἡρώε, verati; quod bene correctum a Sirloto, cum ex Actis constet æstu necatos. Interim eadem quæ in dictis Menæis habentur, etiam repetuntur ἐν βίβλῃ Ἀγίῳ, editis per Maximum Episcopum Cytherensem. Memoria quoque decem Martyrum inscripta est Martyrologio MS. Arabo-Ægyptiaco per Sinanum translato. Et illi quidem dicuntur morte domnati a Duce Ægypti : sed dum neque ipsius, neque Imperatoris cui suberat, nomen exprimitur; nulla nobis relinquitur occasio quidquam divinandi de tempore, quo passi sunt.

3 Baronius in suis Notis asserit, ad Nonas Aprilis de eisdem agi : quo die, imo et præcedenti et sequenti, lectorum ad hunc v Junii remisimus. Ac primo die quarta Aprilis ex Galesinio inter Prætermisos referuntur Paulus, Victor, Nicanor, Apollonius, Martiniana Virgo. Ex his Paulus et Victor cum aliis duodecim ad dictum iv Aprilis cultui sacro expositi fuerunt : Nicanor et Apollonius ad hunc diem v Junii rejecti, cum Martiniana, quod sequenti die v Aprilis Marciana loco Marciani haberetur. At major difficultas oritur ad dictum v Aprilis, quo die in Epternacensi Martyrologio Hieronymiani apographo indicatur memoria Marciani in Ægypto; in Lucensi, In Ægypto natalis Marcianæ, Nicanoris, Apollonii. Usuardus, Nonis Aprilis, apud Ægyptum Martiani, Nicandri et Apollonii. Notherus Nicanoris, addit Addo et Martinianam, unde et pridie Martiniana a Galesinio formata fuit. Demum vi Aprilis SS. Marcianus, Nicanor, et Apollonius, Martyres in Ægypto, inscripti fuerunt MS. Martyrologia Bruxellensi ecclesiæ S. Gudulæ, et ubique ad hunc diem rejiciendos omnes arbitrati fuimus; neque etiam nunc quidquam invenimus causæ, ob quam a priori sententia recedamus.

4 Fortassis mense Aprili, tribus consequenter diebus, ea toleraverint Sancti, quæ in Menologio Basilii Imperatoris habentur, sumpta ex Actis apud Usuardum et Adonem, nec non in Hieronymiaco Lucensi allegatis, quæ neque Græce neque Latine hactenus inventa fuerunt; mense autem Junio, fame, siti, æstu consumpti expirarint,

et Menæis.

Idem videntur relati, die 4. 5

et 6 Aprilis

Priora tormenta ex Menologio Basilii Imp.

Menologio
Sirteti

A *expirarint, ac forte tertio post ceteros die Marcianus, ut Martyr in Ægypto, iterum in Hieronymianis apographis alibi relatus viii Junii. Menologii verba sunt hujusmodi.*

5 Die quinta hujus mensis Junii Certamen sanctorum Martyrum Marciani et Nicandri et sociorum. Marcianus et Nicander Christi Martyres cum sociis suis vixerunt in regione Ægypti, et propter confessionem fidei Christianæ comprehensi sunt a Præsidente, et violentiam passi, ut Christum abnegarent, et idolis cultum exhiberent. Verum cum id nollent facere, primo diris verberibus excepti fuerunt, mox latera lumpadibus exusta, deinde suspensi ferreis unguis lacerati sunt, adeo ut carnes eorum in terram deciderent. Postea semimortui carceri inclusi, ab Angelo Dei apparente sanati fuerunt, et sic post multos dies plane sani ex custodia exiverunt. Tunc in tribunali Præsidis præsentati, propter hoc mira-

culum multi infidelium ad fidem Christi convertuntur. Illi rursus in custodia positi, in hac Deo animas suas tradiderunt. Hæc ibi.

6 At qualis fuerit hæc custodia explicabit ultimus Sanctorum Agon, graviter eleganterque descriptus, Græce verosimiliter ab Eusebio, in opere de Martyribus; cujus supra memini ad diem 1; ubi de S. Justino ac Sociis num. 11. Est enim prosecutio quædam (uti ex initio apparet) similis argumenti, circumducti per varias regiones, præsertim Orientis, Martyrum passionibus illustrata: hæc autem Operis talis pars a nobis inventa fuit, in Codice Vaticano Græco, sub num. 655 et hoc titulo, Μαρτύριον τῶν ἀγίων Δέκα Μαρτύρων, Μαρκανος καὶ τῆς Συνόδου αὐτοῦ. Passio Sanctorum decem Martyrum, Marciani et Sociorum ejus; cujus etiam interpretationem Latinam, a Guilielmo Sirleto factam, ibidem descripsimus, et pariter hic damus.

D
ALCTORE G. II.

postremus
agon fortassis
ex libro Euse-
bii de Marty-
ribus.

ACTA MARTYRII

Ex MS. Vaticano, interprete Guilielmo Sirleto.

B

Pulcherrimus quidem, Carissimi, etiam eorum, qui apud Ægyptum pro Dei confessione martyrium subierunt, chorus extitit; pulcherrimus, inquam, et narratione atque historia dignissimus. Viri enim ac mulieres, animo convenientes atque concordēs, cum divino cultui servire sibi proposuissent, et ob eam causam, quidvis pati animo et corpore parati essent; parem quidem cruciatum omnes subierunt, sed communiter tamen devicto certamine, inter se conjunctim martyrio functi, et splendida corona amicti sunt. Cum enim carnifices cruciatibus inferendis defessi essent, et qui Martyres ipsos eis tradiderant a lapidatione in eos faciendā abhorrent, Ægypti Præses cruciatum quemdam excogitavit, majorem fere quam ut humano consilio excogitari possit: ejus autem regionis conditio, ad eam rem, quam facere sibi proposuerat, multum adjumenti afferebat. Nam cum sol ipse arderet, et multum æstus vim per campos immitteret; Ægyptiæque regionis natura talis esset, ut citius quam aliæ calefieret, et præter ceteras terras solis æstu accenderetur; murum quemdam Præses ipse in campo ædificavit, eumque ita erexit, ut qui vellent illinc aufugere non possent. Cumque concordēs illos Martyres intra eum murum conclusissent. Date, inquit, vos omnes panem unum, quoniam una et eadem amentia laboratis. Adhibuit autem custodes, quibus jussit crebro a Martyribus querere, an de sententia discedere vellent; eisque mandavit, ut hæc Martyribus dicerent: Adest nobis aqua, ex illa quidem copiosa, adsunt et res victui necessarie. Si ergo vos sititis, aut esuritis, negate Deum vestrum et salvi estote; facite hoc, et necessaria vobis suppeditabimus. Illi cum unam et veram libertatem, martyrium ipsum esse, unam salutem a Dei confessione pendere, unam vitam a præsentī morte proficisci, recte sentirent; neque ullo ardentis solis æstu, neque gravi fame movebantur: non denique aridam sitim lenire curabant, sed pro cibo psalmos, et pro potu Dei laudem narrabant.

7 Itaque eorum fides, ab illa Evangelii voce non discrepabat, quam vocem Jesus respondit diabolo, in monte hæc proponenti, Dic ut lapides isti panes fiant; Scriptum, inquit ille, ita est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ab ore Dei. Et alio loco Samaritanæ mulieri dixit: Omnis qui bibit ex hac aqua sitiet iterum; qui autem bibit ex hac aqua quam ego dabo, ille non sitiet in æter-

Junii T. I

E

Καλὸς, ὃ ἀγαπᾶται, καὶ ὁ χορὸς ὁ ἐν Αἰγύπτῳ μαρτυρήσας Θεῷ, καλὸς καὶ δικήσεως ἄξιος· ἄνδρες γὰρ σὺν γυναῖξιν ὁμογνώμονες εὐρημένοι, λατρεύειν μὲν Κυρίῳ κειριώτε, ὑπέστασθαι δὲ πᾶν ὅτι αὐτῶν τὴν διάνοιαν καὶ τὸ σῶμα γυμνάσαντες, ὑπεσάλλονται μὲν μὴ τιμωρίᾳ οἱ πάντες, συνοδεύουσι δὲ κοινῇ μετ' ἀλλήλων καλὸν ἀγῶνα νικήσαντες, καὶ λαμπρὸν στέφανον ἀναδησάμενοι. Ὡς περὶ γὰρ ἀπειρίεσαν οἱ φρονεῖντες, ἔκλυον δὲ οἱ παραδιδόντες καὶ λιθολεύσαντες αὐτοῖς ποιεῖν λοιπὸν ἐμυσάτουτο, ἐπινόησαν ὁ τῆς Αἰγύπτου Δούξ καὶ πέρα ἐπιστάτης ἀνθρωπίνης τιμωρίαν, συνερῶν τὴν τόπου θέσιν λαθῶν· ὥς γὰρ ἔκαιε μὲν καὶ πολλὴν ἠφίει πυρὸς ακμήν κατὰ τῶν πεδίων ὁ ἥλιος, οὕτω τῆς θέσεως τῆς Αἰγύπτου κατὰ φύσιν ἐγρύσσε, ὥς ἔατον μὲν τῶν ἄλλων θερμαίνεσθαι, μᾶλλον δὲ ἢ τὰς ἀλλαγὰς ἐπιφλέγεσθαι· τείχεος οὐκ ὄντος κατὰ τοῦ πεδίου, εἰς τοσοῦτον ἐπάρσε, ὥς μὴ εἶναι τοῖς βουλομένοις ἀποδιωράσκειν· κατακλίσεως δὲ τοῦς ὁμογνώμονας. Δότε δίκην, φησί, μικροὶ πάντες· ἐπειδὴ καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην ἐσχέκατε. Ἐπιστήσας δὲ φρουροὺς, καὶ κατ' ὀλίγον ἐρωτᾶν προστάξας, Ὑδὼρ ἀφ' οὗ ἐστὶ πλημυρεῖν τὰ ἐπιτῆδεια, εἰ διψᾶτε, ἀνέσχασθε τὸν Θεὸν ὑμῶν καὶ σώζεσθε· εἰ τροφῆς θέετε, τοῦτο ποιεῖτε, καὶ ἔχετε. Οἱ δὲ μίαν ἐλευθερίαν τὸ μαρτύριον εἶναι καλῶς ἐγνωκότες, μίαν σωτηρίαν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐμολόγησιν, μίαν ζωὴν τὴν ἐν τοῦθ' αὐτῶν θάνατον, οὕτε προσελέγοντο καὶ καίοντο τὸν ἥλιον ἀπὸ γόρευσιν, οὕτε πρὸς τὸν καταπονούντα λιμὸν ἐπιστρέφοντο, οὕτε τὴν ἐξηραίνουσαν δίψαν θεραπεύειν κρείοντο· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ψαλμὸς μὲν ἡ τροφή, ἔπαινος δὲ Κυρίου τὸ ποτὺν.

Καὶ οὐκ ἀπάδον τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς ἡ τοῦτον περὶ ταῦτα πίστις. Ἐλεγε γὰρ ὁ διάβολος ἐν τῇ ᾄδει, Εἰπέ τῇ λίθῳ τοῦτον ἵνα γένηται ἄρτος· καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Γέγραπται οὕτως. Οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι Θεοῦ· καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ, πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Σαμαρεῖτιν ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε· Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦτου, διψήσει πάλιν· ὁ δὲ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦτου, οὐ διψᾷ πάλιν, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ, ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Οὕτως οἱ ἀγνῶτατοι ἐτρέφοντο, οὕτως ἐπίμουν καλὸν ὡς ἀληθῶς ποτὺν, καὶ τῇ πηγῇ πρὸς ἣν ἐσπεύδον παραπλήσιον· οὕτως ὁ ψαλμὸς, οὗτος ὁ ἐπαίνος· μᾶλλον αὐτοῖς ἀπολαῦσαι τοῦ παραδείσου πεποιθήκει, μᾶλλον τῆς ἀγίας πηγῆς ἀβύσσασθαι ἠδούλουντο. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπεὶ καὶ ὁ τῶν μὲν ψυχῶν εἰς τοὺς οἰκείους τόπους πρὸς τὸν ἑαυτῶν ἐπέλγεσθαι Θεόν, παραδεδώκασι πολλῶν ὕμνων μετὴν, καὶ ἐπαίνων τοῦ Θεοῦ, καὶ καθαρῶτάτην ἀποδιδόντες. Τούτων ἀγγελθέντων τῷ Δουκί,

Post magnos
cruciatu toleratos,

soli ardenti,
expositi.

muroque con-
clusi,

æstu, fame et
siti extinguuntur,

Luc. 4, 4

Joan. 4, 14

A καὶ τὸ οἰκοδομηθὲν αὐτοῖς πρὸς τροφὴν τῆς ψυχῆς, τὰς αὐτῶν
γενέσθαι κεκέντηκεν· ἡμεῖς δὲ οἱ Χριστιανοὶ οὕτως ἀνα-
πέμψωμεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
ὃν καὶ οἱ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.
eis præbebat. Hæc erat illorum exultatio; hæc laus illis proposita, ad paradisi voluptatem percipiendam, eos maxime urgebat: quippe, qui a sancto illo fonte potum haurire gestiebant. Post hæc eum tempus præsto esset, quo illorum animæ, ad propria loca et suum Deum, properarent; Martyres ipsi, multis hymnis et laudibus Deo pronuntiatis, purissimas, ut decebat, animas Deo tradiderunt, Ea res eum ad Ægypti Ducem perlata esset; murum, ad eos custodiendos ædificatum, eorumdem sepulcrum esse jus- sit: nos vero Christiani homines, gloriam eamus Patri et filio et sancto Spiritui; nunc, et in secula seculorum. Amen.

num; sed aqua quam dabo ipsi fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ita Martyres illi sanctis- simi nutriebantur, ita bonarum rerum perseverantia verum potum, et fonti ad quem properabant similem, hymnis Deo canendis sub mortem occupati.

DE SANCTO CLAUDIO
ET SOCIIS CXXI ALIISQUE LXIII

D. P.

MARTYRIBUS IN ÆGYPTO

Ex Hagiologio Metrico Habessinorum et Fastis Copticis.

B **H**abessinus Auctor Hagiologii metrici, Alex-
andrinæ Ecclesiæ Fastos seu Martyrolo-
gium, necdum tenebris erutum seculus;
duabus Straphis sic proponit prætitulatum
Martyrum memoriam faciendum. i. Saluto Claudium,
Christi fide indutum; quem non delectarunt vestes
regiæ, quo minus Principem gentilem reprehende-
ret: sed potius quam obediret verbis ejus præcep-
tisque pareret, excipere maluit acutam lanceam,
ejus manu ad se perfodiendum intortam. ii. Saluto
et vos, ejusdem confessionis jugo innexos; centum
viginti et unus; vos quoque sexaginta tres, socios,
Domini mei Claudii, de domo Principis regii. Ex-
plete desiderium cordis mei, et petitionem meam
ponite in altari Dei Patris.
2 Jobus Ludolfus solum Claudium inseruit concin-
natis a se Fastis Alexandrinæ Ecclesiæ: et in Notis
scripsit, cum recuseri cum sociis LXXXVIII: ubi re-
reor ne præter illius mentem exciderit littera numera-
lis e et pro III obrepserit VIII: nam XXI et LXIII supra
centum solum faciunt LXXXIV. Solius etiam Claudii

Martyris nomen invenitur inscriptum primo Ordini
Fastorum Copticorum apud Seldenum lib. 4 de Sync-
driis pag. 401.
3 Nec alius ab hoc esse videtur, qui apud eundem
pag. sequ. ex aliis similibus Fastis, adscribitur diei x
mensis Bruma seu iv Junii, his verbis: Climini Mar-
tyris, filii Regis. Κλειόμενος, enim pro Κλειόμενος a
Κλειώ Claudio, haud inepte videtur Latine verti Clau-
dus; et condonabilis est error scriptoris, in notando
diei numero, cum solus hic ibi nominaretur inter ii et
ix Junii. Porro quod is dicatur, Filius Regis, non
abluat a verbis Poetæ Habessini: et fieri potest, ut
vicinus aliquis et Romanis amicus Regulus, puta Nu-
biensis, licet Christianus, miserit Maximino ethnico
Cæsari, Ægyptum obtinenti, cum honesto militum ac
famulorum comitatu, Principem filium, arma sub eo
tractaturum; qui una cum suis omnibus tali occasione
pervenerit ad coronam martyrii. Nihil equidem assero,
sed liberam proferro conjecturam, donec certius ali-
quid aliunde offeratur.

hymnis Deo
canendis sub
mortem
occupati.

an idem
Climenus
filius Regis?

DE SS. EVASIO ET PRIVATO

G. H.

MARTYRIBUS IN AFRICA

Ex Martyrologio Hieronymiano et aliis.

R **eferruntur hi duo Martyres, in quatuor Mar-
tyrologii Hieronymiani apographis secundo
loco, his verbis; In Africa Evasi et Privati.
In unico Epternacensi scribitur Privatae, sed
cum aliis tribus nomen Privati detinent MSS. Mar-
tyrologia Richenoviense, Barberinianum, Trevirense**

S. Maximini, Reginæ Sueciæ, et alia plura, cum
Greveno in additionibus ad Usuardum, in quibus omni-
bus legitur. In Africa Evasi et Privati. In MSS.
Gellonensi, Augustano, S. Galli, et Parisiensi Labbei,
solum Evasius profertur, nec facile divinarim locum
modumque martyrii eorum.

F

DE SANCTO SYSTO

AN CONFESSORE IN AFRICA

CONJECTURA

D. P.

Ex Veteri Kalendario Ecclesiæ Carthaginensis.

Duobus præmissis socium, si non Martyrii, saltem cultus, addo S. Systum, ex vetustissimo Carthaginensis Ecclesiæ Kalendario, quod post obitum Henschenii Mabilio vulgavit Tom. 2. Veterum Analactorum, ubi legitur ad Nonas Jun. S. Systi, nudum quidem nomen et absque titulo: sed quem Episcopum, si non Carthaginensem, saltem sub Primæ Carthaginensi fuisse suadet ipsius Kalendarii

titulus. Hic continentur dies Natalitiorum Martyrum, et Depositiones Episcoporum, quos Ecclesia Carthagenis anniversarie celebrat. Suadet, inquam, sed non persuadet: cum alibi expresse addatur titulus Episcopi aut Martyris, qui hic et in aliis nonnullis deficit, fortassis Confessionis laureola claris, post tormenta aut carceres toleratos. Plura obtinendi, in silentio antiquorum, spes nulla offulget.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

B

FELICULA, FELICITATE, FAPPA, GREGORIO, GAGO, RUTIANO, SATURNINO, ROGATA, HILARIO, VICTURO, MUSTILO, INGENUO, SECUNDO, MAURO, URBICO, SECUNDIANO, CASTULA, CANDIDA, PRIMA, FELICIANO, FORTUNATO, MARTIALE, JULIANA, NICANDRO, SACRINO.

E

ITEM FELICITATE, TRANSLATA ANTUERPIAM.

G. H.

Ex vetustis Martyrologiis et Lipsanographia Domus Professæ S. J. Antuerp.

Progredivimur cum vetustis Martyrologiis Hieronymiani apographis: imprimisque notamus, quod de prætitulatis Sanctis. De his in Martyrologio Regine Sueciæ, a Luca Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum vulgato, hæc leguntur: Nonis Junii. Romæ via Ardeatina milliario vii, Natalis SS. Felicitatis, Gregorii, Saturnini, et aliorum viginti duorum. Totidem nos in titulo suis nominibus expressimus. Ex illis in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi tres indicantur, his verbis: Romæ Feliculae, Felicitatis, Gregorii. In MSS. Gellonensi, Angustano, S. Galli et Parisiensi referuntur nomina, Felicitatis, Gregorii, Gagi, Hilarii, Candidæ, sed pro ultimis etiam Helari sen Clari et Candidi, nomina leguntur. Notkerus ista habet: Romæ milliario septimo Felicula, et Felicitatis cum aliis multis. Eadem referuntur in Appendice Adonis, MS. Florario, et aliis.

2 In Hieronymianis apographis ita omnes referuntur. Romæ milliario septimo, Feliculae, (quæ etiam Filocalæ scribitur) Felicitatis, Fappæ (sive Jappæ aut Pappiæ) Gregorii (etiam Gregoriæ) Gagi seu Gaji, Ruliani sen Rustiani, Saturnini, Rogatæ, Hilarii sive Helarii, Victuri, Mustuli, Ingenui, Secundi, Mauri, Urbici sive Orbici, Secundiani, Castulæ, Candidæ, Primæ sen Primi, Feliciani, Fortunati (aliis Felicianæ et Saturninæ) Martialis, Nicandri, Sacrini sen Sacri.

3 Duæ primæ, reliquorum et plurium virilis sexus Martyrum antesignanæ, videntur illustres matronæ fuisse: ad quarum alteram, scilicet S. Felicitatem Martyrem, respexerunt majores nostræ hujus Domus Professæ Antuerpiensis, dum hunc diem quintum Junii elegerunt pro veneratione S. Felicitatis Virginis et Martyris, cujus Reliquias ex cæmeterio S. Priscillæ via Salaria, cum facultate sanctissimi Domini nostri Pauli V extractas, et in aliqua Ecclesia Societatis collocandas, F obtinuit Mutius Vitellescus, Societatis Jesu Præpositus Generalis; et donavit Jacobo Tirino, Domus dictæ Præposito. Litteris donationis habemus datas Romæ xv Martii anno mdcxvi, et signatas manu propria dicti Mutii Vitellesci et sigillo de cera rubra appenso. Postea, petente Joanne de Tollenare, ejusdem Domus Præposito, approbavit has aliasque variorum Sanctorum Reliquias, Joannes Malderus Episcopus Antuerpiensis, facto diplomate die xxx Octobris anno mdcxxv, quod signatum erit Joannes Episcopus Antuerpiensis, et sigillatum sigillo de cera rubra. Fuerat templum marmoreum ejusdem Domus Professæ consecratum, cum quinque altaribus, die xii Septembris anno mdcxxi, quorum id quod porticus superioris latus sinistrum claudit, dicatum est nomini et memoriæ Sanctorum Maximi et Felicitatis etc. De S. Maximo Martyre, cujus corpus ibidem est, egimus die xiv Aprilis pag. 221 num. 14.

veneratio et
Reliquiæ
S. Felicitatis
Antuerpiæ.

Martyres
Romæ passi,

C

in antiquis
Fastis relati

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ZOELO, SATURO, THYMINO

SATURNINO, SERVULO, FELICE, SILVANO, FORTUNATO

G. H.

Ex Apographis Hieronymianis et aliis.

Istria, Italici juris transmarina Provincia, in ultimo sinu Adriatici, sub dominio partim Veneto partim Anstriaco, hos habuit Martyres: cum quibus concluditur Martyrologium S. Hieronymi, et ita referuntur in vetustis apographis: In Istria Zoeli, Saturi, Tymini, Saturnini, Servuli, Felicis, Silvani, Fortunati, Mammi. Ultimus solum est in MS. Corbeicensi. Parisiis excuso. At Tyminus et Saturninus

deest in MS. Lucensi, et pro Saturnino ibidem Saturnus legitur, uti pro Servulo, Servilius. In MS. Rhinoviensi fit mentio Zoeli, Saturi, Servilii, sed omnes perperam Syriæ tribuantur. Accuratius referuntur a Nothero, his verbis: In Histria Zoeli, Satyri, Thymini, Saturnini, Servuli, Felicis, Silvani, Fortunati. In MS. Gellonensi, Augustano, Labbeano, et S. Galli habentur nomina Zoeli et Fortunati.

B

DE SS. CHRISTOPHORO ET CONONE

E

MARTYRIBUS ROMANIS APUD GRÆCOS

G. H.

Ex MSS. Synaxariis Divionensi et Parisino.

Christophorus
gladio occisus,

Synaxarum Græcarum, a nobis repertum Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium, sæpe suggerit varios Sanctos, ac potissimum Martyres, quorum in aliis non invenitur memoria: et aliquorum quidem etiam reperimus Acta, plerorumque ulterior notitia deest. Ita ad hunc quintum Junii hi duo Martyres reperuntur, forsitan sub diversis Imperatoribus aut saltem annis passi. Ambo dicuntur ἀπὸ Ρώμης; ut videantur Roma prognati, et alibi coronati. Prior Christophorus, gladio percussus vitam finivit, de quo additur hoc Distichon.

Μὴ δορεῖν σοι τέμνομα Χριστοφόρε
Δώσεις, ὁ Χριστός, οἶδεν, πολλὰ μοι σέθεν.
Christophorus ense, non secor gratis caput:

Multas coronas Christe, mihi dabis, scio.
Alter Conon, in mare dejectus martyrio coronatur, illique hi versus aptantur.

Εἰσδὼς Κόνων θάλασσαν, εἶπεν λιμένος,
"Ἀριστὸν γερσέν οὐρανισθεῖς Κυρίου.

Pelagi sub undis reperit portum Conon,
Moderante clavum perbene Domini manu.

Porro eorumdem sanctorum Martyrum, Cononis et Christophori, memoria, absque aliis ullis circumstantiis reperitur ad sequentem diem vi Junii, in pervetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod nostri Parisiensis Collegii est, dicti ante hac Claromontani, unde eos apud Græcos coronam obtinuisse, haud inverosimile credo.

Conon in mari
submersus.

Memoria 6
Junii.

C

DE SS. ILLIDIO ET LEOGONTIO

F

EPISCOPIS CLAROMONTANIS IN ARVERNIA

G. H.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De utriusque cultu et Vita prioris. a S. Gregorio Turon. scripta.

SEC. VI.

S. Illidius
mortuus anno
385, 5 Junii

Fornit seculo Christi quarto S. Illidius, aliquibus Illidius, vulgo Saint Allyre; quem asserit Joannes Savaro, Præses et Præfectus Arvernix, in suis Originibus urbis Claromontanæ, quartum hujus urbis constitutum Episcopum, tempore Constantini Magni (ergo ante annum cccxxvii, quo is e vita decessit die xxii Maji ipso festo Pentecostes) diutissime præfuisse suæ Ecclesiæ, et anno cccclxxxv migrasse ad Dominum, die v Junii: quo die Officio Ecclesiastico colitur in Ecclesia et diocesi Claromontana, ac Massiliæ in Ecclesia S. Victoris, potissimum vero in variis Ecclesiis ac Parochiis illi dicatis, inter quas primum locum merito obtinet Ecclesia S. Illidii in urbe Claromontana, quam Gregorius Turonensis, lib. de Gloria Confessorum cap. 33

colitur in
propria Eccle-
sia,

asserit proximam Basilicæ S. Venerandi; et cap. 36 describit sepulcrum S. Gallæ, interegressum basilicæ S. Illidii et ingressum S. Venerandi. Idem infra in Vita meminit basilicæ S. Illidii. Hanc, a Normannis anno dcccxcix eversam, Arnaldus Episcopus et Raymundus Comes Claromontanus restaurarunt in monasterium Ordinis Benedictini, circiter annum dcccclviii, ipsamque Paschalis II Papa anno mxi sexto Kalendas Julii consecravit, uti observat dictus Savaro, in Præfatione ad Lectorem, ante libellos duos de Sanctis, Ecclesiis, et monasteriis Claromontii, ex MSS. S. Illidii et S. Mariæ Portuensis a se editos et erudite illustratos: in cujus libro i cap. ii ista leguntur. In ecclesia S. Illidii altare S. Clementis, altare S. Mariæ, ubi S. Illidius, et S. Desideratus, et S. Gal-

lus,

et variis paro-
chiis ei dica-
tis.

A Ius, et S. Avolus, et S. Justus, et S. Injurius et Scholastica in corpore quiescunt. *Fuisse eam Ecclesiam primitus a S. Austremonio S. Mariæ dedicatam, ac postmodum titulo S. Mariæ ad Sanctos honoratam, in eaque per testamentum suum voluisse S. Illidum sepeliri, scribit idem Savaro, Jam præter hanc primariam Ecclesiam, sunt variae Parochiæ a S. Illidio denominatæ, quales in Archipresbyteratibus Claromontano, Limanicensi, Menatensi, et Audillensi assignantur in Registro beneficiorum diœcesis Claromontensis.*

Idem a Nontis
Junii

ad Nonas Julii
perperam
traductus:

2 Et hæc de cultu ad hæc Nonas Junii: a quibus ad Nonas Julii, communi et sæpius indicato errore, transtulit ipsum Galesinius, his verbis: Avernis S. Illidii, Episcopi et Confessoris, cujus multa divina miracula narrantur, et in Notationibus asserit, perspicui ex catalogo apud Democharem, quartum fuisse Arvernorum Episcopum: sed quorsum aut dictas Nonas Julii ipsum referat prorsus silet. Barminus quoque ad dictas Nonas Julii inseruit S. Illidum Episcopum Arvernus Martyrologio Romano, et in Notis easdem tabulas Democharis allegat. Saussayus ad Nonas Junii celebrat transitum S. Illidii, et ad Nonas Julii (ut aliquid videatur dicere) more suo appellat ordinationem, quam difficulter probaret. In Officio diurno Ecclesie Claromontanæ festum ejus celebratur ipsis Nonis Junii, nulla facta ejus mentione ad Nonas Julii, et præter tres de Vita Lectiones, quas MSS. accepimus, sed non putamus hic addendas, hæc prescribitur ORATIO. Omnipotens sempiternus Deus, qui hanc diem in honorem B. Illidii, Confessoris tui atque Pontificis, consecrasti; quæsumus ut ejus suffragia apud te sentiamus in cœlis, cujus pio amore solennia veneramus in terris. *Jacobus Branche inter Vitæ Sanctorum Arvernæ Acta S. Illidii Gallicè edidit ad Nonas Junii, et hoc die asserit festum ejus celebrari. Addit Savaro, Arbertum Episcopum, ex versibus sepulcro inscriptis edoctum, anno mcccxi. corpus effossum in subline levavisse v Idus Decembris: eoque die commemorationem revelationis fieri a religiosis Illidianis placuit, ut habet vetus libellus de festo revelationis B. Illidii; majus tamen et duplex festum xix Kalendas Januarii, eundem libellum et Ordinem Claromontanum judicare. Verum hoc tempore festum Translationis S. Illidii die xiv Decembris, sive xix Kalendas Januarii, celebratur officio Ecclesiastico sub ritu semiduplici in Ecclesia et diœcesi Claromontana. Molanus, in suis ad Usuardum Additionibus, etiam vii Junii adscripsit S. Illidum, Episcopum Arvernorum.*

translatio
celebratur
14 Novembris.

S. Leogontius
vita sanctus
circa an. 336

in propria
Ecclesia depo-
situs,

3 Decessor ejus fuit S. Leogontius, quem habuisse dicatam ædem ad urbis mœnia versus Occidentem, ibique fuisse sepultum in Ecclesia sui nominis, scribunt Joannes Chenn, Claudius Robertus, et Sammartani in Episcopis Claromontanis, ac titulo Sancti ipsum honorant. Addit supramemoratus Savaro, decessisse e vita mortali circiter annum cccxxxvi. In secundo libello de Sanctis, Ecclesiis, et monasteriis Claromontii cap. 18 ista leguntur: In Ecclesia S. Leogontii altare S. Mariæ, altari S. Michaelis, altare S. Juliani. Ibi requiescit S. Leogontius. Andreas Saussayus, in fine Martyrologii Gallicani, in Catalogo Sanctorum qui proprias historias vel natales non habent, pagina 1238, eundem retulit cum memoria propriæ Ecclesiæ et trium in ea altarium; additque memorari in natali S. Illidii. *Jacobus Branche, in Vitæ Sanctorum Arvernæ, eundem S. Leogontium cum S. Illidio retulit ad hunc diem quintum Junii, asserens ob claram miraculorum evidentiam Sanctum habitum, eique constructam Ecclesiam, et corpus fuisse delatum ad Ecclesiam, S. Cassii Martyris de qua agitur in dicto libello primo cap. 9 his verbis. In Ecclesia S. Cassii altare S. Petri, altare S. Juliani, ubi S. Cas-*

sius et S. Victorinus et S. Leogontia, et S. Georga quiescunt: et in Tabula Illidiana appellatur S. Leogontia Virgo, pro qua tamen videtur dictus Branche substituere S. Leogontium, ipsam vero S. Leogontiam penitus ignorare: unde nihil de ea ultra nunc scribi posse credimus: de S. Georga egimus xv Februarii. Gregorius lib. i Historiæ Francorum cap. 39, relato obitu S. Urbici secundi Episcopi, In ejus loco, inquit, Legimus Episcopus subrogatur: ubi nomen, per errorem amanuensium, contractum merito arbitratur prædictus Branche. Et hæc de S. Leogontio solum patuimus assequi, quem cum Branche ipsi S. Illidio adiungimus, de quo Gregorius Turonensis capite 40 ista scribit.

4 Quo defuncto Sanctus Illidius successit, vir eximie sanctitatis ac præclaræ virtutis: qui in tanta sanctitate emicuit, ut fama ejus extraneos fines adiret. Unde factum est ut ab Imperatoris Treverici filia expetitus, ut spiritu immundo curaret: quod in libro illo, quem de ejus Vita conscripsimus, memoravimus. Fuit autem (ut fama refert, valde senex et plenus dierum, plenusque bonis operibus: qui felici consummatione vitæ hujus perfunctus transte, migravit ad Christum: sepultusque in crypta in suburbano civitatis illius. Habuit autem et Archidiaconum, nomina et meriti Justum: qui et cursum vitæ bonis consummans operibus, Magistro tumultu sociatur. Jam vero post transitum Beati Illidii Confessoris, ad gloriosum ejus sepulcrum tantæ virtutis apparent, ut nec scribi integre queant, nec memoria retineri. Hæc ibi: quod autem ad hunc supramemoratum attinet, hunc quidem aliasque nonnullus Sanctorum Vitæ distinguunt a libro de Vitis Patrum Vossius et Sammartani; sicut etiam cum cap. 50 de Miraculis S. Martini, dicit quod cæci ab hoc illuminati meminit in libro de Vita S. Nicetii. Verum uti hunc librum non putamus distinguendum ab ea Vita, quæ constituit Caput octavam in Vitis-patrum; sic nec istam ab ejusdem libri Capite 2. Fieri tamen potest ut de pluribus seorsim prius scripta, sub unius libri titulum collegerit Auctor sanctus, extremo Vitæ sue anno; cum jam etiam obusset S. Avitus, Arvernorum Episcopus, ex ejus relatu de S. Illidio scribere se proficetur. Habemus nos hunc librum, ex nostro Collegio Molsheimensi redemptum, grandi et eleganti character in pergamento, exaratum apud monasterium S. Dionysi prope Parisios, cum celebri illa clausula de Coronatione Pipini, Bertrada, ac filiorum Caroli et Carolomuni per Zachariam Papam; quam clausulam primo scriptum fuisse oportet anno DCCLXVII, si non in illo ipso libro, saltem in exemplari, non nisi paulo antiquiori, ubi Gregorianus textus multo quam in editis correctio, et nonnullis miraculis rable insignibus auctor est, uti ex Annotatis patebit.

5 Post Gregorium, idem argumentum valde extendit, et multis miraculis additis unxit Winebrandus quidam, Monachus Benedictinus, libris minimum duobus Historiam S. Illidii complexus, et a Savarone sæpius allegatus; unde acceptas crediderim Illidianæ Ecclesiæ Lectiones prolixas, ex eisdem tum alia multa, tum miracula quædam viventis ac mortui refert Branchæ Gregorio præterita. Ex iisdem ille, quod tamen agere fidem inveniet, concludit, Episcopatum Illidii ab ætate magni Constantini, ad secundum seculum et Imperium Trojanum debere retrahi. Ego potius quam ex Gallica versione aliquid Latine redderem, expectandum censui ipsum opus Winebrandi prædicti, aut saltem acceptas inde Lectiones. Expectandum similiter MS. de festo revelationis S. Illidii, nec non Vetus MS. de Brachio S. Clementis, per ipsum Sanctam Chersonese allato: cum ea res ad utrumque historiam nostrumque opus omnino pertineat; utrumque autem MS. allegat prælaudatus Savaro in Notis ad num. xi libelli de Sanctis

D
AUCTORE G. H.
non in eccle-
sia S. Cassii, ibi
enim S. Leo-
gontia V ha-
betur.

S. Illidius se-
nex factus,
in raculis cla-
ret.

E

D. P.
Vita scripta
a S. Gregorio
Turon. datur.

item ex MS.
Illidiano:
F

alia a Wine-
brandi Mon.
desideratur

alios miracu-
lis aucta

cum historia
Revelationis.

A et Ecclesiis Claromontanis. Non expectavi autem ista frustra, intercedente namque R. P. Petro Allemand Collegii nostri Claromontani Rectore, R. Dom. Jacobus Bardian, Monachus Illidianus descripsit nobisque misit, ex veteri Breviaria monasterii sui, Vitam desidero- tam, si non ut fuit a Hincbrando composita, certe ut pos- tea fuit ad usum Chori ex illius contextu aptata, una cum ecgrapho duplicis MS. præsati ex vetustis ibidem membranis, quæ hic fere omnia dare placeat.

VITA S. ILLIDII.

Auctore S. Gregorio Episcopo Turonensi.

Capite secundo libri de Vitis Patrum.

Inter a reliqua vitæ perpetuæ semina, quibus celestis Sator ex illo Divinitatis fonte mentis incul- ta arvom, vel irrigavit institutione, vel dogmate fecundavit, b ait; Omnis qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. c [Et alibi: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit; ipsum solum manet: Si autem mortuum fuerit multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam] Sed ille ni- hilominus vas electionis Beatus Paulus Apostolus dicit: Semper mortificationem Christi in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in carne nostra d mortali. Ergo Confessores Christi, quos tempus persecutionis ad martyrium non laces- sivit; ipsi sibi persecutores effecti, modo ut digni Deo haberentur, diversas abstinentiæ cruces adhi- buerunt; et ut mortificatis membris soli Deo vive- rent, de quo idem Apostolus dicit: Jam non ego vivo, vivit autem in me Christus. Et alibi allegans illud Psalmi XLIII; Propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicut oves occisionis. Aspie- bant enim per illos mentis internæ oculos, Domi- num caelorum descendisse ad terras, non dejectum e ad humilitatem, sed humiliatum misericorditer ad mundi redemptionem: aspiciebant pendentem in patibulo, non deitatis gloriam, sed assumpti cor- poris hostiam mundam, de qua Joannes paulo ante prædixerat: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata hujus mundi. Habebant in se et claverum ad- fixationem, cum a timore ejus confixi, atque a judi- ciis divinis exterriti, nihil indignum ejus omni- potentiae in corporis sui habitatione gerebant, f [juxta illud quod Psalmo cxviii scriptum est: Con- fige timore tuo carnes meas, a judiciis enim tuis timui.] Fulgebat in his et illud resurrectionis lumen insigne, quo g [Angelus refulsit, dum revolvit lapi- dem monumenti, de quo Marci xvi. Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentem in dex- tris, coopertum stola candida et obstupuerunt. Quo et] Jesus splenduit sub illa ostiorum obserationum inclusione, cum improvisus in medio Apostolici Se- natus adstitit comitatu: quos eosdem idem Domi- nus verbis vitæ inbuens, celestem est evehctus in arcem.

2 Inter quos et beatus Confessor Illidius hæc om- nia in cordis sui tabernaculo collocavit: ut et ipse quoque templum sancti Spiritus effici mereretur: de cujus vita aliqua scripturus, veniam peto a legenti- bus. Non enim me artis grammaticæ studium im- bui, neque auctorum secularium polita lectio eru- divit, sed tantum beati Patris Aucti h Arverni Pontificis studium Ecclesiastica i sollicitavit scriptu- ra: si mihi non ad judicium contingerant, quæ ipso prædicante audivi, vel cogente relegi, quia ea ne- queo observare; qui me post Davidici carminis k cantiones ad illa Evangelicæ prædicationis dicta atque

Apostolicæ virtutis historias epistolasque perduxit: D de quo ea tantum capere potui, ut cognoscerem Jesum Christum Filium Dei ad salutem mundi ve- nisse; atque amicos ejus, qui accepta Cruce auste- ræ observantiæ sponsum secuti sunt, dignis obse- quii honorare. Quæ de re crudæ rusticitatis temeri- tatem ostendens, quæ de Beato cognovi Illidio, illo quo possum proferam stylo.

3 Sanctus igitur Illidius, cum perfectæ vitæ san- ctitate polleret, ac diversarum in se gratiarum cha- rismata largiente Domino conguessisset; illud quod adhuc sanctitati l culmen deerat. Deo inspirante ac populo eligente promeruit, ut Sacerdos Arvernæ Ecclesiæ et Dominicarum ovium Pastor eligeretur. Cujus sanctitatis fama, dum per diversos gratiarum evehitur ascensus; non solum ipsos Arverni terri- torii terminos, verum etiam vicinarum urbium fines m implevit: unde factum est, ut hæc gloria Treve- ricæ n Imperatoris aures attingeret. Cujus filia cum a spiritu immundo correpta graviter vexaretur, et non inveniretur a quo posset erui; Beatum Illidium fama detexit: et dicto citius ab Imperatore directi pueri, sanctum senem, in antedicta repertum urbe, pote- stati Regiæ celeriter repræsentant. Quo venerabili- ter excepto, pater de exitu infelicis conqueritur filie. Ille vero confusus in Domino, in oratione prosterni- tur; nocteque cum sacris hymnis canticisque spiri- talibus ducta, immissis in os puellæ digitis, nequam spiritum a corpore abegit o obsessæ. Quod miracu- lum Imperator cernens, immensos auri argentique cumulos sancto offert Sacerdoti. Quod ille execrans ac refutans, hoc obtinuit, ut Arverna civitas, quæ tributa in specie triticea ac vinaria dependebat, in auro dissolveret, quia cum gravi labore penni infe- rebantur Imperiali. Sanctus vero (ut aiunt) impleto vitæ præsentis tempore, in ipso itineris curriculo migravit ad Christum, a suisque delatus, in urbe sua sepultus est.

4 Sed forsitan (ut plerumque homines murmu- rare soliti sunt) quisquam p garrulabit, dicens: Non potest locum hic habere inter Sanctos pro unius q tantum operatione miraculi. Nam si perpenditur il- lud, quod Dominus ait in Evangelio: Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in no- mine tuo dæmonia ejecimus, virtutesque multas feci- mus? Et respondebo eis, dicens, Quia non novi vos; profecto intelligitur, quod magis proficit ad laudem virtus egressa de tumultu, quam ea, quæ quisquam F viveus gessit in mundo: quia illa labem habere po- tuerunt per residua r mundanæ occupationis impe- dimenta, hæc vero omni labe s aliquando caruerunt. Ergo quia illa, ut credimus, quæ S. Illidius ante hoc tempus operatus est, oblivioni data sunt, nec ad nostram notitiam pervenerunt; ea quæ propriis in- speximus oculis, expertique sumus, vel quæ a fide- libus agnita cognovimus, declaremus.

5 Tempore, quo Gallus Episcopus t Arverniam regebat Ecclesiam, horum scriptor in adolescentia degens, graviter agrotabat, et hic ab eo plerumque dilectione unica visitabatur, eo quod patruus ejus esset. Erat autem valetudo cum nimio stomachi pi- tuita, ac febre valida. Interea advenit parvulo desi- derium, et crebro inspirante Deo, ut ad B. Illidii ba- silicam deportaretur, Illatusque manibus puerorum, ad ejus tumulum fusa oratione cum lacrymis, levio- rem se sensit esse, quam venerat. Sed reversus do- mum, iterum a febre corripitur. Quadam vero die cum gravius agere cõpisset, eumque febris asperior solito aggravaret, et utrum evaderet, u dubia sorte ja- ceret; accedens genitrix ejus, ait ad eum: Mœstum hodie, dulcis nate, sum habitura diem, x cum, te talis detineat febris. Cui ille, Nihil, inquit, prorsus, obsecro, contristeris, sed ad sepulcrum me remitte

Episcopus
creatus
Arvernorum;
l

m
n

E
pplam Maximi
Imperatoris a
dæmone
liberat.

o
Treviris
rediens migrat
ad Christum:

p
q

F
r
s
miraculis
clarum.

t
S. Gregorius
Turon. adhuc
puer liberatur
a febre:

u

x

B.

A B. Illidii Pontificis: credo enim firmiter, fore ut virtus ejus, et tibi lætitiā, et mihi tribuat sospitatem. Tum Sancti deportatus ad tumultum, orationem y ad Dominum fudit, spondens si eum obtentu Antistitis sui ab hoc contagio liberaret, Clericum se futurum: nec prorsus moraretur, si deprecatio obtineret effectum. Hæc effatus, sensit protinus discedere febrem: vocatoque puero, domum se reportari deposcit. Cumque in recubitu, ubi tunc sui epulabantur, fuisse illatus, erumpente e naribus sanguinis copia, febris simul cruorque defluxit. Quod meritis beati Confessoris præstitum, habetur probatum. Sed et nuper Venerandi Comitis servus, cum in diuturna cæcitate resideret, celebratis vigiliis, sanus abscessit.

cæcus illuminatur.

6 De Reliquiis vero ejus hoc ipse præfatus scriptor, ut actum est, propria contemplatione prospexit. Dedicaverat oratorium intra domum Ecclesiasticam urbis Turonicæ in primo z Sacerdotii sui anno, in quo cum reliquorum Sanctorum pignoribus hujus Antistitis Reliquias collocavit. Post multos vero dedicationis dies admonitus est ab Abbate, ut Reliquias, quas in altario ipso locaverat, visitaret, ne ab humore novi ædificii humectatis aliquid putredinis insideret. Quas cum requirens reperisset infectas, ablatas ex altario contra ignem siccare cepit. Verum ubi ligaturas illas singulatim resolvit, ventum est ad Reliquias B. Illidii Episcopi. Denique aa retinens easdem contra ignem, filum quo ligatæ erant, quod erat valde prolixum, super arduentes dejecit prunas: et [ipsum], tamquam æneum vel ferreum, ab ardore ignis incanduit: illoque parvi pendente quid de filo fieret, tantum ne sanctæ Reliquiæ læderentur, dehinc sequitur et filum illæsum. Hæc videns attonitus valde, beati Antistitis virtutem admiratur: qui non sine grandi metu hæc unde abstulerat referens, gloriam ejus omnibus revelavit. Filum autem illud erat ex lana.

Reliquiæ Turonicis:

B

aa earum filu ab igne illa sa.

7 Puer erat parvulus quasi mensium decem (qui ut res veritatis edocuit, ipsius bb Beati abnepos habebatur) gravissimi incommodi accessu afflictebatur. Flebat autem illius genitrix, non minus obitum parvuli, quam quod non fuerat adhuc divino delibutus baptismatis sacramento. Denique consilio habito beati Confessoris adiit tumultu: exponit in pavimento ægrotum, qui nihil aliter quam solo spiritu palpitabat; atque in vigiliis obsecrationibusque coram sepulcro Antistitis excubat. Cumque plausum ales ille lucis nuntius percussis alis, altius protulisset; puer, qui valde exanimis projectus fuerat, convuluit; et gaudia cordis risu præcedente patefaciens, aperto divinitus ore, evocat matrem, dicens: Accede huc. At illa, cum tremore et gaudio accedens, quæ nunquam adhuc filii vocem audierat, stupens. Quid vis? inquit, dulcissime nate. Qui ait: Curre quantocius, atque aquarum mihi pocula defer. At illa, persistens immobilis usque ad adventum lucis in oratione, gratias agens sancto Antistiti, soboleinque devovens, abscessit ad domum; porrectaque aqua, hausit infans; atque omni infirmitatis nexu absolutus, ad plenum convuluit; deinde ad pristinos infantie vagitus rediens, loqui ultra non potuit, nisi cum ad illam ætatis seriem, in qua infantium lingua ad loquendum laxari solet, educatus accessit.

ad tumultum loquitur et sanatur:

C

cc ad calcariam ruituram dormientes

8 Sed nec illud silere arbitror, quod quodam tempore, quo clibanus, ad coquendas calces basilicæ ipsius succenderetur, actum est. Jugum cc igitur, quod os fornacis validissime confirmabat, dormientibus cum ipso loci Abbate qui aderant, est efractum. Quo facto, adstitit Presbytero repente per visum quasi Sacerdos dicens; Festina velociter, et excita dormientes, ne eos futuræ ruinæ casus anticipeat: jam enim paratum est jugum, quod totam molem la-

pidum sustinet, cum ipso igne corruerē. Ille vero expergefactus [expergefecit alios; et] amotis ab ore fornacis omnibus, cecidit ab utraque parte acervus lapidum aggregatus, nullum de adstantibus lædens; quod non sine Antistitis intercessione præstitum reor. Tunc Presbyter memoratus, oratione facta ad sepulcrum Sancti, reparatis jugis, lapidibusque relatis, in clibano opus cœptum, Antistite opitulante, peregit.

9 Hujus Confessoris beatum corpus, ab antiquis in crypta sepultum fuit: sed quia arctum erat ædificium, ac difficilem habebat ingressum; S. Avitus, Pontifex urbis, constructa in circuitu miri operis absida, beatos inquisivit artus dd, reperitque in capsula tabulis formata ligneis, et juxta morem sarcophago clausit; oppletamque cryptam altius collocavit. In hoc loco et meritis et nomine ee Justus requiescit, qui fuisse hujus gloriosi Pontificis fertur Archidiaconus. ff

D
A GREG.
TIRON.
apparente
Sancto susci-
tantur

et servantur.

Corpus a S.
Avito altius
elatum;

dd

ee

ff

10 Multa quidem et alia de hoc Sancto miracula sunt relata, quæ scribere longum putavi, hæc æstimans fidei perfectæ sufficere, quæ dicta sunt: quia cui pauca non sufficiunt, plura quoque non proderunt. Nam ad hunc tumultum cæci illuminantur, dæmones effugantur, surdi auditum, et claudi recipiunt gressum, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui credentibus repromisit a se petita sine ambiguitate largiri.

crebris illus-
tratur mira-
culis.

E

ANNOTATA D. P.

a Hæc tam ampla, et adeo longe quæsita Præfatio, persuadet nobis, nihil aliud de S. Illidii Vita scripsisse Gregorium, quam quod modo damus, collatum cum vetustissimo Codice nostro, ejus scriptor, castigata prolixitate Præfationis, loca nonnulla, [] includenda, omisit.

b Edita, omisso verbo fecundavit, imperfectum sensum relinquunt hoc modo, arvom irrigavit institutione vel dogmate.

c Sequens Scriptura abest a nostro MS.

d Edita, in corde vestro mortali; MS. in corpore nostro; nos verba Scripturæ representamus.

e Alias, abjectum.

f g Etiam hæc loca in MS. nostro desunt.

h S. Avitus, Savaroni 18 Episcopus, colitur 20 Septemb. Cum autem obierit S. Gregorius anno 595, nec multo citius obusse credatur S. Avitus, consequens fit, ut hoc adhuc vivente, sed admodum grandævo, scribendam hunc Vitam suscepit Gregorius; esto librum de Vitis Putrum compilaverit solum paulo ante mortem, quam obiit annos dumtaxat 51 natus.

F

i Edita, ad ecclesiastica sollicitatum scripta: sed videtur ipsius S. Aviti epistola indicari, quam ecclesiasticam vocat Gregorius; quia per modum exhortationis contexta, forte continebat Scripturæ loca superius allegata.

k Ibid. Cannas.

l Alias. Sanctitatis culmini.

m Ib adivit.

n Treviricus Imperator dicitur Maximus, qui anno 382 adrectus e Britannia, Treviris domicilium collocaverat; ubi eundem a se conventum narrat S. Ambrosius, Epist. 27. Hujus autem loci auctoritate satis certo tenemus, non ante Constantini ætatem Episcopum factum esse, qui nunc adhuc vivebat, et cujus abnepos infra num. 7 adhuc infans, ad tumultum miraculo sanatus legitur.

o Edita, obsessæ.

p MS. Garrulatur, forsā Garrulabitur scripserit Gregorius. Garrulare tamen in Regula Templariorum legitur apud Caugium, et apud Vossium de Vitiis Serm. ex Walsingham.

A q *Hinc suspecta redditur trium mortuorum suscitatio apud Branche, aliunde relata, aliisque plura viventi tributa.*

r *Edita, Assidua.*

s *Eadem, ad liquidum.*

t S. Gallus, *Savaroni Episc.* 23 circa an. 549, colitur 4 Julii : *videri autem possent hae acta circa Gregorium quondam, an. 559.*

u *Edita, admodum dubitatur.*

x *MS. Advenit febris.*

y *Edita sic, Orationem fudit prostratus sponte, si cum Antistitis sui virtus.*

z *Ergo an. 573 vel sequenti : videtur autem, Dominus ecclesiasticus nomine, intelligi Episcopium.*

aa *Reliqua hujus numeri in editis sic leguntur : Quae cum contra ignem tenerentur, filum... decidit... Illo vero parvipendente... dummodo sancte Reliquiae sicarentur, testamens ipsam jam in favillam fuisse resolutum, comperit adhuc integrum et incompactam : quippe quod vinculum et ligamen paulo ante fuisset hujus gloriosi Pontificis. Quae porro sequuntur miracula, editis desunt, et habentur ex nostro MS. quod vel inde discimus existimare, plura fortassis alia similiter suppleta inventuri, si aliquando prederat nova editio a Chiffletio nostro, ex pluribus MSS. (quorum unum istud fuit) adornari cepta, sed ejus morte impedita.*

bb *MS. Basilica, librario (ut omnino credimus) mendu.*

cc *Jugum, et infra, juga, intelligo rectem vel rectes, nonnihil lunatos instar jugi.*

dd *Hujus elevationis nulla apud Savaronem aut Branchen mentio.*

ee *S. Justus hic inscribitur Martyrologio Gallicano Saussegi ad 21 Octobris : quod confirmat Savaro ex Illidiana tabula; nescio an non confuso cultu cum cultu S. Justi, sub an. 620 Episcopi, ibidem etiam sepulti.*

ff *Sequens conclusio etiam in excusis adest.*

ALIA VITA

Ex vetusto Breviario Illidiano MS. a D. Jacobo Bardon communicata.

C S *Sanctus Illidius, ex nobili et antiqua Arvernorum prosapia ortus, filius fuit ejusdam Principis, ditioris Dabeti a antiquitus dictae : ejus parentes a divo Austremonio, b primo Arvernorum Pontifice ad fidem conversi sunt, ac filium ex se genitum in omni pietate instrui curaverunt. Qui singulis aetatibus morum probitate ac vitae sanctitonia fulgens, et coevos suos antecellens, quo cum parentum suorum vota destinaverant, in sacrum Cleri ordinem in Claramontana Ecclesia, tunc Arvernorum dicta, est assumptus. Et virtutum protectu in singulis Ecclesiasticis Ordinibus probatus, mortuo Divo Leogontio Arvernorum Pontifice, summa tam Nobilitate quam Cleri Populique concordia, in Episcopum electus est et consecratus. Pontificali autem infula decoratus, et suae functionis non immemor, Apostolicam sectatus doctrinam, quam irreprehensibilem et sine crimine duxerit vitam, velut in specula constitutus, non medioere perhibent testimonium miranda opera, quae per Sanctum suum operari dignatus est, qui facit mirabilia solus.*

2 In nomine siquidem Christi daemonis impetrare, et ea ab obsessis corporibus ejicere, languores curare, mortuos suscitare, manifeste attestantur, quam fuerit magnus coram Domino, qui hujusmodi magnalibus voluit vere in se credentes in exordio Christianae fide signari et agnoscere. Quae autem

dum adhuc in terris degeret divinitus operatus est, D suo ordine sunt referenda. Habuit vir Dei patruum, nobilem ac praedivitem, Corbum nomine, qui moribundus, nulla prole superstite, de dispartienda inter cognatos ampla sua possessione, anxie satis cogitabat. Occurrit autem ejus animo inter primos nepos suus Illidius, jam tum Arvernicae Sedis Episcopus; de cujus pietate certus erat, quod creditas et legatas sibi opes ac possessiones in egenorum sublevationem et sacrarum aedium constructionem erogaret. Hunc igitur postrema volunt te possessionum suarum maxima in parte discernit, et simul minimam efflit. Tunc e vestigio a coheredibus his sancto Pontifici commentari cepta est, eo confidentius, quo sibi pollicebantur, ejus sanctitatem simul et ingenii innocentiam facile posse eludi, qui totus divinis rebus propeditus et intentus, de terrenis minimum cogitaret.

3 Animadvertens autem vir sanctus, aut iniquis litigatoribus contra testatoris mentem relinquere hereditatem, aut ipsorum animas misere periclitari; invocato Deo consilium capit, divina arte utrique malo esse occurrendum. Censebat enim indecorum esse Episcopo, eum cognatis de terrena hereditate concertare; e contra vero secordia esse animi, non audere injustis raptoribus contradicere. Itaque triduanis induciis postulatis, ut orationi in-cumberet, inter eos ceterosque heredes convenit, ut simul ad sepulcrum defuncti pergerent; et cui Deus, hoc quod querebant, adjudicare esse sumum, per os defuncti audirent : nulla enim ratione existimabat vir sanctus, posse eos reddere quietiores, quam ut evocatis omnibus, ipsisque adstantibus, juberet mortuum diserta voce sepulcro testari, si non delegasset sibi, in Ecclesiae potissimum pauperumque favorem, impugnatum hereditatem. Quod utique factum est, ut vir sanctus instituit peragendum. Statuto igitur die, itur ab omnibus ad defuncti sepulcrum : et faciens Pontifex ter ictum de virga, ait, Praecipio tibi, o Cerbe, ex parte Dei, ut loquaris mihi; et dicas, cui nostrorum habere concessisti, quod isti requirunt. Tunc vox audita est de sepulcro; Tibi, Praesul sancte, reliqui : quod illi audientes, nimium sunt admirati, necnon pudore ac metu perculsi; et sic ocius lis dissoluta est.

4 Accidit post haec tres ephebos, Claramontanae urbis nobilissimos, Alexandrum, Floridum, et Pudentem, prematura morte, atque adeo ex insperato vita defungi, non sine magno totius civitatis luctu : estque ad Illidium festinato lamentabilis casus delatus, et oblatae sunt eidem populi ac matris viduae et merito desolatae preces. Tum vir Dei, eorum compassus lacrymis, de propria virtute, in re paucissimis admodum mortalibus vix aliquando concessa, nihil certi pollicitus, ab uno Deo sperandam esse opem hortatur. Porro nihilo secius ille, de divina potentia ac bonitate certus, ad funera properat, fidelium confluxu populorum comitatus : et praemissa cum lacrymis oratione, adolescentibus ait, In nomine sanctissimae Trinitatis, Patris et Filii, et Spiritus sancti, surgite. Et manibus sacris singulos attingens, tres animas tribus redi-vivis corporibus, eodem pene temporis momento, cunctis stupentibus et Deum in sancto viro collaudantibus, potenter salubriterque restituit.

5 Divo Clemente in mari extincto et atque per felicem martyrii triumphum caelis recepto; accelerat S. Illidius ipsius memoriae ac venerationis sacram aedem aedificare. Interea temporis vir Dei certa relatione intellexit, sepulcrum marmoreum, seu templum quoddam Divo Clementi, Angelico ministerio, in medio mari extractum fuisse; et quod ipsum mare divino motu, deserto littore, sese retro

heres a patruo institutus,

item moventibus coheredibus,

appellat ad defunctum,

E

coque de sepulcro loquente causam obliet.

Tres fratres subito defunctos resuscitat.

F

S. Clementi ecclesiam extruit;

ad

a
b
Ex nobili apud Arvernorum stirpe,

factus Episcopus Claramontanus,

miraculis inlarescit,

A ad tria milliaria, die martyrii sui, annuatim septenos dies reciperet, ut liberum esset Christianis, per arenam siccò vestigio ipsum sepulcrum adire. Tum vir Dei mirum in modum flagrare cœpit, si quo modo e sacro ejus corpore particulam aliquam promereri posset, decrandæ novæ suæ basilicæ gratia. Quamobrem longissima peregrinatione in Scythiam d ad Chersonam urbem properat; et per maris recessum observata occasione, ad sepulcrum Martyris advolat. Ubi suppliciter procumbens intentissime orat, ut ex sacratissimo corpore aliquid reliquiarum suæ basilicæ, quam apud Arvernâ urbem ædificaverat, nobilitandæ causa a Domino et ipsius Martyre accipiat. Tunc brachium suum aperto sepulcro divus Clemens protulit, uti vetustissimæ etiam picturæ atque escripturæ testantur, et secum illud auferendi copiam fecit.

et brachium
ejus acquirit:

e
conditumque
in ecclesia,
sape noctu
visitans,

B Tum beatissimus præsul pro tanto munere, Deo primum, deinde Martyri tam munifico debitas agens gratias, incredibili gaudio secum in suam basilicam detulit; et in præcipui altaris medio, quon ipsum Martyri sacraverat, modico extracto fornice instar capellæ cujusdam, decore perpetuo servandum indidit: quod etiam proprio sigillo compressit, causa securitatis ac religionis. Arvernorum autem Pontifice Begone, brachium illinc ablatum est, et conspicuum omnibus factum. Dictam divo Clementi extractam basilicam, nec non et sacellum quod B. Austremonius Deiparæ Virginii dedicaverat (quod ob sepultam in gyrum Martyrum multitudinem, B. Mariæ inter Sanctos nomen accepit) vir sanctus in singulari habuit devotione, et antelucanis etiam horis eo secretius se recipiendi orationis causâ consuetudinem habuit.

dæmonis id
dissuadentis
fraudem
intelligit,

C
et terriculamenta
dissolvit.

7 Cum autem nocte quadam illic oraturus proficisceretur; hostis antiquus, qui semper bonis adversatur, in humana specie ei obvius fuit; et blandiuscule interrogat, quo eo tempore vir tantus solus pergerat. Respondet vir sanctus, se orationis causa ad sacram suam ædem pergere. Tunc dæmon; Bonum opus non recte facis, cum ea noctis hora per plateas Pontificem deprehendi turpe sit et calumniæ pateat, et suum cuique tempus a summo rerum Arbitro datum sit, dies operationi, et nox quieti. Regredere igitur ad Episcopium, et posthac a tam intempestiva discursione, diversis obnoxia calumniis, caveto. Non ignorans autem vir sanctus astutias satanæ, et quod se crebro in angelum lucis transfiguratur; illico fraudem ejus intellexit, et contempto infido consultore, Crucis signaculo se muniens, quo cœperat ire perrexerat; et peractis precibus votisque persolutis, domum concitus rediit. Tum de improvviso idem hostis, humanam jam formam exutus, domum regredienti Episcopo fit obvius, in figura cujusdam phalerati et immanis muli, comas protensas usque ad genua gestantis, qui per nares et os ardentes evomendo flammâs mittebat; et per transversum sæpiissime sese agitando, crebro calcium ictu e saxis ignem excutiebat, hiantem gutture et ad morsum parato, quasi mox virum Dei discerpturus. Ceterum istiusmodi dæmonis præstigijs territationibus nihil pavefactus, Crucis edito signaculo, horrendum illud specie tenuis larvatum spectrum, dicto citius abegit; et ad locum desertum, in quo nulli unquam noceret, ex parte Dei ire præcepit, quod et factum est. Abhinc sanctus Illidius, qui eatenus semper vir optimus habitus est, signipotens omnium sententia habebatur.

8 Contigit interea lacrymosis ad eum deferri querelis, pontem esse lapideum, sexto fere milliario a Claromonte, qui vulgo est Kambau dictus, super Elaverim fluvium stratum, prope ejus f navalitium, sub quo latitabat in imo gurgitum dæmonium fero-

cissimum, quod omnibus transeuntibus pavori esset, et non paucos etiam secum in voragine detractos crudeliter suffocaret. Illacrymatus est illico suorum calamitatibus sanctus Antistes, et blande consolatus dimisit. Interea ipse orationibus et jejuniis inebuebat, et diem statuit quo se eo loci conferre deberet. Cleri autem maxima parte secum assumpta, ad pontem, sub quo latitabat dæmonium præcessit. Confluit undequaque supplicandus populus, et in Pontificem singuli oculos figunt; et in cælum supplices manus protendentes, quidnam vir sanctus esset acturus suspensi expectant. Ille vero spe certissima superni auxilii animo concepta, Pontificali auctoritate eadæmoni imperat, ut annem illum innocuum relinquat, et nulli posthac mortalium vel terrori sit vel nocumento. Paret præcepto frendens nequam hostis ille tartareus, a quo in posterum ulli hominum mali quidpiam accidisse nunquam est auditum. Ejecto autem dæmone, ut omnis omnino infirmis animis formido tolleretur, pontem jubet dirui, et alio proinde commodo loco reponi. Id quod factum est, relictis tamen prioris pontis vestigijs, quæ B. Illidii virtutem etiam hodie testantur, una cum voracem voragine immensa durante, quæ adhuc hodie ibidem cernuntur. g

9 Sancto Illidio Præsule regnabat in urbe Treveri Princeps quidam, qui late tam per Germaniam quam per Galliarum imperium suum protulerat; qui ut magnus erat potuisset simul utrumque beatus existimari, nisi filiam sibi carissimam Deo permittente a maligno spiritu detentam habuisset. Cum autem singula, tam divina quam humana remedia, quæ ad puellæ salutem pertinere credebantur, tentata forent, nec ulla salutis spes reliqua esset; non mediocriter conficiebantur mœrore, non solum ipse Imperator, verum etiam cum suis amicis etiam Germania universa. Fama desolati Principis, et oppressæ a dæmone ejus filia per provincias volitante, tandem iis, qui tributo ejus nomine exigendo in Arvernâ præerant, luctuosa res innotuit. Illi autem navitato casus trepidantes et animo discruciat, inter se conferunt, quo potissimum officio suum affectum erga Principem testari possent. Et demum ad mentem revocantes, quoties immundum spiritum Arvernorum Præsul Illidius occupatissimis exturbasset; fiducia concepta pro indubitato habuerunt, facile ei foro virginem a nequissimo hoste vendicare, si sanctus vir aliquando persuaderi valeret, ut Treverim usque se perferri pateretur. Misso igitur actutum cursore suum hac de re Principem certiores reddunt. Imperator insperato accepto nuntio exhilaratur; et nihil cunctatus, legationem ad virum Dei mittit amplissimam; et precatur quam demississime ex animo, ut dignetur signipotens Pater, tametsi grandævus, Treverim accedere, et tartareum hostem virgineo corpore, ad omnipotentis Dei laudem, propellere. Exponunt legati Principis sui mandata, vehicula et quæcumque ad tam prolixum itineris absolutionem necessaria forent, præstare se habere affirmantes; hoc unum iterum atque iterum obtestantes, ut desolatum Imperatorem sua vir sanctus præsentia dignaretur consolari.

10 Imperatoris preces, ubi intellexit vir sanctus, maturo ante responsum cum suis habito consilio, et rei exitum divina doctus revelatione, ad Dei honorem fideique augmentum, contra humani generis hostem ut olim pugnaturus, et Imperatori totique Germaniæ gratificaturus, itineris se jam capularis accingit. Treverim autem post unius fere mensis spatium incolumis pervenit. Ubi exceptus qua decebat reverentia sanctus Pater, pervigil in nocturna psalmodia, solitisque precibus peractis, expectante cum suis proceribus Imperatore, advocatoque Clero

D
BX M. IL-
LUDIANO
Alium dæmo-
nem, viantibus
infestum,
compescit.

E

Ad Imperatoris
filiam
Treveris en-
gumenam
curandam

F
per legatos
accersitus
Sanctus,

Illuc se
confert:

EX MS. ILLI-
DIANO

et pulso
dæmone,

h

civitatem
suam tribu-
to liberat :

B

regrediens
morbo corri-
ptus,

et moritur.

Corpus, ut
mandatur,
refertur in
Arverniam.

i

Hydropicus
adito fru-
stra Sancti
sepulcro,

A et populo, ad sacrum altare cum suis ministris pro-
cedit, pro salute puellæ Sacrificium oblaturus. Obla-
to Sacrificio, cæcodæmonem intrepidus aggreditur:
et in os puellæ sacris suis digitis missis (quod re-
ductis dentibus nequam spiritus formidat attingere)
dæmonem imperat, ut ocius relinquat obsessam vir-
ginem incolumem, nec quoque modo posthac sit ei
molestus. Porro jubet ut discedens, in fugæ et obe-
ditæ indicium, secum columnas illas, quæ in
palatii vestigio jacebant, festinato sublatas in suam
basilicam, divo Clementi Papæ ac Martyri a se dedi-
catam, prope Arverniam urbem illasas transferat;
eoque demum loci se recipiat, ut nulli mortalium
nocumento esse queat. Paret e vestigio immundus
spiritus; et virgine incolumi deserta, cunctis stu-
pentibus, turbinis instar raptas h columnas, quo
jussus fuerat, transfert et deponit integras, sicut
adhuc hodie in Illidiano monasterio cernere licet.

11 Tum divina pietas, undique concurrentibus
magnatibus ac civitatum primoribus, in commune
laudatur; per ora conetorum Illidii sanctitas vo-
litat, et Christianorum fides ac virtus etiam Paga-
norum præconiis effertur. Quibus peractis, Impe-
rator cernens miraculum, immensos auri argen-
tique cumulos sancto offert Sacerdoti. Quod ille ex-
orans ac refutans, hoc obtinuit, ut Arverna civitate
quæ tributa in specio triticea ac vinaria depende-
bat, in auro dissolveret; quia cum gravi labore
penn inferebantur imperiali. Quibus peractis, vir
sanctus ad regressum in Arverniam cum suis se
accingit. Cernens autem imperatoris filia liberato-
rem suum paratum ad iter arripiendum, flensque
quod jamjam ejus aspectu privaretur, nec abeun-
tem comitari liceret; pedibus ejus provoluta, non
prius surrexit, quam ejus sacris monitis, oratione
item ac benedictione plenius confirmata fuisset.
Abentem Imperator cum suis comitatur, et bene-
dictione sibi a viro sancto data, mutuoque salute
impertita, utrimque discessum est.

12 Emenso autem aliquot dierum spatio, ubi ad
primos Galliarum introitus perventum est, valida
febri correptus, sentit vir Dei sensim sibi vires in-
tereipi, et mortem e vicino imminere. Revocatis
itaque suis, occumbendum sibi dicit in terra aliena;
rogatque ut corporis sui exuvias secum in Arver-
niam deferant, et in sua basilica, in loco qui dici-
tur ad sanctam Mariam, inter sanctos sepeliant.
Dum mox ut spiritum Deo reddidit, de postremis ejus
mandatis explendis solliciti, ocissime summaque
veneratione instructo locelle, ad convehendum as-
servandumque Pontificis corpus ad Arverniam us-
que quam honorificentissime perducunt. Cum vero
Arverniam sui Pastoris, optime de se meriti, obitus
est nuntiatus; ut ejusque facultas viresque fere-
bant, obviam gemebundi properant. Tunc Clerus
totus, populosque turmatim universus, suis quique
ordinibus distincti, obviam procedunt, psallentibus
quidem singultim vocibus atque effuse lacryman-
tibus. Omnibus autem honorificentissime expletis,
tum demum quo jusserat tumulto Pater patriæ in-
fertur, ubi et nunc in capsula quiescit miraculis
clarus. Nam debilis, energumenus, loripes, hydro-
picus, claudus, cæcus, naufragus, in necessitate
quisque positus, levamen ejus precibus ac meritis
consequitur; demonesque ibi quam plurimi ab hu-
manis corporibus pelluntur, phrenetici sanantur,
febricitantes liberantur i

13 Civis quidam Turonensis, Guarinus nomine,
immenso hydropis tumore annis complusculis pre-
mebatur: diu divinam bonitatem jugiter invocans
et sancti etiam Martini Turonensis Archiepiscopi
tumulum corporisque Reliquias crebro quam devo-
tissime adiens, ejus subsidium implorabat; verum

sine petitionis effectu. Circumquaque autem perlata D
fama Divi Illidii, suorum amicorum consilio in
Arverniam iter fecit; et spe recuperandæ sanitatis
alacer, ad sancti Pontificis tumultum properat, tu-
muloque gemebundus et lacrymis infusus procum-
bit, auxilium ejus miserandis vocibus implorans. *jamjam
sectionem
subiturus,*
Multo autem diutius quam speraverat a morbi cu-
ratione dilatus est; forte ut illa vexatione non cor-
pus modo levaretur a noxio humore, sed et anima
a vitiis purgaretur. At ille et ægritudinis et moræ
impatiens, jam de sanitatis recuperatione desperans,
viro sancto convitiabatur. Statim autem recepta
mente ad preces humiliatus redibat; adeo ut infir-
mitatem humanam et Christianæ fidei stabilitatem
eodem pene momento in uno viro liceret intelli-
gere. Itaque in extremam cadens desperationem,
accersitis medicis ac chirurgis, etiam vitæ periculo
corporis incisionem statuit experiri. Nihil tamen
secius ad divinam pietatem et S. Illidii tutelam re-
currit, necdum totaliter de illa desperans: qua
etiam spe frustratus non est. Sub ipsa enim nocte,
qua moribundo homini parabatur sectio, benignus
Antistes Illidius sereno vultu blandisque oculis ap-
paruit, et toto dejectum animo consolatur; jubetque
spem recipere: et statim incolumem, omni admi-
rante vicinia et Deum in sancto collaudante, red-
didit.

14 Tres mercatores, et natalium splendore, et
morum honestate, opibusque spectatissimi, com-
muni consilio se suasque merces mari committen-
tes, jam altum mare multa ex parte prospere sul-
caverant: cum repente cæli facies tota immutatur,
aerisque elementia in furorem vertitur, et vento-
rum inæquales flatus undecumque surgunt, totaque
navis cum suis armamentis exitum extremum mina-
tur: quin et ipsi nautæ tota salutis spe perditæ,
tetro colore pene exanimæ, perditisque viribus om-
nibus moribundi conciderant. Tunc demum Deo
inspirante tres illi viri, quorum sumptibus auspi-
ciisque eo loci forte fortuna ventum fuerat, ad men-
tem vel sero redeuntes, commemorant ea quæ de
S. Illidio Arvernorum Pontifice aliquando audierant;
et statim unanimes votis procidentes, opem, salutis
spe concepta, sedulo implorant; pollicentes se et
suorum corpora, præsentī veneratione et opum ho-
norificæ collatione, viri Dei sepulcrum et exuvias
sacras ex animo culturos.

15 Quo voto emisso, levi remigio navem moventes
in altum deducunt, prosperoque cursu in optatum
portum salvam cum omnibus animabus et mercibus
statuunt. Singulis autem cum rebus suis, quo libuit
exultanter digressis, tribusque illis viris in suas
item ædes cum mercibus ad suam familiam disce-
dentibus; rebus negotiisque compositis, in Arverniam
properant, Divo Illidio liberatori suo satisfacturi.
Quo cum pervenissent, et solícite ubinam viri sancti
corpus inhumatum coleretur, inquisissent; tandem
ad ædem Divi Clementis substituerunt, et ab accolis
ad tumultum Divi Præsulis perducti sunt. Quo viso
infusi lacrymis, præ gaudio proni corruerunt, ado-
rantes gratiasque immensas agentes. Ceterum alta
e pectore ducentes suspiria, eo quod tanti viri exu-
viæ tam despecto loco tumultatæ jacerent, inter se
statuunt, ad honestandum locum nullis sumptibus
parcere. Et artificibus mox convocatis, jubent in
sublimi arenatam testudinem supra sepulcrum san-
ctum fieri: quam gypso inductam, illustrissimis
coloribus inumbratam, diversis imaginibus in omne
tempus duraturis exornaverunt, cujus adhuc hodie
vestigia permanet. Pavimentum vero tricoloribus
lapillis sternunt, quod vetustate, usuque tempo-
rum, et loci mutatione obtritum est.

16 Horum fidem ac devotionem secutus est insignis
quidam

ipso appa-
rente sanatur

Tres mer-
catores in
mari peri-
clitantes,

E

voto ad
Sanctum
nuncupato,

F
evadunt
salvis etiam
mercibus;

et ejus sepul-
crum ornant.

*Alius, a mor-
bis et dama-
num spectris*

A quidam civis Claromontensis, inter primores dives ac honoratus, quem Apocrysiarium vulgo ex officio appellabant: qui variis ægritudinibus affectus, multo tempore se domi continuit strato jacens, et nulla medicorum industria remedii effectum sentiens. Spem igitur recuperandæ sospitatis amiserat: cum interea temporis dæmonum malitia horrendis visionibus spectrisque quibusdam per noctes turbabatur, quasi jamjam animam efflaturus, et cum iisdem in tartara præcipitandus. Ille vero terrefactus familiam totam advocat, poscitque Sacerdotes domum induci, dominicam Crucem et aquam lustralem afferri, seque eorum orationibus et Crucis signo contra malignorum spirituum incursus muniri. Idque factum est. Evanuit enim tota illa larvata dæmonum effigies, sed non adeo diu conquievit. Siquidem post dies aliquot, et malitia et terroribus et numero aucti, virum per noctem denuo aggrediuntur: quos ille palpitans in tantum extimuit, ut de se actum extremo perpetuoque supplicio miserabiliter clamaret.

*apparente
eodem Il-
beratus,*

B 17 Divus autem Illidius illico miserabili homini præsidio fuit, et ei se spectandum exhibuit, candido amictu decoratus, et humana specie longe excellentior, dextera Crucem ferens. Quem ut vidit, totus exhilaratus, supplex orat, ut propulsis tartareis monstris securum se reddat, sanetque ab infirmitatibus quibus premebatur. Cujus votis vir sanctus annuit, et duplicata salutis xenia concessit; diabolica enim agmina fugavit, et infirmum pristinae sanitati restituit. Redditus autem sanitati, qua gratitudine suum liberatorem amplius demereretur, anxie secum perpendens; vidensque tumultum ejus a tribus illis mercatoribus adeo magnifice illustratum; muneris sui fore existimavit, facta necessaria habitatione ad honorem Dei et divi Illidii, ex opibus suis, illo in loco, Deiparae Virgini olim jam a tempore S. Austremonii sacro, et ab ipso divo Illidio Clementi Papæ et Martyri dedicato, Monachos aliquot instituere: qui divino mancipati servitio, ecclesiastico more horatim laudes Deo persolverent, sanctumque Pontificem venerarentur; et hoc viro auctore ac fundatore Illidianum monasterium est inchoatum et extructum. k

*Illidianum
monasterium
fundat.*

ANNOTATA D. P.

C a Daletum, trans Elverim, ad Orientem civitatis, leucis tribus.

b S. Austremonius colitur 1 Novembris, quando in ejus ætatem quærere licebit, nunc promovendæ antiquitatis studio condonamus, quod hunc ad Apostolica evahant tempora: quocumque autem is tempore vixerit, non possuat parentes Illidii ab eo immediate conversi dici.

c Anno 83 renuntiasset Pontificatui Clementem, et circa finem seculi 1 martyrizatum 23 Novembris, alibi docui: potuit nihilominus, etiam post trecentos annos, moveri Illidius fama miraculi annue recedentis maris, ad Ecclesiam Sancto ædificandam et peregrinationem hic narratam. Certe ante seculum 4, Martyri alicui dedicatam ecclesiam, fuisse illo saltem modo, qui exinde caput, verosimile non est.

d MS. in Lyciam: sed hæc Asiæ minioris ad mediterraneum mare provincia est, procul a Chersona.

e Scripturæ istius missum nobis ecgraphum sic habet. Referunt antiqui Patres, quoniam tantam amicitiam habuerunt ad invicem B. Clemens et S. Illidius, quod post decessum B. Clementis ierit ad sepulcrum ipsius B. Illidius; atque disponente Domino partem Reliquiarum ejus secum attulerit, scilicet brachium ejus dextrum; atque in quodam oratorio sub ara altaris, quæ in honore ejus erecta

fuerat, cum suo sigillo assignatum honorifice condidit; et post obitum suum Præsul sanctissimus, pro amore ejusdem Martyris, collocari [ibidem] se præcepit. Apparet quam hæc non antiquissima scriptura sit, adeoque minus antiqua Legenda, inde sumpta. Quare ignoscatur traditioni, amicitiam fingentis inter Sanctos tam disparis ævi; dicaturque fuisse singularis devotio S. Illidii, erga S. Clementem, adeo pridem defunctum. Quid porro secutum sit, eadem scriptura sic narrat. Post multum vero temporis venit quidam Abbas nomine Mancidus; et adjunxit secum Arvernensem Episcopum nomine Begonem, celebravitque triduanum jejunium cum suis; et accessit ad altare principale, quod erat constructum in honore B. Clementis Papæ et Martyris, et [destru]xit aram altaris, et cepit fodere, donec pervenit ad locum in quo positæ erant sanctæ Reliquiæ. Erat quidem locus multo cemento et calce aptatus, et quasi lacunar profundissimum factus; ibique repere-runt B. Clementis brachium; et cum magnis populorum laudibus in quodam scrinio honorifice posuerunt. Postea vero reædificaverunt altare, in honorem ejusdem: ibique per eum Dominus multa mirabilia operatur, qui vivit et regnat Deus per cuncta seculorum secula. Hic mihi nota, quod (sicut in margine scripsit D. Bardion) Bego Episcopus vivebat tempore Hugonis Capeti, qui obiit anno 998; Sammarthani autem memoriam ejus invenisse se aiunt in tabulis Illidianis pro anno 993.

D
EX MS. IL-
LIDIANO

f Ita corripo, ut intelligatur locus quo naves appellant, licet in ecgrapha sit Natalitium: neque enim potest intelligi Scaturiga Elaveris, vulgo Allier dicti, qui procul inde in Occitania nascitur. Interim super ipsum fluvium locum Kambau, ubi pons iste fuerit, nusquam expriment tabulæ.

g Quæ hic sequuntur aliud non sunt, quam amplificatio eorum, quæ Gregorius Turonensis pressius scripserat.

h Vereor ne additamentum istud, de columnis a dæmone translatis, commentitium sit.

i Sequebantur Miracula post mortem, ac primum ex Gregoria, quod ipsemet de sua curatione scripsit num. 5 et seqq. quæ omittenda hic duxi, licet pluribus amplificata.

k Ante excidium urbis per Normannos circa an. 863, uti in margine adnotavit D. Bardion: quæ autem sequitur Appendix sumpta est ex libro cui titulus Agenda festivitatum Monasterii S. Illidii.

E

APPENDIX

De Corporis elevatione et translatione.

Ex alio ejusdem loci MS.

Arvernus Arberto a Præsulatui præsidente, Omnipotens et misericors Deus, mirabilis in Sanctis, et Sanctus in operibus suis, aspiravit b Abbati et Fratribus cœnobii almi Confessoris Illidii, in suburbio Claromontis, quod Corpus gloriosi sui prædicti Patroni relevari procurarent ut decebat. A quibus emissa super hoc supplicatione devota ad Episcopum præfatum, idem Pontifex eam benigne recipiens; vehementerque miratus, eo quod tanto tempore tantum Christi thesaurum (membra scilicet præfati sui Antistitis) non (ut videbatur) sine reatu negligentia, permissum fuerat sub occulto et humido terræ loco tegi; spondit, divina gratia concedente, se libenter et in brevi hoc accuraturum. Ad hæc tradita ei copia scripturarum, super vita et gestis ac aliis quæ de B. Illidio ab antiquo scriptæ habebantur; inspectisque diligenter Legendis, quæ locum

a

b

*Episcopus
Arbertus,
rogatus a
Monachis*

*releverare cor-
pus S. Illidii;*

EX MS. IL- LIDIANO.	A locum sepulcri ipsius clare designabant: demum de- clinavit idem Episcopus ad ipsam cœnobium; et cer- tificatur de loco sepulcri per dictas scripturas, et per juramenta antiquorum Fratrum dieti cœnobii, et Epitaphium ipsius sepulcri, ubi per quosdam ver- sus c hoc ipsum declarabatur.	fuerat, de profundo abstractum fuit, et superius collocatum ut hodie monstratur; quatenus processu temporum, cum ad vas hujusmodi corpore S. Illidii consecratum, a devotis fidelibus recursus haberetur. intercedente ipso Sancto, obtineatur a Domino, quod digne fuerit postulatum, sicut etiam a multis constat esse factum.	D tumba quoque altius attolli- tur;
c	19 Anno ab Incarnatione Domini millesimo tre- centesimo undecimo, quinto Idus mensis Decembris, decantatis ab ipso Episcopo et Abbate et Convento simul Matutinis, circa mediam noctem, de proprietate d dicti Sancti in choro Ecclesiæ dieti cœnobii, Mis- sæque consequenter per Episcopum celebrata super altare ipsius Sancti; et per manum ejusdem com- munionem sacri Viatici data singulis Fratribus dieti loci presentibus, nec alias ea die celebraturis; as- sistentibus eidem nonnullis Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, et pluribus Fratribus Minoribus et Præ- dicatoribus, aliisque multis bonis viris, pluribus etiam Nobilibus laicis, in Dei nomine primo per Episcopum, deinde per alios defossum extitit ana- logium, super ipso sepulcro constructum.	23 Postremo felix Pontifex Arbertus, cui Do- minus tantam gratiam conferre dignatus est, ut prætermisiss tot et tam dignis suis prædecessoribus, tractandam et perficiendam sacram revelationem sanctissimi Antistitis sui omnino eidem duxerit re- servandam; eidem inquam, natalibus orto in ci- vitate propinqua, et (ut ab aliquibus præsumitur generis dicti Sancti affinitatis scintillulæ non ex- perti; indieto jejunio in vespera diei Martis, præ- tactæ totæ Civitati mane sequenti, cum multitudine Prælatorum, et Cleri, ac nonnullorum terræ Nobi- lium virorum, cum Conventibus et Collegiis ipsius urbis, processionaliter eidem assistentibus, et po- pulari pressura, quod fuerat publicavit. Et demum per Prælatos, sancto corpore cum processione, non absque multis luminaribus, infra muros civitatis deportato et honorifice reportato, facto sermone in præto muris monasterii propinquo, et Missa solenni in altari B. Clementis decantata, datoque uno osse, (ut putant quidam de Brachio) aliis asserentibus de Tibia beati Illidii, ecclesiæ Cathedrali; et quibosdam paucis tamen, aliis ecclesiis concessis aliquibus par- tiunculis de sanctissimis ejus Reliquiis, fuit dictum corpus venerabile in alto firmiter collocatum; obi non solum ab astantibus, sed etiam a Fratribus, seorum in choro cantantibus vel orantibus, respici valeat et debite revereri. Pretiosum tamen Caput ipsius a Fratribus sepositum est ad partem; ut sicut debet, in vase pulcherrimo reconditum, præ ma- nibus habeatur.	res publicatur sollemniter 11 Decembr.
anno 1311 9 Decembr.	20 Interim apparuit, eo in parte defosso, infra altare, quod erat contiguum locus concavus; infra quem repertæ fuerunt in quodam calice cupreo Reliquiæ Galli et Petri c in uno osse et in pulvere, valde caute et reverenter impositæ, quarum memo- riale per Episcopum et alios lectum, statim præ- vetustate in cineres est resolutum. Ipsas itaque Reliquias, medio tempore cum aliis deponendas, disponebant præsentibus reponere infra dictum altare, cum reconsecraretur sicut opus erat, quod et post- modum juncta parte de Reliquiis B. Illidii factum est in reconsecratione prædicta. Cum vero fossores ad solum pervenissent, expulsa parte soli, apparuit in pariete Ecclesiæ depictus Crucifixus, longus et magnus, absque magna sui læsione seu dilania- tura existens. Quem detegendo, murum etiam cœ- mentaneum sub analogio factum sequendo, præso- nebant qui aderant, subtus eundem murum, ad pedes illius Crucifixi, corpus sancti Illidii, sepultum reperiri debere, et sic etiam verum esse comper- tum est.	24 Profecto octava die sequenti, corpus beatis- simi successoris S. Illidii, re et nomine h Venerandi, translatum fuit, ut cum alio Antistite suo Illidio sub eadem theca sigillatim discretum altius collo- cetur. Ibi que duo Athletæ Christi Illidius et Vene- randus, Confessores egregii, debite requisiti, impe- trent a Domino corporum et mentium præcipue san- nitatem. Porro nonnulla pars pulveris et ossium corporis beati Venerandi, dimissa fuit in capella sua sub suo altari, infra pristinum ejus sepulcrum sub analogio factum. Verum propter difficultatem quæ- rendi corpus B. i Nepotiani, Confessoris et Episcopi Claramontensis, quod in eadem capella, sicut et multi alii Sancti, sepultum fuisse noscitur, fuit ibi dem dimissum. Et eadem ratione constat iidem omissum de illo re et nomine Justo, k Archidiacono discipuloque beati Illidii, qui juxta sepulcrum ipsius sancti Illidii legitur fuisse sepultus.	circumfertur corpus, E
amato pulpto, primum inve- nit Reliquias SS. Galli et Petri c Præfecti; e	21 Demum non sine labore ac difficultate perva- tum est ad lapidem, immediate sarcophago suppo- situm, ubi corpus erat prædictum. Qui lapis, cum tamen non speraretur haberi posse sine diruptione totius altaris,.... / ordinante Deo circa caput fra- ctus est, non absque admiratione presentium, ita quod sine sperata difficultate amotus est. Patuit tunc vas lapideum, pulchrum valde, et quasi de novo factum esset, nulla sorde maculatum; ibique Corpus sacratissimi Præstis Illidii, per singula sua quæque venerabilia membra distentum, cernere me- ruerunt præsentibus, gloriosissime requiescens. Vi- deres tunc hos præ gaudio lacrymas fundentes, illos in sancto Deum contemplantes, alios et alios Deo gratias multipliciter referentes, sequo per orationes devotissimas Sancto commendantes. Queritur scula, et intrans Pontifex locum illum, cum devotione ma- xima et reverentia qua decebat, sacra membra col- legit, quæ præpter tot temporum intervalla et hu- miditatem fuerant aliquantulum liquefacta et ex- tenuata: et sub sigillo suo et Abbatis prædicti, in cophino clausa, reverenter posuit in loco tuto et secreto, usque in diem Martis g sequentem, decan- tato prius Te Deum laudamus, et pulsatis cymbalis ac orationibus subsecutis.	25 Ceterum eo tempore apertum fuit vas plum- beum, quod est infixum muro ecclesiæ dieti mona- sterii prope altare Beatæ Mariæ; ibique reperta sunt ossa filiæ m Imperatoris quondam, quam bea- tus Illidius legitur a demonio liberasse, prout infra idem vas in memoriali quodam plumbeo visum est contineri.	partes aliqua separantur.
debile sarco- phagum Sancti, f	22 Eo tempore quidam Frater devotus de Ordine Prædicatorum, ibidem assistens, claritati pristinæ visus, in quo tunc patiebatur, exploratis ipsius San- cti snfragiis, divino miraculo restitutum se sensit, nonnullis aliis miraculis subsecutis. Verum interim vas prædictum, in quo sepultum corpus prædictum	26 Sane post et propter præmissa, ne processu temporum ea quæ dicta sunt a memoria exciderint, et ut in diebus prænominiatis revolutis annis singu- lis de beneficiis sacrarum revelationis et translationis prædictarum laus et gratiarum actio Deo specialius impendantur; ordinatum fuit inter Fratres dieti monasterii, quod annis singulis in antea, inter ipsos fiat commemoratio de revelatione Beati Illidii quinto Idus Decembris; at vero major dupla festivitas, abs- que tamen Octavis, fiat decimo nono Calendarum Janaarii, de revelatione sæpèdicti beati Illidii. Ve-	h Elevatur etiam corpus S. Venerandi, i F dimissis aliis ibidem quie- scentibus. k
in eoque cor- pus totum:	22 Eo tempore quidam Frater devotus de Ordine Prædicatorum, ibidem assistens, claritati pristinæ visus, in quo tunc patiebatur, exploratis ipsius San- cti snfragiis, divino miraculo restitutum se sensit, nonnullis aliis miraculis subsecutis. Verum interim vas prædictum, in quo sepultum corpus prædictum	26 Sane post et propter præmissa, ne processu temporum ea quæ dicta sunt a memoria exciderint, et ut in diebus prænominiatis revolutis annis singu- lis de beneficiis sacrarum revelationis et translationis prædictarum laus et gratiarum actio Deo specialius impendantur; ordinatum fuit inter Fratres dieti monasterii, quod annis singulis in antea, inter ipsos fiat commemoratio de revelatione Beati Illidii quinto Idus Decembris; at vero major dupla festivitas, abs- que tamen Octavis, fiat decimo nono Calendarum Janaarii, de revelatione sæpèdicti beati Illidii. Ve-	et invenitur filii Maximi Imp. m Instituitur festivitas S. Illidii, 9 et 11 Da- cembr.
quod inde tolliit: g	22 Eo tempore quidam Frater devotus de Ordine Prædicatorum, ibidem assistens, claritati pristinæ visus, in quo tunc patiebatur, exploratis ipsius San- cti snfragiis, divino miraculo restitutum se sensit, nonnullis aliis miraculis subsecutis. Verum interim vas prædictum, in quo sepultum corpus prædictum	26 Sane post et propter præmissa, ne processu temporum ea quæ dicta sunt a memoria exciderint, et ut in diebus prænominiatis revolutis annis singu- lis de beneficiis sacrarum revelationis et translationis prædictarum laus et gratiarum actio Deo specialius impendantur; ordinatum fuit inter Fratres dieti monasterii, quod annis singulis in antea, inter ipsos fiat commemoratio de revelatione Beati Illidii quinto Idus Decembris; at vero major dupla festivitas, abs- que tamen Octavis, fiat decimo nono Calendarum Janaarii, de revelatione sæpèdicti beati Illidii. Ve-	9 et 11 Da- cembr.
sequuntur; intraculo:	22 Eo tempore quidam Frater devotus de Ordine Prædicatorum, ibidem assistens, claritati pristinæ visus, in quo tunc patiebatur, exploratis ipsius San- cti snfragiis, divino miraculo restitutum se sensit, nonnullis aliis miraculis subsecutis. Verum interim vas prædictum, in quo sepultum corpus prædictum	26 Sane post et propter præmissa, ne processu temporum ea quæ dicta sunt a memoria exciderint, et ut in diebus prænominiatis revolutis annis singu- lis de beneficiis sacrarum revelationis et translationis prædictarum laus et gratiarum actio Deo specialius impendantur; ordinatum fuit inter Fratres dieti monasterii, quod annis singulis in antea, inter ipsos fiat commemoratio de revelatione Beati Illidii quinto Idus Decembris; at vero major dupla festivitas, abs- que tamen Octavis, fiat decimo nono Calendarum Janaarii, de revelatione sæpèdicti beati Illidii. Ve-	rom

præter festum antiquæ inventionis 19 Aug.
A rum de translatione beati Venerandi fiat commemoratio undecimo Kalendarum Januarii. Nihilominus autem decimo nono Augusti fiet festum duodecim lectionum, vel in cappis ut est moris, de Inventione B. Illidii; quia eo die olim ab antiquis quæsitum et inventum ac visum fuit, ubi et qualiter corpus beati Illidii in sepulcro jacebat; qua etiam die digitum dicunt beati Illidii inde extractum, et inter alias Reliquias dicti monasterii ostensum tantum fuisse.

ANNOTATA D. P.

a Aubertum Ancelin de Monte-acuto, Sammarthani appellant, qui sederit ab anno 1307 ad 1329: qui cum mun. 22 dicitur natalibus ortus in civitate propinqua et affinitatis ejusdem Sancti non expers: videtur respici ad Montem-acutum tribus leucis situm ultra Daletum, quæ Sancto patria fuisse in Vita dicitur.

b Guilielmus de Bato Maurelli an. 1306 factus Abbas, juxta eodem Sammarthanos, in ea dignitate vixit usque ad Martinum anni 1312.

B c Utinam ipsos versus hic descripsisset Auctor, vel alibi illi adhuc invenirentur.

d Id est proprio Officio S. Illidii, tanto facilius as-

sumpto, quod dies 9 Decembris omni proprio Officio careat; nisi forte ulunde hic dies antiquitas proprius Sancto fuerit, puta titulo Ordinationis Episcopalis.

e Gallus, Cluromontanus Episcopus, S. Gregorii Turonensis patruus, a Sammarthanis dicitur obiisse an. 571 26 Martii, colitur autem 1 Julii, quando de eo agemus. In nomine Petri, quo nullus Cluromonte præfuit ante an. 1106, errorem esse suspicor, et legendum Præjecti, de quo egimus 23 Januarii.

f MS. Et aliter eum cum fatigationis magna: quæ quia sensum non faciunt, expungere malui.

g Anno 1311 currebat littera Dominicalis C, adroque proximus post 9 Decembris dies Martis fuit 14 ejusdem.

h S. Venerandus, post Sanctos Nepotionum et Artemiam successit S. Illidii, colitur 18 Januarii, ubi de eo actum.

i S. Neapolitani Natalem incertum esse ait Saussayus, Translationem coli 22 Octobris: Origines vero Cluromontana Savaronis eum referunt ad 2 ejusdem.

k S. Justus 21 Octobris apud Saussayum.

m Scilicet, Imperatoris Maximi, sed mirum, nomen puellæ istic adscriptum non fuisse, quæ an extincto patre tyranno sub ætatem 388 apud liberatorem suum extremam vitam caelebs egerit, an ulunde huc allatum sit corpus, non divinaverim.

D
EX MS. ILLIDIANO

E

DE SANCTO AUSTROBERTO

ARCHIEPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA

SYLLOGE HISTORICA

G. H.

Cultus et commercium litterarium cum Gregorio II ac Zacharia PP.

CIRCA AN.
CCCLII.

Memoria apud
Saussayum,

C
et Ferrarium:

Elogium ex
MSS. fastis
Viennensibus.

Epistola S.
Gregorii 2,

Andreas Saussayus, in *Supplemento Martyrologii Gallicani*, ad hæc Nonis Junii, de Sancto hoc Episcopo istud dedit Elogium: Viennæ S. Austroberti, Metropolitice istius Sedis Episcopi: qui boni dispensatoris munere undequaque perfunctus, sub Zacharia, Suo anno Ecclesiæ Pastore, emeritæ beatitudinis præmia recepit, nomenque perpetuæ venerationi consecratum reliquit, ut Tabulæ sacræ illius Ecclesiæ testantur. Quibus etiam Tabulis citatis in *Catalogo generali* sic scribit Ferrarius: Viennæ in Gallia S. Austroberti, Episcopi ejusdem civitatis. In veteri *Breviario* anni 1522 exigitur simplex de eo *Commemoratio*. Plurima de ejus gestis accuratius indicantur in MSS. *Martyrologus Ecclesiæ Viennensis* hoc modo. Nonis Junii, Viennæ natale S. Austroberti Confessoris, Archiepiscopi Viennensis quadragessimæ tertiæ, viri nobilis et magnanimi, tempore Childerici secundi Francorum Regis. Ille donaria plurima ac munera transmisit ad Papam Gregorium secundum, pro juvenis captivis ac peregrinis. Ad quem pro gratiarum actione Papa ipse epistolam inscripsit. Saracenis deinde regnum Burgundiæ ac fines Lugdunensium atque Viennensium invadentibus ac devastantibus, sanctus Episcopus inedia pressus, ad suos redire coactus est juxta Sequanam fluvium: cui Papa Zacharias primus consolatorias rescripsit epistolas per Clementem Presbyterum. Tandem mœrore consumptus, et miraculis illustris, inter suos feliciter migravit ad Dominum. Hæc ibi.

2 Joannes a Bosco, in *Antiquitatibus sacræ et profanæ Viennæ Sanctæ et Senatoriæ*, utramque dictorum Pontificum epistolam edidit pag. 42 et sequenti. Prima hæc est: Gregorius, Episcopus servus servorum

Dei. Austroberto. Reverendissimo Fratri, sanctæ Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Desiderabiles litteras vestræ Sanctitatis accepi, in quibus indicastis, statum Ecclesiæ Catholica pietate firmum apud Ecclesiam Gallorum manere. Beati enim Petri fides in soliditate fundata est, quæ illuc plena manavit, ac sincerissima Domino Deo nostro cooperante persistit, nec ullis errorum moribus suffunditur. Munera quæ misistis, in odorem suavitatis peregrinis et captivis Deo offerenda, gratanter quasi benedictionem suscepimus, et indigentibus Christi sustentationem præbimus. Ipse Dominus noster Jesus Christus, qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu. Reverendum Fratrem Bonifacium rudibus gentibus Episcopum designavimus: quem vestra caritas Principibus Francorum insinuare non gravetur, ut legationem nostram adimpleat. Auctoritatem Ecclesiæ vestræ, quam, venerabiliter usæ a B. Petro promeruit, quamque usque nunc prædecessoribus meis firmantibus retinet, et roborare cupimus, et ut inde decoretur Ecclesia vestra volumus, et Apostolico dono præoptamus. Data pridie Kalendas Septembris, imperante piissimo Leone Augusto, anno tertio Imperii regni ejus. Is est annus Christi MCCCXIX, cum jam Gregorius secundus sexto anno præcesset Ecclesiæ, et Idibus Maji dicti anni MCCCXIX, S. Bonifacio curam prædicandi in omnibus Germaniæ populis commississet; uti in hujus Vita, hoc die etiam referenda, tradit Othlonus; et nos etiam narravimus in Vita S. Gregorii secundi XII Februarii: ubi etiam ejusdem epistolæ ad Carolum Martellum pro S. Bonifacio adduntur. Altera S. Zachariæ epistola est hujusmodi.

3 Zacharias Episcopus, servus servorum Dei.

Austroberto

et S. Zachariæ Papæ.

A Austroberto sanctæ Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Venit ad nos Presbyter Clemens, missus a Sanctitate vestra, referens nobis, a concussione gentium turbatas Ecclesias provincie vestræ: unde et nos valde tristes effecti sumus. Sed quid Sanctitas vestra de talibus miratur, cum omnia prædicta a Domino esse in Evangelio cognoscat? Abundabit, inquit, iniquitas, et refrigescet caritas multorum. Nam et Longobardi, quorum sævilia ubique crevit, ita nostros fines devastant, ut sicut de Rege Babylonis Propheta dicit, exossaverunt nos. Consideremus Dei justa judicia, et contabescamus iniquitatibus nostris. Ceterum xi Kalendas Aprilis Synodum Romæ fecimus: cujus exemplar dilectus Presbyter noster vestræ Sanctitati portabit. Dalmaticam usibus vestris misimus, ut, quia Ecclesia vestra ab hac Sede doctrinam fidei percepit, et morem habitus Sacerdotalis, ab illa etiam percipiat decorem honoris, Data Nonis Martii, Constantino Augusto, anno

Imperii primo: ergo anno DCCXLI. *Vitam S. Zacharie illustravimus ad diem xv Martii.*

4 Dein apud prælaudatum Joannem a Bosco ista *Sepultura*, adduntur: Illic Beatus Austrobertus sepultus fuit in villa quondam sue proprietatis, Inlidiaco, non longe a Sequana fluvio Nonis Junii. Quæ potissimum sunt desumpta ex Chronico S. Adonis Archiepiscopi Viennensis, cujus ista sunt verba: Ostrobertus, vir strenuus et nobilis, Episcopus succedit. Illic sepultus est in villa quadam proprietatis suæ Inlidiaco, non longe a Sequana fluvio. Eademque leguntur in Catalogo Sanctorum Episcoporum Viennensium, quem Petrus Franciscus Chiffletius noster transcripsit ex Codicibus MSS. duobus, altero S. Petri, altero S. Mauricii, nec plus istic habetur quod proprie ad S. Austrobertum pertineat. In Breviario Viennensi, anno MXXXII excusa, omnia præscribuntur recitanda de Communi, cum Oratione, Da quæsumus.

DE S. GREGORIO MARTYRE,

EPISCOPO LILYBÆTANO IN SICILIA

SYLLOGE HISTORICA

De ejus notitia, ex Actis S. Gregorii Lilybætani sumpta.

Lilybæum seu Lilybæum, promontorium et urbs antiqua Siciliæ, unde in Africam brevior trajectus est, olim portu bellisque Carthaginiensium et Romanorum celebris, Christiano dem nomine atque Episcopali Sede illustrata, inter Antistites suos numerat S. Gregorium: quem Octavianus Cajetanus in Martyrologio Siculo, et huc secuti Philippus Ferrarius in Catalogo, atque Rochus Pirrhæus in Notitia Ecclesiæ Lilybætana, referunt ad diem v Junii. De eo prædictus Cajetanus, inter Vitæ Sanctorum Siculorum, hæc scribit:

2 Gregorius, Episcopus Lilybætanus, incomperatum mihi quo tempore, quibus Cæsaribus ecclesiam Siculam persequentibus, vitæ æternæ iter sibi ferro aperuit. Non is modo Lilybæi sedem suam, sed Agrigentinum carcerem illustravit; ut inde præclara vitæ ejus, hinc mortis exempla posteris prodereutur, nam comprehensus vinetusque, Agrigentum Lilybæo perductus ad Tircanum Tyrannum, ejus jussu in vincula detruditur. Sane Magne Justiniano imperante Agrigenti carcer ostendebatur, quem Beatissimus Episcopus Lilybæi Gregorius cruciatibus honestaverat suis. Miramur consecratum carcerem sanguine Martyris, tunc in usu fuisse; quippe eodem Principe, ut Leontius memorat, S. Gregorius Agrigentinorum Episcopus, impia Sabini et Crescentini factione in eam custodiam conjectus est, in qua supplicio affectus fuerat Gregorius Episcopus Lilybætanus; felicissimo carceris ejus fato, quem Gregorii Episcopi duo patientiæ exemplis nobilitarent. Haud crediderim tamen, carcerem illum facinorosis omnibus communem; sed reverentiæ Beati Gregorii Agrigentini datum, ut eodem, quo Lilybætanus, carcere clauderetur. Quid vero veterem morum disciplinam in eo perquiram, quod a Sabino et Crescentino impie factum est? Sed Gregorium Lilybætanum Episcopum, diu penali carcere Agrigenti inclusum, multas ærumnas perpassum esse oportuit, quibus denique habitus est cœlesti palma dignus. Nam Tircano Tyranno jubente, in eodem carcere gladio transverberatus occubuit, ac gloriosum martyrium consummavit.

3 Idem Cajetanus in suis Animadversionibus, de

tempore Sedis et martyrii sic disputat: Monumentum hoc Sanctissimi Martyris Gregorii, Episcopi Lilybætani, sumpsimus ex vita S. Gregorii Episcopi Agrigentini, quam scripsit Leontius Abbas urbis Romæ, et Simeon Metaphrastes. Quod spectat ad ejus martyrii tempus, anceps animi diu fui, utrum referrem ad Imperatorum Romanorum persecutioes, an Wandalorum. Putabam enim Wandalos, a quibus multi in Sicilia martyrio coronati, ut auctor est Victor Uticensis, Gregorium, Episcopum Lilybætanum, (quem Paschasino successisse dicendum esse Agrigentum abductum, diu in carcere retentum demum ferro in constantiam ejus grassatos sustulisse. Movebat nomen barbarum Tircani Tyranni, ac præterea Wandalos Siciliæ oram, ad occidentem maxime, afflixisse. Sed hæc conjecturæ leves sunt: quippe sub Romanis Imperatoribus multi magistratus nominibus barbaris dicebantur; ut Pentagorus, a Diocletiano Imperatore in Siciliam delegatus ad Christianos inquirendos, nec facile probaverim, Wandalos Agrigentum diu tenuisse. Adde Tircani nomen ea tempestate insolens non fuisse: iisdem enim Imperatoribus Diocletiano et Maximiano, Gregorius, Presbyter Spoletinus, passus est sub Tircano Judice, Spoleti, urbe Italiæ. An idem Tircanus, in Siciliam missus, Gregorium Lilybætanum pro Christi fide interfecit?

4 Acta S. Gregorii Agrigentini apud Siculos Episcopi examinanda erunt ad diem xxiii Novembris, in quibus Leontius ista scribit, Prævalere sacrilegi ac male sanæ mentis homines. Justumque, Gregorium Agrigentinum, in carcerem conjiciunt, compedibusque vinctum asservant: ubi S. Gregorius Lilybætanæ urbis Episcopus inclusus olim fuerat, martyrii denique palma decoratus, cum gladio cæsus obiisset sub Tyrcano tyranno.

5 Hactenus Henschenius, ex editione Cajetani pagina 206: quibus additum velim, alterius istius S. Gregorii Acta tam recentis esse fabricæ, atque ex tot eventibus, fabulositatis speciem præferentibus, coagmentata; ut ex eis nihil solide concludi possit; esto Leontii Sabaitæ, tamquam plurium testis aculati, nomen præferant illa, quæ Metaphrastes contractiori et cultiori stylo

Memoria in Fastis:

Encomium Octavii Cajetani

cum ejusdem de tempore conjectura:

excerpta ex Vita S. Gregorii Agrigentini,

fidei non magnæ.

A stylo edidit; uti ad *Ephemerides Græco-Moscas* jam dicere capimus, pluribusque dicitur mense Novembris. Non ideo tamen ausim, passim receptum a Siculis Sanctum *Lilybatonum*, prorsus expungere ut fictitium: cum verosimile sit, isti quam suspectam facimus *Vitæ*,

verorum alias Santorum nomina admisceri; sicuti dixi D ad *Acta SS. Alphii et fratrum ejus x Muji* num. 13 AUCTORE G. H et seqq. Interim optandum est, ut veri ac veteris cultus argumenta certiora produci pro *Lilybatano* Gregorio possint, quam ex *Agrigentini Vita* habeantur.

DE S. DOROTHEO EPISCOPO TYRI

ODYSSOPOLI IN THRACIA MARTYRIZATO

COMMENTARIUS HISTORICUS

G. H.

§ I De duobus Dorotheis, uno Tyri Episcopo, altero Antiochiæ Presbytero.

ANNO CCCLXII.

Episcopus
Tyri habetur a
Theophane in
ejus elogio
primo

U t commodius possimus explicare eas, quæ de S. Dorotheo hoc tempore agitantur, controversias; statuimus antiquiora de eo testimonia proferre, a S. Theophane, viro eruditissimo, incipientes. Hic cum de Concilio primo OEcumenico

Nicææ habito egisset, sub finem istius anni ista scribit: Ejus quoque temporibus Dorotheus, Tyri Episcopus, pluribus sub Diocletiano malis exantlatis, exilium etiam et tormenta perpassus, florebat: qui ut

B utriusque linguæ, Græcæ pariter et Latine, peritissimus, et tum ob ingenii felicitatem, tum ob rerum experimenta variam eruditionem adeptus, præclara nobis in utraque scripto reliquit monumenta. Hic de Byzantii et aliorum plurium locorum Episcopis diligenter disseruit. Idem ab exilio reversus interfuit Synodo; et propriæ restitutus Ecclesiæ, ad prævaricatoris Juliani tempora permansit in vivis. Cum vero, non aperta, sed occulta vi per Magistratus, in Christianos scelestus ille debaccharetur, B. Dorotheus Odysopolim rursum profectus, et a Juliani Magistratibus ibidem comprehensus, variis contusus injuriis, in extrema senectute ob Christi confessionem, centum et septem vitæ numerans annos, in tormentis occubuit. Hæc ibi Theophanes, qui iterum de Juliano Apostatæ prævaricatione agens, ita loquitur: Dorotheum, Tyri Præsulem, multis certaminibus præclarum, variarum Ecclesiæ historiarum scriptorem, dicendi peritia præstantem, eum, inquam, qui Confessoris nomen sub Diocletiano, et Licinii rursum temporibus, fuerat adeptus; secundo demum Imperii prævaricatoris anno: cum Magistratus ab eo missi privatam vitam agentem Odysopoli offendissent, centum et septem annos provectum, verberibus et contumeliis ob Christi fidem obrutum, leto dederunt.

et secundo:

C Imperii prævaricatoris anno: cum Magistratus ab eo missi privatam vitam agentem Odysopoli offendissent, centum et septem annos provectum, verberibus et contumeliis ob Christi fidem obrutum, leto dederunt.

2 Hæc Theophanes, ex quo reliqui postmodum sua exceperunt: inter quos censei potest Anastasius Bibliothecarius, qui cum de Concilio Nicæno egisset, ista subdit: Tunc et Dorotheus Episcopus Tyri, qui multa sub Diocletiano mala perpassus, exilia et tormenta pertulerat, pollebat, numerosa scripta conficiens Latina simul et Græca, utriusque nimirum dictionis non modicam experientiam consecutus, et multarum per ingenium rerum gnarus effectus. Hic diligenter etiam super Episcopis Byzantii ac aliorum multorum locorum historiam texuit: qui et in Synodo repertus est, et ad propriam parochiam remeans, perduravit usque ad refugam Julianum. Et quoniam, non manifeste, sed occulte per judices, execrabilis vir in Christianos debacchabatur, iterum B. Dorotheus pergit Odysopolim: ubi et comprehensus a iudicibus Juliani, multisque affectus verberibus, in suprema senectute pro Christi confessione suppliciis obit, cum jam centum et septem annorum esset. Hæc Anastasius, qui in *Præfatione* asserit, se duxisse operæ pretium ex Georgii summatim quæ-

item ab
Anastasio
Bibliothecario,

dam, et Theophanis Chronographia plura, sed succinete carpenda, atque inter illa de Dorotheo judicavit veriora hæc.

3 Ejusdem judicii cum Anastasio fuerunt Græci. Ac Typico Sabæ, primo in Typico S. Sabæ Albatis dicitur Dorotheus Episcopus Tyri. Typico consentiunt auctores Synaxarii MS. Ecclesiæ Constantinopolitanæ, cujus per vetustum exemplar Parisiensis nostri Collegii aliquamdiu penes nos fuit: ibi enim ad diem vi Junii ista habentur. E

"Αἰῶνις τοῦ ἱερομάρτυρος Δωροθέου Ἐπισκόπου Τύρου, ὃς ἦν κατὰ τοὺς χρόνους Λικινίου καὶ Κωνσταντίνου, ἐπὶ δὲ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, διὰ τὸν ἐπιεικόμενον διωγμὸν καταλειπὼν τὴν οἰκίαν παροικεῖαν, ἀπῆλθεν ἐν Ὀδυσσπόλει, καὶ ἐκεί διεσχόνη. Μετὰ δὲ τὴν αὐτῶν καταστροφὴν, κατέλαβον τὴν ἰδίαν πόλιν Τύρον, καὶ ἦν ἰθὺς τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, μέχρι Ἰουλιανοῦ τοῦ Παρσεάτου. Τότε δὲ πάλιν τὴν Ὀδυσσόπολιν κατέλαβον, ἐνθα συσχεθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουλιανοῦ Ἀρχόντων, καὶ πολλὰς βασάνους ὑπομείνας, ἐν βοηθότητι γῆρα τὴν τῆς μαρτυρίας ἐκομίσασθε στέφανον, ἐν αὐτῇ τῇ πρόσχει τὴν ψυχὴν τῇ Θεῷ παραθέμενος, ἥδη τυγχάνων χρόνον ἑκατον ἔπτα. Κατέλιπε δὲ διαφόρα συγγράμματα ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἱστορικά, Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς γράμμασι καὶ γὰρ ἦν ἔμπειρος ἑκατέρων γλώσσων, σπουδῇ συντόμῳ καὶ τῆς φύσεως ἐπιτηδεύοντι. Certamen Sancti Hieromartyris Dorothei, Episcopi Tyri Hic erat temporibus Licinii et Constantini. Nam Diocletiano et Maximiano imperantibus, propter imminuentem persecutionem, dimissa propria diocesi, discessit Odysopolim, ibique servatus est. Post interitum vero istorum et mutationem rerum, resumpsit propriam urbem Tyrum, ejusque Ecclesiam rexit usque ad tempora Juliani Apostatæ: quando rursus Odysopolim reversus est. Atque ibi comprehensus a Præsilibus Juliani; et multa passus tormenta, in extrema senectute martyrii coronam percepit. Qui dum pateretur animam Deo commendavit, cum jam esset annos natus centum et septem. Reliquit autem diversa scripta tum ecclesiastica, tum historica, Latinis et Græcis litteris exarata: erat namque utriusque linguæ peritus, studio intento, et naturæ aptitudine plurimum valens.

MS. Synaxario
C P.

F

4 Hæc fere simile alterum elogium habet Menologium, Basilii Imperatoris Porphyrogenneta: jussu conscriptum, ex quo, ad diem ix Octobris relata, hæc Latine reddimus; Dorotheus fuit vir magnæ famæ celebritate, Episcopus Tyri, qui memoria tenebat historica scripta omnia. Hic dum causa vitandæ persecutionis, in Christianos commotæ a Diocletiano et Licinio, fugisset, atque post illorum mortem Tyrum rediisset, sanctæ Dei Ecclesiæ ad Juliani Prævaricatoris tempora præfuit. Sed cum Julianum, prius occulte per Præfectos suos Christianorum cædes efficere didicisset, atque obeam causam se in Thraciam recepisset, non tamen idololatræ manus effugere potuit. Comprehensus enim a Juliani Præ-

Menologio
Basilii Imp.

fectis,

A factis, et quæstioni subjectus, in ipsis tormentis, annos centum et septem natus, pro Christi confessione mortuus, beatum Deo reddidit animam, et multa non medicis utilitatis scripta reliquit. *Hæc ibi. Omittimus alia elogia, quæ reperimus Divisione et Parisiis, in variis MSS. aut quæ extant in excisis, ac Menologio Sirleti: quia non differunt, nisi phrasi verborum, a jam relatis antiquioribus et maxime auctoritatis monumentis. Similem notitiam Dorothei, ut Episcopi Tyri, cum titulo Hieromartyris, acceperunt Muschi in suis apud nos Synographis MSS. Hinc ad v Junii Genebrardus in suo Calendario Græco, Dorotheus, inquit, Tyri Episcopus Martyr: et Molanus, in secunda et tertia editione Auctarii ad Usuardum, Dic. quinta sancti Hieromartyris Dorothei, Episcopi Tyri. Galesinus in Martyrologio, Tyri, inquit, S. Dorothei Episcopi et Martyris, qui Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, pro religione Christiana saepe multipliciter exermiatus, demum ingravescente ætate martyrio coronatur. Ecce, ut opud omnes ubique inuicenter, ac relut certissimo, Sanctus dicitur Episcopus Tyri: qui, ut Episcopus, inscriptus est etiam Martyrologio Arato-Egyptiaco, nobis per Gratianum Simeonem translato.*

B Baronius nihilominus, in Notis ad Martyrologii diem v Junii, arbitratus de hoc Dorotheo agi ab Eusebio, lib. 3 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 32, cum vult solum fuisse Presbyterum Tyri. Verba Eusebii, Latine reddita, sunt ista: Dorotheum, virum doctissimum, Antiochenæ tunc Ecclesiæ Presbyterum, cognovimus; qui cum studiosissimus esset sacrarum Scripturarum, Hebraicam quoque linguam addidit, adeo ut ipsos etiam Hebraicos codices peritissime legeret. Erat hic ingenio admodum liberali, et humanioribus disciplinis apprime eruditus, ceterum ab ipso matris utero eunuchus. Unde et Imperator, tamquam miraculo obstupefactus, cum in familiaritatem suam adiecit, et tinctoriæ officinæ, quæ est apud Tyrum, Precuratore constituit. Hunc nos, sacras Scripturas in Ecclesia non in seite exponentem, audivimus. *Hæc Eusebius: quæ etiam expressit Nicephorus lib. 6 cap. 35 dicens, eundem Tyri tingendo purpuræ præfuisse. Iam conferantur Acta utriusque, et (nisi fallor) plane diversa inveniuntur. Hic, Antiochenus Presbyter fuit; Sanctus iste, Tyri in Phœnicia Episcopus habetur. Hic, ad linguam Græcam adjunxit Hebraicam; iste, Latinam. Hic, ante sacros Ordines Diocletiano Imperatori gratus, ab eodem ad Præfecturam purpurariam promotus est; iste, pluribus sub Diocletiano exantlatis malis, exitium et tormenta perpessus. Hic usquam appellatur Sanctus; appellatur iste. Hic denique videtur in Ecclesia Antiochena, cui ministrabat, obiisse; iste Odyssepoli in Thracia passus est. Ab utroque etiam diversus est S. Dorotheus cubicularius Diocletiani, et cum S. Gorgonio martyrium passus, cujus meminit Eusebius lib. 8 cap. 1 et 6, et coluntur ambo ix Septembris.*

§. II. Tyri Episcopatus, S. Dorotheo Martyri assertus.

Baronius in præcatis ad v diem Junii Notis, conatur ostendere, S. Dorotheum non potuisse administrasse Episcopatum Tyrensem, quod alii ibidem sederint Episcopi. Inter hos primus habetur Methodius, de quo non minor occurrit difficultas, quam explicamus infra ad diem xx Junii, quando colitur S. Methodius Martyr, Episcopus Patarae: ab hoc autem diversus nobis videtur S. Methodius Episcopus Olympi, sub illo titulo solum notus Socrati et Maximo, ut ibidem diximus; sed S. Methodius; ob persecutionem videtur inde pulsus fugisse, atque Episcopatum Tyrium administrasse; verum cum nec

ibi posset consistere, discessisse in Græciam, ibique in D urbe Eubææ Chalceda Martyr obiisse: hoc vero admitimus sub Diocletiano contigisse. Deinde sub eodem Diocletiano, ut constat est Theophane, S. Dorotheus Episcopus Tyri, pluribus malis exantlatis, exilium etiam et tormenta perpessus, successorem habuit Paulinum intrusum; cui Eusebius librum decimum Historiæ Ecclesiasticæ dicavit, uti et onomasticon locorum sacræ Scripturæ a Bonfrerio editum; eumque secum Arianum libro I contra Marcellum Ancyranum, sub initium capitis quarti, laudat his verbis: Invehitur, scilicet Marcellus, in Paulinum, virum Dei ac prorsus beatissimum, qui Presbyteri quidem dignitate exornatus est Antiochiæ; Episcopatum autem Tyri tanta cum laude administravit, ut Antiochensis Ecclesia eum sibi tamquam proprium bonum vindicaverit. Ita ibi, si Græca bene explicentur. Confirmat idem Philostorgius, lib. 3 Historiæ suæ Ecclesiasticæ cap. 45, asserens, Actium fuisse auditorem Paulini, qui ex Episcopatu Tyri ad Sedem Antiochenam translatus fuerat... et post sextum mensem sui Episcopatus mortuus, et Eulalius in ejus locum substitutus, cum quinque aliis successoribus a Nicophoro nominatis, Arianus etiam ipse. Suidas in verbo Ἀέτιος asserit, hunc accessisse Paulino, recens Tyro Antiochiam profecto. Et Theodorus Mopsesthenus, opud Nicetam Choniatem, editum lib. 5 Thesauri Orthodoxæ fidei, cap. 7, asserit, Paulinum Tyri Episcopum, cum Eusebio aliisque septem in Synodo Nicæna noluisse Synodi decreta sub initium admittere, sed postea linxisse se cum Catholicis sentire. Interim S. Dorotheus ab exilio reversus, interfuit Synodo Nicænæ, et dein propriæ restitutus Ecclesiæ videtur præbuisse occasionem, ut Paulinus ab Antiochenis advocaretur, ibidemque post depositionem S. Eustathii orthodoxi Episcopi assumeretur.

7 Objicitur in Notis Martyrologii, Zenonem Episcopum Tyri interfuisse subscripsisseque Nicæno Concilio, eumque longæva ætate pervenisse usque ad tempora Theodosii, præsentemque fuisse Concilio oecumenico Constantinopolitano, ut apparet ex subscriptione Episcoporum. Verum, quod ad Concilium Nicænum spectat, præfatur Binus, propria locorum personarumque nomina erroribus exposita; ast, cum passim extent, omitti non posse: Surius quoque et alii censent, condonandum collectori si errores commissi, nullius enim illorum cum altero convenientia fuit: et apud Seldenum, in Notis ad fragmentum historiæ Eutychii Patriarchæ Alexandrini, Londini anno 1642 excusum, alii atque alii Episcopi recensentur, ut nullum inde possit contrarium nobis formari argumentum: maxime quia collector ille Latinus ex Phœnicia solum decem Episcopos profert, licet viginti octo Sedes Episcopales in illa provincia numerentur. Præterea, si Zeno fuisset in Nicæna Synodo, alius ab eo apud Labbe in Indice censeri deberet Zeno Tyrensis in Concilio Romano ad annum cccclxix, et in Constantinopolitano ad annum cccclxxxi. Arbitramur ergo, cum universa Ecclesia Orientali, debere S. Dorotheum appellari Episcopum Tyrium; qui tempore Juliani Apostatæ iterum fugerit Odyssepolim, et anno ejus secundo, Christi cccclxii, martyrio fuerit coronatus: cui tunc, aut post aliquot annos, successerit Zeno, perperam a Concilio Romano et Constantinopolitano ad Nicænum translatus.

8 Palastra ultima martyrii appellatur supra Odyssepolis, in Menologio Basilii Imperatoris Thraciæ. Antiquissimus apud Græcos geographus Scylax, in suo Periplo agens de Thracia, Ad Pontum, inquit, urbes Græcæ in Thracia hæc sunt, Apollonia, Mesembria Odesopolis, Græcæ Ὀδυσσεῖος, Callatis, et Ister fluvius. Pomponius Mela, lib. 2 cap. 2, Thraciam describens, Est portus, inquit, Crunos, urbes Dionysopolis

tum S. Dorotheus,

dein Paulinus Arianus,

E tempore Concilii Nicæni.

et iterum S. Dorotheus.

F

Palastra Odyssepolis sive Odessus.

A sopolis, Odessos, Mesembria, Anchialos; et intimo in sinu, ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magno, Apollonia. *Plinius lib. 4 cap. 11, quod est de Thracia*. In ora, inquit, a Dionysopoli est Odessus Milesiorum, flumen Pamisus. Ita etiam a Strabone lib. 7, Odessus oppellatur Colonia Milesiorum. *Ptolomæo lib. 3 cap. 20, Odysseus appellatur, et Mysiæ inferiori in confiniis Thraciæ adscribitur. Ejusdem meminit Ovidius lib. 1 Tristium Eleg. 9.*

Inde Mesembriacos portus, et Odesson, et Arcos Prætereat, dictas nomine, Bacche, tuo.

Ibi ergo, ut passum, sic et sepultum, et præcipue cultum fuisse credimus Dorotheum; ideoque Constantinopolitanis Ephemeridibus, unicum fere Sanctum solitis dietim commemorare, insertum, præ aliis hoc herametro

Ἡέμπερ Δωροθέου δέμας πλάγισσι δαμάσθη.

Dorothei quinta subiguntur membra flagellis.

Huic versui consonat Distichon Chiffletiani Synaxarii, quod *Elogio præmittitur*:

Ὁ Δωροθέος, Κἄν σφαγγέλλομαι, λέγει.

Λέγουσι πολλὰ πρὸς τοῦ Κριστοῦ μου πᾶσι.

Quamvis flagellis cadar, inquit Dorotheus;

B Christi inter et meam multum interest passionem.

§. III. De Synopsi Apostolorum ac Discipulorum Christi, Episcoporumque Byzantinorum, S. Dorotheo adscripta.

Aliqua utiliter
ob eo scripta.

Nonnulla restant dicenda de S. Dorothei doctrina, deque linguæ Græcæ puritate et Latine peritia, quam *elogia indicant, et secundum quam a Theophane et Anastasio dicitur de Byzantii et aliorum locorum Episcopis disseruisse; et in MS. Synaxario, reliquisse diversa scripta Ecclesiastica, et historias Latinis et Græcis litteris exaratas: in Menologio autem Basilii Imperatoris, multa non mediocris utilitatis scripta dimisisse. Verum quia illa scripta non extant, nihil de illis dicere possum, nisi quod S. Nicephorus, Constantinopolitanus Archiepiscopus, suam Chronographiam de Episcopis primis Byzantii et aliorum locorum inde desumpserit, ac deinde ex aliis ad sua usque tempora suppleverit, ideoque nonnulli alii fecerint. Postea sub ejusdem Dorothei nomine edita est quædam Synopsis de Prophetis, Apostolis, et LXXII Christi discipulis; quam variis fabulis confertam jam pridem Baronius, Possevinus, Bellarminus, Rainaudus, Labbeus, aliique obelo nigro fixerunt, quod et nos insinuavimus ad Vitam B. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani num. 139, et ad Synaxarium mensis Aprilis post hujus totum primum Græce editum die XI, ubi de SS. Aristarcho, Puda et Trophino Martyribus, et inter septuaginta Christi discipulos habitis, agitur; diciturque cum Romæ esset, aut Romæ natus, Dorotheus, ἐν Πόλει γεγενῆσθαι, Latino sermone de his Sanctis, et reliquis Apostolis ac sacris Prophetis gesta scripsisse. Sed hic, quem Romanum Abbatem vocare quis posset, a S. Dorotheo Episcopo Tyrio et Martyre, in eodem Menologio Basilii Imperatoris supra relato, plane alius fuit. Baronius in Notis ad hunc v Junii asserit, se in bibliotheca Vaticana eundem Dorotheum (scilicet Auctorem Synopses) Abbatem inscriptum invenisse, nec illud ignorasse Petrum in Catalogo, qui dum eum allegat, Abbatem appellat. Joannes Maria Brasichellensis, sacri Palatii Apostolici Magister, in Indice librorum expurgandorum pag. 230, censet, multa inesse huic libello, quæ fide historica vacillant, indigna prorsus antiquo illo Sancto Martyre Dorotheo: quæque passim erroris arguuntur ab his, qui puritatem historiæ ex antiquis historiis erunt. Hæc ille, qui, uti et alii, profert varia inepta et absona Synopsi illi inserta; per*

Synopsis illi
perperam
adscripta

G

est Abbat
Romani;

Junii T. I

quæ fit, ut plurima, forsane bona et vera, talia haberi nequeant, nisi aliunde confirmantur.

D
AUCTORE G. II.

10 Hactenus Henschenius; prudenter non ausus laudare ejus scripta, de Byzantii aliorumque locorum Episcopis; quæ nuperrime Janningus noster in Commentario de S. Metrophane, die præcedenti, commentavit nullius fidei esse, idque ex ipsis ejus scriptis, magis integre nuper editis ab eruditissima Cangio post Chronicon (ut ipse censet oppellandum) Paschale, antea dictum Alexandrinum: ubi idem Cangius in Notis ad pag. 212 explicat quodnam fuerit, in iis quæ Byzantium spectant conscribendis, auctoris consilium, quomque mala fides. In eis enim, inquit, omnia fere asystata, verisque falsa admista sunt, ubi nusquam sibi constat, anachronismorum quibus scatet nulla habita ratione; ut, cum Diocletiano et Lacinio tyrannus successisse dicuntur Carus et Carinus, et quod S. Adrianus Martyr, maritus Natalix, fingatur Probi Imperatoris filius fuisse, passus sub Maximino, aliæque similia. Quin etiam auctoris nomen fictitium est, inquit Cangius, quod facile ei assentior; non item, quod Dorotheus ille Tyri Martyr, qui prætitulatur, numquam in rerum natura fuit: fuisse enim, verosimile saltem facit Henschenius. Quod autem ista, quæ ipsius nomine circumferuntur, Romæ non scripserit quicumque Dorotheus, uti præfertur, ex eo statuit Cangius, quod censeat conficta ab otiosis et malæ fidei Græculis, qui Romæ Veteris primatum iniquo ferentes animo, Novæ prærogativam quavis ratione asserere semper sunt annexi.

O. P.

uti et series
Episcoporum
CP.

anachronismis
et asystatis
scatens,

E

Atque id sane consilii, inquit Cangius, satis aperit ille a quo confictus est, quique suam ætatem prodit, hyperbolimæus ille Dorotheus; dum, post recensitos LXX Christi discipulos (ea qua ad xxx Junii ostendemus fingendi præfidentia) Byzantiis, longe antequam Romanis Christianam fidem fuisse prædicatam contendit, indeque Constantinopolitano Episcopo primas partes deberi conficit; captata exinde occasione Byzantium Episcoporum, ab eorum primo Stachy ad Metrophanem usque Catalogum contexendi, aut forte etiam confingendi. Qui quidem Catalogus, licet futilis prorsus, ut diximus, auctoris sit; apud Græculos tanta invaluit auctoritate, ut pro vero habitus sit ac genuino: adeo ut Nicephorus ipse Constantinopolitanus Patriarcha ipsum in suam Chronologiam eadem omnino serie retulerit. Byzantii quippe Episcoporum Catalogum ab ipso S. Andrea repetit, vel certe a Stachy, quem ab eo factum Episcopum ait; eique successorum continuam seriem affligit; contra quam fidei paulo sincerioris Georgius Cedrenus in Severo p. 236, et Symeon Logotheta in Chronico MS. ubi, illo imperante, primum constitutum Episcopum Philadelphum (cujus Dorotheus iste non meminit) et annos in præfuisse scribunt, cum ante Ecclesiæ isti octennium præfuisse quidam Presbyter. Huic successorum Eugenium sub Gordiano adscribunt, ac annos xxv sedisse volunt. Tertium nescio an illi prodiderint. Certe Metrophanem, quantum Byzantii Episcopum creatum, anno ix Constantini Magni, ait idem Cedrenus, quod in annum vi rejicit Theophanes, in vii vero scriptor Chronici Paschalis; a quo ipse Metrophanes primus Byzantii Episcopus nominatur; ut Alexander, ejus successor, secundus, sub annum xviii ejusdem Augusti, quasi ante Metrophanem nulli antea Episcopi Byzantii fuerint; nisi hæc intelligenda sint, ex quo urbs a Constantini fuit restaurata. Hanc a Pseudo-Dorotheo confictam Byzantinorum Episcoporum seriem non modo amplexus est Nicephorus, sed et Auctor Catalogi eorundem editus a Leunclavio; et nescio quis Georgius Monachus, alius ab eo quem Hamartolum vocant, qui Chronicon contexuit ab Adamo usque ad Alexium

eoque conficta,
ut Byzantinus
Episcopatus
prior Romano
institutus
credatur:

contra sinceriorum Græcorum sententiam
F

receptus a
posteris,

AUCTORE G. II.

A Comnenum, exscriptis ad verbum aliis scriptoribus, cujus partem aliquam edidit Cornabesius, inter Byzantine historie scriptores post Theophanem, licet in hisce nihil prorsus novi scribat.

alii tres Sancti Dorothei.

12 Collega noster Janningus præfatus, in hujus diei Corollarium, præter Sanctum Tyri Episcopum, ab eoque distinctum Antiochiæ Presbyterum, et Pseudo-

Dorotheum Synapseos auctorem, tres alios ejusdem Dorothei nomina Sanctos Dorotheos reperit; Thebanum unum, Archimandritam alterum, tertium Juniores cognominatos; ubi quæ singulorum acta, tempora, et sedes spectant, accurate digesta inveniet Lector: quod hic sufficit indicasse.

DE SANCTIS CONFESSORIBUS

JAVINO ET HERACLIO

G. II.

Ex vetusto Martyrologio MS. Archimonasterii Casinensis.

Descripsimus anno MDCXLI, in illustri Bibliotheca Casinensis monasterii, antiquum Martyrologium, caractere Longobardico exaratum, in quo ad Novas Junii ista leguntur: Natale S. Bonifacii Martyris, et Sanctorum Confessorum Javini et Heraclii, Colitur ad hunc v Junii in pluribus Martyrologiis relatus, S. Bonifacius Martyr Thrsi in Cilicia: cujus Acta, vetusti Martyrologium Romanum, dedimus XIV Maji. At qui adduntur Sancti

Confessores Javinus et Heraclius, ut simul conjuncti, nobis hactenus quidem ignoti sunt, fuerunt tamen ob antiquitatem dicti Martyrologii hoc loco referendi, sub titulo Confessorum; ita forsitan, oppellati, quod alicubi in Campania exules obierint, cultumque obtinuerint: quem si quis adhuc rigere noverit, ac plura potuerit indagare, eum rogamus ut suggerere pro Supplemento dignetur.

DE SANCTIS CONFESSORIBUS AFRIS

JUXTO ET CLMEENTE

VOLATERRARUM IN HETRURIA PATRONIS

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Acta, actus, cultus, et miracula Sanctorum.

SEC. V.

Volaterranis optime de hoc opere meritis,

Quamquam Volaterranæ civitatis studium, in colligendis ad hujus operis instructionem notitiis, spectantibus Acta vel Reliquias Sanctorum suorum Patronorum, jure meritissimo commendaverit Bollandus noster, ad diem in Februarii, agens de S. Candido Romano Martyre, Volaterras translato: illum tamen prolixissimum Commentarium, quo etiam in Martio, Aprili, Maio usi sæpe, sapius etiam in sequentibus mensibus usuri sumus, hoc loco totum verbotenus dandum non promisisset, credo, si prævidisset, in quantum molem excrescere deberet Opus, a se inchoatum, per alia magis necessaria, nec alibi locum habitura Acta. Itaque cum bona Volaterranorum venia, satis eorum studio facturos nos credimus, si in compendium contraxerimus rem totam; et de unoquoque ibi memorato Sancto proprio acturi loco ac die, de Sanctis Justo et Clemente, ea solum demus integra, quæ de eorum cultu atque Reliquiis scire magis attinet; quæ autem de anno adventus eorum in Italiam, ex hujus superiorisque seculi scriptoribus, inter manus nostras versantibus, prolixius disputant, more ac stylo nostro percurramus succinetius, antiquioribus solis inhaerentes. Vetera eorundem Sanctorum Acta (si tamen vetera dici possint, pluribus post mortem Sanctorum seculis, paucioribus autem ante ætatem nostram scripta) vetera, inquam Acta, nusquam illi allegant, vel quia Volaterris amplius non habentur, vel (quod crediderim potius) quia illa nec probabant ipsi, neque nobis probanda esse credebant. Hoc supposito, majorem nos credimus apud eos gratiam inituros, illa præmittendo, quæ Annotationibus, alias necessario addendis, censurari magis quam illustrari viderentur. Quoniam tamen fons sunt eorum omnium, quæ alii postea conati sunt emen-

datiora dare, strictim saltem indicandum hic est, quæ illa et unde descripta nobis sint.

2 Breviora ac vulgatiore exhibuerunt nobis Codices MSS. in Vatirana Vallicellanaque bibliotheca Romæ, et in Camaldulensi monasterio reperti: quorum in Vallicellano hoc est principium, ab aliis nonnihil diversum magisque concinnum. Multi gesta Sanctorum, vitam, vel actus lucido stylo et dulci composuerunt modulatione, quos si imitari qualitatibus prudentia nequimus, fidei tamen unius stabilitate constamus. Inter multos istos censetur verosimiliter, Bliderannus, cujus Tractatum de Vita SS. Justi et Clementis, pro Decimo tertio Kalendarum Maji, verbosiorum quidem, sed a nitore styli modulationisque dulcedine nequaquam commendandum, Ad honorem sanctæ et individuae Trinitatis (verba initialia hæc sunt) inchoatum, invenimus descripsimusque ex illo veteri Legendario Basilicæ Lotranensis, unde ad diem in hujus quoque mensis dedimus Vitam S. Davini. Auctor ille, post tantum zelum utriusque Sancti Apostolicum, narratumque adventum ex Africa Volaterras; Non est silendum, inquit, quod illo tempore a viris Christianis audivimus, quod isti Sancti Justus et Clemens operati sunt: et ego equidem Bliderannus, Spiritu sancto revelante, cognovi quæ Dominus operatus est per Sanctos suos: et quæ vera et probabilia sunt, propria manu conscripsi; quidque de vita et actibus venerabilium Sanctorum perspicue cognovi, diligenter et satis dilucide narrare curavi.

3 Hæc verba quanta majorem fidem facerent Actis secundum se considerata, si auctoris fere coævi forent, aut divina revelatione edocti (quod utrumque præterdunt) tanto minorem reddunt, collata cum sequentibus,

quorum primus Auctor Bliderannus,

F

pene coævum Sanctis se fingens,

longe his posterior esse probatur;

ubi

gratius futurum credimus, si prætermittamus Acta,

A ubi pagana gens Wandalarum dicitur duobus annis obsedis Antoniam civitatem, quæ Vultururnensis vocatur, a quodam duce Vulturno possessa, sicut Antonia prius ab Antonio Consule condita; vel, ut quidam volunt Antonia, quasi Ante omnia, eo quod ante omnes urbes Tusciæ dicitur esse fundata. Pluribus opus non est, ut seculi xi aut xii scriptorem agnoscas, more sui ævi ludentem in nominibus, et toti antiquitate ignotas origines ex imperiti vulgi fabellis assumentem. Volaterrarum nomen ipsa urbe Romana antiquius, vulgus in Volterras contraxit, Vulturnam nemo veterum dixisse invenitur, multo etiam minus Antoniam, aut olim, aut tempore incursionis Wandalarum in Italiam; quam illi ante seculum v numquam attigerunt, nedum tempore Constantis Imperatoris filii magni Constantini, quo adversus Arianam perfidiam certare Sanctos cepisse zelumque exercere, antea Auctor dixerat. Tolerabilis aliquid commentus Augustinus Fortunius, parte 2 Hist. Camald. lib. 2 cap. 5 urbem ab Ungarorum exercitu vastatam, ab Otthone I reedificatam ait, a quo Ottonia, et corrupto vocabulo Antonia, vocitata est. Sed et hoc gratuito fingi docet mox ab eo productum, infraque a nobis producendum instrumentum Guidonis, qui eidem subscribit, ut Sanctæ Volaterranensis, non Ottonianæ vel Antonianæ, Ecclesiæ Episcopus. Invaluisse tamen ejusmodi fabulam seculo xii, apparet ex num. ii Miraculorum.

4 Scipio Ammiratus Junior, in Additamentis ad seriem Pæsulorum, Volaterranorum, et Aretinorum Episcoporum, collectam ab ejusdem nominis Seniore, ait, quod dicatur Raphael Volaterranus, anno MDXIX, composuisse Lectiones de SS. Justo et Clemente: quibus Lectionibus, Romæ approbatis: tunc utebatur, et forte etiamnum utitur Volaterrana Ecclesia. Verum nemo mihi persuaserit Raphaelem, virum doctum (quod ejus xxxviii libri Commentariorum Urbanorum abunde probant) eas si componere jussus esset, sic incepturum fuisse; Imperante in Oriente Christianissimo Principe Justiniano, Gotthis autem Totila duce Romam tenentibus, anno salutis vigesimo supra quingentesimum. Nimis enormis est ea hallucinatio, cum Justinianus imperare primum cepit anno dxxvii, et Totila regnare dxxli. Longe aliter ille (si typographicum mendum corrigas quo iii irrepit loco M. significante Magnum) longe aliter, inquam tempora definivit Raphael lib. 5 pag. 51, ubi Wandalos (quorum insectatione pulsati ex Africa Sancti dicuntur) ad Populonium appheuisse affirmat, indeque Volaterras excurrisse, Leone M. imperante, id est intra annum cccclvii et lxxiv. Nec vero aliter poterat is, qui duos Procopii Cæsariensis de bello Wandalico libros ex Græco vertit in Latinum; adeoque non poterat non respicere ad illa tempora, quibus didicerat Africanam Ecclesiam, capta anno ccccxix Carthagine, durissimum Wandalarum Regum Arianorum jugum subisse; quorum primus Geinsericus (uti scribit Victor Uticensis vel Uticensis) nequaquam cunctatus est, ut Episcopos atque Laicos nobiles, de suis Ecclesiis et Sedibus, nudos penitus effugaret; quod si optione proposita exire tardarent, servi perpetui remanerent. Poterat autem ad illa tempora eo facilius respicere Volaterranus, quo distinctius apud Procopium legerat, quod idem Geinsericus, a morte Valentiniani, id est ab anno cccclv, in Siciliam atque Italiam quotannis vere novo se invehebat, urbibus partim in servitutem missis, partim solo æquatis, omnia rapiens, ac regiones non modo pecuniis verum etiam incolis exhaustiens, quamdiu vixit, id est usque ad annum cccclxxvi; quod ita postea factum a successoribus, satis in Africa occupatis, non legimus.

5 Cum ergo antiqua traditio, ab Actorum auctori-

bus expressa, teneat ex Africa advenisse Sanctos, post varia cum Arianis certamina; et Volaterras, obsessas a Wandalis, suo vel consilio vel auxilio liberasse; etsi postea pluries Wandolica recruduit persecutio, plurimosque Catholicos, præsertim Episcopos ad exilium seu voluntarium seu coactum compulerit; vix aliud tamen tempus invenias aptius, quo floruerint Sancti, quam tempora persequentis in Africa Ecclesiam, et in Italia urbes vastantis Geinserici, quibus prædicta contigerint. Nam quod eos cum S. Regulo, sub Totila deinde passo, venisse dicant Lectiones: id neque ex Sancti illius Vita confirmatur, quam 1 Septembris illustrabimus, neque ex iis quæ habemus Sanctorum nostrorum Actis. Norum ergo istud commentum est, nec duobus antiquius seculis.

6 Idem dixerim de eo, quo in iisdem Lectionibus traduntur, ambo fuisse Presbyteri; ac Justus quidem etiam Episcopus, ad Volaterranorum postulationem consecratus: cum antiquior traditio, a Blideranno litteris consignata, habeat, quod laicaliter sint conversati... honestis moribus Sacerdotes Domini imitantes. Alia quoque Acta nec minimum quidem ullius sacri Ordinis vestigium habent: qui autem profertur, ut antiquissimus Hymnus, quo dicitur, Justus hinc Presul civibus electus, hoc ipso quod Blideranno contradicit, auctori non antiquissimo, suam non magnam antiquitatem ostendit. Sed neque cum vita eremitica, quam post urbem liberatam durisse Sancti traduntur, iis in quibus deinde sepulti sunt locis, bene conveniunt Ordines socii, in quibus populi ministrare debuissent potius, quam sibi vivere. Fuerint illi quidem sacrarum litterarum non ineptes, si vere (ut Acta habent) libros sanctæ Trinitatis composuerunt, et ex Davidico carmine (ito potius quam Davidicum carmen legendum puto) per unumquemque titulum congruam sententiam inseruerunt. Habuit enim, ea ætate, Africa Laicos nobiles, non minus fortes in confutenda, ut ex Victore liquet, fide; quam eruditos in propugnanda; ut vel unus sufficienter probat Marinus Mercator, quem tanti S. Augustinus fecit, quantum hujus ad illum responsa proluxa docent; quemque laicum inter Auditoriales Scholasticos floruisse, cum scriberet libros suos, horum editor Garnerius noster ostendit cap. 2 Præf. Gener. in ejus opera.

7 De urbe Volaterrana, a SS. Justo et Clemente liberata, consentiunt omnes, panibus in hostes jactis id factum: sed varie res narratur; aliis miracula precæque Sanctorum addentibus; veneno quibusdam, quo medianti panes fuerint, id adscribentibus; nonnullis caritati erga hostes famelicos et commentu destitutos; aliis denique cum Blideranno, sagaci industriæ copiam simulanti: quomodo scilicet variari solent, quæ vel ex mutis dumtaxat picturis, vel ore tenus per vulgi sermones tradita, litteris diu post commendantur. Piget in tanta sententiarum diversitate referre verba singulorum; satisque existimo, barbaris aut spem obtinendæ urbis adeptam humanitas, aut mentem mutatom fuisse divinitus. Sub simili varietate narrantur serpentes (metaphorice forsitan accipiendi) ex iis quæ habitare volebant Sancti antris fugati. His ergo omissis, transeo ad certiora distinctioraque, de initio et progressu venerationis defunctis exhibitæ ut Sanctis: nam Bliderannus de morte eorum nihil certi habet, hoc solum post supra relatam ait; quod Saxa montis inciderunt, ut in tempore obitus eorum corpora humana sepeliuntur, quia in eodem loco ædificanda erat futura ecclesia. Brevia Acta sic scribunt: Hoc igitur modo locum sibi acceptum emundantes tenuerunt, in quo post aliquot manentes dies, cum sua corpora, sancto insinuante Spiritu, solvi cernerent, populis predicaverunt.... Facta ergo oratione, una hora unoque momento in Domino quiescentes, spiritum emiservunt: quod ut posterius additum, nolim pro certo teneri.

D
AUCTORE D. P.
Non venerunt
illi cum S.
Regulo sec. 6

verosimiliter
nec Presbyteri
fuerunt,
sed laici,

E

litterarum
tamen sacrarum
perit.

Quidam eorum
facta diversimode
relata ex traditione.

F

Modus ac
tempus
mortis incertum.

et prorsus
assystata composuisse.

Non sunt a
Volaterrano scriptæ
Lectiones,

qui Sanctos
non dixisset,
sub Justiniano,

sed sub Leone M. in
Italiam
venisse,

Volaterras
a Wandalis
defendisse.

A 8 *Lectiones*, Fama est, inquit, illum, scilicet Justum, una cum fratre Clemente: eodem ferme tempore, quod nonis Junii fuit, inigrasse ad Dominum. Commentarius initio a nobis laudatus asserit, antiquissima traditione haberi eos secunda die Pentecostes obiisse, quæ tunc in v Junii, cedit, quando Pascha celebratur xvi Aprilis; quod Leone Magno imperante, bis tantum contigit, videlicet anno cccclxi et lxxi. Verum quomodo antiquissima ea esse traditio credetur, quæ nullatum erat cum scriberet Bliderannus, Vitamque Sanctorum prætitularet, ut legendam in ecclesia xiii Kalendarum Maji, sive xix Aprilis, tanquam in eorum festo? Malim igitur tenere, quod dicunt *Lectiones*, de die exitus utriusque nullam certam cognitionem extare, ac ne verosimilis quidem conjecturæ fundamentum. Cum autem ex Augustino Fortunio infra allegando discam, anno mxxx restauratam S. Justi ecclesiam fuisse ab Episcopo Gunfredo, diesque xix Aprilis eo anno crederet in Dominicam in post Pascha; suspicari possum ea Dominica consecratam novam ecclesiam fuisse, illato in ipsam corpore S. Justi.

sed cum prius soliti essent coli 19 Aprilis, idque ob translationem factam an. 1030

B instauratur cum altari an. 1419 cultus,

9 Sicut ergo dixi xix Aprilis ultia querendo est ratio, quam quod in ea obierint Sancti; ita quod mutatus dies sit, potiorque cultus ad secundam feriam Pentecostalem translatus, et in Kalendaris officis hinc v Junii, alteri alicui occasione tribuerim, quæ litteris non invenitur signata. Etenim Augustinus Fortunius, in max laudanda Camaldulensi historiae par. 2, lib. 2, cap. 8, narrat, quomodo anno mcccly instaurata ecclesia S. Clementis, facta est inventio multorum sanctorum corporum, quæ Justus Abbas in altari S. Sebastiani solenni pompa recondidit.... et Justus III, ex Priore S. Marci Abbas.... anno mcccxc altare S. Justi picturis Andreæ Grillandarii decoravit

isque celebramus usque hodie,

C tam 2 Pentecostes quam 5 Junii

10 Ut ut istu se habuerunt, constat suus cultus utrique tam Feriæ quam Diei, quomodocumque illæ vel coniungantur vel disjungantur: sic enim ea de re Volaterrani in prælaudato Commentario scribunt: Secunda dies post Pentecosten, ab universo civitatis populo, sollemnis, festiva, et peculiaris habetur et colitur. Imo, etiamsi sancta universalis Ecclesia prædictis diebus celebret Spiritus Sancti solennitatem, Ecclesia tamen Volaterrana partim Pentecostes, partim Confessorum prædictorum olim peragebat Officium, quod etiam cum Octava celebratur a Clero, ut notatum est in Ritibus S. Ugonis. Fuit hic ab anno mclxxiv ad lxxxiv Episcopus Volaterranus, cumque adhuc esset ejusdem Ecclesie Archiepiscopus Ritus edidit, quibus ad meliorem formam redegit divinum Officium, per totam diocesim, qui liber MS. servatur in Archivio Episcopali: ipse vero colitur vii Septembris. Nunc quoque prima et secunda Pentecostes die, magna solennitate animorumque lætitia, Clerus et Magistratus omnes universæ urbis, populo comitante, Justi et Clementis templum adeunt; ibique toto assistente Senatu, Vesperas et Missam sollemniter canunt. Eorundem festum etiam Nonis Junii, ut principalium Patronorum, sub ritu duplici primæ classis et cum Octava celebratur. ac per totam diocesim ex præcepto colitur. Eorundem imagines ad Sanctorum templum lustratione frequenti deferuntur. Innumera fere miracula hi Sancti Deo auctore peregerunt, quorum nonnulla a Domino Augustino, in seorsim edita dictorum Sanctorum Vita, describuntur.

et Dom. 2 Sept.

S. Clemens etiam 8 relatus

11 Hactenus illi, qui rursus post Miracula allegandi in Appendice 2 testabuntur, quod ipsorum Sanctorum templum Dominica ii Septembris ab universo populo visatur, in memoriam beneficii istic relati. Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiae, de utroque ad hunc diem agit: sed in Catalogo generali eorum qui in Romano Martyrologio non sunt,

diem quidem v relinquit Justo, diem vero viii assignat Clementi: allegatis Tabulis Ecclesie Volaterranæ; sed quarum nulla invenitur in Commentario prædicto mentio; adeo ut peculiaris ille S. Clementis cultus valde dubius sit nobis, frequentes Ferrarii hoc in genere hallucinationes expertis, donec certius confirmetur ab ipsis Volaterranis: qui si nunc velint proprium Clementi diem dare, nullam justius eligere poterunt, quam Kalendas Julii, quibus ejus corpus anno mdcxxviii sollemnissime, ut infra dicetur, translatum fuit. Insuper invenitur in MS. Martyrologio Florentino apud Senatorem Strozium xvi Maji quod Sancti, Justus Episcopus, et Clemens, fratres, Volaterræ vitam sanctam perfecto termino concluserunt: nec apparet quæ hujus tali die cultus causa esse possit.

qui potius 1 Julii coleretur.

12 Dominus Augustinus Florentinus, qui deinde seipsum resumpto gentili cognomine etiam Fortunium dixit, professione Camaldulensis Monachus, anno mclxxviii Sanctorum prædictorum Vitam luculentiori stylo extensam edidit; ex qua tamen nihil huc traducere possemus, nisi reperisset ipsorum Miracula, circa annum mxxl scripto, uti opparet ex num. 18, ubi narratur res gesta tempore paulo ante præterito, cui interrenit nominatus num. 19 Crescentius Episcopus Volaterranus, qui ecclesiam istam rexit ab an. mcccc usque ad mccccxix: scripta sunt; autem stylo longe cultiori et cliviori, quam quo usus Bliderannus, et Blideranni, compendiatior dicam, an interpellator? nam verbis strictior, rebus amplior et subinde diversus apparet. Ea miracula (quando descripta a duobus illis Acta dare non placet) hic recudimus, ut primum ac certum de his Sanctis monumentum. Sed quoniam Auctor aliquoties meminit Monachorum cænobii SS. Justi et Clementis; convenit ut de ipsius monasterii origine præmittamus aliquid, primum ex Actorum utrorumque parte postrema: deinde ex historiae Camaldulensis parte secunda, post primam anno mclxxv editam, annis quatuor vulgata. Miraculis deinde ipsis, earumque Appendici ab Augustino addita, subjungentur, quæ de S. Clementis corpore, requisito et invento atque translato, Volaterrani in suo Commentario suggerunt.

Dantur miracula ex MS. veteri edita ab August. Florentino.

IIISTORIA MONASTERII

Sanctorum Justi et Clementis,

Ex Veteribus Actis et Augustino Camaldulensi.

F

Cum odorifera Sanctorum corpora quidam iter faciens jacentia cerneret; et non continuo Christo daret honorem; subito daemon eum invasit, et strangulatus currere per plateas civitatis cœpit, quasi populum signo commonens, ut illico eo venirent, ubi redolentia Sanctorum viderat corpora. Venientes ergo seniores civitatis, et cum magna veneratione accedentes, sacratissima corpora aromatibus condiderunt, atque eodem loco cum magno metu sepelierunt. Juxta quorum sepulcrum fontem invenerunt, miræ pulchritudinis laticem emanantem; ad quem fontem prius ille occurrit, qui suffocatus populo Sanctorum corpora indicaverat: et cum de aqua gustasset, statim sanus factus est; et populis retulit, qualiter ei acciderat. Quicumque autem populorum, si qua detinebantur infirmitate, ad beatissimorum Justi et Clementis occurrebant vestigia; et de aqua, Sacerdotum manibus propinata, eum gustarent, salvi fiebant. Hactenus MS. Vallcellanum, et addito, quod hæc et alia multa signa osque hodie, beatis SS. Justi et Clementis meritis, operantur largiente D. N. Jesu Christo, terminantur consueti hujus cum Patre et Spiritu glorificatione. Ast

Sanctorum corporibus, indicante dæmoniaco repertis,

scaturit fons miraculosus,

et multa signa sunt

A in Vaticano et Camaldulensi interponuntur alia nonnulla, quæ ex contextu Blideranni (ubi tamen prædicta non leguntur) velut antiquiori placet dare verbotenus, simulque specimen ejus styli quo usus ille est, relata Sanctorum morte sic historiam prosequens.

2 Cum corpora Sanctorum revelata fuerunt, tot miraculis omnipotens Deus illa inclita fecit, quod nec verbis valet explicari nec litteris insigniri: idcirco memorandum est, quid contigerit post hæc. Venerunt duo homines Munno et Mamne ante monumentum Sanctorum, et deridebant eos coram illis qui aderant ibi... Talia autem agentes obstupuerunt, facti velut statuae, non videntes, non audientes, non loquentes, nec moventes; sed vix graviter palpitantes, per manus alterius ducti sunt in domum suam. Multis autem revolutis diebus, recordati sunt se male egisse, quod deluserint Sanctorum corpora; unde cito veniam petentes, votumque voventes et Dominum invocantes, commendaverunt se corporibus Sanctorum, statuantes orphanos et viduas ante monumentum Sanctorum, et erogaverunt eleemosynas multas. Meritis vero Sanctorum exaudite sunt preces eorum: statim enim pristinam receperunt sanitatem. Tunc timorati fideles Christiani, audientes mirabilia quæ Dominus per Sanctos suos fecerat, venerunt et fecerunt tugurium supra corpora Sanctorum, et cooperatorium ante ostium monumenti. Alii posuerunt cortinas, alii planetas, nonnulli pallia, alii calices aureos et argenteos, ceteri scolaces et lampades, reliqui vero candelebra diu noctuque coram Domino lucentia. Hoc audito crevit opinio Sanctorum per regiones multas. Tunc debiles, claudi, muti, surdi, paralytici, et cæci venerunt ad Sanctorum sepulcrum, simul etiam leprosi atque demoniaci; et accepta sanitate, meritis Sanctorum Justi et Clementis, incolumes redierunt. Interea Iudex civitatis, nomine Alchis, dum vidit miracula, quæ Deus per merita Sanctorum ostenderat, construxit ecclesiam, ad laudem et honorem Dei, supra corpora Sanctorum Justi et Clementis. Quapropter Maurus Senensis Episcopus dedicavit eam. Maurum Augustinus ait fuisse Episcopum, et ecclesiam dedicasse circa finem Imperii Justiniani Magni: quod secutus Ughellus adscribit eundem anno DLXV, et: Hic ille est, inquit, qui templa S. Petri ac S. Clementis Volaterris consecravit, vacante tum, forsitan per Longobardorum incursiones, Episcopatu illo, cujus ab anno DLXIV ad DCLXIV nullus Episcopus Anagnino occurrit.

B Verum cum Alachis sive Allhis nomen sit Longobardicum, non existimo ante gentis istius ab Arianismo ad finem Catholicam conversionem, exindeque seculam ecclesiarum restaurationem, factas ejusmodi dedicationes: ideoque censeo, hujus Mauri Episcopatum differendum usque ad tempora Gregorii Magni, aut etiam usque ad seculum VII.

3 Porro pro una quam Bliderannus notat ecclesia, duas habent MSS. Camaldulense et Vaticanum: sed hanc dissonantiam componens Augustinus, parte 2 Historiæ suæ lib. 2 cap. 5. Fuit autem, inquit, ædificium ab initio bimebre, adeo ut singulare sacellum cum ara, tam S. Justo quam S. Clementi, in separata crypta sit erectum. Augustino consonant Volaterrani in Commentario suo; expressèque docent, quod tumuli erant alter ab altero separati: nam D. Justicapella et iustum, ad dexteram in Oceanum vergebat; S. Clementis ara et tumba, altius a sinistra consistebat. Idem vero Augustinus, ceptam de origine monasterii (ut habet titulus Capituli præcitati) argumentum prosequens, ibi, inquit, confluentes populi multitudinem, excitatus est pagus S. Justus; et propter loci angustiam, pagus similiter intantis Brulonius Insecuta deinde desolatione urbem Volaterranarum,

quæ ab exercitu barbaro Ungarorum facta est, quos accivit in auxilium Americus seu Albericus Regulus Etruriæ, contra Berengarium primum, qui ipsum expellere volebat; sacratissimum quoque templum imminutum est. Sed reædificata postmodum urbe ab Othone primo Imperatore,.... Episcopi quoque ex augusta stirpe præminere cœperunt. Cumque anno salutis MXXX esset Episcopus Gunfredus, is nedum templum venerabile instaurare aggressus est, quo antiqua religio innovaretur, ad locum cum populo et Clero profectus: sed ut divinus cultus exaugeretur, cœnobium cum templo in monte Nibio cum Monachorum collegio instituit: locum Pastoralis baculo designans, censumque ac prædia Monachis adjudicans, quotquot ad basilicam pertinuisent retroactis temporibus: confirmavitque Guido Episcopus successor, sicut ex Diplomate liquet, cujus apographum est hujusmodi.

4 In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Dum divinis cultibus vigilanter intenditur, ardentius propagantur; unde fit, quod licet serulo ex necessitate videatur manere, quicunque hujusmodi ost mente, tamen cœlestibus propinquans contemplationis motibus, labentia cuncta supergreditur; et, secundum Paulum Apostolum, dissolvi cupit, et esse cum Christo multo melius. Quod nobis, qui Pastoris nomine apud homines censemur, imitandum est: et sic ea quæ exteriora sunt inoffenso pede agere oportet, quatenus mansuris et æternis bonis animo semper intenti, ad illam hereditatem pervenire mereamur, quandoque coronandi. Unde hic in Psalmo canitur. Cum dederit, inquit, dilectis suis sanum, hæc est hereditas Domini. Quia electi cum labuntur in mortem carnis, tunc cœlestem sortiuntur hereditatem. Hanc itaque hereditatis sententiam ego Guido, sanctæ Volaterranensis Ecclesiæ Episcopus, licet immeritis, mente sedula revolvens, mihi præsulatus ordinem magni ponderis mole onustum, perpendens; ut illam cœlestis regni hereditatem divino adminiculante præsidio adipisci valeam, bonorum profectibus operum pro viribus inenumbens; ad reparandas Ecclesiarum mihi commissarum honores mentis meæ intentionem studio religiosi operis, toto conamine direxi. Cumque multis insisterem operibus, et secularibus curis pressus devotionem mentis probis operibus ad votum explere non possem; tandem divino succedens desiderio, ad sanctorum Confessorum monasterium, Justi videlicet et Clementis, prope prædictam urbem constructum, ordinationis novitate adhuc egenum; mentis intuitum reduxi. Hic namque locus, prædictorum Confessorum patrocinio luculentus, tanto est et salvan- dis animabus avabilius, quanto est a seculari tumultu remotior, et Sanctorum ibi quiescentium extat religionis honore coruscans. Quamvis enim præciporum veneratione Confessorum locus fuisset eximius; usque tamen ad nostri prædecessoris felicis memorie Gunfredi tempora ineultus jacuit, et inordinatus permansit.

5 Prælibatus igitur Antistes monasterium ibi fieri decrevit, et adhibitisque in eodem loco Fratribus, et venerabili Abbate constituto, qui usque ad nostra tempora Domino juvante perdurat; vitæ necessaria, id quantum valuit, studiosè ministrare curavit: qui quousque vixit, prædiis aliisque muneribus, novi monasterii paupertatem fovit. Et quoniam quæque fuerant necessaria, mortis meta interveniente, explere non valuit; mihi, qui successio- nis Cathedram in præfata Ecclesia tenere video, sacri loci reparationem, atque augmentum, credo relictum fuisse a Domino. Non enim diffido, me participem fore tantæ remunerationis, si adiutorium impendere satago tam sacræ venerandæque ordina-

D
AUCTORE D. P.

ad quam sec.
XI fundatur
monasterium

hic Guido
Episcopus,

E
Phil. 1, 23.

Ps. 126, 2

intuitu
cœlestis præ-
mii,

P
et Sanctorum
ibi quiescen-
tium,

apud a deces-
sore Gunfrido
ceptum pro-
sequens,

tioni.

duo, hæc
irridentes,
obrigescunt,

pœnites
sanantur:

a'que alii
agri omnis
generis:

ecclesia desu-
per consecra-
tur sec. 6, vel 7:

eaque duplex,

cum f. 190 S.
Justi,

A
AUCTORE D. P.
ab eo donata
confirmat,

tionem. Ergo in primis quaecumque Gunfredus felici memoriae Episcopus eidem praebato monasterio concedit, ego Guido Episcopus confirmo, nulla necessitate constrictus, nec alienius muneris promissione vel donatione infectus; sed corde perfecto et animo volente, pro Dei amore speque remunerationis futurae, nec non et pro animabus antecessorum seu etiam successorum meorum, Episcoporum videlicet istius Volaterrani Episcopii, nec non et pro anima Benedicti summi Pontificis et universalis Papae, atque pro salute animae Conradi serenissimi Imperatoris augustae memoriae senioris mei, nec non pro salute Henrici gloriosissimi Regis filii ejus, atque pro remedio animarum Imperatorum sive Regum istius Regni, atque pro salute et remedio animarum Ducum seu Marchionum Tusciae, nec non pro animabus omnium illorum qui de suis rebus praebato monasterio aliquod beneficium faciunt vel facturi sunt, concedo, confirmo, atque in perpetuum jungere exopto; eo videlicet ordine, ut si forsitan (quod absit) aut ego, aut aliquis ex meis successoribus, vel aliqua persona ecclesiastica, sive secularis, quacumquo occasione tollere voluerit aut imminuere aliquid ex his rebus, quae praefatae ecclesiae fuere, vel quae nominatus Antistes inibi contulit, vel quae ego Domino juvante, per hanc confirmationis et donationis chartam, dare modo videor, vel daturus sum, cum Juda traditore in infernum partem habeant, et sint anathema maranatha, ut ejus verbis utamur, et alia quae hic desunt. Actum anno mxxxiv. Ego Guido sanctae Volaterranensis Ecclesiae Episcopus, quamvis immeritus, in hanc ordinationis chartam, a me libenter factam, subscribo.

et immunitati
loei sub ana-
themate cuet,

B

anno 1034.

Abbatum suc-
cessio:

quorum ad
Camaldulen-
ses translati-
onem

Joannes an-
1191 transfer-
duarum
Sanctarum
corpora,

alius eccle-
siam restau-
rat an. 1365

et altare or-
nat aliis an.
1490.

6 Capite deinde vi, Abbatum monasterii jam consti-
tuti seriem proseguens Augustinus; Defuncto; inquit,
Raimberto primo Abbati, subrogatur Andreas, anno
mlym: qui obtinuit ab Episcopo jugera quatuorde-
cim terrarum in monte Nibio, et comparavit prae-
dia in Ruciano. Post Andream praefuit Stephanus,
cui Episcopus exemptionem Podri concessit in tota
monte pagoque S. Justi et Podii ad antiqua anno
mcyi. Post Guilielmus, sub quo coenobium sacrae
Eremo copulatum est. Instituta autem inibi Camal-
dulensi colonia, administravit coenobium Boninus,
deinde Guido, deinde Azo; qui multum laboravit
in requirendo thesauro templi sanctissimorum Con-
fessorum qui propter tumultus bellicos amissus fue-
rat.... Mortuo Azoni successit Guido, et ei Ugo,
et ei Joannis humilis, qui anno mxcxi requirens cor-
pus sacratissimum S. Clementis ad ejus cryptam,
fossa humo marmoreum invenit lapidem, parieti in-
haerentem, ubi sanctarum Martyrum Actinae et
Gracianae ibi sepultarum nomina praecipue legi
poterant. Inventis igitur mox sacrosanctis corpori-
bus et re divulgata, contulit se ad illas Pontifex
Volaterranus cum omni clero et populo; easque in
feretro elatas sursum ad basilicam coenobii solenni
processione transtulit, atque sub ara maxima inca-
vit xvi kal Julii, quo die earum natalis celebratur
decreto Innocentii Papae III. Denique apud eundem
Augustinum Capite vii haec leguntur: Anno mcccxxv
instaurata ecclesia S. Clementis, facta est inventio
multorum Sanctorum Corporum, quae Justus Abbas
in altare S. Sebastiani solenni pompa enudavit....
Justus Tertius, ex Priore S. Marci Abbas (fuit is
post supra nominatum Justum quintus) Reliquias
SS. Actinae et Gracianae recognovit anno mcccxc,
et altare S. Justi picturis Andreae Grillandarii de-
coravit.

MIRACULA

circa annum mxxl conscripta.

Ex editione Augustini Florentini
Camaldulensis.

Nocte quapiam cum ipsius Monasterii a Fratres
sese dormitum contulissent, fures sacrilegi, basili-
cam Justi et Clementis clanculum irrumpentes, cali-
cem et Evangeliorum tabulas, argento auroque con-
textas, cum sericis palliis inde surripuere. Qui,
longius fugere cupientes, quibusdam Pisanis nautis
sociati, Sanctorum potentiam transfretando vitare
conabantur.

Nec mora continuo tolluntur fluctibus undae.

Res mira, plenaque prodigii! Aeque, paulo ante
quietissimum, sit statim tumidissimum, minatur
nafragium, et de Sanctorum indignatur injuria.
Fleunt miseri nautae, et reliquorum facta requirunt,
dicentes: Misericordissime Deus, salus in summas
angustias adductorum, protector omnium in te spe-
rantium, qui neminem vis perire; succurre miseris
et infelicibus, neque nos submergi permittas. Heu,
quid peccavimus? quare tam terribili, tamque gravi
mortis discrimine cruciamur? Haec, et his similia
cum lacrymis replicantes, viritum singulos perscruta-
ti, direptores comperiunt. Erat enim in calice sic
scriptum: Hic est calix Sanctorum Justi et Cle-
mentis; statimque mari quiescente, ad litus pro-
pere revertentes, sacrilegos illos cum sacrilegio
ad Confessorum sanctuaria remittunt; ac Domi-
num in suis Sanctis laudantes, Dei magalia pas-
sim enarrabant. Raptorum quoque barbae abrasae,
ante Sanctorum limina, quasi memoria quaedam
tanti miraculi, super ramum dia pendentes arbo-
reum, jam vetustate defecerunt.

2 Per idem tempus quidam Pisanorum remigan-
tes, casu in Saracenorum devenere insidias. Cum-
que vi magna obsessi et mortis metu tenerentur, ac
letale periculum instare conspicerent; Justi et Cle-
mentis memores, has humillime fundunt preces:
Confessores almi, Juste et Clemens, subvenite nobis
oppressis, succurrite naufragantibus. Respice Do-
mine de sede sancta tua, cogita de nobis, et eripe
nos, ad te unicum remedium confugientes. Exaudi-
vit autem Dominus voces eorum. Jamque tribus
diebus et noctibus totidem in hac afflictione con-
stiterant; cum subito intempesta nocte, Justus glo-
riosus Dei Confessor gubernatori navis, Raynerio
nomine, ter apparuit, dicens: Expergiscere fili,
convoca sodales, in Dei nomine arma capite; Do-
minus enim pugnabit pro vobis. Viriliter agite, et
roboretur cor vestrum, qui speratis in Domino. Tunc
navarchus, ceteris excitatis et corroboratis, manu
armata pugnam persuadebat incipiendam, sic in-
quiens: Nolite, nolite (in quam) timere; misit enim
Dominus Patronum Justum Confessorem, ut sit
noster propugnator ac defensor. Animi igitur affli-
ctorum, nec mediocriter recreati in potentia virtutis
Dei, arma capiunt. Praecedebat autem inclitus Chri-
sti Confessor quasi principilus, manifeste a Christi-
colis visus. Confestim vero tanta mentis alienatio
Saracenos invasit, ut nec etiam sese tueri praesume-
rent. Denique barbaris omnino victis, duo hostium
vexilla adepti, excalceati ad Sanctorum templa ve-
nientes, haec et alia ibidem donaria obtulere, gratias
quam maximas Regi seculorum agentes.

3 Nec aulto post haud dissimile per Confesso-
res suos Deus operatus est miraculum. Nam cum
quidam Christicolae per pelagos ab Africa regrede-
rentur, b Hierosolymitanorum peregrinorum redu-
ctores,

a
Cap 32

Furati res
sacras

E
eiusdem tem-
pestate coacti
restituunt:

Cap. 33

c Saraceno-
rum manibus
liberantur
nautae Pisani.
F

et alii Hierosolymis reducti:
 A ctores; perfida barbarorum turba æquore ferventes eos adoriri, ac vehementer persequi cepit. Demum cum aliquandiu tot angustiis affligerentur, clamaverunt ad Dominum et exauditi fuerunt. Nam diebus quinque, noctibusque totidem, magno procellarum turbine, atque hostili impetu fatigati, jam fere ad *c* Parthicos ducebantur portus. Tunc mulier quædam inter ipsos assistens, eos corroborans ait: Fratres, invocemus Justi et Clementis patrocinium: ipsi enim coram omnipotente Domino magnorum sunt meritorum; nec confundemur, si ex animo ipsis confidamus. Illico autem flexis genibus et multis cum lacrymis flagitabant Sanctorum intercessionem. En, mvero electi Confessores subveniunt, vento prosperante, nautas illuc a mane usque ad meridiem perducentes, unde diebus quinque propulsi fuerant. Fugatis itaque hostibus, ad sancta Confessorum sepulcra veniunt, laudes Deo agentes, qui numquam in se sperantes destituere consuevit. Obtulerunt quoque pallia pretiosa, se ipsos et sua Justo et Clementi committentes, et majorem in modum commendantes. His igitur rite patratis, utriusque substantiæ incolumitate potiti, cum gaudio ad propria remearunt.

Cap. 31
 4 Eodem ferme tempore quidam Pisanus nomine Alcherius, nimix velocitatis navim impense rogatus construxit. Quam Confessoribus commendatam, Vernacio cuidam sedulo Confessorum cultori ad eundem Messinam concessit, indubitanter dicens: Huic rati non deerit divina misericordia, quia sanctissimos ac præcipuos apud Deum obtinet defensores. Ecce autem cum Vernacius navigare cepisset, sex illi Pisanorum naves factæ sunt obviam. Quibuscum, vicissim fide data acceptaque, in homines a Christi fide abhorrentes impressionem facere decreverunt. Sed dæmonis astu atque suasu Pisani pejerantes, quod promiserant non observarunt: propterea pessumdedit eos Dominus fluctuante voragine. Ceterum navis B. Justo commendata, nulla prorsus coinquinata fallacia, multis barbaricis rati-
navis B. Justo protectione servatur.
 bus submersis, et non paucis infidelibus trucidatis, Evisam *d* applicuit. Exinde velifero malo dirupto ad portum *e* Deniæ veniens Vernacius, decem sibi naves insidiari cognovit: Confessoribus tamen illum tuentibus, nationi illi barbaræ insultans, sospes ad suos rediit. Quamobrem ad Sanctorum rediens limina, illis ipsis gratias egit immortales, cum omnibus quotquot navi illuc vecti fuerant: atque etiam pallium non parvi pretii in ornamentum majoris aræ porrexerat.

Cap. 35
Curatur contractio pedum
 C 5 Olim, non longe a nostra memoria, mulier quædam in Volaterrana civitate tanta contractorum pedum vexabatur ariditate, ut, nisi manibus scabellula tenentibus niteretur, nequaquam posset incedere. Hæc audiens tot Sanctorum mirabilia, ac videns reverendos Canonicos die quadam delitum lustrationis honorem Confessoribus exhibentes, citatis, ut poterat, gradibus antecire conabatur. Cujus pedes licet longo tempore obtorpuissent, interna tamen cordis probitas Beatos quam ocissime habuit sibi omnino propitios: siquidem in conspectu omnium pedibus statim confirmata, recto tramite iter arripuit. Videntes autem hoc turbæ factum plane mirificum, toto mentis affectu magnaue corporis demissione supplicantes, omnipotenti Deo benedicebant, in cuius nomine Confessores huic mulieri gressum restituerant.

et manuum,
 6 Die quoque eodem, Sacerdotibus Missam solenniter celebrare volentibus, chiragrica quædam, non brevi tempore contracta manibus, deprecatione assidua Justi et Clementis implorabat auxilium. Cumque indesinenter gemebunda ab oratione non cessaret, audivit Dominus, et misertus est ejus:

prorsus etenim restitutam manuum promeruit sanitatem. Quo viso populus laudes ingeminat, hymni undique resonant, et jubilantes chori Confessoribus alnis gloriam tripudiando decantant; quorum gloriosa merita diem præsentem duobus summis miraculis decoraverant.

7 Alio itidem tempore muliercula quædam, in villa quæ Quintum *f* dicitur, omnibus corporis membris male affecta, nullo modo suo conamine a gravato quibat exurgere. Continuis itaque fatigata doloribus, Confessorum postulabat suffragia; quos miris operibus splendere, fama nuntiante, didicerat. Creberrimis autem percussa singultibus, voce querula in hæc verba prorumpebat: Ut quid misera non morior, omni corporis parte præmorta? cur infelix non recedit anima? Heu mihi! quæ mori cupiens, in cruciatu vivere compellor. Viri Sancti, Justus et Clemens, quæso, intercedite pro me, saltem ut obire liceat, cum superesse nequeam. Hæc et his similia sæpissime ingeminans, tandem ex animi sententia Justum et Clementem apud Deum interpellatores habere meruit. Namque Sanctis propitiantibus, Dei misericordia, penitus fugit infirmitas, integra prorsus redditur incolumitas, nec ulla superflua præteriti languoris indicia. Et sicut afflicta nimis diu fuerat, et gravibus affecta doloribus; ita recuperatæ sanitatis beneficio immortaliter gaudere, summaque gestire letitia non desit.

8 Invalescente quotidie magis beatissimorum Confessorum nominis claritate, vir quidam ab externis oris adveniens, manu utraque aridus, nihil prorsus facere, nec etiam cibum sine graphio vel alio quolibet instrumento capere, nedum manus ori admovere poterat. Hic crebro Sanctorum deposcens adminiculum, vesperi sub arboris umbra recubans, Confessoribus apud Deum intercedentibus, utriusque manus integram recepit valetudinem.

9 Erat præterea vir quidam in Castello Montis *g* Gabri, qui jam dudum mutus nihil quidquam effari poterat. Hunc consanguinei cum in Sanctorum Confessorum natalitiis ad sacerrimos ipsorum sarcophagos adduxissent, multoque rogatu ad affinis loquelam obtinendam illos exorassent; atque etiam mutus ipse magno mentis affectu Deum, qui corda hominum intuetur, rogasset; illico apertum est os ejus, et loquebatur recte, Jesu Christi nomen vehementer extollens. Hujus autem beneficii memor, olei, quoad vixit, urceum ad ecclesiam Sanctorum illuminandam quotannis obtulit. Ad hæc parvula *g*
Sanantur mutus
 F *et mula,*
 illuminandam quotannis obtulit. Ad hæc parvula virgo, linguæ officio penitus destituta, cum in Confessorum solennitate ante sacra staret altaria, cætervas hominum pro ipsa deprecantes exaudivit Dominus. Hora siquidem Vespertina expedite fando, ob tantum in se collatum beneficium Sanctis laudes rependebat: quocirca ab universis nomen Domini benedictum, per cuncta regnantis secula.

10 Multimoda diversorum curatione explicata, Cap. 28
 carcos quoque Confessorum meritis illuminatos esse, silentio præterire, incongruum fore putavimus. Horum igitur quidam de *h* Valle-Arni oriundus, annis *h*
cæcus,
 compluribus utraque orbatus oculo, auditis Justi et Clementis miraculis, sanctissimas eorum Reliquias, munuscula ferens, corde contrito sui fratris ductu deposcebat. Interea loci, itinere pene confecto, amisit quam deferebat, oblationem. Cumque id quod amiserat invenire non posset, humiliter ac demisse auxilium sic implorabat: Juste et Clemens, Confessores piiissimi, quorum meritis et intercessione Deus Opt. Max. omnem protinus depellit infirmitatem; et corde et labiis utrumque precor, ut meos illustretis oculos; quatenus mihi illuminato extrinsecus, nulla prorsus mentis caligo relinquatur intrinsecus. Mirabile dictum! subito visum recuperavit, inventoque munere

D
 EX AUG.
 FLOREN.

Cap. 36
 f

omniumque
 membrorum
 infirmitas,

E

Cap. 37
 iterum con-
 tractio ma-
 num

g
 Sanantur
 mutus

F
 et mula,

Cap. 28

h

cæcus,

EX AUG. FLOREN.	A	monere ad Confessorum sacraria properavit; ibique donis quæ detulerat oblatis, Deo gratias agens, lætissimus ad propria remeavit.	Clementem, his precibus et obsecrationibus utens, D		
caca,	11	Item quæpiam externa mater, natam unicam luminibus captam, ad alia Sanctorum Martyrum Confessorumque templa aliis in provinciis etiam duxerat; nec tamen lumen perditum filia recuperarat. Aliquandiu vero i Antonia commemorata, modo huc, modo illuc pergens, ad alia loca, frustra tamen, transierat. Divino igitur instinctu admonita, ut ad sanctissima Justi et Clementis corpora sese conferret, simul ac primum templi valvas ingreditur, utraque supplicante, visus natæ confestim restituitur.	expetit adjuutores: Subvenite et opitulamini, Sancti Dei, mihi præ doloribus ac suppliciis innumerabilibus tabescenti; et immaturo interitu jamjam per- eunti præsto adesse festinate. Libera me, Domine Jesu Christe, qui liberasti Petrum Apostolum tuum a teterrimi Herodis carcere. Audite, maxime pii Christi Confessores, preces meas; et pro me, in hac dura captivitate posito, apud omnipotentem Dominum intervenite. Attende quæso, et vide meas angustias, benignissime Deus, qui per Prophetam dixisti, Invoca me in die tribulationis, et eruiam te. Ad hanc lacrymarum vim, ex imo pectore profusum, Justus et Clemens vectes effringunt ferreos, ac duras statim dissolvunt et labefactant compedes, misellumque hominem ex illa prægravi servitute ereptum ad loca tuta perducunt. Qui Byzantio pertransiens, tabellam graphice satis depictam, suique gravissimi casos declarationem continentem, ibidem coemit, et ad Sanctos (Dei munere) sui liberatores illam attolit, ac pro tanti beneficii memoria appendit.	Psal. 19, 15	
i					
k	12	Iisdem fere temporibus faber quidam Ferrarius a Castro Sanctæ Mariæ in k Monte, dum ferrum euderet, favilla ignea oculum ladens, caput totum tumefecit. Qui cum nulla medicorum arte curari posset, demum conjuge comitatus Confessorum requirit merita. Cujus post preces diutinas obdormiscentis, capite super uxoris genua inclinato, Justus inclitus exauditor assistens, oculumque penitus clarificans, omnem capitis tumorem, squamosa putredine ab oculo præfluente, statim amovit. Tunc adstantium frequentia Domino, in cujus nomine tot fierent mirabilia, multas ex animo laudes decantabat.	16	Fuit iisdem ferme temporibus homo quidam Pisanus, in Majoricæ l partibus a barbaris captus: cui catenas cum injecissent, et ipse Justi et Clementis auxilium implorasset, libertatem facile consecutus, permultis muneribus Sanctorum templum adornavit, et pro tanti miraculi indicio, ponderosas compedes ibidem dimisit. Pisanus item alter, nomine Trampus, cum a Gualfredo de Pichena captus esset, atque in illum omne crudelitatis genus singulis horis adhiberetur; miser ille captivus, cum sese commendans in Sanctorum clientelam contulisset, ex illiusmodi tortoris atrocissimi sævitia tandem evasit. Ad hæc Guilielmo Presbytero de Serena, ab Ugone Guidonis filio in vincula coniecto, tantundem ex animi sententia (implorato Sanctorum Confessorum auxilio) contigisse, proditum est memorie.	E allus in Majorica: l
in oculo læsus:					
B	13	Hisce interea mirabilibus Justi et Clementis operibus divulgatis, demoniaci ad Confessorum aras adducti protinus liberantur. Quorum unus, in loco qui dicitur l Vallis ortus, nomine Martinus Corbolini filius, sine intermissione a spiritu vexabatur inhumido. Hunc enim tanta demonis infesti nequitia conflabat, ut dentibus frendens ipsa corroderet vincula. Quid queris? Justi et Clementis exauditis precibus, post non parvum demonis conflictum, arreptus ipse diabolicis omnibus exolvitur laqueis. Post paucos vero dies angelus invidiæ, de tali ejectione dolens, ejus filium, Petrum nomine, vehementer arripuit. Huic quoque Sanctorum Corporibus oblato inaudiquam defuit Dei clementia: nempe demone effugato, incredibili gaudio exiliens, ad suos rediit.	17	Nuper quoque Corradus Marchio, castellum u Bulgari ad deditionem cogens, nonnullos inde suscepit obsides: quos in oppido, quod Silvicula dicitur, prope Senas, turris ingenti atri carceris fundo, sub arctissima custodia, mancipaverat. Ecce autem, nullam prorsus in domesticis suis habentes fiduciam, Justo et Clementi multo cum gemitu sese ita commendabant: O Confessores magni, totius orbis Moderatoris amicissimi! o intercessores pietate præstantissimi! o exauditores, dicto citius, facillimi! quesumus nostri misereamini: ostende nobis, Clementissime Deus, tuam misericordiam, et salutare tuum da nobis, in hoc tetro carcere omni prorsus spe destituti. Cumque fatigati jam obdormissent, B. Justus illis apparere visus est, dicens; Exurgite, nec trepidetis: ego enim sum Justus, quem tantopere rogabatis. Nolite, nolite, inquam, timere: Dominus enim solvit compeditos. Hoc viso excitati, confugiunt a nemine impediti: et in suam relati patriam, Deo mirificas et agere et habere gratias nunquam desiere.	2 alit:
Cap. 39					
l					
dæmoniaci pater					
et filius.					
m	14	Item Angelsina virgo m Politiana, cum a spiritu nequissimo modis omnibus torqueretur, cumque coram Sanctorum Confessorum reliquiis aliquandiu cum matre et propinquis aliquot stetisset, et omnes pro Virginis hujus liberatione Deum valde precarentur; in die Pentecostes sumpta Eucharistia, spiritus nequam ab ea statim discessit. Quam ob rem astantes omnes Deo, qui mirifice quotidie per Sanctos suos operatur, gratias egerunt singulares. Ad hæc Clericus quidam, e n Geminianensi agro oriundus, incredibili percitus insania, quasi demonis immanitate exagitatus, omnia sibi vestimenta discerperet. Ille cum ad sacram Beatorum Confessorum aram sisteretur, confestim resipuit: summumque deinceps et corporis et animi tranquillitatem, vitam omnem traduxit. At longum nimis sane esset singula id genus recensere miracula: siquidem non nulli demonum vexatione furentes, ut Albertus ab o Urceatico, ut homo alter a p Monte Zani, ut vir et uxor a q S. Cassiano, ut alii demum complures, qui de sanitate ac mente deturbati, Sanctorum Confessorum interventu convalescere.	18	Tempore paulo ante præterito, quædam mulier a x Puppiano, Bellenda nomine, lacte carebat, quo suam ipsius nutrebat filiolam. Huic persuasit vicina malefica, ut ad cuncta quæ sibi comedenda essent die Dominica, aqam vivi fontis sibi tantum quæreretur necessariam; neque ea die Dominum Deum oraret, aut signo Crucis se moniret; sed ter faciem suam aqua ipsa aspergeret, manibus inde lotis. Sine ulla mora, mulier nimis credula consilio maleficæ omnino paruit: cumque aqua vultum suum conspersisset, paucillolumque in os introisset, statim non parvos corvorum crocitantium ibidem affuit numerus, scilicet demoniorum præstigiæ; eamque	Cap. 4. n ulius obses datus: F Cap. 42 x
Virgo,					
Clericus,					
n					
o p q					
Cap. 40					
r s					
Liberantur captivus in Terra sancta,					

obsessa a
dæmone,

A per omnia membra maximus arripuit dolor. Cum igitur sic ægrotaret; domum remeant et ab universis longe alia putabatur infirmitas: in illa enim latuit diabolus usque ad Cænæ Dominicæ diem. Tunc duo Sacerdotes, viri sui affines, volentes in templum illam introducere, nulla unquam ratione illud efficere potuerunt: nam cum diabolus jam sese patefecisset, vehementer resistebat. Quapropter interrogatus cur illam arripuisset? Ultro respondit, ob nullam demoniacæ nequitiam hoc factum fuisse, sed tantum propter multa et gravia populorum scelera Omnipotentis Dei permissu contigisse. Sunt enim homines permulti hoc in tempore blasphemii, perjuri, adulteri, fornicatores, invidi, litigiosi, detractores, sacrilegi, raptores, homicidæ, fœneratores, deceptores, avari, justitiæ correptores, et sic genus humanum prope universum in hujusmodi flagitiis, quasi jumenta in stercore suo, computruit: quocirca innoxia quoque vasa nobis vexanda destruendaque conceduntur. Talia vociferans hic nequam spiritus, modo caninis latrabat rictibus, interdum vero rabidorum more luporum diræ vocis ululatum, os diversis distorquens gestibus, emittebat. Hæc videntes populi finitimi, territi nimium, triduo indicto jejuniæ lites transigunt ac penitus deponunt, a fornicationibus abstinere, rapinas emendant, blasphemias ac juramenta cavent, avaritiam devitant, justitiam sectantur; mutuam vicissim caritatem amplecti, et omnibus denique peccatorum ac vitiorum generibus in posterum finem statuere, omnes ad unum duce Deo, decernunt: nullaque mora interposita, ad B. y Zenobii Reliquias Florentiam supplicando concurrentes, cum intimo cordis affectu, magnaque lacrymarum effusione, divinam implorant misericordiam.

ob peccata
aliorum,

misere tor-
quetur,

z

deinde post
XI dies li-
beratur.

19 Item Justi et Clementis solennitate celebrima appropinquante, Sacerdotes, quos mulieri affines esse supra diximus, cum aliis ejusdem prosapiæ viris, ad Confessorum Basilicam adducunt mulierem ipsam, a dæmone obsessam. Ubi dæmon, coram maxima populi frequentia, longe acrius solito illam divexare cœpit; nam crines, quasi fugitari, supra caput erigebantur: os modis omnibus distorquebatur: cervix quasi confracta hinc inde collabebatur. Cum vero Crescentius z Antistes, vir omni videlicet virtutum genere præstantissimus, venerabili Canonicorum corona illum comitante, juxta veterem solennitatis consuetudinem omnia recte atque ordine faceret; spiritus ille nequam vastis clamabat vocibus: Ecce venit Episcopus; idque non semel, sed iterum, ac saepius iteravit. Ecce venit Episcopus: itaque quem nondum viderat, mox cognovit Episcopum. Astantes autem populi quam diligentissime attendebant dæmonis furorem; nam interdum precantis mores effingebat, quasi Sanctos Dei revereri videretur; interdum convitiis illos consecraretur, et uti irrisor aliquis contemneret; atque id, ut fidelium vota omnium impediret. Quid quæris? Diebus undecim mulier ibidem perstitit, multijugi dolorum cruciatio affecta. Denique Monachis illius sacri templi sine ulla intermissione, nudis pedibus, nudisque genibus ex animo orantibus; ille demum nequissimus spiritus, a Christi Confessoribus depulsus fuit: et quæ prius crudeliter admodum exagitata fuerat, facta prorsus incolumis, a suis in patriam demum reducitur. Et omnes, quotquot ad sacram Confessorum ædem tunc temporis accesserunt, tanti sane miraculi testes fuerant. Neque de tam firmo et tam præclaro testimonio est quidquam dubitandum: propterea quod ipsa etiam mulier mox donariis quam plurimis Christi Confessorum Basilicam exornavit, et, quoad mansit in vita, eandem pia sancteque visitare consuevit.

Junii T. I

20 Eodem ferme tempore, per Confessores suos haudquaquam dissimiliter operatus est Dominus. Siquidem in agro Lucensi ad Suviliani Plebem, ut aiunt, puella quedam, cui Judithæ nomen inditum erat, juveni cuidam a parentibus desponsata, nondum paterna domo recesserat. Cui sponsus (quæ est venereæ voluptatis in illa ætate titillatio) ut sui sibi copiam faceret, persuadere conabatur: id quod pudica et casta virgo non ante decere, quam nuptiæ de more celebrarentur, perinde sapienter ac constanter affirmabat. Cumque acceptis pannis lavatum iret; vir, graviore quam dici possit iracundia commotus, ait; Vade cum Dei maledictione, sitque tecum diabolus. Quibus verbis puella ad fluvium accedens, adeo exterrita est, ut tentator statim affuerit; eamque improbissimus invadendi occasionem nactus sit: nam sub horrendæ cornicis specie horribiliter cornicantis, illam præ pavore magno oscitantem immundus arripuit spiritus. In qua diabolo adhuc latente, vir post nuptias eam desipuisse animadvertit: siquidem omnia ab ipso affirmata penitus negabat, e contrario denegata confirmans. Quamobrem conjux eam sibi inutilem semper fore existimans, parentibus custodiendam remisit. Ecce autem E dæmon, certis patefactus indicibus, mulierem torquere cœpit acerrime. Quapropter sui omnes, rem ipsam egerime ferentes, ad Beati aa Potentis Reliquias illam deferunt. Illico autem dæmon ore balbo exclamavit; Potens iste numquam me ejicere poterit: Deus enim omnipotens id uni Justo concessit. Inquisitus vero de nomine officioque suo, se ipsum captivum, et ranarum custodem appellat. His auditis, ad Divi Justi et Clementis templa a consanguineis delata, die nocturne sacris assistit altaribus: e cujus ore nocte subobscura puer igneus egressus, Ara Confessoris circumdata, inde iterum visus est regredi. Porro Cænobitis illis orationi instantibus; denique post tricesimum fere diem mulier ab illa dæmonis obsidione liberata, ac pristinae reddita sanitati, domum recessit. Ab ipsa tamen Confessores almi dæmonem, nulla vi nullaque contumacia resistantem, facillime propulsarunt. Hoc autem propterea accidisse creditum est, ut ostenderentur, merita Justi et Clementis apud Deum tanta esse, ut satan cum dispellitur, in discessu obsessi corpus affligere minime audeat.

D
EX AUG. FLO-
REN.
Cap. 43.

Puella, ex
sponsi im-
precatione
obsessa,

obsidetur:

aa

post 30 dies
liberatur.

ANNOTATA G. H. et D. P.

F

a Ordinis Camaldulensis, quibus monasterium traditum a nigris Benedictinis fuit anno 1113.

b Erat Hierosolyma tunc sub Christianis; ab his anno 1099 capta, et amissa anno 1187.

c Parthicus, seu potius Parthinicus portus, in mari supero prope Epidaurum, quæ Plinio appellatur civitas Parthinorum, ad Sinum Saronicum.

d Evisa, aut potius Elvisa insula, vulgo Ilva et Elba, diuione Senensis.

e Pisanorum portus fuit Ligurnus, aliis Liburnus vulgo Livorno, apud Leon drum variis nominibus appellatur; aut etiam Portus Deviæ necdum legimus. Sed in Jo. Ant. Magini tabula Liguriæ, quam etiam suo Atlanti Jo. Blaru inseruit, inter Portum Veneris et Portum Finum, notatur Deiva, forte Denia scribendum, nec procul inde abest Vernazza, unde notus indicatur is cui navis concessa erat.

f Non Quintum sed Quintini vicum notant tabulæ, 16 p. m, dissitum Volaterris, prope S. Miniatis oppidum.

g Idem forte, qui nunc El Garbo notatur, in eisdem tabulis, prope Liburnum.

h Arnus fluvius, per urbes Florentiam et Pisas,

56 descendit

EX AUG.
FLORENT.

A descendit ad mare; hinc Vallis Arni vicinos agros comprehendit.

i Antonia. i. Volaterræ, unde intelligas eam appellationem jam tum affectasse sciotos, ut supra notavimus, velut antiquius nomen urbis, licet hoc tenus omni antiquitati ignotum.

k Situs est hic locus trans Arnum duplo propior Pisis quam Florentiæ, Volaterris autem distat 25 p. m.

l Forte deest verbum, et legi debet Vallis-Cecinæ, a flumine Volaterranæ diocesim percurrente.

m Politiana, sive de Monte Politiano, distante ultra Senas ab urbe Volaterrana ad 45 circiter milia passuum versus Orvietum. De ea urbe egimus 20 Aprilis ad Vitam S. Agnetis de Monte Politiano dictæ.

n Oppidum S. Geminiani, satis vicinum Volaterris, ad 7 circiter p. m.

o Unaticum, vulgo Oriactico, distat versus occidentem 10 p. m.

p Mons-Sani, aliis Mons-Jani aut Mons-Pani in maritima ditione Senensi.

q S. Cassiano, in eadem ditione Senensi in confiniis agri Urberetani.

B r Fuerunt Christiani expulsi anno 1187.

s Elsa fluvius agri Florentini labitur in Arnem, unde totus tractus ad illum vocatur Vallis Elsæ.

t Hæc acta sunt cum Majorica subesset Saracenis; qui inde a Jacobo Rege Aragoniæ pulsi fuerunt circa an. 1232.

u Bulgari oppidum sive castellum est in ditione Pisana, Gerandesia dicta, haud procul a mari, videtur autem hæc obsidio spectare, ad an. circiter 1120, quando Conradus Henrici Vnespos, ab eadem Mathilde mortua relictus Marchio Tusciæ, etiam Pontormum in agro Florentino obsedit; in quodam instrumento Lucæ condito sub nota anni 1129, apud Florentinum in memoris Mathildæ pag. 345, sic subscriptus: Conradus divina gratia Ravennatum Dux, et Thuscæ Præses et Marchio, cujus successor an. 1131 subscribitur solum, Rampretus, divino munere Thuscæ Præses et Marchio.

x Puppium, oppidum Etruriæ in Apennino, ubi in mona terio Vallumbrosani Ordinis descripsimus Vitam B. Terelli solitarii, a nolis editam 16 Martii, ad quam plura de Puppio habeantur: suspicari tamen licet ab hoc diversum esse Puppianum, necdum nobis repertum.

C y Acta S. Zenobii Episcopi Florentini dedimus 25 Maji.

z Crescentius Episcopus, scilicet Volaterranus, repetitur apud Ughellum, successisse Rogerio an. 1130, subscriptus euidam conventioni an. 1134, qualem deinde successor ejus Adamarius signasse invenitur an. 1139.

aa S. Potens Martyr colitur 7 Decembris: estque aliquis ex Martyribus qui coluntur Tuscanæ in Etruria sub ditione Pontificia; uti S. Communis Martyr 8 Febuarii, et Thesidius Martyr 1 Aprilis, aliisque. Sedes autem illa Episcopalis nunc est unita Viterbiensi.

APPENDIX

Addita ab Augustino Florentino.

a
Cap. 41
Apud Radico-
sanum,

In regione a Raddæ, homines quidam populares, templum in honorem Sanctorum Confessorum ædificare volentes, locum quemdam solaribus radiis expositum, concordi atque unanimi voluntate elegerant. In die quodam illuc ad jacienda fundamenta accedentes, cum arator quidam binos forte juven-
cos prope locum ipsum arando exerceret... b Jam

vero illis humum scabere incipientibus juvenei evestigio fugam arripiunt. Tum herus eos anhelato peccatore sursum, deorsum non modicum insecutus, ad quasdam salices forte pervenit; ubi, optimum factu ratus, si virgas aliquascum sibi, tum bis qui ad sibi opem ferendam, cucurrerant ad impediendam juvenecorum fugam, exciperet, in unam conscendit. Mirabile dictu! ut primum rusticus ramum primo ictu ferit, continuò guttæ sanguinis de salice manant. Juvencique cursum reprimentes, mites, et quasi immobiles stupentibus cunctis et admirantibus, ibidem repente consistunt. Quo prodigio homines illi templum ipsum ibi prorsus divinaprovidentia, in Divi Justi honorem, relicto priore loco, summa omnium voluntate construxerunt. Quod ab ipso prodigio Pleberium S. Justi in salice, ad hanc usque diem, etiam appellatur. Ad cujus perpetuam rei memoriam, picturam sic gesti negotii ornameto templi parietem decorandum curavere, nimirum in loco, ubi salix illa consita erat notabili etiam lapide ead posteritatis notitiam collocato.

22 Anno d mxxx, quo tuta fere Etruria bello exarsit, Dux quidam militum, Christianæ religionis penitus inimicus, classem quamdam exercitus, cum equis nonnullis, in æde sacra Justi et Clementis stationem habere permisit; ibidem in sacra B. Clementis specu cellarium panis et vini simul constituens. Mulieres autem quædam Montis Bradronii ac S. Justi suburbii, sub militum ad urbem Volaterrarum accessum, ad ipsam ædem sacram, tamquam ad asylum, primum confugerant, deinde militibus ad templi valvas propius factis, in turrem atque sub tecta tremebundæ sese receperant, latitantes. Hæc de salute desperare incipientes, Deo ac Sanctis Confessoribus effusis lacrymis sese etiam atque etiam vehementer commendare nun desinebant. Quapropter quia et illarum periculum, et sacri fani pollutionem nemini omnium a sævi illius ac furentis exercitus injuria vindicare posse videbatur: almi Confessores ibidem requiescentes, sibi illatam injuriam (ut æquum fuit horribili prodigio propulsarunt, et pavidas trepidantesque castitatis studio mulieres, divina præstante misericordia, omni prorsus metu ac periculo liberarunt. Etenim cum miles quidam ad ipsam specum, inde nonnihil rerum extrahendi suffragandique gratia accederet; ecce ejusdam flammæ globo evestigio circumventus, semianimis a loco extraque templum, una cum astantibus, rejicitur. Qua re comperta, militares copiæ tanto, quidem timore, simul cum illo militum Duce, affectæ fuerunt; ut cum admissi sceleris illos pœnituisset, illic in posterum accedere ausus sit nemo. Atque ita mulieres principio perterritæ, mox incursum militum liberatæ, multas ac magnas omnipotenti Deo, ipsius mirabilia passim propalantes, gratias egerunt. Quædam vero, quæ in humanis adhuc agunt, ipsam flammæ globum templum universum circumire tertio se vidisse per fenestram, quæ Paradisus appellatur, nobis etiam audientibus, sunt attestatæ.

23 Proximis superioribus mensibus, cum D. Jacobi Apostoli dies solennis illuxisset; atque ad ejus aram singuli fere Monachi de more sacrificaturi accessissent, et cuique sacrificantium non pauci utriusque sexus semper interessent (cum in domo et opere Dei nemo plane sibi vitæ hujus periculum imminere, sed æternæ gaudium usquaque cogitet) factum est, ut rebus omnibus sacris peractis, et omnibus qui ad templum venerant inde egressis, quædam tecti pars, tigno effracto, super sacellum Divo ipsi Jacobo dicatum, corruerit: quod templi detrimentum ære publico statim resartum fuit. Cuius casus rumore extra templum excepto ab iis omnibus, qui illuc sacræ rei faciendæ causa perrexerant

D

non sine
prodigio,ecclesia S.
Justi con-
struitur.

c

d

Cap. 45.

E
Milites jus
ecclesiæ
violantes,F
fulmine terri-
ti discedunt:

Cap. 46.

post Missam
innocentie lo-
bitur tectum:

EX INST.
AUTHEN.

A recens erectam delatum, hoc argumento cernitur. Quod duce Te, Juste, hoc anno mxxxvii Vulterrani a bello, peste, et fime liberati sint, quibus calamitatibus reliqua Italia vexata est; hinc populus universus, de Concilio sententia, quotannis stato die solennes ad tuum pulvinar supplicationes decrevit. Marius Maphens Templi Max. Antistes ad memoriam sempiternam.

et an. 1531.

29 Anno pariter mxxxvi Vulterrani cum fame laborarent, et pestilentia multo magis urgerentur, se singulis annis, præfixo tamen viginti annorum spatio, antiquam et novam Sanctorum ecclesiam adire, elemosynam juxta vires et animi devotionem offerre antecedenti Sabbato Dominicæ secundæ Septembris, qua illorum templum ab universo populo invisitur, jejunare voverunt, a pestis ingruentia eripiuntur.

HISTORIA

Inventi, sæpeque translati, et recogniti Corporis S. Clementis.

B Ex authentica relatione Volaterranorum.

Volaterrani,
moti fama
operis a Not-
lando cepti,

I In Dei nomine. Amen. Cum jam inde e Belgio constans percerebisset fama, adm. Rev. in Christo Patrem, D. Joannem Bollandum, e Societate Jesu, virum religionis pietate præcellentem, cum ad humaniores tum ad sacratioris litteras apprime eruditum, ac ecclesiasticæ doctrinæ et liberalium artium comprehensione felicissimum, in Sanctorum Vitis, quotquot in orbe coluntur vel a Catholicis scriptoribus celebrantur, accurate scribendis et Notis illustrandis, ac in præclara Beatorum gesta ex reconditis et vetustissimis monumentis eruenda; ut quæ diu in tenebris latuere, ad Dei gloriam, ad majus Sanctorum decus, ad excitandum in populis imitationis exemplar, notiora elucescerent, vehementer laborare; eique operam et studium etiam conferre ejusdem Societatis Theologum, Godfridum Benschonium; hinc auspicate contigit, ut omnes antiquissimæ et nobilissimæ urbis Vulterranæ cives (quæ, sicut humana præeminentia, duodecim priscarum in Hetruria urbium imperio præfuit; ita cælesti dignatione ac Dei præordinatione, prima fuit quæ veræ fidei lumen agnosceret, et Christianæ religionis cultum reciperet)

statuunt ad
eum de Sanc-
tis suis ins-
truendum,

C enpientes heroica Sanctorum opera, tum eorum quos in ipsius urbis solo genitos communis patria peperit, tum eorum qui Vulterram e nationibus exteris advenientes, vel sancto fine in eadem quieverunt, vel ferventi sævitia gentilium Imperatorum martyrii palmam consecuti ad cælos evolarunt; et pariter illorum Ossa, Reliquias, Corpora, quæ etiam nunc in ipsius gremio requiescunt, ad animarum solatium et ad ipsorum honorem, palam fieri et in lucem prodire; ex parte Reverendissimi Capituli, Perillustres ac Reverendissimi Domini Canonici majoris ac matricis ecclesiæ Vulterranæ, totius Cleri nomine, per legitima votorum suffragia, sub die xviii Decembris anno mdcxvi (sicut ego infrascriptus Notarius in Capitularium deliberationum libro vidi et legi) eruditos atque patricos viros Canonicos, D. Franciscum Broccardum, et D. Alexandrum Riccobaldum Bavum J. U. Doctorem et S. Michaelis Priorem elegerint; et ex parte Vulterrani Senatus Illustriss. DD. Priores Populi et Urbis Vulterranæ, atque Perillustres eorum Universitatis et Senatus totius nomine (ut in Diaria Decretorum Collegii Vulterrani, sub die xii Junii mdcxvii apparet, quod ipsemet legendo notavi) D. Raphaelem Maffeam J. U. Doctorem, in quo

omnes eorum
Reliquias
visitandas,
per Deputatos,delectos no-
mine Cleri

omne in rebus humanis agendis studium, omnis la- D
cescit humanitas ac prudentia, propter quæ a Sere-
niss. Magno Hetruriæ Duce, ad indefessum Pro-
visoris tam Salis quam Arcis civitatis Volaterrarum
officium atque munus (res maximi momenti) summa cum voluntate est applicatus, et Curtium Inghiranium, Patricios Vulterræ, constituerant: qui una omnes Sanctorum Patronorum, Civium, et aliorum Beatorum memorias, quæ Vulterræ reperiri possent, instaurando colligerent; et ipsarum corpora, ossa, vel reliquias adeundo agnoscerent, notarent, ac describerent; de quibus dictum sacrum Scriptorem fideliter edocerent; et omnes agitionis actus ad illum sincero scripto deferendos curarent.

qui una cum
Episcopi Pro-
vicario,

2 Illi omnes e Patriciorum delectu adsciti et unanimiter electi, unanimi coeuntes consensu, Illustriss. ac Reverendiss. Doctorem ac Patrem, D. Nicolaum Sacchetti Florentinum, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopum Vulterranum, et Sacri Romani Imperii Principem ac Comitem, ut tam pio operi præsideret, suppliciter exorarunt. Qui flagrantem civium cupiditatem prius laudavit, postea promovit opus, inde D. Friderico Ghetto, ipsius in spiritalibus Provicario generali, ut huic incepto adesset, et ordinaria auctoritate assisteret, commisit. Quare prædicti Domini (ut dictum est) electi, convenientes, excepto D. Maffeo, qui in hoc vices suas D. Curtio Collegæ demandavit; me Ser-Franciscum qu. Sebastiani de Contiis, Civem ac Ducali auctoritate Notarium Vulterranum, ad infra-scripta acta roganda, et in publicam formam reducenda, parî consensu asciverunt.

et Notario:

an. 1647 12
Dec. exorsi
a Sacratio
Cathedralis

3 Die vero xii Decembris mdcxvii, præsentibus suprascr. D. Provicario ac D. Ludovico de Minuccis, D. Horatio de Maffais, et me Notario infrascr. et aliis, in majoris ecclesiæ sacrario, cum una afforent, convenientes, oraverunt D. Bonamicus de Bonamicis, ejusdem ecclesiæ Vulterranæ Archipresbyterum, ac D. Bartholomæum Bibonium Canonicum, necnon D. Alexandrum de Faïs Militum Ducem, ac D. Julium de Maffais, omnes Vulterræ Patricios, et ad præsens electi Sacarii Conservatores; ut insigniores Reliquias, quæ sub eorum custodia servabantur, agnoscendas et describendas ostenderent. Ideo pii admodum prædd. Conservatores, tam religiosæ annuentes petitioni, Presbyterum Paulum de Cortinovis, alterum e Sacristis, Reliquiarum tabernaculum aperire jusserunt. Est autem tabernaculum medio in sacrario instar altaris positum, asseribus confectum nucis, simulacris affabre incisum auratis, seris repagulatum duabus, quæ duabus, discordibus tamen clavibus recluduntur, quarum altera apud D. Bartholomæum uti Conservatorem ecclesiasticum, altera apud D. Alexandrum uti Conservatorem laicum asservantur. Quo iisdem omnibus Conservatoribus præsentibus aperto, cum Sacrista sericeum coccinei coloris velarium demisisset, Caput S. Victoris Martyris argento inclusum exposuit..... Postea Presbyter Michael Leonius e Sacristis alter, unam S. Octavianæ argenteam e sacro abaco extulit imaginem..... Inde Sacrista imaginem ex aurichaleo, vel ære deaurato areulam, diversis insculptam imaginibus, in qua pars magna capitis unius Infantis de sanctis Innocentibus servabatur, apposuit..... Argentea deinde S. Ugonis Episcopi et Confessoris imago nobis cernenda proponitur..... Hac in locum suum relata, ostenditur nobis S. Candidi Mart. caput, cum collo, pectore, et humeris Capita postea pectore tenus SS. Justi et Clementis, argento affabre incisa, videnda proponuntur.

F
post alias
quasdam
Reliquias
inspectas,visis capitibus
SS. Justi et
Clementis,

4 Omitto, ut apparet, et signo, quæcumque
de

A de singulis DD. Deputati annotanda, et P. Bollandum docenda censuerunt. Nam de S. Victore egi post Tom. 7 Maji, in Appendice ad diem viii; de Sanctis Octaviano et Ugone, agendum erit ii et viii Septembris: de S. Candido egit Bollandus ad diem iii Februarii: quæ porro de SS. Justo et Clemente consequenter tractantur, ex auctoribus partim hujus partim superioris seculi, eo spectant, ut tandem, relatis variorum opinionibus, pro certo concludatur, eosdem Sanctos cum S. Octaviano Vulturnam advenisse anno dxx. Trasimundo in Afris dominante, qui tunc viginti et ducentos Episcopos egerit in exilium, sicuti Paulus Diaconus lib. 17 cap. 3 commemorat; tempore item illo, quo Theodoricus, Ostrogothorum in Italia Rex Arianus, magnopere Arianis favebat. Sequuntur quæ supra in Comm. num. 10 transcripsi, de utriusque cultu atque relata in Append. 2 Miraculorum; ac denique de utriusque Sancti argenteo capite, ad tabernaculum suum relato; et transitur ad Caput argenteum S. Marii Martyris, de quo agendum in Supplemento Januarii ad diem xix Januarii.

5 xiii Decembris, iuxta est ad inspicendas Reliquias, in ecclesia S. Petri in Silice asservatas, variisque mensibus commemorandas. Die xiv adiverunt Domini, S. Francisci Minorum Conventualium templum; ubi inter alias multas corpus B. Bonamici de Bonamiciis, de quo multa vide in Appendice Prætermissorum ad 1 Maji. Deinde ad diem xx ejusdem mensis vide Analecta de S. Bernardino Senensi, ubi num. ii leges, quæ iidem Domini ipsa eadem die sub vesperam in templo Nominis Jesu viderunt. xvi Decembris iustratæ Reliquiæ, quibus ornatur templum Eremitarum S. Augustini; et sub vesperam in Cathedrali dissolutum altare fuit Crucifixi, in quo fama erat, vetustis scripturis roborata, multos et pretiosas diversorum Sanctorum Reliquias conditas esse.

6 Die xvi Decembris præd. D. Provicarius et DD. Deputati ad D. Marci templum in suburbis, et intra antiqua civitatis mœnia positum, Sanctorum corpora ibi posita visuri et agnitori, conveniunt. Erat ibi pariter D. Inghiramus Inghiramus, unus ex monasterii et monialium ejusdem loci Operariis; aderant D. Antonius Maffians Canonicus, D. Eques Camillus Leonorius, D. Jacobus qu. Benedicti Incontri, D. Aloysius Falconcinus, D. Franciscus Maffiens, D. Ludovicus Minucius, et alii quam plurimi, ad aram ecclesiæ majorem, in medio adaptam, accessere. Erant in eadem arcæ duæ, in quarum altera inscriptum legebatur, CORPUS SANCTI CLEMENTIS; in altera, RELIQUIE SANCTORUM CRESCENTII, DYLOSSIMI, ET CAMISSIMI. Denuo dato altari, D. Eques Camillus Leonorius et D. Inghiramus Inghiramus mihi Notario infraser. juramentum præstiterunt, illud idem esse altare, in quo præcitatas Reliquias, a parte Evangelii, anno mdcxxviii Kalendis Julii fuisse depositas... asseruerunt, nihilque in eo de pristina forma mutatum; sed intactum et integrum, sicut d. die erat: permanere, cum ipsi adfuerint: et interrogati de contestibus dixerunt de se, de D. Equite Francisco Falconcinis, de D. Pyrro Liscio, de D. Camillo Maffæo, et de multis aliis.

7 Ut hujus rei veritas innotuit, statim DD. Deputati jusserunt Bartholomæum Massellium, fabrum cæmentarium, demoliri et aperire aram a latere, per quod Reliquiæ fuerant intronissæ. Qua adaptata, S. Clementis arcaeducta fuit, quæ accensis facibus super majori altari collocatur. Reseratur una clave, quæ est in Reverendiss. Capituli Vulturnani potestate, et fuit a D. Alexandro Bava Canonico tradita. Reclusa pariter fuit altera clavi, quæ apud Illustriss. Dominos Vulturnæ Priores asservatur, quam detulit Doctor Thomas Brogius, Vulter-

rani Senatus Cancellarius. Quamvis autem triplici sera obsignatam inspexerint arcam; apertis duabus, tertiam quoque apertam invenerant, eo quod non fuerit clausa, quando eadem Reliquiæ fuerunt ibi depositæ. Aperta igitur arca erat penitus per totum albo serico subsuta. Bombycino ablato quod ossa sanctissima cooperiebat, caput integrum et major pars ossium corporis S. Clementis a circumstantibus est inspecta. In pera vestis Attaliæ, ejusdem sancti Confessoris et Patroni cineres asservabantur: et in quodam vase fictili, nonnulla ex ejusdem ossibus fragmenta erant cautissime obsignata. Quæ omnia, recognita et venerata, iterum eodem serico cooperta fuerunt; ibique in membrana inscriptionem, ne memoria periret, sequentis argumenti posuimus. Corpus S. Clementis Confessoris recognitum servatis servandis, prout apparet ex rogitu Ser-Francisci de Contiis qu. Sebastiani Augustini filii, Civis et Notarii publici Vulturnani, sub anno Domini mdcxlvii, Indict. xv, die vero xviii mensis Decembris, Innocentio X summo Pontifice, Ferdinando II Magno Hetruriæ Duce dominante. Hæc arca unica tantum clavi Vulturnanæ Civitatis fuit iterum clausa: Capituli namque clavis, propter lignum arcæ contractum, occludendi perdidit usum.

8 Quomodo vero S. Clementis corpus in Divi Marci ecclesiam fuerit deportatum notandum porro est. Hinc strictim narratur pleraque eorum, quæ supra ex antiquariis Actis posuimus in historia Monasterii SS. Justi et Clementis, de gemina ecclesiæ extructione, et consecratione facta a Mauro Senensi Episcopo; tum ex Sigonio aliisque narratur, quomodo Vulterra a Longobardis, per Narsetem in Italiam evocatis, tandem anno dxxxix devastata fuit, et oratoria prædicta magnam passa jacturam: quomodo item, evalescente Carolingorum in Italia imperio, eadem sit redacta in potestatem Adalberti Alberici de Lombardis, qui tunc Lucæ residebat; et quomodo hic a Joanne X Roma pulsus Hungaros exciverit; qui ipsam aggressi Hetruriam, Vulturnam civitatem pene totum incendio consumpserunt, qua in ruina Sanctorum Justi et Clementis ecclesiæ, ab Alci ædificatæ, polluntur evertunturque..... Anno autem dcccclxii Otto magnus Imperator in Hetruriam ingressus, cum Vulterra mœnia restaurasset... in angustiore formam circuitum murorum redegit. Postea etiam Gutfredus Episcopus, anno mxxx, cum suo Clero, SS. Justi et Clementis oratoria reedificare exorsus est: sicut latius retulimus ex instrumento Guidonis successoris, de fundatione monasterii; ubi et de Abbatibus ex Augustino Fortunio ea dedimus, quæ eo spectare videbantur. Istis autem ita perstrictis, sic institutum narrationem proseguuntur Deputati.

9 Hi Monachi a Gutfredo instituti, nigrum deflorentes habitum, anno mcmii assumpsere candidam Camaldulensium vestem; et Rogerius Vulturnæ Episcopus D. Boninum primum Abbatem, veste alba eum induens, elegit. Amba autem cum S. Clementis spelunca, magno populi concursu et devotione frequentari solita, aliqua in parte ruinam minitaretur; in eodem specu S. Clementis corpus summo studio requirere aggressi fuerunt. Quod tandem in humili tamulo, anno mcmi prope altare repertum, in urna tunc primum positum, sub S. Sebastiani ara condiderunt. Inde anno mcmxxxix recognita sanctæ Reliquiæ, a Guidone Ser-Guidio Episcopo Vulturnano, in S. Jacobi capella sub campanis collocatæ fuerunt. Item anno mcmxii, cum Cosmus secundus Magnus Hetruriæ Dux Vulturnam veniret, denuo adaptatæ et visæ; et in eadem urna puniceo lapidis decentius repositæ, tela serica involutæ, in eodem loco componuntur: ibique iterum apponitur vetusta plumbea lamina rotunda, cum antiqua inscriptione

D
EX INST.
AL IREN.

Iterumque
recondunt;

E
fuerat illud
in propria
olim ecclesia,

per Longobardos et Hungaros multum
passa,

F
atque an.
1113 Camaldulensibus
tradita,

reperit an.
1140 et recog-
nitam an.
1579 et 1612,

de utroque
amplam te-
xunt relatio-
nem:

tum alia 3
templa visi-
sunt 13,
14, et 16 Dec.

B

ac 17 Eccle-
siam S. Mar-
ci,

ubi inventum
corpus S.
Clementis

recognoscunt,

IX INST.
ALIHEN.

A scriptione, in qua hæc verba notabantur descripta. Hic IACET CORPUS SANCTI CLEMENTIS. Et in illa sanctorum ossium agnitione, omnes qui aderant, admirabilem odoris fragrantiam ex illis exhalantem obstupere. Id totum ex instrumento Ser-Raphaelis Tanegli, civis et Notarii publ ci Vulterrani, liquido patet, die xii Septembris mxcvii.

ac repositum
in crypta an.
1627

10 Anno itidem mxcvii die ii Septembris, horis meridianis, S. Justi ecclesia in voraginem contiguum in præceps decidit. Itaque S. Clementis corpus, simul cum ceteris Reliquiis, quæ in S. Jacobi altari jacebant, in eandem S. Clementis speluncam post sanctissimi Crucifixi aram fuit reportatum, speluncæ ostio tribus seris clauso. Clavis prima Cathedrali Capitulo, secunda Vulterrano Senatui, tertia Monachis Camaldulensibus tradita fuit. Cumque honestiores arcæ ex nuce pro dictis Reliquiis confectæ forent; die xxv Aprilis anni mxcviii, tertia die Resurrectionis Dominicæ, ab Illustrissimo Domino Bernardo Inghiramo, tunc Vulterræ Episcopo, ex urna eductæ, in nova arca conduntur: et tunc (sicut in Abbatie libris notatum et memoriæ proditum est) ossa duo fuerunt extracta, in Cathedrali deferenda. Erant ibi capita, pectore tenus ex argento affabre incisa: capiti vero argenteo S. Justi, quod Mons-pietatis absolvit, nulla est inserta Reliquia. In effigie vero argentea S. Clementis, quam Domini Joannis Marie Ormanni magnificentiâ donavit, in vase crystallino duo Sancti ossa, pedis scilicet nodus, seu nux aut talus, et pars brachii, cum inscriptione in membrana, deposita sunt; quæ dictus Inghiramus Episcopus anno mxcvix, præsentibus Canonicis et aliis, inseruit et inebuit. Postea utraque imago sive effigies in tabernaculum reclusa fuit, et ad Sanctorum templum lustratione frequenti deferitur. Præter duo ista ossa, reliquæ partes in eadem recenti cassa conclusæ, præsentem universo populo, sub altare quod tunc erat Crucifixi, nunc vero Divo Justo dicatum est, in eadem S. Clementis capella reponuntur.

tum 1628 in
nova arca
conditum,

exceptis 2
ossibus in
Cathedrali
delatis

ac denique
translatum
ad adem S.
Mavel.

11 Quoniam vero, propter imminentem ruinam, ibi quoque Sanctorum Patronorum Reliquiæ non bene censebantur securæ: sacra Episcoporum et Regularium congregatio (licet obstantibus et contradicentibus Monachis) e Divi Justi ad Divi Marci templum easdem Reliquias censuit transferendas: ut ex Eminentissimi Cardinalis S. Sixti litteris patet, sub sexta die Maji anni mxcviii, quod apparet in Registro Vulterrani Communis ejusdem anni.

Die 4 Julii

C Quæ quidem translatio ab Illustrissimo Vulterrano Episcopo, a Capitulo, a Senatu Vulterrano, ejusdem Communitatis sumptibus, die prima mensis Julii, quam maxima solemnitate et pompa, facta fuit: et ipsæ Reliquiæ Operariis ejusdem monasterii in depositum traditæ sunt hac conditione, ut cum perfecta fuerit insignis novæ ecclesiæ moles, quum in Sanctorum Patronorum honorem Vulterrani erigere exorsi sunt, in eandem transferendæ forent, ut dicitur constare ex instrumento a Michaele de Tanis confecto. Quoniam vero vetus quoque urna, in qua primitus sanctum corpus positum fuerat, in dicti monasterii sacrario servabatur: prædicti D. Provicarius et Deputati et alii qui aderant, eandem urnam invsere statuerunt. Est arca lapidea quadrata, duos pedes alta ac longa, lata vero uno pede: petra coeperiens, est sepulcro conveniens; forma simplex et omni ornamento et figuris nudata. Hæc tamen verba in ea leguntur vetustissimis notis:

Ibidem inspi-
ciunt Deputa-
ti urnam vete-
rem, anni
1130,

Hic requiescit Corpus B. Clementis, et inventum est sub temporibus Innocentii Papæ II, mcl.

Erant in eadem arca seræ duæ plumbo munitæ, sed tamen adaptæ.

12 Urnam absque ulla clavi reseratam, ossibus

plenam vidimus, quæ unius corporis integri esse noseebantur. Supra quæ ossa Dominus Eques Camillus Leonorius, et Inghiramus Inghiramus, præsentem Domino Provicario, præstito jurejurando asservuerunt, urnam prædictam esse eandem, quæ de S. Clementis spelunca educta jam fuit, et ex qua anno mxcviii ejusdem Sancti Reliquiæ extractæ fuerunt, ob ejus memoriam ad S. Marcum fuit translata. Asservuerunt etiam anno prædicto, dum S. Justi corpus requirebatur, unius hominis ossa reperta fuisse in saxo (quod vulgo dicitur panchina) extensa quanta est hominis longitudo: ejus cadaveris partem fuisse sub S. Justi majori altari, et partem extra longe a gradibus ad quatuor brachia absque ulla inscriptione in ipso tumulo, ex utroque latere imbricibus coopertam, et superne lateribus petris latis munitam. Eadem ossa a Presbytero Lucantonio Francisco ad D. Marci delata fuisse, in altaris mappa involuta, ac posita sub scamno in Sacrario. Item aliud corpus inventum fuisse sub gradibus, in penitiori loco ab ipsis gradibus introrsum quatuor cubitis: ejus ossa tegulis ac imbricibus adperta; et, quamvis ibi undique diffunderet aqua, attamen erant pulcherrima, maxime candida et integra. Episcopus igitur Inghiramus eadem ossa, in dicta urna reposita, ad D. Marci ecclesiam deferenda suavit; maturiori consilio perscrutaturus, an prima vel secunda possent D. Justi, an alterius Sancti dijudicari. In causa scientiæ dixerunt; se in omnibus adfuisse: de loco, in Divi Justi templo: de tempore, anno mxcviii: de contestibus, de sc. de Domino Benedicto Bava Vicario generali, de Domino Equite Francisco Falconcino militia Præferto, de Dominis Canonicis Aloysio Inghiramo, Sebastiano Cimpio, et de aliis quamplurimis. Interim non explicatur ejusmodi corporis fuerint ossa, quæ deputati vidisse testantur in veteri arca: unde solum superest ut conjectemus, ea esse corporis alterutrius, reperti sub ara S. Justi; ita ut restet quærere quid factum sit alterius corporis ossibus.

D
in eaque assa
unius homi-
nis,

Intelligunt,
quod an.
1628 sub al-
ri S. Justi in-
venta sint
ossa corporis
integri, .

E
et aliud cor-
pus sub gradi-
bus:

quorum ali-
quod sit forte
S. Justi.

Fidem post
quadam alia.

13 His ita peractis, inspecta etiam capsula SS. Dulcissimi, Carissimi, et Crescentii ossa continente, de quibus agendum vi Julii, D. Provicarius et DD. Deputati duas cassas in vetus monasterii sacrarium deportandas statuerunt, ubi nunc est Monialium fenestella; diligentius rimaturi, apud quem tertiæ clavis deficient esset potestas. . . Die autem xvi Decembris, innotuit tertiæ clavam apud Reverendiss. D. Abbatem existere posse, qui tunc aberat. . . quare utraque cassa sub altare majus, ut prius erat, fuit reportata: quas arcas idem faber clementarius, lateribus, saxis, cæmento undique communivit. Die xix visitatæ sunt Reliquiæ, existentes in Priorali S. Stephani Protomartyris ecclesia in suburbiiis: die autem xxix continuata inspectio Reliquiarum in sacrario ecclesiæ Cathedralis. Ac denique vii Januarii, regressi Domini ad ecclesiam S. Marci sunt; et cognito prædictam clavam tertiæ apud Reverendissimum Patrem Abbatem monasterii SS. Justi et Clementis existere, Domini Deputati præfatum Alibatem, ut cum sua clavi prædictarum Reliquiarum recognitioni et descriptioni vellet interesse, precati sunt. Abbas rei veritate inspecta, nihilque doli subesse intelligens, cupidus ille quoque opus tam pium promovendi; ut cum Reverendissimi Capituli et Illustrissimi Vulterrani Senatus vota secundaret, tum ut prædicti Sancti ad Dei gloriam magis magisque exaltati colerentur; ipsemet cum Domino Provicario, Deputatis et Doctore Thoma Bregio, civitatis Senatus Cancellario, ad Divi Marci ecclesiam se contulit: ibique pars altaris ab angulo die xvi Decembris cæmento iterum illita, ac saxis denuo restaurata, recognita et bene diligenterque perspecta

regre ss S
Januarii ad
ecclesiam S.
Marci,

A cta fuit : quæ integra nullaque ex parte prætentata nec amolita, reperta est. Unde iterum præsentibus Domino Provicario, Dominis Canonis, Patre Abbate supradicto, et viris Patriciis jam deputatis ac infra citandis testibus, jussus est Magister Joannes Maria Sanfinochios camentarius, ut angulum dicti altaris instauratum demoliretur.

14 Hinc cassa educta est, in qua S. Clementis ossa quiescunt : illaque arca, inspectante Reverendissimo Patre Abbate et monachis Reverendissimi Capituli clave a prædicto D. Alexandro Bava Canonico, Capitularis archivii conservatore oblata, et etiam clavi Illustrissimorum Dominorum Priorum a Doctore Thoma Brogio Cancellario Vulterranæ Universitatis nomine delata, aperta fuit accensis facibus. Sublatoque operculo et amoto velamento serico, sanctæ Reliquiæ visæ agnitæque sunt, quæ eodem serico coopertæ sunt ; et chirographum in membrana, quod ibi die xviii Decembris relicto fuerat, ablatum est, et aliud cum infrascripta memoria fuit appositum.

D. O. M.

B Anno Domini mdcxlvii, Indictione xv, die vero vii Jannarii. Innocentio X Summo Pontifice, Ferdinando secundo Magno Hetruriæ Duce, corpus S. Clementis, Vulterranorum Patroni, in hac cassula reconditum, olim hamatum in ecclesia veteri dicti Sancti, extra antiqua mœnia civitatis prædictæ. Qui postquam Vulterram, una cum Justo fratre et Octaviano secio a Vandalica feritate liberavit, Ariannam heresim extinxit, demonem dirissimosque serpentes fugavit, sanctissime vixit et miraculis clarus eodem loco requievit, anno mxxl repertum in cassula lapidea ponitur : et anno mxxii recognitum, demum anno mxxvii, ob vetustissimam voraginem, maximo Vulterranorum dolore, corruente Sanctorum Patronorum antiquissimo et devotissimo templo, in hac urna inclusum, in ecclesia S. Marci depositum, ad novam S. Justi et S. Clementis ædem, ex decreto sacræ Congregationis, sub die vi Maji mxxviii, transferendum, iterum recognitum fuit. Ex rogatu mei Ser-Francisci Contii, quondam Sebastiani Augustini filii, Civis et Notarii publici Vulterrani, servatis servandis. Clausa igitur est cassula, Reverendissimi Capituli clave, Illustrissimæ Communitatis, et Reverendissimi Abbatis S. Justi... Præsentibus Dominis Francisco Maffeo, et Ludovico Minuccio, et Michaelo Lonamicio, rogatis testibus.

C 15 Clausa igitur est cassula Reverendissimi Capituli clave, Illustriss. Communitatis, et Reverendiss. Abbatis S. Justi ; processumque ad arcam SS. Dulcissimi, Carissimi et Crescentii ; die vero xviii Jannarii ad inspectionem SS. Actinæ et Græcinianæ.... Præterea DD. Deputati, maturo habito consilio, quid agendum esset in descriptione Reliquiarum, quæ in vetusto SS. Justi et Clementis templo remanserunt, communi consensu statuerunt, actualem recognitionem fieri opus non esse. Quia duo sunt earum genera : partim enim inventæ jam sunt et notæ satis : partim incognitæ et adhuc reperiendæ. Reliquiæ jam repertæ, præterquam quod a DD. Deputatis visæ fuerant, fuerunt quoque diligenter recognitæ mense Maji mxxlii a Reverendiss. D. Alexandro Bava Canonico, et tunc Illustriss. D. Nicolai de Sacchetis Episcopi Provicario, qui etiam nunc temporis est unus ex DD. Deputatis... idque factum est, quando Reverendiss. D. Camillus de Monte-archio capellam et altare Crucifixi restauravit, et in majorem S. Justi transtulit aram. Quia autem inter Reliquias cognitæ numerabatur fere totum corpus B. Jacobi de Certaldo, de eodem hic prolapsus agitur ; ac denique ea adduntur de Translutione corporis, quæ

dedimus post Vitam xiii Aprilis. Alia in urna diversæ jacent Reliquiæ insignes, cum membrana, in qua Sanctorum sunt nomina descripta : sed quia sunt inter se confusæ, præd. DD. Deputati non censuerunt esse notandas. Est quoque ibi altera lapidis pumicosi arca, levi subsuta bombycino viridi, plurimorum corporum Reliquiis repleta, in qua scriptum est, RELIQUIE QUORUM NOMINA IGNORANTUR. Hæc sancta corpora anno mxxlv, a D. mmo Justo Guiducci de Gottis Patricio Vulterrano, in ecclesia S. Clementis restauranda, et in muris extruendis, et in fornicibus ad S. Justi speluncam sustinendam, fuerunt inventa : quæ corpora ab eo in S. Clementis altari, quod postea Crucifixi nominatum est, fuerunt recondita, ut patet ex libro Abbatiae pag. 166.

16 S. Justi corpus, non solum antiquissima traditione constanter et semper creditum est et creditur, fuisse in eodem loco, in quo proxime ejus aram stare conspeximus ; sed etiam manifesto apparet ex libris Abbatiae memorialibus, et Ecclesiae Vulterranæ testimonio, in Hymno Officii Sancti, et Breviarii MS. vetustissimi, et ex claro titulo et inscriptione in ipso altari erecta : verum nunquam ejus tumulus ob reverentiam apertus fuit. Sed cum cornisset antiqua ecclesia, anno mxxviii die xxix Julii, et altare ex decreto sacræ Congregationis demolitum fuisset ; inventum fuit, in tumba in petra, quoddam corpus absque inscriptione, cujus crura sub altari, reliquæ vero ossium partes extra a cornu Epistolæ jacebant. Et statim Illustrissimi Episcopi jussu eadem nocte, præd. ossa ad S. Marci templum delata, et in cassula, unica clave oclusa, in sacrario præfati monasterii recondita fuerunt, cum sequenti memoria, scripta manu propria D. Aloysii Inghirami Canonici Vulterrani, ad id tunc temporis electi, quam multi testes medio juramento ex meo rogatu recognoverunt. Ea ex Italico Latine redditæ hunc sensum habet : Corpus hoc inventum sub petra, ad cornu Epistolæ, ubi ex antiquissima traditione habetur, fuisse sepultum corpus S. Justi in tumba, cavata in panchina ad longitudinem corporis humani, eminente ad duas circiter ulnas supra fundum capellæ. Quare præfati DD. Deputati, cum cassulæ clavis deesset, eam tamen aperuerunt ; et inventis omnibus, cum suprascripta Italica inscriptione, in eadem cassula reposerunt, et operculum claviculis confixerunt, et sigillo Maffearum et Minuciorum obsignaverunt, et totum Reverendissimo Capitulo et Generali Concilio referre statuerunt. De perquirendis vero ceteris Reliquiis, nondum repertis, quæ in dicta S. Justi ecclesia, in caveis, et in puteo Martyrum ossibus pleno, jacere dicuntur ; et etiam de eruendis aliis Sanctorum corporibus, quæ ibi reperiri creduntur ; præd. DD. Deputati, ejusmodi auctoritatem sibi non esse delegatam existimantes ; et quando id etiam sibi demandatum foret, tempus ad hanc rem non esse accommodum judicantes ; sed præcedenti jejuniis, communionis, et totius populi oratione id faciendum esset, maturo consilio censuerunt.

17 Quarta quoque pars Annalium Ordinis Fratrum Minorum, a Barezzo Barezzio descripta, fuit allata : qui quia cap. 30 affirmat, Vulterræ in S. Lini Pontificis monasterio, multarum Sanctorum corpora tumulata jacere.... DD. Provicarius et Deputati recognosci ea non posse statuerunt, sed quædam memoratu digna de singulis a Barezzo nominatis notanda mandaverunt.... In eodem S. Lini templo, perquam nobilis Raphaeli Maffeo Vulterrano Sarcophagus consurgit. De quo, sub annum mxxii defuncto viii Kalendas Februarias, et instar Sancti aliquando culto, proliferare multa sequuntur digna quæ saltem per modum Corollarii dentur in Supplemento

D
EX INST.
AUTHEN

de S. Justo
incerti, an
ipsius sit cor-
pus,

quod sub ejus
altari inven-
tum, an.
1628 eo trans-
latum fuit,

Id tamen
inspiciunt.

F

Colligunt
etiam noti-
tias de Bea-
tis ad S. Li-
ni sepultis

recognoscunt
Reliquias S.
Clementis:

casque cum
nova inscrip-
tione

Iterum rectu-
dant,

neque censent
requirenda
quæ adhuc
latebant,

sed inspiciunt
Reliquias ano-
nymas, trans-
latas an.
1365 :

A mento ad xxv Januarii. Finita porro visitatione, per inspectionem Reliquiarum, in templo S. Dalmatii servatarum, die xxiii Januarii; omnes quatuor Deputati, considerantes, de omnibus Vulterranis Sanctis aliquid scriptum fuisse, praeterquam de S. Leone Papa, qui Magni nomen accepit; de hoc quoque, tamquam Volaterris noto, docendum prolixius censuerunt Bollandum, prout in Comm. praevio ad Vitam ejus xi Aprilis num. 12 indicavimus: idemque fecerunt de aliis etiam Sanctis qui in oppidis, districtu vel diocesi Vulterrana floruerunt. Novissime autem, proponentibus DD. Deputatis, Reverendiss. Capitulo et Illustriss. Communitati visum est, eisdem facultatem augere et amplificare auctoritatem, ut S. Ugonis Reliquias ab ara capellae transferre possent, ad nobile sarcophagi depositum, quod jam Illustriss. D. Eques Antonius Incontriarius ad altaris majoris dexteram fa-

ciendum curavit. Prout factum describitur v Idus Februarii: totusque Processus, seu Instrumentum Visitationis ac Recognitionis Reliquiarum, firmatur subscriptione solenni Notarii supra nominati, fidem ei facientibus Prioribus Populi civitatis Volaterrarum, per suum Cancellarium Thomam Francisci de Brogiis, die xiii Maji anno mdcxlviii. In lictione i, cum appensione sigilli Communitatis in cera viridi, prout apud nos authenticum ipsum servatur, ad perpetuam memoriam studii tam singularis, et ad usum reliqui nostri operis, quando de singulis agendum erit. Unum hic addo, invenire me manu Bollandi notatum, quod tota res acta sit, curante potissimum apud Capitulum et Senatum. N. N. fratre nostri P. Leonis Sanctii, Benedictino et S. Theologiae Doctore in Academia Pisana.

DE S. EUTYCHIO

EPISCOPO COMENSI IN ITALIA

SYLLOGE HISTORICA

De ejus Cultu, Vita, Translatione.

CIRCA DXXXII.

Elogium ex
Martyrol.
Comensi.

Alter hic est Episcopus Comensis sive Novocomensis, quem hac mense Junio celebramus, alios duos infra ad diem xv et xxii hujus etiam mensis Junii daturi. Primus Aloysius Tattus Novocomensis, Congregationis Somaschae Theologus, ac sacri Officii Consultor, in suo Martyrologio Novocomensi elogium S. Eutychii sic composuit: Nomen Junii. Novocomi, in S. Georgii ecclesia Archipresbyterali, S. Eutychii Episcopi et Confessoris: qui a parentibus pie educatus, tantum in morum integritate et doctrinae laude profecit, ut Eusebio Episcopo Comensi demortuo, summo ordinum omnium consensu suffectus sit in Episcopatu. Tam sublimi in dignitate locatus, sanctitatis suae radios tota regione ac diocesi diffudit. Pro ovibus sibi commissis jugi studio invigilans, pro iisdem divinam oraturus clementiam, ad arduam vicini montis, cui etiam nunc ab ejus nomine Crux ingens cernitur, solitudinem se recipiebat. Ibi jejuniis, precibus ac lacrymis addictus, assidue solus cum Deo versabatur, quando nulla suae Ecclesiae necessitas eidem adesse perurgebat. In hac praeclara solitudine, miraculis admirandus et meritis, tandem obdormivit in Domino. Haec ibi, quibus in Notis de sepultura ista adduntur. Statim ab Eutychii morte, magna inter cives contentio suborta est, omnibus certatim cupientibus tanti Corpus Antistitis. Cum in unam coire sententiam non possent, placuit demum nonnullis, quod postea et ceteri approbarunt, illud plaistro imponi, et juveneos indomitos alligari; ut quo traheretur ab ipsis, ibi tamquam in designato divinitus loco conquiesceret. Vix vehiculo adnoti boves, cum illi citato cursu in templum Divi Georgii convolarunt, ubi post aram majorem in marmoreo sepulcro tumulatum fuit. Haec ibi, quibus simulio, et de rebus gestis, et de corporis per boves advectione habent Ferdinandus Ughellus tomo 5 Italiae sacrae in Episcopis Comensibus num. 8, et Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, qui ejusdem etiam meminit in Catalogo generali.

Sepultura
admiranda
in ecclesia
S. Georgii:

translatio
die 2 Maji
an. 1569

et prima translatio S. Eutychii Episcopi et Confessoris, ipsiusque in priori tumulo post aram majorem per Joannem Antonium Ulpium repositio. Et in Notis additur: Translationis porro hujus sancti Antistitis mentio quoque peculiaris habetur in tabella, ad usum Comensis Ecclesiae edita Novocomi apud Hieronymum Froviam, sub Philippo Archinto Novocomensi Episcopo. Tam celebri tantoque populorum concursu peracta est hujusmodi supplicatio, anno praeteriti seculi mdcxix, ut inter dies solenniores, quibus jura silent, fuerit ab eo tempore connumerata.

3 Secunda translatio ad diem xxvi Aprilis recolitur in eodem Martyrologio Comensi his verbis: Sexto Kalandas Maji, Novocomi in ecclesia Archipresbyterali S. Georgii, intra suburbium Vici, Translatio S. Eutychii Episcopi et Confessoris: cujus Ossa ex antiqua sede, in qua mille et amplius annos jacuerant, ad aram majorem in eodem templo delata, sub eadem a Lazaro Carafino decentius sunt collocata. Quae majoris lucis causa in adjunctis Notis sic illustrantur. S. Eutychii tumulum aperuerat olim Joannes Antonius Ulpius Episcopus Novocomensis anno mdcxix. Sacra beati Praesulis Ossa singulatim recognoverat, et mox solenni pompa translata in eodem reposuerat loco: at illa post altare majus raro vise colebantur. Propterea autem quod jugis esset apud nostros cives B. Eutychii recordatio et cultus, decrevit praesens Lazarus Carafinus sepulcrum sub eadem ara transferre: ut sublato antependio sive arae amiculo, quod saepe fit, haec sacra pignora, crebro inspecta a populo, ab eo dignam venerationem acciperent. Tumulo tunc incisa fuit, ad perpetuam rei memoriam, subsequens haec inscriptio.

Ossa corporis S. Eutychii Episcopi Comensis, a Joanne Antonio Ulpio Episcopo anno mdcxix recognita, Lazarus Carafinus, ejusdem Sedis Antistes, pro populi concursu et celebritate, in antiqua area marmorea, sub altari decentius collocata, reposuit anno mdcxli, die xxvi Aprilis.

4 Idem Tattus, in Annalibus sacris ejusdem urbis Comensis

alia 26 Aprilis an. 1641

cum hac inscriptione.

A
Tempus Sedis.

Comensis, similia passim habet; et cum Ferrario datum asserit in Vico extra urbem, qui locus Vici, inquit Ferrarius etiam Burgus appellatur, urbiq[ue] adjunctus est; et cum Ughello refert initium Episcopatus ad annum DXXV, præfatus tamen nihil certi de eo posse affirmari; eodemque modo obitum ejus ponit circa annum DXXXII: in utroque etiam Tatti tractatu plurimi citantur Scriptores, potissimum Comenses et recentiores, qui S. Eutychii meminerunt, et apud illum videri possunt. In Breviario autem Comensi, recognito auctoritate prælaudati Ulpii Episcopi circa an-

num MDXCII, et cura Feliciani Ninguarilæ successoris typis vulgato, continetur Officium totum proprium, cum Lectionibus. Hæ Lectiones sensu quidem nihil, verborum copia parum admodum, differunt ab Elogio supra relato: nunc vero solæ usurpantur a Clero cum Hymnis, Antiphonis et Responsoriis ex Communi officio: quæ cum nos non doceant aliquid singulare, nec magis habeant a vetustate commendationem; iisdem, licet beneficio prædicti de Tottis ad manum sint, abstinere placet.

D
AUCTORE G. H.
Officium
proprium.

DE S. BONIFACIO MARTYRE

LEGATO APOSTOL. ET ARCHIEP. MOGUNTINO

SOCIISQUE MARTYRIBUS EOBANO, COEPISCOPO, ADALARIO SEU ADALHERO, WINTRUNGO ET WALTERO, PRESBB. HAMUNDO, SCIRBALDO, BOSA, LEVITIS; WACCARO, GUNDEGARO, ELLEHERO, HATEVULFO, MONACHIS; HILTEBRANDO ET ALIIS XL LAICIS

DOCCOMII IN FRISIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Varii vitæ scriptores, quorum præcipuus Willibaldus Presbyter, ab Episcopo ejusdem nominis verosimiliter diversus.

ANNO DCCLV

Inter viros Apostolicos, ex Anglia in Germaniam et Frisiam divinitus destinatos, merito censi potest S. Bonifacius, primus Archiepiscopus Moguntinus, Apostolus Germaniæ, qui et sanguine suo Frisiam Martyr irrigavit. Ejus res gestas plurimi scripserunt, inter quos, ætate proximus et auctoritate præcipuus, Willibaldus Presbyter, ut seipsum appellat in Prologo seu Præfatione, inscripta Dominis Sanctis et vere in Christo carissimis, Lullo et Megingozo Coepiscopis. Utrumque S. Bonifacius Episcopum constituit, Lullum suum successorem et Archiepiscopum secundum Moguntinum; Megingozum, S. Burchardo triennio ante S. Bonifacium vita sancto subrogatum, in Episcopatu Wirtzburgensi sive Hierbipolitano. Ab his compulsus Willibaldus scribit Vitam dicti S. Bonifacii, sicut discipulis ejus, secum diu commorantibus, vel hisce ipsis referentibus comperit, uti in Prologo asserit, quod deinde sub initium Vitæ repetit; et postea num. 8 addit: Sicut fideles conformitatis illius viri pro certo testati sunt: et num. 14, Quæ et fidelium didicimus relatione virorum, et manifesta equidem scripturæ patefactione exserere curamus: et num. 19; subsequentiā, quemadmodum rem runigerulis referentibus gestam comperimus, patenter proferimus. Profert autem ejusmodi testimonia Willibaldus, potissimum circa res in Anglia gestas, minus sollicitus pro iis quæ postmodum aut Romæ, aut inter Apostolica munia in Germania ac Frisia furrunt peracta; quod ea partim ex litteris Apostolicis et Epistolis ipsiusmet S. Bonifacii confirmari possent, partim oculis tunc adhuc viventium constarent, quamquam etiam num. 60 referre se dicat, quod ad nos usque (ipsum scilicet Willibaldum) per venerabilem virum Lull Episcopum (Sancti in Moguntina Sede, ut dixi, successorem) delatum est.

Vita scripta
a Willibaldo

ex certa
notitia,

datur ex
Canisio et
MS. Trevir.

2 Vitam istam primus edidit Ingolstadii anno MDCLII, tomo 6 Antiquæ Lectionis Henricus Canisius Novio-Junii T. I

magus, Jurisconsultus et sacrorum Canonum in Academia Ingolstadiensi Professor, usus MSS. codicibus Rebdorffensis prope Eichstadium et Windbergensis in Bavaria monasteriorum, nec non Alberti Hungari Pro-cancellarii Academiæ Ingolstadiensis. Nos eadem Acta habemus descripta ex antiquo codice Trevirensi Imperialis monasterii S. Maximini, ex quo subiungimus illustr Supplementum variarum rerum, quæ a Willibaldo fuerant aut omissa aut non ita exacte prolata: cuius Supplementi Auctor, narrata depositione sacri Corporis apud Fuldenses, ista subiungit: Postea Willibaldus vitam conversationemque viri Dei, nec non et passionem, quia adhuc multi supererant qui eide[m] passioni interfuerunt, conscripsit in loco, qui dicitur S. Victoris ecclesia; in conclavi unius cubiculi, primitus in ceratis tabulis ad probationem Domni Lulli et Megingaudi, post eorum examinationem in pergamenis rescribendam, ne quid incaute vel superfluum exaratum appareret. Deinde describitur dicta S. Victoris ecclesia, in qua Lullus et postea Rahanus vacabant orationibus; et cui Willigisus, beatæ memoriæ Pater, tandem adiunxit monasterium: ut Auctor hujus Supplementi videatur scripsisse, non diu post mortem ipsius Willigisi, circa initium sæculi undecimi, forsan in ipso S. Victoris monasterio Canonicus.

cum Supple-
mento hactenus inedito.

3 Ex recitatis de hac scriptione Willibaldi verbis; inepte quidam excerptis, aut ab aliis inepte excerpti edidit Georgius Wicelius, in Hagiologio de Sanctis Ecclesiarum Dei, Basileæ anno MDXLI excuso, post Vitam S. Bonifacii a se compositam, ubi habet ista verba: Ego Willibaldus Episcopus etc. vitam et passionem Bonifacii conscripsi, primum in ceratis tabulis ad probationem Lulli et Megengaudi etc. Quæ ex Wicelio sub finem Vitæ attexit Canisius, atque hunc sæculi Seruarius, in hac Vita post S. Bonifacii Epistolas edita anno MDCC; et Mabilio, in Actis Sanctorum Benedic-tinorum

Willibaldus
scriptor
aliquibus
Episcopus
Eustadiensis,

A
AUCTORE G. H.

nobis potius
Presbyter ap-
pellandus.

*tamquam ab
illo, qui fa-
miliaris et
cognatus su t.*

d'irresistibles.

Atta Vita
auctore
Othlono,

ex piloribus
et Epistolis
adornata,

A cinorum parte 2 seculi 3; qui propterea Vitz hujus
 11. scriptorem Willibaldum, non Presbyterum (ut ipse-
 met scribit) sed Episcopum Eichstadianum faciunt;
 quod et nos hanc Vitam allegantes subinde fecimus.
 Verum, re penitus nunc discussa, malumus appellare
 Willibaldum Presbyterum; arbitramurque eam Mo-
 guntia sub Archiepiscopo Lullo vixisse, ac forsan præ-
 fuisse ecclesie S. Victoris, qui non habuerit ullam aut
 saltem singularem notitiam cum S. Bonifacio; ideo-
 que profiteatur se scribere ea quæ ab aliis acceperat,
 non quæ ipse viderat aut notarat, maxime in rebus
 quæ, ut supra indicavimus, in Anglia contigerant;
 cum Willibaldo Episcopo fuerit idem S. Bonifacius
 carnali propinquitatis et sanguinis copulatione so-
 ciatus et glutinatus, ut in antiqua Vita S. Willi-
 baldi fratris S. Willibaldi legitur; et in Vita ipsius
 S. Willibaldi dicitur S. Bonifacius genere Anglus
 et S. Willibaldo cognatus: idemque confirmatur in
 Vita S. Walburgis, auctore Wolfhardo Presbytero a
 nobis ad diem xxv Februarii primo loco illustrata, ubi
 ejusdem omnes patriæ fuisse dicuntur, scilicet in West-
 saxoniam prognati, his verbis: Hujus eminentis arboris
 ramus extitit Bonifacius. Ejusdem floridæ at-

B que frondosa arboris Britannicæ rami ad nos usque extitere protensi, duo beati Confessores Willibaldus et Wunibaldus, cum castissima sorore Virgine Christi Walpurga. Interim Auctor Vitæ, non solum nullam suæ cum istis consanguinitatis aut saltem familiaritatis ingerit mentionem; sed etiam, ubi Willibaldum Episcopum a S. Bonifacio constitutum scribit, de eo tanquam plene a se distincto homine ista habet num. 46. Duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatus promovit, Willibaldum et Burghardum, et cetera, quæ ibi legi possunt. Quidni ergo dicamus hunc scriptorem, in gratiam S. Willibaldi, baptismale nomen Willibaldi gessisse, ac postea Presbyterum hunc Vitam scripsisse? Quidquid sit, vocando Presbyterum non delinquimus, in suo alii sensu abundent. Fuisse nomen Willibaldi etiam Germanis usitatum constat ex* Epistola xii Eginhardi Albatii, qui Willibaldum Presbyterum Gandavum misit, sed hoc junorem.

4. Aliam S. Bonifacii Vitam, edidit Laurentius Surius ad hunc diem x Junii, sed stylo mutato et sine Auctoris nomine, quod in membranæ Rebdorffensis monasterii primigenio stylo inveniens supra laudatus Henricus Canisius, post jam indicatam Vitam a Willibaldo scriptam edidit, docuitque auctorem esse Othlonum, Presbyterum et Monachum cœnobii S. Bonifacii, qui ipsum inscripsit Fratribus Fuldensibus; videturque in alio S. Bonifacii monasterio vixisse, et scripsisse circa initium seculi duodecimi. Is in hac sua scriptiōne duo præfatur se potissimum præstare, scilicet: (pertiori stylo reserare (ut erat rogatus) quæ Willibaldus in locis quibusdam infimo intellectui ediderat obscura; simulque varia, ex jam præfato Supplemento, in sua Acta transtulit. Alterum est, quod epistolis S. Bonifacii et Summorum Pontificum aliorumque in ejus gratiam scriptis Acta illa illustret. Ceperamus etiam nos dicta Acta ad præsum parare, et cum variis lectionibus a Joanne Grothio, studiorum prostrorum dum viveret studiosissimo, submissis conferre; cum deprehendimus priora accuratius passim proposita esse, a Willibaldo atque a Supplementi Auctore, neque illam ab aliis apprehensam obscuritatem reperiri, si particulam quippe, nonnullasque alias inutiliter intrusas sustuleris (prout fecimus locis quibusdam, * asterisco indicatis) et nonnulla in margine notata correxeris; Epistulas vero Bonifacii multo accuratius seorsim editas o Serario esse, in ejusque Notis explicari, atque inde in Bibliothecis Patrum reperiri; præterea tam ejus quam Summorum Pontificum epistolas legi in Tomis Conciliorum cum Notis Bini, Sirmondi ac Labbei.

imo et a Baronio Annalibus Sacris insertos explicari. Quare ut eorum loco aliorum monumenta necdum excusu proferamus, statuimus magnam illam molem, ab Othlono in duos libros distinctam seponere; cum curiosus Lector illam possit legere apud Canisium primo editam, deinde a Serario libro tertio Rerum Moysiaticarum expositam, atque ex illis apud Mabilonem 3° seculo Benedictino, et in ultima Suriana editione recensam. Si quæ tamen scitu necessaria iudicaverimus, in Annotatis nostris observabimus.

5 *Sepositis ergo Othloni Actis, secundam Vitam*
damus ex Codice MS. *Ultrajectino S. Salvatoris, qui*
in Prologo scribit. S. Bonifacium, non multo ante
sua tempora missum esse, et per suas provincias
orem magnæ virtutis longe lateque diffudisse Deum. 11 *aut, adhuc superstitem mulierem, sed decrepitam,*
quæ decollationi militis Christi se præ-
sentem fuisse asserebat. Ex his et aliis quæ in Pro-
logo et sub finem habentur de S. Martino Turonensi,
ejusque Ecclesia Ultrajectina, arbitramur auctorem
fuisse Presbyterum aut ministrum Ecclesiæ Ultrajectinæ
S. Murtini, qui hanc Vitam et Martyrium Ultrajecti
excuravit, eodem forsân tempore, quo Willibaldus scrip-
sit Moguntia. Ex hac autem Vita desumptæ sunt
Lectiones pro Ecclesia Ultrajectina anno MVM et
MDXVII excusæ. Eandem Vitam, sed sine Prologo, in-
venit etiam Bollundus in codice cujusdam Domini
Schenckinh, uti sua manu notavit. Sed et Joannes a
Leydis Carmelita, alius Joannes Gerbrandus, quondam
Prior sui Ordinis in Conventu Hurlemensi, qui
Chronica Episcoporum Ultrajectinorum atque Hollan-
diæ Comitum usque ad annum MCCCXVII perduxit,
prout apud nos Manuscripta extant, et cum Reineri
Snoji Annalibus Comitum Flandriæ excusæ Franco-
furti habentur, totum fere suum tertium librum ex hac
Vita verbotenus transcripsit, quod ejusmodi rerum cu-
riosis indicatum obiter volui.

6 *Tertia deinde Vita subiungitur ex tribus MSS. codicibus, scilicet ex nostro, qui Vitas Sanctorum per singulos menses et pluribus libris distributos habet, tum ex dicto MS. Ultrajectino S. Salvatoris et Jenique ex schedis D. Lindani. Eandem tertiam Vitam etiam Ambilio habuit ex MS. codice Compendiensi; et nonnulla inde ad suas observationes traxit. Quis aut qualis Auctor censendus sit, non est unde definias. Quid si dicatur Monasteriensis aliquis fuisse? Dicit enim cum. A. S. Gregorii Pastoris, Ultrajecti a S. Bonifacio constituti, volumina virtutum apud se haberi; sunt autem hæc ea ipsa, quæ S. Ludgerus Episcopus Monasteriensis scripsit de Vita S. Gregorii, in quibus multa sunt de S. Bonifacio, quæ inde excerpta huic Vitæ subiunguntur. Denum nonnulla Analecto dabimus, potissimum de Reliquiis S. Bonifacii, et sociorum Martyrum; ac nonnulla monumenta adiungemus de Translatione et Reliquiis SS. Adalarii et Ebbi Eysurti observatis.*

§. II Patria. Tempus vitae et martyrii, Archiepiscopatus S. Bonifacii.

Sanctus Bonifacius, *epistola prima ad Zachariam Papam, quæ est inter Serarionas 134, et habetur in Concilii Labbei tom. 6 columna 1494, patriam suam* num. 5 *inducat transmarinam Saxoniam, in qua natus et educatus fuit : quæ a discipulis S. Gregorii, id est, Augustino, Laurentio, Justo, Mellito Archiepiscopis constituta atque ordinata fuit : et hæc scribit S. Bonifacius Episcopus ex Germanis, respectu* *ejus erat Saxonia transmarina, eadem quæ Britan-*
nica dici potest : ubi West-Saxonia, seu regnum Oc-
cidentalium Saxonum continebat provincias Sout-
hamptoniam, Bercheriam, Wiltoniam, Dorsetiam,
Dexoniam

D
omittitur.

2 Vita datur
ex MS. Ultr.
jectino

E

anc'ora forsan
l'ittrajecti de-
gente ;

3 Vita ex
tribus MSS.

cum execr-
ptis ex Villa
S. Gregorii
Ultrajectini.

F

Analecta.

*Patria West-
Saxonie in
Anglia,*

- A Devoniam et Cornwalliam. *Cambdenus* in sua *Britannia et descriptione Devonæ* ista habet; Ad Credenum fluvium, in primitiva Anglorum Ecclesia, Sedes floruit Episcopalis in ejusdem cognominis oppide Crediantun, nunc contracte Kirton, quod natale solum Winfridi illius sive Bonifacii, qui Hæssos, Turingos, et Frisios Germaniæ ad fidem convertit. Nunc autem mercatu minus frequenti et Exoniensis Episcopi ædibus notum, patrum autem memoria multo notius erat Collegio duodecim Præbendariorum, qui nunc evanuerunt. *Hæc Cambdenus.*
- 8 In hoc ergo oppido Crediantuno sive Kirton natus est S. Bonifacius, circiter annum DCLXXX; atque post vitam a pueritia in monasteriis peractam, primo Exoniæ in eadem Devoniam, deinde Nutsellæ in Southamptoniam, consecratus est Sacerdos, triginta aut amplius annorum habens ætatem, circa annum DCCXII. Dein statuta Synodi ad Archiepiscopum detulit, et postea prædicaturus verbum Dei navigavit in Frisiam: sed ob bellum, Carolum Martellum inter et Radbodum Regem Frisonum, reversus in Angliam est. Character hic certus belli, anno DCCXVI gesti, confirmat anteriora tempora, et a sequentibus gestis confirmatur. Aliquo tempore in Nutsellensi suo monasterio peracto, accitis a Daniele Wintoniensi Episcopo litteris, profectus est ad S. Gregorium II Pontificem, et cum ejus epistola data XV Maji anno DCCXIX discessit in Germaniam, atque in Turingia verbum Dei annuntiavit. Mortuus est eodem anno DCCXIX Radbodus Rex Frisæ, per cuius obitum janua Evangelio Christi prædicando aperta intelligens, discessit in Frisiam, et cum S. Willibrordo, per tres instantes annos, in Christo laboravit, scilicet anno DCCXX et duobus sequentibus. Inde post exentum aliquantulum Hamanoburgum in Hassia et monasterium ceptum construi, discessit Romam ad dictum S. Gregorium Papam: a quo XXX Novembris in festo S. Andrea Apostoli consecratus est Episcopus anno DCCXXIII. Tum litteris pluribus, et a dicto Gregorio, et ex hujus desideria a Carolo Martello acceptis, operam dedit Hassis et Turingis convertendis, quos sæcis variis temporibus ab eo exaltos indicat Vita secunda. Interim circa annum DCCXXV pervenit ad Paltiolum monasterium, prope Trevirorum urbem, ibique exceptus est a vidua Adula seu Adelo Abbatissa, sorore S. Irminæ Abbatissæ in monasterio Horreo in urbe Trevirensi, quæ ambas filias fuisse Dagoberti secundi Regis Francorum Austrasiorum alibi docuimus. Ibi Bonifacius S. Gregorium, postea urbis Ultrajectinæ Pastorem (qui dictæ Addæ, ex filio ejus Albrico orat nepos) accepit discipulum et comitem laborum, annum tunc XIV ætatis agentem, uti latius infra ex hujus Vita, a S. Ludgero scripta, referetur.
- 9 Per annas dein tredecim laboravit in ulteriore conversione Hassorum et Turingorum, atque in Turingia ecclesiam construxit Erfordiæ, nec procul inde monasterium Ordorfense. Quibus peractis accepto Pallio a Gregorio III Archiepiscopus habitus, crexit apud Hassos cænobia Fridlariense et Hamenaburgense: Frisiam interim adivit denno, ubi tertium interpolatis vicibus laboravit. In Bavaria etiam tempore Hugiberti Ducis prædicationis studium exercuit; ac dein pro tertio vice Romam profectus est ad Gregorium III Pontificem, anno DCCXXXVIII; sequenti autem anno regressus in Bavariam, venit ad Odilonem sive Utilonem Ducem, tunc Hugiberto substitutum: ibique quatuor Episcopos ordinavit, et singulorum districtus constituit. Ita postea circa annum DCCXLI Eystadio et Herbipoli dedit Episcopos SS. Willibrodum et Burchardum.
- 10 Martuo eodem anno DCCXLI Carola Martello successerunt Carolomannus et Pippinus; sub Carolomanno autem quinque Synodalia Concilia Sanctus celebravit. Successerat etiam Gregorio III S. Zacharius Papa dicto anno DCCXLI die XIX Novembris, ad quem
- varios epistolas idem scripsit ad eoque recepit. Epistolæ S. Zachariæ signantur datæ Indictione XI, XII, XIII, XIV, XV, iterum Indictione I et V pridie Nonas Novembris, id est ab anno DCCXLIII usque ad annum DCCXLV ac sequenti anno, eadem Indictione V currente, S. Zacharias, vita functus est, cuius Acta illustravimus ad diem XV Martii, et Chronologiam correximus in Propylæo Maji.
- 11 Interim ut Auctor vitæ secundæ habet, cum B. Bonifacio revelata esset Willibrordi sacratissimi Episcopi carnalis depositio, et ad cœlestem patriam transmigratio... mox per undas Rheni fluminis Trajecto oppido delatus est. De obitu S. Willibrordi Ubbo Emmius lib. 4 Rerum Friscarum ita scribit: Willibrordum, totos quadraginta annos Archiepiscopatu per omnem Frisiam naviter functum, grandi natu Epternaci, in cœnobio quod sibi construxerat mors abstulit VII Idus Novembris, cum annum salutiferi partus DCCXLVI Christiani numerarent... Audiens vero de obitu Willibrordi Bonifacius, non sua tantum sponte, sed jussu quoque Carolomanni, istius Ecclesiæ curam suscepit. Hinc apud Joannem de Beka, in Chronico Ultrajectino, Secundus constituitur Episcopus: qui intelligens mortem S. Willibrordi, consentiente Carolomanno Duce, navigando Trajectum advenit, et desolatam in nomine Dei Ecclesiam gubernandam suscepit. Similia habet Joannes Gerbrandus a Leidis lib. 3 Chronici Belgici cap. 3. Secessit Carolomannus anno septimo regiminis, Christi DCCXLVII, in Casino monachus effectus. Ab aliis obitus S. Willibrordi notatur aliquot annis citius, quod tamen huic successioni non obest, et ad diem ejus natalem erit discutiendum. Fuit S. Willibrordus a Sergio Papa consecratus anno DCCXIV: et quia quinquaginta annos fuit Episcopatu functus, debuit anno DCCXLIV ex hac vita migrasse, quod amplector. Tunc ergo Ecclesia illa a Carolomanno commendata fuit S. Bonifacio quod ipsemet testatur epistola 97 ad Stephanum Papam, in qua anni prædicationis quinquaginta scripti leguntur, cuius Epistolæ initium est hujusmodi. Tempore Sergii, Apostolicæ Sedis Pontificis, venit ad limina sanctorum Apostolorum Presbyter quidam miræ abstinentiæ et sanctitatis, genere Saxorum, nomine Willibrod, et alio nomine Clemens vocatus, quem præfatus Papa Episcopum ordinavit, et ad prædicandam Paganam gentem Fresonum transmisit in littoribus Oceani occidentali. Qui per quinquaginta annos prædicans, præfatam gentem Fresonum maxima ex parte convertit ad fidem Christi, fana et delubra destruxit, et Ecclesias construxit; et Sedem Episcopalem et Ecclesiam in honore Sancti Salvatoris constituens in loco et castello, quod dicitur Trajectum, et in illa Sede et Ecclesia Sancti Salvatoris quam construxerat, prædicans usque ad debilem senectutem permansit, et sibi Coepiscopum ad ministerium implendum substituit, et finitis longævæ vitæ diebus in pace migravit ad Dominum. Princeps autem Francorum Carolomannus commendavit mihi Sedem illam ad constituendum et ordinandum Episcopum, quod et feci.
- 12 Hæc S. Bonifacius, præter quem non admittitur alius successor a Joanne de Beka, Willhelmo Heda, aliisque rerum Ultrajectinarum scriptoribus. In Concilio Germanico sub Carolomanno anno DCCXLII, XI Kalendas Maji habito, post S. Bonifacium et alios Episcopos nominatur Dadanus, quem a S. Willibrordo ad ministerium implendum substitutum Coepiscopum arbitramur: quod etiam in suis Notis ad Vitam S. Bonifacii, licet paulo aliter, insinuat Serarius. At quænam is ordinavit et constituerit Episcopum non exprimitur: sed die XVII hujus Junii colitur S. Adolphus, cum S. Botolpho, quo cum sepultus et translatus fuit; diciturque in hujus Actis ad Trajectensem Ecclesiam

D
AUCTORE G. H.
varias Zachariæ scribit
et ab eo accipit epistolas:

post mortem
S. Willibrordi

suscipit curam
Sedis Ultrajectinæ

E

circa annum
744

jussu Carolomanni:

F

habitus Archiepiscopus
Ultrajectinus

A *Ecclesiam in Episcopum sublimatus esse, quod ibi ut satis verosimile amplectemur, Bonifacius porro a morte S. Willibrordi Trajectum profectus dicitur in Vita 2, num. 12. Auctor vero Vitæ 3, num. 4 asserit, S. Bonifacium a morte S. Willibrordi mansisse longum tempus in eodem Episcopatu, divini verbi crudeli Fresonum populo afflatum subministrantem; ac rudimenta fidei, quæ initiata fuerant a S. Willibrordo, sanctæ prædicationis confirmantem munitione. Tum ergo, ut eodem num. 4 legitur, S. Bonifacius, ut prudens dispensator, procurans gregis commissi providentiam, B. Gregorium Trajectensis Ecclesiæ Sodis præfecit Pastorem. Et S. Ludgerus infra num. 9 asserit, S. Bonifacium, adjutum a discipulis suis, quando doctrina sua B. Gregorius Trajectum antiquam civitatem, et vicum famosum Dorstad, cum illa irradiavit parte Fresoniæ, quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur. Dein idem S. Ludgerus num. 12 recenset Archiepiscopos Ultrajectinos, primum S. Willibrodum, secundum S. Bonifacium, cui, inquit, B. Gregorius præceptor meus successit, pius heres ejusdem, gentis Fresonum Pastor et Prædicator ordinatus a Domino et a Prin-*

cum S. Gregorio Vicario generali.

B *cipibus supradictæ Ecclesiæ Dei. Othlonus etiam sub finem libri primi, cum indicasset Ordinationem Willibaldi et Burchardi, addit: Tunc Gregorium ad Triecht Episcopali (corrigere Sacerdotali) ordine consecratum direxit. Lullum etiam in Magontia ipse adhuc vivens sibi subrogavit Episcopum. Hisce omnibus ad invicem collatis, arbitramur S. Bonifacium per se quidem administrasse Episcopatum Ultrajectinum; sed quod manens Archiepiscopus Apostolicus sæpe deberet abesse, eam diocesim ut Vicario suo generali tradidisse S. Gregorio, ob vitæ sanctitatem et regii sanguinis prosopiam ab omnibus æstimato.*

Archiepiscopus Maguntinus approbatur a Zacharia an. 746,

13 S. Zacharias Papa desiderans S. Bonifacium constitui Metropolitam Colonia Agrippinæ, eum epistola xi ad diversos Episcopos Galliarum et Germaniarum Archiepiscopum et Apostolicæ Sedis Legatum appellat. Verum quia illo tempore Gewelip, a Sancto montus, ultra reliquerat Episcopatum Moguntinam; electione Cleri et populi ipse Bonifacius adoptatus, anno dccxi. aliquam illius administrationem suscepit; et consilium præbuit Zacharias Papa ut nequaquam relinqueret, et tandem absolute in eandem Sedem a prædicto Papa est confirmatus; anno dccli. pridie Nonas Novembris, ut patet ex epistola 13 in Concilio Labbei columna 1527, unde ista excerptimus: Dum in his piis operibus occupata esset tua Fraternitas, nunc usque Cathedralem Sedem minime sibi vindicavit. At vero ubi Deus prædicationem tuam auxit, obtinere voluisti, ut tibi Cathedralem Ecclesiam vel successoribus tuis confirmare debeamus, juxta eorundem filiorum Francorum petitionem. Et ideo B. Petri Apostoli auctoritate sancimus, ut supradicta Ecclesia Moguntina perpetuis temporibus tibi et successoribus tuis in metropolim sit confirmata, habens sub se has quinque civitates, id est, Tungri, Coloniam, Wormatiam, Spiraciam, et Trectis, et omnes Germaniæ gentes, quas tua Fraternitas per suam prædicationem Christi lumen agnoscere fecit. Hæc ibi. Ab illo ergo tempore, quia non poterat sæpius Ultrajectinam diocesim adire, videtur S. Gregorio adjunxisse Eobanum Coepiscopum, cui una et aliis anno dccxxxviii Roma scripserunt ut dilectissimis filiis, et hic Episcopus consecratus munia Episcopalia obierit. Cujus ælum, una cum S. Bonifacio exercitum anno ultimo ante martyrium utriusque, laudant Willibaldus et Auctor tertiæ Vitæ. Ita post hujus martyrium a S. Gregoria assumptum fuisse Alubertum Coepiscopum sive Cherepiscopum indicat S. Ludgerus.

S. Gregorio adjungit Eobanum:

sub Pippino Rege:

honore præferre, et suis in Domino parere præceptis. Sed sanctus vir infirmitate corporis prægravatus, Lullum in Episcopatus gradum provexit atque ordinavit: ut pluribus infra refertur a Willibaldo num. 32. Illi, discessurus in Frisiom Bonifacius, commendavit Turingiam et Fuldum, Synodaliq. auctoritate et consensu Principis Pippini ipsum Ecclesiæ Moguntinæ præposuit; Coloniensi vero Episcopo contendente, Seditem Ultrajectinam, non Romano Pontifici, sed sibi esse subjectam; idem Bonifacius Stephano Papæ scripsit epistolam (cujus partem priorem supra dedimus) circa annum dcliv, uti statuit Aubertus Miræus in Codice Donationum cap. 9. Quam porro præclare totam jam senex Frisiam abierit, omnia Acta infra loquuntur: ac tandem, ut Willibaldus loquitur, anno quadagesimo peregrinationis revoluta, dum Incarnationis Domini septingentesimus et quinquagesimus quintus cum Indictione octava computatur, die Nonarum Junii, martyrii triumpho remuneratus migravit ad Dominum. Quæ inde descripta refert Othlonus: erat autem annus quadagesimus a prima peregrinatione in Frisiom uti supra notavimus. Sed difficultas est in adjunctis Willibaldi verbis: Sedit autem in Episcopatu annos xxxvi, menses sex, et dies vi. Conveniunt primo menses et dies, qui intercurrent a festo S. Andreae xxx Novembris, usque ad v Junii; sed anni solam sunt xxxi, ut videantur anni v perperam adjecti, fortassis a librario aliquo, qui in Epistola Bonifacii, sub finem vitæ ejus ad Stephanum Papam II scripta, et tomo 6 Conciliorum Labbei col. 1654 impressa, legerit, ipsum legatione Romana per xxxvi annos functum esse: illosque pro Episcopatu ejus intelligendos putaverit, parum sollicitus de diebus ac mensibus, quorum in Epistola prædicta nullus exprimitur numerus, adeoque illos reliquerit, ut notatos a Willibaldo invenerat. Potest etiam ipse Willibaldus respexisse ad primum iter Romanum, quod anno dcccix obiens Bonifacius, Apostolatus officio fungi jussus atque in Germaniam remissus fuit a Gregorio Papa, uti supra indicavimus. Inde autem ad usque annum dclv, quo obiit Sanctus Apostolus, anni fluxere integri xxxv, quot expressisse Willibaldum vidimus.

D
ordinat S.
Lullum
Episcopum:

Martyr obiit
anno 755

E

15 Quod Frisiam hodiernam attinet (vetus enim, ejus Regia Ultrajecti erat, multo latius patebat) eam scilicet, quæ Apostolicorum laborum palestra ultima Sancto fuit; hanc novissimus atque accuratissimus topographus, Schotanus a Sterringa, dividit in Ostergoam, Westergoam, ac Sevewoldiam (Latine Orientaleni, Occidentalem et Septem silvanum dixeremus) sic ut prima continueatur Dockomium hodie dictum, ab Auctoribus autem secundæ ac tertiæ Vitæ Dockinga. Aliam tamen divisionem indicatam vult Willibaldus, cum num. 51 dicit, Sanctum consedissee secus ripam fluminis, quod dicitur Bordne, in confiniis eorum qui rustica lingua dicuntur Ostar et Westher. Hanc divisionem, ipsismet Frisiis haud satis notam, ut intelligas, quærendum flumen prædictum est: ut autem inveniri exoletum nunc nomen possit, facient Bornwert et Bornwert-husen, conservantia vetus nomen ipsius rivi, alias ignobilis, in ejus utrimque ripa. Consistunt autem loca illa ad occidentum latus Dockomii, quique ea interfuit rivulus, priusquam ad oppidum prætingat, infunditur fluvio Paessens dicto; hic vero Dockingani agri partem septentrionalem bifariam dividit, in Oosterzyde Paessens et Westerzyde Paessens, id est Orientalis et Occidentalis ripæ Passenæ regiones; quarum confinia attingebat Bonifacius, ad Bordne consistens. Ipse vero fluvius Paessens, gemino brachio partem Dockingæ complexus, videtur insulam facere eam scilicet ad quam Vita 2 num. 14 ait appulisse navi Sanctum, et sermone patrio Ostriki dici. Ad hujus porro insulæ oppidique Dockomiensis latus meridionale, scaturit fons S. Bonifacii, num. 14 Vitæ ejusdem 2 laudatus, ex quo

F
Dokengæ in
Frisia.

A quo civibus hodiē omnis sua cervisia coquitur; et juxta est nemus Morewold vel Moorwaude dictum, id est, Silva cædis, in Sanctos ibi patrata: quæ omnia juxta pro faciliiori intellectu dicendorum adnotasse.

§. III. Cultus sacer S. Bonifacii et Sociorum.

Venerabilis Beda vita sanctus est anno dcccxxxv: viginti autem post illum annis decessit S. Bonifacius: sed ita continuo sacris Fastis adscripta est grata ejus memoria, ut etiam inserta reperiatur optimis ac maxime genuinis exemplaribus Martyrologii Bedæ, ac si ante ipsum ad Dominum migrasset. Itaque, sicut indicavimus ante Tomum secundum Martii, ubi idem Martyrologium pridem desideratum in lucem extulimus, in apographis Divioniensi, Vaticano S. Petri, et alio Romano Cardinalis Barlerini ad hunc v Junii, ista leguntur: S. Bonifacii, Archiepiscopi in Fresonis, martyrii passio peracta est, et Eobanci Episcopi ejus, cum aliis Servis Dei sociis eorum. Rabanus, sextus Abbas Fuldensis creatus anno dcccxxii, suo quoque Martyrologio inscripsit eundem, his verbis. Nonas Junii, Bonifacii Archiepiscopi, cujus in Fresonis martyrii passio peracta est. et Eobani Coepiscopi ejus, cum servis Dei Wintrunge et Walthere, Scirbalde et Bosan, Hamunde et Æthelhere, Wancare et Gundacare, Willehere et Hadavolfe. Usuardus et Ado elogium solius Bonifacius habent; quod signum est, ipsum saltem ita in antiquioribus Fastis repertam. Est autem illud his verbis conceptum: Item S. Bonifacii Episcopi, qui de Britanniiis veniens, et fidem Christi gentibus Evangelizans, cum maximam multitudinem in Frisia Christianæ religioni subjugasset, novissime a Paganis, qui supererant, gladio peremptus martyrium consummavit, cum Eobano Coepiscopo et aliis servis Dei. Hæc nomina aliquot ex Rabano adjevit Notkerus; sine quibus eadem ferè quæ apud Usuardum et Adonem, leguntur in hodierno Romano.

17 Celebratur memoria S. Bonifacii Episcopi et Martyris etiam in apographis Martyrologii Hieronymiani Corbiensi et Lucensi, scilicet sub finem apposita, eorum jussu qui ipsa scribi antiquitus curaverunt. Et in Lucensi quidem Sanctus adscribitur Austriæ, id est Franciæ Orientali, sive Franconiæ, in qua Fulda existit, in diocesi Herbipolensi. In antiquo Martyrologio Ultrajectino Ecclesiæ Collegiatæ S. Mariz, circa annum mcccxxviii exarato, ex sensu istius urbis tale elogium habetur: Trajecti, B. Bonifacii Archiepiscopi et Martyris. Qui de Britanniiis veniens Trajectum, tempore S. Willibrordi Archiepiscopi primi Trajectensium Doctoris, cum eo moratus est. Post transitum vero sanctissimi Presulis Willibrordi, jam dictus Bonifacius Dei gratia ejusdem Archiepiscopatus honore sublimatus est. Qui cum fidem Christi in Frisia constanter evangelizaret, et maximam multitudinem Christianæ religioni subjugasset, novissime a Frigis gladio peremptus, martyrium consummavit, cum cooperatoribus Eobano et Adalaris Presbyteris, et aliis quinquaginta tribus. In MS. Trevirensi S. Martini hæc ultima distinguuntur hoc elogio: In Frisia S. Bonifacii Episcopi et Martyris, cum sociis suis Eobano Coepiscopo, Athalaris Presbytero, et aliis quinquaginta tribus. In Martyrologio MS. Regniæ Suetiæ, quod semper judicavimus fuisse monasterii Fuldensis, longum extat encomium, dignum quod hic addatur. Est ergo hujusmodi:

18 Nonis Junii Passio sancti Patris nostri Bonifacii, viri Apostolici, et omni sapientia adornati: qui de Anglorum gente nobilem ducens originem, ibidem in sancto proposito religiosissime educatus, et doctrina nihilominus insignis fuit et miraculis

claruit. Postea vero divina admonitus pietate, Germaniæ fines adiit: Francorum gentem, diversis errorum laqueis irretitam, nobiliter instruxit, et hæreticorum pravitates instantissime superavit. Evangelica etiam doctrina adeo præcipuus extitit, ut Apostolorum tempora in ejus prædicatione laudares. Itaque meritis illius circumquaque clarescentibus, a viro sanctissimo Gregorio Papa Romano accersitus, ad illuminationem totius Germaniæ transmissus, et ab eodem Episcopus ordinatus, in civitate, quæ Mogontia dicitur, Pontificatus honore meruit sublimari. Ibi inter homines constitutus, Angelicam vitam exercuit. Francorum gentem, Turingorum et Saxonum populos Deo acquisivit, et in omni sanctitate gloriosissimus fuit. Novissime vero cum multis ex Fresonibus Christianæ religioni subjugasset, a Paganis, qui supererant, gladio peremptus, cum martyrii gloria migravit ad cœlestia regna: corpusque illius, comitante fidelium maxima turba, ad Fuldense monasterium, quod ipse sibi in solitudine Boconia construxerat, cum magnis Dei laudibus transportatum, et condigno honore tumulatum, miraculis ibidem plurimis claret. Passi sunt autem cum eo et alii ex Clero ejus viri religiosi, Presbyteri, Diacones et Monachi: sed nobiliores inter eos fuerunt Eobanus Episcopus et Adalaris Sacerdos: qui primitus in monasterio, quod Tricht nominatur, honorabilem meruerunt sepulturam, sed emergentibus annis etiam ipsi Fuldam translati in Ecclesia Domini Salvatoris, juxta corpus sancti Pastoris sui et Martyris Christi Bonifacii, satis pulcherrime requiescunt. Hæc in dicto Martyrologio Fuldensi scripta fuerunt, tunc saltem cum Francorum Reges sive Imperatores, Caroli Magni posteris, in Germania regnarent conscriptum; et aliquod hujus elogii compendium extat in MS. Martyrologio monasterii S. Cyriaci, a Baravio plurimi æstimato.

19 Omitto alia quamplurima Martyrologia, tam manu curata quam typis excusa, nec non Breviaria Moguntina, Ultrajectina, Erfurtensia, aliæque, in quibus ex ipsis Actis elogia deprompta extant. Satis fuerit adferre testimonium Cuthberti Archiepiscopi Cantuariensis: qui intellecto S. Bonifacii martyrio, convocavit Synodum Episcoporum et Abbatum, communique suffragio statuit quintum diem Junii, quo Martyr obierat, solemniter in Bonifacii sociorumque ejus honorem ab omnibus Anglo-Saxonibus celebrandum. Quæ de re litteras, e Synodo ad Lullum Archiepiscopum Moguntinum a dicto Cuthberto missas, refert Serarius inter Epistolas Bonifacianas num. 70 insertas, ubi is ait: Admirabili vel potius ineffabili Dei pietati tripuliantes, gratias agimus, quod tam præclarum speculatorem cœlestis bibliothecæ, tam egregium Christi militem, cum multis bene educatis et optime instructis discipulis, gens Anglorum, advena Britannia, meruit palam omnibus ad spiritales agones, et ad multarum per Dei omnipotentis gratiam salutem animarum de sese procul emittere; ut longe lateque ferocissimas nationes, per devia diutius errantes, docta ac spatiosa voragine perditionis perpetuæ, ad splendidas semitas supernæ patriæ, per sacræ exhortationis incitamenta, et per exempla pietatis ac bonitatis, ipse ductor et signifer antecedendo, et adversa quæque opitulante Deo fortiter expugnando, feliciter perduceret. Quod ita actutum fieri, etiam rerum effectus gloriosius quam dicta demonstrant: et in illis quoque locis, quos ante eum nullus aliquando evangelizandi causa Doctor adire tentabat. Unde igitur, post incomparabile toto orbe Apostolicæ electionis et numeri mysterium, aliorumque tunc temporis evangelizantium discipulorum Christi ministerium, hunc inter egregios et optimos orthodoxæ fidei Doctores, et amabiliter habemus, et laudabiliter

AUCTORE G. U.

Fuldam
translati
corpore
S. Bonifacii,
E

Eobani et
Adalarii.

Cultus in
Synodo Anglo-
Saxonica
præscriptus

F

Memoria
inserta anti-
quis MSS.
Bedæ,

relata a
Rabano,

Usuardo,
Adone,

et in antiquis
MSS.

Ecclesiæ Ul-
trajectinæ

Trevirensis

et Fuldensis:

A ter veneramur. Unde in generali Synodo nostra, ubi et de ceteris omnibus, quæ vestre modo Sanctitati paucis deprecimus, plenius inter nos conferebamus, ejus diem natalitii, illiusque cohortis cum eo martyrizantis insinuantes statuimus annua frequentatione sollemniter celebrare : utpote quem specialiter nobis, cum D. Gregorio et Augustino, et Patro- num querimus, et habere indubitanter credimus, coram Christo Domino, quem in vita sua semper amavit ; et in morte, ut ipsius meruit gratia, magnifice clarificavit. *Hæc alioque plura Guthbertus.*

Sociorum
XI nomina,

20 De cohorte, cum eo martyrizante, ut supra dicitur, seu potius martyrizata, non satis in numero conveniunt auctores, et in aliquorum scriptione differunt. Apud Willibaldum, ut antiquissimum auctorem et fidissimum, nomina num. 35 sic exprimuntur : Eoban Coepiscopus, Wintrung et Walteri simul et Adeihere, Sacerdotes ; Hamunt, Seribalt, et Bosa, Levitarum obsequio deputati ; Waccar et Gundecar, Illehere et Hathenvulf, monasteriali Monachorum ordine sublevati. MS. codex Trevirensis monasterii, S. Maximini apud Serrarium in Vita S. Bonifacii, ita eodem refert : Coebaneus Coepiscopus, Wintrung, Walterus et Ethelherus Sacerdotes ; Hamud, Scirbald et Bosa Levitæ ; Waccar, Gundecar, Illeserus et Hathovulf Monachi. Apud Rabanum et Natherum ea scribuntur : Eobanus Coepiscopus, Wintrunge et Walthere, Scirbalde et Bosan, Hamunde et Athelhere, Wancare et Gundecare, Willehere et Hadovulfe. Othlonus apud Serrarium, sic appellat : Eoban Chorepiscopus, Wintrung, Waltheri et Adalberi, Hamunt, Skirbalt, Balreso (Surio Boso) Waccar et Kundecar, Surio Gundecarus, Williheri et Hadolf. Supplementi Auctor, aliis omissis quos Willibaldus nominatim expresserat, satis habuit noem Hillebrant nominare, ministrum mensæ Episcopalis, ideo forte a Willibaldo prætermissum, quod laicus esset sicut et ceteri : supplementum autem istud non viderunt Martyrologi, unde nec ipsi illum nominarunt Dempsterus, et hunc secutus Ferrarius, ad 19 Aprilis, de Kundecare Scoto et dicunt, quæ huc referri deberent, si dignus esset Dempsterus, ejus, diem ex cœtero suo sumentis, ratio haberetur. Omitto recentiores auctores, qui ex hoc desumpserunt. Nos in titulo Latina terminatione donavimus nomina singulorum, præter quos non memorantur alii apud Willibaldum et Othlonum : sed in secunda et tertia Vita indicantur cum S. Bonifacio posse quinquaginta duo Martyres : et in tertia Viadicantur corpora nominatorum undecim, et aliorum tredecim translata Ultrajectina : aliorum vero sepulta esse in loco martyrii : proinde eorum numerus, quorum nomine oblivioni data, sed in libro vita scripta sunt, esset quadraginta. In Martyrologio Ultrajectino et Trevirensi supra relatis, dicuntur cooperatores Eobanus et Adalarius, et alii quinquaginta tres : et sic forent anonymi Martyres quadraginta tres. Posteriores alii, adjungunt socios 111, alii plures.

alii anonymi
41 aut 44.

Adalarius et
Adalherus
videtur unus
idemque esse.

21 Altera controversia objicitur de S. Adalario, num unus idemque sit Adalherus Sacerdos, uti a Willibaldo appellatur. Verum eodem modo in Martyrologiis Ultrajectino et Trevirensi Adalarius sive Athalarius appellatur Presbyter. Et in Martyrologio Fuldensi, inter Martyres cum S. Bonifacio passus, dicuntur nobiliores, Eobanus Episcopus et Adalarius Sacerdos : qui etiam ipsi Fuldani translati sunt, et deinde Erfurtum e monasterio Fuldeni transportati, a posteris autem in loco Episcopi labiti : quasi a S. Bonifacio fuisset Erfurti Adalarius Episcopus constitutus, et interim relicta diocesi adjunctus in Frisia ipsi S. Bonifacio, ibidem Martyr obisset : ejus rei apud antiquos nullum erat vestigium. Interim ut talis in Brevario Erfordensi x Aprilis, colitur ritu duplici xx tamquam is sit dies Translationis, quæ etiam variis, sed fere recentioribus Martyrologiis sic inscribitur : unde

non nihil verosimilitudinis occedit traditioni isti, multo etiam verosimiliori futuræ (dempto tamen titulo Episcopali) si de existentia corporis Erfurti constaret. Constat ex epistola prima S. Bonifacii ad Zachariam Papam et hujus responso, anno DCCXLIII dato, inter tres Sedes Episcopales receniter institutas, esse tertiam in loco qui dicitur Erphesfurt, et in illis ordinatos Episcopos. Sed non additur quod pro Erfurtensibus datus sit dictus Adalarius : gratis ergo id posteris assumpserunt. Præterea non dicuntur consecrati Episcopi, sed ordinati sive destinati : et petit Bonifacius a Papa Sedes confirmari et stabiliri. Verum sub conditione permittit Papa, si loca mereantur habere Episcopos, quod in sacris canonibus præceptum sit, ut minime in villulas vel in modicas civitates Episcopi ordinentur, ne vilescat nomen Episcopi. Quia vero dictus Adalarius primus et ultimus Episcopus habetur opud Serrarium notatione 29 (ubi ait Erfordium a Bonifacio dici orbem paganorum rusticorum) quod Episcopus ibidem statutus fuerit Adalarius, debet confirmari : addit enim Serrarius Not. 46. videri Adalarium Episcopum a posteris Erfurtensibus habitum, sicut S. Gregorius passim tertius Episcopus Ultrajectinus appellatur, licet solum Sacerdos, illiusque diocesis Pastor fuerit. De Reliquiis SS. Eobani et Adalarii asservatis Erfurti, infra in Analectis agitur.

§. IV. Effigies S. Bonifacii, ex vetusto lapide et sigillis, nec non Monastici tunc habitus formæ ex picturis seculi ix ; Regum item Francorum eodem spectantium.

n. p.

Cum vir clarissimus Balthasar Moretus, Architypographus Regius, Plantiniane nobilissima Officina, eodem nomine et cognomine ex Martina Plantina Christophori Plantini filia, heres tertius, sequentibus S. Bonifacii Actis illustrandis, pro sua humanitate consueta, haud gravate nobis concessurus videbatur eas lumnas, quarum usus fuerat anno MDCCXII, in excudendis apud prædictam proaviam suam, tunc viduam, libris iv Antiquitatum Fuldensium a Browero nostro conscriptis, sæpiusque allegatis et allegandis ab Henschenio ; ut hujus circa eas voluntatem, mihi scripto relicta exequerer, absque interruptione eorum quæ ipse optimo ordine judicioque præfari ad Acta voluit ; hunc § 4 hic locandum statui. Jamque in eo eram, ut ipsos laminos commodato peterem ; cum satius visum fuit omnes in unam contrahere, et suo quamque partem numero distinguere. Primo igitur exhibetur ipsius S. Bonifacii effigies, quam libro 2, cap. 15 Browerus proposuit, ex veteri lapidea tabula, in monte S. Petri, urbi vicino, inserta operi minime antiquo turris exterioris ; quam ille existimat ab ipsis locis incunabilis, id est ab anno DCCCXIII, sculptam fuisse : puto ego post mortem Caroli Magni, anno DCCCXIV obitam clapsis annis aliquot, et causam infra reddam.

Ex Antiquita-
tibus Fulden-
sibus Broweri

F

23 Magnum inquit Browerus, hæc mago argumentum habet, singulis in partibus, veteris amictus Pontificalis, infularum, et mitræ : pedumque, quod manu gerit, ejus haud dissimile est, quod in Sacratio asservatur. Ego vero priusquam ad ejus considerationem transeam, noto, procul ob illius temporis sinceritate abesse, qui antiquis non contenti, ex sui temporis usu etiam Sancto aptant hodierna Regum Angliæ insignia, quod, inquit alia occasione Browerus (ubi de SS. Joanne et Paulo Martyribus lib. 2 cap. 8) commentum est otiosorum hominum, vix Poetarum ingeniis dignum, quasi genus et nobilitatem suam virtus et sanctimonia, sine clypei et colorum discrimine, tueri non posset. Nunc in imagine ista animadversione dignum porro censco, non tam circumum caput ambit, Sanctis omnibus communem, quam con-

habetur effi-
gies Sancti in
lapide veteri,

cum Pullio,

chum

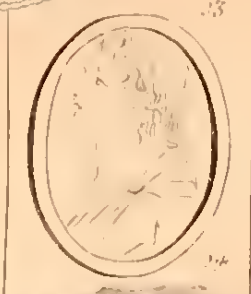
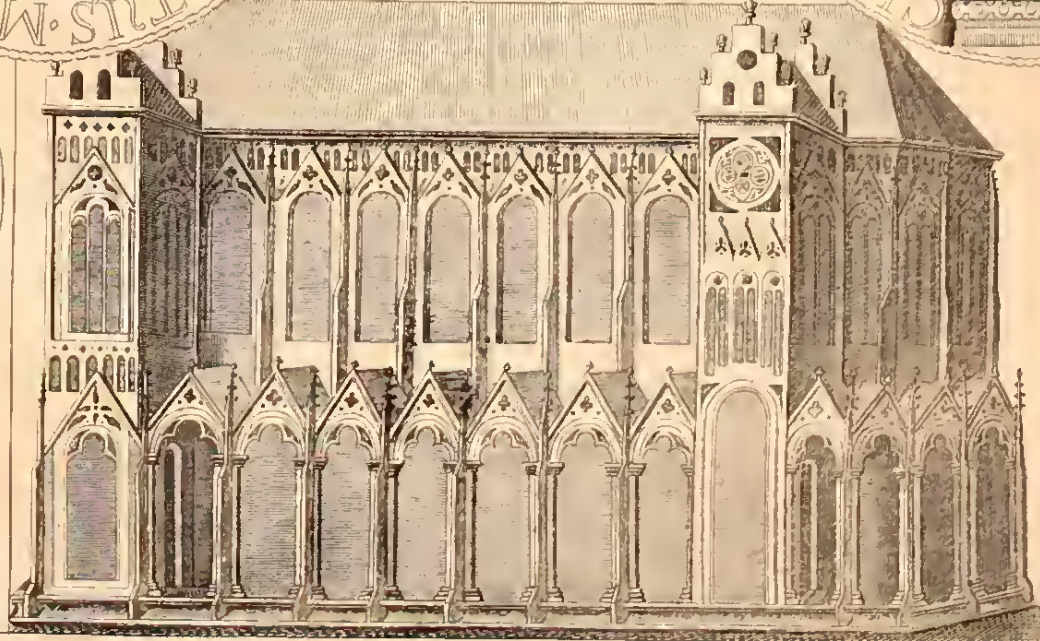
CAROLVS

CAROLOMANNVS

Schema veteris Fuldensis Basilica

MONVMENTA FVLDENSIA.

Reurs. Camé. sculp.

A chamicui circumscribitur; ornatus quidem solius causa post caput sculptam, antiquiori tamen, quam facile cogitet, qui non viderit Wilthemii nostri Diptycha, Anastasium anno dxxvii Consulem Orientis in habitu Consulari exprimentia, cum simili plane post caput concha, cujus tamen mysterium non ausim conjectando definire.

24 In ceteris notabile valde est Archiepiscopale Pallium, Casulæ, ad latera excisæ, assutum quodammodo; atque Manipulus, sinistrae manus brachiique confinio leviter injectus; eandemque Pallii, sed Crucibus destituti, formam noto in Sigillo veteri Civitatis Fuldensis; cum Casula quidem undique clausa, ad brachiorum tamen liberam extensionem desuper revoluta, ut vides fig. 8. Similem Casulam (sed supra quam Pallium, dorso circumductum, leviter apparet) ostendit Sigillum Conventus Fuldensis, editum a Browero, et hic expressum fig. 7. Ibi vides Archiepiscopum, velut in templo residentem, et benedicentem Monachis, ad sacras sub Officium divinum Lectiones processuris, ideoque Albas ad lumbos succinctas indutis. Notat autem Browerus, templi hic representati turrita fastigia, quæ, si non situ, at figuræ modo, satis exprimunt culmen Basilicæ, scribenti ipsi præsentis.

B 25 Constat autem ex ejusdem Browero lib. 4, quod non solum anno mcccclxxxvii, post vincula S. Petri, luctuoso et exitiali incendio S. Bonifacii basilica conflagravit; sed etiam anno mcccxcviii (postquam Bonifacii IX privilegio feminis aditus, quod nunquam licuerat, in templi penetralia datus est, ipsa cum monasterio basilica, fulmine de celo tacta, funditus prope flammarum et ignium exitio subjecta est. Cum ergo in præmisso Sigillo exprimi intelligis figuram turritorum fastigiorum, qualia hujus seculi initio stabant; consequenter intelligis Sigillum hoc ultimum, ac verosimiliter etiam primum, non excedere initium seculi xv; licet probabile sit expressum utrumque esse ad formam temporum præcedentiam, et Sancti ætati proximiorum. Et hoc saltem verosimile facit forma Capuciorum Monasticorum, fere Capucinica; quæ Capucia etiam Albis induti Levitæ exerta habent, nescio an nuda, an quod magis crediderim, velo linceo (Amictum dicimus) obvoluta. Hoc autem ut clarius appareat, ex picturis Modesti et Candidi, sub initium seculi ix Fuldæ florentium, fig. 4 offero Abbatem istius Monachos, ad Abbatis benedictionem prostratos, in suis cucullis plerisque; in quo etiam Abbas consistit, cum altero post tergum Monacho; altero strictius manicato, qualis et prostratorum primus apparet: nusquam comparente scapulari, utpote abdita sub cucullo aut alia superiori veste.

C 26 Ne autem ipsius Scapularis hic latentis veterem ac geminam formam requiras, aspice ipsum Candidum fig. 5, quomodo sese extra choralem sacrationem amictum pinxit, cum sodali Modesto fig. 6 privatim disputantem. Veri hic nominis Scapulare intueri, quod scilicet totos humeros atque brachia summa tegit, instar sagi manicati, atque ad lumbos constricti cingulo, nec usque ad genua pertingentis. Hinc porro intelligas, quis ille sit habitus, in quo pungi se fecit Abbas Joannes, Præses Casinensium in Lateranensi cœnobio degentium Romæ initio seculi vii. Ejus eorum S. Benedicto consistentis effigiem, ne quærri alibi debeat, non gravabor recedendam dare; licet jam semel iterumque abhibita, videlicet ante Tomum i Maji, post Ephemerides Græco-Moscas; et in Conatu Chronico-historico, sive ipsius Maji Propyla, post elogium Leonis Papæ III; sed alio utrobique fine.

27 Post ita cognitum Fuldensium habitum, in figura 9, considerandus venit etiam is, in quo Ratgarium Abbatem tertium, et ob sævitiam in Monachos anno dcccxxviii depositum, iidem scriptores et pictores expressere, addito symbolo Monachotis, incurientis in oves earque dissipantis, qualem ibi describit Ratgarium Candidus, Browerus lib. 2 cap. 16 Archimandritæ amictum exprimi eo schemate putat; verum sicut in copite plene crinito nihil video Monachate, sic neque in veste, quam indutus hic Ratgarius assistit, solo pedo noscendus Abbas. Existimo ergo illum hic proponi in habitu quasi seculari, sive ut summum Canonicali, quoli tunc temporis utebantur Prælati seculares, qualemque indutus Marquardus Abbas anno mcccclxxxviii (ut habet actorum ejus scriptor) cum frustra rogaretur a Monachis, ut, in ipsorum maxime præsentia, non nisi in cuculla vel cappa appareret, reponeretque ipsorum esse chori disciplinam procurare; summa, tapardo vel toga vel qua libeat veste uti; itaque ad publicam prodire inciperet processionem, Domini instar adequitans... id non ferentes Decanus, et cum eo primarii, Abbatem adierunt; togaque exutum veste Religionis vel reluctantem amicerunt. Igitur Tabardum hic etiam credo Ratgario injectum a pictore, non quia eo revera sit usus; sed quia Religionis veste indignum se probaverit: quamquam ille postea, privatam vitam agens, in monasterio montis B. Virginis, ubi olim et mansio S. Bonifacii, et prima Fuldensium parværia fuerit, parem laudabilibus principis exitum habuit, in Fuldensem Basilicam relictus ac tamulatus, non sine elogio.

28 Præter jam indicatas antiquitates sacras, adducit Browerus ab eadem unde S. Bonifacii imaginem habuerat, ecclesiam Montis S. Petri, accepta profana anaglypha duo, quæ ex antiquæ ædis ruinis memoriæ causa illuc illota, occultoque parieti sic adpacta sit, ut obtegantur cornibus altarium, hinc inde interiori in templo collocatarum. Opus sane per vetus, inquit Browerus, et majestate plenum: ipse autem oris et corporis habitus, et geminus prope vestium ornatus, suadet par esse fratrum. Sed quorum? eorum credit ille: quibus inenabula Fuldensis monasterii debentur, Carlomanni et Pipini. Ast omnia quæ hic videmus figuris 2 et 3 Regia sunt; illi autem, licet post mortem patris sui Caroli Martelli, obita anno dccccli, plenam rem publicam procuraverint potestate; tamen æque ac pater Majorum domus titulo contenti, adeo non curaverunt Regium nomen et insignia usurpare, ut tertio communis administrationis anno, Regem sibi as-

E ac denique Ratgarius, Ab. in Tabardo,

ad designandam ejus irregularitatem.

F

Effigies denique Regum duorum, quos non esse Carolomannum Pippinum;

atque in Sigillis Fuldensibus;

sculptis quidem post an. 1398,

sed juxta vetustiora prototypa

Habitus quoque Fuldensium in choro

et forma scapularis Benedictini vetus,

sumpserint

A sumpserint Childericum: qui inanem istum titulum
AUCTORE G. H. gessit, usque ad annum 11: et ejus loco anno sequenti
solus Pipinus (nam Carlomannus quinquennio ante
seculum dimiserat, factus Casini Monachus) oblatum
sibi a Francorum Principibus regnum, permissu Zo-
charia: Papæ, suscepit, a S. Bonifacio coronatus.

29 Eundem postea Zacharia: successor Stephanus,
anno DCCCLIV, denuo consecravit una cum filiis Carolo et
Carlomanno: quorum primus tunc extenuis, alter qua-
drimus dumtaxat erat. Commodè autem isti possunt
expressi credi in aliquo opere, totam Pipini Regis
primi familiam ex ordine referente, ejus hæc duo
dumtaxat fragmenta supersint. Conjecturam hanc fir-
mant, non tantum juvenis utriusque vultus, sic ta-
men ut alter altero annis aliquot appareat grandior
natus; sed etiam numeri 11 et 13 subitis expressi, ad
quos Browerus animam non reflexit, quique nascendi
ordinem videntur indicare. Pipino certe, præter filios
quatuor, tres filia: fuerunt, quorum duæ Rothais et
Adeleis juvenes obierunt, Gisla Suessionibus Abbatissa
paucis solum annis ante Carolum fratrem obiit. Si er-
go concipiamus filiarum unam ante Carolum natam,
alteram anno DCCXIX mediam inter fratres Reges,

B ac suo deinde ordine proles reliquas; omnes autem si-
mul sculptos juxta prototypen; tunc factum, quando
annos circiter octodecim Carolus, Carlomannus autem
quatuordecim numerabat; satis apte convenient omnia:
nec enim multo senior exprimi potuit Carlomannus, qui
obiit anno DCCCLXXI. Itaque recte ille exprimitur. Sin
autem ordinis rationem accersere quis velit aliunde,
puto a serie successionis in regno, quasi primus Pipi-
nus, secundus Carolus, tertius Ludovicus, quartus ite-
rum Carolus scilicet Calvus, designati fuerint; is defi-
ciat tamen necesse est, in reddenda ratione jam similis
vultus vestitusque, quæ ex ibi expressorum germonitate
commodissima habetur.

30 Fuit Carolus, apice capitis rotundo, oculis
prægrandibus ac vegetis, naso paululum medio-
critatem excedente, facie lata et hilari, quamquam
cervix obesa et brevior, prout cum seniore vidit et
descripsit Eginhardus in Vita num. 27: quorum om-
nium aliquod principum videas etiam in statura juve-
nili hic expressa, potius quam in altera posterius ge-
niti. Verum inquit, si Caroli et Carlomanni, primum
a pueritia egressorum imagines hæc sunt; adeoque sum-
ptæ ex prototypo, viventes etiamnum Reges et quidem
juvenes exprimente; quid sibi vult luculus ille circum
caput circulus, solis mortuis aptari solitus, et omnino
talis, qualem post copul Bonifacii jam Sancti, expri-
mit similis hujus imago anaglypha? Equidem nullo ad-
huc exemplo dulci, Francis Germanisque eundem fuisse,
quæ Italis erat, consuetudinem, ut viventium mor-
tuumque figuris discernere, his aptando post caput
circulum, istis plam quadratam seu tabellam; ut ta-
men etiam ipsi morem istum tenuerint, dici possunt
sculptores hujus de quo agimus operis, voluisse quidem
omnes exprimere, quales erant vivente adhuc Pipino,
Regis familiaris capite, id est ante Septembrem anni
DCCXXVIII; illud tamen fecisse, cum ille jam esset una
cum liberis omnibus annis pluribus mortuus. Argumen-
tum sic respondendi suggerit ætas ipsius ecclesiæ, in
qua reperti lapides sunt, eo quod prima ejus Dedicatio
facta invenitur anno DCCXXIII, atque adeo dum post
ætatem hic representatam; solotunc superstite Carolo,
qui usque ad annum DCCCXV vixit; et post ejus obitum
inferri illuc potuit tale ornamentum, cum et ipse jam
vulgo Sanctus haberetur, et alii crederentur pie in
Christo defuncti. Istas autem tabulas si conferas cum
tabula S. Bonifacii exprimente, ob eandem omnes
manu esse haud difficulter persuadeberis; agnita simi-
litudine diadematis, seu rotæ, post capita ductæ circum
concham arcuatim eam, per egressos a centro radios,
plumarum fere speciem referentes.

C licet opus factum sit, ipsis quoque mortuis:
ideoque ex-
pressis cum
rotundo post
caput circulo:

31 Siquam porro anterioris ac juvenis ætatis etiam
in eo deprehendo, quod cum hic Regia chlamys seu pal-
lium, grandiori clavo seu monili ad pectus adstringa-
tur, instar Cappæ (ut vocare solemus) pluralis; eadem
seniori jam Carolo semper inveniat nodum habere
refectum in unum humerorum, more Romano; idque
non tantum in signatoris annulis, ad similitudinem
nummorum Cæsareorum efformatis; sed etiam in pi-
cturis, totum corpus referentibus, quales circa annum
DCCC Romæ curavit Musivo exprimendus Leo Papa III,
tam in triclinio Leoniano quam in æde S. Susannæ.
Si quis tamen videre velit eundem Carolum, proprio
sibi vultu cultuque expressum, aleat Mabillonis Itine-
rarium Italicum pag. 70, et Capitulum Baluzii
tomum 2 col. 1276 et seqq. ubi quater inveniet ex-
pressum Carolum, sic paludatum. De iis amplius hic
nihil addo, omnes ejusmodi imagines forsitan collectu-
rus ad Supplementum Januarii; ubi etiam dari poterit
ex Monumentis Paderbornensibus S. Willelmi Saxo-
niam Ducis sub eodem Carolo monumentum, in quo ille
sculptus jacet eodem fere cum Franciæ Regibus cultu
sceptroque liligero.

32 Prætermittere tamen nequeo, quin observem,
Carolum Magnum, quem tali, quam supra supposui-
mus, ætate, imberbem ac levi mento sculpti mirum non
est; in Musivis Romanis, ubi cum Leone Papa in ha-
bitu Francico reperitur expressus, modice barbatus
cerni, cum superioris labri mystace utrinque erecta.
Quam mystacum erectionem, cum nusquam nisi Romæ
Carolo tributam videam, moreor ut suspicer, eam Ro-
manis Proceribus in usu fuisse, nec nisi in illorum gra-
tiam ab eorum novo Imperatore ad breve tempus assump-
tam; quomodo vir peregrinorum nec morum nec vestium
ordinarie patiens, semel tamen, Adriano Pontifice
petente, et iterum Leone ejus successore suppli-
cante, longa tunica et chlamyde amictus, et calceis
Romano more formatis indutus, dicitur ab Eginhardo
in Vita, num. 28. Alias quidquid mystaris superiori
in lubro erat deorsum flecti cernitur, in ipsius Sigillis,
ac primo in imagine frontali Bibliorum apud Alema-
num in parietibus Lateran. et Mabillonem in Itinera-
rio Italico; quam esse pictam ante natos ex Hildegarde
conjuges liberos, adeoque anno circiter DCCCLXXII, pro-
bat metrica imaginis explicatio, in hos versus desi-
nens:

Nobilis ad lævam conjux de more venustat,

Qua insignis proles ad regnum rite paretur.

Hic ergo Carolus, annos jam XXVI natus, lubro ac
mento leniter dumtaxat obumbratus, ac veluti tum pri-
mum barbam emittens, conspicitur. Et talem credo
exhiberet Sigillum, si adesset chartæ, anno regni
quinto, decimo tertio kal. Novembr. datæ monaste-
rio San-germanensi, apud Mabillonem de re Diploma-
tica pag. 387; sicut similis charta fratris Carlomanni,
data in mense Martio anno regni primo (is erat
annus Christi DCCCLXIX) illum prorsus imberbem, refert
in figura hic 13, utpote tunc natum dumtaxat annos
XVIII. Progressu autem temporis, ut barba in mento,
sic et in sigillis crevisse Carolo invenitur, semper ta-
men decenter castigata fuisse. Talium unum est ex
Charta Dionysiensis monasterii, apud eundem Mabi-
llionem pag. 381, data anno XII et VIII Regni (Fran-
cici scilicet et Longobardici) et pag. 391 alterum ex
data VI Idus Maji Indictione VI, anno Imperii XII,
regni in Francia XLV, in Italia XXVIII, in figuris
hic 11 et 12.

33 Annus hic cum sit Christianæ æræ DCCCXIII,
Carolinæ vitæ penultimus; putet quantopere exerceant
illi, qui posterioribus seculis effingere Imperatorem no-
strum ceperunt, cum proluxa usque ad cingulum barba;
nec minus olim a me fuisse in contrariam partem er-
ratum, cum Maximiniensis unius diplomatis nixus si-
gillo, imberbem Carolum representante pro anno vitæ

D
alix Caroli
M. jam se-
nioris imagi-
nes,

E
in illarum
ultima erectæ
præter morem
mystaces,

ex quadam
forte erga
Romanos
indulgentia;

cum juvenis
Carolus fere
nulla barba,
F

vir et senior
decenter ca-
stigata usus
docetur ex
sigillis:

non item eam
prorsus abra-
sisse.

A xxxiii, in Propylæo ad Tom. 2 Aprilis; secutus sum asserentes, rasa aut saltem attonsa fere ad cutem barba, etiam extrema ætate, fuisse Carolum exprimendum; errasse item me, cum eo titulo suppositionis damnavi Osnabrugense quoddam diploma, inter monumenta Paderbornensia editum: quod justificari cupiens illorum Auctor ac Meca nas noster, ipsum ejus originale videre me fecit, et testimonium veritatis priori meo judicio contrarium sine cunctatione accepit; idque his etiam non illibenter facio publicum, datum viventi fidem etiam mortuo servatam cupiens. Non tamen Maximinianense diploma solius sigilli causa suspectum reddiderim, agnosceris cum Mabillonie pag. 138 Francorum Reges, etsi passim usi sint sigillis suam ejusque imaginem exprimentibus; tam Pipinum patrem, quam Carolum Magnum ejus filium, vel potius ipsorum Cancellarios, deficientibus genuinis, usos quandoque annulis signatoris quolibuscunque, etiam Bacchum, etiam Serapim profanos Deos referentibus. Proinde jam desino in Sanmaximiano illo requirere vultum Caroli, annum XL regnantis; sed suspicor adhibitam effigiem fratris Carolomanni, ante tot annos defuncti, ideoque sigillam istud pro coronide adjicio in fig. 14.

B

VITA I

Auctore Willibaldo Presbytero

Ex MS. Trevirensi et editionibus tribus, Canisii, Serarii, ac Mabillonis.

PROLOGUS.

Dominis sanctis et vere in Christo carissimis, Lullo et Megingozo Coepiscopis, Willibaldus, licet indignus, in Domino Presbyter. Percepto piæ Paternitatis vestræ affectu pariter et voto, non propriæ laudis litterali scientia confidens, sed debitum obedientiæ obsequium vestræ impendens Sanctitati, libenter parui; arduumque quod suggestistis opus, exiguis viribus inchoavi, ad perfectionis terminum sine tenus deducens. Sed obsecro, ut si quidpiam, aliter quam vestra voluntas expetierit, provenierit; infirmitatis meæ imbecillitatem, operisque impositi sublimitatem æquo animo sustineatis: quoniam maximum meæ * reverentiæ est indicium, cum vestræ Sublimitatis imperio obedientiæ operam non denego.

C Quod si dignum aliquid et nostris temporibus profuturum confecerim, divino utique muneri ac præcepti vestri desiderio conferendum est: quoniam pia quandoque desiderantis voluntas, et manum imitatur emuncteris, et impressionis suæ violentia vel minimam quandam desideratæ scientiæ dulcedinem parat, famelicumque impertiendo reficit.

2 Decevit enim Sanctitas vestra, insipientem sapientibus, et minus idoneum prudentibus cœquare ac præferre: et quod, sine nostro videlicet conatu, prudenti sermone revelare potuistis, hoc mihi velut ignaro imponere. Sed deprecor, ut quem præcepti vestri torcular deprimit, precatus assiduæ orationis infundat; et mentem ignaviæ caligine obtusam, voluntas spontaneæ dilectionis vestræ e somno resuscitet; ut ad ea ad quæ cogentibus vobis invitata est, tenacior vivaci sermonum narratione reddatur. Compulistis enim me, ut ad normam eorum, quorum aut vitæ castimoniam, aut morum sanctimoniam, sancti præcubito Patres eleganti verborum ambage chartis inserendo tradiderunt (petentibus religiosis ac Catholicis viris, quibus vel in Tusciæ partibus, vel in Galliæ terminis, vel in Germaniæ aditibus, aut etiam in Britannia

limitibus, S. Bonifacii Martyris fama miraculorumque coruscatio persitit) sicut discipulis ejus secum diu commorantibus, vel vobis ipsis referentibus comperi, præmium mediumque ac finem vitæ ejus, quanta valeam indagatione, litteris inseram.

3 Et quemadmodum primæ prævaricationis resolutio chirographo, et veræ lucis radio illucescente, Egesippus, qui sub Anacleto Romam venisse fertur, quinque ecclesiasticorum actuum libros, ob utilitatem legentium, edidisse perhibetur; Eusebias Cæsarensis, nominatissimus historiographorum Scriptor, cum Pamphilo Martyre et adjutore suo, suorumque ibi antecedentium temporum historias, mira eloquii dissertitudine texentes, infinita scriptis volumina ediderunt; necnon et Gregorius, qui erat vir beatæ memoriæ litterarum studiis eruditissimus, glorioso Apostolicæ Sedis culmine sedens, beatorum scribens Confessorum Vitam, dialecticum roiro ostendens moderamine, quatuor logica expressit ratiocinatione libros; qui hucusque Ecclesiarum inserti bibliothecis, elucubratam posteris scientiæ afferunt dignitatem; ita beati viri vitam, præcelsasque ejus virtutes, et cultum pietatis atque abstinentiæ robur, præsentibus ac post seculis seculis jubetis demonstrare.

4 Sed quamvis, ad demonstrandam tantarum rerum rationem, exiguum me parvumque fieri auctorem agnoscam; tamen exigente benevolentiae vestræ voluntate, hoc quod demandastis, vobis jubentibus, non propriæ præsumptionis insolentia fretus, sed assertione Catholicorum confusus, aggrediar opus: neque ex parvitatæ meæ stylo propriæ laudis præbens exemplum, dum his quisque instruitur formulis, et ad meliora profectus sui perfectione perducitur.

CAPUT I.

Infantia. Vita monastica. Studia. Virtutes. Sacerdotium. Iter in Frisiam vivente Ratbodo.

Illustrem igitur ac vere beatam S. Bonifacii summi Pontificis vitam moresque ejus, Sanctorum magnopere imitatione sacros, licet opacitate præpediti scientiæ, exili tamen opusculi hujus stamine innectere, ac simplici historiæ tegmine, quemadmodum religiosi viris referentibus comperimus; qui quotidiana ejus * colloqui et religionis conversatione sedulo præsentati, ea quæ audierunt vel viderunt, in exemplum posteris tradiderunt, congregata verborum varietate, texendo nitimur enodare; et ab exordio usque ad finem, quanta possumus indagatione, divinæ contemplationis ejus sanctimoniam revelare. Cum enim primævo puerilis ætatis decore, multa (ut solet) maternæ sollicitudinis cura ablactatus atque enutritus esset; magna nimirum * dilectione, ceterorum postposito amore filiorum, affectatus est a patre. Sed qui jam labentia cuncta animo subjecerat, et æterna magis quam præsentia cogitare disposuerat; cum esset annorum circiter quatuor seu quinque; Dei servitio se subjugare studuit, multoque mentis conamine de monasteriali jugiter vita insudare, et ad eam mentis quotidie nisibus anhelare. Cum vero aliqui, sicut illis regionibus moris est, Presbyteri sive Clerici, populares vel laicos prædicandi causa adissent, et ad villam domumque præfati patrisfamilias venissent; mox, quantum possibilitatis ejus pusillanimitas in infantia sua prævaluit, cœpit cum eis de cælestibus loquendo tractare; et, quod sibi suæque infirmitati in futurum proficeret, interrogare.

D

A. WILLIBALDO

E

studio obediendi.

F

*delectatione

Anno 4 aut 5
at. de monasterio cogitans,Auctor, Lullo
et Megingozo
Episcopis
incitantibus,

at. mecum

scribere profectur, quæ
ipsi et alii
ex discipulis
suggerunt,

A
A. WILLIBALDO
patris pri-
mum obsisten-
tis,

deinde morbo
castigati,

B

impetrato
assensu,

a

in illud reci-
pitur

*Ad optimum

Matth. 19.

solum septen-
nis:

piliusque insti-
tutionibus
insistit,

6 Cumque ita diu de cœlestibus diuturna me-
tis meditatione cogitaret, ac totum se in futurum
extenderet, et ad superna erigeret; patri etiam
demum hæc quæ animo gerebat revelavit, et ut
suarum consuleret voluntati rogavit. Quo comperto ob-
stupefactus pater, magna eum increpationis instan-
tia, partim minis ne se desereret prohibuit, partim
etiam blandimentis ad secularis curam instigabat
negotii; ut temporaneo eum transitoria heredita-
tis subjungeret lucro, et sese quandoque defuncto
suarum terrenarum facultatis custodem, imo etiam here-
dem relinqueret. Verbis quidem quamplurimis frau-
dulenta humanarum calliditatis usus versutia, tenerum
a cœpti perfectione propositi animum declinare
tentavit; magisque hanc suarum tolerabiliorem esse in-
fantia activam, quam vitam monasterialis militiæ
contemplativam, multiplici sermonum adulatione
promittit; ut vel sic a propositi huius conamine eum
cohiberet, et ad mundani luxu molliem incitaret.
Sed vir, jam Deo in pueritia plenus, quanto est a
patre plus prohibitus, tanto mentis arrepta fortitu-
dine cœlestem sibi acquirere thesaurum, et sacris
se conjungere litterarum studiis anxius anhelabat:
fitque mirum in modum, sicuti semper divina agere
solet misericordia, ut suo inbecillioris ætatis militi
Deus et cœptæ rei solatium, et anxie voluntatis
augmentum, obsistentisque repentinam patris mu-
tationem mentis providens condonaret; ita ut uno
eodemque temporis successu, et festina patrem
ægritudo, subitaneo jam imminente mortis articu-
lo, subreperit; et quia quantocius pueri, magno
temporis intervallo præpedita, voluntas succrevere-
rit; Dominoque Deo adjuvante, succrescendo im-
pleta sit ac perfecta.

7 Postquam enim, miro dispensationis Dei judi-
cio, carnalem ingens sancti viri patrem arripuerat
languor; deposita mox pristina mentis pertinacia,
puerum, propinquorum facta conventionem, ad mo-
nasterium, quod priscorum nuncupatur vocabulo
a Adestancastre, spontaneus, a Domino quidem
correptus, direxit; et fidei viro Wolfardo, qui et
Abbas extitit illius monasterii, per fideles suarum lega-
tionis nuntios redditum commendavit. Quem pueri-
libus adhuc in annis constitutus, sapienter suis
secum adstantibus amicis allocutus est; et quod
multo videlicet tempore, monasteriali se regule
subjicere desiderasset, rationabili prolata petitione,
sicut a parentibus pridem edoctus erat, indicavit.
Cui protinus Pater monasterii, inito Fratrum con-
silio, et eorum accepta (sicut regularis vite popo-
scit ordo) benedictione, consensum præbuit et effe-
ctum. Sicque vir Dei, carnali orbatu patre, * ad op-
timum nostrarum redemptionis secutus est Patrem;
terrenisque seculi renuntians lucris, mercimonium
deinceps æternarum hereditatis acquirere satagebat;
ut, juxta veridicam Veritatis vocem, patrem relin-
quendo ac matrem, aut agros, aut alia quæ huius
mundi, centuplum acciperet, et vitam æternam
possideret.

8 Expleto igitur, licet summam, primordiali
expositionis nostrarum ordine, quali se, in initio stu-
diosarum conversationis, sanctimoniarum subdiderit, bre-
viter protulimus; ut fabricæ a nobis fundamento
confecto, structuræ paulatim sublimitas ad summa
a litius erigeretur. Postquam igitur infantia septem
evolvuntur anni, puerilis adveniente decore ætatis,
etiam mira in eo scientiæ prævaluit fortitudo. Ma-
gna siquidem mentis et ineffabili gravitate, cœlesti
inspirante gratia, sicut obsequentia huius operis
documenta declarant, ditatus est; et multarum ca-
stinomia virtutum, juxta ostensum Sanctorum exem-
plar, præcedentium et venerabilium institutis Pa-
trum subditus, declaratus ac decoratus. Adeo enim

divino exarsit ingenio, ac lectionis apprime se sub-
didit exercitio, ut singulis quibusque additis tem-
poribus, momentis atque horis, annorumque curri-
culis, augerentur etiam in eo superna adjumenta,
divinaque donorum incrementa protectoris: et
quanto pastoralis pædagogio magisterii est prove-
ctus, tanto ad profectum æternarum beatitudinis (sicut
fideles confamiliaritatis illius viri pro certo testati
sunt) eum quotidiana ejus studia jugi laudis litte-
rali meditatione die noctique incitavere: et contra
infestas diabolicarum suggestionis persecutiones, quæ
tenerum sæpe apud mortales juventutis florem seu
nebulosa quadam cæcitatis caligine obtegere solent,
mirabiliter protexere: ita ut etiam, propter indesi-
nentem diuturnarum sollicitudinum ejus curam et sem-
piternam sacrarum legum examinationem, illecc-
brosa in eo adolescentiæ incentiva, et carnalium
desideriorum impetus primitus impingentes, Domino
Deo auxiliante, maxima ex parte sedavere, magis-
que ac magis ad communem provehant populorum
doctrinam: quam non multo transacto temporis in-
tervallo, secundum Pontificale Ecclesiasticarum defini-
tionis decretum, inchoavit, dilatavit, ac perfecit.

9 Quoniam caduca huius mundi contemnens or-
namenta, monasterialis vitæ normam in infantia sua
rite, sub moderata Patris præfati gubernatione,
annos quamplurimos custodivit; donec pueritiæ
fasciente lascivia, et pubertatis inchoante adoles-
centia, ardentior illum ingenioli sui voluntas ac-
cendit, ut ad finitima quoque monasteria, magiste-
rialis lectionis provocatus penuria, cum consensu
atque consilio conservorum fidelium Patrisque mo-
nasterii perveniret. Cumque voto simul et inten-
tione, Omnipotentis sibi adesse incessanter magna
precorum instantia suffragium postularet; tandem di-
vina cœlitus inspirante gratia, ad monasterium quod
usque hodie b Nutselle dicitur, pervenit; et beatæ
memoriæ Winberchti Abbatis, qui venerabiliter
prædictum sub regulari disciplina regebat monaste-
rium, spiritali litterarum diligentia provocatus,
elegit magisterium, Fratrumque secum in Domino
viventium contubernia.

10 Ac sic servorum Dei junctus consortio, de-
votum Domino Deo servitium, et laboriosam vigilia-
rum instantiam, lectionisque divinæ operam, in-
genti meditationis studio, exhibuit: ita ut maxima
demum Scripturarum eruditione, tam Grammaticæ
artis eloquentia et metrorum medullatæ facundia
modulatione, quam etiam historiæ simplici exposi-
tione, et spiritalis tripartita c intelligentiæ interpre-
tatione imbutus, detandique peritia laudabiliter
fulsit, ut etiam aliis demum paternarum extiterit pæ-
dagogus traditionum, et auctor magisterii, qui et
discipulus antea subjectorum esse non recusavit.
Quoniam sacræ mos est conversationis, ut præferre
se ceteris pertimescat, qui subjici aliis maluerit
(quia et rectæ obedientiæ operam subjectis impen-
dere non valebit, quam superna Prælati dispensa-
tione juste non exhibebit) hanc etiam ita omnibus
in commune viventibus, et maxime suo sub regu-
lari videlicet disciplina Abbati monachica subditus
obedientia præbebat, ut labore manuum quotidiano
et disciplinali officiorum administratione, incessan-
ter secundum præfinitam beati Patris Benedicti
rectæ constitutionis formam insisteret; omnibus
exemplum bene vivendi, in verbo conversatione, in
fide et castitate se præbens, ut omnes de fructu
ejus perciperent; et ipse omnium mercedis æternæ
perciperet portionem.

11 Sed et humilitatis quoque ejus et caritatis
excellentiæ solus qui occultorum est cognitor
Deus, intimæ inspectionis suæ consideratione novit,
qua omnes sibi commilitones solerti cura subjun-
xerat,

magno cum
profectu:

E
tum alio mi-
grat studio-
rum causa:

b

deinde docet
Fratres

F

c

exemplum
virtutis
factus,

Monachis un-
dique acce-
dentibus,

A xerat, ut ab eis timori pariter haberetur et amori : et quem divina lectione haberent socium, mutuo Apostolicæ admonitionis honore prævenirent ut patrem. Tantaque in eo affabilitatis erga Fratres et cœlestis doctrinæ succrevit magnitudo, ut rumore sanctæ exhortationis ejus crebrescente, fama multis per monasteria tam virorum quam etiam Virginum Christi apertissime claretur : quorum quidem quamplurimi, virili sexus robore confortati, et lectionis instantia incitati ad eum confluxere ; et saluberrimæ scientiæ fontem potantes, numerosa Scripturarum volumina legendo recensuere : quibus vero * sexus infirmioris imbecillitas inerat, et assidua pergendi abnegabatur facultas, tantæ sibi sapientiæ virum, divini inflante spiritu amoris, præsentari fecerunt ; paginarumque transcurrentes seriem, cœlesti instanti scrutinio inhæresere, et sacramentorum arcana mysteriorumque abdita jugiter meditabantur. Quem ita superna sublevavit gratia, ut juxta egregii Prædicatoris exemplar et gentium Doctoris vocem, forinam habens sanorum dictorum, in fide et dilectione Jesu Christi solite * currens, seipsum probabilem exhiberet Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.

ANNOTATA G. II.

a Adescancastre, *Anglo-Saxonibus Exanceaster, vulgo Excester, Latinis Exonia, Romanis Isca Danmoniorum, sic dicta quasi Castrum ad Iscam sive Escam fluvium, eratque Devonix (in qua natus Bonifacius erat Cridianti, vulgo Kirton) metropolis, etiam a Monachis apud Cambdenum Monketon seu Monasterium dicta. Consule 7 Februarii nostri, ad Vitam S. Richardi §. 3 num. 17.*

b Nutselle, *Othlono Nuscelle, in Southamptonia.*

c Scilicet, *Litterali, Tropologica et Aungogica seu Mystica.*

CAPUT II.

Sacerdotium susceptum, item in Frisiam vivente Ratbodo, deinde Romam, hinc in Germaniam, iterumque in Frisiam ad S. Willibrordum.

Ad generalem ergo quotidianæ contemplationis ejus formam, et diuturnam parsimoniæ continentiam, sermo a nobis aliquantisper directus derivatur : ut per singulos quosque ascensus, sublimia hujus sancti viri opera propensius, compendiosa verborum raritate sequamur, studiumque vitæ per omnia venerabilis Bonifacii subtilius indagando prosequamur : ut et æqua libraminis moderatione exemplar nobis æternitatis, et potens fiat Apostolicæ eruditionis norma. Qui per Sanctorum exempla arduam cœlestis intelligentiæ semitam feliciter scandens, ne prævium populis ducatum præbens, portam Domini Dei nostri, quam Justi intrabunt, ipse ingressus aperuit ; et ab infantia sua usque ad decrepitam ætatis senectutem, præteriterum non mediocriter Patrum sapientiam imitatus est ; dum Prophetarum jugiter et Apostolorum verba, stylo sanctitatis conscripta, et gloriosam Martyrum passionem, nimirum apicibus litterarum insertam, sed et Evangelicam Domini Dei nostri traditionem quotidie commendabat memoriæ ; et secundum Apostolum, sive mundicasset, sive bibisset, sive aliud aliquid egisset, laudis semper præconium et devotæ fastigium jubilationis tam mente quam et ore persolvebat Deo, juxta illud Psalmographi : Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. In tantum enim Scripturarum exarsit

desiderio, ut omni se intentione earum imitationi D et auditioni sæpius conjungeret : et quæ ob doctrinam populorum conscripta sunt, ipse, mira eloquii disertitudine et solertissima parabolarum assertionem, efficaciter prædicando retexit. Cui tale discretionis temperamentum inerat, ut et vigori correptionis mansuetudo, et vigor prædicationis mansuetudini non deesset : sed quem zelus accenderat vigoris, mansuetudo mitigabat amoris.

13 Divitibus ergo ac potentibus, liberisque ac servis æqualem sanctæ exhortationis exhibuit disciplinam, ut nec divites adulando demulceret, nec servos, nec liberos distractione prægravaret : sed juxta Apostolum, omnibus omnia factus est, ut omnes lucrificeret. Qui et doctrinæ cœlestis documentum, non sua ante tempus arripuit arbitrio ; nec obstinationis suæ rapina usurpatum acquisivit : sed sanctæ humilitatis profectu, triginta aut amplius annorum habens ætatem, magisteriali et familiari sublevatus electione, juxta canonicæ constitutionis regulam suscepit, et ad Sacerdotalis officii gradum diversis donorum ditatus muneribus accessit ; ita ut elemosynis quidem misericordiæque operibus, quantum sub regulari monasteriali prævuluit distractione, opere penitus ac voluntate deserviret. Sed et nocturna vigiliarum spatia omnibus horis præveniens, orationis se sollicitus laboriosa operatione exercuit : ejus nec patientiam ira subripuit, nec longanimitatem furor commovit, nec libido continentiam expugnavit, nec abstinentiam gastrimargia violavit : sed ita omni se jejuniis frugalitate subjugavit, ut vinum et siceram non bibens, utriusque Testamenti imitaretur Patres, et cum egregio gentium diceret Doctore ; Castigo corpus meum, et servituti subjicio ; ne forte aliis prædicans, ipse reprobis efficiat.

14 Collecta ergo sparsim superius sublimitate sancti hujus viri virtutum, silentio quæ subsequuntur minime prætermittenda æstimamus, quæ et fidelium didicimus relatione virorum, et manifesta equidem scripturæ patefactione exerere curamus, quanta suarum perseverantia virium et cæptis bonis inhæreret, et ad alia quæque festine properando animum incitaret. Cumque diutius mentem supra enumeratis virtutibus edomaret, et de die in diem ad altiora bonorum documenta sub prædicto se Presbyteratus gradu proveheret ; jam regnante a In West-Saxonum Rege, subitanea quædam incubuerat, nova quadam seditione exorta, necessitas : et statim synodale a Primatibus Ecclesiarum, cum consilio prædicti Regis, servorum Dei factum est Concilium. Moxque omnibus in unum convenientibus, saluberrima de hac recenti dissensione consilii questio inter Sacerdotes Ecclesiastici Ordinis gradus sapienter exoritur, et prudentiori inito consulto fideles in Domino legatos ad Archiepiscopum Cantuariæ civitatis nomine b Beretwaldum destinandos deputarunt ; ne eorum præsumptioni aut temeritati adscriberetur, si quid sine tanti Pontificis agerent consilio. Cumque omnis Senatus et universus Clericorum ordo tam providenti peracta collatione consentirent, confestim Rex cunctos Christi famulos allocutus est, et cui hujus præfatæ legationis nuntium imponent, seiscitatus est.

15 Tunc repente summus in Christo Archimandrita, qui prædicto præerat monasterio, nomine c Winbercht : et Wintra, qui monasterio quod dicitur Disselburg præsidebat ; et Beerwald, qui divina coenobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo Glestingaburg d, regebat ; necnon et alii multi hujus sancti propositi Patres, sanctum hunc virum accitum adduxerunt ad Regem : cui et nuntium Rex et legationis notitiam imposuit, et adhibitis

A. WILLIBALDO

1 Cor. 9.

anno ætatis
30 ft Sacerdos :

E

1 Cor. 9.

a
Synodi statuta ad Archiepiscopum deferret :

F

b

c

d

A adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam
A. WILLIBALDO nuntio sibi imposito, juxta mandatum seniorum, prospero itinere pervenit ad Kent; et Archiepiscopo, summi Pontificatus insula prædico, sapienter cuncta, quemadmodum edoctus erat a Rege, per ordinem revelavit: et sic spontaneo accepto responso, post non multos dies reversus est ad patriam; præfatoque Regi, prædictis servis Dei secum adsistentibus, a venerabili Archiepiscopo spontaneum scienter detulit responsum, et magnum universis contulit gaudium: ac sic deinceps, mira dispensationis Dei benevolentia, nomen ejus diffamatum est, et celebre apud omnes, tam seculares dignitates, quam etiam Ecclesiastici officii ordines habebatur; ita ut amodo jam proficiens in futurum, synodali sæpissime eorum intererat instituto.

Abbate ægre consentiente

B 16 Sed quia mens Deo dicata favoribus non attollitur humanis, nec laudibus sublevatur; cœperat ad alia, multa solitudinis cura, attentius propere; et parentum affiniumque suorum consortia devitare, et peregrina magis quam paternæ hereditatis terrarum loca desiderare. Sed cum sic longo temporis intervallo secum solertissime deliberaret, ut patriam parentesque desereret; tandem accepto beatæ memoriæ prædicti Patris consulto, cuncta animi sui secreta, intra conscientiam antea abscondita, patenter aperuit; et magnæ precum instantia ad consensum suæ voluntatis sancti viri animum provocavit. Qui etiam magna primitus admiratione obstupefactus, poscenti sane supplicantiq; desideratum ad tempus contradixit iter, ut cœpti propositi sedaret industriam. Sed ad extremum, invalescente omnipotentis Dei providentia, convaluit etiam sermo petentis: et tanta Abbatis Fratrumque suorum secum sub regulari disciplina viventium devotione adoptatum inchoaverat iter, Dominoque Deo dispensante compleverat; ut ei etiam humani sumptus solatia libenter impenderent; et magna cordis commotione, lacrymarum diutius infusiones, orationumque supplicationes pro eo ad Dominum funderent.

discedit Londinum,

C et inde navigat Dorestadium:

f Ultrajecti a Rathbodo frustra petit facultatem prædicandi:

17 Hic etiam dum spirituali confortatus armatura, et seculari sublimatus sumtura, utriusque vitæ stipendiis minime careret; adhibitis secum duobus aut tribus Fratribus, quorum corporali spiritualique indigebat sustentaculo, profectus est: ac sic immensis peragratiss terræ partibus, prospero ovans Fratrum comitatu, pervenit ad locum ubi erat forum rerum venalium, et usque hodie antiquo Anglorum Saxonumque vocabulo appellatur e Lundenwic: ac non multo transacto postliminio, nautarum naviter novus quidem epibata, consentiente nauclero aggressus est navem; nauoque impetso, prospero ventorum flatu pervenit ad Dorstat; ibique aliquamdiu commoratus, debitum Domino Deo exolvit die noctuque præconium. Sed quoniam gravi ingruente Paganorum impetu, hostilis exorta f dissensio, inter Karolum Principem gloriosumque Ducem Francorum, et Rathbodem Regem Fresorum, populos ex utraque parte perturbabat; maximeque pars Ecclesiarum Christi, quæ Francorum prius in Fresia subjectæ erant imperio, Rathodi incumbente persecutione, ac servorum Dei facta expulsionem, vastata erat ac destructa; idolorum quoque cultura, extructis delubrorum fanis, lugubriter renovata; tunc vir Dei perspecta perversitatis nequitia pervenit ad Trecht; ibique aliquantis expectatis diebus, advenientem Regem Rathbodem allocutus est, ut multis illarum circumvallatis ac conspectis terrarum partibus, utrum sibi in futurum prædicationis uspiam patesceret locus, perquireret: proponensque animo, ut, si qua in parte hujus populi patesceret aditus, quo Evangelium claresceret, verbi quidem

Dei semina ministraret: quod etiam multis transactis annorum curriculis gloriosa martyrii testificatio comprobavit.

18 Sed quia Sanctorum singulare munus est sanctitatis; dum ad tempus suum sine spiritualis virore germinis laborem minime pollentem perspiciunt, ad alia prorsus loca fecunda laboris cum fructu migrant: quoniam incassum inhabitatur locus, si et fructus deest sanctitatis. Sanctus enim vir, dum sterilem aliquamdiu Fresorum terram inhabitaret, et æstatis autumnique aliquantulum tempus præteriret; jam arida cœlestis rore fecunditatis reliquerat arva; et ad natale, suis cum supradictis conviatoribus, solam migravit: ac monasterii sui secreta petens, etiam ibidem, secundi anni hiemem, tripudantium Fratrum amore susceptus, hiemando * transegit, ut apostolicam Doctrinæ gentium vocem imitaretur dicentis: Ibi enim constitui hiemare.

19 Transcursis jam ex parte sancti viri virtutibus, subsequencia ejus, quemadmodum rem rumigerulis referentibus gestam comperimus, patenter proferimus: ut apertior in perpetuum vitæ morumque ejus, ad normam sanctæ conversationis illius tendentibus, pateat callis. Cumque ingens peregrinationis exegisset discrimen, gurgitumque maris evasisset dispendium, et Fratrum suorum iterum reversus se societati dedisset, eorumque contubernio dies deinde plurimos injunxisset; gravi demum mentis arreptus est mœrore, et recenti oppressus animi tristitia; dum senilia jam Magistri membra infirmari conspiceret, extremumque adstante Monachorum congregatione obitus sui diem, languoris convalescente immensitate, vibrando palpitandoque imminere; et tandem deposito corporis ergastulo, sub tristi mœrentium aspectu Fratrum, ultimum efflare spiritum videret. Quia in Sanctorum frequenter cordibus compassionis specialiter conlensens refulget pietas, qua ad tempus sedulo solent contristari; sed Apostolico inherentes præcepto in Domino jugiter consolantur; jam blande adorsus est Fratres, et spiritualibus eos colloquiis memor paternæ traditionis hortatur, ut regularis jugiter constitutionis formam et ecclesiasticæ definitionis normam in omnibus conservarent; et ut Patris cuiuslibet spiritualis se subjungerent imperio, instruxit. Tunc omnes unanimiter consonis instabant vocibus, et sanctum hunc virum, qui illo dicebatur in tempore Winfrid, cuncti precabantur, ut pastorale super eos Abbatis suscipere magisterium. Sed refutatis mox patriæ facultatibus, et primatu regiminis abjecto, ad prædestinata jam promptus ac paratus, solerti se cura excusavit, omnemque haredum substantiam abnegando renuit.

20 Cum vero hiemale jam tempus præteriret, et calor æstatis candesceret, pristinaque labentis anni renovaretur intentio; omni solitudine iter omissum iterando renovare studuit. Tunc litteris etiam commendatitiis a beatæ memoriæ g Daniele speculatore plebis Dei acceptis, ad limina Apostolorum Romam venire tentavit. Quem tamen resistentium aliquamdiu Fratrum orbata Patre impedivit necessitas, caritasque ejulantium ac compassio utrobique dolentium ad tempus obsistebat; ita ut magno quidem mentis angore premeretur, et in quam se verteret partem ignoraret. Metuebat enim ne grex magistro commissus, jam sine vigilantis pastoris custodia eo decedente luporum morsibus pateret; et ut peregre proficiscendi, autumnale sibi deficeret tempus, formidabat. Cumque Omnipotens, solita non immemor pietatis suæ clementia, servum suum tanta animi pressura perturbatum ex anxio vellet dolore eripere, et jucundum gregi pro-

D

in Angliam ad suum monasterium rediit:

* transegerat Tit. 3

E

Abbatis mortui locum suscipere renuit:

F

g a S. Daniele Ep. acceptis commendatitiis

videre

A videre magistrum; jam præfati Antistitis erga Fratres intestina facta est meditatio, et bonæ indolis virum, nomine Stephanum, huic præsidere fecit Ecclesio; et sanctum hunc virum, per longas peregrinationis vias ire volentem, ad loca incolumem destinata direxit.

navigat in Gallias;

h

transgressus Alpes.

B Romam venit:

i pluribus cum S. Gregorio agit:

C

litteris ejus instructus, k

l et salutato Luitprando Rege,

in Turingia verbum Dei prædicat,

21 Qui protinus quidem valedicens Fratribus, profectus est; locumque, per longa terrarum spatia, qui jam prædictus dicitur Lundenwic, voti compos adiit; et celocis celeriter marginem scandens, cœpit ignotas maris tentare vias; tripudiantibusque nautis, immensa Coro flante carbasa consurgebant, et pleno vento prosperoque cursu ostia fluminis citius quod dicitur *h* Cuent, omni jam expertes periculo naufragii adspiciunt, et ad aridam sospites terram perveniunt. Sed et castra metati sunt in Cuentawic, donec superveniens se collegarum multitudo congregasset; omnibusque collectis, per singulos quosque dies, imminente hiemis frigore, prolecti sunt; multasque Sanctorum ecclesias orando adierunt, ut tutius opitulante Altithrono Alpina montium jura transcenderent, Longobardorumque erga illos humanitatem mitius sentirent, militumque malitiosam superbiam ferocitatem facilius evaderent. Cumque, Sanctorum suffragante patrocinio et Domino Deo dispensante, omnis cohors contubernalem, comitatu hujus sancti viri inherens, limina B. Petri Apostoli prospere aggressus est; immensas statim Christo pro sospitate eorum grates persolvunt; atque ecclesiam S. Petri Principis Apostolorum magno cum gaudio ingressi, abolitionem peccaminum postulantes, diversa quidem munera eorum quamplurimi detulerunt.

22 Transactis autem diebus non multis, sanctus iste vir venerabilem Sedis Apostolicæ Papam, beatæ memoriæ *i* Gregorium, a primo secundum, et novissimo priorem, allatus (qui et vulgarica Romanorum lingua dicitur Junior) omnem sibi per ordinem itineris sui atque adventus occasionem manifestavit; et quali anxius desiderio diutius desudasset, aperuit. Sanctus itaque Papa, repente hilari vultu arridentibusque oculis intuitus in eum, inquisivit an litteras ab Episcopo suo commendatitias detulisset. At ille etiam exempto pallio, chartam ex more involutam litterasque protulit, deditque mirabili sanctæ recordationis viro: qui statim acceptis litteris annuit ei ut abiret. Apostolicus vero Papa perlertis litteris, et recensita commendatitiæ conscriptionis charta, sedulum deinceps cum eo habebat quotidiana disputationis colloquium, donec proficiscendi redeundique æstivum instaret tempus.

23 Cum vero Nisan mensis, qui est Aprilis, præteriret; et Jair, qui est Majus, jam portæ patescerent; tunc etiam postulata atque accepta benedictione et *k* litteris a beatissimo Papa, ad inspicandos immanissimos Germaniæ populos directus est; ut, an inculta cordium arva, Evangelico arata vomere, prædicationis semen recipere voluissent, consideraret. Ac sic extemplo, collecta numerosa Reliquiarum multitudine, reciproco suorum reditu conservorum Italiæ fines adiit; optimamque Longobardorum Regem Liodobrandum *l*, pacificis salutatum muneribus, compellavit; et honorifice ab eo susceptus, lassata ex itinere membra repausabat; ac sic remuneratus, ardua ac plana agrorum peragrans spatia, prærupta Alpium jura transcendit: incognitosque Bajoariorum et confines Germaniæ terminos aggrediens, in Turingiam, juxta mandatum Apostolicæ Sedis, considerando progressus est; ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ suetum camporum circumvolat arva, et numerosam redolentium herbarum copiam pennigeris molliter perstrepsens alis circumvolat, carpentique rostro per-

tentat, melliflua ubi nectaris lateat dulcedo; et suis cam, omni penitus mortiferi succi amaritudine contemta, alveariis invehit; et, secundum quamdam Apostolicæ ratiocinationis eloquii similitudinem, omnia probat, et quod bonum est tenet.

24 Sanctus itaque vir Dei in Turingia, juxta insitum sibi mandatum Apostolici Pontificis, Senatores plebis, totius denique populi Principes verbis spiritualibus affatus est; eosque ad veram agnitionis viam et intelligentiæ lucem provocavit, quam olim ante, maxima siquidem ex parte pravis seducti Doctoribus, perdiderunt. Sed et Sacerdotes et Presbyteros, quorum alii religioso Dei omnipotentis cultu incaluerunt; alii quidem fornicaria contaminati pollutione, castimonie continentiam, quam sacris servientes altaribus servare debuerunt, amiserant; sermonibus Evangelicis, quantum potuit, a malitiæ pravitatem ad canonicæ constitutionis rectitudinem correxit, admonuitque atque instruxit. Et Franciam deinde Fratribus secum comitantibus ingressus est: statimque audita *m* Ratbodi Fresonum Regis morte, alveum quidem fluminis, magno gavisus gaudio, navigio ascendit, optans quod etiam Fresia recepisset verbum Dei, et ad incultas cœlesti prædicatione terras pervenit. Jamque atrocis cessante Regis Ratbodi persecutione, d. cetrinæ cœlestis semina ministravit; et verbi Dei fame expulsa, famelicam paganicæ superstitionis multitudinem æternæ prædicationis refecit pabulo.

25 Cumque desiderantis repente mentem spontaneus operis sequeretur effectus, et votiva prædestinata doctrinæ lux Domino Deo dispensante claresceret, Karolique Ducis gloriosi super Fresones roboratum esset imperium; jam buccina cœlestis verbi increpuit, et prædicatorum adveniente superni roris fertilitate, vox intonuit Dei: etiam per *n* Willibrordum virum venerabilem ac cooperatores ejus propagatus est sermo. Sed qui messem quidem multam, operarios autem paucos in messe cernebat sanctus hic Dei famulus, cooperator factus etiam est, per tres instantes annos, Willibrordi Archiepiscopi: multumque in Christo laborans, non parvum Domino populum destructis delubrorum fanis et extractis ecclesiarum oratoriis, præfato Pontifice opitulante, acquisivit.

26 Cum vero summus hic tenuisset Pontifex, et ætatis plurimis gravaretur annis: decrevit etiam, suggerente discipulorum cœtu, ut solatium tanti ministerii suæ decrepitæ senectuti provideret, et fidelem de parva congregatione virum eligeret, qui tanto præesse potuisset populo. Accitoque hoc Dei famulo, salutari eum instructione admonuit, ut Episcopalis regiminis suscipere gradum, et ad regendum Dei populum sibi subveniret. Qui etiam humiliter repente respiciens, minime se dignum esse Episcopatus gradu referebat; et ne sibi tantæ dignitatis fastigium, *p* adolescentiæ adhuc in annis constituto, imponeret, deprecatus est; et quoniam quinquagesimi anni, juxta *q* canonicæ rectitudinis normam, necdum pleno reciperet ætatem, testatus est, ut omni se penitus excusationis tergiversatione ab hujus gradus celsitudine declinaret. Prædictus itaque tam sancti præconii Pontifex, placidis illum verbis increpavit, et diligenti eum cura ad hujus propositi gradum instigavit, populique subjecti maximam magnopere paupertatem prædicebat. Sed cum neque sic correptus, ad suscipiendum hujus celsitudinis gradum consentiret, per longas tricationum moras spiritualis inter eos exorta contentio, et consona pulchræ discretionis facta est dissensio.

27 Illic vero grandi præventus humilitate, tanti gradum contradixit honoris; ille autem piissimi appetitu lucri irretitus, salutem concupivit animarum.

D
A. WILLIBALDO
1 Thess 2

magno fructu:

*m
et mortuo Radbodo in Frisia laborat,
E*

cum S. Willibrordo, per triennium:

*a quo successor ordinandus,
F*

*I
q*

constanter se excusat.

A rum. Cumque sic diversa jam sermocinationum verba invicem protulissent; sanctus hic Dei servus, velut in spirituali quodam stadio positus, placide prorsus excusationis exerens sermonem, ait: O summæ sanctitatis Pontifex, o spiritualis prœdicator agonis, ego enim a beato sanctæ recordationis r Gregorio Papa Germanicis mandatum gentibus detuli: ego Apostolicæ Sedis legatione fungens, ad occidentales Barbarorum regiones, sponte tuæ me dominio gubernationis injunxi, et propriæ voluntatis arbitrio, ignorante Dominorum sublimitatis arbitrio, quorum usque in hodiernum diem spon- sionis voto constrictus sum, servitutique subiectus: quapropter, sine Apostolicæ Sedis consultu, et authenticæ jussionis mandato, tam præclaræ sublimi- tatis ordinem suscipere non audeo. Sed et alia quæ- que rationabili petitionis supplicatione verba pro- ferebat, dicens: Obsecro igitur, ut me propriæ spon- sionis vinctum catenis, ad has ad quas primitus a Sede Apostolica missus sum terras, destinando dirigas. Cui protinus vir Dei, audita tantæ profes- sionis causa, data ei benedictione, licentiam dedit abundi.

B

ANNOTATA G. H.

a In, sive Ina, Occidentalium Saxonum in Bri- tannia Rex pius ac Catholicus, cujus Acta illustravi- mus ad diem 6 Februarii, diu regnavit, ab anno cir- citer 688 ad 726.

b Berchtwaldus fuit Archiepiscopus ab anno 693 ad 731. Consule Bedam lib. 3 cap. 9 et 24. De eo egimus 9 Januarii.

c Disselburg, Othlono Wesselburgh, aliis etiam Tisselbourg. Videtur extitisse in pago jam Tisburie dicto, in Comitatu Wiltoniensi.

d Est id Glastoniense, antiquissimum in agro So- mersetensi monasterium vulgo Glaustenbury dictum: ubi hic memoratus Berwaldus Abbas creatus dicitur anno 705, in Monastico Anglicano pag. 13.

e Londinum, ab Anglo-Saxonibus appellatum Lon- denwic, testatur Camdens in Middelsexia.

f Bellum Caroli Martelli cum Rathbodo, in Anna- libus Francorum apud Chesnæum, sub initium tomi 2, adscribitur anno 716.

g S. Daniel Episcopus Wintoniensis in Southam- ptonia ab anno 705 ad an. circiter 723, colitur 10 Decembris. Ad hunc extant tres S. Bonifacii epistolæ, et ad ipsum una S. Daniclis inter Notas Serrarii, respondens carum primæ, quæ ibi est tertia. Alia extat 33 data ad Christi fideles, ut in hoc itinere excipere- tur. At data ad S. Gregorium, non extat.

h Cancium seu Quancia flumen in Morinis, vulgo Canelhe, a quo Quantavicus portus, prope oppidum Stapulas, vulgo Estaples.

i Acta S. Gregorii II Papæ illustrata sunt ad diem 13 Februarii, §. 4 ejusdem res gestæ circa S. Bonifacium: ac propter ejus zelum in conversione Germanorum, diximus posse appellari Apostolum Germanorum, sicut S. Gregorius I Apostolus An- glorum, ob Apostolicos viros ad conversionem utrius- que gentis ab utroque missos: quod autem Secundi successor immediatus Gregorius III, hic vocetur no- vissimus, eo fit, quod Quartus non nisi 100 post illos annis creatus sit, postquam hæc scripta essent.

k His literis Pontifex commisit illi curam præ- dicandi in cunctis Germaniæ populis. Ex sunt datæ Idibus Maji, imperante Augusto Leone, anno tertio Imperii, Indictione 2. Is est annus Christi 719.

l Liodebrandus, aliis Liutprandus, regnavit ab anno 712 ad an. 743.

m Mors Rathbodi annotatur in supra citatis Anna- libus ad annum 719. Tunc de inimico Catholicæ Ec-

clesiæ Rathbodo consternato grotulatur illi Bugga D sive Eadburga Abbatisa, inscripta Fastis sacris ad 18 Julii.

n Colitur S. Willibrordus 7 Novembris.

o Anno scilicet 720 et duobus sequentibus.

p Adolescens scilicet in notitia functionis Apostolicæ, et rerum istic gerendarum.

q Edouardus Marten, in ejus Vita, arbitratur, in Anglia observatum, ne quis ante annum ætatis tri- gesimum Sacerdos, aut quinquagesimum Episcopus consecraretur: et hanc consuetudinem hic appellari canonicam rectitudinem, cum alioquin lex Ecclesiastica non extet: neque id passim observatum, imo et ipse ante illam ætatem a S. Gregorio II ordinatus est. Mabilio existimat Bonifacium hic respicere ad illud Numerorum 8 §. 24, ubi præcipitur ut Levitæ usque ad annum 50 ministrent, deinde custodes sint vasorum sacrorum, quod S. Gregorius lib. 2 Dialogorum cap. 2 aptat Pastoribus animarum.

r Est hic omnino memoria lapsus Willibaldus, de Gregorio, quasi de mortuo loquens: ille enim primum obiit anno 731, quando Bonifacius ex nostro calculo superabat annum ætatis quinquagesimum, natus circa annum 680.

CAPUT III.

E

Hessis conversis, Episcopus Romæ ordinatur Bonifacius: Turingiam excolit, monasteria condit, et tertium Romam abit, dein Synodos celebrat.

Tui etiam statim proficiscens, pervenit ad locum cui nomen iuseribitur Amanaburch, a juxta Apo- stolum enutritus verbis fidei et bonæ doctrinæ quam assecutus est. Per singulos enim a proœmio gradus, virtutis documenta et laboris in Domino constantiam hujus sancti viri perstrinximus, ut sequentia sub- tilius bonorum ejus exempla congoblatim ad memo- riam revocemus. Cumque ingentem Domino populum in Fresonibus acquireret, multique ab eo spirituali doctrina edocti ad agnitionem veritatis, irradianti- bus veræ lucis radiis, pervenirent; Domino patro- cinante, alias Germaniæ prædicandi causa partes adiit; et supradictum locum, cui gemini præerant germani, b Detdic videlicet et Dierolf, Domino auxiliante obtinuit; eosque a sacrilega idolorum censura, qua sub quodam Christianitatis nomine male abusi sunt, revocavit; ac plurimam populi turbam, rectæ patefacta intelligentiæ via, errorum deposito horrore, a malevola Gentilitatis supersti- tione retraxit; et monasterii, collecta servorum Dei congregatione, cellam construxit.

29 Similiter et juxta fines Saxonum, Hessorum populum Paganicis adhuc ritibus oberrantem, a dæ- moniorum, Evangelica prædicando mandata, cap- tivitatem liberavit; multisque millibus hominum expurgata Paganica vetustate baptizatis, idoneum nuntium ac fidelem suarum litterarum portitorem, nomine Binnam, Romam direxit: Patrique vene- rabili Apostolicæ Sedis Pontifici, universa quæ cir- ca illum Domino dante facta sunt, muta quidem littera ministrante, per ordinem revelavit; et quod magna multitudo hominum, divino illustrante Spi- ritu, regenerationis perciperet sacramentum, ma- nifestavit. Sed et de rebus, quæ ad quotidianam Ecclesiæ Dei necessitatem populique proventum pertinebant, plura ob consilium Sedis Apostolicæ interrogando conscripsit. Cum enim aliquantos dies præfatus hic nuntius prædicto maneret loco, et jam reditus sui tempus instaret, tunc etiam a præfato Sedis Apostolicæ Pontifice, mutuum lega- tionis suæ responsum accepit; et statim reversus chartam

Amanabur- gum excurrit: 1 Tim. 1.

a

et multis ibi conversis,

b

F monasterium construxit.

Hessos con- vertit:

de successu informat Ro- manam Ponti- ficem:

A chartam Sedis Apostolicæ conscriptionis, jam non multo transacto tempore, Magistro attulit.

ad eumque
profectus
ipse,

30 Cuique sanctus vir allatas legisset litteras, carptim se invitatum ad Roëam intellexit, festinusque summum obedientiæ gradum implere tentavit; clientumque confestim stipatus caterva, et Fratrum circumseptus agmine, Francorum ac Burgundionum, Italiæ jam collibus Alpium transeensis, limitum fines militumque terminos transmigravit: et Romanæ urbis mœnibus conspectis, Altithrono repente condignas gratiarum laudes rependit, et ad B. Petri mox ecclesiam perveniens, diligenti se oratione munivit. Cuique lassata membra paulisper quievisset, jam B. Gregorio Apostolicæ Sedis Pontifici nuntiatum est, quod hic Dei famulus adveniret: qui etiam bene susceptus, in xenodochium adductus est. Adveniente itaque opportuno colloquutionis eorum die, et ad basilicam B. Petri Apostoli adventante glorioso Sedis Apostolicæ Pontifice, confestim hic Dei famulum invitatus est: et cum paucis ad invicem ac pacificis se salutassent verbis, jam de Symbolo et fidei Ecclesiasticæ traditione Apostolicus illum Pontifex, inquisivit. Cui mox hic vir Dei humiliter respondit, dicens: Domine Apostolice, novi me imperitum, jam peregrinus, vestræ familiaritatis sermone: sed queso ut otium mihi et tempus conscribendæ Fidei mihi concedas, et muta tantum littera meum rationabiliter fidem adaperiat. Qui etiam protinus concessit, et ut festine hanc scripturam deferret imperavit.

fidei suæ
formam
scripto tradidit
Papæ,

31 Cum aliquanto temporis evoluto spatio sanctæ Trinitatis fidem, urbana eloquentiæ scientia conscriptam, detulisset, reddidit Præfato Pontifici: expectavit nihilominus dies aliquos, sic saltem reinvitatus est; et Lateranum inductus, humiliter prono vultu postulata benedictione, pedibus Apostolici Pontificis advolutus est. Qui repente eum relevavit a terra; et chartam, in qua integra et incorrupta fidei patuit veritas, huic famulo Dei reddidit; eumque consedere fecit, et salutari eum admonitione doctrinæ instruxit, ut hanc sine intermissione intemeratam Fidei munitionem observaret, et aliis instanter suarum pro possibilitate virium prædicaret. Multa quoque alia de religione sanctitatis et fidei veritate sciscitando profert; ita ut omnem peno diem pariter colloquendo alternatim ducerent; et ad extremum, qualiter populi, per devia prius facinorum oberrantes, Fidei documenta sua prædicatione perciperent, sciscitatus est.

ab eo Episcopus
ordinatur
30 Novemb.

32 Et cum pro certo comperisset, quod maximam quidem multitudinem plebis a sacrilegæ dæmonum cultura ad consortium sanctæ Ecclesiæ adseisceret; intimavit ei, quia Episcopus sibi imponere gradum voluit, populis, pastoralis prius sollicitudine privatis, et, juxta sententiam Domini Dei nostri, jacentibus sicut oves non habentes pastorem, præferre. Sed quia contradicere huic tanto Pontifici Apostolicæ Sedis prælato non auderet, consensit etiam et obedivit. Sicque summus sanctæ auctoritatis Pontifex diem constituit Ordinationis, id est pridie Kalendarum Decembrium. Cumque sacrosanctus solennitatis dies et natalitius Andreæ et præfinitæ Ordinationis illuxisset, jam sacer Sedis Apostolicæ Pontifex Episcopatus sibi et nominis, quod est Bonifacius, c imposuit dignitatem: eique libellum, in quo sacratissima Ecclesiasticæ constitutionis jura Pontificalibus gesta sunt conventibus, accommodavit; et ut ex hoc inconvulsa apud se Pontificalis hæc disciplina et institutionis ordo permaneret, populique subjecti his imbuantur exemplis, imperavit; sed et familiaritatem sanctæ Sedis Apostolicæ, tam sibi quam omnibus sibi subjectis, ex hoc in futurum condonavit; d et Karoli

Ducis gloriosi, suis sacratissimis litteris, regni munimine ac devotione sanctum hunc virum, Episcopatus gradu pollentem, subjugavit.

D
A. WILLIBALDO

33 Is autem dum per longos viarum anfractus ingentium populorum adisset confinia; jam quidem ad præfatum Francorum Principem venit; et venerabiliter ab eo susceptus, litteras prædicti Romani Pontificis Sedisque Apostolicæ Karolo Duci detulit; ejusque dominum ac patrocinio subditus, ad obsesas antea Hessorum metas, cum e consensu Karoli Ducis rediit. Tum vero Hessorum jam multi Catholicæ Fidei subditi, ac septiformis Spiritus gratia confirmati, manus impositionem acceperunt: et alii quidem, necdum animo confortati, intemeratæ Fidei documenta integre recipere renuerunt; alii etiam flignis et fontibus clanculo, alii autem aperte, sacrificabant. Alii vero aruspicia et divinationes, præstigia atque incantationes occulte, alii quidem manifeste exercebant: alii quidem anguria et auspicia intendebant: diversosque sacrificandi ritus incoluerunt; alii etiam, quibus mens sanior inerat, omni abjecta Gentilitatis profanatione, nihil horum commiserunt.

Sub patrocinio
Karoli Martelli,

e
Hessos iterum adiit:

34 Horum consultu atque consilio, arborem quamdam miræ magnitudinis, quæ prisco Paganorum vocabulo appellatur Robur-Jovis, in loco qui dicitur g Gicesmere, servis Dei secum adstantibus, succidere tentavit. Cumque mentis constantia confortatus arborem succidisset, magna aderat copia Paganorum; qui et inimicum deorum suorum intra se diligentissime devotabant. Sed ad modicum quidem arbore præcisa, confestim immensa roboris moles divino desuper flatu exagitur, et palmium confracta culmine corruit, et quasi superni nutus solatio in quatuor etiam partes dirupta est; et quatuor ingentis magnitudinis æquali longitudine trunci, absque Fratrum labore adstantium apparuerunt. Quo viso prius devotantes Pagani, et jam versa vice credentes, benedictionem Domino, pristina abjecta maledictione, reddiderunt. Tunc autem summæ sanctitatis Antistes, consilio inito cum Fratribus, ligneum ex supradictæ arboris metallo h Oratorium construxit, illudque in honorem S. Petri Apostoli dedicavit.

g
quercum
adorari solitam
everta,

ex eaque
oratorium
construit;
h

35 Universis quæ prædiximus completis, et sperno suffragante nutu peractis, ad Turingiam, profectus est; et seniores plebis populique principes afflatus est; eosque, relicta ignorantiae cæcitate, ad acceptam dudum Christianitatis i Religionem iterando provocavit; quia facescere suorum Regum dominio, magna quidem eorum comitum multitudo, sub Theobaldi et Hedenis periculoso primatu, qui lugubre super eos tyrannici ducatus, et infestum vastationis potius quam devotionis obtinebant imperium, vel corporali per eos præventa morte, vel hostili siquidem educatione captivata est; in tantumque diversis constricta malis, ut cetera quæ manebat residua populi turba, Saxonum se subiceret principatui. Quo cessante religiosorum Ducum dominatu, cessavit etiam in eis Christianitatis et Religionis intentio; et falsi seducentes populum introducti sunt fratres, qui sub nomine Religionis maximam hæreticæ pravitatis introduxerunt sectam: ex quibus est k Torchtwine et Berchthere, Faibercht et Hunred, fornicatores et adulteri, quos juxta Apostolum Dominos judicavit. Hi validissimum adversus hominem Dei excitaverunt conflictum: sed veris verborum oppositionibus confutati, dignam reprehensionis sortiti sunt sententiam.

in Turingiam
profectus,
F

i
de tyrannis
et hæreticis
triumphat.

36 Cumque renovatus per populum fidei illuxisset candor, et plebs ab ingenti erroris erepta esset laqueo; jam expulsis profana hostis amicis, et infestis populi supradictis seductoribus; messem quidem

k

A
A WHILHAI DO
Ordorpense
monasterium
construit:

quidem multum cum paucis admodum messoribus incoluit, et magnam primitus mundi hujus penuriam ac frugalitatem sustinuit, magnisque tribulationum angustiis cunctatus, verbi Dei semina propagavit. Sed cum credentium paulatim pollescere multitudo, prædicatorum quoque multiplicatus est et catalogus. Tunc etiam Ecclesiæ repente instaurantur, et prædicationis ejus doctrina multiformiter emanavit; monasteriumque, congregata servorum Dei unitate et monachorum sanctitate, constructum est, in loco qui dicitur *l* Ordorp, qui propriis sibi more Apostolico manibus victum vestitumque instanter laborando acquisierunt.

plures coope-
ratores ad-
sciscit:

37 Sicque sanctæ rumor prædicationis ejus diffamatus est, in tantumque inolevit, ut per maximam jam Europæ partem fama ejus perstreperet; et ex Britanniae partibus servorum Dei plurima ad eum, tam Lectorum quam etiam Scriptorum, aliarumque artium eruditorum virorum, congregationis conveniret multitudo: quorum quamplurimi regulari se ejus institutioni subdiderunt, populumque ab erratice Gentilitatis profanatione plurimis in locis evocare; et alii quidem in provinciam Hessorum, alii etiam in Turingiam dispersi, late per populorum pagos ac vicos verbum Dei prædicabant. Cumque ingens utrinque populi multitudo fidei sacramenta, multis millibus hominum baptizatis, perciperet; jam defuncto beate memoriæ *m* Gregorio secundo Sedis Apostolicæ Papa, et glorioso præfate Sedis Gregorio Juniore Apostolici culminis Cathedram presidente, denno Romam nuntii ejus venerunt, sanctumque Sedis Apostolicæ Pontificem allocuti sunt; eique prioris amicitie fœdera, quæ misericorditer ab antecessore suo S. Bonifacio ejusque familie collata sunt, manifestaverunt. Sed et devotam ejus in futurum humilitatis Apostolicæ Sedi subjectionem narraverunt: et ut familiaritati ac communioni sancti Pontificis atque totius Sedis Apostolicæ ex hoc devote subjectus communicaret, quemadmodum edocti erant, precabantur.

m
Gregorio III
nuntios suos
mittit,

38 Statim ergo sanctus Sedis Apostolicæ Papa pacificum præfert responsum, et suam Sedisque Apostolicæ familiaritatem et amicitie communionem, tam S. Bonifacio, quam etiam sibi subjectis condonavit; sumptoque Archiepiscopatus Pallio, cum muneribus diversisque Sanctorum Reliquiis, legatos honorifice remisit ad patriam. Advenientibus ergo nuntiis, ac spontanea viri Apostolici referentibus responsa, jam gratulabundus Apostolicæ Sedis nimium confortatus devotionis suffragio, opeque divinæ misericordiæ inspiratus, duas ecclesias Domino fabricavit; unam in Fridislar, quam in honorem Sanctorum Petri et Pauli Principis Apostolorum consecravit; et alteram in Hamanaborch, hanc etiam in honorem S. Michaelis Archangeli dedicavit. Duo quoque monasteriola duabus injunxit Ecclesiis, hisque non minimam servientium Deo multitudinem subrogavit; ita ut usque hodie gloria, et benedictio, et gratiarum actio Domino Deo devote confratur.

ab eoque
Pallium cum
Reliquiis
accipit:

C
erigit mo-
nasteria
Fridlariense
et Hamana-
burgense:

39 His omnibus rite confectis, Bajoariorum, temporibus *n* Huaperti Ducis, adiit terras; prædicationisque studium apud eos diligentissime exercuit, et multas considerando circuit Ecclesias: tantoque divinæ fortitudinis zelo armatus est, quod quemdam schismaticum, hæretica pravitate deceptum, nomine Erenwlfum, juxta Canonum decreta damnavit atque abjecit; et populum a perversæ sectæ ejus idololatria correxit, et ad Fratres suæ diocesis, constituta gubernationis causa, rursus migravit, juxta illud Apostoli, cupiditatem habens veniendi ad Fratres.

n
In Bavaria
zelum exercit:

documentis excerptis, quanto se religionis regimine per cunctos ætatis suæ gradus indesinenter rexit, brevi videlicet proferamus sermone. Quoniam quidem diutinus Sanctorum usus est, ut quotidie aliorum per exempla ad meliora se provehant; et decrescente dierum calculo, crescat in eis etiam intimi virtus amoris. Cumque Ecclesiarum esset non minima in Hassis et Turingia multitudo extracta, et singulis singuli providerentur Custodes: tum etiam tertio, propter familiarem sancti Apostolici Pontificis totiusque Clericatus communionem, discipulorum comitante cœtu, *o* Romam venit; ut Apostolici videlicet Patris salubri frueretur colloquio, et Sanctorum se, jam ætate proventus, orationibus commendaret. At ubi, post immensam itineris vastitatem, Domino Apostolico Gregorio Juniori *p* secundo præsentaretur, benigne susceptus est ab eo; tantæque a cunctis, tam Romanis quam etiam advenis, veneratione habebatur, ut multi ad salutarem ejus doctrinam confluerent: Francorum enim et Bajoariorum, necnon ex Britannia advenientium Saxonum, aliorumque provinciarum, ingens sedulo ejus admonitioni adhærebat multitudo.

*Tertio Romam
it ad S. Gre-
gorium III;*

o

p

41 Cumque non minimum anni spatium in his moraretur regionibus, et Sanctorum peragrans atque orando circumisset Reliquias; resalutato venerando viro ac Sedis Apostolicæ Pontifice, cum muneribus et Reliquiis Sanctorum honorifice ditatus remeavit; Italiamque perveniens, Ticenæ urbis ingressus incenia, apud honorandum Longobardorum Liudbrandum Regem, jam senio fessis membris requiescebat. Et recedens, non solum invitatus Bajoariorum ab *q* Odilone Duce, sed et spontaneus visitavit incolas; mansitque apud eos diebus multis, prædicans et evangelizans verbum Dei, veræque fidei ac religionis sacramenta, evocavit et destructores Ecclesiarum populi que perversores abigebat: quorum alii pridem falso se Episcopatus gradu prætulerunt, alii etiam Presbyteratus se officio deputabant; alii hæc atque alia innumerabilia fingentes, magna ex parte populum seduxerunt.

*E
in reditu
accedit ad
Luitprandum
Regem,*

*et Odilonem
Ducem.*

q

42 Sed sanctus vir jam Deo ab infantia deditus, injuriam Domini sui non ferens, supradictum Ducem cunctumque vulgus ab injusta hæreticæ falsitatis secta et fornicaria Sacerdotum deceptione coerevit; et provinciam Bajoariorum, Odilone Duce consentiente, in quatuor divisit parochias quatuorque his partibus præsidere fecit Episcopos, quos ordinatione scilicet facta in Episcopatus gradum sublevavit: quorum primus, nomine *r* Joannes, Ecclesiæ in oppido quod dicitur Saltzburg Episcopatus Cathedram suscepit; secundus *s* Erembrecht, qui Frisingensis Ecclesiæ superspeculatoris tenuit principatum; tertius *t* Goibaldus, qui Ecclesiæ Civitatis-Reginæ pastorale excubitoris subiit magisterium; quartus *u* Vivilo, qui super Pataviensem Ecclesiam sacræ indagationis obtinuit dignitatem. Cumque omnia confirmato Christianitatis Ordine rite agerentur, et Canonum essent jura in Bajoariis recuperata; jam ad proprias remeando rediit Ecclesias: populi que sibi commissi curam gerens, causasque gregum circumspiciens, et exubias plebis providens, oves a nefandis luporum morsibus eripuit.

*Reformat
Presbyteros:*

*F
Episcopatus
constituit:*

r

s

t

u

43 Cumque Karoli Ducis gloriosi temporale finitum esset regnum, *x* et filiorum ejus Karolomanni et Pippini roboratum esset imperium; tunc Domino Deo opitulante, ac suggerente S. Bonifacio Archiepiscopo, Religionis Christianæ confirmatum est testamentum, et orthodoxorum Patrum synodalia sunt in Francis correctata instituta, cunctaque Canonum auctoritate emendata et expiata; et tam laicorum injusta concubinarum copula passim, exhortante

x

*a Carolo-
manno et
Pippino*

*coerces con-
cubnarios
et hereticos;*

A hortante sancto viro, separata est; quam etiam Clericorum nefanda cum uxoribus conjunctio, se-
juncta ac segregata: tantusque in supradictis Du-
cibus divine caritatis per doctrinam S. Bonifacii
fervor exarsit, ut plebem a perversa inolitæ consue-
tudinis censura multum liberarent, quæ proprio
implicata arbitrio, et hæreticorum decepta sugge-
stione, jura æternæ hereditatis amiserat. Adeo enim
spiritualis in populo doctrinæ lucem hæreticorum
suffocaverat secta, ut tenebrosa hæreticæ deceptionis
caligo magnam plebis obtexerit partem: ex quibus
quidem Elherchtus *7* et Clemons, profusa pecunia-
rum cupiditate seducti, a via veritatis populum
jægi averterunt studio. Sed a S. Bonifacio Archi-
episcopo, consentientibus Karolomanno et Pippino
gloriosis Ducibus, ab Ecclesiæ unitate *1* expulsi,
juxta Apostolum traditi sunt sathanæ in interitum
carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini.

3

*exemplo 4
Concilliorum
generalium,*

B 44 Convenientibus in unum Episcopis et Pres-
byteris, Diaconibus atque Clericis, omnique gradu
Ecclesiastico, quos inclitæ recordationis Karolo-
mannus Dux sub Regni sui imperio accersere fecit;
et quintum synodale factum est Concilium; in quo
Bonifacius, Archiepiscopus Moguntinæ civitatis, ipso
Karolomanno consentiente ac donante, Pontificatu
presidens, Romanæ Ecclesiæ Sedisque Apostolicæ
Legatus, quatuor primitus principalium Synodorum
numerosa Canonum constituta, primum missus a
sancto et a venerabili Sedis Apostolicæ Pontifice
Gregorio Juniore, a primo secundo; et Gregorio a
secundo Juniore, cum primo tertio, viro honorabili;
ob salutare doctrinæ cœlestis augmentum, admonuit
conservari. Et quemadmodum in Nicæa, Constanti-
nino Augusto orbis monarchiam gubernante, Arianae
eversa est perfidia blasphemiae; et centum quin-
quaginta Patrum, Theodosio seniore Constantinopoli
imperante, congregatio, quemdam Macedonium,
Spiritus sanctum Deum esse refutantem, condem-
navit; atque ducentorum Episcoporum unitas, sub
junio re Theodosio apud Ephesinam urbem adventata,
Nestorium; geminas in Christo personas profiten-
tem, a Catholica juxta anathemate segregavit Eccle-
sia; necnon et Chalcedonensis Synodi sexcentorum
triginta Sacerdotum conventio, Eutychem, Constani-
nopolitanæ urbis Abbatem, et Dioscorum defensor-
em ejus, Catholicæ fidei rebellantes, juxta præfi-
nitam Patrum sententiam anathematizavit; ita
equidem apud Franciam, omni funditus eradicata
hæreticorum perfidia, et extirpata iniquorum con-
juratio, legis divine augebantur incrementa, et
synodales generalium Conciliorum Canones reci-
piebantur.

*in Synodo
hæreses
extirpat;*

** extraneos*

** minime.*

C 45 Synodalis quoque spiritualis Concilii Episco-
porum congregatio, juxta præfinitam authenticæ
constitutionis definitionem, pariter conveniebat;
quæ, ob quotidianas bellorum suspiciones, et infe-
stas circumvallantium barbararum gentium seditio-
nem, qua *** extranei et alieni populorum prædones
Franciam atrociter demoliri conabantur, vel *** mi-
nime facta, vel etiam tantæ erat oblivioni tradita,
ut omni penitus oblitterata præsentiam seculorum
memoria, jam nulla esset ratione cognita: quia
mundus in se quotidie naturaliter detrimentum
diminutionis etiam recuperatus patitur; sed nec
renovatus, per omnia suo evanescit dispendio, et
ad prædestinatum anhelando finem festinat. Qua-
propter si qua in hac mortali hujus peregrinationis
vita, ad communem in hoc mundo infirmantium
profectum, ab spiritualibus medicinaliter sunt com-
perta auctoribus, etiamsi quandoque humanis in-
serta fuerint mentibus, magnæ sunt munitionis
fortitudine a Catholicis conservanda, et præfixa
mentis immobilitate tenenda; ne vel oblivio humana

obrepat, vel etiam mundanæ oblectationis illece-
brosa delectatio instigante diabolo præpediat. Quam
ob causam hic sanctus Domini Antistes, hac soler-
tissimæ sollicitudinis cura inspiratus, plebem a
pestifera tortuosi serpentis persuasionem eripere cu-
ravit; et Carlomannum Ducem ad congregandum
supradictum Synodorum conventum sæpissime inci-
tavit; ut tam præsentibus, quam posteris spiritualis
scientiæ sapientia patesceret, et aversa animarum
circumventionem cognitio Christianitatis innotesceret.

46 Cumque quoddam canonicæ rectitudinis spe-
culum omnibus ad exemplum gradibus bene vi-
vendi opponeret, et evidens cunctis veritatis vesti-
gium oriretur; jam sibi suæque infirmitati lon-
gueveto ætatis senio decrepitis, salubre exhibuit
consilium, et juxta ecclesiasticæ dispositionis nor-
mulam, pastorale populis prævidit magisterium:
ut, sive vivente illo, sive etiam moriente, medici-
nali plebs Pastorum officio minime careret; et
duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatus
promovit, Willibaldum *** et Burghardum; eisque in
intimis orientalium Francorum partibus et Bajoar-
iorum terminis, Ecclesias sibi commissas imperi-
tando, distribuit: et Willibaldo suæ gubernatio-
nis parochiam commendavit, in loco cui vocabu-
lum est Eichstat; Burghardo vero, in loco qui vo-
catur Wirtzburg, dignitatis officium delegavit; et
Ecclesias in confiniis Francorum atque Saxonum
atque Sclavorum suo officio deputavit; et usque ad
gloriosum exitus sui diem, incessanter arctam re-
gni cœlestis viam plebibus patefecit.

47 Cum vero Pippinus, felix supradicti germani
successor, Domino donante, regale Francorum
Regnum suscipere; et jam, aliquantulum sedata
populorum perturbatione, in Regem sublevatus es-
set; cepit anxius vota Domino devota persolvere,
et Synodalia confestim recuperare instituta; ac ca-
nonica, a germano suo juxta exhortationem S. Bo-
nifacii Archiepiscopi fideliter inchoata, instaurare
ministeria; eumque habitu simul et honore præ-
ferre, et suis in Domino parere præceptis. Sed quod
sanctus vir, infirmitate corporis prægravatus, sy-
nodalia Conciliorum conventicula per omnia adire
non poterat; jam consultu atque consilio gloriosi
Regis, idoneum proponere ministrum supradicto
gregi destinavit; et Lullum, suum, ingeniosæ indo-
lis discipulum; ad erudiendam tantæ plebis nume-
rositatem constituit, et in Episcopatus gradum
provexit atque ordinavit; eumque hereditati, quam
in Christo instanti acquisierat labore, implicavit;
qui et fidelis in Domino comes peregrinationis
ejus erat, et testis utrobique passionis et conso-
lationis.

ANNOTATA. G. H.

a *Scrarius Notat.* 28 Amanaburgum, inquit, an
sit Hamburgum aut Homborga, quæ a Frislaria
minus distat, an Aruelburgum, quod Marburgo vi-
cinum, ambigitur. Num istud ad Omam fluvium seu
Amanam situm cum sit, ex eo videtur Amanabur-
gum vocari.

b *MS. S. Maximini Dethic et Deorulf. Othlono
Dietich et Dierorolf. MS. Rebdorf. Diettic et Deor-
nulf.*

c *Othlonus sequentia interponit: nam antea Win-
frid dicebatur. Deinde ut eum ad obedientiam sibi
successoribusque suis exhibendam, nec non ad om-
nem sacræ fidei traditionem observandam arctius
constringeret, exegit et accepit ab eo juramentum,
quod scilicet in antiquis exemplaribus invenitur ita
scriptum. In nomine Domini Dei Salvatoris nostri*

D
A. WILLI-
BALDO

ordinat
Episcopos,
Eystadiensem
S. Willibal-
dum, et
Herbipolensem
S. Burchar-
dum:
E

consecrat
Lullum
Moguntinum.

F

A Jesu Christi, imperante domino Leone Magno Imperatore, anno septimo post Consulatum ejus : sed et Constantini Magni Imperatoris, ejus filii, anno quarto, Indictione sexta : Promitto ego Bonifacius, Dei gratia Episcopus, tibi beate Petre Apostolorum princeps, Vicarioque tuo beato Gregorio Papæ et successoribus ejus, per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem inseparabilem, et hoc sacratissimum Corpus tuum, me omnem fidem et puritatem sanctæ fidei Catholicæ exhibere, et in unitate ejusdem fidei, Deo operante, persistere, in quo omnis Christianorum salus esse sine dubio comprobatur : nullo modo me contra unitatem communis et universalis Ecclesiæ suadente quopiam consentire ; sed, ut dixi, fidem et puritatem meam atque concursum, tibi et utilitatibus tuæ Ecclesiæ, cui a Domino Deo potestas ligandi solvendique data est, et prædicto Vicario tuo atque successoribus ejus per omnia exhibere. Sed et si cognovero Antistites contra instituta antiqua sanctorum Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem aut conjunctionem : sed magis, si valuerō, prohibere, prohibeam ; sin minus, fideliter statim domino meo Apostolico renuntiabo. Quod si, quod absit, contra hujus promissionis meæ seriem aliquid facere, quolibet modo seu ingenio vel occasione, tentavero : reus inveniar in æterno judicio, ultionem Ananiæ et Saphiræ incurram, qui vobis etiam de rebus propriis fraudem facere præsumpserunt. Hunc autem indiculum sacramenti ego Bonifacius, exigens Episcopus, manu propria scripsi ; atque ponens supra sacratissimum corpus S. Petri, ita, ut præscriptum est, Deo teste et iudice, feci sacramentum, quod et conservare promitto. Postquam ergo hujusmodi promissionem jurando coram Gregorio Papa peregit ; tunc et ipse eam in omnibus adjuvare, præferre, et venerari studuit. *Annus indicatus est Christi 723, quando litt. Dominicalis C indicat festum S. Andrew celebratum fuisse feria 3, in prima hebdomade Adventus.*

d Idem Othlonus. Sicque cum litteris transmissis, non solum Carolo Regi glorioso, qui per id tempus Francorum regnum gubernabat ; sed etiam universis Ecclesiasticis viris Principibusque, in Germania constitutis, monendum curavit. Ac dein omnes epistolæ adduntur, quæ et a Baronio ad dictum annum 723 Annalibus inseruntur, et in tomo 6 novorum Conciliorum referuntur, cum Notis Sirmondi, Buii, Labbei.

C e Imo et cum epistola Caroli Cartelli, quæ inter Bonifacianas apud Servacium est 32, referturque a Baronio ad annum 724, et in Conciliis Labbei columna 1446.

f Id olim a Germanis factum indicavit Tocitus, de Moribus Germaniæ cap. 10. Lacos ac neuora consecrant, deorumque nominibus appellant secretum illud quod sola reverentia vident. Auspicia sortesque, ut qui maxime, observant.

g Gicesmere, Othlono Gesmere. Serarius Notat. 19, Geismaria, inquit, in Hassia inferiore pagus quondam, urbs modo novitiis imputata opinionibus, quæ a Lupo Servato, Wighertinæ cap. 20, vocatur villa Geismari, et ad Schonenbergensem hodie toparchiam spectat.

h Serarius dicta Notatione 19. Excrevit sacra hæc ædícula procedente tempore in peramplam ac perinsignem ædem, prout etiam hodie cernere est, sed quæ, proh nefas, exstructoris primique Doctoris sui doctrinam ac religionem amisit, S. Petri sedem ac honorem despuat. Addit dein Serarius Notat. 20, S. Bonifacium in Eichsfeldiam venisse, in edito ibidem monte, qui Adjutorii vocatur, idolum perturbasse, et oratorium construxisse. Quæ ibidem de-

ducta legi possunt, uti et Notat. 21 quæ de diis aliis D alibi a S. Bonifacio disiectis, idem narrat.

i Serarius Notat. 22 agit de profligatis in Turingia hæreticis. Nam cum Turingia a Rege Theoderico, Chlodovei primi filio, fuisset subacta ; etiam Christianas leges suscepisse testatur Gregorius Turonensis, lib. 3 hist. cap. 4, 7 et 9.

k Horum nomina varie scripta indicat Serarius, quem consulat istius rei curiosus lector.

l Ordorp sive Ordorf, id est pagus ad Or fluvium, a quo aliusque auctus Iera labitur per urbem Erfurtum. Est jam Ordorf oppidum cum arce in Comitatu Glichensi. De eo infra in Supplemento agitur. Dicto autem monasterio a S. Bonifacio præfectum S. Wighbertum, Abbatem Fristaricensem, indicat Lupus Servatus, in hujus Vita ad diem 13 Augusti illustranda.

m S. Gregorio 2 mortuo annos 731 successit S. Gregorius 3, et præfuit usque ad 10 Novembris anni 741.

n Hucpertus aliis Hugibertus Theodoni filius, ab Andra Brunner lib. 3 Boicorum memoratur ad annum 730, et præfuit usque ad annum 739 ; quæ hisce congruunt.

o Anno 738 venisse Romam Bonifacium, et proximo inde reversum, ex sequentibus constat, quando jam fere sexagenarius erat.

p Junior secundus dicitur Gregorius III cum respectu ad Gregorium II quem supra dixerat a Romanis vocari Gregoriam Juniorem ; quod infra iterum num. 44 inculcatur.

q Odilo, aliis Utilo, successisse Hugiberto dicitur anno 739.

r Joannes 7 statuitur Episcopus Salzburgensis, ubi primus fuerat S. Rupertus, cujus Acta dedimus 27 Martii. Hic a Camerario proponitur ad 9 Maji, tanquam Apostolus Bavarorum et Sanctus, ut ibi inter Prætermisos dicimus.

s Erembertus 2 Frisingensis Episcopus, Super-speculator Latine, frater et successor S. Corbiniani, a S. Gregorio 2 constituti, cujus Acta erunt illustranda 8 Septemb.

t Goibaldus, Gaibaldus, Garibaldus, post 10 Episcopus a Wigulco Hundio relatus, hic primus statuitur illorum, qui cathedram et successionem ordinariam inchoarunt Ratisponæ, seu Reginæ civitatis, vulgo Regensburg.

u Vivilo, 14 Episcopus Laureacensis, sed ea urbe destructa primus Passaviensis, seu Pataviensis, jussu Utilonis Sede translata, Wolfherus in Vita S. Godhardi 4 Maji num. 4 agit de 4 Episcopatibus constitutis, sed loco Vivilonis collocat S. Willibaldum, de qua mox num. 46 agitur.

x Carolus Martellus mortuus est 22 Octobris anni 471.

y Elbrechtus, aliis Adelbertus, de quo in Supplemento infra agitur. Clemens luxuriæ deditos ex concubina duos filios præcreavit, et sibi Sacerdotium vindicans in custodia reclusus a S. Bonifacio, qui ideo a S. Zacharia Papa epist. 4 laudatur.

z Non videtur quantum illud Concilium extare, uti et quartum : nam tria solum in Novis Conciliis sub Carolomanno habita referuntur. Interim opinari licebit alterutrum eorum esse Statuta quædam Tamo IX Spicilegii Acheriani pag. 63 edita, ex parva sed vetusto Canonum Collectione MS. Corbeiensis Monasterii, ubi inter alia multa utilia §. 31 monetur unusquisque Presbyter, ut curet statim post acceptam Confessionem poenitentiam singulos data oratione reconciliari, quod hoc tempore juverit annotasse : et §. 36 jubetur ut diebus Dominicis annuntient Presbyteri, per annum sabbatizandum primo modo .i. sollemnissimo, diebus 15, præter dies Pentecostes quos antea jusserat

A *jusserat ut Paschales celebrari: ex quo Acherius in Præfatione videri vult quam paucis diebus festis vacare seu feriari tenerentur laici Christiani: sed forte ibidem sequebantur alia secundo modo sabbatizanda, ne gratis dictum sit primo, et sic incerta nobis redditur observatio ista.*

* Coluntur S. Willibaldus 7 Junii SS. Burchardus et Lullus 14 et 16 Octobris.

CAPUT IV.

Martyrium S. Bonifacii et sociorum. Illius translatio Ultrajectum, Moguntiam, Fuldam.

Discessurus commendat Lullo Turingiam et Fuldam:

Cum autem servum suum S. Bonifacium Dominus de hujus mundi vellet tentatione eripere, et temporalis vitæ tribulationibus sublevare; tunc etiam Domino dispensante definitum est, ut ad Fresiam, olim corpore, non quidem mente omissem, servis Dei secum migrantibus, perveniret: ut ubi primitus, prædicationis studium ingrediens, præmiorum inchoaverat incrementa; etiam a seculo rediens, sumptus reciperet remunerationis. Sed miro quodammodo vaticinii præsagio, sequentem obitus sui diem prædicto Episcopo Lullo prænuñtiavit, et quali mundum fine demum relinqueret insinuavit, eique per ordinem de ecclesiarum structura et populi doctrina proposuit dicens: Ego enim propositum pergendi iter complere cupio; ego me a desiderato proficiscendi itinere revocare non potero. Jam enim instat resolutionis meæ dies, et tempus obitus mei appropinquit: jam enim, deposito corporis ergastulo, æternæ retributionis revertar ad bravium. Sed tu, fili mi carissime, structuram in Turingia a me coeptam ecclesiarum ad perfectionis terminum deduc; tu populum ab erroris invio instantissime revoca, tuque ædificationem basilicæ jam inchoatæ ad Fuldam comple: ibidemque meum multis annorum curriculis corpus inveteratum perduc. Hisque completis sermonibus, adhuc ampliora hujusmodi addidit verba, et ita inquit ait: Filii tuo cuncta prudentissime provide consilio, quæ in hoc nostro sint usui itinere copulanda: sed et linteam, quo meum decrepitum corpus involvatur, in theca librorum meorum repone.

in Frisiam appellit,

Cum autem præfatus sanctæ quoque religiositatis Antistes, suspiria non ferens, statim se in lacrymas dedisset; jam S. Bonifacius finito colloquio ad alia rediit: et diebus non multis interpositis, ab accepto se minime retraxit itinere; sed sumptis secum conviatoribus navem ascendit ac per Rheni fluminis alveum penetrans, nocturna portuum navigio exquisivit loca: donec aquosa Fresonum arva ingrediens, trans stagnum quod lingua eorum dicitur Elmere*, sospes pervenit, infecundaque divino germine littora inspicendo circuit. Cumque periculosum flumina, marisque, et ingentium aquarum evasisset discrimen; in periculum jam sine periculo incidit, gentemque Paganam Fresorum visitavit, quæ interjacentibus aquis in multorum agrorum dividitur pagos: ita ut diversis appellati nominibus, unius tamen gentis proprietatem præstendant. Sed quia longum est ut per ordinem replicentur, eos tantum de nomine denudare studemus, qui ad narrationis nostræ seriem veraciter proferuntur: ut et loens et lingua relatum a nobis beati viri sanctimoniam æqualiter prodant, et quali hunc mundum fine desereret aperiat.

50 Per omnem igitur Fresiam pergens, verbum Domini, Paganico ritu repulso et erroneo gentilitatis more destructo, instantèr prædicabat; eccle-

siasque, nomine confracto delubrorum, ingenti studio fabricavit; et multa jam millia hominum, virorum ac mulierum, sed et parvulorum, cum comilitone suo Coepiscopo Eoban baptizavit, quem ad subveniendum suæ senilis ætatis debilitati, Fresonibus inuncto Episcopo, in urbe quæ vocatur Trecht a subrogavit, cum Presbyteris ac Diaconibus, quorum hæc nomina sunt: Wintrung et Walteri, simul et Adhelheri, Sacerdotali officio præditi; Hamunt, Scirbald, et Rosa, Levitarum obsequio deputati; Waccar et Gandwaccar, Illesehere et Bartholwf. monasteriali Monachorum ordine sublevatis. Qui etiam in tantum vitæ æternæ semen cum S. Bonifacio late per populum divulgantes, Domino Deo patrocinate diffuserunt: ut quibus, juxta Apostolicæ institutionis normam, cor erat unum et anima una, eademque esset et palma martyrii et remuneratio triumphi.

51 Postquam igitur fidei, ut prædiximus, per Fresiam illuxerat splendor, et felix sancte hujus vitæ appropinquaret finis; jam quidem secus ripam fluminis quod dicitur Bordne b, quod est in confinibus eorum qui rustica dicuntur lingua Ostar et Whester, suorum tantum stipatus clientum numero, erexit tentoria. Sed quia festum Confirmationis neophytorum diem, et nuper baptizatorum ab Episcopo manus impositionis et Confirmationis populo prædixerat, jam longe lateque disperso, ad propriam unusquisque reversus est domum; ut, secundum definitam sententiam sancti Episcopi, universi prædestinato Confirmationis eorum die præsentarentur. Cum autem prædictus dies illuxisset, et aurora lucis orto jam sole prorumperet; tunc etiam versa vice pro amicis inimici, et novi denique lictores pro novitiis fidei cultoribus advenerant; hostiumque ingens in castra, vibrantibus armis hastata atque scutata, irruerat multitudo. Tunc repente ex adverso pueri, e castris prosilientes, utrobique se armis impetunt, et Sanctos postmodum Martyres, contra insensatum furentis populi exercitum defendere gestiunt.

52 Sed vir Dei statim audito tumultuantis turbæ impetu, accersito ad se Clericorum choro, sumptis Sanctorum Reliquiis quas secum indesinenter habere consueverat, e tentorio procedit; et confestim increpando, pueris pugnae interdixit certamen, dicens: Cessate, pueri, a conflictu, pugnaeque deponite bellum: quoniam Scripturæ testimonio veraciter eradiamur, ne malum pro malo, sed etiam bona pro malis reddamus. Jam enim diu optatus est dies, et spontaneum resolutionis nostræ tempus imminet. Confortamini igitur in Domino, et promissionis suæ gratiam gratanter sufferte: sperate in eum, et liberabit animas vestras. Sed et adstantes, tam Presbyteros quam etiam Diaconos, inferiorisque ordinis viros, Dei subditos servitio, Patris admonens voce, ait: Viri fratres, forti estote animo, et neterreamini ab his, qui occidunt corpus, quorum animam manentem sine fine necare non possunt: sed gaudete in Domino, et spei vestræ anchoram in eum defigite, qui exemplo perpetuæ reddet vobis remunerationis mercedem, et celestis aulae sedem cum supernis Angelorum civibus condonabit. Nolite vos vanæ hujus mundi delectationi subicere, nolite caducis gentilium adulationibus delectari: sed subitaneum hic constanter subite mortis articulum, ut regnare cum Christo possitis in ævum.

53 Cumque tali doctrinæ hortamento discipulos ad coronam martyrii affabiliter incitaret; confestim super eos furens Paganorum tumultus, cum gladiis cunctaque militiæ armatura irruit, et felici Sanctorum cæde corpora cruentavit: statimque mortali Justorum multata carne, tripudians Gentilium turba victricem

A. WIL-LIBALDO ubique cum sociis verbum Dei annuntiat

a

Act. 4, 32

dicto Confirmationis dandæ die, E

b

redeunt Frisii, ex amicis hostes:

quorum vim vi repelli prohibet,

1 Thes. 5 F

sociosque animat ad martyrium,

et cum iis occumbit:

A. WILLIBALDO

*Percussores,
discordes ob
pradam, ver-
tuntur in
mutuam ex-
dem:*

*et libros pro
auro sperato
inventos di-
spargunt,*

e

*ac brevi male
pereunt;*

*alii etiam
Pagani proffi-
gantur,*

*aut ad fidem
reducuntur.*

A victricem suæ damnationis prædam arripuit, castra-
que depopulans mânubias diripiendo impertivit. Sed
et thecas, quibus multa inerant librorum volumina,
et Reliquiarum capsas abstulit; magnam esse ibi
tam auri argentique copiam credens, ad naves, qui-
bus quotidianus inerat Clericorum ac puerorum vic-
tus, et aliquantulum adhuc residuum ejusdem stipen-
dii vinum, obseratis (ut erant) vasculorum claustris,
asportavit: ac repente adparati comperto liquoris
haustu, cœpit gulosam ventris satiare ingluviem, et
vino madidum inebriare stomachum; tandemque, de
acceptis prædæ spoliis inuito consilio, mirabili omni-
potentis Dei dispositione tractare; et qualiter non
visum quidem aurum vel argentum iater se invicem
dispartirentur consulere. Cumque prolixius de tanta
pecuniarum æstimatione sermocinarentur, jam jam-
que jurgiorum disceptatio exorta est, et tanta dis-
cordia deum inimicitie inchoata, quod furore etiam
vesania insaniens turba, in duas divisa est factiones;
et ad extremum arma, quibus sanctos antea Marty-
res jugularunt, in seipsos crudeliter pugnando verte-
runt.

B 54 Tunc itaque maxima insanientis turbæ parte
prostrata, jam qui supervixerant ad lucrum, anima-
rum vitæque damno acquisitum, jacentibus adver-
sariis qui super sibi desiderato cupiditatis thesauro
obsistebant, gaudentes cucurrerunt; et confractis
librorum repositoriis pro auro volumina, pro argento
divinæ scientiæ chartas repperunt: sicque pretioso
auri argentique pretio privati, codices quos invene-
runt, alios per campi planitiem disperserunt, alios
paludum arundinetis inferentes, alios etiam in diver-
sis quibuscumque locis abscondentes projecerunt.
Sed tam Omnipotentis gratia, quam etiam precibus
S. Bonifacii summi Pontificis atque Martyris, illæsi
et intemerati, magno postea dilapso temporis spatio
c inventi sunt; et ad domum in qua usque hodie
animarum prosunt saluti, a singulis quibusque in-
veatoribus remissi. Carnifices autem super æstimatæ
amissione pecuniæ contristati, domum reversi, ma-
jus damnum domesticarum rerum post trium indu-
cias dierum, sed et vitæ dispendium mortis recepto
talione perceperunt: quia omnipotens mundi Condi-
tor ac Reformator ulcisci se voluit de inimicis, et
fusum per se Sanctorum sanguinem consuetæ mise-
ricordiæ zelo puniri, ac diu protelatam idolorum
cultoribus iram novo recentis malitiæ furore permo-
tus publice ostendere.

C 55 Cumque improvisa sanctorum Martyrum tem-
poralis interemptio exin per pagos ac viros omnem-
que provinciam volitaret; repente Christianam, cor-
porali comperta Martyrum morte, maximam congre-
gantes expeditionem exercitus, confinium terminos
prompti postmodum futuræ ultionis bellatores expe-
tunt; et revoluta supradicta dierum supputatione,
infidelium sospites, sed indevoti hospites, aggre-
diuntur terram; ac Paganos eis e diverso obvian-
tes ingenti strage prostraverunt. Sed quia Pagani
primo populi Christiani impetui obsistere non vole-
bant, in fugam versi magna etiam clade corruerunt:
et terga vertentes, vitam simul cum intestina eorum
supellectili et heredibus perdiderunt. Sicque Chri-
stiani, superstitionum tam uxoris quam etiam
filiis, necnon servis et ancillis deprædatis, ad pro-
pria redierunt: fitque modo mirabili, ut superstites
Gentilium accolæ presentibus confracti malis,
æterna potius tormenta fidei fulgore illuminati de-
vitarent; et præfati Antistitis doctrinæ documentum
quod eo vivente renuerunt, eo jam moriente divinæ
increpationis moderamine perterriti susceperunt.

56 Corpus vero beati Pontificis, prosperis velis
ventorumque flatibus, trans fretum, quod dicitur
Elnere, et aliorum Martyrum, post dies non

multos perductum est ad supradictam urbem, quæ
dicitur Trecht: ibique conditum ac sepultum: donec
a Maguntia religiosi et fideles in Domino Fratres,
a Lullo Episcopo, successore quidem hujus sancti
Pontificis et Martyris Christi, directi navigio, ad
perducendum beati viri cadaver ad monas-
terium, quod eo vivente construxerat, et se-
cus ripam fluminis, quod dicitur Fulda, situm est,
advenerunt. Quorum unus, qui et auctor itineris
comitatusque aliorum extiterat, singularem sancti-
monie ac privatam castimonie continentieque ge-
rebat vitam, nomine Hadda; cui privatim præfatus
Præsul legationis hujus nuntium sanctique corporis
advectionem, cum Fratribus secum proficiscentibus,
imposuit; ut major, sanctæ reverentiæ viro, devo-
tionis impenderetur honor, et plurimorum amplius
testificatio, in his quæ auditu vel visu perciperent,
prævaleret.

57 Cumque honorabiles tam sancte consocietatis
Fratres ad prædictam urbem pervenirent, aliquan-
tula obviam eis populi erat congregata collectio.
Ejus denique urbis Præfecti, eis audientibus, queni-
admodum a glorioso Rege Pippino exiit d edictum,
intonnit interdium; et ne inde prædicti Pon-
tificis corpus amoveretur indictum est. Sed quia
Omnipotentis magis quam hominum convalescit
fortitudo, mirabile statim ac memorabile cunctis
adstantibus, Angelica magis quam humana pera-
ctum cognitione, auditum est miraculum; ecclesiæ-
que clocum e, in signum admonitionis sancti cor-
poris, humana non contingente manu, commotum
est: ita ut omnes repeatino timoris pavore percussi,
maximo timore obstupuisent, et Justi hujus red-
dendum esse corpus proclamarent. Sicque statim
redditum est, et a prædictis sanctæ recordationis
Fatribus cum Psalmis hymnisque honorifice abla-
tum, ac sine remigantium labore tricesima obitus
sui die perductum est ad civitatem supradictam
Maguntiam.

58 Miraque Dei omnipotentis providentia factum
est, ut uno eodemque die, sine statuto prædefini-
tionis die, quasi ad statutum prædestinationis diem,
tam legati sanctum deferentes corpus, quam etiam
de longinquis longe lateque regionibus, multi viro-
rum ac mulierum fidelium ad sancti viri mortis obse-
quia convenerint. Sed et supradictus dominus An-
tistes, tam venerandæ dignitatis successor, qui re-
gali illo tempore præsens erat Palatio, hujus omnino
ignarus causæ, adventus sancti corporis inscius, ad
civitatem quam prædiximus, veluti sub uno eodem-
que horæ momento pervenit; tantaque omnibus
aliunde advenientibus, vel etiam ejusdem urbis civi-
bus, et doloris incubuerat mœstitia, et gaudii exupera-
bat lætitia; ut etiam tanti Pontificis perfecta tem-
poranea morte corporis, et amissum carnaliter dolen-
rent, et futurum sibi suisque in posterum perpetua-
liter Patronum crederent. Quapropter geminis his
causis existentibus, compuncti cordibus, cum Pres-
byteris et Diaconibus, omnique gradu Ecclesiastico,
ad eum quem vivens prædestinaverat locum perdu-
xerunt: et novo in ecclesia confecto sarcophago, ex
more sepelientes posuerunt; omnibusque rite per-
actis redierunt, et fidei robore confortati ad propria
pervenerunt.

59 Sed in loco ubi sanctum deposuerunt corpus,
divina deinceps beneficia redundabant, et sancti
viri precibus hi qui ad eundem diversis infirmitati-
bus oppressi perveniunt locum, salubre tam corpo-
rum, quam etiam mentium remedium consequuntur:
ita ut alii jam toto corpore præmortui, penesque per
omnia exanimæ, ultimum tamen interim exhalan-
tes spiritum, pristinae redditi sint sanitati; alii vero,
luminibus cæcitæ pressis, summa receperint visum: alii
diaboli

D
Corpus Tra-
jecti excipitur,

d
E

c
campanis ul-
tro pulsatis.

Idem Mogun-
tiam,

die quo illuc
Episcopus
cum plurimo
populo adve-
nerat:

F

Indeque Ful-
dam delatum,

claret miracu-
lis:

A diaboli laqueis adstricti. et jam mente capti et insani-
nientes, animi postmodum detinuerint integritatem;
et pristina dediti salute, laudantes glorificarent
Deum, qui suum dignatus est servum tanto munere
decoratum ditare, honorare, et presentibus æfutu-
ris seculorum temporibus, patefactione corusca mi-
raculorum ostensa, quadragesimo peregrinationis
ejus anno revoluta glorificare; qui et Incarnationis
Domini septingentesimus et quinquagesimus quin-
tis annus, cum Indictione octava, computatur. Sedit
autem in Episcopatu annos xxxvi, fœmenses sex, et
dies sex: et sic ordine supradicto, die Nonarum
Junii, martyrii triumpho remuneratus, migravit ad
Dominum, cui est honor et gloria in secula seculorum
Amen. g

60 Enumeratis igitur beati viri gestis, quibus in
infantia et pueritia, vel adolescentia et juventute,
aut etiam in senectute floruerat; ad ea quæ post
emensam hujus mundi metam, et felice vitæ istius
decursum, mirabiliter, ad annuendum mortalibus
beati viri vitæ sanctitatem, Domino cooperante per-
acta sunt, redeamus, et memorabile quoddam mira-
culum populisque imitabile ad memoriam reducamus;
quod et a glorioso Rege Pippino, sicut ipsis sibi re-
larentibus, qui huic præsentibus erant miraculo, com-
pertum est, et ad nos usque per venerabilem virum
Lull Episcopum delatum est, atque ita ipso nun-
tiantie intimatum: quod [contigit] in loco, ubi quon-
dam pretiosus sancti Martyris effusus est sanguis,
cum, consilio plebis atque ingentis partis populi
Fresonum, structuram cujusdam tumuli, propter
immensas ledonis hæmalinitæ irruptiones [quæ diverso
inter se ordine maris æstu Oceanique recursum; sed
et aquarum diminutione infusioneque commoventur]
ab imo in excelsum usque construerent; super quem
denique Ecclesiam, sicut postea gestum est, extrue-
re cogitabant, ac servorum Dei habitationem in loco
eodem collocare. Sed cum præfatum colliculi opus
jam ex integro edificarent, et omne ædificium ipsius
structuræ complerent, et jam ad se reversi incolæ et
habitatores loci ipsius, de insulsæ penuria lymphæ,
quæ per omnem Fresiam, maximam tam hominibus
quam etiam animantibus difficultatem gignit inter se
invicem disputarent; tum demum unus, Domino
miserante, qui officium Præfecturæ, secundum in-
dictum gloriosi Regis Pippini, super pagum locum-
que illum gerebat, et princeps operis ipsius erat,
nomine Abbo; sumptis secum collegis equum ascen-
dit; ac circumagrato colle, tumuloque inspecto, re-
pente cujusdam pueri caballus, ex improvise pedibus
terre impressis, ruine penitus casura tentabatur,
anterioribusque humo infixis cruribus volutabatur;
donec ii qui agiliores solertioresque exstiterant,
descensis suis præpopere caballis, equum terræ inhæ-
rentem extraherent. Sed stupendum statim ac specta-
culo dignum iis qui aderant ostensum est miraculum:
et limpidissimus extra consuetudinem illius terræ
fons, miræ suavitatis gustu induleatus, prorumpibat,
et per incognitos penetrans meatus profuebat, ut
rivus jam maximus esse videretur. Quo obstupefacti
miraculo, exultantes atque alacres domum reversi,
ea quæ viderunt plebibus divulgaverunt.

ANNOTATA G. H.

* Elmere dictum, quasi Mare nobile, jam Mare
Meridionale, vulgo Zuyder-zee appellatur.

a Non annumeratur tamen Trajectinis Episcopis,
quia S. Bonifacio non superavit; annumeratur autem
S. Gregarius, licet nec Episcopus quidem fuerit unquam
ordinatus.

b Hujus nominis adhuc vestigia superesse dixi ad

Com. præv. num. 15 et qui hic Ostar et Wester. i. D
Orientales Occidentalesque dicantur, explicui.

A. WILLIBALDO

c De libris istis vide infra dicenda in Analectis.
Othlonus non ad unam domum Fuldensem, sed ad
ecclesias (plures indicans) in quibus usque hodie ha-
beri possunt, a singulis repertoriis reportatos,
scribit.

d Forsan Præfectus urbis, ex auctoritate generali
sibi data a Pippino Rege, sub hujus nomine, ut similia
solent fieri sub edicto Regis, interdictum posuit: maxi-
me quia Pippinus Rex in Italiam cum exercitu disces-
serat, liberaturus Romam ab obsidione Aistulfi Regis
Longobardorum.

e Mabilio notat, aliter omnino id referri in Actis S.
Sturmi num. 15, ubi nulla carapanzæ mentio, sed
corpus immobile mansisse dicitur, volentibus Trajecten-
sibus illud transferre ad basilicam suam. Quid si hic
Willibaldum fecerit ex longinquo accepto relatio, et
contrarium prorsus acciderit? ita videlicet, ut neque cor-
pus moveri se siverit, neque motus trahentium manibus
Gloccus sonum dederit; unde intellectum sit Sanctum
istic nolle collocari.

f Abundant omni quinque, forsitan ut supra diximus
ab Apostolatu seu primo itinere Romano sumpta epocha
quod ab alio potius quam a Willibaldo factum credere-
mus, nisi etiam num. 27 simile sphælica memoriale
notassemus.

E

g Sequentia sunt in MS. Trevirensi S. Maximi
et Ingolstadiensis; omnia, in albis, eo quod illa cum
depositione corporis apud Fuldenses concluderentur.
Interim videntur ejusdem auctoris esse.

h. i. Minoris ac Majoris ætus, de quo videtur dictum ad
Vitam S. Hermetandi 25 Maji, Cap. 3 Annot. b

SUPPLEMENTUM

Auctore Presbytero Moguntino.

CAPUT I.

Depositio Gewelibi et Adelberti Episcoporum.

Temporibus venerandi a Karolomanni qui senior
dicitur, et Pippini fratris ejus, fuit quidam Antistes,
nomine Geroldus, qui post b Raobardum sanctam
Moguntinæ Sedis rexit ecclesiam. Eo tempore c
inquietabant Saxones Turingiam regionem: ita ut
compulsi sint sponte confugere ad supradictum
Principem Karolomannum, quatenus suo patrocínio
tutarentur. Quos ille susceptos, utcumque et mu-
neribus onustavit, et consilium impendit. Contigit
namque prædictum Principem, cum exercitu contra d
Saxones ire, simulque Geroldum Antistitem cum
suis, Karolomanno suffragando et hostibus refra-
gando, certamini interesse. Quid plura? Certantibus
altrinsecus exercitibus, Venerabilis Antistes Gerol-
dus, irruentibus jaculorum nubibus interemptus
occubuit. e Fuit autem eodem tempore quidam
nomine f Gewelibi in palatio Regis acceptissimus,
supra memorati Antistitis filius dictus; qui post
obitum patris, eandem gubernare suscepit Eccle-
siam. Hic autem honestis moribus, ut ferunt, suam
vitam circumsepsit, nisi tantum quod cum g herodiis
et canibus per semetipsum jocabatur. Sed tamen
diligentius inquirens et explorans nomen viri, qui
suum Seniore occiderat; exercitu non multo post
hadunato, una cum venerando Karolomanno, ad
eosdem Saxones, ubi pater ejus fuerat extinctus,
perrexit, et se lentibus e regione exercitibus in
ripa fluminis Wisuralia; præcepit ipse Antistes
nomen illius, qui patrem suum occiderat, inquire:
responsumque est eum affuisse. Rogate, inquit,
illum

Fons colitus
scaturiens in
loco martyrii,

h

ab equo istic
collubente
indicatur.

a

b

c

F

d

Geroldo
Episcopo
Moguntino
occiso,

e

f

Gewelibi filius
succedit,

g

h

i

EX MS. TREMIR. et recisorem patris interimit:	A illum in medio amne fluminis mecum sermocinari. Et ille haud segniter equopirato in occursum ejus, ut erat invitatus, festinavit. En, inquit Gewelib, accipe quo patrem vindico, ferrum: dictoque pariter transfodit eum, et ille cadens in flumine, exhalavit vitam: et ob hoc consertis cuneis, omni nisu utrimque dimicatum est; superatisque Saxonibus Karolomannus cum suis, spoliata strage, ad propria remeavit. Episcopus autem a caede regressus, rudi populo, rudis adhuc Præsul, licet ætate maturus, tamen fide [immaturns] præficitur; non computantibus, nec Rege, nec ceteris Optimatibus, vindictam patris crimen esse, dicentibusque vicem reddidit patris morti	pecuniae avaritiam, quod Paulus idolorum servitutum nominavit, ei assidue cohaerebat: Karolomannus autem pia monita auscultabat, alter in sua vesania perdurabat. Novissime tamen Karolomannus, jam victus altercatione eorum, permisit, ut utrimque disputando, quis veræ fidei cultor eorum esset, ostenderet. Ergo statuto die, cum perferre suas sententias in medium debuerunt, eadem nocte vir Dei in somnis putabat se cum tauro palestrare: et confractis utrisque cornibus, eum tali conjectura cognoscebat superari. Mane autem facto, suadebant illum sui Clerici Lol et Megingandus, nec non et Sturm, uti cum tali a gypsa disceptare desineret. At ille, somnum ejus asserens, dixit: Major est qui in nobis regnat, quam qui illum possidet. Et statim in congressione locutionis, adversarius victus, confusus, Sanctoque traditus, apud Moguntiam ut deum, degradatus est: et exinde Fuldensi monasterio translatus, carceris obscuritate detrusus, diu longeque vexatus est. Ad extremum miser ille fugam iniiit, et nihil aliud ad viaticum, nisi tantum unam caligam plenam nucleis, secum tulit: et sic cursotenus fluminis Fuldæ nesciendo errabat, et incidit in subulcos; qui etiam eum occiderunt, spoliaverunt, lignisque obruerunt: et hic finis erroris ejus extitit. At truncus quem radendo de o carceris lamina Suapanda conspicerat, transportatur ad Moguntiam; ibique diu supra portam, quæ ducit ad S. Albanum p. pro miraculo transeuntibus et aspicientibus, suspensus est.	D convictumque carceri includit, n
sed a S. Bonifacio monitus,	2 Eodem itaque tempore venerabilis Bonifacius Domino ducente, de Britannia Anglorum gente, Germaniam est ingressus; materiam, quam invenit, optimi operis querens prædicandi et baptizandi: Rhenoque tenuis cunctis lustratis civitatibus, caute ut prudens Pastor prospiciebat, qua parte errantes, quaque recto itinere gradientes conspiceret oves, usque dum ad magnam Metropolitanam sanctæ Moguntiae civitatem, Domino secum commorante, pervenit. Illo nefando opere Episcopi comperto, statim ad caput Regni, et ad comprovinciales Episcopos, cum fervore Spiritus sancti, ut confracta solidaret, et dissuta acumine prædicationis Evangelii consueret, confluit: ne veteris consuetudinis pannus, totam fidei vestem fœdaret: eisque, ut erat magni ingenii, de periculo gregis, et de habitudine Episcopi silenter intimavit. At ille ab eisdem vocatus et a S. Bonifacio admonitus, ne sibi periculum et populo pariter præcipitium [procrearet], statim sine repugnatione, honestis monitis consentit. et sine synodali deceptatione, Sedem et Parochiam a quibus acceperat redonavit, suumque elaboratum ad S. Martinum tradidit, in pecunia, et mancipiis; quia hereditatem aliam in istis regionibus non habebat; et in beneficium, Spanesheim villulam et ecclesiam quæ Caput-montis dicitur, acceperat: et exinde quatuordecim annos honeste in sua domo [vivebat] et maxime hospitalitatis gratiæ operam dabat; et numquam ad Conventum postea vel in Synodum venit, raro tamen ad lavationem pedum in Coma Domini, orationis causa in ecclesiis se repræsentavit. At Dominus Bonifacius, a supradictis Principibus magnificentissime honoratus, legationeque cum eo missa ad Dominum Papam Gregorium, in Sedem Moguntinæ Ecclesiæ electione Cleri et populi constitutus est. Pontifex autem eum honorifice susceptum, Episcopum ordinavit, infula ditavit, nomenque mutavit, atque ad Franciam direxit; ut veridice de eo scriptum per Salomonem putamus, Justum deduxit Dominus per vias rectas, et reliqua. Exin cœpere nobiles viri, ei suos filios commendare ad erudiendum: quos ille libenter susceptos, adjutores sibi quasi adoptivos filios enutrivit, secumque gregis Dei cunctos fecit esse Pastores; ne aliunde, quam per ovile, hæreticæ tortitudinis lupi Catholicam ingrederentur Ecclesiam.	statim in congressione locutionis, adversarius victus, confusus, Sanctoque traditus, apud Moguntiam ut deum, degradatus est: et exinde Fuldensi monasterio translatus, carceris obscuritate detrusus, diu longeque vexatus est. Ad extremum miser ille fugam iniiit, et nihil aliud ad viaticum, nisi tantum unam caligam plenam nucleis, secum tulit: et sic cursotenus fluminis Fuldæ nesciendo errabat, et incidit in subulcos; qui etiam eum occiderunt, spoliaverunt, lignisque obruerunt: et hic finis erroris ejus extitit. At truncus quem radendo de o carceris lamina Suapanda conspicerat, transportatur ad Moguntiam; ibique diu supra portam, quæ ducit ad S. Albanum p. pro miraculo transeuntibus et aspicientibus, suspensus est.	jubet: E qui tandem a butulcis interimitur o p
ultra relinquit Episcopatum;	ultra relinquit Episcopatum;	ANNOTATA G. II.	
eique succedit S. Bonifacius;	C eique succedit S. Bonifacius;	a In MS. hic et deinceps erat Carolus loco Carolomanni, quod correximus; et hic potest senior dici, respectu Carolomanni ex fratre Pippino nepotis. b Sant Catalogi antiquorum Episcoporum Moguntinensium valde imperfecti, et forte hic alius Leowaldus, Haboaldus aut Laboaldus dicitur, ante Geroldum constituendus. c Eodem referantur in Concilio Germanico III columna 1555; et mutata phrasi, narratur ab Othlono sub finem libri I. d Anno 743 in Annalibus Francicis indicato. e De hoc istud Distichon factum scribit Serarius, Ense Geroldus obit Præsul, dum dimicat ense: Perplacet ergo, chorum, non adlisse forum. f Gewelip, Othlono Gawielibis; Serario, Geruilio, ubi et plura confert nomina. g Othlono, cum avibus et canibus luderet. h Anno 745 in eisdem Annalibus Francorum. i Puto Visurgim intelligi, vulgo Weser dictum, qui in Franconia ortus Saxoniam perfluit, tandemque ad Caroloburgum subit Oceanum, multis in via fluminibus auctus. k Quid si pro Elaboratum, legas, Patrimonium elaboratum? i. evindicatum ab ecclesiasticis proventibus, quibus permixtum a patre acceperat. l Hic auctor hallucinatur, nam istis temporibus Zacharias erat Pontifex, et ordinatio diu ante peracta erat a Gregorio 2 anno 723. m De Aldeberto actum Concilio Germanico III, et Romano II, apud Labbe columna 1555 et seq. et in Epistola S. Bonifarii ad Zachariam Papam ibidem colum. 1557 et seq. At nihil apud eos reperimus de ejus degradatione, captivitate et interfectione, quæ hic adduntur. g Gypsas, Althelmo et aliis serpens: vide Cangium in Glossario. o Suspicio legendum, redeundo de carceris limine; et quod Suapanda nomen viri sit. p Ecclesia S. Albani in monte sita, ad partem civitatis meridionalem vallo circumdata, parentum nostrorum	F
Sap. 10, 10	3 Iisdem temporibus fuit quidam pseudo-propheta, nomine m Aldebertus, qui in semetipso sanctitatis gratiam simulavit, qui quosdam [circumducebat] mercede conductos, ut se dicerent debiles, claudos, sive ciecos, quatenus in nomine Trinitatis eis fallendo daret sanitatem. Sic delirando errabundus et vagus, et numquam stabilis, ut scriptum est, inconstans in omnibus viis suis, seductus [erat] et seducens; ita ut pene venerandum Principem Karolomannum in eandem simulationem adduxerat. Unde factum est, ut Dominus Bonifacius, ingeniose calliditate ejus inspecta, suasit Principi ut caveret ejus venenosa colloquia sive consortia, quia ob	pecuniae avaritiam, quod Paulus idolorum servitutum nominavit, ei assidue cohaerebat: Karolomannus autem pia monita auscultabat, alter in sua vesania perdurabat. Novissime tamen Karolomannus, jam victus altercatione eorum, permisit, ut utrimque disputando, quis veræ fidei cultor eorum esset, ostenderet. Ergo statuto die, cum perferre suas sententias in medium debuerunt, eadem nocte vir Dei in somnis putabat se cum tauro palestrare: et confractis utrisque cornibus, eum tali conjectura cognoscebat superari. Mane autem facto, suadebant illum sui Clerici Lol et Megingandus, nec non et Sturm, uti cum tali a gypsa disceptare desineret. At ille, somnum ejus asserens, dixit: Major est qui in nobis regnat, quam qui illum possidet. Et statim in congressione locutionis, adversarius victus, confusus, Sanctoque traditus, apud Moguntiam ut deum, degradatus est: et exinde Fuldensi monasterio translatus, carceris obscuritate detrusus, diu longeque vexatus est. Ad extremum miser ille fugam iniiit, et nihil aliud ad viaticum, nisi tantum unam caligam plenam nucleis, secum tulit: et sic cursotenus fluminis Fuldæ nesciendo errabat, et incidit in subulcos; qui etiam eum occiderunt, spoliaverunt, lignisque obruerunt: et hic finis erroris ejus extitit. At truncus quem radendo de o carceris lamina Suapanda conspicerat, transportatur ad Moguntiam; ibique diu supra portam, quæ ducit ad S. Albanum p. pro miraculo transeuntibus et aspicientibus, suspensus est.	
Jac. 1, 8	Aldebertum Pseudo-prophetam delegit	g Gypsas, Althelmo et aliis serpens: vide Cangium in Glossario. o Suspicio legendum, redeundo de carceris limine; et quod Suapanda nomen viri sit.	
Eph. 5, 5	Ejus venenosa colloquia sive consortia, quia ob	p Ecclesia S. Albani in monte sita, ad partem civitatis meridionalem vallo circumdata, parentum nostrorum	

A *trorum memoria Nova-arcis nomen habebat : sed eam nos prorsus destructam vidimus ; nisi quod Decanus Moguntinus, suam ibi vineam habens, sacellum Sancto erexit.*

CAPUT II.

Varia a S. Bonifacio constituta, Episcopi ordinati.

Tanta etenim fames, divinae praedicationis Orientales obsederat, ut nullus Presbyter trans flumen Wisurha esset, nisi unus, nomine Winfrit, in Turingia : qui et ille ex patre, nuncupato Wart, cognatus Episcopi fuit, ex matre vero de progenie Turingorum. Unde contigit, ut necessitate compulsus, de sua provincia evocaret, feminas religiosas ; quatenus sui Clerici et nobilium filii ab eisdem nutrentur, et caelestis praedicationis ministri imbuerentur. a Teclam namque juxta fluvium Moin collocavit, ut in illis locis quasi lucerna in caliginoso lucret loco, id est Chizzingia ; ubi adhuc Domini Episcopi, ut ferunt, femoralia et subtalares pro Reliquiis habentur ; nec non et Liobam b Virginem, ad Biscoftheim constructo monasterio constituit : quae multitudini Virginum in eodem loco rectae vitae normulam docendo et vivendo praebuit.

5 In diebus etiam illis, errantibus praeposuit ovibus Pastores, et pullulanti messi operarios immisit. Siquidem in primis dimisit de Reganesburg et Augustburg et Salzburg, Nordgewi, et Salafeld : et adunavit unum membrum Ecclesiae, et Episcopalem Sedem ibi constituit, ibidemque Willibaldum venerabilem virum ordinavit Episcopum ; loco autem nomen, ut antea habuit, Ebstat imposuit : Burchardum autem, virum probabilem, ad Virzburg destinavit, ipsumque ibi Episcopum ordinavit. Quibus terribiliter suo baculo, oves suas commendavit, dicens : Per illum omnium communem Deum vos obtestor, quatenus tantam diligentiam curae gregis istius impendatis, quantum oneris vos scitis adeptos, et quantum ego usque in praesens impendi, et impendar pro animabus eorum.

6 Quo iam autem tempore supradictus vir Dei, iter faciens de civitate Moguntia, in Orientalium fines praedicando et baptizando pervenit ; tendensque ad Turingiam, invenit amoenissimum campum, necnon et flumen jucundo alveo decurrens, ibique fixis tentoriis pernoctabat. Eadem quippe nocte, lux de caelo habitaculum ejus circumfulsit, et Angelica visitatione et allocutione ibidem perfrui meruit : quod ex eo etiam conjici datur, quia et locum et ecclesiam in honore sancti Angeli illic dedicavit. Mare autem facto Missae solennitate peracta, praecipit sibi mensam apponi, escamque deferri. Dicente ergo ministro, quo ille vesceretur se non habere cibum ; respondit : Nonne qui multitudinem populi in deserto quadraginta annis manna de caelo misso potuit pascere, mihi ultimo servalo suo non potest ad unius diei refectionem pabulum ministrare ? Apposita itaque mensa, et laude Dei ante cibum decantata : ecce quidam aliger volando, portabat unam trutam, sufficientem ad illius diei refectionem, et ante mensam ungibus elapsam in terram dejecit. Tunc Deo gratias Sancto referente, levata et assata, ad mensam honorifice portata est.

7 Contigit etiam post modicum tempus Clericum quemdam, Adelherum nomine, ingruente languore infirmari. Ille vero castis moribus Episcopo ferventius inhaerebat : et secretorum ipsius sciulus, honeste servitia sibi impendit. Cumque cerneret appropinquantem diem mortis suae, cum consilio viri

Dei suam hereditatem ad S. Martinum Moguntiae tradidit. Postea aegritudine ingravescente, vitam finivit : et statim c fratres ejus praecipiebant quidquid frater eorum S. Martino tradiderat in locis subterminatis, ad Amanaburg, et ad Preitenbrunnen, et Seleheim. Cum autem vocati et interpellati fuissent hujus rei causa, sponderunt se juramento illa in jus proprium evendicare : et Episcopus se ibidem praesentem assuturum promisit. Statutoque die juramenti congregaverunt multitudinem suorum propinquorum, affuit etiam vir Dei pariter. Cumque secum adutores ad altare traxissent, dixisse fertur ; Vos soli jurare si vultis, nolo ut hos omnes perdat. Illi autem juraverunt : statimque ad eos conversus Episcopus, inquit : Jurastis ? At illi, Juravimus, inquam. Et ait ad majorem : Ursus te in proximo occidet. Ad juniorem vero ait : Namquam ex tuo semine videbis filium, aut filiam. d Quod utrumque eventus rei probavit, et sic ecclesia B. Martini traditam sibi hereditatem obtinuit.

8 Vir autem Dei, divina inspirante gratia, ubique gestiebat verbi Dei semina pullulasse, gentes adhuc indomitas destinavit adire. Fresnum, ut ritu superstitioso derelicto, cultura idolorum deposita, verum omnium Creatorem Deum colerent. Synodali [ergo] auctoritate et consensu Principis Pippini, Lullum Moguntiae ordinavit, secumque primus ad Turingiam deduxit, et omnibus in illa regione Nobilibus illum commendavit, uti fidei Catholicae astipulatores, ei assisterent. Novissime autem, praeepto Romani Pontificis, et consilio venerandi Principis Pippini, et Synodalis auctoritatis licentia, et omnium Episcoporum et Abbatum, necnon Canonicorum et Monachorum, omniumque Christianorum ad suam diocesim pertinentium, profectus est. Sed et Lullum ante juramento constrinxit, dicens : Equidem animose proficiscor, quocumque me divina gratia dirigere voluerit. Nunc autem da fidem : ubicumque obierim, meum corpus ad destinata transferas. Et ille quidem spondidit se omnia, prout possibilitas sineret, custodire e.

9 Eodem tempore contigit f Romanos Dominum Apostolicum Stephanum, et servitores Sancti Petri, insolenter (ut mos eorum est) infestare : et ab hoc arrepto itinere, insciis illis, sumpto secum gladio, venit in Franciam, ad supradictum Principem Pippinum, patrocinia pascens ; eo modo, ut cum duobus Presbyteris tot denique Diaconibus ; intra conclave unus oratorii, in cilicio et cinere, una cum antedictis Presbyteris et Diaconibus, in terra jaceret : et per nuntium Regem ad se invitavit. Eo quoque veniente, sic inquit Stephanus Papa : Honor S. Petri dejectus est : et gloria domus ejus imminuta est : ideo patrocinia Francorum et Regis eorum quaerimus : et sic producto gladio, dedit ei ; et in eo, quantum sibi concessa esset, dedit patrocinandi potestatem. Et ille, missis nuntiis, et injuriam Apostolici, et temeritatem quam in Sanctos audebant, vindicavit, et postea aliquantum temporis in regionibus Francorum demoratus est. Tunc quoque accidit ut Dominus Apostolicus Rutgangum ordinaret h Metensem Episcopum. Qua de re venerabilis Episcopus Bonifacius in faciem ei restitit, dicens ei ; non licere suam Sedem derelinquere, et terminos Patrum transgredi, et sine consensu i Episcopi, ad ejus Diocesim pertinet locus, quilibet ille est, Episcopum ordinare : quod nec decessores ejus fecissent, nec Ecclesiastica regula docet. Atque in hunc modum ipsis in praesentia Regis contententibus, illo contradicente, [isto vero affirmante] Apostolica auctoritate fecisse, Pippinus Rex in pace reconciliari eos nitebatur, dicens : Non oportet, ut qui caput Ecclesiae estis, ceteris membris exempla

D
EX MS.
THEVIN.
C

fratribus sibi
parjure vindi-
cantibus.

praedicat
ultionem :

d

Rediturus
in Frisiam,
E

praeficit
Lullum Ec-
clesiae Mo-
guntinae.

e

f
Stephanum
Papam a
Pippino
auxilia pe-
tentem,

F

arguit de
ordinatione
Metensis
Episcopi,

h

i
sed monitus
a Rege
acquiescit.

Evocatas ex
Anglia
SS. Teclam et
Liobam
praeficit San-
ctimonialibus.

a

B

b

SS Willibal-
dum et
Burchardum
ordinat
Episcopos :

C

deficiente
cibo,

trutam ab
are portatam
accipit :

Adalgeri
donationem

contentionis

A contentionis præbeatis : sed me inter vos mediante reconciliari convenit. Audito igitur ejus consilio, ut erat uterque eorum in lege divina eruditus, consenserunt sermonibus ejus, et in pace reconciliati sunt : acceptaque benedictione Domini Apostolici, ad destinata profectus est.

ANNOTATA G. II.

a b Coluntur S. Tecla quæ et Hadeloga 13 Octobris, et S. Lioba 28 Septembris, ambæ Martyræ. Rom. inscriptæ. Est hujus monasterium Bischoffheim, jam oppidum, ad Taberam fluvium, inter Werthemium et Kunigshusen : Kitzinga ad Maunum 4 leucis supra Wirtzburg, usque an. 1544 Nobiles solum Virgines habuit, medio tempore facta etiam oppidum.

c Ab Othlono, qui supradictum Angelum nominavit Michaelen, etiam in suis nominibus Asperth et Truthmundt appellantur.

B d Hæc ita Othlono explicat : Asperth ad mensam sedente venerunt, qui dicebant, ursum magnum discurrere per campum. At ille equo celeriter adscenso, et venabulo arrepto, cepit ursum persequi, antequam prepararent se comites sui : in quo itinere equo delapsus, totusque per membrorum compagines contractus, interiit. Truthmundt vero, audiens sancti viri prophetiam in fratre suo esse completam, nimis expavit; et mox prædia injuste ablata ad altare S. Martini reddidit.

e Reliqua hujus Capituli omittenda censuerat Henschenus, ego vero corrigenda : ignoscendumque Auctori, si vel ipsemet in circumstantia aliqua erravit circa rem quæ Italiam spectabat, vel librariorum aliquis per incertum aut malitiam commutavit nomina gentium.

f g Error hic gravis est, quo Romani pro Longobardis nominantur : contra hos enim, non contra illos auxilia petiturus Stephanus venit ad Pipinum, una cum missis ad eum deducendum Legatis, quorum primus, ab Anastasio vocatur Rodigangus Abbas, ac statim infra Sanctissimus Episcopus, quod notasse juveni pro mox dicendis. Igitur autem Pontifex per ipsam Longobardorum regiam Ticinum, egitque cum eorum Rege Aistulpho (ut ex Anastasio putet) frustra dissuadere protectionem conato, nec tamen impedire nudente, propter metum Francorum. Non igitur inscitis illis dicendus erat visse Papa (qui alter error est), sed invitis. Qui autem legere distinctius velit, quam graviter Pontifex cum suis Romanis pressus ab Aistulpho fuerit,

C Anastasium legat, aut ex illo Baronium.

h Imo jam eum Stephanus ordinaverat, sed Romæ : ordinatus enim fuit (ut ad ejus diem vi Martin. 13 ostendit Henschenus) anno 732 Kalendis Octobris, tunc in Dominicam cadentibus, ad postulationem (at est credibile) Pipini Regis, septimo postquam Stephanus Pontificatum inerat mense, ipsemet eodem anno consecratus 19 Martii.

i Trevirensi Archiepiscopo suberunt Metæ, hæc ergo causabatur Bonifacius factam injuriam in Ordinatione Grodegangii, qui hic et alibi etiam Ratgangus. Hujus autem Acta hinc lucem accipient, cum et Abbas Romam ivisse intelligitur, et Episcopus redivisse. Ceterum, cum passim Annales dicant Stephanum in Franciam venisse anno 733; oportet ut vel diutius Romæ manserit S. Grodegangus, vel ut adventus iste ad anni initium referatur, forte a Natali Domini ecclesiastico more ducendum : nam ad hoc festum solebant Reges Curiam seu conventum Principum celebrare, ubi de belli pacisque rebus in annum sequentem tractabatur, petendis auxiliis opportunum tempus.

CAPUT III.

Martyrium. Translationes. Willibaldus scriptor indicatus.

Sicut enim per omnia divina mandata assecutus est, ita quod quasi de singulari præcepto Dominus ex toto corde se diligendum, et proximum sicut se ipsum præcepit et custodivit; eandemque caritatem sectando, semetipsum, ut Christus docuit, pro amicis suis dedit, et Fresorum Instrata gente, thesaurum sibi commissum, non in sudario ligatum vel in terra suffosum abscondit, sed augmentum in eo quaerentibus porrigit. Appropinquante autem tempore passionis ejus, et suis secum Clericis sive Laicis caute contra insidias adversariorum vigilantibus; nocte eadem lux de cælo tabernaculum, in quo vir Dei gratas Deo tota nocte persolvebat laudes, emicuit, et sic in majorem partem diei perseveravit. Illucescente igitur die exhortabatur suos dicens : Viri fratres, fortes estote animo ; quatenus, quando diu optata dies veniret, parati essent. Nec mora : irruentibus contrariis, et ipso interdicente bellum, a Hiltibrant, qui suæ mensæ minister erat, semicalcentas se in pectus dedit ; et post eum frater ejus Habmunt Diaconus, statim ut egressus fuerat e tentorio occubuit : deinde alii atque alii, sicut historia passionis ejus narrat. Ad extremum ipse Episcopus martyrio coronatus, proprio sanguine infusus, palmis ad cælum erectis, obiit. Statimque in ipso tempore ut sanctus vir pro Domino carne occubuit. Trajectensis Ecclesiæ Clerici cum suo b Episcopo rapuerunt sanctum corpus, et voluerunt illud omnino apud se retinere. Quod cum Lul compertum habuisset, congregata multitudine Orientalium venerabilium virorum, clericorum, monachorum, simulque laicorum, condito jejunio cum psalmodiis et orationibus perrexerunt, et cum vi sanctum corpus abstulerunt; honorificeque ad Mogontiam tricesimo passionis die tulerunt.

11 Cumque corpus viri Dei ex more lavatur, quasi noviter facta vulnera ejus, sanguinem profuderunt. Sed et Lullus c lotia in testaceum vas collocavit, et sub terra fodit in loco, ubi nunc S. Bonifacii Ecclesia constructa manet, a septentrione Ecclesiæ quæ nominatur Baptisterium Joannis, in qua usque hodie (ut ferunt) vestimenta, in quibus passus est, in arca lignea jacent. In eadem quippe civitate, ut accolæ illius putant, nusquam, exceptis Martyrum corporibus, tam magna sanctitas claret, ut in supradicta ecclesia. Multi etenim tunc fuere ; qui cupiebant sanctum corpus illidem remanere. Lullo autem renitente, reminiscenque juramenti, apparuit (ut dicunt Sanctus cuidam Diacono, nomine d Otpercht, dicens ad eum. Dic, inquit, Lullo : ut meum corpus ad locum requietionis meæ transferat. Multis ergo hæsitantibus, et non credentibus ; Lul Archiepiscopus, congregata multitudine Reliquiarum, fecit eum jurare quod ita se haberet, sicut referebat. At ille, extensis utrisque brachiis super altare et Reliquias, orabat Dominum et Sanctos ejus, quorum Reliquiæ ibi præsentibus erant, se ita adjuvare, ut verum esset quod dixerat. Tandem credentibus ceteris, Lullus Archiepiscopus transitum viri Dei ultra Rhenum honorifice parabat.

12 Postquam ergo Lullus Archiepiscopus sanctum corpus lavit, et in sindone involvit ; convenientibus omnibus Presbyteris, Diaconibus, et omni Clero nec non fidelibus laicis, qui ultra Rhenum habitant, in unum ; levatum est in feretro, leviori (ut ferunt) ad navim onere, quam antea de nave portarunt : et tanta multitudo hominum naviumque tunc

D

Ante martyrium luce cælesti honoratur :

E a occiditur et inde Ultrajectum,

b

dein Mogontiam deferunt,

ubi sanguis tunc emanans c

F et vestes servantur :

d Moguntinis frustra obstantibus :

corpus transfertur Fuldam :

A tunc aderat, eorum qui ad translationem sancti viri convenerant, ut Rhenum operiret. Et sic cum hymnis et psalmodiis utrasque implevere ripas, usque dum obviam haberent eum conjugibus et liberis omnem nobilitatem Orientalium. Prgredientibus igitur de navi Lullo et comitibus ejus, statim miscen- tibus se turbis ingens luctus attollitur, alii præ gaudio atque fidei puritate, alii præ mœrore et dolore. Ixxin levantes loculum Lullus Archiepiscopus et qui ei in obviam venerunt, Citeriores autem transva- dato amne Rheni, redierunt in sua; sic quoque prospere per omnia, Domino dirigente necnon gubernante, agentes: ut in omnibus locis in quibus contigit meridiare sive noctare, signa Crucis im- primerent, Triumphatori omnium in suo agonothea triumphantes. Sed et in quibusdam eorum locis, nunc ecclesie constructæ cernuntur. Dum autem ventum est ad introitum silvæ Boconia, mulieres revertentes ad propria, viri quoque comitabantur usque ad locum, quo ultimum decreverat corpus ex- pectare judicium.

13 Fuit quidam Monachus eodem tempore, no- mine Ritant, frater Wolfinari piscatoris, qui et ipse piscator; cui ab Abbate suo Sturumione præceptum est, ad adventum hospitem tunc venientium, quia adhuc præter lac et butyrum et caseum non multæ deliciae fuerant, ut piscibus congregatis susceptio prævideretur. Tunc supradictus frater Ritant, sciens locum propter ædificium quod nominatur vulgarice, Aucarium domus, ubi sibi nunquam pisces deerant; illuc propere, præcepto obediens, ad lacum accurrit. Ut ad paululum jam dicta constringam, tempore adventus sancti corporis, dum se aptavit extendere, subito omnes qui in lacu erant supini in superficie aquarum ostendebantur pisces: eodemque momento in inferiore parte fluminis audiebat collectam a cantante cantari, quo sanctum corpus, super pon- tem portabatur. Et ita nihil laboriosius in piscatione agebat, nisi tantummodo colligendo et naviculam implendo piscibus, ad hujus diei hospitibus suffi- cientem pastum, quos ad monasterium secum de- tulit. Hoc signorum, de multis quæ per sanctum martyrem Bonifacium divina virtus dignabatur os- tendere, post martirium ejus, in eodem loco initium erat.

14 Postea igitur / Willibaldus vitam conversa- tionemque viri Dei, nec non et passionem, quia adhuc multi supererant, qui eidem passioni inter- fuerunt, conscripsit, in loco qui dicitur S. Victoris ecclesia, in conclavi unius cubiculi primitus in ce- ratas tabulis, ad probationem Domini Lulli et Me- gingaudi; et post eorum examinationem in perga- menis rescribendam, ne quid incaute vel superfluum exaratum appareret. Supradicta autem S. Victoris ecclesia, extra murum Mogontia sita, a succedenti- bus Episcopis honorabiliter adaucta refertur. Lullus enim et g Rabanus illic vacabant orationibus, h Willigisus autem beatæ memoriæ Pater, mediante Domino Burchardo Camerario urbis et Præposito S. Victoris, supremam eidem ecclesie, divina gratia inspirante, imposuit manum: novum et egregium ibi constituens i monasterium, et viginti Canoni- corum in Dei servitio constituens pervigili cura ob- sequium: ejusque ecclesie dedicationem, ob me- moriam beati Patris Bonifacii, ipsius passioni con- tinuavit, præsentem tertio Ottono Imperatore: qui et ipse suo prædio in Turingia sito ecclesiam eandem, sub impressione chirographi, dote confirmans diti- vit, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Hunc Hytibrant opud alios non memoratum in- dicat, reliquos omittit a Willibaldo reletos.

b Intelligit S. Gregorium Pastorem, a multis Epi- scopum appellatum.

c Serarius Notatione 47 exta oppellat, arbitratus exenterationem tunc Moguntia factam.

d Othlono Otpertus dicitur.

e Aucarium, lacus in quo Aucæ .i. Anseres pasce- bantur.

f Quam inepte hæc apud Wicelium et sequaces ex- cerpta sint, supra diximus.

g B. Rabanus, creatus Archiepiscopus Moguntinus anno 847, mortuus anno 856 die 4 Februarii, ad quem Acta ejus illustravimus.

h Willigisus præfuit ab anno 977 ad 1011.

i Apud Serarium, Auctor Vitæ B. Burchardi Wormatiensis, de Willigiso ista ait: Egregium mo- nasterium simul et claustrum Canonicorum in honore S. Victoris ibidem construxit, positisque ad electio- nem Fratrum claustrum Primatibus, cursum certis temporibus ac signis decantari præcepit. Verum monasterio ibidem destructo, Canonicos in S. Joannis templo partes suas obire, scribit Serarius lib. 1, cap. 31.

VITA II

Auctore Presbytero S. Martini Ultrajecti.

Ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris.

PROLOGUS.

Incertam ac lubricam vitæ hujus habitudinem, variosque mortalium eventus et fortunæ rotam, fatuis quidem plerumque delectabilem, sapientibus autem semper infelicem, nulla res aut fortius vincit aut imperiosius regit quam timor Dei, de quo scri- ptum est, Qui timet Deum, faciet bona. Quid enim rectius aut convenientius mundanis opponitur malis, quam id quod homini benefacere persuadet? Medi- corum certe hæc disciplina est, ut contrariis contra- ria sanentur: quemadmodum frigida calidis, et calida frigidis, et cetera hujusmodi. Sic et ille qui morbo laborat universali, antidoto curandus est spirituali: ut qui mortifero fortunæ veneno infectus est, timore Dei assiduo, tamquam saluberrima hel- lebori potione, sanetur. Timens quippe Deum quanto magis devitat mala, tanto propensius sequitur bona; eoque efficacius agit bona quæ potest, quo studiosius cavere mala desiderat, quæ penitus vitare non po- test. Quapropter ego quoque, qui deteriore me esse considero, eo amplius tam salutare medica- mentum admittor; per quod et a malis evaditur, et ad bona perpetua pervenitur. O res vere digna et ineffabiliter beata! quæ hominem ab omnibus erro- rum impedimentis absolvit, et per semitam justitiæ ducit ad cælum.

2 Hanc semitam triverunt Apostoli, et pro suis quisque viribus omnes Apostolici viri. Per hanc ambulaverunt Martyres, ad cœlestem patriam festi- nantes. Ierunt quoque per hanc Confessores, plena virtutibus vestigia sequentibus se derelinqentes. De Virginibus autem taceri melius puto esse, quam ut gloriæ earum aliquid inconveniens dicam: quip- pe quas soli Sancti vix laudare sufficienter possunt: ceterum peccantibus hunc portum salutis maximum esse reor, si merita earum non dicam imitari; sed saltem admirari potuerunt. Omnes itaque Sancti suam

Ecli. 15, 1

F Timore Domi- ni evitantur mala, et bona procurantur.

Hoc timore muniti Sancti ambulant

illud adfe-
rentes copio-
sa piscatione
reficiuntur.

Willibaldus
vitæ scriptor.

g h

A suam per semitam, de qua diximus, profecti sunt ad Dominum: et tanto unusquisque beatior fuit, quanto minus ab ea divertit. Quorum infinitus numerus est in cælo; Petrus videlicet Paulusque, cum sanctissimo illo Apostolorum cœtu; et, ut vere dicitur, Corona Dominica Stephanus, primus Christi et geminus imitator, cum copioso interfectorum triumphatorum exercitu; Agnes, Tecla, Agatha, Barbara, Cæcilia, cum aliis, id est cum candidissimo Virginum choro; Silvester, Basilius, Martinus, Augustinus, Ambrosius cum sacratissimo Episcoporum collegio; cunctique nobilissimo Monachorum atque Eremitarum senatu: quorum in Ægypto præcipui, in Æthiopia fuere quam plurimi; quos Thebada patronos, Nitria Doctores, cunctis Ecclesia habuit propugnatores.

3 Gallia autem et Germania Martini se clypeo defendi præcipue gloriantur; qui easdem partim verbo absens edocuit, partim sua venerabili præsentia a malis imminuentibus liberavit. Hic igitur, quemadmodum et Apostoli, post transitum suum sub titulo nominis sui Sedes Pontificales habere promeruit, ob singularem credo doctrinam, qua ita Ecclesiam Dei illuminavit, ut neminem primis Gentium Doctoribus imitatione proximiorum dicas; s dicta omnia et bonorum operum exempla perlegeris quæ ipse gessit in vita. Harum quas dixi Sedium una est Turonica; ubi sacri corporis reliquiæ locum illum omnibus Regum palatiis honestiorem faciunt: altera Moguntiaca; tertia Trajectensis. Verum hæc duæ, Moguntiacam dico et Trajectensem, post annos a transitu ejus plurimos, ob nimium ejus amorem, privilegiis memorandi nominis insignitiæ sunt: in quibus usque hodie Martinus a fidelibus laudatur et honoratur, propter admirandas et multiplices sanitates, quas ibidem plerique ægroti a Domino nostro Jesu Christo per suffragia tanti medici consequuntur. Multi itaque priscis fuere temporibus, qui has gloriosas Sedes, ob dilectionem Dei et beatissimi Martini, partim ædificiis grandibus et laquearibus pictis, partim auro argentoque ac gemmis et ceteris hujusmodi pompis ornare studuerunt: quæ nimirum ornamenta quamdam gloriolam hominibus foris ostenderent, nisi se inspectantes intrinsecus sauciarent.

4 At vero non multo ante nostra tempora missus est a Deo quidam sapientissimus architectus, et re ipsa et nomine Bonifacius; qui præfatas Sedes alio ornamentorum genere decorare aggressus est. Nam pro lapidibus et cimento, fidem cum spe statuit construendam; pro auro, mysteria divinæ Scripturæ dixit intelligenda; pro argento, nomen Domini fidelibus prædicandum fore asseruit; pro laquearibus pictis, docuit mentes in sublime levandas; illa scilicet varietate depictas, huic in Psalmo canitur, Reginam universalem esse circumamictam, pro gemmis fulgentibus, splendidam Doctorum vitam, et perspicuam fieri oportere testatus est: quo sic in illis tamquam in speculo auditores quique semetipsos considerare possent, nec curiosi altiora se scrutarentur; nec inflati, plusquam oportet sapere vellent; ne vana seducti gloria, cum nihil essent, aliquid se esse existimarent. His autem omnibus caritatem pro culmine supponendam esse præmonuit; sane quia sublimis admodum est, et in virtutum genere nihil supra se habere dignoscitur. Taliter ergo vir iste ædificabat; et coessentibus sibi taliter edificare suadebat. Et non sicut plerique nostri temporis Architecti, qui vacantes in hac parte otio, alieno autem insistentes negotio, infirmas et runosas faciunt structuras; satis imperiose jubentes, sed nimis delicate viventes: morem videlicet pigri et inutilis agricolæ imitantes, qui dormiens et

dissolutus alteri committit aratrum. Sed nemo unquam ita lasciviens suis sectatoribus profuit; nec Imperator quilibet desidia torpens salvo unquam exercitu triumphavit. Verum ne quis syrophanta virum supra nominatum, quasi alterum Melchisedech subito cavilletur introductum; abhinc jam enarrare incipiam, unde tantæ suavitatis flos emicuit; qui per nostras provincias odorem magnæ virtutis longe lateque diffudit.

5 Atque utinam de ipso ita loqui merear, ut non vilescat audientibus tantæ materiæ dignitas, propter rusticitatem meam, quæ certe mihi nimium familiaris est, omnibusque in trivis inertem me esse vociferatur et barbarum. Et vie misero mihi, qui totus sum pollutus, et in medio populi polluta labia habentis ego loquor. Scio autem et vere fateor, me esse indignissimum, cujus lingua carbone illo tangatur, qui Testamenti utriusque forcipe de altari prolatus, secundum Isaiam, ad prophetandum accendit. Quocirca ipse me reprehendam, et penitentiam agens erumpam in lacrymas, et orabo ad Dominum meum, dicens: Domine Jesu Christe fili Dei vivi, qui pro Ecclesia tua incarnari, crucifigi, mori, et resurgere dignatus es; exaudi me clamantem ad te, et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam; et da sermonem rectum et benesonantem in os meum, ut placeant verba mea in conspectu tuo, et sacrificium laudis tuæ a me acceptare digneris, qui es benedictus in secula seculorum. Amen. Et ecce nunc, Domine, de sancto Martyre tuo, quantum tu concesseris, enarrare paratus, te radium moderante, sic primum telæ hujus ordiar filum.

CAPUT I.

Res gestæ in Anglia, Frisia, Germania. Iter primum et secundum Romanum. Consecratio Episcopalis.

Beatus Bonifacius genitale solum in insula, quæ Britannia dicitur, habuit; quam modo incolit gens Anglorum, quæ a Saxonibus traxisse originem putatur. Angli vero ab anglo, id est firmamento regni, derivari non absurde dicuntur: qui revera sunt fortes et validi, Christique opitulante gratia provincias suas armorum virumque robustarum presidio intissimas reddunt: aliquando autem piratas ex boreali parte venientes patiuntur infestos; quos tamen a finibus suis strenue pugnando rejiciunt. In præfata ergo insula quondam extitit paradysus Dei, ex quo tam pretiosa profluxerunt aromata; ut a Britannico mari usque ad arces Romanas omnes circumquaque regiones divino odore perfunderent. Ex his aromatibus fuisse legitur Fursens et fratres ejus; Willibrordus quoque, magnus Christianæ religionis propagator; et iste, de quo agimus, admirabilis Bonifacius: multique alii, quos in libro historiæ Anglorum virtutibus clarnisse Beda commemorat. Hic itaque, de quo series nostræ narrationis textitur, ubi primum pueriles annos evasit, illico se totum divinæ legis contulit eruditorio: in quo disciplinis cœlestibus apprimè eruditus, in brevi opinatissimus veræ philosophiæ cultor effectus est; orationi scilicet insistere, jejuniis corpus macerare, frequentes vigilas agere, gloriam mundi non ambire, favores humanos non querere, præpositis obedire, concordare cum fratribus, esurienti pauperem frangere, nudum induere vestimento, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc seculo. Porro in his omnibus non inflabatur, non irritabatur, non cogitabat malum; sed in lege Domini meditabatur die ac nocte; eratque

de quo scripturus suam proficitur indignitatem,

E et Dei auxilium invocat.

Inter Apostolicos viros Anglos

S. Bonifacius,

doctrina et virtute instructus,

que

IX MS. 4 L-
TRAJEC.
Apostoli,

Martyres,

Virgines,

Confessores,

hunc timorem docuit S. Martinus,

B

honoratus in Ecclesia Turonensi,

Moguntina et Ultrajectina:

ob ipsius amorem varie ornata,

sed quam magis ornavit S. Bonifacius,

C

Ps. 11, 15

verbo et exemplo,

A quæ tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, ideoque fructum martyrii dedit in tempore suo.

in Frisiam
delatus,

in patriam
revertitur :

ad Romanum
Pontificem
profectus,

inde in Ger-
maniam ve-
nit,

idololatricam
profligat,

monasteria et
ecclesias con-
struit:

Frisiam cum
S. Willibrordus
excolit :

7 Cum ergo tantis bonorum divitiis abundasset; coepit agere secum, ut exiret de terra nativitatis suæ, et properare ad locum, in quo immolari Domino potuisset. Et tandem occasionem nactus, mare transfrelavit, Frisonum insulis advectus est, Trajecto oppido applicuit; ubi evangelizavit gentibus regnum Dei, multosque idololatriæ deditos convertit ad Christum. Sed cum plerique procaciter repugnassent, sentiens athleta Dei nondum sibi tempus passionis adesse, reversus est in patriam suam; ut curam suorum interea gereret, donec eidem Spiritus sanctus revelaret, ubi et quando martyrii coronam percepturus esset a Domino. Post aliquantum temporis, angelica (ut creditur) visione pramonitus, Romam perrexit; benedictionem quidem a summo Pontifice expetens, sed eam a Christo per Apostolos suos Petrum et Paulum excipiens. Cumque omnia quæ illic erant oratoria circuisset; deductus inde cum honore a Papa Gregorio ceterisque timoratis viris, profectus est.

B 8 Audito autem quod Germanorum plurima multitudo sine Deo esset, illic lætabundus divertit, sperans se in his regionibus Martyrem fieri posse. Et cum effudisset illis opes, quæ sine termino sunt; argentum et aurum nullius concupivit, nec quæsit ab illis agros fertiles, vineasque uberes, nec tuceta mollia, nec promptuaria vino Falerno condita sive redolentia; sed potius animarum salutem. Hanc quæsit; et, Deo gratias, hanc invenit: nam copiosam populi multitudinem in his partibus ad fillem Catholicam transtulit. Et illi quidem antea, in suis lucis ac delubris, larvas lemuresque coluerant; sed Bonifacius, falcem manu tenens divinam, omnes Faunos et Satyros, quos nonnulli Paganorum silvestres Deos appellant, funditus extirpavit. Similiter autem et Dryades Napæasque, et cetera hujusmodi magis portenta quam numina, Christianis omnibus nunci pendere persuasit. Verum quia non sufficit si mala deiciantur, nisi et bona stabiliantur; sicut non sufficit si evellas et destruas, nisi etiam ædifices et plantes; vir iste Spiritu Dei plenus, in locis, a quibus supradictas vanitates expulerat, illico monasteria inclita et basilicas eximias, altaria quoque divinis sacrificiis construxit; ibique invocari statuit nomen Dei vivi, ubi mortua idola ab indigenis eatenus colebantur.

C 9 His ita gestis, cum peragrasset omnes provincias Alemanorum, Noricorum et Turingorum, nec non quosdam fines Francorum, preponens illis Dei ministros idoneos; valedixit fratribus; et sic in nomine Domini proficiscens, aliis quoque provinciis sese contulit, ut illas etiam ab erroribus suis per gratiam Domini liberaret. At primum Frisonibus, quibus jam antea prædicaverat, navigio revector est; qui fere, quemadmodum et pisces, morantur in aquis, quibus ita undique concluduntur, ut raro ad ceteras regiones accessum habeant, nisi navibus subvehantur. Hos remotos a ceteris nationibus, ideoque brutos ac barbaros, cœlestis semini verbis adit; et sicut in quodam codice scriptum reperi, adhæsit ibidem Willibrordus, et quidem clarissimo Ecclesiæ sanctæ candelabro, de quo supra mentio facta est, qui per idem tempus Trajecto residens, pauperis horti custos erat: sed cum adhiberet tanti agricolæ adiutorium, crevit et prædium. Junctis quippe manibus hi duo egregii cultores, dominici spatium agri plurimum dilataverunt; efficientes orationibus suis ut pro filice, id est infidelitate, Catholicæ fidei novellæ succrescerent; pro urtica autem, id est libidine, continentia virginalis; pro

vepre, id est avaritia, caritas germinaret, quæ est D bonorum omnium radix.

10 Et cum hæc fecissent, orantes alter pro altero, ab invicem discesserunt: et Willibrordus quidem Trajecto subsedit, Bonifacius autem denum profectus est Romam: quo cum pervenisset, officiosissime susceptus est a superius memorato Papa Gregorio. Et cum per dies aliquot de mysticis et supernis ageret rebus; videns eum Papa jam dictus Angelicæ doctrinæ scatebris redundare, adbibita sibi Sanctorum qui Romæ erant conviventia, sacrum illi Pontificatus tradidit infulatum; hac eum, ut putatur, post benedictionem exhortatione corroborans: Audisti, Frater, et ipse vidisti, quot millia hominum apud Germaniam antiquis idololatriæ detineantur erroribus, et quantum filiorum numero fraudetur sancta Mater Ecclesia, si tam claræ familiæ fuerit lumen cœleste subtractum. Nunc ergo quia vir probus es et insignis nostræ religionis Philosophus, consule tantæ multitudini ad salutem; ut talentum, quod tibi creditum est, duplicatum Domino reportare merearis. Tolle igitur tecum peram pastorem cum limpidissimis divinæ legis lapidibus; ut cum gigas ille, qui totum Israel demoliri coepit, de victoria sua certissima se ostentaverit; tu continuo humani generis adversario Davidicus bellator occurras. Et si tibi in hoc agone oblata fuerit corona martyrii, libens eam suscipe: nihil te hæsitans percepturum, pro istiusmodi transitoria pœna, divitias immortales. Et his dictis dimisit eum in osculo sancto. Porro Bonifacius, tam benedictione Archiepiscopali, quam munimentis doctrinalibus roboratus, Germanos suos illico revisit; fortissimumque prælium cum spurio cyclope committens, et gladio verbi triumphans, castra Israelitica a deprædatione Philisthiorum, Christo manu ejus pugnante eripuit.

CAPUT II.

Tertium iter Romanum. Archiepiscopus Moguntinus. Labores et horum fructus. Martyrium.

Denique quod priori victoriæ residuum fuit, hoc in isto congressu pleniter superavit: et tandem pace per omnes fines illos composita, Roman tertio adiit; cupiens adhuc plenius instrui Christianæ militiæ disciplina. Verum qui didicerat a Spiritu sancto et loquebatur mysteria, non habebat necesse ullis orthodoxi ingenii argumentis amplius erudiri: potiusque judicatur a cunctis, eum grandis Dei exercitus posse et debere fieri ductorem. Sicque trina benedictione omnium Romanæ Ecclesiæ Sanctorum confortatus, iterum fecit Germaniam sua adeo saluberrima reversione felicem; utpote cui tunc sexta vice sese præbens, veræ fidei lumen infudit. Figente autem illo tentoria secus alveum Rheni fluminis; ecce populus Francorum innumerabilis promiscui sexus ei obviam processit, obsecrans simul et contestans, ut se Moguntinæ Sedi, Episcopo destituta et tali Patrono egenti, inthronizari permetteret. Quod cum vidisset homo beatissimus, quem nunquam nusquamque revelatio Angeli deserebat, cessit sancto Spiritui; bonumque opus suscipiens, non adhibuit fastum; labori succumbens, delicias non admisit; Pontificium adeptus, humilitatem non perdidit; quin imo necessitates ærumnasque singulorum humeris suis imponens, et cunctorum oneribus colla submittens, in omnibus, juxta Apostolum, fidelem se dispensatorem et irreprehensibilem Christi ovibus pastorem exhibuit.

12 Sed jam nunc tempus admonet, ut decursis

EX MS. UL-
TRAJEC.
Romam iterum profe-
ctus, conse-
cratur Epi-
scopus,

E
et in Ger-
mania
remittitur.

Tertio Ro-
mam adiit.

F

et in Ger-
maniam
reversus.

admittit
Archiepi-
scopatum
Moguntinum

Tit. 1. 7
1 Tim 3

EX MS. UL-
TRAJEC.
dein post
utillissimos
labores,

Joa. 8, 20
et multa mil-
lia hominum
fide imbuta,

audita morte
S. Willibror-
di,

Ultrajectum
profectus,
benecole ex-
cipitur;

indeque
transgressus
in Frisiam
At Martyr,

S. Paulo
comparandus;

A his, quæ dignis ejus moribus, quos in adolescentia habuit; legitimis laboribus, quibus in juventute certavit; nec non et sanctæ conversationi, qua in Sacerdotio tanquam stella lucidissima fulsit, conveniunt; non tamen secundum gestorum dignitatem, sed secundum vires meas; ad martyrii ejus relationem historiuncula nostra perveniat: quod non idcirco ei tamdiu dilatum est, quia ipse aut passionis supplicium aut mortis impetum formidaverit; sed, ut audaciter de Evangelio loquar, Nondum venerat hora ejus. Nam si decretum fuisset a Domino, ut inter ipsa initia prædicationis hujusmodi bravium perciperet, multimodis egerat vir ille, ut inter Frisones barbaros, sive inter ferocissimos Germanos capite truncaretur. Sed pius Deus, qui volebat ad hujus exemplum accendi quamplurimos, non permisit famulum suum gladio Gentilium trucidari, priusquam multa millia animarum uncino fidei ab ipsis Leviathan faucibus extraheret, ac sic consequenter ad Christum cum tanto agmine properaret. Horum itaque memoria et rei gestæ series ita se habet. Cum B. Bonifacius in Moguntinæ Sedis Præsulatu plurimis diebus Domino ministrasset, revelata est ei Willibrordi sanctissimi Episcopi carnalis depositio, et ad cœlestem gloriam transmigratio. Statinque sensit fortis athleta, sibi iterum peram cum lapidibus suis sumendam, iterum cum Goliath Philisthæo bellum gerendum. At nequaquam incertus quid ageret (Spiritus enim sanctus eidem omnia revelabat) confestim navigio illuc properavit, ubi cum diabolo totis viribus certaturus erat: moxque per undas Rheni fluminis notissimo sibi loco, id est Trajecto oppido, delatus est. Et cum applicuisset, vidit sibi obvium exire eorum Angelicum, quem Willibrordus Doctor eximius in monasterio illo, ad laudem et gloriam nominis Dei, aggregaverat. Cum his ergo processit ad ecclesiam; et cum orantibus oravit, cum gementibus gemit, cum lamentantibus flevit, cum plangentibus Willibrordum acriter planxit: nam et ipse tanto Patri summo amore devinctus fuerat et confœderatus.

13 Cum autem pertransissent dies luctus et tristitiæ, accensus est Præsul facundissimus ad prædicandum, accinctusque est miles invictissimus ad agonizandum: quærentique aptum prædicationi locum atque certamini, responsum est illi divinitus, esse quasdam gentes, in littore Oceani sitas, quibus eum evangelizare eporteret; percepturum inter illas coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Protinus ergo procellis credidit se fluvialibus; Austroque iter secundante, delatus in insulam, quæ sermone patriæ Ostriki dicitur, gratias egit Deo; confidens sibi posthac neque luctum, neque clamorem, sed neque dolorem ullo modo nociturum, quandoquidem sit hæc omnia in eadem insula transiturus. Sic et olim Paulus, ad victimam properans, devenit Meliten. Sed Paulus est ab incolis illis humane tractatus; iste a Frisonibus contumeliis et terroribus lacessitus. Illius manum vipera momordit, hujus caput spiculator impius amputavit. Paulus inde Romam navigavit, Bonifacius istic cursum consummavit. Multa tamen concurrunt documenta virtutum, una voluntas, par navigatio, labor similis, affectus æqualis. Sed Paulus magister, iste discipulus; ille Gentium Doctor, iste Germanorum Prædicator; ille sedebit ut judicet in throno Apostolorum, iste a dextris stabit in numero Sanctorum. Habebit itaque cum Paulo felicitatis consortium, ad cujus similitudinem suscepit ictum, et dereliquit mundum: congratulabitur autem Martyr Martyri, Doctor Prædicatori, Apostolus Sacerdoti, in conspectu Domini nostri Jesu Christi. Peregit igitur sanctus Dei Bonifacius cursum suum stans et orans,

tyrannoque jugulos ad decollandum præbens, quarto post kalendas Junii mensis die. Unde et illud testaticon scriptum habetur, et in Depositionis ejus solenniis ab Ecclesia cantatur;

Junius in Nonis festum venerabile nobis
Advenit; exultant Fratres cum civibus in quo:
Tunc quia cœlorum meruit Bonifacius alta
Scandere, perpetuam mercatus sanguine vitam.

14 Mihi autem in eadem regione seiscitanti de eo, si quid scribere possem: relatum est adhuc superstitem esse quamdam mulierem, sed jam valde decrepitam, quæ jurejurando asserebat, se decollationi militis Christi fuisse præsentem: dicebatque quod, cum gladio feriendus esset, sacrum Evangelii codicem capiti suo imposuerit, ut sub eo ictum percussoris reciperet; ejusque præsidium haberet in morte, cujus lectionem dilexerat in vita. Perempti sunt autem et discipuli ejus cum eo, in loco qui Dockinga dicitur: ubi postea in honorem tanti Martyris constructa est basilica nobilis; juxta quam fons aquæ dulcis emanat, cum alibi per totam regionem illam salæ et amaræ sint aquæ. Et ferunt hunc fontem a Bonifacio inventum et sanctificatum esse, ideoque tanta dulcedine insignitum, et potationi cunctorum satis accommodum.

15 Itaque venerandum ejus corpus primum Trajecto perlatum est, postea ad Fuldense monasterium translatum est; quod quidem ipse a fundamento construxerat, et in quo pastor inclitus honestissimum veræ innocentie gregem adunatum Christo devoverat. In quatuor ergo felicissimis locis, id est, Dockinga, Trajecto, in Moguntia urbe, in Fuldensi cœnobio, beati Martyris præsentia visibilibus crebro sentitur indicis: in quibus per intercessionem ejus plurimæ sanitates a Domino aliaque præstantur beneficia, usque in hodiernum diem.

CAPUT III.

Excusatio ob miracula non scripta. Qualia ab eo patrata?

Hæc dum styli officio assignata, et in libellum digesta, rogantibus Fratribus publice recitarem, tanquam ex tricaria emergentes astiterunt mihi quidam impuri, imo, ut dicitur, Flagelligeri homines, qui in Christi Martyrem quidpiam se audere dissimulantes, in me autem canino ore sævientes, ita oblatrare cœperunt: Tu, inquit hunc tantum virum, immensis et fere divinis laudibus extollere cupiens, quamdam de pretio agri partem fraudasti; quippe qui signa et prodigia ab eo facta, quemadmodum de aliis legitur Sanctis, nulla narrasse convinceris; cum his vel maxime ostendi soleat rebus, cujus sit meriti unusquisque apud omnipotentem Deum. Quibus continuo Evangelicum illud objiciens, Nisi, inquam, signa et prodigia videretis, non creditis. Quasi vero aut ego bona quæ egit omnia memoraturum vel scripturum me esse promiserim; aut illi qui ante me fuerunt, si, qua nossent, de hoc viro pretiosa et laude digna tacuerint. An forte quæ a me peccatore de eo, scripta sunt, ita parvipendenda existimant; ut non attendant ad majestatem tantæ relationis, sed potius ad personam scelerati vilissimique scriptoris? At non ita expedit: neque enim rosæ ideo negliguntur, quia spinoso crescunt in frutice; nec frumenta idcirco sordescunt hominibus, quoniam ea tellus fimo saturata producit; verum in utroque, non quod horribile est perpenditur, sed quod necessarium atque delectabile judicatur. Quamobrem et mihi, quæso, parcite, o inamabiles amici, ut si ego vobis ob mei fœditatem puteo; thesaurus tamen isti, quem Britannicis finibus

D
colliturque
5 Junii:

Evangelio
capiti impo-
sito.

Dockinga
ecclesia
erecta prope
fontem:
E

quatuor locis
claret mira-
culis.

Obmurmuran-
tes quod mi-
racula non
referantur
respondetur:
F

Joa. 4, 48

deprecatur
Auctor ne
sua causa
contemnatur
Sanctus,

A bus pretiosissimum offero, facescende invidia gratus fiat.

signa autem
et prodigia
ejus ait esse

virtutes, con-
versiones
hominum,

17 Porro si me virtutes et signa tanti Martyris oblitum esse reprehenditis, ita excusatum accipite. Signa quidem et prodigia fecerunt Apostoli; sed intus erat qui operabatur, intus qui moderabatur, quique idololatrias et incredulos trahebat ad fidem. Ob hoc siquidem non inflabant signa, sed edificabant; non efficiebant ea jactantes, sed commiserantes; non superbientes, sed compatiētes; non divitiis seculi gloriosos, sed paupertate Christi præclaros. Itaque dividebat singulis [Spiritus] prout volebat: Uni dabat fidem, ut Petro; alteri faciendam prædicationis, ut Paulo; huic virginitatem, ut Joanni; illi virilitatem, ut Androæ; et ceteris quidem ad eundem modum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus; qui et istum similiter implevit, quia similiter amavit; perinde instruxit, quia primum dilexit, unde ipse quoque iisdem virtutibus clarus erat. Denique fidem habens, renuntiavit omnibus quæ possidere poterat, et tollens crucem suam secutus est Christum; verbo adificationis abundans, Germaniam Italianque peragravit, b. num semen in agro Dominico serens, Rhenique ostia doctrinæ flore perfunden.; virginitate mundus, Sacerdotio dignus habitus est; virilitate suffultus, Martyrii palmam promeruit. Et si ratio index veritatis conjecturas rectas habere permittitur, reliquos etiam Apostolos imitatus esse credendus est, qui per Orientem atque Meridiem Soli vicinis gentibus Solem justitiæ prædicarunt. At nunc isto tempore quidam nostrorum longe aliter faciunt: quæcumque enim acquirere possunt, absque consortio possidere contendunt: agrum agris copulantes, vix mari concedunt ut terminum suum faciat: tum si uspiam profiscuntur, saccos pecuniæ tollunt secum; perasque, non lapidibus complent, sed nummis argenteis; et totum mundum circumneunt ut aliquid consequantur.

cu ram morbis
spiritualibus
injunctam.

18 Non sic ergo Bonifacius, non sic: sed quocumque ibat semper libros secum gestabat. Hic illi thesaurus, hæc possessio erat. Iter agendo vero vel Scripturas lectitabat, vel psalmos hymnosve canebat; vel certe egenis aliquid dabat. Faciebat autem signa et prodigia magna in populo; utpote qui ab agrotis mentibus morbos invisibiles propellebat, miro satis et mirabili modo naturam humanam conservans; cum interiorem hominem, tametsi corpus debile esset, spiritualis medicus intus secaret, intus ungeret, intus sanaret. Curabat ergo omnes. Si qui essent claudi, propter incredulitatem; cæci, propter ignorantiam; surdi, propter duritiam cordis; muti, propter imperitiam legis; mauri, propter avaritiam; scabiosi, propter detractionem; cardiaci, propter invidiam; putidi, propter libidinem; stomachi, propter gastrimargiam; colerici, propter crapulam; hydropici, propter ebrietatem; et si qua sunt alia, quæ miseram animam dira contagione coinquinant. Similiter et eos, quos ira phreneticos, odium chephalagricos, error stomachicos, impietas insanos, superbia epilepticos, socordia letargicos fecerat; cunctasque mentis erroneas passiones, tam pœnitentiæ chirurgia quam consolationis malagmate saluti restituebat. Sane hæc sunt vitia quæ naturam nostram corrumpunt, et faciunt homines apostatare a Deo; ideoque non immerito fuisse dicitur beatus Bonifacius, signorum atque magnalium admirabilis operator; quandoquidem sæpiissime eos doctrinæ medicamento curabat, qui nullis aliis argumentis quælibet remedia consequi poterant.

In corporali-
bus docet
carendam
jactantiam,

19 Quod si ad solam corporum salutem attenditis, et eos Angelis æquiparatis, qui membrorum debilitates jejuniis et orationibus integritati restitunt; magnum quidem est quod dieitis; sed hoc

Sanctis quodammodo et medicis commune esse D
crebris remedium manifestatur eventibus. Nam
et David, licet a Deo electus, insaniam tamen Re-
gis Saul medicinali arte mitigasse probatur. Et Py-
tagoras fertur quemdam phreneticum, naturalibus
exercitiis ac fomentis suavis, addita melodiarum
dulcedine, curasse. Sed enim quemlibet in his tali-
bus miraculis sublimem, oportet magna seipsum
circumspectione munire; ut nec jactantia emergat,
nec appetitus laudis surripiat; ne forte, cum alios
cooperante sibi virtute sanaverit, ipse suo vitio
vulneratus intereat. Unde etiam nobis illa Domi-
nici sententia non sine terroris pondere meditando
est; quia eos qui virtutibus gloriantur, in judicio
se puniendum esse præmonuit, dicens: Discedite a
a me omnes operarii iniquitatis; quia nescio vos.

EX M. 11-
TRAJEC.

20 In illo itaque die securi erunt Apostoli; qui
hic inter infirmos discurrentes, et magna operantes,
infirmitatem suam semper ante oculos habere stu-
duerunt. Securitatem potentiunt Martyres, Confesso-
res, et Virgines, eodem se humilitatis pretio coram
Deo et hominibus æstimantes. Securitatem gaudebit
et ille flos noster pulcherrimus, qui cum Paulo
Galliarum Apostolus absque temeritate dici potest,
beatissimus videlicet Domini confessor, et Christiani
populi fulgor ingens, immobilisque columna Marti-
nus; qui cum suis Gallos signis et miraculis super
omnes pene mortales efferret, ipse tamen pauper
et modicus, ac si quidam cœlestis eripacius vere
petram refugium habens, in ea se ab omni arro-
gantia, et ab omni hujus seculi vanitate servabat.

exemplo
Sanctorum
quos humili-
tas faciebat
securus,
E

21 Neque vero erit hujus securitatis expers
Martyr præcelsus et inter optimos numerandus,
torrens sacri eloqui Bonifacius; qui cum Germaniæ
provincias, horrendis flagitiorum tenebris obsitas,
magno virtutum lumine sexies illustrasset; Frisiam
autem, rabidis undarum circumfrequentium æstibus
nafragantem, tertio liberasset; ad ultimum vero
Dockingam villalam Martyrii sui sanguine conse-
crasset; numquam diabolo cessit, ut sese ostenta-
ret; numquam a Martino suo dissensit, ut humili-
tatem amitteret; quin imo in omnibus ejus vestigia
sequens, ita in terris conversatus est, ut mente in
cœlestibus habitaret; ubi nunc feliciter manens,
gaudio perenni tripadiat, cum his qui amicti sunt
stolis albis, et sequuntur Agnum quocumque ierit:
cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.
Numerus quoque sanctorum Martyrum, qui cum
beato Pontifice Bonifacio passi sunt pro Christo,
quinquaginta duo fuerunt. Sed corpora sanctorum
Martyrum a fidelibus Christi collecta sunt, et in
navim cum beato Pontifice Bonifacio immissa, fe-
lici gaudio cursuque prospero usque Trajectum per-
venerunt. Illic cum hymnis et psalmodiis suscepta,
et in ecclesia, quæ est in honorem sanctæ Trinitatis
consecrata, cum omni timore et veneratione sepulta.
Iis in locis, videlicet Trajecto, Fuldense, Dockin-
ga, in signis et virtutibus per sanctorum Martyrum
merita fidei populo divinitus præstantur beneficia,
crescente fide Catholica per Jesum Christum in
secula.

uti S. Boni-
facium, fecit
S. Martinus
imitatorem,

cum sanctis.

F
Ultrajectum
translatum.

VITA III

Auctore forsā Monasteriensi.

Ex tribus codicibus MSS.

P ostquam gens Anglorum inclita, per S. Grego-
rii Romani Pontificis dogmata, Christiani nominis
perceperat fidem, quæ longe ante totum divulgata
fuerat per orbem; ejusdem gentis quamplurimi, di-
vini amoris in tantum accensi sunt igne salubri, ut
non

S. Bonifacius
nobilis et pius
Anglus,

- Mat. 19, 29 A non solum hujus mundi divitias contemnerent, verum etiam parentes patriamque relinquerent. Hoc etenim in agendo, imitati sunt vocem Veritatis, dicentis in Evangelio: Si quis reliquerit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum; centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit. De quorum numero fuit quidam vir, nomine Winfrid, ab ipsis cunabulis Deo devotus, nobilique prosapia Anglorum oriundus: qui juxta vocem Dominicam dicentem, Qui non renuntiat omnia, quæ possidet, non potest meus esse discipulus; pro Dei amore postpositis omnibus, aeternæ vitæ præmia largituro, non minus opere quam fide, secutus est Christum. Ipse etenim omnem terreni honoris ambitum refutans, parentumque familiaritatem derelinquens, elegit esse sibi pauper et peregrinus in hoc seculo; ut coheres ac particeps Sanctorum mereretur fieri in futuro. Hæc ut vir Sanctus mente sibi proposuit, haud surdus auditor Scripturæ, quæ dicit: Qui audit dicat veni; quoscunque ad tantæ salutis propositum adhortari potuit, blanda exhortatione secum invitavit. Mox Christo comite, cum
- B adnatis sibi Fratribus, spontaneum cepit iter agere.
- 2 Peragratis autem illius regni finibus, præcellosi maris pervenit ad littus. Illic quoque navem conscendens, undosa vada transmeavit; et exinde profectus, ostia Rheni subiit. Scilicet Spiritu sancto duce ad castrum usque ducitur idem vir, quod modo Tricht, antiquitus Willenburch nuncupabatur. Hoc quoque tunc temporis B. Willibrordus ex supradicta Anglorum gente viriliter rexit, et inibi Frisonicæ genti, jam tunc noviter fidem habenti, verbum Domini incessabiliter prædicavit. Cum autem ille tantæ sanctitatis virum ad se intellexisset adventare, confestim de adventu illius exhilaratus, cum magno gaudio suscepit illum et honore. Salutaribus etenim monitis eum exhortari cœperat, ut sibi fautor ad opus Evangelii existeret, et ut collatis amborum studiis gentem Fresonicam ab antiqui hostis emanciparent obsequio, et Christi subjugarent imperio. Nam illa gens adhuc fide recens, et maxima parte diis et demonibus vacato corde serviebat, et æternæ felicitatis viam nesciebat. Cujus salubri consilio ac paternæ jam admonitionis præcepto sanctus vir confestim devotus obtemperat, secumque a
- C annos imprætermisere Tricht Ecclesiæ sibi commissæ moderamina gubernans, idolorum spurcicias ubicunque potuit extirpat. Vir autem Dei Willibrordus, cernens illum ad hujus ministerii vicem valde strenuum, et juxta vocem Domini simplicem sicut columbam; et prudentem veluti serpentem, desideravit eum Episcopali gradu sublimare, sicque cooperatorem in eadem provincia constituere. Quod ille multum renitens, e contra simili voce dicebat, se tanti honoris dignitate indignum esse, nec adhuc propter immaturam ætatem debere gradum Pontificalem suscipere.
- 3 Sed quia vir Deo Willibrordus plenus, Spiritu sancto didicit narrante, majori eum sublimandum honore, suæ voluntati consensit; et Romam, sicuti voluit, ad limina Apostolorum pergere permisit. Quem beatissimus Papa Gregorius a primo secundus honorifice suscepit, totiusque suæ voluntatis seriem ipso narrante per ordinem didicit. Videns autem beatus Papa Gregorius ejus propositi sanctitatem, simulque comperiens illius industriæ probitatem; protinus eum pio rogavit amore, quin etiam Apostolica auctoritate præcepit, ut ultra Alpes pergeret, et in illis partibus ubi hæresis maxime pulularet, sua salubri doctrina funditus eam eradicaret. Qui præceptis summi Pontificis obtemperans, legationeque functus, perrexit ad Turingas et Hessos; Evangelici sermonis dogmate, sanctoque Spiritu suffragante, mores illorum mutavit, hæresim dissipavit; et sic strenue opus Domini quod cœperat implevit. His ita peractis, jam totam sancti viri fama pervolavit Franciam, quoniam in ea fidem extirpavit erroneam. Mox gloriosus Dux Francorum Karolus, cum ceteris ejusdem Principibus popularique consensu, eum cum magno coegit precatu, ut iterum Romam adiret, et a summo Pontifice Pastoralem acciperet benedictionem. Vir autem sanctus diu reluctans, tantæ dignitatis honore se indignum affirmabat esse: sed tandem precibus Principum evictus, Romam iterum aggressus est. Hunc vero Dominus Papa Gregorius cum omni veneratione suscepit, ac juxta gloriosi Ducis Francorum Karoli petitionem aliorumque ejusdem regni Principum, illum et Archiepiscopum ordinavit; nomenque illi propter sua bona opera Bonifacius imposuit, sicque Apostolica auctoritate sublimatum in opus Evangelizandi remisit iterum.
- 4 Sanctus vero Bonifacius Martyrque futurus, ad Karolum Ducem Francorum rediens, ejus se patrocinio commendavit: ipso quoque consentiente verbum Dei per Turingiam et Hessorum regionem fiducialiter prædicavit. Sed non multo post universæ carnis solvante Karolo debitum, sui gloriosi filii Karolomannus et Pippinus paterni regni subierunt imperium. Ille ergo cum Episcopis omnique gradu Ecclesiastico videlicet illius regionis synodum adnoverant, et B. Bonifacium Archiepiscopum Metropolitanæ civitatis Maguntiae præsidere fecerunt. Sanctus vero Bonifacius, circa se cernens paucos esse Divini verbi propagatores, sicut in sancto legitur eloquio, Multa quidem messis, operarii vero pauci; Velut prudens medicus copiam collegit herbarum, ut vulnera sanet ægrotantium; sic ille sapiens architectus elegit sibi quamplures medicos animarum. Alios etenim ex gente sua, alios ex parte Franciæ, nonnullos etiam de finibus Hiberniæ, quatenus adessent sibi cooperatores in vineam Domini: ex quibus fuerunt hi, Wigbertus ex parte Anglorum, beatus Gregorius ex nobili prosapia Francorum, Sturim vero venerabilis, et Lul, d Meingoz, Willibaldus, suusque germanus Winibaldus, et alii quamplures, quorum nomina perlongum esset dinumerare per singula.
- 5 Post hæc autem non multis transactis annorum curriculis, contigit B. Bonifacio relatu didicisse, S. Willibrordum ex hac peregrinatione ad cœlestem patriam obitu felici migrasse. Mox ut hæc audivit, pro tanti viri morte graviter ingemuit. Inter gravissima doloris lamenta profundique gemitus suspiria obviavit illi mente, quantocius synodum coadunare deberet. Nec mora, convenientibus in unum Episcopis omnique choro Ecclesiastici Ordinis cum consensu illorum omnium, et cum decreto Pippi Regis, qui tunc Karolomanno fratre defuncto Rex effectus est, Lul venerabilem virum Maguntinæ Sedis sibi elegit successorem, Sturim vero venerabilem in cœnobio Fuldensi constituit Abbatem, præcipiens illi curam gerere gregis commissi. Willibaldum quidem Pastoralis officii regimen in loco Heystede commendavit, et Burchardo ejusdem civitatis parochiam in Wirceburch delegavit. Wigbertum quoque in monasterio, quod nuncupatur Hersfelda Fratrum constituit gubernatorem. Hæc quoque B. Bonifacius Martyrque futurus, ut sapiens architectus cuncta disposuit: et adhibitis sibi aliquantulis Fratribus navim conscendens, Trajectum usque pervenit. Illic condigne susceptus, consociavit sibi illud spectabile collegium, quod ibi fuerat a S. Willibrordo congregatum.

D
ex mss
Turingos et
Hessos
convertit;

Romam ad t
secundo,
Episcopus
ordinandus;

c

E
creatur
Maguntinus
Metropolita:

Lu. 10, 2

cooperarios
acquirit:
d

F
post mortem
S. Willibrordi,

Episcopos et
Abbatem
constituit.

A 6 Mansit autem longum tempus in eodem Episcopatu, divini verbi pabula crudeli Fresonum affatim subministrans populo, ac rudimenta fidei, quæ initiata fecerant a S. Willibrordo, sanctæ prædicationis confirmans munitione. Cum autem Beato Pontifici Bonifacio Martyrique fuero, suæ peregrinationis immineret præmium, et pretiosa morte ab hoc seculo migraret ad Dominum, quia pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum ejus; didicit per Spiritus sancti gratiam felicitis martyrii se subire debere victoriam. Sed quia illi vestis nuptialis non deerat, ad eandem palmam sibi socios elegerat, alios ex illis quos illic invenerat, alios ex illis quos illuc adduxerat, qui pro Christo vellent gloriosam mortem subire martyrii. Sanctus vero Bonifacius, ut prudens dispensator, quem constituit Dominus super familiam suam, procurans gregis commissi providentiam; ne nullo Pastore protegente, post ejus discessum, lupi rapaces invaderent ovile Dominicum; Beatum Gregorium, de quo supra mentionem fecimus, ejus etiam virtutum apud nos habentur volumina, ejusdem Trajectensis Ecclesiæ Sedi præfecit Pastorem. His ita per ordinem digestis, navigium cum electis sibi subit sociis; superaque pietatis conductu, felicique commilitonum stipatus comitatu, prospero itinere transmensus est flumen, quod nuncupatur f Almere, et ad pagos Fresonum pervenit qui appellantur Ostroche et Westroche; ibique Beatorum vallatus caterva fixit tentoria. Nec mora, sumens quoque Christianos, quos jam olim a S. Willibrordo præseiverat esse conversos, confirmabat eos in fide, sua sancta prædicatione; Neophytisque more Apostolico per impositionem manuum septiformis Spiritus contulit donum.

7 Profectus inde, cœlesti rompbea spiritaliter armatus, una cum sibi Coepiscopo, nomine videlicet Eobano, pariterque felici comitum collegio, totam illam peragravit terram prædicando, baptizando, gentem erroneam ab idolorum cultura revocando, et ad superni Regis cultum convertendo. Quid plura? Evangelici sermonis præco totam tuba salutari personavit Fresiam. At serpens antiquus omnium bonorum invidus, et ab initio seculi semper inimicus humano generi, quosdam instigavit de genere crudeli qui necdem fuerant a diabolicis superstitionibus emancipati, suos scilicet satellites contra famulei Dei suosque commilitones: dicebant enim se mori malle quam patriis ritus derelinquere. Mox ut hæc athletæ Dei audierunt, cum proprio Pastore quantocius ad vicum qui vocatur Dockinga gaudentes ibant: in quo noverant, carnifices cum cruenta multitudine congregatos, ut trucidarent Dei famulos. Sanctus vero Bonifacius adhortatus est socios dicens: Viriliter pro fide Christi Fratres state, in spe unanimiter permanete; eosque timere nolite, qui possunt corpus occidere, animam autem minime. Illi autem unanimis inquit: Scimus, Pater, S. Willibrordum hoc nos docuisse, ut ob id fidem susceperemus, quod pro Christo deberemus animas ponere, quoniam ille mortuus est in cruce, ut nos redimeret proprio sanguine. Sancti igitur Martyres, se invicem adhortantes, ibant ad spectaculum laudantes et benedicentes Dominum, qui eos ad vitam prædestinavit, et ad hoc ordinavit, ut intrare mererentur cœlestem Jerusalem cum palma victoriæ, sanctisque Martyribus sine fine congaudere. Illucescente ergo gloriosi certaminis die S. Eobanus, ejus cooperator et Coepiscopus, una cum ceteris sociis, videlicet Presbyteris, Monachis, Diaconibus, quorum hæc sunt nomina Wintrung et Waltere simul et Adelhere, Sacerdotali gradu sublimati; Hamund et Scirbald, et Boso, Levitici ordinis de-

notati; Waccar et Gundecar, Illehere et Batewlff, D Monachicæ vitæ sublimi. Ii omnes accesserunt ad beatum Pontificem, consilium ei dantes, ut nequaquam a sanctæ prædicationis instantia cessaret; sed tanto magis verbum Domini prædicaret, quanto amplius furens plebs sæviret: nam in illis omnibus erat cor unum et anima una, et dilexerunt animas suas usque ad mortem.

8 Pro tanta igitur exhortatione B. Bonifacius inenarrabili gaudio repletus; quantocius codicem verba Domini habentem suscipiens, cœpit populo tumultuanti Christum prædicare, viamque salutis ostendere. At carnifices, cum illorum duce diabolo (qui illis subministravit vires, donavit audaciam, contulit vesaniam) cum gladiis ac lanceis armati sævientes, irruunt in famulos Dei, non secus quam lupi feroces in oves inermes, eis cruenta morte trucidantes, et ad terram sine contradictione prostermentes. Sancti Martyres autem perstiterunt immobiles, bonum pro malo reddentes, benedictionem pro persecutione mutantes, vivendo prostrati, moriendo victores effecti; suaque corpora pro Christo sponte offerentes ad supplicia, quia crediderunt se sine mora perennis vitæ pro præmio suscipere gaudia. Sic quoque sancti Martyres, animo libenti gaudioque spirituali, gloriosum cum proprio Pastore consummare martyrium. Passi sunt autem sancti Martyres Christi sub die Nonarum Junii, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et potestas in secula. Numerus quoque sanctorum Martyrum, qui cum beato Martyre et Pontifice Bonifacio passi sunt pro Christo, quinquaginta duo fuerunt. Sed corpora supra nominatorum Martyrum et aliorum tredecim, a fidelibus collecta sunt, et in navim cum beato Pontifice inmissa, felici gaudio cursuque prospero usque Trajectum pervenerunt. Illic enim cum hymnis et psalmodiis suscepta, et in ecclesia quæ est in honore Sanctæ Trinitatis consecrata cum omni timore et veneratione fuerunt sepulta. Alia quoque sanctorum Martyrum corpora, quorum propter desidiam et negligentiam oblivioni tradita sunt nomina, sed in libro vitæ procelsudubio sunt scripta, in eodem loco ubi palmani martyrii susceperunt, a fidei populo sepulta sunt: in quo postea, Christo propitio regalique præcepto, pro honore sanctorum Martyrum constructa est ecclesia. His in locis videlicet Trajecto, Fuldæ, Dockingæ, in signis et virtutibus, per sanctorum Martyrum merita fidei populo intus præstantur beneficia, crescente fide Catholica, per Christum Dominum nostrum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Imo tres annos tunc tantum moratus fuit, et quidem post primum iter Romanum. Tredecim quidem annos numerat Vita S. Gregori Ultrajectini: sed non dicit quod imprætermisæ, seu continuo.

b Hoc iter factum ante prædicationem in Frisia cum S. Willibrordo.

c Imo Episcopum Apostolicum, ab aliis Episcopis independentem; ac propterea Archiepiscopum dictum etiam in litteris Apostolicis.

d Mengoz aliis Mengosus, Megingozus, et Megin-gaudus, cui supra Vitam S. Bonifacii inscripsit Willibaldus.

e An hæc volumina sint Vita S. Gregorii, a S. Ludgero conscripta; an hic ex illis ipsam contraxerit, dubitamus.

f Imo Elmere, uti Willibaldus appellat num. 49. Almer autem facit nomen oppido nobili in Hollandia Septentrionali, nequaquam transeunda in Frisiam tendentibus. Deceperit scriptorem Vita S. Gregorii, ubi lacus Almære nominatur, pro varietate dialecti, qua Adel

Ultrajectum
adit,

et ibidem
S. Gregorium
collocat
Pastorem:

hodie nam
Frisiam
ingressus,
f

verbum Dei
prædicat:

Dockingam
adit,

suos ad
martyrium
animat.

et ab illis
vicissim
confortatur,

populo tu-
multuanti
Evangelium
docens,

occiditur
cum suis 52

5 Junii,
E

sepultis par-
tim in Trajecti,

partim in
loco passionis.

F

EX 258

A Adel et Edel, contractimque Al et El. indifferenter dicitur. Ipsum nunc vulgo dicitur Mare-meridionale, vulgo de Zuider-zee, de quibus iterum eadem occurrit questio 12 Junii, ad Vitam S. Odulfi num. 6.

EXCERPTA

Ex Vita S. Gregorii, Pastoris Ultrajectini.

Auctore S. Ludgero Episcopo.

a
S Bonifacius
strenuus ope-
rarius,

B Est mihi sermo de Domino Gregorio, Abbate, et Praeceptore meo ab infantia : qui de nobili a stirpe Francorum progenitos, nobilitate morum et sapientie documentis, nobilitatem seculi ornavit ac superavit. Quam utique spirituales nobilitatem et prudentiam assecutus est a sancto Martyre Bonifacio, Archiepiscopo et Magistro suo ; qui in diebus nobilissimi Principis Francorum Regis Karoli, de Britannia et gente Anglorum clarissimum quoddam sidus Franciam veniens, sub Regibus Karolomanno et Pippino, ejusdem Regis Karoli gloriosissimis filiis, quasi sol rutilans in sanctitate, expandit radios virtutis suae et praedicationis ; omniaque prope regna, vivens in corpore, largissimis dapibus doctrinae suae reficiens, et fide melioravit et vita : atque post transitum suum de hoc mundo per sanctum martyrium, eadem Francorum regna per electa grana discipulorum suorum, in exemplum Domini seminis fructificare fecit, et proficere usque in hodiernum diem. Inter quos B. Gregorius columna Ecclesiae Dei inventus est : qui in diebus religiosissimi Regis Pippini succedens Magistro, genti Fresonum missus est Praedicator ; cui Magistro et Bonifacio Martyri B. Gregorius hoc modo adhaerere coepit, et discipulatum ejus subire.

e
in Palatio'o
monasterio
ab Addula
exceptus,

C 2 Cum ipse electus Dei Bonifacius Martyr, post b tredecim annos peractae in Fresonia praedicationis, quibus in Australi parte Laci Aluari, pauper Evangelicos, et propemodum solitarios sanctam sessionem suam tribus in locis peregisset, quorum vocabula locorum sunt haec. Primus vocatur c Wyrda, in ripa fluvii Rheni, ubi septem annis habitavit. Secundus vocatur d Attingolom juxta amnem Fehta, ubi habitavit annis tribus, quo in loco primum coepit habere discipulum nomine Gembertum. Tertius locus appellatur e Felisa, qui prior erat Gentilibus et Paganis, ubi tribus similiter annis mansit. Post hos inquam tredecim annos, dum admonitus a Deo ad Hassos et Turingios orientales regiones Francorum iter agere coepisset, lucratorum Deo populorum causa ; pervenit ad Palatiolom monasterium Virginum prope Treveris civitatem, in ripa fluminis Mosellae, cui tunc praeerat Abbatissa nomine f Addola, religiosa valde et timens Deum. Quae, cum vidisset Athletam Dei peregrinum et egentem, gratulabunda suscepit eum in hospitium suum, implens Dominicam adhortationem, Hospes eram et collegistis me. Cumque ille sacrosanctos, viator Bonifacius, secundum solitum morem suum, Missarum mysteria peregisset, ut propemodum omni die agere consuevit ; sederunt ad mensam, ipse scilicet et ancilla Dei Addula Abbatissa cum familia sua. Caperont autem ad ipsorum sanctum convivium plus quam epulas, solatium sanctae Scripturae expectere, quo fieret fides audientium accensa, spesque et caritas renovata in Deum, qui vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire.

Matth. 25

S. Gregorium
hujus nepotem
audis super
mensam te-
gentem,

3 Tunc quaesitos est lector : et juxta Dei voluntatem, inventus est electus puer Gregorius, qui per idem tempus nuper a schola et palatio reversus, sub laico adhuc habitu, quasi quartum decimum, aut decimum quintum agens aetatis annum, Dei instin-

ctu venit ad aviam suam, id est, ad matrem patris D sui Albrici, supradictam Abbatissam Deum timentem Addulam ; datusque est ei liber. Qui accepta benedictione, coepit legere, et juxta modum aetatis suae bene perlegere. Intelligens vero Magister sagacem mentem pueri bonamque indolem, coepit eum consummata lectione, his verbis moderate laudare et dicere : Bene legis, fili, si intelligis quae legis. Ipse autem, ad hoc temporis sapiens ut parvulus, et loquens ut parvulus, se scire professus est, quae legebat. Dic mihi, inquit, quomodo intelligis quae legis ? Ipso vere repetebat ab exordio lectionem suam volens legere sicut prius. Praeceptor autem sanctus distulit eum paululum ; et dixit : Non ita, fili, quero ut dicas mihi lectionem tuam ; sed secundum proprietatem linguae tuae, et secundum naturalem parentum tuorum loquelam, edisserere mihi quae legis. Hac ille ratione convictus, confessus est, quia non posset facere. Sanctus vero ait Bonifacius : Vis, fili, ut ego tibi dicam ? Volo, inquit.

4 Tunc B. Bonifacius ; repete, ait, ab exordio lectionem tuam ; et discrete lege. Quod dum faceret, exorsus est sanctus Magister, et clara voce coepit praedicare, et Matri et omni familiae. Quae praedicatione ex quo fonte processerit, claret in conversione Gregorii ingeniosi pueri et sagacis ; quia non ab humana facundia, quae frequenter ad tempus delatit ; sed ex Spiritus sancti gratia, secundum promissum Evangelii in modum fluminis aquae vivae de ventre fluxit Doctoris ; et cor prudens ac docile pueri Gregorii tanta virtute et velocitate penetravit, ut ad unam incogniti eatenus Magistri exhortationem et praedicationem, oblivisceretur et parentum et patriae : ipsaque hora, dum complexset Magister sanctos praedicationem suam, nolens ab eo ultra disjungi, ivit ad aviam suam praedictam Abbatissam venerabilem Addulam ; dicens, se velle cum homine pergere, et ad discendos divinos libros discipulatum ejus subire. At ipsa, carnali affectu constricta, ilico repulit eum, et omnimodis hoc fieri posse renuit, quia utique non nosset hominem, neque quo iret. Sed sicut scriptum est, Aquae moltae non potuerunt extinguere caritatem. Puer Gregorius in proposito suo permansit, et dixit ad Addulam aviam suam ; Si non vis mihi dare equum ut equitare possim cum eo, pedibus ambulando absque dubio vadam cum illo. Sic ergo altercando de ignoto itinere diutius disceptabant ad invicem : sed tandem praevaluit caritas electi pueri Gregorii, et, ut dignum erat, carnalem amorem vicit dilectio spiritualis. Videns ergo famula Dei Addula, quia prodens erat femina, animum inflexibilem pueri, dedit illi pueros et equos, et dimisit eum ire cum sancto Magistro, in opus quod compleverunt simul osque ad sanctum martyrium ejus.

eumque in-
struit,
E

Joan 7

Coat. 8

F

et accipit
comitem ac
discipulum :

Psal. 16

5 Intelligis, Lector, pius et prudens, quem secutos sit electus puer Gregorius in hoc facto, ut inconsultis parentibus, omnibusque propinquis, et ipsa quae praesens erat resistente avia, tam subito mutaretur : idem enim Spiritus videtur mihi in hoc tunc operari puero, qui Apostolos Christi et dispensatores mysteriorum Dei ad illud inflammavit, ut ad unam vocem Domini, relictis rebus et patre, sequerentur Redemptorem. Contemptis igitur parentibus et patria, omnibusque retro relictis, quae carnaliter blandiri poterant menti adolescentis ; secundum Psalmistae dictum beatus puer Gregorius, propter verba labiorum Dei, secutus est vias duras. Dorum namque erat et valde asperum, ut qui in patris domo multum divitis in jocis et deliciis erat nutritus, unum peregrinum et pauperem hominem sequeretur, nesciens quo iret : et in tantum ei obediret, ut omnes alios homines et potentes seculi, et proprios

A proprios parentes, tamquam surdus non audiret, dummodo illius præceptis obsecundaret in omnibus. Quanta enim auctoritas lucebat jam tunc in futuro Martyre Bonifacio, æstimare quis poterit, quæ cor pueri tam subita immutatione incitavit; aut quis ardor caritatis ad obediendum ignito magistro mentem juvenis inflammavit, ut subito oblitus sui secutus sit Christi pauperem, omnis mundanæ substantiæ inopem. Non hoc fecit amor auri et argenti, non cupido pradiorum et superba jactantia, quorum nihil erat in causa; sed hoc fecit artifex summus, unus atque idem Spiritus Dei, qui omnia operatur in omnibus, dividens singulis prout vult.

laborat in
Turingia:

1 Cor. 4

G Tunc Electi Dei, iter desideratum peragentes, venerunt Turingiam. Porro ad augmentum boni sui, et ad comprobendam mentis eorum constantiam et longanimitatem, in tanta paupertate inveniunt populum illum, ut vix ibi ullus haberet unde viveret, nisi de longinquo parum quid colligeret, ut ad modicum tempus sustentaret penuriam suam: nam tota illa regio, in confinio Paganorum rebellium posita, illo tempore incensa erat, et hostili manu vastata. Quæ tamen penuria nequaquam terrere poterat ministros Christi, ut ob id subterfugerent, quo minus annuntiarent eis omne consilium Dei: sed juxta exemplum Apostolicum, cœperunt laborare manibus suis, quæ opus erant sibi et eis qui cum illis erant: atque cum illo populo in tentationibus suis firmiter permanere, et circumquaque prædicando invitare ad cœlestia regna. In his ergo studiis perseverantes secundum formam primitivæ Ecclesiæ, erat eis cor unum et anima una; et augebat Deus quotidie multiplici numero, qui salvi fierent in idipsum.

in magna pe-
nuria et per-
secutione;

7 Tunc fama sancti Magistri et futuri Martyris Bonifacii cœpit dilatari per omnia Orientalia regna Francorum. Cœpit quoque et electus adolescens Gregorius in discipulatu ejus proficere, ætate et sapientia; et in tantum amabilis fieri Magistro, ut quasi unicum filium eum diligeret, jam adiutorem fidelem illum habens in omni opere bono. Illic autem tantus profectus electorum Dei non est initiatus per opulentiam et mundanas delicias, neque per securitatem et prosperitatem vitæ mortalis: sed in fame et nuditate et laboribus multis: in quibus omnibus et opere manuum vivere cogebantur, et nonnumquam vicinam Paganorum persecutionem ob metum mortis cum populo simul in civitatem fugere; ibique in atro pane et angustiis per dies plures habitare; donec collecta multitudine sua cives, manu validiore eos iterum effugarent. Hoc ergo certamen quoniam per innumeras vices inter Paganos et Christianos gerebatur, idcirco hinc et inde magna pars regionum illarum redacta erat in solitudinem. In tam forti autem et periculosa in diebus illis decertatione, in tanta pugna et perturbatione dimicantium populorum, electus Pastor Bonifacius numquam cessare potuit a custodia et instructione gregis sui; verum tanto fuit constantior et paratior pro ovibus suis animum suum ponere, quanto rabiem luporum frequentius vidit et atrocius inminere. Similiter et fidelis discipulus ejus Gregorius, adiutor infatigabilis in opere Dei, cum Magistro permansit in custodia et educatione gregis Christi, factus secundus Pastor.

8 Eo usque autem hæc ita gerebantur donec per gratiam Christi triumpharet Christiana manus, et pax plena Dei Ecclesiis redderetur. Et erant magis ac magis crescentes ac proficientes in opere Domini, sicut in presentiarum cernitur considerantibus regiones illas. Sed quid nos miseri, pigri et inertes, in paco Ecclesiæ Dei dicturi sumus? qui

Junii T. I

non gregis lucra, sed commoda nostra semper querentes, vix unquam in custodia ovium, contra rabiem luporum vel unum latratum minimi sermonis emittimus: qui, sicut dixi, in pace Ecclesiæ pigri sumus, et somnolenti in custodia gregis, in lucris vero carnalibus nimium strenui et pervigiles. Isti autem, de quibus loquimur, in tanta perturbatione et bellorum certamine, non solum in sui intima et casta custodia mundis cordibus permanserunt; sed etiam in lucro gregis et discipulorum documentis tanta benedictione Dei dilatati sunt, et propria vigilantia per Dei adiutorium multiplicati.

9 Tunc priores et prudentiores Francorum, qui electum Dei Martyrem Bonifacium, ejusque discipulos venerabilem Gregorium et socios ejus, in tanta virtute operum et fortitudine constantiæ nosse et intelligere potuerunt, cœperunt eis et sua offerre diligentius de die in diem, et tandem tantæ beatitudinis et unitatis apud Regem Francorum seniores *g* Karolum non celare: cœpitque et ipse Rex virum Dei Bonifacium velle videre, jussitque eum venire ad se. Qui cum venisset, non statim in initio honore sibi condigno receptus est a Rege, sed sic competenter dilatus, quia fuerant quidam pseudo-doctores et adulatores, qui famam sancti viri et discipulorum ejus obfuscare, et impedire conati sunt apud Regem. Verumtamen ex illo die crevit amor et honor hominis Dei et discipulorum ejus apud omnes, qui fidem illorum et vitam scire, et investigare interius desiderabant, et juxta dictum Evangelii, Justificata est sapientia a filiis suis. Redierunt Electi Dei iterum ad sua, in cœpto opere sine ulla hæsitatione permanentes, in Turingis et in Hassis, ubi tunc temporis maxime opus erat doctrina illorum, ob vicinitatem Paganorum et indoctam plebem. Ibique cœperunt, offerentibus propter amorem Dei et salutem animarum suarum, modica loca territoriaque suscipere, et in eis ecclesias construere; et in hoc quoque opere, sicut et in prædicatione sua, cum benedictione Dei multum proficere. De quibus locis, est unus in Turingia nomine Erpesford, et alius in Hassis Frideslar cum ceteris nonnullis, quos initiaverunt electi Dei, et excludere cultu divino. Tunc creverunt loca divitiis, crevitque numerus discipulorum, ac virtute operum proficiebat. Crevit etiam beatus adolescens Gregorius cum suo Magistro, in omni operum virtute et decore sapientiæ divinæ, secundum formam Magistri, a quo didicerat. Et sic in omnibus secundum Psalmistæ dictum, qui electis Dei legem dedit in virtute operum, dedit et benedictionem in multiplicatione: et sic ibant de virtute in virtutem, quotidie in melius proficientes et crescentes in omni opere bono.

10 Interea, dum hæc ita geruntur ab electis Dei, Bonifacio et discipulis ejus: successerunt in regno Patri Karolo religiosi filii Carlomannus *h* et Pippinus, patre debitum universæ carnis persolvente, et transeunte de hoc mundo. Tunc pii filii, patri succedentes in regnum, quia eis undique per gratiam Christi major quies erat largita bellorum quam fuisset patri; cœperunt in regno suo, inspirante Deo, religionis officia intentius quærere et meliorare. Cœpit et hoc audire B. Bonifacius futurus Martyr et discipuli ejus, cœperuntque frequentius approximare palatio quam fecissent, et loqui cum Regibus, et prædicare secundum datam sibi a Deo gratiam populum Dei in ipso palatio. Et in tantam gratiam venerunt apud Reges supradictos et omnem populum Francorum, ut omnes una voce dicerent et concordarent. B. Bonifacium dignissimum esse Episcopatu et omni honore, exceptis illis pseudo-doctoribus et adulatoribus, quos superius dixi, qui

U

A S. LUD-
GERO FP.
ingenti ani-
marum fru-
ctu:

g
a Carolo
Martello ad-
iutus,
E

Luc. 7

ecclesias con-
struit Erfor-
diæ et Fri-
dliaræ.

F
Ps. 83,

h
a Caroloman-
no et Pippino
astimatus,

A et eum interficere aliquando moliti sunt; sed non dimisit eum Dominus protector ejus venire in malevolas manus eorum, donec annuntiaret secundum dictum Psalmistæ, brachium et potentiam Dei generationi quæ ventura erat. Igitur ipsi soli coeperunt contradicere et eum blasphemare quantum potuerunt, atque affirmare, non esse eum dignum Episcopatu, quod peregrinus erat.

11 In tantum erat tunc sanioris consilii Laici, quam Clerici, videntes sapientiam Dei et gratiam esse in homine illo, ut quo amplius perversissimi illi, non dico *i* Episcopi, quibus nomen illud datum est inmerito, eum vituperare conati sunt; tanto amplius diligeretur ab omnibus, et laudibus efflueretur, quoadusque in certamen venirent coram Regibus, et coram universo Senatu populi Francorum. Sed quid opus est dicere de illa disceptatione, quam habuerunt tunc ad invicem; illi scilicet perversissimi, quos nominare nolo ex una parte, et S. Bonifacius ex altera cum discipulis suis Gregorio et sociis ejus? dum confusi et refutati ab omni Senatu, et ab ipsis Regibus, inde discederent adversarii; et S. Bonifacius futurus Martyr ad hoc perveniret, ut absque aliis contra litione, una omnium voce, eligeretur in Episcopatus sublimissimum gradum, et Magontia Metropolitana Ecclesia ei daretur a Regibus providenda et regenda. Ex eo die quantum claruerit sapientia ipsius omni regno Francorum, quantasque Synodos cum religiosis Regibus ad correctionem populi postea instituisset, non in isto opusculo modo dicendum est; dum in modum solis effulserit in templo Dei, ac prædicatione sua et exemplis omnes nebulas effugarit infidelitatis et hæreticæ pravitatis; quoniam ista omnia, in libello de passione ipsius scripto, plene et lucide manifestantur.

12 Ad hæc autem universa, non modice adjutus est ab electis discipulis suis, post Magistrum clarissimis prædicatoribus et columnis Ecclesiæ Dei; quorum unusquisque civitatem et regionem suam, sicut Lucifer mane oriens, illuminavit exemplis et doctrina. B. Gregorius Trajectum, antiquam civitatem et vicum famosum Dorstad, cum illa irradiavit parte Fresoniæ, quæ tunc temporis Christianitatis nomine censebatur, usque *k* ripam occidentalem fluminis, quod dicitur *k* Lagbeke, ubi confinium erat Christianorum Fresonum ac Paganorum, cunctis diebus Pippini Regis. Lullus Maguntiam Metropolitana civitatem, cum maxima parte Christianorum Fresonum, qui in parochia urbis illius constituerunt, incoluit. Megingodus, venerabilis Pater et Pastor, gregis sibi commissi civitatem Wirzeburg, cum suis adjacentiis in sua sorte, sale sapientiæ et doctrinæ suæ condidit et custodivit. *l* Willibaldus, electus Dei Antistes, Episcopatum quod nuncupatur in Helstedi, in parte proxima nobis Baguariorum: idem in Nordgoe *m* simili modo, ut pius Pater, a fundamentis illud erigens melioravit et custodivit. Nec non et germanos prædicti Willibaldi, nomine Winnibaldus Presbyter, Magistro meo B. Gregorio valde carus, et ipse locum et regionem suam sancte et feliciter illustravit; qui post obitum suum quid vivens fecerit, magis miraculis ostendit. Sturmî vero venerabilis Abbas, unus ex numero illo electorum Dei, quantum profecerit in eremo sua post martyrium sancti Magistri, Bocanna silva in testimonium est; quæ prius omnimodis inculta erat ac desertum, nunc autem ab Oriente usque ad Occidentem, a Septentrione usque ad Meridiem, ecclesiis Dei et electis palmittibus Monachorum repleta est. Qui etiam Sturmî Abbas hoc meruit privilegium a Deo et sancto Magistro præ condiscipulis, ut ipsam locum, quem

Magister sanctus elegit ad sepulturam corpori suo, possidere mereretur et initiare, et sanctum corpus ejus martyrizatum in eodem suscipere, et in tantum provehere et glorificare eundem locum, ut ante obitum suum de hoc mundo quadringentorum circiter Monachorum (exceptis pulsantibus et aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valde in ipso monasterio, posito juxta fluvium Fulda) Pater extiterit et Præceptor. Duo autem ex illis electis Dei, Wigbertus *n* et Burghardus, ante Magistrum migrarunt a seculo: sed non sunt illi absque palma electionis suæ, dum ad regna cælestia Magistrum præcedere meruerunt, et in regionibus suis pro Sanctis Dei habentur et colantur ab omnibus, qui vitam illorum et virtutem cum Deo nosse potuerunt. Cernis, o Lector intelligens et diligens, quanta charismata in uno homine fuerint; et quid pauper ille, qui solitarius dadum in Fresoniæ partibus fuerat, per tempus ostensionis suæ fecerit ad fructum Ecclesiæ Dei. Non autem ipse hæc per se potuit, sed secundum Apostolum, Gratia Dei cum eo fecit hæc universa et stabilivit. Igitur, quia paululum propter communem laudem discipulorum sancti Magistri Bonifacii, proposito itinere narrationis elapsus sum, nunc iterum a *l* id redeam unde digressus sum.

13 Tunc B. Bonifacius Martyr futurus, lubentibus religiosis Regibus, cum consensu omnis Senatus populi Francorum, missus est Romam ordinandus in Episcopatus gradum ad Gregorium Papam, *o* tertium a primo; ibique ei nomen suum, modo omnibus notum et divulgatum, simul cum benedictione et gradu Episcopatus, ob facundiam linguæ, et gratiam laborum a Deo sibi donatam, inditum est ab Apostolico Pontifice Bonifacius, qui antea Winfridi vocabulo censebatur. Sicque sanctus vir, et gradu decoratus et nomine, coram omni Clero et familia B. Petri Principis Apostolorum, et coram ipso Gregorio Papa prostravit se, et oravit, ut propter Deum et amorem S. Petri ibidem illico in ipsa Ecclesia, cum supplici devotione pro se flecteret genua omnis Clerus, qui præsens aderat; et unanimiter omnes orarent Dominum, Beatumque Petrum intercessorem invitarent et auxiliatorem orationis suæ, ut bono fine et Deo placabili terminare mereretur et concludere dies suos. Qui etiam omnes, inspirante Deo, unanimiter cum summa devotione, inclinantes se coram Reliquiis B. Petri Principis Apostolorum, compleverunt petitionem ejus, sacra oratione et Pastoris et Gregis fusa ad Deum. Quæ oratio cum sanctis meritis ipsius conveniens, quantum valuerit apud Deum omnipotentem, testatur sanctum Martyrium ejus, peractum in diebus senectutis, et jam tunc nimis inbecillitatis corporis sui, dum in decrepita ætate positus, vivere in hoc mundo non valeret diutius.

14 Ecce quomodo sapiens architectus et electus Dei Pontifex Bonifacius, non super fluidam arenam humani consilii et superbæ contumaciæ, sed super tutissimam petram divini consilii et Apostolici humilitatis, ædificavit domum suam. Ed ideo, cum venirent flumina humanæ adversitatis ac perturbationis, flarentque venti diabolicæ tentationis et caliditatis, et impingerent in domum ejus, non potuerant eam movere; quia, secundum Domini dictum, fundata erat super firmam petram, quæ *p*etra erat Christus. Noster modo intercessor, et certissimus Patronus apud Deum, consideravit perpendens, in quanto periculo et miseria humana constituta sit infirmitas, non in semetipso posuit fiduciam suam, juxta morem superbiorum partis adversæ; sed ad humilitatem Apostolicam et filiorum Dei recurrit, in largitatem divinæ misericordiæ

D
Item Wigbertum et Burghardum.

n

1 Cor. 13

E

o

Roma ordinatus Episcopus;

expetit preces aliorum

F

Matt 7

fiduciam in Deo collocat:

diæ

A diæ, et devotam supplicationem Ecclesiæ Dei solidavit spem suam. Sic enim et Apostoli Christi eorumque successores et coheredes in regno Dei, in omni labore et tribulatione sua, oratione Ecclesiæ Dei sine intermissione adjuti, omnia potuerunt implere, quæ eis præcepta erant a Domino. Eia, præsules et Prædicatores populi Dei, eodem honore et pari gradu in hoc seculo decorati, aspice et intelligite, et assumite exemplum justi hominis; ut, cum vocati a Deo et electi ab Ecclesia Dei, non muneribus obæcati, ad gradum Episcopatus et ad regimen sanctum accesseritis, juxta formam ejus vos instituere, fructumque adferre valeatis permanens in vitam æternam.

15 Et in illo quoque itinere, dum sanctus Martyr Bonifacius Romæ, sicut superius dictum est, sacro gradu sublimatus est, B. Gregorius Præceptor meus, electo Magistro infatigabilis comes permansit; intrans et egrediens et pergens ad imperium ejus, sicut semper solebat in omni opere bono. Et non solum in hoc eodem itinere, meritum humilitatis et obedientiæ suæ peregit, ut dignum est juniores subditi senioribus et majoribus suis in omnibus; sed etiam plura volumina sanctarum Scripturarum, largiente Domino, illic acquisivit; et secum inde ad profectum proprium discipulorumque suorum non modico labore advexit domum. Sed et pueros duos, cum consensu Magistri, in discipulatum suum, p Marchelimum videlicet et Marcuvinum, de gente Anglorum, secum inde adduxit. De quorum seniore Marchelmo, religiosissimo et sancto viro, ut dignum est donante Deo, suo loco aliquid plenius dicam. Tunc felix comitatus, Magister videlicet sanctus, et discipuli ejus electi, et propriis meritis et intercessione omnis Cleri ac familiæ S Petri commendati Deo et Sanctis ejus, reversi sunt domum, crescentes et proficientes ex illo die in omni opere bono; docentes et instruentes in via Dei, qui ipsi ibant, non solum populum et Proceres Francorum, sed etiam ipsos Reges religiosos sale sapientiæ divini non mediocriter condierunt. Et sic in consensu et unanimitate Regum et cuncti populi, per omne Regnum Francorum, coeperunt quotidie magis magisque detrimenta fieri diabolo, et incrementa Ecclesiæ Dei; hæreticæ pravitates non apparere, et Catholica fides in omnibus rutilare, ac religio munda et immaculata longe lateque clarescere.

C 16 Sed et hoc silentio minime tegendum est, quod Marchelmo venerabili viro narrante didici, cujus superius memoriam feci. Quia post martyrium sancti Magistri, a quo, per gratiam Christi et meritum sanctitatis ejus, omnes confines nationes illuminatæ sunt; ipse quoque beatus Gregorius a Stephano Apostolicæ Sedis Præsule, et ab illustri et religioso Rege Pippino suscepit auctoritatem seminandi verbum Dei in Fresonia: in qua primus S. Willibrordus, cognomento q Archiepiscopus, in conversione gentis illius initiavit rudimenta Christianæ fidei cum discipulis suis: deinde, senescente eo in opere Dei, et stabilito Episcopatu in loco qui nuncupatur Trajectum, et alio nomine Wiltaburg, et migrante ad Dominum de hac luce, successit S. Bonifacius idem Archiepiscopus et Martyr, quem oculis meis ipse vidi, candidum canitie et decrepiti senectute, plenum virtutibus et vite meritis. Quo tempore in ejus discipulatu, sicut superius memoravi, B. Gregorius Præceptor meus ab ineunte ætate fuerat enutritus, cui et successit pius heres, ejusdem gentis Fresonum Pastor et Prædicator ordinatus a Domino, et a Principibus supradietis Ecclesiæ Dei. Eademque caritate, sicut et fidei firmitate, qua prædecessores sui, Sanctus videlicet Willi-

brordus Archiepiscopus et Confessor, et Bonifacius D Martyr atque Archiepiscopus, larga et melliflua eruditione, populum irradiavit simul cum Chorepiscopo et adjutore suo r Aluberto, qui de Britannia et gente Anglorum veniebat, magnis vitæ meritis pollens, et eadem benevolentia juxta vires Domino studuit animarum lucra acquirere.

ANNOTATA G. II.

a Scilicet Dagoberti II Regis Francorum Austrasiorum ex Adela filia pronepos, uti verosimile conatus sum facere tum in Diatriba Dagobertina pag. 127, tum in Exegesi 2 Præliminari ad tom. 3 Martii num. 31.

b Tredecim anni etiam leguntur in Vita 3, ubi ex priori Vita diximus legendos tres annos. Perum cum in Vita 2, num. 20 dicatur tertio in Frisia laborasse, sed diversis temporibus; videri possent simul omnia jungi, nisi omnes isti ponerentur ante profectionem ad Hesos et Turingos.

c Wyrda ad Rhenum, adhuc Wurda seu Woerda oppellatur, infra Ultrajectum, ab eo duabus leucis distitum. Aliquibus videtur Cæsaris-Werda inter Coloniæ et Wesaliæ, sed hæc extra Frisiam sita est. E

d Attingohen fuit in parte Hollandiæ, qua jam vulgo Goedelandia dicitur, ubi oppidum Wesopum Fihta seu Vecta fluvio in duas partes secatur, qui fluvius dein ad Mudam influit in Mare Australe.

e Felisa non nemini videtur Wilsen esse, in hodierna Transisulonia: malim ego intelligere Velsen prope Harlemum.

f Adela filia ut jam dixi, Dagoberti II Regis Francorum Austrasiorum, anno 680 interempti ac pro Martyre habiti.

g Hic est Carolus Martellus, qui Major domus regnum administrabat, ac Regis titulo abstinuit, quem tamen multi postmodum et tribuerunt.

h Ex his Carolomannus regnum Austrasiorum ut Major-Domus administravit, dein in Casino monachus; at Pippinus postmodum Rex est factus.

i Scilicet Adelbertus et Cletoens, de quibus in aliis Actis dictum.

k Lagbeke fluvius, verosimiliter is qui nunc Leeke dicitur, Ultrajectinæ diocesis hodiernæ terminus meridionalis.

l Coluntur, Willebaldus Episcopus 7 Julii, Wunibaldus Abbas 18 Decemb. et Sturmius Abbas 17 ejusdem Decembris. F

m Nordgou, ea fortassis reginucula, quæ Hegstadio occidentalis, prius nominis vestigium retinet, in præcipuo istic oppido Nordlinga.

n Wigbertus Abbas Fritslariensis mortuus est anno 747, et Burchardus Episcopus Herbipolensis anno 751: coluntur 13 Augusti et 14 Octobris.

o Imo a Gregorio II ordinatum esse anno 723 supra diximus.

p Marchelinus, alius Marcellinus, colitur 14 Julii: cui spuria commenta de S. Switherto tribuuntur, uti late ad hujus Vitam et Martii deductum est.

q Eodem scilicet sensu, quo Bonifacius, necdum ulli Sedi affixus, ab ipsomet Pontifice ut vidimus vocatur Archiepiscopus, quia ad gentium conversionem ordinatus, nullique alteri subjectus.

r Alubertus in loco Eobani, Corpiscopi et Martyris, assumptus est, qui munia pastoralia obiret: Chorepiscopum hic Auctor appellat ex usu sui seculi: de qua vide Cangium in Glossario, nunc Vicarium Episcopalem diceremus.

et comitan'e
ipsum Grego-
rio,

B

p

magno fructu
fitem
promulgat,

C

q
Post S. Wil-
tibrordum
Archiepiscopus
Ultrajectinus,

A

ANALECTA BONIFACIANA

CAPUT I.

An et quid a Zacharia Papa et S. Bonifacio actum sit in promotione Pippini ad regnum Francorum.

Statuamus finem de elevatione Pippini Principis in Regem Francorum, ejusque unctione, prorsus silere, eo quod eamudem neque in variis S. Bonifacii Actis, neque in epistolis Zachariae Papae ulla inveniatur mentio. Quia tamen utriusque rei antiquissimum testimonium adscriptum invenitur vetustissimo MS. libro Gregorii Turonensis de Vita Patrum, quod absque dubio amatores veritatis libenter cognoscent, in gratiam illorum istud hic dare placet, et quod ibi dicitur collatis aliunde attestatibus corroborare. Pertinuit olim hic codex ad Collegium Molsheimense Societatis Jesu in Alsatia, a quo ipsum facta cum aliis libris permutatione acquisivimus et penes nos jam pridem detinemus. Huic libro ad calcem ita adjungitur: Si nosse vis, lector, quibus hic libellus temporibus videatur esse conscriptus, et ad sacrorum Martyrum pretiosam editus laudem; invenies anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sexagesimo septimo, temporibus felicissimi atque tranquillissimi et Catholici Pippini, Regis Francorum et Patricii Romanorum, filii beatæ memoriæ quondam Caroli Principis, anno felicissimi regni ejus in Dei nomine sexto decimo, Indictione quinta; et filiorum ejus, eorumdemque Regum Francorum, Caroli et Carlomanni, qui per manus sanctæ recordationis viri beatissimi Domni Stephani Papæ, una cum prædicto patre, Domino viro gloriosissimo Pippino Rege, sacro chrismate in Reges, Dei providentia et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli intercessionibus, consecrati sunt anno tertio decimo. Nam ipse prædictus Dominus florentissimus Pippinus Rex Pius, per auctoritatem et imperium sanctæ recordationis Domni Zachariae Papæ, et unctionem sancti chrismatis, per manus beatorum Sacerdotum Galliarum, et electionem omnium Francorum, tribus annis antea in regni solio sublimatus est. Postea per manus ejusdem Stephani Pontificis de novo, in beatorum prædictorum Martyrum Dionysii Rustici et Eleutherii ecclesia (ubi et venerabilis vir Fulradus Archipresbyter et Abbas esse cognoscitur) in Regem et Patricium, una cum prædictis filiis Carolo et Carlomanno, in nomine sanctæ Trinitatis unctus et benedictus est.

2 In ipsa namque beatorum Martyrum ecclesia, uno eodemque die, nobilissimam atque devotissimam et sanctis Martyribus devotissime adhaerentem Berteradam, jam dicti florentissimi Regis conjugem, prædictus venerabilis Pontifex, Regalibus indutam cycladibus, gratia septiformis Spiritus benedixit; simulque Francorum Principes benedictione et sancti Spiritus gratia, confirmavit: et tali omnes interdictu et excommunicationis lege constrinxit, ut nunquam de alterius lumbis Regem in ævo præsumant eligere; sed ex ipsorum, quos et divina pietas exaltare dignata est, et sanctorum Apostolorum intercessionibus, per manus Vicarii ipsorum et beatissimi Pontificis, confirmare et consecrare disposuit. Hæc ideo caritati vestræ breviter in novissima paginula libelli inseruimus hujus, ut per succedentium temporum et vulgi relationem propago in ævo valeat cognoscere posterorum. Hæc Scriptor eruditus, et verosimiliter Monachus Sandionysianus, annis ab obitu S. Bonifacii elapsis dumtaxat

a presente
verosimiliter
Monacho
Dionysiano,

Testimonium
facti anno 767
scriptum

C

duodecim: indicat autem, Pippinum auctoritate et imperio Zachariae Papæ, et unctione sacri Chrismatis per manus beatorum Sacerdotum, et electione Francorum, in regni solio sublimatum.

3 Quomodo ista fuerint peracta, explicabunt antiqui Francorum Annales, quos Andreas du Chesne, Geographus Regius, acri vir judicio, selegit, et tomo secundo Scriptorum historiarum Francorum inseruit. Apud hunc in vis quos exhibuit antiquus Codex Tilianus, ab anno DCCVIII ad annum DCCVIII deductos pag. 12 sic legitur. Anno DCCXLIX Zacharias Papa per Fulradum mandavit, ut Pippinus ad Regem levaretur. Anno DCCCL Pippinus, secundum Francorum morem, electus est ad Regem: et unctus per manus sanctæ memoriæ Bonifacii Episcopi, elevatur a Francis in regno, Suessionis civitate. Annales Loiselianus, ab anno DCCXLI ad annum DCCCLIV contracti, pag. 25. Anno DCCXLIX Burghardus Wirzeburgensis Episcopus et Fulradus Capellanus missi fuerunt ad Zachariam Papam, interrogando de Regibus in Francia, qui illis temporibus [erant] non habentes Regalem potestatem, si bene fuisset an non. Et Zacharias Papa mandavit Pippino, ut melius esset illum Regem vocari, qui potestatem haberet; quam illum, qui sine Regali potestate manebat, ut non conturbaretur ordo. Per auctoritatem ergo Apostolicam jussit Pippinum Regem fieri. Anno DCCCL Pippinus secundum morem Francorum electus est ad Regem, et unctus per manus sanctæ memoriæ Bonifacii Archiepiscopi, et elevatus a Francis in regno suo, Suessione civitate.

confirmatur
ex Annalibus
Tilianis,

Loiselianis,

E

4 Eadem extant ex autographo Bavaricarum Bibliothecæ apud Henricum Canisium, sed solum ad annum DCCXIII deducta, et apud Eginhardum in Annalibus de Gestis Pippini Regis. Eadem etiam leguntur Tomo 3 Chesnæi in Annalibus Bertinianis, a Joanne Bollandio submissis. Eadem denum habemus in perperstuto codice nostro, ubi anni duo sequentes, nulla re annotati vacui, ita supplentur: Anno DCCCLI Hildericus, qui falso Rex vocabatur, tonsoratus est in monasterium missus. Anno DCCCLII Pippinus, monente S. Bonifacio, quibusdam Episcopatibus, vel mediocritatibus, vel tertias rerum reddit, promittens postea omnia reddere. In Annalibus Francorum Fuldensibus hæc simul ad annum DCCCLII continentur: Zacharias Papa ex auctoritate S. Petri Apostoli mandat populo Francorum, ut Pippinus, qui potestate regia utebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Ita Hildericus Rex, qui ultimus Merovingorum Francis imperabat, depositus et in monasterium missus est. Pippinus vero in civitate Suessionum a S. Bonifacio Archiepiscopo in Regem unctus, regni honore sublimatus est. Similia de Pippino, auctoritate Zachariae Papæ in Regem elevato, et a S. Bonifacio consecrato, sive uncto, habent apud Labbe in Nova Bibliotheca, Hugo Abbas Flaviniacensis in Chronico Virdunensi, et Chronica Rerum Francorum digesta usque ab obitu Lotharii Imperatoris; tum etiam Ademarum Monachum S. Eparchii in suo Chronico. Plures præterea producantur a Serario Notatione 43 ad vitam S. Bonifacii; videlicet, Egilwaldus lib. 2 Fitz S. Burchardi Episcopi Herbipolensis cap. 1, Marianus Scotus, Regino Sigebertus, Lambertus Schafnaburgensis, Otho Frisingensis, alique. Baronius ad annum 752 num. 1 asserit, scriptores omnes rerum Francicarum, sive veteres sive recentiores, absque controversia adstipulari.

et aliis,

item
Fuldensibus,

atque,

imo omnium
calculo,

5 His ita productis non meo, sed aliorum sensu, absque ulla interpolatione, sed solum aliorum verbis; rogatum relinquitur eruditissimum scriptorem Annalium Ecclesiasticorum Francorum, ne iterum ego Henschenius, gloriæ regni Francici injurius dicar, uti dicor in Indice Tomi 3, remisso lectore ad annum 673, Francus,

ut Diatribam
Dagobertina
desinat accu-
sare Annalista
Francus,

ubi

A ubi arguor num. 20, homo Hispano-Belga in Epistola Nuncupatoria, Diatribæ de tribus Dagobertis Regibus Francorum præfixa, scripsisse quædam adversus majestatem Coronæ Francicæ, quæ superiorem in temporalibus nunquam agnovit. Diatribam istam edidi anno MDCLV, quando scilicet a Joanne Jacobo Chiffletio suscitata erat controversia de natali Childerici; de quo contra ipsum scribens Parisiis aliquis anno MDCLIX, ita probavit affectum meum, cuicumque parti pro veritate æquissimum, ut, licet Hispano-Belga essem, meo minus arbitrio, omnes illas Chiffletianas controversias derimi ac definiri voluerit, modo Chiffletius eo stare sponderet. Vidi obiter libellum Francofurti, Romam proficiscens anno MDCLX; utinam etiam postea, inde rediens atque Parisiis totum trimestre commorans, sollicitus fuisset ut illum mihi compararem: si non alio fur, certe in testimonium meæ erga Francos æquitatis, ipsismet Francis tam clare agnitæ, ut non dubitaver, in questione historica laturus sententiam, contra ipsos quoque Hispanos, si contra hos certior probaretur stare ratio: neque enim ad talem de me opinionem formandam, aliud movisse scriptorem istum potuit, quam Diatribæ prædictæ, summo per Franciam applausu exceptæ, ut plurimum eruditorum inde datæ litteræ nuntiabant. Sed id ipsum causa erat, quod ea ex parte omnino securus, nihil cogitaverim de Francorum approbationibus colligendis, a nemine admonitus, esse in meis scriptis aliquid, de quo vellet quisquam queri.

B 6 Quid autem Dedicatoria, nominatim in crimen vocata? Non eam quidem ipse composui: pro ea tamen reddere rationem obligatus, auctorem et scopum ejus paucis explico. Cum totus ego essem in conscribenda et edenda dicta Diatriba, edidit prædictus Chiffletius Anastasin Childericinam, accepta occasione, ab hujus Regis effossatum forte Tornaciculavere. Hunc tractatum legit Magister meus ac studiorum arbiter Joannes Bollandus optimæ memoriæ; legiit deinde et Diatribam meam; atque ex suo erga me discipulum et collegam affectu, voluit Dedicatorium scribere. In hac visum ei est comparationem instituere, inter Childericum Chiffletii, erutumque a me e tenebris Dagobertum II, ex copetito, quod prior ethnicus ditiones Romani Imperii occupaverit armis: Christianus alter quiete possederit hereditarium regnum, pridem majoribus ejus confirmatum assensione populorum, Pontificis Romani auctoritate, Imperatorumque Orientalium approbatione. Quid hic obsecro tantopere peccavit, aut Dedicatoriæ auctor Bollandus, aut ego qui illam præfigi Diatribæ meæ sum possus? De assensione populorum, gratulatur sibi ultro Annalista ipse; de Imperatorum Orientalium approbatione, Procopium testem recusat aut explicat. Displicuit ergo, aut solum aut præcipue, Romani Pontificis auctoritas, in partem adducta. Poterat hæc quoque commode intelligi. Cur enim non poterat? Quando in ipsamet Francia inventus est scriptor, Pippino æqualis, et tot alii eum secuti, qui in transferendo in Pippinum regno agnoverunt auctoritatem et imperium Zachariæ Papæ, cui adstipulari omnes sive veteres sive recentiores rerum Franciarum Scriptores testatur Baronius.

C 7 Mallem equidem nullum unquam litteram scribere, quam ad alicujus etiam privatæ personæ nomen Regiæ Majestatis injuriam Πάτρις ἑξῆς ὁμοῦ λαβῆναι. Duas omnia ansas habent. Rogo igitur omnes, ne ita sinistre velint interpretari quodcumque nomen vel sociorum meorum verbum, aliud agentibus fortassis elapsum, et in alium quam intenderimus sensum trahibile. Suas Annalista Dedicatorias relegat, inveniet multa, non tam facile in meliorem sensum accipienda ab Hispanis, etiam moderatissimis, quæ tamen ipsi nolim exprobrare aut rem læsæ Majestatis agere ut ipse me. Hæc scripsi, et absolvi hunc de S. Bonifacio tractatum ipso

sesto Sanctorum omnium, anno MDCLXXVII, jam senex; et annos, transitorios quidem cum seculo supputans, cujus initio natus sum; sed jagiter æternos in mente habens, uniceque optans cum Sanctis Dei in gloria numerari.

8 Vixit post hæc scripta Henschenius annis ferme sex; et me in Maji editione occupato, totus incubuit Junio præparando, sicut ad ultimum usque mensis hujus diem fecit, etiam ea ordinans quæ mihi ac sociis relictæ volebat; ad ea autem perficienda, vix demum accedere mihi licuit anno post obitum Magistri octavo; adeo multa assumpseram curanda pro Maji, in Tomos septem extendendo. Interim obiit etiam Francorum Annalium scriptor Carolus le Comte, qui quam parum suo sit moderatus affectui, ubicumque rei minima ansa offertur sugillandi nationes diversas a Francia, ut hanc extollat, ipsismet Francis judicandum relinquo. In una certe re vaide dissimilis fuit Henschenio, quod cum hic nonnullis etiam nimius valeatur, in nominandis cum laude omnibus ac singulis, quorum ex labore studioque profecit, interque eos ipso Annalium dictorum Conditor; iste, multa ex Henschenio sumens, ut raro aut nunquam Auctorem eum fassus sit, cujus sententiam vellet suo calculo addito confirmatam; nec fere alibi nominaverit, nisi cum diversam tenendam sibi putabat.

9 Utroque tamen jam mortuo, dubitari equidem num Caput hoc totum, neque jam amplius ab eo cui scriptum erat legendum, sinerem ire in lucem; maxime cum descriptum initio monumentum, pridem a me propositum Francis fuerit num. 35 Exegesis præliminaris de Genealogia Regum Dagobertinorum ante Tomum 3 Maji; ad quod non videtur Henschenius memoriam advertisse cum hæc scriberet. Sed cum ego ignarus vicissim eorum quæ ipse in hunc locum retulerat, xiii post id anno dederim, inter Paralipomena ad meum de Pontificibus Romanis conatum, Dissertationem novam, futurum in ordine aliarum vigesimam sextam, de Titulo Regio apud Francos, Zachariæ Pontificis auctoritate translato a prima ad secundam Stirpem; in ea Dissertatione paulum sim progressus ultra simplicem Auctorum citationem, intra quam hic sese continuit Henschenius; cogitavi, fieri etiam posse, ut hæc illius excusatio, quoque mihi; aliquando serviat si forte (quod hactenus necdum auctori) malignioris ingenii quispiam, invenerit verbum, minus commode ex sensu suo tornatum, de quo mecum vellet expostulare, tumquam Francicæ gloriæ invulo.

10 Cum autem gentem hanc deprecor, ne facile credat, ad suam injuriam scriptum a me quidpiam; longe æquius censeo id me impetrare ab Hispanis, Italis, et Belgis, si quando Veritas, omni nationali affectu potentior, me coegerit, nova quædam aut vetera commenta traducere, et falsitatis arguere: posthabito populari favore, quem illis aut pertinacius propugnandis, aut ignaviter dissimulandis, acquirere poteram. Idem rogatos velim Religiosos Ordines universos. Religiosus ipse, et quidem ejus Societatis, quæ libenter se, ut tempore novissimam, sic in comparatione aliorum profiteretur minimam. Nam et ipse post annos triginta quinque in hoc litterario ad Sanctorum Acta studio, et ferme quinquaginta in Religione, traductos, incipio meam prospicere, ad quam reddenda sit supremo judici auctoritas et scriptorum omnium meorum ratio, in quibus si quid vel per ignorantiam peccatum vel ex zelo illustrandæ veritatis minus caute prolutum sit, id adeo non volo tenere mordicus, ut promptitudinem in talibus corrigendis, qua usus sum hactenus, magis quam ullus forsitan ante me, augere et intendere studio acriori proponam, eo quod Deus reliquam fecerit vitæ tempore impendendo recognitioni et supplemento primi hujus semestris, ad quod omnes rogo, animadversiones si quas habent conferre.

D AUCTORE G II.

Ea Henschenii excusatio,

E

ipsi modo minus necessaria;

cur hic nunc edita sit,

F et quid exemplo ejus editor præstat.

vel Dedicatoria illi præfixam a Bollandando;

et innoxie dicta æquius interpretari.

A

CAPUT II.

Monasterium Fuldense constructum a S. Bonifacio; ejusque corpus ibi depositum, ut deinde in novam ecclesiam translatum: Historia Translationis et dedicationis.

*Cænobium
Fuldæ anno
744 erectum.*

*secundum
Regulam S.
Benedicti*

B

*ex concessione
Carolomanni,*

C

*Pontifici
Romano
subjectum :*

In ea parte Germaniæ, quam Franci qui dicuntur Orientales inhabitant, locus est, ex nomine vicini fluminis Fulda vocatus... in quo S. Bonifacius monasterium constituit Monachorum, anno ante passionem suam decimo, qui fuit ab Incarnatione Domini quartus et quadragesimus et septingentesimus annus. Ita in Vita B. Rabani, a nobis ad diem iv Februarii edita, Rudolphus Presbyter, Monachus Fuldensis, discipulus ipsius Rabani, anno dcccxvi vita functi. Imo S. Bonifacius, uti idem Rudolphus in Vita S. Lioba danda xxviii Septembris addit, in Casinum montem Sturmum discipulum suum, virum genere et moribus nobilem misit, ut in monasterio, quod beatus Pater Benedictus instituit, disciplinam regularem et vitam moresque agnosceret, Pastorque futurus discipulus fieret, atque in sua subiectione disceret, quomodo aliis præesse deberet, ab illo Abbas Fuldensis constitutus. Tunc, ut Christophorus Browerus lib. 1 Antiquitatum Fuldensium cap. 4, ex Monumentis perrelostis, de finibus et terminis Fuldensibus habet, ista chartula est descripta. Bonifacius, Legatus Germanicus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, viris religiosus ac Deum timentibus in regno Francorum constitutis. Non incognitum esse reor pluribus, qualiter Carolomannus vir illustris, qui in regno Francorum simul cum germano suo Pippino dominatur, locum in Buchonia silva aptum ad monasterium construendum nobis concessit, et perpetually servis Domini condonavit. Ideo placuit nobis, ut eundem locum, qualiter certis terminis consistit, adnectemus; et idoneis testibus, qui in prædicti Principis traditione et restitutione ipsius loci adfuerunt, soliter firmemus. Est ergo terminus ecclesiæ et monasterii Sancti Salvatoris, quod situm est in littore fluminis Fuldæ, primum in Orientali plaga fons rivi, qui vocatur Crumbenbach; et, reliquis omissis, quæ ibi legi possunt, ita concludit. Sic enim iste locus traditus est a Pippino, et a prædicto Principe Carolomanno, ut sit commendatus idem locus et utilis Salvatori nostro usque in finem seculi, ad congregandos et nutriendos servos ejus, absque ulla inaspeditione vel usurpatione aliorum. Signum Bonifacii Archiepiscopi, qui hanc chartam pro notitia omnium conscribi fecit †, Signum Burchardi Episcopi, † Sturmii Abbatis... Anno Domini Incarnationis dcccxvii, Principatus vero nobilium virorum Karolomanni et Pippini fratris ejus anno vi, mense Martio xii die, scripta est Notione charta in Fuldensi monasterio, primum a Megenhelmo Presbytero jussione et permissione divina. Hæc ibi. Secessit Carolomannus adhuc dicto anno dcccxvii in Italiam, et in Cosino monte factus est Monachus.

12 At non destitit S. Bonifacius, promovere hoc sibi dilectissimum monasterium Fuldense, et scripta epistola ad Zachariam Papam, a Browero relata lib. 3 cap. 10, procuravit ut statueret Papa, quatenus inquit, monasterium Sancti Salvatoris, sub jurisdictione sanctæ nostræ Ecclesiæ constitutum, nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur; ita ut nisi ab Abbate monasterii fuerit invitatus, nec Missarum solennitatem ibidem quispiam præsumat omnimodo celebrare. Tota epistola est 14 a Conciliis Lubbei, et continetur tomo 6 columna 1528. Florebat tunc Fulradus, Abbas et Pippini Regis Archicapellanus,

quem in epistola ibidem a Browero relata, rogat D Bonifacius, ut deprecetur Regem pro cætu suo. Sunt enim, inquit, pene omnes peregrini; quidam Presbyteri, per multa loca ad ministerium Ecclesiæ et populi constituti; quidam sunt Monachi, per cellulas nostras; et infantes, ad legendum litteras ordinati; et aliqui seniores, qui longo tempore mecum viventes laboraverunt et me adjuverunt. De his omnibus sollicitus sum, ut post obitum non disperdantur, sed ut habeant mercedis vestræ consilium et patrocinium celsitudinis vestræ etc. In eodem Fuldensi monasterio S. Bonifacium ædificationem basilicæ inchoasse, et S. Lullo ut completeretur in suo ultimo ex urbe Moguntia discessu commendasse, ac præscripsisse ut illuc suum ab obitu corpus perduceretur, indicat supra Willebaldus num. 33. Quod quomodo factum sit, ibidem narratur. Porro ad situm sepulcri, inquit Browerus lib. 2 cap. 1, liquet, Martyrem in porticu seu arcuato opere, inclusum medio templo, versus ortum solis in abside quiescere, atque distinctis intervallis hinc a Septentrione Liobam, inde Sturmum Abbatem ad Australem plagam, in sua quemque absida, conditum.

13 Mortuo S. Sturmio Abbate xvii Decembris anno dcccxxix, subrogati fuerunt, primum Baugolfus, anno dcccxv, tum Ratgarus, et huic an. dcccxxviii Ægil quartus Abbas. Ab his tribus constructa est nova Ecclesia, cujus magnificentiam lib. 2 cap. 2 describit, ut potuit, Browerus; quodque verbis non potuit, conatus est oculis subjungere in tabella ærea, cui insculpi curavit, qualem in fig. 10 supra vidisti, formam oræ lignæ, Bonifaciano sepulcro olim imponi solita, quæ tum cum scriberet adhuc servabatur in olæi præcipui crypta. Quamquam enim nulla vetus invenitur pictura, quæ hujus, de qua agimus, Basilicæ formam repræsentet; cum ipsam tamen in lignea ista machina conservatam haberi, hoc persuadetur argumento, quod sibi in Hersfeldensis Basilicæ jam profanatæ monumentis arcam similem spectare contigit, quæ ad amussim exprimeret templi veteris descriptionem, ut periti narrabant. De istius ecclesiæ dedicatione in Annalibus Fuldens. ad annum dcccxxix, Abbatibus Ægili secundum, ista leguntur: Hoc anno basilica S. Bonifacii Martyris, in cænobio Fuldensi, ab Heestulfo Archiepiscopo dedicata est, in honorem Domini Salvatoris et omnium Sanctorum ejus: translataque sunt ossa sancti Martyris Kalendis Novembris. Ad quem diem Rabanus, quintus Abbas et dicti Ægili successor, Martyrologio suo ista inscripsit: In monasterio Fuldensi dedicatio ecclesiæ S. Bonifacii, et translatio corporis ejusdem sancti Martyris. Seriem dedicationis et translationis carmine hujusmodi explicat Candidus in Vita Ægili.

14 Venerat alma dies, radio illustrata corusco Solis perpetui: Præsul processit ad aulam Sacrandam. Tunc Reliquiæ tolluntur in altum, Condendæ interius. Præcesserat ordine claro Pontificalis apex; rubra vexilla triumphi Regis magnifici pariter tolluntur in auram; Luminibus roseis apte stipata deinde Turba Sacerdotum, Monachum, Comitumque po-

[tum], Ordinis atque etiam clamans post terga minoris Consequitur, Christumque vocans ter voce tonantem Invitatur enim Christus virtute potenti, Ipsaque sancta Dei genitrix virgoque Maria: Compellantur in auxilium cœlestia votis Agmina, Sanctorumque dehinc exercitus omnis. Cumque etiam his precibus ternos expleverat orbes Præsul, et ipsa sequens pariter læto agmine turba; Protinus, ante oculos plebis oraue virorum, Regi virtutum, Regis præcone iubente, Victorique Deo, patuerant limina templi.

Ingredatur

ibi S. Bonifacius depositus;

*D. P.
extracta
deinde nova
ecclesia;*

*cujus forma
supra exprimi
credetur,*

a. n.

*anno 819 1
Nov. dedicata.*

F

Omnibus præ-
sentibus

et Litanis re-
citatis,

A Ingreditur Præsul, divino Numine ductus;
Presbyterique simul intrant aræque Ministri,
More suo interius acturi jussa Potentis.
Importantur enim lætis vallata choreis
Sanctorum spolia, exterius nam cetera turba
Insistens precibus, altis exclasa respectat,
Donec cuncta bonus famulis altaria Præsul
Consecrat altithroni Regis presentibus, absque
Quinis, quæ mihimet iterum memoranda relinquo.

consecrantur
altar a :

15 Protinus interea rursus, lictore jubente,
Panditur alta atque alma Dei domus omnipotentis.
Irruit agmen ovans plebis; subito quoque semet
Inque vicem valvasque intro pressere ruendo.
Dextram namque tenet dextra, inducitque virum
[vir],

More Laicorum porgentes basia buccis.
Hinc sopito etiam et turbis clamore remotis,
Ecclesiasticus, hinc atque inde collectus in unum,
Martyris ad tumbam extemplo convertitur ordo.
Quæ tunc noscitur in medio consistere templo,
Plebs quoque testis adest præsens: fit testis et ipse
Conditor omnipotens, qui majestate perenni
Semper ubique manet, ejusque exercitus omnis,
Quod eadem ipsa hora adventus tunc Numinis alti,
Qua rapitur Christi Martyr de sede priore,
Perspicue in sacra multis innotuit aula.
Præsulis interea insistit veneranda vetustas
Haistolfi precibus, Christi solamina poscens,
Ut opus inceptum divino munere sacrum
Cum sociis sacro possit concludere fine.

B
invocato nu-
mine

16 At post hæc propius, Christi tutamine fretus,
Idem Præsuliens, tolli venerabile corpus
Instruxit. Levat ipse prior hunc vocæ valenter
Hymnum, magnifico laudis nidore refertum
Gignentis Genitique simul ac Spiritus almi,
Te ergo Deum laudamus, te Dominumque fatemur,
Te genitorem perpetuum, terra veneratur
Cuncta: tibi Angelicus, adstans mirabilis ordo
Namque, poli cunctaque potestates venerandæ,
Cherubin quoque, Seraphin pariterque vereater
Jure tibi soli incessanti voce reclamant;
Sanctus, Sanctus, Sanctus: nam Dominus Deus unus
Sabaoth, cœli magni tellusque replentur
Doxa perpetuæ majestatis: quoque temet
Curtus Apostolicus, pollens atque inclitus ordo,
Teque Prophetarum numerus laudabilis æque,
Te nitidus testum laudat exercitus ardens.
Ecclesia te sacra canit diffusa per orbem.
Majestatis enim Patrem immensæ venerandum,

Corpus S. Bo-
nifacii attolli-
tur,

et hymnus Te
Deum canta-
tur,

C Atque tuum proprio verum de pectore Natum,
Sanctum nam Paracletum æquali numine flatum
Tu doxæ Rex ac lucis, lux ardua Christus.
Tu Genitoris es æternus sine tempore Natus:
Tu hominem suscepisti, mundum ad liberandum,
Virginis atque uterum non horruit alta potestas:
Devicto mortis stimulo tu victor ubique,
Fidis nam miserans reserasti regna polorum.
Tu Patris in dextra regnas virtute perenni:
Desuper advenies certus namque arbiter orbis.
Te petimus proni, proprios defende colonos,
Mundi quos proprio redemisti sanguine Soter.
Salvum fac populum, hostis de fauce reductum,
Atque tuam dignare Deus benedirere sortem,
Auxilioque tuo rege, sublimare per ævum:
Omni quippe die temet benedicimus alte,
Laudamusque tuum cuncta per secula nomen.
Hæc die nos, Christe potens, dignare tueri;
Neu nos commaculent spurcæ contagia vitæ.
O nostri miserere Deus, nostri miserere.
Sitque tua circa nosmet miseratio larga
Corde quidem fixo veluti confidimus in te.
In te summe Deus spero, non turber in ævum.

17 Hunc hymnum subito trepidus suscepit ab ore

Pontificis forte simul Ecclesiasticus ordo
Altithrono cantans alto modulamine laudem.
Nam feretrum loculi, sacra qua Martyris almi
Membra inclusa jacent, in prima fronte gerentes,
Ambo graves amboque senes, Haistolfus et Aigil;
Scilicet a tergo pariter Monachusque Sacerdos
Ercanheretus, Baugolphus germanus; et Abbas
Theotgarius, Bruunwarque, simul Hrabanus, et ipse
Presbyter et Monachus, multorum jure Magister,
Ibant æquati numero, Christumque canebant:
Cum quibus admixta pars hinc atque inde piorum
Presbyterum, turbaque, premens cum lumine circum
Vi multa, loculum gaudet contingere dextra
Regia quippe via, pannis candentibus apte,
Regis perpetui magnum quæ ducit ad altar,
Strata fuit, illuc idem quos ipse Sacerdos
Ercanheretus ovans, Christi devotus amore
Martyris, exhibuit; ostro peplumque rigentem
Insuper accumulans auxit pro seque suisque.
His ita perceptis, gressum porrexit ad aram
Pontificis apex, magno comitatus honore,
In parte occidua Romano more peractam.

D
AUCTORE G. H.
ipsum deinde
infertur in
ecclesiam

atque ad ma-
jorem aram,

18 Elevat interea populari voce repente
Advena plebs Kyrie eleison; fit clamor ad astra
Christicolis; ardent penitus fervore recenti
Numinis infusi; verum, mirabile dictum!
Tu scis, non solito laudis vox omnibus æqua
Efficitur; lacrymas profundant gaudia mentis;
Lætitiæ, lacrymæ, et cantus miscentur in unum.
Hinc aliud cecinit simili moderamine carmen
Sors Domini, magna laudis dulcedine plenum,
In celsis Domino gloria inagno,
Voti sitque boni terrigenis pax:
Laudamus quoque te et sanctificamus,
Propter magnificum et decus altorum.

E

ubi post Kyrie
eleison, et
Gloria,

Hæc tam-quippe-diu celsæ jubilatio vocis
Personnit, donec saxoso membra sepulchro
Includunt, clausaque dehinc pausanda relinquunt.
Hoc namque occidua Martyr tumultus honore,
Altithroni Regis compta jacet altus in ara:
Absida quam super extructa namque imminet in-
[gens.]
Quamque egomet, quondam hac Christi nutritus in
[aula,]

includitur sub
absida

Presbyter et Monachus Bruno vilisque Magister,
Depinxi, ingenio tenui parvaque minerva
Formans, expressi varios ferrugine vultus.
His quoque patrat, summæ celebratio Missæ
Laudibus intonuit dignis; qua rite peracta,
Lassi cum sociis, multa crepitante caterva,
Haistolf atque Aigil ducti sub tecta recurrunt.
Mœnibus en altis Præsul convivia lætus,
Pastor et ipse simul, utrorumque inde minores
Mox adeunt: Patris celeres tum forte ministri
Dona ferunt Cereris, multo sudore canistris
Quæsita: ast alii vario nidore respersas,
Instant ferre dapes; alii namque inclita vitro
Ordine composito miscabant pocula Bacchi.
Nec minus intererat epulis simul alma paternis
Lectio: namque cibus fortis solidusque virorum
Intentos satians superi pinguedine verbi.

ab ipsomet
auctore p'cta.

F

CAPUT III.

*Laus S. Bonifacii, Fulde miraculis clari.
Donationes et Indulgentiæ concessæ. Reli-
quæ nunc servatæ Fulde, Moguntiae,
Coloniae.*

*A*gile Abbate post regimen quinque annorum vita
functo, subrogatus B. Rabanus anno DCCCXXII, postea
anno DCCCXLVII creatus Archiepiscopus Moguntinus, in-
ter sua Poemata, quæ plurima edidit, unum in S. Bo-
nifacii

S. Bonifacius
a B. Rabano
celebratur

- A *nificii laudem scripsit, quo miraculis clarum fuisse ostendit, hoc tenore.*
- AUCTORE G. II. ut Apostos comparandus,*
- Inclita Sanctorum cum gloria crescit ubique,
Et meritum splendor fulget in orbe soli;
Asia magnificat Jacobum, Ausonia Petrum,
Joannemque Ephesus, Africa Cyprianum;
Non minus exaltat celebrans Germania laudes,
Et Bonifacii opus Martyris almificum.
- Doctor,*
- Ordinat hunc Roma, mittitque Britannia mater
Doctorem populis hoc decus Ecclesiae,
Pontificem summum, signorum fulmine clarum,
Eloquio nitidum, moribus egregium:
Tanta prophetalis quem gratia fulcit honoris,
Ventura ut multa rettulit, uti nova.
- Propheta,*
- Quem Francus, Fresoque simul, Saxoque ministrum
Æternæ vitæ prædicat esse sibi.
- 20 Quamquam Fresonum gens, moribus effera sem-
[per]
- Martyr,*
- Martyris ergo manus sanguine polluerit.
Prædixit Christi sed vox verissima, quod nunc
Cernitur impletum pluribus esse locis;
Quod terra moritur frumentum, plurima confert
Semina, fructumque multiplicare studet.
Sicque Sacerdotis Domini latissima crescit
- B *Pau'is ex gran'is glorificanti seges.*
- Mortuus ecce moelo, valensque, solebat ut ante,
Lucratur Christo agmina multivaga.
- et illustris miraculis:*
- Signa movent populos, cernunt magnalia cæci,
Surdorumque sonus auribus ipse tonat.
Morborum fugiunt labe, furor nupius atri
Demonis absistit Martyris ex precibus,
Sicque suum famulum Christus ditavit honore,
Ut regnet cælo, imperet atque solo.
- laudandus ob merita,*
- Multorum æternas Dominus det crescere laudes,
Quos fidei meritum fecerat esse sacros.
Sed merito Ecclesiae laudantur in orbe Magistri,
Quos opus et verbum præparat atque fides.
- vitam feliciter peractam,*
- Ergo vir Domini, spernens mundana, reliquit
Pro Christo cuncta, qui meliora daret:
Centuplicemque metens fructum hic accipit am-
plum
Insuper æternam possidet et requiem.
- 21 Dignus laude quidem est vitam sine crimine du-
cens
Qui ævi sic metas clauserat et numeros.
- et eorum martyrio adeptum,*
- Accola jam Domini siveum jam vicerat hostem,
Cum Christo regnat accola jam Domini.
Gaudia magna Dei jam intravit lætus, et illinc
Invitat nos ad gaudia magna Dei.
- C *Sanguine nempe suo requiem sibi comparat almam,*
- Impetrat hanc nobis sanguine nempe suo.
Martyrio decorat quidquid Germania nutrit,
Et propriam sobolem martyrio decorat.
- atque ut Patronus nobis datus.*
- O patria! o populus! tanto ditata Patrono
Per quem vita venit: o patria! o populus!
Digna que fueras, o terque quaterque beata!
Præsule hocque regi dignaque quæ fueras.
Gloria digna Deo, talem qui illum dedit esse,
Quique dedit nobis, gloria digna Deo.
Gloria magna Deo semper per secula cuncta,
Dicamus omnes; Gloria magna Deo.
- Altero gloria elucet in donationibus oblatis.*
- 22 Altera summi Dei gloria et honos posthumus
S. Bonifacii eminet in pietate et beneficentia, qua ho-
mines persecuti sunt Fuldense monasterium, eo quod
sacra ejus ossa in illo quiescerent. Hujus rei varia do-
cumenta exhibet Browerus lib. 3 cap. 11, quorum Pri-
mum elucet in quatuor Sedibus Episcopulibus, ab eo in
Bavaria divisis et ordinatis; quarum singulis illustra
loca aut alia munera solite erant conferre. Secundum
exhibetur in traditione S. Lulli Archiepiscopi, et qua-
tuor nobilissimorum virorum; quos is, ut una conferrent
partes suas, excitavit. Tertium consistit in liberali do-
natione S. Willibaldi Episcopi Eystadiensis. Accedunt
- illis quartum et quintum ex plurimis et illustribus obla-
tionibus, tam populorum Christiana lege S. Bonifacii
studio imbutorum, quam cunctorum promiscue Christi
fidelium. Hæ donationes et traditiones honorum ac man-
cipiorum, accurate ex ipsis Originalibus chartis excerptæ,
extant libris tribus a Joanne Pistorio, cum Magno
Chronico Belgico et Vita Conradi Salici, Francofurti
editæ anno MDXVII a pag. 443 ad pag. 588. Ex om-
nibus autem constat singularis omnium erga S. Boni-
facium pietas ac devotio, cum passim signentur singula
loca et possessiones tradi ad S. Bonifacium: sunt vero
distinctæ donationes ut minimum quadringentæ sexa-
ginta. Utinam tanta diligentia fuissent conscripta mi-
racula, quæ Deus meritis et intercessione S. Bonifacii
ibidem patravit! Non enim dubitamus quin illa numero
et præstantia prædictas donationes superassent. Interim
ex relatione B. Rabani novimus, circos illuminatos,
surdis auditum datum, ægros quibuscumque morbis af-
fectos fuisse sanatos, et energumenos pulsos daemone liberatos.
- 23 Browerus lib. 1 cap. 8 agit de Sanctorum Reli-
quiis, quæ Fulde exhiberi solebant, ubi ista scribit:
Extant et vetustis librorum monumentis inscriptæ
Pontificum condonationes, quibus ad Patronorum
venerationem et frequentiore cultum invitati majores.
Hisce ex libris perspicere facile sit, quæ il olim
in pretio et honore extiterint. S. Bonifacii imagini
alstat Alexander IV Pontifex cum hac scriptura:
Alexander omnibus vere penitentibus et confessis,
ad monasterium S. Salvatoris in festo S. Bonifacii,
Simplicii et Faustini, quorum corpora hic venerabi-
liter requiescunt, ac in anniversaria dedicatione
ecclesie venientibus, centum dies de injuncta sibi
penitentia misericorditer relaxamus. Anagninæ v
Idus Decembris, Pontificatus anno v. Is est annus
Christi MCLIX Sed pergit Browerus. Longa hinc se-
quitur Pontificum series, id genus expiationum de
Ecclesie thesauro huc similiter expromentium. Sed
repetitis ignium et bellorum damnis, quibus cum
templi veteris moles, tum aliæ vicinæ ecclesie non
semel ab ipsis prope fundamentis succussæ, dubium
esse nequit, quin confuso ruderibus pavimento, et
cryptarum intestinis ambustis, varia hinc Reliquia-
rum et abolitio extiterit et detractio partium præci-
puarum. Quare ubi minima emnia non possumus,
hæc maxima consecrari, quæ Deus nobis reliqua
fecit, ut gratum Patronis Cœlitibus, ita nec injunc-
tum spero posteris fore. Anteit virtutum omnium
et memorie principatu S. Bonifacius: cujus ossa,
ut desiderii flagrantis impetu in alia quoque terra-
rum loca subinde dispersa sint, titulum tamen
hæc ecclesia sibi retinet in indice Reliquiarum. Arca
S. Bonifacii, in qua continentur Reliquiæ ejusdem
S. Bonifacii Archiepiscopi et Martyris, qui corpo-
raliter requiescit in hoc monasterio. Porro caput, a
cetero corpore demptum invenio, anno Domini
MCCCLXX: cujus cranium argenteæ statuæ mitrati
et insulati Præsidis pectore tenus impositum fuit;
et ipso die S. Lucæ Evangelistæ ab Everardo Se-
bastensi Epi-copo, Herbipolensis Ecclesie Suffra-
ganeo, donarium illud consecratum.
- 24 Hæc Browerus: qui iterum de eisdem agens, lib. 2
cap. 9, inter alia sancti Pontificis Lipsana, primum
reponit cultus Sacerdotalis ornamenta, Manipulum,
Stolam, Annulum, Cingula: Pelum quoque, rudi
opere expolitum, quod velut eburneum nitet, sed ex
osse marini piscis fabrefactum potior opinio tenet.
Caput autem istud Browero claudit Amictus excellens,
in quo Martyris corpus involutum jacuit: qui cum
hominum fugeret memoriam, accidit anno salutis
MCCV, ipso die S. Lucæ, ut Reverendissimi Bal-
thasaris nutu disquisitio Reliquiarum fieret, quo
nobili Dynastæ Germano gratum faceret. Aderat ibi
- Concessæ in-
dulgentiæ,
E
- Corpus adhuc
anno 1259
Fulde adse-
r-
vatum,
- per incendia
et bella dissi-
patum.
- F
- Cranium ar-
gentæ statuæ
inclusum an-
no 1420
- et Reliquiæ
aliæ,
- tum

cum Sudario
quod an. 1605
inventum:

brachium
Moguntiae,

Ossa Coloniae,

Mechliniae,

B

Antuerpiae,

Praga,

Dockomii
pars Cranii,
Casula,
Pluviale,

C
cum panibus
in lapides
versis.

Inter Sancti
libros excellit
grandior unus,

ferro diver-
simode sectus;

A tum Reverendus et Nobilis Joannes Fridericus a Schwalbach, Fuldensis ecclesiae Decanus, cujus voluntate et studio cum rimamur interiora (inquit Browerus, quasi et ipse praesens) forte in abdita arcum delatis, vestis haec, subtilissimo bini byssive textu, sponte se in conspectum dedit, cum hac inscriptione; SYDARIUM, S. BONIFACII MARTYRIS. Religionem sindonis attestabatur partium exectio frequens, quas animae pie, ad instaurandum Martyris honorem et impetranda suffragia, hinc olim exportaverint. Addunt Patres Collegae mei, sibi, anno MDCLXXXVIII, Fulda transeuntibus, XXIX Maji ostensum, praeter omnia jam dicta, etiam pugionem, spithama una longum, quo occisus Sanctus fuisse putatur. Hujus quoque Brachium Moguntiae adservari ex Serario notatur a Beierlinck, in Theatro orbis sub titulo Reliquiarum pag. 283. Coloniae in Sacello Collegii Hollandici SS. Wulfridi et Bonifacii, nunc Lovanium una cum Reliquiis translata, fuerunt, et adhuc Lovanii sunt, hujus costa et alia quaedam; imo ibidem in custodia Reliquiarum dicitur servari pars cranii S. Bonifacii. Item Coloniae in Ecclesiis Collegiatis SS. Gereonis, Severini, et Cuthberti, inter Reliquias reperiri aliquas ejusdem S. Bonifacii, testatur Geleinius in sua Colonia Agrippina. Mechliniae sunt etiam reliquae in Collegio Societatis Jesu, dono Dominæ Adrianae de Ridder, quas ex Hollandia arbitramur advectas: et nos Antuerpiae in sacrario Domus Professæ Os magnum habemus, sub ejusdem Sancti nomine. Ecclesiae quoque Pragensis Decanus, in Phosphoro, inter Metropolitane suae Reliquias censet, S. Bonifacii Episc. et Mart. ac Sociorum Martyrum partes aliquot, quarum major una allata ex inferiori Germania per Carolum IV anno MDCLXXII. Recte autem dicitur Bonifacii et Sociorum: existimo enim non posse prudenter definiri, horumne an ipsius sint, quæ passim sub ejus nomine habentur.

25 Quid autem Dockomii sive Dockingæ? Nec ipsa caret Reliquiis Sancti, pro se et apud se Martyris facti. Nostræ enim Societatis Sacerdos, rem ibidem Catholicam curans, partem sacri Cranii asservat bene magnam, verticem scilicet, capiti argenteo inclusum, cum Casula et Pluviali veteris moris. Illa clausa undique et coloris albi, hoc coloris varii praesertim caerulei est, habetque acuminatum capucium superne adherens, quæ omnia religiose venerantur fideles, imprimis festo Sancti annuo. Juxta proximam autem oppido silvam, Moordwaude, a corde istius patrato dictam, creditur habitasse pistor; qui a Sancto ejusve familia panem rogatus exhibere, pretium offerentibus; cum degerasset, quod omnes, a se tunc recens coctos, mallet in lapides commutatos videre, quam patriorum deorum ac rituum hostibus vendere; factum viderit quod optaverat; ostendunturque illi lapides, oblongorum panum formam habentes, in variis Catholicorum eos asservantium domibus.

26 Serarius noster, Notatione 47 ad Vitum Sancti, hujus Reliquias enumerans, Fuldae solitos exhiberi; addit etiam libros S. Bonifacii: de quibus, Magno post eadem dilapso temporis spatio inventis, et ad domum, in qua usque hodie animarum prosunt saluti, a singulis quibusque inventoribus remissis, ut dicitur num. 54 Vitæ primæ, cum hic agendum promiserim; accipe sequentia ex Browero. Primæ in his notæ est, qui breviori pergamento (sive folio fere justo, sed breviori, ut loquitur Serarius) martyrii cicatricibus lacer. Longobardicam scripturam refert. ... Etenim gemino tectus hic liber operimento, pro subtegmine corium habet inauratum, quod per varias figuras tralucens venustam efficit speciem, sed ita mucrone deformatam, ut a summo ad dimidiati digiti latitudinem, atque hinc rursus ad sinistram propria cicatrice gladii vestigia penetrant: denique hæc simul

Junii T. I

vulnera fere in sceleni figuram conctatim descendunt. Ima quoque libri parte vibices inflictæ, punctim una, cresim altera, penetrans latitudine pollicis; postremo ictu transverso corium et lignum operimenti dissectum. Argumenta tractatum, qui huic libro inscripti, Moguntiacis nostri Serarii inserta sunt. Hoc ordine Epistola Leonis Papæ, ad Theodorum Episcopum Forojuliensem. Disputatio B. Cerealis, contra Maximum Ariomantem, de Trinitate et Unitate. Epistola Agnelli ad Arminium, de ratione fidei. Libellus S. Fausti Confessoris. Sermo S. Ambrosii Episcopi, de Spiritu Sancto. Testimonia de Patre, Filio, et Spiritu sancto. Regula Fidei Catholicæ. Libellus S. Ambrosii, de bono mortis. Notitia regionum et civitatum in quibus sanctorum Apostolorum et Evangelistarum venerabilia corpora requiescunt. Synonymorum Isidori lib. 2 Ita Serarius, a quo mirum est prætermitti potuisse, quam primo ibi loco invenerunt ac notaverunt Collegæ mei, Epistolam Paulini, ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum.

27 Vita 2 auctor num. 14 ex ore mulieris, tum cum ipse scribebat adhuc superstitis, relatum sibi fuisse ait, quod cum gladio ferendus esset Sanctus, sacrum Evangelii codicem capiti suo imposuerit, ut sub eo ictum ferientis exciperet. Tale quid etiam intellexerat Othlonus, itaque addidit, hunc quoque Evangelii librum inter ceteros repertum; qui quamvis gladio acuto, ut adhuc ab insipientibus probari valet, per medium incisus fuerit, nullius tamen litteræ integritatem eadem incisione perdidit. Hinc usus obtinuit, ut Bonifacium sculpturi vel picturi, dexteræ ejus imponant gladium, cui inhaeret transfossus libellus. Estque omnino simile vero, quod ejusmodi librum, sicut Othlonus ait, beatus vir pro sanctitate sua secum jugiter ferre solebat, aliorum plurimum Sanctorum exemplo; tum autem maxime cum procedebat ad mortem, ipsum penes se habuerit. Talis etiam Fuldae servatur: uti tamen Browerus notat Sociique nostri observarunt, mole exiguus, et circumgestari idoneus, sed nullius incussu plagæ violatus. Neque etiam hoc asserit Vita 2, sed ex traditione incerta id scripsit Othlonus, atque a grandiori illo nec ita facile circumgestabili libro, quem dissectum audierat, incisionem transtulit ad manualet Evangeliorum librum: eademque facilitate, grandiori imputavit miraculo, quam si impactum gladium illatus liber excepisset, quod nulla incisi littera debebatur. Non enim deleri litteræ per incisionem, sed dividi solent, sic ut etiam post illam legibiles mancant, quales Collegæ nostri reperisse se meminerunt: miraculum autem grande fuisset, si nec incisa quidem litterarum ulla foret: quare nec Serarius, nec Browerus, magnam in ea re vim esse crediderunt vel sanctitatem Martyris comprobendam. Interim verosimile est grandiore, qui dissectus invenitur, librum, ita male habitum post Sancti mortem a percussoribus, arcas scrutantibus, freudentibusque nihil in eis auri repertum, sed libros dumtaxat.

28 Qui hunc majorem librum cum Evangelio prædicto cantulerunt Collegæ prædicti studiosque considerant; asserere audent, ab eadem utrumque manu esse, utroque ipsiusmet S. Bonifacii. Sic enim de posteriori Browerus: Alter Codex est Evangeliorum, in octava breviuscula, hoc sanctior, quod litterarum sulci manu S. Bonifacii impressi sint, litteris sic iavicem implexis, ut laqueos mentiantur et plagas reticulorum. Ad calcem insignis attestatio, aureo caractere rotunda manus... ejus tenor hic est. Hoc Evangelium S. Bonifacius, Martyr Domini gloriosus, ut nobis seniorum relatione compertum est, propriis conscripsit manibus. Quod etiam Venerabilis Abbas Huoggi (rexit hic ab anno MDCLXXIV ad MDCCXXI) obnixis precibus a Rege piissimo Arnulfo

D
AUCTORE G. W.

qui continet
SS. Patrum
tractatus
varios,

E

non tamen iis
videtur esse
quem capiti
imposuit
Sanctus, sub
ictu positus,

sed hic fuerit
ab eo
circumgestari
semper
solutus
Evangeliorum
libellus,

F

propria Sancti
manu descrip-
tus ut fertur,

AUCTORE G. H.
et ut talis
Fuldensibus
redditus a
Rudolfo Imp.
circa an. 890:

A impetravit, et sanctæ Ecclesiæ Fuldensi honorabiliter restituit: cui Salvator Christe, præmia sempiterna pro devotione sua in cœlestibus elementer rende, eumque nobis feliciter dominari tempora longa concede: dominatus est autem ab anno DCCCLXXXVIII ad DCCCXCIX; adeo ut appareat hæc scripta sic esse, et Abbate et Rege adhuc viventibus. Sed cum litteræ aureæ, licet perquam bene ac distinctim exarata, temporis tamen diuturnitate evanida, visum ferme fugerent; curatum est, ut in aversa pagellæ, facie eadem recentiori manu rescripta legi possent, quod præditi Patres se vidisse testantur; nec non Icones, in fronte cujusque Evangelistæ coloribus expressas, addito ejusque nomine; quod sane oportuit, cum alioqui simillimo inter se omnes sint schemate. Singulis quoque adjecti sunt versus, quos forte idem composuit, qui librum scripsit aut imagines pinxit; Browerus autem, ut potuit eruere, ita reddidit:

MATTHEVS instituit virtutum tramite mores,

Et bene vivendi justo dedit ordine leges

MARCVS. Amat terras inter cœlumque volentem

JOANNES aquilam. Sancto regit onuvia lapsu

LYCAS. et uberius describit prælia Christi.

29 Tertius Codex, folio stricto palmi vix latitudinem exæquans, harmoniam Evangelistarum et ejus canonem, per tabulas et numeros, in fronte monstrat: omnia majusculis et semiuncialibus ferme litteris; nisi quod ad Epistolam S. Jacobi, exiliore et mire catenata scriptura, annotationes et glossæ leguntur, ipsius Martyris chirographo, ut reor, inquit Browerus. Præ illis tamen, ut magis genuinum Bonifacianæ manus ac devotionis partum, æstimandam putarem Vitam S. Livini, Gandavensium opud Flandros Patroni; si ea, quod Aubertus Miræus credidit, Serariaque Moguntiaca sua paranti persuasit, vere esset Auctore Divo Bonifacio, Moguntiensi Episcopo, scripta. Esse talem crediderunt Passionarii Ultrajectini pro Ecclesia S. Salvatoris scriptores, quando hunc ei fecerunt titulum: Incipit Vita seu Passio beati Livini, Martyris eximii, quam scripsit B. Bonifacius Archiepiscopus Maguntinensis, ad instantiam, preces ac relationem discipulorum præfati Martyris, videlicet Foillani, Helicæ, et Kyliani. Ut autem illi ubique ita crederent, faciebat nomen Bonifacii præfixum Prologo, quem ex MSS. S. Bavonis Gandavi, S. Maximini prope Treviros, et Aquicinctius habemus, hoc initio: Bonifacius, homo peccator, servus servorum D. N. Jesu Christi, universis, sub auctoritate sanctæ et individue Trinitatis super firmam petram fundatis Ecclesiis, in summa felicitate gloriam felicitatis æternæ. Sed cum S. Bavo (ad cujus sepulcrum tertio post mortem ejus anno elapsa venisse dicitur S. Livinus, unoque vel altera mense post occisus) obierit anno DCLVII, sicut ad Vitam S. Amandi 6 Febr. S. 13 ostendit Henschenius; Bonifacius autem Moguntinus solum natus sit circa annum DCLXXX, nec ante annum DCCXX cepit Frisiis Germanisque prædicare; non apparet, qua ratione is postuerit a discipulis S. Livini ad ejus Vitam scribendam postulari.

30 Adde, quod ad hoc faciendum postulari debuisset, vel in Angliam vel Trajectum; apparet autem vel ex hoc principio, Beatissimi... Livini venerandus gloriosæ passionis triumphus, hodiernam solennitatem gaudii nostri, in magnæ venerationis honore, ceremonialiter nobis celebrandam sancivit... exhortante nos ad hujus devotionis gaudia ipso rorantis (forte novantis) anni solenni tempore, quo... idem Agonotheta victoriosissimus... lætus transmigravit... in confessione Martyrum inthronizandus. Apparet, inquam vel ex tali principio, ista composita fuisse pro his, quibus annua Passionis festivitas recurrere solebat, id est Hantthemiusibus in agro Alostuno, veteri Brabantie lim accensitis, opud quas sacrum corpus fuit usque ad

annum XVII; vel post hunc annum Monachis S. Bavonis Gandavi, qui dicto anno ipsum corpus ad se receperunt. Quamquam autem Auctor Legendæ se Bonifacium nominet; seque scribere profiteatur rogatum a prædictis tribus S. Livini discipulis, qui etiam manus Auctoris osculando, provolutisque in terram genibus per ægra lacrymarum suspiria, ea scribi, quæ de Sancto suo Magistro renuntiaverant, et memorie in posteris conservandæ mandari; Quamquam, inquam, ista præfando usseveret Auctor, multo tamen recentiorum ipsius etiam Bonifacii sancti ætate, probat idem omnino tum Vitæ quam Translationis prædictæ stylus, isque minime similis ei quo S. Bonifacius longe cultiori utitur in epistolis; neque gravis totis, sed propendens in fabulas, nec loca vel tempora apte discernens. Nam præter usum octo primorum seculorum, Scotigenus ab Hibernensibus distinguit; et tamen Livinum Scotum, facit Oceanum trajicere, quasi in Hibernia-natum, ut iret ad Augustinum Angliæ Apostolum, a quo baptizatus fuerat cum nosceretur; qui etiam annis quinque apud se retentum Presbyterum ordinavit, remiseritque in patriam, mox ibi ex voluntate Colomanni Regis, defuncto Menalechio Scotiæ Archipresuli substituentum. Toti historiæ Scotiæ ignota Regis et Archiepiscopi nomina pro seculo VII, non audemus recipere ab Auctore, circa ipsum Augustinum adeo turpiter hallucinato, ut ausus sit fingere, ab eodem Augustino baptizatum infantem, et Presbyterum consecratum; ignarus illum anno DCCVII appulsum primo in Britanniam, nec ultra DCCVIII vixisse. Absit igitur ut credamus S. Livini legendam a S. Bonifacio, nedum ab alio antiquiori scriptam: quin potius existimemus, figmentum ipsam esse seculi XII vel XIII: nam etiam meminit alterius Translationis, a Waltero Episcopo Tarnacensi circa annum MCL factæ.

CAPUT IV.

Reliquiæ aliorum, ac potissimum SS. Eobani et Adalarii, Erfurti adservatæ.

Acta secunda S. Bonifacii, auctore Ultrajectino quodam jam edita, habent, quod corpora sanctorum Martyrum, qui cum B. Bonifacio passi sunt, fuerunt a fidelibus Christi collecta, et in navim cum Pontifice Bonifacio immissa, felici cursu Trajectum pervenerunt, et in ecclesia sanctæ Trinitatis cum timore et veneratione sunt sepulta. Perum tertia Acta dicunt, solum corpora undecim nominatorum Sanctorum, et aliorum tredecim Trajectum pervenisse, et in dicta Ecclesia sanctæ Trinitatis sepulta. Alia sanctorum corpora, in eodem loco ubi palam martyrii susceperunt, a fidei populo esse sepulta, in quo postea pro honore Sanctorum Martyrum constructa est ecclesia. Hæc ex antiquis Actis. Quid de præcipuis corporibus actum sit, ignoratur. Supralaudatus Gelenius asserit, quod in dicto Sacello SS. Willibrordi et Bonifacii, Colonizæ ab Hollandis erecto, asservabantur tria parva ossa Martyrum ex Societate S. Bonifacii, et aliqua alia ibidem in custodia deposita: quæ omnia arbitramur pariter translata Lovaninm esse. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc v Junii ecclesiam, supra sanctæ Trinitatis appellatam, ait, nunc vocari sancti Salvatoris, propter sacram Christi Domini Salvatoris imaginem miraculis claram; ibidemque corpora SS. Eobani Coepiscopi et Adalarii Presbyteri, et aliquot aliorum in feretris fuisse elevata: eorumque nomina in Litanis Trajectensis Ecclesiæ exprimi, uti fit in Collecta sive Oratione ista: Deus qui multitudinem populorum, devota Sanctorum tuorum Bonifacii, Eobani atque Athalarii, et sociorum ejus instantia, ad agnitionem tui nominis vocare dignatus es; concede

D
suis tamen
anachronismis
se probat,

seculo 12 vel
13 scriptam.

E

Corpora
Trajectum
translata
aliorum
Martyrum,

F
aut in loco
martyrii
deposita:

aliquæ Reli-
quia Colonizæ:

Corpora
SS. Eobani
et Adalarii
Ultrajecti,

sicut et
notatur ad
Epistolam
S. Jacobi.

Eidem tri-
buitur Vita
S. Livini,

discipulis
hujus rogan-
tibus scripta;

C

sed hi prius
obierant quam
ex Anglia
veniret
Bonifacius,

et ipsa, licet
testes illos
habere se
fingat,

A cede propitius, ut quorum solennia colimus, eorum apud te patrocinia sentiamus. *Addit denique.* Corpus S. Athalarii in tumba portatili quiescere Trajecti in ecclesia S. Salvatoris. *Verum ibi olim quiescere quidem, sed deinde cum corpore S. Eobani delatum fuisse Fuldam, et juxta corpus S. Bonifacii pulcherrime requiescere, constat ex MS. Fuldeusi Martyrologio supra relato.*

dein Fulda,

32 Huic traditioni congruit historia Translationis SS. Adalarii et Eobani Martyrum, ex MS. codice monasterii Bodecensis in Westphalia a Joanne Gumanisio descripta, ubi dicuntur corpora SS. Eobani et Adalarii Erfordiam transvecta, et in monasterio B. Mariæ condigno honore tumulata, Eobani ad Australem, Adalarii ad Septentrionalem plagam collocata. Annis autem multis evolutis B. Mariæ Virginis monasterium, quod S. Bonifacius construxerat, ex vetustate corruit contritum, nullum lædens. Quod cum edificari debuisset anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo [quarto] translata sunt duodecimo Kalendas Maji ossa B. Adalarii, ossa vero B. Eobani septimo Kalendas Augusti. In quorum translatione tantus odor exoritur, ut omnes qui aderant mirarentur. Nam omnium infirmitatum genera ibi remedium invenerunt: propter quod etiam multi de alienis partibus ad Suffragia Sanctorum defluerunt. Unde Archiepiscopus Moguntinus Dominus * Christianus, cupiens Sanctorum merita venerari, præcepit ut Clerus et populus Erfordensis dies translationum eorum, infra muros civitatis, singulis annis celebriter agerent et devote. *Hæc ibi. Serrarius lib. 5 Rerum Moguntiacarum, in Arnolfo xxix Archiepiscopo, allegat Breviarium Erphordienae, et ista describit: Anno Domini mcliv ossa S. Adalarii xii Kalendas Maji, ossa vero B. Eobani vii Kalendas Augusti, translata sunt: in quorum translatione tanta suavitas fragrantiae miri odoris emicuit, ut omnes qui aderant mirarentur. Nam cæci, claudi, surdi, muti, leprosi, phrenetici, epileptici gratiam sospitatis ibidem consecuti sunt. Habemus Breviarium Erphordienae anno mxxiii excusum, in quo præscribitur sub ritu duplici cultus S. Adalarii Episcopi et Martyris xx Aprilis, et Eobani Episcopi et Martyris xxvi Julii. De ultima autem inspectione Reliquiarum hæc nobis Erfurto transmisit Petrus Richart Societatis Jesu.*

nunc Erfurti,

translata
anno 1154

B

imo Arnoldus

miraculis clarant.

Inspectio ossium facta
anno 1633.

C

33 Cum anno mncxxxiii prædictas Reliquias lustrantibus, et extremam pedis unius partem ligneam esse advertentibus, ambigendi occasio data sit, integrane dictorum Sanctorum et incorrupta sint corpora, an ossium dumtaxat ibidem Reliquiæ; ad rem manifestandam, palamque faciendam, die xxviii Octobris, circa horam primam pomeridianam, Collegiatae Ecclesiae Erfordensis Decanus, Scholasticus, Cantor, reliquique Capitulares, coram Notario, requisitis testibus, nec non diversorum ordinum Religiosis, in sacello sacri Sanguinis conveniunt; Corpora cum debita reverentia exposuerunt; Corpora cum debita reverentia exposuerunt, lustrarunt, et invenerunt, quod in dicto eminentiori tumulo corporum compages lignea continetur duplex, una cum ossibus S. Adalarii, cum Reliquiis S. Eobani altera: prior sita est ad plagam Septentrionalem, posterior ad Australem. Hæc compages utraque ex ligno, ut dictum, ad formam humani corporis hoc modo constructa est; ut anterior pars tota humanam formam repræsentet, pars posterior in dorso excavata sit. In hac utraque lignea statua sunt cum ligno quædam ossa conjuncta; potissima vero ossium pars, ipsis corporibus ligneis a parte dorsi excavati est inclusa. Conjunctæ extrinsecus sunt, capitibus quidem partes cranii, in superiori utriusque capitis parte in modum circuli incisi: de quibus cum dubitaretur, quantæ ille

essent, chirurgi opera unius caput in antiqua fissura D fuit apertum, in quo partes quædam cranii, occiput et sinciput pro veris (exceptis inferiori mandibula, auribus, naso, et oculis; quæ omnia, ad deformitatem et horridum aspectum vitandum, ex ligno fabricata, et corporeo colore perlita) habita sunt et judicata. Interius in dicto capite reclusa sunt omnis generis ossa, etiam principaliora; scilicet pars cranii, et quatuor partes (ex chirurgi arbitrio) e spina dorsi; sunt et aliæ inclusæ particulae minores; de quibus judicium suspenditur, an sint de manibus vel pedibus, eo quod tractu temporis fuerint diminutæ. Hæc omnia postquam lustrata, reverenter, deinde sunt in ipso excavato capite recondita. In faciebus ac mandibulis ligneis utrobique inserti dentes aliquot veri, binorum insuper brachiorum ab humeris ad cubitum usque ossa vera sunt. De partibus a cubito usque ad manus ambiguum est. Costæ, superiorem partem hominis cingentes dubiæ, quarum ex iis nonnullæ, forsitan temporum vetustate, et alia ex causa, subnigræ, arenosæ, ac spongiosæ apparent, cum primis S. Adalarii. Ex iis etiam, tamquam aliis nonnihil eminentioribus, videre licet, quomodo reliqua ossa ipsi ligneæ statuæ agglutinata sint in utroque corpore. Ab utraque etiam utriusque corporis parte coxæ veræ, cum poplitibus et cruribus, a femore usque ad pedes exclusive tendentes, et in ipso excavato dorso multum eminentes. Reliqua vero ossa quam plurima, veluti dictum est, ipsi ligneæ compagi, ex parte excavati dorsi, sunt imposita, panno lineo desuper strato, et claviculis affixo: ita ut in utraque compage pleraque ex ossibus adesse existimemus, quæ ad compositionem totius humani corporis requiruntur.

CAPUT V.

Reliquiæ SS. Bonifacii, Hilarii et Cyrobaldi, Brugis asservatæ. Variæ illarum translationes.

D. P.

Pulcherrima amplissimaque est Flandrorum civitas Bruga, in qua eminet Collegiata Virginis Deiparæ Mariæ basilica, ab anno mxcī edificari cœpta. Hæc primum Canonicorum præpositum habuit Guminarum, secundum Reifridum de quo in vetustissima Tabula, continente Electionem Præpositorum, habentur sequentia. Reifridus, secundus Præpositus, electus a Capitulo hujus Ecclesiae anno Domini millesimo centesimo decimo quarto, supervixit annis circiter quadraginta: hujus temporibus, anno scilicet Domini millesimo centesimo decimo quinto, Domini Canonici hujus Ecclesiae obtinuerunt a Godebaldo, Episcopo Trajectensi, Reliquias sanctorum Bonifacii Sociorumque ejus in quodam scriniolo eburneo, quod ab eisdem huc delatum est cum magna reverentia et devotione. Eandem Tabulam allegat Antonius Sanders, Flandriæ illustratæ pag. 223; sed Hundebaldum appellat, qui, testibus Beda et Heda, Chronographus Ultrajectinis, ipsaque illa tabula Godebaldus fuit, suæque Ecclesiae præfuit ab anno circiter mxcxii; usque ad annum mxcxviii, quo pridie Idus Novembris defunctus est. Annus mxcxiv, et dies xxii Augusti acceptarum Reliquiarum indicatur in vetustissimis tabulis Ecclesiae, quibus hoc distichon habetur insertum.

Reliquiæ Brugas translatae
anno 1124

F

M. semel et C. ter triplicatis octo, Maria Corpus habet Bruga. Octavis Assumptio lucet. 35 Jacobus Meyerus lib. 17 Annalium Flandriæ ad annum mcccclxx ista scribit, ut sequenti anno peracta: Sexto Idus Martias, Brugis, ad Virginis Mariæ ædes, translatio Reliquiarum in novum fere-

in novo fere-
tro depositæ
an 1471

trum

A trum Divi Bonifacii Episcopi, per Episcopum Sarreptanum Suffraganeum Episcopi Tornacensis, presentibus sex Abbatibus et multa nobilitate. *Plura discere cupiens, quærenda quædam Brugas misi per P. Gislennum Perdayn, Societatis Jesu in dicta Ecclesia concionatorem : quæ cum is obtulisset adm. Rev. Domino Petro Balthasari van Cortbennde, Presbytero Juris utriusque Licentiato, Canonico istius insignis Ecclesiæ, et RR. DD. Præposito et Canonicis a Secretis et Actis Capitularibus; facto diligenti examine, submissa mihi ab illis est, Copia instrumenti translationis sanctarum Reliquiarum, gloriosorum Sanctorum, Bonifacii Archiepiscopi, Hilarii et Cyrobaldi Martyrum, in parvo scrinio novi feretri, juxta dictas sanctas Reliquias reconditi. Ea annum notat MCCCCLXI, Indictionem IV, diem vero X Martii, concurrentem cum Dominica Reminiscere, id est II Dominica Quadragesimæ, quando Pascha celebrandum erat XIV Aprilis. Qui characteres tam bene inter se conveniunt omnes, ut mirum sit cujus informatione adductus Saus-sayus in suo Martyrologio Gullicano, Translationem istum factam scripserit XII Martii. Instrumenti autem prædicti hic est tenor.*

10, non 13, Martii.

ab Episcopo Sarreptano, assistentibus 5. Abbatibus et aliis

B 36 In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Notum sit universis, præsens publicum instrumentum visuris et audituris, quod anno, die et loco infrascriptis, reverendus in Christo Pater Dominus Wilhelmus Episcopus Sarreptanus, reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Guilhelmi Tornacensis Episcopi in Pontificalibus Vicarius et Suffraganeus, deque ejusdem Domini Episcopi Tornacensis expresso consensu et mandato, assistentibus sibi Venerandis Patribus Domnis, Raphaele S. Petri Oudenburgensis, Petro S. Andreae juxta Brugas, S. Benedicti; Jacobo Capelle, B. Mariæ de Thosan Cisterciensis; Nicolao S. Bartholomei de Eechoutte, Brugensis et Adriano Dulcis-Vallis, S. Augustini Canonicorum Regularium Ordinum, Tornacensis Diocesis monasteriorum, Abbatibus; Pluvialibus et aliis Ecclesiasticis ornamentis indutis, baculisque pastoralibus utentibus; nec non Venerabilibus et circumspectis viris Dominis Theodorico Lesdarve Decano Tullensi, Petro Vlenke Cantore B. Mariæ Contracensis, Præfati Domini Episcopi Tornacensis Vicariis generalibus, Petro Bogaert Archidiacono Valencenensi Cameracensis, Carolo de Campis Præposito S. Petri Thoraltensi Tornacensis diocesis

C Ecclesiarum, ad preces perhumiles Dominorum, Vicarii Venerabilis, et circumspecti nobilisque Domini Domini Arnoldi de la Lang Præpositi, absentis tunc et in remotis agentis, Canonicorum, Curatorum et Capellanorum, Magistrorum fabricæ, ac mense pauperum Provisorum Ecclesiæ Collegiatae B. Mariæ Brugensis, in nostrorum Notariorum et maximæ plebis multitudinis ibidem adstantium ac testium infrascriptorum, ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum, præsentia; Venerabiles et sanctas Reliquias gloriosorum Martyrum Bonifacii, Hilarii et Cyrobaldi, in dicta Ecclesia ab antiquo reverenter et decenter in quadam vetusta capsâ reconditas, ab ipsa vetusta capsâ solenniter et devote transtulit, et in capsâ nova auro et argento ac lapidibus pretiosis valde ornata ad hoc fabricata, in qua præsens instrumentum includitur, posuit et collocavit; indulgentiasque quadraginta dierum, ex parte præfati Domini Tornacensis, et totidem ex parte sui, universis Christi fidelibus inibi interestibus, et qui annue in festo hujusmodi Translationis Ecclesiam ipsam visitabunt, concessit et indulgit, adhibitis aliis solennitatibus in talibus adhiberi solitis et consuetis. De et super quibus omnibus et singulis præmissis præfati Domini Vicarius,

Præpositi, ac Canonici Curati, Capellani, Magistri D fabricæ, et mensæ pauperum Provisores dictæ Ecclesiæ B. Mariæ Brugensis, petierunt a nobis subscriptis Notariis sibi fieri atque tradi unum vel plura publica instrumenta. Acta fuerunt hæc in Navi ejusdem Ecclesiæ B. Mariæ, anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo primo, Indictione quarta, die vero Dominica qua in Ecclesia Dei ad Introitum Missæ decantari solet Reminiscere, decima mensis Martii indilate anto suamam Missam, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Pauli divina providentia Papæ secundi anno septimo, presentibus ibidem Venerabilibus et magnæ circumspectionis Viris, Dominis et Magistris Jacobo Schellewaert, alterius portionis sancti Salvatoris Brugensis Portionario, Joannæ Parmentier et Joanne de Pascuis religiosis præfatorum Monasterii et Ordinis de Thosan, sacræ Theologiæ Professoribus, Presbyteris; ac nobilibus Dominis Joanne Raenst Milite Burgi-magistro; Joanne de Nieuwenhove Sculteto; Magistro Paulo van Overtveldt, Illustrissimi Domini nostri, Domini Caroli, Burgundiæ, Lotaringiæ, Brabantiae, Limburgiæ, et Lucenburgiæ Ducis, Flandriæ etc. Comititis, Consiliarii, incolis dictæ Villæ Brugensis et quam pluribus aliis Testibus ad præmissa vocatis pariter et rogatis. Signatum per venerabiles Viros Dominos et Magistros Joannem Flamingi S. Donatiani, Joannem Allarts B. Mariæ Brugensis Capellanorum scribas, Martinum le Bulleteur Presbyterum sacros et Apostolicæ venerabilisque Curie Episcopalis Tornacensis, et Adrianum Dullaert Clericum Tornacensis Diocesis, Imperiali auctoritate publicos Notarios Juratos.

anno 1471, 10 Martii,

Ista autem sunt Metra in basæ feretri suprad. subarata.

37 Nobilis Anglorum puer, is Winfrid vocitatus, Christo pergratus, cupiens documenta bonorum, Hic Romam tendit liquens patriamque parentem. Navim consentit, Treth castrum fert venientem, In Treth tunc Præses Willebrordus residebat. Winfrid dando preces mitram gerat, hic renuebat. Romam pervenit: Gregorius hunc perhonorat Papa, Thuringis prædicet Hensis, præcipit, orat. Factus perrexit Legatus, eos bene rexit. Christi fando fidem, sectas destruxit illidena. Sectas dimisit, Francorum fama volavit, Et Ducis hinc Caroli precibus Romam remeavit. Gregorius bona facta videns, nomen variavit Winfridi, Bonifacius, Archiepiscopus addens; Hic Maguntinus fit Præsul, Pontificatus Lul tenet officium: Trajectum suscipit ipsam: F Frisia post capit hunc: ibi prædicat, idola quassat, Confortat socios, hos turba ferox nece lassat: Quiaquaginta duo mortem secum subierunt, Corpora per navim Trajecti fossa fuerunt.

cum Vita S. Bonifacii summa;

38 Qua porro occasione pretiosa istæ capsâ distracta sit, non invenitur expressum: unum constat, suffectam ei aliquo post seculo tempore fuisse stanneam, de qua sic scriptum habetur. Temporibus Rev. adm. et Ampliss. D. Præpositi Gaspari de la Torre, anno Domini MCCCXIV die quarta mensis Junii, pridie festi S. Bonifacii Martyris, hujus Ecclesiæ Patroni, solenniter celebrata fuit nova Translatio Reliquiarum saactorum Martyrum et Sociorum ejus, qua nimirum prædictæ sacræ Reliquiæ ex capsâ seu feretro stanneo, in argenteam venerabiliter collocatæ fuerunt, per Reverendissimum Dominum D. Dionysium Christophori, Brugensem Episcopum sextum magna multitudine Clericorum et popularium, ad hanc Ecclesiam confluente in hunc modum. Primo, in facie Ecclesiæ ante Doxale erectum fuit theatrum tapetibus ornatum: circiter horam secundam totus Chorus in sacristia (ubi Reliquiæ quiescebant) congregatus,

et anno 1624 in capsâ nova.

A congregatus, in ore processionali ad illud theatrum, venit: Præcedebat Reverendissimus Dominus prædictus, ferens sacras Reliquias cum Reverendo Domino Nicolao van Troostenberghe Abbate de Echout. Et quando eo omnis Chorus pervenisset, et in circuitu per ordinem sedisset, etiam tunc præsentem Reverendo Domino Præposito, Reverendissimus præfatus, stans in medio omnium, aperuit feretrum antiquum (prius tamen habita concione ad populum confluentem) sanctasque Reliquias articulatum omnibus ostendens, in novo feretro argenteo imposuit. Interea vero temporis continuus pulsus omnium campanarum auditus fuit per tres horas. Facta autem hac impositione Reliquiarum, solenniter per Ecclesiam more processionali translata fuerunt usque ad medium Chori, illicque collocatæ per octiduum: quo tempore magnus concursus populi ad hunc locum factus est, partim ad sacras Reliquias venerandum, partim ad hoc magnificentem feretrum conspiciendum.

Solennitas in
festo observa-
ta:

B

39 Adscriptis hisce prædictus Dominus Cortemede Secretarius, Festum S. Bonifacii die quinta Junii solere olim per totam parochiam Deipare Virginis celebrari a populo, ab omni opere servili vacante, quod ab aliquo tempore est mutatum. Verum jam adhuc ipso quinto Junii mane solennem per aliquam parochie partem institui processionem, in qua sacra Reliquia in feretro argenteo, pretiosis laminis adornato, a Clericis ibi omnibus præsentibus, cum magna populi frequentia circumferuntur. Subsequitur concio de sanctis hisce Reliquiis, et dein solenne Missæ Sacrificium, dictis Reliquiis in Choro expositis: ad quam Missam adhibentur prætiosissima illa, qualia nescio an toto orbe inveniantur, ex geminis et auro paramenta, hac solum vice præferri solita: quæ dono Maximiliani Caesaris uxorisque Mariæ, Burgundiæ Ducum ac Flandriæ Comitum heredis ultimæ, Ecclesia habet et spectantibus pro miraculo sunt. Si autem hoc festum incidat intra Octavam Corporis Christi, dictæ Reliquie exponantur in Choro, et post Laudes Vespertinas cum processione deferantur ad Sacristiam. *Habemus Breviarium ad usum Ecclesiæ S. Donatiani anno mxxx excusum, in quo præscribitur Officium de S. Bonifacio et Sociis; et Lectiones desumuntur ex eorum Actis. Ex quibus cum haberi non potuerint nomina Hilarii et Cyrobaldi, præsumere licet, accepta esse ex traditione Ultrajectinorum, ad quos præter nominatorum sociorum duodecim, etiam alia tredecim corpora perlata scribit*

C

40 Denique P. Henricus Labus, nostræ quoque Societatis ibidem Brugis Concionator, quid actum denique circa prædictas sacras Reliquias sit anno mclxxxix transcripsit nobis, per Epistolam xvii Aprilis sic datam. Hæc post meridiem in templo D. Virginis hora iv summa cum solennitate, ad instantiam Ducis Northfolciæ hactenus hic commorantis, resignatæ fuerunt Reliquiæ D. Bonifacii, dictæ Ecclesiæ Patroni, ab Illustrissimo nostro, quæ dein exosculandæ fuerunt oblatae. Ea resignatio ab annis lxxiv facta non fuerat: quis igitur concursus ad dictum templum fuerit, postquam a ceteris concionatoribus eo fuissent invitati omnes, facile conjeceris. Turbæ pars aliqua fuit. Elatae prius e sacello in quo quieverant Reliquiæ in theca argentea majori, vulgo Rive, succollantibus Reverendiss. D. Abbate Quercetano mitrato, et Ampl. D. Præposito D. Virg. sequebatur immediate ipse Illustrissimus, in habitu suo Pontificio mitratus, dein Dux cum Nobilibus, Ducissa cum Gynæceo, ac tandem promiscua turba. Erectum in templi medio erat pægm, in quo mensa et sedes aliquot e palatio Episcopali eo allatae. In

Iterata Reli-
quiarum os-
tensio an.
1679,

mensa reposita primum est theca, dein pægm D cum suis Assistentibus conscendit Episcopus, ubi sigilla diffregit, exemitque Reliquias; quas singulas manu ostentans, seseque in orbem cum iis vertens, populo exhibebat, prælegente interea Secretario ejus ingentem Bullam, quæ in eadem capsula fuerat reposita. Quid en contineretur audire non potui. Dux aliique Rosaria sua offerbant, quæ dein ab Episcopo et Abbate in urnam immittebantur. Postea Laudes solennes decantavit ipse Illustrissimus.

41 Rem totam, postulantibus nobis, et curante P. Philippo Taisne p. m. Secretarius Episcopalis D. Broukmon fecit anno mclxxxix transcribi, ex Registro Actorum Episcopatus Brugensis, in quo sub data xiv Aprilis mclxxxix inter alia habentur sequentia: Hodie, Dominica videlicet ii post Pascha, Illustriss. ac Reverendiss. Dominus Franciscus de Baillencourt, Episcopus Brugensis, satisfactorius pio desiderio et magnæ devotioni Excellentissimi D. Ducis de Northfolck, ex Anglia, ob inhumaniter sævientem isthic adversos Catholicos persecutionem, in hac civitate refugi, instantem supplicantis, suis, familiæ suæ, et populi oculis ac venerationi exponi Reliquias S. Martyris Bonifacii, Angliæ Patroni, in insigni Ecclesiæ Collegiata B. Mariæ hujus urbis asservatas; ad eandem Ecclesiam circiter horam quartam pomeridianam se transtulit: ubi, absoluta exhortatione brevi ad populum de veneratione piarum Reliquiarum habita, pontificaliter indutus et ei assistentibus RR. adm. ac VV. DD. Josepho Beerblock, Monasterii S. Bartholomæi in Querceto Brugensi Canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini Abbate; Hieronymo Alberto Megrode de Liedermans, dictæ Ecclesiæ Collegiatae Præposito; et Joanne Pynckel, Archidiacono Brugensi; processionaliter ex Choro dictas Reliquias, thecæ argenteæ pereleganter elaborate inclusas, concomitans: theatrum, in navi Ecclesiæ de industria erectum, conscendit; ibidemque thecam præmemoratam, cum ceremoniis in tabulis adhiberi consuetis, palam aperiri jussit: in qua, conformiter ad litteras patentes Illustriss. et Reverendiss. Dominorum Remigii Driutii et Dionysii Christophori, Episcoporum Brugensium respective, de data iv Junii mclxxxv et mclxxxiv eidem inclusas, integras et sanas, ac debite signatas et sigillatas, invenit duos fasciculos, serico rubro et filis aureis obductos, cum Reliquiis respective sanctorum Martyrum Bonifacii Episcopi et Illarii, una cum cistula quadam, defectu clavis non quidem aperta, sed tamen (juxta præfatas Episcoporum præfatorum litteras) S. Cyrobaldi Reliquias continere existimata.

transcripta ex
Registro Epi-
scopali,

sicut illæ an-
tea ostensæ
erant annis
1585 et 1624

F

42 Quibus ita clausis remanentibus, solas SS. Bonifacii et Illarii Reliquias, Illustriss. ac Reverendiss. D. Episcopus præfatus, supradicto Excellentiss. Domino Duci, ejus familiæ, ac toti populo adstanti, qui ad eam solennitatem numerose confluerat, cum reverentia conspiciendas ostendit, et venerandas exhibuit. Quibus ita peractis, interea dum decantarentur varii Hymni, Responsoria et Collectæ, præmemoratas Reliquias, in dictis binis fasciculis sigillo suo debite munitis, una cum scripto solennitatem hanc commemorante, rursum collocatas, reposuit lignæ cistulæ: quam deinde clausam, et in variis illius partibus sigilla suo consueto munitam, præfata thecæ argenteæ inclusit, utrobique assistentibus supra commemoratis RR. adm. ac VV. Dominis, nec non præsentibus RR. adm. Dominis, Paulo Baudens, Curato primæ portionis, Judo Frans, Joanne Mol, Vincentio Ignatio Letins, Jacobo Coddesmit, Francisco de Gooris, Joanne du Wault, Petro Balthazare van Cortbeiake, Joanne d'Egels

atque post
earum adora-
tionem,

ex mss.
sterum rite
occlusæ sunt.

A d'Egels, et Roberto van de Goesteene, Presbyteris dictæ Ecclesiæ Collegiatæ Canonicis, ac diversis Presbyteris et ejusdem Ecclesiæ Capellanis, per multisque aliis tam Ecclesiasticis quam Secularibus personis, signanter nobilibus, honestis ac discretis viris, Cornelio van Hegelson, Petro Nieulant Toparcha de Bruene, Joanne Wouters, Antonio de Meulenaere, Francisco Crits, et Alexandro van Bisthoven, præfate Ecclesiæ æditui: quibus omnibus eo, ut præfertur, modo peractis, Illustriss. Dominus præfatus thecam argenteam ad Chorum processionaliter, ut ante retulit; et in Pontificalibus Laudes solennes celebravit. Quod testor, Burgis hæc xvi Aprilis MDCLXXIX: et erat signatum L. Collart Secretarius.

CAPUT VI.

De cultu et Reliquiis S. Bonifacii in Eichsfeldia.

In monte
Stuffonis, ido-
lo destructo.

B Est inter Hassiam et Turingiam ditio Archiepiscopo Moguntino subjecta, inquit Serarius Notatione xx ad Vitam Othlonianum S. Bonifacii pag. 472, quæ vel a veteribus quercetis Eichsfeldia, vel a gelu ac frigore Eisfeldia dicitur. In hanc ex Hassia, Warram fluvium transgressus, venit S. Bonifacius. In præcelso autem regionis illius monte idolum, cui divinos carca et miseranda gens honores tribueret, Stuflo vocabatur; indeque mons ipse Stuffonius. Cum igitur e cæcitate miseriaque illa, populum illum extrahere ac liberare serio adlaboraret Sanctus, montem istum ascendit; cassumque hoc montanum amnea execratus, dæmonem, qui ex eo responsa dabat hominesque dementabat, in Christi Jesu nomine illico excedere, imperavit, et simulacrum ipsum dejecit penitusque confregit. Fama porro ad hodiernam usque posteritatem tulit, tanto imperio tantaque vi nominis pressum nequam illum genium excessisse statim, seque in montis cavernas, nescio quas, proripuisse et condidisse, unde supersit hodie nomen Stuffensloch et Stufeashole.

et alibi de-
jecto Fortunæ
simulacro,

C 44 Similia prosequitur idem Serarius Notat. 21, atque ex quodam Prædicante Vitam Caroli Magni scribente, Lutherano quidem, sed codicibus tam manu quam prælo scriptis eatenusque invisio uso, et de S. Bonifacio quædam delibante cap. 11; transcribit sequentia eodem spectantia. S. Bonifacium e Stuffonio monte Aquilonem versus in Goetingense territorium progressum. Illic, in monte, ubi hodie Hardesia-num oppidum, Fortune numen stetisse: quod cum disjicere vellet Sanctus, a furente Centilium multitudine impeditum tunc quidem fuisse, atque Goetingam versus in solitudinem, ubi nunc Wenda pagus est, venisse, ibidemque pernoctasse; atque in S. Petri honorem erigi sacellum, prout postea factum est, voluisse; postridie vero in Eichsfeldiam revertisse. Hinc ait idem ille cap. 12 Moguntiam venit Sanctus, et pro summa, quam a Pontifice adeptus erat potestate, monasteria et ecclesias visitavit; et in Frisiam per Hildesheimensem ditio-nem. Bremensi via, excurrit: tumque inter Brunsteinium et Wilbrechtusium monasterium, inclitæ famæ sumptuosarumque victimarum idolum, cui Retto nomen, deturbavit, a quo nunc etiam Rettois-mons, der Rettersberg. Hinc in Turingiam sese contulit Sanctus: et in itinere in Bielis montanis, Rhuman flumen versus, ubi hodie Katelnburgum est, deastrum alium Bielem dejecit: eoque loco, ubi nunc Osteroda monasterium, olim Bruno-nisroba, rursum alium, qui Astarod vocatus. Suum tamen illum Bielem cara magna requisierant idolo-atrarum Saxonum aliqui; et juxta locum, in quo

item Reltonnis
et Bielis,

aliorumque
deastrorum,

Hefeldense modo canobium, illum rursus erexe- D runt et adorarunt, unde adhuc hodie appellatur locus Bielstein. Verum ista cum accepisset S. Bonifacius, hostem insecutus est, et pristinas idololatriæ copias renovantem rursus prostravit, prostratumque penitus comminuit. Eodem fere tempore alia confregit idola Sanctus, Lahraa et Jecham, a quibus hodie arx Lahra in Hagnensibus montanis, et Jechenburgum.

45 Atque hæc per transennam dicta sint, tum quia in Bonifacianis Actis hic editis, non leguntur; tum ad commonstrandum morem illum perpetuum Sancti, quem Stuffone reverso tenuisse illum diximus, cum in illius montis vertice sacram ædiculam extruxit, ubi inquit Serarius, e suis unum Sacerdotem reliquit, a quo uberiorem posthac, in sacrosancta Christi fide institutionem et Sacramenta circumsciti perciperent populi. Sed ex illa ædem postea fieri curavit Carolus Magnus; in eaque Crucem, quam per insigne quemdam virum Heizonem nomine copiis præferre solitus erat, collocavit, cum illustrem de Saxonibus victoriam post transita tria Vertæ vada, quæ hodiernæ urbi Treifurt nomen dedere. Dei auxilium consecutus esset. Tunc enim Deo gratias acturus, ad S. Bonifacii sacellum ascendit, et propalam clareque dixit, Hic nos adjuvit Deus; atque hinc mons ille Auxiliaris, aut vero Adjutorii mons, der Hulfersberg, dictus est: eamque appellationem corroboravit crebra postmodum et mirifica opitulatio-num variarum, in morbis, vulneribus, claudicationibus, aliisque id genus difficultatibus, divinitus concessa operatio: cujus testes tot illic anathemata, sigilla, grallæ, oblationes, ut ex harum parte Carthusiam Erfurteasem pius erexit Sacerdos, reditibusque constabilierit.

oratorium ex-
truit Sanctus,

quod in eccle-
siam convertit
Carolus M.

46 Nicolaus Schaten, item noster, in postumis suis Paderbornensium Annalibus, postquam ad annum DCC-LXXXIII narrasset victoriam, ab eodem Carolo Magno relatum ad Dethmoldiam, eadem in planitie ubi Arminius Varum assecutus prælioque acerrimo congressus prope ad internecionem delevit, cum ingenti Caesaris Augusti damno ac luctu; sicut tunc Widikindum totumque Saxonum robur prostravit Carolus; his, inquam, narratis addit, quod ea tam illustris victoria, primos eorum temporum Christianos impalit, ut haud præcul a loco prælii, grata in Deum memoria, ædem sacram in monte construxerint, quæ Capella divini auxilii appellata est, vulgus Moatem sancti Adjutorii dixit, ob cæleste beneficium ut Crantzius memorat, quo Deus pugnaati Carolo, in ancipiti prælio, adstitit. Moamentum sane omni trophæo illustrius, quod ad Crantzii ætatem, culta religionis, et vicinorum populorum accessu, multisque cælestibus beneficiis ac miraculis conspicuum perstitit: et quo, ut Fasti perhibent, ex urbe Tremoriensi frequens quotannis populi supplicatio ducta, atque ab omni retro memoria, ad annum Christi MDXLVII continata est. Post quæ deinde tempora, quia hæresis ea Comitatus Lippiensis loca majorumque religionem corrumpit, peregre eo venientes ludibriis divexavit, intermissa pietas. Ipsa deinde ædes sacra, quæ in monte S. Antonii inter Dethmoldiam et Osterhollium monstratur, collapsa, nil nisi rudera exhibet.

E

Montis adjuto-
rii dictam, a
victoria ibi
parata,

sicut et apud
Dethmoldiam.

F

47 Non definiverim per conjecturam, utra victoriæ prior tempore fuerit; quamquam præsumptio pro Eichsfeldia stet, et notat jam ibi appellatio montis, ex simili causa traduci facile alio potuerit. Solum noto, feliciorum illam fuisse, quod modica dumtaxat tempore intermissa apud eam religia, cito et uberius repullulaverit. Constat hoc mihi ex libello Germanico, auctore P. Joanne Mullero Societatis nostræ Dudenstudii imprimi curato, sub nota anni 1671, quem Latini tituli litteræ nume-
rales

Prioris histo-
ria an. 1671
Germanice
edita;

A *rales sic proponunt; Mons ADIVTORII SEV SALVATORIS* CHRISTI. *Is postquam ex Serario narrasset, quomodo ibi pars tertia oblationum assignata fuerit Presbytero, sacra curanti; qui iis indies auctoribus sic ditatus fuerit, ut unus illorum anno MCCCXXII tantum testamento reliquerit, quantum ejus ceculor sufficere crediderit fundandæ Carthusiæ Erfurtensi. Hæc, inquam, cum narrasset, Quemadmodum inquit, ex dictis constat, locum istum a Caroli Magni tempore, usque ad exortam ab inferis Lutheranam hæresin, constanti floruisse religione; sic fieri non potuit quin illa paulatim prævalente, hæc quoque per annos quadraginta, plurimum obsolesceret ac pene extingueretur apud populum ex novi Evangelii decretis persuasum, orationes, jejunia, afflictationes corporis, peregrinationes, oblationes, aliaque ejusmodi pia ac pœnalia opera, nihil homini conferre ad salutem.*

ubi collapsa
per hæreses
Religio, in-
stauratur,

adducta
Heligensta-
dium Socie-
tate Jesu,

B 48 Duravit autem ea calamitas, quousque Daniel, Moguntinus Archiepiscopus anno MDLV electus, regionem, frustra frumenti feracissimam, ad vitam corporalem sustentandam, cum vix quisquam annuis spirituali pabulo reficiendis attenderet, per seipsum visitandam suscepit, ductis secum illuc aliquot e Societate nostra Sacerdotibus quibus Heligenstadii (quo de loca pluribus agendum nobis erit xvi Junii ad Acta S. Aurei) Collegium fundavit, ut concionibus et catechesibus rudem populum vel ab hæresibus revocarent, vel in avita fide confirmarent. Quod illi cum annis aliquot strenue facerent, nota est Anrodensium Virginum Ordinis Cisterciensis pietas, ad quarum jus Mons-adjutorii spectat, ut ipsos invitarent illuc, ad eadem ibi præstanda per temporarias excursions, quæ tam utiliter videbant Heligenstadii continuari. Datum rei isti initium anno MDLXVII, ad quem in MS. Historia Collegii sic legitur: Instituta ad xiv kal. Julii felici auspicio prima a nostris profectio ad montem Adjutorii; habitaque concio, quæ morifice placuit; ut etiam ea audita, Concionatorem Lutheranus Prædicans salutari curarit. Ille Mons a temporibus Caroli Magni, ob divini Numinis auxilium, quod ibi manifeste senserat, adversus Infideles acie pugnans: quodque non pauci sequentibus seculis experti fuerant, qui pietatis ergo, et divinæ opis gratia locum inviserant, per Saxoniam ceterasque circumjacentes regiones nominatissimus; desierat ob Hæreses, illa frequentia ac religione, qua olim celebrari; ut licet non rari forent, qui orandi causa venirent, votique solvendi; insolens tamen esset, quemquam peregrinorum sacra se Confessione expiare, et Eucharistiam sumere. At postquam nostri concionari cœperunt, sedere etiam ad audiendas Confessiones, auctus est vehementer advenientium numerus, et usus Sacramentorum increbuit.

quæ anno
1567 illuc
cepit ex-
currere,

C 49 Ex eo tempore, inquit Serarius pag. 473 tanta illuc peregrinantium, e locis etiam interdum hæreticis, hominum multitudo est, ut aliquot subinde millia in processione numerentur: ejusque rei auditione et fama excitatus hodiernus Pontifex Clemens VIII, pœnarum quæ peccatis debentur Indulgentiam iis concesserit, qui, vera cum pœnitentia et peccatorum remissione, sacrosanctam ibi Eucharistiam, certis quibusdam anni temporibus accipiunt, prout hujus diploma Romæ anno MDCXVII die xx Januarii datum, totamque hanc historiam copiose refert prædictus Lutheranus Prædicans in suo Carolo Magno cap. 19. Ad quem annum Historia Collegii idem sic confirmat. In Montem Adjutorii ingens vis hominum convenit, hæreticorum juxta ac Catholicorum: quia enim adjuvari divinitus isthic homines vident, licet animis et religione a nobis dissentiant, subinde huc, missis legationibus, tum illi ipsi ventitant, et opem sibi a Deo præstari

magno cum
fructu pere-
grinantium,

postulant. Ex hoc genere duos viros nobiles Bruns- wigie Dux graviter affligerat, ut etiam possessio- nibus exuere et sedibus pellere conaretur; primum a nobis Heiligenstadii preces pro se fieri submisce petiverunt, deinde in montem hunc profecti, adjuti sunt. Catholici a tertia matutina ad horam nonam, Sacerdotem nostrum in faciendis confessionibus detinuerunt. Et turpi vita, ex adulterio, ex gravibus peccatis emergerunt multi. Unus post decem annorum intermissam confessionem, tanto sensu Sacramentum illud obivit, ut templi pavimentum copiose humectaret, lacrymæque in sinum Sacerdotis confertim defluerent; qui eodem tempore, voto ibidem facto et S. Eucharistia reffectus, magno animi gaudio domum discessit. Adfuerunt Eichsfeldii omnes Catholici Proceres, nobiles item Virgines ac Matronæ, et nobiles Adolescentes, qui accensis cereis supplicationem mirifice ornarunt.

etiam hæ-
reticorum

50 Obscurare hanc lætitiā voluit unus de grege Prædicantium: ausus enim fuit, cum populus fere dilapsus esset, in suggestum se inferre; et ad pauculos, qui reliqui erant, magis stulte ac petulanter quam vere, concionem habere; sed mox ab exultantibus insigni fustuario acceptus fuit, et e templo atque monte pene elumbis exturbatus. Non multo ante, ad radicem montis, homo insigniter Lutheranus nuptias celebraverat. Ex Nuptialibus duo in templum irruperunt, ut concivibus suis spectaculum inde aliquod adferrent. Suffurati sunt duo fulera seu grallas, ex illis quæ vel restituendæ salutis spe, vel in acceptæ salutis testimonium, ex voto dependere istis miseri solent. Illis utroque brachio nixi, claudicantibus similes in symposium repserunt; quærentes magnum in se divinitus esse editum miraculum, quod sani montem ascendissent, nunc claudi redirent. Non paucos stetisse illis hæc irrisio dicitur: nam paulo post Tribochorum tumultu excitati, qui primas partes in scena egerat, in prima statim velitatione concidit.

non impune
f. centibus
ejus contem-
plum edeer-
sariis
E

51 Diem, a Clemente VIII Indulgentiis lucrandis designatum et peregrinis confluentibus frequentiore, Mul'erus indicat festum S Bonifacii; atque eundem gratiam renovatam fuisse anno MDCLXIX, ab ejusdem nominis Clemente Papæ IX, prius autem Alexander Papæ VII anno MDCLXV. similem Indulgentiam concesserat pro festo S. Michaelis Archangeli, xxiix Septembris, ibidem quoque solito solennius coli, ut initium finisque æstivi temporis pari devotione agatur. Quoniam autem horis dumtaxat quatuor aut quinque locus Heligenstadio distat; eodem, inquit in sua ad me Epistola Joannes Kaachrich, frequenter per annum, præsertim in æstate, certisque festis eo excurrimus ad minimum quater, rheda monasterii Virginum Anrodensium vecti, non sine spirituali animi nostri solatio, ob insignem fructum animarum; quem ex sacramenti Pœnitentiæ administratione et concione ad quatuor aut quandoque sex mille homines, pietatis causa illuc confluentes, reportamus. Adeo sane ardens est populi ibi concurrentis devotio, ut anno MDCXVII commorantem in Eichsfeldia Archiepiscopum Moguntinum, Joannem Philippum a Schonborn, eodem pertraxerit: qui celebrato ibidem pontificaliter Sacro, aliquot mille personis sacram Eucharistiam manu sua impertiit. Auxit quoque non parum eam devotionem Reverend. et Celsiss. Princeps Joachimus, Abbas Fuldensis, qui anno MDCI. xx ecclesiæ illi donavit notabilem partienlam brachii S. Bonifacii, quam pectorali statuæ brachiisque denuratis inclusam, cum solennitate eodem deferri jussit, quæ festis consuetis populi venerationi exponitur. Popularem denique devotionem multum ac-

et propositis
indulgentis
pro festo SS.
Bonifacii et
Michaelis.

F

illius etiam
Reliquis
eo allatis:

erectisque
Stationibus.

septem

EX MSS.

A septem annos, cum pulcherrimis picturis mysteria singula representantibus. *Hactenus ille nostrorum ibi aliquando Rector, qui me primus admonuit Bonifaciani istius cultus inter Analecta commemorandi. Nunc porro miracula quædam accipe ex MS. Historia Collegii ejusdemque Amnis litteris (utraque enim apud nos distinguuntur et ex his sæpe suppletur illa) ab eodem nolis descripta accipe, quæ etiam in libello Mulleri Germanice referuntur, ex potiori parte, velut inde accepta.*

CAPUT VII.

Miraculose gratiæ, cultui S. Ponificii in Monte Adjutorii adscriptæ.

Effrænis lingua puella, post sacrilegam communionem

Anno Christi MDCXXXVIII erat Heiligenstadii puella, Catholica quidem, sed, propria ac patris confessione, depravata jurandi consuetudine æquales facile omnes antecellens. Ea ad impium morem etiam hoc adjecebat, ut cum sacram Synaxim in Paschate vellet adire, contra Ecclesiasticas sanctiones adierit non jejuna. Vix dies intercessit, cum utriusque temeritatis suæ graves pœnas dedit. Postridie enim quam sanctissimum Sacramentum accepisset, in potestatem sagarum tradita, mensibus aliquot miserime fuit et carminibus delusa, et acerbissimis corporis doloribus afflicta. Jacebat domi lecto affixa, omnium membrorum sensu ac usu destituta, trunco magis quam homini similis: non auribus vocem haurire, non oculis quemquam aspicere, non movere pedem poterat. Spumabat sæpe ore, fremebat dentibus, in epilepsiæ morbum una hora octies deciesve abalienata mente incidebat; et, quasi ad cumulum malorum tam multa satis non fuissent, asportabatur subinde in abditissimos domus angulos; nunc in imam, nunc in summam partem; nunc extra parietes in pomarium: ibique diu quæ-sita, tandem inveniebatur, aut interclusa voce pendere ex arbore, vel obtorto collo pene strangulata jacere in tignis, vel ingenti saxo in pectus imposito, et ore atque naribus obstructis, esse morti proxima. Parens, inusitato spectaculo obstupescens, consilium capturus ad nos advolat: rogat supplex, ut se adire, et filiam e tantis malis eripere vellemus.

post exorcismos frustra adhibitos,

C Parvulus roganti: tentavimus omnia, quæ tentari ea in re et ad depellendas prastigias quoquo modo facere putabamus. Primum et maximum præsidium in precibus fuit, quæ civium concursu factæ sunt plurimæ; privatim, publice, in templis, in scholis, in adibus. Lustrata domus solenni ceremonia; appensæ in cubiculo Christi crucifixi imagines, ad collum ejus sacræ Reliquiæ et Agnus-Dei; indictum familie trium dierum jejunium, ceteraque omnia quæ ad placandum Numen divinum pertinere videbantur. Verum nihil tantis impensis est effectum: omnem operam et studium nostrum tantum non elusit versipellis hostis. Abdebat se aliquando, quasi perterrefactus, in latebras; paulo tamen post, iterum crepebat e dumetis, multoque quam ante agebat immanius; effundebat lustralem aquam, discerpebat sacras imagines, sanctasque Reliquias strepitu quodam et fremitu avellebat a pectore; earum hierothecas cum diebus aliquot asservasset, per ludibrium reddebat aut vacuas aut fimo repletas, ad extremum et ipsas Reliquias: itaque ludificabat nos miseris modis, ut nihil esse videretur vel ad vivendum horribilius, vel ad ferendum difficilius. Unum restabat Montis-Adjutorii asyllum. Huc eam sumptu publico Senatus devehit, ea spe, ut ibi remedium inveniret. Neque vane augurati sunt: cum enim domi voto nuncupato, in locum secundo esset directæ, orionis illa carminum vis fracta atque debi-

ad Montem ducta liberatur:

litata est, sanitate huic uni reservata, ut antiquam peregrinandi pietatem in Catholicorum animis recenti miraculo Deus confirmaret.

54 Anno MDCXCI, mulier quædam quatuordecim annos, ex initis nuptiis, loco hæretico vixerat, et do prophana illa cœna participarat aliquoties. Sed cum naufragium suum tandem recognosceret, cœpit gravissime conscientia agitari fluctibus, et horribilibus spectris vexari. Consilium capit de portu, unde exierat, repetendo. Intentantur idcirco extrema a tentatore hominum; aquis nimirum perituram (ut sibi per vocem audire videbatur) ni a capto desisteret. Sed cœpta illa prosequitur, et Montem Adjutorii petit: detestatur coram nostro Sacerdote præteritam vitam, portum tenet Ecclesiæ, et serenitatem mentis consequitur.

item mulier 14 annis hæretica,

55 Anno MDCXCV erat Halberstadii vir Catholicus et jurisperitus, qui cœnobiorum et ecclesiasticorum jura libertatemque sustentabat ope quanta poterat, religionem profitens avitam; quoad causas civiles multis victoriis celebris, magis tamen ab ingenii solertia quam magistro aut institutore. Hæc quæ laudi ei esse poterant apud prudentes, vertit invidia in odium et calamitatem: nam oneratus gravibus suspicionibus primum, tum in carcerem conjectus, ejus longiquitate multas toleravit ærummas. Tenduntur a propinquis supplices manus Principi, harum machinationum non ignaro: sed nec prece nec rationibus flecti potuit acerbissimus animus. Operæ pretium visum amicis, ut captivi nomine, votivam nuncuparent ad montem-Adjutorii in Eichsfeldia peregrinationem. Et quidem vota non fuerunt irrita. Mutatur repente voluntas alienissimi Principis, vinctus laxatur carcere, huc in Eichsfeldiam ad montem contendit, voti solvendi ergo.

et pius Catholicus a carcere,

56 Anno MDCXVIII venit eodem, cum amica sua, homo septem annis centenarius major, olim Monachum professus in Palatinatu, post Prædicans Hassiæ; tunc vero a Prædicantis officio amotus. Venit magno conatu et desiderio invisendi Montis, Librum Missalem templo obtulit, quem annis quinquaginta affirmat se domi occultasse; hoc autem cum deprehensum esset, a gregalibus suis concionandi munere sibi interdictum esse, quasi minus Lutherano vitæ integro; itaque istis librum reddere, quibus si jam dudum reddidisset, in istud fortunarum suarum discrimen non devenisset.

Sacerdos apostata refert missale.

57 Anno MDCM Virgo nobilis, Catharina a Kousel, annum quintum decimum dum agit, sub mento tuber ionascitur collo, quod quotidianis incrementis in deformem abiit strumam. Adhibent parentes quam pussunt curam: excindit semel, iterum, tertio, nec sine vitæ periculo, malum vulnerarii medici manus; nec proficit tamen. Increscit vulneribus ulcus, nec spes amplius formæ et valetudinis reliqua virgini ac parentibus. Adit interea e vicino loco virginem, mœrore præmortuam et dolore, femina rustica, veteris fidei ac fiduciæ in Deum. Hæc, inter alios sermones, videri sibi omnino affirmat, nisi in divina manu, huic malo medelam non esse. Votum ergo snadet concipiat, Deo Salvatori, in vicino monte exsolvendum. Insedit hæreticæ puellæ animo opinione altius consilium; ardua tamen visa res, cum et contrarium religioni suæ votum, et in parentum cura positæ proprium sit nihil: a parentibus porro anathema emendicare intutum, clam surripere invisum Deo munus. Incidit hæc inter virginis menti, bimum inter domestica armenta vitulum inerrare, suum donatione. At enim Deo hunc dare visum nimium, minori posse se voto defungi. In proximum ergo supplicationis solennem diem cæræ libram unam votum concipit, vel suis (si bona parentum venia possit) vel alienis manibus deferendum. Et, creditu mirum!

Puella hæretica facta voto sanatur struma.

Nullo

A nullo medicamento pedetentim detumescit colli deformitas : egressui apta, die stata viam init ; montem conscendit, votum exsolvit. Sed audi quid domi factum vitulo. Vixerat. Mortuum eo ipso die ipsa red-
 ex quo dilato
 recrescit;

58 Elabatur unus et alter annus, nec memor salva hæretica puella Salvatoris sui, intermittit peregrinationem : et uti placuit puellæ anima Deo, ita paulatim paterne recrudescere fecit et dolere cicatricem, et collum retumescere sentit. Tacet : tegit quo potest muliebri mundo ; verum non diu. Advertit turpitudinem paternus oculus. Heus tu, inquit, mea filia, grandescit denuo sub mento collum. Popugit verbum paternum virgineam mentem, gravius quam ferre possent proni ad lacrymas oculi. Proximum hinc oculus se subripiens in conclave, afflatim laxat habenas aqueis rivulis eoque ubertim et libere decedentes guttæ, quia libera ipsa a comitatu et sola ibat, qua interne medicus suus vocabat nesciam. Voti inter singultus memor sui, suo iudicio ingrata benefactori ; inno vat, resumit. Nec frustra, evanescit dolor et tumor. Facta cautior monita, quotannis frequentat solitum pietatis opus, peregrinationem. At enimvero dum morbi, qua collum effugit deformem dolorem, in animi sui arce graviorem cepit persentiscere tyrannidem, quam sua sibi jam suspecta pariebat religio ; utquam virtutis et pietatis ut minimum, ita plurimum secum convolvere vitii et impietatis animo advertit. Auget conscientiam librorum Catholicorum (invenerat eos inopinato ab avo relictos) lectio frequens. Nec factum diu : fit certa Ministros prædicantes, non Pastores, sed proditores esse suarum et vulgi animarum : nec tamen quisquam uspian, cui hæc secreta committere posset, quique dirigeret, doceret, firmaret. Exin pectore obfirmato, omnibus concionibus et cœnis valere jussis, inter suos palam proficitur, se quidem tuto, nec posse nec velle his verbi Ministris animam suam credere. Occasiones igitur captat, excurrit huc Heiligenstadium) ut nostros audiat et adeat. Obit etiam vicina Virginum sacrarum monasteria, in quorum uno sub Paschales ferias, invento ac quæsito nostro Sacerdote, rem omnem exponit ; hæresim abjurat, sacra Confessione in gratiam cum Deo redit integram, et sacra fruitur Mensa ; manetque hactenus immota, inter omnes parentum cognatorumque vexationes ; a quibus omni ope destituta, vitam agit, quoad conditionem suam, miseram.

59 Anno MDCV, triduo ante S. Michaelis, agricola quispiam, pocula inter multa, memorat de fallenda fide virgini ducendæ data. Invitatus a corobonibus duobus, ad vicini pagi dedicationem, an computationem ? comitem se iturum annuit. Egressus at enim, dilapsis alio sociis, alium offendit ducem et socium, ignotum hominem. Dum iter una carpunt aliquandio oculos in hunc socium defigens, facie atrum, oculis ardentibus, ore circum ac collum ignem spirantem animo advertit. Horret et hæret in vestigio ; mox etiam exanimis prolabitur : Cruce dein pectus obarmans, spectrum draconis forma flammei in nera avolare facit. Non factum diu tamen, redit spiritus, denuoque invitat ad reliquum iter ; et vero terrore insultat, quem se ita tractasse gloriatur, ut intra hoc triduum se quis sit, non sit proditurus. Ita sane : linguæ enim usum ademerat homini. Ubi se collegit mutus viator, ad suos redit loqui nescius : signis agit, quod agit ; spei hinc et auxilii inops ad Collegium nostrum cum sociis pruperat. Montem-Adjutorii nostri suadent, et instantem peregrinationis diem. Paret, et inibi

coram Sacerdote nostro comparet : signis nutibus. D que acta vitæ recenset, ut potis est. Divinæ inanum opem animo concipiat, votis exoret et mente jubetur. Facit impiger, ac una cum sociis, in ipso templo, ut moris, pernoctaturus, quieti se dat. Mox in somno Angelum sibi adstare prospicit : qui leni attacta labia sua contingens, ut linguæ usum recipiat, affatur. Et vero statim, omnibus qui elinguem nove-
 ex mss.

60 Anno MDCVI Ecklingerodam, pagum in agro Duderstadiano, habitabat Andreas Spilner, cum uxore Margareta, rustici. Is vir cum duabus operis sociis egressus, Bremen versus vicinum pagum, ut una simul margam terra erueret ; ingressi specum dum operi instant, ruit superna excavata moles, et hominem illum involvens ruina obruit. Viri socii, opem quam possunt laturi, ad alteram horam laborem omni conatu urgent, quo onere, obrutum exonerent. Caput ut primum hominis, sed sine sensu conspiciunt, reliquo merso corpore, rati vixisse, ad pagum secum adproperant : triste nuntium uxori familiæque rei actæ referunt. Uxor, ut audit, in genua provoluta, in votum animum vocemque resolvit : Virum meque sistam monti Salvatoris, si superstes sit periculo maritus. Inde omnes ad specum. Erunt mox reliquum infossi corpus, deforme, attritum : os in quatuor fissum partes biat, dentes anteriores faucibus ingesserat terra : tergi spina depressione fracta, costæ comminutæ, rupta vesica ; unus animus leniter spirabat inter dolores. Opem negat medicam medicus, et ipsa ars humana despondet, quia divinior jam sese præsentaverat manus : qua factum ut brevi vires collectas persentisceret.

61 Porro autem, ut illustrior divina hæc sanitas humanam falleret opinionem, malum malo excipitur. Pus enim humorque multus in collo collectus, fauces intercludit spiranti ; nec quidquam propius, quam mors altera, nisi et altera adsit persanatio. Certe uxori nec altera spes, quam in altero voto, quod concipit ; duas ex cera caedelas, unam S. Virgini ac S. Valentino, Patronis paganæ sue ecclesiæ ; unam S. Salvatori, in monte jam nuncupato. Audiunt votum, et nemine nec quidquam curante, detumescit tumor, pus abiit. Instat peregrinationi sacer dies Pentecostes, annuus Montis-Adjutorii. Fulcris ergo duobus nixus Andreas, reptare occipit ex pago ; et quatuor bene magna milliaria arreptat montem versus ; tam quidem felici conatu, ut quo propior abest et validior, quo vires, quo animum : quem hic Confessione purgans, rem omnem ex ordine Sacerdoti nostro pandit, una cum socia uxore : et sacra deinde Communione ita sibi redditur, ut stipitibus infirmitatis, fortunæ, et sanitatis divinæ testibus, pro anathemate depositis, pedibus eodem ipso die (instabat undecima hora cum monti valediceret) eadem milliaria quatuor terens, ad proprias aedes, integer viribus et gaudio plenus, revererit. Nil postea, in eisdem suis ædibus narrat eidem Sacerdoti se invisenti ; oïl animæ suæ exoptatus accidere potuisse, eo quod sibi visus sit hac ruina æternam mortem evasisse ; unicam equidem hanc, dum mole terrena sepultus jaceret vivus, cogitationem identidem recurrisset : O hominum miserrime quid iudici tui responsurus es ? in æternum gratias tanti accepti beneficii loco rependere necesse est.

EX MSS.
pueri crus
fractum re-
integratur,

A 62 Anno MDCVIII, mulier quaedam nomine Catharina Henle Calmerodensis, filium habuit annorum quatuordecim, nomine Joannem. Hic cum in curru incidisset, tibiam fregit, quæ tentatis omnibus remediis, nulla arte poterat consolidari: Ergo humana ope desperata, ad divinam confugit, piæ feminae hortatu, quæ se per quietem sibi visam fuisse moneri asseverabat, auxilium a monte Adjutorii S. Bonifacii meritis esse expetendum. Vovet igitur mater, si filii crus pristino reddatur vigori, se cum filio, Confessionis et Communionis gratia, ad montem Auxiliarem iter suscepturam; cerceumque anathema, beneficii præstiti monumentum, D. Bonifacio suspensuram. Hoc voto nuncupato, vulnus pueri obducitur, ossa consolidantur, pes redintegratur, ut nec vestigium lesionis cicatrix remanserit: itaque feria II Pentecostes, mater cum filio votum solvunt; Confessione facta et sacra Communione sumpta, ceratum pedem publice S. Bonifacio suspendunt.

Eadem religio
confirmatur,

63 Anno MDCCX emicuit in monte, cui ab auxilio nomen est, multo major populi religio ac pietas, quam annis præteritis. Videre enim fuit, non solum hujus patriæ maximo numero, ad promerendas Indulgentias, diversis temporibus anni accurrentes; sed insuper summæ dignitatis viros, longissimis itineribus, vario anathematum genere cunctos, ad sacra hujus loci adyta, cum maxima ædificatione aliorum, properantes. Quod quidem hoc tempore singulari Dei beneficio adscribimus, cum proximis in locis, sacram hunc montem ambientibus, hoc ipso anno pestilens Calvinistarum lues propagata fuerit: unde hujus populi crescenti religioni promovendæ, aptissimum contra tantum virus a Deo transmissum alexipharmacum arbitramur. Neque divina bonitas tantæ pietati suum subtraxit auxilium: siquidem aliquot evidentibus miraculis, veluti certis fidei Catholicæ divinæque misericordie testimoniis, celebritatem hujus loci, frementibus licet hæreticis, illustrare voluit; quibus omnibus enarrandis, ne molestior sim; pauca hic annotasse suffecerit.

illuminatione
cæci,

64 Fuit unius pagi, huic urbi fere proximi, Westhansen nomine, incolæ Georgius Schuler. Is utroque oculo brevi tempore orbatus. Uxor, ignara consilii ac remedii humani, confugit ad caeleste, ad certam videlicet hujus montis opem, voto se suumque maritum obstringens, occasione proxima in hoc sacro loco se sistendi, si Deus succurreret. Res admiratione digna! Postridie quam roverat, licet aliqua tanti mali vestigia ad miraculi certitudinem relicta fuerint, integram tamen oculorum sanitatem recepit: pro quo beneficio uterque, præmissa Confessione ac divini Pabuli sumptione, i. gentes hoc loco gratias egerunt. Alins, ex diocesi Hildesiensi; morbo gravi ac periculoso laborans, quem medici ob perpetuum fluxum humorum fistulas appellare solent, postquam jam magnam in medicos pecuniam, vulneris sanandi causa, nequidquam consumpsisset; voto ad hunc sacrum montem emissio, non modo fluxus retardari coëptus est; sed insuper integra valetudo pedis subsecuta est. Quare ut se tanto gratiorem erga benefactorem suum ostenderet, annuam protectionem ad eundem locum vovit....

et pedis fistu-
losi curatione:

65 Clarius adhuc ejusdem montis in homine perditio eluxit præsidium. Is temulentus e popina egressus, repetiturus adhuc eodem vespere penates, vix medium iter emensus, obruitura tenebris noctis. Mox in livio hærentem invadit e dumis exiliens lupus, cu, quod verius est, demon ipse: cum quo multis horis irritò conatu luctatus, misere vapulavit; cujus rei non exiguum fuit argumentum,

quod mane pronus in terra repertus, tantum ore ac ventre frigoris hauserit, ut vocis ac pedum usu destitutus penitus videretur. Ultimo, cum jam triduum jacuisset a suis et ab aliis desperatus, non sine divini Numinis instinctu, supervenit ex nostris Patribus unus: qui misero, post exceptam Confessionem, persuasit, ut caelestem montis Adjutorii opem invocaret, cum humana negaretur. Acquiescit is monenti. Quid multa? postridie venienti Curioni illius loci, ut porrigeret sacram Eucharistiam, præter omnium expectationem, ad omnia postulata, jam non nutu, sed plena voce respondit: imo refocillatis per sacram Synaxin animæ viribus adeo sibi restitutus fuit, ut eadem die ad vicinam urbem profectus, sua negotia sit prudenter executus.

66 In genere conversionum ad fidem et meliorem vitam, Mons Adjutorii uberrimam nobis materiam subministrat, quem Deus in hæc partibus, ob maximam frequentiam Sacramenta salutis obeuntium, veluti caeleste quoddam pharmacopolium delegis-e videtur, ex quo omnis generis amuleta ac antidota, contra quasvis animi pestes, homines afflicti deposcant. Confirmat æstimationem sancti Montis summa frequentia languidorum, non tam corpore quam anima, quos Dei bonitas in gravibus tentationibus solatur spe certæ salutis, in hoc loco obtinende. Argumento esse potest mulier una, ex remotis Saxonie locis oriunda, quatuordecio minimum miliaribus frustra novi Evangelii buccinatores suis mellitis ac blandulis verbis meleri conati sunt. Verum tandem in hoc monte medicinam, pro omnibus animæ suæ vulneribus, per sinceram totius anteactæ vitæ Confessionem invenit; cum tanto animæ suæ solatio, ut maximas cum Deo tum spirituali suo medico gratias egerit. Auget hanc æstimationem Deus opt. max. non solum in animis Catholicorum, verum etiam circumjacentium hæreticorum, variis miraculis, quæ per æstatem anni MDCC ad invocationem sancti Montis, patrata fuerunt. E multis unum aut alterum annotasse suffecerit.

67 Fuit Adolescens quidam, ex Eichsfeldia oriundus, qui anno fere integro tibias habuit inflatas, ad quarum tumorem gravis postea malum accesserat, videlicet sacer ignis, ut vocant. Quod malum intra breve tempus, frustra consultis chirurgis, in tantum excrevit, ut spes omnis curationis in sola sectione posita videretur. Desperato saluti fuit devotio in hunc montem sacrum: nam voto emissio brevi pes sanari coëpit, ut illud sanis tibiis exolvere illumque suum gratum animam caelesti epulo reficere potuerit. Eadem pietas mulieri, quæ octo septimanis beneficio oculorum destituta fuerat, oculorum lumen integre restituit. Majorem admirationem peperit hominibus unius ex discipulis nostris curatio, per votum hujus sacri montis adeundi collata. Illic ubi Epilepsia correptus, ubi in domum paternam reversus fuit, morbo ingravescente, spes indies omnis longioris vitæ abjicitur. Evocatur Sacerdos noster ad Confessionem ægroti excipendam. Sollicitis demum et anxiiis parentibus de salute filii, suadet noster votum ad hunc montem sacrum. Mater filii, concepta in Deum huncque montem auxiliarem fiducia, non solum salutare consilium acceptat, sed insuper ipso opere complet; respicit Deus affectum maternum, ejusque filium; præter omnem expectationem, in pristinam sanitatem restituit, adeo integre ut ab illo tempore nullæ consuetæ morbi reliquæ recurrerint. Prætereo plures qui e vicinis remotisque locis, etiam hæreticis, divinitus admoniti fuerunt peregrinationem ad hunc sacrum locum sascipere, divinam opem rebus ad-

D
item paralysia
a demone in-
ducta,

et multiplicis
morbi in una
muliere.

E

F
Curantur ig-
nis sacer,
epilepsia,
cæcitas.

versis

A versis adesse senserunt. Hisce tam variis tum corporis tum animæ beneficiis, dici vix potest, quantopere animi omnium Catholicorum, qui in his borealibus regionibus commorantur, ad hujus tam salutaris montis cultum ac reverentiam inflammantur.

diuturnus morbus,

68 Anno MDLXI, in eodem monte civis quidam Heiligenstadianus salutem corporis invenit, cum diu ex gravi morbo decubisset. Nam familia ipsius, ipso die Pentecostes, sacris Mysteriorum apud nos vacante; ipse domi solus sensit sibi injici a prandio Montis adeundi desiderium, sacramque inibi die sequenti Mensam adeundi. Ergo suos domum reversos obtestatur, ut se viæ comitem assumant. Illi negant posse eum quinque minimum horarum iter conficere, qui nec parochiam vicinam adire potuerit. Sed pervieit tandem constantia: in viam se dat, et quo longius ab urbe progreditur, eo sibi magis confirmari vires sentit; donec monte ipso superato, Sacrisque munitus, pristinis viribus omnino restituitur.

B

et alia mala complura.

69 Anno MDLXII, ad sacrum Adjutorii montem concepta vota, salutis fuerunt pestifera lue infectis: unus ab hydropo convaleuit. Civis Heiligenstadianus amissæ vocis usum recepit; dumque ibidem ex voto conscientiam explicat Sacerdoti, vocem sibi clariorem redire sensim expertus est. Tres in furorem acti, votis suorum mentis sanitatem receperunt. Mulier quidam in puteum se præcipitem dederat: quam maritus et mente et membris sanam ex eo extraxit. Alia, cum effectum e cera pedem vovisset, qui ex pede graviter laborantis malum depulit. Anno MDLXIII cum quidam supplicantium turbis se aliquoties miscuisset, nondum fidei lumine illustratus; tandem subortis dubiis de religione, ob miracula quæ ibi a Deo patrari vidit, illuminatus est: quod idem pluribus evenire solet. Ad eundem montem cum non nemo voti solvendi gratia contenderet; ubi ad radicem montis pervenit, sublatum humeris grave saxum, corporis affligendi causa, ad verticem usque deferret: idemque voto exsoluto, ad locum unde sustulerat refert: et quavis aliquoties sub onere fatiscens, animo et viribus deficeret; resumpto semper spiritu non cessat oneri. Præstiterunt autem hæc Adjutorii montis exercitia nuxilium toti Provinciæ. Cum enim illa in eo vigerent, incideretque gravissima tempestas, cælum fulmine arderet, nubes disruptæ fragore suo et imbribus exitium omnibus minarentur; manserunt nihilominus vicinæ segetes intactæ, subversa tantum casa una vel altera rusticana; cum in contermina Thuringia et Hassia, non solum agris illata damna, hominum et pecorum greges suffocati, sed etiam pagi, arces et oppida si non prorsus subruta, sic tamen proruentium aquarum impetu labefactata et convulsa, ut accepta clades multo steterit. Anno MDLXIV cuidam ex occulto vitio adeo intumuerat crux ægrum, ut etiam scipione fultus vix incederet. Hic emisso voto, maximo cum labore et difficultate, adrepit ad montem Adjutorii, offert ceram in modum cruris affecti formatam, et sanatur.

C

*Gratiendi facultas red-
uitur*

70 Anno MDLXXI, quidam ex patria Fuldensi, cum duabus grallis humero impositis alacer ad montem venit, easque e tholo templi posteriore suspendit: quem videns Sacerdos noster, ad se vocatum, invenit virum mediæ ætatis, viribus membrisque corporis bene constitutum ac validum: hunc rogat, qua de causa cum grallis ita lætus accurrat: respondet Peregrinus (Henrico Fell ei nomen est e Buchonia) Rem ipsam loquar, sed paucis. Biennio toto consistere pedibus nequivi; cum vero de sanitate recuperanda desperata non

superasset remedium, ad aures et mentem venit, votum esse faciendum ad hunc locum. Vovi peregrinationem, et sanitatem recuperavi. In hujusce rei testificationem, ecce tibi quos attuli merum pedes ligneos, e tholi convexo suspensurus, in perpetuam prodigiosæ rei, a Deo opt. max. impetratæ memoriam. Deo laudibus datis, Sacerdos ad beneficium hoc grato animo recolendum ipsum est hortatus. et ad oblationem conceptam dimisit. Postea vero Sacerdos idem, cum dictas grallas, aliis præsentibus, accuratius dispiceret; notavit eas inferne ferro, sed bene attrito esse obductas (sic enim in mali desperati signum infirmus fieri curaverat) quod non parum celebre reddit miraculum; ut et illud, quod tredecim milliaria germanica e Buchonia pedes, deportans humeris grallas ligneas, sine defatigatione confecerit.

D
*EX MSS.
biennium de-
bili;*

71 Alii quoque ægri, quorum plerique a medicis desperati fuerant, hoc anno, in hoc loco divinitus sunt adjuti. Fuit qui capitis molesto morbo laborarat; duo alii brachiorum malo, alii duo pedum; una lateris et cordis tremore; tres aliæ pectus desperata pressura vexatæ fuerant: hi omnes voto edito, ad locum hunc miraculis celebrem, divinam senserunt opem; ut ipsi cuidam e nostris Sacerdoti, post Confessionem peregrinationis eorum causam obiter quærenti, confessi sunt. Ad annos quidam triginta cum brachium gestasset aridum, a quo die et anno ad montem hunc solet itare, nihil sensit amplius molestiæ.

*et varii morbi
curantur.*

E

72 Anno MDLXXVIII, nostrorum alicui (Magistro Joanni Riehler) insolens quidam pertinaxque dentium dolor per aliquot dies nullam quietis partem indulserat: jamque tumore maxillarum malum, sævitiam suam prodens, adeo hominis faciem deformaverat, ut vix a nobis agnosceretur. Is igitur cum hujus loci, tot jam retro seculis miraculorum magnitudine juxta ac multitudine incliti, fama inductus, suo quoque malo hinc medicinam petendam censuisset; cum in rem primam suam peregrinationem, ad gratias adjutori suo habendas obtulit. Nec fefellit medicus: vix enim hoc suum vel votum vel propositum animo conceperat, cum ecce tibi secundum hæc illico suppuratio fluere, maxilla detumescere, omnisque abscedere cœpit dolor, nihil deinceps molestiæ exhibiturus.

*Lenitur odon-
talgia,*

73 Miles quidam, nomine Wilhelmus Flinsberg, alias Messerschmit vocatus, in bello contra Danos, vulnus sub ala dextri brachii acceperat, quod chirurgus quidam castrensis eatenus curarat; sed per tussim rupta cicatrice recruduerat, ut sanari denuo nequiret, sed continuo biaret, et spiritum velut per os emitteret ac reciperet. Vulneri ergo huic aptam quandam argenteam fistulam fieri curarat miles, quam multis annis gestabat, et alternis diebus novo emplastro fovebat. Contigit vero quod metu cujusdam Officialis bellici seu Magistri Equitum Mulhussii, quod est nobile oppidum Thuringiæ, commorantis fugere debuerit, veneritque ad pagum Friede: ubi ab hospite persuasus fuit remedium malo suo in monte Adjutorii quærere. Quod consilium secutus, hieme per altas nives montem conscendit, eo effectum, quod fistulam deposuerit, et intra octo dies a tabido vulnere perfecte curatus sit, relicta solum tenui cicatrice. Unde ad Catholicam fidem conversus, hoc miraculum perpetuo, etiam apud eos qui ingratis illud auribus audiebant, prædicabat. Cauponariam deinde, primo Gesmariæ, postea Bickenredæ exercuit. *Totius ejus rei gestæ testem veracem superesse, ait P. Mullerus in suo libello; paucula deinde alia recenset, quæ non ex Annis vel Historia Collegii, sed aliunde accepisse videtur: ex quibus ultimum solum commemoro...*

F
vulnus incurabile solidatur

A 74 Dominus Sebastianus Schmet, Senator et Camerarius urbis Mulhusinæ (qui speciali Dei gratia illustratus anno MDCL ad Catholicam fidem conversus, et absoluto ætatis suæ anno septuagesimo feliciter, ut speramus, obiit anno MDCLIII) tanta vertigine capitis laborare cœpit, ut sæpius in platea publice ad ædes civium saxo insidere coactus fuerit. Igitur votum ad montem Adjutorii concepit, et in Vigilia S. Jacobi duos filios suos DD. Sebastianum et Christophorum eo ablegavit; quos ipse die altero insecutus est, et a malo infirmitatis suæ perfectissime liberatus est, ut nihil inde molestiæ amplius senserit: tulitque vel ipse posterioribus annis singulis, vel per alios misit ad sacrum hunc montem oblationem suam. *Post hæc et similia miracula gratiarum, referuntur deinde aliquot miracula divinarum punitionum contra derisores, ex quibus duo supra memoravi, addo nunc duo alia.*

B 75 Anno MDXCIX, juvenis quidam Lutheranus, immixtus Catholicis, quos identidem ridebat, sacrum hunc montem conscendit: cumque ad fontem a S. Bonifacio cognominatum et excitatum (ut ferunt) pervenissent; Catholici magna pietate de fonte hauriebant ac bibebant; cum et irrisor accedit, et aquam haurire vult. Mira res! Aqua, quæ persiphunculum continuo effluere solitabat, actutum hæret, ut nec guttam dimitteret. Quod dum Catholici viderent, et ob præsentem Dei vindictam irrisorem reprehenderent, quod et aqua ipsum fugeret; juvenis animo vehementer consternatus, nullum verbum ad defensionem sui proferens, instar bovis muti abscessit. Quo recedente, aqua iterum fluere cœpit, non sine admiratione Catholicorum, qui in devotione sua roborabantur.

Calvinianus Ministellus 76 Anno MDCLIX, feria secunda Pentecostes, Minister Calvinianus ex vicino oppido, cum aliquot civibus hunc montem, non devotionis, sed curiositatis causa, quo Catholicorum Sacra observaret

ac rideret, conscendit. Cum ergo in processione circa templum (ut moris est) Venerabile Sacramentum sub umbella a Sacerdote gestaretur; Verbi-minister ille in has blasphemias voces auditus est erumpere; Ecce ibi venit diabolus: et iterum; Nonne hoc opus est diaboli? Finita processione, ipse solus, sine comitibus quibuscum venerat, domum volens repedare, ex monte descendit. Sed justus Deus blasphemum hunc impune haud permisit abire. Nam cum et reliqui, paulo post ejus tergo inhærentes, monte descenderent; Pastorem suum juxta Lapidicinam (quod loco nomen) humi jacentem, velut epilepticum aut apoplexia tactum reperiunt. Ergo inelamant eum; Domine Magister, quid hoc rei? quomodo infortunium istud accidit vobis? Sed nil responsi aliud ab eo obtinent, quam: Ah, ubi est Mons Adjutorii? Ubi est Mons Adjutorii? quod pluries repetivit. Cum igitur concives ejus vidissent, eum se nec loco movere nec surgere posse, illum humeris suis curru impositum domum reducerunt: ubi diu pluribus medicamentis usus, cum jam vires sufficientes se recuperasse putaret, quo suggestum pro habenda concione posset conscendere; ascendit enim quidem circa festa Natalitia; sed concionem adorsus, tam languida, in concinno et insipida verba protulit: ut Consul ejus loci, per publicum apparitorem, de suggestu illum rursus descendere mandarit. Infirmitas vero illa ad mortem ejus perduravit, quam anno sequente MDCL, ex juxta Dei punientis vindicta, obiit. Plura utriusque generis exempla afferri possent, quæ singulis annis et adhuc dum contingunt, si sumptus et studium adhiberentur, ad ea publicis tabulis consignandum. *Atque hic finem habet ultimum ad me perlata de istis epistola, data die v. ejus Maji, quo absolvenda erat horum Analectorum impressio, sic ut plura ex annis hisce postremis non potuerint expectari: sed nec est cur plura desiderentur.*

sacra Catholica blasphemans

E

poratysi plectitur.

DE SANCTO FELICE MARTYRE

G. H.

MONACHO FRISLARIENSI IN GERMANIA

C Frislaria, urbs est Germaniæ, in ditione Electoris et Archiepiscopi Moguntini, sed Hassiæ fere inserta, ad Ederam fluvium, ubi S. Bonifacium crexisse monasterium supra in ejus Vita num. 26 legitur. In hoc monasterio professum fuisse S. Felicem Martyrem, scribit Thritheimus lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 287 his verbis: Felix, Monachus Frislariensis canobii (quod dudum alienatum est ab Ordine) vir sanctus, et verbi Dei ferventissimus prædicator, post multa bonorum operum studia, cum Gentibus annuntiaret fidem Christi, ab eis martyrium recepit. Colitur Nonis Junii. Hæc Thritheimus, qui in

Videtur a Saxonibus adhuc paganis casus.

eisdem regionibus vixit et ista scripsit. De vicini Saxonibus adhuc ethnicis et Frislariensium hostibus præclare disserit Serarius lib. 3 Rerum Moguntinarum Notatione 27 ad Vitam S. Bonifacii.

2 Eundem S. Felicem Martyrologiis Benedictinis inscripserunt Arnoldus Wion, Benedictus Dorganus, Hugo Menardus, Gabriel Buehnus, cum Calendario Ordinis Benedictini MS. item Ferrarius in Catalogo generali: sed unum Thritheium secuti omnes: cui, ut jam diximus, videtur posse hic fidere, etiamsi in aliis fastis Germanicis nomen non reperiamus, donec aliunde plus lucis affulgeat.

Nomen in fastis Monasticis.

DE S. GENESIO

COMITE ARVERNIO APUD CLARUMMONTEM

D. P.

Synopsis de cultu, ætate, actis, e Scriptoribus Arvernus.

B onitus, Arvernorum Episcopus sanctus, cujus Vitam dedimus xv Juniorii, creditur usque ad annum circiter DCCIX Sedem istam tenuisse. Huic familiaris fuit S. Genesius Comes, qui

ANTE DCCXL.

deinde et S. Meneleo Menotensi Abbati morienti adstitisse, et ab hujus successore S. Saviniano Abbate traditus fuisse dicitur sepulturæ. Colitur Meneleus xxii Julii, Savinianus xxii Novembris: sed annus

SS. Bonito Ep. et Meneleo Ab. familiares

quo

Officium
habet in
Brer. Ca-
materlen.

sepultus
Combronii

Ex Breviario Capituli Camaleriensis.

LECT. IV.
a
b c
*Puer cecum
illumina.*

claudum
sagitt.

d

Matris aspe-
ritatem
c

miraculo
corrigit,

1

g

5 ecclesias
struit :

i

ك

D
sacrae mor-
tuae et se-
pultae
Combroni

miraculis
claret.

E

k Fulgo Menat, distat Claromonte ad Boream 8
lencis.

DE S. SANCTIO

MARTYRE CORDUBÆ IN HISPANIA

Ex Memoriali S. Eulogii Cordubensis Presb. Mart.

AN. O DCCCL.

Cultus sacer,

Eulogium
Eulogii.

B

Tabula Martyrologii Romani celebrant S. Sanctium his verbis : Cordubæ in Hispania B. Sanctii adolescentis, qui etsi in aula regia educatus, pro Christi tamen fide, in persecutione Arabica, martyrium subire non dubitavit. In Notis addit Baronius : Scripsit ejus martyrium S. Eulogius lib. 2 Memorialis Sanctorum cap. 3, passumque tradit Æra octingentesima octogesima nona, a Christo Domino octingentesimo quinquagesimo primo. Verba S. Eulogii sunt ista : Sanctus vero Sanctius, auditor noster, laicus adolescens, ex Albensi oppido Gallix-Comatae olim captivatus, nunc autem inter militares Regis pueros liber præscriptus, et regalibus annoniis nutritus; in eadem urbe regia, sub eadem professione, Nonas Junias, Æra qua supra, feria sexta prostratus est et affixus. Hæc Eulogius, qui capite 2 præcedenti egerat de Martyrio B. Isaaci monachi, et feria v dicta Æra DCCCLXXXIX passum dixerat, uti et nos tunc retulimus. Quin etiam priusquam suum Memoriale componeret, ipso passionis prædictæ anno, xvii Kal. Decembris, Epistolam, Willelmo Episcopo Pampilonensi mittendam; finiens cum enumeratione quorundam tunc recentium Martyrum : post Isaacum, inquit; Sanctio Laicus, de oppido Albensi, Nonas Junias in hac ipsa Æra, martyriali obitu triumphavit. Laudes ejus referunt Galesinius ad hunc diem, Ambrosius de Morales lib. 14 Historiæ Hispaniarum cap. 6, Joannes Marietta lib. 2 cap. 69, Martinus de Roa de Sanctis Cordubensibus fol. 90 et duobus sequentibus, quæ asserit Joannes Tamayus Salazar se ex Hispanico dicti Roa Latine reddere.

D. P.
Vita a
Martino de
Roa scripta
non attitur,

C

2 Hactenus Henschenius, nostro relinquens arbitrio, an ipsa sic a Tamayo Latine reddita hic addi mereantur. Sed cuncta mature relegens, in longa illa duarum paginarum paraphrasi, nihil omnino reperio substantiæ, quam non complectantur pauca Eulogii verba, et præter quæ nihil habere Roa potuit, quo augmentum assumptum solide amplificaret. Sic regionum puerorum militiam, cui adscriptum Sanctium Eulogius ait, et Tirocinium appellat, Roa nominat opus a Rege Isen inventum, ut juvenes hisce militaribus exercitamentis imbuti, necessitate cogente, facile ad arma properarent, quos ea ætate Doncellos nominabant : addit autem in Notis Tamayus, quod ab his adhuc hodie apud Turcas Genizari conversantur. Dictus erat S. Isaacus : judicem ultro adisse, fidei profitendæ causa, Sanctius ab Eulogio sub eadem professione prostratus et affixus dicitur. Hoc extendens Roa : Regium palam, inquit, remisit stipendium vocæ libera Pseudopropheta oburgavit, quem ariolum, veteratorem, et obscœnissimum dixit men-

quæ solum
est paraphra-
sis verborum
Eulogii ;

daciorum architectum. Hinc longa ingratitude exprobratio, et Christianæ legis quasi eam doceret Sanctius accusatio ab iudice, defensio a Martyre prolixior tentatur.

3 Denique hisce verbis res tota ex Roa a Tamayo concluditur : Cervicibus abscissis evolavit ad Dominum. Corpus e regione urbis ultra Bætum in stipite affixum reposuerunt, donec cum aliorum Martyrum cadaveribus in rogam injectum, et in cinerem resolutum, undas fluminis sacravit favilla. Scilicet de Isaaco dixerat Eulogius vertice plexum fuisse, et quod Corpus post aliquot dies cum ceteris, qui eum imitando perempti sunt, igne crematum et in favillam conversum, deinceps in anem projectum est : de Sanctio autem solum ait, quod prostratus et affixus sit, modum illum supplicii indicans, quantum nobis videtur, quo hodie apud Turcas et Hungaros, rei proditionis, qualis censebatur Sanctius, extenduntur humi, transacto per corpus palo configendi, cum eoque in altum erigendi in longam mortem et crudele spectaculum, quod impalationem illi vocant : cadaver tamen cum Isaaci corpore combustum, recte suspicatur Roa ex prædictis.

et capite
plexum di-
cit,E
qui videtur
obisse im-
palatus :

4 Jam quod Albense oppidum Tamayus in Notis intelligit Albam, quæ et Augusta Elicocorum appellatur a Ptolomeo, a Plinio autem Alba Helvorum ; quamque Brietius postea Vivarium dictam, hodieque dici Viviers affirmat ; id omnino probare non possum, ubi agitur de auctore seculi ix. Tunc enim Vivarium nomen unice notum fuisse probat Gregorius Turonensis, qui lib. 3 cap. 23 non nisi Vivariensem urbem novit : Ado Viennensis in Chronico, Paraciam Vivariensem ; Usuardus ad 1 Maji. Territorium Vivariense ; ac denique paulo post obitum Eulogii scripta Divisio ditionum Lotharii, inter Reges Ludovicum et Carolum, portioni Caroli bis adscribit Vivarias. Ast civitas Albiensis (quæ et Albigensis, dicta vulgo Alby, non modo in veteribus Notitiis reperitur, sed et inter octo provinciæ primæ Aquitanicæ civitates quarta ponitur) identidem a Gregorio appellatur ; et Annalibus Eginhardi pro anno DCCCLXVII Albiensis pagus dictus invenitur. Quæ omnia et multo plura apud Hadrianum Palesium in Notitia Galliarum videri possunt. Ex Albiensi igitur vel Albigensi oppido, scripsisse Eulogium, verosimilius est, etsi litterarum nam librarius omiserit. Civitatulam illud vocat suis Episcopus Constantius, in Epistola ad Desiderium Caudunensem ; et Pyrenæis daplo propinquius erat quam Vivarium, adeoque incursibus Saracenorum Hispaniæ dominantium Maurorum, jam inde ab anno DCCXX occurrat pene toti citius obvium.

dem Vivarii
natus ;F
qui melius
Albus tri-
buitur.

DE BEATO ELSIARIO

MONACHO IN VASCONIA

G. II.

Ex Veteri MS. et Martyrologio Gallicano Saussayi.

Nomen in
fastis

Exstat per vetustum S. Savini monasterium, Ordinis S. Benedicti, de Levitania dictum; in diocesi Tarbensi, ac Principatu Bigorritano, ad montes Pyrenæos situm; in quo monasterio asserit auctor Gallicani Martyrologii Andreas Saussayus, haberi vetustissimum Martyrologium MS. abhinc circiter quingentis annis exaratum in pergameno, ex eoque verbatim fidelissime sumpta aliquorum Sanctorum ad Gallias spectantium, non ita cognitorum, nomina, inter quæ ad dictum v Junii notetur festum B. Elsiarii. De hoc ergo in Supplemento sui Martyrologii ista scribit: Eodem die v Junii, in monasterio S. Savini de Levitania, super Pyrenæos montes, S. Elzeari Monachi et Confessoris, ibidem annuæ sollemnitatis (quæ hodierna est) officio celebris. Hæc Saussayus, qui videtur omnia ex dicto monasterio accepisse, eique fidendum esse, licet in Fastis Monasticis non reperiatur talis Sancti memoria.

2 De monasterio S. Savini in valle Levitonica agunt Sammarthani, tomo 4 Galliæ Christianæ pag. 818 :

proferuntque diploma Raimundi Comitis Bigorritani, anno MCCCXV de prædiis suis et aliis bonis hereditariis donantis locum, ubi S. Savini corpus jacere sine dubio cognoscitur. ut ibi monasterium et Monachi, sub Abbate regulariter degentes, in perpetuum durarent.

3 Antiquior nihilominus notitia ejusdem ipsius loci habetur in Constituto Ludovici Imperatoris, ad annum MCCCXVII; ubi inter quinque Monasteria Vasconiæ ultimum censetur Monasterium S. Savini, ex judicio Carolæ Coite in Annalibus Francorum, una cum aliis XXXVI pertinens ad eorum classem, quæ Regi nec dona nec militiam debebant, sed solas orationes; eo quod prædem a Soracenis destructa, ipsiusque Ludovici impensis utrumque restaurata, nec opibus ad militiam donaque, nec etiam ad sola dona satis abundabant. Interim verosimile mihi apparet, S. Elsiarium, post monasterii restorationem floruisse; atque adeo eundem posse Benedictinis adscribi, quorum nunc locus ille est; etsi ignoretur an etiam a principio fuerit.

NOT. 25

PIIS MANIBUS

CELISS. ET REVERENDISS. PRINCIPIS

FERDINANDI

FURSTENBERGII

EPISCOPI PADERBORNEN. AC MONASTERIEN. etc.

DE SANCTORUM ACTIS OPTIME MERITI

F

C

Si benefactis, ut fama apud homines, gratia apud Deum extenditur, etiam prorogaretur mortalitatis hæc vita, hac Tu etiamnam, Munificentissima Anima, nos Te fruere. Sed ita visum est supremo rerum humanarum Arbitro, ut illis laboriose multiplicandis tempus breve. fructibus eorumdem jucunde percipiendis nullus terminus esset. Nos quoque ad suam similitudinem factos Creator voluit eandem qua possemus tenere regulam, et beneficiorum cum tempore diffluentium memoriam conservare perpetuam. Hoc quam æquum sit, Gentilitas quamvis cæca cognovit. Ut enim Gratias nullo ætatis fluxu marcidas, simul et immortales habendas benefactoribus, doceret; juvenelas Charites, et Deas finxit. Hinc sit, ut quotquot in prolixo Sanctorum Acta illustrandi stadio decurrimus ac porro decursuri sumus, nunquam possimus non esse memores Tuorum in nos collatorum beneficiorum; neque horum tantum, sed eorum quoque, quæ fueras eodem collaturus, si diuturnior Tibi vita in terris fuisset. Quamquam nec cum hac quidem videris nobis desiisse bene velle ac facere; sed affectum istum Tuum etiam de cælis, quibus Te receptum confidimus, derivaturus in opus, quondam Tibi tam carum, aliis quoque inspirando benevolam beneficiumque ad ejus promotionem affectum. Novæ hujus erga Te obligationis nostræ ut aliquod ad posteros monumentum extet, Nomini Tuo inseribimus novi operis partem unam; Acta scilicet Sancti tui in Paderbornensi Episcopatu decessoris Meinweri, etiam nunc inter nos viventi Tibi oppignorata, quando ipsa cum originariis codicibus diligenter collata; et observationibus eruditè accurate illustrata præcurrere, lente apud nos procedenti Junio voluisti, quo levior nobis labor foret. Ergo etiam in hoc beneficium Tuum in opus Sanctorum animum gratanter agnoscimus, et agnoscences

noscentes reddimus quod commodasti; reddentes autem præsumimus supplicare, ut qua apud Divum ceterosque Sanctos et Sanctum Sanctorum polles gratia, obtineas nobis nosque secuturis feliciter operis reliquum perlicere. ac tandem in eorum Tecum Societatem recipi, quorum erudere et illustrare conamur ipsis bene faventibus monumenta.

DE BEATO MEINWERCO

EPISCOPO PADERBORNENSI IN WESPHALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Vita, Auctorisque ætas, et Beati cultus.

ANNO MXXXVI.

Browerus,
inter Sidera
Germaniæ,
Vitam ex MS.
daturus,

B

Christophorus Browerus, Societatis nostræ vir eruditus, ac variis lucubrationibus in lucem datis orbi notus, Treviris abiit anno MDCXVII, intentus excudendis quos composuerat ejus Diocesis Annalibus; anno autem prius quam moreretur, Veterum MSS. beneficio, in unum volumen collegit varias Sanctorum Germanicorum Vitas, jam inde ab anno MDCXIV publicæ luci paratus, sicuti, ex Dedicatoriis cuique præfixis apparet; titulumque volumini isti hunc fecit: Sidera illustrum et sanctorum virorum, qui Germaniam, præsertim Magnam, olim gestis rebus ornarunt. Eos inter quam merito collocaverit sanctæ ac venerabilis memoriæ Episcopum Paderbornensem Meinwercom, ex ipsa Dedicatoria apparet, xxvi Augusti inscripta Theodoro Furstenbergio, Principi et Episcopo Paderbornensi, nostri in sua Urbe Collegii munificentissimo Fundatori, sic illam exordiens:

Meinwercl
insigne elo-
gium præmi-
sit.

C

2 Ut rara Phoenix avis, et non nisi quinto quoque seculo ex rogo suo renascens, Indiæ vicinitatem et cedrina nemora in Libano permeare dicitur, et vix se credere oculis mortalium; ita ætatum certis intervallis, Dei optimi parentis summo beneficio, viri quidam heroicis virtutibus excellentes, humani generis commodo exoriri, et tamquam Phœnices rari apparere solent; qui vel Ecclesiæ præclare consulant, vel Rempublicam, cum laude et multorum insigni utilitate, feliciter et tranquille gubernent. In his ego Meinwercom numerare non verear, ornatissimum cum aliis virtutum insignibus Paderbornensis Ecclesiæ Pontificem; tum hoc supra ceteros omnes, qui multis retro annis eum antecesserunt eximium, quod civitatem et sedem, quam templo exusto nactus erat inopem et afflictam, sic opibus ac operibus ornarit, ut, quod de quodam dicitur, ex lateritiis fecerit marmoream, id est, ex lutea et rudibus immersa, cultam et splendidam. Sed Clerum, quem censa mediocre et exemplis ac disciplina propemodum nactus erat orbem, idem quoque locupletavit, non solum vectigalibus, sed Bustorpiano a fundamentis exstructo fundatoque novo Collegio auxit; quin et Cluniaco ab usque Burgundia, præclaris morum institutis ad se vocatis Monachis, et per amplum cum basilica iis constituto domicilio, omnes suos juvit, rarissimis pietatis exemplis. De populo quid dicam? ejus ut salutem tueretur et tranquillitatem, mœnibus oppidum cinxit, leges civibus optimas dedit, stipe multa et liberalitate egentium inopiam sublevavit. Jam etiam de litterarum studiis et optimarum artium cultu num tacebo? cum Meinwerco ætate Paderbornensis Clerus gymnasium habuerit, præstantium ingeniorum laude et doctrinarum usu florentissimum. Denique, ut in pauca rem conferam, Meinwerco is Sacerdos et Episcopus fuit, cujus opera, studio, munificentia, pietate, et religione, perfectum est, ut

ibi morum barbaries et agrestis hominum austeritas olim domicilium collocarant, istuc virtutis cultus, et humanitas eruditioni juncta, mutatis quasi sedibus, commigrasse videretur.

3 Hæc encomia omnia, quam in se magna, tam in Meinwerco vera esse probabit Vita, præ manibus hic sumpta. Prius eam publicavit ipse Browerus, ex Authenticis manuscriptis, ut ait; ab eoque acceptam Vitis Sanctorum a Surio collectis inseruerunt tertix editionis, Surio jam mortuo, curatores Carthusiani Colonienses anno MDCXVIII. Simile MS. ipsi etiam (ut existimo) Browero visum, accepimus nobisque acquisivimus aliis libris repensis ex Collegio Paderbornensi; Membraneus is Codex est, continens primo Dithmari Chronicon, in anno MXVII desinens, et multo quam quod editum habetur perfectius; deinde Vitas Sanctorum, Hidolphi Archiepiscopi Trevirensis, xi Julii; Severi Presbyteri Viennensis in Gallia, xviii Novembris; Margaritæ Hungaricæ, xxviii Januarii; Romualdi Abbatis, vii Februarii; Hugonis, Episcopi Licolnienensis, xvii Novembris; Morandi, Monachi in Sautgovia, iii Junii; Popponis Abbatis, xxv Januarii; Hildegundis Virginis, xx Aprilis; Wernheri pueri a Judæis occisi, xix Aprilis; Arnoldi sub Carolo Magno Sanctis adscripti, xviii Julii; atque Magistri Alberti Magni, xv Novembris. His subjungitur Vita Meinwerco Episcopi Paderbornensis, quam sequuntur Acta S. Heymeradi Presbyteri, xxviii Junii; et S. Edburgis Virginis, xv ejusdem. Hinc discimus jam olim habitam rationem Meinwerco, tamquam inter Sanctos, aut saltem Beatos connumerandi. Et quoniam, duobus prioribus exceptis, ceteri omnes, (quorum Vitas partim jam dedimus, partim daturi sumus) aut cœvi ipsi Meinwerco fuerunt, puta SS. Romualdus et Poppo, Abbates; aut uno alterove seculo posteriores (nam Albertus usque ad annum MCLXXX vixit, Wernherus septimo post anno martyrizatus est) videtur nobis auctor istius collectionis, ex comparatione tali voluisse illustriorem Meinwercom facere. Interim vero ex ultimo nominatorum ætate monemur, quod codex hic noster, ut ut antiquus videatur, ultra seculum XIV æræ Christianæ extolli nequeat.

Codex antiquus Sanctorum Vitis ipsam interse-

ruit

E

ante annum 1300.

F

4 Brower editionem, ad autographum recognitam, recudere se professus anno MDCLXXXI, amicus noster, Adolphus Overham, Monachus dum vivit Werthinensis, hoc imprimis præstitit, quod locorum et personarum nomina sæpius a Browero levigata, antiquæ suæ formæ reddidit; et post expensa Broweri Scholia, copiosissimis Notis omnia illustravit, quas magno nobis usui fuisse libenter profiteamur: sed quod autographum ipse appellat, eo sensu quo ipsiusmet Auctoris manu scriptum aliquid significatur; adversabuntur menda quedam, haud facile ex auctoris non ineptissimi calamo profluentia, satique librorum incuriæ imputabilia, æque in ipsius MS. atque in nostro occurrentia: ut, cum num.

Eandem post Browerum recudit Adolphus Overham ex eodem MS.

notissima,

A notissima, qualis posteriori loco est festum S. Gregorii. Si autem hoc solum velit Adolphus, se usum eo ipso scripto, unde Browerus Vitam edidit; non repugnabo, sed tam illud quam nostrum ex uno eodemque originali transcriptum fuisse dicam; hoc excepto, quod Caput v, vi, vii et viii, quibus continentur possessiones a privatis persanis acquisitæ sub Meinwerco, absint a nostro; sicuti etiam ab eodem nostro absunt Decreta Synodi Saligenstodensis, ad calcem unius Codicis reperta, et Capiti apud nos xii a Browero inserta, præter mentem Auctoris. Hic vero non solum liberaliter usus est Dithmari prædicto Chronico, et S. Godehardi Hildesheimensis Episcopi atque S. Heimeradi Vitis, eodem quo illi obiervnt seculo xi scriptis; sed etiam Chronico illo Magdeburgensi, quod manu antiqua exaratum in membranis habemus usque ad annum MCLXXXVII, laudotum in Paralypomenis nostris ad Catalogos Pontificum, ubi de Gregorio I^o num. 2, et sequenti die magis laudandum in Analectis Norfertiis cap. 4. Hinc non inepte vitemur argumentari posse de ætate Auctoris, eamque ad seculum xiii remove: propinquiores certe ipsius Meinweri ætati credere non sinunt Chronographica quædam menda, huic operi inspersa, nec aliter facile excusabilia.

compositam
seculo 13

B
Auctore anonymo.

B Adolphus suas in illam Vitam Notas orditur ab Auctore, quem fatetur et passim appellat Anonymum: nam Cœnositæ, inquit, Paderbornenses, majorum quidem traditione affirmant, a suorum Præsulum quopiam res gestas conditoris sui litteris consignatas; sed urbes inter Græciæ citius convenerit de Homeri patria, quam inter eos de Auctoris hujus nomine. Ejus ergo ulterius querendi cura dimissa, satis habeo utcumque definivisse ætatem; quam similiter indefinitam Adolphus reliquit; et transco ad cultum, titulumque Beati, in eo fundatum. Titulo hoc nullus quidem antiquorum usus invenitur; sed venerationis religiosioris argumenta ab annis trecentis habentur ea, quæ pro Beato semper cultum probant, inter Sanctorum Vitas (ut diri) descripta. Eo ergo, aut etiam Sancti titulo usus sine scrupulo est primum Browerus, non solum in fronte libri notans B. M. id est, Beatæ memoriæ; sed per singulas paginæ superne notans de Sancto Meinwerco. Tertia editio Surii, nomini ubique præfigit B. quod sequitur noster Nicolaus Schaten in suis Annalibus Paderbornensibus, quorum primam partem obstetricante post auctoris mortem P. Joanne Kloppenburgio nuper editam accepimus, alteramque propediem expectamus. Idem facit Theodorus Rhay, inter illustres Animas Juliæ, Cliviæ et annexarum Provinciarum, encomium B. Meinweri texens, eumque subinde etiam Sanctum appellans; quod similiter et absolute fecit Joannes Velde, in Annalibus Westphalicis necdum editis. Præ istis autem omnibus censeretur debet prælaudatus Episcopus Ferdinandus, inter Monumenta Paderbornensia, prosa versibusque illustrata, Beatum appellans; et hoc tantæ auctoritatis exemplum atque mondatum, merito sequi se posse credidit Adol-

Titulus Beati
probatur non
tam ex Aucto-
ribus recentibus,

C

phus Overham, Vitam ipsius Principis jussu recudens. Idem nos etiam hic sequemur, productis tamen prius, siquæ illos movisse potuerunt ac debuerunt, argumentis.

D
Auctore D. P.

6 Primum censeretur potest honor defuncto impensus a successore Rothone anno Episcopatus xv, Christianæ æræ MCLVIII, quando dedimus, inquit, vas argenteum de Decimis Episcopii nostri in Wilgadessun, triginta solidos singulis in posterum annis, de quibus continuum lumen ad sepulcrum venerabilis Domni Meinweri Episcopi, prædecessoris nostri provideatur; et in Anniversario depositionis ejus et nostro, Fratribus (Abdinghoffensibus) caritas in nostræ commemorationis memoriam administretur. Secundum est translatio corporis, asservatæque inter sacra Reliquiæ. Nam Bruno Fubritius, qui anno MDLXXII Catalogum Abbotum Abdinghoffensium scripsit, factus ipseniet eorumdem successor anno post septimo, vitæ, compendia perstrictæ, hæc addit: Postquam venerabilis Patris, ac æterna memoria dignissimi Fundatoris nostri, Domini Meinweri Episcopi corpus cccxl annis in crypta quieverat; laudatissimus et meriti-
tissimus Abbas Conradus Allenhausen, altiori illud dignans loco, transferri fecit in medium Chori, anno MCCCXXXVI in festo S. Marci Evangelistæ. Browerus eidem eminentiori tumbæ, ante annos aliquot (puta sub initium præsentis seculi), incisum ait fuisse tale Distichon.

quam fundatione lampadis ad sepulcrum an. 1048

et Corporis elevatione an. 1376.

E

Hic lapis, ad speciem Meinweri sculptus, eundem, Plurima qui Christi fecit amore, tegit.

7 Fui ipse anno MCLXXX Paderbornæ, ut Celsissimo Principi atque Episcopo Paderbornensi ac Monasteriensi, Ferdinando Furstenbergio, offerrem tres primos Tomos Maji, ipsi duabusque ejus fratribus dicatos. eaque occasione vidi tumbam, qualem in Gamansii nostri Schedis legeram, inter candelabrum majusque ostiæ erectam ad quatuor fere pedes. Consideravi etiam Tumbæ latera, variorum Sanctorum imaginibus pictis ornata, interque eas (ut Gimaasius annotarat) tertio pictum Meinwerum; ubi in fronte quidem ipse cernitur in habitu Episcopali, offerens Christo in aere apparenti templum biturritum; quod similiter facit ad pedes pictus, cum templo triturrato; in latere vero dextro, inter SS. Henricum atque Kunigundem consistens, Deiparæ adstanti offert tertium triturratum ut prius, ibidemque adscripta leguntur hæc verba Renovatum anno MXXCVIII, quod de picturis illis intelligendum. Horum sic visorum memor petii ipsam tumbam cum superposita statua delineari, et curante Kloppenburgio obtinui qualem in aversa pagina videbis.

Translationeque in tumbam, cui imposita ejus statua,

NOT. 26

et circum ipse ter pictus inter Sanctos.

F

8 Vidi etiam, juxta summum altare, adhærere muro prægrandem ex ligno statuam, Pontificuliter indutam move veteri, cujus mitræ inferior ad frontem limbus inscriptus erat his litteris, MEINWERCUS EPISCOPUS. Ipsi autem parieti, quantum memini, inhærebant operis recentioris versus, quos Browerus ante Vitam sic recitat.

Alia ejusdem statua juxta altare;

Quisquis in effigiem tua humana dirigis istam.

Meinwercc, hec digni Præsulis, esse scias.

Geldrorum Comitum, qui clara stirpe creatus,

Plurima pro Christi fecit amore pius.

Ille, quod extruxit Præcessor, diruit Edis

Summa, et magnifice reedificavit opus.

Convoluit hoc Divis Petro Pauloque dictum

Candidit, Henrici Caesaris auxilio,

A sylva * Pagoque locum, qui nomen adeptus,

Ordinibus sacris primus habere dedit.

Inclusit positis Paderbornam moenibus urbem,

Et variis auxit publica jura modis.

Clero aliisque bonis gratus, gratissimus astris,

Hic exultat in medio, dignus honore, Chori.

B. Meinwerco successit in Episcopatu Rotho sive Rothardus, similiter in sua tumba pietus cum reliis; quam tumbam Henricus Præpositus, ex eadem qua ille Butana familia circa annum MCCXC curavit ornandam Sanctorum Patronorum imaginibus circumpositis, cum suo ejusque titulo hoc modo: S. Leo hujus ecclesie consecrator, S. Laborius Patronus, S. Maria Patrona, S. Kilianus Patronus, B. Meinwerccus Præparator, S. Karolus Fundator hujus ecclesie.

¶ Et autem istæ inter Divos sculptus patrusque Meinwerccus est; sic etiam in Burensi oppidi Parochiali ecclesia chorus cernitur, Sanctorum picturis circum ornatum parietem habens, quos inter et Meinwerccus. Sunt autem illi, Henricus Imperator, Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, Memolphus Diaconus Paderbornensis, et Adelheidis Regina. Ita videri se scripsit mihi Historie Paderbornensis promotor, Joannes Kloppenborgius noster; simili fide, id est oculis, asserens, ejusdem Beati Episcopi Reliquias passim inveniri, una cum aliorum Sanctorum Reliquiis, nominatas in tabellis Reliquiarum, altariis rite consecratis inclusarum. Præter has ex ossibus sacris in translatione decriptis, aliæ quoque habentur ex vetus, ad usum illius olim pertinentibus, et hactenus cum veneratione servatis. Talis imprimis est sacra Casula: de qua prælaudatus Bruno Fabritius hoc scriptum reliquit. Ad miraculum usque memoria dignum est, quod Casulam seu Pallium sacrum, quo amictus sepulture traditur, atque in eodem trecentis et quadraginta annis in tumulo quievit Meinwerccus Episcopus, nec tempus, nec putredo totum absumpserit. Nam etiamnum in monasterio nostro, in osuo, hodie visi-

tur; quin etiam singulis annis, isso die quo Meinwerccus vita humana exemptus est, monasterii hujus Antistes in eodem summum peragit Sacrum. Hinc extant versus, qui (ut tunc ætas tollit) compositi, arcæ, Pallium quæ custodit, hujusmodi esse ait Broverus) præfixi sunt.

Vestem, quam cernis, et præseas continet Area, Meinwerccus egregii Præsulis ipsa fuit.

Ut nobis veteres, C ter, XLque loquuntur,

Annis sic latuit corpus, et ipsa simul.

Ipsa vero nunc usurpatur ad sacrificium Missæ, a multis abhinc annis; sed superne suspensa ostenditur populo, sic ut videri possit, non vero tangi aut ex ea aliquid furtim decerpi.

10 Pallium autem hoc sacrum, ex albo Damasceno confectum, nostris, quibus hodie utimur, admodum dissimile est: nam ante et retro, et in utroque latere, clausum et integrum, infra amplum, rotundum et apertum, ad imos pedes demissum, supra foramen habet, per quod exerere sese hominis caput possit; et fimbrias, a fronte et a tergo aureis litteris, verum exolecentibus, intextas. Quamquam igitur in die Meinwerccus natali, de eo non alio ritu fiat, quam de Requiem, ut appellant (sicuti de aliis quoque Beatis, ex prima institutione servatum, antehac sæpe notarimus, et sequenti max die notabimus parentum nostrorum memoria adhuc factum de S. Norberto, hoc tamen ille habet peculiare, quod Sacrum illud fiat in albis paramentis, lectis, non morori congruis, neque pro ipso, sed pro Benefactoribus Ecclesie ex eadem familia, Præter Casulam servant Abdinghoffenses etiam Pedum, quod ligneum est; itemque in separata Hierotheca aureum Annulum, cum pala lapilli rubi, cui inscriptum ANNULUS MEINWERCCI EPIS OPI. Denique ascendunt in crypta primæ Sepulture locum, de quo Gamansius scripto notavit, quod complanari non potest integre, sed subsidit semper aliqua sui parte, ut lacuna: cuivis pateat, etiamsi vel calce pavimentum infundant, vel lapidem superponant.

11 Atque hæc in mediis spectant Meinwerccus Episcopi memoriam: nonnihil tamen eodem facit Crux aurea, sesquipalmum lata, et paulo longior, Mysteriis Domini Resurrectionis diversimode partitis insculpta. Hæc in ea quæ longior est inferiori parte, virum habet, ut apparet Clericum, breviori habitu, tamquam peregrinantis, cum vexillo in manibus, adscrip- toque no-

ejus usus in
ipsius Natali;

pedum et an-
nulus;

Memoria ejus-
dem in Cruce
aurea,

* Bistorp.
Colleg.
Canon.

Item Buræ in
choro inter
Sanctos.

Reliquiæ pas-
sum in ipsa-
notheis,

Casula in qua
sepultus per
annos 340 in-
corrupta,

A *mine FRATER TIETMARUS; per limbum autem exteriori quadripartita legitur hæc sententia* 1. M. Eps. AVRUM XPO OBTULERAT. 2. HOC ECLIA IN COMYNES VSUS EXPENDIT. 3. T. ECCLE AEDIFICIT, IN OPVS HVJVS CRVCIS ET CALICIS, PRO REDEMPTIONE IEROSOLIMITANE PERGRINATIONIS. 4. QVÆ SI QVIS ABSTULERIT ANATHEMA SIT. *Sic autem videntur ista debere intelligi, ut Meinwercus olim aurum dederit ad usum sacrum; Ecclesia expenderit, in communem; Tietmarus rependerit, explendo donantis voluntatem, sibi et Ecclesiæ notam.*

VITA

Auctore Abdinghoffensi Anonymo.

Ex MS. nostro et duplici editione.

CAPUT I.

Institutio Episcopatus Paderbornensis, cui decimus præfuit Meinwercus: hujus nates, studio, Clericatus in aula Ottonis III.

B *Posteaquam* Mediator Dei et hominum carnem sumere, pro salute dignatus est omnium; discipuli, ab ipso electi et dilecti, post ejus gloriosam ascensionem, Spiritus sancti visitatione et consolatione confortati, et omni scientia veritatis sunt imbuti, secundum ipsius promissionem; ut per eos salvarentur ante mundi consummationem, qui salvandi per gratiam præordinati erant ante mundi constitutionem. Quorum prædicationis instantia, conversa sunt ad Deum innumerabilia multorum hominum millia; agoitaque fide Christianæ religionis, respuerunt cultum antiquæ superstitionis. In cujus unitatem fidei, cum diversarum terrarum et linguarum alacriter et salubriter convenirent populi, convenit quoque, magna clementis Salvatoris clementia, sedulaque Magni Karoli a multimedi laboris instantia, gens Saxonica: quam ad credendum eo compulsi difficilius, quo id genus hominum natura animi erat ferocius. Subjecta autem jugo fidei, facta est Sacerdotibus tributaria, quæ tributa aliorum exegerat temeraria: coepitque sua pro Christi amore Christianis tribuere, quæ raptu aliorum solebat vivere. Destruuntur hinc fana idolorum et extruuntur oratoria Sanctorum; designantur parochiarum termini; constituuntur Episcopalia Sedium in locis congruis tituli: in quibus rudis adhuc in fide populus, ne ad perfidiam pristinam relaberetur, salutaribus monitis imbueretur, et servitium Deo multitudo numero et merito quotidie augeretur.

2 Inter omnia vero loca, principalibus Ecclesiis constituendis destinata, speciali quadam dignitate Patherbrunnensis Sedes præcinoebat; quæ semper magnorum titulis signata virorum, præ ceteris terris undique secus circumjacentibus, frequenti et varia nemorum diversitate, agrorum ubertate, cura omnium frugum fertilitate, saluberrimorum fontium in novum locum inibi latitudine et amœnitate incomparabili confluentium, aliorumque multorum per quasque vicinas id locum concurrentium numerositate excellebat. Cujus jucunda amœnitate, placiditate aeris temperie Rex delectatus, pro publicis disponsendis negotiis inibi sæpius est moratus; positisque regali magnificentia principalis ecclesiæ fundamētis, magno erga Deum suæ dilectionis indicio, talem locum jure belli acquisitum, magis ecclesiastico quam proprio deputavit servitio. Cum autem noviter factæ conversionis messis multa, novellæ vero plantationis operarii essent pauci; locum eundem tuitioni Præsulum Wirzburgensis Eccle-

sia commisit, sub quorum regimine status ipsius nec profecit, nec longa viæ intercapedine, publicaque variorum negotiorum necessitudine, proficere potuit. Unde Rex cum suis habito et inito consilio, eundem locum, proprii Pastoris vigilantia tuendum et gubernandum adjudicavit; præposuitque ei anno, Salvator mundi postquam de virgine nasci dignatus est, septingentesimo nonagesimo quinto, præfatus Wirzburgensis Ecclesiæ Canonicum, rudis in fide adhuc populi exultantem, Hathumarum: cujus Pontificatus anno quarto, Dominicæ vero Incarnationis septingentesimo nonagesimo nono, beati Petri Apostoli vicarius Leo, ejusdem nominis tertius, injusta civium suorum perpressus adia, in Patherbrunna Regem Karolum adiit; susceptusque ut par erat, cum ingenti honore et gloria, religiosum ac salutare Christianitatis dilatandæ studium nobiliter inchoatum, Apostolica auctoritate firmavit; atque in crypta ibidem noviter constructa, quoddam altare consecrans, adorandas in eo Protomartyris Stephani reliquias, quas Roma secum attulerat, in privilegium Apostolicæ consecrationis collocavit. Tale foundationis Patherbrunnensis Ecclesiæ, tam Apostolica benedictione, quam Imperatoria sanctione, incrementum per seculorum seculo, virtutum omnium cum dilectione Dei et proximi accipiat augmentum; sitque ei Petrus Petra Ecclesiæ, contra portas errorum omnium firmamentum, ut in templum sanctum in Domino crescat edificatio, constructa super ipsius fundamentum.

3 Beate vero Hathumaro, nepo Episcopatus sui anno, Dominicæ Incarnationis octingentesimo quarto, ex hac luce subtracto; atque ad perennem, ut credimus, vitam assumpto; successit ei vir egregius nomine Baduradus: qui ex nobili Saxonum præsapia ortus, ex prædictæ Wirzburgensis Ecclesiæ Clero fuerat electus. Qui præclaræ merum nobilitatis, magnanimitatis, et industriæ merito, familiaritatem Kareli Regis intine consecutus, tantæ dignitatis et dilectionis apud eum locum promeruit, ut ei non minor facultas quam voluntas amplificandæ, provehendæ, atque adornandæ Ecclesiæ sibi commissæ suppeteret: unde nihil laboris studiique sui subtraxit, ab acquirendis ac procurandis oronibus, quæ ibidem ad laudis divinæ augmentum, atque utilitatem Christiani populi, pertinere agnovit; ecclesias videlicet per omnem parochiam suam sub celeritate construere; principalem basilicam ingenti decore et graadi opere extollere; res omnes ad eam pertinentes modis variis adornare; augmentare Clerum; disciplinam monasterialem instituire; pueros, tam nobiles quam inferioris conditionis, in scholam congregatos, in divinæ legis eruditione nutrire. Ejus Pontificatus anno decimo, Dominicæ Incarnationis octingentesimo decimo quarto, gloriosus Imperator Karolus, pater patriæ, Apostolus gentis Saxonicæ, anno regni sui quadragesimo sexto, ab urbe Roma condita millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, ab hac luce migravit; æternæ vitæ gloriam et perpetuam futurorum habiturus memoria, pro multimodis indefessi laboris studiis, quibus fines Christianæ religionis promovit et dilatavit. Baduradus autem venerabilis Pontifex, virtutum imitabilis artifex, utiliter cæpta feliciter consummans, anno Episcopatus sui quadragesimo octavo migravit ad Dominum: rexitque post eum annis viginti sex Luithardus jam dictæ diocesisque civitatis populorum. Cui succedens Biso nomine, præfuit viginti tribus annis ipsi Ecclesiæ; rexitque eandem post eum Thiedericus annis novem. Sexte loco succedens Unwanus, fuit novemdecim annis Episcopus; septimoque Dudo nomine, annis viginti quinque. Virtutes octo beatitudinum docturus populorum, octavo loco

EX MSS.

il
sub quo Leo
PP. an. 799
altare consecrat,

Eph. 2, 21

illi successit
Baduradus

P

ecclesiam
valde ornat;

f
Deinde post
alios septem

loco

	A loco viginti septem annis præfuit Folemarus; successitque, annis viginti octo consilii sui excellentia dispersa collectorus, Retharius. Decimo loco, magnorum operum auctor et patrator sibi suisque, Meinwercus successit utiliter; qui decalogi legalis vel gratiæ spiritualis perfectionem, per Dei et proximi dilectionem adeptus est feliciter. Hujus laudem et meritorum præconia, cum aliis et præ aliis, suscipiat Ecclesia, ejus amori insistent et devotioni, cujus ille honori institit et promotioni. Hæc ergo veraciter posteris intimari, animosque fidelium exemplis priorum decet excitari; ut qui virtutum culmina adipisci desiderant; gradus felicissimæ ascensionis agnoscant.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A danda infra 15 Junii, constat Hothamarum adhuc vixisse anno 818, quem isto aut sequenti anno defunctum iii Kal. Augusti, ex Obituario Abdinghoffensi docemur.

f Baduradus, aliis Baradadus, a Ludovico Pio anno 834 ad Lotharium filium missus juxta Theganum, interfuit Concilio apud Theodonis villam anno 835; ejus obitus in Abdinghoffensi et Herisiensi Necrologiis notatur xv Kal. Octobris, et additur, quod viginti septem annis post sepulturam ejus exactis, vestes, quæ cum eo sepulcrum subierant, ita integre et sanæ apparuerunt, ut nec una fimbria ex eis legem pateretur putredinis. Similiter ex eisdem habetur Luithardus defunctus an. 877, vi Nonas Maji; Biso 4 Januarii vel 9 Septembris, an. 900: Unwanus post Thiedericum an. 916 ordinatus viii Kal. Februarii, defunctus xiii Kal. Augusti (sed post plures quam 19 annos, quippe qui an. 935 intervenit privilegio Henrici Ancyris dato Herisiensibus) Dudo vii Kal. Augusti; Folcmarus, ex Chron. MS. Magdeburg. scitur obiisse an. 983: Retharium an. 1009 vita functum die 6 Martii, constare inquit Adolfus, adeoque non implesse annos 28, nisi senior Folcmarus ante obitum cessit Episcopatu.

g Scythia inferior sumitur pro Septentrionalibus regnis Daniæ, Sueciæ, Livoniæ. Ita Vani Bremensis Archiepiscopus apud Adamum lib. 1 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 48 et seqq. Scythiæ populis prædicavit, et ibidem apud Bircan oppidum in Scythia, id est Suecia, spiritum posuit anno 936: et lib. 2 cap. 35 Theatinus datur Episcopus Scytharum.

h Imed in MS. nostro, Browero Imadus, de quo is in Notis, adducens Immedum, Walberti Ducis Saxonie Filium, sed seculo integro seniore, si Georgio Fabricio credimus, qui uxorem Hemmam ei tribuit. Verum propius accedunt, quos Witichindus lib. 3 Annalium pag. 27 asserit, Sub Ottone primo amissos duos principales viros ac potestate claros, Immedum ac Mainwercum, quorum uterque ietu sagittarum periit, alter Moguntiae, alter in itinere. Uter horum avus fuerit Beati, quis divinabit? Necrologium Abdinghoffense, iv Kal. Febr. obiit Immeth Comes, pater Meinweri Episcopi.

i Chronicum Belgicum tomo 3 Pistorii indicat nobis duos ejus Comitatus. Anno, inquit, Imperii Conradi septimo accepit Meinwercus, de paterna hereditate, multa prædia, de Comitatu Teisterbant et de Comitatu Radichen. Pontanns lib. 5 Gelriæ pag. 79 scribit, Imedum patrem, fuisse Comitem in Redechem; idque interpretatur nunc Renheim dici, pagum inter Arahemium et Wageningen, ad Rheni fere ripam positum. Verum quidni Rhede, ad Isalæ fere ripam, inter Arnhemium et Duisburgum? Comitatum Teisterbantiae latissimum facit idem Pontanns lib. 4 pag. 53. Præcipua in eo loca fuerunt Bomelia, Hensda, Worromium. In Eucomiastico inscripto parieti basilicæ prope sepulcrum, dicitur Sanctus.

Geldrorum Comitum qui clara stirpe creatus. Apud Theodorum Rhuyn in elogio B. Meinweri, hoc 5 Junii, appellatur Clivio-Gelder, Theisterbantie Comes.

k De illu in præcitato Necrologio dicitur, viii Id. Augusti obiit Adala, mater Meinweri Episcopi.

l Eltena in confiniis Zutphanie et Clivie, hand procul Embrica et Herenbergæ prope Rhenum, monasterium Imperiale nobilium Virginum fuit, a Wichmanno Zutphanico, pro filia Lucharda prima Abbatisa anno 982 constituta, ad honorem S. Piti Martyris, de quo infra 15 Junii agimus. Gelenius ad Vitam S. Engelberti Colonien. pag. 360 ex Privilegio Ottonis III eruit, Luchardam illam fuisse B. Meinweri materteram, sororem Adelæ, secundis nuptiis junctæ

Bolderico Comiti, istic nominata, ut Adelæ marito, et infra num. 68 ut Meinweri vitrico.

m In Obituario Aldingh. Nomis Februarii obiit Glismodis, soror Meinweri Episcopi: male ergo illa confunditur a Browero cum Gisela, S. Henrici Imper. matre, defuncta xii Kal. Augusti, ut habet Chron. Magdeburg. MS. Glismodis ergo maritus quis fuerit, adhuc ignoratur.

n Ille est S. Henricus Imperator, de quo in hac Vita pluribus agitur.

o Ex Ludolpho, filio Ottonis Magni, prognatus Otto Dux Sueviæ et Bavariæ, pater fuit Henrici Junioris, quo parente natus est Conradus Salicus, Imperator et successor S. Henrici. Sed cum Ottho Dux, filius Luidolfi fratruelis Otthonis Imperatoris, anno 982 immatura morte obiisse dicatur in Chron. Magd. MS. qui potuit id ætatis Princeps filium habuisse invadendo regna idoneum? Potius igitur ea invasio ascribetur Henrico, filio Henrici, patri S. Henrici Imperatoris, de quo Hofferus in Vita magistri sui S. Godehardi Episcopi 4 Maji num. 7 scribit, quod mortuo Ottone II, Herilem filium Ottonem III opprimere, semetque in monarchiam Regni conatus fuit erigere: de quo vide plura in Notis Adolphi.

p Ex eisdem habemus, patris genus referri posse ad Immedum, S. Machtildis Regine fratrem. Henschenius ad illius Vitam num. 1 appellat patrum: sed cum ex Witikindo Duce descenderit, difficius hac via stirps regia Meinweri probabitur: eaque potius sumenda erit ex parte matris, quæ jam scitur fuisse filia Wichmanni, cujus pater etiam Wigmannus dictus apud Witikindum monachum pag. 33, Consanguineum se dicit Otthonis I Imp. Hermann Ducis Saxonie ex fratre nepos, et ab Imperatore loco filii assumptus; ut eidem capto ipse et Otto exprobrat apud eundem Witikindum pag. 30.

q Ipsius diplomatis verba hæc producit Adolfus: Fidelium nostrorum noverit universitas, quod nos, interventu venerabilis Ceppæ Abbatisse, Meinwerco nostro amabili Capellano, duos mansos in villa Lutterun in proprium tradidimus; eo tenore, ut idem Meinwercus, qui nostram ut propriam diligit vitam, de eadem proprietate, quicquid voluerit, faciat.

CAPUT II.

Episcopatus Paderbornensis a Rethario Episcopo multimodis restitutus, B. Meinwerco nonnihil conferente.

Eo tempore Retharius, Patherbrunnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus, inter alios quamplures, qui scientia præditi, moribus adornati, secundas partes Regni strenue adjuvabant, exstitit: qui nomen Episcopi officio tenuit, moribus implevit. Denique cura pervigili, intendens commisso gregi, in collectione dispersorum, in conservatione congregatorum, operam continuam dedit: et ab eodem Ottone Rege aliisque fidelibus donaria non modica diversis temporibus acquisivit. Volens autem Ecclesiam suam, super Apostolicam petram fundatam, Apostolicæ tuitionis præsidio ætius communire: privilegium Apostolicæ confirmationis, super bona et jura Ecclesiæ suæ, a Joanne a Papa, ejusdem nominis octavo decimo, anno Dominicæ Incarnat. mccccx, Episcopatus illius tertio, Indict. quarta, petiit et obtinuit, ut si aliquando mundane turbulentie eam cornibus suis impeteret aries, tantæ auctoritatis rejectus fortitudine dissiliret ut glacies. Electionem quoque Episcoporum inter ejusdem, et ab ejusdem Ecclesiæ filiis faciendam, quam eis diversi Reges diversis temporibus liberaliter et legaliter

D

EX MSS

E

F

Retharius Ep.
Ecclesiam
suam curat
Pontificio pri-
vilegio mu-
nendum:

a

- ex msa
b c*
A *liter concesserunt, b* Karolus videlicet Crassus *c*,
interventu Bionis Patherbrunnensis Episcopi,
sexta Id. Decemb. an. Dominicae Incarn. DCCCLXXV
Indict. quarta; anno, ex quo pater suo Muthowico
ejusdem nominis secundo mortuo, cum fratribus
suis Karloanno et Muthowico de regno alterari
cuperat, nono; ex quo Karlmanno mortuo, *a* Joanne
Papa in Imperatorem unctus fuerat quinto; ex quo
fratre suo Muthowico, xiii Kal. Febr. mortuo, to-
tius regni monarchiam, nullo resistente suscepit,
quarto; Otto ejusdem nominis secundus, xv Kal.
Febr. rogatu Folemari ejusdem civitatis Episcopi,
an. Dominicae Incarnationis DCCCLXXIV, electionis
suae xiv. Imperii primo, Regni septimo, Indict. *d*
quarta) idem Papa eodem privilegio confirmavit: ut
si unquam aliquis in ovile ovium aliunde quam per
ostium introiret, excommunicationi subiaceret.
Qualis autem in hujusmodi studiis Episcopi intentio
fuerit, adversitas probavit: quæ non segnius, namo
multo instantius, in adversis quam prosperis, Ec-
clesiæ cum commissæ in omnibus fideliter et utiliter
prospicere, veraciter demonstravit. Denique quo-
cumque Dei judicio, sive malitia inhabitantium exi-
gente, sive saluti mortalium Deo per id consulente,
anno Dominicae Incarnationis millesimo, Ordinati-
onis ipsius Retharii Episcopi nonodecimo, regni Ot-
tonis III decimo septimo, Imperii quarto, Indict.
xiii, civitas Patherbrunnensis primum incendio
vastatur; nobileque principalis Ecclesiæ monaste-
rium, præcipui operis et decoris a Karolo Magno
fundatum, a beatae vero memorie Balduino Epi-
scopo consummatum, et xiv Kalendas Novem-
bris dedicatum, cum libris, privilegiis, plenariis,
aliisque Ecclesiæ ornamentis propemodum confla-
gravit.
- anno autem
1000 exultæ,*
B Ipso anno Imperator, tempore quadragesimali,
causa orationis ad S. Athelbertum *e* Slaviam intra-
vit, ibique, condumata Synodo, septem Episcopata
disposuit; et Gaudentium Monachum, fratrem B.
Athelberti Archiepiscopi Pragæ, qui ante triennium
a Prussis martyrizatus fuerat, in Archiepiscopum
ibidem constituit. Inde Italiam pertransiens Romam
intravit, ibique Natale Domini condecenter celebra-
vit. Rheturus ergo Episcopus, capta loci et temporis
opportunitate, quo tam apud Apostolicæ Sedis au-
ctoritatem, quam apud Imperialem majestatem Ec-
clesiæ suæ calamitates defleret, missis nuntiis,
utrisque quæ acciderant innotuit; et, ut anteres-
sorum suorum constituta super immunitate Ecclesiæ
ejusdem renovarent, et renovata præceptorum suo-
rum auctoritate confirmarent, expetiit. Qui, incen-
dio Ecclesiæ et civitatis audito, intime condole-
runt; et roganti benignissimo annuentes, omnia,
quæ eidem Ecclesiæ catenus honori vel usui servie-
rant, confirmaverunt. Videlicet de Episcopatus
statu; de tuitione atque *f* mundiburdio Sanctæ Dei
Ecclesiæ et perpetuæ Virginis Mariæ; de Decimis;
de omni proprietate ad eandem Ecclesiam perti-
nente; de electione Episcoporum, inter Clericos
ejusdem Ecclesiæ faciendâ; de ejus hominibus, tam
liberis quam et servis, nulla judicaria persona
constringendis, nisi coram Advocato quem ipse Epi-
scopus elegerit; de proprietate Clericorum, si quis
illorum sine herede obierit, eidem Ecclesiæ conces-
sa; de Comitatibus super pagos Paterga, Aga,
Threveresga, Auga, Sorethelt, datos pro Decimis
novæ Corbejæ, ad monasterium pertinentibus; de
tribus *g* mansis in Thusbarg, et in Trotmannia;
de foresto, quod incepit de Delehana flumini, et ten-
dit per Osing, Ardennam, et Sinethi, usque ad viam
que ducit ad Herisi. Hæc ergo et alia omnia, quæ
Ecclesia illa die, quando combusta est habuit, vel
deinceps habitura erit, confirmantes, confirmata
- per manus Notariorum suorum et Cancellariorum, *D*
sub firma adstipulatione sigillorumque suorum
impressione, roboraverunt; et Romæ data Ka-
lendis Januarii, Episcopo suæque Ecclesiæ, anno
Dominicae Incarnationis m. Pontificatus Silvestri
Papæ secundo, *h* regni Ottonis III Regis decimo
octavo, Imperii quinto, Indictione xiv transmise-
runt.
- 8 Anno illo Rex in partibus Italiæ commoratus,
mortis periculo est præventus: quo profecto illo
tempore carisset, si B. i Heriberti Coloniensis Ar-
chiepiscopi monitis obtemperare voluisset. Mortis
autem illius occasio hæc fuit. Ante quinquennium,
Dominicae Incarnationis videlicet annum nongen-
tesimum nonagesimum sextum, Rex ad mitigandam
sævitiâ Crescentii Romam venit; et tumultu oborto
decenter sedato, Joanne Papa defuncto, Brunonem
cognominatum Gregorium, Ottonis Ducis filium, in
Sedem ejus locavit, et ab eo Imperialem unctionem
accepit. Imperatore autem Romam egresso, proximo
anno, consiliante Crescentio, Joannes Placentinus
Episcopus, contra velle Imperatoris, Sedem Aposto-
licam invasit. Unde iterum Imperator Romam ve-
niens, proximo anno prædictum Joannem inva-
sorem cecatum et naso truncatam deposuit, et
Crescentium cum duodecim suis decollatum ante
urbem suspendi jussit. Bruno autem, qui et Grego-
rius, ab eo restituitur: sed post discessum ejus a
Romanis expulsus, ac deinde veneno peremptus,
postquam annos ferme duos et menses novem Ro-
manam Ecclesiam rexerat, quarta Idus Martii mo-
ritur: eique Gerbertus, qui et Silvester dictus est,
successor eligitur. Rex ergo cum isto Silvestro
Papa Natali Domini Tudertinæ celebrato, cum con-
fusionem tam in beati Petri Ecclesiam quam in Re-
publica factam decenter composuisset, incidit in insi-
dias mulieris malæ; ejus videlicet, cujus virum Cre-
scentium, sibi rebellantem, captum jasserat capita-
lem subire sententiam: quam formæ elegantissimæ
nimis insipienter thoro suo socians, ab ea non præ-
cavens quamvis a sancto viro Heriberto sæpius esset
admonitus, veneno intra cubiculum dormiens, infe-
ctus est. Et sequenti die, B. Heriberto pestem quam
perceperat, confessus, cum se mori sensisset, ut
corpus suum Aquisgrani sepeliendum transferret,
petiit: et sic Paternum ingressus, cum generali om-
nium dolore, nono Kalend. Februarii obiit.
- 9 Ante successionem autem futuri Principis, con-
fusus est regnum nimis; insonuitque inter Princi-
pes tempestas validæ commotionis, propter ambi-
tionem inanis dominationis: de quibus *k* Ekkihar-
dus Marchio usurpator regni Palthi interfectus oc-
cubuit; et Conradus unus de primoribus regno
expulsus, aliquamdiu ab eo exulavit: Herimannus
quoque Dux Sueviæ non expers fuit tantæ discor-
diæ, qui dum ipse regnare voluit; electioni generali
impedimento fuit. Quidam etiam princeps, Bruno
nomine regni fastigium obtinere voluit; sed effectu
cærens, multis votis ejus non faventibus et præcipue
beatae memorie Berenwardo *l* Hildinesheimensis
Ecclesiæ Episcopo, in hominibus et bonis ejus multa
mala intulit, sed serenante Altissimo, et mediante
m Willigiso Magontiensi Archiepiscopo, *n* Henricus
Dux Bajoaricus, secundum seculi dignitatem locu-
pletissimus, et litterarum studiis non tenuiter in-
structus, et quod his majas est, vir in omni per-
fectione ecclesiastica præcipuus, eligitur; et, reddi-
tis Regalibus a S. Heriberto Coloniensi Episcopo
(qui ideo electioni non interfuit, quoniam in humando
corpore defuncti Principis occupatus fuit) Magon-
tiæ Dominica octava Pentecostes, a Willigiso ejus-
dem civitatis Archiepiscopo ordinatur. Eodem anno,
novo rege Nativitatem Laurentii in civitate Pather-
brunensi
- mortuoque in
Italia Ottone
III,*
E
F
k
*ab ejus suc-
cessore S.
Henrico,*
l
m n

A brunensi celebrante, Domna o Chunigunda, ipsius, ut putabatur, uxor, re autem vera castitatis æmulatione soror, a prædicto Willigiso Magontiensi Archiepiscopo, inibi regie consecrationis dominium adinvenit: quod eidem Ecclesiæ in augmentum honoris, et præfectum magni decoris. Dei misericordia, provenit.

p 10 Ipso anno p Wotelolfus Osneburgensis Episcopus obiit, eique Thetmarus vir bonus et justus, fortis, pius, et moderatus successit.

Hic Præsul factus, implevit Præsulis actus,
Ut patet in factis, ipsius ibi quoque scriptis.
Denique Baptistæ fundans in honore Joannis
Ecclesiam quamdam, supplex dedicavit eandem,
Anno milleno bis quinto desuper uno,
Ex quo Sermo Patris sumpsit præputia caris,
Osneburgensi quæ scitur proxima Sedi
Continuis horis tribuens sibi pignus honoris.
Ilic apud Ecclesiam, per se tam sedule factam,
Constituit cunctis post hæc instantibus annis,
Adveniente sui sacro Natale Patroni,
Lætitiæ sacræ fraternum fœdus haberi;
Ac in amore Dei miseros inibi recreari,

B Et de collata de Fratrum munere cera
Candelam fieri Baptistæ in honore beati.

Meinwercus autem, novo regi tam carnis propinquitate quam vitæ sinceritate jam dudum notissimus, de caro fit carissimus; factusque est in negotiis publicis et privatis comes irremotissimus. Rex autem non habens nec habere disponens liberos, Ecclesiarum Dei exaltationi continuè invigilavit; et æternitatis flagrans desiderio, temporalia bona pro acquirendis æternis liberali manu eis erogavit. Quo regni sui partes solerter circuiente, et necessaria et utilia quæque ubique sapienter disponente, occurrit ei xvii Kalendas Octobris Rhetarius Episcopus, in loco qui Bochartum dicitur; et Ecclesiæ suæ ruinas innotescens, forestim, quæ incipit de Delchana flumine, et tendit per Osninge et Sinthe, usque in viam quæ ducit ad Horhusen, et de hominibus Ecclesiæ commissæ tam liberis quam et servis, nulla judiciaria persona constringendis, nisi Advocato ab Episcopo electo, regie tuitionis defensionem, ipso primo anno regni ejus, Dominicæ Incarnationis millesimo secundo, Indictione xv obtinuit. q

r II Sequenti dehinc anno Dominicæ Incarnationis millesimo tertio, Indictione prima, veniente Rege r Quidilingaburg, obviis fuit iterum Episcopus, et Ecclesiæ suæ incendium lamentabiliter conquerens, quæ Dominus Apostolicus et prædecessor ejus confirmaverant, confirmari et confirmata præceptali pagina roborari obnixè petiit et obtinuit. Quia ergo Domino placuerunt viæ ejus, convertit ad gratiam inimicos ipsius: de quibus Herimannus dux Sueviæ se ei subdidit, et interventu Principum in suo honore permansit, et plures alii qui non consenserant ejus electioni. Ducatum autem Bajoariæ dans s Henrico, fratri Domnæ Ghunigundæ contectalis suæ, incurrit offensam fratris sui t Brunonis, qui inde plus justo commotus cum Heinricho filio Bertoldi comitis, cum ambobus Bolizlais Slavonibus, Polonico scilicet et Boemico, a Rege infideliter defecit. Sed Heinrichus ad Regem fugiens, in Gevikanstein custodiæ datur: Bruno vero proximo anno, interventu Domnæ Gislæ matris suæ, Regi reconciliatur. Anno post hæc secundo, Dominicæ Incarnationis millesimo quinto, Indictione tertia, octavo Kal. Novembris venit Episcopus ad Regem, in loco qui dicitur Corbeia; et Ecclesiæ penuriam nimiam conquerens, et regii solatii open suppliciter deposceus. Rege autem in promptu quod daret non habente, Meinwercus Capellanus ejus, jam flammæ dilectio-

uis intimæ operum exhibitione demonstrans, prædium, situm in villa Boehinevordi in comitatu Ludolphi Comitis, Regi contulit: quod ipse Rex Episcopo suæque Ecclesiæ in proprium donavit, ea ratione, ut prædictus Episcopus, quamdiu viveret, in sua potestate atque servitute hoc possideret: finitis vero suis temporibus, ad stipendia Fratrum, in Patherbrunnensi Ecclesia Deo sanctoque Laborio famulantium, pertineret. Cum igitur his et talibus misericordiæ instaret operibus venerabilis Episcopus, anno Dominicæ Incarnationis millesimo nono, Episcopatus sui xxviii, Henrici Regis septimo, pridie v Nonas Martii, quæ illo anno extitit sabbatum ante Invocavit, eductus est de ergastulo carnis, et de valle hujus miseriæ et tribulationis assumptus, ut credimus, ad gaudium sempiternæ consolationis.

Mortuus Rhetarius Ep. an. 1009.

u

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Adolphus Bullam integram exhibet datam, (ut subnotatur) per manus Petri Abbatis et Cancellarii sacri Palatii, in mense Decembrio, Indictione quarta, anno Deo propitio Domni Joannis XVII Papæ tertio: duplici haud dubie transcribentium mendo, tum in nominis Pontifici numero, qui hæc tempore solam XV erat; tum in anno Pontificatus, qui numerandus erat omnino quintus. Ostendimus enim Joannem XI ordinatum fuisse anno 986, 25 Aprilis; et hunc calculum confirmavimus ex alia Bulla, pro anno 992 data, vii Kal. Julii... anno Pontificatus D. N. Joannis Sanctissimi Papæ septimo Indictione v. Baronius longius etiam retrahendit, dum Joannem ordinatum statuit an. 985, 1 Augusti.

E

b Omnino censeo prolixam quæ sequitur parentheses aliena manu et vitiose intrusam, præter mentem auctoris, uti facile ex contextu apparet. Ubi crasso errore scriptus erat et impressus Calvus pro Crassus. Adolphus apographum diplomatis allegat, signatum anno Christi mccccxxv nono Regni, Imperii v, Indict. iii Francofarti; sed vi Idus Septembris, et quidem interveniente Luthardi, qui ante Bisonem supra nominatum defunctus est an. 877. Quid si ex duobus diplomatis unum fecerit eorundem, igne (ut mori dicitur) absumptorum, reparator; et Calvus Luthardo, Crassus Bisoni, diversis diebus et forte etiam Indictionibus, Privilegia dederint?

c Imo Indictione secunda.

d Browerus corrigit et notat in margine, an. 999, ejus anni Autumno Indictio 13 currere cepit: sed retinendum, annum 1000 probat mensis Junius, quo casum istum accidisse in Codice Vaticano notavit Macenas noster Episcopus Ferdinandus.

F

e Acta S. Adalberti illustravimus ad diem 23 Aprilis: mortuus is est anno 997, ubi et nos late deduximus adventum Ottonis 3 tempore Quadragesimali anni 1000. Quæ hic Slavia, dicitur est Polonia, cujus incolæ erant Slavi. Reliquias ejus et aliorum Sanctorum fuisse anno 1034 ex Polonia tunc devastata translatas, indicuntur in MS. Chronico antiquo Magdeburg. Gaudemus Gnesuensis Archiepiscopi similiter mentio a nobis facta est. Igitur istud, ibidem, refer ad Slaviam, non ad Pragam; quo ut spectare videretur, fecerat nomen urbis, loco suo dimotum, quod correximus.

f Mandiburdium pro tuitione, uti Mundiburdus pro tutore sumitur (unde Teutonicum Mombour) ex Mund seu Mond, os, et herde, herede, rices; eo quod oris vice sit pupillo.

g Mansus seu Mansum, certa agri culti portio in qua coloni ardes erant. Porro Duisburg in MS. Vita Tuishurg est oppidum Clivæ ad Ruram fluvium, prope dexteram ripam Rheni: Trutmannia est Dortmund, alias Tremonia, urbs Imperialis intra Marcam Westphalicam.

h

fundos aliquot acquirit,

et privilegiorum confirmationem.

Meinwercus de suo unum addit

A h Silvestri Bullam intercidisse dolet Adolphus, *Ottomus autem Diploma integrum profert, et iterum anno 1003 a S. Henrico confirmatum docet.*

i Acta S. Heriberti dedimus 16 Martii, in cujus capite 3 narrantur, quæ ab ipso gestu sunt circa hunc obitum Ottonis 3. Successio Pontificum late in nostro *Comutu explicatur, et primus Joannes in MSS. nonnullis perperam Bruno, in nostra autem Joannes vero nomine dicitur.*

k Ekkhardus, Marchio Thuringie, Palatii seu Palatii monasterio Saxonice interfertus, ab Alfhero Abbate sepultus. *Consule Dithmari Chronicon lib. 3. et Bruneri Historiam Bineam, qui lib. 8 de hoc et aliis conspiratoribus late agit.*

l S. Berenwaldi Acta dabuntur 20 Novembris, quo obitus dicitur infra num. 89. Scripsit illa Tangmarus Presbyter, edidit et illustravit Broverus.

m Willigisus, creatus Archiepiscopus anno 977, mortuus anno 1011. Acta ejus deduxit Serarius lib. 5 rerum Moguntiacarum a pag. 714 ad pag. 727, et titulo Beati a nonnullis honoratur. De ejus obitu agitur infra num. 25.

n S. Henricus Imperator colitur 14 Julii, out propter Officium translatus 15 Julii.

o S. Conigundæ seu Cunigundis Acta illustravimus ad diem 3 Martii.

p Wotoloffus alius Wodilolphus, imo et Wacholfus, mortuus est anno 1002, dein Thetmarus sive Dithmarus dicitur præfuisse usque ad annum 1023. De utroque multa congerit Adolphus in Notis.

q Diploma S. Henrici habes inter Monumenta Paderbornensia pag. 236, ubi etiam pag. 49 doceris, quid illumen Delehina ut supra nominatum, vulgo Dalke, alias etiam Delina et Dellum scribitur in Diplomatis.

r Quidlingeburgum oppidum circiter xx m. p. Halberstadia versus Meridiem dissitum, habuit illustre monasterium Sanctimonialium, ab Henrico Aucupe Rege conditum; in quo ipse sepultus fuit cum B. Mathilde conjuge: cujus Plam, jussu S. Henrici Imperatoris illorum pronepotis scriptam, edidimus ad 14 Martii.

s Henricus Mosellanus seu Lunenburgensis dictus, ob rebellionem exactoratus, dein restitutus, vixit usque ad annum 1027. De hoc aliisque rebus late agitur in Historia Bararie, et strictim multa colligit Adolphus in Notis, ex Chronico MS. plura miscens.

t Bruno postea anno 1009 factus est Episcopus Augustanus mortuus anno 1031.

u Imo tertio Nonas Martii, Sabbato ante Dominicam Invocabit, id est primam Quadragesimæ, quando Introitus Missæ est, Invocabit me et ego exaudiam eum. Nam dicto anno 1009, littera Dominicali B, Pascha celebratum est 17 Aprilis, dies Cinerum 2 Martii.

CAPUT III.

Factus Episcopus Meinwercus, statum Ecclesie in spiritualibus ac temporalibus promovel.

Eo tempore, Rege consistente in Goslaria illico legatos suos ad eum direxit Ecclesia, qui et obitum Episcopi denuntiarent, et clementie ejus solatium de successore idoneo suppliciter implorarent: qua lugubri Rex audita legatione, talem tantumque virum condigno more delevit, et Missarum elemosynarumque debita commemoratione animam ejus divinæ pietati commendavit. Posthæc, ascitis Episcopis et Principibus qui aderant, de successore tali loco et tempore idoneo consilium habuit: et diu scrutatis perspectisque plurimis, Meinwercum, tam nobilium natalium magnitudine, quam rerum et facultatum temporalium multitudine idoneum perhibuit. Illico, faventibus et congratulantibus omnibus,

Meinwercum advocavit; et consueta benevolentia ei arridens, sumpta chirotheca, Accipe, ait. Quo, quid esset accepturus, percontante? Episcopatum, inquit Rex Patherbrunnensis Ecclesie. Illo autem dicente, quid sibi Episcopatus ille deberet, qui de bonis propriis excellentiorem construere valeret? Quia hoc, inquit Rex, veraciter considero, ideo te inopia illius misericorditer subvenire desidero, ut illius in cælo coheres fieri merearis, cujus piam matrem in terris heredem tuam feceris. At ille hilariter, Ego, inquam, ea spe et conditione Episcopatum suscipiam. Ostendens liquido, se non despectu paupertatis, vel appetita eminentioris sedis aut dignitatis, sed affectu majoris utilitatis simpliciter contraxisse.

13 Ibidem ergo in Goslaria, proxima Dominica ab Willigiso Moguntino Archiepiscopo et ceteris Episcopis, qui aderant, consecratur; electioni ejus et consecrationi congruente Officio, quod idem Dominice intitulatur. Ea namque est Dominica Quadragesimæ secunda, quæ in ordine et ratione septem Dominicarum, septem mundi ætates significantiam, quinta extat, et pulchra rationabilique dispositione, vacat: significans quintam mundi ætatem, quando templo Dei diruto, et populo ejus in Babyloniam abducto, Sacerdote, Duce, Altari legitimo carens, a laude Domini vacabat, non habens quæ, vel quibus, aut ubi verba canticorum Domini decantaret. Cui captivitati in Evangelio ipsius Dominice aptissime congruit a dæmonio vexata filia mulieris a Chananæe. Quia sicut Nabuchodonosor, typum tenens diaboli, templum Dei spoliavit, et populum ejus captivavit; ita diabolus per se filiam Chananæe, templum utique Dei, captivavit, et suo atrocissimo dominio et ludibrio mancipavit. Interveniebat fides Patriarcharum et meritum Danielis ac sociorem ejus, ut populus ille a captivitate Babylonica solveretur; clamabat fide et voce magna, mulier Chananæa, intervenientibus sanctis Apostolis, ut filia ejus a dæmonio liberaretur. Tam captivitatis ergo Babylonice, quam mulieris Evangelicæ per totum Officium Missæ illius formam rectissime representavit Ecclesia Patherbrunnensis; quæ incendio vastata, solitudine pii Pastoris viduata, in necessitatibus suis pro successore idoneo fideliter clamavit; et instanter clamando eum, qui secundum voluntatem Dei a fornicatione abstinens, vas sum in sanctificatione et honore possederat, intervenitu et consultu Principum feliciter impetravit; per quem non tantum de micis quæ cadunt de mensa dominorum recrearetur, verum etiam largissimis epularum deliciis abundantissime reficeretur.

14 Solenniter ergo consecratus, condigno honore Patherbrunnon concursu et occurso omnis ætatis et dignitatis deducitur et excipitur: et vere via regia ni ovile ovium per ostium ingressus, Episcopali sede inthronizatur. Pontificatus itaque decoratus infulis, continuo invigilavit curæ commissi gregis; timensque notam mali servi et pigri, qui reposit in sudario pecuniam domini sui, nihil remisit faciebat. Cordi suo et corpori forinsecus, pro generali cleri et populi gubernatione, Episcopali speculatione, solerter insudavit; intrinsecus autem, pro omnium salute, vigiliis et jeuniis precumque hostiis Deo indesinenter supplicavit. Lacerna namque, in domo Domini supra candelabrum posita, arsit in se. Dei et proximi dilectione; luxit aliis, ejusdem lucis sedula exhibitione. Denique pro adipiscenda immortalitatis corona, contulit Ecclesiis, quæ hereditario jure possederat, vel multimodo jugis servitutis labore obtinuerat, temporalia bona: quæ, sicut alios, usu malo, a salute præpediunt; ita alios, usu bono, ad salutem promovent. Principalem Ecclesiam sumptu ingenti et magnificentia singulari constroxit:

ut collapsum
pergat restau-
rare,

consecratur
Dominica 2
Quadragesimæ

quando apte
recitabatur
Evangelium
de Chananæa:

et Paderbor-
nam deductus,

EX MSS.

Meinwercus
Episcopatu do-
natus,

Cathedralem novam orditur,

A construxit : quam tertia die adventus sui, dejecto opere modico, a prædecessore suo inchoato, et usque ad fenestras negligenter consummato, a fundamentis celeriter atque alacriter erexit. Operariis autem solerter operi instantibus quadam die, advenit quidam vir incognitus, qui Episcopum astantem salutavit suppliciter, summeque servitium obtulit ei humiliter : quem Episcopo, quam sciret servitii artem, percontante ? et cæmentarium et carpentarium se proficitur ; et max ab Episcopo clavum, tunc fortuito lignis compingendis necessarium, facere jubetur. Quo celeri velocitate velocique corporis agilitate facto, decenter et convenienter, cooperaturus operantibus apponitur, artisque sue scientia probatus et approbatus omni experientia, ab Episcopo omni operi præponitur. Quo non multo post mortuo, advenam suum Episcopus digno sepulturæ commendavit officio, fieri mandans ei in crypta juxta morum monumentum, ponens ad caput ejus trullam ejus et malleum ad posteritatis monumentum ; per tantæ humilitatis et pietatis excellentiam magnam sibi acquirens operantium sibi que famulantium benevolentiam.

in qua gnarum operarum honorifice tunulatur :

B 15 Præpositis autem operi singulis magistris, ipse ad reliqua episcopii negotia disponenda convertitur, suæ videlicet diœcesis terminos frequenter lustrare : si fidelium fides spei, si spes concordaret rei solerter investigare ; bene acta confirmare, neglecta reformare ; bene agentes ut in melius proficerent admonere, negligentibus ut resipiscerent oportune importune instare ; denique omnibus omnia factus, pro cunctis animæ et corpori eorum necessariis erat sollicitus. Prætoribus et majoribus exhibens se formidini et honori ; subditis, secundum uniuscujusque meritum, timori pariter et amori. Oculatos autem ante et retro, ut sic internorum et spiritualium solitudinem gereret, ut tamen exteriorum providentiam pro subditorum necessitatibus supplendis non negligeret. Regni negotiis, ut compelleretur, inservire cœpit : reddens Deo, quæ sunt Dei ; et Cæsari, quæ sunt Cæsaris, et Ecclesiæ commissæ prodesset, ubi se oportunitas obtulisset loci et temporis. Continue autem Regi insistens, ut Ecclesiæ sibi commissæ, lamentabiliter incendium passæ, secundum sponsonem, qua sibi eam commiserat, succurreret, Rex misericorditer annuit ; et Ecclesiæ præfatæ miseratus paupertatem, multa ei bona tam in prædiis, quam facultatibus aliis, larga manu et plena caritate, pro Dei amore dilectique sibi Episcopi assiduo et devotissimo obsequio, contulit. Sæpius autem in civitate Patherbrunnensi commoratus, operum et studiorum ejus adjutor et cooperator extitit ; favente et instante per omnia venerabili Chunigunda Regina, cui non minor voluntas quam facultas, in Ecclesiis Dei amplificandis et meliorandis, semper fuit.

Imperatoris favore avatur :

C aliis, larga manu et plena caritate, pro Dei amore dilectique sibi Episcopi assiduo et devotissimo obsequio, contulit. Sæpius autem in civitate Patherbrunnensi commoratus, operum et studiorum ejus adjutor et cooperator extitit ; favente et instante per omnia venerabili Chunigunda Regina, cui non minor voluntas quam facultas, in Ecclesiis Dei amplificandis et meliorandis, semper fuit.

b 16 Quodam itaque tempore inibi commorantes, B. Heimeradus *b* de Suevia oriundus, voluntaria paupertate pro Christo exul et peregrinus, eo advenit : eumque, lurida facie, et proceri corporis macie, ac vestium vilitate deformem, Episcopus ut vidit, unde ille diabolus emergeret ? inquisivit. Ille autem, cum se diabolum non esse humiliter et patienter dixisset, quæsivit Episcopus, an Presbyter esset ? Ubi autem eo die divina Mysteria eum celebrasse cognovit, prorsus sibi libros, in quibus cantaverat, deferri mandavit. Quos incompertos et neglectos et nullius ponderis aut pretii aspiciens, eodem momento in ignem projici fecit : eumque jussu Reginæ, Episcopi justo zelo, ut videbatur, compatiens, verberibus credi præcepit. Posthæc quidam Comes Unodiche nomine, de monte qui Warberge appellatur, superveniente festivitàte S. Andree

Apostoli, Episcopum ad convivium invitavit. Cum D autem Comes B. Heimeradum quoque invitasset, et in vigilia ipsius Apostoli cum ad eam Episcopo oppositum sedere fecisset ; commotus Episcopus, quid vir tantæ prudentiæ sibi in illius præsentia vel consortio vellet ? interrogavit : et multis injuriis verborum adversus illum exardescens, delirum et apostatam eum appellavit. Beato vero Heimerado pro Dei amore cuncta patienter et silenter ferente, respondit Comes, se nescisse, quidquam eum adversus illum controversiæ habuisse : cepitque verbis lenibus et humilibus animum Episcopi mitigare, et viro Dei, quoniam pro vitæ suæ merito eum valde venerabatur, veniam obnixius postulare. Sed perstitit in sua sententia Episcopus, placari non valens ullis precibus, quatenus tantæ nimietatis pertinacia, fieret ei postmodum humilitatis custodia ; et in tantæ nobilitatis et dignitatis viro, satisfactio inferiori voluntarie exhibita, ad exemplum humilitatis a discretis commendaretur, quæ vix majoribus a subditis jure subjectionis exhibenda imitabilis videretur.

17 Denique, quoniam ab hominibus Sanctus putaretur, experiri se velle sanctitatem illius dixit : statimque coram omnibus, ut altero die Alleluia ad Missam cantaret, sub interminatione plagaram ei injunxit. Cumque Comes pro eo obnixius supplicando, et ei hujus actionis remissionem petendo, nihil ageret nisi quod oleum camino adjiceret : nocte, finitis matutinis laudibus, assumpsit hominem Dei secretius, et consolans eum, obsecrabat, ut tentamenta, sanctorum virorum purgamenta, non refugeret, sed saltem in nomine sanctæ Trinitatis incipiens, cetera Deo committeret. Qui multum renitens, et se dimitti ad hospitium flagitans, multis precibus victus, tandem acquievit. Et veniente hora, cum Episcopus nullo modo a proposito posset abduci sententia, processit : inchoavit sollemniter, et jucunde percantavit ; adeo ut omnes, qui aderant, mirarentur ; et se ex nullius unquam hominis ore suaviorem modulationem audisse, faterentur. Episcopus autem, finita Missa, virum Dei secretius tulit ; et ad pedes ejus ruit, et veniam pro commissis in eum humiliter postulans et celeriter impetrans, perpetuus ac fidelis ei postmodum amicus fuit. Episcopus autem ipsius castrum, sui munimine vastum, Ecclesiæ Patherbrunnensi, in cujus diœcesi consistit, ornamento et monumento utile, situ vero loci in aquis, lignis, pascuis, omnimodis habile considerans, pro venditione sui vel voluntaria traditione variis modis Comiti instabat : sed ille filium, de pellice quam duxerat natum, heredem facere disposens, monitis salutaribus non obaudiebat.

18 Pontificatus ejus itaque anno secundo, Dominicæ Incarnationis mxx Indictione viii, Ansfridus d venerabilis Trajectensis Episcopus, cujus mira laudum præconia in gestis suis inveniuntur, ad celestem vitam sustollitur, eique Adelboldus surrogatur. Sequenti anno vii Kalend. Martii, Willigisus Magentiensis Archiepiscopus omni memoria dignissimus, Episcopatus sui anno trigesimo sexto, post incendium monasterii Magentiensis honorifice ab eo constructi, (quod iii Kalend. Septemb. accidit) sancte ad Christum migravit, et in locum ejus Erkinbaldus Abbas Fuldensis subintravit. Quinta dehinc proxima Idus Februarii, Bernardus pius Dux Saxonicus, filius Hermannii Ducis, obiit : et filius ejus Bernardus, e favente sibi Meinwero Episcopo amicisque suis, Ducatum obtinuit ; et homo Episcopi factus, jure obsequium in omni fidelitate sibi exhibuit. Frater quoque præfati Ducis Bernardi, Comes Luitderos, provincia iv Kal. Aprilis obiit, qui cum uxore sua Emma, Senatrice Christianiss-

A ma, multa bona Ecclesie Bremensi contulit. Post-
 hac iv Idus Aprilis, in festo B. Gregorii, cum Rege
 in villam regiam, que f Tribura dicitur, Episcopus
 devenit; ubi comitatum, quem Haold dum vixit
 tenuit, situm in locis Haverga, Linga, Thiatmali,
 Aga, Patherga, Treveresga, Langaneka, Erpesfeld,
 Silbiki, Matfeld, Niterga, Sinatfeld, Balievan prope
 Spriada, Gambeke, Gession Siwardeshusun cum
 omni legitimitate in proprium dedit. Post Penteco-
 stem Helwardeshusun g venit, et monasterium,
 quod Ekkahardus Comes in proprietatis suae fundo
 construxerat, in honore sanctae et individuae Trini-
 tatis sanctique Salvatoris, et Victoriosissimae Cru-
 cis, et S. Mariae perpetuae Virginis, sanctique Petri
 Apostolorum Principis, et omnium Apostolorum et
 Sanctorum omnium, Nonas Junii dedicavit.

19 Anno sequente pridie Non. Januarii Lube-
 tius h Bremensis Archiepiscopus obiit, eique i Un-
 wanus Patherbrunnensis Ecclesie Canonicus, fa-
 vente Meinwerco Episcopo, successit. Hic omnibus
 hominibus acceptus, et Clero apprime benevolus;
 inter innumera pie recordationis monumenta, Ca-
 nonicis Ecclesie B. Petri eo loci Patroni, curtem

II quandam Borengum, ut ejus servitium per matritia
 esset Apostolorum, contulit. In australi parte chori,
 altare in honore S. Laborii patroni sui construxit et
 dedicavit. Primus omnium congregationes, quae
 antea quidem mixta ex Monachis vel Canonicis
 conversatione debebant, ad Canonicam regulam
 traxit. Lucos in Episcopatu suo in quibus Paludi-
 colae regionis illius errore veteri cum professione
 falsa Christianitatis immolabant, succidit; multos
 Gentilium in Dania et vicinis Borealibus partibus,
 ad Christum convertit; plures in dioecesi sua Eccle-
 sias fundavit et dedicavit; et pro obtinendis aeternae
 vite gaudiis omni vigilantia et instantia insudavit,
 quamdiu in hoc fragilitatis corpore militavit. Octa-
 vo decimo Kalend. Februarii, praefati anni Domi-
 nica Incarnationis k mxiii Rex Mulinhuson deve-
 nit; ubi intervencu Chmigonde Reginae, Everhardi
 Bayenbergensis Episcopi, Egilberti Frisingensis,
 praedium Hoenstide, situm in pago Kittiga in co-
 munitu Bernhardi Comitum, Meinwerco Episcopo
 tribuit, cum omnibus utilitatibus et appendiciis,
 quibus id Unwanus Bremensis Archiepiscopus pos-
 sederat, eique dederat legaliter. Inde Rex Raven-
 berge iter divertit, ubi Everhardus primus ejusdem
 Sedis Episcopus venerabile monasterium, nobile ac
 speciale regie devotionis studium, cum conventu
 et suffragio omnium Cisalpinorum Pontificum, n
 Non. Maji dedicavit, Rex autem eundem Episco-
 patum, quem ex integro in suo domate fundavit,
 terminis ejus ab adjacentibus Episcopatibus legitimo
 conambio commutatis, principibus Apostolorum
 Petro et Paulo, et pretiosissimo Martyri Georgio
 adtulatum speciali jure Romano Ecclesiae tradidit,
 ut et primae Sedi debitum honorem divinitus impen-
 deret, et suam plantationem tanto patrocino fir-
 mius maneret.

20 Eodem anno l Svitgerus, sanctae Minigarde-
 vordensis Ecclesiae Antistes egregius, xiii Kalend.
 Decembris, obit, sepeliturque in loco, quod degnit.
 Hic genere Saxonicus, in Halverstad et Magathe-
 burg a puero est educatus, a tertio vero Ottone pre-
 fatus civitati praefatus: quam cum divino munere
 fultus regeret cum omni diligentia, pollebat diver-
 sarum virtutum excellentia: e quibus hic duae
 tantum referantur, per quas aliae veraciter cogno-
 scantur. Camerarius suus pilleum quemdam furtive
 subtractum eculare volens, diligenter a pio Seniore
 interrogatus, nihil fatetur: sed cultellum supra men-
 sam positum, et ex animo benedictum sumere co-
 actus, quasi ignitum celeriter projiciens, reum se

nimis esse coram omnibus profitetur. Quidam ma-
 ligno spiritu arreptus, vi magna est captus, et in
 praesentiam praedicti Patris adductus. Quem solvi
 protinus jubens, baculo se solum irruquentem viri-
 liter amovit, et facto sanctae Crucis signo, divina
 potestate hostem exire imperavit. Tantus vir hoc
 non suis meritis, sed divinae virtuti ascribens, vixit
 in Christo dies hujus vite sibi concessos, ministrans
 illi fidelis servus omni studio. Sedit autem in Epi-
 scopatu xvi annis, magna infirmitate, quae omni-
 genam virtutem perfecit, gravatus; et Thiedericus,
 cognomen habens m Bonus Are, pro eo est sub-
 rogatus.

ANNOTATA G.H. ET D.P.

a Anno 1009 Pascha celebratum fuit 17 Aprilis,
 atque adeo 2 Dominica Quadragesimae incidit in 13
 Martii, qui solum erat dies 9 a morte decessoris: ne-
 que hoc mirum, cum Goslariae esset Imperator, quae
 Paderborna solum distat 30 circiter horis; et ejusmodi
 vacantium Episcopatum nuntia soleant celerissime ad
 Curiam perferri. Fuit autem magna olim varietas
 circa Evangelium, quod tali Dominica legebatur in
 tertio Nocturno et in Sacrificio Missae. Nam in regio-
 nibus Ultramontanis (ut Romani loquuntur) id est in
 Ecclesiis Hispanis, etiam Musarabibus Lusitanis, Gal-
 licis, Anglicis, Belgicis, Germanicis, Polonicis et aliis
 Septentrionalibus legebatur, atque etiam nunc Pader-
 bornae legitur Evangelium hic citatum de muliere
 Channaea, ex capite 14 Matthaei, quod secundum usum
 Romanum nunc recitatur Feria 5 post primam Domi-
 nicam Quadragesimae. Dicto confirmare possumus ex
 Missalibus et Breviariis istarum regionum, quae apud
 nos sunt. Et fuit ejusmodi usus in Breviariis particu-
 laribus monasticis Benedictinorum, Cisterciensium,
 Praemonstratensium, Praedicatorum, Carmelitarum, et
 est adhuc in horum Breviario anno 1672 excuso. In
 antiquo Missali Mediolanensi secundum institutionem
 S. Ambrosii anno 1522 impresso, Dominica 2 Qua-
 dragesimae dicta est Dominica de Abraham, et reci-
 tatur Evangelium ex capite 8 Joannis a versu 31 usque
 ad finem, ubi Judaei objiciebant se semen Abraham esse;
 et finitur cum Evangelio, quod legitur in Dominica
 Passionis, ubi de Abrahamo plurimus est sermo. Verum
 in antiquis Missalibus et Breviariis Romanis lectum
 fuit, et adhuc praescribitur Evangelium de Transfigu-
 ratione Domini in monte Thabor, ex initio Matthaei
 capite 17, cui et praecedentis diei Evangelio nonnulla
 praeponbantur in Breviario Copuano, anno 1489
 excuso.

b Vitam S. Heimeradi daturi sumus infra 28 Junii,
 quo die mortuus dicitur infra num. 91; et num. 99
 indicatur monasterium ejus honori structum ob Ar-
 chepiscopo Moguntino.

c Warberge seu Warburg, oppidum Hanseaticum
 ad Dinclum fluvium, in ditione Paderbornensi, prope
 confinia Hassica.

d Vitam B. Anstradi sive Aufridi illustravimus ad
 diem 3 Maji, ubi, cum Joanne de Beka et Wilhelmo
 Heda Scriptoribus Ultrajectinis, retulimus obitum
 ejus ad annum 1008.

e Bernhardus, ab Alberto Stadeni et Adamo Bre-
 mensi Benno appellatur, et frater ejus Lutgerus, hic
 Luitdorus dictus; utriusque vero obitus ad annum 1010
 refertur. Chronicon Hildeshemiense annum 1011 no-
 tat; et cum dixisset, quod vi Idus Februarii Bernhar-
 dus obiit; subjungit, quod octavodecimo die mortis
 supradicti Ducis, mortuus est et Ludigerus frater
 ejus: ergo iv kal. non Aprilis (ut hic dicitur) sed
 Martii: qui error iterum mox recurrit, cum festum
 B. Gregorii adscribitur iv Idus Aprilis, loco Martii.
 Ultimi vero uxor Emma, Meinweri Episcopi Pa-
 therbrunnensis

EX MSS.

f

g

h i

Unwanum
 promoveat ad
 Episcopatum
 Bremen.

II

h

Intervest Dedi-
 cationi Ham-
 berg. mona-
 strii

C

I

Mors S. Svit-
 geri Ep. Mo-
 nasteriensis.

m

E

F

A therbrunnensis soror *expresse* vocatur ab Adamo; cui, licet alias nonnumquam hallucinato, quomodo ausim hic fidem negare? Mirum tamen est id ne hoc loco quidem dici; esto superius num. 4 inter sorores non nominatur, quia forte ex priori conjugio patris nata: vixit autem in sancta viduitate annis 30 (40 habet mendosus manifeste contextus) de qua veluti Sancta egimus in App. ad 19 Aprilis.

f Triburia, prope Moguntiam inter Rhenum et Maenum, nunc locus desertus, non longe a pagis Langen et Geran, nomen Treber retinens, ubi plura Concilia fuerunt habita: quod et veteris palatii vestigia juxta portam Hovestat. i. Curiae locus dictam, testantur. De eo egit Freherus par. 2. Originum Palatarum cap. 5.

g Helmwardeshuisen, celebre olim Ordinis S. Benedicti monasterium, Imperialibus annueratum, ad confluentiam Dimelae et Visurgis, in confinis Hassiae et agri Brunswicensis, a quo jam captivum teneri asserit Braverus: quoad diem autem Dedicationis, non Nonas, sed pridie Nonas legendum arbitraver; ut in Dominica facta illa sit cum anno 1010 curreret littera Dom. A. sed in hujus Vitae decursu observo, raro ab hujus temporis in Germania Episcopis Dominicæ rationem habitam esse.

h Lubentii seu Libentii Vitam ex Adamo Bremensi dedimus 4 Januarii.

i Unwanus, inquit Browerus ex Adamo, ortus eadem cum Meinwerco Immedingorum nobilissima stirpe, obiit 1029, 27 Januarii.

k Imo, xxi, uti patet ex priore. Correctionem suadet hoc anno facta, ut mox dicitur, Dedictio ii Nonas Maji, qui dies anno 1011 corrente litt. Dom. G in Dominicam cadit non 1013. Non accuratissimus tamen hoc in genere Auctor hic est, qui omisso anno 1012, transit ad annum 1013 ut mox videbimus.

l Svitgerus, Krantzio lib. 3 Metropolis cap. 35, Suederus, dignus habitus, qui in Sanctorum numerum referretur, quod ad 19 Novembris erit examinandum. Interim vide sis Notas Adolphi, ubi ex Chronico MS. invenes obisse illum anno 1011, quo præcedens correctio firmatur. Alii tamen scribunt an. 1012, et sic recte sequeretur anno proximo, scilicet 1013, S. Henrici Italica expeditio, jam dicta.

m Dithmarus, Nepotem suum vocat et filium suæ Materteræ; quam propterea volunt Arensi Comiti nuptam fuisse. Est uitem Arc vetus castrum, ad cognominem fluvium, Rhena influentem ex adverso oppidi Lintz, in diocesi Coloniensi. Fortassis Bonus vel Donus de Arc scribendum fuerat.

CAPUT IV

Iter Meinwercei in Italiam cum S. Henrico Imp. ac reditus Paderbornam.

Proximo anno a expeditionem in Italiam Rex iturus, ut Cæsaris consecrationem a Domino Apostolico perciperet, in Castello, quod b Gruona dicitur, convenire Principes mandavit, et viii Kalend. Maji de statu Regni inibi cum eis necessaria tractavit. Episcopus autem Meinwerco cum Rege expeditionem iturus, Ecclesiæ suæ penuria conquesta, itineris expensam latori suo, congruam instantè petiit, et interventu Chunigundæ Reginae, Heriberti Coloniensis Archiepiscopi, Athalbaldi Trajectensis, Thiederic Mimigarddevordensis, Wigeri Verdensis, Thiederic Metensis, Bernwardi Hildenesheimensis, Thietmari Osnebrugensis, Herici Havelbergensis, Berneshusen, situm in pago Lissa, in comitatu Udonis Comitis obtinuit; tali præcepto sibi Ecclesiæque suæ cum eo et de dato, ut quicumque ipsum Episcopum vel aliquem successorum ejus super eo

molestare, inquietare, aut divestire præsumeret. D perpetuo anathemate condemnatus centum libras ^{xx mss.} componeret; quinquaginta Regiæ Camerae, quinquaginta eidem Ecclesiæ. Eadem quoque die, loca et anno, interventu sæpe numero dictæ et cum omni merito dicendæ Reginae Chunigundæ, in idipsum etiam fraternæ caritatis collaborantibus, Erchanbaldo Magontiacensi Archiepiscopo, Bernwardo Hildenesheimensi, Thiederic Mimigarddevordensi, Hildwardo Citicensi c, Episcopis et Sacerdotibus Christi, quandam regiam curtem Moranga dictam, in pago Morangano, in comitatu Bernhardi Comitis sitam, obtinuit; quam Unwanus Brumensis Archiepiscopus, cum manu Advocati sui Udonis, ipsi Regi, omnium hominum contradictione remota, tradidit; quamque ipse Rex, pro remedio animæ sui prædecessoris, tertii Ottonis divæ memoriæ Imperatoris Augusti, et incolumitatis suæ vitæ ac spe futuræ, cum omnibus ntinentiis suis, tali conditione Meinwerco Episcopo concessit, ut eandem curtem, quam diu viveret, in proprios usus potestative possideret; post finem vero vitæ suæ, ad vestitum Canonicorum in Patherbrunnensi Sede Deo sanctæque ejus genitrici Mariæ, nec non B. Kiliano ac Liberio servientium, annuatim meliorandum pertinere. Et si quis hanc donationem infringeret, centum libras auri persolveret; quinquaginta Patherbrunnensi Ecclesiæ, quinquaginta Camera Reg. O quantæ dilectionis indicium, simul et semel hæc tribuentis! O quam sinceræ devotionis servitium, talia et similia accipere merentis!

Posteritas dantem commendet et accipientem,

Per pia vota Patrem placans his omnipotentem.

22 Episcopus itaque quæ desideraverat impetratis, Patherbrunnam revertitur; et rebus domesticis dispositis, et magistris idoneis operibus prepositis, tempore autumnali cum Rege proficiscitur. Rex autem subjectis omnibus, et in deditionem redactis quæ rebellare tentaverant urbibus, proximum Natale Domini Papiæ celebravit: indeque profectus Apuliam, a Grecis diu possessam, Romano imperio d recuperavit. eidemque provinciae Ismahelam Ducem præfecit. Cum autem civitates Apuliæ pertransisset, et quæ ad honorem et utilitatem regni pertinebant, ubique prudentissime disposuisset; infirmatus morbo calculi, nulla poterat medicorum arte curari. Remedio autem cessante humano, cordo et animo se commisit divino; ascendensque montem Cassinum, patrocinium S. Benedicti et B. Scholasticæ sororis ejus, pro sanitatis suæ adfectione, suppliciter imploravit, et mirabiliter impetravit. Denique completa oratione ad hospitium se contulit, et lassatus ac debilitatus in lectulo se collocavit. Quo obdormiente, S. Benedictus ei apparuit, et a Deo in quem speravisset eum exaudiri asseruit: et ferro medicinali quod tenebat, partem illam ubi calculus hærebat aperiens, evulsum eum in manu Regis posuit; et hiatu vulneris subita redintegratione sanato, disparuit. Rex autem evigilans, et calculum in manu sua considerans, advocatis Episcopis et Principibus ostendit eis in se facta Dei magnalia; et cum eisdem Deum digne collaudans, contulit Fratribus, inibi Deo sub regula S. Benedicti famulantibus, in prædiis et ornamentis plurimis, dona regalia. Ab eo tempore et deinceps Rex, quadam speciali veneratione et devotione, S. Benedicto et omnibus Monasticæ religionis cultoribus studuit deservire, et in amplificandis et protegendis rebus Ecclesiasticis benignus et devotus pater existere.

23 Valedicto Fratribus, letus et hilaris inde discedens, Romam cum Donna Chunigunda cum triumpho magno intravit; ubi a beato Benedicto Papa

c
Item Morangam.

E

d
Rex subacta Apulia,

F

Cassinum adit et liberatur a calculo.

a
b
Regem in Italiam secutus Episcopus

Berneshusen obtinet:

EX MSS.
eodem Romæ
cum conjugē
coronato
Imperatore,

Episcopus
varias
Reliquas
Impetrat a
Benedicto
Pontifice,

nec non
Bullam
amplam,

pro ecclesiæ
Paderbornen-
sis indemni-
tate tuenda

A Papa benigne et honorifice susceptus, quantas miserationes et beneficia per servum suum Benedictum Dominus ei contulisset, enarravit. Papa autem, Deo pro omnibus beneficiis suis gratias agens, pro salute Regis et totius populi Christiani sacrificium laudis Deo immolavit, et solenni benedictione, cum universi populi inexstimabili exultatione, Regem in Cæsarem et Imperatorem *e* consecravat. Eodem ergo tempore, Bavenbergensem fundum Rex cum omnibus pertinentiis suis B. Petro contradens, Apostolico Præsuli jogiter defendendum commendavit: et in commemorationem hujus pactionis, album *f* ambulatorem cum faleris sigulis nonis Romano Præsuli dari constituit. Obtinuit autem magnis humilitatis et suæ devotionis precibus apud Dominum Apostolicum, ut tempore opportuno ad Alemanniam accederet, et Bavenbergensis fundi novellam plantationem visitaret. Ibi Dominus Apostolicus Meinwercom Episcopum, præconio virtutis et pietatis eximia ubique carum et præclarum habitum, benigne suscepit; et ejus ardentissimæ in Deum dilectioni et devotioni congaudens et congratulans, de omnibus quæ ab eo petiit, parata et devota caritatis bonivolentia satisfecit. Denique desiderium ejus de Reliquis Sanctorum ad constructionem Monasteriorum audiens, tertium dimidium corpus septem fratrum *g* filiorum S. Felicitatis, qui sub Antonio Imperatore passi sunt, Philippi videlicet, Juvenalis et Felicis; et cranium *h* S. Blasii, qui sub Licinio, anno Domini. Incarn. cccxxii, gloriosa passione migravit ad coelos. Brachium quoque S. Miniatii, qui sub Diocletiano viii Kal. Novembris passus est, cum aliorum plurimorum Sanctorum Reliquis tribuit; et privilegium, de bonis Ecclesiæ suæ concessis vel concedendis, Apostolica auctoritate contulit: quod ad posteritatis monumentum, et Patherbrunnensis Ecclesiæ stabile præsidium et firmamentum hic inseratur, ut ipsa exemplis tantæ devotionis, ad augmentum suæ securitatis et utilitatis, instruetur; raptorum vero quisque ad cumulum suæ damnationis videat et audat, ut confundatur:

24 BENEDICTUS Episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Domino filio, Meinwero venerabili Episcopo Patherbrunnensis Ecclesiæ, suisque successoribus in perpetuum. Desiderium quod ad religionis propositum et sanctorum locorum stabilitatem pertinere monstratur, sine aliqua nostra, Deo auctore, dilatione perficiendum; et quoties in quibusdam ejus utilitatibus et commodis nostrum assensum et solita Apostolicæ auctoritatis exposcit præsidium, id nostra benignitatis intuitu nos convenit subvenire, et ratum pro integra securitate ex ratione solidare, ut ex hac ipsis venerabilibus locis salus et indemnitas prodigetur, et nobis quoque luci potissimum prædium a conditore omnium Deo in sideris arcibus proscribatur. Igitur quod postulatis a nobis, quatenus confirmaremus et Apostolica auctoritate corroboraremus tuæ Ecclesiæ, ubique et successoribus tuis in perpetuum, quæque pro redemptione animarum suarum ab Imperatoribus sive Regibus, Ducibus, Comitibus, vel ab omnibus magnis parvisque personis oblata sunt, sive commutata; seu omnia quæ tu ductus amore Dei de propriis tuis hereditatibus eidem tuæ venerabili sponsæ contulisti, perpetualiter, inclinati precibus tuis, per hujus privilegii seriem confirmamus et corroboramus Ecclesiæ tuæ, tibi, tuisque successoribus, omnia prædia culta vel inculta, nec non omnia quæ ei pro redemptione animarum suarum ab Imperatoribus, maximeque a Christianissimo et serenissimo filio nostro dilectissimo ac sanctissimo Imperatore Heinrico oblata sunt, sive in Comitibus seu ubicumque fuerint, nec non omnia quæ a Regibus, Ducibus,

Comitibus, magnisque parvisque personis jam dictæ Ecclesiæ oblata sunt. Similique modo confirmamus ea omnia loca, quæ tu ipse pro redemptione animæ tuæ et parentum tuorum jam dictæ tuæ sponsæ de propriis hereditatibus contulisti: nec non ea, quæ ab aliquibus commutata sunt. Statuentes Apostolica censura sub anathematis interdictione, ut nulli unquam magnæ parvæque personæ licent contra hoc nostrum Apostolicum privilegium insurgere vel contraire. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hujus nostræ Apostolicæ præceptionis seriem, pie a nobis promulgatam, venire agereve tentaverit; sciat se Domini nostri et Apostolorum principis Petri anathematis vinculo innodatum, et cum diabolo et ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi in æternum igne cremandum, simulque et in voragine tartareoque chaos demersus cum impiis deficiat. Qui vero pio intuitu, custodes et observatores hujus nostræ salutiferæ præceptionis extiterint, benedictionis gratiam cœlestesque retributiones ac æterna gaudia, ab ipso judice Domino Deo nostro, consequi mereantur. Scriptum per ianum Benedicti Notarii et Scribarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Martio, Indictione xii, Anno Domini Incarn. mxiiv.

25 Cum autem Episcopus, inibi cum Rege aliquandiu moratus, de hujus gravissimæ mortalitatis, quæ immanissime exercitum depopulabatur, mœstus esset; accessit ad eum quidam Romanorum, consiliarius ei, ut pro suorum incolomitate aliquam se venerationem in terra sua facturum S. *k* Alexi rogeret. Qui illico, sublatis ad cœlum manibus et oculis, se monasterium honori et amoris ejus congruum facturum, si quis precibus suorum incolomitatem a Deo obtineret, sinceriter vovit. Et se ejus meritis a Deo exauditum, suorum omnium jumentorum et hominum incolomitatis receptionem et conservationem veraciter probavit. Novus autem Imperator, omnia quæ volebat a Domino Apostolico impetrans, consolatione ejus et benedictione in Domino confortatus, Alpes Penninas transcendit, et Papam rediens sanctum Pascha ibidem feriavit. Venerabilis autem Episcopus, tam materiali quam spiritali gladio Ecclesiam commissam muniri, et tueri desiderans, Imperatorem inibi cum amicis suis et Regni Magnatibus adiit, et, ut talia bona Imperiali auctoritate confirmaret, qualia Dominus Apostolicus sua Canonica confirmaverat, suppliciter expetiit. Imperator autem ejus ardui itineris laborem, quem suæ dilectionis intuitu ad Apostolorum limina secum arripuerat, reminiscens; rationabili petitioni solita benignitate promptissime favit, et omnia ab eo de bonis hereditariis Patherbrunnensi Ecclesiæ collata et deinceps conferenda et alia quælibet sua instantia et industria a quibuscumque fidelibus acquisita seu acquirenda, commutata, vel commutanda, Regiæ auctoritatis præcepto, aureo sigillo bullato, confirmavit et corroboravit.

26 Dimisso autem Imperator exercitu in terram suam, Regni negotiis ubique prudenter dispositis, per omnia virtutis et pietatis vestigia dereliquit, et ubicumque servorum Dei habitacula invenisset, eorum res adaugens et amplificans, omnium se orationibus commendavit. Cluniacum quoque, inter alia ubique terrarum pro suæ Religionis fervore et situ loci nominatum, cum Domino Meinwero Episcopo, et paucis familiaribus suis adiit; et multa sanctitatis et Religionis indicia, quæ audierat, vera esse comprobans, coronam auream, pretiosissimis gemmis adornatam, ad Missam, quæ de Cathedra S. Petri celebratur, obtulit: et fraternitate Monachorum humiliter petita et accepta, cum maxima contritione cordis, omnium se orationibus commendavit;

D

E

Episcopus,
invocato S.
Alexio, pestem
a suis petiit;

k

Privilegium
Imperiali
obtinuit:

F

Cluniacum
venit:

et

A et in supplementum necessarium rerum, optima prædia in Alsatia eidem congregationi testamentaria auctoritate delegavit. Ibi Imperatore favente, et suum in omnibus auxilium spondente, Episcopus Meinwerus ab Abbate et Congregatione Fratres ad construendum monasticæ vitæ cœnobium petiit et impetravit. Cum quibus, assumpta libra panis et Hymnario, festinanter repatrians, capellam in honore S. Benedicti *l* in occidentali parte Patherbrunnensis civitatis fundavit, et celeriter consummavit. Monachorum autem æmulis adventum eorum eausantibus, eisque utilius, secundum nominis sui etymologiam, a turba et civitate remotos fore; civitati vero honestius, in eo loco Clericos vel Moniales degere affirmantibus; venerabilis Episcopus humiliter rationem reddidit, dicens: femineum sexum naturæ suæ qualitate fragilem esse, et inferiorum animas per eas scandalizare et scandalizari facile posse: Monachos vero convenientius vicinos et conjunctos esse Clericis quam Clericos; ut in variis lubricæ vitæ excessibus et eventibus, in divinis et humanis fraterna caritate et unitate invicem succurrerent, et consulerent: et ceteris regendis norma forma facti, Episcopo, sub ejus umbra alarum requiescerent, in utriusque vitæ provisione et dispositione auxilio et consilio forent: adjiciens, id decere et debere fieri, ut ad servitium laici, et ad consilium admitterentur Clerici. Qua ratione data et audita, quique boni et discreti dicta ejus et facta approbantes, rationabiliter cœpta feliciter prosperari et consummari optaverunt; similes autem similibus congaudentes, dissimilibus et melioribus invidere et derogare non cessaverunt.

27 Edificio ergo principalis ecclesiæ magnifice consummato, frequentia et præsentia utriusque sexus et habitus, ætatis et dignitatis solenniter eam dedicavit xvii Kalend. Octobris: et Apostolici privilegio coram populo recitato et interpretato, in ejusdem soliditatis munimine suum ædificium collocavit et stabilivit. Episcopus autem, sperans se ab Imperatore Ervete impetraturum, eum Dedicationi interesse postulaverat; sed ille, Polianiam contra Bolizavum tempore ætatis ingressus cum valida suorum manu, interesse non poterat. Idem namque Bolizavus, cum Uldeŕico Duce Boemiæ, ad Imperatorem in Merèsburg *m* venturus fuerat determinatus; sed ipse venire contemnens, et rebellare disponens, ab Imperatore Dei misericordia, per Sanctorum patrocinia; quibus se summaque populum intime commendaverat, est cum suis omnibus superatus. Episcopus autem de bonis hereditariis in Saxonia positis, urbem sitam in loco qui *n* Plesse dicitur, cum undecies centum mansis jam ante Ecclesiæ traditis, ipso die recognoscendo et reiterando, Ecclesiæ delegavit et confirmavit, quibusdam bonis Ecclesiis construendis designatis tali conditione exceptis, ut si eo morte prævento Ecclesiæ imperfecte manerent, post obitum matris suæ, cui ad temporalis subsidia hæc concesserat, Ecclesiæ ipsi attinerent. Cujus exemplum, utriusque sexus, conditionis et ordinis sequi cœperunt: et pro posse suæ facultatis, pro obtinendo bravio perpetuæ felicitatis, salutaribus Episcopi monitis instructi, bona sua Ecclesiæ contulerunt.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Anno 1013, autumnali (ut infra dicitur) tempore in Italiam profectus est S. Henricus.

b Gruona ubi S. Henricum mortuum esse infra dicitur num. 110. Ea in Vita S. Godehardi 4 Maji num. 24 dicitur esse juxta pagum Logingaha, ad flu-

vium Loinam sive Leinam, in diœcesi Hildesheimensi, non autem in Thuringia, ut volunt aliqui.

D
EX MSS.

c Citium seu Citizum, vulgo Zeitz, urbs Misnie, Lipsia versus Austrum ad Elsteram fluvium quinque leucis Germanicis, dissitum, et totidem versus Occidentem Naumburgo ad Salam fluvium; ad quam urbem hic nominatus Episcopus Hildewardus Sedem transtulit.

d Adhuc anno 1013. Quæ sequuntur extracta sunt ex Vita S. Henrici, suo tempore illustranda; et nonnulla ex Chronico Casinensi jam dedimus ad Vitam S. Benedicti 21 Martii pag. 297.

e Anno 1014 13 Februarii Dominica vi post Epiphaniam, littera Dominicali G. Ita habetur ex Dithmaro qui præsens adfuit, modo pro vi legas xvi kal. Martii.

f Ambulator, equus cui mollis, alterno crurum explicatu glomeratio est. Hispanis Cavallo amblador, Italis China, Francis et Belgis Hæquenée; qualem etiam Rex Hispaniæ pro regno utriusque Siciliæ quotannis solet Pontifici offerre. Neque possumus dubitare utrum legi non debeat vi vel vii kal. Maji, quod invenisse videtur seculo uno posterior Leo Ostiensis in Chron. Cassin. lib. 2 cap. 31, quasi in ipsum Pascha, tunc 25 Aprilis celebratum, vel ejus secunda feria Coronatio facta sit. Pergit enim Dithmarus consequenter referre, quomodo Dominicam resurrectionem Imperator in Papia civitate celebravit, quod hic etiam num. 23 asseritur.

E

g Coluntur hi fratres 10 Julii, sed nomen Jovenalis deest, forte intrusum loco Martialis aut Vitalis, quod ad dictam diem erit examinandum.

h Acta S. Blasii dedimus 3 Februarii, et § 4 egimus de Reliquiis ejus, non unius, sed variorum, Blasii nomine appellatorum: Ejus caput dono Urbani Papæ V asservari notatur in Montepossulana ecclesia, ita etiam caput dicitur esse Orbitelli in Hetruria miraculis clarum. Pars capitis etiam Neapoli in monasterio S. Ligorii sive S. Gregorii Armeni, statue argentea inclusa: ita alibi mentum aut partem maxillæ asservari ibidem observamus.

i Hic Minus est Martyr Florentinus; sed in Actis et Martyrologio Romano dicitur passus sub Decio Imperatore.

k S. Alexius colitur 17 Julii. De monasterio illi constituendo et capella Paderbornæ erecta agitur infra num. 85. Ad illam inclusus B. Paternus, de quo actum 10 Aprilis, una cum ipsa conflagravit: ipsam autem post alios restituit p. m. Ferdinandus Episcopus.

f

l Initium hoc est Abdinghoffsensis monasterii, ubi Sychardus infra num. 122 dicitur primus Abbas institutus.

m Mersburgum, urbs Misniæ Episcopalis, tribus leucis Germanicis ab Halla versus Septentrionem; et totidem a Lipsia versus Orientem distat.

n Plesse esse modo Comitatum in Ducatu Grubenacensi, ad fluvium cognominem, qui mox cadit in Ruram, asserit Brietius in Germania recentiore pag. 141.

CAPUT V.

Beneficia Ecclesiæ Paderbornensi collata sub Meinwerco, ipso procurante et gratitudinem referente.

Totum hoc et duo sequentia Capita R. D. Adolphus reperit, in suo (ut appellat) autographo MS. Ego difficulter possum credere autographum, id est a propria Auctoris manu scriptum esse, in quo reperiuntur menda, num. 6 notata, quæ nec ipse quidem excusare volens pag. 298 aberrationes appellat, amanuensium indiligentiæ forsitan imputandas. Facile tamen crediderim

D. P.
Hæc 2 Capita
cur ab aliis
omissa,13 Fratres
inde secum
ducit:

l

lisque monas-
terium Pader-
bornæ struit:

B

Ibidem novam
Cathedralem
dedicat,

m

C

n
eamque
multimodis
ditat ac dita-
ri facit,

A *didicim hanc sic ordinata ab Auctore fuisse, ut a trans-*
scribentibus omitti commodè possent, sicut factum in anti-
quissimo nostro, quo et Brouerius usus videtur exemplari.
Eandem tamen ratio, utilitas ex totum beneficiorum
enumeratione provenit ex Ecclesie Paderbornensi, quæ
Auctorem compulsi ad illa colligenda, ex vetustiori ali-
quo ejusdem ecclesie Chartulario (cui simile pro Wer-
thimensi Monasterio scriptum magno usus fuit Bolland,
S. Ladgeri fundatoris Acta illustranti ad xxvi Martii)
eandem, inquam, ratio nos quoque movit, ut talem enu-
merationem hic non omitteremus: præmonito tamen
lectore, si quis sit talium incuriosus, ut ipsam transi-
liat, ut perro ad Caput xiii transeat, sicut transeunda
ipsi sibi censuerunt aliorum egraphorum scriptores.
Sicut autem non putavit Adulfus prælaudatus, licet in
olus effuse diligens, laborandum sibi in nominibus lo-
cutorum ac personarum requirendis; eo quod utrorum-
que difficultas esset pervestigatio (Et enim loca plurima
mutatis appellationibus reperiri modo nequeunt; per-
sonæ vero, etiam nobiles, ex sola nomine, ubi forsitan
reperiri o, difficultè possunt lucem certam accipere)
ita nec ego in illis laborabo; contentus unque Capiti
subjungere explicationem vocum quarundam barbararum,
quod ille non fecit.

B 29 Rationabile itaque videtur, ex parte quorum-
 dam devotionem intimare: non solum ad declaranda
 eorum beneficia; verum etiam ad profectum illo-
 rum, qui exemplis bonis ædificari merentur; pari-
 terque ad confusionem illorum, qui licet optima
 quoque scient, videant, audiant, in ore Dominum
 confidentes, factis autem negantes perseverant. Ope-
 re pretium est etiam Episcopi diligentiam in sin-
 gulis amectere et benevolentiam, quomodo nec
 fraude aliquem circumvenit, et quod omnium sa-
 luti et devotioni se congaudere et congratulari be-
 neficiis competentibus demonstraverit. Ipso igitur
 anno dedicationis Ecclesie, millesimo xv Incarna-
 tionis Domini, quidam Miles Mainheri dictus,
 divina admonitione compunctus, ut se æternæ here-
 ditati associaret, atque inextinguibiles gehennæ
 ignis flammæ evaderet, quidquid habuit propieta-
 tis in Burgon et in Balhornen et Searheim, ad no-
 viter ab Episcopo constructum et dedicatum mona-
 sterium, et ad Fratrum ibidem Deo famulantium
 utilitatem et ministerium tradidit, ea ratione, ut
 quæque Fratrum ipsius Ecclesie, per anniversarios
 ejusdem dies, unum panem et unam carnem et he-
 minam mediam acciperet, et animæ ejus salutari
 commemoratione memor esset; Amulungo advocato
 Ecclesie astante, et hanc traditionem omni contra-
 dictione et altereatione postposita coram multis te-
 stibus suscipiente. Hac traditione peracta, venera-
 bilis Meinwerens Episcopus, ut omnibus quibus hoc
 foret compertum ad divini cultus augmentationem
 et promptius attraheret, scique voluntati animum
 uniuscujusque devotiorem subnecteret; unam cur-
 tem Salthem nominatam, cum omnibus utilitatibus
 ad eam pertinentibus, et xxx aratrorum decimas,
 non in beneficium, sed ad vitæ suæ terminum con-
 cessit: hoc scripto decernens, ut si aliquis suorum
 successorum ista refringeret, ille sua reciperet.

C 30 Quidam alius Nobilis, ad distinctionem alte-
 rius Junior Meinheri dictus, humane fragilitatis
 memens, quoddam prædium, Hengeldere dictum,
 cum consensu uxoris suæ Hunninae, et filiae ejus
 Odæ heredis justissimæ, pro remedio animæ suæ
 Ecclesie dedit, et ab Episcopo Meinwero xxx
 aratra o et c maldros b annonæ, quamdiu ipse vi-
 veret, accepit, et uxori ejus ad consentiendum vi
 libras denariorum detulit, quas in præsentia Ekkil-
 hardi et Liudulfi Comitum in Assiereshusum Episco-
 pus ei dedit, cum xxx solidis. Quidam Canonicus
 in ipsius Ecclesie, Wirin nomine, omne prædium quod

habuit in Osdaghusum et in Rastherpe, cum omni-
 bus attinentiis et utriusque sexus mancipiis, cum
 consensu et voluntate justissimorum heredum suo-
 rum Eizan, Irinches, Reinheri, Ecclesie in pro-
 prium tradidit: eumque Meinwerens Episcopus pia
 misericordia motus Præpositum constituit: hoc de-
 cernens, ut si per infirmitatem Præpositi seu per
 aliam fortuito accidentem causam constitutio ejus
 infringeretur, de Episcopatu una curtis cum xxx fa-
 miliis osque ad exitum vitæ suæ ei concederetur.
 Heredibus autem ejus, uxorem Hoian ejusdam villi-
 elii et filios ejus pro mercede dedit. Quidam Subdia-
 conus ipsius Ecclesie Canonicus, ejusdem nominis
 et devotionis, ejus præscriptus, quidquid habuit
 proprietatis in Sneun, per suum Advocatum Eilbreht-
 tum, cum consensu sororum suarum heredum ju-
 stissimarum Ruæ, Bavikæ, Leppæ, omni contradic-
 tione remota ad dominium Ecclesie in proprium
 dedit; et pro hoc benefacto ab Episcopo xl aratra
 et unam Decaniam accepit, Udone, Herimanno,
 Bennone Comitibus, et aliis multis astantibus; et
 Episcopi de hac traditione mandatum taliter insti-
 tutum audientibus, ut si aliquis successorum suo-
 rum concessa sibi infringeret, sua reciperet. Alios
 ex ejusdem Ecclesie Fratribus, nomine Folcmarus,
 sancti Spiritus instinctu admonitus, cum consensu
 et voluntate justissimæ credis suæ Siburg nomine,
 per Advocatum suum Amulungum, orone prædium,
 quod in marcha Sturmethi, Gesike, et Stoekeim
 habuit, cum omnibus attinentiis, ad altare sanctæ
 Mariæ et SS. Kiliani et Liborii in proprium dedit.
 Excellentissimus autem Meinwerens Episcopus hoc
 pie accipiens, in familias quamdiu viveret ei con-
 cessit, et omni anno unum lineum pannum sibi dari
 constituit, et super hoc ex parte Confratrum curtim
 quamdam Bekinanno vocatam, cum duobus c litis,
 usque ad exitum vitæ suæ ei tribuit: ea videlicet
 ratione, ut ipse quamdiu viveret, vel si quis Con-
 fratrum eandem curtem teneret, Anniversarium
 Voledagi faceret; Amulungo Comite, et multis aliis
 huic rei testimonium perhibente.

VI 31 Alius Ecclesie ejusdem Canonicus, nomine
 Volcmarus, cum assensu fratrum duorum Nithingi
 et Wirinhardi, duo prædia Holtheim et Aslan, in
 die S. Lamberti, in quodam loco qui dicitur Ring-
 helmi, dedit Patherb. Ecclesie: Eilberto, in præsen-
 tia Liudulfi, Erponis, Benne, Ekkikonis, Liudulfi Co-
 mitum, et aliorum multorum, omni contradictione
 remota, id accipiente. Nithingus præscriptus, sa-
 pe dictæ Ecclesie Canonicus, memor humane fragilita-
 tis, quædam loca Holtheim et Burgan, cum ap-
 pendiciis omnibus et mancipiis utriusque sexus, pro
 remedio animæ suæ parentumque suorum, per Ad-
 vocatum suum nomine Wirinhardum, Ecclesie con-
 tulit; et a venerabili Episcopo Meinwero bannum
 super Horohusen, et quendam locum Waveri no-
 minatum, atque Bokinavordi, usque ad exitum vitæ
 suæ ea ratione suscepit, et si Heinricum Imperato-
 rem superviveret, Anniversarium ejus, sicut unius
 Episcopi Patherbrunnensis, de sola curte Bokina-
 vordi faceret, et ccc eleemosynas pro anima ejus
 daret, et in eadem die exitus ejus et anniversarii
 unum pauperem cum una camisia, una braca, uno
 d cotte, una tunica, duabus caligis et merionenis, et
 calceamentis, et chirothecis, pileo et cingulo vesti-
 ret: et in natale S. Kiliani et Martyris plenum con-
 vivium Fratribus sicut in natale S. Liborii de præ-
 nominata curte Bokinavordi similiter persolveret:
 et si quis Confratrum post mortem Domini Nithin-
 gi eandem curtim teneret, Anniversarium Heinrici
 Imperatoris, et convivium in natale S. Kiliani, sicut
 prænominatus Nithingus, pleniter faceret: hoc te-
 stamento etiam decernens, ut si ipsi Nithingo ali-
 qua

hic edita,

stetit ad ip-
 sias Ecclesie
 utilitatem
 collecta
 fuerunt.

a b

d

e

- A qua de concessis a quolibet suorum successorum infringerentur, de Episcopatu unum vorwere / cum xx litis et xii aratris ei concederetur. Super hac omnia Werunhardo suo heredi pelles martherinas g et iii uncias auri pro mercede tribuens.
- viii 32 Quidam Presbyter, nomine Waldier, cum assensu Haoldi heredis sui justissimi, quidquid in Wiunithi prædii habuit, cum omnibus attinentibus pro remedio animæ suæ parentumque suorum, Hildiwardo Advocato id accipiente, in proprium dedit Ecclesiæ, accepitque ab Episcopo Meinwerco Ecclesiam in Thietmelli, cum vi aratris, et unum equum h pro uno h talento usque ad vitæ suæ terminum, eorum Conrado et Thiedericō Comitibus et aliis pluribus, hac conditione facta, ut si aliquis sibi auferret concessa, reciperet sua. Alius quidam Presbyter sanctæ vitæ, Vulfdagus nomine, quidquid proprietatis in Baddinhusum habuit, Meinwerco Episcopo ad dominium Patherbrunnensis Ecclesiæ per suum tutorem, cum voluntate heredum suorum, Ymido Patherbrunnensis Ecclesiæ Advocato id accipiente, in proprium tradidit; ea videlicet ratione, ut a Domino Meinwerco Episcopo quædam Ecclesia, in B oppido Pumissun sita, cum omnibus ad eam pertinentibus, et pars Ecclesiæ in villa Baldreshusum sitæ, quæ ad Episcopatum Patherbrunnensem pertinet, ei ad vitæ suæ terminum concederetur; et post obitum ejus matri suæ, ex parte Episcopi, omnibus diebus vitæ suæ in Pumissun annona daretur; et si istud beneficium aliquis infringeret vel minueret, suæ reciperet. Quidam Presbyter bonæ memoriæ de Rothum, Wecil nomine, per Advocatum suum Hiddin, et voluntate ac desiderio sui heredis Liutbrannes, quidquid habuit in villa et in marcha Holtbusum, in proprietatem Patherbrunnensis Ecclesiæ ad altare S. Mariæ sanctorumque Kiliani et Liborii dedit, cum omnibus attinentiis: et ab Episcopo Meinwerco, hanc traditionem pie accipiente, i familiam in Riewardessun, usque ad terminum vitæ suæ, in præsentia Amulungi Comitis, accepit.
- xi 33 Quædam Sanctimonialis, Haburg nomine, quoddam prædium Bridi vocatum, cum omnibus attinentiis et utriusque sexus mancipiis, per Advocatum suum nomine Hamaka, cum consensu justissimæ heredis suæ Ekkika, ad dominium Patherbrunnensis Ecclesiæ in proprium dedit, omni postposita contradictione: et a Domino Meinwerco Episcopo, ejus devotionem elementer attendente, iii talenta et unum vorwere in Hunwercushusum, et iii mansos ac xxx aratra, usque ad ultimum vitæ suæ terminum accepit; potestate sibi data recipiendi suæ, si aliquis auferret concessa. Item quædam Sanctimonialis, Ilke nomine, admonitione et petitione Meinweri venerabilis Episcopi, cum consensu fratris sui Wegonis justissimi heredis, quidquid proprietatis in Spurca, et in Adana, et Boela, Liudunburin, Rockinchusum habuit cum omnibus attinentibus, Patherbrunnensi Ecclesiæ in proprium tradidit, eique Episcopus duas uncias auri et unum talentum denariorum dedit, et xii aratra ad vitæ temporalis necessaria concessit, heredi ejus unum talentum tribuens. Alia quædam Sanctimonialis de xiii Gesike, Oda nomine, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, quidquid hereditariæ proprietatis habuit in villis ac marca Colstidi, Astanholt, atque in Lanchel, vel in omni Patherga, cum consensu ac petitione fratris sui justissimi heredis Richardi, cum omnibus appendiciis, Ecclesiæ Patherbrunnensi in proprium tradidit. Unde Meinwerco Episcopus, misericordia motus, in finitimis locis ad vitam ejus x aratra decimationis ei concessit, et insuper unam libram inter aurum et argentum, et i poledrum i ac v victimas k, id est Fristinga: frat-
- vero ejus unum equum dedit: Hosado Præposito, D Ecilino Imperatoris Capellano, Amulungo Comite, ex mss. et aliis multis astantibus.
- 34 Ejusdem quoque professionis et conversationis Tabake nomine, cum assentatu, Tiazonis heredis sui, quoddam prædium in Thietmernessun et in Cherdinun, et in Sidessun, per petitionem Episcopi Meinweri, Ecclesiæ dedit; eique Episcopus omnibus annis de Episcopali substantia xx maldros frumenti, et ix modios l brasii, et iii bacones, m cum totis minutis dari constituit, heredi ejus dans griseas pelles et pernam unam. Altera quædam Sanctimonialis, Atte nomine, accepit a venerabili Episcopo Meinwerco v talenta auri et argenti, et unum pallium et coopertorium vulpinum, et unum pellicem martherinum pro aliis vii talentis, ut quidquid prædii in Wesiga possideret ad dominium Patherbrunnensis Ecclesiæ traderet. Super hac xiii talenta dedit Episcopus heredi, et quia ejus Advocatus fuit ii talenta, ut suum consensum adhiberet, et traditionem ex parte ejus perpetraret, et libellæ iii solidos, Acelinæ pullum unum equæ, Manican iii solidos amicis illius, ut ei apud eum auxiliares essent, donavit. A quibus Donna Atta admonita, suo heredi Abbon, in mallo n Amulungi Comitum, suum prædium, ut per manus ejus ad dominium Sanctorum daretur, in proprium reddidit; idemque Abbo, in mallo eodem, Comitum ejusdem curtem, quæ est in villa quæ dicitur Haspan, et quidquid ipsa habuerat in villis inter Sental et Assnig, Ecclesiæ coram testibus in proprium dedit. Venerabilis autem Episcopus, in eodem mallo, per suum Advocatum Amulungum, totum prædium eidem Sanctimoniali in beneficium eo pacto præstitit, ut omni anno in festo S. Liborii, ad altare ejus, ii denarios ad tributum de eodem prædio redderet. Quæ beneficium accipiens, tributum devote persolvit. Precavens autem Episcopus ne ulla postmodum eam anxietas vel molestia paupertatis gravaret, omni anno c. et vii modios brasii, iii pernas cum omnibus intestinis, iii amphoras mellis, nonaginta caseos, v porcos, v oves, xx maldros dari constituit.
- 35 Quædam item Sanctimonialis, Attule nomine, cum consensu heredis suæ justissimæ Glismod nomine, quidquid hereditatis jure suscepit de suis heredibus Sicca et Vertherun nominatis, in exercitu Augariorum et in exercitu Orientalium, cum omnibus appendiciis et utriusque sexus mancipiis, Thiedrico Advocato hoc confirmante, Patherbrunnensi Ecclesiæ in proprium dedit. Venerabilis autem Episcopus quemdam locum nomine Crammo, cum x litis attinentibus, ad temporalis vitæ subsidia ei tribuit, et ii talenta omni anno dari constituit: discernens eam recipere suæ, si auferentur ei concessa. Alia quædam Sanctimonialis, Lindlung nomine, quidquid in marca Astheim hereditati possedit, per suum Advocatum nomine Brun, ad dominium Patherbrunnensis Ecclesiæ in proprium tradidit; eo pacto, ut ab Episcopo vel suo Vicedomino omni anno darentur ei xxvi modii siliginis, xxiv modii brasii, lx casei, iv arietes, una perna, due camisæ, unum corium hirci, una tunica lanea, pellicem ovium duobus p annis, quamdiu viveret. Quædam Sanctimoniales, carne et spiritu sorores, Imke et Imuke nominatæ, per suum Advocatum n, prædium quod habebant in Karalasthorp, cum omnibus attinentiis, dederunt in proprietatem Patherbrunnensis Ecclesiæ. Hæc traditione legitime peracta, Venerabilis Meinwerco Episcopus, pia misericordia motus, ii talenta eis dedit, et insuper omni anno x maldros frumenti, xxxvi modios brasii, unam pernam cum intestinis, vel porcum unum saginatum,

A se illis daturum promisit; ea conditione facta, ut reciperent sua, si quis eis unquam minueret vel infringeret concessa.

ANNOTATA D. P.

a Aratrum definit *Helmoldus lib. 1 cap. 12 tantura terræ arabilis, quantum par homin aut unus concit equus die uno.*

b Malder (quod hic declinatur in casus, et infra sæpius indeclinabiliter usurpatur aliquibus etiam Maldrum dicitur, sive Malter, Maltrum: continet autem apud Germanos 4 modios, secundum *Vadianum et Goldartum*; sic dictum a Malen i. molere, quantum scilicet frumenti una vice ad molara deferri solet. Sed et infra num. 53 Malder cascorum invenies.

c Litus, servus glebæ adscriptus, cujus honestior erat quam mancipiorum conditio, in eo quod dominis suis non nisi ad certa ministeria, agriculturam spectantia, obligaretur: hinc *Litimonium*, ejusmodi servitus.

d Cottis videtur hic significare Tunicam, Francis Coto: alias Cottum pro stragulo seu culcitra accipitur.

B o S. Kilianus Martyr, Patronus Herbipolensis, colitur 8 Julii.

f Vorwere, portio terræ per sulcos distinctæ. q. d. opus sulcatum, a Vor sulcus.

g Marterina et Marturina, sicut Martures et martres, de quibus *Adamus Brem. cap. 229* pelles martyrum et castorum, instrumenta vanæ gloriæ, quæ nos admiratione sui detinere faciunt.

h Talentum, infra num. 63 libra quod est talentum: sic indifferenter usurpantur, Talentum denariorum et Libra denariorum, scilicet 20. Præpositio autem Pro hic et alibi valorem significat; equus pro talento subintelligit emptus vel emibilis.

i Poledrus, pullus equinus, dicitur etiam Pulletrum.

k Victima videtur sumi pro pecude saginata ad eadem; et vox Germanica Friskinga derivari a Frisch vegetus, bene pustus, sic autem, vel etiam Frislinga, dicitur porcellus anni unius.

l Brassium vel Virassium; frumentum est, ex quo, aqua macerata ac deinde siccato et commolito, cerevisia conficitur.

m Baco, id est, porcus: quamquam et totum pro parte subinde accipitur, et Baco dicitur pro perna.

n Mallus, conventus judicialis: quo de voce ejusque origine Germanica, vide plura apud *Cangium*.

C o Idem *Cangius* pluribus docet Exercitum dici, pro obligatione militandi in exercitu: sed aliud aliquid hic significari apparet, ac fortassis districtum, aliquem seu partem regionis, cujus incolæ specialius obligantur ad militiam quam alii ubi.

p Duobus annis id est secundo quoque anno, sic infra num. 53 promittit Episcopus cuidam suos fundos tradenti, præter alia annue ad sustentationem præstanda, in quanto anno unum pellicium, et num. 62 unam libram argenti ad quatuor annos.

CAPIT VI.

*Ejusdem argumenti prosecutio.**

Comes Duodica de monte Wartherch, ut prædictum est, pellicem duxerat, non quam de mala bonam, de fornicaria castam faceret cum Propheta Osee, sed quam de sanctimoniali adulteram, et filiam gehennæ duplo faceret quam se. Horum filius, annos pubertatis attingens, arma sumere disposuit; et ascenso equo repente dorso ejus dejectus, et morsibus ejus attriectatus, et calcibus contusus miserabiliter expiravit. Comes autem de solarium hoc prospectans, pellicem

illico advocavit; et quoniam litteris apprimè imbuta D fuit, quæ virtutum omnium excellentior ceteris esset, ab ea inquisivit. Qua veluti sterquilinum pretiosum reddente margaritam, cum in omnium multimoda assertionem et laudabilem prosecutionem et commendationem, patientiæ virtutem, perseverantisque constantiæ magnanimitatem dignis præconiis imitabilem affirmasset; Eam, inquit Comes, virtutem, quam imitabilem dignitatis suæ merito adeo commendas, tu primitus serva, et accedens foras prospecta: qua prospectante, filium suum obliisse vidit. Tandem Comes, divina inspiratione et assidua Episcopi admonitione compunctus, pro remedio et commemoratione animæ suæ, tempore accepto ad altare sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, et S. Kiliani Martyris, et S. Liborii Confessoris, cum consensu matris suæ Hildigundæ heredis suæ prænitivæ, fratrisque sui Sigodobonis assensu, suæ proprietatis prædialia sita in his locis Wartherberge, Rainleffessa, Brungun, Radi, in superiori Wurmlahan, Rothem, Garannetti, Rotwardeshusun, Ilanlehusun, Silheim, cum omnibus eorum appendiciis et octo molendiis, cum cunctis quæ nominari queunt vel nequeunt, et E tamen in eis sunt vel fieri possunt utilitatibus, exceptis ministerialibus ejus hominibus, Eilhehr, Randuigh, Acelin, Gela, Doda, Hoika, Isi, Aizza, Tanma, Ihuke, Hízule, ceteris mulieribus ad gynæceum ejus tunc assumptis, non ulterius assumendis, in proprium dedit; ea ratione et pactione interposita, ut quousque Patherbrunnense monasterium maneret incolume, pro eodem Dodicone, Sacerdoti, Diacono, atque Subdiacono quotidie Missam publicam celebrantibus, stipendialis refocillatio, quæ convenit uni Fratri constipendiali ejusdem Ecclesiæ dari, daretur: si autem ab Episcopo vel Præposito Missa publica celebraretur, eadem stipendialis refocillatio, pro animæ ejus remedio, inter XII egenos divideretur. Cum vero idem Dodico Comes obliisset, in omnigena commemoratione, quam pro ejusdem Ecclesiæ Episcopo agere consuetudo est, pro eo celebraretur, in Missarum et Psalmorum celebrationibus, luminumque incendiis, eulogiis et donationibus, centenorumque pauperum refocillationibus, et in omnibus quæ in ejusdem loci Episcopi annuali depositionis die convenit agere.

37 Hac traditione et pactione peracta, coram altari sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, Dominus Meinwercus Episcopus, cum Advocato suo Annulungo, pro eodem prædio eidem Dodiconi in precariam a præstitit, quidquid in Desburg, Astnedere, Westnedere, Dalpanhusun, Dueriun, Uflahun, Raslike, Silihem, Weplithi, ad Patherbrunn. Ecclesiæ proprietatem pertinebat: atque eandem traditionem, quam ad altare dederat, concessit, ut uterque, dum ipse viveret, traditionis et precariæ usufructu uteretur: eo autem mortuo traditio et precaria Ecclesiæ similiter restitueretur, exceptis tribus ministerialibus viris, Tiaxone, Bennone, Maluzone, ac duabus familiis in Weplithi habitantibus et ad Heristelle pertinentibus, quas ei in precariam non concessit. Hac autem traditio tali tenore facta est, ut si aliquis ei de concessis aliquid infringeret, sua reciperet.

Meinwere egregie, Præsulum eximie,

Quæso vivas hodie in æterna requie:

Judex orbis, cum veneris mercedem dare famulis,
Cum ovilus in dextra, non cum hœdis hunc colloca.

Talis tui in tuis affectus sit Christe tibi acceptus;
Qui eos dilexit propter te, per eos non aliud adipisci sperans quam te.

Comes quoque Sigibodo, frater ipsius Dodiconis Comititis, cum sua contextali Weldimod; pro remedio

et

A et commemoratione animarum suarum, cum consensu heredis suæ Hildigundæ, unam curtem quæ nominatur Liudullingaroth, cum omnibus attinentiis, Ecclesiæ Patherbrunnensi; in præsentia Imperatoris Heinrici, tradiderunt; atque ante altare sanctissimæ genitricis Mariæ eandem traditionem cognoscendo reiterarunt. Episcopus autem Meinwerens, cum suo Advocato Amulungo, quoddam prædium quod nominatur Corbike, cum xvii familiis et i molendino eis in precariam præstitit; ut quamdiu aterque viveret precariæ usufructu uteretur, illis autem obeantibus in integrum ad altare prænominatum restitueretur, reciperentque sua, si aliquis unquam infringeret concessa.

xxi 38 Quidam nobilis homo, Northine nomine, quoddam prædium in Biveran cum omnibus appendiciis, annuente matre sua herede justissima Eilkan dicta, in proprium Patherbrunnensi Ecclesiæ dedit; et a venerabili Meinwerco Episcopo, hoc pie perpendente, decimationem in Warpsun pro suo servitio in beneficium accepit; Conrado et Amulungo Comitibus cum aliis multis astantibus. Alius quidam nobilis, Luithardus nomine, quidquid habuit

B in villa et in marca Irixlevo, in exercitu Asterluidi, xxii et in pago Herthoga, cum utriusque sexus mancipiis et omnibus attinentiis, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, Ecclesiæ dedit; eique Episcopus Meinwerens pro dono pallium unum pro iv libris, unam unciam auri, et x libras denariorum tribuit; in præsentia Udonis, Bennonis, Amulungi, Herimanni Comitum et aliorum multorum.

xxiii Item quidam nobilis, Hemuca nomine, quoddam prædium in Corbike, pro spe suæ salutis et incolumitatis, Ecclesiæ contulit. Post obitum vero ejus Reinhardus et Humborga, heredes ejus legitimi, traditionem factam infringere et infirmare voluerunt;

xxiv sed acceptis ab Episcopo tribus talentis denariorum, in vigilia S. Bonifacii, in Wartberge, quod factum fuerat ratum dimiserunt et fecerunt. Alius itidem secundum seculi dignitatem nobilissimus, Esic nomine de Mesheri, cum consensu ac petitione patris sui heredis justissimi Thiatmari, quidquid hereditatis vel proprietatis habuit in villa Nederi ac mareha, cum omnibus attinentibus in ædificiis, molendinis, mancipiis, exceptis his iv, Wicil, Sieca, Becca, Asake, Ecclesiæ Patherbrunn. in proprium tradidit. Episcopus autem ad tantam devotionem misericordia motus, in finitimis locis, ad vitam tam filii quam patris, xx familias inter Essiberg et Duergian donavit: omneque etiam illorum beneficium, videlicet nummorum xxxiii talenta, in decimatione et aratri comparata, sine servitio concessit; atque omni anno de Foresti Reinherishusen duos porcos silvaticos, et duos cervos, et duas cervas dari constituit; et insuper xx libras denariorum ei dans, patrem ejus in fraternitatem Patherbrunnens. Ecclesiæ suscepit, coram Amulungo, Herimanno, Thiadrico Comitibus et aliis multis; potestate sibi data recipiendi sua, si aliquis auferret concessa.

xxv 39 Quidam nobilis item, Wichran dictus, cum voluntate ac desiderio uxoris suæ Tettan, ejusque justissimæ heredis Eican, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, quidquid proprietatis habuit in villa ac marca Thiatwardessun, ad Ecclesiam dedit: Episcopusque, solita benignitatis suæ gratia, præfatæ Domnæ Tettæ duas marthermas manicas cum pallio ornatas, unum lineum pannum, et unum equum pro dono tribuit. Ejusdem nobilitatis, fidei, xxvi et carnis quidam Riduand nomine, cum assensu connectalis suæ Siburg fratrisque ejus Rimisis, quidquid proprietatis habuit in Steinnem, in pago Hlesian, cum omnibus utilitatibus ad eundem locum

pertinentibus, omni contradictione remota, ad dominium Patherbrunnens. Ecclesiæ tradidit. Episcopus xx xxx. autem, in Annuntiatione sanctissimæ Mariæ, testimonio Herimanni de Werla, Ekkika de Aslan, Bennonis, Tammonis, Herimanni minoris, Liutgeri, Sifridi, Bernhardi Comitum in Milinhusun, unum equum, unum coccineum b dorsale, et pelles griseas pro vii talentis eidem dedit; et postea in Goslaria ii ld. Maji in Ascensione Domini, duas uncias auri, duo pellicea grisea pro duobus talentis, in marcas et ii talenta. Item Nobilis quidam, Wolewardus nomine, consensu uxoris suæ, Verthewi, duos mansos in Westnederi, pro remedio animæ suæ, Patherbrunnensi Ecclesiæ, Erphone et Ekkika Comitibus cum multis astantibus, in proprium dedit, et in Natali S. Magni c Martyris, in Wartberge, xxxiii solidos denariorum et v denarios aureos, et unam pernam ab Episcopo accepit. Quidam alius nobilis, Isier nomine, in præsentia Bernhardi Ducis, Ecclesiæ contulit; xxviii quidquid proprietatis in Bennanhus habuit, et pelles rufas ac xxxv solidos denariorum Episcopo largiente accepit.

E 40 Quidam Miles, D. Brun nominatus, cum sua nepte Ida nomine, sua prædia in Sntdesburch, Betanum et Wallenstide, cum omnibus appendiciis, dedit quoque Ecclesiæ, pro spe remunerationis æternæ, et pro remedio animæ fratris sui Thiatmari; eo videlicet pacto, ut quamdiu viveret, beneficium quod ei Episcopus concessit, hoc est Boffasun et Hemmedeson, cum omnibus appendiciis possideret; hac conditione Ynamidi, Dodike, Volchardi Comitum testimonio interposita, ut si aliquis sibi concessa auferret, sua reciperet. Quidam liber homo, Roddech nomine, dedit Episcopo suæque Ecclesiæ Patherbrunn. quoddam prædium in Othihem; et accepit ab eo equum unum pro i talento, xxx solidos denariorum, pelles et sentum unum. Item quidam liber, Alfrie nomine, dedit Episcopo xx agros et aream in Aldenthorpe; et ob hoc dati sunt ei et uxori suæ caballus unus, xii solidi denariorum, ii lanei panni, ii perne, malder frumenti. Miles quidam, Wigo nomine, quoddam prædium, in marca quæ vocatur Ateressun, in proprietatem Patherbrunn. Ecclesiæ tradidit; et ab Episcopo in eo solo anno x aratra decimationis et x siclos denariorum, in præsentia Winonis Helinwardeshusensis Abbatis, Hosadi Præpositi, Amulungi, Erphonis Comitum, et aliorum multorum, accepit. Alius quidam f xxxiii Miles, Bruno vocatus, divina inspiratione instinctus, consensu Wendelburgis suæ conjugis, quidquid habuit in marcha quæ vocatur Anauroth, in mancipiis utriusque sexus et attinentiis omnibus, ad dominium et proprietatem Patherbrunnens. Ecclesiæ tradidit; et ab Episcopo, hanc traditionem benigne suscipiente, iv aratra in beneficium accepit, in præsentia Hosadi Præpositi et aliorum multorum.

xxxiv 41 Vir quidam, Bevo nomine, cum consensu uxoris suæ et filiorum suorum, Meinhardi, Liutgeri, Rodulfi, heredum ejus justissimorum, quoddam prædium Patherbrunn. Ecclesiæ in proprium dedit; et ab Episcopo, pro hoc benefacto misericordia moto, v talenta accepit. Postea Dominus Episcopus, per nuntium suum Thrudbertum, eidem Bevoni unam libram denariorum misit, Bemone, Amulungo Comitibus cum multis aliis huic rei testimoniis perhibentibus. Item vir quidam, Hila nominatus, divina inspiratione præventus, pro requie animæ fratris sui Gerberti mortui, et pro memoria filii sui Rainoldi, qui tunc in Ecclesia Patherbrunn. litteralibus studiis operam dabat, quidquid ipse Gerbertus vivens possederat in his locis, Ammobasunet in Thumiti, et in Langal, et in Maresvelde,

A resvelde, et in Salmingham, Patherb. Ecclesie
 dedidit; Episcopus vero eidem Rainoldo, pro suo ser-
 vitio *d*, Dudo in beneficium postmodum prestitit.
XXXVI Quidam nobilis, Ecilin nomine, cum filio suo Mei-
 nardo herede iustissimo, quidquid habuit heredita-
 tis et proprietatis in Harun, cum viii mancipis et
 omnibus attinentiis ad dominium Patherbrunn. Ec-
 clesie tradidit; Episcopus autem prænominato
 Ecilino omni anno xl malder frumenti, iv pernas
 sine minutiis, v oves de episcopali substantia dari
 constituit; et filio ejus unum caballum, unum lineum
 pannum, x malder frumenti, ii pernas dedit, po-
 testate sibi data recipiendi sua, si unquam aliquis au-
 ferret concessa. Homo quidam nobilis, Waltherb
XXXVII nomine, xlv agros et unam aream in loco Bilisti,
 consensu heredis sui Adalgart, Ecclesie tradidit.
 Episcopus autem cum suo Advocato Amulungo,
 eundem liberum hominem Wizo nomine et sue uxori
 filie Waltheri, et si ipsi filios vel filias genuissent,
 eidem sub mundibordio prefati Episcopi vel suc-
 cessoris ejus permanentibus, ipsam predium et ad
 hoc omne beneficium, quod idem Wizo habebat con-
 cessit; hac conditione facta, ut si quis illorum sub
B mundibordio Episcopi vel successoris ejus servire
 noluerit, Episcopus vel successor ejus predium cum
 beneficio recipiat, et insuper quisquis illorum alium
 supervixerit, omni anno ii denarios Episcopo ad
 tributum persolvat.
XXXVIII 42 Item nobilis vir, nomine Wilhelm, pro re-
 medio anime sue parentumque suorum, quoddam
 predium in Levardishusun Ecclesie dedit; et ab
 Episcopo equum i pro xxx solidis, ii talenta et in-
 super x solidos, in presentia Udonis, Sifridi,
XXXIX Amulungi Comitum accepit. Alius itidem nobilis,
 nomine Richardus, pro anime sue parentumque
 suorum remedio, quidquid hereditatis vel propieta-
 tis habuit in villis ac marchis Gladabiki, Hiride-
 chassun, Heumamhus, Heristi, Perrenhus, Dail-
 lanhus, aut in omni orientali exercitu, cum consensu
 ac petitione sui iustissimi heredis Wris, cum om-
 nibus appendiciis dedit Ecclesie; et Episcopus hoc
 pie perpendens, astante Bernardo Duce, Conrado,
 Amulungo, Thiadrico Comitibus et aliis multis,
 unam curtem que vocatur Betanum, cum xvi fami-
 liis, et xx aratra decimationis ei concessit omnibus
 diebus vite sue; recipiendi sua dñs ei potestatem,
 si quis ei eam attinentis prefatam auferret curtem.
XL Alius quoque nobilis quidam, Ludolfus nomine,
C cum consensu fratris sui Wikeri et conjugis sue
 Suanehildis, quoddam predium dictum Welmithe
 Patherbrunn, Ecclesie tradidit; et ab Episcopo pie
 hoc accipiente xv talenta argenti et xx aratra in
 pago Wessiga cum uxore sua accepit. Postea Epi-
 scopus, cum ad Militem suscipiens, xxx aratra
 in predicto pago in beneficium dedit, ea ratione, ut
 in expeditionem iii senta e transmitteret; et, si a
 servitio se nunquam alienaret, xxx aratra redderet.
 Item nobilis quidam Luitthardus nomine, et uxor
 sua Norhsuit, consensu Elfdaches, Badon, et Wie-
 balles heredum suorum, quidquid hereditatis pro-
 prie habuit in Brochusun in pago Thietmelli, Ec-
 clesie contulerunt; et ab Episcopo ipsum predium,
XLII cum iii aratris in Smthessun, in beneficium ad ter-
 minum vite sue eo pacto receperunt, ut quamdiu
 aliquis illorum viveret ii denarios pro censu daret.
 Vir quidam Riemarus nomine, consensu fratris sui
 atque heredis iustissimi Hrohtward, quidquid here-
 ditatis in Volkereshusun habuit, cum omnibus atti-
 nentibus, pro remedio anime sue Ecclesie tribuit;
 et ab Episcopo quemdam locum cum iv mansis,
 Niganbrunnum vocitatum, et decimationem super
 villa nomine Dodanhusun excepta curte, quamdiu
 viveret accepit, et i caballum, et unciam auri, et i

sentum et i lanceam, illi et fratri suo super hoc de
 dit; scripto decernens eum recipere sua, si quis ei
 auferret concessa.

ANNOTATA D. P.

a Precaria est possessio precario concessa; varias
 autem concedenda Precarie formulas vide apud Can-
 gum, prolixè deductas.

b Dorsale passim intelligitur tapes, qui sedentibus
 post dorsum appensus parietem ornat ut apparebit num.
 72 infra: hic autem fortassis etiam eum tapetum sig-
 nificat, qui, equi dorso instratus sub ephippio, utrim-
 que magnifice ad terram defluit.

c S. Magnus Martyr colitur 19 Augusti, omnibus
 fere Germanicis Calendariis inscriptus.

d Se Dudo non est nomen loci, sed (ut mihi qui-
 dem et Kloppenborgio nostro videtur) persona, excide-
 rint hoc loco verba aliqua, quæ tamen nec in MS.
 quidem inveniuntur, puta nomen pradii, quod posse-
 derit aut Ecclesie dederit Comes Dudo.

e 4 Senta i. 4 scutiferi quos secum tenebatur du-
 cere ad exercitum Miles creatus: sic Lanceæ dicuntur
 Lancearii. Videntur tamen etiam materialiter hæc
 sumi; uti mox infra Episcopus i sentum et i Lanceam
 dedit; et in Legibus Burchardi Wormatiensis apud
 Cangium, jubetur raptor puellæ, quam nequeat uxorem
 ducere, amicis illius duodecim senta et totidem lan-
 ceas et unam libram denariorum pro reconciliatione
 solve.

CAPUT VII.

Alia beneficia, sub simili Episcopi gratitudine,
 Ecclesie facta.

Alter quidam Christianæ religionis cultor et ama-
 tor, mansum unum vel quidquid proprietatis in
 Silon habuit, annuente Bennone Comite et filia sua,
 ad dominium Patherbr. Ecclesie tradidit; Episco-
 pus autem misericordia motus, eidem de Heristelli
 mansum unum et ii aratra ad terminum vite sue
 concessit, et insuper i pernam et poledrum unum,
 in presentia Amulungi Comitum et aliorum multorum
 tribuit. Quidam vir Erp nominatus, devotioni alio-
 rum est annueratus, qui consensu uxoris sue
 Tette et matris sue Ennsæ, quidquid hereditatis in
 Eskessun possederat, pro spe sue salutis et inco-
 lunitatis, Ecclesie obtulit; et ab Episcopo xx ara-
 tra in Elkeressun et finitimis locis in beneficium
 suscepit; gratuito sibi ab Episcopo datis uno ca-
 ballo et lx maldris, uxori vero sue duobus talentis,
 in presentia et testimonio Amulungi Comitum et
 aliorum multorum; hoc decernens, ut sua reciperet,
 si quis ab eo concessa sibi abstraheret. Alius vir
 quidam Bennaka, consentientibus hereditatis sue
 legitimis heredibus, fratre suo videlicet Godica et
 filio Godisealeo, quoddam predium in villa Woriesi
 situm, in pago Auga in Comitatu Bennonis Comitum,
 pro remedio anime sue parentumque suorum, ad
 Patherbrunn, Ecclesie dominium delegavit; unde
 Episcopus dedit ei, ad temporalis vite subsidium,
 xi aratra in Badlanhusun, in Ahus viii, in Helec-
 kieressun x aratra, in Baduellun v aratra et dimi-
 dium, in Bodekerithorpe viii, in Cuadian x, in Ge-
 radessun vii, insuper ii talenta denariorum, iii cer-
 visias, a iv pernas, xx malder avenæ, Comite Erp
 in Watberge cum multis presente, et his rebus
 testimonium perhibente. Item quædam Imuca no-
 mine, consensu et voluntate filie sue Herisnithe,
 quidquid hereditatis in villa et in marcha Asthem
 et Ecla habuit, cum omnibus attinentibus, Ecclesie
 contulit; et ab Episcopo cum prefata filia iv fami-
 lias

Alias in beneficium accepit, et omni anno de Episcopali substantia unam plenam cervisiam, vi maldros, unam pernam. De hac autem traditione talis conditio coram Hosado Præposito, Hecelino Capellano, Amulungo Comite et Advocato, aliisque multis facta est, ut si filia ipsius superviveret, prædium Ecclesie recognosceret et dimitteret, et iv familias cum prædio et vi maldris obtineret usque ad terminum vite sue: et si aliquis hoc infringeret, illa sua reciperet.

XLVII 44 Quidam vir Ranward, cum laudatione fratrum suorum Volckieres et Ekkionis, quoddam prædium in Bikihusum Ecclesie tradidit; et ob hoc illis Episcopus equum unum, ii boves, iv solidos denariorum in præsentia Amulungi, Gerberti, Ekkika Comitum, donavit. Duo fratres, Wira et Hemuca nominati, consensu et voluntate parentum suorum, mansum unum, in Stenlari, cum uno viro cuius nomen est Buna, ad Ecclesiam tradiderunt: et ab Episcopo cappam martherinam, ii equos, xxii solidos denariorum, multorum testimonio acceperunt. Vir quidam, Ethelier nomine, cum voluntate uxoris sue Wiscuithe, quidquid proprietatis in Diesna habuit, cum omnibus attinentiis, in proprietatem Patherbrunnens. Ecclesie tradidit: et Episcopus misericordia motus eisdem pallium unum pro vii libris, et vi uncias auri, xvii libras argenti, iv solidos denariorum, astante Amulungo Comite et aliis multis in Ekwardinhusum, pro mercede illi distribuit. Quidam bonus laicus, Tidierus nomine, quidquid proprietatis habuit in Boliheim in pago Soratvelde, cum omnibus attinentiis, pro remedio sue anime parentumque suorum, sine omni contradictione, cum assensu et voluntate heredum suorum, dedit Ecclesie; accepitque ab Episcopo in beneficium, in præsentia Hosadi Præpositi, Amulungi, Thiedrici Comitum, vi aratra decimationis in prædicta villa Boliheim et Vurmessum, usque ad terminum vite sue. Duo fratres, Liudric et Becelio nominati, cum Wiciloo, quidquid proprietatis in Halogekircan habuerunt, cum voluntate domine Helmburgæ heredis justissimæ, ad Ecclesiam dederunt; et iv libras denariorum a venerabili Episcopo pro mercede acceperunt.

45 Vir quidam Tiedi nomine, lxx agros in Bili-
velde hereditario jure possedit; quos cum duabus
areis, assensu et voluntate matris sue Wilburgæ,
in proprietatem Patherbrunnens. Ecclesie contu-
lit: Episcopus autem, propter illam traditionem,
ipsum Tiedi ad nutriendum in suum mundiburdum
suscepit, et matri sue omni anno unam lancam
tunicam, unam camisiā, unam pernam, i mald-
caseorum, vii maldros frumenti, xxx modios brasii,
et in iv anno unum pellicium ovium in festivitate
S. Andreæ se daturum promisit, in præsentia Amulungi,
Ekkika Comitum, et aliorum multorum,
Alius vir quidam devotionis ejusdem, Radulf nomi-
ne, pro remedio anime sue parentumque suorum,
cum consensu et affirmatione Riebrechtes heredis
justissimi, quemdam litum, Burghardum nomine,
cum omni sua familia et manso, uoc in loco qui
Weni dicitur in pago Almunga, in Comitatu Ekkik-
onis, in proprium dedit Ecclesie: Episcopus au-
tem, pro æterna remuneratione concubinae præ-
dicti Radulfi, quæ Atholoch dicebatur, omni anno
in die circumeisionis Domini v solidos denariorum
dari eo tenore constituit, ut si ipse vel aliquis suc-
cessorum suorum præfatam pecuniam non persol-
veret, ipsi Atholoch prædictum mansum restitue-
ret; et si nec censum ei solveret, nec familiam re-
stitueret, in extremo examine æternis gehennæ
ignibus cruciandus perpetue damnationi subjaceret.
Quidam bonus Christianus, nomine Verthumundus,

cuius voluntate filii sui Aldeches heredis legitimi, D
xxiii agros et i aream in marcha Calriki Ecclesie
tradidit: eisque Episcopus ad vitam amborum i
mansum in Ovoranduergian ea ratione concessit,
quatenus in natali S. Liborii tres denarios inde per-
solverent, Amulungo Comite cum aliis huius rei tes-
timonium perhibente.

46 Quidam item vir nomine Hathamarus, divina
inspiratione commotus, quidquid proprietatis ha-
buit in Erpessum, in pago Lachni et in Comitatu
Herimanni Comitum, cum favore matris sue Bezzu-
lan heredis justissimæ, eo tenore in proprietatem
Ecclesie tradidit, ut sibi soli, quamdiu superstes
esset, omni anno de episcopali substantia iii talenta
darentur; et si quis Episcoporum Patherbrunn. Sed
hoc pactum renueret, eidem Hathamaro prædium
suum restitueret: Episcopus autem dedit illi ad
conductionem i equum, i cuspidem, i clypeum, vul-
pinas pelles, griseas pelles, ii solidos denariorum,
matri vero ejus Domne Bezzulan in Cathedra S.
Petri unum talentum, ut laudaret; Udone, Heri-
manno, Benna, Sifrido Comitibus, et aliis multis
astantibus. Vir quidam, Hidda nomine, quoddam
prædium in Burchusua dedit Ecclesie; et ab hoc
dati sunt ei et uxori ejus ii cavalli, ii boves, duo la-
nei panni, iii pernae, pelles griseae vii solidis dena-
riorum, xii modii frumenti, solidus unus. Alius
vir quidam, de loco quodam qui vocatur Wittisun-
gan, nomine Wicil, dedit Episcopo Meinwerco præ-
dium quoddam in Othilem, et ob hoc accepit ab eo i
martherinam tunicam pro i solidis, et iv talenta
denariorum et x solidos. Vir quidam, Herimannus
nomine, de Holthusum, accepit in Patherbrunn. xxx
solidos, quos dedit eidem viro nomine Tada pro
domo una, quam dederat Ecclesie. Alius vir qui-
dam, nomine Amulung, accepit de Episcopo Mein-
werco x solidos et unam mulierem, ad deferendum
eidem Sanctimoniali in Meschetli, pro duobus pue-
ris quos ab ea obtinuit. Item Adalward in Hechti,
et Rnold in Heingahusum, et Benna, sua prædia
in Immedeshusum Episcopo tradiderunt: et hanc
traditionem testimonio Herimanni Comitum et alio-
rum multorum legitimam et firmam fecerunt.

47 Vir item quidam, Wiebrandus nomine, con-
sensu contectalis sue Tette, quoddam prædium, in
loco qui dicitur Hemmicanhusum, cum omnibus at-
tinentiis, ut deleteret peccata sua, ii Nonas Novem-
bris Ecclesie Patherbrunnensi dedit; eique Episco-
pus pelles martherinas et unum pallium pro vii
talentis tribuit; et quamdiu viveret xv aratra, sub
tali conditione dari constituit, ut si aliquis sibi
concessa infringeret, sua reciperet. Quidam fide-
lis, Godescalcus nomine, cum consensu heredis
sue Hemmedessum nomine, Patherbrunn. Ecclesie
vii mansos in proprium dedit, accepitque ab Epi-
scopo unam cappam griseam xii talentorum, c. mal-
dros, vii pernas, Thiedrico, Ekkika Comitibus cum
aliis multis in Nihem, ubi hæc traditio facta est, in
vigilia S. Gertradis Virginis, astantibus. Item fide-
lis quidam, Æthelhardus nomine, cum sui heredis
justissimi Luiccan assensu et voluntate, i mansum
in marcha Lastungum cum omnibus attinentibus
dedit Ecclesie; eique Episcopus misericordia mo-
tos, vi marcas cum iv libris in præsentia Hosadi
Præpositi, Amulungi Comitum, et aliorum multorum,
pro mercede restituit. Quidam item fidelis, Hildelin
nomine, per consensum sue contectalis Ode et
heredis justissimi ipsius Arnoldi, unam aream xi
jugera cum omnibus appendiciis, in pago Nitherga,
in villa quæ dicitur Holthusum: et Arnoldus, cum
consensu sue matris ejusdem Ode et prædicti Hil-
delini, uocm litum in pago Almunga, in villa quæ
vocatur Barghusum, cum sua uxore et filio, et cum
omnibus

xx mss.

A omnibus quas tunc habuit; in arca quoque et prædio et omnibus ejusdem prædii appendiciis, pro acquirenda decimatione super villam Eniggarothun, Ecclesiam in proprium tradidit. Quod Episcopus pie accipiens, prædicto Hildelino et suæ contectali Olbe et Arnolfo omnibusque posteris ejus, eandem decimationem pro prædicto prædio per suum advocatum Amulungum dedit. Hæc traditio in Nonas Novembris primum facta, iv Non. Januarii iterata et confirmata est, consedentibus ibidem Archiepiscopo Hunfrido; Siberto, Hildwardo atque Linzone Episcopis; et astantibus Frithrico, Gerberto, et Thiadrico Comitibus.

LXIV

LXV

B

LXVI

LXVII

LXVIII

c

d

LXIX

C

c

LXX

48 Item quidam fidelis Christianus, nomine Araca, de Corleia fuit; qui cum voluntate filii sui Tithalles heredis justissimi, unum agrum in Orientali littore fluvii Wisaræ prope Huxeri, omni contradictione remota, Ecclesie dedit. Quidam vir nomine Wilheri xv agros, quos cum uxore sua in loco qui Wilfreshusun dicitur, proprietario jure possedit, nimia paupertate constrictus, cum consilio et voluntate uxoris suæ et heredum suorum, Ecclesie contulit; eisque Episcopus, pro amore Christi, pro illis xv agris unam libram denariorum persolvit. Quidam vir, Thiadold nomine, unam aream et xviii agros in quodam oppido, quod dicitur Wieborneshusun, habuit; et nimis egestate compulsus, propter inopiam ipsam aream, cum ædificiis et ipsis xviii agris, cum omni utilitate attinente, cum consensu et voluntate uxoris suæ Redmodæ et filii sui Athulwardi justissimi heredis, Ecclesie in proprium tradidit; et Episcopus pro amore Dei prænominatis xxx solidos et i pernam, cum totis minutiis, dedit. Quidam pauper vir de Halogokircun, cum sua contectali, i aream et xx agros Episcopo Meinvereo dedit, et ob hoc ab Episcopo areram i pernam i, talentum i, denaria v, malder frumenti, et ii laneos pannos, accepit. Quidam vir Alsdagus nomine, nimis e penuria coactus, quicquid hereditatis in marchia Hodonahusun possederat, cum voluntate filii sui Lindulli, Ecclesie tali tenore tradidit; ut quamdiu viveret ambo de Episcopi elemosina alerentur; Episcopus autem hoc pie rependens, constituit eis dari quotidie ii panes, ii bicarios d de cervisia, sabbatho dimidium caseum, dominica et aliis festis diebus ii carnes, et omni anno ii laneos pannos, unum sicum denariorum.

49 Thietmarus senior, frater Bernardi Ducis Saxonie, vir in hoc mundo valde idoneus fuit; sed tantum vitis plenus, quantum rebus et superbia tumidus, in acquirendis rebus avaritiæ facilis accensus. Denique contra jus et fas ubique fidelium res invadens et diripiens, inter cetera tyrannidis suæ opera, quodam tempore iter suum ad monasterium Herivordie direxit; faciensque ibi magnam e munitatem, Sanctorum ibidem requiescentium, et suæ sororis Abbatisse nomine Godesti, et Congregationis S. Marie thesaurum confregit et inde plus justo pecuniæ detraxit. Postea ad synodum secundum Canonicam constitutionem ab Episcopo Meinvereo vocatus, ad corrigendum commissa est admonitus. Quo salubriter compuncto et utiliter correcto, constitutum est, cum Episcopo dare xxx talenta denariorum. Illo autem pecuniæ pondus tantum non habente, omne prædium quod habuit in Bruninethorpe, cum omnibus appendiciis, cum consensu et voluntate sui heredis Bernardi Ducis atque fratris sui, ad dominium Patherb. Ecclesie pro reconciliatione illius pecuniæ in proprium dedit. Hanc traditionem Episcopus hanni sui munimine firmavit, Udone, Herimanno, Bernharde, Liudero Comitibus et aliis multis assistentibus. Quidam viri de Seerue, Ethelbern, Ecilin, Heriward nominati, homineum

quemdam pertineentem Herisi casu fortuito occiderunt; et ne publice proscriberentur, et res eorum diriperentur, se cum omni substantia sua ad dominium Patherbrunnens. Ecclesie in proprium tradiderunt. Venerabilis autem Episcopus, factus eis turris fortitudinis a facie inimici, dissidentes legitime pacificavit; et homicidium factum, ad Ecclesiam Herisiensem, eum octo libris persolvit.

LXXII

50 Vir item quidam, Sigibodo nomine, adversus Ecclesiam fortuito plus justo excessit; sed Dei favente gratia compunctus et correptus, pro emendatione legitima, cum assensu et voluntate uxoris suæ Embilan et heredum suorum, quædam prædia Vilisi, Vesperdan, Hodingahusun in proprietatem ejusdem Ecclesie contulit. Retharius venerabilis Episcopus, Præsulis venerandi Meinweri prædecessor, que nuda mansum cuidam viro nomine Isica in beneficium dederat, quem quamdiu vixit in quietâ mansionem et legitimam possessionem tenuit; filiusque ejus Ecclinus nomine post eum quasi hereditarium accepit, quousque peccatis exigentibus de sacrilegio quodam convictus fugam iniit. Quo comperto, Episcopus Meinvercus, a filio Ecclini et uxore ejus Demoda, atque cognatis, supradictam hereditatem Ecclesie requisivit. Quibus prout possibilitas eorum fuit diu resistentibus, et ad ultimum convictis, juste et spontaneæ, quod per multa tempora injuste tenebant, reddiderunt; et insuper viii agros, quos hereditario jure possederant, Ecclesie dederunt. Episcopus autem, consueta sibi benevolentia devotioni eorum congaudens, unam cappam martherinam, i pannum lineum, et vii solidos denariorum in præsentia Amulungi Comitibus et aliorum multorum, eis tribuit. Ekibrath quoque, Miles marchionis Bernardi, quoddam prædium juri suo vendicavit, quod coram Duce Bernharde, Marchione bernardo, Thiatmaro, Thiedrico, Laidulfo, item Laidulfo, Tancmaro, Sifrido, Esieo, Liudero, Heinricho, item Heinricho, Vertherico Comitibus, Thiedrico quoque Comite Milite Episcopi, in Mersburg curte regali, Episcopo Meinvereo remisit. Quidam itidem vir, Iho nomine, cum uxore sua, quoddam prædium dedit Ecclesie; recepitque ab Episcopo, post Assumptionem S. Marie, duos equos, duos boves, duas vaccas, decem oves, duo pellicea, ... pelles vulpinas, xiii denarios auri, iii pernas, unam pannum lineum, ac duas familias.

LXXIII

LXXIV

ANNOTATA D. P.

a Cervisia hic sumitur pro certa ejus mensura, puta quantum una vice coqui solet: ita mox infra dicitur una plena cervisia.

F

b Concubina hic intelligitur uxor, non tam procreanda prolis, quam incontinentie vitandæ ergo ducta; aut saltem absque iis prærogativis, quibus secundum jus civile uxores legitimæ gaudent. Sic in Conc. Tolet. ad Communionem recipiendus dicitur, qui unus mulieris, aut uxoris, aut concubinæ (ut ei placuerit) sit conjunctione contentus. Sic etiam Concubina legitima dicitur.

c Hinc et ex prædicto puncto apparet, quoscunque contractus in bonum Ecclesie ab Episcopo initos, etiamsi donatio non interveniret, sed emptio, hic enumerari.

d Bicaricus Teutonice Beker, cyathus: eadem ratione dici videtur, quo aliis Buccale et Baucala, a Bek bucca.

e Munus quomodo hic dicatur non plene capio: videtur exactionem pecuniariam notare.

A

CAPUT VIII.

Reliqua beneficia. adnidente Episcopo Ecclesie facta : absolutum monasterium Abdinghoffense.

LXXV Vir quidam, nomine Reinhardus, et sua contectalis Ricmod, traditionem de quodam prædio in Sidiginchusum infringere voluerunt; sed acceptis ab Episcopo in reconciliationem in libris denariorum et una familia in Sunvellan, omni contradictione postposita, pacati quieverunt. Suprema quoque reconciliatione prædii, de quo diutissime rixati sunt Episcopus et Godebold et uxor sua Liutrud, facta est xvi Kal. Octobris in Withem, ubi Episcopus unum Clericum, nomine Redbern, et unam mulierem eis in reconciliationem dedit; ipsique, cum voluntate filii eorum Godeboldi, coram Amulungo, Gerberto, Thiedrico Comitibus, prædio omnimodis renuntiaverunt. Quædam nobilis mulier, Ilike nominata, prædium in Essiki et Liutburgam, quod ei quidam vir nobilis nomine Thiedericus in proprium delegavit, per consensum justissimi heredis sui Roddaches filii ejus, omni contradictione remota, cum omnibus illuc pertinentibus, in proprietatem Patherbrunnensis Ecclesie tradidit: Episcopus autem Meinwercus, misericordia pro hoc benefacto motus, prædictæ Ilikan in talenta pro caritate dedit; et per interventum ejus et petitionem præfati Thiedericus Liutburgam in beneficium ad terminum vite sue concessit; insuper omnibus annis in talenta dari constituit. Alia quædam nobilis femina Vizuei nomine, in villa que vocatur Haldugon, suum prædium, cum consensu sue heredis unicæ videlicet filie sue, ad monasterium Patherbrunnensi Ecclesie dedit: quod Dominus Meinwercus Episcopus absque ulla contradictione illa superstitè possedit. Illa autem ex hac vita subtracta, Godeboldus ipsius Episcopi Miles, eandem traditionem irritam fieri cupiens, sine generali legum placito et judicii contradictione: reliqui vero Milites Episcopi, inter utrumque paci et caritati providentes; ad hoc usque Episcopum consiliis deduxerunt, ut daret ei placando palmum unum, ii pelles martherinas, ii uncias auri, vii libras argenti, equum unum, aratra quoque quædam: quod in natali S. Agathæ in Herisi coram idoneis testibus fecit, sicque traditio illa deinceps inconcussa permansit.

LXXVII **C** 52 Quædam itera nobilis mulier, Reinike nomine, divino ut credimus admonita instinctu, cum consensu fratris sui Haoldi heredis justissimi, et uterque cum alterius laudatione, pro remedio animarum suarum parentumque suorum, quidquid proprietatis in Dodanhusum et in Thinnerdinchusum habuit, cum omnibus appendiciis, ædificiis, molendinis, et mancipiis, quorum nomina hæc sunt Weeil, Doda, Bévelin, Reinbald, Azule, Gerburg, item Azule, Wanikin, Weldelburg, Engize, Thiezike, Eile, Ode, Ikike, ad dominium Patherbrunnens. Ecclesie in proprium delegavit. Episcopus autem Meinwercus, hæc traditionem pie accipiens, præfate Reinikan illam curtem in Thinnerdinchusum et omnem decimationem in Thinkilburg, et in Lellebiki, et in Rian, et vi familias, usque ad exitum vite sue, et insuper vii talenta donavit, et fratri ejus Haoldo ad conductionem ii talenta dedit: hac conditione, in præsentia Hosadi Præpositi, Amulungi, Gerberti Comitum, et aliorum multorum Canonice et laicorum facta, ut si aliquis constituta infringeret, domina Reinike data reciperet. Quidam vero Nobilis, Wega nomine, quidquid contradictionis in hac traditione habuit, coram Episcopo Gozmaro ad ultimum voluntarie di-

misit: et acceptis ab Episcopo, per Presbyterum de Gesmeri nomine Unnea, ii talentis denariorum, in præsentia Amulungi et Bennæ Comitum, que facta et data fuerant stabilivit atque firmavit. Nobilis item quædam mulier, Godruna nomine, prædium quoddam Gelanthorp dictum, in Comitatu Bernhardi Ducis et in pago Tilithi situm, hereditario jure possedit: quod cum omnibus suis appendiciis, xvi videlicet mansis et utriusque sexus mancipiis, ceterisque lignorum aquarumque utilitatibus, pro spæ sue salutis et incolumitatis, pro obtinendo gaudio sempiternæ jucunditatis, Ecclesie contulit. Cum autem hæc traditio sine voluntate filii ejus nomine Hoda facta fuisset, Episcopus xii Kal. Apritis in Mulinhusum placitum cum eo habuit; et adjuvantibus se Sidrido, Amulungo, Ekkiko, Thiedrico, Tanemaro, item Ekkiko, Tamca, Liudulfo, Hamuke, Wiza Comitibus, Ezzone Præposito, Geza Haza, villis, Geza pincerna, Tamma Advocato de Hilbneheim, Donna Sophia et aliis multis, que data fuerant ab eo renovari et stabiliri obtinuit, et ei pro mercede pelles binas et vii talenta tribuit.

53 Episcopatus autem ejus anno n. mo, Dominice vero Incarnationis xxviii, quædam vidua nomine Fritherun, pro gravedine suorum peccaminum et pro remedio anime filii sui Widhiki, per Advocatum suum Thiatmarum, cum consensu heredis sue Ancie, curtem Nederi, et curtem Assiberge, et curtem Haldugum et ecclesiam, et quidquid in his tribus locis possedit, in villis, arvis, aquis, piscationibus, agris, pascuis, silvis, et in omnibus appendiciis et mancipiis, in Nederi videlicet novem, in Assiberge xvi, in Haldugum x, ad dominium et proprietatem Patherbrunnensis Ecclesie contulit. Ista traditione peracta, Episcopus Meinwercus eidem vidue curtem Haldugum, cum omnibus suis appendiciis, et curtem Heristalli cum v equis, et vi bubus, et xxx ovibus cum pullis, et xxx porcis, et cum xx litis, et xx aratris concessit; et ad hæc xii pernas, et xx maldros tritici, et xxx urnas vini ei dedit; et omni anno hæc eadem in Pascha se daturum illi promisit, et insuper dimidium talentum auri, et vulpinum coopertorium, et canum a pellicem donavit; et adhuc Ancie filie sue v litos ad terminum vite sue dedit. Alia quædam matrona, nomine Fritherun, cum assensu filie sue Annæ, per Advocatum suum Thietmarum, quandam curtem Haldugum et in Essiberge, et in Nederi, cum omnibus appendiciis, pro remedio anime sue parentumque suorum, Ecclesie Patherbrunnensi, omni contradictione procul remota, in proprium tradidit. Episcopus autem tantæ benevolentie et devotioni congaudens, sub domno Fritherun omni anno in natali S. Georgii Martyris vi pernas cum minutiis, vi pernas sine minutiis, xx maldros tritici, xx maldros alterius frumenti, v cervisias, unam carradam vini, x agnas cum agnellis, v oves sine agnellis, v porcos, x solidos denariorum, ad victum dari constituit; et insuper totam decimationem in Astnederi, et unam optimam familiam in oppido eodem, et aliis locis xvi aratra usque ad exitum vite sue ei permisit: filie vero ejus Annæ totam decimationem in Overabeverungum, quatenus traditionem firmaret, concessit. Hæc in Kal. Febr. in Wiriesi tali tenore facta sunt, ut si prædictæ decimationes cum concessis ab aliquo unquam auferrentur, tam matri quam filie prædia sua restituerentur; et qui violenter his contraireret, divinæ ultioni in examine extremo subjaceret.

54 Quædam Donna nomine Dudica, nimio dolore affecta pro morte viri sui, quidquid proprietatis habuit in Dorstedi, et in Lanwardeshusum, et in Ebanhusum, cum omnibus illuc pertinentibus, exceptis

D

BN MSS

LXXIX

LXXX

E

a

LXXXI

P

L

LXXXII

LX MSS.

A cepit xxx agris et una arca, filijs suis heredibus iustissimis Thiadrico et Widuloni in proprium dedit. Quo facto, illi predicti pueri Dei admonitione instincti, pro salute corporum et pro remedio animarum suarum, ipsa praeda cum utrumque sexus mancipiis, et ceteris omnibus attinentiis in presentia Gerberti Comitis et aliorum multorum, ad dominum Patherbrunnensium Ecclesie in proprium traderunt. Alia quaedam Donna, Aldun nomine, dedit Episcopo non mansos: Episcopus in natali S. Mariæ perpetuæ virginis, per Ethelredum Presbyterum de Gudolmun, unam libram argenti ad iv annos dedit, postea vero x quoque solidos, ut omnino præsidi diti absisteret, per omnia datus ei ii libras argenti, auri vero unciam unam. Item Donna quaedam Geppe nomine, de Hathorpe, quidquid hereditatis in Forsti habuit cum omnibus suis appendiciis, consensu heredum suorum, sine omni contradictione, Ecclesie dedit; et per Episcopum Meinwerens, misericordia motus, xxv libras denariorum pro mercede tribuit. Alia Donna quaedam, nomine Lurza, spe retributonis æternæ prædium quoddam dedit Ecclesie; et Episcopus Meinwerens dedit Amulungo et

LXXXIII

LXXXIV

LXXXV

B Eryphoni Comitibus iv libras, inter aurum et argentum, et vi solidos denariorum, ut ipsi hæc darent Leidhronno, et Ekkikan, et Haican, et Rothwero heredibus illius, ut traditionem factam laudarent et firmarent. In Hemmedessun prædium quoddam dedit Enike Patherbrunnensi Ecclesie, pro quo dedit Episcopus Donna Beccan et filius eius in Herivordi in presentia Bernhardi Ducis, Amulungi, Bernhardi, Ekkilonis Comitum et aliorum multorum, iv uncias auri, ut omni contradictione deposita facta sincerent esse rata. De Embriki Domine Ibican dedit Episcopus x malder decimationum, xxix modios brasii, ii percas, et duo aratea decimationum.

LXXXVI

LXXXVII

LXXXVIII

LXXXIX

55 Mulier quaedam, Mribult nomine, quidquid hereditatis in Heringi possedit, per suum Advocatum et heredem nomine Avican, Episcopo et suo Advocato in proprium tradidit; et ab Episcopo, in presentia Dediconis, Ymidi, Brun Comitum, xii fideles nummorum et unam libraro, quod est talentum, acceperat. Alia quaedam mulier, Enike nomine, prædium unum in Har lincilhorpa, per suum Advocatum Widikundum, ecclesie contulit; et ipsum prædium in beneficium tali tenore, ut omni anno unum denarium inde solveret, ab Episcopo recepit, et insuper v aratra ab eo eo acceperat. Item quaedam mulier, Oda nomine, quidquid hereditatis in Siwardessun habuit, Ecclesie contulit; et ab Episcopo, in presentia Conradi, Amulungi, Erp, Thiedrici Comitum, xx solidos denariorum acceperat. Quedam sorores, Bosan, Christina, Ebbican nominate, prædium suum in Thessi, Sidessun, Uffanhusun, Essibrech, Ananroth, Walieressun, Suthem, Erpessun, quæ hereditario jure possederunt, per manum Bernhardi Ducis, ad altare S. Mariæ sanctorumque Kiliani et Laborii, pro remedio animarum suarum dederunt et ab Episcopo, astantibus Nithingo, Rauwardo Propositis, Haica Decano, Amulungo, Berhardo, Ekkika, Trianna, Benna, Uda, Herimanno Comitibus, et Canonicis ac laicis quam pluribus, unum martherinum pellicum pro vi talentis, unam zebelinum et tunicam pro aliis vi talentis, et insuper inter et argentum et inter caballos xviii talenta, pro mercede acceperunt. Item mulier una, Wennikin nomine, assensu matris suæ Hamodie et Advocati earum Tadican, xiv agros et arcam unam in Hili-neri Ecclesie dedit; eisque Episcopus ii boves, unam vaccam, duas libras lanae, unum caballum tribuit.

xcii

56 Quedam item mulier Oda, cum consensu matris suæ Bechtildæ, et filiorum Gerhardi et Thiet-

baldi, unam familiam et lx agros in Asopo Ecclesie tradidit; eique Episcopus Meinwerens ii talenta et dimidion tribuit, et ad finem vite sua filiorumque ejus G. et T. unum donum cum xxx agris in Patherbrunno distribuit; et ad hæc omnia ei in inventione S. Stephani xxx denarios auri et novum talentum denariorum dedit. Alia quaedam mulier, Hathaburgis nomine, omnem hereditatem suam contulit Ecclesie; quam Atholfus Miles Coloniensis Archiepiscopus, cum uxore sua nomine Hicila, infringere et infirmare laborans, ab Episcopo, pro negotio proprio Romano ituro, xv talenta et iv mansos cum xx mancipiis, quorum unusquisque v siclos argenti solvebat, dedit; Episcopo autem Roma reverso, predictis in reconciliationem... peiles martherinas tribuit, et sic traditionem factam pleniter et legaliter stabiliri obtinuit. Vir quidam de Rangun, nomine Alvericus, duo prædia in Ullan et Riewardessun proprietario jure possedit, quæ venerabilis Episcopus gravi pecunia ab eo acquisivit. Comparavit quoque apud Thiedricum et suam uxorem Geppan in Goslaria duas familias in Lanelhel, per Advocatum suum Amulungum, qui præsentem Benna et Udene Comitibus et Herelino Calvo, vii uncias auri, et iii libras denariorum eis pro eis dedit.

D xciii

xciv

xcv

xcvi

E

xcvii

57 Hæc quoque prædia sua instantia precando, comparando a subscriptis acquisivit, et Ecclesie utilitatibus addidit; unum in Anausic, de Thiethardo Diacono; in Nedere de Volthardo, et Lammertbrun; in Seetheke, de Bandan et suo servo Brunnmanno; in Holthuson, de Walthero et Etheldago; in Ethelrdinchusun et Weni, de Tiaza; in Atritheshem et Hosissim, de Ekkikan; in Rotbrachtessun, de Bunican; in Heinthorpe, de Bechtiero; in Hoddanhusun, de Brendeke; in Ettidessun, et Hippanhusun, et Nedderi, a Donna Hian; in Holthuson et Emingaroth, de Hüllino; in Riewardessun, de Elican; et alia nonnulla, per quæ Pastoris idonei sollicitudinem debitam liquido declaravit, memoriamque sui dignissimam posteris dereliquit. Quia ergo aliquibus tediousum et onerosum, non autem Patherbrunnensi Ecclesie otiosum esset aut infructuosum, singulorum beneficia describere particulariter, qualis populi vocendi et offerendi, integritate actionis, simplicitate intentionis, tranquillitate devotionis fuerit puritas; quanta Episcopi rectitudine actionis, affectu mutue dilectionis, effectu congruæ retributionis, et omnis et ad omnes extiterit liberalitas, quæ in heredum rationabili approbatione, testium probabili adstipulatione, advocatorum legali executione fuerit servata aequitas et auctoritas, perpendatur universaliter: quia, quo vicaria dilectionis relatione in alterutrum latarentur affectu, quantum utrumque de Ecclesie gratularentur profectu, facilius a sapiente ejusmodi iudiciis poterit sufficienter aestimari, quam alieno ore et stylo convenienter narrari.

F

58 Cum ergo, ut predictum est, anno Domin. Incarnat. mxxv capellam in honorem S. Benedicti Episcopus inchoasset; tanto citius, quanto devotius eam consummavit, et in capite d. Jejunii proximi anni, xvi Kalend. Martii solenniter eam consecrans, in dotem eps domum unam in Northurgnon cum decima delegavit, de qua eidem Ecclesie providendi luminaria, et infirmorum usibus administrari necessaria ordinavit. Domus autem infirmorum postea ita constructa est, ut unus murus utrumque, capellam et domum, conjungeret, et Sacerdos assistens altari per fenestram muri infirmum communicaret. Ipsa autem die Dedicationis, per salutarem Confessionis poenitentiam, generalem absolutionis Episcopus populo tribuit Indulgentiam: proponens eis in sermone ad exemplum poenitentiae, vitam pauculentium

d

Capellam S. Benedicti de-
dicat Episcopus.

et absolutis
monasterii
officiis,

A nitentium et pauperum voluntarie. De Fratribus autem, quos adluserat unum, Sigehardum nomine, in Abbatem consecrans, aliis praeponit: et quosdam pueros ministerialium et civium suorum, regulari norma imbuendos, inibi contradidit. Qui cum mundi contemptu et virtutum appetitu regulariter incederent, et odorem bonae opinionis et sanctae conversationis longe lateque in populos spargerent, de conversione eorum et conversatione non modice Episcopus letabatur: illum prosequens gratiarum actione, de cuius munere venit, ut ei a fidelibus suis digne et laudabiliter serviatur. Unde monasterii fundamentis positus, et claustralibus officinis congrue dispositis, inchoata consummari accelerabat eo instantius, quo ad alia inchoanda ferventius anhelabat. Terminum autem claustralem; quieti et utilitati monasteriali congruum, late praefixit: et quidquid in gyro per circuitum monasterii a via publica (qua in urbem iter est rectum usque in coquinam Episcopi) adjacet, juri ipsius Ecclesiae addixit. Arcas autem versus Occidentem, ex utraque parte Patherae contiguas, diversis Curiae servitoribus et artificibus, et ad mandatum pauperum in cœna Domini, deputavit: et in quotidiani ministerii necessitatibus, in alimentorum vestimentorumque utilitatibus, non minus decenter quam utiliter filiis suis prospicere curavit. Quoties autem claustrum introisset, relictis foris popularibus: assumptis gravibus et religiosis personis, quae sciebant et sua tegere, et aliena non publicare, claustrum introivit. Et hoc deinceps faciendum, tam canonum traditione, quam sua institutione mandavit.

quieti ejus
prospicit.

ANNOTATA D. P.

a Verosimiliter legendum Caninum, sicut antea Vulpinum.

b Carrada vel Carrata vini. i. dolium vulgo Vunder, quod unius carri juxta vectura censetur. Vide plurima apud Cangium, ubi et Carrariam invenies eodem sensu dici.

c Zebelina tunica, alias Zabellina, Sabelina, Sobolina, sunt autem Sabeli, Soboli, Zebeli, mustela ponticae nigri coloris, unde us nomen factum videtur. Cangius tamen Dissert. 1 ad Hist. S. Ludovici per Jonvillæum mavult potius ab illis sumptum, ut in re tesserae color niger vocetur Zabulus.

d Anno 1016 Int. Dominicalibus A G, Cyclo Lunæ 10, Solis 17, Pascha celebratum fuit 1 Aprilis; atque advo Feria 4 Cinerum (quæ vocatur Caput-junii secundum Amalarium liv. 1 Div. off. cap. 7) incidit in 15 Februarii, quæ tunc, quia annus bissextilis erat, numerabatur xvi kal.

CAPUT IX.

Mater et Vitricus Episcopi gravium suorum scelerum tandem pœnas dant, divinitus castigati.

I Inter hæc opus Creatoris admirabile, in Episcopo quidem in honorem, in ejus matre vero in contumeliam factum contemnemur; et ineffabiles divitias bonitatis ejus; pro modulo humanæ valetudinis, admiremur et veneremur; qui sicut peccata patrum in filiis et nepotibus, peccata eorum propriis cumulantibus, et longanimi patientia Dei ad augmentum suæ perditionis abutentibus, in tertiam et quartam generationem reddit; ita malitiæ paternæ expertes, tamquam ex sterquilinio pretiosam margaritam producit. Deum itaque Episcopus in omnibus et super omnia diligens, proximo eundem dilectionem exemplis et monitis exhibuit, et ad viam

salutis unumquemque informare, quantum temporum qualitati et personarum utilitati congruebat non destitit. Unde patre suo mortuo, matrem a ut secunda recusans matrimonia, sexagesimum vidualis continentiae fructum assequi niteretur, sedule admonuit, exemplum sui ei proponens, qui carnem suam crucifigens cum vitiis et concupiscentiis, Sponso celesti. mente, actu, et habitu applicari maluit. Illa autem, quæ carnis sunt sapiens, salutis suæ monita contemnebat; ingressa latam et spartiosam viam, quæ ducit ad mortem, eo infelicius quo voluptuosius eam incedebat. Infamia denique suæ malitiæ et nequitiae ubique nota et abominata, ad filium suum Episcopum in Patherbrunnus venit: et oblati ei bonis, ad temporalis vitæ subsidia sibi delegatis, Novam-domum cum attinentiis ejus, quamdiu viveret, sibi ab eo concedi petiit. Ille autem veluti colubrum intra sinum, pietatis intuitu, suscipere renuens, et ne tacta pice ab ea inquinaretur præcavens; consortium ejus vel commercium omnimodis recusavit: et se bonis non indigere vel curare protestans: Deum vero, cui se suæque omnia devovisset, ampliora daturum affirmans, ab omni suo Episcopo vel allodio eam quantocius recedere mandavit.

60 Quæ repulsa cum ignominia, majori adversus eum exarsit invidia: ad ejus interitum omnem formidulo furore quarens aditum. Ad ejus itaque contumeliam et majorem invidiam, c Baldericum Comitem, licet hominem fortem, divitem et potentem, non tamen ejus matrimonio congruentem, maritum accepit; et ejus consilio, filium proprium, Comitem Thiedericum, Episcopo quasi animam suam dilectum, eo in Longobardia cum rege Heinricho manente, vi Idus Aprilis, d Uplage, urbe munitissima juxta Eltene sita, ab hominibus ejus occidi præcepit; et multa nefanda dictu et relatu horrenda, quæ ullo modo potuit excogitare et investigare, non erubuit probare et perpetrare. Igitur fama, malum, quo non aliud velocius ullum, mobilitate viget, volat per populos; pavore et horrore, pro innocentis necce, comitit universos: tinnunt audientium, præ immamitate sceleris, aures: stupent omnes; a remotis et ignotis innocentia et modestia nec si auditur; in communi ab omnibus de parricida ultio expetitur. Amplius autem Episcopo, post reditum Imperatoris cum Principibus, non nimietate doloris, sed sinceritate Dei amoris et canonici rigoris instante; illa maledicta per legales inducias cum suis fautoribus Brotmanniam e vocatur, et majestatis rea, filique proprii parricida, morti adjudicator.

61 Quibusdam autem inhumanitatem Episcopi erga matrem suam falsa compassione cansantibus, et pro correctione culpe veniam et vitam postulantibus; Episcopus diu multumque restitit, et carnem quæ peccaverat temporaliter puniendam, ut spiritus salvaretur in die Domini, asseruit. Tandem, victus instantia postulantium, vix acquievit: et accedens ad Imperatorem, ejus judicio et arbitrio quomodo terminaretur, secundum quod honori Imperii congrueret, et animæ ejus expediret, commisit. Consulentes ergo qui aderant, prædia quædam in Saxonia, quæ hereditario jure possederat, quæque ei ad temporalis vitæ subsidia post mortem patris sui Episcopus concesserat, inter quæ principales sortes sunt istæ: Immedeshusen, Walmonthema, Haaverlou, Hinkelhem, Mandelheke, Goltzbecki, Dodonhuson, Hokisneslevo, Wakereslevo, cum manu Balderici Comitis mariti sui et advocati, cum consensu heredum suorum, Imperatori potestative contradidit. Et sic interventu omnium, vitam carnis obtinuit, et æternam mortem animæ incurrit. Imperator autem,

D
EX MSS.
Mater vidua,
contemptis
filii monitis,
o

E

nubit Com
Balderico

c

d

filique Thiedericus eade
procurata.

primum morte
damnatur,
i

dein facta vi-
ti gratia,

prece

ex mss. variis fundis mulctatur, qui Ecclesiarum credunt.

f A prece et devotione admonitus Episcopi venerabilis, dilecti sui nepotis, quem se suaque omnia divino servitio mancipare cognovit, eadem pradia cum suis appenditiis, quæ dari solent, vel nominari valent, utilitaturque omnium attinentiis, ei suæque Ecclesie, omnium hominum contradictione remota, iv Idus Januarii, anno Dom. Incarn. mxvi, Indictione f xiii, in Drotmannia tribuit; regali auctoritate decernens, ut nulla persona, aliqua judiciaria potestate in eisdem prædiis se intromitteret, nisi Advocatus, quem ipse Episcopus, vel suorum quilibet successorum elegisset: et si quis hoc præceptum infringeret, e libras auri persolveret, 1 regie camere, 1 Patherbrunnensi Ecclesie. De his prædiis Dodonhusum et Goldheko Ecclesie novas, quam summo studio construxit, Episcopus contulit, cetera sibi ad maioris Ecclesie dominium retinuit.

Atti item nonnulli, tum ab Imperatore,

B 62 Plurimorum autem negotiorum gratia ibi de-
i gratus, multis suis in vinea Domini cooperariis, tum ad constructionem novorum, quam ad reparationem collapsorum, apud Imperatorem interventu usus fuit. Ipseque aliorum obtentu, videlicet Erchanbaldi Magontinensis Archiepiscopi, Episcoporum quoque Henrici Wirzburgensis, Wiegeri Verdensis, Arnoldi Halverstadensis, Berenwardi Hildenesheimensis, Thiederic Minigardewordensis, Hildwardi Citiensis, Gregorii atque Azzonis Romanorum, et aliorum multorum, Berneshusum, ab Unwano Bremense Archiepiscopo Imperatori legatiter traditum; et Comitatum in Haverga locisque prædictis situm, et ab eodem Imperatore, pro remedio animæ suæ parentumque suorum, nec non tertii Ottonis bonæ memoriæ Imperatoris, dilectique conspectalis suæ Chunigunde Imperatricis Augustæ, eodem Episcopo Meinwero suæque Ecclesie ante quinquennium datum, quæ invasione quorundam erant turbata eis manentibus in Longobardia, xix Kal. Febr. ibidem in Drotmannia renovari et confirmari obtinuit. Baldericus quoque Comes prædictus, per consensum suæ conspectalis Athelæ, petente Meinwero Episcopo, in præsentia Henrici Imperatoris, Archiepiscoporum quoque, Meingoz Treverensis, Herberti Coloniensis; Episcoporum etiam Athalbaldi Trajectensis, Thiederic Minigardewordensis, Thietami Osnebruggensis, Arnoldi Halverstadensis; Laicorum quoque Bernhardi Ducis, Ludolfi, Thiederic, Wicmann Comitum, et aliorum multorum pradium quoddam in Comitatu Udenis Præsulis in Himmerveldun, ei in proprium tradidit: quod ejusdem Episcopi Advocatus, nomine Herimannus, ad Patherbrunnensis Ecclesie proprietatem suscepit.

tum a Vitrico Episcopi:

Prov. 19, 25

cul mater pergens ad-versari,

63 Eodem anno, magnæ molis grando venit, et plurimi fulmine interierunt. Episcopus vero, secundum quod scriptum est, Flagellato pestilente sapiens sapientior erit, aliorum interitum suæ correptionis æstimavit profectum; eo intentius anhelans ad aeternam, quæ sui cursus mutabilitate perpendit non subsistere terrena. Mater autem Episcopi, existens ingrata de misericordia collata, iniquitati appesuit iniquitatem, modis omnibus querens alienare filio omnem hereditatem. Quæ mentis vesania femineo furore debacchata, x mansos in monte Laro juxta Heimmeberg, in inferiori terra Ecclesie S. Viti in Eltene, quasi sub specie religionis contulit, et alia alias conferre disposuit, quæ secularium (timore Imperatoris et Episcopi, quibus cor unum et animam unam esse omnes sciebant) accipere nemo ausus fuit. Quò celeri nuntio Episcopus comperto, velociter partes terræ inferioris adit; eamque in monte Laro deprehendens, volentem fuga evadere, ad aquam Emme de monte salientem comprehendit; et deteriore quolibet creatura protestans, quæ fi-

lios uterinos non solum occideret, verum etiam exheredaret, capi eam fecit. Hominibus autem matris ejus, parti dominæ suæ faventibus, et x manses, quos S. Vito dederat, licite eam dedisse et dare potuisse asserentibus; Episcopus nihil præter justitiam se exigere dixit; et eis ad suæ justitiæ ostensionem Reliquias Sanctorum expetentibus, ipse non renuit. Illico allatis Reliquiis de Ecclesia vicina Reme, constructa in honore S. g Cunerae, in quibus jurare consueverant, Episcopus eas abiecit; et pro-litis de apothecis suis Reliquiis sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et S. Blasii, super eas eos jurare fecit. Qui vetis dominæ suæ temerariis satisfacere volentes, vii viri ad Reliquias accesserunt; et manus ut jurarent apponentes, mox cælesti plaga percussi, quatuor ex eis oculos amiserunt, aliis tribus erectæ manus obriguerunt, et omnibus diebus vitæ eorum tali plaga multati permanserunt. Manifestum ergo virtutem Dei matri proponens, tandem aliquando eam respicere hortabatur; et se bonis B. Viti non indigere dicens, quò ei dederat, rata fecit; ne nullam occasionem pereundi matri dedisse videretur.

64 Quia ergo Deum intime dilexit, plures ad eum exemplo suo attraxit, qui de bonis, sibi temporaliter collatis, providere sibi studuerunt mansionem perpetuæ claritatis. Quidam denique liber homo, nomine Cuono, lignorum suorum proprietatem in loco, qui Are nomen habens usque hodie Cononbuse dicitur, ei contulit: quoniam omnia quæ agebat a Deo prosperari, et ab eo omnia ad divini cultus augmentum fieri, veraciter intellexit. Item quidam in Hellessem molendini aquam, et alii alia; fideliter sperantes, ea in futuro sibi reddi centuplicia. Divertens inde Episcopus Radincheim, quoddam dorsale in cubiculo matris suæ suspensum dejici, et suum pallium suspendi mandavit: et pie violentos, ipsum dorsale, occulte caballo impositum, novo suo monasterio Patherbrunno quantocius deferri imperavit. Ipsum autem dorsale, ad nominis sui memoriam, pariterque in honorem Balderici Comitis quem duxerat mater ejus, fieri fecerat: picto in eo, ob insigne virtutis ad monumentum posteritatis, quod draconem in loco quodam interfecerat. Post discessum igitur Episcopi mater ejus, unde proficere debuit, deterior efficitur; et femineo possessa furore, quidquid in prædiis vel rebus aliis habuit distrahere non moratur. Denique villam in Reinwic cum attinentiis ejus, itemque ecclesiam et villam in Wic cum ipsius appenditiis, B. Heriberto Coloniensi Archiepiscopo ad monasterium, quod in Tuitiensi castro in honore sanctæ Mariæ perpetuæ virginis construxit, vendidit: et manutergium altaris pretiosum, serico contextum, ei tradidit; et principali Ecclesie beati Petri Apostoli emporium in h Resse cum sibi adjacentiis, ut ubi sepeliretur, dedit: quæ Episcopus non solum non requisivit, verum facta grata habens, Fratrum amator, devotionis eorum adjutor et cooperator factus, ea laudavit et stabilivit.

65 Baldericus autem Comes, cum se quasi innocentem de nere innocentis humana fecellisset sapientia, cepit quasi potens de inani gloriari potentia; cæcatusque mundi divitiis, captus amore nefarie mulieris, sprexit mentis suæ fastu Deum altissimum largitorem divitiarum suarum et viriæ. Denique quadam die in Radincheim, de solario eminentiori quaquaversus prospectans, et loci qualitatem situsque sui multiplicem utilitatem considerans; Cum inquit, Dens omnia posse dicatur, quomodo me in tanta gloria seculari, in tanta omnigenarum rerum copia, ad inopiam redigere posse credatur? nam Rhenus præteriens, abundanter visui et usui dilectabilia; saltus adjacens, volucrum et bestiarum sufficienter

D nec suorum quidem pena divinitus inflicta corrigitur,

g

nec filii indulgentia,

-

injurias suas pie remittentis.

F

h

tandem Vitricus, de sua se potentia frustra jactans,

A ficienter necessaria administrat; et de tantis divitiis subijci posse inopis, opinari, frivolum constat. Quam bene et congrue par convenit pari, dum vir talis mulieri jungitur tali! Cum igitur talibus et similibus voluptatibus et vanitatibus inservirent, et in sordibus positi merito suæ iniquitatis amplius sorderent, directis ad eos ab Imperatore duobus nobilibus viris, discedentes ex insidiis peremerunt; et sanguine innocentum vindictam a Deo expetente, justo iudicio publicis legibus damnati et proscripti, jus legemque omnem perdidierunt. Nam, qui Deum impotentem, ut ad inopiam eum redigeret, aestimabat; profugus, et nec servorum propriorum consortio vel colloquio usus in aliena terra mendicando stipem petebat: et illa Coloniam divertens, habensque aliquamdiu de Ecclesia principali, itemque de Ecclesia Tuitiensis præbendam, ibidem moritur, et ante Ecclesiam B. Petri sepelitur: sed tempestate adeo sævientem, ut totius civitatis interitum minitaretur, effossa in Rhenum projicitur. Ipseque Rhenus sui inundatione et fluctuum collisione plurimis diebus ita effervuit, quasi se maledictam illam non posse ferre manifeste protestaretur. Mortua igitur matre

B sua hoc modo, Episcopus cum sorore sua, bona hereditaria in inferiori terra divisit; et illa partem suam S. Vito in Eltene conferente, ipse suam cœnobio quod in civitate Patherbrunnensi, ut prædictum est, inchoaverat, delegavit.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a *Dithmarus lib. 7 hunc Balderici uxorem appellat, modo secundam Herodiadem, modo, venenosam aspidem.*

b *Nova-domus, vulgo Nihusen, Paderbornensis Episcopi Palatium et Residentiæ locus ordinarius, cum circumjecto oppido, distat a Metropoli una circiter hora: descriptionem arcis, ab Episcopo Ferdinando verbis æneaque figura expressam, vide inter monumenta Paderbornensia pag. 255.*

c *Baldricus Comes, Collegii Canoniorum Craneburgi fundator, si quam antehac meruit pietatis laudem exhinc omnino obscuravit: est tamen quod de eo, invocatione S. Luidgeri sanato ex Notis Adolphi referamus 26 Martii post §. 8 Analect. Obitus ejus Necrologio Abdinghoff. adscribitur die 22 Jan. cur autem dicatur Athelæ matrimonio minus congruens fuisse, non capio: moribus certe non absimiles fuerunt.*

C d *Uplage, Dithmaro Upplan, ad Cæsaris adventum omnino destructum.*

e *Drotmanniam in Saxonia fuisse nil dubito, an etiam in Westphalia, non ausim divinare.*

f *Imo Indictione XII. Quæ autem hac Drotmannia scribitur, videtur scribenda Drotmundia, ut sit Tremoria, vulgo Dormund, Westphaliæ oppidum, media jere via inter Coloniam et Monasterium.*

g *Acta S. Cunæ infra 12 Junii damus, quæ colitur in oppido Rhenen, ditionis Ultrajectinæ ad dexteram Rheni ripam, quam non contempsit Sanctus, sed fraudem declinavit.*

h *Nam Resam oppidum Cliviæ intelligit Theodorus Klay. Erat illud tunc sub dominio Archiepiscopi Coloniensis, cum permutatione ad Comites Cliviæ translatum anno 1392. Ecclesiam ibi Collegiata est quidem Deiparæ Virgini sacra: sed potuit ante illam institutionem fuisse dicata S. Petro, quod ipsis inquilinis examinandum relinquo.*

CAPUT X.

D
EX MSS.

B. Popponis Trevirensis acta quadam; plura Meinverci, præsertim circa monasteria et servos.

A Anno autem Dominicæ Incarnationis MXXVII, Mein-
goz a Trevirensis Archiepiscopus obiit; et Athelbero
b Præpositus Monasterii S. Paulini Treveris, ortus
de Lucelingeburg, vir potens et dives valde, habens
inter alia bona hereditaria Castella hæc, Sarburg,
Berencasdel, Rudiche, ea spe et fiducia, qua soror
ejus Cunigunda Regi nupta fuit, Episcopalis Cathedrae dignitatem affectavit et usurpavit. Imperator
autem Christianissimus, pro multorum salute, spreta
illius affinitate, ausibus temerariis nulla ratione acquievit; et variis modis per Episcopatum debacchantem compescere non valens, Episcopatum e Popponi
viro venerabili et secundum carnem nobili, contulit,
Athelberonique dixit: Talem virum debeo dirigere,
qui tunc vesanice valeat resistere. Poppo autem
Episcopatum adeptus, Berencasdel castellum a
prædonibus Athelberonis defensum, destruxit; et
aliud castellum ejusdem tyranni Athelberti, quod
dicitur Sisitra ad terram similiter dejecit. Qui
videlicet Athelbertus castellum, Treveris quondam
in honore sanctæ Crucis constructum, possidebat,
unde frequenter cum multitudinem militum erumpens
ad curiam Episcopi, quidquid ibi ad ejus obsequium
parabatur violenter auferens abducebat. Cujus rei
ignominia confusus Episcopus, videlicet quod hostem
quotidianum sibi tam proximum ob munitionem
castelli non posset debellare; multis ad amicos suos
habitis querimoniis, ad hujusmodi infamiam
depellendam consilium et auxilium cepit inquirere.

67 Erat autem in exercitu ejus eo tempore vir
potens divitiis et viribus fortis, Sisko nomine, qui
promisit se tentaturum, si quo modo posset invenire
hujus mali medicamentum. Episcopo sibi satis
congratulate, egreditur ille occasionem nactus,
quomodo periclitanti subvenire. Quadam ergo die
pergit ad portam castelli, pulsansque fores rogat
sibi ad Athelberto ad refocillandum poculum mitti.
Quod cum celeriter allatum ebibisset, tanquam
nimium sitis fervorem patiens, pincernam alloquitur
dicens: Domino tuo, ait, ex parte mea magnas
gratiarum actiones nuntiatio: pariter et hæc verba
narrare curato, quod vita sespitem, hoc poculum
rependam sibi citissime grata voluntate. Et his dictis
abiit. Captato deinde opportuno tempore triginta
hamas præparat, singulos milites electos, loricatedos,
et galeatos, ensibusque præcinctos in singulis collocat,
et desuper linteis opertos, fines quibus vectes
ad portandum insererentur aptat. Deinde LX viros,
nihilominus electos et plebeia veste amictos, ensibus
eorum in d hamis reconditis gestatores constituit;
nulloque hominum hujus fraudis præter predicto
conscio, ipse Sisko cum his et aliis paucis militibus
vallatus ad castellum tetendit, fores pulsavit. Servo
sciscitante, quis sit et quid velit? Dic Domino tuo,
ait, me sibi vinum magnæ dilectionis gratia olim
promissum deferre, quando ipsum non piguit mihi
sitienti poculum dirigere. Jussu ergo Athelberti illi
sunt intronissi, et Sisko post alios intrans, jubet
auferri linteorum velamina, rogat Athelbertum
suscipere dilectionis munera. Portitores, sicut erant
docti, uno pariter momento omnia hamarum velamina
dejicientes, gladios suos arripiunt; insidia de
hamis exilientes gladios stringunt, fortiter undique
ferientes, ipsum Athelbertum occidunt; ceteros
ædituos crudeliter mactantes, castellum in solitudinem redigunt.

a
bPopponi
facto Archiep.
Treviren.

c

E
Infestus cum
suis Athelbertus,Ingenioso
strenui Militis dolo,

f

d

sua in orce
occiditur:

A 68 Sic Dei misericordia Episcopus a tyrannice Athelberonis mirifice est liberatus, et Sickle pro victoria ab Episcopo beneficiis magnifice est illustratus. Similibus modo per alios Principes suis multa castella, partim vi partim dolo recepit; tyrannorumque insaniam, dum impune debauchantem, ex parte maxima refrénavit. Moxa terribis sane, eorum violentia pene exhaustis, prout potuit misericorditer succurrit, quibusdam non habita dando, quibusdam ablata restituendo. Hic audiens Prophetam de Christo dicentem, Et erit sepulcrum ejus gloriosum, orationis causa Hierosolymam ivit; et Monachum quendam, in Ecclesia B. Maximiani sub Abbate Richardo e Peregrinorum et advenarum nomine Simonem, comitem vix assumpsit. Reversus autem Episcopus eundem Monachum in turri, quae antea Porta Nigra appellabatur, in festivitatis S. Aegidii Apoc. reclusit, ubi postmodum gloriose mortuus et sepultus, multimoda signorum frequentia, in magna fidelium veneratione est habitus f. Hic rogatus a quodam Danorum Comite Ottone Daniam venit, gentemque Danorum adhuc idolis servientem, ad Christum convertit. Ubi incredulis repugnantibus charothecam ferream jussit fieri, eamque igniri: qui manu sua vestita, nec levia, lineoque panno cera induso ad carnem indutus, fornacem candentem intravit: indeque panno combusto illasus exiens, Christum Dei filium verum esse Deum hoc indicio declaravit. Hoc usque hodie apud Danos g celebri fama vulgaritur; a quibus et Anscharius h vocatur; quo nomine ejus memoria ab eis v Idus i Septembris celebratur, sepulcrumque ejus Treveri a Danis frequentatur.

69 Anno predicto, factus est celebris conventus Principum, in loco qui dicitur k Liezgo, praesente Imperatore Heinrico, cum Archiepiscopo Erchembaldo Magontienso, Poppone Trevirensi, Gerone Magethurgense, Unwano Bremense, Episcopis quoque Arnolfo Halverstadense, Eppone Bavenbergense, Thiedrico Metense, Heinrico Wireburgense, Thierico Munigardevordense, Heinrico Parmense, Thiedrico Mindense, Thiennone Merseburgense, Herico Havelbergense, Meinwero Paderbrunnense. Legis etiam Bernardus Dux, Sigifrido atque Ezicone Comitibus, cum aliis multis nobilibus, ad honorem et dignitatem Imperii plura necessaria disponentibus. Ibi Imperator a Domino Meinwero Episcopo fundationem novi monasterii, singularis quodammodo ejus studii, audiens, et devotioni ejus congaudens, gratiarum actiones ei retulit; et praedium quoddam situm in pago Hesse Saxonico, in Comitatu Herimanni Comitis, in villa Nedere nominata, cum mancipiis utriusque sexus, et omnibus quae ullo modo inde provenire possent utensilibus, quod quidam Rediabus nomine ad munus Imperiales legaliter et capitulariter hereditaverat, Fratribus in eodem monasterio Christo servituri vi Idus Julii contulit. Sequenti die l ibidem ab heredibus Ekkihardi Comitis, de Abbatia Helmwardeshusum querela habita, et du multumque inter Principe ventilata, tandem regno est adjudicata. Et quia nec in facultatibus nec ministeriis regno servitio esse potuit, interventu et consulto Episcoporum et Principum praedictorum, Episcopo Meinwero suisque successoribus, a Paderbrunnensi Sede Episcopaliter, secundum regulam S. Benedicti regenda et possidenda, est collata.

70 Ipso quoque anno Imperator rursus Polaniam cum exercitu intravit, ea ac Boemia a Craviaque Dei clementia subjecta, pro intuitu misericordiae ac pietatis, conculcationem et destructionem Merseburgensis Ecclesiae miseratus, ob reverentiam S. Laurentii, in aedificiis, in ministerialibus, in secularibus possessionibus, in ecclesiasticis ornamentis,

in pristinum gradum Pontificalis dignitatis, cum D restauravit. Inter haec, cum Episcopus, tam regni necessitatibus, quam Ecclesiae commissis utilitatibus soletur insisteret; fortuito Corbeiam transivit, et recordatus B. Stephani Protomartyris eo loci Patroni, pro se sui-que omnibus, in memoriam ejus, Hostiam salutarem Domino Deo immolare eo divertit. Eadem autem Ecclesia, in ripa fluminis Wiseric sita, Luthewico filio Karoli Imperatoris Magni constructa, a beato vero Badurado Paderbrunnensi Episcopo est dedicata, temporum incrementis tam religionis quam temporalis possessionis proficiens et succrescens augmentis. Sed cum delictis rigorem exolvissent disciplinae, Meinwercus Episcopus factus, ad eam venerat, ut secundum canonicam auctoritatem corrigeret, quod irregulare inibi annuadvererat. Sed expulsus cum grandi sua suorumque injuria, regem Heinricum adiit; et ut Abbatem Walon nomine deposito, alius nomine Druthmarus, per quem religio claustralis reformaretur, succederet obtinuit. Quod ut religiosus eum commendabilem, ita irreligiosus reddidit odibilem: adeo, ut durante odii et invidia livore, ejusdem Ecclesiae custos nomine Boso, preparato altari stomachando accurrens, preparaturam deieceret: et secundum auctoritatem ejusdem loci et libertatem, divina celebrari nisi sua permissione interdiceret.

71 Quod Episcopus audiens, Conventum intravit, et habito ad Fratres verbo de Praelatorum reverentia, de subjectorum inobedientia, ad satisfactionem, et injuriam facientem et consentientes provocare humiliter curavit, dicens: debere et decere eos honorem deferre Sedi, in cujus consistentent diocesi; ejus Praesides etsi non caute interdum incederent, eorum enormitas devitanda, pervicacia esset arguenda; non autem potestas Cathedrae, quae non sacris locis propter personas, sed propter sacra loca personis conceditur, constaret evertenda. Qui cum ad eum audiendum signiores haberentur, pulpitum ascendit, et parca pro re et tempore ad populum locutus, omnibus quae facta fuerant innuit: eumque qui injuriam irrogaverat, ad satisfactionem publice coram omnibus vocavit. Qui cum tertio vocatus non venisset, non vindictae voto, sed prophetiae preconio ei precepit, ut quocumque die ipso de corpore exiret, illo secum ad tribunal Christi, sibi responsurus de illata injuria, migraret O sancta anima! O pura conscientia! quae adhuc carnis adamica velamine, anuas ligabat coram divino examine Episcopo autem taliter discedente, Abbas cum Fratribus eum in civitatem Paderbrunnensem persecutus, plenariam reconciliationem obtinuit: sed pro eo qui contumeliam fecerat, saepe et multum rogatus, decretum Dei non posse immutari, perhibuit.

72 Quia ergo constantiam ejus, qua in justitia sua ut leo confusus est, audivimus; humilitatis pietatisque ejus insignia breviter audiamus. Curtes dominicales episcopii sui circumiens, frequenter collapsa reparabat, reparata sui munimine firmabat soletur; sicut in acquirendis utilis, sic in conservandis fidelis. Duram antiquae servitutis n Litorum justitiam, per novam paternae pietatis relevavit gratiam; constituens a villicis adminiculari eis in cibipotusque necessariis, quod antea non fiebat tempore messis. Quodam autem tempore ad curtem suam Barghusum venit; et experiri volens fidelitatem et dilectionem famulorum erga villenum, praecipit comitibus vitae suae, ut super frumentum quod in domo tribuabatur equos propellerent: dicens, servos si fideles essent, eos repellere; si non, quasi defectui villici congratulantes, eos sinere. Servis autem quasi ad obsequium Episcopi discurrentibus,

EX MSS.
Archiepi-
scopus visi-
lata Hiero-
solyma,

Is. 11, 10

e

S. Simonem
adducit Tre-
viros.

f

h

g

h

i

k

Meinwercus
Ep. fundos
2 acquirit
novo suo mo-
nasterio,

C

l

inj. r'os que
hab tus,

m

E

praedicat
injuriam aveto-
rem secum
ob t rum.

F

n

Colorum
commodis
e usult,

equi

A equi frumentum tribulandum consumere et concu-
care coeperunt. Unde servi infidelitatis et incurio-
situdinis vitio multum incusati, jussa ejus gravissime
virgis sunt flagellati: quos postmodum ciborum co-
piis abundantissime reficiens, de servanda villico
suo fidelitate paterne admonuit. Veniensque sequen-
ti anno, et exclusus ab introitu, gratias quasi de
contempto suo egit: et intrans occulte per superius
ostium, matrem familias, quod operarii modica fa-
rinae sorbituncula alerentur, subinvenire audivi-
t: et ut servitoribus ejusdem curiae, duae pernae
annuatim darentur, exceptis his quae a villico da-
bantur, misericordia paternae pietatis constituit. o
Nihem quoque veniens, hortum urtica et eruca aliis-
que herbis adopertum noxiis, excepto modico spa-
tio in medio invenit. Et mox uxorem villici ambi-
tiosis suis vestibus spoliari praecipiens, donec ger-
men noxium quod in altum excreverat terre
exaquaretur, per totum hortum eam trahi mandavit:
quam tristem consuetis bl. nditiis consolans, solita
liberalitate exhilaravit: sequentique anno omni
diligentia et abundantia totum hortum excultum in-
veniens, majori gratiarum actione et munerum
largitione eam remuneravit.

73 Ad aliam curtem quandam veniens, matrem-
familias cur pullis et gallinis careret culpavit: et
penuriam pastus ei conquerente, mandavit ei ut
fieri faceret, quod ad pastum pullorum de loco ad
locum per curiam moveri per temporum intervalla
proviseretur. Quo facto, veniente iterum ad eandem
curtem Episcopo, abundantibus pullis qui creverant
de pastu minorum vermiculorum, gratias egit: et
de cetero devotiorem eam obsecrans fieri, laboris
ejus studium donis et bonis suis recompensavit.
Quodam tempore, in Adventu Domini, quando
porcos dare solent villici, stans in lobio domus
Episcopalis, mulierem quandam cum filio unico por-
cum sequentem et amarissime vidit fletentem: et mox
accescit ea, causas tanti fletus studiose ab ea in-
quisivit. Illa autem viro suo mortuo se humano
adjutorio destitutam conquerente, et porcum illum
de pane quem filius suus mendicando petisset, vio-
lencia villici de Enehus quo pertinebat, pavisse
asserente, Episcopus graviter ingemuit: et pectus
propriis manibus tundens, . . . lacrymis ita fatur
obortis: Vae tibi miserrime Meinwerce Episcopo!
Quomodo infelices homines questus sui gratia ani-
mam tuam demergunt ad tartara? Sciens ergo scri-
ptum: Domino foeneratur, qui pauperi miseretur;

Prov 19, 17,
C
voco villico, mansum viduae ei resignavit: et ab
ejus magisterio cum filio suo eam absolvens, de sua
eleemosyna eos sustentari omni vitae suae tempore
mandavit. Facta in diebus ejus fame valida, missis
natalis frumentum comparari fecit in Colonia, et
duas naves onustas ad inferiorem terram deferri, et
dispensatione villicorum super p. Velue et in Tes-
terbant taliter mandavit erogari, ut una pars pro-
priis, alia familiae indigentis, secundum numerum
domesticorum distribueretur; tertia ad proventum
seminis, quarta mendicis erogaretur. Quod Epi-
scopi mandatum villicus super Velue devote pera-
gere studuit: ille vero in Testerbant partem pau-
peribus ordinatam fraudare perniciose non finivit.
Quod Episcopus audiens, non fraudato sed frau-
danti vehementer condoluit: et, quia nemo suc-
cessorum suorum honorem praedecessorum post
quartam generationem habiturus esset, praedixit.

74 Quodam tempore officinas monasterii sui
novi more solito circumiens, Fratribus ad Capitulum
q. corsementibus, coquinam intravit: et servis for-
tuitu vacantem inveniens invento frusto panis in ol-
las igni appositas trussit: nullius autem pinguedinis
vel admixtionis speciem praeter aquam et cibum

animaladvertens simplicem, tempore loquendi Con- D
ventum introivit; et causatus filiorum suorum, et EN MSS.
Fratrum aridum cibum, quae in coquina vidisset et
fecisset, retulit. Abbate autem ob virtutum custo-
diam, servandam asserente parsimoniam, respondit
venerabilis Episcopus; ut si ipse religiosus esse
vel videri vellet, circa vitam propriam severus,
erga subditorum benignus existeret; Evangelicis et
Apostolicis documentis propositis, quomodo labo-
rans agricola mercede operis sui dignus esset. Et
data auctoritate, quomodo Dominus Ecclesiae claves
B. Petro Apostolo tradiderit, et Ecclesia tantam
habens potestatem, generali Synodo, Monachis, r
quoniam olei copiam non haberent, non carnum et corrigi,
quadrupedum esum, sed carnis cognatum adipe semel
indulserit; advocatis villicis, porcos dari ordinavit,
de quorum sagimine et pinguedine cibum Fratrum
parari mandavit. Ecco quomodo diligentibus Deum
omni in bonum cooperantur, et regnum Dei et
justitiam ejus rigore claustralis disciplinae in Capi-
tulo querentibus, exterioris vitae necessaria adiei-
untur. Laudabilis sane pii Pastoris erga oves ere-
ditas tui benignus affectus, imitabilis quoque dili-
gentibus Deum in religione et executione claustra-
lis disciplinae profectus. Prohinc autem volens Epi-
scopus dispositionis suae observantiam, quadam die
indutus cappa laicali, coquinam iterum Fratrum
introivit; et quasi advena ignotus, de situ, statu,
habitu monasticae conversationis, claustralis religi-
onis, quotidianae refectionis curiose queritans;
beatam vitam, quantum ad Deum, inibi duci; mi-
seram vero, quantum ad corporalis indigentiae usum
agi, a coco audivit. Unde festinus ad cubiculum
rediens, Abbatem advocari velociter mandavit; et
de segni dispositionum suarum executione eum
graviter incusans, novem pernas optimas secum ad
claustrum deferri mandavit.

75 Succensus autem igne divini amoris, nihil
subterfugit terreni laboris, quin pro subjectorum
salute Ecclesiaeque suae utilitate insisteret omnibus
modis et horis. Affectans denique imaginem coele-
stium, sprexit speciem terrenam: nec pro Chri-
sto humiliari, nec pro ipso erubescens injuriari. Mi-
nor namque in oculis suis factus, sibi subjectorum
fidelitatem, singulorum spem et devotionem in
Deum, experiri voluit per se; assumensque ejus-
dam mercatoris cum mercibus habitum, circuitat
sedulus explorator Episcopatum. Quia vero juxta
Salvatori sententiam, nihil opertum quod non re- F
veletur, cito hoc quibusdam propalatur: de quibus
villicus de Balhorn uxori suae hoc innotuit, et quid
in adventu Episcopi diceret vel ageret, docuit. Epi-
scopus autem ubique veniens, et diversa a diversis
accipiens, Balhorn quoque venit; et matrem fami-
lias suppliciter salutans, ei de mercibus suis quaeque
concupiscibilia comparanda obtulit. Quae quasi ve-
hementer inflammata adversus eum, ilico advocavit
virum; et seductorem quemdam advenisse, sibi
cum mercibus suis proclamari instituisse ut eum rebus
creditae infidelitate sua exhibita Domino, cum tem-
porali dispendio animae subjacerent periculo.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Meingoz alius Megingandus, mortuus est in Vig-
lia Nativitatis Christi anni 1016.

b Alteram hanc esse negodiam, quam Adalberonus
suscepit ambitio, notat Adolfus: et primam anni 1008
tum ex etitis, tum ex inedito Chronico Saxonico, nunc
nostro, dilucide describit.

c De Poppone actum est primo Junii ad Vilam S.
Symeonis Reclusi ejus ipse Canonizationem procura-
vit a Benedicto Papa IX: cui et scripsit de turbis,
paucorum

A paucorum hominum nequitia in sua diocesi suscitotis, quæ hinc lucem accipiunt.

d Hamn sive Ama, majus dolium vinarium.

e Richardus Abbas fuit, non S. Maximini prope Treverim, sed S. Vitoni Virduni: colitur autem ut Sanctus 17 Junii, quando Vitam datamus.

f *Sequentia perperam huic Popponi tributa, quæ ab alio prorsus acta sunt Popponi Episcopo Sleswicensi, de quo agunt Adamus Bremensis, Abbas Studensis, Saxo Grammaticus, Albertus Krantzius, Vastovius in Vite Aquilonia, aliique absque mentione Archiepiscopus Trevirensis, Browerus etiam in Annualibus Treviribus an. 1045 num. 87, et in scholis ad hanc Vitam.*

g Krantzius lib. 3 Metropolis cap. 42, Usque hodie, inquit, per populos et ecclesias celebre Popponis nomen ubique servatur.

h S. Ansharii Archiep. Bremen. Danix Apostoli Acta illustravimus 3 Febr. sed hic anno 865 defunctus, utraque Poppono longe senior fuit.

i Ad citatum 9 Septembris, refertur in MS. Florario Translatio S. Popponis Trajectensis Archiepiscopi, qualis ibidem non fuit. Forte intelligitur S. Poppo Abbas Stabulensis in antiqua diocesi Trajectensi ad Mosum, cujus Vitam dedimus 25 Januarii. Habemus Sleswicense Breviarium anno 1312 excusum, in quo ad dictum 9 Septembris celebratur *Dedicatio Ecclesie Sleswicensis*, neque usquam meminit hujus Popponis. Diem tamen obitus Adulfus reperit in MS. Vicedini Episc. fuisse xiv, Kal. Augusti, quando licebit de eo agere, saltem ut Beato.

k Dithmarus lib. 7 pag. 219 trans Albi ad Liescam, curtem quondam Wigonis Episcopi Brandeburgensis, et tunc feris innumerabilibus inhabitatam, *Courventum hunc habitum scribit: Browerus perperam Laerge substituit, locum in diocesi Bremensi.*

l v Idus Julii, inquit Adulfus, ipsum Imperiale edictum integrum proferens, et addens plura de Helmwardeshusana cœnobio, quod Paderborna distat 12 horis, ad Visurgis et Dimelæ confluentes.

m Browerus in Scholis asserit, a Dithmaro ad annum 1015 referri his verbis: In Vigilia Pentecostes Imperator ad Imnaleshusen venit, illic cum Antistite Meinwerco hanc sanctam festivo duens festivitatem. Illic Wal Corbeiensis, prius ab eura suspensus, deponitur; et mox ex Laurissemensi monasterio Druchtmer, sine Fratrum consensu predictorum, assignatur. Quo ad Sedem suam hinc hebdomada veniente. . . , omnis Congregatio, exceptis novem, flens abiit, et locum hunc pene vacuum non sponte reliquit. Eodem habentur in Chron. MS. Sax. et additur id factum, sicut Luidolfus venerabilis Abbas futurum prædixerat; sed multis, iterum Dei gratia conversis, placuit se subdere Regulæ, quam miserabiliter in seculo vagari. Aliud simile Chronicon asserit, sedecim rebelles custodiæ traditos, itaque factum ut pauci admodum superessent, ceteris seculo miserabiliter occupatis, quorum tamen plerique resipuerint. Porro tam predictus Lindolfus quam Drenthmarus, Abbates, translati sunt et miraculis claruerunt an. 1046; addit autem Adulfus, quod rursus reperta sunt corpora an. 1062: de utroque igitur a nobis agi poterit in Supplemento Februarii, obit enim Drenthmarus, teste Lamberto, xv Kal. Martii 1046.

C domada veniente. . . , omnis Congregatio, exceptis novem, flens abiit, et locum hunc pene vacuum non sponte reliquit. Eodem habentur in Chron. MS. Sax. et additur id factum, sicut Luidolfus venerabilis Abbas futurum prædixerat; sed multis, iterum Dei gratia conversis, placuit se subdere Regulæ, quam miserabiliter in seculo vagari. Aliud simile Chronicon asserit, sedecim rebelles custodiæ traditos, itaque factum ut pauci admodum superessent, ceteris seculo miserabiliter occupatis, quorum tamen plerique resipuerint. Porro tam predictus Lindolfus quam Drenthmarus, Abbates, translati sunt et miraculis claruerunt an. 1046; addit autem Adulfus, quod rursus reperta sunt corpora an. 1062: de utroque igitur a nobis agi poterit in Supplemento Februarii, obit enim Drenthmarus, teste Lamberto, xv Kal. Martii 1046.

n Litones, idem qui Cap. 5 litt. c Liti.

o Nihem sive Niem, quinque circiter leucis horariis versus Aquilonem distat Paderborna, in cujus est districtu.

p Veluwa est pars tetrarchiæ quartæ Ducatus Gelriæ, sub Arnheimensi urbe. Testerbant autem magis Brabantiam spectat, ubi Heusda oppidum.

q Capitulum hic dicitur quod vulgo Capitulum,

locus iudicii et consilii cœnobitici: Hinciori aliorum- D que auctoritates pro hoc acceptione, vide collectas apud Cangium in Glossario.

r Adulfus existimat respici hic ad Synodum an. 887 Aquisgran habitam, quæ inter alia Regularibus præscripta cap. 22 indulget. Pinguetinem ad esum, excepta sexta Feria, et viginti diebus ante Nativitatem Domini, et septimana illa quæ ante Quadragesimam vocatur Quinquagesima.

CAPUT XI.

Diocesis utilitas diversimode ab Episcopo procurata.

Recordatus autem Episcopus voti sui, quod Romæ sancto voverat * Alexi, monasterium cum congregatione in honore ejus, in loco qui Sulithe dicitur, adificare disposuit; sed timens humanæ mutabilitatis incertitudinem, interim ei perspicui operis capellam in introitu urbis, juxta novum monasterium construi fecit; eamque decimo tertio Kal. Februarii consecrans provisioni ejusdem monasterii deputavit, et in commemoratione B. Alexi tali jure misericordie dotavit et insignivit; ut quicumque forensi lege convictus, et sententiæ damnationis addictus, capellam contigisset, addicte pœnæ obnoxius non esset. Juxta principale quoque monasterium, capellam quandam, capellæ extractæ in honore S. Mariæ perpetuæ virginis a Geraldo a Caroli Magni Imperatoris consanguineo et signifero contiguam, per Græcos b operarios construxit, eamque in honore S. Bartholomæi Apostoli dedicavit. In plerisque parochiis misericorditer subvent populis, in difficultate longissimi Ecclesiarum itineris, sive parochiis novis in divisione aliarum factis, sive capellis in eis constructis. Inter quos populo de c Suidburgnon, ad parochiam forensis Ecclesiæ in Patherbrunnensi civitate pertinenti; ecclesiam construere concessit: eaque super terram pertinentem ad curiam ab eo Monasterio suo novo attributam fundata, banno Episcopali ad jus majoris Ecclesiæ conservato, eidem Monasterio proprietario jure eam possidendam delegavit: ubi postmodum a beatæ memoriæ Wolfgango d ecclesia lapidea constructa; Episcopus Rotho e, successor Episcopi Meinwercei, anno Domin. Incarnationis MCLIII, XVII Kalend. Novembris, in honore f S. Galli Confessoris Christi eam dedicavit.

77 In Herivordia g basilicam S. Mariæ, quæ vocatur ad Crucem, dedicavit: quam ipsa unica spes mortalium, ad singulare mihi miserorum refugium, sibi construi mandavit. Siquidem ecclesia Herivordensis, sicut ecclesia Corbejensis, in Episcopatu Patherbrunnensi sita, a Luthuwico filio Caroli Magni constructa, et a beato Radurado Patherbrunnensi Episcopo constat dedicata: quæ omni pristini honoris et decoris ornatu tam Ungariorum h devastatione, quam Thietmari fratris Bernhardi Ducis Saxonie invasione spoliata, propemodum fuerat destituta. Cuiusdam itaque fame et nuditate afflicto pauperi, in die natalis sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii ad præfatum Herivordense monasterium, propter auditam mihi Sanctimonialium munificentiam, ire volenti: ipsa piissima Virgo Maria facie ad faciem apparens. Abbatissæ et Sororibus ejusdem monasterii nuntiare mandavit, ut mutata pristina vita, tantam spirituali insisterent exercitio, quantum temporali instabant edificio: dicens se per hoc sedem suam revisuram, et invocantes se perpetua tuitione custodituram: adjiciens, se locum, in quo ei apparuit, ad sui nominis venerationem et Christianorum prælegisse intercessionem:

*num. 24.

S. Alexi oratorium condid Episcopus:

E

a
b
parochias, justo ampliores, dividit.

c

d

e

f

F
Herivordix dedicat ecclesiam

g

h

ex apparitione Deiparæ,

Crucem ubi
stabat figi
jubenti,

A ut, si quis eam ibi fideliter quæsierit, inveniat, et quod justè petierit se adeptum gaudet. Paupere autem tantam visionem indicare trepidante, et ad suæ legationis veritatem confirmandam signum aliquod suppliciter expetente: Hoc erit tibi signum, ait Virgo piissima, quod nullius illatæ pœnæ, ne cicatricis quidem ullius aliqua te contingat molestia. Quo ad majus veritatis indicium, aliud adhuc expetente signum: Præcide, ait Dei genitrix, baculum, et faciens inde Crucis signaculum, pone ubi meorum stutum cognoveris esse pedum; et si non credunt verbo signi prioris, credant ostensioni sequentis: quia quocumque tempore ad locum hunc venient, me super eandem quam facturus es Crucem, in columbe specie sedentem videbunt. Abbatissa ergo nomine Godesti, cum Sororibus, hoc nuntio accepto, Episcopus Meinwerus cum vicinis proximorum monasteriorum Clericis accersitur: consultum omnium jejunii et orationibus a Deo res inquiritur: nuntius judicio aquæ ferrique igni examinatus, securus declaratur: columba in Deo ostenso inquisita, super Crucem sedere invenitur: et maxima omnium devotione et veneratione basilica fabricatur et dedicatur, et nomen Ad Crucem sortitur, i

nomen nactæ

B

t

Urbem munit,

studia fovet,

k

l

C

m

ecclesiam
ornat,

78 Murum quoque in circuitu urbis in civitate Patherbrunnensi construxit. Domum Episcopalem a fundamentis crexit: et non solum ipsius civitatis mœnia restaurare et innovare curavit, sed et quidquid in aliis suæ provisionis locis dirutum vel veteranum invenit, destruere, renovare, meliorare festinavit. Studiorum multiplicia sub eo floruerunt exercitia: et bonæ indolis juvenes et pueri strenue instituebantur norma Regulari, proficientes haud segniter in claustrali disciplina, omniumque litterarum doctrina. Claruit hoc sub ipsius sororio Imadodo Episcopo, sub quo in Patherbrunnensi Ecclesia publica floruerunt studia: quando ibi Musici fuerunt et Dialectici, enituerunt Rhetorici clarique Grammatici; quando Magistri artium exercebant trivium, l quibus omne studium erat circa quadrivium: ubi Mathematici claruerunt et Astronomici, habebantur Physici atque Geometrici, vixit Horatius, magnus et Virgilius, Crispus ac Sabastius, et urbanus Statius; Indusque fuit omnibus insudare versibus, et dictaminibus jocundisque cantibus. Quorum in scriptura et pictura jugis instantia, claret multipliciter hodierna experientia; dum studium nobilium Clericorum usu perpenditur utilium librorum. Præfatus quoque Imadus Episcopus, tempore suæ pueritiæ tanto disciplinæ claustralis rigore ibidem est nutritus, ut nunquam patrem suum videre extra conventum specialiter, vel ei colloqui fuerit permissus: dicente Episcopo, pueros et adolescentes cum districtione debere erudiri, et non novis blandimentis deliniri: quoniam audacis et ferocis nutrimenta eis ministrarent blandimenta. Adolescebant quoque secum in tirænes militiæ cœlestis, Anno m Archiepiscopus Coloniensis, Frithericus Monasteriensis, et perplures alii, strenui postmodum in vinea Domini operarii.

79 Thesaurum ecclesiasticum et ornatum, sub prædecessore suo ignis depopulatione conflagrammum multipliciter innovavit: et inter alia magnificentie suæ dona spectabilia, tabula pretiosissimi auri, et tribus calicibus æque auri examinati et optimi, gazophylacium Ecclesiæ tam decenter quam et utiliter ampliavit et decoravit. Coronæ spectabilis magnitudinis et magnifici operis faciem templi ornavit, exteriorique ornatu, et tanto talique ecclesiasticæ dignitatis et utilitatis apparatu, interioris hominis habitum, Dei et proximi dilectione condecoratum, mirifice declaravit. Quem in Sanctorum plurimorum

devota veneratione amplius illustrans, diem S. Bonifacii et Sociorum ejus celebrari, per totum Episcopatum Patherbrunnensem, annua observantia instituit: festiva celebritate Natalem sanctorum septem Fratrum venerari disposuit: S. Alexem magna devotione coluit; S. Longinum Martyrem, qui lancea latus Salvatoris in cruce pendentis aperuit n, cum aliis plurimis, quos longum est singulariter prosequi, in mira veneratione habuit. Largissimarum eleemosynarum ejus, quas in domo regia, omni vitæ suæ tempore quotidiana devotione exhibuit, eadem domus testis extitit: quæ anno Domini Incarnationis mxxviii omni civitate Patherbrunnensi, cœlesti judicio, incendio depopulata, sola superstes, cum una domo forensi fuit.

80 Quam humilis, liberalis et munificus, quantum cum his qui olerant pacem fuerit pacificus, ex aliis ejus operibus perpenditur: ne hujus rei vera relatio, plus favorem intenderit, quam virtutem ejus commendare videatur. Canonicorum inopiæ, usque ad tempora sua albo pane in quotidiana præbenda carentium, de banis parochiarum, q successore ejus Rotho Præposituræ ejusdem civitatis: gogii attribuit, subvenire disposuit: sed cum nullæ apud eos elaborare potuisset, ut Beneficia ecclesiastica equaliter inter eos dividerentur, huic intentioni supersedit. Unde virtus in eo non inveniens quod argueret, invidia comes alienæ felicitatis habuit quod reprehenderet: quæ virtutes morum, non sui dignitate, sed verborum urbanitate pensans, occasione ex negligentia Missæ, ut dictum est, accepta, idiotam eum vocavit: et duplicitas favoralis arrogantis, irridens simplicitatem ejus benevolentia, qua pro temporum qualitate infirmis condescendit

Lacte rigans parvos, pane cibans solidos, joculatorem appellavit. Contra quæ superfluum est verborum exaggeratione plura augmentari in beati viri commendationem; cum ejus scientia, operum efficacia claruerit, et benevolentia multis via salutis fuerit. Quod cum luce clarius ex relatis possit videri, amplius ex referendis

Illius mores, studium, data, velle, labores, onerosum non sit intueri. Tendens itaque vir, totus ex virtutibus, semper ad meliora, invigilavit Ecclesiæ commissæ profectibus omni cura; sperans se pro compassione proximi perventurum ad dilectionem Dei.

81 Episcopatus ergo ejus anno nono, Domini Incarnationis mxxviii, Berenwardus Hildenesheimensis Episcopus, tempore Quadragesimali Synodum in Goslaria habuit: in qua presidente Imperatore cum Episcopis ceterisque regni Primoribus, Godefridum Ekkibardi Comitum filium, o et Gertrudem filiam Comitum Ekkiberti separavit. Proxima itaque octava Idus Aprilis, sollemnis sacrosanctæ Dominice Resurrectionis, Episcopus Meinwerus Patherbrunnense celebratis, ad Imperatorem Noviomagum perrexit; et in Dominica, qua tunc Albæ deponebantur, videlicet Idibus Aprilis, interventu Chunigundæ Imperatricis, et Archiepiscoporum Popponis Treverensis, Erchanbaldi Magontiensis; Episcoporum quoque, Everhardi Bavenbergensis, Athelbaldi Trajectensis; item Popponis Abbatis Vultensis; Godefridi, Bernhardi Ducum, Beccelini Comitum, prædium Siburgelshon in comitatu Udonis Comitum, in pago Hemmerfeldum situm, obtinuit. Anno proximo, Imperator cum exercitu, contra Bernhardum p Docem Saxonie, ad castellum Seulkaburg perrexit; ibique mediante domino Meinwero Episcopo, cum amicis suis in pace omnia constituit. Septimo decimo autem Kalend. April. Imperator Goslariam veniens, interventu ac petitione Chunigundæ Imperatricis,

D
EX MSS.
festa Sanctorum illustrat.

u

Licet largus
in eleemosynis,

h

detractores
l. men etivi
dos est pas-
sus :

F

o

impetrat Si-
burgensem;

p

pacem conciliat,

EX QUO
suadet ut
Lisbernen. non
commendetur
Episcopo Mo-
nasteriensis;
q

A ratensis, et Episcoporum Adalbaldi Trajectensis, Meinweri Paderbornensis, Everhardi Bavenbergensis, et Godofredi Ducis, Abbatiam q. Lisbernen-sensem sitam in Pago Lirane, in comitatu Hermanni Comitis, Thiedrico Memigardevordensis Ecclesie Episcopo, suisque successoribus tali modo contulit; ut ipse Ecclesie Episcopi in praedicto loco imperiali auctoritate exinde servitium Dei ordinandi, penae divinum amorem atque timorem, liberam facultatem haberent; et de Advocatis, in praedicto loco secundum voluntatem eorum advocatiam in ipsorum militia, juxta quod illis melius visum fuerit, ad utilitatem ipsius Lisbernen-sis Ecclesie agerent et ordinarent.

r
ipse Schedi-
zam occupat.

82 Eodem loco et anno, proxima xiii Kalend. Aprilis, subito ante Palmas, interventu Chunigundis Imperatricis, Episcoporum quoque Geronis, Uonwani, Arnoldi, Dietrichi, Hiltwardi, et Erii; Opfingaturque regni, Bernardi Ducis, Sigifridi, Hermanni, Ekkhardi Comitum consilii ventilatione, Abbatum s. Seeldze, sitam in pago We-saga in Comitatu Friderici Comitis, Episcopo Mein-wercio dedit. In proximo Pascha, Dominus Aposto-licus Benedictus ab Imperatore et universis

s
Pontifex
laudat benefi-
centiam s.
Heurici

B Principibus Bavenbergie gloriosissime susceptus, secundum sponsonem suam, ipsius Ecclesie novellam plantationem visitavit; et octavo Kalend. Maji, Basilicam in honore S. Stephani Protomartyris concilians, pretiosissimis Reliquiis, quae ibi conservantur, adornavit. Ubi inter Missarum solemnia, adoratione quadraginta Episcoporum, et universi consensu Principum, Episcopatum illum ab omni seculari potestate liberum esse constituit; et cuncta, quae Pontificali dignitati et utilitati congruebant, praesentis auctoritate et privilegii sui attestazione, bonaeque sui firmitate, roboravit. Episcopus ergo Meinwercus, gaudi sui in Domino, de Ecclesie commissae promotione, Apostolicum participem fore cupiens, quanta bona Imperator ei contulisset, innotuit et, ut ejus interventu, ampliora percipere mereretur, suppliciter expetiit. Cui amens paternae pietatis devotio, fuit ei apud Imperatorem precum suarum obtentu non minime adminiculus; uti postmodum magnarum rerum approbavit larga exhibitio. Post haec, quarta Kalend. Julii ipsius anni, Heimeraldus u. sanctus Presbyter in monte Hasungo, in quo beneplacitum fuit altissimo habitare eum, ad Christum migravit; et Episcopus Meinwercus, morte ejus audita, animam ejus Missarum elemosynarumque celebri commemoratione Deo commendavit.

erga Bamberg
Ecclesiam

oratio pro S.
Heimeraldo
defuncto.

u

C

ANNOTATA G. II. et D. P.

a Geroldus Cemes, Hildegardis Imperatricis frater: ejus an. 799 in praefato contra Hunnos caesi elogium, ex Poemate Walefridi Strabi, simul et Epitaphium, vide Tomo 2 Franc. du Chesne pag. 649: ab eo autem structum Capellam, vetustate collapsam esse, scribit Brouerus.

b Quod scilicet fornice frequata, utrimque co-lumnis sustentetur, longitudine colligens pedes 47, latitudine 30, vocat idem Brouerus, ipsum oratorium laudans, ut supra hunc tempore superstes.

c Sundborgon pagus ubi propinquus ad Meridiam; nam Teutonicum Suid, meridionalis est.

d Woldgangus Abbas Abdinghofen, circa initium anni 1053 obiit, ut ex privilegiis ei et successoribus datis probat Adolfs.

e Rotho seu Rodulfus, ex Praeposito Stubulensi Hirschfensis Abbas, inde Episcopus Paderbornen-sis, creditur obisse an. 105 vel 2, sic inscriptus Necro-

logio: An. Id. Novembris obiit Rotho Episcopus D. Frater noster.

f Hinc arca, post destructam ecclesiam, ab incolis adhuc Galkrehe dicitur. Colitur item S. Gallus, celeberrimus prope Helvetium monasterii conditor, 16 Octobr. quae dies anno isto 1043, habente litteram Dominicam B, cadebat in Dominicam. Eo loci nova postea constructa est ecclesia, sub titulo S. Michaelis Archangeli.

g Hervordia urbs in vicinio Comitatu Ravens-bergen-si, cum Ducatu Clivae jam subest Marchioni Brandeburgensi. De ea egimus 7 Januarii ad Vitam B. Wilelmi Ducis Westphaliae: ejus ossa aut ibi, aut in vicinia Engera, aut Paderbornae dicuntur asser-tari. Velus ejus monumentum vixit inter Paderbornen-sia pag. 147.

h Hungaros vastasse Saxoniam anno 906 scribit Schafnaburgensis, et anno 916 legitur in Supplemento Regionis. At Meinwercum a Thietmaro fuisse dispo-licum, Dithmarus lib. 7 indicat.

i Adolfs ut, praeterea hujus rei narrationem in MS. Boleccensi haberi, et in lapide istis posito notari annum 1011: locum autem a nobilibus puellis, sed he-terodoxis teneri.

E

k Hic Imadus, in litteris anni 1052, Dominum Meinwercum Episcopum, dilectum avunculum suum vocat, utique ex Glismode sorore, de qua num. 4. Obiit ille anno 1076, idque in Non Februarii, juxta praefatum Necrologium.

l Quonodo Grammatica, Rhetorica, Dialectica Tri-vium: Arithmetica, Musica, Geometria et Astrono-mia dicantur Quadravium, erudite docet Cangius in Glossario.

m Anno, inscriptus Martyrologio Romano ad diem 4 Decembris. Ibidem instructus fuit B. Altmannus, postea Episcopus Passoviensis, ejus Vita illustranda erit ad diem 8 Augusti.

n Coluntur hi Sancti, Bonifacius hoc 5 Junii, Sep-tem fratres 10 Julii, Alexius (ut dictum) 17 Julii, et S. Longinus 16 Martii, ad quem diem Acta duorum Longinorum illustravimus, atque eos distingimus ex monumentis Graecis atque Latinis.

o Propter consanguinitatem proximam esse ex-communicatos, ait Dithmarus.

p Bernardi Ducis genus humile, rebellionem potissimum contra Bremensem Episcopum explicat Adamus lib. 2 cap. 33, quae refutare conatur Mei-bomius in Viridibus Billinganis ab Adolfo allegatis: hic autem monet Schalkenberg hodie Lonenborg dici.

f

q Leisborna Abbatia prope Lippiam fluvium, ubi urbe Lippia seu Lipstadio 2 leucis horariis distat, etiamnum in districtu Monasteriensis Episcopatus Strombergensi. In hac Abbatia vixit Monachus Ber-nardus Witti, a quo opera historica habemus descripta: in quibus diploma hujus donationis refertur, Abbates ad haec usque tempora recenset Bucelinus.

r Imo, xii Kalend. Aprilis: cum enim anno 1019, currente littera Dominicali D, Pascha celebrandum fuerit 29 Martii patet quod Sabbatum ante Pa-schas concurrerit cum 21 ejusdem.

s Seeldice olim collegium nobilium Virginum apud vicum Schilse, intra primum lapidem ab oppido Bilen-feld in Comitatu Ravensberg: nunc aliqua ex parte infectum Lutherana tabe, pluribus Romanos ritus te-ne tibus. Tabulis ipsius donationis habet Adolfs in Annotatis pag. 379.

t Chronicum Hildesheimense ad annum 1019, Eo anno in Pascha Papam de Roma Bavenberg ho-pitio suscepit Imperator: facti ergo esset haec Dedica-tio fecit vi ante 4 Dominicam post Pascha.

u Annales Corbeiensis MSS. apud Adolfs, Anno 1019, Heimeraldus Monachus in Vigilia S. Petri obiit, et statim multas virtutes Dominus per eam et supra

A operatus est : quæ latius patebant in ejus Vita, ad dictam diem danda.

CAPUT XII

Post reconciliatos inter se SS. Henricum Imp. et Heribertum Archiep. variis fundis donatur Meinerus.

Sequenti anno, post Natale Domini, Imperator, Commoto exercitu comitem quendam Othonem, seculi dignitate non minimum praepollentem, in castro, quod dicitur a Hamerstein, situm supra Rheni litus, obsedit : quoniam idem Comes Episcopatum Maguntinum multa infestatione saepius pervagans, ferro et igne devastavit : odio magno contra ejusdem civitatis Praesulem vehementer inflammatus, quoniam ab illo propter illicitum connubium judicio Concilii generalis fuerat anathematizatus. Cum ergo querimonia ejusdem Praesulis Imperator excitatus, in praedicto castro illum obsideret : venerabili Heriberto b Coloniensis Ecclesiae Archiepiscopo, mandavit, ut ipse in auxilium sibi cum suis festinus veniret. At ille inmensis febribus tunc fatigatus, quod imperabatur implere non valuit ; et propter hoc commotus Imperator, exosa cum Imperii sui tempora habere credidit. Antiqua namque suspitione scandalizatus, quoniam * (ut praedictum est) in humando praedecessoribus ejus corpore deditus, electioni ejus non interfuit : invidi, qui nunquam deerunt si sint quibus persuadeatur, occasionem Sancto derogandi nactis, plus justo aurem praebuit ; et responso ejus accepto, cum magno furore ; Si, inquit, ipse ad me dedignatur venire, ego illum quia aegrotat, habeo visitare. Atque cum hac iracundia, mox ubi hostem expugnavit, Coloniæ properavit ; imminentibus nimiumque sese ingerentibus invidis, qui satis ardentem furoris ejus ignem magis ac magis perflabant linguis malevolis, detrahentes innocenti viro Dei. Ipsa autem nocte, qua Imperator Coloniæ ingressus, officiosissime a viro Dei fuerat susceptus, cum se sopori dedisset ; vidit in sonnis quendam quasi venerabilem virum, Pontificali veste ornatum, sic eum alloquentem : Cave, inquit, o Imperator, ne posthac pecces in conservum meum Heribertum ; scito illum virum Deo esse acceptum, in quem si quid admiseris, tu sine dubio portabis judicium.

C 84 Nimirum gratia Dei miserentis, taliter praemonendo Imperatorem, ignorantiae ejus pepercit : quia videlicet in eo quod ejusmodi virum suspectum habebat, non malitia sed ignorantia peccabat. Si quidem ejusdem Imperatoris animam timor Domini possidebat, neque scienter disponere aut judicare quidquam cupiebat, per quod coelestis offenderetur Majestas. Denique cum aliquid de regni negotiis disponere aut judicare intenderet, dispositiones omnes sive judicia sua, precibus et elemosynis praeveniebat : quatenus mens ejus et actus celesti regimine gubernaretur, ne quando exorbitaret agendo, vel judicando, quod divinis legibus contraireret. Mane ergo facto, cum Imperator, mente mutatus, virum Dei ad se vocasset ; et id quod coelitus venerat, quod superno respectu Rex compunctus fuerat, vir sanctus ignoraret, ac proinde lacrymaris oculis apud illum querelam depromeret, causas requirens ; propter quas sibi tam diu infestus existeret ; repente Imperator exsurrexit, et virum Dei amplexatus in oscula illius ruit. Ille admirans hæc, pariter consolationis ab eodem dicta suscepit : Ex quo, inquit, ad Regni fastigium, Deo donante, conscendi, detrahentium linguis nimium credulus, fateor, venerande Pater, te exosum habui : et hanc odii trabem in

culo gestans, et ideo nihil videns, iniquum de te D
judicium habui ; tuamque justitiam, immo Dei gra-
tiam in te fulgentem, videre non merui. Porro te
tacente, celum clamat super te, tuamque causam
defendit apud me : nam ipse, qui de Sanctis suis
curam habet semper et habuit, sicut scriptum est :
Non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro
eis Reges : nolite tangere Christos meos, et in Pro-
phetis meis nolite malignari Psal. 104 ; ipse me pro
te corripuit, ut sciam quod inter electos ejus compu-
tatus sis. Indulge ergo, precor te, quod in te ma-
lignatus sum, vel quod te servum Dei tangere deli-
beravi : quia peccatum meum cognosco, nec amplius
addam adversari tue sanctitati.

85 His dictis, semel, iterum, et tertio sanctum Pontificem deosculatus est ; triplicem nimirum necens dilectionis nodum, de quo Sapiens loquitur, Funiculus triplex difficile rumpitur. Nec moratus, vicinam Dei, jam amicus, amicum prope se residere fecit. Hæc videntes adversarii, in fugam versi sunt : ceteri vero fideles benedixerunt Dominum. Nec contentus hæc satisfactione religiosus Rex, adhuc de divino judicio erat sollicitus : et præterita reconciliatione non contentus, nocte sequenti, finitis Matutinorum solenniis, assumpto uno ex Clericis, cubiculum Pontificis adiit ; sed non illi quiescentem, verum in proximo S. Joannis oratorio vigilantem, ut solebat, et orationibus insistentem reperit. Protinus abjecta chlamyde solo stratus, ante pedes ejus, in spiritu humilitatis et in animo contrito, se suscipi postulat ; et ea potestate, quam Sacerdotibus suis Dominus contulit, veniam sibi dari cunctorum quæ in eum commiserat. Nec moratus omnipotentis Dei famulus, Imperatorem a terra prostratum sublevat, et secundum fidem Regis, culpæ veniam relaxat. Erat autem hoc servo Domini initium sempiternæ consolationis, quippe qui de ista valle lacrymarum protinus ascensurus erat ad gaudium divine visionis. Etenim idem vir Domini, revelante sibi Spiritu hoc prænoscent, ait in illo secreto inter cetera ad eundem Imperatorem : Noveris certissime, quia post discessum tuum, quo tunc separandi sumus, nostras invicem facies in hoc seculo nequaquam videbimus. Eo magis Imperator corde compunctus, iterum in amplexus et oscula Episcopi ruit ; flens pariter et cuncta pene membra, manus, et oculos, collum quoque fixis demulcens osculis. Hoc facto, clam ad cubiculum rediit, moestam reportans memoriam prophetiæ beati viri ; quam et postmodum, transitu ejus subsequente, veram fuisse compexit et ipse ut audierat ore proprio denarravit.

F 86 Venerabilis autem Episcopus Meinwerus, de reconciliatione mutuae dilectionis, quam inter eos reformare sæpe laboraverat, non modice letabatur ; et ut peccata sua quæ in sanctum virum, licet ignoranter, commiserat, misericordie operibus plenarie coram Deo dilueret, Imperatorem hortabatur. Imperator ergo Christianissimus, eruditus omni scientia litterarum, et per se id expedire sibi intelligens, et consulenti libenter obaudiens, per interventum ac indefessum servitium ipsius Episcopi Meinweri, pro redemptione annuæ suæ, dilectæque conjugis suæ Cunigundæ Imperatricis, quandam regni prisortem Triburi nominatam, in pago Saxonico Westfalia sitam, in Comitatu Herimanni Comitis, cum omnibus appendiciis, servis et ancillis, liberi quoque, cum tali servitio et censu qualem Regi persolvebant et regebant, et ceteris omnibus ad eundem locum pertinentibus, ad Abbatiam in Patherbrunno, a praedicto Episcopo inchoatam et stabilitam, ibidem in Colonia xii Kal. Martii testamentaria auctoritate dedit : et inde divertens Haverberge, Quadragesimam ibidem celebravit. Sic Dei miseratione in Patherbrunensi

a
S. Heriberto
Colon. offen-
sus Imperator,

b

B

num. 9

divinitus
prohibetur
ei nocere :

C

quare po-
stulata ab
eo humiliter
venia,

Ecle. 3, 12

R

de gentibus
atque cum
lacrymis ei
valedicit.

F

deinde
Meinwerco
donat Tri-
burum,

A therbrunnensi cœnobio, crescente religione, crevit et census ipsius Ecclesie, formam dans posteris normæ rectissimæ; ut et pro cunctis animæ et corpori necessariis Patri cœlesti, scienti quid nobis necesse sit, devote serviatur; ne dum religio parit divitias, divitiæ religionem destruant, et sic ambo pereant, discrete caveatur.

et mortuo
S. Heriberto

87 Proximo ergo xvi Kal. Aprilis beatus Heribertus Coloniensis Archiepiscopus mortalem vitam in angelicam mutavit, et in locum ejus Pilgrinus regius Capellanus subintravit. Eadem vero nocte, qua S. Heribertus, post emeritam vitæ hujus militiam, supernum donativum accepturus, ad coelos migravit; Ep̃o c vir memorabilis, Bavenbergensis Ecclesie Episcopus, præclaris moribus et non contemnendis florens virtutibus, hujusmodi visionem vidit. Ingrediebatur quasi quoddam magnum splendidumque Capitolium; et ecce illic residebat innumerable concio personarum venerabilium, Episcoporum, Abbatum, Regum atque Imperatorum, ceterorumque cujuscunque ordinis virorum illustrium, secundum suum quique ordinem vestiti, et omnes pulchri ac reverendi, quasi ad agendum generale Concilium congregati. Porro in medio consistentium, loco evidenti sella posita videbatur Episcopalis, sessorem nondum habens, verumtamen ad hoc parata, ut in illa resideret aliquis. Ut ergo tantæ amplitudinis locum, tamque venerande multitudinis conventum introspeciens vidit; admiratione pariter et timore compressus, nequaquam introire presumpsit. Cum ergo ita staret stupefactus, ecce unus de illo sancto senatu, tantoque quasi Patriciorum cœtu surgens, et usque ad eum pro foribus stantem procedens (quem et ipse, ut sibi videbatur, dudum noverat) apprehensum manu introduxit; et, ut super sedem vacantem resideret, annuit. Ille veritus hoc facere recusavit, sciens eandem sellam viro reverentiæ majoris et dignitatis amplioris positam.

atque per
visum dolente
bultheum
sibi ab Imperatore
sublatum,

88 Nec mori: qui conventus ejusdem primatum tenere videbatur, duobus ex eodem consessu venerabilibus Episcopis præcepto edixit, ut foras exeuntes eum, quem primum invenirent stantem et paratum, introducerent; et in sede illa media, quoniam sessioni ejus præparata fuisset, digne collocarent. Fecerunt illi ut imperatum fuerat: et ecce quem adducebant, domnus Heribertus Coloniensium Archiepiscopus erat, sacro redimitus ornatu, tanquam in die solenni ad celebranda Missarum solennia. Eum in illa sede medium sedere fecerunt. Verumtamen nuntius ornatui ejus, scilicet baltheus d, deesse videbatur. Cum ergo tanti Principes considentes illum vidissent, baltheumque illi deesse animadvertissent; quasi vehementi admiratione concitati, sciscitabantur, quisnam ille esset, qui tanti Pontificis ornatum diminuire presumpsisset? Ad hoc ipso tacente, prælocutus est unus de Primoribus, dixitque: quod is esset Imperator Henricus. Hanc visionem Episcopus Imperatori mane narravit: ipseque Imperator non incredulus visioni, recordatus verborum ultimæ colloquutionis, Episcopo respondit: Si baltheo caruit me prædone sanctus ille et venerandus vir; Domino adjuvante, meque operam dante, rapina hæc restituetur illi. Igitur Imperatorem manu largius extendens, bona Christi Ecclesiis pauperibusque distribuit, sacrisque Missarum solenniis, psalmis et orationibus transitum beati Præsulis celebrari edixit, cui ipso baltheum sustulisset; id est, quem viventem longe minus quam decuerat honorasset.

id est honorem
debitum,
jubet ejus
transitum
celebrari.

89 Inter innumera ergo quæ pro animæ ejus remedio liberaliter erogavit, interventu Domini Benedicti Papæ patris sui spiritualis, Cunigunde Imperatricis, Erchanbaldi Magontini Archiepiscopi; Episcoporum quoque Everhardi Bavenbergensis

Engelberti Frigisinensis: quamdam curtim, Hammonstide dictam, sitam in pago Rittaga in Comitatu Udonis Comitis, ibidem in Bavenberge in sabbato e Paschalis hebdomada, ix videlicet Kal. Maji, in Festo S. Georgii Martyris, Episcopo Meinwerco Imperator tribuit, ob jure suum et indefessum servitium: ut ipse nullius æmuli opprobriis subjaceret, quin plus omnibus serviens, præmia honoresque plures acciperet, exemplisque sui emolumenti alios ad suum fidele servitium Imperator provocaret. Hanc curtem quidam Comes nomine Godiza proprietario jure possidens, cum omnibus appenditiis ad eundem locum pertinentibus, cum consensu conjugis suæ Addike, ac sororis suæ heredis justissimæ, ipsi Imperatori in proprium ea ratione tradiderat, ut prædictus locus in beneficii usum, et insuper centum mansi cum familiis, quamdiu viverent, sibi concederentur. Quo facto, Imperator, divino admonitus instinctu, assiduitateque servitii venerabilis Meinwerco Episcopi, non multo post, prædictorum interventu, pro remedio anime suæ, cum chirographo ipsum prædium in proprietatem et dominium Patherbrunnensis Ecclesie, ut dictum est, eo pacto dedit, ut si prædicta Donna Addike cum superviveret, et quisquam ei prædictum beneficium abstraheret vel aliquid incommodi faceret, Episcopus beneficium ex substantia Patherbrunnensis Ecclesie restitueret; et si ipse id recusaret et renueret, illa Donna potestative sua reciperet. Episcopus autem Meinwerco manuscriptum hoc de Hammonstide, in presentia Thiederici Mimgardefordensis Episcopi, Lindolfi, Udonis, Hildinis, Acca Comitum, et aliorum multorum legi fecit, omnemque inferendæ inquietudinis occasionem in futurum Pastoralis vigiliantia solerter præmunivit.

90 Post hæc Kalendis f Junii Episcopus cum Imperatore Confungam g venit, ubi interveniente Geronis Magetheburgensis Archiepiscopi, Dodiconisque Comitis de Wartberge, quamdam Regiæ proprietatis forestam h in comitatu ejusdem Comitis Dodiconis sitam obtinuit. Hæc forestis initium sumit de i Rothalmingalusun, rectoque tramite protenditur in Wisaram fluvium: sicque ascensum ducit in fluvium qui vocatur Fulda; inde vero servat continuatim sui ascensus tenorem, juxta eundem fluvium Fulde, usque in rivum, qui dicitur Crumelbecke, nec non ad oppidum quod Hothhusun vocatur viam tendit; simul graditur in Othilansbam et Riginherishusun, atque ad Rothzeshusun, mox pergit ad Kikillahusun atque ad Beverbiki; sicque protenditur in viam, quæ ducitur ad Wulfredeskisicun; itemque in alteram viam, quæ extenditur ad Gunnesburin, et ad viam Monneshusun: sicque gyrando circueit quædam viam, quæ pervenit usque ad prædictum oppidum Rothalmingalusun. Ipso quoque anno k Erchanbaldo venerabili Mugontiensis Ecclesie Archiepiscopo, episcopatus sui anno nono mortuo, Aribi regius Capellanus successit; qui inspirante Dei gratia, inter alia suæ devotionis et dilectionis erga Deum indicia, super montem qui dicitur Hasugun, in honore sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, et in commemoratione B. Henneradis prædicti, monasterium construxit l. Comite quoque Dodicone de Wartberge, eodem anno iv Kalend. Septemb. mortuo, Episcopus Imperatorem post Natale Domini Patherbrunno invitavit; et Comitatum, quem idem Dodico Comes dum vixit tenuit, situm in locis Hessiga, Netga, Niterga xiv Kalend. Martii ab eo impetravit.

91 Die quoque Kalendarum Martiarum proximarum, alium quemdam Comitatum in Immedeshusun, interventu Benedicti Papæ, Cunigunde Imperatricis Augustæ, Everhardi Bavenbergensis Eccle-

D

e
Alteram cur-
tim largitur
Meinwerco

E

f

g

h

grandem
item silvam,
i

F

k

l

duosque Co-
mitatus an.
1020

et an. 1021,

A siæ Episcopi, Piligrini ejusdem Ecclesiæ Præpositi, regique Cancellarii obtinuit : quem situm in locis Sorathveld, Sinuthvelt, Almmga, Treveresga, Burclaun, Liudolfus Comes dum vixit tenuit : ea ratione, ut nec ipse Meinwercus Episcopus, nec aliquis successorum suorum, ullam potestatem haberet alicui suo Militi vel extraneo eundem Comitatum in beneficium dandi, sed ministerialis ipsius ecclesiæ qui pro tempore fuerit, præsit prædicto Comitatu, ac de ejus utilitatibus provideat, ad restorationem constructionis ipsius Ecclesiæ, ut inde muri releventur, tecta reparentur, et quicquid opportunum fuerit ad corporalem formam ipsius domus Domini, ibi inde administretur, Ingens terræ motus in iv Idus Maji in partibus Bajoariæ eodem anno contigit. Quidam vero propinquorum Dodiconis Comitis, Bern nomine, traditionem, quam idem Comes et frater ejus Comes Sigebodo in bonis hereditariis n, ad Patherbrunnensem Ecclesiam, hortatu et rogatu venerabilis Meinwerci ipsius Ecclesiæ Episcopi fecerant, infirmare judicio seculari attentavit : et multis conciliis habitis, ad ultimum, in Natali o S. Damasi Papæ, in Ermengeswerethe, in præsentia Heinrici Imperatoris, Aribonis Magontini Archiepiscopi, et Episcoporum Wizelini Strazburgensis, Adalbaldi Trajectensis; Udonis, Herimanni Comitum, et aliorum multorum, omni querela postposita, plenaria reconciliatione pacatus, cessavit; et octoginta tres libras ab Episcopo accepit in Ganderesheim xx uncias auri; xlv libras argenti; unum pallium pro nu libris; et xxx equas: astantibus Wizelino Episcopo prædicto, Rainwardo, qui Advocatus fuit, Udone, Sigifrido, Ezzikone, Liudolfo, Becelino de Suevau Comitibus; Conone filio Ducis Ottonis, ejusque milite Zeizulfo, et aliis multis.

Anno 1022
p

q

r

moriuntur
plures Epi-
scopi,

s

Item an.
1023,
tu
quo et celebra-
tur Synodus
Moguntina.

x

y

B 92 In capite autem Jejuniæ proximi p anni, præsentibus, Udone, Bennone, Sifrido Comitibus, aliisque plurimis, cum Rainwardo Milite Bernonis, duas uncias auri et duas libras argenti.... datis omnibus promissis, exceptis duobus talentis. Eodem anno q Thiedericus Mimigardevordensis Episcopus obiit, et Sigifridus Parthenopolitanus Abbas ei succedens, x annis eidem Ecclesiæ laudabiliter præfuit. Thiedericus quoque r Mindensis Præsul præsentem vitam finivit, post quem Albericus ejusdem Ecclesiæ Præpositus electus; sed morte præventus, nec consecrationem accepit, nec in Cathedram pervenit, Sigibertus vero Episcopatum obtinuit. Piæ memoriæ etiam Berenwardus Hildenes heimensis Episcopus xii Kalend. Decembris ad Christum migravit; in ejus locum Domum Godehardum s, Althahensem prius Abbatem, sancta Ecclesia sibi suisque utiliter subrogavit. Anno dehinc succedente Geru Parthenopolitanus Archiepiscopus ab hac vita decessit t, cui Hunfridus Wirzburgensis Ecclesiæ Præpositus successit. Thietmarus piæ memoriæ Osnebruggensis Episcopus ad Christum migravit, et in Sedem ejus subintravit Moncherus. Arnoldus quoque Halverstadensis Episcopus moritur, et Brantoch quondam Fuldensis Abbas substituitur. Bernardus similiter u Haldenburgensis Episcopus sustollitur, post quem Reinholdus subinfertur. Ipso anno Aribo Magontinensis Archiepiscopus, in Pentecoste x Imperatorem Magontiam invitavit, ubi et concilium generale coadunavit, in quo Episcoporum consilio plura quæ deviaverant corripuit: præcipue tamen Ottonem Comitem prædictum de Hamerstein, et Irmingardam illicite commanentes separare disposuit: quod tamen pericere non potuit: quia ille se partim Regali timore, partim Episcopali commotione utcumque corripuit. Illa vero publice bannos prævaricans, ibidem jus legemque omnem funditus perdidit y.

Junii T. I

a Hamerstein, sive Hermanstein, aut Ehrithbretstein, e regione Mosellæ influentis in Rhenum ad urbem Co-fluentium.

b S. Heribertus, colitur 16 Martii, in ejus Vita a Ruperto Abbate scripta hæc continentur cap. 7 num. 26, 27, 28. Unde hæc descripta sunt, et ibidem a nobis illustrata.

c Quis hic Eppo foret, nescimus ad Vitam S. Heriberti dicere, quod legeretur Episcopus Babeubergensis sive (uti hic scribitur) Bavenbergensis, quo interim titulo mox indicatur Everhardus Bavenbergensis Episcopus, uti etiam in litteris S. Henrici de erecto abs se Episcopatu, traditurque is ab anno 1007 ad annum 1042 præfuisse. Binominem ergo tunc credidimus: nunc errorem suspicamur, atque alium quærendum Epponi Episcopatum, qui forte fuerit Havebergensis, inter tres Episcopatus ditionis Brandenburgicæ; nisi velimus de Chorepiscopo Bumbergeni hic esse sermonem.

d De Baltheo. i. Cingulo sacrificiali, erudite disserit Cangius in Glossario.

e Nempe an. 1020 Pascha celebratum fuerat 17 Aprilis, proinde sequens Sabbatum fuit 23 ejusdem.

f Notat Adulfus in apographis legi factam donationem sequentem an. mxxi, Indict. iii, xi Kal. Junii, quibus fidere nullem, quom sæpius in talibus errasse deprehenso, vel auctori vel ammannensi ejus.

g Confunga seu Confugia, monasterium olim celebre sanctimonialium apud Cussellas in Hassia, ubi S. Cunigundis Imperatrix, mortua S. Henrico vidua, habitum monasticum sumpsit, uti 3 Martii cap. 2 Vitæ diximus.

h Forestis, seu Forestus aut Foresta, sumitur hic pro saltu, silva aut nemore, sæpe etiam Forestis occipitur pro vivario piscium. Consule Glossarium Cangii.

i Videtur esse hodiernum Rottenburg in Hassia, unde usque ad Wesaræ et Fulde confluentes 3 circiter leucarum ascensus, et inde usque in rivum Lanterbach, hic forte Crumbebeck dictum, leuæ 5; ac porro tractus silvosus perquam amplus usque in Altenberg: oppidu autem seu vici hic nominati non reperiuntur in tabula diocesis Moguntinæ, continentis terminos supra notatos.

k Anno 1020, 15 Kal. Sept. obiisse Erkanbaldum, alias Hercumbaldum Moguntinum, diximus ad Vitam S. Godehardi cap. 3 litt. e: sed cum ad ejus vicem, velut tunc adhuc viventis Cancellarii, invenitur recognita sequens donatio inserta Monumentis Paderborn. pag. 161 an. mxxi, xiv Kal. Martii, Indict. iv; potius standum videtur Hermannō Contracto et MS. Chron. Saxon. uno anno differentem mortem istam.

l Trithemius in Chronico Harsaugiensi attribuit Sigifrido Archiepiscopo constructionem hujus monasterii ad annum 1073. Videtur autem Hasungun dici quod hodie Hazelunnen ad Hasum fluvium, qui Meppenæ in Amasim confluit, post 4 leucas abinde decursus.

m Chronicon Hildesheimense an. 1021 eundem confirmat diem, et addit quod res hora x diei, feria vi post Ascensionem Domini contigit: omnia autem probant annum prænotatum, adeoque et correctionem nostram: fuit enim Pascha celebratum 2 Aprilis, atque adeo Ascensio, die xi, seu v Idus Maji.

n Integras istarum donationum tabulas vide in Monumentis Paderbornens. pag. 47 et 49.

o Calitur S. Damasus Papa, xi Decembris.

p Id est 7 Februarii, cum Pascha celebrandum esset 25 Martii.

q x Kal. Februarii, juxta Chronicon Hildesheim. et MS. Saxonicum.

- A r xi Kal. Martii, ut habent eadem Chronica.
 s Vitam hujus S. Godehardi illustravimus ad diem
 4 Maji.
 t Prædicta Chronica sequentes obitus ita notant, Ge-
 ronis, xi Kal. Novembris; Thietmari, xvi Kal. Sep-
 tembris; Arnaldi, live (ut Dithmarus scribit) Arnulfi,
 vii Idus Septembris.
 u Haverbergensem perperam fecerat Browerus.
 Dithmarus lib. 7 pag. 185 Antiquæ civitatis Episco-
 pum appellat; Mikileneburgensem MS. Saxoniæ,
 apud Adolpum.
 x Celebratum fuit istud Pentecostes festum 2 Junii,
 quia Pascha annis 1223 cecidit in 14 Aprilis: quæ
 autem hic narrantur, sumpta sunt ex præcitata Vita
 S. Godehardi num. 24.
 y Hic apud Browerum et Surium intruditur digres-
 sio protra, prolixior etiam apud Adolpum, de Synodo
 Saligenstadiensi, ob eodem Arbone celebrata, quasi ea
 secuta esset Moguntinam hanc, Proxima, in Idus Au-
 gusti ipsius anni, scilicet 1023; quæ est perquam
 incepta connexio: cum Moguntina celebrata sit initio
 Junii, ut jam ostendimus: hæc autem, de qua agitur
 anno mxxii, Indictione v, u (hic legitur in) Idus Au-
 gusti, anno Domini Henrici regnantis xxi Imperii
 vero vi, sicuti habet Prefatio in tom. 9 Conciliorum
 Labbei. Totam ergo digressionem, alibi perfectius le-
 gendam, hic omitimus, ut nihil attinentem ad Mein-
 wericum; idque facimus eo fidentius, quod non solum
 desit in antiquo nostro MS. sed etiam in illo quo usus
 est Adolpus, hoc loco non reperiatur; rerum seorsim
 duntaxat descripta post Vitam, unde illam in contextum
 huc transtulit Browerus; quod miror secutum Adol-
 fum, istud scientem et notantem.

CAPUT XIII.

Varia inter SS. Henricum Imp. et Meinwer-
 cum Episc. familiaris acta.

- E piscopus autem Meinwericus, monasterium in-
 choatum accelerans consummare, sanctuario testu-
 dimto, Imperatorem in Nativitate Domini Pather-
 brunno invitavit: et sperans cum Imperiali magni-
 ficentia aliquæ daturum prædia, in præsentia ejus
 hoc dedicare proposuit. Ex inopinato autem san-
 ctuarium, casum ipsius ecclesiæ futurum præsi-
 gnans, cecidit: et ita, Episcopo domi forisque
 negotiis regni multipliciter occupato, monasterium
 hoc usque ad annum Dominicæ Incarn. mxxxi,
 indedicatum permansit. Invitatus autem Imperator
 adventum suum denunciavit Episcopo, præcipiens
 necessaria suo præparari balneo. Episcopus autem,
 per omnes curtes suas Dominicales, agnas fortas
 occidi faciens, de velleribus agnorum infra uterum
 eam inventorum, pelles fieri mandavit, quibus
 pallio novo adoptis, et gulis a martherinis in cir-
 cuitu ornatis, Imperatores post balneum Vigiliæ
 vestivit. Magnatuna autem Regni, qui plures aderant,
 accedentes, pallium consideraverant; et rem ut
 suspicati erant, deprehendentes, Imperatori inno-
 tuerant. Qui advocato Episcopo, cur pelles ovinas
 sibi dedisset, inquisivit; et honoris et amoris igno-
 rum, dignitatisque Romani Imperii eum oblitum,
 proclamavit. Episcopus autem optimum genus indu-
 menti, cuique ordini, conditioni et dignitati conve-
 niens, se dedisse asserens, mercatres advocavit;
 eosque per gratiam suam hac de re contestatus, eo-
 rum testimonio, quæ dixerat vera approbavit. Et
 accedens ad Imperatorem; Ego, inquit, Heinricæ, pro
 corpore tuo mortali vestiendo, pauperem B. Mariæ
 semper Virginis Episcopatum a te mihi collatum,
 devastavi; Canonicos ejus, villicos, ac mendicos,
 de velleribus ovium occisorum fovendos, de lactis

eorum copia cibique varii alimonia alendos, frau-
 davi et spoliavi: ejus mali coram Deo reus tu-
 eris, si non velociter et pleniter Ecclesiæ ablata re-
 stitueris. At Imperator arridens; Ego, inquit, si
 quem defraudavi, vel mei causa defraudatam no-
 vi, reddam quadruplum; et sic pro hac hujus
 damni restitutione, contulit ei prædium in Steini.

94 Cantatis autem Vesperis in sacris Vigiliis,
 misit Imperator scyphum suum mirifici operis cum
 sicera Episcopo, commendans et præcipiens nun-
 tio, ut non rediret visurus faciem suam sine scy-
 pho. Episcopus autem, condigna gratiarum actio-
 ne missa suscipiens, diutina et varia verborum al-
 tercatione et dilatione eum ferente habita, scyphum
 non reddidit: egressoque tandem eo, offeratis fir-
 miter post eum, januis, ascitisque aurificibus suis,
 Brunhardo et filio ejus Erphone, ipsa nocte Nati-
 vitatis Domini, calicem de scypho fieri jussit. Ma-
 tutinorum autem solenniis apud monasterium no-
 vum, Imperatore præsentem, celebratis; inter Evan-
 gelium subsequentis Missæ matutinæ, Episcopus
 perfectum calicem consecravit: et ut in præsentem
 divina mysteria in eo celebrarentur, ministris tradi
 mandavit. Capellanus autem Imperatoris, ad eam
 Missam Sublacioni functus officio, epigrammata
 calicis legit, et lecta Imperatori ad legendum ob-
 tulit: quibus ab Imperatore quoque lectis, ad Epi-
 scopum accessit; et furti eum reum arguens, Deum
 rapinam illam odio habere in holocausto, dixit: Ego,
 inquam Episcopus, non rapinam, sed avaritiam tuæ
 vanitatis, cultui mancipavi divinitatis. Tu ad au-
 gmentum tuæ perditionis, aufer Deo, si audes, ob-
 lationem meæ devotionis. Ego, inquit Imperator,
 Deo mancipata non auferam, sed quæ mea sunt ei
 suppliciter offeram: tu de tuis justis laboribus ho-
 nora Dominum, dignatum in hac nocte pro salute
 nasci omnium. Mox ergo, inchoato Offertorio,
 Imperator calicem ad altare sollemniter obtulit; ani-
 mæque ejus et corpori imprecatus Episcopus pro-
 spera, non modicas gratiarum actiones retulit. Ad
 Offertorium autem Missæ de luce, Episcopus ab
 Imperatore instantem Curtem regalem b Ervete exi-
 gens, oblationem ejus suscipere recusavit; Impera-
 tricis autem suscipiens, sibi apud Imperatorem eam
 fore auxilio pro obtinendo Ervete obsecravit. Deus
 autem omnipotens, in cujus manu sunt corda Re-
 gum, meritis Episcopi, cujus devotio complacuit
 sibi, convertit in bonum cor Imperatoris; qui sciens
 se in die injuriam ab Episcopo habiturum, ascitis
 primo diluculo Notariis, occulte fieri fecit de Ervete
 privilegium.

95 Ad Offertorium igitur principalis Missæ Impe-
 rator, frequenti Principum stipatus caterva, Deo
 oblaturus divinis debitum beneficiis, qui se pro huma-
 no debito Deo Patri obtulit in ara crucis, ad Episco-
 pum venit: sed ille averso vultu et manu, repetitis
 vocibus instantem Ervete expetiit. Imperator autem,
 congrua reverentia et disciplina repulsam sui dissi-
 mulans, præcedentem Episcopum sequebatur; et
 ut oblationem suam suscipere dignaretur, humiliter
 precabatur. Din autem uno præcedente, altero sub-
 sequente, Imperatrix Christianissima, intervenit
 Magnatum Regni, qui ad hoc spectaculum grati-
 labundi astabant, accessit; et ut petitioni, non nisi
 quæ Dei essent quærentis, satisfaceret, Imperato-
 rem suppliciter petiit. Qui diu multumque reusus,
 tandem Episcopi perseverantia, Imperatricis Prima-
 tumque coactus instantia, privilegium protulit; et
 accedens ad altare B. Dei genetricis et perpetuæ Vir-
 gini Mariæ, sanctisque Kiliano et Liborio, et astanti
 Meinwerco Episcopo suisque successoribus, curtem
 Ervete sitam in pago Westfaloniæ, legaliter obtulit.
 Episcopus autem gaudio repletus ineffabili; Rex
 omnium

illiusque
 pretiosum
 scyphum

convertit in
 calicem:
 E

b

F

atque cum
 cogit Erve-
 te curtim

Ecclesiæ ce-
 dere,

Ad novi
 monasterii
 dedicationem
 invitato
 Imperatori

a
 pelles agni-
 nas pro
 martherinis
 offert Epi-
 scopus,

A omnium Sanctorum, exclamat, retribuatur tibi. Et Imperator averso vultu, occulte submurmurans; Tu, inquit, odium Dei omniumque Sanctorum ejus habebas, c qui me bonis concessis cum detrimento regni spoliare non cessas. Episcopus autem, privilegium cum manu in altum exaltans, Beatus es, ait, Heinric, et bene tibi erit; cui pro hac oblatione cælum patebit, ejus anima cum Sanctis sempiterna possidebit gaudia. Videte, ait, omnes populi, considerate fideles universi, talis oblatio, peccatorum fit abolitio; hoc sacrificium Deo acceptabile, animabus fit propitiabile. Hoc quique fideles pro posse suæ facultatis imitari studeant, ut pro temporalibus æterna, pro transitoriis mansura obtinere valeant. Universi autem magnis vocibus Dei collaudabant magnalia, gaudentes super omnibus, quæ audierant et viderant, eidem Ecclesie collatis donariis.

d 96 Quarto autem Nonas d Januarii cryptam in novo suo monasterio, in honore S. Stephani Protomartyris consecravit, et lapidem quemdam altaris, spectabilis magnitudinis, a B. Leone Papa consecratum, de Ecclesia e Thietmelle allatum, in ea collocavit, et adorandas ejusdem Protomartyris reliquias cum aliis multorum Sanctorum in eo reposuit. Variis autem modis et temporibus, Ecclesie commissæ prospiciens Episcopus, opportune impertune Imperatori institit, et nunc gratuito oblata cum gratiarum actione suscipere, nunc negata pie violentus præripere non destitit. Quodam denique tempore Imperator, in Ecclesia principali Missam auditurus, regali præparatura altare fecit ornari, admonens suos, Episcopi solitam invasionem cautius præcaveri. Episcopus autem, eandem Missam celebrans, post Agnus Dei pulpitem ascendit; et differentiam inter Imperii potestatem et Sacerdotii asserens dignitatem, res divini juris non esse homani honoris, et divino cultui consecratum, ad jus pertinere Sacerdotum, Canonica auctoritate ostendit. Unde Ecclesiastica ornamenta et Sacerdotalia Indumenta, super quæ et per quæ ea hora et ecclesia divina celebrata erant Sacramenta, ejusdem ecclesie proprietati et utilitati, Pontificali auctoritate et banno confirmavit; et omnes suæ Canonice auctoritati reniti præsumentes, cum suis fautoribus, a liminibus sanctæ Ecclesie, Apostolica auctoritate anathematizatos sequestravit.

C 97 Episcopus autem quoddam Imperatoris tegmen egregium, præcipui decoris et mirifici operis pallium, sæpenumero obtinere desiderans, effectum caruit; donec quadam die, Imperatori pluribus intento, illud fortuito rapuit. Imperator vero Episcopum de rapinæ incusans vitio, talionem debitum suo se tempore redditurum perhibuit: ille vero pallium hoc convenientius in templo Domini pendere, quam sua membra mortalia tegere affirmans, minas ejus se vili pendere asseruit. Sciens autem Imperator, Episcopum, secularibus negotiis multipliciter occupatum, tam in latinitatis locutione, quam in lectione, barbarismi vitia non semel incurrere, de Missali in quadam Collecta pro defunctis, Fa, de Famulis et famulabus, cum Capellano suo delevit, et Episcopum pro requie animarum patris sui et Matris missam celebrare rogavit. Episcopus igitur ex inopposito Missam celebrare accelerans, ut scriptum reperit, Mulis et mulabus dixit: sed errorem recognoscens, repetitis verbis, quod male dixerat, correxit. Post Missam insultans Imperator Pontifici, Ego, inquit, patri meo et matri, non mulis et mulabus meis, Missam celebrari rogavi. At ille, Per matrem, ait. Domini, tu more solito iterum illusisti mihi; et non quoquo modo, verum in Dei nostri servitio; cujus ero vindex; en promittit meus f index: nam-

que sibi factum non pertransibit inultum. Illico Canonicis in Capitolium principalis Ecclesie convocatis, Capellani Imperatoris, hujus rei conscium, durissime verberibus castigari jussit; castigatumque, novis vestibus indutum, ad Imperatorem, nuntiatum quæ facta fuerant, remisit.

98 Miratus autem Imperator multiplicem Episcopi erga cultum Dei devotionem; experiri proposuit, si sinceriter ex Deo esset, ejus intentionem. et ascitis Notariis scribi fecit litteris aureis in scedulis, Meinwerce Episcopo, dispone domni tuæ, morieris enim quinta die. Episcopo autem in domo hiemali ad mensam condescendo, de superiori æstivali domo per postes scedula, per hujus rei conscium occulte dimissa, ante Episcopum corruit: ipseque ea accepta et perlecta, usu corporeæ fragilitatis primo stupeus inhorruit. Deinde ad naturæ necessaria iturus, alias per loca dispersas invenit; et certissimæ suæ vocationis indices credens, Deo gratias egit; et ascito suo Vicedomno, omnia quæ in pecunia vel diversarum escarum copia habuit, ecclesiis et pauperibus erogari præcepit. Vix autem quibusdam vilibus indumentis sepulture suæ re-tentis, expeditus a curis omnibus, horam vocationis suæ gaudens expectabat; et precum laudumque insistens hostiis, vigiliis et jejuniis dies noctibus continuabat. Itaque transacta die quinta, cum in crypta solo prostratus, usque in mediam noctem exitum suum præstolando nihil corporalis molestiæ sensisset, tandem in se reversus esurire cepit: et Imperatoris suspicatus, ut revera erat, machinamenta; ad cubiculum rediit, et cibariis de foro mutuo allatis corpus, jejuniis et vigiliis attenuatum, cibo somnoque refecit. Mane facto, Imperatore cum Principibus quasi de resurrectione Lazari gratulante, et prolixiora vivendi spatia ad exemplum et proventum aliorum a Deo sibi concessa affirmante; Episcopus, antequam Missarum solennia initiaret, pauca pro re et tempore ad populum locutus, Episcopalem irrisorem et rerum Ecclesie distractionem omnibus innotuit: et ejus rei auctores et fautores Apostolica auctoritate anathematizatos a sanctæ Ecclesie gremio, omniumque fidelium consortio, usque ad condignam satisfactionem segregavit. Imperatore protinus cum Imperatrice ceterisque facti illius consensu monasterium egrediente, et excessum humane levitatis humiliter recogoscente; discalceatus et cilicio indutus adventum Episcopi, ante fores monasterii publice poenitens, expectavit: et post Missarum solennia egressuro Episcopo, in animo contrito et spiritu humilitatis prostratus, absolutionem anathematis, interventu qui aderant, cum suis difficulter impetravit. Imperatorem igitur largius extendens Imperator manum in opus misericordie, distracta multipliciter restituit; et deinceps completus Episcopo unitus, ad omnia quæ tam in propriis quam in conservorum et Coepiscoporum suorum necessitatibus expetisset, benignissime conivit. Admiretur ergo et veneretur a fidelibus, ut meretur. Episcopalis auctoritas et Imperialis; et commendetur in eis commendanda vitæ sinceritas et meritorum tanta sublimitas.

99 Devotissimus igitur Imperator, circa memoratum locum Patherbrunnon multis donis piissima largitate celebratis, quasi spiritu quodammodo præcognoscens se eo amplius non venturum, erga Deum et eundem locum dilectioraque sibi Episcopum suæ dilectionis indicia non minima dereliquit. Interventu namque venerabilis Chunigunde Imperatricis, assidue monentis atque incessabiliter ei in memoriam revocantis, quod Episcopus Meinwerens plus ceteris fidelibus suis jugi devotione in servi-

D
EX vs.

De morte,
velut immi-
nente, joco
monitus,

ad eam sese
pie comparat:

E

deinde joci
auctores
excommunicat

F
usque ad sa-
tisfactionem:

duo prædia
inapetrat a
S. Henrico,

e
B
eidemque
dimittere
paramenta
altaris,
commodate
allata:

pallium quo-
que aufert ad
usus sacros,

f
nec tamen ab
eo sibi illud
patitur.

EX MSS.

et Edictum
immunitatis.g
Imperatore
tam pils
operibus
intento,

B

h

passim Ec-
clesia Ger-
manice san-
ctos habebant
Præsules,

C

annes Mein-
werco aut
familiares
aut caros;

A tute regia sudasset; contulit ei prædium quoddam, Hoensile dictum, in pago Westfalon situm, in comitatu Bernhardi Comitis, quod Episcopus ecclesie sue novæ mox tribuit, cum omnibus ejusdem prædii appendiciis. Die quoque eadem aliud prædium dictum Steini, situm in pago Westfalon in Comitatu Bernhardi Comitis, ei Imperator delit; quod sibi suisque successoribus ad majoris ecclesie dominium Episcopus retinuit. Ipso die, videlicet xix Kal. Februarii, ecclesiam ab Episcopo noviter constructam Imperator ab omni seculari violenti exactione vel invasione stabilivit et communivit, Imperialis edicti auctoritate decernens, ut nulla persona quolibet Abbatem ipsius ecclesie cum suis Fratribus, super bonis concessis vel concedendis, inquietare, molestare, aut divestire præsumat, aut aliqua judiciaria potestate se intromittat; excepto Advocato ab Abbate et Fratribus in defensorem electo: adjiciens hoc in præcepto, ut si quis hoc infringeret c. libras auri componeret, i. regie Camere, i. eadem Ecclesie g. Monasterio quoque Confunga nominato, in honore sancti Salvatoris, sanctæque ejus Genitricis, nec non victoriosissimæ Crucis, atque B. Petri Apostolorum Principis constructo, quoddam prædium regii juris Hardinhusan dictum, pro remedio animæ suæ dilectæque Conjugis suæ Omigundæ Imperatricis Augustæ, nec non pro animabus fidelium suorum, quorum corpora ibi requiescunt, Erphonis Comitis atque Cononis, eadem die ibidem in Patherbrunnen contulit; ea videlicet ratione, ut venerabilis ejusdem ecclesie Abbatissa, h. Outa nomine, sibi que post hinc succedentes, proprietario ipsum jure possiderent. Tali simulque studio regie devotionis, profecit sancta Ecclesia augmento sacre religionis; et in suo statu vigente capite, vigerunt in suo profectu membra Ecclesie.

100 Illius quoque temporis Episcopi, sapientia et scientia præditi, subjectorum profectibus continue erant dediti, secundas Imperii partes sancte et justo adjuvantes, Sacerdotii rigoram nullatenus relaxantes. Inter quos vitæ merito eminebant Trevirensis Metropolis, ex qua primum sonus Evangelicæ prædicationis intonuit partibus Tent micis, Meingoz et Poppo; Coloniensis quoque, Heribertus et Piligrinus; Maguntiensis Ecclesie, Willigisus et Erchambaldus, Aribo et Bardo; Burchardus Wormatiensis, studio suo in collectione Canonum in Ecclesia laudabilis; Trajectensis Ansfridus et Athalbaldu; Mimigardenvordensis decor, Thiedericus et Sigfridus; Osnebrugensis, Thietmarus, Hildenesheimensis, Berenwardus et Godehardus; Mindensis, Sibertus et Bruno; Wertharins, Argentine civitatis; Meinhardus et Brano, Wireburgensis; Parthenopolitane, Gero et i. Hunfridus; Bremensis, Lawanus; et alii quam plures Pontificii dignitate venerabiles, sanctitate incomparabiles: quorum meritis adeo illo in tempore floruit Ecclesia, ut non sit hodie aliqua que nobis ejus temporis non portendat suorum meritorum insignia. Hi ut Cherubin, virtutum suarum alas alter ad alterum contuebant; et in Laude Dei orbem terre committentes, meritorum qualitatibus tamquam discreti vultibus, et in corporalibus et in spiritualibus oculati ante et retro, tam in prosperis quam in adversis, populum commissum strenue gubernabant. Tales erant Episcopi Meinweri contemporanei: per hos Dominus, triumphato mundi principe, propagavit Ecclesiam, suo sacro redemptam sanguine: hi Meinwerum, pro vite sue innocentia, magna venerabantur reverentia, cui tam in Ecclesia quam in Curia magnam pariebat dignitatem temporalium rerum opulentia. Porro Meinwerus digniores et provectiores

inter eos filiali reverentia venerabatur ut patres, D
coetaneos et juniores amplectebatur ut fratres; majorum admonitionem et institutionem humiliter percipiens, eademque similibus et junioribus salubriter impertiens. Mira ei ad omnes caritas, inestimabilis morum et verborum suavitas, ut amorem Dei, in eo interius ferventer flagrantem, quodammodo intelligeres per gratiam exterior coruscantem. Erant quoque tunc Monachi quaquaversus religiosi; in vigiliis, orationibus et divinis meditationibus studiosi; præsentia contemnentes, cogitatione et omni aviditate cœlestia desiderantes.

101 Postquam autem tali Imperatore, tantarum virtutum haud segni executore, mundus non erat dignus; ipseque, pro consummatis gloriosissime hujus vitæ laboribus, cœlesti bravio erat donandus, Græna h. decumbens, cum totius Christianitatis inestimabili more, anno vitæ suæ lxx, Regni xxii, Imperii x, Dominicæ Incarnationis mxciv est defunctus; et Bavenberge translatus, in Ecclesia BB. Apostolorum Petri et Pauli honorifice est sepultus, tumulusque ejus tali Epitaphio insignitus:

Heuric Augustus, virtutum germine justus,

Hæc servat ejus viscera putris humanæ;

Splendor erat legum, speculum, lux, gemmaque

[Regum E

Ad cœlos abiit, non moriens obiit.

Idibus in ternis vexantem pondera carnis,

Julius æthereo sumpsit imperio.

Abbatissa pia (quod reddat sancta Maria,)

Hildigarda sibi jusserat hoc fieri.

Episcopus autem, obitu ejus audito, per totam civitatem Patherbrunnensem, omnemque Episcopatum, transitum ejus agi solenniter mandavit; et pro animæ ejus remedio elemosynas non minimas, tam in alimentis quam in vestimentis, pauperibus erogavit. Quamvis autem gauderet de patrono præmisso, doluit de solatio amisso; transfixusque doloris nimii gladio, non potuit imperare sibi, quin doleret corde et animo. Et Imperator quidem perceptis laborum suorum præmiis, inter cives cœlestis Jerusalem, gaudio æternæ claritatis ineffabiliter tripudiabat: Episcopus autem, ut congregata a luporum incursione conservaret, et pro acquirendis aliis operam daret, inter cives Babiloniæ aliquamdiu commorari habebat.

morte audita,
pro eo indicet
elemosynas
et preces.

ANNOTATA G. II. et D. P.

F

a Gula, pellis rubricata ita S. Bernardus epist. 42 cap. 2. Horreant, et murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant, manibus circumdare sacratis.

b Erwete, oppidum inclusum Ducatui Westphaliæ, a Lippia urbe sesquihora dissitum.

c Hæc aliæque facete acta excusat Browerus, propter conjunctionem Vite, Morum, et Singularis utriusque.

d Anno jam capto 1024.

e Thietmelle in MS. nostro, Browero Titemelle, et in margine Thatmalli, hodie est Dethmolde, aulæ Lippiensis Sedes, ut scribit Merianus in Westphalia pag. 17. Unde corrigas quod ad Vitam Caroli Magni in diocesi Osnabrugensi Thiatmallum collocavit Bol, landus noster. Locum vide inter monumenta Paderbornensia insigniter ab Episcopo Ferdinando illustratum, a pag. 40 ad 50 sub nomine Teutoburgi, quo oppellatum a Ptolomæo conjectat Cluverius.

f Browerus Judex legit. Existimo ego Episcopum, ostenso Indice digito, sic locutum; quomodo in Belgio pueris horrendis ostentamus indicem, comminando penam de iis sumendam.

g Integrum Edictum exhibet Adolphus in Notis pag. 389.

A In Onta, aliis Uta et Jutta, neptis e Sorore S. Cunigundis : eam Sanctæ Commemorationis vocat Chron. Hildesh. et obiisse ait 14 Kal. Octobris 1035. Abbatissam Imperatricem creavit, et ipsamet Sanctimonialis eam piis monitis instruit, a fervere dilapsam arguit, et alapam infligens digitorum vestigia reliquit in facie, uti ad Sanctæ Vitæ 3 Martii num. 12 deducimus : ubi tamen corrigendum, quod Confugiense monasterium ad inspectionem Meinweri pertinere dirimus num. 2, Brouerum secuti, neque enim id ex hoc loco sequitur ; jus autem sacrorum ad Moguntinum spectavisse dicit Adolfus.

i Hunfridus Magdenburgensis, ita appellatur et in MS. Vita nostra et in antiquo Saxonie Chronico MS. ut mirum sit a Stredendorffio in Primatu Magdenburgensi Hunfridus aut Menfridus edd. De aliis Episcopis nihil occurrit notandum.

k Gruna, Grona, Gronda in Brunsvicensi Ducatu, quo Gostiria, nota ibidem Imperiali urbe, decesserat. Reliqua ad Vitam S. Henrici explicabuntur.

CAPUT XIV.

B Conrado Imperatore facta Episcopo beneficia, aliaque coram illo actu.

a
Interregni
tempore

P Post obitum igitur Imperatoris, soli Saxones in quodam castello, quod a Werla dicitur, conveniunt ; et tam de Regis electione, quam aliarum rerum necessaria dispositione, tractare coeperunt. Ibi Dominus Meinwercus Episcopus, et Thietmarus frater Ducis Saxonie Bernhardi, quicquid injurarum vel controversiarum de Abbatia Helmwardeshusun aut aliis rebus ad invicem habuerunt, penitus dimiserunt : et intervenientibus Sigfrido avunculo ejus, Herimanno de Westfalen, Bennaone, Amulungo Comitibus, aliisque presentibus, plenarie reconciliati ; hujusque reconciliationis testes litteris sunt mandati. Beneficium quoque, Domne Addilæ de Hammonstide concessum, Imperatore mortuo mox ad eum rediit locum, ex quo prius fuerat acceptum. Episcopus autem ut sapiens semper sapienter facit, et ex substantia Ecclesie, beneficium Domne Addilæ, secundum velle ejus, ut Imperator constituerat, restituit ; concedens ei ad terminum vite sue Ludolungaroth, Haverlaun, et Dalheim, cum LXXX familiis. Hoc insuper constituens, ut non solum corporeæ utilitatis et necessitatis remunerationem, sed cum dies vite ejus extremus venisset,

Meinwercus
Addilæ bene-
factrici suæ
consult :

C saluberrimam animæ suæ experiretur commemorationem : ita ut a Fratribus die xxx obitus ejus, omnibusque anniversariis, Missæ et Psalmodie celebrentur ; et eleemosynæ, sicut in anniversariis ejusdem Ecclesie Episcoporum, pauperibus erogetur ; et Fratres, ibi Deo servientes, duo et duo quatuor panes, duos triticeos, duos b siligineos, vel avenæ, x carnes, unam amphoram cervisie, unam c emnam plenam d medonis accipiant. Scholastici vero duo et duo, duos panes et quatuor carnes, et unam emnam plenam cervisie inter se dividant. Hæc in præsentia Sifridi, Udonis, Bennaonis, Comitum ; Wiric, Ludwig, Wicilum, Huvike villicorum, et aliorum multorum sunt facta, et ad memoriale perpetuum litterarum serie firmata. O Episcopum idoneum, de Ecclesie commisso profectu in tantum sollicitum ! qui et corporibus utiliter prospicere, et animabus salubriter novit consulere.

Coram electo
Imp. Conrado,

c

103 Principibus autem pro electione Regis disidentibus, octo hebdomadibus solum Regni vacavit : et sic Conradus e, unus ex regni Primoribus, sed regno antea per rebellionem adversus, faventibus sibi Aribone Magontiense Archiepiscopo, Everhardo Bavenbergense, anno Dom. Incarnationis

xxxiv, ab Urbe condita f mccccclxxv, octogesimo quinto loco g ab Augusto, vi Idus Septembris, illud obtinuit, et Magontie Regiæ consecrationis dominium accepit. Proxima Idus Septembris, facto iterum conventu Principum, præsentem Meinwercum Episcopum, in loco qui Hirtveldun h dicitur, meritis sanctissimæ Idæ insigni, Hildigunda Abbatissa de Gesike, cum Bernhardo nepote suo et Advocato, prædia Vilsi, Vesperdun, Hoddlingahusun, quæ olim a Sigebodone et a sua uxore Embilam pro quadam emendatione Patherbrunnensi Ecclesie tradita fuerant, infirmare voluit. Sed in præsentia Bernardi Ducis Saxonie, Herimanni Comitum, et filiorum ejus Heinrici, Conradi, Athelberti, Bernhardi : Comitum quoque Ekkike de Aslan, Erph, Amulungi, Thiederici Fresonie, Widikindi, Ekkike, Tamma fratrisque ejus Esiei, et aliorum multorum, justo judicio convicta, ab omni executione penitus cessavit.

causam
obtinuit,

104 Conrado igitur Rege in regno confirmato et corroborato, mutato regno, mutatis etiam (ut solet amicis et consiliariis, per suggestionem Aribonis Magontini Archiepiscopi, Comitatum quondam Dardionis Comitum, quem prædecessor suus Imperiali munificentia Patherbrunnensi Ecclesie dederat, ab ea tulit ; et in jus Magontinæ Ecclesie, radis adhuc in regno, injusto persuasus consilio, irrationaliter transtulit et transmutavit. Venerabilis autem Meinwercus Episcopus, Imperatorum devotissimus servitor et amator, Marthæ sedulis satagens obsequiis, non cessavit, non quievit suo tempore supplicandi, serviendo, quoadusque idem Rex, Imperator i factus, omnipotentis Dei, in ejus manu corda Regum sunt, instinctu fideliumque suorum interventu, ablata restituit, et alia quam plura regali magnificentiâ ei tribuit. Sciens itaque Episcopus, æquum esse serviri Regibus et Dominis,

ejusque gratiæ
se insinuans,

l t Christi famulis ad verum prosit honorem.

Dilexisse bonos et tolerasse malos, Ad Regem se contulit : et dilata sapienter interim omni querela, obsequio amicitiam, benevolentiam novi Principis gratiam adipisci proposuit. Rex autem tantæ dignitatis et nobilitatis virum debita veneratione suscipiens, amoris et honoris congrua exhibitione eum tenuit : profectusque Romam secundo electionis suæ anno, in negotiis tam privatis quam publicis, fidem et utilem viæ comitem habuit. Eodem anno xxxvi. in natali S. Matthæi Apostoli, Aribi Maguntinus Archiepiscopus in Selhanganstad concilium generale xii Episcoporum convocavit ; in quo beate memoriæ Gothardum, Hildenesheimensis Ecclesie Episcopum, super Gandinesheimensi k parochia publice convenit : quam tamen synodum unanimitas Fratrum in futurum annum in presentiam Regis comperendinavit.

105 Rege autem in Longobardia manente, Wolfgangus l Patriarcha Aquilegiensis ei obviam venit : imprecatusque novo Regi prospera, Episcopum Meinwercum consanguineum suum salutavit. Episcopo autem ad constructionem monasteriorum reliquias Sanctorum exoptente, Patriarcha grater annuit ; et corpus S. Felicis m, qui sub Diocletiano Imperatore, Heronio Preside, cum Hilario Episcopo et Tatiano Diacono, post equuleum atque alia tormenta, cum Lugo et Dionysio, martyrium consummavit, postmodum misit. Rex autem natalis Domini festum Yporeæ initiavit. Inde ad limina Apostolorum tendens, feria iii ante coronam Domini Romam felici prosperitate gaudens intravit, et in sancto die Resurrectionis Domini cum Gisla Regina coronam Imperialis honoris, a beato Joanne Apostolorum Vicario, gloriose percipit. Imperator autem, ab Apostolico de Ecclesiis Dei meliorandis propagandisque admonitus, salubriter obaudivit : et perpendens

ab ipso, ex
Italia accepta
Corona
regressus,

m

A dens hoc se iustum posse juvare, ad divini honoris et gloriæ majestatem, Ecclesias intra Imperii sui congium constitutas sublimare, et de rebus suis dicere : pariterque sciens ad Imperialis potentie dignitatem pertinere, bene sibi domi vel militie servitibus condignam servitutis remunerationem exhibere; interventu Gisle Imperatricis suæ contetalis, et filii sui Heinrichi, Brunonis Augustensis Episcopi, Hermannii Marchionis, fratrisque ejus Ekkihardi, quandam curtem ad jus Imperiale pertinentem Ervete o dictam, in pago Engere, in Comitatu Marewardi Comitum sitam, cum omnibus appenditiis, et universis utilitatibus quæ inde provenire poterunt attinentiis, cum banno et mercato etiam, quod apud eandem curtem solet haberi, Domino Meinwerco, qui saepe et multum frequenter et fideliter sibi servierat, ibidem in Roma, sabbato sancto p Paschalis hebdomada, vii videlicet Idus Aprilis, donavit. Proxima die Dominica regressus, ac pervasa circumquaque potestative ea regione, in pace repatriavit, et nativitatem S. Joannis Baptistæ, novus Imperator in Imbripoli q celebravit. Ubi in bona senectute defuncto Heinricho Duce Bajoariæ, fratre Imperatricis Chunigundæ, filio suo Heinricho eundem Ducatum, Principum delectu, commendavit.

106 Imperatore ergo reverso, ipso anno facta est generalis synodus Francanovordi Episcoporum xii, in qua presidente Imperatore, beatus Godehardus Hildenesheimensis Episcopus diocesis suam super Gandenesheimensi parochia, canonica synodaliq; censura, judicio vii Episcoporum, contra Aribonem Moguntinum retinuit. In eadem synodo Donna Sophia Nonnas suas, cogente synodali decreto, ab Archiepiscopo recepit; et Gebehardus juvenis, frater Imperatoris, ibidem arma deponens, Clericalem tonsuram invitatus accepit. Proximo anno r Heinrichus filius Imperatoris, unctione Piligrini Coloniensis Archiepiscopi, Aquisgranii Rex factus. Ipso anno Aribon Moguntinus Archiepiscopus in Gozlethi synodem generalem cum suis Suffraganeis Episcopis habuit, in qua inter cetera Ecclesiastica negotia, quidam homo ingenuus, de homicidio Sigifridi Comitis incusatus, candenti ferro se expurgavit ex decreto Synodi, et post duas noctes illesus apparuit. Eodem etiam anno s Misaco, Slavorum Princeps, Orientales partes Saxonie cum exercitu violenter invasit; et incendiis ac depredationibus peractis, virorum et mulierum parvulorumque innumerabilem multitudinem, miserabili et inaudita C mortificatione, trucidavit.

107 Episcopo autem sedulo domi forisque Imperatori obsequente, Imperator ei ad omnia quæ expetisset favit; et inter cetera, quæ rationabiliter expetitus liberaliter annuit. xii Kal. Septembris in Walahuson t taha bona, qualia ab ipso vel ab ullo antecessorum suorum Regum, Imperatorum, seu ceterorum hominum Patherbrunnensi Ecclesie collata sunt, in Abbatibus, in Comitatibus, in forestis, in teloniis, in monetis, in mercatis, in bannis, in immunitatibus, in omni districtu, in prædiis majoribus et minoribus, in mancipiis utriusque sexus, sive in omnibus pertinentiis ad hoc jure ac legaliter aspicientibus, interventu suæ conjugis Gisle Imperatricis, et augustissimæ prolis Heinrichi Regis, imperiali præcepto stabilivit et confirmavit, ut nullus temerario ausu aliqua de rebus Ecclesie auferre, aut sine præfati Episcopi Meinweri suorumque successorum permissione se intromittere presumat: sed ejusdem Ecclesie provisor tali jure ac lege, quali Archiepiscopi et ceteri Episcopi res ad summum Episcopium possident, omnium hominum contradictione remota, bona concessa vel concedenda potestative possideat. Decimo octavo Kal. Octobris

sequentis anni, qui fuit post obitum Heinrichi Imperatoris sextus, facto in Hirutvelduo conventu Principum, Episcopus Meinwerens aderat; ibique veniens Brun Comes cum uxore sua Ida, infirmare voluit traditionem, quam in prædiis Sudesburch, Betanun, Wallenstedt, fecerat. Episcopus autem quasi sapiens, tanta prædia perdere nolens, Domnæ Idæ usque ad exitum vitæ suæ lxxx aratra in reconciliationem dedit: et astantibus legitimumque huic rei testimonium perhibentibus Bernardo Duce, Hermannino Comite, et filiis ejus Heinricho, Conrado, Athalberto, Bernardo; Comitibus quoque Eckika de Aslan, Bernardo, Erphone, Theodorico Fresouie, Widukindo, Eckika, Amulango, et fratre ejus Ecberto, legali jure hæc firmata obtinuit: hoc fideliter decernens, ut si aliquis aratra Domnæ Idæ concessa auferret, illa omnia prædia sua sine contradictione reciperet.

108 Nobilis quoque quidam, Hathamarus nomine, prædium quoddam in loco Liemoneshus dicto, hereditario jure possedit: quod eundem Haoldo seniori suo, promissionibus illius illectus, absque voluntate heredis legitimi tradidit; postea Hathamarus imperante Domino obiit, et prædium, ei matrique suæ injuste abstractum, prædictus Hathaldus suæ concubinæ, filiæ videlicet Bernardi Comitis, quasi pro dotis causa donavit. Hathaldus quoque post longum tempus mortuo, Berthilt mater Hathamari, in præsentiam Conradi Imperatoris ejulando venit, suumque prædium injuste sibi ablatum multum conquirens, Regali clementia sibi restitui suppliciter petit. Imperator vero misericordia motus, viam patienti benigne condidit; et interventu Gislæ Imperatricis, consilioque Udonis, Hermannii, Ekkihardi Comitum, aliorumque multorum eidem Berthildi ærædium injuste ablatum potestative restituit. Berthildis vero, inenor salutis æternæ, ipsum prædium, per Advocatum suum Reinherium, cum consensu et voluntate uxoris suæ Moduonæ justissimæ heredis suæ, Ecclesie Patherbrunnensi in proprium tradidit: eique Episcopus Meinwerens quandam decimationem in villa Thesti ad terminum vitæ suæ concessit. Huic rei Hermannus, Udo, Ekkihardus Comites, et alii plures testimonium legitimum dabant: et insuper omnes majores et nobiles, qui eo tempore in u Lacni vivebant. Pauper quoque quidam, Daja nomine, ad Imperatorem veniens, se cum matre sua prædiorum Uflan et Riewardessun, quæ Episcopus ab Alverico de Rugun gravi pecunia comparaverat, legitimum perhibuit heredem. Episcopus autem, pro amore Christi, eidem Dajæ unum equum, v solidos, et unum laneum pannum, ad reconciliationem dedit: et præsentibus Hunfrido Magethebergensi Archiepiscopo, Cadologo Episcopo, Lutgero, Rurchardo, Alverico Comitibus, v aratra ad x solidos denariorum, in beneficium usque ad exitum vitæ suæ ei concessit.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Werla ad Monasteriensis diocesis, fines occidentales, inter Ruram et Lippiam.

b Etsi Siligo, sive Similia, aliud non sit quam purissimi tritici medulla, a medi tamen ævi auctoribus passim accipitur pro Secali, longe inferioris generis frumento.

c Hemina, bis Emioa aliis, Cotyla, media pars sextarii.

d Meda potus ex aqua et melle: quidam Mulsino vocant, sed hoc ex vino et melle erat.

e Conradus Salicus Imperator, abnepos Ottonis Magni ut supra cap. 1 ltt. O deductum: quando aut quomodo

o
Ervete in
Angariis
impetrat,

p

q

r

et an. 1028

s

t

l
Confirmatio-
nem omnium
jurarum eccle-
siae Pader-
born nactus,

litem cum
Com. Bru-
none com-
ponit:

E
acquiril
prædium
unum

u

utrumque.

F

A quomodo is rebellaverit S. Henrica, necdum alibi legi.

f Imo MDCCCLXXXVIII, vulgaris enim Æræ annus 1 concurrebat cum anno 754 F. G.

g Hæc quoque inepta est supputatio, cum ab Augusto possint numerari Imperatores plures, quam centum et decem.

h Hirtveldan, in Vita S. Idæ Viduæ dicitur Hirtfelt, juxta Lupiam flumen, hodie Hertfelt, inter Lippiam et Ham, in ditione Strombergensi, pertineus ad diocesim Paderbornen. Vita autem hujus S. Idæ, ab Uffingo Monacho Wertinensi scripta, extat apud Sarium, a nobis illustranda 4 Septembris: utinam æque ad manum esset Vita S. Luidgeri, ab eodem scripta!

i Conradus Imperii Coronam Romæ accepit 1027, 26 Martii in Paschate: qua de re mox infra num. seq.

k De controversia Gendesheimensi agitur 4 Maji in Vita S. Godehadi num. 20 et quæ ibi referuntur num. 27. 28. 29 et 30, huc sunt translata.

l Wolfgangus Italis dictus est Poppo, ante S. Henrici Imperatoris Cancellarius, electus anno 1016 mortuus anno 1044. Res ejus gestas deducit Ughellus tomo 5 Italix sacræ a columna 47 ad col. 56.

m Acta horum quinque Martyrum deduximus ad diem 16 Martii: sed iis in Supplemento erunt addenda, quæ hic de Translatione S. Felicis habentur.

n Yporea, vulgo Ivrea, antiquis Eporedia, urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Taurinensi in Gallia Subalpina.

o Alius omnino hic est locus ab eo qui supra nominatur num. 103: siquidem Eugeren, Angariæ Veteris nomen retineus, a priori illo plus quam leucis distat, estque propinquus Ravensbergo.

p Error manifestus: cum enim Pascha, ut jam insinuatum est, ceciderit in 26 Martii: si hæc in Sabbato acta essent, legi verosimiliter deberet, non in Sabbato sancto sed in Sabbato secundæ Paschalis hebdomadæ, vi videlicet (non vii) Idus Aprilis. Verum Adolfus pag. 388 notat, in ipsis quas allegat tabulis solum legi, Datæ Romæ vii Id. Aprilis, Indict. x, anno Dom. Incarn. MXXXVII. Delendum est ergo incipitum glossæ.

q Browerus, nescio unde, accepit Werle, cetera MSS. uno cum MS. Saxonico (unde hæc sumpta videntur) conveniunt in nominanda Imbrioli, vulgo Regensburg, quasi a pluria, Regen Teutonice dicta; cum vera etymologia petraula sit a Rego fluvio, cui incumbit: utis Ratispona dicitur, quasi vicus concilii; ibi certe etiam nunc Conventus Imperii Principum judicialis stabiliter celebratur.

r Hæc in dicto MS. Chronico referuntur ad annum 1028.

s In eodem MS. hæc ad annum 1030 ita fuisse describuntur. Imperator Natalem Domini Patherbrunnæ celebravit: peractisque diebus festis ultra Rhenum ire disposuit. Septimo kalendas Februarii orta est res miseranda, cunctisque Christi fidelibus stupenda. Meseco Dux Polonorum, qui contra Romanum Imperium sibi regale nomen usurpavit, comperto obitu Thietmari Marchionis, assumptis satellitibus diaboli, exercitum Paganorum in sanctam duxit Ecclesiam. Nam inter Albiam et Salam centum villas incendiis caedibusque vastavit, novem millia et sexaginta quinque virorum ac mulierum Christianorum miserabiliter captivavit. Reverendissimum quoque Brandeburgensem Episcopum Liuzonem, ut vile mancipium cepit: nec sacris pepercit altaribus, sed omnia cæde sanguineque polluit: matronas etiam nobiles armata manu sibi vindicavit.

t Walahusen Thuringiæ oppidum, ad Holmam fluvium in districtu Sangerhusano, pro quo Buchelius in

Notis ad Hedam recitat Ottonis I diploma; datum in D palatio Regis quod dicitur Walahuson: sed errat EX MSS qui idem putat cum Wildeshusio, Monasteriensis diocesis oppidum.

u Notat Adolfus quod in Diplomate Ludovici Pii appellatur Pagus Lochni in Angrariis.

CAPUT XV.

Alia bona ab Episcopo acquisita, monasterium Abdinghoffense Paderbornæ absolutum donatum.

Anno autem Dom. Incarn. MXX Conradus Imperator, difficili periculoque itinere, regionem Hungariorum pervasit; et devote sibi Episcopo ubique obsequente, interventu Gislæ Imperatricis filiique ejus Henrici Regis, Kal. Junii in Mersiburg, quandam Bernardi Comitis prædium a Patberch dictum, cum x mansis circa eundem montem adjacentibus, in pago Nitorga, in comitatu Haholdi Comitis situm, testamentaria auctoritate ei contulit; quod ideo hereditario jure in Imperialem potestatem successit, quia idem Comes Bernardus, spurius (quod vulgo Wanburtich b dicunt) fuit. Episcopus autem pro collatis gratias non minime egit, et videns se laborem suum non in vanum consumere, magis ac magis pro obtinendis aliis insulare cepit. Miranda autem, in tantæ dignitatis et nobilitatis viro, continuæ servitutis et laboris pro Ecclesiæ commissæ profectu instantia; ac notanda et laudanda in eo maxime amoris Dei flagrantia, digna sane Episcopalis dignitatis, quæ propter Deum majori se subdens, Dominum in potestate eminentiori, quæ ab eo est, venerari novit: digna quoque Imperialis majestatis, qui laboris et amoris sibi exhibiti negotia esse nescivit ingrata. Ubique ergo fidus et individuus comes Imperatori Episcopus existens, proximo anno secum Alstede venit; et prædia quæ habuerunt Bernardus et uxor ejus Hazeka, in locis Alffaan et Eltenun in pago Paterga, in comitatu Annlungi Comitis, xii Kalend. Februarii ab eo obtinuit. Post hoc Goslariam divertit xi Kalend. Martii, ubi prædia Bennanhulsum, Walaborch, Dadanborch, sita in pagis Wetiga, et Tilthi, in Comitatu Widikini Comitis, ei Imperator contulit. Ibidem die eodem, interventu Gislæ Imperatricis, et filii sui Heinrici Regis, ob jugæ servitium Episcopi sepiissime et fideliter impensum sibi, prædium Heinhuson, Winidun, Windilivoderod, Aldenthorp, Ruthbercessun, Sminleressun, Illisa, Hameressun, c situm in pago Auga in comitatu Conradi Comitis, cum attinentibus; Haiconem et Ricardum etiam cum suis omnibus, Imperator Patherbrunnensi Ecclesiæ tradidit.

110 Hic actis, quidam vir Wutilo nomine, Imperatoris Conradi serenitatem adiit, humiliter exorans, ut prædium d Sannanabiki dictum, situm in istis villis Hornan, Frotnetorp, Winebiki, Rasseti, Knechtahusun, Buckinhuson, Bennanhuson, Scuni, Berchem, Howan, Holthuson, suæ, uxorisque suæ Odæ, filiaque eorum Cæciliæ, nec non Gerburch, filiique ejus Odonis petitioni ac collaudatione, ad suam Imperialem manum accipere curaret; et prædium Zuercezi, quod Regiæ fuit proprietatis, illorum e contra ditioni subjugaret. Quorum desiderio Imperator Primatum suorum satisfaciens consilio, id quod illorum erat ad suas manus recepit, et in illorum jus hoc quod sui erat juris amicebilitate remisit. His omnibus ita transactis, prædictum prædium Sannanabiki, quod tunc Regiæ judicabatur esse proprietatis, in Comitatu Widikini Comitis in pago Wettiga, interventu Gislæ Imperatricis, Heinrici Regis dilectæ suæ prolis, nec non Herimanni Marchionis

Imperator largitur Episcopo

a

E

b

Patberg.

et alia prædia,

F

c

d

itemque Sannabekam.

EX MSS.

A chionis, Meinwerco Episcopo suisque successoribus ad utilitatem Patherbrunnensis Ecclesie in Non. Aug. in proprium Imperator tradidit : recordatum se dicens, non in hoc tantum, sed in aliis, sibi adhuc, Deo volente, ab eo tradendis prædiis, quod summum assiduam servitium devotius, et ceteris Pontificibus frequentius, non quasi uno, sed fere in omni tempore anni, habuerit. Magnæ devotionis et fidelitatis servitium, tam evidens Imperialis majestatis habens testimonium! Tempore autem autumnali, Imperator Slavos cum parva Saxonum manu invasit, et Misacnem diu sibi resistentem *e*, Lutizi cum aliquot urbibus et præda, quæ prioribus annis in Saxoniæ partibus facta fuerat, restituere, pacemque juramento firmare coegit.

f
Abdinghoffensi
monasterio
jam perfecto,

g

B 111 Monasterio autem, quod in occidentali parte Patherbrunnensis suburbii f Episcopus inchoaverat, pleniter et decenter, cum omnibus claustralibus officiis consummato, ab Imperatore hoc dedicandi et consummandi licentiam petiit et accepit : regressusque dedicationi attentius cum summa abundantia preparari præcepit. Misso autem a Wolligango Patriarcha Aquilegiensi corpore g Sancti Felicis, cum duobus palliis, v Non. Octobr. Episcopus in eodem Monasterio cum maxima Cleri totiusque civitatis populi frequentia, illud excepit. Et experiri volens, salutis ipsius auxilio, si sibi suoque succurrere posset populo; rogum maximum in medio claustris sub divo fieri præcepit : in quem cum tertio corpus misisset, totiesque in favillam redactus ignis extinctus fuisset ; cum maxima omnium exultatione et laudum jubilatione, corpus manibus propriis excipiens, super principale altare detulit, et omnium venerationi solemnem Sanctum illum deinceps haberi instituit. Oblationis ergo, quam pro spe suæ salutis et incolumitatis, pro remedio animæ suæ, omniumque parentum suorum, Deo offerre disposuit, testes et cooperatores idoneos adhibuit ; ascitisque Hunfrido Archiepisc. Parthenopolitano, et Episcopis bonæ memoriæ Godehardo Hildenesheimensi, Siberto Mindonense, Sigifrido Monasteriense, aliisque quatuor, eos nuptiis suis festivis interesse petiit. Magontinus autem Archiepisc. Aribo, eodem anno Romam profectus orationis causa, in reditu, vii Idus April. obierat ; et Bardo Werthenensis h Abbas, qui Imperatricis machinamento subintraverat, quique ante paucos menses Arnolde, ab Herveldensi regimine deposito, successerat, variis negotiis occupatus, secundum desiderium Episcopi interesse non poterat.

et corpore S
Felicis muni-
to,

h

C 112 Solennitate ergo omnium Sanctorum Kal. Nov. in civitate Patherbrunnensi cum prædictis Episcopis, et innumerabili multitudine promiscuæ ætatis et dignitatis, fœstive celebrata ; sequenti die Episcopis, presentibus et sua auctoritate faventibus, monasterium suum, in honore B. Mariæ perpetuæ Virginis, sanctorumque Apostolorum Petri et Pauli, atque omnium Sanctorum, devotissime consecravit ; et in dotem ejus prædia hæc solenniter delegans i, Withun, Gelondorph, Mercheke cum Ecclesia, Rimi, Triburi, Goltkeke, Dedenhuson, Waldimanninekhuson, Havergo, Nedere, Bolehornon cum decima, Lessete cum decima, Wanbeche, Heensla, Radinheim curtem, cum capella et decima, super dimidiam villam cum familia, et Putten curtem cum familia, ecclesia, et decima super omnem Parochiam ; Capellam in Vorthusen, ad eandem ecclesiam pertinentem ; in Testerbant curtem cum tota familia ; matrem ecclesiarum in Tailon, cum quatuor Capellis adjacentibus, Niwela, Helve, Haften, Gamberem cum decimis earum ; Burgnon, item Burgnon, Andepo, cum omnibus suis pertinentiis, et ceteris omnibus quæ quomodocum-

atque solenni-
ter dedicato,

i
dotem am-
plam assignat
Meinwerco;

que donari possunt utilitatibus, in mundiburdium et D tuitionem omnipotentis Dei omniumque Sanctorum commisit ; admonens et contestans sub nomine Domini nostri Jesu Christi, ut nullus successorum suorum, sive alia aliqua persona magna vel parva, contra ecclesias Dei sæviens foris aut intus, eidem monasterio rebusque sibi concessis seu concedendis, aliquam violentiam seu rapinam ulla temeritate inferre, vel de præfato monasterio aliqua auferre vel minuere de thesauris vel prædiis, vel Monachis, ibidem constitutis vel constituendis, vim aliquam sive molestiam irrogare præsumat. Ecclesiam quoque in Haldinghuson, cum banno Episcopali et tribus capellis adjacentibus, eidem monasterio delegavit : et ne quid ecclesiasticæ dignitatis aut temporalis in aliquo ei decisset, solerter prospicere curavit.

113 Iste est autem ornatus, quem eidem Monasterio tradidit, quemque Præter Andreas, consiguante Abbate Sigehardo, in custodiam recepit. Tabula ante principale altare argentea ; Calix aureus vii marcarum examinati auri, lxxii lapidum decoratus ornatus ; Calix fusilis argenteus, xxx marcarum, in quo opere passio S. Stephani Protomartyris continebatur ; Calix argenteus minor xii marcarum ; Calices minores, diversæ qualitatis et quantitatis purissimi argenti vi ; Cruces argenteæ duæ cum baculis ; Candelabra duo, tertiam dimidiam marcæ examinati argenti habentia ; Coppa argentea ; Ampullæ argenteæ v, Dalmaticæ v, Casulæ xiv, Stolæ auro textæ vii, ex quibus una habuit xxvii tintinnabula, alia xvi, adjunctis cingulorum et mappularum pertinentiis ; item aliæ vii Stolæ, Subtilia k m, Cappæ xxv, Pallia coccinea xii, Cooperatoria altaris varii generis vi, Mappulæ coccineæ ix, Offertoriola coccinea duo, Dorsalia lanea v, Choralia v, Cortinæ v, Bancalia l vii, tapetia xiii, Albæ l, cum Superhumeralibus suis et Zonis : Cooperatorium m analogii coccineum, lapides crystallinos xxxiii, Coronam argenteam ante principale altare, continentem in festis præcipuis xii candelas in honore omnium Apostolorum ; aliam coronam æque argenteam in medio monasterii, continentem candelas in memoriam lxxii Christi discipulorum ; et alia multa ac diversa, ad ecclesiasticum apparatus pertinentia. Liberam quoque potestatem Abbatem eligendi, secundum timorem Dei, ad regularis auctoritatis firmitatem, sua Episcopali concessione ejusdem Ecclesie filiis stabilivit et confirmavit : ita ut damnationem et ultionem, in vasoribus ecclesiarum a Deo prædestinatam, incurrat, quicumque in hac re per aliquam violentiam, vel per malignum consilium, eis obstiterit, et suam traditionem et constitutionem atque licentiam liberalem infringere vel permutare quolibet ingenio tentaverit.

nec non sup-
pellectilem
sacram,

E

k

l

m

liberam Abba-
tis electionem

F

114 Super his atque aliis monasterii utilitatibus facto testamento, ipse piissimus Pater et ceteri Episcopi presentes, sibi in confirmatione singillatim ad pulpitem succedentes, sua illud Pontificali auctoritate et banno terribili ac formidabili stabilire, firmare, et roborare curaverunt : ut videlicet si quis contra hujus testamenti seriem cœnobio ipsi quodlibet dispendium sive injuriam irrogare tentaverit, omnipotentis Dei Sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat ; et in die judicii, si non emendaverit, divino maledicto subjaceat : Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus. Constituit autem, non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis, ut Abbas prænominati monasterii, omni anno in Dedicatione Ecclesiæ suæ, Episcopum, si præsens est, Canonicosque suos ad convivium invitet : nihilque aliud aliquid, præter quod caritas dictaverit, aliquando persolvere cogatur. Hanc traditionem Comes

et omni-
dam immuni-
tatem:

A Amulongus, summus matris Ecclesiae Advocatus, manu sua de altari suscepit, et Regiae potestatis banno in Comitatu suo stabilivit: super his praesentium atque futurorum orationes sibi apud Deum Episcopus prodesse obsecravit, ut ipse sibi mercedem in die iudicii restituat, pro cuius amore se incepisse dixit, et perfecisse. De praediis autem eidem Ecclesiae collatis, Withun, Rime, Merebeche, Goltbeke, Dotenhuson, Waltmanninchuson, Havergo, Wanbiche, in inferiori terra hereditario jure possederat: Nedere vero et Diriburi, ac Hoensile, Imperator Henricus ei ad ipsum Monasterium dederat; Gelantorph quoque (ut praedictum est *) a Domna Godruna et filio ejus Hodan obtinuerat; Lessete vero quaedam nobilis mulier ad ipsum monasterium dedit, de quo Episcopus cenam Fratribus providendi dispositione Cellerarii instituit. Decimas autem super curtes infra Episcopatum suum constitutas, eidem monasterio delegatas, ei concessit; et super mansos attinentes, quod prius solverant, solvi permisit; nolens maculare alterius juris imminutione, tanta a se constructum devotione. Ab omni autem n

B monasterium liberum et immune esse constituit. Et ad innuendam futuris et praedia ipsius transitoris, tam constructis devotionem, quam constructi in Crucis trophaeo speciem et defensionem, per omnia praedia eo pertinentia. Crucem, sive in portis, seu aliis eminentioribus locis, figi praecepit.

115 Monasterio ergo hoc, anno Dom. Incarn. mxxxI, Indictione xiv, iv Nonas Novembris, ut dictum est, sollemniter consecrato; post festum proximum natalis Domini, Episcopus Imperatorem Patherbrunnon invitavit; ubi interventu Gislæ Imperatricis, suæque amantissimæ prolis Henrici Regis, et Egilberti Frisingensis Episcopi, quæ eidem monasterio in quibuscumque rebus Episcopus contulerat, imperiali praecepto Imperator stabiliens, xvii Kal. Febr. confirmavit et corroboravit: eo videlicet tenore, ut sub plenissima immunitatis tuitione hæc consistant, et sub Imperialis auctoritatis defensione, præfatae ecclesiae Fratres ea possideant: ita, ut nullus iudex publicus, vel quilibet aliqua judiciaria potestate præditus, loca vel possessiones eidem ecclesiae concessas vel concedendas, ad causas judiciario more audiendas, freda o, vel tributa exigenda, mansiones vel paratas p faciendas, aut fide iusores tollendos, aut homines ipsorum, tam litos quam et ingenuos, super terram eorum commanentes, contra rationem distringendos, ullo unquam tempore ingredi audeat; nec ullas publicas functiones aut redibitiones vel illicitas occasiones requirere vel exigere ullo modo præsumat: sed prænominatae ecclesiae Abbas cum suo advocato, quem communicato Fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter providens et sapienter disponens, suis suorumque Fratrum utilitatibus in omnibus fideliter et utiliter prospiciat. Homi- nibus autem liberis; eidem Ecclesiae collatis, qui Saxonice dicuntur q Malman, eandem Regiae auctoritatis defensionem concedens, quidquid fiscus regius de eis consequi debuit eidem monasterio contulit; quæ Episcopus diversis usibus assignans, census horum Lessete solventium, ad provisionem luminis in dormitorio deputavit. Taliter vir Dei, spe cœlestium bonorum animatus, et consilio ac auxilio Christianissimi Regis Henrici ejusdem nominis secundi, Imperatoris primi, venerabilisque Cunigundæ Imperatricis in omnibus adjutus et confortatus, monasterium hoc, ubi novissimam tubam expectare disposuit, monasticæ vitæ amore maxima devotione inchoavit; et Episcopatus sui anno xxiii, Regni Conradi ejusdem nominis secundi septimo, Imperii

Junii T. I

quarto, ut dictum est, consummavit, et ad alia D construenda licentiam ab eodem Imperatore petiit ex mss. et impetravit.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Patberg, inquit Adolfus, in monte constructum castrum, hand longe abest Eresburgo sive Stadberga, oppido ad Dimelam flumen.

b Wanburtich, quasi male natus; sic delirus, Wanwitzich; desperabundus, Wanliopich; diffidentis homo animi, Wantrouwich dicuntur.

c Codici nostro recenti manu adscriptum erat: Ista prædia et pagi partim desolati, partim Ducibus Brunswicensibus subjecti sunt. Locns autem in quo facta donatio, videtur esse Altstetten in Rethia.

d Vulgo Sannebeck Paderbornensis ditionis, distat ab urbe 4 fere leucis ad confinia Comitatus Lippiensis. Donationis tabulas citat Adolfus signatas an. 1032. Hæc ibi aliaque quibus enormitas sceleris indicatur.

e MS. nostrum Chronicon Saxoniae, unde hæc desumpta, regionem Lutsici oppellat (hæc Lusatia est) et sub finem adjungit; Qui Miseco, post mensis tantum spatium, a fratre suo, subita invasione perturbatus, ad Othelricum in Bohemiam fugere compulsus est. Verum fratre anno sequenti occiso, Miseco reversus, humilis ad Imperatorem venit, ei que est reconciliatus.

f Est id Adlinchoven, præclarum monasterium, jam mœnibus inclusum.

g Duo Felices Martyres Aquilejæ passi celebrantur in Fastis, unus cum S. Fortunato fratre ii Junii, et hic omnino creditur adhuc haberi in Italia, ut apparet ex dicendis ante Actu; alter cum S. Hilario Episcopo et aliis 16 Martii, et hunc se putant habere Abdinghoffenses, festumque Adventus ejus celebrant 3 Oct. uti dicemus plenius in Supplemento Martii.

h De B. Bardone, postea Moguntino Archiepiscopo, agemus 10 Junii quo colitur.

i Sequentia omnia liquidius patent ex ipsis fundationis tabulis, quas in Notis producit Adolfus pag. 403.

k Subtile dicitur Tunicella Subdiaconalis, quæ et Stricta Tunica. de qua vide plura in Glossario Can- gii.

l Bancale (Browerus Bandalia tegerat) est tapes quo scamma seu bancæ operiuntur.

m Analogium pulpitu ad sacras lectiones recitandas, uti constat ex Regula S. Benedicti cap. 9.

n Hostilitium onus pro Domini commodo pascendi mactandique boves aut alia pecora.

o Fredum, Frodoardus explicat compositionem fisco debitam, velut Fredæ. i. pacis seu reconciliationis causa.

p Paratæ, id est, expensæ ad susceptiones hospitum, maxime Missorum aut Legatorum.

q Malmanla, aliis Malman, et Maalman homo famulatum faciens est enim Male Saxonice tributum, vectigal; Man homo.

CAPUT XVI.

Fundata et dotata ecclesia Collegiata in suburbiis, pie moritur Meinvercus.

Imperator autem, a civitate Patherbrunnensi cum Episcopo divertens, Hiltiwardeshusum a venit; ubi primo mane sequentis diei, scilicet Kal. Februarii, interventu Gislæ Imperatricis, et filii sui Henrici Regis, et præfati Egilberti Frisingensis Episcopi, et ob frequens devotumque servitium suum, quamdam regiae proprietatis curtem Gardenebiki nominatam, in pago Lacni in Comitatu Herimanni Comitis

A sitam, cum omni sua integritate, vel quidquid prædii habuit in villis Iluvinal, Moldugavel, Liudelveshuson, situm in eodem pago et in Comitatu ipsius Comitatus, cum omnibus attinentibus, Episcopo dedit; ut ipse fidelis suus, sive longe sive prope esset, suæ devotissimæ servitutis eum non immemorem esse recognosceret. Tale testimonium suæ servitutis et fidelitatis veraciter dedit eum, qui in omnibus et super omnia sinceriter dilexit Deum. Imperator autem a Hiltwardeshusun progressus, Fridislare tendit: ubi benevolentia ejus prædictorumque instantia interpellatus, Comitatum Herimanni Comitatus situm in istis tribus pagis, Auga, Netega, Hessega, eodem die ei contulit. Tempore vero autumnali Saxoniam ingressus, Magetheburg devenit: ubi inventu Gisle Imperatricis, et carissimi sibi filii Heinrici Regis, ei Ecclesiæque commissæ sibi sex mancipia, quorum hæc sunt nomina Thiethart Presbyter, Luiza, Heregrim, Ethilier, Athalwart, Wicburg, cum omnibus eorum substantiis dono sua magnificentiae xii Kalend. Septembris delegavit. Beata et beatificanda æterna memoria dantis et accipientis anima, quæ cum Christo Domino sempiterna possideant gaudia! Episcopus ergo, pro obtinenda cœlesti Jerusalem, ecclesiam ad similitudinem sanctæ Jerosolymitanæ ecclesiæ facere disponens, Winonem Abbatem de Helnwerdeshusun, quem de Monachis civitatis suæ ibi præposuerat, ad se accersivit: eumque Jerosolymam mittens, mensuras ejusdem ecclesiæ et sancti Sepulchri deferri sibi mandavit.

117 Nactus autem opportunitatem temporis, Comitatum Dediconis Comitatus, ab eodem Imperatore ablatum per suggestionem Maguntini Præsulis, eodem Præsule mortuo, opportune importune cepit requirere: timens, si perditâ negligeret, se ante Deum in requirendis aliis parum proficere. Imperator autem, multimoda ejus erga Deum comperta devotione, justis ejus desideriis gratuito in omnibus annuit; et querens opportunum tempus voluntati ejus satisfaciendi, proximo anno in Idus Maji b Noviomago, prædium in Marsvelde in pago Rittega in Comitatu Udonis Comitatus situm, inventu Giske Imperatricis, et dilecti filii sui Heinrici Regis, ob servitium suum secundum votum suum sepiissime sibi impensum, cum omnibus attinentibus et mancipiis utriusque sexus, quorum hæc sunt nomina, Wiga et uxor ejus Olike, et filius ejus Albern, et soror ejus Æthelinth, Volclach, et filius ejus Buna, et soror ejus Gele; alia quoque tria mancipia, sub eadem præcepti auctoritate, quorum hæc sunt nomina, Emma, Sieca, Verthubreth, interim ei contulit: et sic subsequente iv Nonas Augusti c totum Comitatum Dodiconis Comitatus, situm in locis Hesse, Nitergo, Netgo, Bolteresse, quem tunc Bernardus Comes possedit, in Lintburg, d Patherbrunnensi Ecclesiæ reddidit: et præcavens, ne aliqua disceptatio postmodum fieret, Comitatum qui situs est in Cluvinga Maguntino contulit: hoc discernens, ut si quis diabolica suavione seductus hæc infregerit, sciat se odium Dei Sanctorumque ejus habiturum, et mille libras auri puri compositurum, medietatem regie camerae, et medietatem Patherbrunnensi Ecclesiæ.

118 Reverso e autem Winone Abbate de Jerosolymis, et mensuras ejusdem ecclesiæ et Sepulchri sancti reliquias deferente, cepit Episcopus ad similitudinem ejus ecclesiam in honore S. Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ, ac beatorum Apostolorum Petri et Andreae, extra Patherbrunnensem civitatem in Orientali parte construere, in qua Canonicos Deo servientes congregavit, quibus victum et vestitum de bonis propriis ministravit. Celeriter

autem constructa Ecclesia, sentiens diem mortis sibi imminere, Archiepiscopos, Bardonem Magontinum, Herimannum Coloniensem; et Brunonem Episcopum Wurzburgensem ascivit; eorumque testimonio anno Dom. Incarn. mxxxvi, Indict. iv, viii Kal. Junii eam dedicavit. In ipsa autem die, sanctificationis Ecclesiæ benedictione peracta, ante Missarum solennia, sermone ad populum finito, more aliarum ecclesiarum Deo consecratarum, eam dotavit; dâns ei curtem unam in Theldun, quam ex hereditate paterna possedit; duas precarie acquisitas, unam in Wallithi, alteram in Asbiki, et unum Vorewerck in Assiki, unam curtem in Valle.

119 Quia vero de prædiis in confinio tantum non habebat, ut sufficere posset ad usus Ecclesiæ ac Deo servientium in ea; consilio fidelium suorum accepto Decimas subscriptsas, de dominicalibus curtiis ad Episcopatum pertinentibus, eidem Ecclesiæ dedit. Quorum prima est, Encabus, et xiii Vorewerck ad eam pertinentes; Stidnan, Bennidisla, Colstidi, Dedinghuson, Heddighuson, Dal, Henghilari, Hilimari, Suafharon Berghuson, Brochuson, Ballhornon, Patherbrunnon: Suthaim, et tres Vorewerck ad eam pertinentes; Kyrethorpe, Holtheim, Siwardassan, Nigenhus et quatuor Vorewerck ad eam pertinentes; Ilasan, Ascha, Bruch, Tuna, Bekinum, et quatuor Vorewerck ad eam pertinentes; Henghi, Elinere, Brochuson, Aslam, Berghuson; et quinque Vorewerck ad eam pertinentes; Vralanchuson Meginchuson, Burghuson, Hepin, Ikamaninethorpe, Bikesethon, et tres Vorewerck ad eam pertinentes; Hisi, Unrecasson, Ekama, Helagankyream, et duo Vorewerck ad eam pertinentes; Aldanthorpe, Bardingthorpe, Luthithe et duo Vorewerck ad eam pertinentes; Dadenbrocke, Breca, Heginhuson, et quatuor Vorewerck ad eam pertinentes; Rothbelthuson, Berga, Holtisminni duo, Aginhuson, et sex Vorewerck ad eam pertinentes; Sandenebike, Iloma, Saftinethorpe, Stenheim, Hardinethorpe, La, Nihem, et quatuor Vorewerck ad eam pertinentes; Malrede, Lieverinethorpe, Pummassan, Baddanhuson Hristalli, et quinque Vorewerck ad eam pertinentes; Wirigisi, TheslBrecal Hemmai, dasson, Buflason, Dasburg, et duo Vorewerck ad eam pertinentes; Dasburg, Astnedere, Wardburg, et tria Vorewerck ad eam pertinentes, unum in ipsa villa; Westnederi, Astdagasson, Culite, et tres Vorewerck ad eam pertinentes, unum in ipsa villa; Vorsti, Rothun, Hiriswithuhuson, et tres Vorewerck ad eam pertinentes; Aslam, Bilinchuson, Tevinchuson, Kurbike, et quatuor Vorewerck ad eam pertinentes; Dalwic, Anasi, item Anasi, Lenghivelde, Vilisi, et unum Vorewerck ad eam pertinentes; Vernethi, Asbiki, quæ est juxta Hursti. Ipsi autem villici, qui domos has prædictas inhabitabant, vel his qui post eos ponendi sunt, nihil omnino nisi xv jugera pro vestitu prætermisit: alia vero omnia, quæ laboraverint in agro vel nutrierint in domibus, tam propria sua quæ habent, aut postea Deo annuente possessuri sunt, quam ad Episcopalem potestatem pertinentia, quadrupeda sive pennata, more solito absque ulla contradictione addecimari constituit. Ut autem nulla ex his prætermitteret, quæ sibi a Deo data essent, dedit et Decimam in Sinithi super armenta sua, et super examina apum; fideliter Deo et Domino nostro Jesu Christo sanctoque Spiritui offerens vota sua.

120 Constituit autem, ut si quis eorum, qui videntur his omnibus præesse, presumptuose hanc traditionem per malam voluntatem aut propter nequitiam cordis sui irritaverit, et secundum ejus dispositionem Decimam non dederit, dicens, se juste non daturum; et hoc a Procuratore Fratrum, vel ab

D
dedicat,

et dotat ex
Decimis
Episcopalibus,

E

F

anathemati
subjiciens
fraudatores;

ab

EX MSS.

et Mancipia
aliquot,

B

b
recuperato
etiam Do-
diconis Co-
mitatu,

C

c

d

e
Collegiatam
fundat,

A ab ipso Præposito loci, vel, quod majus est, a communi Fratrum querimonia proclamatum fuerit; si Ministerialis hujus rei rector est, juramento se in Reliquiis purgabit; si Lito. judicio ferri igniti, synodali sententia se liberabit. Ne autem alieni successorum suorum non bonæ voluntatis viro, neque amorum Dei in corde suo retinente, mensæ suæ stipendia Episcopus diminuisse videatur; sciat eum has Decimas et de hereditariis et de acquisitis bonis centies restituisse. Ponebat etiam terminum, ut unaquæque solet habere Ecclesia, audiente Clero universo, et confitenti coram omni populo congregato, hæc omnia sine ulla contradictione posse fieri. In primis villam hanc, quæ dicitur Aspithara; aliam, quæ vocatur Hildelinghuson; illam quæ vocatur Hassuthethuson; quartam Hahensili, quæ vulgari verbo dicitur Quadin; quintam Asbethinchuson. Super hæc omnia, cura non possent habere ullam utilitatem silvarum, potestate Episcopali dedit eis in Benvidisla et in marchiis Thurnithorum, Renghithinchusorum, Hildelinchusorum, Aspetharorum, in unaquaque hebdomada pondera vi plaustrorum. Dedit quoque ad honorem et utilitatem Ecclesiæ ejusdem, partem Sunderæ suæ, in Orientali plaga viæ quæ vadit ab urbe Patherbrunno usque in Asbethinchuson. Harum rerum privilegium propriis manibus sigillatum ejusdem Ecclesiæ filiis dedit, ut testimonio scripturarum veritas approbatur; siquando tribulatio vel contradictio rerum predictarum ab aliquo facta fuerit, anathemate eum Juda proditore feriendum decernens, quicumque successorum suorum, aut consanguineorum, seu posterorum eorum, a quibus precario partem quandam acquisierat, hæc infringere tentaverit.

121 Talia viri Dei pro spe æternitatis opera, hæc circa civitatem sibi commissam dilectionis indicia: qui si vixisset, in civitatem honoris et decoris eam in regno promovisset. Nam sicut in occidentali et orientali parte civitatis congregationes servorum Dei construxerat; ita in australi parte in Campo, in aquilonali Sulithe, in modum crucis construere disposuerat: ut sicut ab eo de nimia paupertate tam hereditaria traditione, quam jugi instantia et servitio, a Regibus aliisque fidelibus acquisitione fuerat ditata et promota; ita a Crucifixo servientibus, et eam orationum suarum armis defendentibus, contra omnia inimici jacula, esset munita et insignita. FERIA itaque tertia ante Ascensionem Domini *g*, hac dedicatione peracta, solennitateque Ascensionis Domini celebrata, coepit aliquantulum infirmari: sentiensque diem suæ vocationis instare, precibus et eleemosynis continue coepit operam dare. Erant autem duæ capellæ ad domum Episcopalem, una in transitu, una super columnas, facta in honore SS. Primi *h* et Feliciani ante ecclesiam principalem. In hanc ante altare hora diei prima, in Vigilia Pentecostes, Nonis Junii, se deferri mandavit; et Domini corporis et sanguinis perceptione munitus, sublatisque ad cælum manibus et oculis, hora diei tertia; ea inquam hora, qua Spiritus sanctus super Apostolos in linguis igneis descenderat, quique in ejus mente gratuitam mansionem habuerat, inter verba orationis animam suam in manibus Patris commendavit. Dies ille a sabbato, ejus vespera in prima lucebat sabbati (ejus saceratissima nox tam semper floret gaudio præteritæ Christi Resurrectionis, quam expectatione venturi, ut creditur, eadem nocte judicis) eo anno *i* quinquagesimus habebatur: numerus tam Decalogi legalis, quam gratiæ spiritualis indulgentia ac remissione, sacer habetur ac prædicatur. Annus hic vere Jubilæus Episcopo extitit, quo absoluto originali et actuali debito, libertati gloriæ filiorum Dei restitui meruit. Eadem autem

die et hora, qua Episcopus ex hac vita migravit, D Boso Corbeiensis Ecclesiæ Monachus, cum radere-
tur in claustro sanus et incolumis, intuens intuen-
tes, alloquens, alloquentes repente expiravit: et non
irritandum Spiritum sanctum, in cordibus fidelium
habitantem, exemplo sui terribiliter declaravit.

122 Corpus autem Episcopi in ecclesiam beatorum Apostolorum Petri et Pauli delatum, ibidem, ut ipse vivens disposuerat, sepelitur; ut quod apud Deum promeruerat, fideliter deposcens salubriter expetiretur. Tanta autem omnium generum escarum abundantia in Episcopi reperta est substantia, ut speciali quadam magnificentia, pauperibus de omni provincia accurrentibus, septem noctibus erogaretur eleemosyna. Beatus vero Godehardus Hidenesheimensis Episcopus, per revelationem obitu ejus agnito, animam ejus divinæ pietati attentius commendavit; et hora diei tertia, dispensatore ejus prandium paratum nuntiante, ipse, ut parata paratis ad prandium apponeret, mandavit, dicens, se nuntium quemdam accepturum, et ante prandium Missarum solennia celebraturum. Mox veniente nuntio obitus Episcopi, hostiam salutarem Domino pro animæ ejus remedio immolavit; regressusque ad prandium, accepta ambabus manibus similia *k* apposita; O beate, inquit, Meinwerce Episcopo, quomodo te lata *l* tua similia a morte communi non liberavit? Et ego, inquit, quamdiu superstes ero, de albo pane non gustabo; et biennio, exceptis quatuor hebdomadibus et tribus diebus, quo supervixit, complevit quod dixit. Ecce virum probabilem, perfectis per omnia imitabilem: in quo habet Monachus, quod admiretur: Clericus et Laicus, quod imitetur: omnis denique fidelis anima, quod veneretur. Omni ergo prædicandus gloria, digna posterorum veneretur memoria; sitque memor memorum apud Jesum Christum Dominum, cui honor et gloria per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA. G.II. et D.P.

a Hiltewardeshusen, vulgo Hilvershausen, monasterium tunc Virginum apud Visurgim in ditone Ducum Brunsvicensium, nunc ad alios usus translatum a Lutherana peste infectis.

b Anno 1033 Pascha egit Imperator in Neumagen, vulgo Nimegen, oppido ad Vahalim sub Statibus Confederatis, ejus territorium hodieque obtinet nomen Regni: ubi etiam 4 Kal. Maji datum Abbatibus Werthinensi Geroldo Diploma laudat Bucerlinus, in Catalogo Abbatum Werthinensium.

c Tabulas ipsas vide in Monumentis Paderborn. pag. 161.

d Liutburg in cœnobium Ordinis Benedictini conversum deinde fuisse a Conrado, docet Adolphus ex Urspergensis et aliis: erat autem castellum in diocesi spirensi, aliis Liopurgum.

e Revertisse eum, qui mense Septembri ierat, oportet ante Junium; siquidem hoc anno 1033, 12 Kal. Junii obtinuit amplissimi privilegii diplomam pro suo monasterio, ejus diplomatis summam Adolphus reddit pag. 410.

f Sequentia fuerunt a Browero valde contracta, parte magna omissa; sed ab Adolfo ex antiqua Vita MS. integra dantur; sicut etiam habentur in nostro codice; ubi ad marginem recentiore manu erat scriptum: Hodie hæc Ecclesia divites habet Canonicos; estque nunc intra mœnia.

g Id est (ut supra dictum) viii Kal. Junii, seu 23 Maji: nam anno 1036 Pascha celebratum fuerat 18 Aprilis, adeoque Ascensionis festum cadebat in 27 Maji.

h Coluntur SS. Primus et Felicianus 6 Junii, quando eorum Acta illustrabimus.

sepelitur in
ecclesia Ab-
dinghoff.

S. Godehardo
mors divini-
tus nota, et
anima com-
mendata.

E

k

l

aliam insu-
per extrue-
re cogitans,

g

C

h

et in Vigilia
Pentecostes
mortuus,

i

A i Browerus ad verbum Judicis, novam periodum sic inchoavit (et quidem a nova linea tamquam novum et ultimum Caput) *Eo anno Lus habebatur...* Annus hic vere Jubilæus : cum revera sensus sit, qualis hic exprimitur, Dies ille Sabbathi... eo anno quinquagesimus habebatur, id est Pentecostes. Broweri errorem non animadvertens ego in Appendice ad 19 Aprilis (ubi occasione S. Emmæ quærendum ubiter mihi erat, quæ esset auctoris ætas et accuratio) utramque judicari esse non magnam ; cum præter gravia sphalmata, sub initium notata, opinarer notari Annum quinquagesimum seculi xi, quasi eo mortuus Meinwerkus sit, v Junii, in Vigilia Pentecostes ; quo tamen anno Vigilia ista ceciderat in diem 11 Junii. Atque hinc discat lector æstimare necessitatem hujus nostri laboris, in Sanctorum Actis, quantumcumque eruditii viri

ea olim ediderint, integre et syllabali recognoscendis ; D nec tamen a nobis expectandum esse, ut in iis quæ necdum sic expendere potuimus non aliquando fallamur, alieno exemplo et errore seducti ; sed correcturi, vel mox ut errorem agnoverimus, vel in eo quod paramus Supplemento.

k Lata similia hic aliud non esse videtur, quam largum candidi panis libum, e. e. similia seu farinæ triticeæ confectum. Quæritur autem, quomodo illud Meinwerco vertat vitio Godehardus. Krantsius existimat, quia hujusmodi panem Monachis suis indulserit ille : rectius, meo judicio, Browerus, quia valetudinis causa eo usus fuerit, non usquequaque probante Godehardus circa victum austeriore ; nonnumquam tamen ejusmodi panem sibi indulgere solito, ad ejus exemplum.

DE S. FRANCO EREMITA

ASSERICI APUD VESTINOS IN APRUTIO

COMMENTARIUS PRÆVIUS

Cultus et Vita, ex MS. ipsius loci danda.

G. II.

B

E

SEC. XI.

Cultus sacer.

Vestini, populi olim Italiæ, in hodierno Aprutio ulteriore regni Neapolitani, urbes habuerunt Amiternum, Pinnam, Aviam, quam Aquilam jam dici volunt : et ibidem est Assilium, vel Assericum, vulgo Asserigo, Aquila octo milibus passuum Pennam cunctibus dissitam, paucioribus Amiterno. Ibi hoc v Junii colitur S. Francus eremita, de quo Philippus Ferrarius in Catalogo generali, Asserici, inquit, in Vestinis S. Franchi Eremitæ.

2 Idem in Catalogo Sanctorum Italiæ hoc de eo ad hunc v Junii elogium habet : Francus, Roio castro apud Forconium in Vestinis ortus, adhuc puor, spretis opibus, quibus affluebat, clam in S. Joannis Collis-Manti monasterium fugiens, ibi habitum induit monasticum. Sic autem in disciplinæ regularis observantia profecit, ut, cum multa in eo sanctitatis signa prælucere, in Abbatem quamvis juvenis eligeretur. Qua dignitate constanter recusata, de Superiorum licentia, monasterio egressus, solitudinem petiit, sequi in speluncam penitentiae ergo abdidit : ubi favo mellis ab ara ostenso recreatus, cum aqua eo loco non esset, fontem mox facta oratione divinitus excitavit : qui diu morbis sanandis profuit. Plura patravit miracula : ex quibus hæc libet referre. Cum is Assericum oppidum proximum pergeret, puerum, quem lupo dentibus arreptum, devorandum ferebat, ab ejus faucibus extractum eripuit, incolamque parentibus restituit ; a Deoque precibus obtinuit, ne hominibus deinceps feræ nocerent. Cuidam, qui jam annos quindecim incedere nequiverat, gradiendi facultatem reddidit. Alii quoque, qui diu surdus fuerat, auditum restituit ; et leprosum a morbo, signis quæ jam in vultu ejus apparebant deletis, liberavit. Denique omni sanctitate conspicuus, Friderico Normando Rege, Hadrianoque Pont. Max. migravit e vita, campanis sponte sonantibus, odoreque ex eo suavissimo exhalante : ejus corpus in predicto monasterio conditum est. Hæc Ferrarius ex monumento inquit Ecclesiæ Aquilanae MS. in ejus diocesi est oppidum Assericum, et in eo monasterium S. Mariæ in Silice, ejus supra non fit mentio, ubi campanæ sponte sonuerunt : et in quo sacrum ejus corpus olim conditum, etiamnum cum debita veneratione asser-

vatur. Demum advertit Ferrarius in Annotatione, Acta a se relata circa tempus correctione egere, quod nullus Fredericus nomine, Normandus genere, regnasse Neapoli legatur.

3 Alia nos et securiora Acta assecuti sumus ex manuscripto libro, Asserici cum ipsis sacris Reliquiis asservato, quæ diligenter ad verbum collata transmisit nobis olim R. P. Antonius Beatillus Societatis Jesu, tunc Neapoli degens, ubi anno MDCXLII vita functus est, de Sanctis regni Neapolitani, quorum plurima ad nos Acta misit, optime meritis. Ab hoc missum, paucisque in margine Notulis illustratum ecgraphum, ad calcem enumerat Reliquiarum nomina ; quæ hodie in templo Asserici extant ; ac primo loco indicatur Caput B. Franci, cum omnibus ossibus corporis ejusdem ; ut ab his seorsim videatur asservari illud, publicæ venerationi exponendum, et pretiosius fortassis inclusum. Auctor, licet anonymus, gravis omnino est, e. e. Clero Assericensi forsitan aliquis ; nec admodum diu remotis ob ætate ipsius Sancti ; quippe qui miraculo viventis sanatos, non solum nominatim appellat, sed num. 10 etiam allegat fide digna testimonia, quæ eorum multitudinem comprobarunt et probant. De eodem S. Franco eremita Brautius Episcopus Sarsinæ in suo Martyrologio poetico sic luit.

Viventem Francum Dominus latitare ferebat,
Defunctum signis transtulit ipse novis.

VITA

Ex MS. codice Asserici asservato,

Ab Antonio Beatillo transmissa.

Quo tempore Rogerius a Sicilia Rex, de genere Normandorum, sub Hadriano b Papa, Romanum cepit c imperium ; et d Guilielmus ejus filius, in Regem Siciliae coronatus, devictis Græcis et Appulis, cepit e Brundisium, et f Apuliam Calabriamque occupavit ; magnifica et nobili Paronia in Amiternina g et Furconensi provincia dominante ; parvulus quidam, nomine Francus, in castello quod Rodium h dicitur, nascitur : ejus parentes divitiarum copia plenius arridebant. Ab infantia spiritum sortitus

nos origina-
ria exhibemus
ex MS. loci,

juxta corpus
servato.

F

Elogium ex
Ferrario,

quæ Acta
parum sin-
cera habet :

a
b
c d

e f
Rodii natus,
g

h

A sortitus est bonum, per quem etiam puer humilis et amabilis reddebatur. Eum parentes Palmerio Presbytero erudiendum tradunt : apud quem, præ ceteris æqualibus, profecit in litteris, sed maxime in moribus laudabilis evasit. Hunc frater natus major, in parentum absentia, ultra debitum quandoque corripiens, ab ovium custodiam destinavit. Ipse vero, Spiritus sancti impulsu, pecoribus absque custode relictis, ad monasterium S. Joannis de Colimonto *i* confugit. Ibi ab Abbate, venerabili Lucullano, in quo parentes ejus specialem devotionem habebant, affectu pietatis receptus, cum reliquis Novitiis litteris instruendus illico deputatur. Qui cum ad illum versum Propheticum deveniret, Beati qui habitant in domo tua, Domine, in seculum seculi laudabunt te ; et illum, Elegi abjectus esse in domo Dei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum ; recepto mox habitu, regularibus observantiis vigilanter insistens, humilitate et virtutibus præ ceteris emicuit.

ab ovium custodia

i ad monasterium transit ;

Ps. 83, 5 et 11

elique ex parentum facultatibus subvenit :

B

Ps. 111, 9

ibi actis 10 annis recusat Abbas fieri,

et post 20 secedit in eremum,

2 Eum parentes, a religionis proposito avocare sæpius et lacrymis et variis modis conati, nunquam quidquam profecere. Ceterum vir Dei, multa bona a parentibus studiose petens et accipiens, benigne Fratribus indigentibus aliisque impertiebatur, juxta illud ; Dispersit, dedit pauperibus. Quod præfatus Abbas Lucullanus diligenter considerans, eum per cunctatus est, cur parentes tantum gravaret. Cui Francus respondit, Si eorum sum filius, plura mihi de eorum facultatibus debentur. Abbate, post bilustrum a parvuli ingressu, vita functo ; totoque Conventu Francum concorditer eligente ; ipse Abbatibus atque omnem Prælationis titulum recusavit ; et sic, per quadrilustrum, regularem reddidit Domino famulatum. Quo tempore audiens illud de Joanne Baptista.

Antra deserti teneris sub annis etc.

aliaque sanctorum Patrum exempla contemplatus, obtenta cum difficultate licentia a Fratribus, pie lacrymantibus, cum pacis osculo, noctu digreditur. Nam suis usitatis vestibus opertus ; Breviario et novem panibus et pogillo salis, flasculo et paropside, dormientibus Fratribus caute sumptis, egrediens monasterium, nemus per devia ingreditur : locumque aptum peragrandum [requirens]. Dominica provisione, urso sibi prævio monstrante viam, pervenit ad speluncam, spinis acutissimis circumseptam, et cavum quercini trunci, plenum aqua clarissima.

severinus victurus :

C

3 Spelunca hæc, in intimo nemoris recessu, sancti [alicujus] Eremitæ domicilium ad illum diem fuerat. Hic devotius laudes Domino persolvendo, de dictis novem panibus cum herbulis et glandulis, sibi victum ac vitæ necessaria ministrabat. Ubi dator gratiarum Dominus, ipsius Beati meritis, plura miranda monstravit. Nam ursus, de quo modo diximus, cibaria quæritans, longius a spelunca lapideum concavum in eminentis saxi radice, in quo apes mellificaverant, melle distillantem *m* plenum invenit : qui sumpta modica refectione ad Dei famulum rediens, ore melle inuncto cibum indicavit. Vir autem Dei ad locum mellis cum urso properans, sumptaque absque ulla apum molestia modica quantitate, ad cellam revertitur, et per annum, agrestibus pomulis adhibitis, sine aliquo alio alimento pascitur. Ursus autem locum sæpissime frequentabat ; sed Christi famulus, omnem gustus dulcedinem refutans, [et ursum] baculo fugans, amplius non accessit.

m a melle per ursum sibi monstrato abstinet,

saxi ruentis mole obruentos servat ;

4 Post paucum vero tempus, dum vir Dei a circumstantium regionum fidelibus diligentius queritur, in intimo nemoris ; saxum, de rupe devexi montis subito dissolutum, in profundam vallis concavitatem ruens, ex illis viros quinque operuit atque conclusit. Quibus dum nullum humanum præsi-

dium possibile videretur ; qui ex illis remanserant, Dei et viri Dei suffragia devotissimis precibus implorantes, et se saxo miræ magnitudinis submittentes, quasi pondus levissimum revolverunt : qui vero conclusi mortaliter fuerant, evaserunt illæsi ; et properantes omnes ad cellulam servi Dei, Deo et Dei viro gratias humiliter retulerunt. Sed vir Dei, tali honore se indignum reputans, hortatus illos est, ut hæc et similia Dei beneficia ipsi tribuerent Deo, qui est bonorum omnium misericors largitor, in quo sperantes minime confunduntur.

quo aliisque miraculis innotescens

5 Invalescente fama sanctitatis ejus, gentes innumerabiles ad eum undique confluebant : quod ipse abhorrens, hominumque frequentiam fugiens, per abrupta nemorum et *n* alpium, multo tempore nulli hominum notus, suam esuriem herbis et pomulis silvestribus satiavit. In eum aliquando cum lupi septem, a venatoribus fugati, apertis faucibus irruerent ; vir sanctus, flexis genibus, et elevatis ad Dominum manibus, signoque Crucis præmisso ; lupos, clausis faucibus inclinatisque caputibus, in aliam partem longius a se abegit. Deinde per montanas silvas supra planitiem civitatis *o* Novovike solito more progrediens, virum de *p* Cafassis, nomine Guilielmum Grossum, sub altissima arbore, quam is succidendo non præviderat supra se casuram, pene oppressum invenit. Qui ad Dominum elevatis manibus ait : O corpus vegetabile sine sensu, in ejus virtute qui te fecit in altum crescere Creatoris, cave amplius ne flecteris ; nec rationale animal, Creatoris imaginem referens interire, presumas. Ad cujus mandatum arbor illa, jam decisa de stipite, transversaliter deflexa per aerem, tandem stetit immobilis, donec Guilielmus, qui illam præcederat, potuit a periculo liberari.

alio fugit :

n

7 lupos a se avellit :

o

E

p

hominem a casura arbore obruentum servat,

6 Aliquanto tempore, in montanis eminentibus supra *q* Quartum, locum sibi placitum, aqua tamen carentem, protinus designavit : illius tamen virtute, qui percussit petram et torrentes inundaverunt, fontem *r* aquarum clarissimarum impetravit, cujus ablutione plures tunc et imposterum a diversis sunt languoribus liberati : ubi per quinquennium sub quadam [rupis] appendice, herbis cooperta et frondibus, moratus sancte vixit. Dein, quia ultra suum velle gentes ipsum plurimæ visitabant, Dei monitu versus Sabinienses *s* alpes progrediens, substitit in monte supra castrum Assilicum, ursa sibi cum tribus ursulis prævia. Ibi sub rupibus in quadam spelunca cellam arctam construens, eadem ursa cum adultis ursis plurimo tempore cum ipso mansuete et familiariter conversante, asperam et tenuem duxit vitam.

q

fontem precibus efficit, Ps. 77, 20

r

s

Assilicum transit,

F

7 Ibidem eum Dominus pluribus miraculis insignivit. Dum enim versus Assilicum tempore messis iret recepturus Dominica sacramenta, rabiosum lupum, panuiculis et fasciis involutum puerum, quem in stipulis rapuerat, asportantem invenit : qui, audita voce querula servi Dei, puerum illæsum deponens, aufugit. Ipse autem servus Dei accurrens, puerum suis brachiis detulit ad parentes lacrymantem, qui Deo gratias egerunt : utque a Deo precibus impetravit privilegium, ne imposterum illius castri homines ab animantibus hujusmodi laderentur : itaque Dei benignitate illa regio a lupinis morsibus secuta et illæsa permansit et permanet meritis servi Dei. Semper autem in festis principalibus ad Dei ecclesiam recurrebat, percepturus Eucharistiam : quandoque tamen devoti Sacerdotes et Monachi, habitum consolationem cum ipso, eundem cum eleemosynis visitabant.

ubi infantem a lupo raptum recipit illæsum,

8 Horum miraculorum et sanctitatis fama permoti Aprutinae provinciae incolæ plures, per devium devexi montis, qui Portella dicitur, descendentes,

cum

EX MSS.
ruentis nivis
malem aver-
sit ne noceat.

A cum sæpius visitabant. Dum autem quidam illorum in festo Apostolorum Philippi et Jacobi ad virum Dei properarent, per profundum fossum et concavum in radice dictarum alpium transeuntes ; miræ quantitatis massa nivium, quæ gravata vulgariter dicitur, de montis illius delapsa cæminine, inévitablem consternebat et quassabat eosdem. Inter quos quidam Presbyter, nomine Deodatus, conterritus dixit, O servo Dei, France sanctissime, succurre nobis pereuntibus in hac via. Quibus ad terram florentibus capita cum timore, mox massa illa, eminenti de rupe dirupta præcipitans, quasi avis super illos ad inferius evolando transivit, et qui prope est advocantibus illum, nec dereliquit sperantes in se, præservavit illesos illos a tam terribili casu, ob servi Dei merita. Qui confestim ad virum Dei gradientes, illis eum occurrentem et prædicentem quod iis contigerat, invenerunt, dicentes ; Deus misericordiarum, et totius consolationis, Dominus, consolatus est nos in tribulationibus, quæ prævenierunt nos nimis ; ideo tecum, servo suo spirituali, jucundati letamur. Quos ipse Dei famulus gaudens in Domino recepit ; et post aliquantulum spatium recesserunt, hujusmodi miracula divulgantes.

9 Phares etiam diversis oppressos languoribus, ut fide digna testimonia comprobantur et probant, restituit illis temporibus sanitati. Nam Sanctoro de t Vasto, qui ab annis quindecim nequiverat ambulare, coram adstante populo, die festo, fusa ad Dominum prece, gressum integrum atque perfectum restituit n. Peracto vero trilustri temporis spatio suae mansionis ibidem, receptis Brenitarum more spiritualibus Sacramentis, manibus in modum Crucis complicatis, nocturno tempore vitam in Domino terminavit. Ad cujus beatum obitum, mira Dei potentia, campanae monasterii S. Mariæ in Silice, horam solitam precedentes, quibuslibet pulsantibus remotis, illico sonuerunt, et insonnit galli cantus. Quibus cœtus monasticus et populus, unanimiter excitati et invicem congregati, per directum ad cellulam, lumen quasi carbunculum aspexerunt; concipientes confestim felicem obitum servi Dei. Et quia rectis corde lumen exortum erat in tenebris, Clerus et Populus, cum devotionis suspiriis, ad cellulam quantocius concurrerunt. Cujus corpus, quasi cynamomum et balsamum suavitatem emittens, cum hymnis et canticis et quibus valuerunt sollemnis, detulerunt, in dicto monasterio tumulandum.

10 Ibi dictum corpus evidenter inspicitur crebris miraculis coruscare, et singularia beneficia devote supplicantibus impetrare. Tempore quippe, quo florigera segetes spicas fructiferas emittebant, in regione illa solares radii sic calefaciebant, ut singulas segetes, antequam fructus ferrent, adurere viderentur. Quamobrem devoti Sacerdotes et populares, precipue seniores, ad B. Franci tumulum festinantes, cum devotis instantiis supplici prece fusa, post ipsorum discessum, statim nubes pluviales in aere conspexerunt; ex quibus inundavit pluvia gratiosa, segetes irrigans uberes, et farundum fructibus copiosis: quo letati sunt singuli supplicantes.

11 Vir quidam de Assilico, Joannes Jacob nomi-
puer amicus, no, dum d'urno sidere lucescente boves cum pecu-
dibus ad silvestria pascua duceret; ejus puerulus,
paulo post ipsum iter arripiens in seia genitricis, a
patris itinere exorbitat. Qui silvam spissam arbori-
bus per devia subintrando, tota die hinc inde per
eam discurrens, fatigatus ploratibus et labore, post
solis occusum victus a somno obdormivit. Pater
vesperi reversus querit a matre de puero, mater

vero a patre. Quo non reperto, accersitis affinis et vicinis, omnes versus silvas cum luminibus concurrunt, diligenter inquirentes de puero : quem non inveniētes, ipsum ab ursis et feris devoratum credunt. Releunt collacrymantes et tristes ad corpus servi Dei, puerum suppliciter commendantes. Mane insequenti puerum, positum extra silvam, inveniunt illaesum. Qui rogatus, quis cum eo nocte præterita fuisset, respondit ; Monachus quidam sero præterito panem et caseum delit iaihi , et mecum pernoctavit, et post lucis adventum ad hunc me locum duxit, et dixit ; Ecce pater et mater ad te veniunt, ne timeas, et recessit.

13 Monachus quidam, Romam pietatis ergo profectus, Reliquias quasdam Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum et Virginum susolertia a Domino [Apostolico] et quibusdam Dei famulis acquisivit, ad monasterium S. Mariæ de Silice, cujus a pueritia professus fuerat, devotius deferendas. Is in via a latronibus circumventus, cum nullum subsidium humanum appareret, extendit Crucis signum erga illos, et B. Franci nomen suppliciter invocavit : quo facto confestim latrones illi, petita venia, recesserunt : Monachus autem exultavit in Domino vehementer. Qui anxie monasterium repetens, Reliquias illas x, cum scripturis illas distinguantibus, reclusit in lapideo tumulo, cum pretioso corpore viri Dei.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Rogerius, auctoritate Innocentii II Papæ, a Comite Cardinale ad id misso, die Nativitatis Domini anno 1130, Punormi coronatus est Rex Siciliæ, mortuus anno 1154, mense Julio, secundum Phasellum. Pro hoc perperum apud Ferrarium intrusus Fredericus.

b Hadrianus IV, post dictum Innocentium quintus Papa, dicto anno 1154 mense Decembri creatus est, mortuo jam Rogerio; et vixit usque ad annum 1159. Hæc ergo aut ad successorem Ragerii referenda fuissent, aut nominandus priorum Pontificum aliquis, puta Innocentius, Cælestinus, Lucius eo nomine secundi; vel Eugenius III, aut Anastasius IV.

c *Dictus Rogerius, anno 1136 Rex Siciliae Italiaeque nominatus reperitur apud Rocchum Pirrum, in Chronologia Regum Siciliae pag. 6 : et sic dicitur Imperium Romanum cepisse.*

d. Guilielmus Rogerii filius Rex Siciliæ coronatus
 anno 1150, e vita discessit anno 1166. Ejus epistola
 ad Hadrianum Papam extat apud Pirrum pag. 9.

e Brundisium urbs notissima territorii Hydruntini,
olim Messapiae aut etiam Calabriae.

¶ *Guilielmus Rex, in epistola ad Hadrianum Papam, disponit de Apulia et Calabria hisce affinibus, ut sibi subjertis.*

g Amiternum et Forconium, urbes olim Episcopales in Aprutio ulteriore : ex quarum ruinis accrevit urbs Aquila, in medio illarum sita, et Episcopus utriusque in hanc urbem translatus fuit anno 1257. De Patronia, istic aliquando dominata, nihilum legi : celebrem iis partibus Mutronam fuisse existimo.

h Rodium forte Rongni jam dictum haud procul ab
Asserico, Ferrario Rojum apud Foreonium.

i Colimento, forte jam Colle-Rigiurgi, vicinus locus. Apud Ferrarium Collis Manti dicitur.

k Seculo xi capit liber, continens Ordinem divi-
 rum Officiorum per annum, Breviarium dici: nondum
 tamen eo continebantur, quod sciam, sacrarum Lectio-
 num contextus breviores; sed legebantur illæ ex amplis
 voluminibus, ad eum finem conscriptis, Bibliorum, et
 Passionum seu Vitarum, atque Hemiliarum; quoad
 hæ quoque cæperunt abbreviari, seculo 14 aut 15.

Certiorum

D
a Sancto ap-
parente nu-
tritus inveni-
tur.

*servatur a
latronibus
Monachus,
Reliquias Ro-
ma adferens.*

E

3

A Certiorem notitiam dabit inspectus liter ad usum Chori Casimensis sub Alexio Commeno (uti testis est in Glossario Cangius) id est circa an. 1100 scriptus, hoc titulo; Incipit Breviarium sive Ordo divinarum Officiorum per totam anni decursionem. Hæc legentem me cupido incessit cognoscendi, an vel in illo libro invenirentur brevcula de Sanctorum vitis historia; ac primo Cassinum scripsi, responsumque accepi librum nunc querendum Parisiis, inde autem nuntius est apud Patres Orotori asservari et carere Lectionibus. Ita mihi humanissimus Mablio rogatus librum inspicere, addensque omnino exaratum sub Odorico I, qui Abbatiam tenuit ab anno 1087 ad 1105. Atque ita certi reddimur quod initio dixi, scribi cupias Breviarium Lectiones.

I Flasculus alias Flascula, diminutivum a Flasca seu Flascone, vas vitarium, iustar lagenæ, ex quacunque materia, etiam ex ligno: unde inter miracula S. Richarii 26 Aprilis lib. i num. 4 mandatur, ut præpararent cuneos et malleos, quatenus flascones fierent; in Vita autem S. Claharinar Senensis 30 ejusdem, mun. 122 legitur, quod implevit flasconem, seu vas vitreum grande.

B in Ursos, eo quod oculi eorum hebetantur crebro, quam maximo favos expetere, auctor est Plinius lib. 8 cap. 36.

n Per Alpes intelligitur mons Apenninus, ut sæpe apud ulios posteriores: imo universim, Alpes, Italici montes sunt: et antiquar appellationis urbes montanæ, frequentius inde inveniantur dictæ Albæ, potius quam ab aliqua rotatione coloris.

o Forte legendum Novæ-villæ, quamquam nec hunc exhibent tabulæ, sed Castellum seu Castrum novum p. m. 12 ab Aquila, paucioribus Asserico dissitum: propius etiam est la Villa in tabulis notata.

p Cafassæ oppidum notavit Beatillus in margine hujus Vitæ: sed ejus situm non indicavit, neque nomen in tabulis reperio.

q Guartum tribus milliariis distat ab Astergio, inquit in Margine idem Jacobillus, sed nec hunc locum experiant tabulæ.

r Aqua hæc ad hunc usque diem perseverat et aqua S. Franci appellatur, ut idem docet.

s Eos scilicet montes qui Aprutium a Sabina determinant.

t Vastum Aymonis, mons est in Aprutio citeriori.

u Apud Ferrarium etiam surdo auditus redditus.

x Hæc fortassis est indiculus ille, qui tamquam hodie Asserici extantium sic textitur post Vitam, Reliquiæ S. Thomæ Apostoli, et S. Joannis Baptistæ; SS. Pauli et Sebastiani; SS. Stephani, Laurentii et Innocentium; SS. Sebastiani, Dominici, et Leonardi; SS. Joannis et Pauli; SS. quatuor Coronatorum, S. Placiti, S. Barbaræ Virg. S. Chrysanthi Mart. S. Placidi, S. Lucie Virg. et M. SS. Eusebii et Eugenii; SS. Blasii et Hilariionis Abbatis; S. Agnetis Virg. Capitis S. Clementis, Palmæ quam plantavit Virgo Maria, de sepulcro B. Virginis, de loco nativitatis J. C. de columna ad quam fuit flagellatus, de loco montis Calvarii, de loco unde Christus cælos ascendit.

NOT. 28

D. P.

DE BEATO PLACIDO

ORDINIS APOSTOLINORUM

RECINETI IN PICENO ITALIÆ PROVINCIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus; Vita; Miracula; Ordinis origo et progressus.

AN. MCCCXCVIII

C Adformam primorum sub Apostolis fidentium,

communem vitam amplexi sec. 11 Apostolini,

B. Placidum Recineto dederunt,

Primorum sub Apostolis fidelium regulam formamque vivendi, expressurus nobis in Actis, S. Lucas, cap. ii et iv notat, quod omnes qui credebant, erant pariter, et habebant omnia communia: et rursus, Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una; nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Fuit hoc procul dubio exemplum, ad quod postea respuerant omnes, quotquot vel in clero vel in populo, in uribus vel in solitudinibus, vitam in comuni ducere elegerunt, a secularibus abstractum curis, Deique servitia orationisque et aliorum operum prout exercitio peculiari quodam ratione adstrictam, quam merito vocare Apostolicam possumus. Hæc pro variorum institutorum Regularium diversitate sic fuerat propagata, ut nulla ejusmodi Congregatio nomen sibi ab Apostolis sumeret, usque ad xiv seculum; quando Apostolini ceperunt in Italia nuncupari, exordio (ut creditur) Mediolani sumpto.

2 Nullum illi initio professionem emittebant; modestaque eremitica veste contenti, insistebant orationibus faciendis; quod ab his reliquum erat temporis, manuum impendentes operi. Et quia sub isto vitæ instituto plurimis proderant, suavi virtutum minime vulgarium odore, creverant numero eorum contubernia: præcipue per Insubriam atque Liguriam, usque in Picenum et Aprutium propagata; imo usque in ipsam Urbem Romanam, ubi institutum illud amplexus B. Placidus, ip-

som Recinetum tradidisse fertur, sub annum MCCCLXX; ibidemque obisse, anno MCCCLXXIII. De eo Philippus Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italici, sub annum MCCCLXXIII edito, sic scribit: Placitus, Recineti in Piceno natus (ubi Placidus semper nuncupatur) vitæ sanctitate floruit, atque ante annos ducentos circiter migravit e vita: ejus corpus, in solo D. Joannis Apostoli et Evangelistæ conditum, integrum in hunc usque diem conspicitur, et miraculis folget... ad ejus tumulum tabella, in qua plura ejus miracula descripta leguntur, appensa cernitur. Addit deinde in Annotatione, quod ejus invocatione divinum a febriçiantibus fore nunquam frustra imploratur auxilium. Similiter in Generali Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt; cum ejus nomen, sub titulo Confessoris, retulisset; in Notis addit; quod ejus Memoria etiam die 5 Octobris, non tamen Officio divino recolitur: occasione scribet S. Placidi, Monachi Martyris, discipuli S. Benedicti, de quo tunc Officium, fit Citat ibidem etiam Monumenta MSS. prædictæ Ecclesiæ, sed hæc non aliter videntur quam Tabula prædicta.

3 Vitam ex Angelicæ historia Recinetsensi, variisque antiquis manuscriptis, et publicis instrumentis, tum in S. Clementis conventu Romæ, tum Recineti Fulginiique servatis, edidit anno MDCCXXVIII Ludovicus Jacobillus, Patrius ac Jurisconsultus Fulginas, et Protonotarius Apostolicus, inter Vitæ San-

D
XX MSS

E

F

5 Junii colendum,

cujus Vitam scripsit Lud. Jacobillus.

Auctor D. P. A
 ctorum ac Beatorum Fulginationum; eo quod Fulginationem
 uatu fuisse etiam Placidum velit, etsi passim Recine-
 tensis dicitur, a longiori scilicet commoratione; sicut
 SS. Nicolaus Tolentinos et Antonius Patorinus, etsi
 hic Uthippone in Lusitania, iste in oppido S. Angeli
 Firmanæ diocesis natus. Utinam Jacobillus nobis,
 apud se hospitantibus anno MDCLX, exhibere collecta po-
 tuisset ipsarummet Manuscriptorum originalia atque
 Latina verba! vel saltem Angelicæ historiam; si hic ille
 est qui anno MDCCLXXIV Prior B. Placidi corpus ex-
 tulit. Longe hic ea daremus libentius, quam composi-
 tam Italice Vitam Latine redderemus; sed Jacobillo
 pridem mortuo Oculisque extincto, quæ spes esse possit
 illa adipiscendi? Damus ergo, quod nunc solum possu-
 mus; addimusque miracula, a Modesto Benvenuti,
 Monacho Silvestrino collecta, sub annum MDCCXXIV,
 in tunc edita historia Relatione quorundam Sanctorum,
 Protectorum ac Beatorum civitatis Recinetensis, sitæ
 (ut hoc etiam obiter dicam) in Picenæ; ad ejus terri-
 torium spectavit Lauretum, translata illuc ex Dalmatia
 Narvethunæ Draparæ ac Josepho domo nobile. Trans-
 latio hæc facta erat circa annum MDCXCIV, de quo an-
 no sic inter omnes scriptores convenit, ut mirum sit
 prælaudatum Modestum scribere, ex quo istis in parti-
 bus sacra Domus conspici et honorari ceperat, solum
 XIII annos fuisse elapsos, quando Placidus hospitio ex-
 cepit Apostolicos, Lauretum peregrinos, eorumque
 institutum amplecti statuit.

Ea hic Latina
 datur,

cum miraculis
 ab alio colle-
 ctis,

usque ad an.
 1629,

B
 Ceterum quæ ille addidit miracula, cum non ex-
 cedant multum mensuram tabulæ unius pensilis ad
 sepulcrum, et hæc ad vulgi commoditatem Italice con-
 scripta fuerit, non multum mihi censui laborandum,
 ut obtinerem originalem contextum, licet adhuc prostan-
 tem, quia cum ille videbatur satis fideliter expressisse,
 in ea qua usus est brevitate. Sed quoniam ultra annum
 MDCXXIX non extenditur Miraculorum progressus, spe-
 rabam fieri posse ut aliquis ea suggereret quæ exinde
 sæcula multa non dubitabam, sed responsam est, multa
 quidem nova patrari quotidie; cum Sanctus ille bene-
 ficus admodum sit in suos devotas, ideoque non solum a
 civibus, sed etiam ab accolis frequentissime visitari sa-
 crum corpus, verum præter jam indicata nihil scriptum
 haberi. Addebatur tamen quod Magistratus Recineten-
 sis, ad diem V Junii, annus procedat, cum certa obla-
 tione ceræ, indigetem Beatum honoraturus, ut fere
 alibi per Italiam mos in festis Patronorum.

Ordo ille
 initio talis,

anno 1484
 receptus ad
 Sacro,

C
 Quod ad Ordinem ipsam attinet, is quoniam nunc
 extinctus est, nec multum in Historia ecclesiastica no-
 tus, visum est distinctius de eo agere, ex Paulo Morigia
 Jesuato, sub annum MDLXXXVI auctus recedente libel-
 lum quemdam suum Italicum, de originibus Ordinum
 religiosorum. Hic ille cap. 5, historiam tractat Con-
 gregationis prædictæ, quam ipsius ætate, dimisso dimi-
 nuturo nomine Apostolinorum, dicebant, Fratres
 Apostolorum, vocabulo ad extremum serrato. Dicit au-
 tem quod sparsim iuxta Eremitarum diu vixerint,
 unde existimo, inquit, quod initio absque Ordine sa-
 cro vivebant, oratione vitæque communi, ab Apo-
 stolis commendata, contenti. Postea, salutis nostræ
 anno MCCCCLXXXIV, cum factum esset Pontifex In-
 nocentius VIII, patria Genuensis, ab ipsis rogatus
 facultatem eis dedit Missas celebrandi; eisque con-
 cessit scapulare cum assuto ei capucio, sub Regula
 S. Augustini; addita etiam communicatione privi-
 legiorum omnium, quibus Eremitæ ejusdem sancti
 Patris gaudent. Habitus illius ut conservetur memoria,
 placet ex Modesto, B. Bartholomæum Placidi discipu-
 lum representante, ipsum quoque spectandum dare,
 saltem dimidium; et ex altera medietate notare, quod
 pedes discalecati exprimentur, rem a scriptoribus non
 observatam.

B. BARTHOLOMÆUS.
 Ordinis Apostolinorum Recineti.

Jacobillus, in Romani conventus archivum admis-
 sus, paulo altius quam Morigia accersit habitus mu-
 tationem istam, ejusque auctorem fuisse ait Eugenium
 IV anno MCCCXXXI; ejus ordinationem confirmavit
 post annos LIII Innocentius VIII, Regulamque et Pri-
 vilegia addiderit: sub quibus perseveravit Ordo, quous-
 que Innocentius Papa X eundem suppressit, et ejus
 tunc Generalem D. Androtium, Abbatem ecclesie S.
 Joannis erexit, sub quo titula eandem possidebat anno
 MDCXC D. Antolinus de Monte-Cassiana; sic enim
 appellare Italici placet assumptos de Clero seculari,
 ad ulcujus ecclesie, olim monastice, supremam di-
 gnitatem.

6 Ut ut est, Primi, juxta Morigium et Jacobillum
 et inter eos medium Silvestrum Maurolicum, in Mar-
 oceano omnium Religionum sub annum MDCXIII Messa-
 na in Sicilio vulgato, qui Morigiam transcripsit non
 sine rudibus; Primi, inquam, ad Missam ordinati
 fuerunt Simon de Morosana, Joannes Scarpa, et
 Nicolaus Cesteri, Genuenses, vestiebanturque tunica
 coloris castanei, cui superaddebatur, ejusdem colo-
 ris scapulare cum capucio similis tincturæ, et cin-
 gulum coriacum; tempore autem hiemali etiam
 palliolum, more Cupucinatorum. Congregantur autem
 capitulariter, et omnium Superior nuncupatur Vi-
 carius generalis. Quo autem respectu Vicarius? Uti-
 que respectu Congregationis altius antiquioris, unde
 decisa fuit; et cum qua se dicebant Apostolini unum
 Ordinem facere, videlicet Ambrosinorum sive Fra-
 trum S. Ambrosii in nemore; eadem cum Fratribus
 Apostolorum Augustiniana Regula, habituque simili-
 ter castaneo utentium; sed ritu in Sacris Ambrosiano,
 cum Romanum isti teneant; ad neutrum tamen adstricti
 utriusque, priusquam ad sacros Ordines, Innocentio VIII
 indulgente, ceperunt recipi.

7 Tunc vero utrisque accidisse videtur, quod in aliis
 Eremiticis Ordinibus factum sæpius observavimus; ut
 qui origines suas, dum luici fere essent, nullis habe-
 bant consignatas monumentis litterarum; statim atque
 hanc studium receperunt, ceperint cogitare de eru-
 derenda suæ familie historia: et quoniam nihil certi
 ex traditione, sine litteris accepta, suppetebat; ex ipsis
 suarum Congregationum appellationibus occasionem pe-
 tere, accersendæ quam possent altissime originis suæ;
 nihil

F
 processit ab
 ordine Ambro-
 sinorum:

ut autem hi
 sua ignorantes
 principia,

ea ad S.
Ambrosium,

A nihil solliciti, quomodo implerent historiam, hiantem per tot intercurrentia secula quibus nulla sui Ordinis mentio apud scriptores reperitur. Ambrosini ergo, (quibus prima habitatio obtigerat juxta ecclesiam S. Ambrosii in Bosco, seu Nemore, prope Mediolanum, atque inde nomenclatura) primos, quos forte per traditionem: noverant, loci illius incolas, Alexandrum Cribellum, Albertum Bezutium, atque Antonium Petrasancta, ab ipsomet S. Ambrosio illuc credi voluerunt inductos (tanto scilicet prius, quam cognominum prædictorum usus esset) institutumque eremiticum per plura secula propagasse, successionem quasi hereditaria, licet sub variarum reformationum vicissitudine.

sic isti ad
Apostolos
revertuntur.

S Apostolini vel Fratres Apostolorum (quoniam nomen istud acceperant vel ab Apostolica vivendi forma, vel forte ab aliqua Sanctis Apostolis dicata ecclesia, ad quam primo cæperint convenire) ab ipsorum quoque uno S. Barnaba originem accersunt; utpote qui primus creditur Mediolani fidem prædicasse, atque ordinasse Ecclesiam. Dicunt autem quod S. Barnabæ institutum, inter persecutiones Gentilium pene extinctum, in Nemore prædicto restauravit S. Ambrosius, collocatis ibidem qui nominantur Eremitis tribus; atque hinc communiter cum Ambrosinis ad seculum usque XIV progrediuntur, nihil de intermediis solliciti. Hoc autem uti eis vitio magno non vertimus attenta simplicitate seculi rudioris, ita nec nobis culpari verti posse credimus, quod ad fidem tum male coherenti successioni dandam minus faciles simus, quomodo Morigia, Maurolycus, Jacobillus, et Benvenutus.

VITA

Ex Italico Ludovici Jacobilli.

Natus an. 1338

Placidus, patre Joanne ex honesta familia Fulgini natus anno MCCCXXXVIII, parentes suos puer amisit; ideoque avunculus ejus quidam Recinetensis in suam eum civitatem abduxit porro educandum. Hic ille cum prima virtutis ac litterarum fundamenta, haud contemnendo profectu, posuisset; ad studium Maceratense transiit. Eodem etiam contigit sub idem tempus Eremitas duos ex Ordine Apostolorum transire, peregrinos ad sanctam Domum Lauretanam: quorum nondum alias sibi visa specie, habitusque ac vultus modestia captus pius adolescens, ad suum eos hospitium invitavit benigneque habuit, non sine insigni animæ suæ fructu. Etenim piorum istorum virorum conversatio propiusque cognosci cæpta virtus, sic ejus affectu animam, ut de eorum instituto summarie edoctus, optaverit sanctæ peregrinationis eorum comes effici, atque deinde habitu eodem vestiri. Quod cum genuflexus petere insistere; illique, post tergiversationem nonnullam, annuissent; non plus quam biduo opus habuit Placidus, ut libris aliisque rebus omnibus venditis, et pretio in pauperes Christi distributo, daret se in viam, non valde longam, siquidem solum XIV P. M. Mucrata Lauretum distat. In sacram apulsi domum Deiparam rogaverunt, hinc juvenis inde Fratres, ut, quod ex Dei majori gloria erat, inspiraret utrisque; et completa oratione iverunt Recinetum. Ibi suo se avunculo stitit Placidus, atque de genibus supplex consensum ejus postulavit, ad implendum animi sui votum. Annuuit ille, licet non sine sensu; et nepotem, quo vocabat Deus, a se dimisit lerymans. Ille vero, neque vale amicis dicendo, neque Fulgini consanguineis requirendo detineri se passus, Romanam properavit; Apostolicum ibi sumpturus habitum, ubi Ordo novus duos habebat conventus, alterum S. Clementi, S. Pancratio dicatum alterum.

dum Macerata
studet,

cum receptis
hospitio Apo-
stolici

Lauretum ac
Romam pro-
fiscitur.

C Dum Macerata studet, Placidus, patre Joanne ex honesta familia Fulgini natus anno MCCCXXXVIII, parentes suos puer amisit; ideoque avunculus ejus quidam Recinetensis in suam eum civitatem abduxit porro educandum. Hic ille cum prima virtutis ac litterarum fundamenta, haud contemnendo profectu, posuisset; ad studium Maceratense transiit. Eodem etiam contigit sub idem tempus Eremitas duos ex Ordine Apostolorum transire, peregrinos ad sanctam Domum Lauretanam: quorum nondum alias sibi visa specie, habitusque ac vultus modestia captus pius adolescens, ad suum eos hospitium invitavit benigneque habuit, non sine insigni animæ suæ fructu. Etenim piorum istorum virorum conversatio propiusque cognosci cæpta virtus, sic ejus affectu animam, ut de eorum instituto summarie edoctus, optaverit sanctæ peregrinationis eorum comes effici, atque deinde habitu eodem vestiri. Quod cum genuflexus petere insistere; illique, post tergiversationem nonnullam, annuissent; non plus quam biduo opus habuit Placidus, ut libris aliisque rebus omnibus venditis, et pretio in pauperes Christi distributo, daret se in viam, non valde longam, siquidem solum XIV P. M. Mucrata Lauretum distat. In sacram apulsi domum Deiparam rogaverunt, hinc juvenis inde Fratres, ut, quod ex Dei majori gloria erat, inspiraret utrisque; et completa oratione iverunt Recinetum. Ibi suo se avunculo stitit Placidus, atque de genibus supplex consensum ejus postulavit, ad implendum animi sui votum. Annuuit ille, licet non sine sensu; et nepotem, quo vocabat Deus, a se dimisit lerymans. Ille vero, neque vale amicis dicendo, neque Fulgini consanguineis requirendo detineri se passus, Romanam properavit; Apostolicum ibi sumpturus habitum, ubi Ordo novus duos habebat conventus, alterum S. Clementi, S. Pancratio dicatum alterum.

2 Ductus autem fuit ad S. Clementis Placidus;

Junii T. I

atque a Priore, rite per suos informato, benigne receptus, habituque donatus, omnem exiit seculi affectu, religiosarumque virtutum studio per annos aliquot totum se tradidit. Interim obiit Recineti avunculus, extremæ voluntatis suæ tabulis cautum relinquens, ut ex facultatibus a se dimissis Recineti erigeretur Apostolicæ professionis habitatio, ea conditione, ut nepos suus in ea collocaretur, tali quem ipse legeret loco. Arduum quidem erat viro, perfectionis religiosæ studioso, illuc redire, ubi in amore et honore se futurum præsagiebat. Ivit tamen, et gratanter susceptus, juxta muros civitatis fundum legit, abstractæ a seculo vitæ idoneum. Tum in extructas ibidem mox aedes, recepit submissos sibi alias aliunde Fratres, novosque collegit; a quibus in unam convenientibus sententiam postulatus est Prior, anno MCCCXX, annum vitæ non multo plus quam trigesimum agens; quamvis multum obniteretur ipse, obediendi quam imperandi cupidior.

D
Ex avunculi
hereditate

sfracto Recin-
neti Conventu
fit Prior Fra-
trum,

3 Exhinc in ejusdem vitæ societatem dederunt se multi contempto seculo, quos inter tres præcipui numerantur. B. Bartholomæus Recinetensis, magnæ vir humilitatis, qui delatum sibi mortuo Placido Prioratus officium constanter recusavit; atque meritorum magnorum plenus obdormivit in Domino, sepultus honorifice in Cathedrali Recinetensi, anno MCCCXXIV. Secundus eorum B. Philippus Firmannus, fundator extitit Conventus Maceratensis; in eoque mortuus ac sepultus, venerabilem sui memoriam toti reliquit posteritati. Tertius denique B. Guardatus, linguæ silentiique custodia admirabilem se pariter et imitabilem reddidit; et accedente insuper austeritate magna vitæ, in oppido Picenatis districtus Belforti, meruit annuam venerationem post mortem, quatuor juxta ipsum oppidum obiit anno MCCCXXV; corpus vero celestibus splendoribus miraculose illustratum; repositum deinde sub altare fuit, ad ejus honorem in ecclesia majori erectum; ubi XXV Januarii, quo obiit, religiose honoratur ab incolis. Atque hæc dicta sint, ut ex discipulorum perfectione eminentia intelligatur magistri.

quorum tres
Beati appel-
lantur:

E

4 Sic stabilitis juxta Recinetum Fratribus, multos etiam peccatores ad meliorem frugem convertit Placidus: per circumjectas terras plurimum boni operans, magnumque subsidium adferens Peregrinis adeuntibus Lauretanam domum, cujus etiam ipse devotissimus erat, illam identidem revisens; donec tandem Deo placuit evocare animam sibi dilectam ex hujus mortalis corporis ergastulo, post infirmitatem diu patientissimeque toleratam, die V Junii, anno MCCCXXVIII, ætatis suæ LX. Ea mors cum populo innotuisset, magnus ad venerandum contingendumque sacrum corpus fuit concursus: ipsumque de mandato Episcopi (Angelus hic dicebatur, Recinetensem simul et Maceratensem Ecclesias gubernans, postea etiam adlectus Collegio Cardinalium) sepultum fuit, non sine singulari pompa, in Cathedrali ecclesia. Sed B. Placidus, ab eo conventu, quem primus erexerat et usque ad mortem constantiter incoluerat, sejungi non sustinens; impetravit a Deo ut ad ecclesiam S. Joannis, reportaretur corpus; Angelorum laud dubie ministerio; ubi et amnum visitatur et colitur, in nobili arca depositam sub altari majori.

ipse Superis
additus an.
1398

et ex Cathe-
drali ad S.
Joannem mi-
raculose trans-
latus,

5 Ex hinc non desiit ibi Deus defuncti sanctitatem quotidianis testari miraculis, quorum testes sunt innumerabiles circum votivæ tabellæ. Ea res cum minime pateretur apud Recinetenses flaccescere susceptam semel erga venerabile corpus religionem; multique devotionis ergo optarent aliquam inde particulam nancisci; fuit ludimagister quidam Brunus nomine, impulsus ejusmodi desiderio tam vehementer

EX MSS

nec articulum
quidem tolli
sibi patitur.

A vehementer; ut corporis venerandi prætenu accedens sæpiusculum, tandem invenerit facultatem articulum unum auferendi, quem suam in patriam deportaret, ad ecclesiam ibi aliquam; erat enim ibi peregrinus. Sed ipsa nocte tantum perpessus est est in uno pedum cruciatum, ut mox atque illuxit festinaverit ad eadem S. Joannis reverti, et culpa agnita restituere furtum: quo facto cessavit ei dolor omnis.

Altare sub
quo corpus,

6 Hactenus Jacobillus, cui addiderim, quod anno MDCLX Romam proficiscens cum P. Henschenio, et die XI Decembris Macerata transiens, ac Recinetum tendens, de viâ ecclesiam S. Joannis vidi, in eoque speciosum satis altare subnigri marmoris, sub quo per ferream cratem, vitreaque fenestram conspiciebatur arca lignea inaurata, corpus, S. Placidi (ut dicebatur) incorruptum continens. Nemo aderat, qui ipsum nobis posset ostendere. Ergo satis habui notasse, quod in altaris lateralis tabula viderim depictos, cum radiis et titulo

beatitudinis, supradictum B. Bartholomæum et B. Placidum; titulos autem tres affixos parieti, quorum unum dumtaxat describere libuit, quia ad rem facere præcipue videbatur, dicens, quod ad ecclesiam Cathedrali corpus B. Placidi, præter majorem ejus gloriam translatum, (heu mirabilis Deus!) subito huc, unde ablatum erat, rediit. Hac memoria recoleus, cum opere huc usque producto, vehementer desiderarem, speciem aliquam corporis incorrupti nancisci, per nostrum Laureti Penitentiarium P. Antonium Franciscum Destien, tantum effeci, ut missus ab eo Recinetum juvenis Belga, ex iis qui Laureto Romam frequentes transeunt, deductus fuerit ad arcam sacri corporis; caque aperta permissus raptim ipsum delineare, sicut ibi jacebat velo subcinericio coopertum; quod tunc, ne venustate frigidum rumperetur, sublevantes bacilli ejusdam adjuvamento, ipsum in pertus rejecerunt, sic ut caput et lotus unum videri posset: quæ autem vult, sic raptim colore rubricato expressit.

et hujus ho-
dieum incor-
rupti species.

MIRACULA

Ex Italico Modesti Benvenuti.

Corpus a
flamma ser-
vatum

C Accidit aliquando, ut monasterium B. Placidi flamma corripere, quæ ipsam quoque ecclesiam consumpsit, intacto dumtaxat per miraculum remanente Sanctissimo Dominici corporis Sacramento; et repositis sub altari Reliquiis, cum ipsius B. Placidi deposito. Hanc ruinam cum anno MCCCCLXXIV restaurandam curaret Prior Obediens Angelita, postea etiam totius Ordinis Generalis; curavit etiam ut imposterum majori cum diligentia thesaurus tantus conservaretur. Id quam gratum Beato fuerit, sequens indicabit successus. Egressus fuerat cum suis omnibus Religiosis Prior, ad publicam per urbem processionem, uno dumtaxat puero Hieronymo Andreæ domi relicto. Huic cum supervenisent peregrini, sanctum corpus videre cupientes; arreptis ille clavibus, tentavit aperire arcam, tentaverunt et ipsi: sed frustra omnis conatus cum esset, mœsti recesserunt. Apparuit autem mox in ecclesia Religiosus, gravi ac veneranda specie, verosimiliter deinde creditus fuisse ipse B. Placidus; qui severe puerum corripuit, malum comminans si posthac præsumpsisset arbitrato suo aperire arcam sacri corporis: curam illam relinqueret Patribus, qui peregrinorum desiderio numquam essent defuturi.

nequit nisi
a Religiosis
ostendi per-
grinis

8 Quamquam autem supradicto incendio confla-
graverint omnes vetustiorum miraculorum testes
tabellæ; et posteriorum quoque variis casibus con-
sumptæ sint multæ; restant tamen harum non
paucæ, ex quibus secundum annorum ordinem re-
censebo potiora. Anno MDLXIV filia Joannis Bapti-
stæ Braccii Recinetensis, cum graviter infirma-
retur, fuit Beato commendata a matre: quæ quod
filia petiit, continuo impetravit. Anno MDLXXVII, die
X Septembris, Sebastianus quidam, periculoso cor-
reptus morbo valdeque extraordinario, invocavit
B. Placidum, moxque convaleuit. Anno MDLXXXII,
die II Maji, Dominicus de Vallevano, tunc promus-
cendus Cardinalis Columnæ, Maceratæ existens et
intolerabilem odontalgiam patiens, proposuit Reci-
netum venire ad venerandum B. Placidum: cumque
ad ejus sepulcrum se prostravisset orationemque
fudisset, prius quam ab ecclesia egrediretur, omnem
a dentibus abstersum dolorem sensit. Eodem anno,
die XI Novembris, Joannes Franciscus Albonicus,
febre afflictus facto voto convaleuit. Sequenti deinde
anno die XV Augusti, quotidiana et gravissima febre
prostratus jacebat Thomas Masucci Recinetensis,
filius Equitis Caesaris Masucci, annorum XII; quæ
eum menses duos tenuerat, nullo non rediens die
cum rigore ac frigore intolerabili. Dum autem sic
jaceret, venerunt ad domum illam ex Conventu
Apostolorum Religiosi, eleemosynæ causa; petie-
runtque vestem infirmi aliquam sibi dari, quam
sancto corpori impositam eoque contactu bene-
dictam referrent, tali fine ut ea postredie, sub pa-
roxysmum

F Invenio
Beato sanan-
tium graves
morbi;

dolor dentium,

f. b. ex ore,

A roxysimum futurum, indueretur aeger: quo facto abactam ille a se febrem nunquam amplius sensit: et Societati Jesu adscriptus in ea vixit usque ad annum mdcxxxiii, a vitæ incertitia doctrinaque laudatus.

extrema infirmitas,

9 Interim vero etiam contigerunt sequentia, quibus nota temporis non invenitur adscripta. Dominicius, filius D. Philippî de Monte-monaco, jacebat aeger, tantumque non cadaver in lecto; ita ut moveri per se nequiret, sed opus haberet alienis manibus intra lodicem sublevari. Jam omnem ejus servandi spem abjecerant medici; cum perlata usque in patriam infirmi fama miraculorum quæ Recineti patrari debebantur, ipsum commovit ut B. Placidi auxilium imploraret, cum proposito ipsius sepulcrum visitandi si convalesceret. Convaluit autem, sicut optaverat, et votum implevit. Clara quædam Veneta, Romam tendens, tam diro dolore capitis cruciari coepit in via, ut partem nullam posset quietis capere. Vovit ergo capitis similitudinem ex cera,

dolor capitis,

fractura tibiae,

B tam infelicitè lapsa in terram est, ut tibia ipsi frangeretur: ejus ceream imaginem cum similiter vovisset, appendendam sepulcro; in pedes illico se erexit sanata.

catarrhus suffocans,

10 Anno mdcxc, die iii Martii, Mag. Hortensius Felix cantor, Recineti existens die Veneris primo in Quadragesima, et eundem suo amico colloquens, delapso in guttur catarrho subito pene mortuus corruit, non sine accessu acutæ febris: facto autem voto mox convaluit; uti etiam duo filii D. Grimaldi Carboni, cum tertiana febris diu conflictati. Anno mdcxciv, die xxix Septembris, Sanctes de Alzanettis, in oppido quodam Raputæ dicto commorans, toto corpore inventus est paralyticus: mox autem ut B. Placidum invocavit, coepit de lecto surgere, paulatim integram adeptus exinde sanitatem. Anno mdcxcvi, xv Septembris, Domina Dianora de Offida, habens filiolam octimestrem infirmam, pollicita est B. Placidi sepulcrum visitare, eoque adferre vestem filiae; quæ, reversa inde matre, non diu post perfectam sanitatem recuperavit. Anno mdc, die x Augusti, sub quodam anathemate sic scriptum reperitur: Voto facto ad B. Placidum, gratiam recepit Domina Angelina, filia Bertrami Lauretani. Laus Deo honorique B. Placidi. Eodem anno, xxix Septembris, Dom. Matthæa Benedicti Lauretani, octo mensibus infirma, ut melius potuit adrepsit ad Beati sepulcrum; ingrediens autem templum ipso momento correpta est febris minime levi: sed non ideo omittens orationem destinatam, salutem quam optabat denique retulit.

paralysis,

febris variæ,

C Lauretani. Laus Deo honorique B. Placidi. Eodem anno, xxix Septembris, Dom. Matthæa Benedicti Lauretani, octo mensibus infirma, ut melius potuit adrepsit ad Beati sepulcrum; ingrediens autem templum ipso momento correpta est febris minime levi: sed non ideo omittens orationem destinatam, salutem quam optabat denique retulit.

moribundus,

11 Anno mdcii, xx Julii, Magister Daniel ejusque uxor Hieronyma, Auximanes, habebant filium, dictum Petrum Dominicum, post gravem duorum mensium infirmitatem depositum a medicis: recurrerunt ergo ad intercessionem B. Placidi, positoque super egrum indusio quod illius corpus attigerat, reddita est ei pristina sanitas. Eodem anno, die x Maji, Nicolaus Antonius de Civitate nova, conti-

nua duorum mensium febris extenuatus, voto facto convaluit. Filia Antonii, habitantis in Civitate nova, annum integrum febricitavit; donec facto voto febrem expulit. Anno etiam supradicto, die xxiii Septembris, cum Petrus-Stephanus de Monte-sancto, duorum mensium spatio graviter infirmatus, nullum ex humanis remediis auxilium caperet; recurrit ad votum B. Placido faciendum, de visitando ejus sepulcro, atque una suarum vestium illuc ferenda, et mox sanatus voto se suo exolvit. Margarita Baptiste, Lauretani civis, acuta laborabat febris; quare Beatum devote invocans, obstrinxit sese ad sepulcrum ipsius aleundum, et obtinuit gratiam pristinae sanitatis. Bernardinus de Morro Vallis, pluribus mensibus conflictatus cum quartana, simili voto usus, remedium mali accepit. Horatius et Cruciana, de Morro-Vallis similiter nati, simili eaque subtili febris quartana extenuabantur; et eodem usi remedio, consecuti liberationem ab eo iocundo sunt.

item febres,

12 Anno mdciv, die xix Julii, cum Domina Maria Corinti de Monte-sancto quatuor mensibus graviter ægrotasset, B. Placido votum fecit, sepulcrum ejus adeundi si sanaretur, et sanata est. Eodem anno et ejusdem mensis die xxix, Antonius Juliani Cingulanus febrem gravissimam integro mense sustinuerat, quando ea liberatus est meritis B. Placidi. Sequentis vero Augusti, die xxvi, uxor Andreæ de Monte-cosaro molestissimas febres passa diebus vigintiquinque, cum grandi dolore capitis, per votum sepulcri adeundi ab incommodis istis evasit. Anno mdcviii, die vi Septembris, Mag. Franciscus Francisci Auximanus, morbo quodam fastidioso laborans, cui nullum esse remedium judicabant medici; vovit ad sepulcrum B. Placidi facem deferre cum alia quadam eleemosyna: et quod optabat ab illo recepit. Anno mdcxi, die v Maji, Stephanus, filius Mag. Jacobi Lauretani, votum fecit pro recuperanda sanitate, quam morbi gravitas cogebat medicos desperatam habere; brevique restitutus sibi, ad sepulcrum venit, seque voto exolvit. Eodem anno et ejusdem mensis die xv, Misaccius de Morro vallis, filium habens toto jam anno clinicum ex febris, oravit B. Placidum ut succurreret illi, eaque causa sepulcrum accessit, filii postulans sanitatem: quam ut fideliter petiit, sic integre obtinuit.

graves morbi,

13 Anno mdcxxi, die ii Junii, Dominicus Patini de Monte Georgio, per annum duosque menses febres patiens, quibus non inveniebatur remedium, deduci se fecit ad sepulcrum Beati, et quedam vestimenta sua illuc dimisit, lætus rediens inde propter recuperatam valetudinem. Anno mdcxxix, die xxv Martii, Joannes-Marcus Humilis de Monte-Cosaro comparuit in ecclesia B. Placidi, coram D. Nicolao Pucci Recinetensi et Camillo Angelo de Monte-cosaro; declarans, quod mente integro conflictatus cum febris, unde ei mortem præsegebant medici, se commendaverit Deiparte Lauretane atque B. Placidi intercessionem: intra cujus sepulcrum positum ægri inclusum fuit, dictaque supra illud Missa; qua finita, ipsum indutus, subito sensit sibi melius esse.

iterum febres letales,

DE SANCTO PRINCIPE FERDINANDO

FILIO JOANNIS I LUSITANIAE REGIS

MAGISTRO EQUITUM AVISH, ORDINIS CISTERC.

FESSÆ IN MAURICA CAPTIVITATE DEFUNCTO

Et ad Bataliensse prope Leriam in Portugallia cœnobium translato.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Actis, a Secretario et socio scriptis, incolato cultu, et imaginibus; diebus obitus, et translationis.

ANNO MCDXLIII

In cœnobio,
ob memoriam
victoris anni
1386 fundato,sepulcrum et
altare sancti
Infantis,an. 1443 de-
functi Fessæ,Acta, Lusita-
nice scripta
ab illius Se-
cretario,an. 1577 edi-
dit Hier. de
Ramos.

Leria, Lusitanie civitas, perbene munita, et anno MDXLV facta Episcopalis, cura inprimis fuit Joanni hujus nominis Primo; ex quo, victis ad Albigarrotam Castellanis anno MCCCXXXVI, pacificam inivit possessionem regni, ut quod ipsum Lusitani vocarant, non obstante natalium vitio. Ea victoria, quoniam oblata fuit Assumptæ Virginis pervigilio, ibidem in loco certaminis, vulgo Batalia (sic est Pugna) nunc dicto, ecclesiam S. Mariæ de Victoria, cum insigni Prædicatorum conventu struxit; capellamque Regiam, sibi suisque in sepulturam: quem in finem, totidem quot liberos procreavit, ibidem tumbas erigi cum suo quamque altari fecit: quorum altarium nullum nunc honoratius est, quam quod filiorum quintogenito, Sancto Infanti Ferdinando, erectum, anno MCCCCLII cœcepit ejus intestina, et vicennio post integrum etiam corpus, ullum Fezzæ, Mauritanie Tragitane Regia, quo fuerat captivus devectus anno MCCCXXXVIII, sexto quo in Barbarorum potestatem se dederat mense. Etenim Christianæ factus victima caritatis, ut circumscissas barbarorum infinita multitudine copias a morte aut captivitate inevitabili liberaret, per arumnas pene incredibiles longum ibi produxit martyrium, usque ad annum MCCCXLIII, et hunc v diem Junii.

2 Tragœdiæ totius seriem, sub titulo Chronicæ, scripsit Joannes Alves, seu potius Alvarez (sic enim integrè nomen exprimitur Carlos et alii recentiores) sancti Principis ad eam expeditionem Secretarius, et socius captivitatis, velut testis oculatus; nomina locorum personarumque, et numeros annorum atque dierum, ut Chronologi solent, accurate distinguens; et desinens in præcipuis quibusdam Miraculis, ante et post relata a se in Lusitaniam intestina factis, breviter annotatis. Eam Chronicam, ex Auctoris MS. originario excusam (nescio a quo vel quo anno) cum penitus deficere in officinis librariis doleret Fr. Hieronymus de Ramos, sive de Ramis, Ordinis Prædicatorum ipsam ad novam impressionem anno MDLXXVII, Ulisipone faciendam per Antonium Ribeyro, digessit in Capita XLII; et unum addidit, dissimili prorsus stylo, nec puri accurate aut certitudine, de alio in Lusitaniam corpore, quod annis XXIX pependerit ante portam Fessæ. Ipsam etiam Chroniam nonnullis locis interpolavit, cum hac tamen cautela, quod additamenta sua a reliquo contextu sejunxerit talibus [] uncis. Hujus quoque editionis exemplaria cum rursus sic defecissent, ut ægre unum potuerit reperire, P. Franciscus a Cruce noster, Illustrissimi Archiepiscopi Ulisipponensis D. Ludovici de Sousa Bibliothecarius; nec illud transfriri in Belgium poteretur is, qui ipsum pro magni emelio possidet, curavit idem P. Franciscus, ipsum mihi transcriptum mittere.

3 Lusitanus est sermo, et quidem seculi XV, satis diversus a præsentis. Præsumpsi tamen scriptum illud totum Latinum facere; sicut e.e similis fere antiquitatis MS. Latinum feci, in Appendicibus ad XII Moji, Vitam sanctæ Infantæ Joannæ, Alfonso V, hujus B. Ferdinandi nepote prognatæ, a familiaribus conscriptam: utinam simili cum successu! Si quidem huic impensus labor, magnum (ut mihi Roma scribitur) momentum attulit ad evincendam Romæ causam, de veteri et hominum memoriam excedente cultu, per Decretum præcedentis anni MDCXXII. Habent enim apud omnes æquos rerum aestimatores, ad impetrandum fidem, multo plus effluviæ antiqua istæ et simplicia auctorum cœrorum monumenta, præ elegantioribus hujus ævi compositionibus: quales in præsentis argumento est ejusdem Principis Ferdinandi Actorum Anacephalæosis, inter ceteras Regum Lusitanie Anacephalæoses a nostro P. Antonio Vasconcello sub annum MDCXXI Latine editæ num. XIV, quamquam ea ex veteri Chronica summarie fideliterque accepta sit. Haud paulo prolixius eandem Historiam, una cum Historia prædictæ Joannæ, Castellana lingua, sub annum MDCXXV Christi ediderat, Hieronymus de Ramis, secutus Fr. Hieronymus Roman, Eremita Augustinianus Lucroniensis; multamque accessionem memorabilium circumstantiarum videbatur in Prologo polliceri, jactans se habuisse, quæ antecessoribus defuerant, Archivii Utisipponensis et Avisirnsis monumenta complura; sed editionibus Lusitana et Castellana inter se collatis, nihil invenio tantu ostentatione dignum; nec scripturam vel unicum allegatam, quæ ex alterutro archivio sit accepta, saltem quoad Ferdinandum, de quo agimus.

4 Interrogati de præterito ac præsentis cultu sacro, eidem Infanti deferri solito, Patres conventus Bataliensis; post descriptum breviter sepulcrum ejus, moremque fidelium sua illuc Rosaria, ad contingendam interiorem urcam, inferentium (prout ex Hieronymo Roman ad num. 128 litt. h. annotabimus) suam ad P. Franciscum a Cruce epistolam sic prosequuntur. Juxta memoratum sepulcrum, parvum sacellum est, affabre compositum, cum liguea tabella, altari superimposita, et in extremis deaurata, ornatum: qua in tabella, antiquo et eleganti penicillo descripta reperitur Infantis vitæ series: illius statua marmorea super altari collocata cernitur: sed quæ ad vivum exprimat amictum vilem; lugubrem faciem, promissam barbam, impexos crines; manicas denique, catenas, et compedes, eamque formam quam creditur habuisse mancipatus captivitati: hujus autem in statuæ vertice, nulli radii, nullus emicat splendor, eminet vero supra verticem ipsius imaginis, quæ multiplex est in tabella depicta.

Ea hic Latine
versa dantur.
EEx hisdem
Vasconcellius
epitomen La-
tinam,et Hieron.
Roman Castel-
lanam fecit.

F

In altari ex-
posita statua
ut capivi.

*Infima Servituti Sanctus
adiudicatur. N° 44*

Compedibus et catenis constringitur. N° 45

*Regium equile mundare
cogitur. N° 47*

*Opus facit in hortis
regis. N° 52*

*Caelesti visu ad mortem
confirmatur sanctus. N° 99*

**SANCTUS PRINCEPS
FERDINANDVS
INFANS LVSITANÆ**
obiit Fessæ apud Mauros obfes
A. D. M^oCCCLIII. v Junii.

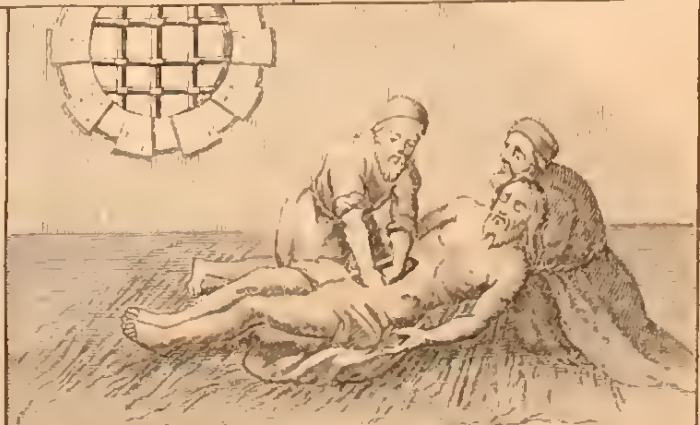
*De lytro frustra agitur
cum mauro. N° 90*

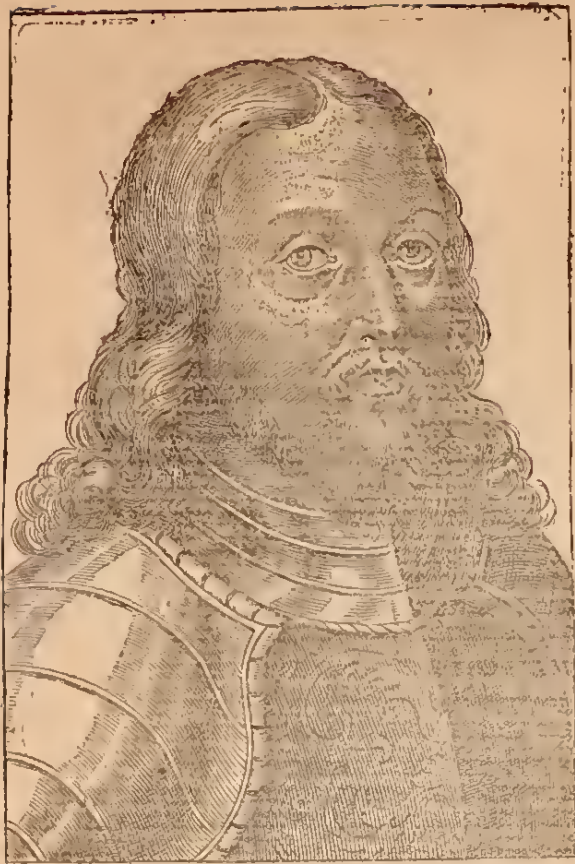
*De muro urbis corpus
suspenditur. N° 103*

Pie moritur sanctus Infans. N° 101

Sanctum corpus exenteratur. N° 107

FERDINANDVS PORTVGALLIÆ PRINCEPS
VIXIT ANN. XLII. QBIIT A. M. CCCC. XLIII.
H. Gaultier sculp.

(a cujus li-
neamentis ni-
mum differt

elegantior
tamen apud Va-
sconcellum)

tabula,
araneus
defuncti re-
presentans
radiis.

Ad illud fre-
quenter Missæ
fiunt

Ad statuam illam respiciens Vasconcellus, de ef-
figie (quam operi suo satis elegantem intexit, quumque
suffecerit humerorum tenuis expressam hic apparere
affirmat, ab illo exemplari extractam, quod Bata-
liæ ipsius sepulcro est impositum: sed ibi inquit,
vulgari habitu, hic armorum ornatu insignis de-
pingitur; et quidem ea armorum forma, quæ pro
nostræ ætatis usu magis ei placuit, quam nodosæ
illæ clavæ, rubiginææ secures, informesque tho-
races, quorum suo cujusque tempore usus erat, quæ-
que plus habent vastitatis quam majestatis, sicut in
Prologo loquitur. Sed uti Romanæ antiquitatis ama-
tores inter statuarum fragmina, ignorantibus vilia,
eruditus pretioso, gaudent invenire.

Et Curios jam diuidios, nasumque minorem,

Corvini, et Galbam auriculis nasoque carentem;
sic et rudis illa veterum armatura, Archæophilis
aspirat quamdam æstimationem sui; et ab iis mayo-
rem gratiam meruisset Vasconcellius, si omnia sicut
inveniebat spectanda exhibuisset. In Ferdinando cer-
te plusquam habitum mutasse videbitur, legenti præ-
missa oculorum testimonium verba, quibus descriptum
barbæ capillitii neglectum, frustra in Vasconcellia-
na imagine requiras: quapropter vehementer optem
veracius ecypon ipso in loco pingi, sculpendumque
transmitti. Interim, accipe una in tabula collectas
tabellas decem, sicut illæ cum ecygrapho Chronicæ
transmissæ mihi sunt, et fortassis in editione anni
MDLXXVII ligneis formis excusæ habentur, pro men-
sura libri, in quarto ut vocant: quas ex altaris prædi-
cti tabula sumptas, licet radios nullos hic videas, suspi-
cari possis: nisi hæc quoque ipsa illa tabula vestitiores
sint; et ideo radiis careant.

6 Prælaudati Patres Batalienses instructionem no-
bis missam sic prosequuntur: Ad altare prædictum,
æpius infra annum in sancti Infantis honorem, sem-
per cum paramentis albis, Missæ celebrantur: ta-
lium autem paramentorum et quidem pretiosissimorum
ac plane festivorum usum fuisse etiam cum in Anni-
versario decantatur Officium et Missa, ut pro defun-
ctis aliis solent, sicut observat Ramos ad numerum

præcitatum. In pervigilio tamen Sanctorum om-
nium solennius fiunt omnia, ut hoc quasi proprium
Ferdinandi festum haberi videatur; sicuti hactenus
B. Nonni Carmelitæ proprium Ulissippone censeatur
11 Novembris, propter solenniorum ei in die Defun-
ctorum memoriam, licet obierit XII Maji: quem sicut
tunc distuli in Novembrem, propter expectationem ve-
terum quæ superesse dicuntur, nec hactenus communi-
cata petentibus fuerunt monumentorum; hunc quoque,
licet a cunctis scriptoribus indubitanter dictum San-
ctum Infantem Ferdinandum, in eundem Novem-
brim aut pridie Kalendarum ejus distulissent, si non
fuissem nactus Joannis Alvares desideratissimam Chro-
nicam: quandoquidem hoc ejus natali die fiat nihil,
quod fieri non soleat tuto anno, fiat autem aliquid men-
se Novembri.

7 Potueram etiam distulisse, si propter expectatio-
nem prædictam opus fuisset, usque in XVII hujus men-
sis, quo particularem aliquam memoriam aqi Translati
ad Bataliense monasterium corporis, licet non inducent
Religiosi ibidem, imo expresse interrogati taceant, ta-
cedendoque negare videantur; presumunt tamen Arnoldus
Wion, in Martyrologio Monastico, confundens ip-
sum cum Die Natali (quem errorem secuti sunt Me-
nardus, Bucelinus, atque Chalemotius) et allegato suo
Germanico Martyrologio sic scribens. In Hispania S.
Ferdinandi, filii Joannis Regis Portugallie, qui cum
esset Equitum de Avis generalis Magister, bello
captus a Siracenis (imo eis ultro deditus) apud eos
in magna humilitate et patientia vixit, et miraculis
clarus quiescit in Domino. Wionem, in Catalogo Ge-
nerali Sanctorum, qui Romano Martyrologio inscripti
non sunt, sequitur etiam Philippus Ferrarius: sed ar-
guit illum, quod absolute Sanctum more suo vocat,
quem potius Beatum dicere debuit. Sane titulus
Sancti, cum auctore Infantis, Regis, Fratris aut simi-
li, non aliter accipitur quam Beati, quoad illum Sides
Apostolica approbavit, uti apparuit in Sancto Rege
Ferdinando, qui primum recenti memoria, post evi-
ctam Romæ causam, absolute Sanctus appellatur. Non
minus tamen meretur ipse Ferrarius redargui, quod
Ulissippone adscripserit Depositionem Ferdinandi,
quæ prope Leriam facta est, XIV leucis eoque amplius
Ulissippone distitam. Ea nempe infelicitas scriptoræ
est, quomodo mutuo sese, nullaque nova certiori instru-
ctione muniti, coguntur sequi; et explicare vel corrigere
aliquid nituntur ex propria phantasia. Sic Chry-
sostorus Henriquez, cum Fasciculo Sanctorum Cister-
ciensium dist. 36, inseruisset vitam a Vasconcellio com-
positam, ac deinde Menologium Cisterciense ordina-
ret; licet nec obitus nec translationis diem notatum
invenisset, voluit tamen definire aliquem, et XVII Au-
gusti assumpsit Translationique adscripsit, fortassis de
numero diei aliunde edoctus, in mense nominando me-
moriam lapsus.

8 Barnabas de Verges, recensitus ab Allatio inter
Apes Urbanus, sive viros eruditos, qui ab anno MDCCCXII
per totum MDCCCXII Romæ adfuissent, ac typis ali-
quid evulgaverunt, scripsit Hispanice El Norte id est
Cynosuram. sive (ut ille interpretatur) Directo-
rium spirituale, in quo festa mobilia, aliaque totius an-
ni indicantur, nec non Reliquiæ, cœmeteria et alia
loca sacra Romæ et extra muros, apud Grignannum
1631 in 12. Is libellus ad manus nostras nunquam
venit: sed Carlosus ad XVII Junii in Commentario
litt. e notat ex eo sequentia, sic Latine reddenda, Ce-
lebratur isto die festum S. Ferdinandi, filii Regis
Portugallie Ordinis S. Benedicti (nam hujus præni-
tialis Ramus, Cisterciensis est) ad S. Pauli extra
muros, ubi obtinere est sex millia quadringentos
et octo annos Indulgentiarum, totidem Quarante-
nas, et remissio tertiæ partis peccatorum: ipsum
autem festum celebratur etiam in ceteris ejusdem

Religioni

D
AUCTORE D. P.
cum pretiosio-
ribus para-
mentis, hisque
albis,

etiam in Vigi-
lia OO. San-
ctorum,

et die Tran-
slationis 17
Junii,

13

a recentiori-
bus multis
confuso cum
die obitus,

et male in
Augustum di-
lato ab Henri-
quez.

F

Addit nonne-
mo, diem 17,
Romæ ad S.
Pauli,

celebrari cum
magnis Indul-
gentiis,

AUCTORE D. P.
sed huius
nulla alicui
mentio.

A Religionis monasteriis. Nihil tale legitur in Indice Fistorum Indulgentiarumque, quem Thesaurum abscondito Urbis Romæ anno 1623 subtexnit Octavius Puncirolius; nihil etiam apud Carolum Bartholomæum Piazza, in Sanctuario seu Menologio Romano perpetuo, ad visitationem ecclesiarum, fistorum Indulgentiarum etc. vulgato sub annum 1675: nihil denique interrogati ea de re Benedictini ad S. Paulum Monachi sciunt respondere; unde plusquam verasimile fit, Hispani hominis credulitati impositum turpiter fuisse ab aliquo, admirationem captante ab eorum annorum et quarentenarum numero.

et moderatio-
res sunt quas
dedit Paulus
II.

9 Quanto moderatiores sint veræ istius temporis Indulgentiæ, discens ex Bulla Pauli II, cum insigni Ferdinandi commendatione, data anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo septuagesimo, quarta Idus Januarii, Pontificatus anno VII, quæ apud Cardosum his verbis ad v Junii in Commentario veritatur: Paulus Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus, præsentibus litteras inspecturis, Salutem et Apostolicam benedictionem. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera devotionis inducimus, tanto salubrius eorum animarum salutem providemus. Cupientes igitur ut capella

pro capella S.
Antonii Uli-
ssipponis,

B S. Antonii Ulixbonensis; in qua ex ordinatione dilectæ in Christo filiæ, nobilis mulieris, Isabellæ Puicissæ Burgundiæ, in die obitus quondam Ferdinandi Infantis Portugalliæ, ejusdem Ducissæ fratris (qui ad expugnationem infidelium in Africam transfretavit, et pro liberatione Christianorum, in partibus illis tunc existentium, ac inde aliter liberari non valentium, in manibus eorundem infidelium sponte obsidem se tradidit; ac per ipsos infideles diris carceribus mancipatus, et tormentis affectus, per plures annos extitit; ac in fide Catholica viriliter persistens, ut athleta fortis, post plurima supplicia, ægritudines, et labores, in eorundem infidelium partibus et captivitate constitutus, Christo redemptori suo animam reddidit) solenne Anniversarium annis singulis celebratur; congruis honoribus frequentetur, et Christi fideles eo libentius devotionis causa confluant ad eandem; et pro Isabellæ et Ferdinandi prædictorum, ac progenitorum suorum animarum salute ad Deum preces fundant, quo ibidem dono celestis gratiæ uberius conspexerint se foveri, de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus Christi fidelibus, vere pœnitentibus et confessis, qui capellam prædictam in die Anniversarii præfati devote visitaverint, et ipsius celebrationi interfuerint, ac pro Isabellæ, Ferdinandi, et progenitorum eorundem animarum salute preces effuderint, septem annos et totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus perpetuis temporibus valituris.

concessis 7 an-
nis et carentis

Ibidem fundu-
tu M. su quo-
tidiana,

10 Ad hoc Breve consequens fuit aliud, eodem anno die XVIII Novembris datum, circa Missam unam quotidianam, quam eadem Ducissa constituit faciendam eodem in loco, ut est in domo puterna S. Antonii Patavini, pro anima sancti Infantis, nec non Regis Joannis et D. Philippi parentum ejus, inquit Cardosus; cui Breve expediendo præsens adsuit D. Fr. Joannes Alvares, Abbas Palatii de Sousa, famulus et Secretarius prædicti Infantis, quem ipsa Ducissa cum in finem destinaverat Romam: unde allatas Bullas, Veadores id est Officium seu Questares civitatis, susceperunt cum omni devotione, laudantes Dominum Deum nostrum, et gratias agendo prædictæ Dominæ Ducissæ, pro favore ac beneficio tali, sanctisque ejus desideriis ac bona voluntate, quam semper habuit et habet pro hisce regnis; offequentes se ad omne obsequium, cum eo bonorum ac fidelium famulorum

cu. ante Isa-
bella Ducissa
Burgundiæ:

affectu, quo semper erga ipsam fuerunt ac porro esse volunt hujus civitatis incolæ et indigenæ. Ita ex publicis Actis, a Cardoso descriptis Latine reddo; simulque ex Necrologio Metropolitanæ exhibeo ab eodem Cardoso relata verba, quibus ibi memoria sancti Infantis sic consignatur.

11 Nomen Junii fiat Anniversarium pro anima D. Inf. Ferdinandi, quondam virtuosus et victoriosus Principis, D. Joannis Portugalliæ et Algarbiæ Regis filii, qui anno Domini MCCCXXXVII in obsidione civitatis Tagastensis, (ignoscendus pro illi error, cum vulde diversæ urbes fuerint Tingis et Tagasta) in Africa, pro liberatione omnium Christianorum, ibi tunc existentium in manibus Saracenorum, sicut Christianus piissimus sponte se obtulit: in quorum potestate postea per sex fere annos, diversa opprobria, carceres simul et vincula patienter sustinens, tandem in civitate de Fez, die v Junii, anno Domini MCCCXLII, diem clausit extremum. Qui legavit huic Capitulo unum librum optimum, continentem Sanctoriale et Dominicale, et aliud Officiale Missale, et unum Missale ornatum auro, et duodecim libros processionarios, unum Ordinarium Missarum et Horarum totius anni; unum frontale de Raz, in commemoratione sui Anniversarii etc. Quomodo autem observatio similium Anniversariorum pro anima alicujus, licet sanctissime defuncti, institutorum, nihil detrahat religiosiori cultui, interim devotione populari inducto, miraculis confirmato, et Ordinariorum diuturna tolerantia approbato, ostensum a nobis est die XI Maji, ubi de SS. Walberto et Bertilia num. XI; idemque rursum infra ante Acta S. Norberti num. 4 ostenditur.

S. Infantis
Memoria in
Necrologio
Ulixipponi-
si.

E
propter legata
Capitulo
facta.

ACTA

a Joanne Alvares, Secretario Sancti et captivitatis socio, Lusitanice scripta.

Ex editione Hieronymi de Ramis an. 1577.

CAPUT I.

Ferdinandi natale, virtutes erga Deum et proximum.

Sanctus Infans Dominus Ferdinandus, quintus fuit in ordine filiorum Joannis, bonæ a memorie hoc nomine primi, decimi autem inter Reges Portugalliæ (qui idem et Algarbiarum Rex sextus, et ex Catholicis Principibus, post Hispaniæ destructionem, primus Septæ in Africa Dominus) Uxorisque ejus Reginæ Philippæ, quæ Joannis Lancastriæ Ducis filia, germana soror erat Henrici * Quati Regis Angliæ. Grandibus hæc febribus tenebatur appropinquans partui: quem simul et matrem cum servari posse desperassent medici, derreverunt illi potio-nem, ad accelerandum cum fœtus periculo partum. Eam cum languenti uxori maritus Rex porrigeret; exhorruit ipso, negavitque suam sibi temporal-m vitam æterna salute filii potio-rem esse: confidere autem se aiebat in virtute sanctæ Crucis, per quam salvariambo possent, illum saltem ad gratiam baptis-mi perventurum, si ipsa puerperio immoreretur. His auditis, abjecto Rex quod tenebat poculo, accersiri fecit ex aede S. Crucis de b Marmelar, sacri Ligni venerandam partem: qua ad prægnantem allata, feliciter prodiit intra paucos dies fœtus anno MCCCII, festo S. Michaelis Archangeli mense Septembri. Ad cujus deinde appensi pondus cœpit Regina bis quotannis, S. Crucis festo mense Maji, et prædicto S. Michaelis festo, præstare oblationem cere,

F
a
Ferdinando
gratis R. g.
Philippæ.

* imo quartus

reusut
medic unum
fœtus videru-
rum,

b
et vicem p-
et ex m-
1402 29 Sept.

A cerre, quoad ipsemet per ætatem posset matris prae se votum explere.

Fuit tamen ille semper morbus, usque ad ætatem.

2 Ab hujusmodi natiuitate fluxerunt in sanctum istum Infantem, totis primis viginti quinque annis vitæ, graves multique ac fere continui morbi. Nam ab utero matris tam extenuatus et quasi iracundus prodit; ut statim fuerit baptizatus, quia mox expiraturus credebatur. Pellis autem tota ei defluebat per lacinias, tam grandes, acsi chirothecæ aut caligæ forent. Dolores cordis, quam diu vixit, patiebatur continuos; sed infunderat ei Deus, et infusus conservabat virtutes tales, ut ejus conversatio angelica potius videretur quam humana. Virginitatem custodivit integerrimam, neque mulierem unquam ullam attigit. In sacra Scriptura perbene versatus, morales omnes virtutes copulaverat scientiæ, divino magis munere quam studio acquisitæ. Ab anno ætatis decimo quarto coepit, nec unquam intermisit, recitare Canonicas Horas omnes, secundum usum Sarisberiensis Ecclesiæ. Divinorum et ecclesiasticorum præceptorum observantissimus, toto affectu amabat Deum; et quamvis ad ea quæ patris ac domini cui Regis, fratris item Regis Edwardi obsequium concernebat, semper promptus ac sollicitus esset; ea tamen de causa nihil omisisset eorum, quæ Dei servitium attinebant.

Ejus perpetua virginitas,

c et ad res sacras accuratio summa.

B

Capellæ splendor, ministeria et privilegia.

3 Capellam suam habebat splendide instructam a vestibus aliisque rebus necessariis omnibus; ministris quoque in ea assiduos, cum cantoribus, ad compleendum ex ritu Sarisberiensis Officium: cui ut honor ac reverentia major accederet, impetraverat a Romano Pontifice complures gratias; ac specialiter licentiam, ut in ea, ubicumque foret, administrari faceret sacramenta Pœnitentiæ, Baptismi, Communionis et extremæ Unctionis, non requisita Episcoporum seu Prælatorum ordinario rum licentia. Item ut Capellani fruerentur ipsius Infantis domesticorumque ejus oblationibus, etiam quando hos contingebat in alienis parochiis Divina celebrare: sub quibus ut omnes decentius se haberent, sellam sibi poni ante cortinam jubebat, quatenus conspectus suus civitos sui admoneret officii. Familiæ solenter ac studiose prospiciebat, ad omnes tam spirituales quam corporales necessitates: sciens de singulis sibi reddendam rationem. Curabat autem ut quotannis singuli sua confiterentur peccata, et quæ ætatem congruam attigerant etiam communicarent: exemplo ipse ad multam devotionem præiens: quin etiam obtinuerat a Sancta Apostolica Sede, ut quotquot septennium integrum ipsi famularentur, aut in eodem obirent mortem, omnis culpæ ac pœnæ consequerentur indulgentiam in articulo mortis: vere servus fidelis ac prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.

Ordo familiaris totius et disciplina.

O

Magna humilitas, præsertim ad res sœvas,

III

c sibi supplicantes, feminas ac pauperes

4 Tanta fuit sancti Infantis humilitas, ut miranda omnibus, quibusdam etiam nimia videretur, maxime inter personas ecclesiasticas et erga res divinas. Processionales pompas, et Venerabile Sacramentum, cum ad infirmos deportabatur, devotissime comitabatur, accensum tæd in manu præferens. In eadem Dominica, biduo sequenti, et ipsa Resurrectionis Dominica accurate observabat omnes sancti illius temporis ceremonias, quarum vel minimam neglexisse magno crimini sibi duxisset. Multa cum reverentia excipiebat personas devotas, secundum cujusque statum; magis tamen pro merito virtutum honorabat eos, quos majoribus pollere cognorat. A mensa quotidie audiebat quemcumque audiri postularent: deinde vero sic habebat reliquum tempus ordinatum, ut alloquium suum cuius promptum semper esset. Muliebri sexui universim hunc habebat honorem, quod quascunque accedentes ad se, mox ut viderat, audiret, auditasque dimitteret, ne

diutius conspici inter viros cogerentur. Faciem suam ab afflictis et pauperibus nunquam avertit, neque implorantium se necessitas desepxit; sed unicuique succurrebat ut poterat. Infirmis plurimum compatiebatur: nec petitione sua frustratos illos a se sinebat abire. Verbum inhonestum, maledicum, aut probrosum alteri, nunquam prodibat de ore ejus: la rebus agendis libenter alienum requirebat et sequebatur judicium.

5 A ludis, et festis, ac cerimoniis, ad Dei Sanctorumque honorem institutis, adeo non abhorrebat, ut iisdem, etiam per homines plebeos, exerceri solitis, interveniret libens. Divite vestium ac suppellectilis apparatus, non capiebatur ille quidem: utebatur tamen diebus solennioribus, et quædies vel status sui ratio, vel Regis honor splendorem aliquem requirebat. Soli autem Deo placere intendens, nihili æstimabat, quid mundani homines de se dicerent sentientesque. Longinquus ab omni avaritia, pauperibus et mendicis largiter distribuere sua omnia: perennis autem si deficiebat, defectum suppliebat voluntas bona, verus dulcibus expressa. Præcipue autem liberalis erat erga leprosos atque captivos redimendos: existimans præ aliis affligi illos ac majori premi necessitate.

Cultus vestium diebus solennioribus.

IV Comitas erga pauperes,

E

6 Omnibus per regnum monasteriis, quando provincialiales suos aut generales conventus celebrabant, grandes impertiebatur elemosynas, ut participaret orationibus tam virorum quam mulierum, sub regulari observantia viventium. Confraternitatibus omnibus d nomen suum dabat: atque ad ecclesiarum et monasteriorum reparationem porrigens manus auxiliares, honorum ibi exercendorum sperabat communionem. In hebdomada sancta tot pauperes vestiebat, quot annos ætatis numerabat. Divius autem suæ expensas sic ordinatas tenebat, ut decima snorum proventuum pars in elemosynas disperteretur: unde cumque autem recedebat, jubebat fideliter dissolvi debita, a suis aut pro se contracta; et damnum, si quod alicui ex se vel illis natum erat, reparari. Quicumque æstimaret opera ejus, jubebat ea esse Principis, duplo quam erat ipse brevipletioris. Conabatur quoque efficere, ne cui in suis possessionibus vicina vel pauperi gravis esset: hinc mulæ ejusquam de ipso querebat, sed omnes cum amabant pariter ac venerabantur, ut patrem ac dominum; Deumque precabantur pro ejus salute.

liberalitas erga Religiosos, et loca p a:

d

distributio ex justitiæ cura

7 Virgo fuit, non solum corpore, sed etiam animo integer: sicut autem nihil proferbat ex ore suo, quod vel leviter adversaretur honestati, sic nec patiebatur dici ab aliis; eos vero præ ceteris diligebat, quarum mores castitas commendabat; a luxuriosis vehementer abhorrens, et graviter castigans deprehensos. Hinc nullo modo patiebatur, ut domesticorum suorum aliquis junctam sibi haberet concubinam: qui etiam aliquannulibus annis se vere cavet, ne qua meretrix pedem domi suæ inferret; sed hunc rigorem nonnulli postea laxavit, ad graviora peccata avertenda. Solite autem custodiebat nobiles ephebos, et quoscunque alios juvenes familie suæ, ut saltem usque ad annum ætatis vigesimum continentiam servarent. Ipse vero removebat a se delicias omnes odoratas vel tactas, et quidquid provocare ad luxuriam posset, respectu ejus vitia cetera judicabat levia.

v pudicitia n o m.

F

ANNOTATA D. P.

a Notant omnes, titulum Bonæ memoriæ, specialem ac proprium huic Regi fuisse; non sicut nunc passim omnibus honeste defunctis tribuitur. Notat insuper Hieronymus Roman, eundem Joannem, Ferdinandi Regis noni fratrem naturalem dumtaxat fuisse, ex Therasia

A *Therasia Laurentia, et Petro Rege, qui hujus legitimo filio Ferdinando mortuo, solamque ex se relincente Beatricem, adulterino cum Eleonora Menesia, Basci de Acunia uxore, matrimonio natam; heredem tamen agnitam, et Joanni Castellæ Regi nuptam, his exclusis regnum obtinuerit, transmisitque ad posteros: ad quos legitime generandos cum eo dispensatum sit super voto Religionis, quo obligabatur Ordo Equestri Avisiensi. Hujus autem filius Quintus dicitur Sanctus infans, prætermisso scilicet Alfonso, qui decemnis fuit tumultus, patre adhuc vivente; alii autem quinque numerantur hac ordine, Eduardus, patris successor in regno; Petrus, a septem mundi partibus cognominatus, propter perlustratos Asiam et Europam, cujus circumfertur peculiaris Historia; Henricus, Magister Equitum Ordinis Christi, qui navigationem aperuit ad insulas versus Orientem sitas; Joannes, Magister Ordinis S. Jacobi in Lusitania, a quo per feminam descendit Regia Hispaniæ familia; ac denique Ferdinandus, de quo hic agimus.*

b *Locus ubi jus Equitum S. Joannis Hierosolymitanum pertinet, inquit Roman: ipsum autem sacrum Lignum, quod ibi tunc servabatur, idem ait adorari in arde Veræ-crucis Portelli, quod est oppidum pertinet*

B *ad Duces Brigantia,*

c *Sariseniensis in Anglia Ecclesia sub Archiepiscopatu Eboracensi est, vulgo Sarum: cujus hodiernum extant Breviaria et Missalia, tamquam norma veterum per Angliam Ecclesiarum.*

d *Notat præd. Roman, eas confraternitates, quæ sunt in Lusitania, numero æquare mediam partem omnium quæ sunt in tota Hispania: nec recusabat, inquit, earundem Major-domus sive Præfectus eligi: atque in propriis cuque festivitibus, accepta virga, processionem regere, et inter ceteros Officiales considerare.*

CAPUT II.

Alia sancti Infantis virtutes; disciplina domestica, expeditio in Africam suscepta.

C *um proximos omnes grandi amplecteretur caritate, et ab invidia remotissimus esset, aliena numquam concupiscebat bona; contentusque vivebat redditibus suis, quamvis tenuibus: nec in ea tenuitate quidquam patiebatur molestiæ, nisi quod nequiret pauperibus pro voto succurrere. Contigit aliquando ut quorundam bona, pro eorum demeritis fisco addicta, transferre in illum Rex vellet; sed nunquam voluit acceptare, ne quadamtenus participaret alieno damno. Quod si pro aliquo suorum intercedere rogaretur, ad similia bona obtinenda, vel excusabat sese, vel tam diu differebat quoad occasio præterisset. Nullum unquam pro aliquo petivit officium vel beneficium, quo minus dignum esse eum sciret, vel publico bono parum convenire personam ejus. Ad conjugium coquebat neminem, nedum astute inducebat. Bene meritis quibuscumque factas gratias ita lætanter excipiebat, ac si fuissent in suos domesticos collatæ. Quandoque contingebat ipsum aliquid a Rege petere: qui si respondebat, se ipsum alteri cuipiam bono viro destinasse. Ago, inquit, Domino meo gratias pro illo tantis, acsi mihi quod optabam donasses.*

9 *Justitiæ faciendæ nunquam intercedebat fides in casibus, ubi de jure alieno agebatur: et illos ipsos redditus qui sibi erant assignati, non nisi maxima cum verecundia et submissione a Rege et fratribus Principibus repetebat: præstolans opportunitates temporum, quibus nec molestus nec incommodus esset. Quod si postulationibus ejus in-*

tercederet aliquis, pro ipso certabat verecundia sua et suaviloquium, efficax ad animas Procerum quod tendebat movendos. Solicite ordinabat stipendia domesticis persolvenda, ne cuiquam uliam querendi occasionem daret: curabat autem, multa Sacrificia offerenda et orationes faciendis pro veteranis, infirmis, captivis, et periclitantibus terra atque mari. Offensas suas facile atque ex animo remittebat. Ad salutem animarum et inviolatam procurandam attentus, multos Judæorum atque Magorum aspirante Dei gratia convertit; conversosque ut suos habebat optime. Quantum in se erit exercebat opera corporalis ac spiritualis misericordiæ: adeoque sibi in illis complacuit, ut per ipsos fastidiret quæcumque oblectamenta mundana.

10 *Singulari etiam consideratione digna est sancti hujus Infantis abstinencia, tanta, ut totus pene annus continuam videretur jejunium: quo castigabat gula vitium et commoda corpori detrahebat; multum vigilando, dormiendo duriter, media nocte surgendo ad Officiæ Matutinarum. Solo pane et aqua utebatur omnibus Sabbatis, et triduo Pascha præcedente, quando etiam in ecclesia coram Sanctissimo Sacramento persistebat usque ad dum sanctæ Resurrectionis. Simili ritu observabat Vigiliis Dominicorum et Mariarum festorum: nec non SS. Vincentii, Georgii, Jacobi, Antoni, Mariæ Magdalene, Crucis inventæ, nati Baptiste, Apostolorum singulorum, Michaelis in Septembri, atque Sanctorum omnium, præter tempora Adventus et Quadragesimæ. Similiter pridie conversionis S. Pauli, Sanctorumque Blasii, Annæ, Lucæ, Apolloniæ, Ludovici Franciæ, Eduardi Angliæ Regum; item Dominici, Francisci, exaltatæ Crucis in Septembri, et Vinculorum S. Petri, quando etiam totam noctem ducebat insomnem. Mos quoque ipsi erat, anniversariis Regis ac Reginæ, parentum suorum, præmittere jejunium, eosque dies solitario transigere in cubiculo.*

11 *Neque solum in victu abstemius erat atque in somno, sed etiam in vestitu ornatumque corporis summam tenebat moderationem; neque patiebatur ut domus suæ ludi ac festa raderent in dies, quos Deo Sanctisque solenniores Ecclesia servat. Cavebat, ne casu aliquo iracundia se commotum, verbis aut clamore ostenderet: sed cum quiete et sine cholera castigabat delinquentes: neminem vero redarguebat publice, nisi tam gravis casus occurreret, ut dissimulationi et moræ nullus locus esset. Pænæ autem apud ipsum usitatæ hæc erant: pueri virgis et alapis a puniebantur, mediocris conditionis homines, privatione vini aut carcere; clariore personæ subtractione stipendii aut relegatione a familia; ecclesiastici subtractione dimensi diurni, consuetarumque in capella distributionum. In sermone modestus, in responsis blandus, in conversatione amabilis, numquam audiebatur verbis contendere: sed alios audiebat libens, eorumque sententias facile anteponebat suæ. De nemine loquebatur male, multum abhorrens vitium detractionis, maxime circa personas honoratas. Sustinebat patienter simplices: per demonem aut diabolum jurabat nunquam, neque per Dei nomen aut aliam rem quamlibet; nec quidquam in mundo tantum circa hoc poterat, ut bonam ejus consuetudinem vel tantillum impediret.*

12 *Otium in Ferdinando locum nullum vel rarissimum habuit, cum esset in omnibus actionibus suis admodum diligens sedulusque; neque temporis quidquam abire sineret, quo non impediretur vel expediendis negotiis, vel utili alicui colloquio lectione. Si quid autem dabatur recreationi honestæ, ad solatium corporis, deambulando aut venando;*

et ad opera utriusque misericordiæ propensus.

vii
In suum corpus severus,

E
jejunabat frequenter, tum ante festa SS.

tum ad parentum anniversaria.

Modestia vestitus

F
et sermonis:

culparum castigatio.

fuga detractionis et juramenti:

viii
item otii.

Confiscationibus se aliosve ditare recusat,

ne quidem in debitis sibi exigendis gravis,

sed verecundus;

A do; id non tam sua, quam domesticorum suorum causa usurpabat. Cuilibet actioni congruum tempus dicebat, ut quæ mundi essent, non interturbarent ea quæ Dei sunt, neque hæc illis officerent, excepto præcise necessitatis casu. Itaque cum esset in ecclesia, non admittebat ullam cujusquam secularis negotii mentionem: hoc enim contra omnem decorem esse censebat: sed mox ut ad locum cortinæ se receperat, vacabat vocali orationi, memoriter aut ex libro faciendæ, vel aure intenta excipiebat ea quæ cantabantur ac recitabantur; perquam sollicitus ne quid a quoquam comitteretur contra sacros ritus, quorum simul scientissimus et observantissimus erat. Nam et ab ecclesia Sarisburiensi capellæ suæ Magistrum accersiverat, cui incumberebat curare, ut secundum illius usum officia omnia quam ordinatissime peragerentur *b*.

13 Capella ejus speciose et secundum tempora ornabatur, in eaque quotidie cantabatur Sacrum, sub quo duo alia privata legebantur, juxta præscriptum libri ad hoc ordinati. Ex simili libro magister chori sciebat, quando sine organis vel cum illis cantandum esset, choraliter vel figurate, eodemque modo Œconomus Principis, et Concionator ejus tenebant sibi descriptos dies, hic prædicationem faciendarum, iste jejuniorum observandorum. Concio autem in capella fiebat diebus omnibus festivis, quorum numerum agebant quatuor Doctores Ecclesiæ. In Dominicis autem Adventus et Quadragesimæ, nec non in Natali Domini et feria quarta Cinerum et quinta Cænæ Domini, bis dicebatur, ante et post prandium. Omnibus etiam diebus quæ de præcepto celebrabantur, fiebant Vesperæ; aliis autem, quibus pro divinis officiis audiendis non ibatur ad ecclesiam, recitabat Infans in camera Horas omnes canonicas, suis quasque temporibus, modo et situ perquam decenti, ac loco congrue ornato cortinis, tapetiis, et pulvinariis, ejus quem tempus exigebat coloris: nec deerat ibidem altare, instructum imagine Virginis dolorosæ. Horas prædictas cum ipso recitabat Secretarius suus, perquam sollicitus ne uspiam exerraret: ejusdem officium erat ordinare libros, unde quid legi debebat: et hunc in finem habebat Princeps optime instructam a scriptoribus Ecclesiasticis bibliothecam.

IX 14 Sub obitum magni Regis Joannis, hic ejus filius jure hereditario nullum obtinebat fundum, præter Salvam-terram *c* a Magis cognominatam, et beneficiario titulo ad vitam Atougiam *d* de Balea, cum annuo quodam relictu. Cum autem Rex Eduardus, sancti Infantis frater, successisset in regnum; et sub idem tempus et vivis excessisset magnus Magister Ordinis *e* Avisiensis; Magisteriatum istum fratri suo Rex contulit, non parum repugnanti, eo quod nollet Ecclesiæ bonis opulentior fieri. Sed dispensante ad hoc Papa, suscipiendum *f* munus istud fuit, quemadmodum etiam fratres ejus, seculares licet, Magisteriatum obtinebant; Henricus quidem, Ordinis a Christo nuncupati: Infans vero Joannes, S. Jacobi. Verum considerabat Ferdinandus, quantum oneris Rex frater ferret, sustentando tot ac tales fratres; ex altera vero parte curas ingentes, quæ ejusmodi administrationem, potius quam magisterium, comitantur: nec oblitus erat illud Apostoli, primæ ad Timotheum secundo: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Illic autem nato scrupulo dispellendo non sufficiebat bona intentio obsequii, Regi fratri germanisque præstandi; cum intelligeret, quam sæpe homines sui peccarent occasione capiendorum ex more regni hospitiorum, quando ipsi aliquo erat proficiscendum: quodque ne isto quidem officio auctus, satis

sed per quam
invitus et
cum scrupulo:

commode posset suis omnibus persolvere stipendia debita, nedum bene meritis condigne remunerari.

15 Decrevit igitur, dimissis omnibus, in Angliam sese recipere, ubi a consanguineo Regi excipiendus erat honeste (ut jam convenerat inter ipsos) et nemini futurus esset gravis, in ea, quam istic ducere intendebat, vitæ ratione; quando, pro more regionis, non magnæ faciendæ essent expensæ in famulos. Verum licentiam ad hoc exsequendum petenti, Rex frater respondit, id nequaquam a se permitti posse, quia eo opus habebat ad negotium quoddam maxime arduum. Eodem tempore in Lusitaniam venit ab Eugenio IV missus Legatus, Frater Gomezius Abbas Florentinus *h*, oblaturus Ferdinando dignitatem Cardinalitiam: quam ipse noluit acceptare, dicens, quod conscientiam suam nollet onere tanto gravare. Rex vero Eduardus, ne ipsum a se dimitteret, excusabat, jam antea illi se negasse facultatem secedendi in Angliam pluribus de causis; videlicet quia Comes de Arrajolos *i* patruelis suus indulgeri sibi petebat facultatem, eundi in Castellam, cum turma militum, auxiliaturum *k* Regi Castellæ, Granatam armis vindicare volenti. Similiter et Comes Ouremensis secedere cupiebat extra regnum, ad adeundam fundorum quorundam sibi peregre competentium possessionem. Quin et soror sua Ducissa Burgundiæ *l* mitti sibi petebat Infantem Henricum in Flandriam, tum ad proseguendum cum marito suo bellum Francicum, tum ad transmittendum cum eodem ad expeditionem Hierosolymitanam.

16 Tot ergo regis familiæ capitibus peregre profecturis, negabat Eduardus Rex posse se committere, ut regnum tali tanque necessario duce privaret. Ut autem omnibus simul præcinderet occasionem importunius sollicitandi abitum, constituit illos occupare aliter, ad Dei honorem et regni sui majus emolumentum. Decrevit enim expeditionem suscipiendam pro Tingi, Africæ urbe quam Mauri obtinebant petenda, lectis in eam quatuordecim millibus armatorum, quibus duces præessent fratres sui Infantes, D. Henricus et D. Ferdinandus, cum Comite de Arrajolos: erant autem futuri sub eorum regimine decem peditum, quatuor equitum millia. Non ignorabant illi quidem arduam omnino rem suscipi; tum propter militum paucitatem, collatum ad numerum adversariorum pene infinitum; tum propter longinquitatem expeditionis, per quam non liceret necessitatibus obventuris adeo cito ut oporteret prospicere: determinatæ tamen Regi voluntati opponere se non ausi, omnes imperium alacriter exceperunt *m*.

17 Ipsi purro sese parantibus, Ulisipponem venit Ferdinandus, ubi Rex morabatur, eique sic locutus est. Nosti Domine mi, quam arcte obligemur famulis mercedem solvere servitii ac laboris nobis impensi: ego vero gravatum me sentio multis iisque bonis, nec invenio quid pauperculis retribuam, in compensationem tam fidelis obsequii. Succurrat ergo mihi Celsitudo tua, quam peto ut a me recipiens fundum, illum modicum, quem tuo beneficio teneo, et suppellectilem cum vasis, ex eisdem venditis conficias prærium, unde debitoribus istis meis saltem ex parte fiat satis. Cui Rex: Equidem pro isto tuo amore et insigni bonitate plurimum tibi obstringor, nec quidquam libentius fecero, quam justissimam tuam petitionem implere: verumtamen præsentium angustiarum, quibus modo gravamur, id non patitur ratio: spero autem, quod Deo bene juvante, salvus et victor sis rediturus in regnum; et tunc videbis, quas tibi gratias et quanta destinem incrementa. Ne tamen tuam conscientiam gravari causeris; placet tuos omnes in meum recipere fa-

D
EX LUS. JO.
ALV.
Ideoque optat
secedere in
Angliam,

h
et recusat fieri
Cardinalis:

i

k
Rex vero
facultatem
adeundi
negat,
E

l

et decreta in
Africam
expeditioni

ipsum cum
fratre Henrico
præfuit:

F
m
petit ille
prius famulis
suis stipendia
solvi,

A *oblatis ad id fundis et suppellectile :*
monitus con-
dere testa-
mentum,
 " *jabet omnia daucna a suis illata reparari,*
 et suscepta *Cruce ad classem se confert.*
 o

inulatum, eadem prorsus conditione ac si vitam totam mihi servivissent. Volo insuper ut testamentum condas, cui exequendo si quid desit, de meo supplebo. Jubeo igitur ut omnem animo curam deponas, quia eam in me suspicio : sed spero quod feliciter regressurus sis, et quidquid nunc testamento mandabis per teipsum completurus, prout voles et tui tibi dictabit conscientia. Hoc dicto dedit ei credentialem schedulam, manu sua signatam : qua ipsius D. Ferdinandi Rex semet u constituebat heredem, cum obligatione solvendi omnia ejus debita.

18 Scripsit igitur continuo Sanctus ad judices et praetores quorumcumque locorum, per quae trans-eundum sibi fuerat aut posthac esset; ut quis-cunque ad eos accedens ostenderet aliquid damni se ab ipso ejusque hominibus accepisse, id continuo resarcirent; simul etiam ignosci sibi pro Dei amore petebat quamecumque sic acceptam injuriam vel jacturam, quae non posset reparari. Obivit deinde complura loca pia Ulissippone; et varias quaquaversum oblationes atque elemosynas misit pro di-vino subsidio impetrando. Denique in monasterio Praedicatorum, intra capellam S. Mariae de Scda, absolutionem accipiens cum plenaria Indulgentia peccatorum, Crucem sumentibus concessa, per man-us Fr. Mag. Aegidii Mendezii Confessarii sui, Com-munionem Corporis Domini sumpsit : o ordinata-que processione itum est ad exercitum, qui stabat in littore prope Ulissipponea, commodam solvendae classi tempestatem operiens.

ANNOTATA B. P.

a Usitata, inquit Roman, eo in regno parva.

b Addit Ramos, hanc ad res sacras accuratorem ei fuisse velut hereditariam a matre Philippa : quae et ipsa ecclesiasticarum ceremoniarum tum erat perita, ut quamvis curaret Capellanos quam peritissimos ex Anglia habere, ipsosmet tamen illa doceret.

c Duplicem Salvam-terram notat topographia Lusitanica; primum, quam hic potius intelligi crediderim, ad sinistram Tagi ripam, 9 leucis supra Ulissippone; aliam in finibus Castellae, ad ejusdem fluminis ripam dextram.

d de Valcia Roman scribit : situm adhuc requiro.

e Ab Avisio rivulo, ripae imposita synonyma arce, in Eborensi Archiducensi, 7 leucis supra Metropolim versus Boream; nomen habet hic Ordo; estque Instituti Cisterciensis, in eo similis Calatrave, quod rividi etiam

C *Cruce insigniatur. Obierat autem ejus Magister, Don Ferdinandus Roderici de Sigueria, ipso quo Rex Joannes anno 1434.*

f Roman notat Sanctum fuisse in Ordine isto Magistrum xxiii, et primum Administratorem : qui deinde honor familiae Regiae annexus sit.

g Henricum VI intellige, prosepotem Philippae ex Henrico V, filio Henrici IV : is enim ab anno 1432 ad 1444 regnavit.

h Roman Camaldulensem Abbatem facit, ac postea fuisse ait Priorem S. Crucis Combricæ : quod erat Canonorum Regularium optimae disciplinae.

i Ex Alphonso, filio naturali Regis Joannis, ante nuptias genito, tunc Comite Bracellensi, postea primo Duce Brigantiae, nati erant Alfonsus Comes Orensis et Ferdinandus Comes Arayolensis : adeoque patruales Eduardi Regis.

k Joannes 2, Castellae Rex, coacta an. 1432 ad deditionem Granatae novum Regem imposuerat, an. 1432 : sed hoc mortuo, cito illa ad prius expulsam Regem revererat, et Castellanos jugum excusserat.

l Isabella haec fuit, Philippi Boni, Burgundiae Ducis, secunda uxor, eidem an. 1430 nupta.

m Mariana lib. 21 cap. 12 inducit Joannem Infan-

tem, acri oratione dissuadentem : sed praevaluisse ait sententiam Ferdinandi, ducem se offerentis, et ei consentientis Henrici.

n Aliter rem intellexit Roman, cum dixit heredem scriptum in testamento sancti Infantis, Principem Ferdinandum Regis Eduardi secundo genitum, quem Vasconcellus ait postea fuisse Ducem Visensem et Ordinum Equestrium in Lusitania Magistrum : quod potuit ex tabulario Avisiensi certius didicisse Roman.

o Die 24 Julii, qui S. Jacobo Apostolo sacer est, anno 1437, inquit Roman (quem diem etiam notavit Ramus) et ab ecclesia Praedicatorum dicit itum esse ad Cathedralen, ubi solemniter consecratum sit sanctae Cincinnati vexillum; quod, una cum Ferillo Regio deferentiam ad naves, delatum ait Ramus processionaliter; unaque insignem arcam Reliquiarum, a Rege in eum finem designatarum. Idem addit, vexillum Principis insignitum fuisse imagine S. Michaelis, Angelice Militiae Archistrategi, cui sanctus Infans devotissimus erat.

CAPUT III.

E *Expeditionis Tingitane infelix exitus. Reliquia Christianorum Septam pro lytro pacta, dato obside Ferdinando*

Infans et omnibus qui naves consensuri erant *xi*
 Cruce signatis, et celebrato Regis Joannis anniversario, die xiv Augusti, qui Assumptae in caelum Virginis Deiparae festum praecurrit; cum consueta processione ad obtinendam victoriam, in ejusmodi occasionibus institui solita, solvit a littore Ulissipponeensi classis : non tamen longius recessit, sed protinus in anchoris a stetit, tum ratione festi, die sequente celebrandi, tum ut spatium daretur Principibus valescendi Regi fratri atque Reginae. Hoc agenti Ferdinando supervenit abscessus gravis cum feбри, cujus rigorem dissimulans, ne quod inde impedimentum offerretur expeditioni sacrae, naves magnanimitur conscendit; quae pariter vela fecerunt feria quinta die xxii Augusti mccccxxxvii, non plus quam septem millia pugnatorum velentes : quia majori numero transmittendo decrant in regno navigia, neque poterant aforis accersiri alibi occupata, occasione bellorum quae tunc gerebantur. Feria tertia sequenti appulere feliciter septam omnes : nisi quod Sancto sic increverunt cruciatus ex apostemate praedicto, ut lecto cogeretur decumbere et periclitari de vita censeretur, quoad maturum pus erumperet foras.

20 Septa discessit Infans Henricus Feria secunda, die ix Septembris, cum quinque millibus pugnatorum, duo ad custodiam classis relinquens. Sanctus autem Infans triremes conscendit, atque ita simul ambo Tingitanae urbi supervenerunt terra marique feria sexta. Et hic quidem eo die sic mansit, dum frater metatur locum castris : sequenti autem die se illi adjunxit ; et assignatam sibi stationem magna custodiebat cura, licet non sine magnis doloribus, quos vomica etiamnum aperta pariebat, et aegre posset supra equum se tenere. Nulli tamen labori subtrahebat se, praesens ubique ad circumvallanda palis castra, suoque exemplo duces ac milites animans; unde fiebat ut nunquam sine feбри ad tentorium suum reverteretur. Non interfuit ille quidem primo discrimini, quo Christiani terra progressi impetum fecerunt in civitatem, quia jussus erat in triremibus manere : sed generositatem animi satis postea probavit nulli deinceps pugnae non praesens; ac primum cum dicta Feria secunda scallis et tormentis murariis instructi illi iterum ad urbem

E

xi

Soluta classe
 14 Aug.

a
 Ferdinandus
 febrem occul-
 tat et eam
 conscendit 22
 an. 1437,

F
 æger Septam
 appellit,

Tingim navi-
 gal 9 Sept.

cas'ra locat
 inter gravis-
 simos dolores,

A urbem accesserunt, egressique in occursum Mauri visi sunt velle repugnare sed coacti victoribus illis campum relinquere. Idem factum feria tertia, licet majori numero erumperent Barbari : nec deinde etiam plures unquam valuerunt nostris resistere, quin multis suorum amissis in fugam verterentur : plures amissuri nisi porro insequi nox prohibuisset. Denique feria quinta, quamvis Barbari jam ad quadraginta equitum, centum peditum millia processissent, non dubitarunt illis obviam exire; fortiterque repugnantes dissiparunt : atque per duas leucas prosequenti, magna eorum strage facta, gloriose reversi in sua castra sunt, referentes quas secum extulerant Reliquas sacras sub horam noctis tertiam : die autem sequenti urbem denuo oppugnarunt,

24 Quarta feria sequenti s. hel domadæ iterum e castris prodeuntes nostri, viderunt contra se venire Regem *b* Fessæ cum duce suo Lazaraquio, et quanto ex tota Mauritania contrahere potuit gentis suæ exercitu, equitum ad nonaginta sex, peditum ad sexcenta millia : quorum tanto numero cum sese impares viderent Christiani, optimo ordine in sua se castra retulerunt, intra munitionem sustinere vim omnem parati. Quamquam tota munitio non erat aliud quam modicum terræ vallum, per quatuor tamen horas sic illud defenderunt, ut ab eo recedere coacti inimici fuerint. Sed noctem illam quiescentes, redierunt ad oppugnandum castra feria quinta, majori cum impetu, quando quinque horis certamen tenuit; præcipue onus sustinente Sancto Infante, quia in ejus stationem major vis hostium incuberat.

22 Tum vero considerantes Christiani, quomodo sibi undique circumsessis et jam ad paucitatem trium millium redactis, nec evadendi locus ullus esset, nec modus resistendi multitudini pene innummeræ; adhuc regionis situm desertum, et annonæ in castris jam deficientis paucitatem; necessarium censuerunt per *c* legatos cum Barbaris agere, eisque polliceri restitutionem Septæ, hac conditione, ut permitterentur ipsi salvi redire ad naves suas. Verum illi existimantes certam se de nobis tenere victoriam, voluerunt alterum conflictum experiri, et injectis in legatos manibus detinuerant quoad exitum rei viderent. Et sextam quidem feriam dederunt quieti : Sabbato autem summo mane parati ad prælium, irruptionem fecerunt in castra, quam potuerunt obstinatissimam : sed quamvis totis sexhoris conflictus duraverit, tantum tamen roboris infudit Christianis Deus, ut edita ingenti Maurorum strage, spem illis ademerint aperto Marte vincendi. Igitur ad fraudes conversi, finxerunt se velle acquiescere propositæ per legatos pactioni, sperantes quod interim dum ultro citroque iretur tractareturque, vel dum ad naves reciperent se Christiani, facto in non opinantes impetu, facile eos decipere possent penitusque delere.

23 Postularunt igitur, ut unus ex duobus Infantibus obses sibi traderetur, usque dum redderetur Septa; vicissim autem Zalabanzala, Tingis et Arsillæ Dominus, daret primogenitum suum Christianis, in pignus securi recessus. Non ignorabat Sanctus Princeps, quantis laboribus et periculis exponendus esset inter gentem infidam ac barbaram : tamen, qui semper paratus fuerat etiam vitam pro sortis dare, ultro se obtulit : traditusque fuit die xvi Octobris, feria quarta vespere, quando Zalabanzala, imposuit ipsum equo ad id conducto. Iverunt cum illo, honoris et ministerii causa, Rodericus Stephanus nutriticus ejus, Fr. Egidius Mendius Cantessarius, Joannes Rodericus collactaneus, Joannes Alvarius a Secretis, Mag. Martinus Principis Medicus, Ferdinandus Egidii vestiarius, ac Joannes

Vasins culinæ præfectus. Pro filio quoque Zalabenzalæ obsides iverunt Arias Acunia, Joannes Gomesii de Abellar, Petrus Ataidius *d*, nobiles Equites domus ejus, et Gometius a Silva Commendator Nudarensis. Hi omnes præcedebat Infantem pedites, sicut etiam Rulericus Gometii de Silva, prius Campiductor, unus præfatorum legatorum, ad hoc missus, ut reciperet filium Zalabenzalæ, cumque ad naves perduceret istic retinendum, quoad omnes in ipsas salvi essent reducti : et sicut nemo præter Infantem, sic nec præter Zalabenzalam quisquam eques incedebat : cum eoque ibat quidam Christianus, nomine Michael, qui traditioni Infantis adhibitus interpretis fuerat.

24 Nox erat, quando Zalabenzala cum Infante accessit ad urbem : sed eam intrare nolens substitit ad portas palatii, donec adductus eo esset filius suus, quem Roderico Gomezio de Silva tradidit, expectavitque dum rediret nuntius de ejus receptione in naves. Tunc Infanti cum suis designatum hospitium est, in quadam domo sive turri, supra portam quæ a palatio in urbem ducit, ubi optime quidem fuerunt custoditi, sed de victu admodum male provisum. Feria deinde quinta summo mane soluti fuerunt legati, quos eatenus Mauri attinuerant; videlicet Don Ferdinandus Menesius, Joannes Ferdinandi de Arca, Ferdinandus de Andrade, Rodericus Gomez de Silva major Campi-præfectus, atque ad castra remissi. Interim resevit Infans Henricus, quod Mauri constitutum habebant ipsum invadere si egrederetur ex castris in conspectu civitatis : sed ille aperiri ipsa ex parte aversa jussit, qua mare respiciebant; itaque impune recepit sese, ringentibus quamvis Mauris : qui nihilominus, facto in recedentes impetu, ex posteriori acie occiderunt quinquaginta vel sexaginta viros.

25 Dominico sequenti festo S. e Irenes non alio die, solvit tota classis, absque ullo ea de re nuntio misso ad Infantem : quod opinari hunc fecit fratrem Henricum occubuisse, maxime cum intelligeret cladem, postremæ discedentium aciei illatam a Mauris : vix enim sibi poterat per-uadere, germanum, si viveret, ipso non admonito recessurum. Lugebat igitur dicebatque, Ut quid ego me in vadem obtuli, si persona tam principidis, et pro quo etiam vitam ponere voluissem, servata non est? Cogitabat deinde non incommittatum illum cadere potuisse, adeoque ex Proceribus quoque interiisse alios multos, cum damno totius regni irreparabili. Nec dubitabat quin Rex pro illis servandis libenter daturus Septam fuerit, aut etiam melius quidpiam; inconsolabiliterque doliturus super hujusmodi jactura. Tanto in luctu nemo erat qui dolorem leniret : sed omnes potius illius se participes demonstrabant. Interim Mauri miserunt Christianos duos, qui cognoscerent utrum inter mortuos esset Henricus Infans, vel majoris notæ aliquis : qui cum centum sexaginta tria cadavera inspexissent, retulerunt omnia infimæ notæ et pedestris militiæ esse.

26 Feria sexta *f* misit Zalabenzala, qui Infantem traducerent Arsillam, eique equum hominum ad hoc dederunt : ceteris adducti sunt equi clutellarii, fame ac siti pene enecti in castris, atque ad laborem itineris prorsus inepti. Statuerunt autem Infantem cum suis ante portam civitatis, ad spectaculum innumeræ multitudinis Mauricæ, illuc redemptis ad propria, et accurrentis velut ad lucrandas indulgentias. Nemo non aliqua injuria eos afflicebat maledicendo vel illudendo, quidam etiam lapides jactando : quousque Zalabenzala adfuit, post horas quibus sic steterant duas, omnesque ante se egit die tota, quoad Arsillam *g* pervenerunt. Iter difficile iis erat, propter multitudinem occurrentium et intercurrentium

D
EX L. S.
JO ALV.
cum decem
sociis,
d

XIII
vicissimque
accipiunt
obsidem filium
Zalabenzalæ,

E
et elusis insidiis ad naves se recipiunt.

e
Nihil de fratre intelligens
D. Infans,

F
luctu ut defunctum;

f
Arsillam
trahendus

Indubio
expouitur

g

barbaris ter
ab urbe obses-
sa erumpen-
tibus, resistit;

in castris
denique ob-
sessis stre-
nue se luctur,
impar licet
multitudini.

B
Ergo oblata
Septa tutum
recessum pe-
tunt Chri-
stiani,
c

C
novamque
in castra
impressionem
fortiter sus-
tinent,

barbaris
dolose pucis-
centibus.

pro Septa
obsidem Fer-
dinandum
trahunt 16
Oct.

A terecurrentium hominum, pecudum et camelorum, per quos aegre dabatur transitus, adeo ut saepe fuerit declinandum a via: quocumque autem veniebant, multis onerabantur opprobriis. Una leuca prius quam Arsillam attingerent, plurimos invenerunt pueros in via praestolantes; et quando magis appropinquabant, exierunt obviam etiam viri, sed pauci, prope urbem vero stabant mulieres plurimae, cum Christianis indigenis et Mercatoribus Genuensibus, quos inter etiam aliqui Castellani.

27 Et Mauri quidem omnes ingentia dabant signa laetitiae, cum sistris et tympanis, cantantes tripudiantesque: sed tamen altum corde dolorem premebant, propterea quod nullus ibi vir aut mulier esset, quin aliquem in conflictibus mortuum, patrem, maritum, fratrem, aut filium lugeret. Vulnerati autem erant propemodum infiniti: testabatur enim Infans, allata ad pugnam fuisse ex armamentario regio, et ferre emissa in hostem, trecenta millia sagittarum; praeter eas quas quisque secum tulerat. Profecto si Mauri in pugna caesi numerari non potuerunt, multo minus saeculi. Sane testatur hujus Chronicae Auctor, quod Feste audiverit Judaeum Chirurgum affirmantem, quod ex solis illis qui Fessam saeculi relati sunt, ipsemet extraxerit plus quam ter mille sagittas. Quapropter dolebant omnes universim, quod Infans Henricus cum exercitu suo evasisset eorum manus, quibus ipsos credebant constrictos tenere, optabantque ulcisci accepta damna. Imprimis vero torquebatur Zalabenzala, propter filium primogenitum, quem sine maximo labore non sperabant unquam recipiendum, Inducti in civitatem, fuerunt in locum solitarium depositi, seduloque custoditi, non tam carceris asperitate quam oculorum sagacitate: Infantem autem dolor magnus habebat, eo quod ignoraret, utrum frater suus Henricus viveret vel obisset. Dedit ergo ei Zalabenzala internumtum, qui epistolam ejus Septam portaret, intellecturus rei veritatem; hic autem discessit Arzilla xxi Octobris.

ANNOTATA D. P.

a *Eo in loco inquit Roman, qui tunc Restillum, nunc Bethleem nuncupatur, modico infra civitatem spatio.*

b *Ramos infra ad cap. 3 litt. d'Abdelaxanum appellat; Roman Abdulacum; atque fuisse filium Muley Abusayd et ejusdam Christianae Hispanae, qui prorsus iners atque immersus vitis Lazaroquo totum se permiserit. Fuisse autem ultimum eorum Regum, qui Benemerini dicebantur, et a Muley Xeque, id est, Seniore propagati ab anno 1212 usque 1471 Imperium tenuerunt, post Almohades, de quorum interitu actum in Chronica S. Ferdinandi, Regis Castellae et Legionis, 30 Maji. Mariann ad solvendam Tingis obsidionem, Fessensi Regi Maroccium conjungit; quem non credo scriptores Lusitanos fuisse praetermissuros, si interfuisset expeditioni; nec hunc adeo prae continebat periculum, sicut istum, supremum istius tractus Dominum, ejus Regis Fessa solum 40 leucis Tingi aberat. Istam idem Mariann appellat Phuthum, nomen credo mutuatus ex Ptolomeo, cui Phuthi sive Thuthi Mauritaniae Tingitanae, sed longe ultra Maroccios et Atlantem porrectae, fluvius est, nihil ad Fessam pertineus, quae procul inde a jacet fluvio, quem Ptolomaeus Zilium videtur nuncupare, hodie Cebu dictum. Sunt qui Ptolomei Volubim illam esse putent, sed absque verisimilitudine. Nec adeo novum nomen Fessae videtur esse, ut, licet Ptolomei xvi ignotum, non claruerit tamen aetate Prudentii saeculo 4, siquidem haec lib. Per-Stephanum num. 4, enumeranti urbes Europae et Africae, insignibus Sanctorum monu-*

mentis claras, occurrit etiam non Fessa, sed (ut nobis D quidem 16 Apr. videtur) Fessa, Massylum monumenta Regum, sive Massylitanorum Martyrum, ingerens memoriam, sicut Tingis ingerit Cassianum apud se passum: quae lectio etiam Vosio arrisit pro altera Prudentii editione, si ad hunc illi vita fuisset, ut ipse mihi scripsit.

c *Hi infra num. 24 nominantur.*

d *Nominantur insuper a Vasconcello, Joannes Laurentius, praevius diversorii designator; Christophorus Luvicinus Germanus, a responsis; et Joannes Lunensis, a forno; additurque, quod ex his, qui erat a Confessionibus, Arsillae obiit; ejusque loco Petrus Vasceus Presbyter successit; et pro nutritio aegrotante, atque in patriam remisso, Joannes Rotericius ejusdem filius, qui Principi a cubiculo fuerat; quae infra attinguntur num. 30; et alii, hic omitti, num. 38.*

e *Colitur S. Irene, quae hic Lusitanice Heria scribitur, 20 Octobris (quae isto anno secundum litteram Dominicalem F Dominica erat) Scalaba, 16 leucis supra Ulyssipponem, Santarria inde dicta Colitur autem tota Ulyssipponensi et Eborensi diocesi officio Duplici. Quod si a die 13 Septembris, qua primum Tingim supervenerunt Infantes num. 20, ad hanc usque diem numeres; invenies dies 37, quibus spe vicini subsidii sustentatum a barbaris absidionem dicit Mariana, eadem istam describens praef. lib. 21 cap. 12, satis improprie postremos dies annumerans obsidionis, quo tunc ipsi Lusitani non Tingitani premebantur.*

f *Roman, una solum nocte Tingi detectum Infantem ait; adeoque hic intellexit feriam 6, immediate secutam dimissionem legatorum feria 5; quod non possum non probare; licet interponatur discessus classis, factus in Dominica.*

g *Distat Tingi Arsilla leucis ut summum quinque, non 15 ut perperam in Lexico suo Geographica Boudvan, ratus ex nominis affinitate Ciliam Ptolomae esse, quae longius abest, nec mari adiacebat. Inde porro Tessam traducendus Ferdinandus, necesse habuit plus quam 30 leucas itineris facere, quod observasse infra proderit.*

CAPUT IV.

Exempti periculo Lusitani negant reddendam Septam Mauris, qui pacta non servarunt: lytrum pro Infante recusat Arzilla Dominus.

Cum sese reciperet Infans Henricus, ut supra dictum est, non steterunt veraciter Mauri pactis conventis. Sed quotidie insultabant recessuris, quo minus ingredi in naves suas possent, continuo jaciendo sagittas et lapides, quibus occidebant nonnullos, laedebant plures: non tamen audebant Christiani pugnam committere, eo quod per priores conflictus admodum exhausti viribus essent; quin etiam prohibere non poterant, quominus iidem barbari multos ex saeculis Christianos, qui portabantur ad naves, in captivitatem redigerent. Postquam vero suos, ut potuit, recepit Infans, contra Maurorum voluntatem, qui ex postremo agmine sexaginta viros mactaverant; mandavit a littore solvi naves: quo facto Mauri cognoverunt frustra fuisse insidias suas, seque parum nocere eis posse, quos misericors Deus custodiebat. Mox autem Arayolensis, Comes, cum Eborensi a Episcopo aliisque ducibus plerisque, vela fecerunt in Lusitaniam: Henricus autem Septam tetendit; certus inde non recedere, prius quam liberationis fraternae negotium totum haberet constitutum. Et illuc quidem impulsus est

feria

F
xiv
Regressus
Septam
cum coplis
Henricus,

multa contra
fœdus a
Mauris
passus,

a

KX LVS
JO. ALV.

omni etati
et sexui
obviam ef-
fuso,

sed lugenti
ob innume-
rum stragem
suorum.

A feria secunda, sed continuo in morbum incidit, haud dubie ex nimio labore tolerato inter arma et in castris, fortassis etiam magis ex dolore relictus in captivitate germani; coactusque est lecto decumbere.

*sed fratris
Joannis ac-
cessu ani-
malus,*

29 Feria quarta sequenti, eodem appulit Infans Joannes, cum subsidiis apud Alegarbios collectis: et ambo Principes consilium inierant, ut Joannes statim tenderet ad portum Arsillensem cum filio Zalabenzalæ; atque huic nuntiari faceret, quod, cum fidem Christianis datam infregerint Mauri, satis illi esse deberet reddito Infante recipere filium: sin autem sciret adesse se, quam optimo jure liberaturum armis fratrem suum. Hoc ita decreto venit Arsillam Infans Joannes die xxix Octobris, cum filio Zalabenzalæ Maurisque nonnullis quos ex castris secum Henricus abduxerat; qua illuc accesserant spolia capturi. Verum prius quam in colloquium aliquod venire posset, supervenit Christianis tempestas tanta, ut sublatis anchoris coacti fuerint Alegarbios petere, non sine periculo vitæ suæ, ducentes secum filium Zalabenzalæ cum Mauris predictis. Post hæc internuntius Septa rediit, cum responsis Infantis Henrici, ad Ferdinandum, indices capti consilii, et lecto decumbentem reperit: totis enim septem mensibus, quibus Arsillæ fuit, adeo multas infirmitates expertus est, ut pedibus consistere amplius nequiret. Ferebat tamen omnia æquanimitè; et illa de causa nec uno quidem die prætermisit Horas canonicas recitare, ea qua solebat devotione; tempus illud transigens in jejunio et oratione, operibusque misericordiæ erga repositos ibi captivos Christianos: quorum aliquos redemit, ceteris autem cunctis quotidie trans mittebat cibos, plerosque etiam secreto vestiebat per mercatores: nam per se non audebat facere.

*negat se per-
fides Septam
traditurum;*

B

*et offert
commuta-
tionem ob-
sidum.*

*Zalabenza-
la deceptum
se queritur.*

b

*Moritur
Infantis
confessarius,*

*alius æger
commutatur
cum sano.*

xv

*In Comitibus
regni decer-
nitur non
reddenda
Septa,*

30 Porro videns Zalabenzala, Infantem Joannem cum navibus recessisse, venit ad Ferdinandum, ferens instrumentum contractus super redditione Septæ ex parte Christianorum, signatum ab utroque Infante, Comite Arrayolensi, Episcopo Ebo-rensi, nec non per Mareschaleum regni, Capitaneum majorem, aliosque Procures; ex parte vero Maurorum a Lazaraquio Regis Fezzensis majori Capiteaneo; Manza-Beuria fratre ejusdem, Bellezii b Domino; Zalabenzala, Tingis et Arsillæ Domino; Zaene, Maquinezi et Calleji Domino; nec non per Zallas et Faquios, c Abedella, Abeducio ac Mahomete, aliosque. Dixit autem Zalabenzala Infanti: Mitte cographum horum pactorum Regi Portugal-licæ, fratri tuo: eique scribe, ut mihi servet fidem eorum quæ promisistis, et pro quibus obsidem te dederunt. Etenim nunquam ego Christiano alicui datam fidem fregi, idque testantur qui mecum aliquando pacti quidpiam sunt. Nosti quantum fecerim ad fœdus istud complendum: et quod vos Christiani nullum ex me damnum aut incommodum sustinistis (quo nomine etiam Rex vester mihi scripsit gratiarum actiones) quodque permisi ut litteras tuas mitteres per Judeum interpretem, Per istos dies in lectum ægitudinis decidit Mag. Fr. Egidius Mendez, Confessarius Infantis: ibique sepultus est in ecclesia mercatorum Christianorum; inde delatum est corpus Septam ex mandato D. Infantis, indeque in Lusitaniam. Similiter infirmatus ibidem est Nutricius Infantis: quem cum hic vellet remittere in Lusitaniam, noluit acquiescere Zalabenzala, donec pro eo obsidem daret filius, Petrus Rodericii.

31 Quo tempore Eduardus Lusitaniæ Rex intellexit discrimen, in quo fratres ac cives sui versabantur, circumdati a tanto Maurorum multitudine; concepit eum animo dolorem, quem par erat in

tantæ jacturæ conspectu. Cum autem seivitis quo pacto lileri dimissi erant, principio in ea sententia fuit, ut Septa barbaris redderetur: super eo tamen Comitio Regni subito convocari jussit, in quibus decretum fuit, non reddendam Septam; sed laborandum, ut Infans Ferdinandus liberaretur armis vel pecuniis. Quapropter Rex. D. Henrico scripsit, ut rediret: qui in Alegarbiano se recepit, unde promptius occurrere poterat tractandæ liberationi fratris sui. Tunc ei Rex commisit gubernationem Septæ, quam tenebat prius quam Tingim moveret: sed noluit illam acceptare, ne diceretur quod ipse redditionem loci impediebat propriæ utilitatis causa. Quamquam autem id fiebat de consilio communi Statuum regni, et sanctus Infans pro sua liberatione acceleranda scripsisset, ut melius potuit; irritabatur nihilominus Zalabenzala propter moram complendæ promissionis; jussitque dici Ferdinando, ut significaret Regi fratri suo, ut compleret promissam sibi redditionem Septæ, ipsum que sine mora liberaret; sin minus, futurum ut mitteret ipsum Regi Fessæ sicut obligabatur, tamquam Mauricæ nationis Principi; a quo deinde recipere eum Rex posset, sub ea quam pactus erat conditione.

D
FX LVS
JO. ALU.

*sed Infans
armis vel
pretio recu-
perandus.*

*Irritatus
mora bar-
barus, eum
minatur
Regi Fessæ
tradere.*

32 Hæc omnia D. Infans Regi et Regina Eleonore ac Fratribus scripsit: et quia ab Infante Henrico litteras aliquas acceperat, quibus demonstrabantur, non esse regnum ut initus cum Mauris contractus servaretur; eundem interpretem remisit Zalabenzalæ, qui diceret: Nostis, quantum vim necessitas habeat, quamque nullius valoris sit quicquid violenter extorquetur. Cum ergo constet omnibus, quam extremum periculum nos constrinxerit in castris; apparet minime liberam promissionem fuisse. Adde quod non sit præstanda fides ei, qui prior ipsam violavit: maxime cum frater meus Henricus, non potuerit Septam reddere, absque mandato et consensu Regis ac Domini nostri. Demus tamen quod Rex meus tibi velit Septam dare, quid tibi id proderit, quando ipse dicis quod eam continuo traditurus sis Mauricæ nationi destruendam. Præterea frater meus allegat alias rationes, scilicet quod priores pacta violastis, non descendendo de montibus, unde Rex Fessæ cum suarum copiarum ducibus impediebat, quo minus Christiani possent directi secundum urbem via ad naves se recipere; identidem insultando illis cum basilistis et petrariis, captivos etiam faciendo vulneratos qui mittebantur ad naves. Denique quod ipsemet statueris omnes aut occidere aut capere, si per civitatis declivia iter tenuissent: qua de re moniti Christiani, securiorem viam sibi aperuerant, et per Dei gratiam ad suas naves redierunt vobis invitis; et in extremum agmen impressionem facientibus, non sine crede aliqua. Quæ cum ita sint, ac plane conformia veritati: eumque videam id consilii esse in Lusitania firmatum; videtur mihi expedire, ut alia conditione agas cum Domino meo Rege, recipiendo pro me pretium aliquod, et recipiendo filium tuum, cum Mauris qui ibi sunt. Insuper ut vobis detur facultas recipiendi ex urbe Septa omnes thesaures, quos ibi absconditos reliquistis, quando illam vobis eripuit pater et dominus meus Rex Joannes, ejus animum Deus habeat d.

E
Respondet
Infans, Lu-
sitanos non
obligari
pactis,

vi extortis,

F
et per Mauros
violatis;

*pro se autem
lytrum offert.*

d

xvi
Objecta re-
future co-
mutatur Za-
labenzala,

33 Ad hæc Zalabenzala respondit: Quandoquidem Christiani sua se voluntate induerant in talem necessitatem, teneri eos ad pacta servanda: cumque Rex et exercitus suus unum quid essent, obligari illum ad tenendum quicquid Principes sui polliciti erant. Quod autem dicerentur Mauri vulneratos aliquos captivos fecisse, id sibi non posse culpe verti, cum illi non sint traditi potestati suæ, ut de ipsis

EX IUS.
JO. ALV.

A ipsis posset reddere rationem; sed aliis, qui sub sua potestate non erant, quosque eum pati necesse erat. Quod ad Mauros attinet qui in postremum agmen excurrerunt; fuisse extraneos, quos sistere ipse non potuerit: nihil certe communigentis consilio actum vel ex eo patere, quod nulli gravioris armaturæ milites inter eos fuerint, dux aut capitaneus nullus: istos vero plus damni a Christianis recepisse, quam hos ab illis. Denique commentitias esse insidias, quas positas sibi querebantur, si per declivia civitatis redire voluissent: suam fuisse civitatem, cui si appropinquassent, suæ fidei se credendo, nec pro toto quidem mundo passurum se eos decipi. Has ergo rationes omnes sine probatione adduci. Quod autem in receptu Christianorum aliqui occisi sint, id bene commeritis eos esse, eo quod captivos abduxerant Mauros, qui securi accesserant capturi spolia: quod si fortasse jure abductos contenderent, id saltem dici non posse de suo satellite pariter abducto.

et negat quod,
salva inter
Mauros fama,
possit recipere
pretium,

B

34 De pretio quocumque recipiendo, secum agi non debere, cui nihil pretiosius esset bona fama, sine dubio inter Mauros peritura, si non urgeret restitutionem Septæ. Cum enim a majori nationis sua parte dicatur, civitatem Joanni Regi vendidisse; si nunc permitteret illam in potestate Christianorum, primam sibi falso imputatam culpam, confirmandam apud omnes ex veriori secunda, quæ multo majoris malitiam argueret. Modo autem certus esset reddendam sibi Septam, exiguam se habiturum rationem filii, præter quem alios plures habebat æque dilectos: neque vero eos se perditæ amare, qui uni eorum jam fecerat gulam præscindi. Animos sibi supplicare ad Reges faciendos, occidendos, et exaugetandos. Videret igitur Rex frater ejus, quid ageret: sibi nihil aliud curæ esse, quam Septam recipere. Hisce rationibus, quamvis falsis, nihil ausus fuit reponere sanctus Infans, qui totus erat in ejus potestate.

sed omnino
Septam red-
di postulat.

C

35 Clarum autem erat ista omnia dici ab eo, ad obtegendam fraudem et coloranda mendacia sua: quandoquidem Rex ad istum contractum non ultra quam vellet obligabatur. Quod autem aiebat vulneratos fuisse oppigneratos, nullo id jure factum erat: maxime cum Mauri pacti sint illis securum abitum permittere, per quancumque viam voluisset: quod si videbat gentem istam non fore in sua potestate, ut quid de illa securos esse jubebat Christianos? Dixerat enim firmum sibi cum illis esse foedus, quodque omnes continuo abducturus inde erat. Verum non illi soli pugnarunt, sed admixtos etiam sibi habuerunt ipsius Zalabenzalæ milites, qui ex urbe processerant et in eam reversi sunt. Hinc clare demonstratur, ipsummet violandis partis consensisse, contra suam obligationem faciendo, neque faciendo locum tuto receptui, quemadmodum exigebant Christiani: quos tamen, quamtuluncumque a castris recedentes, non dubitabant Mauri captivos facere. Sciebat etiam Zalabenzala milites suos conjunctos fuisse Fessensibus, Talilettensibus et Alarvibus, ad castra oppugnanda post contractum venientibus, interque eos ducentos loricatoros: qui nunquam desierunt infestare Christianos, usque dum se recepissent in naves. Denique quod prætexebat, Infantom Henricum abduxisse Mauros, qui ad spolia recipienda exierant, non ita erat: si enim eis ad hoc securitatem dedisset Infans, haud dubie etiam præstitisset: sed eos sua cupiditas excæcavit, ut saluum commercium nullum quærerent: quia non persuaserant sibi fieri posse, ut a Christianis, satis pro se sollicitis, abducerentur.

et contra
fidem egisse
Maurum
probat.

XVII
Ne Infans
Fessam
abducatur,

36 Porro considerans sanctus Infans, deliberatum Zalabenzalæ esse, ipsam Fessam mittere (nisi ex Lusitania prompta veniret redemptio) ubi tra-

dendus esset in potestatem Lazaraquii, quo nullus erat in tota gente crudelior; considerans etiam carnis suæ infirmitatem, et delicatam sui corporis complexionem inter tot morbos; timens denique labores gravissimos, sibi deinceps sustinendos; multis rationibus rogabat Regem, ut sui liberandi aliquam maturaret rationem, utque miseretur afflictissimæ suæ vitæ, quam optabat in defensione castrorum posuisse. Verum tam lentum ad hæc venit responsum, ac si lis contestanda fuisset per ministerium procuratorum. Igitur ad accelerandum negotium, iterum scripsit Regi, ut certum quemdam apparatus sibi mitteret; quo mediante et Deo bene juvante, sperabant inde se posse evadere, et se recipere versus mare, cum omnibus suis, sic libertatem absque pretio consecuturis: neque enim commissurum se unquam, ut satis haberet solus evadere, sociis in captivitate relictis, ad quod non nulla media sibi fuerant ab Infante Henrico suggesta.

dum lente con-
sultatur in
Lusitania,

37 Eodem tempore Orlandus de Villa-regali, Capitaneus Septæ, misit fratrem suum Sancium ad Dominum Bellezii fratrem Lazaraquii ut huic persuaderet Infantom pecuniâ redimendum tradere, amplam talis operæ mercedem pollicendo: verum is, sub specie collaborandi ad istum finem, moliebatur ipsummet Sancium in suam trahere potestatem: qui id Deo favente animadvertens, periculum præsens solerter evasit. Rex item Castellæ egit de legatis destinandis ad Zalabenzalam, ut Infantom pretio redimi sineret; ea conditione, ut Rex pateretur negotiatores Mauricos, unde ipsi Zalabenzalæ præcipuus veniebat proventus, libere exercere commercia sua per totam Castellam. Hæc ille intelligens, significavit Lazaraquio omnia: qui ipsi misit Ocailiam, Audacomum, et Tarraxayum, scribens, ut sibi Infantom mitteret cum sociis: quamdiu enim foret prope mare, nunquam desituros Christianos pro eo liberando laborare: Ex hoc ergo tempore cæptus est Sanctus acutissime custodiri: et quamvis interrim sæpius scriptis litteris assecuraret eum barbarus, quod nunquam ipsum esset a se dimissurus, illas ipsas tamen litteras necesse habebat mittere Fessam. Interim vero Arzillam appulit Ferdinandus de Andrade, adferens a Rege epistolam, qua se scribebat super designata fratris fuga deliberationem instituisse cum iis, qui ipsum plurimum amabant: quorum omnium consilium erat, ne de re tam periculosa cogitaret.

frustra
laborant
Gubernator
Septæ

E

et Rex
Castellæ,

barbaro fidem
fallente.

ANNOTATA D. P.

F

a Catalogum Episcoporum Eborensium, unde nomen hujus Episcopi discam, nullum invenio. Si quis Hagiologium Lusitanum Cardoso prosequatur, ei auctor sim, ut, sicut Tamayus de Salazar plurimum Hispaniensium Episcopatum Catalogos intexuit Commentariis suis, ita et ipse Portugalensium texat; nisi molit Aegidium Davila imitari, conscribendo Theatrum Ecclesiarum Lusitanicarum, ut ille scripsit Hispanicarum.

b Roman, Bellez de la Gomera: hæc autem ad mare Mediterraneum est, intervallo 15 brucarum Tingi, vulgo Tanger dicto, remotu.

c His nominandis idem Roman supersedit, Zallas autem et Faquios (sic enim distinctius legimus infra num. 67) suspicor esse gentis Mauricæ Sacerdotes.

d Hæc Ramos longum interseruit parenthesis, de Septa per Regem Joannem ejusque filios Eduardum et Alfonsom occupata an. 1415, 21 Augusti; deque eadem ab obsidione Maurorum post annos aliquot liberata die 14 ejusdem mensis per Infantes Henricum et Joannem, quando Ferdinandus adhuc puer erat.

A

CAPUT V.

Arsilla Fessam sanctus Infans traducitur cum sociis; per quinque primos menses inclementer habetur.

Die xxv Maji, eodemque Dominico *a*, Matutino tempore, abductus Arsilla Fessam hic Dominus est, una cum suis; videlicet Petro Vaz, Sacellano; Joanne Rodericio, Camerario majore; Joanne Alvarez, Secretario; Mag. Martinio, Medico; Ferdinando Aegidii, Curatore vestium; Joanne Laurentii, Metatore; Joanne de Luna, Pistore; Christophoro de Luvica, Alemanno a responsis; et Mag. Josepho Judæo, Chirurgo, qui habebat a Zalabenzala diploma salvi conductus ad redendum. Quatuor nobiles qui pro illius filio manserunt obsides, et Petrus Ruiz collectanens D. Infantis, detenti Arzillæ sunt, quia illos nullo modo voluit Zalabenzala dimittere: qui Principi dei jussit, quod si Rex Lusitaniæ clare se determinaret quoad negotium ejus, certus esse posset, se ab ipsomet reducendum eodem in equo, quo nunc avehebatur: insuper indulgere se, ut assumeret quantum vellet pecuniæ, securus quod nihil eripiendum sibi esset, de quo scripturus Fessam erat. Earum fiduciam Infanti dedit auferendi suppellectilem quam habebat, cum aliis nonnullis rebus, usui suo valde opportunis: quæ omnia tamen erepta ei sunt. Domesticos illius imposuerunt jumentis sarcinariis, Infantem vero emaciato suo et debili equo, absque soleis ferreis, cum sella trita et resarta, habentis et reliqua armatura fractis, adeo ut satis appareret, ad ludibrium omnia fuisse comparata; sicut et virga, quam ei in manus dederunt.

39 Ingens utrimque ploratus fuit, cum miserabilis hic comitatus valedicebat sociis Arsillæ remanentibus; qui dicebant, Domine, memento cum quam eximia caritate in hujus laboris ærumnas teipsum dederis, ad Dei obsequium et liberationem tantæ multitudinis. Omnium nostrum vita pendet a tua. Cura, obsecramus, ut placeat Deo hunc tuum discesum in majus bonum convertere. Novit Deus quam libenter te comitemur, in vitam et in mortem, si id nobis permitteretur. His dictis mutuo nec sine multis lacrymis amplexati sunt, et Princeps ad eos conversus, oculis ubertim plorantibus, dixit: Deus vobiscum sit, vosque ut opto custodiat: eum pro me orate. Sic equitatum Fessam versus est montano itinere, campestri enim procedere non fuissent nisi propter metum prædonum: qua de causa etiam viginti viros bene armatos secum ire fecerunt. Quando ad vicum aliquem perveniebatur, præmisso de accessu illorum nuntio, moniti incòke, pauci quidem occurrebant ex viris, ut qui negotiis suis intenti erant; sed puerorum ac mulierum turba ingens, querentium quis esset Rex Christianorum, et nomina sociorum ejus; quæ inserebantur canticis illudentium ipsis, conspuentiumque in faciem, et lapides atque aridi panis frusta jactantium. Ita cum ipsis agebatur, usque dum veniretur ad locum ubi subsistendum erat: ubi cum applicuissent accurrebat plebs omnis, illudens atque insultans miseris, usque in plenam noctem.

40 Cum autem inducebantur in domos, nec lectos nec aliud quippiam ad cubandum reperiebant, præter id quod secum attulerant: nam nec hoc quidem volebant permittere, ut Infans in storeis ipsorum vel stratis requiesceret; dicentes, inquam fore, si renegati et excommunicati uterentur rebus, ad Mauros Deo dilectos spectantibus. Quod eis ad victum dabatur, canibus erat quam hominibus aptius: nec permittebantur uti figlinis ipsorum aut vasis:

sed erant abominationi omnibus velut imundi: D aliqui vero continuo frangebant cantaros et ollas, si quando ex iis Christiani liberant vel comederant. Quis explicare poterit, quam patienter et humiliter Dominus hic pertulerit omnes istas injurias? adeo parvi illas faciens, ac si nihil ad se pertinerent. Cumque ei aliquando cibus dabatur, dixit: Vellem ut ne tantum quidem mihi suppeteret, quantum ad vitam ducendam sufficit. Senos omnino dies iter hoc tenuit, per vias confragosas et devias, nec sine difficultate magna meabiles.

41 Sabbato, qui fuit ultimus dies Maji et vigilia Pentecostes, applicuerunt Fessam, ubi ante civitatem in loco cimiterii Maurorum detenti fuerunt per unius horæ spatium, spectaculam futuri toti plebi, ad eos videndos convocata effusæque. Deinde deducti in urbem sunt Ferdinandus eques, pedites ceteri, per multitudinem tam confertam, ut spatium horarum ægre pervenerint. Erat autem videre populum, non solum copia innumerabilem, sed etiam varietate cultus inconcinni mirabilem: voces autem clamoresque et ululatus undique percellabant aures transeuntium: quod ipsum minime fuisset possibile, nisi præcedentes quidam Mauri cum gladiis et fastibus viam aperuissent sibi et illis quaquaversum feriendo. Hi dederunt ipsos infra portam novæ civitatis, comitantes usque ad palatium urbis, et aulam regiam: donec ventum est ad locum Concilii, quem sua lingua Mexoar appellant. Hi jusserunt Infantem et comites ejus excalceari, omnesque simul humi consedere fecerunt: sed noluit illis tunc loqui Lazaraquins aut ducere ad Regem: solum jussit nomina singulorum describi, eosque trahi Benzamago, Præfecto Zaquifæ sive Castelli.

42 Hic collocavit illos in domibus quibusdam munitissimis, ubi moneta conficitur, aliaque regia quædam opera fiunt, Tarecenam ipsi vocant. Cum illis pariter inducta illuc sunt Christiana duo principia gentis Lusitanæ, ferro vincta, quæ dicebantur ex castris ad Mauros transfugisse, uni nomen erat Alvares Reane, alteri Dulaci Delgado. Hi ostendebant Infanti et sociis Masmorraum, id est carcerem, et catenas quæ ipsis parabantur: insuper retulerunt auditos a se esse qui dicerent, decretum esse singulos eorum manu una ac pede mutilare. Hæ fuerunt deliciae et bona nova, cum quibus istis fuerunt recepti hospites, in una domorum istarum, quæ erat duplicis contabulationis; ejus omnes fenestræ ita clausæ erant, ut nec pleno die absque candela quicquam videri ibi posset. Duo autem isti Christiani immissi illuc esse dicebantur, ut societatem Infanti præberent, sicut eum comitati deinceps ubique sunt.

43 Sequenti nocte ministri Sathanæ non desierunt ipsos vexare, donec absolveretur carcer, cui includendi erant: hi vero sic vivebant, quasi incerti quid sibi futurum esset die sequenti, et maxime formidanda præcipiebant animo. Audiens ergo Infans formidolosos quosdam sermones inter ipsos versari, in hunc modum eos allocutus est. Sumus eo hic loco, ubi non sunt timendi labores, sed ad ipsos tolerandos corroborandus animus. Dejiciendus hic non est, quia inimici multi, nos pauci, peregrina in regione versamur: sed in multa Domini Dei nostri misericordia, qua semper suis præsto est, debemus confidere. Quamquam enim peccatores simus, novit tamen Deus, quod pro amore et obsequio suo in hunc statum me conjecerim, vosque acceperim socios. Agamus igitur ut boni Christiani; quod si voluntas Dei fuerit, nostram hic vitam consummari: credo firmiter hereditaturos nos regnum ejus: sin autem educere nos hinc velit, prospiciet nobis de omnibus eo necessariis.

EX LUS.
J. D. ALV.

xix

c
ult. Maji
Fessam ap-
pellit;eo per con-
fertissimam
turbam in-
ductus,

E

ad Palatium
trahitur,indeque ad
Monetam;ubi in tene-
bricosa er-
gastulo mul-
tum vexatus,
Fsocios coh-
tatur ad
tolerantiam
et fiduciam
in Deo

A 44 Mane facto absolverant quidem Mauri opus catenarum destinatarum : noluerunt tamen eas captivis imponere, priusquam suum Pascha, quod ab Ariete mactando cognominatur, et intra quartum diem celebrandum erat, pertransisset. Statuerunt igitur ut satellites Praefecti ipsos custodirent, per mensem continuum duo ne duo singulos ; sic ut nemo aforis ad ipsorum aspectum vel alloquium pertingere posset. Ad requisita naturae non permittebantur egredi nisi quotidie bis, et semper gemini : ostiarii autem facultas erat emendi ipsis victum de sua pecunia. Mediante tamen duorum istorum Christianorum industria, qui simul istie conjecti erant, contraxit Infans commercium litterarum cum quodam Majoricensi negotiatore, Fessae commorante, Christophoro de Xallao ; licet ex solo auditu, nunquam de visu cognito ; qui illi commodabat unde se sustentaret (quamquam causa Infantis fuerit aliquando captus et flagellatus) ac demum in ejus obsequio obiit ex diarrhoea. Ad istum modum fuit D. Infans traditus in potestatem hominis, si quis alius toto mundo crudelissimi : quem inhumanitas facinorum eo demoni adduxit, ut per vilissimos duos homines occisis fuerit, sicut sub finem Chronicae hujus dicitur d.

d 45 Ille ipso die Paschatis e praedicti, deduci jussit Infantem cum suis in turrin quandam, ut videret quanta multitudo equitum peditumque convenerat extra civitatem f, ubi Rex Arietem paschalem jugulabat. Cum autem a peracto cernonia reverterentur, occurrerunt quibusdam Christianis g Almillensibus, quos non fuerunt Mauri ausi spoliare, quia id prohibitum ipsis erat. Quinque diebus post venerunt in Tarecanam ii, quos Sanctos reputant ; jusseruntque descendere Infantem ad se, ipsique dixerunt ; Dominus Bozaquarii mandat, ut scribas Regi tuo, quod tu et ii qui tecum sunt captivi sitis in potestate Maurica : possetque te et illos continuo tractare, sicut captivos haberi convenit : sed praestolari mavult, ut videat quid tui causa facturus sit ille. Itaque Judaeum istum, qui tecum venit, subfide publica Zalabenzake, cum hoc nuntio mitte, ut cum responso redeat intra tres menses Maluisset et ostendebat Infans melius fore, si mitteretur aliquis ex iis qui secum erant Christianis : sed perstiterunt illi ut iret Judaeus : qui donec reverteretur, posuerunt Infantem cum sociis in domo Masmorrae, clausuruntque eam grandi ostio, ferreis laminis bene munito, cum magna catena atque sera. Itaque inclusi manserunt tribus mensibus ; ubi non poterant habere escas, quas eis mercator commolabat, nisi merchantibus multis muneribus apud carceris Praefectum, ut id fieri pateretur : quamquam etiam sic multum suffurarentur ostiarii, praeter alias injurias et extorsiones quas singuli committebant. Quotidie tamen audiebant Missam ; ad quam omnem necessarium apparatus attulerant, donec etiam hic fortim auferretur : frequenter autem utelantur Sacramentis Confessionis et Communionis, cum crebris jejuniis atque orationibus.

C 46 Jussit Rex Infantem cum suis in turrin quandam, ut videret quanta multitudo equitum peditumque convenerat extra civitatem f, ubi Rex Arietem paschalem jugulabat. Cum autem a peracto cernonia reverterentur, occurrerunt quibusdam Christianis g Almillensibus, quos non fuerunt Mauri ausi spoliare, quia id prohibitum ipsis erat. Quinque diebus post venerunt in Tarecanam ii, quos Sanctos reputant ; jusseruntque descendere Infantem ad se, ipsique dixerunt ; Dominus Bozaquarii mandat, ut scribas Regi tuo, quod tu et ii qui tecum sunt captivi sitis in potestate Maurica : possetque te et illos continuo tractare, sicut captivos haberi convenit : sed praestolari mavult, ut videat quid tui causa facturus sit ille. Itaque Judaeum istum, qui tecum venit, subfide publica Zalabenzake, cum hoc nuntio mitte, ut cum responso redeat intra tres menses Maluisset et ostendebat Infans melius fore, si mitteretur aliquis ex iis qui secum erant Christianis : sed perstiterunt illi ut iret Judaeus : qui donec reverteretur, posuerunt Infantem cum sociis in domo Masmorrae, clausuruntque eam grandi ostio, ferreis laminis bene munito, cum magna catena atque sera. Itaque inclusi manserunt tribus mensibus ; ubi non poterant habere escas, quas eis mercator commolabat, nisi merchantibus multis muneribus apud carceris Praefectum, ut id fieri pateretur : quamquam etiam sic multum suffurarentur ostiarii, praeter alias injurias et extorsiones quas singuli committebant. Quotidie tamen audiebant Missam ; ad quam omnem necessarium apparatus attulerant, donec etiam hic fortim auferretur : frequenter autem utelantur Sacramentis Confessionis et Communionis, cum crebris jejuniis atque orationibus.

ANNOTATA D. P.

a Anno siquidem 1438 curriebat littera Dominicalis E. Iter autem Fessa Arsillam, ut ait Roman 47 leucis extenditur.

b Suspicio Lubekam intelligi, Hanscaticarum civitatum unam.

c Quia anno isto Pascha celebratum fuerat 13 Aprilis.

d Longam hic parenthesis interjicit Ramos, ex eo quod Roman, de vita et moribus Lazaraquii : quam hic excerptam dare placet : Proprio nomine Bazaquarius

dicebatur ; sed Lazaraquius, id est Lusens, quia D luscos habebat oculos vocatus est : Arabice enim vox illa id significat. Hic ex genere Beviotaciorum erat, et per patrem de familia Merinorum (*Fessae olim dominatorum inquit Roman*) ; matrem vero habuerat ex Christianis oriundam. Ille tam malus partus, qui nasci numquam debuerat, praeterquam quod natura perversus erat, pejorem educationem inter Alarabes habuit, publicus per vias praedo factus. Aetate fratribus suis omnibus minor, superavit eunctos malitia, eosque fraudulenter suo subiecit dominatui. Technis et fallaciis suis duos Merinos, filios Bucardi Regis Fessensis exheredavit, regnoque privavit majores nato, Zabenzalam et Zachenem, atque in regem levavit Abdelacaeum, tertio-genitum Bucardi filium. Hac arte stabilivit se in possessione civitatis Fessensis, eamque sibi sic subjugavit, ut potentiores omnes Mauros expelleret, et divites spoliaret, magnatum autem liberos carceribus includeret, atque ad magistratus promoveret mancipia et laniones personasque vilissimae conditionis, loco Merinorum nobilium. Hinc terribilis toti regioni tactus, totum sibi sumebat honorem ; puero autem Regi solum relinquebat inane nomen : quem E tanta sui formidine impleverat, ut nusquam securus de vita sua esset, et mane vix auderet sibi vespere polliceri, procul habitus ab omni regio cultu et disciplina, vel scientia rerum aut conversatione honesta ; ipsi vero ministrabatur ab universis cum summa reverentia : quam tamen non amor sed timor exprimebat. Vires ejus omnes repositae erant in dolo, fraudibus et hyprocrisi : multus in verbis iisque blandis, et specie externa ad sanctitatem honestatemque composita, ut barbaris illis probus justusque videretur ; nam ex una quidem parte omnibus incutiebat timorem sua vafricie et technis, ex altera sic eos dementabat blanditiis sermonum fucatorum, ut nemo ei contradicere auderet : et sic totam maritimam subjugavit a Gadibus usque Oranum ; et per montana usque Marrochios et Fremezenum, extendit jurisdictionem suam. Hic fecit ut Rex suus uxorem acciperet unam sororum ejus, nomine Halu, jam antea desponsatam cuidam Merino, et plurimum deinde adulteriis inquinatam : ipse vero despondit sibi sororem Regis, nomine Milleziam, jam antea aliorum amoribus implicatam : praeter quam habebat libertas uxores tres, atque concubinas decem ; unde susceperat tres filios ac filias novem. Majori eorum, qui uno oculo eocles erat, nomen erat Hea, quem genuerat ex una libertarum praedictarum, genere Fessensi.

e Pascha vocat, more Hispanis omnibus communi, festum ex majoribus unum : quomodo dicimus Pascha Pentecostes, Pascha Nativitatis etc. Hoc autem festum Arietis mactandi, videtur respicere ad eum quem Abraham pro filio suo obtulit in monte Moria : et huc forte spectat, quod apud Seldenum de Synedriis Hebrorum lib. 3 pag. 371, ad 9 diem mensis Baschnes, quem ille diem cum 3 die Junii componit, notetur Descensus libri Abrahæ supra quem sit pax. Ut ut est, Pascha istud, secundum Scriptoris nostri calculum, cadit intra quartum diem ab ultimo Maji, quod cum praedictis non male congruit.

f Roman ait, unam ex maximis orbis civitatibus esse, in qua ad centum millia focorum numerentur ; nosque remittit ad suum de republica Fessensi impressum librum, illum scilicet quo clauditur insigne opus de Rebus publicis mundi, Hebraea, Christiana, Gentilica seu Romana, Moscovitica, Veneta, Genuensium, Helvetiorum, Aethiopum, Anglorum, Lucensium, Ragusina, Indica, Tartarica, Sinica, Turcica, atque Fessensi, libris 17 in folio impressum Medinæ-Campi an. 1575.

A g Almillā his fortassis Almeria est, in littore regni Granatensis urbs mercimoniis potens.

CAPUT VI.

Catenis onerati captivi educuntur ad opus faciendum: nuntiatur eis mors sui Regis Eduardi.

XXI
11 Octobris
Infans et
socii rebus
omnibus spo-
liati,

B
onerantur
catenis,

et sic vincti
ducuntur
ad opus in hor-
to faciendum.

Lazaraquius,
ipsi perfidiam
Lusitanorum
exprobrans,

C
jubet equite
mundare,

noctu autem
haberi se-
junctum a
sociis,

¶ Jam fluxerant a Judæi discessu menses quatuor
eoque amplius, cum die Sabathi xi Octobris anni
MCCCXXXVIII, ad Infantem, mane a somno surgen-
tem, ingressus Præfectus Alquisæ, omnes e domo
Masmoræ expulit sicut erant, et rapuit quidquid
invenit suppellectilis eorum atque pecuniæ; minas
etiam addiderunt Barbari, si quid occultum adhuc
habebant. Infantem vero nudantes, et scrutantes
vestimenta ejus, repperant intra thoracem ejus du-
centas duplas, quas pro suis necessitatibus reserva-
bat: ipsamque thoracem sic detulerunt ad Lazara-
quium. Eodem die fuerunt omnibus injectæ catenæ
in modum compedum, ultimum autem ipsi Infanti:
cujus socios interim duxerunt ad hortos regios quos
vocant Arryate, ubi est balneum: et tunc erat ipse
Lazaraquius in quadam domo admodum speciosa,
cui Buca nomen. Ibi singulis in manus datum est
sarcolum, feceruntque eos terram fodere usque ad
solis occasum, quando ipsos retruserunt in Mas-
morræ. Occurrerunt autem Infanti, quem vinctum
catenis trahebant decem vel quindecim satellites,
quorum alii eum trudebant, alii punctum feriebant
baculis latera ejusdem ut passum acceleraret, impe-
dientibus catenis tardiorē. Ergo manibus suis
ipsas sublebat ut poterat, magnaue cum difficul-
tate procedebat, multis antecedentibus ac subse-
quentibus, et magno clamore aerem implentibus.

47 Tali in statu videntes eum domestici sui, le-
vaverunt tantum planetum, ut satis appareret, nihil
ipsis posse in omni vita accidere acerbius. Respexit
etiam illos Infans, nec aliud dixit, quam salutare
has voces: Vultis quomodo incedam: orate Deum
pro me. Ad hæc verba quid respondere potuerint, et
an aliter quam oculis loqui, æstimet lector benignus
lacrymosæ hujus Chronicæ. Sic ac Lazaraquium
ventum est, qui sedebat in porta domus supra mar-
moreum gradum, et dixit ei: Quandoquidem Chri-
stiani sint proitores fidei suæ, neque mihi reddide-
runt Septam, sicut per te obsidem ad hoc datum
promiserunt: captivus meus es, ut de te faciam
quidquid voluero, atque ex nunc mando ut jumenta
ista curanda suscipias. Cui Infans: Nullam perfidiam
commiserunt Christiani, neque in eos quadrat
nomen proditorum: ego faciam quidquid impera-
veris: neque enim quidquam curo, aut verecundiarē
ulli duco parere imperiis tuis. Statim igitur ei de-
derunt in manus vas unum, cum scopis et pala, ad
everrendum sordes stabuli quod erat post hor-
tos: plena autem nocte ipsum reduxerunt in car-
cerem.

48 Jam ejus domestici omnes jacebant inclusi
speluncæ, ubi solum locus eis erat requiescendi,
non autem panis quem comederent datus. Cum ergo
in domum Masmoræ inductus esset Infans, rogavit
custodes suos ut ipsum ceteris jungeret in spelun-
ca: sed negabant ipsi id sibi datum in mandatis a
Lazaraquio, utique hoc curante, ut nec hospitium
quidem sibi concedi sciret, atque ex ista separatione
magis cruciaretur. Tum clausere satellites ostia, et
qui jacebant in spelunca cum clamore interro-
gabant Infantem, quomodo se haberet: ille autem
respondit, Perquam debilem me sentio, quia ab he-
sterno jentaculo nihil omnino gustavi. Cum au-

tem in tanto labore et cruciatu se videret constitu-
tum, dixit eis: Vivo equidem, Deo sint grates; sed
cum me volunt separari a vobis, volunt etiam vitam
auferre: melius enim mihi foret mori, quam cru-
ciari diutius, quandoquidem mors inevitabilis sit.
Tunc illi: Si vivis et sanus es, Domine, laudetur
Deus: confidimus quod tibi, pro Dei obsequio, et
nobis, pro tui amore, leves sint futuri labores qui-
cumque. Postquam autem sic fuissent aliquandiu
collocuti, præ mœstitia et fatigatione consopiti non-
nihil sunt.

49 Mane facto duxerunt satellites infantem ad
domum aliam; ejus autem familiares, qui in spe-
lunca fuerant, ad laborandum in horto ut pridie.
Sentiens ergo Infans foras eos duci, neque sciens
quo, adeo affligi cœpit, ut deliquium pateretur. Hoc
cum Lazaraquio nuntiassent custodes, jussit ei dici,
quod si foras egredi cum suis cuperet, cum eisdem
etiam laborandum sibi sciret: id quod conducibilis
judicavit Infans, quam solum ita conclusum manere.
Itaque duxerunt illum in hortum ubi alii fodiebant
terram; qui cum ipsi quoque illuc trahi vidissent
lacrymantibus oculis; Quænam, inquit, ista est
calamitas Domine, ut te quoque in hoc tam grandi
labore videamus fatigari? Ast ille: Nulla vos tan-
gat cura mei, quem magis labor iste quam vos de-
lect: eoque dicto arripuit sarcolum. Aliquantulo post
tempore intelligens Lazaraquius, quam prompto
animo D. Infans cœpisset cum ceteris laborare, jus-
sit ei dici, ne in præsentiarum amplius foderet: si
enim non adleretur bona satisfactio pro juramento
sibi præstito, satis temporis ei futurum ad fodien-
dum. Itaque ex tunc ibat ille quidem cum ceteris
ad laborem: sed solum se occupabat eos sublevan-
do, aquam afferendo, ferramenta suggerendo, et
quæcumque poterat obsequia præstando, cum tanta
animi tranquillitate, verbisque tam generosis, ut
illi multum se animatos consolatosque faterentur.

50 Paulo post transivit illac Lahezemcalzal, La-
zaraquio intimus; quem rogavit Infans ut audire
se dignaretur, et in hunc mundum locutus est. Ante
omnia scire velim Dominationem tuam, quod ne-
que per violentiam armorum, neque ulla inductus
frande, sed liberrima voluntate, me et hos qui me-
cum sunt, tradiderim in vestras manus, ea conditio-
ne ut vobis Septa redderetur, et populus ejusdem
mecum legis ac nationis dimitteretur liber: ideo-
que mihi videtur quod non deberetis istos, quorum
nulla est culpa, tam crudeliter habere: die ergo
Domino tuo, ut ipsi satis sit scire in me, et illis
pareat: quod si nolit, hanc saltem gratiam mihi
faciat ut ne conditione ulla ab ipsis distinguar, sed
pari cum ipsis sorte habeat. Laudavit multum Præ-
fectus iste, æque ac ceteri Mauri omnes, ejusmodi
petitionem; dicentes fore, ut pro tanto Christiano-
rum Dominorum amore erga suos, benefaceret eis
Dens; et quod ipsi merito pro Dominis tam aman-
tibus mortem subire deberent: sed propterea neque
erga Infantem, neque erga domesticos ejus, mise-
ricordia ulla usi sunt.

51 Victus illius in dies singulos erant, panes fur-
furacei duo, sicut et aliorum singulorum, absque
carne aut pisce: vinum vero numquam dabatur.
Vestis, thorax gossypinus niger, et larga tunica
nigra panno farta, cum palliolo similiter nigro:
quas vestes sui, cum opus erat, resarciebant. Pro
strato erant, duæ vervecum pelles cum sua lana, et
desuper pars triti tapetis aut palliolum; pro pulvi-
nari vel cervicali, fœni sicci manipulus. Mercatori
autem prelaudato prohibitum erat, sub pœna vitæ
aut privationis bonorum, ne quid ipsis daret aut
commodaret. Mauris omnibus sub interminatione
quingentarum plagarum inbibebatur, ipsis verbum

D
EX LUS
JO. ALV.
adhuc jeju-
num ideoque
valde debilem.

XXII
Post die mæ-
stum pro
separatione,

patitur ad
opus educi
cum illis,
E

deinde solum
spectatorem
adesse:

Ille verò per
Præfectum
petit,

F
eandem cum
sociis con-
ditione ha-
bcri.

Eorum victus,
vestitus et
strati ratio,

EX LUS.
JO. ALV.
ærumnæ et
factor car-
ceris,

x

A ullum bonum aut malum loqui; nec deerant subinde qui sic multabantur. Infanti quot noctibus apponebatur ad custodiam viri duo in suo gurgustio, non nisi octo a hominum capari: ubi jacebant perquam incommode et multa cum immunditia, quia, sæpe negabatur commoditas ad requisita naturæ egrediendi: unde nascebantur eis pediculi et pulices aliæque ærumnæ, quas longum esset sigillatim persequi. Rex tamen Maurus ejusque uxor veniebant aliquando visum Infantem, eique loquebantur in ipso horto; uti etiam uxor Lazaraquii et mulieres aliæ, quæ ipsum multis verbis consolabantur; et quoties ibi comedebant, impertiebantur ei aliquod de cibis appositis.

xxiii

b
Nuntius
allatus de
morte R.
Eduardi

52 Dum sic in hortis istis quotidie cum suis laboraret Princeps; jussit ei Lazaraquius significari, allata sibi esse nova de morte b Regis Lusitanicæ. Quo audito totus ille commotus est, et stetit velut attonitus: dubitavit tamen an non id sui alligendi causa contra veritatem nuntiaretur: et conversus ad suos: Si verum, inquit, istud est, feci maximam, quam possim hoc in mundo pati, jacturam: habebam enim in Domino meo Rege verissimum nuncium, et adjutorem potentiorum aliis omnibus: quare vobis dico, si ille obiit, captivitatem mihi meam non prius finiendam quam vitam: quod totum relatum Lazaraquio fuit. Ita ipsis cum magna afflictione transierunt dies aliquot, utpote hominibus qui nunquam cogitaverant ad ejusmodi calamitatem reducendos se, nec in ullo poterant habere spem aut solatium, præterquam in Deo et Domino Infante: et quia mala nova velociter perferuntur ad eos quibus adversantur, septimo die sequentis Novembris misit Infanti Lazaraquius epistolam, quam Arsilla mittebat Ferdinandus de Silva, Præfectus Stabuli Regii, significantem, quod cum esset Septæ, ex parte Regis Eduardi certificaturus Zalabenzalam de restituenda sibi Septæ, acceperit nuntium de illius morte: quodque ibi esset substitutus, nihil dubitans, quin a Regina d et Domino Infante Petro, tunc regnum administrantibus, nova esset accepturus mandata, quibus acceptis mox Arsillam se transferret, ad eadem promissa confirmanda. Id quod Zalabenzala plurimum placuisse sibi significabat: quodque ab regnante tunc Rege scriptam ejus promissi fidem petiturus esset; et continuo missurus qui Infantem ejusque domesticos repesceret.

Infanti Arsilla
confirmatur:

d

qui velut
jam numquam
redimendus,

C

53 Certus ergo jam de fratris sui Regis morte Infans Ferdinandus, veluti mortuus in terram corruit: quem cum accurrentes sui allevassent; in se reversos capillos capitis ac barbæ vellens, et pectus pugnis tundens, dixit: O Domine Deus, ut quid me ad hoc usque fecisti vivere? Per Domini mei Regis mortem abstulisti eum, qui me tam singulariter amabat: nec aliud superest quod dicam, nisi quod sustulisti omne robur meum, et totam spem elongasti a me. Infelix ego homo, pauper, orphanus, captivus, quo deveni? Dicite obsecro, quæ spes supersit evadendæ unquam captivitatis? aut quid remedii possimus expectare? Surrexit quidem Rex novus, cui Deus multos annos concedat: sed numquam sic me amavit, imo nec novit quidem, propter exigentiam suam ætatem. Itaque quicquid bene de regno merui, pariter cum Rege extinctum, oblivioni tradetur. Hodie redactus sum in statum illum, in quo pater noster Adam tristem illam accepit sententiam, In sudore vultus tui comedes panem tuum. O mi bone Domine, quantum dolorem mihi parit mors tua! Certus enim sum, quod, pro ea, quam mei gerebas cura, hæc mea calamitas mortem tibi attulerit. O quantum solatii mihi erat cogitare, quod scires quid pro tuo servitio et amore patiebar! Exhinc ergo periit mihi spes omnis humana, et duplicactor mortales ærumnæ.

acerbissime
luget:

54 Hæc et his similia, plangens tota die, dicebat D. Infans; nec parvum incrementum dolori dabat respectus suorum, qui denique sub noctem sic ei sunt locuti. Adeo prudentem te novimus, Domine, ut melius nobis intelligas quid agatur, neque presumimus tibi consilium velut necessarium dare, quod potius a te ipsi requirimus. Amor nihilominus quo ferimur erga te, pro quo nihil pati recusamus, sicut ipse vides; cogit suggerere, ut cogitare velis, fratrem Regem mortalem fuisse. Quod autem mortuus sit eo tempore, quo tantopere eo indigebas, debes pro magno Dei munere accipere, pro cujus obsequio patimur. Si ab ejus manibus hanc tam grandem jacturam suscipias, potes temperare dolorem hinc haustum, quod si tua ipsius causa id facere nobis, fac causa nostra, quos absque nostris meritis tantum diligis: nec enim aliter possumus sustinere quæ patimur. Quod si nostra quoque perditio te non moveat; moveat respectus superstitem fratrum tam bonorum, qui omnino te non relinquent absque solatio. His aliisque rationibus, et duorum dierum decursu, cessavit paulatim plangens et dolor ingens pro morte Regis fratris.

D
solantur
lumen ipsum
sui

ut melius
possunt.

ANNOTATA D. P.

E

a Roman addit, quod in ipsum nihilominus compingebantur duodecim. Vasconcellus, decem hominum capax facit.

b Obierat revera Eduardus Rex ipso anno 1438, 19 Septembris, peste aut morbo inter legendam epistolam aliquam contracta, unde opinio nata veneno infectam fuisse chartam. Si ea epistola veniebat ex Africa, sola indignatio ob traditum in manus Lazaraquii fratrem, tamque indigne tractatum, potuit mortem intra paucos dies obeundam accelerasse.

c Addit Ramos, mirus grata ea nova fuisse Lazaraquio, parum sollicito de Septæ, quæ Zalabenzalæ restituenda erat; prout infra dicitur num. 54; ubi etiam Ramos excurret in describendum Lazaraquii ingenium pessimum; quo non solum omnia referebat ad propriam utilitatem, nulla habita honesti cura; sed etiam alia agebat omnia quam alteri consultum videbatur, ut qua scilicet in re videretur alieno egere aut duci consilio, ideoque probare non poterat Septam recipi pro Infante.

d Moriturus Eduardus, filio sexenni Alfonso tutricem et regno curatricem, per testamenti tabulas, reliquit Eleonoram Reginam, veritus discordias nascenturas inter fratres suos, si ipsis gubernationem committeret: sed contra occidit, coactaque est mulier Petro Infanti, proximo post Eduardum Joannis I filio, Combricæ F Domino, communicare titulum Regentis; neque sic optatam requiem habuit.

CAPUT VII.

Augentur captivis labores et ærumnæ, usque ad exeuntem Februarium 1440.

Quamquam Lazaraquio minor cura erat restituendæ Mauris Septæ, quam pecuniæ ex captivi Infantis redemptione lucrandæ; dissimulabat tamen, ut erat ingenio callido; et spe ista, quæ adferebatur, multum se lætari fingebat; ideo Infantem jussit a catenis solvi, et socios ejus ab opere faciendo cessare: solum volens ut clausi tenerentur in domibus Mas morræ. Sed hic magnam famem perpassi sunt, eo quod nemo dasset cui suam necessitatem declararent; quousque mercator sæpe dictus, datis viginti duplis, obtinuit facultatem a Præfecto, illis prospiciendi de aliqua alimonia. Tandem mense Majo anni mccccxxxix a Zalabenzala venerunt ad Lazaraquium

xxiv
Lazaraquius,
non Septam,
sed pecuniam
cupiens,

*Lusitans
illam reddere
promittentibus
moras quarit;*

A raquium litteræ, quibus significabat, habere ipsum in scriptis a Rege Lusitaniæ promissionem, de reddenda pro patruī lytro Septa. Nihilo tamen ideo melius habitus cum suis Infans est, quin etiam tanto pejus, quanto certiora nuntiabantur. Denique sub finem Octobris Fessa Judæus rediit, ferens Infanti epistolas: quarum nullam permissus fuit legere. Et quantumcumque instaret Zalabenzala ut sibi remitteretur Infans cum suis, quando jam satis certus erat de implendis promissis; rescripsit Lazaraquius, nondum in naturam rem videri; tempori autem curaturum se ut captivi obsides remitterentur: Judæum vero remisit cum litteris, quibus petebat, ut Septam mitteretur vir spectabilis, qui civitatem tradere et Principem posset recipere: addidit quoque eidem Mauros, qui suggererent, quando civitas non redderetur, posse pecunia negotium transigi; quæ omnia protrahendo tempori serviebant.

*captivos gra-
vius affligit,*

B

56 Post Judæi discessum, rursus catenis implicitus Infans est; et ceteri spoliati modico illo, quod hactenus ipsis remanserat vestium; pro quo singulis datum est frustum grossioris panni quo tegerentur. Jussit etiam Lazaraquius Infantem cum suis recludi in speluncam, ubi die noctuque attinebantur, absque facultate prodeundi foras ad naturæ necessitatem. Ibi, præter duos panes et aquam, nihil cibi eis dabatur: et propter angustiam atque immunditiam loci, multum ipsis patiendum erat a pediculis et cimicibus pessimoque fœtore. Veniente porro die Natalis Domini, omnes, præter Infantem, educti de spelunca sunt, deductisque extra civitatem in locum Almerce dictum, ut excavarent totam illam viam, quæ confragosa admodum a nova in veterem civitatem ducit, marris et uncis frangendo saxa, et fossas excavando: quod laboriosum valde fuit. Et quidem initio diei illius nemo sciebat quo ducerentur, neque ad quid: jam enim propecta erat in vespere dies, quando labori isti fuerunt appliciti, minime ut videbatur necessario, nisi ad ærumnas accumulandas. Videbatur omnino Deus multiplicare illis patientiæ materiam, qui præ fatigatione vix amplius poterant insistere pedibus, habentes manus velut decorticatas: dignum profecto commiseratione spectaculum, si in ista barbarie fuisset aliquis humanus sensus. Octo illis hominibus, qui ipsos custodiebant, satis laborandum erat, ut insontes defenderent a plebe, quæ videbatur omnes occisura, conspuendo in faciem, feriendo pugnis, impellendo manibus, infringendo colaphos, opprobria convitiisque multiplicando; usque dum a Præfecto mandatum venit, ut ipsimet Christiani defenderent sese, utque insolentiores aliqui a Maurico satellitio comprehenderentur: et tandem sera nocte reducti in speluncam sunt.

*A nimio labore
regredientibus,*

C

57 Sanctus Infans, qui ab ea hora, qua educti ad opus socii fuerant, non cessaverat a precibus fundendis, eisque Deo commendandis (suspiciabatur enim eductos, vel ad necem, vel ad verbera) ubi vivos conspexit, vehementer latatus est, Deo gratias agens, quod eos recipere meruisset. Verum ut manus et pedes eorum laceros conspexit, non potuit tenere lacrymas, et singultiens dixit: Nunc enim vero completum est proverbium, Propter peccatorem affligitur justus. Propter me tanta mali patimini. Ignoscite obsecro per Dei amorem. Quamquam autem ego sim causa afflictionum vestrarum, oro ut patientiam habeatis: confido enim quod Deus hæc ærumnas omnes suscipiet in remissionem peccatorum, et æterna gloria compensabit. Quod si nos hinc educere voluerit, non erit panis unus, quem vobiscum non comedam; nec panni lacinia, quam inter vos non partiar æqualiter. Hæc autem tanto cum affectu, tantaque erga singulos compassione

*compatitur
Infans;*

dicebat; ut eos magis affligeret dolor ejus, quam cruciatus suus. Itaque ut illum recrearent, et ex parte sublevarent, cœperunt jocari et cantillare; et quidam dicebant, Illic dignoscentur amantes; alius, Vere affirmo nullam sentire pœnam aut lassitudinem, ita recreatum me comperio; quidam, Cras experiar, quis mihi primas præripiat. Quamquam autem Dominus Infans simularet eorum dictis se acquiescere, apparebat tamen quod dolorem corde conclusum tenebat pene inconsolabilem. Sed quia toto die nihil gustaverat, celebravit cum ipsis convivium pingue, scilicet in arido pane et aqua.

D
*EX LUS.
IO. ALV.
quare læti-
tiam simulant.*

58 Ita transacta ipsis nox est. Mane autem facto, rursus eos duxerunt ad locum, in quo pridie laboraverant; et ubi eos expectabat quasi innumerabilis populus, comparatis ad id loci, veluti fieri solet ad taurilia vel hastiludia spectanda; et hi omnes cœlum impleverunt clamoribus, mox ut eos viderunt. Pueri et puellæ attollebantur in humeros, et senes debiles advehebantur in jumentis; quin etiam cæci dicebant, sibi satis esse, quod audirent strepitum catenarum, quibus vincti incedebant canes isti: mulieres quoque naturali suæ mollitiei indignabantur, mutuoque se extimulabant ad infligenda miseris verbera. Verum Mauri, qui ipsos illuc adduxerant, et manus ita attritas videbant, ut labori in saxis faciendo non sufficerent; jusserunt molliorem terram cavare, quoad illæ obducto callo indurescerent. Interim ad Infantem accessit Maurus quidam, quasi confabulationis gratia, revera autem exploraturus quid animi gereret. Cui hic, velut conquerens, dixit: Equidem miror, quomodo sic contra omnem humanam rationem possitis agere. Dic quæso, quid vobis fecerunt isti, ut eos velitis tam enormi labore excruciare? Ad quæ Maurus, Ut, inquit resciaur in Lusitania, itaque acceleretur redditio Septæ. Tum Infans: Injuria profecto manifesta est hæc. Ego enim pro civitate oppignoratus sum, non isti; et nisi ego forem, pro illis parum vobis daretur. Et ob hoc decretum fuit ut una cum ceteris educeretur Infans ad opera publica.

*Eisdem ad
idem opus
eductis,*

E

*queritur de
tanta barba-
rie Infans,*

59 Ea re divulgata, nuntiatum id ipsum quadam nocte Infanti fuit a domesticis suis: qui subridens, dixit: Non equidem hoc timeo: novit Deus quantæ voluptati mihi foret numquam a vobis separari, nequidem in laboribus operibusque vilissimis: omnia enim mihi facilia forent, in quibus me viderem similem vobis: nec ulla inde mihi verecundia accideret. Sed quia hoc mihi magnum solatium esset, scio id propter peccata mea non successurum. Itaque revera contigit: nec enim inde illum eduxerunt, timentes ne Mauri aliquot conspirati tollerent illum, adducerentque Leencho inimico Lazaraquii; qui illis limitaneus erat, dicebaturque satagere, ut Infantem habens in potestate, pecunia venderet Lusitanis. Porro finitum est laboriosum istud opus circa finem sequentis Februarii MCCCXL: quando reducti omnes sunt ad laborandum in hortis regis, et rebus aliis ad usum palatii spectantibus; sive cedendi lapides seu ligna findenda essent, jumentave curanda; seu quid aliud necessitas vilissima postularet: atque in hunc modum ocludebantur viæ omnes, per quas credebatur posse Infans in libertatem restitui.

*et frustra
optat jungi
labori,*

F

XXV
*an. 1440
circa Mar-
tium finit.*

CAPUT VIII.

Liberatio Sancti Infantis variis molis frustra tentata et agitata ærumnæ ejus exinde auctæ.

Quando Judæus Fessa discessit, et Arsillam rediit;

A diit; invenit Zalabenzalam valde infirmum, qui etiam mox obiit; successitque ei in dominio civitatis Bubequer, germanus suus: quapropter necesse illi fuit expectare, donec Lazaraquius Bubuquerio mandaret, procedere in negotio coëpto, sicut processisset frater suus si vixisset. Ast ille secreto tractabat, quomodo ipsum dominatu isto spoliaret: quare etiam illum postea Arsillæ obsedit, sed irrito conatu, sicut infra dicitur. Interea Fessam clam advenit Maurus quidam Faquiamar nomine, qui fuerat Infantis Mauri Ismaelis, in Lusitania aliquandiu conversati, nutritius; advenit autem eo consilio, ut Infantem Ferdinandum furtim abduceret. Verum res innotuerat Lazaraquio, dicebaturque via Gaditana perscripta ad illum a Mauris UliSSIPONE commorantibus: quare insidias venienti disposuit, quibus cum comprehenderet: sed has ille evasit, Septamque se recepit. Propterea transtulerunt Infantem cum suis ad aliud gurgustum, arctiusque socios habebant quoad clausuram et victum, dicentes, faciendam ipsis poenitentiam, ne alias simile quid tentarent. Ex hinc nec una quidem hora ipsis fluebat absque formidine: nunc enim aderat aliquis dicens, omnes mox esse jugulandos; modo alius nuntiabat, decreta ipsis esse flagella, aut aliud aliquod tormenti genus. Ita bonus Princeps vitam trahebat, quæ potius vocari debebat mors longa.

et Maurus ex Lusitania deprehenditur

Infantis liberationem mori:

B aliquis dicens, omnes mox esse jugulandos; modo alius nuntiabat, decreta ipsis esse flagella, aut aliud aliquod tormenti genus. Ita bonus Princeps vitam trahebat, quæ potius vocari debebat mors longa.

qui sacrificiis pignori traditus

61 Nemo inter crudeles istos barbaros erat, qui in excellenti Principi, tamque constanter et humiliter ferenti omnia compateretur; sed neque ullus commiserationis sensus erat in secte illius senibus quos Sanctos nominant. His Lazaraquius negotium dabat deliberandi, quid esset faciendum cum Infante: et quia videri volebat eorum Mesquitis favere, præsumebat earundem thesauros velut mutuo accipere, pro quibus dicebat se illis tradere Infantem cum suis in pignus; ut, quando reddita ad ejus liberationem esset Septa, hanc in jus Mesquitarum traderet; interim æquum esse, ut inde acciperet sumptus, in tractationem tam utilis negotii faciendos. Pessime autem captivos habens, placebat suis, quasi egregius zelator Mauricæ religionis et dignitatis. Sancti illi quotidie consultabant in suis Mesquitis, qua ratione male facerent Infanti: qui vicissim quotidie pro iis orabat Deum, ut omnes miseratus, perduceret ad agnitionem veræ fidei.

vezatur crudelius;

nihil interim durius in illos loquens,

C Vos creditis vindicari de Mauris istis, mala dicendo de ipsis: verumtamen dico vobis, quod si morerentur illi, qui vobis malefaciunt, succederent alii his peiores. Si autem vos vindicatis de persecutoribus vestris, quibus tamen noscere non potestis; non debetis expectare præmia, patienter sustinentibus præparata. Ut vos ostendatis probe catholicos atque pro fide pati; oportet oretis Deum pro conversione istorum infidelium inimicorum vestrorum: si enim Christiani essent, nihil nobis nocerent. Equidem vobis dico in veritate, non magis me affici quando eam me nominant, ac si Dominum et Regem suum appellarent; neque magis me deprimunt eorum vituperia, quam laudes exaltarent: neque enim desidero ab illis laudari aut honorari, sed, si placeret Deo, vellem inter ipsos liber vivere.

et suadens sociis abstinere a convitiis.

Idem arctius clauditur,

63 Itaque et malignitatem infidelium et negligentiam amicorum æqualiter excusabat: et quæ nobis videri poterant actiones injustæ, ipse in bonam partem convertens, omnium placabat animos, omnem odii fontem removendo: quare minime graviter tulit se arctius claudi, occasione illius Mauri, qui venisse dicebatur, ut ipsum furtim auferret. Et quia Gadibus manserat famulus quidam Henrici In-

fantis, ab eo ut dicebatur missus cum legatione et muneribus, ad tractandam ipsius redemptionem via pecuniaria; dicebant Lusitanos fraudulenter agere, qui ex una quidem parte simularent se velle pro eo Septam tradere, ex altera vero niterentur ipsum suffurari; et ideo se mutare custodiam et labores ejus; ut, quod antea fiebat securitatis causa, converteretur in pœnam. Interim nulla apparebat auxilii aut solatii spes: et vita ejus pendebat a dissimulatione custodum et Præfecti, quos mercator supradictus pecunia et muneribus lucrabatur, ut sincerent aliquid congrui alimentum ad captivos inferri. Nec enim diutius quam merces illa, durabat quædam barbarorum istorum compassio erga vinetos, quorum ipsi ærumnas non sentiebant; deficiente autem illicia tali, dicebant alii non esse sibi cordi, utrum aliquid daretur Infanti atque suis vel non; imo hos mereri ut pejus tractarentur, idque se facturos minabantur. Rex quoque Maurus et Regina, cum mulieribus aulicis, quæ antea solebant ipsos consolari atque in spem erigere, id nunc prætermittebant, et quasi ignotos pertransibant: adeo ut ab omnibus derelictis, deesset favor omnis, et abundaret angustia.

D
prætextu varios

et præciso omni solatio.

64 Sub hac Maurus quidam attulit Lazaraquio epistolam, a Regina vidua D. Eleonora; per quam illa orabat D. Infantem, ut Petro Laurentio daret Commendariam Helvensensem, tunc vacantem: quam cum ille sibi legi fecisset, maledixit Christianis tamquam perfidis, qui ab Infante civitatem unam petebant, et pro ejus liberatione solliciti non erant: et lacerans epistolam, dicebat, nequaquam illam exhibendam Infanti: qui si poterat civitatem illam dare, melius illam condonaret alicui eorum qui secum erant in captivitate. Neque scio utrum barbarus iste, qui passim audiebat malignos et tyrannus, istud dicendo non intenderit confundere eos, qui bene sentiebant de Christianis tamquam hominibus probis, redarguendo injustam inter eos distributionem bonorum, quæ potius impendenda erant patientibus mala, quam commode et delicate viventibus. Quapropter mandavit arctius custodiri Infantem, ne quis haberet commoditatem ejusmodi litteras ad ipsum perferendi.

Augetur sævitia,
E

ex litteris Regina ad eum datis.

65 Sic annus ille transiit; sequenti autem mccccxii mense Martio advenit nuntius, narrans quod D. Ferdinandus de Crasto, appulisset Septam, ad eam tradendam pro Infante; et quod Licentius Gomesius Canus, cum Martino de Tavora, ibant Arsillam ad negotium conficiendum. Hoc ut placere sibi ostenderent Mauri, fecerunt captivos a catenis solvi, Principio Maji appulit Fessam Judeus cum litteris Dominorum Legatorum, Arsillæ expectantium ut istuc adduceretur Infans, pro quo continuo tradituri essent Septam, sicut pollicitus erat Mauris. Idem Judeus adferebat diploma ipsius Regis cum plumbeo sigillo, fidem faciens potestatis quam præd. D. Ferdinandus habebat istum in finem: quibus documentis adeo certis persuasi Mauri, præ magno favore concesserunt Infanti et ministris ejus, ut in cubiculum reducerentur; ea tamen conditione ut nemini conspiciendos aut alloquendos se darent, panemque et aqua contenti viverent.

Lusitanis Septam trederet paratis,

F

66 Sexto die post, festo videlicet Pentecostes, adduci fecerunt Infantem ad locum Concilii, jussu ad portæ introitum exuere calceos, eosque tenere manibus. Ibi considerat Lazaraquius cum suis consiliariis, præceribusque et officialibus, quorum alii fidem Christi ejuraverant, multique aderant alii Mauri atque Judæi: et interrogavit Infantem, utrum mallet per ipsum, an per alium, Arsillam deduci. Respondit ille, nihil sua interesse, unone an alio modo deduceretur, modo illi sincere vellent ipsum restituere libertati. Hoc dicto cœperunt alios longeque

simulant Mauri se velle Infantem red- dere:

A longeque diversos sermones texere; ac tandem respondit Lazaraquius, nunc quidem non posse se ducere vel mittere Infantem: itaque eum a suo conspectu removit. Per viam excusserunt eum, scrutantes num quam epistolam haberet a Judeo allatam; et significarunt, quod ea de causa ipsi invigilabant: sed non adeo prope Infantem accesserat Judeus, ut ei dare aliquid potuisset. Ipsum porro hac vice detinuerunt Fessa usque ad Septembrem sequentem, quando illum accensarunt de pecunia ad Infantem allata, deque modo ad praeparandam viam fugae quaesito, quae aliaque plura confirmabant testibus falsis subornatis, non solum ipsi Judeo plurimam incutientes formidinem, sed etiam Infanti ac ministris ejus, cum multiplici mutatione carcerum, injuriarum et arumnarum, quando Judeus in Africa fuit.

Lazaraquius expeditionem fugit,

xxvi in eaque comitem trahit Infantem,

B 67 Mox vero jussit Lazaraquius Algarn, id est expeditionem sacram (Cruciatam nos dicereimus) praedicari, et foras prodire exercitum, significans Christianis Regem ipsum processurum Septam, secumque ducturum Infantem. Jussit etiam ut is per Judaeum Legatis scriberet, facerent quidquid Lazaraquius imperaret, homo bonus et verax in omnibus, cui ipse totum sese credebat: sed ex stylo pronum erat cuivis sensato intelligere, mentem Infantis: secreto autem ferebat Judeus designatum ab illo, quid deberent Legati scribere in responso quod daturi erant. Dederunt etiam Lazaraquius, et Rex, Zallaque et Faquii litteras suas, quod si Christiani Septam traderent, continuo essent recepturi Infantem: idque jurabant per veritatem legis suae, ossaque patrum et avorum suorum, sub poena amittendarum uxorum suarum. Cum his tam exiguae firmitatis promissis discessit Judeus, jussus quam maxime posset accelerare reditum cum responsis. Et mox movit etiam Rex, cum exercitu et corporis sui custodia, unaque Infans cum suis. Et ipsi quidem Judeus equum dextrarium emeret, quator autem jumenta, quibus fatigati socii veherentur, et imponerentur pelles dormientibus sustentendae, et aliquid comestus in viam, quam recta Septam institui debere significabant Mauri. Ecce quam modicum tanto Principi viaticum: pelles, et panes pauci.

magno cum apparatu,

C 68 Discessam Fessa est medio Septembri: et mox intellectum fuit in mari obiisse D. Ferdinandum de Crasto: quodque ejus loco Septae adesset ipsius filius Alvarus, cum eadem potestate. Quando proredebatur exercitus, medium locum tenebat Rex cum magna pompa cymbalorum, tympanorum, tibiarum atque tubarum, multisque vexillis. Pompam praecedebat Infans et canes; et ante enim ministri qui pedites ibant, cum quatuor jumentis clitellatis; quorum si cui subsistendum erat, sive adaquandi gratia, sive quia nequibat magis gressum accelerare, sive alia ex causa, subsistebat etiam ipse Rex toties quoties. Ad singula mansiones explicabatur tentorium per Mexuar, qui ipsis Metator castrorum est; in cujus melio erigebatur cella lignea, intra quam singulis noctibus claudebatur Infans: insuper ad custodiam addebatur ei aliquis Praefectorum, ex ordine ad id lectus. Ex quo enim illum in sua potestate habuerunt Mauri titulo obsidis, magni ipsum faciebant, propter lytrum quo redimendus erat: et quamdiu inter illos fuit, omnis ipsorum sermo vix alius erat quam de recipienda pro eo Septa.

ex spe grandis pro eo lytri;

et Christianis ipsi fidere recusantibus,

69 Ita transierunt dies viginti et unus, semper circum Fessam ambulante exercitu: nec plus quam tres leucas quotidie procedebatur. Interim allatum est responsum Christianorum Legatorum, a Judeo requisitum, cujus summa erat; quandoquidem Lazaraquius non mittebat Infantem, sicuti promiserat;

non posse se tali principio fidere: neque tam imprudentes ipsos fore, ut civitatem committerent cum aliquot frustis chartae. Non magni ipsos facere Maurorum juramenta, et malle solum Infantem perdere, quam Infantem simul et civitatem: Regem autem Lusitaniae condiciones poscere bonas et utrimque securas. Parum Lazaraquius placuit istiusmodi responsum, et dixit: Velle se condiciones istas videre, et visas contempsit. Nec mirum: non enim ipsi curae erat Septa: jussitque ut legati transferrent se ad Regem Granatae, quem mediatorem faciebat totius negotii. Misit autem ei Maurum quemdam, nomine Benazarnezius, ad significandum, quod omnino intendebat prius recipere Septam. Discessit Maurus iste una cum ipsis Legatis quam secretissime potuit: qui ita cum Lazaraquio agebant, ut parum abfuerit qui etiam munera ipsi offerrent. Rex vero cum e exercitu Fessam rediit sub medium Octobris.

D 1 x LUS. JO. ALV.

simulat velle causam arbitrio Regis Granatae subicere:

70 Reverso sic Fessam Rege, Infans cum suis reclusus fuit in eundem quo antea locum, cum hisdem custodiis: et quia mercator iste, qui solebat aliquid praenuntiae et annonae commodare, erat conjunctus in vincula, suisque rebus omnibus spoliatus; Manzer Benguillarius, Thesaurarius Lazaraquii, ad ipsius ceterorumque sustentationem assignavit, in dies singulos quindecim, quasi regales sive denarios viginti monetae Mauricae: qui licet ut plurimum eis non praebantur, facultatem tamen dabant expendendi pecuniam, quam secreto forte accipiebant aut habere poterant: quamquam etiam alii duo Mercatores Genuenses, qui missam per cambiales ex Lusitania pro Infante pecuniam tradere debebant, similiter essent a Mauris spoliati. Tunc Fessam venit Xarifus Maurus, cum nuntio a Rege Granatae, per quem Lazaraquium certi rem reddebat, seque vadem praestabat, quod si Infans traderetur Genuensibus nonnullis, quos nominabat, continuo reddenda ipsi Septa esset: ad hoc promittendum habere se obsides Genuenses duos, ad cautionem ejusmodi sufficientes. Xarifus iste Septa transierat, indeque adduxerat Joannem de Barca, cum Infante locuturum. Nihil horum serio agebatur, ad dissimulandum tamen fraudem, per Benazarnefium compositam, finxit Lazaraquius acquiescere se propositae conditioni: jussitque Infantem scribere Regi Granatensi, probare se quidquid ille egisset, juxta instructionem a Benazarnefio acceptam. Ita permissus est Joannes de Barca Infantem alloqui, et cum Xarifio discessit Fessa in die Natalis Domini.

E ab hoc redit nuntius cum mandato recipendi Infantem;

sed hoc quoque simulabatur.

CAPUT IX.

F

Solatia ab Infante et sociis mutuo data acceptaque.

E Ex multis argumentis cognoscebat Infans, ut erat ingenii perspicacis, quam dubia esset liberatio sua: et quamvis haud obscure id suis ministris significaret, non tamen id faciebat valde operose et distincte, ne illos exanimaret vel in desperationem conjiceret: sed quantum poterat, animare ipsos, inque spem bonam inducere conabatur. Licet autem subinde quasi extra se raptus videretur, per varias quae se menti objiciebant calamitatum imminuentium species, prout facile indicabant lacrymae atque suspiria crebra; non tamen desinebat procurare ipsis quodcumque posset solatium. Etenim sic amabat omnes, ut verissime dicere posset, omnia secreta mea nota feci vobis, cum nihil sibi proprie retineret: quin etiam saepe abstinebat a cibo, ut vescerentur illi; dicens, quod melius id merebantur aut magis egebant: vestes etiam detrahebat sibi ut illos operiret;

xxvii Interim solabatur socios Infans,

subtrahens sibi quo ipsos juvaret,

A Tiret; et ex fartura pallii atque togæ suæ, vestivit tres omnino nudos. Egrotantium habebat curam singularem, et suis ipse manibus aptabat pharmaca, cibosque porrigebat, dicens: Manduca istud amore mei: novit enim Deus, id quod ego comedo, vobis detrahi. Nullum autem majus solatium illi erat, quam esse cum illos, aut prope illos: quos et frequenter amplexabatur, interrogans quomodo cum iis inter labores ageretur. Cum autem ibant foras, jubebat illos saluari per Mauros aut Christianos, quos eodem ire sciebat. Numquam manducare volebat, nisi omnes adessent secum comesturi: et eum ad opus educebantur, præ magno quo tenebatur affectu, metuebat ne extremum illos tunc videret. Ipsi vero ab illo tantum recipiebant solatii, ac vicissim tantum illi dabant, ut viderentur absque invicem non posse vivere.

B 72 Eodem tempore regionibus istis incubuit pestilentia ingens, quæ sesquiannum tenuit, sic ut aliquando die uno morerentur homines quadringenti aut quingenti. Consternatio populi erat ingens, ubique luctus et comploratio miserabilis. Querebant aliquando Maury, quid remedi haberent Christiani contra pestem: cumque audiebant, ipsos declinare loca in quibus grassabatur, irridebant ut stultos. Habebant ipsi preces quasdam et scripta Sanctorum nomina. Cruces quoque posuerunt ad ostia: et sic nec unum quidem eorum contagio afflavit. Multis etiam precibus orabat Dominum Infans, ut quos sibi dederat captivitatis socios præservaret: nec minus sollicitus erat pro commorantibus ubi pari modo saeviebat lues: undique autem timores tanti incutebantur eidem, ut vix ullam menti dare requiem posset. Interim per secretas litteras Arsilla didicit, quod istic ex peste obierat Joannes Gomezii de Avillar, et quod alii ibidem essent in magno timore, querentes quod istic sine fructu jubebantur manere, quodque Lusitani pro ipsis nolebant reddere filium Zalabenzake, quem obsidem tenebant.

C 73 His acceptis vehementer contristatus Infans, cœpit Deo gratias agere, dicens: Nunc enimvero existimo, Domine, quod me in dilectis et electis meis castiges: verumtamen placeat misericordiæ tuæ non amplius illos ferire: sed in me convertatur ira tua: ego enim sum qui peccavi et flagella commeri: isti hic mea causa vincti servantur incolumes. Ita tam a domino quam famulis deplorata fuit mors Equitis istius, in quo unusquisque suum intuebatur periculum. Atque hæc omnia secreto agebantur, ut a nemine exaudiri possent: illis autem qui Arsillæ supererant Infans rescripsit, quam mœsta sibi accidisset mors Joannis Gomezii, et quantæ curæ sibi esset periculum in quo versabantur: verum quod per se non stabat, quo minus inde dimitterentur: testem enim sibi Deum esse, quanto studio id cuperet: illos sic se commendaturum Regi, ut plus honoris et incrementi ab eo essent recepturi, quam ipse eis præstare posset. Quod ad Maurum attinet, quem secum non commutari dolebant, id quoque sibi culpæ verti non posse, qui sæpius id ipsum petierat fieri ac porro petiturus erat; licet prospiceret, eo facto impediendam suam propriam liberationem.

C 74 Sufficiebant ærumnæ et calamitates, quas istic ubi erat patiebatur Infans, ad consciscendam ei mortem, licet aforis nulle accederent novæ. Sed Deus qui meriti materiam ei accumulabat, volebatque ut in captivitate Africana moriens, illustriorem sui memoriam relinqueret, quam si liber in regno vixisset; permisit ut intra mensem nuntiarentur peste extincti Arias Dacunna et Petrus de Atayde: quos in hunc modum planxit, dicens: Benedictus Deus, qui me fecit in hoc mundo nasci, majori in

honore ac dignitate quam merui: sed novit ipse, quanto opere capiam assimilari aliis minoris conditionis, et quanto mihi fuisset gratus obuisse in aliis periculis ac morbis, quos sustinui; aut si placuisset illi, animam meam ad se recipere in castris ante Tingim. cum ceteris generosis sociis meis, istic per infidelium manus sacrificatis: sed peccator ego, indignus fui tanto bono, quo exemptus fuisset his omnibus malis, quæ mihi, et causa mea comitibus nunc meis, obvenierunt. Et conversus ad suos: Caro, inquiebat emistis amorem meum: melius fuisset vobis si me numquam cognovissetis. Verumtamen fiat voluntas Domini, qui ad hæc toleranda nasci me fecit.

E 75 Sic lugentem consolabantur sui, dicentes: Merito quidem dolet tibi mors hominum nostrorum, dolebitque etiam nostra, quando Deo placuerit nobis eam concedere, si solum amorem naturalem sequaris: sed si consideremus, mortem istam esse in Dei obsequio, et nomen illustre parere, exultare potius quam plorare debemus. Quantum autem ad te pertinet Domine, sicut capaces sumus honorum et beneficiorum a Te suscipiendorum; ita annos et robur habemus, ad tolerandas quasvis afflictiones et pœnas; cum certum sit, præmia tam spiritualia quam temporalia non acquiri, nisi per multos labores: in hoc autem mundo non potest obtingere nobis felicitas major, quam si memoria nostra fiat posteritati commendabilis ac gloriosa; gloria autem nulla potest esse major, quam quod te fuerimus in tot conflictibus comitati. Missas tamen facimus spes remunerationis temporalis, quam tui causa expectare possumus a Rege et fratribus tuis: magis enim nos oblectat fiducia firma paradisi, per vestra merita obtinendi.

F 76 Talibus suorum verbis confortatus, magis etiam animabatur eorum promptissima voluntate, quos intelligebat nihil aliud intendere, quam ut ipsi servitium aliquod vel solatium crearent. Ita transierunt dies dolorum ejus, quorum narrationem texere minus labore, quam explicare virtutes heroicas, quæ in illo præcipue resplenderunt. Cum enim omnia pro Dei amore toleraret, non patiebatur vel minimam sibi fieri mentionem illorum, qui ex istis laboribus educere ipsum posse credebantur aliquo magicæ artis invento, vel medio quocumque periculoso conscientiae. Sed neque propter verecundiam vel humanum quempiam respectum cessabat unquam bene agere, et ex virtute operari. Contingebat subinde ut propter correctionem aliquorum, qui inter se rixabantur, amarioris verbis contententes, proferret ipse duriora quædam: sed cum scandalizatos eos inde credebat, statim in gremia se conjiciens, orabat sibi propter Deum ignosci, si eos contristasset aut movisset ad iram; eo quod intentionis suæ non esset, quemquam offendere vel levissime.

XXIX 77 Cum sic ex omni parte concuteretur sancti Infantis constantia, semper victrix; non dubitabant Maury quin divinitus conservaretur ei vita; dicebantque inter se, infinita futura ejus merita, si Mauricum sequeretur religionem. Et quoniam audierant, Christianos proceres admodum delicate enutriri; censebant fieri non posse humanitus, ut inter labores tam asperos quos ipsi imponebant, mors ei non acceleraretur: sed servari eum niebant divinitus, ut ad suam fidem aliquando transiret, aut ut per illum restitueretur Mauris Septa. Verum in animam Lazariquii et consiliariorum ejus nullus cadebat commiserationis affectus: quia vexare eum et affligere quammaxime cupientibus, parum videbatur quidquid eatenus ei fecerant: ideoque studebant novos identidem modos eum tribulandi excogitare, tales tamen qui finem vitæ non adferrent; a

cruciatibus

D
amare lugentem

solantur sui,

E
ad omnia cum ipso ferenda prompti:

quibus ipse optimo prælucebat exemplo.

XXIX
Maury, vivere Infantem in tot arumnis mirantur,

Lazariquius deiecit eum a sociis separandum,

IX LUS.
JO. V.V.

et modis omnibus pro iis sollicitus.

Grassante per sesquiannum peste,

nemo ex illis afflatur;

Arsilla moritur Joannes Gomez,

et Fossæ lugetur ab Infante:

qui per litteras ejus ibi socios solatur,

XXVIII
Alios 2 ibidem extinctos,

A cruciatibus autem corporalibus abstinebant, ne lytrum ex eo speratum amitterent; multoque magis ne everterent totius Mauricæ nationis spem, omnium infixam animis, de Septa pro eo recuperanda. Cogitaverunt igitur nullare magis affligi posse Infantem, quam si a sociis ipsum avellerent, quorum præsentia ipsum sic delectari noverant: non tamen consilium tale statim executioni mandarunt; sed differebant, quoad intelligerent præcisam Granatæ compositionis viam.

ut affligat
magis:

78 Non latuit Infantem hoc eorum decretum: quare suos sic allocutus est. Tribulationes homini superventuræ, non possunt timendo evitari; sed præparari potest animus, ut levius eas ferat. Unum tamen est quod non possum non timere, ne separer a vobis, quodque nullo modo videor tolerare posse. Etenim paratus sum ad quasvis afflictiones in vestra societate perferendas: propter maximas utilitates, quas mihi adfert conversatio vestra: qua si priver, solusque relinquer, totus deficiam necesse est. Nec opus est ut me quis doceat quomodo id possim tolerare, hoc enim melius quam quis alius novi: quanto autem clarius perspicio pericula mea, tanto

quam acerbum
id sibi futu-
rum sit;

B certior sum fieri non posse ut diu vivam separatus a vobis: hæc enim maxima pena est, quæ mihi intelli a quoquam possit. Hoc autem vobis dico: quia scitis quod ego vos adduxi in hanc captivitatem, ut a vobis adjutus hunc calicem biberem: elegi vos, quia vos reperi tam mei amantes mihiq; conformes.

expedit eo-
rum erga se
merita,

79 Nihil mercedis retribui vobis, quia mecum Tingim accessistis; et postea quando mecum fuistis in castris, mirifice auctam sensi meam erga vos obligationem: et quamquam eorum multitudo, qui eisdem quibus vos periculis se tunc exposuerunt, faciat minus videri meritum tunc vestrum; tamen in rigore conscientie nulla valet exceptio personarum; et pessima consuetudo male solvendi debita, debitorem non absolvit, quin ad justam solutionem præstandam teneatur. Clarius autem apparuit, quanta obsequia mihi præstiteritis et præstituri eratis, ex quo in hanc calamitatum communionem venimus: adeo ut nec satisfacere me vobis posse credam, si regnum adeptis singulos crearem Comites. Interim quotidie cumulat obligatio ista per eum in quo nunc versor statim: crescentibus indies meritis vestris. Sed precor Dominum Deum et Virginem Mariam, qui animum meum norunt et sciunt meas necessitates, ut ipsi vobis remunerentur; neque absolvant ab obligatione tanta, qua maxime me gravatum sentio: quidquid ultra vobis debeo, id oro mihi ignoscatis propter Dei amorem. Porro pro eo quod vobis in hoc mundo debeo, oro, peto, mando, ut unusquisque vestrum, secreto mihi dicat, quomodo velit porro vivere, si Deus me hinc abstrahat: et ego vobis ejusmodi commendatitias scribam ad Regem Dominum meum et Dominam Reginam meosque Germanos, ut certi esse possitis quod vobis daturi sint ea officia et beneficia, quæ desiderabitis et meruistis, cum plena vestra satisfactione. Tantam autem in Dominis istis fiduciam habeo, in eosque omnes quibus aliquo consanguinitatis vel necessitudinis vinculo adstringor, ut nihil dubitem, quin pro amore mei vobis in nomine meo facturi sint et retributuri vobis, quidquid bene de illis hic merui, quia merita mea omnia vobis transcribo.

et mercedem
a Rege ac
Regina pro-
mittit.

C Illis nihil mercedis se velle profiteribus,

Illis nihil
mercedis se
velle profiten-
tibus,

præmii ut conforteris animo: in te enim consistit omne bonum nostrum. Non permittat autem Deus, ut inter has angustias aliam mercedem a te postulemus: cum enim tam prompte obtulimus vitas nostras, etiam fortunas prompte impendamus. Satisfecit ea responsio Infanti, cœpitque omnibus valedicere: deinde addidit: Jam propter peccata mea sentio præmium quod mundos retribuit sequentibus se: nec velim ut voluntas quam habetis mihi bene serviendi vos decipiat, hoc tempore quo nullum malis remedium speratur. Videtis experientia quomodo negotium liberationis nostræ quotidie magis elanguescat in Lusitania; neque mirum foret, si omnino evanesceret per tantam dilationem: id quod vestra causa magis sentio quam mea: jam enim meipsum inter mortuos numero. Quin etiam vobis dico, idque certo testari potest vestrum unus, quod antequam ex Lusitania solverem: id totum præsa-gierim, atque ex tunc mihi persuaserim quod hinc evasurus nunquam essem, nisi per maximum miraculum, quod ut pro me Deus faciat nequaquam mereor: vobis tamen id sæpius omisi dicere, ne vos affligerem.

indicat nul-
lam se spem
libertatis vi-
dere;

81 Nunc autem vobis dico, utiliore me vobis futurum mortuum quam vivum. Directam heredem nullum habeo, nisi vos quos æstimo loco filiorum: quidquid autem proprium habeo sic vobis relinquo, ut credam pro amore quo fratres mei Dominusque meus Rex me prosequuntur, quod ipsum vobis totum impartitari sint. Et quia testamentum condidi priusquam ex Lusitania discederem, quo exonerarem conscientiam meam, super fiducia quam habebam cum Domino Rege fratre meo, cujus animum sibi habeat Deus, et ille jam defecit; volo iterum testamentum scribere, prout censeo fore ad majus Dei obsequium et exonerationem conscientie meæ: vos autem singuli idem facite. Ac primo faciamus omnes Confessionem nostram cum proposito recipiendi Sacramenta Communionis et extremæ Unionis quando-cumque poterimus, cum actibus vere Christianis: ut ita parati suscipiamus poenam mortis. Id quod omnes mox fecerunt: itaque perseverarunt insinuat usque ad medium Septembrem, quando Benazarnese rehit Granata cum dissolutione tractatum: et rursum injectæ omnibus catenæ sunt.

E
eosque heredes
suos optat,

et jubet quem-
que testamen-
tum condere.

CAPUT X.

Cædes intermentii Mauri: de lytro tractatus irritus: Infantis in proprio gurgustio ærumnæ et exercitia pia.

I neunte mense Martio anni dccccxlii, deductus fuit infans cum suis ad locum Concilii, ubi erat Lazaraquius cum suis et quibusdam renegatis: non est autem Infans permissus intrare nisi discalceatus, nec pervenire usque ad tapetum in quo sedebant. Iluc adactus est Maurus quidam catenis vinctus, et paulo ante (ut videbatur) perquam bene flagellatus; dicebaturque esse Faqui Amar, nutritius quondam Infantis Ismael: quodque a diebus quindecim deprehensus esset cum chartis ex Lusitania, ad furtim avellendum Infantem Ferdinandum. Jusserunt autem coram se legi epistolam quæ erat Nutritii ad Infantem alumnus suum, significans quod fidere latori posset, quando alius nullus modus erat communicandi inter se. Post multos autem sermones dixit Infanti Lazaraquius: Juxta hujus Mauri relationem, jam decretum in Portugallia est, Septem pro te non redire: neque hoc exigo: tantum pro te tuisque pecuniam sufficientem dent, ego Septem armis recuperabo. Respondit Infans, suam suorumque

F
xxx1
Coram Mau-
ro Infantis
causa flagel-
lato,

remittit
Lazaraquius
restitutionem
Septæ,

rumque

EX LUS. JO.
ALV

et ille pro
se suisque ly-
trum defuit;

quo, ut exili-
spreto,

iterum fla-
gellatur Mau-
rus,

coque lapida-
to similem
mortem cap-
tivi liment.

Infans auget
oblatum ly-
trum.

XXVII
Et separatus
a suis, valde
angitur,

A rumque redemptionem individuam fore: omnes enim esse famulos suos, nec quidquam possidere præter id quod ipse eis largiebatur. Post multam vero altercationem super eo negotio, promisit Infans quinquaginta millia duplarum et quinquaginta mancipia Maurica. Ceperuntque explodere tantam exilitatem lytri, ac dicere, quod una platea Septensis civitatis pluris aestimabatur. Tunc cepit Lazaraquius Infanti comminari, ac dicere; Jam saltem dicere non poteris, quod Mauri sint causa laborum tuorum; quandoquidem gens tua, iique Christiani, eo te compellant: et quoniam illi ostendant quam parvi te faciant, videbis inposterum quanti ego.

83 Continuo autem cepit questionem instituere de Mauro, qui ante ipsum captivus stabat. Et quia in epistola dicebatur, quod conditio et industria ibi proposita, erat ex consilio Reginæ et Infantis, quemadmodum videret ex alia epistola ad omnes scripta, quam epistolam dicebat Maurus per oblivionem fuisse in Lusitania relictam, flagellari illum fecerunt tum prope Infantem et socios ejus, ut flagellum aliquando ipsosmet attingeret, significando idem ipsis esse expectandum. Postea lapidationi adjudicatus est Maurus, abductique cum eo sunt duo ex familiaribus Infantis, qui adessent quousque moreretur; fugebant etiam quod ipsos quoque erant occisuri: deinde autem etiam duos alios sustulerunt, velut mox jugulandos; idque eo modo, ut omnino serio agere viderentur. Postea misit Lazaraquius renegatum, qui diceret Infanti, et eis qui cum ipso erant, Preparare vos omnes, quia Dominus vobis nuntiavit, quod ita fiet vobis, sicut factum est socio illi vestro, qui venit ex Lusitania ut vos furtim abduceret, junque lapidibus obrueretur. Respondit autem Infans, quod nunquam Deus sibi daret talem socium, Maurum, sicut ipsi erant. Jusserunt ergo de medio suorum tolli Infantem, et foras sic abduci ut illi rescire non possent, quo: unde magnus illos incessit timor, ratos adesse vitæ suæ finem.

84 Qui Infantem abduxerant, posuerunt illum in quadam domo ipsius Masmorrae, ibique secreto ceperunt de lytro paciscendo agere usque ad noctem; quando Infans ipsis promisit centum et quinquaginta millia duplarum, et centum quinquaginta captivos; cui conditioni simulabat se Lazaraquius acquiescere. Interim etiam Infantis domesticos aggredebatur, si forte ab ipsis quoque lytrum aliquod extorqueret metu ac minis: sed quantumcumque niteretur, adducere nunquam potuit quemquam eorum, ut promitteret quidpiam. Ast omnes permanere se dicebant in eo quod Infans antea dixerat: neque se posse dicere aliquid, quod ille pro ipsis non dixerat. Facta nocte reducti sunt illi quatuor Christiani, quos antea abduxerant; et omnes undecim magnam noctis partem junctim duxerunt: quando ipsos reclusi jusserunt in quadam Alaqvisiæ domo, quæ est veluti castellum carceris.

85 Totam istam noctem vigilavit Infans: nihil enim sciebat de suis, nec hi de illo; quod utrisque magnæ afflictioni erat et timori. Interrogabat quidem ostiarios Infans; sed etsi forte verum dicerent, non audebat eis credere. Ad augendas vero illius angustias, totum illum diem mansit Lazaraquius in area Tarecenæ, jubens aptari chitellas camelorum et præparari agasones, nec unquam recedebat ab ostio Masmorrae, neque permittebat ut vel ipsi ostiarii Infantem viderent, aut ei panem et aquam darent. Quamquam autem in tanta penuria ibi ageret, magis tamen cruciabatur, quia quidquid loquebatur Lazaraquius videbatur esse contra Christianos, et audiebat ipse sonitus catenarum. Aliquando

etiam opinabatur se audire præconium exercendæ justitiæ quasi de reis; seque prosternebat in genua ad orationem: deinde manibus sublevabat catenas suas, ne sonitum darent: et accedebat ad quoddam foramen cratium, indeque prospiciens considebat. In hac anxietate transactus illi totus dies est: sub noctem vero attulerunt panem et aquam, unde valde parum sumpsit. Sequenti die sensit se valde male habere: quod cum duo ex ostiariis ad ejus domesticos retulissent, ei aliquid cocti miserunt. Tertio die tulerunt unum ex ipsis ad laborandum in Tarezena, qui modum reperit alloquendi Infantem. Quem ubi hic vidit, intellexitque sanos omnes esse, tantum inde gaudii sumpsit, ut oculi ejus perfusi sint lacrymis; et genua flectens, sublatis in cervice oculis gratias egerit Deo; dicens, quod nunquam tam læta nova acceperit. Cunctosque multum salvari jussit, orans ut pro suo amore sumerent animos, tantumdem se illorum gratia facturum: quodque post hac comesturus esset quidquid sibi daretur ad vitam prorogandam, quandoquidem ipsi per Dei misericordiam adhuc erant in vivis.

86 Tunc decretum a Lazaraquio ejusque Cabis et Faquils est, ut Infans sequestraretur a suis: non quidem ut affligeretur magis, sed (sicuti prætexebant) securitatis majoris ergo, ne fugeret. Interim dum aptabatur locus in quo claudendus erat, detinebatur ille in palatio Regio, in terrea quadam domuncula, ubi erant latrinæ Eunuchorum, excubantium ad ostium Bembuzigari; estque in ambulacro quod ducit ad portam Mexoar. Nulla ibi erat fenestra aut lucerna; adeoque per totum diem nemo illuc poterat ingredi absque candela: nec amplior erat locus quam opus erat uni homini, requisita naturæ facienti: atque hic erat sedile, supra quod Infans dormiebat. Hoc in carcere posuerunt illum quarto die separationis suæ media nocte: mansitque ibi solus mensibus quindecim, quoadusque obiit.

87 Ipsa nocte qua ex Masmorra deduxerunt Sanctum ad carcerem prædictum, domesticos ejus ad ipsius Masmorrae domos transtulerunt: quibus gravissimum fuit Infantem istic non invenire, unde eum suspicabantur jam obiisse. Similiter et illi nox ista gravissima fuit: mane autem, cum ad eum ingressi ostiarii sunt, reppererunt valde debilem; quapropter accersiverunt medicum. Hunc ille intuens vultu tristi, ac si nihil amplius spei superesset, dixit ei: Quod maxime timebam et semper deprecabar, nunc mihi accidit. Quoniam ergo Deo placet, ut tam infelicitè finiam vitam, sit ille benedictus. Veruntamen oportet ut me præparem, velut is enim non diu manendum hic est, sed alia via citius ineunda: utque disponam omnia, quatenus conformior sim rebus supramondanis. Ordinet finem meum Deus ad animæ salutem: nam corpus habeo jam pro mortuo. His aliisque sermonibus nihil poterat respondere medicus, eo quod tantopere ad properandum urgeretur: dum tamen ostium attingeret, mandavit ei Infans, ut suos omnes multum salutarer, eisque diceret, quantam pro ipsis sollicitudinem gereret, ex qua mors sua etiam gravior sibi futura erat.

88 Hoc intellecto mandavit Lazaraquius, ut ministri ejus appararent ei cibum, unusque eorum duntaxat illos inferret. Regula autem quam Infans medico præscripsit hæc fuit, ut feriis singulis secundis et quartis, nulla caro sibi aut quod carnem saperet inferretur: insuper ne quid familiaribus diceret de sua abstinencia, ne quis forte eam impedire niteretur. Item si quem illorum contingeret mori vel agrotare, ne id sibi dicerent, aut quidquam renuntiaret infaustorum novorum, si qua forte ex

D
vivere autem
eos intelligens

se ipsosque
animal ad
tolerantiam:

denique in-
clusus cuidam
angusta la-
trinae,
E

XXVIII
invenitur
valde debilis,

F
sese ad mor-
tem disponere,

sub magnæ
abstinencia
regula, ultro
assumpta,

Lusitania

A Lusitania afferrentur, de Rege aut fratribus suis, vel proceribus aut populo. Nihil etiam sibi dicerent eorum quæ possent animam ad iram vel odium cuiuscumque stimulare. Interim quamdiu istie fuit, tam asperam ibi vitam tamque abstemiam egit, ut vix credibile videri cuiquam possit.

xxxiv
Pro co an-
ti socii,

89 Magno cum mœre expectabant domestici et fideles famuli, quid de suo domino renuntiaret medicus: magisque desiderabant audire ejus mortem, quam tantas pœnas in ejus expectatione sufferre. Quamquam enim mors terribilium omnium terribilissimum, et acerborum acerbissimum esse credatur; ipsis tamen debebat videri dulcis, qui toties eam haberent præ oculis, ut amplius non formidarent. Lazaraquius autem, ut magis eos affligeret, mandavit ut exinde quilibet eorum decem jumenta curaret, utque occuparentur jugiter in officiis laboriosissimis atque vilissimis quæ possent inveniri: nec requies eis daretur ante noctem, contra morem Maurorum, quibus consuetudo est nō hora Vesperarum cessare ab opere. Neque curabat ut opus aliquod necessarium vel utile facerent; sed hoc deficiente, jubebat stercora ab uno in alium locum ferre, vel saxa aut ligna frangere, nullam denique quietem ipsis concedi. Item ut quisquis Maurus illos prateribat, colaphis percuteret aliterque vexaret; quod si quis verbum asperius reponeret, quingentis plagis mulcetur; si repercuteret, pede aut manu abscissa fictum iueret; tantis autem laboribus onerarentur, quantos salva vita sustinere vix possent: adeo ut initio crederent eos sibi intolerabiles fore, neque id alia causa fieri quam ut penitus conficerentur. Quando cum exercitu procedebant Mauri in campum, relinquebantur illi in carcere, tibias inclusi trunco, collumque ac manus catenis graves. Victus eis destinatus erat octava farinæ, quam comederent uti volebant; et subinde dabant illis escam, quæ Cusens dicitur, quando ea ab aliis offerebatur.

laboribus
enormibus
gravantur,

durissimeque
habentur.

Lazaraquio
400 millia
duplarum
petenti et
Mauros 400,

offeruntur
50 millia:

redditur fru-
stra obses
Maurus:

vexantur
Socii.

B

C

accollæ et peregrini ludos facturi ante palatium Regis. Id autem faciebant ad dissimulandam cladem, a Septensibus acceptam, qui multos ex cohorte Capitanei Burussii, illuc excurrere ausos, occiderant læserantque.

EX IUS.
IO. ALV.

91 Quanto tempore D. Infans vixit in isto carcere, comavit raro, idque tam parce, ut jejunare dici posset: sæpius etiam quasi comedens os movebat, sed quod sumperat expuebat, dicens, se nihil manducare posse: vel id quod appositum erat, mittebat captivis infirmis, vel aliter egentibus. Multis promissis corroborabat Christiana ibidem mancipia in sancta fide, ne ab ea deficerent, sicut eo mortuo debebat accensam lampadem, quam ei ministri sui multo cum labore et diligentia fovebant: habebat etiam penes se grandem librum papyraceum in forma Breviarii, ubi descriptæ erant multæ devotæ preces. Continuo orabat vocaditer, genibus ambobus humi flexis: simili etiam modo dormiebat, unde ipsa genua multum ei occalluerant altumque protuberabant, non sine notabili incommodo. Tota ejus ibidem occupatio in oratione frequenti consistebat, post quam distinebatur pediculis pollicibusque captandis. Quando volebat alicui suorum loqui, corrumpibat pecunia custodes, qui ipsum secreto introducebant tempore comestionis. Alias dicebant, quod opus sibi erat pro areolis horticum quærere terram et calcem, ejus multa copia erat in ruderibus cujusdam palatii ruinosi, uno solum pariete Infantem ab ipsis separante; et ad hoc habebant facultatem a magistro operum, videbantque et alloquebantur ipsum per foramen, quod ipse ab intro fecerat, extracto, quem identidem reponebat, latere.

xxxv
Infans,
multum
jejunans

et orans
flexis geni-
bus,

B

cum suis
furtim agit
per foramen
occultum;

92 Quot hebdomadis aut quindenis adibat illum Confessarius suus, manebatque cum eo quantum opus erat: duabus autem vicibus ibi fuit a prima nocte usque in auroram, quando absolvit eum a culpa et pœna, per Indulgentiam Martini V a et Eugenii IV, a singulis datam semel in vita. Tanta ei affluebat copia lacrymarum ab oculis, ut horum anguli atque genæ, per quas illæ fluebant, inde adustæ cernerentur, prout omnibus videntibus manifestum erat. Explicari autem non potest, quantum recrearetur videndo aut alloquendo suos, quos inter omnes dignoscebat ex sonitu catenarum: et quoties suis loquebatur, dicebat semper: Pro Dei amore, ignorete mihi labores et molestias, quas mea causa patimini. Quodam autem vice ante mortem suam, alloquens tres eorum, per foramen istud, explicavit ipsis animi sui propositum his verbis:

constetur quot
hebdomadis,

lacrymatur
copiose,
F

93 Significo vobis tamquam amicis, quos habeo loco filiorum, quod maxima voluptas, qua possem in hac captivitate frui, esset manere vobiscum, et exire ad communem laborem absque ullo discrimine: planeque affirmo, tantum inde mihi affluxurum gaudium, quod multum præferrem ipsam regno Portugalliae. Invo (testis mihi Deus est, quod non mentior) solum tribus de causis optarem vivere, primum ut vos remunerarer et satisfacerem sicut meruistis, aliisque qui mihi servierant: quod a nemine sic fiet, sicut fieret a me, prout in similibus casibus experiendo didici. Secunda, ad Christianos animandos, ut hasce regiones debellent: idque non causa vindictæ, propter mala quæ mihi hic fiunt, hæc enim omnia condonavi; nam quidquid faciunt facientque Mauri, accipio tamquam a ministris salvationis meæ. Tertia, ut persuadeam Regi Domino meo ac fratribus meis, ut Christianos hic captivos satagant liberare, et exerceant opera corporalis ac spiritualis misericordie: id quod ego si possem, facerem absque eorum impendio alterius: facerem

inducit a se
vitam optari

tribus solum
ex causis,
vixit prius,

XX LUS.
JO. ALV.

A rem id enim melius quam alius quivis. Pro istis solum tribus causis, non autem pro aliquo gustu meo, desiderarem adhuc diutius vivere : novit enim Deus, quantum me teneat hujus mundi tædium.

XXXVI
vexatur
multitudo
rum ad fores
cantilenis.

94 Sæpe contingebat, ut mulieres Mauricæ Patrinæ venirent usque ad portas ejus loci, ubi Infans jacebat; illique cantabant quicquid veniebat in mentem, et ab ipso volebant audiri, cum videre non posset. Quamquam autem non intelligebat Arabicam linguam, multorum tamen verborum sensum utcumque capiebat, indeque affligebatur; nec raro insurgebant mendacia, eum in finem conficta.

C
malorum
rerum nuntius.

Exe li causa, Nunc Mauri nostri Septam interceperunt : Nunc Comitem b occiderunt, et cum eo plus quam mille Christianos. Eodem tempore allatus est nuntius, quod Joannes Infans, c Sancti germanus, obiisset : et talia continuo cum faciebant ad portam illam audire : sed ipse suspicabatur hoc quoque ipsas mentiri, maxime cum adderent hunc esse Regem d qui Tingim occupavit. Et quia subinde Mauri addebant, tota Lusitania non esse hominem robustiorem eo neque grandierem e, quam Rex ille qui Tingim expugnavit; imaginabatur sibi S.

13 Infans, ipsos eum mortuum fingere, cum male volebant : sui autem semper ipsam celabant mortem Infantis Joannis.

ANNOTATA D. P.

a Obiit Martinus V anno 1431, cui successus Engenius IV vixit usque ad 1447 : credibile est tamen ipsum statim atque creatus est, fuisse ab Infante adhuc in Lusitania agente rogatum, ut decessoris gratiam ipsi factam renovaret.

b Puto intelligi Gubernatorem Septæ, qui tunc forte fuerat unus ex patruelibus sancti Infantis, quos num. 13 legimus ad externam militiam aspirasse, præsertim Ferdinandum Comitem Arayolensem, expeditionis Mauricæ socium.

c Obiit Joannes iste anno 142 ætatis et sæculi, teste Tusconcello; qui eum laudat, ut Principem insigniter prudentem, munifice affabilem, impense boni communis amantem.

d Nempe id fecerat eorum pater Joannes Rex : quem facile fuit ab imperitis confundi cum filio ejusdem nominis.

e Addit Ramus suspicatum Infantem, hæc intelligi de suo fratre Infante Henrico, qui militarem fortitudinem probaverat prius in occupanda cum patre Septa, deinde in nupera obsidione Tingitana.

CAPUT XI.

Extremus sancti Infantis morbus, conspecti in visione Sancti, pius obitus, lamenta sociorum.

Anno 1443
1 Maji Infans
diarrhæa
laborare
incipit;

A dveniente mense Junio anni MCCXLIII, appropinquabat etiam tempus, quo Deus decreverat finem imponere sancti Infantis calamitatibus; cum hæc scilicet gravissimæ jam essent, nec amplius tolerabiles. Sabbato igitur, eoque primo mensis die, cepit Princeps diarrhæam pati, cum tanto cibi omnis fastidio, ut nullum omnino introrsumere posset. Altera die invaluit morbus, multoque magis FERIA secunda, quando multo magis debilitatus apparuit. Id cum intellectum a domesticis suis est; tres eorum præsumpserunt palatium ingredi, tamquam eo vocati ad aliquid operis faciendum. Cum autem venissent ad portam ubi Infans jacebat; audierunt ejus suspiria veluti hominis deficientis; deinde propius ad-

moto ore, dixerunt; Salvet te Deus, Domine, qui vales? Eos ille interrogavit, quoniam essent; cui ipsi, Ergone tam grandis tua infirmitas est, ut nos non agnoscas? antea nos dignosceras ex solo strepitu catenarum, et nunc nec voces quidem internoscis? Tum ille, ignosci id sibi petiit, tantam enim morbi violentiam esse, ut pene mentem sanam abstulerit. Sed ite, inquit, loquimini Regi ac Reginae, ut pro me intercedant apud Lazaraquium; quatenus me ex his tenebris ereptum eo ponat loco, ubi curari et juvari possim. Et sane ita defecerat, ut qui ægre se posset sublevare ad necessaria nature.

96 Facile est æstimare quam dolenter hæc mandata acceperint illi, quæ videbant non absque præsentis vitæ periculo impleri posse: vixit tamen omnem metum amor, quo ferebantur erga Dominum suum; cujus morbum gravius sentiebant quam periculum suum. Locuti sunt ergo Regi, Reginae, et sorori Regis, quia hæc erat Lazaraquii uxor primaria: sed aliam nullum responsum acceperunt, quam, Dicite, ut animos sumat, seque jacet ut melius poterit: nos enim ex in re nihil facile valeamus. Quotquot ex Præfectis, homines boni et honesti videbantur, ad palatium venientes, audire cogebantur illorum querelas de tanta crudelitate. Dum autem misericordiam postulabant afflicto Domino suo, tantum ejus egenti: multis cum lacrymis se coniciebant in terram, illorum osculando pedes ac manus: sed nec apud hos quidquam proficiebant, quibusdam dicentibus, Quid nostra id refert? Equis audebit Domino nostro super ea re loqui? Alii dicebant, Novit Deus quam iniquum nobis videatur quod faciunt, quamque id male nos habeat; verum aliud nihil facere possumus. Erant etiam qui exprobrando dicerent, Date nobis Septam, et statim major gratia Regi vestro fiet.

97 Interim supervenit Præfectus Dalæzem, Lazaraquii intimus, cui similiter indicantur Domini sui deplorabilem ac miserabilem statum. Verum etiam hic auditis illis cepit e contra vociferari et jurgare, dicens; Equid cænes, existimatis, nos qui homines sumus posse salvare Regem vestrum. Illico hinc facessite: si Deus velit, ipse Regem vestrum occidet aut salvabit. His tam ignoranter quam indelenter dictis abegit illos a se, repulsa tali afflictissimos. Tandem adierunt Præfectum illum, sub cujus erant custodia; orantes ut Domino significaret, quam prope Infans abesset in arte. Illic non tam ut necessitati succurreret, quam ut suo custodis officio faceret satis, nuntiavit quæ audierat. Verum non propterea quidquam levaminis vel auxilii datum est, aut aliquid melius consueta portione; solum permisit ut medicus ad aegrum ingrederetur, cum eoque maneret, et simul aliqui ex Christianis quibus opus foret: itaque tertia feria effluxit tota usque ad quartam.

98 FERIA quarta, una ante auroram hora, Confessarius, qui una cum medico assistere aegro diu nocturne coeperat, surrexit in pedes, exploraturus an dormiret Infans: respiciens autem in ejus vultum, conspexit magnam abinde procedere claritatem; speciem oris hilarem ac jucundam, oculos vero plenos lacrymis atque intentos in celum. Cepit ergo magna cum admiratione interrogare, semel, bis, ter, utrum dormiret: ad ultimam autem vocem respondit Infans, quod bene enim audiebat. Neque voluit Confessarius ultra eum interrogare, sitis intelligens, quod loqui non cupiebat; seque ut ante cubitum retulit, quoad mane facto ostiarii portam reserarent. Tunc Infans vocavit Confessarium, medicumque rogavit ut tantisper exiret; sed autem Confessario sic locutus est: Tu hoc mane interrogasti me quid agerem, et ego nihil respondi; nolum

D
et tees ex
sus ad Regem
ac Regiam
mittit pro
luxiori
custodia;

sed frustra id
fuit,

E

uti et querela
apud Præfectos,

cum appro-
prio exceptæ;

tandem tamen
agro medicus
et ministri
porci indul-
gentur
F

XXXVI

cum illo
ingressus
etiam Confes-
sarius,

sub secreti
sigillo intelli-
git,

A bam enim ut quis alios nos audiret. Nunc autem mihi polliceberis, quod veluti in Confessione dictum accipies, quidquid tibi dicam: nec alicui in hac captivitate revelabis, sed tantum postquam in Lusitania fueris, vel videbis supra hoc meum corpus recipiendum procedere quidpiam, nisi forte aliud exigit major Dei et Deiparæ gloria.

visam ipsi
Deiparam

99 Tunc cepit illi narrare ut sequitur. Duæ horæ ante auroram sunt, quod jacens ego, atque considerans angustias hujus mundi, et gloriam Beatorum, corpi sentire magnum in corde solatium, et desiderium hinc abeundi. Interim defixi oculos in parietem istum: vidique contra me Dominam quandam, sedentem in sublimi throno, cum majestate magna, circumdatam multis personis formosis ac splendidis; statimque cognovi, quod ipsa esset Virgo Maria mater Dei, peccatorum patrona et advocata; meque coram ea in genua posui: quando aliquis ex illa societate dixit, Obsecro, Domina, ut miserearis hujus servi tui, qui tantopere tibi servivit, teque honoravit in hoc mundo. Vide quam diu affligatur; et precare filium tuum, ut finem ponat tantis ejus ærumnis. Offero tibi, Domina, pro illo preces meas: quia mihi devotus est: placeat tibi efficere ut nobiscum panatur. Hoc audito intendi oculos in eam, et vidi quod altera manu balancem, altera crucem teneret, cum quibus symbolis Christiani solent pingere Archangelum Michaelen; et intellexi ipsummet esse quem Deus per ejusmodi signa cognoscendum mihi dabat.

et Ang.
Michaelen
pro eo
orantem,

13

100 Mox etiam vidi alium post eum, qui similiter genua flexit, habens altera calicem, altera librum apertum, in quo legebam initium Evangelii secundum Joannem. In principio erat Verbum: unde eum sine hæsitacione cognovi, et dicentem audivi: Eia, Mater et Domina, compatere huic servo tuo mihi-que devoto, neque sinas diutius eum torqueri: tempus enim est ut nobiscum cõsideat in convivio cœlestis gloriæ cum istis fratribus nostris. Ad horam duorum supplicationem, quos solos distinguebam a ceteris, audivi Virginem Mariam, quæ blando ac gratioso oculo me intuebatur, quod ipso die deduceret ante ipsos: quo dicto disparuit, et tu me cœpisti alloqui. Magno solatio mihi fuit ejusmodi visio: neque dubito quin veraciter sim hodie discessurus ex hoc mundo. Talia ubi audivit Confessarius, cepit plorare et laudare Deum, animando Infantem, eo quod prius illi sanitatem bonam Deus redditurus esset. At ille, levatis in cœlum membris; Istic, inquit, boni mea sanitas est; et omne bonum meum est quod obutorus sim tantam beatitatem, quantum dat Deus famulis suis. Quinam potui, Deus meus, commeruisse, ut gloriosa Mater tua, cum cœlesti societate, ad me visitandum veniret, meque certiores reddendum de tui gloria? Quis sum ego peccator, cui tantum Domine mi, facias misericordiam: neque omnes tribulationes hujus sæculi quidquam sunt ad minimam tuæ gloriæ particulam. O, anima mea, quantum lætari debes in Deo tuo, qui tantopere te amat tibi-que talem gratiam impertitur, ut pro labore brevi æternam tibi det requiem? Domine, si vides, tam cito meruisse me pretium laboris, placet mori: paratus tamen sum ad toleranda quæcumque durissima usque ad mortem: sentio enim robar mihi ad omnia inditum, ex hac tam magna oblata spe. Domine, sicut placet, et sicut fuerit voluntas tua, sic fiat.

visam cum
S. Joanne
Evangelio.

quorum pre-
ces illa
annuerit.

Agit et istas
pro tali con-
solatione:

Postulat se
moriturus.

101 Sub hac ingressus medicus cibum ei intulit: atque ita totus iste dies transit usque ad occasum solis. Deinde recessum habuit Infans absque ullo letu, ac mox cepit deficere et mente exerrare. Et Confessarius interrogavit, quomodo se haberet; respondit autem, Omnino alio. Tum ille: Ergo

fac Confessionem generalem. Et hanc integre fecit Infans, cum protestatione fidei; ac brachia complicans, cum commemoratione passionis Christi, Virginisque Mariæ et Sanctorum omnium. Recepta autem absolutione plenaria in articulo mortis, convertit sese in latus dextrum, dicens: Nunc mori me sinite. Nec ultra locutus, absque ullo motu vel situs mutatione, animam reddidit Creatori, in æternum victuram. Cum in hoc articulo versaretur Infans, indicata res Lazaraquo est: qui non pluris hoc fecit, quam si alius quilibet moreretur. Verumtamen mendax lingua ejus non potuit omnino tacere ejus laudem, quin præsentibus diceret. Si inter cænes renegatos Christianos boni aliquid est, iste qui nunc obiit ipsum habuit: qui si Maurus fuisset, propter virtutes quibus excelluit, mereretur censeri Sanctus. Scio quod nunquam mentitus sit: ego certe nullam unquam ex ore ejus falsitatem audivi: et quoties noctu unius qui specularerentur quid ageret, inventus est semper genuflexus orare: dicunt præterea, quod præter virtutes quas habuit alias, virgo vixerit, nec unquam mulierem cognoverit. Certe natio ejus magnum sibi contraxit peccatum, quod eum siverunt ita hic mori. Ita ille, probans virtutes Infantis adeo certas manifestasque fuisse, ut ipsius adversarii ejus æstimare eas possent, et ipse dicere cum Propheta, Inimici nostri sunt iudices.

generaliter
confletur,
et expirat.

Lazaraquius
mortuum
laudat ut
Sanctum.

12

Deut 32, 3.

xxxviii

Ad corpus
catenis ex-
men tum
adducti socii,

102 Quia autem profunda nox erat, jusserunt Confessarium et Medicum claudi intra carcerem, cum corpore mortuo, usque ad alterius diei vesperam: quando illud supra tabulam collocatum portari fecerunt ad domum Masmorre: quo convocati ejus domestici a loco ubi laboraverant, viderent ipsum eximi catenis: interim vero apparabantur funes aliaque necessaria ad catenas solvendas. Ipsi autem qui, licet adhuc viverent, poterant mortuis comparari, propter toleratas ærumnas, sicut a quibus reum æstimator facile per se intelliget; in terram prostraverunt sese, pavimento caputibus ferientes, et ante virtuosum hunc Infantem, quem videbant defunctum, deponentes barbas et capillos, genasque percutientes, et manus ac pedes Domini sui deosculantes. Membra ejus tam flexibilia erant, quasi adline spiraret, vultus autem angelica prorsus hilaritate renidebat. Non poterant ali quanto tempore quidquam loqui, dolore et planctu lingua u impedi-ente, postquam vero fari potuerunt, fatigati plan- gendo, denno proruperunt in lacrymas, simulque dixerunt.

103 Recessit a nobis, quem habebamus pro patre ac domino: cum eoque defecit fortitudo nostra, et dissoluta est deliciosa nostri societas. Elongatus a nobis est custos noster: neque jam possunt inveniri magis afflictæ quam sumus. O Domine, quam magno nos onere liberas, sed non sine maximo dolore nostro, quos relinquis peregre periclitantes. Quomodo deseris quos tam diligenter educasti et gubernasti, atque socios habuisti omnium tribulationum tuarum? Nunc nihil nobis superest, in quo possimus aliquantulum oblectari. Memento, Domine, quoties contendebamus pro fuga tibi persuadenda: tu autem dicebas, quod, quando solus pos-es secure consequi libertatem, nolles eam acceptare, ne periculum creares etiam minimo ex nobis: nunc vero non minimum dumtaxat, sed simul omnes desoris. Propterea tamen sic affligebaris, et hic erat maximus cruciatus, quem tibi inferre poterant, quod videres quanta tui causæ patiebamur. Neque id per simulationem dicebas, ut nos tibi devinctos retine- res. Certe non, Quia in generoso tuo fidelique pe- core nunquam fraus ulla locum habuit, nec quem- quam decipere voluisses. Patuit hoc in Tugtara obsidione, quando rogatus fuisti, ut postea nocte marceres

12
tugen' t'fe-
cium Domi-
num,

tam amorem
eorum, ut
absque illis
salvari no-
tuert;

deus
pro nobis
suis
era,

marceres

EX LUS. JO.
ALV.

A maneres securus in navibus; et respondisti, quod numquam a castris esses discessurus, nisi omnes recederent; quodque etiam cum minimo remaneres, socius mortis ac vitæ.

tam sibi ne-
cessarium,

104 Quomodo igitur non indicasti nobis mæstis et desolatis, inexpectatum illum tuum et clandestinum discessum? Quid periculi erat in eo nobis manifestando, cum versemur in hac captivitate? An forte metuebas ne vestram sic augeres afflictionem? Non utique: quia ad tribulationem quamcunque sufficiebat tibi animus: qui magna cum fortitudine teipsum dedisti in manus infidelium, quanto te obsidem petierunt pro salvando exercitu Christianorum. Non deerat tibi tunc ratio evadendi, cum esses inter tot Proceres secundus ductor exercitus et classis, tam bono milite septus et tutus: et si decertandum armis fuisset, poteras inter primos subducere te, nisi pro salvandis aliis necessarium fuisset te manere: quaquequam tanta erat infirmitas et ægritudo tua, ut dimitti nequaquam debuisses. Sed ardor iste divini amoris, qui semper æstuebat in corde tuo, nec unquam restingui poterat; non permittebat te declinare penam ullam vel laborem.

seque ab eo
sic desertos
queruntur,

B 105 Domine, si pro filiis alienis pignori te obtulisti, ad eos salvandos; quomodo nunc non salvas eos, quo dicebas te habere pro filiis propriis? Quod si orabas Deum pro morte tua: quare non etiam petisti nostram; ut tecum abduceres hos infelices orphanos, et undequaque desertos, quos pro consolatione tua elegeras esse tecum? Si nos spiritualiter non deseruisti, quomodo temporaliter derelinquis in hoc statu famulos tuos? Quisquis te oderat, nos etiam odit: et qui tui misertus non est, multo minus miseretur nostrum. O summe Deus! quam asperum fuit desertum istud, per quod nos duxisti, post illam luminum columnam, numquam declinantem a bona ac salutari doctrina: per quam nos sustentasti inter inimicos nostros, et liberasti a tantis periculis atque infirmitatibus. Car ante obtentam libertatem, sinis mergi nos in mari tantarum angustiarum Obscura enimvero et tenebrosa nox fuit, quæ nobis subduxit tantæ claritatis lucem. Quo indice nunc transibimus tam periculosum vadum? ad quam pharum intendemus oculos nostros? unde nobis robur et alacritas ad perpetuandas terramas nostras? ubi nunc est spes præmissorum nobis præmiorum? O Domine, cum quanto gaudio venimus ad hos carceres, prospiciendo finem laborum, per quem venturi eramus ad requiem, ubi blande curarentur vulnera nostra. Omnes spes, omnia bona nostra, conversa sunt in opprobrium et lamentum.

ante obtentam
libertatem.

CAPUT XI.

Cadaver Infantis exenteratum suspensumque de muro: sociorum fortuna: Lazaraquii exitus

XXXIX

Defuncti cor-
pus exentera-
re jussu secil,

Necdum mæsti illi plangendo se exsaturarant, quando ad portam domus, in qua jacebant, advenerunt Mauri quidam cum mandato Lazaraquii; qui mox atque illuxit, et orationem matutinam finierat in sua Algema, extra urbem veterem; consilium inivit de corpore Infantis, quod vivum numquam desierat cruciare, quomodo pergeret illud persequi post mortem, quam posset maxime inhumaniter. Dixerunt autem Mauri ministris ejus: Mandat vobis Dominus noster, ut aperiatis corpus Regis vestri, eximatisque omnia viscera et intestina ejus, ipsumque condicatis sale, infarciatisque musco et lauro sicca, quam vobis adferimus. Facile viderunt

desolati illi serio agere infideles, atque eo spectare, ut quando propositum suum non fuerant ex vivo consecuti, consequerentur ex mortuo: interrogarunt tamen ad quid juberent aperiri corpus illud: illique responderunt, ut conservaretur, usque dum natio sua impleat quod pacta est. Tunc ipsi dixerunt: Quantum ad nos pertinet numquam illi aperiendo manus admovebimus, decretumque habemus firmiter potius perpeti mortem. Agnoverunt tunc Mauri rationabile non esse quod exigebatur, neque voluerunt ultra contendere, eoque penam ipsorum augere; et donec accerseretur Christianus alius qui impleat mandatum istud, portam post se clausurunt.

recusant id
facere:

107 Tunc omnes ad iterandos planctus redierunt, exprobrantes Mauris, quod adeo inclementer occidissent Principem, adeo innocentem, tantæque bonitatis, pro quo maximum lytrum obtinuissent, si illum scivissent conservare: non autem per ignorantiam ipsum amiserant: nam a se nullum expectandum fructum, nisi quod in se posset explere crudelitatem, quam fuerant in Domini morte exorsi. Deinde addebant: O Domini Infantes, si usque modo clausas habuistis aures ad humilem supplicationem, quam vobis intulimus, refrendo terminas hujus vestri afflictissimi fratris; nunc saltem non possunt corda vestra perpeti et dissimulare injurias, inter quas obiit. O digna et honorabilis fama, pro qua obtinenda, tantum laboraverunt antiqui! vos autem vivitis, et parvipenditis inquinare gloriosum librum vestrorum nominum? O quotquot in castris fuistis, promptaque voluntate obtulistis bona atque possessiones vestras, ut vita vobis servaretur; nolite per Deum vos ingratos ostendere erga eum, qui ipsam vobis dedit; atque pro vobis brachia tendens, se tradidit in manus suorum vestrorumque inimicorum. Verum qui posset explicare omnia, quæ illi in sua tribulatione dicebant? Tunc flexis genibus abstraxerunt catenas de tibis Domini sui, et posuerunt eas circum corpus ejus, in quo videbantur sibi habere auxilium et refugium.

et Mauris ex-
probrant cru-
delitatem in
eo exercitam

E

108 Interim adductus est quidam Christianus, Beja oriundus (Pacem-Juliam putantur antiqui dixisse) qui corpus aperuit; et ipsi recollegerunt intestina studiose servanda: ac postea ejecti sunt foras ad labores consuetos prosequendos, quamvis jam prope esset solis occasus; donec venirent Christiani captivi, adferentes herbam qua corpus exenteratum infarcirent: quo facto imposuerunt illud tabule, tuleruntque extra portam civitatis, ubi tibias constringerunt fune, per quem ipsum in caput versum suspenderunt de pinnaculo muri, Christianos vero reduxerunt in carcerem. Hæc crudelitas ubi innotuit famulis, non potuit æqualis pœna ipsis inferri, nisi omnes circa Dominum suum suspendissent: itaque ingressi sunt in domum Masmorie, ubi jacebant sequestrati a captivis aliis: datum est autem illis spatium cœnandi, priusquam in carcerem retraderentur.

Illi exentera-
tum ipsum,

F

de muro urbis
in caput su-
spendunt,

109 Tunc intestina, cum corde et visceribus reliquis, quæ conservant in grandi patina siglina, acceperunt ac bene salierunt; atque in fovea, quam fecerant in angulo domus, diligenter cooperta sepelierunt: dein le vero post decem dies composuerunt supra foveam tabulas aliquot per modum monumenti, quas operuerunt tapete cum Cruce alba: lurgiendoque portariis aliquid, obtinebant quotidie facultatem, ut redeuntes a labore suo, simul cum Clerico suo ibi recitarent Officium defunctorum cum tribus lectionibus, Dominicis autem et Festis cum novem: habebantque ibi etiam thus cum candelis et aqua benedicta. Atque hoc duravit ipsis per decem menses, quoad captivis ceteris commixti fuerunt et in in-

Socii intesti-
na collecta ab
scondunt,et ad ea quo-
tidie erant.

numentum

A numentum destructum. Tunc illa quam occultissime potuerunt praeclatas reliquias effoderunt et transtulerunt alio, ibique fuerunt usque dum redimeretur Joannes Alvari, hujus Chronicæ auctor.

XL
Indictio publice festo

110 FERIA erat quinta et nocturnum tempus, quando corpus ita suspensum fuit: sequenti autem die feria sexta, jussit Lazaraquius apparari Regem cum omni festivo apparatu, ad procedendum orationis causa versus Algemaui Alcorii, quæ est in urbe veteri: sic ut transiretur per locum ubi corpus pendebat: jussitque edici per præconem ut omnes venirent ad spectandum. Quando igitur ex custodia educebantur captivi ad laborem, impossibile erat eos protegere ab infinita quæ confluebat multitudine, ac prata eo permerat. Simili modo intra extraque muros, valla ac turres, plena omnia erant populo: cui non sufficebat videre corpus illud tam delectatum, sed videbatur ulterius se vindicaturus de ipso, cum alii petras jacerent, alii cespites; quidam contra ipsum expuerent, et verbis multis injuriosis debaccharentur, dicentes: Iste est Rex rene-gatorum, qui venerunt ad debellandum Mauris Dei. O stupidam gentem, quæ sine regione non contenta, alienam appetit! Alii dicebant: Qui tam ex proposito venerunt pugnare contra gentem, a qua nihil erant lassi; quomodo non venerunt ut Regem suum a captivitate liberarent? Quare non mandarunt Rex et Lazaraquius, quem Deus conservet, raptari corpus istud per civitatem, nobisque lapidarium dari, eradicaturis tam malam sementem de terra; et tunc venissent caues isti ad vindicandum parentes suos.

et populo ad spectaculum collecto ac blasphemante,

B

procedit Rex cum Aula;

111 Interim equitabat Rex, cum Lazaraquio suisque Præfectis, et tota aula quam Mazaganiam vocant, iveruntque ad faciendam orationem: quando autem transibant per locum ubi corpus erat, dictum est omnibus ut se humiliarent Regi suo: statimque prostrati omnes in terram se dederunt, recitantes hymnum suum consuetum, et dicentes; Deus conservet Regem se Dominum nostrum Aldelab: hominem paradysum habeat anima patris sui et avorum suorum; appellabuntque Regem virtuosum ac destructorem legis Christianæ. Sub vespere quoque processerunt omnes sicuti prius, et spectaverunt hastiludium eo loco ubi corpus erat, duravitque festum istud usque ad noctem. Porro ipsum sic mansit suspensum per quatuor dies usque ad noctem ferie secundæ, quando mandarunt ministris Infantis, ut componerent ipsum in sarcophago ligneo, quem similiter eodem loco per funes suspendunt nudum: deinde posuerunt supra murum trabes ligneas duas, supra quas collocarunt sarcophagum eundem, juxta pinas murorum, ad portam Zalabenzakæ, ubi diu stetit, et per ipsum Dominus fecit multa miracula.

hastiludium spectaturus

C

XLII
Ex hoc videntur societatem ab aliis concaptivis;

112 Tanto odio Mauris erat nomen istius Infantis, ejusque ministri tam dure tractabantur; ut non solum Mauris, sed etiam Christianis aliis contemptui essent, ab eisque affligerentur: et qui antea, vivente adhuc eorum Domino, ipsos a laboribus excusabant seque ad eorum obsequia offerebant; deinde paulatim subtrahebant se illis, accusabantque et allegabant rationes, ad suum arbitrium confictas, ob quas deberent æque laborare ac eorum quispiam: et si interrogabantur, an pertinebant ad Christianum illum qui fuerat suspensus, impudenter negabant: adeo ut illi sic undique afflicti, nusquam auderent publice prodire aut loqui inter alios. Denuntiavit eis etiam Lazaraquius, quod nunquam pateretur eos redimi, sed volebat omnes in catenis mori. Ergo qui catenis a ceteris captivis distincti habebantur, in carcere et victu atque labore, posterum cum aliis atque cum jumentis, indifferenter producebantur ad vilissimos quosque labores. Erant

eisque miscentur ut nunquam redimendi,

autem jumenta quæ curabant circiter trecenta quinquaginta, quibus omnibus curandis destinata erant Christiana mancipia dumtaxat quadraginta sex. Sed missos faciamus labores quibus erant destinati, et morbos quibus obnoxii: memorabile enim est, quod quandiu vixit Infans, nemo illorum aegrotaverit, mortuus nullus sit: duodecimo autem die post obiit Didacus Delgado, et mox Joannes de Luna ac Magister Martinus, tum Ferdinandus Ægidius, et Joannes Laurentius: aliqui autem eorum salvi perstiterunt, alii vero evaserunt ex magnis et periculosis morbis.

113 Quia autem crudelitas Lazaraquii causa mortis fuit Infanti atque ministrorum suorum; ponam hic casum qui contigit, cum iste obsideret Arsillam, quando illi dominabatur Rubuquer frater Zalabenzakæ. Inter captivos qui ministrabant exercitui, unus noctu aufugit Septam: cumque non inveniretur sequenti mane, idque Lazaraquius intellexisset, jussit omnes captivos coram se adduci, et ei qui proximus dormierat evelli omnes pilos barbae; et alterum qui inter flagellandum invocarat S. Mariam de Guadalupe, jussit raptari usque ad litus maris, ibique ambos jugulari. Sequenti die deprehenderunt Christianum fugitivum, cui jussit perforari pedum nervos, trajectisque per articulos fanibus raptari circum castra: nocte autem illum posuerunt in cruce habente formam ensis, seu crucis Andrianæ, verso in terram capite, manus autem confixerunt clavibus; itaque pendente dimiserunt per noctem: mane autem inventus est occisus ictu lanceæ, quæ ei cor transfixerat.

D

PX LVS. 30
ALV.
quorum mox
4 moriuntur

Lazaraquius
Arsillam ob-
siciens,

sevit in cap-
tivos Chri-
stianos,

E

114 Quia autem Deus gravissime punit peccatum crudelitatis, nullatenus ipsum dissimulans, contigit huic pessimo Lazaraquio, ut excitaret alteri laqueum, in quem ipse caderet. Cum deliberaret, quomodo Abdummeni a eriperet oppidum quod habebat, dictum Graceloy, fraus designata in caput ejus deridit. Fugens enim seire Catilletam, locutus est Alarabibus nonnullis, quos reperit, quasi eos volens amicos assumere, quibus cum ipse Abdummen jam convenerat de morte Lazaraquii inferenda, eumque in finem addiderat eis Æthiopes duos. Hi manentes in tentorio Alarabum, eo tempore quo Lazaraquius secure prandeat, ipsum crudeliter occiderunt: itaque recepit mercedem suorum facinorum: judicet autem lector ex relatione vitæ, conditionis, et morum ejus, quali in gaudio nunc esse possit anima ejus.

dumque alte-
ri Mauro
insidiatur

a

ipse proditorie
occiditur.

F

b

Post 4 socio-
rum mortem
et unius de-
fectionem

115 A tempore quo sanctus hic Infans devenit in manus barbarorum, usque ad mortem ejus, fluxerunt anni sex; et ex novem famulis quos secum sumpsit, mortui fuerunt Magister Martinus, Medicus ejus; Ferdinandus Ægidii, curator vestium; Joannes Laurentius, hospitiorum designator; Joannes de Luna, pistor; Christophorus de Luviza a responsis, homo Germanus, qui deferret ad Mauros, ex persuasione quorundam Alvercanorum, et Alvercæ commoratus est. Joannes Alvarez, Secretarius ejus, commutatus fuit ex mandato Domini Petri Infantis, cum Mauro quodam dicto Faqui Guisnaym; et Joannes Vaz, coquinae præfectus, cum Mauro quodam quem habebat Joannes de Lisboa, nomine Abdelaa: et illi ex captivitate regressi sunt anno mcccxlviij. Postea autem Joannes Alvari ixit Septam et Arsillam, cum lytro quod requirebatur pro Joanne Ruiz, collectineo Infantis, et Petro Vaas Capellano ejus; eosque relaxavit anno mccccl: et pro jam dicto Joanne Ruiz dederunt octo Mauros; pro Petro autem Vaas, Capellano, Mauros duos et Mauram unam.

redimuntur
alii quinque,

A

IN LUS.
JO. ALV.

ANNOTATA D. P.

a Addit Ramos : qui erat caput habitantium vallem Focensem.

b Acta hæc videntur circa annum 1438, antequam Rex Alfonsus primam contra Mauros expeditionem suscepit, qua Alacerium expugnavit : ad quam recipiendam bis frustra exercitum duxit Rex Fessensis, mortuus jam verosimiliter Lazaraquio ; et, sicut Pasconcellus scribit, spe recuperandæ arcis destitutus, dimisso exercitu, in suam se ditionem, dolore tabescens, recepit. Viri tamen usque ad annum 1471, quando Arzillam et Tingim idem Alfonsus obtinuit, si Roman recte computat Imperium Benmerinorum, quorum ultimus hic fuit, ab an. 1212 ad 1271. Narraut autem idem, quomodo igitur hominem pertasi Mauri, contra eum Xaristum quemdam elevarint in regnum : a quo nova series Regum ducitur, qui Benjotuosos se dixerunt : et addit, eodem tempore amisisse Mauros, quodquid habebant reliqui in Hispania : itaque vindictam crudelitatem, contra sanctum Infantem exercitum.

B

CAPUT XIII.

Miracula post mortem. Translatio corporis in Lusitaniam.

XLVI.
Imponitur
sarcophago
corpus, totum
flexile,

ad illud ca-
rent accedere
aves,

nocturna spe-
ctatur lumina,

C

apostolus ap-
paret Infans
in gloria,

Maurus gra-
viter latus
suar,

Quando in sarcophago posuerunt corpus sancti Infantis, quinto post ejus mortem die, inventa sunt omnia ejus membra tam flexibilia, ac si vivus esset, nec ullum de se dicitur fœtorem : itaque composuerunt ei brachia in formam crucis, et posuerunt supra euleitram viridis lauri, quam intra sarcophagum aptaverunt. Res autem fuit notata et admiratione digna, quod quamdiu ibi positus fuit locus, aves, que iragno numero dormitum veniebant ad pinnas murorum, prout indicabant eorum stercore ; inde statim receperunt se, nec ibi amplius quieverunt, nec aliquam immunditiam ibi reliquerunt, qua parte sarcophagum prædictum muri respiciebant, una utrinque ulna ; id quod ab omnibus animadversum, cunctis erat admirationi ; cum his videretur hoc fieri ex reverentia erga corpus Sancti.

117 Vigiles et circitores nocturni, certis per hebdomadam diebus, circum sarcophagum tantam lucem videbant, ut non possent in illam intendere oculos, neque discernere unde lumen istud procederet.

118 Renegatus quidam Oliventia oriundus, cum extra civitatem esset, vidit eandem claritatem, in eoque ipsum sanctum Infantem in forma columbæ, cum vultu humano, quem optime dignocebat : quia sæpius in vita locutus ei fuerat. Testatusque apostolus iste de se est, quod videns Infantem in tanta gloria, motus fuerit ad thronum ei genua, orandumque ut ipsum reduceret in viam salutis : et quod Infans vultum avertens, responderit ; Redi in viam quam dereliquisti : itaque ibi obdormivit usque in auroram diei sequentis.

119 Maurus quidam ex Barbaria, cum altero rixatus, duo accepit vulnera, unum in capite et alterum in humero ; venitque Fessam ex vico suo apud judicem querelas depositurus : cum autem coappellatum nox erat, et clausæ portæ. Ergo ad muri pedem cubitum se composuit sub illo sarcophago, nihil de illo neque de corpore cogitans. Mane autem apertam nox portam ingressus, cum fasciam capitis solveret, monstraturus vulnus quod ei infixerat adversarius, nec cicatricem quidem illius invenit, uti nec in humero. Interrogarunt eum quomodo id

accidisset : et ipse ostendit quomodo sub sarcophago dormiverit, jusseruntque eum tacere. Sed multi ipsum id dicentem audiverant, affirmabantque id aliter fieri non potuisse, quam quia Infans in articulo mortis habuerit voluntatem suscipiendæ fidei Mauricæ.

120 Certum est quod multi infirmi ac febricitantes sanitatem recuperaverint tactu terræ, in qua stillabat adeps a illius sancti corporis : et similiter sanitatem conferebat bobus et animalibus male habentibus. Hinc illo loco, unde talis terra sumebatur, facta est fossa satis grandis. Id autem fiebat quo tempore Fessæ erat corpus : idemque fortassis etiam nunc ibi sit : quandoquidem et locus et terra adhuc supersint.

121 Septæ contigit Religiosum Franciscanum, nomine Fr. Gonzalum, in ecclesia S. Jacobi audire confessionem ejusdem Clerici, illuc adveкти Roma a Jubilæo, et ad mortem decumbentis ; eique dicere, ut confideret meritis sancti Infantis Ferdinandi ; qui inter Mauros multas ærumnas sustinuerat et in Catholica fide mortuus erat. Post discessum autem Fr. Gonzalvi, Clericus ille memor consilii sibi dati, cum multa devotione Sanctum invocavit ; et statim surrexit sanus, venitque ad monasterium ; ubi prædictum Fratrem invenit orantem, et miraculum in se factum narravit.

122 Ulissippone contigit cuidam bono viro, graviter infirmo, cum neminem haberet qui sui curam gereret, audire Fr. Rodericum, Prædicatorem e Domini Jesu ad S. Dominici, narrantem, quantum sanctus Infans passus fuerit ; tantumque in ejus meritis concipere fiduciam, ut nocte quadam cubitum concedens, se illi devotissime commendaret, itaque indormiverit. Mane autem tam sanum se reperit, ac si nihil incommodi habuisset. Cumque sexta quadam feria Fr. Rodericus concionaturus esset ; vir ille, qui pœnitens ejus erat, narravit ipsi miraculum in se factum, et Fr. Rodericus idem in concione divulgavit.

123 Prima Junii anno mccccli ad S. Irenes apulit Joannes Alvarez, ubi tunc erat Rex D. Alfonsus, V hujus nominis, et nepos sancti Infantis. Hujus ille cor atque viscera, et intestina exempta corpori, secum attulit in capsula lignea, intus atque aforis convestita Damasceno nigro, cum limbis et clavis inauratis. Rex autem prædictus jussit, ut Joanes Alvarez, et Joannes Ruiz collactaneus Sancti, deferrent Reliquias istas Bataliam, ad monasterium S. Dominici, Domine nostræ a victoria cognominatæ, ubi est sepulcrum sancti Infantis duorumque Infantum fratrum ejus, in regiam capellam, quam sumptuosissime construxerunt D. Joannes I bonæ memoriæ, et D. Philippa Regina eorum parentes. Cumque in viam se dedissent, invenerunt Tomari d. Infantem Henricum, Gubernatorem Ordinis equestris a Christodicti, alterum sancti Infantis fratrem, qui alio iter intendebat. Sed jussis converti jumentis, una cum prædictis ivit ad monasterium supra nominatum : ibique fecit poni ipsas Reliquias quam potuit honorificentissime, super altari e sepulture suæ, cum facibus et candelis in cirenita. Tum imperavit Matutinas cani, cum Missa plurimorum Martyrum ante auroram : erat autem tunc feria v et ix / Junii.

124 Absoluta Missa ordinata est solennis processio ; et ideo Joannes Alvarez aperuit capsam, et coram omnibus monstravit Reliquias : cumque illam obserasset, tradidit clavem D. Henrico, qui mox ipsam commisit Priori monasterii Bataliensis. Apertum est deinde sepulcrum ; et Infans protraxit e in gemma ante Reliquias ; factaque oratione consumpsit in manus, atque in processione portavit, et hac

D

a
Item infirmi
multi, tam
homines quam
bestiæ.

q
Septæ sana-
tur Clericus
ager ad mor-
tem,

E

alius Ulissip-
pone, c

An. 1451,
attulit Infan-
tis intestina,

p

d
a fratres ejus
D. Henricus

p

f
feruntur
Bataliam

hac

*et in sepul-
cro illius col-
locantur.*

g

h

i

*Grande in
manu tuber,*

*Infante invo-
cato curatur.*

*Trit cum in
ejus nomine
pauperibus
erogatum,*

*nihil minutum
invenitur.*

k

A hac finita collocavit in sepulcro, supra scamnum holoserico rubro vestitum. Inde vero recessurus iterum genua flexit, ipsasque osculatus, jussit sepulcrum claudi: his interim qui processionem fecerant, cantantibus Responsorium g Martyrum. Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes Sanctorum tuorum bestis terræ: effuderunt sanguinem Sanctorum tuorum tanquam aquam, in circuito Jerusalem, et non erat qui sepeliret: cum Versiculo suo et Oratione de Martyribus. Denique predictus D. Infans ordinatum reliquit, ut, ad istud fratris sui altare, quotidie ex sua elemosyna cantaretur Missa, donec Rex capellaniam perpetuam ibi fundasset, in memoriam virtuosus istius Domini &c.

125 In loco Pernes i dicto contigit, ut figuli cujusdam uxori, in una manuum, grande tuber nasceretur: tantumque exeresceret, ut fila mentem impediret, nec minus alia plura exercitia. De quo cum lacrymans quereretur Beatrici Canes, uxori Alfonsi Ribeiro, interrogaretque an nullum sibi remedium sciret; suggestit illa, ut devoto corde commendaret se sancto Infanti D. Ferdinando; spondens, id si faceret, experturam auxilium a Domino. Hoc audito domum suam illa rediit, sequē in genna posuit; et cum lacrymis Sanctum invocans, promisit ad ecclesiam ferre panem cum candela, in honorem ejus. Mane autem facto, tuber evanuisse invenit, nullo post se signo relicto.

126 Testata est etiam prenominata Beatrix; quod, quando maxima caritis tritici erat, cum ipsa a cellario accepisset aliquot illius modios pro sustentatione sui mariti: dixit, quod propter merita sancti Infantis, quibus ipse se commendabat, quoties se in aliqua necessitate repererat; vellet ex eodem frumento pauperibus dare in elemosynam modios duos cum medio. Mensa est autem totum quod acceperat, ac prius illos duos ac semis modios; dein unum modium quem haberet pro se. Postquam vero priores illos distribuisset in egenos, accidit ut necesse ei fuerit iterum metiri quod supererat, et invenit duos ac medium redundare. Alas quoque narrabat eadem, plures gratias sibi factas, propter magnam suam erga sanctum Infantem devotionem: et quoniam minoris momenti erant, prætermisi illa describere. k

ANNOTATA D. P.

C

a Roman, calori solis attribuit istam stillationem; ego, non tam adipera stillasse puto, quam resolutum a corporis humore saltem, quo conditum illud fuit; armata enim cum intestinis oportet exemptam fuisse.

b Jubilæum, an. 1450 sub Nicolao IV celebratum, vide in Annalibus Rainaldi, ex S. Antonini et Jonozzi Manetti relatu.

c Id nomen tunc fuisse not i Ramos, quasi en appellatum desiderit usurpare.

d Oppidum Tomar, quod Nabantinum antiquis fuisse putatur, et prima sedes est Ordinis Christi, distat ab oppido S. Irenes 7 leicis, totidemque a monasterio Batalie; non in via positum, sed e latere, sic ut tria ista loca triangulum faciant: consulto igitur illuc se contulerunt isti duo Equites, ut cum Infante Henrico agerent de Reliquiarum translatione.

e Addit Romos, quod in ista capella, tum ipse Rex fondator, quam Infantes filii sui singuli, habuerint propria monumenta cum altari, secundum ordinem viciatis disposita, dum scilicet omnes adhuc viverent: quo si jam illati erant Infantes duo, non possunt illi alii fuisse quam Alfonsus, patri præmortuus decennis quatuordecim Va concessus hunc Braccaræ tumultum di-

cat) et Joannes, Magister equitum S. Jacobi fratri D Ferdinando præmortuus, ut supra vidimus.

f Petum SS. Primi et Feliciani, talem scilicet Missam requirebat, ut haberetur in Missali Romano, Sapientiam Sanctorum.

g Hujusmodi Responsiorum, in Romæ. Ebræusi, atque Prædicatorum Breviaris fere reperio: sed pro festo Sanctorum Innocentium.

h Ramos addit sequentia. Quod hodie fit, hoc est. In eodem altari, ceterorumque Infantum fratrum altaribus, patris pie ac matris, quotidie legitur prima Missa; et in altari patris, etiam una canitur, cum Responsorio sub finem ejus; præter Officia quæ fiunt in Commemoratione fidelium defunctorum, cum multa devotiore. Officia autem sancti Infantis D. Ferdinandi, faciunt Religiosi monasterii Bataliensis, cum cappis choralibus panni aurei, sicut in latis festivitatis sunt enim ibi multa pretiosa ornamenta, quæ Domini isti alique viri principes loco donarunt, quauvis in ceteris servetur ritus proprius Officii defunctorum.

i Locus Pernes, distat a monasterio Bataliensi 3 leucis; a S. Irenes oppido, 4.

k Hæc esse ipsa verba Joannis Ananis notat Romanus: deinde addit: Et ego, qui pro nova hujus Chronicæ impressione stegi, testis oculatus sum multorum miraculorum, quæ contigerant aliquibus Religiosis infirmis monasterii Bataliensis, qui isti Sancto se commendantes sanitatem receperunt, hodieque incolumes adhuc vivunt, ac satis norant quam multas gratias Deus hominibus conferat per merita istius: in ejus sepulcro foramen est, per quod fideles intromittunt cannam quandam, ut contingat illius corpus: retractumque admovent oculis et capiti. Item ipsius canne extremitati aptantes precatoria sua sceta, et reliquia, per dictum foramen immittunt; ac veluti sanctificata eo tactu, pro Reliquiis devotissime servant. Hæc ille, Roman etiam sequens miraculum addit, sed non scripsit unde.

Triduo postquam Sancti infantis corpus positum fuisse juxta portam urbis Fessæ venit per viam illo ducentem Maurus quidam cæcus, elemosynam petens; et intelligens se prope portam esse, dixit puero duci suo, Deduc me eo ubi est Il di Soltan de Nazaran, quod idioma nostro Castellano redditur, Filius Regis Christiani. Cui puer, Tua, qui cæcus es, quid refert utrum longius an propius a corpore isto absis? Econtra cæcus, Fæc quod dico, et pone me sub eo. Cumque intelligeret se esse ubi volebat; oculos suos cæcos sustulit, et exceptit in his guttas aliquot ejus humoris, qui stillabat de corpore: eoque ipse se perficans, statim visum recuperavit, coepitque laudare Deum, alta voce proficens, tenere se fidem istius Christiani. Quotquot illic aderant, factaque videbant, et dicti audiebant Mauri, magno zelo et indignatione commoti, arripit illum traxerunt ad Regem. Ille vero dicta confirmavit, ex ordine narrans quidquid in se fuerat operatus Deus, per merita sancti infantis: idque tam filenter, ut nullæ eam minæ, tunc et per viam factæ, dimovere potuerint a testanda veritate. Rex visa tali novitate, tamque manifesta sure impietatis condemnatione, accersito judici eum tradidit; mandans, ut res quam severissime examinaretur. Interrogatus autem, quomodo crederet id sibi accidisse, magnanimiter et animo Christiano respondit, credere se, quod in ea fide quam Infans tenerat, et in qua mori ipse vellet. Cum ergo Mauri viderent nihil se proficere, ad eum a tali credulitate abducendum; condemnarunt eum morti, raptatumque extra urbem lapidarunt, nominantes eum per contumeliam Cidique Fri, id est, Dominum Renegatum. Ille autem mortuus est, constanter proficens eam fidem,

*Batalienses
Religiosi plu-
res, sancto
invocato
sanantur.*

*Cæcus, humo-
re ex Infantis
sarcophago
stillante illu-
minatus,*

F

*Christianum
se profetur;*

*ideoque lapi-
datur*

A fidem, in qua Sanctus obierat. Ipsi Mauri, post finem tam sanctum, fecerunt ei solennes exequias : et supra sepulcrum ejus, quod ipsi prope Fessam novum extruxerunt, solificaverunt quoddam quasi eremitorium, coopertum tegulis albis et ceruleis : postea autem super eundem locum sapius viderunt multam claritatem : nec dubitari potest, quin baptismum aque suppleverit baptismus ignis, id est spiritus Sancti : imo dici potest baptizatus in suo sanguine.

ab ipsis Mauri
Sanctus
habitus.

APPENDIX HIER. DE RAMIS

De corpore relato ex Africa in Lusitaniam.

P^{ost} mortem virtuosi Infantis D. Ferdinandi, cum percreverant Mauri in sua pertinaci duritia, qua corpus illius detinebant in porta Fessensi ; permisit Deus, ad augmentum gratiae et meritorum Sancti, ut Reliquiae ejus ac totum corpus transferretur in regnum Portugalliae, hac quam narrabo via. Fessae Rex habebat domi suae juvenem nobilem, suum ex fratre aut sorore nepotem, annorum septemdecim, boni ingenii moribusque probum. Hunc ille non magno habebat in pretio, neque promovere curabat ; metuens, ne aliquando novi quin moliretur is, quem videbat familiaribus suis omnibus esse carissimum, iisque amicissime uti. Cum autem Mauri, exiguae virtutis suae sibi consensu, natura sint diffidentes ; venerat in eam mentem Rex, ut crederet ab eo idem timendum sibi, quod multis ante ipsum acciderat in sua natione ; idcirco nepoti multimodis gravis esse coepit. Sic mutatum erga se animum Regis miratus adolescens, nulla sua, cujus quidem conscius sibi esset, culpa ; nimirum ante eum voluit amplius comparere. Cumque die ac nocte alia nulla eum agitaretur, nisi de modo quo factam sibi injuriam ulcisceretur ; venit ei in mentem, id se consecuturum, si posset furari sarcophagum sancti Infantis cum corpore : vix enim aliud esse quod molestius Rex ferret.

Regis Mauri
nepos

illi suspectum
se esse dolens,

sublato sancto
corpore Ar-
sillum profu-
git,

inde in Lusit-
aniam

a

ubi instituta
processione

128 Hoc apud se definito, consilium cepit cum duobus captivis, quomodo cogitata in opus deduceret : sperans se id perfecturum, auxiliante suo Propheta Mahomete. Christiani vero, ea re intellecta admodum laeti, non dubitabant, quin ex Dei voluntate talis animus Mauro esset injectus : cum eoque definiverunt, quod obscura quadam ac pluviosa nocte furarentur sarcophagum, cum eoque Arsillum profugerent, quae jam tunc erat in potestate Christianorum : ubi magna cum solennitate processionaliter receptum fuit sacrum pignus ; moxque decretum, quod esset in Lusitaniam transvehendum. Ad haec nepos Regis Fessensis dixit, quod ipsemet vellet eo officio fungi erga Lusitaniae Regem, quandoquidem cum hac intentione exposuerit se periculo tanto, quantum erat corpus istud Fessa auferre. Cum ipso autem in viam se dederunt nobiles aliquot, ducentes secum duos illos captivos Christianos, unaque nepotem Regis, bene instructum ad iter ab apparatu equestri, atque in comitatu habentem duos valentes Mauros a Marzaganos. Deo autem misericorditer favente, appulerant feliciter in sinum Ulissipponensem : unde statim, ex consensu omnium, unus ex captivis expeditus est ad Regem Alfonsum, relaturus rem gestam.

129 Laetanter acceptos homo ille est, per eumque certo constitit, ipsa quae advehebantur esse ossa sancti Infantis ; idcirco remissus ad portum est, cum mandato ad nepotem Regis Fessensis et comites ejus, ne se commoverent ; quia Rex ipse

volebat illuc venire, et patris sui ossa excipere. D Mandavit autem, ut continuo per totam civitatem et circum illam, publico praconio omnes invitarentur, ad processionem, qua adferenda in civitatem essent, ossa catholicissimi Infantis Ferdinandi, qui inter Mauros obierat. Ejusmodi nuntium ita commovit omnes, ut certatim Ulissipponem festinarentur. Quo cum convenissent omnes Praelati, Episcopi, et Archiepiscopi cum Clero, sicut solet fieri in die Corporis Domini ; sed culto majori plebis undique excitate numero, per vicos et plateas divite apparatu exornatas usque ad ecclesiam Metropolitanam, Rex cum filio Principe D. Joanne, totaque aula ac nobilitate, multaque laetitia et devotione, processerunt usque Bethleem b ; quo cum pervenissent primi, adhuc in porta S. Catharinae erant ultimi, propter nimiam procedentium multitudinem ; ubi praeparatus erat magnificus suggestus, divite instratus tapete cum multis cereis. c

usque Beth-
leem

b

130 Jam Regis Fessensis nepos in terram exscenderat, cum transmarina nobilitate, sarcophago sancti Infantis circumfusa ; quae omnis advoluta genibus Regis, manus ei deosculata est, praeeunte Principe Mauro ; quem Rex magno cum honore excepit, nec pati voluit ut sibi manum oscularetur : tantundem fecit Princeps Joannes filius ejus. Tum Rex sarcophagum, impositum humeris suorum honoratiorum subditorum, subsequi coepit cum magna devotione, non sine piis multorum lacrymis. Sic ventum est ad portam S. Catharinae, ibique depositum fuit venerabile feretrum super eo quem dixi ornatissimo suggestu : et coepta est praedicatio, verbis tam apte compositis, ut uberes elicerentur lacrymae, audientibus laudes tam virtuosae Principis ; ad quas delocandas orator pro themate sumpsit verba Psalmi cxvii, Benedictus qui venit in nomine Domini. Concorrebant omnes ad feretrum, et cum licentia Regis osculabantur sanctas Reliquias ; ignavusque reputabatur, qui accederet ultimus. d Sermone autem finito, resumpta processio est, multo cum majori devotione, quam coepta erat ; quoad usque Metropolitanam attigerant, ubi feretrum sacrum repositum est loco ad id praeparato, inchoataque sunt divina Officia cum magna solennitate.

obviam habet
Regem;

E

qui sarcophagum
excipiens
humeris,

portat usque
in Metropolita-
nam.

d

131 Persolutis honoribus sancto Infanti debitis, recepit se Rex ad civitatis Curiam, prope ad S. Dominici cum Principe Joanne ; ibique coepit in loco Nundinarum ludus e euniarum, pulcherrimo ordine ; in quo Fessensis Regis nepos tam genere praeciarum se gessit, ut eo spectando multum oblectaretur Rex. Timens tamen ne ei sinistri contingeret aliquid, jussit ei dici, ut dignaretur ludo excedere : multum enim doliturum sibi, si quid ei contingeret mali. Cui Maurus responderi fecit, Osculari se manus Celsitudinis suae, pro hac sui memoria : ceterum non existimare se, quod a tam bonis et honoratis Equitibus damni aut dedecoris aliquid evenire sibi posset : multum autem se eo lusu oblectari. Nolit ergo Rex ultra eum prohibere : sed lusu finito multum honorem eidem habuit, dixitque, pro magno obsequio habiturum se, si pro sui amore vellet fieri Christianus, accepturus uxorem, unam ex principibus aulae suae, quicquamque eligeret. Respondit autem Maurus adolescens, cum multa gratiarum actione, omnino constitutum habere se regredi in Africam, ad Regem avunculum. Quod licet Rex Alfonsus ferret dolenter, dixit tamen quod optaret compensare beneficium sibi factum, quacumque in re ipsi magis placeret.

e

Sequantur
hastiludia

et multus ho-
nor habetur
Mauro :

132 Sequenti die jussit Rex agitari tauros, in nova platea f Ulissipponensi, quae tota erat conspersa arena ; multique ad id prodierunt pulchro instructi et tesseriis suis distinguendi : atque in ejus-
modi

f

A modi recreationibus dies aliquot transacti sunt, donec Princeps Maurus reditum instituit ad suos. Prius tamen quam discederet, dixit Regi : Desideravi vehementer, Domine, videre regnum et aulam tuam, propter diffusam late famam virtutum tuarum : et ideo modum hunc, quem vides, excogitavi, adferendo tibi ossa virtuosissimi Principis Ferdinandi ; eo quod mihi persuaderem, ea ratione facturum me tibi obsequium grande : jamque veraciter video multum me Mahometo obligari, qui mihi fecit facultatem serviendi tanto Regi in re tali. Rogo, ut, si quod aliud gratum tibi facere possim in patria mea, id ne me celes. Si enim antequam nossem te, adeo studiose quæsivi tibi placere ; multo promptius nunc facturus sum quicquid desideraveris. Rex ita loquentem Maurum audiens, pluris enim fecit, atque respondit : quod jam præstitam sibi operam et meritum præsens maximi faciebat ; quodque pro summo suo erga ipsum amore, iterum requirebat, ut factus Christianus in sua aula uxorem caperet, relaturus quoscumque vellet favores et gratias. Quando tamen fixum ei stabat discedere, nec velle nec posse impedire se, quo minus pro suo arbitrio ageret. His tam amanter et gratanter dictis, manum Regis multum renitentis osculatus est Maurus, et ad navem suam rediit ; dictoque Regi et Reginae ac Principi Joanni Vale, Fessam remensus iter est, multis ac pretiosis muneribus a Rege honoratus, ac bene contentus.

133 His sic completis, jussit Rex instaurari exequias patris sui Infantis sancti : cumque animæ defuncti fecisset, sicut conveniebat, satis ; ossa ejus misit ad monasterium Bataliense Ordinis S. Dominici, quod Rex Joannes bonæ memoriæ, pater illius, fundavit et dedit Fratribus Prædicatoribus, in memoriam et gratiarum actionem, Deo et Virgini Mariæ debitam, pro victoria quam iste reportavit : ubi etiam ipse jacet sepultus cum Infantibus filiis suis, aliisque Regibus et Principibus. Ibi ossa prædicta collocata fuerunt cum magna pompa et solennitate ; jacentque etiam nunc. Ipsum vero credimus, secundum opera sua in cælis recepisse beatitudinem æternam, sicut in terris obtinet memoriam gloriosam, ad Domini Dei nostri laudem.

134 Summo porro hujus Chronicæ, præcipuarumque in ea rerum, hæc est. Infans D. Ferdinandus, quintogenitus Regis Joannis I, bonæ memoriæ, Ulissippone discessit cum classe ad obsidionem Tingitanam xii die Augusti mccccxxvii ; et datus est obses, xvi Octobris. Mansit in captivitate annis sex, et obiit in regione Maurorum Fessæ anno mccccxliii, die quinto Junii, feria quarta, post solis occasum, anno ætatis xli. Ex novem illis quos secum duxit mulis mortui ibidem sunt, Mag. Joannes Martinus, Medicus ; Ferdinandus Ægidii, Vestiarius, Joannes Laurentii, Metator hospitii ; Joannes de Lunna, Pistor ; Christophorus Alemanus, referendarius, factus est Maurus ad persuasionem quorundam Alvercanorum, et habitavit Alvercæ. Joannes Alvares, Secretarius et auctor hujus Chronicæ, ex mandato Domini Infantis Petri, redemptus fuit pro Mauro quodam dicto Faqny Guismaym ; et Joannes Vazius, coquinæ præfectus, pro Mauro alio, quem possidebat Joannes Ulissiponensis, nomine Abdela : redieruntque ambo a captivitate anno mccccxviii. Postea ipse Joannes Alvares missus est Septam et Arsillam, cum lytro quod exigebatur pro Joanne Rodericio, collactaneo sancti Infantis ; et Petro Vazio, Capellano ; quos reduxit anno mcccci. Denique pro Joanne Rodericio, altero Infantis Collactaneo dati sunt Mauri octo ; sicut pro Petro Vazio Capellano dati fuerant Mauri duo et Maura una.

Junii T. I

ANNOTATA D. P.

D

A Reliqua Chronica abjungendam hanc Appendicem, velut diu post additum loquitur diversissimus stylus Scriptoris, neque personarum nomina, neque temporum notas addere scientis vel curantis, contra quam fecit talium curiosissimus observator Joannes Alvares. Sed neque summam fidem meretur narrationis hujus initium. Quis enim credat, juvenem, qui patrum Regem tam pretioso pignore furtim ablato ausus fuerit spoliare, quia sibi iniquum, seque ei suspectum experiebatur ; voluisse ad illum regredi ; et quidem ab ejus Regis aula, qui ipsi Arsillam Tingimque eriperat ? adeoque debebat sibi certo persuadere, non aliter quam proditorum excipiendam et tractandum se. Verosimilior igitur narratio esse ea videtur, quam Hieronymus Roman, ex Ludovico Marmal in descriptione Africæ, et Didaco de Torres in Historia Xariforum sic prodit, quamque confirmat Chronica Alfonsi V.

Dicunt illi, quod Muley Xeqe Oatocius, Arsillæ Dominus, proprio nomine Sayd dictus, videns Abdalacum a Xarifio Fessæ occisum, in spem venerit occupandi regni, collectoque exercitu Fessam ipsam obsederit. Id vero cum Alfonsus intellexisset ; suscepit, inquit celebrem illam anni 1474 expeditionem, qua ipsammet Arsillam subito impetu expugnavit, quamvis non sine multi clarique sanguinis impendio : et Muleyus quidem, dimissa tantisper obsidione Fessensi, Arsillam properavit, ubi uxorem liberosque reliquerat : sed serius adveniens, inducias cum Lusitano pepigit ; pro suis, qui captivi tenebantur, recuperandis pactus ossa sancti Infantis, restituenda quam primum Fessam occupasset : Occupata autem urbe, fecit quod promiserat ; et per filium suum Muley Valsacum restituit corpus, quod deinde Dudaens de Barros, Eques ex familia Regis, Ulissipponem attulerit.

In hac relatione a Xarifio distinguitur Oatocius : qui si uterque stirpem fecit, quarum prior pulsus Fessæ Oatocius regnum recuperaverit : fieri potest ut Xarifio nepos aliquis, patris dominatum pertesens, ad Oatocium, non Arsillæ, sed in castris suis versantem, transfugerit, cum pio furto, quo mendicante ille hunc ægre posset uxorem ac liberos, Arsillæ captos ab Alfonsi, recuperare : pactisque conventis, idem regius juvenis una cum Oatocii filio adhuc libero, quia patrem in Castris secutus fuerat, Arsillam attulerit sacrum corpus : unde Valsacu prænominatus matrem ac fratres receperit reduxitque : Xarifii autem nepos, cupidine visendæ Lusitanie ductus, secutus sit Didacum prænominatum ; et sic contigerint cetera in Appendice memorata ; Maurus autem redierit, non ad avunculum, cui erat exsus, sed ad Sayd Oatocium Fessæ dominantem : lenius ferentem Arsillæ ac Tingis amissionem, quo novo regno stabiliendo in gente perfida, contra Xarifium ejusque liberos, perquam necessarium videbatur pacem colere cum Lusitanis. Ut ut fuerat, ad qualemcumque Appendicem congruis annotationibus illustrandam, venio.

a Suspirior civitatem aliquam vel reginunculam Africæ esse, unde hi fuerint oriundi.

b Tribus horæ quadrantibus distantiam loci definit Romon.

c Idem addit, positam quoque istic cortinam regiam, sive umbellam, sub qua Rex consideret.

d Cardosus hæc acta ait in monasterio Salvatoris, quod erat Sanctimonium Dominicanarum, ibique prædicasse Fr. Alfonsum de Eboia, Priorem S. Dominici de Platea.

e Cannæ quidem proprie dicuntur arundines, idem tamen nomen aptatur hastis puris, id est nullo ferri præmixtis, quibus in ludicris pugnis certatur.

f Cardosus appellat Novam plateam dos Ferros, id est, Catenarum.

Relatio de Principe Mauro, corpus furato

verosimilius est,

E quod capta a Lusitanis an 1471 Arsilla,

dum Fessam Muleius obsidet,

huic corpus attulerit transfuga princeps

F

illudque traditum sit Lusitanis, pro uxore et liberis Mulei.

COROLLARIUM

AD DIEM V JUNII

DE TRIBUS SANCTIS DOROTHEIS

THEOBANO, ARCHIMANDRITA, ET JUNIORE

C. J.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§. I. Distinguntur inter se tres isti, ratione temporis et loci quibus vixerunt.

A SS. Dorotheis, Tyri Episcopo et Presbytero Antiocheno,

B

inter se distinctis,

nec non ab auctore Synopsos,

Disputatum est paulo ante de S. Dorotheo, die v Junii tabulis Ecclesiasticis adscripto, Episcopusne Tyrius, an tantum Presbyter fuerit; auctoribus horum temporum aliis Episcopum, aliis Presbyterum facientibus, plerisque unum tantum adstruentibus Dorotheum. Nos vero, examinatis collatisque antiquioribus notitiis, existimamus unum illum in duos distinguendum esse, qui eodem Diocletiani tempore vixerint; alter Episcopus Tyrius, alter Presbyter tantum Antiochenus; quamvis Antiochenus hic Tyri quoque habitaverit, officium aliquod publicum a Diocletiano, cui carus erat, adeptus; ut pluribus dicitur supra in Commentario nostro de S. Dorotheo Episcopo. Sed et tertium ejusdem nominis ibidem distinguimus a duobus hisce, nempe auctorem Libelli, qui continet Vitas Apostolorum ac Discipulorum Christi, et plerumque Dorothei Synopsis inscribitur. Qua de re videris plura in Commentario præcitato, et in Martyrologii Romani Notis ad v Junii. Vide etiam quæ disserui pluribus de ineptitudine Synopsis prædictæ, in Commentario de S. Metrophane Episcopo C. P. pridie hujus diei. Denique a tribus præmissis, nec non a tribus nunc subnectendis necessario distinguendus est S. Dorotheus Martyr, cum S. Gorgonio Nicomediæ sub Diocletiano passus; de quo Eusebius lib. 8 cap. 6 et Martyrologium Romanum die ix Septembris; quando et nos de illo agemus, et distinctum a Dorotheo Presbytero Antiocheno clare docebimus contra Blondellum, qui utrumque indistinctum vult esse; deceptus non tantum similitudine nominis, se præcipue quod legerit apud Eusebium, utrumque Eunuchum, utrumque Diocletiano carum fuisse. Sed hæc non obsunt distinctioni.

C

et Martyre Eunucho

distinguntur etiam tres alii SS. Dorothei;

quorum primus an. 388 senex erat,

nastica exercendus; ut hic ipse de se testatur cop. 1 et 2 historiæ Lausiacæ.

3 Dorotheo Thebano seculis, ut minimum, duobus integris posterior est Archimandrita, quem cum Thebano indubie confuderunt, qui ipsum seculo iv vixisse et scripsisse volunt in Bibliotheca veterum Patrum, Colonix edita anno MDCXVIII; uti et confundit Allegræus in Speculo Carmelitici decoris; dubitat tamen, an diversi inter se sint; et siquidem sint; ambos ad annum Christi refert cccc. Certiora nobis fundamenta Chronologiæ suppeditat Evagrius, in historia sua Ecclesiastica lib. 4. cap. 33, ubi de Barsanuphio Ægyptio; qui in quodam monasterio prope oppidum Gazam plurima miracula patravit; credebaturque (cum Evagrius scribebat anno dxciv) etiamnum vivere, in cella reclusus; quamvis quinquaginta et amplius anni jam effluxissent, ex quo nec visus esset a quoquam, nec terrenum quidquam degustasset. Quæ cum falsa esse crederet Eustochius Hierosolymorum Antistes, et cellulam in qua vir Dei sese incluserat, perfodi jussisset, ignis inde exiliens universos propemodum qui aderant combussit. Sed ipsum Evagrii textum accipe: Βαρσανούφιος Αἰγύπτου γένος ἐν σαρκὶ τὸν ὄσχαρον διήλθεισε βίου, ἐν τινὶ φροντιστηρίῳ ἀγροῦ Γάζης τοῦ πολιέματος· ὥστε πολλὰ μὲν καὶ μύμης κρείττονα θουματουργῆσαι, καίτοιγε οὐκ ἐν αὐτῶν ἐν οἰκίσκῳ καθεστῆναι, καίτοιγε ἀπὸ τούτων πεντήκοντα καὶ πρὸς γέ ἡρώων, οὔτε ὁρῶντα τῷ, οὔτε τῶν ἐπὶ γῆς τινος μετελκόντα. Οὐ δύσπιστος Εὐστόχιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ἐπειδὴ θεωροῦντες ἔργα τὸν οἰκίσκον οὐ καθεῖκτο ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, πῦρ ἔχοντος μικροῦ τοῦς αὐτὸς πάντας ἐνέπρησε. Eodem fere verbatim transcripsit Nicephorus Callistus lib. 17 cap. 22, nisi quod Salustium pro Eustochio ponat, sed perperam: tum quod contradicunt Evagrius, qui eodem cum Eustochio Patriarcha et Justiniano Imp. seculo vixit, et utrumque videri potuit, atque adeo summæ auctoritatis hic esse debet; tum quod contradicat sibi ipse, cum expresse asserat, sub Justiniano floruisse Barsanuphium; et tamen velit Salustium Hierosolymorum Episcopum venisse ad domunculam ubi vir sanctus includebatur perforandam: nempe qui post septennium Episcopatus sui, anno Christi cccxciii mortuus fuerat, antequam imperium Justinianus susceperet, annos omnino xxxiv.

4 Quamobrem ex Evagrius, anno Tiberii xii id est Christi dxciv, ut diximus, scribente, statui debet; sub finem seculi v natum Barsanuphium, circiter annum dxi inclusisse se in cella; ibique quinquaginta et amplius annos latitantem, pervixisse ad tempora, quibus scribebat Evagrius. Atque hanc chronotaxin de S. Barsanuphio, præferendam puto illi, quam ad ejus vitam die xi Aprilis secuti sunt Decessores nostri, statuentes ipsum

secundus, cum primo male confusus, E

ex ætate S. Barsanuphii apud Evagrium

F

rectius statuitur vixisse seculo 6 exeunte quam in-eunte;

A ipsum obiisse initio seculi vi. Jam vero Dorotheus Archimandrita, teste ejus discipulo in vita S. Dosithei, cum ad Abbatis Seridi cœnobium secessit, reperit ibi... duos eximios magnos senes, sanctissimum Barsanuphium et Abbatem Joannem Prophetam. Reperit senem jam tum Barsanuphium, cum monasterium ingressus est, Dorotheus; ut ille debuerit jam tum aliquanto tempore in cella inclusus fuisse. Ponnus igitur annos xx inclusum ipsum, ac Dorotheum totidem natum fuisse, cum hic monasticam vitam amplexus est: et consequetur ex superiori chronotaxi nostra, fere septuagenarium tum fuisse Barsanuphium, ut merito senex audire potuerit; Dorotheum vero in lucem editum esse circiter annum dxxl: cui porro si annos sexaginta ætatis dederis, ad annum Christi sexcentesium pervenisse dicendus est: si quid ultra sexaginta annos ætati ejus addendum putaveris, tantumdem sexcentesimo Christi addendum erit. Nec ab illa me absterrent sententia litteræ Cleri Apameensis, quæ in citato ad Vitam S. Barsanuphii commentario num. 4 movisse videntur ejus Illustratores. Quamvis enim Clerici Apameenses, litteris ad Episcopos Syriæ datis, de enormitate excessuum, quibus a Petro, hæretico Episcopo, sua gravabatur Ecclesia (quæ litteræ productæ sunt in Actione Concilii Constantinopolitani, scriptæque fuerunt circiter annum dxxvii) quamvis, inquam, Clerici Apameenses inter alia conquerantur, quod armatis sceleratorum turbis impetum fecerit in monasterium S. Dorothei; nihilominus in obscuro manet, quo de S. Dorotheo hic ipsis sermo sit. Nihil certe cogit intelligere Archimandritam nostrum, Barsanuphii discipulum, Seridi Abbatis Monachum, cujus prope Gazam fuisse monasterium constat; ut mirum videri possit; ipsum, cum inde secessit, quærere sibi prope Apameam novum monasterium voluisse, centum fere leucis Gaza dissitum.

5 Hactenus, ratione temporis, distinctissimi apparent Dorothei, Thebanus et Archimandrita; qui a plerisque confunduntur; apparituri etiam distinctiores, ex ipsis quæ subjicimus Actis. Nec dubium esse potest, quin ab illis diversus sit Dorotheus Junior. Constat enim longe posteriorem ipsis vixisse (ut nihil de epitheto junior dicam) ex ætate illius, qui Vitam scripsit. Hic siquidem, ut § 3 dicitur, tempore Constantini Monomachi, sub medium seculi xi imperio potiti, floruit: atque idem ipse satis indicat, uti § 2 videbitur, se sub Dorotheo Monachum egisse: unde tandem concluditur, Dorotheum, initio seculi xi fuisse in vivis.

C 6 Jam vero palæstræ ipsorum, non minus probant diversos esse. Thebanus quidem suam habuit admodum propinquam Alexandriæ in spelunca, in eaque annos lx et amplius sese exercuit. Ita enim testatur Palladius, cum initio Lausiacorum ait, ab Isidoro Presbytero ductum sese extra civitatem Alexandrinam, ad eas quæ dicuntur Cellæ eremiticæ, circiter quinto ab urbe lapide; et ibi traditum cuidam Dorotheo exercitatori Thebano, sexagesimum annum agenti in spelunca. Præcul inde monasticam vitam exorsus est Dorotheus Archimandrita, in monasterio nempe Abbatis Seridi, ubi et Dositheum, per annos quinque ascetica disciplina rite instituit, indeque ad Superos transmisit: nec legitur usquam in speluncam sese abdidiisse: imo nec obdere se potuit, certe per annos lx non potest latuisse. Num quomodo Monachus fuit apud Abbatem Seridum, publicis ob illo munus applicatus fuit: posteaquam vero seorsim Archimandritam egit, minus etiam videtur potuisse latere. Quid enim tali cum solitudine speluncæ? quam incolere ipsum vix permittebant frequentes discipuli, quos regebat, quosque institutionibus suis et doctrinis identidem ad virtutem instigabat. Interea ubinam locorum monasterium fuerit, quod ipse Archimandrita rexit, plane incompertum est.

7 Denique Dorotheus Junior, et Alexandria et Goza remotissimus, Pontum Euzinum, tam ante, quam post monachatum susceptum incoluit; nupote qui Trapezunte in solo natali adolescentiam duxit, Amisi vero in monasterio Genna magnam monasticæ vitæ partem exegit; inde translatus est nutu divino in vicinum montem, jussusque ibidem ex antiquis rudibus novum excitare monasterium; quod auctor vitæ Chilioconum appellat, talem illi præfigens titulum. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Διορθόου, τοῦ Νέου, καὶ τοῦ ἐν Χιλιόκονῳ (Χιλιόκονῳ scribit Allatius in Diatriba) Vita vivendique ratio sancti Patris nostri Dorothei Junioris, sive illius qui in Chiliocono vixit. Est autem Chilioconus locus non admodum dissitus ab urbe Ponti Amiso. Nam e. Genna negotii causa aliquo missus ab Abbate suo, non videtur multum itineris fecisse, quando ecstases, de quibus in Vita num. 7 et 8, passus; et monasterium exædificare, aut potius restaurare antiquum, jussus fuit.

§. II. De cultu illorum et Vitis, harumque auctoribus, et cur hoc loco dentur. Item de aliis duobus Dorotheis Abbatibus.

D De tribus hisce Dorotheis, quod mirere, nihil Græcorum Menæa aut Synaxoria, nihil Latinorum Fasti aut Martyrologia nobis tradunt; adeo ut certo affirmari nequeat, publicum illos cultum aliquando habuisse: quamvis præsumi possit, illum habuisse duos Archimandritas (saltem in suo quemque monasterio (tum ob notas virtutes, visiones, miracula; tum ob titulum Sancti, utrique olim attributum. Similiter dicendum de Thebano, qui et ipse suos habuisse discipulos legitur, et vitam in summa austeritate duxisse scitur; quique Sanctus etiam appellatur a Palladio, et cum compendio vitæ inter Sanctos refertur a Petro de Natalibus in Catalogo Sanctorum, ab omni ecc et amplius conscripto, a cc vero impresso Vicentix. Quæ cum ita se habeant; videtur consensus aliquis populorum invaluisse de sanctitate virorum istorum, qui in re antiqua sufficere possit, ut eundem ipsis titulum Sancti quoque in hoc opere adscribamus.

9 Dabimus igitur eorum Acta, et Thebani quidem qualia describuntur in historia Lausiaca a Palladio, teste ornatu, qui ejus disciplinæ traditus, aliquomodo observavit mores, et inquisivit in gesta: suntque eodem fere quæ apud Sozomenum lib. 6 cap. 29, et apud Nicephorum lib. 11 cap. 35, legere licet. Acta Archimandritæ propria, hactenus nulla innotuere posteritati: nonnulla de ipso narrantur in Epistola et Prologo, Institutionibus præmisso; plura leguntur in Vita S. Dosithei discipuli ejus; plurima de se ipse commemorat in Institutionibus ipsis, quæ veluti exempla domestica discipulis suis proponit imitanda. Ex hisce omnibus nos Vitam ejus, (in qua id ipsum distinctius notatur) collimus, concinnavimusque, prout res gestæ se obtulerint, nullo temporis ordine servato; contenti præclara facinora ejus et virtutum monumenta posteritati, nunc tandem, sub unum aspectum proposuisse. Acta denique Dorothei Junioris, e scriptis bibliothecæ Vaticanæ in lucem protracta, nunc primum e Græco Latina facimus; et utraque lingua impressa damus, ut impostorum etiam legi possint Latine tantum scientibus, quibus hactenus omnino ignorabantur.

10 Auctor horum Actuum nullus notatur in MS. Vaticano: notatur tamen ab Allatio, in Diatriba de Simeonum scriptis, Joannes Metropolitæ Euchaitæ; quod utique ex alio MS. esse debet. Joannes porro ille alias quoque Vitæ Sanctorum scripsit non paucas; et ipse, si vere auctor vitæ hujus, debet ante Episcopatum illam scripsisse Monachusque fuisse, et quidem illo ipso in monte, ubi Dorotheus cælesti monitu

AVCTORE C. J.
tertius prope
Pontum
Euzinum.

E De Dorotheis
hisce non constat
publice cultos fuisse,

est tamen
probabile ob
titulum
Sancti ipsis
additum,

Dantur Acta
Thebani ex
Palladio,

F Archimandrita
a nobis
collecta,

Junioris ex
Græco versa:

horum auctor
Joannes Me-
tropolita Eu-
chaitarum

nihil contra
probat
epistola
Cleri Apo-
ameensis,

Dorotheus
Junior seculo
ineunte xi
vixit.

habitarunt
Dorothei,
primus pro-
pe Alexan-
driam,

alter prope
Gazam;

A nitu monasterium suum extruxit. Id enim passim innuit in Vita, cum ait num. 8 : Incedebat Sanctus ad pedem hujusce collis, qui hoc ejus monasterium in vertice suo nunc habet. Et num. 10 : Adit designatum a visione locum, qui hic ipse est, e vicinia late conspicuus, et nunc multos Monachos alit. Denique num. 19 de Sancto jam mortuo; Benevolus, inquit, erit in nos omnes, qui adhuc superstites sumus, et in hac exercitationis palastra versamur. Verosimile igitur est, Auctorem illum, scriptis suis et doctrina, fortasse etiam virtutibus et fama sanctitatis, inclarnisse inter Monachos, ideoque translatum inde esse ad Sedem Archiepiscopalem Euchaitarum in provincia Helenoponti; cujus Antistes numeratur inter ἁγιοταρχῶν, qui sui juris sunt, nec ulli Metropolitanæ subjecti.

11 Accipe igitur trium istorum sanctorum virorum Acta, per modum Corollarum, ad hunc potius diem, quam . . . alium quemlibet; propterea quod proprius dies, quo obierint, omnino lateat. Nam quod Petrus de Natalibus dicit de Thebana; Quævit in pace v Idus Septembris, ex Vitis Patrum hucusque non potuit, uti reliqua narrata sua: cum nihil de tempore obitus ejus in Vitis istis memoretur. Confugiendum ergo potius ad

B Synonymiam nominis Dorothei Tyrii, cujus hoc die v Junii nomen adscriptum legitur Martyrologio Romano; ne aut Sanctis istis parum æqui videamur, eos omnino excludenda ab hoc Opere; aut ipsorum vestigia sequi cupientes defraudemus tum egregius exemplis ac documentis. Accipe autem illorum Acta, et primo quidem loco Thebani brevia, ut sunt: deinde Archimandritæ, longiora, et, ut dicimus, collectanea: denique Junioris Græco-Latina; illo nempe ordine qua vixerunt.

12 Lubet tamen illis præmittere exempla duo insignia duorum Dorotheorum, qui ab omnibus aliis diversi sunt, et a Palladio referuntur in Lausiaca cap. 36 et 97. Uterque ab ipso appellantur Abbates; Uterque miram temperantia virtutem probavit; alter quidem, cum monasterio trecentarum seminarum præesset, nova arte consulendo integritati suæ; alter vero, cum aliqualem pecuniæ vim sibi oblatam haberet, illam generoso animo rejiciendo. Uterque Dorotheo Thebano contemporanei fuerunt. De primo igitur Dorotheo Abbate; postquam narravit, quomodo Abbas Elias ædificasset magnum monasterium, et illic congregasset omnes, quæ errabant virgines; eoque, ad trecentas ex diversis vitæ institutis et privata deductæ consuetudine, inter se depugnarent assidue; earumque in omnibus curam ipse Elias gereret: cum, inquam, isthuc narravit, ita proseguitur:

13 Eliæ successit in regimine monasterii istius Dorotheus, vir probatissimus; qui in bona vita, quæ in agendo versatur, consensuit. Qui cum non posset quidem sic curam gerere monasterii, ut iste Beatus (Elias nempe, qui divinitus donum castitatis obtinuerat) neque mansisset in illa cella: in ipso monasterio in superiori cœnaculo se ipsum inclusit; et fecit fenestram, quæ spectabat ad monasterium feminarum, quam claudebat et aperiebat. Perpetuo ergo assidebat fenestras, procurans, ut inter eas pugne cessarent. Sicque in superiori cœnaculo consensit; cum nec ullus sursum ascenderet, neque ille posset descendere: non enim stabant scalæ. Hæc est beati Dorothei religiosa et virtutibus ornata vita; hic ejusdem vitæ finis.

14 De altero deinde Dorotheo Abbate, cap. 97 agens, cum dixisset, circa Antinoim civitatem regionis Thebaidis multos anachoretas se ipsos inclusisse in speluncis rupium, interque illos Salomonem Abbatem quinquaginta annos degisse in spelunca, subnectit sequentia: Fuit etiam quidam Dorotheus Presbyter, in alia spelunca habitans; qui in summa bonitate ipse quoque vitam vixit inculpatam, dignusque est habitus Presbyteratu, et ministrat Fra-

tribus qui sunt in speluncis. Huic aliquando Melan-
nium junior, magnæ Melaniæ neptis, misit quin-
gentos solidos, rogans eum ut ministraret Fratribus.
Is autem cum tres solos accepisset, misit reliquos
ad Dioclem Anachoretam, virum summa cognitione
præditum, dicens: Est me sapientior Frater Dio-
cles, et potest eos integre et innocenter dispensare,
ut qui me melius sciat eos quibus sit merito feren-
dum auxilium: nam hi mihi sufficiunt. Hunc porro
Dorotheum diversum esse a Thebano, de quo mox,
quævis uterque speluncam incoluerit; patet vel ex sola
speluncarum distantia; ille enim habebat suam circa
Antinoim, hic circa Alexandriam.

§. III. Dorothei Junioris Vitæ Auctor: hujus
scripta et sedes Archiepiscopalis Euchaita
proponuntur et illustrantur.

Scripseram præmissum Paragraphum, auctorem Vi-
tæ Dorothei Junioris ex Allutio assignans Joannem
Metropolitam Euchaitarum; in omnemque versubum
animum partem, quo aliquid de Auctore illo, deque ætate
qua vixit, alicunde e tenebris eruerem; facile deinde
ex hac cognitione ætatem Dorothei Junioris definitu-
rus. Adio igitur Allutium in Diatriba de Simeonum
scriptis; ac reperio identidem Auctoris nomen, et pro-
ducta principia aliquot monumentorum ejus; sed de vita
et ætate nihil. Adio Simonem nostrum Wauguere-
chium; in Prolegomenis ad Pietatem Marianam
Græcorum; videoque num. 23 notum ei fuisse Joannem
Euchaitam Hymnographum, sed de ætate aut vita
ejus nondum quidquam invenisse, quod viris doctis
probare se posse confideret. Adio denique Marac-
cium in Bibliotheca Marivoni; sed nihilo felicius occu-
putum in inquirenda Joannis ætate quam præmissos
duos, observo. Debeatur nempe illa gloria Augustis-
simi Cæsaris Leopoldi Bibliothecæ, ut inde in lucem
produceret primum, quod indefessa tot eruditorum studia
et labores diu frustra quæsierunt.

Joannes Me-
tropolita Eu-
chaitarum

E

nomine tan-
tum notus
Latinis,

16 Cum igitur anno MDCLXXXVIII Viennæ ætatem
transigeremus, ac sæpe Bibliothecam, ex benignitate
Cæsaris promptaque opera prænobilis Domini Danielis
de Nessel Bibliothecarii aulici, semper nobis putentem,
perscrutaremur; in notitiam quoque venimus cujusdam
Codicis chartacei, non admodum antiquæ scripturæ, qui
olim, ut multi alii, C. V. Sebastiani Tenguagelii
fuisse dicitur ex ipsius propria inscriptione, continetque
solum Joannis, de qua agimus, Euchaitæ permuta fere
sacra cu, de variis rebus versu Iambico pacta. In fronte
autem Codicis iste titulus legitur, auctorem sanctitatis
laude condecorans: Τοῦ ἐν ἁγίοις Ἡγέρους ἡμῶν Ἱουάννου
Μετροπολίτου Ἐυχαιτῶν ὑπόμνημα. Sancti Patris
nostri Joannis, Metropolitæ Euchaitarum, monu-
mentum. Tam vitam ejusdem per compendium propo-
nit, hactenus Latinis (imo et Græcis fere ipsis) ut vi-
dimus ignotam.

innotescit
clarius ex
Bibliotheca
Cæs.

F

17 Ὁ Βίος. Οὗτος ἦν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων
Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, καὶ Ζωῆς τῆς Βασιλίσ-
σης. Ἐπὶ δὲ τὰ ἀπὸ τότε συντίθει ἐξήκονθα τεσσαρὰ
πρὸς τοὺς πεντακοσίους. Ἀνὴρ δὲ σωφρότατος καὶ ἀγνός-
τατος ὢν, συνέγραφε πλείους τῶν λόγων, καὶ ἐπιστολάς
καὶ στίχους Ἱερμεικούς καὶ ἀλλὰ πολλὰ, λόγους καὶ χάρ-
ιτος ἀξία, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐξέπαιδευσεν, πε-
πληρωμένος ὢν τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος.
Vita, Vixit Joannes sub Imperatore Romanorum
Constantino Monomacho et Imperatrice Zoe. Ex-
inde autem anni extenduntur sexaginta quatuor su-
pra quingentos (ad tempus, puto, quo scriptor iste
vixit). Quoniam vero sapientia et sanctitate vitæ in
primis excelleret, conscripsit plures orationes, et
epistolas, et versus Iambicos, aliaque multa, digna
quæ laudentur grataque habeantur: multos insuper
homines

proferente
ætatem ejus
et compen-
diam vitæ,

A homines pie erudit, utpote repletus gratia Spiritus Sancti.

scripta ab
Andrea Dar-
mario.

18 Scriptor præmissi Codicis notatur fuisse quidam Andreas Darmarius Epidauriota, ejus ejusdem nomen aliis quoque Codicibus in Bibliotheca Cæsarea inscriptum legitur, ac præsertim centesimo septuagesimo secundo inter Theologicos; ubi leviter mutato nomine vocatur sub finem libri Ἀνδρέας Δάρμαρος ὁ Ἐπιδαν-
πότης: nomen quoque ejus ibidem indicatur, per adscriptum Christi annum MDLX. Jam vero Andreas iste, uti præmissi Codicis extitit scriptor, ita videtur auctor fuisse adjuncti Compendii Vitæ, et quidem primus: recensens enim in illo annos, qui inter Constantinum Monomachum, et suam ætatem intercesserunt, debet ipse compendium illud aut primus scripsisse aut contraxisse. Quod tamen numerum annorum aliquanto majorem ponat intercessisse, quam recepta modo chronologia patitur; factum esse potest defectu accuratè notatæ temporis, quo Monomachus imperavit. Potest etiam ipse Codicem, de quo hic præcipue agimus, scripsisse du post illum, cui unum MDLX annotarit. Certe aliquid aut error, aut ignorantia, aut ἐπιμέλει concedendum est. A morte enim Constantini Monomachi ad

not. 29, 30

B usque unum MDLX, defluerunt anni dumtaxat XVI, pauente interim Andrea annos DLXIV. Ut ut est de sensu scriptoris Andrea; in eo saltem non erravit, quod Joannem Metropolitam Euchaitarum (quem et Mauro-podem appellari lego) sub Constantino Monomacho vixisse asserat. Id enim ex scriptis ipsius etiam Joannis eruitur; utpote qui tribus poematibus suis, videlicet LXXIV, LXXXVII et LXXXVIII in Codice Cæsareo, de Constantino tamquam virente laudabiliter agit, affirmatque ejus imaginem in Euchaitis asservari.

Vixit Joannes
sub Constanti-
no Monoma-
cho:

scripta eius
recensentur

19 Haecenus de viro ipso, parum Latinis noto. Nunc de scriptis ejus, minus etiam notis, juverit breviter tractare, etque imprimis indicare, quæ Bibliotheca Cæsarea subministrat MS. Extat ibi Codice 204 inter Theologicos, Joannis Metropolitæ Euchaitarum. Oratio in tres Sanctos Patres Basilium Magnum, Gregorium Theologum seu Nazianzenum, et Joannem Chrysostomum. Codex 211; ex quo compendium vitæ jam deprompsimus, exhibet poemata duo supra centum, plerumque argumenti sacri, versu Iambico concinnata. Codex 299 ejusdem Opusculi continet, puta Canones Paracleticos (quos Cantica consolatoria Interpretari licet) ad Dominum et Deum nostrum Jesum Christum: suntque viginti quatuor numero, et singuli suam Acrostichidem habent. Continet deinde alios similes Canones duos ad eundem Dominum nostrum; et tertium ad Angelum custodem: quorum priores sine, posterior cum Acrostichide sunt. Subsequuntur mox in sanctissimam Dominam nostram Dei genitricem Canones 67, et in S. Joannem Præcursorem Canones undecim. Denique Codex 309 complectitur aliquot ad Christum Canones, quorum primo talis præfigitur acrostichis, Πρώτον φέρω μέλισσά σοι, Θεοῦ λογι, μοναχός Ἰωάννης.

ex Bibliotheca
Cæsarea

C 20 Atque hi Codices quatuor nunc sunt Bibliothecæ Cæsareæ, eo illi a duobus studio et doctrina præstantibus viris, natione Belgis, Augerio Busbeckio et Sebastiano Tenguagelio. Et ducentissimum quidem undecimum cum pluribus aliis eo intulit Tenguagelius; reliquos vero tres cum aliis plus quam ducentis intulit Busbeckius, a se studiose conquisitos et comparatos in Græcia, cum pro Augustissimo Cæsare Ferdinando I legationem obiret Constantiнопoli. Sed operæ pretium fecero, si his apposuero Canonum in Deiparam, de quibus Codice 299, titulum totum, ut ibi legitur, ad cognoscendum distinctius auctorem ipsum. Κανόνες παρακλητικοὶ τῆς υπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. Πότιμα Ἰωάννου μοναχοῦ, τὸ ἐπὶ κλην Μαυρόποδος, τοῦ ἐν ὑστέροις χρόνοις χρηματίσαντος Ἀρχιερέως Εὐχάιτων, τοῦ τὸ ὄνομα ἐντίταται τῇ ακροστιχίδι ἐκάστης ἐννά-

της ἡδῆς. Canones paracletici Sanctissimæ Dominæ D nostræ Dei Genitricis. Poema Joannis Monachi, cognomento Maupodis seu Nigripedis, qui ultimis temporibus extitit Archiepiscopus Euchaitarum; ejus et nomen insertum est Acrostichidi nonæ ejusque Ode.

et Diatriba
Allatii

21 Addi citatis Euchaitæ scriptis possunt, quæ notat Allatius in Diatriba de Simeonibus, producta singulorum principio tituloque Græce; nempe, Orationes in festum sanctorum Angelorum. In sanctam Dormitionem sanctissimæ Dei Genitricis. In memoriam sancti Megalomartyris Theodori. In memoriam sancti Martyris Theodori Tironis sive εἰς τὸν οὐρανόν. In memoriam sancti Martyris Theodori sive τοῦ Πιζοῦ. In tres sanctos Antistites Basilium. Chrysostomum, et Gregorium: item in eosdem oratio alia, quarum prior eadem est cum citata ex bibliotheca Cæsarea, posterior ab illa diversa. Ad hæc orationes in memoriam sanctæ martyris Eusebiæ apud Euchaitas. In memoriam magni Triumphatoris post celebratum Paschatis triduum. In diem memorie magni Triumphatoris, inque nuper factum apud barbaros miraculum. Denique Vita, quam nos infra proferimus, Sancti Patris nostri Dorothei Junioris sive τοῦ ἐν τῷ γλυκὺν. Et hæc quidem scripta ejus, ab Allatio indicata; uti superiora, in Codicibus Cæsareis contenta; annatas sufficiunt. Indicatum tamen cupimus amanti Sanctorum gloriæ Lectori, desiderari nobis magnopere præcitas orationes Metropolitanæ, de S. Eusebia, et de utroque Theodoro.

E

22 At vero lubet Lambecio grammaticalem quoque questionem movere, dicendumne sit Euchaitarum, an Euchaitorum? censetque ex Græca terminatione, posteriorem loquendi modum priori præferendum. Sed ego in locutione, apud Latinos jam recepta, nil mutandum duxi; Euchaitarumque potius, quam Euchaitorum Episcopum appellare malui Joannem; accedente præsertim ad Latinorum usum, etiam Græcorum auctoritate, idem nomen per declinationem suam secundum sæpe (quamvis sæpius per tertiam) inflectentium. Lego enim in Menais impressis, ad diem VIII Februarii, ἐν τοῖς Εὐχαΐταις, et ad VIII Junii ἐν Εὐχαΐταις. Item in Menologio MS. Basilii Imperatoris, narrante ad diem VIII Junii de S. Theodoro, quod Reliquiæ ejus depositæ sint ἐν Εὐχαΐταις πλῆθος Εὐχαΐτων. Adde Zonaram, in Joanne Zimisce scribentem, κατὰ τὴν Εὐχαΐταις ἡ Εὐχαΐταις. Cedrenus quoque in eodem Zimisce, eundem locum Εὐχαΐταις appellat. Quidni igitur eadem vox Εὐχαΐταις sub una terminatione singularis pariter ac pluralis sit numeri, et per primam pariter ac secundam Latinorum declinationem flectatur; quemadmodum scitur fieri in urbium nominibus Solyma, Gangra, aliisque. Quid etiam prohibet dicere vocem Euchaita numero singulari, gentile esse populi, civitatem Euchaita incolentis; quemadmodum a civitatibus, non admodum ab Euchaita remotis, deducuntur gentilia hæc, Cypasita, Zelita, Berita; ut nihil de remotioribus dicam, Ascalonita, Betleemita, aliisque sexcentis? Hujus certe sententiæ fuit in MSS. nostris nonnemo, qui scribit ἐν τοῖς Εὐχαΐταις. Sed hæc Grammaticis relinquenda. Nos ipsam urbem Euchaitam ejusque situm propius indagemus.

Euchaita sin-
gulari nume-
ro an plurali
declinandum?

ostenditur
utroque posse:

F

aut etiam
pro gentili
sumi

23 Antiquum Euchaitis fuisse Episcopatum, eumque certo Metropolitæ subiectum, discimus ex Charta Niliaca, ut vocant, perantiqua apud Labbeum tomo 2 Concil. col. 55, ubi inter alios Episcopos, qui primo Concilio Nicæno interfuerunt, annumeratur etiam Ἐπιφάνιος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Εὐχαΐτων πόλεως, τῆς Ἐλελιώτων ἐπαρχίας ὁρίσας ὑπὲρ γράψα: Epiphanius, indignus Episcopus urbis Euchaitarum, provincie Eleliotarum, definiens subscripsi. Sed quæ sit Eleliotarum provincia aut ibi, nondum potui assequi, nisi mendose scriptum sic velis, pro Ἐλενοποντίων, uti

not. 31
est urbs
antiqua
Episcopalis

A uti alius similiter Euchaitorum Episcopus Epiphanius subscripsit in Concilia CP. tertia collectionis Labbeaux tomo 6 col. 1033 et 4. Successu temporis inclauit magis eadem ciuitas, factaque est, ut dicimus, Archiepiscopalis; et apud Carolum a S. Paulo in duobus tabulis notitiarum antiquarum annumeratur Ἀρχιεπισκόπος, quæ sui juris sunt, ac nulli Metropolitæ subditæ, et utrobique collocatur in provincia Hellenoponto. Hinc colligere est, multum aberrasse Ferrarium, in Nova Topographia ad Martyrologium Romanum, quando Heracleam Ponticam describens, urbem ei proximam facit Euchaitam. Nam Heraclea in provincia Honoride, et quidem remotissima ejus parte sita, non tantum toto provincie suæ, quam late patet, spatia; sed etiam Paphlagoniæ, quæ inter Honoridem et Hellenopontum interjacet, determinatur ab Euchaitis. Veriora habent Acta martyrii S. Theodori Tironis MSS. latina, quorum exemplarium quatuor penes nos sunt, ex variis Bibliothecis deprompto; eaque omnia unanimiter aiunt, matronam nobilem Eusebiam translulisse corpus sancti Martyris in possessionem suam, quæ distat a ciuitate Amasia via unius diei, in locum qui vocatur Euchaita. Jacet Amasia in extrema orientali parte Hellenoponti ad fluvium Irim: hinc igitur ad aliam quamvis plagam hujus ipsius provincie si itinere unius diei subsistere vesperi cogeris, perrexeris, inter prædictum Irim et Halim fluvias: utque odeo inter eosdem Euchaitam quoque collocare licebit.

24 Clariorem hisce afferret etiam lucem Vita Græca MS. S. Barbaræ, quam nuper eruiamus e Bibliotheca Cæsarea, si termini distantie notiores forent. Habet Vita illa in principio: Ἦν δὲ ἐν τῇ γῶρᾳ τῇ ἀναπολύτῃ, τῇ καλουμένῃ Ἡλιουπόλει, ὅντῃ κατοικῶν ἐν χωρίῳ ἐπιλεγμένῳ Γελασίῳ ὡς ἀπὸ μιλίων δεκαδύο Εὐχαΐτων. Erat in regione Orientali, quæ appellatur Heliopolis, vir quidam, habitans in loco cognominato Gelaseis: circiter xii miliaris dissito ab Euchaitis. Habet iterum in fine, ubi de sepultura SS. Barbaræ et Juliane, quarum sacra corpora Valentinus sollicite mandans sepulturæ, posuit in loco, qui vocatur Heliopolis, prope insulam in Gelaseis pago, in domicilio venerando, xii fere miliaribus ab Euchaitis. Græca sunt: Οὐχ ἡλιονόως ἐπιμελῶς κηδεύσας τὰ τίμια λείψανα αὐτῶν ἀπέθετο ἐν τῇ καλουμένῃ Ἡλιουπόλει, πλησίον τῆς νύκτος ἐν Γελασίῳ τῇ χωρίῳ, ἐν οὐκίστασι σπηρῶν, ὡς ἀπὸ μιλίων δεκαδύο Εὐχαΐτων. Habemus hic Euchaitam, habemus Gelaseos, habemus Heliopolim; sed incertus omnium situs, ut nullius ex aliorum determinari possit. Notissima quidem Heliopolis et maxime varia; sed nulla, quæ videatur huc posse facere, hactenus innotuit. Quæ proxima possit esse, collocatur ab Ortelio ex Michæle Glyca in Phrygia; sed hæc (sive minorem sive majorem intelligas) quantum distat ab Hellenoponto et Amasia.

25 Tequit porro Euchaita nomen suum ad usque imperium Joannis Zimisæ, qui anno MCCCCLXIX creatus est Imperator. Præcipuum Imperii ejus decus fuit victoria, quam reportavit a Russis die S. Theodoro Duci sacro, eodem Sancto favente, et viso a multis in equo Romanos defendere, et barbarorum phalanges conturbare, teste Zonara. Quamobrem Imperator, ut Martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euchaniæ sive Euchaitæ struxit, vetere diruto; in quo corpus ejus, multis certaminibus defunctum, repositum erat; et urbem, veteri nomine abolito, Theodoropolim appellavit. Appellatio tamen hæc non ita aboluit vetus nomen, ut non fuerit etiam postea in usu aliquo per seculum saltem integrum, ad tempora videlicet usque Joannis Mauro-polis, quem passim Metropolitam Euchaitarum inscribi supra vidimus.

26 Neque vero ciuitas Euchaita, modo dicti dumtaxat Theodori Ducis ac Martyris, (quem prius in lucem

ipsa dederat, deinde post gloriosam mortem sacrum corpus recepit, temploque ejus nomini condito decore asservavit) sed alterius quoque Theodori Militis, vulgo Tironis dicti, paulo ante istum martyrio coronati, Reliquiis pariter et templo honorata fuit; et miraculorum in se potatorum famum tam late propagavit, ut ipsa quaque inter celebriora evaserit loca, ad quæ pietas Christiana peregrinatum ire solebat. Id testatum fuit exemplum Joannis Anachoretæ apud Moschum, in Prælo spirituali cap. 180 enumerantem loca celebria, ad quæ iste e Palaestina sat longo itinere pergebat, nunc quidem Ephesum ad S. Joannem, nunc autem Euchaitam ad S. Theodorum, nunc vero ad S. Theclam in Seleuciam Isauriæ, nunc ad S. Sergium in Saphas. Talibus igitur decorata Sanctis, talibus ornata templis, talibus frequentata peregrinationibus Euchaita, patet meruisse in sedem Archiepiscopalem erigi, et ab Antistite ἀρχιεπισκόπῳ gubernari.

VITA

S. DOROTHEI THEBANI,

Auctore Palladio Episcopo Hellenopolitano, E teste oculato.

Ex Vitis Patrum lib. 8.

Isidorus Presbyter et Xenodochus, cum ad eum venissem adolescens (loquitur de se ipso Palladius) et rogarem, ut ad vitam cooptarer monasticam, mea adhuc ætate lasciviente, et non opus habente sermonibus, sed laboribus qui carnem subigerent, duraque et aspera vivendi ratione quæ corpus compesceret; Isidorus, inquam, tanquam bonus domitor pullorum, duxit me extra civitatem, ad eas quæ dicuntur Cellæ eremiticæ, circiter quinto ab urbe lapide; et me tradit cuidam Dorotheo exercitatori Thebano, sexagesimum annum agentis in spelunca: et jubet ire implere apud ipsum tres annos, ad mandandas animi perturbationes (sciebat enim senem agere vitam admodum duram et asperam) et postquam annorum numerum implesem, rursus ad eum reverterer mandavit, ob reliquam doctrinam spiritualem. Cum autem non possem apud ipsum implere numerum trium annorum, eo quod in morbum incidissem vehementem, ab eo discessi ante tempus præstitutum. Erat enim ejus vitæ ratio longe asperior, squalida et plane arida.

2 Toto siquidem die, atque adeo in ipso aestu meridiei, in solitudine quæ est propter mare, colligebat lapides, et ex eis semper ædificans et cellas faciens, eas celebat iis qui non poterant ædificare, singulis annis cellam faciens. Cum autem ego aliquando huic Sancto dixissem: Quid agis, Pater, in tanta senectute corpusculum tuum occidens caloribus intolerabilibus? Respondit mihi, dicens: Illud me occidit, ego quoque ipsum occidam. Comedebat autem singulis diebus sex uncias panis, et minutorum olerum fasciculum: aquæ autem bibebat modicum quid. Deum autem testor, me nunquam eum cognovisse pedes extendentem, non dedita opera dormientem in toro aut super lectum: sed per totam noctem sedens, contexebat funem ex ramis palmarum, ut ex eo sibi victum pararet. Cum autem suspicaret, eum cum adessem solimmodo tam extrema usum exercitatione; sciscitatus sum, ut scirem an ea uteretur perpetuo, quæsi a compluribus ejus discipulis, qui ipsi quoque manebant deinceps seorsum, se recte et ex virtute gerentes. Hi mihi dixerunt, quod a juventute vitam suam ita instituit, nunquam dedita opera dormiens; nisi quod inter operandum

D Reliquiis decorata,

peregrinationibus frequentata.

Palladius adductus Dorotheo,

ad mandandas animi perturbationes,

miratur ejus laborum tolerantiam,

victusque

et somni paritatem.

a juventute observatam senem:

A operandum vel comedendum aliquando connivebat oculis dejectis; adeo ut sæpe panis quoque ex ejus ore excideret esus tempore, propter nimiam dormitionem.

qui infectam
ab aspide
aquam

3 Cum autem ego aliquando cogerem hunc Sanctum paululum jacere super stoream, ægre ferens mihi dixit: Si quando persuaseris Anglis ut dormiant, tum virtutis studioso quoque persuaseris. Quodam autem die ad puteum suum me misit, ut implerem cadum, quo in refectioe uteretur, cum instaret hora cibi sumendi. Accidit autem ut cum accessissem, infra in puteo viderem aspidem, et præ metu aquam minime haurirem; sed currendo reversus ei nuntiarem, dicens: Perimus, Abba; vidi enim aspidem inferius in puteo. Ille autem honeste subridens (quoniam mei magnam habebat rationem) et caput quatiens, dixit: Si visum fuerit diabolo in omnem puteum injicere serpentes et aspides, vel testudines et alia venenata animalia in omnes fontes aquarum; tu manebis numquam bibens? Ipse autem e cella egressus, cum per se hausisset, bibit jejunos, cum prius aquam signaculo Crucis muniisset, et dixisset: Ubi Crux adest, ibi viribus caret diaboli improbitas.

signo crucis
signat bibi-
que incolumis.
B

VITA -

S. DOROTHEI ARCHIMANDRITÆ

Ex variis, præsertim propriis ejus scriptis collecta.

CAPUT I.

Ejus sanctitas et scripta, vitæ compendium, studia litterarum.

Ordo propo-
nendorum
hoc cap. 1.

C Collecturi gesta S. Dorothei Archimandritæ, de quo in Commentario prævio pluscula dicta sunt, proponimus primo hoc Capite idius vitæ ipsius compendium, laudabiliter enarratum in Epistola ad Fratrem, qui repertus S. Dorothei Sermones seu Institutiones asceticas sibi mitti postularat, data ab eorumdem inventore, discipulo (ut colligitur ex contextu) ipsius Sancti. Præmittimus tamen Epistolæ isti Prologum, in S. Dorotheum ejusque Institutiones, Auctoris antiqui et verosimiliter Monachi studite; qui exhibet de sanctitate ejus et doctrina integritate testimonium gravissimum duorum antiquorum, et litteris juxta ac pietate clarissimorum Patrum, SS. Theodori Studitæ atque Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani, Dorotheum nostrum ab omni Synonimo, Severi erroribus infecto, distinguendum; et orthodoxum, probatum, sanctum appellantium. Subjungimus autem Epistolæ prædictæ ex Institutione X specimen aliquod adolescentiæ ejus, litterarum studiis applicatissimæ, antequam ad institutum monasticum appelleret animam. Prologus igitur præmittendus sic habet:

Dorotheus
noster, ab
alio Severi
impio secta-
tore, distin-
ctus.

2 Sciendum est, duos fuisse Dorotheos et duos Barsanuphios: atque illos quidem Severi erroribus infectos; hos vero rectam doctrinam atque perfectam vitæ rationem complexos, qui et præsentis libro (nempe Institutionum, e quibus Vitam S. Dorothei præcipue conteximus) continentur. Quamobrem etiam hunc librum, virtutis præcepta tradentem et animæ maxime utilem, ut opus revera Dorothei, orthodoxi et inter Patres conspicui, admittere debemus; cum non sit illius infidelis et perversi. Quemadmodum etiam Pater noster et Christi Confessor Theodorus, Studiensis monasterii moderator Sapientissimus, in suo ad discipulos Testamento, recte docuit. Qui postquam suæ Fidei sensum declaravit,

et omnes ad unum atheos hæreticos anathemate damnavit, sic insuper subjungit.

D
AUCTORE C. J.

3 Et universum tam antiqui quam novi Testamenti librum divinitus inspiratum; et præterea omnia Sanctorum divinitus inspiratorum Patrum Doctorumque et Ascetarum vitas ac divina scripta suscipio. Hoc autem dixi, propter aperte perniciosum Pamphilum, qui ex oriente adventitans, sanctos illos viros, Marcum, Isaiam, Barsanuphium, Dorotheum, et Hesychium calumniatus est. Nec vero ego, cum Barsanuphium, Isaiam, Dorotheum nomen, illos Acephalorum propugnatores, qui et ipsi capite minuti sunt, aut Decaceratarum sive Becicornium conjuratos socios intelligo, qui a S. Sophronio tabella anathematis confixi sunt: sed alios, videlicet illos supra nominatos, ab his diversos; quos ego per examen sanctissimi Patriarchæ Tarasii, jam pridem summo Sacerdotio fungentis, nec non aliorum fide dignorum hominum, tam indigenarum quam orientalium, testimonio probatos, ex paterna traditione amplector.

laudatur in
testamento
S. Theodori
Studitæ.

4 Quamobrem cum in horum doctrina nullam impietatem, sed contra potius magnum animarum subilium magnus Parens noster Theodorus deprehenderet; ecce certis limitibus utriusque Dorothei sententiam distinxit, et ejus qui hoc libro continetur doctrinam velut utilissimam approbavit; quemadmodum revera est animæ perquam utilis: ad cujus normam si quis vitam suam exacte direxerit, ad perfectam virtutis Christianæ mensuram facile perveniet; qua obtenta, vacuitatis passionum corona decorabitur, unaque cum Sanctis vitam æternam consequetur. *Hactenus Prologus, in quo S. Theodorus* [Studita, non modo S. Tarasii Patriarchæ, sed aliorum etiam tam indigenarum seu Constantinopolitanorum, quam orientalium testimonio, et majorum traditione, a Dorotheo nostro ejusque doctrina stult contra assectam Severi.

et ejus doctrina
us probatur
ut utilissima.

5 Jam vero Epistola inventoris Institutionum, ad Fratrem illas desiderantem, sic habet: Laudo propositum tuum, Frater desideratissime; at ob boni studium beatam vere prædico benedictam ac decoris amantem animam tuam. Tam studiose enim scrutari, tam sincere laudare beatum vere ac Deo dignum Patrem nostrum, qui a Dei dono nomen habet; hoc utique virtutem laudare est, secundum quam adeo beatus evasit, et Deum dilexit, ac vere vitæ curam gessit. Laus enim, ut ait B. Gregorius, excitat emulationem, emulatio vero virtutem, virtus denique affert beatitudinem. Congaudentem igitur ac vere congratulandum est, huic tanto profectui tuo: illius enim visus es vestigia premere, qui imitator est vere Mansueti et Humilis corde; qui spiritualem Petri et sequacium ejus abnegationem considerans, ita sese omni visibilium affectu exuit, ita se suis secundum Deum Patribus resignavit, ut et ipse cum fiducia (quod recte novi) ad Salvatorem dicere possit: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te.

Commendatur
ab imitatione
Christi,
F

6 Unde cum Dei auxilio perfectus in brevi, explevit tempora longa; non in sensibilibus quidem solitudinibus ac montibus commoratus, nec feris carnivoris imperare pro magno reputans; sed animæ solitudinem amplexus, ac montibus æternis mirifice lucentibus appropinquare desiderans, et conculcare capita serpentum ac scorpionum animas occidentium. Quod et brevi promeruit Christi auxilio consequi, per athleticam propriæ voluntatis interemptionem, quæ Patrum viam, erroris expertem, ipsi præmonstravit; et leve beatitudinis onus, ac salutare et revera suave jugum ostendit. Unde optimam celsitudinis viam didicit humilitatem, atque id quod dicitur, Misericors esto et mansuetus, opere

ab abnegatione
sui,

A opere sermonem sanctorum seniorum excipiens. His omnibus virtutibus exornatus Beatus ille, semper illud in ore gerebat, quod a senioribus sanctis acceperat: quicumque scilicet ad præcidendam propriam voluntatem studiosè intendisset, in locum quietis perventurum. Ut enim invenit quod diligenter quæsiverat, omnium quidem perturbationum radicem esse sui ipsius amorem, subamaræ nostræ voluntati coherentem: efficaci hac medicina usus, radicem simul et mala germina penitus emacnavit, atque genuinus incorruptibilium frugum cultor evasit, nec non veræ vitæ fructus produxit; absconditum in agro thesaurum, rite a se quæsitum ac repperit possidens, et bonis nunquam evacuandis ditatus.

ab eruditione
amore proprio,

a prudentia
in operando,

B Vellem equidem idoneis satis esse, qui mente et lingua possem sancti hujus viri vitam sigillatim exponere, in commune omnium commodum et virtutis exemplar absolutissimum. Quo item pacto Beatus ille angustam et latam et prorsus admirabilem viam percurrerit, idque citra errorem et effusionem, cavendo precipitem in utraque transgressionem: sic enim Dei amicus et vere magnus Basilus angustiam afflictæ ac salutaris viæ definit. Alteram vero tenuit per mortificationem, et erga eos qui ipsam ad Deum deducebant libertatem, ac præcipue per humilitatis altitudinem, quæ sola, juxta magnum Antonium, omnibus diaboli laqueis superior existit; quare et ab ipso verissime implebatur illud; Latum mandatum tuum nimis. Sed hoc tanquam impossibile transiliam: novi enim ad reliqua Beati hujus bona, etiam illa, quæ externorum Philosophorum dicuntur, accessisse; quæ tanquam vere sapiens apis in florilegio collecta, prout usus ferebat, diligenter pro opportunitate doctrinæ suæ intexebat; quale est illud; Ne quid nimis: Nosce te ipsum: atque similia, ad quæ non tam prudens propositum, quam impossibilitatis necessitas, sicut dictum est, me compellit.

a solertia
in utendo
d. tis profundi
ad res sacras.
Ps. 118, 96

Institutiones
ejus mittuntur
illis penitentibus.

Prov. 9, 9

8 Ceterum, quod mihi diligens et ornatissima vestra jussit anima, hoc jam confidens feci, et gravitatem inobedientiæ suspectam habens, et socordiæ veritus punitorem. Jamque una cum præsentibus litteris meis ad vos, prudentes Dei trapezitas, talentum, quod apud me otiosum erat, misi: repertas, inquam, B. Dorothei Institutiones, quas ipse a suis majoribus accipere dignus fuit, ac propriis discipulis tradidit, faciens et docens, uti primus et verus Præceptor noster atque Salvator. Hæc autem omnes sermones ejus reperire nequiverimus, sed admodum paucos, eosque sparsim a quibusdam viris studiosis Dei providentia collectos: attamen satis fuerit, dexteritati tuæ etiam hanc breviter proponisse, juxta illud: Da sapienti occasionem, et Sapientior erit.

9 Hactenus editio Corderii, e cujus versione reliqua omnia hic damus. Quæ sequuntur ipse prætermittit, quia absunt a contextu græco: quia tamen in Bibliotheca Patrum et alibi prioribus addita leguntur, operæ præstium puto eandem huc transcribere, quomquam non satis apte cum præmissis coherentia; ne quid quod ad laudem Sancti facit, sponte prætermisisse videamur. Prosequitur itaque Bibliotheca, Colonia edita: Quale enim fuerit sancti viri propositum, ad monasticam conversationem inde addicti; quam idoneam et accommodatam vitam elegerit, animo mecum repeto. Et hinc quidem summam ipsius animæ obedientiam erga Patres suos, puram abdicationem, simplicitatem conscientiae, studium et diligentiam, atque omnia in cognitione fundata. Hinc fidei constantiam, caritatem, et perfectionem. Ad confratres, consocios affabilis erat et verecundus, alacer, benignus, clemens etiam cum præisset; non suspiciosus, non

Compendium
Institutum ejus,

deses, non otiosus, non contumax, non contentiosus; quæ robora sunt nullum judicandi et nil sumendi. Concordiam quoque unanimitemque, super mel dulcia, semper fovebat: at vero ad opera studiosus, diligens, prudens, attentus, mitis, cum omni probitate exemplum bonorum morum; ad res autem gerendas accuratus et venerabilis amator pulchritudinis: nil perperam agens, divino quodam ingenio et discretionem quosvis superans; in cunctis humilis, gratus, fortis et constans, sobrius et sollicitus atque cogitabundus.

10 Sed quid opus est per singula discurrere? Simile quid facturus videor cum eo, qui voluerit vel stillicidi guttas vel ondas maris diminuire. Æquum est autem, quam proposueram metam non excedere, et vobis quoque partem aliquam dulcis hujus inquisitionis relinquere; ut pariter his deliciis fruamini mecum, discatisque qua hic via, sanctitate, urbanitate, in divinam doctrinam et animarum salutem ita deductus sit ab eo, qui omnia gubernat et providentia disponit. Compatiens, inquam, et benevolus pater, per dignos qui animas instrueret et illuminaret; magnus in intellectu, major in obsequio; sublimis in contemplatione, sublimior in humilitate; dives in Deo, pauper in spiritu; dulcis eloquio, dulcior occurso; doctus medicus in quemcumque volueris morbum; qui nequitiam [auferelat] divitiis et mendiciis; sapientibus et insipientibus; feminis, vicis; senibus, junioribus; afflictis, lætis; advenis, suis conjunctis; solis, imperantibus; dominis, servis; subditis, liberis: sanctam illam et variam innumeramque æconomiam cunctis hominibus ut talentum impertiens, et omnibus omnia factus, sicque plurimos perlucrat. Sed jam hora est, Amantissime, aut mensam sermonis suavissimi apponam; cujus unaquæque pars, et dictio etiam minima non minimum affert commodum et utilitatem. Nam divino vere et admirabili eloquio fuit vir ille: sed humili et pedestri oratione repere voluit, ob humilitatis exemplum; et inornatum sermonem exulto ubique prætulit. To igitur sincero hoc studio et beatitudinis fructu enutrire; alere hujusmodi viatico et cibo; accede ad sanctum urbanitatem quam diu optasti, et pro languore meo sedulo supplicato.

aliis in exemplum proponitur.

E

11 Hactenus ille Frater cum appendice latina, tam luculenter, quam compendiose de Sancto, cujus gesta, saltem plura, se novisse et recte novisse, asserit, Utinam idem (quod et ipse optat) totam sancti viri vitam sigillatim exposuisset, in commune omnium commodum et virtutis exemplar absolutissimum! Sed cum ab ipso id factum non sit: conferamus operum nos, decreptosque flosculos aliquot virtutum ejus, per hortulani Institutionum asceticarum sparsos, colligamus componamusque inde fasciculum, qui trahere post se plures Ascetas possit odore suo. Eo autem majorem habebit compositio illa auctoritatem, quod ipse Sanctus ubique de se ipso testimonium dicat, virtutes que pro humilitate sui potius imminuat quam extollat. Nonnulla tamen capite proximo proponenda, suppeditabit etiam Auctor vitæ S. Dorothei, probatissimus et coetaneus, si non Dorotheo ipsi, certe magistro ejus Dorotheo, diu post discipulum defuncto.

Longior vita optatur

et collecta ex scriptis ejus datur.

12 Sed cum reliqua fere omnia ad monasticam Dorothei vitam spectent, prælibemus hoc ipso capite adolescentiæ ipsius specimen aliquod; videamusque quo fervore, stupendissimo sane, in litterarum studia raperetur atque incumberet. Institutione X ostendere volens, illam qui ad virtutem contendit, principio sibi ipsi vim inferre debere, sic paulatim profecturum, ac tandem cum tranquillitate acturum; exemplum et experientiam propriam suis proponit, sic loquens: Quando litteris vacabam externæ disciplinæ, sub initium

In adolescentia,

valde

A valde laborabam; cumque incipiebam capere librum, non secus me habebam atque aliquis qui accedit ad tangendam feram. Ut igitur perseveravi mihi ipsi vim asferre; adjuvit me Deus, et talem studendi habitum contraxi, ut etiam nescirem quid comederem, vel quid biterem, vel quomodo dormirem, præ ardore studiorum. Neque quisquam amicorum meorum unquam ad prandium me allicere valuit: sed neque unquam lectionis tempore ad consortium ejus accessi, quantumvis societatis amans essem et socios meos diligere.

quæ primum horrebat studia adeo deinde amavit, ut sibi, somni, sociorum oblivisceretur.

et ubique liberum secum haberet.

13 Cum igitur nos Sophista dimisisset, et ego me abluissem (indigebam enim quotidiana lotione, quoniam ob nimiam lectionum assiduitatem exsicabar) concedebam ad meam mansionem, nesciens quid mihi esset comedendum: non poteram enim vacare vel præparandis cibis. Habebam tamen fidum quemdam amicum, qui mihi parabat si quid voluissem. Accipiebam igitur quicquid ab eo præparatum invenissem; habens et librum meum ad sinistram in grabato, et paulatim in ipsum inclinabam; et cum dormirem, similiter habebam ipsum in sede mea; et cum parum somni cœpissem, exsiliabam ilico ad lectionem. Rursus vesperi cum ad lucernæ lumen discederem, accendebam lampadem, et ad mediam usque noctem lectioni iucumbebam; et sic affectus eram, ut ex nulla re alia, nisi ex lectionibus caperem voluptatem. Quando igitur veni ad monasterium, nihilmet ipsi dictitabam: Si cui tantus sit ad externam eloquentiam affectus tantusque legendi ardor, ut habitum scientiæ consequatur; quanto magis pro virtute laborandum? atque ex hac re magnas vires capiebam. Nunc et Vita S. Dosithei, quæ ad Dorotheum nostrum faciunt, decerpta demus.

CAPUT II.

Gesta Dorothei circa Dositheum discipulum suum.

Monasterium Seridi Abb. intrat

Beatns vero Abbas Dorotheus, vitam solitariam Deo adjuvante amplexus, ad Abbatis Seridi cœnobium secessit, ubi magnos quosdam ac complures reperit quieti deditos; inter quos duo erant eximii magni senes, sanctissimus scilicet Barsanuphius, ejusdemque discipulus sive coexercitans, Abbas Joannes; qui propter eam quam habebat futura providendi gratiam, cognominatus est Propheta. Quibus cum semetipsum omni fiducia formandum tradidisset; magno quidem seni per sanctum Abbatem Seridum loquebatur; Abbati vero Joanni Prophetæ etiam deservire promeruit; uti ipse etiam gloriatur infra, quod tui ministerio iudicatus sit dignus. Sed prosequitur Auctor vitæ S. Dosithei.

sub disciplina S. Barsanuphi,

ubi valetudinarium Fratrum extruxit

15 Cum adhuc beatus Abbas Dorotheus versaretur in cœnobio Abbatis Seridi, et certamen Christianæ obedientiæ perficeret; decreverunt sancti senes, ut eo loci ipse valetudinarium extrueret, ejusdemque curam haberet. Nam siquando infirmabantur Fratres, valde afflictabantur, quod nullum qui ipsorum curam gereret, haberent. Extruxit igitur, adjuvante Deo, valetudinarium, proprio secundum carnem fratre sumptus ipsi suppeditante: erat enim vir, Christi admodum diligens et monachorum amicus singularis. Porro ipse Abbas Dorotheus, ut dixi, una cum aliis quibusdam piis ac religiosis Fratribus curam habebat ægrotantium; quippe cui hujusmodi administrationis demandata erat dispensatio.

fratre carnali sumptus præstante,

16 Quadam igitur die accersivit eum præfatus Abbas Seridus: ad quem cum venisset, juvenem Junii T. I

quemdam invenit, militari sago indutum, delicatissimum juxta ac formosissimum. Is autem tunc forte venerat ad monasterium, una cum quibusdam amicis, qui erant de palatio Ducis. Ut igitur accessit Dorotheus, assumit eum seorsum Abbas Seridus, eique dicit: Illi viri adduxerunt hunc adolescentem, dicentes eum velle hic in monasterium commorari: et vereor ne forte sit alicujus magnorum isterum filius, qui vel suffuratus sit quidpiam, vel mali quid egerit et fugere velit; nosque periculo exponamur: neque enim habitus ejus neque forma est ejuspiam, qui monasticam profiteri vitam cupiat....

17 Tunc Abbas misit S. Dorotheum, qui juveni loqueretur, ipsumque examinaret. At ille nihil aliud respondere noverat, quam, Volo salvari. Reversus igitur Dorotheus Abbati refert; Si omnino decreveris ipsum admittere, nil est quod timeas; nullum enim vitium habet. Dicit ei Abbas: Fac igitur caritatem, et tecum illum assume, ut salvetur: nolo enim eum inter Fratres commorari. Ipse vero præ modestia instanter id recusabat, dicens; neque status neque moduli esse sui onus istiusmodi in se suscipere. Cui Abbas: Ego, inquit, et tuum onus et illius gesto: tu cur affligeris? Tunc dicit ei B. Dorotheus: Quoniam igitur hoc omnino decrevist, expone illud seni (Barsanuphi) si tibi videtur. Bene, inquit ille, ego exponam ei. Pergit itaque et rem seni refert. Tunc senex ipsi declarat, ut sic eum susceperet; Per te enim, inquit, Deus salvabit eum. Tunc suscepit ipsum cum gaudio, et secum habuit in valetudinario, atque Dositheum appellavit.

D AUCTORE C. J. Juvenem, ingredi monasterium volentem,

jubetur examinare et suscipere,

E eumque appellatum Dositheum

18 Laus non minima Dorothei, discipulus iste fuit, quem brevi temporis spatio omni virtutum genere informavit. Ac primum quidem temperantiam in manducando docuit; diminuendoque paulatim panis portionem eo adolescentem adduxit temperantiæ; ut qui initio comedeat panem unum quatuor librarum, et alterum ejusdem ponderis dimidium, tandem uncis octo contentus esset. In operibus porro caritatis exercebat ipsum egregie in valetudinario Fratrum; et siquando verbulo fortasse aliquid in alium deliquisset, suaviter ac fortiter dolentem culpam suam corripiebat atque animabat. Cum enim humi sedentem aliquando ac flentem reperisset, ait illi: Quid est tibi, Dosithee? qui habes? cur fles? Cui ille; Ignosce Domine, quoniam iratus fui, et male locutus sum Fratri meo. Et dixit ipsi: Itane irasceris, Dosithee? Itane non pudet te iratum etiam male loqui Fratri tuo? An ignoras ipsum esse Christum, teque Christum affligere? Cumque ille ubertim flere pergeret, aiebat: Deus tibi parcat: surge, modo incipiamus, et diligentiam adhibeamus; ac Deus opem feret.

egregie docet temperantiam,

caritatem,

mansuetudinem;

F

19 Vanam quoque gloriam reprimere in discipulo ex occasione noverat dexterrime. Nam, ut erat apertissimæ conscientiae Dositheus, cum lectulos infirmorum egregie stravisset, transeuntem subinde illac Dorotheum compellavit, dicens: Domine, Domine, cogitatio mihi dicit; Eleganter lectulos sternis. Cui Dorotheus, gloriolam illam retundens; Papæ! Domine; ecce bonus servus factus es, insignis cubicularius; sed non bonus Monachus evasisti. Alias cultello cuiuspiam officiebatur immoderatus, cupiensque illum in valetudinario retinere, rogavit sanctum Magistrum id sibi ut liceret, laudans cultrum, ex eo quod optime sciunderet panes, ac parandis offis idoneus esset. Sed vanam gloriam et affectum nimium Dosithei erga cultrum, subodoratus Dorotheus; afferri illum ad se jussit: contemplatusque elegantiam ejus; Siccine, inquit, Dosithee, tibi placet? Numquid vis esse servus cultelli bujus, et non servus Dei? Siccine tibi placet, ut cultelli hujus affectu illigeris? Et te non pudet velle, ut cultellus iste tuipotius dominetur, quam Deus? Vade, depone cultellum istum, nec tangas eum.

dedoret vero vanam gloriam

et immoderatum erga res terrenas affectum.

A 20 Uti autem Dorotheus nullam virtutem in Mo-
AUCTORE C. P. Maxime eum exercet in obedientia,
 nacho pluris faciebat obedientia; imprimis voluit in ea excellere discipulum suum; interque alia ejus experimenta hocce aliquando sumpsit. Si quando indigebat veste Dositheus, suppedibat ipsi Dorotheus unde illum conficeret; cumque abiisset et magna cum elegantia vestem consuisset, advocabat ipsum, dicens; Dosithee, consuistine vestem istam? Et respondente illo; Ita, Domine, recte atque eleganter ipsam concinnavi: obedientiam ejus exercens, inquebat: Vade, da ipsam huic Fratri, aut huic infirmo. Deinde rursus aliam ipsi vestem porrigebat: quam ut iterum eleganter sarcivisset atque concinnasset, similiter aiebat ei; Trade illam isti Fratri. Et protinus eam porrigebat, nec uquum affligebatur aut murmurabat dicens; Postquam laboravi sarciens et concinnans vestem aliquam, tulit eam a me atque alteri præbet; sed quidquid boni audiebat, id id magna promptitudine exequabatur. Felix discipulus, quod talem nactus fuerit magistrum, qui tam prudenter suo tempore et loco noverat suos exercere!

21 Si quandoque castigatione aliqua opus esse judicabat, ut in humilitate perstaret discipulus; maluit et humilitate, B eam per Abbatem infligi quam per se, ne forte castigati animus inde abalienaretur, et minus fiducia panneret in magistro suo. Sic, interrogatus a Dositheo super aliquo sacrae Scripturae loco, quod nollet eum in talibus versari, sed magis humilitate servari, respondit, se nescire. At ille paula post interrogat denuo de alia loca: cui iterum respondit; Nescio, sed vade, interroga Abbatem. Abiit ipse confestim, dicto aulicis. Beatus autem Dorotheus, jam prædixerat Abbati seorsum; Si venerit Dositheus ad te, ut interroget quidpiam Scripturisticum, verbera ipsum parumper. Cum igitur venisset atque interrogasset; cepit illum reprehendere Abbas, ac tandem dimittens, duas ei alapas impegit, magnam inde humilitatis ac patientiæ fructum referenti. Nam alacriter reversus ad Dorotheum, genas ei ex alapis rubras ostendens, dixit: En adhuc firmas solidasque habeo.

22 Fere quinquennium sub disciplina Dorothei egerat Dositheus, cum e viris excessit; tantoque virtutum ornata decorus, magistrum discipulus prævolavit in cælum; postquam non minora ab illa acceperat indicia caritatis paternæ in valetudine adversa: quam seduli sollicitique instructoris in secunda. Aderat enim frequenter Dorotheus decumbenti, et libenter remedium aliquod attulisset. Cumque deprecatus esset æger, ne ova sorbilia sibi darentur; expressit ille C animi sui tenerum affectum; Recte, inquiens, cum non velis, non dabo tibi; tantum ne turberis. Sategbat autem pro ovis illi dare res alias, quæ conducebant sanitati. Ingravescente vero magis ac magis morbo, identidem monebat infirmum ut oraret, atque interrogabat; Dosithee, quomodo se habet oratio? Etiamnum sibi constat? Cui is cum sæpe respondisset; Bene, Domine, ora pro me: constat sibi per tuas preces: tandem reposuit; Ignosce, Domine, jam amplius incumbere orationi nequeo. Et Dorotheus; Omite igitur illam; ac Dei tantum memor esto, eumque tibi præsentem considera. Interea intuebatur eum laborantem; et anxius erat, ne quidpiam damni pateretur.

CAPUT III.

Quid de Obedientia et Humilitate docuerit atque exercuerit.

Hactenus præclara quædam gesta Dorothei, tum mortuus est Dositheus, uti hujus Vita habet num. 19, adhuc discipuli; sed qui simul partes cum magistri, ut

vidimus, egregie explevit. Nunquam præterea in monasterio illo Abbatis Seridi, antequam alio transiret, egerit, inspicimus. Prima ejus Institutio Ascetica, ex editione Cardeni nostri, tractat de abnegatione atque Obedientia perfecta, nec non de securitate abedientibus ei; estque illa præclarissima imprimis et quoddam vitæ asceticæ compendium. Ut autem discipulos suos informaret Sanctus virtutibus istis, operose multa adducit, ac potenter perorat; tandemque indifferentis obedientiæ tranquillitatem experientia propria sic suis explicat. Interrogavi aliquando senem illum Abbatem Joannem, Abbatis Barsanuphii discipulum, et dicebam; Domine, cum Scriptura dicat; Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum, et videam me nullam habere tribulationem; quid mihi faciendum, ne forte perdam animam meam? nullam enim tribulationem aut solitudinem habui. Dum autem contingeret me habere hanc cogitationem, accipiebam tabellam et seni scribebam (per litteras enim eum interrogabam) et antequam hoc ipsi proponerem et scriptionem absolverem, sentiebam utilitatem et levamen: tanta erat securitas tranquillitasque. Ego autem cum nescirem vim virtutis, et audirem; Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum; timebam, quia non habebam tribulationem. Postquam igitur hoc seni manifestaveram, sic mihi respondit: Ne affligaris, quia nullam habes molestiam: nam quisquis Patrum se committit obedientiæ, hanc securitatem et tranquillitatem obtinet.

24 Paulo ante proposuerat exemplum Dosithei sui, ex quali vita, luxu, et socordia, ad qualem mensuram sanctitatis exiguo temporis spatio ille pervenisset, eo quod obedientiam amplecteretur, et propriam absunderet voluntatem; quibus ita subjungit; Narro vobis etiam aliam rem similem, quæ me præsentem accidit, ut intelligatis obedientiam, et propriæ carentiam voluntatis, ab ipsa quoque morte hominem eripere. Cum quondam inter discipulos Abbatis Seridi versarer, venit eo discipulus cujusdam magni senis ex partibus Ascalonis, ad quidpiam, Abbatis sui nomine pereunctandum. Habebat autem in mandatis a sene, ut vesperi ad cellam propriam reverteretur. Interim oborta est vehementis sima tempestas cum imbribus et tonitruis, vicinusque torrens jam erat in pleno fervore exundationis: attamen ille propter senis verbum discedere volebat: nos vero hortabamur illum, ut maneret, supponentes fieri non posse, ut e fluvio salvus emergeret; at illi omnino persuaderi non potuit, ut maneret. Postremo diximus, Ad flumen cum ipso procedamus: si enim ipsum viderit, sua sponte revertetur. Ivimus itaque una cum eo; et cum ad flumen pervenimus, exiit ipse vestimenta sua, et alligat illa capiti suo, et accingit maphorium seu scapulare suum, et projicit semetipsum in flumen in universum illum fluxum horrendum. Nos autem stabamus obstupefacti ac trementes, ne forte occumberet. Ille vero pergebat natans, statimque in altera ripa deprehenditur, atque induit se vestibus suis; indeque se nobis inclinat, et accipit benedictionem, abique currens. Nos autem virtutis vim admirantes, hæsimus obstupefacti, quoniam cum timore illuc animum intendebamus. Ipse vero propter obedientiam suam absque periculo pertransivit.

25 Altera Institutione sua Dorotheus, initio omnis peccati, videlicet superbiæ, repagulum opponit humilitatem, quam, uti et superbiam, duplicem facit. Et prima quidem superbia contra proximum, altera contra Deum extollit animum. Prima est, quando quis Fratrem nihili facit, quando ipsum vilipendit, acsi homo nauci sit; et semetipsum illi anteposit. Ex illu

D
 Obedientiam
 suis laudat,

ejusque tran-
 quillitatem,

experientia
 propria
 E

et S. Barsa-
 nuphii respon-
 so probat,

imo ipsam
 eripere homi-
 nem a morte
 ostendit

exemplo fra-
 tris amore
 ejus torrentem
 tranantis.
 F

Docet exem-
 plo, superbiam
 contemnere
 prius homines,

A illa vero, nisi quis actutum resipuerit, sensim perveniri ad secundam, ut contra Deum insurgatur, experientia se didicisse ostendit, ita inquit: Certe, Fratres mei, quendam novi olim, qui ad hunc miserabilem statum devenit: ac initio quidem, si quis Fratrum ipsius quidpiam proferret, unumquemque despuebat ac dicebat; Quis est iste? Nemo est præter Zosimam et socios ejus. Deinde cœpit etiam hos vilipendere ac dicere; Nemo est præter Macarium. Et paulo post cœpit dicere; Quid est Macarius? Nemo est præter Basilium et Gregorium. Atque etiam non multo post, hos quoque cœpit spernere dicens. Quis est Basilius, et quis est Gregorius? Nemo est nisi Paulus et Petrus. Cui ego dixi; Certe Frater, hos etiam contemnes. Credite mihi; post exiguum tempus inceperat dicere; Quis est Petrus, Quis est Paulus? Nemo est nisi sancta Trinitas. Hoc modo postmodum etiam contra Deum ipsum intumuit: usque adeo demens erat.

deinde Sanctos

tandem Deum ipsum.

Docet similitudine,

B 26 Mirum hinc videri possit, quantum unius ejusdemque monitio apud alium atque alium valeat. Omnes Dositheus in optimam accipiebat partem, et Sanctus evasit. Contranon auditit monitorem ille, de quo modo; et ad extremum superbix atque contumacie pervenit: non minus paterne hunc atque istum monente Dorotheo. Sed porro de humilitate loquentem audivimus. Memini, inquit, cum aliquando de humilitate verba faceremus, et Gazensis quidam vir illustris audiret nos, illud ipsum asserentes, quod quantum quis propinquior sit Deo, tanto magis se videat peccatorem; admiratione defixum dixisse; Quomodo fieri hoc potest? ignorabat enim, et volebat scire rationem. Tum dico illi: Domine Primas, dic mihi quid censes temetipsum esse in tua civitate? Respondit ille: Censeo me magnum et primum civitatis. Dico illi: Si forte Cæsaream iveris, quid ibi de te senties? Habebo me, inquit, viliozem Magnatibus, qui illic degunt. Tum ego illi: Si autem abieris Antiochiam, quem te ibi faceres? Cui ille ait; Velut quemdam rusticum ibi me putarem. Pico illi tandem; Si Constantinopolim adieris ad Imperatorem: quid de te istie senties? Haberem me, inquit, ut pauperem quemdam et egenum. Tum ego illi: Ecce, inquam, ita se habent viri sancti; quanto propius ad Deum accedunt, tanto magis se vident peccatores.

sanctiores, etiam humiliores

et magis se agnoscere peccatores:

C 27 Ita pulcherrima similitudine ostendit verum esse dictum suum de humilitate, in sanctioribus viris magis eccellente. Quod capere nentiqueam valens Sophista quidam, Abbatem Zosimam eadem super re verba facientem adiens: Dic mihi, ait, quomodo te peccatorem existimas? nonne scis te sanctum esse? numquid nosti te virtutibus pollere? Ecce vides, quomodo mandata exequaris quomodo talia faciens, existimas te peccatorem? Senex autem non reperiens quo id responso explicaret; Non novi, inquit, modum quo tibi hoc explicem; verumtamen ita sentio. Sophista igitur ipsi adversabatur, scire volens modum quo se res haberet. Senex vero minime reperiens, quomodo ipsi rem hanc exponeret, sancta sua simplicitate; Ne parvitas me, inquiebat; equidem ita sentio. Cum igitur ego senem in responso hesitantem viderem, dico ipsi: Numquid fortassis ita se res habet, sicut ars sophistica et medica? quando quis eam callens exerceat, paulatim ipso exercitio innascitur quidam habitus melico vel sophiste; neque potest dicere aut explicare, quo pacto illius artis habitum acquisiverit, dum anima sensim sine sensu, ipsum ex artis exercitatione concepit. Idem etiam usu venit in humilitate, dum ex mandatorum operatione habitus quidam humilis nascitur, qui sermone exprimi non possit. Ut igitur Abbas Zosimas hoc audivit, statim in complexus est, mihi que dixit: Rem ipsam inve-

quod capere non valens sophiste

apte expleat.

nisti; ita se habet quemadmodum dixisti. Sed et D Sophista cum hoc audisset, curatus est, et hanc rationem ipse admisit.

AUCTORE C. J.

28 Ad hoc caput de humilitate referri etiam potest, quod Institutione quarta, quæ de timore divino tractat, ipse de se refert. Nam; Ego quidem, inquit cum magna humilitate, nescio an aliquid unquam boni gesserim: si tamen ex hoc protectus fui, scio me protectum fuisse, quia numquam Fratri me ipsum prætulī, sed semper Fratrem meum mihi præposui. Quondam cum adhuc essem apud Abbatem Seridum, senis illius Abbatis Joannis, contemporanei Abbatis Barsanuphii, minister ægrotavit: mihi que præcepit Abbas, ut seni ministrarem. Ego autem cellæ ipsius ostium ita deforis amplexabar, quemadmodum quis venerandam Crucem adorat; quanto magis ipsius ministerium? Quis enim non optaret dignus haberi tali Sancto? Ceterum habebat etiam sermonem admirabilem, et semper post expletum quodlibet ministerium meum, humili gestu reverentiam illi exhibebam, ut acciperem ab eo benedictionem et discederem; mihi que semper loquebatur. Habebat autem senex quatuor verba; et, sicut dixi, vesperi cum essem discessurus, semper unum ex quatuor mihi referebat, dicebatque hoc modo: Dicit semel (sic enim senex assueverat ad quodlibet verbum dicere, Dicit semel) Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Custodire conscientiam proximi parit humilitatem. Rursus alio vespere dicebat mihi: Dicit semel, Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Numquam voluntatem meam Fratris mei anteposui, Alias iterum dicebat: Dicit semel, Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Fuge res humanas, et salvaberis. Iterum dicebat: Dicit semel, Frater, Deus custodiat caritatem. Dixerunt Patres: Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Semper solebat senex mihi sub vesperam discessuro dare unam admonitionem ex his quatuor, eo modo quo quis alicui viaticum præberet: et sic illa servavi in custodiam totius vitæ meæ.

Ipse se omnibus, vere humilis, post-ponit.

Abbati Joanni lætus inservit.

E

a quo quatuor sententias discit

oc tota vita refert:

alteri locum cedere cupit;

convitiantem sibi tacitus fert

F

et excusat apud Abbatem

fert similiter graves ingruens

tali et cum in se usorum.

29 Attamen licet talem haberem fiduciam in Sanctum istum, et sic erga ejus obsequium affectus essem; simul ac percipiebam Fratrem quempiam affligi, eo quod quæreret ipsi deservire; actutum adivi Abbatem et ipsum rogavi, dicens: Si consentis, Domine; istud munus huic Fratri magis congruit quam mihi. Sed neque Abbas, neque senex ipse consenserunt. Verumtamen ego interim quantum in me fuit, id satagebam, ut Frater mihi præferretur: et cum ibi novem annos transegerim, non scio me cuiquam verbum asperum fuisse locutum, tametsi officium haberem; ne quis dicat me illo caruisse. Mihi credite, quoniam scio quemdam Fratrem, a vicietudinario usque ad ecclesiam, me convitiis insectatum fuisse: cui ego ne verbum quidem unum reponebam. Quin imo cum et Abbas id, nescio quo referente, rescisset, illumque vellet punire; ego perrexi pedes ejus amplecti, dicens: Ne per Dominum id feceris. Ego erravi; nullam culpam habet Frater. Alias item, sive ex tentatione, sive ex simplicitate (Deus novit unde) longo tempore lotium suum noctu reddidit ad caput meum; ut etiam stratum meum madeficeret. Similiter et alii quidam Fratrum interdum veniebant, et stolas suas ad cellam meam excutiebant; et videbam tantam multitudinem cinicium, cellam meam ingredientium, ut illos interficiendo superare non possem: erant enim ob calores, infiniti. Ceterum cum cubitum concessissem, omnes illi supra me congregabantur: ac somnus quidem ex nimio labore ingruiebat: sed ilico excitatus e somno, reperiebam totum corpus meum depastum. Et numquam alieni

A alicui ipsorum dicebam : Ne sic feceris ; vel, Cur hoc facis ? Neque scio me ipsum, ut dixi, aliquando verbum mordax, aut cuiquam molestum fuisse locutum.

alterius
humilitatem
in specie
magnam

tentat ac
reprobat.

30 Ita pro humilitate sua Dorotheus quolibet ferebat injurias, et ferendo coronam sibi tenebat patientiæ incomparabilem. Non sic alter ille ; de quo agitur Institutione septima, qui similiter excipere animo æquo videbatur irrogatas a Fratribus injurias, sed non ex vero humilitatis motivo. Erat quidam, ait, Frater in cœnobio, antequam ego inde discederem, quem numquam videbam vel turbatum vel erga quemquam exacerbatum, tametsi aspiciebam multos Fratres ipsi injuriam inferentes et molestiam facessentes. Adeo autem æquo animo junior ille ferebat ea quæ a quolibet illorum ipsi iagerebantur, ac si nullus omnino ei molestus accidisset. Ego itaque patientiæ ipsius excellentiam semper admirabar, et desiderabam discere unde virtutem hanc obtinisset : ipsique seorsum semel assumpto, exhibita reverentia, insinuo, mihi ut diceret, qualem semper in corde suo haberet cogitationem, quando vel injurias, vel quascumque molestias a quopiam patiebatur ; eo quod tantam exhiberet longanimitatem.

B Ille autem respondit tumide cum insolentia, mihi que dixit : Ego sic soleo his imperfectionibus attendere, sive illas ita suscipere ; sicut ab hominibus excipi solent juvenes catelli. His auditis dimisi aures meas, et mihi ipsi dico : Hic Frater viam non invenit ; et me ipsum Cruce signans, secessi ; orans, ut et me et ipsum Deus protegeret. Itaque contingit etiam ex contemptu injuriarum, ut quis minime perturbetur : quæ est manifesta perditio.

CAPUT IV.

Magistrum suum in omnibus consulit : suspicionum malitiam discit, atque in alio ostendit.

Docet in vita
spirituali
ducem
eligendum,

Prov. 11, 14

Institutione quinta de utilissimo atque imprimis necessario in vita ascetica argumento tractans Dorotheus, docet, non sequendum esse Religioso judicium proprium, sed eligendum in via spirituali certum Ducem, qui quid declinandum, qua eundum, quid sequendum sit, commonstret. Id autem ut suis persuadeat, pro themate assumit, quod dicitur in Proverbiis : Quibus non est gubernatio, cadunt tamquam folia : salus autem est in multo consilio. Quod cum pulchre multis probavit ; affirmat, plerorumque Monachorum lapsum ex illo capite oriri, quod sibi ipsi prudentes visi, seniorum ducatum contempserint : et contrarium exemplo suo docet : Equidem, ait, haud scio ullum Monachi lapsum alium extitisse, nisi ex eo quod proprio cordi crederet. Aliqui dicunt, propter hoc aut propter illud hominem labi : ego autem, ut dixi, non novi cuiquam lapsum aliquem evenisse, nisi ex hoc, quod sibi credat. Vidistin' quempiam cecidisse ? Scito quod semet ipsum direxerit : nihil gravius, nihil perniciosius, quam seipsum dirigere. Protexit me Deus et semper hoc periculum timui. Quando eram in cœnobio, exponebam omnia seni Abbati Joanni. Numquam enim (ut dixi) præsumebam facere quidpiam absque illius sententia. Accidit aliquando, ut cogitatio mea mihi suggereret : Numquid hoc tibi dicturus est senex ? quid vis ipsi molestus esse ? Et reponebam cogitationi : Anathema tibi et iudicio tuo, et intelligentiæ tuæ, et prudentiæ tuæ, et scientiæ tuæ, quia id quod nosti a dæmonibus nosti. Abibam igitur ac senem interrogabam : acciditque nonnumquam, ut idipsum mihi quod cogitaveram responderet. Tum mihi mea suggerebat cogitatio :

suam ipse
in omnibus
consulebat,

Quid ergo ? Ecce id ipsam est quod dixi. Numquid D intempestive senem interpellasti ? Et reponebam isti cogitationi : Sed nunc bonum est, nunc a Spiritu sancto est. Nam quod tuum est, id malum est, a dæmonibus est, a statu passionibus obnoxio est : et sic nunquam absque interrogatione cogitationi meæ fidem adhibebam.

nih t s bi
fidens :

32 Et credite mihi, Fratres, hinc in tanta quiete tantaque animi tranquillitate versabar, ut vel propter illam ipsam (sicut alias me dixisse vobis memini supra num. 23) anxius essem. Siquidem audiveram, Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei ; et videbam me nullam habere afflictionem ; et timebam atque anxius eram, nesciens causam tantæ tranquillitatis, donec senex mihi significavit ne affligerer ; Quoniam quisquis Patrum sese committit obedientiæ, hanc securitatem atque tranquillitatem obtinet. Satagite etiam vos, Fratres, interrogare, et non vobis ipsis niti. Discite qualem hæc res habeat securitatem, quale gaudium, qualem animi tranquillitatem. Sed quoniam dixi, me nullam habuisse afflictionem, audite quid quoad hoc mihi acciderit.

et hinc
quietissime
semper ex-
it,

33 Cum adhuc degerem illic in cœnobio, semel iagens et intolerabilis mihi oborta est tristitia : tantoque dolore et angustia premebar, ut ferme animam reddere mihi viderer. Erat autem hæc afflictio ex dæmonum insidiis, et hujusmodi tentatio ex invidia diaboli ingerebatur ; gravissima quidem illa, sed brevissimi temporis, molesta, obscura, consolatio- nis expers, nullam habens requiem ; sed andequaque angustia, undequaque suffocatio. Cito tamen venit Dei gratia in animam, alioquin sustinere nemo potuisset. Ceterum, ut dixi, in tanta tentatione tantaque angustia constitutus, quadam die dum dubius starem in area monasterii, Deumque pro hac re invocarem ; derepente oculos intendo in ecclesiam ; videoque quemdam habitu Episcopali, tamquam sacrificaturum, ingredi sanctuarium. Numquam autem accedebam hospitem citra necessitatem aut jussionem. Tum vero ac si aliquid me traheret, secundum illum etiam ingrediebar. At ille sat longo tempore mansit stans, expansis in cælum manibus ; atque ego pone ipsum stabam, cum multo pavore orans : nam ex aspectu illius ingens me terror invaserat. Postquam vero orationem fluiverat, conversus, ad me venit ; quantoque mihi propinquior fiebat, tanto sentiebam amoveri a me tristitiam et pavorem. Deinde ut coram me stetit, manum extendit, et tetigit pectus meum, ac digitis illud pulsavit, dicens : Expectans expectavi Dominum, et intendit mihi ; et exaudivit preces meas, et eduxit me de lacu miseriæ et de luto faciis ; et statuit supra petram pedes meos, et direxit gressus meos ; et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro. Atque omnes hos versiculos tertio repetebat, pulsans (ut dixi) pectus meum, atque sic recessit. Exinde ortum est ilico in corde meo lumen, gaudium, consolatio, suavitas ; et ex alio alius invenior. Ut igitur egressus fuit, accurro ad eum, volens ipsum invenire ; et non inveni, sed disparuit. Ex illa hora, per Dei miserationem, non scio me amplius fuisse, vel tristitia vel timore conturbatum : sed huc usque Dominus per Sanctorum illorum senum preces me protexit. Hæc dixi vobis, ut cognoscatis, quantam cum omnimoda securitate quietem ac tranquillitatem habeat, qui semetipsum non regit, sed sua in Deum conicit, et in eos qui secundum Deum valent ipsum dirigere.

Et
etiam in
gravissimis
angustis
spiritus,

quas Deus
cito dispartit

per apparen-
tem ipsi san-
ctum aliquem,

F
pectus ejus
pulsantem
ac nonnulla
dicentem.

34 Institutionis novæ argumentum est mendacium, illudque in tris differentias distinguit : Est enim, ait, qui animo, est et qui verbo, est denique qui et ipsa vita sua mentiat. Et quidem qui mentitur animo, admit ti

A admittit suspicionem. *Hinc ejus malum exaggerat, et nequitiam credendum suspicionibus ostendit exemplo suo.* Nam inquit; Quondam cum essem in cœnobio, tentabar ut ex motu hominis, statum ejus perciperem. Occurrit itaque mihi res bujuscemodi. Quadam vice dum subsisterem, transibat mulier quædam gestans hydriam aquæ: ac nescio quo pacto correptus, ad oculos ejus attendi; statimque suggerit mihi cogitatio, seortum esse. Ut igitur hoc mihi cogitatio suggessit, valde affligebar, remque seniori Abbati Joanni manifesto, dicens: Domine, si nolo videri motum alicujus, et cogitatio suggerit mihi statum ejus, quid facto opus est? Responditque mihi senex in hunc modum: Quid igitur? Numquid accidit nonnumquam, ut quis habeat defectum naturalem, et per certamen illud corrigat? Handquaquam inde licet statum cujusquam cognoscere. Numquam igitur credas suspicionibus tuis. Regula enim obliqua, etiam quæ recta sunt, obliquat. Mendaces sunt suspensiones, et damnum afferunt. Ex eo tempore si mihi cogitatio mea dixisset, solem esse solem, vel tenebras esse tenebras; vix illi credidissem. Nihil gravius est suspicionibus, quæ adeo noxie sunt, ut si in nobis aliquantulum hæserint, incipiant nobis persuadere et efficaciter probare, nos videre ea quæ neque sunt, neque fieri possunt.

B 35 De hoc argumento rem vobis narro prorsus admirabilem, quam ego assecutus sum, cum adhuc in cœnobio versarer. Fratrem quemdam illic habebamus, ista passione valde exagitatum: qui suspicionibus propriis tantam fidem adhibebat, ut illi a qualibet suspitione sua prorsus persuaderetur, rem omnino ita se habere, prout cogitatio ejus illam depingebat, neque aliter fieri posse. Tempore igitur, succrescente malo, istiusmodi errorem illi dæmones imposuerunt. Cum is quadam vice hortum speculandi causa ingressus esset (ejus nempe custos erat) decipiebatur ac videre sibi videbatur Fratrem quempiam, ficus suffurantem et comedentem. Erat autem Parasceve, et hora vixdum secunda. Ut ergo sibi persuasit, se revera privatim rem vidisse; abscondit semetipsum et silens egreditur: observabatque denuo sub horam Communionis, ut videret quid Frater iste in Communione ageret, utpote qui ficus suffuratus esset ac comedisset. Atqui cum videret ipsum manus abluentem, ut ad Communionem accederet; accurrit ad Abbatem eique dicit: Ecce quo ingreditur Frater iste ad sacram Communionem una cum Fratribus sumendam! verumtamen prohibe illam ipsi dari; ego enim vidi ipsum mane ficus ex horto surripientem ac comedentem.

C 36 Interea Frater ille cum magna compunctione ad sacram Oblationem ingreditur: erat enim valde pius. Ut igitur vidit eum Abbas, vocat ipsum priusquam ad Sacerdotem communicantem accederet: atque accipit eum seorsum, dixitque illi: Dic mihi, Frater, quid est quod hodie fecisti? Ille obstupuit: ac petiit ab eo: Ubi Domine? Cui Abbas: Quando hodie mane in hortum intrasti, quid ibi egisti? Tum Frater, quasi attonitus, iterum ait: Domine, neque vidi hortum hodie, neque mane hic eram in cœnobio; sed modo ecce recens veni de via. Mox enim ut vigilias absolveram, misit me Oeconomus ad tale negotium. Res autem ista de qua agebat, multis inde milliaribus distabat, et sub ipsam horam Communionis Frater ille recens advenerat. Abbas deinde Oeconomum accersit, eumque rogat: Quo misisti hunc Fratrem? Cui respondet Oeconomus, idem quod Frater dixerat; quoniam ad talem pagum ipsum misi, petitque veniam dicens: Ignosce, Domine, quia a vigiliis quiescebas, et idcirco non permisi ipsum accipere a te dimissionem. Abbas igitur de re tota certior factus, dimisit eos ut

accederent ad Communionem: vocatque Fratrem D suspicionibus laborantem, ipsumque increpat et arceet aditu sacre Communionis. Neque solum hoc: verum etiam omnibus Monachis, post Communionem congregatis, rem totam ut contigerat eum lacrymis narravit, et Fratrem istum coram omnibus publice confudit; tria ex hoc efficiens, ut scilicet diabolus confunderetur, et suspicionum seminator pudefieret; atque per illam ignominiam peccatum Fratris condonaretur, et in futurum a Deo auxilium acciperet; ceterique Fratres evaderent cautions, neque nos unquam propriis credere suspicionibus præsumeremus. Multis ergo hac de re nos et Fratrem hortatus, aiebat, nihil esse perniciosius suspicionibus; idque præsentis exemplo commonstrabat.

CAPUT V.

Vitia cum tenera sunt, facile; cum inveterata, difficile superari; varie docet S. Dorotheus.

Nulli aliarum cedere debet utilitate Instructio undecima, quæ inscribitur De passionibus extirpandis; easque dum teneræ sunt evellendas, et propter parvitatem suam non contemnendas, egregie docet; inter alia adducens similitudinem, ab infirmitate corporis ad aegritudinem animi, his verbis: Advertite animam vestram, Fratres, quo pacto se res habeant; et videte, ne vos ipsos negligatis: quandoquidem magnis periculis exponit nos etiam parva negligentia. Incidi nuper in Fratrem quemdam, quem reperi jam quasi e morbo convalescentem; dumque nos exciperet, cognovi, quod septem tantum dies febri laborasset; et ecce jam aliis quadraginta diebus elapsis, vix adhuc pristinas recuperare vires suas posset. Videte, Fratres, quam miserum sit incidere quempiam in dispositionem inæqualem. Contemnit quis plerumque parvas inordinationes; et non novit, quod si corpus ejus male habere perrexit, præsertim si fuerit imbecillius, multo et labore et tempore opus esse antequam valetudini restituatur. Septem diebus miser ille febricitaverat: et ecce tot dies sunt, quibus neque reperit quietem, neque semetipsum restaurare omnino possit. Ita se res habet etiam in anima. Paulum quis peccat, et quantum temporis transigit stillando sanguinem suum, antequam semetipsum erigat! Exinde varias aegrotationis in corpore assignans causas, quæ in aegritudine animi locum non habent; concludit, nihil impedimento esse salutis animæ, nisi solum ipsius inordinationem: hortaturque suos paterne, ut mentem manumque operi tam necessario admoveant, proposita vitæ hujus brevitate. Dicit enim: Videmus, Fratres nostros, e medio nostri abreptos; et non vigilamus, scientes nos paulatim etiam morti appropinquare? Ecce ex quo hinc usque consedimus ad loquendum, duas aut tres horas consumpsimus nostri temporis, et morti viciniore facti sumus. Et videmus nos tempus nostrum perdere, et non timeamus?

38 Hinc excitatos suorum animos, opinatus vir Sanctus, ad eradicandas penitus passiones; propius ipsis ob oculos ponit utilitatem facilitatemque eradicandi illas, dum tenellæ adhuc sunt ac infirmæ; deducitque celeberrimam ab arbusculis parvis ac majoribus similitudinem. Nempe jussum aliquando a Patre suo spirituali juvenem asertam evellere eypressum, quæ valde parva erat; et ipsum statim evulsisse minimo conatu: deinde aliquanto majorem, altera manu; et illa etiam majorem, ambabus adhibitis, aliquanti cum conatu, extirpasset: post hæc aliam (crescente semper magnitudine arborum) multo cum labore; et aliam iterum, post multam

D AUGUSTINE C. J. frater vero ille publice objugatur.

Uti infirmus corporis cito venit, ac lente recedit;

ita et animi,

F cujus inordinationem statim corrigentem esse,

sumpta ab arbusculis similitudine,

A tam quassationem ac sudorem, vix tandem extraxisse : denique ad maiorem atque magis longævum prioribus accedentem, omnino eradicare illam non potuisse per se solum, sed cum auxilio tantum socii collaborantis. Ac tum subiungit Sanctus : Ecce, hoc modo se habent passiones; dum parvulæ sunt, si voluerimus, cum animi tranquillitate possumus eas exscindere; si vero illas tamquam parvas neglexerimus, paulatim obdurescunt, et quo magis obduruerint, eo maiore vi et labore opus est. Quod si autem adversus nos prævenerint : jam non amplius etiam summo labore ipsas evellere valemus, nisi quorundam Sanctorum post Deum nobis opitulantium opem habuerimus.

39 Hanc in rem plurimum conferre ait, examinare quomodo diem, quis, quomodo noctem exegerit; utrum ad vigiliis (huic enim exemplo tenacius insistit, inmensis, appetitum quietis et somni reliquis difficultus superari) utrum, inquit, ad vigiliis cum alacritate surrexerit, utrum excitatorem non contempserit, aut contra ipsum non murmuraverit. Quilibet enim scire debet excitatorem vigiliarum optime de se mereri, et maximorum honorum auctorem fieri, cum excitet ipsum ad orandum Deum pro peccatis suis, ut illuminetur. Quomodo igitur quis non debeat gratias agere? Revera debet ei plurimum habere, cum ab ipso fere salus ejus dependeat. Hinc in solatium eorum, qui prompte surgunt exercitii, et ad vigiliis se conferunt, in medium profert visionem mirabilem, quæ ostensa fuerat magno cuidam seni illuminato, quamque ex ore ejusdem ipse exceperat.

40 Cum staret senex ille in ecclesia, dato jam a Fratribus psallenti initio, vidit quemdam egredi e sacrario candida veste indutum, qui tenebat vasculum quoddam aquæ benedictæ cum aspergillo; et intincto in vasculum aspergillo, Fratres omnes circumibat, obsignans quemlibet eorum : absentium nutem loca, nonnulla quidem obsignabat, quædam vero præteribat. Sub finem rursus vidit ipsum e sacrario egredientem, idemque similiter facientem. Quodam ergo die senex ipsum comprehendit, seque ad ejus pedes projicit; postulans ab eo, quisnam esset et cur ista faceret? Cui ille candidatus sic respondit : Ego sum Angelus Dei, missus ad hanc Congregationem, ut hujusmodi signo munirem eos, qui a principio psalmodiæ usque ad finem, pro sua alacritate et diligentia et insigni animi proposito, in ecclesia reperiuntur ac perseverant. Tum senex ei; Qui sit, inquit, ut quorundam etiam absentium locum signes? Cui sanctus Angelus respondit, dicens : Quicumque ex Fratribus diligentes quidem et prompti sunt animi proposito, sed ob aliquam necessitatem aut infirmitatem absunt cum Patrum benedictione; aut certe ex obedientiæ præcepto occupantur, propter quod non adsunt; hi etiam absentes signum suum accipiunt, quandoquidem affectu psallentibus intersunt : solis autem iis, qui cum adesse possent, propter negligentiam suam absunt, hujusmodi signaculum negare jussus sum, quoniam seipsos eo indignos reddiderunt.

41 Quamobrem considerare et videre jubet suos, quale donum Fratri suo priestet, qui juxta vigilie regulam ipsum excitat; ipsoque satagere monet, ne unquam signaculo sancti Angeli defraudentur : ejusdemque rei suam ipsius sollicitudinem ac diligentiam in exemplum sic proponit. Quando in cænobio versabar, de sententia seniorum fecerat me Abbas hospitum curatorem : eram autem e magna infirmitate convalescens. Veniebant igitur hospites, et vespere cum ipsis transigebam. Similiter veniebant camelarii, quibus necessaria suppeditebam. Quin et non raro, postquam iveram cubitum, alia rursus occurrebat necessitas, quæ me excitabat. Interea vero

adventabat hora vigiliarum, et cum parumper dumtaxat somni cepissem, ecce regularum Præfectus me excitabat. Ceterum, sive propter laborem, sive propter infirmitatem (adhuc enim a febricula enervatus furtim corripiebar) quasi impos mei deprehendebam. Respondebam igitur ipsi, adhuc somno oppressus : Bene, Domine; caritas tua memoretur; Deus det tibi mercedem; en ut jussisti, venio, Domine. Deinde simul ac discesserat, iterum obdormiscebam. Vehementer autem affligabar, eo quod tardassem surgere ad ecclesiam. Et quoniam non occurrebat ipse, ut amplius me urgeret; rogabam duos Fratres, alterum quidem ut me excitaret, alterum vero ut non permitteret me dormire in vigiliis. Et credite mihi, Fratres, sic eos venerabar acsi ab ipsis salus mea dimanaret, et vix non adorabam illos. Sic igitur et vos affici debetis erga eos, qui vos ad regulam ecclesiæ atque ad omne opus bonum excitant.

42 Transitu hinc facto ad inveteratam male operandi consuetudinem; Vultis, inquit, enarrarem vobis exemplum cujusdam qui habebat habitum passionis? Audite rem multo planctu dignam. Cum versabar in cænobio, nescio quo pacto Fratres mihi simpliciter per jocum cogitationes suas exponere solerent. Quin et Abbas de seniorum consensu, hanc mihi quoque provinciam injunxit. Quædam igitur die venit ad me quidam e Fratribus, et dicit mihi : Da mihi veniam, et ora pro me, quoniam furtim surripio et comedo. Aio illi; Cur istuc agis? esurisque? Respondit : Certe equidem : non sufficit mihi mensa Fratrum, nec audeo quidquam aliud postulare. Aio ad eum : Cur Abbatem non adis, et necessitatem tuam illi insinuas? Tum ille : Pudore, inquit, afficio et erubescio. Dico ipsi : Vis ut ego pro te ad eum accedam? Tum ille : Age, inquit, ut lubet, Domine. Abivi igitur et Abbati rem exposui; qui dixit mihi, Fac caritatem, et curam ejus habe, prout nosti. Tunc assumpto illo, dico Dispensatori : Fac ei caritatem, et quæcumque hora Frater iste ad te venerit, da ipsi quæcumque voluerit, et nihil ipsi neget. Quo audito, Dispensator respondit mihi; Prout jussisti, sic faciam.

43 Cum Frater ille ad paucos dies ita fecisset; venit ad me, dicens : Ignosce mihi, Domine; quia incepi iterum furari. Interrogo ipsum; Quare? nonne præbet tibi Dispensator, si quid velis. Ita certe, cum bona venia, præbet mihi quæcumque volo? sed ego revereor ipsum. Tum dico illi : Numquid et me revereris? Respondit mihi, Non. Cui ego : Si igitur aliquid velis, veni et accipe ex me, et non fureris : habebam enim tunc curam infirmorum. Veniebat igitur ad me, et accipiebat quantum volebat. Cæpit autem post aliquot dies iterum furari, et venit afflictus ac dicit mihi : Ecce iterum furor. Cui ego : Cur, inquam, hoc facis, Frater mi? Numquid præbeo tibi si quid velis? Respondit; Certe ita. Tum dico : Quare ergo furaris? Cui ille : Ignosce mihi, inquit, nescio quare; sed sic simpliciter furor. Tunc dico illi : Dic mihi vero, quid facis iis quæ furaris? Respondit; Asino illa projicio. Et inventus est Frater ille furatus fuisse viciæ, palmulas, fœus, eepas, et alia id genus, quæcumque promiscue inveniebat : et nonnulla quidem sub lecto, quædam vero alibi abscondebat. Demum cum quid eis ageret prorsus non inveniret; ubi tandem videbit ea corrupta, discedebat, aut abiciebat, aut bestiis ea apponebat.

orantes aliquos, ut se excitarent a somno.

Fratrem ex consuetudine furantem

omnimodis conatur emendare.

sed frustra percontante consuetudine

A

CAPUT VI.

Modum vitia extirpandi, virtutesque inserendi animæ proponit, similitudine sumpta ab agricultura.

Quæ cum ita sint; juvabit ab eodem magistro modum superandi extirpandique pravas animi affectiones accipere, qui Institutioni duodecimæ, De timore futuri cruciatus, intertextur, atque ostenditur in opta similitudine agriculturæ. Si qui, inquit, habuerit agrum, et neglexerit illum atque culturam subtraxerit; numquid quantum ipsum negligit, tantumdem spinis ac tribulis repletur? Quod si autem ad expurgandum illum accesserit, nonne quo magis spinis redundaverit, eo magis sanguine fluent manus ejus, dum vult evellere malam illam herbam, quam permisit succrescere in tempore negligentie suæ? Fieri enim non potest, ut quis aliud metat, quam quod seminarit. Oportet autem eum qui optime mundare agrum suum velit, primum quidem radieibus herbas omnes malas evellere: nisi enim recte ac funditus omnes radices earum evulserit, sed tantum superficie tenus eas amputaverit, rursus pullulant. Vult igitur, ut quis ipsas radices, sicut dixi, evellat, et postquam rite agrum ab herbis malis ac spinis tribulisque emundaverit, glebas invertat et frangat atque aratro subigat; ac tum demum semen optimum spargat. Nam si, postquam tantam industriam adhibuerit, otiosum vacare permiserit; pullulant actutum herbæ, quæ terram illam mollem et bene subactam invenientes, radices suas altius jaciunt, et magis invalescunt, et in ipsa multiplicantur.

43 Pari modo res animæ sese habet. Primum quidem vult a se excindi omnem veterem affectum et malas consuetudines. Hinc divus Basilii ait, haud parvum certamen esse, sui ipsius superare consuetudines. Nam consuetudo longo tempore roborata, naturæ ut plurimum vim obtinet. Vult igitur ut quis certet, sicut dixi, contra malas consuetudines et contra passiones; atque non solum hoc, verum etiam contra causas ipsarum, quæ sunt radices. Nam nisi radices extirpatæ fuerint, necesse est spinas iterum excrescere. Sunt enim quædam passionibus, quæ nihil possunt, si quis causas earum amputaverit. Veluti invidia in se nihil est, sed habet quasdam causas, quarum una est appetitus inanis gloriæ. Nam dum quis appetit honorari, invidet honorato aut sibi in honore prælati. Similiter et ira oritur ex aliis causis, et potissimum ex amore voluptatis. Hujus meminit Evagrius, dum narrat, quemdam Sanctum dicere solitum: Idecirco voluptates amoveo, ut occasiones iræ præcidam. Quin et omnes Patres uno ore asserunt, quamlibet passionem trium horum nasci ex aliquo, scilicet amore gloriæ, amore pecuniæ, vel amore voluptatis, prout diversis vicibus dixi. Vult igitur, ut quis non solum passiones, sed etiam causas earum extirpet, ac sic per poenitentiam lacrymasque rite mores componat suos; atque tunc incipiat seminare semen bonum, quæ sunt bona opera. Quoniam, ut de agro diximus, nisi quis bonum semen jecerit, emergunt herbæ malæ; quæ cum bonam et ex cultura mollem ter-

ram invenerint, altiores in ea radices agunt. Sic D etiam sese habent res hominis; si, postquam mores suos recte composuit ac de pristinis suis facinoribus poenitentiam egit, bona opera exercere et virtutes comparare neglexerit. Impossibile enim est, animam in eodem statu permanere; sed promovetur semper, sive in bono, sive in malo. Proinde quisquis vult salvari, necesse habet non tantum malum non agere, sed et bonum operari. . .

46 Debet præterea is qui seminat agrum suum, simul ac semen jecerit, obtegere illud et profunde in terram ipsum demergere. Quoniam alioquin veniunt volucres, semenque rapiunt, ac perit. Ubi vero illud absconderit, expectat Dei misericordiam donec pluviam mittat et crescat semen. Etsi enim agricola innumeros impendat labores, cum in agro purgando et industrie colendo, tum etiam seminando; nisi tamen Deus in sementem ejus desuper compluerit, totus ejus labor cassus abit. Ita et nos satagamus, ut siquid boni egerimus, illud per humilitatem obtegamus, et infirmitatem nostram in Deum projiciamus, rogantes eum ut annuat labori nostro, ne in vacuum abeat. Rursus interdum accedit, ut post pluviam et seminis germinationem, non decadat iterum pluvia tempore opportuno, et arescat germen ac pereat: etenim ut semen, ita et germen, indiget pluvia qua succrescat, donec firmatum fuerit. Sed neque etiam post hæc securus esse quis potest. Nonnunquam enim, etiam cum excreverint et aristam fecerint, supervenit vel bruchus, vel grando, vel aliud quidpiam hujusemodi quod fructum perdat et perimat. Sic etiam animæ usu venit. Quando enim quis streoue laboraverit, eamque ab omnibus, uti diximus, passionibus emundaverit, et omnibus virtutibus studuerit; debet omnino ad misericordiam atque protectionem Dei attendere, ne ipsam derelinquat et pereat. Nam, si postquam tanta fecerit, vel paululum protectionem suam averterit Deus ipsumque dereliquerit, protinus perit.

47 Rursus ut, si nihil mali passa sit in terra seges, conservata fuerit illesa usque ad messem; nequaquam tamen vel sic absque cura esse debet agricola. Nam accedit interdum, ut postquam quis agrum suum omnem messuerit, et laborem omnem exantlarit, veniat homo pravus, odio et invidia accensus, et ignem immittat in fruges, omnemque hominis illius laborem et fructum perdat. Donec ergo viderit se toto rite purgasse, et in horreum misisse, non potest esse securus. Ita et homo, cum ex his omnibus quæ diximus evadere potuerit, non debet propterea securus agere. Contingit enim post hæc omnia, ut diabolus aliquid inveniat, quo ipsum decipiat vel per justificationes, vel superbiam, vel per suggestiones infidelium cogitationum aut hæreticæ pravitatis; et non solum omnes labores ejus perdat, sed ipsummet etiam a Deo separet; et siquid non potuerit ipsi per actionem, hoc facit ei per unicam cogitationem. Potest enim vel unica cogitatio quempiam a Deo separare, si videlicet eum susceperit eique consenserit. Quare qui vult cum veritate salvari, usque ad extremum achelitem securus esse non debet. Opus igitur labore et cura non mediocri, orandusque assidue Deus, ut ipse protegat et salvet nos sua bonitate ad gloriam sancti nominis sui.

Uti ager, et tantus eorumque radicibus purgandus,

tum arandus et conserendus, ut fructum ferat;

sic ex anima quoque evellenda

consuetudines male earumque cause,

dein bona opera exercenda.

obtegendum in agro, semen terra:

in anima, virtutes humilitate

E

Ita a segetibus,

ita a bonis operibus arcedenda nociva.

Agricola securus esse non potest,

nisi frugibus in horreum illatis;

F

nec Justus debet esse securus,

nisi præmio justitiæ suæ post vitam obtento.

VITA

S. DOROTHEI JUNIORIS

SIVE IN CHILIOCOMO

Auctore Monacho cœvo discipulo ejus facto deinde Metropoli Euchaïtarum.

Ex MS. Græco Bibliothecæ Vaticanæ.

INTERPRETE CONRADO JANNINGO

CAPUT I.

Dorothei natales, fuga, monachatus, sacerdotium.

Præfatio de
laudibus
Ponti.

Oportebat equidem non modo prisca sed etiam recentiori rerum gestarum narratione commendari Pontus, ut utrinque fieret celebrior gloria ejus, dum illa quæ nunc geruntur, similia iis, quæ olim gesta sunt a generositate majorum nostrorum, his ipsis fidem præstant, futuris alioqui propter nimiam suam admirabilitatem incredibilibus; et visus auditisque simul testimonium perhibent fœcundæ hominum illorum ad virtutem indoli, quibus omnis late regio circumabundat; aliis atque aliis, per diversas ejus partes temporaque præclara virtutum exempla præbentibus; quin etiam corpus, decursa vitæ palestra, subinde relinquentibus in loco certaminis tesseram salutis indubitata circum incolentibus mansurum.

Dorotheus
Trapezunte
Patricia familia natus

2 Ex horum numero fuit etiam Dorotheus, præclarus ille in paucis ascetes: Dorotheum dico Junio-rem, qui nostra ætate floruit; de quo frequens sermo, multæ scriptionis ac narrationis indigus: sed nobis suffectura puto e multis pauca; cum et pauca illa multorum instar habitura sint, utpote accommodata ad repræsentandum summam viri sapientiam summamque religionem; et in iis quanta preventus sit gratia, quamque certam, priusquam hinc emigraret, acceperit arrham illius, qua nunc fruitur, familiaritatis divinæ. Talisigitur tantusque vir, ex illa regione aliquando duxit originem, utpote natus in celebri urbe, Ponto vicina, aut potius in Metropoli clarissimæ gentis. Erat enim *a* Trapezuntius; genus trahens e nobilissimis parentibus, iisque in Magistratu principibus; majores quippe ejus ex parte patris numerabantur inter Patricios, non illos qui recens e plebe ad istam dignitatem pervenerant; sed quibus nobilitas, ut ita dicam, hereditaria erat; quique etiam nunc ob insigne prosapiæ suæ decus, uti Heraclidæ quidam *b* aut Pelopidæ, laudantur.

duodennis in
matrimonium
collocandus,

3 Talibus itaque prognatus parentibus, exordium vitæ sub disciplina magistrorum ac pædagogorum præclare, ut nobilem decet, peregit. Ubi primum attingit annum ætatis duodecimum, suavis sollicitudo parentibus oborta est, considerantibus ac studiose consultantibus de filio in matrimonium collocando. Ignorabant enim eatenus homines, puerum illum animi magis quam corporis nobilitate præstare, qui ante ætatem corporalem supra corpus sapiens, a teneris statim annis oculorum aciem in sublimiora, quam putabatur et alii plerumque solent, intendit; persuasum habens, carni et sanguini remittendum nuntium esse, totumque et corpus et animum in munditia spiritui reservandum. Itaque desperans, aliter compotem se fieri ardentissimi desiderii sui et obstacula id impredientia perrumpere posse; clam

fuga se subdu-
cit e domo
paterna,

Oυ παλαιοῖς ἄρα μόνον, ἀλλὰ κινεῖς διηγήμασιν, ἔδει κοσμηθῆναι τὸν Πόντον, ὥς ἂν ἀμφοτέρωθεν εὖ ἔχοι θεοδόξασμένος, τὰ παρόντα μὲν ἀναφέρων εἰς τὴν τῶν προγεγονότων ὁμοίωσιν, ὥσπερ εἰς προγόνων εὐγένειαν, τὸ δὲ κλέος ἐκείνων ὑπὲρ πίστιν ἄλλω; δοκῶν διὰ τὸ παρὰ-δοξόν, ἐν τῶν παρόντων πιστούμενος· καὶ παρὰ τε τῆς ὁφείας παρὰ τε τῆς ἀκοῆς, τὸ πρὸς ἀρετὴν, ἀνδρῶν γυνι-μῶν καὶ πλῦτος μαρτυροῦμενος, ὃν ἅπασαν πλήρη τὴν ἐκείνου περιχώρον ἔχει· ἄλλου κατ' ἄλλο μέρος αὐτῆς, ἐν διαφόροις καιροῖς, τὴν τοῦ καλοῦ καθόρθωσιν ἐπιδει-ξκμένου, καὶ μέντοι καὶ το σῶμα μετὰ τοῖς ἄλλοις, αὐτοῦ που κατεκλιπυτός παρὰ τὸν τύπον τῆς αγωνίας, τοῖς περιούτοις ἐνέχυρον ἀσφαλὲς σωτηρίας.

Τούτων εἰς καὶ Δωροθεος, ὁ μέγας ἐν ασκηταῖς· λέγω δὲ τὸν νέον καὶ καθ' ἑμᾶς· περὶ οὗ πολὺς λόγος, καὶ μακρὰς συγγραφῆς καὶ ιστορίας δεόμενος· ἱερὴν ἢ ἀπαρχή-σειν ἐκ πολλῶν ὀλίγα δοκῶ μοι, ἀντὶ πολλῶν γὰρ ταῦτα καὶ οὐ πολλὰ· ἐπεὶ περ ἱκανὰ καὶ αὐτὰ, τότε ἄκρως φι-λόσοφον τοῦ ἀνδρός· παραστήσαι, καὶ τὸ πάνυ φιλόθεον, ἔτι δὲ καὶ ἔσης ἀπῆλκυσε τῆς χάριτος ἐπὶ τούτοις, καὶ πρὶν ἐντεῦθεν ἀπανοστήναι, ἀρραβῶνα τῆς νῦν ἐνδεσμέ-νης αὐτὸν καὶ πρὸς Θεὸν οἰκευύσεως. Οὗτος τρυφῶν ὁ τοσοῦτος, ἔφη μὲν πολεν ἐνθεν, ἐξ ἐπισήμου πόλεως· γεί-τυνος, μάλλον δὲ μητροπόλεως ἔθνους οὐκ ἀνωσύμου· Τραπεζούντιος γάρ· γένος δὲ τὸν εὖ γεγονότων, καὶ τῶν ἐν τέλει τὰ πρότα· ἐν γὰρ Πατρικίῳ ἐτέλουν οἱ πρὸς πατρός πατέρες αὐτῶν καὶ τούτων, οὐ τοῖς ἐξ ἰδιωτῶν ὄρτι πρῶτον εἰς τοῦτο παραγγείλασι τὸ ἀξίωμα· ἀλλ' οἷς ὡς ἂν εἴποι τις, κατὰ κληρὸν ἦν ἡ εὐγένεια, καὶ οὗς γε-νεσίους ἔτι καὶ νῦν, ὡς ἐπιστημὸν τι γένους λαμπρότατον, οἶον Ἡρακλείδας τινὰς καὶ Πελοπίδας ἐπιφροῖζουσιν.

Ἐκ τούτων οὖν προελθὼν καὶ τὰ τοῦ βίου προόμια, ὑπὸ διδασκαλοῖς κοσμίως καὶ παιδαγωγοῖς διακύσας, ὡς εἰκός ἦν δήπου τὸν εὐγενῆ· ὅτε πρῶτον ἀνέβη δωδεκαέτης, ἡδίστη καθίσταται φροντὶς τοῖς πατράσι, καὶ σκέψις ἐπ' αὐτῷ παραγρήμα, καὶ βουλή περισπουδαστος, γάμον κα-τῶσαι δεσμοῖς τὸν ἐλεύθερον· ἔτι γὰρ ἠγνόουν οἱ ἄν-θρωποι, ὥς ὁ παῖς αὐτοῖς εὐγενέστερος τὴν ψυχὴν ἢ τὸ σῶμα, ὅς γε καὶ πρὸ τῆς σωματικῆς ἡλικίας ὑπὲρ τὸ σῶμα φρονήσας, καὶ παρὰ τὴν πρῶτην εὐθύς, εἰς ὑψηλό-τερα βλέψας τῶν κοινῶν καὶ νενομισμένων, σαρκὸς μὲν καὶ αἵματος ὑπεριδεῖν δεῖν ᾤκηθη, ὅλον δὲ καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα, καθάρων τηρῆσαι τῷ πνεύματι. Ταύτην τοι καὶ ἄλλως οὐκ ἔχον τῆς κεφαλῆς ἐπιθυμίας ταύτης τυχεῖν, καὶ τῶν ἀνθελκόντων ἐκείνων ἐμποδίων περιγενέσθαι, ἐκ-τὸν σοφῶς ὑπεκκλέπει, καὶ ταχὺ φυγὰς ὁ γενναῖος, ἐν-τεῦθεν ἀπὼν ὤχετο. Οὐκ ὀλίγον δὲ πλανηθεὶς, κατὰ ζήτησιν ἀνδρὸς παιδευτοῦ, οἷα κομιδῇ νέος καὶ πρὸς ξε-νιτείαν ἄλλως ἀήθης ε, ἐν Ἀμισῷ ποτε γίνεσθαι, κἀκεῖ τὸ ποθοῦμενον, κατὰ θείαννευσιν, εὐρίσκει· Ἰωάννης ἦν τῷ φυγάδι τὸ ζητούμενον εὑρεμα· Ἰωάννης ἐκεῖνος, ὁ τὰ

θεῖα

A θεῖα πολὺς, ἀνὴρ τὰ τε ἄλλα θεωροῦμενος, καὶ τῷ διο-
ρατικῷ τὴν ψυχὴν κεκοσμημένος χραισμάτι.

Οὗτος οὖν ὁ θαυμασίος, ἐτύγγανε μὲν ἄρτι τῇ κατ'
αὐτὸν εὐαγεστάτῃ μονῇ τοὺς θεμελίους καταβάλλόμε-
νος, ὃν οὕτω πῶς τῆς Γέννης οὐ κολοῦσιν. Ἰδὼν οὖν τὸν
προσφύγα ξένον, πλήρεσιν ἰστίοις, ὃ δὴ φασιν, εἰς τούτην
κατάβυστον, καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ χρώμενον,
ὥστε τῇ χειρὶ συνταγῆναι τὸν κῆδον παρ' αὐτῷ τὴν ἀσκη-
σιν παιδοτριβομένων· ἠδιστα τε προσδέχεται, ακριβῶς
ὑπερ' ἑφ' αὐμεν στοργαστὴς τοῦ μέλλοντος ὡν διὰ τὴν τοῦ
νοῦ καθαρότητα καὶ χειρὶν ὑπείκει παρσχαμβάνει· πά-
σων δὲ πείραν πρότερον καὶ προσεγγόνων καὶ λαῶν τῆς
τοῦ νέου γνώριμης καὶ διαθέσεως, ὅσπερ νόμος ἀσκητικός,
ὅπως μὲν πρὸς εἰσπίθαιον τὰ πάντων ἐν τούτῳ κυριώτα-
τον ἔχει, ὅπως δὲ πρὸς πόρους καὶ κακὰ πείθειν, καὶ αἷτι
ἄλλο δοκιμον συνελθόντα εἰπεῖν τοὺς εἰς τὴν μεγάλαν ταύ-
την παλαίστρων ἀποδυμένους νενομίσται παρέχειν τοῖς
προεστώσιν, ἰκανῶς καὶ τούτῳ ζητήσας· Ἐπεὶ τὰ πάντα
συμβαίνοντα τῇ πνευματικῇ πολιτείᾳ, τὸν γεννάδα ἐώρα,
καὶ πρὸς οὐδὲν ἀλλοτρίως τῶν καλῶν διακείμενον, τέλως
ἀποκρίρει θαρρήσας, καὶ τῷ ἱερῷ τῶν ἀξίων ἐγκαθίστησι.

Τούτῳ μὲν Δωροθέῳ τῶν ἐφετῶν τὸ πρῶτον καὶ μέγισ-
τον, οὕτω δὲ κατὰ τὴν ψυχικὴν ἔλκαστον ἐν δίφῳ ὁρμών,
παρὰ τῇ πηγῇ τοῦ πνεύματος ταύτῃ, τότε δίψῃς κατέ-
πουσε καὶ τὸν πύθον ἀνέπνυσε, μάλλον δὲ πολλῷ πλέον
ἀνίψε καὶ διερέθισε, μετὰ τὴν τῆς γλυκύτητος γεύσιν,
ἐπεικὴς ἐκκαυθεὶς πρὸς τοὺς τῆς γλυκύτητος ἔρωτας, καὶ
χαί το πρῶτον εἰς ὑπέκκυσμα λαμβάνων τοῦ λείποντος.
Ἐντεῦθεν τόνου ἀρξάμενος, τῆς καλῆς ἐργασίας καὶ τῶν
ἱερῶν ἀγώνων ἀφάμενος, ποῖον μὲν εἶδος ἀσκητικῆς πα-
ρεδίκεν ἀρετῆς; τίνι δὲ τοῦ πρωτεύον τῶν καλῶν παρε-
χόρησεν; ἐτάχθη μὲν γὰρ εὐθὺς ὁ θαυμασίος, ὡς ἐν
ἀκμῇ νεότητος ὢν, καὶ καταπονεῖν ἐν κοίτῃς τὸ σῶμα
πρὸς ὑποταγὴν θεόμενος πνεύματος, διακονεῖν ταῖς χρείαις
τῶν ἀδελφῶν· τοῦ δὲ κοινοῦ πατρὸς καὶ καθηγητοῦ,
ἀφορμὰς ἐκαστοτε χορηγούντος τῇ τοῦ νέου φιλοπονίᾳ,
πρὸς κατορθωμάτων ἐπίδειξιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἐφ' ᾧ
τινι πλέον ἢ ἕλαττον δοκιμώτερος οὗτος ἀπέδε καὶ διε-
φάνη· Ἰσα γὰρ τὰ πάντα καὶ ὅμοια καὶ ἀλλήλων ἐχόμενα,
καθὰπερ πολὺπλοῦς σείρα τις χρυσῇ, τὸ γενναῖον, τὸ
πρόθυμον, τὸ λελογισμένον, τὸ περιδέραιον, τὸ θάττον ἢ
κελευσθῆναι πρὸς τὸ κελεύμενον ὑπακούειν, τὸ κρείττον
ἐλπίδος ἐξαινεῖν τὸ ἔργον· ἐπὶ πᾶσι, τὸ πάντων ὑψηλότε-
ρόν τε καὶ μέγιστον, τὸ μηδὲν μίγα κατορθοῦν οἴεσθαι,
καὶ τὰ πάντων ἄριστα κατεπράξατο· ἀλλὰ πρὸς τὴν θεο-
ποτικὴν ὁρᾶν ἐντολὴν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πάντων ἐκπλή-
ρωσιν, ἀχρεῖον ἑαυτὸν καλεῖ δουλόν, καὶ τῆς τῶν ὑπερε-
πουμένων εὐχῆς καὶ εὐλογίας ἀναξίον.

Οὕτω δ' ἐπὶ μάλιστα χρόνον καὶ τοιαύταις ἐργασίαις
C διαχρυσούμενος, καὶ θεῖός ὡς ἄλλος οὐδεὶς τὰ πρὸς θεοα-
πειῶν ἀνθρώπων μαρτυρηθεὶς, ἐντεῦθεν ἄξιος κρίνεται καὶ
Θεοῦ λειτουργίας, καὶ δισκονίσας κολῶς (τὸ γὰρ σπο-
στολικὸν εἰπεῖν εὐκταῖον) βαθμὸν ἑαυτῷ κολὸν περιποιεῖ-
ται, ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεῖν τὸν Κύριον εἰς ἡσυχίᾳ
ἀξιώθεϊς. Τὸν δὲ τοιούτων βαθμὸν ἐπιστεῦθη μὲν εὐ μάλα
κατακοσμήσει δι' ἔργων τῶν καθηκόντων· κατεκόσμησε
δὲ, μάλλον ἢ ἐπιστεῦθη· οὕτω μὲν φιλοπόνως περὶ τὴν
ἱερὰν λειτουργίαν ταύτην διατεθεὶς, ὡς ἐπὶ ὅλοις ἔτεσι
δυοὶ καὶ ἑξήκοντα, ἐξ ὅτου τὸν Πρεσβύτερον ἀνεδέξατο,
αὐτὸν καθ' ἐκάστην τὰ τῆς εὐαγούς μυσταγωγίας ἐπιτε-
λεῖν, πάσας ἀνευ προφάσεως καὶ ὄννου δίχα παντός· οὕτω
δὲ φιλοσύφως καὶ καθαρῶς, ὡς μετὰ τὴν νέον μονήν
(περὶ ἧς αὐτίκα λελέγεται) καὶ τὴν πρὸς ταύτην μετὰ δα-
σιν, μὴτ' ἐκτός τῶν ὁρῶν αὐτῆς τὰ τῶν ποδῶν ἵχνη θεῖ-
ναι, μίτε γυναικὶ τὸ παράπαν εἰς ὄψιν ὑπομείναι παρα-
γενέσθαι· καὶ τῶν ἀνδρῶν δὲ, μόνους ὡς ἠδιστα συνείναι
τοῖς φιλοθείς, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπίσης αὐτῷ διανεκῇ με-
λέτην πεποικμένοις, τῶν δ' ἑτέρων ἐχόντων τὰς ὁμιλίας
ἐκτρεπέσθαι· ἑαυτῷ δὲ συνείναι καὶ Θεῷ τὰ πολλὰ, οὐχ
ἀπλῶς τὰς εὐχὰς οὐδ' ὡς ἂν τις ἄλλος ἀφοσιούμενος,
ἀλλ' ὁμοῖοις ἀνυπόστατοις θαυρῶν καταβρέχων τὸ ἔδαφος,
τῷ τε θεῷ πυρὶ τῆς θαυμαστῆς κατανύξεως εὐαγγελικῶς
τὴν καρδίαν καιομένην ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ τὸ πρόσωπον,

sese subducit et celerem inde abiens capessit fugam : D
in qua diu oberrans inquirendo sibi institutorem
A. LO. EVO
EX MS.
idoneum, utpote admodum adolescens et peregrina-
tionibus alicui non assuetus, d Amisum tandem
pervenit; ubi et desideratum quæsitumque reperit
et Amisum
delatus
ex Dei nutu magistrum. Erat is Joannes, quem fu-
giens quærebat et quæsitum invenit : Joannes, in-
quam ille, qui res divinas aliasque sancti Spiritus
afflatu probe callebat, et ornatam perspicacitatis
dono habebat animam.

4 Admirabilis itaque Joannes iste etiam tum oc-
cupabatur in jatiendis sanctissimi monasterii sui
fundamentis, quod vulgo Gennæ, id est Nativitatis,
appellat : cumque intutus fuisset profugum hospi-
tem, plenis, ut dici solet, velis eo delatum, stu-
diumque omne et ingenium adhibentem, ut adscri-
beretur in numerum discipulorum qui jam tum
disciplinam monasticam ab ipso docebantur : suavis-
simo vultu excipit juvenem et manibus supinis am-
plectitur; animi nempe sui perspicacitate, quam
diximus, solerter futura prævidens. Omnibus por-
ro experimentis prius in medium prolatis ac sump-
tis, animum juvenis affectumque tentandi causa,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam, quid-
quid aliud ex regula debent a Præpositis interrogari
qui in hanc magnam virtutis palæstram recipiendi
sunt, sufficienter eum examinavit. Postquam autem
omnia quæ ad religiosæ vitæ institutum spectant,
prout leges monasticæ exigunt, interrogavit, quo
modo obedientiæ, quæ inter alias virtutes primas
tenet, affectus, quo modo ad labores doloresque fe-
rendos animatus esset; et, ut breviter dicam

A bonum acquisivit, ex merito dignus, qui in cathedra seniorum laudaret Dominum. Istiusmodi porro gradum, per opera eidem convenientia, creditus fuit quam optime ornare; sed ornavit reipsa magis quam creditus fuit: nam sacrosancto Sacrificio operabatur tanta quidem cum sedulitate, ut totis sexaginta duobus annis, ex quo ordine Sacerdotali initiatus fuit, sacerant Hostiam Deo obtulerit, quotidie, nulla se impediri ab instituto causa, nullo torpore, passus. Tanta vero cum prudentia et puritate; ut post edificationem novum monasterium, de quo mox sermo est, et lactante) commigrationem, nunquam extra septa ejus pedem extulerit, aut mulierem omnino tantum viris suavissime conversabatur, qui amore Dei flagrabant et perpetua, uti ipse, virtutis exercitia obibant; eorum vero, qui aliter affecti erant, consuetudinem declinabat. Secum et cum Deo agebat plenique, non solas huic preces suas, quemadmodum alii solent, persolvens; sed interea perpetuo etiam lacrymarum nube pavementum rigans: circumferebat enim eor, juxta Evangelium, divina mare compunctionis flamma ardens in seipso, eademque ex causa præferebat faciem, uti olim is f qui Deum videbat, glorificatam et aliquod humani specie majus exhibentem. Ita noverat Sanctus ille Sacerdotum honorare; ita rursus a Sacerdotio honorabatur ipse. Quid enim minus evenire illi poterat, cujus reliqua exinde vita adeo excelluit, talique rem divinam pertractavit observantia, ut arcanis etiam visionibus (ne singula viri gesta prosequar) dignatus sit et grandium mysteriorum revelationem acceperit? quorum finis, animarum directio et salus; quæ mirabile quidem initium atque occasionem, exitum vero spe omni meliorem sortita sunt.

ANNOTATA.

a Ergo Trapezunte natus, celebri civitate ad Pontum Euxinum, quæ alio quoque nomine Oezenis appellatur. Est et Trapezus alia ad Sinum Arabicum; et tertia in Arcadia. Sed de prioribus hic sermo; cujus antiquitati grande decus addidit imperium Orientis, Constantinopoli eo ab Imperatoribus Græcis seculo 13 translatum, ibique annos fere ducentos retentum. Fuit eadem natale solum celeberrimorum virorum Georgii, vulgo Trapezuntæ, et Cardinalis Bessarionis.

b Duæ hæc familiæ celeberrimæ censentur ab Hercule et Pelope ductæ, inter quas de Peloponensi possessione adeo famosi contentio fuit, ut Heraclidarum in illam reditus aliquibus etiam pro Epochæ fuerit. Vide Salianum a. m. 2950 num. 3.

c Pro ἀθήναις legebatur in egrapho nostro ἀλφειάς; non recte hoc loco.

d Amisus Urbs Episcopalis ad Pontum Euxinum. Distat a Sinope stadia 1020, ut testatur Arrhianus in Periplus; quamvis Stephanus nomet tantum 900.

e Γέννη, Nativitas, Ortus; fortassis, quia sub tituli Natalis Damiani dedicatus locus erat.

f Nempe Moyses, de quo Exodi 34 § 35 Καὶ εἶδον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, ὅτι θεοδόξασται.

CAPUT II

Ectases putatur, et divinitus jussus extrahit monasterium ac templum.

Quo igitur modo ac initio ista evenere? Mittebatur aliquando a patre suo spirituali Dorotheus, negotii quidpiam curaturus: neque enim posteaquam ad venerandum Sacerdotii ordinem erectus erat, a ministeriis Fratrum magna cum humilitate et alacritate animi obeundis cessabat. Cum vero subditi partes præclare omnes explesset, oportebat illum, qui aliis subesse et obedire in tantis rebus didicerat tandem aliis quoque ipsum imperare, et veremagnum vocari in regno cælorum; cum non modo faceret quod subditi est, sed etiam doceret, subjectionem esse signum visitationis divinæ, ob quam et gratia Dei ipsum sibi per amorem despondent. Cum ergo euntem quo missus erat egregium virum, tertia diei hora deprehendisset, curriculo se contulit orandi causa ad aliquod e templis vite adsitis, prout consuetudo illi erat, tametsi negotiis maximo gravibus urgeretur: templum autem S. Annæ vocabatur, aviæ Servatoris nostri. Ingressus itaque intro posuit humi genua; et manibus, oculis, mente in cælum sublatis, totus in ecstasin abiit; ac tandem vix sibi redditus, tertium exclamavit: Sancta Trinitas, tibi gloria. Et tunc quidem nihil forte amplius indicante visione, existimavit sine causa vocem illam sibi elapsam esse: premensque silentio in sinu suo mysterium, animi simul pendebat, simul considerabat sedulo, quid illud sibi vellet. Nec multum intercessit tem-

ὥσπερ ὁ Θεόπαις τὸ προτέρον, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ αὐτὸς θεοδόξασμένον δείκνυς, καὶ μεγαλὸν τι κρείττονος ἡμῶν ὄψενος ἀνθρώπινος. Οὕτως γὰρ τιμῶν ὁ Ἱερὸς ἐκείνος ἱεροσύνην, αὐτῷ δ' οὐ πάλιν, παρ' ἐκείνου ἀντιτιμασθῆναι τί δὲ οὐκ ἐβέβηκεν ὡς τοσούτου ἐξέλην ὁ βίος ὁ μετὰ τούτου, καὶ ταυτοῦται τὸ θεῖον θεοσπείρας ἐξοικειώσται (ὥς μὴ τὰ κατὰ τὴν ἀλλοτρίαν ἐπὶ τὴν διατρίβειν) ὥς καὶ θεογράτων ἀπὸρρήτων ἀξιολογῆσαι τῶν ἀνδρῶν, καὶ μυστηρίων μετὰ ὧν ἀποκαλύψιν ὁρῶσθαι, ὡς τὸ τέλος, ψυχῶν οἰκουμένη καὶ σωτηρία, παρὰ τοσοῦτον μὲν τὴν σοφοῦ μὲν λαβούσα καὶ τὴν ἀρχῆν, εἰς δὲ κρείττονος πάσης ἐλπίδας, ἀποτέλεσμα λήσασα.

ullum conspectum suum subire sustinuerit. Cum iis tantum viris suavissime conversabatur, qui amore Dei flagrabant et perpetua, uti ipse, virtutis exercitia obibant; eorum vero, qui aliter affecti erant, consuetudinem declinabat. Secum et cum Deo agebat plenique, non solas huic preces suas, quemadmodum alii solent, persolvens; sed interea perpetuo etiam lacrymarum nube pavementum rigans: circumferebat enim eor, juxta Evangelium, divina mare compunctionis flamma ardens in seipso, eademque ex causa præferebat faciem, uti olim is f qui Deum videbat, glorificatam et aliquod humani specie majus exhibentem. Ita noverat Sanctus ille Sacerdotum honorare; ita rursus a Sacerdotio honorabatur ipse. Quid enim minus evenire illi poterat, cujus reliqua exinde vita adeo excelluit, talique rem divinam pertractavit observantia, ut arcanis etiam visionibus (ne singula viri gesta prosequar) dignatus sit et grandium mysteriorum revelationem acceperit? quorum finis, animarum directio et salus; quæ mirabile quidem initium atque occasionem, exitum vero spe omni meliorem sortita sunt.

E

Missus aliquo negotii causa

C

secedit de via in templum,

et primum

Τίς οὖν ὁ τρόπος καὶ πόθεν; Στέλλεται ποτε κατὰ τινὰ χρεῖαν, ὑπὸ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἐκ' ὁ δεῖ. Καὶ γὰρ οὐδὲ μετὰ τὴν τῆς ἱεροσύνης αἰδέσιμον, τοῦ λειτουργεῖν ὀπίστη τοῖς ἀδελφοῖς, μέλει τε τοῦ πεινοροσύνης, καὶ προθυμίας; ἀκομῆς ἐπεὶ δὲ ἄλλος εἶγεν αὐτῇ τὰ τῆς ἀρίστης ὑποταγῆς; καὶ εἶδε τὸν ἀρχιεπίσκοπον μόνον καὶ πειθορῆν εἰς τοσούτου, καὶ καὶ αὐτὸν ἄλλων ἄρχων, καὶ μέγαν ἀληθῶς ἐν τῇ βασιλείᾳ κληθῆναι τῶν οὐρανῶν, μὴ μόνον ποιῆσαι τὴν ὑποταγήν, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν, ἐνταῦθα τὰ σύμβολα τῆς χάριτος ἐπιτακτοῦ, καὶ ταῦτα ἡ χάρις καὶ τὸν ἐκείνης μεγαλύνεται ἄξιον. Τρίτη τὸν γενναῖον ὁδεύοντα τῆς ἡμέρας ὅρα καταλαμβάνει· ὁ δὲ πρὸς τινὰ τῶν πνευμάτων ἁγίων, εὐχῆς ἐσέδραμε γάρου (τοῦτο γὰρ ἐν ἔθῳ αὐτῷ, καὶ τὰ πάντων κπεγε σπουδαίοντα) ὁ γὰρ δὲ "Αυγὴς, ὡς λόγος, τῆς χάριτος προμήτορος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. Παρελθὼν τοῦτον εἰσῶ, καὶ ὅς τῇ μὲν εὐαγγελίᾳ τὰ γούνατα, πρὸς οὐρανὸν δὲ χεῖρας καὶ ὄμματα καὶ νοῦν ἀνυψώσας, ἐν ἐκστάσει γέγονεν ὁλοῖ; καὶ σὺν χρόνῳ μόλις ἐπανελθὼν, τρίς ἐξῆς ἀνεψήγχατο· Τρίς χάρις, ὁδὸς σοι. Τότε μὲν οὖν οὐδὲν ἴσως πλέον ἐπισκηνώσαντος τοῦ ὁρθέντος, ἄλλως τε αὐτῇ τὴν φωνὴν ταύτην ἐπέλθειν ὤετο, καὶ σιγῇ παρ' ἐκείνῃ κατέσχε τὸ θαῦμα, διαπορούμενος ἅμα, καὶ περισκοπῶν πανταχόθεν τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν ἐπὶ τινὰ σταλαῖς λειτουργίαν, τελειώτερον εὐθὺς καὶ τρανότερον διδάσκεται τὸ ἀπόρρητον διδάσκεται δέ.

Παρά τοὺς πρόποδας ἰόντι τοῦ βουνοῦ τοῦδε, ὅς τις ἱερῶν

Α ἱερὰν ἐνεύου παύσαν μόνον ὑπὲρ ἐαυτοῦ ὑπὲρ ἑτέρου, θεο-
 τέρει τις ὄψις αὐτῇ ἐν μοναχῷ συνήγαγε σχήματι καὶ
 ὁ μοναχὸς πολὺν, ἱεροπρεπὲς τὴν στολὴν, θεοειδὲς τὴν
 μορφὴν. Οὕτως τὸν τὸν Ὀσίον ἀνιμῶσι προσεπών.
 Ὁρῶς ἔφα, τέκνον Δωροθέε, τοῦ ὑπερκείμενου τούτου; καὶ
 ὅρα τὸν λόγον τῇ χειρὶ περικείμενον. Τούτο, εἶπεν ὁ οὐτε,
 πολλῶν μερῶν συνθεῖν κατασκευαστὸν ἦν, ἱερὸν ἔχον
 ἄγιον, τῇ ἐπιτάξει τιμώμενον τῆς ὑπερθένου Τριάδος· τὸ
 νῦν ἐν ἐ.ε.πίσι μόνον ὁρῶμενον ὡς περ αὐτὸς ἀνστήσῃαι δεῖ
 παρὰ τοῦ μεγλοπρεπέστερου, καὶ τὸν τοῦτον ῥησίδηναι φι-
 λητιμπεριαν, ἐπὶ τιμῇ τῆς Τριάδος· τούτο γὰρ αὐτὸ ἐστὶ
 θέλημα. Σὺ δὲ ὅλλ' ὅπως μοι τούτοις ἐν κεινῷ μοναχο-
 νεύσεις, καὶ μὴδὲν σκεψάμενος ὑπεκλύσεις. Τάχιστα δ' ἐβέλ-
 πεις ἔστω τῇ γὰρ Τριάδι πάντα μέλλουσι. Ὁ μὲν οὖν φασ-
 νείε τούτῳ· εἶπεν, ἐξ ἀγαλλιών εὐδὲς ἦν τὸν ἰδόντα δὲ
 καὶ ἀκούσαντα φῶδες ἄμα κατέσχε καὶ χάρις λόγου κοίτη-
 τω· τῷ μὲν παραδόξῳ τῆς ὄψεως, ἐκπεπληγμένῳ ὡς περ
 εἰκόνι, καὶ θυρώδῳ τὸν ψυχῇ πεπλησμένῳ· χάρις δ'
 ὅμοιος, τῇ τοῦ πρὶν ἀπορρίπτου ὁμιλίᾳ καὶ σφαιρίᾳ, καὶ
 ὅτι μὴ ῥά τινι αὐτῇ, κατὰ τὴν θεορίαν ἐνεύον, ἡ Τριάς
 ἔλεγχον τὸν πρῶτον ἐξ ἐκείνου. Οὕτως δ' οὖν εἶπε συ-
 νειδῶν τι πέρας τοῦ πλάγματος, ἀλλ' ἵνα τῆς προσέτις
 λύσει, ὡς ἔπειτα, δευτέρως ἀπορίᾳ ἀρχῇ τούτου μὲν τὴν
 τάξιν θεωροῦμεν, καὶ ὡς οὐκ εἶδον αὐτῷ, ὑπὸ αὐτοῦ τὴν
 εἶη καίμενη καὶ τὴν ὑποκλινὴ διακρίναι, μ' ἵνα τι ποιῶν ἡ
 μακρὰ πλάγιν τοῦ ἄγιου τοῦ τοῦτο δὲ καὶ τὸ
 ἰδόντος μέγρον ἐξουσίᾳ ἀκούσῃ, καὶ μῆτε πρὸς ποι-
 μαντικῇ ἐπιστήμῃ, μῆτε πρὸς ἀσκήσιν ἡ μέγρον ἐξου-
 σίᾳ τὴν μακρὰ καὶ πλάγιν ἐκείνης ἔσχευ, ὅπως λο-
 γισμένην ὅλλως τε καὶ πῶς αὐτὴν ἀπορίᾳ, ὡς τῶν
 σφαιρίων ἀπορίᾳ, τοῦ διωστικῶς κατέσχε, καὶ πάντα
 μάλλον παθεῖν ἢ ζημιωθῆναι τούτου ὑπέμενον.

Ο μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦν καὶ τούτοις λογισμοῖς προσ-
 ἐπλάττειν οὐκ ἦν δὲ ἄρα τούτοις λαθεῖν τὴν βλέποντα,
 ὅστις οὐκ ἄλλως, ἀλλ' αὐτῶς ἦν ἐκείνης, ὁ τοῦ θεοπεσίτου
 τοῦδε πατρὸς καθηγητῆς καὶ διδασκαλῆς, ὃ καὶ οὖν ὡς
 αἰεὶ πάντα γνώριμα τίθησι, καίτοι γε μακρὰν ἀφιστάται,
 ὁ ἀντιπρόσωπος βλήει καὶ ἀπορροῦν κενυμένον. Ὑπο-
 στῆ ἔφηνεν γὰρ μετὰ τὴν τῆς διανοίας ἐκπλήρωσιν, μι-
 κρὸν ἐπιστήμῃ, μετὰ τὴν τὸν Ὀσίον, καὶ τὴν φασί
 μέλλει, ὡς Δωροθέε τέκνον, ἡ μῆτις σου οὕτως λαθὼν ἔσχευ
 τοῦ γρηγορήσαντος καὶ οὐκ ἐκείνης ἐπέσχευ; εἶπε· καὶ
 διαστὰς γένετο τὸν Ὀσίον ἀφ' ὧς ἰδὼν πρὸς τοῦ λόγου
 παραδόξῳ, καὶ καθόπερ ὑπὸ τινος βροντῆς ἐκτεταρμένον,
 ἀειχμῶν τε καὶ πρὸς μὲν, καὶ ἀνεκλείετο σὺν
 εἰμένει, καὶ τῶς τῆς χεῖρας ἐπέσχευ ἐπὶ τῇ γαίᾳ. Ὁ
 δ' ἐκείνου τε ἄμα καὶ τὸν πατρικῶν ἡγῶν γρηγορῶς, ἐκεί-
 τερον, ἀντιπρόσωπος, καταπλάθει, ἐκπλήρει, ὁ δὲ καὶ, χερῶν
 ἐμπληρῶς, τοῖς ὡραίοις ἐκείνης πῶς ἐξέρχεται. Τί
 γὰρ οὐκ εἶπεν; τί δὲ οὐκ ἐποίησε τὴν εἰς οὐκ ἐκείνου
 ἐπιστήμῃ ψυχῇ ἐκπλήρωσιν; δι' ὧν ἀπάντων ἐν
 τούτῳ παρατίθεται καὶ μόνον, τὴν οὐκ ἐκείνου διέσχευ
 γρηγορῶν Θεοῦ ἀντιπρόσωπος καὶ ἐκείνου ψυχῆς, τὸ παράγμα
 καλῶν, καὶ καταπλάθει ἐκείνου πρὸς τούτο, καὶ λίαν ἀπο-
 ρήτως ἀνεκλείετο. Ἀλλ' ὁ Μέγας αὐτῆς παραγορῶν,
 ὅς ἐστιν, εἶπεν, ὡς τέκνον, οὐκ ἔστιν ἄλλως γένεσθαι,
 οὐδὲν γὰρ ἡτι θεῶν οὐκ ἀνθρώπων τοῦ ἐπίταγμα, ὃ δὲ ὁ
 Θεὸς ἡ ἀγιᾶς βεβούλευται, τίς διασχεδάζει καὶ τὴν
 γαίᾳ αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν τίς οὐκ ἀπορρίπτει; οὐ θέμις οὖν
 σπειρῆν τοῖς θεοτέροις οικονομίαις τούτῳ γὰρ οὐ μόνον
 ἀσύμφορον, ἀλλὰ τῇ πνεύτι καὶ ἀδύνατον. Ἡμᾶς δ' ἂν
 ἡ θέλημα, καθύστερ πάντως οὐδὲν, ἐπισχεπτόμεθα σε καὶ
 πᾶν καὶ ἐν ἐσχάτοις τῆς διατρίβης, καὶ τῇ συνήθει γνο-
 μοδοσίᾳ, καὶ καταρτίζεσθαι ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος.

Ὁ μὲν οὖν ὡς ἐπὶ γρηγορῶν, καὶ τοῦτον οὐκ ἔλεγχον ὑστερον
 ὁ οὐφενδὲς θεράπων τῆς ἀληθείας· τότε δ' ἐπειδὴ τούτων
 χάρις παρ' ἐλπίδα καὶ γνώμην, ὁ ταχὺς τὴν εὐπειθειαν
 ἐκείνης καὶ ἀπορροῦσας, τῇ τῆς ὑπακοῆς ὄντως τέκνον,
 οὐκ ἀντιπρόσωπος ἦν ἐπὶ, οὐκ ἀπειθῶν, οὐ προσδιδόμενος·
 ἀλλ' ὅλον ἐκείνου τῇ χάριτι παραδόξῳ, καὶ τῆς τοῦ κρείτ-
 τους εὐδοκίας, ὅπως οὐδὲν ὡς προσέτακτο παρὰ τὸν
 ὑποδειχθέντα τῶν ὑπὸ τῆς ὄψεως, μάλλον δὲ πρόσσειον
 αὐτῆς γὰρ ἐκείνης ὁ τύπος, οὗτος ὁ ἐκ γειτόνων ὁρῶμενος,

poris, cum denuo ministerii ejuspiam causa aliquo
 missus, perfectius planiusque mysterium edoctus
 est, hunc in modum.

8 Incedenti forte ad pedem hujusce collis, qui
 hoc ejus sacrum monasterium in vertice suo nunc
 ostentat, objecta est divina quidam visio hominis
 in habitu Monachi, canitie venerandi, sacro vestitu
 decenter ornati, divinum quidpiam facie preferen-
 tis; qui nomine suo Sanctum conpellans; Valen,
 inquit, fili Dorothee, id quod hic superjacet? si-
 mulque manu fastigium monstrabat; Istud, in-
 quiens, olim domicilium fuit, a multis preclaris vi-
 ris inhabitatum, templo ornatum venerabil, divi-
 nissime Triados appellatione insignito, ejus nunc
 tantum parietine visuntur superstitae. Illud ipsum
 per te rursus excitari debet magnificentius, et in-
 haberi ari splendidus, ad honorem sanctissimae Tri-
 nitatis, ejus ita stat voluntas. Tu vero fac horum
 memineris suo tempore, et sine cunctatione obe-
 dias. Ceterum homo animo et spe sis: sancte enim
 Triadi omnia curae erunt. His dictis, qui approbat
 ex oculis statum evanuit: ipse vero qui appropinquat
 viderat, loquentemque audivit, timore puriter et
 gaudio supra quam dici possit comprehensus fuit:
 timore quidem percussus ac mente turbatus, ex in-
 solita ut par est visione: simul vero delibutus gau-
 dio, quia declaratum nunc et explicatum videbat,
 quod prius ei acciderat mysterium: dicebatque non
 frustra sibi, in priori illa visione, tertium toto ausu
 inclamatum sanctissimam Trinitatem. Nondum ta-
 men rei eventum capere poterat omnimode: sed
 primae dubitationis solutio, ut solet, alterius prin-
 cipium fuit, partim a sancti manlatum, opinanti-
 que, sibi sub alterius praeceptis constituto, et sub
 obedientia viventi, nihil quidpiam licere preter
 moderatoris sui voluntatem, sive magnam illam sit
 sive parvam: partim etiam consideranti modulum
 suum, atque omnino cogitanti non suppetere sibi
 aut scientiam pastorem ad regendum, aut sumptus,
 et providentiam ad perficiendam tantum opus:
 praesertim cum incredibili desiderio, veluti inevita-
 bilium Sirenarum, teneretur Magistri sui, quidvis
 potius subiturnus quam ab ipsis consortio recessu-
 rus.

9 Talibus ille agitabatur cogitationibus, et se-
 cum ipse luctabatur: quod latere non potuit viden-
 tem; ipsum, inquam, hujusce mirifici Patris direc-
 torem ac magistrum; cui et nunc, uti semper,
 tametsi longe absenti, nota erant omnia, solito re-
 velare profunda, ac delegere occulta. Reversum
 quippe a perato ministerio Sanctum, post moram
 exiguam, advocat ad se, atque ait: Quid tergiver-
 saris, fili mi Dorothee? Numquid obliquo te coepit
 illius, qui te divinitus monuit, et mandatorum quae
 dedit? dic. Cum vero respondit, inopinato sermone
 tuebatur ac veluti tonitruo quidam stupefactum
 corneret; recreavit nonnihil animo deficientem et
 placide revocavit, ac tandem manibus prehensum
 reduxit. Ipse vero tum sua tum patrum suorum
 vestigia relegens, supplicabat, precabatur, ob-
 erabat; oculis, lacrymis, amplexu manuum for-
 mosos moderatoris sui pedes venerabatur. Quid
 enim non dicebat? quid non agebat illorum quae na-
 ta sunt animam misericordem movere ad communi-
 cationem? id unum et solum deprecans, ne a
 magistro suo separaretur; quod plane separationem
 sui a Deo atque jacturam anime suae appellabat,
 et aegerrime ferendum imo intolerabile sibi asser-
 bat. Sed preclarus Moderator rursus eum conso-
 lans; Non potest, inquit, fili mi, non potest aliter
 fieri: nosti namque, a Deo, non ab homine pro-
 fertum isthoc mandatum. Quae autem Deus, qui
 sanctus est, statuit, quis dissipabit? et manum ejus,

D
 A. DEVO
 EX MS

Utrumque
 vestasim
 passus,

jubetur
 templum
 s. Triadi
 adficere:

15

Sed deterius
 inde ob diffi-
 cultates,

monatur
 a magistro
 mandatum
 edocto

et a l. sur
 a l. bonum de-
 sty a um,

multum ta-
 am. aus an
 dignatus

quæ excelsa est, quis avertet? Non igitur æquum est divinæ dispositioni non parere: id enim non modo inutile foret, sed etiam omnino fieri nequit. Nos porro, si ita tibi lubitum fuerit, nihil quidquam impedit, a visitatione tui, tametsi in extremis terrarum plagis morareris, consilium tibi more nostro daturi, et in rebus spiritualibus directuri.

10 Hæc ubi edicta fuere, rem propositam exequi non ultra distulit fidelis minister veritatis; sed illis præter spem et sententiam auditis, illico sibi persuaderi sivit verus obedientiæ filius; nihil excusationis afferens, nihil in contrarium adducens, nihil dissentiens; sed absque omni violentia se totum gratiæ commisit; et propensa voluntate, quod convenientius erat, eligens, abiit continuo, aut potius adiiit, ut iussus fuerat, ad designatum a visione locum. Illum scilicet locum, qui e vicinia late conspicuus, cum prius inhabitabilis esset, tam numerosum nunc gregem Monachorum, in spe habitantem, uti scriptum est, habet atque alit, cibo tum corporali, tum multo magis spirituali, cujus præcipuam illi rationem ducunt, et cujus causa certamina spiritualia et salutifera suscipiunt. Ad huncce locum Dorotheus a Deo et magno patre suo atque institutore missus, sine tergiversatione ulla, sine ulla ambiguitate opus aggressus est; et labores laboribus sudoresque sudoribus addidit, suis manibus locum repurgando, complanando, noxia efferendo: erat quippe admodum silvestris, et ruinis ruleribusque onanis generis oppletus. Quare initio quidem actum agere, atque id quod fieri non potest videbatur velle moliri; cum exædificare ecclesiam et monasterium construere in terra deserta et invia induxit in animum; et quidem peregrinus inter peregrinos, pauper, extorris, ignotus, omni auxilio consilioque privatus. Etenim omnino solus, adiutorem non habebat præter unum Basilium, virum bonum, quem ex circum se stantibus socium peregrinationis et certaminum petierat atque obtinuerat a communi Patre: cum quo et initium laboris faciens, et tanta certamina aggrediens, non in finem derelinquendus erat a providentia divina. Siquidem circum habitantes populi, id quod res erat mox animadvertentes, et non nisi motore Deo talia fieri apud sese sapienter statuentes; omni studio et conatu manum et ipsi admovent operi: pecunia, viribus, aliisque modis alacriter conferentes opem et operam suam: unde et templum (ut breviter dicam) exiguo tempore, et paulo post monasterium quoque ad illam formam adducta sunt, qua nunc spectantur: quamquam etiam tempus, licet breve, exiguam aliquam accessionem iis quæ tum facta sunt adiecit.

11 Atque hæc quidem causa et ratio susceptæ a Dorothen in locum istum peregrinationis: hoc opus ipsius, hic vivendi laborandique ibidem modus: imo vero illud non opus ipsius, sed quodammodo occasio ac fundamentum melioris operis, quo omnia hæc dirigebat conferebatque; ad operationem, dico, virtutis, et angelicæ conversationis exercitium atque institutum, quod ipse inchoavit ac posteris ibidem suis reliquit. Et prima quidem principia, quæ pro regula suis esse volebat, a magno Patre suo veluti elementa quædam mutuatus fuit; eorumque formam, ex celeberrimi illius Arsenii præceptis descriptam, uti alter Moyses exaratas Dei digito tabulas, excepit. Erat autem Arsenius iste clarissimus virtute inter Monachos, quique Auream, ut appellant, Petram, non procul iode remotam, primus omnium inchoavit rexitque. Ipse vero Dorotheus multa illis per se inventa adjiciens, eadem suæ multimodis plexæ ascetici decoris coronæ intexuit, tum ad augendam magis pulcritudinem ejus, tum ad ponendum majoris utilitatis fundamentum.

καὶ τοσαύτην ἀγάπην τῶν μοναστῶν, ἐπ' ἐλπίδι καταικτου-
σαν ὡς γέγραπται, ἐκ τοῦ πρὶν ἀδικήτου, φέρων καὶ τρέ-
φον, τῇ σωματικῇ τε τροφῇ, καὶ πολλῇ γε μάλλον τῇ
ψυχικῇ, ἢς αὐτοῖς ὁ πᾶς λόγος, καὶ ὑπὲρ ἢ οἱ ἀγῶνες
οἱ πνευματικοὶ καὶ σωτήριοι. Πρὸς τοῦτον ἐκείνος ὑπὸ
Θεοῦ τε πεμφθεὶς, καὶ τοῦ μεγάλου πατρὸς ἐκείνου καὶ
παιδευτοῦ, μηδὲ μιᾶ μελλήσει τὸ πρᾶγμα μηδὲ διαταγμῇ
τινι ὄντι, ἔργον εἶχετο, καὶ πόνοις πόνοὺς συνῆπτε καὶ
ιδρώσιν ιδρώσας, ἐκκαθαίρων, ἐκφορῶν, ὁρμώζων ταῖς
ἐκείνου χερσὶν ὁ γεννησίης· μετὰς γὰρ ὁ τόπος ὕλης ἀγρίας,
μετὰς συμπτωμάτων, καὶ πνυτοδραπνῶν φορυτοῦ. Παρὰ
τὴν πρῶτον μὲν οὖν ἀνύοντα τε κάρνειν ἰσχύει καὶ ἀδυ-
νάτοις προδῆλως ἐπιχειρεῖν, οἰκονομῶν ἐκκλησίαν καὶ μο-
νῆς σύστασιν ἐν ἐρήμῳ γῇ καὶ ἀδάτῃ διανοούμενης κα-
ταστήσασθαι καὶ τοῦτα ξένος ἐν ξένοις, πένυς, θοίκος,
ἀγρωστός, ἔργους ἀπόσας βοηθείας καὶ συγκροτήσεως·
ἐπειδὴ καὶ μονώτατος, ὅτι μὴ ἐῖ συνεργῶ Βασιλεῖν τῇ
κατὰ γὰρ μέντοι ἐν τοῦ κατ' οἶκόν οὗτα κύκλου, συνέκθη-
μον εὐχέται καὶ σύλλογον, παρὰ τοῦ πατρὸς αἰτησάμενος·
μετ' οὗ ποῦν κατ' ἀρχὰς καὶ πρὸς τέλει οὗτον ἀθλον
παραδεδωκένον, οὐκ εἰς τέλος ἐμελλεν ἄρα παρὰ τῆς
θείας ἐγκαταλειφθῆναι προνοίας. Ἀλλὰ ταχὺ τὸ τοῦ πρᾶγ-
ματος οἱ περίουχοι συναίσθημενοι, καὶ μὴ ἂν σφείι ταῦτα
γίνεσθαι εἰ μὴ καὶ σοφῆς πρὸς ἐκείνους κρινάμενος, ὅλη καὶ
σπουδῇ καὶ χερσὶ συνεφάπτονται τῶν ἔργων αὐτοῖς, γρή-
μασι τε καὶ σῶμασι καὶ πᾶσι τρόποις ἐκόντως τὸ τῆς
συνεργίας ἐπιδεικνύμενοι· ἐξ ὧν (ὡς καὶ συνέλθω τὸ πᾶν) τὸ
τε ἱερὸν ἐν ὀλίγῳ, καὶ ἡ μονὴ μετ' ολίγον, εἰς ὃ νῦν ὁρῶν-
ται συναπτερίζονται σχῆμα· ὁλοκρῆ καὶ τοῦ γρίνου,
βραχεῖαν τινα προσήκην, ἐπεὶ καὶ βραχυῖς, τοῖς ἐξεργασ-
μένοις τότε συνεισενέγκαντες.

Ἀὐτὴ μὲν ἡ αἰτία, καὶ οὗτος ὁ λόγος τῆς εἰς τόνδε τὸν
τόπον τοῦ ἀνδρὸς ἐνδομίας· τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἔργον, καὶ
οὗτος ὁ τρόπος, τῆς ἐνταῦθα παροικίας αὐτοῦ καὶ φιλο-
πονίας· μάλλον δὲ τὸ ἔργον οὐ τοῦτο, ἀλλ' οἷον τις ἀφορμὴ
καὶ καταβολὴ τοῦ ἀληθοῦς ἔργου· πρὸς ὃ ταῦτα πάντα
συντείνει καὶ φέρει, τὴν ἐργασίαν λέγω τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ
τὴν τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας ἀσκασιν καὶ κατάρθωσιν, ἢς
ἐκείνος κατάρξει, καὶ ἢν τοῖς μετ' ἐκείνου κατέλειπε· τὰς
πρώτας μὲν ὑποῖσαι παρὰ τοῦ μεγάλου πατρὸς, ὡς καὶ
τινα συνεγείας, παρεκτείνας πρὸς τὸν τῆς ἀκριείας τοῦτον
κάνονα, ὃν τοῖς τύποις ἐργασίαν ἐκ τῶν Ἀρσενίου τοῦ
πάνου διαταγμάτων, ὡς περ ἄλλος Μωσῆς θεογραφάτους
πλάκας ἐδίδετο (Ὡς δὲ οὗτος Ἀρσένιος ὁ τὴν ἀρετὴν
περιδόντος ἐκείνος ἐν μοναστείς, ὃς καὶ τῆς γρυπῆς κο-
λουμένης Πέτρας, οὐδ' ἐκείνη δὲ πύρρον, αἰετοσὶ πάντων
ἔργῳ καὶ ἀφῆλκτο) καὶ αὐτὸς δὲ πολλὰ προσεξευρών
οἰκοῖεν, καὶ τῇ πολυπλύνῃ τούτῳ στεφάνῳ τῆς ἀσκητι-
κῆς εὐπρεπείας συγκαταπλέξας, ἅμα μὲν εἰς κάλλους πε-
ριστάσαν, ἅμα δὲ καὶ πρὸς μέζονος ὠφέλειαν ὑπέθεσιν.
Τί γὰρ τῶν καλῶν παρ' αὐτοῖς οἱ φιλοσοφεῖται; οὐ μα-
κροθυμία; οὐκ ἐπιεικεία; οὐχὶ τῶν παρόντων ὑπεροφία; οὐχὶ
τῶν μελλόντων ἐπιθυμία; οὐ πραΰτης; οὐ καθαρότη-
της; οὐχὶ ἡ κατὰ πνεῦμα πτωχεία; οὐχὶ ὅσα τῶν μακα-
ρίζομένων ἢ καὶ ἄλλως ἐπαυμένον; Ἡ σκεπτικὴ δὲ, ἡ
δ' εὐτέλεια, τὴ δ' ἐργασίαν περὶ πάντα, τὸ πρὸς ἀγρυπ-
νίαν φιλόπονον, τὸ περὶ τὸ ψάλλειν ἀκέρειστον, ἡ ἐν προ-
σευχῇ εὐνοία, ἡ τῶν θεῶν μελέτη, τὸ φιλόξενον, τὸ
φιλόπικρον, ὅσον ἐκ τῶν παρόντων;

Τὸ μηδὲν ἀπλῶς τῶν σωματικῶν, μόνον δὲ τὰ τοῦ
πνεύματος ζητεῖν τε καὶ πραγματεύεσθαι, ὅτι μὴ πᾶσα
ἀνάγκη, καὶ ὧν χωρὶς ἀκλονοῖ, τὸν πρὸς τὸ σῶμα διαμῶν
τῇ ψυχῇ διακρίνειν ὅλης ἀμύχανον, καὶ τοῦτο δὲ τῶν ἁλ-
λων οὐχ ἴσταν πνευματικὴν τε καὶ ἀποστολικὴν, μὴ φορ-
τικὴν τισιν εἶναι, τὰ πρὸς χρεῖαν αἰτοῦντας μὴδ' ἐγκα-
πὴν διδόναι τινα τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κατάρθωσει ἐκ τοῦ περὶ
ταῦτα καταναρκῶν ἔστιν ὧν· ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐργάζεσθαι
χερσίν, ὅτι δαί, καὶ βοηθεῖν ἐκείνοις δι' ἐκείνων εἰς τὰ
ἀναγκαῖα· τῆς ἔξωθεν δὲ περιφορῆς ταύτης, ἣν πολλοὶ
τῶν ἀπλουστέρων ἐπιτιθεύουσιν, εἰς ἐραυισμόν τῶν κατὰ
χρεῖαν τοῖς ἀσκημένοις, παρὰ τῶν ἐτοίμων μεταδίδοναι,
φειδωθεῖν τε καὶ ὅλου καὶ τὸ σύμπαν ἀπέχεσθαι, ἢν
ἀπόρροικον αὐτοῖς πανταχόθεν τῆς δικαιοσύνης μένοι τὸ
ἔργον,

A. CO.EVO
EX MS.

tandem vo-
luntate Dei

opus confiden-
ter aggredi-
tur,

cum uno
socio.

sed mox a
multis ad-
juvatur.

Regulam
Arsenii.

A ἔργον, καὶ μηδενὸς τῶν πάντων συνείδησις ἐπὶ τινὶ πλῆ-
τοισι τῶν ὑπ' αὐτῶν πραττομένων· μάλλον μὲν οὖν εἰ-
τις δύνωμις, αὐτοὺς τῶν ἰδίων πόνων κοινωνοῦν ἑτέροις
προθύμως· ἵνα κἀντεῦθεν ἢ μείζον τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς,
μετὰ τῆς φιλοσύφου πενίης πλουτουσῆς καὶ τὴν μετάρθη-
σιν· ἐπεὶ καὶ Παῦλος τὰς χεῖρας, οὐ γὰρ ἐκαστοῦ χρείαις
μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς οὔσι μετ' αὐτοῦ διακόνους ἀνακα-
ρύττει. Πρὸς ὃ παραδείγμα βλέπων ὁ ἀποστολικὸς ἐκεί-
νος ἀνὴρ, οὐ πολλὴν δὲ ἴσως εἶπεν ὅτι καὶ ἀποστολὸς, ἐκ-
τὸν τε πρὸς τοῦτο κάλλιστα ἔσκει, καὶ τοῖς ἐκαστοῦ ἐξε-
παίδευε. Καὶ νῦν ἰστέον ἰδεῖν μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν
καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῖς σπουδαζόμενον τὴν τῶν χειρῶν
ἐργασίαν ὅσον μόνον ταύτην μὲν εἶναι πάρεργον, τὴν δ'
ἀληθῆς ἔργον ἑτερον τὴν διὰ πάσης ἰδέας λειτουργίαν τοῦ
θεοῦ καὶ θεραπεύειν, οὐκ οἷδ' εἶπον ἄλλοθι μάλλον, ἢ ἐν-
ταῦθα κατορθούμενον· ὥς ἂν αὐτοῖς ὄρτων καὶ πνευμα-
χου πλῆρες καὶ τέλειον τὸ ἀγῶν ἦ, ἢ τε τῶν σωμα-
τικῶν ἰκανῶς, ἢ τε τῶν πνευματικῶν ἀσφάλως, εἰς τὸν
σπαρτισμὸν συμπληρούμενον.

B laborum suorum participes alios faciunt alacriter, ut vel hinc admirabilior sit vis virtutis, quæ et philo-
sophicam sectatur paupertatem, et opulenta manu in alios distribuit; cum etiam Paulus prædicet, manus
suas non suis modo, sed sociorum quoque suorum usibus necessaria subministrasse. Quod exemplum
sibi propositum habens vir iste Apostolicus, imo et Apostolum dixerò, in illis se præclare exercebat, et
instruebat suos. Jam vero considerandum nobis est cum aliis eorum gestis illud quoque in quod s. dulo
incumbant, videlicet operatio manuum illis, quatenus hæc solum esset occupatio secundaria; cum primaria
in eo versaretur, quod omnis generis cultum et sacrificia offerant Deo, nec scio, an ulli usquam majori
cum accurate quam illi hic: adeo ut integrum et omni ex parte completum atque perfectum possideant
bonum, quoad corpus quidem sufficienter; quo ad animam vero, abundanter et cum absolutissima per-
fectione.

CAPUT III.

Miracula et mors Sancti.

C Τούτου μὲν οὖν ἡ θαυμαστὴ μεγάλου νομοθετοῦ καὶ
πολιτεῖα τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ νομοθέτης, ὁ τὸ μέγα τοῦτο
καὶ θεῖον πολίτευμα συστήσας· ὁ καὶ μόνον ἀνέκρε-
σεν, ἱκανῶς γενέσθαι τεκμήριον τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς,
καὶ ὅπως μὲν αὐτῷ Θεὸς ἐμελεῖν, ὅπως δὲ αὐτὸς Θεὸς
πλῆν, τῇ δοξάζοντι τοῖς δοξάζουσιν, καὶ τοῖς τιμῶνται
οὕτως συντιμῶνται. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπ' αὐτὸν
ἐκείθεν ῥύοντων χρησιμῶν τὸ πλῆθος ἀπὸ στόμα τοῖς
πολλοῖς περιφέρεται, οἷς καὶ μάλλον φιλεῖ πως ἐρείρεσ-
θαι τὰ ὅτι τοῖς φιλικήσι, τῶν τῶν κινουμένων
ἀκρόασις ἐπεικὴς λιγνυμένη, φέρε καὶ ἡμεῖς νῦν οὐ-
ρα τῶν τοῦ ἀνδρός θυμασίων, εἰς τὴν κατ' αὐτὸν διήγησιν
παραλαμβάνειν, καὶ ταῦτα διὰ βραχέων ὥς μάλιστα·
ἵνα μὴ τῶ τῶν ἀκροατῶν φιλοκαλῶν ζητοῦντες χρίσασ-
θαι, λάθωμεν αὐτοὺς ἀποκινῶσαντες τῇ μῆκει τοῦ λόγου.
Ἦστί δὲ τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον ἐν ἐκείνοις, ἡ περὶ τὸ
διορατικόν, εἰσὺν θεωρητικόν ὡς ἂν εἴποι τις, ἐξῆς αὐτοῦ
καὶ τελειώσις· ἡ τὸ πρακτικόν ἐπεσφράγισε, ἀσφισσά-
σαν τὴν ἀνωθεν ἑλλαμψὴν ἐκείνης πλουτήσεως, διὰ τὴν τῆς
ψυχῆς καθαρότητα. Καὶ τὰ παραδείγματα τούτου.

Θέροντες ἦν ὥρα καὶ μεσημβρινὸς ὁ καιρὸς, προέφθασαν
οὖν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ὁρῶντος, προέφθασε δὲ καὶ αὐτὸς
εὐθὺς καὶ ἐκινῶν ἐν σιμῇ ταύτῃ ἐκκλησίαν κηρύτ-
των τοῖς ἀδελφοῖς· ἐπεὶ δὲ συνέδραμον ὡς εἰκὸς ταχὺ
οὖν ἐκπλήξει πρὸς τὸ παράλογον (οὕτω γὰρ δὴ καιρὸς
τῶν ἐσπερινῶν ὕμνων ἦν) Δῆμεν, ὦ τέκνα καὶ ἀδελφοί,
φῆσι, διήμεν ἅμα δοῦσαν Θεῷ, τῇ παρὰ πάσαν ἐλπίδα σώ-
σαντι νῦν ἐκ βύθου θαλάσσης τὸν δαῖνα· προστεθεικὸς
καὶ τὸ ὄνομα. Ταῦτ' εἰπὼν, οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ἡ μόνον
θαυμάζοντας, ἐπὶ τὴν σύναξιν ἦγεν. Οὐ πολλὰ τὸ μέσον
ἡμεῖς, καί τινες ἐλάττωσαν εἰς τὴν μονήν, ἐξείκοντες εἰσέ-
πεσι, τὸν σωτήρα, τὸν ῥύστην, τὸν ζωοδότην λομπρᾷ
βοῇ τῇ φωνῇ, καὶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ποδῶν ἀμφοτέραις

Quod enim virtutum genus ab ipsis non exerceba-
tur? An longanimitas? an modestia? an despicientia
rerum presentium, aut amor futurarum? an man-
suetudo? an puritas? an spiritus paupertas? an ali-
quid denique omnium quæ beatum reddere possunt
hominem, aut aliter laudabilia sunt? Porro paupe-
tas, frugalitas, in omnibus temperantia, vigilandi
studium, psallendi ardor insatiabilis, orandi intentio,
rerum divinarum meditatio, erga peregrinos juxta
ac mendicos caritas, quæ pars sunt illorum quæ in
prompta est enarrare?

12 Illorum est nihil omnino rerum quæ ad cor-
pus, solum vero quæ ad animum spectant, querere
et sectari, nisi summa necessitas urgeat ac talia ea
sint, sine quibus sustineri vita nullo modo potest.
Illorum est illud quoque, non minus quam alia
spirituale et apostolicum, quod cum necessitatis
causa petunt quidpiam, nemini onerosi sint, nec
tamen obstaculum præclaro virtutis exercitio po-
nant per istiusmodi rerum corporalium neglectum; sed propriis operantur manibus, quando opus est,
et juvant se per se ipsos in suis necessitatibus; illam autem exteriorum negotiorum curam, in quam
simpliciorum multi tam sollicite incumbunt ad corroganda exercitantibus necessaria, transferre ad facile
parabilia satagunt; aut potius ea omnino abstinere, ut ubique justitiæ opera exercere sine offensione et
scandalis possint, nulliusque conscientia in aliquo operum suorum angatur: quod si facultas suppetat, ipsi
laborum suorum participes alios faciunt alacriter, ut vel hinc admirabilior sit vis virtutis, quæ et philo-
sophicam sectatur paupertatem, et opulenta manu in alios distribuit; cum etiam Paulus prædicet, manus
suas non suis modo, sed sociorum quoque suorum usibus necessaria subministrasse. Quod exemplum
sibi propositum habens vir iste Apostolicus, imo et Apostolum dixerò, in illis se præclare exercebat, et
instruebat suos. Jam vero considerandum nobis est cum aliis eorum gestis illud quoque in quod s. dulo
incumbant, videlicet operatio manuum illis, quatenus hæc solum esset occupatio secundaria; cum primaria
in eo versaretur, quod omnis generis cultum et sacrificia offerant Deo, nec scio, an ulli usquam majori
cum accurate quam illi hic: adeo ut integrum et omni ex parte completum atque perfectum possideant
bonum, quoad corpus quidem sufficienter; quo ad animam vero, abundanter et cum absolutissima per-
fectione.

11
A COEVO
EX MS
a se auctam
suis dat,

qui omni vir-
tutem genere
fluit

E
Act. 20. 34

Sanctitas
Dorothei
demonstratur
ex ejus re-
gula

et contempla-
tionis dono.

Abbas cri-
p. nescia-
gion. ericu'o
ortis,

14 Æstivum agebatur tempus, et medius inca-
luerat dies, cum repente oculi videntis prævenerunt;
prævenit autem etiam ipse citus, et clamavit in im-
maturitate ætatis Fratribus indicens: iisque statim,
ut par est, convenientibus stupentibusque ob rei
novitatem (nondum enim Vesperarum tempus erat)
Demus, inquit, Filii Fratresque mei, demus gloriam
Deo, qui modo præter spem omnem ex profundo
maris eripuit quempiam (addebat et nomen) sal-
vum atque incolumem. His dictis tacuit, et mira-
bundos ad Synaxin dimisit. Non multi intercessere
dies,

EX MS.

28

A dies, cum ille ipse festinanter ad monasterium accedat, alta voce inclamans servatorem liberatoremque suum, qui sibi vitam reddiderat : et venerabiles ejus pedes ambabus manibus, quanta potuit cum alacritate atque affectu, apprehensos tenens, non prius dimisit aut limbo surrexit, tametsi ab omnibus egeretur, quam totam fortune suae seriem presentibus exhibuisset : quomodo jussu Regis navigans per Astacenum a sinum, in vehementem inciderit tempestatem ; a qua eversa cum vectoribus navi, ipse fundum petierit ; et jam junque aquis videretur suffocandus, blandam viderit visionem, atque vocem audierit exoptatissimam ; qua fiduciam concipere jubebatur a sancto Patre, manum auxiliatricem simul extendente. Quam ille sacre adinstar anchorae apprehendens, praeter spem, inquit, omnem et expectationem nihil de ruenti passus, modo prorsus inexplicabili, in sicum ejectus fuit : et haec servatae salutis praemia atque gratia libis dona nunc adsum redditurus tibi, servatori meo, Pater. Post haec observatum est tempus, quo casus iste et predictio facta sunt, idemque omnino fuisse, compertum est : quod omnibus pariter et qui periclitatus fuerat, et qui periculum praenoverant, admirationem movit.

13 Et tale quidem unum fuit miraculorum ejus : si tamen unum : quippe quod et praenotionem, et prophetiam, et virtutem complectitur humana majorem, ad reddendam hominibus insperatam salutem. Aliud porro, aut potius alia sunt, quae nunc contrahere oportet, per modumque unius plura et multiplicia enarrare, tametsi alio atque alio tempore quodlibet eorum contigerit.

*Fratribus
extra mo-
nasterium
harentibus
contra vo-
luntatem
suam*

prædictum
mortem.

Grande salum
in operas
ruens

invocata
S. Trinitate
stetit in loco
precepti.

1

[illegible]

Ἀδελφοί τῆς ἐσχάτης ἀγάπης, ἀποφασίζοντες ἐνὶ σὺν κατ' ἰδιότητα τὸν γαίαν, ἀναιρέτηρον εἶχον πρὸς τὴν ἐπιτιμίαν· ἔπει δὲ ὁ μὲν ποιητὴν πολὺ λόγιον ἀνεκάλειτο, καὶ διαμειλλοῦντος κπεῖρον, οἷα εἰς πρὸς τοῦ πρῶτον κλήων, οὐδὲ συμμείρον τῆς οὐσίας ὑπὲρ τοῦ θεοῦ λειπυτοκαταύδων· οἱ δὲ, προσάγειν ἄλλοτε ἄλλοτε ἐν ἀμωρτίαις προαγαγόμενοι τὸν υποστρεφόν συνεβλήθησαν, οὐκ ἐν πυρκαϊαίς· ἔτι ὁ Ὁσιος, ἀλλὰ διασφραδίζον αὐτοῖς τὴν τέλειαν τοῦ βίου προουσίμηναν, εἰ μὴ θαπτον ὡς ἔρποντι πρὸς ἑλὴν τὰ ἑκαστὸν ἐπαγγέλλοιεν. Οὐκ ἔπειθε προλέγων, ἀλλ' ἔπειθε δεικνύς· οὕτως προοράσεις σπινδαλιούσας. Πάντα γὰρ, βραχὺ τὸ ἐντεθεῖον, καὶ ὡς ὁ μέγας κπεῖλει, οἰατορῶντα κατ' ἐστρέφον ἐκαστος τῆς σπειθείας ἐπιγείρας, τὸν εἶον τῆς ὁλῆς ἡμεῖς ἐυρίσκοντες ἐντελείδωναν ἰλκυσαν. Τησούτως μὲν οὖν ὁ βίβληται ὁ δυνάστης δὲ, πηλίκος· Περὶ τινος εἶχον οἱ τῆς κοινῆς ἀνταρξίας οὐκοῦμας, λήθεις οὖν ὑπὸ μαχρὰν γένοντες ἀναιρέτους περμεγέτης, ἐπεί το μαχρὰν γένοντες τῆς βίβλης συνέστρεψε, μετ' οἷα τὰς οὐμὰς ἐσφάρατο ἰσθμὸς κατὰ τοῦ πρηνοῦς, καὶ οὕτως κεραλῆς οὖσαν οὐκω τοῖς οὐκοῦμας ἐμείλιν ἐμπειστέσθαι. Μέγιστος δὲ ἡ γένος οὐκω πρὸς το θεῖον, καὶ κραυγὴ πρὸς πάντων οὖν ἀτορῶν. Ἀλλ' ὁ Πατὴρ παρὼν οὐκ ἡσέλει, γείρας γὰρ εἰς ἐπὶ θεῶν ἐκτενέας, χεῖρας καθαρὰς τε καὶ ἀγίας, καὶ ὁλοκρυστὸν σύγκραστος· οὕτως εἶχον ἐπὶ ἡμεῖς ἔχοντες τῆς ἀγίας Τριάδος καὶ τοῦ κοινου (ὡ τοῦ θεοῦ οὐκω) ὡ τῆς πάντων οὐκω μένης εὐχευῆς ἀρετῆς!) ἔστω τε περκαχέμεν, καὶ τὸν στήσαντα τραυτὴς διεσπινυμεν· ὁ γὰρ λήθεις, καθάπερ εἰσθεθεῖς τοῦ ἀναιρέτου, εἰς τοῦπίσω τε ἀνεκρούσθη, καὶ τῆς φρενὸς πνευστῆρος, ἔστι μυστηρίων εἰσέτι καὶ οὖν τὴν θαυματουργίαν οὖν διναμεν· ἐπεί φθιδρὸς ἔστω καὶ ἔτι τοῖς ὀφύταιν οὐκ ἔστω, ἐν ὁλοκρυστῇ καὶ οὐκαρμένῃ πνευστῆρας, οὐ καὶ τῆς οὐκω, ἀλλ' οὖν σπινυρεῖσθαι, καὶ τῆς κάτω βαυδίζοντος ὑπὲρ ἡμῶν ἐπικρυμῶσθαι, καθάπερ ἄλλος τις μυθικός καὶ Τυτῆλεις.

Ὅσοι δὲ μετέχουν αὐτῇ, καὶ οὗτά τ' ἄν εἶρα τῶν
 χαίρων, εὐλογῆτε. Ἀρκεύουσιν τὴν ἐπιμέλειαν, τοῖς εἰς
 τοῦτο τεταγμένοις τῶν μουχθῶν· καὶ οἱ μὲν εὐραχίζοντο
 φιλοπύκνως, οἱ δ' αὖτοῖς ἐμετῆς καὶ παρεπίμενος ἄμω,
 κύκλους λείλυθον ὅσπρην ῥήριπται κατὰ τῆς γλῆς, τῆς
 ποτὶν ἡρέμα καταρχομένην. Τοῦ καταβλῆδ' ἐν μὲν οὖν οὐδ'
 εἰς δέκατον ἐξικλείτο μέρος μεδύμων, τὰ δ' ἀποδοθέν ἐν
 κερῶ (τίς, τίς τῶν δικαίων λαλῆται τῆς δυναστείας
 σου;) εἰς ὅλους τρεῖς καὶ μεδύμους εὐ συνεπασύτο.
 Τοιαῦτα πολλὰ τῶν τοῦ αἰδῆος τεραστίων κατὰ σχολὴν
 αὐτοῖς ἔχει φιλαλήθως ἀπρηθρῆσθαι, οἷα ἐξ ἀκούης ἀνα-
 λέγων, ἀλλ' αὐτοῖς ἐκείνοισι τοὺς ἔκστα τοῦτον ὄψει
 παραλαβόντας, εἰς ἀριδυστάτην βεβαίαν προχάων τῶν
 λεγομένων· ἐπιπύχ' καὶ μέχρι Βασιλείῃ αὐτῶν ἡ περὶ
 τούτων ἔφθασε φήμη, λαμπρυνούσας τὸν ἐργάτην τῆς
 ἀρετῆς, καὶ, ὥσπερ νόμος αὐτῇ ἐπὶ μέγα δόξης αἰούσῃ

67.5°

A COEVO
EX MR.
placide
moritur;

Inter-
cessione spe-
ciali Auctor

se et Fratres
omnes mul-
tum gressu

A atque prono in terram corpore pedesque extendens, in pace, ut scriptum est, requievit et dormivit somnum potius quam in mortem : somnum nempe, qualis iustos decet : atque ita appositus est Patribus suis sanctus hicce Pater noster, regni coelorum filius, quo tam hilariter iter suscepit, ad premium supernae vocationis festinans, et ad requiem coelestem modo extraordinario transiens ex hisce miseriis ; ut obitus ejus non minori admiratione dignus sit quam vita.

19 Talis igitur Dorothei in terris vivendi ratio fuit, talia tamque divina opera, tam copiosa a Deo collata dona : talis similiter viri transitus, quamvis præclarissimus et decorus, ac veluti coronis quædam aurea, tali conversationi ejus, ut par est, imposita : ejus intercessionibus apud Deum, cui ipse admodum placuit, nos quoque placituros exoptamus, quantum nempe per statum viresque nostras licebit ; cum etiam minimis gaudere præ humanitate suo noverit bonitas ejus, et adjutricem tendere manum iis qui consequi virtutem desiderant. Potest autem Sanctus quod deest supplere : quandoquidem eadem benignitas, quo hic inter virtutes ejus primas tenet, nunc illi quoque, citra dubium perseveret, cum non exiguo sui incremento ; præsertim cum propius nunc absit ab illo bonorum omnium fonte, ex quo afflatio bonitatis et copiose hauriens, servivit jam pridem ac benefecit multis ipse, tantumque sanctimonie consecutus est ; nunc autem liberalius benefaciet, et beneficentiam suam exeret in nos omnes, qui adhuc superstitēs sumus in hac vita et in hæc exercitationis palastra versamur : donec ille, qui Patri astro remuneratus est, nos quoque ad supernam requiem, aut potius dixerim, omnis molestiæ vacuitatem evocet ; quem decet gloria, honor et adoratio cuncta, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Qui e Propontide in Ortum longo tractu extenditur sinus, Bithyniamque alluit, ab Astace, urbe olim celebri, nomen suum mutuatus est. Nam alia uis ejusdem nominis in Acarnania huc non facit. Vocatur idem sinus subinde etiam Nicomediensis, a Nicomedia, quæ suavi isti similiter adjacet, et e ruinis Astaci vel condita vel aucta putatur.

b *Memoriale hoc sphaulma est : Sisyphum faciunt Poete, non Tantalum, volvere et volvere in montem saxum semper lapsurum.*

c ἥστος, quantus, quam multus: hinc necdum alibi lectum συμποσίωμι, quasi simul supputor.

DIES SEXTA JUNII

SANCTI QUI VIII IDUS JUNII COLUNTUR

Sanctus Philippus, ex septem primis Diaconis, Cæsareæ in Palæstina.

S. Justus Episcopus Alexandriae in Ægypto.

S. Maria,	{	Virgines	{	Martyres Constantinopoli.
S. Martha,				
Aliae tres,	{	Matronæ		
S. Eusebia,				
sive Æsia				
S. Susanna.				
S. Zenais Thaumaturga,	{	Martyres, Cæsareæ in Palæstina.		
S. Cyriaca,				
S. Valeria,				
S. Marcia,	{			

S. Cyriaca, {
S. Valeria, { Martyres, Cæsareæ in Palæstina.
S. Marcia, {

Sancti viginti Martyres, Tarsi in Cilicia.

S. Vincentius Episcopus,	{	Martyres Mevaniae in Umbria.
S. Benignus Diaconus,		
Socii plures,		

S. Amantius,	{	Martyres Niveduni.
S. Lucius.		
S. Alexander,		
S. Andreas,		
S. Donatus,		

S. Peregrina,	{	Martyres Cannis, prope Narbonam.
S. Amandus,		
S. Lucius,		
S. Alexander,		
S. Andaldus,	{	Martyres Cornelli, in agro Parmensi.
S. Lucius,		
S. Amantius,		

S. Lucius,	{	Martyres Cornelli, in agro Parmensi.
S. Amantius,		
S. Italius,		

S. Zoricus,	{	Martyres in Africa.
S. Camarus,		
seu Camasus,		
S. Philippus,		

S. Attalus,	{	Conjuges, { Martyres Romæ.
S. Artemius,		
S. Candida,		
Paulina filia,		

S. Gelasius, Martyr apud Græcos.

S. Bazalota,	{	Monachæ apud Habessinios.
S. Euphemia,		

S. Vincentius, Episcopus Theatinus in Aprutio.

S. Joannes, Episcopus Veronensis in Italia.

S. Anub, Abbas Eremita in Ægypto.

S. Eustorgius II, Episcopus Mediolanensis.

S. Ceratius, Episcopus Gratianopoli in Gallia.

S. Claudius, Episcopus Vesontione et Abbas Jurensis, in Burgundia.

S. Bertichramnus, Episcopus Cenomanensis in Gallia.

S. Attalus, Thaumaturgus apud Græcos.

S. Photus, apud Græcos.

S. Gurualtus, Episcopus Alethensis, in Britannia Galliae Armorica.

S. Gudwalus Episcopus Britannus, Gandavi in Flandria.

S. Agobardus, Archiepiscopus Lugdunensis in Gallia.

S. Alexander Martyr, Episcopus Fesulanus in Hetruria.

S. Aldricus, ex Abbate Ferrariensi Archiepiscopus Senonensis in Gallia.

S. Hilarion junior, Hegumenus Constantino-
poli.

S. Colmocus, seu Colmus, Episcopus in Scotia.

S. NORBERTUS, Fundator Ordinis Præmonstra-
tensis, et Archiepiscopus Magdeburgensis.

S. Gilbertus Abbas,	{	Ordinis Præmonstra- tensis in Arvernia.
S. Petronilla conjux,		
S. Pontia filia,		

S. Gerardus Tinctorius, Modoctiæ apud Insubres in Italia.

B. Bertrandus, Patriarcha Aquileiensis, Martyr Utini in Foro-Julii.

B. Pacificus, Ordinis Minerum Observantium Ceredani in Insubria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Opera R. P. Godefridi Henschenii piæ memoriæ, nisi aliud indicent literæ margini additæ.

Sanctus Vivianus Episcopus, nullo verbo addita, in *Menologio Scotico Cameracii*, videtur non velle intelligi. Est aliquis Vigianus, Episcopus Bruchinensis, in *Historia Scotica Dempsteri* pag. 948 et in ejus *Martyrologio*, relatus
iv Januarii.

Vivianus autem seu Vibianus Episcopus Santonensis colitur
xxviii Augusti.

S. Boniti, Episcopi Arvernorum, Translatio et Dedicatio Ecclesiæ, inscripta est *Martyrologio Gallicano Saussayi*; memoria est in *MS. Parisiensi S. Victoris*, eademque describitur apud Jacobum Branche. *Ejus Vitam* dedimus
xv Januarii.

S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in *Pastis Aethiopicis Jobi Ludolfi* cum rubrica notatur, tamquam celeberrimo festo. Egravius de eo xxviii Januarii. Sed si otium sumpsisset vir eruditus *Hagiologian* suam *Habessinum* accuratius inspicendi, invenisset nullius Sancti ab ea Festum ibi celebrari, sed Crucis in Golgotha apparentis tempore S. Cyrilli Patriarchæ Hierosolymitani, de quo etiam egisse memini ad diem
xviii Martii.

S. Aldegundis, Virginis et Abbatissæ, ostensio corporis est in *Martyrologio Gallicano Saussayi*. Acta dedimus
xxx Januarii.

SS. Victor et Stephanus, Martyres in Ægypto, indicantur in antiquo *Kalendario*, ante opera *MS. S. Isidori* in *Bibliotheca Vaticellana Romæ*: ipsas ex aliis *Martyrologiis* retulimus ad diem
i Aprilis.

S. Celestini Martyris inventio, apud Mantuanam civitatem, memoratur in *MSS. Florentinis, Mediceo et Straziano*, nec non a Bellino, Bonacursio, Maurolyco, Molano, Galestinio, Canisio. Quis hic Martyr fuerit alibi non legimus. Ferrarius in *Indice topographico Catalogi Sanctorum Italiæ*, et in alio *Catalogo generali*, ad diem vi Junii, celebrat inventionem S. Celestini Papæ Mantuæ, ex tabulis Ecclesiæ Mantuanæ; corrigitque alios, quod non modo in die hallucinati sint, sed et Martyrem, quem Papam dicere debuerant, fecerint. Est hic *Celestinus I*, cujus Acta videmus vi Aprilis.

S. Proculi Martyris Interamniæ Translatio corporis, indicatur in *MSS. Casinensi, Altempsiano, et aliis*. Colitur cum aliis
xiv Aprilis.

S. Arthemius, Episcopus Senonensis, inscriptus est *Natalibus Sanctorum Canoniarum* apud Glinium. Acta dedimus
xxviii Aprilis.

SS. Conon et Christophorus Martyres indicantur in *MS. Synoxario Constantinopolitano*. Eorum martyrium habemus
v Junii.

Dorothei Episcopi certamen indicatur in *Martyrologio Arabo Ægyptiaco MS.* Videtur esse Episcopus Tyri, a nobis relatus
v Junii.

S. Bonifacius, qui alio nomine dicitur Silvester, sub Diocletiano post articulos manuum amputatos decollatus, refertur in *MS. Florario*. Quis ille sit, dubitamus. Quamplurimum retulerunt S. Bonifacium Romanum, Tarsi coronatum, pridie hujus diei: cujus nomini, forsitan hic iterato, adjunctum est martyrium alicujus ex viginti Martyribus Tarsensibus, quorum Acta infra damus: eorum enim aliquis passus est manuum amputationem.

S. Domus, Eremita Montis-Carmeli, filius Dementani (imo Demetriani) ab Anonymo Guillelmita, in libro Episcoporum et Episcopatum ecclesiæ Dei

ante unum forte seculum temere compilato, inter Antiochenos refertur, ut revera fuit; laudatus in *Synadica illius Ecclesiæ*, apud Eusebium lib. 7 cap. 30, ut vir omnibus quæ Episcopum decent dotibus exornatus. *Lezana* in *Annalibus*, an. 272 num. 4, post verba Anonymi fatetur ingenne, quod urgentiora pro monachatu hujus Domini in Carmelo monumenta videre non licuit. Ubi id licerit Philippo a Visitatione, aut unde acceperit hunc vi diem, libenter discam, cum nomen ejus nulli Græcorum Latinorumque Fasti referant; multo minus scio unde hauserit quod oddit in *Notis MSS.* quod terræ sanctæ loca visitans in Carmelo hæsit cum S. Dionysio, postea Pontifice, doctrina et sanctitate insignis, donec a civibus revocatus, et factus Antiochiæ Episcopus aut Patriarcha, variis miraculis clarus obiit ad an. 290 die vi Junii, quo ab Ecclesia Orientali colitur, ut patet in *kalendaris Carmelitanis*. Quibus illis, obsecro? Quidquid hujus generis corradere potuit Daniel a Virgine Maria, habemus ante tomum 2 *Speculi Carmelitani*: sed nullus ibi Dominus tali die nominatur, nullus etiam alio. Baronius obiisse Dominum statuit an. 277.

Arthemius, Confessor in Santonibus, cum aliquo valde simplici elogio refertur a Saussayo, forsitan occasione S. Arthemii, de qua supra egimus. Nos de hoc Confessore alibi nihil legimus: et si forte cultum habet, cupimus a Santonensibus de ejus Actis edoceri.

S. Coca Virgo, in ecclesia de Kill-choca in finibus Mediræ, hoc vi Junii coli dicitur a Colyano. Notatione 29 ad Viham S. Kierani 3 Martii: de qua plura optaremus scire.

Heribrandus, Abbas Leodii apud S. Laurentium, a NOT. 32
Ruperto de divinis officiis, sed tacita nomine, commendatus; cum insigni elogio proponitur a Bartholomæo Fisen in *Floribus Ecclesiæ Leodiensis*: sed abstinet a titulis Sancti aut Beati; neque de ejus cultu quidpiam Leodii scitur.

Cetalis memoria inscripta est *Martyrologio Arabo-Ægyptiaco MS.* quod nobis Gratia Simonius Maronita, factus postea Archiepiscopus Tripolitanus, Latinum fecit, nullam ejus adhuc notitiam aliunde notitiam Faleo, Cavensis in Italia monasterii Abbas sextus præfixo Beati titulo, laudatur in illius monasterii *Chronico MS.* cujus egraphum habemus; diciturque præsedisse a xvi kal. Decembr. mxxli, usque ad viii Idus Junii mxxlvi, et in Cavensis ecclesiæ pavimento, juxta Divæ Catharinæ ædiculam, in sepulcro reconditus, quod marmorea tabula, porphyreticis sphaerulis exornata, contextum est. Nullus alias ejus ibi cultus probatur.

Lalibaba Rex Abassie, ex familia Zagara, quæ ab anno 960 ad 1300 circiter Imperium tenuit, a Sanctus in *Hagiologio Metrico* istius gentis laudatur, ideo potissimum, quod ex solidis rupibus templum cæcavit, quorum descriptionem vide in *Historia Æthiopica Ludolfi* lib. 2 cap. 5. Difficile esset ejus ætatis Reges ab Alexandrino schismate et Nestoriana hæresi excusare.

Josephus a S. Germano, Monachus Fuliensis Ordinis Cisterciensis, refertur ab Henriquez et Bucelino cum titulo beatæ memoriæ; et venerabilis Pater appellatur a Chalemoto.

Valentinus

Valentinus de Narnia, qui duas filias in monasterio S. Claræ Deo sacravit; cum tribus filiis nomen Franciscanis dedit, et post annos 30 in Ordine transactos Assisi sepultus multis claruit miraculis. *Ejus virtutes profert Pisanus lib. 1 Conformit. Ord. fructu 8. et possim alii, usque ad Haroldum, qui de eo agit an. 1378 num. 7, sed abstinet a titulo Beati, quem ei donat Arturus in Martyrol. Franciscano, eumque secutus Jacobillus.*

Walterus, Monachus in Clara-valle, a S. Bernardo conversus, cum titulo Beati memoratur ab Henrico et Buccelino; omittitur a Chalemoto: inter Pios numeratur a Soussyao.

Tankeredus, ex Canonico S. Judoci in Nemore, primus Prior Ecclesiæ sanctissimæ Trinitatis de Lucerna, in Abrincensi Normanniæ diocesi, ita crucis mortificationem in suo corpore pro Dei gloria portasse dicitur, ut in ipsius morientis pectore crux aurea apparuerit. Ipse felicem spiritum emisisse traditur anno MCXLIV. hoc octavo Idus Junii. *De eo agunt Joannes Chrysostomus Præmonstratensis; vander Sterre, in Natalibus Sanctorum Ordinis Petrus de Waghenare, in Personis ejusdem Ordinis sanctitate illustribus; et Joannes le Puige, lib. 2 Bibliothecæ Præmonstratensis pag. 478, ubi et Acta aliqua profert. Et ipsi quidem illum titulo Beati honorant, sed nullum alienius cultus Ecclesiastici restigium ostendunt. Ejusdem meminit Mauritius du Pre in Annalibus brevibus Ordinis Præmonstratensis, sed hic a titulo Beati abstinet: Soussyus autem inter Pios eum recenset. Alius optussemus eum ad hunc diem illustrare cum S. Norberto.*

Beatus Daniel de Bergamo anno 1507, Bergomi in capellâ S. Bernardini, eo ubi Confessiones audiebat loco, a suis quibusdam devotis pictus cum radiis et titulo supra relato, ut talis refertur, inter Beatos Bergomates Ordinis S. Francisci, a Mario Mutio; defunctus hoc die anno 1460: de alio magis legitimo cultu nihil nobis innotuit.

Carolus Lusachius, Henricus, Petrus Vabolescus, Arnaldus Virganastus, Petrus Quartus, *Ordinis Minorum, Gordonit in Territorio Guttie Cadurcensi anno 1579 ab hæreticis occisi, ut Martyres et Beati referuntur in Martyrologio Franciscano Arturi.*

Gabriel a Spoletto anno 1422. Archang. de Agnone, in Apulia an. 1440, S. Frandidacus Ximenius, in Hispania an. 1491, Petrus Chambonus, in Gallia. an. 1496, Gasparus, Urbini anno 1506, Laurentius, Ortonæ in Aprutio an. 1536, Bernardus ab Offida, Camerini an. 1538, Bonaventura Brochartus, Carcassoniæ, Bapt. Mercator, Valentini in Hisp. an. 1570, Joannes a Soto, Segoviæ in Hispania, Delphina, vidua Barcinonæ sec. 16. *Ordinis S. Francisci omnes in Martyrologio Franciscano Arturi morte solito Beati*

appelluntur, uti iterum Delphina, in ejus Gynæceo. Mairus, Monachus et Martyr in Anglia, ob negatam Henrico octavo Regi dignitatem Pontificiam, laqueo enectus et in quatuor partes dissectus fuit: Ita post Wionem et Doryanum Menardus, sed solum cum titulo Venerabilis; et cum majore elogio Buccelinus.

B. Thomas Aquinas Martyr, inscriptus est *Aciei bene Ordinatæ Sanctorum ac Beatorum Carmelitarum Philippi a Visitatione. In MSS. Notis, addit, quod Hibernus, Carmelitani Ordinis alumnus sanctissimus, in patria et oppido Pontano hæreses oppugnans, pro Christo suspendium et mortem perpassus est anno 1642; et plurima beatitudinis signa cœlitus data cultum illi procurarunt. Velim scire quem et ubi, post tam recentia tunc Urbani VIII decreta.*

Licinianus Martyr apud Cæsaream Cappadociæ, inscriptus est MS. Divionensi. Is olim est Lucianus, relatus ad VII Junii.

S. Scariola, Virgo Bituricis, inscripta Martyrologio Colonia et Lubecæ anno 1490 excuso. Item apud Grevenum et Cunisium, et sub finem adjuncta est MS. Florario. Verum hæc est Stindiola sive Eustadiola, Vidua Deo sacrata, quæ construxit canobium Sanctimoniolium, et ideo Virgo, id est Sanctimonialis appellatur. *Ejus Vitam damus VIII Junii.*

S. Vincentius, Levita et Martyr Aginnensis, habet venerationem Gnesæ et Cracoviæ in Polonia, uti dicitur ad diem ejus natalem IX Junii.

S. Columba, Confessor et Presbyter, refertur a Camerario, ut olim a S. Columba Abbate; in cujus Vita num. 5 nominatur aliquis Colom-krag, uti inveniet lector IX Junii.

Bessarion Anachoreta memoratur a Græcis in Typico S. Sabæ, nec non Ruthenorum fustis ac tubulis Græcorumque Horologio, Molano et aliis: ast potissimum, quando etiam inscriptus est Martyrologio Romano, XVII Junii.

S. Petri ecclesiæ encœnia Constantinopoli, referuntur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Si aliqua hujus dedicationis ectaret illustris memoria, posset dari ad S. Petri natalem XXIX Junii.

S. Vincentius Madelgarius indicatur in Additionibus scriptis ad Usuardum Greven. Colitur is XIV Julii.

S. Landrada Abbatissa, scilicet Belisiensis in agro Leodiensi, inscripta est MS. Florario. *Ejus natalis est VIII Julii.*

S. Auspicius, Episcopus Trevirensis, profertur a Molano, Canisio, Ferrario, et a Soussajo in Supplemento Martyrologii Gallicani. Sed in Tabulis Martyrologii Romani VIII Julii.

Augustina Medicea, Virgo Ordinis Prædicatorum Florentiæ, cum titulo Beatæ inscripta est sacro Gynæceo Arturi du Monstier. Verum in Anno sancto solum cum titulo Beatæ Sororis refertur XVIII Julii.

Epiphani Patriarchæ Constantinopolitani memoria celebratur in MS. Synaxario hujus Ecclesiæ, et iterum cum aliis XXV Augusti.

S. Poemen seu Pastor Anachoreta in Ægypto, indicatur in Menologio portico Græco Christophori Mitylenæi. De eo plurima referuntur infra ad Vitam S. Anub fratris. Ast in Menæis excusis et aliis celebratur. XXVII Augusti.

Chariton, Presbyter apud Leontinos, nominatur in Appendice ad Acta SS. Alphi et sociorum num. 126. Huic Cajetanus in Indice alphabetico de Actis Sanctorum Siculorum, appiait an. 331 et diem 6 Junii. Cajetanum allicunt Perarius in Catalogo Generali, Franc. Carrerus in Pantheo Sicula, Conversamus in Gloria Leontinorum, et ex eo dicunt fuisse S. Donati Presbyteri filium ac successorem in cura ecclesiæ Anzianorum. Cum autem prædicta Acta, præsertim parte ultima, sint fabulosissima; neque ex illis constare nobis possit, quod apud Anzianos in Leontinis, si qui parochiam ipsarum rexisse dicuntur, revera fuerint in rerum natura, vel culti aliquando ut Sancti; satis est indicari diem, quo Acta prædicta inveniuntur, X Maji. Posset etiam de Charitone agi, si S. Donati cultus satis probetur, ad diem I Septembris.

S. Finbarus, Episcopus et Confessor, inscriptus est Menologio Scotico Camerarii, nulla Sedis aut temporis facta mentione; ut difficile sit aliquid assequi. In Vita S. Mochoemoci 13 Martii, num. 13 fit mentio S. Finnbarri ubi lit. e de varis hujus nominis Sanctis egimus. In Menologio Dempsteri refertur Barrus seu Fundbarrus, Episcopus in Cathenes XXV Septembris.

S. Joannis

- S. Joannis a Meda, Presbyteri, Novocomi translatio in æde Laurentana ad novum sacellum, facta anno MDCLV, recolitur in *Martyrologio Comensi Aloysii Tatti, asserentis Natalem ejus occurrere Comi die* xxvi Septembris.
- S. Michaelis Archangeli, propter miraculum factum ab ipso Alexandriæ, festum agi indicatur in *Martyrologio Arabo-Egyptiaco, ex lingua Arabica in Latinum translato a Gratia Simonio prælaudato, et nobis Roma transmisso per Athanasium Kircherum, atque in alio per Seldenum edito: ubi etiam notatur secundum ac tertium festum biduo subsequenti agendum. Posset hac de re agi ejus festo die* xxix Septembris.
- S. Asclepiades, Episcopus Antiochiæ, indicatur a *Munrolyco ac MSS. Leodiensi S. Lamberti, et S. Laurentii Centulensi, atque aliis. Colitur a plerisque et in Martyrologio Rom.* xviii Octobris.
- SS. Honoratio et Florinæ, Virginum et Martyrum, Translatio Colonia Tornacum, cum Reliquiis S. Ursulae, ex ejus consortio fuerunt, pluribus in *MS. Tornacensi Auctario Bedæ genuini indicatur. Quæ poterunt latius discuti* xxi Octobris.
- S. Mellonis Episcopi memoria inscripta est *Martyrologio MS. Brucelessi S. Gudulæ. Videtur esse Episcopus Rotomagensis, ejus natalis est* xxii Octobris.

- Est etiam Gratianus, Martyr apud Ambianum, re-*
latus xxiii Octobris.
- Eata (perperam Rata) Episcopus Lindisfarnensis, ante Abbas Meibronensis, tunc Benedictini instituti, dein Cisterciensis; celebratur a *Claudio Chalemoto inter Sanctos Cistercienses, licet indicet anno* DCLXXXVIII mortuum; *citat autem Martyrologium Romanum cum Baronio et Molano: apud quos non reperimus ipsum; sed in Martyrologio Anglicano, ubi celebratur* xxvi Octobris.
- S. Benigni, Presbyteri et Martyris, Translatio apud castrum Divionense, *inscripta est MS. Florario. Dies natalis est* i Novembris.
- Kilianus Confessor, nullo alio verbo addito, profertur a *Greveno in additionibus Usuardi. Videtur esse Kilianus Episcopus Scotus, qui Albinici in territorio Atrebatii colitur: et in MS. Florario Kilianus Confessor refertur, die* xiii Novembris.
- Gratianus, Episcopus et Martyr, *inscriptus est MS. Usuardo Parisiensi S. Victoris, et alio Reginae Sueciæ: nobis ignotus. Est Gatianus, nonnullis Gratianus, primus Episcopus Turonensis, sed non habetur Martyr: colitur autem* xviii Decembris.
- S. Hierlati, Episcopi Tuamensis in Hibernia, Translacionem celebrari diximus inter *Prætermisssos* xi Februarii, ejusque natalis agi. xxvi Decembris.

DE SANCTO PHILIPPO

UNO EX SEPTEM PRIMIS DIACONIS,

TRALLENSIUM IN ASIA EPISCOPO

COMMENTARIUS HISTORICUS

De ejus gestis, et Eunuchio per eum baptizato, Episcopatu, et cultu.

SEC. I.

Postquam Evangelista Lucas, in Actibus Apostolorum cap. vi, causam ordinandorum in Ecclesia Diaconorum primorum exposuit; interque eos primum a S. Stephano nominavit Philippum, atque alios quinque ex ordine; de his quidem nullam amplius mentionem facit, de primis autem duobus multum; et sicuti Capite vii prædicationem atque martyrium Stephani prolixè explicat; ita Capitis viii bonam partem impendit Philippo. De hoc ergo narrat, quomodo Discipulis omnibus præter Apostolos, per regiones Judææ et Samariæ dispersis, per easque evangelizantibus; Philippus descendens in Samariam, prædicabat illis Christum. Intendebant autem turbæ his quæ a Philippo dicebantur, unanimiter audientes, et videntes signa quæ faciebat. Multi enim eorum qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna, exhibuit: multi autem paralytici et claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate.... et baptizabantur viri ac mulieres. Tunc Simon Magnus et ipse credidit, et adhaerebat Philippo, donec hypocrisis ejus detexit Petrus.

Post fidem
Samarie
prædicatam;

a spiritu
rapitur ad
Eunuchum,

2 Hoc et Joanne Jerosolymum regressis, Angelus Domini locutus est ad Philippum dicens: Surge, et vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Jerusalem in Gazam, hæc est deserta. Et surgens, abiit. Et ecce vir Æthiops Eunuchus, potens Candaceis (Græce *δυναστεὶς* *Κανδακίς*) Reginae Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Jerusalem: et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, et adjuuge te ad cur-

rum istum. Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam; et dixit, Putasne, intelligis quæ legis? Qui ait, Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? rogavitque Philippum, ut ascenderet et sederet secum... Aperiens autem Philippus os suum... evangelizavit illi Christum. Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam; et ait Eunuchus: Ecce aqua: quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, filium Dei esse Jesum Christum. Et jussit stare currum, et descenderunt uterque in aquam, Philippus et Eunuchus, et baptizavit eum. Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, et amplius non vidit eum Eunuchus: ibat autem per viam suam gaudens.

eumque
instruit et
baptizat;

3 Menologium Basilii Porphyrogenetæ, hæc eadem narrans ita explicat: Ἦν δὲ ἐν τῇ Ἰόππῃ πόλει, κηρύττων τὸν Χριστόν, τῇ δὲ παρακαλεῖσθαι τοῦ παναγίου Πνεύματος πορευόμενος ὁπὸ τῆς Ἰόππης πρὸς Γάζαν τὴν πόλιν, συνήντησεν τῷ τῆς Βασιλίσσης τῶν Αἰθίοπων δυναστῇ, εὐνούχῳ μὲν ὑπάρχοντι, Κανδακῇ δὲ λεγόμενῳ, ἐπὶ ἄρματος ἵππων καθεζομένῳ, καὶ ἀναγιγνώσκοντι τὸν προφήτην Ἰσαΐαν. Erat autem Philippus in civitate Joppe Christum prædicans: et eum sanctissimi Spiritus admonitu iret a Joppe in civitatem Gazam, obviavit cuidam Reginae Æthiopum Dynastæ, qui erat Eunuchus, et Candaces nominabatur; sedensque super currum equorum legebat Isaiam Prophetam. De Joppe quidem venisse Sanctum, non repugnat Scripturæ, cum potuerit ex itinere quo ibat Gazam, deflexisse ad viam quæ ab Jerusalem eodem ducit; licet

ex itinere quo
ibat uterque
Gazam

Perperam hic
dicitur
Candax
nominatus

tam

A tam Joppe quam Jerusalem ab se invicem remotæ spatio horarum xv, distent Gaza fere pari intervallo xxiii horarum. Minus sacro textui convenit, quod ipsimet Eunucho nomen fuerit Candax vel Candaces; cum id Regine sit.

melius creditur
venisse ex
Saba Arabiæ

4 Synopsis de Apostolis ac Discipulis Domini, Dorothea Tyrio supposito; de Eunucho dicit, quod in Arabia felici (huc enim spectare Reginam Candacem, æque ac vetustam illam Reginam Saba, sive Sabæorum, communis ac verosimilior opinio est, suadetque communitas vel affinitas linguæ cum Judæis) dicit, inquam, de præfato Eunucho qualiscumque Dorotheus, quod in Arabia felici et in insula Taprobana, Indiæ objecta, inque universa Erythra, id est, regionibus Mari rubro udsitis, Evangelium Domini nostri Jesu Christi prædicavit. Fertur etiam martyrium gloriose tulisse, ibique sepultus esse: et cæmeterium ipsius, monumentum insuperabile est fidelibus, barbaros scelestos fugans, morbos pellens, et sanationes operans, usque in hodiernum diem. Hæc ille; quibus haud dissonat, quod Petrus Maffæus noster lib.

ibique Martyr
obit.

3 Historiarum Indicarum scribit de insula Ceilano, quæ veterum Taprobana esse creditur; in ejus, inquam monte altissimo vestigium extat incliti sanctitate viri, ad quod a leucis amplius mille omnium ordinum peregrini, ac præsertim Jogues (Indorum hi Philosophi sunt ac Religiosi, Brachmanes olim dicti) pietatis causa contendunt: in eo autem vestigio, impresso in bicubitale saxum ad instar mensæ cininens, opinio est, haud vero absimilis, coli Eunucho Candacis Æthiopum Reginæ. Ad istum autem Eunuchi Apostolatam, martyrio coronatum, respiciens in Menæis xi Octobris de S. Philippo Stucheron tertium gratulatur S. Philippo, quod ipse eum instruxerit ac baptizavit, quem θεῖον χάριτα, ὁ Πατριάρχης ἀπειργάσθη, πάσης Αἰθιοπίας, καὶ Μορτύρων ἀκροθίνου, quem, inquam, omnipotens Deus divinum præconem toti Æthiopiæ fecit, Martyrumque primitias, in eadem scilicet Æthiopia Arabica. Atque hæc eo retuli, quod Eunuchi istius baptismus recolatur quidem in Menæis, per simplex distichon, xxvii Augusti; ipsius autem ut Sancti nulla in totis Græcorum Fastis mentio fiat; sed neque in Habessinibus, quantum quidem colligere potui ex Hagiologio gentis metrico, quod nobis Jabus Ludolfus, Æthiopicam historiam penitus scrutatus, commodavit; quare ista hic congerere volui.

Philippus
deinde habitavit
Casarem
cum filiabus
4,

5 De Philippo sic prosequitur narrationem cæptam Textus sacer, Philippus autem inventus est in Azoto; et pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cesaream. Hinc natum Cæsareæ, Menæa asserunt; et hic matrimonio conjunctum, filias quatuor dicunt præcreasse, quæ deinde prophetico spiritu clacuerunt. Certe circa annum lv æræ vulgaris, Cæsaream venientes Paulus et Lucas Act. xxi, et intrantes domum Philippi Evangelistæ, qui erat unus de septem, manserunt apud eum: huic autem erant quatuor filiae virgines prophetantes. Unde Hieronymus in Vita Paulæ asserit, quod illa, Cæsaream appulsa, vidit tediculas Philippi, et cubacula quatuor Virginum prophetarum, atque eo tempore adhuc extantia. Hinc Usuardus (nec enim alius quod quidem sciam ante ipsum quisquam) ita scripsit: viii Idus Junii, Natalis B. Philippi: qui fuit unus ex septem Diaconibus. Hic signis et prodigiis inclitus apud Cæsaream requievit; juxta quem tres Virgines, filiae ipsius, prophetissæ, tumulatæ jacent. Notherus gravius etiā exerravit, quando confundens duos Philippos; Apostolum, cui tres; et Diaconum, cui quatuor filiae prophetissæ fuerunt, omnia miscuit. Alios tamen plures ex Latinis sequaces habuit, ipsosque Romani Martyrologii cum Baronio correctores, quibus Cæsareæ in Palestina Natalis B. Philippi

non autem et
obit:
NOT 33

adscribitur, addunturque filiae quatuor; quasi de iis D scripterit apud Eusebium Polycrates, quod habet ille de Philippi Apostoli filiabus tribus; quarum duæ (non tres) Hierapoli apud patrem virgines consenuere; et alia ejus filia (non quarta, sed tertia) permansit apud Ephesum. Sed de his videntur Commentarius Henschenianus ad 1 Maji § 2.

D
ARCTORE D. V.

6 Græci, quibus hic potior habenda fides, utpote certiori nativæ propioribus, Tralleasium Episcopum fuisse, et apud eos obiisse Philippum Diaconum scribunt. In his Basilii Porphyrogenneta antiquior ceteris, Τῷ Τραλλεῖ, inquit, τῆς Ἀσίας Ἐπίσκοπος γενόμενος, ἐτελεύτησεν. In Tralle Asiæ factus Episcopus, obdormivit. Plenius Menæa excusa, Μετὰ τοῦτα τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Τραλλεῖ κατέλαβον, ἐν ᾧ θύματα ἐργαζόμενος, καὶ ἐκκλησίαν δεινύμενος, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Post hæc (qualita scilicet ex Actibus Apostolorum narrata erant) ad eam quæ in Asia est Trallen profectus, multaque ibi miracula operatus, ædificata illidem ecclesia, ad Dominum emigravit. Quæ autem hic Tralle nominatur recentiori usu, vetustioribus omnibus Trallis singulariter vel pluraliter scribebatur, urbs ad Meandrum fluvium, Asia totius olim opulentissima atque Episcopalis, in veteribus notitiis Lydiæ Provincia attributa, prout hæc a Provincia Asiæ distinguitur. Quod addo, ne dubitetur de Trallens Ecclesie antiquitate, ad quam etiam S. Ignatius scripsisse epistolam invenitur, quia non numeratur inter septem ecclesias Asiæ, ad quarum Episcopos Joannes initio suæ Apocalypsis jubetur scribere.

sed Trallibus
in Lydia,

ubi Ecclesiam
fundavit.

7 Martyrem obiisse nemo haecenus dixit. Joseph Hymnographus, cujus de eo extat in Menæis Caum, Oden ix finiturus, ait: Ἦ γὰρ τὸ σῶμά σου, τὸ πολυθύλον; μαρμαρυγὰς ἐκ πέτρων ἐκράτων, ἐκάλυψεν. οὐρανὸς δὲ τὸ ἄγιον πνεῦμά σου μετὰ τῶν Ἀποστόλων σέβει γρηθόμενον. Terra quidem corpus tuum, multa certamina expertum, oculuit; cælum vero spiritum tulit. Apostolis collectantem. Ode autem vii sic eundem fuerat idem sacer Poeta allocutus, Ὁ θεὸς ἐνδοξὸς ἀστέρ, μέγας Φίλιππε, καὶ Τραλλεῖς ἐκκλησίαν, ἐν τῷ σώμα τὸ σπυγνόν σου κείμενον, τέλει θυσιατικῶν παρὰ δόξαν σου, εἰς φωτισμόν τῶν εὐσεβῶς μακαριζούντων σε. Visus es, o magne Philippe, tanquam gloriosum astrum et ornamentum civitatis Trallensis; in qua jacens venerandum tuum corpus, o Sapiens, prodigiorum mirabilia patrat, ad illuminationem omnium, pie te beatificantium.

et sepultus
claruit mira-
culis

8 Latini, qui S. Philippum, unum ex duodecim, colunt 1 Maji, in omnibus etiam antiquissimis Martyrologiis, Diaconum assignant hunc vi Junii, apud Usuardum et hunc secutos Martyrologos alios, hodiernumque Romanum, ac in vetustis quibusdam ad Bedam Additionibus. Taurinense quoddam Duris Sabaudie Synaxarium MS. eundem habet 1 Maji, quo Latini (ut dixi) de Apostolo agunt. Ceteri Græci ad diem xi Octobris, solenni Officio ipsum colunt: et Cananem quidem is quem dixi S. Joseph Hymnographus, huic Acrostichi intexuit,

a Græcis 11
octobr
1.

Τὸ τοῦ Φιλίππου θεῖον ζινέσω κλέος. ΙΩΣΗΦ.

Laudabo divum Divi Philippi decus. JOSEPH.

Elogio autem ex Actibus Apostolorum petita, additis quæ supra delibavi, hoc præmittitur Distichon.

Ὁππερ διτλήνυσας ἐν γῇ προμήνουν,
Ἐν οὐρανῷ, Φίλιππε, μέθων λαμβάνεις.

Pretio laboris, in terra ministrati

Latus, Philippe, frueris in coelis Deo.

Quantum autem eodem die etiam S. Theophanem, cognomento Graptum, insignem sub Iconomachus Confessorem, geminato ejus causa Officio colunt Græci; primo tamen semper loco Philippum habent, tam in Menæis excusis, quam in Typico et Synaxariis quibuscumque MSS. uti etiam sancti ipsos, in sua Ephemeride figurata ac Synaxariis, Moschi sive Rutheni: stem a Mo-

schis,

ut

A ut non videatur in *Ephemeride* metrica omitti potuisse
AUCTORE D. P. ut Habessinus,

9 Habessini, quorum menses comparati cum Græcorum ac Latinorum mensibus, horum initium triduo prævertunt, consequenter etiam XIV Octobris Philippum commemorant, quem isti XI. Itaque ipsorum *Hagiologium Metricum* quod dixi, Salve, inquit, Philippe Apostole, ex Cæsarea Palæstinæ, cum filiabus tuis quatuor prophetantibus; situm meam exple doctrina tua, sicut olim Samariam Asiamque satias. Nihil ibi ultra de illa, nihil de Candace Regina ejusque Eunuchis; sed nec in toto quidem poemate aspiam. Quare cum video Neotericos nostros, veri Dei apud Abissinos cultum, ad Regiam Sabæ, velut a Salomone cum edoctum trahere; Christo vero agnitionem, ad Eunuchum Candacis referre; vehementer suspicor, hanc vanissimam opinionem primo ingestam fuisse genti illi, a nostris Europæis superiori seculo eo delatis, aut saltem non admodum esse antiquam, neque cum fide Christiani susceptam. Utramque ergo tandem relinqua *Matthæo Apostolo et Evangelistæ*, cui *Æthiopia* (quam possumus Abissiniam intelligere) in sortem obijt; quem que hæc Regio XXI Septembris, cum Latinis colens, non enim XVI Novembris cum Græcis, sic in præfata *Poemate* invocatur: Salve Matthæe, Virgo, Apostole, novique Evangelii bajule: o Doctor et Asceta, benedic nolis discipulis tuis sigillatim omnibus, quoniam tibi in manu Crux est.

10 Eginus i Maji de S. Philippo Apostolo ex duodecim, et post alius Acta quædam, primam edita ex antiquis MSS Latinis, deinde ex Metaphraste, descripsimus miracula nonnulla ex Menais; que quia Hierapoli facta narrabantur, ad ipsum judicabamus pertinere, qui ibi prædicavit et obiit: priara vero omnia ibidem relato, Philippum Diaconum potius spectare arbitrati, ad Junium rejecimus. Movebat nos, quod post longum eam Atheniensibus de fide certamen cum Principe Scribarum, ad illum redarguendum Hieroso-

lymis accersito advectoque in Græciam; et post socio^s D ejus, pertinacissimo ista a dehiscente terra paulatim absumpto, baptizatas, diceretur Sanctus percurrisse Caodacum civitates, et conscensa navi pervenisse Azotum, ubi cæcucientem hospitis sui filiam a gravibus oculorum doloribus liberaverit. Videbantur siquidem Regine Candacis ditiones indicari, quas ab Eunuchorum instructi captus Philippus parra confirmaverit; cum contra, non Athenis in Græcia, sed Adenæ in Arabia prædicasset, et prædictum certamen sustinisset, atque fundata ibi ecclesiæ Nervissum quemdam præfessisset. Nec incredibile apparebat, eundem Philippum aliquando revertisse Azotum, ut olim inventus fuerat, cum cum ab Eunuchi latere Spiritus rapuit. Nunc, re iterum et accuratius examinata, adeo insulsa ne fabulosa videtur narratio tota, ut aggre persuaderi possim aliquid veri veritatis subesse. Quid enim a vero potest alienius esse, quam quod Scribarum Princeps prædictus fingatur ab Atheniensibus, seu majoris Adenensibus Philippum postulare, deducendum in Jerusalem, ubi Archelaus Rex eum esset ad multorum exemplum interfectorus; cum post Heradis Infanticidæ filium, adulescente adhuc Christo privatum regno, nullus Archelaus in Judæa regnavit? Igitur ferruginem illam indiguum censuimus, quæ hoc loco proferretur; ne multo magis prolixiorum aliam, quam reperimus in Vaticano sub hoc titulo: Προξενος του εγλου Φιλιππου του Αποστολου, το Β' εις την Έλληδα των Αγιων. Actiones S. Philippi Apostoli, secundum in Helladem Atheniensium, sub intellige, profecti, ubi tringinta Philosophi, æstimationi suæ metuentes a nova ejus doctrina, miraculis grandibus confirmata, magno Pontifici Judæorum Ananice, de eo scripsisse feruntur; quem cæcitate percussum, frustra que sanatum, terra denique paulatim absumpserit; ipse vero Philippus dicitur, post triennium Athenis actum, et Episcopum Presbyterosque ordinatos, in Parthiam prædicaturus abiisse.

DE SANCTO JUSTO

QUINTO POST S. MARCUM ALEXANDRIÆ EPISCOPO

D. P. Notitia cultus ex *Hagiologio* metrico MS. Habessino, ac tempore ex *Historia Patriarchali*, seculo XIII scriptis.

C XXXO CXXIII. **M**arci Evangelistæ in Ægypta Apostolatus, fundataque ab ea istic Alexandrina Ecclesia, nec non admirabilis primorum sub eo Christianorum disciplina, et quædam reuosticæ vite ab eodem designata rudimenta, notiora vulgo sunt, quam ut hic multis verbis debeant explicari; cum in manibus Philo Judæus sit, ipsa in suæ gentis laudem vertere conatus. Verum ex tum multis, quos Evangelista sanctissimos habuit et reliquit discipulis, nemo hactenus in sacris Græcorum Latinorumque fastis, ac ne in Coptitarum quidem apud Seldenum *Heartologis*, nobis sese apernit, præter immediatos duos in Sede illa successores, S. Anianum, una cum ipso S. Marco, XIII Aprilis relato; et Abilium, XVI Februarii, I lures fortassis dabit Habessinorum *Hagiologium Metricum*, ex Alexandrinæ Ecclesiæ propriis, et uberioribus neque hactenus latentibus Synaxaribus præ majori parte concinnatum; ubi ad XII mensis Buxæ, huic VI Junii correspondentem, quidam S. Justus sic invocatur, ab anonymo gentis istius Poeta: qui floruit non diu post annum MCCV, quando obiit ultimus Patriarcharum ab eodem laudatus.

2 Salutem dico, inquit Poeta iste, Justo, quem cum patre ac matre ejus baptizavit Marcus. Is con-

senescens in castitate, et in sanctitate adolescens, hoc die cursum suum indubie absolvit, et satisfacit desiderio suo, æternæ scilicet beatitudinis. Ex elogio tali aliud intelligere non possumus, quam plus quam vulgarem ejus castimoniam fuisse, ac verosimiliter vota speciali a juventute obstrictam; obisse autem illum in pace; sic tamen, ut quod in genere S. Bernardus in sententiis brevioribus dixit, Castitas in juventute, martyrium est sine sanguine, ad ejus quaque extolendam gloriam usurpari possit.

3 Quintus a S. Marco Alexandrinam Ecclesiam rexisse dicitur Justus S. Nicephoro Justious. Hujus decemalis Patriarchatus cum Hadriani Imperio ac S. Telesphori Pontificatu sic componitur a Georgio Syncello in *Chronologia*, ut subductis calculis ab omni LXVIII, quo S. Marcus creditur obiisse; caperit ille sedere anno Christi circiter cxxxvii. Cum autem hic, de quo agimus, videatur ad magnam pervenisse senectutem; nihil magnopere repugnaret temporum rationi, qui cum crederet fuisse unum ex Clericis, quos Evangelista ante obitum suum Alexandriæ ordinavit, qui deinde meruerit Sedem quoque ipsius obtinere post Cerdonem et Primum, a S. Marco tertium quartumque.

alterutri Philippo attributa

omittantur.

in quam baptizatus a S. Marco, et castitate clarus.

eundem fuisse Anianum, episcopum anno 5

A 4 Sed levis hæc conjectura foret, nisi ipsam pene certam nobis faceret dies cultus, idem in *Hagiologio prælaudato*, quo Justus Episcopus dicitur obiisse, in *Historia Patriarcharum Coptitarum Alexandria*, usque ad annum MCCXXXIV perfecta, et ab Abrahamo Eccheleni Muronta Latine edita, ubi sic legitur: Justus obiit die sabbathi, duodecima Bunæ; erat autem placens Deo. Concursus hic diei v, Junii, respondentis xii Bunæ, cum Sabbato, habetur anno CXXXIV: et sic a morte Primi seu Ephrini decessoris, quam ostendimus aptissime referri posse in ii Januarii CXXIII, possumus invenire annos x ipsi assignatos in margine Patriarchalis *Historia*; non tamen dies insuper CCCXV, sed solum CLIV; juxta stylum ejus qui numeros ejusmodi marginales addidit; a morte unius ad mortem alterius solitus ut plurimum definire Episcopatum tem-

probat idem dies mortis, a Coptis notatus, nosque ad an. 134 deducens quo obierit,

pore, nisi cum forte interpontificium Sedis vacantis nominet.

D AUCTORE D. P.

5 Sed cum hujusmodi computandi ratio editoris potius quam Auctoris, nec habeat in antiquitate fundamentum; mallem tacere dierum numerum, secundum rectam Chronologiam sumendum a die Ordinationis, plerumque ignoto. Si tamen proxima a morte decessoris Dominica possit Ordinationi successoris adscribi per conjecturam, cum Ephrinus obiisse supponatur Feria IV, isto anno per cursum litteræ F cadentis in ii Januarii, posset Justus ordinatus censei die vi Januarii, modo nullum electionis, mox obitu prioris facienda, intercesserit impedimentum: et sic adscriberentur ejus Pontificatus anni x menses, v, seu dies (ut numerare *Ægyptii* maluit) CLI.

forsitan 6 Jun. 123 Ordinalus.

NOT 31

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MARIA, MARTHA, ET TRIBUS

B

VIRGINIBUS; EUSEBIA SEU ÆSIA, ET ZENAIDE

C.

MATRONIS; ATQUE ZENAIDE THAUMATURGA

CONSTANTINOPOLI COMMUNEM CULTUM HABENTIBUS

SYLLOGE CONJECTURALIS

Secundum Notitias, in Græcorum Fastis repertas.

Quinque Virgines Martyres apud Græcos

In per vetusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod spectat ad Collegium Societatis Jesu Parisiis, Claramontanum olim, nunc Ludovici Magni dictum, plures consequenter proferantur Martyres, absque ullis elogis, quos Lectoribus proferimus: ac primo induitur. "Ἀγλαίης τῶν ἁγίων πέντε Παρθένων, Μαρίας, Μάρθας καὶ τῆς συνοδείας αὐτῶν. Certamen Sanctarum quinque Virginum, Mariæ, Marthæ et sociarum. Quæ eadem, omisso verbo certaminis, leguntur in *Menæis* Græcis Mediolanensibus Bibliothecæ Ambrosianæ. Surlatus vero solus duas priores habet in suo *Menologio*, relique ad diem iv. In *Menæis* excensis celebratur memoria Sanctarum quinque Virginum: et omissis, per incuriam libratorum vel typothetarum, nominibus duarum; additur nihilominus et Sociarum, quod pariter omitti debuerat, ne ad jam dictas quinque aliæ plures jungenda videantur. Interim ex verbo "Ἀγλαίης certamen, quo utitur Synaxarium prælaudatum, intelligi datur Martyres fuisse; licet in *Menæis* Μάρτις, memoria solum legatur: uti et in *Martyrologio* Arabo *Ægyptiaco*. In *Menæis* porro isti versus adjuvantur.

Κόρης φρονίμους πέντε ἔφθ θείας λόγος,
Ποιστοῦν σοι ταύτας πέντε Παρθένους.
Scriptura Virgines quinque sapientes notat,
Et hasce quinque Virgines præfigurat.

2 Sed quid esse dicam? quod in eodem Synaxario, post utrasque illas, et certamen SS. Cononis atque Christophori, de quibus præcedenti die egimus; nec non post Enconia ecclesiæ S. Petri, cum memoria S. Eutychii Patriarchæ, ponantur hæc verba: Kzi τῶν Μυροφόρων γυναικῶν Μαρίας καὶ Μάρθας; Item mulierum Unguentiferarum, Mariæ atque Marthæ. Quæ eadem leguntur in *Menæis* MSS. Turinensibus Ducis Sabaudia, et iv Junii in *Menologio* Surlati. An possunt eo Unguentiferarum titulo, Græcis notissimis, cum de mulieribus ad sepulcrum Domini officiosis agitur: an possunt, inquam aliæ hic intelligi, quam Maria et Martha Sorores Lazari, quarum altera unxit

pedes Jesu in Bethania, Joannis XII: altera pariter eidem ministrabat? Mihi quidem videtur haud commode hic intelligi alias; nec tamen eas his scriptas dixerim, quasi hoc die peculiarem cultum Constantinopoli habuerint: potius propendo, ut aliquam confusionem hic subesse opiner; occasione sumpta ex versibus duobus, ad prædictarum duarum Martyrum nomina alludentibus, ipsasque comparantibus cum Sororibus Lazari; puta, quin eodem affectu quo hæc unguntur, ista sanguinem effuderint Christo. Fundatior etiam hæc suscipio esset, si Unguentiferarum mentio s'otim post memoriam istarum quinque subjiceretur. Semel tamen facta per aliquem errorem transpositio in exemplari uno, facile potuit ad plura inde sumpta diffundi, quo modo et ordine nunc verba leguntur. Utinam istarum quinque Acta, vel saltem nomina omnia haberentur, certiorque de loco cultus notitia! Nunc quid aliud possumus, quam divinare? Sanctas, Μυροφόρους, id est, Unguentifluas dictas, ab oleo seu liquore miraculose ex ossibus vel sepulcris stillante, cujusmodi Sanctas plures habent Græci; sed de Δυροφόροις hic agitur.

quarum duæ videntur comparatae Sororibus Lazari.

I.

3 Post Virgines quinque, Matronas duas proponit idem Synaxarium hoc modo: Kzi ἁγλαίης τῶν ἁγίων Μαρτύρων γυναικῶν, Εὐσεβίης καὶ Σωσάννης, μαθητρίων τοῦ ἁγίου Πατριάρχου, Ἐπισκόπου Ταυρομενίου. Et certamen sanctarum Matronarum, Eusebiæ atque Susannæ, discipularum S. Pancratii, Episcopi Tanromenitani. Eadem leguntur in MSS. Parisiensibus duotus, una Maximiano, Combefissiano altero, nec non in Chiffletiano ad hunc diem; ad sequentem vero in magnis *Menæis* excensis, sed ubique pro Eusebia, Αἰσίς, Æsia, scribitur. Colitur S. Pancratius, celeberrimo per Siciliam indeque per Constantinopolitanum Patriarchatum diffuso cultu, die iii Aprilis: sed quæ ejus habentur MSS. Acta, sub nomine Evagrii discipuli, quia non minus fabulosa quam prolixæ sunt, ideo noluit ea Octavius Cajetanus, licet a Simundo haberet Latine reddita, Actis Sanctorum Siculorum inserere; neque nos Græca, reperta inter

Cum illis S. Pancratii discipulæ duæ.

Codices

A Codices Vaticanos, digna censuimus, quibus describendis insumeretur pecunia. Erit tamen fortassis, cum etiam talia in lucem proferri non minus utile indicabo, quam id iudicari de Actis SS. Alpei, Philadelphi atque Cyrini, ad diem x; propter plurimos Martyres, verosimiliter non fictos (sicut nec ipsos fictos esse probant eorum quæ monstrantur reliquæ) dubios tamen, quia non aliunde notos, atque ut minimum fabulose contractos in unum, ad compaginandam seriem concatenatorum martyriorum. Interim disco ex Cajetano, in illis Actis non contineri mentionem predictarum duarum; sed Virginum Mariæ et Scææ ecitamen; de primis autem potius quam de secundis securus fias cultum habuisse; Græcis earum festum etiamnum celebrantibus, verosimiliter ob collocatas insimul Reliquias. Ceterum qui meminerit ex v Februarii, quomodo, in Siciliam incurrentibus Sorocenis, S. Agathæ Corpus fuisse ablatum Constantinopolim (quod etiam de corpore S. Lucæ dicitur xii Decembris) non argre credet, idem factum esse Sanctarum istarum Matronarum Reliquiis.

Additur illis
S. Zenais
Thaumaturgia,
13

et simul omnes CP. proprium oratorium habent.

4 His ultima, ac forte potior omnibus, apponitur S. Zenais, cognomentum adepta a miraculorum multitudine et magnitudine, quæ vel facta fuerunt ad deprecationem viventis, vel potius jugiter patrabantur ad invocationem pro Christo cæsæ, atque intra arcam propriam quiescentis. Apponitur autem illa his verbis: Κχι τῆς ἁγίας Μάρτυρος καὶ θαυματουργῆς Ζηναΐδος. Et sanctæ Martyris atque Thaumatourgæ Zenaidis: Eadem cum prioribus duabus ad sequentem diem differtur in magnis Menais, et ante ipsas priori loco nominatur. Cajetanus omnes tres Martyrologia suo Siculo inseruit, quasi consequens sit, etiam hanc Siculam esse, quæ cum duabus Siculis conjunctim colitur. Sirletus in suum Menologium eundem quidem retulit, sed conjunctam cum tribus mulieribus. Cæsareæ martyrizatis; atque ita simul quatuor in hodiernum Romanum transierunt, quod minime probare aut sequi possum, propter communem omnium MSS. sententiam, Zenaidem cum precedentibus componentium sub hoc clausula Τελειοῦται δὲ ἡ πύτων σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν οἰκῳ (Menæa, μαρτυρίῳ) τῇ ὁντι ἐν τοῖς Βασιλείου. Celebratur au-

tem earundem festivitas in sanctissimo earum Sacello, quod est in ædibus Basilisci. Georgius Codinus de Originibus Constantiaopolitanis pag 50 asserit, templum S. Tryphonis alterum condidisse Justinum et Sophiam, εἰς τὴν Βασιλείου, in loco vel ædificio Basilisci dicto; ibique arbitramur aliquod martyrium sive ædem hisce Martyribus fuisse, undecumque co-
comportatæ Reliquiæ sint, aut ubicumque passæ ipsæ: Siculas tamen in Sicilia passas opinamur: de Zenaide nolumus omnino gratis divinare.

5 Octavius Cajetanus ἐν τοῖς Βασιλείου legens, parumque in notitia locorum urbis Constantinopolitanæ versatus, vertit in agro Basilisci, doletque ingentibus Siciliæ cladibus, extinctum agri nomen, templi vestigia, divinosque honores clarissimarum Martyrum; sibi autem gratulatur earum nomina, patriæ diu ignota, e tenebris eruta. Tauromenitanas autem esse Martyres supponit, quia scilicet earum duar, Aïsia et Susanna, nominantur discipulæ S. Pancratii; nec ab eodem discipulatu abjungendam putat S. Zenaidem, ne de patriæ communione dubitetur: templum autem in agro Tauromenitano habuisse eandem nihil ipse Cajetanus ambigit.

6 Carolus Morabitus, Annalium Messanensium ante annos xx editorum conditor, de iisdem agit ad annum Christi xcax, tamquam ad Messanenses spectantibus, quorum agrum usque ad Tauromenium protendi omnibus exploratum esse asserit, in ipsoque contineri agrum Basiliscum, modo Basilici nuncupatum, medium inter Messanam et Tauromenium, prope terram vulgo dictam Casale-vetus. Nec abs re sic astruo, inquit, dum ager ille sic dici potuerit ex nobilissima Basilicorum familia, quam olim fuisse Messanæ Tullius in Verrem notat; ubi nominat domum locupletissimam et amplissimam C. Pompei Basilici. Viderint quicumque Siculi non sunt, adeoque ab ea passione vacui cum qua quisque res patriæ suæ tractat, quantum novis istis inventis possint velintque tribuere; mihi satis est ipsa retulisse, ne nihil tribuisse videar amicis, suæ de Sanctis illis opinionis rationem aliquam haberi cupientibus.

Siculorum
de iis com-
menta

referuntur.

E

DE SS. CYRIA, VALERIA, MARCIA,

MARTYRIBUS CÆSAREÆ IN PALÆSTINA.

Notitia ex Synaxariis MSS. duobus.

O. II.

C

F

Occultam
simul vitam
agentes in
audientia qua-
dam

Pervetustum illud Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ut nobis quidem videtur, Synaxarium; illud item quod a Chiffletio nostro repertum servatur Divisione, post prælaudatum Sanctarum, partim Virginum, partim Matronarum, atque autem Martyrum, charum, sic prægreditur: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τῶν ἁγίων Μαρτύρων γυναικῶν. Κυρίας, Βαλλερίας (alias Βερερίας) καὶ Μαρτίας. Αὗται ὑπῆρχον ἐκ πόλεως Καισάρειας τῆς Παλαιστίνης. διδραχθεῖσαι δὲ ἀπὸ τινος Χριστιανοῦ τὴν εὐσέθειαν, προσήλθον τῷ Χριστῷ καὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. Ἐσχμειώθησαν ἐν τότε οὖν, ἐν ἰσχυρίᾳ καθήμεναι ἐν τινι οἰκίᾳ, ἐν τῇ διήγον ἐν εὐλαδεῖᾳ πολλῇ, νηστεία καὶ προσευχῇ καὶ ἀγρυπνίᾳ προσκαρτεροῦσαι, καὶ τὸν Θεὸν ἐξελθεύμεναι, ὅπως ἡ τῶν εἰδώλων μὲν πλάνη τελείως ἀφανίσθῃ, ἀνακαλύψῃ δὲ τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω κρυπτόμεναι κατεμεμύσθησαν τῷ τῆς χάριτος Ἀρχοντι κακείνῳ προσαχθεῖσαι, καὶ μὴ πεισθεῖσαι θύσαι τοῖς εἰδώλοις, βασάνοις καθυποβληθεῖσαι δειναῖς, ἐν αὐτοῖς ἐτελειώθησαν. Quæ sic Latine reddideris:

2 Certamen sanctarum Martyrum Cyriæ, Valeriæ et Marcie. Erant hæ oriundæ ex urbe Cæsarea Palæstinæ, atque edoctæ a quodam Christiano accesserunt ad Christum, et sacrobaptismate initiatæ fuerunt. Ab illo autem tempore quiete et tranquille in quodam domicilio habitantes, perseverabant in multa pietate, in jejunio, vigilia et oratione; Deumque deprecabantur, ut idolorum impostura plene extirparetur, et per universum terrarum orbem salgor Christianitatis splenderet. Verum sic absconditæ, proditæ tamen regionis Præsidi sunt, et ad illum adductæ: cumque persuaderi non possent ut idolis sacrificarent, gravibus subjectæ tormentis, inter ipsa supplicia vitam finiverunt.

accusantur
ut Christianæ

et inter tor-
menta mori-
untur.

3 Hac in dicto MS. Synaxario, quæ fere eadem habentur in MS. Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, et MS. Mazariniano: ubique autem ad hunc diem sextum Junii; ut non possimus satis mirari, quod Cardinalis Sirletus ipsas, una cum Zenaide hujusque sociis, transtulerit ad diem præcedentem v Junii. Injux Menologio in Notis Baronianis citato, ista ad di-

clum

A cum v Junii hobet Romanum hodiernum Martyrologium Cæsareæ in Palæstina, passio Sanctarum Zenaidis, Cyriæ, Valeriæ, et Mariæ: quæ per multa tormenta gaudentes ad martyrium pervenerunt. Sed jam sæpe notavimus, optandum esse, ut vel Sirletus, majori cum accuratiune et plurium exemplarium facta collatione, suum istud Menologium collegisset; vel Baronius ei uni non omnia credidisset, quorum aliunde nullam habebat

notitiam. Sic enim aut multo pauciores Sancti accessissent veteri textui Usuardi, quo eatenus usa fuerat Romana Ecclesia; aut cum naviter additis pauciores irrepsissent errores, difficulter corrigendi, nisi postquam, hoc opere nostro absoluto, singula recognita fuerint, et ad suos relata fontes, ac more nostro examinata, prout sentiebat vir clarissimus Franciscus Maria Florentinus Lucensis.

AUCTORE D. P.

DE SS. VINCENTIO EPISCOPO, BENIGNO DIACONO, ET SOCIIS MARTYRIBUS MEVANIAE IN UMBRIA.

G. H.

Comm. prævius de eorum Actis, Reliquiis, ætate, patria et ecclesia.

ANNO CCCHII.

Mevania in Actis S. Chrysopoliti Bihania, Bevania vulgo dicta, urbs antiqua Umbriæ, ad Tivæ Clitumnique amicum confluentes, a Fulginio sex millibus passuum, a Perusia duodecim, a Spoleto septemdecim distat; Vetustas ejus patet ex Livii libro 9, ubi dicuntur Legati ad Fabium Consulem missi, ut si quid laxamenti a bello Samnitium esset, in Umbriam propere exercitum duceret. Dicto paruit Consul, magnisque itineribus ad Mevaniam; ubi tunc copiæ Umbrorum erant, perrexit. Factum illud Q. Fabio Maximo Rulliano III et P. Decio Muro II Consulibus, anno Urbis Romæ CCCCXLV, ante æram Christi CCCVIII. Memoratur deinde Mevania Propertio, Straboni, Columellæ, Plinio, Tacito, aliisque Scriptoribus; et signum veteris amplitudinis suæ etiamnum monstrat, Amphitheatri cujusdam vestigia atque reliquias apud ecclesiam S. Francisci; Cirræ autem majoris apud Dominicanos, uti scribit Piergillus mox laudandus. Cum autem fides Christiana per Italiam propagaretur, honorata etiam est Sede Episcopali, sed Episcoporum nomina sic exciderunt, ut unus dumtaxat Innocentius Mevanus, subscriptus Conciliis Romanis, anno CCCXCIX et sequenti habitis, certos nos reddat, de Sede Episcopali apud Mevanates aliquando posita. Hac interim semel admissa, et considerata mutatione nominis Mevania in Bevania, haud ægre admisero ut verosimilem eam opinionem, qua prætenduntur hinc spectare Epistolæ duæ S. Gregorii; quarum una lib. 1 num. 78, Clero et Ordini et Plebi Vivanensis Ecclesiæ scripta, hujus curam Honorato Presbytero committit, hortaturque omnes ad celerem in eligendo Sacerdote consensum; secunda lib. 7 num. 78, Chrysantho Episcopo Spoletano, cui ante biennium Vivanensis Ecclesiæ visitandæ deputaverat officium, mandat, ut siquidem potuerit reperire personam talem, quæ digne ad Episcopalis Officii apicem valeat promoveri, Romam dirigat; sin vero hoc invenire non potest, exquirat, qui illic in Presbyterii ordine valeant consecrari;... ut hac provisione, populus illic degens, Communionem, qua se privatos ob Sacerdotum necessitatem flebiliter conqueruntur, recepisse se gandeant, et in ecclesiis illis sacra Missarum solennia deesse non debeant.

2 Omnia hæc nuperum eo tempore statum exprimunt, per quem desierit Episcopatus haberi. Interim primum Episcopum suum credit fuisse S. Vincentium Martyrem, quem etiamnum ut præcipuum Patronum veneratur: ei autem jungitur Diaconus S. Benignus, cum eodem aliisque pluribus coronam assecutus. Acta martyrii damus ex quatuor illustribus monumentis MSS. quorum duo acceptius Romæ, una ex MS. Legendario Ecclesiæ Lateranensis, altera nobis donavit Ferdinandus Ughellus, ex quodam manuscripto et fide digno

Junii T. I

exemplo excerpta (uti præponebatur) ipsiusm et or Ecclesiæ Mevaniensis, cujus exemplo usus est Philippus Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ, ubi illustre ex illis compendium edidit. Ibi certe ea reperit apud Patres Prædicatores Baptista Pergilius, a cujus stylo ipsa habemus Italice reddita, Annotationibus illustrata, et anno MDCXLI Joanni Baptistæ Alterio Tuderino Episcopo ac S. R. E. Cardinali dedicata: qui Auctor etiam Nucarina, Lucensia, Capuana, atque nonnulla MS. allegat. Tertia descripsimus ex insigni Codice Trevirensi Monasterii S. Maximini; quarta autem habemus ex MS. Metensi, olim a Jacobo Sirmondo nostro submissa: quæ cum Reliquiis S. Vincentii videntur Mevania fuisse accepta anno DCCCCLXX.

3 Præclarum eorumdem compendium habet Petrus de Natalibus, in quo tamen, sed vitio typographico, loco Mevania, omissis duabus litteris, legitur Mevia: quem errorem in suis Martyrologiis transcripserunt, Galesinius, Maurolycus, et Felicius; et hi duo addunt alterum, dum Meviam civitatem juxta Levaniam collocant. Ita etiam Petrus de Natalibus sepultum ait inter Portulium et Levaniam, pro qua alii habent Mevaniam. Michael Monachus in Sanctuario Capuano asserit, S. Vincentium hoc vi Junii memorari in præcipuo ejus Ecclesiæ Calendario, quod apud enim primum quoque est: sed notat in tertio et quarto, ob Dedicationem Ecclesiæ, transferri Sanctum istum ad diem sequentem. Ibidem in Officio solebant recitari tres Lectiones, quas nobis duplices submisit Michaelis ex sorore nepos Silvester Alassa, et sunt excerptæ ex ipsis supra indicatis ac max referendis Actis martyrii. In Ecclesia Beneventana sub ritu duplici coluntur, SS. Vincentius Episcopus Mevaniensis et socii Martyres, atque in Actorum Compendio sub finem apud Marum de Vipera, ista leguntur: Hodie vero eorum Reliquiæ Beneventi asservantur in Cathedrali sub altari majore, ut ibi inscriptio docet: sed qua tempestate, quave occasione Beneventum fuerint translata, pro certo non habetur. Hæc ibi.

4 Sigebertus monachus Gemblacensis, Metis positus in ecclesia S. Vincentii, pueros instruxit. Hic suo Chronico ad annum DCCCCLXX ista inserit: Deodericus Metensium Episcopus, Imperatori Ottou II. sanguine, dilectione, ac familiaritate ceteris devinctior, dum in Italica expeditione per triennium sub eo militaret; multa corpora et pignora Sanctorum de diversis Italiæ locis, quocumque potuit modo, collegit. Primum a Marsia, S. Elpidium Confessorem... a Cordano, pignora Vincentii Martyris et Levitiæ; ab Hispania, olim a duobus monachis Capuam, a Capua vero illic deportata; a Mevania, alterum Vincentium Episcopum et Martyrem...

78

Præsul

et usque ad
6 sec. Episcopati.SS. Vincentius
Episcopus, et
Benignus
DiaconusActa mar-
tyrii ex 4
MSS.

E

eadem ex
pluribus Ita-
lice versa,Compendio
apud Petrum
de Natalibus,MSS. Capua
submissa.

F

et Benevento
ubi Reliquiæ.Corpus S.
Vincentii dici-
tur Metas
translatum,

A Praesul Deodericus in Galliam hoc anno transtulit, et in ecclesia S. Vincentii Martyris, a se in insula urbis constructa, locavit. *Hæc Sigebertus. At Jacobillus Tom. 4 De Sanctis Umbrie ad hunc diem deducit Acta martyrum SS. Vincentii Episcopi Menaviensis, vulgo Bevagna. Benigni Diaconi ejus fratris, et aliorum circiter triginta Martyrum: vultque, partem corporis S. Vincentii Episcopi translatam Metas ibidemque hoc etiam tempore aservari, et festum celebrari: alteram vero partem corporis S. Vincentii Episcopi, et integrum corpus S. Benigni Diaconi post fuisse translata Lucam, quam arbitratum fuisse eorum patriam. De tempore, quo contigerit talis translatio, non constat. Conjectura ducti Jacobilli est, fuisse ab Alexandro II anno MLXX, in solenni consecratione Ecclesiae Cathedralis Lucensis, ad honorem S. Martini a se factæ, collocata in altari majore dictæ Cathedralis: ubi haecenus requiescent, et partes capitum illorum in duobus argenteis capitibus conservari ut, inter Reliquias dictæ Ecclesiae; ibique festum S. Vincentii celebrari die vi Junii, sicut et Mevaniae; haberique Protectorem Lucensium et Mevaniensium. Hæc Jacobillus. Fecerat Alexander II ante Episcopum Lucensem, et Anselmus de Padagno appellatus: Pontifex autem dedit civitati Reliquias S. Alexandri I Pontificis, cum catena qua vinctus fuerat, uti diximus ad huc P'tam in Maji num. 15, et 16, corpora item Sanctorum Martyrum Jasonis et Mauri fratrum, et Hilariæ matris eorum, quorum festum ibidem celebrari die in Decembris testatur Cesar Franciottus, in Historiæ sacra Lucensi pag. 372; ut inde suam conjecturam firmaret Jacobillus. At ductus Franciottus post Acta horum de quibus agimus Sancto cum relato, translationem eorum adscribat Lucio III Pontifici, Lucæ nato; quem asserit anno MGLXXX fuisse Lucæ, et transtulisse corpora SS. Fridiani, Cassii, Faustæ, et Richardi; visaque religione Lucensem, incitatum fuisse ut illam angeret, atque ideo procurasse ut corpora quoque SS. Vincentii et Benigni Lucam transferrentur. Hæc Franciottus, qui deinde multis quaerit quomodo corpus S. Vincentii possit dici et Metis esse et Lucæ; prout ibi videri potest: et addit quod, cum plerumque alii fuerint martyro cum SS. Vincentio et Benigno canonati, quorum nomina ignarantur, potuerint eorum corpora sive Reliquie, sub istorum nominibus fuisse translata, tam Lucam, quam Metas et Beneventum.*

B Quo tempore isti floruerint, et in qua persecutione passi sint, controversatur. Acta habent, jussu Principum impiissimorum persecutionem servasse, et S. Vincentium Consulibus Rufo et Gallo tradidisse spiritum. Ad retypum ab Ughello donatum adscripsit aliquis, S. Vincentium martyrium passum esse sub Maximiano Imperatore. Ferrarius etiam et Franciottus referunt illud ad Imperium Diocletiani et Maximianum, quos fuisse et merito nominari impiissimos Principes aut Imperatores manifestum est. Sub illis quoque anno CCXCVIII gesserunt Consulatum Faustus et Gallus: quorum priori forte defuncto suspectus fuisse potuit Rufus et præter morem Pastorum, annos a solis primo desiquantis prætitulantium, inscriptus Actis: alius cuius toto tempore persecutionum non reperiuntur simul unquam Consules fuisse Rufus et Gallus. Sed hæc pro anno CCXCVIII conjectura tota mihi vacillat, antiquum refertenti ad initium Actorum, ubi dicitur Pernsia directus Marcellinus, qui de vicinis civitatibus Episcopos congregaret: quodque, dum de universis civitatibus vel oppido adunati fuissent Episcopi, catenati ac ferro vincti deducebantur, inter eos erat S. Vincentius. Hæc enim (sicut et persecutio per totum orbem, primis Actorum verbis indicata) non solum annum CCXIII indicant; sed respiciunt secundum Diocletiani ac Maximiani edictum, quo non longo tempore post pri-

mum, circa Pascha id est circa xviii Aprilis promulgatum, aliis litteris exeuntibus mandatum est, ut omnes Ecclesiarum Praesides ubique gentium primum conjicerentur in vincula; deinde, omnibus machinis adhibitis, idolis victimas immolare cogerentur. Quoniam autem omnium illum signaverunt Festi Diocletiano viii et Maximiano vii; consequens est ut Rufus et Gallus, non nisi ex genere Suffectorum fuerint; tertio (ut vocabant) Nundino, ut a Kalendis Maji, ad Julias Magistratum pererent.

6 Jacobillus hos Sanctos Hierosolymis natos asserit, et discipulos fuisse S. Petri; ab eoque S. Vincentium, anno LVM, Episcopum creatum Menaviensem, atque cum suo Diacono sub Nerone anno LXVI passum. Piergilius tenet annum LXX, quem ex sententia Baronii putat Neroni fuisse ultimum; quo amotis Consulibus Ordinariis, Silio Italico et Galerio Trahala Turpiliano, solum sese Consulem substituit mense Januarii Nerone, et mense Junio mortem sibi ipse conscivit. Tum vero supponit administrationem Republicæ recidisse ad Rufum, quem Miles in Germania Imperatorem designarat; et Rubrium Gallum, qui contra illum missus defecerat. Sed hæc omnia acta sunt anno LXXIII: et ut in anno error non esset, gratis finguntur Consules a Christianis Actorum auctoribus dicti, qui id nullo unquam titulo fuerint, idque ideo tantum, ne nominandus illi esset turpissimus Nero. Fuit nempe inmodicus amor antiquitatis, ut, ne hæc omitatur, quantumvis incongrua et disparata amplectatur intellectus, sic præoccupatus: quorum nihil credo recepturus fuerat aut Piergilius aut Jacobillus, si Neronianæ et Diocletianæ persecutionis diversissimam rationem voluissent considerare, atque conferre cum Actis, et animum attendere ad titulos Imperatorum et Principum in illis frequentatos: quod ante Vespasianum et Trajanum audiri Romæ non ceperat, cum eatenus sub uno Imperatore Republica fuerit. Eadem ratio militat contra supparem Apostoli ætatem, S. Chrysopolito Episcopo et Martyri, Sanctique Vincentii collegæ (ut dicitur in Actis xii Maii) attributam: sed illi Acta se ipsa explicant, cum tandem in fine dicunt, martyrium ejus actum sub imperio impiissimi Maximiani. Cum igitur SS. Chrysopolitus, Briennus, Vincentius, aliique dicuntur a S. Petro Apostolo Missi vel Ordinati; intelligendus est aliquis Petri successor in Pontificatu Romano, qui Ecclesiam reverit seculo Christi tertio, puta S. Cyprianus vel S. Marcellinus, aut decessorum quilibet, prout Sanctos prænominatos dicitur in Domini vinea excolendo laborasse, vulnere credere.

7 Novam porro eamque mirabilem movet difficultatem Tamagus Salazar, qui nixus auctoritate Dextri et Juliani Petri, atque sequacium, odscibit S. Vincentium Hispaniæ, et sic exorditur suas Notas ad hunc vi Junii: Ingens sese offert disceptatio circa veram agonis palestram nostri sanctissimi Praesulis. Nunc usque Itali aliquot, apud Mevaniam, urbem in Umbria juxta Perusium, passum Martyrem somniant; solo nominis orbis tantum illecti, qui credentes nullam in orbe urbem hoc nomine insignitam fuisse, tantum ignari contraxerunt errorem. Possunt hæc mutato nomine de ipsomet Tamago dici, qui forte non ignarus, sed valens et sciens tantum contraxit errorem. Nobis non habet hæc immorari, cum jam satis constet, etiam apud Hispanos eruditiores viros, dicta Chronica hoc seculo xvii sub nomine Dextri et Juliani Petri conficta primum fuisse. Reliqui ex ipsis Actis ultro currunt. Idem Tamagus Salazar die ix Junii, quo colitur S. Vincentius, Martyr Agnensis in Aquitania, auctoritate eorundem Dextri et Juliani Petri, alterum assumpsit Vincentium, qui relicto Episcopatu Toletano, designatus Episcopus Ecclesiae Mevaniensis, ibidem Confessor in Domino quievit. Et hæc ille in silentio scriptorum Hispanorum atque

Commentum
de an. 66 aut
70

figmentum
Hispanicum

sed 303
D. P.

Tempus martyrii, annus non 298

A atque Italorum : quæ fiducia quidvis pro patriæ honore communi-cendi, commentaque affirmandi ut certissima, merito cordatis hominibus displicet.

8. Sed, omissis fabulis, redeamus ad verum S. Vincentii cultum in sua Mevanensi ecclesia, de qua prælaudatum Piergilius, ex Italica Latine tractatum, audire juvat. In summa, inquit, veneratione Mevanatibus semper S. Vincentius fuit, qui primis statim temporibus Christianæ pacis ecclesiam ipsi erexerunt, juxta vetus Capitolium, extra civitatem suam, ad portam inde etiam nunc dictam S. Vincentii. Hæc autem Cathedralis ipsis fuit usque ad tempora Longobardorum : a quibus eversa miserum in modum Mevania, eversa etiam ecclesia illa est ; atque regressi a dispersione cives minorem aliam ædificaverunt, cujus etiamnum vestigia supersunt, juxta eam quæ modo cernitur ; eoque se reduxit Clerus ecclesie Cathedralis, cum fonte baptismali. Sed et hæc anno MCCXLVIII, tempore Frederici II, gravia damna perpessa est ; ac tandem tota corruiens, desperatam sui restorationem fecit, anno circiter MCCCLX. Tum vero (ut habet libellus supplex, Urbano Papæ V. oblatas, ex parte hominum laicorum fraternitatis Domus seu Hospitalis S. Mariæ Misericordie de Mevania) Prior et Capitulum ecclesie S. Vincentii, et nonnulli homines de dicto loco Mevanie, præfidentes eorum ecclesiam fore dirutam, et ibidem fontem baptismalem et officia celebrari non posse ; super hoc coram Reverendissimo in Christo Patre, Domino Albanensi Episcopo, Vicario auctoritate Apostolica in partibus illis constituto, aliquando cum dictis exponentibus litigaverunt, et conati fuerunt dictam Domum seu Hospitale ad ecclesiam baptismalem convertere. Sed tandem ipse Dom. Vicarius mandavit et declaravit, dictos homines ipsam Domum et Hospitale tenere debere, et ejus pacifica possessione gaudere ; sicut ab annis sexaginta et amplius ea gavisi fuerunt : quandoquidem in ipso Hospitali, pauperes, languidi, expositi, quotidie recipiantur, foveantur, nutriantur, ac alia pia opera continuo fiant.

9 Tali prætentione dejectus Clerus anno circiter MCCCLXX, suadere cœpit universis, ut ecclesia S. Vincentii e publico instauraretur : verum Trincio atque Gerardo de Trinciis, Fulgii Dominis, eo loco ubi ipsa steterat arcem molientibus, et gravi jugo Mevanates prementibus, ædificandum alibi fuit, et minori multo quam ante forma. Sed neque hæc fabrica diu stare potuit. Ausa enim civitas C Trinciis rebellare, igne ac ferro vastata est tota anno MCCCLXXVII, ægre intra annos multos resurrectura. Hoc considerans Spoletinus Episcopus, quem existimo fuisse Laurentium Corvinum, jus titulumque parochie alio transtulit ; quemadmodum colligitur ex libro Cancellariæ Spoletinæ, qui dicitur Pilosus ; ubi describuntur ecclesie totius diocesis, quæ anno MCCXCIII adhuc manebant, atque hæc verba signantur : Ecclesia S. Vincentii de Mevania est Prioratus, in quo olim fuit Plebs, et lapis fontis baptismalis fuit translatus in ecclesiam S. Angeli. Huc recedit ecclesia S. Vincentii, nec tamen apud Mevanates extincta est eorum erga suum Protectorem Divum devotio. Mox enim atque abolita Trinciorum tyrannide, sub Eugenio IV, mediante ejus Legato Joanne Cardine Vitellesco, anno MCCCLXXXIX libertatem civitas recuperavit, cepitque sub Martino V statutis ac legibus novis informari : decrevit sumptu publico instaurandam ecclesiam Sancti, atque Officiis divinis intra quinquennium apandum ; addita Consulibus poena, qui sui himestris tempore non complerent partem sibi contingentem : statuit etiam in honorem S. Vincentii, ut in die ejus festo publicis quibusdam ministris sua annuatim stipendia solverentur.

10 Hodie vero, post tot ruinas, resumptis non-nihil viribus animisque, crescit etiam : festumque ejus servatur de præcepto, ab opere omni servili feriatum : Clerus Officium solenne celebrat, et universus populus concurrat ad processionem Sancto ducendam, cum ipsius statua, quæ asservatur in ecclesia Collegiata S. Angeli, habeturque exposita per totam Octavam intra eandem ecclesiam, juxta capellam, ipsi S. Vincentio a Dom. Vincertio Michillio erectam, ubi plebs devota offert vota ac preces. Ad evidentio-rem autem declarationem fiduciæ in tali patrocinio collocatæ, Communitatis sigillum sic efformari jussum est, ut superiorem senti partem teneat cingulo tenus expressus Episcopus in actu benedicentis, circum scriptis hæc litteris, S. V. M. E. M. inferiorem Crux alba cum decussatis Ecclesie Clavibus. Hactenus Piergilius, a quo Italice reddita Acta, hic in originali Latino accipe.

ACTA MARTYRII

Ex quatuor MSS. et variis excusis.

Cum jussu Principum impiissimorum persecutio Christianorum per totum orbem sæviret, et quasi obedi-entes Proconsules sive Consulares, ac Prætores a Tuscanæ, Valeriæ, Piceni, studiose requirerent, ut qui essent Christiani punirentur ; accidit ut Capitolinus quidam, Prætor Tuscanæ, obscura mente rabidoque consilio Sathane, dum in civitatem b Perusinam devenisset, dirigeret quemdam Mavortium Comitem crudelissimum, qui de vicinis civitatibus Episcopos congregaret. Et dum de universis civitatibus vel oppidis adunati fuissent Episcopi, catenati ferro vincti deducebantur : inter quos erat S. Vincentius, Episcopus de civitate Mevania, cum fratre suo Benigno Diacono. Ducebantur autem et pergebant cum diversis tormentis per iter : sonitus vero audiebatur prolixius, quia et in manibus et in cervicibus ferri pondera sustinebant, et per omnes artus jam mortis supplicia patiebantur.

2 Juxta vero jussum Judicis carcere recluduntur : et post longa intervalla dierum, produci Sanctos Capitolinus jussit de carcere. Et dum templorum Pontifices, hoc est Paganorum, eos vidissent vinctos produci, exclamaverunt, dicentes : Tolle Magos, interfectores sacrilegos, qui majestates deorum evertunt, et jussi Principum contemnunt, dicentes non esse Deum Jovem, Herculem, Mercurium, Saturnum, Neptunum, Cyronem, Minervam, Venerem, Junonem, Apollinem, Asclepium, Martem, Berecythiam et Dianam ; qui regunt orbem terrarum, et gubernant jura Imperatorum, et dant fruges terræ ; sed unum prædicant Christum Deum eoli, qui apud Judæam legitur crucifixus. Ad hanc vocem respondit S. Vincentius : Dominus, in qua urbe legitur crucifixus, in eadem legitur et sepultus, et tertia die surrexisse a mortuis, et quadragésimo die videntibus Apostolis de monte Olivæ ascendisse in cælum : ipse est venturus judicare vivos et mortuos, et omne seculum per ignem. Nam omnes istos deos deasque, quos vos nominatis, nihil sunt et ad nihilum rediguntur ; opera manuum hominum mortuorum. Sed si dicitis vos eos, aliquam habere virtutem, dentur simulacra vestra ante nos : et prius quidem loquemur ad eos ; si autem nos audierint ad respondendum, adoramus eos ; si vero tacuerint, confringemus eos et projiciemus in ignem.

3 Tunc igitur spiritu variano turba inflata super Sanctos, serpentina voce insibilans, dicit : Quid agitis Judices ? Respublica jam per eos eversa est, et ad injurias adhuc Deorum inferendas audent pro-rumpere

D
AUCTORE G. H.,
festum cum
Octava cele-
bratur.

Persecutione
multa,
ii
jussu Capito-
lini Prætoris
Tuscanæ
b

Mevania ducti
Perusiam.

rei habiti ut
condemptores
deorum,

propugnans
Christum,

Ecclesia S.
Vincentii
Mevanica. an.
1360 collapsa,

frustra peti-
tur alia,

et juxta paro-
chiale trans-
fertur ad
ædem S.
Angeli.

An. 1439, a va-
sa minor,
ædificatur:

A rumpere. Tunc Valerius quidam Consularis, Secretarius *d* religiosus, respondit: Dicite mihi Pontifices, quasi rationabilem rem petierunt Episcopi; præsenterent enim aspectibus eorum, et si in eorum injuriam obloquuntur, ipsi in eis iras esserant, et nos erimus immunes. Tunc placuit Judicibus Pontificibusque. Et dum intrarent in templum (ubi plures aediculae cum simulacris erant, et maxime Martis, qui Deus ab eis dicebatur) pergebant his verbis psallentes et dicentes: Dii qui cælum et terram non fecerint, peribunt: quia omnes dii gentium demonia, Dominus autem cælos fecit. Similes illis flant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Et intrantes templum Martyres dixerunt: Confendantur omnes qui adorant idola, et qui gloriantur in simulacris suis. Et continuo commotus est locus, et omnia idola ceciderunt, et confracta sunt. Tunc omnis territa Paganorum turba fugit. Et egressus diabolus de statua Martis, flagellabat de hominibus infidelibus, et dicebat clara voce: Per vos deiciamur: Nam Christus praevalet. Et mortui sunt in flagello illo, pene sexcenti homines: et vincula hominum Christianorum Episcoporum soluta sunt; clamabantque Christiani simul et Pagani: Unus Deus, Christus filius Dei vivi. Tunc Mavortius credidit, eo quod et integro corpore et viribus servaretur.

4 Et dum in unum locum se Sancti ad psallendum retulissent, et sacra mysteria celebrarent; misit Capitolinus, et rapuit exinde S. Vincentium; reliquos vero interfecit jussit: quos sepeherunt Christiani. Tunc admonitione divina quidam Eustasius religiosus, tollens corpus S. Benigni Diaconi, dividit eum pigmentis, et abscondit, usque dum ei liceret ad propriam revocare ecclesiam Mevaniae. Post dies vero aliquos, nocturno itineri comitantes de suprascripta civitate viri Christiani, remeaverunt cum sancto corpore ejus Mevaniam, et sepehant eum non longe a Portulo *e*, die *f* Kalendarum Majorum, ubi præstantur beneficia ejus usque in hodiernum diem.

5 Transactis autem paucis diebus, jussit Capitolinus produci S. Vincentium, qui obscuris locis fuerat custoditae mancipatus: et ait ad eum: Quid agis, Vincenti? Ubi sunt collegæ tui, qui deos nostros confregerunt? S. Vincentius respondit: Illi modo in paradiso sunt, ubi tu non es dignus introire. Sed etsi dii tui se liberare a supplicio mortis non potuerunt, tu quomodo eris liber a pœna inferni? Tunc Capitolinus, furor repletus, dixit apparitoribus: Aut sacrificet deo soli et lunæ, aut applicate ei tormenta. Cui S. Vincentius respondit: Si patienter velles audire, et Scripturas divinas suscipere, ostenderem tibi qui sint sol et luna: utrum dii, an creaturæ, possint veraciter appellari. Capitolinus dixit: Ostende, Vincenti. Tunc ait S. Vincentius: In libro Psalmorum de his loquitur sic Propheta, ad Creatorem omnium visibilium et invisibilium, cœlestium atque terrestrium, Dominum nostrum: Quoniam videbo, inquit, cælos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas, quas tu fundasti. Item in alio Psalmo dicit: Confitemini Deo cœli, qui fecit luminaria magna solus; solem in potestatem diei, lunam et stellas in potestatem noctis. Item alibi: Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis; laudate eum omnes Angeli, ejus, laudate eum omnes virtutes ejus; laudate eum sol et luna, laudate eum omnes stellæ et lumen: quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt: statuit ea in æternum, et in seculum sæculi; præceptum posuit, et non præteribit. Ecce ubi evidenter ostenditur a quo facta sunt luminaria. Et adhuc si quæris, et libenter vis audire, in Heptatico *g*, primo Genesis

capitulo, lucidius invenies, qualiter ad servitium D generis humani firmata sint. Et tu eos deos quomodo facies, et adorare jubes? Christus autem potius adoretur, qui hæc omnia firmavit.

6 Tunc confusus Capitolinus dixit ad suos: Cogamus *h* os ad silentium, et post confusionem nostram taceamus. Et ait ad S. Vincentium: Volebam quidem te dimittere, sed iras potentissimorum Principum incurrimus. Et ait S. Vincentius: Oportuerat et te Deo nostro obedire, magis quam hominibus mortalibus, et vanissimis simulacris: tu enim inter illos consistis, de quibus scriptum est in Isaia Propheta: Videntes non videbunt, et audientes non audient; excacatum est cor ipsorum. Et ait Judex: O virosa diaboli vox, et lingua dolosa! Transferatur Vincentius ad legitimam questionem: nam vincere me non poterit iste dum vivet. Tunc S. Vincentius ait: Felix ego, cui minæ tuæ laudes efficiuntur. Tunc iræ sævæ proponuntur, torquetur S. Vincentius, tunditur, flagellatur, exuritur, et distentis membris crescit ad pœnam. Tunc Judex requirebat, quid ageret, de morte ejus sollicitus. Remittatur ei quod hilari vultu et forti spiritu omnia toleraret tormenta, et Dominum Christum esse fateretur filium Dei vivi.

7 Tunc denuo in Capitolinum diabolus introivit, et prorumpens in vocem ait: Quærite locum tenebrosus angustumque, et ab omni luce publica sepositum: damnetur Vincentius perpetua nocte, et nullus ibi relinquatur, cum quo possit sermonem consolationis lucrari. Sed dum ibi missus fuisset S. Vincentius, lucem Deus effulsit carceri, in quo tenebræ fuerant, et janua carceris aperta est. Tunc S. Vincentius recordatus est testimonium Isaie Prophetae, dicentis: Quis ambulavit in tenebris, et non est lumen in eo? Item illud in sancto Evangelio; Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent. Exultat demum S. Vincentius modulata vocis suavitate, ita ut omnes vicini, qui ad ejus supplicia venerant, suavitatis placarentur auditu. Conterriti autem expaverunt custodes; evasisse perfugam Vincentium palluerunt. Tunc S. Vincentius ait: Nolite, inquit, timere, non enim effugio laudes meas. Irrumpite cubiculum securi, haurite oculis quæ obsequia ministrantur Angelica; circumdatum me luce gaudete: et renuntiate Judici vestro, qua virtute subsisto. Tunc ministri rapuerunt ex ore ejus verbum, et renuntiaverunt incredulo Judici.

8 Tunc morticino Capitolinus anhelans spiritu, ait: Quid amplius faciemus ei? mergatur in medium *i* maris, pabulum fiat piscibus, et fluctibus opprimatur, ne sibi victor esse videatur. Ad hanc sententiam crudelissimi Judicis tulerunt S. Vincentium nocturno silentio, et intempesta nocte nautis traditur, et psallendo mergitur: Salvum me, inquit, fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam: infixus sum in limo profundi, et non est substantia: veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. Eripe me, Domine Jesu Christe, de profundo aquarum: non me demergat pelagus aquæ, neque absorbeat me profundum. Tunc altithronus genitor, qui cælos extendit, terram fundavit, mare fudit, abyssos abscondit, conturbavit fundum maris, et æquoris unda concluditur, et per tranquillum mare B. Vincentium ab Angelo sancto fecit ad litus portari. Et dum Pagani, qui eum immerserant, reverterentur; jam orantem eum invenerunt ad littus. Et prostrati ad pedes ejus, mirantes adoraverunt eum, et suis humeris eum reportaverunt ad civitatem suam Mevaniam, quod est iter unius *k* diei, despicientes minas Judicum: multæ namque virtutes, multaque signa fiebant per eum in populo, in suæ salutis remedia.

EX MS.
d
e Consilio introducuntur in templum,

oratione con-
terunt idola,
Psal. 123, 8
Psal. 96, 7

occulis a dia-
bolo infideli-
bus 600

S. Benignus
cum aliis
occisus

sepelitur Me-
vania.
e f

S. Vincentius
ostendit solem
et lunam non
esse deos:

Psal. 8, 4

157,

143, 3

Isa. 6, 10

partis panis
torquetur:

in tenebrosus
carcerem
conjectus, lu-
ce cœlesti il-
lustratur:

Isai. 50, 10
Luc. 1, 79

Immersus
aquis ab An-
gelo exporta-
tur:
Psal. 68

ducturque
Mevaniam:

A 9 Interea Capitolinus in tristitia conversus est, et tactus dolore cordis intrinsecus, expiravit, dicens: Vincenti vicisti, quia victoriae tibi nomen inditum est: dii nihil sunt, quia nec sibi possunt prodesse aliquid, nec nobis; sed vincantur ab hominibus, Christum confitentibus esse filium Dei vivi. Tunc quidam clarissimus Porphyrius successit in fascibus, qui et ipse comitatum misit ad oppidum ac municipium Mevaniae, et rapuit exinde S. Vincentium Episcopum, et absque auditione in medio campo jussit ligari, et feris dari, et relinquiturque triduum, et procul a longe custodiri. Quod videntes diversi generis feræ veniebant ad vestigia ejus, prostratis collis lambere pedes ejus. Sed aliud miraculum recitare curavimus, ex ore *l* ejus prolatum; quod nocturna custodia aves pro solatio ei transmissæ sunt, et dulcis ac suavior concentus in laudibus Domini attollebatur, et Vincentius in ea hora psallebat dicens: Benedicite valueres cœli Dominum.

10 Porphyrius jussit eum in aqua necari, et ductus est ad Portulum *m* Mevaniae ut mergeretur. Et ait S. Vincentius: Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, et timerunt, et flumina conturbata sunt. Aquas in rubro mari tu stare fecisti, et exicasti fluvios Ethan: Jordanem retrorsum redire fecisti. Intrante te, Christe, fluentia Jordanis mare fugit, fluvius stetit: qui vivis et regnas cum Patre et Spiritu sancto, in secula seculorum. Amen. Ad hanc vocem continuo aperta est terra, et deglutivit aquam, et conterritæ sunt abyssi. Videntes autem hoc factum ejus apparitores expaverunt; fugientesque involuti in fluctibus submersi sunt, viri numero decem et octo: sed nec Porphyrius ultra jam visus est.

11 Tunc reversus est S. Vincentius ad cellulam suam fatigato corpore: faciensque Missas, in Dominica oratione percepit corpus Domini cum fidelibus; et deficiens tradidit Domino sanctum Spiritum VIII Idus Junii, Consulibus Rufo *n* et Gallo. Tunc diaboli invidia nitebantur Pagani rapere venerabile corpus S. Vincentii, ut illud in imo profundi jam exanimem mergerent. Prævidit hoc quædam matrona, nomine Liceria, nobilis familiæ; et mercavit corpus ejus *o* libræ pondere auri; et condens aromatibus sepelivit in prædio suo, quod vocatur Campus-salutis, in novas nundinas Augustales, inter Portilionem et Mevaniam miliario ab urbe Roma plus minus nonagesimo quarto, ubi præstantur multa beneficia Dei, regnante Domino nostro Jesu Christo, in cœli ambitu, in fundamentis terræ, in terminis maris, in profundo abyssi; qui venturus est judicare vivos et mortuos et seculum per ignem. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Umbria ab hisce regionibus cingitur. Tuscia sive Etruria, versus Occidentem; Piceno, jam fere Marca Anconitana, versus Orientem; et Valeria sive Samnio, versus Meridiem. Valeria omittitur in MS. Lateranensi, et Picenum in MS. Ughelli. Miror si etiam has omnes regiones apud se invenire potuerint Argæi et similes, qui Dextrina figmenta defendenda susceperunt, velut pro aris ac focis depugnantes.

b Omisit nomen Perusiæ Petrus de Natalibus. D Hinc occasio promptior fuit, Acta integra extare ignorantibus; et fiducia major, non facile revincenda mendacia sperantibus. EX MS

c Piergilius, proprium ac tutelare Mevaniae numen, Cyronem appellatum censet, cujus templum steterit eo loco, ubi nunc Conventus et ecclesia Prædicatorum; siquidem via eo ducens etiam Cyronis appellatur; quod tamen alii, una cum vestigiis antiquitatis ibidem, referre malunt ad Circum qui ibi fuerit. Ex eo autem quod ædificata supra illius templi ruinis ecclesia dicata sit S. Georgio, conjectat idem Piergilius, ipsum Cyronem fuisse aliquem Mevenatem heroem, armis clarum.

d Religiosus eo modo hic sumitur, pro credente unum Deum; quomodo Actorum 2 Jerusolymis in Pentecoste dicuntur adfuisse Viri religiosi.

e Qui hic Portulus, infra etiam Portilio dicitur, quasi Parvus portus: et talis haud dubie Mevaniae fuit, utpote sitæ ad confluentes duorum fluviorum, eorumque ferendis parvis navigiis aptorum, de quorum altero apud Strabonem lib. 5 legitur: præter Mevaniam habetur Tienias: et hic ipse parvulus scaphis collectos ex agro fructus devehit in Tiberim. Jacobillus tamen interpretatur parvam portam, ad rupem haud procul a mœnibus Mevaniae: et addit Franciscus, fuisse vicinam portæ Guelfæ dictæ. Frustra igitur hic se jactat Tamagnus insultatque Italis, quasi hujus nominis locum nullum in Tuscia reperturis; dum ipse in Hispania Portiliam reperit. E

f Ferrarius eo die aliquod compendium ejus retulit ex hisce Actis, uti tum inter Prætermisos insinuavimus: socios autem Martyrii circiter triginta fuisse conjectat Jacobillus.

g Heptaticum, corrupte pro Heptateucho, apud SS. Hieronymum, Gregorium, et alios leges: intelligitur autem Scriptura, præter quinque libros Moyses, etiam Josue et Judicum libros complectens.

h Meten. et Maxim. MS. Ughelli, hos; aliud, nos.

i Lacum Trasimentum intellige, hodie Lago di Perugia: omnem autem aquarum collectionem mare dici, notavit Isidorus lib. 13 cap. 14, ut neque hinc præsidium Tamayo sit pro sua Carthagine Spartaria (juxta quam, suam Mevaniam vel Meviam ipsi finxit Pseudodexter) et Mare Tiberiadis, ne Mare mortuum in Terra sancta, scimus non nisi lacus esse.

k Quamquam solis 8 p. m. distet ab urbe lacus, si tamen transfretantes nautæ ipsum ad alteram ripam invenerint, facile 20 p. m. invenies, justum unius diei iter.

l Deest fortassis hic aliquid, unde intelligi possit scriptor ex certiori notitia istud accepisse.

m Nempe ad terrorem incutiendum Mevaniensibus Christianis, placuerit sub eorum oculis necari Episcopum. F

n Jam dixi tales non haberi in Fastis, sed Ordinariis substitutos mense Majo videri.

o MS. Ughelli sexaginta ponderis auri, quod æstimat Jacobillus sexcentis scutis. Piergilius eo non contentus sex millia scutorum hodiernæ monetæ, cum prædicta auri summa, componit.

mortuo
Capitolino,

jussu Por-
phyrii expositus
feris, ab
eis

l
et avibus
honoratur:

Dan. 3, 80

m
submergit
neque, aquam
terra absor-
bente,

18 viris
submersis.

n

Mevaniam
moritur
6 Junii.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS NIVEDUNENSIBUS
AMANTIO, LUCIO, ALEXANDRO,
ANDREA, DONATO, PEREGRINA

Notitia ex Martyrologiis antiquis.

VI JUNII

Nomina:

B

Palestra,

an Noviodu-
num in
Gallia,

C

Magna diversitas est, in assignanda his Martyribus sui uicinis palæstra, vetustis Martyrologiis mire hic variantibus: potior tamen in Navedunum seu Novedunum conspirant, quibus interendum puto. Unum quod in Bibliotheca Regine Succiæ Romæ a nobis descriptum, et a Luca Hulstemo plaris æstimatum fuit, ista legenda offert: In Nividuno natalis Sanctorum Amantii, Lucii, Alexandri cum albis tribus, scilicet, Andrea, Donato et Peregrina, nominatis in MS. Episcopacensi, quod censetur esse S. Hieronymi. Idem omnes exprimiuntur in MS. Aquisgranensi. In MSS. autem Richenoviensi et Rhuoviciensi sunt nomina Amantii, Lucii, Andreæ, Donati, Peregrini: sed istis attribuntur Africæ. Quo etiam modo ita legitur apud Rabanum: In Africa S. Amantii, Lucii. In Alexandria, Andreæ, Donati et Peregrini. Ubi urbe Alexandria, loco Alexandri Martyris, posita censi potest: Africa autem loco Nividuni, Naveduni aut Novioduni collocatur, accepta ab ulis Martyribus max proferendis et in Africa coronatis. Eodem cum Rabano habet Notkerus, sed Noviduno tribuit, et loco Andreæ habet Alexandri.

2 In apographo Lucensi Martyrologi Hieronymiani ista habentur: Nividuno, Amantii, Luci, Alexandri, Donati, Peregri, Omissa ultima Syllaba et prætermisso nomine Andreæ. In Corterensi apographo ita legitur: Naveduno Amantii, Lucii, Alexandri, Alexandria, Donata, Peregrina: ubi nomen Alexandria loco Andreæ est scriptum; Donata, et Peregrina, loco Donati et Peregrinæ. In MSS. Gelloniensi, Augustano, S. Galli, et Parisiensi Latini sunt nomina Amantii, sive Amati, Lucii, Andreæ; et tribuuntur Nividuno, seu corrupte Nivendo; aut etiam in Gelloniensi Nicomedie Apud Usuardum ista habentur: Civitatis Niveduno SS. Amantii et Alexandri. Quæ ita explicantur in hodierno Martyrologio Romano: Noviodunum in Galliis, sanctorum Martyrum Amantii, Alexandri, et sociorum. In monasterii S. Sarini de Leritania in agro Tarbiensi Martyrologio vetusto, apud Saussayum ita scribitur: Nividuno natale SS. Amantii, Luci, et Alexandri MS. Caloniense S. Mariæ ad Gradus, omissa palæstra, exprimit nomina SS. Amantii, Lucii et Donati. MS. Braclense S. Gaudulæ solus Amantium et Alexandrum nominat, nullo addito loco, idque die sequenti, quando Amantium etiam refert suppositivus Beda, additis Lucio et Alexandria, pro Alexandro; item Donato et Peregrino, pro Peregrina: quos duos ultimos eodem die etiam habet Galesinius.

3 Idem Saussayus in Martyrologio Gallicano illud eloquium ipsis formavit: Novioduni, seu Nivernis in Æduis, natalis Sanctorum Martyrum Amantii et Alexandri, Lucii, Andreæ et Peregrini, qui Christi præconia libera voce expromentes, tandem post egregium certamen datis cervicibus præclare triumpharunt. Hæc ibi, quæ de quibuscunque Martyribus dici possunt, et ex conjectura addi, datis cervicibus. Verum unde scribit Saussayus hic intelligi Noviodunum in Æduis, cum ad nomen adjunxerit ante illud? Est apud Julium Cæsarem, et Noviodunum Suessionum, passim Noviomum, vulgo Neou dictum; et Noviodunum Biturigum, vulgo Neuwy ad Ligerim fluvium. Ferrarius in Topographia ad Martyrologium non audeat resolvere, cui potissimum loco possint assignari.

4 Nos ne quidem videmus attribere Gallie, quia nec apud antiquos, nec apud recentiores, Maurolycum atque Galesium, aditum esse locum Galthorum: Noviodunum autem nusquam scribitur Nividunum, Nivedunum, Navedunum, et apud Maurolycum Niviodunum. Ptolemæus lib. 2 Geographæ cap. 15 Pannoniæ Superiori attribuit Νοβιδονον, Novidunum, quod magis congruit et legitur apud Notkerum, fuitque urbs Episcopalis. In Notitia dignitatum Imperii Romani sæc. 28, sub dispositione Ducis Scythiæ, erant milites primi Constantiniani Novioduno: In Itinerario quoque Antonini Augusti, Scythiæ attribuitur Noviodunum.

5 Non tamen hic illam Scythiam cogites, quam hodie Tartariam dicimus. Ut nunc Tartari, sic olim Scythæ suas emisere colonias, etiam trans Danubium: itaque in Provinciarum Romanarum libello, qui cum Antonini Itinerario editus habetur, Illyricæ Regionis Provincia xv, Scythia censetur; et Thraciæ Regionis Provincia iv, Scythia inferior. Jam autem ad iv hujus monui, eos Martyres, qui simpliciter Niveduno vel Noviduno adscribuntur, verosimiliter ad Pannonias quam Gallias pertinere; ut magnificimus quod Saussayus ibi passus SS. Zoticum, Attalum, Eutichium, non solum olicui in Gallia Noviduno, sed defuncte Noviduno Æduorum adscripserit. Si tamen præsumere liceret, istorum de quibus egimus Passionem aliquam antiquitus scriptam fuisse, et Caunensis monasterii Patronis aptatum, aliquid etiam non inverasimilis argumenti haberetur pro Gallia; ut in qua conservata sunt qualiacunque Acta, in ea etiam fuerit consummatum Martyrium.

et nominatim
apud Æduos

E

an in Panno-
nia?

D. P.
seu Scythia
Pannonica.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS CAUNENSIBUS,
AMANDO, LUCIO, ALEXANDRO, AUDALDO;
IN GALLIA PROPE NARBONAM HONORATIS.

COMMENTARIUS CRITICUS.

De eorum cultu, patria et translatione, Actisque talibus ut videantur a Novidunensibus
Martyribus mutuo sumpta.

VI JUNII.

Benedictino-
ram in Gal-
lia Narbonensi
monasteriis

Theodulphus, servus Christi IX Aurelianensis
Episcopus, lib 2 Carminum, in eo quod ad
Monachos S. Benedicti scribit, Abbatibus sibi
notos Salutari jubens, post longiorum serviti-
um de Mitiacensi S. Maximini in sua Aurelianensi
diocesi monasterio, Chartam suam porro mandat ad
alia monasteria, ejusdem officii cau o, sic cavens :

Hinc pete Nebridii Patris venerabilis aedes,
Mox et Donati sit tibi visa domus :

B Sed nec prætereas Sancti loca Fratris Atili,
Anianique mei tecta verenter adi.

Nam pius aspiciat dantem sibi dona salutis,
Atala te videat; Dic, Olemunde, vale.

Stephanus Benedictinus, a Mobilione post seculi 4
partem 2 in Additionibus ad partem 1 laudatus, ut qui
res Provinciae Narbonensis accurate inducit, existi-
mat, Attalum hic nominatum, esse conditorem ec-
clesiæ S. Polycarpi Narbonensis; Nebridium, Crassæ;
Anianum, Celtonis, dein Caunas translati: Olemun-
dum, S. Joannis de Castro-malasti seu Montis olivi;
Attilonem, S. Ciesari seu S. Tiberii Abbatem fuisse.
Hæc eo attuli, ut intelligatur S. Petri de Caunis Mo-
nus erium (quod Claudius Robertus pag. 92 de Caunis,
alias de Canibus perperam appellat) necdum ullum
fuisse, aut certe necdum Ordini Benedictino sub titulo
S. Petri subjectum cum adhuc Celtonense regeret Ania-
nus iste, sub annum dccxxviii Theodulphi æqualis, et
inter præcipuos Benedicti Anianensis ad monasteriorum
reformationem adjuutores numeratus. Exhinc porro in-
fero, fieri omnino potuisse, ut Caunensis oppidi ecclesia,
priusquam vel Regulam vel Reformationem suscepit,
tantum gesserit S. Tertullini Martyris; in eamque
Irenæus aliquis Narbonensis Episcopus (hunc scilicet
eorum, quorum usque ad annum cccxxii latent nomina)
intulerit corpora prætitulorum Sanctarum vi Idus
Septembris, uti dicitur in fine Actorum.

2 Acta illa exhibuit nobis volumen 2 MSS. monu-
mentorum, a viro celeberrimo et studiosissimo Andrea
du Cheue undique collectarum, et ab ejus filio Francisco
Lutetie Parisiorum existentibus anno mdcxlii huma-
nissime communicatarum, sub hac titulo: Incipit pas-
sio beatorum Martyrum, Amandi Episcopi, Lucii,
Alexandri, et Audaldi, qui passi sunt tempore An-
tonii Principis, sub Aurelio Preside, in Nividuno
civitate, pro Christi nomine. Mox autem subjunquitur,
quod S. Amandus Episcopatum in Nividuno civitate
tenebat; eique erant tres fratres, Lucius, Audaldus,
et Alexander; quorum deinde teneros annos mise-
ratur Præses, eos num. 5 Infantulos vocat; et primus
ipsorum Lucius nam. 6, puerum se fatur, non am-
plius quam decem et novem annorum. Fritres fuisse,
aut saltem ex traditione haberi, satis iubeat, qui Sau-
suyo, Martyrologi sui Gallicani Supplementum scri-
pturo, pro die vi Junii hæc suggesserunt: In mona-
sterio Caunensi prope Narbonam, natalis sanctorum
Martyrum, Alexandri, Lucii, Amandi et Audaldi.
Qui e Caunensi oppido (ubi et eorum paterna domus
etiamnum monstratur) susceptam Christianæ fidei

et pietatis flammam circumgerentes, dum Christi
gloriam quærunt, ejusque splendoribus late diffun-
dentis insudant, et caliginem infelicitatis lucis ope-
ribus et sermonibus veritatis strenui indigne pro-
fligant, a tenebrarum Principis emissariis intercepti,
cum mori se posse annuerent, at a præconio divine
gratiæ et gloriæ cessare non posse, testificantur:
dura tormenta passi, in extremo demum agone di-
gnas beata immortalitate animas effuderunt.

3 Hæc quam certos nos reddunt, quatuor istæ Mar-
tyres sub istis nominibus vere colti, eisdemque Caunis
natos credi, ac forte Narbonæ passos, neque in præsen-
tiarum amplius istæ de us scri; tam suspecta nobis
reddunt Acta, ne tota gratulum figmentum sint, in eo
fundatum; quod corporibus in veteri S. Tertullini ec-
clesia reperiis, atque ad novam S. Petri translatis, cum
dies congruus quæreretur in Martyrologiis, inventa
sint hæc die nomina SS. Amandi, Lucii, Alexandri,
Andreæ, passorum Nividuni, de quibus supra egimus:
quæ cum non vehementer differrent, placuerit Nividuno
adscribere passionem Caunensium fere Syagmæ, nam,
nihil sollicito lactore, quam præcui vel prope illud esset;
addenda ex se Episcopum fuisse majorem natu, neque
consideranda quomodo non bene consistere videatur cum
adeo tenera, qualem communiatur, a tute fratrum,
Itaque non inopiam thesaurum habere nos puto in Ac-
tis, parum præceter compositis secula x vel xi; quando
malebant ulqui, non quidem male, sed nimium simpli-
ces, communi ex quocunque, quam ulla habere quæ
recitarent suorum Patronorum gesta.

4 Moderatum tamen commentum fuit Nam quæ
Præses ac Martyres mutuo locuti dicuntur, et quæ
passi hi, fieri ac dici poterant omnia; neque adjunctas
habent circumstantias, admirationi potius concitandæ,
quam fidei conciliandæ aptas, Antonius etiam Prin-
ceps potest, pro Antonio Pio scriptus fuisse; cui quia
successit Marcus Aurelius ejus gener, congruum visum
sit hunc Præsidem inducere, quasi ad evanescos Chris-
tianos in Provinciam missum; sub atrocibus enim factis
fuisse Martyres aliquos constat, etsi neuter edictis pu-
blicis jussisset Christianos puniri. Quotiescunque tamem
illa Acta sunt, non solum ipsa Caunensibus perierant,
sed etiam ipsorum memoria, quando Sau sagum de suis
Sanctis informavit: quare opera prætitum censeo
ipsa hic proferri, Na bonensium antiquitatum curiosis
ad censuram offerenda; cum fieri possit, ut etiam talia
occasionem præbeant ulteriori, nec omnino frustrantur
indagini.

5 Quod S. Tertullinum attinet, ad ejus ecclesiam
translata dicuntur corpora, cum, licet hic Episcopus
et Martyr dicatur, tamen, quia nullum talem novit
Gallia quam late patet universa, crediderim esse Pre-
sbyterum Martyrem, Romæ passum sub Fulveriano
Imperatore, circa annum Christi cclx; ejus Reliquiæ
aliquæ in Narbonensem diocesim delatæ, ejusmodi ec-
clesiæ nuncupandæ dederunt occasionem. Colitur is
die iv Augusti, ad quem diem Saussayus ut in Sup-
plemento, ejus sacra ossa Anicii quoque in ecclesia
S. Mariani.

ubi indigen-
esse creduntur;

quos Novi-
dunenses Acta
faciunt,

seu verius
flugunt,
sumpta ex
similitudine
nominum oc-
casionem;

videntur ta-
men hic pro-
ferenda.

ecclesia S.
Tertullini
qui translata
primam cor-
pora

post an. 518
Caunense
additum;

habebat 4
fratrum MM.
corpora;

quorum Acta
MSS oblata
nobis

videntur ipso
in loco nunc
ignorari,

A S. Marice, duabus in capsulis condita, ad majus altare magna reverentia asservari. *Sed vereor ne hæc ossa recentius Anicium allata sint, nec nisi per nimiam credulitatem putentur esse istius celebris S. Tertullini; sicuti per similem credulitatem idem Saussayus in suo Martyrologio de ipso scripserat, quod corpus sublatum ex arenaria, in qua illud S. Stephanus Papa sepeliverat, ac in Galliam advectum, Lutzeburgi in Belgica asservatur et colitur. Egimus nos die x Maji de translatione SS. Tertullini et Chrysanthi, Romanorum Martyrum, ex Cimiterio Callisti sub annum MDCCXXIII erutorum, facta ad ecclesiam Collegii nostri Luxemburgensis anno MDCCXLVII; et in Append. diximus, eorum Festivitatem annue nunc recoli ut Dominica Julii. Sed neque nobis, neque Patribus Luxemburgensibus unquam venit in mentem, credere eorum illa esse corpora, quorum celebrantur in Martyrologio Romano gesta et nomina. De suo ergo ingenio personam et diem sumpsit Saussayus, meriloque suspectus nobis fit, ne idem fecerit circa Reliquias, quas Anicii haberi intellexerat. Ut ut est, ineptum fuerit cogitare, translationem Cammensium Martyrum ad qualemcumque ecclesiam S. Tertullini, factam esse a S. Irenæo Episcopo Lugdunensi (quem unicum hujus nominis sanctum Episcopum novit Gallia) siquidem eum constat tempore S. Eleutherii Papæ vixisse, annis fere centum ante statem Valeriani Imperatoris, et passionem S. Tertullini.*

videtur aliqua Caenis fuisse,

sed diu post statem S. Irenæi Lugdun. illo antiquioris.

ACTA APOCRYPHA

Ex MS. V. Cl. Andreæ du Chesne.

Prologus.

Finis totius Christianitatis est vitæ religio, devotio sancta, et vera fides Martyrum: et in quo formido desinit peccati, et promissio summa persolvitur: post hoc, seculum non timemus, quod ab eisdem sanctis Martyribus triumphaliter superatum videmus: quos tanto sublimiori honorificentia excolere debemus, quanto præstantioris meriti eos esse apud Deum pro cruore proprio, fidei ipsius gratia fuso, cognoscimus. Majorem enim eos summi mercedem laboris a Christo assecutos esse credimus, qui majori suppliciorum toleratione causam fidei ipsius, in agone positi, gaudenti et invincibili animo asserere voluerunt, et ut affirmarent laboraverunt; sicut scriptum est, Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Sancti quippe Martyres, pœnarum atrocitate laniati, dum nullo modo a stabilitate suæ fidei emolliri potuerunt; quasi in agonis exercitio fidem suam, pro qua sic victoriose triumpharunt, veram esse affirmaverunt; et velut hic homines Athletæ, omnem agonis injuriam æquanimitè tolerant pro coronis; ita et famuli Christi persecutiones et verbera patiebantur, ut coronam victoriæ consequerentur. Spiritus quidem, qui promptus est, cœlestium spe inter tormenta letabatur; caro autem, quæ est infirma, per eadem cruciabatur: sed cum erepti erant de pœna, jam securi fiebant de gloria.

2 Itaque S. Amandus, qui Episcopatum in Nivinduno civitate tenebat, hujus gloriæ desiderio invitatus, imminente persecutione, omnem formidinem corporeæ infirmitatis, prompto animo complexa passione, deposuit. Huic erant tres fratres, Lucius a, Audaldus, et Alexander: quos cum Aurelius Præses multis assistentibus convocasset, sciens illorum religionem, sic eos iratus interrogat, dicens: Antequam diversis subijci tormentis incipiatis, plenissima fide sectam Christianitatis exponite. Sed cum illi nihil dicerent, iterum increpat eos Præses: Amatis, inquit, ut video pœnam, quia respondere

a Offeruntur Præsidii:

retractatis. Tunc eruperunt sancti Martyres, Amandus Episcopus, Lucius, Audaldus et Alexander, et dixerunt: Tyranne, tantus te extulit furor, ut quod non dignaris colere, velis etiam, quod est acerbius. irridere: sed melius faceres, si monita salutis obaudiens, in Deum omnipotentem, Creatorem omnium creaturarum, crederes; Dominum scilicet Jesum Christum. Aurelius Præses dixit: Verborum tollite fallaciam, et aperta confessione respondete, ne subijciamini tormentis. S. Alexander dixit: Cur ardua et omnibus ignorata perquiris? quod bene novimus, et quod ad interrogantem pertinebit, confitebimur. Extremus te jam finis expectat, Tyranne. Aurelius dixit: Quantum datur intelligi, festinatis ad mortem. S. Amandus Episcopus dixit: Sic nobis minaris tormenta, quasi aut liberi a morte aut tui socii simus futuri. Aurelius dixit, Non verbis opus est nobis dicere, Deum vestrum celeriter exponite, ut nos ipsi sacrata libamina offeramus S. Audaldus respondit: Audi, Tyranne, in Scripturis sanctis legimus, Diabolum tantam audaciam repente sumpsisse, ut ad Dominum Jesum Christum, qui tunc pro salute nostra humanum corpus assumpserat, auderet accedere; diceretque ei, Die lapidibus istis, ut panes fiant. Christus vero respondit: Non tentabis Dominum Deum tuum: et ego similiter dico (si accipienda sunt parva pro magnis) Non tentabis Domini Dei servos. Aurelius Præses dixit: Cum in te teneros annos viridemque juventam conspicio, doleris cumulus mihi increcit. Quid moramur? Sacrificate diis immortalibus. S. Lucius respondit: Consolationem inimici spernimus, et solatium antiqui hostis horrescimus. Unde scias quia idola vana non adorabimus.

3 Sed cum jogis altercatio videretur, suspendi eos ac torqueri Præses confestim præcepit. Post multos sane ungularum impetus, cum putarent, quod omnia viscera Martyrum et omnia aperirentur interna membrorum, Aurelius Præses dixit: Adhuc pœnam fortem non sentitis: nisi forte propere Deum vestrum negaveritis, ipsa etiam privati eritis vita, nec auxilium ejus quem metuitis consequimini. Sancti vero Martyres, quasi ex uno ore, dixerunt Præsidi: Infelix Tyranne, satisfac impiæ voluntati tuæ. Ceterum nos tormenta non sentimus, semel firmati ab Omnipotente, qui ex omnibus pœnis et cruciatibus poterit nos liberare, qui Sanctos suos semper adjuvat, ad laudem et gloriam et honorem sancti nominis sui. Ipse enim se invocantes exaudit, protegit, ac defendit, et glorificantes se glorificare consuevit, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum procedit.

ungulis raduntur:

4 Tunc iratus vehementer Præses, jussit sanctos Dei Martyres mitti in fornacem ignis ardentis. Extractis igitur in altum lignorum machinis, in cœlum flamma surgebat, quæ etiam ipsius vinceret vota qui jusserat. Sancti vero Christi servi tanto igne perspecto, suspirantes graviter respexerunt ad cœlum. Quos cum intueretur Aurelius Præses dixit: Mihi dolor est supplicium vestrum cernere, et cum tantam pulchritudinem in vobis video, non effugitis tormentum cum possitis evadere. S. Amandus Episcopus, simul cum Alexandro, dixit Præsidi: Oculi tui, non fletu pleni sunt, sed veneno: aliud enim gerunt intrinsecus et aliud extrinsecus ostendunt. Sæpe jam diximus tibi, ne tentaveris Dei servos: te potius defle et plange: quia tuus veniet interitus, unde non habes sperare veniam, sed pœnam. Tunc Præses iratus, ad circumspectantes Milites, sic locutus est: Præcipitate hos rebelles, et in mediam fornacem jactate. Sancti vero Martyres, frontes signati inno mine Patris et Filii et Spiritus sancti, ingressi caminum, gratias Deo agere sic cœperunt: Gratias

in fornacem conjecti,

tibi

*ministris
ambustis
servantur il-
lasi:*

A tibi agimus, Domine, pro hac passione, pro qua tam nobilem te conferre nobis partum promissionis, expectamus: eripe nos de hac flamma, qui adfuisti tribus pueris simili pœna damnatis. Quos cum Præses Aurelius aspiceret, militibus suis ait: Festino propere accedere, ut audiam quæ loquuntur. Satellites vero, quos secum adduxerat, sic turbitudine involvuntur incendii, ut interfectis plurimis vix semiusti aliqui vel saucii tollerentur: et cum statim fugissent omnes, frigidior gelu facta est cellula illa fornacis. Iterum sancti Martyres, levantes oculos suos ad cœlum, dixerunt: Gratias tibi, Domine, agimus, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, et Deus duodecim Prophetarum, et Deus duodecim Patriarcharum; qui sedes super Cherubim, quia non derelinquis animas nostras, nec peccatis nostris vinceris, sed misericordiæ tuæ consuetam gloriam reddidisti.

*et fustibus
cervi psallunt,
Psalm. 117, 6*

5 Tunc iratus Præses jussit eos fustibus cædi: et cum cæderentur sancti Martyres, psallebant dicentes: Dominus nobis adiutor noster est, ut dixit Scriptura, non timebimus quid faciat nobis homo. Aurelius Præses dixit: Vos ipsos cruciatis miseri per magicas artes. Credite mihi, sacrificare diis: nam non effugietis manus meas. S. Alexander dixit: Manus quidem tuas fugiemus, vel etiam mortui; manus autem Domini tu nec vivus nec mortuus fugere poteris. Tunc Præses jussit [omnes] in carcerem recipi; et altera die sedens pro tribunali jussit Sanctos sibi præsentari. Et intuens S. Amandum Episcopum, dixit ei: Amande, sacrificare diis, ne pereas. At ille respondit: Ego non sacrifico demoniis, sed festino particeps esse sanctorum Martyrum. Audiens autem Præses jussit eum decollari. Quod cum ita factum fuisset, jussit adstare sibi Lucium, Alexandrum, et Audaldum, et dixit eis: Cum sitis nobilissimis natalibus orti, quomodo vos, per nescio quam vanam sectam Christianorum infeliciam, degeneres exhibuistis? insuper in Deos omnipotentes multa mala procaciter audio vos fuisse locutos. Sancti Martyres dixerunt: Audi Præses, si dii sunt, constat eos liberi esse arbitrii. Aurelius Præses dixit, Quomodo? Sancti respondentes dixerunt Præsidi; Ideo diximus, quod constat eos liberi esse arbitrii; quia si vere, ut dicitis, dii sunt, et aliqua divinitate utuntur, liberum habent arbitrium, et libere quod volunt agere possunt: si hoc autem possunt, et nostro famulatu uti volunt; non hoc vestra relinquentes in potestate, ipsi nobis hoc imperent, ut a nobis colantur, ipsi se de non colentibus vindicent, ipsi se sua majestate defendant, o Præses! Pudeat te de his sperare auxilium, qui sibi auxiliari non possunt. Si dii sunt, surgant, ambulent, sedeant, fabulentur: si ad hæc inutiles sunt sibi, quomodo et aliis proderunt? Recedendum est ergo ab aliis, et Christo Domino uni et vivo, vero ac summo Deo, jugiter venerando et obsecrando, adhærendum: post ista et alia multa et similia a sanctis Martyribus dicta, Aurelius Præses dixit: O infantuli, cor vestrum præcipitat vos ad mortem. S. Lucius respondit: Non ad mortem, sed ad vitam et ad gloriam sempiternam, cordium nostrorum credulitas nos adducet: scriptum est enim, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Aurelius Præses dixit: Ego tibi persuadeo, ut morte crudeliter non moriaris: quia, quod satis nosse est, ætas tua plus minus est quam viginti annorum.

*alii Præsidem
convincunt:*

C 6 Lucius dixit: Noli frustra plaudere, Aureli Præses, quia nec minas tuas nec tormenta, sed nec etiam ipsam mortem pertimescimus, consolationem habentes Domini nostri Jesu Christi dicentis; Nolite timere eos, qui occidunt corpus animam autem

Rom. 10, 10

*S. Lucius
post liberam
confessionem*

Matt. 10, 28

non possunt occidere: timete autem eum, qui corpus et animam potest mittere in gehennam. Propter quod audi ex me puero, non amplius quam decem et novem annorum sum, scientia autem et sensu non minime: Nam Dominus noster Jesus Christus talem intelligentiam donare dignatur in nobis, ut omnem, sicut præfati sumus, terrorem Principum non timeamus. Igitur deos tuos, quod hortaris ut colamus, daemones esse manifestum est: qui in figuris vel imaginibus hominum mortuorum adorantur, illorum scilicet, qui parentibus etiam suis non pepercerunt. Qua ergo fronte prompta studiorum appellatione commemoras, quos flagitiosissimos in scelere auctores vestri commemorant? Hoc litteræ vestræ testantur. Hoc audiens Aurelius Præses, indignatione commotus in istum, ac perterritus pudore, vultum valde permutavit: valde enim confusus erat, quod fuisset communi ratione a pueris superatus, et jussit duci S. Lucium in via montana, et ibi capitalem subire sententiam. Post hæc Aurelius Præses adstare fecit ante Tribunal suum sanctos Dei Martyres, Alexandrum et Audaldum, dixitque eis: Immolate diis. At illi responderunt: Deum Patrem omnipotentem ipsum credimus, ipsum colimus, ipsum timemus, et filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum: idola autem falsa non adorabimus. Tum Præses, ira commotus, jussit eos tandiu plumbatis cædi, donec deficerent.

7 Eodem die accurrerunt Christiani b.... Eustochius et Sothicus, Zacheus et Germanus, et alii quamplures Fratres; et tulerunt corpora Sanctorum Martyrum, et vestitos eos abscosse, miserunt in locellum; et adduxerunt per noctem ad muros civitatis, in locum qui est secus prædium Adamanti viri fidelissimi, et ibi eos sepelierunt: in quo loco nunc fiunt sanitates magnæ meritis sanctorum Martyrum, daemones purgantur, febricitantes sanantur similiter et alii plures languores, per Dominum nostrum Jesum Christum. Hæc ergo c.... ideo conscripsimus, ut in omni populo Dei legatur Confessio beatissimorum Martyrum, ut Fratres multi credant et crescant in fide, et infideles et dubios circa verbum hortentur; credentes in Dominum Jesum Christum. Hæc facta sunt in Nividuno viii Idus Junii, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. d Translata sunt autem corpora beatorum Martyrum, Alexandri, Amandi Episcopi, Lucii et Audaldi ab Irenæo sanctissimo viro et Episcopo, in Ecclesia S. Tertullini Episcopi et Martyris vii Idus Septembris. e

ANNOTATA D. P.

a Audaldi nomen, non sapit summam antiquitatem, et nonnullam suspicionem ingerit de ætate horum Martyrum, ne forte minor sit quam præsumere initio placuit; ideo tantum, ut eorum translator Irenæus posset concipi fuisse aliquis Narbonensis Episcopus, ex antiquioribus oblivione sepultis.

b Nihil certi mihi significare possunt, quas in opographo nostro reperio, et notatis punctis sustuli, litteræ Criaatrices: nec enim videntur supponi pro alicujus viri nomine proprio, sed potius esse epithetum ad rō Christiani, sumptum a nomine oppidi seu civitatis vicinæ loco cordis: eoque magis doleo non potuisse ipsum melius legi.

c Hic deesse aliquid, quod omnino legere non poterit librarius noster, indicat relictum spatium vacuum.

d Hactenus fortassis antiqua Martyrum Novidunensium Acta, quæ suis Patris aptaverint Monachi Caunenses, paucis hinc inde mutatis et additis.

e Hunc diem velim credere, ex certiori notitia et rigente etiamnum ejus observantia positum. Translatoris autem nomen suspectum habeo, ne temere ac mutuo acceptum a Lugdunensi ejus nominis sancto Episcopo sit.

D
EX MS.
capite ple-
ctitur.

SS. Alexander
et Audaldus
plumbatis oc-
ciduntur.

b
sepeliuntur,

E

miraculis
clari,

c
et transfe-
runtur.

d

F

e

DE SANCTIS MARTYRIBUS,

LUCIO ET AMANTIO

CORNELII IN AGRO PARMENSI

G. II.

De eorum inventione et cultu.

VI JUNII.

Cultus sacer
apud Corne-
lienses,

Cornelium castrum cum oppidulo, intra Apen-
nini montis radices, apud Parmæ fluminis or-
tum, ab ipsa urbe Parmensi xxv m. p. distans,
celebrat hoc die festum SS. Lucii et Amantii
Martyrum, uti ex Tabulis Ecclesiæ Parmensis, et ejus
Sanctuario deducunt Ranucius Picus in Theatro San-
ctorum et Beatorum urbis et diocesis Parmensis; et
Philippus Ferrarius, qui in Catalogo generali ista ha-
bet: Cornilli, in Parmensi diocesi, Sanctorum
Martyrum Lucii et Amantii, et observat in Notis
hunc diem esse Inventionis corporum, non natalis,
qui ignoratur; si tamen vel saltem inventionis est,
et non ea solum causa assumptus, quia hujus nominis
B Martyres (Nividuni, ut jam vidimus, passos) Martyro-
logia celebrant hodie. Idem Ferrarius, in Catalogo
Sanctorum Italiæ edidit, elogium ex Sanctuario Par-
mensi desumptum, quod est hujusmodi.

miraculo
motos, ad
ecclesiam
ibi fundan-
dam,

2 Lucius et Amantius Martyres, quo tempore
passi fuerint, incertum est. Corpora tamen ip-
sorum Cornelii, oppido agri Parmensis apud Par-
mam flumen, reperta sunt. Cum enim Cornelienses
de loco ædificandæ ecclesiæ dissiderent, tandem iis
visum est, ut ibi ædificaretur, ubi duo juvenci indo-
miti simul juncti substitissent. Substitere autem in
proximo monte, ubi corpora Sanctorum latebant.
Sed et volucres certatim eo advolantes, quasi ibi
effodiendum indicabant. Ubi itaque effodi cœptum
est, locus cum inscriptione latentium corporum
reperitur. Quæ sacra æde illis exædificata, decen-
tiore loco recondita fuere. Sancti vero Martyres,
cum miraculis in dies magis clarescerent, in Pa-

ubi corpora
erant in-
venturi.

tronos a Corneliensibus accepti, in maximo honore
sexta Junii, qua die ipsorum inventa sunt corpora,
haberi coeperunt. Hæc Ferrarius, sed in textu, pro
sexta Junii, ad quam ubique retulit, ex aliquo memo-
riæ lapsu scripserat Nonis Junii.

3 In Annotatione additur, quod Martyrio coronati
apud oppidum memoratum, ex antiqua Corneliën-
sium traditione putantur. Locus enim, in quo San-
cti Martyres flumen trajecere, adhuc indicatur. Ra-
nucius Picus similem Inventionis historiam texuit,
montem asserens Cocarellum dictum, et populos Ter-
razzanos. Alii e Cornelio aiunt agrum Puntremo-
lensem adiri per Cossam silvam. Dubium movet Pi-
cus, num hi censerî possint Amantius et Lucius Mar-
tyres Niveduni cum aliis Sociis, quorum hodie memo-
ria celebratur: sed non audeat asserere, quod plurimi
Martyres istorum nominum reperiantur. Sed jam dixi,
quid mihi de hoc videatur, experientia docto, quam
multis ex sola nominis identitate definitus fuerit cultus
dies, absque alio respectu. Bonaventura Angelus, lib.
8 Historiæ Parmensis pag. 759, eundem de Inventione
sacrorum corporum narrat, addens, castrum Cor-
nelinum, asservatione corporum SS. Lucii et Amantii
Martyrum illustrius redditum, ibidemque sanitates
conferri agris, et lumen cæcis. Cum vero aliqua
femina solenne illorum festum non observaret, et
solum sibi opificium sumpsisset; manus ejus qua-
dam paralysi arefacta fuit: ob quam infirmitatem
recurrat ad altare Sanctis dicatum; erroremque
suum confessa, a malo liberata fuit.

E
An possent
censeri
Martyres
Nivedu-
nenses?

Miraculis
clarent.

DE SANCTIS ITALO, ZOTICO

CAMARO SEU CAMASO, PHILIPPO, ATTALO

C

MARTYRIBUS IN AFRICA

F

C. J.

Notitia ex Hieronymiano aliisque vetustis Martyrologiis.

Numerus
varie scriptus,

Altera hæc est turba Martyrum, quatuor Mar-
tyrologii Hieronymiani apographis inscripta,
his verbis: In Africa Italii, sive Itali; Zotici;
Camari, seu Camasi: Philippi, Attali. MS.
Reginæ Sueciæ, ab Holstenio editum; In Africa na-
talo SS. Zotici, Philippi, Camasi, cum aliis duobus,
scilicet Italico, Zotico. Natalis autem solorum SS.
Itali et Zotici in Africa celebratur in MSS. tam Ca-
sincusi, quam Romanis duobus, Ducis Attempisii scilicet
et Cardinalis Barberini: sed in hoc scribitur Tali pro
Attali. Palæstra vero certaminis omitta nominantur
iisdem tres in MS. Pragensi, uti et memoria Itali sive

Italii, et Philippi in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi,
Gellonensi, Augustano, et quodam Sangallensi ac Pa-
risiensi. Solius denique Itali, nomen apud Grevenum
in Auctario Usuardi reperitur.

2 Huc videtur referenda passio S. Philippi in Ale-
xandria, prout legitur in MS. Tornacensi, pro quo
passio Philippi, Alexandrini Episcopi, scribitur in
MS. Lætiensi. Sed videtur titulus Episcopi huc transla-
tus a S. Claudio Episcopo, qui sequebatur in Torna-
censi, et omissus est in Lætiensi. Si tamen alii ad
Philippum Diaconum, de quo supra egimus, referre
id malint, per nos licebit.

An Philippus
Episcopus.

DE SANCTIS VIGINTI MARTYRIBUS TARSII IN CILICIA

Notitia ex Martyrologiis, et Actis S. Bonifacii Mart.

G. H.

ANNO CCXC.

Memoria in
astis.Martyrium
sub Iudice
Simplicio.relatum ex
Actis S. Bo-
nifacii Lati-
nis,et Græcis Sim.
Metaphrastis,

Celebris est horum Martyrum memoria ad hunc
vi Junii in Fastis Ecclesiasticis: de quibus
apud Usuardum ista leguntur: Apud Tarsum
Ciliciæ, Sacerdotum Martyrum viginti tempo-
ribus Diocletiani et Maximiani, qui per diversa sup-
plicia glorificaverunt Deum in corporibus suis. In-
terponit Ado, sub Iudice Simplicio: id quod sequi-
tur supposititius Beda, sed ad diem vii Junii Addit
Notkernus, ut supra in passione B. Bonifacii dictum
est. Similia leguntur in pluribus MSS. et apud Bel-
linum, Grevenum, Maurolycum, Galesinium, aliosque
cum hodierno Martyrologio Romano. Acta martyrii S.
Bonifacii varia nacti sumus, eaque illustravimus ad
diem xiv Maji, in quibus præcipua primo loco sunt ex
MSS. Latinis prolata: ubi sub ipsum initium dicitur
ab Imperatoribus, cum divis apicibus suis, missus
Iudex atrocissimus mente, et astutus nimis, Simpli-
cius nomine, in partes Orientis in Tarsum civitatem
quæ est metropolis Ciliciæ provinciae. Dein num. 5,
Cum S. Bonifacius iret ad stadium, ubi sancti Mar-
tyres erant certantes, vidit eos inter tormenta posi-
tos; et quemdam eorum, suspensum capite deorsum
et ignem subtus eum stratum; alium, extensum in
quatuor ligna, et diutissime mactatum; alium, un-
guulis laceratum; alium, manus habentem abscissus;
alium, stipite in collo infixum, et exaltatum in ter-
ram; alium, inclinatum ex adverso, id est, retro
manus et pedes habentem, et sic fustibus a minis-
tris cæsum. . . . Erant enim omnes viri numero vi-
ginti. Hæc ibi. Quæ inde, sed nonnihil contracta,
leguntur apud Adonem et Notkernum, ad diem quin-
tum Junii.

C 2 Metaphrastes, in Actis martyrii ejusdem S. Bo-
nifacii, aliquanto latius eadem exponit. Vidit autem
Sanctos variis affici tormentis; et unum quidem
omnibus crimen obijci, nempe pietatem ac veram
religionem; non eisdem vero subire cruciatus, sed
tam multos, ut nemo fere eodem damnaretur sup-
plicio, etsi spiritu essent conjuncti, et ore nihilomi-
nus eadem loquerentur. Nam alius quidem pende-
bat capite, subter vero ignis erat substratus; alius
autem erat extensus quatuor lignis; alius serra se-
cabatur, alius discerpentium manibus comminue-
batur: et illius quidem oculi effodiebantur, hujus
autem manus amputabantur: et huic quidem per
collum palus transactus, terræ erat affixus; illi ve-
ro manus pene circumagebantur, pedes autem con-
tra improbe refringebantur, et utrisque sic vincitis
similiter ossa conterebantur. Alium (o magnam
impiorum insaniam!) licebat videre mutilatum
manibus et pedibus, et humi instar globi devolu-
tum. Sed etsi hæc paterentur viri generosi et fortes
tamquam non subirent aliquid violentum et mo-
lestum, sed perinde acsi eorum renovarentur cor-
pora, et sustinerent quamdam in melius mutatio-
nem, sicut erat revera, lætabantur, virtute divina
eis auxilium ferente, et confirmante ad certamen.
Non poterat enim aliter fieri, ut humana hæc pate-
retur natura, idque cum gaudio; nisi superna eos
manus tangeret. . . . Martyres erant omnes viginti.
Iterum num. 8, cum S. Bonifacius torqueretur cata-
mis acutis sub unguulis manuum, et plumbo liquata in

os effuso; clamavit ad sanctos Martyres, dicens: Ob-
secro vos servi Christi, orate pro me famulo ve-
stro. Sancti, autem Martyres, quasi ex uno ore,
dixerunt: Dominus noster Jesus Christus ipse mit-
tat Angelum suum, et eripiat te de profanissimo
isto Iudice, et perficiat cursum tuum velociter, et
adscribat nomen tuum cum primogenitis. Amen.

3 Baronius, in Notis ad hos Martyres viginti, ista
subjungit: Cum autem ibi corpora Martyrum di-
straherentur pretio, eadem prædictorum viginti
Martyrum corpora coempta, translata sunt in Afri-
cam. . . . Erat Hippone-regio celebris memoria ho-
rum Martyrum, ibique editum est præclarum illud
miraculum, descriptum a S. Augustino, de civita-
te libro 22 cap. 8. Erat quidem senex Florentius
Hipponensis noster, homo religiosus et pauper, qui
sartoris se arte pascebat: casulam perdiderat, et un-
de sibi emeret non habebat. Ad viginti Martyres,
quorum memoria apud nos est celeberrima, clara
voce ut vestiretur oravit. Audierunt eum adolescen-
tes, qui forte aderant irrisores; eumque disceden-
tem exagitantem prosequabantur, quasi a Martyri-
bus quinquagenos pholles, unde vestimentum eme-
ret, petivisset. At ille tacitus ambulans, ejectum
grandem piscem palpitantem vidit in littore, illum-
que illis faventibus atque juvantibus apprehendit, et
cuidam coquo, Carehoso nomine, bene Christiano,
ad coquinam conditoriam, indicans quid gestum sit,
trecentis phollibus vendidit; lanam comparare inde
disponens, ut uxor ejus quomodo posset, ei quo
indueretur efficeret. Sed coquus conscidens piscem,
annulum aureum in ventriculo ejus invenit; mox-
que miseratione flexus et religione perterritus, ho-
mini eum reddidit, dicens: Ecce quomodo viginti
Martyres te vestierunt. Hæc S. Augustinus, et ex eo
Petrus de Natalibus lib. 5 cap. 93, ubi illud applicat
etiam huic viginti Martyribus Tarsensibus: eumque
secuti Maurolycus, Galesinius et alii.

4 Verum inter innumeros Martyres Afros, forsau
fuerunt viginti, quorum potuerit ibidem celebris
fuisse memoria. Sane antiquissimum Carthaginensis
Ecclesie Kalendarium, quod Tom. 3 Analectorum Ma-
bulio edidit, variis anni diebus nobis notat Passionem
seu memoriam Sanctorum Timidensium, Scutano-
rum, Maxulitanorum, Taburbitanorum, Volitanor-
um, Vagensium, Capitanorum, Eromensium, Ru-
brensiarum, Tertullensium, Ficariensium, Cartenen-
sium, ac denique Petrensiarum, nullo expresso numero,
et omissis haud dubie infinitis aliis quorum non habe-
batur tam specialis memoria Carthaginæ. Nos autem
ex variis Latinis Martyrologiis, cum hodierno Roma-
no ad xiiii Martii, proposuimus In Africa natale
S. Fidelis et aliorum viginti, quorum in prædicto Car-
thaginensi Kalendario non potuit haberi ratio, utpote
a xiii Kal. Maji usque ad xiv Kal. Martii nullos
Sanctos nominanti; scriptum nempe erat pro eorum
annorum aliquo, quo circa medium Aprilem celebra-
ndum Pascha, totum Martium et bonam partem Fe-
bruarii Quadregesimali observantia fecerat occupari,
nullos interea Sanctos recolentibus Afriis, quod etiam
Mediolanensis Ecclesia hodie dum tenet.

Memoria
Hippone,

E

cum insigni
miraculo,D. P.
sed verosimi-
liter Afrorum.
F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

ARTEMIO ET CANDIDA CONJUGIBUS

AC PAULINA VIRGINE, ILLORUM FILIA

G. H.

G. H.

COMMENTARIUS HISTORICUS

§. I. De eorum passione et Reliquiis in Italia.

SUB DIOCLET.

De his agitur
2 Junii in
Pass. SS.
Marcellini et
Petri.B
Compendium
ex Cod. MS.

Illustres hi Martyres Romani, a SS. Marcellino et Petro ad Christi fidem adducti, videntur cum illis die secundo Junii martyrio coronati, licet peculiarem cultum obtineant hoc vi Junii. Acta conversionis et passionis plenius continentur in Actis predictorum Martyrum: ex quibus sumpta compendia varia ad hunc vi Junii habentur excusa. Nos ineditum unum damus, ex perextato MS. Ultrajectino Ecclesiæ S. Salvatoris, quod est hujusmodi.

2 Beatus Artemius cum esset custos carceris, et clausum teneret. Beatum Petrum Exorcistam in custodia, essetque ei filia unica a demonio vexata, nomine Paulina: B. Petri precibus mox ut sanata est, Christo pariter cum uxore Candida et eadem filia credens, a B. Marcellino Presbytero baptizatus est, omnisque domus ejus, et multi alii cum eo: ita ut, absque mulieribus, virorum fieret tricentorum numerus. Hæcque Judex Serenus audiens, B. Artemium, idolis sacrificare nolentem, cum uxore sua et filia jussit immenso pondere lapidum obrui. Cum autem ducerentur ad locum passionis, in eodem loco occurrerunt carnificibus tot Christiani, quod perterriti fugerunt: sed currentes post eos juniores de populo Dei, tenuerunt eos et custodierunt: quo usque S. Marcellinus in crypta, in qua puniendi erant Sancti, Missam celebrasset. Post quæ eis dixit S. Marcellinus, Ecco in potestate nostra fuit, ut læderemus vos, et tolleremus a vobis Artemium cum uxore et filia; quod non fecimus. Quid vos ad hæc? At illi trementes in Dei homines, Artemium gladio percusserunt; Sanctam vero Candidam uxorem suam, et Paulinam filiam et virginem, per præcipitum cryptæ præcipitantes lapidibus obruerunt.

C
Memoria 6
Junii.

3 Hæc ex dicto MS. Quar, paucis sub finem omissis, frere eulem continentur in Martyrologiis Adonis et Notkeri. Apud Usuardum ista leguntur: Romæ Sanctorum Artemii, cum uxore sua Candida et filia Paulina: qui Artemius gladio percussus, uxor vero ejus et filia lapidibus sunt obrutæ. In holierna Martyrologia Romano hæc ita auctius exponuntur: Romæ Sancti Artemii, cum uxore sua Candida et filia Paulina: qui Artemius ad prædicationem et miracula S. Petri Exorcistæ in Christum credens, et cum omni domo sua a S. Marcellino Presbytero baptizatus, jussu Sereni Judicis plumbatis cæsus, et gladio percussus est. Uxor vero ejus et filia in cryptam impulsæ, lapidibus ruderibusque sunt obrutæ. Similia leguntur in aliis Martyrologiis manu exaratis et typo cæsis, quorum non lubet Catalogum texere. In Notis explicat Baronius, quid sit plumbatis cædi. Erant id, inquit, genus tormentorum, quasi flagellum ex funiculis, in quorum summitatibus glandes plumbeæ erant impactæ: his terga ac collum damnati hominis verberabantur. Declarat deinde eorumdem plumbatorum usum, ex Prudentia, Codice Theodosiano, Ambrosio, Ammiano, et Horatio: quæ ibidem legi possunt. Porro Commemoratio S. Ar-

temii præscribitur in Breviario Turanensi anni MDC-XXXVI.

4 Controvertitur circa eorum Reliquias, quibus potissimum locis asserventur. Baronius, in citatis Natis, Corpora inquit, Artemii et Paulinæ translata reperiuntur a Sergio Juniore, in titulum Equitii, ut vetus illic posita testatur inscriptio, in marmore incisa. Est illa ecclesia dicata SS. Silvestro et Martina in Montibus: quam suo Commentario illustravit Antonius Philippinus Prior Conventus Carmelitani dicte Ecclesiæ, et pag. 77 edidit citatam a Baronio inscriptionem, quam viri eruditi censent vix esse ducentis annis antiquiorem: ostendentque aliquando, ipsam sumptam esse ex Anastasio bibliothecario in Vita Sergii secundi Pontificis, qui sedit ab anno DCCCXLVII, et dictam basilicam restauravit, atque plurima Sanctorum corpora ibidem collocavit: ubi enumeratis quatuordecim aliis subditur: pariter Artemio, Nicandro, Crescentiano Martyribus, cum quibus Beata Sotere utque Paulina, nec non Memmia, Juliana et Quirilla, Theopiste, Sophia, Virginibus atque Martyribus. Sed unde sciemus ibidem agi de Artemio Custode Carceris et Paulina filia? cum plurimi istorum nominum potuerint esse Martyres. Inter priores quatuordecim est Asterius Martyr, cum sacratissima filia ejus Quidni et hic conjuncti fuissent Artemius et Paulina filia; si eos Sergius atque Annastusius credidissent eosdem illos esse. Carolus Bartholomæus Piazza in Sanctuario Romano vi Junii, inquit, S. Artemius Martyr: cujus festum in S. Martino in Montibus, ubi pars ejus corporis simul cum SS. Paulina filia et Candida uxore ejus, cum ipso martyrio coronatis. Sed Candidæ, nulla fit mentio in dicta inscriptione. Partem autem corporis dixit ille, quia addit etiam festum esse in S. Pancratio, ubi magna pars corporum istorum adservatur. Octavius Pancirolius, in Thesauris abscondito Urbis, regione 8 ecclesia 6, asserit in ecclesia S. Pancratii requiescere corpora SS. Artemii Candidæ uxoris ejus, et Paulinæ illorum filiæ. Affirmat præterea aliquas S. Paulinæ Reliquias esse in ecclesiis sancti Spiritus in Saxia, Quatuor coronatorum, et S. Cæcilie in Transtiberina regione. Sed quod omnes sint ejusdem sanctæ Virginis et quidem filiæ S. Artemii, difficulter probabitur.

5 Est notissima Plocentia urbs Italiæ Episcopalis, pro qua urbe et diocesi habemus Officia propria, a sacra Congregatione Rituum die xxiii Martii anno MDCII approbata, ac postea sæpius recusa: in quibus ad hunc vi Junii præscribitur Officium sub ritu duplici de SS. Artemio, Candida et Paulina Martyribus, quorum corpora in Cathedrali Ecclesia quiescunt. Lectiones duæ secundi Nocturni sumuntur ex Actis Martyrii, et sub finem ista recitantur: Quorum corpora via Aurelia, ubi una cum SS. Marcellino et Petro martyrium pertulerunt, a Christianis religiose condita, postea Placentiam delata, in sede Cathedrali pie conservantur Petrus Maria Campi, parte 1 Historiæ Ecclesiasticæ Placentinæ lib. 12, ad an MCCCX pro-

An corpora
sint Romæad S. Martinum
in Montibus,
EF
vel in ecclesia
S. Pancratii.

A ponit translationem horum Martyrum ; et, citatis MSS. Annalibus Placentinis Pauli Leonis, asserit ea corpora intercessione Guidonis Cardinalis, a Summo Pontifice Paschale II, aut hujus successore Gelasia II impetrata, atque magna cum solennitate ab Aldo Episcopo Placentino intra altare S. Justinæ deposita, cum hac inscriptione † HIC REQUIESCUNT CORPORA SANCTOR. MARTYR. ARTHEMII, CANDIDE, ET PAVLINE, RECVNDITA MCXX. Quæ possessionem sane antiquam indicant ; et, quia conjunctim sepulta corpora, conjunctim quoque inventa translataque fuisse verosimilius est ; et neque Romæ, necum alibi locis infra dicendis, illa sic conjuncta habentur : præsumptionem in favorem Placentinorum justiore firmant. Quin et præsumi posset trium Reliquias, quæ Bononiæ apud Servitum monstrantur, si ex uno eodemque loco sunt, Placentia fuisse allatas.

Varie Reliquiæ Bononiæ:

B 6 Musinius quoque in Bononia perlustrata, scribit ad hunc vi Junii, coli in ecclesia S. Mariæ Servitarum S. Artemium maritum, Candidam uxorem, et Paulinam filiam ; ibique asservari brachium S. Artemii, partem cranii S. Candidæ, et digitum S. Paulinæ. Præterea S. Candidæ Martyris Costam asservari apud Sanctimoniales nominum Jesu et Mariæ, in via vulgo Galliera dicta. Item S. Candidæ Martyris aliquas Reliquias esse in Ecclesia S. Gabrielis di Ravegnana, et in ecclesia Sanctorum omnium. Sed quod ea sit uxor S. Artemii unde probabimus ? Denique sacrum aliquod corpus S. Paulinæ, Virginis et Martyris, asservatur in ecclesia S. Francisci, quod a Gregorio XV dono acceptum anno MDCXXII. Et hæc Paulina colitur etiam hoc vi Junii, siquæ tunc datur occasio quilibet confundendi. Similiter tunc eadem Sancta Pragæ colitur, ob partem Capitis allatam Metropolitanæ ecclesiæ, anno MDCCLXX. uti scribit in illius Ecclesiæ Phosphoro ejus Decanus Pezzina.

Item corpus alicujus S. Paulinæ.

§. II. Corpora et Reliquiæ alicujus S. Paulinæ, cum priori confusæ, in Hispania et Moravia.

Eginus xxix Januarii de B. Redicunde seu Wendigunde, Virgine Ordinis Præmonstratensis in Hispania in monasterio S. Michaelis de Trevino in diocesi Burgensi : ubi num. 2 ista adjungimus. Asservatur hic S. Paulinæ Virginis et Martyris corpus, ex Italia cum aliis Divorum lipsanis allatum ab Antonio de Padilla e Societate Jesu, et religiosissimis his Patribus anno MDCXII, xxiii Aprilis donatum. De ea

Aliud in Hispania

C agemus vi Junii ; scilicet examinaturi an posset dici Paulina filia Artemii : nunc plane arbitramur corpus alterius Paulinæ censendum. Interim Tamagus Solazar in Martyrologio Hispanico arripuit occasionem celebrandi memoriam S. Paulinæ Virginis et Martyris, adservatæ in cænobio S. Michaelis de Trevino ; et adducto testimonio P. Joannis Bollandi addit, liquere Translationem hujusmodi veriore, propter recentem Auctoris speculationem : tum Acta ejus conficit, quæ inquit ex illis SS. Marcellini et Petri Martyrum ab Eginharto descriptis excerptimus. Sunt illa Acta antiquiora : historia autem Translationis solum ab Eginharto composita est. His non obstantibus, ut inde scriptum, notabilis est devotio totius illius territorii erga Sanctam ; et complura, eaque præclara fiunt miracula et mirabilia, quæ Majestas divina in iis operatur, qui Sanctæ sese commendantes, ejus sanctum altare et Reliquias visitant. Quare etiam Pater F. Franciscus de Salinas, qui modo dicti cænobii Abbatem agit, cognita hac populi erga Sanctam veneratione, pro majori gloriæ ejus incremento, collocavit corpus et Reliquias S. Paulinæ in pretiosa quadam imagine ejus, ad vivum efformata. Hæc in rescripto : quibus addo, etiam inter Reliquias Domus

miraculis clarum,

Professæ nostræ Ulissippone, in Prætermisssis enim D ratas xxv Januarii, haberi aliquas alicujus S. Paulinæ. AUCTORE G. H.

8 Ludovicus Crasius, e nostra Flandro-Belgica Provincia missus in Bohemicam, in quadam epistola ad Joannem Bollandum, Olomutio xvii Decembris anno MDCXXXIV ista scribit : Mitto Rev. V. Vitam SS. Cyrilli et Methodii, ex MS. Breviario Olomucensi, editam ad diem ix Martii. Nullus hic alius in Moravia celebris, qui non alibi sit celebrior, si unam S. Paulinam Virginem et Martyrem excipiam, cujus corpus Roma missum habemus in templo nostro. Porro de hac Virgine hoc unum scribendum occurrit, quod urbem hanc a præsentis contagionis periculo liberarit jam tertio. Cum enim domos aliquot lues invasisset, rogante Magistratu supplicatio publica, ex templo nostro per urbem instituta fuit, et circumlatæ Reliquiæ S. Paulinæ : quibus non sine pompa et publico apparatu peractis mox extincta est lues omnis, neque ullus ne illa ab eo tempore auditus est hic rumusculus. Idem Crasius Kalendis Julii anno MDCXXXV ista scribit : Celebramus festum S. Paulinæ die sexta Junii, quo die fit aliqua ejus mentio in Martyrologio Romano, et in Vita S. Marcellini Presbyteri apud Surium. Hoc anno, propter solennitatem Corporis Christi, distulimus festum ejus usque ad xix Junii ; quo die feriat sunt cives omnes, et Magistratus ad templum nostrum instituit processionem publicam. Procedebant puellæ totius urbis in classes certas divisæ, et variæ ornate : occurrerunt illis quatuor scholæ nostræ inferiores, cum vario apparatu et pompa digna omnium admiratione. Pegmata varia, ut montes, throni, horti, aræ, naves, et alia hujusmodi circumferebantur etc.

Aliud Olomutii in Moravia,

futura patro-næ contra pestem,

9 Georgius Crugerius item noster, insigne opus Sacrorum (ut appellat) pulverum Bohemice, Moraviæ atque Silesiæ plurimum annorum studio collegerat ; quod prælo dare Litomishi capit anno 1669, quodque per menses distinctum et Pragæ continuatum habemus usque ad Novembrem ; qui solus cum Decembri imprimendus forte et componendus restabat, cum vir laboriosissimus et religiosissimus, on. 1671 paralysi correptus, ix Martii pientissime obiit. Hic ad vi Junii, ita scribit : Festum S. Paulinæ Virginis et Martyris Romanæ : cujus corpus beneficio Gregorii Papæ XV delatum est ad Patres Societatis Jesu Olomucium anno Domini MDCXXIII, quo peste consumpta fuere septem millia hominum, a quo circumlatæ sunt Reliquiæ per civitatem, continuo pestilens vim omnem amisit : et hæc potentia toties quoties simile malum invaluit, F apparuit palpabili miraculo. Uno tamen anno interrupit beneficentiam istam Paulina Sospitatrix : periere strati peste circiter decem ex eo numero hominum, qui solent maxime accurrere hujus S. Patronæ honorem. (Videtur primum aliquam Confractionem, Olomucii ea causa institutum, indicare Auctori) quia nempe subinde, cum ejus dies festus ageretur, nihil peculiare singulariter exhibuerunt. imo quædam hactenus adhibita prætextibus non multis omiserunt.

O. P.

punitis qui aliquid de cultu reniscunt :

10 Philippus Breiner, non ita pridem Viennensis Antistes, olim Joppensis Episcopus, adeoque Olomucensis Episcopi Eminentissimi Cardinalis Francisci Ditrichsternii Suffraganeus, quanti Virginis hujus sanctissimæ faceret beneficia, certa ac plane certissima, ostendit : cum ejus Lipsana, cista ex ebano confecta, et argento quin et auro locis accommodis interstincta (quam ego vidi et perlustravi) magnis impensis utique mirifice honoravit. Addidit et lampadem, iisdem metallis spectabilem, ut olei æterni (ita tum fama ferebat, nemine contradicente) splendore, Virgo prudentissima, ad misericordiam

elegans ei lipsanotheca confecta,

A cordiam fatalem, sive sub mortem suis Omolocensibus ferendam, maxime pestilentia grassante, pelliceretur ac impelleretur. Et servabit tenorem beneficii indulgendi impoſterum; siquidem Olomucenses non-nihil de terra largiantur, qua honestum sacellum porrigatur, in quo sacrae Reliquiae prostent ampliori venerationi. *Hactenus Crugerius, cui duos ultimos qui desiderantur menses, cum necessariis ad omnes simul menses Indicibus, utinam adjiciat aliquis! Interim interrogatus nostri nunc Collegii ibidem Rector R. P. Emmanuel de Boge, utrum ejusmodi, sacellum, quale is indicat designatum, jam confectum haberetur; non solum ad quæsitum respondit; sed supradicta omnia ab origine relexens, quum potuit plenissime satisfecit hoc modo*

*Auctor
Paulina
invocandæ
Archidiaconus,*

¶ Obsequenter communico, quantam colligere potui notitiam, ex Archivo Collegii Olomucensis, de gratis, quas divina bonitas operari dignata est, per Partheno-Martyrem D. Paulinam totius Populi et Procerum acclamatione electam in urbis hujos Regni ac Metropolis incliti Marchionatus Patronam. Res ita habet. Anno mxcxiii, beneficio SS. D. N. Gregorii XV, allatum fuit Roma ad Collegium Olomucense Corpus S. Paulinae V. et M., tempore sane opportuno; quo videbret contagio in urbe serpere cœpit. Thesaurus erat occultus, solumque amicis quibusdam indicatus. Cum igitur lues ingravesceret, Senatus sollicitus, voto aliquo speciali totius Civitatis nomine Deum placare constituit. In qua deliberatione Reverendiss. D. Julius Cæsar Gimanus, ecclesiae cathedralis Archidiaconus et Castos, hoc petentibus consilium suggessit, ut honorem singularem aliquem exhibeant S. Paulinae V. M. cujus sacras Reliquias Roma recentissime allatas servari sciro apud Patres Societatis. Placuit consilio, et mox ex senatus-consulto et gratioso Rectoris collegii consensu, edictum publice, ut ex collegio in templum sacrae Reliquiae, qua maxima possent pompa, in venerationem deferantur; ibidem concioni et reliquis divinis Officiis intersit Senatus, cum accensis cereis processionem comitatus; omnes ac singuli, expiatis prius conscientiis, divinum Epulum accedant; et siquidem Deo visum fuerit misereri Civitatis, ex patrocinio S. Partheno-Martyris, ejusdem honori sacellum in templo Societatis ex voto erigatur.

*processionem
instituit,*

G ¶ His statotis, die Octobris octava (erat Dominica) Sacerdotes Collegii, qui a Confessionibus populi excipiendis vacabant, in sacris vestibus, Clerus linteatus, in publicum processere (Reverendiss. Archidiacono totum negotium administrante) ad aream Collegii, in qua Oratorium, ex pretiosis aulis constructum, sacrum pignus servabat: quo pro more adorato, et recitata a Reverendiss. Pontifice Collecta, in levatione sacrarum Reliquiarum praescripta, Sacerdotes quatuor sacrum corpus in humeros susceperunt sub umbraculo, quod Primores de Senatu gestabant, circumlucentibus undique facibus et luminaribus, et praeinente choro hymnum, cæjus initium, Jesu corona Virginum. Toto vero Officii tempore, diu delecti ex omni civium numero, prægrandes cereos sustentabant ante ipsam aram Thaumaturgae. Et protracta fuit solennitas per Octavam integram, quotidie ad Sacra solennia Consulibus praesentibus. Octava die peracta, pro qua etiam civium plerique spontaneum jejuniū indixerant, statim notatum est contagionem remittere: sic ut pharmacopœus, homo a fide orthodoxa alienus, pakam edixerit; se non habuisse tantum laboris in pharmacis apparandis, a quo apud Jesuitas supplicatio illa peracta fuisset.

*sub qua
levata civitas
fuit:*

¶ Ab eo tempore, in aliis etiam morbis, praesentem S. Paulinae opem eodem anno, contestata est,

Uxor Consolaris, cujus maritus ex gravi casu Capot eum in modum concusserat, ut nec satis articulatas amplius voces, nec satis coherentes loqui posset; nihilque proficientibus Medicis bona Matrona S. Paulinae patrocinium procuravit, hoc modo Centum florenos distribuit in pauperes studiosos, qui suis temporibus ante aram Divae preces funderent, et simul vastae molis cereo accenso, statim impetravit, ut maritus utrumque posset, et sine impedimento linguae et sensu integro, perfecte loqui. Eodem anno et die Sacerdos ex Societate, gemina febris sat longo tempore emaciatus, cum ex lampade S. Paulinae bibisset; prima quidem die nihil febrile amplius passus est; bibit et altera, non minori animi soi devotione, et geminam febrem felicissime superavit. Jamque in consuetudinem abiit, ut quoties ex indigenis persona aliqua a febribus corripitur, ad hanc lampadem confluant, velat ad guttam jugiter manantem. Nec annus est, quod numerata sint sex millia septingenti, qui per decursum anni mxcxiii, ex hac lampade sanitatem biberunt: ex quibus laudandi singulariter quingenti et triginta, qui redeuntes Deo gloria dederunt et Sanctae, beneficium contestati.

D
*sanatur
Consul
contusus
caput.*

*pelluntur
febres oleo
lampadis.*

¶ Anno mxcxxxix Philippus Fridericus Brenner, Capituli praedicti Decanus et Suffraganeus, et post intervallum Princeps et Episcopus Viennensis, Thecam novam Reliquariam instar Mausolei ex ligno pretioso, argento divite, et compluribus ejusdem pretii statuis ac crystallo mundissima relucens, æstimateque amplius nongentis florenis, in ornatum obtulit, suo tamen maximo provento et commodo. Cum enim jam nominatus Episcopus Vienna rediret Olomucium, audacissimi hominum, sceleratus grassatorum manipulus, Principem invadit: rheda, qua vehebatur, a fronte et tergo repetitis scolorum ictibus impetitur, nemine læso: ex furentibus unas, dum manulem scolorum ipsi pectori Principi intentat, ab accorrente fidei famulo opportune cæsus, in terram sternitur, vita Principis salva. Vehebat insuper suppellectilem et divitem et pretiosam, jamque in eam harpyiae fœlos ungues injece- rant, sed minimo damno. Praecipuam sospitatricem suam in tam gravi periculo, contestatus est fuisse S. Paulinam. Ut primum enim Olomucium advenit, gratias quas debuit, ante aram et sacras Reliquias humiliter prostratus, deposuit. Plura ejusdem generis beneficia recensentor eodem anno. Dum autem locos apparatur pro novo Sacello, templo Societatis adjungendo, quia forte salutati non fuerant quos praescire rem oportebat, fossas, quas fundamentis ponendis operæ jam aperuerant, ex conducto vicini simul omnes per suos nocturno tempore iterum terra implent. Interim accidit ut ille ipse qui ad impediendum hunc sanctum laborem vicarios pro aliis constitutus fuerat, eodem anno, et ipso festo S. Paulinae, fossæ illatus sit.

E
*Viennensis
Episcopus
inter latrones
servatur:*

*punitur fabri-
cam distur-
bans.*

F

¶ Præmittere oportebat observatione dignissimum eventum. Dum enim anno mxcxxxiv rursus infesta per Moraviam lues late grassaretur; civitatem quidem interiorem non attingit, in praerubium tamen, quod communi voce Urbem-votem vocant, ubi et Cathedralis ecclesia et Canonicorum residentiae sunt, latenter irreperat: et quidem observatum fuit, quod illos praecipue vicos et fora, per quae supplicatio illa solennis ante annos undecim non processerat. Hujus negligentiae ne poenam darent, Prælati nutu ad Rectorem Collegii preces suas convertunt; quibus supplicationem instaurari petunt, non inferiore pompa, et suis sumptibus. Et vero sollemnissimo prorsus ordine id egerant, convocata tota nobilitate; quam in ornata suo secuti Prælati, com reliquis Canonicis et Vicariis, alta Voce invocantes

*Instauratur
an. 1634
supplicatio.*

et pestis
pellitur :

A vocantes patrociniū S. Paulinæ, consueta formula, S. Paulina ora pro nobis. Qua humili comprecatione sic expurgarunt aerem ab omni specie luis, ut simul et periculum et metus evanuerit. Contestati sunt beneficium appensa argentea et perpetuum arsura lampade. Et vera quoties deinceps misera patria flagello contagionis percussa fuit, præsens semper remedium habuit urbs Regia Olomucensis in patrociniū S. Paulinæ.

sanatur ta-
bes ignota :

16 Anno MDCXXXVI persona quædam tabe, prorsus medicis incognita, non solum deffluebat fœdum in modum, sed insuper convulsione adeo vehementi agebatur, ut crederetur hospitium esse obsessoris dæmonis. Facto autem ad D. Paulinam voto, et degustata ex lampade ejusdem aqua frigida, sic conquievit, ut neque a tabe fluente, neque ab impetu convellente aliud deinceps passa sit. Cum vero sub finem anni MDCCLXXIX et per insequentem LXXX, fere omnes Regni Bohemiæ, et adjunctarum Coronæ illi Provinciæ urbem et oppida, rursus miserabili strage a lue communi depopularentur: Olomucium velut ad asyllum translatus Bruna Tribunal Regium cum potissima nobilitate, Sanctam Paulinam præcipuo quidem cultu venerati sunt, sed speciali simul felicitate; mansit enim sub Virgineo patrociniū intacta omnino urbs ista, privilegio quo vix alia urbium gavisa est. Ideo etiam utroque anno instauratæ sunt supplicationes, cum augmento semper et solennitatis et devotionis.

civitas a
vulgata
peste servatur.

B

17 Tot jam beneficiis onerata Civitas, ut fidem suam aliqua ex parte exolveret, quingentos florenos Rectori Collegii obtulit ad censum, pro ampliore aliquando Sacello extruendo, locandos. Quod et factum. Interea tamen aliud sacellum ejusdem honori instructum, cum nova ara, et appensis circumquaque per omnia latera anlæis, sive cortinulis. Dies hujus Sanctæ, ex determinatione Reverendiss. ac Celsiss. Principis Episcopi Olomucensis solennissime celebratur Dominica quarta post Pentecosten. Primo mane deducitur ex prima urbis Parochiali ecclesia solennis supplicatio, comitante Magistratu cum Primoribus Populi, ad templum Societatis, densissimo semper comitatu, scholis inferioribus omnibus procedentibus. A meridie eadem die habetur Catechismus Generalis, et publicantur Indulgentiæ, quas S. Mem. Pontifex Gregorius XV Catechismo illi benignissime contulit. *Hactenus Epistola, data Olomucii XXI Novembris MDCXCIII.*

Festum
Dominica
4 post
Pentecostem.

C §. III Alterius S. Artemii corpus Ipris in Flandria, alibi Reliquiæ.

Ipris in
Flandria,
est corpus
alicujus
S. Artemii:

Quemadmodum Olomucenses nostri allatum ad se Roma alicujus S. Paulinæ corpus sumpserunt hoc die venerandum, quo nomen istud reperiebant in Romano Martyrologio, nihil interim statuentes de filia S. Artemii, cujus solius proprius hic dies est; sic etiam nostri Iprenses in Flandria faciendum sibi censuerunt, cum de alio ejusdem nominis Martyre ex Romanis cryptis similiter accepto, dubitationem suam P. Bollandus proposuissent per P. Carolum de Breuil, virum inter nos prudentia et eruditione clarum, hoc modo scribentem. P. Marcus Vanden Tympel cum anno MDCXXIII Romæ ageret, varias Sanctorum Reliquias obtinuit, quas deinde in Belgium detulit, ac per varia Provinciæ Collegia distribuit. Iprensi dedit corpus S. Artemii Martyris, cujus celebratio per annos plures dilata fuit, ut majori solennitate in nova æde peragi posset. Id modo cum cogitemus, occurrunt aliqua in quibus lucem a R. V. nobis dari petimus. Quæritur igitur, quis sit ille S. Artemius? An ille cujus mentio fit in Martyrologio

Romano vi Junii? Favet in primis locus in quo D passus est: nam alius qui xx Octobris celebratur, Antiochiæ martyrium subiit. Præterea, capsula cui corpus inclusum est, Roma a P. Marco allata fuit, uti patet ex patentibus litteris Vicariatus Iprensis in hæc verba: R. P. M. Vanden Tempel... exhibens nobis cistulam quamdam longitudinis sesqui pedis et latitudinis unius palmi, in qua continebantur in primis anterior pars capitis, cum viginti quatuor partibus notabilibus... S. Artemii etc.: quæ omnia cistulæ nostræ conveniunt. Illi porro intus affixa est schedula pergamenea in hæc verba, S. Artemii sexta Junii. Probabile autem est inscriptionem hanc cum capsula Roma allatam, aut a P. Marco additam, qui Romæ præsens intellexerit quo die Martyr hic passus fuerit. Neque videtur hæc inscriptio ab aliquo temerarie apposita, cum capsula jam ab anno MDCXXVIII, quo Ipris fuit, in cubiculo Rectoris clausa asservata fuerit: nec etiam probabile est ab aliquo Rectore positam sine certis iudiciis.

de quo requisitus Bollandus, patrisne S. Paulinæ,

19 Hoc igitur supposito, quod inscriptio Romæ, aut hic a P. Marco ex Romanorum relatione addita sit, non male colligitur esse corpus S. Artemii, cujus meminit Martyrologium Romanum. Contra vero quod Artemius noster non sit is de quo agitur hoc loco, sed forsitan alius incognitus: facere videtur, quod dicat Baronius translatus fuisse illius corpus in titulum Equitii, ut vetus illic posita testatur inscriptio: de nostro vero asserit Fabricius Valatus Notarius Romanus: illud anno MDCVI, cum aliis Sanctorum Reliquiis quos nominat, se vidente ac præsente ex cœmeteriis Urbis et ex eorum sepulchris extracta fuisse. Quæ verba clarius a P. Marco explicari videntur, dum ait in sua attestatione; Corpus S. Artemii Martyris, ex cœmeterio Priscillæ Vita Salaria. Videtne R. V. modum, cœmeterium Priscillæ, et Titulum Equitii inter se combinandi? Commendo R. V. lucem in hac re nobis dare velit, ac iudicium suum de ea perscribere. Quod si in hanc sententiam veniat, illud esse corpus S. Artemii de quo quærimus, curet nobis describi quidquid de illo habet: possemus enim, ad excitandam populi pietatem breve aliquod scriptum in lucem dare. Peto ad hæc ut quam fieri poterit citissime respondere velit. Si enim lucem accipiamus, ut credamus illum esse Artemium quem esse vellemus, celebrabimus eum illius festo proximo mense. Respondit Bollandus, alterius videri: ejusque iudicio putamus acquiescere Iprenses nostros, quippe quas non accepimus aliquid eorum evulgasse, quæ alias meditantur. Quia tamen necdum nobis tunc inciderat suadere, quod postea simili in casu aliis suavisimus, semperque deinceps suadebimus, ut anniversario ejusmodi Sanctorum cultui assumatur dies, quo nullius ejus nominis Sanctus Martyrologio Romano invenitur adscriptus, ad vitandum confusionem, alias fere inevitabilem; factum est ut dies vi Junii assumeretur; unde in Catalogo Reliquiarum, Ipris in Collegio Societatis Jesu asservatarum, de S. Artemio sic legitur: In arca holoserico rubro vestita, corpus S. Artemii Martyris; cujus festum celebratur sexta Junii, datum ab adm. R. P. Mutio Vitellesco, anno MDCXXXIII, quod attulit Roma P. Marcus vanden Tempel. Hæc ibi, cum quibus missa nobis est Approbatio per Vicarios Episcopales vacante Sede data hoc tenore.

an potius
alterius esse
censeret?

F
alterius videri
rescripsit,

20 Vicarii generales Episcopatus Iprensis, Sede vacante: omnibus has visuris salutem in Domino. Notum facimus et attestamus, quod die datæ præsentium, coram nobis in Palatio Episcopali, præsentibus ibidem RR. ac VV. DD. Francisco Fentin J. U. L. Pæoitentiario; Joanne Cervio, S. T. L. Antonio Hantsamo, S. T. B. F; Jacobo Heldewijck,

ex approbatione Vicariorum Iprensium

J.

A J. U. L. Philippo Savate et Antonio Sanderò, S. T. LL. Canonicis Ecclesiae Cathedralis Iprensis; comparuit R. P. Marcus Tempelius, alias vanden Tempel, Presbyter Societatis Jesu, quondam superior Missionis Hollandicae, qui jam a quatuor circiter annis Roma rediit; exhibens cistulam quamdam, longitudinis sexqui pedis, et latitudinis unius palmi; in qua continebatur imprimis, anterior pars capitis, cum viginti quatuor partibus notabilibus, et plurimis minoribus; cum litteris tenoris sequentis: Die xix Aprilis mdcxxiii Romae fidem facio ego Notarius publicus Apostolicus infrascriptus, qualiter de anno mdcvi per D. Antonium Corbium, ex pluribus cœmeteriis urbis fuerunt extractae multae Sanctorum et Sanctarum Reliquiae, in vim facultatum Apostolicarum, a Paulo Papa V fel. rec. concessarum eximio D. Joanni Fernandez Pacheco Marchioni Villenae, tunc pro regia Majestate Catholica apud eundem Pontificem Oratori etc. sub data Romae apud S. Petrum die quinta Septembris mdcvi: quae facultates fuerunt registratae in officio D. Fulvii Passarini, tunc Notarii tribunalis Illustriss. D. Cardinalis Vicarii etc. quarum Reliquiarum per dictum Antonium extractarum nonnullae ab eodem date sunt adm. R. P. Marco Tempelio; videlicet corpora SS. Agapiti Diaconi, Magni Subdiaconi, Artemii et Agapii Martyrum, praeterea frustula quaedam SS. Pontiani, Paulini, Quirini, Herculani, Serviliani, Venusti, Peregrini, Innocentii Subdiaconi, Cyrini, Fortunati, Symphoriani, Tertullini Presbyteri, Maximi, Firmi, Felicissimi, Vincentii Martyrum, et S. Priscillae Virg. et Mart. Quae sanctorum Reliquiae, cum facultate praedicta, ex cœmeteriis Urbis extractae fuerunt ex eorum sepulcris, me Notario praesente et respiciente etc. et in fidem requisitus praesens testimonium feci, subscripsi, et meo signo signavi. Inferius erat.

21 Et quia ego Matthaeus Sarcinus Romanus rogatus fui; ideo hanc fidem subscripsi, et meo signo signavi in fidem etc. et signatum erat hoc fere modo. M. SR. et in margine erat quoddam manuale signum. Inferius erat adhuc sic: Almae urbis Conservatores etc. D. Matthaeum Sarcinum supra scriptum publicum esse, fidelemque Notarium, suisque scripturis semper et ubique fidem adhiberi, testamur; et ideo praesentes fieri jussimus, nostro sigillo vallatas. Datum die xxii Aprilis mdcxxiii etc. et signatum erat Fabritius Vallatus Secret. Quam

quidem cistulam idem R. P. Marcus declaravit in fide Sacerdotis se Roma attulisse, et inclusas Reliquias cum aliis, in supradictis litteris contentis, se accepisse asseruit, juxta easdem litteras, dono ab Antonio Corbo; qui illas extraxit ex diversis cœmeteriis, ut patet ex praedictis litteris; declarans se easdem Reliquias, in dicta cistula contentas (quae sunt S. Artemii Mart.) juxta facultatem sibi factam a suis Superioribus, dono dedisse et dare collegio Societatis Jesu Ipris. Et eodem die comparuit etiam R. P. Nicolaus Romanus, Rector ejusdem Collegii, petens recenseri et approbari praedictas Reliquias, juxta facultatem sibi factam a suo Superiore. Nos itaque Vicarii Generales praedicti, deliberatione habita, de consensu praefatorum DD. Canonicorum, declaravimus Reliquias suprascriptas, corporis S. Artemii Martyris, pro genuinis, et veris habendas esse, easque approbandas; prout declaramus et approbamus per praesentes: ut in diocesi Iprensi, cultui publico exponantur. In cujus rei fidem has subscripsi et sigillo nostro communiri fecimus. Actum Ipris, die septima Augusti anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo octavo. Inferius habetur, de Mandato praedl. Dominorum C. Coex Rythovius loco Secret. et sigillatum est sigillo appendenti de cera rubra.

22 Quod consilium Iprensibus Bollandus dedit, nobis ipsis sumeremus Antuerpiae, si, quam habemus S. Artemii alicujus Reliquiam, velut Romani Martyris Roma acceptam, tam notabilis esset, ut ejus causa posset Officium celebrari. Est illa cum aliis ejusdem generis pluribus imposita uni Lipsanothecarum albarum auro argentoque et opere phrygia perpulchre ornatarum, cui inscriptus titulus, Martyrum non Pontificum. De ea litterae testimoniales anno mdcxl, sub sigillo Cardinalis S. Omphrii datae, asserunt, ipsam de Cranio S. Artemii Mart. esse, cum aliis pluribus extractis ex cœmeterio S. Callisti, atque inter alias aliorum Martyrum indidem extractorum partes, ab Illustriss. ac Reverendiss. Joanne Baptista Altieri, Cardinalis Vicari in alma Urbe Vicegerente, donatam R. P. Ignatio Rochetto Societatis nostrae; qui ipsam, adjunctasque particulas tredecim, sub suo quamque nomine, consignaverit P. Guilielmo du Loroy: hic vero misit R. P. Andreæ Judoci, tunc Collegii Lovaniensis Rectori, per quem denique ad Domum hujus Professor sacristiam pervenerunt, et eo quem supra diximus modo reverenter servantur.

Pars cranii
alicujus
S. Artemii
Antuerpiae.

allegantium
litteras
Romanas
de istis,

et aliis
Reliquiis,
P. Marco
Tempelio
Romae datis.

DE S. GELASIO

MARTYRE APUD GRÆCOS

Ex illorum Synaxariis MSS.

Memoriam S. Gelasii Martyris reperimus in Synaxariis MSS. Graecis, Parisiis in Bibliotheca Cardinalis Mazarini, et Divione in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franc. Chiffletium, atque ex hisce descripsimus Elogium, Οὗτος ὁ Μακάριος Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Γελάσιος, διωγμοῦ καταλαβόντος κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ζήλῳ θεῷ ἀνθρην πυρῶν, διέμεινε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς ἀπασάν, καὶ ἀμφισάμενος λευκὴν στολὴν, ἔδραμε πρὸς τοὺς ἀγίους Μάρτυρας καὶ ἐν τῶν αὐτοῦ ἐν διαφόροις καλίσσιν τιμωρομένους κατασπάσατο, ὑπαλείψων, καὶ τὰς τοῦτων εὐχὰς αἰτούμενος. Κρατήσαντες δὲ τοῦτον οἱ φονεῖς, τῷ Ἀρχοντι παρέστειλαν ὅς καὶ ἀνακριθεὶς, καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσας Θεὸν ἀληθινόν, τὰ δὲ

εἰδὼν, ζωφὰ καὶ συναίσθητα, ὡς εὐτελὴ παραρᾶτο μάρτυρὸν δὲ μαστιγθεὶς ἐπέμνη τὴν κεφαλὴν. Quae sic Latine sonant: Beatus hic Martyr Christi Gelasius, persecutione contra Christianos invalescente, accensus coelitus zelo divino, universas suas possessiones in pueres distribuit: et assumpta veste candida, accurrit ad sanctos Martyres: eosque intuitus diversis tormentis cruciatus amplectebatur, ungebatque atque preces eorum expetebat. Verum ab apparitoribus comprehensus, ad Praesidem deductus est; et in quaestionem ductus, Christum quidem verum Deum est confessus; idola vero muta et destructibilia, ut contemptibilia despiciebat. Quare ei aliquantum verberato caput abscissum est.

DE

DE SANCTIMONIALIBUS HABESSINIS

SS. BAZALOTA ET EUPHEMIA

D. P.

Earum cultus in Hagiologio gentis metrico.

SIC. IV.

S. Michaelis
monachi,

Postquam S. Frumentii opera, ætate S. Athanasii Patriarchæ Alexandrini, constituta apud Habessinios Christi fides est; plurimi ad eos ex Ægypto Monachi peretrarunt; quorum præcipui septem nominantur a Jobo Ludolfo Hist. Æthiop. lib. 3 cap. 3, mutato plerique apud illos nomine. Sic primus eorum Michael, Aragawi, id est, Senex ab ipsis dicitur, et in Hagiologio metrico ad XIV mensis Octobris, qui nobis XI dies esset, sic invocatur: Salutem Michaeli, qui nominatus fuit Aragawi: quoniam vita ejus fuit sapientia, et mors prudentia; cum eo fuit trinus et unus in essentia Deus.

B
soror Bazalota

2 Hujus Michaelis soror mihi videtur fuisse, quæ ad hunc diem in eodem Hagiologio sic invocatur: Salutem tibi Bazalota, genuina soror Michaelis Sacerdotis. Serva me Christe, pro gloria illius vinculum ferreum tolerantis; meque inopem libera a compediibus validissimi Sathanæ. Conjectura nostra in hoc fundatur, quod sicut, Presbyter, vox est Græcis, non tantum ordinis, sed etiam ætatis significativa; ita putaverit obrepisse vel Poetæ vel ejus Interpreti, ut pro Sene scriberet Sacerdotem; quamquam et Monachum eundem et Sacerdotem fuisse, nihil prohibet.

in regione
Tigra videtur
vixisse.

Interim non ex vano Monacham eam dixisse mihi videor, quæ a vinculo ferreo, quo ipsa se pro Dei amore constrinxit, laudata invenitur. Locum ascencos ejusmodi possumus credere fuisse Tigram; ubi septem illos potissimum substituisse, suæque sacella habere, docet Ludolfus. Est autem ea regio inter Tacazam fluvium (alii perperam Lagaz) et Mare rubrum, infra decimum a circulo æquinociali gradum.

3 Huic Sanctæ adjungimus aliam, æque (ut conjectamus) Habessinam, si non origine, saltem incolatu; prius etiam laudatam quam illa. Ea est S. Euphemia, devotissima S. Michaeli Archangelo, a cujus festivissima invocatione diei hujus Ode inchoatur; et mox per secundam Strophem appellatur ipsa hisce verbis: Salutem dico Euphemie, quæ vicit Satanam, sibi voce subdola resistantem: et Michaelis effigiem fronti suæ applicans, ab hujus vitæ molestiis ad æternam requiem, sicut optaverat, hodie emigravit. Alias duas Euphemias invocat idem Poeta: unam vi Maji, bestię morsu necatam; quæ est celebris Megalo-Martyr Chalcedonensis, de qua agendum nobis XVI Septembris; crucifixam et igne exustam, XI Julii, de qua plura discere exoptamus: nec non et primo nominatæ Acta, si qua extant, ex Habessia accipere.

Euphemia S.
Michaeli
Archang.
devotissima
oblit:
E

hujus et alterius Acta optantur.

DE SANCTO VINCENTIO

EPISCOPO TEATINO IN APRUTIO.

C. J.

Notitia ex Kalendario istius Ecclesiæ. Translatio corporis Magdeburgum et inde Wratislaviam.

VI JUNII.

C
Dum expectatur
Lucii
Comaræ
Teate sacrum

Teatate antiquum, tribus libris illustratum, dedit Romanis typis, anno MDCCL, Lucius Camarra; totidem libris etiam Teate sacrum dare pollicitus, ubi libri 2 caput 2 inscriberetur, de Episcopis sanctis Ecclesiæ Teatinæ. Hoc, Auctoris erudit et accurati opus secundum, lucemne viderit, an visurum sit, dum sollicitus quæro (quærens autem intellexi denique, numquam prodixisse) ia manus venit ejusdem argumenti Scriptor alius, Hieronymus Nicolinus, utrumque argumentum tribus libris Italice complexus, vulgatis Neapoli anno MDCCLVII; sed absque ulla mentione Camarræ, cujus nullam Hieronymo adfuisse notitiam, ex Dedicatoria intelligitur; qua commendat operam, patriæ suæ a se positam ea in re, de qua scribere nemini eatenus incidit cogitatio. Liber secundus de Episcopis agit, tertius de locis in urbe ac diocesi sacris. In secundo autem, post explicata septem Capitibus Acta S. Justinii, primi Episcopi atque Patroni (cujus mortui 1 Januarii festum nunc agitur XIV ejusdem) inter hunc et S. Quintianum, Concilio Romano anni D subscriptum, decem nomina recenset Nicolinus, suis quæque notata diebus, tamquam Episcoporum Theatinorum, quorum omnis notitia unice habeatur ex illius Ecclesiæ Kalendario antiquo; in iisque est S. Vincentius, ad VI Junii.

2 Ejusmodi singularium Ecclesiarum Kalendaria; præsertim vetusta, quale istud est, magnum merito pondus habent apud eos, qui intelligunt, certissimum in-

Junii T. I

de testimonium peti cultus, ob immemorabili instituti. Quia tamen hoc die colitur S. Vincentius Mevanien-sis Episcopus, vehementer suspicarer hunc diem electum ob synonymiam, si idem in aliis ibidem nominatis passim factum viderem. Sed cum aliud omnino fiat in ceteris fere omnibus; hunc diem Theatino æque proprium esse ac Mevanienti, inducor ut credam. Non explicat quidem Nicolinus, utrum, in Kalendario illo, nominibus singulis addatur titulus Episcopi Theatini; nihilominus, ita ibi reperisse scripsa res indicat, cum ut, tales eos profert. Quin etiam illum quo ipsos recenset ordinem, qui neque Alphabetum neque Kalendarium sequitur, debuit vel junctum nominibus reperisse, vel ipsa nomina secundum illum seorsim descripta: in quo cum rarii sint hactenus a nobis præteriti, placet eos eodem ordine, cum addito cuique die, hic nominare. Sunt ergo.

3 S. Flavianus XXIV Novembris, cujus corpus in ecclesia S. Justinii jacet sub proprio altari; ita ut nequeat cum S. Flaviano Antiocheno confundi, licet hic requiescat in Julia-nova Theatinæ diocesis, illuc Antiochia advectus a Gallia Placidia Imperatrice.

S. Syrus, XV Maji, cui Synonymus Genuensis Episcopus, colitur VI Julii.

S. Sampson, XXVII Julii: quo nomine nullum alium novit Italia, Gallia Dotensem Episc. die sequenti XXVIII.

S. Zeno, VI Augusti; utique diversissimus, a Veronensi, de quo egimus XII Aprilis.

dantur ex ha-
landario, per
Hier. Nicolini
Italice
allegato,
FEpiscoporum
veterum no-
mina x,

A S. Pamphilus, vii Septembris; quo die etiam Ca-
pua habet Synonymum.

AUCTORE D. P.

S. Leo, xiii Martii. Plures Sanctos Leones Epi-
scopos, etiam Romanos, Itali nonit, nullum tamen
tali die: uti neque occurrit alius ullus.

S. Severinus, pro xxi Aprilis; neque S. Germa-
nus, pro xxix Octobris.

Istis succedit jam nominatus S. Vincentius, cujus au-
sa huc attingimus; ac deinde S. Urbanus xxiii No-
vembris, cujus corpus Buccianici, a Petro Salpenso
Præsule, anno mcccxlvi, sub altari collocatum fuisse,
citius credetur; quam quod corpus S. Urbani Papæ
Romani, de quo egimus xxv Maji, istuc translatus
fuerit, licet ita vulgus opinetur.

quorum pe-
nultimus S.
Vincentius;

4 Sed quid tandem de S. Vincentio, cujus occasione
huc protulimus? Hactenus omnino nihil, præter an-
dam nominis notitiam ex Calendario præcitato. Pro-
derit tamen ista deduxisse; tum ut vel in sequentium
mensium decursu, vel in jam nobis præteritorum Sup-
plemento, huc remitti lector possit, quoties nomina istæc,
suis quæque diebus inter Prætermisos commemoranda
occurrunt; tum ut occasio detur Teatinarum rerum
curiosis, et aliquid forsitan distinctioris memoriæ ex
puteo vetustatis eruturis, supplendi defectum insuffi-
cientiæ nostræ; et quæ insuper repperit suggerendi no-
bis, nequaquam ingrato silentio obrentur nomen ejus
per quem profecerimus. Interim fortassis prodibit Lucii
Camarræ Teate sacrum; et, si nihil aliud, origina-
ria saltem Calendarii præciti verba dubit; circa quæ
securius versabitur meditatio nostra, quam circa eadem
verba in aliam linguam traducta.

B

cujus Reliquiæ
an. 1145.

5 Interim paranti Norbertina Analecta pro hoc ipso
die, præ manibus sumendum fuit Magdeburgense Chro-
nicon, seculo xiii in membranis exaratum et perlus-
trandum diligentius. Ibi ad annum mxcxlv, qui Con-
rado annus Regni, vii; Imperii, vi; Friderici autem
Archiepiscopi, iv fuit; quo ille in Natali Domini, an-
num Germanis tunc inchoante, Magdeburgum venit
ipsum celebraturus, et Curiam seu Comitum Principum
habuit, sic lego; Intererat quoque eidem Curie qui-
dam Princeps Poloniæ, nomine Petrus, Christianæ
religionis sectator devotissimus, qui ad propagan-
dum sub suo Principatu Catholicæ religionis cultum,
a jam dicto Episcopo aliquid de Sanctorum Reliquiis
munus sibi impendi petiit, et per Regis interven-
tum impetravit. Communi enim consensu, tam
Episcopi quam Canonorum, donata est magna
pars Reliquiarum S. Vincentii, Episcopi et Confes-
soris, verosimiliter ab Otthone primo Archiepiscopo istius,
imo et civitatis fundatore, ex Italia cum aliis
Reliquiis de quibus constat, allati.

C

Magdeburgi
translatio in
Poloniam,

6 Translatum est autem idem donum, maximo
luctu civium, a Parthenopoli, viii Kalend. Junii,
qui erat dies Ascensionis Domini (nam Pascha cele-
bratum tunc fuerat xv Aprilis) perductum vero ad lo-
cum destinatum viii Idus Junii, qui est dies natalis
ejus; et summa cum devotione præfati Petri sus-
ceptum; adeo ut primam omnes potestatis sue cap-
tivos resolveret, et sic condonatis terræ illius Pri-
matibus decenter occurreret. Latroes quoque
magnifice redonatos, transmissis et Episcopo do-
nariis, honestissime ad propria remisit. Quod autem
ipse Sanctus hanc sui translationem adamavit, illic
crebris miraculis usque ad præsens innotescit.

ad Comitum
Petrum,

7 Matthias de Michovia, rerum Polonicarum lib. 3
cap. 14, cum narrasset, quomodo Dux Poloniæ Boles-
laus moverit in Daciam, contra Henricum qui Regem
Abelem fratrem suum occiderat, accepto secum Petro
de Dacia, qui postea dictus est Piotrek magnus Co-
mes de Skrzin; addit: Iste est Petrus, cui ob me-
rita, dexteritatem, et fidem ejus, contulit Boleslaus
Comitatum in Skrzin cum aliis multis possessioni-
bus, in uxorem eidem dando Mariam Principem

Russiæ, Germanam Jaroslai Ducis Wlodomiriensis.

D

Iste est qui in Polonia extruxit septuaginta septem
ecclesias, lapide secto et dolato. Iste est qui duo
monasteria construxit et dotavit, unum Sanctimo-
nialium Ordinis Præmonstratensis, in villa Chalice
Wladisladiensis diocesis, quod successu temporis
transiit, propter uberius solum, in oppidum
Strzelno, ejusdem diocesis Wratislaviensis; aliud
monasterium extra muros Wratislaviæ ad S. Vin-
centium, quod abunde dotavit, et Fratres Præmons-
tratenses, noviter propagatos, introduxit. Iste pro
insigni gessit, in campo albo figuram similem lit-
teræ capitali K, in parte anteriori tres tracturas
habentem, ad similitudinem F; supra galeam vero
Cygnum gerebat. Nunc autem ejusce generationis
Nobiles Poloni, Cygnum dumtaxat pro armis fer-
runt. Alia præclara facinora et exitus mortis hujus
Comitis, postea dicentur.

77 ecclesiarum
fundatorem

et monasterii
S. Vincentii
Wratislaviæ;

8 Capite 17 libri 3 Matthias, narrata morte Ducis
Boleslai obita anno mxcxl et electione Vladislai, ejus-
que in fratres militum, ad eos privandos assignata
cuique a patre portione domini; dicit quod Petrus
Comes magnus de Skrzin, sæpenumero abducens
honestis persuasionibus Vladislau, ne in propria
viscera ageret, neque fratres suos exheredaret. E
Dux autem tum illa causa, tum stimulatus ab uxore,
jocoso quodam Petri ad ipsum jocantem responso, acius
commota; commisit Militi Dolysz, Ducissæ caro,
quem item jocus videbatur sagillare impuri cum illa
commercii, ut Petrum Comitem occulte ad poenam
raperet. Visa itaque opportunitate, quod Petrus
filiam suam tradebat Jaxæ Duci Zurbia in Wratisla-
via, et hastarum ludos præmio proposito victoribus
promiserat; tamquam ad ludum hastarum cum fre-
quentibus supplicibus Dolysz supervenit, et raptum
Petrus Duci Vladislao obtulit victum. Qui, instante
truculenta et implacabili muliere, lingua exarsa et
oculis effossis visu privatus est. Aiunt tamen histo-
rici Polonorum, toto quinquennio quo supervixit
præfatus Petrus, miraculose et loquelam et visum
rehabuisse. Mortuus (anno mxcxlix, ut mox ostendam)
relatus est in Wratislaviam, et in medio chori S.
Vincentii extra muros Wratislavienses Ordinis Præ-
monstratensis tumulatus. Postea conjux ejus ad-
jecta est cineribus ipsius, de quibus hujusmodi
rhythmi ad tumulum dictati videntur.

qui lingua
oculisque
postea priva-
tus

sine his vidisse
et locutus
dicitur,

Illic situs est Petrus, Maria conjuge fretus,

Marmore splendente, Patre Guiljelmo peragente.

9 Is Petrus, ut fertur, salutari satisfactione sibi
Romæ a Pœnitentiario injuncta, ecclesias magnifice
constructas ac sumptuose erectas in regno Poloniæ,
ex pecunia olim Regis Daciæ, auxit plurimum: e
quibus nonnulla sub his nostris tempestatibus (scri-
bebat Matthias anno m) conspectui apparent atque
cernuntur; quædam vero ædificiorum structuræ,
per temporum curricula, immutatae sunt. Earum
multæ mox enumerantur, quarum situm et nomina li-
cebit apud Matthias legere: nobis satis est explicuisse,
quis Petrus fuerit, et quo loco S. Vincentii Reliquias
reposuerit, condito sub illius nomine Præmonstratensium
monasterio; qui fortassis gaudebunt suas in Polonia
primas Colonias hic notatas legere. Ceterum ad co-
gnosendum ipsius foundationis annum facit, quod idem
Matthias dicat Vladislau mutilato Petro Comite,
suos fratres e regno exterminare capisse, quos etiam
in Posnaniensicastro obsederit, contempta Archiepiscopi
Gneznensis ideo contra se lata excommunicatione; sed
non impune. Principes enim, sumpto a desperatione
consilio, irruptionem fecere in temulentum exercitum,
atque ita soluta obsidio est. Vladislau in Alemanniam
fugit: quo etiam Regina ferax sese recepit, nihil minus
quam ambierat consecuta. Facta sunt autem ipso anno
mxcxlv, quo Petrus, utique miraculo curatus, ad Comi-
tia

optime meri-
tus de religio-
ne,
F

nec non de
Ordine Præ-
monstratensi

cui fundavit
S. Vincentii
monasterium
an. 1146

A *lia Magdeburgensia venit; adeo ut veniendi causa fuisse videatur auxilium a Cæsare fratribus Principibus impetrandum, contra tam injustas molitiones : quando mortuus 1149. quidem annus mox sequens MCLXVI Boleslui Crispi*

annus primus numeretur : qui idem potest foundationis D prædictæ primus censei, post quem adhuc supervixerit AUCTORE D. P. Petrus usque ad annum MCLXIX.

DE SANCTO JOANNE EPISCOPO VERONENSI IN ITALIA

Sylloge ex Augustino Valerio et aliis recentioribus.

G. H.

SEC. IV.

Memoria in Fastis.

B

Elogium.

Corpus in ecclesia S. Stephani

Inter quam plurimos Sanctos, ac potissimum Episcopos, quos habuit et veneratur Ecclesiæ Veronensis, fuit S. Alexander, a nobis relatus ad diem quartum hujus mensis Junii. Ast nunc ad sextum ejusdem mensis recolitur memoria S. Joannis, de quo Tabulæ Martyrologii Romani sic habent : Veronæ S. Joannis Episcopi. Galesinius in suo Martyrologio addit. et Confessoris. Baronius autem in Notis, de eo etiam tabulæ Ecclesiæ Veronensis. Acta, sicut et aliorum Veronensium Episcoporum, Reverendissimus Augustinus Valerius, Episcopus Veronensis et S. R. E. Cardinalis, paucis complexus est. Similia indicat Galesinius. Ipse vero Augustinus Valerius fol. 39, de S. Joanne Episcopo Veronensi, hoc edidit clogium.

2 Joannem Episcopum Veronæ, S. Mauri successorem, virum sanctis moribus præditum, in nobilissima pascendarum animarum arte excelluisse, memoriæ proditum est. Perpetuam nominis sui memoriam in animis hominum vir Dei reliquit. Curavit ut S. Mauri, cui successit, corpus in basilica S. Stephani sepeliretur. Obiit vii Idus Junii; sepultus est in eadem basilica S. Stephani. Idem Valerius fol. 4, ex tabula vetusta in membranis in sacrario Ecclesiæ S. Stephani, ait, in altari S. Mauri corpus S. Joannis Episcopi Veronensis asservari. Ibidem Franciscus Corna testatur, in ecclesia S. Stephani jacere corpora SS. Joannis et aliorum viginti Episcoporum Veronensium, quorum nomina exprimuntur.

3 Deinde fol. 8 ista addit Valerius : In arca S. Mauri, quæ est in crypta seu Confessione ejusdem ecclesiæ, est lamina plumbea his litteris incisa : Ossa sanctorum Episcoporum Veronensium, Mauri et Joannis, ut scripta referunt : quæ mira cum diligentia ac honore olim in adverso loco reposita, humore crescentis terræ proximi cæmeterii pene consumpta, huc cum altari anno Domini millesimo

quingentesimo quadragésimo octavo translata sunt. Hæc autem ossa valde venerabilia, cum primo detecta nihil odoris reddidissent, dum iterum moverentur, mirum reddiderunt odorem, quem non omnes senserunt. Voluit tamen Dominus eum a Joanne Archipresbytero ejus ecclesiæ, qui ea movebat, persentiri, ut majori custodia servarentur : ac majus miraculum appareret, cum nec ipse quidquam odoris sensisset dum ea aperiret : quemadmodum Archipresbyter ipse, vir probatæ et inculpatae vitæ, sæpe dum viveret asseruit, et litteris postea testatum reliquit. Hæc Valerius, ista subjungens : Franciscus Corna asserit, in altari S. Mauri esse corpus S. Joannis Episcopi Veronensis. Denique in Indice Reliquiarum fol. 87, Corpus, S. Joannis Episcopi esse in ecclesia S. Stephani, iterum confirmat.

4 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italie elogium ex Augustino Valerio describit, addens Episcopum x fuisse, et ista annotat : Etsi tempus, quo SS. Maurus et Joannes vixerunt, minime in monumentis Ecclesiæ Veronensis proditur : ex quo tamen post S. Zenonem Sedem tenuerunt, possumus, S. Joannem circa extrema Diocletiani et Maximiani tempora floruisse, saltem leviter conjicere. Acta istius S. Zenonis illustravimus ad diem xii Aprilis, quem alii Confessorem, alii Martyrem dixerunt. Onuphrius Panvinus lib. 4 Antiquitatum Veronensium, cap. 7, inter Episcopos antiquos statuit hos tres ; Zenonem, quem ait vixisse anno ccl ; eique successisse Maurum, atque obiisse xxi Novembris ; tum Joannem, obiisseque vi Junii, et ambo sepultos ad S. Stephanum. Denique Ferdinandus Ughellus in Episcopis Veronensibus successorem Zenonis statuit S. Proculum, cujus Acta illustravimus ad diem xxiii Martii, statuimusque floruisse seculo quarto ; quod idem de SS. Mauro et Joanne arbitramur posse dici, qui ab Ughello successores Proculi statuuntur.

translatum anno 1548

cum miro odore. E

Tempus Sedis.

17

DE SANCTO ANUB EREMITA IN ÆGYPTO

Sylloge Actorum ex Vitis Patrum, aliisque.

G. II.

CIRCA. CCCCLX,

Cum 6 fratribus monachis in Scethi

Græci in MS. Synaxario, quod nos Divione in collegio Societatis Jesu apud Petrum Chiffletium anno MDCLXII reperimus, celebrant memoriam S. Anub, Græce "Ανυβ in pace consummati. De eo multa leguntur in Vitis Patrum a nostro Rosweido editis, ac primolib. 3 sub nomine Ruffini num. 199, lib. 5 interprete Pelagii libello 15 num. 11, et lib. 7 interprete Paschasio cap. 42 num. 4 Acta, referuntur, quorum hoc est apud Pelagium initium : Narravit Abbas Joannes, Quia Abbas Anub et Ab-

bas Pastor, et residui fratres eorum ex eodem utero nati. Monachi fuerunt in Scethi. Qui hic Pastor appellatur, aliis servato nomine Græco est Pæmen, et inde detorto vocabulo Pimenius. Hinc apud Paschasium ita legitur :

2 Cum aliquando gens Mazycum, in Scethi superveniens, multos ex Patribus occidisset ; Abbas Pimenius, una cum alio Patre seniore Anub, et cum quinque aliis Patribus fugiens inde, venit ad locum qui dicitur Terenuthi : et invenerunt ibi templum antiquum

A antiquum desertum, et manserunt hi septem pariter, donec cognoscerent, ubi unusquisque in Ægypto mansurus esset. Decreverunt autem inter se dicentes, Septimana hac unusquisque requiescat apud se, et alter ad alterum non loquatur. Cum autem id facerent, erat in templo illo statua cujusdam idoli. Abbas autem Anub exurgens mane lapidabat eam in facie : et vespere veniens, dicebat ad eam, Peccavi, indulge mihi : et sic fecit per totam hebdomadam. Die autem Sabbati cum venissent pariter, dixit ei Abbas Pimenius. Quid voluisti hac tota hebdomada facere : ut homo fidelis diceres idolo, Indulge mihi. Dixit ei senex Anub : Hoc ego propter vos feci : Dicite mihi : Numquid quando hoc idolum lapidabam, locutum est aut iratum ? aut quando indulgentiam petebam, numquid exaltavit se aut gloriatum est ? Cui Abbas Pimenius respondit : Non utique. Tunc dixit senex : Fratres, ecce septem sumus : si vultis ergo pariter manere, ut lucrum animæ faciamus, sit idolum istud nobis in exemplum ; ne, quando injuriatur aliquis, irascatur : ne, quando ab eo venia petitur, gloriatur aut extollatur : si autem ita non vultis, unusquisque vadat quo vult. At illi projicientes se in terram, spoponderunt se ita facturos : et sic permanserunt per multos annos, cum magna humilitate et abstinencia, unum ex ipsis facientes dispensatorem. Et erat eis perfectio et unum desiderium : et quidquid positum erat in mensa, reficiebantur, nullo dicente. Adfer nobis illud ; aut, Istud nolo comedere. Quatuor siquidem horas dormiebant in nocte, et quatuor psallebant, et quatuor operabantur. In die vero per intervalla horarum officiis divinis insistebant, operantes et legentes et findentes folia herbarum usque ad horam nonam. Post hoc vero victum sibi præparabant, colligentes quasdam herbas terræ.

3 Hæc ibi, quæ fere eadem habentur apud Pelagium, nec non Græco-latine in *Apophtegmatibus Patrum*, editis a Joanne Bapt. Cotellero tom. 1 *Monumentorum Ecclesiæ Græcæ* pag. 393. Apud Rufinum vero, ubi, omissa prima littera, Nub scribitur, cap. 154 sic continuatur narratio : Abbas Pæmen et Abbas Nuph, postquam in desertum venerunt, desiderabat mater eorum videre eos, et sæpe veniebat ad eorum cellam, nec tamen potuit illic contemplari eos. Captato itaque tempore occurrit eis, cum ad ecclesiam festinarent. Qua visa reversi velociter, ostium cellæ clausurunt : illa autem stans foris cum lacrymis quærebat eos. Tunc Abbas Nuph egressus ad beatum Pæmenem, ait : Quid faciemus de hac matre nostra, quæ plangit ad ostium ? Tunc exurgens Abbas Pæmen vadit ad ostium : quo non aperto audiens eam continuo lamentari, dixit ei : Cur tantos clamores, cum jam ætate defessa sis, et planctus effundis ? Illa autem, voce filii cognita, amplius exclamavit, dicens : Quoniam vos videre volo, filii. Quid est enim si vos videro ? Nonne sum vestra genitrix ? Nonne vos his meis lactavi uberibus ? Jam omni morarum contractione repleta sum, et audita voce tua omnia viscera mea præ desiderio conturbata sunt. Cui Pæmen ait : Hic nos magis, an in futuro seculo videre desideras ? At illa dixit : Quid ergo si vos hic non videro, quasi illic pro certo visura sim ? Sene autem respondente, Quod si tu hic cohibere poteris, ne nos videas, illic nos procul dubio semper videbis ; tunc illa discessit, cum gaudio dicens : Si pro certo illic vos visura sum, hic vos videre jam nolo. Hæc ibi, quæ etiam apud Pelagium libello 4 num. 33 referuntur ; sed qui supra Nub et Nuph appellatur, ibidem Anub dicitur, et loco Pæmenis, scribitur nomen Pastoris : cujus memoria sub nomine Pæmenis celebratur in *Menais*

C

excusis et variis MS. ad diem xxvii Augusti. Christophorus Mitylenæus, in suo *Menologio* hoc vi Junii, solum Παμὲν πνεύματος, Pæmenem omnino optimum, interserit.

4 Demum apud eundem Rufinum cap. 10 indicantur revelationes et pios obitus ejusdem Anuph (uti ibidem appellatur) quæ eadem domus ex *Historia Lausiaca* Palladii Episcopi, relata Græce et Latine tom. 2 *Bibliothecæ veterum Patrum*, Græco-Latine Parisiis anno MDLXXIV excusa, ubi cap. 55 et sequentibus Græce scribitur Ἀνοῦβ, Latine Anuph, et ista narratur. Abbas Sarus, et Esaias, et Paulus, sibi invicem repente occurrerunt ad fluvium, viri pii et egregii exercitatores, invisuri magnum Abbatem Anub. stabat autem eorum intervallum tribus mansionibus : et dicunt ad se invicem : Ostendat unusquisque nostrum suum vitæ institutum, et quemadmodum fuit in hac vita a Deo honoratus. Abbas autem Sarus dixit eis : Peto a Deo donum, ut nos virtute spiritus indefessi ad locum perveniamus. Et cum ipse solum orasset, inventum est protinus paratum navigium et ventus secundus, et momento temporis inventi sunt in loco, cum adverso flumine navigassent. Esaias autem dicit eis ; Et quid mirum, o amici, si vir Dei nobis occurrerit, qui vitam narret uniuscujusque ? Paulus autem dicit eis : Quid si Deus nobis revelaverit, quod post tres dies assumat hominem ?

5 Cum autem paulo ulterius processissent, vir eis obviam factus, eos salutavit. Paulus autem ei dicit : Die nobis quæ recte egisti : nam post crastinum abibis ad Dominum. Dixit autem eis Anub : Benedictus Deus, qui mihi hæc quoque significavit, et vestrum vitæ institutum et adventum. Cum autem dixisset, quæ unusquisque eorum recte gesserat, exposuit deinceps quæ ipse fecerat, dicens : Ex quo Servatoris nomen professus sum in terra, ex ore meo non est egressum mendacium : humani cibi nihil sumpsi, me cœlesti alimento alente quotidie Angelo : nullius alterius rei cupiditas in cor meum ascendit, præterquam Dei. Nihil ex rebus terrenis occultavit mihi Deus, quod non significarit et ostenderit mihi. Non interdum somnum cepi, non noctu quievi, Deum querens. Una semper mihi adfuit Angelus, ostendens mundi potestates. Lumen cogitationis meæ nunquam fuit extinctum. Omnem petitionem accepi a Deo protinus. Vidi sæpenumero Deo assistentes myriades Angelorum : vidi choros Justorum : vidi Martyrum congeriem : vidi Monachorum institutionem : vidi opus omnium Deum laudantium : vidi Satanam igni traditum : vidi angelos ejus punitos : vidi justos lætantes in æternum. Hæc et multa alia narrans, tertio die tradidit animam : eamque statim suscipientes Angeli et chori Martyrum in cœlos sustulerunt, ipsis videntibus et hymnos audientibus.

6 Hactenus collecta ab Henschenio nostro, concludat *Distichon* de S. Anub, in citato supra MS. *Synaxario Chiffletiano* tale repertum :

Τοῖς ζῶσιν ὡς ζῶν μέχρι θανάτου δεικνύει,
Στασιποῦν καὶ θανάτῳ, Ἀνοῦβος χάριν.

A morte signa perpetrans, velut vivens,
Largitur Anub gratias usque hodie.

Ad ætatem quod attinet, erui ea potest ex dictis a me iv Junii ; ubi de Sancto Alona, eaque occasione quæsi vi in ætatem S. Pæmenis ; quem inveni loquentem de temporibus Theodosii Junioris, ut nuper præteritis. Cum ergo Imperatori isti, sub annum ccccl. defuncto, supervixerit Pæmen : verosimile fit, fratrem ejus majorem Anub haud diu ante vel post Theodosium obiisse. Mazyes sive Mazycles, quorum incursio in Scethin Sanctos fratres alio fugere compulsi ; Stephano dicuntur Mauritaniæ Cæsariensis populi fuisse, eorumque Rex

Jarbas

invisendus
a tribus Abbatibus,

E

eis occurrit :

narrat a se
gestu ;

et revelatio-
nes sibi fa-
ctas,

F

moriensque in
cælum porta-
tur :

D. P.

ac miracula
patrat.

A *Jarbas Suetonio memoratur. Prius ergo quam illi in Scythia, Alexandria propinquam solitudinem, penetrarent; debuerunt Mauritaniam Sitifensem, Numidiamque et Byzacenam, ac Tripolitani provincias, cum utraque Lybia, atque adeo fere totam quam longa est Africam percurrisse populabundi. Sed verosimile est eos æque ac ceteros Mauros, non suis Wandalarum auspiciis tunc militasse: eoque obscuriorem apud Historicos*

factam memoriam damnorum, Ægypto per eos, utpote Wandalarum stipendiarios, illatorum. Erant autem Mauri, quotquot interiora Africa habitabant, adhuc Ethnici, uti ex Procopio Cæsariensi lib. 1 cap. 8 liquet, narrante, quomodo post mortem Geizerici a Wandalis defecerint, eosque sub ipsorum Rege Trasimundo circa annum cccxc etiam vicerint.

AUCTORED P.

DE S. EUSTORGIO SECUNDO,

EPISCOPO MEDIOLANENSI.

G. H.

Sylloge de ejus cultu, actis atque ætate.

ANNO
DXXIII

Mediolanum, nobilissima Italiae civitas et Insularum caput, suos habuit a temporibus Apostolorum Episcopos postea Archiepiscopos dictos, quibus etiamnum subsunt quindecim Episcopi: sed, quod maxime gloriosum est, inter istos habuit sex et triginta Sanctorum catalogo adscriptos. Tales fuerunt duo Eustorgii, quorum primus vixit seculo Christi quarto, et ad diem XVIII Septembris solenni veneratione colitur, sepultus in ecclesia illi dicata. Secundus ad hunc VI Junii est Martyrologio Romano adscriptus his verbis: Mediolani depositio S. Eustorgii secundi, Episcopi et Confessoris. Quæ ejus Deposito celebratur in Missali secundum morem S. Ambrosii sub annum MDXXII excuso, et in Breviariis juxta institutionem S. Ambrosii, anno MDXXXVIII et MDLVI impressis, atque in Breviario Ambrosiano, S. Caroli Cardinalis Archiepiscopi jussu sub annum MDLXXXII edito, et recognito recensuque sub nota anni MDCCXV: in quo hæc Lectio propria de ejus rebus gestis recitatur.

Cultus sacer.

Elogium ex
Breviario.

2 Eustorgius secundus, magno vir ingenio, rerum divinarum studio totus deditus, Laurentio in Archiepiscopatu Mediolanensi succedens, ad Ecclesiam sibi commissam optime gerendam eas attulit virtutes, quæ cum religionis officiis conjunctæ, salutares fructus pepererunt. Fuit enim pietatis, æquitatis, et virtutum pastoralium cultor egregius. Florianum, e patre impio natum, ab ultima Pannonia Mediolanum profectum, domi excepit, fide instruxit, baptizavit, litteris erudit. Diaconum fecit: qui deinceps Ecclesiæ Hispanensis Episcopus, sanctitatis laude floruit. Patrimonium vero Ecclesiæ defendit et auxit. Baptisterium mirifico opere ædificavit. Alia multa egit, in quibus spectata ejus sanctitate in numerum Confessorum relatus est. Quievit in Domino, pridie Nonas Junii. Sepultus est in basilica S. Laurentii. Hæc ibi, sed sexto die Junii, qui est postridie Nonas, sive octavo Idus Junii. Nusquam reperimus Acta antiqua Eustorgii secundi: proinde, quæ ex Breviario Mediolanensi jam desumpsimus, pro qualicumque fundamento damus. Nam Ferdinandus Ughellus, agens de hoc Sancto, asserit, eorum monumenta, qui de Mediolanensibus Præsulibus scripsere, pluribus scatere erroribus: imo res gestæ utriusque Eustorgii sæpius reperiri confusæ. Ita Eustorgius primus, in Lectio- nibus Breviarii præcitatus, ad diem xviii Septembris, dicitur e nobili familia in Græcia natus. De secundi Eustorgii patria silet quidem jam producta Lectio; sed alii passim scribunt cum primo natione Græcam etiam fuisse, et e Græciâ in Italiam venisse, ac vixisse Romæ sanctitate celebrem sub Gelasio primo, Symmacho, atque Hormisdâ Pontificibus: quorum postremus eundem Laurentio Littæ, in Sede Mediolanensi suffecerit, circa annum Salutis dxiv. Ita Ughellus. At Florianus qui a S. Eustorgio conversus, litteris instructus, et Diaconus dicitur consecratus, ac postea

Hispanensis Episcopus creatus; ab Hispanensibus et aliis Hispanis appellatur S. Laureanus, atque celebrem cultum habuit, etiam Martyrologio Romano inscriptus, ad diem iv Julii, martyrio sub Totila Gothorum Rege in Italia anno dxliiv coronatus.

3 Fuerat eodem seculo Rex Italiae Theodoricus, ab an. cccxciii ad an. dxxvi; qui apud Cassiodorum lib. 1 Variarum, epistolam iv scripsit huic Eustorgio, qua indicat Episcopum Augustæ Prætoriam apud se falso accusatum esse et absolutum. Ipsa hujusmodi est. Eustorgio, viro venerabili, Mediolanensi Episcopo, Theodoricus Rex. Tuta est conditio subjectorum, ubi vivitur sub æquitate regnantium: nec decet rumore trahi, a quo debent non mutanda constitui. Fidem siquidem rerum a ratione colligimus, quæ numquam desiderantibus absconditur, si suis vestigiis perquiratur. Atque ideo, quod Beatitudini vestræ gratissimum esse confidimus, præsentî tenore declaramus; Augustanæ civitatis Episcopum, proditoris patrie falsis criminationibus accusatum: quia a nobis honori pristino restitutus, jus habeat Episcopatus omne quod habuit. Nihil enim in tali honore temeraria cogitatione præsumendum est: ubi, si proposito creditur, etiam tacitus ab excessibus excusatur. Manifesta proinde crimina in talibus vix capiunt fidem. Quidquid autem ex invidia dicitur, veritas non putatur. Volumus etiam impugnatores ejus legitimæ pœna percellere: sed quoniam et ipsi Clericatus nomine lungebantur, ad Sanctitatis vestræ judicium, cuncta transmittimus ordinanda: cujus est et æquitatem moribus tuius imponere, quam novimus traditionem Ecclesiasticam custodire. Hæc Rex Theodoricus, qui Mediolanensem Ecclesiam benigne fovit: nam S. Eustorgio, nonnulla prædia in insula Sicilia Ecclesiæ suæ asserenti, ne favor ei adversus injuriam deesset, Præsidi scripsit: Estque hæc apud Cassiodorum lib. 1 epistola xxix.

E

accipit episto-
lam a
Rege Italiae

4 Quamvis nullos velimus gravamen aliquod sustinere, quos videtur pietas nostra protegere (quia regnantis est gloria, subjectorum otiosa tranquillitas) tamen specialiter Ecclesias ab omni injuria reddi cupimus alienas, quibus dum æqualia præstantur, misericordia Divinitatis acquiritur. Et ideo beatissimi viri Eustorgii, Episcopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, petitione permoti, presentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel honoribus istius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis, tuitionem studeas salva civilitate præstare: nec a quoquam, cujuslibet nationis homine, contra fas patiaris opprimi, quos decet Divinitatis intuitu sublevari: ita tamen ut causis publicis et privatis, quæ contra eos rationabiliter proponuntur, respondere non differant. Quia sicut volumus eos ab aliquo prægravari, ita exemptos a tramite justitiæ non patimur inveniri.

ab eodem
protegitur

5 Hæc ibi. E quibus constat S. Eustorgium secundum

Creatus
Episcopus
circa annum
514

A dum vixisse seculo Christi sexto, ac multum aberrare eos, qui S. Joannis Damasceni discipulum fecerunt; sic enim seculo Christi octavo debuisset floruisse, ac Sedi Mediolanensi præfuisse. Galesinius ipsum exornat grandi elogio, quo ait, eum magnis monumentis Ecclesiam Mediolanensem instruxisse atque ornavisse, ejus cura sacris ad urbem Mediolanum Sanctorum Magorum corporibus Constantinopoli translatis, atque ob eam causam templo religiosissimo extructo. Sed hoc posim alii Scriptores Mediolanenses adscribunt S. Eustorgio primo. Præterea in Notis asserit idem Galesinius, in diœcesi Mediolanensi illius nomine sacras aedes quinque extructas, ilque sciri ex antiquo codice. Non existimo facile discerni potuisse, hujusne an primi, ecclesie illæ sint, donec distinctius id probetur. Denum Ughellus asserit, S. Eustorgium secundum sub Pontificatu Hormisdæ evolasse ad caelos anno dxxii. Quo id calcula statuatur, ipse viderit.

D. P. 6 Dedit ego ante ultimum Tomum Maji. Episcoporum et Archiepiscoporum Mediolanensium seriem, Chronologice deductam, secundum vetustos Ambrosianæ Bibliothecæ membranas; ad quas, et ad nomen S. Laurentii, demonstrari, non potuisse hunc ultra annum dxxii virendo pertigisse. Post Laurentium juxta membranas istas, S. Eustorgius sedit annis vii; depositus viii Idus Junii, ad S. Xistum. Ab anno autem dxxii, per annas vii progrediens, pervenies ad annum dxxviii, quo Sanctus hic obierit: quod certius probari posset, si tempus S. Magni, Eustorgio subrogati, sine errore reperiretur notatum. Sed quam manifestus est error in annis xxx ei attributis, tam incerta est, nec nisi per conjecturam habetur correctio, annos xiii Magno relinquens; ut per annos xxiii, S. Datio sequenti attributus, veniatur ad annum dlii, quem ultimum ei fuisse ad xiv Januarii ostendit Bollandus. Notabis autem, si placeat, quod prænotati anni sic procedant, ut ultimi primique

defunctus, anno 548

inter decessores ac successores dividantur, utrisque communes, nec enim aliter fieri potuit, non nisi annos supputanti, neglecta scrupulosiori definitione mensium atque dierum.

7 In eodem Chronologico Tractatu, post memoratum S. Simplicianum, D. Ambrosii successorem, ostendi quam male ei fingatur successisse frater S. Eustorgii Arsacius, qualis inter Mediolanenses nullus fuit; nec aliam videri occasionem sumptam duobus istis male suppositis fratribus translationem trium Magorum adscribendi, quam quia Magi depositi fuerint in ecclesia S. Eustorgii, idque seculo vii Christianæ æræ; sic ut neuter Eustorgius pariem in ista Translatione habuerit, gratia vero tota debeat S. Arsatio; non Mediolanensis, sed Orientalis alienius Ecclesiæ Episcopo; qui in Bavaria, post allatum eo ipsius corpus, colitur xii Novembris: quando licebit examinandam dare affectam illi Vitam, et in figmentis fundamentum quærere verosimilioris opinionis, circa dicta Sanctorum trium Magorum corpora, ex Oriente Constantinopolim, atque Mediolanum translata; unde Coloniam Agrippinam ad Rhenum denique transierunt, tempore Friderici Ænobarbi seculo xii.

Nihil egit circa tres Magos.

8 Denique docui in jam dicto Tractatu, S. Xisti ecclesiam, quæ nunc Laurentiana dicitur, ipsam esse quam S. Cassiano prius dedicatam. S. Laurentium, prælaudatus restauravit sub invocatione S. Xisti; es allegavi repertum sub altari schedam, sic inscriptam: Sanctorum Confessorum Eustorgii, Laurentii, et Theodori, mccccxciv, die x Septembris: quam censui intelligendam, de eorumdem sub ista altari tunc innovat repositione. Nunc insuper animadverto, schedæ istius Auctorem, si in nominandis ipsis Sanctis ordinem spectavit ætatis, pro secundo Eustorgio accepisse primum: ita sæpe vacillant, quæ absque veteri teste recentiores suggerunt.

E Depositis in Basilica Laurentiana.

DE SANCTO CLAUDIO EPISCOPO VESONTIONENSI ET ABBATE JURENSI COMMENTARIUS PRÆVIUS

De monasterio, ætate, vita, miraculis, et cultu Sancti.

C ANNO DLXXXI.

Monasterium Jurense, dictum Cundatense,

post S. Eugendii,

NOT. 37 nunc S. Claudii:

A pud antiquos Sequanos, in hodierno Comitatu Burgundiæ, extat mons altus et late extensus cui ab antiquo inditum nomen Jura haecenus permonet. In hujus parte, versus Bressiam et Brugesiam, vitam solitariam auspicatus est S. Romanus, cujus Acta illustravimus xxviii Februarii. Romano accessit frater S. Lupicinus, cujus indem Acta dedimus xxi Martii: umbo autem ibidem monasterium Cordatescense excitarunt, quod postmodum Abbas rexit S. Eugendus, a nobis ad Kalendas Januarii relatus: et ab hoc illud postmodum dictum fuit monasterium S. Eugendi, vulgo S. Oyan, usque ad seculum Christi duodecimum, uti constat infra ex Vita et miraculis S. Claudii; a quo denominatum sequentibus seculis monasterium, simul et adjunctum ei oppidum, non aliter ad nostra usque tempora, quam S. Claudii vulgo audit. Causam refundunt omnes in præsentiam Corporis et miracula ibidem patrato, solennesque variarum illuc gentium peregrinationes. Descripsit nobis R. P. Petrus Terne Societatis Jesu Flexæ, Idibus Decembris anno moclxxvi, aliquam suam peregrinationem, et varias quas in ea veneratus est Reliquias sacras, interque olia ista nuntiat: Cum ante quinque annos Anecio, ubi quiescit corpus S. Francisci Salesii, transirem per montem Jura in finibus Helvetiorum; invisi templum

Divi Claudii, et ibi tetigi corpus magni illius Sancti quod adhuc integrum perseverat, sed exuccum fere et sicum. In miraculis certe posteriorum temporum de quibus infra, nihil frequentius legitur, quam ad Sanctorum pedum oscula admissos, a suis infirmitatibus liberatos ægros: quare curavi ut in arca sua jacenti delineatio quam posset accuratissima peteretur, quam hic representarem in ære sculptam, sed necum ocepi.

F ubi hujus corpus integrum.

2 Floruit S. Claudius seculo potissimum sexto, natus circa annum cccclxxxiv: qui cum esset annorum ætatis viginti, in Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Bisuntinæ receptus, circa annum div. Completis deinde annis duodecim, electus est in Episcopum, circa annum dxxvi. Hujus calculi probatio habetur ex Concilio, Epavone sub S. Avito Episcopo Viennensi anno dxxvii celebrato xv Septembris, cui subscripsit Claudius, in Christi nomine Episcopus Ecclesiæ Vesontionensis. Eodem aut sequenti anno habitum est Concilium Lugdunense, cui etiam consensit, in Christi nomine, Claudius Episcopus; non apposito ipsi aut aliis Episcopis nomine propriæ Sedis: eum tamen arbitramur fuisse S. Claudium Episcopum Vesontionensem: cui etiam S. Avitus Viennensis Episcopus inscripsisse debuit epistolam lvi, quam inter epistolas et reliqua opuscula edidit Jacobus Sirmondus. Anno autem septimo

Natus is an. 484

Episcopus an. 516 ordinatus,

A timo sui Episcopatus, Christi DXXIII, in monasterium S. Eugendi secessit, ubi creatus est Abbas, anno vicesimo sexto et quingentesimo (non sexcentesimo, uti per errorem exaratum est) S. Joanne Apostolicam Sedem tenente et approbante. Est is S. Joannes, primus istius nominis Papa, dicto anno DXXXVI Ravennæ vita functus, et colitur XXVII Maji, quo die Acta ejus dedimus. Expleto autem anno quinquagesimo quinto, a quo tempore Abbas electus est, migravit ad Dominum (ergo circa annum DLXXXI) et quingentis quinquaginta quatuor annis, miraculis assidue crebrescentibus, in ecclesia B. Eugendi requievit: ad annum scilicet MCCCXXV, quo Vita brevior scripta videri potest, cum nonnullis miraculis, quibus alia aliaque successive adjuncta sint; notatur enim in iis tempus Frederici Romanorum Imperatoris, et Alexandri Apostolicæ Sedi presidentis. Hic autem est Alexander tertius, electus VI Septembris anni MCLIX; qui et erat annus quintus, a quo Fredericus fuerat Romæ in Imperatorem coronatus, quod factum XIX Junii anni MCLV. Atque hæc est certior ratio temporis, deducta ex ipsis Actis: quæ cur tam tarde descripta sint, nulla dari verosimilior potest ratio, quam quod viri sanctitas, publica digna cultu, non prius innotuerit, per incorruptionem corporis, casu forsitan aliquo vel miraculo revelatam; ad quod mox ceperint rotar peregrinationes; quibus denique factum est, ut quod primum S. Eugendi dicebatur monasterium, dici ceperit SS. Eugendi et Claudii, ac denique solius S. Claudii nomine appellari; ut mirum non sit, si ordinare Chronologiam volentibus adeo incertæ steterint, ut mox dicam, conjecturæ.

Datur Vita
12 sec collecta
ex MS.

et alia deinde
interpolata,

edita a Jo.
Juc, Chif-
fletio,

B publico digna cultu, non prius innotuerit, per incorruptionem corporis, casu forsitan aliquo vel miraculo revelatam; ad quod mox ceperint rotar peregrinationes; quibus denique factum est, ut quod primum S. Eugendi dicebatur monasterium, dici ceperit SS. Eugendi et Claudii, ac denique solius S. Claudii nomine appellari; ut mirum non sit, si ordinare Chronologiam volentibus adeo incertæ steterint, ut mox dicam, conjecturæ.

C 3 Damus ergo primo loco Vitam breviorē ex MS. codice monasterii S. Claudii, a Petro Francisco Chiffletio nobis submissam, scriptam (ut jam diximus) seculo Christi duodecimo. Ex ista autem Vita desumptæ sunt Lectiones pervetusti Brevarii Ecclesiæ Vesontionensis, in membranis descriptæ, uti etiam Brevarii Maurianensis anni 1512, Æluensis 1534, Lingonensis et aliorum. Acta dein subjungimus longiora, diu postea composita et interpolata, in quibus num. 10 appellatur Sanctus, patrator miraculorum, de quibus extant libri, scilicet (ut infra constabit) seculo Christi duodecimo et sequentibus conscripti. Hic Auctor adjuvat rebus a se narratis varias circumstantias, quæ cum jam assignata Chronologia non consistunt, infra in Annotationis referendus et commodius rejiciendas. Acta istæ edidit nuper Mabillon, et ante ipsum Joannes Jacobus Chiffletius in secunda parte Vesontionensis historię a pag. 139, et a nostro diversum valde exhibet calculum temporis: quod etiam fecit frater ejus Petrus Franciscus, singula se latius deducturum pollicitus in suo Tractatu de hoc monasterio Jurensi: sed hunc Tractatum, jam pridem expectatum, nescimus an ultra jamus cogitationes promoveret, multis aliis quæ interea edidit distractus. Calculum ab eo acceptum interim ediderunt Sammarthani, Tomo quarto Gallię Christianę in monasterio Jurensi; non satis memores eorum, quæ Tomo primo in Archiepiscopis Bisuntinensibus ediderant cum discrimine fere centum annorum. Interim Chiffletius secutus est Mabillon tom. 2 de Sanctis Ordinis Benedictini, forte quia commodius illi adscribere poterat S. Claudium, si crederetur usque ad annum DCCXVIII vixisse.

Mabillone,

Claudio de
Rota,

4 Laurentius Surius eadem Acta se reperisse, ait, in quodam impresso codice, eaque suo operi, sed mutato stylo, ad hunc diem VI Junii inseruit. Videtur autem impressus codex ille esse aut Legenda Claudii de Rota, anno MDXXXI excusa, in qua cap. 177 continetur; aut potius Appendix seu Supplementum ad Catalogum Petri de Natalibus, Lugduni impressum anno MDXIV, et titulum omnino dolosum præferens, De Sanctis nuperrime Canonizatis. Furrat nempe Catalogus iste Vicentiæ anno MCCCXCIII excusus, curante

Antonio Versio Vicentino; cui ad calcem libri visum est non inutile, quorundam Sanctorum, a Petro omissorum, gesta subnectere ex eorum historiis quam compendiose posset. ordine temporis tantummodo servato. Constat hoc Supplementum Capitibus XXV, quibus Editor Lugdunensis titulum istum fallacem fecit, quasi omnes quorum sic Vita dat, revera fuerint expresse Canonizati, idque recens, quod de omnibus non probatur; et sic male intitulo Supplemento adduntur nova tria Capita de Ramis Palmarum, de Cœna Domini et S. Claudio, quasi etiam S. Claudius primum circa initium seculi XV tandem fuisset Sanctis conscriptus. Res ejusdem, in vita ac morte gestas, Lugduni anno MDCCXXVII edidit, sed idiomate Gallico, Henricus Bugetus, magnus istarum ditionum Juxta: sed potissimum ex jam citatis Latinis Actis desumptas, quibus subjunguntur ultra centum miracula, ex infinita (ut num. 101 scribit Auctor) multitudine eorum selecta, quæ ab anno MCCCXL usque ad annum MDCCVII, intercessione et meritis S. Claudii, fuerunt patrata. Hæc ergo, Latine reddita dabimus, nisi interea vel magna illa nanciscamur volumina, ex quibus in ipso monasterio servatis longe plura haberi posse præfatur Bugetus; vel id, quod essemus facturi nos, faciat alias, idque Latina aut saltem primigenia phrasi. Int. rim autem, dum alterutrum expectamus, ideoque differimus quidquam ex Gallico Latinum facere; habebit Lector, utrumque Vitam, et Miracula illa, quæ jam composita prima Vita, dicimus scribi capta seculo XII.

5 Antiquitatem cultus, saltem mediocrem, abunde testatur citatum supra MS. Breviarium Ecclesiæ Vesontionensis; in quo præter Lectiones supra indicatas sunt Hymni, Antiphonæ, et Responsoria propria de Sancto, quæ ibi videri possunt. Solum propono Orationem quæ est hujusmodi. Omnipotens sempiterne Deus, qui es Sanctorum tuorum splendor mirabilis, quique hodierna die Beatam Claudium Confessorem tuum atque Pontificem æternæ beatitudinis gloria sublimasti; concede propitius, ut ejus merita veneramur in terris, intercessionis ejus auxilio, apud tuam misericordiam muniamur in cœlis. Hæc eadem Oratio recitanda proponitur in Breviario Bisuntino, quod anno MDXO juxta Concilii Tridentini decretum est excusum: item in Maurianensi, Altissiodorensi, Lingonensi, et aliis, quæcunque autem mutatis etiam in Æduensi supra citato. Huc porro spectat in Austria Humberti de Buenco Abbatis, quem anno MCCCXIII thecas argentæ affabre elaborandas curasse, quibus SS. Eugendi et Claudii corpora reconderebantur, indicat Mabillon sub finem Vitæ.

6 Inter Martyrologia, Sanctum hunc recohi præcipientia, antiquitate et auctoritate primum est B. Rabani Mauri, Archiepiscopi Moguntiæ, scriptum circa annum DCCCL, ubi sic legitur: VIII Idus Junii. Depositio B. Claudii Episcopi. Rabano succedunt plucima Usuardi exemplaria, variis locis varie aucta, incertum quo tempore, ac nominatim MS. Bruzellese S. Gaudilæ, et Parisiis excusum anno MDXXXVI. His a cedunt Florarium Sanctorum MS. Grevenus et Molanus in Additionibus ad Usuardum, Maurolycus, Felicius, Canisius, Saussayus, alique cum hodierno Martyrologio Romano. Eundem retulit in Natalibus Sanctorum Canonorum Ghinius, et Martyrologiis Benedictinis ipsam adscripserunt Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus, cum Mabillone supra relato: et Wion quidem asserit, Episcopum Bisuntinum creatum anno DCCXIV, atque Episcopum interfuisse Concilio Epauensi, scilicet annis centum et septem antequam ordinaretur: quia Concilium illud anno DCCVII fuit celebratum. Ita idem Wion statuerat S. Romanum primum Jurensem Abbatem et fundatorem, floruisse circa annum Domini DLXIV, quem ad ejus Acta XXVII Februarii probavimus centum annis citius, circa annum videlicet

D AUCTORE G. H. et in Supple-
mento Lugdu-
nen Petri de
Natalibus.

Dum expe-
ctantur recen-
tiora miracu-
la,

E dan-
tur vela-
tionem ex
Codice MS.

Cul us anti-
quus in var. s
Breviariis,

oh corpus in-
corruptum
anno 1213
translatum,

7 memoria in
vitis Marty-
rologiis

A videlicet CCCCLX, vita functum fuisse. Quidni ex simili calculo annus DCXXVI intrusus fuerit loco anni DXXVI, non tum Episcopalis, quam Abbatialis regiminis, uti supra diximus. Præterea Nonis Junii, in diœcesi Lugdunensi, S. Claudii Archiepiscopi Bisontini memoria, celebratur in quodam Bisontinensis Ecclesiæ S. Stephani Martyrologio, apud citatum supra Joannem Jacobum Chiffletium pag. 149. Quo etiam die memoratur in Martyrologio Bellini, auctoris Parisius sub nota anni MDXXI excuso : die autem VII in Supposititio Bedæ, nec non apud Galesium et Canisium. Ast XII Januarii est idem Episcopus Claudius inscriptus cuidam Calendario Ordinis S. Benedicti, sed non admodum antiquo. Demum Carolus Bartholomæus Piazza, in Sanctuario seu Menologio perpetuo Romano, asserit ad hunc VI Junii solemnem S. Claudii festivitatem celebrari Romæ, in Ecclesia Burgundionum, prope Ecclesiam S. Mariæ in Via.

e tiam 5 et 7 Junii

et 12 Januarii:

solemnitas Romæ.

APPENDIX

B Designatio Operis, a Petro Franc. Chiffletio relictæ.

Hactenus Henschenius ; post cujus obitum annis octo elapsis, accepi Parisiis, beneficio P. Joannis Harduini, quoddam undique ex vetustis monumentis collectum, vel proprio morte elaboratum de Sanctis dimiserat Chiffletius, in Collegio Clavomontano nostro vita functus ; atque in his ingens opus, cui, ante annos circiter sexaginta capto, Titulum denique hunc factum invenio : Sacrarum monasterii Jurensis Condatenses, tertio-decimo abhinc seculo fundati, quod est caput monastici Ordinis in Provincia Sequanorum ; mediis seculis a S. Eugendo, sive Augendo, quingentis vero ab hinc annis frequentius a S. Claudio nuncupatum ; quatuor in partes divisum.

D. P.
opus Petri
Francisci
Chiffletii p.
m. quadri-
partitum.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Hanc in tempus faciendæ editionis distulisse videtur Auctor : ejus certe nihil post mortem apparuit, luci publicæ paratum.

PARS PRIMA.

Chronicon Abbatum monasterii S. Augendi Jurensis, sive S. Claudii, a primo Fundatore S. Romano ad nostra usque tempora deductum.

PARS SECUNDA.

De primis monasterii Condatenses Abbatibus, Romano, Lucipino, et Augendo : auctore S. Augendi æquali anonymo, qui fuisse videtur Pragmatius Presbyter.

Vita Sanctorum Abbatum Lupicini et Romani, auctore Gregorio Turonensi Episcopo, libro de Vitis Patrum, capite primo.

ILLUSTRATIONES JURENSES

CAPUT I De auctore qui Sanctorum Romani, Lupicini, et Augendi Vitas conscripsit ; illum videri Pragmatium Presbyterum. De Joanno et Armentario quibus dicatæ sunt. Operis ipsius ratio et inscriptio. Obiter de Vitis Sanctorum, anonymo auctore vulgatis.

II Jurensem silvam an incolere cœperit S. Romanus imperante Gratiano ? num in sua eremo a

S. Martino Turonensi Episcopo, adhuc inter vivos superstite, conveniri potuerit.

III Ecquid Villæ Jurensium nomine veniat in Vita S. Romani.

IV Quid schola Eugendi in Epistola Aviti Vienneus xvii, ad Viventium Presbyterum.

V Monasterii Claudiani variæ appellationes. Seræ Jurensis tractus. Quænam sint Jurensia monasteria Apollinari Sidonio ?

VI Monasterium Condatense an primum et antiquissimum in Sequanis ? Fines Sequanorum et Segusianorum.

VII An a S. Romano fundatum nuncupatumque sit Romanum monasterium in diœcesi Lausannensi, quod nunc est Prioratus Cluniacensis, ab Helvetiis execratus ?

VIII Quænam Sequanorum monasteria a Jurensibus prisco ævo derivata videantur. Obiter de Sanctis Ymterio et Mauro.

IX De Prioratibus ubivis terrarum constitutis, qui S. Claudii monasterium, velut membra caput suum, spectant.

X Proponitur quæstio, ecquod significatum habeat Lugdunensis Interamnis in Vita S. Romani. Primum statuitur quid Insula Polybio et Livio, ad quam Hannibal post transitum Rhodanum quartis castris pervenit.

XI Interamnis notio multiplex. Lugdunensis Interamnis vocabulo aliud nihil significari, quam vetus monasterium ad confluentes Araris et Rhodani, vulgo dictum Athanicense, sive Athanatense.

XII De causa Hilarii Arelatensis, et Celidonii Bisontini Archiepiscoporum, Romæ agitata coram S. Leone Papa primo. Distinguuntur Leones Episcopi tres, Foro-Julienensis, Arelatensis, et Bisontinus.

XIII De Hilperico seu Chilperico Burgundionum Rege, quid beneficii in Jurenses Monachos contulerit. Duo fuere ejusdem nominis illi genti Reges.

XIV Territorium Equestre, Nugudunense municipium. Ostenditur in Colonio Equestri seu Nividuno fuisse Episcopatum, fundato jam Bellicensi, nec translatus unquam sedem Bellicum a Nividuno.

XV Osculum leprosis impressum a S. Romano. Maxentius quidam Monachus, ob animi elationem correptus a demone. Ignota nobis cordium arcana, et Dei consilia. Lectio super mensam. Gregorius Neocesariensis, cognomento Magnus.

XVI Agrippini et Ægidii controversia, veterum scriptorum testimoniis illustratur, adnotata temporum ratione : de illius Comitativa et hujus Magisterio.

XVII Comitatum. Arrha fœderis. Osculum dexteræ in fide jussione. Quid Fidedictus ? Oratio ad Sanctos adhuc superstites, procul tamen positos. Apparitiones Sanctorum adhuc viventium. Efficax oratio cum pœnitentia. Asylum. Confessio S. Petri. Quid solidus prisco ævo ?

XVIII De Spicario Jurensium Monachorum, in quo S. Lupicinus Abbas multiplicatis frumentis, imminuentem suis famem depulit.

XIX Agannus, Isarvorum, Balma. Quænam fuerit veterum Gallorum lingua, et quam multiplex.

XX Quid hora sexta in Vita S. Eugendi, quid in Evangelio.

XXI De S. Leoniano Abbate. Caracalla triplex, urbana, militaris et monastica.

XXII De Syagria matrona Lugdunensi, a S. Augendo persanata. Ex occasione, de S. Syagrio Lugdunensi, qui vulgo Sicarius.

XXIII Quænam sint vicina Jurensibus monasteriis Aerientium loca, ex quibus jam ævo S. Eugendi petebatur sal coctile.

A XXIV Ecqua Martyrum Agannensium Acta, laudata a Pragmatico, ea nunc ex manuscripto codice pervetusto integra proferimus, auctore Eucherio Episcopo Lugdunensi.

XXV Eorundem Martyrum Agaunensium Acta interpolata a recentioribus, nunc ex manuscriptis codicibus castigatiora quam quæ hactenus prodierunt.

XXVI De informatione monasterii Agaunensis liber citatus, scriptusque ab auctore Vitæ S. Augendi, nunc primum a nobis in lucem datur.

XXVII Observationes aliquot in prædictum opusculum. Duodecim primorum Abbatum Agaunensium accurata chronologia, ante mille abhinc annos conscripta.

XXVIII Qualis in Agaunensi monasterio, Sigismundi Regis munificentia locupletato, Laus perennis instituta sit.

XXIX De ampulla olei S. Martini, quæ in monasterii totius Condatescensis incendio illæsa permansit. Ex occasione, de sacra ampulla ejusdem Sancti, quæ in Turonum Majori monasterio nunc etiam asservari dicitur.

B XXX De Regula primorum Patrum Jurensium: ejus fontes et capita præcipua: illorum victus ac vestitus ratio: et de clausura Monialium in Parthenone S. Romani de rupe.

XXXI Quo primum tempore, quave occasione inducta fuerit S. Benedicti Regula in Jurense S. Eugendi monasterium.

XXXII Ager seu ditio Abbatiae S. Augendi, non a Gratiano Imperatore, non a Chilperico, non a Clodoveo II, Regibus, sed a Carolo Magno primum collata, et suis limitibus circumscripta est.

XXXIII De anno quinto Childeberti, cujus mentio in Dagannoto, nono Jurensi Abbate.

XXXIV Jurensium ditionis violatos limites Fredericus I Imperator novo privilegio sancit, quod et sequentes Imperatores confirmarunt.

PARS TERTIA.

De Sancto Claudio, Abbate Condatescensi, et Archiepiscopo Bisontino.

Vita S. Claudii, ante annos abhinc plus minus quadringentos conscripta, Auctore Anonymo.

C Miraculorum S. Claudii liber primus, ab annis fere quingentis editus. Sacri ejus corporis circumgestatio per Lugdunensem, Lansanneensem, et Bisontinam dioceses.

Liber secundus, ex monumentis fide dignis a nobis excerptus.

ILLUSTRATIONES CLAUDIANÆ.

CAPUT I. S. Claudii patria, genus, festus dies. De auctorum ætate ac fide qui Vitam ejus et antiquiora Miracula scripserunt. De pago Scodiogorum, et ejus olim Ducibus seu Patriis.

II An ad Dominos Salmenses, qui septem fere abhinc seculis ei toparchiæ præfuerunt, S. Claudii genus propagatum sit.

III Dominorum Salinensium series.

IV De S. Claudii sepulturæ modo, et loco. Sacrum ejus cadaver numquam fuit evisceratum. Metenacus villa, non hujus S. Claudii Episcopi et Confessoris, sed S. Claudii Martyris Reliquias possidet.

V S. Claudius Martyr Metenacensis passus videtur Lugduni, cum Amore et Viatore sancti Alexandri sociis, sub Marco Aurelio Antonino, et cum illis e S. Irenæi Lugdunensi basilica in Sequanos translatus.

Junii T. I

VI Ordo et locus B. Claudii inter Archipræsules Bisontinos. Horum antiqui duo Catalogi, a sexcentis amplius annis manu exarati distribuuntur.

VII Occasione eorum quæ de S. Claudio præmissa sunt, series compendiosa Metropolitanorum Bisonticensium, longe accuratior quam hactenus prodierit, proponitur.

PARS QUARTA.

De aliis nonnullis monasterii S. Augendi alumnis, quæ genere, quæ sanctitate illustribus.

De aliquot præcipue nobilitatis viris, ante annos fere sexcentos Jurense S. Augendi monasterium ingressis; ac præsertim de Stephano, qui deinde Abbas Bezuensis fuit.

Vita S. Simonis Comititis, et apud S. Augendum Monachi.

OBSERVATIONES

Ad Vitam S. Simonis, ex Comite Monachi.

CAPUT I. De Auctore, qui S. Simonis Vitam conscripsit.

II De patre ejus Rodulfo, et tribus illius uxoribus, quarum tertiæ (nempe Annæ Regis Francorum Henrici relictæ) affinis erat in gradu tunc prohibito.

III De Walterio, S. Simonis fratre, prope Remos interfecto. Vitriacum pluries occupatum a Philippo I Rege.

IV De duabus sororibus S. Simonis, quarum ætate prior Herberto desponsata est Veromandorum Comiti, ejus nominis quarto; junior autem, nomine Adalais, primum Bartholomæi Breacarum Domini, postea Theobaldi Blesensium et Carnotensium Comititis conjux fuit.

V Sententia nostra, de Adalidis Bartholomæi relictæ secundis cum Theobaldo Blesensi nuptiis, novo argumento stabilitur; ex eo nimirum quod Bartholomæi et Adalidis, eorumque filii Hugonis-Bardulfi, omnis hereditas ad Theobaldum, ejusque filios aut nepotes devenerit.

VI An præter Adalam Comitissam Veromandensem; et Aalydem, sive Alaidem, aut Adelhaydem, primum Bartholomæi Breacarum Domini, postmodum Theobaldi Blesensis Comititis conjugem; aliæ fuerint S. Simonis sorores duæ; Elizabeth, quæ vulgo Rosa; et Arwis, ad Kalam sanctimoniales; quæ et Roseto puellarum parthenoni initium dederint.

VII Adversus præmissa nonnullæ moventur difficultates ex Alberici Chronico.

VIII Origo et series illustris familiæ, quæ de S. Simonis nomine nuncupatur.

IX S. Simon corpus Rodulfi patris demortui transfert a Monte-desiderio, ubi per triennium jacuerat; illudque deponit in S. Arnulfi ecclesia Crespeiensi.

X Quis fuerit S. Arnulfus, Crespeiensis ecclesiæ a S. Simone locupletatæ, Patronus?

XI Simoni Comiti uxor quæritur, Heldeberti Marchiæ Arverniciæ Comititis filia. Hæc ejus hortatu fit Monialis in Casa Dei; unde videtur Lareyum translata, prope Castrum Divionem.

XII Quænam fuerit Simonis Comititis cum Mathilde Anglorum Regina consanguinitas?

XIII Quo tempore S. Simon, et sub quo Abbate factus sit ad S. Augendum Monachus, et quos habuerit sancti sui propositi sectatores?

XIV Quo tempore S. Simon interfuerit translationi sacræ Sindonis Compendiensis in capsam auream, a Mathilde Anglorum Regina oblatam.

A
AUCTORE D. P. XV Annus Roberti Guischarði, Sedi Apostolicæ per S. Simonem reconciliati. Hujus mansio Romana ad S. Theclam.

XVI De S. Simonis obitu in Kal. Oct. MLXXX, sepultura, mauseleo, epitaphio, et reliquiarum translatione.

XVII Colliguntur, quæ S. Simonis historiam spectant, capita chronologica.

Ex his quædam edenda hoc loco:

De Venerabilis Joannis Gandavensis, quondam ad S. Claudii Abbatiam Anachoretæ Vita, translatione, et miraculis, quorum intuitu Rex Francorum Ludovicus Undecimus in Romana curia proponendam censuit ejus canonizationem, sed morte præventus suis successoribus reliquit promovendam.

8 Hæc ab auctore parari coepit ad prælum, unum ætatis quadragesimum agente; ad istumque modum aucta, digesta, recognitaque fuisse invenio, ab eodem jam fere nonagenario; haud dubie mox publicam in lucem danda, si vitam longius protrahere licuisset. Etenim jam Rege Mæcenate suffultus, opus non habebat aut San-claudianorum Abbatum diu frustra sperare subsidium, ad sumptus impressionis sublevandos; aut illis deficientibus Patronum sibi querere extra Galham, sicut nunc venit Tornodorensis Abbatæ historiam monumentaque sub annum MDCLXIV evulgatura. Ego commendatos mihi viri studiosissimi labores ita suscepi, ut quæ in rem meam facient, Auctori amica integra reddere velim suis quæque temporibus ac locis. Dabo igitur nunc librum secundum miraculorum, ab eo collectum; dabo et Observationes Claudianas, et quam hisce attexit Chiffletius reformatam Metropolitanorum Bisonticensium seriem; in quâ Auctor, propter allegata ab Henschenio Concilia, quorum prima, scilicet Epauonensi ad annum DXVII habito, invenitur subscripsisse, Claudius, Episcopus Ecclesiæ Vesontionensis, duos distinguit Claudios; unum, qui circa id tempus exierit, desierit ante annum DXLIX, quo invenitur Synodis subscripsisse Urbicus; alterum, qui fuerit Abbas Jurensis, totis XLVIII annis, prius quam Episcopus fieret circa annum DCLXXXVIII; septimo autem Præsulatus gesti anno se abdicaverit, Jurensensemque Abbatiam receperit gubernandam, approbante Joanne Papa VI (quem scilicet invenire oportuit, ne penitus otiosum in Vita esset nomen S. Joannis Apostolicum Sedem tenentis) vixerit autem post reditum suum usque ad annum DCIII. Quid ad duos Claudios tandem comminiscen las coegerit Auctorem, nihil invenio præter Catalogos duos, seculo XI conscriptos, qui sextum a S. Nivertio collocant Claudium, adeoque alium ab eo qui Synodis subscripsit, ab illis præterito; et nomen Chlodovæi Regis, in Vita posteriori suppositum pro nomine Chlotharii, atque annum IV Childeberti, quo ab hoc seculo Sanctus migraverit, ex sententia Interpolatoris: quæ tanti faciendi non videntur, ut propterea debrant gemmari Episcopi, nullo certiori argumento distinguibiles. Etenim ex istis aliud nihil sequitur, quam quod ex semel perperam notato anno DCXXVI, pro DCXXVII, quo factus Claudius Abbas sit; turbatus ordo successionis fuerit; et tam disparata tempora in unam personam conflauerint. De quibus ut porro per se judicet Lector, nihil vel in Henschenio vel in Chiffletio muta; sed utriusque propono, ut accepi, sententiam vel verba. Quod ad reliquas Chiffletianæ compilationis Partes attinet. Primum usui erunt, ad Supplementum Januarii, Februarii, Martii, quibus mensibus jam egimus de SS. Romano, Lupicino, Eugendo, primo loci Abbatibus. Quarta totum mensem Septembris spectat, quo S. Simon obiit. Sed quæ ei addenda promittitur Venerabilis Joannis Gandavensis Vita, abest a prætitulata collectione, inter alios Sanctorum Vitæ fortassis reperienda a nobis, cum anno ac die mortis. Interim ex hoc defectu moneor, fieri posse, ut quædam pauca ex indiculo præcedenti, vel ab Auctore composita necdum sint,

cum distinctione duplici Claudii, licet non satis probata,

dum ceteris expectatur Fulconus.

vel extra ordinem quærenda alibi, quod modo non vacat D operosius disquirere; disquiram autem, si quis, necessariam operosæ nostræ molitioni moram non ferens, Chiffletianæ isti ut concepta est lucubrationi, toti simul ac semel producentur, manum auxiliatricem et sumptus offerat; nam hunc in finem Indiculum proposui, adeo non cupidus plumis alienis me circumorandi; ut beneficii loco habiturus sim, si quis me pdei-commisso leverit. Tunc etiam examinabo an et quatenus tunc adduci possit fascis alius chartarum, seorsim sub tali titulo positarum; PROBATIONES Partis tertiæ hujus Operis; quæ continet Illustrationes Claudianas, et quæcumque S. Claudium, sive Abbatem, sive Bisunticensem Archiepiscopum spectant. Rem apparet omnino prælo paratam fuisse, sed mutato consilio ad extremum sepositam cogor suspicari, ex Indicula manu auctoris recentissime et paulo ante mortem exarato, absque ulla talium Probationum, una cum prædictis Illustrationibus imprimendarum, mentione, quod hæc solæ forte judicarentur sufficere, absque operosiori illa additione tot documentarum, non adeo prope spectantium ad argumentum assumptum.

VITA BREVIOR

Ex MS. Monasterii, et Breviariis excusis ac MSS.

E

In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Laudabili Fratrum Jurensium instantia commoniti, Vitam B. Claudii et ejus miracula summatim delibare decrevimus: cujus Vitæ meritum si ad plenum prosequamur, mendacem invidiam minime poterimus declinare. Et ideo paucas ejus virtutes attingimus, ut nos lector pareos veritatis potius quam prodigos falsitatis inveniat.

Prologus.

2 Beatus igitur Claudius, a Salubensium Principum conspicua generositate clarissimus, a parentibus litterarum studiis addictus, ætate et sapientia proficiens, tandem nutu divino Bisunticiæ Sedis Cathedralam Pontificalem obtinuit. Ibi tam suavem et delectabilem pietatis et justitiæ mixturam contemperavit, ut in eo benignitatis affectus, et disciplinæ severitas, vicem mutuam observarent. Postmodum civium turmas fugiens, ne velut ex tacto maculam contraheret atramento, ad Jurensæ B. Eugenii conobium, locum videlicet horroris et vastæ solitudinis, Domino ducente, se transtulit. Et quia legerat: Os quod mentitur, occidit animam, non minus mendacium quam homicidium abhorrebat. In orationibus assiduus, in vigiliis strenuus, in refectione sobrius d; utpote cui cibus olusculum, cui sopore cubile præstabat inornatum: cujus ornatus pallor et macies. Quid plura? voluptatum tabe proposita, totus cælesti rore madescens, omni virtute parsimoniciæ, carnis aream desiccavit.

a
Episcopus
pius et
justus,

b

dein monachus Jurensis,
veritatis et
temperant
amans.

l. 11

c

3 Attendentes igitur Fratres illius loci, viri sanctissimi discretam humilitatem; virum omni virtute probatum, Pastorem et Patrem spiritualement, divina præcunte gratia, sibi præfererunt anno e sexcentesimo vicesimo sexto ab incarnatione Domini, Sancto Johanne Apostolicam sedem tenenti: qui præfati viri possessiones, suo munivit privilegio. Quo in loco vir Dei Claudius, religione et sanctitate commonitus, multo virtutum et miraculorum clarescens sidere, sic oleum misericordiæ vino discretionis immiscuit, ut, in curandis vulneribus vitiatorum, Samaritani nostri diligentiam reformaret g. Denique peracto vitæ præsentis curriculo, beatus Claudius sacrum religionis jubar, præsentibus et posteris sanctæ conversationis exemplar, Angelorum cœtibus aggregatus, ab hac valle miseriæ, in conspectum

F

d

e

Abbas creatur:

f

g

annis 551
a morte

h
claruit mira-
culis.
i

A conspectum summæ Majestatis, Octavo Idus Junii feliciter h migravit. Cujus corpus generis et sanctitatis prærogativa, pretiosis conditum aromatibus, in ecclesia B. Eugendi i quingentis quinquaginta quatuor annis, miraculis assidue crebrescentibus requievit.

ANNOTATA G. H. ET D. P.

a Salinæ, urbs in Comitatu Burgundiæ cum duplici arce, habuit suos Principes et Dominos, quibus varias arces seu munitiones assignat Henricus Bogetus. Ab his prognatus S. Claudius circa annum 484. De Salinis plura dicta sunt 3 Februarii ad Vitam S. Anatholi Episcopi, qui ibidem Patronus colitur: quod autem ejus loci Toparchæ hic vocentur Principes, datur dignitati Comitum Burgundiæ, ad quos dominium istud devolutum est seculo Christi x. Vita altero, Principes seu Palatinos vocat, quod primus dici capit Ottho, ex Beatrice Burgunda filius Frederici Imp. seculo xiii.

b Circa annum 516, ut qui sequenti anno interfuit Concilio Epaonensi.

B c Circa annum 523.

d In MS. Breviario Vesontionensi ista interponuntur. Latere non poterat virtutum lucerna, quæ succensa fuerat a luce superna.

e Imo quingentesimo vicesimo sexto. Nam anno 626, non fuit S. Joannes Papa, sed Honorius I, cui successit Severinus, et huic Joannes IV creatus anno 640 exreunte, ad quem aliqui confugiunt. Interim sphalma istud præbuit occasionem aberrandi ad integrum seculum. Præterea contra morem recurri ad Papam, ob dignitatem Abbatialem, observat Mabilio ad sequentem Vitam.

f Quod potuit S. Joannes fecisse, rogatus a S. Claudio, existente Episcopo, aut post suum ad Jurense monasterium accessum: si tamen ejusmodi privilegium non potius fuit Joannis olicujuslonge posterioris, ad ipsum signandum moti meritis et miraculis S. Claudii, prolem in calis Beati. Tenorem ipsius accipimus a Chiffletio hoc initio. Joannes, Servus servorum Dei, Claudio Abbati religioso monasterii S. Augendi, ceterisque in eodem venerabili monasterio in perpetuum. Convenit Apostolico moderamini etc. et lacera in fine membrana excusatur: sed studio lacertam putat Chiffletius, ad imposturam melius occultandam: est enim, inquit, simillimum diplomati Leonis IX, dato sub nota anni 1050; deinde villas et ecclesias quasdam nominat, non ante annum millesimum Jurensi monasterio datas, ut Novam-Villam et Tenningam: alias item permultas ac fere omnes, non nisi post S. Claudii ævum eidem monasterio acquisitas.

C g Hic desinunt lectiones MS. Breviarii Vesontionensis.

h Circa annum 581, ut supra probatum.

i A dicto anno 581 ad annum 1135, post quod tempus hæc scripta sunt. In Breviario Aduensi anni 1534 ista sub finem habentur: Conditum aromatibus in ecclesia B. Agendi (imo Augendi) in hodiernum usque diem requiescit. Et quoniam ibi Redemptor noster Christus in Sancto suo maximas quotidie virtutes edere dignatus est, ideo Christiana pietate factum est, ut locus ille a sancto viro nomen accepit.

VITA LONGIOR

Seculo xiii aut xiv composita.

Ex editionibus Jo. Jac. Chiffletii et Mabilionis.

Si rationabiliter facta et dicta quorundam homi-

num, qui in uestibus mundanis fortes reputati sunt, D litteris annotantur: fortiori ratione Sanctorum, qui divinitus instructi, et in rebus mundanis legitime disponendis et administrandis fuerunt experti, et in divinis mandatis peragendis fuerunt expediti, facta et dicta, ad Dei gloriam et subsequentium Imitationem, ad perpetuam debent memoriam libris ac litteris commendari; ac non solum libris annotari, verum in libro cordis jugiter haberi; ut ex eorum gloriosis operibus et mens instruat, et augeatur devotio. Unde nos Vitam beatissimi Claudii, Bisuntinensis Ecclesiæ Archiepiscopi ac Abbatis monasterii S. Eugendi, prout ad nos tam scripturis et chartis, quam aliis fide dignis documentis devenit, sine mendacii conscientia scribere disposuimus; non solum ut fidelibus, ejus vitam sanctissimam et conversationem mellifluam sitientibus et poscentibus, vitæ ejus historiam et conversationis seriẽm, quæ etiam sine nobis habere valent, tradamus; sed ut nostræ qualicumque erga eum devotioni, quæ ejus vitæ historia carere non potest, satisfaciamus. Sua namque doctrina sanctissima admoniti, miraculis excitati, et præsentia corporali visione jocundati, et insuper requisiti, ejus vitam gloriosam silentio tegere non possumus. Reprehendat qui voluerit, et qui voluerit credat: nos autem qualescumque exiguï famuli Christi, quod scimus de vita dicti Sancti veraciter scribimus et testamur, licet non ad plenum, ne incidamus in linguas reprehendentium; nam extant libri miraculorum quæ per eum Dominus monstrare dignatus est, quæ hic inserere omittimus, ad historiam vitæ ejus solummodo breviter scribendam intendentes a.

2 Beatus igitur Claudius fuit ex nobili Salinensium Principum seu Palatinorum genealogia; qui usque ad septimum annum, cum decenti cura, in domo parentum suorum nutritus fuit. Transacto autem septimo ætatis suæ anno, ab ipsis parentibus, probatissimis litterarum magistris instruendus traditus fuit; quibus artes quas liberales vocant, infra paucos annos, plene didicit. Infra cujus temporis spatium, non solum artes prædictas, verum etiam libros veteris et novi Testamenti, historias sive passionis sanctorum Martyrum, atque vitas sanctorum Confessorum; nec non et Sermones seu homilias sanctorum Doctorum, sub ipsis magistris adolescens sibi legendo percurreret. Erat enim jam in hac ætate, ingenio docilis, corde fervidus, e sanctis operibus totus deditus, nec sinebat diem transire absque bonis operibus.

3 In hac autem ætate non solum (ut diximus) litterarum studio vacabat; verum et omnibus diebus, præcipue dominicis et festivis, ecclesiam frequentabat: Missam et Horas Canonicas, ac divine Scripturæ sermones avide auscultabat, ac in armariolo sui pectoris recondebat. Personis vero religiosis aut honestis se admiscebat, et cum eis de virtutibus ac bonis operibus semper conferebat: inhonestis autem ac scurrilibus numquam juxta eorum inhonestatem aut scurrilitatem responsum dedit; sed potius mansuete verba sale sapientiæ condita, ac intantum rationabilia et dulcia, quod omnium in se provocabant affectum. Diligebant eum proveci et sapientes, velut jam virum factum et virtuosum et sapientem: alii vero, ut adolescentem affabilem atque prudentem. Numquam in foris, tripudiis, seu quibuscumque mundanis spectaculis alitare visus fuit: numquam cum mulieribus juvenibus absque rationabili causa diu fuit: nec de qualicumque nefando opere notatus, non de risu, respectu, vel quocumque tam modico verbo dignus reprehendi judicatus. Ille sanctus erat vultu Angelicus, forma decorus, incessu maturus, moribus ornatus, sensu profundus, sermonibus

EX IMPREMS.
Prologus.

devote

E
et fideliter
scribentis.

u

Litteris im-
butus Sanctus,

historias sa-
cras legit:

f
Virtutibus
vacat:

omnibus ra-
tus:

A sermonibus affabilis, caritate præditus; in tantum quod omnes qui eum intuebantur, judicabant eum esse veram Dei famulum. Hæc quæ supra diximus, in adolescentia sine reprehensione peregit.

b Factus autem ætatis *b* viginti annorum, et jam in divinis eruditus, ac in bonis operibus assuetus, militiam elegit Clericalem; petiitque humiliter, ac pro suis meritis obtinuit, se recipi in Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Bisuntinensis. Qui creatus sive factus dictæ Ecclesiæ Canonicus, incepit in ipso Canonicorum collegio Ecclesiam frequentare, Missis, Horis canonicis, et aliis Officiis ecclesiasticis interesse; libros sacræ Scripturæ diligenter revolvere, lectiones ipsius sacræ Scripturæ ferventer et attente audire, magistrorum sermones devote auscultare; ac per omnia, ut verus Christi famulus, absque reprehensionis nota, se habere: ac intantum infra breve temporis spatium, divina gratia ipsum presequente, in prædictis sanctis operibus profecit; quod sacræ Paginæ præbatissimus, ac talis factus est magister et professor; quod in tota Burgundiæ provincia suo tempore non fuit similis. Prædictis autem donis et virtutibus ditatus, de die in diem in sanctitate proficiebat: ecclesiam (ut diximus) frequentabat; divina Officia in suo gradu, et prout ad ipsum, secundum ordinationem ipsius Ecclesiæ, absque defectu reverenter et devote exercebat; orationi prout temporis opportunitas se offerebat, frequenter incumbere; omni pene tempore, exceptis Dominicis et Festis, semel in die refectionem sumebat; sæpe noctes in oratione, lectione, et sancta meditatione pervigiles ducebat; castum, et (ut credimus) virginem (utpote qui nunquam de quacunque parva infamia notatus fuerit) se custodiebat; in vestimentis mediocrem se habebat; in moribus vero humilem, in verbis dulcem et affabilem se exhibebat; ac (ut uno verbo cuncta complectar) in omnibus virtutibus omnium judicio pollebat, ita ut crederes illum jam probatissimum Monachum.

5 Completis autem in hujusmodi sanctis operibus duodecim annis, ejus suffragantibus meritis, electus est in Archiepiscopum Bisuntinensis Ecclesiæ: quod qualiter factum fuerit, breviter enarrare dignum duximus. Infirmante enim dictæ Sedis Præsule, infirmitate qua decessit; vir beatissimus, timens quod post evenit, ne scilicet in Pontificem eligeretur; Ecclesiam ipsam ad tempus relinqueredisposuit; et ad suos parentes, Dominos, scilicet Salinensium, devenire festinavit; et cum eisdem in ipsa Salinensium villa habitare cœpit. Dicto autem Præsule viam universæ carnis ingresso, Clerus et populus per aliquod tempus fuerunt in eligende discordes; illis volentibus unum, aliis vero alium. Tandem, post multas altercationes inter se habitas, ad se redierunt; et unanimes in oratione et fletu se prostraverunt, supplicantes humiliter, ut meritis beatæ Dei Genitricis, et S. Joannis eorum Patroni, et omnium Sanctorum, Dominus eis misericorditer inspirare dignaretur, quem in Pastorem dictæ Ecclesiæ eligere deberent. Orantibus autem illis, vox de cœlo intonuit, quæ ipsos Canonicos, ut a fletu cessarent, monuit, et ut B. Claudium eligerent. Tunc Canonici, non medicum lætificati, sanctum virum unanimiter elegerunt; et facta hujusmodi electione, non humana sed potius divina, miserunt ad sanctum virum honorabiles totius Ecclesiæ et Civitatis, pro obtinendo ejus consensu, et pro reducendo ad ipsam Ecclesiam memoratam. Facta autem prædicta electione, et beato viro præsentata, ac in dicta Salinensi villa divulgata; non est nostrum dicere, quanta lætitia tota villa fuerit repleta; ad quantas ejus parentes eruperunt gratiarum actiones. Habito ejus quem denegare non potuit consensu, qui desti-

nati fuerant, reduxerunt eum ad Bisuntinensem civitatem: et ibi ejus divulgato consensu, quis dicere potest in quanto gaudio civitas fuerit, quantasque gratiarum actiones Domino egerit? Puto vere ad hoc non sufficere Maronis eloquentiam. Celebratis autem gratiarum actionibus, Canonici miserunt ad Romanum Pontificem, pro obtinendo ipsius electionis canonicam confirmationem: pro qua dictus Pontifex, comperta rei veritate, laudes immensas et gratiarum actiones cum lacrymis Domino retulit; et quantum necesse fuit, ipsam approbavit, anno *c* sexcentesimo vicesimo-sexto Incarnationis Dominicæ.

6 Factus autem Archiepiscopus, subito officium Pastorale ferventer exercere cœpit, In collegio namque residens, ecclesiam devote frequentabat; Missas solennes reverenter celebrabat; Horis canonicis continue intererat; sermones Clero et populo memorato dignos faciebat; causas ecclesiasticas horis debitis benigne audiebat, et decenter determinabat; nec propter ipsas, seu quavis alia negotia ecclesiastica (quæ tamen irreprehensibiliter administrabat) nisi esset evidens necessitas, ecclesiam horis, quibus divina Officia celebrantur, dimisit. Exponebat disertissime sacratissimas sententias veteris et novi Testamenti, et per suos inellifluos sermones eradicebat vitia, virtutes inserebat. Erat namque profundissimæ litteraturæ, et per omnia similis bono patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Visitabat sæpe provinciam sibi commissam, sacram verbi doctrinam seminando: et, ut plura uno verbo concludantur, erat per omnia fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Erat etiam, ut diximus, valde dulcis et affabilis, pius et mitis: quibus virtutibus miro modo omnium ad se attrahebat affectum. Et nihilominus tantum erat in Dei amore elevatus, quod in contemplatione assidue fixus, vix poterat ad corporalem refectionem declinare: vocatus tandem ab oratorio et studio, lætus et hilaris, ad mensam descendebat.

7 Anno autem septimo sui Episcopatus, divino amore totus accensus, totis præcordiis delicias pompasque hujus sæculi funditus volens relinquere, et Domino fonti vivo plenius vacare; cunctis strenue depositis, civitatem suam cum dignitate reliquit, et in monasterio S. Eugendi, quod est juxta fines dictæ diocesis, omni Clero et populo dictæ civitatis reuitente, ac lacrymis ipsum revocante, ab Angelo (ut ferunt) Monachis prænuntiatus *d*, devenit; ibique habitum vitamque monachalem arripuit. Residens vero in dicto monasterio, per omnia ut verus Monachus se gerebat. Erat enim in divina contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in jejuniis continuus, in vigiliis fervidus, in sanctis lectionibus et meditationibus præclarus. Comedebat et dormiebat ut Monachus: in divinis vero Officiis peragendis primus omnium ecclesiam intrabat, et ultimus recedebat, suoque sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem monasticam promovobat.

8 Per idem tempus sanctus Injuriosus *e* Abbas, vir utique magnæ sanctitatis et prudentiæ, dictum monasterium regebat; qui videns beati viri sanctitatem, ei humiliter præsentavit regimen ipsius monasterii; supplicando, quatenus dignaretur ipsum et oves Domini pascere et regere: quod vir sanctus cum grandi mansuetudine renuit. Completis autem quinque annis ab introitu S. Claudii, S. Injuriosus Abbas migravit ad Dominum: quo dato ecclesiasticæ sepulturæ, Fratres venerabiles dicti loci, communi consensu, cum magno devotionis ardore, præfatum beatissimum Præsulem elegerunt sibi in Pastorem: et habito ejus, quem eximia caritate quæ erat præditus dedit, assensu, miserunt ad

D
Papa appro-
bante:

*id muneris
recte ex-
cultur:*

E

*ad monaste-
rium S. Eu-
gendi se
recipit.*

d

F

*Abbas consti-
tuitur:*

A /Sedem Apostolicam, postulantes beatum virum sibi dari in Prælatum. Sanctus vero *g* Joannes, sanctæ Sedis Apostolicæ apicem tenens, qui prædictum Sanctum optime noverat, eisdem Fratribus ac monasterio beatissimum virum concessit in Pastorem: quod non sine divina dispositione factum esse creditur, quod in loco, in quo plures floruerant Sancti, beatissimus Præsul adnumeraretur, et locus ipse insignior efficeretur.

*monachos
ad se trahit.*

9 Accepto autem regimine dicti monasterii, multi Clerici, tam Ecclesiæ Bisuntinensis, quam aliarum Ecclesiarum, nec non multi juvenes nobiles diversarum urbium, oppidorum, et terrarum, ad eum catervatim confluebant; cupientes ei adherere, ac cum magna instantia postulantes se recipi in monasterio: quos beatissimus Pater, absque difficultate et personarum acceptione, recipiebat. Videns autem beatissimus Pater in dicto monasterio magnum Monachorum numerum, disposuit recuperare oblationes, olim dicto monasterio per Reges et Principes factas. Unde primo hujus rei causa perrexit Parisios ad Regem Chlodoveum, cujus prædecessores, Reges scilicet Burgundiæ et Franciæ, dona seu pensiones largisimas prædicto obtulerant monasterio. Apud dictum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit: qui Rex benigne confessus est, se debere et solvere teneri dicto monasterio et Fratribus ibidem Deo servientibus, pro supplemento victus et vestitus dictorum Fratrum, summam quinquaginta modiorum tritici, et quinquaginta modiorum hordei, et quinquaginta librarum denariorum argenti. Denique testor, quod ego propriis oculis vidi, et legi in Archivis dicti monasterii, inter alias Chartas, unam diversis signis et characteribus signatam, super dictas summas confectam, sic incipientem *h*: Chlodoveus Francorum Rex, omnibus præsentem paginam lecturis, salutem. Accessit ad nos vir venerabilis Claudius, etc.

Regis beneficiis locum dilatat,

B

10 Et non solum Monachis, qui tunc in ipso monasterio in magno numero erant, necessaria administrabat; verum etiam pauperibus Christi et omnibus adventantibus alimenta sufficienter distribui faciebat. Non est nostrum enarrare, quatenus vir ipse beatissimus ipsum monasterium augmentavit. Nam si de temporalibus libeat fieri sermonem, ecclesiam ipsius monasterii munivit pretiosissimis indumentis, vasis, crucibus, et candelabris aureis et argenteis, libris decentissimis, pannis sericis: Sanctorum vero Reliquias reposuit in capsis argenteis lapidibus pretiosis adornatis. Monasterium et domos ipsius ædificiis decenter reparavit et auxit: jura alienata recuperavit. In spiritualibus vero, dici non potest quantum monasterium auxerit. Nam libri sermonum ejus reddituri Fratribus, ex quibus cognosci potest, qualis in doctrina fuerit: sed insuper ex scripturis ipsius monasterii, et potissime B. Rustici (qui sub beato viro in monasterio, officio Prioris *i* claustralis functus, post ipsum Abbas extitit) potest videri, quales Fratres sub ipso Sancto fuerint. Patrator vero miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus extant libri conscripti. Fuit autem Pater beatissimus in dicto monasterio Abbas *k* annis quinquaginta quinque. Fuit vero in hoc sæculo usque ad quartum annum *l* Childeberti Francorum Regis. Nunc vero aliqua dicenda sunt de ejus gloriosissimo fine.

eique plurima confert.

C

11 Expleto autem anno quinquagesimo quinto, a quo tempore Abbas electus fuit, sanus et immunis ab omni macula, licet esset antiquus et plenus dierum, incidit in quandam levem infirmitatem: tertia autem die suæ infirmitatis convalescere fecit omnes Fratres, quibus prolixum et luculentum fecit sermonem; in quo miris rationibus dulciter eos

monuit, primo de divino amore, secundo de contemptu hujus mundi, tertio ne aliquo modo tristerentur de ejus recessu: et videns eos uberrime flentes, accepta ab omnibus pace, eos e cella sua abire præcepit, totamque exinde sequentem noctem in orationibus peregit. Quarta vero die cum suorum adjutorio in ecclesiam perrexit, et in ipsa Sacramenta pœnitentiæ, et Dominici Corporis, totus profusus in lacrymas, veneranter recepit: et cupiens fugere pompas urbium et honorem populorum, corpus suum in ipso monasterio sepeliri jussit: deinde suorum adjutorio in cellam rediit. Quinta autem die, circa horam diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod legendo et orando sedere solitus erat, erectis sursum brachiis, manibus junctis, oculis ad cælum suspicientibus *m*, migravit ad Dominum.

D
EX IMPRESS.

m

ANNOTATA G. H.

a Prologus hic deest in editis tam a Mabillione quam a Joanne Jacobo Chiffletio: sed ab hujus fratre Petro Francisco Chiffletio, communicatus nobis fuit ex MSS. Post hunc Prologum autem in utraque editione sequitur idem ille qui Breviori Vitæ præmittitur, quemque propterea nihil opus fuit hic repetere.

b Circa annum 504.

E

c Circa annum 516. Intrusi anni 626 supra referuntur ad electionem in Abbatem, et ostendimus reponendum annum 526.

d Circa annum 523.

e Hujus nomen, solum ex hac Vita innotuisse, indicant Sammarthani.

f Mabillio observat, hunc consensum ac confirmationem priscis temporibus non fuisse adhibitam ad Abbatialem dignitatem.

g Hunc esse S. Joannem I Papam, anno 524 Ravennæ mortuum, supra diximus.

h Imo Chlotharium fuisse, Chlodovei primi filium, temporis ratio postulat. Utinam exhiberetur charta antiquis characteribus! tum veritas rei appareret.

i Officium Prioris claustralis esse recentiorum temporum observat Mabillio.

k Hunc annum supra, ex firmata Chronologia, assignavimus fuisse annum 581, quo senem annorum 97 fuisse constat.

l Hunc Regem Childebertum ex suo calculo adjecit Interpolator. Erat tum Childebertus Rex Austrasiorum, et post mortem S. Gontramni Regis anno 593 etiam factus Burgundionum.

m In Supplemento Petri de Natalibus, sub annum 4514 excuso, ista vel finem leguntur: Sanctissimam suam animam Domino tradidit expirando. Cujus corpus in prædicta ecclesia S. Eugendi usque nunc omnibus advenientibus incorruptum et integrum demonstratur, innumeris coruscans miraculis. Festum autem ejus celebratur vii Idus Junii. Quæ et Surius descripsit.

MIRACULORUM LIBER I

Cum Vita breviori scriptus.

CAPUT I.

Corpus per varia loca circumlatum. Miracula facta.

Matre *a* misericordiæ in ecclesia *b* Lausannensi miris virtutibus coruscante, Sacerdos quidam cæcatis oculis, illuc spe salutis confugiens, Advocatæ nostræ mellifluum implorabat subsidium; et lavacro Confessionis emundatus, per visionem in som-

*c d
Cæcus Illuminatur:*

nis

*Oratione ad
suos habitus
moritur, Sa-
cramentis
munitus.*

EX VS. submersus resuscitatur:	A nis ab eadem audire meruit, Surge, et valde ad Claudium, Fratrem nostrum, in Oratorio Jurensi quiescentem, et visum recipies. Qui excitatus, festinanter abiit, et visum recepit. Inde latus et hilaris, cum lavacro Reliquiarum sanctissimi viri ad propria revertente se, puerum a glacie in aquam submersum, et spatio unius diei exanimem, sumptu præfati lavacri sanum parentibus reddidit. Continuo parentes iter aggressi, cum omni festinantia Deo et B. Claudio gratias referentes, in ecclesia Jurensi vultum cereum obtulerunt.	obedientiæ memores, longius abeuntes i Burgum D Ledonis ingressi, Dei et B. Claudii laudes et magnalia continuabant. Quo audito Humbertus, servus nequam, bonis Ecclesiæ Jurensis arrogans et elatus, in maternam faciem virus evomens pestiferum, beneficium villæ et introitum ecclesiæ, B. Claudio et ejus familiæ, publico interdixit edicto. Clerus tamen et populus affectu pietatis obviam exeuntes, spreto ministro impietatis, sanctum corpus cum humili devotione susceptum in ecclesiam S. Desiderati k cum hymnis et canticis deportarunt.	i Defertur corpus Bur- gum Ledonis:
c mortuus resurgit:	2 Eo tempore factum est miraculum, quod solebat c Tarentasiensis Metropolitanus in sermonibus ad populum enarrare. Cum ad eum, in ecclesia Jurensi aliquandiu commorantem, auditis quæ per eum fiebant miraculis, undique gentes confluerent; adolescens quidam, prægrandi oppressus multitudine, prope Sacrarium expiravit. Quem amplexatum vir Dei benigno pectore refovens, gemitu lacrymoso infremuit; et ad corpus B. Claudii quantocius veniens, ejus suffragia apud Deum, flexis genibus in terram, imploravit. Cujus interventu, viri Dei precibus exauditis, adolescens, in exemplum credentium, pristinae sospitati redditus, palam omnibus surrexit incolomis.	6 Continuo allata mulier in grabato, membris jam triennio contractis, preces et gemitus cum lacrymis affundebat: quæ facta oratione, Dei virtute consergens, Deum et B. Claudium ore et corde magnificans, coram omni populo, libero gressu incedebat. Deinde B. Claudius transvectus l Poliniam, lucerna non latens sub modio, sed super candelabrum posita, in Oratorio m B. Ypoliti Martyris cæcum illuminavit, et tres alios membris debilibus impotentes, attestante Clero et populo, sanos et incolumes reddidit.	et Poliniam.
d captivus liberatur.	3 Tunc temporis d Balmensis Ecclesia, peccato ingravescente multis anxiosa molestiis, de consilio ad Curiam Romanam nuntios prolocutores delegavit: quos pariter in via deprehensos, hostium malignitas inopina raptos in Corsicam carceris ergastulo mancipavit; quorum unus commemorationem B. Claudii nulla die prætermittebat; a quo intempestæ noctis silentio (quasi per visionem) solutus, et in ulteriorem ripam fluminis transportatus, sese a carcere, et compedibus liberum recognovit; et reversus in patriam, Deum et B. Claudium glorificavit.	7 Ex hoc loco divina bonitas servum suum Claudium usque n Arbosium transferri voluit, ad ejus laudem et honorem virtutes operaturus innumeras, in conspectu gentium Sanctum suum mirificavit. o Mulier namque, de villula quæ Britonia vocatur, triennio membris debilibus lecto decumbens, B. Claudio in somnis ei tribuente baculum, suæ levamen impotentiae, mane profectura surrexit. Cujus innixa fulcimento, cum Dei adjutorio, gressu miserando Arbosium viro comitante pervenit. Facta oblatione, et pedibus sancti viri deosculatis, in orationem procidens, debilitatis suæ remedium profusis lacrymis postulavit. Tunc ad cælum erectis manibus, articulis innixa, se nullum sentire dolorem circumstantibus nuntiavit; et glorificans Deum et B. Claudium, cum reliquis ad altare, rectis pedibus properavit.	Arbosia sanantur contracta,
e f Circa annum 1160.	4 e Tempore siquidem f Frederici Romanorum Imperatoris, et Alexandri Apostolicæ Sedi præsentis, Sanctæ Romanæ pace reformata, inimicus homo livoris anxius aculeo, culturæ uberrimæ Fratrum Jurensium zizania supereminavit. Domus namque Dei diutius fuerat suffulta columnis; personis scilicet scientia et moribus approbatis; in altaris ministerium vasa pretiosis coruscantia gemmis, ornatus in ecclesia, jugis cura in divinis: victis tenuis, cultus necessarius, clientela sine supercilio, luxum et delicias excusabant. Interim inter Abbatem q Adonem nomine et ejus complices, ceterosque Fratres loci illius, orta dissensio vehementer inv. lut: qui utrimque in discordiam prorumpentes, mutuis appellationibus bona et possessiones Ecclesiæ distraxerunt. Quæ vasis et ornamentis enudata, disperso grege flens et ejulans, in miseriis desolata remansit. Postmodum, auctoritate Apostolica et Imperiali præcepto, Adone cedente subrogatus est alius, Aymo nomine, vir simplicitatis et modestiæ; qui oves debiles et dispersas inveniens, confractum ovile ope divina nitebatur resarcire.	8 De muliere p Transonensi non est omittendum silentio: cui languenti et viribus corporis diutius destitutæ, beata Dei Genitrix Crucem, signum redemptionis nostræ, in visione offerens, eam quantocius ad S. Claudium iter festinare commovit. Quæ mane cum vicinis egressa, dimisso asino in via quem conduxerat, ad sacrum corpus in comitatu perveniens, pedibus gressum et corpori sanitatem, Deo miserante, recepit.	p vires distinta,
g desolato monasterio	C que Fratres loci illius, orta dissensio vehementer inv. lut: qui utrimque in discordiam prorumpentes, mutuis appellationibus bona et possessiones Ecclesiæ distraxerunt. Quæ vasis et ornamentis enudata, disperso grege flens et ejulans, in miseriis desolata remansit. Postmodum, auctoritate Apostolica et Imperiali præcepto, Adone cedente subrogatus est alius, Aymo nomine, vir simplicitatis et modestiæ; qui oves debiles et dispersas inveniens, confractum ovile ope divina nitebatur resarcire.	9 q Adolescens quidam, manum habens aridam a nativitate, auditis miraculorum præconiis, ad monasterium ecurrit; et attrectatis manibus B. Claudii, manum extendens cum gratiarum actione, sanus recessit.	r q manus arida,
r ova fo les inductur.	5 Conventus igitur sanctæ Jurensis Ecclesiæ, super matris lacrymabili nuditate et afflictione inaudita ingemiscens, humano destitutus consilio, divinum habuit consilium, quod Beatissimi Claudii corpus, thesaurum incomparabilem, in matris suæ lugentis filiæ Sion consolationem et in remissionem peccatorum, populis et nationibus exponerent h. Quo communi assensu defuncto, custodibus etiam honestis sacro thesauro deputatis, Fratres quasi in exequiis carî funeris deplorantes, cantu lugubri et singultuoso præcinentes, ab atrio foris paulo longius perduxerunt: et vale dicto Fratribus, pro Patris discessu et Matris afflictione desolatis, custodes sacri corporis, injunctæ sibi pœnitentiæ et sacræ	10 Mulier quædam Conversa r S. Roberti de Casa Dei, gravi percussa ægitudine, toto corpore imbecillis, lecto decubuit: cui B. Claudius visus in somnis, sub Episcopali habitu virgam bajulans Pastorem, sanitatem promittebat. Quæ visionis excitata præsagio, suæ immemor debilitatis; viam ingressa sanctum corpus expetiit; quo labiis et oculis contacto liberata, morbi infestationem, Deo miserante penitus evasit.	r graviter ægro,
h	11 Cæcus accedens flexis genibus et demisso vultu in terram, divinum auxilium implorabat. Statim interveniente B. Claudio, in virtute illius, qui aperuit oculos cæci nati, tamquam squammæ de oculis ejus ceciderunt; et interrogatus si aliquid videret, præsentis Reliquias, et cetera ad oculum indicæ a circumstantibus demonstrata se videre confessus, ad laudem Dei et B. Claudii, virtutem superni luminis in se manifeste declaravit.	12 Utilitatis incrementa, quæ toti alluant provinciæ,	crens,

A vinciæ, moderata brevitate recolligere satagimus : suo enim se veritas illustrat radio , et sui puritate nebulam fadsitatis detergit ; vera legitur esse innocentia , quæ nec sibi nocet nec alii. Duo pueruli , ætatis primævæ innocentia simplices , apud s Surriacum in ripa fluminis pueriliter colludebant : quorum alter insita levitate properantis aquæ fluentia pede somno tepus attingens , ab initio innocentie submersus , præceps elabitur : qui manus tremulas circumquaque jaciens , Mater, mater, voce confusa clamitabat. Nunc statim alter subsequitur. Tunc ambo perplexis manibus submersi , tempestuoso amnis impetu rapiuntur. Nec mora ; filiorum parentibus innotuit naufragium : improvidi excitantur , inconsulte properant , clamore obstrepunt , cara pignora Deo et B. Claudio tota devotione committunt ; et pueris non coreparentibus , plus spatio unius stadii currunt præcipites , donec ad undarum superficiem redeuntes , immissi fluctibus extraxerunt. Horum alter semianimis , alter venis deficientibus frigidus , aquis rejectis , quas absorbuorant respirantes , virtute Dei et B. Claudii , patre et matre attestantibus , ad pristinum vitæ statum juvenandi et hilares redierunt.

13 Juvenula quædam , Isabella nomine , gratiarum flosculis et facie præminens eleganti , cum viris sanguinam et incend'ariis diutius conversata , vitam culpabilem infami corporis redimebat commercio. Quibus relictis , cujusdam satellitis precibus et munusculis inescata , cum eo Arbosium venit : ibique variis libidinum inventivis dedita , feminea levitate in delicias plurimorum successive migrabat. Tandem ut simplicium fidem , vulgari et stupendo bonitas divina corroboraret miraculo , Christi virtutem in B. Claudio per inhabitantem gratiam publice declaravit. Publica namque peccatrix , ut miraculorum præconia oculorum examine perciperet , in plebeia multitudine quadam die sacri corporis assistebat præsentie. Ubi interiori lumine primitus excæcata , ultione divina corporeum lumen amittit : et admiratione multorum se nihil videre contestans , gemitu anxiosa lacrymabili , in humum se prostravit ; et in tenebris cæcitatatis permansit ; donec confusa , sequentis Sabbati vespere , coram Deo et Sacerdote resipiscens , spurcitiam peccatorum evomuit. Deinde abscissis erimibus , et macula vitiorum penitus deterga , se totam Deo et B. Claudio devota contritione commisit , et postmodum recepto lumine per eam divina miseratio plebis incredulæ dubietatem absolvit.

14 Seculis fidem facientibus ratum esse probavimus , quod contulit divina bonitas B. Claudio , vice Apostolica , cæcos illuminare , et demones efigare. In Valle namque Pollaria n legio demoniaca , spiritus surdus et mutus , hominem excæcatum et membris dissolutum circumveniens , totum sibi vendicavit : quem diei spatio exanimem parentes ejus ferentes Arbosium , vota voventes Deo et B. Claudio reddiderunt. Interim præfata rure pars malignæ legionis residua virus infundens , pestiferum hominem alium subintravit : quo adducto ad S. Claudium , pro utroque ceterisque debilibus , universus populus , manibus intentis in cælum , preces effudit lacrymabiles : statim ejectionis aereis potestatibus Spiritus sanctus introivit : et recepto visu , vinculisque linguarum et aurium resolutis , Deum et B. Claudium sani et incolomes collaudabant.

15 Mulier quædam Balmensis , quinque annis manuum passa impotentiam , attractatis manibus B. Claudii , sanitatem recepit x.

ANNOTATA G. H.

a Tria hæc prima miracula inserta sunt Officiis

propriis S. Claudii , pro 3 die infra Octavam ; et duo D priora referuntur in Legenda Claudii de Rota.

EX MS

b Lausanna , urbs Episcopalis prope lacum Lemannum , nunc Genevaensem , in Helvetiis ; hanc postquam inæcut haresis , Sedes Episcopalis est Friburgum Helvetiorum translata. Distat autem itinere diei a monasterio S. Claudii. In Miraculis e Gallico translatis , fit iterum mentio miraculorum Deiparæ Virginis apud Lausannenses.

c Tarentasia urbs Archiepiscopalis inter Alpes Graias in Sabaudia , itinere circiter tridui a dicto monasterio S. Claudii. Forsan intelligitur S. Petrus Archiepiscopus anno 1142 , cujus illustri Acta dedimus 8 Muji.

b Balmensis Ecclesia in Comitatu Burgundiæ duplex , alia Balma Virginum , vulgo Baulme les Nonnains , et hæc celebrior in Præfectura citeriore , quatuor leucis Vesontione ; alia Balma virorum , Baulme les Moines , in Præfectura inferiore , et Conventu Poligniensi , duplo vicinior huic monasterio. Hoc miraculum est 4 inter Gallica.

c Hæc contracta habentur in Officiis propriis S. Claudii , 4 die infra Octavam Lectione iv.

f In dictis Lectionibus appellantur Fridericus primus , et Alexander Papa tertius , et contigerunt circa annum 1160 , ut supra ad firmandam Chronologiam ostendimus.

g Hic est Ado II , apud Sammarthanos Abbas 46 , ordinatus anno 1149 , exactoratus anno 1160.

h Additur in citata Lectione : Ut per aliquot Lugdunensis et Bisuntinæ dioceseos loca , cum sacro cantu et longo prosequentium agmine , circumferretur.

i Burgum-Ledonis , videtur dici Ladoy et Grangede-Ladoy : in Conventu Poligniensi. Bouget loco hujus opponit Lonsalium vulgo Lon le Saulner , in Conventu Monmorotensi versus Ducatum Burgundiæ : quod ratio itineris non ibi permittit. Interim huic loco adscribit miraculum 79.

k Hic est S. Desideratus Episcopus Vesontionensis , et colitur 17 Julii : et hæc cum proximis miraculis referuntur Lectione v , in 4 die infra Octavam.

l Poliniacum , Poluniacum , et Poligniota vulgo Pouligny , a quo prænominatum Ladoy vix tribus leucis distat.

m Ypolitus , in Lectione v citata , Hippolytus Martyr : ejus nominis plures a nobis indicantur : magis celebris est , S. Hippolytus Portuensis Episcopus Martyr , cujus festum celebratur 22 Augusti. Adjuncta miracula referuntur in dicta Lectione , et de cæco agitur Gallice miraculo 80.

n Arbosium , proxima Poligniaco civitas , vix 4 leucis distat , inter illam et Salinas. Additum Lectione iv , die 5 infra Octavam , in S. Justi basilica per dies aliquot stetit.

o Refertur hoc in Legenda Claudii de Rota : et parum contracte Lectione v diei 5 infra Octavam.

p Est Gallice miraculum 11 , et locus Granson appellatur.

q Hoc et sequens habetur apud Claudium de Roto , et prius Lectione iv citata.

r S. Robertus , fundator et primus Abbas Casæ-Dei in Arvernia , colitur 24 Aprilis : ad quem diem ejus Acta illustravimus.

s Sure Gallice , ubi est miraculum 46.

t Idem refertur apud Claudium de Rota.

u Gallice Valan pourie , et est miraculum 59.

x Refertur hoc dicta Lectione iv , et est Gallice miraculum 82.

A

EX MS.

CAPUT II.

Alia miracula Arbosii patrata.

a
Curantur
membris
contractus,

Vir *a* quidam apud Annoras, membris inferioribus ab adolescentia contractis, nixu manuum miserabiliter incedebat : qui ab uxore et parentibus equo collocatus et allatus, usque Gransonem descendit, se affirmans B. Claudium qualicumque gressu, sine vehiculo, petiturum; et paulo longius egressus, obviam habuit quamplurimos, virtutes et miracula quæ oculis viderant cum admiratione recensentes. Statim fidei adjutus adminiculo, crura cum pedibus extendens, innixus articulis surrexit; et præ gaudio ensitans, læta et hilari facie, cum uxore expedito gressu venit Arbosium; gratias agens Deo, qui ad cor ejus respiciens, per ministrum suum Claudium, servo sub debili et abjecto tantam contulit sospitatem.

b
et demens:

B

17 Homo quidam in villa S. *b* Albini, gravi perturbatus insania, uxorem et filios minaci vultu deterrebat; et festem arripiens, ejectos a domo persequeretur in vicum. Quo comperto vicini undique concurrentes, cæsum verberibus tenebant; et consilio adhibentes custodiam, ne quemquam læderet, vinculis impeditum servabant. Tandem auditis B. Claudii miraculis, ligatum funibus multa vi imponentes vehiculo, Arbosium festinabant; et propius accedentes, viso pinnaculo S. Justi, in cujus oratorio D. Claudius requiescebat, vir insensatus, Andreas nomine, ad se reversus est; et viris comitantibus supplicabat his verbis: Cur me eaditis? et cur ligatum tenetis? Dei et B. Claudii miseratio ne sanus factus sum; solvite me, et nihil timeatis. Qui statim solventes eum, sanum, et modesta discretione loquentem, in præsentiam amici Dei Claudii adduxerunt.

c
captivus
liberatur:

C

18 *c* Miles quidam apud Sarriniacum injustam exactionem a Sacerdote et Fratribus ejus exigebat: quam quia liberi homines abnegabant, minister sceleris furis agitatus, in domum eorum ense nudato improvisus irruit, et abscissis poplitibus Sacerdotis, Christum Domini manu impia capite privavit. Fratrem quoque illius, pugnis et fustibus quassatum; manibus post terga revinctis, carceri mancipavit. Postmodum obstinatus in malitia, per fratrem et clientes maleficos, captivum flagellis cæsum ultra Juram trans mittebat. Qui apud Vandilo introcuntes domum, ut cibum caperent, hominem vinculis omnibus absolverunt. Ille etenim timore mortis postposito (quam si fugeret, comminati fuerant) Deo et B. Claudio se totum committens, conversus ad ostium, limen transiit. Clientes vero cum magno clamore, Captivus abiit, iterantes, canes in eum instigabant. Ille solito devotior silvam ingressus, ab oculis sequentium prorsus evanuit; et per abrupta fugiens, spinis et tribulis exaratus, lacerata veste pene nudus, brevi tempore Arbosium venit: et vota vovens Deo, B. Claudium liberatorem suum recognovit.

d
sanantur
lassus in
cure,

19 *d* Client quidam rebellis in Camponale, circa vindemias, armis et viribus confusus, hostibus insultabat; qui medio crure confixus jaculo, ferro remanente interius, lignum fractum extraxit: et cum debilitatus erure, domum ab amicis relatus fuisset, vocatis medicis, cura eorum ferrum extrahi non potuit; donec confossus, verno tempore, pera et baculis assumptis, iter ad B. Claudium festinabat. Et cum in quodam saltu sub arborem lassus diverteret, eo admirante, ferrum adaperto vulnere exiit: quo arrepto, sanus et hilaris ad

B. Claudium veniens, rem gestam omnibus enarravit. D

20 *e* Mulier quædam Salinensis, membris disolutis triennio debilitata, ad S. Claudium in humeris hominum allata fuit: quæ prostrata, manibus expansis ad Sanctum Dei, voce lacrymabili reclamabat, membrorum valetudinem in humilitate deposeens. Cujus paulo post oratione exaudita, juncturis crepitantibus, articulis innixa, surrexit, et recto gressu palam omnibus ambulabat. Post veniens frater ejus, qui præsens miraculo non interfuerat, videns sororem suam ambulantem, stupenda admiratione requirebat; Sana facta es soror mea! Quæ respondit, Gratias ago omnipotenti Deo, et B. Claudio Domino meo, per quem sana facta sum; et, sicut vides, frater mi, rectis pedibus incedo.

e
triennio con-
tracta,

21 *f* Supra Arbosium agni ovium, quas custodiebat Conversus, nescio quæ vertigine tremuli, se sustinere non poterant. Quarum infirmitati Conversus condolens, eorum debiliorem B. Claudio reddidit, si ceteros ab omni clade et pestilentia liberaret vel conservaret. Quo reddito, agni facto agmine ecurrerunt, matrum ubera cum omni hilaritate sugentes. Statim Conversus præ gaudio eurrens, agnum quem Deo voverat et B. Claudio, in præsentia multorum qui aderant, ante sepulcrum ejus gratias agens obtulit. E

22 *g* Mulier quædam apud Umnens, Pontia nomine, thalamo suo quadam die residens, filium materno affectu blandis amplexibus refovebat, et miti susurro cantilenæ demulcens, deosculabatur eum. Sed callidus humani generis tentator, veneno invidiæ tahescens, muliericæ peccatrici foveam perditionis præparabat: qui per fenestram advolans sub imagine corvina, mulieris assistebat auriculæ: et sub mellis duleedine virus effundens, aurum et argentum, et mundi fallaces divitias promittebat, si acquiescens ei, filium enecaret. Sic malignus innata calliditate maternum pectus exasperans, matrem armavit in filium: quæ in ora sui pignoris pollicem injiciens, pietatis oblita, guttura digitis comprimebat. Tunc inimicus innocentæ in faciem involat mulieris, et unguis infigans gutturi, matrem cum filio suffocabat. Quos paucio murmure vix reclamantes commater audiens, admirans quid hoc esset, celeriter intravit cameram, et rem inauditam oculo percipiens, exclamavit. Statim spe frustratus daemon ab oculis ejus evanuit: deinde Joannes maritus Ponticæ, post commatrem suam occurrens, uxorem et filium jacere vidit exanimis: et apprehendens eam, mutam et manu debilitatem invenit. Et cognito a commatre, qualiter uxor ejus oppressa a dæmone filium suum jugulare tentasset, profusis lacrymis illam Deo et B. Claudio reddidit. Postmodum iter pariter festinantes Arbosium venerunt: et sero Sabbati mulier ante sepulcrum B. Claudii in oratione prostrata, quia ore non poterat, veniam delictorum et corporis sanitatem cordis affectu postulabat. Et paula post consurgens, manus impotentis sanitate recepta, non solum verbo simplici loquebatur, sed hostis insidiantis machinam, et Dei et B. Claudii [virtute] expedite declarabat: et per fidem quam receperat in baptismo adjurata, coram omni populo, marito et commatre singulis verbis testimonium perhibentibus, rem gestam expeditius enarravit.

g
mater et
filius fere
suffocati:

F

23 In *h* Balmensi territorio erat quidam juvenis, solitus armenta custodire: cui quadam die bestias custodienti, aura quædam urens et nociva superveniens, ut ipse postea retulit, oculorum lumine ipsum penitus privavit. Qui veniens domum, cæcitatibus suæ dolorem cœpit plangere, nullam recipiens consolationem. Cui B. Claudius per visionem apparuit,

h
illuminantur
cæcus,

A paruit, dicens : O juvenis, quid turbaris et cogitationes ascendunt in corde tuo? Surge, et veni ad me, et sanitatem tibi præstabo. Cui ille ait; Domine, ignoro locum habitationis tue, et nescio ubi te valeam invenire. Et ille, Interroga diligenter nec invenias, sciens quod Claudius vocor. Ille vero surgens ivit ad Sacerdotem, narrans ei ex ordine visionem. Quod audiens Sacerdos de negligentia eum corripuit; et quod non statim præcepto viri Dei obedierit, vehementer increpavit; et instruens eum, iter ibi accelerare commonuit. Sed cum in deliberatione itineris æstuasset, nesciens quo iret, pristinam oculorum sanitatem per virtutem Dei subito recepit. Qui lætus effectus, Bisuntium usque pervenit; ibique quemdam de Arbosio reperiens, eum eodem ad S. Claudium properavit; et qualiter idem Sanctus lumen sibi restituerit, omnibus qui aderant, cuncta per ordinem enarravit.

24 Mulier Bisuntina *i*, oculorum amisso lumine, biennio vitam miserabilem sub tenebris cæcitatæ propagabat invita; donec B. Claudii fama stupendis elucescens miraculis, auribus ejus insonuit: et convocatis amicis, de vehiculo et impensa deliberans, vespere iter suum præparavit. Nocte vero membra cubiculo refovens, assidue Christi Præsulem astare conspexit. Cujus visionis excitata præcægio, summo mane surrexit: et viam ingressa, filiam quam habebat manu debilem, sibi præviam constituit. Quæ veniens Arbosium, ante sepulcrum viri Dei, amissi luminis claritatem humiliter deposebat. Tandem perseverans in oratione, claritatem quam in fide poposcerat, recipere meruit: et casulam cum reliquiis agnoscens, ad filiam paulo longius orantem conversa, dixit; Latere filia, et exulta, quia mater tua visum recepit. Ecce video crucem, brachiam et candelabra singula; et universa, quæ hic oculo percipi possunt, patenter agnosco. Cui filia, Mater, mater, lætemur et ineffabiliter exultemus. Deum et amicum ejus Claudium collaudantes: quia qua hora te ancillam humilem respexit Deus, et manum meam, quam novisti esse debilem, sanitati restituit: ex verbis tuis certa sum, quod nos orantes superna gratia pariter visitavit. Tunc Milites et generosæ mulieres quæ aderant, fletuum ubertate perfusi, cum tremore exultabant, et in tam apertis miraculis Deum et B. Claudium lacrymabili voce collaudabant.

25 Rure Marriniaco *k* vir quidam habitabat, cui ex abundanti sanguine manu dextera natum apostema, totum brachium occupavit: quod sibi factum dissimile, cute ampliata tumore excrevit immodico: et cum præ gravitate sustineri non posset, vir in lectulo quasi infantulum a latere suo reponebat. Qui continuo dolore anxius, quietem et saporem cibi et potus amiserat appetitum. Dein dum noctis silentio lecto decumbens, ut ipse testatus est, vigilaret: vidit præ oculis assistere virum, aspectu decorum, facie venerabilem, indutum stola candida; et in extasi factus obstupuit. Deinde quasi a somno excitatus, in vocem prorumpens, quis esset requisivit. Ille interrogatus in hæc verba respondit; Claudius servus Christi sum, qui ejus misericordia ad te debilem accessi. Statim vir præ gaudio exultans, sanitatem ab eo postulavit: quam B. Claudius, facto Crucis signaculo, attrahens dare non distulit, et ea data evanuit. Tunc puella, viri filia, prope recubans, cum quo loqueretur pater ab ipso requirebat: quam pater increpans tacere jussit; et paulo post demisso tumore manum erigens cum brachio, nullam læsionem sensit: et veniens Arbosium, datæ sospitatis Deo et B. Claudio grates reddidit.

26 Puer quidam non longe ab *l* Ambroniaco, stans supra fontem, imagini suæ ab aqua reper-

cussæ pueriliter arridebat: et in simplicitate sua caput inclinans, in aquam decidit. Tunc voce confusa clamitans, tandem submersus defecit. Interim viator quidam, ut sedaret sitim quam ex æstu collegerat, ad liquidi rivi fluentia divertit: et puerum, quem fundo invenit jacentem, arripens, euidam petræ, quæ proxima imminebat, superposuit; et non erat in eo halitus neque motus. Tunc vir adhibens manum pectori, cognovit quod corpus jam frigidum calor vitalis destituerat: et conversus ad agrestium casulas quæ prope aderant, cujus filius esset requirebat. Ad cujus vocem reclamante vicina, mater pueri prosiliit furibunda: et plangens pectora vocibus intercis; Fili mi, ubi es? iterabat. Quem inveniens mortuum, desuper incubavit flebilis et miseranda. Cui sic dolenti, vicinis et notis eam consolantibus, Monialis quedam de Caroli-castro Deo miserante supervenit: quæ tanto dolori compatiens, matrem et parentes commonuit, ut quem sperabant sepelire, Deo et B. Claudio redderent: et insuper addidit, quod fide et spe roborati, de virtute Dei, qui est mirabilis in Sanctis suis, et salute pueri minime desperarent; ostendensque eis quæ et quanta miracula, per ministrum suum Claudium, virtus operaretur divina, pura et supplicii devotione orare præcepit. Qui statim famule Dei salubri acquiescentes consilio, puerum Confessori Dei Claudio ex toto commiserunt, et prout in terram oraverunt. Quibus in terram orantibus ut sibi manifestaretur gloria Dei, puer oscitavit; et aperiens oculos, cum suspirio vocem querulam emisit: et paulo post surrexit et ambulabat. Tunc omnes qui aderant, Deo, per B. Claudium, et puerum suscitatum, et miracula quæ audierant, fideliter crediderunt: et cum omni gaudio festinantes Arbosium, puerum, quem Deo et B. Claudio se redditturos voverant, cum laudibus obtulerunt.

27 In villula *m* prope Ledonem liberæ conditionis adolescens, paterno dives in agro rerum abundabat opulentia: qui alterata complexione, per inordinationem dietæ, guttam incurrit arthriticam; et patiens in juncturis, nervorum contractione laborabat: pedumque destitutus officio, consuluit medicos super infirmitate sua: qui accedentes ad ægrum, lucro, non morbi curæ, operam impendebant. Quem spe salutis frustratum, miserum et abjectum dimittentes, consumptis opibus abierunt. Ille rebus spoliatus et possessionibus universis, egestatis et impotentiae levamen nusquam inveniens, ait: Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam. Natalis loci dulcedinem fugiens, ad ignotas terras me transferam vel invitus. Nec mora, relictis parentibus ascendens vehiculum, transvectus est Divionem; ubi coactus indigentia quinque annis mendicavit. Sexto denique anno B. Claudius, apud Arbosium velut Lucifer matutinus exortus, virtute superni luminis tenebras mentium, catervas demonum effugabat, cæcis, claudis, et aridis salutis remedium exhibebat. Quod audiens præfatus languidus, fide potenti roboratus, fervore divini amoris incaluit: et de misericordia Dei et beati Præsulis pietate confisus, se recepturum sanitatem credebatur, si sanctum corpus ejus, vel ejus vestimentum posset attingere: et innixus baculis ire non poterat, sed adjutus vehiculis et quadrigis transeuntium utcumque profectus est usque Dolam. Unde fide excrecente factus alacrior, solius baculi fulcimento usque ad optatum locum pervenit: et ingressus oratorium, projecto baculo rectis pedibus ad Sanctum corpus accessit: cujus osculatis manibus et pedibus desiderium suum adimplevit. Quem facta oblatione dum vacaret orationi, frater ejus qui aderat recognoscens,

D
EX MS.
puer submersus,

E

m
contractus toto corpore.

F

et cæca.

Sanantur manus debiles,

k
apostema brachii,

A gavisus est gaudio ineffabili; et pariter egressi, jucundi et hilares ad propria redierunt.

ANNOTATA G. II.

a Hoc et sequens habentur apud Claudium de Rota.

b Videtur S. Albinus Lugdunensis esse, et colitur 15 Septembris: continetur autem Lectioe vi diei 5 infra Octavam, Gullice vero est miraculum 49.

c Est Gullice miraculum 78, Miles autem fuisse dicitur Capitonensis, et locus Surigny.

d Est Gullice 64, et dicitur un suldat de Champagne.

e Refertur in Legenda Claudii de Rota, et est Gullice miraculum 25.

f Est Gullice 39 et apud Claudium de Rota.

g Est Gullice 38, et apud dictum Claudium, sed nomen loci Umnensis omittitur.

h Est Gullice 76, eo apud eundem Claudium.

i Est ibidem miraculum 26.

k Refertur etiam apud Claudium de Rota.

l Amborniacum, Gullice Ambornay, et est miraculum 49, habeturque apud Claudium.

B m Prope Ledonem, Gullice du Costé de Lyon, estque mirac. 48.

CAPUT III.

Alia Miracula, Arbosii, Novæ-villæ, et Lugduni facta.

a
Caduco morbo
laborans
sanatur;

Muliercula quædam apud a Cusellum, viro desponsata, dum nuptias celebraret, morbum passa fuit caducum: a cujus infestatione quibusdam medicinis alleviata, trium annorum spatio videbatur esse incolumis; donec eandem mediante Quadragesima morbus recidivus invasisit, et tertio vexatam remittens, iterum cessavit. Postea circa festum Beati Joannis Baptistæ illam miserrimam tam graviter infestavit, quod ter in die, et novies in nocte, horrendæ ægritudinis patiebatur conflictum. Parentes ejus in tantis angustiis aluminae suæ compatiētes, consilio medicorum curam adhibebant solliciti: sed illi cum impensa operam amittentes, jam semianimum nullo juvabant medicamine; tandem inter crebras invasiones vix respirantem, Claudio Præsuli sanctissimo, prefati Castri Domina commovente, reddiderunt: quæ per eundem ab ægritudine liberata, ejus ancilla facta fuerat. Quo facto tantæ passionis infestatio penitus abscessit: et vires resumēte natura, exhilarata mulier facie rubicunda reluxit; et ad se reversa, amico Dei Claudio ore et corde se totam commisit: et veniens in ejus præsentiam, grates quantas potuit reddidit.

C
mulieris, pio
operi intentæ,

29 Amicos veritatis non lateat, quod tam seculares, quam sacri ordinis Professores, in omni ætate et sexu Antistiti Dei Claudio testimonium perhibent. In ejus namque nomine Christi virtute, in urbibus et castris et vicis, variis languoribus vexati curantur. In agris etiam, et pascuis, et fluviis rapacibus fides tantis exhibetur miraculis. Conversa etenim S. Bernardi, de Monte b Joviali apud Bilsens, Petronilla nomine, sub habitu Religionis Christo serviebat devota. Quæ circa messes domesticis eorū impendebat negotiis, cibaria Fratribus subministrans, qui foris sub messibus colligendis frequentes impensius laborabant. Illa, die quadam, ne forte panis laborantibus non sufficeret, absente familia, in equo triticum ad molendinum deferebat: et inveniens mulierem caducam sese volutantem in via, et saccum prope illam plenum tritico, timore maguo extimuit; quippe cum videret eam vultus obliquan-

tem et ore spumantem terribili, misericordia mota est super illam: et manu apprehensam sublevans, ait: Sede hic et quiesce: triticum meum ad præsens dimitto, tuumque emolare festinabo, ut te domum quantocius remittam. Quæ sedente foris, Conversa molendinum ingressa, triticum illius per concavitatem molaribus immisit conterendum. Interim Conversæ ancilla, fila ad contexendam telam non longe in ripa fluminis inferius abluēbat: quæ a manibus ejus, annis rapacitate subito directa undarum vertigine rapiuntur. Illa stupefacta reclamant. dominam in auxilium convocat, quod ei contigerat infortunium nuntiat. Conversa, divinum opus exercens, citra perfectionem dimittere noluit: sed fila quæ cum labore neverat, Præsuli Dei Claudio commendavit: et cum mulieris ægroto triticum emoluisse, illam cum farina remisit. Postea currens velociter jam fere duo studia transierat, cum fila mediis undis supernatare conspexit: et ad sanctum Præsulem orationem faciens exclamavit: Serve Dei Claudii, si vera sunt quæ de te audivimus, si verum est quod mulierem per Ennum c fluvium navigium sine remige transvexisti; pietate qua plenus es, fila mea, pro quibus anxiosa sum, hodie mihi restituas. Necdum preces finierat, cum fila retro fluentibus undis relata, conspectui ejus præsentia sese obtulerunt. Illa, pellicie suæ immemor, in aquas saliens usque ad pectus fluctibus se immersit; et arripiens fila siccis vestibus in ripa constitit; excepto quod circa brachia quæ immerserat, parum humiditatis apparuit. Sacerdotes qui aderant, et alii fere triginta qui sequebantur eam, huic miraculo perhibuerunt testimonium.

res a fluvio
abrupta resti-
tuitur:

o

E
vestes in
aquis siccæ
servantur;

30 Vir d quidam et ejus filia, spicarum onerati fasciculis, tempore messis ab agro sole occidente relibant; qui prope fagum quæ supereminet trans-euntes, per declivia collis iter agebant. Tunc juven-cula, quæ patris sequebatur vestigia, ignota occa-sione subito obmutescens, usum loquendi penitus amisit, et onus statim abiecit; patrique sæpius reclamanti qui causam silentii requirebat, nihil om-nino respondit: adeo enim instrumenta loquendi impedita fuerant, quod ferrum per arterias vide-batur transfixum. Deinde adducta ad S. Claudium, a circumstantibus monebatur ut oraret: et quatuor diebus in amaritudine animæ suæ permanens, quod lingua explicare non poterat, devota animi volun-tate complebat. Quæ tandem misericorditer exau-dita, lingua expeditiore in hanc vocem prusiliit; f
Sancte Claudii, amice Dei, miserere mei. Quod an-dientes qui aderant universi, inbre lacrymarum perfusi, in tam evidenti miraculo, in humili devo-tione exultabant.

d

nata, loque-
lam recipit.

31 Burgensis quidam de e Burgo, Paganus no-mine, fide laudabilis et conversatione famosus, dum sermo fieret ad populum, inter ceteros præsentia B. Claudii devotus existerat: in hujus digito an-nulus argenteus annis duodecim innatus exstiterat, quem exesa cute ossi propius inhaerentem caro su-perexerescens fere totum obtexerat, et sæpius at-trectatus nisu vel medicamine a quoquam extrahi non potuit. Vir igitur ille, cum in reparationem B. Eugendi quæri annulos et monialia a Monacho præ-dicante audisset, palpabat digitum, et in terra pronus adorabat dicens; Piissime Deus, propitiare mihi famulo, ut me liberans a contritione et angustia, in-terventu Confessoris tui Claudii, rapias anulum meum a digito meo in opus bonum. Et iterum pal-pans, anulum improvisa levitate volubilem a digito separatum invenit: et antequam extraheret, elatis manibus præ gaudio in vocem hanc prusiliit; Lau-date Dominum omnes gentes, qui respiciens ad corda nostra, per servum suum Claudium virtutes opera-tur

e
Annulus
inhaerens
digito,

ultra ab-
jungitur.

A tur in nobis. Cui facto, qui aderant, tanto jucundati beneficio, hymnis, sonis, canticis applaudebant.

f
g
delato Cor-
pore ad No-
vam-villam,

peccator
accedere
nequit

32 Deinde f viri Religiosi, qui sacro corpori ser-
viebant comites individui, Novæ-villæ g ingressi
sunt monasterium : fide et veritate conspicui Mo-
nachos ejusdem loci, Sororesque ibi regulariter vi-
ventes, in his quæ audierant et viderant propensius
instruebant. Postmodum B. Claudii adventum plu-
ribus aliis fama divulgante, ad præfatum locum un-
dique populi confluebant ; qui ad Beatorum præmia
salutaribus monitis invitati, lectulis et grabatis va-
riis languoribus obsessos afferebant. Numerosæ igitur
multitudini convenientium quidam interfuit,
quem vitiorum sordibus obfuscatum postea elarnit :
quippe præsentis vitæ cursus sine terrene conver-
sationis maculis vix aut nunquam transcurreret.
Hic portam ingressurus immisso capite conabatur,
sed plantis retro labentibus limen præterire non
potuit : quod cum stupore vehementer admirans,
tacitus pedem retulit, et aliunde quærebat ingres-
sum : et per portam quæ est ab Aquilone turbis
popularibus adjunctus, iterum tentabat ingredi : et
omnimodo conatu nihil proficiens, voluptatis ille-
cebris irretitum sese cognovit ; et quod malignus
quasi muscipula peccatis obvolutum, ab ingressu
saecrorum et tactu reliquiarum, illum fraude sub-
dola prohiberet. Nec mora, per internuntium advo-
cate Conone ejusdem ecclesiæ h Sacrista, vir præ-
fatus corde contrito resipiscens, fuis lacryinis pro-
cidit ad pedes ejus, implorans lavacrum Confessio-
nis. Tunc corde credens et ore confitens, abrenun-
tatio Satana, vitiorum sordes evomit. Statim Sa-
cerdos, divinæ reconciliationis minister, in quantum
ad eum pertinebat, remissione Apostolica pœniten-
tem a vinculis peccatorum absolvit, et eum per Spi-
ritum sanctum a morte animæ resuscitavit, manu-
que apprehendens ad S. Claudium introduxit ; ubi
magnificans Deum, inopinatum rei eventum refere-
bat universis : qui videntes in B. Claudio Christi
virtutem habitare, corde simul et voce, ejus laudi-
bus assurgebant.

33 Non longe a cœnobio S. Eugendi, excelso
monti subjacet vallis longissima, quæ sui profundi-
tate latet solari privata beneficio. Huic valli rupinm
supereminet præcisa altitudo, ubi gregibus et ar-
mentis pasena subministrat uberrima, longe lateque
diffusa planities : inter quam vacca, naturali con-
suetudine effervescens in amore, decurrebat, a tau-
ris exagitata indomitis : qui in extremo montis acu-
leo in eam sine lege ruentes, graviter opprimebant,
et conculcantes pedibus superjactis fere totum con-
fringebant. Hos insecuti pastores eorum vestigiis
insistebant festinantius, donec illis præter tran-
seuntibus rupem, taurus elapsus a summo alti-
tudinis corruit in profundum. Et qui sequeban-
tur alta voce clamabant, S. Claudii, serva il-
lum ; hunc tibi committimus, et tuæ tutelæ com-
mendamus. Tamen de vita illius desperantes, ur-
gente vespere, cum ceteris domum redierunt ; et
Domino suo indicantes, locum præcipitii indixerunt.
Qui assumpto cultro ut taurum excoriaret, per col-
lis devia illum requirebat : quem nunquam repe-
riens, de tanto damno anxius, reversus est in do-
mum suam : et ingressus stabulum invenit taurum
sanum et incolumem ; et admirans quod sine læsione
esset, B. Claudium custodem fidelissimum acela-
mavit ; et ad ejus presentiam taurum festinus ob-
tulit, et quod factum fuerat, enarravit.

34 Mulier quædam, Sopbisia nomine, de Monte
S. i Saturnini, revertens a loco ubi S. Claudius re-
quiescebat, cum vicinis et notis domum festinabat :
qui subita pluviarum inundatione quasi submersi in
aquis, madefactis vestibus diffluebant. Qui cum ve-

nissent Bledi, in eiteriori ripa Aini fluminis consi-
stentes, ulterius navem affixam littori pertica reti-
nente viderunt : et de transitu desperantes, quid fa-
cerent dubii, consilium a B. Claudio precibus et
votis deposcebant. Statim navigium avulsam reci-
piens perticam, fluvio cedente, ex insperato sese cla-
mantibus obtulit : et dum ad ingressum sese mu-
tuo invitarent, amnis rapacitate conspecta pavidi
restiterunt. Tunc vero Sophisia ceteris dubitanti-
bus, Deo et B. Claudio se commisit, et fidei segura
adminiculo, navigio sola cœnsedit : in quo sine re-
mige per medium amnem transvecta, in momento
littus optatum tenuit, non sine admiratione illorum
qui timore remanserant, sese invicem quasi modicæ
fidei increpantes. Et paulo post cum muliere ad S.
Claudium revertentes, tanti miraculi fidem gentibus
exhibebant.

35 Translatus k Lugdunum B. Claudius, prop-
ter incredulitatem civium paucas ibi operabatur vir-
tutes : dicebant enim ; Nisi signa et prodigia vide-
rimus, non credemus. Accessit autem quidam disso-
lutis membris invalidus, qui xxii annis pedum de-
stitutus officio, nixu manuum miserabiliter fereba-
tur : qui Christianus nomine, Waldensi imbutus
traditione, notus in populo publice mendicabat. Ve-
niens autem ad Sanctum Dei, rogabat eum, dicens :
S. Claudii, impetra mihi tuis precibus sospitatem, si
noveris animam meam fidei virtute roboratam ; alto-
quin non exaudiar a corporis impotentia levandus.
Custodibus sacri corporis ab universis et singulis
sæpius dicebatur ; Si Sanctus vir hunc ab invalidi-
tudinē releveret, indubitanter fatebimur Christi virtu-
tem in eo habitare. Orabat debilis, scuto fidei ar-
matus, exaudiri et curari. Nam subito casulam
manibus apprehendens, cum quodam fremitu se
extendit : et juncturis crepitantibus nullam sen-
tiens læsionem, libero gressu ambulabat glorificans
Deum.

ANNOTATA G. H.

a Cusellum, in Gallico Cusean, ubi est mirac. 72.
b Viætur esse oppidum vulgo Jougne, in monte si-
tum 13 leucis a S. Claudio.

c Ennus infra num. 34, ubi hoc miraculum inte-
gre refertur Ainus, vulgo Ain, olim Idanus, ex Jura
monte decurrens in Rhodanum.

d Est Gallice miraculum 90.

e Inter Cambertum et S'ysse lacus est in Sabaudia,
nomen ab oppido Burgeto habens, quod hic fortassis in-
telligitur.

f Est etiam Gallice numero 71.

g Novavilla, pluries in Mappis Topographicis inve-
nitur ; et bis quidem in confinis Bressiæ ad oppidum
S. Amoris in Ducatu Burgundia ; alterum, in diœcesi
Augustodunensi ad S. Juliani, et forsitan alibi : huic
enim itineri aptior esset locus alius.

h In Gallico dicitur Canonicus : quasi Canonico-
rum Regularium monasterium illud sit.

i S. Saturninus, vulgo S. Sorlin, in Comitatu Bur-
gundie, 7 circiter leucis a S. Claudio.

k Refertur hoc in Officiis propriis S. Claudii, Le-
ctione vi diei 4 infra Octavam.

MIRACULORUM LIBER II

A Petro Franc. Chiffletio S. J. ex monimen-
tis MSS. collectus.

PRÆFATIO

Quæ superiore libro antiquus Auctor recensuit mi-
racula,

D
EX MS.
Mulier ac-
cedente ul-
tro cymba
transvecta.

k

Lugdunl 22
annis con-
tractus sa-
natur.
E

h

nisi facta
Confessione :

taurus in
præcipitium
lapsus serva-
tur.

f

EX MSS.
CHIFFLET.
Latentibus
post annum
1160 miracu-
lis,

colliguntur
notata post
an. 1330,

ex multis
testatione
dumtaxat.
Ps. 138, 17

A racula, ea quingentis fere abhinc annis, circiter annum incarnati Verbi MELX patrata sunt : quæ porro anterioribus seculis, quæquo totis pene exinde annis ducentis contigere, eorum nobis memoriam aut illius temporis scriptorum ignavia, aut (quod vero similis putatur) tempus edax et flammæ, Claudianum monasterium sepe numero populatæ, inviderunt. Quæcumque igitur annotata supersunt, ad secula tria postrema pertinent. Neque vero omnia collegimus (quis enim possit?) sed ex ingenti cumulo selegimus, quæ te tatiore visa sunt, atque illustriora; ut quantum habent auctoritatis ad fidem faciendam, tantum momenti haberent ad excitandum religionem. Eam certe fidem merentur omnia ac singula, quam idoneorum testium sanctiori jurejurando, quam suspensis e templi testudine epigraphis atque anathematis, quam denique publicis tabellionum unde excerpta sunt chirographis, nemo prudens non concedat. Hæc tu perlege, mi Lector, si vacat; imo etiam, si lubet, ipso experire. Agnosces, cum esse B. Claudium, quem merito apud omnipotentem Deum, sexus omnis, ætas omnis, omnis ordo: sed et orbis, civitates, provinciaeque omnes, ad omnes causas suas patronum adoptent; atque in illud fortasse Davidicum prorumpes; Nixis honorificati sunt amici tui Deus. Ceterum in his Commentariis siquid occurrat paululum diversum ab Henrico Boguetio, apud Sanctaudeianos supremo Judice, cujus nomine duo supra centum divi Claudii miracula, ante annos amplius viginti, Gallico idiomate conscripta prodire; scias tamen, lector, me non locum, non tempus, non personarum nomina, non alia rerum gestarum abjuncta ulla, nisi e certissimis monumentis, adeoque ex ipsis libellionum autographis tabulis expressisse. Tu frue et vale. Salvis e B. Claudii, natali solo, x Kalendas Octobris anno Æræ Christianæ MDCXXXII. *Hactenus Præatio Auctoris: cui aliud non addimus, quam plura ejus Capita in unum a nobis contrahi: ne titulorum multitudo, quos ille ad XXIV extendit, nimis frequenter Lectorem sistat.*

CAPUT I.

Suffocatus aquis, et moribundus alius, salvati; manus cancro exesa, restituta: Miles, inter hostium tela et in carcere diuturno, nihil damni passus.

An. 1339 ex
ponte lapsus
mersusque
puer,

C In ea Sequanorum parte, quæ Lugdunum Galliae attingit, (hodiernum vulgus Bressiam vocat) anno Christi supra millesimum ac tricentesimum nono et tricesimo, septennis puer Joannes, Henrici de Plantain viri nobilis filius, sabbatho proxime sequente post festum Purificatæ Virginis, forte e ponte subductorio, in fossam, arcis paternæ circumductam, præceps decidit. Miserabilem casum conspicati sunt nonnulli: fit clamor: accurritur undique e domo, e vicinia, sed heu! serius. Quid enim opis afferrent? Jacebat puer, aquis demersus ad lanceæ unius altitudinem, ac præter cuculli innatantis verticem, nullum ejus restigium apparebat. Nemo unus dubitavit, quin actum esset de puero. Iur tamen ad utrumque ejus parentem, qui tum procul aberant in templo, orandi causa: nuntiatur filioli exitium. Hic perculsus pater, e vestigio B. Claudium implorat, enixeque precatur, filium ut servet, sibi que reddat incolumem. Cum ille in aede sacra longe posita sic oraret, eodem momento ex imis aquis emersus puer, plurimis circumquaque spectantibus, ad aquæ littus occulta nescio qua vi propellitur. Sic extractum cadaver nudatur vestibus, et ad sepultu-

pater ejus
Sanctorum
invocante,

ram componitur, ac prope erat ut funereo sudario de more obvolveretur: cum ecce adest infelix pater, et filii demortui aspectu commotus, iterum B. Claudium summa animi contentione inclamant. Vix oraverat: et puer apertis de repente oculis ingemiscens: Ne, inquit, paveas, mi pater; en vivo, et valeo. Obstupescere omnes. Voti rei pater materque servatum divinitus filium in hospitatoris Divi Claudii basilica stitero.

3 Vere Sapiens ille; Frater qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma. Mons Pessulanus, civitas est Gallie Narbonensis, nunc academia insigni et hortis regii inclita. Ibi studiorum causa debebant fratres duo, Stephano Bracardi patre nati, e Monte-Acuto Autissiodorensis agri. Horum junior (Vicino nomen fuit) ætatis annorum circiter quatuordecim, in gravem morbum incurrit, ac variis frustra tentatis remediis deponitur a medicis. Totos undecim dies nihil cibi aut potationis ceperat, et usque eo viribus deficiebatur, ut nec in eo deprehendi posset micantis arteriæ pulsus, ac vix e naribus spirans tenuissimus halitus fugientem animam retineret. Tum frater natu major, Hugoninus nomine, alte suspirans, et lacrymis ora perfusus, morienti funus ducebat. Triste spectaculum; sed letior eventus fuit. Subito animam cogitatio evocandam cœlitus opem, quam medicorum industria negavisset. Fratrem igitur Divo Claudio committit: vovet, si ille periculum evaserit, iterum se, aut eum ipsum fratrem suum ad B. Claudii Jurenses ædem destinaturum; adhuc ceræ pondo quantus esset frater, aut pecuniæ tantumdem oblatorum. Fuerat olim juniore fratri pro magistro ac moderatore domestico, nunc etiam medici ac parentis loco fuit; ægro sanitatem vitam morienti restituit. Quid moror? Vix voverat, cum voti damnatur: et qui animam agebat, subito ad fratrem conversus: Eia, inquit, frater, abscessit omnis morbus; integra sum valetudine, integris viribus. Rem ita gestam jurati affirmarunt ad altare S. Claudii, quo se voti exolvendi causa contulerant; adolescens ipse e mortis faucibus ereptus, ac Stephanus ejus parens, mense Augusto, anni supra millesimum tricentesimi et quadragesimi.

4 Lugdunensis metropolis Episcopatum administrabat Guillelmus de Sura, anno Christi MDCXXXV et aliquot circumjunctis. Is B. Claudii miraculorum frequentia pariter ac magnitudine permotus, edixit uti ejus festus dies, sacer esset in universa diœcesi, atque ab omni opere vacuus ageretur. Eam religionem Deus novo miraculo sanxisse visus est anno MCCCXLII, die decima mensis Augusti, cum jam Guido de Bononia a Guilelmo in Episcopatu successisset. Placet ipsa verba proferre Bartholomæi de Boscario, pro Guidone Archiepiscopo Vicarii generalis, qui de re tota diligentissime pro munere quæstionem instituit. Universis Christi fidelibus ad quos præsentis litteræ pervenerint, salutem filio Virginis gloriosæ, et præsentibus dare fidem. Gloriosus Deus in Sanctis suis, et in majestate mirabilis, cujus inæstimabilis altitudo providentiæ nullis inclusa limitibus, nullisque terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter et terrena disponit; etsi cunctos ejus ministros magnifice altis decoret honoribus, et cœlestis efficiat beatitudinis possessores; illos tamen, ut digna dignis impendat potioribus extollit insigniis dignitatem, et præmiorum uberiore retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, et commendat ingentior excellentia meritorum.

5 Sane licet fama divulgata ad nostri notitiam perduxisset, quod Stephaneta, relicta Joannis Milos, habitatrix Lugdunensis civitatis, quæ pridem ex infirmitate quadam, sicut Deo placuit, amiserat

D
vivificatur.

Prov. 18, 19
Morthendus
adolescens,

ad votum pro
se factum a
fratre,
E

convalescit
an 1341.

Testatur
Officialis
Lugd

F

a

Stephanetam
viduam, cui
manus absum-
pta cancro,

manum

A manum suam sinistram penitus et omnino: et sic manu prædicta amissa, longo tempore in civitate steterat Lugdunensi, palum et publice omnibus eam videntibus sine manu. Quodque dicta mulier nuper ad monasterium S. Eugendi Jurensis, hujus diocesis Lugdunensis, ad visitandum ecclesiam prædicti monasterii, in honorem gloriosissimi Confessoris Beatissimi Claudii, cujus corpus in eadem ecclesia requiescit: quæ etiam mulier fama vulgata, multa miracula, ipsius gloriosissimi Confessoris meritis et intercessione, per Deum in prædicta ecclesia audierat operari, multosque infirmos recuperasse super diversis infirmitatibus sanitatem, et ab hujusmodi infirmitatibus liberatos: ut infirmitate oculorum quam patiebatur sanaretur, ac etiam infirmitas prædicta quæ sibi consumpserat manum prædictam, et adhuc brachium ejusdem (sicut de manu) consumebat, extingueretur, precibus et meritis prædicti gloriosissimi Confessoris, ibidem personaliter accessit. Ubi stetit diebus aliquibus, cum debita devotione assiduâ orationibus vacans, et dictum gloriosum Sanctum exorans, ut super postulatis mereretur audiri. Tandem in diē festi B. Laurentii proxime præterito, constituta muliere ipsa ante locum in quo corpus gloriosissimi Confessoris Beatissimi Claudii requiescit, eaque per tempus aliquot quasi in extasi posita; cum ad se rediisset post temporis aliquod intervallum, invenit manum suam sanam et integram, dicti Sancti meritis restitutam.

6 Nos vero Bartholomæus de Boscario, in utroque jure Licentiatus, Vicarius et Officialis Lugdunensis, ad instantiam Sacristæ dicti monasterii et ejusdem mulieris, quamquam præmissum miraculum notorium reputaretur in civitate Lugdunensi, fuissetque sufficienter informati, quod bonæ memoriæ Guillelmus, Domini nostri Lugdunensis immediatus prædecessor, propter aperta miracula quæ Jesu Christus Dei Filius propter eundem Sanctum fuerat operatus, et operari quotidie non cessabat, ipsius Sancti festum annis singulis per civitatem et diocesis Lugdunensem decreverat sollemniter celebrari; Nihilominus tamen, ut, sicut fama vulgata ad nos pertulerat super dicto miraculo veritas haberetur, Nos cum magna diligentia volumus informari: ne non miraculose, sed per fraudem præmissa contingerent, ad decipiendum corda simplicium: et ut, si verum esset, de ipso miraculo comparata certitudine, possemus vos redire certiores; et ne si ipsum celavissetis, sceleris arguamur. Quapropter ipsam mulierem coram nobis præsentialiter fecimus exhiberi; manumque perditam, miraculose (ut præmittitur) restitutam, conspeximus et palpavimus diligenter. Quam vidimus sanam et integram, ac alteri manui dextræ solum dissimilem in colore; cum alia propter solem aliquantulum apparuerit denigrata; sed dicta manus miraculose (ut præmittitur) restituta, quasi nova nobis apparuerit, et adhuc apparet in colore albior quam dexteramans ejusdem mulieris. Inquisivimus insuper, tam per nos quam per ceteros commissarios, a nobis super hoc specialiter deputatos, cum testibus quamplurimis fide dignis, religiosis et secularibus, clericis et laicis, burgensibus et notariis, et specialiter cum religiosis et honestis mulieribus Abbatissis monasterii S. Petri Monialium et de Deserta civitatis Lugdunensis, et nonnullis aliis Monialibus dietorum monasteriorum, penes quas dicta mulier miserabilis longo tempore dicebatur fuisse conversata.

7 Qui testes dei sancta Evangelia juraverunt et in verbo veritatis asseruerunt, quod dictam mulierem pluribus diebus et vicibus viderant et conspexerant absque manu prædicta: et hoc esse et

foisse notorium in civitate eadem Lugdunensi. Nos igitur dictis testibus fidem plenariam adhibentes, vobis testificamur, et in vestri notitiam, tenore præsentium deducimus, super tam aperto et notorio miraculo, veritatem, ut præmittitur, se habere; ut Deo in Sancto suo glorioso, Beatissimo Claudio, laudes venerationis debitæ et gratias referatis: ipsamque Sanctum apud eundem Dominum nostrum Jesum Christum habere mereamur in patronum. In quorum omnium fidem et testimonium, præsentibus litteras sigilli coriæ nostræ fecimus appensione muniri. Datum Lugduni, die primæ mensis Septembris, anno Domini mcccxxxi. Ego vero Jordanus de Cuyasiaco, Clericus, civis Lugdunensis, autoritate Apostolica publicus Notarius, ac Curia dicti Domini Officialis juratus, præmissis, exhibitioni manus dictæ mulieris, miraculose (ut præmittitur) restitutæ, inspectioni et palpationi ipsius a dicto Domino Officiali, ac inquisitioni super hoc cum testibus quamplurimis fide dignis religiosis et secularibus, Abbatissis et Monialibus memoratis factæ, et in pluribus aliis suprascriptis, ex commissione dicti Domini Officialis præsens interfui: præsentibusque litteris inde conspectis subscripsi manu propria: ac ipsas jussu et voluntate dicti Domini Officialis signo meo publico signavi, in testimonium veritatis præmissorum, Rogatus.

8 Luxemburgensis familia quam clara sit atque illustris, loquuntur Annales nostri, nec non et Ecclesiarum fasti, quibus nomen Petri et illius juvenis incomparabilis, etiam ante solennem apotheciam, summo populorum consensu inscriptum legas. Ex ea prognatus erat Antonius Luxemburgicus, Comes Briennensis, Russiensis, et Charniensis, Dominus de Guistelle etc. anno quoque jubilæo mcccclxxv; provincie Burgundiæ Rector, et castrensis Præfectus, vulgo Mareschallum appellant. Eo anno forte contigit ut ad arcem Morillonem Franciæ ditionis, in Dominum de Coiatronde, pro Francorum Rege Prætozem exercitus primarium, incurreret. Pugnatum est utrimque acriter, sed vincentibus Francis cæsi sunt Burgundionum nobilissimi quique; ipse omnium princeps Antonius equo dejectus, omnipotentem Deum, Divam Virginem Rolandi-montis, ac beatissimum Antistitem Claudium in ultimo discrimine tacitus invocavit. Mirum dictum! Ex eo tempore, cum octoginta balistariorum telis unus præ aliis undique peteretur, omnia in irritum cecidere: ipse sine vulnere ab hostibus captus est. Neque hic miraculorum finis. Ea custodia tentus est annis octo, et tribus circiter mensibus; quo tempore per annos septem, menses novem, et dies viginti quinque, in compedibus fuit: et erant ferreæ compedes, quinquaginta quinque librarum pondo. In ea tam acerba captivitate non illi tibie intumescere, non dolorem sensit, non morbum vel levisimum contraxit; sed integra valetudine emersus, rem totam diligenter annotatam, anno denique mcccxcxi, die mensis Junii octava et vigesima, grati animi ergo, in publicas tabulas retulit; seque omnia quæ recensuimus beneficia Divo Claudio accepta ferre, juratus confirmavit.

ANNOTATA D. P.

a Successit Guilielmo Guido an. 1340: quod autem sequitur miraculum etiam in *Lectiones S. Claudii* relatatum est.

b Abbatie S. Petri seminarum sua adhuc dignitas manet, Deserta nulla mentio apud *Sammarchanos*.

c B. Petrus Luxemburgicus colitur 5 Julii, quando dabimus pro ejus Canonizatione acta; obiit an. 1387 *Avenione*.

CAPUT

D
EX
CHIELET.
verum esse
miraculum
defuit,

per publicum
instrumentum
an. 1342

B

o
1375 Rector
Burgundiæ
inter hosti-
lia tela illæsus
manet,

et ex diuturno
carcere sal-
vum se eva-
sisse testatur
anno 1492
F

Ipsam inte-
gram reco-
pisse,

seque tam
ridisse ac
palpasse,

et auditis
pluribus
testibus,

A

EX MSS.
CHIFLET.

CAPUT V.

Graviter sauciati ab hostibus, itemque naufragi, vel aliter in mari periclitantes servati.

Servatur an.
1487 alius
varie latus,
u

Sunt inter mortales qui mala avertere interdum possint, illatis mederi non possint; Deo optimo maximo utrumque pariter factu facile est. Erat sub signis atque in comitatu Angelberti a Nassavii Claudius Bonartius, vir equestri ordinis, cum Hungæ Francicæ copias ex itinere obvias habere, die Sabbathi, Julii mensis octava vigesima, anno Christi mccccxxxvii. In eo conflictu Claudius, jam hastis, jam spiculis multifariam petitus, ac repetitus sagitta etiam jugulum transfossus executitur. Dum animam ageret, B. Claudio, Patrono cognomini, se suæque omnia committit, et (o Divi medicam manum!) omni absterso vulnere convalescit. Is deinde a Philippo Austriæ Archiduce, postea Hispaniarum Rege ejus nominis primo, pretio redemptus, Bethuniensi archi regis vice præfectus fuit, suæque erga beatissimum Archipræsulem pietatis, atque accepti benefici monumentum, votivam tabulam ad ejus tumulum appensam extare voluit.

item alius
1527.

10 Geminum huic miraculum non abjungo. Circa mensem Julium anni mxxxvii, Caroli V Cæsaris nomine, Mediolano intempesta nocte exierant sena armatorum milia, pari numero Helveticæ Ræticæque Francicarum partium copias invasura. Stabat in prima acie Ludovicus d'Arstel nobilis Burgundio, suæ gentis velutum ductor. Cum itaque pugnatum esset ad Caranschium, cecidit in prælio Ludovicus, gemino vulnere patefactis visceribus, ac tum alibi leviter perstrictus, tum in humero sinistro sarissa furtive confossus. Jacebat inter caesorum cadavera, et ab utrinque pugnantibus misere proculcabatur; cum ei venit in mentem B. Claudius. Rem dicturus sum pene incredibilem, sed tamen in D. Claudii basilica sequenti anno a Ludovico ipso solenni jurejurando affirmatam. Oravit; et finito prælio, e media cadaverum strage, non spirans modo, sed et illæsus atque incolumis evasit.

aliusque 1510
ex prælio
navali.

C 11 Simili pene beneficio servatus jam antea fuerat Christophorus de Lannoys, civis Tornacensis. Is anno Christi mxx, Sabbatho sancto, pridie Paschatis in Caletano freto cum aliis amplius quadraginta, quanauticis, qua mercatoribus oneraria vehebatur, quam Magdalenam nuncupabant; cum incautos aggressa est peratica navis. Dimicatum est utrinque acriter. Christophorus inter alios novem vulneribus, et in his letatibus tribus, in umbilico, in corde, et in jugulo acceptis, pro mortuo per horas vigintiquatuor stratus in carina jacuit. Tandem Guillelmus ejus frater, eum adhuc spirantem, et eum morte luctantem conspiratus, coram omni adstantium cœtu positus humi genibus, B. Claudium supplex precatur, fratrem ut sibi incolumem restituat; addito etiam peregrinationis voto. Ad eas preces subito quasi evigilans Christophorus, primum oculos aperit, tum fratrem alloquitur, postea cibum ac potum sumit; denique obligatis utrumque vulneribus eum domum abiisset, intra quindecim dies pedetentim convaleuit: mosque cum Guillelmo fratre ad D. Claudium iter ingressus miraculi fidem die Junii quintadecima publicis tabulis consignavit.

Puella an.
1529 clinica
ac deinde fere
impasta,

12 Pagus est ditionis Jurensis vulgo Morbies, ab ipso S. Claudii Jurensi monasterio tribus leucis horariis distans. Ibi quindecim annorum puella, Petronilla nomine, Petri Jordain honesti viri filia, nocturno viso perterrita, vergente Julio mense anni mccccxxxix, tantum ex eo debilitata superfuit, ut per

totos quinque annos nec lecto surgere, nec cibi quidquam, aut potus capere posset; excepto quod singulis mensibus, interdum etiam duorum ac plurium mensium spatio, vix porum unicum comederat; ita omnem pene vel ingerendi, vel digerendi egerendique facultatem natura negaverat. Priore anno suæ ægritudinis, quoad linguæ compos fuit, (ut erat pia, et bene morata) bis apud Parochum peccata deposuit, bis Eucharistiæ sacro pane refecta est: postremis vero quatuor annis, extinctæ quam viventi similior, nec oculos aperire, nec loqui potuit; tametsi, cum quis de Deo ac divinis rebus sermonem haberet, tum illa junctis manibus, fusisque cum gemitu lacrymis significaret, se id sentire quod dicebatur.

13 Frequens erat visontium concursus ad id spectaculi; et adfuit felicibus auspiciis pia in paucis, et illustris matrona Catharina de Basfremont Domina de Treschastel in agro Lingonensi, anno Christi mccccxxxiv, die mensis Augusti tertia. Illa puellam blande primum affata, mox positis humi genibus ante jacentis cubile. Deum optimum maximum, sacratissimam ejus matrem Virginem, ac beatissimum Archipræsulem Claudium, pro ejus incolumitate longum precata est. Finierat; et ad ægrothe parentes converso vultu, serio admonet, filiam at semianimem ad Claudii venerandum corpus deportari curent; nec hortari destitit, quin illi se id quamprimum facturos recipere. Id præstiterunt postridie, quarta die Augusti: et rei fama, ad B. Claudii basilicam, hominum ingentem multitudinem exievit. Oratum est a circumstante populo, a Cœnobiarum, et Cœnobitis omnibus; præsertim vero a Catharina, ejus maxime fide ac religione miraculi expectatio nitebatur. Mirum dictum! Assurgit Petronilla primum in poplites; tum oculos repente apertos, in sacras D. Claudii plantas venerabunda intendit. Nec mora: erigitur in pedes, Confessarium postulat, ac peracta Exomologesi ad sacerdotum Antistitis pedum oscula accedens, illius de meritis incolumitati restitutam proclamatur. Fit murmur festaque acclamatio in populo: erumpunt undique lacrymæ ac gemitus; pulsantur ad modum et numerum campanæ, ac in magno cœtu Te Deum laudamus solenniter decantatur.

loquela
expers:

E

an 1523 dela-
ta ad S.
Claudium,
sospes fit.

14 Agnoscite vos quoque, Genevenses, cives etiam in lacu vestro B. Claudii, (a cujus nuper fide et religione defecistis) potestatem ac numen ostendi. Agebatur annus incarnati Verbi supra millesimum quadringentesimum quintus et quinquagesimus, eratque feria secunda, dies mensis Maji sexta et vigesima, cum in lacu Lemano (nunc Genevensem aut Lausannensem vulgus appellat) a castro Morgie b Tononum, ad tres vulgares et horarias leucas, navigio tendebant Nicodorus Girodi, trabalis operis faber Tononiensis; et Petrus Destrue, Morgiensis patria, conditione tabellio, cum aliis quatuor. Jam in altum ad octo fere milliaria provectis, circa horam de meridie quartam fœda tempestas supervenit. Ac primum cœlum inhorrescere, stridere venti, mugire lacus; tum jactari navigium, deinde allisis ad latera fluctibus aspergi, ac subeunte aqua gravari; denique convolvi omnino, et mellis in aquis resupinari. Inclamati a Petro et Nicodo Cœlites, Deipara Virgo, Claudius, Nicolaus, Ludovicus Arelatensis c. Nec in irritum; nam ea navis conversione omnibus in lacum abjectis, duo fluctibus hausti, videlicet Aymonetus Choudet Tononiensis cum filio: tertius (Joanni Monodo nomen erat) transversum cymbæ sedile amplexus, ea eversa aquis præfocatus est: tres alii se mutuo complexi, nescio quo modo supra navis supinæ carinam evaserunt.

1455 eversa
per tempesta-
tem cymba

F

mersisque
aliis, tres in
carinam
evadunt;

o

15 Ita per semihoræ spatium fluctuant: licuit que

eademque a sanctis innovatis erecta,
et ipsis intra hanc repositis,
moritur unus, servantur duo:
 A que Petro, ac Nicodo, flexis etiam poplitibus, iterum vota pro sua salute, iterumque Patronis jam adoptatis nuncupare: nec frustra. Visi per id tempus Petro Destruere (ut suo ipse chirographo postmodum coram plurimis testibus in publicas tabulas retulit) sacratissima Virgo Mater adstare periclitantibus, una cum beatis Claudio, Nicolao, et Ludovico Arelatensi; qui tres pariter adnixi, eversum navigium prono rectoque statui restituerunt. Rursus in lacum exequendi erant qui carina vectabantur: sed (o fidam Numinis manum!) excipiuntur alveo revolutæ navis; videntque Joannis Monodi miserabile cadaver transtro implexum. Nec mora, arreptis remis sævientibus adhuc procellæ toto conatu oblutantur; ac Lausannam versus flectentes, semileuca circiter ad S. Sulpicium adnoventur. Inde quatuor ignoti homines cymba vecti auxilio venerunt: quæ cymba ut primum exceptus est Joannes (id nomen erat homini villatico, qui cum Petro et Nicodo adhuc in vivis supererat) animam confestim exhalavit. Itaque ex ea clade soli evasere Petrus et Nicodus: qui brevi post tempore, alius alio die ad S. Claudii basilicam religioso promisso defuncti, rem totam, uti narrata est, adhibito ad fidem publicam tabellione, ac jurejurando interposito, legitime confirmarunt.

Item an. 1571 tres naufragi, d
 16 In aquis versamur: sed nunc e lacu in flumen, e flumine in mare deveniendum est, ut ubique nostrum Antistitem dominari intelligamus. Anno Christi MCLXXI Furantium d'annem trajiciebat ad vadum Accoyeum Petrus Marcus de Monxé, filius domini de Luppigny, in agro Genevensi, una cum famulo Claudio Laurentio, et alio, nomine Francisco Dieu-le fils. Intumuerant aquæ, et inauspicato contigit, ut impacta ad arborem navis in fragmenta dissiliret. Hic Petrus B. Claudium inclamat: et vide quo eventu. Franciscus cum nauta, alacriores in arborem conscendunt: Claudius altera manu arrepto ramo suspensus hæret, altera dominum crinibus apprehensum sustinet; donec crurali Claudii fasciola sursum elatus, ipse quoque in arborem evasit. Depictus in tabula casus, Petri Marci religiosum munus, etiamnum omnibus loquitur.

sicut an. 1472 servati erant alii 400:
 C Sursum ascendimus integro seculo, et tamen e fluvio in mare prono cursu devolvimur. Circiter annum æræ Christianæ MCCCCLXXII navigabant ex Oriente in Provinciam amplius quadringenti; cum sub auroram sæva tempestas exorta onerariam in ultimum discrimen adduxit. Intenderant se cælo atræ ac sordidæ nubes, mixtique densis imbribus rapidissimi turbines decumanos fluctus ac reciprocosciebant. Nihil juverant jactæ anchoræ: mors in omnium oculis erat; ac turbatis nauticorum ministeriis nihil jam spei, nisi in divina ope superesse credebatur. Ergo inter lacrymas et inconditos clamores, Beatum Claudium summa omnes voluntate, genibus nixi, Patronum adoptant. Vix fusæ erant preces cum venti, ac fluctus, quasi indicto silentio, quievire: navis exinde placide prospereque cursum tenuit. Defunctis periculo qui navi vehebantur, nihil potius fuit, quam ut certum hominem ex omni numero deligerent, qui omnium nomine D. Claudio servatori suo, inita ad ejus tumulum religiosa peregrinatione, votum exolveret. Id muneris sorte obtigit Christophoro de Ayfun, serenissimi Siciliæ et Hierosolymarum e Regis Scutario nobili, reique panariæ Præfecto: et ipse lubens admisit. Sed dum rem latius profert, nempe ad sexennium aut etiam ultra, homo alioquin occupatissimus; periculo suo didicit, non esse divina humanis, quamlibet seriis, facile posthabenda obsequia.

t
 18 Ibat regio mandato Christophorus, expeditus in equo, ab Aquis-Sextiis ad castrum f Lambescum;

EX VSS. CHIFLET. solvere negl gens qui promiserat,
graviter affligitur,
E et an. 1479 ad corpus sanatur.
 ac jam appetente noctis crepusculo ad S. Cannatum pervenerat, (qui locus abest a Lambesco dimidiata circiter leuca); cum ecce adstitit imprudenti umbra, veneranda specie, Monachi Benedictini habitu, cui sub nigro pallio candidum nescio quid internitebat. Nec mora, frænis equum apprehendit, atque ita toto itinere prævit equitanti, Lambescum usque; quo ut ventum est, tum vero spectrum illud nobilem virum in hæc fere verba compellat; Necdum, inquit, votum solvisti, quo jam pridem ob evitatum tempestatis periculum obstrictus tenebaris. Vide ut hoc defungaris munere, ne te gravior aliquis casus excipiat. Et hic dictis, evanuit ex oculis. Eo viso vehementer obstupescens Christophorus, amissa loquendi facultate, ut primum acceptus est hospitio, calamo scriptorio, chartaque et atramento nutu ab hospite impetratis, infortunii sui seriem ex ordine perscripsit. Mox gravi morbo tentari cœpit; nec ei melius factum est (etiam regionum medicorum adhibita industria) donec animum induxit explere tandem quod olim promiserat. Venit ergo, longa ac difficili via, ad beatorum Eugendi et Claudii basilicam: quam ingressus, capite aperto, nudis pedibus, reliquo etiam corpore ritu supplicis seminudo, die Septembris vigesima anni MCCCCLXXIX, statim atque in sacrum atque incorruptum D. Claudii corpus oculos intendit, erupit in illum Davidis versum; Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. Omnique liberatus incommodo, actis sollemniter gratias, beneficii accepti memoriam, tabellionis fide publica, et jurisjurandi religione sancivit.

ANNOTATA D. P.

a Engelbertus Nassavius, *Vianlæ et Bredæ Dominus*, ab anno 1475, quo pater Joannes obiit, ad 1494, quo defunctus ipse est: ab eo genus ducunt *Principes Arelatenses*.

b Morges ad Septentrionalem, Tonon ad Meridionalem ripam loci sita, oppida ampla, recta linea medium lacum secante invicem se respiciunt.

c B. Ludovicus Cardinalis et Episcopus Arelatensis colitur 16 Septembr.

d Furantius in Delphinatu rivulus, infra Romanum oppidum Rhodano immergitur, satis longe ab agro Genevensi: in hoc autem nominatur Dranzo, alias Durantius forte dictus; lacumque subit circa Tononum, fluvius non contemnendus, ut hic potius videatur intelligendus.

e Renatum Andegavensem intelligo, qui se ex adoptione Joannæ Reginæ dicebat Siciliæ Regem, et f vixit in Provincia usque ad an. 1480.

f Lambescum, 4 leucis Aquis-Sextiis in Provincia media autem via occurrit locus S. Canat in tabulis: Auctor in margine notatur, hæc verba: S. Cannardum lego in libro de Antonio Lotaringo. Colitur S. Cannatus, *Massiliensis Episcopus*, 15 Octobris.

CAPUT III.

Ex captivitate barbarica vel hostili, extremis suppliciis, vel prudonum manibus liberati.

A tempestate discedimus, sed nondum a mari. Anno Christi MCCCCLII, exeunte Junio mense, Joannes de Vineæ, Flander Insulensis, et Reginaldus de Trahyes, e S. Paulo agri Tarnavensis, in mediterraneo navigantes, a Barbaris capti, ac deinde in tetrum carcerem conjecti sunt. Sed cum præinopia libertatem pretio emere non possent, rursus in barbara triremi expositi sunt; aliquid qua nautici, qua bellici

An. 1453 duo capti a Turcis,

EX MSS.
CHIFFLET.

A bellici muneris obituri. Lugebant miseri vicem suam ea maxime de causa, quod insensissimis hostibus Christiani nominis, adversus Christianos ipsos suam præstare operam vel inviti cogebantur. Ac duobus jam annis servitutem durissimam serviebant; cum B. Claudii subito animo recordatio. Ergo illi se devovent, enixæque flagitant, ut se ferocissimorum hominum dominatu exceptos, tuto aliquo portu excipiat. Nec fusæ incassum preces, circumspiciunt navim (tum erat dies Jovis a post festum B. Ludovici, anni supra millesimum et quadragesimum quinti et quinquagesimi) omnesque ad unum alto somno depressos non sine admiratione conspirati; rati nimirum adesse tempus, quo tentanda sibi esset ad libertatem via, nescio quo fune e navi pendulo, in mare taciti evolvuntur. Opportune tum aberant a continente leuca dumtaxat una, vel paulo amplius: plenus animi, atque in D. Claudium fiducie Joannes, Reginaldum sobrinum suum natandi imperitum in humeros tollit. Sic obstante nemine dilapsi, Savonæ b portum natatu tenuerunt, exinde assertorem suæ libertatis beatissimum Antistitem palam omnibus professi.

Item alius
an. 1460.

B 20 Alius e Nicæa Saliorum, Monetus nomine, conditione libellio, cum in mari captus a piratis, scalmque addictus, undecim jam annos in ea carnicinaperseverasset; invocato B. Claudio cultellum nactus, primum ferream catenam, qua erat religatus, facili negotio rescuit; proxima deinde nocte felici ausu in mare desiliens, diu cum aquis luctatus, tandem ad portum, Nicææ patriæ suæ propinquum, natatione pervenit; nec multo post ad B. Claudii tumulum peregrinatus, die tertia Novembris anni MCCCCLXVI, illum vindicem suum solenniter affirmavit.

1677 Domi-
n canus, ob
culpas suas
vinctus,

21 A triremibus ad carceres abeo. Gratianopoli Nicolaus Gateri, patria Belmeriensis, ad oram maris Mediterranei, conditione Dominicans, dignitate Presbyter, apud Claudium Vernois Præpositum suum provincialem furti insimulatus, atque in omni vita effusioris licentiæ, perpetuum carceri ab eo addictus est, Genevaque destinatus; ubi per quadriennium in custodia et in vinculis fuit. Forte contigit, ut Sabaudicæ Dux e civitatem Genevensi solenniter invehetur: tum vero Nicolaus, B. Claudium sæpe alias inclamare solitus, ardentiore studio efflagitat, ut ad eum ex eo squalore educendum tandem aliquando flecteretur. Vix fuderat preces, cum se compedibus solutum, apertasque carceris januas admirabundus vidit. Egreddienti occurrit custos carceris: qui primum vehementer obstupefactus, tum de miraculo admonitus, Nicolaum custodiæ reddit. Ea res cum ad serenissimum Sabaudicæ Ducem fuisset perlata, ratus ille Superis acceptam ejus libertatem, educi illum e carcere, ac vinculis eximi jubet. Nicolaus ad B. Claudii, assertoris sui, Basilicam convolat; remque uti narrata est, præstito super sacrum Canonem solenni jurejurando affirmat, die Martii vigesima, anno Christi MCCCCLXXVII.

sed penitens
facto voto
solvitur:

C 22 Alius anno sequenti MCCCCLXXVIII, etiam invitis mortalibus evasit. Carmelita erat, Andreas nomine, e pago Grandivallensi oriundus, et in Clavallensi d diocesis Bisuntinæ conobio professus. Is a nobili viro Claudio de Vaudrey Sinemurum e cum litteris missus, in reditu capitur a militibus, mox Divionem, inde Talantium vinctus deducitur. Ibi ferreis pelicisoneratus, insuper a petulantissimis hominibus dirum in modum excruciabatur. Itaque beatissimam Dei parentem Virginem toto animi conatu implorabat; Divumque Claudium nominatim precatur, uti sacri sui tumuli adhuc revisendi ei concederet facultatem. Dum hoc oraret, subito gravissi-

et 1478
Carmelita,
captus ab
hostibus;d
e

mæ, quibus tenebatur, compedes manu non visibili solutæ, atque in aliorum captivorum oculis in terram excussæ sunt. Nihilominus capitis damnatur, ac de nocte aquis prælocandus deducitur a carnifere. Interim moriturus peccata (ut fit) apud Sacerdotem explicat; dumque Divam Virginem ac S. Claudium inclamat, peracta confessione, fune, quo manus astringebatur, tacita vi expediti se persentit. Igitur carnifici elapsus e manibus, ultro in Oscarne annis gurgitem desilit; unde natatu longe proventus, extraque hostium potestatem constitutus, vicina Carthusianorum domo perhumaniter excipitur circa undecimata vespertinam; nec multo post in D. Claudii basilica voto defungitur, die mensis Julii sexta et vigesima.

23 Simili pene miraculo biennio post milites duo, Bonifacius et Jacobus, cum in arce Sardonis Sabaudicæ ditionis, per undecim jam hebdomades in vinculis essent; voto nuncupato divæ Virginis Mariæ, sanctoque Claudio, die mensis Martii vigesima quinta, quæ tum erat sablatum f ante dominicam Palmarum, se compedibus ferreis solutos repente mirati sunt. Indeque cum ad ignem arcis calefactum venissent, moxque retrusi essent in carcerem, gravioribus quam antea constricti pelicis; iterum feria secunda post octavam Paschæ, compedes suas, non effractas, non ruptis clavis solutas, sed quasi fabri manu reseratas exoni sibi, atque in solum defluere sentiunt nocte intempesta. Ultro quoque patefactæ sunt carceris arcisque portæ, atque adfuit cælitus affusum lumen, cujus beneficio liberati, ad Giseriacum, Bonifacii natale solum, una tantum a Sardone leuca distans, bonis avibus appulsi sunt: unde postea Bonifacius ad B. Claudii reliquias, die Maji sextadecima, votum exoluturus advenit.

Item an. 1480
milites duo
bis solutis
ultro vinctis:

f

24 Orta contentione inter duos satellites Præfecti arcis Braconicæ ad mœnia Salinensia, anno Christi MCCCCLXXXV, eorum alter Henricus du Bois, socio Joanni Bovis lætale in jugulo vulnus infligit: qua de causa detrusus in custodiam, admonetur post quintum diem de lege talionis; Joannem in extremis esse, nec ulla humana vi posse mortem evadere. Ad hæc Henriens, cum lacrymis magnoque animi ardore, Joannis incolumitatem a S. Claudio suppliciter efflagitat. Vix oraverat, cum nuntiatur, Joannem de repente percuratum. Ita unius voto, et adversarius lætali quod acceperat vulnere, et ipse extremo supplicio liberatur. Vir nobilis Joannes de l'Isle e Delphinatum Valeysia, latrocinii per calumniam delatus, Parisiis in vincula compingitur. Tandem agentibus adversariis, in Castellana Parisiorum curia, a quæstionum Judice regio damnatur ad patibulum. Quid ageret miser? Voverat B. Claudio peregrinationem, et caput cereum ad sui capitis magnitudinem, cum primum trusus est in carcerem. Audita igitur capitis sententia percussus, ignarusque quid consilii caperet, vota D. Claudio apud se tacitus ac suppliciter repetit. Precantis ilico subito animum cogitatio, appellare superiorem Judicem. Opportune. Quæstione etenim ad Senatum Parisiensem delata, post novem annorum custodiam, absolvitur, anno Christi MCCCXCII. Calendis Octobris, B. Claudio se voti reum sistit.

1485 sanato
lætaliter
saucio, au-
ctor vulneris
liberatur a
pena mortis:F
et altus, 1492
damnatus ad
furcam:

25 Alius alia via periculum evasit. Guidoni Brun nomen fuit, eratque domesticus Gabrieli Bouchartio, in arce de Cuyne præsidiorum Duci; cum nonnullius criminis accusatus, apud Cameram g, Allobrogum oppidum, in custodia detentus est. In eo carcere Diva Virgine de Planis, lætoque Claudio invocatis, pluries Guido excussis divinitus compedibus, tamen a custodibus magis id adscribentibus, toties in vincula retrusus est, ac denique a summo

Item anno
1483 jam
suspectus,
g

Præfore

A Praetore laqueo addictus. Ergo ductus est ad supplicii locum : ubi cum ei cornifex elisisset fauces, pendulique ex more humeris incubisset ; aliquanto post, quasi boni Genii manu rupto laqueo, illæsus et sublimi demittitur. Ita subductus est a circumfusa turba, die quinta mensis Augusti, anno Christi MCCCCLXXXIII.

26 Illa etiam est ratio admirabilior, qua Antonius Genuensis, e sacro Carmelitarum ordine, ultimo discrimine ereptus est. Is captus a Turcis, Granatæ per annum integrum in vineulis fuit, ferreis compedibus manus pedesque astrictus. Per id tempus educebatur identidem ad spectaculum, eo loci, ubi Christianis tormenta infligebantur ; quibus nonnumquam capita aut cadente galea includi, aut fervente oleo plenis ollis immergi conspiciebat ; nec nitius acturos secum barbaros sperabat, ni Christi fidem ejurasset. In eo pavore beatissimam Dei Matrem, sanctumque Claudium sibi patronos adsciscit : pauloque post somno correptus, eos per quietem pro se Deum deprecantes, ac se velut carcere educentes intuetur. Nec vanum insomnium fuit : exiguus enim, ferreis quidem vinculis adhuc onustum se vidit ; sed (o quam procul a Granatâ !) in Rhodo insula, pro foribus basilicæ sancti Joannis, Rhodiensibus Equitibus ac promiscuæ turbae insertum. Hæc sancte affirmavit Antonius ipse, pridie Calendas Junii, anno MCCCCLXXXVI, cum votiva peregrinatione ad S. Claudii ædem sacram defunctus est.

27 E Grayaco i, nobili Sequanorum oppido ad Ararim sito, ortus erat Joannes, solearius fiber. Is verno tempore anno Christi MCCCCLXXXVIII dum iter agit, forte incidit in prædones aliquot Francos ; a quibus arctissimis religatus vinculis cum captivus ageretur, B. Claudium tacitus implorat ; addito promisso, si periculum evaderet, se Sancti basilicam nudis pedibus religiose aditurum. Nocte sequenti dum per silvam deducitur, miratur se tribus cannabinis funibus, quibus arcte substringebatur, subito manu divina expediri : ac tum ante oculos erat verpretum, in quod ille se festinus ablit. Cum autem insiliret, contigit Dei nutu, ut ex eodem dumeto fera nescio quæ erumperet ; cujus vestigiis dum instant prædones, ac se captivum sonum persequi putant, illum in dumo latentem longe post tergum relinquunt. Ita ei libero abire licuit, votivamque peregrinationem aggredi, qua ad tertiam diem Maji in sui liberatoris templo rite defunctus apparuit.

C 28 Iter faciebat Aegidius Bergensis k Episcopus, cum in silva Compendiensi incurrit in grassatores, sexto Nonas Maji, anno MCCCCLXVI. Ab his spoliatus pecuniis, libris, diplomate Apostolico sui Episcopatus, vestibus denique ipsis et omni apparatu, graviter etiam sauciatus, nudus ad arboris stipitem alligatur. Triduum jam totum in eo statu mortem præstolabatur, vulneribus, doloribus, vesparum aculeis, atque inædia pene confectus ; et venit in mentem ille miserorum patronus, Antistes Claudius. Orat ; exauditur ; et ad ejus pedum oscula die Mensis Junii sexta et vigesima lætus admittitur. Aurelianensis diocesis Sacerdos, Dionysius Vincentius, Calendis ipsis Octobribus anni MCCCCLXIX, a duobus furciferis dirum in modum cæsim acinace convulneratus prostratusque, cum B. Claudio se commisisset, multis deinde sed vanis ictibus petitus est ; percussore altero nescio cujus impulsu in terram prolapso, utroque postea abscedente. Igitur Dionysius in vicinum castrum erepens, ad chirurgum se recipit : sed hujus vel improbitate, vel imperitia horribilem adeo in morem ei facies intumuit, ut salutem desperaret. Iterum P. Claudio vota nuncupat, et postridie detumescit facies. Supererat gravis

Junii T. I

languor ex vulneribus male medicatis : tertio itaque Patronum suum appellat ; et paulatim persanatus, sequenti anno MD, octavo Idus Octobris, beneficium triplex publicis tabulis juratus affirmat.

29 Addamus hic et aliud e recentiori memoria. Quinquennium Lutetiæ Parisiorem in studiis egerat Petrus Andreas Longinus, viginti annorum juvenis, Lugduno Gallia oriundus. In reditu cum silvam transiret regiae villæ Fontainebleau, ipsa Palmarum l Dominica anni MDCVII, incidit in sicarios duces ; qui triginta eum aureis nummis exspoliant, veste exiunt, supra aurem sinistram fœda vulnérant ; adhæc decussatis brachiis et cruribus ad arborem alligato exertam linguam strophilo contorquent, atque elidunt. Forte haud multo post illac iter habuere mercatores Genevenses duo, qui miseratione tacti, cruentum ac seminecem Parisios revehant, chirurgoque suis ipsorum expensis medicandum committunt. Bimestris ea curatio fuit, et hic ejus exitus, ut Petrus auribus, lingua, etiam et mente captus superesset ; adeo ut insanorum more diu vagus atque errabundus circumcursarit, donec ad Jurensem S. Claudii ditionem pervenit, in pagum de Cultura in Nemorosis, vulgo Les Bouchots. Ibi per annum integrum benigne habitus ab incolis, et mentis aliquid recepit, et auditus quantum ad vehementiores sonos leviter percipiendos satis esset. Anno denique MDCIX, die Dominica in Ramis Palmarum (qua ipsa die ante biennium in prædones incurrerat) cum ad B. Claudii basilicam venisset, ejusque pedes exosculatus esset ; primum solatii nescio quid intime persensit ; deinde in reditu cum adhuc Divi sacra ades in prospectu esset, ipse aliquid excreans coagulati sanguinis, simul integram mentem, integram audiendi loquendique facultatem adeptus est.

ANNOTATA D. P.

a Anno 1433 lit. Dominic. E, festum S. Ludovici 23 Augusti, cadebat in fer. 2.

b Savonæ portus, in littore Ligustico, Sede Episcopali nobilis.

c Fuit hic Philibertus I, filius B. Amadei.

d Meminit hujus canobii, tamquam anno 1435 fundati, Lexona. Distat autem Claravallis ista, vulgo Clerval, a S. Claudii monasterio solum 4 leucis.

e Sinemurum, vulgo Sejour, in Ducatu Burgundia, media fere via inter Autissiodorum et Divionem : hinc vero propinquam adest Tulantiam, ad Oscaram, f vulgo Onsche, qui infra Divionem Arari influit.

f Anno siquidem 1480 Pascha fuit 2 Aprilis.

g Camera, Sabaudia oppidum, inter Camleriacum et S. Joannem de Maurienna.

h Idem narratur in Lectionibus, et similiter Turco appellantur : tu Mauros intellige, atque ac illi sunt, Mahometanos, Granatæ dominatos usque ad an. 1492 ; Christianisque, dum Carmelita iste caperetur, infestissimos : quare subigendos eos regnumque extinguendum sibi sumpsit Ferdinandus Catholicus.

i Grajacum, vulgo Grey ad Ararim alias Seguriam, vulgo la Saone, distat Dola et Divione, triangulum cum iis faciens, 7 vel 8 leucis.

k Berga Norregia Caput intelligenda, nec enim alia hujus nominis Episcopalis fuisse scitur : hic ergo in S. Claudii notitiam ex itinere venerit.

l Ergo 8 Aprilis : nam 15 celebratum est Pascha anni 1607. Fontaine-bleau alius Fons bellaqueus dicitur, quasi Fontaine-bell-eau : alius Fons-Eblan-di, ad Sequanam flumen in Gastinensi tractu, a Francisco I potissimum ornari et excoli captus, jam olim etiam S. Ludovico ad pios secessus cura domus, distat Parisiis 8 vel 9 leucis.

A in 12 Aprilis : nam 19 celebratum est Pascha
1609.

EX MSS.
CUIFLET.

CAPUT IV.

Morbi lætales depulsi, abortivi vivificati.

Curantur,
phreneticus,

paralytica,

In phrenesim incurrerat Scutarius nobilis, Petrus de Prie, anno Christi mdi, ratus, id sibi pestis afflatum a rabioso cane, a quo in dextræ manus auriculari digito jam ante quinquennium admorsus fuerat. Ut ut res haberet, vovit per intervalla lucida se ad D. Claudii sacram ædem peregrinatum, et iteraggressus, in via morbo omni levatus est. Circiter annum mccccxiv, in paralytim incidit puella Divionensis, Joannis Dumonts mercatoris filia, et (pro morbi genio) media corporis parte capta est. Tentata sunt duæ et serio humana remedia, et denique damnata. Sensit cordatus pater eam curationem divinæ manui reservatam : itaque beato Claudio vovet, si filiam incolumem recipiat, se illam grati animi ergo ad sacras ejus reliquias adducturum, addito ceræ donario ad dimidium, ejus pondus. Ea patris religio puellæ salutis fuit : brevi siquidem percurata, anno mmi Kalendis Octobribus cum utroque parente votum exolvit.

a
paralyticus,

31 In vico Belmonte, Præfecturæ Balmensis a in Burgundiæ Comitatu, Jacobus Andreas, viginti annorum juvenis, gravi paralyti correptus, sic omnium membrorum usum caruit ad quinquennium, ut nec per se moveri nisi manibus innixus, nec stare in pedes valeret ; sed perpetuo aut jacens, aut sedens, nec verbum ore proferret : integra tamen audiendi facultate. Quare audito patre, Claudio Andrea, qui pro filii incolumitate, ad Sanctum Claudium peregrinationem voverat : ipse fide plenus, cum eundem sibi Patronum ardentius adoptasset, tertio post die receptis viribus sanum se esse miratus est : necdum tamen linguae usum recepit, sed adhuc ad triennium mutus, tandem ad B. Claudii sacrum corpus sese in viam dedit. Eo perveniens die septima Aprilis anni mmlxxxviii, conducto Presbytero qui pro se Missam celebraret ; admissus est ad S. Claudii pedum oscula : ubi confestim loqui libere, et quæ sibi acciderant narrare adstantibus cepit.

duo febri
continua
laborantes

C

b

32 Ex febri continua periclitabatur anno mxcvi, Claudus Baitonsetus, Canonicus, et Officialis Bisuntinus. Inclunavit Patronum suum, et e vestigio febriam abstersam deprehendit. Pertinacior fuit febris Petri Gaigneur, e Comitatu Vinisiæ, e pago b de Bellevre ; et usque adeo molesta, ut per quinque totos annos vix ullam ei nocturnæ diurnæque quietis partem reliquerit : ea quoque, anno mccccxvi, fuis ad B. Claudium precibus, repute discussa est. Divione Guyota matrona nobilis, amplissimi viri Joannis Guyon, in Ducis Burgundiæ Senatu Consiliarii conjux, anno mccccxv, feria tertia ante Assumptæ Virginis solennitatem, hora fere meridianam, stupore apoplectico ita subito obrigit, ut amisso oculorum, aurium, linguaeque usu, contorta etiam atque aversa facie, exanimi similis appareret. Accurritur e vicinia, et abjectis humanis remediis Guyota D. Claudio committitur : nec mora, stupentibus omnibus integram sanitatem recipit.

et apoplectica;

item puerpera
moribunda,

33 Ex puerperio graviter adeo affecta est Leonarda, Joannis Gerardon Lugdunensis mercatoris uxor, exeunte Decembri mense anni muii, adeoque viribus ac sensibus defecta, ut nulla spes vitæ superesset. Aderant animam agenti lacryuabundus conjux, fraterque ac ceteri domestici : qui una positus humi genibus, cum pro Leonardæ salute votum B. Claudio nuncupassent ; illa momento quasi reviv-

viscens, primum adstantes in spem erexit, deinde paulatim pristina incolumitati restituta est. Haud multo post Pascha anni mccccxvi Michael Gache, e castro d'Usie, Gratianopolitanae diocesis, ore hiant dormiens, venenatum muris lotium excepit. Inde enatus in faucibus cancer hominem ita male habuit, ut multis frustra adhibitis remediis, damnetur a medicis. Ab ea sententia provocavit ad superius tribunal ; ad Divum, inquam, Claudium : et eadem die præter omnium expectationem convaleuit.

canero labo-
rans,

34 Novioduni Eduorum (Nivernum vulgus appellat) sæviente horrendum in modum pestifera lue, anno mccccxcix, Petrus Bochery civis pro soa et suorum, hoc est conjugis ac liberorum salute, B. Claudio votum fecit. Ea lues in civitate capita vix quadraginta in vivis reliquit : Petrus cum suis omnibus ex voto servatus est. Cum autem ad S. Claudium anno mo pridie Kalendas Maji, eo nomine gratias acturus advenisset ; retulit quoque cum iurejurando, se ante annos admodum viginti (adeoque circiter annum mccccxxx) cum ad Ligerim equum alaquaturus venisset, prolapsusque esset subsidente gleba in fluvium, qua duas lanceas altus erat ; invocato B. Claudio, illesum cum eque, atque incolumem evasisse. Postridie Paschæ anni mccccxx Joannes de Armeda sumpto veneno, quod ejus cibo nescio quis malitiose immiscuerat, supra gravem languorem, etiam sermonis usu caruit. Ea ægrotudo, quæ medicorum industriam eluserat, denique pridie Idus Junii discussa est, mutoque expedita lingua ; cum ea die, in magno precantium cœtu, ad D. Claudii pedes venerabundus adstaret.

in flumen
lapsus,

c
veneno in-
fectus unus.

35 Charitopæo Ledonensi, Joanni Ratusot, circa annum mccccxxix, in pago Chillies, super mensam toxicum adhibuit. Secundum prandium tam graviter ægrotare cepit, ut vix ad vicinam domum suam Ledonensem ereperet. Vocatis medicis, judicatum est, vinci eorum artem a morbi sævitia. Et jam quinque hebdomades in ea valetudine vir bonus jacuerat, cum ad Divam Virginem sanctumque Claudium, toto animi conatu confugit. Finita prece cum indormisset, inno (ut ipse asseruit) vigilantiam quam dormienti propior, vidit astare sibi beatissimum Antistitem, qua specie in sacris redibus depictus tum proponebatur ; qui aperto ei latere, frustum carneum jecinori adhærens, totius mali causam manu benefica extraxit. Subducta oculis visione, ut se ille persanatum miratus est, præ gaudio vix se ad lucem usque in lecto contulit.

alterque ;

f

36 Girardus Guyotus, e pago d Gyvriaco, a malo dæmone insessus cum jam duas supra viginti hebdomadas miserandum in modum excrucietur, ab ejus parentibus anno mccccxvi vocatus in auxilium B. Claudius, improbum hospitem exturbavit. Anno Christi mccccxii Joanna Vincentia, uxor Joannis Menim Stampensis, in Carnotensi diocesi, ex gravi morbo ita contabuit, ut circa Bacchanalia visum amitteret. Ea de causa ad Divam Virginem Ancienensem, aliaque religiosa loca duce marito peregrinata est, sed nunquam curata ; donec vigesima sexta die Mensis Junii, post quinque menses a contracta cæcitate, in ipso B. Claudii pedum osculo visum recepit. In pago Trivignon Jacobus Richardus, anno mccccxvi, cum affectu lethargico sive apoplectico repente correptus, biduum immobilis ac sensus expers decubisset ; discusso tandem stupore ad se rediens, mutus superfuit. Nutibus deinde tantum effecit, ut intelligeretur cupere illum ad D. Claudii reliquias deduci. Deductus est u fratre, et sacris pedibus impresso osculo, die septima Novembris, expedit loqui aggressus est.

d
energumenus.

caeca,

et ex letargo
mutus,

A 37 Claudius Vareston, e pago Levier supra Salinas, lignarius faber, die Aprilis nona decima anni MDXX, circa octavam matutinam, inter laborandum pestifero nescio quo afflatu repente consternatur; e quo casu mutus, et ab umbilico deorsum membris captus restitit. Post dies aliquot ad Divi Claudii sacrum corpus deportari se jubet: ibique fasis precibus, Dominica die, penultima Aprilis, ex improviso soluta lingua in Beati laudes, pristinae sanitati restituitur. Altero pene pari miraculo annus idem, idemque mensis illustris fuit. Die Lunae, vigesima quarta Aprilis, Joannes Brunelly Sequanus, e vico de Vaudrey, spectri aeseio cuius objectu obstupuit, steteruntque comae, et vox faucibus haesit. Igitur S. Claudium tacitus implorat; nec mora, dat se itineri ad ejus basilicam. Eo appulsus die Jovis, Aprilis xxvii, ad pedum oscula primam vocem rumpit, Sancte Claudi, me tibi committo: opitulare, sancte Claudi. Ex exinde locutus est expedite omnisque illa tristis larvæ species ex ejus animo penitus oblitterata est.

38 In Olliherga Arvernorum oppido Joannam Joannicam, Joannis Roserii mercatoris conjugem, anno MDXCV, circa e S. Medardi festum diem cardiacus nescio quis morbus invasit; tam pertinax, ut medicorum industriam falleret; tam diuturnus, ut ad annos tredecim perduraret; tam varius atque extraordinarius, ut eum beneficio illatum vix quisquam dubitaret. Anno valetudinis tertiodécimo consilium accepit faciendi voti ad B. Claudium pro sua incolumitate. Quo momento vorit, melius illi fieri coepit: exinde paulatim revalescens, anno denique MDXIX ad Jurensem Sancti basilicam peregrinata, sexta Junii, ipsa D. Claudii solenni die, vires integras ejus interventu se recepisse testata est. Vir nobilis quamvis uxoratus, et aliquot liberorum parens, ancillam in deliciis habebat. Illa anni MDXIX mense Januario, ad B. Claudii sacrum corpus visendi causa venit. Ibi Sacerdoti cum animi noxas aperuisset, negassetque seu spe aliqua, seu metu, se ex ea domo migrare posse, sine absolutione dimissa est. Domum ut rediit, conscientiae stimulis agitata, petere coepit a Domino abundi veniam, cum obsequii mercede: constitutum sibi esse vacare deinceps saluti suae; sibi vero mandatum a Confessario, ut ex ejus domo abscederet. Risit impius et puellam et Confessarium, miseramque per vim detinuit; sed non impune: post triduum enim absque sacra Confessione impuram animam evomuit. Nefarii adulteri exitium suam scilicet salutem, ac D. Claudii singulare beneficium interpretata puella, cum ad Confessarium rediisset, sublato impedimento, rite (ut par erat) absoluta est.

39 Eodem anno, mense Febuario, Guilhelmo natione Franco, capitalis criminis reo, suaserunt amici et cognati, ut (quando facinus in publicum emanaverat) Genevam in tutum se reciperet. Grave erat homini Catholico id perfugium: suis tamen parendum ratus, dat se in viam, ea mente, ut S. Claudii basilicam ex itinere inviseret. Invisit; et Dei boni instinctu, Poenitentiae atque Eucharistiae munus Sacramentis, alio consilia vertit; Genevam et Genevensem haeresim, ut catholicum decebat, execratus. Georgius de Fuillio, clara stirpe juvenis, in vico Chamberia, postridie Natalis Domini anno MCCCCLXXXIV, equo refractario insedit: quem dum urget, agitatque alacrius: eo subsultante in solum excutitur: in lapsu B. Claudium appellat, cui etiam a loci Domino, avunculo suo enixe commendatur. Mira res! suspensus ad stapedem pede altero, raptator juvenis ab indomita bellua ad trecentos minimum passus: tandemque consistens, sine sanguine, sine vulnere, sine contusione aut dolore ullo, equo

eodem consensu, illum, ea ipsa qua prius hilaritate, exercet.

40 Joanni Nicoletto, civi Lingonensi, anno MCCCGLXVI factum abortivum pepererat sua uxor. Is per triduum totum in quadam Lingonensis civitatis ecclesia, cum diurnis nocturnisque precibus expositus, nullum latentis animae indicium dabat; et Rector templi cadaver amoveri mandaverat; cum Joannes, B. Claudii memor, id ab eo vehementer flagitat, ut infans Baptismi salutari lavacro ablui possit. Vix oraverat, cum infans ejulatu primum, deinde longo ac multiplici vagitu vitam ostendit. Ea res civitatem pene omnem accivit ad spectaculum. Tinctus est relivivus infans aquis lustralibus ritu solenni ab ipso aedis Praeside, atque sic in Dei filios, et heredes transcriptus, haud multo post ipsam adiit hereditatem;

Felix, qui mundi scopulos, et naufraga saxa,

Festina potuit praeterverxisse carina.

Simile huic miraculum vidit annus idem, in pago de Bussy Burgundiae superioris. Ineunte Junio, Joannis de Lerna conjux abortum enixa est. Delatum corpusculum in beatæ Catharinae vicinam aediculam, toto die illo signum vitae nullum edidit. Postridie admonitus pater de instante in proximam sextam feriam D. Claudii festo die, magna spe animo concepta vovet, si partus Baptismum percipiat, se, solo pane et aqua adhibitis, corpore insuper (ut supplicum mos est) seminudo, ad S. Claudii basilicam aditurum. Ad hæc Missam indicit in finem eundem. Cum ad sacrosanctæ Eucharistiae elevationem ventum esset, vagire coepit infans, et haud dubia vitae argumenta prodere. Ita Baptismo initiatus, confestim ad Superos evolavit. Ea causa fuit, ne Claudio Boitonset (de quo supra num. 32 mentio facta est) id nomen imponeretur; denatus enim antequam natus, voto matris ad D. Claudium facto vitam recepit, sed ad multos annos; præclarisque in republica functus muneribus, ad ultimam usque ætatem vixit.

41 Rupellæ Santonum ad oram maris Aquitanici, nondum hæresis sedem fixerat anno MCCCXCXVIII; cum honesta femina Catharina de Chaude, masculum exanimem peperit. Indoluit pia parens, sortem filii sui miserata; qui, quia Baptismo inaugurari non poterat, Dei vultum numquam conspexitur esset. Ergo summo animi ardore, ac flexis etiam genibus (quod in puerpera recens enixa mirere) implorata D. Claudii ope, vitam partui impetrat ad solidam semihoram, per quod tempus sacro eum fonte expiare lenit. Felix morula, quæ beatam illi æternitatem parturit!

ANNOTATA D. P.

a Balma vel Palma, vulgo Beaulme, in Comitatu Burgundiae, ad Dubum fluv. 6 leucis supra Vesontionem.

b Burgundiæ oppidum, alias etiam Bellievre dictum, in Bressia Cabillonensi: sed quis illi Comitatus Vmisiæ?

c Pascha anni 1470 celebratum est 22 Aprilis.

n Gyriacum vulgo Gyvry, Burgundiæ oppidum in Cabillonico; sicut et Bussy, num. 40 nominatum.

e S. Medardus colitur 8 Junii.

CAPUT V.

Mortui suscitati, moribundi salvati.

Nunc quia Rupellam venimus, placet antiquam civitatis inclitæ fidem ac pietatem alio quoque exemplo commendare a. Alebatur in domo nutricis Claudius

D

EX MSS.

CHIFLET.

Ad baptismum vivificantur abortivi, unus

alter,

E

tertius.

F

EX MSS.
CHIFFLET.
An. 1516
suffocatus in
puteo puer,

ad votum
nutris revelat
scit ;

Item mulier
 peste extincta,

b
ac puer quinquennis jam
parvus
sepultura,

c
Item mulier ad
votum mariti
sacrala,

d

A dius adhuc lactens infantulus, Joannis de Vallois civis Rupellensis filius, e D. Sebastiani parocia. Absente nutrice dum a puellula circumfertur, et in quadraria putei crepidine temere exponitur, altitudinem contemplatus cohorruit; excussusque e gerulae manibus, præceps in puteum prolapsus est. Eo casu consternata gerula, elipsa in interius viridarium, cavæ se arboris trunco abdit. Interim perquiritur uterque, et accensa mater nutricem in carcerem compingi curat. Tandem expleto triduo, cum nescio quis aquam e puteo haustus forte advenisset, pileolus in aqua supernatans puellum prodidit. Extractum cadaver putre ac hydum, linguam forte exerebat. Devoverat jam filium B. Claudio infelix mater, et funereo sudario jam involutum, rursus ei committit; Tuus est, inquit, o Sancte (Claudi; tuus, inquam, et non jam meus; tu illi benigne prospicite: ego illum seu vivum, seu mortuum tibi tradidi; quo igitur modo ad sacrum tuum corpus, tam procul, tam longo funere offeretur? Ad hanc vocem reviviscens puer civitatem universam spectatum excivit: quæ tota eam ob rem in Dei laudes effusa est: moxque cum mater, conductis tribus bajulis, ipsa itineris comes, ad D. Claudium deportari mandat; ac ducentas circiter leucas emensa, anno Christi mxxvi quartadecima die Septembris, ipsummet filium suum sanctissimo Antistiti earum donarium offert. Dubitatis, Rupellenses? Archivia nostra perscrutamini, explore testium fidem, tabellionis chirographum recognoscite; imo senum vestrorum memoriam consulite. Si creditis: quid est, quod Sanctos non colitis, et avitam civium vestrorum religionem non sectamini?

43 Drivetam, Bartholomæi Tisserii Avenionensis incedæ uxorem, anno mccccxvi pestilentia afflaverat; ex qua etiam, perceptis rite Sacramentis, adeoque ad ultimam luctam Oleo sacro peruncta, extinguitur. Insutum jam erat linteo involuero cadaver, haud multo post offerendum; cum graviter percussus maritus, D. Claudio pro conjuge carissima voto se obstringit: et jacenti motus illico, ac sensus cum sermonis usu, deinde etiam integræ vires restitutæ sunt; prout ille in S. Claudii monasterio, tertiadecima die mensis Octobris, jurisjurandi religione interposita, confirmavit. E villa b Caritatensi, diocesis Autissiodorensis, Reginaldus Barbaty, Magister Artium Baccalarius in Legibus et in Decretis Licentiatus, anno Christi mccccxxxiv, die Septembris octava et vicesima, stitit se in æde D. Claudio sacra, voti reus, olim pro se demortuo ab avo suo atque avia nuncupati. Juratus etenim affirmavit, super sacro Canone et majoris templi altari, se anno ætatis quinto labente multiplici agrotatione usque adeo debilitatum fuisse, ut e vivis excederet. Cum autem mortuario linteo jam involutus esset, Cruce etiam, ut Catholicorum mos est, cadaveri imposita; nescio quo instinctu vovisse avum pariter atque aviam B. Claudio, si vitæ redderetur, se illum ad dicturos Ordini ecclesiastico, atque ad ejus tumulum ad agendas gratias destinatos: eo voto facto, vitæ se ac sanitati subito restitutum. Quæ omnia, quia ipsum spectabant, atque ab ejus operæ ac voluntatis collatione dependebant, ab avo atque avia cum asseveratione et explendi voti mandato, sibi denuntiata esse testatus est.

44 Ægidia, conjux Claudii Drihin, in Barro-Ducum e Tribuni capitalis (Præpositum vulgo dicunt) circa ferias Archangeli Michaelis, anno mrv, quartana febris tentata est; quæ cum annum integrum tenuisset, graviores alium morbum pone, traxit, ex quo illa primum oculorum et linguæ amisso usu, postmodum anno mrv, ipso sancti Elgii d festo die, extincta est. Indictus est de more per omnem

civitatem lugubris campanarum sonus, cavata terra ad sepulcralem fossam, imperatus totius funeris apparatus. Corpit interim Claudius grande nescio quid animo versare, de Patroni sui summa apud Deum gratia atque auctoritate: votum fecit pro salute uxoris. Illa brevi post tempore primum spirare aggressa est, et vitæ indubitata signa præbere: deinde, pedetentim receptis viribus atque integra sanitate, sequenti anno mrvii, quinta die Augusti mensis, ad B. Claudii sacram ædem duce marito peregrinata, voti se religione absolvit.

45 In pygo Saucayo, diocesis Valentiniæ e in Segalaunis. Stephanus, Joannis Petit et Catharinæ filius, anno mccccxxxvii, vi morbi enecatur. Aberat haud longe ejus pater; qui accepto nuntio domum reversus, vidit insutum et compositum filii cadaver, quod paulo post humandum erat. Eo spectaculo commotus, solo prosternitur, divique Claudii opem appellat. Nec mora; dissuto funereo linteo mater, spirantem filium et sospitem recepit. Henrico Boguetio miracula sancti Claudii scribendi initium fuit ipsemet redivivus; cum enim sextum ætatis annum ageret, in puteum prolapsus, et aqua suffocatus, Martini patris voto ad sanctum Claudium nuncupato, derepente a mortuis excitatus est.

46 Jacobus Blanchardi, Regi Siciliae a secretis, feria quinta, die Maji quinta decima, anno Christi mccccxv, in æde D. Claudii palam professus est, et chirographo suo firmatum voluit, se non ita pridem Aquis-Sextiis, vi morbi ad extremum deductum, atque a regis ipsis medicis, post multa in cassum tentata remedia, destitutum; voto a Simone fratre, pro ipsius salute D. Claudio, nec non et Deiparæ Virgini, sanctæque Marizæ Magdalenzæ nuncupato, præter omnium expectationem sanitatem recepisse. Inciderat in gravissimum morbum eodem ipso anno Reverendus Abbas de f Thierno, diocesis Arvernensis, nec spes vitæ supererat. Vovit peregrinationem ad beatum Claudium vir nobilis, Abbatis consanguineus, Junotus de Morga, si servaretur æger: et momento, stupentibus omnibus, non tantum periculo subductus est, sed etiam pristinz incolumitati restitutus.

47 Celebrem medicum, nomine Nundinam Paeis, in pertinaci duorum annorum agrotatione ars sua destituit; sed et alii medici, qui ægrotum frequentes viscerant. Cum amisso sermonis usu, viribusque omnibus defectus, extremam unctionem percepisset, ac prope esset ut animam exhalaret, beatissimæ Virgini sanctisque Claudio et Antonio se tacitus commisit. Fusa prece mente tenus, illico visus ei est, sed et circumstantibus veneranda specie vir, habitu monastico, cujus tamen vultum, nec ipse, nec adstantium quisquam spectare potuit. Eo viso cum obdormisset, jamjamque ultimum spiritum efflaturus putaretur, post quietem percuratum se sensit; nec multo post, die Junii duodecima, anno Christi mvcxvi, ad B. Claudium peregrinatus, cum beneficii auctorem agnovit.

48 Brigantii y Vocontiorum in diocesi Ebredunensi, Joannem Petri Jone filium, anno mccccxxvi, morbus usque adeo violentus per undecim hebdomades tenuit, ut postremis undecim diebus nihil quidquam cibi, aut potus caperet, et contortis oculis, frigidisque ac rigidis membris, mortuo quam viventi similior jaceret. Adfuit ægrotanti Joannes Hevre, vitæ integræ Sacerdos; qui, commemoratis quæ per D. Claudium fiebant miracula, auctor fuit utrique parenti, ut ipsi filium, nec non et augustissimæ Dei Matri committerent. Accepto consilio parentes Sacerdotem rogant, ut in B. Claudii honorem pro nati incolumitate Missam quamprimum

D

e
et pueri duo
voventibus
patribus.

E

Item moribundi repente
sanati, Secretarius Regius,

Abbas Tyernen.

t

Medicus ab alnis depositus,

F

g
puer riuo benedicto
aspersus,

quamprimum

A quamprimum celebret. Admittit ille conditionem, et peracto Sacrificio vinum benedicit; tum ad ægrum reversus, ejus oculos eo liquore oblitit, corpusque aspergit. E vestigio æger nitidos, vividosque oculos aperit, suspirat, gemit, brachia attollit; indeque paulatim convalescit.

h 49 Sebastianus Roux, civis *h* Vapincensis, anno Christi MDVI, ciciter divi Præcursoris natalem, vehementia morbi ad ultima devenerat; adeo ut per quinque jam dies cum morte luctatus, sensibus omnibus emortuis, vix tantillum vitalis caloris in corde retineret; atque a religioso Sacerdote, ut morientes solent, salutari Crucis signo muniretur. Venit tum in mentem Thomæ ejus filio, quod pater erga B. Claudium, cujus etiam olim Reliquias viserat, pie admodum esset affectus: itaque ante jacentis cubile in genua procumbit, junctisque manibus, multo cum gemitu, et lacrymis, vovet, si patrem salvum recipiat, se prima opportunitate ad D. Claudii ædem peregrinaturum, facemque quatuor librarum pondo ei pro munere delaturum. Annuit votis sanctus Antistes: et qui animam agebat Sebastianus, derepente sui compos factus, oculos aperuit, et loqui ac cibum, potumque capere cœpit; denique sensim pristinis viribus restitutus est.

B 50 Humberti Moingne civis Genevensis uxor Joanna, die mensis Maji undecima, anno Christi MDXVII, inter quartam et quintam serotinam repentinò deliquio collapsa, solidum diem præpeditis sensibus velut exanimis perseverat. Negant medici, se ei malo mederi posse, ejusque animæ, ut si jam extincta esset, pacem abeuntes precantur. Tum vero Thomas ejus filius secretiore loco positus humi genibus, sublatis in cælum oculis, lacrymans ac supplex vovet, si servetur mater, se ad beati Claudii basilicam religiose aditurum; ibi ceream facem ad materni corporis longitudinem rite oblaturum; si peregrinationi mora fieret, se per quartas omnes et sextas ferias (donec promissum exolveret) jejunaturum. Sic voto nuncupato redit ad matrem, quam libero primum usu sensuum præditam, pauloque post pristinae sanitati plane restitutam videt.

Alnus ex voto patris,
51 Puer nobilis, Claudius nomine, Joannis Pasquier viatorum Parisiensium Præfecti filius, anno MCCCCXXXIX, gravi valetudine ad ultima devenit. Desperata filii salute, cum pater cognominis patrono commendat: deinde nulla interposita mora consensu equo viam ingreditur ad S. Claudium; simul voto facto, si viveret filius, se illum, cum equum ascendere per ætatem posset, gratias agendi causa eodem deducturum. Domum reversus a S. Claudio, filium reperit sospitem et alacrem: eundemque undecimo post anno, nempe anno Christi MD die octava decima mensis Aprilis D. Claudio stitit. Matrona Masticonensis, anno MDXXVII, ex morbo periclitans, atque a medicis deposita; simul atque voto patris, divi Claudii curæ commissa est, statim convalluit.

et vir vovente uxore,
52 Sesquimannum languebat ex paralyssi Georgius Delaschamps i Olhiergæ in Arvernensi mercator, membris pene omnibus captus; cum ipso Christi in cælum ascendentis festo die, anno MDXVII, animo linquitur, virumque omnium defectione eo devenit, ut in vivis non amplius computaretur. Vovit lacrymabunda uxor Damiana Bertin pro mariti salute peregrinationem ad divum Claudium: et voti repente damnata est, Georgio tunc quidem ad se redente, postridie vero et sensuum omnium usui, et viribus restituto. Apud Sequanos in ditione Nozeretensi Claudius Denoz, forensis Procurator, circa medium mensem Junium anni MDXIX ex molesta ægrotatione damnatus a medicis, ultimam horam præstabat; cum appellato in opem B. Claudio, deli-

quium, sive extasim passus, cum videre sibi visus est, pro se perorantem ad Christi tribunal, cunctique impetrasset, animos illi facientem. Visum probavit eventus; nam ex eo sopore evigilans; Deo laus, inquit; causa vicit patronus meus B. Claudius: jam consumi.

D
EX MSS
CHIFF. T.
aliisque voto
proprio.

ANNOTATA D. P.

- a Etiam hoc miraculum insertum Lectionibus est.
b Caritas ad Ligerim, Autissiodoro distat 12 circ. leucis.
c Vulgo Bar-le-Duc. Baviensis Ducatus caput, inter Franciam et Lotaringium, huic annexi.
d Colitur S. Eligius 1 Decembris.
e Valentia in Delphinatu, infra a Rhodani et Ligeris confluentes.
f Alphabetum Franciscum Abbatiarum, Tiers nuncupat, et Benedictinis adscribit, neutro nomine cognitam Summarthani: est autem teste Papiro Massonio emporium nobile Thyernum.
g Brigantium in Delphinatu, vulgo Briançon, inter Ebreddunum et Secusiam.
h Vapincum, vulgo Gap, civitas ibidem Episcopalis, inter Ebreddunum et Diam.
i Supra Doriæ, in tabulis Aubiergues vel Obiergues.

CAPUT VI

Adolescens Sabauda, a gravi dæmonis veratione liberata: item lapsi aut ruinis oblerendi.

In diœcesi Genevensi in ipsis Alpibus parochia est, vulgo Megenette, ad ditionem spectans Abbatiss Alpinæ a ex Ordine Cisterciensi: quam cum inspiceret mense Maio anno Christi MCCCCXXI Mamertus Ebronensis Episcopus, qui ad lustrandam Genevensis b Episcopi Jurisdictionem universam mandatum a Romano Pontifice acceperat, inquisivit de recenti ac memorabili casu indigenæ puellæ, Perronetæ seu Petronillæ nomine; de quo etiam haud multo post ad Paulum c secundum, Romanum Antistitem, longam satis Epistolam dedit, Dialogumque scripsit quadraginta questionum; ubi respondens ipse, Vaucherium de Rupe, in Sanctorum Eugendi et Claudii monasterio Sacrarum curatorem, suorumque olim stuliorum socium, interrogantem facit. Ex ea Epistola atque ex eo Dialogo, mihi e S. Claudii archivo commodatis, hanc historiam referam, et brevitate, quam hic libellus; ea vero diligentia, quæ studiosissimi cujusque curiositati satis esse possit.

54 Petronilla igitur, annorum duodeviginti puella, in Megeneta valle in alpina Sabaudie rusticis parentibus nata, formæ in paucis elegantis, insidiatorem sui pudoris passa est magnum nefarium, extremo postea supplicio sublatum: quem illa (ut erat pia et pudica) cum genere a se longè ablegasset, parentum denique et sua voluntate impetit honesto juveni, populari suo. Contigit porro, benefici illius (uti creditum est) malis artibus, ut ipso nuptiarum die, sponsum suum, quem caste eatenus dilexerat, mirum in modum exhorresceret; atque hunc horrorem subito excepit mæror ingens, quo illi confecta, non viri modo sui, sed et mortalium omnium (ut fit) congressum, aspectuque ipsum, quoad poterat, declinabat. Itaque socer, sacerque de nuru sua solliciti, quarta feria, die mensis Martii septima et vigesima, anno salutis MDCXXXI, ad imi relaxandi causa eam invitant ad villam suam, in

de puella,
qua post re-
pudatam
nigum hone-
ste nupta,

u

l

a

Visitator
Pontificis
juridice
cognoscat,
p

EXCESS
COMPLET
in partemque
melancholiam
prolapsa,

atque caleros
quos excre-
rat induta,

a demone in
praecipitium
protracta
erat;

ubi 50 dies
manens inter
groves aram-
mas,

nec minora
dignitas solu-
tum;

A in proximo monte ad duo amplius milliaria positam; rogantque ut ad leniendam viæ asperitatem calceos pedibus inducat. Ad hæc illa: Deus, inquit, calceis non signet, si eos inluero; quæ est usitata populis illis, pessimumque omnis imprecatio; Dei, ut videtur, providentiam petens; signare enim, seu scagner Gallorum, curare est. Calceavit se tamen instans propinquis, quos et comitata est: at cum ad montis radices ventum esset, fatigata assedit; rogans ut prairent; se, cum paululum acquievisset, secuturam. Et secuta est, sed in ascensu, ingravescente tristitia, cum a villula haud multum abesset, deflexit a via, ac per prærupta diverticulum captans in summum saxi verticem evasit; ubi extra suorum prospectum petrae insidens, fila ex cola deducere cepit; moxque obdormiscens, ad usque vespertinum crepusculum ab hora circiter nono ante meridiana sonnum protraxit; domesticis interim non parum auxiliis, eamque ab imo monte in domum retrocessisse opinantibus.

55 Ergo tenebris ingruentibus, ab atro et procero, ac horribili specie cane expergefata est; ejus aspectu contrerrita, Diva Virginis Lausannensis ac B. Claudii opem implorare cepit. Is molossus defixis in ejus humeros, haud absque ingenti dolore anteriorum pedum unguibus apprehensam, vix collo Leo dimissa, per Alpium avia et invia, per opaca dumorum ac nemorum, per aquarum torrentium deluvia, dia multumque rapidam, in loco tandem mortalibus, imo feris pene omnibus inaccessa deposuit; prostratamque inclu-it inter saxorum duorum oppositas quasi acies, qua pluvis aquis aut liquefcentibus nivibus viam præbebant; scatente vermicibus alveo, ex fagorum circumjectarum defluvio prognatis. Ibi jacenti, Deique sanctissimam parentem ac B. Claudium sæpius appellanti, canis idem calceos, quos excreta fuerat, unaque pedum pellem acerrimo cum sensu doloris detraxit, et vicino loco in ejus oculis deposuit: postea evanescens, ex eo tempore nunquam ei visus est. In eo statu situque ad quadragesimum usque diem perstitit, vermicibus cruciatis ei pedes arrodentibus; non cibo, non potu, non somno relecta; celestibus tamen delictis usque adeo perfusa, ut etiam catastam illam suam tormentaue amaret. Nonnumquam aquis exuberantibus collo tenus immersa, cubitisque adnixa ut paululum emineret, expectabat in momenta, ut iis suffocaretur. Interdum (stridente præsertim Boia) glacie constricta, qua vestimentis, qua nuda cuti ad petram agglutinabatur: molliora tempora veniens obtinebant, quibus illa amovendis, qua manu, qua bacillis adlaborans tantum effecit, ut extra imos pedes, dextro dumtaxat brachio, dextraque mamilla leviter perstrictis, nequaquam prorsus ab iis offenderetur.

56 In eo squalore, ad vehementiorem sensum doloris, liberis semper sensibus fuit. D lebat, se voto defungi non posse quod nuncupaverat. Lausannum scilicet peregrinandi, ad consequendas Indulgentias in parasceve hebdomadae sanctæ; se quoque in Paschate sacramentorum Pœnitentiæ et Eucharistiæ usu defraudari: sed affluente divina gratia, mente in Deum erecta, fide firma, spe immobili, caritate sincera, totam se Deo ac Deiparæ Virgini divoque Claudio permittebat, de se nihil plane sollicita. Dominicam orationem et salutationem Angeham, atque Apostolorum Symbolum frequentissime decurrebat; et eam ob rem palato adhærescente lingua, tantillum aquæ humectandis faucibus, in os ex intervallo infundebat. Nec vero externis omnibus solatiis plane destituebatur; nam et avium suavissimos cantus percipiebat, et lepusculorum herbam carpentium aspectu oblectabatur,

ac præsertim lupi cujusdam cieuris, quo illa comite pene perpetuo utebatur; eumque aut contemplari solita erat, frondes et gramina depascentem, aut etiam ultro accedentem atque abblandientem manu demulcere. Quæ brutorum species, an naturales fuerint, an a bono malove genio cœmentitæ, meum non est definire. Sed jam ad superiora redeamus. Reversi in pagum e villa, Petronillæ domestici, ut eam domi non repererunt, mire anxii sciscitantur a vicinis, num ad eorum quempiam diverterit; ac illis eam a se visam negantibus, demum per vicum universum facta inquisitione, puellam longius requirendam rati, egrediuntur cum magno hominum cœtu, et numeroso canum pecuariorum grege: devia montium abruptaque oberrant, tamquam in venatu, ferarum cubilia indagaturi. Devenit canis ad eum locum, unde a nigro molosso abrepta fuerat: ibi colum ejus inventam, oreque apprehensam probolit. Exclamatum est circumquaque: illa, sape licet audiens, nihil unquam responsi dedit, suo illo carcere mirabilem in modum delectata. Itaque cessatum est post aliquot dies, re plane desperata; spargentibus nonnullis, Petronillam præ animi angore, sibi ipsi minus attulisse; aliis, aut a feris devoratam, aut in lupanar abductam opinantibus.

57 Adfuit tandem illud tempus, quo sanctorum Moysi et Eliæ, inq̃ Christi ipsius Servatoris jejuniū quadragenarium assc̃uta, suis denique (Deo volente) restituenda erat. Ergo die quarta Maji, sabbato, sub vesp̃eram, agricolæ nonnulli e vicinia, cum expletis diurnis laboribus domos suas repeterent, ntque haud longe a puella iter haberent; vocem exaudient tenuissimam ejulantis gementisque. Obstupefacti sistunt in vestigio; præbent aures; miratur ex ime pectore ducta suspiria; atque aut infentem projectitum, aut viatorem aliquem ad angustias reductum latere suspicantur: sed nocte appetente, disquisitionem in crastinum differunt. Quinta igitur Maji, Dominica tertia post Pascha, quæ a vigesima septima Martii quadragesima dies erat, primo diluculo ad locum redeunt cum multis comitibus, et in his Petronillæ marito ac socero: vocem eandem distincte percipiunt; ac post longam investigationem, unus ex omni cœtu reliquis audacior, ad puellæ saxeum cubile penetrat. Miratur primum intortos pedibus vermium nodos; deinde propius accedens, Petronillam agnoscit; exclamat; socios advocat: qui ut in puellæ conspectu fuere, tum illa Deo (inquit) gratias, magnæque Matri Mariæ, et B. Claudio, qui me hic ad quadraginta dies jejunam, omnique ope humana destitutam servarunt. Hinc ad suos conversa; O mi socer (ait) o mi conjux, mihi (quæso) veniam date, quæ vobis insalutatis, sed neque consiliis, imo et maxime invitis, me sic ex oculis vestris subdixi. Dei nimirum hæc fuit voluntas. Nunc quidem nec unicum a me præterea verbum expectate, donec Sacerdotem huc ad me adduxeritis, qui me et de peccatis confitentem audiat, et sacro Christi corpore reficiat, quod in Paschate quartadecima die Aprilis proxime præterito facere prætermisi: ego interim animum colligam, neque aliqua precatione (ut par est) ad tanta mysteria percipienda accingam.

58 Accersitus est Parochus a tribus fere milliari-
bus: confessam rite absolvit, et Eucharistia sacrosancta communit. Illa gratis actis, totam suæ calamitatis historiam ex ordine recenset; calceos, pellemque a pedibus avulsam, quæ divinitus ibi a putredine defensa fuerat, ostendit; pedes profert, vermicibus perfossos et implicatos; articulumque unum jam sibi excidisse significat; ad extremum petit, ut in conjugis ædes quamprimum deportetur.

D
diu frustra a
suis requisita,

E
tandem a
præteritis
audita,

F
indeque edu-
cta,

et Sacramen-
tis relecta, si-
bi erat re-
stitutula.

A Illi extractam de ergastulo, magnoque labore per saxorum abrupta demissam, qua humeris, qua brachiis exceptam, quam possunt cautissime in viri domum avehunt. Apparuerunt in puellæ corpusculo, præter illigatos insertosque pedibus vermes, brachium insuper dextrum, cum dextro ubere, leviter a vermibus admorsa : ad hæc in humeris atque axillis plagarum cicatrices, a tartarei illius canis unguibus. Ceterum de divinis rebus ita exinde loquebatur ; ut eam in illo quadraginta dierni secessu divinitus edoctam nemo dubitaret. Decumbentem visit Mamertus Ebronensis Episcopus, die mensis ejusdem Maji septima decima, pridie dominicæ Ascensionis, ac tota rei gestæ cognita serie, locum ipsum adiit labore pene Herculeo, ubi puella quadraginta dierum spatio jacuerat ; duasque Cruces in saxis illis, sub quibus delituerat, hinc et inde ad sempiternam rei memoriam insculpi curavit. Ipsa exiguo primum caprino lacte, deinde cibis solidioribus refecta, vires tandem recepit ; pedumque aliquot articulis manca, documentum fuit vel quantum sit in Virgine Deipara beatoque Claudio potestatis adversus maleficia, vel quantum Deus execrationes oderit et quam severe ulciscatur.

Visitor ipse
locum in-
spicit.

Salvantur,
puer lapsus
ex arbore,

d
mulier ex
fonte,

alius in
Mosam de-
jectus.

tertius in
Rhodanum
præcipitatus ;
e

B 59 Franciscus Aneti duodennis puer, caprarius, in vico de Montisbrant, parochiæ Clefarum, Genevensis diocesis, anno Christi mccccxix, sextadecima die Julii mensis, tiliam arborem decorticatorum ascenderat, ad angulum excelsæ rupis prominentem. Accidit, ut ex ea arbore, sallente vestigio, aversus rueret per petreæ confragosa, ad durum amplius supra quadraginta orgyiarum altitudinem. Advolant pastores alii ad parentem, certissimum filii exitium nuntiaturi. Eo nuntio percussus pater, vovet B. Claudio ceream faciem se oblaturum, parvis longitudinis cum filii corpusculo, si eum salvum recipiat. Accurrit inde ad saxi radices : et qui contritus credebatur atque in frusta discerptus, is vivus sospesque invenitur ; omnibus qui rem noverant, stupore et admiratione defixis. d E trabali ponticulo in profluentem deciderat, Decembri mense anni mxcviii, Claudia Parquel, quinquagenaria, Ponceti Benedicti conjux : et immoderate exundante fluvio, periculum quoque increverat. Itaque Claudia, aquarum abepta vorticibus, ac modo enatans, modo in fundum demersa, jamque per horæ semiquadrantem luctata cum fluctibus ; tandem eo invocato, cuius nomen præferebat, obliquo flumine præter spem ad sepes nescio quas deportatur ; quibus adhaerescens, in tuto fuit, donec inde ab obviis nonnullis avecta est. Nihilominus ex eo casu lætaliter deinde ægrotans, iterum inelamato Patrono suo convaleuit.

C

60 Joannes Jacquemin, anno Christi mccccxxiii, in itinere militibus obviam factus, atque ab his in Mosæ gurgitem, quindecim ut minimum cubitos altum, præceps datus, cum se per horæ circiter spatium in aquis versasset ; Divæ Virginis et beati Claudii (ad quos confugerat) non sua virtute aut natandi peritia, in adversam ripam extra hostium manus, atque incolumis evasit Camberii, spectata Christi Sindone, Paschalis Haubertus e S. Ægidio, diocesis Nemausensis oppido ad S. Claudium, in aliquot aliorum ac nominatim trium Canonicorum Nemausensium comitata, contendebat anno salutis mxcviii. Igitur quarto Maji cum in Castrum Seysel ferrentur alacres, atque ad Rhodani cataractas e in locum, vulgo Coudion, devotum esset ; tenebris jam ingruentibus Paschalis descendit ex equo. Quem dum in saxosis angustiis fræno apprehensum præit, miserandum in modum per prærupta in Rhodanum præcipitat, ad trium quatuorve hastarum altitudinem. In eo casu invocato beato Claudio, rupe ipsa Rhodanoque exci-

pitur plano illæsus ; ac fluminis impetu ad ducentos circiter passus in vadum ejectus (unde cymba a sociis exhibita evasit) ad sancti liberatoris sui basilicam biduo post voti reum se sistit.

D
EX MSS.
CHIFFLET.

61 Dominica die, vicesima secunda Junii, anno Christi mxcvi, Joannes Beisson, Guillemi filius, e pago de Romanesque parœciæ Coloniæensis f, qui tum degebat in vico de Grand Villars, demisit se in puteum, ut situlam in eo demersam extraheret. Altitudo putei novem orgyiarum erat. Cum autem vix fundum attigisset, subito collabente partei structura universa, tantum in se excepit saxorum et arenati ac terreæ molis (quod postea diligenter observatum est) quantum sexaginta carris aveli potuisset. In eo periculo B. Claudium cum inelamasset, perstitit in cavo illæsus, ab hora meridiana diei Dominicæ, ad usque aurorum diei sequentis ; quo etiam intervallo a Confessario ad crepidinem stante auditus de peccatis, et absolutus est. Eductus ergo feria secunda, primo mane, non communitus, non quassatus, non vel leviter offensus, magna populo admirationi fuit : ac deinde sabbato, quinta Julii, hæc est die a casu tertiadecima in S. Claudii basilica beneficium professus, votum exsolvit.

f
item ruina
putei obrutus,

62 Matrona nobilis Joanna de Vèche, conjux Humberti, Amborsier, Castellani Dynastæ de la Mure et D'oysons, in Gratianopolitana diocesi, vere anni mccccxix, cum in lecto decumberet, una cum Joanne Guigone, et Margareta, liberis suis : contigit circa mediam noctem, ut superioris tabulati (quod architecti saxis, terraque nimium oneraverant) tignis ac trabibus fatiscentibus obrueretur. Imploravit pro se suisque divi Claudii opem. Mirares ! Incubuit in cubile præcipua ruinæ moles, et quassatus lecti instructus ligneus tres in partes abiit. Joanna, quamvis prægnans, ejusque liberi duo, qui obtriti putabantur, e cæmentorum, lignorumque acervo integri, atque incolumes exsiliere. In pago de Livier supra Salinas, in Bisontina diocesi, ad cibarium invictivæ coctionis, structura fornacis adhuc recens, die septima Octobris, anno mxcviii, ingenti fragore soluta est. Ea ruina obruta cum furnario, et structore femine octo, animam de repente exhalavit : tres alie subdite vitam traxere ad aliquot horas : una receptis viribus ad reliquum vitæ tempus obscuravit. Singularis fuit prerogativa Antonie Roux, Nicolai Melin uxoris, utrum ferentis, ac puerperio proximæ ; quæ in eo casu B. Claudium cum inelamasset, cæmentis licet consepulta, salva tamen evasit ; ac tribus post hebdomadis integrum ac vitalem fætum feliciter enixa est.

E
et mater cum
libris ruente
lecto,

atque præ-
gnans sub
cibano lapsa.

F

63 Anno Christi mxcxii, cum ultra tres annos, S. Claudii sacrum corpus, prudenti custodum consilio, latebra conditum fuisset (ne videlicet hostilium turnarum injuriis pateret, quæ etiam in Sancti oppidum flammis injecerant) tandem decretum ab illis est, sacrosanctum Depositum, super altare, loco suo restituere. Facta est translatio nocte ante diem undecimam mensis Julii, S. Benedicti translationi solennem, quæ tum in sextam feriam incurrabat. Cum diluxisset, concurrente ad reducem Patronum magno populo, adfuit, et Claudia Monnereta, quadragenaria, filia Joannis quondam Monnereti, fabri lignarii sancti claudiani, quæ marito Claudio Isabella de Claravalle ad Idanum fluvium, a novem fere annis destituta, in patrium solium cum tribus liberis (duabus scilicet filiabus, et uno filio) se receperat. Harum filiarum altera decennis, Petronilla nomine, ante quinquennium e pensili porticu prolapsa, obtritis et luxatis sinistro brachio et tibia dextra, adhibita licet medicantium manu, membris capta remanserat :

puella ex
laxa debilitata,

EX MSS.
CHIFFLET.ad pedum
S. Claudii
osculum con-
valescit.

A remanserat : adeo ut gravissimis subinde angere-
doloribus, nec absque subalari fulero gradum facere
valeret : et imbecille corpusculum horrida macies
deformaverat. Celebrata Missa a Petro de Lyobard
monasterii Sacrista, magne integritatis viro, ac-
cessit Claudia mater in turbi, et filiam Petronillam
sub axillis apprehensam, ad sacrorum pedum oscu-
lum sublevavit. Nec mora, retro altare secessu
facto, Petronilla in genua procumbens matrem ad-
monuit, melius factum sibi ex illo sancti Corporis
pedum tactu : quare, brachio ac tibia firmatis,
libero gressu et sine adminiculo cura matre domum
se retulit. At cum per intervalla nonnullis adhuc
doloribus pangeretur, et restitutis membris quid-
piam adhuc lheret debilitatis, aggregata est cum
puella mater precationes novendiales, per quas
quotidie et divino intererat sacrificio, et secundum
illud, sacros B. Claudii pedes exosculabantur. E-
voluto novem dierum spatio sic persanata est Pe-
tronilla, ut in posternum omni absterso doloris sensu,
aut imbecillitatis vestigio, incolumis remaneret.
Hec testatus est magnus populus, cujus in oculis
gesta sunt, quique vel infirmam noverat, vel sana-
tam admiratus est.

ANNOTATA D. P.

a Alpinus seu S. Mariæ Alpensis meminernut
Sammarthani.

b Genevensis Ecclesiam tunc Episcopus regebat
Joannes Ludovicus a Sabaudia, Ludovici II Ducis
filius. De Mainerto vero, Ebronensi in Syria titulari
Episcopo, ubi nihil legi.

c Obiit Paulus II ipso illo anno 1471, 26 Julii.

d Hoc quoque miraculum in Lectionibus notatur,
nec non alterum quod sequitur de lapso in Rhodanum.

e Atlas Blavianus, in descriptione Bressie. Hoc
in tractu Rhodanus, abyssu quadam sepelitur ; sed
postea uberiori redivivus alveo procurrit, suasque
propellit aquas sub ponte Grezenio, indeque Seyssel
properat ; urbemque duas in partes dividens incipit
esse navigabilis, 9 leucis infra Genavam : interim ni-
hil horum exprimit tabula, præter Sessilium, aliis
Sissum, 4 leucis a Comberio.

f Alphabetum Francie, Coligny dominium in Bres-
sia collocat, ad confinia Comitatus Burgundici : tabulæ
Collanges notant frere ad Rhodanum prope Castellio-
nem ; uter locus hic signetur non divino, prior ad no-
men Coloniaei propius accedit.

C His ita decursis perrevi illa centum ac duo mira-
cula quæ Henricus Boguetus Gallice edidit ; et vix tria
quatuorve repeti quæ non viderentur libris his duobus
relata : quare operæ pretium non censui autographo-
rum custodes requirere, ut cetera colligerent, quæ non
possunt non esse vel simillima jam dictis vel minus
authentice testata, saltem ex Boguetii Chiffletiique illa
prætermittentium sententia Pinirem cum exhibitione
veteris ac speciosæ arcæ, in qua corpus incorruptum
servatur, accepta ejus primum, dum hæc imprimuntur,
delineatione : nisi ea tam imperfecta foret, ut nihil
commode et concinne sculpi ex ipsa possit. Meliorem
igitur expecto pro Supplemento. Interim indico arcam
illam habere ad pedes valvulas duas, quibus reseratis
admittuntur supplices ad eorum osculum, qui adhuc
integerrimi apparent, sed ex contactu frequenti ni-
gri ac duri : cum reliquum in area corpus (quod
tamen ostendi non solet) sit valde candidum et
molle, sudario involutum cum stola ad collum ;
brachiis supra pectus decussatis, et manuum una
modice elevata. Ipsum, ne commoveatur, dum ad
processiones effertur area, tribus loris adstringitur
feretro, sub brachia, per ventrem et per coxas duc-
tis. Caput et mentum pilis atque crinibus carent. Ita

mihi noster Franciscus Claudius Meaestrier, qui nihil
amplius extendere a Monachis sæpe appellatis potuit.

ILLUSTRATIONES CLAUDIANÆ

Petri Francisci Chiffletii S. J. opusculum
posthumum.

CAPUT I.

De Pago Schodingorum ejusque Ducibus, et
eodem comprehensa Salinarum Topar-
chia, patria S. Claudii.

D De B. Claudii Jurensis Abbatís et Archiepiscopi Bi-
sontini, chronologia, hactenus parvis perspecta, prius-
quam disputemus ; præmittenda sunt nonnulla quæ
minus habent difficultatis, ut his quasi gradibus ad al-
tiora provehamur. Ac primum error est manifestus in
Baroni Martyrologio Romano, ubi S. Claudii festivi-
tatem ad septimum diem Junii mensis adscribit ; cum
eam pridie, id est, octavo Idus Junii, et Jurensin, et
alia omnia Bisontinæ ac Lugdunensis provinciarum
Kalendaria seu Martyrologia, adnotent.

2 Quod spectat ad Vitam B. Claudii, quam supra
exhibuimus, certum est illam haud esse pervertitam :
non enim manifestius verum suum prodere illius auctor
potuit, quam cum S. Claudium ortum fuisse dicit ex
nobili Salinensium Principum seu Palatinorum ge-
nealogia. Etenim Salinenses Toparchas tum primum
Palatinos appellari coepit, exploratum est, cum ad eos
Comitatus Burgundiæ affinitate pervenit. Quare, Pa-
latini titulum e Comitibus Burgundiæ primus omnium
gessit Otho, ex Beatrice Burgunda Friderici Impera-
toris filius : atque hujus Othonis neptis Alais, Hungari
Catalonensi, Joannes ex Mathilde filio matrimonio
juncto, Burgundiæ Palatinorum dignitatem in Domi-
norum Salinensium familiam prima iniecit, anno
Christi MCCXLVII ; quo anno frater ejus Otho, Dux Me-
rantæ et Comes Palatinus Burgundiæ, sine prole e
vivis excedens, illam heredem reliquit. Tunc autem
ejus maritus Hugo, Palatinus quidem esse et nuncu-
pari cepit ; nondum tamen Dominus Salinensis, nisi
anno MCCXLVII, cum Joanni patri suo, Domino Sa-
linensi, pridie Kalendas Octobris vita functo succe-
dens, utramque et Palatinus Burgundiæ, et Salinensis
Domini dignitatem primus junxit. Ex quo apparet vix
ante quatuor abhinc secula prodixisse hanc S. Claudii
Vitam. Non illa tamen idcirco spernenda aut abjicienda
est, cum auctorem habent in scrutandis (quod potuit)
antiquis scripturis diligentissimum, quique optimis
eam signavit temporum characteribus, ut exceptis de
quibus lectorem in ejus Præfatione admonuimus. Nunc
de Salinis, sancti Claudii patrio solo.

3 SALINÆ nunc urbs in Sequanis, in libera Bur-
gundia, et in Episcopatu Bisontino, post Vesontionem
metropolim amplissima, et falsis fontibus toto terrarum
orbe nominatissimis inclita, olim vicus tantum fuit.
Martyrologium vetus S. Pauli Bisontini ; in Nonas
Februarii, in territorio Bisonticensi, vico Salinis,
S. Anatoli Confessoris, cujus sepulchrum magnis il-
lustratur miraculis. Hiericus de Vita S. Germani
Autisiodorensis lib. 2 cap. 12, ubi de reliquis SS.
Martyrum, Urbani et Tiburtii, Roma Autisiodorum
per Sequanos transit ; Hinc, ait, ad Salinas ventum
Pater parvulum filium contractione artuum imbe-
cillem humeris vectitans, sub feretrum composuit.
Paulo post cepit erigi, et patrem anxie inclinare.
Exciti omnes vocibus, hinc inde concurrunt, inco-
lumen inveniunt. Pater sub oculis omnium sanum
conspiciens filium, letus revexit ad propria. Actum

Vita S.
Claudii 16
Junii, non
7 colendi.scripta post
Salinenses
Dominos titu-
lo Palatino-
rum ornatos ;a quoque vix
ante 400
annos.Salinæ, nunc
urbs ampla,olim solum
vicus,

in

A in ecclesia Sancti Joannis Baptistæ, vico publico. Ex vici appellatione apparet nondum Salinas urbem fuisse anno Christi DCCCLXII, cum facta est illa Reliquiarum translatio, secundum Hericum præcedenti capite.

quinque ca-
stellis cinctus,

4 Sed erant circa officinas Salinarias ad loci tutelam castella omnino quinque; Braconium, S. Claudii (ut vulgo creditur) natalibus illustre; Poupetum; Benignianum (Chasteau Belin); Guidonium, Chasteau Guyon; et quod singulari appellatione dictum est Castrum supra Salinas, et priscis seculis Aeria. Hoc ipsum castrum, aut Braconium, aut ex tribus aliis memoratis aliquod, fuisse opinamur caput Pagi seu Comitatus Scodingorum, et sedem ejus qui ei præerat Comitibus: quem et a Guntramni Regis tempore fuisse legitimæ Majoris domus Burgundiæ, Ducemque ac Patricium pagi Ultrajurani et Scodingorum. PROTADIUS, homo nequam, genere Romanus (hoc est, Gallus indigena) defuncto Wandalmaro Duce, inquit Fredegarius anno IX Theudorici, in pago Ultrajurano et Scodingorum Patricius ordinatur; instigatione Brunichildis. Sequenti anno factus Major-domus Regis Burgundiæ, atque hanc multo post res novas melius occiditur. Igitur Protadio decesserat in eo Ducatu seu

constituenti-
bus Pagum
Scodingorum:

B Patriciatu. WANDALMARUS, Wandalmaro THEODORICUS, ex eodem Fredegario cap. 13, et 24.

cujus Duces
an. 606,
Claudius,

5 Porro successit Protadio CLAUDIUS, de quo sic Fredegarius; Anno XI regni Theudorici (is erat annus Christi DCXI) subrogatur Majordomus Claudius, genere Romanus, homo prudens, jucundus in fabulis, strenuus in cunctis, patientiæ deditus, plenitudine consilii abundans, litterasque eruditus, fide plenus, amicitiam cum omnibus sectans. Priorum exempla metuens, lenem se et patientem hujus gradi ascensus ostendit: sed hoc tantum impedimentum habebat, quod sagina esset corporis adgravatus. CLAUDIO Patricio successisse videtur WARNACHARIUS, ab exordio Clotarii II in Burgundia regnantis, usque ad annum ejusdem Clotarii a patris Chilperici obitu XLIII, quo Warnacharii obitum defigit Fredegarius.

Warnacharius

S. Willebadus
M

6 Warnachario autem successit (opinor) WILLEBADUS Patricius, qui ut Martyr colitur apud Lugdunenses; sic enim legimus in S. Stephani Lugdunensis veteri Martyrologio; v Idus Maji, natalis Sancti Villebadis Martyris. At in Martyrologio S. Eugendi Jurensis; vi Idus Maji, in territorio Lugdunensi, Guilbadi Regis et Martyris: ubi videtur Rex dictus ob regium aliquam consanguinitatem, vel affinitatem.

C Est pagus de ejus nomine nuncupatus in diocesis Lugdunensis archipresbyteratu Ambroniacensi: ejus in pagi sede sacra vidimus hicrothecam, corpus ejus continentem, et publicæ fidelium reuerentiæ propositam. Leidradus, Lugdunensis Archiepiscopus, in Epistola ad Carolum Magnum Imperatorem; Aliam quoque ecclesiam, inquit, in eadem parochia, quæ est in honore Sancti Wibaldi, ubi ejusdem Sancti corpus requiescit, restauravi. Atque hæc ipsa Ecclesia, Sancti Wilbasii dicta, recensetur inter beneficia monasterii S. Eugendi, in Friderici I Imperatoris, Urbani Papæ tertii, aliorumque Pontificum ac Principum privilegiis. Quod spectat res ab eo gestas, notat Fredegarius ad annum VII Dagoberti in Austrasia regnantis, ejus vero monarchiæ primum, jussu Regis Dagoberti Brunulfum, Ariberti fratris ejus avunculum, ab Amalgario et Arneberto Ducibus, et Willibado Patricio fuisse interfectum. Adhuc Dagobertum anno regni sui XIV adversus Wascones duxisse exercitum, cui præerat Chadoinus Referendarius, et sub illo Duces decem, quorum unus erat Willibadus Patricius ex genere Burgundionum. Unde porro Willibado corona martyrii obreuerit, uccipe ex Fredegario, cap. 90, ubi dicitur, sub annum quartum Clodovei II (qui erat Christi DCXLVII) Willibadum Patricium occisum

Junii T. 1

fuisse a Flaucato, hanc procul Augustoduno. Hinc D Flaucatum venisse Cabilonum, eamque urbem die sequenti magno incendio deflagrasse. Flaucatum inde digressum, ac febre correptum, cum in scopula Latonam Arari adverso contenderet, animom exhalasse, in itinere, undecimo die post Willebadi interitum; sepultumque esse in ecclesia S. Benigni, suburbano Divionensi.

A: FRAN. CHIE-
FLET.

7 Creditur a plurimis (inquit Fredegarius, ex imperiti vulgi fama) quod hi duo, Flaucatus et Willebadus, eo quod multa in invicem per loca Sanctorum de amicitia obligandis sacramenta dederant, et uterque populos sibi subjectos, cupiditatis instinctu inique oppresserant, simul et a rebus nudaverant, quod judicium Dei de eorum oppressione plurimam multitudinem liberasset: et eorum perfidia et mendacia eos utrumque interire fecissent. At longe aliter de Willebado ejusque interficere; Andoemus, in Vita S. Eligii Noviomensis Episcopi. Flaucatus, ait, tyrannus crudelissimus, Willibadum Christianissimum virum, Burgundiæ Patricium, immerentem occidit. Id ubi ad aures Beati Eligii perlatum est, ille narrantibus ait; Vos quidem dicitis Willibadum cæsum, Flaucatum incolumem. At ego illum quem vos interfectum dicitis, pro eximiis meritis aio nunc in cælis melius vivere. Flaucatum vero, quem vos gratulabandi asseritis vita frui, brevi male periturum Willibadus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, sed sine fine vitam vivet beatissimam. Flaucatus vero, qui diu victurus putatur, intra hos decem dies, uti dignus est, male morietur. Post dies septem, de improvviso Flaucatus percussus, misere excessit e vita. Plus valuerunt ad Willebadi commendationem, horum duorum, Eligii nimirum et Andoeni, illustrium Antistitum testimonio, quam rumusculi male feriatæ plebis ad ejus exactionem. Nec dubium quin ille ritu veteri vindicatus, et Sanctorum catalogo adscriptus fuerit: extenso licet Martyris titulo ad virum Christianissimum, qui non quidem pro fide, sed pro justitia a nefario parricida trucidatus sit. In Bulla Urbani Papæ III pro S. Eugendi monasterio, data anno MCLXXXVI, prima omnium in pago Lugdunensi censetur S. Wilbasii Ecclesia, sub ejusdem monasterii ditione.

a Flaucato
occisus, qui
et ipse mox
perit:

8 Per hæc tempora dixerit quispiam, Scodingorum Patricios fuisse Vandalem, ejusque filium Ramuelenum; quos Jonas in Columbano fuisse asserit Duces gentium quæ inter Alpium septa, et Jurani saltus arva incolunt. At certum est, horum temporibus Patricios fuisse Claudium, Warnacharium, et Willebadum: et constat ex Fredegario cap. 90, Ramuelenum stetit a partibus Flaucati contra Willebadum Patricium anno IV Clodovei junioris, qui fuit Christi MCXLVII. Non igitur ipse Patricius fuit, sicut nec pater ejus Vandalem: sed uterque sedem habuit Pessionione, fuitque Dux super Wascones et Helvetiorum partem aliquam; saltem illam quæ eis Lucum Lemannum est. Nam ibi a Ramueleno fundatum esse monasterium de Sancti Columbani Regula, in saltu Jurensi (ut ait Jonas) super Novisonam fluviolum, alio loco demonstravimus.

(non Vandale-
nus, cum
filio)

9 Post Willebadum, turbatis Francorum rebus, ac Majorum domus regiæ ingravescente dominatu, nulum in pago Scodingorum Patricium reperio, præter Norbertum, seu Nordebertum, fundatorem monasterii pnellarum Castri-Caroli, seu Castri-Carnionis in Scodingis, vulgo Chasteau-chaloy, in episcopatu Bisonnino: de quo sic loci Necrologium retus; Vigilia Nativitatis Domini, Deposito domini Norberti Patricii, nobilissimi Principis: non Nonis Januarii, Obiit Eusebia, uxor Noberti Patricii. Fridericus Imp. dato diplomate Wormaciæ, XII Kal. Octobris, Indictione XIII, anno Christi MCLXV, ad preces Petronillæ

Norbertus,

A *Castri-Caroli Abbatissa, ejus Ecclesiam, a beatæ memoriæ Norberto Patricio, et Eusebiana consorte sua, pro redemptione animarum suarum, in honore Beatissimæ Dei Genitricis et semper Virginis Mariæ, et Petri Principis Apostolorum, studiosa devotione fundatam, et amplis possessionibus ditatam, in suam tutelam recepit.*

fundator
parthenonis
in Castro-
karoli,

10 *De hujus Ecclesiæ consecratione sic Martyrologium proprium; ii Idus Novembris, Dedicatio Ecclesiæ B. Mariæ Castri-Caroli, per manus Domni Leodegarii. Situm est hoc nobilium Virginum monasterium in excelsi montis, vini generosi feracis, cacumine, qui olim dicebatur Mons benedictus: et ejus primam ardorem consecravit S. Leodegario Augustodunensi Episcopo, adstitisse traduntur alii tredecim quæ Episcopi, quæ Archiepiscopi: quod quater annis singulis (nempe ad festa Purificationis Annuntiationis, Assumptionis, et Nativitatis B. Mariæ) a Sacerdote, in supplicatione matutina, ex aggere ad populum in cæmeterio coactum proclamari solet. Pronum est autem conjicere, postulatam fuisse ad id munus S. Leodegarii extra ejus diocesim, quod Nordeberti Patricii fundatoris, aut Eusebiæ ejus conjugis, vel nonnullarum ejus Parthenonis regiarum Monialium esset consanguineus, vel quod tum esset in regno Burgundiæ præpotens, ac velut Major domus. Illa porro Dedicatio, si facta est Dominica die (ut est verisimile, ad majorem populi concursum, et Officii solennitatem) pertinet ad annum avæ Christianæ DCLXVI, notatum littera Dominicali D, Episcopatus S. Leodegarii tertium. Fortasse autem hic Nordebertus, monasterii Castri-Karoli fundator, idem ipse est, quem Pippinus anno DCLXXXVII, edomitis Francis reliquit in Francia Majorum domus: qui deinde obiit Childerico post Clodoveum III fratrem regnante; ut testatur libellus de Majoribus domus, Chronicon Engolismense, et Gesta Francorum; cap. 48 et 49.*

11 *Hactenus de Patriarchis Scodingorum; ex quibus, si a me quæris quis S. Claudii genitor fuerit, aio videri fuisse illi cognominem. Claudium, de quo supra, Patricium Scodingorum. Constat enim Salinensium traditio, natum S. Claudium in castro Braconio, ejus apud illos adhuc supersunt rudera; et tam claris parentibus, qui Salinis præessent; tam probis ac piis, quorum singulari cura ipse ad omne virtutis decus institueretur. Miræ quoque congruit tempus cum anno S. Claudii natali, ut infra ostendam. Inritat denique Claudiorum Romana appellatio, et nobilium familiarum apud Romanos consuetudo vetus, nomina sua in filios derivandi. En quot viis unum in scopum collinco: huc nos invitant omnia, locus, tempus, nomen, conditio, honesti mores. Cum tamen desit antiqui cujuscumque auctoris expressa assertio, nolim hæc a me de S. Claudii patre dicta, ultra conjecturam valere.*

Ex illis Claudius videtur fuisse pater Sancti.

C *huc nos invitant omnia, locus, tempus, nomen, conditio, honesti mores. Cum tamen desit antiqui cujuscumque auctoris expressa assertio, nolim hæc a me de S. Claudii patre dicta, ultra conjecturam valere.*

CAPUT II.

An ad Dominos Salinenses, qui septem fere postremis seculis ei toparchiæ præfuerunt, S. Claudii genus propagatum sit? Series eorumdem.

Scodingorum
Pago peram-
plo

Fuerunt Domini Salinenses a Scodingorum Patriciis longe diversi: nam hi, præterquam quod dignitatem plerumque gesserunt Majoris domus in regno Burgundiæ, totum Scodingorum pagum, cum pago Ultrajurono (qui Vallensi territorio et Helvetiis continebatur) in sua ditione habuerunt. Sed excurrebat pagus Scodingorum longe lateque ultra Salinensem toparchiam: capiebatque inter cetera (ut in antiquis legimus) S. Lamani-villam, Vincellam, Morgas, ac Balmense et Castri-Karoli monasteria. Martyrologium Jurense vetus; ix

Kalendas Decembris, in pago Scodingorum, Sancti D Lamani Martyris. Hodie vicus ab eo appellationem habet. Lotharius Rex, xi Kalendas Februarii, anno regni sui xiv, Christi DCCCLXX Indictione iii, Arduico Vesontionensi Archiepiscopo ejusque Ecclesiæ tradit Carnonis-Castrum in pago Scodingorum, una cum cellula vocabulo Balma in eodem pago sita. In divisione regni Lotharii, eodem anno post ejus interitum facta Scodingum cecit Ludovico. Guilelmus eo nomine primus, Bisontinus Archiepiscopus, circo annum MXXII, pro Anniversario suo dedit Ecclesiæ Bisontinæ S. Joannis, altare de Vincella in territorio Scodinga. Ludovicus Bosonis filius, rogatu matris Hyrmingardis, Aluvaloni Lugdunensi Archiepiscopo dedit in Comitatu Scotiacense Morgas villam, anno Imperii sui primo, Christi DCCCL, Indictione iv. Est Morgas, in Decanatu de Montana: Castrum-Carnonis, Balma-monachorum, Sanctus Lamani, et Vincella, sunt in Decanatu de Ledone. Quantum igitur conjectura consequtur, qui possum, capiebat olim pagus seu Comitatus Scodingorum, Decanatus diocesis Bisontinæ peramplius ternos ex quindenis; videlicet de Salinis, de Montana, et de Ledone; totoque illo agro constabat, qui Varascensem et Amasensem Comitatus, ac Juram montem limites habet: cum sit Salinensis toparchia, haud paulo contractior, et fere hodiernæ præfecturæ seu builtiratus Salinensis finibus coerceatur.

comprehen-
sa Salina-
rum topar-
chia:

13 Nunc Dominorum Salinensium seriem, a nemine hactenus traditam, accessamus a prima origine, et ad nostra usque tempora deducamus. Sigismundus Burgundionum Rex, Agaunensis monasterii seu fundator seu restitutor, magnis illud opibus locupletavit, quæ nongentis Monachis ad Laudem perpetuam alendis satis esse possent. Utinam extarent hujus foundationis autographæ tabulæ, aut ex autographis fideli manu expressæ: sed quas ediderunt Sammarthoni Tomo 4 Galliæ Christianæ, collectio sunt imperiti cujuscumque, qui totam rei gestæ historiam undequaque recensens, ac pro arbitrio suis aspergens glossematis, nullam temporum rationem habuit.

cujus exor-
dium dedu-
citur a S.
Sigismundo
Burgundio-
num Rege,

14 Legerat in Vitis Sanctorum Patrum Agaunensium; Psallendi interim, vel subsistendi Regula instituta, S. Hymnemodo, a cœtu Episcoporum qui illic ad constituendum monasterium venerant, traditur: et in Vita S. Sigismundi Regis et Martyris, quod hic enim divinitus consilium cœpisset, apud Agaunum ad instar cœlestis militiæ perpetuo psallentium choros instituendi, Sanctos atque Apostolicos viros consuluit, utrum salubriter cogitaret, an non. Qua interrogatione inter se ventilata, sancti Antistites, licet inusitatum opus, tamen Domino annuente unanimiter corroboraverunt. Hujus Synodi Patres fuisse scribit sexaginta, quorum quatuor tantum de nomine appellat; videlicet Maximum Genevensem, Theodorum Sedunensem, Victorium Gratianopolitanum, et Viventium Lugdunensem, quos de proposito negotio disserentes facit: et denique Regem Sigismundum constitutæ Agaunensi Monachorum congregationi fundos ac redditus amplissimos assignantem, Idibus Maji: cum pridie Kalendas Maji inisset cœtus ille, ex Episcopis ix, et totidem Comitibus conflatus. Sed anni nullus character exprimitur, vel a Christo, vel a Sigismundi regno, vel a Consulibus, vel ab Indictione. Nunc his tabulis quæ habenda sit fides propius inspicimus.

perpetuæ
Laudis in
Agaunensi
monasterio
fundatore,

15 In Actis S. Mauricii et sociorum, auctore Eucherio, hæc legerat collector; At vero beatissimorum Agaunensium Martyrum corpora, post multos passionis annos, S. Theodoro ejusdem loci Episcopo revelata traduntur. Hunc Sedunensem Episcopum putavit, qui fuit Octodorensis. Theodorum igitur Sedunensem Episcopum sic loquentem inducit. Visum est nobis. bonum esse, ut hi tantum quorum nomina comperta

appellan-
tibus Episco-
pis 4, Co-
mittibus 8,

A comperta sunt, id est, Mauricii Exuperii, Candidi, Victoris, infra ambitum basilicæ, quam clementia Regis ad hoc opus ornari jussit; reliqua vero corpora congerantur in tutissimo loco, atque aptissimo in uno condantur loco: et sub eximia custodia sanctissimi custodes deputentur; ne forte (quod absit) falsato ex eis furentur. Ante Heliodorum, cujus Missus anno Christi DLXXXV Concilio Matisconensi II interfuit, nullum legimus Episcopum Sedunensem. Præcesserat Rufus Octodorensis Episcopus, subscriptus Concilio, Aurelianiensi IV anno DXLI, Aurelianiensi V, et Arvernensi II anno DXLIX. Theodorus Octodorensis Episcopus subscripserat Concilio Aquileiensi anno CCCLXXXI. Fundatum est Agaunense monasterium a Sigismundo Rege, Florentio et Authenio Coss. ex Chronico Marii Aventicensis, hoc est, anno æræ Christianæ DXV. Tunc Episcopus Octodorensis erat Constantius, biennio post, hoc est, anno DXVII subscriptus Concilio Epaonensi, quartus ante Maximum Genevensi Episcopum, adeoque ordinatione illo prior: cujus Maximi consilio et hortatu (ex Vitis Sanctorum Albatum Agaunensium) Sigismundus ad monasterii Agaunensis exstructionem omnium adjecerat. Si quis ergo loci Episcopus illi cæui præsens fuit anno DXV, non Theodorus Sedunensis, sed Constantius Octodorensis fuit.

16 Sed quomodo ille cætus ex Episcopis LX, et totidem Comitibus coaluisse dicitur, in quo quatuor duntaxat Episcopi interlocuti, iidemque cum octo Comitibus subscripti referuntur: Cætum hunc citatus auctor antiquus appellavit, non Concilium aut Synodum: et quamvis harum tabularum consarcinator, multa ipse peccasse videatur, pleraque tamen in eas menda irrepserunt ab imperitis librariis; uti illa verba, a IX Episcopis, totque Comitibus: pro quibus scripsisse opinor collectorem, a IV Episcopis, octoque Comitibus. II Comitibus subnotantur, Uinbemar, Præmodus, Gundulfus, Benedictus, Agano, Bonifacius, Tendemaudus, Fredeboldus. In tabularum decursu sic ait Sigismundus; Ideo ergo pertractans verba Redemptoris nostri, eidem monasterio pro animæ meæ salute de rebus, meis dono, donatumque in perpetuum esse volo, hoc est, in pagis vel territoriis, Lugilunensi, Viennensi, Gratianopolitano, et Augusta. Cameraia, et pago Genevensi, Valdensi, et fine Aventicensi, et Lausanensi, et Visontiensi, curtes sic nuncupatas; Briogia, Olona, Cucufa, Rubregio, Staties, Communiaco, Mariniaco, Muratto, una cum appendiciis earum. Et in Vallense pago, et in Valle Augustana quæ est a finibus Italie, alias curtes, Sidrio, Bernona, Leuca, Bromnsio, Duodecimo, Paterno. In civitate Augusta turrem unam quæ respicit ad Occidentem: et Levira, Lagona, Gizorolis, et Morga, cum omni integritate et appendiciis et adjacenciis earum.

17 Tot fundos, tot prædia in unum monasterium a Sigismundo collata esse mirabitur nemo, qui cogitet nongentos Monachos ad Laudem perennem in eo fuisse institutos. Nam habet vetus Prosa ejus Ecclesiæ; nongentis parat victum Fratribus: et IX lectio Officii S. Mauriti et sociorum, ad me olim transmissi cum signo et sigillo Reverendissimi Abbatis. Siquidem in Sancti Mauriti, et sociorum ejus Martyrum memoriam, perennis psalmodiarum aliorumque divinarum officiorum decantatio in eadem basilica non desistit: quæ jubente sancto ac præclaro Christi Martyre Sigismundo, tertio Burgundionum Rege, sub multis privilegiis ac proventibus, pro sustentatione nongentorum Fratrum oblati, est instituta; et usque ad hodiernum diem, Domino protegente, est conservata.

18 BRIOGIAM in Sigismundi donatione, suspicor accipi pro Bracone, castro Salinis imposito: nam in-

ter alios fundos castrum illud cum subjectis solaribus officinis, et alias pagi Scodingorum villas, Agaunensibus contulerat: quorum locorum nomina etsi magnam partem corrupta leguntur in citatis tabulis, de re tamen constat ex professionibus clientelaribus Dominorum Salinensium, quarum meminit Samuel Guichenonus in Bibliotheca Sebusiana, pag. 22 his verbis; Castrum de Bracon donatum fuit a Sancto Sigismundo Rege in fundatione monasterii Agaunensis: quod postea sub homagio Meynerius Præpositus S. Mauriti, Alberico Matisconensi Comiti tradidit, ut suo loco videbitur. Cujus Castri aliarumque rerum feudalium ab eo moventium homagium præstiterunt variis temporibus, Galcherus Dominus Salinensis anno MXXIX; Raynaldus de Cusollo, et Alaydis ejus conjux MCCCXIV; Otho, Comes Burgundiæ MCLXXXIX; Matildis, Comitissa Attrebatensis et Burgundiæ Palatina, et Domina de Salinis MCCCII; et Joanna, Franciæ et Navarræ Regina, Comitissa Burgundiæ Palatina et Domina Salinensis.

19 Præmiserat Guichenonus tabulas homagii, a Joanne Comite Burgundiæ et Domino Salinensi præstiti, Nuntio Abbati Agaunensi, pro fendo de bracon ejusque adjunctis, anno Christi MXXVI, feria VI post festum S. Michaelis, in domo episcopali Lausanensi, id permittente Abbate ea tantum vice, cum aliis personaliter in ipsa Ecclesia Agaunensi præstari soleret et deberet. Quando vero (addit Comes Joannes) placuerit Abbati ut veniat ad Castellum de Bracon, honorifice debemus eum suscipere, et claves Castelli ei reddere: et ipse debet portario commendare. Nos autem Domino Abbati debemus in expensis, et sociis suis Regularibus, honorifice providere. Hæc Guichenonus ex Cancellaria Agaunensi: ex qua etiam refert sequenti pagina 33 tabulas, quibus Meynerius Præpositus et ceteri Fratres Agaunensis monasterii, anno Conrad Regis V, hoc est Christi MCCCXLV, jubente et consentiente eodem Rege, dant in præstariam sive in feudum, Albrico Comiti et post illum Leutoldo et Humberto ejus filiis, res quasdam suas situs in pago Waraseum, et in Comitatu Scodingum: in his Bracon cum Salinis, ecclesiam S. Petri in Calme Arlicana, Fiscum francium, medietatem de Feostingo, Chivriacum fiscum, potestatem Arcii cum Ecclesia S. Melanii excepto altari; Ecclesiam S. Mauriti in Chamblasio; et de turma Jarense Ozeias cum pertinentiis suis, sub anno censu solidorum aliquot, ad S. Mauriti festivitatem quotannis persolvendorum.

20 Hinc nata est toparchia Salinensis, quamquam sequentibus seculis subinde paulo aliter descripta; adeo ut nec omnia hæc loca, nec sola contineret, sed quibusdam exclusis aliis nonnulla ulscisceret. Dominorum tamen Salinensium a primo illo suo ortu ad hanc usque diem propagata est series, desinens in hodierno Rege Hispaniarum Carolo II, qui aliis suis titulis addidit, Comitis Burgundiæ, et Domini Salinensis, licet ipsam possessionem cesserit Ludovico XIV Francorum Regi, per pacta conventa nuper sancita pacis. Nunc ut ad quæstionem de S. Claudii genere propositum aperta sit responsio, Dominos ipsos Salinenses ex ordine recenseamus, saltem usque ad unionem toparchiæ Salinensis cum Comitatu Burgundiæ Palatino, quæ quadringentis fere abhinc annis cepta, ad hanc usque diem observata est.

21 Ad illorum porro seriem deducendam eo libentius digredior, quo intelligo, cum nemini hactenus fuisse compertam, certe nullis traditam commentariis, qui ad meam notitiam pervenerint. Cum autem idem sit stipes, origo eadem Dominorum Salinensium et Comitum Burgundiæ, quorum ex familia etiam Matisconenses, Viennenses, et Cabilonenses nonnulli Comites prodire; apparet justis unius aut plurium voluminum hoc esse argumentum, si quis gentis hujus singula persequi velit.

D
A. FRAN.
CHIFLET.
inter quæ
nominata
male Briog-
gia,

vulgetur esse
castrum
Bracon

E
Abbati
Agaunensi

jam inde ab
an. 945 una
cum Salinis
datum in
feudum,

F
ad Burgun-
diæ Comites
devolutum
denique.

Dominorum
autem Si-
linensium
veterum hæc
est series:

sub an. 115,

eum in finem
donatis pluri-
mis prædiis:

pro 900 Mo-
nachis ibi
atendis,

A. FRAN.
CHIFFLET.
Albericus
Narbonen.
anno 945,

A *Hic ergo primas duntaxat lineas ducam, integram horum Principum genealogicam historiam in aliud opus reservans, quod ego nunc prope nonagenarius si in me recepero, vercor ut quis emunctæ naris, Horatianum illud in me torqueat.*

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

22 *Primus ergo in Agannensis monasterii clientela Dominus Salinensis, ex anno Christi DCCCXLV fuit ALBERICUS de Narbona, seu Narbonensis cognominatus in tabulario S. Vincentii Matiscensis: quæ appellatio, sive de familia, sive de patria intelligas, non est quod a quoquam vocetur in dubium; cum et sit perventus, et nihil ei repugnans in antiquis reperire sit. Uxor illi fuit ATILA, sic nuncupata in diplomate antographo Ecclesie Bisontinæ; cum in aliarum Ecclesiarum apographis aliquot tabulis nunc Atelana, nunc Ettolana, nunc etiam Tolosana, sive dialecto, sive librariorum errore, dicta occurrat. Hæc in citato tabulario Matiscensi fuisse asseritur filii Rœulfi Matiscensis Vicecomitis, Alberico et Atilæ duo fuerunt filii, Leotaldus primogenitus, junior Humbertus. Ex Leotaldo Burgundie Comitum familia derivata est. Comes fuit Vesonionis, ex vetustissima Scheda Andegavensi, quam in doctissimi Peireschii miscellaneis, ejus manu descriptum legimus; Idem Comes Imperatorius dictus in tabulis S. Vincentii Matiscensis, cujus nomenclaturæ originem alio loco indicabimus. Idem ceterorum Comitum nobilissimus, in tabulis S. Stephani Bisonticensis, ab eo ipso datis Indictione IX, anno Conradi Regis XXII, Christi DCCCCLI. Idem avus Gerbergæ, quæ Adelberto Italia Regi Othonem [WILLELMUM] genuit, unde ceteri ad hanc usque diem Burgundiæ Comites propagati sunt. Hæc prælibasse sit satis ad alia properanti. At in serie Dominorum Salinensium secundus (ut reor) fuit.*

II HUMBERTUS Leotaldi frater, Alberici filius natu minor.

III HUMBERTUS II, prioris Humberti filius, cujus, cui conjux Ermenburga Lamberti Comitis filia, liberos genuit, Hugonem I, ejus nominis primum Archiepiscopum Bisontinum, Leotaldum, Ermenburgam uxorem Ansedei de Naviliaro, Wichardi Stephaniensis Archidiaconi matrem, et omnium (ut videtur) primogenitum Walcherium, paternæ dignitatis hæredem.

IV Fuit igitur WALCHERIUS inter Dominos Salinenses quartus.

V WALCHERIUS II, primi filius.

VI HUMBERTUS III, Walcherii II filius cui frater Hugo in S. Stephani metropolitana Ecclesia Canonicus Cardinalis.

VII WALCHERIUS III, Humberti III filius: cui soror Elizabeth, uxor Rainaldi de Trera, Constabuli circa annum MCL.

VIII MAURA, seu MORETA, Walcherii III, filia et heres, quæ Girardo Viennensi et Matiscenensi Comiti Salinensem toparchiam in dotem tulit.

IX WALCHERIUS IV, Girardi Comitis et Mauræ filius, maternæ dotis heres.

X MARGARITA, Walcherii IV filia heres, uxor principum Willelmi de Sabrano, Comitis Forcalquerii; deinde Joeranni Grussi, Domini de Branceduno. Hæc Hugoni IV Burgundiæ Duci toparchiam suam Salinensem aliis quibusdam latifundiis mutavit.

XI HUGO IV, Dux Burgundiæ, qui comparatam a Margarita Salinensem toparchiam mox Comitatu Cabilanensi permutavit, cum

XII JOHANNE Comite Burgundiæ, ut loquuntur, vassallo seu clientelari, Stephani Burgundiæ Comitis et Bratricis Cabilanensis filio, qui eam postmodum derivavit in

XIII HUGONEM, filium ex prima sua uxore Mathilde Burgunda, Odonis III Burgundiæ Ducis sorore. Hic per Alaydem conjugem Comes Burgundiæ Pala-

tinus factus, deinde post patrem Joannem Dominus Salinensis, utrumque honorem in omnes posteros suos transmisit: adeo ut ex illo ad hanc usque diem idem semper fuerit et Comes Palatinus Burgundiæ, et Dominus Salinensis.

23 Nunc ad quæstionem initio propositam. Cum Alberici Comitis, Dominorum Salinensium primi, nobis ignoti sint progenitores; nec Scodingorum antiqui Putricii hereditarii fuerint, sed Regum nutu atque arbitrio constituti; apparet non liquere, quod S. Claudii genus ab alterutris ad nos usque propagatum sit.

CAPUT III.

De S. Claudii integro adhuc corpore: a quo diversus alius Metenaci.

Auctor Vitæ S. Claudii; Cupiens, inquit, fugere pompas urbium, et honorem populorum, corpus suum in dicto monasterio sepeliri præcepit: tum sic concludit; Cujus corpus, ut decebat, aromatibus conditum, repositum fuit in ecclesia Beati Eugendi, in qua nunc usque incorruptum innumeris claret miraculis. Auctor libri primi Miraculorum S. Claudii, idem fortasse qui et ejus Vitæ; Cujus corpus generis et sanctitatis prærogativa pretiosis conditum aromatibus, in ecclesia Beati Eugendi quingentis quinquaginta quatuor annis, miraculis assidue crebrescentibus, requievit.

25 Ex his intelligimus, numquam fuisse terræ infossum S. Claudii cadaver, sed in capsula aliqua (ut fere solent aliorum Sanctorum corpora) loco decenti honorifice repositum. At cum legis, conditum aromatibus, cave existimes fuisse exenteratum, ac demptis (ut fit) visceribus, multiplici aromatum congerie infertum. Ægyptii, teste Herodoto libro secundo (cui adstipulatur Diodorus Siculus libro item secundo) cum corpora condirent ad incorruptionem, solebant ferro unduca cerebrum per nares extrahere, ac ventre aperto viscera omnia educere: tum eorum loco asphaltum, ac pice coneretos succos inculcabant, totique corpori circumfundebant; adeo ut sic medicata, etiam seculis perennarent. Non sic conditum est S. Claudii corpus, nusquam incisum, nusquam evisceratum. Hoc arbitris suis sensibus a se compertum affirmant sacri depositi custodes et curatores. Quo sane admirabilior ejus est tam diuturna integritas, omnis putredinis aut tetri odoris expers. Ergo si qua illi adhibita sunt unguenta sive aromata, ea extrinsecus duntaxat affusa aut adlinita sunt: plane ut olim sacrosancto Christi corpori, ad affectus et religionis significationem, non ad conciliandam incorruptionem; quam tamen illi divina virtus ingenti miraculo decem jam fere solidis seculis præstitit.

26 At de loco sepulture et Claudii difficultatem facit S. Leo Papa IX, in Bulla data XVI Kalendas Decembris, Indictione III, Pontificatus anno primo, Christi porro MXLIX, qua Hugoni Chrysapolitano Archiepiscopo bona sua et jura confirmans, inter alia ejus Beneficia censet, Cortem de Metenaco, cum omnibus pertinentiis, vineis, campis, servis, ancillis, silvis, et omnibus pertinentiis, Ecclesiam ejusdem loci, in qua requiescit Sanctus Claudus, cum omnibus decimis. Hanc cortem injuste tenentes quosdam, Goffridum nec non Leutoldum, complices quoque eorum, in Remensi Synodo excommunicavimus, et ut modo cessent, anathema nostrum superponimus. Non erit, opinor, qui hæreat in Claudi nomine, quasi a Claudio sit diversum: cum certum sit, sicut prisco Latio, Clodii et Claudii; sic recentioribus seculis, Claudi et Claudii, Claudæ et Claudiæ, promiscue fuisse usurpata vocabula. Si ergo idem est

D dictos deinde etiam Palatinos, et Dominos Salinarum usque modo: Alberici genus, a Scodingis S. Claudii majoribus duci non probatur.

In Condatis-censi ecclesia corpus S. Claudii,

E

non exenteratum, sed integrum;

F

S. Claudus Metenaci quiescere dictus a Leone III an. 1019,

Humbertus
frater Leotal-
di Com.
Burgundiæ,

Humbertus
secundus,

Walcherii
duo,

Walcherius
III, anno
1140;

Margarita
qua in Bur-
gundia Comi-
tes Dominum
transiit,

A Sanctus Claudius, qui et Claudius Archiepiscopus, quomodo in ecclesia Metenaci quiescebat anno *MXLIX*, quem in *S. Eugendi Jurensi* æde proxime ab obitu depositum fuisse, constans traditio est? Num ad Metenacum exinde translatus est? Quo porro tempore, et qua occasione? Scio translata fuisse e primariis suis sedibus permulta Sanctorum corpora, per Saracenorum, Normannorum, Hungarorum Gallicanas aut Burgundicas clades: at de nostra *S. Claudio*, nihil tale accepimus. Tantum legimus in primo ejus *Miraculorum* libro, circumrectum ejus corpus cum publica supplicatione, ab annis circiter quingentis; per *Bisontinam* et *Lugdunensem* dioceses; ac tum *Ledonem*, *Paliguiacum*, *Arbosium*, *Novamvillam*, et *Lugdunum* plurimis illustrasse miraculis. Interdum quoque in lutebris subductum, nequid a militari insolentia injuriæ pateretur. At de *Metenacensi* ejus statione nihil uspiam observatum novimus.

alius omnino
a *S. Claudio*
Episcopo,

B 27 Ad hujus noli solutionem, in primis notatu digna res est, quem locum ex *Leonis Papæ IX Bulla* protulimus, de *S. Claudio Episcopo* vir, ac ne vir quidem posse intelligi. Quamvis enim hic mille fere abhinc annis vitam sanctissimam expleverit, viz tamen ab annis quingentis publicus ei ut vindicato cultus deferri cœpit: non illum *Beda*, non *Florus*, non *Ado* aut *Usuardus*, atque *Martyrologi* veteres *Fastis* suis adscribere. Tantum ex codice *Tornacensi* refert *Henschenius* cum *Papebrochio*. Tomo II, Martii sui; viii Idus Junii, depositio *Claudii Episcopi*: ubi de interpolatione a recentiore manu suspicio est ex eo, quod in *diocesi Lugdunensi*, unde ille ad *Superos* evolvit, primus *Guillelmus de Sura Archiepiscopus*, festum diem *Anniversarium S. Claudio* addiderit circiter annum Christi *MCCCLXXXV*, in *Bisontina* porro, ejus infulus gestavit, etiam haud paulo tardius colit: nam anno *MCCCCXL*, sabbato, vii Maji, ad preces *Joannis de Frigno, Decani*, decretum est ut in posterum *S. Claudii* festum in *diocesi* ageretur *Duplex*; ex *Actis Capituli Bisontini*.

non nisi die
post colit cap-
to.

Ille Martyr
esse creditur,

28 Nunc *Metenacum* inquiramus, in ejus ecclesia requiescat *S. Claudius*. Reperio in *Catalogo beneficiorum Bisontinæ diocesis*, sub *Decanatu Ledonensi Prioratum* et *Ecclesiam de Meynau*, ejus *Patronus* quidam *S. Claudius*. Hoc tantum *Catalogus*. Distat hic *Prioratus* a *Gigniensi* monasterio, ejus est membrum, leucis horariis circiter duabus: et nunc unitus est officio *Elemosynarii Gigniensis*. Re diligenter perquisita ab indigenis, comperimus, in ejus ecclesia ab antiquissimis temporibus, in *lipsanthecca* deaurata, post omnem memoriam asservari ossa quamplurima corporis humani, quæ *Claudii* ejusdem *Martyris* esse affirmant. Interrogati de die festo sui *Patroni*, deque loco vel tempore *martyrii*, aut *translationis*, hæc se ignorare profitentur: sed *Claudium* suum *Martyrem* colere quotannis *Dominica* die quæ *S. Joannis Baptistæ* proxime sequitur *Nativitatem*.

colitur ult.
Dominica
Junii

29 Cortem *Metenacum* (quæ hodie vulgo *Meineau*) venisse oportuit in potestatem *Gigniensem* ab *Ecclesiæ Bisontinæ S. Stephani Capitulo*, de consensu *Archiepiscopi* ab annis fere quingentis. Etenim anno Christi *MXLIX* *Leo Papa IX*, de iniquorum possessorum manibus receptam, *Hugoni Archiepiscopo* restituit. Eundem *Hugo Archiepiscopus*, anno *MLV* *Ecclesiæ S. Stephani* a se redintegratæ concessit, cum prius fuisset de dominio *Archiepiscopi*: et adhuc in bonis ejusdem *Stephanensis Ecclesiæ Eugenius Papa III* censet *Ecclesiam de Metenaco*, cum eadem villa, et potestate tota, xiii *Kalendas Junii*, anno *MCXLVIII*. Post hunc annum, *Archiepiscopi et Capituli Stephaniensis liberalitate*, in *Gigniensem* ditionem transit: eo scilicet more quo plurimas ecclesias et opima prædia, ab *Archiepiscopis Bisontinis* et *cathedralibus* eorum ecclesiis, subiude in *Regularium* familias collata,

in loco, *Gigniensi* Ab-
batie dato ab
Archiepiscopo
Vesontinen.

et sæpe a nobis observatam est, et hujus etiam operis non uno loco adnotavimus. Hæc de *Metenaco*, et *Claudio Martyre*: nunc de hujus *martyrii* loco et tempore, in tantis tenebris quid mihi lucis intermicet, paucis aperiā.

D
A FRAN.
CHIFFLET.

D. P. Nec ego hic gravabor *Chiffletium* sequi, licet a *S. Claudio Episcopo*, quo de agimus, longius abducentem. Cum non solum ipse *Claudius Martyr* ad extremum *Jannium* spectet, sed etiam *S. Ireneus Episcopus Martyr* diem *xxviii* obtineat: de *Sanctis* autem *Epipodio*, *Alexandro* et *Sociis* in *Aprili* die *xxii* egerimus. Nunc uno hic loco apte referentur, quæ de omnium sepultura translationibusque huc congerit *Chiffletius*, ut quæ conjunctim tractavit, conjunctim hic legantur.

CAPUT IV.

Cur *S. Claudius Metenacensis* existimari possit unus sociorum *S. Alexandri Martyris Lugdunensis*.

Ad duas leucas horarias a *Metenaco*, oppidum est, olim *Vincenna*, nunc a *Sancto Amore* uncinatum: eoque in oppido a remotissimis seculis, duorum *Martyrum* *Amoris* et *Viatoris* asservantur *Reliquiæ*, a quorum priore factum loco nomen. Apud incolas traditione habetur, *Guntramnum Burgundionum Regem* illa sacra Corpora in eum locum invexisse, aut saltem primam eis basilicam erexisse, eaque in *lapideo sarcophago* religiose componi jussisse: e quo post decem fere secula, nempe anno Christi *MDXXXVII*, excepta, et in thecam argenteam materia et opere pretiosam, a *Botkiano Lugdunensi Suffraganeo*, in magna populorum cœtu, translata sunt. De horum *martyrii* loco et tempore cum nihil ab antiquis adnotatum nossent recentiores loci indigenæ, concessere ultro in opinionem *Guillelmi Baldesani*, qui in *historia sacra S. Mauriti* ejusque sociorum a se *Italice* conscripta asseruit, *Amorem* et *Viatorem* ad *Legionem Thebarum* pertinere, atque ad *Agannum*, vel haud procul *Aganno*, pro Christo esse passos.

E
Sicut Vincen-
na prope
Metenacum

31 At nos in antiquo *Martyrologio S. Eugendi Jurensis*, ad v Idus *Augusti* legimus; In suburbio *Lugdunensi*, sanctorum *Martyrum* *Amoris* et *Viatoris*. Sic et in *Martyrologia Castri-Karoli* (quod puellarum monasterium mille abhinc annis a *S. Leodegario Augustodunensi Episcopo*, tredecim aliis *Episcopis* ei adstantibus, consecratum est) v Idus *Augusti*, in suburbio *Lugdunensi*, *Natalis* sanctorum *Martyrum* *Amoris* et *Viatoris*. Hæc dies fuisse videtur ejuspiam eorum translationis. Nihil porro spectat suburbium *Lugdunense* ad *Agannenses Martyres*. At *Epipodius* et *Alexander Lugdunenses*, egressi occulte septa murorum (ut habent eorum *Acta* apud *Surium*, et in *MSS. codicibus*) in eo vico qui propter *Incisam* petram situs est, apud fidelem viduam latebant, quando comprehensi, et pro Christi fide varie cruciati sunt. Hoc erat suburbium (nunc vulgo le faubourg de Veze) quod ad dextrum *Araris* ripam est, extra *Interramnem*. De *Alexandro Martyrologium Lugdunense* (cui congruunt *Ado*, *Florus*, *Usuardus*) viii *Kalendas Maji*, *Lugduni Galliæ*, *Natale Sancti Alexandri*, qui tertio post passionem *Beati Epipodii* die productus ex carcere, primo ita est laniatus crudelitate verberantium, ut crate soluta costarum, patefactis visceribus secreta animæ panderentur: deinde crucis affectus patibulo, beatum spiritum exanimatus reddidit. Passi sunt cum eo et alii numero *xxxiv*. Sepulti ambo ex utroque altaris latere, in crypta quæ in colle superposito civitati, pulchro et antiquo opere extructa est. De illis *Alexandri sociis* *xxxiv* addit

habentur
corpora SS.
Amoris et
Viatoris Mar-
tyrum 9 Au-
gusti,
F

Ita possent
censeri ex 31
Sociis S. Ale-
xandri Mart.

A addit Baronii Romanum Martyrologium, quorum memoria aliis diebus agitur.

A FRAN.
CHIFFLET.
aque ac SS.
Minervus
et Eleazarus
13 Aug.

32 Ex his quatuor supra triginta, fuisse Minervus et Eleazarus cum filiis orto, de quibus Martyrologia x Kalendas Septembris: fortasse et Contratinus Martyr, olim jacens in S. Justi basilica. De Minervo et Eleazaro hic obiter observa; quam corrupto vulgus appellat Sancti Lazari Ecclesiam, ad radices Aurci montis e regione Insule Barbaræ, hanc in diplomate Lucii Papæ III, dato ad v Idus Maji, Indictione prima, anno Christi MCLXXXIII, pontificatus secundo, nuncupari Ecclesiam Sanctorum Minervi et Eleazari in Monte-aureo. Equis vero nunc prudenter dubitet qui Amor et Viator in eo XXXIV Alexandri hujus Martyris sociorum numero censendi sunt? cum præter hos, alios nullos in suburbio Lugdunensi martyrium fuisse legamus. Sed de loco nunc proxime in Sequanos importati sunt, jacenda erit disputatio, et ad Lugdunensem historiam illustrandam (ut opinor) non inutilis.

Omnes eadem
qua S. Alex-
ander for-
tuna,

B Triplex fuit apud Lugdunum horum Martyrum sepultura, priusquam inde in loca circumjecta exportarentur. Prima, in antiquis Lugdunensium Christianorum cæmeteriis et cryptis subterraneis, in quibus illi et Synaxes agebant, et mortuos suos sepeliebant; cum eis ethnici, persecutionum tempore, etiam justa funebria et sepulchra mviderent. Secunda, in crypta S. Justi. Tertia, in basilica S. Irenæi. Atque hæc tres stationes seu mansiones fuisse in colle, qui extra Interamnem et ad Araris ripam dexteram civitati imminabat, unde et dictus vulgo Mons sanctus, uti nos in S. Irenæi et S. Justi tabulis observavimus; quod nimirum ex Martyrum sanguine, ossibus, aliisque sacris exuviis totus quasi compugnatissimus compactusque esse videretur. Rursus tres ejusdem collis status distinguendi. Primus persecutionum, qui tria fere a Christo secula obtinuit. Secundus florentis Ecclesiæ; inde scilicet usque ad Calviniannam cladem. Tertius ab hac clade ad nostra usque tempora: nempe ab anno Christi MDLXII, cum illi, ad totius sanctitatis ac religionis perniciem nati, furiarum instar e tartaro effusi, Lugduno potiti sunt, ex die XXIX mensis Aprilis, sequenti die XXX sacras ædes evertere, suisque omnibus opibus atque ornamentis spolare ceperunt. Tunc igitur S. Justi et S. Irenæi nobiles basilicas, a die XXVII mensis Maji (ut notat Severinus in Episcopis Lugdunensibus) ad Septembrem usque solo tenus diruerunt. Et quidem ex eo tempore S. Justi Ecclesia jacet sepulta in ruinis suis: cui substituta est altera anno MDLXXIV intra urbis moenia, in qua a S. Justi Canonicis divina persolvuntur Officia; sed priori longe impar, neque illius splendori atque amplitudini respondens. Nunc tamen adhuc superest crypta S. Irenæi, sed columnis suis, et musivi operis, atque (ut loquuntur) unipetrini fulgentibus crustis nudata; cui tamen superstructa est ædes, quæ ad veteris dignitatem non accedit.

C 34 Primam igitur S. Alexandri et sociorum Martyrum sepulturam assignavimus in cæmeteriis subterraneis priorum Christianorum, ex ipsis S. Alexandri Actis, quæ sic habent; Hos itaque semper concordēs et socios (Epipodium scilicet atque Alexandrum) quia mors dividerat, sepultura conjunxit, dum a Christianis educta occulte extra urbem corpora, absconsa conduntur. Erat enim in colle superposito civitati coneretic densatus vepribus locus: ibique in modum speluncæ conclusa frutetis ac sentibus vallis latebat, et, ut fit ubi humor deciduus per naturale ministerium infunditur, inculta sæcunditas. Que in recessu venerabilia corpora religiosa provisione demersa sunt, quia Gentilium furor extremam deneigans sepulturam, etiam in corpora exanimata sæviebat. Horum cæmeteriorum in eo colle sexcenta

primam se-
pulti fuerunt
in monte san-
cto sub cryp-
tis.

apparuerunt vestigia, quoties ad aliquid struendum D
ædificii terra paulo altius cavata est, ut legimus in tabulis S. Irenæi, quæ in scriniis Prioris adhuc superant. Et cum nos ipsi Lugdunum versaremur circa annum MDCCXXV, et in ædibus Prioris, ad molirandum nescio quid, altissime jam humus effossa esset; occurrit ex improvisa lapideum feretrum, quo in frustra comminuto cum aliud atque aliud succederet, jussi sunt fossores in subiectam illam capulorum struem fundamenta jacere. Mihi vero persuasum fuit, ad ea sepulchra pertinuisse cryptas, quæ persecutionum tempore Christianis quondam Lugdunensibus latibula præbuerant: Romanis cæmeteriis non absimiles, in quibus etiamnum videntur ejusmodi urnæ πορὶ λίσσας, ad fidelium sepulturas aliæ aliis impositæ, atque ad perpendiculum aequatæ, velut in parietes assurgere.

35 Ad veterem quoque collis ejusdem statum pertinet dumosum illud profundum, in quod Severi Imperatoris, vere Severi ac vere Pertinacis edictis, populi fere totius Lugdunensis, sub Irenæo Episcopo pro fide cæsi, demersa sunt corpora: illi (ui fallor) geminum quod in monte Jura ad tres circiter leucas horarias a S. Claudii monasterio aliis spectavimus, quod et profuadissimum est, et dumetis obsitum, habetque in imo scaturiginem fontis, qui in cavam vallem, aggeribus tamquam muris omni ex parte cinctam effusus, lacum efficit, quem Lacum Antri vulgus appellat, quod ex antro illo ortum habeat. Hic status Ecclesiæ persecutionum, ad tria minimum a Christo secula propagatus.

36 At in secundo statu, pace Ecclesiis dola, Lugdunensium Christianorum consilium fuit duas ei sancto Monti basilicas imponere, in quas nobiliorum aliquot Martyrum corpora inferrentur, ceteris ad ultimæ resurrectionis gloriam reservatis. Et harum quidem prior, primum a sanctis Machabæis, deinde a sancto Justo nuncupata, in collis clivo extracta est, et quasi terræ immersa ex illa extitit spelunca conclusa frutetis ac sentibus, in cujus recessibus Epipodium, Alexander, et eorum socii Martyres primo clanculum sepulti sunt. Ita regionis illius cryptæ ac subterranea cæmeteria, evulsis dumetis et complanato solo, in illam Machabæorum seu S. Justi basilicam, eique subiectam cryptam reducta sunt: quam in cryptam, S. Irenæi, et sanctorum Epipodii, Alexandri, et sociorum Martyrum illatæ sunt reliquie. Hoc asserit Patriarcha Constantinopolitanus Joannes de Rupescissa, prope Lugdunum natus (qui et per aliquod tempus Vesontionensis Archiepiscopus fuit) in sententia de partium assensu prolata ad annum MCCCXXIII, in causa Ecclesiarum S. Justi et S. Irenæi, super possessione sacrorum Corporum S. Irenæi, S. Epipodii, et S. Alexandri inter se contententium. Declarat enim Patriarcha, tunc quidem, et a tempore S. Patientis Episcopi fuisse illa in basilica S. Irenæi: sed ante S. Patientem, jacuisse in Ecclesia S. Justi. Quare S. Justi Canonicos causam probabilem atque justam litigandi et prosequendi, absque suspitione doli mali, calumniæ aut alterius machinationis, indubitanter habuisse: eo quod certis scriptis et antiquorum testimoniis niterentur, quæ apud eorum decessores fidem fecerant. Comes enim Forensis Arnaldus anno DCCCXCIII, et Anschericus Lugdunensis Archiepiscopus anno ECCCXXVII, immo et Audinus, sive Anlogus Chorepiscopus S. Justi basilicæ restitutor, anno ECCCCLXVI testati erant, se res quasdam suas tradere Ecclesiæ S. Justi, in qua S. Irenæum requiescere affirmabant. Nihilominus Patriarcha secundum Irenæensens sententiam profert, quod constaret Sanctorum de quibus agebatur Corpora in eorum Ecclesiam, a S. Patientem extractam, fuisse ab ipso fundatore translata. Quid porro a S. Patientem gestum sit nunc videamus.

37 Supra ostium antri seu dumosi profundi, in quod tot millium sub Irenæo Martyrum demersa erant cor-
pora,

quarum multa quotidie vestigia occurrunt fossilibus,

et ubi congesta Martyrum Lugdunensium corpora fuerunt,

E

inde etati ad ibidem struendam ecclesiam S. Justi sunt;

F unde an 1113 Canonicis illi præstantibus ibi adhuc esse corpora.

Asi cum S. Patientis etiam S. Irenæi ecclesiam ædificasset,

Sidonio Apollinari laudatam.

33

quæ pendens ex cævo dextram Araris ripam respicit,

A pora, crepidinem circumdedit, crates obtendit, duo templa lecto sub uno fundata extruxit; hoc est, cryptam, eique impositam adem: quæ S. Patientis opera, ipso met regante, Apollinaris Sidonius libri secundi epistola decima elegantibus hendecasyllabis illustravit. Frustra enim Papirius Massonus Sidonium explicare conatur de S. Stephani basilica, cum illam certum sit ex tabulis Lugdunensibus, ab Alpino Lugdunensi Episcopo longe ante S. Patientis tempora fuisse exadificatam. Similemque ob causam, dubitare non debuit Theophilus Raynaudus in Sanctorum Lugdunensium Indiculo, essetne accipienda Sidonii epistola de S. Justo Ecclesia, quam constat Sidonio et Patiente multo esse antiquiorem; ut in qua hujus decessores, Justus, Alpinus, Antiochus, Elpidius et Eucherius tumulos haberint. Tamen Sirmoudus in Notis ad hanc Epistolam; Quo minus, inquit, S. Irenæi basilica videatur, facit quod ab Arari procul absit, parumque ei conveniat situs Ecclesiæ Sidonianæ. Age, Sidonii verba expendamus.

Hinc agger sonat, hinc Arar resultat.
Hinc sese pedes, atque eques reflectit,
Stridentium et moderator essedorum:
Curvorum hinc chorus helciariorum,
Responsantibus Alleluja ripis,
Ad Christum levat amicum celeuma.
Sic sic psallite, nauta vel viator:
Namque iste est locus omnibus petendus.
Omnes quo via ducit ad salutem.

38 Est ædes S. Irenæi ad dextram Araris, non ripæ quidem imposita, sed in clivo, et haud procul a vertice vicini collis; adeo ut commodè posset et ab Irenæensibus exaudiri nautarum Ararim sulcantium celeuma, et vicissim a nautis spectari Ecclesia, ac in ea psallentium voces, ad fluminis ripas tamquam Echo resonare. Quid hic Ecclesiæ Sidonianæ non belle conveniens? Cetera attingo parallela.

Ortum prospicit Æquinoctialem.

Ad hunc obversa est basilica S. Irenæi. Pergit Sidonius;

Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo.
Distinctum vario nitore marmor
Percurrit cameram, solum, fenestras:
Ac sub versicoloribus figuris
Vernans herbida crusta, sapphyratos
Flectit per prasinum vitrum lapillos.

Hic describit musivum opus, sive (ut S. Irenæi tabulæ loquuntur) anripetrinum, ex auro et petra sic dictum: quod a musivo distinguebatur tamquam species a suo genere. His igitur lapillis aureæ bractæ per certa intervalla inductæ, dum per illas, prasinis ex vitro tesseralis mixtas erraret solis radins concolor, spectantium oculos mira varietate oblectabant.

39 Hinc ille loci quasi natus splendor, prope usque ad miraculum: de quo Martyrologio iv Kalendas Julii, in Irenæo: Hujus cryptæ tam veneranda est claritas, ut meritum Martyrum signare credatur: et Homilia vetus Ecclesiæ Lugdunensis in festivitate S. Irenæi; Hujus vero cryptæ per totum mundum tam eminens et reverenda est claritas, ut meritum tot Martyrum signare credatur. Gregorius quoque Turonensis libro I de gloria Martyrum, cap. 50. Hic (Irenæus) in crypta basilicæ Beati Joannis, sub altari est sepultus. Et ab uno quidem latere Epipodius, ab alio vero Alexander Martyr est tumulatus. De quorum monumentis si pulvis cum fide colligatur, extemplo medetur infirmis. Magna enim claritas in crypta illa continetur, quæ (ut credo) meritum Martyrum signat. Ex quibus verbis intelligimus, jam tempore Gregorii Turonum Episcopi, Irenæum, Epipodium, et Alexandrum Martyres in ea crypta jacuisse:

nec fidem habendam Audoyno Chorepiscopo, cum anno Christi MCCCLVIII sanctorum Irenæi et Justi corpora, in illa o se reparata S. Justi basilica requiescere affirmavit; ignorans quod quadringentis ante annis S. Patientis transtulerat corpora S. Irenæi, et Sanctorum Epipodii, Alexandri, Minervi, Eleazari, aliorumque ex eadem turba Martyrum, in cryptam seu basilicam, quæ olim de S. Joannis, postmodum de S. Irenæi nomine appellata est.

40 Pergit Sidonius;

Huic est porticus applicata triplex,
Fulventis Aquitanicis superba.

Porticum triplicem interpretor trilateram, quæ scilicet dextrum, sinistrum, et inferius cryptæ latera obtineret; superiore sive anteriore ad sanctuarium, et aliarum primarii commodi reservato: qualem ordinem etiamnum videmus in plerisque Ecclesiis observatum:

Ad ejus specimen remotiora

Clandunt atria porticus secundæ:

Et campum medium procul locatas

Vestit saxea silva per columnas.

Has porticus secundas, ad triplicis illius specimen, explicio porticus ardis superioris, inferioribus respondentibus, sed ampliores ac potentiores, quas pro luci ratione lapideæ columnæ grandiores circumvestirent. Pendente lute inter S. Justo et S. Irenæi Ecclesias circa annum MCCCLXII, adhuc erant in crypta columnæ triginta; illæ ipsæ (ut opinor) e marmore Aquitanico quarum meminit Sidonius. Sed eis diripuit Hugonotus furor anni MDLXII, cum omnibus musivis sive anripetrinis operis pretiosis crustis, omnibusque loci antiquis ornamentis.

41 Addit Sidonius in cursu Epistolæ: Namque ex hexametris eminentium Poetarum Constantii et Secundini, vicinantia altari basilicæ latera clarescunt: quos in hanc pugnam admitti nostra quam maxime verecundia vetat, quam suas otiositates trepidanter edentem meliorum carminum comparatio premit. Quod nos celavit magni viri Sidonii pudor, sive urbanitas, hoc nobis Irenæenses tabulæ repræsentant, eo tempore conscriptæ, quo inter S. Justo et S. Irenæi Ecclesias de sanctorum Irenæi, Epipodii, et Alexandri sacrorum corporum possessione judicio contendebatur. Nam anno MCCCLX, quinta die Aprilis, in S. Irenæi basilica ritu solenni effossis horum Martyrum reliquiis, a Petro de Thureyo tituli Sanctæ Sussannæ Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, et e capsulis plumbeis antiquis in ornatiore lapsantheas translatis (quam Martyrum manifestationem plurima et illustra miracula commendaverunt): nihilominus dies dicta est Irenæensibus a S. Justo Canonicis, ad tribunal Joannis de Castrolucio Seneschalli Lugdunensis. Quibus alios atque alios Judices appelluntibus, tandem auctoritate Apostolicæ Sedis, ab ejus Legato Joanne Patriarcha Constantinopolitano causa conclusa est, secundum Irenæenses die nona mensis Augusti, anni MCCCLXIII.

42 Hujus litis instrumenta autographa nacti olim e scriniis Prioris S. Irenæi, non pauca collegimus de veteri hujus Lugdunensium Ecclesiarum statu, et in his Epigrammata antiqua illustrium Poetarum Constantii et Secundini, quorum meminit Sidonius, quæ puris hexametris, quæ hexametris pentametrorum ultimo recursum temperatis, quæ sic habent,

Ingrediens loca tam sacra, jam rea pectora tunde:
Posce gemens veniam, lacrymas hic cum prece funde.

Præsulis hic Irenæi turba jacet sociorum.

Quos per martyrium perduxit ad alta polorum.

Istorum numerum si nosse cupis, tibi pando.

Millia dena novemque fuerunt sub Duce tanto.

Hinc mulieres et pueri simul excipiuntur.

Quos tulit atra manus, nunc Christi luce fruuntur.

His decies novies mille viris, addunt S. Justo tabulæ septingentos,

D
A. FRAN. CHIFFRE.

Ea crypta portibus cingitur,

E
quas Constantius et Secundinus poetæ laudaverant.

ibi an. 1410
i. rentia S.
Alexandri et
Sanctorum corpora,
F

et reperti
versus prædictorum.

translati
sunt:

A septingentos, quos a Poeta carminis causa neglectos fuisse par est existimare. Hæc autem anno illo MCCCXX adhuc supererant in templa superiore, et etiamnum supersunt pavimento inscripta litteris opere musivo efformatis.

43 Quæ porro sequuntur quatuor disticha, adhuc legebantur in crypta seu templo inferiore; musivi et auripetri lupillis descripta in pariete, a dextris et a sinistris Presbyterii.

testantium
esse S. Pa-
tientis opus;

Hic duo templa micant tecto fundata sub uno,
Quæ Patiens sanctus conditor excoluit.
Corpora dumosa quondam demersa profundo,
Perspicuum tracti liminis irradiat.
Subdita resplendent, et fastigiata supernis
Cultibus, in celsum culmina prosiliunt.
Securus plane cœlestia regna requirit,
Qui Christo in terris regia septa parat.

Nihil igitur dubii videtur superesse, quin S. Irenæi basilica, hæc ipsa sit de qua Sidonius suam illam ad Hesperium Epistolam dedit: cum plerumque constet Sidonium, libro 6 Epistola 8, alias etiam Ecclesius fuisse Lugduni a S. Patiente, vel a fundamentis exstructas, vel saltem reparatas: sic enim ille ad ipsum Patientem; Omitto, te tanto cultu Ecclesiam tibi creditam convenustare, ut dubitet inspector, meliusve nova opera consurgant, an vetusta reparentur. Omitto, per te pluribus locis basilicarum fundamenta consurgere, ornamenta duplicari.

B

sub crypta
antrum erat
sacris ossibus
plenum,

44 Jam de tot millium Martyrum corporibus, dumoso quondam profunda demersis, accipe quæ ex Ecclesiæ S. Irenæi ritatis tabulis a me olim observata sunt. Pius quidam et praputens Miles, Bartholomæus nomine, sacrarum Reliquiarum cultui addictissimus, cum jam plures provincias peragrusset, tum ut religiosa loco viseret, tum etiam ut sanctorum Reliquias, quascumque posset consequi, sibi compararet; nactus aliquando Patroni sui Bartholomæi Apostoli partem capitis inferiorem, quam maxillam vocant, Lugdunum venit; ubi cognita quod Septimii Severi tempore, sub Episcopo Irenæo multa Christianorum millia martyrium fecerant, et sanguine suo Ararim in Saganam verterant, quarum corporibus in profundissimum antrum coniectis, S. Patiens duo templa sub uno tecto imposuerat: adito loco, visoque adhuc potente antro, quod ad putei speciem crepidine ambiebat; pia motus tremitate intra se dimisit. Tum vero repentina percussus cecitate, factusque eo casu perspicacior, intellexit, ingentem illum Martyrum exercitum divino consilio æternis gloriæ triumphis reservari; eaque de causa sic occludendum, ut nec mortali conspectibus pateret. Vota igitur se obligavit, si Dei beneficio visum reciperet, daturum se operam ut sacra putea operculum induceretur, super quod erecto altari suas Apostoli Bartholomæi reliquias includendas traderet, fundatis a se officiis ac sacrificiis in posterum commemorandas: quod et implevit. Quæ ex causa Collegium cathedralis Ecclesiæ Lugdunensis, singulis annis in festo S. Bartholomæi, in cryptam S. Irenæi convenire ad Missam et ad Vesperas, ritu solenni decantandis, consuevit.

quo ingressus
e cœlitate
percussus,

C
ipsum ex voto
claudit im-
posito S. Bar-
tholomæi
altari,

anno circiter
1215.

45 Exinde usque ad novorum hæreticorum devastacionem, in crypta S. Irenæi seu fuere altaria. Primum S. Irenæi, directe sub altari S. Joannis Evangelistæ, quod superioris basilicæ primarium erat. Secundum S. Epipodii, a dextris. Tertium S. Alexandri, a sinistris. Quartum S. Polycarpi, etiam ad levam. Quintum in quo servabatur pars columnæ, ad quam Christus fuit flagellatus. Sextum S. Bartholomæi, quod in medio cryptæ choro, sacræ speluncæ opereculo incubabat. De tempore erecti hujus altaris sub S. Bartholomæi nomine, visus sum mihi aliquid deprehendisse in Bulla Innocentii Pape IV, data Lugduni xv Kalendaris Decembris, Pontificatus anno tertia, adeoque Christi anno MCCXLV; qua omnibus vere penitentibus

et confessis, qui S. Bartholomæi et S. Irenæi festis diebus ipsam S. Irenæi Ecclesiam religiose viserent, quadragesima dies Indulgentiarum concessit. Haud enim multo ante opertus fuisse videtur Martyrum puteus, eique instrato pavimento altare superpositum: cum sit verisimile, ad primam S. Bartholomæi reliquiarum expositionem, fuisse illis hoc Pontificio indulto conciliatam venerationem.

46 Hactenus perspicue satis a nobis distinctu est S. Alexandri Martyris sepultura triplex. Prima, in subterraneis cœmeteriis veterum Christianorum Lugdunensium; secunda in crypta S. Justi; tertia in crypta S. Irenæi. Quod vero de S. Alexandro diximus, hoc et de xxxiv ejus Sociis affirmant non uno loco Irenæenses tabula: uno fortasse dempto Constantino Martyre, quem adhuc anno MCCLXXXVII in S. Justi crypta jacuisse, docent nos ejus Ecclesiæ tabulæ plures. Et quidem quanto Sanctorum Irenæi, Epipodii, et Alexandri, anno MCCCXX relevata sunt corpora, docent nos monumenta S. Irenæi, visa quoque esse, et recognita Minervi et Eleazari, octoque filiorum sepulcra illis contigua; et alias omnes ad triginta quatuor, in eadem S. Irenæi sive inferiori sive superiori arde fuisse compositos. Inde ergo Amorem et Viatorem, eorum socios, transferri oportuit Vincennam; adeoque et Claudium Martyrem Metenacum, si et ipse illorum socius fuit, quod nos opinamur ex conjectura; si quid in posterum de Claudii hujus martyrii loco et tempore certius cupiam compertum fuerit, in ejus sententiam ultro concessuri.

Cum ergo ibi
constet
conditum
S. Alexan-
dri et
socios,

47 Sustine hic paulisper, mi lector. Quamdam nonnullorum e S. Alexandri sociis relevationem docet nos Codex rituum Ecclesiæ S. Irenæi, in quo hæc olim legebamus; Dominica prima post Octavam Paschæ, festum relevationis Sanctorum Irenæi, Epipodii, Alexandri, et sociorum. Sermo ad populum de eadem, et Oratio sequens. Omnipotens sempiternæ Deus, qui hodierna die beatissimos Martyres tuos, Irenæum Pontificem, Epipodium, atque Alexandrum, cum sociis eorum, gloriosissime relevari voluisti: concede propitius, intercessionis ipsorum auxilio, nos ab omnibus malis mentis et corporis liberari, et de eorum societate in æterna beatitudine consolari. Per Dominum.

iusque insti-
tutum festum
Relevationis
commune,

48 Ex anno MCCCXX Petrus Cardinalis de Thureyo, cum Sanctorum Irenæi, Epipodii, et Alexandri corpora, solenni apparatu ex antiquis tumulis in ornatiore thecas transtulisset, octavo Idus Aprilis, propositis Indulgentiis invitavit fideles ut ad eam translationis diem in S. Irenæi Ecclesiam convenirent. Verum ex eo tempore relevatis in eadem Ecclesia aliquot S. Alexandri sociorum corporibus, placuit Irenæensibus horum omnium relevationis anniversarium memoriam conicere in Dominicam primam post Octavam Paschæ. Quinam parvo fuerunt hi socii S. Alexandri, haud multo post illum relevati? Opinor Minervus et Eleazarus, et octo eorum filii, quarum tumulos in propinqua visos et recognitos a Petro Cardinali, quando Alexandrum ipsum relevavit, notatum legimus in antiquis Irenæensium chartis, in quibus præterea hæc habentur; In crypta, sive inferiori Ecclesia S. Irenæi, requiescunt Sancti Minervus et Eleazarus cum octo filiis: et ibi a populis honorari solent; unde colligere est, eos haud multo post S. Irenæum, S. Epipodium, et S. Alexandrum relevatos, et publico cultui fuisse propositos.

post an. 1410
quando reper-
ti nomina ali-
qui ex illis,

49 En igitur decem e triginta-quatuor Alexandri sociis. Ex aliis quatuor et viginti fuere (ut putamus) Amor, Viator, et Claudius: et reliquorum complura corpora non dubitamus, quin in superiori vel inferiori S. Irenæi basilica etiamnum delitescant, in iis in quibus a Patiente recondita sunt monumentis: cum prædicatorum Huganatorum effugisse credantur manus,

F

credibile sit
jam olim inde
ablatis SS.
Amorem et Clau-
dium.

quod

A quod nihil extrinsecus ornatus præferrent; immo ne sepulcrorum quidem haberent speciem, sed alte defossa pavimento operirentur. Nam et avo nostro, cum circa annum MDCXXV Lugduni versarer, et ad quosdam sepeliendos mortuos in quibusdam superioris ecclesiæ recessibus terra cavaretur, memini effracta esse a fossoribus lapidea quædam sepulchra, et in his composito humanorum corporum ossa, unumquodque cum sua lumpade, et phiala, certissimis martyrii notis: quæ ad reliquos S. Alexandri socios pertinuisse plusquam verisimile est.

CAPUT V.

Ordo et locus B. Claudii inter Archipræsules Bisontinos: horum antiqui duo Catalogi, ab annis DC, eorundem ratio Chronologica.

Censui olim cum fratre meo, Vesontionis parte secundu numero XXIV, S. Claudium decessisse Donato in administratione Bisontini Archiepiscopatus, Protadio vero successisse; scriptoris illius inductus testimonio, qui in ejus Vita eum factum dicit Archiepiscopum Bisontinum, anno sexcentesimo vicesimo sexto Incarnationis Dominicæ: quod certe si verum esset, non aliis ei locus deberetur, quam inter Protadium et Donatum. Verum ex quo hujus auctoris recentiorum ætatem deprehendi, expensis antiquiorum auctoritatum momentis, ac temporum diligentius subdurtis rationibus, alia omnia sentire cæpi; nimirum S. Claudium, Bisontinæ Ecclesiæ sextum a Nicetio præfuisse, proxime post Gervasium, proxime ante Felicem. Id loquuntur Bisontinorum Archipræsulum antiqui catalogi, e quibus duos, ceteris et emendatioribus et vetustioribus (quippe in Hugone primo desinentes, adeoque undecimo Christi seculo in membranis descriptos) operæ pretium erit hoc loco proponere. Desumpti sunt autem e duobus pervetustis codicibus ecclesiæ S. Stephani Vesontionensis, argento varie calato desuper bracteatis. Prioris duo erant exemplaria, in quorum altero quod ab altero diversum erit, ad marginem adnotabitur.

Nomina Episcoporum Vesontionensis Ecclesiæ, exceptis illis quos reproba vita vel introitus de Catalogo radi fecit, sicut Chelme-giselum*, Tetradium, Felicem, Hayminum, et quosdam alios.

LINUS. Hic prius ædificavit Bisontinensem ecclesiam sancti Stephani, quæ usque ad Hilarium permansit.

II MAXIMUS. Iste sexto ab urbe milliario vitam eremiticam duxit ubi et requiescit.

III PAULINUS. Iste fuit discipulus B. Maximini, post ejus obitum in eadem eremo sub persecutione Maximiani latuit. Requiescit autem in ecclesia sancti Stephani ante altare.

IV EUSEBIUS. Hic fuit discipulus Melchiadis Papæ: duobus annis Episcopatum tenuit.

V HILARIUS. Hujus tempore reedificata est ecclesia S. Stephani ab Helena Regina, matre Constantini, cum nulla adhuc alia ecclesia fuisset Bisontii.

VI PANCRATIUS. Hic fuit contemporaneus Julii Papæ, a quo etiam Episcopus est ordinatus.

VII JUSTUS. Hic tempore Juliani Apostatæ multam legitur habuisse familiaritatem cum Eusebio Martyre, Vercellensi Episcopo.

VIII ANIANUS. Hic tempore Valentiniani et Val-
Janii T. I

lensis ædificavit ecclesiam Sanctorum Ferreoli et Ferrucii Martyrum, milliario ac semis ab urbe distantem.

IX SILVESTER. Hic ædificavit Ecclesiam S. Mauricii.

X FRONIMIUS.

XI DESIDERATUS. Iste apud villam Ledonis sanctissimam vitam finivit, ubi et requiescit.

XII GERMANUS. Pro isto maximum miraculum operatus est Dominus apud sanctum Vitum.

XIII LEONTIUS.

XIV CELIDONIUS. Hujus tempore extitit adventus brachii S. Stephani ad urbem Bisontinam.

XV ANTIDIUS. Iste decimo ab urbe milliario, ubi sepultus fuit, capitalem suscepit sententiam sub Croscio Wandalorum Rege.

XVI NICENIUS. Hic fuit contemporaneus et familiaris B. Papæ Gregorii. Addebatur alia paulo recentiore manu; ædificavit autem ecclesiam S. Petri.

XVII PROTADIUS.

XVIII DONATIUS. Per istum recepit ecclesia villas Domblingum et Arslatum. Ædificavit autem ecclesiam S. Pauli, in qua etiam in Domino requievit; et Jusanum monasterium, cum matre sua Flavia, quæ ibi sepulta est.

XIX MIGETIUS.

XX TERNATIUS.

XXI GERVASIUS.

XXII CLAUDIUS.

XXIII ABBO. Hic magnæ abstinentiæ fuit, pro qua Episcopatum obtinuit.

XXIV GUANDALBERTUS*

XXV EVRORDUS.

XXVI ARULEUS.

XXVII ENVEUS.

XXVIII GEORON.

XXIX BERNICINUS Hic ædificavit ecclesiam S. Joannis Evangelistæ.

XXX AMALWINUS*.

XXXI ARDICUS. Iste acquisivit ecclesiæ S. Stephani, ad luminaria concinnanda, salarium Ledonis, de manu Clotharii, nepotis Karoli Regis: Abbatiam vero de Bergill, et teloneum Bisuntii obtinuit ab Rege Karolo.

XXXII THEODERICUS. Per hunc restituit Zuentebochus Rex ecclesiæ S. Stephani villam Pauliaci.

XXXIII BERENGARIUS. Iste fuit nepos Theoderici, cui successit; in Archiepiscopatum raptus et inthronizatus communi electione, ante altare S. Stephani, ejus erat Canonicus: sed propter Haguinum hæreticum exæcatus, Vicarium habuit in officio Pontificali Stephanum, Belicensem Episcopum.

XXXIV GIREFEDUS.

XXXV GUIDO.

XXXVI GUICHARDUS.

XXXVII LEOTOLUUS.

XXXVIII HECTOR.

XXXIX GALTERIUS. Hic iterum cœpit reedificare ecclesiam S. Stephani, ad modum Romanæ ecclesiæ S. Petri.

XL HUGO. Iste consumnavit, sed multum retractam.

51 Seriem hanc apparet ex eo genere esse tabularum ecclesiasticarum, quas Græci δῆπτοζζ nuncupabant; quippe in qua desiderantur ii, quos reproba vita (ut habet inscriptio) vel introitus (hoc est illegitima promotio) de Catalogo radi fecit. Itaque hic ipse Catalogus tempore Hugonis primi inter Missarum solennia recitari solitus erat; sed jam alteram seriem, etiam priore aliquanto vetustior, quippe Hugone primo adhuc superstite conscriptam, inspiciamus.

D
A. FRAN-
CHIELET.

E

* Gaud-
bertus.

* Amalwinus

F

alios; auto-
vetustior un-
de nomina
tenet.

Priorem suam
sententiam
mutaturus
Auctor,

B

proponit an-
tiquiores duos
Præsulum
Bisontin.
Catalogos.

C

* Chelme-
gisilum

Quorum pri-
mus pro Dip-
tychis fuit
scriptus sec.
XI.

A

A. FRAN
CHIFFLET.Nomina Episcoporum sanctæ Bisonticensis
Ecclesiæ.

1 Linus.	27 Tetradius.
2 Ferreolus.	28 Abbo.
3 Maximinus.	29 Wandelbertus.
4 Paulinus.	30 Evroldus.
5 Eusebius.	31 Aruleus.
6 Hilarius.	32 Ervens.
7 Pancratius.	33 Gedeon.
8 Justus.	34 Bernuin. bonus.
9 Anianus.	35 Amalwinus
10 Silvester.	36 Arduicus.
11 Frominius.	37 Theodericus.
12 Desideratus.	38 Berengarius.
13 Germanus.	39 Ayminus invasor, vo-
14 Leontius.	catus pseudoepi-
15 Celidonius.	scopus, non rece-
16 Importunus pseudo-	ptus.
episcopus, receptus,	40 Gonterius; vocatus
sed turpiter ejectus.	Episcopus.
B 17 Gelmeisilus	41 Gislefredus.
18 Antidius.	42 Wido.
19 Nicetius.	43 Wichardus.
20 Protadius.	44 Leutaldus.
21 Donatus.	45 Hector.
22 Migetius.	46 Bertaldus, pseudo-
23 Ternatius.	episcopus, non re-
24 Gervasius.	ceptus.
25 Claudius.	47 Walterius.
26 Felix.	48 Hugo.

Hæc Cata-
logus in Ve-
sontione
Chiffletiana
expositus.

52 Si Catalogos hosce sequimur, patet solutio ad
questionem in titulo capitis propositam, et S. Clau-
dius dicendus erit successisse Gervasio, præcessisse
Felicem, diptychis præteritum. Qua de re ut certius
statui possit simulque ut retractentur utiles alias minus
bene definita, placeat Lectori necum præmissa nomina
Chronologice percurrere, suum cuique tempus histori-
cis rationibus metiendo, et secundum illas seriei totius
ordinem confirmando, reformatoque. Etenim qui pro-
diit Bisontinorum Archiepiscoporum Catalogus, parte
prima Vesontionis fraternæ, rufus supra memini, et
unde is magnam partem in Clodii Roberti Galliam
Christianam derivatus est, non modo in S. Claudii
chronologia natus, sed etiam in S. Antidio Episcopo et
Martyre; cujus agon in priorem illam Vandalorum
in Gallias irruptionem referri nequit, anno Christi
ccccvii, cum in omnibus Catalogis, etiam Importano
et Gelmeisilo interjectis, postponatur Celidonio, quem
Vesontione Episcopum fuisse constat anno ccccxlv.
Adde quod series illa Frominium et Albonem corrupte
scribit pro Frominio et Abbone; ut de ceteris taceam:
Amantium, S. Lautheni Abbatis consecratorem præte-
rit: Vitalem ex fictilio Gregorii magni diplomate in-
culcat, de quo nos infra pluribus in Nicetio Archiepi-
scopo xxiv, sive in ejus decessore Silvestro II. Duos fa-
cit ex uno Binomine, qui et Hugo IV, et Pontius
dictus est: Hugonis tertii, et Stephani Electi viro-
rum Principum gentis ac progenitores perperam assi-
gnat. Ebrardum alieno loco ponit, multisque in tem-
porum notis deficit. Quibus purgatum erroribus horum
Archiepiscoporum Catalogum cum ad Sammarthanos
transmissemus, cum illi locis plurimis a se locupleta-
tum, Gallia sue Christianæ tomo primo illigarunt. Ad
quos hinc Lectorem meum remittere satis videri posset;
nisi hæc series ab eo tempore a nobis retractata, longe
nunc accuratior existeret: tametsi ut plurimum bre-
vior, ac velut facula quædam longiori illi admoveunda;
ut ex ambabus inter se comparatis, rerum veritas cla-
rius elucescat.

fuerit va-
rius locis
deinde cor-
rectus,et Sammar-
thani com-
municatus,

53 Sed antequam aggrediar, duo mihi præmonendus
es, Lector candide. Primum me in hac serie omnes in
numeros vocare, quotquot Bisontinam Sedem quomo-
documque occuparunt, sive illegitime promoti, sive ob
improbam vitam e Diptychis evasi, sive dumtaxat Ele-
cti, non etiam confirmati fuerint: ne scilicet hiatu oli-
quo historiæ nostræ cursus abruptatur. Alterum mo-
neo, ne de industria ne uni quidem litteram S. sancti-
tatis vulgarem notum præfigere, ne cui forte publici
honoris hoc specimen vel temere vindicem, vel temere
abrogem. Etenim in Catalogis aliis atque aliis Sancti
censentur tres et viginti; videlicet Gedeon, et præterea
vigintiduo, qui primi in diptychis supra descriptis con-
tinua serie ponuntur, quorum postremus est S. Clau-
dius. In Martyrologis decem dumtaxat, aut undecim
adnotati sunt: nimirum Linus, Anianus, Silvester,
Desideratus, Germanus, Antidius, Nicetius, Prota-
dius, Donatus, Claudius, et fortasse primus a Lino
Maximinus: neque hi omnes propriis coluntur officiis.
Multos etiam in variis Ecclesiis pro Sanctis haberi et
invocari certum est, quorum festi dies nulla certa die
in Martyrologiis sunt adscripti. Itaque in tam gravi
causa nihil est quod privatus judicem agam. Quo autem
habeat ubi interquiescat Lector; Caput hoc alias lon-
gins futurum in plures dividetur Paragraphos.

D
nova tamen
retractatione
egret,quod fiet se-
quentibus
paragraphis.

E

§. I. Primorum quinque seculorum
Episcopi.

LINUS, de quo sic Martyrologium membræneum ve-
tus metropolitane basilicæ S. Joannis; vi Kalendas
Decembris, Romæ Lini Papæ et Martyris, qui pri-
mus post Beatum Petrum duodecim annis rexit
Ecclesiam Romanam: et ante Papatum fuerat pri-
mus Archiepiscopus Bisonticensis. Sequitur hic
auctor vulgarem sententiam, quod Petro Linus suc-
cesserit in summo Pontificatu. At non desunt qui
existiment, et antiquiorum testimoniis probari putent,
Linum in summo totius Ecclesiæ Pontificatu, non Pe-
tri successorem, sed tantum in Urbis Episcopatu Vi-
carium fuisse: proxime autem Petra successisse in
summa Ecclesiæ præfectura Clementem: qua de re
alius erit nobis, ut speramus, dicendi locus. Certe Li-
num quempiam prima fidei semina jecisse apud Bison-
tinos, constans traditio est. Au porro hic ipse sit Linus,
Beati Petri in Episcopatu Romano vel successor, vel
Vicarius, dubitare visi sunt ipsimet Vesontinenses, qui
cum Linum Papam et Martyrem colant die xxvi No-
vembri, non eum primæ classis Officio duplici prose-
quantur (quo solent gaudere Ecclesiarum Patroni); sed
tantum semiduplici, in quo de Bisontino ejus Aposto-
latu nec verbum habent, sicut nec Romani in Lini
Papæ rebus gestis.

1 Linus vul-
go creditur
Episcopus
Romanus suis-
se Petri suc-
cessor.

F

55 Porro de qualicumque apud nos S. Lino Liber
S. Protadii, xi Kal. Augusti; Huic Sanctæ (Mariæ
scilicet Magdalene) Linus nostræ Ecclesiæ Episco-
pus ecclesiam propriam fecit, ad quam ista die pro-
cedendo pergimus. Nec repugnat Guillelmus I Ar-
chiepiscopus Bisontianus, osserens in tabulis anno Chri-
sti mxxi, Indictione iv datis, quod ecclesiam S. Mariæ
Magdalene Hugo primus ab imo erexit, ordinem ibi
canonicum instituit, facultatibus etiam competenter
ditavit. Hæc enim haud aliud innuunt, quam quod
eodem loco, ubi S. Linus ædificam sub B. Magdale-
næ nomine fundaverat, postmodum Hugo I augustioris
formæ basilicam extruxit, quam et apposito Canonico-
rum Collegio honestavit.

S. Ferreolus
Presby'ter,
etiam Epi-
scopus.

56 II FERREOLUS. Lini Bisontinorum Apostoli labo-
res, longo licet intervallo excepti sunt a Sanctis Fer-
reolo Presbytero, et Ferucio Diacono inclitis Marty-
ribus, S. Irenæi Lugdunensis Episcopi discipulis, qui
tempore (ut videtur) Aurelii Antonini Caracallæ, no-
vellum

A vellum ibidem christianæ fidei agrum suo sanguine irrigarunt, circiter annum Christi CCXV : qua de chronologia videsis Vesuntionis partem secundam. Certe ad hoc tempus referenda videtur fuga Prisci, et militum Christianorum, Vesuntione in pagum Autissiodorensem : de qua liber de Gestis Pontificum Autissiodorensium in S. Peregrino. Quod ergo legimus in Libro S. Protadii, xvi Kal. Julii, de Sanctis Ferreolo et Ferrutio Martyribus; Isti sunt per quos ad finem venimus, per quos salutis viam cognovimus, Linum de primi Bisontinorum Apostoli gradu non deturbat; sed tantum nos admonet, Sanctos Ferreolum et Ferrutium rem Christianam apud Bisontinos multum promovisse : et eo impensius quam Linum, quod jactum a se sementem sanguine suo irrigarunt.

57 Porro quod S. Ferreolo Presbytero inter Episcopos Bisontinos locum dedimus, fecimus in primis vestustiorum codicum auctoritate inducti, in quibus Bisontinorum Episcoporum series, inter Linum et Maximinum medio loco Ferreolum representat. Fecimus et prudenti ratione : cum enim post Tridentinum Concilium, Sessione 23 Canone 7, dubitare non liceat, quin jure divino, adeoque ex Christi institutione, ordinatio Episcopi sit sacramentum, diversum a Presbyteri ordinatione, opinamur tamen cum Petavio, et cum Martinonio disp. 68 de Sacramentis, Sect. 4, prioribus Ecclesiæ seculis, cum nondum Evangelium per omnes orbis tunc cogniti regiones promulgatum esset, neque per omnes civitates ac provincias constituti essent Episcopi, qui ad fidem Christi disseminandam ab Apostolis aut eorum successoribus destinabantur, ut plurimum utroque et Presbyteratus et Episcopatus Ordine fuisse initiatos. Sic in olio nostro opere observavimus, S. Benignum Divionensem Apostolum et Martyrem, quia Divio in Lingonibus est, primum censi Lingonensem Episcopum : Andochium Sedeloci in Aëdnuis passum, primum Episcopum Aëduorum. Pari ratione Ferreolus inter Episcopos Bisontinos, post Linum primus erit numerandus : quamvis in Martyrologiis hi tres, Presbyteri dumtaxat appellentur. Et verisimile est, Episcopos quoque quoad characterem fuisse omnes aut plerumque Apostolicos viros, antiquorum Ecclesiarum fundatores : alioqui certe successores sibi Episcopos, ac ne Presbyteros quidem ordinare potuissent. Neque his obijciat quisquam, videri Episcopos non differre a Presbyteris, eo quod utrique per manuum impositionem ordinantur. Nam præter manuum impositionem ordinatio Presbyteri continet declarationem quamdam, quæ et Euchuristiæ conficiendæ, et confitentes a peccatis absolvendi potestas ei traditur : ordinatio vera Episcopi, præter manuum impositionem, habet quædam verba seu signa externa, quibus Presbyteros atque Episcopos consecrandi, et Confirmationis Sacramentum populis conferendi virtute accingatur. Et hi ritus, tamquam a Christo instituti, ab ipsis Ecclesiæ primordiis usurpati sunt : de quibus qui plura volet Theologos Scholasticos, aut polemoscos consulat, et præsertim Martinonium, doctrinæ soliditate ac perspicuitate in paucis illustrem. b

58 III MAXIMINUS, consecratus Episcopus circa annum CCXC c.

59 IV PAULINUS, in persecutione Maximiani, circa annum CCCII latuit in eremo decessoris ac magistri sui, sexto a Vesuntione milliario d.

60 V EUSEBIUS ex discipulo Melchiadis Papæ, circa CCCXII duobus annis sedit. Iste Constantinum Magnum, cælesti Crucis ostento e motum, Christo adjuvit. e

61 VI HILARIUS, a Silvestro Papa creatus Episcopus, ex Diacono Romanæ Ecclesiæ, Bisontinam S. Stephani ædem, primum a Lino fundatam, Reginæ Helenæ Constantinii Magni parentis liberalitate novo opere construxit, haud longe ab anno Christi CCCXV. Evocas se ad Superos legitur xi Kal. Augusti.

62 VII PANCRACTIUS, a Julio Papa Episcopus ordinatus, Synodo Agrippinensi post Consulatum Amanitii et Albini (hoc est, anno CCCXLVI) celebratæ consensit per legatum : in cujus Actis, uti et in quibusdam catalogis Pancharins appellatur.

63 VIII JUSTUS, persequente Juliano Apostata, ad Eusebium Vercellensem Episcopum, amicum suum se recepit, anno (ut putamus) CCCLXII.

64 IX ANIANUS, super corpora Sanctorum Martyrum Ferreoli ac Ferrucii, ex improvise reperta, mille et quingentis ab urbe passibus sacram ædem excitavit, Valentiniano et Valente imperantibus, circa annum CCCLXX. Colitur Nonis Septembris, ipsa die Inventionis Martyrum.

65 X SILVESTER S. Mauritio, et sociis Agunensis Martyribus ecclesiam Vesuntione dedicavit. Sepultum opinor in basilica superiore S. Stephani : et cum ea a Valterio, vel ab Hugone primo ampliaretur, translatum cum Aniano decessore, in eum tumulum sane peræstutum, qui nunc ad parietem est, prope altare sacelli S. Agapiti. In eo namque tumulo, anno Christi MDCXXVII, rogante et præsentem me a Dominis Canonicis aperto, inventa sunt duorum corporum ossa prægrandia, promiscue congesta, et loci humiditate putrescentia : utque in ossium annulo annulus aureus, qui relictus in sacrarium, et de quadam hurotheca suspensus est. Festum S. Silvestri adscribitur in Martyrologio vi Idus Maji : ejus vero et S. Aniani communis Translatio, Nonis Junii. E

66 XI FROMINIUS. Ita antiquiores et melioris notæ Catalogi, non Frominius : et ea vox ex Græco deducta Prudentem sonat. Sedit sub Damaso et Siricio Romanis Pontificibus, circiter annum CCCXC f.

67 XII DESIDERATUS, patronus est Lelidonensium : apud quos sacra ejus ossa in argentea capsula asservantur. Colitur in tota diocesi die mensis Julii XXVII.

68 XIII GERMANUS quiescit in monasterio Palmensi nobilium puellarum, quinque leucis horariis a Vesuntione : passus martyrium ab Arrianis die Octobris undecima, apud Grandefontem vicum, haud procul a Sancto Vito circa annum CCCCVII.

69 XIV LEONTIUS præfuisse legitur annis XXX, et in sacris ædificiis curandis præcipuam operam posuisse. Atque de hoc potius quam de Leontio Foro-Julienensi accipiendam putamus epistolam Leonis Papæ I, ad Episcopos per provincias Maximam Sequanorum et Viennensium constitutos g.

70 XV CELIDONIUS, ab Hilario Arelatensi creatoratus Leonem Papam appellavit, a quo suæ Sedi restitutus est anno Christi CCCCLV, Valentiniano Augusto sextum Consule. De statu ac toto cursu controversæ inter Viennensem et Arelatensem Ecclesiam, vide sis Petri de Marca epistolam ad Henricum Valesium, quam hic Eusebio suo præfixit h. Excepit Celidonius brachium dextrum Protomartyris Stephani, a Theodosio Juniore Imp. ad Ecclesiam Bisontinam transmissum : e quo sanguis copiose manans, per aliquot Galliarum Ecclesias pro magno munere distributus est i.

71 XVI IMPORTUNUS. Hunc (ut opinamur) ab Hilario Arelatensi Episcopo in Celidonii destituti Sedem intrusum, S. Leo Papa in ordinem redegit.

72 XVII GELMEISILUS. Deficiens iste ad Arrianos e Diptychis expunctus est.

73 XVIII ANTIDIUS a Croco sive Croco Alamannorum Rege, apud castrum Ruffeyum, decimo a Vesuntione milliario, pro Christi fide interfectus est ad diem XVII k mensis Junii. Porro ex Flodoardo lib i hist. Remensis, cap. 6 et 8. Hincmaro Remensi epist. 5 cap. 17, aliisque scriptoribus constat, uno Vandalorum nomine vulgo appellatas omnes exterarum gentes, quæ quinto post Christum seculo in Gallias irruerunt. Sic igitur sentio, casum Antidii in eo Burgundionum bello, quod tale

D
A. FRAN.
CHIFFLET.

SS. Aniani
et Silvestri
translatio.

E

f

g

F

h

i

Antidius cur
videri possit
causus an.
circ. 477
k

A. FRAN.
CHIFFLET.

A late in Sequanis, Æduis, et Lingonibus grassatum, denique Viennæ Allobrogum, Chilperici et Gundomari eade conclusum est, circa annum Christi CCCCLXXVIII. Chilperico tum venisse auxilio Alamannos asserunt rerum Burgundicarum scriptores, Guillelmus Paradisus lib. 1 Annalium Burgundiar, Nicolaus Viguierius in Chronico, Andreas Duchesnius Tomo 1 Burgundiar, Franciscus Guillelmannus de rebus Helveticorum lib. 2 cap. 8. Rex illis erat Crocus ex Gregorio Tur. lib. 1 hist. cap. 32 et 34; qui tamen eum non recte ad Gallieni tempora retulit: deceptus (ut videtur) Eusebii verbis, qui in Chronico, ad annum VIII Valeriani et Gallieni (circa annum Christi CCLX); Alamanni, inquit, vastatis Galliis in Italiam transiere.

Ucet a Turo-
nensi relatus
ad an. 270

74 Sed Croci eorum Regis Eusebius non meminit: memiuerunt autem Acta sanctorum Martyrum, Antidii Vesontionensis Episcopi, Desiderii Episcopi Lingonensis, Valerii ejus Archidiaconi; Florentii quoque et Hilarii, qui passi sunt Seduni in territorio Kadrelensi episcopatus Æduensis, non autem (ut multis visum est) Seduni ad Rhodanum in Gallia. Sed Crocum hæc Acta appellant Vandalorum Regem; ejusque irruptionem referunt in Honorii et Theodosii conjunctim imperantium tempora, adeoque inter annos Christi CCCCVIII, quo incepit Theodosius junior; et CCCCLXXXIII, quo vivere desiit Honorius. Nos in Actis S. Antidii, Vandalorum nomine venire putamus Alamannos; quos bello illo Burgundico, haud procul anno CCCCLXXVII, Sequanorum, Æduorum, et Lingonum provincias pervagatos esse comperimus: atque ab his casum Antidii opinamur, Bisontinæ Ecclesie traditione compulsi, ejus Antistitem vetustiores catalogi Antidii memorant, tectum a Celidonio: quem Celidonium anno CCCCLXV, Valentiniano Augusto VI. Consule sedisse certis argumentis probavimus. Quod si unus atque idem est Crocus Christianorum persecutor, et peremptor S. Antidii, qui postmodum Arelate captus, et meritis supplicis affectus est, ut et Gregorius Turonensis, et horum Martyrum Acta testantur; consequens est, ut et Privatum Gabalitanum, de quo Turonensis; et Desiderium, et Valerium, et Florentinum atque Hilarium, eodem fere tempore, certe ejusdem persecutionis astu, qui vix ultra biennium efferverit, sublotos esse fatiamur.

Episcopi or-
thodori seculo
5, fere alibi
commemorati

75 Ceterum quæ de Antidio memorantur Romam a darme, indeque ad suum Episcopatum transvecto, in historia exemplis, non carent: tametsi inpersa sunt adjunctis nonnullis quæ fabulam sapunt. Ab Antidio ad Nicetium usque, diu Sedem vacasse admovent Bisontinæ tabulæ: hoc est, Episcopos eversa urbe, vel ab Arianis occupata, alio loco domicilium elegisse: ita tamen ut suam semper Visontiensium Episcoporum appellationem retinuerint: uti nunc videmus Lausannensem, Genèvensem, et Basileensem Episcopos, jam integro amplius seculo a civitatibus suis extorres. Quinque igitur, qui sequuntur, Episcopos ab externis testimoniis restituimus.

ANNOTATA D. P.

Quamquam propositum mihi non fuerit, Chiffletianæ huc de Episcopis Bisuntinis commentationi demere vel addere quidpiam; cum tamen video Auctorem, tanta erga cives suos indulgentia ferre; ut quidquid ab iis quomodocumque creditur, velit verosimile videri, etsi fortassis nec ipse sibi id persuaserit; egor hic aliqua annotare, ne fortassis imputentur nobis hallucinationes alienæ, ex effectu potius quam judicio scriptæ; aut, si eas in ipso textu corrigeremus, alibi passim crederemur eadem licentia usi.

Si aliquis S.
Lionis Veson-
tione fuit
Episcopus,

a Petro revera successisse Linum credimus; sed ut idem Vesontione aliquando Episcopus fuerit, nemini qui Vesontionensis non sit, credo unquam persuenden-

dum. Fixa Romæ Cathedra Petrus, quo liberior esset D ad opus Evangelii, ordinavit duos Episcopos Linum et Cletum, qui præsentialiter omne ministerium Sacerdotale in urbe Roma populo vel ad se venientibus exhiberent; quos deinde etiam successores habuit, uti et Clementem, paulo ante mortem (ut alibi diximus, et eo quem diximus sine) ordinatum. Ante eam ordinationem, vel etiam post, in Gallias Linum excurrisse, ut credatur, non sufficit Martyrologii unius minime vetusti auctoritas, in silentio antiquiorum; cum neque Protadius id de nominato a se Lino dixerit. Ut autem subsistat veritas Catalogorum, simulque Protadii assertio de Lino; sufficit hujus nominis aliquem seculo III Vesontione prædicasse, et Ecclesiam instituisse; ædificasseque oratorium, quod postea amphiori forma restauratum fuerit sub nomine S. Mariæ Magdolenæ: nec enim ante seculum IV invenias ecclesias, quas certo possis affirmare alicui Sancto nuncupatas fuisse.

fuit sec. 3:

b De SS. Ferreolo et Ferrutio ago ad XVI Junii, ubi num. 8 de tempore Martyri disserens, censeo, haud diu post annum CCXII accidisse, quæ etiam Chiffletii sententia est. Neque dubitare, velim quin ipsorum prædicationi merito accepta retulerit Protadius suæ Ecclesiæ exordia; non tamen necesse est, imo nec conveniens, etiam credere, quod illis prædicantibus statim Episcopum habuerit Vesontio: potius dixerim, per illam, quæ sub Philippis religioni obtigit pacem, tum aliis in Gallia Ecclesiis pluribus, tum Vesontionensi prospectum esse, misso Roma Episcopo Lino; quo quid factum deinde sit nesciatur; cum ejus neque corpus, neque ecclesia propria, neque specialis cultus, neque aliud quidpiam ad posteros transierit, præter nomen, quod cum fecit cum Petri discipulo confusum. Illi successerit, ex jam ordinari capto ibidem Clevo, Ferreolus aliquis, nomen illud adeptus, ex gratiosa ibidem S. Ferreoli, Presbyteri et Apostoli, memoria; nulla autem monumenta post se relinquens alia, per quæ moneremur Episcopum a Presbytero distinguere. Si tamen revera aliquis eo nomine Episcopus fuit: quod nolim asseverare.

E item si Ferreo-
lus aliquis,
d-versus a
Presb. Marty-
re fuit:

c Sicuti in S. Maximini sacello, quod sexto ab urbe milliario distat, non alio die Sanctus ille colitur quam 29 Maji, quando est dies S. Maximini Trevirensis; ita vereor, ut ob hoc diversus ille sit.

Pro Maximi-
no et Paulino
metius 3 loco
ponetur S.
Antidius.

d Fuerit ibi revera aliquis ejus nominis Eremita; sed longe posterior quem vulgi imperitia eodem modo confuderit cum Trevirensi Episcopo, quo ad se Maximinum traduxit: de quibus plura vide in Analectis post hujus Acta num. 15: utque a Lino, primo circa annum 250 noti nominis Episcopo, ad Hilarium usque habeatur series non interrupta, post illum ponatur S. Antidius, martyrizatus sub Croco, circa an. 270: huic successerit Ferreolus, Ferreolo Eusebius, de quo mox.

F

e De hoc argumento Diatribam particularem edidit paulo ante mortem Chiffletius, quam examinare agens de Constantino ad 21 Maji, cap. 4; ubi ostendi, nullam alicujus Eusebii pro hoc tempore antiquiorem notitiam inveniri, quam in apocryphis inventæ Crucis Actis, et quidem ut Romani Pontificis: quod autem revera Vesontione fuerit Episcopus hujus nominis, nullum solis Catalogis, licet tanto recentioribus, credere, quam operosius contra disceptare.

An aliquis
Vesontione
Eusebius:

f Habet hic communem cum S. Silvestro cultum ad diem x Maji.

g Huc spectat titulus cap. 12 Illustrationum Jurensium parte I Sacarii Jurensis: quod Caput in MSS. legens, invenio totam probationem in eo consistere, quod Epistola illa scripta esse sciatur anno 445, Leontius autem Forojuliensis (cui Baronius aliique, et novissime Quenellius, cum laudem adscribunt, quod ipsi tumquam omnium Gallicanorum Episcoporum ordine consecratio-

Primaialis in
Synodo contra
Hilarium
auctoritas,
oblata Episco-
po Seniori u
S. Leone Pa-
pa an. 445

nus

A nis seniori, delatum S. Leo voluerit honorem Primatus seu Patriarchatus, Arelatensi adeptum) certissime obiit anno 432 vel 431. Siquidem eo defuncto, optavit Clerus ex Lerinensi monasterio Abbatem ejus S. Maximum; qui tunc quidem fugiens se occultavit evasitque honorem; sed paulo post effugere non potuit quominus ordinaretur Regiensis Episcopus, quod factum esse constat an. 433. Constat etiam Leontio isti suffectum Theodorum subscripsisse actionibus Synodalibus anni 439 et 449. quemadmodum nuper ostendit amicus noster Josephus Antelmus, in eruditissima sua de Foro-Julien-sis Ecclesiae multis Dissertatione, edita an. 1680. Quamquam autem idem S. Leontium putet, Confesso-rem Foro-Julii obiisse xvi Novembris; post hunc au-tem, mediante Theodoro, fuisse alium Leontium, qui sub Evarico Rege Visigothorum, annis excursionibus Provinciam instantium, captus deportatusque in Afri-ecam, ibi Martyr obierit i Decembris post annum 446; nihil tamen id facit ad rem præsentem, ubi inveniri de-bet aliquis Leontius, senex Episcopus, qui sederit anno 445, quando scripta est Epistola. Restat ergo quæren- dum, an locus eo anno sit Vesontionensi Leontio; non apparet autem quomodo, si is ordinatus circa an- num 407, solum præfuit annis 25, cum quibus veniret-ur ad annum dimittatur 432. Idcirco Chiffletius loco præcitato: sed huc se cogi credidit, certo sibi per- suadens, successorem Leontii Celidonium, ipsum esse, quem præter juris ordinem deposuerat Hilarius, ideo ad Romanum iudicium protractus; et quem Leo per prædictam Epistolam restitui jussit.

B h Contra ego, in adlegendis ad 5 Maji de S. Hila-rio num. 15, censui, prorsus diversam illum Celido- nium esse, cujus Sedes ad Viennensem Provinciam, tunc adhuc Hilario subjectam, pertineret; quod de Ve- sontione dici non potest. Id autem minime peregrinum videbitur, cogitanti quam multorum ejus temporis Epi- scopatum Antistites sine nomine nos laurant, quam multi item inveniantur nominati Episcopi absque in- dicio certæ Sedis, quum tamen certam habuisse eos oportet. Talem esse Celidonium, ab Hilario depositum, a Leone jussu restitui, ipso quo Leontius Vesontio- nensi Ecclesie adhuc præerat tempore, et aliquandiu ante alterius Celidonii ordinationem mortuum, tanto nunc verosimilius existimo, quanto majores in angu- stias cogi Chiffletium hic video: qui ut Celidonio suo locum Vesontione inveniat anno 445, nec tamen de- cessorem ejus Leontium præter honore, ipsi per Leonem delato; comminiscitur, hunc jam inde ab anno circiter

C 432 onus Episcopate transtulisse in Celidonium, suo jussu et loco ordinatum: quo non obstante perrexerit ille Episcopus dici, et ut talis fuerit a Leone electus, qui titulo sanctitatis ceteris omnibus Episcopis præsi- deret in Synodo, atque ita deinceps Senior Episcopus Primatis titulo ac jure uteretur: quæ vania quum sunt ab usu remota, tam debent videri a verosimilitu- dine aliena, in eo qui ultra omnem Episcopalem ju- risdictionem supponitur abdicasse. Quomodo enim in Episcopos jus accipiet, qui nec in laicos quidem, olim sibi subjectos, ullum habet? Quin ergo potius credatur vixisse in Episcopatu Vesontionensi Leontius, nec ta- men pro Primatu se gessisse, novitatem istam transfe- rendi a Sede in Sedem Primatus non recipientibus Gallicanis Episcopis, nec postea multis annis super- fuisse. Fortassis autem ubi legitur Leontius annis xxv præfuisse, legi debeat lxxv: sic enim habebitur grandis illa in Episcopatu ætas, cui Leo tam insolitum præro- gativam designabat.

i Leone nusquam Hilarium accusante, de superior- dinatione ejusmodi attentata; cur gratis novo eo cri- mine gravetur Hilarius, simul et injuria irrogatur Importuno? quod ne quidem faciendum erat, etiamsi decessor ejus Celidonius, revera depositus restitutus- que fuisset; cum potuisset illi post restitutionem mor-

tuo successisse; sed electione minus Canonica vel Sino- niaca, ob quod expunctus e diptychis fuerit; aut etiam depositus, si aliqua est censura Catalogi, in eaque fan- data expunctio nominis: quod de ceteris quoque intelli- gi debet, qui Pseudo-Episcopi in dicto Catalogo no- tantur.

k Nos de eo agimus cum Romano Martyrologio 25 Junii, et quia durum nobis videtur Gregorium erroris arguere malimus S. Antiduum sub Choro Rege Ala- manorum, quos aliis libuit Wundalos nominare, Mar- tyrem nra cum tot aliis Sanctis, referre ad un. circi- ter 270 proximo loco post Linum; nec tamen negabi- mus Vesontionensibus Antiduum aliquem juniorum, qui juxta eorum Catalogos tertius post Celidonium sederit, seculo v exarante; eadem facilitate, qui duos Leontios, et quidem Sanctos ambos, indulgimus Foro-Julien-sibus, ac tertium inter utrosque medium ipsismet Vesontione- sibus, non alio quam Catalogorum suorum fundamento nitis; sicuti isdem etiam tribuere volat, ut seculo tertio Episcopos habuerint Linum et Ferreolum, diversos a vulgo notissimis nominum istorum Sanctis.

§. II Episcopi qui seculo vi præfuerunt usque ad S. Nicetium, ubi de Privilegio Medardino.

A AMANTIUS. Sanctum Lanthnum, duorum in diocesi Bisontina monasteriorum fundatorem, jam quinquage- nario majorem, consecravit Presbyterum Amantius An- tistes, ut habet proba et antiqua hujus Vita. Quidni Episcopus Bisontinus, cum alteri in ejus diocesi se- cundum Canones minime id liceret? Amantium autem hunc ipsum esse suspicor, de quo sic Epternavense per- vetus, et alia passim Martyrologia; Pridie Nonas Ju- lii, Nividuno Amantii Antistitis: et fortasse Nividu- num, seu Civitas Equestrinum ad Lucum Lemunum, deleta, vel ab Arrianis oblata Vesontione, Bisontinorum Episcoporum orthodoxorum Sedes fuit.

77 Jam Amantii Episcopi locum hunc ex Lanthni Abbatis chronologia agnosce. Obiit Lanthennus (ut ha- bet ejus Vita) septuagenarius, Kalendis Novembris, ante an. 517 feria quinta, eo anno quo S. Gregorium Lingonensem Episcopum, Genera revertentem, obviam habuit, ab eoque de imminente sibi obitu admonitus est. Hic an- nus littera Dominicali G notatus fuit: nec aliud esse potuit quam dxxii, vel dxxviii, vel dxxix, vel dxxxv. Deduc ab horum numerorum quolibet anno viginti, in- cides in annos cccxcii, xcvi, dxi et dxv; quorum aliquo Lanthennus quinquagenarius ab Amantio Epi- scopo Presbyter consecratus est: semperque antecedit annum dxxvii, quo Claudium Vesontio Episcopum ha- buit. Cum autem aibi ostenderimus, fuisse olim Nivi- duni Sedem Episcopalem, in provincia Sequanorum quintam, cumque cum Lansaunensi, Basileensi, et Bel- licensi, Bisontina metropolis Suffraganeam; conjectura est non levis, illum ortum habuisse ab Archiepiscopis Bisontinis; qui cum in ea per non paucos annos deqis- sent, reversi postliminim in suam metropolim, proprios Episcopos ibi constituerint, aut a Romano Pontifice constitui curarint: quos ultra annum Christi millesimum, et saltem usque ad Hugonis primi tempora ibi constat perstitisse. Hujus rei vestigium superest. Nividunum erinde fendum Archiepiscopi Bisontini, et Generensis diocesi adjectum.

78 xx CLAUDIUS subscribit Concilio Epamensi, Agapito Consule, anno dxxvii: et alteri Lugdunensi, in causa Stephani, eodem vel potius sequenti anno ce- lebrato. Quod ut Simondus in Epistolam xvi Aviti Vivunensis, Cladium Episcopum Vesontionensem sepultum fuisse in S. Eugendi monasterio, eique po- stea cessasse veterem a S. Eugenio appellationem, cave de isto Claudio accipias cum Samarthanis: id enim

D
A. FRAN
CHIFFLET.
Ant idius ali-
quis, diversus
a Martyre.

E

10 Amantius
S. Lantheni
ordinator

ante an. 517

F

verosimiliter
Nividuni tunc
residens.

non Leontio
Foro-Julien-si
pridem mor-
tuo,

seil verosimi-
lius Veson-
tionensi.

Leontii
successor
Celidonius

diversus ab
eo qui contra
S. Hilarium
appellavit ad
Leonem PP.

A de S. Claudio ejus nominis secundo est intelligendum.

A FRAN. CHIFFLET.

79 XXI URRICUS interfuit Synodis, Aurelianensis quintæ, et Arvernensi secundæ anno DXLIX.

80 XXII TETRADIUS. Ab hoc missus Cæsarius Presbyter anno DLXVII, Lugdunensis secundi Concilii decreta sanxit. Et conjectum est, hunc ipsum esse Tetradium Episcopum, qui sub annum Christi DLV subscripsit Synodo Parisiensi secundæ, proxime ante Vincentium Bellicensem.

81 XXIII SILVESTER II trium Conciliorum Canones suo chirographo firmavit; Parisiensis IV anno DLXXIII; Matisconensis I, anno DLXXXI; Matisconensis II, anno DLXXXV.

82 VITALIS Commentitius Episcopus hoc loco ætate nostræ iuculentus ut Vesocensium, sive (ut habent quædam editiones) Vesoncensium Episcopus, ex Privilegio Gregoriano monasterii S. Medardi Suessionensis: de ejus Privilegio fide acriter hactenus disputatum est. Illud propugnavit adversus Lannoinum Robertus Quatremaires Congregationis S. Mauri Monachus Benedictinus, cujus ego in causam propensas hoc primum observavi; non eo obrogandum esse hoc diploma Gregorio Magno, quod quamvis in omnibus Registri Gregoriani editionibus reperitur, nullus tamen (quod sciam) illud exhibet manuscriptus codex, dempto uno S. Victoris Parisiensis, quadringentorum ad summum annorum ætatis, ut monet Gussanvillius tomæ secundo Pag. 1144. Gregorii sui, quem a se recensitum Notisque illustratum nuper edidit: non tamen inde sequitur nunquam illud a Gregorio emanasse; sed duntaxat, quod vulgato ejus Registro inclusum non fuerit a primis ejus collectoribus, sive quia illis ad manum non erat, sive alia ex causa. Nos enim vidimus in veterum Ecclesiarum archivis, rescriptorum autographorum ingentem numerum, Gregorii VII, Calixti II, Innocentii III, et aliorum cujusque ætatis Romanorum Pontificum, quæ non apparent in eorum Registris.

83 Deinde, non est necesse ad tabularum fidem, ut omnes illis subscripti, ad eas chirographo suo adprobandas simul convenerint, quando primum sunt confectæ; cum potuerint a multis et loco distractis, et tempore posterioribus subscribi: factumque id constet quamplurimis exemplis, illorum maxime diplomatum quibus omnia aut saltem præcipua Monasteriorum privilegia continentur. Hujus moris specimen habes in Probationibus Historiæ Tornutiensis, Pag. 215, ubi Remigius Lugdunensis Archiepiscopus, Isaac Lingonensis Episcopus, et Gerbaldus Episcopus Cabilonensis, qui anno Christi DCCCLXV ad consecrationem Adalgarum Eduensis Episcopi conveniunt, egregio rescripto bona Tornutiensis monasterii et jura confirmant, adduntque ad finem; Harum itaque sanctionum evidentissimam confirmationem, manibus sacrorum præsentium Pontificum subternotatam, absentium quoque Consacerdotum nec minus idoneis stipulationibus, per Christum, et eum Christo fulciri postulamus. Ergo post quatuor illos qui præsentibus fuerant, subscripti sunt promiscue alii duo et quadraginta, ex quibus nonnullos multis post annis vixisse certum est; puta Aurelianum et Guidonem Archiepiscopos Lugdunenses, Eriem quoque Lingonensem, Rotmundum Eduensem, et Ildebodum Cabilonensem Episcopos. Ejusdem methodi habemus Privilegium Monasterii S. Benigni Divionensis, datum ab Isaaco Episcopo Lingonensi, mense Mayo, Indictione V, anno XXXII Karoli Calvi Regis, Christi DCCCCLXXII, quod his verbis concluditur; Et ut hoc Privilegium nostræ constitutionis, firmum et stabile per succedentia tempora permaneat, manu propria subter firmavimus, et Coepiscopos nostros, ac totius regni Regis nostri subscribere petivimus. Quare, subscribunt post Isaacum Lingonenses Episcopi, Geylo,

Warnerius, Argrimus, Bruno, et Lambertus, qui D Sedem eandem alii ex aliis per ducentos fere annos occuparunt. Quod si veterum Conciliorum subscriptiones ad eandem normam explores, aperta erit via qua Sardicensis, Agrippinensis, Aquileiensis, aliarumque Synodorum epochas cum Præsulum subscriptorum ætate concilies. Hoc igitur posito, tabulis anno DXCIII confectis subscribere potuerunt Augustinus et Mellitus, post aliquot exinde annos ordinati Episcopi.

84 Præterea non probatur nobis quod Medardino privilegio nonnulli opponunt, frustra in eo mentionem fieri Theodoricæ Regis, cujus ætate ditionem erat Suessio pars Austrasiæ, quæ Theoderberto ejus fratri obvenit. Erant enim hi duo fratres adhuc parvi, nec eorum regia auctoritas, sed tantum pia intercessio hic requirebatur. Potuit ergo avia eorum Brunichildis, quæ in Theodoricum propensior erat, illius uti nomine, ut Francos omnes ei conciliaret, velut in S. Medardum communem Patronum, ejusque alumnos, quamvis extra regnum suum positos, pie affecto. Minus etiam memoret quod objicitur, Medardini privilegii fabricatorem pleraque mutuatum esse ex epistola Gregorii Magni ad Senatorem Lib. XI Epistola X, quo Augustodunensis Xenodochii Privilegium continetur. Nihil enim vetat quo minus idem Notarius isdem sit usus formulis in utroque Privilegio, quod Brunichildis ejusdem Reginæ interventu a Pontifice Romano concederetur. Nec plus habet momenti quod obtundunt nonnulli, nunquam vel Brunichildem, vel nepotem ejus Theodoricum Romæ fuisse versatos, ut S. Medardi monasterio Privilegium vel ibi peterent, vel ibidem ei subscriberent. Petere enim illud potuerunt per Legatum, etque Romæ dato, postmodum in Gallis vel sua vel Cancellarii sui manu subscribere.

85 Denique damnare nolim clausulam, qua Gregorius Magnus statuisse dicitur ut S. Medardi Monasterium, Caput esset monasteriorum totius Galliæ. Hoc enim jam ante ipsum sanxerat Joannes Papa tertius, dato rescripto in Ecclesia sancti Silvestri, quinto Idus Martii, Indictione decima, cui annum Dominicæ Incarnationis quingentesimum sexagesimum secundum, in apographo quod solum superest, recentior quispiam adjecit. Refert hoc diploma, ex Melchioris Reginaldi Historia Suessionica, Carolus le Cointe Tomo II Annatum, anno Christi DLXII, numero L, et immerito falsitatis damnat; cum præter pauca menda a librario, et annum DLXII, prisco illi ævo minime convenientem, nihil non authenticum præ se ferat. Danieli Abbati, Rege Clotario suadente, concessum dicitur: quo nihil opparet verisimilius. Adhuc enim in vivis erat Clotarius, qui secundum Gregorium Thuroensem, a Clodovei patris obitu annum attigit regni primum et quinquagesimum: pronumque est existimare, id privilegii, quod erat mixti juris, vel a Rege indultum, vel apud Joannem Papam procuratum, sive S. Medardi amore et reverentia, quem privatim noverot; sive quod in ejus basilica, apud ejus Reliquias sepulturam sibi delegisset, aut Monachorum vel Canonicorum ibi degentium consuetudine delectaretur.

86 Certe Capitis titulus Prioribus seculis, triplici ratione videtur Ecclesiis seu Monasteriis fuisse collatus: prima originis, secunda dependentiæ, tertia præcedentiæ seu præcellentiæ in confidendo aut præcedendo in comitiis, publicisque aliis vel concursibus vel occurribus. Origine Caput fuit Luxovium, multorum quæ ab eo derivata sunt Monasteriorum de Regula S. Columbani, in Burgundia, in Belgio, in Germania, in Longobardia. Sic et Jurense S. Augendi, seu S. Clandii Monasterium etiamnum Caput Ordinis appellant, quod alia plurima ex eo ab antiquissimis temporibus propagata esse affirmet auctor Vitæ S. Romani, numero IV his ipsis verbis; Coeperunt exinde venerabilia Patrum examina, velut ex refectō apum alveario, Spiritu sancto

aut quia Theodorico adscribitur in regno non suo,

E

nec Romæ fuerit Theodoricus;

aut quia aliorum Monasteriorum Caput declaratur Medardinum,

F

ratione præcellentiæ illi concessæ.

Obtruditur hys Vitalis ex Privilegio Medardino,

B

non ideo reprobando quod in uno solum MS. invenitur,

non etiam quia subscripserint non presentes aut postea nati,

C

(id enim multis certissimis tabulis constat, ex voluntate eas fieri jubentium)

A sancto ructante diffundi : ita ut non solum Sequanorum provinciae loca secretiora, verum etiam territoria multa longe lateque spatiis distincta terrarum, divinae sobolis diffusa gratia, Monasteriis atque Ecclesiis repleantur. *Dependentiae ratio, nunc late cernitur in omnibus religiosis Ordinibus, monarchice administratis, et uni Generali Praeposito tamquam Capiti suo subjectis. Harum duarum Capitis prerogativarum, quia vestigium nullum in S. Medardi Monasterio agnoscimus ; tertiam, quae est προεδριος, tum regia, tum Pontificia auctoritate collatam ei fuisse opinamur, quae mutato rerum statu paulatim evanuerit.*

sed ex aliis
sex capitibus
inezzusabili-
bus

87 Haec pro S. Medardi religiosiis alumniis dicta sunt. Sed alia certe sunt quae vulgati eorum Privilegii fidem elevant, non pauca. Primum, quod ei subnotetur unius ab Incarnatione Domini dxciii praeter illius xvi morem ; cum in toto S. Gregorii Registro ne uni quidem ejus Epistolae annus Christi legatur subscriptus. Secundo, quod concessum dicitur anno dxciii, ad petitionem Theodorici Regis : qui, secundum veram chronologiam, regnare cepit ex anno dunctat Christi dxcvi, post mortem patris sui Childeberti Junioris. Tertio, non potuit ei Privilegio subscribere Flavius Remorum Archiepiscopus, quem longe ante annum dxciii e vivis obisse, apparet ex Flodoardo, et ex antiquis Remensis Ecclesiae tabulis.

praesertim ob
nominatum
ibi Eutherium
Ep Arelat.
pro Etherio
Ep Lugdunen.

88 Quarto, Etherius Arelatensis Archiepiscopus nullus fuit. Aetherius sive Etherius, cui Augustinum Gregorius commendavit, ut eum et benigne haberet, et Anglis Episcopum ordinaret, fuit Episcopus Lugdunensis. Ideo Aetherium pro Licerio Arelatensi scriptum a Beda, non recte, monuit Petrus Surias in Pontificio Arelatensi ; cum constet positum ab illo Aetherium Arelatensem pro Aetherio Lugdunensi. Beda hunc errorem notavit Baronius in Annalibus, et Sirmondus Tomo 1 Conciliorum Galliae, cui sic ille adhaesit, ut libro 1 de gestis Anglorum, cap. 28 Etherio in Episcopatu Arelatensi Virgilium successisse scripserit. Post Bedam proximo seculo, in eundem lapidem impexit Joannes Diaconus in Vita Gregorii Magni, lib. 2 cap. 35 et 36. Bedae offendiculo fuit Nothelmus Presbyter, qui de sermone Ecclesiae Romanae, Gregori hanc epistolam illi exhibuit, ut hic testatur in Praefatione ad Crolyulfum Regem. In epistola Gregoriana, nihil est vitii, sed in ejus interpretatione. Ad Etherium pro Augustino scribit Gregorius : hunc male Arelatensem credidit Nothelmus, qui fuit Lugdunensis. Sole clariora sunt ista ex accurata chronologia, hinc Sapaud, Licerii, et Virgili Arelatensium Praesulum, inde Prisci, Aetherii, et Secundini Lugdunensium, quam tradunt Gregorius Turonensis, Gregorius Magnus, et Fredegarius, praecclare inter se concordare. Piget hic diutius immorari. Quinto, ignotus est Vitalis Episcopus Bisontinus tempore Gregorii Magni. Fuit enim eo longe recentior Vitalis Archiepiscopus Bisontinus, qui obiit vi Kal. Septembris, anno mcccxxxiii, cum sedisset ex anno mcccxii : qui nec postmodum Privilegio subscripsit, cum in codice Victorino quadringentis abhinc annis ei subscriptus legatur Vitalis Vesoncensis Episcopus : qui si quis unquam fuit, potius fuisse videtur Vasensis seu Vasionensis Episcopus, inter Arthemium et Petronium reponendus, praetermissus a Joanne Columbi in hujus Sedis Antistitem Catalogo, quem nec integrum, nec perpetuum esse ipse agnoscit. Verum si fictitius est hic Vitalis, non est illi quaerenda Sedes, nisi commentitia, in corpore Lunae reponenda in novo mundo, quem novi Philosophi inter amicos suos liberaliter partiti sunt.

nonnullasque
ineptissimas
formulas.

89 Sexto, sunt quaedam clausulae in corpore vulgati Privilegii, quae nec Magni Gregorii genio, nec veterum diplomatum stylo congruunt. Ipso initio ; Pretiosissimis lapidibus, in diademate Christi merito re-

nitentibus, omnibus sanctae Dei Ecclesiae membris etc. *In cursu ; Auctoritate igitur divina, vice beati Petri Apostolorum Principis, consensu omnium Romanorum Pontificum, et voluntate totius Senatus Romani, suadente nobis viro apostolico Anserico Suessorum urbis Pontifice, et omnium favente Galliae Episcoporum judicio, decernimus etc. Omnia hic mutant. Equis enim, amabo, Romanus ille Senatus, cujus voluntate Privilegium Medardini conceditur ? Ubi consensus ille Romanorum omnium Pontificum ? ubi omnes Galliae Episcopi faventes ? Declamatoria sunt ista, et interpolatoris imperiti tumidiorem ostentationem praeseferunt. Adhuc Ansericus, qui interfuisse legitur ei Synodo, cui praesuit Sonnatius (apud Flodoardum lib. 2 Hist. Remensis, cap. 8) nondum erat Surssionis Episcopus anno dxciii, ut ex Drectigili, Tandulphi, et Landulphi decessorum ejus Chronologia intelligitur. Potuit ergo privilegio Medardino subscribere longe post annum dxciii, sed ad illud obtinendum hortator aut suasor esse non potuit. Cetera non attingo, de quibus admonere alii.*

90 Notim tamen idcirco dicere, aut etiam existimare, usque adeo oblitus fuisse instituti sui Monachos Saessionenses, ut indebita Privilegia sibi arrogare, corruptisque Pontificiis tabulis sibi vindicare unquam ausi sint : neque dubito, quin verum Privilegium Gairaldo, monasterii S. Medardi Abbati, a Gregorio Magno concessum fuerit : id enim persuadent Rothardus Saessionensis Episcopus, et expressius Eugenius Papa secundus, uterque sub initio Ludovici Pii Imperatoris. Iis verbis quae ex veteri Registro refert Robertus Quatremaires in Propugnatione Privilegii Medardini, pagina 135 et 136 : ubi statuit Eugenius Pontifex servari privilegia, quae per deprecationem Clotarii Regis, Dominus Joannes Papa Danieli Abbati, et bonae memoriae Gregorius Gairaldo Abbati Basilicae sancti Medardi, per deprecationem Brunehildis, ac nepotis ejus Theodorici, ipsi loco indulserunt. Sed opinor, cum Joannis tertii, et Gregorii Magni Privilegiorum tabulae primariae vetustate exarsit, ac pene consumptae essent, deque his per apographa servandis deliberaretur ; illas licentius interpolatas fuisse ab iis, qui verum jus falsa scriptura tueri licitum esse arbitrarentur : quae sententia periculosa, et nunc (extra rarissimos quosdam casus) omnium pene Doctorum calculo damnata est. Hujus interpolationis certissimas notas indicavimus. Nec vero idcirco traducendos putamus religiosos viros, velut totius fidei publicae adulteratores. Longe enim aliud est, jus indebitum tabulis ementitis sibi quaerere velle ; aliud, jus verum et jam partum, cujus tabulae vetustate aliorum casu perierint, ficto vel interpolato scripto velle sibi tueri. Hoc perituro lucentius factum deprehendimus in plurimarum Ecclesiarum quae evolimus archivis, et sua potius servandi quam aliena invadendi cupiditate. Ideo condonandum censemus, et priorum temporum simplicitati magis quam nequitiae adscribendum : praesertim cum ejusmodi interpolatae scripturae adeo plerumque inculte adornatae sint, ut prudenti cuique, et in observandis chronicis characteribus vel leviter versato, seipsas prodant, ac suis auctoribus vel propugnatoribus plus molestiae et pudoris quam utilitatis creent.

D
A PRIN
CHIPIET

E
Potest tamen
supponi. Utiam
isud verior
amisso substi-
tutum fuisse,

F
licentia pro
illo tempore
excusab li

ANNOTATA. D. P.

Extrema haec Chiffletii admonitio, plane ex sensu nostro scripta, signanter meretur nostro quoque commendari suffragio, quibus in hoc opere saepe contigit in dubium revocare sinceritatem quarundam tabularum, a nobilibus et pervetustis Ecclesiis ostentari solitarum. Prima etiam capita, ad excusationem Medardini Privilegii factura, si non obstarent alia evidentiora suppositionis

A. FRAN.
CHIFFLET.

A tionis argumenta, congruunt cum dictis a Mabilione in præclarissimo de re Diplomatica opere, et usui post hac frequenti erunt; facientque ut in talibus censarandis parcior sim, quam fui in Propylæo antiquario ante Tomum 5 Aprilis, multæ correctionis egente. Nec ea tam ingruua confessione, puto quidquam decedere operi nostro apud Eruditos, multum autem eidem accessurum post Junium hunc editum recognoscendo, ex scientia rerum et experientia noturum, falsa a veris, dubia a certis distinguendum, tanto tunc majori futura, quanto plus temporis positum in tali studio fuerit.

Interim ex notatis ad §. 1, et ex Chiffletii ipsius confessione in hujus 2 § Episcopis, Catalogo vetustiori adiciendis, liquere existimo; Episcoporum Bisontinorum nomina et ordinem, usque ad Nicetium; ex Catalogis tam defectuosis parva cum certitudine peti, nisi cum ea habetur ex certioribus antiquioribusque documentis.

§. III. S. Nicetius ejusque successores usque ad seculum xi, ubi de Vita S. Megetii, atque usu Pallii per Macarium Hierosolymitanum eidem confirmato, et Claudio II.

B NICETIUS, monasterii Luxoviensis, anno dxcī fundati altaria consecravit. Deinde post annos viginti, nempe anno dxcī exulantem S. Columbanum semel atque iterum Persontione perhumaniter excepit. Sepultus est in Ecclesia S. Petri, olim suburbana, nunc vero mediam urbem obtinente. Unde explicet quod in ejus Vita legitur extra muros sepultus; nempe extra muros, et in suburbio civitatis; non autem extra muros Ecclesiæ, ut nonnullis alius visum. Colitur ad vi Idus Februarii.

92 xxv PROTADIUS Clotario II Galliarum Monarchæ carus fuit in paucis, circa annum dccc. In S. Petri celebre est ejus festum die x mensis Februarii. Inter cetera quidem hujus beatissimi viri adscribitur laudibus (ait ejus Vitæ auctor) quod dubitantibus Clericis inter se de diversis Ecclesiarum usibus (rogante bonæ memoriæ Stephano sanctæ matris Ecclesiæ Beati Joannis Evangelistæ, et Haymino Sancti Stephani ejusdem civitatis Decano) libellum ediderit, in quo ad separandum omne ambiguum hæc scripta reliquerit, quid in conventu Fratrum agi conveniat: quid tenere Ecclesiam, quidve vitare oporteat: quot sacri Ordinis ministros festivi dies habeant: quo, et quando processiones fiant: quo tempore totius urbis congregationes ad matrem Ecclesiam conveniant: quidquid otium agendum sit per anni circulum in Ecclesia, sancta ejus edocuit posteros industria. Superest hic liber in sacrarum basilicæ S. Joannis, cui titulus Ordo Canoniorum, cum præfatione Protadii Archiepiscopi ad Stephanum Decanum: sed cum in contextu fiat mentio Amalarii, Caroli Calvi, et Hugonis primi, vel hinc apparet fuisse hoc opus a recentioribus interpolatum. Quia tamen non uno loco præscribit nudipedales supplicationes, et de antiquo Urbis statu, ac Bisontinæ veteris Ecclesiæ religione multa colligit ad memoriam utilia; et quod unicuique in membranis restat ejus exemplar, vetustate in dies deteritur, operæ pretium duximus, illud hoc in volumine representatum ab interitu vindicare.

Ita quidem hic scripserat Chiffletius, sed in Præliminari totius operis designatione nullam ejus mentionem faciens, incertum nobis reliquit, an mutata postea mente ipsum alteri cuidam volumini servare decreverit. Nolumus Claudianas hæc Illustrationes, satis superque prolixas, nova illi nihilque ad S. Claudium spectante accessione prolixiores facere. Aptior fortassis illi libello in lucem proferendo locus obtinget, ante

Tractatum aliquem præliminarem de Festis Dominicis Græcorum, quem Joanni Jacobo Chiffletio Petri Francisci fratri referimus acceptum.

93 xxvi DONATUS, precibus S. Columbani, Faldaleno Burgundiar Duci et Flavii parentibus divinitus concessus, cum Luxorii adoluisse, datus est Bisontinis Archiepiscopus post Protadium: sic enim plures, et vetustiores ac melioris notæ Catalogi; cum alii Nicetio Donatum proxime successorem ponant, qui etiam error in S. Donati vulgarem Vitam manavit. Firmatur autem hic ordo noster, ex eo quod Migetium (cui Donatus decessit) constat quædam immutasse in Ecclesia sua, quæ a Protadio constituta fuerant; ut in Migetio refert anonymus S. Pauli Canonicus. Porro Donati Bisonticensis Episcopi adhuc viventis, Jonas in Columbeno, et Sancti Agili, ex monacho Luxoviensi Resbaccensis Abbat, Vitæ auctor meminere.

94 Scripsit pro Monialibus Regulam, Donati vulgo dictam, apud Benedictum in Concordia: et Commonitorium ad Fratres Pauli et Stephani: quod in Codice Regularum non recte inscripsit Holstenius; Sanctorum Pauli et Stephani Abbatum Regula ad Monachos; Smaragdum secutus in cap. 23 Regulæ S. Benedicti, ubi conscriptam eam dicit a Paulo et Stephano Abbatibus. Verum Donatus, ut opinamur, hoc Commonitorio, et S. Stephani Canonicos tum regulares, et S. Pauli a se fundatos Monachos, ad regularem disciplinam pariter instituit, ut ex ejus Vita colligitur. Extruxit Ecclesias Bisontinas S. Pauli et Sanctæ Mariæ Jussani monasterii, adjuvante matre Flavia, quæ ibi sepulta est. Hæc posterior, ævo nostro Patribus Minimis cecidit. Colitur cum cognomine Episcopo Aretino et Martyre septima die mensis Augusti.

95 Sepultum fuisse constat in ecclesia S. Pauli quam fundaverat: translatum vero post aliquot secula in vicinam ædem, quæ ab ipso Sanctus Donatus nuncupatur, Bisontinorum traditio est. In presbyterio Metropolitane basilicæ S. Joannis, depicta est ad parietem ejus imago, cui antiqua manu subscriptum legitur, Sanctus Donatus Archiepiscopus Bisuntinus, ejus corpus requiescit in ecclesia sua, juxta ecclesiam Sancti Pauli Bisuntini. Quæ hodie extat ædes S. Donati, recentior est Ordine Canoniorum (quem S. Protadii librum vulgo appellant) tempore Hugonis primi Archiepiscopi interpolato, in quo cum ceteræ quæ tunc exstabant urbis ecclesiæ recenseantur, de S. Donati ecclesia, nulla prorsus fit mentio. Hæc autem videtur fundata haud multo ante quam Cælestianus Papa III, Priori et Canonicis S. Pauli concederet, incunte Decembri anni mxcxiii, sui pontificatus anno tertio, ut in ecclesia S. Donati parochiali, infra claustra ecclesiæ suæ fundata, unum de Canonicis suis, ad ministranda Sacramenta divinaque officia celebranda, instituerent. Dedicatio hujus ecclesiæ celebratur xxv Maji; quæ si primo facta est Domiatia die, referenda erit in annum mclxxxvi, qui fuit septimus antequam cura animarum in Regulares S. Pauli per hanc Bullam transferretur. Quo vero loco, quoque in statu nunc habeantur S. Donati reliquiæ, paucis accipe.

96 Æstate anni mvcclxx, cum ecclesiæ S. Donati altare primum loco suo motum esset ut parieti propius adjungeretur; infra illud altare, et sub pavimento Presbyterii apparuit crypta quadrangula, cæmentitia, longa pedem unum regium cum uncis octo, lata pedem et quatuor uncias, alta pedes omnino tres: quam nos sequenti anno lxxi, die mensis Junii decima, præsentem et cooperante Illustrissimo Archiepiscopo Petro Antonio de Grandimonte, atque admodum Reverendo Domino Petro Alix S. Pauli Abbate (qui me Divione comorantem ad id spectaculi accersierat) aliisque honoratis viris, apertam diligenter inspezimus.

S. Donati
Regula ad
Monialesejusdem
Commonito-
rium:

E

ejusdem cul-
tus et ecclesia

F

eadem an.
1671 sub pede
altaris reper-
ta corpora,

D. P.

In

A In ea invenimus ossa, quatuor circiter aut plurimum humanorum corporum, virilia et proceras pleraque, cum infantilibus tamen nonnullis tumultuarie permixta, ut loci humiditate magnam partem corrupta. Constat enim ex nostris et priorum temporum observationibus, non semel exundante Dubio flumine, S. Pauli et S. Donati ædes aquis redundasse, adeo ut earum accolis alio migrare necesse fuerit, donec in alveis suis resedissent aquæ.

97 Nec vero putet quis, hæc ossa quæ infra altaris suppedaneum reposita erant, ad altaris ipsius consecrationem ibi fuisse recondita. Nam proxime sub altaris primario lapide inventa est capsula quadrata, aliquot Sanctorum inclusas habens reliquias, quæ ritu consueto in altaris dedicatione ibi collocatæ fuerunt. Ex quo animadvertere est, etiam ab illis qui annis abhinc fere quingentis S. Donati altare consecrarunt, ossium illam congeriem crypta inclusam, non fuisse pro certis et indubitatis Reliquiis habitam. Quamvis ergo verosimile sit, in his ossibus haberi reliquias, non modo S. Donati, sed etiam patris ejus Waldaleni Ducis, et Migetii ac Ternati Bisontinorum Archipræsulum (quos omnes et sanctitatis fama inclitos, et ad sanctum Paulum sepultos fuisse, ex ejusdem Ecclesiæ tabulis compertum est) quin tamen hæc Reliquiæ, nec a se invicem, nec ab aliis profanis ossibus secerni possunt; idcirco consilium fuit, eadem illa ossa quæ in crypta reperta sunt, diligenter expurgata ac deterga eadem in crypta reponere, grandi saxo imposito, quod hujus inventionis memoriam inscriptum posteris exhibeat.

98 Ceterum dum ibi ad aliquot dies versamur; a viris fide dignis accepimus, S. Donati ædem nocte intempesta, clausis ostiis, non raro tamquam permixtis accensis sacris undique collucere visam; auditasque psallentium, sive ad altare orantium voces, ac tintinnulorum strepitus, quales ad certa Missarum intervalla edi solent. Quæ si vera sunt, non temere quis existimaverit, exquisitam et usquequaque mirabilem Dei providentiam, illos honores qui B. Donato, aliisque et adjunctis Sanctis, (si eorum Reliquiæ in thecis auro, argento, ac multiplici gemmarum varietate fulgentibus exhiberentur) a religiosis populis impendendi essent, his prodigiis quasi compensare voluisse.

99 Unde porro illa sacrarum ossium confusio acciderit, nunc discere ex antiquis. Testatur Ado in Chronico, mortuo Eudone Aquitanorum Duce, Karolum Martellum contra ejus filios arma corripuisse, multisque eos attrivisse præliis. Interim Sarraceni, inquit, pene totam Aquitaniam vastantes, et late alias provincias igne ferroque superantes, Burgundiam dirissima infestatione depredantur, pene omnia flammis exurentes: monasteria quoque ac loca sacra fœdantes, innumerum populum abigunt, atque in Hispanias transponunt. Contra quos Carolus iterum expeditionem movit. Quibus forti manu resistens, caesa inde maxima multitudine, reliquos qui supererunt fugere compulit, e quibus pauci evasere. Mortuus est Eudo Aquitanus anno Christi DCCXXXV. Deleti sunt ultimi intra Gallias Saraceni anno DCCXXXVII. Ad annum igitur DCCXXXVI illa pertinuit Burgundiæ per Sarracenos devastatio: ejus etiam mentio in Actis S. Emiliani Nannetensis Episcopi et Martyris, Protectoris Augustodunensium vulgo dicti. Canonicus seu Monachus S. Pauli Bisontini, qui seriem Bisonticensium Archipræsulum in Francisco Bustudio conclusit, annis abhinc amplius ducentis, in Gedrone XXXI Archiepiscopo hæc habet; Cujus quidem temporibus, gente aliena, populorum urgente scelere, urbs Crisopolitana combusta, et totus archiepiscopatus adeo vastatus est, quod in principali Sancti Joannis et in Sancti Pauli ecclesiis vix tres Clerici possent sustentari. Non aliam cladem indicavit hic auctor a Sarracenicæ, quam tamen minus accurate ad Gedeonis

tempora retulit, cum ex tabulis Jurensibus constet, D superstitem fuisse Gedeonem anno Caroli Magni Regis XXII, Christi DCCXC. Non igitur illam videre potuit Sarracenorum incursionem quæ ad annum pertinuit (uti ostendimus) DCCXCV. Ea strage, quæ S. Pauli Ecclesiam involvit, dubium non est quin violata sint Sanctorum ibi sepulchrorum, adeoque S. Donati, S. Migetii, S. Ternatii Episcoporum, et Waldaleni Ducis monumenta: secundum vulgi opinionem, quæ thesauri in iis absconditi putabantur. Dissipatis igitur, atque hac illa dispersis sanctorum virorum sacris ossibus, cum ea tempestas pervasisset; qui cladi superfuerant ad sua reversi, disiectas Sanctorum reliquias unum in locum collegerunt: quas deinde, aliquot post seculis exstructa S. Donati parochiali ecclesia, in cryptam ejus ædis summo altari substructam congesserunt.

100 Eadem ex causa evenisse credimus, ut Reliquiæ S. Eusebii, S. Nicetii, et aliorum Sanctorum qui in S. Petri tunc suburbana æde sepulti fuerant, cum aliis ossibus per illas Barbarorum grassationes permixtæ et confusæ, medio in choro exstructis in quadrum muris colligerentur, ut fidem faciant quæ adhuc supersunt inscriptionis dux: prima summo altari vicinior;

Sanctorum sepelit Cancellus corpora multa.

Hæc igitur causa non suscipit alia.

Altera inferior, in parte opposita:

Multa Sanctorum corpora ibidem sepulta sunt,

Quorum animæ felices in cælis coronantur.

101 De S. Donati chronologia non una restat difficultas. Interfuit illi Synodo de qua Flodoardus libro 2 Historiæ Remensis, cap. 5, quam nos anno Christi DCCXXV, nec prius nec posterius, celebratum fuisse credimus, cum Labbeo æræ Christianæ seculo VII, et in hujus Concilii notis. Sanxit etiam cum aliquot aliis Episcopis fundationem monasterii Fossatensis, Idibus Maji Indictionis quintæ, Clodovei II Regis anno quinto; adeoque anno DCCXLVII; si fides Anonymo, qui S. Baboleni Abbatis Vitam conscripsit. Adfuit quoque Concilio Cabilonensi haud procul anno DCL. Et denique memoratur a Joanne Chronographo Bezuensi subscriptus tabulis, quibus Adalsinda Abbatissa, monasterii sui Berziliacensis fundos, fratri suo Waldaleno, Bezuensium primo Abbati, transcripsit, anno primo Clotarii III Regis, Christi (ut ego arbitror) DCLXI. Unde apparent Sedis S. Donati sex fere et triginta anni. Verum hic annus primus Clotarii III, qua ratione in Chronico Bezuensi jungatur anno Christi DCLII, monimus in tractatu de annis Dagoberti, capite V.

102 XXVII MIGETIUS anno DCLXV, S. Walberti, Luxoviensis Abbatis, unici sui funus curavit. Huic ille quantum fuerit superstes non constat; tametsi conjectura est diu illum præfuisse, ex multitudine rerum ab eo gestarum, quas pluribus prosecutus est Auctor Vitæ, successoris Ternatii Chronicon secutus. Hanc vitam ex Manuscripto codice integram damus, Sanctorum Vitis inferendam; nam et ille Sancti titulo prænotatur in nonnullis Ecclesiæ Bisontinæ Archipræsulum Catalogis, et in veteri Codice ecclesiæ S. Pauli, quamvis certum diem ejus cultui dictum nusquam invenerim, ne in Martyrologio quidem proprio ipsius illius ecclesiæ. Vite contextus hic est.

103 Migetius, vir omnis bonæ memoriæ dignus, concordii voto Crisopolitanæ Ecclesiæ Præsul efficitur. In dicta Ecclesia nutritus et ductus, ac secundum morem Canonicorum ad legendum et cantandum satis aptus, se moribus prædecessoris sui conformans, Officio divino insistebat: intus et exterius providus, quod invenit, diligenter observavit. Præterea idem Migetius, divina Officia decentius quam prædecessores sui, et consuetudines Ecclesiæ Crisopolitanæ instituit. Verbi gratia; cum B. Protadius hujus Sedis Archiepiscopus electus est, Horæ

A. FRAN. CHIR. PLI. T. non vero Gedeonis Archiep. tempore.

Similis etiam alibi facta dissipatio

E

et collectio sacrarum Reliquiarum.

F

S. Migetii Vita ex MS.

Ille instituit quot d. annis Missam de B. Maria.

non fuerunt ibi condita ut corpora Sanctorum.

B. Ecce verosimile sit antiqua esse talia:

quid etiam videntur tum naria et contica nocturna indicare.

Ea confusio quomodo facta?

an. 736 constantibus tribus Saracenis,

A de beata Virgine Maria in ecclesia non cantabantur, sed finitis Matutinis Canonici in baptisterio ante altare S. Stephani, Matutinas de S. Maria in directum dicebant, et Laudes de omnibus Sanctis: Prima vero, Tertia, Sexta, Nona, et Completorium in ecclesia non dicebantur. Iste autem Migetius voluit, ut Missa Matutinalis cum Tertia præcedente, quæ a prædecessore suo instituta fuerat, cantanda ad S. Stephannum ad altare S. Mariæ (celebrari quotidie deberet), ita ut omnibus diebus anni (excepto die Parasceves) ibidem Missa de S. Maria sollemniter celebraretur; sed non a choro primo; et qui Hebdomadarius majoris Missæ et matutinalis esset, hanc tertiam Missam ad altare B. Mariæ cum adiutore celebraret, et mensuram illam vini quæ pro Missa S. Stephani dabatur, quotidie perciperet, quod et tempore nostro perduravit.

A. FRAN.
CHUFLÉT.

ordinavit
quinque
Archidiaconos;

104 Ordinavit insuper in ecclesia supradicta quinque Archidiaconos cum majore Archidiacono, qui vices Archiepiscopi supplerent: assignavitque eis redditus quos pro Sede acquisiverat. Collationes nihilominus prædictarum dignitatum, cameræ Archiepiscopi; collationem vero majoris Archidiaconi, Decano et Capitulo libere resignavit. Possessiones autem et redditus primi Archidiaconi, assignavit in Luxovio; secundi, assignavit in Faverno; tertii, in Treva; quarti, in Grayaco; quinti vero, in Salinis et in villariis confinibus prædictarum.

parochias
divisit;

105 Præterea ecclesiam parochialem, in honorem sancti Joannis Baptistæ, prope muros civitatis reædificavit, atque circum hunc cæmeterium benedixit: in qua etiam instituit baptisterium fieri per succedentium annorum curricula, exceptis tantum in Sabbatis sanctis Paschæ et Pentecostes, et per octavas earum; nam antea cives et suburbani qui fuerant baptizandi, in baptisterio majoris Ecclesiæ baptizabantur. Decimas quoque et oblationes quas debent laici de civitate, contulit ecclesiæ prædictæ, a parochiano jure possidendas, retento tamen jure patronatus. In aliis vero ecclesiis parochialibus instituit Fontes fieri; videlicet in ecclesiis S. Mariæ Jursani monasterii, monasterii S. Mauricii, S. Petri, et S. Laurentii. Claustrum quoque columnis et testudinibus ædificavit, ab ostio ecclesiæ quæ ducit ad Palatium, per partem illam quæ Conventus dicitur, et per partem dormitorii usque ad rectorium.

confirmari
fecit a Papa
privilegium
Urbi, a Macario Hierosol.
concessum;

106 Privilegium etiam, a sancto Macario Patriarcha Hierosolymitano dudum huic urbi concessum, et per Beatam Helenam delegatum, sed suo tempore jam deletum, per Romanum Pontificem renovari fecit. Perquirebat vero quotidie quem Sanctorum in aliquo modo imitari valeret: eum diem perdidisse putans, quod aliquid non profecisset in actibus seu in mandatis Dei. Sacrificium pro salute mandi, et requie defunctorum, nullo modo offerre Deo prætermittebat. Omni die elemosynis maxime insudabat, et largissimæ hospitalitati. Ceterum omnibus omnia se faciebat, ut omnibus placeret, et omnes salvos faceret: et ut bonus Pastor, quidquid gregi sciebat agendum, operum exhibitione ministrabat.

nocturnæ
intentus
orationi

107 Ille autem suus mos erat assiduus, ut nocturnæ quieti membra traditurus, sese Sanctorum pignoribus commendaret; et a secularibus absolutus curis, in sancta contemplatione animum relaxaret, atque in ipsa meditatione necessarium corpori soporem susceperet. In pia ergo intentione quadam nocte soporatus, per visum ad principalem ecclesiam est deductus; ubi contemplabatur quasi consistentem multitudinem Albatorum, quorum

major pars videbatur esse Sacerdotum, inter quos Dominum unum recognoscebat, quem sibi noverat familiarem, quia ejus comes in Romano itinere extiterat: hominemque interrogans quæ tanta esset multitudo; vidit se invitari ad cælum, audivit, omnes hos mundanam vitam finisse in B. Joannis Evangelistæ servitio: quos beatus Joannes cum Levita Stephano ad altare prædictæ ecclesiæ cum ineffabili cantus melodia deducebant: et sacris peractis Officiis, omnes ab ejus manibus vivificum munus percipiebant. Divina itaque revelatione est edoctus, quod non alia eum maneret carnis resolutio, nisi in locis beati Joannis vicinis oratorio.

108 Qui gratulabundus super tali visione, seque ac pie obiit. visitari divini respectus miseratione, oratorium B. Joannis est ingressus, et ibi ex imo cordis profundo lacrymis prorumpentibus, ad Deum extendens puram mentem, Dei clementiam secretis precibus invocavit. Quo facto, ad domum quamdam episcopatus proximam declinavit, et ibi cum magna Albatorum multitudine et Cleri visitatus, sacro se jussit Oleo muniri, una cum Corporis et Sanguinis Domini perceptione. His peractis astantes respiciens, singulis pro exhibito obsequio gratias reulit, fessaque membra ad requiem in Domino contradidit.

109 Hactenus Vita, quam non ita crediderit ex Ternatii successoris Chronico acceptam, quin sit a multo recentiori Auctore dilata et aucta; talem enim sonant verba illa, num. 2 in fine: Quod et nostro tempore perduravit. Hujus autem Vitæ occasione, ex sacris Lectionibus divinarum Officiorum ecclesiæ Bisontinæ, addiderim, quod ab eodem Hierosolymitano Macario, cujus supra facta mentio est, Magni Constantini Mater Helena, post Crucem Domini anno Christi cccxxvi revelante Deo inventam, obtinuit partem sanguinis S. Stephani, cum ejus Dalmatica: quæ pia munera ad Hilarium Bisontinensem Episcopum destinavit, uti habetur ex sacris lectionibus divinarum officiorum Ecclesiæ Bisontinæ. Atque his Protomartyris Reliquiis junctum fuisse a Macario illud, quodcumque fuit, privilegium Vesontioni concessum, prout est existimare, quando et illud per Beatam Helenam delegatum fuisse asseritur. Verum ecquod tandem istud privilegium, cui firmando Romani Pontificis auctoritas requirenda fuerit?

110 Huic difficultati perquam obscuræ lucem affundit Ordo Canonorum Ecclesiæ Bisontinæ, qui Liber S. Protadii vulgo nuncupatur: ibi enim hæc lego. In die Natalis Domini dominus Pontifex ascendit tribunal cathedræ: et ordinant se ministri per cancellum. Presbyteri in sinistra parte cum Subdiaconibus; Archilevita cum Diaconibus et Acolytis ad dexteram. Tunc Cancellarius accedit reverenter ante Sedem, et dicit. Jube Domine benedicere: et Dominus Spiritus sancti gratia repleat nostra pectora. Et legit privilegium Pallii, ut commendet memoriæ quanta est illi adhibenda cautela pro gregis custodia. Perlecto privilegio accipit Cancellarius aureum nummum, aut duodecim argenteos Archiepiscopi. Sicque fit quotiescumque Archiepiscopus accinctus Pallio cathedram ascendit. Hæc lectio Privilegii in eodem codice notatur sexies; videlicet in Natali Domini, in festo S. Vincentii, in festo S. Joannis ante Portam Latinam, in Pentecoste, in Kalendas Octobris in Dedicatione matris Ecclesiæ S. Joannis, et in festo Omnium Sanctorum. Suspiciamus alias, cum hæc Privilegii lectio in ritum Missæ cadere videretur, illud Privilegium inscriptum esse debere in aliquo ex libris antiquis, quorum usus erat in Missa Pontificali: verum iis (nam adhuc supersunt) diligenter evolutis, cum nihil tale invenerim, minime dubitavi quin illud ex Bulla Pontificia legeretur, quam ipse

vidit se invitari ad cælum,

ac pie obiit.

E

Cum sanguine
S. Stephani

acceptam
Hierosolymis
privilegium
a S. Macario
Episcopo post
an. 326.

F

quod Mege-
lus Romæ
curavit reno-
vandam;

A ipse ejus lector Cancellarius ex archivo episcopali de-
prompsisset : nam et ejusmodi Bullæ et sunt et appel-
lantur Privilegia ; et in illis commendatur memoriæ
Archiepiscopi, quanta est illi adhibenda cantela pro
gregis custodia ; ut apparet ex Epistola Benedicti
Papæ noni, qua Pallium misit ad Hugonem I Archie-
piscopum Bisontinum, xv Aprilis, Indictione v, anno
ab Incarnatione Christi mxxxvii, anno sui Pontificatus
quinto, Chuonradi Imperatoris xi : et ex altera, Pa-
schalis Papæ II, ad Pontium Archiepiscopum Bison-
tinum, data pridie Kalendas Januarii, Indictione xiv,
anno Pontificatus vii, Christi mcvii, quæ ex autographis
proferemus alibi.

r detur is
fuisse usus
Pallio misso
a Macario
Hierosol.

111 Quid ergo erat privilegium, a Macario Jeroso-
lymitano Ecclesiæ Bisontinæ concessum, quod post-
modum a Romano Pontifice confirmari necesse fuerit ?
Opinor, Epistola fuit Macarii, cum Pallio Episcopali
ad Hilarium Bisontinensem Episcopum, transmissa.
Sciebat enim Macarius, provinciæ Sequanorum Metro-
polim esse Vesontionem ; provincias ac Metropoles Ec-
clesiasticas, in hierarchia ex civilibus constituendas, et
quasdam fortasse nuper in Nicæna Synodo jam esse
descriptas : de Hilario Episcopo Bisontino quædam
B fama sparserat, quædam fortasse ex ore Helenæ Au-
gustæ acceperat, quæ viri virtutem commendarent. Ille
ergo Protomartyris Reliquiis ad eam civitatem destina-
tis junxit Pallium, quasi pro ænio, quo jus Metropolitanæ
ad se spectare intelligeret. Est enim Pallium plenitu-
dinis officii Pontificalis insigne (ut aiunt Innocentius
III, et Gregorius IX Pontifices, apud Raynaldum
Tomo I Continuationis Annalium Baronii, anno 1218
num. 23. et anno 1239, num. 59, Metropolitanis om-
nibus Episcopis tradi solitum) interdum etiam qui ex
eorum Suffraganeis, qui esset sui Metropolitanus pri-
marius Consecrator, velut Episcopus Ostiensis in pro-
vincia Romana, ex Marci Papæ decreto ; Episcopus
Æduensis, in Provincia Lugdunensi ; Episcopus Lau-
sannensis, in Provincia Bisontina ; Aniciensis quoque,
in Provincia Bituricensi, item Bambergensis, in Ger-
mania : In Italia Lucensis, et Papiensis ; et Quinque-
clesiensis, in Hungaria inferiori : quorum exemplis
ac præjudiciis idem Privilegium sperare posse videntur
a Romano Pontifice, qui Episcopi Suffraganei in sin-
gulis Provinciis, vel suæ civitatis dignitate, vel antiqui-
tate promotionis, vel Sedi Apostolicæ præstitis obsequiis,
aliisve in rem Christianam rebus bene gestis, ceteris
suis collegis fuerint potiores.

quod tunc
tempore Mi-
getii spectaret
ad solum Pa-
pam Rom.

C 112 Sed de Privilegio Macariano multa sunt quæ
his opponat eruditus Lector. Nam hodie, et a multis
jam seculis, in Ecclesia Occidentali solius est Romani
Pontificis, Pallium Episcopis tradere. In Oriente licuit
olim Patriarchis, suarum diocesium Episcopis Pallium
dare, ut colligitur ex Concilio Romano, quod sub In-
nocentio Papa III celebratum est, Macario autem
Hierosolymitano Patriarchæ, æquid juris esse potuit
in Episcopum Bisontinum, ut cum Pallio donaret ? Ad
hoc respondeo distinguenda esse tempora : nec esse
existimandum pontificia omnia decreta, quæ politiam
ecclesiasticam spectant, adeo esse antiqua, ut vel a
temporibus Apostolicis, vel etiam a Nicæna Synodo
arcessenda sint. Jus quidem ex omni orbe Christiano
appellandi ad Sedem Apostolicam, cum ipso Beati Pe-
tri primatu exortum est : at reservationum recentior
est ætas ; nec illæ simul omnes factæ, sed aliæ ex aliis,
prout rerum status exigere visus est. Latitante in cryp-
tis propter tyrannorum sævitiam, aut per avia et devia
silvarum ac montium errante Ecclesia, nullæ factæ sunt
civitatum aut provinciarum ecclesiasticarum descriptio-
nes : primus illam Constantinus Magnus libertate
donavit, sed non statim perfectum in ordinem redegit :
pudetentim fidelium gregibus dati sunt Pastores, et hi
varias in classes distributi, constitutaque hierarchia, in
qua civitatibus impositi sunt Episcopi, Episcopi Ar-

tamen ante
constitutum
perfecte Hie-
rarchiam
sec. 4

fecisse Maca-
rius ille po-
tuit;

chiepiscopi sen Metropolitanus, his Primates ac Patriar-
chæ, qui et ipsi subessent omnes Romano ac Universali
Papæ. Aute hanc civitatum ac provinciarum suballer-
nationem, viri Apostolici ad se spectare existimant
verba illa Christi, suos in messem operarios emittentis,
Euntes docete omnes gentes. Hinc missiones illæ
Asianorum in Gallias, antiquo sibi fœdere sociatas ;
Photini et Irenæi, ad Lugdunenses ; Ferreoli, Benigni,
Andochii, ad Sequanos, ad Lingones, ad Æduos ;
aliorum ad alios. Si ergo priscis illis temporibus jus
habuerunt Asiani Præsules, mittendi Episcopos in
Gallias ; qua ratione illis abjudicaretur jus mittendi ad
eos Pullii, quod ipsius gradus Episcopalis quædam ap-
pendix et consequentia est ?

113 Neque objicias ex Tertulliano, libro de Præ-
scriptionibus cap. 20 et 21, fuisse Sedes omnes ac diœ-
ceses in Ecclesia ab Apostolis ipsis constitutas : tantum
enim ait, fuisse illas conditas ab Apostolis, sive imme-
diate, sive per traducem ; hoc est, per eorum successo-
res ; ut inde colligat, unicam esse Dei Ecclesiam, quæ
fundata a Christo atque ab Apostolis, ad sequentia se-
cula eodem perseveret. At subordinationem Sedium
ac diocesium, quæ nunc in Ecclesia cernitur, uti et
huius subordinationis varias mutationes posteriora tem-
pora invenerunt. Quamvis autem concederetur (quod
adhuc dubium est) sancitam fuisse anno cccxxv, in Con-
cilio Nicæno illam Sedium subordinationem : adeo ut
sequenti anno cccxxvi : quo Vesuntionem transmissum
opinamur Pallium, nihil habuerit Macarius Jeroso-
lymitanus in provinciam Bisontinam auctoritatis : satis
est si cogitemus, tum nondum plane extinctam veterem
Orientalium et Gallicanorum Ecclesiarum Societatem ;
aut si forte intercesa esset, Helenæ Augustæ inter-
ventu redintegrata. At præter talem magnæ ac sanctæ
Reginæ intercessionem, singularis fuit ratio Macario
Hierosolymitano, ut præ ceteris orientalibus Patriarchis
benevolentiam suam ac munificentiam ad Ecclesiam Bi-
sontinam extenderet ; quod nimirum Ecclesia Hie-
rosolymitana, antiquitate suæ originis, omnium Ecclesia-
rum matrem se esse diceret ; quo titulo ornatur in
epistola Synodali Concilii Œcumenici Constantinopoli-
tani ad Damasum Papam : unde et Polychronius Epi-
scopus Hierosolymitanus, fingitur dicere ausus (ut refert
Nicolanus Papa ad Michaellem Imperatorem) Ecclesiam
suam locum principem obtinere, et dignitate reliquas
Sedes Apostolicas antecellere.

D
A. FRAN.
CHIFFLET.

Matt. 28, 19

(Neque id
credere pro-
hibet Tertul-
lianus)

12

114 Concludo igitur, a Macario missum esse Pal-
lium ad Episcopum Bisontinum, non tamquam ad sub-
ditum, sed velut ad amicum et federatum ; quo tempore
illa Pallii transmissio nondum erat in Orbe Occiden-
tali Romanis Pontificibus reservata. Et sicut Pallium
recentioribus seculis ad Occidentis Episcopos, de corpore
Beati Petri mitti dicebatur, quia in Confessione S.
Petri, super sacra ejus ipsa, per solidam noctem
deponi solebat ; ita verosimillimum est, Pallium il-
lud, priusquam ad Episcopum Bisontinum, mitteretur,
vel sanctæ Crucis recens inventæ vel Domi-
nici Sepulcri attactu fuisse a Patriarcha Macario
consecratum. Exinde cum intelligeret Migetius Episco-
pus Bisontinus, jus illud dandi Palli ad solum Ro-
manum Pontificem esse revocatum ; prudenti consilio
Privilegium, decessoribus olim suis a Macario con-
cessum, ab eo qui tum præerat Romano Papæ confir-
mari voluit ; relicto successoribus suis exemplo, ut in
posterum eo nomine Apostolicam semper Sedem
adirent, alioquin illo suæ dignitatis insigni caritu-
ri ; quod et ab illis ad hunc usque diem observatum
est. In his tenebris nihil mihi nunc apparet lucu-
lentis.

115 Verum a Migetio non prius avelli me patior,
quam illi amici sui Walberti Luxoviensis Abbatis,
anno Christi dcccxxv, exequias cohonestanti, comes atque
assertor adstiterim. Id enim officii ab eo præstitum

Mile negatur
Migetius fune-
ri S. Walber-
ti adfuisse

negat

A. FRAN.
CHIFFLET.

A *negat Carolus Le Cointe, tomo 3 suorum Annalium, pagina 574; quia hic (inquit, ex Abbate Luxoviensi factus est post Faronem fratrem Meldensis Episcopus: et Migetius Vesontionensis Episcopus, longe ante eundem Walbertum ex hac vita discessit. Quibus in verbis lapsus agnosco triplicem. Primum quod Walbertus Faronis frater nuncupatur. Alterum quod fuisse dicitur post Faronem Meldensis Episcopus. Tertium quod Migetio superstes extitisse asseritur. Ab hoc ultimo ordior, ad duo priora postmodum rever-*

quod tamen in
huius Vita
asseritur,

116 Adso Abbas, qui se Luxovi a parentibus traditum, ibi primævi tirocinii juvenilia rudimenta percepisse testatur, in libro de Vita et miraculis S. Waldeberti Luxoviensis Abbatis ita loquitur: Salva quoque auctoritate Francorum Regum et Procerum, qua usus admodum eo tempore ferebatur, Sancto Migetio Episcopo, magnarum virtutum viro, familiarius adharebat: interposita utrisque conditione pacti, ut quis eorum primus Domino vocante rebus humanis excederet, alter superstes locum sibi sepulture competentius ordinasset. Quod et ita contigit. Nam cum per quadraginta annorum spatium gloriosus Confessor Domini Waldebertus, locum sibi delegatum, omni virtutis genere optime dispositum, augeret rebus et numero Deo servientium; multis miraculorum virtutibus adornatus migravit ad Dominum, sexto Nonas Majas, supernorum civium socius et consors effectus, ac januum perpetuæ jucunditatis introductus. In cujus obsequium funeris confluentibus undique fidelium turmis, in ecclesia Beati Martini, quæ est constructa ex latere monasterii a parte aquilonari, composita a S. Migetio Pontifice post aram crypta opere mirifico, Domino disponente, dignissima ibidem conditus est sepultura. Quid hoc testimonio sanctius? Nullus hic interpolator. Ipse auctor, non in erroris, multo minus in malæ fidei suspensionem veniet. Abbas erat, et pro seculi sui capta in paucis eruditus. Septingentis fere abhinc annis Luxovienses omnes tabulas excussit, monumenta omnia perlustravit, ut S. Waldeberti Vitam et miracula in scripta referret: opus hoc suum Luxoviensium Cœnobitarum sacræ concioni nuncupavit.

in qui altum
de illis Mel-
densi Episco-
pata silen-
tium:

117 Jam vero si fuit Waldebertus Episcopus Meldensis, quo tandem facto id Adsonem, sed et Luxovienses omnes latuit, qui in publicis suis officiis Walbertum semper Abbatem, nusquam Episcopum appellant? Meldenses etiam, qui (ut notant secundi seculi Benedictini Auctores eruditi, pagina 504) Faroni Episcopo suo Hildebertum proxime successisse, in sacris suis Lectionibus publicè affirmant? Certe et Luxoviensium et Meldensium intererat, Waldeberto suo Episcopales infulas, si unquam illi obtigissent, minime invider. Quare, in Vita S. Agili, ex Monacho Luxoviensi Resbaciensi Abbatis, quæ S. Donato Sedem metropolitanam Vesontionensem adhuc obtinente conscripta est, agnoscere necesse est, vel ab auctore vel potius a librario hallucinationem, ubi sic legitur; Sicque ingrediens laudabilis Agilus ævum pueritiæ, committitur Eustasio probatæ religionis viro sacris litteris erudiendus, cum aliis nobilium virorum filiis, qui postea Ecclesiarum Præsules exstiterunt: Agnoaldo scilicet, et Waldeberto, Agocrici patrui ejus filiis, qui monasterio quod soror illorum Fara in paterno solo, inter Album et Mueram, in loco qui Eboriacus dicitur, ædificavit, construendi et docendi regulares magistri claruerunt: quorum alter Lugduno clavato, alter vero Meldensis urbis est ordinatus Episcopus. Nam eo loco, pro Waldeberto Fara est restituendus; uti ego ad ejus Vitæ marginem olim adnotavi, in Probationibus Historiæ Trenorensis, pagina 140: cum certum sit, Donato Episcopo Vesontionensi Faronem Melden-

perperam
asserto in
Vita S. Agili;

sicut ibidem
is perperam
dicitur frater
S. Faronis.

sem non paucis annis fuisse superstitem. Si ergo Faroni in Episcopatu successisset Waldebertus, ut vult Cointius, certe dum S. Agili Vita scribebatur, nondum fuisset Episcopus.

118 Quod reliquum est, senserim olim cum Lamberto Ardensi Presbytero, in Historia Comitum Ghisnensium; Joanne Iperio, in Chronico Bertiniano; et aliis multis; Chagnoaldi, Faronis, et Faræ seu Burgundofaræ fuisse Walbertum natura fratrem (quod probaret ex Vita S. Agili locus quem protuli, nisi esset vitiat) Sed revocavit Hadrianus Valesius, rerum Francicarum disertissimus scriptor, et cum secuti Benedictini Patres, secundi sui seculi citato loco: maxime vero Adso Abbas in Vita S. Walberti, ubi pag. Meldensis vicum Nant, genuinum ejus solum non semel appellat: cum constet ex Jona in Eustasio, Haguerici, adeoque ejus liberorum, Chagnoaldi, Faronis, et Faræ patriam fuisse Pipimisum, sive (ut habet codex Bertinianus perperitus) Pipisicum, in pago Briegio.

119 XXVIII TERNATIUS decessorum suorum Archiepiscopum Chronicon scripsit circa annum DCLXXV; quod utinam adhuc extaret! Ad hæc construxit ecclesiam in honore Sanctorum Marcellini et Petri Martyrum, in campo Martio. Ea hodie crevit in Abbatiam S. Vincentii, ordinis S. Benedicti, in vico qui Sancti Vincentii nuncupatur.

120 XXIX GERVASIUS Ternatio fratri successor datus est circiter annum DCLXXX, et ipse commendatus a curæ pastoralis solitudine, quod gregem suum ab Ecclesiæ unitate nullatenus deviare permiserit, aliasque sui muneris partes cumulate expleverit.

121 XXX CLAUDIUS II, prius Jurensis Abbas quam Episcopus: septimo Episcopatus anno abdicavit, ut suam eremam repeteret, hanc procul anno DCCXC. Auctoris, qui vulgatam ejus Vitam quadringentis fere abhinc annis conscripsit, opinio fuit, illum, cum esset annorum viginti, Canonicis Metropolitanæ Ecclesiæ Bisontinæ adlectum fuisse; quo in munere completis duodecim annis, creatum Archiepiscopum Vesontionensem anno Christi sexcentesimo vigesimo sexto: anno septimo sui Episcopatus, illo abdicato, ad Jurense S. Augendi monasterium convolasse. Ibi completis ab introitu quinque annis, mortuo Injurioso Abbati successorem electum, et Joannis Papæ IV auctoritate confirmatum. Expleto in monasterii regimine anno quinquagesimo quinto, tandem anno IV Childeberti Francorum Regis ad Superos evolasse.

Vitæ Claudiana
ut nunc
habetur Chrono-
logia

122 Ex his primo illud improbamus, quod S. Claudius ex anno DCCXXVI ad septennium fuisse dicatur Archiepiscopus Bisontinus: quia certum habemus, per hoc ipsum tempus, imo ex anno DCCXXV, usque in annum DCLXI, per sex et triginta annos Bisontinam Sedem a S. Donato fuisse occupatam, uti a nobis evidenter probatum est. Fuit autem in hac serie S. Claudius, quartus a Donato. Fuit porro tertius a Migetio, quem constat anno Christi DCLXV, S. Walberti Luxoviensium tertii Abbatis ecequis præfuisse. Ad hæc antiqui horum Archiepiscopum Catalogi, inter Migetium et Claudium duos alios, nempe Ternatium et Gervasium collocant. Suis ergo ut cuique servetur locus, statuendus est hujus Chronologiæ velut cardo, annus Christi DCLXI, quo S. Claudius a Joanne Papa IV Abbas Jurensis confirmatus est: ejusque annorum ratio sic deducenda, iis omnibus retentis ex vulgata ejus Vita, quæ vitæ Chronologiæ aliunde non adversantur.

Chiffletio
improbatu.
F

123 Natus est anno Christi DCIII. Factus est Canonicus in Metropolitana Ecclesia Bisontina anno DCXXIII, ætatis suæ vigesimo. Post annos duodecim, cum esset annorum XXXII, Christi anno DCXXXV, factus est ad S. Eugendum Monachus sub Injurioso Abbate. Post quinquennium, anno ætatis XXXVII, Christi DCXL, defuncto Injurioso successor eligitur a Fratribus, et a Joanne Papa IV, in eo munere confirmatur. Regiminis

aliæque ab
eo substituta:

in

A in monasterio continuos quinque et quinquaginta annos ei tribuunt Jurenses omnes tabulæ, sed horum interpolationem non explicant : unde et lapsus est ejus Vitæ auctor in ejus obitu quem in annum quartum Childeberti male retulit : nam Chronicon quod superest optimum, desinens in anno MCXLIX, sic habet ; Et quarto Childeberti Abbas tantum ? Quid sonat illud, Abbas tantum ? nisi quod illo anno quarto Childeberti, S. Claudius post septennium, abdicatione Archiepiscopatu, restitit dumtaxat Abbas ?

sic ut Abbas
esse caperet
S. Claudius
an 640

124 Sed hic annus quartus Childeberti cui anno Christi respondeat videndum est. Fuisse enim Childeberto huic duo regni exordia primum a prælio Textriciensi, quod commissum est anno DEXCI, cum profligatus est a Pippino Heristello Theodoricus, ejusque subregulus Bertharius, ex Annalibus Metensibus, aliisque Chronicis : et ille victoria modeste usus, non modo Theodoricum regio titulo atque honore non privavit, sed etiam duos ejus filios, Clodoveum et Childebertum Reges esse jussit. Verum hunc diu stetit regere domus pax ista ; sic enim Aigradus Monachus in Vita S. Ansberti, qui paulo ante Auderno successerat in Episcopatu Rotomagensi ; Decedente de ordine principatus Waratone illustri, et ejus filio ac suppantatore nefando

B Gislemano, Pippinus Præfectorian administrationem Domino largiente adeptus est. Quo tempore accensatus apud ipsum Principem præfatus Pontifex sanctus, jussu ejusdem, exilio deportatur in Altummontem monasterium, quod est situm in territorio Agnanno super Sambre fluvium. Aperte hic designatur annus Textriciensis prælii, qui fuit Christi DEXCI : quo ex tempore cum suspectus fuerit Ansbertus de agitatibus contra novum Principem Pippinum consiliis (non utique cum Clodoveo et Childeberto ejus filiis juvenilibus) cadit suspicio in Theodoricum, cui tunc præter Regis titulum nihil superesset. Hinc opinari licet, ex illo anno DEXCI, exulante Ansberto, quando nominatur in diplomate Dionysianis Monachis tunc concessio, post Donatum, sic exactoratum fuisse præfatum Theodoricum, ut Regis titulus in ejus tantum filiis staret, saltem quoad Acta publica, quæ potius ejus filiorum quam ipsius illorum parentis regni annis a cancellariis notarentur.

et ob erit
an. 703 :

125 Sic igitur describendam censeo S. Claudii omnem ætatem. Ex anno Christi DEXL, solidos quinque et quinquaginta annos Abbas fuit : nec obiit, nisi expleto quinquagesimo quinto anno sui regiminis a tempore quo fuit Abbas, ut habet liber de Viris illustribus Condatescensis Monasterii. Sed hanc regiminis Monasterii periodum interpolavit septennio gestum Archiepiscopi munus, adeoque obierit anno DCCC : quod non viderunt rerum Jurensium recentiores scriptores. Restat autem difficultas de tempore hujus interpolationis, qua sola nos expedire potest Præsulum observatio, qui Bisontinæ Ecclesiæ inter Donatum et Claudium præfuerant, et temporis per quod præfuerant. Nam post Donatum, cujus ultimus Chronicus character annus æræ christianæ DCLVIII spectat Bisontinus Archiepiscopus fuit Mige-tius : quem certum est anno DCLXV præfuisse funebribus exequiis S. Walberti ; diu autem rexisse Ecclesiam, persuadet rerum jam descriptarum multitudo. Hinc Tertitius, Gervasiusque successerunt, ac denique noster S. Claudius, a priore, judicio meo distinctus, cujus universam Chronologiam sic tandem concludo. Anno IV Childeberti Regis, Theoderici filii, ex prælii Textriciensis anno DEXCI deducto (hic fuit Christi annus DEXCV) fuit Claudius Abbas tantum ; hoc est, abdicatione Archiepiscopatu ad Abbatis conditionem reductus. Ordinatus ergo fuerat in Archiepiscopum anno DCCXXXVIII, cum Abbas ex anno DEXL præfuisset per annos quadraginta octo. Rediit in monasterii administrationem, ut annum in ea quintum et quinquagesimum compleret, sequentem etiam libavit, translatus ad

regimen s
Abbatialis
per annos
7 Episcopatus
interpolati
anno 55.

Cælestes anno ætatis centesimo, æræ Christi vulgaris seu Dionysianæ septingentesimo tertio, dignus omnium seculorum gloria immarcescibili.

126 Nunc od alia progrediamur : nec nos moretur Cointius, qui tomo 4 suorum Annalium, anno Christi DCLXXXVI, num. 27, et anno DCCXCVIII num. 1, S. Claudium natum ait anno Christi DCLXII ; Bisontinis Canonicis adfectum anno DCLXII ; creatum Archiepiscopum duodecimo post anno, ætatis XXXII, Christi DCLXXIV : factum Monachum in monte Jura post annos septem, Christi anno DCLXXXI : electam Ablatem post quinquennium, anno DCLXXXVI convenisse Clodoveum Regem, ejus nominis non secundum sed tertium : obisse post annos XII a suscepto Jurensis monasterii regimine, anno Christi DCCXCVIII, ætatis sue dumtaxat LVI. Hæc enim chronologi, cum omnia antiquitatis fundamenta convellat, sic seipsam evertit, ut refutatione alia non indigeat.

127 XXXI FELIX, moribus infelicissimus, quem Gilbertus Cognatus perperam confudit cum Felice orientulum Anglorum Apostolo, de quo Bedæ Hist. lib. 2 cap. 15, et lib. 3 cap. 20. Consule Vesontionem et Sammarthanos.

128 XXXII TETRADIUS II, inter bonæ notæ Præsules locum non meruit.

129 XXXIII AMBO, Luxovii ad regularem vitam institutus, restituendus Cleri sui disciplinæ plane colapsæ, cum Adono Priore Luxoviensi operam dedit.

130 XXXIV WANDELBERTUS.

XXXV EUROLDUS ad annos XII.

131 XXXVI ARCEUS.

XXXVII ERVEUS.

132 XXXVIII GEDEON, cum Ruberto S. Augendi Abbate, de S. Lupicini Cella disceptans, Karolo Magno Regi occasionem præbuit, eos ditionis Jurensis terminos sanciendo, qui hodieque asseruntur. Datum est Remis hoc diploma, XI Kal. Octobris, anno regni XXII. Annus XXII Karoli Magni in Burgundia regnantis post fratris Karlomanni obitum, mense Octobri censebatur DCCXCI : quo anno Christi opinatur olim datas esse has tabulas. Verum quæstione ad incudem revocata, censui non posse hunc annum XXII, intelligi de regno ejus Burgundico, sed de Francico, a Pippini patris obitu derivato, esse accipiendum ; et incurrere in annum DCCXC, uti in Chronico Abbatum Jurensium a nobis demonstratum est in Ricberto XVI Abbate. Quo errore in Bibliotheca Cluviacensi Berno Abbas consecratus scribatur a Gedeone, Odo autem a Bernuino, vide in Vesontione.

Jurensis di-
t onis terminu
a Karolo M
defuncti anno
790

133 XXXIX BERNUINUS cognomento Bonus : qui et ADAM dictus videtur in diplomate Lotharii Regis, de quo mox in Arduico. Interfuit anno DCCCXXI Concilio Nuntiagensi Batarorum in quo obtinuit a Ludovico Pio Constitutionem Cæsaream de servis ecclesiarum provincie suæ libertate donandis, quam nos anno MDLXXIX, quatuor opusculis a nobis editis, appendicis loco adjunximus. Præerat etiam annis DCCCXXII, XXIII, XXVIII, XXIX. Obiit pridie Idus Augusti : sepultus est ad S. Vitum, tribus ab urbe horariis leucis.

134 XL AMALWINUS, apud Flodoardum lib. 2 Hist. cap. 20 subscribit edicto Lotharii Imp. VIII Kal. Julii, anno DCCCXL. Indictione III.

135 XLI ARDUICUS interfuit Concilio Tullensi apud Saponarias anno DCCCLIX, et alteri Tullensi apud Tusiaticum anno DCCCIX. Decennio post accepit a Lothario Rege Juniore, Romam proficiscente, anno regni ejus XIV Indictione III (annus erat Christi DCCCLXX) XI Kal. Februarii, Abbatissam, Carnonis castrum in pago Scodingorum, una cum cellula vocabulo Balma, in eodem pago sita, ad compensandas villas Cavennacum, Campanias, et Tolisiacum, quæ quondam possessæ fuerant ab Episcopis prædecessoribus suis, Gedeone scilicet et Adam : tunc autem ab Attono Comite Lotharii Regis consanguineo obtinebantur. Ex vetusta quadam

cas/rum
Abb atissa
Arduico
don itum

A FRAN.
CHIFFLET.
Nicolai Papæ
ad eum ijsisto-
lo.

Quomodo
presederit
Conc. Tullen-
si 2p

A *Canonum et Decretarum collectione nacti sumus Nicolai Papæ ad Arduicum officiosissimam epistolam, ejus est initium: Nicolaus Episcopus, servus servorum Dei, Reverendissimo et Sanctissimo confratri nostro Arduico, Vesontionensi Archiepiscopo. Inter cetera virtutum tuarum insignia, quæ plurimis sunt gratiarum actionibus cumulanda, summam obedientiam tenere conspicimus cum humilitate fastigium. Et cum tantam in te circa nos animi admirati cernamus alacritatem, mentem tuam Apostolorum spiritu tactam nullo modo dubitamus. Integram dedimus in Probationibus, quia nondum (quod sciam) in publicum prodiit. Cum autem notam temporis nullam adscriptam habeat; suspicamur tamen datam anno Christi DCCCLX, quo celebratum est Tullense II Concilium apud Tusiacum: in ejus præfatione, e duodecim provinciis prima appellatur Vesontionensis, et e duodecim Archiepiscopis primus subscribit Arduicus Vesontionensis; non quod inter ceteros primatum obtineret, sed (ut opinor) quod ei Concilio Legati Apostolici titulo præssset, alio qui προσέδριζε, jus nullum in eos habebat: ut vel ex eo manifestum est, quod in Concilio priore Tullensi, proximo ante anno DCCCLX apud Supmaris, ex duodecim item provinciis convocato, subscripsit Arduicus Synodicis duabus epistolis, uni quidem quinto, alteri septimo loco inter Metropolitano.*

136 XLII THEODERICUS subscripsit Synodo Pontigonensi anno DCCCLXXVI, Tricassinæ II anno DCCCLXXVIII, Mantalensi anno DCCCLXXXIX. De illo, vel ad illum sunt plures Joannis Papæ octavi epistolæ. Adhuc præerat anno DCCCXCIV, die Dominico III Nonas Februarii, anno V regnante domino Rodulfo Rege, ex tabulis autographis Pharulfi Presbyteri, quibus Ecclesiam S. Mauricii in villa Coldrivico Portensis pagi sitam, quam tribus ante mensibus a Rodulfo Juveni Rege acceperat, tradit Ecclesiæ Bisonticensi S. Joannis Evangelistæ.

137 XXIII BERENGARIUS, decessoris nepos, factione Aynni excrevit, Vicarium habuit Stephanum, Episcopum Bellicensem, qui ejus jussu corpus S. Maimbodi Martyris e villa Domnipeira transtulit ad Montembeygardis. Præfuit annis XIII.

138 XLV AYMINUS pseudoepiscopus, subscriptus tamen Eiminus Concilio Cabilonensi anno DCCCXV, Indictione III.

C 139 XLV GONTERIUS vocatur Episcopus. Aymino vel Gonterio pseudoepiscopo Bisontinam Ecclesiam turbantibus, videtur S. Maiolus vocatus fuisse ad archiepiscopatum Bisontinum circa annum Christi DCCCXXV, ut refertur in ejus Vita Syro et Aldebaldo auctoribus, et in Bibliotheca Cluniacensi, pag. 1768; cum esset Majolus in Mutisconensi Ecclesia Archidiaconus, et nondum Cluniaci Monachus. Sed illo id honoris atque oneris fugiente, subit illud

140 XLVI GILFREDUS: qui anno DCCCXXXII consecratis Beroldum Episcopum Lausannensem: præfuit per annos Conradi Burgundionum Regis, VIII, XII et XIV, Christi DCCCXCVII, LI et LIII. Interfuit Concilio Tornisiano seu Trenoriano ad Ararim: quod nos non anno DCCCXLIY (ut olim vulgo creditum est) sed potius DCCCXLVIII vel DCCCXLIX habitum fuisse ostendimus in Historia nostra Trenoriana.

141 XLVII GUIDO, quem male nonnulli confuderunt cum Guidone Viennensi Archiepiscopo, qui ex anno MCXIX fuit Papa Calixtus II.

142 XLVIII GUICHARDUS, ex Abbate Vallis S. Georgii in Germania. Wion lib. 2 c. 19 ex Munstero et Belforestio.

143 XLIX LEUTALDUS, qui et Leotoldus, Alcherium illustrem Clericum recepit in Canonicum S. Stephani; quideinde anno DCCCXCIII villam Lovetingem Comitatus Amoensis contulit ad mensam fratrum. Sequenti anno DCCCXCIV die Pentecostes, S. Odilonem Abbatem

Cluniacensem consecrovit. Wilenco viro illustri præstariam fecit de nonnullis rebus S. Stephani et S. Mariæ Vesontionensis. Theodradæ illustri matranæ dano Chisiacum Ecclesiæ suæ adjecit. Dnas item Ecclesias S. Mauritio dicatas in Comitatu Amauensi; alteram in villa Gradiaco, alteram in ruve Pontiliaco, quæ hodieque Patroni nomen retinent: prior in Gradiaco villo, a Gray la ville, quadrantis horæ itinere a Castro Gradiaco: eratque inter Ecclesia Gradiaci castri, quod exinde cum in urbem evaserit, nunc propriam habet parochialem Ecclesiam, Beatæ Mariæ Domine nostræ titulo insignem.

144 At Pontiliacus vulgo Pontalie, duas habet Ecclesias; alteram S. Mauriti, ad sinistram Araris ripam, in Sequanis; alteram S. Joannis, ad dextram ejusdem fluminis ripam, in Lingonibus. Nescio autem on seite, certaue ex causa, an vulgi corruptela, quod castrum prisco ævo Pontiliacus ferebatur, recentioribus seculis Pons scissus nuncupatum sit, quasi ex Francorum lingua Pont-taille: ejus tituli fuit apud Burgundiones perillustri familia, ex Campaniæ Comitibus per Odonem Campaniensem extariem propagata; quæ masculorum defectu, nostro seculo ad feminas devoluta, nunc in affinium familiaram appellationes transit. Verum hæc tabulæ Leutaldi, sunt Comitum nobilissimi, qui pro remedio animæ Senioris sui Hugonis incliti Marchicomitis, duas quas diximus Ecclesias S. Stephana Vesontionensi contulit, anno Christi DCCCCLI, Conradi Regis XII, Indictione nona: fontesque aperuit unde et Sequanicæ Burgundiæ exortus Comitatus, et hereditaria ejus Comitum Series derivata est; imo Dominorum Salinensium et Comitum Matisconensium, ac Viennensium, et nonnullarum etiam Cabilonensium: quod nunc admonuisse sufficiat, tanti negotii tractatione in propriam Dissertationem reservatu: quamquam Dominorum Salinensium hic præmisimus perbreve Catalogum, illustrationum Claudianarum capite 2, disputantes, Au ad Dominos Salinenses, qui septem fere postremis seculis ei toparchiæ præfuerunt S. Claudi genus propagatum sit.

§. IV. Seculi XI Episcopi ubi multa de triplici Hugone, et de Gaufredo Lugdunensi.

H ECTOR acquisivit S. Stephano Capellam S. Justinii de Cambrunniaco, ex Papæ Leonis IX et Henrici II Imp. rescriptis, anno MXLIX datis. Obiit VI Kal. Novembris, qua die appellatur in Necrologio Luxoviensi, Hector Crisopolitanus Archiepiscopus, Luxovii ubique adjutor bonus.

146 LI BERTALDUS pseudoepiscopus; intrusus, sed non receptus.

147 LII WALTERIUS Hugonem futurum successorem suum, sacri Baptismatis unda renovatum suscepit, ac tenuit, ut ipsemet Hugo refert in quodam diplomate. Adhæc a S. Agapito Martyre, ejus caput in S. Stephani basilica defossum latebat, ex morbo difficili persunatus est: indrque S. Stephani ardem vetustate nntantem, restituere ei ampliare capit: sed e vivis excedens anno MXXX, IV Nonas Octobris, ejus ædificii perfectionem successori transmisit.

148 LIII HUGO, cognomento Salinarius, seu Salinensis, patre natus Humberto Domino Solinensi et Hermenbarga, filia Lamberti (ut ait Rodulfus Rex Burgundiæ, dato diplomate ad annum Christi MXXXIII) nobiliori semine exorta, bonæque famæ præconiis collaudata; primum Canonicus Bisontinus fuit et Rodulfi Burgundionum Regis Capellanus: deinde S. Pauli Bisonticensis Abbas commendatarius post Albericum: postremo Archiepiscopus Vesontionensis ordinatus septimo Novembris, die Dominica, anno MXXXI, præfuit annis XL, usque ad annum MLXXI, quo

D
Leutaldi Archiep. illustrata:

ejus cum Comite Leutaldo confusio.

E

F

S. Agapiti
Miraculum

53 Hugon's
genus illustre:

vivere

A *non fuit is consecratus a Leone PP. IX:* vivere desiit vi Kal. Augusti. In veteri codice S. Stephani, de ejus consecratione sic lego; vii Idus Novembris, Ordinatio Hugonis Archipræsulis. Pallium deinde accepit a Benedicto Papa IX, die mensis Aprilis xv, Indictione v, anno Christi mxxxvii, pontificatus Benedicti v, Chunradi Imp. xi. Quod ergo Symphorianus Champenius in Catalogo Episcoporum Tullensium, in Brunone xxxv (qui fuit Leo Papa IX) et alii nonnulli referunt, Hugonem ab eodem Leone Papa IX fuisse in Ecclesia Tullensi consecratum, constare nequitiam potest, nisi de illo tantum Episcopo Tullensi, et nondum Papa intelligas. Creatus est enim Bruno Tullensium Episcopus anno mxxvi, quinquennio ante Hugonis I ordinationem: cæpit autem esse Leo Papa IX ex anno mxlix, cum esset Hago jam ab annis octo decim Archiepiscopus.

149 *sed h e ejus tempore consecravit altare S. Stephani:* Ex veteri membrana, conscripta tempore Hugonis tertii; Anno secundo Papæ Leonis Noni, consecratum est Bisuntii altare B. Stephani, nonodecimo scilicet anno Hugonis primi. Hæc consecratio facta est v Nonas Octobris, anno Christi ml; non autem anno mxxviii, ut habet Vesontio ex quadam tabula Joannis Banneleti Notarii Apostolici: cujus hallucinatio etiam Ferdinandi Ughelli Italiam sacram afflavit, ut monimus apud Sammarthanos; accuratius autem in Probationibus Historiæ Trenorciensis, pag. 358. Ex eadem antiqua membrana sedit Hugo I annis xl. Qui ergo, ut jam dixi, consecratus fuerat anno mxxxi, die septima Novembris, is quadragesimo post anno, nempe MLXXI, vi Kalendas Augusti ad vitæ bene transactæ præmia evolavit.

150 *ipse vero ob anno 1071,* Fuit Hugo non minus rebus multis præclare gestis quam nobili genere illustris; quamquam non fuit de stirpe Comitum Burgundiæ, nec habuit fratrem Remundum nomine, in Hispania Comitem, ut ait Albericus in Chronico ad annum mxxxii, qui quod majorem portem fuit Hugonis prius. Quamvis enim veterum Dominorum Salinensium familia, ab antiquis Burgundiæ Comitibus derivata sit, et ad eam, per Mauram seu Moretam, Wulcherii eo nomine tertii Salinensis Domini filium heredem, Givardo ex Comitibus Burgundiæ desponsatam redierit; ipsa tamen Hugonis I Archiepiscopi avo a familia Comitum diversa fuit. Bertoldus Constantiensis, in Appendice ad Hermannii Chronicon, Hugonis I obitum toto quinquennio antevertit; ait enim ad annum MLXVI: Hugo Bizantiensis Archiepiscopus obiit, cui ejusdem Ecclesiæ Canonicus a fratribus electus, a Rege substituitur. Offendiculo, ni fallor, si fuerint apographæ tabulæ ad S. Pauli; quæ ut emendandæ sint, vide in Hugone secundo, primi proximo successore.

151 *benefactor ecclesiæ S. Benigni Divion.* In Chronico Benigniano, cujus Auctor patria Saliaensis, tempore Hugonis hujus sui concivis vivebat cap. 98, Hugo inquit, Chrysopolitanae Sedis Archiepiscopus, ipsius (nempe Italardi Abbatis) valde familiaris amicus, dedit ecclesiam sitam in burgo, Salinis dicto, quam sui genitores a fundamentis extruxerant: et est sacrata in honore Sanctorum Symphoriani et Agathæ Martyrum, Sanctusque Anatolius Confessor inibi quiescit. Cujus loci donationem posuit super altare Sancti Benigni, die natalis ipsius Martyris ibidem Missas celebraturus: atque coram omni populo qui convenerat, obligavit excommunicationis vinculo qui illum locum subtraheret a dominio Abbatis et Monachorum Divionensium. Hæc donatio facta est anno ab Incarnatione Domini millesimo trigesimo septimo, Indictione quinta; Episcopatus sui anno sexto. Si annus sextus Episcopatus Hugonis, in natali S. Benigni, Kalendis Novembris, fuit Christi mxxxvii, certe primus ejusdem annus, Kalendis Novembris fuit mxxxii. Recte; nam 1 Novembris anni mxxxii adhuc censebatur primus annus Hugonis, anno mxxx die septima Novembris consecrati.

Hic adscripta Indictio quinta, a Christi Natali ducebatur, anni Christi perpetua Comes: de quo genere Indictionum alio loco monuimus. De aliis Hugonis hujus rebus gestis multa leges parte 2 Vesontionis: quibus lucem affundunt tabulæ a nobis prolatae in hujus operis Probationibus: quo genere testimoniorum nullum in historia vel sanctius, vel certius.

152 De Episcopis, deque Abbatibus, vel Abbatissis ejus tempore ordinatis hæc obtulit vetustus codex, quæ obiter perlegisse jurebit.

Promittunt subjectionem, et obedientiam Vesontionensi Ecclesiæ, in præsentia Domni Archiepiscopi Hugonis.

LUCIA, nunc Faverniacensis ordinanda Abbatisa, secundum præceptum S. Benedicti.

Prælati sub illo ordinati.

DURANDUS, ordinandus Abbas Lutrensis.

BERLAIDA, Castri Carnionis ordinanda Abbatisa, secundum præceptum S. Benedicti.

HELIZABET, Palmensis ordinanda Abbatisa.

THEODERICUS, Basilensis ordinandus Episcopus.

ALDUIS Castri Carnionis ordinanda Abbatisa, secundum præceptum S. Benedicti.

GAUGERANNUS, Balicensis ordinandus Episcopus.

BERINGARIUS, Basilensis ordinandus Episcopus, MLVII Indict. x.

BURGARDUS, Lansannensis ordinandus Episcopus.

EUFEMIA, Faverniacensis ordinanda Abbatisa, secundum præceptum S. Benedicti.

E

HALAIDA, Castri Carnionis ordinanda Abbatisa, secundum præceptum S. Benedicti.

HEINRICUS, Lausonensis ordinandus Episcopus.

153 Ab Hugone I, non prius discedo quam suum ei locum restituerim in Synodo Æduensi, cujus meminit Hugo monachus in Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacensis, his ipsis verbis; Mirandis plus miranda subjungo, quæ referentibus viris authenticis probata cognosco. Hæc sane referunt Gaufridus de Monte Sancti Vincentii, et Rainaldus Æduensis, qui adhuc præsentibus sunt, Dux Burgundiæ ROBERTUS Hagronem Æduorum Episcopum nimia infestatione gravabat, variisque prædonum incursibus passim Burgundia laborabat. Ea propter Episcopi, GAUFREDUS Lugdunensis, HUGO Bisontinensis, ACCARDUS Cabilonensis, et DUGO Maticensis Æduam conveniunt magnique patrem consilii prædictum HUGONEM Cluniacensem Abbatem venire rogaverunt. Aderat illustrium multitudo copiosa virorum, populus confluebat infinitus, pro pace supplicans indefessis clamoribus. Adveniens ipse Dux, imo tyrannus, Æduam intravit; sed fastu maligno interesse conventui recusavit. At Pater Hugo, fervore caritatis concitus, tyrannum adiit: quem vehementer increpans, cunctis mirantibus tamquam ovem mitissimam secum adduxit. Episcopis autem supplicantibus ut Pater Hugo pro pace agenda loqueretur, turbis undique conticentibus, et ex ejus ore pendentibus, sic ait; Qui pacem quærunt, qui Deum diligunt, nos audiant, nobiscum agant. Qui vero filius pacis non est, qui non ex Deo sed adversarius est, huic ex parte Omnipotentis præcipio, ut a nobis exeat, et operi divino non nocent. Vix dicta compleverat, cum ecce quidam statura procerus, facie truculentus, multis cum sequentibus egressus disparuit. Non fuit in tanta multitudine hominum, qui aliquem nosset egredientium. Mirabantur singuli, stupebant universi. Quærentibus invicem super his non erat aliud respondere, nisi interdicente Sancto dæmones visibiliter exiisse, egressosque de turbis simul evanuisse. His ita depulsis; tantam mox prædicatio Sancti efficaciam habuit, ut eo jubente Dux ipse sui mortem filii, interfectores condonaret, et Ecclesia pacem recipe-ret. O beatum virum, cujus præsentiam Sathanas ferre non poterat, cujus imperium invitus agebat!

Interfuit Synodo Æduensi.

quando S. Hugo Clun'ac. dæmonem e conventu extirpavit.

S. FRAN.
CHILLET.auno, non
1072, vel
1055,

A Res equidem mira, sed altiori miraculo cumulata. Quamdiu enim in conventu illo vir sanctus sancta perdoceat, sicuti columba candida super caput ejus præsens apparuit. Quibus id videre datum est. Deum glorificaverunt; non enim omnes hanc videre gloriam inernerant. Stephanus Archiepiscopus de Parricejo, sub omni assertionem, itidem se, licet indignum, testabatur vidisse.

154 Hanc Synodum plerique assignarunt anno Christi 1072; unde et Hugonem Archiepiscopum Bisontinum qui et interfuit, secundum ejus nominis putarant; qui fuit primus, ut mox ostendam. Labbeus in Synopsi Conciliorum anno MLX adscribit. Ego veram illius epocham deprehendisse me arbitror, ex eo quod ait Hugo monachus, in ea Synodo factum esse hortatu S. Hugonis Abbatis, ut Dux Robertus sui mortem filii intersectoribus condonaret, et Ecclesia pacem reciperet. Fuit hic Roberti filius Hugo, de quo sic Chronicon Antisiodorense, quod extat apud Labbeum Tomo I Bibl. novæ, pag. 293 ad annum MLVII. Hugo filius Roberti Ducis, incendio subdidit villam Sancti Bricii: et perierunt intra ecclesiam viri et mulieres cum infantibus, numerus ex. Et eodem anno ipse interfectus est. Addit Chronicon sequenti anno MLVIII, Claustrina irruptione captum est castrum S. Germani a militibus Roberti Ducis, et Tebaldi Comitis: qui ingressi, nutu divino territi, quantocius exierunt: et hoc intra venerabiles Quadragesimæ dies. Huic optime notæ Chronico adversantur tabulæ inaugurationis Philippi I Regis, in quibus ei solennitatis die Pentecostes anno MLIX, interfuisse legitur Hugo filius et Legatus Ducis Burgundie: non ergo ille biennio ante occisus fuerat. Verum hic Duchesnius et Sammarthoni Chronico Antisiodorensi fidem suam non immerito servari voluit, et notari antiquarium, qui pro singulari littera H. Henricum Roberti Ducis filium adhuc superstitem designante, Hugonem acceperit, et ad longum scripserit, historice veritatis haud levi detrimento.

sed 1058

155 Ultimus igitur Dux Robertus filii necem, cuius certos auctores non noverat, quacumque eum ferelat suspicio Burgundiam populabundus peragatur. Sensit Agono Aduensis Episcopus suus et suorum clades: vocavit ad Synodum comprovinciales suos, Gausfredum Lugdunensem Metropolitanum, Accardum Cablonensem et Drogonem Mutiscensem Episcopos; Hugonem quoque Vesontionensem Archiepiscopum, magni nominis virum. Sed præcipuum hujus Concilii robur penes Hugonem Cluniacensem Abbatem fuit cujus sororem Dux Robertus matrimonio sibi copulaverat: ejus enim comitate et odore sanctitatis sic ille delinquitus est placatusque, ut cæsi filii injuriam remitteret, pacemque redderet Burgundiæ. Hujus Synodi tempus fuit (ut probabilissime) autumnus anni MLVIII, ultra quem plus duodecim annis Hugo I Bisontinum Sedem obtinuit.

Gausfredus
Lugd. idem
qui et Humbertus:

156 De Gausfredo Lugdunensi Archiepiscopo restat difficultas, ex eo quod nullis in Catalogis antiquis censetur. Verum (ut ego quidem existimo) censetur in omnibus, sed sub nomine Humberti. Nam ex brevi Chronico S. Benigni ad Cyclas paschales, Halmardo Lugdunensi Archiepiscopo, anno Christi MLII Romæ vita functo, successit in Archiepiscopatu Humbertus, et in Abbatia Benigniana Joannes, Fiscennensis tum Abbas. Ad eundem porro Humbertum Lugdunensem Archiepiscopum datæ sunt a Gregorio Papæ VII Epistolæ 36 et 76 libri I, et libri II Epistola 13, annis Christi MLXXXI, LXXXIV et LXXXV. Quare, qui medio tempore Aduensi illi Synodo interfuit Lugdunensis Archiepiscopus, idem Humbertus fuit: qui tamen ibi Gausfredus nuncupatur; uti et apud Nicolaum Arragonium in antiquis Romanorum Pontificum gestis: et apud Hildebertum, in Vita S. Hugonis Abbatis Cluniacensis, sub finem: qui sanctus Abbas, ut et moriens ostend-

deret quam vigil et sollicitus fuerit circa commissarum sibi vigilias ovium, quibus potuit sermonibus Anniversarium Archiepiscopi Gaufridi et Guidonis Abbatis adesse nuntiavit: significans oportere defunctis Fratribus debita solvi beneficia. Obiit S. Hugo in Kal. Maji; Humberti porro Lugdunensis Archiepiscopi dies obitus adscriptus est in Necrologio S. Stephani Lugdunensis in Idus Maji. Nihil ergo dubi remanet quin binomius fuerit idem Archipræsul, Gaufridus ex familia, Humbertus ex Baptismo: cujus Sedis unnos continuos habemus tres minimum supra viginti, ab anno scilicet MLII ad MLXXXV.

157 Sed de illo rursus alia nascitur difficultas, ex Chronico Hugonis Flaviniacensis, qui Synodum relegens anno MLXXXVII Augustoduni celebratam; Quinta autem die, inquit, quia Lugdunensis Sedes, Humberto Simoniaco expulso, et in locis Jurensibus Monacho facto, vacabat Antistite, a latere Domini Lingonensis electus est Gebuinus Archidiaconus, vir morum probitate venustus, ut præficeretur Lugdunensi Ecclesiæ. Atqui in Humberto, de quo diximus, nullum apparet vestigium simoniacæ labis, sed potius multæ res præclare gestæ per annos Sedis xxiii. Quo igitur facto ab Hugone Diensi, Apostolicæ Sedis Legato simoniæ convictus, episcopatu dejectus sit? Vidimus in codice MS. S. Stephani Lugdunensis, inter Martyrologium et Necrologium, Catalogum Pontificum Ecclesiæ Lugdunensis, a quingentis circiter annis descriptum, in quo inter Humbertum Halmordi successorem, et Gebuinum inseritur quidam Robertus. Hunc esse opinamur illum ipsum Gebuini decessorem simoniæ reum factum, et in Jurensi S. Eugendi monasterio vestem inflatum monasticam, pro quo apud Hugonem Flaviniacensem, sive auctoris lapsu, sive librarii oscitantia, irrepserit Humbertus.

158 Adde videri et de hoc ipso Roberto locutum Chronicon Bezuense, ubi meminit Simonis regii juvenis, Rodulphi Comitis filii, qui Jurensi S. Eugendi cœnobium expetiit anno Christi MLXXXVII, ut in alia opere, speciali tractatu pluribus demonstrabimus. Præmiserat ante se (inquit Bezuensis) duos illustrissimos viros, Dominum Rodulfum, et Dominum Franconem: secum vero duxit Dominum Robertum, Dominum Arnulfum, et Dominum Warnerium. Hi omnes et secundum genus seculi clarissimi, et secundum Dominum nobilissimi, postea se holocaustum Domino obtulerunt. Vides convenire hic omnia; nomen, tempus, monachismum ad S. Eugendum; sed et generis claritatem: quis enim dubitet quin Robertus ille, in Lugdunensem cathedram simoniace proventus, nobili familia ortus fuerit, cum per ea tempora vix nisi Principum ac Procerum filiis dignitates ejusmodi obvenirent? Quo etiam magis illi suspecti erant simoniæ quod favore potius cognatorum, atque opibus, quam merito suo ad ea fastigia pervenire vulgo existimarentur. His præmissis, Albericum nihil moror, qui contra antiquorum omnium fidem, Philippum quemdam in archiepiscopatu Lugdunensi, Halmardo proximum successorem scripsit, ut referunt Sammarthoni Gallie sue Christianæ tomo I.

159 IIV Hugo II de Montefalconis: hoc enim illi cognomen tribuit Calixtus Papa II, in Bulla qua Bisontinæ Ecclesiæ S. Joannis Evangelistæ, bona sua et privilegia confirmat xv Kal. Martii, Indictione xiii, anno Dominicæ Incarnationis MCXX, Pontificatus secundo. Hunc Notarium fuisse ante Episcopatum, ostendunt in Chronico Bezuensi litteræ Pontii, Domini Belliorenensis, datæ anno MLXXXIII, Hugone, ex Notario archiepiscopatum Bisunticensis Ecclesiæ gubernante. Sed per annos xv secundum reterem membranam, conscriptum tempore successoribus ejus Hugonis tertii; nempe ex anno MLXXI in MLXXXVI, quo e vivis abiit iv Kalendas Octobris; sic enim de illo S. Pauli Necrologium,

D
dicendus
Humbertus
Gausfredus;male confusus
cum Roberto
successore
Simoniaco,

E

post depositio-
nem Monacho
Jurensi,et quidem
laudatiss. mo.

F

Hugo 2 ante
Episcopatum
Notarius

et in fine Monachus fuit, fundato S. Vincentii Mon.

A *Necrologium*, Quarto Kal. Octobris obiit Hugo, Archiepiscopus et Monachus. Quia vero Benedictinis monasterium ad S. Vincentii basilicam extruxit, in qua et sepultus est, conjectura est illum in ultimo morbo (ut olim solebant Procerum multi) monastico S. Benedicti habitu indutum, et in eo sepultum fuisse, ut Monachus censeri posset: vix enim ante Episcopatum Monachus esse potuit, qui ex Notario seu Cancellario publico creatus est Archiepiscopus.

Privilegium a medio ordinatione oblatum non anno 1067,

B *sed 1072.*

160 Adhuc Electus, et nondum constitutus Archiepiscopus, anno Christi MLXXII Dionysiano, sub finem (ut videtur) Julii mensis, vel per initia Augusti, Spiræ convenit Henricum IV Germaniæ Regem, ubi Agnetis ejus matris interventu privilegium obtinuit, pro S. Pauli Ecclesia Bisontina: cujus temporaria characteres in veteri opographo rutiuti sic leguntur; Anno Incarnationis MLXXII, Indictione IV, ordinationis Henrici XIV. regni XX. Atqui certum est ex Laniberto Schusnaburgensi, accurato sane scriptore, quod anno Dionysiano MLXXII (scripseram olim ad Sammarthanos, MLXXI) Henricus Rex in Natalem Sancti Jacobi, Wormatiæ occurrit matri suæ Agneti Imperatrici, de transalpinis partibus redeunti, ubi sex aut eo amplius annos jam demorata fuerat, sub nimia austeritate vitam instituens etc. Statimque compositis propter quæ venerat, a filio abscessit. Porro regnare coeperat Henricus ipso die Natalis Domini, primo scilicet die anni Dionysiani MLII: ordinatus autem seu coronatus fuerat Aquisgrani IX Kal. Julii anni MLV. Ex quibus apparet subscribendam illis tabulis, Spiræ datis (qua scilicet matrem absentem Rex comitatus fuerat) annum Incarnationis MLXXII, Henrici ordinationis XVIII. regni XX, Indictionem decimam.

Quidam ab et sub eo acta.

2 Ad Hugonem II est Epistola Ecclesiæ Basilienensis, pro ordinatione Electi sui Burchardi, ex Camera-rio Archiepiscopi Moguntini, data anno MLXXII. Cujus etiam rogatu Hugo cognomine Burgundio, servos quosdam a se libertate donatos, Ecclesiæ S. Stephani ad-dixit. Eodem Hugone conscio et favente, Hugo dominus de Trevas, Ecclesiam in suo castro fundavit, sub patrocinio S. Petri Apostoli, et S. Marcelli Cabilonensis Martyris, anno Christi MLXXXIII. Quod pariter anno probavit idem Hugo Archipræsul, ut Humbertus, Medullensis castri et Naviliacensis Dominus, et uxor ejus Raynodis, et frater Wicardus Archidiaconus conferrent S. Marcelli monasterio, Ecclesiæ S. Laurentii de villa Pontis-Dubi: et Alexander Papa II Bisontinensem S. Magdalensæ Ecclesiam in tutelam Apostolicæ defensionis suscepit.

Raymundo Comiti in expeditionem Hispaniam commodat pecuniam 1092,

161 LV Hugo III, patre notus est Guillelmo Magno Comite Burgundiæ, cognomento Testardie, Raynaldi filio, Othonis Willelmi nepote; matre vero Stephanía Allobrogum Comitissa: sic enim appellatur in Necrologio Bisontino: cujus vocis quod sit significatum alius erit explicandi locus. Raymundo fratri, Castellæ Regum postmodum parenti futuro, cum esset in procinctu ad Hispanicensem expeditionem, dedit Hugo septies mille solidos probatæ monete denariorum: et vicissim aliquot fundos, et tradidit Raymundus Comes ad ejus Ecclesiæ emolumenta. Habemus hoc ex tabulis autographis insertis Acheriani Speciegii tomo 9, a chronicis illis quidem, sed annum Christi MXXII spectantibus, ut colligitur ex Mariana lib. 10 hist. Hisp. cap. 1, et ex auctoribus ab eo laudatis: qui annus MXXII in tabulis Ecclesiarum Bisontienensium dicitur Hugonis tertii, Sedis septimus, ordinationis vero quartus. Inierat enim anno MLXXXVI, haud multo post obitum Hugonis II; triennio post, nempe anno MLXXXIX ordinatus fuerat, seu consecratus in Archiepiscopum, ut habet ejus temporis membrana vetus. Sed repugnare videtur huic chronologiæ, quod anno MXXII, Indictione XV, quarto Nonas Novembris, Raimondus Consul interfuisse legitur dedicationi Ecclesiæ S. Nicolai de Marthereto prope Ver-junii T. I

D *A. FRAN. CHIFLEY.*

sulum. Num igitur ille exente hoc ipso anno, dederit se itineri ad Hispanicam expeditionem, an potius sequentis verum tempus expectarit, quo solent Reges ad bella procedere? Ad hoc respondeo, apparere ex Indictione, unum illum dedicationis, fuisse Dionysianum MXXI a Christi Natali deductum, Gallicanum vero MXXII a XXV Martii vel a Paschate derivatum, qui Dionysianum novem circiter mensibus anteverteret. Nam Indictio XV caperat mense Septembri. Igitur mense Junio præcedente (exempli gratia) in cursu erat Indictio XIV, quæ secundum Dionysii et Bedæ methodum, conveniebat anno Dionysiano MXXI.

2 Hugonis III anno secundo, Guichardus, S. Stephani Archidiaconus, Ecclesiam suam bonorum suorum fere omnium heredem scripsit; genus suum maternum aperiens ex Dominis Salinensibus derivatum. Idem Hugo III, S. Vincentii monasterium, ab ejus decessore Hugone II fundari cepit, et privilegiis munit, et bonis optimis locupletavit, primum illi Abbatem Achardum præficiens, v Kalendas Octobris, anno Dionysiano MXXI. Sequenti MXXII contulit Ecclesiæ B. Magdalensæ, altaria de Boyseyres et de Sayens. Anno MXXV, Domini de Montefalconis, ipsi ejusque decessoribus ac successoribus Archiepiscopis legios se esse professi sunt. Biennio vero post, nempe anno MXXVII monasterium Valliscluse de injustorum possessorum munibus receptum, tradidit Ecclesiæ S. Joannis Evangelistæ: et Raymodis nobilissimæ matronæ optimam hereditatem Ecclesiæ suæ adjecit: cui etiam medietatem decimationum Ecclesiæ de Vileta restitui curavit.

162 In itinere ad Terram sanctam, a Stephano fratre suo, Comite Burgundiæ quiddam beneficii accepit in utilitatem Ecclesiæ suæ, conscriptis tabulis in strata publica, circa castrum Ferretis, Indictione octava, indeoque anno MC. Eadem Indictione, VI Idus Septembris, de manu Othonis Militis recepit quædam bona Ecclesiæ suæ, ab ejus majoribus inique detenta. Sequenti anno MCI e vivis excessit Idibus Septembris, anno suscepti Archiepiscopatus quindécimo. In Ecclesiarum archivis vidimus aliquot Bullas Calixti Papæ II, in quibus meminit Fratris sui Hugonis Archiepiscopi, qui in Jerosolymitana peregrinatione ad Dominum migravit.

§ V. Episcopi ab anno MCI ad MCLXVI: ubi de Faverniacensibus primum Abbatissis, deinde Abbatibus.

PONTIUS, cognomine HUGO IV. Etenim Pontium ubique se ipse appellat, appellaturque a Paschale Papa II, non uno in diplomate, ut solent Episcopi de propriis nominibus nuncupari: cum autem cognomen illi esset Hugo, invaluit usus apud Bisontinos, ut post tres Hugones Archiepiscopos, ipse Hugo quartus nuncuparetur, quamquam in tabulis S. Magdalensæ de quadam colonia, trium Hugonum proximus successor Pontius aperte scribitur. Audita igitur morte Hugonis tertii, in itinere Jerosolymitano viro functi, datur illi successor Pontius: qui mox Bisontinam Ecclesiam B. Mariæ Magdalensæ egregiis donis et privilegiis auxit, tertio Idus Januarii, Indictione X, anno Christi Dionysiano MCI, quem a Paschate deductum censet Notarius MCI. Porro anno MCVI Indictione XIV, Pallium accepit a Paschale Papa II, data Bulla Laterani, pridie Kalendas Januarii: eodemque anno, Nonis Augusti, Hugonem S. Eugendi Abbati subiecit monasterium Cusantiense. Ineunte sequenti anno MCVII Valclusensem Ecclesiam tradidit Cluniacensibus, diplomate quod in Bibliotheca Cluniacensi Petri nomine prænotatur, in littera singulari P. scriptore hallucinato: quod donum firmat Paschalis Papa II, data Bulla apud villam S. Hippolyti, Cluniacensium juris, in Matisconensi Episcopatu

varia sub et ob eo octa:

E

obiit in peregrinatione Hierosolymitana.

F

Pontius quomodo Bisontinus dictus Hugo IV.

A scopatu sitam, vi Idus Februarii ejusdem anni MCVII.

A FRAN.
CHIFLET,
et abdicato
Episcopatu
factus Mona-
chus Prior
Altipetræ,

164 Quo etiam anno Pontius Archiepiscopus, cum altare de Useyes Ecclesiæ Altipetrensi addidisset; mox ipse ejusdem Ecclesiæ Prior factus est abdicato Archiepiscopatu. Hoc certe constat, vacante tum Episcopatu Bisontino, fuisse Widonem Archiepiscopum Viennensem, illo ipso anno MCVII auctoritate Apostolica Bisontinæ Sedis Vicarium constitutum, et quædam Altipetrensi Ecclesiæ a Wilenco Sedunensi Episcopo collata dona, in Pontii Prioris gratiam, eodem anno confirmasse. Quocirca ad hanc Widonis administrationem referenda sunt, Geraudi Lausannensis et Radulfi Basileensis, novorum Episcoporum, sanctæ Vesontionensi Ecclesiæ subjectionis, reverentiæ, et obedienciæ coram Guidone Viennensi Archiepiscopo præstata Sacramenta. Hugonis quarti obitus notatur in Necrologio Bisontino ad XVI Kalendas Februarii: nam etsi abdicatus, Archiepiscopi appellationem etiam post mortem apud vulgus retinuit.

olim cum
patre vestitus
Cluniaci sub
S. Hugone.

165 Siste hic, mi Lector. PONTIUM HUGONEM non prius dimitto, quam meam de ejus natalibus conjecturam tibi aperuero. Anno Christi MLXXXVIII Wido Comes Matisconensis Clunici habitum monasticum indutus est sub S. Hugone Abbate, cum Widone et Pontio filiis suis. Pontio, ut verisimile est, nomen suum imposuit S. Huga Abbas, sive in Confirmatione (ut Christianorum omnium mos est) sive propter monachismum, ut est plurimorum regularium Ordinum vetus consuetudo. Ita qui jam nomine Pontius erat, cepit esse cognomine Hugo. Puer Pontius-Hugo, ut quondam Paulus secus pedes Gamalielis, sic secus pedes Hugonis Abbatis eruditus; cum in magnum virum crevisset, Hugone tertio Bisonticensi Archiepiscopo in expeditione Ierosolymitana extincto, in ejus consanguineum Pontium-Hugonem, et Burgundiæ Principem, et Cleri ac populi vota consenserunt. In ea dignitate vix totis sex annis versatus, quietioris vitæ amore obdormivit, ac recessit in Altipetræ monasteriolum, ad sex fere leucas horarias a Vesontione: ubi Prior constitutus, haud multo post, Altipetrensem suam Ecclesiam, per Guillelmum de Arguello suum in Archiepiscopatu successorem, Pontio Cluniacensi Abbati ejusque monasterio subiecit. Ex quo evidens est, diversum hunc fuisse a Pontio Cluniacensi Abbate, Merguliensis Comitibus filio, qui ex Monacho S. Pontii Tomeriarum, Cluniacum veniens haud multo ante obitum S. Hugonis, nova ibi edita professione, ipsi in Abbatis officio successit. Hobes igitur in Pontio Widonis Comitibus Matiscensis filio, et Cluniacensem Monachum, et Hugonem, et Archiepiscopum Bisontinum, et denique Priorem Altipetrensem.

Guillelmi
gesta præcla-
ra:

166 LVII GUILLELMUS de Arguello. Est castellum de Arguello, collis vertici impositum, ad leucam fere horariam a Vesontione, nobilis quondam familiæ titulus: et hoc Guillelmo cognomen appingit successor ejus Ansericus, in diplomate pro Balernensibus, anno Dionysiano MCXXXIX Indictione VII. Is primo anno sui Pontificatus, Christi MCIX XIII Kal. Martii, Bisontinæ Ecclesiæ S. Magdalensæ sua bona ac privilegia asseruit, et nonnullis de suo adjectis cumularit, tum illo anno MCIX. tum anno quartæ Indictionis. Controversiam quoque, ortam inter S. Joannis Bisontini Canonicos, et Monachos S. Benigni Divionensis, super Ecclesia de Algerens, et Capella de Loya-ncvella, communicatis cum Ganceranno Lingouensi Episcopo consiliis, composuit VII Idus Augusti, Indictione VII, anno Christi MCXIV, suæ ordinationis quinto: unde et deprehenditur annus MCX ejus ordinationis primus.

abdicatio
ultronæ.

167 S. Eugendi Ecclesias, in sua diœcesi constitutas, Hunaldo Abbati confirmavit; adjectis S. Georgii in villa Solciaco, et S. Albini in villa Annoras Ecclesiis. Pontio Abbati Cluniacensi Altipetrensem Ecclesiam addidit, Monetariam officinam quum Tezelinus Monetarius in privatis suis ædibus constituerat,

in terram S. Joannis Evangelistæ transtulit, anno suæ ordinationis tertio, Christi MCXII. Idem, jussu Puschulis Papæ II, reddidit Ecclesiæ S. Stephani Archidiaconatum de Dola. Ejusque tempore Stephanus de Montacrel heredem scripsit bonorum suorum S. Joannem Evangelistam: testibus inter alios Pontione Belicensi Episcopo, et Mainerio Decano. Post novem fere administrationis annos abdicato Archiepiscopatu diu fuit superstes in Clero Bisontino cum Archidiaconi dignitate. Mirum est autem, quod ejus nomen, neque in antiquis Archiepiscoporum catalogis, neque in Necrologiis reperitur: cum alioqui plurima ejus extant in religiosissimas quasque Ecclesias beneficia, et pro suo Anniversario contulerit Ecclesiæ B. Joannis Evangelistæ altare de Vincella, in territorio Scodinga.

168 LVIII ANSERICUS, ex Decano Æduensi inivit anno MCXVII: nam duas tabulas perlegimus ex archivo S. Magdalensæ, datas anno MCXXXIV Indictione III, pontificatus ejus anno octavo. Natus Archiepiscopus, post Concilium Divionense, quod anno MCXXVII, præside Guidone Viennensi, Apostolicæ Sedis Legato, celebratum est, Humbertum Dominum Salinensem cum Benignianis Monachis conciliarit, de quodam proventu supra Salinas, VI Idus Maji: qua de re nos pluribus egimus in Dicione nostra Christiana. Hujus tempore Calixtus Papa II Bisontinas S. Pauli et Sanctæ Magdalensæ Ecclesias egregiis privilegiis donavit: et ad eum dedit Breve Apostolicum anno MCXXII, Pontificatus IV, super contentione duarum Ecclesiarum Bisonticensium de maternitatis prærogativa, quod nos Historiæ Trenoriensis Probationibus illigavimus: cum alio Anserici ipsius diplomate ejusdem argumenti, dato Indictione X, anno MCXXXIV, feria secunda post Dominicam Lætare Jerusalem; quæ feria in mensis Martii diem XXVI tunc incurrit: cui subscriptus est, inter alios plurimos, Maynerius de Nigra porta.

Anserici
Acta varia,

169 Idem anno MCXXII, in Octava Assumptionis B. Mariæ, Petrum cognomento Venerabilem, in Abbatem Cluniacensem consecravimus. Idem Anserici, S. Eugendi Abbati, Ecclesiam de Sarroniaco contulit: aliasque suæ diœcesis jam eidem monasterio partas confirmavit, annis MCXIX et MCXXIX. Cum Raynaldo Burgundiæ Comite, super juribus regalibus pacem reformavit, qualis fuerat decessorum ejus cum Guillelmo Comite, patre tertii Hugonis Archipræsulis; et cum Comite Stephano; ejusdem Hugonis fratre.

anno 1119
et seqq.

170 Anno MCXXVII Dionysiano, sed Gallicano MCXXIII, novis Ascetis Constantino et Roberto fratribus, in Valle Sancti Joannis prope Serram, v Kal. Decembris basilicam consecravimus: eorundemque possessiones confirmavit anno MCXXX Dionysiano, Gallicano MCXXXI: quæ omnia postmodum transisse videntur in rem et nomen Abbatissæ de Aceyo, diœcesis Bisontinæ, Ordinis Cisterciensis. Idem anno Dionysiano MCXXXIX, Gallicano MCXXX, Ainaoni Balernensi Abbati partem parochiæ de Cognosch confirmavit, partem donavit, annuente inter alios Guillelmo de Arquel, quondam Archiepiscopo. Sibyllæ deinde Palmensi Abbatissæ, anno Dionysiano MCXXXI Ecclesiam de Villagundry vindicavit. Tum anno MCXXXII Ecclesiæ S. Pauli, Michem cum sede caldariæ, et injuriam illuc pertinentem opud Salinas stabilivit, ex dono Walcheri Domini Salinensis, qui se tabulis illis Humberti filium, Walcheri alterius nepotem fuisse significat. Exinde Ecclesiam B. Mariæ de Caritate, ab Augustinianis receptam, Cisterciensibus tradidit, secundum consecrationem Basileensis Episcopi Adalberonis, Dominica die, tertio Idus Februarii, anno MCXXXIV. Per quæ tempora, etiam foundationem Locierescensis, seu Trium Regum Abbatissæ, Ordinis ejusdem Cisterciensis promovit.

Item anno
1127
F

171 Idem anno MCXXXI ad Garlandum, Priorem S. Pauli Bisontini, leges sanxit concordie, tenendæ inter

anno 1131
et seq.

A *Inter Ecclesiarum suarum regulares et seculares Canonicos. Sequenti anno MCXXXII, xv Kal. Octobris. Anno MCXXXII Innocentius Papa II, Canonicos regulares Augustiniane strictioris normae, in S. Pauli Ecclesiam immiserat, dato diplomate Cluniaci, per manus Aimerici S. R. E. Diaconi Cardinalis et Cancellarii, tertio Nonas Februarii, Indictione x, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXII, Innocentii Papæ II Pontificatus anno secundo; quod incipit, Dilecto filio Gerlando Priori de Sancto Paulo: quo vetuit, ne quis S. Augustini Regulam sequi nollet in B. Pauli familiam admitteretur. Unde evenit, ut sensim per centum et viginti annos deficientibus Canonicis secularibus, anno demum MCCLII domus tota in regulare institutum consenserit, cui eo nomine primus Abbas praefectus est Stephanus de Cicons.*

Faverniacensis Virgini-
um Abbatia
deserta, in
emph. teusim
data an. 1132:

13

172 *Eodem anno MCXXXII, xv Kal. Octobris, nobilem Faverniacensem Ecclesiam, quæ antiquis temporibus religione Sanctimonialium floruerat, tunc vero ab omni religionis cultu alienam, et ab incolis suis desertam; Stephano Casæ-Dei Abbati ejusque Monachis, inhabitandam et regendam tradidit; praesentibus et annuentibus loci Advocatis, Raynaldo Consule, Vidone de Juncivilla et Henrico fratre ejus, Theobaldo de Rubeomonte, Humberto de Jussiac et Ludovico fratre ejus. Hoc vero monasterium B. Marie Virginis de Faverno. Guillelmus Simonin Archiepiscopus Corinthiensis, Bisontini Archiepiscopi Suffraganeus, novissime anno MDCXIII Kal. Novembr. auctoritate Apostolica, et virtute rescripti Apostolici, univit et incorporavit Congregationi Sanctorum Vitoni et Hildulphi, in qua strictior viget Benedictine Regula observantia.*

veteres istæ
Abbatissæ
aliquæ:

in quibus et
Detta, Soror
Widradi Ab.

C

173 *Quod spectat ad veterem statum Monialium Faverniacensium, legi in antiquo codice Bisontino: Ego Lucia, nunc Faverniacensis ordinanda Abbatissa subjectionem et reverentiam a sanctis Patribus constitutam, et obedientiam secundum præceptum S. Benedicti, sanctæ Sedi Crisopolitanae Ecclesiæ, in præsentia Domni Hugonis Archiepiscopi (erat hic Hugo I) perpetuo me exhibituram promitto, et propria manu firmo, et infra: Ego Eufemia, Faverniacensis nunc ordinanda Abbatissa etc. in præsentia Domni Hugonis Archiepiscopi, et reliqua ut supra. Ad hujus Monasterii fundationem, primamque originem pertinet, quod legi in veteri Calendario seu Necrologio, quod proxime præmittitur Chronico MS. Hugonis Flaviniacensis, in Bibliotheca Collegii Claromontani, his ipsis verbis; xi Kalendas Novembris Detta obiit, soror sancti Widradi, quæ fecit Monasterium sancti Widradi Andochii Eduense: et alia soror fecit Monasterium Faverniacense.*

Flaviniac.
Abbatum sec.
7 et 8

174 *Tempus ex Widradi ætate colligi potest: sed hæc non recte definitur in Chronico Hugonis Flaviniacensis, qui veram ejus epocham multis annis antevertit. Quatuor enim primos Flaviniacenses Abbates, hoc ordine et his temporum adscriptis notis recenset tomo primo Bibliothecæ Labbeanæ.*

174 I Magoaldus, tempore Mauricii Imperatoris ordinatur Abbas, fundato prius Monasterio Flaviniacensi anno Christi DCI, Gregorii Papæ IX; cui præfuit Magoaldus annis XLVIII (ita MS. codex, pro quo apud Labbeum leges LVIII, fortasse librarii lapsu.) Obit ix Kal. Augusti, Clodovei II Regis anno XI, Christi DCL.

apud Hugo-
nem Flavi-
niac, turbata
Chronologia,

176 II Widradus, ordinatur Abbas xi Kal. Maji, Christi anno DCLI. Præfuit annis XII. Obit v Nonas Octobris, DCLXIII. Datum est Widradi quoddam testamentum anno primo Theoderici Regis, apud Sinemurum. Hunc Hugo interpretatur filium Childeberti Junioris: et de suo addit characteres aliquot Chronicis, falsos omnes; hoc est, annum ab Incarnatione Domini DCVI, Focæ Imp. tertium, secundum post transitum

S. Gregorii Papæ, primum Saviniuni ejus successoris, D presidente Lugdunensi Ecclesiæ Secundino Archiepiscopo. Dissimulat autem testamentum prius ejusdem Widradi Abbatissæ, datum anno IV Chilperici: unde colligere debuerat, prius testamentum Widradi, datum esse anno Christi DCCXVIII vel DCCXIX; posterius autem datum esse anno DCCXX vel DCCXXI, qui fuit primus annus Theoderici I, filii Dagoberti Junioris secundum Henschenii verisimilem sententiam; non autem Theoderici I, qui fuit Clodovei magni filius primogenitus; neque (ut asserit Hugo) Theoderici secundi, qui fuit (ut dicitur) filius Childeberti junioris; neque Theoderici III, Clodoveo II patre nati.

177 III Gayronius, qui et Gervinus dictus legitur in veteri Necrologio, mendose autem Gaguinus in Sirmundi Analectis. Hunc Hugo ordinatum fuisse ait anno Christi DCLXIII, mortuum anno DCCLV, v Nonas Octobris, in expeditione Pippini, quem Imperatorem appellat; adeoque fuisse Abbatem per annos duos et nonaginta: qui si factus fuerat Abbas annos natus xxx, obierat annos natus CXXII, et in castris Pippini, homo id ætatis. Quis hoc sibi persuadeat?

178 IV Manasses, ordinatus anno DCCLV, obiit anno DCCCLXXXVII, Nonis Novembris, XXXIII anno suæ ordinationis. Ab hoc ascendamus ad tres superiores. Fecit Widradus duo testamentum proprie dicta, hoc est tabulas ultimæ voluntatis. Posterius datum est xv Kal. Febr. anno I Theoderici quarti, qui fuit Christi DCCXXI. Eodem anno vivere desiit v Nonas Octobris. Duodecim annis præfuerat, adeoque inierat ex xi Kal. Maji anni DCCIX. Qui Widrado successit Gayronius, obiit anno DCCLV; Ab anno DCCXXI ad DCCLV, sunt anni XXXIV. Totidem annis Abbas fuit Gayronius. Rursus ante Widradum præfuisse dicitur Magoaldus annis XLVIII. De annis DCCIX detrahe annos XLVIII, supersunt anno DCLXI. Hoc anno Christi DCLXI inisse videtur Magoaldus præfecturam suam in Monasterio Flaviniacensi. Per hæc tempora fundarunt prius Widradi Sorores Monasteria, Aduense S. Andochii, et Faverniacense: sed quo præcise anno, quis vaticinetur? Hoc certius, si vera hæc nostra est epocha, non posse pro S. Andochii Aduensi Monasterio accipi illud a S. Moria nuncupatum, de quo S. Gregorius Registri libro XI epist. XI ad Thalassium sive Thessaliam Abbatissam data, quod agente Syagrio Episcopo a Brunichilde Regina fundatum creditur. Porro sicut habemus ex Necrologio Flaviniacensi citato, DETTA S. Widradi sororem, Augustodunensis S. Andochii Parthenonis fundatricem; sic, opinor, habemus sororem ejus GUDILAM, seu GODOILAM, Faverniacensis Monasterii primam matrem et conditricem, Sainte Gude vulgo nuncupatam: cujus mentio in Vita Sanctorum Bertharii et Athaleni Martyrum, per tempora Pippini Regis et Hysfurii Aquitanicæ Ducis: quia hic eorum corpora diligenter quaesita, honorifice sepeliri curavit.

E
meliori cal-
culo refor-
mata.

Detta soror
Gudila
Fundatrix
Faverniac.
17

179 Ad eundem Faverniacensis Monasterii pertinet diplomæ quo Ludovicus Rex (Transmarinus) XVI Kal. Martii, anno regni sui III, Indictione XIII (Hic est annus Christi DCCCXL) ad preces Ugonis Comitissæ, dat Adalardo, ejusque conjugi Adile, eorumque heredibus duas Abbatias, sitas in pago Portensi, nempe Faverniacum et Offonis-Villum; conditione adjecta, ut post eorum decessum, ad id quod hactenus fuisse noscuntur, eadem Abbatie absque diminutione sive deterioratione revertantur. Furrant scilicet a Nortmannis vel ab Hungaris spoliata, atque a Regularibus tantum non deserta: ideoque eorum fundi, ne vacui et inculti penitus devastarentur, non imprudenter laicis commendabuntur, commodiori tempore ad Ecclesiam aliquando redituri. Habe has tabulas ex archivo Benigniano.

cujus locus
a Norma-
nis vastatur.

180 In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Lodovicus, gratia Dei Rex. Si fidelium nostrorum congruis petitionibus aures accommodamus, præces-

sorum

A. FRAN-
CHFLET.
a Ludovico
R. an. 940
etiam fuerat
datus

secularibus
ad emphiteu-
sim.

Abbat
Favernia-
censes sec. 13

Quædam acta
Humberti,

in quibus
more Galli-
co annus
inchoatur
9 mensibus
cittus

A sorum nostrorum Regum consuetudines obtinemus, eosque nostræ Celsitudini magis familiares reddimus. Quapropter notum sit omnibus fidelibus nostris, tam præsentibus quamque futuris, quod inclitus Comes Ugo adierit nostram præsentiam, deprecatusque sit, ut quasdam Abbantias cuidam nostro fidei, nomine Adalardo, suæque conjugi Adilæ, eorumque heredibus daremus, sitas in pago Portensi: quarum monasteria, unum dicitur Faverniacum, dicatum in honore S. Mariæ; alterum dicitur Offonis-villa, dicatum et ipsum in honore S. Leodegarii Martyris. Faventes itaque libentissime precibus præfati gloriosi Comitis Ugonis, concedimus eisdem, Adalardo, uxoriq[ue] ejus Adilæ, cum omni integritate supradictas Abbantias: hoc est, Faverniacum cum omnibus appendiciis suis, videlicet cum ecclesiis, villis, mancipiis utriusque sexus, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, exitus et regressus, quæsitum et inquirendum. S. Leodegarii similiter totum et integrum, similiter cum omnibus ad se pertinentibus. Ita dumtaxat ut hoc præcepto Altitudinis nostræ, quod fieri eisdemque dari jussimus, quamdiu advixerit ipse Adalardus, et uxor ejus jam dicta, ac heredes illorum, ascriptas Abbantias teneant atque possideant: post illorum vero quandoque decessum, ad id quod hactenus fuisse noscuntur, eisdem Abbati absque diminutione sive deterioratione revertantur. Et huc hoc firmiter statutum nostrum permaneat, hoc eis præceptum exinde fieri jussimus, et annulo nostro insigniri.

Signum domni et gloriosissimi † Ludowici Regis. Odilo notarius, ad vicem Heirici Episcopi summiq[ue] Cancellarii, recognovit. Datum xvi Kalendas Martii, regnante gloriosissimo Rege Ludowico anno in, Indictione xiii. Actum villa Gurziaco super Madernam fluvium.

181 In scriptis Bisontini Archiepiscopus lego, Abbat Faverniacenses, Oliverium anno mxcxiv ab Odone, Guillelmum mcccxxvi a Vitali, Joannem mcccxxv ab Hugone Bisontinis Archiepiscopis ordinatos, prius prestitio de more fidei et obedientie sacramento. Obiit Ansericus xii Kal. Maji mcccxiv; merito dictus a successore Humberto Vir reverentissimus.

182 LIX HUMBERTUS sedit annis xxvii. Init anno mcccxiv; unde est quod privilegium amplissimum, quo S. Vincentii Bisontinam Ecclesiam prosecutus est, datum extat anno mxxi. Ordinationis ejus anno septimo, Ecclesias S. Petri de Tromarey, et S. Mauricii de Brucey anno mcccxxv Indictione xiv, dedit Maugualdo Decano transpontanæ Ecclesiæ Bisontinæ S. Mariæ Magdalenes, Apostolorum Apostolæ. Anno mcccxxviii Dionysiano, sed Gallicano mcccxxix Indictione i, die secundo mensis Martii, Petrus S. Stephani et ejus Ecclesiæ, sua bona ac privilegia confirmavit. Eodem anno mcccxxviii dedit Brochardo Priori Vergiacensi Ecclesiam Ladonensem, ea conditione, ut Prior Ladonensis singulis annis Bisontiam veniret, cum duobus Fratribus et duobus capis, in die Revelationis S. Stephani, festum illi celebraturus.

183 Anno mxxlii prædictæ S. Stephani Ecclesiæ, decimas de Viletia asseruit. Anno mxxlii Dionysiano, in Idus Aprilis, suam monetæ Bisontinæ partem oppugnaverunt Canonici S. Joannis, pro solidis ter nullibus sibi commodatis, in persecutione, quam a Raynaldo et Guillelmo Burgundie Comitibus perpessus erat. Eodemque anno ead[em]e, mansum unum ad introitum claustrum, et vineam apud Bergilias in Sessel positam eis dono dedit. Cum autem in tabulis autographis subscriptus sit annus mxxlii cum Indictione nona; ex hac Indictioneprehendimus, annum hic adscribi a xxv Martii, vel a Paschate, deductum veteri more Ecclesiæ Gallicanæ, qui illecirca Dionysianum novem circiter mensibus antecedit: quod et in plurimis illorum temporum diplo-

matibus observavimus, præsertim a Calixto Papa II, et Humberto Archiepiscopo datis.

184 Eodem Humberto annuente, Richardus de Montefalconis dedit Ecclesiæ S. Stephani villam Villiacum, pridie Idus Julii, anno Dionysiano mxxlii, Indictione x. Sequenti mxxlii in Nonas Maji, Eugenius Papa III Ecclesiæ S. Joannis altare majus consecravit: de quo sic proprium Martyrologium: Consecratum est hoc altare in honore dominicæ Resurrectionis, et Sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ, et Beati Joannis Apostoli et Evangelistæ, et sanctorum Martyrum Stephani, Vincentii, Ferreoli et Ferrucii, per manus Domini Eugenii Papæ tertii, anno ab Incarnatione Domini millesimocentesimo quadragésimo octavo, in Nonas Maji; et alio loco: in Nonas Maji. Apud Bisuntium Dedecatio majoris Ecclesiæ Sancti Joannis Evangelistæ, per manus Domini Eugenii Papæ III, adstantibus et cooperantibus Archiepiscopis, Humberto Bisuntino, Balduino Casariensi, Henrico Eboracensi: Episcopis autem, Hy-maro Tusculano Cardinali, Hugone Altissiodorensi, Arnaldo Austodriensi vel Austroriensi, Navarrone Cantiensi, Crisandino Mantuano. Ex ordine Canonice (qui Liber S. Protadii vulgo nuncupatur, quod ab eo captus fuerit, cum sit tamen a recentioribus interpolatus) antiquitus celebrabatur Dedecatio Ecclesiæ S. Joannis Evangelistæ xi Kalendas Martii. Illam deinde augustiore forma restitutum Hugo I Archiepiscopus solenni ritu consecravit Nona Kalendas Octobris, Tertia et ultima Dedecatio per Eugenium Papam III, non memoratur in illo veteri Ordine Canonice, quamvis duobus prioribus posthabitis sola nunc per totum diocesim celebratur, ex mandato ejusdem Pontificis, quod est datum Lonsannæ, xii Kal. Junii, mxxlii.

185 Adon II S. Eugendi Abbati contulit Humbertus Ecclesiam de Sourose, et alias sacre diocesis Ecclesias confirmavit anno mcl Dionysiano. Consensit ut S. Stephani Canonici, Raymbuldo Bellifontis Priori darent Ecclesiam de Pins anno mclii. Cum Odone Campaniensi, Raynaldi et Guillelmi Burgundie Comitum nepote, transegit de censuris potestatis de Quingey anno Dionysiano mcliv, Indictione ii. Ecclesiam de Assum cum appendiciis suis, de Narduni cujusdam manu vindicantem, Bellifontanæ Ecclesiæ donavit anno mclv. Petro Abbati et Ecclesiæ S. Vincentii dedit Ecclesiam de Tisia anno mclx, Indictione viii. Eodemque anno Landericum de Durnac, ex Decano S. Joannis Bisonticensis, Lonsannensem Episcopum consecravit, adstantibus et cooperantibus Ardulcio Gebennensi et Willelmo Bellicensi Episcopis.

186 Hujus consecrationis mentio est in tabulis Humberti Archiepiscopi de divisione jurium Ecclesiæ B. Mariæ Magdalens, inter Decanum et Canonicos: quæ tabulæ describuntur a Gerardo Archiepiscopo Bisontino, mense Augusto anni mcccxxi, et datæ notantur anno mclx, Indictione ii. Cum autem anno mclx conveniat Indictio octava, Indictioni porro secunda annus mcliv; opinabar aliquando ex Indictione emendandum esse annum Christi, et pro mclx restituendum mcliv. Sed quæstione ad incudem revocata, cogitavi primum, ubi non convenit Indictio cum anno Christi, præsumendam esse hallucinationem tabellionis, potius in Indictione quæ abstrusior est, quom in anno Christi qui vulgo notior, ut monet Covarruvias ex antiquioribus. Deinde in tabulis Bellifontani subscriptum reperi Landricum adhuc Decanum anno mclv, Indictione tertia: unde certo concluditur non fuisse illum ordinatum Episcopum anno mcliv.

187 Denique in MS. Catalogo Lonsannensium Episcoporum qui penes me est, legi expressis verbis, consecratum Landricum anno mclx: et porro decessisse B. Amedeum, cum Episcopus fuisset per annos xiv; ordinatus fuisset die festo Sanctæ Agnetis, xxi Januarii, quæ

Dedicationes
altarum Vis-
sionione per
Eugenium 3,

E
ipsius eccle-
sia dedicatio
triplex,

Consecratio
Landerici
Episcopi Lau-
sannæ.

F

anno 1160.

non 1151

cum decessor
Amedeus
obiisset
an. 1159:

A que erat Dominica dies anno MCXLV : obiisset MCLIX, xxvii Septembris : quæ quidem edenda tradidimus Sammarthani in serie Episcoporum Lausannensium : sed in editione eorum error irrepsit a Typographo, cum ait : In Catalogo MS. notatur oriundus de castro quod dicitur Costa, prope S. Antonium. Nam locum natalem B. Amedei non existimaverim Costam, quæ fere media est inter Viennam et Gratianopolim (hic enim locus cum leucis pluribus a S. Antonio distet, dici non potuit prope S. Antonium) sed potius locum quem tabula Delphinatus appellat Chastellar, qui inter S. Antonium et Isèrum fluvium medius est, et S. Antonio pene contiguus. Quare legendum opinor ; Oriundus de castro quod dicitur Chastellar, prope S. Antonium, Hæc obiter de loco natali B. Amedei, quem certius est cæli civem fuisse, undecumque hujus terræ puncti ortum habuerit.

hujus patriæ

Cessio
Humberti
jam senis.

188 Humbertus adhuc anno Christi MCLXI Indictione ix, multa bona contulit in Ecclesiam S. Joannis ; quæ, inquit, lacte sui beneficii, me puerum nutrit, profectum in Pontificali Cathedra collocavit, senem baculo dignæ compassionis sustentavit. Inter alia, octo Ecclesias illi subjecit, quarum duas, de Tyl, et de Pontereyntru Anniversario suo deputavit. Ipse hodie multo post abdicato Archiepiscopatu, ad S. Pauli in regulum habitumque concessit : unde in ejus Ecclesiæ Necrologio scriptum ; Kalendis Octobris obiit Humbertus Archiepiscopus, Canonicus noster, hic sepultus. Eum adhuc in vivis fuisse anno MCLXV comperimus ex tabulis Pontis Burgundiæ Comitissæ, pro Pulmensi puellarum monasterio, quibus præsens interfuit, adhuc titulo, sed non officio Archiepiscopus. Gratia pollens apud Fridericum I Imperatorem, regiam ejus tutelam Ecclesiæ suæ obtinuit. Probavit, ut Sihylla Pulmensis Abbatissa suum quemdam proventum salis, in villa S. Hippolyti, Christiano Lucellensi Abbati concederet. Jurit fundationem Roseriensis Cisterciensis monasterii : primusque in suæ diocesis loco Uluensis. Ordinis Tartensis, et regulæ Cisterciensis Moniales instituit, quæ nostro ævo Dolom transductæ præcum Uluensium nomen retinent ; quemadmodum et e Tartis veteri Divionem translatae, Tartenses hodieque appellantur. Gravem Ecclesiæ suæ cum Episcopo Lausannensi controversiam, ab Orlicho Basileensi Episcopo, Sedis Apostolicæ Legato, dirimi passus est anno Christi MCLIV.

Acta alia

C §. VI. Reliqui per seculum xii Antisites.

WALTHERIUS II, filius Hugonis II, frater Odonis II, et patruus Hugonis III, Burgundiæ Ducum, Clero addictus sub adolescentia, Archidiaconus subscribitur in tabulis, quibus Dux Odo ejus frater villam Villariensem Osaræ fluvio impositum Benignianum restituit, nulla adscripta temporis nota. Postmodum S. Stephani Bisontinæ Ecclesiæ Decanus, anno MCLII, Indictione xv, Raymbaldo Bellifontis Priori Ecclesiam de Pins, Capitulo suo consentiente, addidit. Deinde Humberti successor dictus, pro Bellifontis monasterio sententiam protulit anno MCLXII, Bisontinum Electum sese appellans. Porro cum sequenti anno MCLIII, Godefridus Lingonensis Episcopatu abdicato in Chramvallem suam se recepisset, locum ejus obtinuit Waltherius : sic enim habet anno illo breve Chronicon Benignianum ad Cyclas paschales ; MCLXIII dimisit Episcopatum Godefridus, et Galtierius filius Hugonis Ducis Episcopus factus est : tum ad annum MCLXIX ; Obiit Walterius Lingonensis Episcopus vi Idus Januarii : successit Manasses. Multis rebus in Episcopatu præclare gestis Luniacensem Carthusiam fundavit, factus ibidem Carthusianus, ibique sepultus.

Waltherius
2, transiit ad
Lingonensem
Episcopatum,

190 Illi ex Imperio in regnum remigrandi occasio fuisse videtur, ne Friderici Imp. schismate involveretur, neve a partibus divideretur Ludovici VII Francorum Regis, fratrisque sui Odonis Burgundiæ Ducis, qui a legitimo Papa Alexandro III stabant. Anno illo MCLXII, inquit Albericus in Chronico, Imperator Fredericus a Rege Francorum invitatus, ut sublato schismate, Romanæ Ecclesiæ pax firma redderetur ; Concilium in territorio Vesontionum, Dola villa super Sagonam fluvium, in Decollatione S. Joannis Baptistæ convocavit. Sed in tanto conventu Regum, Ducum, Comitum, Archiepiscoporum, Episcoporum, et Abbatum ; Clarevallensium consilio et instinctu, Rege Franciæ ab Imperatore averso ; quique sine effectu, eadem et adhuc graviore permanente discordia, in sua redierunt.

D
A. FRAY.
CHIELET.
propter
schisma
Friderici-
anum.cui extin-
guendo

191 Erratum hic est, sive ab Auctore, sive a librario, in loco Concilii, seu Comitiorum totius fere orbis Christiani ad tollendum schisma. Distat enim Dola ab Arari tribus fere horariis leucis. Illorum vero Comitiorum locus non fuit Divio, ut putavit Platina ; non Lodo, vulgo Lons le sauviere, ut suspicatur Viguierus in Bibliotheca ; non Vesontio, ut visum Alberto Stadeni, et Krantzio lib. 6 Saxoniz, cap. 18 ; sed oppidum Arari impositum, vulgo Laone, Hugoni Pictavino in historia Vitiacensi Lovigenna, Fredegarus Latona cap. 58 : quo loco dicit resedisse Dagobertum Regem aliquantis diebus, ibique Brunulfum fratris sui Ariberti avunculum interfici jussisse : et cap. 90 ubi de Flavacato, Villebadi Patritii peremptore, refertur, quod Cabiloni febre correptus, indeque Latonam Arari aduerso prope-ans, animam efflavit ex itinere, post putratam Villebadi eadem die undecimo, et in S. Brignii Divionensi basilica sit sepultus.

frustra labo-
ratum erat,non Dola,
E
Divione aut
Vesout onz,

192 Refert Viguierus citato loco, diploma Friderici Imp. quo Arduicii Gebennensis Episcopatum a Ducis Bertoldi de Zeringen, et Comitibus Gebennensibus Amedei invasionibus vindicat : datum vi Idus Septembris MCLXII, Indictione x, anno regni ejus decimo, Imperii septimo, in archiepiscopatu Bisuntinensi, apud Pontem Laonæ, ubi fere omnes, inquit, Imperii nostri Principes convenerant. Friderici Imp. tractoria ad Ernelium Lugdunensem Archiepiscopum ; Universorum nostrorum Principum consilio colloquium indiximus, iv Kal. Septembris, ad Pontem Laonæ, inter Divionem et Dolam ; et epistolam ad Mattheum Ducem Lotharingæ ; iv Kal. Septembris, in die videlicet Decollationis Sancti Joannis Baptistæ, super fluvium Sionam Concilium celebrare statuimus. Godefridus Monachus Coloniensis in Chronico, ad annum MCLXII ; Igitur generali Synodo indicta in municipio quod Ladona dicitur, super fluvium Saonam, in episcopatu Bisontino, Imperator cum Papa Victore, multisque Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibusque adfuit, in Decollatione S. Joannis Baptistæ. Erat olim Ladona, seu Latona, aut Laona oppidum duplex, ad utramque Araris ripam : quod ad sinistram ripam erat, ætate nostra dirutum deletumque est, quod vero superest ad dextram ripam, hodie non Latona pure, sed S. Joannes de Latona nuncupatur.

sed Latonæ
an. 1162 in
conventu
Generali
ibidem.

193 LXI HERBERTUS intrusus et improbus, Celebrandi ad Latonam conventus disturbato consilio, Fridericus Imp. in Alexandrum III, ejusque fautores commotior, Waltherio Bisontino Electo, seu pulso, seu sponte abdicanti, ut ad Lingonenses insulas transiret, Herbertum suffecit : qui et conjunctim a Victore Antipapa, in Imperatoris aula constitutus est Legatus. Pulvis complures ab eo confectas tabulas annis MCLXIII, iv, v et vi ; in quibus, et in appensis ad eas sigillis scribitur, Herbertus Bisuntinus Electus, Imperialis aulæ Legatus. Anno MCLXV tantum electus Abbatiam Berhilarum, et cambii tabulas sibi

Waltherio
suffectus
Herbertus
scilicet annis

ab

A. ab Imp. Friderico asseruit: Petronillæ quoque Castrî Karoli Abbatissæ suæ jurâ firmavit.

A. FRAN.
CHIFFLET
consecratus
primum an-
no 1166:

194 Porro anno illo MCLXVI, non amplius Electus, sed pleno jure Archiepiscopus legitur, in aurea Bulla Friderici Imp. Ecclesiæ Viennensi datâ, apud Bisuntium XVI Kal. Aug. anno Incarnat. MCLXVI, Indict. XIV, Friderici Imp. anno regni XIV, Imperii XII, sicut legimus Viennæ in antiquis membranis, quarum compendium editum est in Bibliotheca Floriacensi, et in Antiquitatibus Viennensibus Joannis le Lièvre: sed in anno Christi depravatam, qui notatur apud illos MCLXXVI; cum fuerit MCLXVI, ut evidens est ex Indictione, et Imperii Regnique annorum notis: scribiturque ab illis Herbertus, qui fuit Herbertus. Adde quod anno MCLXXVI, non erat in vivis Herbertus, sed illi constructo jam a sex annis Ebrardus successerat. Et notandum quod in eo Cæsareo diplomate Herbertus, quippe ut Pontificius Legatus, aut Dragonem Lugdunensem Archiepiscopum honoris causa appellatur.

funesto in-
teritu cir-
citer 1170
extinctus,

B

195 Anno MCLXVIII concordiam quandam sancivit inter Monachos de Caritate, et Pontium de Rucha. In quibusdam chartis Ecclesiæ S. Pauli, scribitur, Herbertus Dei gratia Bisuntinæ Sedis Archiepiscopus humilis, anno MCLXIX Kal. April. Indictione II, et MCLXX, IV Idus April. Indictione III In sacario S. Joannis superest Crux, ex anno puro apprime elaborata, Herberti Archiepiscopi manus, cujus et nomen præfert: sed sese ipse (quod caput erat) Deo puriter non obtulit, homo perdidit vitæ, et schismatis in Ecclesia præ aliis multis incenter: Funestum ejus interitum narrat Gaufridus Abbas Altzenbæ, in Vita S. Petri Archiepiscopi Tarentusiensis: et qua ratione impænitens infelicem annuam calularit, tractumque sit ejus cadaver in plaustrum bovis, circum exclamante populo, Benedictus Deus qui tradidit impium. Id contigit Friderico Imp. Vesontione agente, anno (ut putamus) ex-eunte MCLXX, vel incunte LXXI. Porro impii pseudo-pontificis rescissa et evanescens sunt acta: ut proficitur inter alios Celestinus Papa III, dato Romæ diplomate ad Lausannensem et Bellicensem Episcopos, pridie Nonas Junii, anno Pontificatus IV, Christi MCMLIV.

a Cæsareo
vir bonus
perperam
dictus, qui
demonem
consultat,

C

196 Cæsarius Heisterbacensis, lib. 5 de Miraculis, cap. 18, cujusdam Bisuntini Archiepiscopi meminit, qui Clerici necromantici opera usus est, ut revelante demone intelligeret, quibus artibus duo pseudopropheta nonnulla ementirentur miracula, ut fidem sibi apud populos conciliarent. Ita convictos illos, ac publice crimatos meritis penas dedisse. Erat idem Episcopus (inquit Cæsarius) vir bonus et litteratus, atque de nostra provincia natus. Bene illum novit senex Monachus noster, qui mihi ista retulit, et qui eodem tempore in eadem civitate fuit. Erat Cæsarius Colonna Agrippina, aut saltem Coloniensi provincia oriundus. Indidem traxisse originem Herbertum pseudoepiscopum suadet in primis ejus nomen, apud Colonienses usitatissimum: deinde Legati conditio in aula Teutonici Imperatoris, dubitare non sunt, quin et fuerit ipse lingua et ortu Teutonicus. Favet etiam tempus et ætas Cæsarii, qui anno Christi MCXCIX in Heisterbach Monachum professus, commodè potuit eam Bisuntinensem tragodiam, vir autem tres et triginta annos actum, ex ore grandævi Monachi testis oculati acceperisse. Nec alienus est ille ad magicas artes dam-nandus recursus, ab impio et schismatico Herberto: quem hic Cæsarius virum bonum nimis simpliciter appellavit: etiam imprudentius Clerici necromantici peritium laudare visus. Censeo igitur totam hanc historiam, de Herberto pseudoepiscopo esse accipendam.

ut impostores
delegeret et
puneret.

197 LXII EBRARDUS ex Thesaurario Ecclesiæ

S. Joannis et Sanctæ Magdalens Decano Electus Bisontinus legitur ad annos MCLXXI, et MCLXXII; tum pleno jure Archiepiscopus anno MCLXXIII et sequentibus usque ad MCLXXIX in compluribus Ecclesiarum tabulis. Adhuc Thesaurarius, plectus est cum Guigone Abbate Balmensi, de partitione oblationum Capellæ S. Georgii de Dola ad ejus quosdam Reliquias evidentissimorum gloria miraculorum illustrata. Præfuit funeri S. Petri Tarentusiensis, et Bellævallis monasterio ad Superos evocati anno MCLXXV, ut fidem facit ejus Epitaphium vetus, testaturque Gaufridus in ejus Vita MS. (quam, vulgata emendatiorem et locupletiozem, Henschenio nostro edendam tradidimus) non autem anno MCLXXI, ut est apud Surium. Anno MCLXXVII, VII Idus Octobris consecravit altare abbatæ de Roseris, a Galchero Domino Salinensi ejus nominis tertio fundatæ. Raynaldum quoque ex Cartusiano Episcopum Bellicensem anno MCLXXVIII electum, ritu solenni consecravit, Sacramentum dicentem hac forma, quam ex veteri codice descripsimus: Ego Raynaldus, Belicensis Episcopus, subjectio-nem, et reverentiam, et obedientiam, a sanctis Patribus constitutam, secundum præcepta Canonum, sanctæ Sedi Vesontiensis Ecclesiæ, et ejusdem Rectoribus, in præsentia Domini Archiepiscopi Ebraldi, perpetuo me exhibiturum promitto, et super altare gestas, ac nominatim quendam ejus cum civibus Bisontinis auctoritate Cæsareâ sancitam concordiam, annotatam reperies in Probatationibus. Vitam exegit Ebrardus III Nonas Octobris MCLXXIX.

198 LXIII THEODERICUS II de Montefalconis, Richardo patre natus est: sic enim Alberici Chronicon ad annum MCLVIII. Theodericus Comes Montisbeliardi, duas habuit filias, quarum unam Richardus de Montefalconis accipiens, genuit Comitem Amedeum Montisbeliardi, et Archiepiscopum Theodericum Bisuntinensem. Hujus tempore, et anno (ut videtur) MCLXXXII permisit Lacinus Papa III Canonicis B. Magdalens, ut domum hospitalis, præsertim ad peregrinos excipiendos, infra parviciam suam construerent: quam ipsi in vico Arenarum, S. Jacobi Ecclesiæ apposuerunt. Anno MCLXXXIV confirmavit dona, quæ Wilhelmus Utinensis et Matiscourcus Comes, ejusque frater Walcherus Dominus Salinensis, pro animi patris sui Gerardi Comititis, in S. Stephani Ecclesiam contulerant. Sequenti anno MCLXXXV, Urbanus Papa III Ecclesiæ S. Stephani bona, a Burgundiar Comitibus accepta, recensuit et firmavit.

2 Rexit Ecclesiam suam annis decem, ut habet MS. codex S. Magdalens: nempe usque ad annum MCLXXXIX: quo anno expeditionem in Terram sanctam aggrediens cum Friderico Sacro, Amedeum reliquit episcopatus sui administratorem, Vicarium porro Oliverium Luvoniensem Abbatem. In prædicto, anno MCLXXXIX: Ecclesiæ B. Protomartyris Stephani in Bisuntio (quæ me, inquit, a cunabulis usque ad nostri promotionem honoris, veluti pia mater enutrivit) dedit centum solidos censuales, in festo S. Vincentii annuatim persolvendos: et quinquaginta solidos pro Anniversario matris suæ, quod erat octavo Idus Aprilis. Ecclesiam insuper de Monte S. Martini, et Ecclesiam de Quers, et Capellæ de Boens medietatem. Pestifera hæc subitus est in Oriente, post expugnatam Acconam, IX Kalendas Decembris anni MCXCI. Quo ipso anno Otto Palatinus Burgundiæ Comes locum Malveonays, quem Hospitalariis Ierosolymitanis imprudens concesserat, restitui jubet Ecclesiæ S. Joannis, ad cujus proprietatem pertinebat.

199 LXIV STEPHANUS de Burgundia, Electus biennio præfuit, sed consecrari non potuit per artem. De ejus genere Albericus in Chronico ad annum MCXC; Comes autem Gerardus Viennensis duxit filiam Galcheri

D
Antea The-
saurarius
S. Joannis

E
ejus præclara
quidam acta
defuncti 1179.

Hujus pro-
supia nobilis.

F
Mors obita
in Oriente
an. 1191

Hujus pro-
sup u

A Galcheri de Salins, de qua genuit Comitem Guilelmum Matisconensem sive Viennensem, et Galcherum de Salins, et quemdam Gerardum, et Stephanum Bisuntinensem Electum, et sorores eorum, de quarum una natus est Comes Thomas de Sabaudia. Illam Stephani Electi matrem, Galcherii Domini Salinensis eo nomine tertii filiam heredem, diversis in tabulis nunc Mauram, nunc Moretam nuncupatam vidimus.

200 Fallit autem, et duos Stephanos in unum constat inscriptio, ad ædis Stephanensis parietem depicta, ubi legitur in medio octo Comitum; Stephanus de Burgundia, Electus Bisontinus, frater Othonis Comititis. Nam ex Comitibus Burgundie duo fuere Stephani, Clero addicti: prior Electus Bisontinus, filius Gerardi Comititis Viennensis et Matisconensis, ex Maura Salinensi: alter centum fere annis posterior, fuit Stephanus Canonicus Bisontinus, frater Othonis Comititis. Horum communis stipes fuit Guillelmus Comes, frater Raynaldi socii Friderici I Imp. ut ex hac serie patet.

Guillelmus.

B Stephanus. Girardus.
Stephanus. Stephanus Electus.
Johannes.
Hugo.

Otho. Stephanus Canonicus.

Hic Stephanus Canonicus obiit Romæ iv Aprilis, anno MCCXCIX, heredem relinquens fratrem suum Othonem Comitem, ut nos infra pluribus in Odone de Rubecomonte, LXXI Archiepiscopo.

201 At de Stephano Electo hæc habentur in Necrologio S. Stephani; in Idus Junii obiit Stephanus, filius Comititis Gerardi, Bisuntinus Electus, pro quo Garnerius Magister suus dedit Ecclesiæ S. Stephani, sextarium vini in vinea sua de Gice, cum decimis ipsius vineæ quæ ad eandem Ecclesiam pertinent, quæ tantis persolvendum. In codice S. Stephani, ejusdem obitus notatur iv Idus Junii: fortasse ut solenne in utraque ecclesia pro eo celebrandum Anniversarium, ad consequentes duos dies protruderetur. Annum obitus Stephani Electi opinor fuisse Christi MCCXIV. Ad oras ejus tumuli, qui adhuc exstat in navi basilicæ Stephanensis, quatuor insculpti erant versus hexametri, e quibus tertium disrupti saxi vetustas nobis eripuit;

Forma, decus morum, stirps regia, culmen honorum,

C Fluxit in hunc: borum sedes fuit iste bonorum.

Tot bona, tamque brevi, casus brevis abstulit ævi.
Male quidam legebat olim in primo versu, spes regni.

§. VII. Successio Episcoporum usque medium seculi xiii.

A MEDEUS de Tramelay, Guidonis filius, Fromundi frater, primum Theoderici Archiepiscopi Cancellarius reperitur anno MCLXXXIII: tum illo trans mare abeunte, Episcopatus Administrator: denique, post Stephani Principis obitum, pleno jure Archipræsul constitutus est. Albericus ad annum MCCXV; In Burgundia, inquit, mortuo Bisuntinensi Electo Stephano, qui successerat Archiepiscopo Theoderico, Amedeus in Archiepiscopum electus, xxv præfuit annis. Anno MCC cum aliis multis Electoribus Innocentium Papam III monuit per litteras, se Philippum Suevæ Dacem, mortuo Henrico VI, in Imperatorem elegisse; cum alii Electores nonnulli in Othonem IV consensusissent. Utrorumque epistolas refert Baronius in Annalibus. Eo quippe tempore, Imperatoris electio omnes spectabat Principes ac Magnates, seculares et ecclesia-

sticos, qui ad comitia Imperatoria convenire solent: D quod jus eligendi, ad paucos reductum est in Concilio Lugdun. anni MCXLV sub Innocentio IV. Illa sane Electorum discordia magnas et diuturnas in Imperio Occidentali turbas concitavit: unde et Amedeum nostrum, his verbis perstrinxit Raynaldus Baronii Annalium Continuatur, ad annum Christi 1202, numero 28. Bisuntinus quidem Archiepiscopus, prodita patria, in Burgundiam Philippum exciverat, eamque vastandam ipsi exposuerat: quin etiam instructo religioso agmine aduiserat in ecclesiam: ob quæ a Prænestino Episcopo Legato censuris fuerat notatus. Huic Innocentius indixit diem, et, si jussa refelleret, de gradu pellendum denuntiavit.

203 Porro eodem illo anno MCC, cum Otho Comes Palatinus Burgundiæ, in extremis constitutus, et Margareta ejus uxor, dedissent Ecclesiæ S. Stephani, justitiam de Trantefontaine, et Molendinum de Chisse: Eamque donationem Philippus II Romanorum Rex, sequenti anno MCCI confirmasset; illorum omnium largitiones Amedeus Archiepiscopi sua auctoritate stabilivit. Nec non et fundationem altaris in Ecclesia S. Stephani, quod Conradus Spirensis Episcopus consecravit; et in qua Margareta, relicta Othonis Comititis. E contulit villam de Genuillei anno Christi MCCII. Testatus est Amedeus, Odonem de Astrabona, et Jacob ejus filium, remisisse omnes querelas quas habebant adversus domum Aceii: anno MCCIII. Sequenti MCCIV, complures donationes Palensi Ecclesiæ factas confirmavit. Consecravit Ecclesiam de Gollia, Ordinis S. Augustini, diocesis Bisuntinæ prope Salinas, cujus fundationem complevit Galcherus junior, Dominus Salinensis, filius Mauræ seu Moretæ Viennensis Comitissæ anno MCCXIX, asserens, ei domui, intra septa cimiterii, se jus æyli pro facinorosis concessisse, quo tempore ab Amedeo Archiepiscopo ritu solenni dedicata est.

204 Idem Amedeus multorum criminum delatus est ad Romanos Pontifices Cælestinum III, et Innocentium III. Sed in ejus delatores conversis deinde accusationibus, Innocentius anno MCCXII Legatum misit Bernardum Gebennensem Episcopum, qui de majoris utriusque Ecclesiæ Canonicorum moribus cognosceret: quod et fecit, et ad mores eorum reformatos statuta condidit, digna quæ nostris etiam temporibus vigeant. Hic Bernardus postmodum ex anno MCCXIV Ebredunensis Archiepiscopus fuit. Eodem anno MCCXII, Amedeus Ecclesias de Croysei magno et parvo, contulit S. Eugendo, et Prioratus S. Mariæ de Cusantia, cum opere celebrandi in perpetuum Anniversarii sui. Fuitque annus idem S. Joannis basilicæ fatalis: post cujus incendium indicit Amedeus collectionem pecuniarum ad ejus reparationem: sic vero ad eundem Amedeum, et ad Capitulum Bisuntinum rescripsit Innocentius Papa III Laterani, Nonis Octobris, pontificatus sui anno xv. Ligneis ædificiis Ecclesiæ vestræ, casu quodam igne consumptis, parietibus tamen illæsis; ac mensa principalis altaris; in sui extremitate modicam passa fracturam, quæsivistis per Sedem Apostolicam edoceri, si propter hoc, ipsius altaris, vel etiam totius Ecclesiæ deberet consecratio innovari. Ad quod sic duximus respondendum: quod cum parietes in sua integritate permauserint, et altaris tabula mota vel enormiter læsa non fuerit; ob casum prædictum nec ecclesia, nec altare debet denno consecrari.

205 Albericus ad annum MCCXX; Amedeus Archiepiscopus Bisuntinensis, cum esset vir senex et emeritus, cessit. Duæ sunt in illa civitate Ecclesiæ contententes de majoritate; S. Stephani scilicet, et S. Joannis. Una die in ambarum Capitulis cum fieret electio, et altera ignoraret quem altera eligeret, nominatus est, et electus Dominus Conradus Legatus

Reformatur
Ecclesia
Bisontina,

F

eadem incensa
restauratur.

Cedente
Amedeo,
postulatur,
sed negatur
Conradus,

male confu-
si cum mul-
to iuniori

defuncto
an. 1299:

illius mors
et epitaphium
anno 1194.

In schismate
Imperii adhæ-
ret Philippo:

A FRAN.
CHIFFLET.

A gatus : et de communi tandem consensu ipsum a Domino Papa postulaverunt; nec tamen obtinuerunt, quia enim super gentes et regna constitutum, ad luera majora Dominus Papa sibi reservabat. Electus est igitur in Archiepiscopum vir nobilis Gerardus, S. Joannis Decanus, filius Theobaldi de Rogemont, filii Humberti, Comitis Stephani consobrinus: et habuit fratres Humbertum et Theobaldum etc. Obiit Amedeus abdicato archiepiscopatu, xv Kal. Februarii, sed anno incerto; cum præfasset annis xxv; nempe ex anno mxciv in mxcix, et Ecclesius S. Joannis et S. Stephani centum solidos censuales pro suo Anniversario, jam ex anno mxciii, assignasset. Quæ porro in Vesontione referuntur ad annum mxcix de Henrico Camerario Curie Bisuntina, qui factus esset vice et auctoritate Domini Archiepiscopi Bisuntini, dum idem Archiepiscopus esset in partibus transmarinis, aliquando existimavimus ad Theodericum II pertinere, et hoc Sammarthanus insinuavimus. Verum re attentius considerata, spectare opinamur Amedeum, qui peregrinationem ad loca sancta aliquo sui Episcopatus tempore sit ingressus; nam Theodericus II Jerusalem proficiscens, non Henricum Camerarium, sed ipsum Amedeum vice sua Administratorem reliquerat.

vir plane
Apostolicus.

206 Conradus ille, quem Albericus teste Bisuntina Ecclesia Archiepiscopum a Papa non obtinuit, alius fuit a Conrado, Henrici Bararie Ducis filio, natusque est patre Eymone de Urach, Suttonum Dynasta: Monachus et Abbas Villuriensis, Clavallensis, et Cisterciensis, ac demum Cardinalis Episcopus Portuensis; obiitque in partibus transmarinis anno mxcvii pridie Kal. Octobris, sepultus in Clavalle: de quo præter alios videndus Ferdinandus Ughellus in additione ad Ciconium, et in Italia sacra.

Girardus
electus Lau-
sannensis,

207 LXVI GIRARDUS de Rubeomonte (e qua nobili familia successores quoque ejus Odo et Theobaldus prodierunt) filius fuit Theobaldi, quem Comitem de Rubeomonte Lausannenses tabule appellant; et qui in Bisuntinis chartis passim nuncupatur Vicecomes Bisuntinus. Abdicato Amedeo electus est in ejus locum Conradus, de quo dicimus: simulque Girardus ex Decano S. Stephani (qua in Ecclesia educatus a puero, et per quadraginta amplius annos fuerat versatus) postulatus est, electusque in Episcopum Lausannensem. Cum autem Bisuntinis Conradum non concessisset Romanus Pontifex, nec illi Girardum suum Lausannensibus permittere voluerant. Contentione delata ad Sedem Apostolicam, causæ arbitros constituit Papa Trecentem et Lingonensem Episcopos, a quibus ille Bisuntina Ecclesia restitutus est in Archiepiscopum. Girardi Lausannensis Electi mentionem vidimus in tabulis datis mccc, mense Novembri.

pro Conrado
refineretur a
Bisuntinis.

C Papa Trecentem et Lingonensem Episcopos, a quibus ille Bisuntina Ecclesia restitutus est in Archiepiscopum. Girardi Lausannensis Electi mentionem vidimus in tabulis datis mccc, mense Novembri.

Galcheri Do-
mini Salina-
ensis liberalitas,
supra eorum
aucta.

208 Ejus jam Archiepiscopi frequens est mentio apud Bisuntinos, præsertim ad annum mcccxi, qui primus ejus pontificatus annus dicitur; tum ad annos mcccxi et xxiv. Anno mcccxi Ottonem, Merania Ducem et Comitem Burgundia, anathemate percussit; quod in damnum Ecclesie, castrum edificaret in Monte Castellionis. Anno mcccxi confirmavit donationem viginti librarum super puteum Salinarum, factam Abbatibus de Gollia, Ordinis S. Augustini, Bisuntinae diocesis, jam ex anno mccc, per Dominum Idam Lotharingie Ducissam, Dominum de Coloniaco. Fuit Ida Simonis II Lotharingie Ducis relicta improlis, filia Girardi Comitis Viennensis, soror autem Galcheri Domini Salinensis: de quo tertia die Augusti, anno mccc, vita sancto, fallax est inscriptio apud Gollianos, quod uno die tria cænobia fundaverit, mane Roserianum, meridie Gollianum, vespere Sanctimarianum. Nam de Roseriano mihi constat ex codice MS. Cisterciensi, quod anno mccc tertio Kalendas Decembris fundatum fuerit a Galchero III Domino

Salinensi (avo materno hujus Galcheri, a quo Gollia- D num, et montis S. Mariae monasteria fundata memorantur): ejusque altare anno mclxxvii ab Ebrardo, ut supra munni, Archiepiscopo consecratum. Sed Roseriana Ecclesie locupletationem nonnullum Gollianis placuit foundationis appellatione honestare. Obiit Girardus Idibus Martii anni mccc, cum sæculum jam annum sederet: sepultusque est in arde Bellivallis, ante majus altare. De fundata dum præerat, Bisuntina Prædicatorum domo, videsis Vesontionem.

Girardi obi-
tus.

209 LXVII JOHANNES, de quo Albericus ad annum mccc. Romanus, inquit, Sancti Angeli Diaconus Cardinalis, per regnum Francie, per Burgundiam, per Provinciam constitutus Legatus, potestative quæ disponenda sunt disponere intendit. Hujus auctoritate, Remis, in crastino Luce, Magister Joannes de Villa-Abbatis, vir honestis moribus præditus, ad prædicandum optimus Theologus, Ambianensis Decanus, consecratur in Archiepiscopum Bisuntinensem. Tum anno mccc. Patriarcha Constantinopolitanus erat hoc anno Matthæus, tertius eorum qui de Latinitate in eadem Sede assumpti sunt. Primus namque eorum dictus est Thomas, de Venetia natus; secundus Gervasius, de Tuscia assumptus; tertius iste Matthæus, iterum Venetianus: quo cedente, et electoribus vota sua per consilium transferentibus, et in Magistrum Joannem Archiepiscopum Bisuntinensem consentientibus, de voluntate Domini Papæ dictus Archiepiscopus Romam adiit. Postulatus onus illud subire, non consensit attentare: unde Dominus Papa Cardinalem eum instituit, et secum retinuit, dans ei Sabinensem Episcopatum. In Constantinopoli vero factus est Patriarcha Simon Archiepiscopus de Tiro.

Joannes con-
secratur Ar-
chiepiscopus.E
revocat Pa-
triarchatum
CP. et fit
Cardinalis.

210 Jam Archiepiscopus Joannes, Curtusius Val-
lisclusæ juribus carit, datis tabulis Aprilis mense anni mccc. Eodemque anno, postridie Nativitatis B. Joannis Baptiste, inter primarios Ecclesie Bisuntinas S. Joannis et S. Stephani, lites quasdam diremit, de quibus egimus pluribus in Historia Trenorensi. Constitutus deinde Patriarcha Constantinopolitanus ab Honorio Papa III, per diplomam datum Laterani, x Kal. Januarii, anno eodem mccc, pontificatus xi. Cui oneri cum se prudenter subduxisset, creatus est a Gregorio IX Cardinalis Episcopus Sabinensis, Anagnine anno mccc, in quatuor temporibus mensis Septembris, Obiit denique Romæ anno mccc, iv Kalendas Octobris, jam ab annis decem Episcopus Sabinensis. Scripsit in Cantica Canticorum eruditissimis oralis dignam Expositionem. Reliqua de illo vide apud Sammarthanos et Ughellum, in Episcopis Sabinensibus.

Quidam
prius acta,obiit Card.
Episcopus
Sabien.

211 LXVIII NICOLAUS natus est in Aduis, oppido Flavigneyo. Ex Decano Lingonensi factus est Archiepiscopus: de quo ad annum mccc. sic Albericus; Archiepiscopatum Bisuntinum Magister Nicolaus obtinuit, Prædicator et bonus Theologus. Ab eo celebrata est relevation corporis S. Anatolii Salinensium Patroni Kalendis Septembris: quæ dies si fuit Dominica (ut fuisse verisimile est ad majorem solemnitatem) pertinet ad annum mccc. Firmavit donationem Willelmi Viennensis, S. Stephani Ecclesie Decani, qui pro anima sua et fratrum suorum, Girardi et Henrici Viennæ Comitis, animam mortuam murie in puteo Ledouensi contulerat Nomis Junii mccc. De ejus obitu Albericus ad annum mccc; In Octava, inquit, Assumptionis Beatæ Virginis, Fredericus Imperator celeberrimam Curiam omnium Principum Alemannie tenuit apud Moguntiam. Henricus Brabantia cum ab eadem Curia reverteretur, Coloniae moritur. Item, in reversione ejusdem Curie, mortuus est Bisuntinus Archiepiscopus Nicolaus. Id evenit vii Idus Septemb.

F

Nicolaus
ordinatus an.
1228

obiit. 1285,

212 LXIX GAUFRIDUS, de quo Albericus, Anno mccc.

mccc.

A MCCXXXVI Gaufridus Parisiensis Archidiaconus, fit Bisuntinensis Archiepiscopus. Cæsus est, et a Schismaticis demersus sexto Nonus Maji, anno MCCXLI, inter Portum Pisanum et Corsicam insulam, cum Romanum ad Concilium Lateranense navigio contenderet.

*Gaufridus
cæsus a schis-
mat cis an
1241:*

213 LXX JOANNES II. In archivio Ecclesiæ Bisuntinæ autographus legimus tabulas Joannis, permissione divina Bisuntini Electi, datas anno Christi MCCXLII: et alias, quibus Joannes Dei gratia Bisuntinus Electus, mense Decembri anni MCCXLIII, quandam componit controversiam, inter Capitulum S. Stephani et Joannem de Enieste, filium Roberti quondam dicti Ganni, aliasque multos, super Ecclesiis de Visignol, et de Longavilla. Ejusdem Joannis Electi exstant duo diplomata in Bellaralle, data Septembri anni MCCXLIV. Cum deinde invenitur A. Decanus Bisuntinus, Sedem Bisuntinum vacantem regens, anno MCCXLIV in crastino Bordarum, intelligendus est Alexander, ex Ducibus Burgundiar, postea Episcopus Cabilonensis. Intelligendus quoque est annus MCCXLV Dionysianus a Christi Natali precedente. Quare, Joannes ille Electus, quicumque fuit, cessisse videtur medio tempore inter hos duos limites.

*et vacantem
Sedem an.
1245 rexit
Alexander,*

B 214 Quis autem ille fuerit, gravis est inter eruditos disceptatio. Cinconius, et ex ea alii complures, Joannem huic Bisuntinum Electum Francogiam cognominant, et de Abbatis-villa, Gallum asserunt, Burgundum, et ex Monacho Cisterciensi Archiepiscopum Bisuntinum: tum ab Innocentio Papa IV, anno MCCXLIV Lugduni creatum in quatuor temporibus Adventus Presbyterum Cardinalem, tit. S. Laurentii in Lucina. Exinde ab Urbano IV Viterbii, MCCXLI mense Decembri factum Episcopum Portuensem et Sanctæ Rufinæ. Denique Lugduni in Concilio generali sub Gregorio X. anno MCCXXIV, pridie Idus vel XIII Julii vita functum, et ibidem sepultum, sive apud Franciscanos, sive apud Predicatores.

*Electum illum
alii Gallum*

215 At Wion lib. 1. Ligni Vitæ, cap. 44 pag. 69, et accuratius Ferdinandus Ughellus Tomo 1 Italia sacra, in Episcopis Portuensibus, asserit Joannem cognomine de Toletis, natione Anglum, Ordinis Cisterciensis Monachum, creatum fuisse ab Innocentio IV Cardinalem cum aliis novem, Romæ anno MCCXLIV, die festo Sanctæ Trinitatis, qui fuit XXIX Maji. Secuti sunt hi auctores Matthæum Vestmonasteriensem, et eopriorem Matthæum Parisium, ejus hæc sunt verba ad annum MCCXLIV. Die vero Sanctæ Trinitatis, volens Dominus Papa partem suam roborare, quia paucos sui laboris socios, et solitudinis habuerat particeps, creavit decem Cardinales; videlicet Magistrum Joannem de Toletis, natione Anglicum, et quosdam alios moribus et sanguine præclaros. Jam autem eodem anno MCCXLIV, circa Kalend. Febrarias, idem Pontifex (ut refert Vestmonasteriensis) Othonem Cardinalem, creaverat Episcopum Portuensem, ex Diacono S. Nicolai in carcere Tulliano. Ex quibus redarguitur Cinconius, primam duodecim vel tredecim Cardinalium creationem affirmans Lugduni factam in quatuor temporibus Adventus, adeoque Decembri mense anni MCCXLIV, cum ejus mensis initio Innocentius IV Lugdunum pervenisset.

*Ord Cister-
ciensis Pa-
tronum.*

216 Pergit autem Ughellus, et Joannem de Toletis, natione Anglum, probat fuisse creatum Episcopum Portuensem anno MCCXLI, et Lugduni denique obisse anno MCCXXIV tempore Concilii generalis Lugdunensis sub Gregorio X. Certe quod hic Joannes jam fuerit Cardinalis S. Laurentii in Lucina, mense Septembri anni MCCXLIV, confirmatur ex Actis Capituli generalis Cisterciensis, eo anno celebrati per dies quinque, a die præcedente Vigilium Exaltationis Sanctæ Crucis, Septembris duodecima: ejus Capituli hæc fuit diffinitio; Pro Domino I. Cardinali S. Laurentii in Lucina, amicissimo Ordinis, dicatur una Missa de Junii T. I

But a Virgine a singulis Sacerdotibus per Ordinem universum. Monachi vero et Conversi Collectam dicant quæ pertinet ad unam Missam, secundum morem Ordinis consuetum. Idem ab Alexandro Papa IV, dicitur Ordinis Cisterciensis Promotor assiduus, in rescripto dato Viterbii, Idibus Decembr. anno pontificatus tertio, Christi MCCXXV, quo monasterii Cisterciensis terras quasdam ab omnibus decimis decernit esse immunes.

217 Hujus porro Joannis de Toletis Cardinalis Episcopatum Bisuntinum, nec Wion nec Ughellus commemorant: nec esse potuit Archiepiscopus Bisuntinus ante Cardinalatum, quem constat factum Cardinalem XXIX Maji MCCXLIV; ejus anni Septembri mense Joannes noster solo Electi Bisuntini nomine gaudebat. Diversi igitur hi fuerunt cognomines. Quod tamen Ughellus, Joannem Cardinalem Anglum, non fuisse Archiepiscopum Bisuntinum, probare se putat, ex rescripto Innocentii IV, quo Guillelmum anno MCCXLV, XII Kal. April. de Sede Cabilonensi transfert ad Bisuntinam, quæ diutius Pastore vacaverat, quasi Pontifex Bisuntinam Sedem a Gaufridi Archiepiscopi obitu per quadriennium vacasse significet; probari mihi non potest, nisi intelligat vacasse eam Sedem, quamdiu nemo in ea confirmatus est, quæ est ipsamet mens Pontificis. At certum nobis est, fuisse Joannem, quemdam annis MCCXLII, III et IV Bisuntinum Electum, de quo dicam quod sentio.

D
A. FRAN.
CHIFFLET.

*Sed illi Car-
dinales erant,
quando iste
solum d'ceba-
tur Electus
Bisuntinus;*

218 In primis non fuisse illum Cardinalem, vel Presbyterum S. Laurentii in Lucina; vel Episcopum Portuensem, ut ex dictis patet: nec etiam cognominatum de Abbatis villa, quod soli convenit Joanni Archiepiscopo Bisontino hujus nominis primo. Videri autem fuisse cognomine Francogiam, natione Gallum, patria Burgundum, conditione Monachum Cisterciensem, sed ignoti nobis monasterii: atque illum obtinendi ad quem electus fuerat Archiepiscopatus spe dejectum, ad suos Cistercienses revertisse.

E

*qui spe ob-
tinende Se-
d s dejectus
ad suos Ci-
stercienses
revertit.*

219 Nunc ut Innocentii IV Cardinalium creationes, a Cinconio perturbatas, tempori suo reddamus, duæ Bullæ consulendæ sunt ab his Cardinalibus subscriptæ; Vezeliacensis, et Jurensis S. Eugendi. Data est Bulla Vezeliacensis Lugduni, x Kalend. Februar. anno pontificatus secundo, MCCXLIV Indictione II, more Ecclesiæ Galliarum, anno et ei juncta Indictione a Paschate deductis: erat enim annus Dionysianus MCCXLV, et Indictio III, quia ex incunte Decembri anni MCCXLIV Papa Lugdunum pervenerat. Et Bullæ subscribunt tredecim Cardinales hoc ordine, cui numerorum notus adjecimus; 1 Ottho, Portuensis et S. Rufinæ Episcopus; 2 Petrus, Albanensis Episcopus; 3 Willelmus, Sabinensis Episcopus; 4 Odo, Tusculanus Episcopus; 5 Petrus, S. Marcelli Presbyter Cardinalis; 6 Willelmus, basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis; 7 Ugo, tit. S. Sabinæ Presbyter Cardinalis; 8 Fr. Joannes, tit. S. Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis; 9 Goffredus, S. Hadriani Diaconus Cardinalis; 10 Octavianus, S. Mariæ in Via lata Diaconus Cardinalis; 11 Petrus, S. Georgii ad Velum aureum Diaconus Cardinalis; 12 Joannes, S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis; 13 Willelmus, S. Iustachii Diaconus Cardinalis.

*Cardinales
ab Innocentio
IV creati
anno 1244*

220 In Bulla pro S. Eugendi monasterio data MCCXLV, x Kal. Julii, quam ex autographo habemus, subscripti sunt iidem Cardinales, excepto uno Goffredo, qui obierat Lugduni ante Concilium anni MCCXLV; pro quo legitur Egidius, SS. Cosmæ et Damiani Diaconus Cardinalis: Sed hic non erat de Cardinalibus Innocentii IV: quia creatus fuerat ab Honorio III, mense Decembri anni MCCXVI, obiitque postmodum mense Augusto anni MCCXLV. Ex his igitur prima illa Cinconiana Cardinalium Innocentii Papæ IV creatio in tres di-

F

*non una, ut
Cinconius
putat.*

*sed tria
creat.one.*

A. FRAN.
CHIFFLET.

A fundenda est, quarum prima Otthonis Portuensis Episcopi ex Diacono S. Nicolai, Februarium spectat anni MCCXLV : Secunda, decem Cardinalium sequentium in Bulla Vezeliacensi, ad diem pertinet Sanctæ Trinitatis, eodem anno MCCXLV incurrentem in Maji xxix. Tertia, Joannis et Wilhelmi, quos ultimos recenset Bulla Vezeliacensis, facta est (ut videtur) Lugduni, anno eodem MCCXLV in quatuor temporibus Adventus.

§. VIII. Seculi xiii prosecutio, usque ad seculi xvi dimidium.

Ab Episcopo
Cabilonensi
ad Bisuntin.
translatus
1245 Guillelmus,

GUILLELMUS II de Turre, ex Episcopo Cabilonensi, per Bullam Innocentii Papæ IV datam Lugduni, xii Kalend. April. anno Pontificatus secundo, Christi MCCXLV : in qua hæc legi apud Ughellum Tomo I. Italicæ sacræ, in Episcopis Portuensibus ; Venerabilem Fratrem nostrum Willelmum, quondam Episcopum Cabilonensem, virum utique secundum eor nostrum, famæ celebris, et notæ scientiæ ; a vinculo Cabilonensis Ecclesiæ absolutum, præficiendum duximus in Archiepiscopum et Pastorem Ecclesiæ Bisuntinæ.

non ex familia
de Chavanis

B 222 De ejus genere nonnulla est quæstio : nam auctores Historiæ Cabilonensis, familia de Cabanis, seu de Chevanis oriundum asserunt ; quod hoc fuerit cognomen fratris ejus Simonis Cabilonensis Decani, ut in quibusdam chartis se legisse dicunt. At nobis certum est, fuisse Guillelmum filium Odonis de Turre, Militis, de quo sic Necrologia primarium Ecclesiarum S. Joannis et S. Stephani ; vi Idus Novembris obiit Odo de Turre, Miles, pater Wilelmi Archiepiscopi Bisuntini, qui dedit S. Stephano triginta solidos censuales, super homines suos de Pallise : pro quo idem Wilelmus dedit S. Stephano decem libras etc. Ipse postmodum titidem libras in suum Anniversarium contulit : sic enim eadem Necrologia ; xiii Kalendas Septembris obiit Venerabilis Pater Wilelmus, Archiepiscopus Bisuntinus, qui dedit nobis decem libras pro Anniversario suo faciendo, super Ecclesias de Lambre, de Juvigné, d'Ogecourt, et de Sainet Mardon. Hæc male in Vesontione tribuebantur Guilelmo ejus nominis primo, qui deinde compertus est prodidisse ex familia de Arguello. Porro cum Guillelmum III protulerit dynastarum Vergiarensum domus, restat ut hic Guillelmus II filius fuerit Odonis de Turre, Militis, hoc est, equestris ordinis viri. Non paucæ occurrunt in Galliis familiæ nobiles, a Turribus nuncupatæ ; Odonis hujus nomen, a Turre S. Quintini Bisuntina, derivatum est ; de ejus origine hæc in antiquis observari.

sed de Turre
natus,alias de Tur-
re S. Quintini,

C 223 Necrologium Ecclesiæ Bisuntinæ ; xiv Kal. Maji. obiit Bisonticus laicus, qui Ecclesiam S. Quintini redificavit. Laicus videtur dictus, ut distingueretur a cognomine Canonico, de quo ibidem ; vi Idus Augusti obiit Bisonticus, Canonicus S. Stephani. Aedis S. Quintini fundatio, ut conjicio, septingentorum fere annorum est, ejusque meminit Liber antiquorum rituum Ecclesiæ Bisuntinæ. Ordo Canonico-rum inscriptus, et S. Protadii Liber vulgo dictus. A S. Quintini Ecclesia, et vicus, et platea, et vicina Turris nomen habet : cujus possessores nunc Domini de Turre, nunc de Sancto Quintino, nunc de Turre S. Quintini nuncupantur. Necrologium S. Stephani ; xviii Kal. Februarii, obiit Gerardus Miles Bisuntinus, dictus de Turre, qui dedit nobis x solidos (qui debentur singulis annis in crastino Paschæ, de Ecclesia S. Petri Bisuntini) in die Anniversarii sui distribuendos : et mansum Gerardi de Sunna, cum heredibus suis. In hujus domi tabulis memorantur Gerardi de Turre quatuor filii, Amedeus, Renardus, Theobaldus et

Haymo Canonicus S. Stephani, ad annum MCCXLVII. D Idem Liber ; xii Kal. Maji, obiit Ebrardus Miles de Sancto Quintino, pro cujus anima uxor ejus Ylaria, et filius ejus, dederunt S. Stephano unum sextarium vini, quod habebant in vinea nostra de Rossat. In tabulis anni MCCLXVI, mense Martio datis, memoratur Guillerma, Domina de Montemoreto (e qua familia fundatores Carthusiæ Bonilaci) vidua relicta Domini Gerardi de Turre, Militis Bisuntini. Ad annum MCCLIII Amedeus de Turre, Miles Bisuntinus, Gerardi (ut videtur) filius.

224 Ad nostram usque ætatem propagata est gens illustris Dominorum de Turre S. Quintini, quorum duos pastremos novimus, Comitum titulo præfulgentes. Cur autem in Commentario de Archiepiscopis Bisuntinis, a centum quinquaginta fere annis manu exarato, Guillelmus hic Turrianus, dicatur de domo et genere Imperatorum, nondum capio ; nisi forte de filio quopiam spurio Frederici I Imperatoris (cujus in familiam Beatrix Burgundiæ Comitissa eupsit) originem traxisse intelligatur. Hoc scio, non recte illum asseri ex familia de Cabanis, seu de Chevanis, quod hoc Simonis Decani ejus fratris cognomen fuerit. Est hic locus vulgo Chavannes, in prætorii diocesi Montismoreti, vel Chavannes in diocesi Orgeleti ; vel Chevanne in diocesi Vesulana. Hæc fuit portio Simonis, minoris natu filii e gente Turriana : nisi fuit hic Simon Guillelmi Episcopi frater tantum uterinus, cui a patre cognomen fuerit de Cabanis. Sed de Simone Decano quicquid tandem sit, certe Guillelmi Archiepiscopi, ex Turriana Bisonticensi familia origo indubitata est.

Dominorum
de Turre ho-
diedum per-
severans
familia.

225 Secundo sui Episcopatus anno, Christi MCCLXVI, iv Nonus Septembris, Guillelmus Archiepiscopus corpora Sanctorum Ferreoli et Ferrucii Martyrum, de loco humili ad locum venerabilem transtulit in basilica S. Joannis, in cujus Martyrologio hæc habentur ; Anno Domini MCCLXVI quarto Nonas Septembris, residente apud Lugdunum Innocentio Papa IV, facta est in hac Ecclesia revelatio Sanctorum Martyrum Ferreoli et Ferrucii, Prædicatorum hujus urbis, per Venerabiles Patres Willelmum Archiepiscopum Bisuntinum, Joannem Lausannensem, Saguinum Matisconensem, Alexandrum Cabilonensem, Anselmum Eduensem Episcopos, et alios Prælatos civitatis et diocesis Bisuntinæ. Hanc diem in posterum solennem esse voluit Archiepiscopus in Ecclesia Bisuntina : sed post triduum occurrebat Inventio eorundem Sanctorum, de qua sic Martyrologium ; Nonis Septembris, Bisuntii, Inventio corporum Sanctorum Martyrum Ferreoli Presbyteri, et Ferrucii Diaconi, a S. Aniano ejusdem civitatis Episcopo. Item Crisepoli depositio S. Aniani, qui corpora sanctorum Martyrum transtulit ad Ecclesiam S. Joannis. Ne igitur tantorum Martyrum cultus nimia assiduitate vilesce-ret, sanxit Archiepiscopus, dato diplomate postridie B. Bartholomei Apostoli, anno MCCL, ut gemina hæc sollemnitas unom in diem conjiceretur, agereturque Nonis Septembris per totam provinciam omnibus futuris temporibus : quod etiamnum observatur. Alias horum Sanctorum duas translationes, vide in Vesontionis parte secunda.

Translat o
SS Ferreoli
et Ferrucii
an. 1246.

226 Sub hoc Archipræsule, anno MCCLIII, Hugo, vulgo dictus de Sancto Caro, tituli S. Sabinae Presbyter Cardinalis, Apostolicæ Sedis Legatus, dato diplomate Bellicii pridie Kal. Octobris, Innocentii Papæ IV anno Pontificatus undecimo, controversiam quæ de S. Joannis, et S. Stephani Bisonticorum Ecclesiarum præcellentia ducentis fere annis tenuerat, mirabili sapientia diremit ; utriusque basilicæ Canonicis in unius Capituli corpus redactis : qua de re nos in Historia Trenoricensi pluribus disputavimus. Ad hujus Archiepiscopi querelas mandavit Alexander Papa IV Episcopo Antissiodorensi, ut Ecclesiæ Bisuntinæ, a Proceribus

Unio Canoni-
corum S.
Joannis et
S. Stephan:
anno 1253.

A Proceribus Burgundiæ (ut ferebatur) vexatæ, opem ferret, anno sui Pontificatus quinto, Christi MCCLIX. Sedit Guillelmus annis XXIII, et usque ad annum MCCLXVIII, quo e vivis abiit XIII Kal. Septembris, sepultusque est ad S. Stephanum, in S. Nicolai Capella, quam fundaverat.

Ejus confir-
matio 1269.

227 LXXII ODO de Rubeomonte, Guillelmi electus successor, postmodum per Clementis Papæ IV obitum vacante Sede, confirmatus est a Collegio Cardinalium, dato Viterbii diplomate, v Idus Februarii, cui appensa sunt octodecim sigilla. Anno Christi MCCLXIX XVII Kal. Novembris convenit cum Yvone Abbate Cluniacensi, super electione Abbatis, et visitatione monasterii Balmensis.

Obedient æ
Prælatorum
sub eo ordi-
natorum.

228 Excepit obsequentiarum professiones, Humberti mox ordinandi Abbatis Balernensis, III Nonas Novembris MCCLXXV; Guillelmi mox ordinandi Abbatis Balernensis, in Octavis Apostolorum Petri et Pauli, MCCLXXXI; Joannis mox ordinandi Abbatis Corveoli, Ordinis Præmonstratensis, Dominica post Pentecostem, MCCLXXXI. Similis obsequii et obedientiarum sacramentum dixit Renaudus, mox ordinandus Abbas Balernensis, in præsentia Armani Suerincensis Episcopi, vice Odonis Archiepiscopi, v Kal. Martii, MCCLXXXIII; et Oliverius, mox ordinandus Abbas Faverneyacensis, in præsentia Theoderici Sudensis Episcopi, vice Odonis Archiepiscopi, Dominica post Octavam S. Michaelis, MCCXCIV. Anno autem MCCLXXX, die Martii post Octavam Pentecostes, Henricus Basileensis Episcopus, eidem Odoni obedientiam et reverentiam fecit, apud Insulam supra Dubim, prope abbatium Locicrescentis, ex gratia speciali; quia alioqui tenebatur id sacramentum dicere in matrice Ecclesia Bisuntina: sed absque gravi periculo, tum personæ suæ, quam negotiorum Serenissimi Domini sui Rudolphi Romanorum Regis, et rei familiaris Ecclesiæ suæ Basileensis, ad præseus, nec securum, nec opportunum ad civitatem Bisuntinam poterat habere accessum.

Compensatio
facta Abb.
Bathensi.

229 Guillelma Abbatissa de Bathento, recepit ab Odone Archiepiscopo CXXXVI libras Stephanienses, et viginti bicheta frumenti ad mensuram Bisuntinam: pro omnibus damnis sibi illatis, dum idem Archiepiscopus quoddam castrum in monte de Roignous edificaret, xv Kalend. April. MCCXCII, Indictione VI, vacante Romana Sede per obitum Nicolai Papæ IV.

Stephani
Canonici
acta:

C 230 Sedente Odone Romam cogitans Stephanus de Burgundia, Hugonis et Alaydis Burgundiæ Comitum Palatinorum filius, anno MCCXCVIII Indictione VI, Bonifacii Papæ VIII anno quarto, testamentum condidit Vesuntione in domo sua, v Idus Maji: quo heredem scripsit fratrem suum Otthonem, Comitem Burgundiæ Palatinum, et Dominum Salinensem: mandans ossa sua deferri in Ecclesiam Bisuntinam S. Stephani, ad pedes Otthonis quondam Comitis Burgundiæ Palatini, ubicumque enim mori contingeret: et numerata pene bona legans multis ecclesiis et xenodochiis civitatis ac diocesis Bisuntinæ, immo et quibusdam externis. Huic testamento codicillum addidit Romæ in hospitio suo, XIII mensis Augusti, ejusdem anni MCCXCVIII. Sequenti anno MCCXCIX excessit e vivis, Nonis Aprilis (ut habet Necrologium ecclesiæ S. Joannis) vel potius pridie Nonas, seu quarto die Aprilis (ut notatur in libro Obituum S. Anatoli Salinensis) ubi et obisse dicitur anno MCCXCVIII, nempe deducto a Paschate quod eo anno fuit XIX Aprilis. In veteri membrana scriptum legitur, quod in articulo mortis, jussit deferri corpus suum ad Ecclesiam Bisuntinam S. Stephani: et ibidem dictum cor fuit honorifice inhumatum. Et in ipsa Ecclesia fundavit Capellaniam in honore Beatæ Virginiis Mariæ, in qua duos instituit Capellanos. Hoc altare in honore B. Mariæ Virginis et S. Ste-

obitus, se-
pultura.

phani dedicatum, et in navi basilicæ Stephaniensis Comitum Burgundiæ tumultis impositum, circa annum MDCXXIV destructum est. In Necrologio S. Stephani duo memorantur ejus Anniversaria; alterum VI Nonas Octobris, qua die opinamur conditum ejus cor in cimiterio Comitum, ut ibi legitur, ante tympanile, intra Ecclesiam: alterum in crastino B. Ambrosii. Quam hic Stephanus Canonicus, sit diversus a Stephano Electo, eundem Burgundiæ Comitum familia nato, supra a nobis demonstratum est.

D
A. FRAN.
CHIFFLET.

231 Idem Odo Archiepiscopus, anno MCCLXXXI, postridie Inventionis sanctæ Crucis, quæ tum fuit Dominica tertia post Pascha, dedicavit in Ecclesia B. Magdalene primarium altare, et altare S. Michaelis. Præfuit tribus et triginta annis, mortuusque anno MCCC, IX Kalendas Julii, sepultus est ante majus altare Ecclesiæ Bellævallis, absque Epitaphio quod nunc exstat.

Obitus ipsius
Odon's.

232 LXXXIII HUGO V de Cabilone, filius Joannis Comitum Burgundiæ, et Domini Salinensis, ex Laura de Commerceyo, tertia uxore; Joannis de Cabilone, Lingonensis Episcopi, non frater, sed patruus; primum Episcopus fuit Leodiensis, ad sex circiter annos; tum Archiepiscopus Bisontinus annis fere decem. Nam pro S. Pauli monasterio diploma conferit anno MCCCXI; ultra quod tempus non diu sedisse cognoscitur ex aliis tabulis ejusdem Ecclesiæ, datis anno sequenti MCCXCII a Vitali ejus successore. Extraxit, dotavitque Ecclesiam Belliprati, tertio ab Urbe milliario. Abhinc sequentium Archiepiscoporum sola fere nomina subjecimus, cum adnotata temporis ratione: studiosum Lectorem remittentes, qua ad Vesuntionem, qua ad Roberti et Sammarthianorum Galliam Christianam: quibus quæ de aliquot postremis ad finem deerant, compendio ad-jecimus.

Ab Ecclesia
Leodiensi
assumptus
anno 1301
Hugo V:
35

obit 1311.

233 LXXIV VITALIS, obiit VI Kal. Septembris, anno MCCCXXXIII, cum præfuisset ex anno MCCCXII. Hoc sedente contigit reperiri reliquias Sanctorum Epiphani et Isidori, ac Sanctorum Innocentii, in altari Confessionis seu Cryptæ, quæ directe subjacet majori altari basilicæ S. Joannis Evangelistæ, xv Septembris MCCCXIX: ac biennio post, nempe anno MCCCXXI. Olivianum et Leontium Episcopos Græcos, qui Armonem ad Joannem Papam XXII convenerunt, interpretari Græcam inscriptionem Capitis S. Joannis Calybitæ, a Joanne de Corcondrayo Canonico et Scholastico Bisuntino ad ipsos delatam: quod Caput Orientis spoliū, hodieque apud Bisuntinos magna in veneratione est.

Inventio
Reliquiarum,
inter quas
Caput S.
Joan Calybi-
tæ.

234 LXXV HUGO VI de Vienna, præfuit annis XXII. Obiit IV Idus Maji, anno MCCCLV.

235 LXXVI JOHANNES III de Vienna, anno MCCCLXI transfertur ad Metensem Episcopatum: inde vero anno MCCCLXVI ad Basileensem, in quo moritur anno MCCCLXXXII.

236 LXXVII LUDOVICUS de Montebeligardis, Henrici Comitis filius, præfuit non solido anno: obiit VIII Kal. Augusti, MCCCLXII.

237 LXXVIII AYMO de Villariosexel, e vivis excessit IV Idus Decembris, MCCCLXX.

238 LXXIX GUILLELMUS III de Vergelyo. Mentio ejus in tabulis Lutrensisibus MCCCLXXXV, Indictione VIII. Fuit Cardinalis a Clemente VII Antipapa, XVII Kal. Maji, MCCCXCI.

239 LXXX GIRARDUS II d'Athies nobilis Picardus, ex Monacho Benedictino, rexit usque ad annum MCCCXIV, quo Parisiis vitam exiit XXII Novembris.

240 LXXXI THEOBALDUS de Rubeomonte, primum Episcopus Matisconensis, tum Viennensis Archiepiscopus, deique post Girardum Bisontinus ad annos fere XXV. Obiit Romæ XVI Septembris, MCCCXXXIX. Non possum silentio præterire quod de hoc Archiepiscopo observavit ex codice Bibliothecæ regię Spondanus in

Præsentio
Bisontini de
occurso Papæ
s. ti deb to.

A in *Annalibus Ecclesiasticis*, ad annum MCCCXXIV, numero XIII, illum, quando *Constantiam* ad *Concilium generale* advenit, prætendisse ex privilegio *Ecclesiæ* suæ concessio, *Papam* in prima visitatione teneri sibi tribus passibus occurrere : *Papam* vero non statim acquiescere, sed causam *Placentino* et *Aquileiensi* *Cardinalibus* cognoscendam commisisse : a quibus quid in ea re judicatum fuerit, quidve a *Papa* vel concessum sit vel negatum, *Acta* illa non referunt.

241 LXXXII JOHANNES IV de Rapescissa, multarum vir dignitatum, de quibus *Vesontio* et *Gallia Christiana*, *Theobaldo* successus obiit 1x Kal. Aprilis MCCCXXXII.

242 LXXXIII FRANCISCUS Condemerius, promotus ab *Eugenio* *Papa IV*, patruo suo, cum adversarium haberet *Johannem* de *Frugno*, a *Capitulo Bisontino* electum, cessit verno tempore anni MCCCXXXVIII.

243 LXXXIV JOHANNES V de Norry, ab *Eugenio IV* translatus a *Viennensi* *Sede* ad *Vesontionensem*, moritur *Gyari*, antequam *Vesontionem* invaderetur, MCCCXXXVIII.

244 LXXXV QUINTINUS Menart, e *Flavigneyo* *Æduorum* oppido, rexit usque ad annum MCCCCLXII, quo e vivis excessit, XVIII Decembris.

B 245 LXXXVI CAROLUS de Novocastro, ex *Bajocensi* *Episcopo*, præfuit per annos XXXVI. Obiit XIII Kal. Augusti, MCCCXCXVIII.

246 LXXXVII FRANCISCUS II de Basleydem, decessit *Toleti*, MDII, x Kal. Septembris.

247 LXXXVIII ANTONIUS de Vergelyo, feliciter præfuit, usque ad annum MDXLI, quo vivere desit XXIX Decembris.

248 LXXXIX PETRUS a Bauma, ex *Episcopo* *Genevensi* *Cardinalis*, ultra biennium rexit. Obiit IV Maji, MDXLIV.

249 XC CLAUDIUS III a Bauma, patruo successus, tenuit ad annos XL. Obiit XIV Junii, MDCCCXIV, septimum jam annum *Cardinalis*. Hoc sedente anno *Christi* MDLXVII, *Pius* *Papa V* dedit octava die *Julii* *Breve Apostolicum* ad *Senatum Romanum*, quo *Gilbertus Cognatus*, qui tum *Vesontione* *Ludimagister* hæretici dogmata in vulgus spargebat, jussus est conjici in vincula, et secundum *Ecclesiæ* ac regni leges judicari. Ille *Nozereto* *Sequanorum* oppido oriundus, litteris operum navarat, *Erasmii* non modo auditor, sed etiam *librarius domesticus*. *Edicto* igitur *Pontificio* *Vesontione* in carcerem *Archiepiscopalem* conjectus, ibique mortem obiens, debitum suis facinoribus supplicium antevertit.

C 250 XCI ANTONIUS II Perrenotus, multis titulis ornatus *Cardinalis*, rexit per suos ad biennium : decessit enim suam nondum ingressus obiit *Madridi* XI Kal. Octobris MDLXXXVI.

251 XCII FERDINANDUS de Rye *Jubilatis* *Episcopi* titulum in tumulum intulit. Etenim extinctus est labente anno *Episcopatus* quinquagesimo. *Christi* MDCCXXVI, XX Augusti, cum *Dole* per dies octoginta obsidionem difficillimam tolerasset, eaque XVIII Kal. Septembris soluta, ipse jam luc pestifera afflatus, puriorem aurum ruri quæreret.

252 XCIII FRANCISCUS III de Rye, *Ferdinando* patruo jam pridem successor designatus, non totis octo

mensibus ei superstes fuit : quippe mortuus *Bruxellis* anno MDCCCXXVII, et *Episcopo* animarum nostrarum commortuus XVII Aprilis feria sexta hebdomadæ paschalis.

253 XCIV CLAUDIUS IV d'Achey, prius *Abbas* *Balmensis*, et *Ecclesiæ* *Bisontinæ* *Decanus*, eligitur a *Capitulo* XXIII Maji, MDCCCXXVII. Atque ex hoc turbati cæpit jus eligendi *Archiepiscopi*, quod ab antiquissimis temporibus penes *Capitulum* fuerat. Atque *Rex* *Catholicus*, quamvis in *Claudii* *Electi* personam sibi gratam consentiens, contendit tamen et rescripto suo (quod ipsi perlegimus) contestatus est, se inconsulto *Archiepiscopum* a *Canonicis* eligi non debuisse. *Pontifex* porro, quasi ex condito cum regio *Legato*, confirmavit quidem personam, sed *Bellam* ei dedit de reservato. Admissus est tamen a *Capitulo* virtute suæ electionis, et conditione adjecta, ut *Claudius* expensis suis *Romam* mitteret, qui *Pontificem* de antiquis *Capituli* jurbus admoneret : quod et fecit : sed in irritum, ut ex sequentibus patebit. Adjecta est novo *Archiepiscopo* *Abbatia* *Montis-benedicti*, *Ordinis* *S. Augustini*, ad *Balmensem* quam ante *Episcopatum* jam possederat. Cum multa in *Episcopatu* pie et prudenter gessisset, obiit ex apoplexia, in arce sua *Gyucensi*, XVII Octobr. MDCLIV, ibidem sepultus.

254 XCV CAROLUS EMMAUEL de Gorrenod, *Marchio* de *Marnay*, frater *Ducis* de *Pontdenaux*, electus est a *Capitulo*, eodem mense Octobri anni MDCLIV : nec multo post ab *Archiduce Leopoldo* *Belgii* *Prorege* obtinuit, evanescens per ejus decessoris obitum, *Balmensem* et *Montis-benedicti* *Abbatias*, jam antea *Prior* de *Arbosio*. Obiit XX Julii, MDCLIX *Madridi*, quo missus fuerat *Comitum* *Septemviciæ* *Burgundicæ* *Legatus* : nondum accepta *Bulla* *Pontificia*, qua in *Archiepiscopatu* stabiliretur.

255 XCVI JOHANNES JACOBUS Fauche, *Prior* *Mortuæ* *aquæ*, electus est a *Capitulo* die III Septemb. MDCLIX : cumque *Romæ* *institutioni* suæ moras injectas esse sentiret, renuntiavit in manibus *Papæ* electioni de se factæ : et sic accepto *Brevi* *Alexandri* *Papæ VII*, sub data XXVI Februar. iniiit *Archiepiscopatus* possessionem. Verum ad eum novitatem reclamante *Capitulo* et regis *Ministris*, ejus redditus auctoritate regia sunt sequestrati : quibus adversis perculsus, ac morore confectus, apoplectico symptomate interiit XI Martii MDCLXII, *Vesontione* in *S. Stephani* sepultus.

156 XCVII PETRUS ANTONIUS de Grandmont, a *Capitulo* electus est veteri more : cui electioni diffidens, eique in *Pontificis* manu renuntians, per *Breve* de motu proprio ab *Alexandro* *Papa VII* *Archiepiscopus* constitutus est. Eo *Brevi* recepto consecratus est noctu in crypta subterranea *S. Vincentii*, ab *Episcopo* *Andrevillensi* *Suffraganeo* suo, et a duobus *Presbyteris* *Canonicis* : et januis clausis, ne quid a *Capitulo*, vel a regis *Ministris* obstaculis ingrueret. Magnis inde concitatis turbis, appellavit novus *Archiepiscopus* *Romanum* *Pontificem* : a quo acceptis ad *Regem* *Catholicum* *commendatitiis* manu propria exaratis, evicti tandem, et communi omnium consensu admissus est, vir prudens ac pius, et supra antiquæ nobilitatis splendorem, vitæ ac morum integritate conspicuus.

Jus electionis
Capitularis
turbatum

E

unde anno
1566 difficultas
nata,

F
electioni non
manus
Pontificis
renuntiatis
Electis.

A. FRAN.
CHIFFLET.

Gilbertus
Cognatus
hæreticus an.
1567.

DE S. CERATIO EPISCOPO

SIMORRÆ IN VASCONIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

G. H.

De cultu, et Vita post translationem scripta, incertaque ipsius ætate, ac Sede Episcopali.

Elusa Metro-
polis Novem-
populoniæ,

Novempopuloniæ, quæ tertia Aquitanix versus montes Pyrenæos provincia est, Metropolis olim fuit Elusa, ad Gelisam fluvium, quæ in veteribus Notitiis Provinciarum et subscriptionibus antiquorum Conciliorum Gallix, dicitur metropolis civitas Elusatium vel Elosasium. Hanc eandem urbem opulentissimam Elusaberrim dixit Mela; ubi Berris, proprio regionis idiomate, villam seu castrum significat, uti Petrus a Marcu lib. 1 historia Bearnix cap. 6 erudite explicat. Sub hac Metropoli undecim in veteribus Notitiis collocantur civitates, inter quas, subinde ultimo, subinde proximo loco, constituitur civitas Ausciornum, ad quam dignitas Metropolitana translata est Ecclesia Elusana cum suis redditibus ipsi unita. Ultimus hujus Ecclesiæ Episcopus censetur Sennocus, qui teste Fredegario cap. 54, anno xlii regni Chlotharii II, Christi dcxxvi, cum Palladio patre suo, quod rebellionis alienigenis inter Vascones suscitatz fuissent conscii, in exilium reclusus est. Quia autem postmodum Elusa ad oppiduli parvitatem redacta est; ideo videntur Acta antiquorum Elusanorum, urbi Ausciornum etiam attribui.

ubi Episcopus
Ceratus,colitur 24
Apr. l s:corpus Simor-
ræ adseruetur.

2 Primus illorum Episcopus a recentioribus censetur S. Ceratus, de quo hic agimus. Memoria ejus inscripta est antiquo Martyrologio monasterii S. Sabini in agro Tarbiensi, ad dictos montes Pyrenæos, apud Saussayum sub finem Martyrologii Gallicani, ubi pagina 1248 ista leguntur: Die xxiv Aprilis Sancti Ceraci, Episcopi et Confessoris. Arnaldus Oihenartus, in Notitia utriusque Vasconix lib. 3 cap. 8, Elusanos Archiepiscopos enumerans, ita incipit: B. Ceratus, Elusanæ Ecclesiæ conditor, præfuit ipsi annis xlii; idque (ut ait) Ex monumentis Ecclesiæ Auscensis. Sammarthani, aut Archiepiscopos Auscenses, præmittunt Archiepiscopos Elusanos, et de primo ista habent: Beatus Ceratus, Evangelii per Novempopulaniam præco, Saturnini Tolosani Episcopi discipulus, Aquitanum, quæ ad Pyrenæum pertinet, Christianæ fidei dogmatibus informasse, et Ecclesiam hanc Elusanam instituisse fertur. Illius sacræ Reliquiæ, miraculorum fama per celebres, Simorræ requiescunt in monasterio antiquissimo Ordinis S. Benedicti. Elusanæ Sedi præfuit annis xlii, ut ferunt monumenta Ecclesiæ Auscensis. Saussayus in Supplemento sui Martyrologii xxiv Aprilis hæc tradit: Augustæ Ausciornum S. Ceracii Episcopi et Confessoris, qui in magnis Ecclesiæ perturbationibus ministerium pacis implevit: ferisque persecutionum turbinibus superatis, grege feliciter conservato et adaucto, ad emeritam abiit pastoralis curæ fortiter exactæ remunerationem. Quiescit Pontifex gloriosus in monasterio Benedictinorum S. Mariæ de Simorra prædictæ diocesis Auscensis. Supra memoratus Saturninus Episcopus Tolosanus colitur xxix Novembris, quando erit tempus Sedis ejus examinandum. Videri possunt quæ de ejus et Sociorum adventu in Gallias diximus xxii Martii, ad Vitam S. Pauli Episcopi NARBONENSIS §. 2.

3 Nunc quæritur, an ab hoc diversus, et Simorræ

in unam personam confusus sit is, quem Hieronymiani Martyrologii apographa tria ad hunc vi Junii ultimo loco sic referunt: Gratianopoli, depositio Cerati Episcopi. Ita MS. Epternacense, Corbeïense et Blumiannum, Eno et Lucense, sed per errorem ad initium diei sequentis. De eo autem Wandelbertus Prumiensis, sub medium seculi ix, sic scripsit:

Octavas Idus Geratus Episcopus ornat,

Urbem qui fulsit Gratiano a Principe dictam.

Sequuntur vetera MSS. tam Regiæ Succiæ, quam S. Marimini apud Treviros; et cum illis aliisque ubi visis, Molanus, Cuvsius, atque Ferrarius. Nec aliter crediderunt ipsi, ad quos corpus pervenit, Simorreenses; quique eum apud se mortuum credunt, in Vita Gallica, quam ex vetustis Odonis nostri Gissæi schedis transmisit nobis Petrus Passinus. Hanc satis fuerit in panca contraxisse ex contextu perquam verboso, ejus hæc fere substantia est. Natus fuit S. Ceratus in ditione Burgundionum, in tenni aliquo oppido, ab illustri patre ex familia Principis. In litteris et studiis instructus a S. Ambrosio Episcopo Mediolanensi, creatus Episcopus Gratianopolitanus, habuit duos secum Diaconos Gervasium et Protasium; sed diversos a Sanctis Martyribus ejusdem nominis, qui in Litanis invocantur. Quia vero Burgundiones traduntur secta Salicæorum seducti, cum aliquo ex his hæreticis longam disputationem habuit, eique mysterium Sanctissimæ Trinitatis exposuit et convertit. Verum exorta contra eum magna persecutione, a Sede sua pulsus venit cum Diaconis in provinciam Astaracensem; et in loco, cui Sainctes nomen, prope ecclesiam hospitium accepit; cepitque miraculis clarere, energumenos liberando, cæcum illuminando, et hospitem nomine Justum a morte resuscitando.

4 Hactenus scripserat Henschenius, et ego pergebam cetera ex Gallico reddere, sub eadem brevitate: quando in manus meas venit pars reliqua Vitæ, ex originali Latino sumpta, et Parisiis apud Fullienses a nobis reperta, sub hoc titulo, De S. Ceratio Arch. Aux. et Confess. xxiv Aprilis: quo tamen non obstante, mortuus mox Sanctus dicitur vi Junii, ut omnino videri possit, alter ille ac prius notatus dies, et Martyrologis vetustis incognitus, dies fuisse translationis infra memorandæ. Veterem ergo contextum reddo, quem Gallico longe priorem non dubitaverim affirmare: atque in Simorreensi monasterio compositum, ad usum Chori, sicut Gallicus inde sumptus est ad instructionem vulgi. Adveniente multitudo maxima languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, surdorum, mutorum, pusillanimorum, a dæmoniis obsessorum, a diversis infirmitatibus, per famuli Dei intercessionem liberabantur. Cujus fama divulgata per omnes regiones, a mari magno usque Romam, et a limine B. Ambrosii Magistri sui usque ad Pyrenæos montes, omnes undique [veniebant] implorantes ejus auxilium: et ita sanctitate beati viri divulgata per totam Vasconiam, confectus itineribus, suæ carnis maceriam [dimisit, de] hereditate perpetua securus, et in pace clausulam vitæ octavo Idus Junii finivit...

Vetera Marty-
rologia Gratia-
nopoli cum
adscribunt,et Vita fuit
discipulum S.
Ambrosii,quæ in Vasco-
nia in vaculis
clarusF
D. P.et idem obser-
vatur.

(Hic

A (Hic addebantur, non satis integre transcripti versus
AUCTORE G. H. *Hondelberti, ac si eos edidisset S. Paulinus Nolanus*
civitatis Episcopus; quapropter eos, jam supra relatos,
exemi contextui)...
Simorramque
translatus
primum extra
oppidum cul-
tus,

5 Audientes hoc Simorritani pagi habitatores,
in sarcophago marmoreo, et in ecclesia B. Andreæ
Apostoli, quæ usque in nostris temporibus infra
mœnia burgi est, sepelierunt: diciturque, quod su-
darium ejus, appositum contra tempestatem, maxi-
me tranquillum reddidit aerem. Ad ejus etiam sa-
cratissimum tumorem miracula insignia divinitus
patrabantur; ut merito ipsi habitatores vellent sa-
cratissimum corpus traducere intra pagum. Quod,
premissis orationibus supplicibus, quidam ex Cle-
ricis et Religiosis volentes peragere; vas in quo
jacebat contremuit, et laminae ferreae quibus tene-
batur solutæ sunt, et inde magnus suavitatis odor
resiliit; et viri qui ad accipiendum sanctum corpus
venerant, rem considerantes, minime ingredi aude-
bant. Sed tandem deposito timore levaverunt coo-
pertorium sepulcri, et acceperunt corpus, involven-
tes in novo pallio; et magnus calor eos invasit, ita
ut unus, qui non lotis manibus tetigerat corpus san-
ctum, fronti suæ opponens manum, statim pilos
amisit: ut palam ostenderetur, S. Ceratium nolle
transmutari. Sed Religiosus quidam suppliciter
orans, translationem Deo volente fieri obtinuit,
dicens: Beate Cerati, nobiscum Deo concedente
semper permanebis: et nos tibi, sicut oportet, ser-
viemus. Et ita cum hymnis et canticis deportaverunt
et collocaverunt eum digno honore.

6 Narrandum insuper videtur de duobus ecclesiæ
ejusdem Sacristis, ubi sacratissimum ejus corpus
humatum jacet. Primus nomine Geitardus, qui
[quia a] juvenutis suæ tempore acri certamine car-
nis [victus,] et inhoneste mysteria et officia S. Ce-
ratii tractans, multoties ab ejusdem ecclesiæ viris
[laeral]: increpatus, res ei contigit valde memora-
bilis. Quadam etenim nocte, dum festinantius quam
solebat surrexisset, ad pulsandum campanam, et
lampadem reficiendam; ecce subito B. Ceratius in
stola candida et virgam in manu gestans, ante illum
astitit, ita inquit; Geitarde, quare mihi et se-
niorum increpationibus non attendis? Quo dicto et
timore illato evanuit; sed tantus tremor fuit ex hac
visione prædicto Geitardo, ut deinceps de lectulo
suo surgere non posset; sed agens poenitentiam de
omnibus suis delictis, interpellato B. Ceratio con-
valuit; et scripulum argenteum, quod usque nunc in
ipsius basilica habetur, ex suis propriis operibus in
honorem S. Ceratii fieri jussit.

7 Similiter, ut multi viri probabiles testantur,
quidam custos ecclesiæ dictus Giralδος, magnæ hu-
militatis atque virtutis vir, ita omnipotenti Deo et
B. Ceratio fideliter servivit, ut B. Ceratius cunctis
illius bonitatem per signa ostenderet. Quidam et-
enim homo, paralyticus existens, cum manibus repe-
ret ad fores ecclesiæ; et dissolutum corpus, venis
et nervis dilaceratis, per terram duceret; et diu
prædictum Confessorem Christi Ceratium rogasset,
ut salutem restitueret; in hora noctis eum post vi-
sionem alloentus est, sic dicens: Proficiscere ad
sacristam meum Giraldu, et dic ei, quod te ad
illum destinavi, ut te sanare debeat. Cum autem
ignoraret quis prædictos sacrista foret, summo ma-
ne in foribus ecclesiæ factus est ei obviam quem de-
siderabat; quem ita allocutus est: Precor te, Do-
mine, ostende mihi quis sit sacrista Giralδος. Qui

respondit, Ego sum. Tunc ille: Gloriosissimus Pa-
ter noster Ceratius in visione mihi peccatori appa-
ruit, et præcepit ut te deprecarer, quatenus hujus
infirmittatis expertem me facias. Tunc ille dixit:
Si ille te ad me misit, convalescens surge. Et statim
illius manum tenuit, et incolumem eum ab omni
infirmittate fecit, sicque ex illa hora, ejus paralytici
et manci membra ad solidamentum redacta sunt.
Hic vero paralyticus in honorem Christi et B. Ce-
ratii linas cruceas argenteas, cum thuribulo, et ta-
bula, et supertabulam in altare ipsius Sancti, atque
peroptimam imaginem argenteam in honorem Dei
Genitricis fieri jussit.

8 Cum his ita convenit contextus Gallicus, ut ple-
raque verbotenus reddita appareant; nisi quod pro
immagine, substituat Missale; finiat autem eum iis ipsis
verbis, quæ de late sparsa miraculorum fama initio
fragmenti Latini leguntur. Igitur ad utrumque con-
textum pertinet, de Sancti Diaconis, Gervasio et
Protasio nuncupatis, libertatem lectori relinquere,
velut opari ea fuisse vera comitum Ceratii nomina,
an occasione S. Ambrosii mutuo sumpta a Sanctis,
quorum ille corpora extulit. Ad loca quod attinet,
Astaracensis provincia, secundum Oihenartum pag.
494, Armaniacensi, ejus caput est Auscum, Bigor-
rensi et Convenensi comitatibus cingitur; Comitem
autem primum ipsa accepit seculo x, quando Garsias
Sancti, cognomento Curvus, Vasconiam in filios tres
divisit; et (ut est in veteri monumento Auscensi apud
Oihenartum pag. 425) Sanctio Garsiae dedit majorem
Vasconiam, Wilhelmo Garsiae Fidentiacum, Arnaldo
Garsiae Astaracum, vulgo Estarrae; ejus caput Mi-
randa, et aliae non ignobiles civitates, quas inter
Simorra, pari fere septem Leucarum intervallo Mi-
randam et Auscum meridiem inter et septentrionem
respuens. Hic locus quandonam accepit Benedicti-
nos Monachos, necdum comperi: mirarer tamen, si
ante seculum xi aut etiam xii translatus ad eorum corpus
sit, Vitaque conscripta.

9 Interim ad elucidandam quadamtenus controver-
siam supra motam, inter Auscenses et Gratianopoli-
tanos, occurrit cogitare, quod S. Ceratius potuit fuisse
Episcopus Apostolicus, apud Allobroges in urbe Ca-
lorane sive Acusiorum Colonia, quæ postea ab Impe-
ratore Gratiano nomen accepit: et inde pulsus in
Aquitaniam venerit, atque Auscensem ecclesiam re-
gendum suscepit. Quia autem Gratianus prædictus
S. Ambrosio Mediolanensi coævus fuit, ideo fortassis
placuit hujus discipulorum facere S. Ceratium, potius
quam S. Saturnini: et quia Burgundiones, qui e
Germania in Gallias delati, totam Allobrogum ditio-
nem occuparunt, Ariana aliquando labe infecti fuerant,
primum circa a. num. iv sub S. Sigismundo, conversi
ad fidem Orthodoxam; ideo omnis disputatio in Vita
Ceratii formatur de Trinitate, quantum quidem ex
Gallica versione novimus. Quid quod Ariani, etiam
ante Burgundiones, et ætate S. Ambrosii, plurimum
Gallicanas provincias depravarint? Quod si Ambrosio
seniorem Ceratium placet credere, potuit ab Ethnicis
ille passus fuisse persecutiones et contradictiones, quæ
Burgundionibus eundem postea partium incolis com-
muniter attribuantur.

10 Me tamen veterum Martyrologiorum auctoritas
commovet, ut Gratianopoli revera vixerit obieritque
Ceratius, S. Ambrosio junior; sed Burgundionibus
regiones illas invadentibus ad Elusates, quos fortasse
prius etiam excoluerat, delatum a fidelibus corpus sit
in Vasconiam, Simorraque depositum.

Eadem Vita,
Gallice reddi-
ta,

Astaracensi
provinciæ Si-
morram ad-
scribit.

Var. æ de
Sancti ætate
et Episcopatu
conjecturæ.

Videtur Gra-
tianopoli
vixisse.

DE S. BERTICHRAMNO

EPISCOPO CENOMANNENSI IN GALLIA

COMMENTARIUS HISTORICUS

11. P.

§. I. Acta vitæ usque ad susceptum Episcopatum, hujusque initia.

ANNO DCXXIII.

Inter XI pri-
mos Episcopos
Sanctos. deci-
mus h'c,

B

anno 586 or-
dinatus,colitur 6 et 30
Junii.

C

An. 588 lega-
tur ad Brito-
nes.

Cenomannensis Ecclesia, post primum suum Episcopum S. Julianum, qui xxvii Januarii colitur, alios octo ex ordine commemorat, variis per annum diebus Sanctorum honore dignatus. Penultimus horum Innocentius commemorandus nobis venit hujus mensis die xix; de ultimo, et post Julianum octavo, S. Domnolo, regimus xvi Maji. Pulcherrimam hanc Sanctorum Antistitem seriem, ne porro ad duodecimum inclusive continuaretur, fecit Badegisilus, non tam Episcopus, quam tyrannus; canonicè tamen ordinatus, quantum quidem scire possumus ex historia S. Gregorii Turonensis, saltem interpolata, lib. 6 cap. 19. Postquam enim ibi narratum esset, quomodo S. Domnolus, mori se sentiens, Theodulfum Abbatem in locum suum prælegit, ad cujus assensum Rex Chilpericus suam præbuit voluntatem; mox subjungitur: sed non multum post tempus, mutata voluntate, in Baudegisilum, Domus regie majorem, transfertur electio: qui tonsuratus, gradus quos Clerici sortiuntur ascendens, post quadraginta dies migrante Sacerdote Domnolo successit, anno DLXXXI; deinde uti legitimus Episcopus, subscripsit Concilio Matisconensi anni DLXXXV. Verum, sicut ibidem lib. 9 cap. 39 legitur, cum anno quinto Episcopatus sui expleto, jam sextum, anno Christi DLXXXVI, ingrediens, epulum civibus cum immensa lætitia præparasset; annum, quem cœperat, protinus morte imminente finivit. Bertichramnus, Parisiacus Archidiaconus, subrogatus est. Ipse se suo testamento Bertichramni subscribit, aliique post eum: eidem vero synchronus et synonymus Ecclesiæ Burdegalensis Episcopus, Bertechramnus notatur in prædicto Concilio: ut vulgo pronuntiabatur Bertrannus, quod initio Testamenti scutus ejus Notarius est; itaque inscriptus invenitur veteri Ecclesiæ Cenomannicæ Calendario ad diem xxx Junii, quo creditur obiisse; sed, propter solenne S. Pauli Officium simpliciter solum Commemoratione honoratur; festivius autem recendendus præscribitur hac die vi, sub titulo Translationis, cum Officio trium Lectionum ac Missa: ejus diei antiqua observantia probatur ex Vita Arnaldi Episcopi, anno MLXXXII defuncti, qui in oratorio S. Vincentii sepultura honorificentiam consecutus, denique tempore Domni Ugonis Episcopi, anno MCXXXV ordinati, in capitulum ejusdem monasterii translatus est anno Domini, non MCXI (ut male excusum) sed MCXLI, die Translationis S. Bertranni Episcopi.

2 Multas ille, inquit Gregorius, altercationes, cum relictæ decessoris sui defuncti vidua habuisse probatur; eo quod res, quæ illius tempore Ecclesiæ datæ fuerant, tamquam proprias detinebat, dicens: Militia hæc fuit viri mei: sed licet invita, tamen cuncta restituit. Interim Episcopus, annum jam tertium in Episcopatu agens, a S. Gunthramno Burgundionum Rege cui tamquam tutori pronepotis Lotharii, Chilperico posthumi, suberant Cenomanni; cum Namatio Aurelianensi legatus directus ad Britones, pro facta in terminum Namneticum irruptione omnem satisfactionem pollicitus, eorum fidejussores atque subscriptas cautiones recepit anno Christi DLXXXVIII, uti nobis videtur col-

ligere ex Gregorio, prolixius rem narrante lib. 9 cap. 18, ac deinde cap. 20 subnectente, quæ gesta sunt, eo id est, eodem quoque anno, xiii Clideberti Regis, ejus qui postea Guntramno successit; licet Carolus le Cointe in Annalibus Francorum, id referre malit ad annum præcedentem. Plura de Bertichramno non habet Gregorius; quippe qui ad Regis Guntramni mortem, obitam anno DCCIII, et hanc secula Sancti Præsulis adversa, scribendo non pervenit. Nemo autem, quod quidem scitur, præteritis duobus seculis Vitam illius conscripsit, sed qui S. Aldrici, Episcopi XXIII, anno DCCCLV vita functi, compilavit Gestæ, ad Januarii Supplementum die vii representenda; eodemque omni stylo digessit Acta præcedentium Episcoporum; ex iis quæ vel scripto vel traditione accepti monumentis: etiam S. Bertichramni historiam aliquam nobis dedit, huic Commentario per partes inserendum; pro majori autem parte sumptam ex Testamento, vi kalendas Aprilis sub annum Christi DCXVI condito, quod gestis subnectitur. Id enim, cum admodum sit prolixum, multa de ejusdem actis docet: sed imprimis probatur egregia Bertichramni fides erga Clotharium II Regem, tutore Guntramno patruo orbatum. Indidem etiam imolescit, quantum ejus fuerit, in sacris Deo locis condendis dotandisque, et ad perpetuitatem communiendis, diligentia ac liberalitas; quantum insuper fundorum ex bonis ad se, vel hereditate, vel donatione, vel etiam emptione devolutis, ipse possederit; quorum tamen particula aliqua, sed minima Nepotem ac Pronepotes curissimos aliosque amicos et familiares asperserit, tam memor officii, quam parvus beneficii, in non egentes profundendi.

3 Testamentum hoc ex Regesto Ecclesiæ primus edidit Antonius Corvæserius, Taparcha de Cartillis, Regius in Cenomannensi Senatu Censiliarius, ac deinde Locumtenens ad causas criminales, in Historia Cenomannensium Episcoporum, Gallice edita 1649. Sed huic Joannes Bondonnetus, Benedictinus, idem argumentum hand paulo accuratius et eruditius eadem Gallica lingua prosecutus, tertio post anno gravem dicam impetit, quasi non grammatica duntaxat et orthographica menda corrigere, sed etiam substantialia quædam mutare præsumpsit, et annum Chlotharii vigesimum secundum pro trigesimo secundo substituere. Carolus le Cointe in Annalibus Francorum, huic accusationi occurrens, ostendit Clothario, primum post Guntramni mortem adepto Cenomannorum possessionem, licet per annos viginti fluxam, potuisse apud illos sic numerare annos. Verum nihil opus eo effugio, tam incerto, tamque remoto a praxi ejus temporis, quo scriptum testamentum est, et quo totam Francorum Monarchiam Clotharius possidens, et tamen regni annos cum vita numerans, ducta ab anno DCCIII Epochæ, suis ubique subditis præbuit exemplo ad similiter faciendum. Non opus est, inquam, effugio illo: nam in Regesto, unde Corvæserius accepisse copiam proficitur, numeralibus litteris notatur annus xxxii; ut nihil verosimilius sit, quam Corvæserium, deceptum per Librarii sui socordiam, bona fide decennium amisisse. Ita excusari eum debere ac posse scriptorem, ad observa-

Acta in Rege-
sto scripta
post annum
855
Efere sumpta
ex proprio
Testamento,
anni 615R. Clotharii
non 22,

F

sed 32,
juxta accu-
ratorem editio-
nem:

tiones

A *liones Chronologicas alioqui non valde attentam, probat ipstus integri Regesti fidelissima ex MS. editio, tom. 3 Analectorum Mobilienis, sicut illud Auctores varii successive supplerunt; incipientes ab Arnaldo Episcopo xxxiii, et post S. Aldricum (in quo pars prior desinit) decimo, ac porro scribentis usque ad Gaufridum de Landuno, sub annum MCXV vita sanctum.*

4 *In fronte hujus Regesti (quo ut facilius recursus Lectori sit, placet ad singula inde sumenda loca notare in margine numerum Paginae). In hujus, inquam, Regesti fronte incipiunt nomina vel tempora justorum vel injustorum Pontificum, Cenomannis in urbe degentium: et post Beatissimum Julianum, atque alios octo intermedios, Beatos ibi dictos, sequitur x, Dominus Baldegisilus Episc. sedit in Episcopatu annis v; sub eoque notantur Berthodus Chorepiscopus et Merolus; tum subjungitur; Beatus Bertichramnus Episcopus sedit annis xxxvii. Secundum quem calculum, sumptum ex Gregorio Turon. Epocha, obiisset ille anno Christi DCXXIII. Multa certe diutius vixisse non potuit, quando Procaria, quam ejus successor Dominus Hadoinus Episcopus fecit Lonicisilo Sacerdoti, signata invenitur Kalend. Decembris anno XLII (esto per librarii ascitantium scribatur LI) regnante Clothario Rege, id est, DCXXV. Corruerius et Bondonnetus, nullo Auctore citato, fuisse cum scribunt quando obiit annorum LXX; adeoque natum concipiunt anno circiter DLIII; quando S. Germanus, quem mox infra Patrum suum appellat Sanctus, adhuc erat Augustoduni Abbas S. Symphoriani, biennio post factus Episcopus Parisiensis; unde consequens videtur, ut Bertichramnus, patre Franco, matre Aquitana genitus, Augustoduni potius quam Parisiis venerit in lucem. Idem etiam, ex praedicto calculo, fuisset anno aetatis xxxii ad Episcopatum proventus, certe non potuit multo citius per Canones ordinari. Porro cum in praedicto Regesto, sub num. x, scriptum esset, de Baldegisilo Episcopo nihil, Caput xi implent, Gesta Domini Bertichramni, Cenomannicae urbis Episcopi, qui fuit novissimo tempore Chilperici filii Clotharii, anno paulo amplius quam uno, et tempore Clotharii filii ejusdem Chilperici, qui fuerunt Reges Francorum, Viri illustres.*

5 *Gestorum illorum hoc est principium. Dominus Bertichramnus, urbis Cenomanniae Praesul, nobilis genere, natione partim Aquitanus, partim Francus, Turonis vero tonsuratus, et postea aliquo tempore conversatus cum Domino Germano, insigni Parisiaca urbis Episcopo, et ab eo edoctus, atque in quibusdam Sacerdotalibus gradibus est ordinatus, et spiritaliter instructus. Ita scribendi occasionem dedit ipse, in suo Testamento sic loquens; Basilicam Domini et peculiaris Patrini mei Germani Episcopi, qui me dulcissime enutrivit, et sua sancta oratione, licet indignum, ad Sacerdotii honorem perduxit.... domari jubeo in honorem sepulturae suae villam Bobane: et rursum infra, loquens de conventu a se Cenomannis Basilica, beatissimi ac sancti Germani, Parisiaci Antistitis, adiit; qui me dulciter enutrivit, et ad Sacerdotale onus, ut non merui, sua intercessione perveni: sed hac alio sensu dictore Sanctus non potuit, quam quod Germani, jam inde ab anno DLXXVI in caelis beati, deprecatione apud Deum adscritat adeptum Pontificatum Cenomannensem. Et hoc est quod animadvertens Gestorum Auctor, (Sacerdos enim et Sacerdotalis, idem antiquis sicut quod Episcopus et Episcopalis, neque de Presbyteris dicebatur) cante dicit, Sacerdotalibus quibusdam gradibus; id est ad Episcopatum ducentibus, quales etiam sunt Ordines quatuor Minores, Subdiaconatusque et Diaconatus.*

6 *Verum ne hos quidem a S. Germano potuisset suscepisse Sanctus, si recte ex Testamento legeretur, quaedam acceperisse a Clothario Rege, dum laicus fuit.*

Etenim Clotharius Secundus, patri suo postumus, ut jam dici, anno DLXXXIII primum vivere ac regnare cepit; Primus autem obiit anno DLXI, quando octennis dumtaxat erat Bertichramnus. Si vero sub Clothario II, utrumque infante; sed tamen per matrem regentem multa donare apto, adhuc laicus fuisset Bertichramnus, jam annum agens aetatis xxx; consequens esset, nullum Ordinem sacrum ab eo susceptum ante id tempus; jamque virum fuisse, quando a seculo conversus, ad sepulcrum Domini ac specialis Patroni S. Martini comam deposuit, caputque eidem tali titulo annis singulis tributum ibidem reddere; adeoque vix uno anno Archidiaconi munere sanctum Parisiis esse, idque sub Ragenmodo S. Germani successore. Tam subita quasi per saltum promotio, suspecta mihi merito est, nec satis credibilis in viro sancto. Consulatur ergo locus ipse. Is apud Mobilienem continetur, his verbis: In mihi placuit delegare, ut villa Nimiove, sita in territorio Parisiaco, cum vineis, quae Frontanito ad palastrias et viniferos esse noscuntur, quas mihi Dominus Lotharius Rex dedit, quae meo saepius dum laicus fui, tam de fisco quam de comparato, possidendum sanctae Ecclesiae Parisiaca, sub cujus gratia nutritus sum, ad integrum volo esse donatum. Hancum esse sensum, nemo non videt; et (si non hic latet quispiam, qui aliquid Episcopo donavit aut vendiderit, sicut num. 44. Eusebius quondam Laicus) vehementer suspicor, quod Ecclesiae velit esse donatam Nimioven villam, cum vineis, quae Frontineto, sive in Frontineto esse noscuntur, quas Rex Clotharius dedit; et quod in eo (scilicet Nimione vel Frontineto) prius Dumlaici fuit, vel Dumlaicus habuit. Etenim hujus terminationis nonnulla nomina Franci usitata inveniuntur, ut Wulfilaicus, Grimlaicus et infra num. 61 Berthelaicus, in Translatione autem SS. Marcellini et Petri invenitur Notarius Eginhardi Abbatis Ratleicus alias Ratlaicus. Interim non miror, ex iisdem verbis, apud Corruerius sic detortis, quasi clare ac distincte scriptum foret, quas mihi Dominus Clotharius Rex dedit cum laicus fui, durasse Carolum le Cointe in Annalibus sensum prorsus contrarium sententiae ipsiusmet Corruerius, Bertichramnum a S. Germano sacris Ordinibus initiatum et Archidiaconum factum asserentis; eoque magis doleo etiam in Abbacia Culturae perisse originalem Testamenti chartam, aut non superesse saltem antiquius aliquod cegraphum, unde verior lectio certius erui posset.

7 *Ex eadem (nisi fallor) Abbacia venit ad nos, quin quingenta abhinc annis Parisiis missum a P. Joanne d'Ardes, initium Vitae ejusdem verbosissima, nec multum antiqua; primo in duodecim, deinde in octo Lectiones divisum; brevissimas omnes, quales fere reperiuntur in antiquioribus Gallicanarum Ecclesiarum Breviariis, sola Legendarum initia referentibus; quas viginti Lectiones verosimiliter sequebantur in autographo aliae, octo vel duodecim pro singulis per Octavam reliquam diebus. Sed initium illud tale est, ut priores duodecim, juvenis dumtaxat institutionis laudes; aliae octo, postulatum Sancti ad Episcopatum continent; tanto inutilis exaggerationis ambitu, ut, sicut historicae substantiae nihil est legere, praeter errores quibus Bertichramnus a S. Germano Sacerdos ordinatus, et S. Dominolo defuncto dicitur immediate suffectus Episcopus (quod utrumque transcripsit Saussayus) ita nec in reliquis videatur docere nos aliquid posse dignum relatu, nequidem de Translatione aut miraculis; quando tale quid si reperissent Corruerius ac Bondonnetus, videntur id nobis, uno saltem verbo, indicaturi fuisse. Nihilominus facienda Saussayi commentum, asserentis, quod spectabat ad ipsum Bertichramnum Cenomanorum Comitatus, quam ille potestatem in justitiae praesidium convertit; quasi vel eo tempore Comitatus hereditarii fuerint, vel secularium judicium more unquam justitiam*

U *nec enim debet credi un. et. 30. adhuc laicus fuisse,*

propter locum unum testamenti, certo vitatum.

F *Vita recentior om. titur;*

neque et. d. tur quod Sanctus Cenomannorum Comes fuerit.

ubi Sanctus dicitur absque Chorepiscopo sedisse an. 37: Pag. 46

B *addunt recentiores vixisse annis 70.*

Augustoduni e sacro fonte susceptus a S. Germano Abb.

et postea apud eundem Episc. Paris. educatus,

P. 121

P. 133

primos ab eo suscepit Ordines;

A *justitiam administraverit Sanctus, ab adolescentia (ut ipsemet Suassurus scribit, et sequitur ex dictis) in sortem sacræ militiæ adscriptus. Sed neque fratrum alteruter, qui in Testamento nominantur titulo Comititis appellantur, nequiquam prætermittendo tali occasione, si alteruter eo usus fuisset, ex quacunque administratione sibi personaliter et ubicunque commissa.*

§. II. Monasteria et Xenodochia a S. Bertichramno fundata.

Observat Corvaserius, inter Episcopos Cenomanenses, qui Bertichramnum præcesserunt vel subsecuti sunt, neminem reperiri qui tot templa Xenodochiaque erexerit. Primum in his locum merito postulat et tenet sancta ac venerabilis basilica Domni Petri ac Pauli Apostolorum, quam, inquit, Bertichramnus, in conspectu civitatis, ad ejus latus meridionale, opere meo, pro defensione civitatis vel ad salubritatem populi, ædificavi; de qua ecclesia, sic in ejus gestis legitur. Fecit in territorio matris et civitatis ecclesiæ S. Mariæ et sanctorum Martyrum Gervasii et Protasii, de villa cui vocabulum est Viverens, a fundamento (Angelo sibi demonstrante, dum in ecclesia S. Michaelis infra urbem, juxta prædictam matrem ecclesiam, in quadam turre ipsius civitatis constructam, pervigilans in oratione erat; atque Angelo ei visibiliter, oriente aurora Dominici diei, designante) monasterium juxta urbem, in honore S. Petri et Pauli Apostolorum, et nobiliter construxit, et ipsam ecclesiam Apostolorum jam consummatam, tam de rebus S. Mariæ et S. Gervasii matris et civitatis ecclesiæ, quam et de aliis quas undecumque juste et legaliter atrahere, vel invenire potuit, tam de suæ hereditatis rebus quam de aliis comparatis vel acquisitis, legaliter per consensum Domni Clotharii Regis atque Episcoporum multorum, mirifice dotavit; et monasterium in circuitu ecclesiæ, cum claustris et aliis ædificiis, nobiliter a fundamento operatus, et in eo agmina multorum Monachorum regulariter degentia esse instituit; et pauperum atque adventantium peregrinorum sive matrieulariorum receptiones et refocillationes devotissime supplevit, et perpetualliter fore constituit.

9 Hactenus ille, secundum eum scilicet quo tunc cum scribebat res erant statum, currente seculo ix. Bertichramnus qui in monasterio S. Martini, de quo infra, Moniculos, id est Monachulos, a se constitutos declinavit; de potiori illo ac priori loquens, Monachorum non meminit; Sed rogo, inquit, et jubeo Abbatibus, per singula tempora, sicut divina potentia aut gratia Domnorum Apostolorum eis inibi jusserit perdurare, ut omni tempore vitæ eorum hoc sit eis potissimum observandum..... ut quod de agris, seu villis in testamento nominatis, speratur, in usibus sanctæ Basilicæ et monasterii sui, sive alimonia Canonicorum vel pauperum, qui ad ipsam ecclesiam sanctam ad matriculam sedere videntur, victus et vestitus per singulos annos sufficienter ministretur. Boudonnetus Canonicos, id est sub Regula viventes interpretans, putat eo nomine Monachos designari, motus fortassis titulo Abbatis, quo monasterii istius sui Prælatos Bertichramnus appellat. Sed placere ejusmodi explicatio non potest; cum ex paulo posteriorum seculorum Conciliis satis appareat, nequiquam peregrinam a Canonicis aut novam Abbatum appellationem esse, quæ et hodiernum perdurat inter eos, quos ad secularium distinctionem vocamus Canonicos Regulares. Sic in Concilio Moguntino anni dcccxxiii, agitur de Clericis, qui sunt sine capite, neque sub Episcopo, ut seculares; neque sub Abbate, ut Regulares;

sed sine canonica seu regulari vita. Et in Thronensi anni ejusdem, jubentur Episcopi scire, qualiter Canonici, qui sunt cum Abbatibus, vivant; et quantos quisque Abbas Canonicos in suo monasterio habeat. De quibus vide Nicolaum Desnos, in opere cui titulus Canonici Secularis et Regularis, lib. 1 cap. 13. Interim a quo et quando in SS. Petri et Pauli Monasterium Monachi sint introducti, ignorare me fateor: sed iuremo eos, non tamen solos, ibi fuisse sub Episcopo xxxix Hoello, qui in Gestis suis narratur anno mxc in ipsa Ecclesia excommunicationem retulisse Clericis matris Ecclesiæ, utraque S. Petri tam Clericorum quam Monachorum congregatione audiente.

10 Carolus le Cointe, in Annalibus Francorum, Fundationem istam refert ad annum dLxxix, quod vellem duceretur productis tabulis, saltem illis quæ scriptæ fuerunt de villa Patrilliaco, quæ est secus Pontachinggane, quam, inquit Sanctus, le Doleno comparavi, et venditionem in nomine Sanctorum Petri et Pauli, vel Basilicæ eorum, quam jam tunc temporis ædificare videbatur, et postea ad ipsam sanctam Basilicam delegavi. Nunc illud de anno nobis manet incertum: multo etiam incertius, quod addit Carolus ex sententia Corvaserii; idem, quia Angelo apparente didicit Sanctus, Deum coli velle in loco illo, ipsum de Cultura Dei appellari voluisse. Equidem Testamentum legens, non possum non judicare, Culturæ nomen, quod vulgo la Coulture redditur, longe esse antiquius; et tamen non accessisse monasterio ecclesiæque prædictæ, nisi post scriptum Gesta, quæ talis nominis non meminerunt, cum loquuntur de monasterio; Testamentum vero, inter villas et agros Ecclesiæ S. Mariæ, id est Cathedra attributos, secundo loco nominat Agrum Culturam, eo tempore acquisitum, quo ante dixerat obvenisse sibi primo loco nominatum villam, ejus vocabulum est Bonalphi; quam, inquit, mihi præcelsus Dominus Clotharius Rex suo munere, una cum præcelsa Domna Fredegunda Regina quondam genitrice sua..... in me humilem eorum, pro fidei meæ conservatione, quam semper circa ipsum Principem habere et tenere visus sum, concesserunt; atque postquam Clotharius anno dcv aut etiam serius, regnum fere totum, quod sæpe victus amiserat, recuperavit; aut etiam, postquam anno dcviii, mortuis æmulis Theodeberto et Theoderico, factus est Francici totius Imperii Monarcha.

11 Tunc ergo, et post multipliciter probatam Regi fidem, non autem multiprius, donatus Bonalphi Bertichramnus, etiam Culturam acquisivit: quem agrum inquit, te Domina heres mea Ecclesia habere volo ac decerno. Quomodo autem cum Ecclesiæ ipsi acquisiverit explicans, addit; ex quo agro medietatem bonæ memoriæ Donna Ingoberga, quondam Regina (Chariberti Regis uxor, viroque sub annum dLxxv defuncto usque ad annum dLxxxix superstes) mea instantia meoque exigente servitio, S. Mariæ dereliquit, per testamentum, ut videtur; aliam vero medietatem de germano ipsius Magnulfo quondam dato pretio comparavi, ut in jura sanctæ Ecclesiæ ager ille ad integrum perveniret. Erat ergo, et per Testamentum confirmabatur matri Ecclesiæ, totus ager iste; esto diu post perveniret ad jus monasterii SS. Petri et Pauli; quod cum forte destructam collapsamque post scriptam priorem Regesti partem, reafirmandum esset, placuerit novus in vicino Culture agro locus, unde novum nomen monasterio sortum, quod in Regesto non invenitur, nisi sub Hoello prædicto seculo xi quo etiam tempore Clericorum Congregationi cæteris ibi subsistenti juncta fuisse legitur Congregatio Monachorum, fortassis eo non pridem inductorum, tali pacto, ut Clericis paulatim emorientibus soli deinde locum tenerent.

D
AUCTORE D. P.

qui an. 1090
necdum plane
defecerant.

Annus fundationis incertus:

E
Pag. 126.

et nomen
Culture recentius,

Pag. 113.

sumptum ab
agro Ecclesiæ
legato,

F
qui Sancto
post an. 605
obligat,

Pag. 114.

et in quo
monasterium
novum vultur
extructum sec. 10.

Monast
SS. Petri et
Pauli,

Pag. 113

in quo seculo
9 Monachi
erant,

fundatum
Canonicis a
Sancto fuit,

pag. 117

sub Abbate
Canonico;

A 12 *Antiquior fortassis est S. Germani, pariter a Bertichramno fundata Basilica; prior certe nominatur in Gestis, occasione commemorata principio institutionis sub S. Germano. De hac fundatione, consequenter ad verba num. 4 recitata, ita scribit compilator: Antedictus namque Dominus Bertichramnus fecit quamdam cellulam ultra fluvium Sartæ, in honore sancti magistri sui Domini Germani, Parisiacæ civitatis insignis Præsulis, quam de rebus S. Mariæ et S. Gervasii dotavit; sive de quibusdam vicis ejusdem S. Mariæ et S. Gervasii, atque de aliis rebus quas acquirere suo bono ingenio meruit, ecclesiastico jure dotavit: et in prædicta Cellula, quam in honore jam dicti S. Germani construxerat et sacraverat seu dotaverat, aliquos Monachos, sub Regula degentes constituit; et hospitale pauperum atque nobilium inibi esse instituit: quam cellulam ecclesiæ suæ Sedis S. Mariæ et S. Gervasii subjungavit; sive suis Successoribus atque Canonicis S. Mariæ et S. Gervasii possidendam et regendam perennibus temporibus sub regulari ordine dereliquit.*

qui gratis dicuntur ex tunc subjecti fuisse Ecclesiæ Cenom.

B 13 *Ita credo se res habebat, cum Gesta scriberentur; et hæc ipsa causa fuerit, cur desolato monasterio, istic nunc aliud nihil quam parochia sit, teste Corvaseo; ab initio autem non fuit sic, et absque ulla talis subjectionis mentione, ita in suo Testamento Bertichramnus loquitur: Basilicam in honorem ipsius S. Germani... ædificavi, et casas inibi ædificavi, et Moniculos institui, qui inibi Christo propitio in perpetuis temporibus officium et servitium procurent. Dono ad ipsam basilicam, in honore ipsius Pontificis, has villas his nominibus. Chorisago cum vineis, quæ Silviano vico sunt; et reicola, quæ appellatur Stirpiaco, cum vineolis et mancipiis quæ inibi esse noscuntur; et Landolenas, Graciace et Manciacæ, quas dato pretio undique comparavi et ad meam pervenerit ditionem, tam quod præsentī tempore videor possidere, quam quod adhuc meliorare potero, ad ipsam sanctam basilicam in honore beatissimi Domini Germani volo esse donatas; et vineas illas, quæ ad Ruilionem sunt, quas Anigilus Diaconus tenuit, vel adhuc postea undique comparavi, cum prati medietate ad ipsum Ruilionem præcipio possidendum.*

ut et Xenodochium sanctæ Crucis, cum Basilica Agostoluntan;

C 14 *Ita ille, nec porro alibi verbum ullum de Basilica S. Germani, quo ipsum subjecisse Cathedrali ecclesiæ videntur fundator suus; simili tamen phrasi eadem Gesta, post expositam fundationem Monasterii SS. Petri et Pauli, verbis supra relatis, de ipso adjunctoque Xenodochio Sanctæ Crucis loquuntur: Non longe autem ab eodem monasterio, ecclesiam in honore sanctæ Crucis fecit, et Dei servos ad divinum explendum Officium instituit, et receptiones pauperum atque hospitum ibi mirifice ordinavit: et prædictum monasterium Apostolorum Petri et Pauli, cum Ecclesia dictæ sanctæ Crucis, cum omnibus ad se pertinentibus, Sedi suæ Ecclesiæ S. Mariæ et S. Gervasii subjugavit; et ipsam matrem et civitatis Ecclesiam S. Mariæ et S. Gervasii, ex omnibus suis, tam propriis quam et ecclesiasticis sive hereditariis rebus, heredem appellavit, atque heredem esse constituit; et suis Successoribus et ejusdem senioris Ecclesiæ Sacerdotibus atque Canonicis, ipsum monasterium SS. Petri et Pauli Apostolorum, cum omni integritate ecclesiastico ordine possidendum et regendum, jure firmissimo, perpetuahter delegavit atque dereliquit. Quis non crederet ista sic in Testamento legi? Interim in ipso statim exordio invenimus unum ecclesiam alteri æquali hereditatis jure compositam his verbis: Quando ego Bertrannus peccator ex rebus humanis excessero, debitumve naturæ tempus complevero; tunc tu, sacrosancta Ecclesia Cenomannica, una cum sancta ac venerabili Basilica Domini*

Petri et Pauli Apostolorum.... heredes mihi estote, D heredesque meos vos esse constituo: ceteri exheredes sint toti: et sic consequenter modo ambobus simul, modo seorsim singulas identidem nominat Heredes suas.

15 *Videbatur id quod futurum erat præagere sanctus Episcopus, quando hæc verba dictavit. Et quia casus humanus inultos dubios reddit; et ego vereor ne (quod Deus avertat) devotionem meam iniqua cupiditas, quæ malorum radix est, in aliquo frangat; conjuro te, Domne Sacerdos, quem post me Deus esse voluerit; per illud judicium tremendumque diem; sic in æternum beatitudinis præmium adipiscaris, et non cum Juda damnationis partem acquiras, ut in omnibus voluntatis meæ arbitrium impleas, vel dum te Deus superstitem esse voluerit custodire intendas omnia. Ac rursus infra, præfati monasterii libertati et indemnitati nominatim consultum volens; Quia deliberationis meæ arbitrium opto per hoc Testamentum firmiter conservare; ideo conjuro vos, Domni Pontifices (omnes Galliarum Episcopos communiter alloquitur) per Apostolatam quem divina traditione accepistis, ubicumque necesse fuerit Basilicæ meæ vel Abbati loci illius, semper solatium præbeatis, et tale consilium Domino ac Successori meo instruite, ut de eo quod sanctæ Basilicæ, in honore Domni Petri et Pauli Apostolorum, pro animæ meæ remedio, deputavi, nihil exinde minuat, vel per quamlibet occasionem aliquid debeat fraudare: quia me nullum dispendium sanctæ Ecclesiæ generasse cognosco; id quod antea pluribus demonstraverat, sicut ex infra allegandis apparet.*

16 *Pergit nihilominus compilator eodem tenore subjugare etiam monasterium et Xenodochium S. Martini. Fecit quoque vel restauravit idem Dominus Bertichramnus, super fluvium Idoniæ, quoddam monasterium vel Synodochium in honore S. Martini, quod Pontileugna vocatur; ipsumque de rebus Episcopatus sui dotavit, sive de aliis quas legaliter invenire vel acquirere quivit, et hoc constituit, ut omnes adventantes inibi omnia necessaria sumerent; ibique Monachos regulariter degere constituit, et matricularios numero et tenore, quo in ejus continetur Testamento; et ipsum Synodochium suæ Sedis Ecclesiæ subjugatum, atque suis Successoribus possidendum futuris temporibus, more canonico atque ecclesiastico dereliquit; sicut hactenus in ejus Testamento decretum sub jurejurando nobiscum habetur, cujus exemplar in subsequentibus conscribere libuit. Max autem post pauca interjecta, quibus Gesta Sancti absoluntur, sequitur exemplar Testamenti prædicti Domini Bertichramni, quod fecit pariter (notu est PARITER) Cenomannicæ matri Ecclesiæ et monasterio S. Petri... quod ideo in his Gestis Pontificalibus inserimus; ut si aliqua (quod absit) negligentia perditum fuerit; hic reperiatur, per quod sciatur, qualiter actum fuit.*

17 *Interim ex ipso Testamento liquet, quod quisquam meminuit Monasterii Ecclesiæ subjugandi, Xenodochium S. Martini monasterio subjectum esse expresse voluerit; idque absque ulla mentione Monachorum, inibi (ut Gesta tamen dicunt) constitutorum. Sic ergo legitur, De Pontileugna, hoc est de matricula et Synodochio in honorem S. Martini, si per singula pensamus, quanta facinora nostra, in seculo cum detenti fuimus, commissa esse noscuntur; [agnoscimus] non esse tantam facultatem redimendi, quantæ sunt culpæ commissæ: sed omnipotens Deus, quicquid perire vult, ipse parva munuscula, quæ grandibus cum lacrymis vel memori animo Redemptori offerre videmur, in pauperibus suscipiet, et] pro larga pietatis suæ gratia qualemque tribuet veniam. Ergo quia votum et deliberatio mea est,*

Pag. 141.

adjuratis suis successoribus,

Pag. 143
uno Episcopis omnibus,

ut ejus indemnitati semper provideant,

S in l ter et
Xenodochium
S. Martini,

F
male dicitur
ecclesiæ sub-
jectum ex Te-
stamento;

cum ex eo
constet
illud fuisse
fundatum sub
potestate
Abbat S.
Petri;

quam Sanctus
ajuti cum
Ecclesiæ jure
hæredem ser-
visit;
Pag. 113

A est, ut [conservetur] basilica, quam in honore beatissimi ac peculiaris Patroni nostri S. Martini Episcopi, ad Pontileuga [fundavi], ubi et Reliquias suas sanctas Deo propitio posui (ita corrigo pro reliquie sua sancta) delego ad ipsum sanctum locum locella his nominibus, Logiagas, Noginto, Novavilla, Antoniaco, et de Monasteriolo partem illam quam de Leodelene dato pretio comparavi, et de Avanto quodcumque inibi comparavi aut aliunde mihi obvenit, cum mancipiis, mobilibus et immobilibus. [Et hæc] cum omni iure eorum, vel quantumcumque adhuc ad ipsa loca subjungere et comparare potuero, habere jubeo ac decerno, ut sub Abbate Basilicæ Sancti Petri et Pauli potestate consistat. Licet [autem] presumptive dicamus ut Synodochii locus sit, dum parum ibi intulimus; tamen potens est Deus, et ipse sanctus Athleta Christi, inibi plurima conferre; unde pauperes et alimonia [fruuntur, et] vestiantur, et cuncti amici nostri et peregrini receptum, pro nostra memoria, habere videantur.

18 Non poterat clarius mentem suam, quoad subjectionem, explicare Bertichramnus; quam supra fecit, postquam tamen ad præsens jussisset, ut sedecim animulæ Deo devotæ, hoc est viri pauperes, cæci, aut debites in ipso loco collocentur; et diebus singulis eis victus facta ratione sufficienter ministretur, de tributo Talodensi et suffragio Criscinianensi, vel Camburionensi, tam in vestimentis quam in lectariis aut calceamentis, et istis Fratribus nostris et Matriculariis S. Petri, qui sub regimine suo esse noscuntur; Tu, inquit, Abba S. Petri et Pauli, omnimodis potissimum tibi cura sit, hoc eis in omnibus adimplere: quod si in aliquo (quod absit) ex hoc negligens apparueris, ante Tribunal Christi (non autem Episcopi Cenomaneusis) cum S. Petro et Paulo Apostolis et S. Martino Antistite habeas rationem; et nullus ex Pontificibus successoribus nostris, de eo quod ad prædictum locum vel pauperibus est delegatum, auferre præsumat; sed ad festivitatem ipsam (S. Martini), et Pontifex et omnis Clerus prandium dignum percipiant; et si de prædicto locello quicumque aliquid retraxerit, tamquam necator pauperum ante conspectum divinum judicetur. Neque his contentus, pergit Abbat officium suum incutere et explicare, dicens: Tu vero, venerabilis Abba, vel successores tui, talem curam habeatis de cursu sanctæ Ecclesiæ Domni Martini, qualem et de Sanctorum Petri et Pauli; et lumen per noctes, de tributis villarum ipsarum, sufficienter comparetur; et quod superest ad ipsos pauperes vel inopes ipsius basilicæ proficiat. De prædicto autem Xenodochio, miliario ab urbe distante, narratur in Gestis successoris S. Hadoini, quomodo transeunte illarum Alano quodam, viro divite et decretum habente sua omnia Deo, ab ipso magis placuisse, consecrare; venerunt servi Dei obviam, et suscipientes eum cum silentio, et per orationes eum deducentes, omnia necessaria ei voluntarie et diligenter ministrabant, et cum magno honore ei serviebant: quia ad hoc opus Domus Bertichramnus ipsum Synodochium in Pontileuga in honorem S. Martini fecerat, ut omnes adventantes, tam divites quam pauperes, ibi receptiones haberent, et alimenta et cetera necessaria abundanter inibi acciperent.

19 De sanctæ Crucis Xenodochio, unde huc digressi sumus, nihil invenio scriptum in Testamento, quod probet ipsum alterutri heredum fuisse subjectum: sed nec unde sciam a Bertichramno plus conditum sub eo nomine, quam ecclesiam: solam enim futuris Abbatibus commendatur, ut, de medietate quarundam initio nominatarum villarum, lumen sufficiens præbeatur, tam ad basilicam Sanctorum Apostolorum, quam et ad sanctam Crucem, quam, inquit, postea ædificavi;

vel ad basilicam Domni Martini ad Synodochium, D quæ est in Pontileuga. Neque dubito, si quod postea sanctæ Crucis Xenodochium accessit, quin illud quoque, similiter atque alterum, Abbati SS. Petri et Pauli commendatum subjectumque fuerit, Clericosque habuerat. Perum ejusmodi accessio et fundatio longe posterior esse videtur ætate S. Bertichramni. Etenim Caroli Magni præceptum, Canonicis Cenomaneusibus datum anno II Imperii, Christi MCCII, de censu tam monasteriorum quam et cellarum Episcopii, quod ad Francionis Episcopi Pontificatum in Regesto habetur, in iis ex quibus nomen et decimæ ad ecclesiam S. Gervasii persolvi debent, nominat quidem Monasterium S. Petri, quod Bertrannus Episcopus ædificavit, cum monasterio vel Synodochio S. Martini in Pontileva, et monasteriolum S. Germani ultra fluvium Sartæ; seu sanctæ Crucis nusquam meminit; uti nec Ludovicus Pius, in ejusdem Privilegii renovatione facta S. Aldrico, anno Imperii XIV Christi DCCCXXI. Interim ex priori instrumento discimus, prædictorum Monasteriorum et Xenodochii Martiniani subjectionem ad Ecclesiam Cathedralē, ad Carolina fere tempora referri posse.

20 Ista autem Gestorum cum Testamento Collatio docere evidenter potest, quam diversæ sint notitiæ, quæ ex originalibus Instrumentis ducuntur, ab iis quæ solum habentur ex narrationibus diu postea scriptis, et pro cuiusque affectu, secundum præsentem tunc rerum statum alteratis; quamvis earum Auctores eundemet originalia præ oculis habuerint. Habuit certe et Gesta et Testamentum, unde hactenus processimus, Coreuserius, et apud hunc illud non indiligenter legit Annalista Carolus; et tamen uterque scripsit, quod Bertichramnus prædictis omnibus addidit Oratoriolum in eodem loco, ubi Archangelus se conspiciendum obtulerat, quod nunc etiam de nomine Sancti Michaelis sortitur appellationem. Atqui Gesta dicunt visionem istam oblatam Sancto, dum in ecclesia S. Michaelis juxta matrem ecclesiam, in quadam turri ipsius civitatis constructa, pervigilans in oratione erat. Supponitur ergo tum illa ecclesia existisse: et Sanctus in suo Testamento, Perfeci, inquit, domum, quam infra muros, in dextra parte de posteriola, meo opere ædificavi; ubi oratoriolum in honore S. Michaelis Archangeli constructum est, [ideoque] volui ut ipsa domus et basilica, S. Petri et Pauli esse debuisset.

21 Pergit autem de ipsa Domo, non de Oratorio vel Ecclesia, cui usui eandem servire velit, sic enarrare, ut simul nobis indicet alterum Xenodochium, neque a Gestorum Compilatore neque a recentioribus observatum, dictando sequentia: Dum nos cum Clothario Rege, pro fide nostra et amore illius, detenti fuimus; pistrinum Ecclesiæ, matris scilicet in proximo constitutum, ante ipsam domum constructum est: propterea in hisce locis Ecclesiæ stipendia [distribuenda statui] et Matriculam ego inibi erexi. Quare supplex rogo Domno meo Pontifici, qui mihi successor fuerit, ut omni tempore matricula ipsa, sicut usque nunc meis temporibus stipendia promeruit, ita semper in antea ministrante sancta Ecclesia alatur; et domus ipsa sit ad receptionem Pontificum vel Religiosorum, qui ad ipsum Oratorium (S. Michaelis) deserviant: quia et virtutes ibi ostensæ sunt (visio scilicet præmemorata) et honorari in omnibus debet. Precamur Domino et Pontifici successor nostro, et per eum Trinitatis (id est in Trinitate subsistentem, ne quid hic cavilletur Bondonnetus, Corvæserium captum, quasi ejus hæc phrasid sit, parum orthodoxa, cum sit originaria) per Deum inquit, Trinitatis conjuramus, ne de villis quas ego sanctæ Ecclesiæ per hoc folium Testamenti delegavi, vel quæ meo tempore acquisitæ sunt, vel in donationem sanctæ Ecclesiæ pervenerunt, ex omnibus vel in omnibus decimas

AUCTORE D. P.

quod nondum ætate Caroli M et Ludovici Imp.

pag. 258

E Oratorium vero S. Michaelis in-venit, non straxit Bertichramn

pag. 123

F set ibi matriculam Ecclesie constituit;

pag. 124

et Xenodochium pro Episcopis et Religiosis,

i. san-que e immenda-ri sui suc-cessoribus

pag. 127

et quidem sub interminatione d. vni. judi- cii,

B

pag. 122

etiam ad Episcopos ex- tensa,

C

Fuit tamen illud erat et am pro nob tuum receptione; pag. 147

S. Crucis Xenodochium recentius est,

pag. 117

A decimas annonæ, vini, casei, lardi, omnes decimas in domo ipsa S. Michaelis Archangeli annis singulis congregentur, sicut nostro tempore actum fuit; et pauperibus vel peregrinis in eorum alimonia ministraretur: quia nec sancta Ecclesia dispendium perferet; si ea quæ nos, licet indigni, qui qualemcumque locum Sacerdotii visi fuimus occupare, Deo annuente pauperibus studuimus ministrare, a vobis indesinenter conserventur.

§ III. Fides Clothario Regi constanter servata inter ejus adversa a Bertichramno, et reliqua ejus acta.

Francicorum Annalium Conditor jam sæpe nominatus le Cointe, cum ad annum DLXXXIX Bertichramnum representasset, totum rebus piis vacantem, et quæ superiori § explicuimus enumerasset, tamquam in Testamento commemorata; iode colligimus, inquit, ante annum Christi DCCVII confecta fuisse tot ædificia: nam post obitum Fredegundis Reginae (erut ea Clotharii mater, Bertichramni soror præcipua) bis aut tertio passus est facultatem suarum adeo grave dispendium, ut idcirco erubesceret in suo Testamento scribere quod parum ad offerendum resedisset... Sane ante Clotharii cladem amplissimis abundavit opibus. Hic videtur Annalista eadem cum intelligere, quam Rer. iste anno DC pertulit, longe omnium maximam, sed nequiquam primam; dispendia autem quæ illius causa pertulit Bertichramnus, initium sumpserunt cum fine Guntramni Regis; quando idem qui regnum ipsius occupaverat Childebertus nepos anno DCCII, etiam Cenomannos, ad Clotharii hereditatem aliqui pertinentes, sed tutelæ titulo relictos ejus patruo in beneficium quoad viveret, sibi contra juris ordinem vendidit. Verba Testamenti ad quæ Annalista respexit, ita sanant; Quibus notum est, qualiter bis aut tertio in rebus sanctæ Ecclesiæ vel propriis, sustinui spoliationem. Deus scit quod non pro culpis nostris hoc passus sum, sed pro eo quod fidem volui illibatam custodire. Et sancta Ecclesia in prædiis illo tempore grave pertulit dispendium, et ego pauperatus substantiola mea propria, valde egenus evasi, idcirco erubescere scribere quod parum resedit ad offerendum.

23 Verum ex consequentibus mox apparet, non cum queri, quod sibi, Testamentum scribenti parum superesset in prædiis, sed in argento, quod postea Deus vel Dominus Rex aut amici contulerunt: de prædiis autem, ex quorum proventibus præcipue existimo fabricata ædificia, ea liquet identidem ad Episcopum rediisse cum favore. Etenim afflictiones Bertichramni, quas ab anno DCCIV ad DCCXIII licet protrahere, lucida identidem habuerunt intervalla. Hoc ut clarius pateat, lubet Clotharii simul et Bertichramni fortunam omnem prosequi, sicut eam habemus in Testamento expressam. Præcipuus ea de re locus sic legitur: Licet nulli habetur incognitum, qualiter ego post transitum Guntramni quondam Regis, pro eo quod sacramentum insolubile Domino meo Clothario Regi dedi, propterea quod civitas Cenomannis, legitimo ordine, post transitum Domui Guntramni, ex hereditate genitoris sui bonæ recordationis Chilperici, quondam Regis, [illi] debuit provenire: sed faciente cupiditate, et civitas ipsa fuit ablata, et de reliquo regno suo multum passus est dispendium. Sed dum me sacramentum meum in integrum constrinxit, ut eum nullatenus dimittere deberem; facilius mihi fuit ut tam Sedem quam facultatem, tam sanctam Ecclesiam quam et proprietatem relinquerem, quam perjurus (quod absit) invenirem. Interim (uti infra pergit) Berthigisilus, illicito ordine, contra decreta Canonum

in Sede sua fuit aggressus nimium res S. Mariæ, vel meas proprias, et generavit pro his gravissimum dispendium.

24 Quis autem ille Berthigisilus? Gesta Clericorum quemdam vocant, qui bis Sedem et Episcopatum tyrannica potestate, contra Canonicam auctoritatem, invaserat. Non fuit certe Chorepiscopus Bertichramni, nullum enim talem illi adjuugit syllabus antiquus Nominum Episcopatum, num. 4 allegatus; neque hoc ad exaggerationem injuriæ dissimulasset addere Sanctus. Verba tamen in Sede sua; idem videntur sonare, quod tempore Sedis suæ, atque adeo ordinationem aliquam Episcopalem inunxit, quam absente Bertichramno, jubente Theodorico Childeberti filio, Bertegisilus suscepit; sed illegitimam, atque nullam; quare nec Episcopi nomine eum quisquam dignatur, præter Corvaserium. Hic vero dupliciter in historia errat; primum, quod contra hunc, velut illegitime ordinatum, jam inde ab anno DLXXXI, fingit electum atque Parisiis ordinatum Bertichramnum, necdum annos Pontificales assecutum: deinde, quod Baldegisilum, quem Gregorius sexto Episcopatus anno inenite mortuum asseverat, ipse præsumat in vivis retinere sub nomine Berthigisili, atque Episcopo Sancto non solum bis, sed tertio opponere in usurpata male Sede.

25 Porro dum, Bertigisilo primus occupatæ Sedis vices sic tenente, pro amore ipsius Principis Clotharii, unanimiter cum illo consistere, inquit Bertichramnus capite narrationi insistens; necesse ipsi Principi fuit, ut nobis aliquid adderet, unde vitæ substantia et nos et pauperes nostros sustentare deberemus. Ubi existimo, non intelligi familiares, Dominum suum caulem secutos; sed pauperes ipsiusmet Ecclesiæ Cenomannicæ; quodque ad eundem redierit Bertichramnus, post prælium inter utriusque Regis exercitus commissum; in quo prælia Deus justitiam reddidit Domino Clothario Regi, sicut occasione alia antea dixerat. Tunc scilicet et Cenomanni redierint ad Domini sui legitimi potestatem (puta altero vel tertio a morte Guntramni anno) et Ecclesia ad Episcopum suum: qui alia quidem male ablata mox recuperavit, sed Bertigisilus, loco motus atque ad damna reparanda damnatus, non ut debuit restauravit nisi parvitate (malum legere parcitate) propter res Episcopi proprias, quas malo ordine distraxerat; et quædam locella cum charta venditionis dedit; hoc est, cum domibus Campariaco et Stivale, portionem suam in integrum Episcopo vendidit. Sic ergo annorum aliquot requies Cenomannis et Bertichramno fuit: non solum usque ad obitum Fredegundis Reginae, defunctæ anno DCCVII; sed oratione usque ad annum DC, quo a Theodeberto et Theoderico Childerici filiis invasus ac prælio victus Clotharius, deindeque Parisiis obsessus, damnosa pactione coactus fuit cedere, Theodeberto quidem quidquid antea possederat inter Sigonam et Ligerim, usque mare Oceanum et Britannorum limitem, ut loquitur Fredegarius, adeoque et Cenomannos; Theoderico autem Ducatum integrum Dentelini usque ad Oceanum mare, id est (si non fallor) totam Picardiam, Campaniam, Belgicamque; remanentibus sibi dumtaxat duodecim pagis, inter Iseram et Sigonam et mare litoris Oceani, id est, Normannia cis Sequanam, cum Parisiis atque Caletibus.

26 Atque hæc fuit expoliatio posterior, quam injuste pertulit Clotharius, in Testamento post anteriorem nominata; in qua, similiter ut in priori, amore ipsius Principis unanimiter cum ipso constitisse se gloriatur Bertichramnus, et de qua sic parvo narrat. Et postea cum alia vice gloriosus Dominus Clotharius de regno suo multum dispendium ex insidiis pertulit, et iterum ego propter ipsum valde in captivitate fui; [tempore] in ipso nec nominandus Berthigisilus iterum vastator Ecclesiæ accessit; et chartam

pag. 110
Sedem invasit
Berthigisilus
quidam,

d versus a
Balgedis lo
decessore.

E

pag. 119
Per illam
multa in-
juste distracta

pag. 113

Sancto ex
parte fue-
runt com-
pensati, re-
gressis ad
Clotharium
Cenomann.
pag. 123

F
sed cum hic
terum dis-
tinctionibus
spoliaretur
an. 600,

pag. 119
in captivi-
tatem ab-
ductus
Episcopus,
pag. 123

Quamvis
post an. 597
et antea
multa passus
sit Sanctus,

Idcirco ex-
cuset in Te-
stamento
penuriam;
pag. 130

Id tamen de
argento so-
lum intelli-
gi?

pag. 119
dum q se
pudret ad-
hæret Regi
suo,

urbis posses-
sione privato,
pag. 123

A chartam ipsam, quam prius fecerat, in archivo Ecclesiae invenit, et eam igni comburi præcepit. Cum his non potest bene consistere, quod absque teste primus scribit Boudonnetus, Sanctum urbe exclusum a Bertigiselo, in supradicto loco Stivali, seu Aestivali cellum sibi eremiticam construxisse, in quo solitarius degens, Deoque ac sibi vacans, præstolaretur tempus relevationis suæ. Credo ego, ad primum victoris exerritus incursum captos Cenomannos, abductumque Episcopum; pace autem composita liberatum, non ad Sedem sub alienato Rege tenendum, sed Parisios se ad Clotharium contulisse; unde contigit ut non prius omissa recuperaret, quam anno DCV, postquam (sicut pergit ille) Dominus noster cum voluntate Dei, una cum præcelso consobрино suo Theodeberto Rege, nimiam fratris Theoderici potentiam formidante, charitatem ac fœdus contra hunc inivit; et voluntarie quantitatem de regno suo recepit; et nos locella illa, illo Bertigiselo nequidquam obsistente, ad Dominationem nostram revocavimus.

27 Hac re narrata, subit Carolus; Quamquam nec illis locis diu potitus est Episcopus: quia Clotharius viribus iterum inferior fuit, postquam Theodebertus ac Theodericus fratres in amicitiam redierunt. Equidem apud Fredegarium invenio, occiso ab exercitu Theoderici Protatio, qui illum contra fratrem incitabat; ipsum confusum atque coactum, pacem tuivisse cum Theodeberto, idque anno mox sequenti; sed non invenio notabilem aliquam cladem illatam Clothario. Cum igitur supra lego, de Bertichramno, quod bis aut tertio, in rebus sancte Ecclesiae aut propriis, sustinuit spoliationem; tertiam hanc facturam malim adscribere alicui non satis noto tempori et causæ; quæ non urbs ipsa Cenomanica dominum mutavit, sed per vasa duntaxat regio fuerit ab exercitibus Theoderici ac Theodeberti, sæpius ad dissidia redeuntium; a quibus periculis tunc primum liberati Cenomanni sunt, cum Deus, ut paulo post habetur, regnum suum integrum Domino Clothario dedit, anno scilicet DCXII, profligato bis Theodeberto. Sic enim anno præcedenti, ex legatos convenerat, ut, si Clotharius in solatio Theodeberti non esset, Ducatum Dentelini, quem contra Theodebertum cassaverat, si Theodericus Theodebertum superabat, reciperet. Ad pacem autem longe constantiorem Bertichramno redierunt omnia, mortuis illis duobus, uno alterove post anno, Christi DCXIII; quando (ut alibi loquitur Sanctus) Deus Clothario Regi, totum regnum Francorum, eatenus trifariam divisum, in sua ditione advenire præcepit. Postea nos (inquit ille) C larga sua pietas, propter servitia nostra, in aliquo respexit, ipsum, et Ecclesiam ipsius causa, variis donans fundis; de quibus aliisque (ut supra dictum est) disposuit per Testamentum conlitum anno DCXV, certe ante mortem Bertetrudis Regina, cui num. 19 villam Pempinas legat: illa autem obiit anno DCXIX.

28 Ex dictis, et ex copia villarum, de quibus Sanctus testatur, liquet, neque perpetuo absentem illum ab urbe sua fuisse, usque ad integram Clotharii restitutionem; neque necessario cessasse totis XVII annis ab ædificiis; neque si cessavit nova tunc condere, consequens esse ut non aliqua ex præmemoratis postea fundaverit, sub faventissima sibi jam Monarcha Clothario, prius etiam quam conderet Testamentum. De Sanctimonialium certe conventu postea erecto, fidem nobis faciunt gesta, in quibus proximo post S. Germani monasterium loco (nam nullus ibi temporis ordo servatur) Prædicto quoque Bertichramno Cellula quæ monasterium Stivale nuncupatur, a quodam Clerico Bertigisilo nomine.... legaliter et per strumenta chartarum, pro quibusdam negligentis suis, quas in Episcopatu Domni Bertichramni et in rebus S. Mariæ et S. Gervasii fecerat, sub jure et dominatione S. Mariæ et S. Gervasii atque Sanctorum Petri et Pauli Apo-

stolorum tradita fuit, sicut in Testamento Domni Bertichramni haecenus inveniri potest. Verum nullo ibi mentio S. Mariæ: solum dicitur Campariacum et Stivale, quæ scilicet Bertigisilus (ut supra dictum) vendiderat, cum domibus, mancipiis, vineis et silvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, et jura earum vel omnium peculium, sanctæ Basilicæ Domni Petri et Pauli delego. Si ergo Dominus Bertichramnus monasterium seu cellulam prædictam nobiliter ampliavit et immelioravit, et Sanctimoniales Monachas sub Regula degentes ibi constituit; dubito equidem, an eandem suæ Sedi S. Mariæ et S. Gervasii subjungavit, atque suis successoribus possidendam et regendam perpetualiter jure firmissimo dereliquit; et non potius Abbatibus SS. Petri et Pauli, licet id forte postea mutatum sit.

29 Prædictus autem Dominus Bertichramnus, inquit Gestu, Archiepiscopus erat; et Pallium, sicut mos est Metropolitanorum, ferebat; atque omnibus Episcopis totius regni præerat et proderat: unde quidam colligunt, teste Corraserio, jus Metropolitanum ad Cenomannos aliquando translatum fuisse ab Archiepiscopatu Turouensi; constare enim voluit, quod non solum S. Bertichramnus, sed etiam S. Maloinus, Agilbertus, alique ex successoribus plures, Pallio et Cruce uti sint. Corraserius suspicatur ejusmodi prærogativam non fuisse indicium potestatis Archiepiscopalis, sed natalium præcellentiæ, aut virtutibus tributum. Boudonnetus muluit de re tota silere. Nos solum optamus, ut antiquis Scriptorum testimoniis ea prærogativa Cenomani confirmetur; serupulum enim omnem eximit Cautelius noster, in Historia Metropolitanarum urbium Parte I, Dissert. 3 de Pallio cap. 3, sic scribens: Primis temporibus usus Pallii concessus tantum iis est, quibus Pontificiæ delatæ vices; quod soli Arelatensi in Gallia Episcopo competebat. Haud multo post aliis etiam, sive Metropolitanis essent, sive meri Episcopis, a quibus in publicam Ecclesiæque commodum multum opis sperabatur, quod aut virtutibus, aut nobilitate, aut magna apud Reges gratia florerent; quæ omnia tria in Bertichramno cadebant. Eo nomine et Siagrius a Gregorio, et a Joanne VIII Adelgerius, uterque Meduensis Episcopus, Pallium obtinuit; quorum ille apud Theodebertum, (ipsissimo quo Bertichramnus apud Clotharium tempore) hic apud Carolum Calvum poterat sane plurimum. Ideo etiam datum est et Grodegando et Drogoni Metensibus, quod alter Pippini cognatus esset, alter Caroli Magni filius. Et tardo etiam Namnetensi virtutis ergo indulgit Adrianus II, ob cruciatus fidei causa fortiter toleratos. Infinitus autem sim, si exempla omnia persequar: hæc ad rem nostram satis sint.

30 Sed quam hoc de Pallio Bertichramni verum esse citra controversiam potuit; tam citra controversiam ut falsum rejicitur etiam a Corraserio, id quo Saussurus Sancti nostri Elagium sic clausit, post laudatam Monasterii Apostolorum fundationem: Deinde augendæ religionis sollicitus, S. Maurum e Cassino, per Frodegarium Archidiaconum et Harderidum Vice-dominum, qui ejus nomine a S. Benedicto hoc subsidium petierunt et impetrarunt, evocavit. Quo adventante, ipse eximii laboribus pro Christi gloria, Ecclesiæ decore, Populi utilitate perfunctus, ad repositum abiit cœleste meritum præmium. Qui possunt disparata magis quam hæc sint copulari? Etenim si a S. Benedicto, sub annis DCXIV defuncto, missus in Galliam fuit Maurus, etiam post actos in fundato ibidem Glanvolfensi monasterio annos XL, prius obiisset quam Bertichramnus Episcopus ordinaretur: nec nisi per magnam conjectandi licentiam (uti ad Vitam S. Domnoli XVI Muji num. 10 dixi) ad Bertichramni initium adducetur Maurus, ponendo hanc

AUCTORE D. P.
pag. 123
cui subjectæ
fuerint?

pag. 112
Non fuit
quidem Archiepiscopus Bertichramnus,

E

Pallium tamen ei concessum esse,

E
usus illius
a talis suadet
credere

S. Maurum
non petiit a S.
Benedicto,

nec. h. ob re-
n. ente ob it

petitum

iterum u
Berthegisi-
lo supplan-
tatur,

nec ante
an 605 re-
stituitur in
integrum;

ac tertium
postea ja-
cturam pa-
tetur n suis
et Ecclesiæ
bonis

quod ad an.
612 in inte-
grum resti-
tutus Clo-
tharius,

mox etiam
Francorum
Monarcha
est factus:
Pag. 134

C

post hoc et
post conli-
tum Testa-
mentum,

pag. 110

fundata
Monache in
Stivali

A petittum impetratumque non a Benedicto, sed a Bonito, AUCTORE D. P. annis post Benedicti mortem pluribus quam xl.; quo casu toto tempore quo Cenomannus Bertichramnus, Glannafolii reisset Maurus, sub annum dcccxxviii defunctus, quod nescio an alicui Benedictino facile probandum sit. Gestorum Episcopatum Auctor primus, priorem partem finiens in S. Alderico cum anno circiter dcccclvi; nihil habet de S. Mauri ad Cenomannos adventu; credo quia apud nos nihil ea de re scriptum inveniebatur, necdum edita Mauri Vita, quam non nisi sub annum dcccclxix Almo Cenomaunensi Archidiacono direxit Odo Glannafoliensis, nescio qua ratione usque eo deceptus, ut Domnolam Bertichramni successorem faceret, qui sine controversia decessor ejus fuit.

Sepelitur in
monasterio
Apostolorum

31 Auctor Gestorum, de fine S. Bertichramni, sic loquitur: Hic autem plenus dierum in senectute bona obiit in pace. . . . pridie] Kalend. Juliarum; et in praefixa ecclesia, quam ipse in honorem sanctorum Apostolorum Petri et Pauli edificaverat, a suis Consacerdotibus et Discipulis honorifice ac condigne sepultus est: qui et in caelis vivit cum Sanctis Dei, ubi et nos suis atque horum omnium precibus pervenire et vivere increamur, praestante D. N. Jesu Christo, cui est honor et gloria per cuncta secula seculorum. Amen. *Plura frustra in Regesto quaeras; totum enim de Bertichramno contextum, per partes jam dedimus: proinde Translatio ejus, quae nunc praecipua solennitate vi Junii celebratur, necdum facta erat, cum primae partis Auctor scribere desiit. Sed neque pars secunda, ultra seculi xiii medietatem producta, illius meminit: quare non nisi verbo um loquitur de ea Corvasserius potuit, et Vitam Bertichramni, sic finivit: Metus, ne importunus videar similia saepe iterando, prohibet miracula scribere, quae reddiderunt vitam ejus illustrem, pretiosam mortem, et tumulum frequentatum: qui modo habetur sub fornice capelli inferioris, cujus columnae sustinent altare majus ecclesiae, ipsaeque faciunt multum elevari supra pavementum chori: quod totum opus, licet non valde antiquum esse existimem, facile tamen crediderim prius esse factum, quam Abbatu devoleretur in commendam, Episcopo Silvanectensi donata. Opinor autem per hanc calamitatem, aut per antecessorum temporum incuriam accidisse, ut neque de Translatione, neque de Miraculis, quidquam vel scriptum sit, vel saltem nunc inveniat.*

post an. 1255
transfertur
6 Junii.

C § IV. Testamentum Sancti quatenus continens donata principae suae heredi, scilicet Ecclesiae Cenomannicae.

Quo modo
habetur
Testamentum?

Post sic deducta vitæ acta, explicandum venit Testamentum, licet annis novem ante mortem conditum: non tamen eo quo scriptum fuit ordine, id est nullo, sicut in mentem veniebat dictanti: hunc enim tenere nihil nunc opus videtur, postquam insertam Regesto egraphum, non jam ex Corvasserii judicio emendatum mutatumve, sed omnino invariatum habemus. Placet ergo ad certa quaedam capita revocare omnia; et sicut in superioris § punctis nonnullis, prout historia poscebat e Testamento exceptis, fecimus; ita et in reliquis digerendis corrigere, atque ad grammaticas et orthographicas leges non nihil levigare singula, voces etiam quasdam deficientes supplere beneficia horum signorum [] in gratiam lectoris, contrariam illis scabritiem, egraphis saepius quam autographis imputabilem, hic (ut reor) non desideraturi, quando omnia jam habentur ad litteram fidelissime a Mobilione expressa; ad ejus editionem dum remittitur Lector notato in margine, uti caput est fieri, numero Paginarum, nemo agere ferre poterit articulo- rum ordinem, qui pene

cur Stylo
laevigato,

fortuitus in autographo est, hic immutatum et ad certa quaedam capita revocatum. Quod autem Annotationibus nullis videas illustrata tam multa pagorum villarumque nomina, per contextum totum occurrentia, eo fit, quod in plerisque frustra laboraturum me viderem, mutatis vel antiquatis appellationibus plurimis, quarum si qua adhuc supersunt vestigia, ea Cenomanni ipsi olimque Franci in suis quique provinciis reperirent et evenerant facilius, ut hoc ab illis potius, quam a me opera ista debeat expectari. Ipsum Testamentum sic incipit:

33 In nomine D. N. Jesu Christi et Spiritus sancti, sub die sexto Kalend. Aprilis, anno xxxii regnante gloriosissimo Domino Clothario Rege, Bertrannus, etsi indignus peccator, Episcopus sanctae Ecclesiae Cenomannicae, sanus Deo propitio mente et corpore sanoque consilio, metuens casus humanae fragilitatis, Testamentum meum condidi, ipsumque filio meo Ebbone Notario scribere rogavi et dictavi. Quod Testamentum meum, si quo casu, jure civili aut jure praetorio, vel alienius novae legis interventu, valere reliquerit, ac si ab intestato ad vicem Codicillorum valere ipsum volo, et valeat. Itaque quando ego suprascriptus Bertrannus peccator ex rebus humanis excessero, debitumve naturae tempus complevero; tunc tu sacrosancta Ecclesia Cenomannica, uoa cum sancta ac venerabili Basilica Domini Petri et Pauli Apostolorum. . . . heredes mihi estote. . . . Omnis itaque cui [per] hoc Testamentum meum [aliquid] dederam, legavero, darive jussero; id ut detur, fiat, praestetur, fidei heredibus meis committo; si quos autem liberos [liberasve] esse jussero, liberae liberive sint toti.

34 Et quia inclitus atque praecelsus Dominus Clotharius Rex, cui Deus in millia aeternam retribuat beatitudinem, [per] suum praecceptum, manus suae jure firmatum, mihi liberum tribuit arbitrium; ut de propria facultate, quam ex parentum successione habeo, seu quam munere suo consecutus sum, aut comparavi vel comparare Deo adjuvante pueror, vel in quibuscumque rebus aut corporibus augmentare, tam pro animae meae remedio, quam propinquis seu fidelibus meis delegare [possim quidquid] voluero; ideo te sacrosancta Ecclesia Cenomannica, heres mea, habere volo ac jubeo villam juris mei, cujus vocabulum est Bonalsa, sitam in territorio Stampensi seu Aequilina silva; [quam] mihi praecelsus Dominus Clotharius Rex suo munere, una cum praecelsa Domina Fredegunda Regina quandam genitrice sua, postquam eam Dominus Vreda justitiae eorum reddidit, me humilem eorum, pro fidei meae conservatione, quam saepe circa ipsum Principem inviolabilem habere et tenere visus sum, concesserunt; ipsam villam, cum domibus, mancipiis, vineis, campis, vel omni re, jure, et adjacentibus suis, tam mobilibus quam immobilibus; [ut eam] post meum obitum valeas perpetualiter possidere; excepto quos exinde liberare voluero. Similiter et agrum culturam etc. num. 11.

35 Et de villa Celonica, sita in territorio Tricurino, cujus medietatem bonae memoriae Bobolenus Ecclesiae delegaverat, et pro ipsa medietate multas habui vexationes, sed meo opere egi, ut de jure sanctae Ecclesiae non auferretur; et postea aliam medietatem, quam uxori vel heredibus ad possidendum delegaverat, dato pretio ad integrum comparavi, et in dominationem meam perveni; volo ut ipsam villam cum omni securitate, tu sacrosancta Ecclesia heres mea, uoa cum fano Vicinoniae [possideas]. Quidquid mihi [ibi] comparavi, aut meo opere ad mancipia stabilivi; cum eo quod adhuc Deo propitio in ipso agro meliorare potuero, cum omni integritate eorum, et mancipia ibi commanentia

D et absque Annotationibus?

Per ipsum
Sanctum an.
615 Clotharii
R. 32,
pag. 111

heredes
scribit eccle-
sia in Ceno-
mann, et Ba-
silicam Apo-
stolorum,
pag. 113
12

ex facultate
ad hoc a Re-
ge obtenta.

Ac prae
quidem ossi-
culi villas,
Bonalsam,
12

pag. 114
Celoniam,

cum fano
Vicinoniae

Bream,	A tia, tibi, sacrosanctâ Ecclesia, volo esse donatum. Itemque villa Brea, quam mihi Daulfus per donationis titulum contulit; et [quæ ibi] ego postea mihi comparavi vel quæcumque subjunxi, velut ipsa villa, cum omni integritate sua, sicut a me in præsentem tempore possidentur, in dominatione sanctæ Ecclesiæ Cenomannicæ heredis meæ perdurent. . . . Villam Dolus, quam meo opere construxi, et [quidquid ibi] meo ingenio undique ad me pervenit, quidquid inibi laboraverò, cum domibus, mancipiis, vineis, campis, pratis, cultis et incultis, et omni jure suo vel termino suo quod ibi justo ordine abstraxi, post diem obitus mei, te, sancta Ecclesia, in integrum habere decerno. . . .	forsitan [volumus] si possimus, cum gratia Domnorum meorum et Fratrum, rem ipsam redimere. Sed quia Dominus Agericus Episcopus (<i>Turonensis</i>) portionem illam quæ S. Martini fuit, nobis vendidit, et venditionem ipsam cum Canonicis suis nobis fecit et solidos LX, [quantum] secundum arbitrium suum valebat, de præsentem dedimus, et ipsam alterationem nostram subjunximus; volumus ut [ipsam] sancta heres mea Ecclesia Cenomannica, possideas; et si adhuc rem ipsam de Dominis Pontificibus Burdegalensi et Enguilmensi redimere possimus, totum et ad integrum ad tuam revoces potestatem.	D I. TORE D. P.
Dolum, pag. 117	36 Villam vero Morenaco, quam meo opere et cum grandi labore acquisivi, et postea, dum ego absens fui pro fidei mei conservatione, a Modeghisile malo ordine fuit præoccupata: sed, cum Deus reddidit justitiam Domino Clothario Regi, iterum ad dominationem sanctæ Ecclesiæ vel meam pervenit; ipsam villam, cum omni jure suo et termino, te, sancta Ecclesia, habere, constituo. . . . Vineolas seu prata, quæ sunt ad Riulione, et adjunguntur ad vineas sanctæ Ecclesiæ, vel infra terminum Calimarcensem, quæ dato pretio comparavi, sanctæ ecclesiæ volo esse donata. Itemque et colonicam Statoveram, quam Vulsarius quondam tenuit, et postea Aiga eam nobis, cum ipsa venditione quam ab ipso Vulsario acceperat, dedit. . . cum vineis et cum omni jure suo, tu Sancta Ecclesia heres mea percipias. . . Sanctæ Ecclesiæ heredi meæ dono villam, cui vocabulum Grandefontana, quam dato pretio de Vaddoleno compatre meo, [et ejus ac meo] filio Bavone comparavi, cum omni jure vel termino suo. . . . Villam Monciaco, cum colonica [Condaco] quam condidi, vel [quidquid] undique in ipso Condacensi aut Monciacensi [termino] comparavi et adjunxi, tibi, sancta Ecclesia heres mea ad integrum volo esse donatam: Vineas vero, quas mihi sanctæ memoriæ Dominus Licinius Episcopus (<i>Andegavensis, cujus Acta dedimus XIII Februarii</i>) pro amoris affectu, secus vineas Cariliacenses, suo munere, dedit et nos antea de Sargite quodam, negotiante partem divinam cum terra, comparavimus, et postea inibi vineas posuimus, et in una clausura cum vineis sanctæ Ecclesiæ adjunximus, volumus ut pro mercede animæ nostræ Ecclesia sancta Cenomannica possideat. Licet [enim] antea ipse ager parum habebat vineolas, nec Domini mei antecessores Episcopi aliquid ibi voluerunt addere; nos pro amore sanctæ Ecclesiæ vel augmento ipsius, tam de negotiantibus quam de reliquis, maximæ [eas] spatiavimus et pretium dedimus; [atque] ut in jure sanctæ Ecclesiæ proficiant optamus. . . .	38 Villa Redonatiogo, quæ ad Bonalfa semper aspexit, et nos postea inibi tam terras quam silvas dato pretio a Chargario et Ragnarico comparavimus, vel undique totum, et ad integrum, sicut semper ipsa villa Redonatiaco ad Bonalfa aspexit, [sic] et aspicere [imposterum] debeat, ut sanctæ Ecclesiæ heredi meæ in perpetuum proficiat. . . Villas Rufiniaco et Marogilo, quæ de actione Nuncianæ ad me pervenerunt, propter res sanctæ Ecclesiæ quas multum devastavit, et nobis gloriosus Dominus Clotharius post obitum ipsius Nuncianæ concessit (<i>fuit hæc forte Bertegivili, mali Episcopi, pejor uxor, qualem Gregorius describit, et cum qua litigantem Bertechramno fuisse initio vidimus</i>) te, sacrosancta Ecclesia heres mea, habere jubeo. . . Villæ nomine Tauriaco portionem illam, quam Nunciana inibi tenuit, et nos modo per præceptionem Domini nostri, sicut Marogilo et Rufiniaco tenemus, et in ipsa villa Tauriaco, tam portionem Nuncianæ quæ fuit, et modo ad nostram [potestatem] traditione pervenit; quam portionem illam, quam Aude-ricus et nepotes sui, filii germanæ suæ et germani sui nobis vendiderunt, et ipsas insimul conjunximus, te sacrosancta Ecclesia heres mea, habere jubeo. . . .	pag. 119 pag. 131 <i>Redonatiogum,</i> pag. 135 <i>Rufiniacum et Marogitum,</i>
pag. 125 Grandem- fontanam.	B vineas Cariliacenses, suo munere, dedit et nos antea de Sargite quodam, negotiante partem divinam cum terra, comparavimus, et postea inibi vineas posuimus, et in una clausura cum vineis sanctæ Ecclesiæ adjunximus, volumus ut pro mercede animæ nostræ Ecclesia sancta Cenomannica possideat. Licet [enim] antea ipse ager parum habebat vineolas, nec Domini mei antecessores Episcopi aliquid ibi voluerunt addere; nos pro amore sanctæ Ecclesiæ vel augmento ipsius, tam de negotiantibus quam de reliquis, maximæ [eas] spatiavimus et pretium dedimus; [atque] ut in jure sanctæ Ecclesiæ proficiant optamus. . . .	3 Villæ nomine Tauriaco portionem illam, quam Nunciana inibi tenuit, et nos modo per præceptionem Domini nostri, sicut Marogilo et Rufiniaco tenemus, et in ipsa villa Tauriaco, tam portionem Nuncianæ quæ fuit, et modo ad nostram [potestatem] traditione pervenit; quam portionem illam, quam Aude-ricus et nepotes sui, filii germanæ suæ et germani sui nobis vendiderunt, et ipsas insimul conjunximus, te sacrosancta Ecclesia heres mea, habere jubeo. . . .	pag. 136 <i>Tauriacum,</i>
pag. 126 Monciacum,	37 Villa Blacciago, sita in territorio Burdegalensi secus castrum Blavit, quæ est super alveum Garonnæ, et a parentibus meis longo tempore fuit possessa, sed per interregna vel adolescentiam meæ genitricis fuit de jure suo ablata, et ab Annullo filio Marilionis, qui eas occupaverat, per Testamenti sui paginas, duæ partes illicite ad sanctas Ecclesias Burdigalensem et Turonicensem et Enguilmensem, ex ipsa villa sunt delegate; tertiam [autem] Arnulfus germanus ipsius Annulfi possidebat: unde altercationes habuimus inter nos et ipsum de prædicta villa. Sed ille, recognoscens quod nobis legitime debebatur, coram ipsis Pontificibus, qui duas tertias ex his possidere videbantur, nobis præsentem tertiam ex omnibus de prædicta villa reddidit; et epistola exinde manu sua roborata, et a prædictis Sacerdotibus firmata nobis tradidit possidendam. Sed dum nos ita constringit amor divinus, ut contra sanctam Ecclesiam non ambulemus,	3 Reicolas illas, quas sanctæ Ecclesiæ Suadria, soror Theoderi quondam Episcopi (<i>fortasse Massiliensis circa finem seculi vi, Gregorio Turonensi et Aimoino multum a sanctitate laudati</i>) per suum Testamentum dedit, hoc est Luciniano et Monte; et postea meo opere ipsas vindicavi: villam [quoque] quam de Dudone nepote Romani super Ligere comparavi datis solidis centum, [et] quidquid ibi ad præsens habere videor, cum domibus, vineis, terris, mancipiis, et omni portione illa, te sacrosancta Ecclesia heres mea habere jubeo. Similiter Villam Brea, quam mihi Theudoaldus vendidit, et ipsam ad tuam revoces ditionem, cum vineis, mancipiis et omni jure suo. . . Villam Sitriaco, quam dato pretio de Leugadio comparavi, cum alio locello qui nuncupatur Blaciacus, cum adjacentibus ad se pertinentibus, domibus, mancipiis, vineis, terris, pratis, silvis, vel omni jure earum, te, sacrosancta Ecclesia Cenomannica, heredem meam habere præcipio. . . Villam Montiniaco, quam Giboaldus quondam Episcopus tenuit et postea ad nostram ditionem venit, cum omni jure suo, sancta Ecclesia, juris tui esse nunc de lego atque decerno. . . . Domum Diablentes, quam meo opere ædificavi, cum curte et stabulo, et hortis, et colonicis, et quidquid undique, tam de Besone Presbytero, quam [ejus] heredibus Etoleno et Trilono, in loco qui dicitur Culviaco, vel undique in oppide Diablentis, juxta ripam Aroenæ fluvii comparavi, cum terris, mancipiis, silvis, pratis et omni jure suo; et cum taxonaria, quam vindicavi contra Leutherum et heredes ejus, totum et ad integrum te, sacrosancta Ecclesia heres mea, habere volo; excipiendo res antiquas sanctæ Ecclesiæ Diablenticæ. Itemque portiones illas, quas mihi Guntherus in omnes res suas per donationem contulit, et ipsum conjunctum apud ipsam casam Diablenticam	ibid <i>Lucinacum, Montem,</i> etiamque <i>Dudonis,</i> F pag. 135 <i>Tauriacum,</i>
pag. 128 Cluv agi, partem 3,	cum proposito redimendi etiam duas alias;	ibid <i>Mont n'acum,</i> pag. 134 <i>domum Diablent s cum adjunc'tis,</i>	

A cam, te, sacrosanta mater et heres mea Ecclesia, habere decerno.

pag. 114
Denique de-
precatu- suc-
cessorem, ne,
post tam mul-
ta Ecclesie a
se collata,
pag. 115

agere ferat
aliqui amb-
eis legatum,

B
et ex consensu
Cleri Basile-
Apostolorum

datum Um-
bracum,

quod tamen
videtur Eccle-
sie redditum
velle.

40 Licet omnibus Christo propitio notum sit, qualiter ego et quam fideliter in sancta Ecclesia aut in monasteriis aut in cunctis rebus laboravi; tamen et tu, Domine Pontifex, quem Deus in eis post me esse voluerit, cognoscere potes, quanta ibidem studio meo vel labore, tempore meo, Deus est dignatus conferre. Quod si fida integra disponis inquirere, cognoscas, me tuæ Ecclesie non modicum laborasse. Unde tibi ineptum esse non debet, si aliquid de rebus S. Mariæ cuicumque ex Fratribus nostris, hoc est Presbyteris et Diaconibus seu Lectoribus aut propinquis meis vel amicis aut servientibus, tam sanctæ Ecclesie quam et meis propriis, aliquid in usu fructu committo; quia sanctæ Ecclesie proprietatem non aufero, et de substantiâ mea heredem ipsam constituo. Sanctæ quidem recordationis Dominus Domnolus quondam Episcopus de agro Ecclesie aliqua locella ad basilicam suam, ubi requiescere videtur, delegavit; sed nobis molestum fuit, si iterum nos simili conditione de agris Ecclesie aliquid auferre aut minere deberemus, ut Basilicæ sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, quam in honore nominis ipsorum construxi, conferremus. Sed [tamen] pertractans cum consilio venerabilium Fratrum nostrorum Presbyterorum seu Diaconorum vel omnium Clericorum, [æquum consui] ut unum locellum de Ecclesie conditione ad ipsam sanctam Basilicam, non tantum pro necessitate, quantum propter primitias vel reverentiam ipsorum Domnorum Apostolorum; eo quod sancta Mater Ecclesia, omnes Basilicas ad se pertinentes fovet et datat. Convenit [igitur] cum Dominis Pontificibus [pariter collectis ad] diem illum, quo benedictio cælestis vel Reliquiæ sanctorum Petri et Pauli Apostolorum in ipsa Basilica positæ sunt, et [ipsa Basilica fuit] dupliciter, divina opitulante gratia, a sanctis Sacerdotibus consecrata; villam Umbriaco, quam Basilius et Baudegundus quondam per donationis titulum ad sanctam Ecclesiam condederunt, [ipsi Basilicæ tradere] post eorum obitum possidendam.

41 Unde et nos, postea jugiter laboravimus, ut Ecclesie non auferretur (post omnia supradicta) quod per me humilem sanctæ Ecclesie profecit aut provenit, tam in prædicto Umbriaco quam in suburbana Basilica Domni Petri et Pauli Apostolorum, quæ meo opere ædificata esse cognoscitur. Hic porro deesse mihi videntur aliquot verba, quibus Testator statuit, non obstante cessione prædicta, ut defunctis donatoribus ipsum Umbriacum non ad Basilicam Apostolorum, sed ad ipsam sanctam Ecclesiam Christo propitio debeat in perpetuum permanere. Non ausim tamen ex contextu tam male sibi coherente inferre, quod Testator voluerit (licet hæc ultima verba in editis immediate sequantur prægressa de Basilica Apostolorum) Ecclesie dominationi subijcere illam ipsam basilicam, quam æquali cum Ecclesia jure suam toties nominat heredem, nullo usquam olio apparente tuis voluntatis indicio; sed bene, quod, aliunde satis habens unde fundato a se monasterio prospiceret, sicut ex sequentibus apparebit, potuerit rationabiliter rescindere præfatum cessionem, et Ecclesie reddere jam semel acquisitum jus in fructum istum: quare etiam ille non invenitur nominatus §. sequ. Ut ut est, voluit illi servatum jus supremum in Casellas, quas Domngisilus Diaconus munere suo habuerat; quoniam eas concessit pronepoti Leodochramno, sic quoque ut post illius obitum ad jus sanctæ Ecclesie revertantur.

§ V. Fundi legati Basilicæ SS. Petri et Pauli, alteri heredi.

Basilicam Sanctorum ac beatissimorum Petri et Pauli Apostolorum superius heredem, una cum sancta Ecclesia Cenomannica, constitui, sicut mea est devotio: quia ibidem meum (quando quidem Deus voluerit) desidero collocari corpusculum; ut pro facinore meo, quod hic in seculo jugiter visus sum perpetrasse, ipsi Apostoli suffragiis suis ab infernali pœna me liberare dignentur; et, si non gloriam, quod non mereor, vel veniam eorum patrociniis aut intercessionibus merear obtinere. Dono itaque ad ipsam sanctam Basilicam villas sitas, tam in territorio Cenomannico, quam in Stampensi vel Burdigalensi aut ubicumque, tam [quas] per donationis titulum, ad ipsam Basilicam in die natalitii sui dedi, quam etiam quas adhuc per Testamenti hujus paginam dederam ex iis quas mihi Dominus gloriosus Clotharius per suam munificentiam contulit pro fidei mei conservatione: [qui etiam] præceptionibus suis manu sua roboratis, mihi integram tribuit licentiam, ut prædicto loco, pro animæ meæ remedio vel sui regni stabilitate, ipsas villas, quas munere suo promerui conferre deberem. Hæc [autem] sunt villæ. Villa Thedone, colonica nomine Telate, et alia villa Buresaco, et mansiones in Wastinensi, quas de viro illustri Warnachario Majore-domus, pro villa Columbaria percepimus.

43 Illud vero rogo atque jubeo Abbatibus per singula tempora, sicut divina potentia aut gratia Dominorum Apostolorum eos inibi jusserit perdurare; ut omni tempore vitæ eorum hoc sit eis potissimum observandum, ut de villis superius nominatis, quidquid exinde aut in tributum aut in suffragium annis singulis poterit provenire, medietas ex hoc, quando fuerit mea commemoratio, pauperibus aut in vestimento aut in anno erogetur; alia medietas [seponatur ut copia] luminis exinde in sancta Basilica omni tempore sufficienter accendatur; ut nunquam sit nec una horis noctis sine luminaria ipsa sancta Basilica; [sed] sicut dignum est, in honorem prædictorum Apostolorum, [ibi copia] luminis omni tempore fulgeat indesinenter, tam ad Basilicam Sanctorum Apostolorum, quam et ad sanctam Crucem quam postea ædificavi; vel ad Basilicam Domni Martini ad Synodochium quæ est in Ponteleuga. Excepto eo quod de fructibus aut reliquis conditionibus de prædictis agris separatur in usus sanctæ Basilicæ et monasterii sui, sive alimonia Canonicorum vel pauperum, qui ad ipsam Basilicam sanctam ad Matricolam sedere videntur [quibus] victus et vestitus per singulos annos sufficienter ministratur, ut pro meis expiandis peccatis jugiter Domino deprecetur; et [ut] pro collata Principis [munificentia, Rex] cælestis eidem et regnum longævum præstet, et in retributione æterna centuplum accipere mereatur....

44 [Delego etiam] basilicæ S. Petri et Pauli villas, quas dato pretio comparavi, id est, Gaviaco, Colonica, Laudolenas, et Ferrenas, meo opere undique acquisitas; et quidquid Cellis vel in Samaritano, prope Cenomannis civitate, et quidquid in Portithorengo, quem pro tutela percepi, mihi fuit; et hoc quod Ceta et Mancina et Gunthia illic possedissem jure visæ fuerant, et ad meam pervenit ditionem, tam in terris ac vineis [quam in] colonis et servis, integra portione eorum. Similiter et villas, quas in honorem Basilicæ Domni Petri et Pauli comparavi de pecunia, quam gloriosus Dominus Clotharius Rex nobis dedit pro fidei nostræ conserva-

D

pag. 116
Volens in hac
basilica supeti-
ri,

confirmat ei
plures villas
in ejus dedica-
tione donatas

E

ex earumque
proventibus
pag. 117

jubet universarum,

F

et lumen per-
petuum eccle-
sie curari,

pag. 117
item legat
p'ures alias
villas,

tione,

A tione, vel nos undique conquisivimus (hæ sunt villæ ipsæ; Campocunana, Ludina, et Comariago vel Cambariaco, sicut venditiones eloquent, [factæ ad] ipsam basilicam, cum villari, cui nomen Piciniaco, quem Gundobaldus quondam Diaconus tenait; pariter et Iliaco, quem de viro illustri Babisone percipimus) in Dei nomine possidendas volo. . . . De villa Morenaco. . . . [habeat] basilica S. Petri et Pauli portionem, quam inibi possidere videor, cum colonica, quam mihi Leodaldus per donationis titulum contulit, cum eo quod ibidem postea undique comparavi in ipso fundo Mechensi et Voligione, cum omni integritate, [cumque] portionibus ipsas vel terminis earum et mancipiis, mobilibus et immobilibus; [ut iis omnibus] tu sancta Basilica, perpetualiter valeas dominari. . . .

pag. 118
et portionem
Moriach.

pag. 120
Fontanidum,

Villare in
Crampleno,

pag. 121

vineas varias,

Burgi'um,

pag. 123

Vatilonnum,

pag. 124
domum in
urbe,

pag. 125
Conadacum,

45 Locellum, qui appellatur Fontanido, quem mihi gloriosus Dominus Clotharius Rex suo munere concessit, ubi Eusebius quondam laicus vineas plantavit, et nos postea mancipia posuimus, cum omni integritate [et omni] quod eodem aspicere videtur, totum et ad integrum basilica Domni Petri et Pauli ad suam revocet dominationem. . . . Villare meum, quod est in Cramleno territorio ad Summa Vedantia, sicut a me præsentis tempore possidetur, et ex saccessione Domni ac Genitoris mei legitime reddebatur, basilicæ Domni Petri et Pauli post obitum meum, pro mercede animæ meæ volo esse donatum. . . . Vineolas secus arenas, juxta quod ipsas maxima [cum diligentia] de deserto comparavi vel adunavi, de ipsa arena usque ad stradam quod clausura ipsa circumcingit, quod ipsa sancta basilica Domni Petri et Pauli præsentis tempore possidere videtur; itaque vineolas, pradella vel territorium, quod in dextra parte de strada est quæ vadit ad Pontilengua, quod de venerabili Fratrem meo Eolado Abbate comparavi, quod ipsius basilicæ opidum esse noscitur; cum Brugilo, quem de Fratrem meo Leusio Abbate datis quadraginta solidis redemi; et campellos, quos cum ipso Abbate comparavimus, qui [sunt] ad alveam Sartæ cum prato quod est ad confluentem, totum et integram, cum servientibus quos inibi posui, aut adhuc Christo propitio ponere potuero, et modo ab ipsa sancta basilica in Dei nomine possidetur, eidem in perpetuum manere volo.

46 Simili modo medietatem de colonica Vatilonno, quam de Berone in nomine ipsius sanctæ basilicæ comparavi; et aliam medietatem, quam illustris matrona Ægidia ad ipsum sanctum locum per donationis titulum contulit; jubeo in integrum, sicut a modo ab ipsa basilica Christo præside possidetur, in perpetuo inibi perseverare. . . . Curtem [quoque] illam cum casis, quas bonæ memoriæ Romulus, quondam Presbyter, Cenomannis in civitate tenuit; et domum illam quam nostris temporibus supra muros ædificavit, et nos manum ad hoc porreximus, et postea de nepte sua comparavimus; domos ipsas [inquam] sicut a præsentis tempore in Dei nomine ab ipsa sancta basilica possidentur, cum eo quidquid inibi laboratum fuerit, aut ante vel meis temporibus subjectum, totum et ad integrum præfata basilica, absque illius impedimento, perpetualiter valeat possidere. . . . Te etiam, sancta basilica Domni Petri et Pauli, dono villa Conadaco, quam de Belletrude sive Bettone matrona, relieta quondam Mautini, dato pretio comparavi; et Colicas villas, quas postea dato pretio de Betholeno vel Mantlariago, cum silvis vel omni adjacentia ad se pertinente, cum domibus et mancipiis, sicut jam in tua ditione tradidi, cum mobilibus et immobilibus, in integrum volo esse donata; item agellum illum nomine Timiango, quem [de] filio et parente meo Berulfo ad usum-

fructum possidemus, post meum obitum ad tuam revoces potestatem. . . .

47 Villam Patriliaco (de qua num. 10 . . . volo ut in perpetuum possideas, cum colonica ad se pertinente. . . . itemque et vineolas, quæ sunt in Saboranensi, quas meo opere undique subjunxi, aut per domum aut per venditionem, et si adhuc subungere potuero, cum cultoribus earum et familiis quas ibi stabilivimus, te sancta Ecclesia Domni Petri et Pauli habere jubeo. . . . Coloniam vero Vincentianæ, quam Domna et Genitrix mea possidet, et nos modo in Dei nomine possidere videmur, quæ secus agrum Blaviaco esse videtur Basilicæ S. Petri et Pauli, cum mancipiis, vineis, silvis, omnique termino suo vel adjacentibus sibi, a Berthanno sive Bettone filio ipsius Childegarni dato pretio redemi, volo ut . . . Basilica S. Petri et Pauli in perpetuum dominetur. . . . Locum vero qui appellatur Bresetum in territorio Burdigalensi, ubi picarias habere videmur, quas dato pretio cum Arennoaldo quondam comparavimus. . . . cum picariis inibi manentibus et familiis eorum vel pixita, sicut a me præsentis tempore possidentur, post meum obitum tu, sancta et venerabilis Basilica Domni Petri et Pauli, ad tuam revoces ditionem, et exinde annis singulis pix recipiatur.

48 Villam vero de Comancio, quam ego de filio et parente meo Ebroaldo comparavi, et postea domos et vineas inibi ædificavi, cum eo quod iaveni, et cum omni adjacentia sua, te Basilica S. Petri et Pauli, [sicut eam] in honore vestro ædificavi et immediate heredem institui, in omnibus habere decerno reicolum quæ appellatur Fortana, inter terminum Alaunensem, quam mihi vir magnificus Baudegisilus et Sancia conjux sua condiderunt, et donationes fecerunt, [quia] nos multa eis in quantum potuimus solatia præbuiamus, post obitum nostrum, sancta ac venerabilis Basilica Domni Petri et Pauli ad tuam revoces ditionem, sicut ab ipso Baudegisilo possessa fuit; sic quoque ut nomina illorum in libro vitæ in ipsa Basilica recitentur. Sed quia posteaquam Deus, glorioso Domino nostro Clothario Regi totum Regnum Francorum in suam ditionem advenire præcepit. . . nos sua larga pietas propter servitia nostra in aliquo respexit, nec ipsum oportet præterire. Ergo [ut pro eo jugiter oretur] villas illas, quas bonæ recordationis Avitus filius Felicis quondam Episcopi (Bituricensis) qui parentem nostram proximam in conjugio habuit sociatam, et omnes res Aviti inter me et virum illustrem Gundaldum Majorem-domus sua Pietas [dividendas] concessit; omnem portionem meam quam ego contra ipsum modo ad præsens habere videor, tam quod in Biturigo est, quam in Albiensi, Cadurcino et Agennensi, totum et ad integrum quidquid medietatis ex agro ipso ad meam pertinet rationem. . . Basilica S. Petri et Pauli, quam heredem constitui, post obitum meum. . . percipias. . .

49 Villam Vocriomno quam mihi gloriosus Dominus Clotharius Rex suo munere [dedit], pro rebus nostris quas Egulfus et Arnoaldus malo ordine tenuerant et vastaverunt, licet plus jam nobis exinde pius Rex dederat, per injunctionem suam Ecclesiæ Metticæ in honorem S. Stephani relaxavi; sed villam istam a Domino Fratrem meo Arnulfo Episcopo petivi, ut villas illas quæ fuerunt Egulfi et Arnoaldi ipse reciperet, et nos villam de Vocriomno perpetuo tenere deberemus, et quod exinde facere volebamus

D
AUCTORE D. P.

pag. 126
Patriliacum,

pag. 129
coloniam
juxta Blavia-
cum,

pag. 130
Bresetum,

E

pag. 133
Comancium,

pag. 134
Fentanum,

F
Ibid.

par'em suam
in hereditate
Aviti,

pag. 135
Vocriomnum,

A liberum arbitrium haberemus. Idecirco ipsam villam, tam pro mercede Domini Regis, quam et pro nostra, quia vineolas parum habet Basilica S. Petri et Pauli in loco isto, cum omni jure suo et adjacentia ad se pertinente, totum et ad integrum, tibi, sancta Basilica Domni Petri et Pauli, ubi corpusculum meum desidero sepeliri, in perpetuo volo esse donatam. Villam vero Nociogilos, quæ est in territorio Pictavo super Ligerim, quam inibi Beato, nepos quondam Babonis, filius Theudaldi, de materno suo per donationis titulum contulit, te sacrosancta Basilica Domni Petri et Pauli habere jubeo... Locellum quia appellatur Luciacum, et quidquid inibi de Berthigisilo, vel conjuge sua et filiis eorum comparavi, et ad præsens habere videor, et quidquid inibi adjunxi aut adhuc adjungere potuero, Basilicæ S. Petri et Pauli heredi meæ delego possidendum... Kairaco vero villam, quam de Comerio Diacono datis solidis CCC comparavi, et nunc in ditione mea in Dei nomine esse dignoscitur, te sancta Ecclesia Domni Petri et Pauli, quam heredem cum Ecclesia nuncupavi, habere decerno, cum domibus, mancipiis, vineis, pratis silvis, cum omni jure suo, et si adhuc inibi aliquid meliorare potuero, totum et ad integrum ad tuam revoces potestatem...

§ VI. Legata utrique heredi communiter, et aliis piis locis assignata.

Domum intra muros civitatis Parisiorum, quæ ab Eusebio quondam ædificata fuit vel possessa, et mihi a præcelso Domino Clothario Rege concessa esse dignoscitur, inter [vos] sancta Ecclesia Cenomannica et sancta Basilica, heredes meas, æqualiter possidendam decerno: sic quoque ut de tabernis quæ infra domum esse noscuntur, locarium illud quod annis singulis exinde speratur, ad lumen in sacrosancta Ecclesia Cenomannica et prædicta Basilica Domni Petri et Pauli inferatur; et areas quæ foris civitatis sunt, eadem communiter possideant... Domui vero intra muros civitatis Burdegalsis legamus quidem nepoti nostro Sichelmo, et suis poteris; sed jubemus ut omni tempore vitæ illorum, quando missi a Domnis venerabilibus sanctæ Ecclesiæ Cenomannicæ vel Basilicæ S. Petri et Pauli, pro piscibus negotiatum ibidem venient, semper in dono illa receptaculum habeant, et inibi quæ eis necesse fuerint compareant... Item constituimus observandum, ut quidquid die obitus mei, in die superius nominata Parisius, aut... in quibuslibet rebus quæ nostræ propriæ esse noscuntur [inventum fuerit], æqualiter heredes meæ, sancta Ecclesia Cenomannica et Basilica Domni Petri et Pauli, inter se dividant... Illud etiam constituimus et decernimus, ut quidquid mihi in minutis rebus aut in quibuscumque modis datum est, uti in meis chartis noscuntur esse conscriptæ, hoc totum et ad integrum, tu sancta Ecclesia et venerabilis Basilica S. Petri et Pauli, licet in hoc folio Testamenti mei forsitan in oblivionem mihi venit, æqua lance dividatis possidendum...

51. Dono argentum illud, quod nobis post spoliationem, quam sustinui bis aut tertio, Deus vel Dominus Rex aut amici contulerunt, sicut brevis manu mea conscripta continet, qua pertractavi, ut duas partes de ipso argento quod visus sum laborasse, tu sacrosancta Ecclesia percipias; aliam vero portionem, quam in ipsa brevi conscripsi, te, Basilica S. Petri et Pauli, quam heredem meam, sicut te sancta Ecclesia, institui, habere jubeo. Adjuro [autem] per Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, tamen te Domne Pontifex, qui successurus es, quam

et Abba, qui eo tempore fueris, quando me Deus de hoc seculo migrare præceperit, vel successores vestros; ut nullus præsumat de istis parvis munusculis, quæ ego sanctæ Ecclesiæ vel sanctæ Basilicæ pro commemoratione nominis mei [legavi, atque] de his speciebus nihil abstrahere vel venumdare; sed omni tempore tam pro ornatu sanctæ Ecclesiæ vel Basilicæ [quam pro instructione] mensæ earum perpetualiter debeat perdurare. De reliquo vero argentulo quodcumque post diem obitus mei in regestoriolo meo inventum fuerit, et hic non delegavi, argento sanctæ Ecclesiæ salvo, jubeo quod præsens habere videor vel adhuc laborare potuero, quod delegatum non fuerit, totum inter sanctam Ecclesiam et sanctam Basilicam Domni Petri et Pauli æqualiter dividatur: et Abbas portionem illam quam acceperit, si necesse fuerit sepulturæ meæ aliquid exornari, et si ego hoc antea non fecero, de hoc ipso quod contra Pontificem acceperit, ipsam sepulturam meam digne exinde jubeat componere: sed si nos Christus permitteret ad ea durare, argentum istud in ministerium quod necesse fuerit Basilicæ faciendum intromittatur...

52. Volo ac jubeo ut ex omnibus servientibus sanctæ Ecclesiæ, qui ministeriales esse noscuntur; vel meis, tam Clericis quam secularibus, qui mecum conversari videntur, singulos caballos tam ingenui quam liberti vel servientes de præsentis percipiant: reliquos vero caballos, tam warannones quam spadas vel poledros, qui inventi fuerint et characterium sanctæ Ecclesiæ habuerint, Pontifex vel Ecclesia recipiant; illorum vero qui meum characterium particulare habuerint, aut quos mihi parentes vel amici dederunt, medietatem sancta Ecclesia accipiat; aliam vero medietatem Basilica vel Abbas qui inibi [præesse] videbitur recolligat. Illud quoque huic Testamento adnecti volui, ut de gregibus equinis, quos mea parvitas undique attraxit vel augmentavit... ex ipsis qui mei proprii esse videntur et super terra sanctæ Ecclesiæ pascua habent, duæ portiones fiant; unam percipiat sancta Ecclesia, et aliam percipiat Basilica S. Petri et Pauli...

53. Nociogilo villam, quam ego et vir illuster Gundolandus filiæ meæ et parenti Dundanæ usufructu concessimus, post ipsius obitum vos sacrosancta Ecclesia et Basilica communiter mediate, sicut per precariam jam dictæ Matronæ convenit, ad vestram revocetis potestatem ad ipsam æqualiter dividendam... Villarum vero sitarum in Burgundia, quas nobis gloriosus Dominus noster Clotharius Rex et viris illustribus Bradoni et Warnehario Majoribus domus dedit, quæ fuerunt Leodigisili quondam, tertiam portionem quæ mihi ex ipsis villis legitimo ordine cum ipsis viris illustribus debetur, vos sacrosancta Ecclesia Cenomannica et Basilica S. Petri et Pauli heredes meas, æquivalenter cum ipsis habere volo. Et villas in Provincia, quas ipse pius Rex inter me et viros illustres Gondolaidum et Chugouem de ratione Aurelianæ dedit, quantum exinde per justitiam vindicare possumus absque peccato nostro, id est portionem meam, vos heredes meæ cum ipsis illustribus viris ad vestram revocetis potestatem...

54. Id mihi placuit delegare ut villam de Nimione, sitam in territorio Parisiaco, cum vineis quæ Frontanito ad palastrias et vinitores esse noscuntur quas mihi Dominus Clotharius Rex dedit... tam de fisco quam de comparato possidendas, sanctæ Ecclesiæ Parisiacæ, sub cujus gratia nutritus sum, ad integrum velim esse donatam... Basilicæ Domni et peculiaris Patrini mei Germani Episcopi, qui me dulcissime enutrivit, et sua sancta oratione, etsi indignum, ad Sacerdotii honorem perduxit; si supersistit

adjuvato
successore
ne quit sub-
trahat,

pag. 131
et Abbate
obstricto ad
sepulturam
circandam

E
ibid.
Ministris
et Clericis
suis equum
sigillatim
donari jubet:

pag. 132

ceteros equos
vult inter
heredes suas
dividi,

pag. 135
nec non No-
gogium,

F
pag. 137
villasque in
Burgundia

pag. 138
et in Provin-
cia.

pag. 116
Ecclesie Pa-
risiensi legat
Amationem

pag. 121

A sistit in Basilica Domni Vincentii, ubi ejus sanctum corpusculum requiescit; donari jubeo, in honorem sepulturæ suæ, villam Bobane, quæ est in territorio Stampense super fluvio Calla, quam mihi gloriosissimus Dominus Clotharius Rex suo munere contulit. Quod jubeo ea conditione, ut si sanctum corpus ejus in Basilicam novam, quam inclitus Chilpericus quondam Rex construxit, convenerit ut inibi transferatur; villa ipsa semper ibidem deserviat, ubi ejus sanctum corpus fuerit, ut ipse sanctus Pontifex pro meis facinoribus deprecari digoeur. Rogo, Abba illustris loci illius, ut nomen meum in libro vitæ recitetur.

55 *Dedimus xxviii Maji, die natali S. Germani, Translationem corporis, sub Rege Pipino, anno dcccly; in qua dicitur ea facta, cum a ducentis circiter et eo amplius annis, in porticus ecclesiæ beati Vincentii Levitæ et Martyris, jam pridem basilica facta, jacuisset humatum; cum tamen Sanctus primum obierit anno dxxxvi. Arguit hoc supinam auctoris in subducendo calculo oscitantiam: nunc vero etiam discimus, ignotam ei fuisse translationem hic designatam; simul et posterioris Basilicæ (nam priorem ecclesiam circa annum dlviii Childebertus extruxerat, acceptis a Cæsaraugustano Episcopo Stola et Tunica S. Vincentii conditorem fuisse Chilpericum, anno dxxxiv defunctum. Quod si a loco primæ sepulture motum non fuit sanctum corpus, ut verosimile est non fuisse; oportet ut prior ecclesia conversa sit ex toto vel ex parte in porticum Basilicæ posterioris. Mabitio porro hinc etiam docet, veteres Regum statuas, quæ ad ecclesiæ majorem portam etiam nunc prostant, Chilperici ætati esse tribuendas: neque enim ulla hujus ecclesiæ nunc destructio aut instauratio facta perhibetur, ex eo tempore usque ad Normannorum procellas, quibus antiquior ea porta est. Mereretur ergo, si vera illatio est, tam insigne antiquitatis Francicæ monumentum accurate exsculptum representari ex ære, cito alius diffuturum totum. Sed resumamus reliqua in Testamento legata pia Bertechramni.*

56 Locellum, qui appellatur Lucianus, et quidquid inibi mihi debet Hesigilo; reiculam [quoque] illam quæ est super Ledo fluvium, nomine Banciallo, quam ego de Bestingeselo Vendocinensi et conjuge vel filiastis suis comparavi; basilicæ S. Victorii in Cenomannica civitate, cum mancipiis et omni eo quod ibi melioratum est, volo esse donatam... Gregem illum equorum, qui portiones equinarias super rem sanctæ basilicæ Domni Victorii intendere videtur, ad ipsam sanctam basilicam volo esse donatum... Villam Cresciaco et Vallem, sicut per epistolas inter me et Dominum Arnulfum Episcopum Mettensis Ecclesiæ convenit, in honore Domni Stephani... post meum obitum ipsa sancta Ecclesia... ad suam revocet ditionem; et nomen meum in libro vitæ, qui tunc temporis Pontifex fuerit, scribi jubeat. Tres partes Colonice, quam de ratione Annoaldi habuimus, ipsam basilicam Domni Petri et peculiaris patroni nostri Medardi Episcopi, post meum obitum habere jubeo.

57 Te, duleissime Archidiacone, qui tempore obitus mei fueris, Domino vestro et Pontifici successori meo pariculos duos optimos de propria vestimenti-clavia reverenter offerre jubeo; tibi vero, sancte Archidiacone præcipio ut unum caballum bonum, et unum pariculum de proprietate mea præsumas. Omnia vero quæ de proprietate seu ex militia in regesteriolo meo post obitum meum inventa fuerint, seu species aut vestimenta quæ ego laboravi vel acquisivi, tres exinde jubeo fieri portiones; unam, Dominus et successor meus Pontifex accipiat; aliam, basilica Domni Petri et Pauli; tertiam vero, de præsentibus pauperibus jubeo erogari.

Similiter tibi præcipio, Archidiacone, et coram Deo contestor, ut de eis fructibus quos eo anno reliquero, cum diem extremum concluderem, per manus tuas tertia pars pauperibus absque fraude erogetur.

58 Rogo, cum Testamentum meum, ab omnibus Comprovincialibus meis fuerit apertum; tunc per manum Archidiaconi centum solidi, per Dominum Episcopum Turonicæ civitatis, ad sepulcrum Domni et peculiaris Patroni S. Martini Antistitis, ubi comam deposui et annis singulis tributum ibidem reddidi, transmittantur. Similiter ad basilicam S. Albini Antistitis, per manum Andegavi Pontificis, solidi quinquaginta dirigantur: quos solidos, per saccellos separatim... in manu fidelis dispensatoris commendavi, sicut pagina Testamenti mei eloquitur, dispensandos. Tibi vero Archidiacone, demandando atque præcipio, ut per omnes basilicas, quæ circa civitatem nostram esse noscuntur, [distribuas elemosynam]. Hoc est basilicæ S. Victorii, peculiaris Patroni mei, dabis solidos xx; basilicæ Domni Vincentii, ubi S. Domnolus Episcopus requiescit, in honore ipsius Martyris vel Domni Antistitis, dabis solidos xx; basilicæ S. Mariæ vel S. Crucis, dabis solidos x; basilicæ S. Juliani Episcopi, aut caballum, aut in auro dabis solidos v; itemque Basilicæ S. Richomeri, solidos x; Basilicæ S. Hilarii, dabis solidos v. Ad oratoria Domni Martini, D. Victorii, vel S. Petri infra muros, dabis in auro aut in caballo solidos v.... Ad matriculas capitulares in civitate, vel quæ per basiliculas sunt, per manus Archidiaconi quinque solidos jubeo dari.... Similiter volo ac jubeo, ut omnibus Clericis nostris, qui hic in Ecclesia deservire noscuntur, de ovibus aut in quibuslibet rebus, quinquaginta solidos dones. Illud vero specialiter rogo, ut in supra scriptis locis, ubi aliquid, non ut decuit, sed in quantum virtus prævaluit, delegavi; nomen meum Sacerdotes eorum in libro vitæ jubeant adscribi, et per singulas festivitates recitari.... Quando scilicet ex Diptycho Ecclesiæ recitabantur nomina defunctorum Episcoporum, Principum, ac Benefactorum; quæ cum tandem nimium excrescerent, ceperunt scribi Necrologia, post Martyrologium recitanda; et unumquodque nomen sibi inscriptum, anniversario cujusque die relatura; quæ similiter possent Liber-vitæ vocari.

§ VII Legata Regibus, Nepoti, pronepotibus, aliisque familiaribus.

Dum pro amore Domni mei Clotharii Regis unanimiter cum ipso consisterem, [post] anteriorem spoliationem suam, vel posteriorem quam injuste pertulit; necesse Principi ipsi fuit, ut nobis aliquid adderet de vitæ substantia, unde et nos et pauperes nostros sustentare deberemus; unde illi Rex cœlestis pro nobis remunerator existat: nam nus pauperes non habemus nec aurum nec argentum, unde tibi, gloriosissime Domine Clotharie, bona retribuamus. Attamen de eo quod Gloria vestra nobis contulit, præsumemus in hoc Testamento nostro vestram celsitudinem memorare. Offerimus itaque Regno vestro de muneribus vestris; unde nobis per præceptum, vigore vestræ manus roboratum, licentiam tribuisti faciendi quod volebamur: id est villas Neolone et Walionno, cum omni termino et adjacentiis ad se pertinentibus, vel quidquid postea nobis fuit melioratum, hoc Celsitudo vestra ad suam recipiat dominationem. Similiter donamus tibi, gloriosissima Domna Berchtrudis Regina, villam Penpinis, quæ appellatur Cella, quam nobis gloriosus Dominus noster, Jugalis vester, suo munere contulit; ut ipsam villam, cum domibus, mancipiis

D
AUCTORE D. P.
et pauperibus:

pag. 142
Item ecclesiæ
Turonicæ
S. Martini,

Andegavensi
S. Albini,

et singulis
ecclesiis ur-
bis suæ.

E

pag. 143

atque Clericis:

et ubi quæ
peti nomen
suum referri
in Diptycho.

F

pag. 119
Multæ possessionibus
auctus a
Rege, gratum se volens testari,

legat ei villas duas,

et unam
Reginæ.

et ei in qua
est corpus S.
Germani vit-
lum Bobanæ,

vel in qua
cui post fa-
ctam trans-
lationem,

pag. 136
Item al qua
ecclesiæ S.
Victorii, Ceno-
mannis,

pag. 138

pag. 137
S. Stephani
Metis,

et S. Medardi
Suessionens.

pag. 131
Tum succes-
sori suo al-
quid,

A mancipiis, vel termino suo, post meum obitum, ad vestrum regimen absque ullo impedimento recipiatis.

pag. 120

hereditaria
quædam bo-
na relin-
quit suo ne-
poti Sige-
chelmo,

et pronepo-
tibus Tho-
ringo, Leu-
thramno,
Sichramno,
Sicheleco,
Berthelaico,

B

pag. 120

pag. 121

aliaque prius
donata con-
firmat;

pag. 125

item quæ si-
bi obvene-
runt a Fra-
tribus Ber-
tulfo utque
Ermenulfo
præmortuis;

pag. 126

Item domos
at quas Ce-
nomannis

60 Dulcissimo nepoti meo Sigechelmo et pronepoti meo Thoringo, si mihi superstites fuerint [volo esse donatam] villam Seuvacum, et villare Ripariola [quæ] æqua lance dividant. Simili modo [fiat de] villa Briomilia, quæ ex successione parentum nobis juste debita erat, et per interregna nobis longo tempore ablata fuit: et postea cum Deus Domino Clothario regnum suum integrum dedit, ipsam villam nobis sua Pietas reddidit. et per præceptionem suam firmavit: quam villam dulcissimis pronepotibus meis, filiis Sigechelmi, Leuthramno et Sichramno volo esse donatam. Similiter villam Castalione, sitam in Santonico, quæ parentibus meis et viro illustri Sigelano fuit, et ipsam nobis gloriosus Dominus Clotharius Rex per suum præceptum concessit; quia jam longo tempore et mihi et jam dicto parenti meo Sigelano ablata fuit, si mihi superstes fuerit ipse Sigelenus, ad suam revocet ditionem: sin autem, filiis suis, Sicheleco et Berthelaico, ipsam volo esse donatam. Villas Criseiagio et Botilo, quæ nobis ex successione Genitoris nostri juste debentur, et [quas] cum germanis meis deberem partiri. si eorum mors non antecessisset; modo jubeo, dulcissime nepos meus Sigechelme, ut cum nepote meo Thoringo æqua lance dividas. Villam Bualone, sitam in Stampensi secus [Silvam] Æqualinam. quam per donationis titulum dulcissimo pronepoti meo Leuthramno die nuptiarum suarum dedi, sicut donatio ipsa continet, etiam per hoc Testamentum meum ei volo esse donatam. . . . [Ex locello quoque qui appellatur Fontanido] medietatem de vineis pronepos meus Leuthramnus et conjux sua perpetualiter valeant possidere

61 Dulcissimo pronepoti meo Thoringo dono colonicam, cui vocabulum est Villa-nova, quam de filio [meo] Papoleno quondam dato pretio comparavi, [ut] in perpetuum eam teneat atque possideat. Villam Idguino, dulcissimo nepoti meo Sigechelmo, dum ad vivit, volo esse donatam: post obitum vero illius, filiis suis, qui est Bertichilde filia Leuthramni nati esse noscuntur, absque consortio fratrum suorum (si alios filios [nepos meus Sigechelmus aliunde] habuerit) ipsam præcipio possidendam Licet dulcissimo meo nepoti Sigechelmo jam per donationis titulum villam Murocincto anteactis temporibus contuli, quæ ex successione Domni et Genitoris mei legitime [mihi] reddebatur; et posteaquam, meis peccatis facientibus, germano meo Berthulfo, in expeditione Domni Clotharii Regis interempto, etiam portio sua mihi legitime obvenit; [ipsum] volui in hoc Testamento comprehendere, ut tam quod prius ei dedi, quam quod postea mihi de germano meo obvenit, totum et ad integrum ipse nepos meus [possideat] villam scilicet ipsam cum domibus, mancipiis, vineis, campis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus aut immobilibus, sicut hæc jam possidere videtur; [iisque] et ipse et soboles sua perpetualiter dominetur.

62 Tertiam vero portionem de ipsa villa Murocincto, quam bonæ memoriæ germanus meus Ermenulfus tenuit, et ipsam mihi dedit, dulcissimo pronepoti meo, filio ipsius Sigechelmi, nomine Leodefredo, post obitum meum volo esse donatam; exceptis illis quos emisit [prædictus germanus meus] aut ego de captivitate redemi: ipsi liberi perseverent. Casam vero, quæ est infra muros civitatis Cenomannicæ, quam Dominus et frater meus Chaimoaldus Episcopus (Carolus le Cointe Aimoaldum, sive An-

noaldum, aut Ennoaldum, tunc Pictaviensem Antistitem, esse putat, et consentit Mahilio) dum Archidiaconatus officio fungeretur, ædificavit; cum casella, quam Malaricus Diaconus tenuit, dulcissimo nepoti meo Sigechelmo, cui eas dedi [confirmo; et] volo ut eis ipse et filii sui in perpetuum dominentur, quia ubi casa nova est aræ ille comparatæ esse noscuntur. . . . Domum infra muros civitatis Burdegalensis, quam ego et germanus meus Ermenulfus nostro opere recuperavimus, . . . cum appendicia sua additione, dulcissimo nepoti nostro Sigechelmo jubemus pervenire; ut ipse [eam] habeat et possideat, et suis posteris ad possidendum relinquat. . . . Villam Marciliaco, sitam secus Diablintas vicum, quam dato pretio a Medighisselo et Ebretrudi comparavi, aut undique adjunxi, aut adliuc adjungere potuero, cum domibus et mancipiis et adjacentia sua, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, dulcissimo pronepoti meo Leodechramno dono atque transfundo perpetua dominatione.

63 Similiter villam secus Pacilenovico, quam genitor Blado. . . nobis pro solidis nostris vendidit, cum omni adjacentis sua, tibi, dulcissime pronepos meus Sigramne, habere jubeo. Similiter villam Pauliacum, quam ego dato pretio, id est solidis trecentis auri, de venerabili Bobeno Abbate Basilicæ Domni Albini comparavi, dulcissimo pronepoti meo Leodechramno habere jubeo, ut ipsam in perpetuo possideat. Sic quoque ut si aliquid aut Basilica Domni Albini aut Abbas, qui successor ipsius Bobeni fuerit, inde attentaverit circa ipsam, cum duplici satisfactione jam dicto Leodechramno reddat; et villam ipsam, si voluerit contra definitionem antecessoris sui agere, ne sic quidem valeat vindicare, et sic ab ipso pronepote meo in perpetuum vindicetur. Villam quæ secus vicum Berulfi esse dignoscitur, et in ipsa villa quam quondam Berulfus amisit, quidquid inibi comparavi, tam de filio Erculpbi, quam de Remoaldo vel conjuge sua; totum et ad integrum, inter dulcissimos pronepotes meos Leutfredum et Thoringum, si mihi superstites fuerint, æqualentia dividendum, volo esse donatum; sic quoque ut [omnia] post obitum meum, ad suam in integrum revocent potestatem. . . . Villas vero sitas in territorio Dunensi, hoc est, villam Pannonio, quam de Joanne Abbate dato pretio, hoc est solidis centum quadraginta, comparavi; et villam Marcirias, quam de Bethone filio Baddonis quondam visus sum comparasse; tu dulcissime nepos meus, Sigechelme, post meum obitum recipias; sic quoque, ut post tuum obitum filii tui inter se æqualentia dividant. . . . Villas, quas dato pretio de Dracaldo Episcopo comparavi, et [quæ] juxta civitatem ipsam, ubi prædictus Pontifex fuit occisus, esse noscuntur; tibi, dulcissime nepos meus Sigechelme, una cum filiis tuis præcipio possidendas

64 Præcipio tibi, dulcissime nepos meus Sigechelme, et filiis tuis, [atque vos] rogo et adjuro per Deum omnipotentem, ut quamdiu vos in seculo superstitisse voluerit, una cum conjugibus vestris et sobole vestra, si sanitas permiserit, semper annis singulis bis aut ter sepulturam meam visitetis; et hoc adjuro Abbatem loci illius, ut taliter vos faciat et filios vestros honoret, qualiter cognoscit me sanctæ Ecclesiæ fuisse consolatorem ut vos et filios vestros delectet, frequenter visitare locum ipsum sanctum vel meam commemorare memoriam. . . . Casellas illas, quas bonæ memoriæ Dominigiselus Diaconus ex nostro munere habuit, et ipsi pauperi inibi ædificavi; et nos post illius obitum dulcissimo pronepoti nostro Leodechramno concessimus, cum omnibus casellis, casticellis, vineolis, campellis, et quod ipse Diaconus habere ibi visus est, cum man-

D

pag. 129
et Burde-
galæ;

pag. 132
Item Muri-
licum
Leuthran-
no

et Sichran-
no Paulia-
cum:

E

pag. 133

Leutfredo
et Thoringo pronepo-
tibus alia,
pag. 136

pag. 138
f

cum que ad-
juvat, ut
cum suis
sepe veniat
ad sepul-
crum.

pag. 144
Leode-
chramno
donata con-
firm-
villam:

cipiolis

A cipiolis illis quæ inibi habitare videntur, volumus ut ipse nepos noster, dum pro amore nostro frequens ad basilicam S. Petri et Pauli Apostolorum venire deliberat, sicut et nos in Testamento scripsimus; volumus [inquam] ut ipsas cum gratia Pontificis successoris nostri semper possideat: sic quoque ut post obitum ipsius ad jus sanctæ Ecclesiæ revertantur.

pag. 138
Legat aliquid Ghisoni compatri suo,

pag. 122
dunbusque famulabus,

pag. 132

65 Villam, quæ de ratione Nuntianæ, tam in Pictavo quam in Erbatocola mihi [obvenit]; et illas alias villas, quas cum Ghisone compatre meo in Cardurecino, Lemovicino, aut ubicumque in Gutia portiones Nuntianæ nobis exinde legitime reddebantur; te, dulcissime compater meus Ghiso, pro amoris affectu et compateratu, una cum nepote vestro et nostro Thoringo, æqualiter dividendum habere præcipio. Locellum qui dicitur Condomas, quem pro re mea accepi, et postea fidelissimæ Cottanæ per donationis titulum concessi, volo ut ipsa jam dicta Cottana vel filii sui in perpetuo valeant in integrum possidere. Jumento illa, quæ fuerunt peculinria Gallimero, pro fidei mea Elopodia volo esse donata.

pag. 130
tum in nostris fidelibus, Warnchario et Walconi

B 66 Fidelissimis meis Warnecbario et Walconi, filio Tedemundi quondam, qui mihi fideliter ab adolescentia eorum, vel sanctæ Ecclesiæ cum integra fide, quod omnibus incognitum non est, deservisse noscuntur; quidquid eis in terris, mancipiis, vineis dedi, aut ipsi meo tempore visi sunt acquisivisse, totum et ad integrum eis volo esse concessum: et filii et filiæ eorum, quamdiu vixerint, possideant; et nullus ex eis quidquam auferat, jubeo ac decerno. Quidquid fidei nostro Cherulfo quondam dedimus vel filiis suis, hoc ad integrum confirmamus. Fidelissimo amico meo Chadeleno, quidquid ei hic et in Cenomannico dedi, volo ut hoc in perpetuo et ille et filii sui possideant: quia omnibus notum est, quod fideliter in ministeriis sanctæ Ecclesiæ et jugiter deservivit, et tempore vitæ suæ [idem] facere disponit; et justum est, ut quidquid ei [accessit] de jure Ecclesiæ, vel eo quod meo labore ad Ecclesiam pervenit, semper in eo perpetualiter perduret. Fidei meo Betoleno, filio Candoleni quondam, quidquid genitori suo dedit, vel quod postea ipsi Betoleno ex nostra largitate est concessum, ipsi Betoleno et coniugi suæ vel filiis eorum in perpetuo volo esse donatum: sic quoque ut genitrix sua quidquid exinde habet, quoad vixerit, usufructuario possideat: post obitum vero ipsius, jam dictus Betoleno et filii sui in integrum percipiant, et semper amici Ecclesiæ persistent. Illud itaque rogo ac jubeo, ut quancumque amici mei vel fideles servientes fuerint, semper eis memor sit nutritura mea, vel benefactum meum quod circa illos impendi; et ut ipsis post obitum meum cura sit, ut cum dies commemorationis meæ evenerit, semper inibi adesse debeant; et Abbates loci illis solatium præbeant, et dicant; Felix est homo ille qui amicos bonos relinquit.

Cherulfo et Chadeleno,

pag. 139

Betoleno et coniugi;

suamque ipsam memoriam commendat.

§. VIII Manumissiones tam servorum quam mancipiorum sexus utriusque. Cura sepulture et anniversarii: conclusio cum subsignationibus.

pag. 140
Libertate donat utriusque sexus mancipia,

Hos et has liberas liberosve esse jubeo. Libigisum, cum uxore et filiis; Chinemundum, Chrodosindum, cum uxore et infantibus; Theodogundim, et filium suum; Lopum, et filiam suam; Emmanem, cum uxore et filiis; Ebrenum, cum uxore et filiis; Gaviulfum; Julianum; Picoaldum, cum uxore et filiis; filium et filiam

Maurelli. Similiter et famulos meos qui raibi deservire videntur, tam natione Romana quam Barbari, ut sunt, Theodanes, Bajanes, Baudesindus, Maurus, Austreharius, Audegisilus, Vetesigilus, Berchaus, Quotanes, Alagises, Leodigisilus, et filii Theodovinæ. Hos omnes ad integrum liberos esse jubeo, cum omni peculiari eorum quod habent, aut deinceps laborare poterunt: et defensionem sanctæ Basilicæ Domni Petri et Pauli Apostolorum, ubi corpusculum meum in Dei nomine opto requiescere, habere mereantur: ita ut unusquisque tempore depositionis meæ convenient, et oblata tantum nominis mei ante sanctum altarium offerant vel recenseant; et ministerium quale egisse visi sunt unusquisque in Dei nomen in prædicta die observent; et Abbati loci illius solatium præbeant; et postea in crastinum Abbas det illis dignam refectionem, et unusquisque ad domos eorum revertantur, tam isti quorum nomina hic continentur, quam quos postea de gente barbara comparavi, aut adhuc comparare potuero; tam pueri quam puellæ, qui a me empti noscuntur, et epistolas eis feci.

ea conditione ut in Anniversario suo ministrarent,

68 Et Dasgastaldi qui voluerint ex ipsis cum ipso Abbate consistere vel Basilicæ deservire, de rebus sanctæ Basilicæ ditentur, ut melius eos delectet sepulture meæ impendere honorem, et sanctæ Basilicæ deservire. Et qui hic in Cenomannico territorio manere noscuntur, defensionem sanctæ Basilicæ Domnorum Apostolorum Petri et Pauli se habere noscant, si necesse fuerit: et Abbas ille, cui Basilica sancta ad regendum et gubernandum commissa fuerit, omni tempore, de eo quod inibi a me collatum est, depositionem meam et linem sepulture meæ taliter studeat celebrare, qualiter alios delectet loca Sanctorum in maximis rebus ditare. Quod si Abbas ille exinde negligens fuerit, cognoscat se ante tribunal Christi cum Dominis Petro et Paulo ex hoc habere actionem, et perpetuam suscipere damnationem. Illi vero quos de ratione Ecclesiæ, pro singulis festivitatibus in Albis, per epistolas relaxavi aut relaxavero, sicut epistolarum eorum edocent, sub tuitione et defensione sanctæ Ecclesiæ rependeant. . . .

E
pag. 141
sub chentela
Abbat s SS.
Petri et Pauli:

cujus curæ commendatum suum sepulturem,

69 Adjuro et rogo Dominum meum Chaimoaldum Episcopum, quia consanguineus meus esse dignoscitur, et eum divina pietas ad Sacerdotale culmen per [me] duxit; semper illi memor sit nutritura mea vel patrocinium S. Petri, unde ad ipsum onus Christo præsule ambulavit; et ut idonea sepultura, quancumque me Deus ab hac luce migrare jusserit, suis manibus, cum reliquis Dominis et Fratribus suis, corpusculum meum dignanter sepeliant, ut inde Domini mercedem conquirant, et laus in populo percurrat. Hoc jubeo Archidiacono meo, ut ipsis Dominis, qui peccatorem sepelire dignati fuerint, donet eis caballos padi duos, et pole-dros congregales duos, et singulos parioculos ipsi Domini accipiant: et tu hoc, Domine Chaimoalde, cum Archidiacono dignanter facias; et tibi simili modo, sicut tui Fratres accipient, ut accipias jubeamus. Et quamdiu in seculo te Deus superstitem esse voluerit, rogo ad meam commemorationem digneris venire: et Dominus Abba vel Congregatio S. Petri et Pauli dignum tibi honorem impendant. . . .

pag. 139
et Episcopo Pictavensi Chaimoaldo.

70 Licet superius intimare debueram, qui cineribus meis inservire deberent; quia tamen non habui integre perscrutatum de familia mea, quorum [curæ] hoc agendum committerem; ideo mihi convenit, ut de quancumque villis [quas] sanctæ Basilicæ Domni Petri et Pauli heredi meæ delegavi possidendas, [id faciant] singuli condomæ de unaquaque villa qui nitidiores esse noscuntur, et nobis vel Basilicæ sanctæ fideliter deserviant; [et

pag. 142
Et singulis villis eunt designari aliquos

A nos] volumus nomina eorum in una epistola conscribere, et manu nostra firmare, ut integre relaxentur a servitio; et ipsis, pariter cum Abbate, de sepulturo la mea, tam de luminario quam de cineribus meis, integra sit cura, usque diem ultimum vitæ eorum: et tam illi, quam soboles quæ ex ipsis fuerit procreata, in perpetuo debent [sepulturo la meæ] cum integra diligentia deservire; et ingenuitas status illorum sub defensione ipsius Abbatis debeat perpetualiter perdurare. Et quia nos de familia sanctæ Ecclesiæ, nec, [pro] cineribus meis, nec [pro] depositione facienda, præsumimus, injungere aut relaxare, sicut Domni et Antecessores nostri fecerunt; simili modo jubeo, ut si aliqui mihi minime in mente fuerint de meis famulis, aut germani mei Bertulfi quondam, et hic in Cenomannico manere videntur, toti absoluti sint a servitio, et defensionem vel tuitionem sanctæ Basilicæ Domni Petri et Pauli, sicut reliqui liberti mei, habere mereantur. Illi vero, quos de captivitate redemi, et ante ingenui fuerant, et modo pro pretio servire videntur, tam viri quam mulieres de villa Bouleba, omnes a servitio relaxentur. . . .

B 71 Quia deliberationis meæ arbitrium opto per hoc Testamentum firmiter conservare; ideo conjuro vos Domni et Pontifices etc. ut supra num. 15. Similiter conjuro vos omnes, per victorias clementissimorum Principum, qui in seculo virtutem agendi apud Domnos et Principes nostros habetis, ut, si necesse fuerit, semper defensionis vestræ auxilium huic paginulæ non negetis. . . . Nam et ego in præsentis denuntio, ut si quis, contra hanc voluntatem meam venire tentaverit excommunicatione perpetua feriat, et tale in ipsum Deus judicium ostendat, ut lepra Naaman percussus, terra ipsum sicut Dathan et Abiron absorbeat; et sic ultio divina in illum appareat, ut in præsentis seculo se male egisse cognoscat, et in futuro judicio nunquam remissionis veniam consequatur. Si quæ litteræ, si quæ charaxaturæ, si quæ litteræ adjectæ sunt vel detractæ; ego feci, fieri jussi, dum meam mihi sæpius prælego voluntatem, et omnia per singula recognosco vel emendo. [Et hoc testamentum] ut Lex edocet, septem virorum subscriptionibus et sigillis credidi muniendum, et pro totius rei firmitate atque stipulatione annecti præcepi. Actum Cenomanis, die et anno superius comprehenso.

Bertichramnus, in Christi nomine, acsi indignus Episcopus, Testamentum meum, quod filio meo, Ebboni Notario, scribendum dictavi, relegi et subscripsi.

Guntinus Honoratus subscripsi, rogante Domino Bertichramno.

Dado, rogante D. Bertichramno subscripsi.

Gerinus, rogante D. Bertichramno subscripsi.

Ibbolenns, rogante D. Bertichramno subscripsi.

Gaddo rogante D. Bertichramno, subscripsi.

Ego Hugo Honoratus subscripsi.

Ego Ebbo Notarius, jubente Domino meo Bertichramno Episcopo, et ipso præsentis, hoc Testamentum scripsi, relegi, et subscripsi [et] notavi diem.

Similiter ergo, Bertichramnus Episcopus, rogo filium meum Archidiaconum; ut, cum Testamentum apertum fuerit, ipso prosequente, gestis municipalibus secundum legem faciat alligari, quo semper firmiter perduret.

72 Hactenus Testamentum, eo quem initio promissimus, non quo originaliter scriptum est, ordine digestum, subsignatumque secundum Romanam Legem Constantini Magni, quam nunc frustra in Codice Theodosiano requiri; notat eruditissimus Jacobus Gothofredus, in Comm. ad l. i tit. 4 de Testamentis et Codicillis; olim tamen in eo legebatur. Nam quæ nunc prima est, secundum superiorem procedere, notat vetus Interpretatio; idemque per se patet, eo quod nunc prima sit de Codicillis, quos Testamentum non procedit; in quibus definit Lex, quod sicut in voluntatibus Testamenti septem testium vel quinque interventum non deesse oportet. Excidit ergo prior, quæ erat de voluntatibus Testamenti. Hanc vero ille aut a Constantino latam anno CCCXXVI, posteriorrem vero filii ejus Constantii esse, latam anno CCCXXXIV; etsi utrumque nomen nunc confundatur, in legis posterioris titulo et subscriptione; in qua conflatum videtur jus Prætorium, quo septem, cum civili, quod solum quinque Testes requirebat, Si quando igitur testium numerus defecerit, instrumentum Codicilli (et multo magis Testamenti, de quo lex omissa) habeatur infirmum: quod et in ceteris voluntatibus placuit observari.

73 Hinc in quodam Capitulari Caroli Magni, sub annum DCCLXXXIX condito, juxta eruditissimum Baluzium, dicitur: Testamentum, quod Romani faciunt firmum non esse, nisi per quinque aut septem testimonia firmatur. Porro ad explicationem formulæ, initio propositæ, qua cavetur, ut Testamentum hoc, si quo casu jure civili aut jure prætorio, vel alicujus novæ legis intervenitu, valere nequiverit; valeat acsi ab intestato ad vicem Codicillorum; ad explicationem, inquam, hujus formulæ notat Gothofredus, quod plerique testatorum ita timidi erant ea tempestate, ut, quia exactam juris diligentiam in testamentis ordinandis a se observari posse desperabant, aliis atque aliis nominibus voluntatem suam indigerent, imo clausulam eodem fine quondamque adhiberent, Valeat jure Codicillorum. Quo pertinet inter alia quoque insignis illa Testatoris præfatio in l. penult. § ult. ff. de legatis 2. Lucius Titius hoc meum Testamentum scripsi sine ullo Jurisperito, rationem animi mei potius secutus, quam nimiam et miseram diligentiam: et si minus aliquid legitime minusve perite fecero, pro jure legitimo haberi debet hominis sani voluntas.

DE SANCTO ATTALO

THAUMATURGO APUD GRÆCOS

Notitia ex Menæis excusis et Synaxariis MSS.

VI JUNII.

Cultus n. s. f. l. l. s. Græc. s.

Celebrant Græci hoc vi Junii memoriam sancti Patris nostri Attali Thaumaturgi in Menæis excusis et antiquis MSS. Mediolanensibus Bibliothecæ Ambrosianæ, et aliis Divionensibus Petri Francisci Chiffletii Societatis Jesu, atque apud

Maximum Episcopum Cytherorum ἐν βίοις ἀγίων: apud quos omnes hoc profertur elogium. Οὗτος ὁ ἅγιος Ἀτταλος, τὸν βίον ἀποταξάμενος, καὶ τὸν μονήρι βίον ὑπελθὼν, πᾶσαν ἀσκησιν ἐπέδειξας, νήστειαν, ἀγρυπνίαν, καὶ πᾶσαν ἄλλην κακοπαθείαν μετῴων· καὶ γὰρ ἐπὶ δυοὶ καὶ τρισὶ, πολλάκις

D

juxta Legem Constantini M. quæ hodie in Codice deservatur.

E

F

A πολλὰς δὲ καὶ διὰ πίντε, τροφῆς μετελάμβανεν. Οὐπὼ δὲ ἐπὶ πλευροῦ καὶ ἄλλως ἐξεπίτηδες ἀνεκλήθη ποτὲ, ἀλακμήμενος καὶ ἰσάμενος τὴν φύσιν παρεμβολῆτο. Ἐκ τούτων οὖν πολλὴν ἐκ Θεοῦ ἐδρέψατο τὴν ὠφέλειαν, καὶ πολλῶν θαυμάτων πηγὰς ἐντεῦθεν ἐπλούτησεν· οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ ψυχῶν λογικῶν τὴν συμπάθειαν ἐπιδείκνυτο ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ ἀλόγων καὶ ἀψύχων καὶ ἀναισθητῶν τὸ συμπλῆξ ἐπεδείξατο· καὶ παρῶντας προτρέψαμενος δοῦναι αὐτῷ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν, τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παραθεμενος. Sanctus hic Attalus, abdicata vita mundana, et suscepta vita monastica, omne genus exercitationum amplexus est; jejunia scilicet et vigilias, et quidquid aliud malam confert molestiam. Sæpe etenim postduos vel tres dies, aut etiam quinque cibum sumpsit. Nunoquam de nocte in latus incubuit, aut alio aliquo commodo situ se inclinavit; sed sedendo aut stando naturam placavit. Quam ob rem multam a

Deo utilitatem accepit, et fontem inde originemque D multorum patrandorum miraculorum impetravit. Nam non tantum erga animas rationales suam misericordiam ostendit, sed etiam erga bruta irrationalia, aliasque res inanimatas et insensibiles suam beneficentiam demonstravit. Denique adhortatus præsentibus, ut sibi in Christo amoris amplexum darent, animam Deo reddidit. *Hæc ibi : at quo vixerit tempore, hactenus nullo nobis judicio constat, Chiffletianum insuper eundem Attalum, hoc disticho celebrat.*

Miraculorum gratia.

Εἰ θαυματουργὸς Ἀτταλὸς ἦεν, οὐ ξένον·

Ὁ θαυματουργὸς ὕστερον καὶ χρισμένος,

Quid Thaumaturgum vixisse Attalum stupes?

Inunctus etiam talis extremum fuit.

Sed hæc ejus miracula, ut aliquando in lucem prodeant, frustra forsitan optamus.

Mortificatio sui ardua.

DE SANCTO PHOTA

Ex Synaxario Græco Divionensi.

G. H.

B Γραῖς φῶς, ζωὴς, Latinis est Lux, Lucis : unde S. Photas, idem est quod S. Lucas aut Lucius. Quæsimus curiose, num forte aliquis sub alterutro nomine alicubi relatus inveniretur Sanctus, qui a Græcis coli hoc die videri posset, sed non invenimus. Ergo aliis, huic S. Photæ lucem majorem forsitan allaturis, proponemus quæ in Synaxario MS. Græco, Divione apud Petrum Franciscum Chiff-

letum Societatis Jesu reperto, habentur his paucis verbis : ὁ ὅσιος Φωτᾶς ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. Sanctus Photas in pace vitam finivit : tum adjungitur hoc distichon.

E

Τῶν ἀρετῶν τὰ Φῶτα τὸν μέγαν Φωτᾶν

Καὶ νεκρὸν ἀνγάζοντα πᾶσι μανύει,

Virtutis ingens fulgor ingentem Photan,

Splendere cunctis, mortuum quoque, ostendit.

DE SANCTO GURVALLO

EPISCOPO ALETHENSI IN ARMORIC S

COMMENTARIUS HISTORICUS

G. H.

De ejus cultu, actis, ætate, et instituto.

SEC. VII.

Alethensis Episcopatus.

C Maelovium urbs Britanniarum Armoricarum Episcopalis, in insula Aaronis constructa, ob commodam navium stationem facta est celebreemporium, vulgo Sint Malo : a S. Maelovio, primo Alethensi Episcopo, ita appellata. Ipsius autem Alethæ ruinæ visuntur primo lapide a Maeloviopoli, quæ post illius excidium crevit : et Joannes XI. Episcopus circiter annum MCL Episcopalem Sedem Alethensem in insulam Aaron transtulit, ubi ipse Sanctus Maelovius, ut Patronus titularis, sub ritu duplici primæ classis cum Octava, colitur xv Novembris. Huic successor, ab ipsomet designatus, fuit S. Gurvallis, secundus Episcopus Alethensis : ejus festum in urbe et diocesi Maeloviensi agitur hoc die vi Junii, et in Proprio Sanctorum hujus Ecclesie recitantur Lectiones secundi Noturni de ejus Vita, desumptæ ex veteri Legendario Maeloviensi. Post lectiones illas hoc loco dandus, donec ipsum antiquæ Legendæ textum communicet nobis aliquis, proponitur ORATIO : Deus qui beatum Gurvillum, Confessorem tuum atque Pontificem, in terris vita laudabili decorasti, et in cælis æterna gloria sublimasti, concede, ut ejus suffragantibus meritis apud te vita nostra commendetur. Albertus le Grand, inter Vitas Sanctorum Britanniarum Armoricarum Gallicæ editas, etiam ad hunc diem vi Junii inseruit Vitam S. Gurvalli, ex proprio Sanctorum et Legendario MS. Maeloviensis Ecclesie : nec quidquam scripsit quod in Lectionibus

non contineatur : quæ causa fuit ut minus solliciti essemus de Legendario, quod allegat, requirendo.

2 Augustinus de Paz, in Historia Chronologica Episcoporum Britanniarum Armoricarum, etiam secundum Episcopum Maeloviensem statuit S. Gurvillum, asseritque mortuum die vi Januarii : quod, mensis nomine non integre scripto, assumpsit pro vi Junii : illumque mor secuti sunt Joannes Chenu, Claudius Robertus, et Sammarthani in Episcopis Maeloviensibus : quodque magis mirandum, etiam Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano, non semel sollicitus, ut ipsos Maelovienses eorumve Breviaria consuleret : poterat etiam consuluisse Albertum le Grand, si sciebat eum jam inde ab anno MDCXXVIII. ex sui Provinciæ mandato, incumbere in Sanctorum Armoricarum Vitas : sed ut hoc ignorasse absque culpa potuit, ita multo magis librum Alberti anno primum MDCXXXVI editum, eum jam totum fere Martyrologium impressum haberetur, sequenti mor anno vulgatum. Sed quomodo excusabimus, quod primus et solus hactenus in S. Gurvalli elogio, a se excogitato, ait, eum primo ætatis flore Ordinem S. Benedicti fuisse ingressum? nisi valde impropria locutione usum, exprimere voluisse dicas : Sanctum primo ætatis flore apud Benedictinos collocatum fuisse, ut more aliorum puerorum præcis temporibus usitato, pie educaretur ac institueretur. Bucelinus certe, ad sequendum Saussayum ubique proclivis, hic ausus non fuit. Mabilio vero ne quidem in Indice Prætermisso-

F

alibi perperam refertur 6 Januarii,

S. Gurvalli festum, 6 Junii,

Vita,

Oratio

et Benedictinis adscribitur.

Arum, nominandum sibi Gurvallum censuit, utpote non repertum in kalendario Benedictino, alias pluribus talibus nihil ad Ordinem spectantibus abundante.

Tempus vitæ 3 *Ætas Sancti, figmento isti Saussayano repugnans, colligi debet ex Actis S. Maclovii decessoris et S. Brandani, Abbatis Hiberni: sub quo et ipse et S. Maclovius Monachi fuerunt, et S. Gurvallis etiam Abbas constitutus. Duo autem fuerunt Sancti illustres Brandani seu Brendani. Alter monasterii Birensis in Mononia fundator et Abbas, colitur xxix Novembris; alter fundator et Abbas monasterii Cluanfertensis in Connacia, cujus Acta illustravimus xvi Maji, et ab hoc institutum fuisse S. Maclovium scribit Sigebertus in hujus Vita: quod idem de S. Gurvallo esset dicendum. Dictum autem S. Brandanum Cluanfertensem ex hac vita migrasse anno DLXXVII, diximus ad ejus Vitam. At S. Maclovius traditur quadraginta annis præfuisse Episcopatu Alethensi, postea a malevolis civibus pulsus, a Leontio Santonum Episcopo exceptus, ac tandem data petentibus veniam Alethensibus benedictione, apud Santones vita functus, a dicto Leontio est honorifice sepultus. Interfuit dictus Leontius Concilio Remensi, quod sub Sonnatio Episcopo habitum fuit anno DCXXIV aut initio sequentis, ut scripsit a nobis est probatum.*

professio **Monastica,** 4 Hinc optime colligimus S. Gurvallum Monachum in Hibernia factum, seculo Christi vi ad medietatem vergente, quando ab Hiberniis Romam peregrinatis potuit quidem Cosinensis monasterii et Benedictinæ Regulæ notitiam aliqua adrecta fuisse; sed illis, qui et Scoti dicti, patriarum institutionum usque ad pertinaciam retinentissimis, (sicut in celebratione Paschalis schismatica mordicus servanda patuit) quis credat ætate illa peregre adrectam Regulam placuisse in suamet regione; quando nec in aliena quidem eandem suscipere, cum illa jam passim ab aliis Monachis teneretur, cito potuerunt persuaderi? Liqueat etiam ex dictis, S. Gurvallum, seculo Christi septimo, Episcopum Alethensem fuisse; eaque Sede relicta, mox et vita excessisse. Annum assignat Albertus le Grand sexcentisimum vicesimum tertium, quo ait, die sexta Junii, in monasterio Guernio, infra indicato, mortuum esse; et sub altari majore honorifice sepultum, ac plurimis miraculis claruisse.

C 5 Monasterium istud, ut postea Regulam Benedictinam susceperit, verosimile tamen est ad normam Scottorum primitus institutum fuisse a S. Maclovio: qui tamen in tam diuturno Pontificatu, non omnino potuit ignorasse Glannofoliensis monasterii institutionem, late celebratam, sub eodem cui et Armorici Episcopi suberant Metropolita Turonensi: sed agnitam Regulam mox suis præscripsisse, credi sine teste non debet, adeoque nec senex quidem Gurvallis ad eam trahi potest. Interrogati, qui Macloviensem ecclesiam post Benedictinos Monachos ab anno MC nunc tenent Canonici,

num opud eos adhuc supersit Legendarium vetustum D ecclesiæ prædictæ, ex quo acceptæ Lectiones sunt; responderunt, nihil apud se manuscriptum extare; totamque de Sanctis suis fidem impressis niti, quæ impressa tomen, necesse est desumpta esse ex Codicibus, superiori seculo adhuc extantibus; ut credi non possint eos secum abstulisse Benedictini. Interim, quod possumus solum, hoc damus, Lectiones scilicet hodierni usus, quæ tales sunt.

6 Gurvallis in Britannia Majori natus, puer factus, juste ac prudenter vivere cupiens, scholasticam vitam, in qua regulas Ecclesiasticæ institutionis agnosceret, diligenter exercuit. Exinde corpus suum jejuniis, eleemosynis, vigiliis, et orationibus castigans, solitus erat omni die, Clericis simul convocatis, unum præbere sermonem, per quem multos a mundi tumultibus ad cœlestem vitam provocavit. Proponens autem Christum heredem suum constituere, patrimonium, quod sibi contingebat amplissimum, ad monasterium construendum dereliquit. Quo constructo sub Brandano magni nominis viro, Monachus permansit: et ab eodem, super degentes ibidem et Deo digne servientes Monachos, Abbas constituitur.

7 Tandem beatus Maclovius Alethi Pontifex, in partibus Xantoniciis infirmus, populo suæ diœcesis condolens, et de successore in Episcopatu cogitans, Fratres hortatur; ut, quam primum obierit, accersendum eurent beatum Gurvallum, signis pollentem et virtutibus, qui regendam suscipiat Alethensem Ecclesiam: divinitus enim admonitus fuerat, illum ad talem honorem evehendum. Beato igitur Maclovio ab Angelis ad gloriam cœlestem evocato, discipuli mandata exequentes, Alethum pergunt, et incolas monent, ut ad S. Gurvallum legatos mittant.

8 Is itaque Legatorum Alethensium supplicationibus inclinatus, una cum ipsis æquora sulcans, ad portum venit optatum. Tum vero unanimi consensu Pontificum vicinarum civitatum sacris induitur infulis, et Metropolitanus consecratur auctoritate, atque in Sede collocatur Alethensi. Porro cum per annum et menses aliquot Cathedram rexisset Episcopalem, electo Coalfinith Archidiacono, ipsoque in Pontificali Sede collato, ut liberius Deo vacaret, quoddam suæ diœcesis monasterium in pago Guernio constructum expetiit, pluribus secum ductis Sacerdotibus: qui pro Dei amore suas reliquerant facultates. Illic autem populorum frequentiam, ob sanctam ejus conversationem concurrentium ferre non valens, et Episcopatus sui notitiam deserere cupiens; duodecim de prædictis Sacerdotibus reliquit, et cum aliis alio migravit, ac in speluncam denique quamdam se recepit, ubi signis atque miraculis etiam conspicuus, et dierum plenus in pace quievit.

DE SANCTO GUDWALO

EPISCOPO BRITANNO, GANDAVI IN FLANDRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vitæ et miraculorum Actis, ac Sancti ætate.

Gandavum, nobilissima Flandrorum urbs, sua omplitudine inter maximas Europæ computanda, intra mania nunc continet illustre sua antiquitate et magnificentia monasterium, a S. Amando in monte Blandinio excitatum ad honorem Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, ab eorumque

primo, S. Petri passim appellatum, et plurimum Sanctorum corporibus, tempore Normannorum eo translatis, locupletatum. In his fuerunt, anno DCCCCLIX SS. Gudwalus et Bertulphus istic honorifice depositi. Hinc Prioris ibidem vi Junii celebratur festum tamquam Episcopi et Confessoris, sub ritu magno cum Octava,

In lectionibus propriis

dicitur discipulus S. Brandani,

a S. Maclovio moribundo designatus successor,

atque ordinatus.

F

ut

G. II.

SEC. VII.

Cultus Canonicorum alium eo corpus anno 959

A ut ipsi vocant, et desumantur *Lectiones ex priore Acto-*
rura parte. Laurentius Surius, vitandæ prolixitatis
 causa, hanc S. Gudwali Vitam comprehensus a se
 scriptam esse profectus. Nos, instituti nostri memo-
 res, ut eruditus Lector de rei veritate certius ferat ju-
 dicium, ipsum primogenia phrasi datus ex MS. Tho-
 sano; ubi illa quidem habebatur absque Prologo, et
 absque historia miraculorum, quæ in Flandria contige-
 runt: sed hæc et illum anno MDCLXII Rotomagi repe-
 rimus, in illustri Bibliotheca nobilissimi et eruditissimi
 viri, Domini Aimerici Bigotii, atque ipsi ibidem de-
 scripsimus ex codice, litteram D et numeri 8 signum
 præferente.

2 In Vita S. Bertulphi Abbatis, a nobis ad diem v
 Februarii illustrata, extat de S. Gudwalo ejusque
 Vita scripta tale testimonium: Erat B. Gudwalus,
 Confessor pariter et Pontifex, alta Britonum prosa-
 pia ortus, generis quidem titulo nobilis, sed vita et
 moribus multo nobilior. Qui ut spreta parentum
 celsitudine et hereditarii juris amplitudine, vel in
 monasterio, vel in Episcopatu Deo servierit, et
 post plurima ac inaudita seculis miracula ex hoc
 mundo ad Dominum transierit, liber, qui de vita et
 virtutibus ejus plenissime conscriptus est, liquido
 pandit. Hæc ibi. Sed num intelligatur Vita, quam da-

al qua citata
 in Vita S.
 Bertulphi,

videtur an-
 ti-
 quior esse:

B mus, non satis constat: quia hæc ab initio in tres li-
 bros fuit distributa, cui deinde quartus accessit de mira-
 culis, ejus intercessionem postea potuit. Præterea auctor
 Vitæ S. Bertulphi asserit in Prologo, se Vitam, ve-
 teri olim stylo descriptam, novo scribendi pereur-
 risse studio: quod de Vita S. Gudwali etiam dici
 posse, colligimus ex num. 10, ubi hic Auctor scribit,
 sic in antiquioribus Gestorum ejusdem exemplaribus
 legi; et in Prologo ait, se memorabilem Vitam ejus
 styli officiis tradere, idque incitatum per inusitata
 miraculorum insignia, forsitan eorum quæ contigerunt
 se in templo præsentare. Ita num. 74 inquit, Quod ocu-
 lis nostris vidimus actum, proferamus: et paulo
 post, quod cum multis adhuc superstitionibus vidimus.
 Ita se mutam et cæcam sanatas novisse dicit num.
 63 et 64. Quis autem ipse fuerit, indicat dicto num.
 47 his verbis: Matutinis imponebamus Antiphonam,
 sive Invitatorium, Ecce beatissimus Gudwalus totus
 in miraculis est, rupto in muta suæ linguæ vinculo.

Auctor fuit
 monachus
 Blandiniensis
 seculo 12.

C Auctorem ergo censemus Blandiniensem monachum,
 qui num. 57 clare asserit se virisse sub Gisleberto
 Abbate, quem Sanderus lib. 4 Rerum Gandavensium
 cap. 2 ait, Abbatem xxiv ordinatum anno mxxii, et
 morte vitam commutasse anno mxxxviii; idemque
 legitur in MS. Monasteriologia Francisci la Baire
 Prioris Aquiniactini, tom. 8 parte 2. Compendium
 hujus Vitæ edidit in Legenda Angliæ Joannes Cap-
 gravius, etiam aliqua Gandavi miracula facta adjun-
 gens. Aliud compendium ex prioribus libris continetur
 in MS. Ultrajectino S. Salvatoris: alios qui sua ex
 Surio contraxerunt, non est quod memoremus.

3 S. Gudwali mentio fit in Martyrologio MS. Ul-
 trajectino Ecclesiæ S. Mariæ, in Anglia aucto, et
 circa annum MCL excitata, nec non in MSS. Trevirensi
 S. Martini, Tornacensi et Latiensi, his verbis: In
 Blandinio S. Guthwali Episcopi et Confessoris. Qui-
 bus in MS. Bruxellensi S. Gudule ista adduntur:
 Cujus scrinium cum post processionem in Gandavo
 referretur, imago Crucis inclinato vultu eum vene-
 rata, immobilis mansit, neque se reflexit. Quæ ex
 posteriore parte Vitæ desumpta sunt. Plura ex Actis
 descripta habentur in Martyrologio, Anglice a Richardo
 Wiffordo sub annum MDXXVI Londini edito, idque se-
 cuti passim sunt posteriores Martyrologi. Item Eccle-
 sia Mocloviensis in Arcmoris; cujus veteri Kalenda-
 rio inscriptus Gudwalus invenitur, et quidem velut
 Episcopus Macloviensis: qui titulus etiam ei adscri-
 bitur pro vi Januarii a Claudio Chenu, Roberto, Sam-

Memoria in
 Fastis.

Junii T. I

marthanis, Saussayo; et ad xxii Februarii in pluribus
 signatur Gudwali Archiepiscopi Translatio, ut dictum
 inter Prætermisos illorum dierum: et rursum xx
 Maji, a Molano, Saussayo et aliis, Translatio SS.
 Gudwali, Bertulfi et Amelbergæ. Num de eo agit
 Camerarius in Menologio Scotico, ad diem vii Janua-
 rii, nihil attinet querere, propter auctoris notam
 levitatem.

4 Tempus et locus, quibus vixit Sanctus; exprimun-
 tur in ejus Vita. Scilicet hand procul Cornuvia,
 (quam Cornubiam interpretamur) monasterium extru-
 disse dicitur, idque in Devoniam factum arbitramur:
 huc enim navigio potuit cum suis appellere, veniens
 ex Wallia illi satis vicina, ubi Episcopus fuerat. Hæc
 autem commodius explicamus in Actis, ad quæ etiam
 notamus, Gudwalum seculo septimo vixisse, cum
 Anglo-Saxonia jugum Christi suscepisset. Interici-
 nescio quo abrupti antiquitatis desiderio, velint aliqui
 eum transferre ad Diocletiani tempora, et seculum Chri-
 sti quartum. Ita post Martyrologium Anglicanum
 Wilsoni refert Michael Alfordus in Annalibus Eccle-
 siæ Britannicæ ad annum cccxl, et Jacobus Malbrancus
 lib. 2 de Morinis cap. 14.

5 Idem, eo quod in Surio loco Cornubiæ legatur
 Corninia, sic reperire se putant locum Cormon, ses-
 qui lapide dissitum Monstrolio, et Morinensem fecit
 Mevorum, de quo infra, ex nostra divisione, pluribus
 agitur capite tertio. Verum an putarant expunctum
 iri apud Surium, etiam verba hæc sub finem posita?
 Fratres monasterii supradicti, absportato sacro
 corpore, mare, quod Britanniam a Gallis separat,
 transfretantes, in Franciam pervenere; eamque
 perlustrantes... tandem ad Monasterioli castrum
 pervenerunt. Quæ infra num. 40 aliquanto accuratius
 referuntur. Nolumus nos in similibus refellendis erudi-
 tum lectorem detinere, doceri cupientes si accuratiora
 monumenta quis possit proferre. Ex Francia discimus a
 Claudio Castellano, Canonico Parisiensi, in Vastiaensi
 Pago per traditionem haberi; Corpus, illuc allatum ex
 Britannia, primum depositum fuisse Ebridæ, vulgo
 Yevre-le Chastel; ubi adhuc monasterium vetus illius
 capsæ; et Pitiveri, vulgo Pluviers en Gastinois, os
 anum relictum; idroque ambobus in locis festum agi
 cum officio de Communi Pontificis Confessoris: inde
 Gandavum ablata ossu credi. Quibus ad ulteriorem
 probationem remissis, damus hic ea de Sancto monu-
 menta, quæ conscripta habemus, quinque ut minimum
 seculis post ætatem S. Gudwali; sed forsitan aucta ex
 traditionibus non satis firmis: dabimus tamen ea ut
 accepimus, istud præmonuisse contenti, nulla verbo mu-
 tata, sed more nostra distincta in Capita longiora. Ve-
 terem tamen in Libros plures et Capita breviora divi-
 sionem placet notare in margine, Caputumque titulos
 antiquos subjungere Prologo.

6 Num. 51 dicitur SS. Gudwali et Bertulfi solen-
 nis apud Blandinienses depositio celebrata in Nonas
 Decembris, quod sequuntur nonnulla Martyrologia, a
 nobis ad Vitam S. Bertulphi allegata: in qua etiam
 legitur cap. 7, quod totum est de Translatione
 prædicta, sumptum ex libello, qui de eorum adventu
 scriptus est, uti dicitur sub finem aum. 30. Hunc li-
 bellum frustra requisivit Bollandus, Vitam istam il-
 lustrans in Annotatis litt.e: ego reperisse me credebam
 in Historia Monastica Francisci la Bar, Prioris
 Aquicinctini, cujus cygraphum sub finem seculi xvi in
 13 volumina digesta, apud nos est a Rosweido scribi
 curatum. Etenim Tomi 8 parte 2 pag. 463 legitur hic
 titulus: Incipit adventus gloriosus SS. Gudwali et
 Bertulphi, in territorium Gandense in monte,
 Blandinium rite vocato. Sed utrumque textum inter
 se conferens, deprehendi me aliud non habere, quam
 Sermonem, in anniversario prædictæ Translationis festo
 legendum; adeoque compendium alterum ejusdem li-

D
 AUCTORE G. H.

Vixit in Bri-
 tannia, sec. 7,

non 4:

E
 mortuus in
 Britannia,
 non in
 Flandria,

D. P.

licet ad hanc
 translatus,

nonnullis
 reliquis in
 Francia
 relictis,
 T

3 Decembris;

qua de re
 gravatur
 proprius
 libellus;

A belli; quod tamen inde transcribendum, atque inter Caput v ac vi sub Embolismi titulo ponendum putavi; alterum enim alteri illustrando tantisper servire poterit, quoadusque reperitur desideratus libellus; quem non solum verbis, sed ipsis quoque rebus ampliorem esse utroque compendio, demonstrant circumstantiæ, utrobique prætermissa, et ex alterutro invicem supplendæ; quas simul omnes oportet in originali contextu reperiri. Annus prædictæ Translationis, necdum in MSS. repertus, ab Arnolde Rayssio, in Hieroglyphylacio Belgico pag. 116 ex Jacobi Meyeri Annalibus Flandriæ, notatur DCCCCLIX. Sed qui potuit non vidisse Meyeras, S. Gerardum, Blandiniensis plurimumque in Flandria monasteriorum reformatorem, Bronii mortuum in Octobris illiusmet anni, (ut habetur in fine Vitæ et ipse asserit) non potuisse in Decembris curare et interesse tali Translationi. Melius ergo Bollandus eligens, anno DCCCCLV factam ait, si (ut ejusmodi translationes solent) die Dominica peracta est, ad ciendum celebriorem populi concursum.

datur epitome ex MS.

B

VITA

A Monacho Blandiniensi expolita.

Ex MSS. Thosano et Bigotiano.

PROLOGUS.

Tob. 12. 7

Angelico comprobante testimonio, pium est coram omnibus viventibus confiteri Domino, et valde honorificum opera ejus prædicare in populo. Cujus verbi gratia, ex illo innumerabili Sanctorum agmine, Sacerdotem Christi Gudwalum, acsi quoddam celestis gloriæ ornamentum, libet assumere, in medium ducere; et in eo, quasi speculo perlucido, magnalia tua, Christe, considerare: qui quondam inter homines, nunc vero inter Angelos gloriosus, suo tempore a Deo ad multorum salutem mundo est destinatus, suo æque tempore a Deum e mundo gloriosus translatus. Hunc ergo magnum coram Deo in excelsis, mirabilem ex Deo in terris, per inusitata miraculorum insignia, per celeberrima omnibus seculis prodigia, acsi Prophetam quemdam aut Apostolum, commendat sibi pia Ecclesia fidelium. Cujus gloriam quia attollere cupio, memorabilem vitam ejus, virtutum fragrantia divinitus respersam, styli officiis trado: ad quam non arrogans præsumptor, sed ut devotus divinæ laudis propagator transmigro: scilicet ut lætitia cordis mei de gloria Dei augmentum, et de altiori reverentia tanti Patroni jure habeat jubilum. Nec multum terret subeundus neglecti leporis pudor, aut præferendus alienæ sacundia decor: quia profusius accrescet ei materia ad gloriam, qui postposita rhetoricæ amplitudinis suadela, quasi torrens inundans per se divinæ laudis eructabit affluentiam. Qui enim aperuit clausa ora Prophetarum; et quid dico, Propbetarum? Qui brutum os asellæ aperuit, et humanis sermonis modulis informavit; num invalidus est, ad gloriam suam, meum potenter suscitare silentium? Et qui linguas infantium, sicut canitur disertas facit, an inscius est de tacito cordis mei organo festum attollere concentum?

2 Præstat etiam fiduciam, quod dedicando sibi operi pins Gudwalus præsto erit, et apud Deum precibus efficaciam obtinebit: qui, sicut de eo legitur, muto a nativitate, solo auctoritatis verbo, linguam absolvit, solo imperio vocis organum in verba distinxit. Nunc autem quia tempus est sanctum opus aggredi pretiosarum Christi margarita-

rum; timeo ne forte spurcissimo porcorum ritu eas potius proteram et dispergam, quam debito honore colligam, et filiis lucis proponam. Unde humili prece Dei invitanda est sapientia, ne in tanta necessitate, omnibus semper superflua, ejus deha-beatur gratia. Exaudi Deus, Dei sapientia, qui Aaron os Moysi esse præcepisti, qui os Propbetæ calculo de igne altaris sublato emundasti; eamque ori et corde meo, data commissorum venia, infunde gratiam, qua et tibi et tuis, in tui Gudwali laude, nunc et in perpetuum placeam; qui cum Deo Patre et Spiritu sancto, vivis et regnas, per secula seculorum. Amen.

VETUS divisio.

LIB. I CAP. I. De ortu viri Dei, et per ortum reddita pace. num. 3

II Quod, in Christum renatus, in virum perfectum sit proventus.

III Quod, ob meritorum insignia, Pontificali sit sublimatus gloria. 4

IV Qualiter se mundo subduxit, et divino amoris arctius junxit. 5

V Quomodo hostes Ecclesiæ fugati, et divinitus sunt prostrati. 6

VI Quod divini amoris gratia, spelunca cœpit uti maritima. 7

VII De animantibus maritimis, ejus obsequio divinitus excitatis. 8

VIII De aquarum substantia, ex rupe arida, Sancti precibuseducta. 9

IX Ubi mare, elementum indomabile, ad dictum viri Dei se præbuit domabile. 10

X De cordis ejus innocentia et manuum munditia, in salutari hostia declarata. 11

XI Ubi mare ingressus, dextera Dei sustentatus est et roboratus. 12

XII Quod Sancto Præsuli psallenti reciproce respondere Angeli Dei. 13

LIB. II CAP. I. De loco cœnobitis congruo, sancti Patris usui divinitus proviso. num. 17

II De Fratribus Cornuviam missis, et ad illustrem Mevorum legatione functis. 20

III De senibus, longæva sterilitate infœcundis, sed per B. Gudwalum prole jucundatis. 22

IV De discipulis melliti Patris, ab infestatione latronum mirabiliter ereptis. 24

V De imbre, per viam servorum Dei suspenso, et de expleto illustris Mevori voto. 26

VI Quod Christi odore perfuderit tempus peregrinationis suæ. 28

VII De mortuo, ad gloriam Dei resuscitato. 29

VIII De reo furti, ab ameutia ad sanam mentem reducto. 31

IX Quo muto nato linguæ officium et sermonis contulit usum. 33

X De ove resuscitata, et natura lupi permutata. 35

XI De lupo sanato, sensuque bestiali abalienato. 37

XII Quod equum pridie mendicis dedit, sed mane facto similem divinitus accepit. 39

LIB. III. CAP. I. De Angelica visitatione et allocutione, et sanctissimi transitus sui revelatione. 41

II Quod ante diem obitus sui, Sanctorum usus sit consolatione. 43

III De dormitione ejus in Christo, et anima in columbæ specie de corpore egressa. 45

IV Quod ad exequias ejus splendor illuxerit divinus. 47

V Qualiter deportata corporis funebria, miraculorum solenniis facta sunt celebria. 48

confusus patrocínio ejus.

A	vi Quod mortuus peregrinationem adiit, et in Blandino sibi requiem elegit.	50
	Prologus in librum ¹ Miraculorum S. Gudwali.	57
i	Quod imago Crucifixi se inclinaverit S. Gudwalo.	58
ii	De infirmo sanato.	60
iii	De bove resuscitato.	61
iv	De muta muliere sanata.	63
v	De cæca illuminata.	64
vi	De incendio extincto.	65
vii	Circulus cœlestis super feretrum sancti viri visus dependere.	67
viii	De invasore juris S. Petri, percusso et sanato.	69
ix	De ove a lupo liberata.	70
x	De muliere, quæ festum Sancti violavit.	71
xi	De illo qui sacrilegium fecit.	72
xii	De contracta muliere sanata.	73
xiii	De contracta muliere erecta.	74

CAPUT I.

B *Vita Sancti in patria atque in vicino scopulo, ante et post Episcopatum; nonnullaque miracula.*

LIBER. I

CAP. I

a

In Britannia
ortus

b

c

CAP. II

litteris et
moribus
instructus,

C

consecratus
Sacerdos,

alios instruit.

CAP. III

ordinatur
Episcopus;

d

sed cura
Episcopali
deposita:

In illis igitur diebus, cum Christiani Imperii majestas universo a orbi prævaluit, et Christus ubique gentium gloriam suam innotuit; Deo et piis omnibus amabilis. Gudwalus terris est nobiliter natus, cœlis nobiliter nasciturus Ortus est sane Britannia b finibus parentum et consanguineorum claritate apprime ornatus: cujus nativitatibus tempus, quo se mucro furoris Domini a terra illa suspendit, quam eo usque gladio c, fame, et peste allixit, de futuro pacis filio quasi quodam insonuit præ sagii organo. Lætare ergo clara Britannorum Ecclesia, personans in laude divina, quia te salus respexit, cum Gudwalum maternus uterus effudit. Deinde puer almæ indolis, aqua et spiritu purificatus, per momenta ætatum et incrementa temporum, Dei quam suscepit gratiam piis actibus augmentavit; quem infantem mater sapientia quasi inter ubera suspendit, et divino lacte educavit; nec adolescentem reliquit, sed solido cœlestium doctrinarum pabulo in altum evexit. Et peracto tirocinii tempore, cum jam in robur virile migraret, cum columna lucis in templo Dei erigenda cunctis appareret; Ecclesia in hunc, Dei inspiratione, oculos convertit, quem in gradus Levitici et Sacerdotalis officii eleganter assumpsit. Tunc thesaurizatus a tenero, sapientiæ thesauros aperuit; et pro immortalis lucro Imperatoris sui, suscitavit effectum spiritus sui. His humanæ scientiæ argumenta solvit, illis divinæ sapientiæ mysteria altius reseravit. Ex profunda Evangelici fontis abisso, sitibundis peccatoribus haustum salutis infudit: sic ergo aesi lucernas, candelabro Christi imponendas; probabiles accendit personas, quas veri solis radio reddit flammivomas.

4 His igitur et his similibus illectus Dominus, vicissitudinem tam egregiis studiis condignam, sancto viro dignanter rependit; cui reposito brachio, cum Angelis in cœlestibus possidendo, in Ecclesiastico principatu eum promovit, et solum Pontificale d benignus contradidit. Qua gloria sublimatus, quo altius in plebe Dei caput extulit, eo diffusius piæ conversationis odorem respersit. Cujus Sacerdotis diebus opus gratiæ suæ magnifice extulit Spiritus sanctus, et gaudium omnis Cleri ad lætitiā totius gregis Domini. Erat autem mellitus Præsul, nobilitatis titulo sublimis, et hereditarii

juris potentia illustris: sed hæc per omnia abhorrens, quidquid sibi mundanæ ambitionis arrisit, ad gloriam Dei convertit: amplum hereditarii juris cespitem Christo obtulit, et per Christum Ecclesiam confirmavit. Videns etiam se ex Pastoralis cura aesi catenis quibusdam seculo innecti; his absolvi, et his per gratiam Dei citius studuit exonerari. Unde summo Pastori et electo a se idoneo successori, Ecclesiam commendans, quoddam suæ dioceseos monasterium expetiit, in quo Angelicæ vitæ instar, atque monasticæ conversationis præclarum enituit exemplar. Hic animæ quieti, hic divinæ contemplationi operam dedit; sperans locum, votis suis congruum, divina sibi gratia citius revelandum; iis, inquam, votis quibus patriam genuinam deserere, et paupertatem spontaneam volebat adire; ubi ex his quæ se divino sperabat munere accepturum. struendi cœnobii gerebat affectum. Sed hæc suo in loco. His igitur virtutum lampadibus pollentem, cepit Dominus ad laudem sui signis glorificare, miraculis et prodigiis mirificare: e quibus quædam, more rosarum et liliorum, in odorem suavitatis spargamus in medium, ut fragrantia respersa divinitus fidelium spiraret animabus.

5 Morante ergo Sacerdote Dei in cœnobio præfato, et egregie more suo cœlestia tractante; ecce die quadam quorundam funestorum adest satellitum, comite cruenta manu latronum: qui more barbaro, quod suæ impietatis est exequentes, in res monasterii rapaci ungue debacchati sunt. Quos dum ratio persuadere non poterat, ut rationem admitterent; saltem cœlestis judicii metu tanto scelere abstinere; fama impudens prodiit, et ipsum aerem clamore nefando maculavit. Tandem ad notitiam viri Dei pervenit, qui in hostem Ecclesiæ Christo auctore insurgens, maledictionis jaculum ex Evangelio protulit, dicens: Sinite illos, maledicti sunt, nescientes bonum opus operari. Et mox prophetice Dominicam subintulit sententiam, imminenti jam eis divinæ animadversioni congruam: Cæci, inquit, sunt duces eorum: cæcus autem si cæco ducatum præbet, nonne ambo in foveam cadunt? Tunc in oratione prosternitur, armis quibus Moyses in Amalech usus est accingitur, preces tacitas fudit, et quasi tuba bellica hostem terruit: suspiria cordis emisit, et his Spiritus sancti gladium triumphaliter vibravit. Cum ecce inter hæc officium egreditur, ut tyrannidem compescat malignantium: zelo Dei armatur, sed bello Domini præveniente cohors inimica debellatur. Nam evaginato post eos cum furore mucrone Domini, divinitus perterriti, et divinitus sunt terribiliter effugati: quorum unus in sathan versus, seditione mota, in jugulum fratris sui pertinax homicida convertitur. Unde rabie exurgente, ita in eadem mutuum debacchati sunt; ut nullo in hac acie superstite, omnes pariter in ore gladii absorberentur: factumque est ut execrabilis hæc phalanga, Deo judice et vindice, simul ibidem occumbens, quasi vice sepulcri, clam horrendæ foveæ una sortiretur baratrum. Quia, juxta quod scriptum est, sanguis sanguinem tetigit; et dum a rapina superbi spiritus impetum non retraxerunt, ad intestini homicidii flagitium, justo Dei judicio prolapsi sunt. Quid ergo hoc in facto? quid, inquam, aliud cernimus, nisi hic amplectendum Dei pietatem, illinc timendam ejus severitatem? Pietatis enim est, quod famuli sui injuriæ compassus est: severitatis, quod iniquitas impiorum in caput proprium redundare permissa est.

6 Morabatur autem Præsul Domini in monasterio præscripto, eo (ut dictum est) affectu, quo locum votis suis congruum, se citius sperabat re-

D

EX 188.
BLAND.in monasterio
degit:

12

et hostes in
illud irruen-
tes,

Joan. 7, 49

maledictione
suaf
et precibus,in mutuum
eodem co, it
insanire,

Os. 4, 2

vi

gratia

EX MSS.
BLAND.
In rupem ma-
ris cum unico
comite migrat:
e

f
mansinunculam
sibi in eam
erexit:

B
accipit plures
soc os, qui
etiam sibi
struunt habi-
tacula.

vii
Terribili
maris aestui

A gratia ad Dominum fusa. Unde Dei mira dispensatione contigit, ut mare, quod proximum erat, e medio sinus sui rupem vastam prominentem, instar scilicet habitabilis insulae, ostentaret. Hanc ergo marmoreae soliditati innitentem, cum e mare in gyro concludat, nullo inter se compugnantium fluctuum turbine quassat. Hoc ergo comperto, Sanctus, Laus tibi Christe, ait, Alleluia dulce personuit, et locum votis suis congruum laetus proclamavit: ubi ratus habiturum sese divini cultus familiare secretum, et sanctorum posse promereri frequentiam Angelorum; Spiritu Dei afflatus, et signo Crucifixi armatus, uno tantum comite contentus, illuc properat festinus: tandemque illuc comite Deo perventum est. Illic more f antiquorum eremitarum, more anachoretarum sanctorum, in speluncis latentium, in cavernis terrae degentium, angustam sibi in petra mansinunculam excoxit. Tunc discipuli, ejus sacra institutione informati caritatis, pietate devicti, monasterium egressi, illud Dei templum, illud exorcizatum Dei domicilium pia solitudine circumquaque scrutati sunt. Quem more columbae in foramine petrae absconsum; et (ut altius dicam) more filii columbae Dei, in petra, qui Christus est, reperientes fundatum; ipsi quoque in columbinam innocentiam conversi, sanctae ejus simplicitati et vivificae mortificationi satagunt cum gaudio participari. Sed dum eos loci angustia premit, speluncam ferreis sarculis sciunt, et habitacula satis Christo famulantibus sufficientia struunt. Attendant haec tyranni purpurati, seculari pompae in immensum delin. Attendant haec habitacula pauperum Christi: attendant, inquam, et sic saltem divino tremore compuncti, perpendant, quid haec turres Babyloniae, quid palatia spatiosa, quid moenia in caelum ducta proderunt, cum exiguae carnis glebam angusta sepulchri urna concluderit. Ecce pauperes Christi, ab his cavernis terrarum et speluncis petrarum, ut Reges magni, Reges incliti, aulam coelestis Jerusalem laureati et coronati ascendunt: divites vero mundi, a citius dissolvenda pretiosi marmoris fabrica, in gehennale baratrum, nudi, rei, et peccatorum onere curvi incidunt. His per excessum dictis, ceptum felicitis historiae iter curramus.

vii
C 7 Erat igitur secessus, praefato specui contiguus, speculorum hinc inde aera petentium objectu privatus: et cum mare certis horis naturali fervore exaestuaret, aut interdum incertis vim procellarum moto turbine suscitarer; falsa fluctuum volumina, per eundem secessum minaciter accedentia, desolationem eisdem sedibus, crebro impetu et importuno fragore, minitare consueverant. Vir autem Domini gravi sternebatur anxietate, hinc familiaris rei dispendio, illinc vitae periculo. Igitur animo in omne consilium descendit, si quod forte utile, si quod aspiraret salubre: cui magna Dei gratia contigit omni humanae argumentationis prudentia destitui, ut tantae calamitatis evasio, soli adscriberetur magni consilii Angelo. Vere enim et sapienter intellexit, mari vim fieri non posse, etiamsi contingeret ad hoc omnes Reges terrae convenire. Ergo cor in manu Domini ponens, et oculos ad caelum attollens; misericordiam Domini, et spe et fide animatus, invitavit; et, ut similitudinem aliquam de exterioribus intus trahamus, musicam coelestem in mente aptavit, plectro spirituali vocem edidit, et in auribus Domini piarum precum modulis insonuit. Nec distulit preces justii piissimus Dominus, qui in sapientia sua mirificae pietatis novitatem invenit, quam mirifice adimplevit. Mira dicam, gloriam Dei referam: referam namque miraculum praeclarum et multum celebre, caelos laude et terram suscitans stupore.

8 Cum ergo orasset Deo amabilis Gudwalus, mi-

rabile edictum [prodiit] a superna arce, quod mare animantia sua Sancti obsequio producere jussit. Quae coelesti imperio suscitata, quamdam praevalidi roboris machinam, a Deo provisam et ab ipsis inventam, supra ipsos spumantis pelagi fluctus, dictu et auditu mirabile, detulere: cujus oppositione et minas ponti exturbarent, et virum sanctum salutis compotem Dei gratia reddiderunt. Quod ab eo tempore usque in hodiernum diem ita permanet, Deo creatori creatura obediens, et omnipotentissimo ejus imperio magnifice famulante. Quis ergo in iis non miretur sensum Domini? O sapientia, o prudentia Dei! quam excellens in miserationibus, quam supereminens in cunctis dispositionibus! Ubi quæso tantae profunditatis consilium ab exordio abscondisti, quod nunc demum Gudwali tui gratia stupenti seculo aperuisti? Res mira et gratia Dei plena! Animantibus irrationabilibus ratio divinitus admittitur, et obsequium coeleste committitur. Fidele commissum, gloria tibi Christe, fideliter exequuntur, et imperio divino in omnibus obsecundantur: machinam namque deferunt, maris accessum obstruunt, nec ante recedunt, quam habitacula servorum Dei munitissima reddant. Sit erga superexcellenti Deo magna gloria, in hoc tam ineffabili pietatis suae indicio.

viii
9 In memorata reclusionem natura aquam negavit, et sitis incommodo servos Dei fatigavit. Sed ecce dum caro deficit, fides proficit; dum fides proficit, mens erigitur, animus roboratur; quo clarus Dei Sacerdos per Spiritum sanctum animatus, pro redimendo aridae sitis incommodo, superno Regi precum gemmas obtulit, pie orationis aurum appendit. Ad cujus preces uberrima Dei benedictio effusa abundanter, et sitis exturbavit incommodum, et affluentis gratiae munus profudit copiosum. Nam veluti quondam in deserto Sina [Moyses] petram percussit, et aquam produxit; ita et hic rupem aridam in fontem convertit, qui cameram ejusdem rupis, stillam limpidissimam desudare jussit; quae deorsum uberrime distillans, et naturali exesione marmoream planiciem excavans; quoddam receptaculum in modum dolii rotundum perfodit; et concavum, in quo collectus salubris ille liquor, servorum Dei administravit usibus. En petra, quae ignem excussa emittit, nutu Dei aquam produxit: sicut e contra aqua in crystallum gelu mediante solidata, ignem natura stupente emittit. Deus enim natura est Dominus, et idcirco utitur eis prout vult, ut vere Deus. Pro iis ecce omnibus laus tibi, Christe, qui Gudwalum tuum tam speciali signorum praerogativa dignatus es glorificare; cujus periculo cavens et compatiens, cum impetum accedentis pelagi in sapientia tua removisti, tum etiam aquae indigentiam superni roris gratioso munere abstulisti. Mirabilis in his excelsis Dominus, mirabilis aequae in his praecellentibus: nam magnis, si dici potest, majora, et mirandis magis admiranda succedunt.

ANNOTATA G. II.

a Seculo Christi septimo, cum jam heptarchia Anglo-Saxonum etiam Christi fidem esset amplexa.

b Christianae Britanniae fines, tum censebantur di-
tiones, Cambriae seu Walliae postea adscriptae.

c Ob bella, quae inter Anglo-Saxones et dictos Brit-
tannos seu Cambros excitata, aut quae horum Reguli
inter se invicem habebant.

d In Wallia Britannica, Sedes Pontificales sunt
maxime obscurae cum suis Episcopis. Ibi ergo potuit
illi assignata Sedes fuisse, eaque mari vicina, uti ex
sequentibus colligitur.

e Mare Hibernicum prope littus Walliae.

D
impetrat are-
nariam mo-
lem a piscibus
obici,

E

viii

et ex rupe
aquam stil-
lare.

I

f

A f Sunt hi antiqui Eremitæ, qui seculo potissimum quarto et quinto in Ægypto et Syria floruerunt.

CAPUT II.

Terminus mari positus, Angelorum in Missa ministerium. Discessus in aliam ditionem, miraculis roboratus.

Sicer igitur specus ille, Patris insignis quondam solitudine horridus, fit Dei gratia domus orationis, ecclesiam fidelis, locus tam Angelica reverentia honorandus, quam Monachorum frequentia venerandus. Illic solennes agebantur excubie, in honorem Dei: illic coelestia personabant oracula, in laude Christi. Sic enim in antiquioribus gestorum ejusdem exemplaribus legitur: Discipulorum ferme centenorum octoginta octo multitudo coadunata, tam senum longævam ætatem in servitute Christi conterentium, quam tirorum in laude Dei conspirantium, acsi ordinatissima acies castrorum Dei, in prociectu laborabant belli Dominici. Hujus ergo sancte multitudinis conventum cum angustia loci iniquo concluderet spatio; inchtus ille signorum operator, egregio more suo, consilii sui mysteria super his cepit tractare cum Deo: a quo mirabilem confidentiam et laudabilem sumens constantiam, prece more solito non premissa, sed magna Dei accinctus potentia, quasi ex sola auctoritate hoc laudabiliter egit. Cum ergo mare die quadam ex more in sinum recederet, et vastam arenarum superficiem proprio recessu detegeret: vir Dei, morarum nescius, propere accessit; et pastoralis virgæ radio terre pulverem depingens, cum magna constantia dixit: In nomine Domini nostri Jesu Christi, accipe interdictum, quo tibi ilem Dominus termini hujus interdicat transgressum: ipsius auctoritate legem tibi prescribo, quam testamenti vice ratam statuo, ut allapsi hucusque intumescens fluctus tui inde resiliant, et in te remeando penitus dispereant. Dixit, et mox elementum insensibile imperio paruit divino. Videres indomabile pelagus mitigari, potestatem coercere, impetus retinere, tumores deponere. Et hoc non sine admiratione maxima, quod tanta pars creature Dei, naturali commotione sedata, unius hominis servi Dei dicto tanta facilitate obaudivit, ut usque in diem hodiernum statutum sibi terminum transgredi non præsumat. Et quomodo olim per animantia sua militis Christi providit salutem, ita nunc sibi ipsi viam facit, ut ejus militet voluntati. Magna sunt hæc, et gestis antiquorum non inferiora. Ecce veteris Legis miracula, nostra glorificant tempora: nam pius Pater Gudwalus, velut alter Moyses, in mari opus Domini operatus est. Sicut enim ille mare divisit, sic iste frenavit Magnus Dominus, omni laude superexaltatus, qui tanta Sanctos suos gloria magnificat, et potentia exaltat! ipsi laus et honor in secula.

II Moris erat sancto Præsuli, pront competeat, sacra Missarum frequentare solennia: cui officio quanta se puritate delegavit, Deo ejusdem puritatis inspectori revelare placuit. Premissis ergo ab eodem sancto Pontifice sacris jejuniis et vigiliarum victimis, flurificatisque piarum precum incensis Deo et Angelis in odorem suavitatis; cum Sanctis altaribus, bysso virginitatis candidatus, regio caritatis murice astartet purpuratus; ecce cœli aperiuntur, et novi gaudii spectaculum cœlitus ei offertur. Erat enim videre gloriam, et talem gloriam, cui cedit in terris omnis alia gloria. Audi Christi Ecclesia; audi, et erigere in gaudium, tanti munere exempli. Cum ergo, ut dictum est, altaribus astartet, tamquam cruci affixus, et ad coelestia suspensus;

ecce illa coelestis Jerusalem chorum Angelorum dimittit, cives supernos dirigit, servum Dei consolatione visitare, et gratissimam Deo hostiam in immolatione Agni Dei glorificare. Cerneret assistentes Deo ministros, cœlitus descendentes, Virum sanctum circumvallantes, et ei vice mortalium astantes: et sicut Deo devota Christiana plebs, ad templum Domini convolans, Sacerdotis sui ministerio intendit, officio applaudit, communicat benedictionibus; ita coelestem illam catervam, in illa intelligibili natura, qua apparere solet hominibus, Virum sanctum mirareris invisere, tremendis sanctæ Eucharistiae mysteriis interesse, et nomen Domini cura tanto Pontifice in magna reverentia glorificare: quem etiam coelestium gaudiorum demulcent organis, piisque fovent consolationibus: et sicut homo amicus amico, sic chorus ille Angelicus utitur viro sancto; nec veluti sibi tantum amico, sed sicut Deo Regi, æterni foderis pacto, immortaliter sociato.

12 O celeberrimum omnibus seculis spectaculum! Stathinc, ut splendida columna lucis Pontifex, sancta sanctorum celebrans, Agnum Dei immolans, libamen coeleste degustans; illic Angelorum chori, inter tanta mysteriorum solennia timorati; coelestia terrenis, et terrena junguntur coelestibus; immortales mortalibus sociantur, et pro indulta tanta Dei gratia mortalibus congratulantur. Inter hæc sacer Præsul animas, fontem vitæ sitientes, fluentis inebriat Evangelicis, sacrisque munit benedictionibus; sique tam Angelica, quam etiam humana exultatus gratia, sacrosancta cum gaudio explevit Missarum solennia. Ne cui vero quod dicimus resideat ambiguum, et hujus mirabilis spectaculi exemplo, et auctoritatis Scripturarum comprobatur iudicio, quod nunquam absque Angelorum præsentia atque reverentia, Mysteriorum Christi sacra celebrantur arcana. Sed ad proferendum in oculis solis hujus funuli sui meritum, hoc sapientiæ Dei erga eum complacuit visibiliter agere, quod Spiritum sanctum constat in Ecclesia, quotidie invisibiliter celebrare, ipso auctore, ejus regnum cum Patre et eodem Spiritu permanet in æternum. Cum ergo hæc et his similia erga B. Gudwalum divinitus aguntur, magis ac magis Spiritus sancti cepit calore excitari, quibus gratiarum responsis, tam evidentibus Dei obviaret beneficiis. Sed vir omnimoda laude prædicandus, quid facto faceret amplius? an amore divino amorem mundi mutaret, cui jam sibi crucifixo crucifixus erat? Regnum Dei annu primo appetendum decerneret, pro quo non solum omnibus abrenuntiaret, sed etiam animam suam odio habuerat?

13 Hoc autem solum restabat, ut quas jam pro nomine Domini sedes incolere cœperat, easdem æque pro nomine ejus desereret: videlicet, ut quanto in his a genuina exultans est patria, tanto ab eis pro amore Christi peregrinarius effectus, sub alio sole jacentem, quasi alienus et ignotus, expetere mansionem. Verbi gratia, sicut quis inter geminos ignes incedens, quo magis ab igne recedit ut ad ignem accedat, eo amplius hoc frigescit, illo calescit. Ita venerabilis hic Pater, inter carnem et spiritum, mundum et Deum positus, quo magis se carnalibus impedimentis absolvit, et mundum tergo postponit: eo in spiritu robustior surgit, et in amorem Christi faciem ardentius intendit. Inito ergo cum Fratribus consilio, septiformi gratia Spiritus sancti repleto, septemplex in ipsius insule portu construitur navigium: ubi sanctissimo discipulorum grege comitatus adveniens, qui centenarii et octogenarii numeri, ut dictum est, summam excreverant; mare cum omnibus, Spiritu Dei ductore, ingressus est. Quod divina et non humana dispensatione ingreditur, ut et creatura alterius elementi communicet terræ,

D
EX MISSA.
BLAND.
Angelus assistentes habet:

Monachos sub se habet 188:

B
ut eis habitationem pro- u-
vel,

terminum
mari præscri-
bit.

Missam ce-
lebrans,

also migra-
torius,

suos naribus
septem im-
ponit:

EX MSS.
BLAND.

A terræ, in miraculorum ejus sacra benedictione. Angelica scilicet caterva navium sinum complexa, inter nauticos clamores modulamine animas demulcentes, mare magnificam et spatiosum cœlestium hymnorum sonoro complevit celeumate, pelago grata responsione reboante, et divinis jubilis in gloria Dei resultante.

ipse suara mare ambulans,

14 Inter que Vir sanctus, et Dei et Angelorum presentia confusus, atque auxilio securus, navim egreditur; ubi ab ipsis fluctibus, quasi commendatus a Deo, suscipitur. Inter quos invicta Christi detentus dextera, tanti novitate miraculi meruit gubernari, ut magis libeat pro his mixto stupore admirari, quam aliquid inculto sermone effari. Qui enim Petro suo undas solidavit, et rursus mergenti manum extendit; qui Paulo inter naufragia portus salutis extitit; ipse, qua solus scit arte et sapientia, famulum suum erexit, et ab imminente undarum periculo protexit in tantum, ut incolumi omni corporis substantia, intacta quoque ab aspergine fluctuum omni vestimentorum circumstantia, totus illæsus et alacer Dei munere permaneret. Interea gratulabundus se regentis, secumque manentis audit vocem Domini, dicentem sibi; Constans esto, o Gudwale meus; constans esto, electe meus? ne verearis, quia ego tecum sum Deus tuus. Protestati namque sunt Fratres, hæc se vere audisse, et Virum sancta hac gratulatione Domini animæ quiores fuisse. Quid hæc vox Domini, vox incomparabilis eloquii Angelorum; quid rogo aliud sonuit, nisi (ut recurramus ad Petrum) quod ei mergenti dictum est; Modicæ fidei quare dubitasti? Nunc igitur quia quasi in mari laboramus, licet exclamare; O Gudwale Pater pie, Pater benigne, attende de cœlis, et famulis tibi in medio pelago laborantibus clementer adesto; ne absorbeamur fluctibus, et præda fiamus maritimis animantibus: præbe tabulam, porrige dexteram: ecce tecum Jesus ambulat in mari, cujus ductu tu inter undas et sacer exercitus tuus properatis ad terras. Per ipsum petimus, per ipsum exoramus, ne naufragantes scopulos incurramus, sed hilares per te ad littoream soliditatem tecum pertingamus.

Matt. 14, 31

15 Sed quoniam miraculorum ejus flores florere cœperunt, et fructus jam protulerunt; tollantur et comedantur, ut gustu eorum fauces condiantur. Gustemus ergo, et judicemus, quoniam suavis est Dominus. Contigit ergo ibidem egregium quiddam, præclarum quiddam, et celeberrimo laudum præconio efferendum. Cum enim inter undas, ex Dei, ut dictum est, presentia securus sui versaretur, ferventis in se spiritus tenorem amplius divinis laudibus intendebat. Unde ei, horis Christi et Apostolorum auctoritate statutis psallenti, cum Pontificali more suo Fratrum concio non astaret; nam navigio, ut gravi carnis sarcina gravati, ducebantur; ecco Angeli adsunt, et Deo devoti Cleri officio funguntur. Cumque usu Ecclesiastico Præsul versum imponeret psallens, et dicens, Deus in adjutorium meum intende; solennem levant hinc inde Angeli concentum, dicentes: Domine ad adjuvandum me festina. Perseverant quoque cum eo nomen Domini benedicentes, hymnos et laudes cum tanto Pontifice reciproca modulatione alternantes. Quid inter hæc inusitata divinitatis miracula jucundius? Quid celebrius? Christum in mari complectitur, comitem Christum consolatorem, Christum [habet] gubernatorem. Angelos sanctos sibi in laude Dei cernit assiscentes, sibi obsequentes, et secum perseverantes.

psallit cum Angelis.

16 Et ubi est quod canitur, In conspectu Angelorum psallam tibi? ecce in conspectu ejus eant Angeli Deo. Sed quid mirum si contubernio Ange-

lorum utitur in laude Dei, cui ipse Rex Angelorum tutela est in medio pelagi, acsi pupillæ oculi sui. Delatus est sane ad terras, felici cursu et prospero navigio, omnis ille exercitus Domini: et sicut per columnam nubis et ignis, in manu Moysi et Aaron, Israel mare rubrum pertransiit; ita per visum, cui subjecta est potestas maris, in manu Gudwali castra hæc Angelica transvecta sunt per medium abyssi. Gratia tibi Deus, qui numquam deseris sperantes in te, sed semper in eis adimpleres misericordiam tuam, qua utuntur omnes diligentes te. Ecce habes, pie lector et Deo devote auditor, digesta sacra gestorum insignia, quibus sacer Gudwalus et marinam ecclesiam, et propriæ nativitatis lætificavit patriam; quibus etiam magnifice excitavit profundum abyssi, ad ineffabilem gloriam Dei. Hæc a sequentibus, que transmarinis postea oris magna coruscatione illuxerunt, distinguamus; ut sicut mare interjacens, patriam a patria, et regnum secernit a regno; sic et nos distinctis libris regnorum quoque distinguamus opera.

felicitate
portum cum
suis attingit.

CAPUT III.

Monasterium constructum. Hereditas obtenta, et filius proprietario datus. Alia miracula.

E

Et factum est ut viro Dei, propriæ peregrinationis fines egresso a, et profusa Dei benignitate et totius regionis magna occurreretur humanitate. Tanti enim hospitii gratiam Christus mox per omnem diffudit patriam, quem etiam cum Christo commendabant magnalia et maxima mirabilia; quibus jam, præfato attestante opusculo, terræ et mari, Angelis et hominibus clare innotuit. Cumque illic paria operari cœpisset, (hinc tibi Christe laus et honor in secula) amoris ejus spiritum attraxit sibi universa terra. Et primo quidem licet difficulter, locus struendo cœnobio aptus exquiritur. At vir Domini ipsa difficultate non infirmatus, solidam spem velut clavu a neo fixam habebat in Domino: erigebant enim animam ejus præcedentia Dei beneficia. Nam tam ponderosæ fidei meritum quomodo desereret Deus, qui in se sperantibus et de se præsumptibus remitterator semper adest piissimus? Cum ergo, ut dictum est, struendo cœnobio per desertam et inviam locum exquiritur; ecce agellus, non satis proposito congruus, sed qui advenis et rudibus accolis, quasi ex necessitate sufficiens videbatur, occurrit. Hic in nomine Domini laborare atque monasterium struere cœperunt. Compatiens autem piis eorum affectibus, sed frustra nitentibus, Deus, hoc modo decrevit consilium consilio, et locum loco mutandum.

LIBER II
CAP. I.
aBenigne ab
incolis accep-
tus,p
locum mona-
stério eligit

18 Quadam igitur die, cum in loco pii hujus laboris horam nonam, qua Christus passurus crucem ascendit, festiva luce celebrarent; ecce quidam præpotens terræ illius, militari septus agmine superveniens, ad hanc Sanctorum collectam, gaudio et stupore plenus, sese reverenter admisit. Hic zelo justitiæ armatus contra invalidam cædem latronum et crudelium raptorum lanceam suam levavit, et Christianam innocentiam ab eorum infestatione eripuit: qui viam sanctum in media Fratrum collecta, acsi Dei Angelum stantem, psallentem, et per singula versuum capitula Deo genua flectentem cernens, corde compunctus eum humiliato capite tertio adoravit: et accedens cum tremore et reverentia, benedictionem a viro sancto expetiit. Qua suscepta, quasi pro vicissitudine beneficii et consolatione eum fovit, et utilitatis consilia animavit. Dixit ergo ei: b Patriam, qua oriundus es, inclite athleta Dei scio, nobilissimam tuæ stirpis prosapiam agnosco, et de suscepto

sed consilio
viri pruden-
tis,

Psal. 137, 1

b

A suscepto propter Deum spontaneæ paupertatis et peregrinationis labore admodum gaudeo. Sed quia in constructione hujus loci inani labore consumeris, qui nec proposito regulari, nec tantæ huic congruit multitudinī; suscipe consilium Dei, et non meum, tibi et tuis Deo propitio profuturum. Est ergo in proximo locus, ubi si hujusmodi operam pio studio impenderis, fructuosi laboris gaudium multiplex obtinebis. Unde assumptis tecum aliquantis Fratrum, explorandi gratia illuc dirige gressum. Vere enim confido, te illic letitiam cordis tui, desiderium animæ tuæ adepturum, locumque et Deo et sibi famulantibus congruum cum gaudio reperturum. His auditis venerandus Heros, sumpto Spiritus sancti plectro, laudem Deo et hymnum cecinit Christo. Deinde monitorem suum ductorem habens, præeunte et subsequente se Dei gratia, ad explorandum loci qualitatem celerius venit; cujus amœnitatem et commoditatem amplexus, Deo sacrificium laudis obtulit, et tota cordis jucunditate, Gloria in excelsis Deo, proclamavit.

commovere
loco illud
construit.

11

19 Illic ergo locum suæ habitationis Deo ad gloriam dedicavit, et ad commanendum sibi conservos Dei undique invitavit. Mandatumque est celebri internuntio, sacratissimam Fratrum catervam, cum cunibus ecclesiasticorum apparatus redditibus, debere illo properare quantocius. Quibus advenientibus perpetuam illic sedem firmare decernunt, atque monasterium cum clastro cœnobii statuunt; ubi de loco agresti, de habitaculo belluarum, fit locus orationis, locus divinæ contemplationis. Sed quia perlongum est singillatim servorum Dei attentare studia, compendii causa similitudinem dico, quod cerneret familiam sanctam, ut prudens examen apud divinis fervere studiis. Comparatio hæc sumpta a minimis, sed collata maximis, quam si quis quasi incongruam calumniatus fuerit, physicam quæso naturarum inspectricem attendat: in qua si hujus minime sed admirandæ apud prudentiam, naturam, leges, mores, laborum exercitia et quietum otia, cetera quoque studia diligenter inspexerit et strenue intellexerit; habebit, ut autumo, comparatione congrua sibi rationem ad aliquid respondentem. His succinctim intersertis, felicis historiæ cursum, beati viri suffragiis et intercessionibus adjuti, repetamus.

Intelligens
Memori cujus
dam locum
esse,

11

20 Beatus igitur Gudwalus, quasi unum ex animalibus cœli ante et retro oculatum, præsentia penam et futura prospiciens, secum quærere et cum aliis copit tractare; an locus tam amœnæ jucunditatis hereditario possessore gauderet, vel cur legitimi Domini præsentia tam diu neglectus esset. Dictumque est Christicolam quendam, Mevorum nomine, paternas ibidem sedes habuisse; sed hosticam civium rabiem non ferentem, patriam sub alio sole manentem adisse, et e Cornuvium se domumque suam pacis gratia transtulisse. His auditis venerandus Heros dixit: Si ita est, Fratres mei, considerandum quid super his nobis agendum. Cum enim in omnibus, tum maxime in hujusmodi negotio, quæ sancta et justa sunt oportet tractare. Quid enim magni, si in hoc exilii incolatu regnare nos fecit dilectio Dei, si? offendatur dilectio proximi. Quapropter regula rationis teneatur, et cespitis hujus Dominus super hoc amica legatione conveniatur: nam spero in Domino, quod præveniet cor ejus gratia spiritus sancti qui in eum pietatis suæ viscera commovebit: quibus per hoc patrimonium, tam salutis animæ suæ, quam etiam utilitati nostræ, ad coronam suam prospiciat. Qua de re quatuor Fratrum directum iri censeo legationem, solitudinem nostram prudenti tractare consilio, et celeberrime hoc negotium peragere fideli effectu. Illic nam-

que consilio cunctis salubriter faventibus, electi ex Fratribus missi, et de fructu obedientiæ certi, viam aggrediuntur, per eum ambulantes et ipsum comitem habentes, qui in Evangelio ait: Ego sum via, veritas, et vita. Et permenso jam longi itineris labore, Cornuviam veniunt, illustrem Mevorum ad-eunt, salutem dicunt, legationem pandunt, laudabilem aperiunt præsumptionem Patris incliti, quæ ex divina confidentia terminos prædii sui intraverit. Intravit, inquit, non, ut violentus invasor res tuas possideret; sed, ut has Regi Deo ad coronam tuam obtineret. Jam sedes tuas Christus, inquit, hereditavit; jam templum cultui suo providit, et castra ibidem propria cœdunavit.

D
18. 288
PLAND
Joan. 14, 6
quatuor
Monachos
ad eum
in illud,

et obtinet
h red tatem;

21 His auditis illustris Mevorus, utpote Spiritus sancti gratia præventus, magnas Deo gratias egit; pia animum dulcedine demulcens, quia nec publici exactoris potentia, neque inimicorum violenta sors, præclaræ hujus hereditatis esset invasor: et ob hoc maxime, quod Christus eam sibi dicavit, sicut ubi jam titulos sui juris affixit, et tamquam sub alis cœlestem militiam aggregavit. In hoc sane facto, ut viro Dei aliquid veteris historiæ ascribamus, Abraham Patriarcham, et David Prophetam, pro imitabili exemplo tenuit: quorum uterque, quod ex potestate possidere valuit, cum gratia obtinere maluit; ille videlicet, quia Princeps Dei inter suos erat, speluncam duplicem in possessionem sepulcri; hic vero aream Areana in ædificationem templi. Vicit tamen potentiam imperii amor Dei et proximi, unde et semen eorum permanet in seculum seculi. Susceptis deinde hospitio Fratribus omnem humanitatem inclitus Mevorus alacriter exhibuit. Sed nec frustratus est sanctæ hospitalitatis mercede; ipse enim qui suis in fine dicturus est, Hospes fui et suscepistis me, reservato huic æternæ remunerationis deposito, non passus est ad præsens inexpertem manere proposito gratiæ suæ. Audiant et oblectentur, quos delectat gratia, quæ operatur in servis Dei.

12

22 Igitur vir illustris, de quo sermo est, et clara conjux ejus, commanentes erant in Christo, caritate scilicet conjuncti, copula autem carnali disjuncti. Jam enim novennium effluxit, quod communis consortium cubiculi uterque non cognovit: erant autem grandævi senioque confecti, quos caræ sobolis jucunditate natura destituit, quibus affinitatis omnis lætitia defluxit. Suscepti autem hospites, quasi impensæ sibi caritati vicem rependentes, cum rememorarentur omnium magnalium, quæ per B. Gudwalum fecit Deus; antequam iretur cubitum, honorifice eos in secretis sic alloquuntur. Scimus, inquit, pro certo, quia direxit Dominus viam nostram; et meritis Patris nostri, cujus legatione fungimur, tam hic quam etiam in futuro, benedictionem Abrabæ hereditabitis. Consiliis ergo nostris acquiescentes, in nomine Gudwali, hac nocte castis legitimi connubii frumina amplexibus; et dabitur vobis gaudium, unde caritas vestra Deum benedicat in æternum. Nam meritis Patris nostri preces nostras sociabimus, atque, ut in Domino confidimus, gratia caræ prolis dabitur vobis de excelsis. Illis autem de senio causantibus, sed in Domino spem profuturam alentibus, sanctorum Patriarcharum proponunt exempla, libidinis excusant iacitamenta, et suscipiendæ proles dulcia approbant incrementa.

13

quibus vi-
cissim ipsi
et ejus
uxori sterili
prolem ad-
dicentibus

14

23 Tandem illis acquiescentibus, suscipiuntur thoro, superna consolatione mox honorandi. Nam intempestæ noctis silentio, dum gratus sopor omnia fovet, cœlestis subito adest visitatio. Ecce enim sanctus Pontifex Gudwalus, in visione assistens mulieri; Gaude, inquit, mulier, gaude, inquam, et

mulieri appa-
ret Gudwalus
indicans con-
ceptum filium
et appellan-
dum Simeonem

lætare

EX MSS.

A ketare : quia filium concepisti, quem in tempore suo paritura es. Hunc vocabis Simeonem, quem Domino consecrandum, mihi autem trades nutriendum. Facto autem mane, cum proficisci jam coepissent famuli Dei, ex superna inspiratione hujus auctores consilii; hæc eadem mulier, gratias agens occurrit, et salutis visionem ex urline pandit. Gratulantibus cunctis, et Deum inde benedicientibus, senex quoque accurrit, et ipse Deum benedixit. Spondet se venturum, filiumque ex promissione nasciturum, cum omni integritate hereditatis, Deo et B. Gudwalo ratis legibus traditurum : et benedicens eis, dimisit in pace. Qui Dominum super omnibus bonis, quæ experti erant, collaudantes, ad Patrem Gudwalum veniunt : quem tantæ legationis mysterio hilarem reddunt, et cum eo pariter hujus muneris largitorem Deum benedicunt. Visitavit igitur Deus mulierem, quæ juxta divini præsagii oraculum peperit filium, et vocatum est nomen ejus Simeon ; gaudiumque floridæ ætati denegatum, senectuti (laus tibi Christo) latantur concessum. Sane, attestante libro Judicum et sacris Evangeliiis, Angelorum est senibus et infecundis parentibus, 11 pro caræ sobolis spe, divinum ferre oraculum : cui ministerio piam hunc Patrem nostrum scribimus destinatum, ut verum Angelum Dei et veridicum vatem celestis præsagii.

Remittit suos ad Mevorum :

24 Evoluta autem aliquanto annorum curriculo, memor B. Gudwalus fidelis sponsonis Mevori, eundem per Fratres electos amica cum legatione convenit : quos qualiter gratia Dei, qualiter comitabantur suffragia viri sancti, hinc lectori facultas datur cognoscendi. Positis enim eis in itinere, contigit eos per vastissimam silvam transitum habere : et ecce ex improvise incurrunt in quandam manum latronum, quos satanæ vinculo irrititos opus testabatur nefandum. Nam conglomerati more vulturum, circa quoddam extincti cadaveris fons, direpta inter se spolia dispertiont ; nec Dominum tam detestabilis flagitii enormitate offendere timentes, nec verecundam nuditatem nobilis naturæ in proximo reverentes. Qui famulos Dei per viam venire aspicientes, in impetu spiritus immundi obviam ruunt, quasi sanguinem eorum quem sitiebant mox bibituri, aut substantiam in eis pretiosam reperturi. Sed, ut scriptum est, frustra jacitur rete ante oculos pennatorum. Nihil in hac conspiratione malignorum, profecit callida astutia diaboli. Servi enim Dei, memores Scripturæ dicentis, Nullus timens Deum timere debet creaturam ; intrepidi viam cœptam exequuntur. Eis inter melodiam psalmorum, inter verba orationum, Dominum per meritum Gudwali in auxilium sui invitantibus ; inimica phalanga, velut venti turbine retro agitata, in fugam maligna confusione est prolapsa. Et quia, ut nox cæcitatem, ita confusio generat turpitudinem ; cum ignominia fugæ, justo Dei judicio puniti sunt oculorum cæcitate : quos etiam invadens Spiritus sancti terror, tanta confusione in gyrum aspersit, ut dum fugæ præsidium quærerent, capita opposito saltui horribili dedecore illiderent.

in fugam versis, cæcos factis et in fronte læsis,

sed precibus illorum illuminatis :

di Patris, exemplo Crucifixi Domini preces effundentibus, ab insania ad sobrietatem reversi sunt : qui etiam votum Deo cœli facientes, in receptione luminum clementiam Dei meruerunt. Quid frustra niteris invidia diaboli ? Consilium Altissimi et sancti Patris nostri, per hos internuntios pacis disponendum, destruere cupis : dum dentes bestiarum tuarum in sanguinem eorum exacuere moliris : sed inevitabile consilium Domini in æternum manet ; tua autem molimina statim frustrantur, et tela insidiarum tuarum in te retorquentur. Nam artis tuæ apodixim exequentes, Imperatori suo manum dederunt, cui votum fecerunt, et gratiam ejus acquisierunt. Gloria Agno Dei, qui in Cruce sanguine fuso obdormiens, sævi leonis ita vires confregit, ut nunc Sanctorum pedibus gemendo prostratus, antiquæ tyrannidis victoriam debeat contritus.

26 Talia operum Dei insignia secum prædicti famuli Dei circumferentes, et hæc, in laude Creatoris efferentes, Cornuviam veniunt ; Deo devotum Mevorum, claræque ejus conjugem requirunt, requisitos adeunt, et salutatis legationem pandunt. Memor esto, inquit, virorum optime, fidelis sponsonis tuæ sanctique Patris nostri votis concordans ; nam adventus tui lætitiæ summe desiderat, ne mors repentina irrumpens impediatur, quo minus compos fias voluntatis bonæ, quam Christus inspirat. Respondens autem Mevorus, dixit ; Votis Patris vestri, vota etiam mea respondent : et ad hæc implenda ejus accendit gratia. Unde mane ituri, opusque Domini consummaturi, hodie simul epulemur, et pro caritate adventus vestri festivo gaudio jucundemur. Quibus in Domino epulantibus, et de gloria Gudwali sermonem crebro textentibus, non modica materies tantæ gloriæ. Simeon parvulus in medio statuitur, et nomen Domini amplius benedicitur. Nocte autem elapsa, cum jam lux auroræ in matutinum prorumperet, iter diu desideratum cum famulis Dei Mevorus aggressus est. Et ecce cælum subito cœpit nigrescere, tempestatum horrores et imbrium inundationes minitare. Viatores autem, a Magistro edocti in tribulatione ad Dominum clamare, et de Dei misericordia non desperare, semel, secundo, et tertio genu flectunt, preces fundunt, sanctamque Trinitatem per meritum Gudwali sibi adesse in necessitate deposcunt. Et quia non descript Deus sperantes in se ; juxta illud Propheticum factus est piæ obumbrationis et protectionis umbraculum, in securitate et absconsione, a turbine et a pluvia. Nam imbre circumquaque de cœlo ruente, eis autem spe et prece cœlos intendentibus, apparuit gloria Domini in præclara ostensione miraculi. Sicut enim in diebus Gedeon factum est, quod, omni terra rore cœli madefacta, solum vellus siccum permansit ; et iterum, solo vellere perfuso, omnis terra arida fuit : ita in tempore isto, cum totum mane omnesque campos omnesque saltus per gyrum inimicus imber fatigaret ; publica tantum via, dirigens hos famulos Dei, ab inundatione procellæ illæsa permansit. Regia, inquam, via, invocato Christi nomine per merita Gudwali, intacta fuit ; cum omnia hinc inde sub divo posita nimbosus horror haberet possessa. Invisibili enim potentia famulis suis desuper umbraculum, a dextris vero et sinistris extitit obstaculum : qui mirabile quondam iter inter undas siccavit ; et ex utroque latere pelagi fluentia murorum vice solidavit. Illic quidem aqua naturam servavit, ut fluere ; mutavit vero, ne fluere ; hic autem imber naturæ obedivit, ut circumfluere ; sed meritis Gudwali repugnavit, ne viam tingeret.

benigne excipiantur a Mevoro,

cum co-reduentes

F
ls. 4, G

et ab imbre circumquaque cadente intus,

27 Perseverat autem in hujusmodi miraculo gratia Dei cum eis, donec ad præsentiam attingerent

adducunt
Mevorum
ad S. Gud-
walum,

cui cum Si-
meone filio
hereditas
traditur.

A rent venerandi Patris. Ad quem illustris Mevorus cum reverentia accedens, Christum in tanto Patre manentem, in terra prostratus, devote adorat: a quo officiosissime receptus, diu optatæ benedictionis et allocutionis meruit consolatione relevari. Ipse quoque vir sanctus ubertim lactabatur in Domino, audito piamemoriæ prodigio, Fratribus ad se redeuntibus in via cœlitus ostenso. Inter hæc crescente spiritali lætitia, alternant sibi invicem sanctæ humilitatis obsequia, et conferunt divinitus afflata caritatis alloquia. Mevorum quidem pius Pater, acsi susceptum Angelum Dei, amplectitur; Gudwalum vero illustris Mevorus, ac si Christum suscipientem se, veneratur. Complevit ergo Mevorus omnia, ad quæ eum peragenda Dei et tanti Patris excitavit gratia. Simeon, almæ indolis puer, Deo offertur; omnisque hereditas illa rata legum sanctione, sub testamento æterno, coram testibus contraditur. Merito sane Mevorus iste Deo dicere potuit: Spes mea es tu, portio mea in terra viventium. Et idem: Tu es Domine, qui restitues hereditatem meam mihi. Christus enim in terra viventium hereditas eorum effertur, a quibus in terra hac morientium ipse heres eligitur: ea dico hereditas, non quæ successibus temporum transeat, sed quæ perseverans in æternum maneat.

ANNOTATA G. H.

a Navigatum ex Wallia per mare Hibernicum, ad provinciam, ut videtur Devoniam, eidem muri subjectam, neque a Wallia procul distantem.

b Hæc confirmant vicinitatem Devonix cum Wallia.

c Ista est constans lectio hoc in titulo et in sequentibus postea; et per Cornuviam intelligimus Cornubiam, vicinam Devonix provinciam. Surius edidit Carminiam.

CAPUT IV.

Miracula S. Gudwali, in mortuo suscitato, amente et muto sanatis: item in ovis, lupis, et equo patrata.

S. Gudwalus
ibidem vivens

præbet omni-
bus exempla
virtutum

VI C onfirmatus est autem per gyrum regnis ille fiscus Ecclesiæ Dei, quam in peregrinatione sua hic Pontifex clarus, anachoretarum et cœnobarum Dux venerandus, Deo adiutore fundavit; et inefficientibus cœli thesauris ditatus, honorifice erexit. In qua usque ad finem vitæ Deo servire, et pro corona sibi ante constitutionem mundi prædestinata elegit militare. Ibi positus, virtutum exemplis, sicut ubique, clarus fulsit: quibus adeo enituit insignis, acsi regium diadema gemmis pretiosis, aut sertum liliis redimitum et rosis, præsentibus quidem, quasi gemmifluum diadema et oculis subiectum sese ostendit, absentibus vero tamquam sertum rosulentum ex odore suavitatis apparuit: quasi in diademate splendor morum videbatur, et quasi in sertis suavis fragrantia amorum sentiebatur; Ecclesiæ quidem, quasi ex guttis purissimi balsami; omni autem patriæ, tamquam ex paradiso voluptatum odorem vitæ suscitavit: sic aliis exemplo radiabat, aliis opinione redolebat. Ipse autem in se, hoc est in mentis abdito, o quanti erat Deus! Totus enim in Spiritu sancto flagrabat pii amoris incendio, quo se quoddam pingue et medullatum holocaustum intus cremabat Deo. Unde totus divino igne liquefactus, tamquam de camino tentationum prodit aurum purissimum et excoctum, non alio usui quam summi Regis gloriæ et honori condignum. Sed hæc nobis tacentibus clarius produnt miracula, in præcedentibus et

sequentibus pari modulamine consonantia: quorum tanta est majestas, tanta claritas, ut priorum Sanctorum, Ecclesiæ dicto columnarum, signis et prodigiis cedere nesciant; in quibus jucundum ducimus immorari, quia et divinæ laudis materies est infinita, et ad sequenda imitandi Patris vestigia maxima præbent incitamenta.

29 Igitur B. Gudwalus, Dei et multorum adjutus et auxilio, ad peragendum sacræ basilicæ ædificium infatigabilis perdurat; quo etiam propemodum consummato, architectonica tantum fabros lignarios expertos dedit, Dominus autem inexhaustos quotidie sumptus augmentavit, sanctæ ædificationis usibus prolueros. Econtra invidus omnium bonorum tentator, damna sibi in eodem loco ventura prævidens, more suæ malignitati proximo, antiquæ fraudis calumnias intexit, atque ad impediendum opus sanctum laqueos tendit: nec astu nefando quievit, donec uni artificum de pinna templi moliretur præcipitium; hoc sibi [procurans] in momento ad gaudium, perpetim ad dispendium; viro autem Dei in puncto ad luctum, perpetuo ad triumphum. Qui videlicet artifex ad mortem præcipitatus, pavimenti saxi, irremediabiliter contritus et conquassatus, illisus est: manu vero sociorum, tanto amici infortunio sauciata, ab opere solvitur, anxia ut a viro Dei occurratur. Quorum undique concurrentium, et ut fieri solet, tumultuantium strepitu pulsatus Pater pius, et ipse gravi sauciatus dolore, festinus occurrit; sed repentina mors sic subito miserum invasit, ut nil medelæ seu incantationis, nisi cœlestis hujus incantatoris arte, posset occurrere. Quem vir sanctus vita privatum intelligens, oratorium ingressus, coram divino altario hujuscemodi fudit orationem: Domine Pater omnipotens, qui genus humanum, inobedienciæ merito, gemina morte multasti; quarum unam, pretiosa Unigeniti tui morte, in electis peremisti; donec alteram resurrectionis victoria absorptam, destruxeris gloria adventus tui: meis quæso condescende suspiriis, et compatere lacrymis: faveat, Domine, gratia tua huic defuncto; pietatis viscera, pio quodam affectu, fortenti jam Lazaro effusa, [pande]; ut, una unius resurrectio multiplex multarum animarum fiat resuscitatio. Sicque præcurrente piarum precum sacrificio, rediit ad locum mœroris, ad jam paratas tristes exequias funeris.

30 Tunc omnes circumstantes recedere jubens, solus cum extincto remansit. Hic se inter verba orationis prosternens, et totus super cadaver incumbens, os ori, manus manibus, pedes pedibus, et membra singula singulis superposuit: eo nimirum spiritu plenus, quosimili in facto magnus claruit Elizeus. Et sicut caro carni admixta, calorem ex carne videtur concipere; ita cadaver illud exanime, ex sacratissimo superincumbentis corpore, vitalem putares ignem recipere. Regreditur ergo anima, corporis sui domicilium ingreditur; et vivens homo in statum pristinum Dei gratia reducitur: quem vir sanctus amicis mœrentibus redivivum, et, nullis mortiferæ ruinæ clarescentibus indicis, incolumem assignat, magnam futuræ resurrectionis gloriam miraculo hoc præoccupans; quædo, absque triumphatorum Martyrum signis, nulla cicatricum vulnera erunt in resurgentibus Sanctis. Videntes hoc discipuli, et confluentes hinc inde populi, pias fundunt lacrymas, gaudio et admiratione suscitatas. Hinc catervatim pedibus ejus prostrati, magnas dant voces in cœlum, dicentes: Vere sanctus Dei es, vere amicus Dei es. Sicque factum est, ut tanti materies miraculi, ingens fieret documentum potentiae Dei, iogens æque manifestatio meritorum B. Gudwali, et in confusionem diaboli et in augmentum operis

D
IX MSS.
ne miraculis
fulget:

VII

artificem e
pinna tem-
plo lapsum
et mortuum,
E

precibus ad
Deum fuis

F

resuscitat.

A Dei. Per hanc ergo tantam gratiam, qua, beatissime Pater Gudwale, animam revocasti in membra defuncti, ampliori gratia revoca, quaesumus, animas diabolica captivitate abductas; vitae morientes, Christo vivifica; et morti viventes, mundo mortifica; per eum, qui vera est animarum vita, et vivens permanet in secula.

31 Cum ergo ratus monasticæ sanctionis Ordo, Patrum auctoritate et B. Gudwali dispositione statutus, felici processu cursum teneret; necessarij usus ratio poscebat, hora nona, peractis Sacramentorum Christi solenniis, refectionis gratia Fratres in unum convenire. At venerandus Pater arctiori se jejunijs victimam immaculatam Deo faciens; in oratorio, edentibus illis, precibus erat insistens. Diaboli autem instinctu vir quidam nactus opportunum tempus malitiæ suæ, hora eadem temerare solitus erat viridarium monasterii; detestabilis furti sacrilegio quasi quoddam inopiæ suæ prævidens remedium. Nam olera et egregia quæque virentium carpens, quotidianæ huic nequitiae mudum ponere nolebat. Frater vero, horti curam habens, cum quotidiana laborum suorum dispendia patienter ferret, ut patientiæ palma, reum furti mutando corrigeret; ille vero vesaniæ suæ augmentum quotidie caperet; Gudwalum super bis aggreditur; quid facto opus sit sciscitatur. At ille, ut totus semper affluens visceribus pietatis, Nisi hunc, inquit; reum necessitudinis summa compelleret, in hujusmodi facto cum morte pactum non iniret. At sustine Dominum, et crastino super hoc gloriam Dei admirabere. Factumque est ut die altera, Fratribus communi mensa participantibus, sancto autem Patre more suo in oratorio psalmis indulgente et precibus; fur, non immemor sui, non immemor moris perversi, suetæ machinationis calamitatem iterare aggressus est. Cumque inter densa olerum furtive insidias pararet, seque in tenebris suis latere gauderet; divino verberare in ultione servi sui desuper pendente, mira revelatione publicatus est. Cui cum nefario opere, tenuissimi venti sibilus; aut volantis folii strepitus, facile terrorem ingereret; terribilis est visa quædam sacerdotalis reverentiæ persona astilisse; et inter asperæ correctionis verba, tentam manu pastoralis virgæ ferulam in eadem ei vibrasse. Quo verberato tanta doloris insensibilitate amens affectus est, ut dum fugæ præsidium quæreret, confusi clamoris immanitate se proderet. Cumque trans C sepe saltum moliretur, invisibili detentus catena, quasi simulacrum immobile mansit.

32 Fratres autem, incognitæ vocis stridore attoniti, ad hortum venientes (vicinus enim erat monasterio) Deum talia operantem, mirabilem prædicant, gloriosum conclamant. Tandem venerandus Pater cum gravitate sese præsentans, miserumque ita demone obsessum considerans, clementia motus ait: Oportet, Carissimi, erroribus hujus compati: Frater enim noster in Christo est. Oportet etiam precibus insistere; ut Deus, qui neminem vult perire, geminam dignetur in eo salutem perficere, quem loquentem ipse, de quo agitur, audiens, vultusque ejus gloriam non ferens, exanguis in terram corruit. Orantibus autem juxta edictum Magistri discipulis, ipse ei manum clementer extendit, et confidenter ait: Dominus erigit elisos, Dominus solvit compeditos. Ad cujus vocem continuo incolumis surrexit, et quosque hæc videntium et audientium ad laudem et gloriam nominis Domini incitavit. O ineffabilem Dei sapientiam, quæ, in diaboli nequitia, tanta utitur clementia! Quod enim ille machinabatur ad pœnam, hæc clementissime disponit ad gloriam. Attende ergo in hoc miraculo, pie lector et auditor, quantæ dispensationis gratia plerumque Deus quorundam prodiit commissa et persequitur vindictam,

ut alijs scilicet paria committendi alij fiant causa exempli. Ideo in veteri Lege furtum anathematis Acham publicavit, et per famulum suum Josue cum ingenti opprobrio eum exturbavit. Ideo et David crudeli plaga percussit, et Saulum de cælo mirabiliter in terram prostravit: cujus beneficiis æterna sit laus et gratiarum actio in secula.

33 In quodam etiam puero, et Deum mirabilem, et famulum ejus Gudwalum prædicemus laudabilem. Erat namque mulier quædam fidelis, filium habens duo jam lustra peragentem: qui a nativitate linguæ destitutus officio, cæco illi evangelico in celebri divinæ laudis præconio conjunctus est. Sicut enim ille a Domino visum promeruit, ut clarificarentur opera Dei per ipsum; ita hic vocem loquelæ recipit, ut virtus divina manifestaretur, glorificans Sanctum suum: quod tali modo certum est contigisse. Venerando itaque Patre tempore quodam cum suis residente, et egregio more sibi utilia quædam tractante; præfata mulier, rogatura pro filio, accurrit; et plena fidei ait; Homo Dei, scio quæcumque poposceris a Deo dabit tibi Deus; unde filio meo huic, quem diuturna ab utero preinunt silentia, tacentis linguæ, queso, vincula dissolve; ut Creatorem omnium, quem corde confitetur, communi etiam usu sermonis benedicens veneretur. Tunc vir sanctus, Omnia, inquit, quæcumque voluit Dominus fecit in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. Ipsum fideliter roga, ipsi vota sponde, ipsi preces funde; solus enim potens est filium tuum salvare, et linguæ ejus retinacula laxare.

34 Hæc vir sanctus dixit, non quod se talia in digito Dei peragere posse diffideret (quippe qui se potiora jam adimplet sciebat) sed quod in arte humilitatis se erigens, omnem miraculorum suorum gloriam in auctorem Dominum erat transfundens. Illa vero, quam in caram sobolem pietatis affectus movit, quam maternæ caritatis stimulus punxit; magis ac magis clamare cœpit, et pretiosæ fidei balsama latius diffudit. Cujus fidei ponderosum meritum famulus Dei attendens, et precibus condescendens, extensa manu digitum in ore puero posuit, et plectrum linguæ tetigit, dicens: Repleti sunt omnes Spiritu sancto et cœperunt loqui. Dixit: et mutus natus, illico loquelam recepit. Nam sicut materiale organum per se quidem jacet tacitum, humana autem industria temperatum, et flatu perfusum distinctos reddit modulos consonantiarum: ita os muti prius quidem tacitum, sed ad tactum et verbum Viri Dei, Majestatem Spiritus sancti exprimentis, subito mirareris apertum: ac si idem in tanto Patre regnans Spiritus sanctus, sui afflatus potentia, mutæ vocis fistulam penetraret. Quis ergo a laude Creatoris temperaret? Fit gaudium stupore mixtum, et diuturnum divinæ laudis præconium.

35 Loquamur adhuc magnalia Dei, celebria in miraculis Gudwali sui, quæ non solum in ipsis elementis admiranda, non solum in animalibus et corporibus humanis amplectenda, verum etiam in animalibus et bestiis admodum sunt jucunda. Inter quæ, quod de ove, quod de lupis mansuefactis, et tamquam in humanam rationem permutatis, compertum habemus, ad laudem Dei in medium proferamus. Habebantur caulæ ovium in usus monasterii, quibus luporum insidiæ quamplurimum erant infensæ. Unde et contigit, ut die quadam ex oviculis unam, ab ipsis pene lupi faucibus ereptam, ante pedes sancti viri pastor exponeret extinctam. Vir autem Domini in mortua pecude, Christum sicut ovem ad victimam ductum, et sicut agnum coram tondente in passione recolendo mansuetum, conversus ad Dominum dixit: Intret oratio mea in conspectu

EX MSS

Furem sol-
tum olera
horti surri-
pere,sed precibus
suiset verbero
in amentiam
lapsus,commendatum
precibus dis-
cipulorum si-
nat;pro filio 8
annorum a
matre rogatus,attactu et
precibus lo-
quelam ei red-
diOvem a lupo
extinctam,

precibus resuscitat :
 A conspectu tuo, inclina aurem tuam ad precem meam, Domine. Tu Domine in figura David servi tui ora leonum dissipantis, brachia ursorum confringentis, ovem perditam eruisti de manu mortis ; quam ideam pastor bonus, relictis nonaginta novem in deserto quarens invenisti, et humeris impositam ad gregem redaxisti ; harum memor miserationum, fautor precum nostrarum, super hanc ovem benignus intende ; ut in ejus resurrectione virtus tua maxima declaratur, quam in ceteris creaturis per nos virtus tua operatur. Scis ergo, Domine, quod ad preces has, magis laude et gloria nominis tui, quam aliqua mortalis fructus cupiditate, provocamur. Oravit. et pastoralis virgæ summitate ovem tetigit, quam levi tactu suscitavit : quæ mox, cunctis Deum glorificantibus, in pedes constitit, et ad gregem suum non sine admiratione multorum repedavit.

et lupum ad se vententem cicurat :

36 Rursus ad Dominum conversus ait : Jube, Domine, cruentum gregis nostri invasorem adesse ; ut et in ipso, quod tuæ gratiæ est, operemur. Quo dicto, ecce lupus, placido cane blandior, recenti adhuc præda cruentatus adest ; quasi conscius commissi, beato viro satisfaciens, et ejus pedibus sese in terram prosternens. Videntes hoc omnes qui aderant Deum laudant, et cum gratiarum actione manus in cælum levant. Sanctus autem Episcopus, in Domino hilaris effectus ; Recede, inquit, cruenta bestia ; recede, nullaque deinceps læsione oves tuas inquietare præsumas. Quare ad imperium Sancti illico cum mansuetudine recedens, sensum permutat, dum a præfatis ovibus omnem crudelitatem abalienat, quam sua natura feris sævius exacuit. Factumque est, ut post hæc tamquam pastoris functus officio, tanta provisionis cura gregibus interesset, ut lupos trucesque belluas, cum siti sanguinis supervenientes, impetus sui occursu, ore sæviens et dentibus frendens, non segnis abigeret.

*II
alterius clamantis miseratus,*

37 Alia item tempestate, lupum in campestribus vidit, tam ambulandi quam etiam currendi invalidum, regre molis sarcinam magis trahentem, quam ferentem. Cujus incommodo compassus, levata in altum voce clamavit : Silvaticæ, simplicium gregum insidians innocentie, quid sinistri contigit ? quid asperi accidit, ut naturalis a te recederet celeritas, et non naturalis succederet tarditas ? Ad quem viri sancti sermonem bruto pecori competens sibi ratio accessit, quia intellexit divinitus in se operandum, unde in Christicola plebe nomen Domini esset prædicandum. Ergo qua potuit valetudine accessit, ac elini capite venerationem exhibens, reflexa cervice affectum præbens : deinde ungulam pedis spina perforati ostentans, nutu quo poterat quasi preces fundebat, quibus recuperationis suæ remedia exigebat. Vir autem Domini tantam in insensibili pectore rationem perpendens, Deo laudem dixit, Deo gratias egit : et extenso pastoralis virgæ radio, quo ovem mortuam excitavit, claudum bestię pedem levi tactu contingens, ait ad Dominum : Homines et jumenta salvabis, Domine. Ad hanc vocem cœlestis medela, in manu viri Dei posita, eadem quæ in divina, quasi per aridam virgam deorsum membro claudicanti demissa est, qua olim in Ægypto virga Moysi, ad peragendum signa et prodigia, per-fusa est.

a spina pedem ejus sanat.

Ps. 35, 7

38 O mira virtus ! O valida potentia servorum Dei ! quam potens miraculorum, quam efficax curationum ! Tunc sanatae belluæ dixit vir sanctus : Nullam unquam creaturam lædas, sed omnibus diebus tuis fœnum quasi bos carpas : fœno, inquam, utere, siliquis saturare, sicque servata natura innocentie, ad solvendum commune mortis debitum tende. Nec defuere quamplurimi qui belluam exinde mansuefactam videre, et exhibitæ sancti Patris imperio

obedientiæ testimonium perhibere. Sunt lacrymæ rerum, et mentem mortalia tangunt. En homo, rationis cepax, rationi repugnat ; bestię, rationis experte, rationi communicant. Bestię, naturaliter insipientes, corporis gestu et animi affectu Deum in Sanctis suis venerantur, homines vero, divinæ mentis haustu naturaliter sapientes, dura cervice et indomabili corde Deum non verentur, Sanctos ejus detestantur. Attende, Jesu benigne, de cœlis, et asperæ, cautis instar ad obediendum tibi resistentes, bestiarum saltem exemplis, horum saltem miraculorum indiciis, inenarrabilibus beneficiis tuis fac resplendentes. Opportunum jam tempus est, gloriosum beati viri transitum stylo commendare, celeberrimas quoque super eum revelationes divinas annotare : ad quem opere pretium tendere, interposito sane miraculi clari testimonio, quo sancta elemosynarum ejus eucharistia Deo astitisse, Deo probatum est placuisse.

39 Mendici quadam tempestate, stipem publicam petitori, monasterium adeunt, et Gudwalum Patrem exquirunt. Exquisito autem mendicitatis preces offerunt, inopiæ quercelas intexunt, pium Patrem clamoribus flectunt. Flexo autem Hero venerando, requiritur, si quæ elemosynarum reliquiæ, si quæ pietatis superessent eulogiæ. Dictum ab officio est nil esse residui pauperum succursus : jam enim orania pii dispensatoris in usum pietatis transfuderat gratia. Athleta autem Dei, pauper quidem seculo, sed dives cœlo, equum agrariæ deditum, præsentie suæ potius jubet assistere. Adductus in medio statuitur, pauperibus cum magna gratia præbatur ; benedictionem viri Dei pauperes suscipiunt, vultu dimisso gratias referunt, et Deo omnium bonorum auctori et largitori laudum munera persolvunt. Deinde hospitio recepti, omni humanitate, publicæ administrationis sunt expensis lætificati : lectisteriis suscipiuntur, quieti per alta silentia nectis indulgetur. Dies terræ redditur, usus laboris agricolæ somnum matutinum abrumpit, recreatos nocturna quiete actus sueto operi reddit ; conferunt ad invicem, equum bonum laboribus deputatum mendicis perendie deditum. nec similem in agriculturæ haberi subsidium. Inter hæc oculos levantibus equus apparet, depascens in campestribus ; quem eundem effigiabat simillima membrorum et totius molis habitudo, qui per manus pauperum perendie susceptus est a Christo ; et cum vere alius esset essentia, idem ipse tamen videbatur in specie : figura eadem membrorum, aciem fefellit oculorum ; fit celestre in monasterio miraculum, visum in campo. Xenodochium aditur, ubi mendici hospitantur, de amissi jumenti dispendio sciscitatur. Animal, inquit, nobis donatum, in testimonium eximie virtutis, oculis subiectum [adstat] : hoc nostris necessitatibus gaudeamus succursum, hoc in cœlestes thesauros Pater pius Gudwalus sibi gaudeat translatum.

40 Emergit fama facti, rumor spargitur miraculi, replentur ora vulgi, fit celebre in populo Dei : Novitas rei incitat audientes, ad spectaculum properare gaudentes : egrediuntur monachi, conveniunt laici, replentur omnes stupore et extasi. Tantæ virtutis majestati diversæ laudes celebrantur in ecclesia Dei. Unde, inquit, animal animali adeo simile ? Quo grege emersit ? Quis in stibulis a tenero extulit ? Quis pullum vidit aut sessioni suæ dedit ? Quis hoc viri Dei obsequio direxit ? Quis in loco alterius snrogavit ? Nisi forte, sicut Creatoris imperio omnem animalis speciem mater terra in exordio mundi produxit, et servituti hominum delegavit ; ita et hoc ex ejus voluntate protulit, atque agriculturæ servorum Dei subsidium providit. Vere non est alius, quam amicus Domini electus, quam

D
EX MSS.
qui exinde nocere prohibitus, fœnum manducavit.

II
Equum donat mendicis
E

et similem dimittit recipit.

F

Fama miraculi vulgatur cum stupore omnium

servus

EX MSS.

A servus Domini pretiosus, quem ita signis mirificat, virtutibus exaltat. Sane agricolæ equum equi vicarium suscipiunt, et pro collato divinitus laboribus suis subsidio, animos attollunt. Hæc tua, Christe, magnalia, hæc tui Spiritus mirabilia, quæ in dilecto tibi Gudwalo mirabiliter peregit maxima virtus tua. Tuum ergo, tuum est, quod operantur per te electi tui : quibus gratiam, quam hic impertiri incipis, in regno Patris tui plenius perficis : ubi ipse perpes efficeris corona, qui factus es momentanei laboris palma. His ergo omnibus a prudente prudenter inspectis, perpendat, si valet, quanta vir [Dei] gloria, in exultatus sui patria, et Deum glorificare, et a Deo glorificari meruit. Sed quia jam tempus est, ut, clausa sibi hujus vitæ janua, de mundo trans-eat, et cœlestia conscendat ; nos quoque ejus exemplo huic etiam libello januam claudimus, per quam quasi hinc cum eo transimus, si forte eum in subsequenti opusculo ad cœlos ipso duce sequi valeamus.

CAPUT V.

B *Tempus mortis divinitus indicatum. Pius obitus. Translationes.*

LIBER III.
CAP. IIn Quadrage-
sima ab Ange-
lo intelligens
mortis tempus
instare:

P Peractis denique miraculorum insignibus, perpetratis cornuscantium signorum prodigiis, quibus maria nobilitavit, terras sanctificavit, Ecclesiam sanctam exaltavit, optatissimum beatæ consummationis tempus Deo sibi revelante in munere cognovit : super hoc sane et Angelica et Apostolica justificatione consolari divinitus et letificari meruit. Ac primo quidem cum die quadam sacrosancti quadragesimalis jejunii, immolata jam in mensa altaris redemptionis nostræ victima, signum Cruciferi Domini supplex visitaret; piissimamque Christi passionem supplex, et mortem in mortificationem sui jam expertam, et mente coleret et laude celebraret; ipse quoque pro proximante jam sibi mortis natali, a Deo missa cœlitus legatione, sublimiter meruit honorari. Ecce enim Angelus, jucundo aspectu cœlis delapsus, hæc ei verba lætitiæ, keto deprompsit ore : Athleta Dei inclite, gaudium Domini tibi semper accrescat, et pax ejus tecum permaneat. Quia ergo salus æterna perseverantiæ palma acquiritur, pro coronis, tuis laboribus præparatis, victoriosissimi agonis trophæo quotidie ante Deum triumphas. Ne deficiat in te grata Deo constantia, quia post modicum divina vocatione es et invitatione hinc transiturus, Regi tuo cum palma victoriæ eris occursurus.

C 42 Dique cum eo commemoratus ille superni Regis nuntius, soli Deo nota suavitate eructavit melliflua [verba]; quem, cœlestia repetentem, vir Dei in cœlum ut læto oculorum lumine, ita prosecutus est mentis aviditate : ex cujus præsentiae sacra benedictione tanta divini nectaris suavis relinquitur, tantus cœlestis fragrantiae vapor respergitur, quantum non spirat odor thuris et aromatum, odor balsami et universi pulveris pigmentarii. Quo refecta felix illa anima, quo recreatum corpus illud, totius septimanae jejunio sanctificatum, longa inedia maceratione extenuatum, psalmum Deo dixit, ac vota gratiarum devote persolvit. In quo Dei beneficio cum multitudinem dulcedinis Domini totis animæ medullis hausit, tam etiam immortalis illius convivii, [quo] anhelabat, jucunditatem prægustare meruit. Sed vir Domini pro solenni totius septimane jejunio, spirituali divinæ remunerationis satietate suscepta, magis ac magis in se concupiscentias æternas provocabat, ad Christum veniendi voluptates animæ umplius incitabat; sanctissimi obitus

mira interius
suavitate per-
funditur:

sui diem, mundo sibi mortuo mortuus, ardentius D expectabat; utpote legatione superna sua invitatus ad epulas, quas in regno Patris sui diligentibus se præparat prædices Dei benignitas.

43 Adhuc altior gloria, et, ut ita dicam, fastigium quoddam Divinitati proximum coronat viram sanctum : die enim quodam, decimo ante sanctissimum sui transitum, coram sacrosancto altari cœlestibus intendebat, atque in contemplationem Spiritus sancti faciem mentis ardentius erigebat. Nec grata eum vicissitudine piissima Divinitas destituit, quæ desiderii sui ardore adeo æstuanti, summum mox cœlestis exercitus Principem destinavit, in quo etiam optabilem pietatis suæ præsentiam elementer exhibuit. Et descendens Archangelus Domini in mensam Dominici convivii, cui astabat vir Domini, vultus sui gloriam, his verbis placidus ostendit. Ego, inquit, Michael, legatione Domini mei functus, ex ipsius imperio, quæ tibi in proximo ventura sunt, innotesco. Ecce horam transitus tui prænuntio, quia abhinc solari orbita in se decies revoluta, de carnis ergastulo lætus exilies, et mundi hujus carcerem liber evades, occursuroque tibi Regi tuo inestimabili lætitia obviam procedes; qui te, nostro subvectum auxilio, cum gloria suscipiet, et eivem aulicæ sibi in regno suo conscribet. Adhuc eo loquente gloria gloriæ accrescit, et gratia gratiæ divinitus coalescit. Nam Petrus, Claviger regni Dei, Paulus quoque Claviger thesaurorum scientiæ Dei, Angelicæ visitationi Apostolicam sociantes, eidem viro sancto gloriose apparent; et immortalitatis desiderio fatigatum, blande demulcent : qui per sacram basilicam cum radio luminis ingressi, sancto Archangelo sese in mensa Dominica jungunt. Inter verba quoque exhortationum se Christi Apostolos esse, et consolationis suæ gratia sese attestantur venisse : juxta verbum Archangeli, proximum sanctæ resolutionis diem prænuntiant, de promerendo regni præmio gaudia multiplicant. Eo, inquiunt, dierum numero, quo Christus ad dexteram Patris conscendens Spiritus sui distulit descensum, tibi quoque regni sui differt ascensum. Hunc ergo diem more tibi insigni hymnorum solenniis, precum sacrificiis, et jejuniorum præveni festis : his enim coronam regni obtinebis.

44 Viro autem Dei ad hæc cœlitus oracula tamquam extra se ducto, et veluti in extasi rapti, summi Regis nuntii cœlo recepti sunt. In testimonium quoque eximium Angelicæ atque Apostolicæ præsentiae, velut ex horto deliciarum Dei, insatiabilis fragrantiae suavis prodiit : et templum illud rorali odore replevit : cujus jucunditate refecta mens sancta, refecta caro pudica, incensa orationum ardentius obtulit ante Dei conspectum. Beatus es, care Dei Gudwale, quem Dominus cum speciali gratiarum prærogativa honoravit. Sicut enim de Unigenito Dei venerandus Præcursor suus in Evangelio narrat, quod non ad mensuram dat Deus spiritum; ita te de justo fidenter dico, quod quasi absque mensura data sit tibi Dei gratia. Nam Angelum Incis de arce luminis descendisse, sumum autem Archangelum quasi præmisso nuntio subsecutum esse, Principes etiam Ecclesiæ tibi cum gloria apparuisse, quis mediocris reputabit mensuræ? et quod his majus est, ipse Angelorum et Apostolorum Rex in iis vere creditur affuisse, et per eos consolatricis gratiæ verba pia edidisse. De his omnibus etsi non digna eloqui, atinam digne sufficiat admirari!

45 Factum est autem, ut die crastina omnem sibi congregationem venerabilis Pater coadunare juberet; et collecta in unum sacra Fratrum caterva, inter excellentia doctrinarum, quibus statum robo-

D

II

decimo ante
obitum diepræmonetur a
S. Michaeli,

E

itemque a SS.
Petro et Pau-
lo,

F

post quorum
discessum fra-
grantiæ suavi
recreatus :

III

indicat Moni-
chis instan-
tem sibi mor-
tem :

rabat

A rabat animarum, pro expleto sibi cursu vitæ præsentis, tractum sermonis rigat lacrymis : et pandens, se super hoc Angelica atque Apostolica visione lætificatum, divina quoque consolatione roboratum, lacrymas lamentorum in lacrymas permutat gaudiorum ; eo quoque amplius, quod sacris hesternis revelationibus per ordinem explicitis, de promisso sibi ab Archangelo Salvatoris occursu lætus sermo producit, Fratribus autem inter se hinc de tanta ejus gloria in Domino exultantibus, illinc de recessu corporali ubertim mœrentibus, subjunxit vir Dei : Nolite, dilectissimi, flere, magis autem gaudete, quia mercedem jam mihi servo suo fideliter adesse repromisit. Recessui fragilitatis meæ debitum caritatis impendite, et orationibus protegit : quem his decem diebus venturum cœlestis præ sagii prompsit oraculum. Cujus salubribus monitis obaudientibus discipulis, extremo cœpit repente languore solvi, et saluberrima ægitudine fatigari. Cumque sanctissimi transitus hora instaret, circumvallat eum lamentabilis discipulorum concio, melodiis animæ egredienti congruis, exeuntem de thalamo sponsi immortalis amicam demulcens. Ipse vero in Domino gaudens, exhortationis verba eis erat profundens, et ædificationis exempla imitanda proponens, de contemplu mundi : de appetitu regni [cœlestis] suadens, Mysteriis divinis iturum spiritum roboravit : sicque vale ultimum dicens, lætus in Domino obdormivit. Obdormivit plane : quia pretiosa morte in pace quievit.

46 Nec mora, janua ei vitæ æternæ aperitur, porta cœlestis Jerusalem recluditur, occurrunt Angeli et Archangeli, obviam procedunt Dei nuntii, in oscula runnt Apostoli, eumque deferunt ante conspectum Altissimi. Emerito agonothetæ majestas ipsa coronas imponit, et intra urbis mœnia civem aulicum perpetuo describit. Quis autem obstupescet Angelorum et Apostolorum occursu huic famulo Dei honorem impendi, maxime cœlestis aulae palatium conscendenti ; quorum toties potius est visitatione, in hujus exilii adhuc manens peregrinatione ? Quis ipsum Salvatorem inter Primates regni sui sedem ei contulisse, quem summus Archangelus spondit cum gloria [obviam] ei processurum esse ? In argumentum vero fidei, sanctæ ejus innocentiae, simplicitatisque innocuæ, sanctissima ejus anima, in columbæ specie, a discipulis visa est conscendisse, et in sinu Abrahæ assumpta cum gaudio quievisse. Ibi gaudium possidet Angelorum, amplexibus hæret Sanctorum : quod hic fide speravit, spe possedit, illic re ipsa et veritate obtinere meruit, ubi Deum facie ad faciem intuetur ; ubi gloriam ejus, non speculum et in ænigmate, sed sicuti substantialiter est, contemplatur : quam uti ad plenum nullus mortalium potest persentire, sic nihilominus sicuti est nemo verbis aut litteris valebit dicere.

47 Transiit ergo venerandus Præsul viii Idus Junii : gloriosum suum transitum Ecclesiæ Dei signorum prærogativa commendans. Nam inter ipsas venerandi funeris exequias, circa illius aromaticæ glebæ memorabiles exuvias, mira Dei enituit gloria, magna æque ejus apparuit gratia : ubi sanctorum Angelorum frequentia, supernorum quoque civium non deerat reverentia ; ex quorum gloriosa et admirabili præsentia, lux instat nitidi titanis per totam noctem incanduit, ita ut nocturnam cæcitatem lux divina fugaret, et naturales tenebras fulgoris sui radio dissiparet. Radiabat quippe tota cella ut sol in virtute sua, quæ non cereorum lumine, non flammantium egut lampadum nitore ; quia in testimonium æternæ lucis animam illustrantis, splendor iste circumfulsit glebam pretiosi cadaveris.

O virum tanto laudum præconio gloriosum ! cujus D spiritus inter intelligibilia translatus, divinis coronatus adstat aspectibus, cujus corpus aureis miraculorum radiat fulgoribus.

48 Intererat in hoc sacro ejus transitu, inter reliquos fidelium, a mater ipsius venerabilis, de tanta filii gloria admodum hilaris : aderant quoque et sorores, sacris vigiliis cum gaudio communicantes : quæ inductæ pio amore defuncti, in omnes preces descendunt, quatenus sacris dignæ haberentur exuviis, ad lætitiæ gentis propriæ in terram nativitatæ suæ deferendis. Faveat, inquit, conservi Dei, pia omnium vestrum gratia, ut saltem defunctus in propriæ Sedis Cathedra recipiatur, et Ecclesia sponsi sui mausoleo Pontificaliter honoretur. Nam expectat eum concio Cleri, suspirat post eum populus Dei ; utque desiderati sui corpus suscipiant, cor et manus ad cœlos levant. Discipulis autem diu quidem refragantibus, ex Dei vero voluntate, ut liquido patet, non valentibus ; ad concordiam demum cum pace redeunt, et affectibus piorum parentum suis conveniunt. Nescit enim sancto huic conventui interesse abominabilis discordia : quia qui intererat filius pacis, spiritum suscitavit unanimiæ. Igitur utrimque Deo placitum committentes, initiandi operis [arbitrium] utrimque in manu Domini ponunt. Corpus illud magna ambitione et pariter tegunt, et pariter oculo imponunt, humeris sustollunt, et plastro bobus alligato superponunt. Quibus viam gradientibus, concursus et occursus fit populorum tanti Præsulis exequias cum magna devotione solemnizare gestientium. Prodit Monachorum chorus, procedit Deo devotus Clerus, et clara Christicolarum agmina tanti protectoris ducebant patrocinia : sacer grex, exemplis et doctrinis ejus institutus, obsequio venerandi funeris adhesit devotus. His ergo hymnidicis agminibus vallantes corpus pretiosum, usque ejusdam collis perveniunt tumulum : cui ob memorabile prodigium, ibi Deo servum suum mirificante perpetratum, Collis Gudiwali accollæ indidit vocabulum. Hic ergo jumenta, pii oneris officio deputata, instar immobilis simulacri repente obriguere, ita ut omne venerandi illius conventus collegium secum cogeret figere gradum. Accedunt adhuc sex juga et bissema bona corpora, quæ instar priorum traxere insensibilitatem sili-cum.

49 Tunc in se conversi dixerunt ad invicem : F Cum voluntati Dei omnibus obtemperare magnæ salutis est, et reniti evidens damnatio est ; cujus nutu cum in his animalibus natura videatur permu-tari, et per hoc nostris studiis reniti, quid incassum dispositioni ipsius repugnamus ? Non nostra super hoc corpore Justi, sed voluntas fiat Altissimi. Inito autem consilio, ex pari consensu diffinitum est, ut præfato armentorum grege loris et jugis excusso ? indomitæ geminorum vitulorum publi felicissime illius sarcinæ commendaretur servitus. Adhuc, inquit, viarum imprudentes, ubicunque eos præcipua impulerit gratia, liberos conferant gressus. Factumque est ut juveni, proprio arbitrio permissi, gressus a priore suspendentes itinere, erga locum insule, cui nomen Plecit est, Dei gratia et duce et comite, faciem recto tramite dirigerent. Hæc ergo, ni fallor, illa insula est, in qua, ut in prima hujus opusculi parte dictum est, idem sanctus Pontifex ex egregio Cœnobita, clarus enituit Anachoreta : ubi inter cetera miraculorum insignia de rupe arida aquam produxit, maris accessum in nomine Domini frenavit ; ubi etiam inter celebria Christi mysteria supernorum honorari meruit civium frequentia. Hinc ergo delatum corpus sacrosanctum, cum ingenti fidelium devotione, tumulum sumpsit ; non sine

et post ultima
monita exple-
rat :

B

in cœlis co-
ronatur,

visus in co-
lumbæ specie
ascendisse :

C

tota nocte
honoratur
mira luce

a
contendunt
mater et so-
rores ut in
Episcopali
Cathedra
sepellatur.

E
Corpus ave-
hentes boves,

in celle S.
Gaudiali dicto,
subsistunt :

unde illud
dico milomi-
juvenci def-
erant ad insu-
lam Plec t ;

ubi detinetur,

EX VSS. *et cæcus illuminatur.*
A sine admiratione multorum, quod inter gloriosa sancti funeris obsequia, signorum insignia non defuere. Cum enim, in magna Sacerdotum reverentia, pretiosi locus thesauri ad locum bajularetur sepulcri; quidam luminibus carens, et diuturnæ cæcitatæ tenebras lugens, ut sæpe casu evenit, feretrum nescius tetigit: quo tacto visum recepit, ocolorum sensu uti cœpit; et videntes se videns, præclara divinæ laudis extitit materies.

VI *Ob barbarorum incursionem,*
50 Illic igitur gloriosum ejusdem incliti Præsulis corpus, per multorum spatia temporum, in pace et honore quievit; atque in gloriam Dei plurima miraculorum gaudia, credentibus suscitavit. Peractis denique multorum annorum curriculis, ob infestationem barbarorum *b* et paganorum, gens Britannica magna ex parte hinc et inde dispersa est; relictisque avitis sedibus, per diversa orbis climata diffusa est. Hinc etiam Fratres præfati cœnobii, asportato secum sacrosancti corporis thesauro, mare fines Anglorum atque Francorum dividens transfretantes, cismarinam petiere patriam. Factumque est ut, quasi leo apertis oculis soporatus, hoc per ossa mortua ageret jam defunctus, quod spiritu

B vite animatus olim egerat vivus. Sicut enim tunc, relicta patria domo, sedem sub alio sole jacentem per mare exul expetit; ita etiam nunc, deserto reconditi sui funeris loculo, peregrinam non absque Dei permissu requiem quæsit. Dignum quidem erat, ut qui tanto cœlestium coruscationum jubare enituit, more solis, ab ortu in occasum, ab Austro in Aquilonem tendentis, diversa orbis climata per maria circumiret et terras, sicque Ecclesiam, ab unitate nec mari disjunctam, pia miraculorum communicatione et pignorum susceptione Deo ostenderet sociatam. Et cum Fratres prædicti cismarinam, ut dictum est, petentes patriam Galliarum finibus applicuissent, cum pia quam gestabant sarcina; te inter cetera regna præclaram adeunt Franciam, ut inclita gens tua, inter cetera quibus gloriatur Sanctorum patrocinia, tanti etiam Præsulis benedictione maneret nobiliss superba: quam hinc perlustrantes et inde, ubi ubi, pro ebullientibus ex cadavere vermibus, pretiosa sparsere balsama vitam spirantia, et aromata Christi medelam suaviter redolentia. Tandem *c* Monasteriale venere in castrum, aliquanto tempore tanti Patroni præsentia et gratia cœlo adæquatum; ubi quia condigna sibi

defertur in Franciam,

ad Monasterium castrum,

C non colebatur reverentia, cor magni et incliti Marchisii *d* Arnulphi, ad multorum salutem destinati, gratia tetigit Spiritus sancti: qua intellexit, in Dei sapientia ab æterno dispositum, illa humana Sancti sui non diutius debere reservari, sed *e* Blandinum eorum justificatione revelari, eorum debere susceptione glorificari.

f *inde Gandavum,*

51 Unde accersito Venerando *f* Gerardo Abbate, Ecclesiasticæ religionis et monastici ordinis industria præpollente, cum auctoritate Episcopi ejusdem *g* dioceseos, hujuscemodi officium injunxit, ad quod affectum summi magna Dei gratia incitavit: Venerabilis vero Abba vota gratiarum Deo persolvens, fidele negotium fideliter suscepit, fidelius peregit; et suscepto cum fide et tremore magno pretiosi corporis thesauro, cum gazis membrorum nulli pretio conferendis egregii Confessoris Domini *h* Berthulphi, magna Clericorum et Monachorum comitante cohorte, in monasterium detulit Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, quod situm est in monte claro, Blandinum nomine nuncupato. Convenit attem populus utriusque sexus innumeralis, manibus applaudens, et in voce exultationis Deum benedicens; qui geminas has duarum gemmarum margaritas de inæstimabili pietatis suæ thesauro destinavit, et in ornamentum ecclesiæ

suæ cum tanto decore collocavit. Quod actum **D** constat in Nonas Decembris *i*, Lothario quidem Rege in sceptro Francorum jus regium agente, Domino autem et Salvatore nostro Jesu Christo, Angelorum totiusque mundi monarchiam cum Patre et Spiritu sancto moderante. Hoc ergo in loco **B.** Gudwalus gloriosus coram Deo in cœlis, mirabilis ex Deo in terris, conjunctos præclaro Sacerdoti Christi Wandregisilo *k* et sociis, omnimoda semper laude rite colendis, larga intercessionum suarum præstat suffragia, et copiosa miserationum Christi cum fide et devotione quærentibus obtinet beneficia, ipso largiente qui in Trinitate et Unitate perfecta vivit, et regnat per immortalia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA G. H.

a Illic matris et sororum accessus, et petita translatio corporis ad propriam Cathedram, indicant vicinitatem locorum: et vel maxime conjectura auctoris, de situ insulæ Plerit, hic subjuncta.

b Indicari videntur Danorum incursiones in hæc Britannicæ ditiones, seculo 9 potissimum cæptæ, et seculo sequenti continuatæ. **E**

c Castrum Monasteriale, nunc Monasteriolum, vulgo Monstreuil, oppidum Picardie, prope ostium Cancei fluminis; sic dictum a monasterio, quod istic S. Salvini Ambianensis Episcopus construxerat, uti dictum xi Januarii ad hujus Vitam.

d Arnulphus, cognomento Magnus, Marchio seu Comes Flandrie ab anno 918 usque ad annum 964. Hunc aliquando tenuisse Monasteriolum, docent Wilhelmus Gemmeticensis lib. 3 Historiæ Normannorum cap. 10 et alii.

e Blandinium, monasterium Gandense, Normannica rabie eversum, ab Arnulpho restauratum fuerat.

f S. Gerardus ab Arnulpho convocatus, et Abbas constitutus dicitur anno 937; colitur 3 Octobris.

g Suberat quidem Tornacensi diocesi Gandavum, jam inde a principio prædicatæ istic fidei: sed cum illa diocesis proprio Episcopo per annos 400 caruerit, Noviomensi unita; credibile est Flandros, Ultrajeetino potius Archiepiscopo paruisse; hic autem tunc erat Baldricus ab anno 917 ad 977.

h Acta S. Bertulphi dedimus 5 Februarii, in qua hæc utriusque Translatio memoratur cap. 7 facta, ut scribit Raissius, anno 959. **F**

i Lotharius coronatus est Rex Francorum 12 Novembris anni 954.

k S. Wandregisilus, conditor monasterii Fontanellensis colitur 22 Julii, cujus corpus cum corporibus SS. Ansberti Rotomagensis Episcopi et Walfrauni Episcopi Senonensis translatus Sigibertus ait an. 944, uti dictum ad illorum Vitæ ix Februarii § 4, et xx Martii § 1 de Translatione. Adde his corpora SS. Winwaloci et Condedi.

EMBOLISMUS D. P.

Sermo in Translatione S. Gudwaliet S. Bertulli,

Ex Chronologo Blandiniensi transcriptus, a Francisco la Bar, Priore Aquicinctino. tom. 8 part. 2.

Quicumque memoriam Sanctorum agit, Creatori omnium bonorum laudem dicit; unde et Psalmista, Laudate, inquit, Dominum in Sanctis ejus. Ergo diem præsentem de Beatorum Gudwali et Bertulphi glorificatione festum agentes, quidquid pro eorum veneratione agitur, in laudem Creatoris adscribitur:

Ps. 150

Et ordium a laude Sanctorum

et deponitur in monasterio Blandino.

A scribitur : quia victoria Militis, gloria est Principis. Milites siquidem eruditos apprime dixerim, qui scuto fidei et gladio Spiritus sancti in hujus mundi principem insurrexerunt, et victoriosissime decertarunt. Hi ergo sanctissimi Patres duo, velut maxima luminaria fulgentes, e diversis mundi partibus procedentes; quorum unus ab Orientis a Pannoniæ, alter ad Occidentis Britanniae finibus convenerunt, et in unum quietis suæ sedem elegerunt. Tantorum ergo patrocinio Sanctorum subnixi, magna spe nitimur; dum ejus meriti sunt apud Deum, ut ad nutum ipsorum cœlos aperiat et claudat. De quorum solenni translatione præsentem diem festum agentes, prout Dominus donaverit, narrare fideliter aggredimur.

a
eorumque
(invocatione.

Ex Britannia
Monastriolum
translatum
corpus:

b

B 53 Sanctus igitur Gudwalus, dignissimus Deo Archipræsul, cujus memoriæ jucundissima est nobis recordatio, post multiplices hujus seculi labores, quibus pro perennis vitæ bratio indefesse agonizabat, cursum certaminis sui gloriose consummavit in finibus Britanniae, in loco Cornuvia: et in villam quæ Plecit b dicitur translatus ibique humatus est: cujus vitam virtutibus decoratam qui nosse voluerit, libellum legat qui plenissime de virtutibus ejus conscriptus est. Sed dum per multorum annorum curricula in loco prædicto ipsorum venerantur pignora gens totius Britanniae a cyclicis, qui et piratae, undique infestata, et propriis eliminata sedibus, terram sub alio sole jacentem querere compulsa est. Inde vero contigit corpus sanctissimi Patris, omni pretiosa margarita dignius, a Fratribus ejusdem loci transferri in fines Galliae, in castro quod Monastriolum vocatur. His etiam diebus membra beati Confessoris Bertulphi, de loco sepulcri, quod in loco proprii juris nuncupante Rentica c habuit, effossa translataque sunt a quodam Erchengario Comite, cum frequentia tam Monachorum quam Clericorum, et promiscuo sexus utriusque vulgo, cum reverentia in civitatem Bononiam. Facta sunt autem hæc, tempore quo gloriosus Rex Francorum Carolus, quem Heribertus Comes post dolo comprehendit ac vinctum tenuit, boneste agebat in sceptris d.

ibidem jun-
gitur corpo-
ri S. Ber-
tulphi:

c

d

his autem
furtim
sublatis,

e

C 54 [Post hæc] fur quidam, Electus nomine, genere Brito, maligno instigatus spiritu, latrocinium aggressus, furatus est corpora SS. Gudwalii et Bertulphi, de locis supra memoratis transmarinam cupiens inire fugam; ut tantorum patrocinia Sanctorum lucri gratia Athelstano e venundaret Regi Anglorum. Quo in tempore Arnulfus gloriosus Marchisus principabatur in dicto castro Monastriolo seu civitate Bononia, ubi et tunc commorabatur. Quadam vero die, finitis vespertinorum hymnis in memorata civitate Bononia, ait venerabili Wifredo, memoratæ urbis Episcopo, Ne pigeat, Pater sanctissime, Sanctitatem vestram Sanctorum adire loca, ut sciatis, in quibus locis Sanctorum habemus pignora, ac utrumne salva sint signa. Ad hæc Episcopus; Non hoc, inquit, negotium horæ instantis. Persistente autem Marchione natu Dei in sententia sua, Episcopus perrexit ire visitatum loca Sanctorum: et deprehendit sublatum corpus S. Bertulphi cum aliis Sanctorum pignoribus. Qui prorumpens in lacrymas, pectusque pugnis contundens, pro destitutione tanti Patroni, tam ipse quam cuncti qui aderant, plurimas descenderunt in lacrymas: validaque facta inquisitione, supramemoratus Electus Britto deprehensus est, furti reus: jam enim asportarat corpus in villa, cui vocabulum f Oditigahem, ibique clanculum recondiderat.

et fatinore
deprehenso,

f

g

55 Venerabilis autem Wifredus, cum valida manu Militum, exitus viarum obstruendo eum persequitur g, et in villala supradicta, cum corpore S.

Bertulphi deprehendit. Et, sicut Propheta testatur, D Sanguis sanguinem tetigit; non sibi satis visum est manum semel ad crimen mittere, nisi peccando ad- jiceret peccatum. Nam corpus sanctissimi Patris Gudwalii; omni lapide pretioso nobilius, a memorato castro Monastriolo furtim abstrahens, cum corpore S. Bertulphi recondidit. Factumque est, ut dum de amissione hujus querimoniam facerent, geminata lætitia ex amborum inventione, uberius in Domino exultarent. Egerat autem ille venenatus serpens et insatiabilis homicida diabolus, persatellitem suæ nequitiae amicum, dico tamen latronem, ut distraherentur memoratorum corpora Sanctorum, atque ab hominibus deleteret notitiam eorum; præcavens nequando, virtute divina examinandus, ad memoriam eorum deduceretur, ubi et ab obsessis eorum exire corporibus cogeretur. Sed quoniam draco iste est, quem formavit Dominus ad illudendam ei; quod ipse disponebat ad fraudem, Christus Sanctis suis providit ad gloriam; vel, ut ita dicam, negligentiori loco quiescentibus providit Deus, ut tali occasione ad alium eorum transferrentur corpora locum, ubi et altiori reverentia colendi, et majori devotione essent venerandi.

D
xx mss.
Os 4, 2

recuperatum
thesaurum,

56 Arnulphus autem, accersitis Præpositis monasteriorum S. Bertini atque S. Audomari, jussit corpora Sanctorum, cum frequentia Fratrum ac populorum utriusque sexus, deportari in ecclesiam suam, in prædium sui juris, cui Harlebeka est vocabulum, quam tunc regebat dignus Deo Presbyter Theodradus, ibique præsentians aam præstolarentur. Cujus jussioni parentes, ii Kalend. Decembrium h illo pervenerunt. Ex præcepto vero Marchisii, adest obviam Dominus Gerardus divæ memoriæ, Abbas monasterii Blandiniensis, ut hoc negotium ipsius industria honestius vel religiosius administraretur. Quarta demum die, iii Nonas Decembris, ipse adveniens, in hymnis et canticis et totius jubilationis devotione, transtulit corpora SS. Gudwalii et Bertulphi, cum Reliquiis SS. Audomari et Bertini, in Basilicam Apostolorum Principis Petri, situm in territorio Gandensi, in loco Blandinium dicto.

E
Arnulphus
Marchio

h

Blandinii
collocat.

ANNOTATA D. P.

a Imo Alemanniæ, ut dicit Vita. Deceperit auctorem instituta num. 1 comparatio cum S. Martino, æque ac Bertulphus ex Gentilibus parentibus in Pannonia nato.

F

b Eccegraphum nostrum, festinantibus scriptum, Pleurit: malui sequi Vitam.

c Rentica, inter nobiles olim urbes Teroanam et Quentaricum, de qua Vide Comm. Prævium nostri Bollundi num. 1.

d Ergo inter annum 898 et 923, uti idem docet num. 6. In Notis autem, ad cap. 6 Vitæ, illustratu vide, qua hic posses requirere.

e Æthelstannus Rex, sub an. 929 restaurata Glastoniensi vetustissima Abbatia, eidem contulit Reliquias multas valde, sibi a diversis partibus orbis destinatas, uti ex antiqq. Glaston. legitur apud Alfordum nostrum, in Annalibus Eccles. Angliæ: unde etiam intelligitur, quanti sacra ipsius Rex ille faceret, et quam merito magnum sibi ab eo præmium polliceretur Electus.

f Oditegem, Malbrancus putat Audingem esse, inter Bononium et Coletum: mallem ego cum vicum concipere in ea quæ Coletum et Gravelingam interest regionem, vulgo Terre d'Oye dicta, a vico maritimo Oye: qui potuit etiam Oyegem appellatus fuisse, molliori dialecto, pro Odegem, quod olim Oditegem fuerit. Pro priori tamen facit, quod Bononia

nix

A *næ duplo propior sit, et brevior inde tractatus in Angliam.*

I X MSS.

g In Vita S. Bertulphi dicitur quod fur, Bononiæ fuit comprehensus, callideque ab Arnulfo inductus, ut furtum fateretur, et locum ubi illud habebat reconditum : atque ita eo missum Episcopum.

h Fr. la Bar legit in Idum Decembrium et mox, quarta demum die in Nonas Novembris : quæ sunt manifesta librarii menda.

CAPUT VI.

Recentiora miracula, Gandavi et in vicinia putrata.

Benedictus Deus, qui facit mirabilia solus, qui dilectum suum et omnibus merito seculis laudabilem Gudwaldum, non cessat mirificare in oculis hominum, nec quotidiano et medioeri miraculo, sed inusitato et (ut vere fatear) raro aut nunquam comperto virtutis præconio : cujus sanctitatis pretiosissimo odore ; odore, inquam, sicut agri pleni, cui benedixit Dominus, cum jam non solum terra, sed et omne mare repletum sit ; felix quodammodo es ante alia, sancta Blandiniensis Ecclesia quæ tantum divinæ majestatis thesaurum, ante omnia secula tibi prædestinatum, et in fine seculorum commissum, penes te retines, servas, et possides. Speciosa certe facta es et suavis in deliciis tuis : altitudo tua similis palmæ, sufficienti in plenitudine caritatis ; de qua plenitudine verum et merito laudabile Domini Jesu miraculum proferimus in medium, cujus adhuc supersunt testes, non modo unius hujus Ecclesiæ filii, sed pene omnes circum-adjacentis provinciæ populi.

58 Anno incarnati Verbi millesimoquadragesimo tertio, octava Idus Junii a, secunda feria, celebris beatissimi Gudwali replebatur transitus, sicut Angelis pretiosus in cælis, sic et hominibus gloriosus in terris. Convenit autem Fratribus, ut pretiosissimum hujus Sancti Dei corpus, ad humilitatem supplicantis populi in montem, quem usitato vocabulo dicunt b S. Quintini deberet efferri : pia scilicet, non præsumptione, sed devotione ; quatenus liceret tam pio oneri humeros supponere, et quasi quoddam jugum cum fidelibus fideliter ducere. Et jam de loco requiæ suæ a Sacerdotibus et Ministris, in hoc ipsum opus præparatis, cum alta reverentia sanctissimi viri feretrum deponeretur ; officiosa plebis multitudo pium onus præstolabatur ; cum ecce, mirum dictum ! imago crucifixi Domini, quæ in medium ecclesiæ in altari S. Joannis Baptistæ exaltata erat, cum ingenti fragore fixura clavorum cedente, manibusque sublati a cruce, tota ad orientalem plagam conversa, corpore quasi in obsequium sui Gudwali visa est se deponere, et tertio humiliter inclinare. Apparuit autem hoc, non uni, nec de minoribus ; sed multis, et de melioribus. Meliores dico, quorum hoc pretiosa et Deo nota fides obtinuit, ut tali et tam inusitato refoverentur Domini Jesu miraculo. Quid lacrymarum, quid jucunditatis dies illa habuerit, quantum fidelis populi devotio profecerit, me tacente prudens lector advertere poterit. Et ne dubitarent filii annuntiantibus patribus de gloria hujus Sancti Dei, reiteratum est idem miraculum, in salutem non modo presentium, sed et omnium futurorum et credentium.

59 Denique post quadraginta et unius anni curriculum, cum iterum immineret Beatissimi Gudwali festum, et rursus laudabili illa consuetudine efferretur corpus sanctissimum ; ecce iterum manus Domini et gloria Dei de loco sancto suo apparuit,

Nam egredientibus ecclesiam eadem imago, eadem D crucifixi Dei humilitas, manibus protensis prætereunti suo Gudwalo se inclinavit : velut si ad profectum eorum qui aderant, videretur dicere ; Quia Crucifixo militasti, quia crucem meam bajulasti, quia crucis gloriam non erubuisti, Crucifixus ego grates rependo, Crucifixum me in obsequium tui extendo. Nec tamen omnibus id apparuit, sed sicut in superiori miraculo, multis, et quorum fides hoc a Deo promeruit. Quis non stupeat, quis non miretur ? Deficimus auditu, hebescimus cogitatu ; et quia auditum Domini audivimus, et opera ejus consideravimus, ultra jam in nobis non est spiritus. Hæc tua, humilis Christe, opera ; hæc tua sunt inæstimabilia magnalia ; quæ etsi incircumcisi labiis non possumus digne protestari, liceat saltem precibus tui Gudwali humiliter et digna cum reverentia admirari.

60 Parum est si corrupti aeris curatas incommoditates, si commoti maris sedatas tempestates, si languentis orbis terræ compressas referam ultiones, quæ ad invocationem hujus cælestis curiæ Senatoris ita hodie usque obediunt, ut in nomine ejus, adjecta sola fide, plerosque viderimus vel elementis vel mortibus imperitasse. Referam quod nuper gestum tota vicinia teste non siletur. Stomachum Presbyterum, optimum miraculorum B. Gudwali testem, et eundem dicendi peritum nostis. Convicinium ejus ita lues extrema vexabat, ut diræ calamitatis exemplo solam mortem vix spirantis vitæ remedium postularet. Claudebantur oculi in mortem, artus dissoluti nil nisi exequalia requirebant. Vocatur ad visitandum, quem dixi, Presbyter : accessit, assedit, benedictionem ex more dedit : ex occasione aliqua sermo exhortationis usque ad B. Gudwali memoriam perductus, cum ipsum ægrotantem totum in lacrymas compungeret, miseratus Sacerdos hominem ; Si credis, inquit, omnia possible credenti. Quo respondente, Etiam Domine. Arrepta mox ejus dextera, In nomine, ait. Gudwali, surge et ambula. Mirum dictum ! Velut si ex eodem simul ore sanitas derivaretur, homo statim surrexit, ad agendum negotium exiit ; ut ex ipsius ore, quæ dixi audita credantur.

61 Quid illud, quod non dissimiliter actum, omnes quoque mecum audistis. Vidua quædam morientis bovis plorabat damnum, quam solam vel paupertas vel injusti Domini ei reliquam fecerant. Forte idem, quem dixi, supervenit Presbyter, causamque scrutatus quærelæ, miseratur inopem. Tum vero potenti fretus fide, admoto quo innitebatur baculo, Dominus, inquit, tibi imperat, in suo Gudwalo. Surrexit statim sanissimum pecus, et gregi suæ redditum dominæ lenivit damnum. Toto vico jucundissimi miraculi dulce cedit emolumentum. Res utraque in Truncinensi c villa acta est. Ita vero parum est, nostrum Gudwalum per seipsum apud benignum Dominum Jesum crebris et iisdem rarissimis enituisse miraculis ; credite mihi, multi in nomine ejus, præsumpta fidei auctoritate, multa fecere. Novit hoc pretiosi hujus germinis felix mater Britannia, quæ licet ulla, quæ hujus mundi principem fortiter debellavere, nutu Dei nobis ex integro destinaverit tanti militis ossa ; tamen dici non potest quanta meritorum ejus illustretur munificentia ; eo vel maxime loco, quo, post tot desudatos agones suos, abundantissima sancti Spiritus aura frigerandus carnis exuit indumenta : neque enim ibi aut faces Regum aut ulla tribunalia Ducum, non cohors Prætorum, aut potestas dominatur quam dicunt Præfectoria ; solus Gudwalus, urbis curam et patriæ suæ agit monarchiam. Ipse adjutor pupilli et defensor viduæ : invocatum ejus nomen

semper

LIBER IV
Prologus.

Anno 1043

S. Gudwali
corpori
imago Cru-
cifixa rursus
inclinari,

Iterum an-
no 1084

E
Moribundus
sanatur :

moriens bo-
suscitatur :
f'

Patrocinium
ejus in Bri-
tannia cir-
ca papillos
et viduas,

c

A semper discernit de omni dubia re : evidenti indicio, quanta apud omnipotentem Deum eorum animas commendet intercessione, quorum corpora hic tueretur tam imperiosa auctoritate.

et Gandavi
circa cner-
gumenos :

62 Peregrina autem ut taceam, ne velut de longinquis argumentum adstruere videar; quis eorum, quos aut rei familiaris adstrinxit damnum, aut cætenæ colligavere carcerantium, quis pro facto timens judicium, adhuc apud hunc Patronum non facit familiare confugium. Prætereo dæmonomachos, quorum, propter naturaliter insitam levitatem vel potius feritatem, apud hos Occidentales frequentior usus est; qui in ultima positi angustia, mox ut hunc Advocatum inclamaverunt, statim ut pares aut superiores seipsos mirati sunt : in cujus dissimilitudine pugnae etsi nullum ex ratione defendi potest justum judicium, frequentissime tamen experiri solet divinæ misericordiæ beneficium.

ubi propter
nova miracula
appellatur
novus Sanctus.
Job. 31, 18

Quid vero quod, propter nova miracula, usitato vocabulo eum appellare solent novum Sanctum? quod enim ex antiqua in eum consensit pietate, quotidie non desinit innovare clementi bonitate : ut dictum de illo putetur, quia mecum crevit miseratione, et mecum egressa est ex utero matris meæ. Peccare autem me æstimem, si bujus præclaræ novitatis, qua nos omnipotens Deus inebriavit, calicem, adhuc sitientibus vobis, non misceo ; quatenus et attentos vos video, nec quidquam jucundius quam loqui de Gudwalo. Ad cujus gestorum multitudinem enumerandam, etsi Tulliani eloquii fluentia siccarentur; dulce tamen erit de plena copia quædam degustare, quia memoria justi in benedictione.

63 Ex annua in orbem revolutione, prædicata hujus tanti Patroni optatissima semper solennitate, frequens ut solet convenerat populus, vel studio devotionis vel devotione alicujus videndi miraculi. Mulier longo damnata silentio, quam et nos, utpote frequenter antea miserati, noveramus, fideli turbæ se immiscuit, et locum orationis sub corpore Sancti Dei potenti fide obtinuit. Jacebat miserabile mancipium, et cessante lingua, frequenti tamen singultu, provocabat Divinitatis beneficium : loquebatur interim pro ea et fides ; et rogantibus Apostolis, Dimitte eam Domine, quia clamat post nos, miraculum de thesauris Dei præparabatur, et ut desiderabilius fieret interea, differebatur. Inchoabatur et

Muta loquelam
recipit.

nocturnum, quæ in lucem miraculi deberet clarescere, et frequenti conventu initiatis Matutinis, imponebamus Antiphonam *d* ; Christo Regi jubilemus cum Angelis, qui in Gudwalo suo resplendet mirabilis. Mox ut personatum est ; Mirabilis ; ecce beatissimus Gudwalus totus in miraculis ; et, rupto in muta suæ linguæ vinculo, totam relaxavit in loquaci nobiscum júbilo. Tendebat manus, totos artus in laudem Dei et sui Gudwali præparabat, et facillima garrulitate cantus hominum femina loquax evincebat. Interrogata nil nisi laudem respondebat ; et, quasi longi adhuc pigeret silentii, grates divinæ continuabat medicinæ. Profecit non parum et populi devotio ; et quod in unius actum est lingua, multorum usque ad boni operis fructum prædicare verba.

v

cæca illam
natur :

64 Accessit ad hoc et aliud illustre miraculum, eodem die meritis ejusdem sanctissimi Patroni peractum. Femina ex oppido Gandensi (nomen non occurrit, personam novimus) septennii inclusa cæcitate, longi hujus sui incommodi rixam, cum tanti medici pietate, constituit componendam. Addebat, et hoc in somnis sibi persuasum, ut ab hoc divino propitiatorio lumen exigeret pristinum. In quo quid aliud nisi pietas omnipotentis Dei innuitur, quæ ad hoc corripit ut sanet, ad hoc ut propitiatur admonet? Duce autem regente gressus, præeunte spe,

Junii T. I

ad alteram, sed longe curabiliorum Siloe piscinam admittitur. Toto corpore sub sui medici feretro projicitur : offert orationum preces, aurum appendit fidei, clamoris lacrymis januas lacrymarum sibi postulat reserari. Dum interim Missarum aguntur solennia, loco quo invisibilibus mysteriis cœlestia junguntur terrenis, movetur et distillat se divinæ misericordiæ aqua ; et quos infanti creavit, pene jam seni feminæ oculus perfundens, illuminavit, Miratur reviviscentem pupillam, motabilem stupet palpebram ; restituto visu, homines oculis, Deum illuminato corde recognoscit. Nota persona, frequens conventus, celebre miraculum, lætam diem egregie reddidere lætiores.

65 Instabat solita hujus Sancti sanctæ depositionis annua revolutio, quæ sopitis secularium negotiorum tumultibus, solennizanda erat communi populorum gaudio. Sed quia instantia negotiandi facile non quiverat avelli, cœtum plebeum, vel paupertati vel cupiditati male assuetum, non cohibuit tantæ festivitatis anniversaria indictio : quem iræ divinæ non præterivit exaggeratio. Dies enim forensium mundinarum Gandensibus instabat : quem pecuniosa cupiditas non dico celebrem, sed de celebri illis commutavit in lugubrem : in qua dum lucris inhiarent publicis, S. Gudwalo minus detulere quam decuit reverentiæ et devotionis. Quo factum est, ut, ad adstipulandum tanti Præsulis prærogativam, utilem sentirent divino verbere virgam. Jam ergo aderat, ut, quod pro fidelium devotione satis approbabile est, solenniter a populo conductaretur sanctissimi corporis gleba, et in montem Quintinianum celebri concentu atque reverentiæ cultu efferretur. Ubi dum præmemoratus Presbyter Stomarus ore facundo verbum salutis peroravit in populo, causabatur quam plures sanctis defuisse exequiis ; quodque satis indecens videbatur, propriis insudasse commerciis : comperiensque Gandenses avaritiæ lucris inhiare, non Gudwalo spiritali officio scenerari ; ut Elisæus, illudentibus pueris vulnus inflinxit maledictionis ; sic iste, Sanctum Dei neglectum habentibus vindictam imminere significavit divinæ animadversionis ; taliaque subinferens, Quoriam, inquit, hæc plebs Sanctum Dei invisere repudiavit ; illos proculdubio, priusquam dies instans claudatur in vesperum, Sanctus visitare non dissimulabit. Dixit, nec dictum dicentem fefellit.

prædicatur
olventura ca-
lamitas :

66 Nam necdum illius diei orbe solari ad intergrum perlapsa, ignis egressus est a Domino ; paulatimque succrescens flammicoma immanitate præoccupat obvia quæque. Gandenses vero concursu confuso atque discursu cœperunt perstrepere, seque ad extinguendum toto ingerentes conamine, ægre omnino proficere : manu enim Domini ignis invaluit, cui reluctari amplius nec fortitudinis nec constantiæ fuit. Jam ergo, ut conjectura facili cunctis innotuit, ob Sancti neglectum illic prævaluisse ignis incendium ; omni demum desiciente humano ingenio, omnes unanimi consilio ad illum, quem offenderant, se contulere confugio : ejus ossa, ut ita sit dictum, dignitatis prærogativa, gazis omnibus pretiosiora, raptim tollentes cum loculo, non dispari in Aarone exemplo furenti opposuere incendia. Cerneret, etsi non visibiliter, summum Pontificem ante Sanctum Sanctorum stantem pro populo, et de sacrosancto impectoratæ caritatis thymiatario thura precum adolescentem Regi altissimo ; quarum libamina in odorem suavissimum admittens superna clementia, non ultra in ira misericordias suas continuit, sed ut complacitior fieret, manum misericordiæ apposuit ; Jamque sufficit, cessa, flagranti incendio dixit. Mox mirum in modum, ut declareret res indubitata, præcordialem Dei ami-

opponitur sa-
crum corpus,

EX MSS.

et illud subito
sistitur.

A cum esse exaudita in cœlestis senatus curia, viso tanto obice tota deferbuit vorax flammam insania, resque tunc accidit omnium admiratione dignissima. Domus nempe proxima adurebatur parte media, perdurante adhuc intacta medietate altera: at ubi Sancti lipsanum semiustæ cœpit esse contiguum, subito, mirum dictu! in ea parte quam afflaverat sic contabuit incendium, ut ad partem illasam nullum sibi vendicaret accessum. Nec huic fuit illud dissimile, quo hic Sanctus triumphavit in non dispari discrimine. Calpis siquidem Gandensium incolarum jid promerentibus, dum ex divino judicio domata eorum ignis devastarentur exterminio, hujus fide periclitantium ad Deum reconciliandum delegata est legatio; dumque suscepta humeris bajulantium pia sacri corporis sarcina per domum ejusdam foret transposita, quam flamma invaserat ex parte maxima; mox ad tam celerem Sancti transitum in se deficiens cessit incendium; quodque jam præoccupaverat de domate, semiconsumptum reliquit repente; et quod necdum contigit, contingere deiiceps non præsumpsit. Sed jam dictis dicendi finem imponamus, ne dicendis morosiores superse-deamus.

B

ANNOTATA G. H.

a Hæc accurate conveniunt, currente cyclo Solis xvi, littera Dominicali B.

b Est etiam nunc sacellum S. Quintini, haud pro-dul a Blandinio.

c Truncinensis villa, vulgo Drongen, Ordinis Præmonstratensis Abbatiam nunc habet, Gandavi distantem leuca vix dimidia.

d Hoc invitatorium etiam nunc præscribitur in Offi-cio S. Gudwali.

CAPUT VII.

Alia ejusdem temporis miracula.

vii
In magna
siccitate

C

corpus S.
Gudwali cir-
cumlatum
acirculo cœlesti
honoratur:

Pluviali imbre terris suspense, quadam tempestate labor agricultura periclitatur nimia ariditate, spesque de frugum multiplicitate contentium oculis adinebatur seminum tenuitate. Quo in periculo dejectis populi animis, saluberrimum haud defuit consilium; ut scilicet omni instantia precum sibi ad condescendum flecterent S. Gudwalum, veræ pietatis amicum. Indicto igitur conventu publico, ætas universa; sexus et ordo convenerunt tempore præfixo, ut dato fidei speique commercio, tanti Præsulis exhilararentur beneficio. Quos præcedentes et sub-sequentes longo agminis comitatur ipse sanctus Præsul, et vere Consul illius supernæ Curriæ. Pervenientibus demum cum sacratissimo corpore usque ad contiguum castrum, a Alst vulgari nomine dictum, in subjacenti ejus grata planitie libuit paulisper subsistere, et in verbo salutari auribus avidis requiescere. Plebs universa coesedit, uno superstite, qui tuas tuique, Christe, militis victorias triumphales declamaret in populo, mox approbandas divinarum miraculorum mirabili iudicio. Igitur ubi omnium vultus, divinus Orator dictorum pendere defixit; subito, mirum dictu! in superna cœlorum arco, contra sacrum localam, tricolori pulchritudine corona resplenduit: in cujus medio signum Crucis interamicans apparuit, quod oculos intuentium pariter et animos sui admiratione suspendit: quibus hac quoque visione attonitis, facula quasi ignea de cœlo lapsa plus gaudii invexit atque stuporis.

68 Accrescit interea miraculis miraculorum co-

pia: liberalem enim omnipotens Dominus se exhibuit in commendanda amici sui gratia, qui populam suum calice tantæ dulcedinis cum maxima miraculorum debriavit gloria. Sublato nempe de eodem loco corpore sacro, ut ecclesiæ inferretur fidei bajulantium obsequio; cerneret illud triumphale signum, virtute indicibili, protenso viæ spatio ad ecclesiam usque pariter deferri. Ubi dum sacra corporis invectione prosequente populo illustraretur cœmeterium; erat cernere mirum, cœlestem scilicet usque ad valvas ecclesiæ inseparabiliter circumferri circulum. Sacris demum artubus cœlo obsequente iafra ecclesiam susceptis, duobus b infirmis statum redintegravit amissæ iaculamitatis. Quam jucundum, Jesu bone! quam pium, quam celebre tunc fuit cernere tuum victoriosum militem, æthereo redimitum diademate, tanto plausu popularis frequentiæ, tuæ invehi ecclesiæ! lampade divina coruscat, cruce triumphat, corona resultat, potentia sauat. Sed de justitia ejus pauca dicamus, ut de misericordia quoque consequenter subinferamus.

69 Fandus possessionis hereditariæ S. Petri de proximo adjacens erat, cui tunc temporis invaser quidam, ut adultera perdix, incubuerat. Admonitus at dexteram daret justitiæ, descendit in contumaciam: excommunicatus, defensione munit contumaciæ culpam. Hic, ne mala videretur aduri conscientia, ad Sancti locum mentita innocentia accessit; sed repulsus a Fratribus, obstinatamente recessit. Interminatur et a suis terribilis quædam comminatio, aisi dicto citius respiscat ab incepto. Ille vero, cui facilius fuit culpam tueri quam intueri; culpæ culpam accumulatur, dum suæ salutis consulere dissimulat. Tendit ad sua, plectendus pœna, quia injuste domiatur in re aliena. Cum ecce in media via divinitus corripitur, usuque videndi simul et audiendi exnuitur. Indicat quid sentiat, consilium capit quid faciat. Reductus a suis ante Sanctum exponitur, velit aolit de crimine fatetur: reddensque non sua suis, absolutus pœna, enendatior restituitur. Sic hic, bone Petre, ad securitatem tui satis prudenter invigilasti, dum Gudwalum contumaciam tuam ad ultionem tuarum injuriarum supposuisti, qui hostem tuum te animadvertente pœna plecteret, teque miseraute clementer absolveret.

60 Quidam, ob custodiam bidentium, S. Gudwali obsequialem ovem obtulerat usibus, certus nil morbi posse pestiferi prævalere in gregibus, quos tanti Pastoris vigilantia assignaverat tuendos a malis iagruentibus. In argumentam ergo susceptæ pecudis adhibitæque custodiæ, dum grex consisteret in pascuis, fera, ovibus semper inimica, effero Impetu irruit lupo: nihilque discernens, quasi Sanctus nihil de ea commune haberet, ejus oviculam ex omnibus elegit, et sub sua sorte male dividens totam redegit: lustra que repetens silvestria, exultat capta præda, qui nec saltem cum Sancto voluit dividere pellis spolia. Cessit interius Sanctus, ut postmodum abductam ovem erueret jucundius satisque potentius. Pastor vero, vel, ut magis conjicio, mercenarius, fit mox villico sacri damni nuntius: villicus, ut audivit, Quid mea, inquit, interest Gudwali rebus invigilare, ipse pecus tueatur proprium: cui tuendo facile aspirat sanctitas et meritum. Dixit, et dicto citius, obaitente Sancto, fuga interdicat lupo: actusque retrorsum quasi captivus cum capto redit pecore, reducenique prædam deponit illæsam, non quidem sine pari fœnore, sed alterius brebicus c malo omine: nam aliam nescio cujus impetens, silvamque quantocius repetens, dentibus cruentis tyrannidem placat famelici ventris. Ex providentia Dei corpus Sancti cum innumera plebis multitudinæ

D

2 infirmi sa-
nantur.

b

viii
Fundum mo-
nasterii usur-
pans,
EAt cæcus et
surdus,facta restitu-
tione sanatur.ix
fOvem S. Gud-
walo oblatam
lupus rapiens,

ultra refert.

A multitudine de proximo tunc constiterat, cujus conspectui pecus recens liberatum pastor representaverat; satisque fuit dulce hoc ipsum admirantibus, Sancti patrocinium non deesse in tam exiguis vel vilibus: qui quamquam nonnullis negligentioribus paterna irascatur severitate, non tamen damnat usquequaque; sed, ut ex sequenti liquebit exemplo, correctos relevat materna pietate.

Festum violans,

punitus contractione manuum, et adhesionem cultri,

71 Mulier quædam ex vicina Gandensium colonia, suis nomine et facie notissima, dum in vigilia, quæ hujus Sancti sacræ depositionis præcedit solennia, in horto intempestive olerum virentia decerperet; tanta exinde repente stillavit sanguinis affluentia, acsi pro naturali succo cruor innatus infecisset omnia. Illa autem rei novitate attonita, vehementer eventum exhorruit; divinitusque percussa manus contradictione, qua cultrum tenuerat, tota obriquit: articulis quoque ungue tenus in se reflexis, manubrium ferri tanta tenacitate manus inhæsit, ut facilius disjungi posset manus ossetenus a brachio, quam digiti a manubrio. Res pro sui magnitudine celari non potuit, nec debuit; et rumore quaquaversum sparso, pene cunctis factum lugubre innotuit.

B Rea vero, miserabile intuentibus spectaculum, cum ipso quo cruciabatur tormento, ad memoriam S. Gudwali præsentatur; et quasi humilitate Davidica pavimento adhæsisset ejus anima, terræ ante Sanctum Dei cœquatur; precibusque indulgens, imbre lacrymarum fatetur culpæ reatum; et quamvis luat pœnam, spe tamen promovetur ad veniam. Dissimulabatur interim reparandæ sanitatis impetratio, et dilatione miraculi ad correctionem multorum pœnalis in rea protelatur ultio. Interca nonnulli tentavere, si quoquo modo ferro avulso manum reformare possent vigore pristino; sed frustra: nam, ut præmissum est, sic sibi manus et manubrium conglutinabantur inutuo, ut alterum ab altero humano non posset disjungi adminiculo. Immensis igitur continuisque per totam noctem examinata doloribus. Ubi visa est satis dedisse pœnarum Dominus de excelso sancto suo eam respexit; et gemitum compeditæ suæ exaudiens, ad sacrificandum sibi hostiam laudis vincula ejus dirupit: digitales articuli globosæ manus extenduntur, usiueque pristino et statui ad integrum reformantur: ferrum cecidit, mulier Dei gratia incolumis surrexit; plebs laudes resonat, plus laudum femina donat.

pœnitens sanatur:

C At fortasse legenti prius deficiet fides, scribenti quoque tempus et dies, quam de Gudwalo nostro vera scribendi materies. Unum adhuc succincte proponamus in medium: utile admodum contra incautam temeritatem circumspeditionis documentum. Hoc etenim terribili exemplo, quos cauteriata adurit conscientia, sacrosanctis tranctandis ferendisque pignoribus infrunita ne se subinferant audacia. Certe Oza Levites, dum, quod sui non erat officii, Arcam, bonum lasciva irrationabilitate paululum inclinatam, irreverenter sustentasset, perensus est a Domino: cujus mors tam facilis, quid aliud innuit nobis, nisi quod periculosius patiantur in anima, qui sancta tangunt polluta conscientia: quod mirabilis Deus in Sancto suo Gudwalo evidenti comprobare dignatus est indicio.

sacrilegus corpus sacrum portare præsumens, fit cæcus,

72 Igitur præfatus Sanctus Dei, dum in festo suo foras deportaretur juvenis quidam, nomine Sewalo, corpus bajulantium admixtus numero; dum se supponisset operi sacro, corruit illico, hærensque pavimento, decore videndi nudatur et gaudio: quique Sanctum indigne sustentare voluit, Sancto dejiciente salubriter corruit: quia sibi ceterisque casu innotuit, quid de illo divinis obtutibus displicuerit. Mirandum intuentibus spectaculum, salubre tandem confert consilium: quorum subvectione

coram Sancti loculo expositus, prece eorum respirat in melius, fandi que facultate indulta, interrogatur de conscientia. Fatetur de scelere, seque commemorat in Fresia templum Dei cum nebulo- num manu profanasse, ibique sacrilegium perpetrasset: spondet tamen tota mentis obligatione, se de cetero per omnia fore correctioris vitæ, si Sancti indulgentia liberari meruisset a cæcitate illata. Cumque vespertina consummaretur synaxis, Deo Sanctum suum mirificante, os et nares multo sanguine cruentatus, lumen recepit; Deo gratias egit; domum rediit; et quod sacrilegio rapuerat, sicut promisit, ante Sanctum Gudwalum denuo rediens, præsentavit. Ad monumentum ergo tanti miraculi cum liber esset, sub S. Petri Sanctique Gudwali patrocinio, se annuo censu confirmavit in Blandiniensi cœnobio.

pœnitens sanatur.

73 Vicus est, nomine Axla d, quatuor ferme millibus Gandensi continuus coloniarum: in hoc mulier, Ouda nomine, maritali copula foetu gravida, passione, quam Physici spasmus vocant, contrahitur tam subita, ut brachiis cum manibus altrinsecus coherentibus pectore, digitisque medio palmæ infixis ungue tenus, compassione dignissimum intuentibus exhiberet spectaculum. Quod quo Dei judicio, sive pro eluenda culpa, sive pro prædicanda ejus gloria, evenerit: nescio, Deus scit. Erat tamen in misera videre miseriam, cum manuum destituta obsequio, alterius velut pusio pasceretur adminiculo: cui adhuc ad cumulum calamitatis et miserie accessit, quod plus partui quam sibi condoluit. Aiebat enim, Heu me infelicem! me duplici angore anxiam? Ego meipsa careo, mihi met subvenire nequeo; et quis parituræ, quis partui succurret edito.

Contracta, brachii pectori, et digitis palmæ adhærentibus,
E

et prole gravida,

Desunt ancillarum matronarumque consanguinearum cuncta adminicula: desunt ad conducendum obsequentes universa mercedis commercia. Quis parvulum editum suscipiet? quis tenera membra componet? quis fascia alligabit? quis in cunis vagientem fescenninis demulcebit? quis lactandum mammis admovebit? quis lactatum removebit? quis cetera necessaria exhibebit? Væ miserræ matri, cum viderit miseriam nati? Hujusce igitur mali tormento quadraginta circiter dierum cruciabatur curriculo. Dum vero summæ majestatis placeret consilio, ream suam ab hoc absolvere incommodo, nomenque sanctitatis suæ per B. Gudwalum amplificare in populo; mulieris occurrit animo, virum quemdam approbatæ famæ, tunc temporis in ecclesia S. Petri commorantem, cum marito socio invisere; non tamen spe vel futuri boni eventus causa, sed cum prædicto viro colloquendi gratia. Quo perveniens, dum a confluentibus in tanta calamitate non sine magna miseratione esset intuita, quidam ex adstantibus consuluit, S. Gudwali expetere suffragia; certus de subventionem, si illa ei humiliaretur fidei mentis devotione. Nec distulit, ecclesiam ingreditur, tota mentis devotione Sancto prosternitur. Vix hæc tria orationis protulit verba, S. Gudwale subveni: cum subito superna adest gratia, quæ meritis sui militis supplicis suæ sanitatem reddidit ex integro. Articuli manuum cum fragore eriguntur de palmæ medio, brachiis usui restitutis pristino. Si dubitatis de miraculo, testis est tunc circumstantium omnis multitudo: quorum corda ad reddendas Deo gratias mulieris hujus amissa, sed recuperata excitavit sanitas.

sanitatem recuperat:

74 Quod oculis nostris vidimus actum in muliere per eum, ad laudem Dei in sole proferamus, Moris erat hujus nostræ Ecclesiæ retractis diebus, scrinium S. Gudwali Alst deportari, et hanc deportationem annis redeuntibus iterari; et (ne hujus deportationis labor vel vexatio experts esset emolu-

xiii

menti,

EX MSS.
sub Gisleberto
Abbate,
e

A menti) frequentia miraculorum Deum in Sancto isto, et Sanctum in Deo inibi glorificari. Reverendo igitur memoriae Abbate Gisleberto isthic præsidente, Dei, quo et frequenter illustrabatur, instinctu eum incitante, mos prædictus, non diu tamen duraturus, nec a diu victuro reparatus, reiterari cœpit, simul et familiaria et assueta huic mori mira renovari. Prima ergo vice reparatæ sub Patre Gisleberto hujus consuetudinis, cum jam diu aperta ejus signorum perpetratio quasi eo obdormiente sopita esset; istud quod subjecimus cum multis adhuc superstitionibus vidimus. Mulier quædam, Berta nomine, in vicino, bonæ piæque et nobis satis notæ cujusdam matris familiaris munifica beneficentia, retributionis æternæ intuitu, fovebatur, hujusmodi multos per annos constricta calamitate. Calcanei siquidem ejus, natibus, perpetua insolubilitate quasi naturaliter compacti, hærebant; brachia etiam simili colligatione pectori imminebant. Jacebat misera et miserabilis sine eundi agendique officio, quasi truncus et inutile lignum, ad omnem humanæ utilitatis mortua functionem, vitam mortuam imo morte amariorem trahens. Hæc Alst delata, B medico cœlesti curanda offertur: ubi aliquamdiu scrinio Sancti supposita fuit. Plerumque augmenta insolitæ solitæ adversitatis, initia sunt sequentis insolitæ prosperitatis, ut ex aucta infirmitate, virtus quoque miraculi claresceret. Dolor illius jam finis imminens cœpit plus solito ingravescere; cum ad ea, quæ terminalis hora exigit, mulieri vix spiranti impendenda, Presbyter accersiretur. Interim trunci illius rami, complicati et curvi, in

rectitudinem naturalis usus extenduntur: dumque D in columnas corporis insolitam erectionem necdum bene firmata molitur, in terram relabitur: sed vero medico non deficiente, medela proficiente, iterum in altum nititur, manibus brachiisque solutis; sustentaria serinii, quas Scragas f dicunt, tenens, sensim sensimque in sursum repebat; donec tota corporis mole erecta, manus utrasque loculo Sancti supponeret; inde gaudium, imo velut debriatio quædam populis orta est.

ANNOTATA G. H.

Alst, Alostum aliis. oppidum medio itinere inter Gandavum et Bruxellus.

b Apud Capgraviura ista sic habentur: Cum ad ecclesiam corpus sanctum deferrent, et cœmeterium lustrarent, signum usque ad ostium ecclesiæ secutum est, et pluvias statim largissime cœlum dedit.

c Brebix, ovis. Gallice Brebis, Glossario Caugiano meretur apponi, necdum alibi lectum quod sciam, quod tamen nisi aliquando usitatissimum fuisset, Gallica lingua non haberet.

d Ayla, jam oppidum, inter 4 ambuctos ut vocunt, versus Zelandiam, quatuor millibus, id est leucis horariis Belgicis distans Gandavo.

e Gislebertus Abbas 24. ordinatus anno 1132, mortuus 1138.

f Schrage vox Teutonica, Latinis Capreolus, tignum transversim affixum quatuor quasi pedibus, ipsum sustentantibus.

contractus
ob ustrictos
natibus cal-
caueos et pe-
ctori brachia

sanatur

DE S. AGOBARDO

ARCHIEPISCOPO LUGDUNENSI

G. H.

Sylloge de cultu, actis, fide et ætate.

ANNO DCCCXL.

Cultus

Stephanus Baluzius Tutelensis, inter alia monumenta a se edita, protulit anno MDCLXVI opera, ut in titulo appellat, Sancti Agobardi Archiepiscopi Lugdunensis, Notisque illustravit. In his, inquit, Sancti nuncupationem Agobardo tribuimus, post editionem Massoni; et quia cœlestes ei honores persolvuntur in Ecclesia Lugdunensi, ubi vulgo vocatur Sainct Aguebaud: tum et in Martyrologiis quoque illarum partium Sanctus dicitur. Antonius Mouchiacenus Demochares, Jacobus Srevertius Ecclesiastes Lugdunensis, Joannes Chenu Bituricus, et Claudius Robertus Presbyter Lingonensis, in suis Catalogis Archiepiscoporum Lugdunensium, Sancti titulo honorant S. Agobardum, et a Claudio Roberto citatur Breviarium Lugdunense, vii Idus Junii. In Breviarii Lugdunensis Calendario, quod una cum Vitis Sanctorum Lugdunensium prælo paraverat, nobisque anno MDCLXII communicavit Stephanus de Veuay, Presbyter Lugdunensis, additur ritus novem Lectionum. Sammarthani in Archiepiscopis Lugdunensibus, ista scribunt: Inter Sanctos Lugdunenses, vii Idus Junii, memoria ejus anniversariis honoribus colitur in Fastis Ecclesiæ. Ex his allegat Baluzius verba Martyrologii Ecclesiæ Lugdunensis, et MS. Martyrologii monasterii S. Claudii. Quibus addo Ferrarium in Catalogo generali, citantem Breviarium Lugdunense. Deum Theophilus Rainaudus, in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, quem Lugduni scripsit et bis edidit, eundem inter reliquos Sanctos Lugdunenses Sancti titulo honorat, et ritu officii duplicis colit Lugduni osse-

rit. Tot incitati argumentis et auctoritatibus, audent etiam titulum Sancti tribuere Agobardo: neque terremur auctoritate Andreæ Saussuyi, qui post conclusum hujus diei Martyrologium consueta formula, inter Pios eum collocat, sed hac honestiori phrasi: Celebrat hodie Lugdunensis Ecclesia feliciter depositionem Beati Agobardi, insignis sui Archiepiscopi. Forsan putavit illius sanctitati obesse exilium ejus, ob conspiracyonem cum Lothario contra Ludovicum Pium Imperatorem patrem. Sed hoc non obsuit S. Bernardo, Archiepiscopo Viennensi, quem eo tamen non obstante summis laudibus extollit ipse Saussuyus ad xxii Januarii; ad quem diem varia ejus Acta, Miracula, et gesta Translationis illustravimus, atque de utriusque exilio varia dedimus, ex quibus repetimus hæc verba Adonis in Chronico: Bernardus adhuc et Agobardus Viennensem Ecclesiam et Lugdunensem regebant. Qui ambo apud Imperatorem delati, desertis Ecclesiis in Italiam ad filium Imperatoris Lotharium se contulerunt, et postmodum piis Imperatoribus agentibus, Agobardus Lugdunensem, Bernardus Viennensem Sedem recepit. En eadem utriusque causa exilii, et felix ad Sedes suas reditus, forte post probatam innocentiam.

2 Acta S. Agobardi nulla reperimus ab antiquis scripto: edidit aliqua citatus Rainaudus. Nos ex hujus et aliorum antiquorum relationibus pauca excerpta damus. Ado in Chronico, relato obitu Caroli Magni Imperatoris, qui decessit xxviii Januarii anno DCCCXIV ista subdit: Bernardus Viennensis Episcopus erat, et Leidradus Lugdunensis, qui initio Imperii Ludo-

F

ac Bernardo
Viennensi,
exilii socio,

ob favorem
impensum
Lothario,
contra pa-
trem.

Anno 814
constitutus
Episcopus,

et titulus
Sancti, æque
ei debitus,

vici

A vice Imperatoris Suessionis monasterii locum petit, et in loco ejus Agobardus, ejusdem Ecclesie Chorepiscopus, consentiente Imperatore et universa Gallorum Episcoporum Synodo, Episcopus substitutus est. Quod quidam defendere (*id est prohibere*) volentes, dixerunt: Eundem venerabilem Agobardum, a tribus Episcopis, in Sede Lugdunensi jubente Leidrado fuisse ordinatum. Sed Canonica auctoritas est, in una civitate duos Episcopos non esse: nec vivente Episcopo successorem sibi debere eligere. Ac proinde illa quacunque causa regulæ Ecclesiæ præteriri, in tanto ordine fixæ, non debent. *Philippus Labbe, in Appendice ad tomum 7 Conciliorum columnæ 1864, arbitratur Synodum hanc Lugdunæ anno MCCXXIV habitam fuisse: in qua, contra istos obloquentes, verus Episcopus Lugdunensis constitutus est. Quæ eadem ex Adone desumpta confirmantur ex Chronico Virdunensi Hugonis Abbatis Flavienensis, ubi etiam consensus Imperatoris exprimitur. Fuit autem ante Chorepiscopus ordinatus, similis illis quos jam Suffraganeos appellamus, qui in principalioribus Ecclesiis et amplioribus Episcopatibus assumebantur, ut Episcopus mole rerum agendarum aut senia aggravatos sublevent in Ordinibus conferendis, ac diœcesi potissimum rurali visitanda. Rainerius mallet legi Coepiscopum, quem nunc Coadjutorem dicimus cum jure successionis, quod Leidradus jam disposuisset, abdicatione Episcopatu, ingressum ad monasterium S. Medardi Suessionense.*

contra ob-
trectantes
defenditur
in Synodo.

Fuit protector
veræ fidei,

3 Ut ut sit, inquit Raynaudus, potitus Episcopatu Agobardus, plurima in eo digna Episcopo, tantæque Sedis Presule gessit. Fixerat eo tempore Felix Episcopus Urgellitanus, qui Nestorianæ sectæ semina resuscitavit, et post aliquot revocationes relapsus fuerat. Hujus dogmatis sualumenta diruit Agobardus, per librum Ludovico Imperatori inscriptum, qui primo loco inter opera ejus recensetur, capitibus XLVI distinctus. Hinc succedit alter ad eundem Imperatorem, de insolentia Judæorum: cum altero adjuncto, de superstitionibus Judaicis: et hunc suo et S. Bernardi Vienneus Archiepiscopi, et Eadfridi sive Faguz Episcopi Cabillonensis nomine obtulit. Accedunt hisce breviores tractatus de Baptismo Judæorum mancipiorum, et de convictu et societate Judæorum cavenda. Unde ejus zelus pro vera Christiana religione elucet, uti etiam ex ejus libro adversus legem Gundobadi Regis, et impia certamina quæ per eam geruntur: nec non ex altero, adversus quasdam objectiones Fredegisi Abbatis.

et juris
Ecclesiastici:

C 4 Jura Ecclesiastica, inquit Raynaudus, strenue tutatus est, et laicos Ecclesiastica bona invidentes generose arcuit... Illud in Agobardo eximium fuit, quod Clerum suum et ritus Ecclesiasticos ac divini officii formam componere satagit: qua in parte visus est paulo morosior aut scrupulosior justo, cum præter Scripturas nihil ad divina Officia admitteret. Quæ latius ibidem exponuntur, Graviora sunt, inquit idem Raynaudus, quæ S. Agobardo impinguntur ex Commentario ejus de picturis et

imaginibus. Dicitur enim imaginum cultum inficiatus, solo earum usu ad memoriam retento. *Inter plurima hic discussa addit, eum Catholice de imaginibus sensisse, nec aliud voluisse, quam non esse imagines adorandas supremo cultu: imo per se et secluso omni prorsus ordine ad prototypum, non esse cultu dignas: nec imagines, prout imagines sunt, in eum finem excogitatas esse, ut invocarentur et colerentur, sed ad memoriæ inservirent, manu ducerentque ad prototypum, notitiam ejus ingerendo, et prototypi cultum in ipsis imaginibus ac per ipsas aljuvando: quod est verissimum...* Itaque Agobardus, quamvis incommode loquatur, nec sit hoc tempore approbanda ejus locutio, tamen reipsa videtur ab errore Iconomachorum fuisse immunis. *Hæc aliaque plura in eundem finem Raynaudus. Dignissima autem lecta est Dissertatio Mabillonis de cultu Sacrarum imaginum, quæ facit § tertium Præfationis ad Seculum IV Benedictinum: licet enim non ea tendat quasi Gallos ejus temporis omni penitus culpa vacasse existimet; si non in ritu colendi imagines, saltem in modo impugnandi decretum Nicænæ Synodi; eorum tamen religionem erga sacras imagines, Romanis Pontificibus perspectam probatamque vult, tum ex responsis Adriani I. qui eos nusquam erroris notet; tum ex aliis Pontificibus, qui nullum hac de re negotium ecclesiæ Gallicanæ facesserunt.*

D
AUCTORE G. H.

an etiam ve-
nerationis
imaginum?

5 Quod attinet ad dissidia inter Ludovicum Pium et Lotharium aliosque illius filios, extat flebilis Agobardi Epistola ad Ludovicum: ex qua colligitur sincera mens ejus etiam erga ipsum: cui si in aliquo adversatus est, id unice tribuendum sit, non omnino vano scrupulo ac metu temerandi juramenti, auctore patre præstiti filio. Quod, inquit, juramentum nemini visum est spernendum aut superfluum, sed potius opportunum atque legitimum, eo quod ad pacem et concordiam pertinere videretur. Id quod etiam perpensis videtur Ludovicus, qui Agobardum Sedi suæ restitutum, carum iterum habuit, atque ad negotium adhibuit, et secum in Aquitaniam duxit, ubi motus Aquitanicos componere satagisse legitur in Annalibus Bertiniani ad annum MCCCL, quo anno ex hac vita decessisse videtur. Nam, teste Adone in Chronico, Agobardus apud Sanctonas in expeditione regia positus defungitur. Raynaudus, ista addit: Clarum miraculis Lugdunensis Ecclesia Cœlitum honoribus prosequitur, et Calendario suo insertum viii Idus Junii duplicis Officii ritu celebrat. Ut dubitare non liceat, quin vel ab impactis noxis immunis fuerit, vel eas ante obitum condignis pœnitentiæ imbribus eluerit. In Chronico S. B. nigni Divionensis componitur S. Agobardi obitus cum morte Ludovici Pii Imperatoris, atque prior refertur ad viii Idus Junii, posterior diebus quatuordecim serius, videlicet ad xii Kalendas Julii. In Additionibus vero Greni ad Usuardum, nescio quo errore, adscriptus est diei sequenti.

Post dissidium a Ludovico Pio ad negotium adhibitus,

mori'ur anno
810

F

6 Junii

DE S. ALEXANDRO MARTYRE
EPISCOPO FESULANO IN HETRURIA
COMMENTARIUS HISTORICUS

D. P.

De Sancti cultu, actis, ætate.

ANTE AN.
DCCCXLI.

Fesulis Patro-
nus S. Alexan-
der.

NOT. 39

B
Vitæ compen-
dium ex
Ughello:

ecclesia sub
ejus nomine:

C

translatio in
novam arcam,

non in aliam
ecclesiam,

Fesulæ et Fesula Plinio; Ptolomæo, Dioni et Appiano φαισούλαι, urbs olim florentissima, et inter duodecim primas Tuscorum colonias æstimatur. Distat ea haud procul ab Arno fluvio in colle sita, Florentiæque ad duo millia passuum proxima, quæ ex ejus ruinis mirifice crevisse dicitur. Aliquæ adhuc ædes extant, et Episcopatus antiquus cum Ecclesia Cathedrali; quam anno MDCXLII perlustravimus, sed nullo in rem nostram operæ pretio relato. Inter urbis Patronos colitur hoc vi Junii S. Alexander, Episcopus Fesulanus et Martyr, de quo Ferdinandus Ughellus, Tomo tertio Italiæ sacræ in Episcopis Fesulanis columna 272, hæc edidit: S. Alexander, civis ac Fæsulanus Episcopus, Læto successit; Ecclesiasticæ libertatis defensor acerrimus, pro qua capitis adire periculum haud recusavit. Siquidem cum plures potentes in seculo Ecclesiasticas fortunas deripuissent, ad Atharim Longobardorum Regem Papiam confugit: quem Rex, cum Theodelinda uxore piissima femina, ob egregiæ sanctimonix laudem famamque, honorifice excepit: ad ejusque preces favorabilis, plura diplomata Ecclesiæ Fesulanæ indulxit: imperavitque consceleratos homines in Alexandrum refundere, quæcumque violentissime detraxissent. Redibat ille honoratus a Rege, victurque piissimæ causæ: cum subodorati prædones, sibi esse ex imperio Regis restituenda Ecclesiæ, quæ rapuissent; ex insidiis, in agro Bononiensi prope Renum rapidissimum flumen collocatis, prætereuntem undis præfocandum compellunt in flumen. Extinguitur Alexander in vorticibus, vitæ mortalis naufragium passus, ut ad portum beatæ vitæ securius devehiretur, anno quingentesimo octogesimo secundo, octavo Idus Junii. Socii ejusdem sacrum corpus denique expiscatum Fesulas deportarunt, in Cathedrali sepeliendum. Tametsi postea ex divino instinctu in templo S. Petri ad Hierusalem, ut vocant, decen- tissime collocaverint: quam postea ecclesiam de nomine Martyris, qui illic diuturniori mora jacue- rat, S. Alexandri, superioris seculi homines usque ad hæc nostra tempora appellarunt.

2 Franciscus deinceps Catanæus Fesulanus Epi- scopus, quique S. Alexandri Vitam perscripsit, ejusdem sacras Reliquias transtulit in Cathedralē, inque marmorea capsula cum hac inscriptione in- cludenda curavit.

Divi Alexandri Episcopi Fesulani Martyrisque ossa, hactenus in lignea portatilique capsula hic asservata, Franciscus Catanæus Diacetius, ejus- dem Sedis Antistes, hoc marmore includenda cu- ravit, anno salutis MDLXXX.

Si consequens esse Ughellus credidit, ut qui in hoc marmor sacra ossa transtulit, eadem transtulerit etiam in suam Cathedralē; vehementer erravit, aut quis- quis ei id persuasit. De ista enim urua quærenti mihi rescribit Mag. Raphael Badius Dominicanus, Fesulis sibi responderi, ipsam adhuc in Ecclesia S. Alexandri honorari e regione majoris altaris, muro ecclesiæ in- sertom opere cæmentario: Caput vero haberi ibidem in peculiari capsula, atque ad venerotiorum monstrari.

3 Vitam S. Alexandri et aliorum Sanctorum Epi- scoporum Fesulanorum, a se Italice conscriptam, cu- rarat anno MDLXXVIII excudi dictus Catanæus, hinc prædictum compendium sumpsit Ughellus: ejusdemque auctoritate, a Baronio in Notis allegato, inscriptus est Martyrologio Romano S. Alexander, Episcopus Fe- sulis in Tuscia et Martyr; et adscriptus est annus DLXXXV, qui omnino supra opud Ughellum, non DLXXXII esset ponendus: cum Autharis, ibi Atharis dictus, solum anno DLXXXV fuerit regnum auspicatus ex sententia Baronii. Sed quod Alexandrum attinet, vercor ut Episcopus Catanæus aliud habuerit fun- damentum adscribendi ipsum tempori istius Autharis, quam quod invenerit Ecclesiæ suæ Lectiones de Sancto illo, non valde antiquas, hoc principio. Anno Domini MCCC. Tunc temporis Rotharius, Rex Lon- gobardorum (atque, ut mox infra, barbarus et Pa- ganus), transiit in Italiam. Isto sane anno venerunt in Italiam Longobardi, pagani adhuc; sed, ut dixi, serius ibidem regnare capit Rex eorum tertius Au- tharis. Septimus eorumdem Rex Rotharis, Christianus fuit, regnum adeptus anno DCXXXVI. Ista ergo non convenire videns Episcopus Catanæus, illum melioris (ut rebatur) Chronologiæ rationem inivit. Invenimus nos Florentiæ Lectiones illas, novem quidem numero, sed tum breves, ut jam productum ex Ughello elogium non superent simul sumptæ; easque descripsimus, ex copiosa ejusmodi Officiorum collectione, apud Senato- rem Carolum Strozium reperta; sed non esse valde antiquas cognovimus, cum notaremus ibi verba prorsus Italica, Malvaggius, Adregatus, Pelligrinasium, ac fluvium Po, pro Scelestus, Submersus, Pere- grinatio, Padus: pro hoc autem Episcopus maluit substituere Renum, agri Bononiensis fluvium (nam Padus extra limites illius est, et Renum ad Ferra- riam excipit) substituit autem Renum ex aliis pro- xioribus et melioribus Actis, quæ etiam Florentiæ invenimus, in Bibliotheca Patrum Conventualium Sanctæ Crucis, Plutco 34 Cod. 773, hoc tenore.

4 Beatus Alexander, de civitate Fesulana, ex nobili genere oriundus fuit, et a primævo ætatis suæ, honestæ indolis existens, illud Apostolicum memoria commendabat: Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis. Despectis igitur pompis mundanæ nugacitatis, sincera devotione adipisci satagebat emolumenta perpetua felicitatis: et sca- lam, quam Jacob vidit, erigendam a se cernens, primum gradum stabilem inenndo, ita cordis hu- militate pollere, ut tunc in eadem urbe nullus po- tuisset inveniri secundus. Illic namque, non vagans per abrupta vitiorum, ut mos est illius ætatis; sed frequentando ecclesias discere conabatur, quid se- ctandum, quidve foret vitandum. Affectans itaque totis viribus templum Spiritus sancti ornare ca- stitate, fulcire caritate, coronare patientia, casti- gare jejunio, clarificare orationibus, munire elee- mosynis, sepire reverentia, obedientia vallare; cœ- pit esse ita perfectus, ut nullum haberet parem in his virtutibus. Ceterum ejus irreprehensibilem vi- tam agnoscens bonæ memoriæ Lætus, Fesulanæ urbis Episcopus, ipsum Archidiaconatus sublimavit officio.

Nomen in
Martyrol.
Romano.

Recentiores
rum adscri-
bunt sec. 6
aut 7.
E

Acta ex MS.
sanctæ Crucis
narrant,

F

2 Tim. 2

quod virtuti-
bus a puero
exornatus

creatus sit
Archidiaconus

A officio. Itaque cernens se B. Alexander tanta dignitate sublimatum, secundum Sapientis monitionem; quanto erat major, tanto plus in omnibus se humiliabat; et sequens exempla B. Laurentii, temporalia ita distribuebat, ut omnia fierent omnibus communia, nec quemquam ad se venientem permitteret ire expertem, dicens:

In tellure jacet, quod non in paupere surgit.

Inerat namque ei omnium virtutum lucidissima gratiositas.

dein Episcopus
Fesulanus,
5 Interea Lætus Episcopus animam Deo reddidit, et Clerus et populus Alexandrum fore Episcopatu dignum dicebat. Ipse vero econtra se peccatorem et indignum vocitans, totis viribus resistebat. Trahitur ergo et capitur, eligitur et inthronizatur, et superna dispensante gratia, virtutum apicem paulatim ascendens, ad Apostolorum Petri et Pauli limina ducitur, ut a Papa canonice consecratur. Sanctissimus itaque Alexander reversus Fesulas, plebem sibi commissam sanctis monitis exhortabatur, ut scilicet terrena despicerent et cælestia diligerent. Diu vero noctuque in orationibus pervigil, paginas divinas jugiter scriptitans, omnibus ostendebat,

B quid sequi quidve vitari debebat, semper prius implendo, quod ipse docebat. Vir namque Dei dum talibus polleret studiis, res sibi commissas cernens a tyrannis invasas, arrepto itinere Papiam devenit ad Imperatorem Lotharium. Et ingressus ad eum, mox pileum ubi abstraxit, statim solis sphaera id per dimidiam fere horam sustinuit. Quo viso miraculo, Imperator surgens, propria manu eum ad Sedem suam perduxit, et petitioni ejus sponte annuit; et non tantum possessiones antiquas concessit, sed etiam ex suis propriis largitur quamplurima: castrum scilicet Fesulanum et Montislaurei; et Imperiali privilegio sibi et successoribus suis perpetualiter confirmavit.

ab Imperatore
Lothario
recuperavit
possessiones,
6 Lætabundus igitur ad suam Ecclesiam suos dirigens gressus, venit ad portam civitatis [Bononiæ]; ubi obviantes ei adversarii Ecclesiæ sibi commissæ, sub specie fidelitatis gratantes sibi prævenire, simulque cum eo reverti cœperunt. Interea ventum est ad flumen Renum, ubi proditione sibi adherentes, captum quasi in modum tutelæ, ne impetus aquæ ei noceret, eum in fluvium immiserunt, dicentes: Væ! væ! quia cecidit vir Dei in gurgite. Et sic B. Alexander migravit ad

sepultus Fe-
sulis 6 Junii:
C Dominum martyrio coronatus. Tunc Clerici et fideles, qui cum eo erant, corpus inquirentes, reportarunt Fesulas. Venientes enim ad Episcopium, quod foris civitatem tunc erat, tanto eum pondere fixit Spiritus sanctus in bivio, ut in alteram partem deflectere, quam in illam, quam sibi acquisiverat, non valerent. Qua de causa infra urbem deferentes, honorifice tumularunt in ecclesia Jerusalem, quam nuper acquisierat ab Imperatore, die octavo Idus Junii.

corpus int-
grum trans-
latum,
7 Post non multum tempus quidam filii iniquitatis, accipientes litteras a Principibus terræ, ut utique liceret eis fodere aurum; Venientes Fesulas, Episcopo qui Romanus dicebatur ostendentes, et responsum non habentes; indignati, arrepta virga ferrea et sudibus ligneis, detecto B. Alexandri tumulo, corpus ejus ita integrum visum est, sicut ea die, qua fuerat tumulatum: et præ fragrantia odoris et coruscatione vestium, velut mortui ceciderunt, et post in fugam versi invicem se occiderunt. Unde Clerus et populus dignum fore duxerunt, ut corpus Sancti decentius collocaretur; et venientes ad tumulum, nisi debitis peractis laudibus, portare minime potuerunt. At Episcopus omnes monuit, ut per noctem totam hymnis, laudibus, et orationibus vigilent. Populis autem ad sua regressis, Episcopus cum

paucis Clericis Sancti corpus transportavit, quod multi facere non potuerunt. Cujusdam autem Sacerdotis, audactius capillos trahentis, arefacta est manus; sed poenitens pristinae redditur sanitati, regnante Domino etc.

8 Habuit hæc Acta quidam Florentinus Presbyter Blondus, seculo XIV aut XV scribens *Legendarium* quoddam *Hetruscorum Sanctorum*, sumpto initio a Vita S. Zenobii; ad cujus diem XXV Maji num. 7 dedi istius *Legendarii Prologum*. Neque necesse censeo nunc inde dare Vitam S. Alexandri, sola nitidioris styli elegantia differentem ab ista antiquiori. Sufficit breviter onnotasse, in hac posteriori dissimulari nomina, tam Imperatoris quam Episcoporum duorum, ante ac post Alexandrum, in superiori Vita nominatorum; diem autem mortis notari in Nonas Junii; quod cum supra notata die depositionis viii Idus consistere potest, si in *Hetrusci Bononiensisque agri confinis*, in quibus Renus oritur, suffocatus Sanctus fuit; vix enim xxx p. m. ea confinia Fesulis distant. Miraculum pilei, ad sphæram, seu (ut Vita posterior loquitur) radium solis appensi, suspectum forte olicui, etiam alibi legitur de cappa vel pallio; et secunda Vita id imputat casui, per quem factam sit, ut famulo, quem sibi a tergo stare putabat, pileum se parrigere Sanctus crederet. Clarius quoque miraculum, quod sepulturam honoravit, sic exprimitur a Blondo: Cum autem ad portam civitatis deductum fuisset corpus, illud intromittere non valentes, divinitus inspirati, par iadomitorum vitulorum assumpserunt, currum ipsis apposuerunt, desuper ipsum posuerunt; et Spiritus sancti dispositioni committentes, quo vellent pergere libere permiserunt: qui montem ascenderunt, et in montem ubi nunc est, cunctis mirantibus propter loci asperitatem et ipsorum facilitatem, deduxerunt.

9 De posteriori corporis Translatione, quia nihil in Actis antiquioribus Blondus reperit, scripsit etiam nihil; sed illam explicant Lectiones prænotatæ his verbis: Corpus sanctissimum, a suis discipulis et sociis, fuit inventum et depositum in supradicta civitate Fesulana, cum magna reverentia: et postea, per suos successores et alios reverendos Prælatos, fuit translatum et transportatum, ubi hodie est ejus ecclesia, penes Roccam: et hæc verosimiliter est, quam S. Petri in Hierusalem Cattaneus Episcopus nominat. De ipsa Rocca sive Arco querenti mihi, rescripsit P. Mag. Badini, supra S. Alexandri ecclesiam esse, in summite montis, et hoc per traditionem haberi; additque Capitaneum Cosmum della Rena dicere, se aliqua ejus vestigia vidisse circa veteres muros Fesulanos; alias negare quod appareat quidpiam, eo quod totum locum nunc occupet ecclesia et monasterium Franciscanorum reformatorum. Ad ætatem quod attinet, nescio cur non debeam tenere Imperatorem Lotharium, Romæ coronatum anno MCCCXXXI, et quamdiu pater Ludovicus vixit, in sua Italici regni Sede Popæ sæpius commoratum; potius quam Autharim vel Rotharim Longobardos. Cum enim nos lateat series Fesulanorum Episcoporum, et Lætus decessor, Romanusque successor ex solius Alexandri Vita innotescant, Sancti quidem a recentioribus scriptoribus dicti, sed nullo speciali cultu notabiles; nullum suppetit argumentum, ob quod discedere debeamus a Vita, jam producta.

10 Etenim primus Episcopus Fesulanus, nobis ex Concilio Constantinopolitano sub annum DLV habitus, est Rusticus; deinde Grusolphus, Synodo Romana præsens apud Baronium, anno MCCCXXVI; tum Donatus, ab Anastasio Bibliothecario memoratus sub Sergio II, pro anno MCCCXLIV; ac denique Zenobius, qui anno MCCCXC a Wifone Rege obtinuit Privilegium, in Ughelli tomo prælaudato invenendum. Horum nemo ita alteri contiguus est, ut non interjici unus aut plures possint.

D
AT GTORE. D. P.
manus arida
sanata.

Eadem Acta
a Blondo
Florentino
exculta,

cum miraculo
galeri ex
solis radio
suspensi,

E

et juvencorum
suum corpus
trahentem.

T anstilio
ad propriam
ecclesiam.

F

apud quam
videtur Sanctus
obuisse:

sub Lothario
Imp. inter
an. 833 et 841

A possint. Atqui Lotharium a morte patris, id est ab anno DCCCXLI Italiam revisisse, nusquam legimus. Restat ergo, ut, inter Grusolphum et Donatum, Pesisulis præ-sederit Alexander, siquidem sub Lothario Papæ re-sidente obiit mortem. Hunc vero Martyrii titulo hono-ratam, urmo mirubatur, qui mediæ ætatis usum intelligeret eum fuisse, ut omnes Sancti, violenta morte extincti, Martyres vocitentur et ut Martyres colantur,

absque scrupulosiori indagine in proprietatem tituli; D sicut neque nunc scrupulose inquiritur in titulum Confessoris, solitum altari quibusvis Sanctis, sicca morte defunctiis; hec a principio ex vi nominis pro-prius sit fidem in iudicio confessis, ideoque tormentis, carcere vel exilio maceratis, juxta primum ipsius nomi-nis notionem.

DE SANCTO ALDRICO

ARCHIEPISCOPO SENONENSI IN GALLIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De Vita, ætate, et cultu Sancti

G. H.

ANNO DCCXCI.

Vita ex MSS. 13

Oh mutnam amicitiam et communicationem opu-sculorum manuscritorum, quæ fuit inter Au-drum du Chesne Geographum Regium, libris quamplurimis editis clarissimum, et no-strum Joannem Bullandum, prædecessorem in Actis Sanctorum edendis, impetravit hic ab illo Vitam S. Aldrici, Archiepiscopi Senonensis, ex MSS. erutam: quam hic damus collatam cum alia, edita ab Acherio et Mabillon, secundo quarto Actorum de Sanctis Ordinis Benedictini. Auctor videtur fuisse Monachus cœnobii Ferrariensis in agro Paduensi, ob hæc in titulo ver-ba: Vita B. Aldrici Senonensis Archiepiscopi, et hujus Abbatiae Ferrariensis Abbatis, ubi ejus corpus est inhumatum. Quapropter ejusdem transitus fit solenniter decimo die Octobris.

auctore Mo-nacho Ferra-riensi.

Tempus na-tivitat

2 Non est Auctor Sancto coævus, eumque credit prælaudatus Mabilio sub initium seculi XI vixisse. In hujus ergo descriptione displicent aliqua, circa tempus, quo dicitur aut natus aut vita sanctus S. Aldricus; dum ita exorditur. Anno septingentesimo septuagesimo quinto... exiitit oriundus, ac num. 2, sub Singulfo Abbate appellatur adolescentulus et flos adoles-centiæ; cum ille successerit Alcuino, sub annum DCCCIV mortuo, adeoque jam tunc fuisse debuerit, vir maturus triginta annorum. Denum. 3 evocatur adolescens ad Hieremiam Archiepiscopum Senonen-sem, a cujus dispensatione fuerit suppletum quid-quid ætas juvenilis videbatur invidere, ut Sacerdos ordinaretur. Hieremias iste dicitur anno DCCCXVIII electus; esto etiam aliquantocitius; sic quoque Aldricus, si natus anno DCCCLXXV, pervenisset ad annos vitæ quadraginta, aut ultra, cum Sacerdos erat ordinandus. Non bene igitur ista simul consistunt, sed in dicto nativitat anno errorem merito apprehendimus; ac salvo meliore judicio statuimus, natum fuisse Sanctum circa annum DCCXC; in prima autem adolescentia, ut tum sæpe fiebat, monachali discipline suscepisse insignia; eique Singulfum exposuisse Virgilium, ægre ferente Alcuino, ut in hujus Vita 19 Moji illu-strata refertur num. 19; adeoque Monachum factum Aldricum ante annum Christi DCCCIV, quo e vivis excessit Alcuinus, quando hic ejus discipulus potuit egisse annum ætatis decimum quartum, atque sub suc-cessore Abbate Singulfo adhuc adolescentulus haberi; deinde sub Hieremia Sacerdos consecratus, cum non procul abesset ab anno ætatis trigesimo, sed eo quod Monachi serius ordinari solerent, indulgentius cum ipso action ferri.

et Monachus

3 Postea ut dicitur num. 4, sub Ludovico Pio Imperatore Præceptor Palatinus instituitur, ut vita Imperialis aulæ et majora negotia suæ discretionis arbitrio definirentur: ac tum videtur a dicto Impera-

tore datus Cancellarius filio Pippino Regi Aquitanie. Porro Philippus Labbe in Miscellaneis curiosis Elogio hanc præfert subscriptionem. Sigebertus Diaconus, ad vicem Aldrici, recognovi. Data III Idus Januarii, anno XIV Imperii Hlodovici et XII regni nostri. Actum in Cassanegili palatio. Item ex MS. Turo-nensi S. Martini: Sasibodus Diaconus, ad vicem Aldrici, recognovi. Data VI Idus Martii, anno XV Imperii Domini Hlodovici, et XIV regni nostri. Quæ referenda ad annum DCCCXXVII, et sequentem, quando ex nostro computu egisset ætatis annum circiter XXXVIII; circa quod tempus erat, aut fiebat Abbas Ferrariensis. Post modicum vero temporis intervallum, dicitur num. 6 Hieremias Præsul Senonensis curie mor-tali exutus, eique S. Aldricus successisse, quod potuit contigisse labente anno DCCCXXIX aut sequente DCCCXXX.

Officium
Cancellarii
sub Pippino
Rege Aquita-
niæ:
E

4 Jam ut aliqua, quorum infra mentio non est facta, odimus, ab eo jam Archiepiscopo patrata; anno DCCG-XXXV interfuit Conilio apud Theodonis-villam, in quo Ludovicus Pius iterum reconciliatus, et Ebbo Remo-rum Antistes damnatus graduque suo dejectus est. Ex præcepto quoque ejusdem Ludovici Imperatoris præcurasse Aldricum Senonum Archiepiscopum cum Coepiscopis, ut Heribaldus, in Palatio educatus, elige-retur Episcopus Autissiodorensis, legitur in Historia Episcoporum Autissiodorensium, apud laudatum supra Labbeum, Tomo primo Novæ Bibliothecæ pag. 432. Ab eodem Ludovico Imperatore, ut evitarentur discor-die inter Abbatem et Monachos Flaviniacenses, Aldri-cum Senonensem Episcopum, aliosque Episcopos missos fuisse haberi in Chronico Viridanensi Hugonis Abbatis Flaviniacensis, apud eundem Labbeum pag. 270. Denique ab eodem Ludovico Imperatore directum fuisse Aldricum, sed adhuc Abbatem, ad monasticum Ordinem in monasterio Elnouensi sive Amandino con-firmandum, discimus ex diplomate Ludovici Imp. edito a Mabillon ad Elevationem S. Amandi Episcopi: Trojctensis hoc seculo 4 pag. 66.

in Episcopatu
varia ab eo
acta:

F

5 Alia aut ipsam Vitam notabuntur: quare istis tan-tisper dilatis, aggredimur ultimam controversiam de obitu S. Aldrici, qui infra num. II Vitæ refertur viam universæ carnis ingressus, LXI vitæ suæ anno, et sexto Idus Octobris feliciter migrasse ad Dominum. Sed hæc non satis coherent, undecumque initium vitæ sumatur. Nam etsi natus foret Sanctus anno DCCCLXXV, dictus annus LXI ætatis incideret in annum DCCCXXXV aut sequentem: et tamen eum vixisse ad annum usque DCCCXL satis constat. Lupus Abbas Ferrariensis, Aldrici alumnus, epist. I ad Eginhardum asserit, se a sancto Metropolitano Episcopo Aldrico delegatum, ut doctorem Grammaticæ sortiretur, a quo præ-

Tempus mor-tis.

ut

A cepta artis acceperit a Grammatica ad Rhetoricam : et nonnullis interpositis, in Transrhenanam provinciam directum se ait a præfato Episcopo ad venerabilem Rabanum, ut ab eo ingressum caperet divinarum Scripturarum. Inde digressus sub finem anni *occcxli*, Sospes regressus, inquit *epist.* 41, præter Domini ac nutritoris mei Aldrici, quantum ad me attinet, plenum infortunii obitum, non est quod mihi accidisse admodum triste meminierim. Et Carolus Culvus, eo tempore quo partem regni cum fratribus divisit, asserit, Metropolim Senonum vacasse Pastore. Divisio autem facta est post pugnam Fontaneticam, commissam vii Kalendas Julii anni *occcxli*. Qui porro non diu ante obierat, et Monachus erat ante annum *occciv*, adhuc valde juvenis, non potuit multo major quinquagenario fuisse quando obiit.

6 Sed jam inquirendum, num eodem anno *occcxli* die vi Junii obierit, an autem anno præcedente x Octobris. Pro die vi Junii est celebritas festi in urbe et diocesi Senonensi; et in Breviario, quod habemus anno *mdcxcv* excusum, assignantur tres Lectiones propriæ, ex ejus Actis desumptæ: nec ulli ejusdem ubi memoria habetur ad diem x Octobris. Claudius Robertus, in Archiepiscopis Senonensibus, scribit, S. Aldricum obiisse anno *occcxl* die vi Junii, sine viii Idus Junii. Idem etiam videtur legendum apud Joannem Chenn, dum omisso verbo Idus, scribit festum celebrari viii Junii. Demochares quoque adscribit festum vi Junii: ad quæ referunt eundem in suis fastis Galesinius, Ferrarius, Wion, Dorganus; et cum longo encomio Sanssayus, Bucelinus, atque Ghinius. Interim solenniter in monasterio Ferrariensi colitur x Octobris, forsân eo die depositus in dicto monasterio, et creditus tunc obiisse: ad quem diem nuper relatus est a Menardo, et dein a Mabilione: qui etiam asserit Translationem celebrari xxx Julii. Nos cum Ecclesia Senonensi eundem ad hunc vi Junii referimus, potius arbitrati anno *occcxli* isto die ex hac vita migrasse, anno ætatis non lxi, sed li, ex computo supra formato; solennem autem in ecclesia Ferrariensi depositionem, ob tumuli forte apparatus, dilatatam fuisse usque ad x Octobris.

7 Addit Mabilio in Appendice, Reliquias S. Aldrici in thecam magnificam inclusisse Ludovicum de Blancaforti, Abbatem Ferrariensem, anno *mdccclxxxvii*, expensis in hoc opus millibus nummorum argenteorum quadraginta eam vero thecam diripuisse Calvinistas anno *mdlxix*, sacris ossibus dissipatis, præter quatuor aut quinque certis indicis recognita, qua in argentea capsula hodie asservantur.

VITA

Auctore Monacho Ferrariensi.

Ex MSS. Andreae du Chesne et editione Mabilionis.

CAPUT I.

Ortus, studia, acta ab eo Monacho et Abbate.

A Anno septingentesimo septuagesimo a quinto, ab Incarnatione Domini, regnante Carolo Magno, B. Aldricus in territorio b Vastinensi de Principibus Palatinis extitit oriundus. Qui dum adhuc intramaterni uteri angustias includeretur, voluit Dominus ostendere in mundum nato, quod futurum esset in adulto. Crebris quippe saltationibus ita movebatur, ut ipsos parentes suos stupor vehemens apprehenderet: qui motus, signum creditur extitisse, quod contra hostes spirituales esset dimicaturus. Hic Junii T. I

postquam in lucem prodit, sacri Baptismatis character insignitus, Aldricus nominatus est. Qui more nobilium in deliciis suavitatis educatus, in prima pueritiæ teneritudine, operibus maturis ætatem cœpit anticipare; et præclaram nobilitatem, præclarissimis honorum actuum excubiis reddere clariorem, puerilibus portendens tirociniis, qualis quantusque athleta esset futurus. Nam B. Nicolai æmulus, multo jejunio tenerum corpus macerabat, et intempestiva abstinencia exiles attenuabat artus. Non solum autem parentes tanta bonæ indolis signa vehementi stupore afficiebant, verum etiam omnium contemplantium animos mirabiliter reddebant attonitos. Igitur a primis pueritiæ rudimentis puerilia devitans oblectamenta, suæ iogenuitatis magnificentiam morum honestate mirifice extollebat; et Deum totis viribus diligendo, in anteriora se extendens, operum maturitate perfectiores æmulabatur.

2 Tandem a parentibus traditus in liberalibus artibus erudiendus, mirabiliter cœpit proficere, et juxta scientiæ doctrinalis augmentum, incrementa religionis suscipere; ut non solum in liberalibus, verum etiam in spiritualibus disciplinis efficaciter institueretur. Recolens, juxta illud verbum Sapientis, mores ex convictu formari, cum Cœnobitis delectabatur continuare sermonem, et Religiosorum colloquiis quamplurimum demulcebatur. Gaudebat cum illis tempore jejuniorum communicare, nocturnis vigiliis interesse, et studio sanctitatis concupiscentias illicitas penitus declinare. Secum etiam singulis momentis secretius tractabat, qualiter mundi fallaces evitaret illecebras, cujus conversatione diutina sanctitatis propositum impediri verebatur. Hujus zeli facibus B. Aldricus ardentem accensus, arctioris vitæ semitam deliberavit arripere; et ut habitum exteriori interiorem conformaret, habitum monachalem assumere destinavit. Sed ne parentes gravius molestaret, vel iis ignorantibus hoc ageret; nactus opportunitatem, eis pium mentis revelavit arcanum. Qui licet quadam pietate in primis non acquiescerent; attendentes tamen in eo relucere inæstimabilem caritatis ardorem, honesto proposito noluerunt obviare; sed eum, Deo perpetuo servitutum, monasterio præsentaverunt, quod in honore c B. Mariæ erat fundatum: ubi sub d Alcuino Abbate magistro litterali, cui dicti cœnobii administratio tunc temporis erat commissa, monachalis disciplinæ suscipit insignia. Quo e defuncto, ad curam ejusdem loci gerendam substitutus est f Singulfus, natione Anglicus, nobili prosapia ortus, morum honestate præditus, et religiosæ conversationis prærogativa præclarus. Hic B. Aldrici futuram perpendens præeminentiam; quam manifesta religionis declarabant indicia, eum piis eruditionibus assidue instituebat; et, ut flos adolescentiæ in fructus uberes procederet, ætatem teneram pastoralis cura studiose informabat. Singulis itaque diebus in adolescentulo succrescebat bonæ operationis industria, ut eruditorem suum in devotione, silentio, humilitate, et concordia uniformiter æmulari videretur, imo etiam cunctis præponi ad imitationis exemplum.

3 Denique hujus beati adolescentis fama ad Sanctum g Hieremiam devenit, qui tunc temporis Archipræsulatus Senonensi feliciter præsidebat. Eum itaque videndi pio flagrans desiderio, præcepit eum suis conspectibus præsentari; ut, si fama de probitate ipsius vera prædicaret, præsentali visione et fide probaret oculata. Quo facto, tam admirandæ perfectionis expertus est, ut pluribus tam tacitis quam relatis, fama in ejusdem commendatione maligna fuisse videretur. Majori itaque promotione dignum arbitratus, ordinæ Diaconi illustrem insigni-

D
ex ms.

et pueritia:

studiis liberalibus et piis exercitiis:

E

habitu monasticum suscipit:

a

d

sub Abbate Alcuino,

f

f

et Singulfo proficit in virtute:

g

ab Hieremia Archiepiscopo evocatus,

EX MS.

A *Parisiense, ad quod inter Episcopos, ut adsit futurus Antistes Senoneus, mandot Ludovicus Augustus, in Epistola aliquot mensibus ante data, quando electio Aldrici nondum facta aut saltem rata erat.*

f *S. Aldricus, in Epistola ad Frotharium Episcopum Tullensem, Indigno mihi, inquit, Episcopalis cura injuncta est: quæ me, sicut indignum, ita quoque imperatum invenit. Et inferius. Quia prudentiæ meæ fiduciam ad tantum opus idonee exsequendum nullam habeo; quæso ut vestra sacra intentio apud Deum obtinere laboret, quatenus et meipsum sincere custodiam, et commissorum mihi curam eo miserante venerabiliter saltem exerceam, ubi mallem legere, Venialiter saltem.*

NOT. 40

g *In Historia miraculorum S. Baboloni Abbatis Fossatensis, data 26 Junii, dicitur Ecclesia elegantiore opere a religioso Abbate Fossatensi Benedicto constructa, et a S. Aldrico Senonensium Archiepiscopo aliisque Præsulibus dedicata, ubi annotamus id factum anno 839. Ad hoc monasterium translatum est corpus S. Mauri discipuli S. Benedicti, cujus Translationem dedimus 15 Januarii, ubi plura diximus de dicto monasterio, quod S. Mauri fere appellatur.*

B *h Est hæc Ecclesia Cathedralis, S. Stephano dicata.*

i *Mabilio Marrymardum, et mallet legi Marcavardum; quod limitis custodem significat, et apte quadrat fastuoso ejus mox dato responso. Hunc autem idem ait, postea factum Monachum Ferrariensem, dein Abbatem Prumiensem, ad quem extant variae Epistolæ Lupi Abbatis. E vivis excessisse dicitur Bucelino anno 853.*

k *Mutilus hic locus apud Mabilionem, sic legitur: quid omnium præteritorum gratia.*

l *Robertus Autissiodorensis in Chronico, Hic, inquit de Aldrico, cœnobium S. Remigii, in propria villa ejusdem cœnobii, quæ vocatur Vallilias, commutavit: quo tamen imperfecto, plenus virtutibus obdormivit in Domino. Post Aldricum præfuit Wenilo, qui cœnobium S. Remigii apud Vallilias, a suo prædecessore inceptum, perfecit. Ipse Aldricus Privilegium transferendi cœnobii accepit in conventu Wormatiensi anno 833, excusum Tomo 7 Conciliorum Labbei cum S. Aldrici Epistola, cui prius subsignat, et dein subscripserunt Episcopi quinque et viginti et aliquot Abbates: ac dein Ludovicus Pius hoc Aldrici Privilegium ratum habuit, per diploma anno 834, die*

C *16 Kalendas Decembris signatum. Locus autem jam Vareilles appellatur.*

m *Lupus, Epistola 29 ad Guenilonem successorem, eadem ita confirmat: Decessor tuus beatæ memoriæ Aldricus, qui præfati Cæsaris, Ludovici Pii, jussu, et mirabili bonorum annisu, nobis cum esset Abbas, ablati et Ecclesiæ Senonicæ Pontifex factus est, ad nos immutabiliter proposuerat regredi, Episcopali cura omissa; quando hanc vitam, ut credimus, feliciori mutavit.*

n *An non potius anno 11 ætatis, et 6 Junii anni Christi DCCCXLI Senonibus mortuus, et dein vi Idus Octobris Ferrariæ tumultus, supra inquisitum.*

CAPUT III.

Translatio corporis. Miracula patrata.

P *ost B. Aldricum prædictæ urbis Cathedram sortitus est a Geneaulus, quem ipse sæpedito monasterio b Abbatem præfecerat. Hic igitur bonorum actuum exercitiis pervigilans, et mente cœlestibus inhærens, divinitus comperit ubi requiescerent c corpora sanctorum Martyrum, scilicet Saviniani et Potentiani, Eodaldi et Serotini, quorum reverentia*

a
b
Sub successo-
re
c

ne tempore et neglectu obsoleret, corpora beatorum Martyrum omni pompa solenni in ecclesia S. Petri honorabiliter collocavit. Corpus etiam B. Lupi Senonum Præsulis, et B. Columbæ Virginis, quæ sub Aureliano Imperatore passa est, et* altera transtulit, et in loco recondidit, ubi usque in hodiernum diem eis debita exhibetur reverentia. Fabricæ, quam beatus Aldricus prædecessor suus apud Vallerias inchoaverat, manu consummationis finem apposuit.

13 Fuerunt autem in prædicto cœnobio tres juvenes, d Gauberto qui ejus curam susceperat, jugi famulatu assistentes: qui obsequii sedulitatem per vitæ lasciviam detrahentes, devotius gulæ quam Domino famulantes, Monachis dormientibus cibi potusque crapula se ingurgitabant: et in ridiculis et carminibus obscænis intempestivæ noctis horas producebant. Accidit autem, ut somno gravati tandem requiem peterent, ut vinum quo mædebant paulisper digererent. Usu vero temerario locum, in quo corpus B. Aldrici quiescebat, ebrietatis errore, vol contumacia correpti petierunt, et ibi somno resoluti repente obdormierunt. Sed Dominus locum, sacris artibus servi sui dedicatum, non patiens profanari; dormientes mirabiliter subvexit, et unum trans flumen proximum in strata publica, duos sub fago longe collocavit. Tandem aurora rutilante a plebe inventi sunt, dum de more ad Sanctorum in prædicto monasterio quiescentium properaret suffragia. Omnibus a somno excitatis, et miraculosum eventum confitentibus, stupor omnes apprehendit; et nomen sancti Confessoris, magnificatum ad honorem Dei, claruit gloriosius.

14 Translatum est autem e corpus ejus a stillicidio ecclesiæ, virtutum indicis clarescentibus, et in sublimiori exedra venerabiliter collocatum. Erat eo tempore vir quidam Consularis, Mauricius nomine, nobilis quidem genere, sed genus opere denobilitans: cujus instinctu satellites prædictis Monachis exactionibus indebitis cœperunt graviter injuriari, et res suas suorumque violenter deprædari: quod toties nullo resistente facere consueverant, ut quod erat illicitum, consuetudo videretur licitum facere, et usus delinquendi delictum minorare. Itaque Monachi, tantæ calamitatis pressura coactati, nec ab aliquo sperantes defensionis præsidium, communicato consilio constituerunt locum tranquilliorē petere, et per absentiam suam hostibus occasionem malignam præripere. Qui rebus suis plaustro impositis, sumptoque corpore B. Aldrici, cum ceteris Sanctorum pignoribus, iter sub noctis silentio arripuerunt. Dum autem per anfractus viarum devios plastrum ducerent incaute; progrediens bubulcus quidam, in terram provolutus corruit: per cujus tibias rota plaustri graviter onusti transiens, eum seminecem credebatur reliquisse. Quo infortunio omnes perturbati, clamorem tollunt lacrymabilem; et voce consona open S. Aldrici deposcunt: ad quorum devotionem bubulcus surrexit illæsus, tamquam nihil sensisset gravaminis; et iter aggrediens, soliti operis officium prosecutus est. Igitur luctu cunctorum in gaudium converso, Deo gratias reddentes, ad monasterium f Villarense feliciter pervenerunt. Quo audito, ad sancti Confessoris patrocinia plurima turba virorum et mulierum devote confluit; inter quos, audito miraculo, ivit Consul Mauricius, minaci increpatione, in nocturna visione sibi facta, a B. Aldrico valde perterritus: qui ante Reliquias, cum lacrymis et genitu, præcedentis delicti postulavit indulgentiam; et imposterum monasterio, quod violaverat, spopondit debitam exhibere reverentiam. Voto igitur ab omnibus collaudato, [et scripturæ] munimine roborato, cum Reliquiis beati

D
corpora San-
ctorum trans-
lata,

an altare?

monasterii
fabrica perfe-
cta,

d

tres ebrii, dor-
mientes supra
corpus B. Al-
drici, divinitus
avehantur;

E

e
Corpus hone-
stius colloca-
tur:

et ob exactio-
nes indebitas

F

deferendum
in plaustro,

servat bubul-
cum illa sum,

f

emendato
exatore reve-
latur:

A beati Confessoris, ad locum solitum hilariter reversi sunt.

g
puella a na-
tuitate cæca
illuminatur:

* an totum

15 Erat autem consuetudo, quod Ferrariensis cœnobii Congregatio, finita festivitate Pentecostes, cum solenni pompa singulis annis Castrum Nantonis peteret, obsequia devotionis redditura et suffragia Sanctorum petitura. Igitur cum ad locum prædictum, tempore debito, pii cineres Deo dilecti Patris Aldrici, digna veneratione deportarentur; ecce puella grandiuscula, quam in lucem sine luce maternus effuderat uterus, per turbam eluctata, pannum Reliquiis superpositum in gestatorio manu injecta corripuit; et firmiter adhærens, per tantum viæ spatium inde divelli non potuit; sed semper opem pii Confessoris intimo devotionis affectu feliciter postulavit. Ut tandem ad Castrum prædictum pervenerunt; in loco quodam ante portam facta mora modica, disposuit æternum Dei consilium, per virtutis opera mirificare Sanctum suum. Ibi namque patenti populorum spectaculo, erumpentibus ex oculis jam dictæ puellæ guttis sanguineis, per merita sancti Confessoris lux nova nativam cæcitatem illustravit. Illico ab omnibus concurritur, miris laudum præconiis attollitur Deus, qui in suis Sanctis semper est mirabilis.

B

in festo ejus
nunt fit ma-
nus inutilis:

16 Advenerat forte revoluti anni curriculo B. Aldrici dies solennis: quem cum populus universus debita celebritate veneratur, mulier quædam scelerosa, quasi in contemptum solennitatis, nebat attentius, per peccatum inobedientiæ Ecclesiasticis sese opponens institutis. Quod dum fieret, venit ad eam hostis malignus in specie canis nigri, et manum ipsius deglutire moliebatur: quem obnixius arcere gestiens, non potuit; sed læsa morsu funesto labefacta corruit, manumque labentis fusus proprius perforavit; ut quasi manca de cetero manus illius solito officio destitueretur h.

h

pauperis
viri languens
mulier sana-
tur.

17 Tempore præcedente contigit hominem quemdam, Rambaldum i nomine, aliquamdiu propriis pollere divitiis; sed in senium vergens ad tantam devenit inopiam, ut nihil ad vitam suppeteret, nisi quod uxor sua, nomine Supplicia, labore manuum suarum acquirebat. Qui sæpe recolens felicitatem præteritam, ærumnarum cumulum gravius sustinebat, cum infelicissimum genus infortunii sit fuisse felicem. Accidit autem ad sui doloris augmentum, ut uxor sua solita corporis valetudine destituta, in diutinum languorem incideret; nec solito beneficio viri debilitatem poterat refovere, eidem consors facta miseriæ. Rebus igitur adversis graviter afflicti, opem divinam humiliter deposcebant; ut qui dat escam omni carni, non sineret eos miserabili penuria deperire. Cum autem, post nimiam luctus defatigationem, contingeret virum obdormire; ei revelatum est in somnis, quod uxor ejus subsidium B. Aldrici humiliter peteret, et doloris medicinam efficaciter inveniret. Excitatus vero a somno, pandit uxori cuncta quæ viderat, consulens et exhortans, quatenus cogitatum jactans in Domino et in ejus Confessore, fiducialiter agat. Illa vero consurgens, post modicum temporis intervallum, ad B. Aldrici limen cum humilitatis devotione pervenit: et spiritu contribulato ante sepulcrum, in quo pii cineres quiescebant, divinam implorans clementiam, a languore penitus liberata, pristinam recepit sanitatem, ipso adjuvante, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen k.

C

ANNOTATA G. H.

a Geneaulus, nomine plane detorto, aliis Guenilo, seu Wenilo dicitur. Mabilioni Heneaulus.

b Proximum successorem S. Aldrici in Abbacia

Ferrariensi fuisse Odonem censet Mabilio, nec recipit D Wenilonem inter Abbates; sed eum immediate putat ^{EX MS.} assumptum ex Palatio, ut in Senonica Sede Aldrico succederet. Et sane Carolus Calvus in libello proclamationis cap. 1. asserit, se Weniloni, tunc Clerico in capella sua, cum consensu sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis, hanc ad gubernandum commisissè. Est tamen quod aliquis suspicetur, Odoni Abbati, quia Lothario faveret pulso, suffectum Wenilonem ex commendatione Aldrici, assumptumque deinde ad ministerium Capellæ Regiæ, ac denique ad Archiepiscopatum. Videtur hoc quidem infra Abbatum dignitatem, cum econtra Lupus Ep. 23 queratur Clericos Palatii diversorum sibi cœnobiorum Dominium aptare atque pascere. Sed occurri objectioni huic potest dicendo, Wenilonem, non simpliciter Capellanum, seu Clericum Capellæ fuisse; sed Archicapellanum; quorum longam seriem tex. Cungi in Glossario Tom. 1 col. 787 et 788, in iisque non solum Abbates, sed et Episcopos et Archiepiscopos nominat. Rex autem de Wenilone, ut ingrato conquerens, contemptum vocaverit Clericum. Sic commotus contra S. Thomam Archiepiscopum Cantuariensem Henricus Rex Angliæ, queritur impune sibi a plebeio quodam Clerico illudi, E ut est in Vita apud Surium cap. 21.

c Clarus in Chronico Senonensi hanc Translationem refert ad annum 865, et vii Kalendas Septembris; oc loco Serotini habet Altinum. In Chronico Monachi Altissiodorensis uterque collocatur, quod idem facit Saussuys, sed ad x Kalendas Septembris, seu diem 23 Augusti, easque simul recolat 31 Decembris; quo die Martyrologio Romano inscripti sunt Sabinianus et Potentianus, cum S. Columba. At Lupus Episcopus Senonensis refertur Kalendis Septembris.

d Sammarthanis Gausbertus, Lupi successor, et in miraculis Alduini (puto Aldrici scribere voluisse) nominatus.

e Hanc Translationem celebrari apud Ferrarienses trigesimo die Julii, indicat Mabilio, sub initium observationum præviarum.

f Vulgo Ville-monstier, quasi Viller-monstier, Villare-monasterii: ubi etiam nunc est Prioratus, Floriacensi monasterio subjectus, hand longe ab oppido Argiso seu Monte Argiso, duobus millibus passuum a monasterio Ferrariensi.

g De Castro Nantonis egimus xi Februarii, ad Vitam S. Severini Abbatis Agaunensis: qui dum Parisiis, curato precibus Chlodoveo primo Rege, revrteretur, vita functus est in Castro Nantonis, Gallice Chasteau-Lemdon, gemina lenca Ferrariis dissito.

h Infra in Hymno primo dicitur, apud capsam prostrata, ope S. Aldrici salutem consecuta. F

i Mabilioni Tamboldum.

k Subjunguntur a Mabilione duæ epistolæ S. Aldrici: quibus omissis, damus tres Hymnos, ab Andrea du Chesne etiam submissos.

HYMNI.

Felix dies hodierna, digna laude sempiterna,
Qua cœlos Aldricus scandit, et polorum iter pandit.
Hic ante diem obitus, post legis pios monitus,
Ferrarias sepulturam funeris legit futuram.
Ubi quantis miraculis enituit a seculis,
Ut pie constat credere, nullus sufficit promere.
Solennitate præsentis numquid mulieri nenti
Claret canem teterrimum suam momordisse manum?
Ecclesiam ingreditur, coram capsâ prosternitur,
Ut Aldricum exoravit, salutem recuperavit.
Cœtus omnis Monachorum, ibat quolibet annurum,
Cum pompa processionis ad castrum rite Nantonis:
Cum sacra nobilis capsâ, Aldrici continens ossa,
Illuc semel portabatur, cæca nata illustratur.

Laus,

A Laus, honor, reverentia, regnum, virtus et gloria,
Sit decus et imperium Satori rerum omnium.

ii Clara præsens Ecclesia nunc Aldrici præconia
Modulizet, hac in die paucis odas letitiæ.
O Galliarum gloria, ex Principum prosapia,
Tu decus omne Fratribus, quos exornasti moribus.
Imitator magnifice Joannis, pastor Aldrice,
Maternis in visceribus crebris saltationibus;
Infans, mirabile, dictu l parvo contentus amictu,
Degens in pueritia mira cum abstinencia.
Ferrariarum felices quis reserabit apices,
Ubi sic est eruditus Aldricus atque nutritus?
Agmine cum monastico hoc fundo Bethlennitico
Militavit sub regula, flocco tectus aut cucula.
Ex hinc Abbas eligitur et Patribus præficitur,
Electione normali rituque cœnobitali.
Pastor hujus cœnobia, tuis sacris subsidiis

Pasce gregem tibi datam, discrimine constipatum. D
Honor summo Creatori, Patri sit et Redemptori
Sacro Flamini pariter, in æternum perenniter.

iii Dulce melos et cantica pangat omnis Ecclesia,
Ingenti cum tripudio Aldrici sub præconio.
Hic Senonum sublimatus ad apicem Præsulatus,
Plebem miro conamine rector rexit regimine.
Ante valvas Ecclesiæ virum vocat superbiæ,
Quærens ejus dignitatis: Custos, inquit, Civitatis.
Ut quid custos aliorum, ritu nequam magistrorum,
Inter tot ambagum curas te servare non procuras?
Mox, ex oratu Pastoris, cor flectitur peccatoris,
Religionis adytum vilemque sumens habitum.
Quin et Præsul piissimus, morumque serenissimus,
Valerias Ecclesiam construxit Deo congruam:
Qui nunc, Aldrici precibus, cunctis pollens virtutibus
Annuat nobis in gloria, ejus frui præsentia. Amen.

DE S. HILARIONE JUNIORE,

HEGUMENO ET CONFESSORE CONSTANTINOPOLI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De ejus Monasterio, vita et cultu, ex Græcorum Ritualibus.

ANNOD CCXLV.

Dalmati
celeberrimum
CP. Mona-
sterium,

Dalmati seu Dalmatarum monasterium, Constantinopoli celeberrimum ac vetustissimum, nomen istud debet cuidam Dalmato; qui, sub Theodosio Juniore, dimissa uxore ac liberis, cum uno eorum Fausto, se contulit ad S. Iuacium. Hujus licet proprius dies sit xxx Maji, communi tamen cum duobus illis festo etiam colitur in Augusti, ubi de illo, in quod post Valentis eandem se contulit, monasterio dicitur, ὁ τῶν Δαλμάτων οὖν λέγεται, quod eorum qui Dalmati sunt nunc appellatur. Plura de hoc monasterio ejusque nomenclatore vide apud eruditissimum Cangium, Constantinopolis Christianæ lib. 4 cap. 8. Hujus monasterii Abbatibus aliquibus, si non omnibus, prærogativa peculiaris fuit, ut Catholici seu Abbates universales nominarentur, qualis apud Theophanem anno xxx Justiniani, obiisse dicitur Timotheus, "Ἐξάρχης τῶν μοναστηρίων καὶ Ἡγούμενος τῆς Δαλμάτου μονῆς. Nos hic insignem illius Abbatem proponimus Hilarionem, Juniorem dictum cum respectu ad magnum illum Hilarionem, qui xxi Octobris colitur. Varia is exilia sub Leone Armeno, Michaelē Bulbo, atque Theophilo Iconomachis, et carceres plures passus; restituitur anno DCCCXLII per S. Theodorum Theophili viduam orthodoxæ triennium supervixit, adeoque obiit anno Christi DCCCXLV.

insignem
hunc sub Iconomachis Confessorem tulit:

quem etiam Moschi colunt:

2 Idem expresse legitur in Synaxario Moscovitico, quod nobis Latinam ex impressis fecit Perillustris ac Generosus Dominus Gabriel Baro de Sparwensfelt Succens, toto quinquennio Moscu commoratus, multaque de gentis illius historia sacra ac profana, nec non de ipsa Slavo-Russica lingua prælo parata habens, itemque de antiquis Suecicæ Patronis ac Sanctis multa pollicens Synaxarium prædictum sic habet: B. Hilarionis Junioris, in monasterio Dalmatarum; qui postquam multa pro imaginibus perpessus esset, obiit anno DCCCXLV, sub Theodora et filio ejus Michaelē, quæ omnia conveniunt cum infra dicendis; et, quod hujus divi cultum, confirmantur ex Ephemeride figurata.

3 Idem celebrior cultus etiam ad Arabo-Egyptios transierit, Synaxariorum Græcorum beneficio; quorum

Græcorum erga ipsum venerationem testantur, primo Typicum, eis τὰς 5. id est, vi Junii, præscribens officium faciendum τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ τοῦ ὁσίου Ἡλαρίωνος τοῦ Νέου μονῆς τῶν Δαλμάτων. S. P. N. Bessarionis Thaumaturgi, et S. Hilarionis Junioris monasterii Dalmatarum: qui idem fere titulus eidem die præfigitur in Menæis excensis, ubi tamen nec verbum quidem de Besarione, a nobis ad xvii hujus dilato, sed Odæ omnes sunt de solo S. Hilarione, illius Anglicam puritatem, insignem abstinenciam, invictam constantiam, et crebra miracula multimodis collaudantes; sed, quod mireris, post Oden vi, ubi vitæ compendium legi deberet, de Hilarione etiam nihil habetur præter versus tres, quorum duo Iambi, quales Sanctorum Elogiis secuturis præmitti solent, hoc tenore:

Ἡλῆρος ὢν πνεύματι σὺ Ἡλῆριον,
Ἡλῆρος ἐν σώματι ἦς καὶ καρδίᾳ.

Hilaris Hilarion spiritu cum sis pio,

Sis hilaris etiam corpore et corde in Deo.

Sequitur ex Ephemeride metrica Hæxametron, nihilo minus prærogativam cultus præcipui sic denotans;

Βῆ δ' ἐς ὄλυπον Ἡλαρίωνος κέαρ ἄγνον ἐν ἔκτῃ.

Cor mundum sexta petit Hilarionis olympum.

4 Vitum, in Annotatis ad Ephemerides Græco-Moscas, non inveniri querebar; sed nescio an alia unquam scripta extiterit, quam mox danda ex Synaxario Divioneusi, ubi illa habetur; breviter quidem, sed accuratissime digesta; idque ad diem præcedentem, quo etiam die idem Synaxario Constantinopolitano MS. quod Parisiis in nostro ibi Collegio servatur; nec non in duobus aliis ibidem Parisiis, quorum unum Cardinalis Mazarini fuit, alterum possidetur a PP. Prædicatoribus reformatis, in via S. Honorati: sed in βίῳς Ἀγίου Μαρτίνου Κυθηρῶν Ἐπισκοπῆς, novoque Anthologio Arcudii, Menæa Typicaque secutis, tenetur dies hodiernus.

5 Idem, istis allegotis, fecit Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, in Romano Martyrologio desideratorum: sed si propriis oculis ipsa legere potuisset, ex

ejus precibus
hodie apud
Græcos cultus.

F

Via ex MS.
Dyblonensi.

Ferrarius circa
e m errores.

Dalmatarum

A Dalmatarum sen potius Dalmati monasterio non fecisset Dalmatiam; neque huic describendæ tam operose incubuisset in Notis: non etiam dixisset, Græcos in Menologio et Anthologio vitam admirabilem Hilarionis referre, quod longissime a vero abest, sicut vili mus. Si pridem promissæ et a Jacobo Sirmondo nostro

collegi operosius cæptæ, S. Theodori Studitæ Epistolæ, D aliquando lucem vident; inveniemus verosimiliter aliquas S. Hilarioni inscriptas: utinam et Vitam prolixiorē et miracula aliquis alicunde producat: nunc quod habemus et solum dare possumus, accipe.

AUCTORE D. P.

VITA COMPENDIO COLLECTA

Ex MS. Synaxario Divionensi.

Οὗτος ὁ μακάριος Ἰλαρίων, πατὴρ μὲν ὑπῆρχε Πέτρου Καππαδόκου, καὶ μητὴρ Θεοδοσίας, εὐσεβῶν καὶ θεοτίμων, ἀλλὰ καὶ γνωρίμων τῇ Βασιλεῖ· ὁ γὰρ πατὴρ τὸν ἄρτον τῆς βασιλικῆς τραπέζης ἦν χορηγῶν. Γεννηθέντος δὲ τοῦ Ὁσίου ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀπογαλακτισθέντος, ἐπαίδευσεν ἐπιμελῶς ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν. Εἴκοσι δὲ γενόμενος ἐτῶν, καθ'αλιπὼν εὐαγγελικῶς πατέρα καὶ μητέρα, οἰκίαν, πλοῦτον, γέγονε Μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ξεροκεπίου ἐν τῇ Βιζαντίῳ. Εἰς οὕτως ἐλθὼν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δαλμάτου, ἔλαθεν τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν καὶ ἀγασχῆμα, καὶ ἰσχύειν καὶ ὑπακοὴν καὶ ταπείνωσιν πολλὴν ἔχων, ἐδοῦλεν τῇ κήρῃ χρόνους δέκα, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἥλιος λαμπρύνας, γέγονε θαυματουργός. Πνεῦμα ἀνάβαρτον διώξασθαι, ἐκ νεανίσκου τινός, Ἱερουργὸν ὁ Ἱγούμενος πεποίηκε καὶ μὴ θέλοντα. Τελειούντος δὲ τοῦ Ἱγουμεῖνου μετὰ χρόνων τινῶν, παραδρσμένη ἀποδράς, καὶ εἰς τὸ ὀψίκιον περάσας, ἐν τῇ μονῇ τῶν Καθάρων προσέφυγε. Τοῦτο οἱ Μοναχοὶ μεμαθηκότες, προσανεφέρουσιν Νικηφόρῳ τῷ ἀγιοτάτῳ Πατριάρχῃ, ὁ δὲ τῷ Βασιλεῖ Νικηφόρῳ προσυπομνήσας, ἀπέστειλεν ἀναγαγεῖν αὐτόν· καὶ τῇ παρακλησίῃ τοῦ Βασιλέως εἴχεε, γέγονε Ἱγούμενος καὶ Ἀρχιμανδρίτης, καθὼς ἐκείσε σκηθεῖα, ἀπὸ συνόδου τυπωθεῖσα.

2 Ὅκτῳ δὲ χρόνους τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην χριστομιμήτως κυβερνήσας, τοῦ θριονύμου Λέοντος τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας δραξαμένου, καὶ καθελόντος τὰς ἀγίας εἰκόνας, ἀχλεις καὶ οὗτος ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἀναγγέλλετο διὰ πύθυλολογίας, ὡς ὁ βδελυρὸς ὤτετο, καὶ ὑποσχέσων, τῶν ἀγίων μὴ ὑποστρέφειν εἰκόνας. Ἀλλ' οὕτον ἐλέγχας, καὶ ἄθεν αὐτόν καὶ νεῖν Παραβίασιν ἀποκαλέσας, εἰς ὁργὴν οὐ μικρὰν αὐτόν ἐκίνησε. Καὶ τῇτε μὲν κολάσεις πολλὰς καὶ ἀφορήτους τῷ Μακαρίῳ ἐπαπειλίσας καθεῖρε· μετὰ χρόνον δὲ πάλιν παραστήσας αὐτόν, καὶ τὰ οὗτα τοῖς πρότερον διεξῶν, τῷ ὁμόφρονι οὗτου παρέδωκε Πατριάρχῃ καὶ κοινοτῇ ὁμῳᾳ δυσσεβείᾳ· ὃς σκητινῇ κατακλείσας φρουρᾷ, ἐταρίχευεν μετὰ πολλὰς ἡμέρας μήτε ἄρτος, μήτε ὕδωρ, μήτε ἄλλο τι [ἐάσας] προσδοῦναι αὐτῷ. Τοῦτο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ μεμαθηκότες, ἔλθον πρὸς τὸν Βασιλέα, λεγόντες. Ὁ Βασιλεῦ, ἀποδὸς ἱμῖν τὸν Ποιμένα, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπαγγελομένηα τὸ σὺν περατοθῆναι θέλημα. Ὁ δὲ ἀπατήσας τῇ ὑποσχέσει αὐτῶν, δέδωκε τὸν Ἀγίον μετὰ σπουδῆς. Τοῦ Ἀγίου δὲ χρονотριβήσαντος ἐν τῇ μονῇ, καὶ μικρὰν ἀνεῖν τῆς ταλαιπωρίας καὶ τοῦ λιμοῦ λαβόντος, ἐμαθαιούτο ὁ Βασιλεὺς, τὴν ὑπόσχεσιν προσδεδωκότος ἐπὶ τούτῳ· γνοὺς δὲ ὅτι ἐνεπαίχθη, τοὺς μὲν Μοναχοὺς ἐκμύναθον, τὸν δὲ Ἀγίον τῇ φυλακῇ ἔθετο.

3 Εἰς οὕτως ἀποστείλας ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φονέος κατὰ τὸ Στένον, ἐπὶ μισίῳ ἐξ τῇ φρουρᾷ καθεῖρατο, δεινὸν καὶ ἀδυσωπῆτον καὶ σκληρὸν τῆς μονῆς τοῦ Ποιμένους οὗτος. Πάλιν δὲ εἰς τὰ βασιλεία τοῦ Ἀγίου ἀχθέντος, κολαίαις ἐπειράτο ὁ θριωνύμος τοῦτον ὑποσχελίσαι· ἀλλὰ μὴ εἰσακουσθεῖς, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κυκλοδίου φυλακῇ κρατεῖσθαι καὶ κολουχεῖσθαι προσέταξε· καὶ μετὰ χρόνους δύο καὶ μῆνας ἔξ, τῇ φυλακῇ τῶν Νομῆρων προσέταξε καθεῖρε. Ἐκ ταύτης δὲ, πρότερον μαστίξας σφοδρῶς, εἰς τὸ Προτίλιον κάστρον ἐξώρισε. Μαχαίρας δὲ τούτου τὴν ψυχὴν ἀπορρήξας ἐν τῷ ναφ, ἐν τῇ τῇ ἀγίαν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐν πρώτοις καθεῖλεν, ἐκράθησεν τῆς βασιλείας Μιχαὴλ ὁ Θραῦλος. Τότε ὁ ἀπολυθεῖς, ἐξενίσθη παρὰ τινος γυναικὸς πιστῆς, ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς οἰκήματι, ἐπὶ χρόνους ἐπτά. Ταύτης οὖν αὐτῷ ἀόκνως διακονησά-

Βeatus hic Hilarion, patrem quidem habuit Petrum Cappadocem, matrem vero Theodosiam, pios ambos ac Dei cultores; insuper et notos Imperatori, eo quod pater Regiæ mensæ panem subministraret. Ita genitus ex illis Sanctus et ablactatus, diligenter institutus fuit in sacris litteris. Cum vero annorum jam esset a viginti, derelinquens secundum Evangelium patrem ac matrem, domum atque divitias, Monachum se fecit Byzantii in monasterio b Xerokepii. Inde ad monasterium Dalmati translatus, magnum atque angelicum et sanctum Habitum suscepit. Multa autem modestia, obedientia, atque humilitate præditus, servivit in horto annis decem; et animam componens, sic ut solis iustar splenderet, dignus etiam effectus est, qui miraculorum patrator appellaretur. Cum vero etiam impurum dæmonem a quodam juvene expulisset, Sacerdotem eum vel invitum fecit Hegumenus suus ordinari. Quo e vivis excedente, cursim ille subducens sese, transfretavit in minorem circa Propontim Asiam c, atque ad Catharorum monasterium confugit. Non potuit ea res diu latere Monachos: sed eam mox annuntiaverunt sanctissimo tunc Patriarchæ d Nicephoro, qui ad cognominem Imperatorem ipsam detulit, miseruntque qui reducerent illum. Tum vero adhortationibus Imperatoris persuasus, factus est Hegumenus et Archimandrita, secundum ritus ibidem a e Syuodo ordinatos.

2 Jam anuis octo Christi gregem ad Christi exemplum gubernaverat; cum Leo nominis ferini appellatione ad sceptrum Imperii pervenit, cœpitque Imagines sacras abolitas velle. Pertractus igitur etiam ipse ad Palatium f, compellebatur verbositate multa, cui execrandus ille assueverat, pollicitationibusque, non amplius ad sacras Imagines venerandas accedere: verum redarguens eum, ipsum appellans atheum ac novum Apostatam, ad vehementem iram concitavit. Et tunc quidem ille multa intolerandaque tormenta comminatus, includi Sanctum fecit: post aliquod vero tempus, iterum sisti eum sibi jubens, et eadem quæ prius ex ipso audiens; tradidit ejusdem secum mentis et impietatis Patriarchæ g: qui obscuræ ipsum includens custodiæ, diebus pluribus asservavit, mandans ut nec panis, nec aqua, nec aliud quidpiam ipsi præberetur. Hoc cum discipuli ejus cognovissent, accesserunt ad Imperatorem, dicentes; O Imperator, trade nobis Pastorem, et pollicemur tibi, quod brevi implenda fit voluntas tua. Qui tali pollicitatione ipsorum deceptus, tradidit illis confestim Sanctum. Et hic quidem in monasterio diutius commorans, non modicum recreatus fuit ab ærumnis ac fame quam sustinuerat; Imperator vero frustrabatur expectans promissorum fidem, donec illud sibi cognovit: quapropter et Monachos insectari cœpit, et Sanctum rursus mancipavit carceri.

3 Postea misit ipsum Imperator ad monasterium Homicide, quod est juxta h Fretum, ibique sex mensibus conclusum tenuit, sub monasterii Pastore, homine aspero duroque et inexorabili. Rursum vero

Nobilibus ac piis parentibus natus,

a

b

E et Monachus factus.

ordinatur Sacerdos et Hegumenus:

c

d

e

a Leone Arm. imagines abolente

f

F

traditus Pseudopatriarchæ torquetur inedia;

g

ssd a suis calide liberatus,

h

per varios
diinde carce-
res circumdu-
citur:

i

k

l

sub Michaelo
Balbo

m

et Theophilo
exilium pas-
sus,

n

o

a S. Theodora
revocatur,
et moritur æt.
an. 70.

A vero adductum in Palatia tentavit offerus blandi-
mentis subvertere; sed nihil in eo proficere se vi-
dens ad i Cyclobii monasterium amandavit; ibique
teneri vinctum et ærumnose haberi præcepit. Inde
vero, post duos annos et menses sex, in carcerem k
Numerorum jussit eum transferri: atque hinc, sed
prius atrociter fustigatum, ad Protitium castrum.
Cum autem infelicis illius animam in templo l gla-
dius expulisset, unde prius sanctam Christi imaginem
sustulerat; Imperium suscepit Michael Balbus. Tunc
Sanctus solutus vinculis, hospitium accepit apud fide-
lem quamdam mulierem in propria ejus domo: quæ
dam impigre eidem ministrasset totis septem annis,
et Imperium consecutus Theophilus m Confessores
omnes ad se evocaret, etiam hic Beatus requisitus
utrum Imperiali mandato vellet obsequi. Ast ille eum increpuit, ut impium ac deceptorem: quare plagis
septemdecim supra centum dorso exceptis, in Aplusiam n insulam est relegatus: ubi angustissimam sibi
cellulam ex saxis construxit, in eaque octennium transegit. Mortuo vero Theophilo, uxor ejus o Theodora,
omnes undique Confessores ab exilio revocatos, in regiam urbem convocans, restitutionem sacrarum
imaginum adorationemque sancivit. Dimissus ergo etiam Hilarion, proprium ad monasterium est regressus,
multisque in eo miraculis splenduit: triennio autem supervivens, discipulosque secundum Deum instruendo
gubernans, ad Dominum emigravit, annum ætatis suæ septuagesimus agens.

B

ANNOTATA D. P.

a Qui anno ætatis septuagesimo, Christi 515 obiit, nasci debuit anno 775, et vicennis anno 795 monasterium
ingredi. b Xerokepii monasterium, quod Arentis horti possis interpretari, videtur illud esse quod tempore
Junioris Theodori struxisse Patricium quemdam scribit Codinus, S. Gregorio Nazianzeno sacrum.

c Ὁψάριον, Latine Obsequium reddas, eoque nomine etiam dicta est Legio, destinata ad obsequium seu
comitatum Imperatori præstandum: quæ quia solebat præsidio statui in ea Asia minoris parte, cujus Metropolis
Nicæa, urbes præcipuæ sunt Colyæum, Dorylæum, Medæum, Apamea, Lampsacus, Cyzicus et Abydus, sive
Provincia Propontidi ad orientem meridiemque adjacens, Bithynium Mysiamque complexa; ipsa quoque opud
S. Nicephorum CP. Potriarcham dicitur χώρα τοῦ λεγομένου Ὁψαρίου, Regio ejus legionis, quæ ab Obsequio
nomen habet, sicut erudite observat ad hanc vocem Cangius: quo autem præcise loco fuerit Catharorum
monasterium necdum comperi: de ejus Hegumeno Joanne, similia hac in persecutione passo, egimus 27 Aprilis:
hinc interim patet, extra Constantinopolim illud esse, contra quam putavit Cangius. d S. Nicephori Vitam
illustravimus 13 Martii. Ecclesiam is rexit ob anno 806 ad 828, eique cognominis Imperator regnavit ob
anno 802 ad 811: sub quibus anno 807 ordinatum Hilarionem fuisse oportet, siquidem octo annis monasterium
rexerat, quando Leo Armenus an. 814 cepit Cultores imaginum persequi, uti ostendi ad Acta S. Theophanis
12 Martii num. 12 Comm. pr. e Synodum aliquam Provinciolem intelligo, Constantinopoli habitam, pro
ordinatione monasteriorum, cujus vereor ut alia notitia extet, nedum temporis quo celebrata est. f Vide in
præcitata Vita S. Theophanis Hegumeni Magni-agri in Sigriana, similiter adducti Cap. 3, et eadem fusius
deducta lege. g Joannes, de quo vide quæ ad præcitata Vitæ compendium ex Menæis dixi Annot. q, sic
inchoandu. Leo Grammaticus Joannem Grammaticum vocatum ait, verius alium Jannem vel Simonem, magos
videlicet. h Fretum, quod Byzantium et Pontum interjacet, τὸν ἀχέονα τοῦ Εὐξείνου, Euxini collum vocat
nonnemo apud Cangium in Glossario; et navicularii, illud trajicere soliti, Στενίττι appellantur. Si loco φονέος
legeretur Αχστού, Boni Latronis honori monasterium istud conditum crederem: nunc aliunde quærenda
nominis occasia est. i Etiam hoc monasterium circa Pontum jacere concipias licet, quando eo versum exules
fere demandatos pluribus exemplis eorum constat, qui pro Imaginum cultu relegari sustinuerunt. k Numeri
et Numera, Legionæ dicuntur; militaris ergo in Urbe ipsa hic carcer erat. l Ipsiusmet Palatii ecclesiam
hanc fuisse indicat Leo Grammaticus: occisus est autem Leo ipso die Natalis Dominici anno 820. m Caput
regnavit Theophilus an. 829 mense Octobris. n Aplusiam insulam in Ponto quærendam, suspicatus sum in
fine Comm. de S. Joanne Hegumeno prædicto. o S. Theodoræ Imperatricis Acta digessit Henschenius
in Februarii, ubi num. 33 docet obiisse Theophilum, sub exitum anni 841 vel initium sequentis.

C

F

DE S. COLMOCO SEU COLMO,

EPISCOPO IN SCOTIA.

Notitia ex Breviariis et scriptoribus Scotiis.

G. H.

CIRCA AN. M.

Cultus sacr.

In Breviario Aberdonnensis apud Scotos Ecclesiæ
Episcopalis, ad hunc diem sextum Junii, propo-
nitur veneratio S. Colmoci, seu Colmi Episcopi
et Confessoris in Scotia, vulgo S. Colmæ sub
Rege Kennetho III anno millesimo. Et hæc additur
Oratio. Mentibus nostris, omnipotens Deus, glo-
riam tuæ laudis infunde, ut dum Beati Colmoci
Confessoris tui atque Pontificis festivitatem agi-

mus, in æterna refrigeria, ipso intercedente, trans-
feramur. Hæc ibi de sacra S. Colmoci veneratione.

2 Hector Buchius lib. xi Historia Scotorum, et
Joannes Leslaus Episcopus Rossensis lib. 5 de Rebus
gestis Scotorum cap. 80, proponunt Kennethum ter-
tium Regem, asseruntque eum regnasse ab anno DC-
CCCLXXXVIII usque ad annum M, et claruisse eo tem-
pore in Scotia sanctissimos Pontifices Moveanum,
Medanum,

A Medanum, Blaunum, Englantium, et Colmocu-
Thomas Dempsterus, citato *Kalendario, sive Adami*
Regii, sive alterius, ad hunc vi Junii, celebrat S. Colu-
mum, Orcadum Apostolum, Kirkua. Idem Demp-
sterus lib. 3 *Historia Ecclesiastica Gentis Scotorum*
cap. 267, citato *Breviario Scotico, hoc concinnavit ei*
Elogium: S. Colmus incomparabili vitae sanctitate
suis praeluxit, Episcopus doctissimus Orcadum:
qui Romae consecratus, familiaris Benedicto VII,
ei sua opera immcupavit.... Floruit anno millesimo
decimo, praecipua quadam religione: templa Deo,
sub invocatione ipsius, varia dicata. Die vi Junii.
Praefuit autem *Ecclesiae* Benedictus VII, ab nuno
MCCCCLXV ad annum LXXXII dicti seculi. At David
Camerarius, ad diem ix Martii, S. Colmum, Episco-
pum Orcadum Insularum, celebrat: et jubet consuli
Annales Scoticos. Sed quos? Num dicti Dempsteri,
qui ante ipsum libros citatos ediderat? Num forte in-
telligit dictum Lesleum, et Hectorem Boethium supra
relatos? Hos sequuntur Georgius Conexus lib. 1 de du-
plici statu religionis apud Scotos pag. 52, et Joannes
Spotwoodus, Archiepiscopus S. Andreae, lib. 2 *Eccle-*
siae Scotorum pag. 27.

An Episcopus
Orcadum

In urbe
Kirkua!

B 3 Sedes Episcopalis Orcadum indicatur Kirkua,
incolis aliquando Kirkwal, ubi aedes pulcherrimus
tempore Mariae Reginae, a Roberto Rhodo Episcopo
Orcadam constructas, indicat Robertus Gordonus in
sua nova descriptione Scotiae. Haec proponimus lectori,
ut satis probabilis. Addo videri de eodem Episcopo ac-
cipienda, quae idem Dempsterus libro 3 *Historia Ec-*
clesiastica cap. 235, tumquam de diverso, habet: S.
Colmocus Episcopus, summa integritate vitae, ei-

vium suorum vitia admirabili libertate carpsit: ac
cum illi nollent respiscere, neque ad bonam fru-
gem redire; comminationes effectum gravissimum
sortitae, glicente crudeli bello civili inter Constan-
tinum Regem et Malcolinum Kennethi Regis fi-
lium.... Obiit circa annum mx. Sanctorum Albo ad-
scriptum, scribit Scoti chronicum, et templa ei
erecta testantur. Colitur iv Maji, Translatus v Fe-
bruarii.

4 Idem Dempsterus in *Martyrologio Scotico* ad iv
Maji, Banisae, inquit, Colmoci Episcopi, miri con-
cionatoris, citatque *Breviarium Scoticum et Hectorem*
Borthium. Est Banfia in Scotia ultramontana, unde
praefectura Banfiensis ibidem dicitur. Potuit ibi, unus
idemque Sanctus, sub nomine Colmoci, cultum habuisse
sicuti Kirkua apud Orcades, sub nomine Colmi. Quos
Dempsterus utrique adscribit libros enumerare omisi-
mus; quia videtur ipse, in patriae suae gratiam, eos
confusisse; et propterea circa tales fides illius apud
viros eruditos vacillat. Fatemur porro, dum Scotica
tractamus, tenebrosa plurima occurrere, quae illustrari
a nobis omnino non confidimus. Et talis videtur esse,
quae hanc Sancto apponitur Vita in *Aberdonnensi Bre-*
viario, in Lectiones novem distincta. In hac enim ipse
Sanctus, transmittitur ad Episcopatum Ultoniae Dro-
morensem, ubi apud Jacobum Warrum Episcopus
Colmanus dicitur: et a vetusto *Ængusiani Marty-*
rologii Scholiaste appellatur Morolnoc; affingun-
turque stupenda miracula, ex Vita S. Colmani Epi-
scopi: sed cum hic dicatur sexto Christi seculo floruisse,
a S. Colmoco seu Colmo, de quo hic agimus, debuit
diversus aestimari.

D
AUCTORE G. H.

an idem Ban-
fiæ colatur?

E

Juxta ordinem ætatis et Catalogum Sanctorum huic diei præfixum, sequi deberet *Commen-*
tarius de S. NORBERTO; nisi aliæ rationes suaderent, et diem et Tomum tam illustri argu-
mento coronare.

DE SS. GILBERTO ABBATE,

PATRONILLA CONJUGE, PONTIA FILIA,

ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS IN ARVERNIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

De cultu antiquo et Vita recentiori.

G. H.

F

ANNO MCLII.

Novem-Fonti-
um Abbatia.

S ammarthani tomo iv *Gallia Christiana*, qui est
de *Abbatibus Galliarum* pagina 695. Novem-
Fontium, inquit, alias S. Gilberti Ordinis
Præmonstratensis, diocesis Claromontensis,
in Archipresbyteratu Limaniae in Parochia S. Desi-
derii, fundatur circiter annum MCL, a Gilberto, no-
bili milite Arverno, e Palæstina reduce, cui mona-
sterio primus Abbasipse praefuit. Haec ille. In Re-
gistro beneficiorum diocesis Claromontanae Patronus
dictae Parochiae S. Desiderii dicitur esse Abbas S.
Gilberti, de quo hic agimus. Situ est dicta parochia
ad fluvium Sibalinum, haud procul ab oppido S. Por-
tiani, et Ducatu Borbonio. Joannes le Puige, Doctor
Theologus, Collegii Præmonstratensis Prior, ejusdem-
que Ordinis Procurator Syndicus, saepe inferius ad
Vitam S. Norberti laudandus, instur probulii suarum
scriptionum edidit anno MDCXX Vitam S. Gilberti,
Fundatoris et primi Abbatis ecclesiae B. Mariae
Virginis Novem-Fontium, nec non S. Petronillae
uxoris ejusdem, Fundatricis ac primae Abbatissae
monasterii SS. Gervasii et Protasii de Albapetra,
Claromontensis diocesis. Idem Joannes le Paige edi-

Vita scripta
a Joanne
le Paige.

dit postmodum anno MDCXXXIII *Bibliothecam Præmon-*
stratensis Ordinis, atque in ejus libro 2 pag. 482 et
sequentibus inseruit eandem Vitam, partim, inquit,
ex Chronico Roberti Altissiodorensis, partim ex
pervetusto archetypo MS. ejusdem Ecclesiae fide-
liter depromptam, uti infra in *Prologo, sive Epistola*
dedicatoria, quam in posteriore editione omisit, satis
accurate docet.

2 Dies natalis ejus infra numero xi indicatur hic
sextus Junii, ille idem qui S. Norberti exitu nota-
tus est. Quo etiam die in *Ecclesia Cathedrali Claro-*
montana praescribitur ejus cultus in *Ordine divini*
Officii, quem vidimus, pro anno MDCLVI ad usum dictae
Ecclesiae excusum. Aubertus Miræus in *Chronico*
Præmonstratensi pag. 167 asserit, ejus festum
celebrari in tota diocesi Claromontana; sed die
quarta Februarii, quem fortasse deceptum fuisse
nomine alterius Gilberti diximus dicto die inter
Prætermisos. Is est S. Gilbertus fundator Ordinis
Sempriuglhamensis in Anglia. Interim Miræum se-
cutus est Jacobus Branche, in *Vitis Sanctorum Arver-*
niae et Velauni. Alius dies, ejus cultui sacer, assigna-

Dies natalis
S. Gilberti 6
Junii

non 4 Februa-
rii,

A tur tertius Octobris, ad quem Joannes le Paige in prima editione retulerat ejus obitum; et secuti hunc fuerunt Joannes Chrysostomus Vander Sterre in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, atque Joannes du Pré in Annalibus Brevibus Ordinis Præmonstratensis. Andreas Saussayus, ad eundem in Octobris longum cum coronat encomio: ubi sub finem ista habet: Colitur vir beatus suo in Ordine et cœnobio, jam suo nomine insigni, repetitis sacris, octavo Idus Junii, qui est dies depositionis, et isto die v Nonas Octobris, qui elevationis. At loco v Nonas Octobris indicatur in Breviario Præmonstratensi nuper excuso v Octobris. Idem Saussayus ad diem xxiv Octobris, ista scribit: In agro Claromontensi monasterio Novem-fontium facta est inventio et repositio corporis B. Gilberti, primi ejusdem cœnobii Abbatis, facta anno 1612. At quem hic solum Beatum appellat, titulo Sancti honorat die in Octobris, et hoc vi Junii solum inter Pios recenset.

negue 3
Octobr.

elevatio et
repositio 24
Octob.

Cultus Petro-
nillæ et Pon-
tiæ.

B 3 Laudatus ante Joannes le Paige, in titulo Vitæ in Bibliotheca Præmonstratensi editæ, addit, dari una Vitam Beatarum Petronilla uxoris, et Pontię eorum filiæ, ejusdem cœnobii post matrem Præpositæ. Saussayus utriusque Elogium adjunxit Encomio S. Gilberti ad dictum tertium Octobris, et sub finem ista addit: Petronilla, ejus beatissima uxor, cum Pontia filia meritissima, tertio Idus Julii, scilicet colitur, ut ante dixerat: ad quem tamen diem harum non meminit. Dictum Petronillam celebrant ad citatum diem xiii Julii Chrysostomus Vander Sterre in suis Natalibus, Jacobus Branche in citatis Vitis Sanctorum Arvernæ, ubi refert S. Pontiam ad diem xvi Maji. Verum S. Pontię Virginis commemoratio præscribitur in diœcesi Claromontana ad diem xx Maji, uti tunc inter Prætermisos annotavimus, ipsamque remisimus ad hunc vi Junii, ubi de omnibus simul ogimus; quod omnia quæ sciri hactenus potuimus, in hisce Actis contineantur.

VITA

Auctore Joanne le Paige, Ordinis
Præmonstratensis.

PROLOGUS.

Nobilissimo et Clarissimo viro Domino, D.
Gilberto Baroni de Alberia, sacri sepulcri
Hierosolymitani Equiti fortissimo.

C

Ex quo primum addixi me huic studio, ut quidquid ad Præmonstratensis Ordinis Canonicos, eorumque instituta, primordia, incrementa, privilegia, antiquitates, viros cum eruditione tum maxime sanctitate vitæ insignes pertineret, vestigiis omnibus indagarem, faceremque publici juris; S. Gilbertum, Conditorem illum primumque Antistitem cœnobii, quod in Arvernia apud Claromontenses est, et Novemfontium olim, nunc S. Gilberti cœnobium dicitur, imprimis semper colui; sanctitatem pietatemque viri, non communi vulgarique instituto, sed proprio quodam studio, propria quadam mentis inductione complexus. Atque ea propter, ut ex ejus vita delibarem quædam, seu potius demonstrarem, iis mihi minime acquiescendum duxi (quamquam magnæ prorsus auctoritatis) quæ ex antiquis tabulis, tum excusis, tum manu exaratis in commentarios retulissem. Contuli me, præsertim cum id muneris atque Circatoris officii mei ratio postularet, in cœnobium illud S. Gilberti (ut abunde extat renuntiatione illa, quam Divi Gilberti vitæ inserui) ex cujus tabulis et diplomatibus multa de-

Auctor ex
affectu ad S.
Gilbertum

profectus ad
ejus cœnobium

cerpsi, mihi ad institutum opus non mediocriter profutura. Hinc vero ad S. Mariani cœnobium, quod apud Altissiodorenses est, profectus; Roberti Altissiodorensis, ejusquondam conventus Canonici, manuscriptos codices excussi; quorum mihi pro sua singulari humanitate copiam fecit Reverendus Pater Frater Edmundus Martin, Cœnobiarcha meritissimus. Ex quibus aliisque compluribus membranis, præsertim vero duorum nostræ hujus facultatis Parisiensis Doctorum, Jacobi Atrebatensis Monasterii Monetis sancti-Martini, et Eustachii Lensis Vallis-serenæ Archimandritarum vigilantissimorum, cum locupletes mihi commentarios conficissem, destinabam jam tum eos publicæ luci; et quamquam graviores curæ consilium istud meum magna parte interpellarint, numquam tamen penitus exciderunt. S. Gilberti vitam (quam habebam præ ceteris in animo) proludii instar, quanta potui brevitate descripsi; atque etiam beati Reynerii Prioris Antistitis Præmonstratensis, primique Abbatis sancti Mariani apud Altissiodorenses, manuscriptos illos, postissimum Roberti Altissiodorensis, codices secutus. Quidquid vero hic mei est laboris et opusculi, cui dicari consecrarique aut potuit aut debuit; potius, quam Tibi? Quis enim est, qui in Divum Gilbertum venerationem cultumque professus, non idem in te tamquam in speculum intueatur? Joannes Savaro, Præses et Præfectus Arvernæ, pietate æque ac doctrina insignis, cum de S. Gilberti vita libellum conscripsisset, nomini tuo consecravit. Cui enim (inquebat vitæ clarissimus) dicarem hoc potius quam ei, qui non modo singulari Dei beneficio S. Gilberti nomen, atque septem primoribus annis habitum induit; verum etiam auctorem illum ducemque secutus, in Palæstinam se contulit, ut ad Christi sepulcrum procumberet: ubi omnium non suffragiis modo, sed votis, in piam illam nobilemque Equitum sancti Sepulcri cohortem receptus est; quique (quasi hoc unum habeat in animo, ut Gilbertum se comprobet) ea conquistavit etiam apud exterarum nationum, quibus quæ de Divi Gilberti vita ab aliis scripta sunt, illustrari locupletarique non mediocriter possint? Suspice ergo levidense hoc munus, nec tam suo pretio, quam studio mei in Te cultus, atque ex ea causa, qua nihil nostrum non complecti soles, ama. E Gymnasio Præmonstratensi, pridie Idus Julii, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo.

atque Autis-
siodorum,

et utrobique
voria monu-
menta nactus,

Vitam hanc
edit,

et dedicat
Gilberto Ba-
roni
E

exemplo Sa-
varonis.

anno 1620.

F

CAPUT I.

Expediit cum Ludovico VII Rege Francorum
in Terram-Sanctam.

Cum armis suis Palæstinam vastarent Turcæ et Saraceni a, Ludovicus junior Gallorum Rex, Ludovici Crassi filius, cum universi Ecclesiastici ordinis, tum maxime divi Bernardi Clarævallensis Abbatis hortatu, expeditionem adversus istos Christiani nominis hostes infensissimos suscepit; conflatoque ex Episcopis, Abbatibus, aliisque pietate, dignitate, et virtute præstantibus viris exercitu, cum Conrado Imperatore (cui se suasque copias, ut totum negotium feliciter conficeretur, adjunxerat) per Germaniam et Hungariam, Constantinopolim primum, deinde Hierosolymam pervenit.

Anno milleno centeno bisque vigeno
Sexto, Jerusalem Rex Ludovicus adit.

3 Inter tot tamque insignes vel Gallica nobilitate, vel Ecclesiastica dignitate viros, Arvernus quidam, Gilbertus nomine, avo proavoque nobili natus, solenni voto ad hæc militiam se obstrinxit. Eo nimirum impellebat b Ornifus, primus ille cœ-

a
Cum Ludovico
VII Rege
Francorum

et Conrado III
Imp.

anno 1146

discedit in
Palæstinam;
b

nobii

A nobili cujusdam nostri Præmonstratensis Ordinis, quod apud Senonenses est, et *c* Dei-locus dicitur, Archimandrita, qui ei a Confessionibus et consiliis erat. Eo etiam vocabat pietas et magnanimitas, eo antiqui nobilitas generis. Quale enim edendæ pietatis, ac bellicæ fortitudinis argumentum illustrius nancisci potuisset? Munit se sacra Stephani de Mercolio d. Claromontensis Episcopi benedictione: S. Petronillæ, carissimæ et castissimæ conjugis, Pontiam filiam unicam commendat; jubetque impensissime, ut singulis diebus pauperibus tantum exhiberet alimenti, quantum præsentis sibi consuevisset. Mox itineri se committit, nobili fortique manu stipatus; Regem adit et salutatur, a quo excipitur pro ea humanitate et benevolentia quam postulabat, non solum devota in Deum, in Religionem, in Regem et patriam fides, sed cum militari virtute conjuncta in rebus gerendis perficiendisque prudentia quædam singularis.

4 Appellunt omnes ad Palestinam: acies utrimque instruitur, conseruntur cum Turcis et Saracenis manus, anceps in limine pugna, donec Christiani in fugam versi sunt. Nulli tamen tunc non explorata Gilberti virtus et magnanimitas; unde et a Rege Christianissimo summis honoribus affectus, provinciisque clarissimis præfectus, ita in iis se gessit, ut non tam Gilbertus re bellica administranda fieret illustrior, quam Gilberti virtute et industria ipsa rei bellicæ administrandæ ratio et dignitas. Tanta erat in Duce fortissimo moderatio, tanta recte vivendi agendique constantia, ut qui strenuum se foris et invictum Militem præbebat, domi Clericum prorsus agere videretur; suisque verendus, hostibus terribilis, omnibus amabilis foret. Fusa conflictu illo Christianorum acies sese recipit ad Balduinum Hierosolymorum Regem: mox e Damascum urbem obsidione cingit; qua tamen inani et irrita, Imperator in Germaniam, Rex in Galliam revertitur. Egerrime ferebat hanc Christianorum cladem Gilbertus, ac dolore prope contabescens, hoc unum suspirabat, cum viro desideriorum Daniele; Peccavimus, iniquitatem fecimus, Domine in omnem Justitiam tuam. Avertatur obsecro ira tua, et furor tuus a civitate tua Jerusalem, et a monte sancto tuo.

5 Sensit jam tum nescio quid rerum humanarum fastidii. Omnia, cum Apostolo, arbitratur tamquam stercora, ut Christum lucrifaceret. Domum reversus, cum sanctissima conjuge consilium init, instituendæ in posterum solitariae et sanctioris vitæ. A cognatis et amicis magno apparatu et hilaritate excipitur; mirantur solito tristiores; sciscitantur, num quid de rebus domesticis adversi contigisset? Nihil (inquit) detrimenti coeperunt res meæ: publica me vexat calamitas. Ejicite hinc tibicines, conviviorum vestrorum quædam est nimietas, lætiora sunt et lætiora quam Christiana modestia, atque temporum ratio postulet. Quis enim æquum censeat, religione in summis periculis constituta, epulari Christianos, et ludicris istis ac conviviis oblectari? Terreat nos vitæ præteritæ recordatio, atque cervicibus nostris imminens casus. Musica nostra luctus sit, delicæ condita lacrymis jejunia, ne quid res nostræ deterius patiantur.

ANNOTATA G. H.

a Extant Tomo 4 Scriptorum Historiæ Francorum, ab Andrea et Francisco Chesnais editorum, Gesta Ludovici VII Regis, Junioris dicti, quod cum Ludovico VI Grosso patre suo coeperit regnare, et in hisce Gestis res tunc actæ explicantur accuratissime; unde aliquæ hic indicatæ circumstantiæ, corrigendæ videntur.

b Ornifius assumptus ex monasterio Vivariensi, postea Valle-secreta dicto, in diocesi Suessionensi, de quo agitur hoc die in Vita S. Norberti num. 77, Institutus autem est primus Abbas anno 1135.

c Dei-locus dictus a sanctimonia tunc ibi degentium Canonicorum, quem locum ipsis concessit Henricus Sanglier, id est Aper cognominatus, Archiepiscopus Senonensis factus anno 1122, mortuus anno 1144.

d Stephanus de Mercolio, aliis de Mercurio, postmodum vita functus 26 Januarii anno 1169.

e Anno 1147.

CAPUT II.

Monasteria duo constructa. In illis sancta ejus et uxoris conversatio, obitus et cultus.

Gilbertus ergo et Petronilla sanctissimi conjuges, inter summas divitias arbitrati nihil possidere, thesaurumque in terris ampliorem nullum esse quam spontaneæ paupertatis; bonorum partem alteram sublevandæ mendicorum egestati, alteram extruendis duobus Præmonstratensis Ordinis monasteriis impendunt. Probabat hoc tam laudabile parentum consilium Pontia filia: suadebant Claromontensis Episcopus, et Ornifius Dei-loci Abbas. Monasteriorum itaque alterum volvere parthenona esse, hoc est puellis ac virginibus destinatum; alterum viris. Atque illud quidem prius extructum est apud Scholam, Arvernix vicum, sub invocatione SS. Gervasii et Prothasii martyrum, quod hodie Prioratus de Albaperra, vulgo d'Aubeperre dicitur, et a cœnobio Novem-fontium duabus fere leucis distat. Huic parthenoni tum primum B. Petronilla præfuit, ea probitate et suavitate morum, ea monasticæ disciplinæ observantia, ut nobiles quasque a mundi illecebris revocaret, alliceretque ad sanctioris vitæ institutum; allectas quasi vinculis quibusdam pietatis et sanctimonix Christo strictissime devinciret, ut jam nihil de rebus humanis sollicitæ, hoc unum dicerent amantius cum Sponsa mystica; Dilectus noster nobis, et nos illi, inter ubera nostra commorabitur. Invenimus quem diligit anima nostra, tenemus eum nec dimittimus. Quam dilecta tabernacula tua, Domine, concupiscit et deficit anima nostra in atria tua. Erat in B. Petronilla tantus virtutum splendor, ut ejus aspectu et alloquis statim evanesceret, quidquid bonis mentibus nefarius hic mundus pulveris et caliginis solet obducere. Tandemque dierum ac virtutum plena obiit tertia Idus Julii, et in pronao, hoc est anteriori ecclesiæ parte, quæ vulgo dicitur, la Nef, ad levam honorifice sepulta est, variis ante et post mortem miraculis conspicua, eique dies ille festus celebratur. Matri in regendo monasterio successit Pontia, pietate et sanctitate haud impari, quasi id unum haberet in animo, ut maternæ virtutis heredem se comprobaret.

7 Sanctus vero Gilbertus ad locum, qui vulgo Novem-fontium dicitur, secessit, tamquam in eremum; ubi pie religioseque vivendi rationem ita coluit, ut amictus rudi vestitu et cilicio, victuque aspero, pane et aqua contentus, caritate, humilitate, patientia, ceterisque virtutibus insignis, vitam ageret non humanam, sed Angelicam ac cœlestem. Unde merito de illo Robertus Altissiodorensis: S. Gilbertus (inquit) ex potenti Milite seculi, humillime miles Christi, eleemosynarum, abstinentiæ, paupertatis, admirandus exemplis fuit; ejus magnitudinem meritorum miraculorum magnitudo declarat. Cum ergo virtutum illius fama quotidie increbresceret, atque ad eum multi tam pietatis quam recuperandæ sanitatis

D
A. JOAN,
PAGIO.

Ipsæ et uxor

l
bona distribuunt pauperibus,

et Parthenonem adificant,

ubi illa Abbatisa

F

mortua 13
Julii colitur;

successente S.
Pontia filia,

ipse in loco
Novemfontium
degit;

In Chronico
ad annum
1152:

A. 108. PAGIO. monasterium atiorum consi- lio	A sanitatis gratia convolarent, fundamenta jecit monasterii quod animo destinarat. Sed quoniam insalubris parumque commodus erat locus Novem-fontium (palustris quippe, ac vepribus et dumetis ob-situs) quamquam ejus loci solitudine sentiret se oblectari, amicorum tamen consilio, præsertimque Claromontensis Episcopi jussu, adductus est, ut de monasterii sede opportuniori cogitaret. Elegit ergo locum, qui vulgo le Cren des a fosses dicitur, et a Novem-fontibus dimidiato fere milliari distat. Cum autem cæmentarii et lignarii fabri ædificium illud extruerent, immissæ divinitus aves turmatim convolare cœperunt; ita ut non modo artifices impedi- rent, sed rō-tris et unguibus exiguas assulas collige- rent, et in locum illum Novem-fontium asportarent; ubi nativo cantu nescio quid suavius canerent, ma- xime iis horis quibus solent preces Canonice in Ecclesia celebrari.	et orationibus assiduis confectus, bonis operibus mirum in modum fulgens, miraculisque clarissimus, migravit ad Dominum, octavo Idus Junii, quo die festum illius apud suos agitur, quoque dies S.P.N. Norberti exitus notatus est anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo secundo. Atque ut humi- litas suæ specimen aliquos posteris relinqueret, in cœmeterio pauperum xenodochii a se extructi sepe- liri voluit. Verum crebrescentibus ad ejus sepul- crum miraculis, Petrus prædictæ Novem-fontium ecclesiæ (cui postmodum S. Gilberti nomen inditum est) Abbas tertius, anno Christi millesimo centesi- mo quinquagesimo nono, Pontificatus Adriani Papæ quarti anno quinto, transferri sancti viri corpus ab eo loco, in quo sepultum erat; et in eadem ecclesia prope chorum, septemtrionem versus, in tumulo la- pideo columnis quatuor imposito, honorifice collo- cari asservarique summa reverentia jussit.	D Abbas præfeci- tur: moritur, 6 Junii anno 1152:
a in vicino inci- piens con- struere, celesti monitu	8 Quo auspicio sensit B. Gilbertus divinæ Maje- stati gratissimum esse locum, sibi in eum divino jussu redeundum, unde humano discessisset. Quod gauderet habebat devota Deo mens. Quid enim non asserret hilaritatis argumentum hoc divinæ bonitatis et benevolentiae? Majori igitur alacritate caritatis operibus cœpit insistere; ac priusquam susceptam primum inchoatamque monasterii structuram repe- teret, amplum quoddam nosocomium extruxit: ejus præfectum se curatoremque exhibens, non impe- rando solum, sed agendo. Nullum enim omittebat officii et hospitalitatis genus: ægrotis præsto erat vel in rebus vilissimis; ratus hanc certissimam tes- seram et arrham futuræ nobilitatis, si ignobilem se in terris præstitisset. Leprosorum et aliorum ulce- ra, vel aspectu ipso et cogitatione horrenda, exter- gere nihil formidabat; imo nec osculari; eaque sputo suo linita sæpius sanabat.	12 Atque eo quidem in hodiernum diem multi confluant, pelliecti multitudine miraculorum, quæ cum circa omnes, tum maxime circa pueros vel emortuos utero materno, vel affectos graviter mor- boque languentes, dum illi ad vitam, hi ad perfe- ctam sanitatem redeuntur, ad tanti viri sepulcrum divinitus contingunt. Multi etiam, ut prolem susci- piant, S. Gilberti opem implorant; sicut testantur illa quæ ejus capellæ vitreis inscripta sunt. Alii ut proles suas sanas et incolumes servant, eas B. Gil- berto tum primum vovent, et candido Præmonstra- tensium habitu induunt, quem pro parentum voto, vel quinque, vel septem, vel novem annis gestant; quibus elapsis, et Missæ sacrificio pro iisdem pueris oblato, ac veste eorum candida sacrario monasterii relicta, sanæ ac salvæ ad parentes revertantur. Zona ejusdem sancti Gilberti ex corio nigro, et bac- culus pastoralis ex ligno vulgari ac inartificiali, ad- ventantibus peregrinis illic ostenditur. In pariete claustrii Abbatie S. Gilberti versus ecclesiam, hæc habentur metro et littera vetustissima.	in xenodochio sepultus, anno 1159 transfertur ad ecclesiam: miraculis claret circa pueros, etiam mortuos. E
Novemfontes redit:	9 Mœrebat angebaturque animo nobilis quædam femina, quos liberos educare et ad perfectam ætatem perducere non posset, unicamque ex multis haberet filiam languentem ac strigosam; in cujus curatio- nem sedulo incumbens, medicorum opem ac indu- striam omnem frustra consumpsisset. Filiam ergo adduxit ad B. Gilbertum, qui fuis ad Deum preci- bus, camque aqua lustrali aspergens, mox sanitati restituit; ita ut jam non matris manu subnixæ in- cederet languidius, sed cum ea æquo passu conten- deret. Manat tota regione tanti fama miraculi et rumor: adducuntur undequaque pueri languidi, fe- bricitantes, cœliaci; hæmorrhoidæ, dissenteria, epilepsia, aliisque id genus morbis laborantes. Qui- bus S. Gilbertus manus imponens, recitabat Evan- gelium hoc: Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis eos; talium est enim regnum Dei; eosque parentibus sanos et incolumes reddebat.	Anno milleno, centeno, ter quoque deno, Bino bis decimo, sursum migravit ab imo Sanctus Gilbertus, multa virtute refertus, Est ab eo, Christe, tibi donatus locus iste: Et tunc fundatus fuit hic, hinc ædificatus. 13 Claromonti in anteriori parte ecclesiæ Cano- nicorum beatæ Virginis de Portu, sacellum quod- dam est S. Gilberto sacrum, in quo quotannis ejus et S. Boniti festum die septima Junii colitur. Illic B. Gilberti imago depicta conspicitur, sub habitu Canonicorum Præmonstratensis Ordinis, manu dextra baculum pastorem, sinistra librum tenens; pedeque dextro loricam, galeam, ferrum et alia id genus arma conculcans. Pueri ægroti, qui ad S. Gilberti monasterium nec adduci possunt, nec de- ferri, in eodem sacello habitu candido vestiuntur, quem expleto voto sani deponunt.	Epitaphium. Claromonti est S. Gilberti sacellum, F entus, imago, miracula.
nosocomium construit,	10 Fuit etiam ipse pacis studiosissimus, adeo ut vel per se, vel fuis ad Deum precibus, contenden- tes distractosque ad concordiam reduceret. Oppres- sos, pauperes, orphanos, viduas forebat, tuebatur sustentabat: et cum Simoniacos, Schismaticos et Ecclesiæ perturbatores acerrime insectaretur, sa- crum Clericorum ordinem pro viribus propagabat.	ANNOTATA D. P. a Creu des fosses, id est, Cavitas fossarum. b Ignoraverunt hunc Sammarthani, de Abbatibus Novemfontanis scribentes, tom. 3, ubi nemo eorum no- minatur ante B. forte Bernardum, pro anno 1233.	Anno 1612
servit agris,	11 Tum demum suo illo beatæ Virginis sacro Novem fontium monasterio pene extructo, Præmon- stratensium Canonicorum habitum suscepit in præ- dicta Dei-loci ecclesia: et ibidem professione mona- chali completa, præclaros quosdam ejusdem ecclesiæ Canonicos (e quorum numero Gofridus, b pietate et doctrina præcellens, S. Gilberto in Abbatiali mu- nere, prout illi prædixerat, subrogatus est) ad suum Novem-fontium crenobium adduxit anno reparatæ salutis millesimo centesimo quinquagesimo primo. Cujus quidem administrationis onus, flagitantibus illis Canonicis, invitus suscepit, et admirabili san- titate cum iisdem vixit. Denique jejuniis, vigiliis,	CAPUT III. Corporis inventio et elevatio. Aliqua miracula. Neque vero inter tot tantaque miracula præter- mittendum illud, quod anno Domini millesimo sex- centesimo duodecimo, in eo S. Gilberti monasterio contigit. Templi campanarium, edita quædam turris erat, laternæ in modum, e qua pyramis eminebat; totaque	
anno 1151			

A totaque moles ex incisio politisque lapidibus, quatuor chori columnis nitebatur : quæ cum paulo ante labefactata ictu fulminis fuisset, nec pro ea quam res postulabat celeritate restaurata ; die decima septima mensis Octobris, hora circiter decima, noctu repente corruit ; lapsuque suo, non eorum modo, sed sanctuarium, et templi anterides effregit, contravitque. In tanta vero ruina illæsum intactumque permansit S. Gilberti sepulchrum, illæsi etiam cancelli lignei quibus sepulchrum hoc concluditur, quamquam ingenti lapidum mole circumsepti.

Anno 1615
auctor Novem-
fontes profe-
ctus.

petit aliquas
Reliquias
S. Gilberti.

ut corpus
latens inve-
niatur, indi-
cantur jeju-
nia, preces,
sacrificia :

15 Anno salutis millesimo sexcentesimo decimoquinto, cum a Reverendissimo Patre nostro generali Præposito demandata mihi fuisset provincia, lustrandi ac reformandi pene omnes nostri Præmonstratensis Ordinis ecclesias et domos quæ in Francia vitæ sunt ; iis peragratis, contuli me tandem ad prædictum S. Gilberti cœnobium. Ubi cum de iis statuisssem, quæ tum ad communivitæ, et disciplinæ monasticæ rationem, tum ad ædificia, aut conservanda sarta tectique, aut reparanda videbantur pertinere ; a venerandis Confratribus Priore et Religiosis, submisit hoc atque obnixè postulavi, ut ex B. Gilberti ossibus et reliquiis aliquid mihi Lutetiam perferendum darent, futurum templi illius, quod construere in Prioratu et Gymnasio nostro Præmonstratensi proponebam, quodque jam summo Dei beneficio inchoatum est, toreuma sacrum atque ornamentum singulare.

16 Ad hæc illi ex divo Gilberto (inquiunt) nihil nunc habemus præter cingulum et pedum, nec nostrum cuiquam compertum est, ubinam situm ac reconditum sit illius corpus. Tristior hoc responso factus, quod spe prope decidi-sem ; non tamen destiti a proposito, sed disquirere ipse cœpi, diligentius omnia oculis perlustrans. At converti demum in meipsum oculos, et me tanto beneficio indignum sentiens, jejuniis publicisque orationibus vacandum censui. Cumque illi hoc meum consilium probassent, in id exequendum per aliquot dies incubuimus. Octobris vigesimo quarto die, qui sacro corpori indagando destinatus erat, excussit quisque propriam conscientiam, et quantum in se erat ab omni labe expurgare conatus est. Res sacra a singulis Sacerdotibus peracta, ad sacram Synaxim Novitii accesserunt. Missale sacrum, quod Spiritus sancti dicitur, sub invocatione S. Gilberti offero cum solenni apparatu.

frustra quæsi-
tum in cæme-
terio xenodo-
chii,

17 Tum religioso ritu et habitu, publicisque supplicationibus procedimus ad xenodochii cœmeterium, quod jam viridarium est frugiferis arboribus constitum, in quo sepeliendum se mandaverat S. Gilbertus. Animadvertimus ingentem lapidem, illud ipsum arbitrati esse quod quæreremus. Immissi cum fidecibus multi purgarunt locum, et subducto lapide ad octo circiter pedes effoderunt. Quo cum patefactus esset aditus, solcite introspicimus ; sed cum nihil præter humum appareret, ad templum solenni cum supplicatione reversi, jubemus inter quatuor columnas, quibus S. Gilberti sepulchrum suffulciebatur terram aperiri. Occurrit quædam ingens urna operta, oppletaque terra quadam nigra et spissa. Tacita mœstitia incescit, delixitque omnium animos.

18 Iterum Deum oramus atque obtestamur, ut concederet hoc omnium expectationi, nec tam nobis quam plebi Christianæ, quæ eo confluxerat, indulgeret. Constituti itaque inter metum et spem, cum in diversum tenderent sententiæ ; atque alii in medio choro, alii pro altari, alii alio in loco jacere sanctum corpus dicerent ; ecce ex improvviso quidam proponit videri sibi, S. Gilberti corpus, lapide

in templo

illo qui columnis quatuor innixus erat, inclusum. Probamus hoc consilium ; disjunguntur qui majori illi incumbabant lapides duo, longitudine et latitudine fere pares. Apparet in medio lapide recessus quidam peramplus, et qui satis esset homini continendo, atque in eo linteum conspicitur. Gratulabundi gestimus ; urget circumfusa turba, petitque duos illos lapides actutum removeri. Quibus subductis, expirat suavissimus quidam odor, et plusquam myrrheus ; conspectumque in majoris lapidis recessu integrum sancti Gilberti corpus, leucophæo linteo exesis quibusdam partibus involutum, cum hac inscriptione : HIC JACET SANCTUS GILBERTUS FUNDATOR ET PRIMUS ABRAS HUIUS ECCLESIE. Nos letis animis erumpimus in gratiarum actiones, et solenne aggredimur epinicion, Te Deum laudamus. Effero interea e sepulchro sacras Reliquias ; atque altari sacelli, quod præpotenti Deo sub invocatione S. Gilberti juxta illius sepulchrum dedicatum est, oblata a felicis memoriæ Fratris Claudio Varville, ejusdem monasterii tunc Priore claustrali, sindone nova et candida, intus pro angustiis temporis obvolutas impono.

19 Rogantibus Patribus Priore et Religiosis prædictis, ossa quedam seposita sunt, quæ peregrinis spectanda et veneranda proponerentur ; ut testatur brevis rei gestæ historia, quæ a me tum præsentibus illis atque approbantibus, his verbis concepta est. Hoc S. Gilberti Confessoris et Abbatitis mausoleum, postulantibus et circumstantibus hujus ecclesiæ Canonicis omnibus, a nobis apertum, perlustratum, ac linteis albis renovatum ; in quo corpus ejusdem Sancti integrum comperimus. Atque ut prædictorum Religiosorum fidei et devotioni faceremus satis, ex eodem sepulchro maxillam inferiorem, dentes duos ex superiori maxilla, brachium unum, articulum unius digiti, et costas duas, quæ peregrinis advenientibus veneranda colendaque exhiberentur, eduximus. In quorum omnium fidem et robur, præsentibus, manu propria exaratas, nostra et prædictorum Canonicorum Religiosorum syngraphis, die vigesima quarta Octobris anni millesimi sexcentissimi decimi quinti, munivimus.

20 Hac tabella prædictorum Religiosorum, necnon venerandi Fratris Joannis Leger, Prioris cœnobii beatæ Virginis Montis S. Martini (qui adjunctus mihi comes in monasteriorum nostrorum lustratione erat) meoque chirographo obsignata, S. Gilberti reliqua ossa (dum ab iisdem Religiosis et pia turba devote suaviterque Hymnus, Iste Confessor Domini sacratus, canitur) in sepulchrum illud retulimus, cum sacris cineribus, majorique linteï veteris parte, nova sindone contexta ; sacro corpori tabellam eandem ex membrana imposuimus ; atque post multas orationes, sepulchrum, duobus lapidibus, qui detracti fuerant superinductis et cæmentatis, occludi fecimus. Et ut tota res foret testator, Notarius quidam Regius, Gilbertus Mizon nomine, Arvernus, eam redegit in Commentarios, ac pro more consignoavit. Religiosisque et mihi antigraphum dedit.

21 Quibus ita peractis, ossibusque illis quorum in renuntiatione, memini ab hierophylacæ religiose sepositis, paucis post diebus postulavi a præfatis PP. Priore et Religiosis, ut mihi ex sacris ossibus quedam concederent, quæ in prædicti Collegii Præmonstratensis templo collocarem. Annuere ultro omnes, mihi quæ duos dentes, duas costas, et unius brachii ossa concessere ; quæ Dei gratia et S. Gilberti meritis huc ipse attuli, feretroque inclusi ex ære cyptio (argenteo, si Deus et piorum eleemosynæ dederint, postea facturum) cum aliis quibusdam aliis

D
A. JOAN
PAGIO.
sub 4 colum-
nis,

lapidibus
remotis,

cum suavis-
simo odore
reperitur,

altari ipsi
dicato im-
ponitur :

E
seponuntur
quidam ossa ;

maxilla in-
terior, dentes
2, brachium,
costæ 2 :

reliquum cor-
pus eo tem-
sepulchro in-
cluditur :

auctor acci-
pit 2 dentes,
2 costas, et os-
sa brachii.

Parisique al-
tari imponit :

rum

A. JOAN
FAGIO.

A rum Sanctorum Reliquiis, adstantibus omnibus, qui in dicto Collegio studiorum causa erant Religiosi, tum altari sacelli cum loculo imposui. Dicam profecto, quod ex fide et veritate est; ex illo tempore vigere hic pietatem, monasticam disciplinam, litterarum studia magis magisque in dies reflorescere; neque restaurata esse modo ædificia, sed ecclesiam quamdam amplierem inchoatam. Unde nobis illud Genescos xxxix, merite attribui posse videatur; Benedixitque Dominus domui Ægyptii propter Joseph, et multiplicavit tam in ædibus quam in agris cunctam ejus substantiam. Vel, quod i Regum vi. Et benedixit Dominus Obededon, et omnem diuinum ejus propter Arcam Domini.

curantur vul-
nera tibie,

22 Atque ut inde concludam, quod vel affirmare certo possim festis oculatus, vel mihi ipsi quoque contigerit. Scatebat cuidam utraque tibia variis ulceribus, ea sane periculosissimis, quod medendo magis serperent. S. Gilberti opem imploravit. Cumque ad utramque tibiam aliquid veteris illius linteï,

in quo sepultus fuerat S. Gilbertus, applicasset; D paucis post diebus, ad planum cicatrices reductæ sunt, nec unquam post hac refricatae. Ea res attulit mihi nescio quid fiduciæ et securitatis, ut plane crederem idem mihi, Deo favente, eventurum. Cum enim anno Domini millesimo sexcentesimo decimo tertio, in Adventu Domini, ad Bruyerensem urbem, quæ in diocesi Laudunensi est, missus forem concionator; lapsu quodam ex equo luxatum mihi est obtritumque sinistrum genu. Sanari non ita potui quin biennio claudicarem, incederemque gradu non satis firmo, et dolores paterer gravissimos. Linteum illud genu compositum, qua potui reverentia detuli novendiali voto; quo expleto perfectoque, non extenuatæ modo, sed extinctæ prorsus molestiæ sunt. Atque ex illo tempore nec claudicavi, ut antea, nec ullum prorsus dolorem sensi. Hoc ego obiter, ad honorem præpotentis Dei, qui gloriosus in Sanctis suis, et ne ingratus ac immemor beneficii, lumen sub modio occultasse videar.

et luxatum
auctoris genu.

B

DE B. GERARDO TINCTORIO, FUNDATORE ET MAGISTRO HOSPITALIS

E

MODOETIÆ IN LOMBARDIA.

D. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

De cultu per S. Carolum Borromæum probato, et Actis coram eo productis.

ANNO MDCVII.

Per Processum Modoetiæ confectum
an 1582habentur
Acta,

C

L ongobardorum civitas Regia, vulgo Monza, Modoetia dicta cum regnum illorum staret; in qua etiam, licet regno eorum per Francos everso, hodiernum servari et ab Imperatoribus moris est sumi Italici regni Coronam, ut vocant, ferream; prætitulatum B. Gerardum, civem suum, unno mdcvii ad caelos transmisit, augustinus coronandum; exindeque cepit habere Patronum, non sibi tantum, sed et multis circumjectis in Mediolanensi et Comensi diocesi oppidis. De jure et antiquitate ejusmodi cultus ut legitime constaret, S. Carolus Borromæus effecit; misso Mordortium, qui Processum formaret, Carolo a Basilica Petri, Congregationis S. Pauli Decollati postea Generali, ac denique Episcopo Novariensi. Fecit is anno MDLXXXII. mense Augusto, quod jussus erat sane graviter. Actaque vitæ et miraculorum, ex Bonincontri Morrigia historia Modoetiensi MS. attulit, cum informationibus aliis. His acceptis Romamque transmissis, sanctus Præsul apud Gregorium XIII Romanum Pontificem, per D. Cæsarem Spetianum, postea Cremonensem Episcopum, suum in Curia Agentem, haud difficulter impetravit, ut Modoetiensibus confirmaretur usus suus antiquus; prout ipsi cum multa cum solennitate et pompa instaurarunt anno max sequenti, die obitus sui vi Junii. Constant hæc nobis ex Discursu Italico, sub annum mdciv Ticini impresso, quem scripsit Josephus Ferrarius, postquam pauca ad lectorem præfundo, obiter rejecisset errorem eorum, qui Gerardum ex leico finxerant Presbyterum, Canonicum ecclesiæ S. Joannis; et ex Magistro seu Ministro Hospitalis, nullius voti tunc religione obstricto, professum Ordinis S. Ambrosii ad nemus.

et instauratur
cultus huius,
pro 6 Junii.Eadem hic
dantur
ex MSS.

2 Duobus post annis Mediolani, Latine edidit Vitam et Miracula S. Gerardi Tinctorii, Bartholomæus Zuchius, et Cæsari Cardinali Baronio dedicavit, non aliis quam prior adjumentis usus, prædicta scilicet Bonincontri historia, ab anno mcc ad mcccxi deducta in membranis; et primum quidem in Modoetiensi Basilicæ archivio, nunc vero in Bibliotheca Ambrosiana Mediolani asservata; unde quæ Gerardum spectant excerpta, una cum reliquo Processu, ex editione anni mdciii. mihi misit jom dictæ Bibliothecæ Præfectus Andreas Pusterla. In his num. dicitur, quod Sanctus in Domino quievit, anno Domini mdcvii die sexto Junii: et tamen Zuchius atque, ex hoc Ferrarius in utroque Catalogo, dicunt, quod Idus Juniae fuerant suprema mortalitatis ipsius dies. Viderint Modoetienses, unde processerit diversitas illa, et utrum ipsæ Idus, pro die vii Idus Zucchio obrepserint.

3 Addidit Pusterla in dicta Præfectura decessor, nunc Modoetiensis Archipresbyter Petrus Paulus Busca, triplex Actorum uno in folio compendium, cum imagine: sed hæc cum ubique alia atque alia vultus lineamenta præferret, differretque etiam ab illa quam liquæ tabule insculptam; diu ante illis editas, præfixerut Discursui suo Josephus Ferrarius, diu hæsi ambigens an eorum aliquam juberem sculptendam dare: cum etiam illa Ferrarii ceteris antiquior, novitatis evidens præferret indicium, in prætoriorum globulorum serito, ad zonam appenso, quo non potuit videri Gerardus usus fuisse; cum ejus institutor faret S. Dominicus, decem annis post mortem Gerardi. Super his ergo interrogatus idem Busca, respondit, illam Ferrarii discrepare ab omnibus quæ usquam extant, jam olim pictæ: si qua autem esset genuina effigies Sancti, cum videri, quum supra pilam, ad dexteram latus aræ maxime in basilica S. Joannis Baptistæ, annis abhinc ducentis pinxit Bernardinus Lavinus, ex alia verosimiliter antiquiori.

non 13 Junii.

Images
impressæ
quales?
F

4 In Processu expressior et frequens mentio Mantelli est, ad parturientes deferri soliti; quod cum circa annum MDLXXV requireretur, in eo ubi servari dicebatur Hospitali; simul cum eo reperta fuit charta, situ fracula, quam apparebat fuisse impressam haud multo post Canonizationem S. Caroli Borromæi, Ejus chartæ hic tenor est. Anno mdcvii, die vi Junii obiit Beatus Gerardus, sepultusque fuit in ecclesia S.

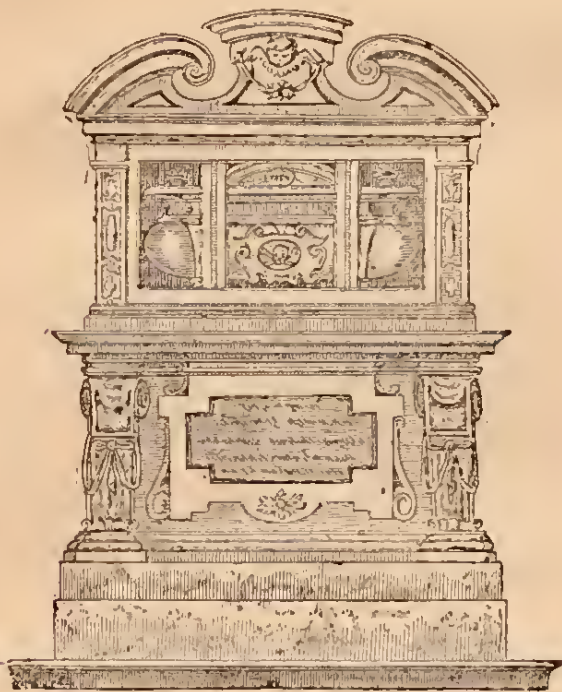
Testimonium
in capsâ,
Palli custodie,
inventum.

Ambrosii,

A Ambrosii, nunc vero S. Gerardi; ubi nunc etiam ejus ossa quiescunt in marmoreo monumento, concurrentibus populis integris infrascriptorum locorum, tum voti tum devotionis causa, cum muneribus et oblationibus, quotannis certis anni diebus, ad visitandum ejusdem Sancti sepulcrum, et venerandas ejusdem sacras Reliquias. Populi sunt oppidorum Olgiati, Garini, Trevini, et Asnagi, in diocesi Comensi sitorum: item populi oppidorum Decii, Sevesi, Segrati, Lentati, Barlasinæ, Varesii et Figini diocesis Mediolanensis.

5 Quæ omnia distinctius patescunt ex Actis infra producendis. Hic nota S. Caroli Canonizationem fuisse quidem celebratam anno MDCX; sed chartæ impressionem videri plus quam duodennio posteriorem illa fuisse; si marmorum Monumentum, idem sit quod hodie post aram maximam hujusmodi visitur.

Monumentum
anno
1622 erectum

C Subtus legitur scriptus hic titulus: S. Gerardo de Tintoribus, humilitatis et pudicitiae singularis viro; mirificæ charitatis in pauperes, quibus fovendis publicum valitudinarium extruxit prædiisque locupletavit, miraculorum gloria clarissimi; tanto Civivi, tam bene merito, patri Patriæ; monumentum hoc, priore multo illustrius, Modoetia, beneficiorum memor, poni mandavit anno MDCXXII. Verum ruit ejusmodi conjectura, si prius monumentum, licet minus augustum, marmoreum etiam fuit.

6 Atque hæc præmisisse sit satis; pro complemento præfationis, accipe, quæ de ipsa Modoetia mihi Archipresbyter ejus prælaudatus scribit, sexto Idus Novembris MDCLXXXV. Urbs est Modoetia Imperialis, quoniam in insigni ejus S. Joannis Baptistæ basilica, Italiæ Reges Corona ferrea redimuntur: eaque Corona isto in templo diligentissime custoditur. Colunt illud Archipresbyter, Infula et Lituo a Sede Apostolica decoratus, decem et octo Canonici, octo Sacellani ab Hispaniarum Rege creati, quadraginta item alii Sacellani, demum quatuor Coadjutores ad curam animarum. Intra mœnia degunt incolæ decies mille: duo sunt valetudinaria, alterum S. Bernardi, alterum S. Gerardi: octo Domus virorum Religiosorum, nempe Patrum Societatis Jesu, Barnabitarum, Dominicanorum Augustinianorum, item aliorum Augustinensium nudipedum, Minorum de Observantia, Conventualium et Capuccinorum. Accedunt, unum Seminarium Clericorum, duo Orphanotrophia, quatuor cœnobîa Sanctimonialium, unum Ursulana-

Breve enco-
mium Mo-
doetiæ.

rum; in suburbiis vero duæ Parochiæ, quibus quatuor millia incolarum subsunt, præter sex Sodalitias Confratrum et Scholas plurimas doctrinæ Christianæ, sanctissimi Rosarii, et sanctæ Crucis: ut huic urbeculæ jure invident præcipuæ ob celebritatem basilicæ, cui adhuc, post tot clades ac rerum vicissitudines, supersunt dona, quibus eam Longobardorum Reges ditaverunt, cum summa auri gemmarumque copia.

D
AUC. ORS. D. P.

7 Hic porro vides picturæ num. 3 memoratæ ectypopon, ubi cerasorum ramusculus, qui alibi ex baculo furcato appensus pungi solet, tenetur sinistra, cujus rationem requisitus docere idem Boscha, respondit, quod Traditio est S. Gerardum, cum frequenter adiret Basilicam S. Joannis Baptistæ, aliquando pernoctare ibidem orando voluisse; et prohibere id volentes ostiarios atque exire jubentes exorasse, ut sibi indulgeretur, spondendo unicuique eorum cistulam recentium cerasorum. Mensis tum exibat December, ejusmodi fructuum nequaquam ferax: et tamen postridie ostiarios singulos singulis cistulis cerasorum donavit: cui miraculo commemorando solita sint cerasa tali numero ex baculo illius suspendi. Ad pedes appicta bascauda lignea cum cochleari, memorium retinet eorum quibus utebatur, cum infirmis sui nosocomii ipse cibos ingereret ori: majorem etiam ipsa formam præferens vetusti temporis, quam in recentioris ævi imaginibus manu tenere conspicitur.

effigies ante
annos 200
picta

quare cum
cerasis

et bascauda?

VITA

Jussu S. Caroli Borromæi collecta.

Ex Processu in Bibliotheca Ambrosiana.

CAPUT I.

Vita, fundatio Hospitalis, miracula, mortui sanctitas Olgeatæ cognita.

Beatus Gerardus, magnæ abstinentiæ, humilitatis et

A et misericordiae vir, de terra Modoetiae, ex illis de a
 i x mss. d
 A puero dedi-
 tus pietati,
 b
 Tinctoribus fuit; qui defuncto patre, cum puer esset
 (nam semper hospitalitatis studio intentus erat)
 jejuniis, orationibus, et eleemosynis vacabat b, Qui
 postquam fuit aetate maturus, Hospitale Modoetiae,
 juxta flumen Lambri, de bonis paternis fundavit.
 De custodia, regimine, cura; de electione Ministri,
 de receptione Conversorum, et visitatione infirmorum,
 post suum decessum fienda in dicto suo Hospitali,
 per publicum instrumentum sicut hodie patet, cum
 Archipresbytero, Canonicis et Capitulo Ecclesiae S.
 Joannis, et cum Comuni Modoetiae valde bene ordi-
 navit.

fundati a se
 hospitalis
 advocatiam

2 Ipsum hic accipe, sicut ex originali transcriptum
 habeo. Anno Dominicae Incarnationis millesimo cen-
 tesimo septuagesimo quarto, undecimo Kalendas
 Martii, Indictione septima, in praesentia Canonico-
 rum S. Joannis Baptistae de Modoetia, et laicorum
 hominum Modoetiae testium, stetit et convenit inter
 Domnum c Obertum, Dei gratia Archipresbyterum
 Modoetiae, de consilio suorum Fratrum Canonico-
 rum, nec non et Gerardum Tinctorem, Conversum
 Hospitalis pauperum, fundati ab eo in suprascr. loco
 Modoetiae, ultra flumen d Lambri, prope ecclesiam
 B S. Ambrosii, et ejus Fratres; atque Ardericum
 Fidelem et Arnaldum Lauterium, Consules Modoetiae,
 ex parte Communis ipsius loci; quod avocationem
 ipsius Hospitalis habere debeat ipsum Commune
 Modoetiae, et praef. ecclesia S. Joannis habere de-
 beat pro censu annuati ab ipso Hospitali cereos
 duos, quemque de libra una cerae, adducendos ab
 ipsis Conversis in festivitate S. Joannis ad ejus altare
 et Magister e eligi debeat ab ipso Hospitali, et ipsa
 ecclesia S. Joannis, et a Consulibus suprad. loci:
 et ab Archipresbytero d. ecclesiae investiri debeat:
 et manuum obedientiae ipse Magister eidem Archipre-
 sbytero dare debeat, et sui Fratres Conversi eidem
 Magistro suo. Deputatos vero servitio jam d. Hospi-
 talis, esse debere Decanos sex populi Modoetiae,
 constitutum est, ut curam infirmorum habeant,
 qui eligantur ab ipsis Conversis, consilio jam d.
 Archipresbyteri. Magistrum vero ipsi Fratres eli-
 gant, consilio tantum praefatorum Decanorum;
 quem si malum tulerint, videlicet latronem, ganea-
 torem, minusve utilem; Ecclesia repudiandi habeat
 auctoritatem; nec Conversus jam d. loci ibi Conver-
 sum ponere possit: nec f albergandi ibi aut ejus loci
 possessiones vel res ullas tollendi habeat modo ullo
 ipsa Ecclesia libertatem aut potentiam, quia sic inter
 eos convenit. Actum infra ipsam Canonicam,
 coram multis, Alexandro Converso ipsius Hospitalis.
 C Interfuerunt de Canonicis plures, videlicet Magister
 Vuidottus, Ambrosius Ciminus, Marchesius de Cello-
 nia, Diaconi; et Mag. Ricardus Ormenus, et Am-
 brosius de Palatio, Subdiaconi; et Mag. Matthaeus,
 et Martinus de Pirovana, et Michael de Bosozo,
 et alii Fratres et Clerici praefatae Ecclesiae; et
 etiam de Populo Modoetiae complures, Joannes et
 Landus fratres qui dicuntur Bonvassalli, et Ca-
 zardus Pelluceus, et Arnicius, et Germanus Patius
 et Ambrosius Medicus, et Donixolus de Curate, et
 alii multi testes.

e
 ac regimen
 ordinat;

f
 coram testi-
 bus, et No-
 tario:

g

intendit
 operibus
 misericor-
 diae:

Ego Junius Judex interfui, et hanc chartam ad
 memoriam habendam subscripsi g.

3 Idem Gerardus, maxime devotus S. Joannis
 Baptistae fuit. Tantam compassionem, misericor-
 diam, et humilitatem in se habebat, quod in qua-
 cumque parte terrae Modoetiae, ubi noverat pau-
 peres infirmos jacere, ibat; et ulnis suis solus, et
 aliquando cum socio, ad Hospitale suum portabat,
 et super mundos lectos, illos ponebat; leprosos
 manu sua tergebat; omnes infirmos, quos hospi-
 tabatur, cum osculo pacis recipiebat, illisque in

omni hora debita personaliter ministrabat, et quod-
 libet necessitatis servitium sine indignatione eis fa-
 ciebat. Petentibus egenis eleemosynam, numquam
 negabat: eoque tempore, quo alimentorum inopia
 Lombardiam graviter h affligebat, vir Dei diversis
 indigentibus Hospitalis sui cuncta tribuerat, ut
 pene nihil in cellario, nisi forte modicum grani, et
 ex i vegete starium h vini remaneret. Tunc multi
 egeni ad se veniunt, magnopere postulantes: vir
 autem Domini, qui cuncta decreverat in terra tri-
 buere, ut in coslo omnia reservaret; hoc ipsum
 parum, quod in Hospitali remanserat, petentibus
 jussit dari. Conversus vero, qui Canevarius l erat,
 audit quidem jubentis verba, sed implere distulit:
 dicens, turbido animo increpando: In cellario mo-
 dum grani, in vegete starium vini, nec plus in
 Hospitali est; quomodo debent vivere Minister et
 Conversi? Eadem hora vir Dei inquit: Frater, mo-
 dice fidei noli esse: Evangelium dicit, Qui Dei
 caritate unum dabit, centuplum accipiet: Christus
 non derelinquet bona facientem, et in se spem ha-
 bentem. Vale igitur; totum id quod potes paupe-
 ribus Christi ministra. Tunc vir Christi, tam pro
 Fratris suiurbatione, quam pro egenorum com-
 passione, cum lacrymis in oratione se dedit: et
 Canevarius, causa distribuendi quod remanserat, l
 ivit; et reperit granarium ita blado m plenum,
 quod ostium non poterat aperiri; et vegetem, quae
 tenebat carra n quatuor plena boni vini. Qui statim
 Ministro suo hoc retulit cum lacrymis; veniam ei
 petens: qui etiam et alios Conversos almonuit,
 quatenus nemini miraculum dicerent, nec in fide
 deficerent, sed misericordiam semper consequen-
 rentur.

4 Quadam vero die, vir Dei in mane tempestive,
 dum de B. Joannis devoti sui oratio, quod circa
 duos ictus balistae, mediante flumine Lambri, longe
 ab Hospitali suo situm est, reverteretur (in quo
 causa audiendi Matutinales orationes omni die ibat,
 in quo etiam oratorio divino auxilio multoties januis
 clausis intrabat, prout evidenter a custodibus illius
 oratorii notatum fuit) flumen Lambri per pluviam,
 sicut hodie facit, subito creverat, et pontem ruina-
 verat. Cum [autem] suum Hospitale sit, mediante
 stricta strata, in ripa d. fluminis situm; timuit ne
 ipsa aqua damnum domui, et maxime ad infirmos
 intrando, faceret. Subito divinitus inspirando, sine
 alio cogitatu, nisi cum magno fervore liberandi in-
 firmos a periculo aquae, capam suam projecit in ip-
 sius magni et currentis fluminis aquam, et cum
 pedibus superivit, semper recommendando infirmos
 suos Deo et S. Joanni, ne de aqua damnum acci-
 perent. Sic ipsum Lambrum transivit, qui nec
 ipsum nec capam o balneavit: et in nomine Christi
 et S. Joannis devoti sui, ipsi aquae ne intraret ca-
 meras infirmorum praecipit: quae per medium cu-
 bitum juxta ipsas cameras altius stetit, per plures
 horas, quam limina ostiorum ipsarum camerarum
 essent alta, et in eis cameris non intravit. O quam
 fervidum amorem et sollicitam curam habebat vir
 sanctus iste ad pauperes Christi! Sicut B. Petrus
 Apostolus, sine alio cogitatu nisi cum fervore es-
 sendi ad Christum, ambulavit super mare: sic ve-
 nerabilis vir iste, sine alio cogitatu, nisi cum magno
 fervore essendi ad pauperes infirmos, qui repraesentant
 personam Christi, ut eos a periculo aquae libera-
 ret, se posuit super p capam in flumine, et me-
 ruit aquam transire miraculose q.

6 Vir venerabilis iste B. Gerardus, pro suis
 sanctis orationibus, de multis languoribus sanabat
 multos bonae fidei pauperes infirmos. Temporalem
 namque honorem fugiens, egit ut ab his, a quibus
 visus in tanta virtute fuerat, numquam in hac vita,
 in

D
 h
 tempore famis
 publice
 i k

l
 cum distribul
 cuncta
 jussisset.

m
 frumentum ac
 rium oratio-
 ne multiplicat

n
 m
 n

o
 Lambrum
 fluvium
 erudantem

p
 pallio desuper
 lastrato
 transit,
 l^r

q
 et ab aquls
 agros defen-
 dit.

r
 p
 q

s
 Miraculis
 clarus

A in vanam sui laudem, aspiceretur. Tandem in bonis operibus vitam gerens, senex plenus dierum, de hac luce transiens, in Christo quievit, anno Domini mccvii, die sexto Junii. Eodem vero d. anno, quo ex hac vita erat transiturus, quibusdam bonis Conversis, secum conversantibus, multa prædixit, et sanctissimi sui obitus denuntiavit diem. Sed Christus servi sui bona opera, quæ ea bona opera quæ fecerat in vita, despiciendo vanitatem mundi, occultaverat, voluit post illius mortem manifestare.

6 Quadragesimo die post ejus obitum, in quodam vico, qui locus de Olgiate dicitur, longe a Modoetia per viginti milliaria, in principatu Cumano sito, cujus loci habitatores erant plures, masculi et feminae, percussi omnes de una infirmitate, quæ Syncope r vocatur, sic quod nec unus ejusdem loci poterat alteri servire. Sed admoniti a quodam sancto Solitario s, vici illorum habitatore, qui a Deo per revelationem habuerat, quod servus Dei, nomine Frater Gerardus, quadraginta diebus jam elapsis sepultus fuerat in terra, juxta portam ecclesiæ suæ in Modoetia; ejus bona opera, quæ in sua sancta vita occulte, fugiendo vanitatem mundi, fecerat, post ejus obitum manifestarunt; ut ejus corpus in reverentia haberetur. Voverunt [autem] inter se unanimiter, atque dixerunt, Si sanctus iste pro nobis intercedit ad Dominum nostrum Jesum Christum, et de hac infirmitate liberati fuerimus; nos omnes, ad visitandum corpus ejus, cum reverentia et dono ibimus; insuper et perpetualiter omni anno, in ipso die, a nobis, dum vixerimus, et a nostris descendantibus, scilicet ab uno pro qualibet familia, ex nostri voti promissione, visitabitur. Qui cum hoc votum fecissent, subito omnes liberati fuerunt, et votum adimpleverunt. Sed illi sanctum corpus de terra, ubi erat sepultum, omni odore plenum, abstulerunt; et in arca lapidea, in qua nunc est, cum magna reverentia illum in ipsa sua ecclesia posuerunt: qui usque in præsentem diem votum non frugerunt.

7 A præd, vero Gerardo illis hominibus et aliis undique multis eorum circumdantibus, et maxime Modoetiensibus, magna et infinita miracula facta sunt, et quotidie in suis meritis spem habentibus fiunt; prout oculata fide aut discretorum relatione novimus: de quibus plura, prout tempus et ordo dictaverit, in sequentibus bujus nostræ historie a nobis scripta sunt. Sed quæ superius posui de ipso B. Gerardo et de miraculis ejus, pro magna parte audiavi a senioribus terræ nostræ, scilicet Modoetiæ, quibus Conversi et alii Religiosi bonæ fidei et fide digni, amici familiarissimi et noti ipsius B. Gerardi, ea dixerunt, quæ oculata fide de ipso B. Gerardo et miraculis ejus viderunt. Sed oportet jam ut antiqua priora taceamus: ad ea quæ nostris temporibus gesta sunt, veniendum est u.

ANNOTATA D. P.

a Addit Zucchius quod Tinctoriæ familiæ neque obscura nobilitas, neque parva decora sint: vetustior Epitome, ante annum 1174 vixisse seu floruisse Gerardum ait: Philippus Ferrarius, et cum eo Epitome recentior, definite asserit natum anno 1134.

b Idem Zucchius exaggerat propositum tenendæ castitatis, contra sollicitantes ad uxorem ducendum propinquos firmum, aliasque virtutes, puta ferventem orationem, jaculatoriarum frequentium usum, discretionis spiritum etc. congrue quidem de tali viro cogitanda, non tamen huc ingerenda, cum veteres de iis tacuerint.

Junii T. I

c Tertiagum cognominat Ughellus atque ex Archipresbytero Modoetiensi Archiepiscopum Mediolanensem factum ait; utique jam grandem natu, utpote quem docuimus decimo suæ Sedis iacuse, anno 1196, obiisse.

d De hoc flumine Leander Albertus in Descript. Italiae pag. 645. Lamber, aquarum perpetua claritate nitens, copiaque piscium optimorum abundans, ex Eupili sub Comensibus jugis, item Cerviano Segrenoque lacubus, qui fossis et ostiis Eupili conjuncti sunt, effluit; et sic ab Eupilo, in quem alii confluent, effusus, tandem in Padum se exonerat.

e Sic etiam in mox proferendo Curia Modoetiensis Statuto, edito post hanc conventionem, semper scribitur Magister: cum tamen in Actis constanter legatur Minister; idque hodieum esse in usu pro et Epitome Actorum, nuper in folio recensu. Aut igitur ipsemet Sanctus, recusata Magistri appellatione, Minister dici voluit; aut assumpta tertii Ordinis Regula, humilior iste titulus Conversis omnibus placuit, post Sancti mortem, idque secutus Bonincontrus sit.

f Albergare, hospitium præbere, a voce Italis, Hispanis, Francis communi Albergo, Alvergo, Auberge, ex Teutonico Al omnis et Berghen, abdere, tuendum suscipere, quomodo Græce Παροχίζω dicitur, quia omnes excipit. Dicitur etiam Heribergum et Herbergum, id quod Teutonibus familiarius et forte altero antiquius, sumpto etymo ab Her exercitu: eo quod ad publicas vias Romanorum dispositæ mansiones, milites potissimum, eo nomine ac primum venirent.

g Post authenticationem Processus de quo infra, Joannes Vicecomes, publicus Mediolani Notarius et oppidi Modoetiæ, attestatur se de defensione Hospitalis S. Gerardi et Communitatis tertii Ordinis scripsisse, sicut in volumine Statutorum Modoetiæ reperiuntur, capitula exempli sequentis videlicet:

Ad hoc ut pauperes Hospitalis S. Gerardi et Communitas Fratrum tertii Ordinis, quantum est pro factis pauperum, conserventur a persecutione maiorum et superbiorum hominum, Rector et Curia teneantur et debeant d. Hospitali et Communitatem defendere, et manutenere in suo statu et jure, tamquam rem specialem Communis Modoetiæ; cum d. Hospitali et Communitas antiquitus conservatum et conservata, sit illæsum et illæsa pro defensione Communis Modoetiæ. Et per Curiam Communis Modoetiæ eligantur quatuor bovi et discreti viri, qui sint Advocati Hospitalis; et cum uno ex Fratribus tertii Ordinis et Pœnitentiæ debeant se congregare in d. Hospitali, ad videndum jura et rationes d. Hospitalis, et providendum super bono statu ejusdem: et quod non possit eligi aliquis in Magistrum d. Hospitalis sine licentia d. Communis Modoetiæ; et si electio aliter facta fuerit, non valeat. Qui Magister et Canevarius d. Hospitalis teneantur et debeant facere rationem singulis mensibus dd. Advocatis, de intrata et expensis factis de bonis d. Hospitalis ipso mense. Qui fuerint Advocati uno anno, non possunt [resumere advocatiam] infra annos tres, nec aliquis de eorum familia. Ita ibi, citra expressionem anni: cum Gerardus jam vulgo nominaretur Sanctus, et Conversi ab eo instituti, tertium Ordinem suscepissent, sive tertiam Regulam de Pœnitentia S. Francisci.

h Joseph Ferrarius Zucchiusque, hanc publicam funem viant per Italiam sœvisse, Frederico Eno-barbo imperante; de quo ex Actis Alexandri III apud Baronium discimus, quod anno 1162 multa famis inedia coactus sit ex Italia, quam fere totam occupaverat, exercitum ad propria remittere; et ipse ad regnum Teutonicorum, non sine magna tristitia, remeare.

i Veges quidem communiter significat dolium ligneum:

A gneum : sed hic usurpari videtur pro cella vinaria, idque suadet quantitas vini ibi miraculose reperti.

k Starium. i. Sextarius.

l Canivarius. i. Promus-condus, Teutonicæ originis, ex Kanne cantharus, et Waren custodire : aliis a buticula, Buticularius.

m Bladum. i. frumentum.

n Carrum, quæ vox pro unius carri vectara hic usurpari videtur.

o Balneare, Italis Bagnar, madrefacere totum, sicut in balneo,

p Capa, alias Mantellum.

q Jos. Ferrarius etiam hoc factum comparat, cum miraculo Metauri fluminis, divisi ad transitum S. Fantini, quem ait coli 3 Junii ; libenter sciam ubi : nam Syracensis colitur 24 ejusdem, alii etiam serius collocunt : de quo videndus in Annotatis ad Vitam Octavii Cajetanus ; et forte apud Ferrarium per incuriam typographæ obrepsit 3, pro 23.

r Syncopen, interpretatur Jos. Ferrarius, defectum cordis.

B s Manfredum Septalium nominant iidem Ferrarius et Zucchius : ejusque festum, ut Beati dicitur agi 27 Jun. quando licet de eo agere in Supplemento ; modo interim submittantur nobis, quæ hactenus nulla accepimus, vitæ et miraculorum monumenta.

t Tunc S. Ambrosii dicta.

u Fortassis hic aliqua recentiora addidit Auctor, quæ notata in Processu non sunt ; et infra, post caput 2, litt. r adnotabitur : unum ex Josepho Zucchio, patratum seculo 14 ; item recentissimum unum anni 1692, post Caput 3 litt. d.

CAPUT II.

Miracula seculo xiv patrata, et a Bonincontro Morigia, dum fierent, scripta.

Scriptoris
pater.

E t quia, sicut miraculose puniuntur, qui contra Sanctos prave agunt ; sic miraculose præmia et veniam recipiunt, qui in operibus Sanctorum student, et in eorum meritis confidunt ; ideo neque hoc silendum existimo, quod actum in persona christianissimi ac devoti viri, genitoris mei, miraculose a B. Gerardo, de quo in primo libro hujus historiæ mentionem feci, reminiscor, prout ipse genitor meus multoties cum magna devotione mihi retulit. Primo anno, quo matrem meam duxit uxorem, ei sub vibriano a sinistri brachii apostema, admodum ovi grossi, natum est. Cumque timerent Mediolanenses et Modoetienses medici apostema in tam periculoso loco b tabiare, et tunc tam pro calore febris quam pro dolore nascentiæ, in periculo mortis se agnosceret ; vovit B. Gerardo, quod de cera imaginem brachii sui ad illius ecclesiam offerret ; et infirmos qui erant in Hospitali suo, cum certa eleemosyna visitaret ; humiliter et cum magna devotione semper supplicans et orans B. Gerardum, ut veniam impetraret, et ab ipsa infirmitate liberaretur. Eadem vero hora soporatus, in visione B. Gerardus ei apparuit, qui brachium suum signavit, eique dixit : Christianus aliquando fit salvus ex fide et ex devotione, tam ab omni infirmitate corporis quam animæ, et postea disparuit. Qui cum esset e somnis excitatus, sine dolore apostematis (eo quod esset quasi penitus c malatia declinata) et sine febre remansit ; et sic die tertia a d. infirmitate liberatus fuit. Quod maximum miraculum dictis Medicis et aliis apparuit d.

periculosa
apostemate
liberatur,
apparente
Beato :

9 Nuper quoque (scilicet anno mcccxxiv) e cujus superius memoriam feci, B. Gerardus, pro ecclesia sua, prout boni vicini ipsius ecclesiæ testati fuerunt

monstravit quoddam memoriale miraculum. Cum ecclesia illa sita sit extra portam terræ Modoetiæ per ictum arcus, quasi in medio burgorum portæ de Lecco et portæ S. Gerardi, quæ porta nomen accepit ab ipso B. Gerardo, in d. ecclesia sepulto ; aliqui de supramemoratis perfidis f gentibus ascenderunt super coperturam ipsius ecclesiæ, et voluerunt eam diripere, causa comburendi lignamina, cum ipsa sola coperta in dictis burgis remansisset ; quia sedimina g centum sexaginta familiarum, quæ habitabant in d. burgo, detruncaverant. Sed unus eorum cum increpatus foret, quod vellet projicere copertam ecclesiæ tanti Sancti ; maledixit, loquens nefanda increpanti ; et dicens ; Non credo quod hujus nominis Sanctus habetur in Paradiso. Qui statim de coperta omnes ceciderunt : sed qui maledixerat, subito moritur : aliis vero eorum ossa franguntur, sed non moriuntur. Sic de cetero nemo ausus fuit ipsam ecclesiam dirumpere ; cum ceteræ ecclesiæ et omnia alia sedimina et ædificia, quæ erant extra d. terram, forent destructa a prædd. pessimis gentibus et combusta.

10 Sed quia de B. Gerardo isto tempore apparuit unum de sua sanctitate signum, satis mirabile, libet nos huic nostræ Historiæ hoc breviter inserere. Illi de loco Olgiate, qui ex voto, scilicet unus de quaque familia, obligati sunt omni anno visitare corpus et ecclesiam B. Gerardi, sicut in primo libro hujus Historiæ diximus ; steterant occasione guerræ h suprad. annis duobus et mensibus quinque, quod votum adimplere non poterant. Tandem suprascripto anno, vocati die statuto pro Comuni loci, qui debebant ex debito post Crucem cum Pleviano i suo venire, ad visitandum ibidem sanctum corpus ; unus eorum qui arabat in campo vocabatur verbis a sorore sua ; Veni, veni, frater, quia vocatus et notatus es : Crux deducitur : Presbyter et omnes de loco secundum votum vadunt, ad visitandum corpus et ecclesiam sancti nostri Gerardi. Qui cum irato animo, dicendo : Nolo ire, B. Gerardum et sororem suam blasphemasset ; statim oculorum lumen amisit, et sororem clamare cœpit, illique dixit : Duc me tecum : curramus post Crucem, quia non solummodo pro mala reponsioe, sed pro mala intentione cæcus factus sum. Rogo ut una mecum supplicare debeas cum devotione B. Gerardum, quatenus pro me veniam a Christo impetrare debeat, ut mihi lumen oculorum restituat. Qui cum fere per duodecim milliaria cum sorore in pœnitentia peccata luxisset, prope vicinos suos junxit : cui Soror, Vide Crucem, inquit. Qui cum magnis precibus humiliter genua flexisset, Crucem vidit, et de restituto sibi oculorum lumine omnibus indicavit ; Deoque et S. Gerardo gratias cum magna promissione egit. Sed nos hic brevi relatu quæ digna erant contenti [scripsisse], ad historiam revertamur.....

11 Isto vero tempore k quædam honestæ vitæ, credita l et nobilis Matrona, ex illis de Lampugnano, terraria m Modoetiæ, quadam die cum vidisset duos homines, masculum et feminam, de loco Olgiate venire Modoetiam cum magna devotione, ad visitandum corpus B. Gerardi, secundum eorum votum, et de miraculis ipsius intellexisset ; statim secreto suum intravit cubiculum, et humili corde cum magna devotione supplicavit, orando, dicens ; O B. Gerarde, exaudi preces mei devotæ tuæ, quæ cum steterim annis novem cum viro meo, et prolem non habuerim, et vocata sum sterilis ; tuam humiliter supplico pietatem, quatenus a Christo pro me impetrare debeas gratiam, ut saltem unum concipiam filium, cui amore tui faciam ponere nomen Gerardum ; atque omnes vestes quas ipse portabit, usque-

D
tectum ec-
clesiæ ejus
detractari
milites

f

g

miraculose
ex eo detur-
bantur.

E
Olg atensis
rusticus, ad
viam peregrinationem ire recusans,

h

i

et ideo cæ-
cus factus,

f

deinde per
viam, illa-
m natur

k

l

m

Mulier ste-
rilis,

voto facto

A quo ad ætatem venerit, ad pauperes infirmos dabo qui erunt in Hospitali tuo; et perpetualiter dum vixero, ecclesiam tuam et corpus tuum omni anno cum optimo munere visitabo. Quod volui cum plena fide fecisset, ad tempus gravidam se sentiens, nono mense post diem voti, filium masculum peperit, qui ad ætatem, prout votum, crevit, nec unquam alium filium habuit, et quod voverat adimplevit. Veritatem in Christo loquor.

12 Matrona quædam, nomine Honoria, de Cassinis de n Boate, territorii Modœtiæ, sennerat, et lumen oculorum suorum tam pro senectute quam pro infirmitate amiserat. Hæc magnam devotionem B. Gerardo habebat; et quotidie filiis, neptibus, nuribus, et filiabus suis supplicando dicebat, Facite super planstrum nostrum me conlucere ad ecclesiam B. Gerardi; ad hoc ut illius Sancti corpus vrsitare, et de mantello suo oculos meos tangere possim: quia non dubito, pro ipsius mei devoti precibus et meritis, restituet mihi Dominus, prout cupio; [facultatem] videndi cum oculis B. Gerardi. Cumque de ejus verbis irriderent, et per plures menses illudendo sibi tempus dilatarent; tandem una die, cum rogare quod conducere non cessaret, ei complacere voluerunt, et ipsam ad d. ecclesiam conduxerunt. Quæ cum ecclesiam intrasset, et arcam et mantellum ipsius B. Gerardi cum magna devotione osculata esset, et oculos suos signasset; reversa domum, statim gratias Deo et B. Gerardo egit; et omnibus de domo, quod sibi oculorum lumen restitutum erat, veraciter indicavit. Veritatem in cælo loquor. Quidam devotus Presbyter et creditus, nomine Presbyter Finetus, Capellanus ecclesiæ S. Joannis Modœtiæ, mihi scriptori et pluribus discretis viris certificanda retulit, quod ipsam mulierem duobus annis cæcam stantem habuit ad Confessionem, et eam vidit cæcam et videntem.

13 Ne legentibus audientibusque in dubium veniant miracula Sanctorum, quod gestum est certissimo isto tempore miraculum, confirmat, cetera Sanctorum quæ scripsimus miracula esse credenda. Nobili generatione, creditus vir et dives, Guffredus o de Nerio, vicinus noster, de semetipso narravit gratiam, quam ex voto per eum facto B. Gerardo habere a Christo meruit, de uxore sua; quæ ex improviso de mortali infirmitate liberata fuit, quia ipsa jacente per quindecim dies in lecto, continua febris et phrenetica (quam passionem pro quolibet anno semel vel bis tribus annis continuè sustinuerat, atque totum corpus ejus maceratum erat) cum in festo die B. Gerardi hac passione sic jaceret, et ipso Guffredus in prandio staret; et ipsa, prout phreneticorum consuetudo est, gerendo et dicendo turpia, nuda, cum teneri non posset, de lecto exire vellet; vovit intra se dicendo: O B. Gerarde, si pro tuis precibus et meritis uxor mea ab hac passione, quam quasi omni anno patitur, liberata fuerit; perpetualiter omni anno dum vixero, duos [ceruos] unius libræ pro quolibet offeram ad ecclesiam tuam, aliudque pauperibus qui sunt in Hospitali tuo largitus ero. Cumque sic vovisset, statim sine dilatione de voto paruit, et sæpe dixit: Sum stultus: posset alio modo, prout vidi alios, liberari; quare si oblationem, quam promisi offerrem, pro memetipso delusus fuisset? Qui stando in hac deliberatione, uxor alta voce clamare cœpit verbis insolitis pluries, Gerarde, Gerarde; et de hac voce non cessavit, donec ipse Guffridus dubitationem, in qua quasi una hora stetit, a se amovit; et firmo corde, eum firma fide et spe observandi, quod voverat firmavit.

14 Eadem vero hora clamando cessavit, et cum

bonis intellectu et pio voto, mulieribus quæ ad ejus servitium erant, Vocate virum meum, inquit, illique dixit: Date mihi vestitum meum pulchrum, quem habetis in scrippo clausum: volo eoim ire cum mulieribus illis ad visitandum B. Gerardi ecclesiam et sepulcrum: quia hodie tantum a me clamatum fuit, quod exaudivit; et ab hac infirmitate, cum nullum morbum sentiam, me liberavit. Cum crederent quod vacaciaret q, nec quod tam longe ire posset, eo quod ecclesia erat per medium milliarium longe ab illius hospitio, rogabant quod staret. Quæ dixit: Hujus Sancti meritum probate, et me dimittatis ire. Cui vir, qui sciebat quod voverat, acquievit. Induta, cum dictis mulieribus sociata ad d. ecclesiam, absque ullo gravamine, eadem hora ivit: quæ reversa statim domum, liberata fuit; nec unquam, cum vixisset postea plus quindecim annis, ipsam infirmitatem habuit. Qui Guffredus, in nostri præsentia, Magistro Hospitalis ipsius B. Gerardi ac Priori Fratrum Prædicatorum de Modœlia, et pluribus eorum Fratribus et Conventui hoc miraculum cum sacramento notificavit: etiam creditæ et honestæ mulieres, quæ tunc ad ipsius infirmæ servitium erant, hoc in sua anima, prout supra scripsi, testatæ sunt r.

ANNOTATA D. P.

a Vereor ut sincera sit scriptio: auctores Itali, sub axilla, vertunt.

b Taliare .i. dividere, secare, Francis, Italis, Hispanis commune verbum a Teutonico Thail, pars, sectio, Belgis Deel, molliori dialecto.

c Malatia .i. morbus, sic Malato, Italis; Malade, Francis, dicitur morbo laborans, quasi a verbo Malare, male habere.

d Aderat transitio: Cum de duobus miraculis Sanctorum nostrorum, S. Joannis et B. Gerardi, sit convenienter dictum, ad historiam revertendum est. Hinc intelligo eadem in historia etiam quidam S. Joannis Bapt. miracula describi, quæ optarem pro 24 Junii vel 29 Augusti accipere. Sic in fine miraculi seq. dicitur: Aliud autem in historia ordinandum est et pulchrum S. Joannis miraculum.

e Eccegraphum notat hæc haberi, inter narrationes anni millesimi trecentissimi vigesimi quarti, pro ceteris solum notatur solum; quævis verosimile sit ad varios annos pertinere singula, sicut apparet illa in historia ipsius contextu discreta, aliisque narrationibus interpolata fuisse.

f Narraverat credo Auctor, quomodo Tentonci, missi a Ludovico Bavaro electo Imperatore, in subsidium Gualatii contra Pontificios; Modœtiam, a Pontificiis detentam, toto fere anno isto obsessam, tenuerunt; quæ tandem pene destructa tota ac desolata, sub finem anni fecit dedicationem, uti narrat in Historia Medulan. Corus parte 3

g Sedimina interpretatur Cangini, loca vacua ad habitandum vel plantandum; sed hic apparet minime vacua fuisse, quæ excindi sic potuere. Domus ergo et habitationes agrestes intelligantur; alias Mansi et Maneria

h Scilicet inter Gualatinum Vicecomitem Mediolanensem, et Raymundum Cardonam Siculi ac Pontifici exercitus in Italia ducem: quo bello durante Modœtia a Pontificiis, ut diri, incessa tenebatur, reliqua fere Lombardia pro Gualatio et Imperatore faciebat.

i Plevianus, alias Plebanus. i. Parochus.

k Joseph Ferrarius tempus indicat Ludovici Vicecomitis, filii Barnabovis, Domini Landensis et Cremonensis, adque post an. 1385 quo pater obiit. Quod autem ille hic nominetur, indicio est, ipsum etiam Modœtiam aliquando tenuisse.

D
EX MSS.
et salta
persuult.

q

r

f

A 1 Creditus, hic et infra sæpius dicitur, fide-dignus et alicujus auctoritatis, aut ut vulgus loquitur persona crediti. Itali, a gran credito, valet auctoritate.

in Terrarius. i. incolæ alicujus terræ seu oppidi: Oppidu enim Terras Itali nuncupant. Idem Josephus Catharinam nominat, uxorem Joanelli Belloni,

n Idem Joseph, Cassina Bovariorum, cognominatur, ait, a suis possessoribus, quorum familia diutissime eas tenuit: fortassis Boari scripsit Auctor, et sic invenitur altero a Modetia lapide etiam Cassina de Banfi. Addit autem Josephus id factum eodem anno, quo miraculum sequens, prius ab ipso relatam, nec tamen annum nominat.

o Gottifredum Nessi nominat Josephus, Gatifredum Nellum Zucchini, ambo autem asserunt, mulieri nomen fuisse Olivæ.

p Ecgraphum nostrum scripto: male, ut reor: igitur scrippo substitui, quod peram vel saccum significat. Auctores vide apud Cangium in Glossario.

q Vanaciare, Italice Vaneggiare, desipere, delirare.

B r Idem, post relatam ex Morrigia sanitatem Auctoris patri redditam, referunt ex eodem (et quidem Zucchini allegato in Margine Hist. Modoetiæ lib. 2. cap. 30) id quod sequitur, in ecgrapho Ambrosiano prætermisum. Non minus mirabilis fuit gratia, eodem Sancto mediante, obtenta tempore Matthæi Vicecomitis, Vicarii generalis Mediolani et Lombardiæ ab Henrico VII Imperatore constituti. Successit hic Otthoni Archiepiscopo patri suo, sub annum 1295, dominatus usque ad annum 1320, quo obiit. Henricus autem Luxemburgius, electus anno 1308, et Mediolani coronatus 1312, obiit 1313. Accidit autem miraculum in quodam Nazario, de Sexto S. Joannis, viro erga S. Gerardum devoto, ipsique scriptori satis noto, qui præsentem se fuisse affirmat, et quod narrat oculis propriis vidisse. Scilicet, quod cum is vellet declinare currum calce onustum, quem ferocissimi duo boves trahebant, per declive pontis S. Gerardi; ubi ille cum aliis sedebat bibens, et forte temulentus nonnihil; dum assurgit, retrorsum lapsus est inter pedes posteriores unius eorum animalium et primam rotam: quæ super guttur ejus pertransiens, sic ipsum elisit confregitque, ut per eos naresque sanguis continuo multus efflaxerit. Dum autem ad ejus casus spectaculum attoniti stabant, alii continuo exclamaverunt, S. Gerardus te adjuvet, S. Gerardus te adjuvet. Quamquam autem præ timore fugisset is qui boves minabat, hi tamen ultro substituerunt, cum jam posterior rota ad jacentis collum pervenisset. Ipse vero continuo subdactus discrimini novo, et semimortuus delatus ad hospitale Sancti, quod non longe aberat, dulci sopitus somno est: atque post horam unam experrectus, absque livore et macula ulla evigilavit sanus atque alacer; dixitque, quod inter cadendum invocavit S. Gerardum, per eumque fuerit liberatus. Hactenus Italice Josephus, cujus verba malui Latine reddere, quam Latinis Zuchii uti, quod hic Auctoris sui contextui minus presse inhæreat, iste additis circumstantiis temporis atque præsentis Auctoris accuratius retulisse rem videatur.

CAPUT III.

Seculo 16 exhibitum MS. Bonincontri. Seniorum Modoetiensium depositiones, per Carolum a Basilica-Petri exceptæ.

R eperitur in Actis, receptis per qu. Josephum de Casata, olim publicum Mediolani et Modoetiæ Notarium, inter alia adesse Processum unum tenoris infrascripti a.

In nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo quingentesimo octogesimo secundo, die Lunæ, vigesima septima mensis Augusti, coram multum Reverendo I. V. D. Domino Carolo a Basilica-Petri, Clerico regulari S. Pauli decollati, delegato ab Illustriss. et Reverendiss. Domino, D. Carolo Cardinali Borromæo S. Prædixis, Archiepiscopo Mediolani, prout constat instrumento ipsius delegationis, rogato per R. D. Julium de Norate, Notarium præfati Illustriss. et Reverendiss. Domini Cardinalis, anno etc. ad quod etc. et hoc pro assumendis informationibus, recipiendis testimoniis et monumentis, de vita, miraculis, et cultu, superioribus temporibus exhibito B. Gerardo Modoetiensi. Vocatus R. D. Presbyter Benedictus de Brambella, filius qu. D. Joannis-Petri, Canonicus residens S. Joannis Baptistæ Modoetiæ, uti Syndicus et Procurator RR. DD. Archipresbyteri, Canonici, et Capituli d. ecclesiæ S. Joannis Baptistæ Modoetiæ. Magnificus D. Joannes Maria de Hortensiis, filius qu. Magn. D. Gerardi. Joannes Angelus de Tricio, filius qu. Mag. D. Baptistæ. Joannes Baptista Bonfantus, filius qu. Magn. D. Joannis-Antonii, omnes Syndici et Procuratores Magnificæ Communitatis Modoetiæ, requisiti ad exhibendum vetera monumenta et testimonia, item testes super vita et miraculis et cultu præfati D. Gerardi;

16 Primo exhibuerunt Chronicum quoddam manuscriptum in charta pergamena D. Bonincontri Morigie, viri primarii oppidi Modoetiæ, quod incipit Historia Bonincontri Morigie etc. Qui auctor, quantum perspicitur ex lectione libri, fuit ante annos circiter ducentos quadraginta. In eo Chronico primo habetur, folio decimo quinto a tergo, infrascriptum Capitulum, positum ab auctore inter narrationes anni millesimi ducentissimi septimi. B. Gerardus etc. num. 1. Exhibuit aliud Capitulum ejusdem Historiæ, in folio trigesimo primo, tenoris sequentis. Et quia sicut miraculose etc. num. 8. Item aliud Capitulum, folio quinquagesimo, inter narrationes anni millesimi trecentissimi vigesimi quarti tenoris sequentis. Nuper quoque etc. num. 9. Item aliud Capitulum, ex folio quinquagesimo sexto, tenoris sequentis. Sed quia de B. Gerardo etc. num. 10. Item aliud Capitulum, in folio sexagesimo octavo, tenoris sequentis. Isto vero tempore etc. num. 11. Item aliud Capitulum, folio septuagesimo a tergo. Matrona quedam etc. num. 12. Item exhibitum fuit aliud Capitulum folio septuagesimo.... tenoris sequentis videlicet. Ne legentibus etc. l' num. 13.

17 Die suprascripto vocatus fuit D. David Saldanus, filius qu. D. Joannis Jacobi, d. terræ Modoetiæ habitator [annorum ætatis octoginta] qui juravit etc. et interrogatus respondit h: Ego semper audi ex senioribus nostris, quod iste B. Gerardus fuit de familia Tinctorum, et vitæ sanctissimæ, qui multa miracula operatus est adhuc vivens; atque inter alia supra suum mantellum transivit Lambrum, urgente necessitate succurrendi pauperibus, quos habebat in Hospitali a se fundato, quod etiamnum subsistit, et monstrantur bona quibus ipsum dotavit; itaque vidi et intellexi, ipsum Modoetiæ haberi in multa devotione et reverentia: fuit autem Modoetiensis: et quantum possum recordari, vidi semper celebrari festum S. Gerardi Modoetiæ, quod occurrit die sexta Junii Et scio quod in vigilia ejusdem festi Capitulum S. Joannis Baptistæ soleat venire ad ecclesiam S. Gerardi extra portam c Gradensem, cantatum Vesperas. Et pestea ibant cantatum Hymnum unum aliasque Laudes intra oratorium Hospitalis S. Gerardi; dictisque Matutinis ipsius festi, ibant ad d. ecclesiam cantatum

D An. 1582. jussu S. Caroli Borromæi:

citati ad monumenta de Gerardi sanctitate exhibenda cives:

E

offerunt Chronicum Bonincontri Morigie, ante 240 scriptum.

in quo miracula prænotata.

l'

Testis octogenarius affirmat cultum antiquum,

c

tam festi,

A cantatum Missam : ibidemque et in Hospitali fiebat magnus apparatus multo cum sumptu. Eodem autem modo vidi die tali adornari ecclesiam S. Joannis. Audivi etiam dici a pluribus senioribus, hanc fuisse consuetudinem a longo retro tempore : ab annis vero aliquantis solum veniunt aliquot Presbyteri, ad Missam tali die cantandam, et Vesperas unicas recitandas, quæ nescio an sint de S. Gerardo : sed festum eo omnino modo semper celebratur.

quam reliqua-
rum,
B
parturientibus
salutarium,
d
et frequentes
ad corpus
peregrinationes,
ex voto com-
muni solitas
obiri
C
f
g
diebus consti-
tutis.

18 Scio etiam partem quamdam vestis S. Gerardi esse et reverenter servari in Hospitali præd. quando autem ostenditur, habentur accensæ faces ; alias autem deferebatur ad mulieres parturientes : et audivi narrari varia miracula, tali occasione facta. Specialiter autem scio quod d. Reliquia delata aliquando fuit ad uxorem D. Joannis-Jacobi Legnani, a qu. Rev. Presbytero Baptista Brianza, (Canonico S. Joannis Baptistæ, quæ tribus diebus in doloribus permanserat ; mox autem atque mantellum præd. superpositum ei fuit, enixa fœtum est. Quapropter ipse D. Joannes-Jacobus ; qui tamquam unus de Magistratu Modoetensi inhiluerat deputatis præd. Hospitalis, ne uterentur quodam canali, unde derivata ex Lambro aqua irrigabantur eorum horti ; miraculo ejusmodi motus, mutavit sententiam, et præd. aquæ usum Hospitali reddidit, quod eodem deinceps frutum est ac fruitur. Ego vero in societate ipsius Presbyteri Baptistæ deluxi præd. vestimentum sive mantellum ad domum D. Joannis-Jacobi in loco S. Donati, extra Modoetiam ad unum milhare, præsentibus quibusdam Domini istius famulis, funalia acrensa gestantibus : atque hoc ab annis circiter quadraginta d.

19 Scio etiam, quod Communitas Modoetiensis solita fuerit in festo S. Gerardi accedere ad ipsius ecclesiam, cum oblatione ceræ atque pecuniæ : sed hoc annis abhinc aliquot prætermissum est : et tamen audivi dici, quod Communitas ad ejusmodi oblationem festumque ex voto obligetur. Scio insuper, ex quo memorari possum, venisse multas terras quotannis processionaliter, cum Crucibus et Presbyteris suis, ad visitandam ecclesiam S. Gerardi, Missamque in ea cantandam, et cereos atque denarios offerendos : idque etiam ex senioribus intellexi, quotannis fieri pridem solitum, et quidem ex voto, quo majores ipsorum obstrinxere posteros, ut per intercessionem istius Sancti a pestilentia liberarentur. Nominatim autem id scio observari a Communitate Olgiatensi, milliariibus circiter sedecim e distante a Modoetia in diœcesi Comensi, in die S. Marci : audivique semper ex ipsismet Olgiatensibus quod obligentur annuatim ex singulis familiis unum quempiam mittere : quodque ipsius Sancti festum celebrent in sua terra. Recordor etiam venire solitos semper centum et quindecim circiter personas promiscui sexus. Eodem modo etiam venire solet Garennum f. terra civitati Comensi vicina, sed longius distans quam Olgiate prædictum ; venit autem ultimo sabbato Maji, recitatque Officium et Oblationem facit ut supra. Item terra Desii g cum Præposito, Canonicis, Sodalitate disciplinatorum, ac multitudine populi venire consuevit postridie Pentecostes : nec non Lenta, Barlassina, Asnagum, Figinum, et plures aliæ terræ, quarum omnium nomina hand facile sigillatim expressero : quia non omnes accedunt ad Hospitale, sed aliquæ solum accedunt ad ecclesiam S. Joannis extra muros. Omnia autem prædicta scio, quia ab anno MDXXXIII functus sum officio Cancellarii Hospitalis, et præfatas oblationes terrarum præmemoratarum recepi, retulique in libros rationum, quemadmodum etiam feci anno præsentis. Laus Deo.

20 Addidit dicens. Anno MDXXI, dum Romæ essem, cum multis Modoetiensibus aliis, pannorum laneorum propolis, suas ibi officinas habentibus, tempore magnæ pestilentiae, sub Pontificatu Adriani Papæ, omnes curavimus nobis fieri imagines S. Gerardi, quas supra officinas nostras poneremus, implorando intercessionem Sancti præfati. Quamquam autem tanta grassaretur mortalitas, nemo tamen nostrum extinctus est. Cumque a Cardinali Farnesio, qui postea fuit Papa Paulus III, acciti fuissimus ad reddendam factarum imaginum rationem ; isque ex nobis intellexisset Beati istius merita ; permisit ut nostram devotionem prosegueremur.

21 Die suprascripto vocatus Magister Gerardus de Beregho, filius qu. Matthæi-Stephani, Modoetiæ habitans (annorum ætatis sexaginta quatuor vel circa) juravit et interrogatus respondit : Intellexi ex majoribus nostris, quod S. Gerardus de Modoetia sanctissimam vitam duxit, atque miracula patravit : et quod Lambrum quadam vice transiverit supra suum mantellum ; et alias cum necessitas succurrendi pauperibus urgeret, ministro suo mandavit ut ex dolio vinum peteret, quod vacuum erat, sed miraculose repertum est plenum : idemque audivi narrari factum de granario, quod similiter inventum sit aliquando plenum : idque specialiter audivi ex Canonicis, qui etiam affirmant, eborum veterem ecclesiæ S. Joannis Baptistæ a d. Sancto ædificatum fuisse. Recordor insuper, quod cum puer essem, haberemque fratrem Sacristam S. Joannis, stepius eum juverim in adornanda ecclesia, pro die festo S. Gerardi extra Modoetiam, et deinde intrabamus Hospitale : ibatque similiter illuc ad cantandam ipso die festi Missam : id quod fieri desiit annis abhinc aliquantis. Scio etiam quod die S. Gerardi publice celebretur Modoetiæ festum, celebratumque fuerit semper ex quo possum recordari : idemque ex patre meo intellexi, quod idem festum etiam antiquioribus temporibus in usu fuerit. Scio etiam quod eodem die Communitas faciebat publicam oblationem, quæ similiter ab annis aliquot offerri desiit.

22 Sunt item picturæ veteres d. Sancti cum diademate ad caput, quemadmodum consueverunt Sancti depingi : quarum una consistit supra portam ecclesiæ S. Joannis, ducentem ad cœmeterium ; alia supra basim ad Pontem-arenæ, ubi ego natus sum ; et hanc pingi fecerat pater meus priusquam nasceretur, quia erat valde devotus Sancto. Quantum etiam memoria mea fert, scio quod mantellum, vel aliud quoddam Sancti vestimentum, quod servatur in Hospitali, solitum fuerit portari ad mulieres in puerperio periclitantes, non sine miraculosis effectibus. Sunt autem anni forsitan viginti octo, quod cum Helena uxor mea parturiens multum laboraret, toto uno die ac duabus noctibus, quia fœtus medio dumtaxat capite prodibat ; curavi ut præd. mantellum ad ipsam deferretur, a qu. Rev. Presbytero Joanne Petro de Arsago : statimque ut eo contacta fuit et involuta uxor mea, fœtus integer prodiit. Scio denique quod multa oppida processionaliter veniant, cum Crucibus et Presbyteris suis, ad honorandum quotannis S. Gerardum : qui Missam dicunt et oblationem faciunt : atque ita etiam hoc anno vidi venientes Desio, Lenta, Olgiate, Asnago, Figino, Vare, Seveso, Barlassina, Crazino, atque ex aliis terris, quarum non recordor.

ANNOTATA D. P.

a Respondit autem tam ipse quam sequens Testis Italice, intercurrentibus nonnumquam his Latinis verbis,

EX MSS
Imagines
Sancti Romæ
an. 1521
con'tra pestem
efficaces

Alius at. 64
an. prædicta
confirmat.

d-pont etiam
de picturis,
Gerardum
ut Sanctum
exprimentibus.
F

A
EX MSS.

bis, Interrogatus respondit ; post omnia autem additur utrobique, Super generales, scilicet interrogationes, quales solent iudice examinandis proponi, Recte, subintellige respondit : et Est ætatis annorum... die supra scripto, coram ut supra ; quæ omisi ut magis continuus haberetur contextus, ex Italico Latine redditus ; ætatem autem ejusque transtuli ad principium depositionis exactæ, ubi hæc vides []

b Titulus libelli totius, cui præcedentia duo Capita innectuntur, hic est : Sancti Gerardi Modoetiensis Acta, Beati Caroli Cardinalis Borromæi Archiepiscopi Mediolanensis jussu confecta, Mediolani apud Heredes quond. Pacifici Pontii et Jo. Baptistam Piccalum, Impressores Archiepiscopales. 1603 de Consensu Superiorum. In decreto Canonizationis defuncti anno 1640 nulla fit mentio Beatificationis prægressæ, Beatus tamen ibidem aliquoties vocatur Carolus ; et hic forte titulus ei vulgo solum dari cæpit anon 1601 statim ac captum de Canonizatione agi, ad quam dixerim immediate processisse Paulum V, donec aliunde certius consti erit de speciali Beatificationis decreto.

c Si hoc antiquum ei Portæ nomen fuit, neque
B Gradi contrarium dicitur pro Gerardi ; apparet quod ipsa vicinia nominum facilitaverit appellationis mutationem, factam haud multo post obitum Sancti.

d Ergo circa an. 1542. Recentius aliud alio in genere sic mihi scribit Bosca. Erat Modoetiæ Capitaneus Justitiæ Jurisconsultus, Gaspar Annibaldus, ejus filius sexennis, multos menses æger, desperabatur a medicis ; surrexit tamen et lecto mox atque allatum sibi Pallium attigit anno 1671. Et hujusmodi gratias ait frequentissimas a Sancto referri.

e In tabulis Olgia, ubi 20 milliarium ponitur intervallum a Modoetia, quale etiam supra num. 6 notatur Moriggia, distat autem Como p. m. 6.

f Ibidem Carenum nominatur 5 p. m. ultra Olgium, versus lacum Luganum.

g Desium vir 5 p. m. Modoetia versus Occidentem distat, ubi a Nobili quodam, ait Joseph Ferrarius, legatam certam quantitatem panis, distribuendi in eos qui supplicationi interfuerint. Deinde, continuo fere a meridie in Boreum tractu, jacent Barlassina, Lenta, Asnagum, Figinum, mox nominanda loca ; quorum primus 8, ultimo 10 p. m. abest, quæ autem infra insuper nominantur Vare, Sevesum, Corazinum, in tabulis necdum reperi, exprimuntur autem circum imaginem Sancti, supra Modoetiensis civitatis figuram, gloriose inter Angelos expressi ; et ad latera utrumque pendenti simul cum Como, Mendrizio, Modoetia, Trevenum, Carima, universim oppida quatuordecim, clientelam Sancto obligationem professa.

CAPUT IV.

Prosecutio informationum, de cultus antiqui continuatione sumptarum.

Inspe. cultus
a Commissario
Arch-epi co-
pali

Die suprascripta præfatus multum Rev. D. Delegatus venit in ecclesiam S. Joannis Baptistæ, causa assumendarum dietarum informationum : et ostensa ei fuit imago d. S. Gerardi, in latere sinistro januæ Ecclesiæ versus cæmeterium, quæ videtur esse valde vetusta. Item in sacristia d. ecclesiæ exhibita ei fuit Crux magna argentea, in ejus cornibus inscripta est historia vitæ d. Sancti, et ejus actionum miraculorum, distincte et sigillatim, prout habetur in d. Chronico MS. quam Crucem referunt Canonici fabricatam intra annos quinquaginta, impensis fabricæ d. ecclesiæ. Die suprascripta venit in ecclesiam S. Gerardi extra portam Gradi, ejus curam seu gubernationem habent Disciplinati, quorum Societas erecta est ante annos fere quadraginta, sub nomine et protectione d. S. Gerardi ; et

obtentus fuit ei locus ab antiquis Huvomeribus Modoetiæ, ubi positum est corpus S. Gerardi in arca lapidea, posita sub altari majori d. ecclesiæ, In cujus ecclesiæ capella majori pietæ sunt actiones pie et mirabiles d. B. Gerardi, prout continentur in d. Chronico : quæ pictura dicitur facta ante annos quadraginta. Item picta est historia dd. Communitatum, quæ cum processione populi et cleri veniunt ad honorandum d. corpus, ut supra per Testes depositum fuit : et ostensæ eidem in eodem loco sunt picturæ velustæ ejusdem B. Gerardi, in habitu pauperibus ministrantis.

24 Die suprascripta præf. multum Rev. D. Delegatus venit ad domum Hospitalis S. Gerardi, ubi visitavit oratorium, dedicatum nomini ejusdem, B. Gerardi. Deinde ostensum ei fuit vestimentum, seu pars vestimenti, quod solebat portari ad mulieres, partus doloribus laborantes, ut supra testatum est : quod vestimentum servatur in capsula, et ostenditur honorifice et pie, estque ejusmodi coloris et materiæ, ut sanctitatem Beati illius aliquo modo ostendat. In eodem loco exhibiti sunt aliqui cerei, quos dixerunt esse oblatos d. Hospitali hoc anno a Communitate Olgiatæ et Crazini supradictis. Item exhibuerunt librum rationum d. Hospitalis, in quo descriptæ erant quædam partitæ, de receptione oblationum ceræ et pecuniarum dietarum Communitatum.

25 MDLXXXII, die Jovis, tertia decima mensis Septembris, coram præfato multum Reverendo D. Delegato constituti Nobiles Domini, Jacobus de Vicomercato, filius qu. D. Baptistæ, et Bernardinus de Moltano, filius qu. Nob. D. Gerardi, ambo Modoetiæ habitatores, et ambo Deputati Hospitalis S. Gerardi Modoetiæ ; exhibuerunt Calicem, qui adhibetur ad sancta Sacrificia peragenda in d. ecclesia S. Gerardi : quem Calicem dixerunt prædd. Deputati donatum esse, jam ante plurimos annos, supra eorum qui vivunt memoriam, præd. ecclesiæ a Communitate Comi ; ex ejus devotione erga B. Gerardum, et ob beneficia ejus intercessionem a Deo obtentæ : in cujus Calicis pede inter alia est insigne Crucis albæ in campo rubeo, cum his litteris circum circa expressis, COMMUNITAS COMI. Adest etiam effigies ipsius B. Gerardi, Sancti habitu precesque Deo offerentis.

26 Præterea exhibuerunt quatuor testimonia seu fides, factas a Reverendis Præposito Severi et Parochis Figini et Barlasinæ ; tenoris hujusmodi, videlicet ; Die xxx Augusti MDLXXXII in Barlassina. Ego Joannes Petrus Pelogri, Curatus ecclesiæ S. Julii de Barlasina, Plebis a Sevesi, Diocesis Mediolanensis, per præsentem fidem facio, qualiter Terra et Commune Barlasinæ in usu habebat quotannis, ultima die mensis Julii ex quavis familia unum mittere cum suo Curato, sub vexillo Crucis, ad visitandum ecclesiam S. Gerardi de Modoetia, et faciendam ibi vigiliam ipsa nocte cum collecta : denarios autem sic collectos commutandos in cereum, offerendum ecclesiæ S. Gerardi. Mane autem sequenti, celebrata per Curatum Missa, auditaque a populo, redibant ad habitationes suas. Annis abhinc aliquot dimissa ea consuetudo fuit, idque propter excessus inordinatos, quorum causa Mediolani ordinatum mandatumque est, ad ejusmodi abusum tollendos, ut non amplius fierent vigilie in aliqua ecclesia. Et quia ignoratur utrum id fiat ex voto vel ex mera devotione, cum nulla de eis invenitur scriptura, neque personæ quæ testari aliud possint, quam istud fieri ex consuetudine antecessorum ; nunc autem dicuntur ejusmodi consuetudines, non esse utiles, sicut olim fuerant ; ideonolunt eo ire. Hoc autem totum intellexi ex antiquioribus Barlasinæ nunc viventibus : atque

D
picturæ præ-
dictæ.

pallium B.
Gerardi.

oblationes
c. factæ.

Calix a Co-
munitate obla-
tus.

Ex publicis
testimoniis
cognoscitur
F

a

s. lios Seve-
senses quo-
tannis rotas
vigilias
Sancti agere
b

in

A in fidem veritatis scripsi et subscripsi præsentibus manu propria, Barlasinæ die, mense, et anno supra notatis.

c
ad eundem
Galianenses
venire.

27 MOLXXXII die XXVIII Augusti, Ego Presbyter Demetius Caspanus, Vicecuratus loci Figini, plebis c Galiani, facio amplissimam et indubitam fidem, qualiter informandum me curavi a multis viris honestis et senioribus hujus loci Figini, quod ab omni sua et suorum majorum memoria, populus hic Figini, ex voto antiquitus facto, solebat quotannis die XXVIII Julii procedere Modoetiam, ad visitandam ecclesiam S. Gerardi, cum oblatione largæ elemosynæ secundum cujusque facultates: quod votum nuncupatum fuit propter maximam quandam pestilentiam influentiam, quæ Figini grassabatur. Facto autem voto isto subito cessavit pestis, ex eaque hora usque modo numquam attigit terram Figini. Ideoque prædicti homines quotannis vadunt visitatu ecclesiam S. Gerardi, intercessorem cum agnoscentes apud Deum benedictum, qui eos in perpetuum a peste præservat aliisque malignis influxibus. Et quia ita se habet veritas, præsentes scripsi, et manu propria iis subscripsi. Ego Presbyter Demetius Caspanus, Congregationis Oblatorum S. Ambrosii, et Vicecuratus Figini, ut supra.

ex voto, a
peste libera-
tos,

B 28 Dei XV Augusti MDLXXXII, Ego Franciscus Perla-ca, Præpositus Sevesi, fidem facio cuicumque præsentes visuro, qualiter Terra et Commune Sevesi diocesis Mediolanensis, voto perpetuo obligatur quotannis ex unaquaque familia mittere unum, ad visitandam ecclesiam B. Gerardi de Modoetia et S. d Rocchi, ibique offerendum cereum librarum septem. Votum autem istud a d. Communi factum fuit anno MXXIV cum præd. terra Sevesi multum, infestata et afflicta fuisset a peste, tam præteritis temporibus quam tempore voti nuncupati. Ipsum vero nuncupatum fuit solenniter viva voce ante portam ecclesiæ Præposituralis, post Missam, in præsentia Vice-præpositi, qui tunc erat Rev. Presbyter Reverendus de Cirioitto, interveniente fere tota Communitate, Illa autem voto sic facto, continuo cœpit remittere pestis, quique ea tunc afflati erant cœperunt convalescere, et majori ex parte sanati sunt. Hæc porro omnia intellexi ex senioribus, in præsentiarum Sevesi viventibus: quodque amplius est Illustriss. D. Cardinalis S. Præædis Archiepiscopus Mediolanensis, Sevesum personaliter visitans anno proxime præterito, statuit ut ejusmodi observantia contineretur; uti apparet ex Actis Visitationis præfatæ. Atque in horum fidem præsentes scripsi, iisque suscripsi manu propria, ut supra.

d
similiter de
vivensibus
testatur alius,

C 29 Ego Claudius Mandellus, Curatus Lentæ, plebis Sevinensis, fidem facio, qualiter terra Lentæ voto perpetuo obligatur visitare, per unum ex singulis familiis lectum, ecclesiam B. Gerardi de Modoetia, die primo Augusti; ibique offerre cereum librarum XV. Votum autem istud factum a Communi est anno MDXXII, quia ipsa terra tunc gravi pestilentia tenebatur, et factum est viva voce dumtaxat in ecclesia parochiali, coram Curato cui tunc nomen erat Boviardi, præsentibus omnibus fere Lentensibus. Atque ex tunc cessavit pestilentia, et qui ea detinebantur multi convalescerunt. Verum cum successu temporis intermitteretur observantia istiusmodi, rursum anno MDLXXVI malum contagiosum invaluit; ideoque rursum omnes votum

et alius de
Lentensibus

præd. instaurarunt, polliciti numquam deinceps in eo deficere; rursumque liberati ac sanati sunt multi. Proinde defecerunt numquam, sed magno numero ipsum executi quotannis sunt. In fidem autem veritatis præsentes scripsi, subscripsique manu propria, Sevesi XV Septembris MOLXXXII. Idem Claudius Mandellus Curatus.

D
EX MSS.

30 Ego Joannes Baptista Agugiarius, filius Marci, habitator contratæ Caterræ Modoetiæ, publicus Apostolica Imperialique auctoritatibus Mediolani Notarius, suprascriptas attestaciones et processus, assumptos per suprascr. qu. Josephum de Casate, olim Modoetiæ habitatorem, ab ejus actis exemplare feci, et concordavi, et me pro fide subscripsi.

Fides No-
tariatis
prædictorum;

31 In nomine Domini, anno a nativitate ejusdem millesimo sexcentesimo primo, Indictione quarta decima, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Clementis, divina providentia Papæ octavi decimo, die vero Mercurii, quinto mensis Septembris, in palatio Episcopali Novariæ, ibique in mei Notarii publici testiumque infrascriptorum, ad infrascripta specialiter vocatorum ac rogatorum præsentia, constitutus multum Ill. et Reverendiss. in Christo Pater D. Carolus a Basilica-Petri, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Novariensis et Comes Ripariæ etc. qui suis tenebat manibus attestaciones antedictas, subscriptas a Joanne Baptista Agugiario Notario publico: illiusque volumen mihi Notario et Cancellario infrascripto dedit et exhibuit; dixitque et protestatus fuit, se eas recognoscere, et eas esse illasmet a Reverendissima Dominatione sua, et coram ac in ejus præsentia receptas, ex commissione Illustriss. ac Reverendissimi b. m. Caroli Borromæi Cardinalis, Mediolani Archiepiscopi, pro verificatione sanctarum Reliquiarum corporis B. Gerardi, oppidi Modoetiæ: et pro fide dictæ recognitionis mandavit mihi Notario et Cancellario infrascripto publicum confici documentum, præsentibus testibus io. R. J. U. D. Domino Horatio Jesmeo, Apostolico Protototario, ejus Reverendiss. Dominationis Vicario generali; et Gabriele Beamio, ejus familiari, notis, idoneis etc.

et totius Pro-
cessus con-
clusio.

Ego Michael Michaelius qu. Jacobi, publicus Mediolani et Novariæ Notarius, et loco Sunæ Cancellarius Episcopalis, Novariæ, rogatus de præmissis pro fide subscripsi.

ANNOTATA D. P.

a Hinc apparet Plebis nomen latius sumi, quam nomen Parochiæ: videlicet pro Præpositura vel Decanatu, plures sub se Parochias habente: interim, ut dixi, Sevesum nullum apparet in tabula, nedum circa Barlassinam; sed inter ipsam et Figinum reperitur oppidum Serenia dictum.

F

b Id est, 1 Augusti, quo die etiam venire Lentenses et Carimenses scribit Josephus.

c Similiter supra Figinum notatur Grajanum, quod magis integre hic Galianum est.

d Cujus scilicet die, id, 16 Augusti, talis supplicatio instituitur, teste Josepha: qui de Mondrisio addit, consuetudinem supplicationis annuæ, Modoetiam ducentis, istic mutatam in Scholam disciplinatarum, honori S. Gerardi erectam in ecclesia S. Benedicti, ibidem parochiali.

DE BEATO BERTRANDO

PATRIARCHA AQUILEIENSI MARTYRE,

UTINI IN FORO-JULIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

C. J.

§. I. Bertrandi distinctio ab aliis ejusdem temporis homonymis, natale solum, Patriarchalis Sedes, tempora vitæ præcipua.

ANNO MCCC.

Distinctio
Bertrandi
Patriarchæ

Eginus hoc die de S. Bertichramno Episcopo Cenomanensi, ac primo statim Commentarii, numero notavimus, scribi solitum fuisse, Bertrannus breviori ac molliori vocabulo. Idem autem nomen, mutato elemento uno, transiisse opinor in Bertrandos, idque passim deinde obtinuisse, duriori voce Bertichramnus relicta. Floruerunt certe ætate Beati, de quo agere accipimus, Bertrandi Aquileiensis Patriarchæ, plures alii ejusdem nominis, dignitate ecclesiastica rerumque gestarum gloria et ipsi celebres, quos inter se distinguere initio, pretium operæ fuerit, ut ne aliorum acta cum hujusce Beati confundantur. Imprimis distinguendus ab eo venit Bertrandus de Insula, Convenarum Episcopus, sanctitate conspicuus; ejus sacra ipsam tempore Bertrandi nostri sollemnissime translata sunt anno MCCCIX a Clemente Papa V, qui et ipse ante Papatum Episcopus Convenarum et proprio nomine appellatus fuerat Bertrandus. Sed cum sanctus ille Bertrandus, seculis duobus ante Translationem modo dictam, in vivis floruerit; et Bertrandus, successor ejus in Episcopatu, Papa deinde fuerit, ulteriori distinctione hic nulla opus est.

a duobus
Convenarum
Episcopis,

et Cardinali-
bus Bertran-
dis, de Porto,

2 Alter Bertrandus de Poieto seu Podietto, aliis de Porto, oriundus e Castronovo-Rotherii diocesis Cadurcensis anno MCCCXVI, a Joanne XXII avunculo suo in Cardinales relatus est, titulo S. Marcelli, vel ut Bernardus Guidonis, illius temporis scriptor ait, SS. Marcellini et Petri. Legatum diu et præclare egit in Italia, multoque acquisivit Ecclesiæ, ac inter alia Bononiæ ipsam; in quam etiam splendidissime introductus fuit; atque excitata arce subjectam aliquandiu urbem habuit, quamvis inde postea recedere coactus sit, mortuus tandem Avenione anno MCCC LI. Eodem anno MCCCXVI, ex eadem natali solo Castronovo-Rotherii ejusdem diocesis Cadurcensis, assumptus fuit ab eodem Pontifice Joanne ad Cardinalatum Bertrandus de Montefaventio titulo S. Mariæ in Aquiro. Legatus in Galliam is ivit anno MCCCXXXVII, pro pace componenda inter Francorum Anglorumque Reges: qua in re ardua invenit obstacula. Extracta deinde in Montefaventio prope Avenionem Canonicis Regularibus domo, ac Dreiparæ Virginis ecclesia, diem clausit extremum in prædicta urbe, anno MCCC LIII.

de Montefaventio,

de Turre,

Ducio,

3 Tertius his addi debet diocesens ibidem Cadurcensis Bertrandus, ex loco Cambolico oriundus, cognomento de Turre; qui, ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci, Archiepiscopus primum Salernitanus, dein Cardinalis, demum Tusculanus Episcopus creatus fuit ab eodem Joanne Pontifice anno MCCCXX, ac vivere desiit juxta Wodingum MCCCXXXIV. Fuit etiam iste, obitus per Italiam legationibus, percelebris; ideoque cum Bertrando de Porto ab aliquibus confusus. Quid dicam de Bertrando Ducio, non quidem diocesis Cadurcensis, sed Uticensis non praeval ab illa remotæ, ex oppido Blondiaco; pietate juxta ac juris peritia claro? Nuntius Apostolicus adiit Reges, Robertum in Sicilia,

Petrum Aragonensem in Hispania, Joannam Neapolitanam in Italia. Excitavit Avenione S. Desiderio ædem sacram, ac monasterium Carthusianis: obiitque ibidem XXI Octobr. MCCC LV. Addatur denique Bertrandus (aliis Bernardus) de Albia, primum Rutenorum in Gallia Episcopus, dein Cardinalis titulo S. Cyriaci in Thermis; a Clemente VI anno MCCCXLIII Legatus et ipse ad Reges, Aragoniæ Petrum, et Majoricarum Jacobum, obiitque ex Contelonio XIII Novembris MCCC.

de Albia.

E

4 Viden' quam in multis prædicti omnes Bertrandi inter se et cum Beato nostro conveniant? Sed et vides in quibus differant. Omnes isti fuere Cardinales, non item Noster. Omnibus in pace vitam finire contigit; excepto Nostro: cui violenta mors obvenit, et Martyris inde nomen adhaesit, quod nulli aliorum competit, uti nec nomen Patriarchæ, nostro soli cum dignitate ac potestate tributum. De hoc igitur Bertrando, Patriarcha Aquileiensi, ac glorioso Ecclesiæ suæ vindice Martyreque, procedant omnia quæ dicturi sumus.

Distinctio
eodem cla-
sius propo-
nuntur.

5 De natali solo ejus nihil dubitat auctor Vitæ, quin sit Diocesis Cadurcensis, in eaque oppidum seu fanum S. Genesii. Idem oppidum natalibus ejus assignant Cortesii, et collocant in Guasconia, ejus pars est Cadurcum cum sua diocesi. Fuernnt auctores isti contemporanei Bertrando, et primus etiam domesticus ejusdem; sit ut audicndus hic non sit Paulus Carolus Suardus, qui in Vita Italica, Venetiis anno MDCLXVII impressa, licet Latinam antiquam præ manibus habuerit, ponit tamen oppidum S. Genesii, natale Bertrandi, in diocesi Castrensi provincie Occitanicæ seu Languedociæ. Sed nullum ego in hac diocesi, nec in provincia Languedocensi reperio locum a S. Genesio appellatum. Fuit olim in Provincia, proprio nomine sic dicta, fanum S. Genesii non procul a mari, illoque piratarum incursumibus ac depredationibus perquam obnoxium. Verum illud diu ante quam nasceretur Bertrandus, desertum atque dirutum fuit, nil nisi nomine ad posterum transmissum. Est igitur natali Bertrandi solum S. Genesii fanum, in diocesi Cadurcensi, Cadurco in Ortum hiemalem tribus fere leucis dissitum.

Nascitur in
Fano S. Ge-
nesii, Ca-
durcensis,

F
non vero
Castrensis
diocesis.

6 Clarior diocesi Cadurcensi Patriarchatus Aquileiensis, quem deinde obtinuit Bertrandus; clarior S. Genesii fanocivitas Utinum, quam ut plurimum Patriarcha incoluit; secutus exemplum decessoris sui Bertholdi, sub quo Utinum præcipue capit efferre caput, magnis ab eo beneficiis affectum et studiose ornatum. Ejus in illud merita commendans Jacobus Candidus, seculo XVI ineunte scriptum reliquit, quod Bertholdus ad ornandam Utinatem urbem, quam assidue incolebat, conversus, eam quinque regionibus distinxit: templum Divi Oderici extruxit, in quo Custodem et octo Canonicos instituit: Utinenses incompositos, ad quatuor et viginti viros, ut in comitiis reipublicæ negotia decernerent, redegit: Aquileiensem civitatem, ruderibus obrutam atque aere corruptam.... cum Utinate adeo conjunxit, ut utriusque censere-

Patriarcha
incolit
Utinum,

emergere
captum sub
Bertholdo
Patriarcha

tur

A tur civis qui alterius esset, ac deinceps utrique communibus privilegiis gauderent; quod quidem jure factum Brutius quoque scripsit. Ideoque in obsignatorio Utinensis Reipublicæ adhuc excisum legitur;

Est Aquileiensis Sedes hæc urbs Utinensis.

Quo factum est ut postea successores omnes, veluti in eam translata Sede, Utinatem civitatem præcipue excoluerint.

7 Inter illos etiam unnumerari debet Bertrandus, septimus a Bertoldo Patriarcha, vir jurisprudentia clarus, vitæ sanctimonia celebris, pater pauperum et ecclesiasticæ libertatis acerrimus defensor; ut apud Ugelium legitur. Sed ad perficiendum Utinæ apparatus, inquit citatus Candidus præcipuus Bertrandus Antistes divinitus affuit, ædes sacras, cænobia, et xenodochia erigens, collapsa instaurans; divinumque cultum adeo excitans, ut jam civitas universa unicum esse religionis collegium appareret. Hæc pia opera, indicium externa internæ pietatis fuisse et sanctitatis; qua meruit, uno post obitum anno refossus, integer et incorruptus reperiri; altero vero post anno iterum refossus, meruit universo populo spectandus, non aliter ueri riveret, altari superimponi; atque late gloriam suam miraculis propagare, ac publice coli.

B 8 De tempore quo vixit, duo certa sunt. Nempe quando creatus Patriarcha, et quando defunctus sit: unde tertium non minus certo consequitur, de tempore nativitatis ejus. Creatum Patriarcham esse anno MCCCXXXIV die IV Julii docet Ughellus. Idque ipsum testantur etiam, saltem de anno, et virisimile reddunt de die, Cortusii, cum lib. 3 cap. 7 narrant, Bertrandum anno MCCCXXXIV die XX Octobris honorifice Paduam intrasse, in Aquileiam transiturum, videlicet ad possessionem Patriarchatus adeundum. Et idem porro testatur Vita ipsa cum num. 7 distincte asserit, anno prædicto MCCCXXXIV, in festo Apostolorum Simonis et Judæ, XXVIII Octobris, ipsum Aquileiam pervenisse, impensis nempe acto diebus ab ingressu Patavino ad Aquileiensem. Moritur 6 Junii 1330. De obitu discrimen est unius diei inter auctores etiam contemporaneos Bertrando. Cortusii namque anno MCCCCL die VII Junii: Vita vero (cujus sententiam tantisper suppono veriorē esse) die VI ejusdem mensis eadem ejus notat. Hinc jam facile deducitur annus nativitatis ejus. Cum enim Vita asserat, nonagenarium fuisse cum cædebatur; debet superioris seculi, id est decimi tertii, anno sexagesimo in lucra editus fuisse.

C 9 Deducitur item, non recte supputare Candidum, cum scribit, e viris excessisse Patriarcham anno XVII mense XI Pontificatus sui. Sequitur enim ex præmissis, ipsum præfuisse annos XVI, menses XI, dies III aut patius II. Puto enim, non die VII Junii, sed VI, eadem ejus accidisse; prævalente apud me scriptoris domesticæ et vitæ ejus ex professo concinnantis auctoritate. Neque vero obscura est auctoris sententia, quamvis aliqui circa ejus intelligentiam aberraverint. Namnum. 12 requiei Patriarchæ distincte adscribitur diei VI Junii. Et paulo post describens, quomodo sabbatum transegerit, non solum devotissime audiendo Missam, sed personaliter etiam ob gloriosæ Virginis Mariæ reverentiam, humili confessione præcedente, illam celebrando; prosequitur sic: Elapso sabbato; equum ascendit, et circiter Nonam in hostes incidens ab iis letaliter vulneratur; ac hora dein quasi vespertina moritur. Moritur itaque die Dominico, qui anno MCCCCL, incidentibus in feriam tertiam Kalendis Junii, debet necessario sextus ejusdem mensis fuisse. Quem eundem et Martyrologos assumpsisse; et Ecclesiam Aquileiensem semper tenuisse anniversarium, sequens paragraphus docebit: ut nihil dicam quod in Vita num. 57, miraculum anno MCCCXVIII, eodem mense Junio, quo factum erat, jurejurando confirmans, asserat id contigisse luce sexta

Junii T. I

mensis hujus Junii, scilicet in venerando S. Bertrandi festo.

10 Hæc ipsa tamen, quavis non admodum obscura, sefellunt Suardum, ut temporis rationem non satis attemptum. Dicit enim Patriarcham ultimum ascendisse equum die Sabbati, et Sabbatum facit diem sextum Junii, duplici errore, altero historico, altero Chronologico. Nam verba historici, Elapso Sabbato, proximo die, sequentive, designare Sabbatum ipsum non possunt, utpote jam tum elapsum. Dies vero sextus Junii anno MCCCCL in Sabbatum incidere nequaquam potuit, uti e Kalendis ejus jam indicatis sole clarius innotescit, et ex aliis characteribus temporum ostendi potest. Ex dictis ulterius sequitur, quod Cortusii aliique, qui necem Patriarchæ die VII Junii consignarunt, eam rejiciant in feriam II. In quo cum assentiri illis nullatenus passim, credere malim, ipsos diem sequentem, quo cadaver tam multa quam frequenti pompa, illatum est Utinum, pro ipso die mortis sumpsisse.

§. II. Veneratio et cultus Bertrandi publicus.

Nondum annus a cæde Bertrandi effluerat, cum præludi gloriæ ejus, postea magis illustrandæ, cryptum est; diversis de eo somniis (ut Vita loquitur num. 14) noctis tempore apparentibus Nicolao, successori ejus in Patriarchali Sede: qui inde motus, anni circulo revoluti, in die Depositionis ejus corpus exhumari jubet; totaliter integrum sine aliquo cadaverali foetore, (cum tamen sine myrrha, thure, aloe, et aliis odoramentis fragrantibus, in terram depositum fuisset) reperit; et Pontificalibus indutum, mitraque et pastoralis baculo munitum, in locum reponi pristinum facit. Hinc didita per urbem extraque insolitæ rei fama, accenderit pietatem ac fiduciam populorum in Patriarcham suum, ejusque meritis ac patrocinio poposcerint Deum in necessitatibus suis apem, illamque experti fuerunt.

12 Certe nisi crebra aut insolita quædam intervenissent miracula, non videtur novus Patriarcha post alterum annum denuo effossurus fuisse idem corpus; idque majori quam ante apparatu, inter Missarum solennia, anniversario ejus die per universos Clericos mirifice celebrato, ut loquitur Vita; cuncto populo Patriæ Foro-Julii aliisque universis populis concurrentibus, tam Sclavorum, Ungarorum, Germanorum, quam aliarum diversarum partium; quibus ipsum publice demonstrari jussit super altari: et ut vivus, mirifice stare a cunctis in ecclesia cernebatur. Quamobrem infinitis vocibus in altum dimissis, stupore admirabili videbatur quodammodo ecclesiæ fabrica ruinam minari. Addit Vita Italica Suardi, hoc tempore sacrum ejus corpus repositum fuisse in armaria arca, quam ipse reponendis in ea S. Hermagoræ ossibus faciendam curaverat, sustentatam a quinque statuīs similiter marmoreis, uti in templo cathedrali hodie videtur. In eadem arca conservatur etiam pastorale ejus Pedum, fabrefactum ex eburno totum: uti et gladius, temporalis Domini index.

13 Omnia hæc videre est in hic apposita iconē, quam quidelineandam curavit, anno MDCCXII, Goritiensis Collegii nostri Rector R. P. Antonius Gregorinus, sic misit, ut scorsim capsam sacrum corpus continens exprimeretur, scorsim Mausoleum cui ipsa includitur. Et de capsam quidem significavit, ipsam a Mausoleo ductam, apertamque exhibuisse corpus integrum exceptu extremitate narium, crebro adnotis Rosariis nonnihil attritarum: non addidit autem, quomodo illa capsam educi soleat ex arca marmorea, tam alte elevata. Ea ut hic a fronte sculpta cernitur, exhibet S. Hermagoræ, cujus Reliquiis destinabatur, passionem; quomodo scilicet ille, post liberatum energumenum, crudis nervis cæsus, ac deinde in eculeo suspensus, circumfusus fideles anima-

97 verit

D AUCTORE C. I.

non in sabbato,

neque feria 2.

E

Cæpta veneratio primo a morte anno,

aucta secundo,

corpore integro arce imposito,

F

dein arce marmoreæ incluso:

cujus hic iconismus habetur

et cædaturæ explicantur.

excultum dein a B. Bertrando.

Creatur Patriarcha 4 Julii, 1334,

natus anno 1300,

Sabbato pie transacto,

cæsus in Dominica obiit:

A *verit ad constantiam; ita verosimiliter calatam habet*
AUCTORE C. I. *fociem alteram; et secuti in ejus hic conspicuis cornibus*
symbola SS. Matthæi et Lucæ Evangelistarum, in lim-
bo autem intercurrente Apostoli sex habentur expressi;
ita et in altera credimus haberi Leonem et Aquilam,
symbola Marci et Joannis, cum aliis sex Apostolis.
Sed quid dicemus esse quinque figuras arcam susten-
tantes? Libero cuique conjectura est sua: mihi placet
in medio concipere Utinum, sacro hoc deposito dives;
alias vero quatuor Foro-Julii civitates, Gemonam, Ci-
vitatem-Austriæ, Palmam, et Belgradum ad fluvium
Tiliaventum. Cur tamen hæc potius quam illud coronam
gestent, non divino. In basi totius operis ingens tabula
expanditur, hactenus quidem pura ab omni inscriptione:
sed cui designaverit auctor suus insculpendum elogium
prædicti S. Hermagoræ, suæque erga eum devotionis
monumentum: qui locus ne vacuus relinqueretur, jus-
simus eidem insculpi formam corporis incorrupti, in
sua capsâ jacentis, quæ alias seorsim fuerat exhibenda,
quamquam ipsa non hoc loco, sed in elevata desuper,
ut dictum est, arca solent asservari.

*Missis quoque
in Hungariam
Reliquiis,*

B *mccccxxxiv, ut scribit Suardus, Georgium Comitem*
de Corbunia et Jacobum Rudurchium nobilissimum Ja-
derensem, Oratores suos ad Utinenses, rogatum præ-
dictos Reliquiis: qui gratiose donatum sibi a civitate
et Capitulo Podem alterum venerandi corporis, summa
reverentia atque religione comportarunt ad Reginam;
allatum thesaurum late solemniterque, ut par erat, ex-
cipientem et publicæ venerationi exponentem. Quod si
tanta Bertrandi apud exterius gentes principesque femi-
nas existimatio fuit; quanta credi debet fuisse apud
Utinenses, caros olim subditos ejus, et magnis a vivente,
majoribusque a mortuo beneficiis affectos? Indiciu pie-
tatis in illum Utinensis populi nonnulla supersunt in
scripturis publicis iisque outhenticis, qua docent, in
Concilio eorum semel atque iterum serio actum esse de
canonizatione Bertrandi Romæ curanda, prius anno
mccccxcxi die xiii Junii, deinde anno mccccxcii die
xxix Septembris. Huius Suardus exemplum scriptu-
rurum illorum in forma authentica, et post Vitam Itali-
cam Lotine impressit: ex eoque idem hic proponimus,
multa castigatione (quia mendis scatebat) et subinde per
conjecturam, emendatum. Sic habet:

*de Canonizatione actum
publice*

an 1491

C *15 Anno mccccxcxi, Indictione ix, die Lunæ, xiii*
mensis Junii actum Utini in Camino Palatii Commu-
nis; in Concilio, ad sonum campanæ more solito
congregato, etc. Magister Baldissar Murrarius di-
xit et proposuit, quod alias ex deliberatione Consilii
per cives et habitatores terræ Utini, fuerunt factæ
oblaciones pluribus annis in bona quantitate pecu-
niarum, quæ deberent expendi in faciendo canoniza-
zari corpus beati Bertrandi: propterea institit provi-
deri, quod Venerandum Capitulum Utinense red-
dat rationem de ipsis pecuniis. In Christi nomine
Amen. Anno nativitatis ejusdem Domini mccccxcii,
Indictione x, die Sabbati, xxix mensis Septembris,
actum Utini sub logia Communis Utini, in publico et
pleno Arengo, ad sonum campanæ more solito con-
gregato, coram etc. In dicto Arengo spiritualis Do-
minus, Cittadinus della Frattina, Doctor, proposuit
cum multa verborum serie, et ornatissimo sermone,
quod pro honore magnificæ Communitatis præsens
spirituale Arengum velit deliberare, et providere de
canonizari faciendo beatum Bertrandum, Patronum
nostrum, olim Patriarcham Aquileiensem, et Prote-
ctorem hujus civitatis. Super qua propositione fuit
per ipsum spirituale Arengum deliberatum, quod
omnino provideatur quod canonizetur: et commis-
sus fuit spiritualibus Dominis deputatis terræ Uti-

et an. 1492:

ni, cum Magnifico et Clarissimo Domino Locumte-
 nente nostro, ad providendum de pecuniis pro expen-
 sis fiendis, attento quod magnificus Dominus Nico-
 laus Savorgnanus Eques, obtulit dare ducatos mille
 in auxilium expensarum fiendarum pia dicta causa.

16 Anno mccccxcii, Indictione x, die Martis,
 xxx mensis Octobris, actum Utini in Camino Pa-
 latii Communis in consilio, ad sonum campanæ more
 solito congregato, etc. In dicto Consilio ad recor-
 dationem spiritualis doctoris Domini Cittadini della
 Frattina commissum fuit spiritualibus Dominis De-
 putatis terræ Utini, quod nomine nostræ Communi-
 tatis alloqui debeant Reverendum Decretorum do-
 ctorem Dominum Jacobum de Marano Decanum
 Ecclesiæ Utinensis, qui de proximo iturus est Ro-
 man; et illum rogare, quod dignetur inquirere, et
 diligenter se informare, de expensis quæ occurre-
 rent fieri deberent, in canonizando B. Bertrandum,
 olim Patriarcham Aquileiensem, et deinde referre
 seu per suas litteras intimare dictas expensas nostræ
 Communitati.

*de expensis
faciendis
inquiretur
Romæ;*

17 Subjungitur ibidem a Suardo aliud efficacius
 Decretum, anno mxcix, a Patriarcha Aquileiensi,
 super veneratione et cultu Bertrandi, a Romano Pon-
 tifice permissio, editum et in archivio Patriarchali per-
 petuo asservandum: cujus tenor est ut sequitur:
 Franciscus Barbarus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia
 Patriarcha Aquileiæ etc. Patrum nostrorum, qui
 sancta conversatione, et virtutum Christianarum
 gloria, et summa Ecclesiastici gubernii laude flo-
 ruerunt, memoriam piis animis et grato recensere
 obsequio, laudabile semper habitum est. Quod primi,
 ut fieret, et pie curavimus, et factum summa leti-
 tia prosequimur; et ut in omne tempus, et bene, et
 continuato cursu fiat, præcipimus, et perpetuo de-
 creto, juxta dispositionem et oraculum Sanctiss.
 D. N. D. Clementis, divina providentia PP. VIII,
 sancimus.

*Decretum de
cultu publico
permissio per
Clementem
VIII,*

18 Alias vetere instituto in ecclesia collegiata
 Utini, die sexta Junii, singulis annis, confluentibus
 pluribus Sacerdotibus ex tota Patria Foro-Julii, cele-
 brabantur Missæ pro defunctis in memoriam bene-
 dictæ memoriæ Bertrandi Patriarchæ Aquileiensis,
 et in eadem ecclesia in capella beati Odorici prope
 Capellam Majorem ossa et reliquiæ illius ostende-
 bantur, quæ et quas populi omni venerationis ge-
 nere prosequabantur. Fiebant præterea processiones
 solennes, et universa pene civitate exultante, vix
 constabat aliquid apud nos certi, quod ex omni parte
 satisfaceret. Res aliquando superioribus annis in
 longam consultationem adducta est; et cum de re
 tanta definire quisquam non auderet, inconsulta
 Romano Pontifice, ad sanctam Sedem causa relata
 est. Ex eo tempore obnixè petivimus ab omnipoten-
 ti Deo, ut quod esset pro illius gloria, et popu-
 lorum salute, ostendere vellet. Denique ipsimet rem
 universam coram Sanctiss. Domino nostro propo-
 suimus; ac diligenter, quantum cum Domino po-
 tuimus, egimus; et postremo etiam impetravimus,
 ut, post maturam discussionem, Sanctitatis suæ
 gravissimum oraculum haberemus. Ex cujus dispo-
 sitione, et ordinatione, præsentis scripto, in archivio
 Patriarchali perpetuo asservando, decernimus, im-
 posterum quotannis, die suprascripta vi Junii, Mis-
 sas pro defunctis hactenus celebrari solitas, omit-
 tendas; et Missas pro gratiarum actione celebrandas
 esse. Ossa et Reliquias sanctæ memoriæ Bertrandi
 Patriarchæ, cum veneratione ab antiquis tempori-
 bus ostendi solitas, eadem solennitate et veneratione
 ostendendas esse. Reliqua etiam observari, cele-
 brari, frequentari, et solennizari debere; ut hacte-
 nus concursu populorum, frequentia Sacerdotum,
 processionum solennitate, factitatum est. Sic etc.

E

*in Missis,
Reliquiis,
supplicationi-
bus.*

A Ad gloriam omnipotentis Dei, ad laudem Beatissimæ Virginis, SS. Hermagoræ et Fortunati, Patronorum nostrorum, et celestis curiæ Sanctorum omnium, quorum pio patrocinio nos et Ecclesiam nostram devotissime commendamus. Datum in civitate Utini, die xxvii mensis Aprilis mxcix.

19 Hinc Martyrologi quoque honorabilem Bertrandi mentionem faciunt ad diem vi Junii. Et Ferrarius quidem, in Catalogo Sanctorum Italiæ, Vitam ejus per compendium contractam exhibet, adjecta tali Annotatione. Etsi in Sanctorum numerum minime relatus est; solenniter nempe; in multa tamen apud Utinenses, ob crebra miracula, quæ post mortem ab eo perpetrata sunt, in morbis præsertim insanabilibus curandis, habetur veneratione. Brevius quam apud Ferrarium legitur compendium Vitæ, aut potius Elogium, apud Saussayum, in Martyrologii Gallicani Supplemento, die prædicto, his verbis: Passio S. Bertrandi, Patriarchæ Aquileiensis, qui origine Aquitanus, patria Cadurcensis, ad hanc Cathedram excelsa ob sapientiæ et pietatis merita sublimatus, pauperum pater, ecclesiarum instaurator, cultor justitiæ, acerrimus religionis vindex et propagator:

Memoria ejus
in Martiis
Ferrarii

et Saussayi.

B pro defensione ecclesiasticæ libertatis gladiis impiorum apud Spilimbergam trucidatus, feliciter occubuit, miraculisque post mortem gloriose resplenduit; apud Utinum in Carnis, ubi, translata Patriarchali Sede, digna honorificentia conditus est. Morbis præsertim insanabilibus beatus iste opitulatur, hocque perenni beneficio magnam sibi conciliat populi reverentiam. Auctoritatem quoque antiquioris Martyrologii habere possunt, quæ hanc in rem leguntur inter Miracula seculo xv patrata, et in Vita a num. 57 narranda; nempe unum anno mccccviii, die lunæ sexta mensis Junii, scilicet in B. Bertrandi festo factum esse; uti supra etiam meminimus. Numero 59 asserit alius anno mccccxx, Utini corpus B. Bertrandi annuatim solenniter coli ac devote.

§. III. Instrumenta duo, quorum alterum per Indulgentias confirmat cultum prædictum; alterum exhibet compendium vitæ ac mortis: earundem ex Cortusiis narratio.

Venerabilis Pater, Mathias Soutermans, de Actis Sanctorum bene meritus, anno mdclxxix Collegii Societatis nostræ Rector Goritiæ, sollicitè egit, ut ab Utinensibus impetraret nonnulla ad Bertrandum spectantia monumenta; tandemque duo submisit, speciali gratia, ut ait, ex archivo Utinensi desumpta sibi que communicata. Alterum continet Indulgentias, visitantibus sacellum aliquod in festo B. Bertrandi anno mccccxxvii concessus; alterum præfert titulum hunc, Mors B. Bertrandi de Utino, recensetque nonnulla alibi desiderata. Primum Latine, utscriptum est, hic exhibemus; alterum deinde ex Italico Latinum facturum. Primo Instrumento ita subscriptum legitur. Ex originalibus, in pergamento existentibus, in scriptorio, capsula P hujus Cancellariæ, præfatas bullas Indulgentiæ requisitus Andreas Brunellesius, Cancellarius magnificæ civitatis Utini, manu propria descripsit, et solito officii sigillo roboravit, Utini die xvi Maji mdclxxix. Ipsum instrumentum sic habet.

Instrumenta
duo Utinensia,

alterum Cardinalatum,

21 Guillelmus Ostiensis, Rodericus Portuensis, Angelus Penestrinus, Oliverius Albanensis Episcopi; Jacobus titulo S. Grisogoni, Marcus tit. S. Marci, Julianus tit. S. Petri ad Vincula, Stephanus tit. S. Adriani, Ansias tit. S. Vitalis, Joannes tit. S. Præxedis, Antonius-Jacobus tit. S. Viti, Joannes Baptista tit. S. Cæcilie, Philibertus tit. S. Lucie in Silice, Presbyteri; Franciscus S. Eustachii, Franciscus

S. Mariæ-novæ, Joannes-Michael S. Angeli, Diaconi; D. miseratione divina Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales. Universis et singulis Christi fidelibus salutem in Domino sempiternam.

AUCTORE C. J.

22 Deum placare credimus, et in cœlis habere propitium, cum fidelum mentes ad pia exercendum caritatis opera, debitis exhortationibus invitamus. Cupientes igitur, ut Capella S. Joannis Baptistæ in Majori Ecclesia beatæ Mariæ civitatis de Utino, Aquileiensis Diocesis, congruis frequentetur honoribus, et a Christi Fidelibus jugiter revercatur, ac in suis structuris et ædificiis debite reparetur et conservetur, librisque, calicibus, et aliis ornamentis Ecclesiasticis decenter muniatur, in ea quoque cultus augmentetur divinus; et ut ipsi Christi fideles eo libentius devotionis causa confluant ad eandem, ac ad reparationem, conservationem, et munitionem hujusmodi, manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono cœlestis gratiæ uberius conspexerint se resectos; supplicationibus quoque dilecti nobis in Christo Venerabilis Viri Pinzani de Soldoneriis Canonici Aquileiensis, ac præfati Reverendissimi Domini Angeli Cardinalis sanctæ Crucis Camerarii, et familiaris continui commensalis, super hoc inclinati, de Omnipotentis Dei Misericordia, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui in Nativitatis, ac Decollationis S. Joannis Baptistæ, et Purificationis præfatæ B. Mariæ Virginis, nec non B. Bertrandi Martyris, in qua Ecclesia jacet Corpus, et ipsius Capellæ Dedicationis Festivitatibus a primis Vesperis usque ad secundas Vesperas inclusive, Capellam hujusmodi devote visitaverint, annuatim, et ad reparationem ac alia præmissa manus adjutrices porrexerint, ut præfertur.

dantium
Indulgentias,

23 Nos Cardinales præfati, et quilibet nostrum, pro singulis diebus festivitatum ipsarum, quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus perpetuo duraturis. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium præmissorum, præsentibus literas fieri, nostrorumque Sigillorum jussimus, et fecimus appensione communiri. Datum Romæ in Domibus nostris, sub anno a Nativitate Domini mccccxxvii, die vero iv mensis Martii; Pontificatus Domini nostri D. Sixti divina providentia Papæ IV, anno vi.

etiam in festo
B. Bertrandi,

anno 1477.

24 Aliud instrumentum, quod non admodum antiquum et e Vita desumptum videtur, nonnulla etiam habens aliunde collecta, ita sonat, ex Italico Latinum. Statuerat Patriarcha Bertrandus, augendi Utini perquam studiosus, Insigne Patriarchatus, et corpora Sanctorum cum thesauro (ita vocant Itali pretiosorem ecclesiæ suppellectilem et Reliquias Sanctorum) aliisque antiquis Ecclesiæ Aquileiensis monumentis transferre Utinum, ut hæc civitas, nova fieret Aquileia. Id ubi rescitum fuit a Comite Goritiæ ejusque fautoribus Foro-Julien-sibus, continuo ipsis decretum fuit e medio tollere Patriarcham. Quamobrem convenientes Civitatem-Austriæ, submissi a Comite certi homines et Patriæ Nobiles, conjurarunt; indeque Spilimbergam profecti, opperiantur adventum Patriarchæ, per territorium illud iter facturi, uti per exploratores suos didicerant. Cum igitur memoratus Patriarcha rediret e Concilio provinciali, Patavii anno jubilæi celebrato; nec quidquam de pace confecisset cum Domino Francisco Cararra, qui, ut socer prædicti Comitum, auctoritatem suam interposuerat; venit tandem Sacilum Patriarcha: indeque post aliquot dierum moram profecturus, monetur a Frederico Savorgnano, Gerardo de Cucagna, aliisque Utinensibus eum comitantibus,

F
Alterum
instrumentum
docet causas
conjuracionis,

omnes
Patriarchæ
positas,

A tantibus, imo et enixe rogatur, ut ne porro prosecratur iter suum; tum quidem: quia sibi constabat, per aliquot e complicibus, de conjuratione contra ipsum inita.

ejus magnanimitatem

25 Verum ille nihilo timidior inde factus, sponte sua se sacrificium obtulit pro Ecclesia sua, in hæc verba prorupit: Cupio immolari pro Ecclesia Dei. Simulque iter ingressus, cum ad planitiem Archiveldæ, quater mille passus Spilimberga dissitam, accessisset; circumventus et quinque mortiferis plagis necatus fuit, anno MCCCCL, die vi Junii, ab Henrico de Spilimberga, Nobilibus de Vilalta, et de Castro-Pagano, nec non duobus juvenibus de Maniaco, aliisque Nobilibus Foro-Juliansibus, qui cum militia Comitis et Civitatis-Austriæ, in hanc finem missa, advenerant. Cæsi Patriarchæ cadaver posuerunt tantisper in vicina Archiveldæ ecclesia, ac deinde Utinum miserunt in carro, cui ignominiae causa duæ meretrices una imponebantur. Interea socii Patriarchæ, pars fuga consuluerant sibi, pars capti, Spilimbergam conducti fuerunt, interque eos annumerabatur Fredericus Savorgnanus, Odericus et Gerardus de Caccagna, Armanus de Cargna, Franciscus de Nimis, Paulus Gubertinus, Hector Miviletins, Fredericus Ottacinus, Nicolusius Orbenius de Castro-Pagano, Franciscus et Carlevanius de Fagagna nepos Ucelli, Utinenses omnes: qui multas variasque passi ærummas, anno sequenti ad suos redire, opæ Patriarchæ successoris carceribus exempti, præter unum, qui antea illic mortem obiebat.

ac eadem,

B sociorumque captorum nomina,

Patriarchæ sepulturam

26 Fuit Bertrandus vere ideo occisus, quia semper Ecclesiæ Aquileiensis jura tueretur, contra Comitem Goritiæ atque alios ejus invasores; nec non quia plurimum favebat Utinensibus, multis multa conferens beneficia. Hinc etiam sepelierunt eum Utinenses cum magno planctu, tum promiscue omnium, tum maxime pauperum, in arca marmorea, ab ipso curata fieri pro sacris ossibus S. Hermagoræ, uti hodiè videre est in summo templo Utinensi. Legitur etiam in libris aliquot, apud Canonicos S. Odorici; quod Bertrandus iste, præter alia pia opera, ab ipso pro defensione Aquileiensis Ecclesiæ facta, in magna annonæ caritate, aluerit quotidie bis mille pauperes, effundens anno uno in elemosynas ad duodecim millia Ducatorum. Tempore sui Patriarchatus Sacerdotio initiavit Utini fere septingentos, aliis vero Ordinibus inferioribus plus quam bis mille per diocesim suam. Quas ob res merito consecutus est nomen Beati. Post necem Patriarchæ obivit continuo Goritiæ Comes apud Deputatos Utinenses officium humanitatis, commiserationis affectum ob necem tam religiosi sanctique, ut aiebat, Pastoris per litteras commostrans; conatus fictis tegere verbis, quod passim vulgo jam innotuerat. Pœna porro Comiti divinitus inflata, fuit, quod brevi post tempore miserandum in modum supremum diem obierit, nullo familiæ suæ relicto herede. Nec dissimilis pœna conjuratores ejus mansit: quorum pars major, Deo volente, supplicia sua solverunt seorsim Patriarchæ successori.

et ex dis auctorum pœnas.

Eorundem brevius ex Cortusiis compendium.

27 Paucioribus mortem Bertrandi ejusque occisionem perstringunt Cortusii, ita loquentes in sua istius temporis historia de Notatibus Paduæ et Lombardiæ lib. 10 cap. 3. Bertrandus Guasionus, Aquileiensis Patriarcha, vir probus et sapiens; et Comes Gozitiæ; inter quos erat magna discordia, coram Domino Legato et Domino Paduæ mense Madii convenerunt: et multum fuit de juribus partium disceptatum, sed nihil potuit expediri. Tunc multi Castellani de Foro-Julii erant rebelles Domino Patriarchæ. Dominus vero Patriarcha equitavit Sacilum, iturus Utinum cum ducentis galeatis. Con-

tra enim pugnaverunt ejus rebelles cum gentibus de Goritia; et debellatus fuit Dominus Patriarcha. Capti fuerunt multi divites et nobiles Castellani, in quorum numero fuerunt Gherardus de Caccagna et Fredericus de Savorgnano. Ipse vero Patriarcha captus, fossus gladio a quodam de Villalta, obiit statim. Fuit hoc MCCCCL, die vi mensis Junii, imo sexto, uti diximus: et non ita statim obiit, sed post aliquot horas, uti certius narrat Vita.

§. IV. Alia Bertrandi gesta. Vitæ auctor et auctoritas. Beati effigies.

Præter multa, quæ in Epistola sua ipse Bertrandus attingit, quæque his subjecta Vita adjungit, citatur ob Odorico Ruinaldo ad annum MCCCXII num. 14 Epistola Benedicti PP. XII ad Bertrandum Patriarcham Aquileiensem, iv Kalendas Decembris scripta: qua Pontifex ei (cum fama percrebuisse, Margaritam, Carintiæ Ducem ac Tyrolis Comitem, divortium meditari a Joanne legitimo suo marito) negotium dat continendi in officio impudentem feminam per censuras ecclesiasticas: ut nempe (verba sunt Ruinaldi) si, relicto viro, Carintiæ Ducissa Ludovico juniore Bavaro, non pronuntiata ab Ecclesia divortii cum Joanne Tyrolensi Comite sententia, matrimonio conjugari meditaretur; illam intentata censurarum religione ab scelere deterreret, moneretque, ut marito adhæresceret: ac si proneret in flagitium, seque auctoritate sua segregaret a viro; et cum Ludovico juniore vel alio, matrimonium scelere contraheret; adulteros conjuges, et quoscumque illorum in eo scelere studiosos, anathemate defigeret. Constat divortium subsecutum esse: nec dubitandum, quin religiosissimus Patriarcha mandatum Pontificium executus sit, quamvis de illo nihil scriptum invenimus.

Inbetur a Benedicto PP. XII; Sanctus,

Comitissam Tyrolis censuris coercere: E

29 Alia ad Bertrandum spectantia leguntur apud Ughellum, in Patriarchatu Aquileiensi, tomo 5 Italiæ sacræ, ubi a columna 74 in Valtero Patriarcha, monumenta producit ecclesiæ Veronensis, in controversia Canonicorum, contra Adelardinum de Capite-pontis, prætendentium, in jus suum transire equeum; quo novus Patriarcha, primo suo Veronam ingressus, ad ecclesiam Cathedralē vehens deducitur. Orta controversia illa anno MCCCVI, multum negotii facessivit Canonicis, sollicitosque habuit ut juridice possessionem prædicti equi seu palafredi Patriarchalis subinde adirent, ac tandem in ingressu Bertrandi nostri per Notarios coram testibus ita scriptum reliquerunt die Lunæ xvii mensis Octobris MCCCXXXIV: Cum Reverendus in Christo Pater et Dominus, D. Bertrandus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Sedis Aquileiensis Patriarcha, transitum per civitatem Veronensem, faciens, causa eundi ad dictam suam Sedem Patriarchalem de quodam suo palafredo bruno, super quo insidebat, et dicta die Lunæ xvii Octobris tunc primo intraverat in civitatem Veronensem, descendisset, causa intrandi soleaniter una cum cuncto Clero; et Populo Veronensi ibidem adstante, dictam ecclesiam Veronensem cum hymnis, ut moris est: tunc ibidem, in continenti post ipsius Domini Patriarchæ de dicto suo palafredo descensum; Joanninus Canonicus nomine Capituli palafredum ipsum manualiter, cum reverentia tamen qua decuit, per frænum apprehendens, ejus corporalem possessionem præsentialiter recepit, sine omne dicti Domini Patriarchæ contradictione. Atque, ut in sequenti Instrumento additur, alius Canonicus capistrum equi recipiens, equisoni, more laudabili, qui consuevit in talibus observari, unum florenum puri auri pro se et nomine Capituli dedit, tradidit, et donavit. Fuit autem Bertrando Patriarcharum ultimus, qui id ju-

Canonicis Veronensibus jus suum in equeum,

quo Patriarcha ecclesiam primum adiit, l'

inviolatum ultimus servat.

A ris conservatum Canonici Veronensibus voluit; abrogantibus consuetudinem diuturnam ac immemorabilem successoribus.

Forojulium in
5 regiones apte
distribuit.

30 Subjungit etiam col. 107 Ughellus ex Candido, quam apte Bertrandus distinxit Forojulium in regiones quinque. Ac prima quidem regio decreta fuit Aquileiæ urbi, cui Montis-falconis agrum adjecit, et quidquid a Vite-alta ad Tiliaventum protenditur. Huic præfecit Nicolaum Castellum cum Henrico Strasoldio et Pallæa Fermæo. Secunda Utinensis, continens quidquid citra Turrum, Judiennam, Viamlatam, Coloretum, Melsum, et S. Daniele Tiliaventumque comprehenditur. Præfectus ei est Fridericus Savorgnanus, cum Oderico Villaltæo et Friderico Morutio. Tertia Civitatis juxta Turrum et Judiennam, cum Selavis et collibus, Philippo Porteo, Joanni Cucaneo, et Hermanno Atempseæo legata. Quarta Glemonensis, a Taracento et S. Daniele cum montana Carnorum ora, Artuico Pranpergio, Asquino, Coloretæo, et Conradino tradita. Quintam vero quidquid est ultra Tiliaventum constituens, Begorrio Spilimbergio, Brisalio Purliliensi, et Nicolao Barensi subjecit.

B Senatium
Utini angel
ac reformat:

31 Rursus et ad togæ munia Utinensem Senatium, qui adhuc Bertoldi decreto sub quatuor et viginti regebatur, cum nimis parvus, reclamantibus præcipue novis civibus et plebe, videretur, in majorem numerum redegit: consideransque multas apud gentes rerum publicarum formas, ex omnibus mixtam quandam constitutionem deligens, ex universis familiis, quæ genere et spectata virtute præstabant, viros vigesimum quintum annum attingentes conscribi fecit: qui postquam coram septem viris juraverint, se boni civis munere functuros, ipsi sint jure Consilio adjecti: statuitque, ex qualibet Regionum quinque, interioris ambitus trinos viros per regionarios singulos deligi: totidemque ex singulis suburbii quinque, qui cum suburbanæ plebis Præfectis in Consilium accederent. Atque ita quinque ac triginta tenuioris fortunæ viros Patriiis addidit; ex quibus omnibus Senatus conficiebatur, veluti ex pluribus membris corpus totum. Iis tam scite dispositis, omnes in concionem accersit; suavitque, ut immortalis Deo preces offerant, quibus præsertim benevolentia comparatur, quæ cum adest omnia hominibus in melius feruntur. Deinde ut prudentiam ac justitiam servent, ob quas minus lædentes se invicem homines, magis sunt inter se concordēs; neque turpissimis voluptatibus felicitatem, sed honesto metiuntur. Postremo eos ad generositatem excitans, ut graviter et magnanime omnia auderent, noscant se ab Aquileiensibus viris illustribus ortos, nil nisi condignum atque amplum complecti debere. *Hactenus Candidus.*

plebeles
patriiis mis-
cens:

omnes ad
honestatem
hortatur:

C

Monetam cu-
dit novam,

32 Suardus quoque in Vita Italica tangit nonnulla, quorum alibi mentionem non invenio. Ac primum quidem quod initio statim Patriarchatus sui, jussu moneta novam argenteam cudi, altera sui parte exhibentem effigiem S. Hermagoræ, altera Crucis; circum quam scriptum legebatur Deus. Valebat denariis quatuor: testaturque auctor, istius monetæ nummos sese vidisse, et manibus contrectasse. Quod anno MCCCXXXV Capitulum S. Odorici transtulerit ad ecclesiam S. Mariæ de Castello Utini, ejusque Canonici adjunxerit; ita ut e duobus Capitulis unum evaserit, perquam numerosum ac decorum, quod laudes Deo solenni ritu perpetuo solveret, mutato Custodis nomine in Decani, additisque præclaris possessionibus, redditibus, libris, et vario ornatu ecclesiastico. Quod in prædicta ecclesia præter sacellum, de quo ipse Patriarcha in Epistola sua num. 6, exalificaverit Sanctuarium, impendio marcarum quadringentarum.

duo Capitula
in unum
constat:

sacellarum
ædificat:

33 Quod ecclesiæ majori de Glemona ostensorium (ut Itali loquuntur, Belyæ remonstrantiam vocamus) faberrime factum ex argento inornata, libras XIV Forojulienses appendens, donaverit; uti et Graduale (liber est Gradualia in Missa cantari solita continens) quod etiamnum conservatur cum hac inscriptione: Anno Domini MCCCXLV, Indictione XIII, die XV Decembris; Reverendissimus in Christo Pater et Dominus, Dominus Bertrandus, divina miseratione sanctæ Sedis Aquileiensis dignissimus Patriarcha, ad honorem et ob reverentiam Dei et beatissimæ Virginis Mariæ, et pro suorum peccatorum remissione; donavit ecclesiæ suæ S. Mariæ majoris plebis de Glemona hoc Graduale; ut omnes qui in eadem ecclesia pro tempore fuerint, teneantur ipsum litteræ recommendatum in eorum omnibus et pro ipso intercedere. Amen. Ita extat apud Suardum: ubi postrema pars necessario indiget correctione, seu ignorantia illius, qui notus compendiariorum scripturæ anti quæ non recte legit, seu culpa typothetæ commissus sit error; malimque legere teneantur ipsum habere recommendatum in eorum orationibus et pro ipso intercedere.

AUCTORE C. J.
ostensorium
et graduate
donat.

34 Venio nunc ad Vitam Bertrandi, quam partim ipse in epistola quadam, partim Sacellanus ejus, utrobique satis Laconice scriptum, posteritati reliquerunt. Accedunt miracula plurima; plerumque tribus primis post mortem annis patrata; pauca subinde seculis temporibus addita; omnia jurejurando interposito legitime contestata. Extant autem monumenta illa MSS. tum Utini in sacrario interiori ecclesiæ B. Mariæ, tum Romæ in præclara bibliotheca Patrum Oratorii S. Philippi Nerei, ubi sub annum MDCLXXXIV, admodum Reverendi et studiis nostris perquam addicti, nunc Eminentissimi S. R. E. Cardinalis et summi Pænitentiarii, Leandri Coloredi, favore; illa ipse describenda curavi, descriptaque sedulo contuli cum codice, ac menda librarii correvi.

Vita MS. Utini et Romæ

apud patres
Oratorii,

unde ipsam
habemus

35 Primo loco Epistola ponitur, quam ipse Bertrandus inscribit Decano suo Guilielmo nomine, qui Sede Patriarchali vacante, Conservatoris ejus munere functus fuerat; perstringitque præcipua gesta sua per paucis, quia nempe ad illum scribebat, qui omnium gnarus erat. Si quis vero tunc temporis deducere illa voluisset, næ is prolixam inde historiam ac posteris jucundam pariter atque utilem contexere potuisset. Nunc, quod tantum possumus, Annotationibus aliquot Epistolam illustramus. Præfigitur in Codice prædicto Patrum Oratorii, iste titulus: Hoc est exemplum Vitæ et Miraculorum beati Bertrandi, olim Patriarchæ Aquileiensis, sumptum cum licentia et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D. Francisci Barbari, ejusdem ecclesiæ Aquileiensis Patriarchæ dignissimi, ex libro perveteri, chartæ membranæ, tabellis ligneis munito, et corio rubro superinducto, qui servatur et custoditur in sacrario interiori ecclesiæ B. Mariæ civitatis Utini.

Pars ej s
prima, est
epistola ipsius
Bertrandi:

36 Præmissa hoc titulo subditur continuo Epistola. Epistolam, nullo interposito, sequitur Vita cum adjunctis Miraculis, uti a nobis edantur. Circa quæ monendum solummodo est, quod Vita, uti jam insinnavi, scripta sit ab homine, in multis teste oculari, utpote qui de se fatetur, quod fuit Capellanus ejus commensalis, et ad obsequium ejus fuit continuo tempore triennali: quamvis et fateatur, multa tam occulte fecisse Patriarcham, ut quodammodo usque ad mortis ejus tempora fuerint incognita, etiam si bi Capellano ejus et commensali. Quod ad miracula attinet, quæ intra triennium ab obitu Patriarchæ patrata sunt, fervente populi studio ac devotione, diligentius examinata atque annotata fuerunt: remittente vero paulatim, uti fit, studio illo, examinatio pariter atque annotatio etiam intermissa fuit: præterquam quod

secunda a
Sacellano
ejus descripta
est,

tertia
complectitur
miracula

A quod subinde, post intervallo temporis, suscitaverit Deus aliquos, qui beneficiorum miraculose obtentorum memoriam gratitudinis causa perennare volentes, in publicas ea tabulas referre, ac prioribus miraculis adscribi curaverint.

Effigies
antiquitas et
similitudo.

37 Denique, ne quid hic desiderari possit, accipe etiam imaginem beati Patriarchæ, quam in æs incidendum curavimus juxta exemplum *Vitzæ Italice præfatum*, postquam super illius similitudine cum prototypo et hujus ipsius antiquitate consulti *Utinenses* rescripserunt. Auctore D. *Carolo Bartoloni* die *xvii Augusti anni mdcxci*, similitudinem esse summam, quamvis positio corporis sit diverso: antiquum etiam esse prototypum ac desumptum credi ex lapide marmoreo. *Sensus epistolæ ejus Italice hic est: Sunt quidem hic (Utin) alie tabule Beatum repræsentantes, earumque una spectatur in sacello ubi veneratio ejus præcipue viget; altera extat in sacrario ecclesiæ Cathedralis, sed utraque dissimilis et positione diversa. Submissa imago (nostra videlicet) desumpta est e tabella, conservata in domo persone private, quæ et dixit mihi, a majoribus se per traditionem accepisse, prædictam tabellam delineatam fuisse a quodam *Jeano Petro Fabiano*, ad similitudinem lapidis marmorei, reperti cum nescio quid ædificii repararetur in templo Cathedrali. Et hæc eadem tabella est omnium antiquissima, ac persimilis imagini impressæ, a qua solo positionis modo differt. Suspicio sub eo lapide sepultum jacuisse Sanctum primo post mortem anno, donec inde auferretur in arcam §. 2 propositam; adeoque hic repræsentari Sanctum, in ea nonaginta annorum ætate, qua mortuus fuit.*

EPISTOLA

Continens præcipua gesta Bertrandi, pro immunitate ecclesiæ suæ Aquileiensis, ab ipsomet scripta ad Guillelmum Decanum ejusdem ecclesiæ.

PARS PRIMA.

a Recordare, fili Decane a, et in mente revolve,

quales et quantos labores, tribulationes, expensas, et pericula sustinimus, non thesaurizando nobis, nec nostros ditando nepotes aut propinquos; sed solum in recuperatione et defensione jurium et bonorum Aquileiensis Ecclesiæ. Nos enim, sicut seisc, recuperavimus et redemimus terram b Sacili, de manibus Comitissæ c, pro quadringentis marchis d. Medunam e, quam tenebat occupatam Rizardus de Camino f, recuperavimus; nec non Avianum g et Castrum Turris h exegimus ab illis de Porcillis i, pro non modice pecuniæ quantitate, quæ castra ipsi de Porcillis sibi pignori obligata dicebant. Seis etiam quomodo stabant terræ et castra nostra Istriæ, et cum quanto labore nos illa habere potuimus a prædicta Comitissa, datis sibi prius quadringentis quinquaginta marchis. Postmodum et instanti hujusmodi guerra cum Venetis in Istria k, ubi quales et quantas victorias Deus Ecclesiæ suæ concesserit, non expedit dicere; quia tibi satis est manifestum; et etiam qualiter per tractatum Concordiensis Episcopi, compromissum fuit per nos et Venetos; et qualiter durante compromisso ejusmodi, dare nobis debent pro juribus Civitatis Polæ l, Serrarum Vallis, Ignani et Regaliæ, quæ Pagano Patriarchæ proxime prædecessori nostro acceperunt et occupaverunt, ducentas viginti quinque marchas denariorum Aquileiensium annuatim.

2 Demum Rizardus de Camino guerram, quam fecerat Ecclesiæ, tempore quo vacante Sede Conservatoris nomineungebaris, nobis renovavit; et tunc factis treugis inter nos et ipsum Rizardum, nos ivimus Laibacum m ad habendum colloquium cum Domino Oitone n Duce Austriæ: ubi cum quali et quam nobili fuimus comitiva, et cum quantis expensis, tu, qui interfuisti, potes testimonium perhibere; et dum rediremus de Laibaco, nobis pernociantibus in Chirchenez o, habuimus nova, quod dictus Rizardus invaserat terra Ecclesiæ, et ibat comburendo per Patriam p. Nos autem non sine magnis laboribus, expensis et periculis, congregato Ecclesiæ exercitu, ivimus ad S. Vitum q, et deinde stetimus longo tempore apud S. Danielem r. Finaliter ivimus versus hostes, et castra nostra posuimus in Campis extra Sacile; et quantum illa guerra duraverit, bene nosti. Finaliter, ex dispositione superna, Deus ultionum de inimicis suis Ecclesiæ suæ Victoriæ tribuit; et ipse Rizardus, hostis et persecutor Ecclesiæ, contritus et debellatus, præ dolore post paucos dies sine heredibus masculis s mortuus est, et ad alienos est ipsius hereditas devoluta. Pro redemptione Venzoni t quanta sustinuerimus, et victoria Ecclesiæ divinitus tradita u, et captione nobilium Comitatus Goritiæ, direptione Bragulini x, introitu Venzoni, non expedit dicere; quia res, Deo operante, satis per se claruit et extitit manifesta.

3 Pace vero terræ reddita, Dominus Carolus nunc Romanorum Rex y navigio venit Aquilegiam, ubi ipsum recepimus sicut decuit tantum Dominum, et secum duxit Dominum Bartholomæum z, qui stetit in Civitate aa et Utini, ad nostras expensas per unum mensem et ultra: et postmodum frater ejus, Dominus Joannes Comes Tirolii bb, una cum Episcopo Tridentino cc, venit ad nos in Sacile, habentes secum ultra septingentos equos; quibus omnibus fecimus expensas abundanter, et ipsum Comitem investivimus de feudis suis. Processu vero temporis Comes Goritiæ, fultus potentia Comitum dd Veghe, aggressus est de guerra fidelem nostrum et Ecclesiæ Aquileiensis Georium de Duino ee: et finaliter factis treugis inter eos, idem Comes cum magna potentia aggressus est terram nostram. Nos autem præparavimus ad defensionem, et venientibus

D
a
Recuperat
Sacile, Me-
dunam, Arianum, castrum
Turris.

b
cd
e
fg
hi

k
Bellum et
pax cum Ve-
netis.

l

Congressus
cum Duce
Austriæ.

m
n

o

p
Bellum cum
Rizado de
Camino:
q
r

hujus clades
et mors.

F
s
Verizonum
introit.
t
u
x

Carolus Re-
gis Bohem
flum
y
z
aa

bb
cc
ejusque fra-
trem Joan-
nem excipit:

dd
ee
Comes Go-
ritiæ contra
Georium
de Duino,
bus

ff
et Patriar-
cham bellum
gerens
gg

ab hoc indu-
cias petere
cogitur.
hh

A bus in nostrum et dictæ Ecclesiæ subsidium præfa-
tis Dominis Carolo et Joanne ff, cum equitum et pe-
ditum multitudine satis grandi, cum eisdem et no-
strorum gente processimus contra hostes. Et primo
ivimus Cormonum gg, ubi stetimus decem diebus;
et ibi dato damno, quod dari potuit, castra nostra
in Vigilia nativitatæ Domini duximus Goritiam: et
solennitatem sacratissimæ noctis nativitatæ Domi-
nicæ, et Missas tres illius diei, videlicet in primo
galli cantu et in aurora et Tertia, solenniter cele-
bravimus in Campis ante Goritiam; assistentibus
Principibus aotdictis et Comitibus de Ortimburch,
cum Militum ipsorum et nostrorum ac aliorum
Nobilium multitudine copiosa. Ab inde in die S.
Joannis Evangelistæ recedentes, dato gnasto, per-
venimus Belgradum, et ibi stetimus, tenentes Bel-
gradum et Latisannam hh obsessa usque in crasti-
num Epiphaniæ. Tandem Comes treugas anni unius
postulavit, quas sibi ad ipsius postulationem con-
cessimus: in qua guerra inexhaustam consumpsi-
mus pecuniam. Non enim fuit dies aliqua, in qua
non expenderemus quingentos florenos auri et ul-
tra: nam solum in blado equorum expendebamus
singulis diebus marchas quadraginta, et aliquando
sexaginta; et omnibus stipendiariis integre fuit
satisfactum, et ultra stipendia eorum a nobis ala-
criter cum muneribus recesserunt.

ANNOTATA C. J.

a Appellat hunc Candidus in historia Aquileiensi
Guillelmum, et in ipsa hac Epistola num. 2 dicitur
Conservatoris nomiae functus tempore Sedis va-
cantis.

b Sacile, urbs olim Episcopalis et celebris, sita in
confiniis territorii Tarvisini et Foro-Julii ad Lique-
ntiam fluvium, qui ipsum circumdant, teste Sabellico.
Inde in ortum æstivum iter est Utinum 34 m. p. De
illo sic scribit Leander Albertus pag. 730: Circa Me-
duni Lipientiæque confluentem, honestissimum ac
ditissimum oppidum est Sacile, multis Italiæ civi-
tatibus cum lautitia tum populi frequentia non ce-
dens. Habet ædificia splendida, numerumque docto-
rum, excellentiumque et nobilium hominum tam
magnum, ut cum nobis olim iter hac esset, in ho-
nestissima civitate versari videremur. Hæc Lean-
der: sed errat in situ. Multo enim propius abest Sa-
cile a fontibus Lipientiæ quam ab ostio Meduni: quod
et ipse paulo post indicit, cum Saravalle Sacile eunti,
Cordinanum occurrere in via, dicit. Atque hæc de

C Sacile pluribus, quia pluries de illo fit mentio in
Pila.

c Videtur intelligi Comitissa Goritiæ, Beatrix no-
mine, de domo Ducum Bavariorum, vidua Henrici Go-
ritiæ Comitæ, Henricum tunc Carinthiæ Ducem
sanguine contingentis, anno 1323 die 24 Aprilis vita
functi, relicta Beatrice uxore suo: quæ, ut apud Cor-
tusios lib. 3 cap. 2 legitur, post mortem Comitæ re-
gnavit in Tarvisio cum filio suo amiculo, ac, licet
nobilis de domo Ducum Bavariorum et juvenis, fuit
cum Comite annos LX (lego potius LX) matrimonio
copulata.

d Marca una valebat tunc, uti explicat Suardus,
libris 9, solidis 6, minutis 8.

e Medunana oppidum, Sacili distans meridiem ver-
sus p. m. non amplius decem, ad fluvium ejusdem no-
minis ubi Imesulum, vulgo Naucellum, excipit.

f Inter plures Dominos de Camino, eosque Rizar-
dos, de quibus mentio fit apud Cortusios; fuit unus,
qui sororem Dominorum della Scala uxorem habuit,
uti aiunt Cortusii lib. 5 cap. 8 et 9; addentes, quod
Rizardus de Camino cum exercitu obsedit Sacile,
ostendens se contrarium Patriarchæ; contra quem

deinde etiam pugnavit; et post multas strages occiso-
rum, relicto campo fugit Saravalle; ubi non multo
post verberibus belli fessus, tristitia captus, febre
correptus, mense Septembris anni 1335, sine herede
masculo solvit debitum naturale. Fuisse tamen hunc
Nobilem veneno extinctum, publica fuit opinio.
Atque ita defecit nobilis progenies de Camino, sal-
tem quoad illum lineam. Hunc Rizardum significari
loco notato, patet ex hac ipsa quam illustramus epistola
num. 2, ubi plura huc spectantia legatur; colligitur-
que ex illis et hic notatis error Suardi, qui profectionem
Bertrandi Labacum ad Ottonem Austriæ Ducem,
et Rizardi mortem contigisse ait, anno 1337; cum
Rizardus hic biennio ante obierit.

g Avianum abest Sacili in Septemtrionem m. p.
10, habetque territorium sat amplum ejusdem nominis.

h Castrum-turris proximum est Portui Naonis,
seu Pordonone, ut vulgus loquitur; circa fontes Ine-
suli, in Medunam influentis, non procul ab Lipientia,
qui utriusque aquas excipit. Quis castrum occupaverat,
docebit sequens Annotatio.

i Est Porcilia (inquit Leander, in Marchia sua
Tarvisina pag. 750) modicum quidem, at opulentum
ac nitidum oppidum: quod una cum Broniaria,
parvo etiam castro, quicquid abhinc lapide secus Li-
quentiam, gens nobilis Comitum Porcilianorum
possidet, a Jacobo Illustrata, viro docto facundoque.
Ex eadem gente fuit apud Sabellicum, de vetustate
Aquileiensi lib. 4, col. 91, Beacbinus Comes Porci-
lianus, Portus Naonis Præfectus, qui auxiliari manu
a Spilibergensibus Regulis accepta, Castellum, quod
Turrim vocant, occupavit.

k De hac guerra seu bello ita scribunt Cortusii ad
annum 1335, lib. 5 cap. 9: Mense Martii Beltrandus
Aquileiensis Patriarcha furtive abstulit Venetis
Castrum-Vallis. Veneti indignati congregaverunt
exercitum suum militem et peditum juxta Polam.
Discurrit exercitus destruendo Forum-Julii. Semel
vero Patriarcha cum Furlanis et Theutonicis contra
gentem Venetorum occurrens, multos cepit. Deinde
addunt, pacem inter eos convenisse. Venetis resti-
tuto Castro-Vallis. Tacent vero de eo quod Veneti
cedere Patriarchæ hic dicuntur debere, arbitro pacis
statuto Episcopo Concordiensi, qui tum fuit Guido de
Guisis, celebris jurisconsultus.

l Civitas Episcopalis in plaga meridionali Istriæ ad
littus maris Adriatici cum portu capaci. Vallis Pola
distat in Septemtrionem m. p. 10. Ignanum puto esse
quod in tabulis Geographicis dicitur Dignan, media via
inter Polam ac Vallem. Regalam non reperio: sita est
verosimiliter non longo a prædictis locis.

m Alias Labacum, incolis Lumbach, Carniolæ Du-
catu caput, Episcopali Sede ornatum a Paulo Papa II
anno 1468.

n Otto filius fuit Alberti primi Imp. Obiit anno
1338. Accidisse autem debet legatio illa Bertrandi
anno 1335, cum in fine præcedentis anni possessionem
Patriarchatus primum adiverit; et prius quam Laba-
cum profectus sit, pacem cum Rizarlo composuerit; et
hic, dum rediret Labaco Patriarcha, bellum innovans,
cæsus tandem et præ animi ægritudine mortuus sit hoc
ipso anno 1335, uti supra annot. f retulimus.

o Obirchiniz, alias Cerniza, oppidum in Comitatu
Goritæ, fere m. p. x distans ab urbe Goritia in Or-
tum.

p Id est per Forojulium. Sumitur enim hic sæpe
vox Patria, non appellative, sed proprie. Idque ipsum
Sabellicus de Vetustate Aquileiæ in Proæmio notat;
quod nempe malit ditionem illam Forojuliensem cum
ipsis incolis Patriam nominare, quam Forojulium
aut Carniam.

q S. Viti oppidum, Regonæ (ut nunc tabulæ scri-
bunt) fluvio adjacens, non procul a fontibus ejus: dis-
situm

D

ix mss.

E

F

EX MSS.

A situm a Porta Naonis in Ortum m. p. x. Minus recte videtur a Leandro poni in ripa dextera Tiliaventi; cum inde versus ad Regonam, uti diximus, recedat.

r S. Danielis oppidum est præcelso difficilique in monte, ut ait Leander, qui nobilissimum appellabat, ad Tiliaventi minoris seu potius Stellæ fluvii fontes; Utino in occasum æstivum recedens ad m. p. xii. Admodum diversum est ab alio S. Danielis oppido, quod itidem in monte positum, sed ad Orientalem Utini plagam, in Comitatu Goritiæ. De priori sermonem hic esse puta.

s Accidit mors illa testibus Cortusiis, anno 1335, uti dixi Annot. f. Addit Suardus, mortuo Comite, bona ejus Ecclesiæ Aquileiensi feudalia redisse ad Patriarcham; eamque illa contulisse partim Frederico Savorquano, de Ecclesiâ illa optime merito; partim Nobilibus de Sbruglioracca; et illi quidem contulisse Bibanum, Riginzolum, Caneram, et alia. His quæ contulerit non enumerat auctor.

t Vesonum scribit Sabellus, addens; Tiliavento proximum esse; nempe ad sinistram ejus, ubi appellatus ab oppido illo fluvius Venzonissa in Tiliaventum B iafluit, inter montes Alpestres; paulum supra Gemonum ad Boream.

u Legebatur, victoriam ecclesiæ divinitus traditam.

x Ad dexteram Tiliaventi ripam, m. p. x infra Venzonum, situm est Bragulinum.

y Postea etiam Imperator, nominis sui quartus, qui eorum, qui delatus sit Aquileiam, quomodo a Patriarcha exceptus et quamdiu moratus in ditione ejus sit, ipse describit in Vita sua. Nempe, e Dalmatia in Italiam trajicere volenti, insidias a navibus Venetorum, tametsi amici essent, structas fuisse: illas vero se evasisse in cymba, coopertam succis et retibus; sicque per medium Venetarum triremium devectum Aquileiam: ubi, inquit, notificavimus nos hospiti nostro, qui Concilio civitatis mox notificavit: cives vero usque ad Patriarchæ notitiam perduxerunt. Patriarcha mox civitatem ingressus, cum magno honore Cleri et populi, pulsatis campanis, nos suscipiens, in palatium suum deduxit. Et sic cum magno honore, familia nostra (quam fugiens reliquerat in manibus Venetorum) ad nos de captivitate perveniente, in terra sua per quatuor septimanas nos tractans, confirmatus est nobiscum, deducens nos per vallem Cad usque in comitatum Tyrolis. Hoc autem accidisse debet anno C 1337, uti ex iis quæ sequuntur in eodem Vita, potest colligi.

z Dicitur is in memorata Caroli Vita, Comes Weglæ et Semi; subitque eundem quam Carolus fortunam, cum ipso e manibus Venetorum in cymba clara elapsus. Errat autem Suardus, cum ipsum Tyrolis Comitem facit et fratrem Joannis; qui verus Comes Tyrolis tunc fuit ratione uxoris Margaritæ; et fratrem Bartholomæum nupsiam habuit.

aa Civitas proprio nomine, quæ et Civitas Austriæ, et olim Forum-Julii teste Cluverio: vulgo nunc Cividali Friuli, ad Natisonem fl. supra Utinum ad ortum æstivum m. p. viii.

bb Ratione uxoris Margaritæ, Henrici Comitis Tyrolis et subinde Bohemiæ Regis electi filix unicæ. Fuit Joannes Caroli modo dicti frater, ex Joanne et Elisabetha Bohemiæ Regibus. Sed ob uxore Margarita per divortium inique sejunctus est, annuente Ludorico Bavaro, anno 1342 ut Cortusii habent, et colligitur ex litteris Benedicti XII Avinionensi anno 1341 die 28 Novembris ad Bertrandum datis; quibus jubetur divortium illud impedire, subjiciendo Censuris ecclesiasticis quotquot ei cooperentur. Litteras indicot Roynaldus ad annum 1341 num. 14.

cc Nicolaus Brunus Episcopus Tridentinus, anno 1338, in locum mortui Henrici de Metis.

dd Bartholomæi, credo, supra nominati et consanguineorum ejus.

ce Est Duinum ad fines Foro-Julii, media fere via inter montem Falconis et Tergestum; atque huc e monte-Falconis tendenti, dicitur apud Albertum, occurrere juxta littus, edito in jugo, munitissimum castellum opulentumque ac nobile Duinum.

ff Hinc videtur exarsisse hoc bellum ante annum 1341, quo repudiatus est Joannes a Comitissa Tyrolis uxore sua: nisi aliunde suppetias tulisse velis.

gg Distat Goritia m. p. viii in occasum.

hh Duo oppida, Utino in meridie disjuncta, Belgrodum quidem m. p. xii: Latisana vero, xviii.

PARS ALTERA.

Ceterum tribus vicibus, quibus fuimus Venetiis, ubi nobiscum fuisti qualibet vice, quantum expendere potuimus, tu ipse considera. Non enim fecimus vias illas causa nostri, sed solum ad inclinandum Domini illius animum, ut Ecclesiæ dimitteret jura sua. Pro quæstione Cavolani quanta expenderimus, et quot noctes duxerimus insomnes, tu et alii, quorum diligentia et sollicitudine, Deo et justitia operante, victoriam reportavimus, bene nostis: et bursa vestra etiam non fuit expers expensarum. Quia bene vidimus, et cognovimus, labores vestros sine damnis bursalibus non fuisse. Domum Francisci de Villalta a, pro eo quod ipse Testamentum patris, qui nos Commissarium suum fecit adimplere volebat, obsedimus, et finaliter se nostræ voluntati submitit. Quadraginta sex diebus stetimus ante Pinzanum b cum nostro exercitu, cum magnis expensis, periculis, et labore, pro illo detestabili homicidio, perpetrato per Manfredum et suos complices de Pinzano, qui Franciscum et Pinzanum patruos, et Succium consanguineum eorum de Pinzano, morte crudelissima peremerunt.

§ Post anni revolutionem iterato Comites Goritiæ nos et Ecclesiam invaserunt de guerra, in qua tenuimus pro majori parte duos exercitus; unum apud Latisanum c, et alium in Campis juxta Manzannum d, ad resistantiam inimicorum; et tribus mensibus, quibus ipsa guerra duravit, habuimus trecentos equites armigeros, exceptis peditibus ad nostrum stipendium. Constitit enim nobis illa guerra quindecim millibus florenorum: et tamen per Dei gratiam in omnibus pertransivimus cum honore. Anno sequenti, de mandato Domini nostri Papæ e, ivimus ad Regem Ungariæ; in quo itinere quanta incommoda et pericula atque labores habuerimus, transeuntes per montes Gelboe f, nationes barbaras et immanes, atque devia incredibilia, tacemus ad præsens: sed reliquimus tibi per Paulinum Notarium nostrum referenda, cum fueris apud; quoniam scribere nimis esset prolixum. In recuperatione Cadubrii g, in quantis nos posuimus periculis et gentem nostram, et quantas expensas fecerimus, quæ Deo gratiæ sunt, te credimus audivisse; et qualiter filius Bavari h cum exercitu suo copioso, volens nos invadere, fuit cum gente sua per nostros paucos positus in conflictu: et quam mirabiliter et voluntate divina invenimus litteras, quæ contra nos, et in destructionem Ecclesiæ et totius Patriæ, filio Bavari et Comitibus Goritiæ mittebantur.

§ Debita nostrorum Prædecessorum ab Ottobono i citra, in Romana Curia integre persolvimus, per gratiam Jesu Christi, quæ ascendunt ad viginti quinque millia florenorum. Arcam k, in qua recondi debent Patronorum nostrorum Reliquiæ, cum Cruce et capite argenteis, et mitram campanilis ecclesiæ nostræ, non fecimus fieri gratis. Capella ecclesiæ S. Mariæ de Utino, cum pictura, constitit nobis plus quam quadringentis marchis. De Monasterio Monialium S. Nicolai de Utino l, ubi posuimus vi-

D

Tertio Venetias adit Patriarcha,

Cavolanum recuperat,

E

a Villaltanos submitit,

b Pinzanum obsidet.

Comites Goritiæ bellum redintegrant

c d

e

F

f Bertrandus legationem obtulit Regem Hungariæ,

g

h

Cadubrium recuperat,

i

k debita De-cessorum solvit, arcam reliquis et sacellum condit;

l

ginti

A giunti Moniales, et eis enim redditus competentes, etiam tibi dicimus. De Castro Raimondi, quod erat spelunca latronum, et nocumentum mercatorum, quomodo illud habuerimus violenter, quod inexpugnabile credebatur, et sine sanguinis effusione, quid dicemus? nisi quod Deus in hoc mirabiliter operatus est, et tota patria ab illis predonibus, de quibus etiam iustitia facta fuit, est liberata. Duo in provincialia Concilia habuimus, sicut seis, in quibus multae constitutiones reformatae et editae fuerunt in favorem Ecclesiarum et Ecclesiasticae libertatis n.

7 Nudius-tertius cum Hermagoras della Turre intrasset Varmum o, una cum Rizardo de Varmo fraudulenter, et Nobiles Castri illius captivasset, nobis existentibus causa solatii in Seplimbergh p, et multas crudelitates exercuisset in eos; nos gentem nostram illic misimus. Quod sentiens Hermagoras statim fugit: et redemimus castrum illud; ipsis Nobilibus, quorum erat, restituentes. Sed unum non praetermittimus: de portis Selasie et Castri Moscardi, quas ita mirabiliter reparavimus, imo de novo fecimus, quod nunquam vidimus pulchriores. q Et vocatur hodie porta Selasie propter hoc, porta Bertrandi. Sequitur testimonium Notarii de supradicta scriptura.

B 8 Et ego Bartholomaeus Mastinus de Utino, quondam Oderici de Martinis de Valsa Suevo: civis et incolae dictae terrae Utini; Imperiali auctoritate Notarius publicus, suprascriptam paginam seu scripturam, quemadmodum invenitur apud spirituales scripturas quoniam Nicolai Notarii de S. Maria la Longa, et spiritualis Curiae Patriarchalis Aquileiense scribe et Cancellarii, commissas per Reverendissimum Dominum Antonium Aquileiensem Patriarcham, die nona Novembris mcccxcix, olim Ser Petrobono de Joseppis, Notario Utinensi et quoque ejusdem spiritualis Curiae Cancellario, et ipsi Ser Petrobono legatas per antedictum Ser Nicolaum in suo ultimo Testamento diei quinti Novembris mcccxcix, scripto per Ser Alexandrum de Coneta, Notarium Utinensem; et demum die tertia Septembris mcccclxxix mihi recommissas, per magnificum et generosum Militem, Dominum Joannem Nemo, tunc Patriae Forii-Julii Locum-tenentem, seu investitas simul et promiscue cum notis quondam Raphaelis Notarii, et antedicti Petroboni; ita illam fideliter de verbo ad verbum, manu alterius, mihi fidei Notarii, in hac tertia et aliis duabus praecedentibus chartis, per numerum distinctarum litterarum, manu mea in supremo angulo signatis, publicari feci, ad requisitionem Venerandi Capitali Utinensis; et facta diligenti collatione, auscultante mecum honorabili Ser Joanne-Francisco Filino, Notario et Cancellario magnificae Communitatis Utini, omnia cum antedicto exemplari concordare inveni; salvo quod in secunda linea secundae chartae ommissa fuerant ista verba, videlicet, et aliquando sexaginta; quae corrigendo restitui ad locum suum etiam manu mea. Et ideo in fidem, robur, et testimonium omnium et singulorum praemissorum, me etiam hic propria manu subscripsi, signo, nomineque meis apposis consuetis.

ANNOTATA C. J.

a Sumpto familiae nomine ut puto, a loco Villa-alta, sex m. p. Utino Occasum versus dissito.

b Pmsanum, uti id describit Sabellicus, situm est ad radices montium, Tahiavento proximum. Locus satis sua natura, sed longe magis Savergnanæ familiae, cujus ditionis est, in primisque Nicolai Equitis, viri praestantis ingenii, cura et diligentia munitissimus.

c De Latisana egimus Annot. bh.

d Adjacet Mansanum Natisoni fluvio, stadiis XLVIII Junii T. 1

infra Civitatem Austrae (vulgo Cividat di Friuli, ut diximus) relinquens infra se ejusdem fluvii stadia fere xv, antequam se Turri misceat: quocum una in Sontium deinde influit.

e De anno certo nil satis certi possum usquam eruere. Papa tunc sacrit Clemens VI, anno 1342 creatus, et mortuus biennio post Patriarcham. Eodem anno 1342 Rex Hungariae electus fuit Ludovicus, Caroli filius.

f Metaphorice sumit pro montibus arduis et infaustis; ex eo quod montibus Gelboe, quorum saepe mentio in sacra Scriptura, maledixerit David, ob mortem Saulis, in iis patratam.

g Cadubrimo, tractus terrae satis extensus inter Forumjatii ad ortum, et Comitatum Tirolim ad occasum; ditionis quondam Dominorum de Camino, a quibus ad Patriarchatum Aquileiensem, transiit.

h Nempe Ludovici Imperatoris, et ipse Ludovicus.

i Decessore Bertrandi in Patriarchatu Aquileiensi, creato anno 1301.

k Illa ipsa arca fuerit, quam Patriarcha faciendam curaverat, ut in ea reconderebantur translata Aquileia Reliquiae S. Hermagorae: sed in qua ipse deinde conditus fuit, ut alibi lego.

l De fundatione Monasterii illius instrumentum extat datum Aquileia 6 Novembris anni 1341; cujus initium hic adscribo: Nos Beltraudus, Sedis Aquileiense Patriarcha, non dubitamus magni esse apud Deum meriti, errantes et infirmas oves reducere ad ovile, et a contagiosa eximere infirmitate. Tali nos consideratione inducti, pioque directi affectu, praevia etiam matura deliberatione, habitaculum nostrum Aquileiensi Capitulo, simplicem S. Nicolai Confessoris ecclesiam, animarum cura destitutam, in suburbio Pascolle sitam, nostri Utinensis oppidi diocesis Aquileiense, ad laudem et honorem Dei. B. V. Mariae, et S. Nicolai, erigimus in regularem ecclesiam; constituentes ibi Coenobium viginti Monialium, inclusa earum Abbatisa: quae debeant opitulante Deo, durare perpetuo, ac profiteri vitam sub Regula S. Augustini, assumpto candido habitu, quo puritas mentis et corporis denotetur, cum flammeo nigro; ut intelligant, mundano se affectu exutas, Christo Domino se militaturas sub Regula S. Augustini, sub ductu Abbatissae. In quod coenobium declaramus et ordinamus ut recipi valeant in Moniales et Antistitam, et Virgines et viduae continentes, ac etiam impudicae; quae vel effrenato cupidinis aestro, aut rerum inopia impulsae, in locis infamibus quæstum corpore faciebant; quae tamen ex certis indicibus cognoscantur ad cor contritum, et veram, non autem fictam pervenisse poenitentiam. Nos censes non in postremis caritatis operibus reponendam hujusmodi personarum revocationem ad veram viam, etc.

m Alterum in Vita num. 4 dicitur celebratum anno 1339, 25 Aprilis: de altero nusquam invenio mentionem.

n Ad fluvium in Tiliaventum influentem, aliquantum infra Belgradum Fori-Julii.

o Hic finis est Epistolae apud Ughellum, quam is tamen putat se integram dare, a Candido, ut queritur, mutilatam.

p Imo Spilimbergh, quæ urbs memorato Tiliavento adjacet, versus Boream.

q Bertrandine ipsius sequens clausula sit, an librarii alicujus?

Monasterium fundat.

Castrum Raimondi capit.

m

Duo concilia celebrat.

n

o

p

Nobilibus Varmi succurrit:

q

portas Selasie restaurat.

q

B

Epistola praemissa, a D.

Noctulatio

an. 1399 legatula Petrobono,

no,

committitur an. 1479 Notario, hæc testanti,

collatis sedulo inter se MSS.

C

F

D
EX MS.

E

F

A

VITA ET MIRACULA.

Ex MSS. Vallicellano Patrum Oratorii S. Philippi Nerii Romæ.

CAPUT I.

Vita ante Patriarchatum, in eo liberalitas et sollicitudo erga sibi commissos.

Bertrandi
natales, stu-
dia, mores,
a

b

c

B

Ordinationes,

d

liberalitas
in ecclesiam
S. Mariæ
Utinæ,

C

Bibliothecam
Prædicatorum

e

et monasterium
S. Mariæ:

f

solicitudine in
obediendo mu-
nere Ep.

In nomine Domini, Sanctæ et individue Trinitatis. Amen. Beati Bertrandi Gesta hoc breviloco scripta. Bertrandus ex nobili genere oriundus de sancto Genesio a Diœcesis Caturcensis, utriusque juris Doctor, sacri Palatii decem et septem annis causarum Auditor, continentissimæ vitæ et sobrietatis eximie, magnæ sollicitudinis et vigiliæ, pro subditorum commodis noctes transibat b insonnes; circa divinum Officium devotus, ac fidelis minister erga sacra Mystera, nullo labore poterat fatigari; potissime in Ecclesiarum consecrationibus, et Ecclesiasticarum personarum ordinationibus: nefanda scelera, Simonis Græci et Scariotis Judæ nomine c nuncupata, semper abominando in consecrationibus et beneficiorum collationibus. Quis enim dubitat, quod qui sacra mediante pecunia exhibent; Christum, qui est omnium sacrorum principium, finis et medium, commercio subjiciunt? quorum poena lepræ aspersio, patibuli appensio, propriæque salutis amissio. Ille vendebat sacrum corpus mortificandum, hi mercantur sacrum corpus glorificatum; unus altero tanto sceleratius agit, quanto glorificatum mortificandum excellit.

2 Ordinavit enim tempore suo circa septingentos Sacerdotes; ad reliquos vero sacros et inferiores Ordines, duo millia et ultra. Cultui divino intentus, in Ecclesiarum augmentationibus serius, inter alias Ecclesiam S. Mariæ majoris de Utino d (ubi suam deputavit sepulturam ad faciem majoris Altaris, supra cujus corpus celebraturus Missam Sacerdos agendo Confessionem pedes teneret) Canonicis possessionibus, redditibus, ac libris cultui divino deditis, et aliis multis tam paramentis, quam aliis ornamentis ampliavit. Numerum Canonicorum octonarium duplicavit: panes distributionis, tempore quadragesimali interessentibus divinis, de suo proprio dari mandavit; ac alia notabilia multa in eadem Ecclesia fecit. In ordinatione divini Officii, et constitutionibus ac visitationibus, nullas unquam recipit procuraciones, quas etiam de jure recipere potuisset. Conventui quoque Prædicatorum loci prædicti, quem aliquando visitans, et eorum librariam e diligenter explorans; velut vir providus et in omnibus circumspexit, deficere comperit in pluribus libris valde necessariis, pro prædicationis officio et consilii animarum; hujusmodi libros, pro aolmæ suæ merito, ad perpetuum usum Fratrum misericorditer est largitus. Sororibus etiam [monasterii] S. Mariæ ad Virgines, apud Civitatem Austriæ suæ diœcesis situati, sub cura memoratorum Fratrum degentibus, ad quarum sanctitatem sincero ferebatur affectu, ad augmentum divinæ gratiæ consequendum, donavit unum calicem, valde pulchrum ac magni ponderis et valoris: quibus insuper pluries in magnis solennitatibus prædicabat, et Missam celebrabat cum nota f, nec non et sacram Communionem manibus propriis ministrabat.

3 Compellébatur frequenter Pastor bonus, pro Ecclesiæ suæ juribus recuperandis aut etiam conservandis, expeditiones bellicas instruere contra hostes; in quibus interdum in hebdomada sancta Quadragesimæ constitutus, et ab ecclesia sua non

modicum elongatus, per totam noctem velociter equitavit sub armis; nulla enim hostium formidine, aut aeris intemperie retrahente, ut feria quinta in corna Domini posset in Sede sua conficere sanctum Chrisma. Considerabat enim, quod spiritualia, tamquam digniora et præcipua, erant magis acceptabilia apud Deum. Unde, quoscumque alios spirituales actus in illis sacratis diebus eum facere oportebat, cum mira devotione et ædificatione atque consolatione populi exercebat. In illis quoque diebus signanter circa pœnitentium reconciliationem, curam sollicitam cum omni diligentia impendebat. Nam cum de sua Diœcesi non solum Selavi, sed etiam Theutonici et Latini, de diversis partibus, illo sancto tempore Aquilegiæ properarent, ad recipiendum Pœnitentiæ remedium opportunum, pro removendis suorum gravaminibus peccatorum; providebat Pastor sollicitus, qui super gregem suum oculos non clauderat, de quodam Fratre Prædicatore, litterato ac conscientiato viro, trium supradictarum linguarum plenarie erudito, qui auctoritate ipsius audiebat hujusmodi pœnitentes, ac eis imponebat pœnitentias salutares. Unde illud, quod per se ipsum facere non valebat, per idoneos ministros exequi satagebat.

4 Fratres Ordinis S. Petri Papæ, Cœlestini vocati, arctissimæ ac devotissimæ vitæ, juxta Utinum evocavit; et eisdem Ecclesiam S. Gervasii, deputatis certis redditibus, assignavit; monasterium Monialium Ordinis S. Benedicti eis assignando. Ecclesiam S. Nicolai cum sufficientibus redditibus fundavit et dotavit. Concilium Provinciale Aquilegiæ g celebravit; ubi utiles Constitutiones edidit, et innovavit antiquas, tam contra usurarios, bonorumque Ecclesiasticorum invasores, quam contra alios approbatæ a Patribus consuetudinis transgressores; et hoc anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo nono, die vigesimo quinto Aprilis: cui concilio interfuerunt Episcopi Paduanus h, Feltrensis et Bellunensis i, Cumanus k, Concordiensis l, Vicentinus m, Tarvisinus n, Emonensis o, Justinopolitanus p; ac Procuratores Veronensis, Tridentini, Tergestini, Polensis, Cenetensis et Petinensis, Abates, Decani, et alii quamplurimi Prælati. Concilia autem Synodalia, quasi annis singulis celebravit, proponendo verbum Dei personaliter ad Clerum de fonte suæ scientiæ profundissimæ, potius divinitus infusæ, quam humaniter acquisitæ. Hunc prædicandi laborem adeo sitiebat, quod fere nullas solennitates, prædicationibus et Missarum celebrationibus vacuas, pertransiret, ex nimio fervoris zelo, quem agebat ad subditos, devotioneque quam gerebat ad superos.

5 De oculis orationibus, propriique corporis afflictionibus, dicendi audacia careo; quia oppositum agens, est temeritate damnable merito reprehendendus. Unum tamen non taceo, quod a digno fide percepit. Nocte quadam, jam galli cantus tempore per horam transacto, et per ipsum ejus licentiatum q Cubiculario; super eum, ut quiescere fingeretur, ostio clauso; se nudo corpore prostravit in terram, lacrymosis ac devotis ad Deum fuis orationibus. At casu supervenit quidam suus familiaris secretus, eum reverenter increpans, quomodo senex annosus sic suum corpus affligeret, ut vitam suam ante tempus, in grave damnum tot eidem subjectorum, abbreviandam duceret. Quem reciproca vice (repente surgens, ut ne videretur orare) redarguit: Nescis, imperite, quid dicas; eumque ut nulli manifestaret, donec super terram ageret, jure coegit. [At ille] conscientia remordente non duxit omittendum quod non erat omnino secretum. In Parasceve enim Domini, cum ejus familia nocturno tempore ad requiem

deputandis
populo ido-
neis Confes-
sariis:

E
fundandis
monasteriis
et ecclesiis,

g

coegendis con-
ciliis,

h

i h l

m n o

p

exhortando
per se Clero,

q

fundandis
noctis precibus

q

fuisse

A fuisset dimissa, solus per porticum secretam suæ Aquileiensis Ecclesiæ nudis pedibus introibat, ibique in devotissimis orationibus pernoctabat. Ab aliquibus quandoque Sacerdotibus deprehensus, eos occulte adjurare nitebatur, ut nemini manifestare valerent, ut quodammodo usque ad mortis sue tempora, hæc fuerint incognita, etiam mihi Capellano suo commensali r, ad ejus obsequium fui continuo tempore triennali.

6 Ille pater pauperum, agnatos non ditavit, nec thesaurum Ecclesiæ ad alienas partes transmisit: sed inter Christi pauperes suæ diocesis, ut Laurentius, divisit; ut propriis oculis vidi, meisque manibus contrectavi. Quondam funis et penuriæ tempore, duo millia pauperum singulis diebus alimonie refectione sustentabat; continuo autem tempore, quotidianis diebus, suis propriis manibus duodecim mendicantes, ob honorem duodecim Apostolorum, cibariis, quibus illa die vescabatur, reficiebat. Demum benedictione facta, cum devota comitiva, potissime litteratorum virorum, discumbebat. Virgines complures Deo dedicavit, aliasque non paucas jugali matrimonio propriis et Ecclesiæ suæ facultatibus copulavit; ut a quodam ejus Pœnitentiaro, post ipsius mortem, percepi. In his dispensavit ultra duodecim millia florenorum, quod tempore vite suæ sciri vetuit; sicut homo [qui] humanæ landis favore contempto ad divinam gloriam suas elemosynas referbat. Hujus, patrie Forjuli majores natu sint testes, alique omnes. De occultis egentium provisionibus, lei et ejus Secretariorum attestationibus derelinquo.

7 Qui Imperialis Princeps, Patriarchali dignitate insignitus, in festo Apostolorum Simonis et Judæ pervenit Aquilegiæ, currentibus Dominicis annis mille trecentis quatuor et tricenis, contra gentes Venetorum s in Istria, contra Rizardum Comitem de Camino t juxta Sacilum, contra Comitum Goritiæ u puxta Bragulinum; [ubi] pro defendendis Ecclesiæ suæ juribus pugnare coactus, Dei dextera mediante, ac ejus precibus et orationibus suffragantibus, adeo viriliter egit, ut, Principis militiæ suæ industria cooperante, gloriosum triumphum de inimicis mirifice reportaverit: quarum certationum descriptiones singulares, Regum, Machabæorum, et Paralipomenon librorum narrationibus fere adæquari mererentur. Moyses enim vestigia sequebatur, dum bellum per milites indiceretur: signoque ad pugnam dato, nudis genibus in terramque deflexis, nudato capite, manibus ad cælum levatis, orationibus insistebat continuis, donec ad eum finis belli perveniret optatus. Ex his triumphis temporibus diversis, Verezonum x, Ecclesiæ suæ Aquileiensi diu occupatum, Cadubrium, et Cavolanum sub suo pacifico merito possedit dominio.

ANNOTATA. C. J.

a Panum S. Genesii, ipso Cadurco civitate Episcopali distat tribus fere leucis in Ortum hiemalem, ut diximus in Commentario prævio §. I num. 3.

b Active sumptum pro transigebat.

c Intellige Emptionem et renditionem sarcorum, quarum prioris exemplum est in Simone-Mago, Act. viii, Spiritum sanctum conferendi virtutem oblata pecunia emere volente, unde etiam dicta Simonia; posterioris in Juda, Iscariote nomine, qui rem sacerrimam Christum Dominum pretio vendidit.

d A Bertholdo Patriarcha, in honorem S. Odorici exepata fuit ecclesia illa, postea mutato titulo S. Mariæ appellata.

e More Italo pro bibliotheca.

f Seu Musica: quæ certis notis, uti vocant, seu tonis componitur.

g Hoc etiam concilium Aquileiense apponere tomis suis potuisset Labbens, si hanc Vitam habuisset, forte pluram eo spectantia alicubi inventurus. In Epistola præmissa ipse Patriarcha asserit, duo se Concilia provincialia celebrasse.

h Hildebrandinus de Comitibus, natione Romanus.

i Erant enim jam tunc uniti duo isti Episcopatus, et Episcopum habebant Gorgiam de Lusia, Decanum antea Feltrensem.

k Seu Comanus aut Comensis, Benedictus de Asinago, Ordinis Prædicatorum, post Concilium habitum ante finem anni mortuus.

l Guido de Guisis, de quo supra.

m Blasius, Ordinis Minorum Religiosus.

n Verosimiliter Joannes de Benedictis, ex Ordine Prædicatorum, de quo constat anno 1334 virisse; nec alius illi successisse legitur ante annum 1344.

o Seu Civitatis novæ in Istria. Cui illo tempore præfuisse videtur Marcus, patria Novariensis, ex Ordine Prædicatorum.

p Marcus Semiticulus, ex Canonico S. Marci Venetiis. Atque hæc Episcoporum nomina ex Ughello fere desumpta sunt. Eorum vero nomina, qui Procuratores suos miserunt, querere apud eundem poterit qui volet.

q Id est dimisso.

r Disce hinc auctoritatem Vitæ.

s De bello illo Veneto vide præmissam Epistolam num. 1, Annot. k.

t De hoc bello similiter vide in eadem Epistola num. 1 Annot. f.

u Videtur hoc bellum non omnino idem cum illo, de quo in Epistola præmissa. De hoc distincte refert Sabellius, quod Comiti Goritiæ, invadenti levissima de causa Forojulium, et conjungentibus sese illi pluribus Regulis, oppida multa occupanti, tandem ad Bragalinum restiterit cum suis Patriarcha. Nam cum Goritiæ copiæ Bragalinum concessissent, (verba sunt Sabellii, repente Hunnienses, id est, Utinenses, ad hostem proficiscuntur; eosque trepidos, et ad pugnam se tumultuarie expedites, parvo negotio fundunt, eorumque impedimenta diripiunt. Signa quam plurima militaria ex ea victoria relata, et in basilica divæ Virginis, quæ Hunni est, suspensa sunt. Ceterum hostibus fuis; Bragalinum oppugnant; quod intra paucos dies vi captum diripiunt et exurunt.

x Vide in Epistola Annotationes parte 1 lit. t, et parte 2 lit. g.

CAPUT II.

Reliquæ ejus præclaræ virtutes, cades, postuma gloria.

Qualis, ac quanta fuerit ejus Vicariorum spiritualium et secularium, litterarum sapientia refulgens turba, publice annuntiet Patria; quæ Doctoratu sacerorum Canonum, et Imperialium Legum splendebat insigniis, ac cingulo militiæ triumphalis et secularium negotiorum fulgebat præsidiiis. Litteratos viros, morum honestate decoros, suis affectuose cupiebat aggregari consortiis. De ceteris familiaribus, adhuc in hac mundi peregrinatione degentibus, subiticeo. Quis autem vivens potest sine trepidatione laudari, cujus iter vitæ occulta demonum velut latronum obsidet multitudo? Tantæ enim fuit vigilantie, ut semper intempestæ noctis mediano silentio, spreto cubiculo, Matutinalium ceterarumque canonicarum Horarum devotissime deserviret Officio. Demum illucescente die, circa Missarum celebrationem adeo piissime instabat, ut nulla pertransiret dies, quin Missas tres a, duas, vel saltem unam

D
EX MS.

E

F

Ejus in eruditissimos amor,

religio eripit
Deum,

u

jurandis atque pauperibus,

collocantur
Virginibus,

defendendo
eccl sui suæ
jura contra
hostes

s

t

u

quos orationibus magis
quam armis
vincit.

C

x

EX MS.	A	unam celebraret, vel faceret celebrari; ut postmodum die clarescente cum suis consiliariis super agendis liberius insudaret.	nibus ordinatis, abominaretur primas potatas e, D maxime ante tertiam, quarum crapulam spiritu quodam indicabat esse notam. Malvasiam et alia vicia, ut asserebat, choleram gignentia, ut humanæ naturæ detestabatur inimica. Ex suo modesto victu. et honesta vita, Dei gratia prævia, tempore suo, febribus aliisque diversis languoribus immunem suam conservavit personam. Arteticas, guttas, podagras, ac cholicas passiones totaliter ignorabat. Dolores stomachi et capitis aliorumque membrorum nullo modo portavit; sed penitus sine eis suam vitam finivit. Ignitum calefactiones et d paonorum, etiam tempore hiemali, devitabat: duabus tunicis, una fodra e, conteopta pellicia, etiam eruditate frigoris perseverante, nivium tempore et pluviarum, addito simplici pallio, corpus suum tegerat; quod verisimiliter poterat ex sua naturali plasmatione, aut divina provisione adimpleri. A multis fertur, ipsum vix moriturum, sed soluo senio defecturum, nisi martyrii triumpho migrasset ad Christum.	c
b, humilitas in opprobriis,		9 Quanta humilitate ac mansuetudine venerandus Princeps irradiaverit, loquantur Legati de latere b, Concilium Paduæ celebraturi; qui enim multis et variis laceraretur injuriis opprobriisque diversis, tanquam mitis silebat, humiliter ori suo digitum superponens. Novissime Forojulienses exponant ejus clementiam, quibus notum est, quot offensiones sibi illatas pertransiverit impunitas; quod ejus nominis detractores, ejusque honestam famam denigrare volentes, immunes dimiserit a vindicta, considerans illud Senecæ: Nullam ex omnibus virtutibus magis homini convenire scimus, quam clementiam, cum sit nulla humanior; nullum tamen clementia ex omnibus magis, quam Regem aut Principem decet. Iste enim virtutes magnis viris decori gloriæque suat, si illis salutaris potentia est: nam pestifera vis est, valere ad nocendum. Clementia in quamcumque domum pervenerit, eam felicem tranquillamque præstabit. Magna fortuna magnos animos decet. Magni autem animi proprium est placidum esse tranquillumque, et injurias atque offensiones supreme despicere. Muliebres est furere in ira; ferarum quidem nec generosarum, premordere et urgere projectos; elephantes leonesque transeunt, quæ impulerunt: ignobilis bestiae, pertinacia est. Non decet Regem saeva et inexorabilis ira: non enim multum supereminet is, cui se ira exaequat. Nil gloriosius Principe impune lasso.	vacuitas a morbis. d	
	B	10 Hic acceptus Pontificibus, potissimum Summo, ejus nuntios læta fronte et hilari vultu, ut Loth Angelos, semper in suo Palatio colligebat, propter reverentiam Apostolicæ dignitatis. Dilectus a Regibus, et gratus Principibus existerat: sciens enim beatius esse magis dare, quam accipere, juxta sententiam Salvatoris, multis Principibus, ut forent suæ Ecclesiæ in favorem, dona magnifica destinabat: unde ipsam non modicum fecit illustrem ejus munificentia liberalis. A subditis quoque suis, tam Clericis quam Laicis, timebatur ut dominus, et tamquam pater mira veneratione ab omnibus amabatur: conveniens nempe erat, ut qui diligebatur a Deo, a cunctis etiam hominibus amaretur. Adeo enim dilectus fuit, ut cum ex consuetudine patriæ visitaret terras et castra, descenderetque ad eas, tanto jubilo reciperetur et gaudio, quod ab ignorantibus vix crederetur ex dubio. In suis enim expeditionibus, et populi excitationibus, non erat necessaria vocatio trina: unico solo signo, a Principe militie dato, læto corde, veloci pede, pro juribus Ecclesiæ defendendis, omnes exibant, et communiter cum glorioso triumpho redibant.	Palatio anno 1350 domum rediens f	
reverentia erga Sedem Apostolicæ,		11 Hic acceptus Pontificibus, potissimum Summo, ejus nuntios læta fronte et hilari vultu, ut Loth Angelos, semper in suo Palatio colligebat, propter reverentiam Apostolicæ dignitatis. Dilectus a Regibus, et gratus Principibus existerat: sciens enim beatius esse magis dare, quam accipere, juxta sententiam Salvatoris, multis Principibus, ut forent suæ Ecclesiæ in favorem, dona magnifica destinabat: unde ipsam non modicum fecit illustrem ejus munificentia liberalis. A subditis quoque suis, tam Clericis quam Laicis, timebatur ut dominus, et tamquam pater mira veneratione ab omnibus amabatur: conveniens nempe erat, ut qui diligebatur a Deo, a cunctis etiam hominibus amaretur. Adeo enim dilectus fuit, ut cum ex consuetudine patriæ visitaret terras et castra, descenderetque ad eas, tanto jubilo reciperetur et gaudio, quod ab ignorantibus vix crederetur ex dubio. In suis enim expeditionibus, et populi excitationibus, non erat necessaria vocatio trina: unico solo signo, a Principe militie dato, læto corde, veloci pede, pro juribus Ecclesiæ defendendis, omnes exibant, et communiter cum glorioso triumpho redibant.	E	
munificentia erga Principes,		12 Rediens Pater inclitus a prenominate Concilio, tunc Paduæ celebrato, annis Dominicis decies centenis trecentis quinquaginta fluentibus.... f, die Junii sexta, sui spiritus vaticinio moram illo mane contrahens in Sacilo, per inusitatum viam nitabatur ad patriam. Tandem Militum suorum, timoris periculum exuere conantium, devictus instantia, alta voce verbum emisit, Vado immolari pro vobis. Quam veritatem hæc habuerit prophetia, testetur sui martyrii triumphalis victoria. Licet enim dum in humanis ageret, sapissime assereret; Deum oro, et dissolvi opto pro Ecclesiæ meæ juribus conservandis, tropheo, quo gloriosus Thomas pro suæ Ecclesiæ juribus militavit Altissimo (quem magnis venerabatur obsequiis, singulis autem Matutinarum Vesperarumque Horis completis, ipsius gloriosi Thomæ commemorationem agebat devotam) tamen cernens in spiritu suæ proximæ resolutionis eventum, ex humanitatis fragilitate agonizabat in mente. Demum gratia confortatus divina, jam completis suis canonicis Horis, Missam celebrari jussit, eamque devotissime audivit; personaliter etiam, ob gloriosæ Virginis Mariæ reverentiam, humili Confessione præcedente, Missam celebravit.	mortemque prasugiens ad aram facit die Sabbati:	
veneratio apud subditos,		13 Elapso sabbato, proximo die, præmisso sanctæ Crucis signaculo, equum ascendit, Christi nomine invocato. Pergens usque ad nonam, ad planiciem quamdam g, a Spenimbergo h per quatuor milliaria distantiam; aspiciens ejus comitiva a longeque cernens inimicorum copias, in dicto Castro Spenimbergi congregatas, gentis Comitum Goritiæ et quorundam Castellanos eidem rebellium, ac propinquius intuens; tanto fuerunt terrore perfusi, quod datis tergis omnes sunt in fugam conversi, aliqui tempestivius, alii tardius; solus immolandus remansit. Inimici autem irruerunt in eos, sic in fugam conversos, aliquibus captivatis, aliis ab eorum manibus liberis factis: ipse vero captus ad victimam ductus fuit, quinque vulneribus lætiferis sauciatus; non oleo et vino fectis, sed pluvia maxima madidatis. Quamdiu caro tenuit spiritum, devotissimis orationibus animum habebat intentum; suisque carnificibus indulgendo, pro eis Deum suppliciter exoravit. Tandem dicto, in manus tuas, Domine, spiritum meum commendo, ductore Deo migravit ad Christum hora quasi vespertina; hora Completorii verisimiliter suo rutilanti sanguine, pro suis defendendis Ecclesiæ juribus, Thomæ i beato sociatus, ejus semper flagitabat martyrium imitari. Defleat Clerus, tali Pastore nudatus: ingemiscat Populus, sancti Rectoris providentia spoliatus; tota suspiret patria, tali Patre privata; ululent pauperes, nunc tanto suffragio carentes, tamquam pupilli et orphanæ derelicti. Quis enim	postridie facta Cruce iter ingressus, g h F incidit in hostes; et 5 vulneribus sauciatus, pie moritur i	
C				
modestia in vestitu,				
abstinencia a cibis,				
amor sobrietatis,				

nonagenarius: A enim exterius, ejus animi non dulcorentur motus, et sua non commoveantur viscera, de nonagenario, tot moribus, virtutibus, et sapientia pleno, qui tali modo de hoc migraverit mundo? Consolemur *h.* Mortem perdidit, vitam invenit, ut infrascripta præsumptione quadam annuntiant miracula.

postera die Utinum delatus, l 14 Sequenti die l Utinum adductus, tanto fletu, lacrymis, et ululatu repletus est populus utriusque sexus, ut eorum lacrymabilibus vocibus eorum transcendere viderentur. Occurrentibus cunctis choris secularium Clericorum, Religiosorum Prædicatorum atque Minorum, orationes devotas fundentibus; piisque Psalmorum melodiis ad Ecclesiam majorem *m* cum infinitis gemitibus est delatus; et ante faciem altaris majoris, prout ipse disposuerat, per Canonicos Utinenses, Sacerdotes, Religiosos, lacrymabilibus et devotis completis exequiis, subterraneo sepulcro extitit tumulatus; sine myrrha, thure, aloe, et aliis odamentis fragrantibus in terram depositus. Demum Venerabilis Pater Dominus Nicolaus *n*, ejus successor, de eo diversis somniis noctis tempore apparentibus, anni circulo revoluti, corpus ejus exhumari jussit: eoque totaliter integro reperto, sine aliquo cadaverali fœtore, Pontificalibus indutum, mitra pastoralique baculo munitum, in locum reponi fecit pristinum. Hoc in suo depositionis die, dicto revoluti anni circulo, noscitur factum. Demum infrascriptis coruscantibus miraculis, integro anni tempore devoluti, iterato exhumari sacrum corpus fecit, infra Missarum solennia; anniversario suo per universos Clericos mirifice celebrato, cuncto populo totius patrie Fori-Julii, aliisque universis populis concurrentibus, tam Sclavorum, Ungarorum, Germanorum, quam aliarum diversarum partium: publiceque demonstrari jussit super altari, [ita] ut vivus mirifice stare a cunctis in ecclesia cernebatur: infinitis vocibus in altum dimissis stupore admirabili. videbatur quodammodo ecclesie fabrica ruinam minari.

integer invenitur; B 15 Qualis ejus *l* gloria in triumphante Ecclesia, denotant non solum supradicta, sed subscripta miracula. Gaudet Aquileia lætitia singulari, quæ est novi Martyris titulo decorata. Utinam vero lætitia præcipua jucundetur, quod excellenti thesauro tam pretiosi corporis est ditatum. Exultet quoque Fori-Julii patria universa, quæ quotidie per ejus merita gloriosa, in largitione sanitatum, divina percipit beneficia admiranda. Sit laus et gloria bonorum omnium Largitori, ac toti Ecclesie triumphanti: reverentia autem et mentis devotio ad Sanctum ejus, cum spirituali gaudio, in Ecclesia militante jugiter perseveret. Amen. Simplici corde puraque fide telam talem texui inusitato licio, inexercitata navicula *a*, aridis spolis, et rudi seta; mendacium non inserui, sed filium ex vero vellere traxi. Sileant ergo detrahentium voces, latrantium morsus, amulantium risus; quorum lingue gladius acutus, et sub labiis eorum venenum aspidum; in tendiculas foveasque, quas instruunt, incidunt: ecclesiarum devoti, moribus ornati, fideque clari, ad regna cœlestia tendant. Amen.

et imponitur altari cunctis spectantibus, C 16 Qualis ejus *l* gloria in triumphante Ecclesia, denotant non solum supradicta, sed subscripta miracula. Gaudet Aquileia lætitia singulari, quæ est novi Martyris titulo decorata. Utinam vero lætitia præcipua jucundetur, quod excellenti thesauro tam pretiosi corporis est ditatum. Exultet quoque Fori-Julii patria universa, quæ quotidie per ejus merita gloriosa, in largitione sanitatum, divina percipit beneficia admiranda. Sit laus et gloria bonorum omnium Largitori, ac toti Ecclesie triumphanti: reverentia autem et mentis devotio ad Sanctum ejus, cum spirituali gaudio, in Ecclesia militante jugiter perseveret. Amen. Simplici corde puraque fide telam talem texui inusitato licio, inexercitata navicula *a*, aridis spolis, et rudi seta; mendacium non inserui, sed filium ex vero vellere traxi. Sileant ergo detrahentium voces, latrantium morsus, amulantium risus; quorum lingue gladius acutus, et sub labiis eorum venenum aspidum; in tendiculas foveasque, quas instruunt, incidunt: ecclesiarum devoti, moribus ornati, fideque clari, ad regna cœlestia tendant. Amen.

ANNOTATA C. J.

a Memini legisse me de pio Sacerdote, solito, annis necdum centum clapsis, post Missæ sacrificium rite peractum, facere plures Missas votivas, recitando scilicet omnes eas preces, quarum usus est in eis quas imitabatur Missis, eo modo quo pi Laici Communionem spirituales (ut appellatur) sæpius uno die usurpant: neque plus hic credo fecisse Bertrandum.

b Intellige Guidum (seu Guidonem) Comitem Bononiæ de supra mare (seu Gallie) ut loquuntur

Cortusii initio libri 10, titulo S. Lucie (non S. Cecilie, uti ex illis male citat Labbens) Presbyterum Cardinaleio, Romanæ ecclesiæ Legatum; qui ex Hungaria, ubi parem Legatus composuerat inter Hungarie atque Neapolis Reges, Concilium Patavii coegit; ac inter alia conciliare inter se Patriarcham nostrum et Comitem Goritiæ nequidquam annisus est.

c Potatio, vires seu tempus potandi.

d Deleo verba, requiei Patris divini, quia absque illis consistit sensus; qui cum illis nullus est, quem quidem assequi possim.

e Fodra, sive Diplois, vestis interior: ab Italico fodera, id est, Duplicatura, ad frigus arcendum comparata.

f Id est Dominico, qui fuit anno 1350 sextus Junii.

g Archiveliam, ut alibi appellatur.

h Atlas Spilimberga.

i S. Thomam Cantuariensem intelligit tum hic, tum supra, qui colitur 29 Decembris.

k Passim sumitur, pro solatium accipiamus, aut bono animo simus.

l Id est Lunæ, septimo Junii.

m S. Maræ dictam; de qua supra Annot. d.

n Nicolaus, Joannis Bohemie Regis filius nothus, et cæterus frater Caroli IV Imperatoris.

o Desumit metaphoram auctor a textrina, adhibitis etiam Italicis vocibus. Navicula enim ponitur pro navicella, quo Itali radium testorium significant. Spola similiter vox Italia est a Longobardis accepta; qua etiam Tentones utuntur, et Spoule nomen fuit, cui subtegmen circumvolitur; aut etiam ipsum glomum, subtegmis fuso circumvoluti, cui trojiciendo Navicella inseruit. Seta vox etiam Italica, proprie quidem significat Sericum; sed hic genericè est quodlibet stamen, quod juxta intensum, subtegmine interjecto connectitur.

CAPUT III.

Miracula legitime ac juridice deposita anno MCCCII, Junio, Julio, et initio Augusti.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Hæc sunt miracula beati Bertrandi, Reverendissimi olim Patriarchæ Aquilegiensis, nota et manifesta per infrascriptos idoneos Testes, et vera fide dignos, cum debito juramento, coram Reverendissimis Patribus Dominis Episcopis Concordiensi *a*, et Emonensi *b*; nec non coram Venerabilibus Dominis Abbatibus S. Prosperi *c*, Reverendissimi in Christo Patris ac Domini Nicolai, Dei gratia sanctæ Sedis Aquilegiensis dignissimi Patriarchæ, in spiritualibus Vicario generali; et Sextensi ac Rosacensi, nec non Mosacensi *d* Abbatibus; et Domino Fratre Joanne, Custode conventus Fratrum Minorum Fori-Julii; et providis et discretis viris Dominis Canonicis, Raimundo Vicedecano Majoris Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Utino, Meliorantia, et Viviano, Magistro Petro Joannetto, et alii multis Canonicis diocesis Ecclesiæ, et Magistro Bartholomæo Rectore Scholarum Utini; et aliis multis nobilibus et notabilibus viris, summa fide dignis, quorum nomina hic scribere nimis prolixum esset.

17 In nomine Domini. Amen. Anno Nativitatis ejusdem MCCCII, Indictione v, die vi mensis Junii: Dominica, uxor Francisei, quæ moratur in Utino, posuit super sepulturam B. Bertrandi imaginem unam ceream; quæ ex devotione et ex voto facto curata est, et sanata a maxima infirmitate, scilicet a gutta *e*, quæ sibi duravit per quatuor menses et ultra, taliter quod ipsa non poterat se movere, nisi cum maxima difficultate et juvenine. Item prædictis millesimo, indictione, et loco, die vii mensis Junii: Lucia, filia Domine Claræ de Utino, posuit super

Miracula legitime deposita coram Episcopis.

a b

c

d

Curantur gutta,

e

EX 18.
affectus
digitus,

A super sepulturam reverendi Corporis B. Bertrandi manum unam ceream : quæ [enrata fuit] ex maxima infirmitate, quam habuit in digito, scilicet in indice in sinistra manu : quæ infirmitas sibi duravit bene per menses tres et ultra, taliter quod ipsa credit digitum ipsum infallibiliter amisisse. Unde Lucia ipsa personaliter accessit ad sepulturam beatissimi Corporis antedicti, et manum ipsam posuit super capsam corporis ipsius; dicens et vovens, quod si sanaretur ab huiusmodi manus sive digiti infirmitate, quod ibidem ceream manum offerret. Quo voto s.c. facto, post tres dies per Dei gratiam, ipsiusque beatissimi Corporis *f* merita et intercessionem, ex devotione quam habuit ad dictum Corpus, a dicto morbo curata est, et restituta pristinae sanitati.

dolor capitis,

18 Anno Domini MCCCII, Indictione v, die vii mensis Julii; Vitalis de Vasconia, nunc Utini commorans, cui in die sanctorum Hermagorie *g* et Fortunati supervenit tantus et tam gravis dolor capitis et corporis, quod ex dicto dolore indubitanter mori credebatur, per diemque totum ac noctem mori totaliter dubitavit; posuit super sepulturam be-

f

g

B tissimi Corporis Domini Bertrandi duo cinctoria cerea; eunque fuit humiliter precibus deprecatus, ut ipsum ab huiusmodi dolore redeeret liberatum. Unde per Dei gratiam, et ipsius beati Corporis merita, ex maxima devotione quam habuit et habet ad ipsum Corpus, statim a dicto dolore curatus remansit. Prædictis millesimo, Indictione, et loco, die vero xii mensis Julii; Veneria, uxor Joannis Sclavi, a maxima infirmitate guttae, quæ sibi duravit bene per quinque menses et ultra, cum magnis doloribus et anxietatibus, ex speciali devotione et voto gesta ad dictum Corpus, curata est; oblata et posita per eam una tibia, cum crure et pede de cera, facto voto, Eisdem millesimo, Indictione, et loco, die vero xv mensis Julii; Clara, filia Omnibeni de Strasoldo, quæ patiebatur maximos dolores capitis et corporis, posuit super sepulturam ejusdem Beatissimi unum cinctorium cereæ, et facto voto ex maxima devotione curata est, et sanata ab huiusmodi doloribus capitis et corporis, eam sic graviter vexantibus.

gutta,

dolor capitis,

Mul ex jurem deponit

19 Millesimo, Indictione, et loco præscriptis, die vero xxix mensis Julii; Domina Agitassa, filia quondam Pidrussii de Civitate, et uxor quondam Nicolai de Utino, constituta in presentia venerabilium virorum Dominorum Fratris Alberti Abbatis Monasterii sancti Prosperi de Regio, Reverendiss. in Christo Patris et Domini, Domini Nicolai Dei gratia Patriarchæ Aquileiensis in spiritualibus Vicarii generalis, et Dominorum Episcoporum Concordiensis et Emonensis, ac Abbatis Sextensis, nec non Dominorum Guidonis Praepositi Concordiensis, Matthæi Canonici Aquileiensis, Rainaldi Canonici et Vicedecani Utinensis, Fr. Joannis de Morlegliano Custodis Fratrum Minorum de Utino, Fr. Matthæi Subprioris, et Fr. Anzuti Ordinis Prædicatorum de Utino, et multorum aliorum Clericorum, secularium et religiosorum Ordinum supradictorum, et astante ibidem copiosa multitudo utriusque sexus populi, delato sibi sacramento per Dominum Fr. Albertum Vicarium antedictum, suo sacramento dixit, et testificata est; quod cum fuisset infirma, jam sunt quatuor anni, et plurimum debilitata ac inutilis de persona, et specialiter in tribus locis dictæ sue personæ, videlicet in pede sinistro, et in digito pollicari *h* manus dexteræ et in costâ seu fianco lateris sinistri, in tantum quod nullatenus poterat stare in pedibus, nec de prædicto digito se juvare, neque ipsum extendere digitum; neque poterat jacere, nisi supina propter infirmitatem et debilitatem d. costæ seu flanchi; dum ipsa Domina fecisset se portari, quia per se ipsam venire

h
quod
atribus malis,
gressum
impedientibus

non poterat, de domo, retro ecclesiam S. Mariæ de D Utino sub quadam porticu, quæ est juxta domum Domini Meliorantiæ; et inde transiret Jacobus i Monachus, ad officium campanarum deputatus dictæ ecclesiæ, d. Domina dixit eidem, non possem ego gratiam aliquam habere, aut aliquid ab ipso Domino Bertrando, olim Patriarcha Aquileiensi, in quo tantam habeo devotionem? Qui respondit: Bona Domina, credo quod vos truffamini *k*, et cepit ridere. Quæ Domina respondit: Ad sacra Dei Evangelia non truffor, imo maximam devotionem et affectionem habeo in ipso. Et statim dictus Monachus extraxit de tascha *l* sua particulam modicum diploidis *m* de sindone rubea, quam d. Patriarcha tempore mortis suæ tenebat in dorso; et fricavit cum illa costam dictæ Dominae, ex ea parte et latere, in qua patiebatur; et recessit: et paulo post d. Domina cepit ponere pedem in terra, quem ponere non potuerat bene per annum et ultra; et liberata fuit de infirmitate sua, quam patiebatur in costâ prædicta: quia costâ prædicta habebat quoddam os grossum, et sublevatum exterius, propter quod se juvare non poterat, quod fuit statim, et est totaliter explanatum. Et dixit, quod post prædicta per aliquos dies Presbyter Zanettus, Canonicus d. E ecclesiæ, tradidit d. Dominae modicum d. diploidis, cum qua fricavit sibi digitum, in quo patiebatur; et statim cepit extendere digitum, quem extendere non potuerat per unum annum et ultra.

k
attactu vestis
ejus
liberata sit.

l

m

20 Millesimo, Indictione, die, et loco prædictis; Domina Stella, filia quondam Bartholomæi, qui fuit de Vincentia, uxor Joannis de Cramariis de Utino, suo sacramento testificata est, et dixit; quod cum peperisset quendam puellam, quæ est modo quatuor mensium vel circa, nomine Julianam, et haberet modicum lactis ad nutriendum ipsam; ipsa vocit (forte est unus mensis vel circa) Deo et B. Virginæ Mariæ, et B. quondam Domino Patriarchæ Bertrando, quod si daret sibi lac ad sufficientiam pro nutrimento dictæ puellæ, quod offerret eidem unam mamillam ceræ, ponderis medice libræ; et statim habuit et habet lac, ad sufficientiam et ad votum suum. Anno Domini MCCCII, Indictione v, die ii mensis Augusti; Bida Cancellaria, posuit super sepulturam beatissimi corporis Domini Patriarchæ Bertrandi duo cinctoria cerea, et ex maxima devotione ac spe, quas gessit ad dictam Corpus, a gravissima infirmitate, qua detinebatur et detenta erat per decem annos et ultra, curata et sanata est.

Puerperi lac
impetravit.

F

21 Eisdem millesimo, Indictione et loco, die vii mensis Augusti; Focina de Fagareia diocesis Aquileiensis, venit ad sepulturam B. Bertrandi, et posuit ad partem superiorem capsæ unum doplerium *n*, et aliud ad partem inferiorem; et ex voto, quod fecit dixit se totaliter esse sanatam a maxima infirmitate, quam habuit in oculo dextero. Etiam sic dixit, quod per dies multos stetit quod nihil in toto mundo videbat eum oculo, imo medici dimiserunt eam, credendo amisisse oculum; et per gratiam Dei totaliter sanata est. d. infirmitas duravit sibi per tres menses et ultra. Ista sunt dicta in presentia Presbyteri Nicolai Plebani in Castro Utini, et Presbyteri Laurentii de Utino, et Regutii Nepotis Domini Meliorantiæ, et Joannis de Cramariis. Anno, indictione, et loco suprascriptis, die vero x mensis Augusti. Margarussa filia quondam Pagani de Corhaco posuit super sepulturam præfatam unam imaginem ceream; et ex maxima devotione, quam habuit ad beatissimum corpus Domini Bertrandi Patriarchæ ac spe, curata et sanata est a maxima infirmitate, quæ sibi duravit per annos quatuor et ultra.

Oculus pene
amissus sibi
restituitur.

n

A 22 Anno, indictione, et loco quibus supra proxime, die vero xi mensis Augusti; Dominus Meliorantia, Canonicus ecclesiae S. Mariae Majoris de Utino, juratus dixit; quod bene sex annis elapsis passus fuit dolorem ventris, a parte sinistra; et quod per quatuor annos vel circa, ille dolor semel vel bis in mense gravabat eum; sed in quinto anno quasi omni die habebat ipsum dolorem. Et sciens quod Domina Agitussa, quæ per magnum tempus in costa sinistra tantam guttam, et dolorem sustinuerat, quod ossa anchæ o dislocata erant extra juncturam; et quod per tactum unius petiæ rupæ p bonæ memoriæ Domini Bertrandi Patriarchæ Aquileiensis, in qua mortuus fuit, erat sanata, et ossa in locum suum reducta, et dolor qui fuerat continuus recesserat; habens spem quod sibi debebat prodesse, tetigit se cum ipsa petia rupæ, in loco, ubi habebat et habere consueverat dolorem, jam sunt septem septimanæ vel circa; et dixit, quod nunquam postmodum habuit ipsum dolorem, testibus ut supra in miraculo Domine Agitussæ. Millesimo, indictione, loco et die prædictis; cum d. Dominus Meliorantia equitaret solus ad solatium circa Urinum per braidam q Domini Patriarchæ, sunt anni sex; volens transire per unum campum, equus voluit saltare, projiciens se ante; et pars anterior sellæ lesit eum in corpore, videlicet in inguine; sic quod medicus, qui curabat eum, plus reputavit ipsum ad mortem, quam ad vitam; et dixit sæpe et sæpius, quod nisi permetteret se scindere, quod numquam evaderet a d. infirmitate. Unde Dominus Meliorantia dixit, non permittere se ullo modo scindere, sed potius velle mori. Unde d. Dominus Meliorantia vovit se beato Bertrando, quod si ipse impetraret sibi gratiam, quod sanaretur a d. infirmitate, quod diceret ob reverentiam suam, vel faceret dici viginti Missas. Unde, per Dei gratiam et beati Corporis, totaliter est sanatus, et purgatus ab hujusmodi infirmitate.

ANNOTATA C. J.

a Petrus vocatur infra num. 23. Translatus, teste Ughello, anno 1348 e Melphicensi ad Concordiensem Sedem.

b Joanne, de quo in monumentis ecclesiae Emonensis mentionem fieri pro anno 1348, auctor est idem Ughellus.

c Vocatur is infra num. 19 ac 23. Frater Albertus, Abbas Monasterii S. Prosperi de Regio.

C d De Abbatibus istis apud Ughellum sic lego tomo 5 col. 25 b, Sunt in hoc tractu Forajuliensi tres Abbatiæ consistoriales, commendari solitæ; prima de Medio nuncupata, quam Mosacensem esse credo, altera Rosaccensis, tertia Setensis. Abbas Rosaccensis infra num. 23 appellatur Gaiardus; Mosacensis vero Guido.

e Gutta, podagram notat oc subiunde paralysim.

f Improprius sed hic frequens loquendi modus, quo corpus sumitur pro ipso Sancto; sic etiam dicitur utriusque corpus canonizari in Actis B. Nicolai de Rupe 22 Martii.

g Coluntur 12 Julii. Hermagoras, primus Aquileiensium Antistes; ac Fortunatus, ejusdem Diaconus, Martyres.

h Pollaris digitus, id est, Pollex. Flanco autem Italæ est latus, seu pars lateris infra costas.

i Infra num. 31 bis dicitur, Monachus sive Campanarius; credo quia olim moris ibi fuerit curæ isti adhibere Monachum, sive Solitarium commorantem juxta ecclesiam; sic in Belgio omnes scribas seu amanuenses vocamus Clericos, quia olim soli fere Clerici litteras norant.

k Truffamini, id est nugamini, a Truffo jocus, ludus.

l Tascha, Lombardica vox, peram aut erumenam notans, Tentonibus Tesche.

m Diplois hæc, infra num. 22 vocatur rupa. Sonat autem Diplois restem duplicatam seu fultam alia materia. Illic forte pro toga aut penula sumitur.

n Doplerium seu duplerium, cercum aut potius funale sonat; uti clarius indicabitur num. 25 et 26. Lego etiam apud sæpe citatos Cortusios lib. 7 cap. 10, quod in exequiis Marsili de Curraria omnes Clerici cum singulis dupleriis incedebant. Desumitur autem ab Italico doppiere, quod ipsum quoque funale significat. Cinctorium vero de quo supra num. 18 et infra sæpius, est filum cera obductum et longum ad mensuram corporis ejus, qui roret, vel pro quo votum sit, vel etiam ad mensuram sepulcri sacri, ut infra num. 30, 34, 40, 42, 44, 45.

o Anca Italæ, coxendix est Latinis.

p Petia, quod et petium, est frustum, pars, lacinia. Quod autem rupa hic vocatur, supra num. 19 diplois dicitur de sindone rubea; ibique suspicor pro penala aut toga itinerantis sumi. Confirmabor vero in suspitione mea, si liceat rō Rupa, uti Ropa, quod alibi lego, pro Roba, scriptum dicere. Roba enim Italæ significat tum vestes, tum utramque quamvis suppellectilem; Galli Robe scribunt et proprie intelligunt talarum togam, reliquis vestibus superindui solitam.

q Braida, est planities, campus.

CAPUT IV.

Miracula reliqua in Augusto deposita.

Eisdem millesimo, indictione, et loco. Die xii mensis Augusti; in ecclesia S. Mariae Majoris de Utino, presentibus testibus, Venerabili in Christo Patre et Domino D. Petro, Dei gratia Episcopo Concordiensi, Ven. Viro Domino Gajardo Abbate Monasterii Rosacensis Aquileiensis Diocesis, Ven. Viro Domino Guidone Abbate Monasterii Mosacensis, Venerandis Viris Dominis Corrado de la Torre, et Matthæo de Padua Canonicis Aquileiæ, Ven. Viro Raymundo Vicedecano et Canonico prædictæ ecclesiae S. Mariae de Utino; Religiosis Fratribus Simonino de Utino, et Joanne de Mantua Ordinis Fratrum Minorum, Religiosis Fratribus Matthia de Civitate Ordinis Fratrum Prædicatorum, et Fr. Dominico de Venzono d. Ordinis, et astantibus etiam ibi multitudine copiosa religiosarum et ecclesiasticarum personarum, ac etiam populi multitudine sexus utriusque: religiosa et honesta Domina D. Mabilia, f Abbatisa monasterii majoris de Aquileia, constituta coram Ven. Viro Domino Fratre Alberto, Abbate Monasterii Sancti Prosperi de Regio, Reverendissimi in Christo Patris et Domini Domini Nicolai Dei gratia Sanctæ Sedis Aquileiensis Patriarchæ in spiritualibus Vicario generali, et sibi per ipsum delato debito sacramento, dixit, et testificata est, quod cum fuisset infirma infirmitate febrili, quartana videlicet, et dolorem stomachi passa fuisset, jam sunt quatuor anni elapsi, sicut publicum et notorium est in tota patria Foro-Julii, et maxime in civitate Aquileiæ; et non potuisset opera aliqua vel industria medicorum liberari, experiendo multa medicamina diversorum medicorum de diversis locis et civitatibus; semel sibi in nocte, videlicet de mense Augusti proxime præterito, prima die sabbati a post festum beati Virginis, sibi in visione venit Corpus beatum olim bonæ memoriæ Domini Patriarchæ; et tunc cum excitata esset, ipsa votum emisit, quod si virtute et meritis ipsius ab infirmitatibus liberaretur hujusmodi, ipsa quam citius haberet

Quatuor annis febris et stomacho laborans,

desperantibus medicis

a

facto voto sanatur.

A Ielmus habuit maximam gratiam a B. Bertrando, de infirmitate, quam passus est per tres annos et ultra, tali modo quod non poterat se movere de lecto, nisi cum maxima difficultate et bono iuvamine. Unde cum essem uno die in Portu-guario i cum Beno Vicecapitano d. terræ, et eidem exponerem et lamentarem infirmitatem ipsius filii mei, ac dolorem et malinconiam k, quos ob hoc sustinebam; ipse mihi dixit et consuluit, quod ipsum filium meum recommendarem cum voti emissione B. Bertrando, olim Domino nostro Patriarchæ Aquileiensi, qui infinita facit miracula die quasi qualibet; videlicet multos infirmos, variis et gravibus infirmitatibus defectos, curande et sanando; ut pro ipso filio meo intercederet, et oraret pro ejus liberatione et sanitate apud Dominum nostrum Jesum Christum, et ejus gloriosissimam Matrem S. Mariam. Unde cum reversus fuisset in Tervisiun, in domo meæ solitæ mansionis, vovi eundem filium meum B. Bertrando, cum promissione de visitando ejus sepulturam, si eam sanitati pristinæ restitueret. Quo voto sic facto, incontinenti ivi in crastinum de mane ad ecclesiam, ad audiendum Missam, causa orandi beatissimam Mariam Virginem et B. Bertrandum, pro sospitate eidem meo filio restituenda. Qua Missa dicta et per me audita, et factis orationibus antedictis, redii ad domum; ubi inveni d. filium meum ab hujusmodi ejus infirmitate curatum et sanatum, et circumcirca domum euntem. Quo sic sano per me viso, debitas laudes reddidi omnipotenti Deo, et ejus Matri Virgini gloriosæ, ac B. Bertrando, cujus precibus tam cito sanatus et liberatus fuerat.

30 Eisdem millesimo, indictione, et loco, die xxviii mensis Augusti; Catarina uxor Nicolucii de las Momuas de..... Perhibeo testimonium veritatis et veritatem dico, sic Deus me adjuvet, quod habui maximam gratiam a B. Bertrando: quia cum ego Catarina valde fuero infirma, et steterim in lecto assiderata l per talem modum, quod non poteram me movere neque ire, neque me sustentare super meis pedibus sine baculo in manibus meis. nec elevare personam meam a terra nisi valde parum: stando sic in infirmitate per quatuor annos et ultra; videns me in tanta tribulatione, angustia, et miseria constitutam, rogavi cum lacrymis maritum meum quod me conducere vel conduci faceret ad sepulturam B. Bertrandi, quem audiveram multis de præsentis miraculis corruscare, et a quo sperabam sospitatis gratiam impetrare, et etiam obtinere. Qui quidem maritus meus me statim super uno curru conduxit ad sepulturam ejusdem B. Bertrandi: et dum stetissem per duos dies circa capsam, in qua erat corpus ipsius, vovi cingere sepulturam ipsam cum une cinctorio de cera. Et ipso voto sic facto, statim incepti me erigere, et elevare a terra: unde per Dei gratiam et B. Mariæ Virginis, beatique Bertrandi precibus et intercessionibus, ab eadem infirmitate servata sum: quibus tunc, et ante laudes debitas retuli atque infinitas gratias egi.

ANNOTATA C. J.

a Quæ fuit 20 Augusti anno 1351. Cum enim hæc deponantur die 12 Augusti 1352, dicaturque apparitio facta esse mense Augusti proxime præterite, prima die Sabbati post festum beatæ Virginis; intelligendus utique est Augustus anni 1351, quo festum beatæ Virginis Assumptæ, id est dies 15 mensis, incidit in feriam 2: et Sabbatum sequens colligitur fuisse dies 20.

b Balconum, non male podium aut exedram, seu locum extramurum prominentem vertas, augmentativum Junii T. I

a Palco suggestu: utrumque vero per Longobardos Italianæ invectum a Teutonica radice Balk, trabs.

c Ordinare hominem hic dicitur pro administrare ei extrema Pœnitentiæ atque Eucharistiæ Sacramenta.

d Sive cereo benedicto, uti supra notavimus. Observari hic etiam potest consuetudo illius temporis moriendi cum cereo benedicto in manu.

e Hora, pro tempus.

f Inanitas, defectus sensuum, deliquium, et sic etiam Belgicis dicimus Ydelheyt.

g Burgum, id est suburbium Utinense Aquileiam versus.

h Sic vulgo nominatur febris hectica.

i Urbs est, quam Limen amnis, auctore Sabellico, perfluit, non multum supra Concordiam, Semiemporium Patriæ hoc tempore (Sabellici), ob Venetarum Germanarumque mercium frequentem illuc convectationem.

k Vox omnino Italica, pro melancholia.

l Assideratos vox Italia est, frigore rigidus: Latino-barbare loquentibus usurpatur pro tactus paralyti.

CAPUT V.

Miracula mense Septembri deposita.

ANNO Domini MCCCLI, indictione v, die iii mensis Septembris; Flordalis de Budrio dixit, quod cum esset quadam nocte in lecto, et dormiret juxta quandam suam parvulam filiam, etiam dormientem in cunis juxta lectum suum; excitata a somno, invenit d. suam filiam extra cunas in terram cecidisse, et unum brachium eidem fractum esse, videlicet dextrum. Quo sic invento, timeus ne d. puella ob hoc moreretur, fecit eam mederi, et sibi provideri ut melius potuit, per Magistrum Gasparinum: et nihilominus vovit B. Bertrando, dicendo, quod si eidem filiæ suæ sanitatem restitueret in d. brachio, poneret et offerret super capsam, in qua reconditum erat corpus ejus, unum brachium de cera. Quibus promissione et voto sic factis, paucis diebus elapsis, puella libera et sanata fuit a d. morbo, ex devotione d. B. Bertrandi. Millesimo, indictione, et loco prædictis, die vero vii mensis Septembris; Joannulus de Lesono posuit super sepulturam Reverendiss. Domini Bertrandi unum caput de cera; qui ex maxima devotione et voto facto, liberatus fuit a dolore maximo, quem passus fuerat et patiebatur in capite per plures dies. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die vero viii mensis Septembris; Cilot Cornamusa, posuit super sepulturam Domini Bertrandi unam maxillam ceream, qui fuit per multos dies valde infirmus, et ex devotione et voto facto beatissimo corpori Domini Bertrandi curatus et sanatus est. Et de hoc testis est Jacobus Monachus sive Campanarius ecclesiæ S. Mariæ Majoris de Utino, et Dominicus etiam Monachus sive Campanarius d. ecclesiæ.

32 Millesimo, indictione, et loco prædictis, die vero ix mensis Septembris; Dominica de Utino, commorans in burgo S. Lazari d. terræ Utini, posuit super capsam beatissimi corporis Domini Bertrandi olim Patriarchæ, unum oculum de cera; quæ ex devotione et voto, quod fecit propter infirmitatem, quam passa fuerat per quatuor menses et ultra, et tunc patiebatur in oculis, per Dei gratiam et d. beatissimi corporis merita et intercessionibus, ab eadem infirmitate sanata est totaliter et curata. Anno, indictione, et loco prædictis, die vero x mensis Septembris; Venetia, filia Domini Cortellarii, posuit super capsam corporis B. Bertrandi unum caput de cera; et ex voto per eam emisso a maximo dolore

D

EX MS.

E

Depositiones et curationes factæ mense Septembr.

brachium fractum sibi restituitur.

Levatur color capitis.

F

Tollitur malum oculorum et capitis.

A capitis, quo detenta et gravata fuerat per multos dies, curata est et restituta pristinae sanitati. Millesimo, indictione, et loco praedictis, die x mensis Septembris; Domina Catarina, uxor Joannoli de Lesono, posuit unam imaginem ceream super sepultura seu capsam B. Bertrandi, quam ponere voverat pro marito suo; ob quod votum et ipsius satisfactione dictus ejus maritus a maxima aegritudine curatus et sanatus fuit.

33 Anno, indictione, et loco supradictis, die vero xv mensis Septembris; Catarina de Porta de Ronco Utini, dixit et testificata fuit, se a beatissimo corpore Bertrandi, in persona filii sui Nicolai maximam gratiam obtinuisse; ex eo quod, cum dictus ejus filius per multos dies fuisset, et tunc esset valde debilis et infirmus; ipsa, timens de morte ipsius sui filii, eum lacrymando rogavit et hortata fuit, quod se recommendaret corpori B. Bertrandi, et eidem voveret aliquid se daturum, quia ut intellexerat multum cum juvaret. Qui quidem Nicolaus ejus filius, quia pauper, devoto corde vovit eidem beatissimo corpori, quod si cum de hujusmodi aegritudine liberaret, personaliter sepulturam et corpus ipsius visitaret, eique offerret unum cereum pretii duorum denariorum. Ob cujus voti emissionem, et satisfactionem ac devotionem puram, dicit Mater, ipsum ejus filium a d. infirmitate, per Dei gratiam et ipsius Matris Virginis gloriosae, ac beatissimi Bertrandi merita et intercessionem, sanatum esse totaliter et curatum.

34 Eisdem millesimo, indictione, et loco, die xvi mensis Septembris; Joannes filius quondam Manchini hospitis, dixit; cum ipse ivisset ad indulgentiam S. Petri de Camea, in reversione sua invenit filiam suam valde infirmatam, et quasi in mortis periculo constitutam: ex qua infirmitate ad tantam pervenit debilitatem, quod plus sperabatur de ipsius morto quam vita; pluriesque candelam in suis manibus fuit apposita, quia videbatur expirare. Tandem vero pater, dolens de sua filia et ejus morte, devote recommendavit eam beatissimae Mariae Virgini, rogavitque B. Bertrandum et vovit eidem, quod si posset eidem suae filiae impetrare gratiam et restitutionem sanitatis, ipse iret cum dicta ejus filia ad sepulturam ejus; et cingeret capsam in qua reconditum erat corpus suum cum uno cinetorio de cera. Unde facto voto et promissione hujusmodi, filia totaliter sanitati pristinae est restituta. Imo (ut dixit) attentis signis fuit a mortuis quasi resuscitata: et hoc per gratiam et misericordiam Domini nostri Jesu Christi, et ejus Matris Virginis gloriosae, ac merita et intercessionem B. Bertrandi.

35 Millesimo, indictione, die et loco praedictis; Annussa, quae moratur in Utino prope ecclesiam sanctae Mariae Virginis, dixit; quod cum ipsa phlebotomiam fecisset in brachio dextro, elapsis tribus mensibus, tantus dolor tantaque infirmitas ipsam invasit in brachio, quod non poterat se juvare nec movere de brachio, imo brachium ipsum totum nigrum et tumefactum erat. Ex quo dubitans vovit B. Bertrando offerre unum brachium cereum, si sanitatem in brachio restitueret eidem. Quo voto sic facto per ipsam, statim ipsius brachii sanitas sibi fuit per Dei gratiam, et B. Bertrandi preces et merita totaliter restituta. Millesimo et indictione praedictis, die xviii mensis Septembris; ego Jacobus, filius Leonardii Utinensis, commorans prope furnum Dominae Eliensae, perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic Deus me adjuvet; quod habui maximam gratiam a B. Bertrando. Quia cum essem valde infirmus et debilis, propter febrem tertianam, quae mihi duravit per duos menses et ultra, ego multa et infinita vota infinitis Sanctis feci ob hoc. Quae cum

demum nihil mihi proficerent, recommendavi me B. Bertrando: et eidem, una dierum cum essem in lecto, et ipsa febris me graviter opprimeret et detineret, taliter vovi; videlicet, Ego promitto et voveo Deo et B. Mariae Virgini ac B. Bertrando, quod si ipse me juvabit evadere ab ipsis febribus, ego visitabo ejus sepulturam, et super altare S. Mariae, ob ipsius reverentiam, unam Missam faciam celebrare. Quo voto sic facto, in continenti per gratiam Domini nostri Jesu Christi, ejusque genitricis Virginis gloriosae, ac preces et merita B. Bertrandi, fui a dd. febribus derelictus, et restitutus pristinae sanitati: quibus sit laus et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

36 Eisdem millesimo, indictione, et loco, die vero ultimo mensis Septembris; Margarussa Cusandaria, socrus Guidonis Cinatorii, Utini commorantes, posuit super capsam, in qua reconditum est corpus Reverendissimi Domini Patriarchae Bertrandi etiam imaginem de cera. Et ob hoc ab ipso Domino Bertrando maximam gratiam habuisse dixit, quae fuit talis: Videlicet, quod dum praedictus Guido passus fuisset a festo sancti Joannis de mense Junii, usque in praesentem diem, quamdam infirmitatem ethica nuncupatam, quae ad tantum ipsum adduxerat, quod flatum trahere non poterat, nec emittere; imo pulmonem expuebat, et tantam tussim patiebatur in pectore, quod mori totaliter videbatur; ac ab omnibus medicis fuerat derelictus, tanquam persona, quae (ut dicebant) non poterat evadere ab infirmitate eadem; vovit B. Bertrando, quod si eidem Guidoni sanitatem impetraret ac redderet de infirmitate praedicta, ejus sepulturam visitaret, et super ipsam imaginem ceream ad formam hominis, trium librarum et valoris quadraginta frisoriorum a poneret, et offerret. Unde facto d. voto, per Dei gratiam, et B. Bertrandi merita, totaliter sanatus est a d. infirmitate.

ANNOTATIO C. J.

a Quod genus monetae et cujus valoris fuerint Frisoria, ignorare se hodie fatentur Foro-julienses interrogati: suspicantur autem nummum fuisse, Frisorii seu sartaginis formam referens vel impressam sibi habens.

CAPUT VI.

Miracula mense Octobri ac Novembri deposita.

Anno Domini mcccclii, Indictione v, die iii mensis Octobris; Ursula de Tergesto, Utini commorans de praesenti in burgo Aquileiae, dixit, magnam gratiam a B. Bertrando habuisse et obtinuisse. Nam cum passa fuisset per multos dies, et tunc paterebatur maximum dolorem in capite, vovit se Corpori B. Bertrandi daturam unum caput cereum, ut eidem succurreret contra dolorem hujusmodi. Quo voto sic facto, statim per Dei gratiam, et beatissimae Mariae Virginis ac B. Bertrandi merita et intercessionem, extitit ad d. dolore sanata. Millesimo, Indictione, et loco praedictis, die iv mensis Octobris; dixit Domina Lippa, uxor Joannis de Bononia, se maximam gratiam obtinuisse a corpore B. Bertrandi: quia cum ipsa per magnum tempus in digito indice suae manus dextrae, tantum dolorem et tantam infirmitatem habuisset et sustinuisset, quod manum credidit amisisse; vovit corpori B. Bertrandi, quod si a d. infirmitate eam liberaret, unam manum ceream offerret eidem. Unde per Dei gratiam, et B. Bertrandi merita atque preces, facto hujusmodi voto, statim ob devotionem, quam habuit ad ipsum corpus,

alios sanctis frustra facta.

Invocato B. Bertrando depellitur.

Phthysi ad desperationem medicorum

E pristinae sanitati red- datur

u

F

Medetur Sanctus doloribus capitis,

manus.

PA. MS.

Mortuus unus

et alter convalescunt.

Brachium putrescens sanatur.

Febris post multa vota,

ilentium. A corpus, sanata est in ipse digito. Millesimo, Indictione, et loco quibus supra, die vero v mensis Octobris; ego Bartholomeus, Rector Scholarum Utini, perhibeo testimonium veritatis, et veritate dico, sic Deus me adjuvet; quod dum panderem uno dierum, uxor mea Sophia conquesta fuit de maximo dolore dentium ultra modum; et rogata a me ut pranderet, dixit se nullo modo posse comedere ex nimio dolore dentium. Cui dixi; Fac votum omnipotenti Deo, et B. Mariæ Virgini, ac Patriarchæ Bertrando, quod tu dabis prandium duobus pauperibus amore ipsorum, ut liberent te ab isto dentium dolore. Quæ statim fecit d. votum, et statim facto voto cessavit dolor, et mox liberata fuit. Laus sit omnipotenti Deo, et B. Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cujus meritis et precibus tam subito sine mora aliqua dentium sedavit dolorem, et d. uxorem ita perfecte et subito liberavit.

38 Millesimo, indictione, et loco prædictis, die vero xiii mensis Octobris; Nicolaus dictus Glos, qui moratur in burgo Pescollis Utini; dixit, se gratiam maximam habuisse et obtinuisse a B. Bertrando; quia cum ipse ivisset ad venationem leporum die tertio exeunte mense Octobris, ipso die cepit duas lepores vivas; et cum reversus fuisset domum suam, et suæ uxori dixisset se velle in crastinum Domino Patriarchæ dd. lepores præsentare; ipsa ejus uxor consulendo dixit, quod non erat bonum d. die, quæ erat Veneris, ipsas lepores præsentare; sed quod in crastinum rediret ad venandum, et si posset alias capere, omnes tunc præsentaret; ex quibus pluribus major sibi succederet honor, quam de duabus tantum. Unde Nicolaus ipse, juxta uxoris consilium, ipsa die non præsentavit; sed in crastinum rediit ad venandum; et cum invenisset unam leporem juxta quoddam sepe a, seu ad pedem unius sterpi b, et voluisset descendere de equo, causa capiendi eam; subito invasit eum tantus dolor in tibia, quod videbatur mori. Et cum voluisset pluribus vicibus ascendere equum, et non potuisset; tandem ascendit, cum magna tamen difficultate et labore. Et cum revenisset domum, uxor ejus interrogavit ipsam qualiter sibi erat. Qui respondit ei, quod male; et narravit sibi de dolore, qui eum invaserat, et propter quem in aliquo loco stare non poterat.

39 Cui ipsius uxor sic respondit: Scio quod vos dilexistis B. Bertrandum Patriarcham in vita sua, et ipse e converso vos dilexit: volo ergo quod vos habeatis devotionem ad ipsum, et quod vos faciatis aliquod votum ad ipsum, saltem de visitando ejus sepulturam; quia credo et spero quod vos juvabit. Credo etiam quod Presbyter Zanettus monstrabit vobis corpus suum, quia habet unam clavem capso, in qua d. corpus est reconditum; et Joannolus de Lisono habet aliam. Qui quidem Nicolaus sic respondit: Si scirem Presbyterum Zanettum habere ambas claves, libenter visitarem Corpus suum; sed gratiam aliquam non peterem a Joannolo, quia ipse fuit mihi contrarius in quæstione mea paucis diebus transactis. Demum vero d. Nicolaus, videns et cognoscens ac sentiens d. ejus infirmitatem crescere, et multiplicare, et non minuere; una nocte, scilicet tertia decima mensis Octobris, dum jaceret super lecto et dolores eum dire torquerent, infra se locutus sic est, dicens: O Deus! multi vovent ire Romam, et ad S. Jacobum, et ad S. Nicolaum, qui sunt ita remoti abhinc, et gratias ab eis obtinent; numquid ego potero gratiam obtinere ab isto beato Domino Bertrando, qui sum ita sibi vicinus? Et his dictis recommendavit se beatissimæ Mariæ Virgini, et ejus filio glorioso, ac B. Bertrando, ut apud eos sibi gratiam impetraret liberandi ab hujusmodi in-

firmirate et doloribus suis: vovitque jejunare diem, D vel vigiliam Passionis d. B. Bertrandi, vel unam Missam ob ejus reverentiam facere celebrari, et ad præsens sepulturam ipsius personaliter visitare, et ibidem unam tibiam ceram offerre. Unde juravit ad sancta Dei Evangelia, quod incontinenti, facto voto et promissione hujusmodi, fuit et remansit totaliter ab eadem infirmitate sanatus, ob reverentiam et devotionem, quam habuit ad B. Bertrandum Patriarcham.

40 Millesimo, indictione, et loco præscriptis, die vero xix mensis Octobris. Dixit Leonardus Porcarius, qui morabatur in burgo Aquileiæ Utini, se gratiam maximam habuisse a corpore B. Bertrandi pro filio suo. Quia cum ipse ivisset Cividatum c, ad complendum unum votum pro filio suo per cum omissum et factum; scilicet ad ecclesiam S. Pantaleonis, et in ipsa ecclesia unam Missam faceret celebrari; subito invasit proprium filium tanta infirmitas, quod pater credidit ipsum mori. Sed pater d. ejus filium recommendavit B. Mariæ Virgini, et ejus filio gloriosissimo; vovitque B. Bertrando, quod si redderet eidem suo filio sanitatem, ipsum ad ejus sepulturam conducirer, et eam cingeret cum uno cinctorio cereo. Quo voto sic facto, statim puer, per Dei gratiam et merita B. Bertrandi, a d. infirmitate sanatus est. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die xxii mensis Octobris; Bartholomeus quondam Bertucci de Tabulis de Bononia, visitavit corpus B. Bertrandi; qui ex devotione magna, quam gerebat ad ipsum, dedit et obtulit unum anulum aureum in manu sua.

41 Anno, indictione, et loco prædictis, die vero xxii mensis Octobris prædicto; Franciscus Caligarius, filius Joannis Cerronis, qui nunc moratur in caligariis; dixit obtinuisse pulchram et magnam gratiam a corpore B. Bertrandi. Nam cum haberet tantam infirmitatem in una ejus auricula, quod nihil posset audire; ob fidem quam habebat et gerebat ad corpus B. Bertrandi ac devotionem, vovit eidem offerre unam auriculam ceream; et a d. infirmitate, per Dei gratiam et B. Bertrandi merita, totaliter sanatus est. Millesimo, Indictione, et loco prædictis, die xxiii mensis Octobris; dixit Domina Palma, uxor Petri de Brassano, quod habuit gratiam maximam a corpore B. Bertrandi. Quia cum maritus suus haberet rixam et quæstionem cum quodam vicino suo, per quem erat taliter accusatus, quod mortem incurrebat; ipsa recommendavit eum beatissimæ Mariæ Virgini, et filio suo, ac B. Bertrando; eis humiliter supplicans, quatenus ipsum ab hujusmodi tribulatione et mortis periculo liberare dignentur; et voto facto seu emisso, eodem die in continenti; ambo invicem sunt pacificati et concordati, seu boni amici facti.

42 Millesimo, indictione, die, et loco suprascriptis: Cumina uxor Jacebi Becarii, qui morabatur in Grazzano, dixit, se maximam gratiam obtinuisse a corpore B. Bertrandi. Quia cum filius suus per multos dies passus fuisset, et tunc pateretur morbum caducum; recommendavit ipsum beatissimæ Mariæ Virgini, et gloriosissimo Filio; ac vovit B. Bertrando, quod si faceret eum evadere a d. morbo, offerret et poneret super ejus sepulturam, ad ipsius beati corporis reverentiam et commemorationem hujusmodi gratiæ, sibi taliter impetratæ, unam imaginem ceream. Quo voto sic facto, ab illa hora in antea non habuit amplius, neque passus fuit d. morbum; sed per Dei gratiam, et ipsius beati corporis intercessionem, a d. morbo liber evasit et sanus. Eisdem millesimo, indictione, et loco, die vero xxiv mensis Octobris; Soprana de Sacilo quondam Madaloti, constituta in præsentia venerabilium virorum Dominorum

EX MS.

Subito de-
flectens puer,

c

facto per
patrem voto
redit ad se.

E

Annulus
aureus of-
fertur San-
cto.Auditus
redditur.Inimici re-
conciliantur,

F

Morbo caduco
remedium of-
fertur.a sibi noto
dum vive-
ret, Ber-
trando cu-
ratur.

EX MS
Gradiendi
sine fulcris
facultas re-
stituitur.

d

A minorum Raimundi Vicedecani majoris ecclesiæ sanctæ Mariæ de Utino, Magistri Petri de Regio, Domini Meliorantiæ, Domini Zanetti, et Domini Simonini, Canoniorum Utinensium, delato sibi debito sacramento per suprascriptum Dominum Vicedecanum, dixit, quod de mense Julii proxime futuro erunt duo anni, quibus numquam potuit ire absque cruchigliis d: et hoc dixit sibi accidisse, dum laboraret in quodam campo. Demum audita fama et miraculis, quibus vivebat B. Bertrandus, vovit visitare et visitavit sepulcrum ipsius, ut pro ipsa et ejus restitutione ad sanitatem intercedere dignaretur. Quo voto sic facto, et sepulcro B. Bertrandi per d. infirmam personaliter visitato; ipsa optime et sine cruchigliis, vel alio quovis adminiculo, incepit ire et præsentialiter ibat, prout publice ab omnibus visa fuit. Dominicus, quondam Almerici de Hospitali, constitutus in præsentia prædictorum, dixit, suo sacramento delato eidem per supradictum Dominum Vicedecanum, quod vidit prædictam Sopranam infirmam in domo sua, et etiam in Sacilo infirmam, et cum cruchigliis incedentem ut præscribitur.

B 43 Millesimo, indictione, et loco prædictis, die vero ultimo mensis Octobris.... Uxor quondam Domini Frederici de Savorgnamo, perhibeo testimonium veritatis, et veritatem dico, sic me Deus adjuvet, quod habui magnam gratiam a B. Bertrando. Nam cum essem valde infirma prænimio dolore capitis, et ob febres tertianas, quas passa fueram et patiebar; vovi corpori B. Bertrandi, quod si removeret a me prædictum dolorem capitis, et febres tertianas, primam viam quam facerem, mihi reddita sanitate, sepulturam ipsius visitarem et cingere uno cinctorio. Quo voto sic facto incontinenti per Dei gratiam et misericordiam et beatissimæ Mariæ Virginis ac intercessionem beati corporis a dictis infirmitate et dolore sanata fui. Sit laus Deo omnipotenti, et B. Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cujus precibus et meritis tam cito liberata sum. Anno MCCCLII, indictione v, die iii mensis Novembris. Ego Dominicus filius Zerlini de Utino, perhibeo testimonium veritatis, veritatemque dico, sic me Deus adjuvet; quod cum filius meus Stephanus infirmaretur ultra modum, taliter quod credebam ipsum amisisse, vovi B. Bertrando, quod si restitueret eum pristinae sanitati, visitarem una cum ipso meo filio sepulcrum ejus, ibique offerrem unam imaginem ceream. Unde, per gratiam Dei et B. Bertrandi merita, sanatus est.

Aufertur
dolor capitis
et febris;

Mortis peri-
culo puer
eripitur.

Puralsi
subito tacta
sub ta opem
experitur.

44 Millesimo, indictione, et loco prædictis, die vero xxiii mensis Novembris; ego Fusta, uxor Canciani de Strosolt, perhibeo testimonium veritatis et veritatem dico, sic me Deus adjuvet; quod habui maximam gratiam a B. Bertrando; quia dum essem in quodam campo meo, subito invasit me quædam infirmitas in parte sinistra meæ personæ; et talis ac tanta, quod amisi visum, auditum, et loquelam, ac fui tota perdita et contracta in brachio et pede sinistris. Unde videns me in tanta tribulatione et infirmitate constitutam, cum maxima devotione et affectione, vovi B. Bertrando visitare ejus sepulturam; et capsam, in qua reconditum erat corpus ejus, cingere cum uno cinctorio cereo, ut ipse mihi restitueret sanitatem meam. Quo voto sic facto, mox liberata fui ab omni dolore et infirmitate prædictis: sit laus Deo omnipotenti, et beatissimæ Mariæ Virgini, ac B. Bertrando, cujus precibus et meritis tam cito et sine mora tanta infirmitas mea sanata est.

Puer mor-
bundus,

45 Eisdem millesimo, indictione, et loco, die ultimo mensis Novembris; Domina Cunigundis suo sacramento dixit, quod quidam suus filius duorum

annorum, nomine Petrus-Fredericus, fuerat et erat D tam gravi febre gravatus, quod totaliter credebatur per d. suam matrem ac etiam per patrem et nonnullas alias mulieres ibidem astantes, de hac vita transire. Et jam d. ejus mater pssuerat in manu ipsius pueri candelam, quia erat quasi totus frigidus, et expirare videbatur. Demum vero candela prædicta consumpta, bene de una spana e, mater ejusdem pueri, reducens ad sui memoriam B. Bertrandum et ejus miracula noviter facta; devote flexis genibus, in præsentia supradictorum ac Dominorum Matthæi et Conradi fratrum ejusdem loci, vovit B. Bertrando, quod si impetraret d. ejus filium restitui pristinae sanitati, ipsa duceret eundem puerum ad visitandum sepulcrum ejus, et manibus propriis ipsius pueri præcingi faceret d. sepulcrum cum una candela cerea. Quo facto, coram omnibus prædictis puer aperuit oculos, et miraculose liberatus est, et sanus perfecte factus, per gratiam Dei et merita B. Bertrandi. Ego Christophorus quondam Pagani de Cargnaco, Imperiali auctoritate Notarius, prædictis omnibus interfui, et rogatus fideliter scripsi, præsentibus Dominis Raymundo E Vicedecano, Guidone, Joanne, et aliis pluribus.

confugi-
ente
ad Sanctum
matre,

Illico sibi
redditur

ANNOTATA C. J.

a Sepe neutrius generis hic, pro seps sive sepes feminini.

b Sterpum vel sterpus ponitur pro Stirps, quod arbutum Italis.

c Cividatum, trans Nazidonem x p. m. Utino in Orientem distat, in tabulis scribitur Cival.

d Id est fulcris diminutivum a Krucka, subarillare fulcrum, formam T referens: ecgraphum male habebat Chuchigliis.

e Sive Spanna Italis, Spann Germanis, Span Belgis, et Anylis, espan Gallis; spatium scilicet quantum pollex et digitus auricularis distensi attingere possunt: a verbo Spannen, tendere.

CAPUT VII.

Miracula mense Decembri anni MCCCLII, et anno MCCCLIII deposita.

Anno Domini MCCCLII, indictione v, die xiv mensis Decembris; in capella majoris ecclesiæ S. Mariæ de Utino, præsentibus discretis et Venerabilibus viris Dominis Guidone Præposito Concordiensi, Raimundo Vicedecano prædictæ ecclesiæ, Guidone, Joanne, Joannetto, Nicolao de Samerdenga, Simonino, Francisco nepote Domini Meliorantiæ, Canonicis d. ecclesiæ et aliis; Domina Cunigundis, uxor Fradoni de Brazaco, constituta in præsentia prædictorum ven. virorum et mei Notarii infrascripti, delato eidem debito sacramento per præfatum Dominum Raimundum Vicedecanum, juravit corporaliter ad sancta Dei Evangelia, vera esse quæ infra deponet sen dicet. Et primo, videlicet, quod de anno præsentis et mense Augusti proxime præterito, in festo S. Mariæ Virginis, cum essem gravissimo infirmata in mamilla sinistra, per duos menses et ultra, cum dolore quodammodo insupportabili; et d. mamilla esset dura facta sicut lapis, multaque remedia medicorum, tam phlebotomiæ quam alia, per ipsam foissent adhibita et nihil profuisset, imo dolor semper crevisset, et auctas fuisset; dicto tamen die ipsa Domina convenit, cum Domina Rodulphina de Utino ejus Sorore, in ecclesia S. Mariæ de Plaino, conquerens de dolore suo prædicto; a quo tale recipit consilium: videlicet, quod votum faceret beato Bertrando, Patriarchæ olim Aquileiensi. Quæ statim,

Mamilla ut
lapis dura,

voto facto statim saniem emittit et curatur:

A statim, audito consilio hujusmodi, vovit cum magna devotione visitare sepulcrum d. beati Bertrandi Patriarchæ, et ibidem offerre unam mamillam ceream. Quo voto sic facto, incontinenti coram d. sorore sua, Candido barberio, Fradono ejus marito, et Gabriele filio, miraculose sanies de d. mamilla exivit: et cessavit dolor et tumefactio recessit, ipsaque liberata et sanata fuit.

similiter curantur febres periculosæ.

47 Millesimo, indictione, et loco prædictis, die sequenti mensis Decembris; cum d. Domina Cuni-gundis fuisset reversa ad domum suam, invenit quamdam suam famulam, nomine Fuscum, ætatis annorum xvii, quæ fuerat gravata et infirmata gravibus febribus; cui, dum febribus ipsis graviter opprimeretur et de remedio suam dominam postularet, domina ipsa tale consilium et remedium impertivit; videlicet quod se recommendaret beato Bertrando Patriarchæ, per quem ipsa etiam ab infirmitate suæ mamillæ liberata fuerat; votumque aliquod eidem faceret, ut ipsam liberare dignaretur a dd. febribus. Cui puella sive famula ipsa respondit: Nescio cujusmodi votum facere deberem. Cui Domina ipsa sic dixit et consuluit:

B Voveas visitare corpus beati Bertrandi, sive sepulcrum in quo reconditum est, pedibus discalceatis, ac dicere per unum mensem completum quolibet die decies Pater noster ad ipsius honorem et reverentiam, ut tibi impetret sospitatio. Cui puella: Ego sic voveo. Quo dicto, immediate coram ipsa Domina a dd. febribus miraculose liberata fuit: et statim surrexit, et amplius non habuit neque sensit dd. febres.

Juratus testatur

48 Anno, indictione, et locosuprascriptis, die vero xviii mensis Decembris, præseotibus Venerabilibus Viris Dominis Raymundo Meliorantia, Joannetto et Nicolao de Sameindenga, Canonicis d. ecclesiæ; ac Presbytero Valtero, Capellano ecclesiæ S. Mariæ de Castro Utini, Antonio quodam Pasculutti de Utino, et aliis pluribus. Presbyter Blasius Capellanus Domini.... Episcopi Signensis a constitutus in præsentia prædictorum Ven. Virorum et mei Notarii infrascripti, interrogatus per prædictum Dominum Raymundum Vicedecanum, juravit corporaliter per sacramentum, vera esse quæ infra deponet seu dicet; videlicet, quod dum esset in Gonbliz, invasit eum quidam dolor intolerabilis in maxilla dextra in festo S. Nicolai, et duravit eidem duobus diebus sic.

a

maxillam adeo sibi intumuisse,

C Quibus elapsis equitavit b Ciliam cum præfato domino suo, ubi cum fuit, maxilla intantum fuit tumefacta, quod vix comedebat. Unde recedens, Laibacum accessit; ubi maxilla multo fortius tumefacta est, et dolor augmentatus est, adeo quod comedere non poterat, nec somnum facere; imo in tantum eum gravabat, quod videbatur scindi in binas partes. Tandem vero recordatus beati Bertrandi, et miraculorum suorum, cum maxima devotione intravit quamdam ecclesiam, et ibi flexis genibus vovit, quod si Deus precibus beati Bertrandi liberaret ipsum a dolore et tumefactione prædictis, per unum mensem continuum diceret omni die septies Pater noster et totidem Ave Maria. Quo facto, rediit domum: et statim quædam vesica facta seu orta est intus; qua vesita sic orta, [vovit] iterum, quod si frangeretur, visitaret sepulcrum beati Bertrandi prædicti, et veniret per quinque milliaria nudis pedibus: et statim voto facto, in præsentia d. Domini Episcopi et familiæ ac Domini Joannis de Ordine Cruciferorum, vesica ipsa miraculose fracta est, et sanies exivit, et dolor recessit, et tumefactio: et liberatus fuit, adeo quod comedit ut prius. Ego Christophorus quondam Pagani de Cargnaco, Imperiali auctoritate Notarius prædictis interfui, et rogatus fideliter scripsi.

b

ut edere non posset:

sed voto emisso sanam esse,

49 Anno Domini mcccclm, indictione vi, die xiv mensis Januarii; Domina Fumia, uxor quondam Zanini Vasconi, olim Aquileiæ commorantis, constituta io præsentia Ven. Virorum Dominorum Guidonis Præpositi Concordiensis, Guidonis, Joannis, Zanoetti, Canonorum S. Mariæ majoris de Utino, præsentibus Presbyteris, Pasculo, Paulo, et Andrea, Capellanis in d. ecclesia et aliis, sacramento suo dixit; quod septima die mensis Januarii proxime præteriti, invasit eam quædam infirmitas a latere sinistro in parte interiori; quæ secundum dicta Medicorum erat quoddam apostema, ut communiter a Medicis et aliis dicebatur. Quæ quidem infirmitas ipsam gravavit et detinuit per xiii dies, cum febribus magnis et continuis; infra quod tempus cibum aliquem non sumpsit, neque potum, nisi aquam frigidam. Tandem vero, cum videret sibi mortis periculum imminere; recepit candelam ardentem in suis manibus, indubie credens mori. Quam dum sic teneret, recordata fuit beati Bertrandi et miraculorum ejus; cui statim vovit cum magna devotione, quod si a dicto evaderet infirmitate, per unum annum completum, aliquo die lunæ carnes non comederet; et per quatuor menses, etiam completos, dicto die lunæ vinum non biberet. Quo voto sic facto, ipsa Domina immediate convaluit, et ea die incepit comedere; ac comedit quinque grana uvarum, et restituta fuit pristinae sanitati. Nomina Medicorum sunt. Magister Joannes de Aquileia, et Magister Joannes de Padua. Benvenutus et Alexius, ac communiter omnes de terra Aquileiæ. Viderunt prædicta Dom. Culussa et Dom. Clara. Ego Nicolaus quondam Varnerii de Clauto, Utini commorans, prædicta scripsi.

D

50 Anno Domini mcccclm, indictione vi, die xiii mensis Februarii, in Capella ecclesiæ majoris S. Mariæ de Utino; Claraspina de Toppo, constituta in præsentia ven. virorum Dominorum Raimundi Vicedecani et Canonici d. ecclesiæ, Viviani, Nicolai de Samerdenga, et Zannetti de Conclis, Presbyterorum et Canonorum d. ecclesiæ, et Simonis de Marano Canonici ipsius ecclesiæ, et aliorum plurium, suo sacramento dixit et juravit ad sancta Dei Evangelia, vera esse quæ infra dicet. Videlicet; quod a decem annis proximis non vidit oculis suis, nec sciebat ire aliquo sine duce, usque ad mensem Augusti proxime præteritum: sed tunc. F

auditis et intellectis [miraculis], noviter a Deo factis meritis B. Bertrandi Patriarchæ, a multis, et specialiter a Domina Catarina de Utino, uxore Leonardi de Toppo, commorantis in Utino; se humiliter fudit quadam die prædicti mensis in orationem, Deo et B. Bertrando Patriarchæ, ut Deus liberaret eam tali cæcitate, et redderet sibi lucem meritis B. Bertrandi Patriarchæ; vovendo portare, si liberaretur, ad sepulcrum prædicti B. Bertrandi tantam candelam de cera, quantum ipsa mulier esset longa; et visitaret personaliter sepulcrum ejus. Quibus factis, statim et miraculose vidit, et illuminata fuit, et ex tunc sine duce quo voluit ivit. Item prædicta Domina Catarina, uxor etiam Leonardi Bresini de Toppo, constituta coram prædictis ven. Viris, delato sibi sacramento, dixit, quod cognovit et vidit præd. Claraspinam non videntem. Item Adaleta, quondam Philippi de Toppo, coram prædictis, delato sibi sacramento de veritate dicenda, dixit; quod multis annis ante cogoovit præd. Claraspinam non videntem; et frequenter, cum veniebat ad domum suam, quia vicina ejus erat, percutiebat per parietes cum debebat introire per ostium: et hoc posset probari per omnes, qui viderant et cognoverant prædictam.

quod multi testantur.

51 Anno Domini mxcclm, indictione vi, die

EX MS.
Apostema,
mortem at-
laturum,

E
post votum
continuo
evanescit.

Cacitas de
cæcitas de-
pellitur:

F

quod multi
testantur.

A xviii mensis Januarii, in capella ecclesiae S. Mariae majoris de Utino, in praesentia Ven. Virorum Dominorum Zannetti Canonici praed. ecclesiae, Joannis Coriarii de burgo Glemona, Presbyteri Fantucci, Nicolai quondam Morandi, Joannis quondam Sirtulis de Prademano, et aliis; Domina Leicia, uxor Martini de Utino, constituta in praesentia praedictorum et mei, suo sacramento dixit, vera esse quae infra dicet. Videlicet; quod de anno praesenti et mense Augusti, dum esset multum infirma in brachio sinistro, per duos annos fere; et hoc quodam casu, quo cecidit; et ipsa de d. infirmitate lamentationem faceret quibusdam vicinibus suis, et specialiter cuidam nominatæ Stella. Et ipsa dixit; Nescio nisi quod faciatis votum B. Bertrando Patriarchae, cui ego similiter feci de quadam infirmitate mea, et statim fui liberata. Quae auditis his, reversa fuit domum; et statim fecit votum devote, quod si liberaretur a Deo precibus B. Bertrandi Patriarchae, ipsa faceret unum brachium cereum, et portaret illud ad sepulcrum suum. Quo facto, in eadem nocte sequenti, a Deo miraculose liberata fuit, ut nunquam; et ita manendo per aliquot dies, aliquae de praedictis vicinibus adhuc dixerunt; Fecit vobis B. Bertrandus gratiam? Et ipsa dixit; Quid vultis? Petatis etiam vos aliquid. Et ille dixerunt; Creditis vos, quod ipse sit Sanctus, qui in vita sua habuit agendum cum mulieribus? Et ipsa Domina dixit; Ego bene audiui, sed nescio. Quo dicto, incontinenti dolor intolerabilis in d. brachio suo intravit, multo plus quam primo; et ipsa stetit cum ipso dolore intolerabili per quatuor dies, in quibus vicinae et maritus dicebant; Vultis quod mittamus pro medicis? Et ipsa dixit; Nolo alios medicos, nisi illum, qui mihi dedit. Quia sciebat, et vere credebatur, quod ipsum malum revenisset sibi ex praedictis verbis, quasi derisivis, et non vere. Et post quatuor dies et noctes, cum festinatione et devote fecit facere praefatum brachium de cera; et statim eo facto, fecit portare ipsum ad sepulcrum praedicti B. Bertrandi; quo portato, statim mitigatus est dolor; et mane sequenti eum surrexit, ita sana facta fuit sicut unquam.

B 52 Anno Domini mcccii, indictione vi, die xviii mensis Martii; Domina Catarina, uxor Gardemoris hospitis, habitans in Utino, constituta in praesentia Ven. Virorum Dominorum Guidonis, Joannis Raimundi Vicedecani, et Zannetti, Canoniceorum d. ecclesiae S. Mariae, et Gardemoris praedicti, suo sacramento dixit, quod a tribus annis circa habuit quandam infirmitatem in coxa sua dextra, quam portavit usque ad festum S. Michaelis proxime praeteriti, cum aliquibus doloribus; et a d. festo citra passa est maximos dolores, et quodammodo insupportabiles. Dieta autem infirmitas erat elevata ab alia carne, sicut unum ovum gallinae; et ista elevatio erat nigra, et caro circumquaque erat rubea; et d. tumefactio erat dura quasi lapis; et heri de sero fuerunt quindecim dies, cum pateretur maximos dolores; vocit Deo et B. Bertrando dicens; Si verum est, quod d. B. Bertrandus faciat miracula, quae dicuntur; facio ei votum, ut si ejus precibus et meritis liberabor de ista infirmitate, visitabo sepulcrum suum personaliter, et portabo unam coxam de cera, cum crure et pede. Et sic facto voto, sedens super scamno juxta imaginem per medicum tempus, favilla de igne exiens intravit in gremium ipsius. Cum autem expelleret d. favillam, surrexit sine aliquo dolore; et sic quassando pannos suos propter d. ignem, aspiciensque in terram, vidit juxta pedes unum glomum carnis nigrum et grossum, sicut una nux; et ponens nanum ubi erat d. infirmitas, invenit se totaliter liberatam,

sine aliquo vulnere ibidem apparente. Et tunc red-
dens gratias Deo et Bertrando beato, accipiensque
d. carnem in manibus suis, cum gaudio ivit ad ma-
ritum suum, sana sicut unquam; annuntiavit ei, et
aliis pluribus ad cenam discumbentibus, eisque
ostendens d. carnem. Summo mane venit ad eccle-
siam, ad corpus B. Bertrandi, et votum complevit,
et d. carnem dimisit in manibus d. Presbyteri Zan-
netti. Quae omnia supradicta d. Gardemoris ibidem
juravit corporaliter, vera esse; et etiam Daniel
dictus Latina, qui fuit de Tarcento; et Joannes
Traflico de Cividato, et plures alii discumbentes in
cenis praedictis, viderunt praedicta.

53 Millesimo, indictione, et loco praescriptis, die
vero iv mensis Aprilis; Domina Colussa, uxor
quondam Simonis de Flagonea, et soror Dominae
Fumiae, constituta in praesentia Ven. Virorum Do-
minorum Guidonis, Joannis, Meliorantiae, Magistri
Petri Zannetti, et Simonis, Canoniceorum in infra-
scripta ecclesia, et aliorum plurium, suo sacra-
mento dixit; quod cum audivisset a Domina Fumia
sorore sua, miraculum factum in personam suam;
dixit, quod non credebatur talia, et sic deridebat. Et
incontinenti invasit eam quidam dolor magnus in
stomacho; et cum isto dolore immenso fuit tribus
diebus, quibus nullum cibum sumere potuit; et si
quem sumpsit, illum statim emisit. Tandem vero
reduxit se ad beatum Bertrandum, facta poeniten-
tia de verbis per se derisive dictis, factis, et pro-
latis; votumque fecit eidem beato Bertrando, quod
si de d. infirmitate liberaretur visitaret sepulcrum
suum, et ipsum cingeret, faciendo celebrari unam
Missam ad honorem ipsius. Quo facto, ejus meritis
statim liberata fuit. Actum in capella S. Mariae
majoris de Utino, ubi jacet Reverendissimum cor-
pus praedictum. Testes sunt Franciscus Notarius,
Presbyter Guido Capellanus in ecclesia S. Joannis
de Foro de Aquilegia, Alexius de Montelupo, An-
tonius qui fuit de Flagonea, omnes habitantes in
Aquilegia, et alii quamplures.

54 Eisdem millesimo, indictione, et loco, ac die,
coram Ven. Viris Dominis Guidone, Joanne, Me-
liorantia, Magistro Petro Zannetto, et Simone,
Canonicis ecclesiae S. Mariae majoris de Utino,
Constituta Domina Fumia, suo sacramento dixit;
quod dum cantaretur Passio Domini in ecclesia
Aquilegiae, quaedam sua filia, nomine Joannina,
annorum xiii, repente gravissima infirmitate op-
pressa, cecidit in terram quasi mortua, et tota ni-
gra; ita quod oportuit, quod mater portaret eam
domum cum aliis mulieribus. Quae eam portavit,
et posuit super lecto, conquerentem de magno et
intolerabili dolore in parte sinistra. Quae puella fecit
testamentum, cum dubium esset de vita ipsius. Tan-
dem vero ejus mater praedicta fecit votum beato
Bertrando, quod si de d. infirmitate liberaretur,
pedibus scalciis d. una cum d. sua filia, visitaret se-
pulcrum beati Bertrandi, et apportaret unum ce-
reum duarum librarum, et faceret cingi sepulcrum.
Quo voto facto, statim precibus et meritis beati
Bertrandi, liberata fuit; Et infrascripti sunt testes,
qui praedicta viderunt. Franciscus Notarius, Pres-
byter Guido Capellanus in ecclesia S. Joannis de
Foro Aquilegiae, Alexius de Monte Lupo, Antonius
qui fuit de Flagonea, omnes habitatores Aquilegiae,
et alii plures. Ego Christophorus quondam Pagani
de Cargnaco, Imperiali auctoritate Notarius, prae-
dictis interfui, et rogatus scripsi.

55 Millesimo, indictione, et die de quibus supra; in
capella ecclesiae S. Mariae majoris de Utino, coram
Ven. Viris Dominis Guidone, Joanne, Magistro Petro
de Regio, Meliorantia, Joannetto, et Simonino, Ca-
nonicis d. ecclesiae et aliis pluribus; Domina Clara,
filia

*Ridens mira-
cula Beati
punitur et
curatur.*

*Puella exani-
mis reddit a
se.*

*Hemiplexia
curatur.*

A filia quondam Basilii de Carisiaco, Aquileiæ habitans, corporaliter juravit, vera esse quæ infra dicet. Videlicet; quod in festo S. Mariæ de mense Augusti, proxime præterito, dum esset Aquileiæ, invasit eam quædam infirmitas maxima cum pruritu, ita quod tota nigra facta est. Et semel flebotomata, nihil profuit, imo plus invaluit, et de sua parte sinistra nihil sentiebat, quasi mortua: et in ista infirmitate permansit per octo dies, ipsa semper augmentando. Postmodum vero mater, nesciens sibi remedium, fecit votum pro ea B. Bertrando Patriarchæ; quod si d. sua filia ejus precibus et meritis liberaretur ab hujusmodi infirmitate, ipsa portaret unam imaginem ceream, et visitaret una cum filia sepulcrum ejus. Quo facto, incontinenti libera fuit. Et testes, qui talia viderunt, sunt prædicta mater ejus, quæ ibidem juravit, prædicta vera esse; Alexius Vanni de Montelupo, et Nihil de Asquino, habitantes in Aquileia, et aliæ plures mulieres. Ego Christophorus quondam Pagani de Cagnaco, Imperiali auctoritate Notarius, prædictis interfui, et rogatus fideliter scripsi.

ANNOTATA C. J.

B a Nescio cujus diæcesis hic designetur Episcopus nisi Signinæ seu Signiensis in Latio: ejus autem hoc tempore Episcopus indicatur apud Ughellum, Fr. Michael Mathiæ, Ordinis Carmelitarum, electus anno 1349.

b Cilia vulgo Cillei, Comitatus a se dicti caput trans Savum ad Sanum fluvium, distat Laubacho ad XL p. m. Laubacho vero Utinum iter est p. m. LX. Gonlbiz tabulæ non exprimunt.

c Hinc suspicor pro annis xxi ætatis, scribendos xxiii.

d Italice Scalzo id est Discalceatus; solent enim Itali ex particula negativa Latina dis, solum s retinere.

CAPUT VIII.

Miracula annis MCCCLV, MCCCXVIII, MCCCXX, et MCCCCLXXX patrata.

A Anno Domini MCCCLV, indictione viii, die v mensis Februarii; providus Vir Presbyter Betinus, Plebanus in Laude ecclesiæ S. Floriani Diæcesis a Bellunensis, constitutus in præsentia Venerab. Viro-
rum Dominorum Raymundi Vicedecani, Guidonis, Joannis, Zannetti, Canonicorum ecclesiæ Utinensis et aliorum complurium, suo sacramento dixit, quod de anno proxime præterito cum esset graviter infirmus in oculo sinistro; qui oculus erat tumefactus, propter vesicas ipsum oculum gravantes cum maximis doloribus, adeo quod dubitabat de oculo, et communiter credebatur morbus ipse incurabilis esse. Tandem una nocte, reducendo sibi ad memoriam de miraculis, quæ audierat, ob reverentiam B. Bertrandi factis; proposuit in corde suo, adveniente die votum facere, si precibus et meritis d. B. Bertrandi liberaretur a d. languore, quod indueret unum pauperem, et sepulcrum suum visitaret: ita quod illucescente die d. votum emisit. Quo voto facto, statim intercessione B. Bertrandi miraculose liberatus fuit, votumque complexit; et hac die Utinum, causa visitandi corpus. Testes qui viderunt d. oculi infirmitatem, et etiam post votum factum sanitatem, quæ sanitas evidenter apparet, sunt hi (qui quidem testes juraverunt ad sancta Dei Evangelia, coram supradictis hominibus, se vidisse d. oculum infirmum, et post votum emissum esse sanatum) Petrus filius Saimbeni de d. Valle

de Laude, Bartholomæus Tudischini de eodem loco, D supradicta dixerunt, in præsentia supra et infra scriptorum testium, in sacristia ecclesiæ S. Mariæ majoris de Utino; videlicet prudentium Vicorum Presbyterorum, Stephani quondam Pharaoni, et Benvenuti. Capellanorum et intitulorum in d. ecclesia, et Senti quondam Heremizæ de Venetiis, tunc Utini habitantis, et aliorum plurimorum. Ego Albertinus de Gatis de Cremona, Imperiali auctoritate Notarius, his omnibus præsens fui, et rogatus scripsi.

57 Anno Domini mcccvi, indictione i, die vero x mensis Junii: actum Utini Aquileiæ diocesis in sacristia collegiata ecclesiæ S. Mariæ, ubi ipsius Capitulum congregari et fieri consuevit; præsentibus ibidem Venerabilibus Viris, Presbytero Nicolao de Vogliano, Presbytero Leonardo, Presbytero Benvenuto de Martignaco, et Frederico quondam, et Bertoldo de Muratio, et Frederico quondam Nihili de Castronovo, et Nicolao quondam Brisini de Toppo, omnibus in dicto Utino habitantibus, testibus ad hæc adhibitis, convocato et congregato Capitulo ejusdem majoris ecclesiæ. In quo quidem majori Capitulo interfuerunt venerabiles circumscriptique Viri, Presbyter Nicolaus Vicedecanus, Guilielmus de Paona, Jacobus de Amaro, Rizardus de sancto Vito, omnes ipsius ecclesiæ Canonici præbendati, ipsiusque ecclesiæ Capitulum facientes et representantes, cum plures pro tunc in ipsa ecclesia vel apud eam non essent, qui de jure vel consuetudine possent aut deberent ad d. Capitulum convocari. Ibidem in præsentia dd. Dominorum Vicedecani, Canonicorum, dictorumque testium, et mei Aloysii Notarii publici infrascripti, constitutus Nicolaus cerdo, quondam Antonii genitus, cujus habitatio ipsum Utinum est, S. Lazari contrata b, per d. Dominum Vicedecanum sibi prius delato juramento, per summum ac omnipotentem Deum omni-exploso mendacio ellatus est, veritatem suis verbis locum vindicare: præfatisque Dominis circumstantibus, mirum hoc recitavit horrendum; asserens, quod luce sexta mensis hujus, scilicet in venerando tam beati, tam incliti Bertrandi festo, dum in sua statione, ut mos cerdoniæ artis est, sularis c scapino d infingeret aciem suendi causa, sunt illico extra scapinum ipsum sanguinis guttæ tres effusæ. Qui hoc cernens, ingenti est stupore commotus, trepidisque opus a manibus cecidit; dehinc alta voce ad vicinos clamavit: Huc adeste, huc concurrite, Viri; miraculumque prospicite.

58 Tunc occurrerunt vicini, videruntque metuentium prodigium: quos attestatus fuit præfatus referens; et primo providum habilemque virum, Nicolassium Zanni, Utini in superiori burgo commorantem, tide dignum; et Nicolaum de Villalta; Magistrum Petrum cerdonem quondam Nicolassii, prædictum burgum colentem; et Antonium Spilosinum. Præpositique omnes testes, sacramento præsuscepto juraverunt, hoc vere vidisse mirum: dictumque approbaverunt et ratificaverunt; et asseruerunt, ibidem infinitas aluisse personas, de quarum nominibus ad præsens eis non perstabat memoria. Ego Aloysius, natus quondam Jacobi Aurificis de Martignaco, Utini habitans, publicus Apostolica et Imperiali auctoritate Notarius, ac Curie spiritualis Patriarchalis Aquileiæ et d. Capituli Scriba, supradictis omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur et fierent, una cum prænomina-
tis testibus præsens fui, eaque sic fieri vidi et audi-
vi, et in notam propriam recepi; ipsaque rogatus et
requisitus propria manu scripsi, meisque signo et
nomine apposis consuetis, in fidem et testimonium
præmissorum omnium et singulorum [munivi].

Testis cerdo

b quod, dum festo B. Bertrandi laboraret;

b

c d

f subulam sanguis secutus si;

idque plures viderunt.

a
C
Oculu. fere amissus

visionem recipit.

EX MS.

Anno 1420
Utinenses,
bellis civitibus
sacvientes,

A 59 Inter praescripta miracula, quae sacro ex corpore B. Bertrandi olim ex multis apparuerunt, hoc proculdubio ab omnibus mirabilius creditur extitisse, quod emicuit mcccxxx, indictione xii. die vero vi Junii. Nam cum tota Fori-Julii patria diu fuisset foretque maximis discordiis agitata, praesertim haec Utini terra, in qua corpus ejus annuatim solenniter colitur et devote; hic B. Bertrandus tantis angustiis tantisque tribulationibus, quantae perseveraverant, finem imposuit concordantem; graves discordias et inexorabiles mitigando, quae quidem eives inter Utinenses annis quampluribus vigerant. Una etenim pars civium, alteram crudeliter in exilium relegarat; et ipsorum bona sub praconis voce vendebantur in foro. Communitas ex hoc profecto parvam consequabatur utilitatem; et, huius si quis expulsores casu capiebatur, ipse truci suspensio tradebatur: et attinentes non solum, sed etiam amici, indigne querebantur ad poenam, novis occasionibus adinventis. Unus ad alterum accusandum praemulis incitabatur; multis variisque modis inimicitiae cumulabantur continue; atroces erant animi ad vindictam peragendam. Concordiae spes nulla penitus sperabatur, adeo erat in pectoribus omnium crudelitas introclusa. Hoc omnibus fere notum constat, patriam incolentibus.

B 60 Interposuerant etenim se viri optimi, pacis et virtutis cujuslibet amatores: nemo has discordias poterat mitigare. Tanta quotidie fiebant enormia, quod vix verbo posset aliquis explicare. Et ut breviter multa, quae poterant invenire, unico verbo perstringam; totius terrae Utini destructio ab omnibus iniquissima timebatur, consideratis animorum motibus truculentis. Miseratus itaque B. Bertrandus, tandem hos terrores atque calamitates tranquillam reduxit in pacem: quod miraculosum valde, et inopinabile videbatur. In die namque sui obitus, dum ad sui memoriam exequiae celebrarentur eximiae, uti annis fuerant continuis celebratae; inter omnes quietissimum est concordium consecutum. Expulsi revertuntur in terram Utini, nulla facta sanguinis effusione, quod ab omnibus incredibile putabatur. Quis non credat esse mirabile? Hoc fide digni quamplurimi persenserunt: omnium communis erat opinio, atque iudicium, B. Bertrandum, suis efficacibus factis intercessionibus, tam salubre suffragium impetrasse a Virgine gloriosa, cujus protectioni tota est patria recommissa. Quare devotissime eum colere debemus, et ejus festum merito celebrare; ut, sicut transacto tempore adversitatis nos incolumes reservavit, ita futuro prosperitatis tempore nos perenniter ab omni superveniente periculo valeat liberare. Amen.

f 61 Stupendum miraculum de quinque mulieribus, ex maleficio continue tripudiantibus, meritis et intercessionem beatissimi Bertrandi liberatis f. Quamquam immortalis Deus gloriosum Pontificem suum B. Bertrandum, olim scilicet Aquileiense Ecclesiae Patriarcham, qui pro Ecclesiasticae libertatis defensione gladiis occubuit impiorum, plurimis et pene innumeris, retroactis temporibus, miraculis decoraverit; tamen de praesenti anno Gratiae mcccclxxx, indictione xii. et die ultima Junii, proxime revoluti, corpus ejus hoc insolito gratiae et virtutis munere plurimum illustravit. Nam dum Lazara, uxor Joannis Odorici; Mareulina, relicta quondam Dominici Mitri; Joanna, uxor Picotti; Maria, uxor Aulivi; Bertulina, uxor Joannis do Vivaro, habitantes in Lauzacco g, aetate admodum juvenes, quodam inaudito morbi genere, ex maleficio ut creditur, cujusdam veneficae mulieris contracti, incredibili modo ac miserabili casu pluribus diebus et noctibus vexarentur; et fere semper, licet compotes mentis es-

In festo Beati
praeter spem
reconciliantur
inter se.

An 1480 fe-
minae 5,

g
ex maleficio
assidue tri-
pudantes,

D sent, bacchantium more invicem tripudiarent, aesi in publico carnis-privii spectaculo choream ducebant, cum maxima membrorum omnium agitatione; ita ut ex labore tam longae et continuae vexationis largo sudore madidae, fatigata saepius corpora in terram ponerent; prout haec omnia mala et ipsarum infelicitas multorum oculis mortalium, et praesertim populi Utinensis, conspectui actualiter subiecta fuere. Nec ejusmodi malitia morbi [multis ab ipsis, ac parentibus et amicis remediis adhibitis] ulla humana ope tolli, vel ex parte aliqua levari potuisset: tandem maturato intra se consilio, de visitando praefati Antistitis beatissimo corpore, singulari devotione votum emisit; eoque piissime reddito et adimpleto, ad vesperam ipsius diei, propria cum bona fiducia repetentes, ac fessa et debilia membra somno et quieti pristinae commendantes; sequenti luce, meritis et intercessionem praefati nostri Praesulis Bertrandi, Utinensis populi et aliorum in se sperantium Patroni et veri apud Deum intercessoris, totius d. morbi furore deposito, ac vi ejus non modo mitigata sed penitus extincta, sanae quidem et liberae ut primum fuerant, surrexerunt.

62 Quo factum est ut universa Civitas Utinensis, tanto excitata miraculo, una cum juvenibus supradictis, ac multis de ipsarum cognatione, a Clero majoris ecclesiae d. civitatis, apud quam corpus praefati gloriosissimi Patriarchae congrue veneratur, ad habendas gratias tanti beneficii, solennem processionem die Dominico, nono mensis Julii d. anni, ad perpetuam rei memoriam fecerit celebrari. Ubi d. die post majoris Missae et divinorum Officiorum celebrationem, apud tribunam majoris arae, et penes monumentum, in quo praefati corpus Praesidis in pace quiescit, praedictae mulieres, coram Reverendo Patre et eximio decretorum Doctore, Domino Butio de Palaulis, Reverendissimi in Christo Patris et Domini, Domini Marci, miseratione divina Episcopi Prenestini, Cardinalis S. Marci, Patriarchae Aquileiense dignissimi Vicario generali; nec non Venerabilibus Dominis Canonicis, Capitulo et omni Clero praefatae ecclesiae, ac frequenti multitudine d. populi Utinensis, personaliter constitutae; et a praefato Reverendo Domino Vicario omnes singulariter et de per se super praemissis diligenter examinatae; deposuerunt, et confessae sunt, se a praedicto morbo, meritis solum et intercessionem praefati beatissimi Bertrandi, pro ipsorum liberatione piissimo Deo facta, mediante voto, ut praeiungitur, ad eum emisso et reddito, sanas et liberas effectas esse.

63 De quarum mulierum confessione et testimonio praefatus Dominus Butius Vicarius, pro aeterni Dei gloria, et praefati beatissimi Antistitis devotione in fidelium mentibus augenda, et ad titubantium de nostra religione corda opportune confirmanda, me Paulum Sanctoninum, praefati Reverendissimi Domini Patriarchae Aquileiense Cancellarium, una cum infrascriptis quatuor egregiis Viris Notariis Utinensibus; ut in praesenti libro aliorum miraculorum ejusdem olim Patriarchae Bertrandi notam facerem, et eam propria manu subscriberem, ibidem publice rogavit, commisit, atque mandavit. Ego Paulus Sanctoninus, filius quondam honorabilis Viri Joannis de Sanctoninis, laicus Narniensis Diocesis, publicus Imperiali auctoritate Notarius, et Praefati Reverendissimi Domini Domini Patriarchae Aquileien. Cancellarius, praedictis omnibus et singulis per me dictatis, et per alium scriptis, una cum infrascriptis aliis Notariis Utinensibus, praesens interfui; et de mandato praedicti Reverendi Domini Butii Vicarii, ea omnia hac subscriptione mea et signo artis tabellionatus, quo utor, roboravi.

voto emisso
post quietem
sibi redditae
sunt;

E
idque ipse
legitime co-
ram multis
testantur,

et Notarii
4 confirmant.

A Et ego Bartholomæus, filius quondam Joannis Cumini de Latisana, civis Utini, publicus imperiali auctoritate Notarius, prædictas mulieres ut supra maleficiatas vidi; earumque confessionem coram suprascripto Rev. Domino Vicario factam audiui, et omnibus prædictis interfui. In quorum omnium fidem et testimonium rogatus, ac de mandato præfati Rev. Domini Vicarii me subscripsi. Et ego Bartholomæus Mastrinus de Utino, quondam Odorici de Mastinis de Valsa-Sueviæ, civis et incolæ d. terræ Utini, Imperiali auctoritate Notarius publicus, suprascriptas mulieres ex maleficio ita laborantes vidi, et suprascriptæ earum confessioni præsens fui, rogatusque me hic propria manu subscripsi, in fidem, robur et testimonium omnium et singulorum præmissorum; cum appositione signi et nominis mei consuetorum.

ANNOTATA C. J.

D
EX MS.

a Bellunum distat Utino ad LX P. M. versus Tridentinam diocesim: quod vero hic Rande infra videtur Taude scribi: sed neutrum expriment tabulæ.

b Contrata, quasi Conterrata, virus.

c Sen potius Subtalaris. Vox media ætate calceum significat, quod hic sub talo induatur.

d Italicum scappino soleam calcei sonat.

e Similiter etiam infra, concordium dicitur.

f Titulus est, sequentis miraculi, diu post alia scripti, sicut omnia fere hujus Capituli.

g Lauzaccum non tamen tabulæ circa Utinum, sed Rosaccum intervallo x milliarium ad Orientem pro Losacco.

DE B. PACIFICO CEREDANENSI

ORDINIS MINORUM OBSERVANTIUM

IN NOVARIENSI INSUBRIÆ DIOECESI

SYLLOGE HISTORICA

De ejus Vita, translatione, et cultu.

D. P.

A. MCCCC-
LXXXII.

Ceredani,
rico ab Acer-
ris diverso,
natus,

C Carolus a Basilica-Petri, Novariensis Episcopus, quem supra vidimus, de mandato S. Caroli Borromæi causam B. Gerardi Tinctorii Madoetæ cognovisse; anno MDCXII Novariam suam edidit, accuratissime duobus libris explicatam. In harum primo, qui est de locis diocesis totius, sub Terminatione Trecati, agit is pag. 56 de prætitulati Beoti patria, pari fere intervallo quinque vel sex milliarium Navaria atque Viglebano dissita, sed ad istam pertinente, atque hæc scribit: Ceredanum, quia vulgo Ceranum dicitur, putavit Gaudentius Merula fuisse antiquum oppidum Acerras, de quo Polybius et alii, belli illius Gallici scriptores. Sed omni tempore integre loquentes Ceredanum dixerunt: Acerræ potius dicendus est, vicus huic nostræ finitimus, qui vulgo dicitur Acere. Ceredani autem vicus, utpote Ticino proximior, aliis ejusdem Terminationis præstare videtur amœnitate: præstat vero magis, beato viro Pacifico, quem protulit, et cujus corpus tenet. Hæc Carolus præloctus, talem porro de eo sermonem tenuit.

C Pacifico, quem protulit, et cujus corpus tenet. Hæc Carolus præloctus, talem porro de eo sermonem tenuit.

2 Natus dicitur ex familia hujus vici Ramota. Ordinis fuit Franciscani: doctrina sanctitateque insigni. Librum composuit anno MCCCCXXIII, Sixti III Pontificis anno II, de Casibus quos conscientia dicunt, qui ab ejus nomine Summa Pacifica est nominata. Ejus, uti Prædicatoris verbi Dei et Commissarii Apostolici, in Pontificia indictione, quæ Cruciata dicebatur, promulgata contra Turcas, qui nonnullas Italiæ oras occupaverunt; legimus litteras quasdam Ceredanensibus concessas, anno Domini MCCCCXXI, nona Septembris die. Corpus ejus, artubus adhuc compactum, palpatur, vestitum Ordinis indumento: et antiqua consuetudine, ob famam sanctitatis, servatur in altari ædiculæ, quæ majori ecclesiæ adjuncta est ad meridiem; ubi precibus, votis, oblationibus Fidelium colitur ut beatus, præsertim postridie Nonas Junii: quo die magna Ceredanum convenit multitudo, venerandi visendique corporis gratia. Deest tamen Caput, quod in ecclesiæ majoris altari asservatur; et digitus dexteræ manus, qui Mortarii dicitur haberi; brachium quoque sinistrum, quod in Sardinia servari fertur, ubi diem Junii T. I

in Ordine
litteris et
officiis cla-
rus,

in patria col-
tur 6 Junii;

suum Virbeatus obiit, et unde corpus olim transferri curarunt Ceredanenses, ut patrium solatium præsidiumque; quo loco mox etiam Hospitium ejus Ordinis fundavere.

3 Totum hunc locum transtulit in suos Annales Waddingus, ad annum MCCCCXXXII; præfatus, constare sibi, quod hoc anno obiit; idque ex Registro veteri Observantium, in quo notatum est, Vicarium generalem Florentiæ die XIV Junii, hoc ipso anno constituisse Commissarium Sardiniae Michaëlem Aquensem, celeberrimum Prædicatorem; propter obitum, inquit, Pacifici a Novaria; eo scilicet modo sic cognominati, quo sæpe solent in designanda alicujus patria, urbium potius quam oppidorum usurpari nomina. Causa igitur colendi ipsum die VI Junii, non est, quia tunc die obiit: sed quia tunc corpus ejus Ceredanum ollatum, et publica verosimiliter processione acceptum, ac ritu Beatorum est collocatum in altari. Anno autem præcedenti num. 7 notaverat idem Waddingus, quomodo post Comitia Generalia Ordinis Ferrariæ, habita XIII Martii, in Curia Romana Commissarii instituti sunt; pro aliis quidem Provinciis, alii; Sardiniae vero, Pacificus a Novaria. Operæ pretium omnino foret videre Epistolam, quam ille, jam Commissarius Apostolicus, ipso anno ad Ceredanenses dedit; et cognoscere, ex quo loco sit data, et qua ex causa. Interim satis intelligitur, non longas in Sardinia moras trahere potuisse eum, qui frequenti anno, forsitan vix dimidio ab acceptata Commissione, Romæ sciebat jam esse defunctus. Et hac forte causa motus Arturus a Monasterio, eum inscripsit Martyrologio Franciscano primæ editionis, mensis Januarii die XXIV. Sed hoc ille tamen in secunda editione mutavit, ad quem autem diem ipsum transtulerit hactenus non comperi: fallit enim istius editionis index Alphabeticus, in quo legitur Pacificus a Cerano Confes. apud Tertiariam insulam, 24 Junii: ubi quid Tertiariæ insulæ nomine significatum velit, fateor me ignorare. Tertiam, Hispanice Terceram, medio fere inter Africam et Americam spatio sitam, novi: sed eo Pacificum appulisse, nusquam lego.

mortuus in
Sardinia an.
1482,

fortassis in
Januario,

Commissarius
ibi Apostol-
icus:

subobscurè in-
scriptus Mar-
tyrologio
Franc.

4 Non Mireris autem quod Arturus in prætituta

AUCTORE D. P.
ex Gonzaga,
non recte in-
formato:

A prima editione, Pacificum commendans, ut virtutum laude ac sanctis operibus celebrem; et in Notis Auctores, quos secutus est, nominans; Waddingum, diligentissime alias solitum appellari, pratermisit: Tamus enim Annalium vii, unde discere certiora Arturus poterat, primum prodiit onuo MDCXLVIII, utique decennio serius quam prima editio Martyrologii; et hanc post xv annos est secuta secunda; in qua ex Waddinga Auctor potuit, ac verosimiliter voluit emendare perperam scripta ex Gonzaga, in Provinciæ Mediolanensis Conventu vii, Gonzagique secuto Buresso.

§ Conventus ille Viglebanensis civitatis est, ad quem, inquit, Hospitium Divæ Annæ sacrum, Ceranique erectum, et id quod Gambali ædificatum perseverat, pleno jure spectant. In altero vero istorum oppidorum, nempe in eo cui Ceranum nomen est, beatus Pater Pacificus, hujus olim Provinciæ alumnus, diem clausit extremum; atque in alia a præfato hospitio ædícula, tumultus est. Quamobrem confecto Instrumento, in eam tum Fratres tum Ceranenses sententiam venere, ut ejus corpus, inde exhumatum, ad præmemoratum hospitium, honestiori loco tumulandum, transferatur. Verum B Gonzagam, licet totius Ordinis Ministrum generalem cum scriberet, non semper fideliter fuisse informatum, patet ex prægressis; nec minus patebit ex altero Wad-

dingi loco, ad annum 1474, ubi de eodem Viglebanensi Conventu agens, sic loquitur num. 57.

6 Hujus Conventus incolæ duo habebant hospitium, in duobus oppidis propinquis, Ceredani et Gambali; atque in primo tumultus est B. Pacificus, eo prognatus oppido, sed in Sardiniae insula mortuus, atque Ceredanum furtim in sarcinulis mercatorum, expensis oppidanorum, translatus. Errant, qui in patria mortuum affirmant. Dum Mortario transibant qui ferebant, elevavit brachium; quod tandem obtinuerunt Clarissæ Mortarienses, habentque in magna veneratione. Caput, a reliquo corpore separatum, servatur honorifice in ecclesia parochiali Ceredani. Sæpe orta est contentio inter Fratres et Oppidanos circa ostensionem corporis: cesserunt enim Fratres hospitium et ædiculam conjunctam, sub cujus altari jacet S. Pacificus, Confratribus Corporis Christi, prope cœmeterium ecclesiæ parochialis; ea lege, ut Fratribus domus et ecclesia commodiori loco construeretur. Quod promiserunt Confratres, compleverunt: sed corpus noluerunt reddere. Tandem conventum est ut duabus seris clauderetur, primamque clavem haberent Fratres, tamquam legitimi possessores; secundam, Confratres, tamquam custodes; demumque Fratribus Ceredani ædificaretur cœnobium.

Corpus sub
altari in ca-
pella hospitii
Minoritici.

concessi Con-
fratribus Cor-
poris Christi.

E

DE SANCTO ANTISTITE NORBERTO

FUNDATORE ORD. CAN. PRÆMONST. IN GALLIA

APOSTOLO CIVIUM ANTUERPIENSUM IN BELGIO

ARCHIEPISCOPO MAGDEBURGENSIUM IN GERMANIA

Ad Amplissimum et Reverendissimum Dominum

ABBATEM S. MICHAELIS ANTUERPIÆ

AMPLISS. AC REVERENDISS. DOMINO
JOANNI CHRYSOSTOMO
TENIERS
CELEBERRIMÆ ECCLESIAE
S. MICHAELIS

SACRI ET CANONICI ORD. PRÆMONSTRATENSIS

ANTUERPIÆ
ABBATI DIGNISSIMO
ILLUSTRISSIMORUM ORDINUM BRABANTIAE
ASSESSORI

TRIUM ABBATiarum

Averbodiensis, Tongerloënsis et Middelburgensis

PATRI ABBATI

Toparchæ de Santuliet, Berendrecht, Neder-Ockerzeel, List, Domino in Wilryck,
Beirse, et Vosselaer

CONRADUS JANNINGUS SOC. JESU.

AMPLISSIME ET REVERENDISSIME DOMINE,

Quem de sancto Patre NORBERTO, faudataque per ipsam Abbatia Antuerpiæ, et successoribus in ea Præsulibus, concinnavit Tractatum meus in studio historiæ Ecclesiasticæ Magister; ipsius ego ac meo nomine, meo quondam in studiis juvenilibus Condiscipulo, nunc autem AMPLISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO, oblatum venio, priscae familiaritatis, venerationis hodiernæ, obsequii perpetui monumentum. Ecce enim potius sistatur Lucubratio hæc, quæ a sancto Antuerpiensium Apostolo NORBERTO orditur, Vitam ejus pertextens; quam Tibi? qui ipsius locum Antuerpiæ tenes, quadragesimus quintus ordine continuato Successor, meritissimus Præsul. Cui potius sistatur Lucubratio, quæ fundatam a sancto Viro Abbatiam, ejus Vitæ subnectit, illustrans obscura, innovans antiqua, reducens sepulta; quam Tibi? qui ibidem loci præsides, prudentissimus Rector, scientissimus antiquitatis Æstimator. Cui potius Lucubratio sistatur, quæ decessorum istie Abbatum gesta atque omnis generis virtutes, veluti in theatrum, orbi spectandas toti, producit; quam Tibi? qui easdem virtutes imitari atque exprimere in propria persona didicisti, vivum aliis earundem exemplar factus. Quibus enim non eluceat præluceatque nunc in virili ætate religiosus Antistes virtutum splendoribus; qui privatus ac juvenis et pene puer, plurimis, continua exercitatione acquisitis, pridem fulsit? Tua, AMPLISSIME AC REVERENDISSIME DOMINE, tua illa sunt, quæ loquor, a puero supra ætatem laudabiliter, sapienter constanterque gesta,

gesta, me audiente, et inspectante, et amulo in multis. Quoties enim (juvat meminisse), pulchro certamine contendimus, uter alterum antecelleret salutari Christianæ doctrinæ scientia; uter juvenili Poeticæ laude; uter virili Eloquentiæ gloria; uter Dialectica disputandi arte! In quibus vicisse me alios saepe, per menstrua, uti fit, intervalla, libentius recolo; quia simul recordor, victum esse nonnumquam abs Te. Quid porro indicant præmia publica, quæ decurso classium singularum curriculo, annuatim tibi cesserunt? Quid theatrum, quod pluries declamantem cum plausu miratum est; ipsumque illud magnum ac in Humanioribus ultimum honoris tui; ubi spectatoribus Amplissimo urbis Senatu, Consulibus, supremoque Belgii pro Rege Catholico Governatore, tunc recens creato; Cyrino Regem, Regali habitu, oculo, incessu, majestate representasti: quid, inquam, theatrum illud resonat aliud, quam gloriam tuam, usque adeo in animis spectatorum insidentem adhuc, ut Cyri prius Regis oblituri sint, quam Actoris? Interea celebrius meditaberis theatrum, palestram Lovanii Philosophicam, ubi etiam plausibilis quam Antuerpiæ partem egisti arduam; eoque evasisti perfectionis, ut elapso biennio in prima, ut vocant, Linea cum Primo contenderis de prima gloriosi certaminis laurea, septimam ex innumerabilibus adeptus, suave præmium laboris. Hinc altius ascensurus, demittis Te; secutusque exemplum et institutum S. NORBERTI, præ gloria mundi amplecteris opprobrium Christi in Tirocinio Antuerpiensi: cui ex omnium voto succedit Professio Religiosa. Ascendere continuo juberis Cathedram, explicaturus aliis, quam paulo ante bene Tibi didiceras, Philosophiam. Vix me teneo, quin ampliores hic in laudes prorumpam; cum oculi mihi mei atque aures hodie dum representent consessum illum celeberrimum virorum, tota urbe doctissimorum, qui confluerant ad Ecclesiam vestram, oppugnaturine dicam Positiones, a Te propositas Præsidi; an miraturi potius expeditam nodosorum argumentorum solutionem, objicientibus a Te datam? Sed eloquentia Te tua non sivit diutius profanis impendi scientiis, intra parietes privatos; aptissima nempe sacris ad populum concionibus, lucrandisque Deo animabus publica dictione. Audivit illum per annos facile quatuor continuos Ecclesia vestra, ita flectentem et impellentem, quo velles, animos auditorum (quod etiamnum præstas saepe, in illa qua emines Dignitate) ut alia nulla opus sit eloquentia, nedum mea, in laudem Oratoris Christiani. Transeo igitur ad nobilem, quæ exinde nascitur, contentionem, Religionem inter et Sapientiam Theologiæ sacram. Utraque Te sibi conciliare, utraque per te illustrari cupida, in suas Te partes trahere nititur. Evicit Religio, et exercitatum per varia virtutem tuam exivit ad præcipua quæque munia, Procuratoris, Magistri Novitiorum, Prioris, ac tandem Abbatidis. Satis hoc in laudem foret, nisi sublimiora mereretur virtus, quæ Abbatem fecit; virtus illa, quæ maluit operari laudanda, quam laudari ipsa. Illam ego, non in Te Tibi, sed in Decessoribus tuis Abbatibus inspicendam atque admirandam propono. Inspice primum recentiores illos, quorum gesta immortalia oculis nostris obversantur adhuc, et perpetua dulcedine afficiunt animos recordatione sui; GERARDOS, inquam, JOSEPHOS, MACARIOS, NORBERTOS, CHRYSOSTOMOS, MATTHEOS, CHRISTIANOS, DIONYSIOS: quales viros! Transi inde ad antiquiores, CORNELIUM DE MERA, JOANNEM DE WEERT, JOANNEM ROBYS; primum liberalitate in egenos, alterum benevolentia in subditos, tertium hospitalitate in peregrinos, insignes. Adde tenacissimum æqui ANDREAM AECHTENRYT; amantissimum librorum ac litteratorum JOANNEM PIERKENS; reverentissimum rerum Ecclesiasticarum OLARDUM TEERLINCK: nec non PETRUM BREEM, miserorum commiserando solamen; et mansuetudine mitissimum, MARTINUM LOYS. Admirare GRILFIMORUM triada, commodabilium a perseverantia in bonis litteris indefessa, a continentia inter epulas mirabili, ab assiduitate in psalmodia publica. Intuere GODEFRIDUM DE WAERLOOS æqualem animi magnitudinem atque constantiam, prosperis rebus non elati, non fracti adversis. Suspice EGIDII BREUEVLIET eminentem in supremo Præmonstrati culmine dignitatem, eo suis meritis execti ex Abbate Antuerpiensi. Contemplantur sapientiam WALTMANNI, primi a fundatore NORBERTO instituti Antuerpiæ Abbatidis, viri (ut Epitaphium ejus sonat) Apostolico spiritu pleni. Hæc et alia Decessorum tuorum decora, ita singulorum sunt singula, ut omnium sint tua: dum enim illa renovas in Te, tua facis; ut dicere liceat de Te (quod nobilis Poeta Scaliger civitati tuæ natali Antuerpiæ, præcipuis quibusque in Europa urbibus comparatæ, honorifice canens tribuit)

QUORUM INSUNT ALIIS SINGULA, CUNCTA TIBI.

Atque ex hoc etiam capite Lænebratio hæc nostra, nulli potius sistenda, nulli jucundius legenda est quam Tibi, inter legendum contemplaturo Te in ipsis, operamque daturus, ut si qua illorum fortasse Tibi desint, amulando acquiras, acquisita perficias, perfecta conserves, quo possis inter tuos Canonicos in Monasterio, inter concives in Urbe, inter gentiles in Belgio, inter homines ubique in

Mundo,

Mundo, cum Abbatia tua reputari ac esse, uti Fulgor lucidissimus Gemmæ, uti Acies acutissima Pupillæ, uti Corona pulcherrima Lauri, uti Fructus saluberrimus Arboris vitæ, uti Radius ferventissimus Solis. Ausim enim (ut obscuriora quæ dico explicem) amplificare, quod pridem magnifice scriptum reliquit Carolus Scribanus noster, encomium Antuerpiæ; ad Abbatiam quoque vestram, quæ suam cum suo Præsule communicat gloriam, per me extensum.

BELGIUM ORBIS ANNULUS,
ANNULIQUE, HUIUS GEMMA,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS GEMMÆ FULGOR LUCIDISSIMUS,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS OCLUS,
OCULIQUE HUIUS PUPILLA,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS PUPILLÆ ACIES ACUTISSIMA,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS NEMUS,
NEMORISQUE HUIUS LAURUS,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS LAURI CORONA PULCHERRIMA,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS PARADISUS,
PARADISIQUE HUIUS ARBOR VITÆ,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS ARBORIS FRUCTUS SALUBERRIMUS,
ABBATIA VESTRA.
BELGIUM ORBIS CÆLUM,
CÆLIQUE HUIUS SOL,
ANTVERPIA;
ET HUIUS IPSIUS SOLIS RADIUS FERVENTISSIMUS,
ABBATIA VESTRA.

Fulgor Gemmæ lucidissimus est Abbatia vestra, quæ in ipso ortu suo dispulit hæreseos Tanchelianiæ, ut aurora noctis tenebras; splendidissimumque veritatis lumen, cum novo pietatis ardore conjunctum. Acies Pupillæ acutissima est Abbatia vestra, quæ ultra Antuerpiæ ambitum late prospectans, ut aquila; detexit pares hæreseos atque impietatis tenebras, Averbodii in finibus diœcesis Leodiensis, Tongerloæ in Taxandria, Middelburgi in Zelandia; et quo acies oculorum præcucurrerat, intulit continuo fulgorem suæ lucis, missis qui tenebras inde exterminarent Canonicis; et terminis, quæ lucem conservarent perpetuam, extructis liliabibus (ut vocant) Abbatiis. Corona Lauri pulcherrima est Abbatia vestra; quæ *gloria et honore coronavit* Antuerpiam (ut e sacris paginis loquar) *in vasis virtutis* suæ. Fructus Arboris vitæ saluberrimus est Abbatia vestra, quæ spiritualem civium Antuerpiensium vitam, olim aut amissam restituit, aut revocavit fugientem, ac deinceps retinuit, usque adhuc perennantem. Radius solis ferventissimus est Abbatia vestra; imo tot Radii, quot in varios circum Antuerpiam pagos emittit Pastores, emisitque perpetuo innumerabiles, qui lumine fidei et ardore caritatis rustica corda illuminant atque accendant. Hæc Abbatia, tot titulis commendanda

commendanda, variis, uti par erat, temporibus mutata in melius, amplificata superbius, ornata speciosius, Decessoribus tuis simul omnibus debet, quod spectetur eum admiratione coram a presentibus; amplius aliquod post hac uni debitura Tibi, quod absentibus quoque et longissime dissitis spectari eum admiratione non minori possit, in aes multipliciter eleganterque incisa. Habes hic, AMPLISSIME AC REVERENDISSIME DOMINE, aliquot tua adolescentis, aliquot decessorum tuorum Abbatum, aliquot Abbatie tuæ decora; quæ in Te, illorum successorem, hujus Antistitem, refuldant omnia. Illa igitur pro tuis; cum illisque Lucubrationem hanc; priscæ, ut dixi, familiaritatis nostræ, venerationis hodiernæ, obsequii perpetui monumentum, benignus accipe, oblatum anno mdcxciv, pridie Dedicationis ipsius Archistrategi vestri, S. Michaelis Archangeli; qui quemadmodum, pariter dedicatam nomini suo Abbatiam vestram, ab initio tuendam suscepit, ac plura per secula huc usque fideliter defendit; ita porro eandem constanter propugnabit, ad gloriam vestram, ac præcipuæ Dei, ampliorem. Ita opto ac voveo; non minus nunc servire, quam olim condiscere, gaudens

AMPLISSIME AC REVERENDISSIME DOMINATIONI TUE

Famulorum minimus

CONRADUS JANNINGUS

Societatis JESU.

AD ACTA VITÆ ET TRANSLATIONUM SANCTI NORBERTI

COMMENTARIUS PRÆVIUS

DANIELIS PAPEBROCHII SOC. JESU.

§. I. Synopsis Vitæ chronotactica, cultus sancitus a Gregorio XIII, a successoribus auctus.

ANNO
MCXXXIV.

Et vix hono-
rati sunt glo-
ria patriæ,

sic Norbertus
gloria multo-
rum,

Natus Sun-
clis urbe,

Si gloriosum sibi esse putaverint plures Asiæ po-
puli, Colophonii, Chii, Salaminii, Smyrni,
adscribere civibus suis Homærum, Pœtæ laude
clarum; suumque illum esse alii præ aliis non
indecore contenderint: quantum gloriatio accedere debet
Europæis, qui eminentiorem Homero, et sanctiore vir-
tutum laude illustrem Norbertum, suum sibi aut ci-
vem rendicant, uti Sanctenses; aut institutorem re-
ligiosissimi Ordinis agnoscunt, uti Præmonstratenses;
aut Apostolum venerantur, uti Antuerpienses; aut
Archiepiscopum transmiserunt celo, uti Magdebur-
genses, aut mortuum conservant religiose in cineribus,
uti Pragenses: quem eundem Galli, Belgæ, Ger-
mani, Itali; olim terras suas cum multorum salute do-
cendo peragrantem mirati, nunc adorant triumphan-
tem in cælis. Siti sunt Sancti urbs, Collegio Canon-
icorum, magnifica templi fabrica atque ortu S. Nor-
berti nobilis, in ducatu Clivensi prope Rhenum. Situm
est Præmonstratum in Picardia, Galliæ provincia,
distant Lauduno in occasum leucis tribus, magis flori-
dum religiosorum virtutum cultura, quam ubertate tel-
luris. Incunabula hic sunt Ordinis, ab ipso nomen
mutuati Præmonstratensis. Antuerpia, Magdebur-
gum, Praga, notiora signant loca, quam ut debeant ex-
plicari. Natales igitur Norbertus (Norbertum scribunt
multi, procul dubio secuti originem vocis, Septemtrionis
Principem denotantis: sed mollior plurium pronuntiatio
et extrivit; uti cum Lambertus, dicitur pro Lautbertus
Junii T. I

id est terræ Princeps, et Suibertus pro Suithertus
quod meridionalis Princeps interpretari potest) Na-
tales, inquam, Norbertus habuit Sanctos quam diræ
urbem, nobili e stirpe prognatus sub annum MLXXXV:
Præmonstratum cepit involere, ac religiosi Ordinis
fundamenta jecit anno MCXX; Antuerpiam evocutus ad
destruendam Tanchelini hæresim, ecclesiam S. Mi-
chaelis sibi suisque, perpetuis temporibus possidendam,
accepit quadriennio post; ad insulas deinde Magdebur-
genses assumptus Archiepiscopus anno MCXXXVI; anno
domini MCXXXIV, die VI Junii, laborum suorum præ-
mia accepturus æterna, migravit in cælum; corpus
præcipiens sepeliendum inter Fratres suos et Filios,
in ecclesia beatæ Mariæ Magdeburgi: ubi et sepul-
tum fuit per aliquot annos, ante altare sanctæ
Crucis in medio monasterio. Sed boni Filii (uti hu-
bent Acta num. 115) qui.... eum tenere diligebant,
ut sine oblivione memoriæ ipsorum commendaretur,
ante oculos suos in choro eum transtulerunt. Huc
tandem anno MDCXXVII, prævalente Magdeburgi Lu-
therana lue, gloriosius Pragam translatus est; incur-
brante jam inde ab anno MDXCVI in id Joanne de Præ-
tis, Præmonstratensium Abbate Generali, uti constat
ex ejus litteris, Antuerpiensi ad S. Michaelis Abbati
ea super re inscriptis.

2 Quod vero addat ibidem Auctor, Canonizatum
fuisse Norbertum jam ab ipso tempore Innocentii
III; idque constare ex Martyrologiis veteribus in

sepultus
Magdeburgi,

translatus
Pragam,

Canonizatus
non ab In-
noc. III,

A Bibliotheca Vaticana, quæ leguntur quotidie in Ecclesiis Romanis, maxime D. Petri, ex minus certa notitia, aut informatione minus sincera profuerit: quamvis idem deinde etiam scripserit Joannes le Paige, Ordinis Syndicus, lib. 2 Bibliothecæ Præmonstratensis anno MDCCXXXIII editæ, cap. 43; distincte insuper exprimens annum Pontificatus circiter XVII, qui esset Christi MCXIV, quo ea Canonizatio sit facta. Num præterquam quod nullum Innocentii prædicti, aut alterius antiquioris sæculo XVI Pontificis ea de re scriptum esset aut extitisse memoretur a Scriptoribus ullis; nos, quam cupidi opinionem prædictam de canonizatione confirmandi; tum studiose eorum Romæ intenti examinando complura Martyrologia MSS, in iisque nonnulla propria ipsius Ecclesiæ Vaticanæ S. Petri; docemus nihil inde desideratæ confirmationis elicere potuisse. Adversatur eidem opinionem aliorum Scriptorum auctoritas, qui temporibus longe posterioribus Canonizationem Norberti adscribunt, et quidem de memoria sua loquentes: quos inter Petrus Opiersensis seu Cratopolus, Franciscanus, Theologiæ Baccalaureus, in Catalogo omnium totius prope orbis Archiepiscoporum etc. edito Colonia anno MDXCVI, ubi pag. 232 agens de Magdeburgensibus et Norberto; ait hunc suis temporibus canonizatum per Gregorium XIII esse anno Domini MDLXXXII; annos videlicet tantum XIV ante, quam isthæc sua imprimeret Baccalaureus Theologiæ. Eodem redeunt, quæ habet Aubertus Miræus in Originibus Monasticis pag. 371, inquit, a Gregorio XIII anno MDLXXXII Divis adscriptum esse Norbertum, illiusque diploma extare in Chronico suo Præmonstratensi ad annum prædictum. Lucas etiam Castellinus, Procurator generalis totius Ordinis Prædicatorum, in tractatu de certitudine gloriæ Canonizatorum quem impressit Romæ anno MDCCXVIII, pag. 441, Norbertum in numerum Sanctorum solemniter certo relatum dicit, sed nesciri per quem. Quod si plusculum diligentis et inquisitionis adhibuisset in rem suam quam tractabat; facile potuisset rescire, editum a Gregorio XIII Diploma, de quo Miræus, unicum quod servius fundamentum, cur Canonizatus adscribatur Norbertus. Illo enim concedit Pontifex Præmonstratensibus inter alia, ut festum ipsius S. Norberti Confessoris atque Pontificis die IV Junii, qua idem S. Norbertus ex hac vita migravit ad cælum, cum sua Octava, officio duplici de uno Confessore ac Pontifice, in omnibus et singulis dicti Ordinis monasteriis, ecclesiis, et locis, anniversaria solennitate in perpetuum celebrare; ac ejusdem Sancti Commemorationem, quandoque alia consueto Commemorationes ex monastico dicti Ordinis instituto vel ritu fieri debent, facere; nec non præfatum S. Norbertum, qui in pluribus Martyrologiis, usque Catholice Ecclesiæ receptis, sub ipsa sexta die Junii descriptus et annotatus reperitur, in Calendario ejusdem Ordinis tantum, sub eodem die sexto Junii, pro festo duplici cum sua Octava describere et annotare libere et licite valeant.

B
sed a Gregorio XIII,
concedente
publ cum ejus cultum
per officium
Divinum:
C
allegatis
Martyrologiis,

3 Ad hæc decernenda ut moveretur Pontifex, probandum imprimis fuit vetus et ab immemorabili cultus Norberti, ut Sancti; hæc autem vel sola vel præcipue adducta videntur fuisse Martyrologia, quandoquidem sola illorum in jam recitata Bulla auctoritas allegatur: sed gratis assumptum Præmonstrati est, ea Martyrologia Vaticana fuisse: melius id de Gallicanis Germanisque dictum esset, in quæ Norbertum referri magis primum erat. Cur tamen de Vaticanis cogitaverint aliqui, causam mihi errare videor ex Miræi Chronico Præmonstratensi, occasionem petiti impetratique Officii ad annum MDLXXXII sic exponente. Cum Joannes Molanus, inquit, Doctor Theologiæ Lovanii, de historia Ecclesiastica optime meritis, Usuardi Martyrologium cum indiculo Sanctorum Belgii edidisset

post primam curata et sæpius deinde recusa) non sine Dei numine factum est, ut in dicto Indiculo ista de S. Norberto scriberet. « Norbertus Sanctensis, Fundator Ordinis Præmonstratensis et Archiepiscopus Magdeburgensis, nandum est Catalogo Sanctorum inscriptus; haud propter inopiam meritorum, quæ amplissima habuit; sed, ut opinor, quia id Ordo a Romana Sede petere neglexerit. Quæ quidem verba R. D. Ambrosium Loots, Monasterii Parcensis ad muros Lovanienses Abbatem, sic pupugerunt; prorsus ut ad Joannem a Præetis, Abbatem tunc Præmonstratensem, adeoque universi Ordinis Principem, amplissimas litteras daret, quibus eum de nota ista negligentia abolenda hortabatur. Quofactum est ut dictus D. Joannes a Præetis, per Illustriss. Cardinalem Philippum Boncampagnium, Ordinis Præmonstratensis Protectorem, sedulo Romæ ageret de B. Norberto Canonizando (ut vocant) seu Catalogo Sanctorum, a Gregorio XIII Pontifice Romano, adscribendo. Itaque dum eo fine scriinia et bibliothecæ excutuntur, et luculenta sanctitatis testimonia queruntur, inventum est Romæ in bibliotheca Vaticana scriptum amplissimum, a multis retro annis ad solentem illius Canonizationem (ut vocant) abornatum. Quo quidem diligenter excusso, Gregorius XIII Pont. Max. diploma de festo S. Norberti solenniter die VI Junii celebrando, alterumque de Indulgentiis eodem die apud Præmonstratenses promerendis, evulgavit.

4 Hactenus Miræus, allegato qui solus ad rem faciebat Molani Indiculo, et verbis de promovendi cultus neglectu querulis; sequitur aliqui ibidem explicitum, quantum illi Antuerpienses debeant, quæ eodem omnino etiam habentur in Natalibus Sanctorum Belgii, una cum brevi totius reliquæ vitæ expositione, proximo ab Indiculi editione decennio compositis, sed non nisi de centio altero post, auctore mortuo, vulgatis anno scilicet MDCCV. Quod addo ut, ab eo qui Norbertum necdum viderat colit ut Sanctum, sed Anniversarium ejus in Belgio quotannis ritu sancti celebrari id quod deinde melius sic mutatum est, ut postmodum festi sacram ejusmodi fiat pro defunctis ex eadem familia; ut, inquam, non mireris a Molano ausquam usurpatori reliquiorum titulum: ejus omissio in Additionibus ad Martyrologium, indiculo etiam nobis est, nullum ab eo visum aut manuscriptum aut typis excusum, quod sequeretur ipse, ad Sancti titulum usurpandum. Talia tamen extitisse aliqua jam olim non dubitamus: etsi neque nos ulla viderimus, præter unicum Coloniense anni MDXXI, ubi simpliciter notatur, Commemoratio Noberti, sanctæ memoriæ Archiepiscopi Magdeburgensis et Confessoris, Fundatoris Ordinis Præmonstratensis; et MS. Florarium, ubi legitur, Ipso die Beati Norberti Ep. et Conf.) talia, inquam, extitisse jam olim non dubitamus quidem, sed non putamus ex talibus probari expressam alienius et formalem canonizationem. Quid ergo? Cultum illa nobis probant a tempore immemorabili, diuturna Sedis Apostolicæ vel Ordinariorum notitia ac tolerantia confirmatam, adeoque sufficientem ad fundandam declarationem indubitabilis sanctitatis pro tota Ecclesia, qualem promulgavit Gregorius, allegans Martyrologia: quæ etiam videntur vel sola vel præcipue allegata fuisse in prolixi illo scripto, quo motus Pontifex dicitur a Miræo. Esset nihilominus operæ pretium ipsum instrumentum habere: quare et ego Romanam scripsi ad Illustriss. Vaticanæ Bibliothecæ custodem Schelstratium, et Præmonstratensibus auctor fui ut ibidem per suos urgerent quæstionem, ad hoc fortassis profuturam, si inveniantur quod requiritur, ut sciatur quinam et quando in Romam miserint, atque adeo coram quo Pontifice causa fuerit vel instituta vel instituenda, quibus etiam impedimentis intercurrentibus usque ad Gregorium prætermissa.

occasionem
dante Molano
in suo San-
ctorum Belgii
indiculo,

et invento
reverti pro
Canonizatione
MS.
E

In eodem titulo
Sancti Mo-
lani absti-
nuit:

et quotquot
videmus re-
censita Marty-
rologia;

A adeo ut Gregorius dici possit S. Norbertum canonizasse

3 Huic interim S. Norberti Canonizationem, velut Decreto isto contentam, adscribens Michael Mulcorpius, in Vita Sancti versibus elegiacis redidit impressaque Leodii anno MDCXCIX, postquam in margine notasset hæc verba, Canonizatur anno 1382, 5 Kal. Augusti, ita poemu suum concludit.

Ac licet Indigeteu merito fraudavit honore
Posteritas longo tempore cæca, suum;
Hactenus ille tamen carpsit carpetque perenne
Nectar, olympiaco Numen in axe novum.
Quo magis æternam laudem Gregorius, heres
Tertius et decimus nominis hujus, habet.
Hic juste atque pie, cæli anrea templa tenentem,
Hoc quoque Norbertum sanxit in orbe coli:
Jamque aræ, jam templa, ejus de nomine, surgunt:
Fertque piis certam rite vocatus opem.

Idem atque Pontifices auxerunt cultum,

B

6 Sic institutum cultum, idem Gregorius (ut jam ex Miræo audire capimus) auxit, concessa, pro die festo S. Norberti plenaria Indulgentia, usque ad annum Jubilæi exclusive. Eandem ad septennium concessit Clemens VIII; sed Paulus V perpetuum fecit anno MDCVI, et dein anno MDCXVII permisit cum festo transferri. Postea Gregorius XV Orationem et Lectiones secundi Nocturni, die festo S. Norberti recitandas, approbavit et confirmavit anno MDCXXI: Urbanus VIII etiam festi translationem ad diem xi Julii approbavit per diploma anno MDCXXV concessum, et a Chrysostomo Vander Sterre in Echone S. Norberti pag. 173 excusum. Interim cum idem Urbanus VIII festum inseruisset Breviario et Missali Romano, ac voluisset sub ritu semiduplici celebrari; retraxit dictam solennitatem a die xi Julii, ad hunc vi Junii, verum Sancti natalem; quo itidem die, in hodierno Romano Martyrologio, ante omnes ponitur memoria Sancti Norberti etc. Ipsum vero Officium sub ritu Duplicis in posterum ab omnibus celebrandum sanxit Clemens X anno MDCLXXII. Exemplar Decreti cum mihi mitteret R. P. Carolus Alexander a Manderscheit, tunc Romæ pro Belgio Penitentiarius, mens olim in tirocinio Societatis instructor, litteras addidit in hæc verba. Si res hæc a me non est perfecta, certe cœpta fuit et inchoata, suggestionibus meis atque consiliis. Ego primus ante aliquot annos suggesti ut rem, perparum difficultatis habituram, tentarent; ego ad vos scripsi, ut per Abbatem S. Michaelis ceteros commoveretis in spem consequendi id, quod alii Ordines pro suis Fundatoribus jam fere omnes obtinuerant; ego denique nostras hic Norbertinos induxi, et per Abbatem Strahoviensem Pragæ impetrarent commendatitias a Cæsare litteras: quibus impetratis, et totius rei commendatione suscepta a Cardinali Landgravio, tandem, per summam industriam Procuratoris generalis Præmonstratensium, felicissime confectum negotium est.

Statua in porticu Vaticana.

7 Ita ille, qui deinde, cum Vaticana Porticus, ad peribolus supremum educta, Sanctorum status ornaretur, interque eos censeri audisset plerisque religiosorum Ordinum Fundatores; operis istius evocatoribus primus suggestit, et argumentis atque omni qua apud eos gratia valebat, iaterposito etiam P. N. Generali Joanne Paulo Oliva, persuasit, ut locus daretur S. Norberti; de quo alius coqtasset Italorum nemo, eo quod apud illos non abiter notus nunc Ordo sit, quum ex paucis Tongerloani in Brabantia monasterii junioribus, studiorum causa Romæ per vices commorantibus, sub Præsede indidem missa, et æque ac illi ibi peregrino. Honoribus hisce S. Norberto deferendis prætulerat Ordo suus, id quod nunc Abbatibus et Episcopis omnibus, commune est, suo etiam Institutori aptans; Scutum scilicet tesserarium cum Lemmate, quale in fronte hujus Commentarii posui, acceptum ex iconum, Vitam Sancti per partes representantium, penultima; ubi ille jacet compositus in feretro, unde defluens per

latera tapes funebri ornat, ex hujus ævi more, Scuto quale dixi, sic composito, ut complecti videtur summam omnium quæ de Beato Viro explicanda nobis prolixius sunt. Siquidem totius palmæ fundus ruber alba primum Cruce totus dispescitur, supra quam hinc inde emergens Palmæ atque Olivæ ramus, medium stipant cum sacra Hostia Calicem eucharisticum; quæ quo spectent omnia, indicat Lemmu, FIDE ET PATIENTIA; principalibus utique Sancti virtutibus, cum quibus Crucem Domini tulit constanter; hostiumque tam visibilium quam invisibilium triumphator gloriosus, pacis autem quocumque se inferret reformator egregius, fidei Christianæ mysteria, tum alibi, tum Antuerpiæ contempta aut etiam conculcata, in locum debitæ venerationis restituit. Utriusque etiam Vitæ, Activæ et Contemplativæ studia, quæ in præliminari ad icones prædictas imagine puriter representantur, tam belle conjunxit, ut summum earum apicem constanter tenerit, quoad illuc pervenit, ubi actione laboriosa cessante, sola enim occupat beata visio firmiter creditorum, constanterque prædicatorum mysteriorum.

D AUCTORE D. P. Tesserarium scutum cum Lemmate

ex usu ævi nostri Norberti aptatum.

§. II. Vita scripta curante Hugone, primo Sancti socio, et in Præmonstratensi regimine successore, cum Analectis. Historiæ translationum hoc seculo factarum, et Corollaria.

Ad Vitam quod attinet, jam pridem inceperant colligere Decessores mei ex variis codicibus MSS. Acta primaria. Aceperant quoque Acta cum aliis nonnullorum Ordinis Præmonstratensis Patrum Vitis impressa anno 1608 typis Monasterii Lucensis ad fluvium Dia (quod est Ordinis ejusdem prope Znoimam, in Moravia, proxime ab Austriæ finibus) per Sigismundum Kohel, ibidem Abbatem. Verum cum Vita ista orbitrio, ut videtur, Editoris truncata in multis, et alibi mutata sit; ea prætermittam, ad primum nos referimus textum; cujus sollicitius inquirendi cura suos et nos liberavit Ampliss. ac Reverendiss. Dominis Joannes Chrysostomus Vander Sterre, Abbas Ecclesiæ S. Michaelis in hac urbe Antuerpiensi, Ordinis Præmonstratensis per Brabantiam etc. Vicarius Generalis, noster singularis amicus et studiorum fautor. Exeruit autem solitudinem istam, communicando sancti Fundatoris sui vitam, qualem exendi fecerat, sed vulgari nondum patiebatur; vulgari vero eandem anno MDCLVI jussit dignissimus ejus successor Norbertus van Conwerren. Etenim impressio illa curata fuit, collatis inter se Codicibus MSS. omnino quindecim, videlicet, Antuerpiensi, Grimbergensi, Parcensi, Averbodiensi, Trunchiniensi, Ninivensi, Bernensi, Heylesemensi, Neomagensi, Morinensi, Steinveldensi, Knechstadiensi, Chotiessoviensi, Marchtadensi, Wiltthineusi, aliisque, ut textus ejus per omnia purus et sincerus exhiberetur. Auctor hujus Vitæ fuit Canonicus Ordinis, et probabiliter archimonasterii Præmonstratensis, adjunctus a pluribus. Nam, ut sub finem Prologi loquitur, diligenti examinatione procuratum est, ut convenientibus in unum quibusdam, qui ab initio cum eo jugiter conversati sunt, eo modo et ordine conscribantur singula, quemadmodum plurium assensio comprobasset.

Acta dantur ex plurimis MSS

F scripta a Canonico Præmonstratensi.

9 Primus qui ab initio adfuit, potest censeri Hugo, ante inceptam habitationem Præmonstratensem Norberti socius, ac postea in eodem Præmonstrato primus ipso vivo et adstipulante successor, eidemque per annos triginta superstes: quem adhuc, cum hæc Acta absolverentur, extitisse in vivis, constat ex num. 118, ubi narratur apparitio Sancti huic facta, et additur hæc apprecatio: Det omnipotens Deus, ut secundum promissionis intellectum ad ipsum veniat: et quem socium

oculata sua aliorumque fide

NOT. 11.

A socium et successorem participemque miseræ et personalis tribulationis seculi hujus reliquit, consortem cum faciat gaudiis felicitatis æternæ, et donis a Deo perceptis benedictionis. Incitante ergo, aut favente et adjuvante Hugone, scripta sunt hæc Acta, secundum ea quæ aut ab aliis conscripta legimus, (inquit Auctor in Prologo) aut magna ex parte vidimus et videmus: et infra; Quæ de ipso, legitimo et fideli testimonio ab aliis narrata didici, et scio, summam perstringam. Ex hac Vita sumptam Lectionem i præ ii Nocturno approbavit Gregorius XV, quasi ea Vita sit, quam scripsit B. Hugo Præmonstratensis, Sancti successor: quod ab ita suggerentibus credo præsumi facilius quam probari potuisse; nemo certe postea id ut verosimile assumpsit, et laus piæ et sanctæ conversationis inserta num. 27 prohibet credere, quod vir humilis sic de se ipse scripserit.

10 Ceterum, quod favente et adjuvante Hugone scripta, ut dixi, Vita sit, testimonio esse possunt Versus, ab Auctore ad calcem positi hoc extordio:

Felix Norbertus, primus Pater Ordinis hujus:

Gaudeo quod meritis ejus, Pater Hugo, favetis. Non possum autem mihi persuadere, veram esse sumam, ex Gallia ad Petrum de Haghecare Suppriorum Farnensem delatam, quasi iste extaret Vita alia, annis

xxx ab excessu S. Norberti scripta, in qua sint multa quæ vulgo ignorantur, prout ille scribit Bollandus nostro sub annum MDCLVII Quomodo enim talem ignorasset Pagius in Bibliotheca? Credo igitur multa illa vulgo ignorata, contineri in hac ipsa quam damus Vita quæque tunc necdum edita in vulgus erat, sed adhuc latebat in manuscriptis. Nonnulla tamen vel plenius dici, vel nova addi potuisse, patet ex Coppenbergensium scriptis, et aliis quæ addimus sub titulo Analectorum ex lib. 3 Hermannii Monachi de Miraculis

B. Mariæ Laudunensis, ad Bartholomæum Laudunensem Episcopum; ipsam qui S. Norbertum primus in Francia excepit et fovit: qui liber potius inscriberetur, uti editor Lucas d'Achery, vel antiquior aliquis librarius fecit, de Venerabilis Bartholomæi Episcopi et S. Norberti gestis: unde etiam sic præfatur Auctor; Post ipsa quoque miracula subjunxi, quomodo divina misericordia in diebus vestris novem, imo decem monasteria vestro labore construi fecerit, per Dominum Norbertum Dominumque Bernardum Abbatem Claravallensem. Quia et tertium Caput Analectorum dabo de foundationibus duorum monasteriorum, quorum alterum adhuc secularis Norbertus promovit in patria sua Clivia, alterum in metropoli Magdeburgensi, productis originalibus instrumentis.

11 Primariæ, de qua dixi, Vitæ, per prælaudatum Chrysostomum vander Sterre excudi jussæ, statuerat idem Annotationes suas addere, idque foliulo ultimo indicarat: verum morte præventus decessit xxviii Julii anno MDCLII. Sed quod infectum ille dimiserat, effectum dedit Polycarpus de Hertoghe, ejusdem cœnobii Canonicus, longissimis Notationibus lucubrat, quas etiam sententiis Sanctorum Patrum stabilivit, et subinde Theologicis dissertationibus corroboravit. Eas benevolus Lector in prædicta editione poterit legere, nec non varias Lectiones a Chrysostomo adjunctas. Ego more nostro quidam ad historiam facientia annotasse, et paucas alicujus momenti diversitates lectionis indicasse contentus, digressiones longiores vitandas censeo, ne moles operis immensum crescat. Eadem de causa etiam in breviorum formam contraham prolixiores duos Tractatus, spectantes Translationem sacri corporis Magdeburgo Pragæ, nonnullarumque Reliquiarum Antuerpiæ, quorum alterum semel iterumque ac tertio auctorem publicaverunt Conventus Strahoviensis Pragæ Canonici; alterum prælaudatus Chrysostomus vulgavit Antuerpiæ, et Echonem S. Norberti triumphantis appellavit anno MDCCXIX. Hic etiam dicendum nobis

veaiet, quomodo sub annum MDCLIV successor Chrysostomi Norbertus prænominatus, partem sacri Cerebri. Pragæ acceperit, quam hodie cum aliis Sancti Patriarchæ Reliquiis grandi elegantissimæque arcæ argenteæ inclusum veneramus.

12 Petrus Baptista Burgus, Belli Servici historiam tribus libris completus, post narratum Magdeburgensis urbis excidium, a Casareis duce Tillio patratum anno MDCCXI Majo mense, præter multa præclara Urbis ejus ornamenta quæ enumeraverat, pretiosissimum omnium, inquit, habebat Divi Norberti corpus, quod. . . Pragæ translatus vidimus, numero et qualitate miraculorum clarum, quod ipsam civitatem ab exitio servasse, dum in ea fuit, vel ab ipsis hereticis creditur. Sed hujusmodi miraculorum collectio nulla hactenus præter subit: illustriora quædam submitit nobis modernus Abbas Strahoviensis Reverendiss. D. Vitus Scipol, quæ ad finem invenies Hic nata, ut rem consideratione dignissimam, quod ædes Cathedralis Magdeburgi, in qua octennium Archiepiscopus sedit Norbertus et Mariæ ab eo fundatum cœnobium, fere sola superaverint flammarum, ab irato milite Urbi postea injectarum, voracitatem. Prima Translatio seu veritas Inventio Magdeburgi, vel Elevatio, ex eo in quo apud hereticos inhonoratus Sanctus jacebat monumento, facta iii Decembris MDCCXVI, soli Gallicano Martyrologio Saussayi inscribitur: neque in Ordine cultum ullum habet aut habuit. Ast quæ anno MDCCXVII Pragæ est solemnissime facta die ii Maji, Dominica iv post Pascha, celebratur per Ordinem in Hispania; inscriptaque est Martyrologio Gallicano Saussayi, atque sacris memoriis regni Bohemiæ a nostro Crugerio editis. Deposito deinde in novum, suoque loco infra describendum sacellum, facta est anno sequenti xxi Maji, Dominica item iv Paschali: decretumque, ut eadem Dominica quotannis, non vero secunda dies Maji, eo ipso titulo anniversaria Pragensibus esset. Porro quotquot deinde Sanctorum Vitæ digesserant per anni Ordinem, variis linguis ac locis, non omiserunt iis inserere aliquam Epitomen vitæ: alii qui ipsam seorsim ediderunt me latent, præter Joannem Baptistam Schellebergium Societatis nostræ, qui aliquam, necdum mihi visam Latine edidit Augustæ Vindelicorum anno MDCLV, ut habet nostræ Societatis Bibliotheca, a Nathanaelo Sotuello aucti. Denique, post Historiam Translationum, dabo Corollaria duo; primum de institutione Archiepiscopatus Magdeburgensis, Primorumque Præsulum Actis et post S. Norberti ætatem indulto successoribus Primatu Germaniæ: alterum de Abbatia S. Michaelis Antuerpiæ, a S. Norberto suscepta, et hodie florentissima, ejusque Abbatum serie, Actis, et Epitaphiis.

§. III. De Festo Sancti, a Semiduplicis ad Duplicis ordinem translato.

Post translationem, de qua supra, crevit indies Præmonstratensium, præsertim Strahoviensium zelus, pro sancti sui Fundatoris cultu ad summum ecclesiasticæ venerationis gradum extollendo. Igitur Hieronymus horum Abbas, anno MDCLXXI, die xxvii Junii, sequentes ad Christi Vicarium, tunc Clementem X, supplices scripsit.

Beatissime Pater.

Cum Sanctos religiosorum Ordinum Fundatores et Antesignanos, post exactam Vitæ gloriosæ militiam cum Christo triumphantes, a Filiis, Institutorum suorum sequacibus, quibus religiosæ vitæ semitas præmunstrarunt, æquum sit quam maxima coli

ac recentiora miracula quædam.

13

Translatio 4 Dom. post Pascha.

Vitæ recentiores indicata:

F addita Corollaria duo

An. 1671

Clementi IX supplicans Ab. Strahoviensis,

potissimum Hugonis successoris:

præter quam non videtur extitisse alia:

dantur tamen Analecta;

et, omissis aliorum prioribus ad vitam Notis,

historia Translaturum Reliquiarum,

A coli veneratione; neque ullum prætermitti studium ac laborem, quo Deus in iisdem Sanctis suis indies magis magisque glorificetur; indignus ego Strahoviensis Ecclesiæ in urbe Pragensi Abbas, et Præmonstratensis Ordinis, per Bohemiam aliasque Provincias adjacentes Visitator, Reliquiarum S. Norberti in Ecclesia nostra quiescentium Custos, ad humillima sacrorum Pedum oscula Sanctitati suæ advolutus, unicam mihi totique familiæ nostræ Præmonstratensi desideratissimam gratiam, ex liberalissimo Sanctitatis suæ clementissimæ sinu conferri, ardentissimis precibus subjectissime flagito. Ut Festum S. Norberti, Præmonstratensis Religionis nostræ Fundatoris, Archiepiscopi Magdeburgensis, per totam Ecclesiam, Apostolico suo regimini commissam, ad honorem Festi Duplicis elevari clementissime jubeat. Promeruerunt id honoris, a supremis in orbe terrarum Christi Vicariis, non pauci jam Ordinum Religiosorum Fundatores. Idem venerationis sancto Patriarchæ nostro accedere, universus Ordo Præmonstratensis, Apostolicæ Sedi subjectissimus semper ac devotissimus, ardentissime suspirat; votisque suis aliquando se potiturum, Sanctitatis suæ favente clementia, confidit. Suadent hoc Divi Norberti erga Romanam Ecclesiam impensa merita, cum Archiepiscopi Magdeburgensis et Germaniæ Primatis fungens titulo, Lotharium Imperatorem comitatus, consilio et auxilio suo, Innocentii II Pontificis legitime electi auctoritatem, contra vim Petri Leonis, summum in urbe ac orbe honoris apicem violenter occupantis, pro sua in Sedem Apostolicam pietate, viriliter asseruit ac defendit.

petit S. Norberti festum duplex,

adhibita etiam intercessionem Cæsaris,

B 13 Supplicat pro eodem beneficio, Ordinis Canonici Præmonstratensis antiquitas: qui plurimis abhinc annis, quinque jam secula excedentibus a Divo Norberto plantatus, palmites suos a mari usque ad mare quondam extendit: et quamvis Germanicis in Provinciis, hæresis furente atrociam, multis in locis excidium passus sit, ob Romanæ Catholicæ fidei defensionem; auctiora tamen denuo sumit incrementa, non tantum piæ contemplationis otio, ac sedula regularium observantiarum custodia, Deo sibi serviens; sed etiam activæ vitæ studio, Ecclesiæ militans. Implorat pro ejusdem favoris gratia suæ Clementiæ Sanctitatem universum Bohemiæ Regnum, quod publici ac singularis Patroni titulo, quadraginta jam amplius annis, Sanctum eundem veneratur; in cujus etiam Metropoli, parte sua corporea, supra Montem Sion requiescit, multa etiamnum gloria miraculorum illustris. Expetit idem universa Germania, cujus olim, dum viveret, Apostolus extitit, Primatis etiam titulo ab Innocentio II Romæ condecoratus. Exoptat demum magnopere hunc Divo præstari honorem Imperator noster Leopoldus, in Divos, maxime vero Regnorum suorum Tutelares piissimus, ac religionis fideique propagandæ Catholicæ zelandissimus: cujus gratiosa interventione, apud suam Sanctitatem quam plurimum valitura, humillimas indignitatis meæ preces gaudeo adjuvari: et jubente clementissimo suæ Sanctitatis Imperio, futurum spero, ut Ordo noster Præmonstratensis, qui per tot secula complures animas, sanctitatis laude ac miraculorum gloria illustres, cælo transcripsit; raro tamen hactenus Canonizationis beneficio gavisus est; saltem sub auspiciatissimo Sanctitatis suæ Pontificatu, de honore Fundatoris sui, per totam Dei Ecclesiam adancto, lætetur. Rependet honoris præfati obsequium amicus Dei Norbertus, in cælis triumphans: et quanto solenniori, per Ecclesiam Dei, sacra ejus memoria celebrabitur Officio, tanto magis Deum exorando insistet, ut sua Sanctitas, Deo adjuvante

ac fortunante, universum Christiani nominis regem in terris militantem, quam diutissime ac felicissime gubernet. Quod universus Ordo Præmonstratensis, Sanctitati suæ subjectissimus, indefessis precibus assidue a Deo exposcit; et ego, indignissimus ac humillimus suæ Sanctitatis filius, cum omnibus meis Strahoviensis Ecclesiæ Religiosis, ad aram ejusdem Divi Patriarchæ Norberti, Superos quotidie, ut hactenus, deprecari non omittam; ut S. Petri Navicula, Sanctitatis suæ gubernamini commissa, contra omnes adversitatum fluctus, Clementinæ Anchoræ subsidio, diu stabilita et inconcussa persistat.

14 Dederat antea idem Abbas ad Imperatorem litteras, quibus commendatitiæ prædictæ obtentæ fuerunt, hoc tenore:

Augustissime et invictissime Imperator, Domine, Domine Clementissime.

Cum plerique Ordinum Religiosorum Fundatores eum post sua fata nacti sint in terris honorem, ut Festa eorum annuatim recurrentia ritu Duplicis per totam Ecclesiam colantur; id tamen honoris Divo Norberto, incliti Bohemiæ regni Patrono, qui sacrum et Canonicum Ordinem Præmonstratensem, jam ante quinque secula fundaverat, nondum obtigerit; ego, indignus Ecclesiæ Strahoviensis Abbas, et Sacratissimi Cœlitis, corporea sui parte apud Nos quiescentis Custos, cum omnibus meis Strahoviensibus Religiosis, apud quos Sanctissimi Patris ossa quiescunt, et universo Præmonstratensi Ordine, sacram suam Cæsaream Majestatem submississime humillimeque supplicans, accedo; ut imbecilles nostros hoc in negotio apud Sedem Apostolicam conatus, suo præsidio clementissima promovere ac fortunare non dedignetur: quatenus, eodem annuente, prædictum Divi Norberti Festum, ritu Duplicis, per totam deinceps Ecclesiam celebretur. Reddet pro impenso sibi prædictæ pietatis studio uberes sua interventione gratias, Dei amicus in cælis triumphans: et Nos ad ejusdem aram quotidie, pro suæ Cæsareæ Majestatis longæva salute ac regimine felicissimo, nec non Regnorum et Provinciarum ipsi subjectarum pace ac tranquillitate, divinum Numen, ut hactenus, exorare die noctuque non desistemus etc.

Suppliciter jam rogavi.

15 Istis motus Cæsar Augustissimus non multo post, has ad Summum Pontificem litteras direxit.

Beatissime Pater.

F

Recurrit ad Nos.... Hieronymus Abbas Strahoviensis; et ductus exemplo aliorum Ordinum Religiosorum, quod Festa Sanctorum Fundatorum ritu Duplicis per totam Ecclesiam celebrentur, quatenus etiam Sancto Norberto id venerationis accedat, nostrum desuper interventionem humiliter exposuit. Cujus desiderio eo propensiores subscribimus, cum nosmetipsi, ino totum inclitum Regnum nostrum Bohemiæ, speciali Sancti illius patrocínio dicatum, suffragia illius luculenter experiatur; adeoque majori, quo possumus conatu, gloriam et cultum ejusdem zelamus; Sanctitatem vestram filiali observantia et obsequiose requirentes, præfati Abbatis ejusque conspiciui Ordinis Præmonstratensis preces, hoc in passu exaudire, et Sanctum illum Patriarcham, eo, qui aliorum Ordinum Fundatoribus obtigit, honore atque solennitate condecorare non dedignetur. Quod uti eximia merita et sanctitas Viri illius divini per se exigunt, dicto quoque Regno nostro, et ipsi sacro Ordini, impetrata hac gratia, singulari

et commendantis per epistolam,

A singulari solatio eveniet. Ita et Nos effectum hujus petitionis sperantes Sanctitatem Vestram etc. Laxenburgi die xx Maji MDCLXXI.

16 Porro cum nosset Abbas, ejusmodi causas a Pontifice non definiri immediate, sed ad sacram Rituum Congregationem remitti; scribi quoque fecit ad illius cœtus Præsides Cardinales, quo de causæ suæ munitis instruerentur: scribi autem in hunc motum fecit, per sui Præmonstratensis Ordinis Procuratorem generalem, Fr. Franciscum Brugette.

Eminentissimi ac Reverendissimi Domini.

Ut S. Norberti, Canonicorum Præmonstratensium Institutoris, Magdeburgensis Archiepiscopi, Verbi Divini Præconis eximii, Antwerpæ et Saxonie Apostoli, Bohemice singularis Patrum, in vita pariter, et post mortem miraculis clarissimi, festum a Semiduplici ad Duplex evehatur, suadere videntur.

1. Ipsius Natalium splendor. Ex Regum quippe ac Imperatorum stirpe, Patrem habuit Heribertum, Comitem Palatinum Rheni, Henrici Junioris, tunc regnantis, cognatum; Matrem vero, Hadwigem, Rudonis Burgundiae Ducis, ex Sancto Roberto Franciæ Rege oriundi, filiam.

2. Mirabilis ejus conversio, Divi Pauli, quem proxime in vita est imitatus, conversioni non ab- similis. Fulminis enim ictu, equo disiectus, vocanti Deo, per vocem e caelo dicentem, Norberte quo vadis? quo properas? durum est tibi contra stimulum calcitrare; respondit; Domine quid me vis facere? Statimque in virum mutatus alterum, verbum Dei prædicando, innumeros hæreticos ad fidem; peccatores ad pœnitentiam; dissidentes ad pacem et concordiam revocando, se verum vas electionis ostendit, ad portandum Christi nomen coram gentibus, Regibus, etc. Unde et Illustrissimus ac Reverendiss. D. Franciscus Belleiensis Episcopus, ipsius Sancti Vitam sub hoc titulo divulgavit, Vir Apostolicus; cum in omnibus Apostolo simillimum ostendens.

3. Paupertatis Evangelicæ professio. Illud enim Sacri Evangelii sibi nominatim dictum existimans Norbertus: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, et sequere me; resignatis in sui Archiepiscopi manibus, pinguissimis quæ habebat Beneficiis ecclesiasticis, Cameracensi Episcopatu humiliter ac genere re- cosato, bona sua omnia pauperibus distribuit, solis sibi ad celebrandum retentis paramentis sacris, nudus nuda Christi Jesu sequens vestigia.

4. Zelus animarum incredibilis. Norbertus si- quidem, tamquam bonus miles Christi, ad opus Evangelii se accingens; potestate prædicandi verbum Dei ubique terrarum a Summo Ecclesiæ Præsulo Gelasio II accepta; urbes, pagos, castella perambulans; peccatores arguit, obsecrat, increpat, in omni patientia et doctrina; idque tanto studio ac fervore, ut de eo scriptum sit, quod, nec aspera hiems, nec inedia, nec corporis lassitudo ipsum a sancto prædicationis proposito avocare poterant.

5. Ipsius in Deum fides miraculo comprobata; dum ipse in crypta quadam celebrans, grandem araneam, in calicem jam consecratum delapsam, (cum, quid hoc casu agendum foret, ab Ecclesia nondum esset determinatum) ungua in Deum fide, cum pretioso Sanguine sumpsit illæsus; quod salutifero hoc antidoto vires suas venenum crederet amisisse: illud Marci xvi verum in se comprobans; Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit; unde et illud celebre ipsius temporis effatum: In Norberto eminet fides; in Bernardo Claravallensi,

caritas; in Milone Taruanensi Episcopo, Norberti discipulo, humilitas.

vi. Ipsi a Deo factæ revelationes, ac futurorum prædictiones. Primo etenim locus ille, in quo primam sui Or linis fundaret ecclesiam, ipsi a Christo Domino, in cruce septem radiis solaribus coruscante præmonstratus est; unde et ipse Ordo Præmonstrati nomen accepit. Secundo, Beatissima Virgo candidi habitus, a Præmonstratensibus gestandi forma Norberto, in oratione pernoctanti, præstendit. Tertio, Norberto de eligenda sibi suisque Regula sollicito; divinumque beneplacitum jejuniis, lacrymis, ac precibus exploranti: B. Augustinus apparuit, suamque ipsi porrigens Regulam dixit: Quem vides Augustinus ego sum, Hipponensis Episcopus; ecce habes Regulam quam ego conscripsi; sub qua si bene militaverint Confratres tui Filii mei, securi Christo adstant in extremi terrore judicii. Quarto, Colonia Agrippinæ, ubinam essent sepulta Sanctorum Gereonis aliorumque Christi Martyrum corpora, divinitus accepit. Quinto, futuram in Westphalia famem, celebremque illam Lotharii Imperatoris tempore seditionem Augustanam, et alia multa prædixit.

vii. Sacramentariæ Tanchelini hæresis, quæ totam Brabantiam infecerat, extinctio; unde et Brabantini, ac maxime Antverpienses, eum pro suo Apostolo habent, colunt, ac venerantur.

viii. Ipsius in Archiepiscopatu præclare gesta. Sciens enim a Christo Domino dictum esse Apostolis, eorundemque successoribus Episcopis; Vos estis lux mundi; Saxones, et Wandalos e gentium ac hæreseon tenebris in admirabile lumen Christi revocavit; ecclesiasticam disciplinam, at imprimis cœlibatum in sua Diœcesi postliminio restituit; Ecclesiæ suæ bona ab injustis possessoribus repetiit, ac revendicavit; et, quod non omittendum, Innocentium II contra Anacletum Antipapam strenue, non modo in Germania (cujus Primas fuit) sed et in Concilio Rhemensi defendit; ipsumque Pontificem Roman cum Lothario Imperatore (cujus erat Cancellarius) veniens, in suam Sedem reposuit, ac schisma compressit.

ix. Insignia miracula, quibus Deos eum illustrare voluit: quæ tot et tanta sunt, ut de eo dixisse sufficiat, daemones fugasse, ægrotos sanasse, caecos illuminasse, mortuos suscitasse. Tres siquidem ab ipso suscitatos esse ad vitam, ex fide dignis auctoribus habemus, sed præsertim ex Imperiali Monasterii Bergensis, Ordinis Sancti Benedicti, diœcesis Magdeburgensis Annalibus, quæ Sancti Patriarchæ nostri Norberti Vitæ epitomen, his verbis concludunt. Norbertus ad suam Ecclesiam reversus, plenus Spiritu sancto, trium mortuorum resuscitator, beato fine quievit. Denique omnes ferme Religiosorum Ordinum etiam recentiorum Fundatores (inter quos novissime S. Petrus de Nolasco, sacre Congregationis vigesimo tertio Julii ultimo præteriti habitæ decreto) eo cultu per totam ecclesiam celebrantur: Sanctus autem Norbertus, Canonici Ordinis, secundum B. Augustini Regulam, a sexcentis propemodum annis est Institutor: qui quidem Ordo, confirmatione Apostolica ab Honorio secundo accepta, multa refulgens gloria meritorum (ut loquitur Adriānus IV, qui dicti Ordinis, Bulla ad Præmonstratenses data, se fuisse testatur) et gratia redolens Sanctitatis, palmites suos a mari usque ad mare extendit; ita ut Clementis VI tempore (ut etiam ex ipsius Bolla constat) præter septem Archiepiscopatus et novem Episcopatus ipsi Ordini Præmonstratensi incorporates, MCCCXXXII Canonice claustra, Sanctimonialium vero seu Canonissarum cœco, cum trecentis et quinquaginta Præposituris

D
revelationes.

fidem defen-
sam,

E

Ecclesiam
adjutam,

institutum
Ordinem am-
plissimum,
F

latissime dif-
fusum.

A Præposituris (parochialibus Ecclesiis, quæ sine numero erant, non computatis) habuerit; quæ quidem monasteria, iis exceptis quæ in Palæstina, Cypro, Hungaria, Saxonia, Livonia, Dania, Suecia, Anglia, Hibernia, Scotia, Hollandia, Frisia, Zelandia, ac diversis aliis Europæ partibus, Turcarum et hæreticorum furore extincta sunt; etiamnum in Gallia, Hispania, Belgia, Germania, et Polonia extant magno numero, in viginti et octo Provincias distincta: in quorum plerisque, ultra quinquaginta, sexaginta, octoginta, imo centum et viginti extant Canonici, Deo secundum Divi Augustini Institutum famulantes; extra vero, in ecclesiis parochialibus quas adhuc dictis in Regnis ad millia possident, sue ac proximorum salutis invigilantes: ita ut non mirum, si fel. Record. Clemens P.P. VIII, Præmonstratensem Ordinem esse dixerit, perpetuum virorum fortium, et propugnatorum Ecclesiæ seminarium; et Anbertus Miræus, Antuerpiensis Episcopus, dicta Ordinis Monasteria, secunda Parochiarum sive Pastorum Seminaria nominavit.

et multis
laudatum:

quibus moti
Pontifex et
Cardinales

x. Quæ cum ita sint, facile speramus eum, de quo canit Ecclesia; Norbertus, lucerna ardens et lucens super candelabrum positus, omnibus qui in domo erant lucebat, non diutius sub medio latitaturum; sed Eminentissimorum et Reverendissimorum Dominorum meorum suffragio, a Sanctissimo Domino nostro, tamquam lucernam ardentem, ut omnibus qui in domo, id est Christi Ecclesia sunt, magis ac magis luceat; supra festi Duplicis candelabrum fore tandem aliquando reponendum; sicque Augustissimi Cæsaris Leopoldi, hunc in finem Sanctissimo Domino nostro, per suum Oratorem Eminentissimum Cardinalem Landgravium, iteratas preces, benigne fore exaudiendas Et totus Ordo Præmonstratensis etc. Quam Deus etc.

festum Duplex
decernunt,
anno 1672.

Valuit, ut merebatur, sic instructa causa; et scriptis tali occasione servari solitis, prodit hujus tenoris Decretum a sacra Congregatione, max ubique vulgatum. Sanctissimus D. N. D. Clemens P.P. X, de consilio Eminentissimorum DD. Cardinalium, Sacræ Rituum Congregationi Præpositorum, habitæ die iii Septembris currentis, ad preces Cæsareæ Majestatis, per Eminentissimum D. Cardin. Landgravium Hassiæ eidem Sanctitati suæ porrectas, mandavit; ut Officium S. Norberti, Episcopi et Confessoris, Institutoris Ordinis Præmonstratensis, quod hactenus sub ritu Semiduplici recitatum est, in posterum ab omnibus Christi fidelibus, tam Secularibus quam Regularibus utriusque sexus, qui ad horas canonicas tenentur, sub ritu Duplici de præcepto recitetur. Hac die vi ejusdem mensis Septembris, MDCLXXII.

F. M. Episc. Portuen. Card. Braucatus.

Loco † Signi.

Bernardinus Casalini Sacr. Rit. Congr. Secr.
Romæ, ex Typographia Rev. Cameræ Apostolicæ
MDCLXXII.

§. IV. Encomia S. Norberto ejusque Ordini ab ejusdem ævi scriptoribus data.

Primum, hoc Paragrapho, merito appellamus S. Bernardum, qui licet non usquequaque sententiam S. Norberti probavit in questione de Anti-Christo Epist. 56; gratulatur tamen sibi, quod tali occasione ejus faciem videre, et de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire perivit. Brunoni autem Coloniensi Electo, consilium petenti super electione sua num ei deberet acquiescere, scribens Epistolam 8, sic concludit: Habetis Dominum Norbertum, quem melius præsentem præsens de talibus interrogare potestis: nam tanto vir ille in divinis aperiendis mysteriis nobis promptior, quanto et Deo propior esse cogno-

Norberti sp-
rium probat
S. Bernardus,

scitur. Annus erat, cum hæc scriberet Bernardus, MCXXXII, S. Norberto ante penultimus vitæ: hoc autem pridem mortuo, scribens Præmonstratensi Abbati Epist. 252. Vestrum, inquit, Ordinem fovi et promovi semper quantum in me fuit; quod deinde luculentis argumentis probat: ac denique excusatis omnibus quæ occasionem dederunt querelarum, insolubilem sibi cum illis amicitiam esse et futuram, proficitur. Adhærebo vobis, inquit, etsi nolitis; adhærebo, etsi nolim ipse. Olim me alligavi forti vinculo, caritate non ficta, illa quæ numquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, cum turbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar jurgiis, vincam obsequiis: invitis præstabo, ingratis adjiciam, conhonorabo et continentibus me. Et nunc tristis est anima mea, quod quacumque occasione offenderim vos; eritque tristis, usque dum vestra indulgentia relevetis. Si tardaveritis; ibo et excusabo; præ foribus perseverabo pulsans; instabo, opportune, importune, donec vel merear vel extorream benedictionem.

18 Tam altus in Sancti illius visceribus radices egerat contracta cum S. Norberto amicitia, ex eo potissimum tempore, quo junxerunt prædicationis sacræ arma, contra Petrum Abailardum. Hic licet anno MCCC aut XXI, in Synodo Suessimensi, suum ipse Urbem propriis manibus ignis dedisset, ita jubente Sedis Apostolicæ Legato Canone; pergebat tamen de judicio illo velut perversa queri, et eodem quo antea docere se propugnare; calamum interim, felle amaritudinis tinctum, exerens subinde contra utrumque Sanctum, veras utriusque laudes in contumeliam vertit. Sic aliud non erat quam testimonium dare virtuti: ut cum in Epist. i queritur, ab amulis contra se excitatos esse novos Apostolos, quibus tantum plurimum credebat: quorum alter Regularium Canonicorum Vitam; alter Monachorum se resuscitasse, gloriatur. Dum autem in Sermo de Jo. Baptista eos calumniatur, quod de solitudine ad turbas procedentes, sicut de ficto Religionis nomine tumebant, ita et simulatione miraculorum, gratia mirabiles videri appetebant; in utroque et de utroque errasse, si non et mentaliter fuisse convictos ex eadem Actis, et infallibili Ecclesiæ, ipsos pro Sanctis colere habentis, judicio; ac denique ex sententia Innocentii II, anno MCLXI lata contra eosdem errores, probante, non impudenter, sed perquam prudenter fecisse Sanctos, quod per mundum discurrentes prædicando, ipsum quantum poterant diffamantes, non modice tam ecclesiasticis quam secularibus potestatibus contemptibilem effecerint, et de ejus tam sede quam vita præterita, scilicet et libidibus palam notis dehonestata, licet tam forte correcti, adeo sinistra disseminaverint, ut ipsos quoque amicorum præcipuos ab eo averterint.

ab utroque
opprobriatus
Abailardus

E

utroque testi-
monium per-
hibet,

E

19 Tantum vero abest ut fidem obtineat, cum, summa illa miracula de resuscitandis quoque mortuis, immaniter tentata fuisse; asserit, quod nuper quidem fecisse Norbertum, miratus ipse sit et riserit; ut vel ideo magis id vere narratum fuisse credamus, licet istud silberit Auctor Vita; cui, propter infidelium quorundam et impiorum obstinatum impudentiam, solum curæ fuit, sicut in Prologo proficitur, ea breviter perstringere quæ omnibus nota sunt, neque ipsimet ulla improbate audeant diliteri. Dicerem, hic Abailardum sugillari; nisi post mortem illius, anno MCLXII Cluniaci obitam, crederem scriptam hanc Vitam; et illum testaretur Petrus Cluniacensis, ad Innocentium II scribens, cum S. Bernardo, sapientis prioribus querelis (adeoque et hæresibus retractatis) pacifice convenisse; idemque proculdubio fuisset facturum cum Norberto si visisset, et calumnias eidem impactas recantaturus: reliquis enim tres vitæ annos sanctissime traduxit, et pientissime obiit, prout legere est in epistola prælaudati Petri ad Heloissam, tunc Abbatissam ægæ

etiam dum eos
calumniatur,

postea corre-
ctus et re-
catus

A æque sanctam, olim autera Abailardi discipulam et
AUCTORE D. V. unrasiam.

Herrmannus
Ab. S. Marti-
ni Tornac.
an. 1141
scribens,

narrat, quæ
occasione cor-
perit Romæ
conventu Nor-
bertus,

et quam cito
eius Ordo
sit toto orbe
propagatus.

Laurentius
de Leodio
ante annum
1144

cum de Præ-
monstratensi-
bus, Virdu-
num addu-
ctis egisset,

ipsos et Cis-
tercienses re-
hementer
extollit:

20 Sed venio ad distinctiora magisque explicata
Norberti et Ordinis Præmonstratensis eloquia variorum;
in quibus descriptionis ordine antiquior est Herrmannus,
Abbas S. Martini Tornacensis: qui Romæ sub annum
MCXLI restorationem monasterii sui proliam tenuit,
variarum rerum notitia refertum, qualis in Spicilegii
Acheriani tom. 12 legitur. Hic cum narrasset frau-
dulentam Paschalis Papæ II captionem, ad extor-
quendum investiturarum approbationem, anno MCXI pa-
trotam ab Henrico IV: Quidam inquit, Clericus, no-
mine Norbertus, qui in eadem captione Capellanus
Imperatoris fuerat, videns tantam nequitiam domini
sui Regis, penitentia ductus, pedibus Domini Papæ
se prostravit; et absolutione ab eo suscepta, cæcitus
sultem conversus est, quod oblatum sibi anno MCXII
Cameracensem Episcopatum, utpote non sine labe Im-
perialis investituræ tenendum, recusaverit; non multo
autem post de orlo tactus est instar Pauli, et secularem
vitam relinquens, in Franciam venit; et in Episco-
patu Laudunensi locum quemdam solitarium repe-
riens, qui Præmonstratus dicitur; ibidem Deo sub
Regula S. Augustini, immo multum rigidiori et ar-
ctiori, servire cepit: sicque per Dei gratiam brevi
tempore profecit, ut nullum post Apostolus vide-
amus hodie tantum fructum in Ecclesia fecisse. Nam
cum necdum conversionis ejus trigesimus annus sit,
jam fere centum monasteria a sequacibus ejus, per
diversas orbis partes, constructa audivimus, ita ut
etiam in Hierusalem usque Regula eorum servetur.
Nam, ut de aliis taceam, in urbe Laudunensi com-
missa est ei a Damno Bitholomæo Episcopo quæ-
dam panpercula ecclesiam, in honore S. Martini con-
structa: in qua idem Norbertus paucos ex Fratri-
bus suis ponens, Albatem eis præfecit virum
religiosum, nomine Walterum: cui Deus tantam
gratiam contulit, ut hodie in ipsa ecclesia fere quin-
genti Fratres degere videantur; jamque ex ipsa de-
cem fere alia monasteria processerunt. Ipse vero
Norbertus, postmodum in urbe Magdeburgensi Ar-
chiepiscopus factus, tempore Lotharii Imperatoris
qui Henrico successit, defunctus est.

21 Herrmanno succedat Laurentius de Leodio,
ejusdem ejus ille Benedictinæ Professionis, in Histo-
ria Episcoporum Viridunensium, Alberoni Episcopo
scripti ante annum quo hic obiit MCXLIV, et in eodem
Spicilegii præclauditi tomo inveniunda. Ibi is narrat,
quomodo idem Episcopus Albero, vigorem monastici or-
dinis diu frustra restaurare in quibusdam conatus, de-
generem et aridam plantationem ferro abscissionis
extirpavit, et novellam Clericorum monastici Ordinis
ibi inseruit, quos Norbertus, Magdeburgensis Archi-
episcopus, vir magnus in Ecclesia, de Professoribus
sui Ordinis delegaverat ei. Extat ibidem ipsiusmet
Alberonis ad Innocentium Papam Epistola, qua cau-
sam reddit, cur in ecclesia S. Pauli, juxta civitatem,
quæ per incuriam et irreligionem paucorum Mona-
chorum ibi degentium, ad tantam infamiam redacta
fuerat, ut jam non domus Dei, sed diceretur esse
quoddam prostibulum; posuerit pauperes Christi ec-
clesiæ Præmonstratæ, secundum Regulam B. Au-
gustini laudabiliter viveantes.

22 Hæc epistola relata, cum etiam de introductis
per eundem Episcopum Cisterciensibus egisset Auctor,
atque ad Ecclesiastici et monastici ordinis reformatio-
nem, primum quidem Simoniacam avaritiam gladio
Petri succisam dixisset; deinde novam Carthusien-
siam Religionem, Aquila in cælum volanti comparas-
set; ut habeamus, inquit, animal vituli laborantis et
offerentis in sacrificio Dei, itemque hominis pruden-
ter divina et humana ratioecinantis, subsecuta sunt
illa duo Cherubim, expandentia alas suas in medio

Ecclesiæ, et versis vultibus in Propitiatorium se mu-
tuo respicientia; id est, duo præclarissimi Ordines,
devotione sui Ecclesiam protegentes, et conversis
ad Deum cordibus se mutua caritate æmulantes:
quorum unus Cisterciensis, duce Bernardo, sanctis-
simi nominis Abbate, Monasticum ordinem, jam pene
lapsum, ad primam Apostolicæ vitæ normam repa-
ravit; alter, merito et nomine a Deo Præmonstra-
tus, duce Norberto Parthenopolitano Præsule in-
ceptus, Ecclesiasticum ordinem de luto mundanæ
vanitatis excussit. Credas hos duos Ordines esse, de
libro Apocalypsi duos Prophetas, circa finem mundi
a Deo missos, et sacco pœnitentiæ amictos; duas
Olivas clementiæ cælestis, divinæque duo Candela-
bra gratiæ: ita se in omnibus cruciant, ita verbo
vitæ solum irrigant, ita meritorum luce illumi-
nant. Isti duo, Deo cooperante et piis omnibus ju-
vantibus, adeo jam profecerunt, ut Cisterciensis
quidem, per id temporis tricennium, jam in ducen-
tas Abbatias, magni nominis, meriti, et numeri
excreverit; et usque in barbaros Sarmatas et extre-
mos Scythas jam diffundi cœperit; Præmonstratus
autem per hos viginti annos in Abbatias pene sep-
tuaginta adoleverit.

23 Et hæcenus quidem antiqui illi, sed unper pri-
mum impressi scriptores: necdum autem lucem viderunt
Antikimenson libri, Eugenio Papæ III inscripti,
atque adeo ante an. MCXIII scripti, ad Anselmo, Episcopo
Havelbergensi Ecclesiæ, in Saxonia inferiori sub
Magdeburgensi Metropolita. Codicem originale MS.
et fortassis toto mundo unicum, dignumque in auctiori
Sanctorum Patrum Bibliotheca vulgari, possidet ami-
cissimus nobis Henricus Julius Baro de Blum, Cæ-
sareus in Appellationum tribunali Consiliarius Pragæ,
a quo etiam submissum Florentino exemplar Hieronymi-
ani Martyrologii alterum sæpe laudamus. Hic cum
suum illum Codicem nostra Hermannus Horstio,
Elronoræ Imperatricis viduæ Confessario, legendum
commolasset; isque Reinoldo Dehno, iidem Societatis
nostræ erudito et libris noto Sacerdote (quorum ambu-
rum animas Deus habeat) inspiciendum dedisset; sua is
manu transcripsit nobis ex lib. 1 cap. 10, sequens de
argumento, quod tractamus, fragmentum.

24 Surrexit in eadem professione [Canonica
nempe] et in Apostolicæ vitæ imitatione quidam
Presbyter religiosus, nomine Norbertus, tempore
Papæ Gelasii: qui, propter suam religionem; et
multas enormitates et schismata, quæ tunc fiebant
in occidentali Ecclesia, a Romano Pontifice Gelasio
litteras et auctoritatem prædicandi accepit. Iste
suis temporibus in religione clarissimus et famosis-
simus, diversas provincias prædicando peragravit,
non parvum turbam religiosorum collegit, multas
congregationes instituit, et eas ad perfectionem
Apostolicæ vitæ verbo et exemplo informavit. Qui
etiam tantam gratiam habuit coram Deo et homini-
bus, ut vere beatos se dicerent, qui illi adhærere
possent. Postea in Magdeburgensi Ecclesia Archie-
piscopus factus est, ejus corpus Sanctum et vene-
rabilis requiescit in Ecclesia B. Mariæ, in sua Me-
tropoli, ubi ipse Fratres suæ Religionis ordinaverat.
Igitur religio per eum renovata, maxima cœpit ha-
bere incrementa et ubique terrarum diffusa est;
adeo ut nulla fere provincia sit in partibus Occiden-
talibus, ubi ejusdem Religionis Congregatio non
inveniatur, Francia, Germania, Burgundia, Aquita-
nia, citerior Hispania, Britannia minor, Anglia,
Dacia, Saxonia, Leutecia*, Polonia, Bavaria, Sue-
viaque, Pannonia et Hungaria, Langobardia, Li-
gniagia*, Etruriaque, et Tuscia. Omnes nempe hæ
provinciæ habent Congregationes præfatæ Religio-
nis, quarum etiam exemplis et orationibus confidunt
incessanter adjuvari. Extendit etiam palmites hæc
eadem

¶ Anselmus Ha-
velberg Ep.
Eugenio Pa-
pæ III scri-
bens,

¶ Norbertus
instituit ce-
lestem pro-
pagationem
admiratur:
¶

* an Sæcia?

* an Liguria?

A eadem sancta Societas in partes Orientis : nam in Bethlehem una, et in loco, quem vocant sanctum Abacuc, alia Congregatio est.

ut et Auctor
Aetorum Epi-
scopi Laud.

25 Atque hi pauci ex multis illis fuerint, de quibus in Prologo Auctor Vita ait, quod cum S. Norberti vitam et gesta conscripserint, rem tamen plenarie et ordine non persequuntur; uti nec facit is, qui Gesta Bartholomæi Episcopi scripsit, cœvus etiam Auctor sub annum MCL, necdum triginta annis a Sancti adventu in Urbem Laudunensem: qui Auctor hic non profertur, quia excerpta ex illo facient nobis Caput 2 Analectorum, post illud quod Cappenbergenses adjunxerunt; quodque solum hactenus excusum habetur; cum istud a Pagio et Polycarpo carptim et per partes delibetur. Videtur autem esse illu, quam Andreas du Chesne, in Bibliotheca Historiæ Francicæ pap. 248, appellat Historiam restaurationis Ecclesiæ Laudunensis, sub Bartholomæo Episcopo, MS.

§ V. Auctorum quorundam seculi sequentis testimonia. Sanctimonialum Ordinis vetus disciplina.

Laudun
eodem, Ro-
bertus de
Monte circa
1200:

B Locum sequenti seculo primum datus Roberto de Monte, Sigeberti Gemblacensis usque ad annum MCCX continuatori, ad annum MCCXXI sic scribenti: Sub his temporibus Ordo Canonicus Præmonstratensis et Monasticus Cisterciensis, quasi duæ olivæ in conspectu Domini, pietatis lumen et devotionis pinguedinem mundo ministrabant; et quasi vites fructiferæ, religionis palmites circumquaque propagabant; et per omnes fere Christiani orbis terminos, bonæ opinionis paulatim odore diffuso, novas Abbantias, ubi antea Dei cultus non fuerat, construebant: unde etiam in Syriam et Palæstinam de Præmonstrato Fratres missi, nonnullas Abbantias ædificaverunt. Sic ille, breviori Elogio multa complexus. Prolixior aliquanto est Auctor Annalium Laudunensium, Roberto plane contemporaneus; siquidem hic ille est Anonymus Canonicus Laudunensis, natione (ut videtur) Anglus, cujus labor laudatur ab Andrea du Chesne in Bibliotheca et pag. supra citatis, sub titulo Chronico MS. a Nativitate Christi usque ad annum MCCXVIII, in quo de rebus præcipue Belgicis tractatur. Ut autem id opinemur, facit Pagius, quando ex Annalibus, ut vocat ille pag. 10 transcribit nobis lib. 3 cap. 1 ad annum MCCXXI; tale enim Chronicon, quale jam andivimus, facile potuit ac debuit implevisse duos libros, prius quam ad Bartholomæi Episcopi tempora veniret. Igitur verba ejus hic accipe, quousque Annales seu Chronicon istud integrum exhibeat aliquis; quod etiam Historiæ Episcopi Bartholomæi optamus.

Chronologus
Laudunensis
anno 1228.

C 27 Post paucos annos ille novi luminis novæque conversionis, non solum exterioris, sed etiam interioris candoris novus inventor et inceptor, Dominus Norbertus, de Germania in Franciam adveniens, divina præcedente et comitante gratia, in Episcopatu Laudunensi, primam illam, Præmonstratensem scilicet, vineam plantavit: quæ in charitate radicata et fundata, quasi vitis fructifera propagines suas, a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum, extendit; et vino fortitudinis suæ, quod lætifieat cor hominis, jam ubertim inebriavit plures Principes et Judices terræ, juvenes et virgines, senes cum junioribus; ita ut fortiter inebriati, nihil aliud quærant nisi laudare nomen Domini, et cantare ei canticum novum; quoniam veterem hominem cum actibus suis exuentes, et novum qui secundum Deum creatus est induentes, carnales illecebras funditus abjiciunt; et quasi de aqua in nuptiis a Domino in vinum conversi, quæ

prolixiori
Elogio.

Junii T. I

retro sunt obliviscuntur, et ad ea quæ ante sunt extenduntur. Sicque licet in terris corporaliter consistent; tamen quæ sursum sunt sapiunt, non quæ super terram; dicentes cum Apostolo; Nostra autem conversatio in cœlis est, ubi Christus est ad dexteram Dei; cœlestibusque Seraphim mente conjuncti, solo Christi jugiter ardent amore; cui etiam corpora sua exhibent hostiam viventem, sanctam, Deo placentem; candorem virtutis, quo intrinsecus nitent, etiam in exteriori veste præferentes. Ita ille, ac plura forsitan alia in progressu historiæ, digna lucem videre, si quis obstetricetur.

28 Ternarium, seculi xiii prolixius laudantium Præmonstratenses, vel eorum conditorem Norbertum, (plures enim nobis modo non occurrunt, etsi plures esse vir ambigamus) claudat Jacobus de Vitriaco, ex Accornensi in Palæstina Episcopo, S. R. E. Cardinalis Tusculanus, qui vel eo nomine prætermittendus a nobis non fuit; quod ipsiusmet, anno MCCXXIV defuncti, Vitam daturi sumus ad xxiii Junii, nobile Corollarium ad Vitam S. Mariæ Ogniacensis ab eodem editum, cum argumentis communis cujusdam utriusque cultus. Sane concinnatum ab eo candidi Ordinis elogium, sive Caput 22 Historiæ Occidentalis De Canonicis Præmonstratensis Ordinis, tanti fecit Pagius, ut operas commentarius dignum judicaverit; quibus tamen omis-
sis sufficere paucas notas subungere, ab Henschenio relictas, qui idem totam S. Norberti Vitam ceperat Notis illustrare, a me secundis curis amplificandas, quatenus necesse videretur. Vitriaci verba hæc sunt:

E
ante annum
1244

29 Quidam a vero vir justus et timoratus, verus Dei cultor, et permanens in innocentia sua, dictus Norbertus, cum prædicatione sua, velut cœlestis fistula et tuba argentea, multos decuisset; et ad Dominum convertens, ad frugem melioris vitæ divinitus inspiratos incitasset; tandem in loco, qui Præmonstratum dicitur, ad opus sui et discipulorum suorum, pacificum constituit habitaculum. Sumpto autem regulari habitu, ut secundum regulam B. Augustini Domino militaret, consuetum vivendi modum, quem prædicti Regulares Canonici usque ad tempora illa laxius observaverant, in se et in discipulis suis coarctavit, quasdam novas institutiones addendo, quasdam etiam veteres immutando. d Carnes siquidem Præmonstratensis Ordinis Canonici et Fratres laici numquam, nisi in infirmitate, manducant. A festo sanctæ Crucis usque ad Pascha e jejunt: duobus pulmentis, more Cisterciensium, in refectorio vescuntur. f Camisiis non induuntur: pellibus caprinis utuntur. Vestiti tunicis albis, et caligis calceati dormiunt. Cappis laneis albis, absque tinctura aliqua, vestiuntur. Diebus festis, more aliorum Canoniorum, novem lectiones; aliis autem, tres tantum in Matutinis legunt. Post Officium nocturnum ad dormitorium revertuntur, ut dormiant et quiescant. Temporibus determinatis et horis certis ad labores manuum g egrediuntur. Parochiales ecclesias et animarum secularium curas id propriis personis suscipiunt. Omnia hujus institutionis et religionis monasteria sub uno capite Præmonstratensis monasterii continentur, ad quod h annis singulis ad generale Capitulum omnes hujus Ordinis Abbates congregantur. Habent autem i Curias et Prioratus, non solum hominum, sed et feminarum: in quibus tam clerici quam laici, secundum quod a Superioribus suis iungitur, commemorantur.

a
fusus et
distinctius
explicat se-
veram disci-
plinam Or-
dinis,

b c

d

e

f

F

g

h

i

30 A principio autem Ordinis et novellæ plantationis, cum adhuc pretioso paupertatis thesauro abundarent, quasi musto novæ religionis inebriati, et ferventes igne illo, quem misit Dominus in terram ut arderet, adeo succensi sunt, quod non solum vicinas regiones, sed remotas per universum fere mundum provincias accendebant, illuminabant, et

etiam San-
ctimonialis
complexi,

A exemplo conversationis suæ provocabant. Unde
AUCTORE D. P. parvo tempore multa ubique hujus Ordinis et pro-
k fessionis tam Clericorum quam Sanctimonialium
 constructa sunt *k* monasteria, largitione Principum
 et elemosynis fidelium, copiosis redditibus et latis
 possessionibus in immensum ampliata et sufficienter
 ditata. Castis siquidem matronis, et viduis sanctis,
 et Deo devotis virginibus, velut lapidibus pretiosis,
 ad ornatum et pulchritudinem tam sanctæ et ho-
 nestæ religionis convenientibus, quasi ex duobus
 virorum et mulierum parietibus uno angulari lapide
 conjunctis, juncendum Deo constructum est habita-
 culum, et quasi alterius arcæ ædificium cubito con-
 summatum: in quo immitia animalia, et bestiales
 sensualitatis motus, jejuniis, vigiliis, orationibus,
 et aliis variis disciplinis tanta districtione domaban-
 tur, quod refrænato tumultu pacem habentes, arcæ
 rectores non multum infestabant. Quod si aliquando
 contra ipsos indiscipline insurgerent, capitibus
 eorum allisis ad petram, in matutino. id est in
 principio suggestionis diabolicæ, interficiebantur
 omnes peccatores terræ. Moniales siquidem adeo
 inclusæ intra septa monasterii tenebantur, quod ad
 eas nullus hominum patebat ingressus. Et quoniam
 in choro et ecclesia non cantabant, sed tantum in
 silentio orationi vacabant, psalteria sua legentes, et
 Horas Canonicas vel beatæ Virginis Mariæ secreto
 cum omni humilitate et devotione dicentes; com-
 morabantur seorsum ejusdem Ordinis Sacerdotes et
 Clerici, viri probati et religiosi, qui eis in divinis
 Officiis servientes, Confessiones earum per fene-
 stras audiebant, et eas certis temporibus verbis
 divinarum Scripturarum instruere et informare stu-
 debant.

sed magna
 sub cautela:

B

ut etiam
 liquet ex
 Bullis Pon-
 tificum.

31 Auctor Gestorum Episcopi Bartholomæi, cap. 2
Analektorum, sic de us loquitur: Miro modo vide-
 mus, ad illius institutionis monasteria sic festinan-
 tes, ut plusquam decem millia feminarum in eis cre-
 damus contineri. Notat autem *Parcensis* apud *Lova-
 nium* Abbatia *Chronologus* MS. ab ipsomet *S. Nor-
 berto*, eas in *Præmonstrato* collocatas; ilque liquere
 ex diplomate *Caestini II*, ad *Hugonem* Abbatem doto
 in Idus Decembris anno *MCXLIII*; et inter alia ubi ex
 habebantur monasteria, numerat *Cellam* superiorem
 prope *Herbipolim*, et *Augiam* Minorem opud *Ravens-
 burgum*, et *S. Michaelis* Antuerpiæ, et summ denique
Parcense, cujus secundus Abbas *Philippus*, scribens *S.
 Hildegardi*; Ora, inquit, Mater venerabilis, pro me,
 et pro congregatione Fratrum ac Sororum, quam
 habeo regere, ut pacem et concordiam nobis Domi-
 nus tribuat. De quibus idem *Chronologus* ita scribit,
 Commorabantur illæ seorsim a viris, neque in choro
 et ecclesia cantabant, sed tantum in silentio ora-
 tioni vacabant; Psalteria sua, et Horas canonicas
 vel beatæ Virginis secreto, et cum omni humili-
 tate et devotione, legentes; et in aliis operibus Ec-
 clesiæ et Fratribus, suendo, nendo, texendo, lavando,
 servientes.

Ne pruden-
 ter separata
 postea,

32 Et hæc quidem omnia innocentissime, donec
 primo fervore tepescente, ut addit *Vitriacus*, impro-
 vida securitas torporem et negligentiam inducere
 cepit; et fenestras, per quas solus primitus dabatur
 alloquium, convertit in ostia. Unde prudenter, ut
 idem concludit, in Generali Capitulo *Præmonstra-
 tenses* unanimiter firmaverunt, quod feminas de
 cetero in Ordine suo non essent recepturi. Capitulum
 hoc anno *MCXXXVIII* celebratum fuisse, docet *Pagius*
 ad hunc locum pag. 352, simulque declarat in eo non
 fuisse statutum, ut omnino non essent ullæ; sed, quem-
 admodum ait *Bartholomæus*, earum recipiendarum pri-
 mus *S. Norberto* auctor, visum est illas remove, et
 ad serviendum Deo longinquius collocare. Paulo
 aptiorem ac clariorem forsitan modificationem eruit

extinctis
 Conversis,

Chronologus Parcensis ex ipsis Statutis Ordinis, ubi
 dist. 4 cap. 13 dicitur, Nulla mulier in Ordine no-
 stro recipiatur in Sororem; nisi in illis locis quæ
 sunt ab antiquo cantantibus Sororibus deputata.
*Conversas ergo dumtaxat, et tantum non in ipsis habi-
 tantes monasteriis, quales superius descripsit Chrono-
 logus, arceri Patres voluerunt; non omnino extincta
 earum, quibus choro et cantui sacro vacare indultum
 fuit, monasteria, quæ ad hæc usque tempora perseve-
 rarunt, secundum Bullas Summorum Pontificum In-
 nocentii II, Cælestini II, Eugenii III, quorum
 postremus anno MCIV; Illud etiam, inquit, humanita-
 tis ratione perspeximus, et præsentis decreto in per-
 petuum valituro sancimus, ut Sorores, quæ, per
 laborem Fratris nostri Norberti Magdeburgensis
 Archiepiscopi et vestram exhortationem, ad omni-
 potentis Dei servitium accesserunt, et semetipsas
 Domino obtulerunt, de bonis vestræ ecclesiæ (quo-
 rum non minima pars eidem loco per ipsas noscitur
 pervenisse) sine cujusquam contradictione, nunc et
 semper in sustentatione temporalium necessaria
 consequantur.*

et longius
 remotis iis
 quæ chorum
 habebant.

33 Hactenus scripseram et prælo paraveram cum
Perillustris Dom. Jacobus Baro le Roy, editis *Mar-
 chionatus S. R. I. et Gallo-Brabantix Notitiis* clarus,
 ad me detulit feliciter redemptum *Chronicon Alberici
 Monachi trium-Fontium*, in eoque legendum exhibuit
 locum, etiam ab *Andrea du Chesne* inter *Probationes*
 ad lib. 6 *Historiæ Genealogicæ familiarum Guisne-
 sis, Ardrensis, Gandavensis et Cocucensis*, descriptum
 pag. 333, ubi initium Ordinis explicatur, ad annum
 MCXIX, his verbis. Ordo *Præmonstratensis* cœpit hoc
 tempore, per virum mirabilem Dominum *Norber-
 tum*, natione *Teutonicum*. Et fundata est *Ecclesia*
 sub Episcopo *Bartholomæo* in diocesi *Laudensi*, et
 in præsentia viri nobilis *Thomæ de Coccy*, et filii
 ejus *Ingelrami*. Habebat hic Ordo trecentas quin-
 quaginta Abbatias. Desinit scribere Auctor iste, in
 iis quæ seculi sui sunt fide dignissimus, anno *MCCXLI*.
 Pergit deinde *Nobilium* istorum, sub quibus fundata
 est *Domus* illa, *Præmonstratensis*, antiquitatem genea-
 logicæ explicare; quod nostrum hoc loco instituti non est.
 Quare *Commentarium* hunc prævium finio cum *Anno-
 tatis Henschenii* nostri, jam olim ad locum *Jacobi de
 Vitriaco* præparatis, in hæc verba:

Quod de ini-
 tio Ordinis
 Albericus 3
 fontium ante
 1240

ANNOTATA G. H.

a Egerat *Vitriacus* cap. 21 præcedenti de *Canoni-
 cis Regularibus*, cui hoc subiungit.

b

b *Pagius* lib. 1 cap. 3, explicans textum *Vitriaci*,
 asserit, horum essentialium habitum esse tunicam
 laneam et niveam, cum scapulari candido et laneo.

c Idem cap. 4 ait, hanc *S. Augustini Regulam* ip-
 sis confirmasse Summos Pontifices, *Alexandrum, Lu-
 cium, Urbanum, Clementem, Innocentium, Honorium*,
 sui quemque nominis tertium, item *Gregorium IX*,
Innocentium IV, *Urbanum* et *Gregorium X*, aliosque,
 quorum *Privilegia* libro 3 idem *Pagius* præfert, et *Pri-
 vilegio* 105 *Gregorius X* plurimum decessorum exemplar
 allegat. Regulam prædictam *Pagius* cap. 4 libri primi
 exhibet, et Sectionibus 19 exponit.

d Abstinentia a carnibus perpetua relaxata fuit a
Pio Papa II anno 1460, ac dein a *Sixto IV*, *Alexan-
 dro VI*, et *Julio II*. Consule caput 6 *Pagii*.

e Modificatum dein auctoritate eorundem Pontifi-
 cum jejunium, et reductum ad Adventum Domini,
 Quinquagesimam, serias sextas totius anni, *Vigilias
 Deiparæ Virginis* et similes, docet *Pagius* cap. 7.

f Auctoritate *Clementis VI* usum vestium laneo-
 rum ad carnem, *Prælatorum* arbitrio et dispensationi
 relictum, tradit *Pagius* cap. 8.

g Scilicet ut otium fugiatur, ceterum præferri stu-
 dia litterarum labori manuum palam est.

A h Capitulum generale de annuali factum est triennale anno 1605, sub Francisco a Longoprato Præmonstrati Abbate.

i Curiae sunt, curtes, grangiae, villae seu praedia, quibus si duo vel plures Presbyteri collocentur, appellantur Prioratus.

k Fuerunt monasteria per 30 circarias seu provincias distributa, et haec indicat Pagius a pag. 318, quae ibi videri possunt. Huc facit quod Miræus, ad calcem Indicis monasteriorum, post Chronicon Præmonstratense inveniendi, ex MS. Steinfeldensi recitat, tamquam in Cænobio Cellæ-superioris apud Herbipolim lectum: Haec est summa claustrorum sive mo-

nasteriorum Ordinis Præmonstratensis. Mille Abbatiae, trecentae Praepositurae, cænobia vero Sanctimonialium sunt quingenta. Insuper in Ordine Praefato sunt sexdecim Episcopatus: de his sunt septem Archiepiscopi, et novem Diocesani Episcopi. Quam quidem summam ita credo collectam intra primum aut sesqui primum seculum Ordinis; nam, teste eodem Miræo, Slagae in Austria sic legitur parietibus aulæ inscriptum: Dinumerata sunt ubique terrarum hujus candidae familiae cænobia, ante annum millesimum ducentiesimum, Canonorum quidem mille trecenta. Sanctimonialium vero quingenta, exceptis Prioratibus et aliis domibus minoribus.

NOT. 42

VITA

Auctore Canonico Præmonstratensi coaevo.

Ex pluribus MSS. imprimi curata a D. Chrysostomo, Abbate S. Michaelis Antuerpiæ.

B

PROLOGUS.

Tanto procul dubio quisque fidelis piusque animus, ad omnipotentis Dei amorem et gratiam promerendam, propius accedit; quanto bonum, quod de alio audit, facilius credit, idque sibi ab eodem Domino Deo conferri optat et sperat. Qui non credit, non imitatur: qui vero non imitatur, nunquam perveniet: quia sicut vera est patria, quam in exilio hujus vitae quaerimus; ita similiter vera et singularis est via, qua tendimus. In hac autem via, erroribus et ærumnis valide et multipliciter intersepta, non defuerunt nobis ab initio mundi, inter cetera divinae dispensationis beneficia, sanctorum virorum exempla: quorum vestigia sequentes, aeternae beatitudinis gaudia et avidius quaeremus et certius caperemus. Horum nimirum quaedam sunt, quae praeterita et ab aliis conscripta legimus; quaedam vero, quae ipsi quoque ex magna jam parte vidimus et videmus. Quapropter, cum nihil sit homini Christiano in peregrinatione sua tam commodum, et ad sempiternae gloriae praemia capessenda necessarium, quam vitam informare honestis moribus, et laudabilibus studiis occupari; gratanter profecto et cum omni devotione suscipit, quaecumque de hujusmodi viris memoriae commendanda potuerit invenire: ut quosum satagit æmulari virtutem, studeat etiam merita jugi meditatione revolvere. Sed infideles et impii, quorum Deus venter est, et summum bonum corporis voluptas: quidquid legunt vel audiunt, quod ab eorum studiis et conversationibus sit alienum, falsum continuo et confictum esse judicare non metuunt: et quia foedam et immundam conscientiam gerunt, exosam habentes justitiam et suspectam veritatem; simplices quosque a via salutis avertere et suis corruptis et perditis moribus subvertere non desistunt.

2 Propter istorum itaque obstinatum avertendam impudentiam, cum proposuerim scribere de Præmonstratensibus viris, nostris temporibus omnis religionis et sanctae vitae meritis coram Deo et apud homines approbatis; cogor multa praetermittere, ea dumtaxat breviter attingens, quae omnibus nota sunt, neque ipsi nullo improbitate audeant diffiteri. Horum profecto virorum cum considerarem opera, et animadverterem incrementa, mirum in modum comperi, non hominum virtutem, sed Dei. Recordatus proinde illius Evangelicae sententiae, quam Magister bonus et Salvator omnium Jesus Christus

protulit, dicens: Ex fructibus eorum cognoscetis: eos: et, quia non potest arbor mala bonos fructus facere; contuli me ad arborem, unde tot et tanti fructus processerant, indagandam. Cumque paulo diligentius rei originem et radicem perquirerem; occurrit mihi pia et reverendae memoriae Pater Norbertus: de quo, prout ratio narrationis et ordo suggererit, eorum, quae de ipso legitimo et fideli testimonio ab aliis narrata didici et scio, pauca summam perstringam. Et, ne sermo continuus atque prolixus lectori fastidium ingerat; hoc ipsum, quoad diligenter potero, distincte et per capita ordinate et titulis annotare curabo; ab eodem praefato Patre competens dicendi sumens exordium, qui hujus Congregationis extitit primus. Praeterea sciendum est, quia cum multi hujus vitam et gesta conscripserint, nullum omnino invenerim, qui rem plenarie et ex ordine persequatur: quod ne hic quoque accideret, diligenti examinatione procuratum est, ut convenientibus in unum quibusdam, qui ab initio cum eo jugiter conversati sunt, eo modo et ordine conscribantur singula, quemadmodum plurium assensio comprobasset.

Capitula indicata, margini ubique adscribimus, eorumque titulos hic subjungimus; more nostro in capita et numeros distincturi, et additiones marginales cum Annotatis adjuncturi.

incipit a Vita
S. Norberti
fundatoris.

INDEX CAPITUM ET TITULORUM

Editionis Antuerpiensis.

- CAP. I. De S. Norberti natalibus, ortu et seculari vita.
- II Qualiter gratia Dei visitavit eum.
- III Ubi et quando exiit veterem hominem, et induit novum.
- IV De initio praedicationis ejus, et longanimitate patientiae.
- V Quare patiuntur Sancti mala, quae non faciunt.
- VI De constantia fidei, in discrimine vitae et mortis.
- VII De instantia praedicandi.
- VIII Qualiter se excusaverit, accusatus coram Legato Romanae curiae.
- IX Quomodo satanas ei adstitit in oratione pernuccianti.
- X Quomodo, relictis omnibus, peregrinationem aggressus est.

XI

Exempla
Sanctorum ad
aeternam sa-
lutem ducunt.

Auctor volens
de praeclaris
Præmonstra-
tensibus scri-
bere,

Matth. 7. 16

- A xi Quomodo primum generalem ubique prædicandi potestatem accepit.
 xii Quomodo Valentinianas venit, ubi tres socios suos amisit.
 xiii Quomodo ibidem unum pro tribus recepit.
 xiv Quomodo socium suum exhortabatur.
 xv Quomodo discordantes apud Fossas pacificavit.
 xvi De duobus Principibus discordantibus, quorum alter viro Dei consentire noluit.
 xvii Item de duobus, quorum unus, cum fugore vellet, non potuit.
 xviii De invocatione et confirmatione prædicationis ejus a Callisto Papa.
 xix Quomodo Præmonstratum venit.
 xx Quomodo ad colligendos socios exivit.
 xxi De quodam juvene, quem satanas multipliciter tentavit.
 xxii De puella, a dæmonio curata apud Nivigellam.
 xxiii De Reliquiis, quas Colonia invenit.
 xxiv Quomodo Professiones fieri instituit.
 xxv De voluntaria paupertate, et prompta obedientia.
 B xxvi De quodam Novitio, qui viro Dei fraudulenter adhæserat.
 xxvii Quomodo per visionem cuidam Fratri ostensum est, ubi ædificari deberet ecclesia.
 xxviii De constructione et dedicatione Præmonstratæ ecclesiæ.
 xxix De multimodis tentationibus Fratrum in principio.
 xxx De quodam juvene, a dæmonio arrepto, et per Fratres curato.
 xxxi De dæmoniace, apud Trajectum curato.
 xxxii De conversione Comitis Godefridi.
 xxxiii De Theobaldo Comite Blesensi, viro illustri.
 xxxiv De itinere Romano, et quomodo Comiti duxerit uxorem.
 xxxv De dæmoniaco apud Vivarias curato.
 xxxvi De Tancheline heretico, et de Antuerpia.
 xxxvii De spiritu maligno quem præsensit in olla.
 xxxviii De lupo ad horam domestico facto.
 xxxix Item de alio lupo, qui præcepto pueri ovem dimisit.
 xl De Fratre qui dæmonem apprehendere voluit; et de illo cui dæmon adstitit, et non audebat surgere.
 C xli Quomodo dæmon, coram Patre Norberto ursi similitudinem assumpsit.
 xlii Qua occasione venit ubi electus est Archiepiscopus.
 xliii Quomodo in civitatem receptus est.
 xliiv Quomodo dispersa congregavit.
 xlv Quomodo de Ecclesia B. Mariæ Canonicos transtulit, et Fratres suos imposuit.
 xlvi De persecutionibus, quas sustinuit.
 xlvii De Clerico, qui voluit eum interficere.
 xlviii Quomodo successorem ordinavit in Præmonstrata ecclesia.
 xlix De aperta seditione Pathenopolitanorum civium adversus hominem Dei, et de constantia ejus in necessitate mortis.
 l De ebrietate Pathenopolitanorum.
 li Quomodo in Sede repositus est.
 lii Quomodo in Italiam ivit cum Innocentio Papa et Lothario Rege.
 liii De contentione sepulturæ ejus, inter majorem ecclesiam et ecclesiam B. Mariæ.
 liv De tribus visionibus, quibus post discessum suum visus est.

APPENDIX

Fratrum Cappenbergensium.

- i Qualis quantusque Norbertus fuerit.
 ii Quod famen Westphaliæ adventuram prædixit.
 iii Quod febres verbo fugavit.
 iv De regulari Fratrum proposito.
 v De Regula B. Augustini.
 vi De Saugvine Domini, qui in patena calicis Patris Norberti apparuit.
 vii De velo S. Servatii.
 viii De prædonis cujusdam interitu.
 ix De guerra quare prædixit.
 x Quomodo dæmoniacum curavit.

Hæc Appendix mihi fecit Caput i Analectorum, quorum reliqua Capita nihil attinet adnotare; quia nihil faciunt ad Antuerpiensium editionem, cujus solius hic reddimus rationem.

CAPUT I.

E

Ortus; secularis vita; conversio ad meliorem.

Fuit in diebus a Henrici Junioris Cæsaris Augusti b, Paschale summo Pontifice Sedis Apostolicæ regimen administrante, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo quinto, vir quidam, nomine Norbertus, natione Teutonicus, municipio de c Sanctis, quod antiquitus d Troia dicebatur, genere de illustri Francorum, et Germanorum e Salicorum presapia ortus, opibus adauctus, forma decorus, statura gracilis ac paululum longus, ætate adultus; scientia tam litterarum quam curiæ ac seculi eruditus; eloquio excoltus, officio Clericus, ordine Subdiaconus, vita et moribus pro ætate et seculari consuetudine admodum levis. Nomen patris ejus Herbertus, de castro juxta silvam Kettel a f Genepe nomine, et nomen matris Hadwigis; quæ cum eum a Domino postulatum gestaret in utero, audivit per somnum dicentem sibi: Æquo animo esto Hadwigis g, quoniam Magnus apud Deum futurus est et apud homines.

4 Hic, cum in omnibus ei præsentis vitæ obsecundaret felicitas, et rerum temporalium prosperitas arrideret; factum est inter cetera, ut etiam in Magnatum curiis perspicuus haberetur; primo quidem in curia Domini Frederici h Coloniensis Archiepiscopi, deinde in aula Imperatoris: in hac nimirum, propter officium i Clericatus et scientiam litterarum; in illa vero, propter generositatem animi et excellentiam urbaitatis; in utraque autem, propter affabilitatem vitæ et elegantiam morum. Hic clarus, ibi nobilis; strenuus utrobique: dilectus et honoratus non minus a Dominis quam ab universa familia; gratus omnibus, et habilis universis; magnus inter magnos, et inter parvos exiguus; inter nobiles illustris, et inter ignobiles rusticanus; inter perites disertus, et inter idiotas tamquam fatuus, cunctis se amabilem exhibebat: omnibus denique omnia factus, omnium, inter quos versabatur, studiis congruebat. Erat enim homo adspectu hilaris, vultu serenus, sermone jucundus, conversatione mansuetus, societate affabilis, suis beneficus, extraneis pacatus; in dando profusus, in accipiendo pudibundus; in manu consilii sui positus, et aote cogitationum suarum oculos constitutus, proprio pro ratione utens arbitrio, et pro arbitrio agens vi-

a
b
Sanctis na-
tus,

c d

e

f
Matri præ-
dictur fore
Magnus.
g

F

h

i
Clarus in
curiis

et omnibus
carus

tam;

A tam; nihil sibi denegans, neque intentatum relinquens, quod propriæ voluntatis suggereret appetitus; non attendens quid liceat, et quid non debeat non cavens, dum tantum quod libet suppetat, et quod displicet non obsistat: transglutians præterita, præsentia devorans, præoccupans et futura: civis seculi hujus egregius, et inclitus Babylonæ colonus; clausis incedens luminibus, et capite verso retrorsum, nesciens quid super eum disponderetur in posterum, et ignarus quid sibi crastinus pararet dies, immo, quod deterius erat, penitus non curans; religionis et quietis impatiens, inquietudinis et impatientiæ servus.

5 Amplificabant præterea in his omnibus spem votorum ejus, et dilatabant desideria cordis, secundorum proventuum temporalis successio, et aura favoris humani, plausu dulcisono, et voce, homini sic affecto melliflua, acclamantium undique atque dicentium, Euge euge: præ ejus dulcedine atque suavitate, promissio regni cælorum, seu comminatio gehennæ ignis ardentis, et quæ his similia, insonabant auribus ejus, tamquam verba lenta et somnolenta, perstreptentia et tumultuosa, indignationis et molestiæ plena, quasi deliramenta senilia, et ineptiæ pueriles. Omnis denique cantio, quæ non geminum in circuitu ejus duplicaret Euge, videbatur ei veluti locutio inanis et narratio fabulosa. His igitur stimulis exagitatus, atque hujuscemodi sollicitatus aculeo, circumferebatur Norbertus in medio Babylonis; multiplicibus et tortuosis anfractibus, per vias laboriosas et difficiles, semper vadens et numquam rediens, errans et nesciens, vagus et profugus, fluctuans nec sentiens, periclitans et securus, exhaustiens ventum et aucupans vanitatem. Tum factum est, et ecce subito et ex improvviso sermo velox et manus præpotens inminet dorso fugitivi, dejiciens adscensorem, et erigens curvum.

6 Accidit enim ut solas, uno tantum assumpto secum puero, festinaret ad locum quemdam *k* Freden nomine: sed cur clam vel solus ierit, ipse novit qui dixit: Sepiam vias tuas spinis. Cum vero, cum miro tam equitaturæ quam sericæ vestis apparatu, procederet in prati virentis amœnitate; subito densantur nubes, insurgunt procellæ, terrent tonitrua, micant fulgura et tempestates: villæ refugia procul: spiritus potestatem tempestatum habens, terrores incutit, et mortis horrendæ responsa. Quid plura? Non destitit illitteratus docto, servus domino, puer seniori clamare, prædicare; Norberte, quo vadis? Domine, quid agis? Revertere pater, revertere: manus enim Domini valida contra te. Clamat servus, loquitur a-ina, sed utilius quam illa Balaamitica. Dominus enim desuper pius ad revocandum, nec tardus ad convertendum, quasi diceret; Norberte, Norberte, quid me persequeris? Corpus aptavi tibi, divitias quibus te ostentas, administravi tibi; mihi servira debueras: cur et alios perdere festinas? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Adhæc repente prosiliit ictus ante pedes equi, pervorans herbam, scindens et aperiens terram profundius quam ad staturam hominis, quem sano sensu nullus audire posset mortalium: et, ut supra dictum est, manus præpotens Domini dejecit a lscensorem; ejus misericordia vivificans, incurvatum et humilitatum protinus erexit. Stabat puer stupefactus, jacebat dominus, jacebat et equus, fere usque ad mortem extra se factus: fœtor impleverat locum et vestes hominis, velut sulphureus, velut infernalis ignis.

7 Post horæ spatium surgit homo quasi de gravi somno; sed et reversus ad se, tactus dolore cordis intrinsecus, dicere cœpit intra se: Domine, quid me vis facere? Et statim, quasi responderetur: De-

sine a malo, et fac bonum; inquire pacem, et persequere eam; non processit ulterius, nec transivit vallum quod foderat ei Dominus: sed revolvens secum misericordias Domini, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus, reversus est via qua venerat. Et ex tunc conceptum divini amoris ignem paulatim augmentans, nec subito mutavit habitum, nec statim reliquit seculum; sed asperitate cilicii membra domabat sub mollibus indumentis, et erigere se contra se prætentabat. Tum vero deinde sensim atque paulatim, interior verbi Dei gladius, penetrans profunda, urensque renes et scrutans corda, cœpit ab interioribus versa vice reformare quod mendaciter fuerat deformatum; evelens et destruens, reedificans et plantans, eadem qua irrepserat via ejiciens serpentem; vertitque repente atque in momento, et mutavit silvestrem et rapacem accipitrem, in simplicem et mansuetam columbam. Factum est autem, sicut dicit Apostolus, ut ubi peccatum superabundavit, abundarit et gratia. Et quia noverat Spiritus sanctus modum et ordinem operationis suæ, non est quidquam oblitus: sed postquam inspiravit amorem, addidit insuper et apernit intellectum; misitque in animum renovatæ jam intrinsecus mentis, ut tempus adhuc modicum etsibi congruum sustineret exterioris hominis exuendi cum actibus suis, locumque aptum et idoneum eligeret publice abrenuntiandi huic seculo, ac principi et magistro ejus diabolo, cum omnibus pompis suis, ubi divinæ pietatis elementia et evidentior appareret et gratior existeret.

8 Collectis ergo interim ad se Vir Dei viribus, *l* rediensque introrsum apud se, corroboransque animum suum, et altiora secum versans consilia; mutavit funditus atque convertit omnia vitæ suæ studia, ad vias penitus alias et omnino diversas. Jam igitur edoctus pugnare cum hoste, retravit continuo pedem a Curia; ac domi residens, vel in Abbatia Sigebergensi, cum bonæ memoriæ *m* Conone Abbate, qui tunc illi præerat monasterio, mirandæ sanctitatis viro, commorans, et Scripturas divinas memoria colligens; expectabat, ut dicit Salomon, sapiens usque ad tempus; et tirocinia quedam future conversionis exercens, quidquid paupertatis apud se disponebat, quidquid passionum et agonum accidere poterat, infatigabili præmeditatione levigabat. Ne autem novelli tironis, et inexercitati adhuc militis, affectuosus animus sedula dilationis suspensione aliquateans angeretur; confortabatur exemplo Domini et Magistri sui ac Redemptoris omnium Jesu Christi, de quo ipse legebat, quia sustinuit donec veniret tempus et hora ejus; sicut refert sermo Evangelicus, dicens de Judæis: Et non tenuerunt eum, quia nondum venerat hora ejus: et alibi sub persona ipsius; Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea: et iterum; Tempus meum nondum a-venit, tempus autem vestrum semper est paratum: et rursus Evangelista; Cum appropinquasset Pascha, dies festus Judæorum; sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, etc. Inbutus itaque nova interioris virtutis gratia, exterioris autem vetustatis tunica nondum exutus, demulcebat desiderium suum spe uberius fructus; malens simul novi hominis indumentum pariter et ornamentum suscipere; illud quidem in habitu Religionis, istud vero in dignitate Sacerdotii: fierentque collata munera tanto jucundiora, quanto existerent ex alterutra collatione potiora; ac per hoc malignus spiritus eo gravior in circumstantium conspectu rueret, quo magnificus Rex in Norberto gloriosius triumphasset.

D
AUCTORI
CO.EVO.

cilicium
mutat,

atque paulatim mutatur interior:

Rom 5, 20

E

deliberat de abnegando seculo:

l

m

In Sigebergensi monasterio exercitibus spiritualibus vacat.
Prov. 29, 11

F

Joan. 7, 30

Joan. 2, 4

Joan. 7, 6

Joan. 6, 4

Joan. 13, 1

in vanitates
et illicita
diffuens,

ingreditur
viam perditionis.

k
Osee 2, 6:

In tempestate deprehensus,

monetur a
puero comite:

ictu fulminis
dejicitur
ex equo:

et incipit
converti:

A

AUCTORE
COAVO.

ANNOTATA D. P.

a Henricus Imperator IV, et Rex Germanie V, Junior dictus, respectu patris Henrici senioris, cui, auctoritate Sedis Apostolica deposito, successit die 25 Decemb. anno 1105, mortuus 23 Maji anno 1123.

b Paschalis II sedit ab anno 1099 die 14 Augusti ad 20 Januarii an. 1118.

c Sancti seu Xanti oppidum Clivia, ita dictum a sanctis Martyribus Victore et sociis, tempore Diocletiani ibidem occisis, 10 Octobris. Anno 1028 accepit locus Collegium Canonicorum : e quorum numero postea fuit ipse S. Norbertus : unde in quodam illius ecclesie Calendario, ad vi Junii, sic legi ait D. Crusius apud Polycarpum ; Norberti, Archiepiscopi Magdeburgensis, Fratris nostri : et Arnoldus Archiepiscopus Colonensis an. 1144, in charta, ad Cap. 3 Analect. dandi, ejus meminit, ut Sanctensis tunc Canonici, cum canobium in Vurstenberg fundaretur, ac postea Magdeburgensis Episcopi. Cum ergo in cap. 2 Analect. Hermannus Monachus, aequae carus, Canonicum Colonensem facit Sanctum, intelligendus est diocesim nominasse pro parochiali intra eam Ecclesiam. Porro quae ibidem Xantis hodie monstratur domus Natalis S. Norberti, in via vulgo de Mar-strato dicta, jam non una, sed tres contiguas domus sunt, sicut hic scripsit R. P. Lambertus Baren, per plures annos Xantensis nostrae Residentis senior et plerorumque Canonicorum Confessorius, prope septuagenarius : qui studiose singulos interrogando, ait eam esse omnium tam incolarum quam accolarum traditionem. Invenit autem anno 1692, quo literas illas dedit, quod trium istarum domorum prima versus forum, cui signum trium mercatorum, ab aliqua mercatrice habitatur ; secundam pistor incolit ; tertiam faber ferrarius : ejus pater, vir octogenarius refert, has tres domos unam fuisse domum, sed totam praeter muros incendio periisse. Idem confirmat alius quidam senex octogenario major, natus et educatus in illa quam nunc pistor incolit : additque se audivisse a parente suo, viro similiter octogenario, S. Norbertum olim eo loco, in quo ipse tum commorabatur, natum esse. Ibidem in Vicaria S. Petri perseverat Calix, qui dicitur S. Norberti fuisse, vel ab eo donatus.

d Creditur constructum ex ruinis Coloniae Trajanicae ; et forsitan inde occasionem sumpsere quidam comminiscendi, locum olim dictum fuisse Trojam, seu Trojanam.

e Egimus 1 Februarii, ante Viam S. Sigeberti Regis, de origine Francorum, tum Ripuariorum, quam Saliorum, et hos ducimus, ortos in ditionibus Zutphaniae et Transisulania, inde migrasse in Betnam atque Brabantiam, ac tandem regnum antiquum Francicum constituisse. Ex his ergo Francis Saliis origo deducitur. Et Hadwigis quidem mater, a Polycarpo creditur fuisse filia Endonis Burgundiae Ducis, Roberto Franciae Rege nati : Herbertus vero Comes Palatinus Rheni, Othonis I per matrem Mathildem pronepos : sed haec vellemus confirmata antiquis testimoniis legere.

f Genepe oppidum Clivia, antiquitus Genapum, unde Genapii : ad Rurum fluvium, trans quem jacet silva, in veteribus scripturis Kettelensis, hodie Kesselensis dicta ; ab antiquo Kettel, nunc Kessel, Castro scilicet Genapiorum, medio supra ipsorum oppidum leuca sito, ubi silva illa initium capit ; sicut infra idem oppidum, ac dicti Rura et Mos confluentes, jacet Genapiorum Curia, vulgo Genepper-Huys, versa etiam ipsa superiori seculo in munitissimum arcem, nunc solo aequatam. Quod autem antiquitus, scriberetur Kettel (sicuti Hassum, inter Genapum et Gochum, antiquitus dicebatur et scribebatur Hattum) docuit me Joannes

Michael vander Ketten, Brigittinorum Kulkariensium D in eadem Clivia Prior : et sic intelligitur poter S. Norberti nomen habuisse, ab ipso Castro Genapiorum (nam Kettel seu Kessel lingua nostrae idem sunt quod Castellum, et ab hac Romanis usitato voce verosimiliter relicta) quod castrum fuerit proprii ipsius juris, sicuti plerumque Nobiles ea aetate a suis dominiis cognominabantur. Nobilem autem fuisse familiam a Genepe, patet, tum ex Heriberto et Ereberto a Genepe fratribus, in praedicta Vurstenbergensi charta nominatis, ac S. Norberti verosimiliter consanguineis ; qui etiam Heribertum fratrem habuisse ibi legitur : tum ex Wilhelmo de Gennep, Archiepiscopo Coloniensi, cujus anno 1362, 15 Septembris defuncti monumentum ornatissimum cum epitaphio habetur in Metropolitana ecclesia. Insinuavit porro in sua de Trojectensibus Diatriba Heuschenius, Menapios Germanos (quos Julius Caesar asserit trans Mosam magnam partem equitatus ad Ambivaritos, praedandi frumentandique causa misisse) potius Genapios appellandos, quos Tacitus dixit Gugernosque nobis Gochenars, quos, modo Clivios vocamus, sumpto diversimode appellatione o tribus istis oppidis praecipuis et vicinis, Gennep, Gosch, Cleve.

g Varia MSS. Quoniam Archiepiscopus futurus est, quem gestas, in ventre : et natus traditur circa annum 1080.

h Fredericus, sedit ab anno 1100 ad an. 1131, diei 25 Octobris : apud quem dicitur fuisse circa annum 1112, et sequenti anno in aula Imperatoris.

i Hermannus Abbas S. Martini Tornac. Capellannum Caesaris facit.

k In charta Vurstenbergensi praenotata nominatur Agena Abbatissa de Frethena, quod molliori dialecta Freden hic dici nihil dubito : invenio autem ad nomen Borthelam in Westphalia, sex leucarum intervallo a Sanctis, Vreden oppidulum ; et intelligi ibi esse nobile Canonissarum monasterium, cum Canonicis ad sacra illis ministranda divinumque Officium, sicut in aliis multis Belgii locis ; huc ergo vanae conversationis potius quam spiritualis utilitatis causa iter habuerit Norbertus, quando divinitus tactus fuit : quumquam eodem in vin. post secundam a Sanctis leucam, occurrat Marica Vreden, Eremitas Augustinianos nunc habens locus. Propius etiam abesse locum, Vreden olim dictum, nunc dirutum, seniores aliqui cives asseverant.

l MS. Neomagensis, residensque.

m Cononi seu Cononi Abbati Sigeburgensi inscriptus Rupertus, Abbas Tuitiensis, libros de Victoria verbi Dei. Is anno 1126 factus fuit Episcopus Ratisponensis, mortuus anno 1130. Abbatiam autem reavisse videtur, in ordine tertius apud Bucelinum, ad annum 1115 aut sequentem. Est Abbatia illa ultra Coloniam trans Rhenum ad 3 circiter miliaria Germanico, vulgo etiam Siburg.

CAPUT II.

Ordines sacri suscepti. Verbum Dei praedicatum. Injuria patienter tolerata.

Quinque diu optatum jam tempus adesset, et sacri Ordines forent ex more in Ecclesia celebrandi ; vir Dei, pia exultatione repletus, festinanter et cum omni devotione alit Dominum Fredericum Coloniensem Archiepiscopum, potens se prima vice inter ceteros ordinandum. Quo audito, Archiepiscopus non mediocriter admirans, hominem per se ipsum demum petere, quod ab aliis saepe recusasset oblatum ; libenter tamen et laeta responsione annuit, se facturum quod quaerebat. Moxque ille subjunxit : Diaconus et Presbyter simul volo fieri. Ad haec Archiepiscopus, vehementer stupens et pavens, quaevisit

hereditas parentum ejus.

E

D. P.

Vredense monaster.

P

Sacros Ordines expeit :

Canonice
Sanctensis
fundatio
anno 1028.S. Norberti
domus Na-
talis :genus ejus
ex Francis
Salis.

cum lacrymis agnoscit peccata sua:

A quæsit, quænam esset hujusmodi tam subitanæ atque inopinatæ voluntatis causa. Qui ait : Sic est in animo meo, nec poteris scire modo, scies autem postea. Cumque Archiepiscopus, causam scire volens, vehementius ex adverso insisteret; recogitans apud se vir Dei, quod per omnem modum honesta et congrua esset persona, cui possit et debeat secretorum suorum conscientiam aperire; procidens ad pedes ejus cum lacrymis et gemitu, et peccatorum suorum veniam petens et accipiens, confessus est ei firmum et indeclinabile voluntatis suæ propositum. Videns igitur Archiepiscopus, hominem apud se quod petebat firmiter deliberasse, ac metuens gratiam et juvendam familiaris sui amicitiam violare; considerans quoque bonum, quod posset de tam laudabili viro facillime provenire atque intelligens, quod non sine instinctu divino talia contingerent; quamvis non a liceret hos duos supremos Ordines a quoquam simul dari vel recipi; admissa tamen pro causa et tempore dispensatione, tandem aliquando annuit.

ordinandus Diaconus et Sacerdos

B 18 Facta itaque hora celebrandi Officii, et singulis qui ordinandi erant, sacris et albis vestibus, juxta consuetudinem Ecclesiasticam, indutis, locisque suis dispositis; adfuit et Norbertus in medio circumfluentium populorum; notus, ut putabatur, omnibus; sed ignotus, ut rei veritas se habebat, universis; mirabilis apud homines, sed mirabilior coram Deo. Spectantibus ergo cunctis et expectantibus, cum ei Sacrista vestes offerret benedictas, quas, ut ceteri, ad Ordines suscipiendos indueret; ille, in cujus jam pectore Spiritus sanctus inchoaverat templum suum, convertit manum ad unum de famulis suis, qui erant ibidem juxta eum: et innuit sibi præsentari pellicum agninum, quod ad hujusmodi opus de industria jusserat præparari. Quo accepto, et illis attentiore suspensione intuentibus: exiit varium et multiformem diabolum (indumentum scilicet mirææstimationis pretio abundante vanitate, de iniquo mammona comparatum, in cujus comparatione in plateis Babylonie nullum simile inveniretur) et, videntibus universis, induit uniformem et simplicem Christum; vestem videlicet hominibus hujus sæculi, et maxime illius regionis apud nobiles prorsus insolitam, vilissimi pretii et nullius fere momenti; quæ consortibus pristinae levitatis ejus, irrisu potius signum ostentaret, quam ulla conversionis præferret indicia; sed homini Dei pretiosior quam purpura et hyssus. Tum vero demum convertit aliam manum ad Sacristam, et induit insuper oblatas sibi vestes, quibus, ut mos habet, in accipiendis sacris Ordinibus uteretur; quid de se homines cogitarent aut dicerent, penitus non attendens.

pellicum agninum induit:

C 11 Acceptis ergo juxta votum et desiderium animi sui sacris Ordinibus, et spreto atque postposito humano de se judicio; divertit continuo pedem, et contulit se ad Sigeburgense quoddam magnæ ac præclaræ famæ cœnobium: ubi inter religiosos ac devotos in omni sanctitate Monachos, et accepti Sacerdotii addisceret usum, et certa religiose vivendi caperet documenta. Completisque ibi diebus circiter quadraginta, rediit ad patrium solum; conferens se ad Ecclesiam, unde fuerat et erat Canonici, ut dicitur, secularis. Sequenti vero die, cum obtulissent ei Decanus et Concanonici sui, sicut consuetudo habet apud plerosque offerri noviter ordinatis, ut majoris in Conventu Missæ mysteria celebraret; ille humili responsione annuit se facturum. Temporis ergo hora instante, acceditur ad altare, et singula, prout res exigebat, usque post Evangelium solenniter peraguntur. Lecto itaque Evangelio, vir Dei, zelo divini fervoris accensus, incalcescente in præcordiis ejus igne Spiritus sancti, versus est ad

prædictis celebrandis

vestibulum Ecclesiæ; subjiciensque verbo Dei ministerium vocis et officium lingue, cœpit, prout divinitus ei inspirabatur, proferre de thesauris sapientiæ et scientiæ Dei pia futuræ vitæ monita, et salutaria æternæ beatitudinis hortamenta. Addens præterea et ostendens, quam sint omnia hujus vitæ oblectamenta fluida et caduca, brevia tempore, vilia æstimatione, nec amore digna, nec possessione idonea; gloria labilis, ambitio caeca, divitiæ fugaces, delectatio momentanea, requies infida, securitas incerta, gaudia vana, prosperitas falsa; quam denique mordaces in his omnibus curæ et ærumnosæ sollicitudines cupientem stimulent, et sollicitent possidentem: quia non sine dolore amittitur, quidquid in hac vita cupide possidetur; cum id, quod concupiscitur, nec sine difficultate conquiritur, nec sine periculo custoditur: inflectens et retorquens totum negotii pondus in Concanonicos suos, neminem tamen aperte designans, sed ea præcipue crebro sermone versam, quibus eorum conscientias acrius perurgeret, intentans minas, et exaggerans vindictam: asserens et adstruens, atque id ipsum multis et necessariis argumentis irrefragabiliter asseverans, quod divini rigoris severitas nihil inhoneste perpetratum, patiatur inultum; nec quidquam illicite gestum, relinquat impunitum: et quoniam qui talia agunt, sicut dicit Apostolus, regnum Dei non consequentur. Post hæc autem reversus ad altare, incepta sacrosanctæ Missæ mysteria ad finem usque perduxit.

12 Crastina rursus die, cum jam omnes ex more in Capitulo resedissent, cœpit primo accepto codice alloqui Decanum, ostendens ex verbis b BB. Gregorii atque Isidori, quorum se Regulam tenere dicebant, quia ipse, qui erat omnium Præpositus et Magister, deberet eos ad rectum honestæ et sanctæ vitæ ramitem revocare. Audientes autem hæc seniores et Prælati, utpote sapientes, rem facili considerabant, juxta id quod scriptum est; Sapiens autem differt, et reservat in posterum, et quia veritati nullatenus et Spiritui, qui loquebatur, resistere præsumebant. Juniores vero, quibus mos est, minus quæ Dei sunt attendere, ad alterutrum murmurantes, et seorsum subsannantes, pristinae levitati deputabant. Unde factum est ut inde recederent, exteriorem [solum] ei reverentiam exhibentes; tum quia gravis erat inter eos auctoritatis, tum quia signum prætendebat et habitum alienj religionis. At ille singulorum aditus atque diverticula a longe quodammodo prospiciens et attendens, in crastinum rursus, cum iterum convenissent, cœpit proclamare in eos, nominatim unumquemque significans, quis videlicet, quid, ubi, qua hora, cum quo, quod minime liceret, egit vel dixit.

13 Eo itaque in hoc per dies quamplurimos perseverante, cum jam eis intolerabilis videretur; et quia, sicut ait sermo divinus, nemo propheta acceptus est in patria sua; Deo viam ejus ad plurimorum salutem altius disponente, reptante in cordibus eorum, ex occulta permissione Dei, spiritu maligno, qui operatur in filios diffidentiae, quales illi tunc erant; concitaverunt adversus eum quemdam ignobilissimum Clericum, vilis conditionis humilisque fortunæ. Hic dum temeraria et audaci præsumptione obloquitur ei, et salebra convitiomm perfundit eum, sputis etiam, incredibili arreptus dementia, fœdavit faciem ejus. Accepta vir Dei tanta contumelia, continuit seipsum, et contineat; deteraque facie, ac peccatis suis deputans, maluit coram Deo lacrymis indulgere, quam ultioni. In quo facto, ut datur intelligi, expertus est, quantum sibi per gratiam Dei virium superesset, ad majora pro justitia toleranda. Erat autem, ut ex multorum relatu cognovimus,

D
FACTORE
COEVO.
interponit con-
cionem

de vanitate
rerum cadu-
carum.

E
Gal. 5, 21

h
Postea ad
Canonicos
dicit:

Prov. 29, 11

deinde eos
et Italiam
redarguit:

F

Luc. 1, 24

quæ con-
vitiis sputoque
percutus,
Eph. 2, 2.

Clerici

AUCTORE
COANGO
fert patien-
ter injuriam.

A Clerici illius, a quo sputis injuriatus est, talis persona; quem si ipse per comum trahi et demergi a coquis equum suæ mandasset, nullus diceret aliud, nisi, Bene factum est. Ille autem et his similia ob hoc maxime de eo referuntur, quia visibilia miracula simplicibus et idiotis stupenda sunt; patientia vero et virtutes Sanctorum, his qui ad Christi militiam se accingunt, admirandæ sunt et imitandæ; quatenus et retributionis possint esse participes, qui laboris et tolerantiae extiterint consortes; ac per hoc nec in remuneratione dispar sit merces, quorum non est in voto dissimilis causa.

ANNOTATA G. II. et D. R.

a Hinc apparet ante Celestinum, Honorum, et Innocentium Tertius, quorum extant decreta, id prohibentia, fuisse prohibitionem istam, sed ab Episcopis dispensabilem. Infra num. 24 a Gelasio II Papa, de hoc facto veniam postulans, impetravit.

b In Concilio Aquisgranensi, anno 816 sub Ludovico Pio habito, forma institutionis Canonorum præscribatur ex Sanctis Patribus, potissimum ex regulis a S. S. Isidoro et Gregorio tradita; ab hoc quidem, in libro Pastoralis Curæ; ab ipso vero, in libris de Officiis ecclesiasticis atque de summo bono: uti apparet insipienti prædictum Concilium, quod in omnibus editionibus, vel in margine vel in titulis designatos habet cujusque Patris locus, quod fieri etiam potuisset in his Martyrologiis, quibus ad singulos dies sententiam aliquam, ex prædicta Regula sumpta, invenimus adscriptam, in editionibus Parisiensibus Usuardi, anni 1490 et 1536: quem salubrem usum revocari pro Clericis, quibus sæpe nulla suppetit copia instructionum, statui suo optarum, per quam utilis foret. Ceterum habetur in Codice Regularum parte 2, pag. 197 editionis Holstenianæ, Regula Monachorum S. Isidori: quæ Patribus Aquisgranensibus an visa fuerit, necdum vacante facta collatione examinare.

CAPUT III.

Quare et quo modo patientur Sancti mala.
Constantia fidei in S. Norberto.

Cognoscenda
tum causa
cujusque rei

tum rationis
ac sensus
diversa natu-
ra

Nam a si, ut ait sermo divinus, nihil fit in terra sine causa, et hoc est summum et principale rationalis creaturæ deus, eorum quæ fiunt cognoscere causas; nullus profecto ambigit an sint, non dico quia sint, sed an sint Sanctorum, quas in hoc seculo patientur, adversitates, et relatione dignæ, et cognitione idoneæ: quia nec eorum sciri potest causa, quorum exitus ignoratur. Causa namque intellecta et cognita, tum demum facillime quisque atque ex seipso, tamquam sponte propria et ultroneo appetitu, movetur circa finem, prout utilitatis seu dispendii ratio dictaverit, ad id quod proponitur imitandum vel fugiendum. In omni enim re diligenter considerata duo præcipue occurrunt, causa videlicet, cuius cognitione reficitur interior animi ratio; et effectus, cuius usu juvatur exterior corporis sensus. Ex quo fit, ut duplex sit rerum perceptio: una quidem per experientiam secundum usum, quæ pertinet ad exteriorum corporis sensum; alia vero per scientiam secundum cognitionem, quæ pertinet ad interiorem animi rationem. Horum autem duorum, animæ scilicet et corporis, et rursus rationis ac sensus, cum sit natura diversa, motusque contrarius; contingit plerumque, ut vel ratio exercitata debilitet sensum, et adimat pervicaciam sentiendi; vel e converso, sensus invalescens obruat rationem, et obtundat aciem intelligendi. Proinde cum ratio, subiecto sibi corporis sensu, exercetur ad

virtutem, agitur fortiter; cum autem sensus, obruta ratione, fovetur ad voluptatem, toleratur peculiariter. Ex hoc ergo est, quod homines sensibus carnis dediti, et rebus corporeis assuefacti, nec rationem querunt, nec causam attendunt; existimantes omnia fortassis et inopinatis motibus provenire. In quibus autem ratio viget, et ingenii lumen refulget, hi profecto diligenter inquirunt, et facile advertunt, quod nihil unquam sine certa et rationabili causa non solum non contingat, sed nec contingere possit.

15 Itaque si videris hominem rebus visibilibus irretitum, sensuum judicio innixum, curam carnis agentem, asserentem casum, diffuientem fortunam, blasphemantem Mercurium; noli ab eo quærere, quare homines sancti, et justi, et boni, tot in hoc seculo mala, cum nihil horum faciant, patientur: quoniam qui ejusmodi est, pro nihilo ducit, et quod patientur scire, et quod faciunt imitari. Cui autem Christus vivere est, et mori lucrum; qui potest in veritate cum Paulo dicere, Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo, piam salutis suæ gerens sollicitudinem: hic procul dubio sollicite advertit, et diligenter considerat, quid Sancti ad tempus, in hac dumtaxat vita, humanæ conditionis debito patientur, et quo per talem patientiam divinæ miserationis clementia perducantur. Verum in hac distributione tria sunt præcipue attendenda: quid videlicet quisque patiat, quare, quid postremo exinde consequatur. Quod potest sic compendiosius dici; pœna, causa, et finis. De pœna dicit Apostolus: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei, et iterum: Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad superventuram gloriam quæ revelabitur in nobis. De causa legitur, quia non pœna facit Martyrem, sed causa. Propter quod dicitur in Evangelio ex persona Domini: Beati qui persecutionem patientur propter justitiam. De fine denique scriptum est: Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis Sanctorum. Et rursus in libro Sapientiæ: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, et cetera quæ ibi sequuntur. Horum vero trium pœna prior est in cognitione, deinde sequitur finis: verumtamen b in imitatione, finis præcedit, et pœna sequitur. Finis persuadet ut velimus; pœna probat si possumus: causa vero media discernit inter filios regni et filios gehennæ, tamquam inter paleam et frumentum; inter eos qui propter justitiam patientur, et eos qui secundum justitiam puniuntur.

16 Quamobrem Deus, cujus providentia universus regitur et administratur mundus, ut ostendat se rerum omnium potentissimum effectorem et justissimum ordinatorem, non c prohibuit, ut nullus sit malus; sed subdens eos, qui per propriam et iniquam voluntatem tales sunt, legibus imperii sui; facit per omnipotentiam suam, ut sicut de nihilo ab ipso et per ipsum factum est aliquid; similiter ab eodem et per eundem, aut de malis fiant boni, aut per malos, tamquam per idonea instrumenta, perficiantur qui volunt et satagunt esse boni; non eos separans neque disjungens, sed permixtim et insimul esse permittens. Hæc nempe quatuor, bonum et aliquid, nihil et malum, tam ordine considerationis, quam naturæ conditione, gradatim quodammodo ab invicem disjunguntur. Quantum enim differt nihil ab alio, tanto procul dubio et malum per pœnam inferius est, quia nihil; et bonum per meritum superius est, quia nihil; et bonum per meritum superius, quia indifferenter aliquid. Quapropter Deus, tamquam Rex in republica sua, disponens atque ordinans per sapientiam attingentem ubique rerum universitatem, malorum quidem cupiditatem aperit, vel intercludit viam, prout ipse oportere judicat, ad quod inbiant consequendum; bonorum

D
(quorum neutrum faciunt homines carnales)

Philip. 1, 22

utrumque qui spirituales sunt: E

Idemque intel-
ligunt quæ
causa et fru-
ctus patient-
iarum Sancto-
rum.
Act. 14, 21
Rom. 8, 18
S. August.
epist. 61 et
176
Matth. 5, 10
Apoc. 21, 4
Sap. 5, 3

b

F
Quomodo
Deus permit-
tit malos esse
c

omnia sapientissime disponens
Sap. 8.

A bonorum autem et voluntatem præveniēdo præparat, et possibilitatem adjuvat subsequendo. Ut autem eertius fiat quod dicitur, de Scripturis divinis utrumque probandum est. In Psalmo ciii, commemoratis quibusdam operibus Dei, loquitur Spiritus sanctus et dicit: Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti. Et, paucis quibusdam iterum breviter enumeratis, subiungit: Draco iste, quem formasti ad illudendum ei; omnia a te expectant, ut des illis escam in tempore. Hoc nimirum est dare escam, quod est aperire viam, ad quod inhiant consequendum. Huic sententiæ etiam illud convenit, quod legimus in Evangelio petiisse dæmones a Domino Jesu Christo, ut intrarent in porcos. Quod enim sermo propheticus ait, Expectant; hoc ab Evangelista Matthæo positum est, Rogabant: et quod iste dicit, Dante te illis; hoc ille ait, Ite: et quod iste, Colligent; hoc ille, Abierunt. Post hæc sequitur Propheta, et dicit: Avertente autem te faciem tuam, turbabuntur, quod est intercludere viam, coercendo voluntatem pravam, et invisibilibus quibusdam vinculis religando. Huic sententiæ simile invenitur in lib. Tobij: Tunc Raphael Angelus apprehendit dæmonem, et religavit in deserto superioris Ægypti.

Matth. 8, 31

Tob. 8, 3

et gratia ad
juvans:Ps. 58, 2
Ps. 22, 1hinc ad
emendationem
suscipiendæ
adversitates.VI
Sic exercita-
tus Norbertus

Eccli. 30, 1

B 17 De misericordia vero præveniente ait Psalmus LVIII. Et misericordia ejus præveniet me: de subsequente vero XXII. Et misericordia ejus subsequetur me. Huic sensui attestantur reliqua verba utriusque Psalmi, a principio usque ad finem. Nam iste incipit ab adversitate; et tribulationem suam, quasi nondum præventus, prosequitur describendo; ille vero a prosperitate incipiens, utpote jam præventus, divina erga se beneficia describit. Proinde iste orat cum gemitu, Eripe me de inimicis meis, Deus meus; ille vero narrat eum gaudio, Dominus regit me, et nihil mihi deerit. Communicant ergo boni permixtim atque indiscrete temporalia ista commoda vel incommoda inter malos, tanto nonnumquam majora, quanto inventi fuerint meliores. Sed bonis proveniunt hæc bona, ut a Deo esse ac distribui credantur; malis autem, ne ab his qui boni vel sunt, vel esse cupiunt, talia pro magno habeantur. Item hæc temporalia mala et bonis ingruunt, et malis: sed istis, ut vel probentur, vel purgentur, vel exerceantur; illis vero, ne scelera et iniquitates eorum ignorari ab eo vel negligi putentur: ac per hoc divini consilii altitudo eo majori veneratione sit dignior, quo intellectibus humanis existit incomprehensibilior. Unde nos quoque, qui malorum poenas extimescimus, et bonorum præmia desideramus, non debemus his auditis et cognitis obdurare corda nostra; sed istorum et illorum exemplis, tamquam divinis vocibus provocati, studeamus in adiutorio Domini nostri, ad ea quæ enipimus consequenda, emendare vitam, corrigere actus, instrnere mores; sensum quoque, voluntatem et propositum nostrum ad meliora semper provehere.

18 Probatus itaque vir Dei Norbertus, ut superior dictum est, et in uno jam per omnia dignus inventus; ut etiam secundum hoc evidētiore super eum divinæ providentiæ operatio appareret, juxta id quod scriptum est. Qui diligit filium suum, assidue illi flagella; repetitur adhuc, et examine majoris tentationis exquiratur. Nam eum post hæc incredibili se jejuniis et abstinentia maceraret, die noctuque vigiliis et orationibus insistendo; contigit semel, dum in quadam crypta Missam ex solito celebraret, ut in Calicem jam consecratum aranea laberetur. Quo viso stupuit Sacerdos, vitam et mortem ante oculos habens: erat enim aranea non modicæ corpulentia. Quid faceret homo, cujus fides jam in Domino solidata erat? Ne ergo aliquod præ-

Junii T. I

parati Sacrifici faceret dispendium, magis elegit subire periculum; et totum quicquid erat hausit. Ergo peracto Sacrificio se statim moriturum præstolabatur. Dum igitur, immotus a loco, ante altare exitum quem expectabat Domino precibus commendaret; pruritu narium provocatus dum se alperet, subita sternutationis commotione, aranea integra per nares excusa est. Ecce Deus iterum Sacerdotis sui, quem sibi utilem futurum præsciebat, mortem adhuc nolebat, sed fidem. In quo facto manifestissime compertum est, quanta et hujus esset in Domino fides, et Domini erga eum benignitas. Duo namque illi, ad quod præparabatur, erant necessaria, Patientia videlicet et Fides; patientia pro armis, fides pro robore; patientia, ne inermis cederet; fides, ne infirmus deficeret. Tantam proinde adeptus est fidem, ut in ea omnibus vitæ suæ diebus cunctis tunc temporis viventibus, communi omnium judicio, facillime præferretur. Erat præterea homo ille absque omni dubitatione ceterarum virtutum munere laudabiliter imbutus; sed fides in eo propterea tam diligenter præ ceteris commendatur, quia sine dubio per eam operatus est tam multa quæ fecit, juxta id quod legimus in Evangelio, ex persona Domini dicentis discipulis suis: Si habueritis fidem quantum granum sinapis, et diceretis monti huic, Transfer te, et transferret se. Et iterum: Credenti omnia sunt possible. Apostolus quoque in hæc verba consentiens ait: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt, et cetera quæ ibi sequuntur, fidem proculdubio commendans. Unde quidam cum diceret; quis in quo, illius ipse vivebat temporis, excelleret, ait: In Norberto eminet fides in d Bernardo Claræ-vallensi charitas, in e Milone Tarvanensi humilitas. Et ideirco, si quid de ipso dictum fuerit quod humanæ consuetudinis conditionem excedat, non debet videri ei, qui talis non est, incredibile; sed ad eum continuo id referat, qui huic per gratiam fidem, et per fidem talia posse donavit.

D
AUCTORE
CO. EV. O.
araneam in
calicem ta-
psam bibit
innocentie:in patientia
et fide excel-
lens.F
Matth. 17, 19

Marc. 9, 22

Hebr. 11, 33

ANNOTATA G. H. et D. P.

a *Sequentia usque ad num. 20 desunt in nonnullis MSS. et apud Surinm, quia est doctrinalis tractatus, purum ad Vitam spectans; retinendus interim, ne opus censeatur mutilum.*

b *Aliqua MSS. immutatione vel mutatione finis.*

c *Prohibuit, idem hic est quod, Impedivit.*

d *S. Bernardus laudat S. Norbertum epistola 8 ad S. Brunonem Archiepiscopum Coloniensem, ep. 38 ad Theobaldum Principem, ep. 79 ad Lucam Cuissiacensem Abbatem, ep. 36 ad Gaufridum Episc. Carnotensem, et ep. 126 ad Innocentium Papam.*

e *Milo, discipulus S. Norberti, primus Abbas Ecclesiæ S. Judoci in Nemore, quod nunc canobium Donmortneuse appellatur, in Artesie finibus juxta Hesdunum situm. Idem anno 1131 13 Februarii creatus Episcopus Torvanensis, mortuus 16 Julii anno 1159. De eo inter Prætermissas egimus xv Februarii, sunt enim qui Beatum vocent, aut etiam Sanctum. Excusat eundem Polycarpus prolire, contra amaram Petri Cluniacensis Epistolam: tamquam nimia impetu, etiam ex S. Bernardi sensu, rapti in causa Bertinien-sis canobii, pro quo Milo stabat.*

CAPUT IV.

Persecutiones tolerata; peregrinationes assumptæ. Potestas concionandi obtenta.

Patientiæ igitur clypeo protectus, et fidei fortitudine communitus, prædicans omnibus et annuntians

103 verbum

AUGUSTO COEVO. Ob prædicationem pattur persecutionem;	A verbum Dei, oportune, ut dicitur, et importune, seseque quotidie meliorem reddens, conversatus est per annos tres in eodem habitu. Cum autem persequeretur ab his, quibus erat ejus prædicationis importuna, conferebat se interdum ad Sigeburgense quoddam monachorum cœnobium, quod tribus a Colonia leucis distat; aliquando in Regularium Canonicorum monasterium, quod dicitur a Roda; sæpius autem ad quemdam Eremitam, nomine Lidulphum <i>b</i>, miræ sanctitatis et abstinentiæ virum, Clericalem vitam agentem. Ad hujusmodi ergo viros confugiebat causa recreandi spiritum, quotiescunque persequeretur his quibus verba veritatis erant tædiosa. Apud eos autem divertebat, ut inter eos et sanctæ vitæ addiceret instituta, et spei cœlestis susceperet incrementa. Nonnumquam vero domum suam Sanctis rediens, cœptæ prædicationis studiis infatigabiliter insistebat. His ergo ita se habentibus, accidit ut Concilium quoddam fieret in Teutonicis partibus, apud oppidum quod dicitur in Friteskare <i>c</i>, coram Domino <i>d</i> Conone Sedis Apostolice Legato. Ex qua re occasione accepta, Episcopi, Archiepiscopi, Abbates, aliæque multæ personæ, qui negotiorum suorum causas illuc convenerant tractaturi, inito consilio vocaverunt hominem Dei. Quo præsentem, cœperunt eum ex communi omnium assensu coram præfato Domino accusantes redarguere; quare videlicet prædicationis officium usurpasset, eosque in ipsa prædicatione quare verbis et convitiis tam acriter insequeretur, cum a nullo mitteretur, nec eorum princeps esset constitutus: quare insuper habitum Religionis prætenderet, cum in nullo Religio et proprietas convenirent; et quare ratione pretiosas vestes abieciisset, cum mos terræ id non habeat, et maxime apud Nobiles, qualis ipse erat, ut, quamdiu versantur in seculo, agnitis seu caprinis vestibus utantur.	suisti; sed ad quem finem devenire speras, qui nec in unius noctis proposito perseverare potuisti? Expergefactus itaque homo et insidiantis insidias inimici non ignorans, respondet: Quis minis tuis crederet, cum ab initio, teste Veritate, mendax sis, et mendacii pater? Taliter ergo spiritus malignus confusus recessit ab eo. Videns autem homo Dei, quia omnes essent contra eum, et jam veritas, cui testimonium perhibebat, ex superabundanti multorum mendacio suffocaretur; præsertim cum peccatum eorum ex relatione verborum Dei amplius invalesceret, juxta id quod Dominus dixit: Si non venissem, et locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: intelligens etiam, quod in ipsum usque ad falsi criminis injectionem irruerent; eorum detrimentum ac perditionem potius, quam quod sibi nocere possent, dolens ac metuens; venit ad Archiepiscopum suum, et resignavit ei quidquid beneficiorum ac reddituum, quibus plurimum abundabat, in Ecclesia fuerat consecutus.	D Joan. 8, 44 diabolum tentantem fugat.
a			
b			Joan. 15, 22
spirituales viros frequen- tat;	viii		beneficia resignat.
c d	in Synodo Frisluriensi,	22 Venditis insuper domibus, ac ceteris omnibus <i>e</i> , quæ vel ex patrimonio vel aliunde jure hereditario possibilebat, cum omni supellectili sua, et pauperibus erogatis; nihilque sibi retinens, præter decem marcas argenti, et mulam unam, capellamque unam ad Missam celebrandam, assumptis secum duobus tantum laicis comitibus itineris sui, exemplo Patriarchæ Abrahamæ spontaneam adiit peregrinationem. Cumque venisset ad quoddam castrum Hogum nomine <i>f</i> , super Mosam fluvium situm, considerans apud se, quod nudam crucem nudus utique sequi deberet; ipsam eandem supradictam, quam sibi retinuerat, proprietatem ibidem pauperibus erogavit, sola dumtaxat capella sibi retenta, ad sacrosanctæ Missæ mysteria celebranda. Deposita itaque funditus atque rejecta sarcina rerum temporalium, vigore animi bene jam compositi et præparati ad paupertatem omnimodam et indigentiam tolerandam, arduam et sublimem sanctæ vitæ aggreditur viam. Pede igitur nudo, tunica, lanea, et pallio sibi sufficiente, sine tecto, sine certo domicilio, virtute animi horrendas hiemes et asperam glaciem superans, solo Christo duce, cum duobus tam singularis propositi comitibus, proficiscitur versus <i>g</i> S. Aegidium. Quo cum pervenisset, ibique, gratia Dei ordinante, qui sperantes in se non derelinquit <i>h</i> , Gelasium Papam, qui successit post Paschalem, invenisset; confessus est ei voluntatem et propositum animi sui. Veniam deinceps, specialiter de hoc, quod duos simul supremos Ordines contra Canonum instituta susceperat, a præfato Pontifice postulans, impetravit.	e et cetera omnia dat pauperibus E
varia sibi obiecta	B		f Tenuiter aspereque vestitus
prudenti dilecti; Jac. 1, 27	20 Ad hæc omnia vir sapiens, a Deo edoctus, sapienter respondebat, dicens: Si de religione impetor; Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est: Visitare pupillos et viduas in tribulatione sua, et immaculatum se custodire ab hoc seculo. Si de prædicatione; scriptum est: Si quis converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ salvabit animam suam a morte, et operiet multitudinem peccatorum. Si de potestate; datur nobis in susceptione Sacerdotii, cum dicitur; Accipite potestatem, et estote relatores verborum Dei. Si postremo de veste; docet nos primus Ecclesiæ pastor, quia non in veste pretiosa receptum est coram Deo; et Joannes Baptista vestibus pilis camelorum; et Cecilia, quæ induebatur cilicio ad carnem; et, quod his omnibus majus est, omnipotens Deus, protoplasto Adam in exordio mundi non purpuream vestem, sed pelliceam tunicam fecit et dedit. Taliter igitur invictus, adjuvante se gratia divina, recessit ab eis, quia non erat conveniens testimonium illorum adversus eum. Omni ergo destitutus solatio, divino tantum fultus auxilio, orationibus et psalmodiis jugiter incubebat, vanitati et voluptati secularium contrarius prorsus existens; propter quod et ipse contra omnes, et omnes erant contra eum.		
Jacob. 5, 20	C		g h i adit Gelasium Papam:
1 Pet. 3, 3			
Gen. 3, 21 adversarius vincit.	21 Inde cum proposuisset totam sequentem noctem insonnem ducere, et orando rogare Deum, ut ipse, qui est dator recti consilii, et honorum operum adiutor, secundum beneplacitum voluntatis suæ consilium ejus dirigeret, et propositum adjuvaret; ac sic in oratione pernoctasset; summo diluculo paululum, maxillam manu sustentans. Et ecce adversarius adfuit, sperans aliquid se facere per seipsum; cum nihil prius in membris suis, per quæ adversus eum molitus fuerat, potuisset, ita suspirando et illudendo loquens: Ein, eia, multa propo-	23 Papa vero videns prudentiam ejus, et spiritum Dei habitantem in eo, voluit eum retinere secum. At ille rogans et obsecrans, ne hac eum obedientia cogeret; exponebat qualiter seipsum in curiis Regum atque Pontificum lasciviendo dissipaverat; et quia id, ad quod invitabat eum, juventuti <i>i</i> ejus vel assumptæ poenitentiae minime competeat. Quod si Canonicum, vel Monachum, aut Eremitam, seu etiam euntem Peregrinum eum esse præceperet, libenter ac per omnia obediret. Videns autem sanctus Pontifex constantiam hominis et devotionem animi bonam; nec non et persecutione, quam pro verbo veritatis pertulerat, audita et cognita; dedit ei licentiam facultatem prædicandi verbum Dei, non solum ubi prius prædicaverat, verum etiam ubique terrarum vellet et posset; idipsum ex persona sua moneundo et præcipiendo injungens. Præterea eos, qui prius ei ex invidentia obsistebant, prohibendo inhibuit, ne saltem simplices impedirent, si hujus sibi prædicationem superfluum seu minus utilem judicarent: et hoc ipsum, ut ratum esset et stabile,	i cui adhærere recusans, xi ab eo prædicandi amplius sanam potestatem accipit
In oratione pernoctans,	ix		

A stabile, auctoritatis suæ litteris ac sigillo firmavit.
 xii Accepta itaque prædicandi ex Apostolica jussione obedientia; cœpit media horrendæ hiemis intemperie, nudis item, ut ierat, pedibus remeare. Tanta quippe quod prætereundem non est, homo ille caritate in Deum flagrabat, ut eum nec frigoris asperitas, nec famis inedia, nec corporis lassitudo, ab eo quod inceperat revocaret. Pertingebant ei aliquando absque omni dubitatione in ipso itinere nives usque ad genua, nonnumquam vero usque ad femora; nec tamen eum uno saltem die poterant retinere.

*Vitam rigidissimam
prosequitur:*

parcus in victu:

*Valencensis
Teutonice
concionans
intelligitur:*

*sepel. 3
socios*

24 Cibus ab eo, nisi quadragesimalis et vespertinus, præterquam in Dominicis diebus, minime sumebatur; piscibus namque seu vino rarissime utebatur. Corpus ejus non requiescebat per diem; spiritus autem nec per noctem habebat requiem, nec per diem: singularis enim fidei et magnæ fortitudinis erat homo ille. Cum ergo, hujusmodi tam honesto tamque laudabili corporis et animi vigore procedendo, transiret Aurelianum, adjunxit se comitatu ejus Subdiaconus quidam; ac sic cum tribus sociis venit Valentianas Sabbato Palmarum.
 B In crastinum ergo fecit sermonem ad populum vix adhuc aliquid sciens vel intelligens de lingua illa, Romana videlicet, quia numquam eam didicerat: sed non diffidebat, quin, si materna lingua verbum Dei adoriretur, Spiritus sanctus, qui quondam centum viginti linguarum erudierat diversitatem; linguæ Teutonicæ barbariem, vel Latinæ eloquentiæ difficultatem, auditoribusabilem ad intelligendum faceret. Et ita per gratiam Dei omnibus acceptus factus est, ut cogerent eum fessa ibi et attenuata membra paululum recreare. Quibus cum nulla ratione vellet acquiescere, (facies enim ejus erat euntis in Episcopatum Coloniensem, propter populi et linguæ notitiam quem habebat) factum est per dispensationem Dei, ut sociis ejus subitanea ægritudine oppressis, non posset inde tunc ulterius proficisci. Remansit itaque homo ad custodiendum infirmos suos, qui sequentibus infra Octavas Paschæ diebus beato fine in Domino quieverunt. E quibus duo laici sepulti jacent in suburbio apud Valentianas, in Ecclesia beati Petri juxta forum, in sinistro latere ad Occidentem, Subdiaconus vero Monachus effectus, jacet sepultus in Ecclesia Sanctæ Mariæ, quæ in eodem oppido sita est.

ANNOTATA G. H. et D. P.

C a Rodæ Monasterium, in diœcesi Coloniensi, Ducatu Limburgensi, nominatur apud Cæsareum lib. II cap. 42, indicaturque vicinum fuisse villæ Wurme: cujus nominis licet villa nulla nunc sit, est tamen fluvius inde dictus, vel illi nomen donans; atque ab Aquisgrano, circa quod ortum ducit, ad Rurum Juliacensem descendens, interimque transiens villam insignem Herzogenrath, Gullice Rodueq, cui adjacet Abbatia Canonorum Regularium, Claustrum Rodense vulgo Kloster rath: cujus Abbas et Monachi Latine scribentes, Rothenses vel Rodenses se dicunt. Est autem Abbatia hæc sita, medio fere itinere inter Juliacum et Trajectum ad Mosam, nec minus Sanctis quam Colonia distat. Vide 5 Jan. ad Vitam S. Gerlaci cap. 7 litt. d.

b Alias Ludolfus et Ludolfus: aliunde necdum nobis notus, nisi quod Gelenius in Sacratio Colon. lib. 3 Syntagm. 22 Parochialem S. Mariæ in Lutore, alias Liskercken, ab antiquioribus dicat S. Lisolphi ecclesiam appellari; suspiceturque hunc esse in Vita S. Norberti nominatum, Ludolfum, tum alibi nullum inveniat S. Lisolfi vestigium: et pag. 752 Indignum texens Sanctorum ac Venerabilium, quorum dies ignota.

Ven. Ludolfus vel Lovo, inquit, Comes Cliviæ, circa an. 753 traditur duxisse uxorem, excitatoque ex ea herede vitam sectatus eremiticam, in monte S. Joachimi prope Bedbur, ad Erpam fluvium, 4 leucis Colonia ad Occidentem. Nomen placet: sed discrepant ætas et locus, duabus forsau personis in unam conflatis implicata.

c Meminit hujus Fritislariensis in Hassia Geneilii, ad an. 1118 habiti, Urspergensis, qui addit aliud tunc habitum Colonix, cui Norbertum interfuisse scribit: sed unum pro altero accipiens, aberrat.

d Conon seu Conus Germanus, Præaestinus Episcopus Cardinalis, a Paschale 2 creatus.

e Chrysostomus Vander Sterre in Vita, vulgari lingua Brabantica edita, scribit, magnam bonorum suorum partem contulisse monasterio fundando in alto monte Firstenbergh prope oppidum Santense, quod quidem ex Charta, ad cap. 3 Analektorum danda, probatur: sed oportet statim ab initio conversionis, si non etiam citius, factum fuisse. Cessit deinde Sanctimonialibus Cisterciensibus locus, quæ eodem per bella destructo, Sanctos migrarunt Superest autem adhuc villa rustica cum parvo sacello, et turricula lapidea rotunda, propter eminentem situm ad tres et ultra leucas spectabili. Stephannus Pighius noster, Caroli Principis Neoburgici iter describens: ait, Varesberg etiam dictum, id est, Montem Vari; ejus scilicet, qui commissum sibi ab Augusto Rhenum per tres annos tutatus, sua deinde et Legionum Romanorum clade celebrior evasit.

f Hoyum, celebra ditonis Leodiensis oppidum, inter Leodium et Namurum.

g Oppidum S. Aegidii, in Occitania et Episcopatu Nemausensi, ubi olim celebris Abbatia Benedictinarum, postea Melitensibus Equitibus cessit.

h Gelasius, ob schismaticorum rabiem fugiens anno 1118, ducente Domina, portum villæ S. Aegidii sanus cum omnibus suis et intolumis attingit. Ita Paudolphus Subdiaconus qui aderat, in Vita, quam vide in Propylæo Maji; et Baronium ad an. 1118 num. 16, ubi hic addit, Norbertum a Pontifice munus prædicandi impetravisse.

i Hinc nonnulli putant se posse ascendere ad annum, quo natus Sanctus sit; sed ita, ut discrepent eodem modo, quo discrepatur in definiendo termino juventutis. Polycarpus censet legitimam Sacerdotii ætatem annorum xxx habuisse, cum est ordinatus circa an. 1115 atque adeo natum esse anno circiter 1085.

k Pauperes, rudes, ineruditos et rusticos intelligit. F Romana lingua erat, quæ modo Gallicana seu Francica dicitur. Id anno 1118 contigisse mense Junio infra num. 27 dicitur: tunc autem Dominica Palmarum inciderat in 7 Aprilis, Pascha in 14.

l Eodem ex Chronico Præmonstrat. narrans Petrus Douthemmannus in historia Palencen. pag. 120 ait, S. Petri ecclesiam quidem ad forum, quod nunc medium civitatis occupat, tunc suburbium erat, fuisse proximam sacello Leprosorii: alteram vero D. Virginis, vocat primariam loci, ut etiam nunc est, cum titulo Majoris, ad distinctionem alterius Abbatialis eadem in civitate, a qua portarum una locum habet.

CAPUT V.

Colloquium cum Episcopo Cameracensi Ascitus Hugo socius. Conciones habitæ.

Interea dum ibi maneret ad custodiendum socios, contigit Dominum a Borchardum Cameracensem Episcopum, præ ac reverendæ memoriæ virum, transitum inde habere Feria quarta, proximo die ante Cenam Domini. Quo audito, vir Dei, quia cognoverant se mutuo, dum adhuc versarentur in seculo, accessit ad colloquendum ei. Veniens ergo ad

D
AUCTORE
CO. EVO.

E

a
A Borchardo
Episcopo Ca-
meracensi ex-
cipitur.

AUCTORE
CO. RVO.

A ad ostium domus, in qua hospitatus erat Episcopus, invenit ibi ante fores, per voluntatem Dei, unum de Clericis ejus stantem. Hunc igitur submissa voce rogavit, ut introduceret se ad Episcopum: erat enim gelu super terram, et homo nudis pedibus incedens. Ingressus igitur prædictus Clericus, locutus est ad Episcopum, et introduxit hominem. Qui paululum inter se pariter colloquentes, recognoverunt se, continuo memores facti pristinae familiaritatis. Episcopus autem intuens hominem, et intra se vehementissime admirans ac stupens collacrymatus est: non enim se poterat continere; mota quippe sunt viscera ejus super eum. Et irruens collo ejus, ac pio ejulatu exclamans, cum suspirio dixit: O Norberte, quis unquam de te talia crederet aut cogitaret! Stans vero prædictus Clericus, qui eum introduxerat, et affectum Episcopi videns erga hominem, minime tamen sermocinationem eorum intelligens, quia Tentonice loquebantur; præsumens accessit, et interrogavit quidnam hoc esset. Statim ait Episcopus: Iste, quem sic vides, in curia Regis mecum pariter nutritus est, homo nobilis et deliciis affluens, in tantum ut Episcopatum meum, cum ei offerretur *b*, respueret.

cum lacrymis

stupente et
collacrymante
Hugone Cleri-
co:*b*

B 26 Audiens hæc Clericus ille, lacrymis statim perfusus est; tum quia Dominum suum flentem videbat, tum quia mens et spiritus ejus in amorem tanti hominis caritate mellillua redundabat. Erat etiam ipse voluntatem habens relinquendi seculum, et hujuscemodi vivendi modum, quem in homine illo cernebat, in corde suo jam diu elegerat; eumque nimin eum devotione per dies singulos consequi optabat. Qui tamen, nec adhuc inde quidquam loquens, conferens id tantum in secreto conscientie suæ, quoniam viæ illius verterentur, tacitus considerabat. At vero Vir Dei, in eodem interim loco permanens, expectabat finem sociorum suorum. Illis igitur, quorum solatio plurima itinera, rigoremque viarum, ac frigiditas nives frequenter superaverat, ad Deum, ut superius dictum est, ob sanctæ vitæ meritum receptis, ipse idem gravi infirmitate consequenter arripitur. Episcopus autem præstolabatur interim, quem tandem exitum infirmitas, quæ acciderat, haberet; familiaremque suum per Archidiaconum quemdam et quasdam alias personas suæ curiæ visitabat. Prædictus vero Clericus, utrum convalesceret, et quando, amori ejus ardentem inhærens, de die in diem sollicitus investigabat. Postquam ergo convaleuit, accessit ad eum: et cum confessus esset ei votum et desiderium animi sui, seque sponderet cum ipso iturum; extendens homo continuo manus ad cælum, et in immensum gratias agens, dixit: Domine Deus, hodie te rogaveram, ut dares mihi socium: existimabat enim, ut statim secum remanens, nusquam ad aliquid agendum ulterius repedaret. At ille non eo modo statuerat, sed prius volebat res suas ordinare: et ideo cum post hæc verba intulisset, dicens: Habeo de rebus meis disponere; contristatus est homo ad hujuscemodi sermonem; et sono vocis, pietatis affectum indicans, ait: Eia frater, si ex Deo est, non dissolvetur. At ille continuo respondit: Vinculo indissolubili colligasti me, Pater. At sic abiens, rebus suis dispositis qualitercumque vel indispositis, paulo post, cito prout potuit, reversus; et deinceps irreversibiliter secutus hominem Dei Norbertum, nefas et indignum esse arbitratus est, si pro re aliqua temporali, ullam horum quæ Deo placent faceret moram; vel aliqua, in tanta devotionis affectione, dilationis intervalla pateretur.

qui dein solli-
citus de agro,convalescit
et societatem
expetit.

27 Anno igitur post incarnationem Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo decimo octavo, mense Junio, cum adhuc esset homo Dei apud Va-

lentianas castrum, ab omni comitum suorum, quorum superius mentio facta est, solatio destitutus: quatenus miseratio divina erga famulum suum Norbertum evidentior appareret, et gratior existeret; post illorum ex hac vita decessum, accessit ei Dominus Hugo, supra memoratus videlicet Clericus; hoc enim erat nomen ejus, qui proximo post eum loco successit in regimine c Præmonstratæ Ecclesiæ; relictisque omnibus, secum eo in eadem vita et paupertate contulit, piæ nimirum et sanctæ conversationis homo. Gavisus est homo, et in immensum gratias agens Deo, et interiorem inspirationem cum exteriori Dei munere conferens, animatur ad prædicationem. Et jam sciens et præsumens de voluntate Dei, castella circuibat et villas et oppida, prædicans et reconcilians male dissentientes, et inveterata odia et bella ad pacem reducens. Erant enim veri pauperes Christi, laborem suum aliis gratuito impendentes, nihil a quoquam vel etiam in victu seu vestitu expetentes vel accipientes, nisi forte ad Missam eis oblatum fuisset: et hoc totum, quidquid illud erat, pauperibus erogabant: Spiritus sancti et Prophetæ memores, qui laudat eum, qui dispersit et dedit pauperibus, ejus justitia manet in seculum seculi. Securi nimirum erant de gratia Dei, qui servis suis provideret quæ necessaria essent. Fixum enim tenentes, quia peregrini et hospites essent super terram, nec ulla poterant ambitionis nota perstringi, quorum tota spes de cælo pendebat. Vile namque videbatur generoso spiritui, ut qui omnia pro Christo contempserat, ceu canis ad vomitum, quocumque ingenio vilibus rapinis inserviret, et abjectis mercedulis anhelaret.

D
et an. 1118
ad eum ac-
cedit.C
Sanctus cum
eo gratis præ-
dicans,Psal. 111, 9
Emiro affe-
ctu ubique
accipitur,

F

Prov. 21 15

Marc. 6, 8
dtennem ad-
mittens re-
fectionem:

28 In tantam igitur admirationem et dilectionem in cordibus omnium inductus est, ut quocumque iter agentes se verterent, villis aut castris proximantes, etiam pastores, relictis gregibus, concito cursu prævenirent; et populis, servos Dei adventare, conclamarent. Tunc vero campanæ pulsabantur, tunc concursus populi omnis sexus, omnis ætatis, omnis conditionis, catervatim ad ecclesiam confluens, Missarum solennia libenter audiebat, et verborum exhortationes ac monita libentius suscipiebat. Post sermonem vero non modica facta collatione, de Confessionis frequentatione, de agenda pœnitentia, de conjugatis, de proprietatibus, et quomodo qui moriuntur in eis, debeant salvari; de omnibus ergo his dato et recepto responso, circa vesperam tandem ad hospitium ducebantur. Gaudebat siquidem non modice, felicemque se ac Deo dignum judicabat, qui cum in hospitio suo excipere merebatur. Aliquando autem alius trahebat asellum, alius rapiebat aselli capistrum, alius vi detinebat juvenem illum, quem solum habebant ad asellum custodiendum. Quis enim non stupeat novum genus vitæ in terra degere, et de terra nihil habere, nil querere? Si enim, ut ait Salomon, gaudium justo justitia est; maxime gratulabatur homo Dei, se illud evangelicum complexse mandatum, quod in executione prædicationis neque peram, neque calceamenta, neque duas tunicas portaret, nisi virgam, et capellam d ad Missam celebrandam, et Psalterium, vel nescio quemlibet alium libellum. Ad reficiendum autem nullam sedem præparare, non mensam apponere sibi vir sanctus sinebat. Terra sedes, et genua mensa illi erant; fercula, salis condimento condita, et non alio; potus, aqua illis erat, nisi forte in civitatibus et abbatibus, aliisque hujuscemodi locis, ab Episcopis, Archiepiscopis, seu Abbatibus invitati cogerentur: ubi, propter simul discumbentium pacem, modum et consuetudinem eorum nolent excedere.

29 Nam illi, omnimodam eis humanitatem exhibentes

Religiosorum
collationes
habet utiles,

c multum
apud omnes
fructificat:

A bentes, etiam in Capitulis cum timore et reverentia ad faciendum sermonem colligebant eos; et post sermonem, data opportunitate, multis eos quæstionibus pulsabant, de ordinibus, de regulis, de habitu, et de diversis institutionibus sanctorum Patrum; de vita et meritis Prælatorum, de subjectione et obedientia subditorum; de sacramentis cœlestibus, et de cœlesti vita, et de retributione ac beatitudine electorum; de gloria perenni, et de felicitate bonorum spirituum; de indifferenti bonorum malorumve tribulatione in hoc seculo, et ad quem exitum deveniant opera singulorum, cum ad iudicium Iudex venerit in fine seculorum. Etenim huiusmodi et tam multiplices quæstiones, non sine instinctu et fraudulentia insidiantis inimici esse poterant: quod exinde compertum est, quia hominem alii ad tentandum, alii ad decipiendum, plerique tamen ad discendum, suis multiplicibus interrogationibus circumveniebant, ut eum in sermone capere possent, et probare, utrumne tam insolitum modernis temporibus morem vivendi, in veritate prædicaret. Sed Vir sanctus, quamvis eos insidiari sibi, ipsis confidentibus, pro certo haberet, nihil horum metuebat; sed clamans, et quasi tuba exaltans vocem suam, scelera peccantium annuntiabat; et quod prædicabat ore, demonstrabat opere; et quod operabatur, signis et virtutibus confirmabat. Sic itaque, undique pertranseundo, multos ab errore revocabat; et penitentiam suadens, multos restringebat a crimine, multos etiam discordantes ad concordiam reducebat. Propter hæc igitur et his similia, tantum amorem et gratiam ad populum contulit ei Deus, ut visu et alloquio ejus vix aliquis satiari posset; et ipse tantam caritatem haberet ad populum, ut multo tempore, relicto ecclesiarum hospitio, potius hospitari præferret in medio urbium et castrorum, ubi omnes adventantes gratanter exciperet. Erat præterea in his omnibus, supra quam dici et credi potest, patiens in vigiliis, sedulus in labore, gratus in verbis, graciosus in visu, benignus in simplicibus, severus contra hostes Ecclesiæ. Nullus, temporibus illis, eorum qui religiosi videbantur, tantum favorem ad populum, tantamve confrequentationem obtinuit.

xiv

socium in-
struit cœle-
stibus mo-
nitis.

C

Joan. 4, 13

30 Sanctus itaque vir, qui novum noviter Illegonem acceperat, sicut a Deo postulaverat, socium; ne in tanta penitentiae asperitate titubaret, verbis hujusmodi alloquebatur, et multis admonitionibus sustentabat; et ne paupertatem abhorreret. B. Laurentium, qui thesauros sancti Pontificis Sixti dispersit, in exemplum proponebat: volens ut ille, paulatim siccitate æstus secularis postposita, hauriret cœlestis refrigerii et dulcedinis fontem; idem ei promittens, quod a Veritate promissum est, scilicet, qui ex eo bibit, non sitiet unquam. Docebat etiam eum, quomodo reconciliari Deo et appropinquare peccator debeat; quibus studiis, quibus laboribus, quibusve virtutibus justus quilibet ad honorem spirituum consortium pertineat; quantæ sit virtutis humilitas, adstruens, qua venit ad cæsum; quantæque simplicitas, qua penetratur; qualisque sit obedientia, qua ad occultorum Dei notitiam pertingitur; qualis patientia, qua virtus animi possidetur; qualis castitas, quæ proximum facit Deo; qualis virginitas, quæ ambulat cum ipso; qualis paupertas, quæ regnum cœlorum possidere facit. Hæc et his similia Vir Deo plenus multoties de die in diem, exhortationis gratia, repetebat.

ANNOTATA D. P.

a Burchardus, creatus Episcopus anno 1143 ecclesiam S. Poillani in Hannonia postea Præmonstra-

tensibus tradidit, et Ecclesiæ Tungerloensis libertates eidem Ordini firmavit.

b Vacaverat Episcopatus, mortuo B. Odone, a 19 Junii 1113 sesqui-anno et amplius: intra quod tempus oblatum Episcopatum ideo videtur recusasse Norbertus, quod, licet necdum conversus a seculo, investitura tamen abominaretur, quibus extortum privilegium, sed an. 1112 cassatum a Pontifice et Concilio, noverrat nullum esse.

c Hugo mortuus est anno 1164 die 10 Februarii, quando inter Prætermisos aliquod ejus elogium dedimus, quia ab ipsis Norbertinis nastratibus tunc intelleximus, nullum extare cultum Ecclesiasticum. At postea in quodam Capitulo plurimis Abbatibus presentibus ejus corpus elevatum est, et aliquæ Reliquiæ Antverpiam delatæ ab Abbate Norberto van Canverre: in eundemque cum Reliquiis S. Norberti capsum compositæ: quare si certiora de cultu, vita, miraculis preferantur instrumenta, ea in Supplementa danda erunt.

d Capella .i. instrumentum capellæ, puta Calix etc. Missæ necessaria: ita supra num. 22 Capellam unam sibi dicitur reservasse Sanctus.

CAPUT VI.

Discordie sublata, et pax firmata.

Igitur ut aliqua, ex his quæ generaliter dicta sunt, specialiter dicantur; contigit quadam die, cum pertransiret per quoddam castrum a Fossas nomine, fieri concursum populorum tam clericorum quam laicorum, insolitum hujus vivendi modum admirantium; et eo maxime, quia, quem socium acceperat, notum habebant. Intelligentes autem, eum concordiae et pacis esse, ex collata sibi a Deo gratia, ministrum; obnixè rogare cœperunt, ut apud eos requiem paullisper haberet; asserentes, in eadem regione mortalis odii non minimam esse discordiam; de qua non minus quam sexaginta peremptos esse confirmabant, nec a quoquam, cum a multis religiosis seu potentibus jam diu laboratum esset, pacificari poterat. Cumque multi multa super hac re loquerentur, non casu æstimandum est, sed divina disponente gratia, quod quidam pertransibat, cujus frater de eodem odio, eadem septimana, interemptus fuerat. Quem cum adstantes cernerent; Ecce, inquit, unus ex his, de quibus sermo habetur inter nos. Quo advocato, statim homo Dei, brachiis collo ejus circumdatis, sic ait: Dilecte mi, peregrinus ego sum pertransiens, et nihil a quoquam petii in istis partibus adhuc vel accepi; sed quia te juvenem bene armatum elegantemque video, placet mihi primum munus querere a te et accipere, quod ex patenti probitate, rogo te, non haberas contradicere. Statim ille, nutu divino, pietatis affectu permotus, et lacrymis obortis perfusus, respondit; Quid est, Pater reverende, quod tibi a me vel a quolibet negari possit? Qui cum remissionem pereuntem fratris ab eo quereretur, sine mora remissum est; et non tantum remissum, sed exinde obsequium viro Dei præstabat; ostendens opportunitatem quomodo cuncta pacificarentur, et ex integro odia reconciliarentur. Erat enim Feria b sexta, quando homini Dei primo indicatum est.

32 Factum est autem mane in sequenti Sabbato, ut ad villam, quæ Monasterium c nuncupatur, utraque pars adversariorum conveniret, populus etiam multus ex eadem vicinitate conflueret, partim ut hominem Dei, de quo insolita nuntiabantur, viderent; partim ut dissidentes, de quibus tota regio perturbabatur, ad reconciliationem provocarent. Cumque vir ille, ex præcepto Dominice veritatis, intra cubiculum quoddam, clauso ostio, fere usque

D
AUCTORE
COLLEGO

E

u

Pacis studiosissimus,

F
suavi allo-
quio impe-
travit remis-
sionem oc-
cisi fratris.

Ad pacem
concordiam
interpretantibus
multis

ad

A ad horam tertiam orando persisteret; populus tædio et curiositate quadam (ut fieri solet) affectus; cœperunt mirari non minimum, et murmurare, murmurandoque alter ad alterum dicere: Ut quid convenimus? Putabamus quod exiret, et verbi Dei semina seminare, et fluentis fontis vitæ dura corda discor-dantium emolliret; ipse autem in latibulis jacet, dormiens et requiescens, aut aliud quod suæ volun-tatis est faciens. Cum vero adeo impatientes ultra sufferre nollent, coegerunt socium suum, qui ad eos egressus fuerat, ut ingrederetur, et diceret, se omnes in præsentî recessuros, si non exiret. Ille siquidem, ut erat timidus, sciens quia oraret, ne in oratione sua eum perturbaret, ingredi distulit; impertunitate tamen eorum impulsus, demum intra-vit; et stans coram eo tremens, submissa voce di-xit: Pater, populus te expectat; et quia præsentiam tuam ei non exhibes, recedere vult. Et ille, Tace, inquit, fili mi: non est nostrum servire Deo secun-dum voluntatem hominum, sed secundum volunta-tem Dei. Sed tamen non post multum surgens ab oratione, ecclesiam ingreditur; et sacris vestibus præparatus, primo Missam beatæ Virginis Mariæ, ut in Sabbatis fieri solet, celebrat; deinde Missam d illorum defunctorum, quorum mors extitit causa odii quod pacificare volebat. Quibus devotissime, juxta consuetudinem, peractis, exivit ad faciendum sermonem: sed quia prandii jam hora transierat (erat enim fere nona) multis ad reliendum egressis, paucos quibus prædicaret invenit. Mos siquidem ipsius erat, ut sic in paucis sicut in multis, sicut in divitibus sic in pauperibus, ex abundantibus carita-tis visceribus, unienique pro modulo suo et facultate sua faceret sermonem. Et paulum facta oratione, cum cœpisset loqui, et attraxisset spiritum; miro et ineffabili modo spiritus ille caritatis, quasi vox diffusa, sonus factus est in cordibus eorum qui præ-tædio recesserant; et ut ad sonitum tubæ unus-quisque, relicta refectione vel potatione, de locis et tabernis in quibus consederant, quasi meliores epu-las accepturi, concito cursu ad ecclesiam convo-lant.

33 Cumque vir Dei repletam esse ecclesiam videret, abbreviato sermone sic eos alloquitur: Viri fratres, Dominus noster Jesus Christus, cum discipulus suos ad prædicandum mitteret, inter alia præcepta, hoc illis dedit præceptum; ut in quacumque domum primum intrarent, primo dicerent; Pax huic domui; et si ibi esset filius pacis, requiesceret super eos pax eorum. Nos autem, nos nostris meritis, sed sola superabundanti Dei gratia imitatores eorum effecti, eandem pacem vobis annuntiamus, quæ mente in-credula contemnenda non est; nam ad pacem per-petuum pertingere facit. Vobis igitur incognitum non est, ad quid convenimus. Non est nostrum, nec ex nostro (utpote qui peregrinus sum et advena per-transiens) sed potestatis et voluntatis Dei; vestrum est autem, ipsius voluntati ex integro et devoto af-fectu acquiescere. Adhuc vox omnium una facta est. Præcipiat, inquit, per te nobis Dominus quod beneplacitum est ei; non habemus contradicere, quod te ordinante, in hoc negotio Dominus de nobis facere voluerit. Quid plura? Egressa est utraque pars ad-versaria hinc et inde foras in atrium, Reliquiis in medio positis; et parvo intervallo facto, abjurata est discordia, et concordia facta, et pax sacramento confirmata.

XVI 34 Quia vero non segnis erat ad hujusmodi opus, et ad cetera opera Dei, quæ, ex officio sibi injuncto et in penitentia, divina miseratione susceperat; in crastina, summo diluculo consurgens, secessit ad aliam villam, non longe positam, e Gemblacum no-mine, ut sermonem faceret ad populum, in qua de-

votissime susceptus est; eo quod et verborum Dei D relatore, et mansuetæ pacis eum esse portitorem audierant. Sed et in eadem regione duo Principes sibi non minimum iniuicabantur, et, ut fieri solet, rapina et incendio tota regio vastitati et solitudini redacta fuerat. Hoc vir Dei audiens, et populorum vocibus commotus, ipsorumque miseriæ et pauper-tatibus misertus; ipsos, quo potuit labore, adiit, ad alterum primo, deinde ad alterum. Qui cum primum alloqueretur dicens: Magnus es et potens, et igno-rare non debes, quod tibi a Deo potestas concessa sit; et ego servus ejus qui ad te missus sum, me, inquit, non pro me, sed pro ipsius amore audire debes, qui pro tuo et multorum proficuo ad te di-verti. Audi ergo pauperem peregrinum, suscipe Dominum Dei tui præcepta, per eum tibi transmissa; suscipe, ut ab eo suscipiaris; dimitte ei qui tibi nocuit; dimitte, ut tibi dimittatur, tibi que sit ad proficuum, pauperibus et egenis ad subsidium; ut proficuum tuum, peccatorum tuorum fiat re-missio, pauperum subsidium, verum suarum dissi-patarum reparatio. His auditis Princeps ille, et homine inspecto (ut erat vultu Angelico) consi-derataque vestitus et habitus humilitate, et lacun- E dia verborum eum columbæ simplicitate, et ser-pentis astutia; totus intremuit (commota quippe sunt omnia viscera ejus) et pietatis affectu respon-sionem emolliens, dixit: Fiat quod vis; non est aliqua certæ rationis oppositio, quam possit aliquis objicere, tunc contradicendo vel obsistendo peti-tioni.

36 Cum ergo tali affectu ad effectum perduxis-set quod petebat, ab eo transivit ad alterum. Sed seminator discordiæ, qui sedem suam ad Aquilonem posuit, præveniens cor ejus sic obduraverat, et sui seminis radicem in eo sparserat, et ita mentis oculos clauserat, ut nullus veri luminis radius in mente, nullus caritatis fervor esset in corde, quo viro Dei vel ad medicum suavitatis responsa mini-traret. Vi-dens autem atrocitatem vultus illius, et oculorum intersionem, et feritatem verborum, et cordis duri-tiam; ne margaritas ante porcum jactaret, statim conticuit; et versus ad socium, quem secum habe-bat, dixit: Insanit hic homo, sed futurum est in brevi ut retrorsum cadat, et detur inimicis suis ad capiendum, et illaqueandum, et conculcandum. Hæc dixit, et in eadem septimana verborum effectus sub-secutus est; nam et captus ab inimicis detentus est. Hæc ideo narrata esse sciat auditor, quatenus in hoc etiam vir Dei spiritum prophetiæ habuisse credatur.

36 Et procedens inde, venit ad proximam vil-lam, quæ vocatur f Colrois: et, quia fama de eo XVII jam undique percrebuerat, populus de eadem vicinia ad audiendum sermonem confluebat. Et post cele-brationem Missæ, audito finitoque sermone, sicut consueverat, de pace et concordia; si inter eos ali-quod dissidium esset, cœpit inquirere. Cum autem nominarent quosdam inter eos discordantes, cœpit eos humili exhortatione a veteris odii litibus revo-care. Unde cum unus ex ipsis, multis rogatus præ-cibus, nullatenus petitioni ejus et omnium circum-stantium acquiesceret; foras exiit, et ascendens equum suum (Miles enim erat) nitebatur fugere: sed cum ferociter calcaribus iterum atque iterum urgeret eum, nullatenus vel passum unum potuit procedere. Excuntibus autem ceteris qui in ecele-sia remanserant, et undique concurrentibus cum stupore et admiratione nimia; quidam subsannando clamare, quidam condolendo flere cœperunt; omnes tamen una voce Deum laudabant, qui et in Sanctis suis gloriosus est, et ibidem in oculis peccatorum hanc eandem demonstrabat gloriam. Ille vero con-fusione

D
duos dissiden-
tes Principes
adit:

priorem
emollit

E

at eri obdu-
ra'o

pernam præ-
dicat

F

XVII

alium obsti-
na'tum prohi-
bet fugere,

et admittit
penitentem.

AUCTORE
COÆVO
ipse persistit
in cubiculo
orans,

Missam ce-
lebrat:

d

sermonem
habet:

Luc. 10, 5
Matt. 10, 12

ac dehinc
coram Re-
liquis om-
nes pacificat.

Gemblaci

e

A fusione non minima confusus ad vocem clamantium, ad ecclesiam coram viro Dei rediit; et prostratus veniam petens, quod prius ab eo petebatur, quanto-
 cius gratanter annuit; et absolutionem, quod sanctum Dei virum offenderat, petiit et accepit. Et sic impletum est in eo quod scriptum est: Imple facies eorum ignominia, et quærent nomen tuum, Domine.

ANNOTATA G. H. et D. P.

a Fossæ oppidum ditionis Leodiensis, ubi quiescit S. Ultanus; uti ad hujus Acta diximus Kalendis Maji.

b Surius et quædam MSS. secunda; plura, tertia; sed ex sequenti mox Sabbata appareat legendum esse sexta: scriptum verosimiliter erat in, quod facillime convertitur in iii, et ductu uno extrito in ii.

c Monasterium, vulga Monstier, ob monasterium ibidem a S. Amando erectum secunda leuca ab urbe Namurcensi, uti diximus 6 Februarii ante hujus Vitam num. 62; et iterum dicendum erit 17 Julii ad Vitam S. Fredegandi, cujus Reliquiæ istuc quiescunt.

B d S. Aybertus, Presbyter a Burchardo Episcopo Cameracensi ordinatus, hoc eodem tempore duas Missas quotidie celebrabat, alteram pro vivis, alteram pro mortuis: ut scribit Robertus Archidiaconus Ostrevandensis in ejus Vita, a nobis edita 7 Aprilis num. 14.

e Gemblacum, in Brabantia Gallicana, in eodem tractu cum dictis locis oppidum, ubi illustris Abbatia, de qua egimus ad Vitam S. Guiberti Fundatoris 23 Maji.

f Colrois, Surio Coteri, videtur esse Covroy, non integra leuca dissitum Gembluco oppidum.

CAPUT VII.

Favore Callisti Papæ et patrocinio Episcopi Laudunensis Præmonstratum captum habitari. Diabolicæ tentationes superatæ.

XVIII S igitur rei veritas, et veritati ordo succedentium adjungitur, causis præcedentibus, legenti et audientibus fastidium et derogandi occasionem generare nullatenus debet; quia etsi quædam sint, quæ tediousis vel quibuslibet æmulis superflua videantur; vera tamen ab his, qui viderant et audierunt, re-
 textuntur, et quæ prætermitti nequeunt; eo quod

C alio modo seriatim procedere res gesta nequeat, et scire volentibus satisfacere. Sunt etenim cuncta, quæ præmissa sunt, ex multis panca, quæ gessit, priusquam Fratres colligeret; nunc autem plurima restant, quæ in colligendo, et locando, et conservando laboravit: et quomodo eos, quos per verbum Dei, et Spiritus sancti gratiam, in unitatis vinculo colligaverat, conservavit: et voluntariæ paupertatis amatores, et obedientiæ per omnia Christi imitatores esse docuit. Eodem denique anno contigit, beatæ memoriæ a Gelasium Papam, a quo prædicandi auctoritatem acceperat, migrasse a seculo, cui successit Callistus Viennensis Episcopus, piæ et sanctæ conversationis homo et dignæ recordationis; quem constat apud Cluniacum electum fuisse, et in Sede universalis Ecclesiæ potestatem honoris ac dignitatis culmen, communi omnium electione, suscepisse. Transierat enim prænominatus Gelasius Papa, cum saniori parte Cardinalium, ut sanctam matrem Ecclesiam in membris visitaret: qui multa sedens in capite de his audierat, utpote qui Cancellarius per multos annos extiterat, tempore Paschalis Papæ et aliorum; et quæ ubique terrarum dextra sinistrave fuerant, illum latere non poterant. Tanto

denique Patre orbatî Cardinales, ceterique Sanctæ Romanæ Ecclesiæ filii, qui ad exequias Gelasii convenerant, ab eo qui dixit, Non relinquam vos orphanos, consilio quæsito et accepto, ad perficiendum quod cœperat prædecessor Callistus; bonum dans adveniens principium, Remis b Concilium convocavit: ubi et introitum suum Ecclesia confirmavit; et ipse quæ bene gesta erant, approbavit et corroboravit; et quæ sinistra inventa sunt et corrigenda, auctoritate Romana et correxit, et corrigi præcepit.

38 Audiens autem homo Dei, Apostolicæ Sedis dignitatem esse innovatam (Autumnus erat, quando primo brumale tempus hiemis incipit frigescere) ut erat nudis pedibus Remos adiit: ubi ab Episcopis et Abbatibus, qui convenerant, cum gaudio susceptus est; non minimum tamen admirantes super excellentia verborum prædicationis et responsis ejus, et super duritie et asperitate assumptæ pœnitentiæ; de qua a quoque ipsorum, cum plurimi remitti et sibi indulgeri postulassent, quantum ad vexationem corporis attinet, nullum volebat recipere relaxationem. Verumtamen, ne ab aliquibus oblatrantibus, qui in hujuscemodi novitatibus esse solent, sana ejus doctrina ab aliquo posset infirmari; litteras auctoritatis Apostolicæ, quas a Papa Gelasio acceperat, sicut jam superius dictum est, iterum renovari postulavit. Quibus acceptis, Dominus Papa Venerabili Laudunensi Episcopo c Bartholomeo

39 Tandem cum cogeretur, ne summi Pontificis offensam et inobedientiæ notam incurreret, quod petebatur annuit; si tamen Canonici, in eadem commorantes, mores suos, quos secundum Evangelium et Apostolicam institutionem eos doceret, observare non recusarent. Sed cum inquisitis ostenderet modum Evangelicæ institutionis, quomodo imitatores Christi, contemptores mundi esse deberent; quomodo voluntarii pauperes; quomodo ad opprobria, ad contumelias, ad irrisiones, ad famem, ad sitim, et nuditatem, et cetera hujusmodi patientes; quomodo præceptis et regnulis sanctorum Patrum obedientes; illi statim, ad verbum et ad aspectum illius perterriti, dixerunt: Nolumus hunc super nos; quia talem magistrum nostra non novit nec prædecessorum nostrorum consuetudo; liceat nos sic vivere. Castigare quidem Deus vult, sed non mortificare: sic homo et obediit, et ab obedientia solutus, ab ea non recessit. Mansit itaque ibidem; socius vero suus, de quo superius mentio facta est, cum Cameracensi Episcopo Burchardo perrexerat: habebat enim ipse de rebus suis, quas noviter reliquerat indisscussas, quædam disponere. Quæ quia aliter diripiebantur quam vellet (novitius quidem erat) aquanimitè non poterat sustinere. Interea Episcopus, attenuata et dissoluta jejuniis et frigore hospitii sui membra nitebatur reficere; sed ipse quotidie ab hospite suo reficiebatur spirituali et melliflua verbi Dei refectione. Ob hanc causam amore nimio et caritatis igne in eo accensus, assidue hortabatur eum, precibus quibuscumque poterat adjunctis, quatenus

D
 AUCTOR
 COXNO.
 Joann. 14, 18

b

in Synodo Remensi accendens

E
 accipit confirmationem.

c
 XIX

Laudunum adductus,

cogitur præesse ecclesie S. Martini,

sed reformatorem non adhibentibus et moni is liberatur.

E

Inter alia loca oblata

in

Psal. 82, 17

Prelojus ad sequentem.

a
 Ad Gelasium successorem Callistum 2

ALCTORE
CORAD,
et ut Præ
monstratum.

A in Episcopatu suo vellet remanere; quotidie circumducens eum, et ostendens, si qua sit ecclesia quæ ei placeat; si quæ solitudines, si quæ deserta, si qua terra culta vel inculta, ad ædificandum et commanendum. Victus tandem ipsius et multorum, tam Religiosorum quam aliorum Nobilium, precibus; elegit locum valde desertum et solitarium, qui ab incolis antiquitus Præmonstratum vocabatur; in quo si quando daret ei Deus colligere Socios, se mansurum spopondit.

xx
Socios colligit.

d
Cameraci B.
Evermodum,

r

B

f
Nivelli Anto
nium,

g
et alios;

h

xxi
1 Cor 3, 11

quos subverti
tus diaboli

40 Transacta igitur hieme, niviumque et glacie frigore, vernali calore paululum deterso; vir Dei, ut erat solitus, virtute divini solatii accinctus, ad prædicandum exiit; solas Cameracum veniens; factoque sermone ad populum, recidit semen in terram bonam, scilicet in juvenem d. Evermodum nomine: qui tanto rore Spiritus sancti perfusus extitit in verbi Dei susceptione, quod amoris ejus gratia stans oraret ad Dominum Deum suum, in eodem loco, et in eisdem passibus, ubi hominem Dei stare diligenter consideraverat in faciendo sermone. Quid igitur puer, Spiritu sancto edoctus in verbo, nisi eundem e Verbum, quod caro factum est, esse credidit, qui, ubi steterunt pedes ejus, adoravit? Nec moras intulit; sed statim, relictis omnibus, secutus est eum. Qui tanto amoris intimi vinculo ei alligatus est, ut omni tempore vite sue spiritus viri Dei in eo requiem caperet, et post discessum suum, locum sepulture suæ ei commendaret; dans hoc præceptum, ut nunquam, nisi reversurus, ab eo recederet. Perveniens autem f Nivigellam, alium juvenem, Antonium nomine, a Deo sibi datum, recepit. Hi duo, et tertius quem prius susceperat, quantum ad humanum spectat examen, radices et fundamentum fore futuræ multitudinis quæ subsecuta est: Dei enim dispositioni relinquitur, quod, præ nimia altitudine sapientiæ et scientiæ ipsius, occultum ab humanis oculis ignoratur. In hoc, ubi collegerit, vel quomodo g Socios alios Deus illi contulerit, non est immorandum. Scitur tamen, quod intra Quadragesimam illam tot habuit, quod in septimana Passionis Domini ante Pascha, cum tredecim reversus, prænominatum locum, Præmonstratum videlicet, possedit h.

41 Locato igitur fundamento in Christo Jesu, ut ait Apostolus, Fundamentum positum est, quod est Christus Jesus, paulatim de vivis et bene sectis et politis lapidibus crescebat ædificium, et domus Dei ampliabatur, ad suscipiendos peregrinos, spontaneam adveniens peregrinationem, et ad Jerusalem cœlestem festinantes. Sed non defuere tentantis inimici et adversantis hostis insidiæ, qui plantata eradicare, fundata evellere, congregata dispergere, dispersa morti tradere, multiformi dolositate et multimoda calliditate laboraret. Nam in singulis singulas et proprias considerans affectiones (ut in quibusdam summæ contemplationis affectum, in aliis quibuslibet idiotis majoris sapientiæ desiderium, in aliis jejunia, in aliis remissionem inimicorum) omnimodis se opponebat: et quod usurpative esse voluit, scilicet, ut similis fieret Altissimo, ad decipiendos novos tirones Dei, sese in Angelum lucis transformare non metuebat. Itaque ut de his quamplurimis, auribus audire volentium, quædam disserantur; contigit quadam nocte, euidam ad Matutinas stanti et contemplanti, et de illa gloriosa et ineffabili Trinitate cogitanti, ut ille antiquus adversarius visibiliter adstaret, et diceret: O quam felix es, et quam in tuo bono proposito laudabilis! qui et bene copisti, et te perseveraturum in tanta afflictione deliberas! Ideirco Trinitatem sanctam, ad quam toto mentis affectu suspiras, videre mereberis: et, his dictis, apparuit tria gestans capita, Trinitatem se esse con-

testans. At ille expavescens, et plurimum admirans, paululum tamen præmeditatus, cum non sibilum auræ lenis, sed ventum turbinis foetidum sentiret, dixit: Omiser et infelix, et omnibus creaturis deterior! Tu, inquam, qui signaculum similitudinis Dei fuisti, et superbiendo veritatis hujus cognitionem perdidisti, quomodo præsumis, non tantum scire te Trinitatem, sed ipsam temetipsum esse, qui te velle scire amodo potestatem non accepisti. Recede, inquit, recede, et ne tuis fraudulentis non obediens ulterius non præsumas inquietare. Statim recessit, post hac ad eundem reversurus.

42 Erat quidem Frater ille ad obedientiam promptus, in oratione devotus, in jejunio assiduus, ita ut per totum annum jejunaret tam æstate quam hieme, et a nullo cogi poterat, nisi in Dominicis diebus, ut alteram in die perciperet refectionem; et tunc crudum quid sumebat, et non aliquam coctionem. Sed cum super eo omnes mirarentur, et tanta ejus abstinentiæ et continentie virtus ubique in laude ipsius prædicaretur; adiit iterum satan, occulte ponens insidias, ut novum militem prosterneret; juvenis siquidem erat, et indignari potuit quod aliquando ei restitisset. Nam quarta feria in capite Jejunii, cum devotioni cunctorum fidelium abstinencia Quadragesimalis indicitur, tanta fames et gulæ voracitas cum invasit, ut diceret, se nullo modo posse jejunare, et ex toto mori, si etiam a lacte et caseo cogerebatur abstinere. Cui cum diceretur: Quid est, Frater? Sacrum et annuale jejunium est, et non est licitum alicui, etiam seculari, bis reficere; vel cuilibet parvulo, lactis et casei abstinenciam frangere. Ille, torvo vultu et lupina rabie, respondebat: Numquid vult Deus hominem mori, subtrahendo illi quocumque tempore, quidquid ad usus ipsius creavit et necessitatis hora ad percipiendum? Quid plura? Aberat Pater Norbertus, et Fratres adhuc rudes, qui ad hujusmodi insultus arma ferre non consueverant, multimodis supplicationibus hoc tandem ab eo impetrarunt, ut et bis, et quantum vellet cibum quadragesimalem comederet; timentes ne illud inproperium exiret, quod tam arcta et subita Religio, vel secularium consuetudinem in suis Conversis non servaret.

43 Cum ergo transissent Quadragesimales dies, et ad celebrandum Pascha homo Dei reverteretur Præmonstratum ad Fratres suos; ad introitum ipsius vallis horror nimius invasit eum, et ventus turbinis circumvallavit eum, quasi ventus veniens ab Aquilone; et ipse statim sentiens, secum venientibus malignam prædixit adesse tentationem. Perveniens autem ad Fratres, trepidi ad interrogata narraverunt quid actum fuisset. At ille dolens: Heu mihi, ingeminans, in meam, inquit, miseriam, et in detrimentum animæ Fratris, et ad notitiam nostræ insipientiæ, hoc consentire voluistis; ac per hoc locum diabolo, nisi viriliter ei resistatur, ad disperdendum dedistis. Ubi est, ait, ille? Qui cum adduceretur, vix se sustentare præ nimia pinguedine poterat; et velut vesica turgens, edacitatis spiritu plenus, non nisi torvis oculis Magistrum, quem super omnia diligere solebat, respicere prævalebat. Videns ergo vir, cui Deus discretionem spirituum dederat, non esse infirmitatis humanæ, sed tentationis diabolicæ; statim vetuit omnino quidquam ei dari. Qui postquam per aliquot dies jejunavit; ubi ei reddita est quarta pars grossioris panis, et vas aquæ ad mensuram, pro summis deliciis computavit; et sic ad pristinam consuetudinem, bene et moderate vivendi, Deo per Magistrum suum subveniente, rediit.

D
Trinitatem
se mentitur,
sed a tirone
repegitur:

eidem tamen
indiscrete
abstinenti

E

ingerit famem
enormem;

F
a qua cum
liberat Sanctus.

A

ANNOTATA G. H.

a Gelasius, vita functus Chuniaci die 29 Januarii anno 1119, cui mense Februario successit Callistus II.

b Cœptum Concilium Remense celebrari 20 Octobris anni 1119.

c Bartholomæus Episcopus ordinatus anno 1113 qui anno 1150 Episcopatum dimisit; et factus Monachus Fusciniaci, ibidem mortuus est 26 Junii, quo die inter Prætermisissos de eo egimus.

d B. Evermodus, postea Raceburgensis in Wandalia seu Saxoniam inferiore factus Episcopus, vixit ad annum circiter 1178; quo mortuus est 17 Februarii, quando ejus Acta illustravimus.

e Scilicet in spiritu, uti S. Joannes Baptista a Christo appellatus Elias, et sub quadam representatione ac virtute.

f Nivigella sive Nivella, vita et sepultura S. Gertrudis celebris, uti dictum ad hujus Vitam 17 Martii.

g Nomina horum exprimit Petrus de Hayhenare; sed fidem non adhibet Polycarpus de Hertoyhe.

h Quomodo Præmonstratum possidere cœperit Sanctus, dilucide explicant Gesta Bartholomæi infra, ejusdemque ad Cap. 2 Analect. in Annotatis prolata diplomata, ex quarum uno hic habet primos loci terminos et jura. Notum fieri volumus quod ego Bartholomæus Laudunensis Episcopus, Norberto, et successoribus ejus, in sancto proposito viventibus, dederim locum, qui nostri juris erat, totum liberum, ab omni exactione cujuslibet personæ absolutum, apud Humberti pontem, a loco qui dicitur Halerpret, usque ad Vallem Rohardi; cum tribus adjacentibus vallibus, totum alodium a rivo versus Vois, sicut valles dividuntur et proportionant, ad ecclesiam Dei in honorem Dei Genitricis construendam; et sicut totum possidemus in alodium, ita omnimode libere possidendum eis concedimus. Pascua vero seu prata a Ponte-Humberti, usque ad Monandi-vicinum, et citra et ultra rivum, animalibus eorum communia erunt omni tempore. Ultra rivum ex parte ecclesiæ, in defensionem erunt ad opus eorundem Fratrum, usque ad collectionem fœni et frugum; deinde vero communia erunt, tantum ut nullus importunus sit religioni eorum super ulla occasione. Conceditur tamen rusticis, qui sunt de vicinia, de silva quæ est in jugis montium, colligere materiam ad opus capitis seu stipitis aratri sive axis. In omni igitur labore Fratrum, facto in iisdem locis, nullus exiget ab eis nec decimam, nec terragium; nec molestiam quælibet persona inferet quieti eorum; et omnimode ab omni parochia absolutos, omnesque ejus subjectos Eremitas, manere censemus. Data hæc charta erat anno 1121; cum anno præcedenti, ut atibi asserit idem Bartholomæus, Laudunum cum ipso venisset Norbertus.

CAPUT VIII.

Varii socii acquisiti. Energumena liberata.
Reliquiæ acceptæ.

XXII

Devictus a juvene hostis antiquus, et pusillanimi gregis timore depulso, pace reformata; homo Dei, ut erat solitus, ad prædicandum egressus est. Sed, ut fieri solet, absente signifero ubi bellum geritur, hostes positi in insidiis suos adversarios aggrediuntur; ita nihilominus malignissimus insidiator arcum tetendit, et in eo paravit vasa mortis; simul utrumque considerans, et gregem vacillantem, et belli ductorem et frequentum jaculorum protectorem absentem. Verumtamen de adversario interim prætermittendum est, ut prius, quid in hac egressione

Junii T. I

vir Dei egerit, dicatur. Exivit itaque homo ad opus suum; nam pertransiens recepit primum socium suum, qui ad res suas abierat componendas: et quam plurimis in itinere discordantibus ad concordiam revocatis, Nivigellam pervenerunt. Quia vero, ab exordio prædicationis suæ, in eodem oppido nimium carus habebatur; statim ut Præmonstrati consedit, quidam ex ipsis, a conversationis gratia ad eum cucurrerunt; sed asperitatem Ordinis et institutionis impositæ ferre non valentes, ut canis ad vomitum, reversi sunt. Qui, ut fieri assolet, suam nequitiam tegere volentes, ad opprobrium hominis Dei, et ad repulsionem seminis prædicationum ejus, ut etiam inimicus homo, in agro patrifamilias zizania superseminaverant; ita quod nec eum videre, nec ejus prædicationem curarent audire. Sed is, qui hujusmodi haustus sorbere consueverat, pertæsus malitiam eorum qui hoc commoverant, nullo modo expavit; confidens magis hoc esse materiam victoriæ contra dæmones, qui ejus prædicationi, et saluti credentium, quam per eum operabatur Deus, nitebantur obviare.

45 Dum igitur ob hanc causam in populo illo parvi pretii haberetur, suscitavit militi suo Deus bellum, de quo, ipsius dono, certando viriliter assecutus est victoriam; amorique pristino redditus, non tantum Nivigellensi plebi, sed etiam coram omnibus hoc audientibus adeptus est suavissimi odoris favorem et gratiam. Nam ibidem aderat quidam pater cujusdam puellæ, quæ jam per annum a dæmonio fuerat vexata, et vinclis et carcere tenebatur; qui graviter flens et suspirans, dolore filiæ affectus, cœpit rogare eum, ut saltem videre eam et tangere dignaretur. Magnum opus! sed non dispar fides in opere. Adducite eam, inquit, ad me. Adducitur puella jam duodeennis, et populi plurima frequentia convenit. Tunc igitur Dei Sacerdos, tempus et locum et materiam videns, ut glorificaretur Deus, majorem fiduciam concepit. Itaque Stola et Alba indutus, exorcismum agere aggressus est: cœpitque diversa legere Evangelia super caput illius puellæ. Ad quæ dæmon respondit: Hujusmodi liras frequenter audivi, neque pro te, neque pro his omnibus hodie recedam de habitaculo isto. Nam pro quibus recedam? Columnæ Ecclesiæ ruerunt. Cum autem Sacerdos multiplicaret exorcismum, respondit dæmon: Nil agis, quia necdum per coruscum sanguinem Martyrum me adjurasti. Tunc igitur, ut vere superbus est dæmon, scientiam suam volens ostentare, Cantica canticorum, a principio usque ad finem, per eos puellæ edidit: et iterans verbum ex verbo, in Romanam linguam usque in finem interpretatus est; et reiterans verbum ex verbo, in Teutonico totum expressit; cum illa puella, dum adhuc sana esset, nihil nisi Psalterium didicisset.

46 Nihilominus Dei Sacerdos imminabat: et dum insisteret, et præciperet ut exiret a creatura Dei, coactus respondit dæmon: Si hinc me compellis exire, permitte me intrare in Monachum illum (ibi quippe Monachus quidam adstabat) et nominavit eum. Tunc vero Pater Norbertus, cui Deus discretionem spirituum dederat, exclamat in populum: Audite, audite, inquit, malitiam hujus dæmonis, qui, ut infamaret servum Dei, vexandum expetiit quasi peccatorem et dignum hoc supplicio; sed nolite super hoc scandalizari, quia talis est nequitia ejus, ut bonis omnibus velit derogare, et quantum potest infames facere. Hoc dicto, iterum cœpto officio cœpit acrius insistere. Tunc ait dæmon: Quid agis, inquit? neque pro te, neque pro alio hodie exhibo. Quod si videris mox exclamare, jam tantum veniet de meis, id est de nigris, ad bellum; Eia ad bellum,

104

eia

D
ARCTORE
CO.EVO.
Sanctus recep-
to Hugone,

etiam alios
suscipit,
u

eorumque
resilientium
detractationes
spernit:

exorcizat ob-
sessam a dæ-
mone

procace,

et variis lin-
guis loquente,
F

NOT. 11

ejusque as-
tum delegi,

NOT. 13

Termini Ab-
batie Præ-
monstraten-
sis.

A eia ad bellum. Eia jam faciam corrumpere arcus istos et fornices super vos. Ad hoc verbum populus diffugit, Sacerdos vero imperterritus et intrepidus mansit. Tunc illa iniecit manum ad Stolum ejus, ut proxime collum ejus adstringeret. Cumque hi, qui aderant, vellent manus ejus dimovere; Nolite, inquit; permittite illam: si accepit a Deo potestatem, faciat quod potest. Tunc vero, ejus audacia hoc verbo percussa, tamquam reverentiam exhibens, manus sponte relaxavit. Jam itaque plurima parte diei consumpta, Pater Norbertus consilium dedit, ut in aqua exorcizata eam imponeret. Et ita factum est. Et quia flava erat, verens Sacerdos, ne occasione criminum diabolo in eam potestatem retineret, toderi eam jussit. Qua perimotus daemon injuria, maledictis cepit in Sacerdotem ulcisci, dicens: Peregrine de Francia, Peregrine de Francia, quid tibi forefecit? Quare non sinis me quiescere? Omnia mala et infortunia, et omnes mali eventus super caput tuum veniunt, quia tantum vexas me.

47 Jam vespertina hora erat: et videns Pater Norbertus non exisse demonem, aliquantulum contristatus, jussit eam reddi patri, et in crastinum iterum ad Missam adduci, ipse vero cepit se expoliare Alba et aliis indumentis. Cum ergo hoc vidisset impius daemon, cepit insultando plaudere manibus, et dicere: Ha, ha, he, modo bene facis; et hodie non fecisti opus quod mihi sic placeret; et hodie consumpsisti diem, et nihil profecisti. Ad hec stomachando Pater Norbertus et indignus, contulit se ad hospitium, et obfirmavit in animo suo non gustare cibum, donec illa sanaretur, et ita transegit diem illam et noctem sine cibo. Jam crastina dies advenerat, et Dei Sacerdos parat se ad celebranda Missae mysteria, et iterum puella adducitur: et iterum multiplex fit concursus populi, ut videret agonem Sacerdotis et demonis. Tunc vero mandavit duobus Fratribus qui secum erant, ut tenerent eam ibi juxta, laud procul ab altari. Inchoato igitur servitio, ventum est ad Evangelium: et illa applicata ad altare, plurima Evangelia super caput ejus lecta sunt. Et demon iterum derisionem cepit replicare, quia hujusmodi liras frequenter audierat. Cum ergo ventum est ad locum, ubi Sacerdos elevat Hostiam coram Domino; exclamat daemon: Videte, videte, quomodo Deiculus suum inter manus suas tenet! Patentur demones, quod haeretici negant. Tunc vero Sacerdos Dei inhorruit; et concepto spiritu virtutis, in ipsa oratione sua cepit agere daemonem et torquere. At ille coactus et tortus, per os puellae exclamat: En ardeo, en ardeo. Iterum iterumque clamabat, En morior, en morior. Tertio quoque magna voce dicebat, et saepius replicabat: Volo exire, volo exire: dimitte me. At illi duo Fratres fortiter eam tenuerunt. Sed spiritus immundus nullas patiens moras, fortentissimo urinae foetida relinquens vestigia, aufugit, vasque possessum reliquit. Illa vero destituta a suo torture, collapsa et languida delata est in domum paternam; et paulo post accepto cibo, ex integro incolumis, et compos sui, et perfecte sanata apparuit. Hoc ita publice factum est, teste omni populo, qui Dei laudes in commune praedicabat, et Patrem Norbertum vere Apostolicum virum fatebatur.

48 Post haec devenit Coloniam, ubi et libenter suscipitur, et libentius in sermone et confessione auditur; eo quod ipsum prius juvenem noverant, et modo mirabiliter immutatum videbant. Et quia populorum consuetudo novitatum imitatrix esse solet, multi ad verbum et exhortationem ejus tam clerici quam laici concurrentes, imitatores paupertatis Christi effecti, ipsum secuti sunt. Habebat et ipse jam tunc in voluntate aedificare ecclesiam, in

qua coadunatos reciperet. Ob hanc causam petivit D ab Archiepiscopo Frederico et ceteris fidelibus, ut aliqua sanctarum Reliquiarum mereretur patrocinia suscipere, e quibus non minimum ab antiquo repleta et dotata erat felix Colonia. Annuit Episcopus, annuit Clerus, justam esse petitionem judicans, et populus. At ille Fratribus suis, quos secum habebat, et quos ibidem Deus ei contulerat, jejunio indicto, hoc pretiosum donum Deo commendabat, quatenus venerabile patrocinium daret invenire. Nocte vero eadem, Virgo ex numero undecim millium Virginum, et nomen ipsius Virginis, et locus ubi jaceret, per visionem cuidam designatus est: et in crastinum, ex ordine visionis, corpus ibidem quasitum, integrum repertum est. Quo cum hymnis et laudibus Dei et gratiarum actione suscepto, de Reliquiis etiam aliarum Virginum, aliorumque quorundam Martyrum, videlicet Gereonis, Maurorum, dorum Ewaldorum, duo vascula, in modum feretri, ad efferendum ei impleta sunt.

49 Sequenti vero die, cum a Praeposito et Canonicis S. Gereonis sibi similiter Reliquias dari supplicaret; concessum est ei, ut, si quid in ecclesia eorum placeat ei, vellet, quereret, et acciperet. Gavisus est homo, et hoc promissum, ut erat sollicitus, Deo per totam noctem orando commendabat attentius. Mane autem facto, in medio monasterio, ubi nullum alicujus sepulchri patebat vestigium, effodi praecipit: ubi corpus integrum absque cerebro repertum est, honorifice et cum omni diligentia collocatum. Quod cum Canonici, et plebs innumerable, quae convenerat, cerneret; Ecce, inquit, noster Dominus S. Gereon, et nostrum venerabile patrocinium; quod a nobis et a praedecessoribus nostris per multos annos diligenter quasitum est, et, peccatis nostris exigentibus, inveniri non potuit. Et exclamantes voce magna cum gaudio, immensas Deo gratias agebant, hominem Deo dignum efferentes, per quem talis et tantus thesaurus, diuque desideratus, merebatur inveniri. Et ne quis dubitet ipsum non esse, sciat pro certo, veram agnitionis ejus fuisse indicium, quod de morte et martyrio ejus legebatur, quod pars capitis, et non totum caput esset abscissum. Hanc partem habebant, sed reliquum corpus ubi esset, ignorabant. Susceptum est itaque corpus sanctum ut digne debuit, et elevatum; parsque inde viro Dei data est: quod reliquum fuit, magnifice a Clero et populo repositum est. Assumptis non post multum Reliquiis, collectoque Fratrum tanta clericorum quam laicorum collegio, quos Deo per verbum praedicationis genuerat, redeundi iter aggressus est; qui ubique in ecclesiis et congregationibus cum processione magnifice suscipiebatur. Audiens autem transitum ejus matrona quaedam nobilis, d. Ermensendis nomine, Namurensis Comitissa, velociter occurrit ei; obnixio deprecans, ut ad imponendos Fratres et Religionem, quandam ecclesiam suam in villa Florestae vellet suscipere. Habebat etenim ipsa multo tempore in voluntate, ob remedium animae suae et praedecessorum suorum, in ecclesia eadem Religionem propagare. Videns autem ille affectuosam mulieris devotionem, respexit eam, et suscepit quod petebat. Et ibidem altero e Reliquiarum vasculo derelicto, festinavit Praemonstratum (erat enim instans Nativitatis dies) habens clericorum et laicorum fratres circiter triginta novitios.

ANNOTATA G. H.

a Forte legendum, Conversionis gratia.

b S. Ursula ejusque sodales, coluntur 21 Octobris.

petit Reliquias Sanctorum,

et impetrat:

E corpus S. Gereonis detegit.

usque partem obtinet: B

Ecclesiam Florestensem suscipit. d

c

A c S. Gereon et socii 10 Octobris, et duo Ewaldi 3 ejusdem.

d Ermensendis Comitissa, uxor Godefridi Comitissæ Namurcensis, qui et ipse fundator Abbatiam Florensiensem S. Norberto anno 1121 in fez obtulit; postmodumque in eo Conversus (ut loquuntur) factus, ibidem quiescit, ante aram summam, cum uxore Ermensende, filio Henrico et hujus conjuge Agnete. Sita est hæc Abbatia secundo fere a Namurco milliari ad Sabim fluvium.

e Sunt ibidem Reliquæ ex præscriptis Sanctis, et potissimum brachium S. Gereonis, thecæ auro obductæ decenter inclusum.

CAPUT IX.

Professio secundum Regulam S. Augustini. Exercitia virtutum præscripta.

Congregatis igitur Clericis ferme quadraginta et quamplurimis laicis, assidua consolatione vespere et mane fovebat eos, et multiplicibus sermonibus hortabatur, ne desisterent a felici proposito et spontanea paupertate quam susceperant; et quod docebat, velut aquila provocans ad volandum pullos suos operibus demonstrabat. Erant enim exhortationes et sermones, non de terra, nec terrenum saporum quolibet prætendentes; sed ut columba, pennis assumptis, volabat. Volabat quidem mente et ore ad requiescendum, et suos auditores volare faciebat; ita ut cum Propheta videretur dicere: Assumam pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam. Unde quidam ex Fratribus assidentes, in tanto meritis excessu rapti sunt, ut de locis, in quibus sedebant, surgerent: et circa se pennas querentes invenire putarent, statim se volare existimantes et requiescere. In tantum denique credebant se ei, et tanto familiaritatis affectu adhaerebant, ut nullum Ordinem, nullam Regulam, nulla sanctorum Patrum Instituta ad obtinendam æternæ felicitatis gloriam quærerent, nisi quod ab ore ejus audirent, vel dictum esse rescirent. Sciens hoc vir per omnia discretus, et ad omnia providus; ne in posterum sancta plantatio posset eradicari, et fundamentum, quod supra firmam petram locare disposuerat, posset labefactari; submonuit eos de Ordine, de Regula de sanctorum Patrum Institutionibus, sine quibus, ad integrum non posset observari Apostolica et Evangelica institutio, per quam constant Dei certa mandata, et omnis consummationis finis, et fidelium omnium benedictio. Illi, ut oves in simplicitate pastorem sequentes, non reouunt quod hortatur, non reouunt quod suadet; sed quod docet amplectuntur, et ob æternæ pascuæ desideria in omnibus obsequuntur.

51 Quapropter magis metuebat homo, ne gregi pusillo et in simplicitate Deum ex toto corde quærenti, minus quod ad salutem pertineat ostenderet; non quia diversas Regulas et sanctorum Patrum Instituta ignoraret, sed quia multi Religiosi tam Episcopi quam Abbates diversa consilia dabant, alius eremiticam, alius anachoreticam vitam, alius Cisterciensium Ordinem assuendum suadentes. Sed ille, cujus opus et consilium de supernis pendebat, qui suum principium non sibi, non hominibus, sed ei qui est omnium rerum initium commendabat, in corde suo cuncta conferens, ut sapiens velox ad audiendum, qui differt et reservat in posterum; tandem ne professioni Canonice, cui et ipse et quotquot cum ipso vivere volebant attitulati fuerant ab infantia, injuriam inferre videretur; Regulam quam B. Augustinus suis instituit, adferri præcepit: Apostolica enim vita, quam in prædicatione susce-

perat, jam optabat vivere; quam siquidem ab eodem beato Viro, post Apostolos, audierat ordinatam et renovatam fuisse. Quam cum allatam diligenter inspexisset, in paucis corpositam, in multis tamen bene dispositam: statim in die Natalis Domini, quæ instabat, adiustar Dominicæ descriptionis, sub eadem et stabilitatis in loco, et professionis gratia, ad illam beatæ perennitatis civitatem singuli seipsos conscripserunt. Deinde cum quamplurimi, quamplurimas super eandem Regulam expositiones et interpretationum diversas opiniones autumarent; eo quod ejus præscripta ad mores aliorum Regularium et opera videbant non convenire; aliosque ad timorem, alios ad dubitationem, alios ad teporem inducerent, utpote plantationem adhuc tenuiter radicatam; Quid miramini, inquit homo Dei, vel hæsitatis, cum universæ viæ Domini misericordia sint et veritas? et si diversæ, numquid adversæ? Si usus mutatur et institutio, numquid mutari debet caritatis vinculum, quod est dilectio?

52 Regula quidem dicit, Primo diligatur Deus, deinde proximus. Regnum Dei non operatur sola institutio, sed veritas et mandatorum Dei observatio. Ergo quia de dilectione, quia de labore, et de abstinentia escæ et jejunio, de vestitu etiam, de silentio, de obedientia, et quod invicem honore prævenire debeant, et Patrem suum honorare, evidenter hæc Regula determinat; quid est quod amplius alicui Regularium ad salutem obtinendam expediat? Quod si colore vel grossitate et subtilitate vestium fiat aliqua inter aliquos spirituales contentio; dicant, qui ob hoc derogandi occasionem accipiant: dicant, inquam, de hac Regula, dicant de Evangelii et Apostolorum institutione, ubi albedo, nigredo, subtilitas, vel grossitudo, præceptum dando describatur; et erit eis creandum. Unum est tamen, quod testes resurrectionis Angeli in albis apparuisse leguntur; auctoritate vero et usu Ecclesiæ, poenitentes in laneis sunt. In laneis similiter in veteri Testamento exhibant ad populum, in Sanctuario vero, ex præcepto uti consueverant lineis. Quia vero sanctorum Patrum et prædecessorum nostrorum docet expositio, sanctis prædicatoribus et canonice professionis utentibus, horum Angelorum in typo vicem gerere, de albis vestibus a scandalum non generent; et si sunt poenitentes, et si eos ad populum exire suum cogat officium, laneas non abhorreant; quod si ad Sanctuarium Dei ingressuri sunt, lineas non prætermittant. Non docebat hoc Vir iustus, ut alius Patrum institutis, quæ quamplurima sunt, derogaret; qui erat omnibus omnia factus, ut omnes lucrificeret.

53 Erat enim severus in censura: et cum multi ad eum jam confluerent; totam spiritum eorum Spiritu sancto docente exhaurebat; ut spiritu superbæ evacuato, idem Spiritus sanctus in eis melius locum inveniret. Et gratia Dei non deerat, quæ, quamlibet dissolutis et remissis, et quantumlibet marcidis cordibus, vigorem divini solatii ministrabat. De corporalibus cura et sollicitudo vix aliqua erat: universum vero studium ad spiritualia contulerant, Scripturas divinas sequi et Christum duccem habere. Nam et hoc attendit spiritualis ille Pater, quod numquam exorbitare possent, qui secum vellent remanere, si professionem suam secundum Evangelia et dicta Apostolorum, et propositum S. Augustini facerent, et opere complerent. Hoc vidit, et suas professiones, ut præmissum est, hoc modo fieri censuit. Erat ergo mens eorum, qui ab initio collecti sunt, sic affecta, ut potius eligerent veterem et clavatum tunicam, quam novum et integrum quodlibet vestimentum. Unde et factum est, ut quidam non minimum paupertatem amplectentes,

D
AUCTORE
CO.EVO.

13
ejusque auctoritatem
tuetur:

vestem candidam et laneam præscribit.

a

F

xxv
Docet suos

sola spiritualia curare,

amare vestes
veteres, —

cum

NOT. 45

xxiv
Adhortatur
suos ardore
magno,

Psalm 54, 7

eosque cum
simplicitate
sibi obsequen-
tes habet,

perpendens
varia Instituta,

eligit regulam
S. Augustini
profiteri

ALCTORE
COÆVO.
obedire prom-
pte,

silere jugiter,

confiteri lau-
dantiter,

b

c
vestiri viliter,

sed nitide,

alia ejus tria
præcipua mo-
nita.

A cum datas novas sibi vestes erubescerent; ad ostendendum quam sit vilis seculi pompa ad reprimendam superbiam, pannes veteres novis superconsuerent. Nullum opus erat tunc vile, quod respuerent. Obedientia adeo prompta, ut si cilbanus ardens proponeretur eis, vel quolibet mors se offerret. magis timerent imperantem quam mortem. Juge silentium in omni loco, in omni tempore, in omni statu: ita etiam ut hi qui illum comitabantur, licet confertissimis populorum turbis admixti, vix unum verbum ab eorum ore posset extorqueri. Quod si quemlibet eorum de quantulocumque commisso culparet, ibidem ad pedes corruens satisfactorius, neque visum hominum circumstantium erubescerebat. Quod si amaritudinem actione, verbis et vultu, etiam malo facientibus, aliquis suorum responderet, ibidem statim satisfactionis poena reddebatur,

54 Voluit ut omni tempore jejunarent, una vice contenti in die. Voluit etiam ut asellis circumvectarentur usque ad quatuor vel quinque leucas; sed obistente carnis infirmitate, observari non potuit. Feminalibus b semper uti Fratribus suis præcepit; quia semper exhorruit virile robur animi effeminata mollitie lentescere: non tamen hoc respectu c stamina pretiosiora ante oculos interni Judicis approbans. Quam erat ille Ordo religiosus, qui ex sua Regula et proposito his carebat! Laneis ad carnem laneis ad laborem uti, et absque ulla tinctura, præcepit; licet asperissimo cilicio assidue vestiretur. In Sanctuario vero, et ubi divina Sacramenta tractanda fuerant, vel celebranda, propter munditiam et multimodam honestatem, lineis uti voluit, et omni tempore nitenda disposuit. Sed non prætermittenda tria, quæ præcipue commendabat, sæpius de die in diem hæc tenenda ingeminans: scilicet circa altare et divina mysteria munditiam; excessuum et negligentiarum in Capitulo et ubique emendationem; pauperum curam et hospitalitatem. In altari namque exhibet quisque fidem et dilectionem Dei; in conscientie purificatione, curam sui; in hospitum et pauperum susceptione, dilectionem proximi. Constantiter equidem asserobat, aliquam domum nunquam posse egero, supra id quod possit sustinere, quæ hæc tria sollicite studuerit observare. Verbis enim et factis clamabat, se nihil aliud scire, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum: in omnibus actionibus suis præcedentem rationem attendens, ut cum fulciretur ratione, et auctoritate firmaretur, stare posset.

C

ANNOTATA D. P.

a Quamquam Norberto ad vestis candidæ electionem satis esse potuerat multitudo albatorum virorum, ad crucem accurrere visa illi, apud Præmonstratum oranti in ecclesiola S. Joannis Baptiste: sicut ex Hermonno Monacho legetur, Cap. 2 Analectorum §. 2: constanti tamen Ordinis traditione habetur, et a recentioribus scriptoribus indubitanter refertur, quod alias ibidem orans Sanctus vidit Reginam cæli, cum cælesti splendore et Angelis multis, quæ preces ejus exauditas asseruit, locum fundandi primi cœnobii demonstravit. Romanum Pontificem pro Ordinis confirmatione adire monuit, et insuper candidum Habitum ei exhibuit, addens melliflua voce, Fili Norberte, accipe candidam vestem. Ita Jo. Chrysostomus Vander Sterre lib. 2 Vitæ cap. 2, Joannes le Paige lib. 2 Biblioth. cap. 12, Gerardus van Hardegom lib. 1 cap. 2 ejus operis, cui titulus Diva Virga Candida, candidi Ordinis Præmonstratensis Mater, Tutelarix et Domina, aliique. Horum asserta vellem antiquioribus posse auctoritatibus roborare: ut-

cumque tamen illa sumantur, aliud non efficiunt, D quam ut credatur colorem candidum præscripsisse Virgo, formam reliquisse eandem qua jam utebantur? Qua autem uterentur Canonici, nisi Canonica sui temporis veste: in qua tamen nihil ex seculi pompa reïundaret, asperitas appareret. Sic invenio neque lineis vel indusiis ad carnem, vel toralibus ad lectum usos initio Præmonstratenses, discalceatosque ingressisse, insuper et perpetuam servasse a carnibus abstinentiam: quæ licet prudenter relaxata nunc sint; non desunt tamen etiam hodie in Lotharingia, qui severioris vitæ amore ad pristinam formam se reducere, uti asserunt qui eos hoc tempore norunt et laudant.

b Feminalibus uti permittit S. Benedicti Regula egressuvis extra Claustrum: cumque etiam intra illud iisdem uterentur Cluniacenses, usum illum defendit Petrus Cluniacensis lib. 1 Ep. 28, tamquam honestum, utilem, necessarium, adeoque minime contrarium Re-

NOT. 46

gula, nihil tale prohibenti.

c MSS. Hæc statuta: quod nullum sensum facere videtur, et corrigi debuisse.

CAPUT X.

Socii unius Hypocrisis detecta: ecclesia constructa.

E

Quadam denique die, cum reverteretur a Remis, cum quibusdam Sociis suis et duobus Novitiis, quos de seculo sermo divinus traxerat ad eos factus; et incederent cum silentio, per viam in Deo suo meditantes; vox quædam de nube auribus eorum in hunc modum insonuit: Hæc est, inquit, Fratris Norberti societas: ad quam vox altera ex altero latere respondit: Non est de his duobus Novitiis alter eorum de societate ceterorum. Hoc audiebat homo ille et alii qui comitabantur illum, et rem taciti considerabant, nihil mali suspicantes: sed tamen quidnam fieri deberet hæsitabant. At Pater Norbertus, cui major incumbere sollicitudo, sciens non supervacuum esse, quod ex permissione divina hæc voces audirentur; perquirebat omni orationum instantia quorsum darent responsum, mores et actus eorum consideraans de die in diem, de quibus fuerant prolata. Cumque considerasset alterum eorum, minus devotum in confessione, levem in verbis, inquietum corpore, inconstantem moribus, tepidum in oratione, negligentem in obedientia, et in omnibus dissolutum (Anglicus enim erat) Quid est, inquit, Frater, quid est quod gestas in corde? Expone quid latet. Si Deum quæris, non est ulla creatura coram eo invisibilis; quia, ut ait Apostolus, omnia nuda et aperta sunt oculis ejus. Veritatem quærimus, et, prout fragilitati humanæ conceditur, in veritate ambolare nitimur; nec est ulla veritatis cum falsitate conventio, nec aliqua fidelis cum infideli participatio. Cui ille caput agitando, et lenitatem verborum præferendo; Putasne, inquit, bone Pater, quidquam velim tibi furari? Pauper es; sed omni habenti dabitur, et abundabit; ab eo autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo.

XXXI
Voce quadam
monitus

hypocrisis
unius suo-
rum detegit,

F
Heb. 4, 13

56 Hæc dixit, et dicta opere complevit. Nam tunc forte quidam ad conversionem venerat, et cum parvula substantia sua aliquantulum argenti detulerat; quod retro altare pauperis oratorii, quod tunc solum habebant, projectum jacebat. Nocto vero quadam Anglicus ille, horam sibi prævidens competentem, argentum ipsum rapiens, aufugit. Sic igitur deceptor ille, plenus fraude et minister diaboli, pauperes eos in corde judicans, pauperibus Christi nihil suspiciantibus deceptionis, paupertatem adauxit in tantum, ut nulla remaneret

cumque mox
experitur
furem

A neret eis substantia, unde sumptus procurari possent unius diei. Quid ergo? Probandi erant primo alimentis corporis, qui regni cœlorum possessores audierant esse eos, quos constaret pauperes fieri, non rebus et divitiis, sed spiritu paupertatis. Probandi erant in minoribus, ut disce-
De paranda sociis domo sollicitus,
 rent stare in procellis et tumultibus, quibus ag-
 grediendi fuerant, ut series docebit in sequenti-
 bus. Igitur ad insinuandum opus divinum, quod magnum et exquisitum est, in quo, secreto suæ dispositionis consilio, magna operatur in minimis, qui humilia respiciens; alta cognoscit a longe, pauca de loco Præmonstratensi et situ ejus disse-
 renda videntur; ut sit laus per omnia omni tem-
 pore, ab omnibus audientibus, ei qui ab æterno et ante omnia tempora, soli suæ præscientiæ co-
 gnita, manifestavit in tempore novissimo.

57 Jam tunc denique, ut ordo rei prosequa-
in loco per se incommodo,
 tur, plurimi in disciplinatu sæpefati viri et vita
 et proposito, relictis omnibus, se conferebant. Et
 quia jam turba erat, diffinito consilio quærebatur,
 ubi in eodem deserto, certum ad commanendum,
 et ad ædificandum idoneum locum præpararent.

B Erat siquidem locus ille asperrimus, et omnimodis
 incultus, arbustis et paludibus et ceteris incommo-
 ditatibus occupatus, nec quidquam patebat habile
 ad commorandum, præter capellulam, et juxta il-
 lam pomerium, et stagnum quoddam parvulum,
 quod de aquis montium cadentibus pluviarum tan-
 tum tempore, et de succo paludum usque in præ-
 senti impleri dignoscitur. Ibi cõsiderat homo Dei
 una cum parvula societate sua, spei anchoram in-
 concussæ fidei adjungens, et cum Patriarcha nostro
 Abraham spem contra spem ponens; in tantum,
 quod etiam omnes fere Religiosi testarentur, et po-
 pulus exclamaret, stare non posse, quod cœperat
 homo; et ob asperitatem nimix paupertatis et vi-
 etus, potius per aliquot annos expectarent fugam,
 quam alicujus stabilitatis fundamentum. Sed quid
 ageret humana ratione, et rationali destitutus auxi-
 lio? Sciens quia firmavit faciem suam Jesus ut iret
 in Jerusalem; firmavit et ipse faciem suam ut ibi
 expectaret mortem, qui mundo mori venerat, et
 Christo vivere. Clamabat quia vivunt, clamabat
 quia vere vivunt, qui non sibi vivunt, sed in quibus
 pauper Christus vivit: vivo autem jam non ego,
 dicit Apostolus, vivit vero in me Christus. Audie-
 rat hoc, et docebat; et qui habet aures audiendi,
 audiat. Veruntamen ne grex pusillus desperaret,
 et amicorum suorum, non rei exitum, sed statum
 expectantium corda lætificaret, et derogandi æmu-
 lis occasionem subtraheret; habilitatem, utcumque
 in tali loco poterat esse, et ipse circuire et conside-
 rare cœpit, et aliis considerare præcepit: addens,
 quatenus ad omnipotentem Deum assidua fieret et
 intenta orationum supplicatio, ad ostendendum lo-
 cum in quo divini cultus omni tempore fieret ee-
 lebratio.

58 Cumque multi multis et assidui assiduus præ-
et visionem cuidam e suis oblatus,
 eibus Domino consilium hoc commendarent, ob-
 nixe suæ beneplacitum voluntatis nimia afflictio-
 ne, jejunio et orationibus exquirentes; apparuit
 cuidam quædam revelatio, manifesta satis et evi-
 dens, evidenter locum, et quæ in loco, et de loco
 erant ventura, aperta significatione denuntians.
 Nam ibidem, ubi præsens sita est ecclesia, Dominus
 noster Jesus Christus sicut in cruce visus est, super
 quem septem solis radii mirabilis claritatis fulge-
 bant; et a quatuor partibus, sicut in quatuor, in-
 troitus loci illius esse dignoscitur in modum crucis,
 multitudo magna peregrinorum cum peris et bacu-
 lis properabat, et flexis genibus adorato suo Re-
 demptore, et pedibus ejus dato osculo, quasi per

licentiam recessuri revertebantur. Quod cum Viro
 Dei relatum fuisset, gratias egit Domino Deo suo,
 qui servis suis, se in veritate quærentibus, et in fide
 et justitia obsequentibus, et de præteritis dat fidu-
 ciam, et de futuris secreta revelatione notitiam. Et
 post hæc, exhilarata facie, assumpta fiducia, Eia, in-
 quit, eia, Fratres dilectissimi, accingimini et estote
 viri fortes: vobis plurima bellorum genera præpa-
 rantur, quæ ab hostibus tam visibilibus quam invi-
 sibilibus futura sunt; sed qui venerunt novi tirones
 per visionem, visibiliter venturi sunt; et accepto
 præcepto, et obedientia ab eo qui Patri fuit obe-
 diens, vobiscum sunt usque ad consummationem
 bellaturi. Quis dubitat hoc verbum verum et pro-
 pheticum non fuisse? Verum siquidem fuit, quod
 subsecuta actio quotidie insinuat in his, qui relictis
 omnibus ut peregrini veniunt, et professione quasi
 osculo dato facta, ad obtinendas præliorum acies,
 ad diversas nationes recedunt. A mari usque ad ma-
 re tuba sonuit, et ipsorum audita est vox, in qua
 et opera Dei manifesta sunt, et exquisita in omnes
 voluntates ejus. Gratias ei, qui sperantes in se non
 derelinquit.

59 Quia vero ædificium et templum spirituale
 bene dispositum et compositum fuerat, et ad mate-
 riale necessarium erat laborem adhibere; ut cuncta
 eum benedictione fierent, Episcopo Bartholomæo
 advocato, effosso fundamento et consecrato, de
 consecratis lapidibus fundari fecit ecclesiam, ad-
 stante Domino Thoma de Conci, qui hominem
 Dei metuebat, et reverebatur propter Deum, sciens
 eum virum justum et omni honore dignum; ad-
 stante etiam filio ejus Ingelramno adhuc puerulo,
 et multis nobilibus clericis et laicis, et populorum
 innumera multitudine admirante, et quasi specta-
 culum considerante, et intra se ad invicem dicente:
 Quis putas est homo iste? cujus fidei, qui nulla
 ntitur ratione? Putasne stabile sit hoc opus, quod
 in tanta solitudine locatur? et ejus fundamentum
 non in petra, non supra firmam terram jacitur, sed
 in palude? Tanta namque ibi palus erat, quod vix
 sorberi poterat, cum etiam multa lapidum congeries
 projiceretur. Sed non debuit titubare, nec potuit
 eradicari, quia plantatio, quam plantat Pater cœle-
 stis, non eradicabitur. Porro pars cœmentariorum
 Teutonici erant (conduxerant enim eos Colonien-
 ses quidam, amici hominis Dei) pars nostrates, amici
 jam Præmonstratensium: et contendebant in ope-
 re, alteri in altero latere ecclesiæ, alteri in altero
 accelerantes. Crevitque quam celerrime ædificium,
 et sub tempore novem mensium perfectum et con-
 summatum est templum, et a supradicto Episcopo
 Bartholomæo consecratum.

60 Sed quia lætis tristia, prosperis adversa
 miseri solent, in eadem die consecrationis quod-
 dam infortunium accidit. Nam cum multitudo in-
 numera, quæ convenerat ad festum de remotis
 partibus, certatim ad oblationem et ad circuitum
 altaris, ut fieri solet, currebant; motum est alta-
 re majus, et lapis dissolutus, consecratioque cas-
 sata est, ut præcipit auctoritas, et totus labor in
 nihilum redactus. Expavit homo, et contrista-
 tus est; plus tamen pusillorum scandalum me-
 tuens, quam de divinis operibus, quæ sine causa
 non fiunt, diffidens. Sed homo ille quid fecit?
 Resumptis denique in Domino consolationis viri-
 bus, qui hujusmodi tentationes haurire et sorbe-
 re consueverat, denuo ecclesiæ dedicandæ in Octa-
 vis B. Martini, diem secreto cum Episcopo instituit.
 Et sic factum est: qui quamdiu vixit, ob hanc
 causam, innovationem aliam futuris temporibus
 asserebat esse gerendam. Hanc viderunt qui tunc
 temporis aderant, et quidam qui successerunt:
 sed

D
 AUCTORE
 COEVO.

sumpta fi-
 ductia,

E
 xxviii

ecclesiæ novæ
 fundamenta
 jacit:

que dum
 post 9 men-
 ses dedicatur,

F

dissoluto
 altari,

iterata con-
 secratione
 opus fuit.

AUCTORE

COEVO.

Joan. 14, 12
Joan. 1, 50

A sed et succedentes amplius videbunt; quia, teste Veritate, qui credit, opera quae facit, et ipse facit, et majora horum facit. Et alibi: Si credideritis, majus his videbitis. Haec de materiali edificio dicta sufficiant. Sed quid interim egerit homo, quidve pusillo gregi acciderit, non est reticendum. Sed quia, quod eodem tempore illi, quodque eodem tempore illis acciderit, eodem momento narrationis ordine disserere non est cuiquam possibile; non miretur quilibet auditor, si vicissim stylus transeat ad ea, quae de actibus singulorum et de innumeris eventibus praetermitti non debent.

ANNOTATIO G. H.

a Petrus de Waghenare §. 27 Vitæ, Aedem, inquit, et monasterium ibi a S. Norberto extracta, non sine miraculo; Angelis nimirum allaborantibus, qui opus multo plus noctu quem omnes opifices interdum promovebant, teste Reverendissimo Domino Gosvino van Weirde, S. T. Doctore Florelliensi Priore, ut asserunt ejusdem monasterii Florelliensis archiva. Utinam, ad majorem fidem, etiam archiva Præmonstratensia idem haberent, vel Florelliensia distinctius promerentur!

CAPUT XI.

Tentationes superatae. Energumeni liberati.

XXIX

Exivit denique homo ad prædicandum, exivit iterum seminare semen, non suum, sed semen Dominicum; relictis qui præessent cæpto operi, relictis qui præessent aliis rebus omnibus, et omnia integra conservarent, et qui præessent tam clericorum quam laicorum conventui; binos et binos in singulis ponens officis, quos ad ultimum vale, de pace et unanimitate docebat, dicens; nunquam posso exorbitare congregatam aliquam multitudinem, quam Prælatorum concordia præcesserit. Sed recedente Pastore, rabido lupus ore ovibus molitur insidias. Insidias vere dixerim, quia ex adverso caulas earum effodiens, latentur ingreditur: ut prius terrorem incutiat, territas malleo caudæ suæ deiciat, dejectas mactet, mactatas postea hiante ore devoret et perdat. Quia vero major est ejus arrogantia quam fortitudo, bene primo terrorem incutiebat: quia quibusdam, velut essent mortalis odii inimici, quos in seculo reliquerant, armata manu quasi ad perimendum, etiam in luce diei, cum suis satellitibus se præsentabat. Illi vero territi, venientibus in speciem armati exercitus, et pompæ armorum et fremitus equestris, quibuscumque poterant modis, se opponerant; ita ut cum fugerent, velociter raptis fustibus et saxis, involutis etiam brachiis, aliquibus admimentis vel tunica resistere festinarent. Sed, quod mirum et incredibile videtur alicui, adeo acriter pugnabatur, ut astimarent jacula mitti et mittere, feriri et ferire, vulnerari et vulnerare, interfici et interficere. Ad quos cum multi Fratres alii concurrerent, redarguentes eos, cur sic insanirent: Numquid non adspicitis, aiunt, quod ab inimicis nostris opprimimur, et jam in frustra fere concisi ad opprobrium irrecoverabile morimur?

62 Tunc Fratres, scientes eos ab infestatione dæmonum illusos esse, aquam benedictam spargunt, signum Crucis faciunt; et recedente malignorum spirituum turba, illi quasi hostibus victis et in fugam versis, concito cursu insequabantur, altis vocibus inclamantes: Eia, eia, vertimini et resistite, belligerantes fortiter; alioquin turpissima morte moriemini, si amodo nos adire, et minas et mortem

inferre præsumperitis. At postquam in se reversi, quidam ex ipsis delusos se esse agnoscunt, fortiter exinde persistunt, qui fortiter vicerunt. Quidam vero ignominiam tantæ irrisionis ferre non valentes, et de perseverantia desperantes, aculeo caudæ dæmonis percussi recesserunt. Sed quia huic maligno et falso spiritui non sufficit, nec miratur si absorbeat mare, sed et Jordanem tetum sortere nititur; qui manifeste ad integrum seducere non potuit, iterum occultiores insidias præsumptuose sumens, redire non metuit. Convenerat siquidem in eadem paupertate multitudo de diversis nationibus et diverso genere, nobiles et ignobiles, divites, pauperes, majoris minorisque ætatis, sapientes, simplices et idiotæ, sicut vir ille recipere consueverat, in hoc Evangelii imitator effectus: Omnem qui venit ad me non ejiciam foras. Inter quos fallax ille spiritus quosdam considerans idiotas, et sua quondam recognoscens esse vascula, in quibus suæ quieti et voluntati habitaculum habere consueverat; tanta eos falsa suæ deceptionis sapientia replevit, ut qui prius vix in aliquo libro legere poterant, nunc de libris magna quædam dicerent, et de futuris prophetando majora et stupenda prædicarent.

63 Danielis quoque unus ex eis prophetiam se scire asserebat, et de ea quædam duce mendacio loquebatur, ubi de quatuor, et septem, et decem cornibus et Regibus, Propheta scribendo inducit, et de Antichristo. In quibus jam simpliciores quosdam attentos reddiderat, et, si fieri posset, etiam Dei hominem, et venerabilem Simonem, Abbatem sancti Nicolai, in errorem induxisset; quia in tantum processit ejus arrogantia, ut ipsis assidentibus etiam in Capitulo sermonem facere præsumeret. Et qui vidit, et audivit, perhibet hujus rei testimonium: et hoc signum ejus, quia de sermone profert initium. Erat enim hic sermo: Estote fortes in bello, et pugnate cum antiquo serpente. Hoc spiritus ille mendax per organum illud assumptum proferebat, sed ad veritatem quæ sequitur, videlicet, Et accipietis regnum æternum, nullatenus procedere valebat. Unde cum Pater Norbertus cuidam innueret, quid sibi videretur; ille respondit: Magister bone, in brevi manifestum erit. Porro dum ab auditoribus veritatis et dulcedinis falsus ille spiritus se ex parte deprehendi cerneret, ut est mille-artifex, artificiosius deceptionis alia genera exquirat; ut quia cooperatores manifeste operationis non poterat subvertere, saltim contemplativos quoslibet succideret a contemplatione. Nam ille idem Clericus, laboris hujus iniqui minister, subita quadam gravissima infirmitate arripitur. Et qui prius de visibilibus responsa dabat, in cælum os suum ad invisibilia et ineffabilia ponere præsumebat.

64 Concurrent Fratres, sicut consuetudo est, ad inungendum eum; concurrunt, ad ea quæ dicebat audiendum. De se quidem magna, sed et de quamplurimis circumstantibus asserebat majora. De se, quia in eadem vespere, aut esset cum Angelis in cælo, aut staret sanus cum ceteris Fratribus in choro; de aliis vero, singulorum considerans habilitatem, quasi prophetando et augurando dicebat: Hunc, cum nuper in ecstasim raperer ad superiora, vidi ad æternitatem vocatum; istum jam in sede felicitatis positum; lectum istius in eadem felicitate præparatum: iste futurus Pontifex, iste constituendus Rector multorum Regularium et magister; iste in bono proposito perseveraturus, iste alius deficiens recessurus. Hic dictis, se contulit quasi ultimum exhalaret spiritum, unius horæ spatio sic in terra jacens, ut statim moriturus fieri solet; tum audito primo Vesperarum sonitu surrexit, et veloci

idem ipsos
decipere
natiuntur,

Joan. 6, 37

E

et quemdam
faciunt altio-
ra se disserere

F
ac per eundem
infirmatum

multa soli
Deo nota di-
cunt;

cursu

Absente S.
Norberto

infesti sociis
dæmonis

aqua bene-
dicta ac signo
Crucis fugan-
tur;

A cursu cum aliis chorum intravit. Quod cum adstantes cernerent, alter ad alterum, suum scandalum profitentes, se delusos esse contestabantur. Sed nec sic quidem destitit antiquus ille et malignissimus insidiator, totiusque bonitatis et veritatis expers, et cunctorum scelerum malignissimus adinventor. Suscitavit enim alium Clericum similiter, qui sicut ille de Propheta Daniele spiritum hauserat seductorium, sic iste de Joannis Apostoli Apocalypsi nihilo minus spondebat se scire, et rimari debere dona coelestium secretorum. Quem cum unus ex Prioribus in Capitulo adduxisset, Ecce, inquit, nunc demum visitavit nos Oriens ex alto; quia hunc non diuturna scholarum exercitatio instruxit, nec labor annorum numero computatus edocuit, sed Angelica quædam revelatio, quæ per totam noctem, sub tenebrarum silentio, ad ipsum diligenter instruendum, et nos per ipsum, laboravit. Audiamus igitur eum, ut ab eo discamus, quod de excelsis didicit in Apocalypsi per mentis excessum.

B 65 Audientes hoc quidam de Fratribus, quibus jam ex parte subtilitas fallacium spirituum nota erat, omnino prohibuerunt, dicentes; Amodo nec hunc nec alium quemquam velle audire in sermone, priusquam Pater Norbertus reverteretur. Videns itaque mendacissimus ille spiritus, claritatem suam, qua transfert se in Angelum lucis, esse repulsam; ut leo frendens, qui esurit et circuit querens quem devoret; quasi excitatus ad iram, ultra latere non valens, aperte sævitiam suam et odii fomitem, quem adversus congregationem et aciem bene ordinatam gerebat, exercere cœpit. Primo quidem inter illos duos, quos sic illuserat, et per quos alios irridendo illaqueare tentaverat, tantas discordiæ inimicitias posuit, ut si alter alterum alicubi posset apprehendere, interficeret eum; et nisi seris et laqueis tenerentur, evadendi alter eorum non invenisset locum. Deinde importunissimus ille insidiator, qui apponit iniquitatem super iniquitatem, ut onus grave aggravatum ponat super innocentes, juvenem quendam cujusdam Conversi filium arripuit, et ingressus nequiter eum torquere cœpit. Et qui totum gregem multiplici arte sua non poterat subvertere, omni modis nitēbatur eum saltem præruptum relinquere. Quid faceret grex sine pastore, cui sic lupo undique insidiabatur? Stabant stupentes et admirantes, quinam essent assultus tam frequentes, qui hujusmodi arma ferre non consueverant. Ligatum tamen ipsum demoniacum recludunt, donec agatur consilium quid facto opus sit.

C 66 Et facto silentio noctis, cum Prior, qui tunc aliis præerat, ad eum intrare vellet; adhuc foris stans, longe aliquantulum a domo, ostiis etiam omnibus clausis, nec patebat foramen per quod posset videri, et etiam quia tenebræ erant; daemon interiori alta voce cœpit clamare: Modo intrabit ad me, modo intrabit ad me; modo venit, modo venit magister ille cum clavata tunica sua: maledicatur ipsi; firmate ostium firmiter, firmare quam celerrime. Non ob hoc cessit ille, sed processit, et pulsans ad ostium intravit. Stansque ante illum dixit: Dic mihi, rogo, quid est quod loqueris? Respondit: Interrogas me quid loquor, an, quis ego sum qui loquor? neutrum tibi indicabo. Numquid tu magister es, aut tutor illius, aliorumve ductor? Recede, recede, inquit, quam citissime, ne a me injuriatus ignominiose recedas. At ille certus quia spiritus esset nequam, et quia ad decipiendum sæpissime venerat, qui modo tandem ad perimendum intraverat; Adjuro te, inquit, per Jesum Christum filium Dei, qui tuas in cruce vicit insidias; et potestatem, quam injuste et fraudulenter rapueras super hominem, juste et potenter recepit; ut, quis sis, celare

non præsumas. Ait: Numquid sic me coges? D Respondit: Non ego. Cogit te, qui in altera vice, ut præmissum est, per crucem te vicit. Et exclamans daemon ille nequam: Ei mi! ei mi! quid agam? Ego sum, ait, ille idem qui fui in puella Nivigellæ coram Norberto magistro tuo, albo cane; maledicatur hora qua unquam natus fuit.

67 Sic certus ille de suo et aliorum importuno persecutore, totum convocat Conventum; et hæc omnia indicans, quid super hoc faciendum sit interrogat. Illi consilio inito, timidi tamen, utpote novitii, qui hæc non consueverant; disciplinam corporalem suscipiunt, jejunia et orationes inter se constituunt, aquam in vase ad hoc habili benediciunt, et cum Processione eunt ubi erat daemon. Cœpit igitur fremere, et cum magno strepitu clamare: Veniant nostri ad hoc bellum; plures enim sumus: et conteremus eos, ut a lapide grana tritici conteri solent, et prorsus eos delebimus. Cui cum Prior responderet: Sic facies, si a Deo accepisti potestatem. Ille versus ad eum, et extensis manibus, quasi scindere vellet vestes; quibus erat indutus, ait: Putasne te istorum esse magistrum? Et extendens digitum ad crucem, quam ibi tenebat puer; Ille, inquit, est magister, non tu. Pro te nihil faciam; sed ille est a quo torquor. Dæmones Jesum Christum crucifixum fatentur, et timent: Judei legem habentes, et falsi Christiani non agnoscunt, sed detestantur et rident. Solutus est ille, in quo spiritus erat nequam; sed cum vix a multis circumstantibus teneri potuisset, juvenis quidam Clericus de Conventu, humilem de vera obedientia, cui totus deditus erat, assumens præsumptionem, dixit: Præcipiatur mihi per obedientiam, et tenebo eum, non meis, sed obedientiæ manibus et vinculis. Cui cum præceptum datum fuisset, et alii recessissent; ille solus tenuit, et usque ad aquam benedictam deluxit. Daemon vero ad aspectum illius tremebat, ut coram positus ad verberandum virgis quilibet tremere solet parvulus.

68 Ponitur in aqua exorcizata, leguntur exorcismi, fiunt adjurationes, leguntur Evangelia, aliis de Fratribus flentibus, aliis in oratione, aliis in disciplinis corporalibus, aut aliis afflictionibus existentibus; omnibus tamen admirantibus super responsis inutilibus et jocosus ejus sermonibus. Quid plura? Tandem post nimias et innumerabiles miserimi corpusculi fationes, demon supra linguam demoniaci residens, in modum grani nigerrimæ lenticulæ se posuit; et aperto ore, linguaque extracta, omnibus adstantibus se ostendit, dicens: Ecce ego, sed pro vobis omnibus hodie non egrediar. Cui cum responderetur: Mendax es, et ab initio in veritate non stetisti, nec tibi ab aliquo fidelium credendum est; non post multum, sonitum fætidissimi fœtoris cœtens, exivit, intolerabiliter fœda relinquens vestigia. Et statim a suo tortore corpus evacuatum cecidit, et in lectulum quemdam reclinatum, post diuturnam recreationem, ab ægritudine illa vix convaleuit. Fatigatis igitur mirabiliter et multipliciter Fratribus, et artificiosa demonis hujus calliditate inquietatis: ipse demon totius quietis impatiens, et pacis quieti nullatenus acquiescens, cum locum suæ seductionis apud simplices nullum inveniret, volatu facili, sicut levis est velocitate naturali, Trajectum, ubi erat Pater Norbertus, concito transiit; et hominem quendam, cujusdam Principis villicum, arripuit; ut qui non poterat aciem, quam bene compositam reliquerat, dissolvere, saltem in Signifero jaculare, et per Signiferum tentaret in acie tela mortis ministrare.

69 Erat enim in eodem oppido annuæ celebritatis dies, quando populus ad hujusmodi solennitatem convenire

VICTORE
COEVO

seipsum
manifestat,

E
file'urque
se a Crucifixo
torqueri;

et tandem
exire compellitur

F

XXXI
Alius Trajectum
et energumenum,

Sacris sacrificiis effertur:

ALFREDUS
CO. EXO.

quem ille
dissuadentibus
licet sociis,

A convenire solet. Et tunc ibidem multi convenerant, et Sacerdos Dei Norbertus in ecclesia majori, ubi frequentia populi major erat, celebrabat; ubi erat etiam homo ille, arreptus a dæmone intra Secretam; qui cum magno tumultu et fremitu vix ligatus tenebatur. Finitis itaque Missarum solenniis, oblatus est ei ille cum magno suffragio plebis circumstantis, et expectantis agonem militis Christi et demonis. Ille vero, ut erat adhuc sacris amictus vestibus, imo sancti Spiritus virtute accinctus, et lorica justitiæ, fideique et veritatis scuto munitus, ad debellandum hostem illum inportunissimum procedit. Cumque quidam circumstantes Fratres dicerent ei, ut suæ imbecillitati parceret, quia jam vespera erat, et hunc eventum esse casualem, neque omnes casus posse emendari; ipse perinotus, et vultu et responsione gravi reverberavit eos, dicens: Nescitis, Fratres; nescitis, inquam; quia invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum, quo et adhuc in eo perseverat; nec resipiscendi unquam habebit voluntatem. Iste siquidem ad hoc se ingerit tam frequenter et importune, ut et me odiosum reddat; et verbum Dei, quod per me ministratur, in cordibus audientium faciat vilescere; et ab eis, qui illud susceperint, etsi latenter non potest, evidenter tamen ex innata sibi arrogantia laborat auferre. Numquid in auribus vestris veritatis non sonuit expositio, quæ dicit, Quia venit diabolus ut tollat semen verbi Dei de cordibus eorum?

exorcizare
aggressus,

adstantium
peccata de-
tegentem,

seque exilisse
fugientem,

70 Hæc dixit, et statuto demoniaco ante altare, exorcismum aggressus est, dæmonem compellens ut exiret. Et cum saltem exorcizatum ori ejus immisisset, ille magno impetu in faciem et in oculos Sacerdotis expulit, dicens: Jam tu consilium dedisti ut in aqua mitterer, ut ibidem durissimis cæsus flagellis ad mortem fere verberaret. Frustra niteris; me tua flagella non ledunt, minæ tuæ non terrent, mors non cruciat, nec me mortis vincula ligant. Consilium, ut præmissum est, datum erat, ut in aqua exorcizata mitteretur, sed eodem furioso absente. Cum ergo circumstarent et clerus et populus, alii ob curiositatem, alii propter pietatem; pessimus dæmon per os invasi hominis, multorum pessimam vitam, et adulteria et fornicationes, cepit detegere, et quicquid Confessione tectum non erat, malitioso ejus ore detegebatur. Hoc audientes, coeperunt omnes hac illaque diffugere, paucis cum Patre Norberto remanentibus. Et cum jam dies esset inclinata, facto vespere, fatigati qui aderant jejunio et vigiliis noctis præcedentis, coegerunt eum ad hospitium, ut requiem paulisper acciperet, et membra debilia refecione aliqua refocillaret, et dormitione recrearet. Ubi cum ad cenam cum Fratribus suis et quibusdam hospitibus resideret, nuntiatum est ei, quia aeger ille quietus sedebat, et solutus ante altare, de commissis et maledictis, quæ turpiter intulerat, veniam precabatur. Gratias egerunt Deo; vere enim illa nocte et in crastino, quasi esset curatus, apparuit.

ac denuo
regressum;

71 Habebatur verò inter cives ejusdem oppidi quoddam mortale odium, ad quod cum in crastinum per totum diem Pater Norbertus pro pace componenda laborasset, et ex integro, adjutrice gratia, cuncta in pace et quiete composuisset; statim diabolus qui a cordibus eorum expulsus fuerat, ut libenter digrediens, in eundem miserum hominem, qui curatus videbatur, ingressus est; qui statim cepit stridere iterum et furere. Regressus ab ecclesia Sacerdos Dei: Nescis, inquit adstantes, quia energumenus ille hesternus insanit? nisi quam citius subveniat ei, et quam cito enretur, furore sui ipsius consumptus peribit. Respondens homo Dei: Non, inquit, modo a suo tortore liberari poterit; quia peccatis suis exigentibus hoc ei accidit

nam et officium procuratoris villæ gerebat) et merito suo tortori traditus est. Sinite eum modo, ut postquam vexaverit eum per aliquot dies, satisfactione recepta, ille nequissimus dæmon facilius expelletur. Sapiens homo doctusque palestræ gerendæ cum spiritibus immundis, tribus diebus permisit eum torqueri et vexari; et post hæc divina miseratione ab eo curatus est, ita ut mentis suæ compos et incolumis ad sua propria reverteretur.

CAPUT XII.

B. Godefridus Cappenbergensis conversus: idem cogitanti Theobaldo Comiti persuasum conjugium.

Eo tempore fama creberrime et celeberrime ob insignia tanti hominis percurrente, compunctus est paupertatis spiritu Comes quidam Westphaliæ præpotentissimus, a Godefridus nomine; qui accessit ad eum, eo quod de eo multa audisset; sed cum adhuc majora, Spiritu sancto perdocente qui per eum operabatur, invenisset, omne consilium suum et voluntatem ei aperuit: et qui se totum jam Deo devoverat interius, sine mora de omnibus relinquendis, et de paupertate voluntaria amplectenda, perdocetur exterius. Erat enim dives, potens in armis, utpote homo juvenis, in prædiis multis, servis et ancillis satis locupletatus; quibus statim omnibus abrenuntiatis, se et sua omnia Deo per manus hominis Dei disponenda contradidit; ea siquidem conventionem interposita, ut propriæ domus, castri videlicet b Cappenbergensis, transmutaret fastigia, consecrandi gratia; ut ubi regnaverat vitiorum execratio, virtutum ibidem locum faceret divinæ benedictionis consecratio. Quid faceret juvenis, certamen gravissimum bellaturus? Gravissimum bellum vere dixerim; quia erat illi uxor et frater eo junior, qui per omnem modum, quodcumque disposnerat facere, contradicebat. Contradicebant etiam homines sui feodati, servi et ancillæ, et cuncti ministeriales ejus. Contradicebat Comes c Fredericus pater uxoris suæ, atque ex magna parte eleemosynam quam fecerat, de dote filiæ suæ esse dicebat. Quid dicam? Manus ejus contra hos omnes, et manus horum omnium contra eum. Geritur bellum, non armis materialibus, sed fide; non contentionibus, sed ratione; non armorum multitudine, sed Angelorum suffragio, et spe cælesti galeatum, et superna lorica virtute. Vicit tandem humilis importunitas, quam opportunet plantaverat et comitabatur spes cælestis beatitudinis et perfecta humilitas. Vicit quidem, quia d uxor consensit; et e frater leonine furore deposito, agnaminam mansuetudinem assumpsit, et Religionis habitum, quem ipsum Comitem Godefridum velle noverat, uterque suscepit. Gavisus est Pater Norbertus, gavisus est et Comes; et redditus omnibus Cæsari quæ Cæsaris erant, et quæ Dei Deo retentis, tres de propriis allodiis Ecclesias, ordinante Patre Norberto, construxit. In quibus Fratribus impositis, et Religione ordinata, cum Dei servitium eleganter impleretur, non defuit tentatio et malignorum spirituum persecutio.

73 Nam Comes Fredericus, pater uxoris Comitissæ, ambitioni suæ indulgens, eo quod castrum Cappenbergense dominatum Westphaliæ tenuerat; præhendens esse dotem filiæ suæ, comminatus est Fratribus, quod nisi quam citius abscederent ab eo, omnes interficeret. Aliquoties etiam cum equitatu suo illuc usque accedebat, Patri Norberto comminans, quod si ipsum teneret, cum asino suo eum suspenderet, ut æqua lance experiretur, quis eorum

D
post triduum
perit.

xxxii

a
Converso
B. Godefrido
Cappenbergensis.
E

b

obsistunt
uxor, fratres
et socer:

c

F
emollitis
duobus

d e

peritina
Socer.

*multaque
Sancto
comminans*

Joan. 16, 33

*misere et
subito ex-
tinguitur.*

f

g h

xxxiii

*Godefridi
exemplo
motus,
Theobaldus
Comes*

i

*se suaque
similiter
effert S.
Norberto,*

*qui re ma-
ture eorum
Deo expensu,*

A rum ponderosior esset. Tam superbæ locutioni qui aderant Episcopi aut alii Principes contradicebant; et pro hoc etiam verbo iram Dei super eum comminabantur. Jam enim Pater ille Norbertus, circa Rhenum et ultra Rhenum, apud omnes plaris habebatur; nec æque ferre poterant, si a quoquam comminaretur ei vel malediceretur. Fratres vero Cappenbergenses in arcto positi, nec ullum habentes liberatorem, præter Deum, de manu potentis et iniqui, miserunt ad Patrem suum ut adjuvaret eos, pariterque superbi hominis arrogantia verba nuntiantes. Quo nuntio accepto, collectis viribus fidei et spei, in eum et per eum qui dixit, Confidite, ego vici mundum, ad ipsum se totum contulit; et publice pronuntiavit, se cum asino suo terram illius ingressurum, et copiam sui se facturum. Quid multa? Quamvis iter longum esset, tamen asinum suum mutare noluit; sed transito Rheno, mox ut cum asino suo inermis et debilis terram illius Frederici Comitis intravit: [dirupto ventris thorace, idem Fredericus sedens in prandio, medius crepuit] nec longe post atrocissimus ille hostis languore correptus interiit; et finem malitiæ simul reddidit et vitæ. Igitur animadvertendum est, quis et cujus miles iste fuerit, qui in asino residens, vibrato a longe iræ Dei gladio, in ultionem sui et Fratrum suorum, hostem perforavit, et de immani tyranno triumphum accepit. Sic pacatis omnibus, Fratribusque Deum timentibus electis, in tribus ut præmissum est, ecclesiis de eodem allodio servitium Dei omni tempore agendum ordinavit, videlicet Cappenbergensem, g Elohstadiensem, et h Varlarensensem; in quibus multorum Fratrum et Sororum usque in hodiernum diem viget Congregatio, et in cultu divino floret honesta religio.

74 Multa de tanto Patre narrari possunt, sed tamen plurima prætermittuntur; quia non contingit uni alicui scire cuncta, quæ per eam Deus operatus est. Erat enim vere lucerna ardens, satis temporibus modernis spectabilis; lumen non sub modio, sed super montem positum; et tam in Germania quam in Francia magnam nomen ejus habebatur et manifestam. Unde contigit, ut cum in Franciam reverteretur, et fama de conversione supradicti Principis, mirantibus multis, divulgaretur; eo quod cum habitu in religionem mutasset et castra et castrorum militiam, et totum Comitatum destruxisset, servitioque Dei cuncta mancipasset; exemplo hujus commotus et compactus quidam nobilissimus Princeps Franciæ, Comes i videlicet Theobaldus, hominem Dei adiit, de salute sua, et de remissione peccatorum suorum simili modo consiliū quæsiturus. Considerans autem hominis Dei facundiam, et vultus elegantiam, et maturitatem in verbis et responsis ejus; pietatis affectu mens ejus in amore dulcedinis Dei et omnis mansuetudinis sic perfusa est, ut statim seipsum totum, cum tota sua possessione, Viri Dei subderet potestati: erat enim et ipse homo prudens et bene doctus, et sanam doctrinam et sapientiam verborum Dei sapienter in corde suo et laudabiliter colligebat. Sed Vir Dei e converso videns generosi Principis cor nobile, nobilemque et devotam quam de seipso bene dividens offerebat oblationem, et holocaustum quod de sanctis rebus et divitiis faciebat, paucis diebus respondendi acceptis induciis, Domino Deo consilium hoc attentius commendabat.

75 Intellexerat enim quod Princeps ille amplissimas haberet facultates, et castra quamplurima, nec cuncta facile possent destrui et mancipari cuidam Religioni, tum propter regni imminutionem, tum propter multorum aliorum Principum nobilitatem, qui sub eodem Principe Principes feudati

Junii T. I

erant, destructionem. Audierat etiam, ipsum esse largissimum in dandis eleemosynis, in ecclesiis, claustris, et ceteris Religiosorum officinis ædificandis: addens quoque ceterarum necessitatum grande subsidium. Audierat similiter hunc patrem esse orphanorum, sponsum viduarum, pauperum dapiferum, insuper solamen k lazarorum: nec in eo vir per omnia discretus, alterius consuetudinis vitam præsumebat ordinare, quem a Deo horum omnium ministrum considerabat electum fuisse. Expectabat autem ille responsum de contemptu mundi et renuntiandis omnibus: cui homo Dei; accepto divinitus post datas inducias consilio, Non erit, inquit, ita: jugum enim Domini, ut cœpisti, cum jugo conjugalis societatis portabis; et semen tuum cum benedictione patrum tuorum præcedentium, terram tuam largissimam obtinebit: quia nobis non est licitum in te destruere, quæ de te divina dispositio ante omnia tempora in his novissimis temporibus voluit ordinare. Ad hæc intulit Princeps: Si sic, ait necesse confirmas, Reverende Pater, ex Dei voluntate; Domini est terra, et plenitudo ejus, nec ex ea quisquam aliquid nisi per ipsam obtinere debet. Quia igitur ab ipso hoc præcipis, non habeo contradicere; sed certum tibi sit, quia nullam in matrimonium ducam, nisi quam Dominus Deus per te mihi voluerit copulare. Penset igitur quilibet auditor, quanta fuerit in viro virtus discretionis, qui de duobus Principibus alterum fecit cuncta relinquere, alteri vero præcepit, tamquam nihil habente, cuncta possidere. Consideravit quippe in altero, quod aliena etiam ab egenis raperet: consideravit vero in altero, quod propria indigentibus largiri non cessaret, Disposuerat denique jam tunc homo Dei iter Romanum, pro statuendo Ordine Fratrum suorum, et pro confirmandis rebus eorum sibi a Deo collatis. Assumptis itaque Legatis Comitibus, usque Ratisponam secum perduxit. Erat enim l Episcopus ejusdem civitatis nobilissimæ progeniei, et habebat fratrem potentissimum, videhæet Engelbertum m, Marchionem quemdam, cui erant nobilis ætatis filiae, et quibus una n quæsita, Comiti Theobaldo conjugio concessa est danda.

ANNOTATA G. H.

a Hic est B. Godefridus Cappenbergensis, ex Comite Canonicus Ordinis Præmonstratensis, mortuus anno 1127, 13 Januarii, ad quem diem varia ejus Acta sunt illustrata.

b Cappenberga in diœcesi Monasteriensi, a Luna, ad Lupium flumen sito oppido, ferme milliari distat.

c Fredericus Comes Westfaliæ, de Arnsburg, homo ferocissimus Gobelino, ætate 6 cap. 48 anno 1123, cujus nepos postea fundavit monasterium Ordinis Præmonstratensis in Arnsburg, qui locus nunc pertinet ad jus Electoris Colonienses.

d Jutta Comitissa de Bonneburgh in sinistro montis latere reclusa vixit, dum Hervordiam evocata illustri Dominarum Collegio præfecta est Abbatisa.

e Otto post B. Godefridum et alium Ottonem tertius Præpositus Cappenbergensis mortuus anno 1171 aut sequenti, De eo etiam egimus inter Prætermisos ad diem 23 Februarii.

f In tribus MSS. omittuntur hic [] inclusa, ad sunt in aliis; videnturque ad sensus integritatem prorsus necessaria.

g Elohstadium, sive Elfstat, usitatus Ilmstadium in Hedervavia, 5 leucis Francofurti dissitum, morte B. Godefridi celebre.

h Varlar, leuca a Consfeldia, Episcoporum Monasteriensium residentia, distat.

i Theobaldus Blesensis cujus amplius ad Ligerim

D
ACCTONÆ
CO.ÆVO.

l
potius sua-
det illi con-
jugium.

xxxiv

et procurat
uxorem.
l
m
n

f

AUCTORE
COEVO.

A Comitatus singulari mappa geographica continetur; Comes fuit etiam Carnotensis et Campanie, mortuus 10 Januarii an. 1131, filius fuit Adele, filie Guiberti Conquestoris. De eo continuatur Monachi Gemmeticensis: Theobaldus, inquit, vir per omnia laudabilis, utpote laicus, ac viros religiosos nimio affectu venerans ac fovens, successit Patri Stephano, in Comitatu Blesensi: Comitatum etiam Trecentem emens ab Hugone patre suo, simul cum Carnotensi possedit. Autissiodorensis Robertus ad an. 1136, hoc eundem ornat elogio: Florebat hoc tempore Theobaldus, Comes Campanie, pater orphanorum et iudex viduarum; cæcorum oculus, pes claudorum; in sustentandis pauperibus singulariter munificus, in extruendis conobiis et erga religiosos quosque incomparabili largitate: quanta fuerit elemosynarum largitione profusus, et religionis amator et propagator eximius, vix lingua sufficit explicari.

k Lazari etiam nunc in Belgio nominantur leprosi: quia horum contubernia plura, ac nominatim apud Hierusalem, quam etiam Romæ extra urbem tectæ Alapide, habentur fundata sub invocatione S. Lazari, Evangelici pauperis, cujus oleum cunctis lingebant.

B I Hertzicus, filius Engelberti Ducis Carinthiorum, præfuit an. 1105 ad an. 1126.

m Engelbertus Marchio Crayburchensis. De his consule Hugueum Handium in Episcopis Ratispomiensibus.

n Machtildem nominant scriptores Franci: Continuatur Monachi Gemmeticensis vocat filium ejusdem Comitis Bohemie, quæ plures filios habuit et filias: filios 5, et filias 6, omnes titulis grandibus nobiles, enumerat Lubinus noster in Tabulis Genealogicis tab. 6, ubi de Comitibus Campanie. Sunt qui illam cum Mathilda Flandrica male confundant.

CAPUT XIII.

Curati cæca et demoniacus. Tanchelini hæresis extirpata Antuerpiæ.

Roma redeunt.
et Sancta
u

Reversi sunt Legati hæc nuntiantes, et Pater Norbertus ceptum iter aggregariens. Comam pervenit, ubi a beatae memorie Papa a Honorio honorifice susceptus est: et quidquid juste petebat ab eo, grante accept. Peractis prout omnibus, cum jam de reditu cogitaret, quadam nocte summo diluculo, cum in Deum meditaretur ipse, et quidam Sociorum suorum, quæ itineri sui solamen habebat, audita est vox ab illis manifeste, Parthenopolis ipsum esse Episcopum futurum, denuntians. His auditis admirantes stupebant, nec audebat quisquam eorum alius alteri fateri quid audivisset. Premiserat enim unum ex Clericis suis nuntiare Comiti reditum suum, et accipere responsum, quid de matrimonio placeret ei, quod per Legatos suos amherat sibi quasitum. Ipse vero relictus, forte transitum habuit per quandam civitatem Herbipolis nomina, quæ tunc temporis Episcopo carebat. Et coegerunt enim populus et clerus (erat enim Pascha) ut apud eos illud celebraret. Illo denique retento, cum in die sancto majorem Missam celebraret, ventumque fuisset ad sacrosanctam Dominici corporis et sanguinis perceptionem, accessit ad eum cæca mulier, quæ omnibus nota erat: et eo, de statu Dominici sanguinis recentem perfuso, sufflante in oculis, lumen recepit. Unde cum in admirationem laudis, cunctus assistens populus magnificentiam Dei altis vocibus extolleret, contigit ut quidam divites de majoribus civitatis compuncti, et in amorem Dei accensi se et sua per manus hominis Dei Deo redderent: de quorum proprietate et possessione ecclesia ædificata ibidem esse dignoscitur, quæ

præcunctatur
vo. celesti
et, isco, utus

ipse Herbipoli

cæcam illu-
minat,

divinis cultibus claret usque in hodiernum diem. D Rerordati vero vocis, quam Romæ audierant, ipse homo Dei et Fratres sui, eo quod Parthenopolis et Herbipolis utrumque nomen civitatum Polis finem faciebat, timentes ne in Episcopum assumeretur, ab his qui supra modum magnificabant eum, propter magnificum opus Dei quod ibidem contigerat, festiniter egressi de civitate recesserunt.

77 Accepta igitur potestate a Romano Pontifice, de institutione proposita et statuto Ordine, cum ad locum suæ paupertatis, videlicet Præmonstratam, esset reversus; statim confirmavit quod prius fecerat, videlicet Ecclesiam B. Martini, quæ est Lauduni sita in suburbio, quam sub b Abbate, cum adhuc in nimia paupertate esset, ordinaverat. Quæ quantum in spirituali et temporali ædificio creverit, et plantata super quam terram radicem fixerit, arbores ex ea insertæ per diversas terrarum nationes dicant, fructus ex eis suavissime redolens predicet; et qui viderunt et cooperatores extiterunt, usque in æternum succedentes, succedentibus perhibeant testimonium. Ordinari fecit etiam in c Vivariensi ecclesia Abbatem, quam in Suessionensi pago susceperat; ubi et diemon, qui eum persequabatur, ad introitum Fratrum in hominem quemdam statim ingreditur, ut scriptum est, Etenim Assur venit cum illis: quem Pater Norbertus, Deo cooperante, hoc modo liberavit. Ille siquidem, ut erat solitus heri et nudistertius, exierat agriculturam suam agere: et dum geminato aestu laboris sitiret, ad proximum fontem accessit: et dum bibiturus se inclinaret, vidit immanem umbram et horribilem in ipsa aqua: qua visione perterritus, dum temperat se a gustu aque, erectus vidit quasi personam magnam huiusmodi cum terrore querentis, Cujus homo esset. Quo dicto ubi disparuit, statim pervasus a demone furere cepit.

78 Hora erat quasi post meridianum, et prope villam; unde et ad vespem inventus, ligatus ad ductus est. Quem cum Pater Norbertus diligenter es-et intuitus; Voletis, inquit, quomodo malignos spiritus, qui bonis omnibus invidet, nos facere odiosos etiam in isto loco nititur? Laborat enim tale seminare rancorem, quod ad ingressum nostrum hæc infamie nota subsequatur; et hoc signum, quia ista mala præcedant: sed per gratiam Dei, quia non prævalebit. Tunc cepit hominem signare et exorcizare donec quiesceret, et sana verba præferret. Regabat siquidem orando sanctam Dei Genitricem, in cujus honore erat ecclesia consecrata, ut ejus miseretur. Quod videntes qui adstant, gavisissimi sunt valde, gratias agentes Deo, et dicentes: Eia benedictus Deus per omnia, modo pausare paululum potest iste Pater noster, quia fatigatus huc accessit, de longu noviter veniens itinere. Sed ille qui, ut sæpe dictum est, spirituum discretionem habebat, propius accedens, cum de naribus illius possessi foetorem fetidissimum exire sensisset; Non est, inquit, ita ut vos putatis; quia nunquam spiritus iste nequam recessit, sed latitat in calamo isto, et verba composita loquitur, ex divinæ virtutis timore, ut non expellatur; sed, nobis recedentibus, acrius hunc miserum valeat cruciare. Attamen sine causa non est traditus huic adversariæ potestati: permittamus eum hac nocte, quatenus pœnas debitas hac exolvat vexatione, orantes pro eo; et forsan in crastinum facilius miserebitur ei Deus. Et sic factum est. Sed rei veritas et subsequente veritatis indicia, veræ comprobaverunt esse verba Sacerdotis. Nam ut recesserunt ab eo, cepit arreptus ille multo nequius stridere et furere quam prius fecisset. In crastinum autem homo Dei ad eum reversus est; et in conspectu innumeræ plebis, quasi ad spectaculum stantis, sanus per Dei gratiam redditus est æger, et

xxxv
Laudum
Abbatem or-
dinat,

l

s

E

item Vivariis,
Psal 82, 9

et energu-
menum

exorcizat,

P

pauitque ad
tempus,

et sequenti
die liberat:

ad

A ad domum propriam cum omni sensus integritate reversus.

79 Hæc de dæmoniaco isto per excessum dicta sunt, ut ea quæ facta sunt, prout fieri potest, suo ordine et loco differantur. Non est enim prætereundum, quare vocatus fuerit ad suscipiendam Antuerpiensem ecclesiam: Erat siquidem et est Antuerpiæ locus, oppidum amplissimum et populosum, in quo unus erat tantum Sacerdos, qui curam totius populi ibidem commorantis habebat regere; sed præ nimia multitudine et frequenti negligentia non poterat, nec credebatur ei; eo quod et ipse, quasi in conjugio et copula carnali, neptem suam in linea tertia manifeste sociam sui sceleris fecerat. Ob hanc causam populus ille, quasi grex sine pastore, in multis errorum vanitatibus deviat: unde contigit, ut hæreticus quidam, miræ subtilitatis et versutiæ, seductor, Tanchelinus d. nomine, ibi adveniens, in eadem gente suæ seductionis locum inveniret. Erat denique omnium hominum sceleratissimus, et Dei et omnium Sacramentorum ejus inimicus, et totius Religionis et Christianæ fidei contrarius, in tantum, ut obsequium Episcoporum et Sacerdotum nihil esse diceret; et sacrosancti Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi perceptionem, ad salutem perpetuam prodesse denegaret; et populum illum, cui jam per multa tempora veritas horum nuntiata non fuerat, in eundem errorem induceret. Credebant ei, et sequebantur eum circiter tria millia pugnatorum; nec erat Dux aut Episcopus, vel quilibet Princeps, qui auderet ei resistere vel occurrere, nec ante eum, nisi sectam ejus sequeretur, apparere. Cum pretioso apparatu, in vestibus deauratis, triplici funiculo crinibus intortis, et auriphrygiæ ligamine triplicatis, incedebat; et verbis persuasibilibus magnisque conviviorum apparatibus benevolentiam eorum, ad seducendos eos, exhaustabat. Res mira et stupenda! Balneum suum bibebant, et Reliquiarum loco asportantes, recondabant. Et cum filias in matrum præsentia, sponsasque maritis videntibus corrumpere; opus spirituale esse asserebat; in tantum, ut infelicem se diceret, quæ huic conjunctioni nefaria misceri non mernisset. Hæc turpissima et detestanda seductionis execratio, etiam post mortem ipsius hæretici extirpari nullatenus potuit; quamvis duodecim Clericorum congregatio ab Episcopo, ad subsidium Sacerdotis, qui solus erat in Ecclesia sancti Michaelis, ibidem poneretur.

C 80 Tunc vero Clerici, caritate suadente, et hac evidenti necessitate cogente, Patri Norberto et Fratribus ejus, per manus Episcopi hanc eandem ecclesiam cum aliquibus redditibus dederunt; confidentes, quod Deus meritis ipsius et Fratrum suorum mortiferæ pestis auferret sævitiam; et tenebris ignorantiae depulsis, lumen veritatis repararet. Suscepta igitur est ecclesia, et Clerici in eodem oppido aliam sibi ædificaverunt; quæ ntræque manent usque in hodiernum diem, Dei servitio mancipatæ. At Pater Norbertus, peritis Fratibus impositis, qui mortifero vulnere vitale medicamentum apponerent; cœperunt et ipsi seminare verbum Dei, et eloquia quam dulcia faucibus eorum super mel et favum propinare, infirmis pulmentum dulce ministrantes, et debilibus panem, qui cor hominis confirmat et vitam præstat æternam, annuntiantes. Aiebat enim: Fratres, ne miremini, et ne timeatis: vos per ignorantiam secuti estis mendacium, veritatem esse existimantes; quam si quis prius vos edocuisset, ut faciles inventi estis ad perditionem, sic faciliores inveniremini ad capiendam salutem. Audientes igitur quidam verbum, et videntes opera quæ sequebantur, compuncti revertentes, viri et mulieres, Corpus Dominicum, quod in cistis vel in foraminibus per

decem aut quindecim aut quamplures annos reposuerant, referēbant. Quis non stupeat super hoc facinus detestabile? qui dicat, memoriæ et posteris non esse commendandum, quod et seductor pessimus hanc gentem fraudulenter seduxerit; et pius prædicator Norbertus per se, et per suos, ad viam veritatis et justitiæ reduxit? Supervacua judicari potest ab audientibus hæc narratio: sed ad subsequens transitus evidens haberi non potest, nisi hoc aliquando doceat præcedentis operis attestatio.

ANNOTATA D. P.

a Honorius II Papa creatus an. 1124 exunte, vixit usque in Februarium anni 1130. Bulla autem data 1126, xiii Kal. Martii, inscribitur, Dilectis filiis Norberto Fratri in Christo et Canonicis Præmonstratæ ecclesiæ S. Mariæ, eorumque successoribus, regularem vitam in perpetuum professis, et incipit: Apostolicæ disciplinæ sectantes vestigia, mundanis quidem pompis et possessionibus abrenuntiant, et Domino totis viribus famulantur. Hoc ergo eorum proposito laudato et confirmato, Statuimus, inquit Pontifex, ut in ecclesiis vestris, in quibus Fratres vitam Canonicam professi degunt, nulli hominum liceat, secundum B. Augustini Regulam, ibidem constitutum Ordinem commutare. Nullus etiam Episcoporum futuris temporibus audeat ejusdem Religionis Fratres de ecclesiis vestris expellere, nec professionis Canonicæ quispiam ex eisdem ecclesiis aut claustris audeat, sine communis Congregationis permissione, discedere: discedentem vero nullus Episcoporum nullus Abbatum, nullus Monachorum, sine communium litterarum cautione suscipere. Bona etiam et possessiones, quas juste et legitime possidetis, præsentis nostri scripti pagina confirmamus; in quibus hæc propriis nominibus duximus exprimenda: Ecclesiam videlicet S. Martini Laudunensis, in Laudunensi Episcopatu; Vivariensem ecclesiam S. Mariæ, in Suessionensi Episcopatu; Florensiensem ecclesiam S. Mariæ, in Leodiensi; Cappenberg. ecclesiam S. Mariæ, et beatorum Petri et Pauli, in Monasteriensi; Waltar ecclesiam S. Mariæ in eodem Episcopatu; ecclesiam Sancti Annalis (suspicio Salinæ-vallis legendum) in Metensi; Antuerpiæ ecclesiam S. Michaelis, in Cameracensi. *Eccum junc tunc Abbatias octo fundatas; possessiones autem, Archimonsisterio Præmonstratensi attributas legere in reliqua Bulla est apud Pagiū fol. 392: solum hic animadverto, quæ anno præcedenti 1124, phrasi uberiori et cum insigni novæ institutionis encomio signaverant, Petrus Sedis Apostolicæ Presbyter Cardinalis, et Gregorius S. Angeli Diaconus Cardinalis, uterque Legatus Callixti Papæ II in Francia: quorum diploma vide apud eundem Pagiū fol. 390.*

b Gualtero scilicet, dein Episcopo Laudunensi, qui obiit anno 1153 die 5 Octobris, quando est cum titulo Beati inscriptus Natalibus Ordinis Præmonstratensis, inter Pios a Saussayo relatus.

c Vivariense monasterium nunc Vallis-Serena: ubi Sanctus Henricum constituit Abbatem, cujus elogium sub titulo Beati habet le Poiye pag. 454; Saussayus Pius adscribit ad 30 Augusti.

d Tranchelinus, Clero Trajectensis ad Rhenum ecclesiæ, in Epistola ad Fredericum Archiepiscopum Coloniensem, Tanchelmus; Petro Abailardo, SS. Norberti et Bernardi corvo lib. 2 Introduct. ad Theolog. Tanquelmus; Roberto de Monte in Supplemento ad Chronicon Sigeberti, Tandemus; Wilhelmo Hedr in Hist. Epp. Traject. Landelinus; non nemini etiam Tanderius et Tauchelinus. Postremas ego lectiones vitiosas omnino censeo, et librorum socordia imputandas

D
ALGRORE
CORVO.

Confirmatio
Ordinis Præ-
monstratensis,
data ab Ho-
norio II,

E

et primæ
octo sub ille
Abbatiæ.

F

NOT. 47

Antuerplam,
sub uno sacer-
dote forni-
curio,

d

Tanchelini
spurcitius in-
fectam,

vocalus a
Clericis

e
S. Michaelis
ecclesia do-
natur;

convertit que
clives.

AUCTORE
COENO.
Veterum de
Tanchelmo
haeretico te-
stimonia.

A *imputandas: inter Tanchelinum et Tanchelmum, quid praefertum nescio; cum Dankeling, et Dankhelm, æque nomina Trutonica sint, a Dank, Danken, id est, Gratia, Gratias agere, derivatum unum, compositum alterum: ubi enim nos Belgæ molliori Dialecto nunc usurpamus D, majores nostri, uti et hodie paulo asperius loquuntur Germani ceteri, utuntur littera T. Abailardi locus, in Parisiensi anni 1616 editione pag. 1066 sic habet: Tanquelmus quidam laicus nuper in Flandria... in tantam se crexit dementiam, ut se Dei filium vocitari atque decantari, et a seducto populo (ut dicitur) templum sibi ædificari faceret. Trajectensium Epistolam mox integram dabimus; sicut eam inter vetera Monumenta contra Schismaticos an. 1612 Ingolstadii edidit C. v. s. r. e. u. s. Bibliothecarius Sebastianus Tengnagel. Robertus de Monte eadem fere omnia dicit quæ Vita, quandoque etiam verbis iisdem; hoc speciale, quod asserat eum fuisse, nimis subtilitatis, cum tamen esset laicus, sed multis etiam disertis Clericis in sermone acutior; quodque per tria sequentium se nullum, in resistentes sibi cædibus sæviebat: addit etiam de morte ejus aliqua, infra commodius proponenda, post Epistolam Trajectensium.*

B *c Duodecim illos fuisse loco non uno dicit Polycarpus, idemque legitur in quodam vernaculo de originibus Antuerpiensibus scripto, quod ab anno circiter 1400 compositum servatur in Archivo civitatis, pluribus allegando in speciali de eisdem originibus rebusque Antuerpiensium Commentario. Abstineo alias producendo in lucem: nam cum satis habebimus ex eodem sumere priorem partem secundi post Acta Norberti Commentarii, ad explicanda Michaelitica ac Marianæ ecclesiarum exordio, earumque ab invicem sejunctionem et peculiare Michaelitica profectus atque incrementa.*

EMBOLISMUS.

Epistola Trajectensis Ecclesiæ ad Fridericum Episcopum Coloniensem de Tanchelmo seductore.

Ex editione Sebastiani Tengnagel.

Domino suo et Venerabili Patri Friderico, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopo, humilis Trajectensis Ecclesia, ex sincero affectu devotissimas orationes, cum debito subjectionis obsequio.

C *1 Gratias, Reverende Pater, Sanctitati vestræ agimus; quia paterna miseratione vicem nostram doluistis, et Antichristi nostri, perturbatoris et blasphematoris Ecclesiæ Christi, cursum et impetum rotardastis. Qui aperuit in celum os suum, et contra Sacramenta Ecclesiæ hæresim suscitare ausus est, jam olim Sanctorum Patrum sententiis jugulatum. Hic enim spiritu superbiæ (quæ radix est omnis hæreseos et apostasiæ) intumescens, nihil Papam, nihil Episcopos, nihil Archiepiscopos, nihil Presbyteros aut Clericos asservit; columnasque Ecclesiæ Dei concutiens, etiam fidei nostræ petram, id est Christum dividere ausus est. Penes se, et suos tantum Ecclesiam esse contendebat: Ecclesiam quam Christus a Patre accepit, gentes in hereditatem suam, et possessionem suam terminos terræ; hic, ad solos Tanchelmistas contrahere conatus est.*

5 Jam vero, sancte Pater, afflictionis nostræ querelas suscipite, et Præcursorem Anti-Christi, eodem schemate, eisdem vestigiis, quibus ille secutus est præcurrentem, advertite. In maritimis primum locis rudi populo et infirmioris fidei, venenum perfidiæ suæ miscuit; et per matronas et mulierculas (quarum familiaritatibus, et secreta col-

locutione, et privato accubitu libeotissime utebatur) D errores suos paulatim spargere cœpit: deinde per [has], conjuges etiam ipsos perfidiæ suæ laqueis irretivit. Nec jam in tenebris vel cubiculis, sed super tecta prædicare incipiens, in patentibus campis late circumfusæ multitudinī sermocinabatur, et veluti Rex concionaturus ad populum, stipatus satellitibus, vexillum et gladium præferentibus, velut cum insignibus regalibus, sermonem facturum, procedere solebat. Audiebat illum populus seductus, sicut Angelum Dei. Imo, vere ipse Angelus sathanæ, declamabat; Ecclesias Dei lupanaria esse reputanda; nihil esse, quod Sacerdotum officio in mensa Dominica conficeretur; pollutiones, non Sacramenta, nominanda: ex meritis, et sanctitate ministrorum virtutem Sacramentis accedere; cum ex verbis S. Augustini; Dominus Christus traditorem suum (quem diabolus nominavit, qui ante traditionem Domini nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere) cum ceteris Apostolis ad prædicandum regnum cælorum miserit; ut demonstraret dona Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt; etiamsi talis sit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit. Itero Augustinus; Si in percipiendis Sacramentis dantis et accipientis est meritum considerandum; sit dantis Dei, et accipientis conscientie meæ. Hæc enim duo non mihi incerta sunt; bonitas illius, et fides mea. Quid se interponis, de quo certum nihil scire possum? Sine me dicere; In Domino confido. Nam, in te si confido, unde confido, si nihil mali hac nocte fecisti? Contra has et hujusmodi sententias sacrilegus ille declamans, dehortabatur populum a perceptione Sacramenti Corporis et Sanguinis Domini; prohibens etiam Decimis Ministris Ecclesiæ exhiberi; quod facile volentibus persuasit: quia ea tantum prædicabat, quæ vel novitate sui, vel magna voluntate populi placitura sciebat.

3 Talibus nequitiae successibus misero homini tanta sceleris accessit audacia, ut etiam se Deum diceret; asserens; quia, si Christus ideo Deus est, quia Spiritum sanctum habuisset; se non inferius nec dissimilius Deum, quia plenitudinem Spiritus sancti accepisset. In qua præsumptione adeo illisit, ut quidam in eo divinitatem venerarentur, in tantum, ut balnei sui aquam potandam stultissimo populo pro benedictione divideret, velut sacratius et efficacius Sacramentum, profuturum saluti corporis et animæ. Quodam etiam tempore, dum novum genus quæstus nova adinventione machinaretur; quamdam imaginem S. Mariæ (stupet animus, dicere) in medium multitudinis jussit afferri: et accedens, manumque imaginis manu contingens, sub typo illius, S. Mariam sibi desponsavit. Sacramentum et solennia illa desponsationis verba, ut vulgo fieri solet, universa sacrilego ore proferens; En, inquit, dilectissimi. Virginem Mariam mihi desponsavi: vos sponsalia, et sumptus ad nuptias exhibete. Exponens duos oculos, unum a dextris, alium a sinistris imaginis; Huc, inquit, offerant viri; illuc, mulieres. Viderim nunc, utrius sexus major circa me et sponsam meam ferveat caritas. Et ecce cum muneribus et oblationibus certatim ruit iosanissimus populus. Mulieres inanes et monilia jaciebant; et sic, non sine immanissimo sacrilegio infestam contraxit pecuniam.

4 Sed et faber ferrarius quidam, nomine Manasses, quem cum scelerato homine etiam a vobis detentum audivimus, exemplo nequissimi magistri, fraternitatem quemdam, quam Gilda vulgo appellant, instituerat; in qua duodecim viros in figura duodecim Apostolorum, et unam tantum feminam in figura B. Mariæ constituit; quæ, ut ferunt, per singulos illorum duodecim circumducebatur, et ad injuriam sacrosanctæ Virginis, nefaria

cum apparatu
quasi regio
prædicare so-
liti,

In Ps. 10
virtutem Sa-
cramenti a
ministro pen-
dere,
Ibidem.
E

sequere Deum
dicere,

F
atque Mariæ
desponsatum
fingeret.

Hunc cum
duobus disci-
pulis deten-
tum

Actis gratiis
pro cuplo
Tanchelmo

exponunt
exortum ejus.

A nefaria turpitudine, quasi ad confirmationem fraternitatis, singulis miscebatur. Presbyter etiam quidam Ewerwacherus nomine, a Sacerdotali dignitate apostatans, nefandi hominis magisterio adhesit: qui et illum Romam persecutus, maritima loca, quartam scilicet partem Episcopatus nostri, Terwanensi Episcopo Regni Franciæ, auctoritate Domini Papæ, atterminare conatus est: quem etiam a sanctitate vestra detentum audivimus, et gavisi sumus. Idem Presbyter, per omnia Tanchelini assertor, decimas Fratrum Ecclesiæ S. Petri invasit, Presbyterum ipsorum armata manu ab altari et Ecclesia eiecit. Infinita sunt, Domine, illorum scelera; quorum plurima pro Epistolari brevitate suppressimus. Hoc ad summam dixisse sufficiat, res divinas in tantum venisse contemptum, ut reputetur sanctior, cuicumque fuerit Ecclesia despectior.

ne dimittat
Fridericus

B Quia igitur, sancte Pater, divina misericordia, Ecclesiam suam diutius periclitari non sustinens, illos in manus vestras tradidit, rogamus et obsecramus in Domino, ne qua ratione demanibus vestris elabantur. Qui, si elapsi fuerint, denuntiamus vobis, et sine omni ambiguitate attestamus, futuram irrecompensabilem Ecclesiæ nostræ jacturam, et infultarum perniciem animarum Vere, Domine, gravissimum casum Ecclesia nostra sustinebit, si quomodo evadere illos contigerit, quorum sermo, juxta Apostolum, ut cancer serpit, et simplicium animos blandiendo perimit. Nunc quoque ob hoc ipsum Antichristus noster, Monachum mentitus, exemplo capitis illius, ejus membrum factus est, in Angelum lucis se transfiguravit, ut eo securius illuderet, quo versutius speciem sanctitatis simulate sumpsisset. Rogamus, Domine, ut justa indignatione moveamini adversus detestandos dissipatores Ecclesiæ. Augustinus: Quando vult Deus concitare Potestates adversus schismaticos, adversus hereticos, adversus dissipatores Ecclesiæ, adversus exsufflatores Christi, non mirentur; quia Deus concitat, ut a Sara verberetur Agar. Cognoscat se Agar: ponat cervicem, revertatur ad Dominam suam. Quid mirantur, quia commoventur potestates Christianæ adversus detestandos dissipatores Ecclesiæ? Ergo non moverentur? et quomodo redderent rationem de imperio suo? Pertinet hoc ad Reges Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam, unde spiritualiter nati sunt. Legimus Danielis visiones, et gesta Prophetica; Tres pueri in igne laudaverunt Deum. Miratus est Rex Nabuchodonosor laudantes Deum pueros, et circa eos ignem innocentem: et cum miratus esset ille, qui statum suam excreverat, et ad eam adorandam omnes coegerat; tamen laudibus puerorum commotus, ubi vidit Majestatem Dei præsentis in igne, ait: Et ego ponam decretum omnibus tribubus et linguis in omni terra; quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sadrach, Misac et Abdenago, in interitum erunt, et domus eorum in perditionem. Si Nabuchodonosor laudavit et prædicavit, et gloriam dedit Deo, ut decretum mitteret per regnum suum; quomodo Reges Christiani non moveantur adversus blasphematores Ecclesiæ Christi? Hæc Augustinus. Proinde obsecramus in Domino, quatenus de his Sanctitas vestra faciat, ut Ecclesiæ nostræ jam diu periclitanti subveniendo consulatis.

Itaque Eccle-
siæ consulat,
rogatur.

ANNOTATIO.

6 Maritima loca, quartam scilicet partem Episcopatus Trajectensis, ad Germanicum Imperium pertinentis, quæ impie Ewerwacherus conatus est, auctoritate Domini Papæ, Terwanensi regni Franciæ

Episcopo atterminare .i. adacterr, censro esse terram Quatuor officiorum, vulgo de vier Ampten in Flandria, Pago Riensi, cujus caput Antuerpia, trans Schaldum objecta, cum Insulis Zelandicis. Has possidebat Flandriæ Comes Robertus, cognomento Frisius; Hollandi easdem juris sui esse prætendebant, Henrici Imperatoris auxiliis subitici: sed Flandri (ut ad annum mcviii scribit Meyerus, tali Duce invincibiles videbantur; et Henricus, nulla re memorabili gesta inglorius rediit, paceque ad Moguntiam facta Flandris retinuit quæ possibile erat. Hinc cupido nasci Roberto potuit, ut easdem juris controversas terras, Terwanensi potius quam Trajectensi Episcopo sui subjectas mallet; et in hanc rem actorem se apud Pontificem asserens Ewerwacherus, facile sibi potuit tum Flandri Comitibus, tum Episcopi Terwanensis Joannis gratiam acquisivisse.

7 Hinc parva occasio dari videtur perveniendi ad cognitionem temporis, quo data sit Epistola; observanti scilicet, quod eam scribit Clerus, absque ulla Episcopi sui mentione, adeoque verosimiliter post ejus mortem, Sede vacante. Fuit is Burchardus vir devotus, pius, ac pacificus, ut cum describit Joannes de Beke, annoque mcviii, Episcopatus xiii, e vivis excesserat xv Kal. Junii. Lego autem apud Meyerum in Annalibus Flandriæ, quod anno mcviii Tanchelinus hæreticus, habitu monastico falso glorians, damnatus anathemate, ab Sacerdotio populoque Brugensi, urbe ejicitur: et anno mcv, quod eodem anno Tanchelinus hæreticus occiditur: hoc vero distinctius explicans Robertus a Monte, Post multos, inquit, errores multasque caedes, dum navigaret, a quodam Presbytero percussus in cerebro, occubuit. Rem igitur sic actam concipio, ut ab Insulis Zelandicis cyressus Tanchelinus, venena sparserit per Imperialem Flandriam, una cum ipsis quatuor Officiis Trajectensi diocesi subditam, infeceritque etiam Andoverpos cum Pago Riensi universo, ad initio seculi xii usque ad annum ejusdem viii vel ix; inde ad Flandras, Francici Regni Clientes, Morinosque se contulerit, deposito seculari habitu Monachum mentitus; ausus etiam Romam sub specie sanctitatis proficisci; unde anno mcvii redentem detineri Colonix cum Sociis contigerit, hanc dubium quin propter malum sui odorem Romæ et quacumque erat iter relictum. Sed elapsus e custodia Brugæ rediit, cito anathematizandus a Clero populoque; vagus deinde per maritima quæ potissimum infecerat loca, quoadusque a Presbytero, illatam Ordini suo injuriam, ordine non bono ulcisci volente, obtruncatus fuit.

8 Monachi certe habitu indutum versipellum, non multo prius quam Epistola scriberetur, indicat particula ista, Nunc quoque, scilicet post tantis animarum strages in Trajectensi diocesi etque proximis Andoverpis, licet ad Cambravensem spectantibus, editas sub habitu seculari; quas reparaturus Cameracensis Burchardus, Canonicos ad S. Michaelis Antuerpiæ restituit; neque credibile est cessasse Trajectensem item Burchardum, Ambo autem, intellecta pessimi hominis Romam profectione, nihil ab officio suo alienum fecerint, si curaverint de hominis pessimi doctrinam et moribus informandum eum, qui tunc Apostolicæ Cathedræ præsedebat Paschalem II; quando turbatissimis in Italia rebus pacem ab Henrico iniquissimis conditionibus redimere coactus Pontifex, minus attendere ejusmodi delationibus potuit. Sed quos Romæ evasit carcere, Colonix reperit scelestus, eo quem vidimus successu; defuncto jam Trajectensi Burchardo. An autem inde elapsus sit prius quam Trajectensis Cleri denuntiatio Coloniam perferretur, et ideo remissius custoditus commoditatem promptiorem elabendi sit nactus; an ulter evaserit, statuat quisque ut voluerit. Ego non credo eum Antuerpiæ prædicasse ultra annum mcviii vel ix;

cum

D
AUCTORE
CENSORE.
Et tentat
Insulorum
Zelandicarum
ad Morinen.
dirc. transla-
tione.

verosimile sit
Epistolam
scriptam
mortuo Bur-
cardo Tra-
ject. an. 1112

E

cum Tanchel-
inus Mona-
chum menti-
tus et Romæ
rediret Colonix
attineretur,

F

qui in te elap-
sus, in Flau-
diarumque re-
versus, eodem
anno pulsus
fuit Gaudaro.

AUCTORE
COLLAG
NOT. 48
non tamen
inquam An-
tuerpium re-
dit.

A cum Vita S. Norberti nullam faciat mentionem ha-
bitus Monastici ab eo sumpti; relictum tamen ibidem
diro fermentum nequitiae, quod non potuerit expurgari
nisi per novum candidi Ordinis aspersionem. Est qui
suspiraretur fuisse virum hisce in partibus opulentum et
seculari aliquo magistratu pollentem; verum quando
in superioris seculi historiis lego, quomodo Monasterii
Westphaliae regnum Anabaptisticum obtinuerit gesse-
ritque vltis Surtor, Joannes a Leidis; et nostro ævo
Neupoli, quidam Thomas Agnellus, ex fæce piscatorii
vulgi assumptus, contra Nobilitatem utque Regem;
nulla in Tanchelino requiro generis aut fortunæ or-
namenta.

Burchardus
Traject. per
gravem ana-
chronismum
insimulatur
Simoniæ,

79 Ad Trajectensem Burchardum quod attinet, de
ejus contra heresiarcham conatu, non audeam tam
bona præsumere, si verum esse crederem. quod de eo
scripsit Beke; qualiter apud Hildebrandum, Sedis
Apostolicæ legatum, purgaturus Simoniae crimen quo
diffamabatur, et jussus versiculum Gloria Patri et Fi-
lio et Spiritui sancto pronuntiare, Patrem, quidem ac
Filium nominaverit sine formidine, Spiritum vero
Sanctum non prius potuerit appellare, quam esset ab
Episcopatu destitutus, in ejus emptione consors Si-
moni mago convincebatur fuisse. Hæc, inquam, si vere
de Burchardo Trajectensi, dici crederem, arbitrarer
quoque nihil digne ab eo actum contra Tanchelmum;
sed ejus culpa potius factum putarem, ut hæresis præ-
valeret; scribentibus autem Canonicis ejus vacasse Se-
dem, per Episcopi Simoniaci, non obitum, sed deposi-
tionem unius forte plusculis. Verum qui potuit non vi-
disse Beke, non dico, quam id parum caderet in virum,
qualem laudat, devotum ac pium; sed quam id inepte
applicetur ei, qui primum anno MDCIX creatus Episco-
pus erat, id est annis XLIV post tempus legationis Hil-
debrandi in Galliam, ad Simoniae perfidiam abolendam.
Taceo quod in Gallia nequaquam fuisse judicandus,
cui nihil cum Gallia erat commune. Qui vitam Hil-
debrandi deinde Gregorii VII scripsit, remque narrat
in Synodo Lugdunensi, gestam nam. 11 Puulus Bern-
riedensis, ex frequenti Papæ Callisti relatu; et ex ip-
siusmet Hildebrandi ore, Desiderius Abbas Cassinensis,
postea Victor Papæ III, ac S. Petrus Damiani, neque
Episcopum neque Episcopatum nominant. Hunc vero
si, præter verisimilitudinem, aliunde constaret Tra-
jectensem fuisse; nominandus esset Wilhelmus, frater
Wichardi Geldric Præfecti, vir totus Belliger, in-
quit Beke, et suffectus Bernulfo, vita functo XIV Kal.
Augusti 1034. Arnoldus Buchelius, Bekæ Scholiastes,
nihil sollicitus de Burchardi innocentia ex ratione tem-
porum comprobanda, fidenter pronuntiat, narrationem
totum confictam videri, ad conflandum odium Impe-
ratori, quem Simoniaci vitio inquinatum ferebant,
quod investituram Prælatorum per baculum et an-
nulum, a majoribus acceptam, urgeret. Hæc scilicet
hæretici spiritus præfidentia est; Auctores omni fide
dignissimus et emptione sacrilegæ crimen manifeste
accusantes, nec facientes ullam mentionem investituræ,
de ejus jure tunc adhuc disceptabatur) vocare in sus-
picionem calumniæ, cum turpi mendacio miraculi fic-
titii conjunctæ. Nescio autem an vel in ipsa Episcopatus
emptione, criminis aliquid agnosceret Calvinista, ex
Tanchelmi dogmate per Calvinum Sacramentum Ordinis
assuetus contemnere, et civili magistratui totum in
sacra, si quæ sacra Secta illa habet, jus tribuere.

illo agnito
melius excu-
satur,

quam negan-
do miraculum
fide dignissi-
mum.

C quam negan-
do miraculum
fide dignissi-
mum.

CAPUT XIV.

Dæmones sapius repulsi. Lupi cicurati.

I Inter cetera prætereundum non est, quod cum
quadam nocte Præmonstrati in domo paupertatis,
cum quibusdam Fratribus infirmis et minutis plus
solito resedisset, de spe cælesti et beatitudinis

xxxvii
Agnoscit
vir sanctus
latentem in
aqua damo-
nem,

gloria conferens, et conferentes audiens; cum in D
secretæ noctis silentio quidam ex eis sitirent, mis-
sum est ad fontem ut afferretur aqua. Revertentes
igitur qui missi fuerant, statim ut ostium cellulae
ingressi sunt, Quare, Vir Dei inquit, aquam im-
mundam huc attulistis? At illi stupentes timebant,
et vas bene lotum, et aquam purissimam se detu-
lisse protestabantur. Cumque de olla in scyphum
effunderetur, semel et bis fecit de eodem scypho
foras projicere; omnino prohibens, ne quis ex ea
vel ad modicum gustaret. Et cum tertium totum
usque ad fundum ollulae vergeretur, accensoque
lumine clarius diligenter intuerentur, viderunt bu-
fonem miræ magnitudinis in scypho reptantem, et
obstupuerunt. Obstupescere quidem poterant, et
supra modum mirari; tum quia hiems erat, quando
hujusmodi vermes apparere non solent; tum quia
erat fons purissimus a, et vas mundissimum fuisse
recordabantur. Videns eos attonitos Pater Norber-
tus, Quid, inquit, Fratres miramini? Mille artifex
est ille spiritus nequam; qui nos inimicando perse-
quitur; sed projicite eum, quia major est ejus ver-
sutiae et subtilitatis arrogantia, quam fortitudo.
Quid igitur, o Lector, de homine isto animadver-
tendum est? Numquid spiritibus immundis hac sub-
tili examinatione obviare potuisset, nisi sancti
Spiritus infusio et gratia superabundans eum do-
cuisset?

ermque ef-
fundi imperat.

a

E

82 Alio quoque tempore, cum ad ligna cædenda
Fratres quidam in silva fuissent, invenerunt lupum
capreolum devorantem. Exclamantes autem fuga-
verunt eum; et accepta præda, quam lupi rapacitas
ceperat, detulerunt secum domi; et in angulo quo-
dam, nihil mali suspicantes suspenderunt. At lupus,
quasi de injuria sibi illata conquerens, sequebatur
eos; et ad ostium domus, quam illi fuerant ingressi,
ut canis quilibet domesticus residens, quod sibi
ablatum fuerat repetere videbatur. Nescientes au-
tem qui adventabant quid factum fuerat, exclama-
bant super eum, ut fieri solet, ad effugandum eum.
At ille vultu domestico ad eos respiciens, immobilis
permanebat, Quod cum Viro Dei nuntiatum fuisset,
convocatis cunctis Fratribus, percunctabatur quid-
nam esset; dicens, quod sine sausa tam rabidum
animal mansuetudinis hujus frontem non assump-
sisset. Timentes vero Fratres illi qui causæ consili
erant, processerunt in publicum; et veniam quasi
de magno excessu petentes, narraverunt ea quæ
gesta erant, et injuriam quam lupo illi intulisse
putabant. Quod Vir Dei audiens, Reddite, inquit, F
ei quod suum est; injuste enim egistis, tollentes
quod vestrum non erat. Accepta denique lupo
præda sua, neminem lædens in pace recessit.

xxxviii
Lupo creptam
prædam re-
poscenti,
jubet reddi:

83 Cuidam etiam puero pastori ovium, quærenti,
cum canes non haberet, quid faceret, si lupus qui-
libet ovem ei auferret; jocosè responsum est, ut ex
parte Magistri sui præciperet, ne auderet eam de-
ferre vel lædere. Non post multum vero contigit,
ut ille idem more solito servaret oves in campo; et
lupus veniens unam ex eis rapuit, et concito cursu
deferens eam fugiebat. Quem Frater a longe sus-
piciens, præcepti non immemor, alta voce clamitare
cœpit: Quo fugis, ait, malignissime raptor, solito
velocior? Depone ovem: depone, inquam, eam; hoc
tibi præcipio, ex parte Magistri mei: et ne lædas eam
nec ulterius deferre præsumas. Qui statim illasam
deposuit, et ille festinus in humeris suis sublatam
ad alias reportavit.

xxxiv
item suo no-
mine repo-
sci quod alius
rapuerat.

Lupus ovem
raptam di-
mittit ad
nomen S.
Norberti:

84 Utrumque ille an alius fuerit, nescitur. Scitur
tamen, quia cum die alia missus fuisset Frater qui-
dam Clericus in agro ad animalia custodienda, lu-
pus eis per totam diem adstitit eo præsentem; et
quasi custodiæ ferens solatium, nullam prætende-
bat

A bat feritatem. Cunque, appropinquante vespera, hora esset ut grex introduceretur; sicut ex altera parte Frater, sic ex altera parte lupus gregem intrare compellebat. Introducto vero grege, cum Frater januam clausisset lupo excluso; quasi de illata injuria conquerens, et mercedem debitam sibi reddi postulans, pede, prout poterat, pulsabat ad januam; pulsabat crebris ictibus, se velle intrare ostentans, et alicujus alimentum percipere. Quod cum Vir Dei audisset, Quare, inquit, pulsanti hospiti non aperitis? Cui cum responderetur, non hospitem, sed lupos esse, qui se importune ingerebat, nec pro ipsis omnibus vellet recedere; advocatis Fratribus percunctabatur, qua occasione illuc venisset. Sed cum tacerent omnes, accersito Clerico illo, quem in mane ad custodiendum gregem miserat, seiscitabatur quis juvisset eum in custodia gregis. At ille, indicare quod ei contigerat timens, interrogata tamen celare non præsumens; Illa, inquit, fera est quæ pulsat ad ostium, quæ hodie mecum fuit, et gregem mihi commissum, ac si commissus ei fuisset, mecum, donec intra januam recluderetur, censervavit. Audiens hoc Vir Dei, Date, inquit, ei aliquod pabulum; mercedem enim de servitio impenso requirit, quia dignus est mercenarius cibo suo. Cunque ad præceptum Viri Dei carnes ei projectæ fuissent, quasi pro mercede rapuit eas, et recessit: qui etiam non post multum, de manu cujusdam pueri vitulos servantis, quadam vice panem suscepit. Quid est hoc, Fratres? Ferre rabidae rationis expertes manuescunt, et hominibus obediunt; homo rationalis claudit aurem et non obedit; quasi qui finxit oculum non consideret. Non audit miser homo; quia cum placuerint viæ ejus Deo, omnes inimici ejus pacifici erunt, et alibi: Pugnabit orbis terrarum contra insensatos. Hoc Vir Dei omnibus prædicabat, Loc docebat suos, et hoc modo ante eos volitans opere demonstrabat.

B 85 Arte multivoda, ut saepe dictum est, invidus ille hostis persequabatur aciem, ad ipsum debellandum ordinatam; in tantum, ut vix quidam ex ipsis postquam noctis tenebræ revertebantur, alicubi exire præsumerent. Sed cum unus, cui multum insidiabatur, se modicæ fidei esse diceret, et seipsum reprehendens assumpsisset fiduciam, et solus ad singularis necessitatis requisita processisset; adstitit dæmon coram eo, terribili valde hominis effigie assumpta; et aspectu nigerrimo incedens, et quasi ipsum esset in vere deliturus, miris intentans. Ille autem fidei collectis viribus, et vigore animi resumpto, intra se dicebat: Quamdiu hanc importunissimi inimici falsitatem et phantasias patiar? Et surgens, cum apprehendere eum voluisset, dæmon in fugam versus est. Ille vero fugientem velociter insequitur; et veniens ad arborem *b* quæ prope stabat, luctari coepit ad eam, dæmonem cupiens tenere et ligare. Sed parvo intervallo facto respiciens, recognovit hanc esse arborem, quam ibidem esse sciebat. Et hac animi virtute veniens serpentis illusionem devicta, nullum postea timorem passus est. Non solum istum, sed et alium simili modo aggredi præsumpsit, eundem terrorem incutiens, cui visibiliter adstabat, dum resideret ille ad suam privatam necessitatem: nec movebatur uterque de loco, ab initio Matutinarum usque ad finem. Sed vicit tandem probitas opportuna Fratris, improbam importunitatem dæmonis. Nam surgens, et signo Crucis imposito, per ostium, quod a dæmone occupatum videbatur, exiit; et neminem obsistentem inveniens, exiit, quod talis illusio nec ei nec alicui nocere posset, cognovit. Et liber ab hoc falso timore remansit, qui libertatem sancti Spiritus apprehendens, ab ea postea non recessit. *c*

86 Si hæc membris, quæ capiti certamina debentur? Si hæc subjectis, quænam Magistro? Uti que majora. Majora quidem, utpote illi, qui ipsi inimico majus damnum intulerat, et adhuc permixtum ipsi in futuro inferendum prævidebat. Unde cum noctem quandam totam insomnem Vir Dei orando transegisset, stans ante altare pauperis oratorii, quod in primordio conversionis suæ in Præmonstratensi loco suscepit; adstitit retro eum satan ille, in modum horribilis ursi, dentibus et ungulis terribilem gestans aspectum. Cunque verteret se homo, et vellet procedere, ut membra debilia modico sopore recrearet; ex improvise viuens adstantem belluam, expavit: sed quam cito ad se reversus, et ostium oratorii clausum considerans, nec alicujus intrantis sonitum se prius audisse recogitans, persecutoris sui recognovit esse insidias. Et parumper orando, viribus resumtis; Quid, inquit, expectas cruenta bestia? Ungulis tuæ inanes sunt, et horribiles dentes tui ventus, et hirsuta pellis tua fumus et vapor inani pertransiens, et velut umbra, quæ Sole recedente disparet. Tu signalum similitudinis Dei, lux cum esses, tenebras superbiendo meruisti. Recede nunc, præcipio tibi: quia nulla conventio Christi ad Belial: nulla societas luci ad tenebras; nulla pars fidei cum infidei. Recede festinanter: scis, quia nulli nocere potes, nisi permissus: et tunc his, qui peccatis suis exigentibus tunc fuerint subditi potestati. Et his dictis ipse mendax, verba veritatis terre non prævalens, disparuit.

87 Jam tunc tempus advenerat, in quo die determinato per internuntios, loco etiam statuto, Comes Theobaldus, de quo superius mentio facta est, futuræ uxori suæ et patri ejus, parentumque suorum multitudini occurrere debebat: et invitato Patre Norberto, qui conjunctionis hujus dederat consilium, secum usque ad eundem locum perduxit. Quo cum perventum fuisset, non invenerunt eam: remanserat enim in via gravi infirmitate detenta. Qua de re cum Comes, et cum ei qui cum eo erant, mirarentur, alicujus similitudinis et deceptionis causam esse suspicantes; consilio inito, magnis precibus rogatus est Pater Norbertus, ut procederet in occursum ejus, et renuntiaret, utrumne vera esset hujus dilationis occasio. Acquivit humo precibus deprecantium, suum etiam improprium esse reputans, si non usque ad finem perduceret curam, quam de eodem matrimonio gerendam suscepit. Et acceptis octo marcis argenti, misit eas Fratribus suis Præmonstrati, qui eo absente quingentos pauperes pascendos suscepant; quia tempus famis erat, et alimenta sibi et pauperibus emebant. Et quia ex hoc eis iratus fuerat, præcepit, quatenus in suo nomine centum *d* viginti adhuc pauperes superadderent: ita quod centum ex eis plenariam haberet de cibo communi refectorem, tredecim vero in hospitali domo pane et carne et vino recrearentur, septem verò cum Canonicis essent in refectorio. Offensam enim quam Deo et Fratribus intulerat, eo quod displicuerit ei humanitas et opus misericordiæ, quod in fide Jesu Christi gerendum suscepant in pauperes, sic remitti et expiari credebatur: non enim sperabat, ad commanendum cum eis, ad eos se ultra reversurum; nec volebat alicujus offensionis notam in eos relinquere, quos esse sciebat in Dei, et sua et omnium fidelium congregatos dilectione; veri in hoc Magistri sequens exemplum, qui cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.

ANNOTATA D. P.

a Fontem hunc etiam hodie S. Norberti, dictum, quod

D
AUT TORR
COENO.
XLI

ursi ad instar
dæmon Nor-
berti appa-
rens, magna-
riter re-
pellitur.

XL

ALI

F
Insecus urus
in Germaniam
curat paupe-
res ab Præ-
monstrati
d

Joan. 13, 1

idem custodit
et reducit
gregem,

Psal. 93, 9
Prov. 16, 7

Sap. 5, 21

dæmon fra-
trem spectris
territans
ab eodem
abijitur.

ab alio Cru-
cis signo pel-
litur,

ANFOR?
CORVU.

A quod ipse ac primi Socii ex eo biberint, visitari, ut febribus pellendis efficacem, Præmonstrati dicit et Antuerpiæ narravit R. D. Josephus Dappiano p.m. quem admodum ipsum ejus verbus probæ describit Polycarpus, infra cap. 2 Analect. referendis.

b Idem cum indicasset Præmonstrati fuisse pomarium juxta capellulam, incertum tamen esse ait, hinc an alibi steterit arbor, de qua hic agitur : deinde ex Petro de Wagheneare narrot de quadam arbore Præmonstrati, a S. Norberto plantata in medio claustrum, quæ nunquam virentes comas posuit : sed algore et calore superior, lætas frondes explicavit per quinque secula ; addita Seniorum traditione, quod diebus festivis sancti Patris, quasi sentiret sui coloni manus, tanto virore sobret excellere, ut raperet aspicientes. Sed et hoc rapit in admirationem, quod hæc arbor dicitur fuisse scipio sancti Patris : rapit item, quod lignum hoc, cedrino agnatum et grati odoris ac insite virtutis describitur : et si dolendum de incuria qua arbor ista stirpitibus evulsa sit, lætandum tamen in hoc, quod quidam ramusculi, ab ea excerpti, dicuntur alibi reviviscere et exrescere.

c In MS. Morinensi hic interponitur Caput, ab aliis prætermissum, hoc titulo : Quomodo malignus spiritus, impropere sibi a quodam Fratre dejectione, confusus abscissit. Caput hoc, uti a Wagheneare transmissum nobis est, nunc arripe : Erat tunc temporis, ad portam custodiendam, ad elemosynam ibidem dandam, et ad hospites recipiendos cum oratione, secundum statutum Ordinis, positus Frater quidam satis probandæ sanctitatis : cui quadam nocte jacenti super lectum, qui cunctis idem erat de filice, affuit satan, non dormienti, sed oranti, rugiens, et in modum suis quandoque grunniens, et filicem circa pedes Fratris circumvolvens. Quod cum sic ageret prima sequentique nocte, sed et tertia non tardaret ; ille Frater, a Priore suo jam consilio accepto, quid ei dicendum vel faciendum esset, tertio venientem sic allaquitur : Hei miser et miserrime ! Tu quondam ille Lucifer, qui mane oriebaris, in deliciis paradisi Dei fuisti : sed cum tibi non sufficerent hæc, et diceres, Ponam sedem meam ad Aquilonem, ero similis Altissimo ; idem quod eras amisisti ; pro loco tenebras, pro beatitudine miseriam, pro loco deliciarum foetorem cum porcis eligens, commutasti : en dignum concambium, idonea commutatio. Eia ; non hic tibi locus est, sed in foetore cloacarum te volutans, porcis assimilare. Recessit confusus, nec ad hunc Fratrem de cetero usque ad diem mortis suæ in aliqua visibili effigie tentaturns accessit. Sic enim confunditur et verecundatur spiritus nequam, dum illi deliciae quas perdidit obijciuntur, sicut pavet et tremiscit, dum illi minæ et terrores judicii venturi in adjurationibus præferuntur. Indo sane mos inolevit Ecclesiæ, ut omnium exorcismorum conclusio in fine sic sonet : Exorcizo te per eum, qui venturus est judicare vivos et mortuos, et seculum per ignem. Amen.

d Abbas Chrysostomus manu sua testatum reliquit, quod Sanctis existens, in vetustibilem Breviario legerit, et describi jussit sequentia : S. Norbertus, Antuerpiæ aliquamdiu commoratus, tandem valedictis ibidem Fratribus, tantique instituta pecunia, quantum satis esset ad centum et viginti in perpetuum alendos pauperes, discessit. Potuit diversis locis occasionibusque idem instituisse Sanctus : quare nullum hic scrupulum relinqui velim. Nam et Magdeburgi anno 1130 constitutis istis a se Fratribus regendam et disponendam jure perpetuo tradidit domum hospitalem, ab Adelberto Archiep. fundatam : quia eamdem ita dissipatam et pene annihilatam repererat, quod hi qui in ea stipendium quotidianum accepturi erant, indecenter et miserabiliter mendicarent. Di-

gna est autem ejusdem Sancti et alia circa pauperes. Præmonstrati relicta ordinatio, quæ hic integre legatur, sicut refertur a Pugio fol. 304. Decima Deo, ad hospitale, de omni possessione et oblatione Fratrum, usibus pauperum detur. Sic tamen, si summa argenti decem solidos valuerit, vel usque ad decem solidos oblata fuerit, ex his decem et octo pauperes per singulos annos vestiantur : per hiemem scilicet in festo omnium Sanctorum unus, in Nativitate Domini unus, in Circumcisione Domini unus ; similiter in Epiphania Domini, in Purificatione S. Mariæ, in Annuntiatione S. Mariæ, in Sepultura Domini, in Resurrectione Domini, vestibus novis ; scilicet camisiis, braccis, caligis, soccis, subtularibus, tunica, cappa cum mantello aut pellibus vestiatur : per æstatem vero, scilicet in Ascensione Domini, per septem dies Pentecostes, in passione Apostolorum Petri et Pauli, in Assumptione S. Mariæ, nova chlamyde sive cappa, camisia, braccis, soccis, subtularibus, in singulis festis unus induatur. Ex die autem quo pauper vestem accipit usque ad diem octavum, si remanere vult, refectio corporis ibidem ei exhibeatur, cetera in usus pauperum advenientium vel transeuntium impendantur. In Cœna autem Domini unusquisque Sacerdotum vel Levitarum, post lotionem pedum mendicorum, consilio Præpositi, unam de propriis vestibus, sive cappam, sive pelles, seu tunicam, seu caligas ipsis caritative impendant : qui post acceptam caritatem, nequaquam ut superius per dies septem maneant, sed post refectionem statim recedant.

CAPUT XV.

Archiepiscopatus Magdeburgensis aditus, Cœnobium Ordinis in eo constitutum.

E Exinde processit ad quod mittebatur : et veniens Spiram, Saxones et Clericos Parthenopolis civitatis ex magna parte, ad eligendum Archiepiscopum, coram Rege Lothario congregatos, invenit. Qui audientes hunc advenisse hominem, quem per diversas terrarum nationes virum sanctum populus acclamabat, vocaverunt eum, et ad sermonem faciendum, in quo libenter audiri solebat, et ad audiendum consilium super quibusdam negotiis, quod quorundam eorum qui convenerant necessitas exposcebat. Et primo quidem Parthenopolitanorum causa, qui Patre orlati fuerant, agebatur. Aderat ibidem quidam a Cardinalis, qui a Romana Sede noviter advenerat, et aliorum Principum innumera multitudo : et in electione tres eorum consilio nominati sunt, quorum unus erat Norbertus, sed eo ignorante. Factum est autem cum illi hæsitarent, et de tribus ad meliorem anhelarent ; digito latenter ex adverso latere innuenteis Primicerius Metensis Ecclesiæ Albero, ille qui postea Trevirensis b Ecclesiæ Archiepiscopus fuit, ut Virum Dei Norbertum assumerent. Qui statim porrectis manibus eum arripiunt, vocibus ingeminatis exclamantes : Hunc in Patrem eligimus, hunc Pastorem nostrum approbamus c.

89 Non potuit se homo debilis defendere ; non lieuit ei cogitare, nec cogitando quidquam de seipso ordinare ; sed quam cito raptus est, a d Rege fuit laudatus, et ab omnibus adstantibus approbatus, ab ipso etiam Romanæ Ecclesiæ Legato confirmatus. Deducitur homo, onus grave aggravatum secum portans ; deducitur ad locum quem non noverat : trahitur, inquam, ad gentem nationis prævæ et perversæ, scilicet inter e Sclavos et Saxones, quæ gens utraque ex re trahit nomen ; ista, ablato S. clavorum acumine infidelitatis punctionem insinuans ; ista, saxorum poudus et lapidei cordis cæcitate

D
Instituta
S. Norberti
in subsidium
pauperum.

Dæmon a
Monacho
confusus
recedit

objectu sibi
sua de cæto
dejectione.

Solæ in
Archiepisco-
pum Magde-
burgensem
eligitur ;

E

u

b

c

d

abductus ad
sedem illam

e

tem

A tem feritatemque contestans : et qui jam pro septenario servitio, quod Laban exhibuerat, Rachellem expectabat; aut Mariæ, utpote debilis corpore, partem optimam quam ipse elegerat: Marthæ opus et Liæ laborem invenit; quia non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Idcirco et ipse, qui neglexerat gentem Paganorum incredulam, ad quam in primordio conversionis suæ ire disposuerat, ut quolibet ab errore infidelitatis revocaret; nunc auctoritate et officium secum deferens, unde dispositionem divinam putavit effugere, inde cogitur obedientiam manifeste subire.

XLIII 90 Fuit itaque ad introitum ejus, ut est consuetudo populorum, concursus innumerabilis; et congratulabantur omnes majoris ætatis et minoris: majores, quia famosam et alti nominis personam elegissent; minores, quia hunc, qui infirmitatibus eorum compateretur, recipere meruissent. A longe autem aspiciens civitatem illam, ad quam ducebatur, nudatis pedibus incedebat: nudis pedibus cum processione in sanctuario, nudis pedibus deducitur in palatio; sed ut pauper, paupere amictus pallio, aliis introeuntibus, repellitur non agnitus ab ostiario.

B Dicebat quippe ostiarius illi: Alii pauperes jamdum intromissi sunt; non decet ut te ingeras importune, comprimens horum Principum multitudinem. Exclamabant autem qui sequebantur hæc dicentes: Miser, quid agis? Sine, miser: quid est quod fecisti? Numquid non nosti, quia hic est Episcopus noster et Dominus tuus? At ille quam cito retro latitans fugiebat, Patre Norberto eum revocante, et subridendo dicente; Ne timeas, et ne fugias, mi frater; melius enim me nosti, et clariori oculo intueris, quam illi qui ad hæc alta palatia me compellunt, ad quæ non debueram, qui tam pauper et modicus appareo, sublimari.

XLIV 91 Consecratus igitur et Episcopus factus, et in Episcopali cathedra sublimatus, non immemor illius Apostolici præcepti, qui præcepit, Episcopum suæ domui esse dispensatorem; convocatis præpositis domus, et cunctis ministerialibus, perquirebat qui essent redditus Episcopalis mensæ, et ubi: et quoniam illi qui singulis præesse debeant. Et cum adnumerata cuncta fuissent, ac scriptis commendata, et qui ex ipsis sumptus debebantur; vix sunt ex omnibus inventa quæ quatuor mensibus anni possent sufficere. Admiratus supra modum Dei Sacerdos, interrogabat diligenter, utrumne ampliore prædiorum possessione antiquitus ditaretur Ecclesia; an ab aliquibus, in regimine prius existentibus, quæ juris ipsius erant, minus caute conservando, fuissent dispersa. Cognita veritate, quia nobilis fuerit Ecclesia, et a Regia potestate fundata et sublimata, et liberalitate dotata et dilatata; Ubi sunt ait, hæc? aut qua ratione ab ea et a vobis quibus erant, sunt alienata? Aiunt illi: Quidam ex prædecessoribus tuis, nimium suæ carnalitati indulgentes, fratribus carnalibus, et quibusdam ex parentibus et propinquis suis aliud prædium concesserunt, aliud præstiterunt. Alii similiter succedentes quædam in fendo dederunt: alii vero remissius se habentes, et a potentibus oppressi, defendere non prævalentes quæ juris erant Ecclesiæ, quædam perdidit; et sic imminutæ fuerunt, et penitus ad nihilum redactæ cunctæ res, quæ honori huic servire solebant et honestati.

Jerem. 17, 5 92 Audiens hoc ille Vir, memor existens quia maledictus qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus; collectis viribus in eo, et per eum, a quo se vocatum ad hoc officium administrandum non dissidebat, imperterritus, jubare potestatis assumpto, legationem undique mittit; præcians, ut quicumque possessiones

Ecclesiæ, cui Deo auctore præsidebat, obtinerent iniuste, nullatenus auderent ulterius ad eas manus apponere, nisi prius ostendissent, esse suum jus hereditarium, et ex antiqua paterna possessione. Audientes hoc raptores et sacrilegi illi, multum indignabantur, quod homo inermis et pauper, qui asino vehente introductus est, tam potens tamque festinum auderet inferre præceptum; quod pro nihilo reputabant, nil per eum de his quæ possederant violenter, perdere existimantes. At ille gladio spirituali, quo accinctus erat, eos insequitur: in sua quiete sedendo aggreditur, percutit, deiecit, dejectos anathematis vinculo ligat. Et illi hanc persecutionem Episcopo levem, et sibi diuturnam et gravem esse considerantes (eo quod præcipit auctoritas, quia qui anathema unius anni patiuntur, post annum exleges sunt, nec in Curiis aliquot habeant responsum (dimiserunt ex magna parte ea quæ de beneficiis Ecclesiæ usurpando sibi iniuste rapuerant; sed invitati, et ob hoc inimicitiarum et odii fomitem adversus Episcopum, utcumque et ubicumque poterant, latenter ministrabant.

E 93 Sed ille qui viam justitiæ et cursum recti itineris ante sublimationem Episcopatus assumpserat, ab eis immobilis permanebat; prædicans verbum, et regnum Dei annuntians, pacemque in terminis suis faciens; domos Religiosorum exaltans, et ubi non erant novas construens; Religiosos amplectens et ordinans; indisciplinatis et irreligiosis, nisi resipiscant, inferens assiduam persecutionem. Decanis et Sacerdotibus, et his qui habebant regere populum, omnibusque ad sacros Ordines promotis omnimodis castimoniam tenendam esse dicebat; cogens eos aut eam tenere, aut si fuerint publicati, cuncta Ecclesiastica beneficia relinquere. Initia dolorum, et occasio persecutionum omnia hæc. Dicebant enim de die in diem, suam quisque, quam a gre ferebant, molestiam confitentes; Ut quid hunc adventitium, et cujus ignorabamus consuetudines, super nos regnare volumus? Contrarius quidem est operibus et consuetudinibus nostris, supra quam ferre possimus. Hæc in majoribus, hæc in minoribus querimonia, divitiis, pauperibus, etiam divulgabatur; alii gravati existentes, alii gravamen timentes, alii aliis rumore vulgari tantum acquiescentes. Sic qui prius magnis laudibus elevabatur, nunc vituperio et impropertiis, verbis tantum, ipso etiam ignorante, deiecit. Sed tamen præficeret in opere exterius, ipsodispensante qui cuncta exteriora, priusquam fiant, ordinare consuevit interius.

F 94 Erat ante Palatium Episcopale, haud longe sita ecclesia quædam in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, in qua viginti erant Canonici seculares, sub Præposito antiquitus constituti. Hanc ergo cum prævidisset Sacerdos Dei sibi necessarium esse, ut ibi Fratribus suis impositis, aliquando a tumultu, cui officio imposito debebatur, paululum spiritum refocillaret, petebat multoties et a Rege, et a Canonicis majoris ecclesiæ, ejusdemque ecclesiæ Canonicis, ut abbi ab eo aliis aqua vel meliori conditione redditibus acceptis, illam sibi liberam concederent. Qui omnes una voce contradicebant; asserentes, ecclesiam tanti nominis non debere immutari, nec Regiæ potestati dignitatem cui subdita erat, iramini: sed nec alterius ordinis et consuetudinis gentem imponere, quæ jura regalia ignoraret, et subjectionem debitam et obsequium secundum consuetudinem ipsorum. Hanc ab his omnibus passus est per aliquot annos repulsam: sed vicit tandem, humiliter in petitione perseverans: vicit quidem ratione, qua premebatur; vicit et constantia, qua noveranteum a bonis initiis, usque ad finem numquam velle desistere. Expositisque Clericis illis, et omnibus f

D AUCTORE
COELO.
PATRIMONII
Christi se vindicem præbet

et varia bona recuperat:

celibatum a
Sacerdotibus
servari curat.

XLV.
Ecclesiam
S. Mariæ

post longam
repulsam
impetrat

AUCTORE
GREGO
et sui Ordinis
canoniarum fa-
cit.

A unumquemque ad suum velle relocatis, Fratres sui Ordinis, sicut diu concupierat, in eadem ecclesia imposuit; ubi et eo vivente secundum Ordinem institutum, et post discessum ipsius in aeternam, servitium Dei habendum ordinavit.

ANNOTATA D. P.

a Gerardus, qui postea Papa Lucius: ita Robertus de Monte: eidem in Cap. 2 Anal. additur Legationis socius Petrus.

b Albero Trevirensis, Electus anno 1132.

c Petustum MS. nostrum Saxonum, Anno Domini mxxxvi, Rukero succedit Norbertus in Sede Magdeburgensi.

d Hic erat Lotharius, Dux Saxonie, in Regem electus 24 Augusti anno 1125, qui Romam cum S. Norberto profectus, Imperator coronatur 4 Julii anno 1133, ut alibi dictum est.

e Slavonia olim e dextera ripa Albis fluvii, cui adiacet Magdeburgum, porrigebatur usque ad mare Balticum, et Wagriam provinciam Holsatiae: a sinistra ripa est Saxonia antiqua.

f Ita omnia MSS. unicum Parcense distinctius scribit: Et singulis ubi vellent collocatis. Honorius II factam mutationem approbens per Breve (quod Magdeburgo allatum recitat Polycarpus in Annotatis pag. 415) Clericos qui in ecclesia S. Mariae minus religiose vivebant, in locis, inquit, aliis, necessitatibus suis tanquam pius pater providens, posuisti. Robertus de Monte factum id refert ad an. 1129. Ipsum Norberti Diploma vide Cap. 3 Analectorum.

CAPUT XVI.

Persecutiones toleravit. Primi Abbates ordinati.

Crevit Fratrum numerus, et multiplicati sunt in Saxonia, ubi Religio lecalnerat; et in Slavonia, ubi non erat, radicati fructuoso germine floruerunt, multiplicatione sunt ut Hebraei. Fremuerunt Saxones, fremuerunt Parthenopolitani; odioque et invidia adversus hominem Dei invalescente, ipse in Deo spem et fiduciam habens, et ipsam et aliarum consuetudinum Congregationes dilatare non cessabat. Ob hanc causam saeviebant lupi in agnum, oves in pastorem; lupus ovi in mansuetudine, suam feritatem, ovis lupo in feritate, suam communicans mansuetudinem; ut utrumque consentientes, crudellem in nece pastoris exerceant ferocitatem. Vileas genus persecutionis mirabile. Qui adstabant lateri ejus, latera ipsius latenter perforabant: amici prope inimici facti, de longe jacula ex adverso mittebant: proximi sagittas in pharetra, suo tempore et loco jactandas; acutos gladios sub lingua sua consilarii portabant, undique insidias in occulto ponentes, ut interficerent innocentem. Corrupti et abominabiles adversus eum facti sunt: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Illic trepidaverunt ubi non erat timor. Regnum per eum timebant perdere, qui laborabat ut sine fine possent regnare. Pauperes timebant fieri: sed perverso agebant, illum extinguere volentes, a quo debebant et poterant, si vellent, ditari. Tædet forsitan Auditorem, toties blasphemias audire, et nullius blasphemiae notam a scriptore proferri. Audiat ergo mundus, et judicet: audiant senes, et discernant juvenes, et discant, et successoribus suis narrent, et doceant, si factum est in diebus antiquis, sicut factum est in diebus illis.

96 Jam enim advenerat dies, dies, inquam, ille sanctissimus et celeberrimus in Coena Domini, in quo poenitentes Deo reconciliari sanctorum Patrum

decrevit auctoritas, et in quo Agnus ille innocens, ad reconciliandas inimicitias inter Deum et hominem, captus est, et ad immolandum ductus. Et ecce ad ostium illius loci, in quo Sacerdos Dei poenitentium Confessiones recipiebat, adstitit quidam amictus pallio, in similitudinem poenitentis; obnixè ostiarium rogans, quatenus ad confitendum intrare liceret ei ad Episcopum. Hoc cum ostiarius viro Dei notificasset, Noli, inquit, intrmittere eum. Et cum paululum ille ex praecepto Domini sui diceret expectandum esse, ille magis ac magis instabat ut introduceretur. Sic perseveravit pulsans, nec intromissus est, donec recessit alia multitudo quae convenerat ad confitendum; et tunc novissime illi copia intrandi data est. Quem cum Vir Dei a longe diligenter inspexisset, Noli, ait, huc propius accedere, sed sta, et vide ne moveas pedem. Advocatisque de servientibus Palatii qui foris aderant, praecepit eis, ut adstantem juvenem, pallio, quo involutus erat, nudarent. Nudato autem eo apparuit cultellus acutus, quem adstrictum lateri suo tenebat, cujus erat longitudo fere pedis et dimidii; qui cum eodem, Episcopo jubente, cunctis qui aderant intuentibus, ante eum adductus est. Cumque quereretur ab eo, cur sic armatus venisset: tremens ac stupens, utpote ineffabilis et nefandae crudelitatis conscius, mortem timens, procidit ad pedes ejus: et quia ad ipsam interficiendum missus fuisset, confessus est. Nominatisque illis a quibus erat conductus, quorumque instinctu et consilio venerat ad tam execrabile facinus perpetrandum; ceteri qui aderant, quique ad hoc novi generis spectaculum confluebant, supra modum mirabantur: eo quod proditiōis hujus rei inventi sunt hi, qui de majoribus negotiis et secretioribus consiliis cum ipso tractare consueverant.

97 At Vir justus, ut erat hilari facie et vultu sereno, ad eos respiciens; Quid miramini, inquit, si vas suum hostis antiquus recognovit, et in membris suis opus suum exercere nititur, quod in hac sacratissima nocte in sancto Capite nostro Jesu Christo non timuit operari? O quam felix esset qui in aliqua hujus diei hora, non ab inimicis, sed etiam ab amicis, ut sunt isti quos recitatos audistis, traderetur et moreretur! Haec est, inquam, dies, qua desperatis misericordia, peccantibus venia, mortuis redditur vita: in hac quod hanc mortem prohibuistis, dolorem meum prolongastis, et laborem intulistis, sed et requiem meam distulistis. Isti erant et sunt amici, nec propterea merentur ut sint inimici: deceat enim nos Caput principiumque nostrum Jesum Christum imitari. Ait enim: Benefacite his qui oderunt vos: et orate pro persequentibus et calumniantibus vos: et alibi; Pater, ignosce illis: non enim sciunt quid faciant. Attamen ille traditor in custodia recluditur, non ut puniatur, sed ut suffragatorum suorum consilium detegatur; ut in eis tanti ignominia sceleris puniret, quod dolor cordis eorum aliqua poenitudine vel agritudine non sentiret. Quid igitur? Numquid scire poterat homo Dei, quid ille, qui Confessionis et poenitentiae causa veniebat, ferret, nisi gratia superabundans eum docuisset? Ab inermi victi deficient, qui probrosa iniquitate et evidenti injustitia se armaverunt.

98 Non cessabat æmula iniquitas in occulto, in manifesto mansuetam simulans aequitatem, et tanto gravius et nequius, quanto magis a domesticis fiebat et familiaribus. Familiaritas vere dicenda est: quia cum quodam noctis tempore, ad celebranda cum Clericis suis Matutinarum solennia, more solito surrexisset; advenerat Clericus quidam de domesticis, et retro ad ostium se in insidiis posuerat, iniquitate plenus et crudeli malitia; utpote armatus competentibus

D
In Coena Domini
audiens
Confessiones;

cognoscit ar-
cina fearii

E
ab adversariis
submissis;

ardet patendi
et morendi
desiderio.

F
Matt 5, 44

Luc 23, 34

XLVII

Ita et Clerici
invidios evi-
lot:

XLVI
Ordinem patitur
ob ordinis di-
tutionem

A competentibus armis, quibus innocentem caute et in dolo ferire posset et interficere. Egressisque Capellanis qui precedebant, sicut mos est in terra (precedunt enim Dominos suos Capellani) ille de insidiis prosiliens, novissimum putans Episcopum, unum ex Clericis media veste conscissa percussit. Cumque ille exclamaret et diceret; Quis est qui me lœdit? ille, sonitu vocis, non esse ipsum quem quærebat agnosceas, Putavi, inquit, hunc novissimum esse, quem morti tradere disponebam. Præcesserat enim Episcopus mixtim inter alios, eundem eventum, quasi futurorum præsciens, timens. At ille concito cursu in fugam versus est: et cum alii ad capiendum illum insequerentur, Sinite, ait Vir Dei, fugere eum, nec malum pro malo reddatis; fecit quippe quantum potuit, et quantum ei Deus permisit: nondum enim venit hora mea. Sed qui miserunt eum, non dormient, nec quiescent; donec opprobriis suis satientur, et me vel morti tradant, vel, si divinum sit opus quod agitur de me, manifeste probatum reddant.

XLVIII

B

Joan. 14, 18

Per absentium suorum fluctuare Præmonstratensis cognoscens,

99 Orbatus grex pusillus Præmonstratensis Ecclesiæ tante Patre, ipsum tamen exemplo ejus qui dixit, Non relinquam vos orphanos, vade et venie ad vos, per biennium patienter expectabat. Aliis ex ipsis cum quibusdam secularibus dicentibus, Subsistere nequaquam poterimus, quia recedente pastore, oves abire solent in dispersionem; alii nullum Magistrum nisi ipsum, alii de ipso desperantes, alium volebant eligere: et in hunc modum contententes, causamque veritatis et rationis ex parte consimilem prætendentes, nullumque fidelis exhortationis solamen habentes; titubare potius adhuc tecum radicati, quam stabilitatem poterant aliquam de se cogitare. Quod cum Viro Dei relatum fuisset, timens ne aresceret, quod a Deo per eum plantatum fuerat, si adhuc rore divini consilii non perfunderetur; advocatis ad se quibusdam ex prioribus et majoris et sanioris consilii Fratribus, perquirebat ab eis, quid facto opus esset; singillatim perscrutans de voluntatibus eorum, ut per omnia in definitione sui operis certior redderetur. Cumque intellexisset alios secum velle habitare, alios consilio suo alibi vivere, alios propositæ paupertatis votum velle tenere, plurimos tamen sub certo Magistro et disciplina eundem paupertatis tenorem velle observare, remisit eos ad locum suum, paucis secum retentis; pacis et unanimiæ normam iterum atque iterum suadens, quatenus, cum eis ab eo facultas eligendi Patrem concessa fuerit, concordia Christi Jesu, et dilectio quam docuit, in ipsis inveniatur. Recesserant illi: et bonus Pater non immemor filiorum quos in Christo genuerat, ne diu absque pædagogo remanerent, fideles non post multum nuntios ad eos destinavit, qui et eligendi nuntiarent facultatem, et de electione suam indicarent voluntatem. In hoc, quomodo et quid factum sit in electione, non est immorandum; quia qui a Magistro suo bene fuerant docti, a transmissis Legatis non indigebant perlocuti.

C

hortatur ad pacem:

permittit ut pro se alium eligant;

a quo facto id electum celat,

in causis ex abrupto definitionem, nisi prius, ut homo poterat, exquisisset voluntatem Dei, et hanc de circumstantibus sensum meliorem. Consilium ad tempus occultabatur; non tamen ignorabat Electus ille, quid de eo factum fuerat, quatenus rem tacitus consideraret divina edoctus revelatione. Asserebat denique, quod mane die illo, quo de ipso facta fuit electio, stetisset per visionem coram Filio Dei Jesu Christo, cum Patre et Magistro suo Norberto; extendensque manum suam dexteram Jesus, recipiebat Fratrem illum a ceteris Fratribus electum de manu Viri Dei, dicentis; Hunc a te, Domine, mihi commissum tuæ sanctissimæ Majestati repræsentato.

101 Per hoc proculdubio scire poterat, quid aliud de se divina miseratio disponebat. Quid plura? Venit dies, in qua placuit homini Dei quod cœperat perficere: convocatisque Fratribus quos habebat secum, consilium suum indicavit eis. Et advocato electo, Tu, inquit, mihi succedes electione Fratrum tuorum in domo paupertatis nostræ. Cumque ille responderet: Tibi et maxime Patri omnium obedire oportet: vadam et considerabo misericordiam Dei processus et profectus: in quibus si procedere potero et proficere, gratias ipsi; sin autem, ad te, quem post Deum Patrem elegi et animæ meæ tutorem, mihi sine offensa liceat remeare. Vade, ait; manus enim Domini usque in finem tecum erit. Hac accepta benedictione recessit, duobus adjunctis sibi sociis, e quibus præceperat Vir Dei, ut alterum in Antwerpensi Ecclesia Patrem, c alterum similiter in Florensi poneret. Et sic factum est. Positus et consecratus est ille sub nomine Patris in Præmonstratensi Ecclesia; et illi duo in duabus aliis supradictis. Sed et duo jam alii consecrati erant in duabus aliis Ecclesiis, d Laudunensi beati Martini, et Vivariensi. Isti quinque, et sextus, quem ad locum qui dicitur e Bona-spes, statim post introitum suum, Abbas Præmonstratensis exposuerat, instantem dissolutionem Ordinis in plerisque locis videntes, et majorem futuram metuentes, ad diem statutum in loco determinate convenerunt; et quidquid ad præsens in domibus suis superfluum esse videbatur recidentes; deinceps, ad similitudinem et exemplum Cisterciensium, annuatim f se reversuros simul, ad Ordinis sui sinistra corrigenda, firmaverunt. Quod cum in locis aliis divulgatum fuisset; si in primo anno sex, in secundo novem fuerunt, in tertio duodecim, in quarto decem et octo. Et exinde multiplicati sunt ubique terrarum, sicut voces et actus eorum et opera usque in præsentem diem testantur.

D AUCTORE CO.EVO.

sed rem dicitur Hugo discit,

et Abbas constituitur:

E

e' et alibi Abates,

b

c

d

e

primum capitulum celebratur.

f

F

ANNOTATA G. II.

a Hic est Hugo, primus ejus Socius, de quo supra ad caput 5 actum.

b Hic est Waltmannus, mortuus anno 1138 die 15 Aprilis, ad quem suis Natalibus eum inscripsit Chrysostomus vander Sterre, et nos mentionem fecimus inter Prætermisos. Elogia ejus a variis edita collegimus le Paige pag. 455, et Sanderus in descriptione hujus cœnobii. Placet his apponere Commemorationem quæ impressa legitur post Litanias de S. Norberto. ANTIEN. Hic vir despiciens etc. ♀. Justus germinabit sicut lilium. ♂. et florebit in æternum ante Dominum. ORATIO, ex Collectis de S. Francisco et S. Carolo Borromæo compilata. Ecclesiam tuam, quesumus, Domine, Beati Patris Waltmanni meritis, gratia cœlestis amplexet: ut sicut eum Pastoralis sollicitudo gloriosum reddidit, ita nos ejus intercessio in tuo semper faciat amore ferventes.

c Hic est Richardus, cujus elogium cum titulo Beati

A Beati habet le Paige pag. 439. Inter Pios Saussayus ad 30 Augusti. De Florella actum cap. 8.

d Gualterum et Henricum, de quibus et eorum monasterius actum cap. 13.

e Bonas-Spei conobium in Hannoniu prope Bingham oppidum; ejus primus Abbas Odo, discipulus S. Norberti, sed ab Hugone constitutus. Le Puige more suo etiam Beatum appellat, ejusque Elogium profert pag. 463. Saussayus, eo quod ejus Natalis ignoretur, posuit in Appendice talium pag. 1228. Horum autem omnium ea moderatio fuit, ut accepta benedictione Pontificaliter officientes, Annulo essent Baculoque contenti; licet Benedictini passim et Mitra et Chirothecis uterentur: quæ ne punitum a suis assumerentur consenserunt Permonstratenses, ut supplicaretur apud Innocentium III, quatenus ipsis talem usum interdiceret, sicut et interdixit IV Idus Maji 1198; ne scilicet forsitan ex ipsis quispiam supercilium elationis assumat, vel sibi videatur sublimis, cum iis uti se viderit, quæ Pontificibus et majoribus Ecclesiarum Prælatibus a Sede Apostolica sunt concessa: quæ tamen prohibitio, postea fuit relaxata justis haud dubie de causis: quarum una esse potuit, ne Canonice Præpositi et Episcoporum Archipresbyteri, de potiori forsitan gradu cum Abbatibus istis contenderent, uti nunc aliqui cum non mitratibus contendunt.

f Addit Pagius, ipsius S. Norberti præceptum fuisse, ut tale Capitulum celebraretur quotannis in festo S. Dionysii, 9 Octobris.

CAPUT XVII.

Privilegia Ecclesie sue ab Innocentio II confirmari impetrat Sanctus. In seditione constantiam tenet; miraculose preservatur a morte.

xlix

Deinde beatæ memoriæ Papa a Honorio ad suam prædestinatam æternitatem vocato, Innocentioque Sanctæ Romane Sedi canonice electione subrogato, cum Sedem obtinere non posset, propter intrusionem Petri Leonis, et seditionem suæ progeniei, exiens inde contulit se in Franciam, ubi, ut decuit, honorifice susceptus est. Convocatoque b Remensi Concilio, convenerunt undique Episcopi de diversis nationibus: advenit et Pater Norbertus, ibique illum Petrum intrusum excommunicaverunt; et electione Innocentii approbata, eundem Petrum Leonis leoni rugienti, nisi respiceret, devorandum tradiderunt.

In hoc Tractatu tractare de Romanis Pontificibus, alicui videbitur superfluum esse; sed alio modo seriatio differi non possunt quedam, quæ de milite Christi prætermitti non debent, quæ ab eo magifico et laudabiliter gesta modernis temporibus dignoscuntur. Attulerat namque secum Ecclesie sue privilegia vetustissima, et fere a vermibus consumpta, quæ cuncta Romano munimine fecit renovari et corrigi. Apponens ea quæ receperat de manibus eorum, qui ea injuste et violenter rapuerant, ut superius annotatum est. Addidit præterea aliud privilegium secreto, ut, cum daretur opportunitas, Romana fultus auctoritate, suæ Religionis Ordinem in Episcopali propagaret ecclesia. Finito Concilio, cum ad Sedem propriam reverteretur, jamque ex parte divulgatum esset quod fecerat; scilicet quomodo gladio spirituali et castrorum munitis et propugnaculis se contra eos armaverat; magis fremebant, dicentes ad alterutrum; Regnum nostrum non stabit, et gloria nostra nihil est; sed et honor omnium nostrum et dignitas prædecessorum nostrorum destruetur, nisi quam cito tollamus eum de nobis, et auferatur hæc ejus subtilis potestas

de terra nostra: et exiit quærebant opportunitatem ut facerent caute, juxta quod inordinate et insipienter machinabantur.

103 Cum autem ei qui elegerat eum et assumpserrat in opus ministerii sui, placuit ut quæreret Viri constantiam; qui, ut præmissum est, fidem probaverat et patientiam; non diu distulit, sed occasione et tempus intulit, ut et furorem esurientium sanguinem satiare, et evidentis tribulationis igne tironem suum purgaret. Contigerat autem eodem tempore quoddam infortunium in ecclesia majori; quod secreta Viro Dei fuerat revelatum. Cumque hoc senioribus indicasset ecclesie, et protestaretur, pro re tali expiari debere Ecclesiam, secundum Canonum auctoritatem; illi acquiescere ei noluerunt, dicentes, non esse deo consecrandam ecclesiam illam, quam constabat multorum Regum et Pontificum auctoritate fuisse consecratam. Hoc illi prohibebant: sed ille e contra asserabat, numquam se in ea divina celebrare velle mysteria, nisi ab ea dæmonum infestationem, qua fuerat irretita, paterentur effugare. In hunc modum contendebant; sed Vir ille qui versutias eorum non metuebat, dum tamen Deus esset in causa, notum fecit omni populo rei eventum d in pulpito: ostendens etiam quod prohiberetur facere quod erat authenticum, et quod in hujusmodi eventibus sanctorum Patrum sanxerat consuetudo.

104 Hæc dixit, et sequenti nocte assumptis duobus Episcopis, quos tunc secum habebat, et Præposito ejusdem ecclesie, qui in hoc favebat ei, et quampluribus de Fratribus suis Clericis, intravit ecclesiam: indutique sacris vestibus, et aqua consecrata, illud officium, sicut exigebat quod præmissum est negotium, sincera devotione compleverunt. Isti locum ad consecrandum e Dominicum Corpus et Sanguinem divina benedictione, ut fieri oportet, ex officio debito consecrabant; sed præscripti adversarii hoc factum execrantes, de sanguine innocentis Sacerdotis manus suas implere festinabant. Vigilant isti, ut agni sanguinem colligant; vigilant illi, ut sanguinem innocentis effundant. Nam statim ut peractum est Officium, adhuc omnibus qui aderant in sacris vestibus existentibus, clamor nimius, et tumultus grandis populi foris auditus est. Commota quippe fuerat omnis civitas, furore non minimo et inenarrabili; eo quod vox crudelis et stupenda facta fuisset ad eos a quibusdam adversariis, scilicet, quod fregisset Episcopus altaria, sacrarium reserasset, feretra et phylacteria dissolvisset, sibi que reposuisset; et cum his omnibus, sub ejusdem noctis tenebris, cum omni etiam thesauro ecclesie fugere disposuisset. Audientes hoc qui cum Viro Dei erant, territi sunt, alii plus, alii minus. Sed ille imperterritus ad eos exire volebat, ut interrogaret quidnam esset. Porro alii omnimodis prohibebant, dicentes, hunc plebeium tumultum non facile in tali hora a quoquam posse sedari: et coegerunt eum, ut ascenderet quoddam f municipium, quod ab Imperatore Ottone ibi constructum erat antiquitus, loco turris cujusdam ecclesie, quam inceperat ædificare, sed morte præveniente non consummavit.

105 Ibi se reclinavit homo, et qui cum eo erant, sacris adhuc amicti vestibus, mortem potius corporis turpissimam quam vitam expectantes. Invalerebant voces insultantium et insipientium g, Theid-ut, Theid ut, ingeminantes, hoc est, Exite. Exite. Sed illi in turre desuper e contra in Matutinarum solenniis laudes Deo canentes, cum hymnis et canticis exultationis laudes Deo in honore prædicatoris egregii Pauli vocibus immensis resonabant:

D

c
occasione
Ecclesie
Cathedralis,

E
quam pollutam
sciens
d

noctem
expiat;

e

f
orto tumultu
populari,

f

obsistitur in
quodam munimento,

g

AUCTORE
COÆVO.

b
Ab Innocentio
in Remensi
Concilio,

post confirmata
vetra et
nova obtenta
Privilegia,

ad Sedem
suam reversus
incautus odium
eum
sanctus,

A bant: isti vero insultationis voces clamoribus inordinatis multiplicantes, Sacerdotem Dei reum esse mortis proclamabant. Erat equidem proxima nox, post diem qua fit sollemnitas beatorum Petri et Pauli in martyrie; et sicut nocte pristina pro altero, id est beato Petro, celebrat Ecclesia; sic in sequenti pro altero, id est Paulo, celebrabant solennia, sicut Ecclesiae solet esse consuetudo. Cantabant, qui fuerant ob-essi, de eo quem obsessum fuisse narrat ejus historia; ac resumunt vires de timore martyrii, cum resonat in auribus eorum beati Pauli depositum, quod reservatum sibi confirmat in gloria: ait enim; Scio cui credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem justus iudex. Hæc fiducia quidam ex ipsis stantes non trepidabant; sed alii adhuc seculo et suæ carnalitati tenere inherentes, et ejulatu non minime ingemiscientes, dicebant; Heu, heu! ut quid huc secuti sumus hominem, ut cum eo moreremur in peccatis nostris? Quibus Vir sanctus, ut poterat, melliflua consolatione exhortans aiebat: Nolite, Fratres carissimi, nolite terreri: Dei est enim quod a nobis gestum est; Dei est quod geritur; Dei est permissio, quando ab inimicis suis suum aliquod hominum opus impugnatur. Hæc aliquando dicebat, interdum autem pro ipsis, ne deficiendo desperarent, attentius orabat, ipserum defectu, crescebat ejus erandi affectus; et, ut ipse postea asserebat, non tantum metuebat mortem, quantum timebat ne desperando illi deficerent.

106 Congregabatur per totam noctem pars adversaria; multiplicabant orationum preces, in articulo talis necessitatis, sacer Sacerdos et societas cum eo congregata. Facto autem mane, cum summo diluculo lux cepisset illucescere; dum alii ad insultum torris insistunt, alii sagittis, alii jaculis Pontificem et Clericos suos impetunt; quidam, qui mortem suam jurasse dicebantur, tamquam avidiores crudelis illius necis appetitores, quocumque modo irruentes, ad superiora turris audacter evaserunt. Quos ut vidit homo districtis gladiis irruere, ne in aliorum mortem desævirent, progradiens in obviam, Magistri sui exemplum secutus, Unum, inquit, hominem queritis; ecce ego. Parcite istis, qui nullam mortis sententiam meruerant. At illi eo viso, ut erat amictus adhuc Episcopali et Sacerdotali veste purpurea, territi sunt; et paululum retrocedentes; in momento Deus, ejus nutu omnia disponuntur, declarata Martyris sui, quantum in eo fuit, constantia, tanta ipsorum persecutorum mentes mutatione compunxit, ut ad pedes ejus currerentes, veniam de tanto ausu precarentur et acciperent; et ex adversariis in defensores prodirent. Alii vero festinanter insequentes eos, unum ex Camerariis suis, qui fideliter ei adhærebat, quamulum introitum defendentem invenerunt. Et jam Episcopum esse decollatum a præcedentibus putantes, ipsam eundem Camerarium, eo quod Dominum suum diligebat, odio habentes, gladio percusserunt; et usque ad guttur collum ei abscindentes, semivivum, mortuum tamen ipsum esse existimantes, reliquerunt. Quod videns Vir Dei, omnibus invitis in mediam turbam prosiliit, et inimicis datus de se facultatem, morti se obtulit: eligens mori potius, quam aliquis alius eos superstitè moreretur.

107 Cernens autem eum ille idem qui servientem suum percusserat, furore diabolico et iniquitate plenus, adline sanguineum gladium evaginatum tenens, extendens manum suam in Pontificem, audaci præsumptione grandem ictum ei super humeros obtulit. Sed resiliit gladius, velut si percuteretur super lapidem adamantinum; et de recenti, quo erat intinctus sanguine, fimbrias Episcopalis mitræ,

quam in capite gestabat, intinxit: quæ quamdiu vixit homo, eodem adpersa sanguine mitra apparuit. Videntes autem quidam, qui adstabant, ex adverso rei exitum expectantes, illi, qui plus hominis sanguinem quam hominem expectabant; videntes, inquam, illi quod non moreretur, quia a quibusdam parcebatur, a quibusdam vero percussus non lædebatur; concurrerunt, et Reliquias Sanctorum concito deferentes, eas in medio posuerunt; dicentes, magnum inconveniens esse, quod sic indecenter Pastor ab ovibus impugnaretur. Illic prætendebant, falsam simulantes humanitatem: nam et ipsi ipsum in hoc articulo positum cocebant, ut Fratres suos de ecclesia B. Mariæ exponeret, qui in ea positi erant, ut superius dictum est. At ipse negabat, affirmans factum hoc, quamdiu viveret, numquam ab eis infirmandum; quod Regali potentia et Romana auctoritate dolebant confirmatum.

108 Dum hæc agerentur, advenit ejusdem urbis Comes de via; et quasi eventus hujus nescius, inter medios tumultuantes ecurrit; dividensque eos ab invicem, diem determinatum eis nominavit, qui venirent omnes justam querimoniam habentes adversus Episcopum, justitiam executuri et accepturi. Recesserunt ergo illi ad præceptum Jalicis. At Dei Sacerdos intravit eandem ecclesiam, pro qua tota commotio facta fuerat, Missam celebraturus, et immensas Deo suo gratias redditurus. Cumque accessisset ad altare, accersitis circumstantibus; Ecce, inquit, integra sunt omnia, salvaque et sana, quæ denuntiata fuerant confracta et asportata. Celebravit igitur Missam in eodem loco, sed et Epistolam et Evangelium ipsemet legit: recesserant enim omnes ministri sui tædio et timore affecti; ita ut vere dici posset de eo, sicut de summo Capite nostro Jesu Christo, Relicto eo omnes fugerunt. Finita autem Missa, venit ad palatium, purpuream mire et ineffabili modo gestans faciem, utpote calice Domini sui bene potatus; ut dicere posset eum Propheta: Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo. Hunc quippe colorem in ipso mortis periculo tenuerat; et hoc testabantur qui cum eo extiterant, quod non vidit eum quisquam vel ad modicum pallescere: ipse vero econtra Martyrum constantium levem, et super mel et favam dulcissimum esse asserebat. Sic eam Dominus eripuit, complens præmissa ipsius qui dixit: Multæ tribulationes iustorum, et de omnibus his liberavit eos Dominus; militis sui fidem exquirens, sed nullatenus sanguinem sitiens

ANNOTATA D. P.

a Honorio II sub annum 1130 mortuo successit Innocentius II. cui se apposuit Petrus Leonis Pseudo-papa, Anacletus, dictus.

b Captum Concilium Remis 300 Episcoporum et Abbatum in Octobri.

c Hæc est S. Mauriti ecclesia ab Ottone I ædificata, de qua pluribus ad Cap. 1 Analect.

d MS. Antwerp. in publico.

e MS. Bern. Dominici Corporis et Sanguinis Sacramentum.

f Municipium, quasi Muricipium, quod muro capiatur; itaque hic solum ea vox accipitur, quæ alias significat oppidum muris cinctum.

g Ita MSS. tria conformiter ad idioma gentis, sub aliqua tamen diversitate, dum alia etiam Thied ufs vel uet scribunt. Plura Thiedur aut Theidur, legunt: sed hoc vertendum esset, Abite.

h Rem totam sic breviter narrat Chronologus Saxo noster: Eodem anno, scilicet 1129, Lotharii 4; in Commemoratione S. Pauli facta est commotio maxima

D
AUCTORE
CO. RYO.

neque cedit
sua lentibus
ut suos
abduceret
ab ecclesia;

tauctu a Co-
mle seda'o,

E
solus in illa
At ssam ficit,

Matth. 26, 56

Psal. 115, 13
et latus
discedit

f

2 Tim. 1, 12

hortatur
suos ad
constantiam;

et vi irrum-
pentibus
utro se
offerens,

primos plu-
en', inimicis
benigne
ignoscit:

Camerario
au unus
graviter
vivo,

ipse miraculo,
manu: uisus.

AUCTORE
COLVO.

A xina civium Magdeburgensium contra Norbertum Archiepiscopum, quod majorem ecclesiam, sicut sibi dictum erat, pollutam, nocturno tempore purificaverit. Crescente itaque tumultu ascendit in superiora antiquioris monasterii, cum Misnensi et Havelbergensi Episcopis (*hic Gumbertus an. 1120 Hemoni successus; istius nomen necdum comperi*) cum Præposito majoris monasterii; ibique multum diu obsessus est, sævientibus atque objurgantibus adversariis, quod altaria fregerit, et Reliquias Sanctorum furto abstulerit. Sed hunc divina gratia mirabiliter de insidiis eorum eripuit; et persistentes in malo excommunicans, eos sibi subiecit.

CAPUT XVIII.

*Alia conspiratio discussa. Iter Romanum.
Morbus et obitus.*

I nvidiorum solet esset consuetudo, ut cum ab eis, quibus invident occasione aliqua paululum concitati fuerint, non statim totum quod egre ferunt, et quod dolet in cordibus eorum, proferant; sed postquam ab eis recesserint, neriori dolore intumescunt, quicquid ad contumeliam ipsorum dixisse vel fecisse potuissent, magis amaricati, majori vindictæ data opportunitate, reservent in posterum. Sic præscripti adversarii, quibus odiosa erat æquitas, quam eis Pontifex invictus prædicabat; convocatis iterum perversis conventiculis suis, summum quisque dolorem proferebat; dicentes se esse delusos, et arte magica tenebrarumque caligine sensus suos aduncatos, qui hominem hunc vivum reliquerant; qui eis non cedebat, nec ritum et honorem ipsorum, dignitatemque urbis debitam nullatenus immutare metuebat. Vere delusi *a* et stupidi; nec mirum, quia dolesi et stupenda nimirum convenerant tractaturi. Nam et hoc ab eis firmiter ibidem decretum est, quatenus cum ad condictam diem convenire deberent, singuli denariatam *b* vini vel *c* medonis biberent; ut si quidquam voluntati eorum contrarium in discussionibus querimoniarum accidisset, supplerent de nece sui Pastoris quod minus fecerant; et sic ebrietati potius deputaretur quam præmeditationi. Et hoc statutum est, ut quicumque huic decreto non obediret, domus ejus ad dejiciendum, et tota suppellex ad diripiendum iudicibus totius illius senatus subiaceret. Quod factum cum relatum fuisset ad aures quorundam Principum terre, qui Virum Dei ex quadam parte diligebant, eo quo sciebant eum esse Virum sanctum et justum; persuadebant ei ut ad tempus cederet, exemplo Magistri sui, qui a facie persequentium eum se abscondit, sicut scriptum est: Jesus autem abscondit se, et exivit de templo. Quod cum ille renueret, palmanque martyrii gaudens expectaret; illi multiplicibus persuasionibus exire compellebant.

110 Advenit dies, ut erat prænominata; et dato signo, cepit civitas immensis clamoribus perstrepere. Et interrogans homo Dei quid esset; responsum est ei, quia populus multus congregatus, Fractes de ecclesia B. Marci vellent ejicere. At ille subridens aiebat: Non est ita; quin plantatio, quam plantavit Pater celestis, eradicari non poterit. At tamen compulerunt eum ut exiret; et præparatis equitaturis exivit ad Abbatiam quamdam monachorum in honore S. Joannis *d*, quæ est in suburbio civitatis sita supra montem quemdam; ubi satis spatiosè dispositis omnibus, transivit ad quoddam Castrum suum quod dicitur *e* Halla, ut ibi a tanto tumultu requiesceret. Sed et illud clausum invenit: Prævenientes enim hostes sui, omnem præoccupaverant munitionem. Quid faceret homo, qui nus-

quam inveniebat ubi requiesceret pes ejus? quid D faceret, humano destitutus auxilio? Contulit se ad ecclesiam quamdam Canonicorum *f* Regularium, quæ ibidem prope erat; orans Deum suum per aliquot dies, ut viam suam in suæ beneplacito voluntatis dirigere dignaretur. Sed ille qui dixit per Prophetam, Maledictus homo, qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et recedit a Domino cor ejus, videns sui tironis humilitatem et constantiam, respexit veritatis ejus preces; et sicut voluit, ex quo voluit, pax rebus data est. Nam ut convenerant certatim inimici ad interimendum, sic convenire festinabant ad satisfaciendum. Omnimodam satisfactionem offerebant, offerebant et pecuniam multimodam. Sed ille, qui plus animas quærere Deo venerat, quam pecuniam; ne Domini Dei sui offensam incurreret, respuebat pecunias, ut animas eorum, quæ pro hoc excessu perditionis periculo subiacebant, lucrifaceret. Dicebat denique, summum et non ipsorum esse delictum: quod deliquerunt, sibi metipsis, non sibi, nocuerunt: nocuerunt et ei potius, quem vulneratum et semivivum jacentem reliquerunt. Satisfactionem illius querebat, suam autem minime, exemplo sui Capitis, qui dixit, Pater, ignosce illis: non enim sciunt quid faciunt; et illius Apostoli, Nulli malum pro malo reddentes: de illo dolore intrinseco, dolebat; qui nihil dignum morto meruerat, morti tamen addictus, gravique vulnere tentus jacebat.

111 Videntes itaque adversarii, quo potissimum dolore angeretur homo Dei, studuerunt illum lenire in eo super quo gravatum eum esse sentiebant. Nam illi vulnerato domum suam, quam dejecerant, ex integro reparantes, ad medicandum vulnus, quod ei inflixerant, quadraginta marcas argenti contulerunt. Post hæc, apertis januis Castri, quas ad adventum ejus prius clausuerant, intravit illuc cum omni honore, multorum cœtu vallatus Nobilium, multitudine etiam plebis Deum laudantium super constantia tanti Pontificis, ipsumque Pontificatu dignum esse asserentes, quem Deus omnipotens de tot persequentium manibus eripuit: et in tanta evidenti mortis periculo, cum suæ fidei integritate corporisque incolumitate invictus permansit. Sic vicit humilitas, humilitatis gratia præeunte, ut in eo Virtutis insignia clarescerent, quæ dicit: Qui se humiliat, exaltabitur. Laudes ergo tanti Viri tacendæ non sunt; quia gloriosus Deus in Sanctis suis. Et cum magna præcedentium Patrum facta narrantur, subsequenitum opera filiorum ad hæc imitanda provocantur. Quinto anno Episcopatus sui hæc acta sunt, et tribus postea sedit, de die in diem, ministerio a Deo sibi commissio dans honorem, in omni religione et honestate proficiens; unitatem sanctæ Ecclesiæ conservans, ejusque perturbatores et schismaticos omnes persequens et detestans; bonos amplectens, desolatis dans consilium, pauperes et orphanos viduasque sustentans, religiosos quosque fovens et dilatans, religionisque docens formam; seipsum, prout dignitas officii pati poterat, tam minoribus quam majoribus affabilem exhibens; divinæ largitatis et gratiæ non inmemor, Domino l'eo suo per singulos dies bonæ opinionis et intimæ suavitatis et dulcedinis offerebat conscientiam.

112 Erat schisma gravissimum et ad pacandum difficillimum in sancta Romana Sede, de duobus, ut præmissum est, Pontificibus, Innocentio et Petro Leonis: quorum alter, Innocentius videlicet, canonicè electus, Catholicus erat, et a Catholicis omnibus approbatus recipiebatur; alter vero, id est Petrus, fuerat intrusus, sed tamen occupaverat sanctam Sedem, non a Deo neque ab Ecclesia sancta, sed a potestate seculari. Quia et ipse, etsi non nobilitate

f
tum Hallam
ad Canoni-
cos Regulares:
Joan. 17, 5

*oblatam a
mitigatis
pecuniam
respuat*

*sed Camerario
leso cultu sa-
t sperit*

Luc 23, 31
E
Rom. 12, 17

11

*honorifice
receptus*

*laudibus
extollitur*

Luc. 18, 14

12

*heroicis
virtutibus
exceclit*

111

*ad destruen-
dam po'en-
tiam Petri
Leonis an'4-
papæ*

*Ob novam
conspirat.o-
nem*

11

*a
ab ebriis
faciendam,*

b c

*regatus fu-
rit cedere,
initio recusat*

c

Joan 8, 59

*deinde recipit
se in Abba-
tiam S. Joann-
is,*

d

e

A bilitate, multitudine tamen generis potens erat in civitate; legesque sanctas, et ordinem, et omnia statuta Patrum et Ecclesiæ sanctæ, regulamque Christianæ fidei, fervore suæ ambitionis exsecutus, destruebat; turresque et munitiones civitatis alias dejiciens, alias muniens, ad omnem Principatum seculari, et suæ cupiditatis votum obtinendum præparabat. *g* Ob hoc, consilio inito a Rege Lothario et sanctæ fidei Principibus, ne cognitio et robur fidelium Christianorum his modernis temporibus illa peste mortifera periret, expeditionem in Italia ordinaverunt: ut ipsum sacrilegum, quem gladius spiritualis, quo jam sæpiissime percussus fuerat, penetrare non poterat, materialis saltem perforaret. Cum eo et aliis tam Episcopis quam Archiepiscopis, ex præcepto et obedientia Innocentii Pastoris Catholici, Pontifex Norbertus profectus est. Transitisque castris et urbibus [non], absque intolerabili offendiculo, cum magno cœtu præeuntis et subsequenti exercitus, Romam, Papam venerabilem Innocentium secum deducentes, perveniunt. Ubi cum impetu grandi et manu forti introeuntes, ipsum eundem Papam in sancta Sede, invitis hostibus et adversariis omnibus, posuerunt.

B 113 Sel et ipsum Lotharium Regem Pontifex in Sede positus, et alii qui cum eo venerant, in Romanum Imperatorem consecraverunt *h*. Erat enim vir ille, strenuus belli ductor, præcipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei et sanctæ Ecclesiæ; veritatis amicus, justitiæ socius, injustitiæ inimicus: ejus probitas patebat in Sicilia, vigeat in Saxonia. Qui, quamdiu vixit, totum Romanum Imperium, quod ejus custodiæ deputatum fuerat, tutare non potuit. Diligebat autem et ipse Virum Dei Norbertum: eo quod ejus consiliis, quæ strenuitate et providentia pollebant, assidue utebatur; et quia ab eo cœlestis dulcedinis potum hauriebat, et pane divine refectionis quotidie reficiebatur. Magnæ debilitatis erat homo ille in suo corpore, utpote lingua et gravi attritus asperitate pœnitentiæ: sed multo amplius crevit infirmitas, cum labor et dolor itinerantium, et terrarum occupatio ei ad juncta est, et domesticæ curæ sollicitudo et mutatio diversorum aerum, et inquietudinis assiduitas. Cuncta autem, quæ ibi vel alibi ab eo facta sunt, non est possibile alicui soli narrare; quia nec alicui soli possibile fuit cuncta scire vel cognoscere. Scitur tamen, quia ab Italia reversus in civitatem suam Parthenopolim, non post multum gravi ægitudine detentus est; et per aliquod tempus, id est per spatium quatuor mensium, in ea laboravit. Episcopatuque sapienter et fideliter annis octo administrato, plenus Spiritu sancto, cum omni integritate sensus, adstantibus benedictione data, beato fine quievit. Neque enim, ut ait Augustinus, poterat male mori, qui bene vixerat. Annus erat Dominicæ Incarnationis millesimus centesimus trigesimus quartus, Feria quarta Pentecostes, octavo Idus Junii, Papa Innocentio anno quinto regnante, Lothario anno nono.

ANNOTATA D. P.

a Ita omnino legendus videtur sensus, a transcribentibus in hunc modum turbatus: Vere delusi, nec mirum, quia dolosi, dolosi et stupendi.

b Denariata, id est, ad valorem unius denarii.

c Medo, hydromel. Potus hic defertum vini, ubi hoc non crescit, supplere solet, et generosissima vina adæquat cum diutius decoctus fuerit; quapropter his nostris regionibus a Sacrificio Missæ arceantur vina Hispanica atque dulcia, eo quod ænopolæ fraudulentæ aliquando

Medonem pro illis supponant, talem ut verum a ficto vino vix ipsi peritiores discernere queant.

d At nunc eadem Abbatia, medium fere locum civitatis secundum Alhim porrectæ obtinet, cum insigni ecclesiæ; postquam scilicet in quadruplum aucta illa per longitudinem est, a lido non solum suburbio S. Joannis (postquam additionem nescio an vestigium ullum superstiti restrictionum olivæ murorum) et complanatis quæ suburbium ab urbe dirimebant fossis, sed etiam Julvarum burgum ex una, et nova (ut vocant) civitate ex altera arduis; quomodo civitatem representat Merianus elegantissime sculptor, in Topographia Saxonie inferioris.

e Halla, ad Salam fluvium, 12 leucis Magdeburgo dissitum oppidum, tunc ditionis Archiepiscopalis, sui postea juris factum.

f Forsitan in Petersberg seu Petri-monte, ad latus urbis meridionale, ubi etiam nunc ecclesiæ vel capellæ cernitur juxta Merianum.

g Ad hoc schisma, ejusque auctorem Anacletum (sic enim vocari voluit) passim omnes pertinere existimant, id quod ex ore Sancti habuisse se affirmat S. Bernardus Epist. 56, ad Gaufridum Episcopum Carnotensem, sic exordiens: Quod a me de Domino Norberto sciscitamine, si videlicet iturus sit Hierosolimam, ego nescio. Nam cum ante hos paucos dies ejus faciem videre, et de cœlesti fistula, ore videlicet ipsius, plurima haurire meruerim, hoc tamen ab ipso non audivi. Verum de Antichristo cum inquirerem ab ipso quid sentiret; durante adhuc ea quæ nunc est generatione revelandum illum esse, certissime se scire protestatus est. At cum eandem certitudinem, sciscitanti mihi unde haberet, exponere vellet: audito quod respondit, non me illud pro certo credere debere putavi: ad summam tamen hoc asseruit, non visurum se mortem, nisi prius videat generalem in Ecclesia persecutionem. Hanc vero et vidisse dici quodammodo potest, cum vidit predictum scandalosissimum schisma, et Anacletum Antichristum futurum præsignificasse; nec obscure in hunc sensum venit Bernardus Ep. 124, 125 et 126 de illo scribens. Barrois ad an. 1106 nom. 26 totum istud eo referri putat, quod cum sæpe sancti viri prænovissent ingentes futuras persecutiones Ecclesiæ, putarint rerum magnitudine ipsa affore Antichristi tempora.

h Placet totum hujus itineris rationem ex Magdeburgensi Chronico nostro describere, ubi ad an. 1132 sic legitur. Rex Lotharius celebravit Assumptionem S. Mariæ in Werzburg, et inde cum exercitu Longobardorum fines intravit: et quia Archiepiscopus Coloniensis defuit (defuncto Friderico, et Brunone necdum consecrato) qui jure debet esse Cancellarius in istis partibus; Norbertus Archiepiscopus Magdeburgensis huic officio deputatus est. Anno Domini mxxxiii Rex celebravit Natalem Domini in Italia, apud castrum quod dicitur Meduna, ad confluentes Medunæ et Limentis in confinio agri Tarrasini et Forojuliensis. Rex autem inde progressus, sanctum Pascha, xxvi Martii, celebravit apud S. Flavianum, xii circiter p. m. ab urbe juxta Socratem, nunc S. Orestis aut etiam S. Silvestri dictum, quod cum ibi latuisse fabulentur, Constantino ecclesiam persequente: Flavianum Virgilius Silvasque dixerunt, nunc plane deletum locum, antiquam verosimiliter Romanorum Coloniam, quod, deinde nomen in S. Flaviani Martyris xxviii Januario commemorati nomen videtur transiisse. Ac postea in Kalendis Maji Romanam veniens, ad S. Joannem in Lateranensi a Papa et Clero ac Romanis honorifice suscipitur: ibique Pentecosten celebravit: et in ipso sancto die in monte Aventino ad S. Sabinam coronatus processit. Ibidem ergo per sex continuas hebdomadas commoratus, tandem ex consilio et voluntate Principum, mediante

D
AUCTORE
COLLEVO

E
S. Norberti de
Antichristo
opinio.

Iuxta Lotharii
Romam.

g
cum Lothario
Rege et aliis

Romam deducit
Papam
Innocentium.

h
Inde redit
cum Lothario
ubi coronatus:

et infirmatus
in via

sanctissime
moritur anno
1134 6
Junii.

AUT TORR
COLAO

et reditus in
Germaniam.

A mediante Norberto Archiepiscopo, in præfata Basilica Constantini, a Papa Innocentio imperialem suscepit benedictionem, cum conjuge sua et Nonas Junii die Dominica, quæ tunc tertia extitit post solennitatem adventus Spiritus sancti. His ita gestis, inquit, Imperator transcensis Alpibus celebravit natiuitatem S. Mariæ in Werzburg. Natalem Domini celebravit Colonia. Pentecosten in Junii in Merseburg in Sueria : sed jam ante ab eo discesserat Norbertus : qui infra quartam ejusdem hebdomadæ Pentecostalis obiit : et infra quintam sequentis hebdomadæ in monasterio S. Mariæ est sepultus.

CAPUT XIX.

Sepultura corporis, Triplex apparitio. Epilogus.

- 111 Defuncto itaque beatae et dignae memorie Patre Norberto, spirituque suo ad summam felicitatis æternitatem vocato, sanctoque corpore ipsius exanimi relicto, contentio non minima orta est, inter Ecclesiam majorem et Ecclesiam B. Mariæ, de loco sepulture ejus. Volebant enim alii, dignumque et justum esse dicebant, ut, quia Caput ecclesiarum ejusdem civitatis extiterat, Ecclesiæ capitali ejus ossa deferrent honorem : ibique adventum summi Judicis expectaret, ubi erat titulus ejus immobilis et sine fine, si sine fine ei in carne vivere contigisset. Sed et alia pars, Fratres videlicet S. Mariæ, sui juris ipsum esse asseriebant ; eo quod per ipsum suo Creatori reconciliati, ipsum Patrem elegerint ; et per ipsum seipsos et suam devotionem Domino Deo suo, a quo aversi fuerant, reddiderunt : præcipue cum adhuc vivens homo præcepisset, et usque in finem suæ voluntatis devotio postulare demonstrasset, quod inter Fratres suos et filios, quos Deus, Dei verbo, paupertatis suæ tempore genuerat, sepeliri et requiescere debuisset. Hæc erat contentio ; et evidens utrimque proponebatur justæ certæque rationis responsio. Res mira ! Contendebant hominis hujus corpus examine retinere ; prodesse sibi putantes mortui præsentiam, ejus, cum viveret, et prolesse poterat, omnimodis querebant absentiam. Videntes tandem illi qui erant medii, qui utrimque contentionem hanc æque ferebant, quod invincibiles essent, et suam unaquæque pars justitiam meliorem assereret ; consilium dederunt, ut ad Regem Lotharium quam cito mitteretur ; quodque ipse præciperet aut judicaret, hoc ratum haberetur. Et sic factum est.

per omnes re-
chens de-
cumfetur
dum exequiæ
celebrantur;

ipsum monel
interim factu-
ris expers :

a

sepelitur in
monasterio :

transfertur ad
Chorum.

115 Interim vero corpus inhumatum jacebat, siquidem die in diem per singula monasteria civitatis delatum est ; et in unoquoque Vigiliæ, et ea quæ fidelibus defunctis debentur, diligenter sunt celebrata ; donec in die octava reversi sunt qui missi fuerant : et tunc ex præcepto Imperatoris, ad Fratres in ecclesia B. Mariæ corpus Viri sancti sepultum est. Sed et hoc mirum fuit, et tacendum non est, quia cum esset ætas nimia, ita quod eodem anno pratorum fœna nulla, præ siccitate nimia, secarentur, non est de corpore ejus per tot dies nlicijus fœtoris egressa corruptio a. Unde datur intelligi, quomodo mundavit eum gratia superabundans a corruptione mentis, quæ conservavit corpus ejus non corrumpere, dum tractari manibus, et humanitatis exhibitione, more solito, exequiarum officio sepulture debuit præmuniri. Sepultus itaque ante altare sancto Crucis, in medio b monasterii fuit per aliquot annos : sed boni filii, qui ex præcepto Veritatis, ut scriptum est, Honori patrem tuum, ut sis longævus super terram ; et ex recor-

datione benignitatis, quam eis exhibuerat, eum tenere diligebant ; ut sine oblivione memorie ipsorum commendaretur, ante oculos suos in Choro eum transtulerunt ; ubi in c tumulo, diligenter pro loci opportunitate adornato, diem expectat novissimum, in spe certæ resurrectionis et gloriæ.

116 Argumentum salutis ipsius et spei, nequam a quoquam fidelium æstimatione incredibile debet esse ; præsertim cum a quibusdam, quibus optime credendum fuit, etiam post discessum suum in ea effigie apparuerit ; et de statu suo quærentibus, tale responsum ex divina permissione dederit ; quod verum et certum dubitare nullus diligenter attendens debet. Eodem namque die et hora, qua separata est anima ejus a corpore, videbat eum Frater quidam in veste candida, et pulchra effigie, ramum olivæ tenentem in manu sua. Qui cum quæreret ex eo, ut erat timidus, unde veniret, vel quo festinaret ; respondit, dicens : De paralyso missus sum, unde et hunc ramum olivæ florentem tuli ; et vado celeriter, ut in loco paupertatis meæ, id est in Præmonstratensi ecclesia, transplantem illum. Expergefactus Frater de tam insolita visione, coepit intra se cogitare, quid hoc significaret : nuntiansque hanc visionem quibusdam ad ecclesiam d (erat enim ad curiam quamdam ejusdem ecclesiæ) memorie commendarunt diem et horam visionis, præstolantes quid prætendant, et quæ sequantur opera tam manifestæ hujus apparitionis. Audito tandem transitu Magistri sui, inventa est illa eadem dies esse, qua carue anima ejus soluta est. Alii similiter Fratri, e qui Sacerdos erat, apparuit in propria effigie stans coram eo. Sed statim effigies ipsius hominis mutabatur in florem miri candoris, in modum floris lili ; quem Angeli susipientes ad æthera deferebant. Evigilans autem Frater summo diluculo, cucurrit ad Priorem suum, licentiam accepturus, ut Missam celebraret, Deoque per eam animam pii Patris sui Norberti commendaret. Cumque Prior quæreret, quod esset signum hujus tam subitæ contestationis ; exposuit ille ordinem rei. Cui Prior præcepit, ut diem illum memoriter retineret. Est itaque inventa dies illa, dies sepulture hominis Dei.

117 Erat et alius f quidam de his, quos in primordio conversionis suæ contulerat ei Deus, qui fideliter et affectuose ei adhærebat, et de discessu Magistri sui dolebat intrinsecus ; plus tamen, qui, certitudinem nullam suæ salutis haberet. Cumque omni precum instantia supplicans rogaret Deum suum, quatenus aliquod responsum acciperet de misericordia, quam contulerat ex indebita gratia militi suo, et peccatori veraciter pœnitenti ; nocte quadam apparuit ei in domo pulcherrima, quæ solis claritate satis decenter apparebat irradiata. Recognoscens ergo ille Magistrum suum, cujus visione quoquo modo perfrui voluntate ferventi desiderabat ; procidit velociter ad pedes ejus, humiliter petens ab eo, quatenus de statu suo, et de percepta a Deo misericordia, aliquid insinuare dignaretur. At ille erigens eum a terra, et brachiis suis collum ejus amplectens, sic ait illi : Fili mi, rem difficilem quæris : attamen quia ei, qui pulsat indesinenter, aperitur ; veni, sedeamus. Erat autem ibidem sedes pulcherrima præparata, super quam cum consedis- sent, dixit ille : Dictum est mihi. Veni soror mea, requiesce : in pace et requie sum ; sed tremendum judicii timorem nondum amisi, in quo et Angeli timebunt. Hac mellitna et desiderata Frater ille responsione refertus, timens ne recederet, quia per visionem, sicut postulaverat, hoc se videre sciebat ; Quæso, ait, Pater amantissime, ut dicas mihi, si moleste accepisti, quod ad te non venerim, cum adhuc

Ex. 20, 11

c

Apparet obitus
sui hora San-
ctus,

ramum olivæ
Præmonstra-
tum ferens :

d

c
alteri in specie
lilii ad calum
ferri visus;

f

E

Iterum glorio-
sus apparet
Hungari.

A adhuc vivens me venire præceperis. Et respondit :
 g Tu venies : g et post hæc disparuit. Verum fuit ;
 h quia iturus ad illum Frater ille fuerat, sed, alio
 impediendo negotio, non pervenit h.

*Votum scri-
ptoris pro
Hugone.*

*Epitogus de
fidelitate Au-
ctoris hugus
Vite.*

118 Det omnipotens Deus, ut secundum promissionis intellectum ad ipsum veniat : et quem socium et successorem, participemque miseræ et pœnalis tribulationis seculi hujus reliquit ; consortium faciat eum gaudiis felicitatis æternæ, et donis a Deo perceptæ benedictionis, per eum qui vivit in secula, et misericordiam servat, et dat eam omnibus in bonis obedientibus sibi, et ambulanti in viam salutis, et justitiæ, et veritatis. Et quid amplius ? Numquid de salute tanti viri ab aliquo fidelium desperandum est, qui, ut præmissum est, et vixit, et post mortem, permissus a Deo, signa hæc suæ salutis ostendit ? Sed dicet aliquis : Audio quod scriptum est ; verumne sit hoc scriptum dubito, quia mihi incertum est. Crede si vis ; veritatem rei gestæ in Christi veritate Scriptor adhibet. Quia aut vidit ea quæ de eo scripsit, aut audivit a veris relatoribus, qui viderunt ; et adhuc vivebant, quando præmissum Opus per hoc scriptum memoriæ commendavit : præter quædam quæ ab ipso didicit, antequam exiret de terra et cognatione sua, et omnis depone- ret proprietatis. Vivant ergo succedentes, et quæ ab ipso et a præcedentibus ejusdem Ordinis Fratribus gesta sunt et narrata memoriæ studeant com- mendare : quia etsi quidam ea per omnia non reci- piant, et omnibus ad integrum hæc placere non valeant, non poterunt obesse benevolis ; etiamsi contigerit, malevolis et detractoribus non prodesse.

ANNOTATA D. P.

a Addit in Notis Polycarpus : Etiam post plura secula, mira et miri odoris fragrantia, ex se exba- lata, impio cuidam Lutherana lue infecto Præposito, monumentum effringere tentanti, religionem incus- sit, et terrorem imo et subitam mortem, ut Aucto- res referunt : quos nullem nominatim indicasset.

b Monasterii nomine intelligi posset claustrum, in cujus subdivali area cæmeterium commune Fra- trum fuerit, uti fert usus variorum monasteriorum : sed omnino hic intelligendam esse ecclesiam, in cujus anteriori et laicis destinata parte conditus sit Sanctus, persuadet Pagius, sic accuratè locum describens : Se- pelitur primum in medio ecclesiæ ante altare, quod ibi titulo sanctæ Crucis ad ingressum Chori, inter lapideas scalas, quibus ille hinc inde binis aditur, consistit.

c Deinde vero, inquit idem Pagius, aliquot post annos (forte post incendium anni 1188 de quo in Co-

rollorio 1, num. 61) corpus illud nondum ita cor- rumpti cœptum, quin commode eximi, et in aliam thecam posset transferri, habitu situve quo primum fuerat collocatum,.... ad chorum ipsum translatum est, et sub altari ante memorato, in monumento sive lapide ex candido marmore, ad viri altitudinem erecto, conditum. Ita scilicet ut tumbæ caput subin- traret cavitatem altaris, adeoque supra ipsum defuncti caput Sacrificium conficeretur ; reliqua vero pars in chorum spectabilis omnibus procurreret, uti ex Historia Translationis apparebit.

d Præmonstratensem ecclesiam intelligo, eandem nempe ad quam transplantandum olivæ ramum mon- strabat Sanctus, et quæ Magdeburgo aberat leucis fere ducentis ; sic ut mirum non sit, si nuntius mortis eo tarde advenerit. Sed quid significaverit rami trans- plantatio non capio, quando nec corpus defuncti eo re- lutum fuit, neque Fratres illuc Magdeburgo redierunt.

e Curia autem hic sumitur pro Curte seu Prædio. Et hoc verosimile est Præmonstrati accidisse.

f Hugonem ibidem Abbatem intelligit Chrysost. vander Sterre ; et merito : cum infra dicatur Sanctus, cum cui apparebat reliquisset successorem, in regimine scilicet monasterii.

g Igitur autem ad eum Hugo, quando obiit post annos 30 : sequens porro deprecatio, et infra allegata notitia Sancti, prius quam Auctor dimitteret patriam et pro- prietatem, verosimilem faceret Præmonstratensium opinionem, quod Auctor fuerit ipse Hugo, ideoque no- men suum et sociorum suppresserit ; si illud etiam fe- cisset num. 27, aut saltem sine eucomio conversatio- nis sanctæ. Quare satis sit trahere, quod, eo dirigente et symbolum conferente, sit scripta hæc Vita, intra primus viginti aut triginta annos a morte Sancti : cum usque ad annum 1164 dicatur Hugo supervivisse ; et infra dicatur corpus in medio monasterii per aliquot annos sepultum mansisse. Et tamen nullu, quod iai- ramur, sit mentio miraculorum ad sepulcrum patrato- rum ante vel post translationem ; ita ut suspicari quis possit ob eorum defectum, Deo id occultis ex causis permittente, non cogitatum de procuranda Canoniza- tione fuisse ; contra quam accidit in causa S. Ber- nardi, annis 19 post S. Norbertum mortui, et propter miraculorum frequentiam intra annos 12 cano- nizzati.

h Mirum fuerit, si defuncto nihil honoris detulerit Conradus Imperator, qui vivum sic dilexerat ; sed hoc omisit adnotare auctor : nam, ut Chronologus Saxo te- statur, Festivitatem Apostolorum Petri et Pauli ce- lebravit in Magdeburg Imperator, et Conradus ejusdem ecclesiæ Canonicus, consentiente generali electione Cleri et populi, Archiepiscopus constitui- tur.

ANALECTA NORBERTINA

CAPUT I.

Fratrum Cappenbergensium additamenta ad Vitam.

CAP. I

D e communi Patre, nos quoque Cappenbergenses filii, nobis comperta desideranter adjicimus ; ne in paterni meriti prosecutione, nos tanquam ingrati Vestræ Sanctitati deesse videamur. Est apud nos libellus, Vitam Deo digni Fundatoris nostri continens, in quo ita scriptum est : Illis a diebus apparuit in Westpha- liæ partibus eximium quoddam jubar Ecclesiæ, memorabilis ille Dei præco Norbertus, Vir nimirum admirabilis gratiæ, prædulcis eloquentiæ, summæ

a
*Ex Vita B.
Godfridi ad-
ditur elogium
Sancti,*

Junii T. I

continentiæ, informator ac propagator Religionis Canonice, servorum Christi aggregator, cœnobiorum non paucorum fundator, tam habitu quam voce strenuissimus, verie pœnitentiæ prædicator, ac per omnia illius prophetiæ jussionis executor, qua di- citur ; Parate viam Domini, rectas facite in solitu- dine semitas Dei nostri. Sed et duo ejus magnalia, quæ in hoc gesta sunt loco, dignum non arbitror præterire silentio b. Quodam tempore famem West- phaliæ affuturam, et ipsos quoque Fratres parum-

Luc. 3, 4

b

A per castigaturam, in spiritu prædixit: quæ juxta viri Dei præscientiam adeo gravis evenit, ut plerosque dira inedia calamitas extingueret. Accidit ergo die quadam Fratribus ad refectionem ituris, cum hospitibus ac pauperibus erogarent quicquid sibi abstinendo subtraherent, ut panis decisset alimonia; ita ut etiam inde fieret, inveniri non posset. Cumque Vir Dei sæpius intimasset quod scriptum est; Non affliget Dominus fame animam justi; ecce subito per fideles suos Dominus tantam panis abundantiam transmisit, quod Fratres et sufficienter refectioni sunt, et advenientibus cum alacritate obtulerunt. Atque postmodum ex die illa nunquam defuerunt Fratribus opportuna subsidia.

Prov. 10. 3

c 2 Tempore *c* item alio, cum Vir sanctus quemdam ex Fratribus pro causa vellet monasterii destinare; inveniens eum valida prostratum febre, injunxit ei causam obedientie in virtute Christi, solo verbo usus imperii, Vade, inquit, et revertere, jamque amplius noli febrecitare. Statim ergo Frater, recuperatis viribus, perfecit quantocius quod a Patre sancto fuerat jussus. Ita viri Dei sermo et causam obtinuit, et morbum diuturnum repente fugavit. Item illic scriptum est *d*. Placuit itaque Spiritui sancto, qui in præcone veritatis habitabat, quique per illum loquens in agro Dominico fructus mirabiles operari dignatus est; placuit, inquam, ei, ut in prædictis cœnobiis Fratres commanentes, hoc est, Cappenbergensi, Varkarensi, Elofstatensi, Regulam beati prosterentur Augustini, eo quidem tenore, uti Regulam eandem aliquanto districtius, quam eatenus usitatum fuerat, observarent; esu scilicet adipis et carnum abstinendo; austeriori quoque habitu pœnitentie rigorem exhibendo. Nam et amicus Sponsi Joannes non exquisitis, imo naturalibus et silvestribus cibis pastus est: et ab ipso Salvatore coram turbis ad cretum confluentibus, de vestitus austeritate laudatus est. Et ecce hic Ordo noster, divina prosequente clementia, longe lateque protenditur; et, ut vero confidimus, multo latius in futurum protendetur. Unde nec ambigere debemus, quin sancto dictante Spiritu et inchoatus fuerit, et divine ordinationis nutu promulgatus. Numquid enim non vineam istam in brachio excelso ipse Dominus dux itineris transtulit de Ægypto? Item illic adjunctum est.

d **IV**
B
Ibidem Regula
rigidius obser-
vata:

e 3 *c* Audivimus nihilominus eundem orthodoxæ veritatis assertorem, in communi Capitulo hæc quæ sequuntur prosequentem. Scio, inquit, unum ex professionis nostræ Fratribus, cui de Regula nostra indaganti studiosius, non quidem suis meritis, sed Confratrum suorum orationibus, beatus visus est Augustinus; qui et auream Regulam, a latere dextro prolatam, illi porrexit; seque ipsum luculento ei sermone intimavit, dicens: Quem vides, Augustinus ego sum, Hipponensis Episcopus: ecce habes Regulam, quam ego conscripsi; sub qua si beno militaverint Confratres tui filii mei, securi Christo adstabant in extremi terrore judicii. Et quidem ista humiliter, tanquam de alio, prosecutus est; nos tamen ipsum fuisse cui hoc revelatum est, indubitanter advertimus *f*.

C
Regula a S. Au-
gustino appa-
rente accepta.

f 4 Hucusque de libello nostri Fundatoris insertum est: nunc, si placet, ea quæ nec in vestro nec in nostro sunt annotata libello, prout veraciter comperimus, breviter et affectuose digeramus. Res apud Florentiam gesta est. Cum enim illic memorabilis Pater divina forte celebraret, in quibus nimirum exequendis *e* devotissimum exhibere consueverat; vidit repente, ante ipsam perceptionem, in patenæ medio non modicam stillam Sanguinis Dominici rubentem; vocatoque Fratre Rudolpho Sacrista nostro, ejus tunc Diacono; Videsne, inquit, Fratres, quod

video? Video, ait, Domine; cœpitque pro tantæ rei D magnitudine ubertim flere *g*. Post ejus miraculi declarationem, ex eodem sumpta (ut credimus) occasione, nobis deinceps patenam abluere mandatum est: cœpitque apud nos hujus observantia *h* consuetudinis, cum a nobis eatenus nesciretur.

5 In Vita B. Servatii legimus *i*, quod defuncto eodem Præsule sanctissimo, sericum quoddam, populo spectante multumque admirante, Angelicis allatum manibus, super illius venerabile corpus positum est. Quapropter idem sericum in Trajectensi Ecclesia summa honoratur reverentia, præcipua quoque conservatur et obseratur diligentia. Cum ergo Vir Dei Trajectum devenisset, petiit hoc sibi sericum demonstrari. At illi cœperunt simul omnes excusare, præsertim cum vel ipsum scrinium, in quo repositum erat, introspicere nullus auderet. Sed quid multa? Novissime Viri Dei obtinuit petitio. Cumque in ejus præsentia sacrum aperuissent repositorium, subito ecce sericum illud (mira dicturus sum) mirabili et divino quodam impulsu subvectum evolavit; ipsam quoque Basilicam aliquanto tempore circumvolans, tandem se ad summa templi prope laquearia displicatum continuit, et illic quasi quodam remigio alarum librabatur annexum. Quo viso, aliis stupendo exclamantibus, aliis penitus sibi subtrahendum cum luctu formidantibus; vir Dei rem tacitus considerans, Missarum adorsus est solennia. Quæ dum ageret, ecce sericum se recomplicans, super expansa Sacerdotis brachia lente se demisit; quod ipso venerabiliter suscipiens, loco suo restituit. In hoc igitur facto, et meriti gloriam in Præsule Servatio, et fidem atque orationis virtutem in suo famulo Deum declarasse non dubito.

6 Apud locum qui Bonlandi *k* dicitur, ubi nostrorum quoque Fratrum floret cœnobium, potens quidam alienorum invasor commanebat. Hic, inter cetera violentiæ suæ mala, quosdam vini redditus, qui proprie erant Parthenopolitanæ Ecclesiæ, et ad divina celebranda præcipue pertinebant, injusta usurpatione jam aliquamdiu possederat. Illuc ergo cum forte devenisset Archiepiscopus, ut mihi Frater ejusdem loci testatus est, pro Ecclesia sibi commissa non siluit; accersitoque raptore, quamvis multis pavendo, libere dixit: Cur, homo, hanc injuriam B. Mauritio *l* inferre præsumis, ut redditus annuos, ad divina celebranda institutos, temeraria invasione possideas? in tuos usus expendas? Cumque ille inflatus responderet, dicens, non hoc esse invasionem, sed legitimam hereditatis suæ possessionem; Vir Dei prophetico spiritu respondit: Scias, frater, quod hoc imminenti anno ab hac depredatione Dei repelleris judicio. Dixit, et factum est: eodem quippe anno infelix ille ab inimicis suis occisus est.

7 Alio quoque tempore, cum esset in expeditione Regis Lotharii, una cum ipso Rege Vindelicam pervenit Augustam; ubi famosam seditionem, quæ inter populum ejusdem civitatis et Regem aborta est, hoc ordine prædixit. Solebat hic ter-beatus, ad orationem ecclesiam quamlibet ingressurus, ad ipsa semper Basilicæ limina curvatis dicere genibus, Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea. Cum ergo præfatæ civitatis ecclesiam ingrediens orationem complexset, vocato Diacono suo, ex ejus hæc ore cognovimus, quid per Spiritum cognovisset, ei revelavit, dicens: Ego, Frater, huic loco pacem imprecatus sum, pacem optavi; sed tamen pacis hic repulsam inveni. Pallium *m* ergo nostrum et cetera quæ sub manu tua sunt, diligentia tuæ commendando attentius; quia loco huic imminet confusio magnusque conflictus. Ita factum est. Nam proximo die, multis a Rege prostratis et vulneratis, temeritatis

D 9

h

vii i

Cupiente illo
velum S. Ser-
vatii videre,

ipsum clatum
in aere
B

super brachia
ejus descendit.

k

viii
Redditus ec-
clesiastici
usurpatori

l

mortem præ-
dixit Sanctus,

f

ix
Augustæ Vin-
del. pacem
apprecatus,

prædixit sedi-
tionem,

m

dæmoni-
acum
liberat.

n
Epilogus Ap-
pendicis.

o

A tatis suæ cives pœnas dedere; vixque tandem in Regis gratiam, post multa dispendia, recepti sunt. Alio item tempore, cum oblatu ei fuisset dæmoni-
n acus, ut paucis absolvam, aquam sale mixtam exorcizavit: et cum procedens eandem spargere cœpisset, antequam perveniret ad hominem, spiri-
tus malignus abcessit. n Hæc sunt pauca de mul-
tis, quæ nobis comperta, non pium silere existima-
vimus, qui tam ex Lege, quam ex Evangelio, honorem Patris nostri non negligere commonemur. Ipse quoque, qui tantæ nobis perfectionis dereliquit exempla, pro nobis apud Christum, uti securi confi-
dimus, intervenire non desinet; quatenus et hic tanti præcessoris imitemur vestigia; et cum lucro meritorum, post hujus miseriæ terminum, æterna cum illo recipiamur in gloria. Amen. o

B 8 Felix Norbertus, primus Pater Ordinis hujus: Gaudeo quod meritis ejus, Pater Hugo, favetis, Felix nimirum qui mundi culmina sprexit; Subjectusque jugo Christi, pia semina sevit; De quibus est ortus mirabilis undique fructus. Fructus, quo multos claustralis Regula salvat: Fructus, qui cœli feliciter horrea stipat. Spiritus insignis, divini muneris ignis

Hunc illustravit, doctrina clarificavit; Cœlitus inflammans, magnis Doctoribus æquans. Hic meritis clarus gerit indelebile nomen: Nam paupertatem veram constanter amavit; Dæmonis incursus fidei virtute fugavit. Hic vas æterni Verbi, pacisque minister, Pacem firmavit, discordes conciliavit. Hic sublimatus propectu Pontificatus, Vir fuit insignis, crux pravis, forma benignis, Et sidus clarum circa res Ecclesiarum. Felix qui gladios potuit securus adire, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa; Nec dubitare mori, Christi connexus amor. Felix cujus erunt Domino veniente manipuli, Quos bonus assumet Judex ex Ordine nostro. Hoc apud examen nos gratia protegat. Amen. Explicit Vita gloriosi Patris nostri Norberti.

ANNOTATA D. P.

- a Hæc eisdem verbis continentur in priore Vita B. Godefridi Cappenbergensis ad 13 Januarii num. 9.
b Hæc ibidem referuntur num. 14 et 15.
c Ibidem num. 16.
d Ibidem num. 11.

C e Ibidem num. 13 Audivi, inquit Auctor in singu-
lari, qual factum anno 1121 arbitrantur.

f Huc etiam respexit auctor Vitæ B. Ludovici Ar-
nesteniensis, sub annum 1185 24 Septembris ad Su-
peros translatus, eodem scriptæ seculæ; cum illius ad Præmonstratenses accessum narraturus; Anno, inquit, MCXIX beatæ memoriæ Norbertus.... Præmonstra-
tum venit; et HABITUM, quem, non ab homine, ne-
que per hominem accepit, Apostolicis sanctionibus confirmatum, Fratribus observandum tradidit, si-
cut in ejusdem professionis ecclesiis uniformiter custoditur; in quo et ipse, in Sede Pontificatus sui irreprehensibiliter vivens, anno gratiæ MCXXXVI, certus de corona justitiæ, cursum vitæ suæ feliciter consummavit; et debito cum honore sepultus, in ecclesia B. Mariæ Magdeburgi requiescit. O quanti refert integra veterum monumenta habere et consulere, suis, non alienis oculis! Habitum manifeste intelligit Auctor, mentis, non corporis; Regulam scilicet seu normam vitæ, a S. Augustino in visione acceptam, Norbertoque Pontificis decretis confirmatam, et in omnibus ejus monasteriis observatam. Herdegomius, in Virgine Candida lib. 1 cap. 7 § 3, ad Colorem ac Formam vestimenti dilabatur; indeque confecisse

Acceptam di-
vinitus Regu-
lam asserit
alius scriptor
coævus,

male deforma-
vit a quo-
piam intelle-
ctus;

se putat, quam vera et antiqua sit apparitionis illius historia, Virginis scilicet, vestem candidam tra-
dentis.

D
EX VARIIS.

Pergo igitur optare, quod supra, ut ejusmodi reve-
lationis relatores inveniantur, quam fieri potest anti-
quissimi. Interim agmen nobis ducet Gaspar Bruschius, tanto acceptabilior quanto minus domesticus, et toto dimidio seculo senior Præmonstratensibus, quorum alibi memini, hujus ævi scriptoribus. Floruit enim anno MDL, Poetica laurea et plurimis editis libris clarus; solum autem annos notus septemdecim, panxit Urspergensis monasterii laudem et historiam, qualem Monasteriolo-
giæ suæ senior inseruit: et ibi inter alia scripsit, quod Deipara Præmonstratenses (quorum istud mona-
sterium est)

de qua tamen,
ut similiter
Norberto de-
lata,

Pura uti veste voluit et candore notata... atque

Idecirco banc olim a summo dimisit olympo;

Dixit, et hoc animi pignus habete mei.

Hinc intelligere possumus, jam tum ea verba legi so-
lita, quibus ad Norbertum dicitur usa Deipara.

habentur te-
stimonia secu-
li 15, et 16,

Similia videtur etiam legisse is, qui Breviario anni MCCXCXVIII et MDXII, hos versus præfixit apud Pagium pag. 21.

Voce Norbertus rapitur superna;

Angeli vestem niveam ministrant;

Se viro tandem manifestat Alma

Relligioso.

E

Hic autem, Bruschio etiam antiquior Poeta, clarius quam ille supponit, prægressam visionem Angelicam, secutam Marianam; eoque nos monet, non eodem ab omnibus modo rem solitam narrari aut legi; et a ce-
teris longius etiam abiit Antonius Trumelius Poeta Gallus, cujus hoc carmen legitur ante Breviarium Pa-
risiis excusum MDLXXIV et XCVIII;

Quum Pater ad Superos animum Norbertus habe-
[ret];

Et precibus peteret, quo se velaret amictu;

Angelus accelerat cœlo dimissus ab alto,

Induit et tunica, niveo candore micante.

Ex ista tam varia ejusdem facti relatione, tribus aut quatuor post seculis primum scribi cœpti, apparet, quam male de traditionibus mereantur, qui dum singulos ejusmodi scriptorum apices salvare nituntur, quoad omnes circumstantias; ipsam sæpe rei substantiam addu-
cunt in periculum perplexæ hæsitacionis apud eos, a quibus plus fidei postulant, quam opus est.

sub nonnulla
diversitate

Rem ergo tenere contenti, non disputemus, utrum vestis, cœlitus Norberto exhibita, plus quam colore discrepaverit a communi tunc vestis Canonialis forma: quin potius censeamus, aut nihil aut parum discrepasse. Hoc enim nobis indicant ipsa Statuta Ordinis, quorum ex MS. Parcensi hic titulus invenitur apud Ferreolum Locrium, lib. 3 Mariæ Augustæ cap. xi: In nomine sanctæ et individue Trinitatis, Patris, Filii, et Spi-
ritus sancti; et ad laudem et gloriam gloriosissimæ Dei genitricis Mariæ, cujus sanctis auspiciis et præ-
monstratione noster Ordo sub habitu candido sum-
psisse creditur originem; ac Beati Patris Augustini, sub cujus Regula idem Ordo dignoscitur esse insti-
tutus; Statuta et Ordinationes ac Moderationes fel-
liciter incipiunt et sequuntur. In præfatione porro redditur apud Herdegomium causa, cur candidum, sed Canonicum tamen habitum..... Vir sanctus, sanctissima Virgine exhibente, assumpserit, suosque perpetuo ferre decreverit; ut scilicet ipsi suo habitu se Canonicos sive Prædicantes (ut ex Sanctorum Patrum doctrina ipse * interpretatur) scirent et ex-
biberent. Sicuti igitur nunc ex forma vestium, quibus utuntur Clerici nostræ Societatis Jesu, novimus, quæ fuerit, ante sesquiseculum, in Italia atque Hispania, ubi illa cœvit, ratio modesti habitus Clericorum atque Presbyterorum honestorum, quorum usui Jesuitæ ex instituto aptabantur: sic ex habitu Præmonstratensium concipi

F

ad stipuli-
bus statutis
Ordinis,

eamque Cano-
nicam vestem
appellantibus;

num. 52

A *concipi debet idea habitus Canonialis, etiam secularibus usitati in Laudunensi diocesi; licet labentibus jam quinque seculis, magna, ex parte secularium; nonnulla, ex parte religiosorum, successerit alteratio, per quam nunc ingens apparet discrimen.*

etiam quoad Scapulare Marianum: Neque scrupulum ingerat Scapulare, quo neminem Canoniorum vel Secularium vel Regularium uti videmus, præterquam Præmonstratenses: nam et hac scribit Pagius in Biblioth. lib. 1 cap. 3, quod sicut aliqui Canoniorum antiqui (utique Laudunensium) sic Præmonstratenses Canonici Scapulare, pro habitu Deiparæ Virginis, religiose gestant et complectuntur. Equidem non video quid Maria dici possit speculiter commune habere cum Scapulari seu Clericali seu Monachali (quo Patientiam et Crucis Dominicæ portationem notari scimus) ut illud potius dicatur, quam alia pars religiosi vestitus, esse Marianæ clientelæ tessera. Si tamen est aliquid (quod libenter suscipiam) gratulabor Præmonstratensibus, quod prærogativam eam jam inde ab anno MCXIX possederint; quo Patres Carmelitæ primum gloriari ceperunt anno MCCLII. Sed ideo ad habitum Præmonstratensem, qui eo jubentur remitti, se Canonicos sive Prædicantes exhibere: cujus expressio virtutem potissimum contineri noto in Scapulari, quatenus ipsum Crucis figura est: neque ejus usum Laudunensibus sic fuisse proprium, ut non alibi quoque is inveniretur. Nam eos qui proprio titulo dicti sunt Prædicatores, uti a S. Dominico Canonico Osmensi instituti seculo XIII sunt, ita verosimile est sui quoque vestitus, adeoque et Scapularis formam similiter ab Osmensibus in Hispania Canonicis retinisset: unde ad alios quoque plures facere conjecturam licet. Sane quam varius variis in regionibus est Canoniorum Regularium habitus, tam varius fuit etiam secularium, inter quos regularitas illa principium diversis temporibus et auctoribus habuit. Ut autem vulgo notiores taceam in Belgio et alibi, inspicere Monasterium Anglicani tom. 2, et vide pag. 367 Hospitalarium S. Joannis Baptistæ; pag. 755 et 783 Gilbertinum Semprugumensem, Canonicos Augustinianos utrosque, habitu tamen inter se et ab aliis magis diversos, quam sint Præmonstratenses et Prædicatores.

quod sic annis 130 ante Carmelitas habuerint Norbertini,

B *sed tamquam prædicanda crucis tessera;*

uti et Prædicatores.

C *i* Acta varia S. Servatii illustravimus 13 Maji, cum mentione hujus veti num. 24, merita dubii de veritate miraculi, propter auctoris levitatem: revermur certe, ne id de Angulo fictum sit, nec ideo tamen minus veneratione dignum censemus: quia illud incorruptum in tumultu servatum fuisse, a quocumque positum, miraculosum est; et vel solus sacerorum membrorum contactus sufficit, ad ipsum cum honore habendum.

g Simile miraculum, ibidem patratum, narrat Polycarpus, annis 1204 et 1214 festo inventæ Crucis, cum ex hujus particula copiosus sanguis stillavit; qui lineis exceptus panniculis, hodieum reverenter observatur.

h Quærenti unum etiam hodie is ritus obtineat, responsum est, exolevisse.

C *i* Acta varia S. Servatii illustravimus 13 Maji, cum mentione hujus veti num. 24, merita dubii de veritate miraculi, propter auctoris levitatem: revermur certe, ne id de Angulo fictum sit, nec ideo tamen minus veneratione dignum censemus: quia illud incorruptum in tumultu servatum fuisse, a quocumque positum, miraculosum est; et vel solus sacerorum membrorum contactus sufficit, ad ipsum cum honore habendum.

k Bonlant, alias Boulant, neutrum hactenus reperi in tabulis Topographicis.

I S. Mauritio, Thebæarum Duci, Magdeburgensis Metropolitana dedicata fuit a Tugmone 4 Archiepiscopo, cum Otto I Imp. (uti Dresserus, licet hæreticus, scribit) summo frigore nudis pedibus Reliquias ejus ex cœnobio Bergensi S. Benedicti in eam intulit, atque in summo altari reverenter deposuit.

m An ergo Pullium Archiepiscopale (nam de vulgari aliquo cogitare non sinit præcipientis sollicitudo) secum etiam per Germaniam saepebat deferre Sanctus? Ita credere malim, quam quod opinatur Polycarpus, id factum cum Romæ coronandum Lotharium est comitatus Norbertus, quasi in isto solenni actu eo ibi usurus: quod nescia an coram summo Pontifice alicui etiam Archiepiscopo liceat.

n His addere placet quod Mauritius du Pré, in Animalibus brevibus Ordinis Præmonstratensis, agens ad annum 1134 de obitu S. Norberti, appellatum trium mortuorum suscitatore eximium. Petrus de Wagheneare conatur id probare peristromatis Nancejanis, in quibus depictus cernitur totidem mortuos articulatim excitans. Addit auctoritatem Richardi Itali. Summi Pontificis Protonotarii, in sua Evangelicorum Patrum synopsi, hactenus nobis ignota. Nec nullum argumentum est illud, quod sumi potest ex acerrimo SS. Bernardi atque Norberti hoste Abailardo hæretico, dum utrumque calumniatur de simulatione, qua miraculorum gratia videri mirabiles appetebat, et summa illa de resuscitandis quoque mortuis inaniter tentata fuisse ab eis blasphemant: quod quidem, inquit, nuper præsumpsisse Norbertum, et Coapostolum ejus Fursitum, mirati fuimus et risimus. Parum movemur risu isto, dolemusque Auctorem, propter ipsius ipsique similium obstinatum avertendam impudentiam, multa prætermittere coactum, ea dumtaxat breviter attigisse, quæ omnibus nota essent, neque ipsi ulla improbitate auderent dissimulati. Sed quis iste Abailardo dictus Fursitus, S. Norberti Coapostolus? Ego convitium suspicarer potius esse quam nomen; si ejus cuiusmodi aliqua notio occurreret: nunc feliciori conjectatori explicationem committo, dum inter discipulos S. Norberti nemo est, cujus nomen eo accedat.

o Sequentes Versus, uti reperi editos post Appendicem, sic et relinquo, cum potuerint Cappenbergæ fuisse compositi, post lectum ibi Vitam: si quis tamen ab hujus Auctore adscriptos malit opinari, non repugnabo.

CAPUT II.

Ex libro in Hermanni Monachi de Miraculis S. Mariæ Laudunen.

§. I. Congressus primus S. Norberti cum Episcopo, deductio Laudunum, Præmonstrati oblato acceptatio.

Paschali siquidem Romæ Papa defuncto, cum Joannes Cardinalis ei succedens Gelasius dictus fuisset; et in Franciam venire volens, apud Cluniacum vitam terminasset; Cardinales qui cum eo venerant, cum Romam, pro electione facienda, redire se non posse videbant; necessitate compulsi, protinus elegerunt ad Sedis Apostolicæ Præsulum e proxima civitate Dominum Guidonem, Viennensem Archiepiscopum, virum nobilem et industrium, Reginæ Francorum, conjugis scilicet Ludovici Regis, patruum: cumque in eadem provincia Papam consecrantes Calixtum appellaverunt. Hic ergo antequam Romam iret, in Francia generale Concilium tenere voluit, universosque pene tenus Occidentis Episcopos et Archiepiscopos, cum Abbatibus et aliis ecclesiasticis personis, ad urbem Rhemorum convenire præcepit, cui Concilio etiam prædictus Francorum Rex interfuit. Hujus itaque Concilii causa supradictus D. Bartholomæus Episcopus cum clericis et hominibus, Rhemorum urbem expetens, eum jam monasterium S. Theodori a præteritis: supra memoratum virum Norbertum, cum duobus Clericis non longe ab itinere sedentes, conspexit: audierat siquidem ante paululum idem Norbertus duas voces, sicut postea referre solitus erat, quarum prior ex una parte clamaverat; Hic est Norbertus et Socii ejus; altera vero ex alia parte subjunxerat, Hic est Norbertus et Socius ejus: quod quid signaverit posterius dicetur. His ergo duabus vocibus ex aeris summitate auditis, Norbertus stupefactus ex itinere declinat; terræque cum duobus suis Sociis residens, attonitus circumcirca respectat.

D Mortui a S. Norberto suscitati.

E

Cap. I
Ad Concilium Remense
profectus Bartholomæus,

F

a

- incidit in Norbertum et socios,*
b
- c*
- B*
*eisque favo-
rabile
Calisti PP
atloquium
impetrat,*
- deinde secum
ducit Lau-
dunum:*
- 11*
*ibique et of-
fert eccle-
siolam S.
Martini,*
- C*
- d*
e
*tam Fus-
niam et
Therolias*
- f*
- g*
- h*
- 10 Nec mora, præfatus Episcopus appropinquans, non, sicut Sacerdos vel Levita viso illo a latronibus vulnerato, præterivit; sed ab itinere divertens, benigne illos salutavit; deinde, quinam essent, interrogavit. Respondit Norbertus, se de *b* Lotharingia esse; et relictis parentibus, seculique vanitate, religiosam vitam sequi proposuisse; et pro hujus religionis norma, Sedis Apostolicæ consilio et auctoritate accipiendam, jam per tres dies Rhemis demoratum fuisse; sed quod, præ multitudinem confluentium divitum jugiter, nullus sibi ad Papam ingressus patebat, tristem ac desperantem urbem digressum, quo diverteret nescire. Tunc nimia compassione permotus Episcopus, hortatur eos ut secum Rhemos redeant; promittens quod eos ad Papam introduceret. Quia vero pedites erant, præcepit hominibus suis de equis descendere; sicque faciens eos cum eis equitare in itinere, diligentius eos sciscitatus, audivit eundem Norbertum genere nobili ortum, et in Ecclesia e Colonienensi maximas divitias possedisse; sed paupertatem eligendo, cunctas ex integro reliquisse. Rhemos deinde veniens Pontifex, ad Papam ingreditur; modeste suggerit, non esse bonum, quod ipse Pater universalis Ecclesiæ existens; solis divitibus colloqueretur, pauperes vero ab ejus colloquio repellerentur. Statinque annuente Papa; Norbertus et Socii ejus ab ipso introducuntur, et Apostolico colloquio recreantur. Sed qua nimis ibi Papa occupatus, non ex integro desideriis eorum vel colloquiis satisfacere poterat; promittit eidem Episcopo, sese, finito Concilio protinus Laudunum iturum, et per aliquot dies ibi requieturum, sufficienterque eis collocuturum; rogatque ut eos præmittat, et ut Lauduni se reperiant admoneat. Quamdiu ergo postea Rhemis fuerunt, semper eos secum Episcopus detinuit: deinde Laudunum rediens, nunquam eos a suo consortio separari permisit. Venientem postea, sicut promiserat, Dominum Papam officiosissime, ut dignum erat, suscepit; tuncque demum Norbertum et Socios ejus colloquio ipsius abundantissime satiavit.
- 11 Erat tunc extra muros urbis Laudunensis quedam ecclesiola, in honorem S. Martini constructa, in qua jam multoties idem Episcopus Clericos religiosos, qui Deo ibi servirent, posuerat; sed nullo ibi proficere valente, eadem ecclesiola in ejusdem manus redierat. Videns ergo præfatus Episcopus Norbertum religiosam vitam velle sectari; suadere ei cœpit, ut in eadem ecclesiola S. Martini remaneret. Sed Norbertus, intelligens ejus conatum, Non ideo, inquit, Coloniae majores divitias reliqui, ut minores quaeram modo Lauduni. Non in urbibus volo remanere, sed potius in locis desertis et incultis. Cui Episcopus; Deserta, inquit, et occulta loca religionique congrua in Episcopatu isto quam plurima vobis ostendam, et ostensa accepta conferam. Dixit: et post Domini Papæ discessum assumens eum, ostendit ei, non omnia regna mundi et gloriam eorum, sed illam maximam diocesis suæ silvam, quæ vocatur *d* Terrasæa. Duxit ergo eum ad locum, qui dicitur *e* Fusniacus, demonstrans ei aquarum, et pascuarum, silvæque et terrarum opportunitatem congruam religioni. Tunc ille, facta oratione; Revera, inquit, hic locus religioni omnino est congruus; sed non est mihi a Deo destinatus Episcopus exinde duxit eum ad alium silvæ locum, qui Therolias *f* vocatur: quem sibi ostensum, post factam orationem, sicut prius, dixit idem Norbertus; Revera satis religioni congruit, sed nec hunc a Deo sibi destinatum. Tunc Episcopus Laudunum rediens, duxit eum in silvam *g* Vosagum; ostenditque ei in silva locum quemdam, qui Pratum Monstratum *h*, vel Præmonstratus vocatur. Viderit ergo
- quisquis hæc legerit, ejus devotionis hic Episcopus fuerit; qui relictis Episcopalibus negotiis, hominem ignotum per tot silvestria et invia loca, non sine magno labore, circumducebat: quæ licet etiam hodie, cum a multis incoluntur, videantur horribilia, tunc tamen multo erant asperiora, et terribiliora, ut pote ab omni hominum inhabitatione remota, solisque lupis et apris congrua.
- 12 Venientes itaque ad præfatum locum Præmonstratum, ingrediuntur orandi gratia quamdam ecclesiolam, in honorem S. Joannis Baptistæ ibidem constructam. Hæc erat de jure cœnobii S. Vincentii Laudunensis, et aliquis Monachus de eodem cœnobio illic pro agendo divino Officio nonnumquam dirigebatur: sed quia finita Missa panis ibi non inveniebatur, nisi aliunde afferretur; jam cum ipsa ecclesiola locus pene manserat incultus, et desertus. Cum ergo Pontifex, oratione finita exiens, virum Dei Norbertum moneret ab oratione surgere, quoniam jam hora noctis supereminens urgeret, nullusque remanendi locus erat; villa vero sua, quæ Anisiacus *i* dicitur, ubi eos hospitari necessitas cogebat, adhuc uno milliario præcul erat; Servus Dei egressus rogavit eum, ut cum hominibus suis discederet, seque ibidem tota nocte vigilare permetteret. Tunc Præsul celeriter conscensis equis, utpote jam nocte incumbente velociter Anisiacum venit; nec tamen Domini Norberti oblitus, rursus ei per nuntium suum panem et cetera necessaria transmisit: factoque mane ad eum reversus, quid agere vellet, inquit.
- 13 Ille præ nimio gaudio exhilaratus, hic inquit, Domine Pater, remaneo, quia locum istum mihi scio a Deo fore destinatum: hic requies et sedes mihi erit: hic per Dei gratiam salvabuntur multi. Nec tamen hæc ecclesiola principalis sedes erit, sed ex altera parte hujus montis edificabunt sibi mansionem in qua requiescent. Vidi enim hac nocte in visu quasi maximam multitudinem albatum virorum, cruces argenteas, et candelabra, atque thuribula gestantium, eundemque locum cantando circummeantium. Pontifex itaque magnifice lætificatus, nec tamen injuriam facere volens cœnobio S. Vincentii, ejus juris idem locus erat; accersito Abbate S. Vincentii, utiliore tunc temporis commutationem dedit eis: sicque locum eum cum ecclesia liberum Domino Norberto, privilegii sui *k* auctoritate confirmavit. Servus ego Dei Norbertus ibi remansit. Episcopus vero Laudunum rediit quidem, sed assidue tam ipsius quam sociorum ejus curam gerere non destitit.
- 14 Post paucos dies vir Dei Laudunum veniens, Scholam Magistri Radulphi, qui germano suo Magistro Anselmo defuncto successerat, ingreditur; et Scholasticis ejus sermonem exhortatorium faciens, protinus septem ex iis ditissimos, qui nuper de Lotharingia venerant, convertit, et eum magna pecunia ad ecclesiam suam duxit. Sed antiquus hostis, qui semper servorum Dei profectibus invidere consuevit, etiam hunc in suo ipso principio perturbare studuit. et sicut Evam in Paradiso seduxit, Judamque inter ceteros Apostolos depravavit; ita etiam unum ex duobus sociis, qui cum eo venerant, corripuit. Hic namque præfatum pecuniam, a Scholasticis delatam, sibi a Magistro commendatam, media nocte furtim sumens, et de ecclesia fugiens, latenter discessit, et præfatos Scholasticos in multa penuria et necessitate reliquit *l*. Tuncque primum vir Dei recordatus vocem, quas prope Rhemorum urbem eum audivisse supradiximus, et ipse intellexit, et Domino Episcopo super hoc consulenti, exposuit secundam vocem, quæ clamaverat: hic est Norbertus et Socius ejus; hoc significasse, quod ex duobus
- 11*
ubi cum Sanctus in oratione pernoctasset,
- 12*
- 13*
eundem mor oblinet
- 14*
socios asciscit, et unum ex prioribus furcem patitur,
- 1*
quem vox celestis negavit esse de ejus societate,

A duobus sociis, qui cum eo venerant, unus solummodo esset remansurus, alter cum Juda exiturus.

EX VARIIS.

m

illam tamen
aliter explicat
Abbas S. Ber-
tini.

13 Et ipse siquidem sic intellexit. Dominus autem Leoninus m, Abbas S. Bertini, vir religiosissimus, et tam gentiliū quam aliarum litterarum peritissimus, nuper hunc libellum legens, protinus aliter interpretatus est illam vocem: Mihiq̃ue, ut ex parte sua sententiam suam hic ponerem præcepit; dicens; ex ipsa consideratione temporis et personæ appropinquantis, palam intelligi posse, quod Bartholomæum Episcopum vox illa testata est Socium esse Norberti. Cum enim, inquit, tribus diebus demoratus, et Papæ loqui non valens, tristis ac desperans ex urbe exisset; et quid jam ageret, et quo verteret, nesciret; nullamque consolationem præter Deum habere, sibi videretur, nisi in duobus sociis suis, quos sibi, indivisibiliter adhæsurus, quocumque iret confidebat, vox desuper ei sonuit: Hic est Norbertus et socius ejus. Ac si apertius dixisset, Noli desperare, vel de duobus sociis tuis confidere, quia ecce prope est Episcopus, quem tibi Deus socium dedit; qui te secum reducens, faciet Papæ colloqui, qui in tribulationibus tuis consolator dulcissimus tibi erit; qui tibi ecclesiam, in qua requiescas, et fructum facias, dabit. Hæc mihi scribere præcepit Dominus Leoninus, Abbas S. Bertini: et, Ego credens eum revera bene et fideliter intellexisse, libenter ei obedi.

B

ANNOTATA D. P.

a S. Theodorici monasterium, a suo fundatore S. Remigii discipulo nuncupatum, Ordinis Benedictini, distat Remis leucis duabus.

b Lotharingia scilicet inferiori, cui et Belgium adeoque et Clivia accensetur, uti Guicciardinus etiam observavit: ut frustra sint, qui contra adeo expressam Vitæ assertionem, e Clivia in Lotharingiam Mosellanam, vel etiam in Burgundiam, transferre Sancti natales nituntur.

c Quamvis ad ecclesiam .i. diocesim Coloniensem etiam Xantensis Collegiata pertineat; plus tamen videtur Auctor hic indicare, qui num. 138 dicit, quod Norbertus inter Canonicos Colonienses honorabilis et ditissimus fuit: sed et hoc excusandum per Synecdochen, sumendo totum pro parte.

d Antiquis Theoracia, diocesis Laudunensis pars Septemtrionalior.

e Fusniacus, vulgo Foigny, distat Lauduno ultra Verrinum leucis 10, quem locum an. 1121 idem Episcopus S. Bernardo dedit, estque unum ex præcipuis Cisterciensis Ordinis canobis, in quo ipsemet Fundator ejus deposito Episcopatu factus Monachus, anno 1150, cito etiam hominem exiit beato fine.

f Thenaliæ videntur esse locus prope Verrinum, vulgo Tenelle, 2 leucis Lauduno propinquior quam Fusniacus: cui autem Ordini idem locus cesserit necdum comperi. Petrus du Val, in Alphabeto Francico Tenailles sive Thenailles, Abbatiam diocesis Laudunensis Præmonstratensibus adscribit: sed forte recentius illuc inductis; nisi alius is locus est.

NOT. 50

g Vosagus vulgo le pays de Vauges agri Laudunensis pars occidua, diversissimus ab ejusdem nominis monte ac silva, quæ Lotharingiam ac Burgundiam determinat, Germanis Wasgaw dicta.

h Præmonstratum Lauduno versus Novionum distat 3 leucis, habens a Meridie Successiones, a Septemtrione S. Quintinum.

i Anisiacus vulgo Anisse versus Meridiem ad Delettam fluvium.

k Triplex diploma an. 1121 rite signatum integre exhibet Pagius pag. 372 et seqq. cum confirmatione Ludovici Regis Francorum itidem Lauduni data, omnia

absque nota dici. Primum rem cum S. Vincentii, Abbate actam describit. Initium ejus dedi Annot. h ad Cap. 7, explicans terminos et jura ac libertatem loco concessam. Deinde sic progreditur. Volumus etiam notum fieri, quod Ecclesia Præmonstrata et locus ejusdem, a prædecessore meo Elinaudo data et confirmata fuit Ecclesiæ S. Vincentii: modo vero, quia penitus in solitudinem universa ibidem erant redacta, Abbas Seifridus et Conventus ejusdem Ecclesiæ S. Vincentii utile dixerunt esse consilium, in nostram manum reddere et ad nostram dispositionem pendere: quod et factum est. Unde nihil melius esse considerantes in hoc negotio eandem ecclesiam cum omnibus quæ Monachi prædicti ibidem possidebant, eidem Norberto venerabili viro, et successoribus ejus in sancto proposito viventibus, similiter ab omni exactione libere condonavimus perpetuo possidenda; ita ut nullos conventus laicorum secum adhibeant, nisi tantum personas quæ sub eodem proposito vivant. Postea vero etiam distinctius enarrat rem, non solum cum Siffrido Abbate, sed etiam cum decessore ejus Adalberone actam, his verbis: Cum Ecclesia S. Vincentii locum qui Præmonstratus dicitur, qui ad propriam mensam Episcopi pertinebat, ex dono prædecessoris nostri Elinaudi Episcopi haberet, sicut in privilegio ejusdem Ecclesiæ continetur; Monachi locum illum diu incoluerunt, et per multos labores nullum vel parvum fructum consequerantur. Quod ego attendens, rogavi Adalberonem Abbatem et Monachos, ut locum supradictum mihi libere concederent, quatenus secundum voluntatem meam de eo libere disponere possem. Abbas autem et Monachi petitioni meæ assentientes, quidquid in illo loco habebant, mihi libere et sine ulla contradictione concesserunt: ego vero non ingratus eorum voluntati concessi Ecclesiæ S. Vincentii altare de Bariaco, in perpetuum, salvo Synodali jure, habendum: dedi eis etiam dimidium modium frumenti ad molendinum, quod apud villam situm est, quod Broincourtum dicitur. Videns autem supradictum locum, qui Præmonstratus dicitur, religionis viris utilissimum, Fr. Norberto et subditis et posteris ejus, libere et sine contradictione, in perpetuum concessi habendum. Frater vero Norbertus, sicut alienæ rei minime cupidus, primitus noluit recipere, donec Seifridus Abbas S. Vincentii et Monachi ejus donum illud ei firmaverunt in Capitulo, communi assensu. Denique in tertio Diplomate, ad eorundem sustentationem assignaturus tres terræ earucatas, ab ovo retexit quomodo Norberto Præmonstratum obtulerit ita scribens: Notum fieri volumus, tam præsentibus quam futuris, quo anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo vigesimo, virum spectabilis religionis Norbertum nomine, per Episcopatum nostrum transire contigerit: cujus agnoscentes sanctitatem, honestatem, doctrinam, atque facundiam, multis eum precibus coegerimus ut apud nos hiemaret. Quem quanto amplius loquentem audivimus, et familiarem nobis adstriximus, tanto magis boni odoris ejus fragrantia reffecti sumus. Deinde jam fere transacta hieme, cum vir ille sanctus a nobis vellet recedere, a personis Ecclesiæ nostræ, et a quampluribus Episcopatus nostri Nobilibus rogati sumus (quamvis et hoc satis desideraremus) ut eum in nostra diocesi alicubi ad serviendum Deo collocaremus: quod vix tandem, divina gratia cooperante, impetravimus. Nostrarum igitur perlustrantes terminos possessionum, ad locum valde desertum, qui Præmonstratus dicitur, tunc temporis inhabitabilem, venimus. Quem vir Dei considerans; Locum, inquit, video secundum cor meum, a Domino mihi ante omnia tempora præparatum. Hoc igitur audientes gavisi sumus gaudio,

primum diploma Bartholomæi Ep. pro Præmonstrate.

2 Diploma.

E

3 Diploma.

F

A gaudio, et ipsum ibidem cum paucis Christi pauperibus, loco illi terminis impositis, sicut in primo ipsorum privilegio continetur, ad commanendum illis ordinavimus. Volebat autem sæpe fatus vir cum Fratribus suis, ut de laboribus manuum suarum viverent: quod nos impossibile considerantes, dedimus eis tres terræ carucatæ, unam ad Anisy, aliam in Capriniaco monte, tertiam ad Verciny. *Hæc omnia Pagius, sed ordine diplomatum prorsus inverso. Polycarpus de Hertoghe, eadem considerans in Annotationis ad num. 39, miratur, quomodo S. Bernardus Epist. 252 ad Præmonstratenses scribat: Locus ipse Præmonstrati, in quo degitis, noster fuit: nam nobis Fr. Wido (hoc nomen primi incolæ loci) per manum Episcopi ante donaverat: et huc respicere videtur Auctor Chronici Viciniensis Monasterii in Hannonia per prædictum Widonem fundati, desinens in anno 1140, cum ait: Illo tempore, in quo venerandus Pater Norbertus Præmonstratum venit habitaturus, sacrarumque institutionum, quibus jam totum ferme per orbem Catholica decoratur Ecclesia, rudimenta daturus; præfatus Wido, paucis diebus illic (sicut audivimus) demoratus, secessit loco, majori cedens. Admirationi Polycarpi occurrit Carolus de Fisch, Prior Dunensis, in Epistolica dissertatunculâ, quæ apud nos MS. extat; dicitque Auctorem nostrum ordine nonnihil præpostero supra dixisse, quod cum illuc Norbertus venit, locus esset de jure S. Vincentii, unde nonnumquam aliquis eo dirigebatur pro divino Officio agendo, antequam Episcopo locum cederet Adalbero. Hic certe jam obierat, habebatque successorem Seiffridum, quando donationem, sibi ab illo factam voluit Bartholomæus a Vincentianis confirmari, saltem ex superabundanti cautela, si forte ipsis adhuc aliquid juris restabat ex eo quod olim habuisse constabat. Id enim ut summum potest censeretur voluisse, qui ignorare non poterat cessionem Adalberonis. Qua facta non statim eo ductus Norbertus est: sed prius quam Remos iret Bartholomæus, atque Norbertum nosse inciperet; potuit is locum obtulisse ac donasse Widoni, ea conditione, ut sui Cisterciensis ordinis cœnobium istuc institueret; quo non succedente, vel quia Cisterciensibus non arridebat conditio, vel quia divinitus cognoverit Wido hunc locum Norberto, sibi autem alium alibi destinari, manserit locus Episcopo liber: qui tamen non censuerit primæ donationis nullum effectum sortitæ, et verosimiliter necdum in tabulas relatæ, faciendam mentionem; sed potius Vincentianorum legitimas sui olim juris tabulas servantium: quod etiam Norbertum moverit, ut ab his potius quam ab illis voluerit rem confirmari: interim vero potuit Bernardus de nonnullo suorum beneficia gloriari: potuit et primum loci incolam appellare Widonem: quippe qui illuc venerit animo ibidem permanendi, quod Vincentianorum nemo antea intenderat. Juvat porro ex relatione oculati testis, et nobis dum viveret amicissimi D. Josephi Dupiano loci descriptionem, uti a Polycarpo transcribitur accipere. Tendenti Præmonstratum, in ipsa valle prati Præmonstrati, ad dexteram occurrit sacellum pervetustum, mediocre, per fenestellas tantum lumen intus recipiens, solidis lapidibus constans, olim S. Joannis Baptistæ, hodie S. Norberti a Præmonstratensibus nuncupatum. Prope hoc sacellum extat hodieque ædificium valde antiquum, quod S. Norberto ejusque primis Sodalibus sub initium Ordinis servivit pro habitaculo, unde et Dormitorium S. Norberti nuncupatur; estque Sacellum et Dormitorium prædictum situm in valle, inter limpidissima amœnissimæque vivaria. Utrumque distat ab Archicœnobio Præmonstratensi, situ loci, portis quatuor majoribus, areis, ambitibus templi, hortorum pomariorumque forma, totaque sua structura crucem ubique referente; distat, inquam ab Archicœnobio trecentis*

quomodo S. Bernardus locum dixerit fuisse suum?

aut primus eum incoluisse B. Wido?

Ipsius loci descriptio accurata.

circiter passibus, duobus hinc inde arborum ordinibus in via positis, et a dextro latere vivariis fere usque ad ipsam Abbatiam se offerentibus, gratissimo aspectu, maxime in æstate radiante sole. E regione vero dicti Sacelli, ad latus sinistrum tendentis Præmonstratum, in collis sive monticuli ascensu offert se fons limpidissimus et saluberrimus; qui vel ideo maxime celebratur, quia inde S. Norbertus cum primis suis Sodalibus sitim restinxit, unde usque hodie Fons S. Norberti est nuncupatus, et visitatur ut pellendis febribus efficax et idoneus.

1 *Res hæc tota hand paulo aliter narratur in Vita num. 55: sed vel similis res etiam alias cum circumstantiis fere similibus contigit; vel Auctor vitæ informationem minus certam secutus est: nam circumstantiæ hic relatæ, multo verisimiliorem formam certioris in referente scientiæ præferunt.*

2 *Alins Leo et Leonius, Abbas S. Martini, cedente Simone, electus an. 1138, usque ad extremam ætatem et annum 1163 pervenit, mortuus 6 Februarii; quando de eo inter Prætermisissos actum, eo quod, licet cum titulo Beati aut etiam Sancti nominetur a variis, publicum nullam cultum apud suos habeat.*

§. II. Laudini erecta S. Martini Abbatia. Hugo Præmonstrati substitutus Norberto: hujus multiplex commendatio.

Postmodum ergo videns Episcopus, in eodem loco Præmonstratensi jam non parvum numerum Fratrum religiose viventium convenisse; rogavit Dominum Norbertum, ut aliquos ex ipsis in suprascripta B. Martini ecclesiola, in qua ipse rogatus remanere noluerat, poneret, qui eum ad Dei honorem construere et augmentare studeret. Acquiescens ille precibus Pontificis, paucos ex fratribus suis ibi posuit, Abbatemque eis virum religiosum Dominum Gualterum præfecit. Cui Deus (orante sicut credimus B. Martino) tantam confestim gratiam contulit, ut de ipso quoque illud videatur posse dici, quod de Sara puella Ragueli patri ejus Angelus dixit: Propterea nullus potuit habere eam, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua. Similiter illam B. Martini ecclesiolam, cum plures ab Episcopo regendam suscepissent, nullusque eorum ibi proficere potuisset, huic Abbati Gualtero tam bona fortuna per divinam gratiam comes adhesit, ut infra duodecim annos, plusquam quingentorum Fratrum Dei servientium ibi Conventus inveniretur. Unde non immerito dixerim, illam a Deo illi reservatam. Paupertatem tamen tantam ibi in primis sustinuit, ut præter unum asinum, Burdinum a nomine, nihil pene aliud haberent: quem in proximam silvam Vosagum, mane ducentes, lignaque cæsa dorsu ejus imponentes, Laudunum reducerent, et ex venditis lignis panem sibi emerent; multoties tam diu jejuni manentes, donec panis ille emptus post nonam eis deferretur. Ipsi tamen, consolante Abbate Gualtero, in tanta penuria non deficientes, sed assidue Deo servientes, et manibus propriis laborando paulatim proficientes, ad tantam jam, Deo dante, proventi sunt abundantiam: ut ex vineis suis tria millia modios vini frequenter habeant, et tam in terrarum et molendinorum, quam et in pecorum possessione cuncta pene Episcopatus Laudunensis cœnobio præcedant. Caritatis quoque et hospitalitatis tanta ibi affluentia reperitur, ut propter hospitum susceptionem, et propter pauperum quotidianam revelationem, mirum in modum videatur ibi Deus omnia multiplicare et augmentare, adeo ut jam inter præcipua et excellentia Franciæ monasteria computetur.

17 Postmodum etiam in Præmonstratensi ecclesia

EX VARIIS

In ecclesiola S. Martini fictus Ab. Gualterus, nor. 51

a mire augeat locum personis et possessionibus

EX VARIIS,
Norbertus
etiam feminas
recepit :

b

jubet quotan-
nis coei Capitu-
lum genera-
le,

B

aucto valde
Ordine :

Mat. 10, 41

unde laus et
merces Bar-
tholomæo
Episcopo, ut
cooperaturi
debetur.

C

Alesia Dominus Norbertus Abbas esse noluit, sed illum ex duobus sociis, qui secum remanserant, nomine Hugonem, ejusdem loci Abbatem constituit. Non solum autem virorum, sed et feminarum cohortes idem Norbertus ad Deum convertere studuit; ita ut hodie b in diversis ejusdem ecclesie locis, plusquam mille videamus Conversas, tanto rigore et silentio Deo servire, ut in districtissimis cœnobiis Monachorum vix similem religionem possit aliquis invenire. Nec contentus fuit, intra Laudunensis diocesis terminos Fratrum suorum turmas coerceri; sed instar apum, quæ de vasculis in quibus mellificarunt exeuntes, ad alia loca mellificaturæ transvolant, etiam ipse diversa et deserta loca cepit expetere, directisque Fratribus nova monasteria edificare. Constituit vero, ut ex omnibus monasteriis, quæ vel in vita sua, vel post obitum, institutionis ac Regule suæ institutionem ac normam sequerentur, singulis annis in festo B. Dionysii universi Abbates ad primam Matrem, de qua processerant, id est, Præmonstratensem ecclesiam, quasi ad fontem potaturi convenirent; et simul positi Capitulum generale tenerent, ac, si quid, vel communiter, vel in aliquo corrigendum esset, ibidem corrigerent. Cum ergo necdum triginta anni transierint, ex quo Dominus Norbertus per supradictum Episcopum ibi adductus est; jam tamen, divina præstante gratia, tot exinde monasteria pullularunt, ut fere centum Abbates in prædicto festo, ex eis ibi convenisse reperiantur, non solum ex Francia vel Burgundia, sed ex ipsa quoque Alemania, Saxonia, seu Wasconia. Ut enim de aliis taceam, ex sola præfata S. Martini ecclesia, cui adhuc primus Abbas Dominus Gualterus præest, jam duodecim alia processerunt monasteria; nec solum vicinæ tanto lumine perlustrantur provincie; sed etiam mare jam hujus novi solis radius transivit, et urbem Jerusalem transmissis aliquot clarissimis stellis irradiando splendificavit.

18 Quid alii censeant ignoro: ego corde credo, et fideliter ore pronuntio, omnium bonorum, quæ in tot monasteriis fiunt, vel deinceps fient, Dominum Bartholomæum consortem esse, participemque et cooperatorem. Cum enim veritas in Evangelio dicat, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: profecto liquet quod Pontifex, qui præfatum servum Dei non solum recepit, sed etiam ut superscriptum est intermissis Episcopalibus negotiis per tot silvarum devia et horrenda loca circumducere, et ad ultimum in Præmonstratensi solitudine firmiter plantare, plantaturaque jugiter rigare studuit, fructus utique illius dulci mercede non carebit. Beatus siquidem Gregorius in homilia Evangelii, Anno quinto decimo, præfatum sententiam subtilius exponens, Notandum, inquit, quia non ait Dominus mercedem de Prophetâ accipiet, sed mercedem Prophetæ. Quia mercedem quam Prophetâ de bono opere suo a Deo accipiet, eandem etiam ipse, qui eum recipiendo ei adiutor existit, se percepturum noverit. Ad cujus rei certitudinem evidentius demonstrandam, idem B. Gregorius etiam Isaïæ Prophetæ testimonium subiungit, qui inter cedrum, olivam, abietem, ceterasque pretiosiores arbores, etiam ulmi facit memoriam: quæ licet per se fructum non ferat, tamen cum vitem cum botro portat, etiam ipsa a Domino computatur inter arbores fructiferas. Quam B. Gregorii sententiam si quis voluerit diligentius inspicere, puto quod me non deridebit hæc scripsisse, sed fideliter etiam ipse pronuntiabit, quod præfatus Episcopus Bartholomæus, licet ecclesiasticis officiis occupatus, secularibus negotiis visus fuerit implicari; tamen cum servos

Dei mundanam vitam fugientes tanto tempore semper adjuvare studuit, etiam piæ conversationis eorum dulci desiderio et per gratiam Dei particeps existit, unde et in futuro mercede eorum non carebit. Quod cum ita sit, fateor merito laudari debere illam Domini Leonini, Abbatis S. Bertini, superius memoratam sententiam, quia eundem Episcopum Domini Norberti socium intellexit, cœlesti voce fuisse denuntiatum.

19 Sed ut jam de eodem Norberto breviter concludam, plurimi testantur, post Apostolos nullius conversationem in Ecclesia tantum fructum in tam parvo temporis spatio fecisse. Licet enim quidam [dicere possint] Dominum Bernardum, Abbatem Clarevallensem, eodem tempore non minus fructificasse; tamen, si quis diligenter attendat, puto quod Norbertum præcellere non negabit; Dominus siquidem Bernardus illius religionis non fuit inceptor, sed jam eadem religio florebat in d Cistellensi cœnobia; in quo præfatus Bernardus cum esset Clericus, audita hujus religionis fama, monasticum habitum sub Abbate e Stephano sumpsit: de quo etiam cœnobia Clarevallense cœnobium processit, cujus idem Bernardus pro sua sanctitate primus Abbas est constitutus Ipse ergo quamvis sua prædicatione plurimos converterit, multaque monasteria de Clarevallensi Dei gratia genuerit; tamen ipsius religionis irrigator quidem magnus et propagator, sed non primus fuit plantator. Norbertus autem suæ institutionis primus fuit plantator, primusque dono Dei inceptor. Et licet ejus sequaces B. Augustini tenere se dicant Regulam, tamen, ut ejusdem B. Augustini pace dicamus, multe rigidior, multoque severior et austerior videmus esse Norberti, quam Augustini institutionem.

20 Præterea in Cistellensi cœnobia soli viri recipiuntur; Dominus vero Norbertus, cum sexu virili, etiam femineum ad conversionem suscipi constituit, ita ut etiam arctiorem et districtiorem in ejus monasteriis videamus esse conversationem feminarum, quam virorum. Illi enim tam pro necessariis operibus, quam pro aliis negotiis, post conversionem ad publicum progredientes, ecclesiasticis frequenter aut etiam secularibus responsis vel legationibus implicantur; et multoties, quos in priori vita novimus aut rusticos fuisse, aut pauperes, in habitu religionis quasi fastidiose cernimus equitantes. Feminis autem mox ut conversæ fuerint, perpetua deinde lex manet semper intra domus ambitum clasas retineri, nusquam ulterius progredi; nulli vero, non modo extraneo, sed nec germano aut propinquo loqui, nisi ad fenestram in ecclesia, duobus viris conversis cum viro exteriori, et duabus feminis cum illa interiori residentibus, et quicquid dicitur audientibus. In ipso etiam conversionis initio, mox ut recipiuntur, ad resecandam omnem superbiam et carnalem voluptatem, etiam capilli earum usque ad aures tondentur; utque magis Christo cœlesti spenso placeant, pro ejus amore, in fragili et illecebrosa carne, omnino deturpantur. Nulli deinceps pretiosam vestem, nisi ex lana vel ovinis pellibus, licet habere; nulli velum sericum, more quaremdem Sanctimonialium, sed vilissimum panniculum nigrum supra caput portare: et cum in tanta districtione et vilitate sciantur esse reclusæ, miro tamen modo, Christi operante virtute, quotidie videmus feminas, non modo rusticas vel pauperes, sed potius nobilissimas et ditissimas, tam viduas juvenclas, quam etiam puellas, ita conversionis gratia spretis mundi vanitatibus, ad illius institutionis monasteria festinantes, et quasi ad mortificandam teneram

carnem

Norbertus
etiam S. Ber-
nardo ab Au-
ctore præfer-
tur

d

e

E
utpote auctor
novi Ordinis,

non solum vi-
ros sed et fe-
minas reci-
pientis,

F

sub arctiori
quam virorum
sit disciplina.

ideo ut post
Apostolos ne-
mo plures
Christo lucra-
tus sit.

A carnem currentes, ut plusquam decem millia feminarum in eis hodie credimus contineri. Si ergo nihil aliud Dominus Norbertus fecisset, sed omnia conversione virorum, tot feminas servitio divino exhortatione sua attraxisset, nonne maxima laude dignus fuisset? Nunc vero cum ejus doctrina utriusque sexus tot millia Christo famulentur, cum ejus institutionis tot monasteria per orbem refulgeant, nescio, quid alii sentiant, mihi videtur verum quod plurimi asserunt, a tempore Apostolorum nullum fuisse, qui tam brevi temporis spatio sua institutione tot perfectæ vitæ imitatores Christo acquisierit: et siquidem Præmonstratensi cœnobio, diutius mansisset, multa alia tum forsitan fecisset; sed divinæ prædestinationi placuit, ut honorem quem in vita seculari declinavit, assequeretur in habitu religionis; et qui ante conversionem noluit esse Episcopus, post conversionem fieret Archiepiscopus.

ANNOTATA D. P.

- a Burdinus diminutivum a Burdone, quod Asinum sen Mulum significat.
- B b Id est annis necdum 30 elapsis ab adventu S. Norberti, ut mox dicitur; adeoque circa annum 1150.
- c Hinc intelligitur istæ scripta, non solum vivente adhuc Bartholomæo, sed forte necdum ad Cistercienses transgresso: quod prædicto an. 1150 factum testatur Robertus de Monte, his verbis: Bartholomæus Laudunensis Episcopus, trigesimo octavo anno sui Episcopatus, contempto mundi schemate, Fusniaci induitur monachili. Quamdiu autem in eo vixerit, necrum comperi. Longius ejus Epitaphium actorumque epitomen, 28 distichis contextam, vide apud Sammarthanos; Brevius alterum, tumulo circumscriptum, hic ex illis accipe.

Qui præcet his Præsul Marianam condidit ædem,
Lauduni, pariterque domos Antistitis ustas.
Templa decem instruxit: Benedicto contulit unum.
Bernardo quatuor, Norberto quinque piavit.
Dat diadema, genus; Lauduni Ecclesia mitram;
Funera, Fusniacus; gloriam et astra, Deus.

d Cistellum etiam dicitur Cistercium, Hispanis hodieum Cistel, Gallis Cisteaux.

e Stephanus, 3 Abbas Cisterciensis, in Menologium Cisterciense relatus 28 Martii. Nos ejus Acta collegimus 17 Aprilis, secuti Romanum Martyrologium.

C

§. III. Cameracensis Episcopatus a Norberto recusatus, Magdeburgensis recusanti impositus.

Recusatum ab
eo Episcopa-
tum Camerac.

Dominus siquidem Hugo, Præmonstratensis Abbas, mihi nuper narravit, quod in principio conversionis suæ, cum ecclesiam Coloniensem, et parentes suos idem Norbertus reliquisset; Valencenas pedes discalceatus venit, ibique Dominum Burchardum Cameracensem Episcopum invenit. Cum ergo mane eundem Episcopum Missam celebraturum audisset, veniens ad ecclesiam rogavit eundem Hugonem, qui tunc ipsius Episcopi Capellanus erat, ut se faceret Episcopo colloqui. Hugo, nesciens quis esset, ingressus nuntiavit Episcopo, quemdam Clericum peregrinum præ foribus esse, et ei loqui velle. Jussu deinde Episcopi introductum, cum eum Episcopus recognovisset, (utpote quem in Imperatoris Curia multoties familiariter conversantem, magnisque divitiis pollentem viderat) protinus admirando stupefactus, uberrimisque lacrymis perfusus, O, inquit, Domine Norberte, quis credere potuisset, te tantas divitias relinquere, et

Junii T. I

ad tantam paupertatem sponte venire? Domine Deus, quid est quod video de Domino Norberto? quem olim tam superbe indutum, tanque pompatico fastu videbant incedere solitum? Cumque Hugo Capellanus, Episcopum, videns tam mirabiliter flentem, et præ nimio fletu vix loqui valentem; interrogaret eum, quisnam esset ille Norbertus, pro quo tanto tempore lacrymabatur? Episcopus respondens. Si scires, inquit, quis fuerit, mirareris quod nunc talis sit: cum enim Imperator dedit mihi Episcopatum Cameracensem, hunc Norberto prius obtulit; sed ipse eum suscipere vel habere noluit: hic enim inter Canonicos Colonienses honorabilis et ditissimus erat; sed nunc, sicuti cernis, omnia pro Deo reliquit, et nudis pedibus quærere Deum satagit. Hæc ex ore Episcopi audiens Hugo Capellanus ejus, et protinus Norberti dilectione succensus, qui jam et ipse mundo renuntiare cogitaverat, Deo agere gratias in corde suo cœpit, qui sibi talem socium destinaverat. Sicut ergo quondam Andreas, a Magistro suo Joanne Baptista Dominum audiens laudari, relicto eodem Joanne secutus est Dominum; sic et Hugo, audiens Norbertum tantopere laudari a Domino suo Burchardo, ejus Domini Capellanus fuerat, relicto eodem Episcopo, adhesit Norberto, ejusque consilio disposita substantia sua socius ei peregrinationis et prædicationis inseparabilis factus est, eum eo nullis pedibus ubique proficiscebatur; donec Rheinis veniens ad Concilium Papæ Calixti, Domino Bartholomæo Laudunensi Episcopo, sicut supra retulimus, notificatus est.

21 Quia ergo relatum est, quod Episcopus Cameracensis esse potuerit, sed noluerit; nunc subjungatur, quomodo Archiepiscopus fuerit factus. Cum jam plures utriusque sexus, relicta seculi vanitate, ad Dei servitium convertisset; multisque monasteriis, longe lateque constructis, fama ejus ubique protenderetur; transmissus est ab eo magni nominis Comite Campaniæ Theobaldo, Henrici Regis Anglorum germanæ a filio, ad excellentissimum quemdam b Lotharingiæ Principem, ejus filiam idem Comes conjugem duxit. Accidit interim, ut Archiepiscopo Magdeburgensi c defuncto, Clerici ejusdem urbis ad faciendam electionem convenirent. Eodem vero anno Dominus Norbertus, colloquens familiari suo Domino Godefrido d, Carnotensis urbis Episcopo, dixit ei, se per visum cognovisse, quod ipso anno futurus esset Episcopus, sed nesciebat ejus urbis vel provinciæ. Cum ergo Clerici Magdeburgenses plures quidem elegissent, sed in nullius electionem unanimiter consensissent; nuntiatur illis duos Apostolicæ Sedis legatus, viros religiosos, ab urbe Roma Maguntiacum e venisse, quorum unus Petrus f, alter vocabatur Gerardus, qui postea Papa factus Cælestino successit, et Eugenium præcessit. Timentes itaque præfati Clerici, ne præ discordia electionis perniciose forte inter eos oriretur seditio, invito consilio prædictos Sedis Apostolicæ Legatos adeunt, et electionem suam in ore eorum ponunt; et quemcumque elegissent se consensuros promittunt. Legati videntes tantam eorum devotionem, proposuere nullam accipere pecuniam, quæ ipsis a nonnullis per internuntios offerebatur; ne forte Sedes Apostolica et maxime Episcopi super hoc infamarentur.

22 Cum ergo decenter et laudabiliter ac sine omni Simoniacæ nota terminandi, Domini misericordiam peterent, et cum sapientibus viris in ecclesia positi exinde diligenter tractarent; ecce insperatus et improvisus, de Francia veniens orandi gratia, eandem ecclesiam Norbertus ingreditur, ejusdem negotii omnino ignarus. Quo viso Legati, stupefacti,

108

admirantes

D
EX VARIIS.
Auctori nar-
rat, qui id ab
Episc. Bur-
chardo audi-
vit, Hugo:

E
exinde socius
Norberti,

a

b

c

d
qui sicut
div natus
didicerat se
futurum
Episcopum
f

e f

A 29 Bertolfus, Comes de Stroemburg *n.* obtulit legaliter monasterio Sigenbergensi mansos *v.* quos predictus Cuno, ejus loci Abbas, consensu totius Ecclesie illius, contulit in usus Fratrum Sanctis in monte Deo servientium. Illi mansi persolvunt solidos *xv* Davendrensis monetæ. porcos *x.* oves *v.*; nullusque aliodii hujus erit Advocatus, nisi tantum Coloniensis Archiepiscopus; ipsique mansioniles eodem modo putentur, quo ceteri eo loci S. Petri homines, in pratis et campis, silvis et aquis. Arnoldus quidam de Kempene feudum, quod habuerat ab Almaro Coloniæ Advocato, reddidit: quod D. Fridericus Archiepiscopus; ipso Arnoldo petente, dedit B. Mariæ, ob recordationem anniversarii sui. Hoc beneficium in Kempene primitus quidem in solvit: sed postmodum, invocato consilio, pro solidis datae sunt duæ feminae; quarum posteritas dabit quod justum est. Apud Keilar Fridericus medium mansum, solventem in solidos Davendrenses, et *ii* maldaria avenæ. Ante Clive, Renizo de Strale *v* jugera, quorum census *ii* solidi Davendrensis monetæ. Agellum dedit Imo, pro filia sua, trium sextariorum hordei. Gerbergus de Seleheim mansum *i* apud Alfene. Azela de Bumele *vi* jugera.

B Ibidem Gela de Kalkere trutam in monumento duorum maldariorum ordeï. Heribertus *o* de Genepe, pro fratre suo Ereberto occiso, mansum unum Brakele, quod solvit *vii* solidos Davendrenses. Apud Rimagen, Manegaldus Xantensis Canonicus, et supra nominata Bertrad, comparaverunt *v* jugera vinearum, quarum medietas præfato vivente Clerico, reliqua pars eo defuncto Patrum in monte erit.

30 Dominus Hildolfus *p* Archiepiscopus, dedicans oratorium S. Martini in ipso monte, dedit possessiones domorum *ix* in Sanctis, quarum aliæ plus, aliæ minus solventes, summam conferunt *v* solidorum, ad lumen ipsius capellæ. In monte Arnoldus Comes jugerum *i.* Adelheidis Sanctimonialis in jugera dedit. In campo Megeneete jugera sunt *vii*, ad montem pertinentia; quarum *i* Volmarus et uxor ejus, Wilhelmus *ii*, Videricus de Eile *i*, Rudolfus de Megeneete *i*, Amizia du Budweche, Rudolfus de Lo. Bezela de Megeneete *ii*. Apud Wentervelde, Henricus monachus professus, jugerum *i.* In Ebbecheren, Grunzelinus de Bevenburch, possessionalium *xii* numerum. Gebhardus Presbyter de Brutine, sub montem, medium jugeris. Amelune *i.* Suedo *ii*, jugera in monte. In saltu qui Hiese dicitur, æquale jus habebunt per omnia, prope homines utriusque curtis in Britine. Cuno, Clericus in Wissele, in Rimagen emit jugerum vineæ, deditque B. Mariæ, Heribertus de Britine, allodium quod possederat in monte ad *v* jugera terræ; et tradidit e sensu suorum. In Lappesdal jugerum unum, a quodam Ingelgero, Hierosolymam profecturo, susceptum in dextro montis latere. Rutgerus et Hermannus, frater ejus, dederunt agrum, ut putatur, ad quantitatem jugeris *i.* Gerhardus de Lattingen, *ii* jugera Sanctis.

31 Hæc, etsi qua sunt alia, diversis temporibus, diversis in locis, a diversis utriusque sexus personis, Domino Jesu Christo, sanctæque Genitrici ejus perpetuæ Virgini Mariæ, in memoriam omnium fidelium viventium et mortuorum, legaliter in sæpe dicto monte oblata et legitime suscepta sunt, Episcopali nostra auctoritate roboravimus; æternum Dei judicium, et judiciariam sententiam imprecantes in omnem animam hominis, quicumque horum quippiam quocumque modo vel ingenio defraudaverit, vel defraudari consenserit; ut quamdiu vivit, expers sit omnium orationum, quæ in ipso monte, seu per totam fiunt Ecclesiam; et moriens, partem

accipiat cum illis, quorum vermis non moritur, et ignis non extinguuntur: quia peccatum eorum a facie Dei numquam delebitur, nisi resipuerit, et digne Deo satisfecerit. Acta in Monte Verstenberg, anno Dominicæ Incarnationis *mcxliiv*, Indictione *vii*, anno primo Domini Apostolici *q* Kucii, regnante Romanorum Imperatore, Occidentis, Conrado *iii* anno *vii*; Orientis, sub Emmanuele Commeno anno *ii*. *r*

32 *His laudatissimis initiis, ut media taceam, quam conformia etiam extrema fuerint, quoad Monasteriorum erectionem, docebit ipsiusmet Norberti diploma, a Strahoviensi Abbate Vito nobis missum, sub hoc titulo: Quomodo Norbertus ecclesiam B. Virginis a Secularibus ad Fratres sui Ordinis reduxit. Item de paupertate loci, et quomodo Fratribus a novo providit. Tenor Diplomatis hic est.* In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Ego Norbertus, Dei gratia Magdeburgensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Notum sit omnibus tam futuris, quam presentibus; quod ego statum Magdeburgensis Ecclesiæ attendens, et eam sublimare in religione cupiens, et immutata redintegrare, et minus correctæ reformare, vel in melius mutare studens; in ipsa Civitate reperi ecclesiam, B. Mariæ Genitrici Dei perpetuæ Virgini dedicatam, internis et externis adeo attenuatam, ut et sarta tecta ipsius ecclesiæ omnino fere essent annihilata, et duodecim Clericis in ea Deo deservire constitutis non sufficerent alimenta. Ex iis enim quæ ad illam pertinebant ecclesiam, plurimi erant Militibus etiam in beneficio distributa; quedam per negligentiam jacebant inculta; quedam in aliorum usus usurpata, ita ut ecclesia fere irrecurabiliter esset destituta.

33 Nos itaque paupertati eorum et frequenti eorum querimoniam condolentes, et ecclesiam magis crescere, quam decrecere cupientes; monendo, exhortando, suadendo, hoc ab eis obtinimus; ut de illa exeuntes ecclesia, religiosi viris, communi vita sub Regula B. Augustini degentibus cederent, et se provisioni nostræ sine omni conditione crederent. Ut autem ipsi in claustrali, sicut prius, disciplina sub Decano viverent, ecclesiis aliis in civitate eos attulavimus. Quosdam in ecclesia Beati Nicolai sustentavimus: Fratres vero nostros, in ecclesia substitutos, pristinis ecclesiæ possessionibus et justitiis donavimus: et pro ampliori pace et quiete, eos ad neminem, nisi ad nos et successores nostros, respectum habere statuimus. Ut igitur hæc in perpetuum inconvulsa permaneant, Banno Beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostro confirmamus. Conservantibus pax et remissio peccatorum. Si vero aliqua conditionis alicujus persona, studii nostri laborem presumpserit cassare, vel temerario ausu pauperes Christi disturbare, vel aliqua occasione voluerit eliminare; sit Anathema Maranatha usque in diem Domini. Ego Elindernus subscribo. Ego Uvernus subscribo. Ego Wernerus subscribo. Ego Sidagus subscribo. Ego Anselmus subscribo. Ego Theodericus subscribo. Ego Sigebodo subscribo. Ego Godescalcus subscribo. Actum est ab Incarnatione Domini anno *mcxxxix*, Indictione *vii*, *iv* Kalendas Novembris, in suburbio Civitatis Magdeburg. in Abbatia Beati Joannis Baptistæ.

ANNOTATA D. P.

a Id est, Ecclesiæ Cathedralis Coloniensis, quam Gelenius lib. 3 Syntagm. 1, § 4 a Williberto Archiepisc. ædificatam ait anno 873, ejusque primarium Chorum S. Petro dicatum; stetisse autem usque ad annum circiter 1248, quando exusta fuit, et nova hæc ædificari

EX VARIIS.
n
item a Comite Stromburgensi,

et Frederico

p
atque Hildolfus Archiepiscopus

et aliis;

quæ omnia ipse Arnoldus confirmat.

q

r

Ecclesiam S. Mariæ depauperatam inveniens,

E

Clericis alibi collocatis,

f
eum Præmonstratensibus tradit.

A ædificari coepit, cujus Choro coronis imposita fuit anno 1320.

b Geist Castellum, inter Monasterium Westphaliae et Paderbornam urbes, via fere media situm est, uti ipse vidi; habetque nunc ibi Societas nostra Domum tertie Probationis, ex legato ultimi possessoris; viz tamen credo, locum hic illum intelligi, utpote remotiorem ab oppido Sanctis: sed alium; quem tamen nusquam notatum reperio; sicut nec alia plurima successive nominanda loca; quare iis requirendis non immorabor; sed Westphalicarum et Coloniensium rerum curiosis examen dimittam.

e Maldarium alias Maldrum, quantum simul ferri ad Molam solet, a Teutonico Malen, molere; unde et molitor, Malder dicitur.

d Brasiun, frumentum aqua maceratum quousque incipiunt germinare, ac deinde siccatum, ex quo denique commolito cerevisia coquitur.

e Cranna quid fuerit, necdum potui discere; licet plures in Clivia fecerim interrogari.

f Susatum, vulgo Soust, in finibus Marchiæ, post Monasterium Westphaliæ opulentissimum habitum, etiam nunc.

B g Frethena vulgo Vreden, de quo vidu dicta ad Vitam num. 6.

h Statum, idem quod virga frumentaria: nam in speculo Saxonico apud Canigum, ubi in textu legitur; Duodecim vero virgarum cumulus tritici, notatur in margine Acervus tritici duodecim habens statuas... et quælibet statua clavos continet duodecim, ... in altitudine unius hominis stature usque ad humeros. Unde apparet etymon. Infra tamen num. 146 tres statuæ exponuntur, tria noctis hospitia.

i Davenportia sive Daventria, vulgo Deventer, oppi-

dum Transisalanæ diocesis Ultrajectinæ, unum ex D tribus primariis, cum Swolla et Campis.

EX SARIIS.

k Dnsberg, credo esse Duysberg in Clivia ad Ruram, vel Dousborg ad Isalam in Zutphania.

l Resa munitissimum oppidum Clivix, ad dexteram Rheni ripam, distat Sanctis leucas 3.

m Dartmund, amplum oppidum diocesis Coloniensis, inter Ruram et Lippam fluvios; cujus aliorumque jam dictorum antiqua potentia, ex jure propriæ monetæ eundem intelligitur.

n Stromburg, cum titula Burchgraviatus hodie spectat ad Episcopatum Monasteriensem, inter Lippam et Amisium; ubi creditur Q. Varus legiones amisisse.

o Si constaret hunc eundem esse, qui supra, S. Norberti fratrem, jam hic haberemus alterum fratrem Erebertum: uterque fortassis ex eadem qua ille familia commune habuerint cognomen de Genepe.

p Hildolfus, nullus post Fridericum invenitur apud Gelenium et Sammarthanos: quos hinc corrigas, et præter Hildolfum S. Aanonis successorem, anno 1079 defunctum, intelligas Hugoni in Italia mortuo, ad annum 1138, successisse Hildolfum II, et aliquanto tempore Sedem istam tenuisse ante Arnoldum, quem ipsi faciunt immediatum Hugonis successorem.

q Mabilio reperit in Necrologio aliquo hunc Laticum Papam obiisse eodem anno die 25 Augusti; ego vero demonstrasse me puto in Paralipomenis ad Chronologium Pontificiam, non ante 13 Februarii sequentis defunctum esse, quod etiam hinc probatur.

r Chrysostomus vander Sterre in Vita vulgari S. Norberti scribit, hoc monasterium Sanctimonialibus postea fuisse traditum, quæ temporum iniquitate coactæ, demum in Sanctense oppidum migraverunt, uti jam supra dixi.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Ex impressis Pragæ atque Antuerpiæ.

CAPUT I.

Conatus pro obtinendo corpore, pridem in Belgio capti, in Germania promoti, effectu nullo usque ad Imperium Ferdinandi II.

Triplex tractatus Pragæ hac de re editus,

C **S**anctissimi Patris Norberti consummata translatio, referentibus iterum ipsius in Monte Sion Pragæ filiis, Fratribus Strahoviensibus, in lucem ibidem data anno mdcxxviii; nostroque Bollando, necdum hisce studiis applicito, Mechliniam missa, lectoris alloquium sic orditur. Hoc jam tertium, amice Lector, tecum de S. Patre nostro, novoque nostri montis inquilino ac præside, Norberto, loquimur: toties enim oportuit. Primo quidem cum modum narravimus, quo petitiæ e Saxonia, acceptæ tandem, et in hoc regnum illatæ fuerunt sacræ ipsius Reliquiæ. Deinde vero, cum earumdem per omnem Pragam in Sion eum montem, cum sole anni lætissimaque pompa translatarum triumphum oculis tuis exhibere conati sumus. Et nunc denique, quando sacri Corporis in proprium suum quoddam apud nos sive cubile sive solium collocatio (quam ob causas in Octiduo nostro commemoratas eodem illo tempore facere non licuit) solenni sane ritu peracta, iisdem oculis tuis munus itidem nostrum erat representanda. Primum secundumque scriptam nec accepimus nec magnopere requiramus: utriusque enim ac tertii etiam vicem abunde supplet Vita, mors et translatio S. Norberti, anno mdcclxxi denno recusa Pragæ: utrumque tamen indicandum mihi fuit, quia utriusque, non item tertio, respondet Echo Norberti tri-

sed ante tertium excusus Antuerpiæ Echo Norbertinus,

umphantis, sive Commentarius eorum quæ ab Antuerpiana S. Michaelis Præmonstratensium Canonico ecclesia, tam pro impetrandis S. Norberti nonnullis Reliquiis, quam pro iisdem debito cum honore ac communi civitatis letitia excipiendis, peracta sunt, auctore R. P. Joanne Chrysostomo vander Sterre, ejusdem Ecclesiæ Canonico et Priore, postmodum Abbate dignissimo, Antuerpiæ anno mdcxxix. Ex istis narrationem suam composuerunt in Bibliotheca Præmonstratensi Paginæ a pag. 405 ad 415, et Polycarpus de Hertoghe a pag. 451 ad 489, uterque post Vitam; sed brevius ambo quam dignitas rei exigit, licet pro suo instituto satis. Ego prolixiorum et ex utroque uram conflaturus Historiam, omissis tamen hinc inde nonnullis a Lectorum nostrorum minus facultibus; exordior a posteriori, tamquam utriusque rerum gestarum seriem repente, hoc modo:

ex quo usque ultra brevior

nos prolixiorum narrationem teximus,

Præfatus selectis de corpore Sancti, inter hæreticos inhonorati,

ribus

A ribus irrigata, laboribusque excolta, egressus esset omnis decor ejus; jaceretque venerandum illud animæ beatæ depositum, Corpus, inquam S. Norberti inter pollutos illos Lutheri assecclas inglorium; sancta Prælatos Ordinis Præmonstratensis cura sollicitare ac urgere coepit, tantum illum thesaurum hæreticorum manibus eripiendi, et in locum tutum transferendi. Hæc porro in Parentem pietas varios Ordinis Prælatos admodum sollicitos tenuit, ac inter illos D. Joannem Lohelium, ex Abbate Strahoviensi Ordinis Præmonstratensis Pragensem in Bohemia Archiepiscopum, qui cum D. Gasparo Questenbergio, suo in Abbatia successore, ab annis viginti et pluribus in hoc negotium sedulo intendit; tum etiam imprimis D. Joannem de Pruetis, totius candidissimi Præmonstratensis Ordinis dignissimum Generalem, mirum in modum, ut par erat, ante quadraginta fere annos sancta hæc sollicitudo afflecit. Vir enim ille et doctrina et pietate eximius, sed et scriptis clarus, ut divino plane munere Ordini Præmonstrato supremus Magister obtigit, ita decorem ejus ac dignitatem indefesso zelo admodum promovit; privilegia ejus confirmari ac augeri curavit: Ordinis sui cœnobii plurimis visitatis, disciplinam restituit; et vero, qui multa et magna præstitit, nisi temporum turbatissimorum obstisset iniquitas, majora præstitisset. De sanctissimo etiam Canonici Ordinis Præmonstratensis Fundatore optime meritis est, quod accito in petitionis suæ communionem Cardinale Philippo S. Sixti, dicto Boncompagno Ordinis Protectore, a Gregorio Papa XIII S. Norberti cultum amplificari; eideoque, jam dudum inter conscriptos cœli Patres adjecto, solenne festum decerni impetravit: cujus etiam quod in hæreticorum terra etiamnum ingloriæ delitescerent sacræ Reliquiæ; quo potuit studio inde eripere sægit.

3 Extat hujus rei in Archivio nostro S. Michaelis Antuerpiæ non obscurum testimonium, in Diplomate quod ad D. Dionysium Feyten, ad D. Michaelis Abbatem, anno salutis reparatæ MDXCVI, majori Sigillo suo munitum dedit: quod hic subjiciendum duxi. Joannes de Pruetis, in sacratissima facultate Parisiensi Doctor Theologus, permissione divina et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia incliti monasterii S. Joannis Baptistæ Præmonstratensis Laudunensis diocesis humilis Abbas, et totius Ordinis Caput et Reformator generalis; dilecto nobis in Christo filio et Confratri, Dionysio S. Michaelis Antuerpiensis Abbati, salutem et paternitatis affectum. Quadringentesimus et ultra annus agitur Divum Norbertum, monasterii nostri Fundatorem, et Ordinis Institutorem, et Magdeburgensem Archiepiscopum, ad Sedem beatorum commigrasse,.... Et quia Dei gratia, qui mirabilis est in Sanctis suis, ejus sacrum corpus in monasterio B. Mariæ adhuc integrum manere, jam dudum certiores facti sumus; incultum tamen, inhonoratum et spreum, propter hæresim in illis partibus nimis tenaciter grassantem; Tibi per præsentem mandamus et rogamus, ut si quos viros pios nactus fueris, qui illud sacrum corpus absque ullo tumultu religiose possint transferre, in tuum monasterium S. Michaelis, ubi multa per eum Deus est operatus; et inde ad nos, ubi prima sua sedes fuit, et Ordinis principium et origo est, tempore opportuno transferri possit; et honorificentius quam ubi est venerari, et a catholicis Christianis, et a nobis potissimum coli, tamquam Pater apud Deum triumphans, et pro nobis interpellans. Rem tuo nomine dignam, nobisque et toti Ordini gratissimam facies, et nos de omnibus communefacies. Præmonstrati, tertia Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo sexto.

4 Quia vero Dionysius Abbas, rei familiaris, D propter exulcerationem horum temporum injurias, et gravissima damna quæ Antuerpiana ejus S. Michaelis ecclesia passa erat, non modicis premebatur angustiis; ideirco in hoc Translationis negotio nihil efficere valuit: sed nec D. Christianus Michaelius, qui in demortui Dionysii locum anno MDXIII mira omnium gratulatione suffectus est, etsi peculiari erga S. Norbertum ejusque sacrum Corpus transferendum, ut et erga ceteros Ordinis sui viros sanctitate illustres (quos picturis exprimi curavit) devotione ferretur; eandem ob causam, sed et ob accisum nimis Prælaturæ suæ tempus, (quippe quam vix dum per annum tenuit) quidquam etiam præstare potuit. Estimulabant interim mirum in modum ejus pro hac Translatione tentanda eximium zelum, tum pins ejus in Sanctum affectus, tum, quod Antuerpiensem Episcopum Joannem Miræum ac alios ejusdem Ecclesiæ Primores, magnis etiam impensis sanctum illud Corpus pro Cathedrali sua, non ita pridem vendicare conatos esse, intellexerat. Admotus est clavo ecclesiæ S. Michaelis anno MDXIV, D. Matthæus Irsselius, vir vel eam ob causam immortalis memoria dignus, quod pro impetrando ecclesiæ suæ S. Michaelis hoc sanctissimi Norberti Patriarchæ nostri ac Antuerpiensium gloriosi Apostoli corpore, non parum operæ ac impensarum posuerit... Hic cum prima vice Bruxellas peteret, Serenissimis Principibus Alberto et Isabellæ acturus gratias, ob nominationem, quam dignati erant facere, personæ suæ nihil tale suspicantis, sed et cum lacrymis deprecantis, ad Prælaturæ dignitatem; humili obtestatione, una cum Conventu ecclesiæ suæ, ab iisdem Principibus petiit, quatenus pro ecclesia sua S. Michaelis, quæ iisdem suis Celsitudinibus Antuerpiam excurrentibus gratissimum ad Scaldis prospectum hospitium præbere solet, dignarentur impetrare thesaurum sanctissimi Corporis B. Norberti: æquum enim esse, ut ubi palæstra laborum ejus fuerit, ibidem etiam de subactis hæresibus in corporis sui Translatione redivivus Antuerpiæ Apostolus triumpharet. Nullibi melius, quam in oculo hoc urbium, ejus cultum propagandum; cujus uti Clerus admodum exemplaris, ita Magistratus populusque pietati valde deditus: nullibi etiam eum tutius asservari posse, quam in munitissima hac urbe: sed et nullum alium locum æque sibi, præter ipsum totius Ordinis Præmonstratense Arcicœnobium, ad ejus sacra Lipsana obtinenda, jus majus prætere, pluresque titulos allegare posse: quippe qui illum tanquam Apostolum suum speciali quotannis cultu et honore, cum tota Antuerpiana diocesi, veneretur ac suspiciat. Hæc et alia quæ servare poterant prudentissimo Principi magis inflectendo, allegare curavit; quibus eundem permovit, ut cœnobio huic nostro favorem suum benigne addiceret.

5 Non destitit interim Prælati occasione hac uti: quin conciliatis sibi in illum finem viris aliquot magnis Aulæ Primoribus, ac inter eos Excellentissimo Arausiorum Principe Philippo Guilhelmo, qui opem etiam suam addicerent: eisdem Serenissimis Principibus, dum non ita post cum Aula sua Antuerpiam excurrentes, oblatum in cœnobio hospitium acceptarent, eandem piam petitionem suam de obtinendo S. Norberti corpore, qua potuit instantia coram iterum renovavit; sed potissimum Alberto Pio, qui verbis humanissimis se ejusmodi petitionem gratam et ratam habere declaravit... Cum vero non ita multo post Principes Antuerpiam excurrerent, Xenii nomine, idem suppliciter petiit. Etsi autem constet Sereniss. Albertum pro obtinendo Corpore hoc sacro, etiam aliorum cœnobiiorum

sed nihil agi potuit usque ad an. 1614

E quando Alberto et Isabellæ supplicatum est.

F favere desiderio illi tam æquo.

Et favorem quidem ille addidit,

et mortuo illo etiam illa,

Joannes de Pruetis Generalis

an. 1596,

Antuerpiensis Abbatæ mandati,

ut illud ad se transferri curet:

Prælati

A Prælati, ac imprimis Bonæ Spei, id ipsum instanter flagitantibus, non exiguum operam ac curam adhibuisse; eum tamen

———— postquam fata tolerare,
Promeritum meliora poli cum Numine regna;
Conjux, sanctorum socia indefessa laborum,
Pertendit magni curas Isabella mariti.

nec non varii
principes:

Quin et eidem studio intendisse scimus non solum Saxonie Electorem, sed et Leodicenses Principes ac S. R. I. Electores Ernestum et Ferdinandum Bavaros; item Fredericum Ittelium Cardinalem Solleranum, ac alios; sed imprimis præmemoratos Lohelium sanctæ memoriæ nuper Pragensem Archiepiscopum, et Gasparem Questenbergium Abbatem Strahoviensem ac Siloensem; qui ante complures annos non semel conati sunt gloriosæ mem. Cæsaris Rudolphi II auctoritate impios sacri thesauri incubos expugnare, etsi hactenus sine effectu: quod Invictissimo Cæsari Ferdinando II, qui cum tanto divinæ gloriæ incremento ac fidei Catholicæ propagatione hodie felicissime regnat, inter cetera Imperii sui decora gloria hæc servata esset. *Hactenus Antuerpienses, in sua Echo: nunc cum Strahoviensibus progredior.*

nihil tamen
peractum est.

B

CAPUT II.

Cæsaris voluntati Magdeburgi expositæ consentit tandem Magistratus, res tamen non peragitur.

An. 1625 in
Hungaria
ad Cæsarem
profectus
Abbas Pra-
gensis

Annus erat Æræ Christianæ supra millesimum sexcentiesimum quintus et vigesimus, quando Reverendissimus noster in Christo Pater D. Gasparus a Questenberg, natus Coloniensis, monasterii titulo S. Mariæ in Monte Sion, vulgo Strahow dicti, e regione arcis Pragensis siti, Abbas; diu ante soliteque, re cum animo suo ac suis pertractata; et voluntate Numinis, quantum fieri poteit, exquisita implorataque; tandem tentare certus, vi Idus Novembris domo ad Cæsarem profectus est; jussu piissimi Principis et auctoritate primum impetrata, sanctum negotium aggressurus. Erat id temporis Cæsar in Pannonia inferiori, Sempronii, hodie Oedemburgum vocant, ubi acto regni Conventu Ferdinandus filius in Regem Pannoniorum electus et continuo inauguratus est. Eo Abbas cum venisset; libello dato Cæsari supplicavit. Summa petitionis erat; uti, pro suo illo summo in Dei Sanctorumque

C

ejus honorem studio, auctoritate sua pulcherrimum opus Cæsar ipse initiare vellet: quo opere effecto, Boemix regno, certum præsidium, divinæque protectionis pignus, et gaza omnibus Indorum opibus potior; Ordini Præmonstratensi, qui adeo in Boemia, aliisque hereditariis ditionibus et florisset aliquando, Reipublicæ multum utilis; et modo felicitate, favore, liberalitate Cæsaris monasteria, fundos, census, pridem violenta grassantis impietatis manu diruta, erepta, occupata, sanctissime reponentis, refloresceret, illi Ordini cum universo, tum maxime iis in locis inenarrabile de reddito Patre gaudium, et incomparabile cimelium; sibi denique augustæque Familiæ suæ, cum apud Deum et amicum ejus Norbertum gratiam ac tutelæ auctoris meritum, tum apud pios omnes, qui sunt et erunt, gloriosissimi nominis æternitatem, omnisque semper boni imprecationes, sacratissima sua Majestas assignaret.

supplicat ut
recuperando
corpori velit
intendere,

per suum pro-
pe Magdebur-
gum cum co-
pulis Legatum;

7 Venisse nunc opportunitatem rei peragendæ, quantam ne sperare quidem licuerat hactenus. Illa utendum. Scire se, potentium aliorum in vicina Bojaria, in Belgio longinquo, ad hunc thesaurum converti oculos et manus extendi. Illos anticipan-

dos esse: omnia nunc in proclivi posita: non alio opus esse, quam a sua Majestate mandato ad D. Aldringerum Legatum Legionis, et Generalem in castris ibi ipsius Commissarium, virum fortissimum simul ac prudentissimum, jam in vicinia civitatis habentem stativa; omniumque illic rerum huic facientium optime conscium, et alioquin hactenus ad ipsius sanctæ rei negotiationem per se valde promptum; qui litteris a sua Majestate, ad ipsos Metropolitanos Collegas, et ad cœnobii supra memorati nunc inquilinos instructos, adituros homines ipse, ad facile quod optatur effecturus sit. Ac ne fraus ulla, vitiatas fortasse sacris Reliquiis, profanisve suppositis, intercedere possit; se Abbatem in Saxoniam proficisci, et monumenti resignationi, ignoto habitu, præsentem adistere, ac manum operi una adinovere, paratum esse: jam enim ante annos aliquot aditum sibi locum omnem et exploratum. Corpus ipsum ubi impetrare et auferre contigerit, in Boemiam fideliter illaturum; in sui que monasterii oratorio, ad æternam Regni custodiam, magnifice collocaturum. Cæsari, sponte sua in ejusmodi cœlestium thesaurorum conquisitionem intentissimo, rei, cum utilis in commune, tum nomini suo plurimum gloriosæ, petitio vehementer placuit. Quare mox ad D. Joannem Aldringerum ante memoratum litteras dedit ipse; jussitque omnem in hoc opus solitudinem, diligentiam, industriamque conferret. Ad Fridlandiæ quoque Ducem, copiarum illic suarum delectum Imperatorem; denique et ad Metropolitanos Collegas, ad cœnobii Præpositum; ad Senatum. Quas singulas e Germanico transpositas huc adscribere brevitatis causa supersedemus.

8 Ilac optimi Cæsaris voluntate, gratia, litteris, D. Abbas lætissimus, atque ad conandum instructissimus, pridie diei D. N. Jesu Christi anniversaria commemoratione natalis, Pragam reversus est. Inde, solemnibus pro more et ex animo operatos, rebus domi ordinatis, anni proximi Januario, ipsis mensis Idibus in Saxoniam, ut assignato Commissario adjungeretur, iter arripuit. Eum jam litteris suis convenerat, significans, quid a Cæsare constitutum esset; simulque, quando ad ipsum, et quo veniendum esset, consulens. Ad quas Commissarius et statim et secundo rescribens, quid fieri deberet, docuit; ac petiit festinari. Ut igitur Praga Lipsiam, inde Saxonum Hallam (quo veniendum esse monuerat Commissarius) ventum est; eodem post octiduum demum, expeditione quadam militari tantæ moræ necessitatem faciente, Commissarios accessit, una cum D. Collalto Comite, Cæsarei bellici Consilii Præsidente, Tribuno Militum, et copiarum illic supremo quem vocant Mareschallo; qui etiam ipse magno studio ferebatur iu sanctum negotium, consiliaque sua et opem liberaliter conferebat. Ibi tum inter eos convenit; ante omnia Metropolitanis aperiendam esse Cæsaris voluntatem, eorumque tentandos animos, Sed incommodum acciderat per eos dies, quod omnes ad unum Magdeburgo, ob exortas inter ipsos ac cives simultates excesserant, alius alio varia in loca dispersi.

9 Itaque Commissarius litteris Wittenbergam, ubi tunc Conventum agebant, datis eos adiit; cum ostendens esse, quod sibi Cæsar injunxisset, et ab illis vellet; tum petens, vel aliquos e suis ablegent, vel locum ubi convenire placeat, designent. Missæ simul quæ ad eos erant a Cæsare litteræ: quibus et suas Fridlandiæ Dux, copiarum summus Imperator, addiderat, Collegi Decano inscriptas; vehementer petens, ne quam ex ore Commissarii coram intellecturi essent, Cæsari atque adeo et sibi gratificandi opportunitatem ullo modo præterire sineret ipse, vel a Collegis præteriri. Illi duo e suis ad Commis-

D
EX IMPRESSIS.

perque ipsum
met Abbatem.

Annuis Cæsar,
et litteras ex-
pedit:

E

proficiscitur
Abbas Janua-
rio sequenti;

et re Halæ
consultata,

F

indicatur vo-
luntas,
Cæsaris

sarium

A sarium Dessam, Anhalti Principis oppidum ad Albini situm, ablegant; per eos, quid Cæsar vellet, cognituri. Ibi Commissarius (cum subito graves ob causas, a Generale Asserslebiæ noctu evocatus, biduum abfuisse) ad eos venit, et humanissime compellatis prolixè rem omnem exposuit; ostendens insuper, quantum intersit hoc rerum statu habere propitium Cæsarem; occasionem offerri, qua illum, nullis suis impendiis, amplius quam ullius auri profusione, demereantur. Plura adjecit, quæ videbantur ad persuadendum congrua. Quibus auditis illi ad Collegas suos, Wittenbergæ collectos, dicunt se relaturos. Verum ut illuc diei itinere reversi sunt; eos conventu soluto, frivolis rationibus prætextis, recessisse comperiunt; datisque ad Commissarium litteris, quam primum exponunt. Rogare, tactum benigne interpretetur: operam daturus, ut paulo post iterum convenient.

*Commissarius
Capituli Mag-
deburg.*

*Canonici res-
ponso dundo
mora pene-
clutibus*

B

10 Insurbantatem datis iterum litteris acriter insectatus, exprobrat hominibus, quod tanti eis summi Orbis ipsius Magistratus non fuisset, ut unus diei morulam patienter ferrent. Petit, allaborent delegati; ut eo magis maturato responso accusationem contemptus Collegum avertat. Respondent illi, iterum purgationem suorum ingeminantes, fore ut brevi rursus convenient: optima pollicentur. Itaque non paucorum sub hac dierum inutilis et molesta mora D. Abbati devoranda fuit. Tunc venit interea, ut expeditione aliqua suscepta D. Henricus a Schlik, Comes in Passaum, etc. S. C. Majestati et ipse a Consiliis, Tribunus Militum relique tormentaria summa cum potestate Praefectus, cum copiis per Dessam irer. Is, pro pietate sua studioque in honorem Dei et Sanctorum incomparabili, cum D. Abbate multis et candide (nam ea quoque virtute plurimum excellit) egit de re proposita; recepitque certo se effecturum, ut ipse voti compos fieret; comitaretur modo, vixique qua duceret militem, secum insisteret: intra quadriduum omnino se cum eo et Commissario iterum Magdeburgum. Credere se plane, decreto et ope Senatus, prætermittis aliis id agendi rationibus, quod Cæsar vellet, posse effici. Itaque pergente in hosticum una D. Abbate, munitioribus aliquot propugnaculis triduo captis, quarto Magdeburgum die ventum est. Erat is dies alter et vigesimus Februarii, Dominica ipsius Quinquagesimæ. Senatores Urbis de Comitum adventu ante certiores redditi, in suburbium obviam exierunt; et honorifice per Urbem deductum ad hospitium, cui aurei Brachii insigne, comitati sunt. Ibi magnifice, promptissima liberalitate, sumptu publico, Comitem et comites exceperunt.

*admoventur
copiæ civitati,
21 Febr.*

C

11 Continuo Commissarius credentiales suas apud Senatum profert; quidque a Cæsare sibi injunctum sit, ostendit. Comes simul magnæ auctoritatis instantiam de se addidit: magnum cito ac facile lucrum facturi, Cæsari obsequerentur: dimitterent Reliquias istas, rem apud eos projectam nulliusque pretii. Praeposito quoque cœnobii, quod habebat sacrum Corpus, Cæsaris litteræ redditæ sunt. Ille, simulatione valetudinis Commissario sui copiam facere abnuens, postera die in suburbanum rus sese abstulit. Actum subinde cum hominibus ejus, qui sibi Conventualium et locum et nomen tam inique quam false usurpant, nihil quam Religiosi Fratres ac filii S. Norberti minus. Et hi de ceteri artibus Praefecti sui, variis commentis prætextisque difficultatibus petitionem eludebant. Constituit tamen tandem Senatus (ubi Metropolitanorum consensus impetratus sit) facere quocumque modo, ut voluntati Cæsari mos geratur. Atque ita postquam, et iterum et pluribus, cum Conventualibus frustra actum fuisset, quinto Kalendas Martii die, qui Cinerum erat,

*Cæsaris litem
exhibetur
Magistratui,*

*nove tamen
mora obijciuntur.*

Magdeburgo, non sine capitis periculo, nisi sclopetariorum Quinquagena stipati fuissent, excesserunt. Postridie Asserslebiæ, ubi prætorium Generalis ipsius tum erat, D. Abbas venit. Principem saluatorus; eique valedicto et actis gratiis, domum, moræ ac diuturnioris a suis absentiae tædio, rediturus. At reditum is ipse dissuasit. Jam enim sacras Reliquias illas et clam et palam a maximis Principibus vehementer expeti; eos, si ipse abscesserit, potituros Pollicebatur, se scripturum Senatui, et hortaturum, præsentem occasionem Cæsari se probandi minime prætermittat. Facile ab ita suadente, D. Abbati persuasum est; ut est spes credula, et pro desiderii modo semper longius se extendit.

12 Contigit inde paucis post diebus, Reipublicæ causa Senatores adire Principem. Itaque occasione usus, diligenter eos, oblatam Cæsari gratificandi facultatem effluere ne paterentur, commovuit. Subinde Collegæ, nunc hue, nunc illuc indicebant Conventum. Tandem aliquando Torgaviæ collectos, cum Princeps, tum Commissarius, litteris ad consentiendum Cæsari diligenter iterum cohortati sunt. Rescriptum ab illis ad Commissarium, interesse, ut coram colloquantur: petere, Lipsiæ, aliove securo loco sese convenire dignetur. Commissarius Lipsiam id temporis, tamquam longiuscule dissitam, minus rebus suis et publicis opportunam videri, respondit: desiderare, ad propiorem aliquem locum e suis aliquos, quo et ipse venire possit, ablegent. Tandem ab illis, Torgaviæ congregatis xxii Martii die, consensus est: eumque consensum Torgaviæ, scripto solenni et obsignatione, ipsi contestati sunt; Placere, Sacrum Corpus tollatur, et Cæsari repræsentetur. Reliquum esse, ut modis quam maxime congruis tollendi iuceatur ratio. Commissarius de omnibus D. Abbatem illico reddidit, e suo ad Pontem Dessanum propugnaculo, certiore. Dum hæc inter Commissarium et Collegas ultro citroque aguntur, altera parte D. Comes a Schlick Senatores urgere pergit. Erat per eos dies Magdeburgi Tribunus militum D. Pechman Cæsareanus; hunc Comes missis quotidie tabellariis monebat, ut præsens jam illic, omnibus persuasionum rationibus insisteret, Cæsari hac opera plurimum gratificaturus. Is igitur e Magistratu potissimum quemque prehensare, occupare, idoneisque rationibus conciliatos impellere studuit ad maturandum. Quotidianis fere litteris Comitem et D. Abbatem, quid fieret, quantum promoveret, edocebat: nullo se fine, nulla mora instare operi: nihil rerum prætermittere, quas idoneas existimet ad persuadendum aut movendum: quemdam ab Administratore delegatum intercessionem suam facere, ne certi aliquid constituatur: incredibile esse, quanta cum id genus hominibus circumspectione agendum sit.

*Rem urget
Dux Wolste-
nius,*

E

*et 22 Martii
consensus ex-
torquetur,*

*tum persuaso
etiam Magi-
stratu,*

F

13 Tandem ubi Comes Senatui per litteras ostendit; Collegas jam consensisse; inquirens, num porro ad reliquas difficultates vincendum potestate sua (ubi res postularet) cooperari, ac venienti D. Abbati in omnem casum assistere parati sint; illi omne auxilium stipulati, D. Abbatem, qui non procul urbe paratus in eventum aberat, omnino securum esse, ac procedere jusserunt. Itaque D. Abbas, quadraginta cataphractorum præsidio tutus, processit. Verum non nisi leucam ab urbe cum jam abesset, substitit; nisi designati, qui deducerent obviam venirent, non ingressurus. Postridie igitur ejus diei (erat is dies v Kalendas Aprilis) Secretarius Civitatis curru vectus occurrit; et D. Abbatem humaniter compellatum, nemine fere animadvertente, perduxit. Altero statim die missi a D. Abbate, cum Conventualibus qui agerent, ac porro Metropolitanos solenniter jam annuisse ostenderent: num et ipsi

opem conferre.

Abbas ingreditur 28 Martii,

A ipsi denique ad obsequendum Cæsari se comparassent. Simul redditæ a Commissario ad eos litteræ; quibus ipsos accurate compellans, memores faciebat promissi nuperi: consensuros scilicet, ubi Metropolitanis consensissent. Jam eos consensisse. Reliquum nunc esse, ut et ipsi. Verum ubi se comprehensos videat boni Fratres, posita simulationum larva, manifestos se faciunt; neque se, nisi hominis ejusdam, unde se pendere niebant, assensum petitores prius impetrent, assentiri aut velle, aut posse rotunde asserunt. Erat is inter capita factionis, unus e primis choragis perduellium, Cæsaris hostis manifestus.

14 Spe ergo conatuque homines illos inducendi abjectis, D. Abbas totus ad Senatum conversus, exhibitis, quæ ad eos iterum a Principe Generale ipso dabantur, litteris, per Tribunum Pechman orat, stolidissimam hanc Fratrum illorum Portionistarum (sic quoque vocant) petulantiam auctoritatis suæ admotu compescant; neque ab ineptis hominibus Cæsarem Maximum ludificari longius patiantur. Illi per aliquos e suis D. Abbatem convenientes; facturi quod peteretur, inter alia rogant, Privilegiorum sanctionem a Cæsare ut impetrare allaboret: tum quod ad urbis tutelam meditentur, ut impetrata item Cæsaris clementissima voluntate, perficere liceat: quin et adversus quoscumque hujus rei causa, nunc vel olim litem eis aut molestiam intentaturos. Cæsar cautum ut velit. Se porro daturus, qui assisterent pro tutela; nec ulla auctoritatis aut potestatis suæ parte defuturos, quin Reliquiæ concupitiæ tollantur. Respondit D. Abbas, quod Cæsari decorum, quod se dignum, quod illis idoneum. Hos inter mutuos sermones, ecce qui nuntiet; venisse ab Administratore delegatos, qui Senatum e vestigio dari petant, relaturis, quod a Domino suo referre missi sint. Datus postridie Senatus in Curia. Ibi, qui missorum Princeps erat, multa dixit. Caput dictorum: profiteri Principem, Dominum suum, Administratorem Magdeburgensem, et jam hic palam contestari; Senatus si quid eorum, quæ petuntur, annuat, pro injuria sua se habiturum: itaque viderent quid faciant. Et minime vero decere homines Evangelicos, religiosissimi populi Præsides, tam fœde idolomanie se præbere cooperarios.

15 Mansit tamen Senatus in sententia. Itaque ad vesperam ejus diei D. Abbatem hortantur, pergat noctu sub horam decimam cum suis, adscitis in opus operis, ad monasterium: se contra periculum, si quod forte occurrere posset, provisuros: eat modo securus, ac voto suo maximo, nemine prohibitorio potiatur. Fecit D. Abbas, quod hortabantur; deducendo nobili viro D. Henrico a Mengersem, contendit cum suis ad monasterium. Nox inibat post diem proximum ante Kalendas Aprilis. Verum ingressi locum, a militibus Administratoris, qui illic, insciis Senatu et nostris, excubias simul et epulas agebant, cum gladiis et bombardis hostiliter irruentibus, excepti sunt. Ea improvisa res puncto temporis omnes quotquot venerant dissipavit; temporis illius tenebris debentes, quod nemo fuerit ab insequentibus trucidatus. Profunda igitur nocte ad hospitium Tribuni militum Pechman, quocum Consules ab eo invitati cœnabant, reversus D. Abbas cum successum narraret, Consules indignitate rei commoti, mox se inde proripuerunt; et horæ circiter intervallo prima noctis hora peramanter D. Abbatem, ut se invisere quam primum ne gravetur, orant: interesse, ne tanta ignotorum hominum intra muros, in medio civitatis, temeritas impune ferat. Ivit D. Abbas, pluribus comitatus; et invisit. Mox Consules execrari denuo factum; ostendere, gravissime

sibi displicere, quod aliter ac speraverant evenisset. Non se permissuros, ut sic velut sprete nebulonibus ludibrium sint. Interesse pro vindicanda auctoritate sua opus repeti et absolvi. Pergeret modo ipse: se vires eas openique collaturos, quibus deinceps nemo obsisteret.

16 Verum D. Abbas, quia rem in seditionem spectare animadvertibat, neque vanus metus esse videbatur, ne turbulentis plerisque concurrentibus, stante ex adverso Magistratu, ad sanguinem et cædes veniretur; in posteram diem censuit differenda omnia. Minus Cæsaris auctoritate dignum videri, quasi furtim, nec nisi tenebrarum beneficio, honestissimæ voluntati ipsius satisfieri. Cupere igitur se, ut in Cæsarem observantiam palam probent, ac plurimum e suis conscientia assensuque decernant. Placuit statim consilium. Et quidem Consulum primus in agno reverentiæ affectu rogavit Dom. Abbatem, paulisper subsistere vellet, et temporis, quantum ex nocte, inveniens mane, reliquum esset, moram patienter ferre: quam primum illuxerit, se omnium, qui Magistratum gerant, suffragia lecturum. Die exorta, novus ab Administratore Delegatus venit in Curiam; eandemque Principis sui contestationem magna voce ingeminavit. Senatus autem, non satis plebi fidendum ratus; præsertim quod jam quorundam inaudiri murmur cœpisset; sub meridiem tandem constituit, ante sequentem diem nihil decernendum esse; quo et Centum-virorum, qui multitudinem repræsentant pro eaque pronuntiant, suffragia audiantur. Qua re D. Abbati et Tribuno Pechman nuntiata, eodem illi momento urbe excedere statuerunt; relicto in ea Nobili viro D. Henrico Mengersem, qui operiretur eventum rei; ipsis quod accidisset, relaturus.

CAPUT III.

Expugnata pervicacia civium, reddit tertium Abbas, securosque reddit de causa-reu clementia.

Itaque pridie Kalendas Aprilis excedentes in oppidum Kalbe, ubi Comiti a Schlick stativa erant, perfecti sunt. Trecenti circiter ab hostibus missi, suburbium quo transeundum nostris erat insederant; qui egressos adorirentur et cæderent: verum ii metu cataphractorum, qui ad centum numero nostros stipabant, nihil ausi sunt. Magna civium multitudo, conscia insidiarum, se effuderat in spectaculum: in civitate res tumultui proxima videbatur. Tertio inde die, qui erat postridie Kalendas Aprilis, litteræ ad D. Abbatem veniunt a supra nominato D. Mengersem, quibus, quid interim in civitate geratur, aut gestum fuerit enuntiat. Pridie Centum-viros non convenisse: causa, a quadraginta Administratoris equitibus et turmæ Præfecto occupatum monasterium: eos tamen sub vesperam excedere a Magistratu jussos, locum iterum deseruisse. Jam in Curia magno Conventu rem tractari: quo exitu, se quam primum nuntiatorum. Ceterum, vehementes ad Senatum ab Administratore venisse litteras; eum plebis animos sibi adducere; plurimum hunc conatum qui concionantur adjuvantibus. Ex eo numero hoc ipso die quemdam, sententia e Dominicæ Passionis historia abusus, Magistratui in probrum Cæsaris insultasse. Erat sententia: Si hunc dimittis, non eris amicus Cæsaris. O os improbum, et S. Stephani grandine compluendum! Adeo illis in Tiberium Ferdinandus versus est; in Pilatum, proximus Magistratus: adeo nos Christum occidi, petimus; quia Christi amicum honoratum cupimus. Sed pergamus.

D
EX IMPRESSIS.

Abbas, seditionem formidans,

Indulget

E
ut populi
C Viris res proponatur.

Egressus urbe
Abbas

F

Intelligit non convenisse C viros,

remque seditionem spectare:

et a Conventu S. Marie promissum corpus extigit.

His tergiversantibus,

iterum appellatur Magister.

intercedit Administrator,

et armata manu rem, 31 Martii agenda promittit:

in vi reprimere vult Magistratus:

A 18 D. Abbas extemplo respondit; non tam dolere sibi, rem pro voto sanctissimi Caesaris et suo non successisse, quam ipsi D. Mengersem tantam industriam, studium, conatum, fidem in hoc negotio peris-
*EX IMPRESSIS. Itaque Tribu-
num ibi reli-
ctum monet,*
*periculo sub-
ducit ipse se.*

si; neque sine evidenti periculo diutius illic jam haerere: sibi hoc quidem tempore omnino desistere, constitutum esse. Credere, nondum viro Dei place-
*Regressurum
Pragam Ab-
batem*

B minime Caesari placere, ut cum multorum ac for-
*revocat Ma-
gistratus.*
 tassis etiam publici alicujus tumultus discrimine, hoc piissimum ejus desiderium ipse prosequatur: se amplissimi prudentissimique Senatus studia et optimum affectum sibi in commodiora tempora re-
*Interim ad-
est armatus
Mansfeldius:*
 servaturum: orare itaque, ut sine majoris periculi expectatione, civitate excedat: sibi nullos unquam dies fidei et industriae ab ipso impensae inducturos oblivionem: sed omni modo, loco ac tempore ad vicissim obsequendum in procinctu fore; idque re-
*quo obstante,
redit domum
spe frustratus
Abbas.*

potius, quam talentis verborum, ubi ubi poterit demon-
 straturum. Itaque pridie Dominicæ Palmarum, quæ in Aprilis quartam diem cadebat, D. Abbas iter domum arripuit. Eadem die Hallam venit: inde tertia post die Lipsiam ad meridiam. Hinc a meri-
 die quatuor milliaria processit. Altera die, cum jam diurnum Commotovio, Boemiæ oppido, iter abesset, venit ad eum missus a saepe memorato D. Aldrin-
 gero Commissario, vir quidam Nobilis, qui revoca-
 ret. Is redditus ab illo litteris; multa suadendo tan-
 dem, ut rediret effecit.

19 Causa redditus potissima fuit promissio Mag-
 deburgensium, qua sacras S. Norberti Reliquias, Caesaræ Majestatis suæ placito, ad Domini Abbatis manus repræsentare sponderunt. Accedebat pericu-
 lum, ne interim omnino tollerentur, quod etiam tentatum jam fuerat, et clandestina machinatione sepulcro adinoveri cæptæ manus. Qua tamen re-
 mature composita, D. Henricus Mengersem a Senatu impetravit; ut nefarii homines templo exclu-
 derentur, ejusque fores publico sigillo obsignatæ bona insuper et vigili custodia observarentur. Pub-
 licæ fidei instrumentum desuper confectum, ad suspicionem omnem tollendam D. Abbati, postquam tertio Magdeburgum venit, ab ipso Senatu oblatum est. Reversus hinc de causis in castra D. Abbas, alia omnia invenit, quam speraverat: rei in civitate publicæ conditione mutata. Causa mutata, spurium illud ac perituum caput, Mansfeldius: qui et hostilia minitabatur, et levibus quibusdam successibus fero-
 culus factus, insultabat: aditus quoque ad civita-
 tem omnes, miles ejus insidendo clauserat. Jam ad Senatum iterum scripserat Commissarius exigens, ut tandem quid facturi essent, constituerent. D. quoque Abbas, ut in castra venit, et ipse scripsit Senatui, aliisque. Verum, quod itinera ab hostibus tenerentur, nihil ab his tum quidem potuit aut re-
 sponderi, aut quod responsum esset, pervenire. Ita-
 que dum, Spuris illo quædam nostrorum stativa oppugnante, aliisque alibi hostibus, ob ludos potius nonnullos, quam successus lascivientibus, nulla ad id quidem temporis reliqua videretur spes; D. Ab-
 bas tædio fractos, ipso soleuni Paschatis die, post prandium ad Comitem a Schlick profectus, domum redire constituit et cæpit. Ab illo Hallam postredie: atque inde porro magnis itineribus Dresda Doxanum nostrum, moxque Pragam, pervenit.

20 Domi D. noster Abbas tres hebdomades, quo pecoris sui vultum Pastor sollicitus consideraret, substitit; mox Viennam ad Cæsarem profecturas, et itineris sui laborumque successum ex ordine co-

ram expositurus. Jucunde vero et ipsi et nobis acci-
 dit per hos dies, ut Mansfeldicarum copiarum, propugnaculum ad pontem Dessanum Albi imposi-
 tum oppugnantium, strages et insignis nostrorum victoria nuntiaretur. Nuntius eo acceptior, quod eorum maxime virtuti et industriae victoriam im-
 putari constabat, quos negotii nostri optimos habebamus et operarios et patronos, Comiti nimirum a Schlick et Commissario Aldringer; quo-
 rum hic oppido et pontis custodiæ cum potestate fiduciaria præerat, ipsumque propugnaculum firmo magnæ molis et artis opere, contra hostem, jam se-
 cunda obsidione locum tentantem, fortissime defen-
 debat. D. Abbas primus in hac urbe pulcherrimæ rei in ipso templo nostro factus est conscius. Ibi enim, qui nuntiatum Caesari e castris missus erat, ad monasterium e via proxime divertens, eum con-
 venit, et a Commissario salutationis officium, simul-
 que felicis prælii nuntium attulit. Mox gaudio plenus D. Abbas, ad nos, in choro stantes et simul psallentes, prorupit; Eucharisticum Deo Canticum, non minore cordis, quam oris clamore præcenturus. Ita-
 que læti Largiteri, ut omnium, et hujus quoque ho-
 ni, Domino gratias, tonantes magis quam sonantes, cito a perfido nebulone nobis pœnas dari exultaba-
 mus: debebat enim, spei nostræ intercessor nupe-
 rus ac dilator. Ea lætitia D. Abbas nobiscum domi prælibata, non multo post profectus est. Venientem ad se Caesar benigne accepit et audiit; aliisque ite-
 rum litteris copiose, ad Commissarium, ad Comitem a Schlick, ad Tribunalum Pechman, ad Senatum, ad Collegium Magdeburgi Metropolitanum, prosecutus est.

21 Inter hæc D. Abbati domum Vienna reverso, tam Comes a Schlick, quam Commissarius crebris litteris, quid ageretur, quid agendum esset, quid sperandum, diligentissime ostendebant. Factum eorum infatigabili diligentia, in Deum et sanctissimum Patrem nostrum pietate, in Dominum nostrum Ab-
 batem amore, in nos benevolentia, ut Magdeburgen-
 ses ad extremum opem omnem operamque addice-
 rent. Rediret modo D. Abbas; et desideratum the-
 saurum ut vellet tolleretur, ac sui juris faceret. Itaque his per amicissimos illos viros renuntiatis, de repe-
 tenda illuc protectione serio cogitare cæpit. Hi et ideo properandum monebant; quod appareret; fore brevi, ut omnis ex illa Saxonia miles Caesaris deduc-
 ceretur, et hostem a nupera ad pontem cæde nonni-
 hil redintegratis copiis ac viribus Silesios hostiliter invadentem persequeretur. Quid si fieret, nullam esse reliquam rei sanctæ conficiendæ spem apud istos; qui etiamnum copiis nostris circumfusi, tamen ad vota nostra tam sive duos sive tardos se præbuis-
 sent. ix Kalendas Augusti D. Abbas, tamquam alio instituto itinere, (intererat, occultum illuc pervenire) Praga Doxanum ante memoratum, Sanctimoniale Ordinis ac juris proprie nostri castigatissimum cœnobium, cum paucis discessit. Inde adscito in itineris, curæ, et operis societatem adm. Rever. viro D. Crispino ibidem Præposito, ulterius justis itine-
 ribus in Saxoniam progressus est. In eam cum venissent, novæ iterum a Magdeburgensibus difficultates cæptæ objici; aliæque ex aliis morarum produ-
 ctæ causæ.

22 Suspicamur, vel Dani vires nondum fractas pendulos habuisse: illo enim rerum potente, pro-
 brum et insultationem; imo gravius a victore malum aliquod timendum esse, non injuria videri poterat; si reclamante Administratore, qui sibi jus arrogabat (nimirum Episcopus) Reliquias Papistis ad impietatem abusuris dimisissent: vel metu turbarum a plebe, Prædicantium flabello ventilata, hæsisse dubios. Forsitan et illud nonnullos tardiores fecit, quod su-

D
 Cæsis Mans-
feldianis,

nova iterum
spe plenus
Abbas,

E

per litteras
e castris ac-
ceptas,

eo redit fe-
stine,

F

23 Julii:

sed rursum
tergiversanti-
bus civibus.

A surrus ex ore multorum, ut infirmis aut male consciis suspicandi nullus finis est, sibilaretur; eo Cæsarem tam instanter petere Reliquias istas, quo civitatem, tamquam præsidio suo nudatam, magis obnoxiam haberet, et liberius vel premere posset, vel opprimere: quam diu enim in ea sint adamatæ Reliquiæ; metum fieri, ne obsessi turpius aliquid in eas statuunt, atque dispergant. Sed non videbant illi ea ratione Sancti quoque Mauricii, tanti Martyris, ossa repetenda et tollenda fuisse: hujus enim civibus illis et antiquissimum et æque sanctissimum fuit patrociniū. Deinde, si ossium istorum præsentia se credere possunt tutiores, quid nos stolidi reprehendunt ea venerantes? Cæsarem certe, sincerissimum Principem, quidquam durioris in eos consilii animo coxisse, tam est falsum; ut etiam severissime suis edixerit, ne irritarent; valdeque caveri voluit, ne qua sibi ad ambiguæ fidei populo gravius aliquid statuendi imponeretur necessitas. Magnam vero laudem Senatus meruit; cujus tum industria, tum moderatione et patientia multitudo, in perduellium factionem admodum vergens, ne tandem erumperet, sapienter cohibita est: nam Theologi illic de quinto Evangelio suo ostendere nitebantur, non esse quod est Cæsaris, dandum Cæsari.

23 Ut ut sit, D. Abbatis patientiam cum novo morarum tædio flagellarent, illi cito fraus, vel quod fraudis instar esset, suboluit. Itaque ne longiorem de se ludum facerent, unde venerat, citò redire constituit: non parum etiam contagionis periculo inde pellente, quæ longe lateque serpens vehementer illic lucorum grassabatur. Decem igitur et quatuor dierum moram dissimulanter passus, cum supra memorato D. Præposito Boemiam repetiit; atque domum regressus est; minori quidem spe et animo, quam cum a priori expeditione se recepisset: sparsus enim rumor erat, de effracto sepulchro motisque Reliquiis: quam nequitiam maxime D. Abbas semper timuerat, ne homines pessimi rem optimam vitiarent. Quare ita animo comparatus omnibus illuc profectionibus fuit; ut si minima conjectura monumentum resignatum aliqua fuisse deprehenderet, nec pulvisculum inde (quamquam totius copia fieret) sumpturus fuerit. Quid enim cum incertis nobis: et de quibus hostes, qui a se vitiatarum probe consciis essent, illuderent venerantes? Nolit ergo Pater ille noster venire ad filios suos nisi tertio invitatus. Quisquis enim ad convivium vocatus ubi moram fecerit, iterum atque iterum accersitur, tanto se gratiorem intelligit hospitem venire, quanto sæpius appellatus sit. Matres infantes, quos tardius atque difficiliter pariunt, amant tenerius. Ingens arbor nulla sternitur primo ictu. Difficilia quæ pulchra: cara, quæ difficilia. Cultor et amicus Trinitatis, tertiis votis, tertio itinere, tertio labore fuit conciliandus; funiculo triplici vincendus, atque ita ad amantes amans pertrahendus.

24 Magdeburgenses dolere videri volebant, de tam inopinato sibi discessu D. Abbatis, et querebantur. Itaque factum deinceps, ut jam ultro venirent ipsi, et D. Abbatis reditum orarent. Tum quidem fortius et sincerius, quando pugnata a Dano pugna infeliciter, et fiducia obsequentibus et terror refractariis aut contemnentibus Cæsarem augeretur: sæpius enim hunc ipsum annum singulari Superum favore, felicem habuimus, qua publice, qua privatim. Duæ ingentes victoriæ, altera alteri paucorum mensium intervallo succedente, publicam rem; nostram, sacræ illæ Reliquiæ impetratæ sub anni exitum, nostrique Juris factæ, bearunt: communi lætitiæ propriæ nostræ toties et tam pulchre prælusum est. Danum certe memorabili ad omnem posterita-

tem prælio Tillius (hodiernum miraculum, in tam diuturna militia, cum tam amplo imperio, constanter pius et castus Dux) ad terram afflixit. Debellari poterat hoc anno. O! quanti est, esse qui ducat! sed hæc indoles Divinæ patientiæ, partibus (ut Sapiens loquitur) eos qui exerrant, judicantis; ut detur locus pœnitentiæ. Non enim impotens erat (ut idem ait) bello e vestigio subicere impios justis; aut bestiis sævis, aut verbo duro simul exterminare. Ab ea Dani clade Magdeburgenses omnino voluntati Cæsaris, Reliquias quod attinet, atque quam primum obsequi, in animum induxerunt. Itaque crebris qua ad Commissarium, qua ad alios litteris egere potissimi e Senatu orantes, rediret D. Abbas quodcumque, quomodocumque: nec moram fore, nec obicem; quin quod Cæsari petebatur, accipiat.

25 Commissarius nuperrima ipsorum tergiversatione commotior factus, offensi animi tum verbis, tum reipsa dabat indicia. Intererat eorum, ut pacarent Cæsareanis enim copiis, quæ in Saxonia subsistere, reliquis hostem insequentibus, jussæ erant, cum vicaria summa potestate ipse præerat: et annonam in civitatem inferri, aliis tamen justis de causis, præhibebat. Ad pacandum opportunus visus Vir Admod. Venerabilis D. Martinus Stricerius, S. Theologiæ Doctor, Presbyter Hildelsiensis titulo S. Crucis Canonicus, Saxonum hodie Apostolica missione Apostolus purissima anima, et morum gratia alienis quoque a fide acceptissima. Is aliquantum hactenus tempus Magdeburgi vixerat, in S. Agnetis Virginum illic cœnobio; rogatus ab illis, ut sibi, defuncto nuper Præposito, tantisper vellet esse pro Præposito. D. Martinum, quia Commissario carum et in pretio esse Magdeburgenses satis animadvertent, adeunt plures, sæpius orant, in medium eat, Dominis Commissario Abbati que ipsos reconciliet: sacras Reliquias omni hora tolli posse: id se recipere et præstituros. Ad hoc dexteram dant; verba fidem factura ingeminant. Is itaque libenter venit in medium; se una eademque opera civibus, nobis, Commissario, D. Abbati, Cæsari, S. Norberti, atque inde Dei ipsius gloriæ commodaturus. Illico quid Senatui constitutum, ad D. Abbatem perscribit; rogat, ut iterum, idque sine mora, redeat; operam suam copiose offert; si D. Abbas, bis itinere tanto frustra suscepto, a tertio alienus sit, aliave causa impeditus; alium submittat, aut sibi etiam quod agendum, committat: nullam se molestiam, laborem, periculum recusare, quin operi sanctissimo finis tandem imponatur.

Tantæ molis erat Norberti tollere sacras Exuvias, terræque recens inferre Boemæ, Præsidium nostri statuendum in vertice montis.

26 D. Abbas, qui pertæsus laborum, sumptuum, periculorum, nullo dum operæ pretio aditorum; et fraudum Reliquiis inesse veritus, animum jam a re pulcherrima avertere cœperat, ac spei dimittere; donec fortasse Deus ipse voluntatem de hoc suam quocumque modum ostenderet, et Reliquiarum sinceritati attestaretur; ubi ex insperato, et intactas manibus profanorum illorum manere Reliquias, et Magdeburgensibus rem cordi esse, certo cognovit; iterum, hoc est tertio proficisci constituit; hoc uno itinere trium simul præmium relaturus. Diligenter igitur sollicitato Numine, suorumque precibus successu commendato, viii Kalendas Decembres Doxanum abiit, inde Reverendum Admodum Virum D. Crispinum Fuck, antehac a nobis honorifice commemoratum, cœnobii isti Præpositum, sibi percarum, in laborum iterum periculorumque ac sperati nunc certius aliquanto gaudii societatem adhibeas, Litomeritium, limitaneum Boemiæ oppidum ad Septemtrionem imminens Albi, perrexit. Hinc nescius,

D
EX IMPRESSIS.

cives pertinaciam deponunt,

utroque offerunt quod erant rogati,

E

interposito mediatore.

Et audito redit tertium in Saxoniam Abbas,

quo

recedit vacuus.

Victo Dano a Cæsarels

A quo maxime loco Commissarium inventurus esset, **EX IMPRESSIS.** Hallam (cujus civitatis Arcem Nobilissimus et fortissimus Vir Dominus Rudolphus Sbrajavacca Centurio, cum praesidio Cesareano imperioque tenebat) recta contendit: ex eo ubi Commissarium invenire, ad eumque tuto compendio pervenire possit, auditurus. Hallam ut venit, postero statim die ab Arcis Praefecto ad Commissarium in Stasfurt, pietatis affectu deductus est. Ventientem magna humanitate D. Aldringer, vir non optimus minus quam fortissimus, excepit; totum se in obsequium ipsius effundere gestiens. Verum quod commissas sibi copias, in expeditionem quamdam intentus, observaret, una Magdeburgum ire non potuit: neque necessarium videbatur, auctoritate etiam absentis tantumdem efficaci.

et cum
Hullensis
arcis Praefecto

honorifice
exceptus
Magdeburgi,

27 Deducto igitur D. Abbate ad primum ab urbe lapidem, eique in sui vicem D. Sbrajavacca ad obsequium assignato, ibi tantisper substitit; donec evocatos Magdeburgo Senatores, et officii in Caesarem, ac fidei datae commonitos, superiorum temporum errores aut culpas, studiis in Caesarie obsequium cultumque translatis, in praesens eluerent; ejusque rei, facta Caesari per D. Abbatis manum copia, testimonium darent, congruo sermone hortatus est. Senatores omnia pro voto successum habitura, pollicebantur: Abbatique ad faciendam fidem et diligentiae suae, et integritatis atque sinceritatis sacrarum Reliquiarum, publicae fidei instrumentum praesentarunt. Digressum igitur a Commissario, urbemque secum sero ingressum D. Abbatem, ad praecipui ejusdam Senatoris domum, obsequio publico in hospitium assignatam, comitati sunt. Omnibus deinde comparatis, rebusque ita, ut nihil negotio in solidum perficiendo turbarum intercedere posset, compositis; proximae diei, quae tertia Decembris erat, mane circiter octavam horam, adsunt a Senatu missi ex eorum Collegio duo; qui sine strepitu, famulis eminus ac seorsum sequentibus, ad S. Mariae coenobium, in veteri civitate proxime ab aede Metropolitana situm, Dominos Abbatem, Praepositum, Stricarium Hallensis arcis Praefectum, deduxerunt. Sclopetarii milites quindecim dispositi erant, qui coenobii aditum observarent, et curiositatis studio forsitan accurrentes arcerent.

ad 3 Decem-
br. S. Mariae
coenobium,

ubi Conven-
tualibus prae-
terita sollicite
excusantibus,

28 Ingressis in monasterium simul omnibus duo illi ordinis senatorii viri, cum Portionistis loci sive conventualibus seorsum, nostris in alio conclavi exitum praestolantibus egerunt, colloquio ad decimam ferme horam protracto. Post quod ab iis D. Abbas, non sine multa honoris delatione, ut eodem ipse cum suis concedere dignetur, rogatus est. Quibus ingressis, et jam considentibus, monasterii Oeconomus (quem Provisorem ipsi, nomen etiamnum quod a nobis acceperunt, retinentes appellant) a Praeposito (qui tunc inde ob calices aliamque templi pretiosam suppellectilem infideliter distractam Administratoris decreto exclusus erat) secundas obtinens; ceterique cum eo quasi Conventuales, per caudicium ad hoc accitum initio sese purgare; superiorum temporum insolentias in homines quosdam suos, paulo ante mortuos, rejicere; speciose contestari, numquam quidquam se committere voluisse, quo sacratissimo Caesari minus obsequi parati esse viderentur: orare, si quo forte Caesar offensus fuerit, D. Abbati, id medium ire ac deprecari, ne grave sit; nihil se prohibere, quin clementissimae Majestatis suae desiderio satisfiat.

spem facit
Caesarem in-
dulgentia,

29 Respondit D. Abbas, quae decuit respondere: jure quidem Caesarem, ipsis ob impudentem quorundam stolidamque nuper proterviam succensere; et graviora, quibus auctoritatem vindicaret ac rei cupitae successum promoveret, statuere potuisse:

longas illi manus esse, quod temporum horum eventus satis docerent; vix ut temerarius illi quisquam injuriam decoquat: sperare tamen se, ubi studia eorum in melius conversa suo Caesar optimus relatu cognovit, facilem ad veniam futurum, neque durius laboraturum se; ut in monasterii commodum plura a Caesare conferantur. Actis illi vehementer gratiis, rogare porro coeperunt, ne quod haec desiderata Fundatoris sui Translatio primae foundationi suae antiquissimisque privilegiis praedictum procuraret. Responsum est; fore, ut Caesar maximus etiam manus et sigilli sui fide caveat, nihil primae foundationi et antiquissimis privilegiis ex hoc facto decedendum. Non eam esse mentem Caesaris: credant modo, suspicionibus quibuscumque (quas nisi temere suscipere non possint) procul rejectis; et optimo, piissimo, integerrimo Principi se committant. Tandem rogarunt, et contra Administratoris minas ac vim patrocinio Caesaris se tutos fieri: illum sibi laqueos ac furcas denuntiare; si Reliquias, quae petuntur, dimittant. Respondit D. Abbas potentio rem sanctio remque Caesarem esse, quam ut homines, sibi morigeros et obsequentes, ob hoc ipsum a perduellibus opprimi passurus sit: neque velle pati, quia potentissimus sit; neque debere, quia sanctissimus. Nihil addubitent; nihil formident. Senatum interim Urbis Amplissimum, dum refertur ad Caesarem, contra minantis iras et machinas futurum subsidio.

et protectionis
contra Admini-
stratorem.

E

CAPUT IV.

Die 3 Decembris requisitum et tumultu exemptum corpus, devectumque Doxanum prope Pragam.

Dom. Abbas, accepto jam satis illorum in id quod volebat assensu, coepit vicissim gravissimis ad eos verbis protestari; si dolo agerent, si Reliquias fraus inesset; non impune laturos, si tanta malitia summae sub caelo potestati illuderent: viderent ne cum mulato scelere, gravioris sibi magisque properate vindictae pondus accumularent. Audivisse se rumore dubio, nec satis stabili, imo et illos ipsos superioribus diebus, publico ad Senatum scripto retulisse; ante non multos annos sanctissimas, adeoque Caesari expetitas Reliquias alio commigrasse; nec in praesens constare, quo commigrarint. Itaque, sive ante annos aliquot, sive proximis his diebus violato sepulcro; sive per eos, sive per alios; sive agentibus ipsis, sive consciis saltem; loco sacra ossa mota, alioque translata sint, candide ac sine furo enuntient; neque se et comites, tanta cum auctoritate praesentes, ludum facere et in fabulam vertere velint; injuria in Caesarem ipsum gloriosissimum, invictissimum, et de tot hostibus suis toties triumphantem transitura. Fideliter potius quidquid latet, efferant: se pari fide ad Caesarem relaturum. Illi attoniti paululum, primum excusare, se numquam in Caesarem scientes volentesque deliquisse, subiectissimi in eum animi semper tenaces; neque commissuros in posterum, ut aliter velle convincantur. De anotis sacris ossibus majoribus narrantibus se audisse, nullo tamen rei gestae certo ordine. Proximis diebus atque, ex quo tempore ipsi locum insepulchrum usque ad sepulcrum vim pervenisse, nec atomum adeptum sacris exuviis: neque credere se, plus aliquid factum a Praedecessoribus. Experirentur modo, et in opus pergerent.

Abbate obtestato
Conventuales,

P

ut indicarent,
siquid violatae
Reliquiae
essent,

illisque ne-
gantibus,

31 Haec ita utrimque prolocuti cum essent, circa diei meridiem ab omnibus in templum simul itum est. Erant ii, D Abbas, D. Praepositus, D. Stricerius,

itur ad tem-
plum,

A rius, D. Sbrajavacca, duo Senatores, inquilini ædis, caudicibus, famulitium nostrorum ad octo numero; cœmentarii nonnulli, ad machinandum opus acciti. Sepulcrum suberat altari titulo S. Crucis, quod, secundum ea quæ ante protulimus, ad ingressum sacrarii sive chori, octo plus minus gradus reliquo templo altioris, inter geminas hinc inde scalas, quibus ille aditur, consistit: ita tamen, ut corporis inferiori parte sub chorum extensa, caput et pectus altare completeretur. Ingentis molis e materia Crux, ut solet in basilicis Catholicorum, a summo fornice demissa, et ferrea catena librata pendeat in medio. Ejus Crucis ima pars ad ipsum usque sepulcrum pertinebat, tamquam arbor ex ore sancti viri progerminans: ad perpendiculum enim sepulcro, quæ caput situm erat, desuper imminebat. Chororum crypta sustinet, in quam (uti jam diximus) proxime sub chori pavimento sarcophagus, a capite pedum tenuis excurrebat. Eam ingressi, disiectis illico lateritiis, quæ ob stare videbantur, operibus, eruendo thesauro magna mole et animo inhiabant.

sub altari
S. Crucis
positum.

in quo reper-
tum quidem
foramen est,

13

32 Ubi proxime ventum ad monumentum, foramen in extrema ejus et fornici contigua parte factum, quo humana manus inseri et intronitti posset, deprehensum est. Documentum sacrilegii; cujus supra mentionem fecimus, magno audentis malo vindicati. Eo conspecto D. Abbas vehementer exhorruit, cœpitque non parum tristari; veritus sceleratæ fraudis nequitia inestimabilem thesaurum inde ablatum esse: non quod eo tam angusto alitu satis tanta corporis moles eximi potuerit; sed, quod ibi tentatum fuerat, alia forte parte peractum fuisse, nascebatur suspicio. Certe adeo se ad hoc spectaculum animo statim concidisse D. Abbas fassus est, ut operi instare vix jam liberet ulterius. Colligens tamen paulum se animumque recipiens, lucerna summæ virgæ infixæ ac per foramen immissa, lustrare voluit, num adessent Reliquiæ, aut cohærent: certus nihil ex iis, ubi tenuissima fraudis vestigia notarentur, tollere. Admoto diligenter oculo, quid videretur, discerni non potuit, nisi quod D. Abbas (dubium quo splendore deceptus) plumbea intus capsula, aut laminis saltem albis obducta, Beatissimi nostri Patris exuvias contineri credidit: id ipsumque D. Præpositi auribus insusurravit. Postquam vero animadversum est, altius situm esse monumentum, quam ut commode et sine periculo turbandi Reliquias sacras, tanti ponderis moles posset dimitti (duo quippe ingentes, uti mox apparebit, lapides, invicto ferrumine compacti, cryptæ fornici velut insiti hærebant) visum, alia eos via debere rem aggredi.

sed nullum,
parere suspi-
cionem aptum;

C

33 E crypta igitur, quo item gradibus aliquot descendendum fuerat, egressi; chorum scalis, quas diximus, ascenderunt. Ibi pavimento pone altare Sanctæ Crucis revulso, extrema monumenti pars apparuit: cujus partis modo reliquum ipsum, quod non apparebat æstimantes, animadverterunt; nisi sanctæ Crucis altari tantisper diruto, non posse decenter ac tute satis venerabiles Exuvias obtineri. Lapidem igitur altaris nostri devolverunt. Tum altaris ipsum quasi truncum, e cœmento massam, cui lapidis incubuerat, disjecerunt. Eam massam nunquam hactenus motam fuisse, durities ac soliditas calcis, qua cæmentum ita constrictum sibi hærebant, ut impenetrabile videretur, certum faciebat indicium. Ibi demum propius spectari optata res; sarcophagus ipse, quantus erat. Illum duo, ut dicere cœpimus, iogenti mole lapides, altero alteri incumbente, efficiebant. Uterque solidissimæ indolis; quatuor ulnas longi; mutuo firmi operis nexu penitissime cohærentes: ferreis enim, ut fieri solet, magnis fibulis, in amborum oras hinc inde non uno loco immissis, plumbum infusum opus fecerat in-

Imo effrin-
genda ara
fuit,

difficillime
opera duo
grandes lapides
discedendi;

dissolubile: ut maxima omnino vi, longoque conatu, vix tandem ab inferiore superior lapis divulsus sit. His jam laxatis vinculis, difficilioris operæ fuit impositum a supposito, Reliquiis integris, auoliri. Et illud quoque, dum alii superne e choro vectibus protrudunt, alii inferne funibus trahunt, tandem effectum est.

Maxima res confecta. Patet domus, hospita sancti Corporis, et clausum tot jam per secula cubile, Quem tennit longa solem sub nocte, videndum Exhibet. atque oculis læte lacrymantibus offert.

Canendum enim, non dicendum hoc, tantum est nostrum gaudium. Ita lætantibus solenne est.

34 Sed nunc dicamus reliqua: et singulatim ossium sacrorum habitum, modum, situm, quantum verbis possumus, repræsentemus. Sic enim amplius de integritate ac sinceritate Reliquiarum fides fiet, intelligentibus ejusmodi eæ, tanta testium maximerum turba circumstante, inventæ sint. Jacchant ipsæ in subteriore, quem sæpe diximus, lapidem, ad humani corporis figuram captumque excisum, penitus conditæ: tota ossium, suo cujusque loco et ordine cohærentium, compage adhuc integra innotaque: quæ tamen, ubi moveri cœpta sunt, consumptis ætate tendinibus, illico dilapsa sunt Staturæ modum, quanta sancto viro fuerit, corporis ultra communem longitudinem porrecti situs loquebatur. Sacri capitis frons stillis aliquot quasi sudabat, limpidis et omnino purissimis: loci natura, an ab alia occulta causa; recentes item, an olim expressæ vel collectæ; incertum. In loci tamen naturam referri non debere, tam arte clausi lapides, et ipsi undecumque aridi, nec ab humo parum disiti, persuadent. Quidquid id fuerit sive ostenti, sive casus, non ultra inquirimus. D. Abbas in genua prolapsus, sacrum caput digito venerabundus attigit: statimque inferior mandibula, a superiori dilapsa, ordinem et locum quem tenebat deseruit. Utrique, dentes sui etiamnum inerant ad unum omnes, serie pulcherrima ac valde continua. Unde speciem viventis, quam decora fuerit; habitudinem quoque et ætatem non improbabilius æstimamus.

prime figuræ
retinens,
E

fronte nonni-
hil sudante;

capite integro,

35 Caput Humerali quod vocamus, obvolutum erat: cujus materia, quippe linea (uti et Albæ ipsius ac reliquæ vestis interioris) vetustate contabuerat, et ad primum contactum velut in tennes araneorum telas diffluerat. Limbi tamen, qui summas Humeralis et manicarum Albæ oras ornabant, ex aureo filodense pulchroque opere contextæ, nihil dum ætatem senserant, frontem etiamnum et manus circumplexæ. Cerebrum quoque, sed exsuccum, cranio suberat: et adhuc cutis hinc inde reliqua visebatur. Cetera sacri corporis, ab humeris ad usque talos, Cyclas, seu pluviale, ut vocant, Pallium, materia sericum; colore (quem anni, vix ut discerni posset, alemerant) purpureum; textu florido; tribus ex ære operosis acubus, superne gemmatis, summo, imo, medio confibulatum obtegebat. Eis acus argenteas esse, nec nisi duras initio creditum fuit; donec postmodum majori otio lustratione facta, et æreas esse et tres, deprehensum est. Pallii, quod Pontificale dicimus, cycladi insuper ad humeros et pectus circumpositi, solæ cruciculæ, quibus insigniri id solet, integræ supererant: laminæ item plumbeæ binæ, extremis hinc inde lingulis ipsius, ponderi faciendo iositæ. Pedum juxta ligneum erat, duas in partes divisum. Cyclade, quam diximus, cujusque maxima pars integritatem servaverat, refibulata; manus apparuerunt, decussatim in modum crucis compositæ. Stola quoque et Manipulus, sacra gestamina, utraque supra consuetum prolixa et auro texta. Annulus denique aureus, opere nudo, saphyro ad palam indutus, re-

fronte nonni-
hil sudante;

E

capite integro,

et obvoluto

F

indutum Plu-
viali,

Stola, Mani-
pulo, et An-
nulo.

pertus

A pertus est. Is D. Abbati, scrutanti forte interius
EX IMPRÆSSIS. ac manum insinuantem, in medium digitum sponte ac
præter expectatum incidit: quod nostrum quidam
in omen (qualia Christianis omnia sunt) acceperunt.

Tunc exem-
ptum caput

36 Nunc ordinem et modum, quo nobilissimus
thesaurus exemptus atque collectus a tribus illis
viris sacris fuerit, referamus. D. Abbate ad caput
sarcophagi, D. Præposito ad imam partem provo-
lutis; D. Stricerius, inter utrumque medius, super
mandissimam (ne quid excideret) sindonem genibus
flexis incumbens; quo ab ipsis porrigerentur, ex-
cepturus: potissimasque partes quasque, schedis
inscriptis et affixis, notaturus; atque ita denique
panno involuturus. Hunc juxta D. Sbrajavacca,
arcis Hallensis Præfectus, venerationis et custodiæ
causa, piissimo gestu adgeniculabatur. Caput pri-
mum a D. Abbate exemptum est. Id ipse, post eumque
D. Stricerius in manus sumptum, miro pietatis
dulceque affectu cum oscularentur; admirabundi
qui aderant, loci occupatores, alique propius jam
ac liberius oculos admovebant. Ut primum superio-
rem lapidem operæ anolite fuerunt, mox ii, variis
bus accurato clausis et aversis vultibus, eminus
stabant; fœtorem (ut fieri solet) et nauseam ne-
quidquam veriti: qui etiam, subridentes ad no-
strorum tantam erga mortui hominis ossa reveren-
tiam, negotium pietatis impie vertebant in ludi-
brium. Deinde mandibula per eundem D. Abbatem
sublata, reliqua deinceps membra, uterque simul
vicibus eximientes, D. Stricerio signanda (ut dixi-
mus) et involvenda obtulerunt. Jam crepusculum
erat, et obscurioris æolis natura properaverat no-
ctem; nec appositæ lychni satis omnia ostendere
poterant, minutias etiam et atomas perquirentibus:
cum neque de famulatio quemquam propius aut æ-
gre admodum paterentur. Nullam æque patellam
triduanus esuritor tergit aut lingit, quam religio-
sissimum istud et maximum Sacerdotum par illum
lapidem.

omniaque de-
center involu-
ta

37 Tandem vertente in noctem die, omnia tanta
cum cura, diligentia, cautione, veneratione ad mi-
nimum usque pulvisculum collecta, decenterque
involuta, et in sindonem nuadam simul condita,
capsæ cum inclusissent; exultantes, sicut exultant
victores capta præda; lætantes, sicut qui lætantur
in messe; magno cordis clamore (oris enim voces,
sonantesque jubilos, nec aures istæ illæ, nec locus,
nec tempus capiebant) cantantes interius canticum
gratiarum Deo, tanti muneris largitori, abierunt.
Egressis e templo, et in hypocaustum convenien-
tibus simul universis; D. Abbas amplissimi loci
inquiliis egit gratias, pollicitus, integre Cæsari,
de obsequio in ipsum eorum, promptoque in hanc
rem consensu, se relaturum. Atque ita inde, bene
illis ipsis omnia comprecantibus, urbeico satellitio
stipati, discesserunt. Reduces in domum, quam eis
a Senatu assignatam in hospitium fuisse supra com-
memoravimus, religiosa hilaritate cœnati sunt: non
enim operi tam desiderato intentos ulla prandii
cura sollicitaverat, mystico interim pabulo bene
pastos. A cœna opere diurno fessos excepit quies.
Postera die, quæ erat pridie Nonas Decembris,
S. Barbaræ sacra memoriæ, abiturientes Senatus
orabat, eam diem subsistere vellent: superesse quæ
amico colloquio privatim cum D. Abbate tractare
desiderent. D. Abbas nihil se minoris obsequii red-
dere posse hominibus, adeo in re tanta obsecutis
intelligens, non diem ipsum, sed horas quantum
satis esset, addixit. Venerunt igitur ad eum Consul
et duo alii, gratulantes successum; ac læti quod
Cæsaris maximi voluntati feliciter tandem esset sa-
tisfactum; confidentes una amicissimos affectus con-
testati sunt, et ad extremum tamquam publicos

efferrantur ad
hospitium
Abbatis:

qui 4 Dec.
valedicit Se-
natui,

hospites impensis omnibus liberos esse voluerunt. D

38 Inter colloquendum quidam ex eis D. Abbati
retulit; esse civium nonnullos qui dicerent, non alio
consilio a nostris desiderari ac peti tam celebris
viri Reliquias, quam, ut ablato quasi præsidio,
facilius premi possit civitas. Respondit ipse; otio-
sorum hominum, neque nostra intelligentium sive
commenta, sive vanissimas suspiciones esse. Cæsa-
rem, Principes, Populumque Catholicum, atque
adeo se ipsum, qui in hoc negotium tanto tamque
peritaci labore incubuerit, solo Sanctorum, tan-
quam amicorum Dei ad aures ipsius potentium,
amore ac reverentia ejusmodi Reliquias et petere
solere et æstimare. Nihil hic fraudis subesse; nihil
malignioris consilii. Ad quod ille rubridens, vulgi
sermone esse aiebat, quibus indulgendum: atque
ita alio orationem convertit. Circa tertiam horam
pomeridianam D. Abbas, Consuli et Senatoribus,
humanissimis hospitibus, quantum ore poterat gra-
tias agens, ac bene precatus omnibus, dixit vale:
atque ita cum suis et illo ineffabilis pretii thesauro
suo, multo per eum, quam si urbes expugnasset,
regna domnisset, gloriosior, urbe excessit. Exce-
dentem duo viri publici ac publico nomine ad pri-
mum ab urbe lapidem deduxerunt: ulterius ituri,
nisi preces D. Abbatis, plus satis humanitatis offi-
cio præstito, ad reditum compulissent. Nolebat enim,
vicina jam nocte, ac longius progressus quam quo
periculi a civibus forte suspicio se extendere pos-
set, viros optimos fatigari. Sera nocte ventum in
Stasfurt: Hallam postridie: ejus oppidi in arce,
cui D. Sbrajavacca præerat, sequenti die (erat ea
Dominica) sollemniter Deo gratias egerunt, oblato
ad aras sacras Eucharistico, quod iter emensi es-
sent, Deo protegente securi, sanctoque Norberto,
tanto comite gloriosi ac læti. Deinde Doxanum,
D. Præpositi cœnobium disciplina sanctissimum,
in Idus Decembres, appulerunt.

et Catholico-
rum sinceram
in his intentio-
nem declarat.

E
atque honori-
ficæ deductus
extra urbem,

39 Ibi excepti, pro temporis ac loci conditione,
Fratrum et familiarium cum facibus et cereis ob-
viam euntium occursum, hymnique eucharistici cantu,
quem sacræ Virgines religioso gaudio in lacrymas
exundante vix alternare poterant, consonantibus
campanis, venerabiles Reliquias, bene obsignatas,
ad ancillarum Dei fidelem custodiam deposuerunt;
ibi futuras, dum comparatis omnibus, quæ ad ipsum
triumphum Translationis, soleunissime Pragmam ad
ædem nostram instituendæ, designata erant, ulte-
rius publica pompa et omnium regni ordinum co-
mitatu, ac Cæsaris denique sacratissimi augustis
auspiciis ac ductu, perferantur. Altero statim die,
iter properans Reverendissimus noster in Christo
Pater ac Dominus, D. Casparus a Questenberg,
Abbas montis Sion in Strahow, etc. tam felicitis æ-
ternaque memoria celebrandæ expeditionis auctor,
idemque patrator laboriosi ac magni operis, perve-
nit ad nos filios; inusitato gaudio, imo nimio, quod-
que capere non possemus, gestientes. Paulo enim
ante pridiano vespere, primum, quid gestum esset,
cognoveramus. Quo item vespere, statim accepto
nuntio, convolvavimus ad templum, et jubilantes
canticum, Te Deum, pro prima gratiarum actione
Deo obtulimus, prolixo campanarum pulsu civibus
quoque testati novum gaudium. Ut autem omni
modo sanctarum Reliquiarum integritatem ac sincerita-
tem faciamus quam testatissimam, subdimus pro co-
ronide instrumentum publicum, Magdeburgi fide et
auctoritate publica super hoc ipso confectum 10 Decembr.

appellat Do-
xanum cum
corpore:

F
ipsum ibi de-
ponit, quoad
paretur solen-
nis Translatio.

A

CAPUT V.

Magdeburgensium attestatio super veritate sacri corporis.

In nomine sacro-sanctæ et individuæ Trinitatis. Amen. Cunctis pateat, et per hoc publicum instrumentum innotescat, quod anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo vigesimo sexto, Indictione nona, regente illustrissimo potentissimo atque invictissimo Principe ac Domino, Domino Ferdinando ejus nominis Secundo, divina favente clementia electo Romanorum Imperatore semper augusto, Germaniæ, Bohemiæ, Hungariæ Dalmatiæ, Croatia, et Sclavoniæ, etc. Rege, Archi-Duce Austriæ, Duce Burgundiæ, Brabantiae, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Luxemburgi, Wirtembergæ, Superioris et Inferioris Silesiæ, etc. Principe Sueviæ, Marchione S. R. Imperii, Burgoviæ, Moraviæ, superioris et inferioris Lusatiae, Comite Habsburgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, et Goritiæ, etc. Landgravio Alsatiae, Domino Marchiæ Sclavonicæ, Portus-Naonis et Salinarum, etc. Regnorum sacræ suæ majestatis Romani octavo, Hungarici nono, et Bohemici decimo, annis, Domino nostro clementissimo, etc. Cum reverendissimus in Christo Pater ac clarissimus Vir Dominus Casparus a Questembergh, Abbas Strahoviensis et Siloensis, Ordinis Præmonstratensis, per Boemiam, Moraviam, Silesiam, Austriam, Hungariam, Poloniam, etc. Visitator, Sacræ Cæsareæ Majestatis Consiliarius, et adm. reverendus Dominus Præpositus Monasterii Doxanensis Virginum, Dominus Crispinus Fuck; cum perillustri et strenuo D. Joanne Aldringero, etc. S. C. M. Consiliario, Colonnello et Commissario Generali; ac prænobili et strenuo item viro Rudolpho a Sbrajavacca, S. C. M. Capitaneo et Castellano in Arce S. Mauritii civitatis Hallensis; die secundo Decembris, stylo novo, in pago Lutgen-Ottersleben adfuissent, eoque requisiti Senatus Magdeburgensis nomine venissent, consultissimi Viri; D. Joannes Aleman Tribuum Proconsul, et D. Andreas Rhor Camerarius; perillustis et strenuus vir Dominus Joannes Aldringer, etc. cæpit vi commissionis sibi a Cæsare Augustissimo Ferdinando II delegatæ, in mei Notarii publici et inmatriculati præsentia, quæ hactenus longo ac multiplici tractatu inter ipsum et Civitatis Magdeburgensis Amplissimum Senatum evenerant, repetere; ut certior de rerum successu reddi posset, ne quid committeretur, quod in Cæsaris optimi maximi præjudicium, aut summæ auctoritatis ejus vilipendium redundaret.

41 Utrum videlicet missus in hos successus dictus Prælatas, Reverendissimus Casparus a Questembergh, Abbas Strahoviensis cum suis, tuto ingredi civitatem posset Utrum a Magistratu provida cura provisum de hospitio; si nullius periculi metus. Utrum assistente Senatu et tutelam præstante, sine difficultate, Reliquias, diu hactenus desideratas, Beatissimi Præmonstratensium Patriarchæ et quondam Parthenopolitani Archiepiscopi D. Norberti levare posse, fidem præstarent. Ad quæ Dominus Joannes Aleman respondit: Rebus omnibus abunde provisum; satagere Senatum, ut suam in omnibus fidem ac observantiam in Cæsarem maximum probet. Nihil periculi: et de hospitio, ubi privatus agat de Cæsare deputatus, provisum esse. Neminem impedimento futurum, quin expetite diu Reliquiæ sepulchro sublata deferantur, quocumque Augustissimo Cæsari adlibuerit: sequantur modo ipsos in Urbem intrepidi. His et similibus trans-

actis, perillustis D. Joannes Aldringer, quod creditum sibi exercitum in certam expeditionem observaret, omnibus valedicens, itinere suo abiit. Reverendissimus D. Casparus vero antedictus Abbas Strahoviensis, cum D. Crispino præmemorato Præposito Doxanensi, et prænobili viro Rudolpho a Sbrajavacca, præeuntes e Magdeburgo missos secuti sunt; et ejusdem diei hora quinta domum D. Joannis Aleman, cum uno alterove famulo ingressi, currus et residuum comitatus ad publicum diversorium dimiserunt.

42 Postera die, quæ tertia Decembris erat, circa horam octavam antemeridianam, rursum ab Amplissimo Senatu Magdeburgensi destinati ad Commissarios supra memoratos, videlicet Dominus Andreas Rhor et Dominus Nicolaus Genthe, uterque Senatorii Ordinis, accesserunt; qui sine strepitu sæpe dictos Dominos Commissarios, una cum adm. Rev. D. Martino Stricerio S. Th. D. Canonico Sanctæ Crucis Hildesii, et Equite Sanctissimi Sepulcri Jerosolymitani famulis seorsim et a longe sequentibus, ad monasterium B. Virginis Mariæ in ipsa civitate, ubi S. Norbertus quondam Archiepiscopus quiescebat, deducerent, in eoque usque ad finem operis adessent. Constituerat et sollicita cura Amplissimus Senatus milites sive sclopetarios, qui monasterii ostia observarent. Ut ingressi sunt, dicti duo Reipublicæ viri, seorsum, cum iis qui monasterium inhabitabant (Dominis Commissariis interea alio in hypocausto eventum præstolantibus) egerunt; et protracto colloquio usque ad decimam, tandem cum honoris delatione Conventuales rogaverunt, ut clarissimi Domini Commissarii ingredi dignarentur. Ingressis itaque Dominis Commissariis et confidentibus; præsentibus dictis Reipublicæ Viris; Loci Provisor, quem appellant Monasterii inspectorem, per procuratorem Joannem Rudolphum aliunde adscitum, excusationes dixit, ob superiorum temporum inscientias, causas in proximis diebus mortuos referens, addita speciosa protestatione, quod nunquam contra sacratissimum Cæsarem præsumere annuissent. Orabant demum, ut offensus forte Cæsar, interventu Clarissimorum Dominorum, iis repropitiaretur; nihil se prohibere, quin clementissimæ Majestatis tandem voluntati satisfiat.

43 Respondebat Reverendissimus sæpe dictus Prælatas, Abbas Strahoviensis; Jure quidem Majestatem suam, ob protervam quorundam insolentiam, et impudentem temeritatem, qua non ita pridem in summam Majestatis injuriam prouissent, commoveri potuisse, et alia decernere, quibus auctoritatem vindicaret, et in voluntatis suæ successus procederet; sed sperare se, ubi in melius translata eorum studia Commissariis referentibus cognoverit, meliora pro prædicato clementiæ affecta consilia probaturum. Inde rogare cæperunt, ne desiderata hæc translatio primæ eorum foundationi et antiquissimis privilegiis præjudicaret. Ad quæ Reverendissimus Prælatas Abbas Strahoviensis subinferebat, se impetraturum, ut Cæsar impresso sigillo caveat, ne quidquam primæ foundationi et antiquissimis eorum privilegiis hoc ipso decedat. Tertio rogarunt, ut Cæsar Augustissimus clementissimum iis patrocinium impenderet, adversus Archiepiscopatus Administratorem, qui sub suspendii pœna prohibuerat, ne desideratas Reliquias transferri indulgerent. Ad quæ memoratus Præsul Abbas Strahoviensis: potentior Cæsarem, quam, ut eos ob obedientiam præstitam proteri permissurus sit: nihil quidquam addubitarent; animæquiores sub umbra magni Cæsaris quiescerent.

44 Itaque assensu illorum habito, cæpit protestari

respondent deputati a Senatu, tutasse:

idemque illos 3 Dec. ducent ad cenobium B. Mariæ:

E

et indemnitate pacti,
F

*An. 1626
Ferdinando
II Imp.*

*Abbas Strahov.
cum Sociis,*

*expositis ca-
tenus actis,*

*quærit tutane
et certa sibi
sint omnia
in urbe;*

A stari Reverendissimus Abbas Strahoviensis, si in-
EX IMPRESSIS. scrio monen-
tur, ne quid
fraudis co-
lent,
 litiosi in contumeliam Caesaris maximi ultro dispo-
 nerent aliquid; caverent, ne multiplicato scelere
 vindictam accelerari velint. Audivisse enim se ru-
 more dubio; sed et superioribus diebus illosmet
 scripto publico contestatos, ante annos non multos,
 tantis votis expetitas sacras Reliquias, alio trans-
 latis; et de loco non constare in presenti. Nec
 dubium, quin proximis diebus varie tentarint se-
 pulcri adita penetrare. Itaque sive ante annos ali-
 quot, sive proximis diebus vi illata venerabili se-
 pulcro, sive per se, sive per alios, sive iis actoribus,
 sive conscis, loco moverint, sive transtulerint,
 idem candide et sine furo enuntiarent, nec velint
 illos tanta auctoritate praesentes fabulam pluribus
 prostituere. Agerrime laturum Caesarem victorio-
 sissimum, si multorum opera adnota, nullo desi-
 derii fructu diem traherent. Edicerent saltem clare;
 praesentes Commissarios fideiiter de omnibus ad
 Caesarem relatueros. Illi ad haec, de translati D.
 Norberti Ossibus, se Majoribus narrantibus audi-
 visse; nullo tamen certo ordine. Proximis diebus,
 et a tempore quo illi Conventum insedissent, se-
 pulcro vim nullam illatam, nec vel pilum e sacri
 corporis exuviis motum: nec credere se, quidquam
 a praedecessoribus commissum. Faciant saltem rei
 periculum.

Huc ad eccle-
siam;

B 45 Haec praefati, ingressi sunt omnes ecclesiam
 circa meridiei tempus, reverendissimus juxta ac
 religiosissimus vir D. Casparus a Questenberg Abbas
 Strahoviensis, etc. cum supra dicto Domino Cris-
 pino Praeposito Monasterii Doxanensis, et D. Mar-
 tino Stricerio, quin et praememorato Domino Ru-
 dolpho a Sbravavacca, etc. iisdemque duobus Rei-
 publicae viris, a Senatu ad hoc pro assistentia
 deputatis, quin et loci inquilinis, famulis item Do-
 minorum Commissariis, quorum circiter octo
 erant, operis pariter murarii gnaris quibusdam ac-
 citis. Tentatum fuit primum variis in locis, qua pie
 perfringi sepulcrum posset; sed nullo commodo
 successu. Conditum erat corpus S. Norberti sub
 altari sanctae Crucis, quod ab extra adhaeret choro,
 nunc aliquot gradibus eminentiori; ita tamen, ut
 pars corporis inferior cum pedibus in chorum disten-
 deretur, caput cum parte nobiliore dictum altare
 occuparet. Ingentis molis Crux lignea e fornice
 templi pendebat, a catena ferrea; cujus basis ad
 ipsum sepulcri locum dimissa per perpendicularum,
 quasi capiti Divi Norberti innitebatur. Sub choro
 crypta erat, quam ingressi diversis in locis magna
 vi collata, pretiosam margaritam eruere festinabant,
 sed nullo desiderii fructu. Demum chorum conscen-
 derunt, et pavimento in ultima ejusdem parte levato,
 extimam tumuli partem revelabant: unde mensu-
 ram corporis humani aestimantes, facile deprehen-
 sum fuit, non posse levari sanctum Corpus, nisi
 altari sanctae Crucis emoto. Cujus lapidem ut sustu-
 lissent, cum parte aliqua substratae basis ejusdem,
 totum sepulcrum patuit.

nec nisi sub-
mento altari
retegitur tu-
mulus;

qui lapideus
totus, apertus fuit.

C 46 Erat vero tumba, non plumbea, aut lignea,
 sed lapidea, ex lapide uno, duro, solido, praegrandi,
 quatuor circiter ulnas habens in longitudine, excisa
 ad formam et magnitudinem corporis humani; cui
 ejusdem magnitudinis alter superpositus erat lapis:
 et erat uterque ferramentis plumbo superinfuso
 arctissimo constrictus. Itaque ferramentis prius ex-
 tractis, superiorem lapidem plurium opera e Choro
 protrudentes, in Ecclesiae vero corpore funibus ad-
 motis trahentes, tandem superiorem lapidem amoliti
 sunt; et exuvia beati viri apparuerunt. Tota ossium
 sanctorum compages adhuc integra, suoque omnino
 ordine haerebat: quae tamen, ubi moveri coeperunt,
 illico dilapsa sunt. Saero capiti stillae aliquot ve-ut

sudantis ineraut. Quam primum autem haec patue-
 runt, in genua prolapsus Reverendissimus Praesul
 Abbas Strahoviensis, sacrum Caput venerabilis
 digito attigit, et mox mentum deridit. Inerant et
 capiti et mento dentes omnes. Erat et caput obvolu-
 tum Humerali, cujus materia, nti et Albae, et vestis
 interioris (excepto quod fibulae sive limbi Humeralis
 et Albae, auro graves, quae frontem et manus cir-
 cumdabant etiamnum integrae et illaesae, superessent)
 ita vetustate contabuerunt, ut velut araneorum sal-
 tem telae adhaerescerent. Quare Reverendissimus
 D. Abbas provolutus ad superiorem sepulcri partem,
 adm. Rev. Domino Doxanensi Praeposito Crispino
 inferiorem partem observante, Reliquias dicti sancti
 Dei cum reverentia collegerunt, et viro adm. Rev.
 Domino Martino Stricerio, qui in medio flectebat
 amborum, super expanso linceo (cui venerationis et
 custodiae causa adgeniculabatur saepe dictus Dominus
 Rudolphus a Sbravavacca, S. Caes. Majestat. Capi-
 tanus) in manus obtulerunt; qui principalioribus
 quibusque partibus schellis adfixis, omnia decenter,
 ut potuit, involvit, circumstantibus et aspirantibus
 omnibus supra recensitis et Testibus infra nomi-
 natis.

D 47 Caput, primum elatum ex sarcophago; inde
 mentum; postmodum reliqua membra per vices pro-
 ferebantur. Vestis superior, quae parte maxima
 superest, paniceae coloris serica erat, aureis filis flo-
 rum vel rosarum instar interspersa, quae totum
 corpus cum brachiis ab humero ad plantas usque
 convestiebat; sub hac transversae manus, ad modum
 Crucis, pectori superpositae. Vestis eadem obvoluta,
 duabus argenteis acubus, superiore parte gemmeo
 opere exornatis, connectabatur; quarum unam su-
 periorem reverendissimus Dominus Casparus a
 Questenbergh Abbas, etc. alteram adm. Rev. D.
 Praepositus Doxanensis resolvit. Jam crepusculum
 erat, et obscurioris templi conditio tenebras indu-
 xerat. Stola, Manipulus, Pallium Pontificale, potiore
 parte integra. Annulus etiam aureus saphiro insignis
 reperiebatur, quem pretio appenso redemit toties
 memoratus Venerabilis Abbas. Mox sera nocte in-
 cumbente, superiorem vestem, una cum cineribus
 et sacri Corporis reliquiis involverunt; et in sinone
 munda reponenda, Domino Martino Stricerio tradi-
 derunt. Inde quidquid supererat, minutissimum
 etiam pulvisculum, reverenter collectum, una aspor-
 taverunt. Peracta sacrarum Reliquiarum elevatione,
 et Dominis jam abiturientibus, ostendebant mona-
 sterii inquilini in parvulis cistulis affabre factis,
 et in summi altaris superiore parte collocatis,
 diversorum corporum Reliquias, quas rursum in
 locum reponi Domini Commissarii petierunt.

E 48 Post haec monasterii hypocaustum ingressi,
 convocatis locum habitantibus, gratias egit Religio-
 sissimus Abbas Strahoviensis, promittens se Caesari
 clementissimo relaturum, quod prompto omnino
 consensu in operis consummationem convenissent.
 Inde sibi ipsismet bene precantibus digressi sunt,
 excubiarum satellitio stipante illos, qui inventum
 sacrum thesaurum deferebant: ac tandem redeunt
 in adsignatum hospitium, domum videlicet Domini
 Alemanni; et coena sumpta (totam enim diem, desi-
 derii magnitudine superati, jejuni transegerant)
 fessa membra quieti dederunt. Sequenti, quae quarta
 Decembris erat, abituri; requirente Senatu Civitatis
 Clarissimos Dominos Commissarios, usque ad Vesper-
 rarum tempus substituerunt. Venit enim circa prandii
 tempus Doctissimus juxta ac Consultissimus Vir
 Dominus Joannes Dauth, Juris Doctor, Civitatis
 Consul regens, vir multis corporis et animi dotibus
 abundans, cum duobus aliis Consulibus, Domino
 Martino Bravass, et Domino Joanne Henrico Wal-
 thero

D
Sic conspecta
omnia ossa
integra

et reverenter
excepta linceo,

E
uti et vestium

et cinerum
reliqua.

F
Huc ad ho-
sptium, et
coenam dedu-
ctus cum suis
Abbas

sequenti die honorifice dimittitur,

Athero Juris Doctore, etc. qui una cum Domino Joanne Alemanno, congratulati sunt Clarissimis Dominis Commissariis, quod ad votum et desiderium Cæsaris maximi omnia cessissent. Considerunt deinde, amplissimos affectus contestati, et hospitiorum impendia, frustra reclamantibus Dominis ablegatis, redimentes. Circa tertiam pomeridianam omnibus bene precatus Reverendissimus Præsul Abbas Strahoviensis, cum bono Deo, sociatus præactis Dominis recessit, deducens extra Civitatem ferme unius miliaris spatio, jussu Senatus, duobus Reipublicæ Viris, Domino Andrea Rhor Camerario, et Domino Nicolao Klaken Secretario inferiori: ultra progressuri, nisi Minorum ablegatorum precibus concessissent.

ad ejusque votum scribitur instrumentum rei actæ.

49 Super quibus omnibus et singulis, prædictus Reverendissimus ac Clarissimus Vir Dominus Casparus a Questenbergh, Abbas Strahoviensis, me publicum et immatriculatum Notarium infra scriptum requisivit et rogavit, ut his notatis, unum aut plura, si opus sit, publica instrumenta sibi inde conficerem: quod officii mei ratione minime ipsi denegandum censui. Acta sunt hæc Magdeburgi, in cœnobio B. Mariæ Virginis, sub anno, indictione, regimine Imperatoris, mense diebus et horis, quibus supra; præsentibus ibidem, præter supra nominatos, circumspectis et honestis viris, Domino Nicolao Genthen, et Hansen Millern, Testibus fide dignis, specialiter ad hunc Actum vocatis et rogatis. Et ego Andreas Rhor, civis Magdeburgensis, Sac. Imp. auct. Publ. et in Camera Imperiali approbatus et immatriculatus Notarios, quia prædictorum elevationi, omnibus aliis et singulis, dum sic ut præfertur, fierent, et agerentur, una cum prænominatis Testibus interfui, et ea omnia et singula sic fieri vidi et audiui, ac ad notam sumpsi; ideo publicum hoc instrumentum, manu propria scriptum exinde confeci, publicavi, et in hanc authenticam formam redegi. Signo ac Sigillo, nomine et cognomine, meis solitis et consuetis consignavi, manuque mea subscripsi, in fidem et testimonium omnium et singulorum, specialiter rogatus et requisitus.

CAPUT VI.

*S. Norbertus Patronis Bohemiæ adscriptus.
Translatio festiva per octiduum celebrata.*

Potentibus Proceribus Regni,

C Ante solennem Translationis Triumphum, Nobilissimi Regni Bohemici Proceres apud Illustrissimum Cardinalem Archiepiscopum Pragensem, precibus (divino laud dubie impulsu) sollicitant, S. Norbertum ipsis cœlitus datum, reliquis Bohemiæ Patronis ac Tutelaribus Sanctis connumerare, accensere dignaretur; felicissimum omen accipientes, cum novo Sancto nova omnia prospera et felicia Regno Bohemiæ eventura. Justis his Procerum postulationibus Illustrissimus Cardinalis ultro annuit, eamque in rem Mandatum Archiepiscopale typis excusum promulgari fecit, quod ad verbum hic referre placuit. Ernestus Dei et Apostolicæ Sedis gratia S. R. E. Cardinalis ab Harrach, Archiepiscopus Pragensis, etc. Omnibus has præsentis visuris vel auditoris, salutem. Quandoquidem Illustrissimi et Excellentissimi Domini, Sacræ Cæsareæ Regiæ Majestatis in inclito Bohemiæ Regno Locum-Tenentes, Intimi et alii Consiliarii, nec non Supremi Officiales et Assessores Judicii Supremi Regni Bohemiæ, per Illustrissimum Excellentissimumque D. D. Jaroslaum Borzitam S. R. I. Comitem a Martinicz, S. C. M. a consiliis sanctioribus et cubiculis, supremum ejusdem Regni Bohemiæ Camerarium, ejus

Junii T. I

demque S. C. M. in eodem hoc Regno, Minorum Locum-Tenentium et Supremorum Officialium, ad Nos deputatum, honorifice et instanter a Nobis, suo totiusque Regni præsentium et absentium Optimatum vice ac nomine; desiderant et requirunt.

51 Uti S. Norbertum; sacri Præmonstratensis Ordinis Conditorem; Magdeburgensium aliquando Archiepiscopum; Germaniæ Primatem; Antuerpiensium, Saxonum, et Slavorum Apostolum; Sacramentariæ hæresis tanto ante expugnatorem: (cujus sanctissimas Reliquias singulari Dei Optimi Maximi et Gloriosissimi Cæsaris Ferdinandi II, semper Augusti Regis ac Domini nostri Clementissimi beneficio Boemiæ nostræ in thesaurum incomparabilem assignatas, huc in Metropolitanam et Regni ipsius et Archidiocesis nostræ civitatem paulo post transferre constituimus) uti hunc inquam tantum Dei amicum, Cœlestium Boemiæ Patronorum seu Tutelarium numero, potestate et auctoritate nostra accenseamus; eundemque hoc nomine ac titulo deinceps ab universo Clero et populo nostro coli, celebrari, et invocari jubeamus; tam sancto desiderio justaque requisitioni illico, et promptitudine, animique in eundem sanctissimum virum studio, quanto par est, annuentes; S. Norbertum, jam nunc et in posterum, hujus incliti Regni Patronis seu Tutelaribus accensemus, inter eos habemus, colimus, invocamus, et æque ab universo Archidiocesis nostræ Clero ac populo accenseri, haberi, coli, invocari, omnino volumus, decernimus ac mandamus: injungentes omnibus et singulis ejusdem Archidiocesis nostræ Parochiis, et quocumque titulo Concionatoribus, ut hanc voluntatem, decretum, mandatum nostrum, quam primum ad eorum manus pervenire potuerit, pro concione recitent ac divulgent; hortantes insuper serio fidelem populum et excitantes, uti novum Regni de cœlo hospitem tantum et Tutelarem pie diligenterque celebrando et invocando, per potentissimi apud aures Dei Viri merita, suffragia, et ossa sacra, conciliare favorem boni Numinis, et impendentia dorsa iræ divinæ flagella avertere festinent. Datum Pragæ in Archiepiscopali Nostro Palatio, anno salutis mcccxxvi die Aprilis ultima. Ubi certe miram Dei providentiam, non minus quam potentiam, in honore S. Norberti hoc tempore promovendo, videre, suscipere, laudare, ac deprædicare merito possumus ac debemus.

52 Invitarat supranominatus Reverendissimus Abbas Strahoviensis, excelso et heroico animo vir atque ad summa natus, zelo Dei plenus, Candidi et Canonici Ordinis singulare decus, ac vel solo per hos labores, sumptus et pericula translati Sanctissimi P. N. Norberti, audaci non minus quam glorioso opere et triumpho, æterna memoria dignus, ad futuram Translationis solennitatem universi Ordinis alumnos candidos sequentibus litteris:

Admodum Reverendi Domini, Venerabiles item ac dilecti Confratres ac Fratres.

Præstamus quod paulo ante promisimus. Invitatum venimus nunc ad reverendas, venerabiles item ac religiosas Dignitates et Charitates vestras, ad celebrandum illum nuptiarum Agni nostri Sanctissimi P. Norberti diem. Quin enim Agnum vocemus, qui cum ex fera seculi fieret primum agnus Christi, agno vestiri voluit? Ad magnum diem, solennem, et valde inclitum, vos ut possumus, clamore quanto possumus, vocamus et invitamus. Venite et videte gaudium, de quo audistis. Venite, et nobiscum præsentis lætaminis gaudio inenarrabili. Non hic noster, sed ipsius maximi optimique Patris ac Patriarchæ nostri sanctissimi Norberti clamor est. Ille vos vocat; illius in suos merita, illius illi debitus a suis honor vos invitat. Nos quidem petimus,

D
EX IMPRESSIS.
S. Norbertum,
cujus mox ad-
ferendum erat
corpus,

Regni Patronis
adscriptus,

E

an. 1627.

Abb. Strahoviensis,
F

per suas ad
totum Ordinem
circulares,

A mus, sed ille exigit. Quis det nobis ut in unum huc confluant omnes, nb ortu solis usque ad occasum, ejus filii! Veniant saltem, quando non possunt omnes, quotquot possunt. Videat gloriosissimus, piissimusquo Cæsar semper Augustus D. N. clementissimos, videat ipse coram, quibus et quatum benefecerit. Nam et illo sole nostri solis triumphalis ille dies irradiabitur.

53 Diem legimus Kalendis Majis proxime succedentem, in quem eundem Dominica post Pascha iv incidit, dicta vulgo Cantate. Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia nobis fecit. Cantate Domino canticum novum, laus ejus in ecclesia Sanctorum. Est ille dies idem Comitii Ordinis nostri sacri alias proprius; semel hæc modo ad Patrem Comitia fiant, tempore quo fieri solent ad Matrem. Optamus, ut qui et quot venturi sint, resciscere tempestive liceat; quo de commodo hospitio cujusque assignando provideamus; quando domestici parietes capiendæ multitudini minus ampli sint. Deus gloriosus in Sanctis suis admodum Reverendas vestras, venerabiles item ac religiosas Dignitates et Caritates semper bect, et huc nobis maximo numero incolumes et lætas repræsentet. Pragæ in Monasterio nostro Strahoviensi, xiv Martii, mcccxxvii. His acciti litteris, prompti alacresque plurimi ex amplissima Germania, per multa itinerum periculorumque incommoda, Pragam properarunt. Ex Belgio nobilissima Antuerpia, ad sui Apostoli Triumphum, legatum misit; sic et Westphalia, Suevia, Bavaria, aliaque loca, maxime viciniora, suos. Atque ut tutius possent, iocaxime ex Moravia et illis locis, ubi miles Cæsarianus et hostis degit, concurrere; invictissimus Imperator ad suos Tribunos, Præfectos ac Duces militum litteras (ut relatum est) dedit, quibus serio injunxit, Militem hoc tempore severe cohiberent, ne Præmonstratenses, ad Patris sui triumphum confluentes, ullam injuriam paterentur; secus factum in ipsorum Ducum caput redundaturum. Convenere itaque tanto numero candidi Canonici, ad tantam Patris solennitatem, ut cum inquilinis monasterii Sion, religiosi advenæ ultra centum pulchro candore in processione visi fuerint.

B 54 Ad sacras Sanctissimi Patris Norberti Reliquias Pragam asportandas, quod Kalendis Maji contigit, maximus apparatus fuit institutus, quem videre pulchrum fuit. Imprimis pulcherrimo et undique candido pilento, cui sex albicantes equi jungebantur cum auriga niveo vestitu splendente, sanctissimæ

C Reliquiæ sunt impnsitæ, et ex Doxanensi Virginum Ordinis Præmonstratensis cænobio splendide Pragam advectæ; ad quas deducendas aliquot turmæ equitum, a vicinis nobilibus adornatæ et instructæ, convenerunt. Omnes etiam tres civitates Pragenses, unaqueque sub certo labaro, manipulum centum circiter equitum instruxit, ac sanctis Reliquiis obviam misit, qui a reliquis exceptas Pragam in templum usque comitarentur. Ad portam Viennensem postquam perventum, adest Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Cardinalis Archiepiscopus, cum solenni Religiosorum et Clericorum totiusque populi frequentia; novum de cælo hospitem, Regnique Bohemiæ inchoi adlectum Tutelarem ac Patronum, suavissima gravissimaque oratione ad lacrymas usque consalutat. Quo facto, aliquot ex hymno S. Norberti strophis decantatis, in novam inde arcam, affabre ac pretiose ex Indico ligno subrubro et nigris roaculis intersperso confectam, argentoque quaquaversus ornatam, sacræ Reliquiæ sunt depositæ; et cum solennissima supplicatione sacrum onus, soccollantibus Prælati Ordinis, in ecclesiam Thein dictam deportatæ fuerunt. Et ecce hoc ipso momento derepente cælum, hactenus aliquot diebus assidue

pluvium, sese quasi explicare, et serenam induere faciem cœpit; quam etiam in octavum usque diem constanter retinuit, ut novo triumpho et ipsum applauderet, serenitateque sui solennitatem augetet. Ad ingressum templi, trium civitatum equites, displosis bombardis, mire applausu novum suum Sanctum salutarunt ac honorarunt. Ea nocte ab omnibus Præmonstratensibus, qui sicut et alii jejuniū diem illum in honorem sancti Patris destinarent, Matutinæ solennes in illa ecclesia fuere decantatæ, et sic pervigilia illa finem suum acceperunt.

55 Altera die, ii scilicet Maji, bene mane convenere* maximo numero, qua Religiosi, qua alii, ipseque sursus Illustrissimus Cardinalis et præcipui Proceres Regni, ad sacras Reliquias novi sui Patroni magno cum gaudio, summa festivitatis pompa, in Strahoviensem ecclesiam introducendas, ac præparato loco reponendas. Hujus vero triumphi pompam, tam hac quam octava luce, nemo facile explicabit, etiam qui præsens interfuit; tantos equitum apparatus, tantus tubicinum undique clangor, tantus bombardarum et majorum ex propugnaculo ad arcem Cæsaream tormentorum displosorum bombus ac terror, tantus Procerum fulgor, tantus candicantium Præmonstratensium Canonicorum nitor, tantus Religiosorum cœtum ac Cleri in supplicatione pulchro ordine procedentium splendor, tantus populi accursus, tanta demum triumphi gloria, ut novum de cælo lapsum Imperatorem honorari et excipi crederes. Tres arcus triumphales, cum suis de S. Norberto doctissimis symbolis, maximo labore et sumptu stabant erecti; in quibus partim musicorum chorus, partim adolescentes instructi armis et sentis Provinciarum, Regni Bohemiæ insignia referentibus, quæ Sancto consecrarunt et affixerunt; partim alii, Patronorum Bohemicorum instar ornati, ac in nube quadam ex alto demissi, novum Sanctum consalutarunt, inque suum numerum receperunt. Triumphus autem ille sacer in hunc fere modum se habuit.

56 Sexto Non. Maji, ut supra indicatum, primo mane circiter horam sextam conventum est in ecclesiam Theinensem, in qua pridie sancta Lipsand destituta fuerant. Ibi solenni primum ritu et cantu sacrificatum, rem divinam faciente quodam Abbate Præmonstratense. Finitis Sacris e templo Processio movit, in qua præcessere votiva Imperatoris, Regni Bohemiæ, et Procerum splendida ac sumptuosa vexilla, numero septemdecim; singula, Deo et magno ejus amico Norberto inscripta. Successere Clerici Pragenses, tam regulares quam seculares, procedentes singuli cum grandi et flammante cereo; hos secuti Præmonstratenses, tam incolæ quam advenæ; tum Cathedralis Capituli Canonicici; dein sanctum Reliquiarum S. Norberti feretrum, quod subiere primum octo Abbates mitrati, post totidem Religiosi Præmonstratenses, denique rursus Abbates. Proximus his præcessit Illustrissimus et Reverendissimus D. Cardinalis et Archiepiscopus Pragensis, gestans sacrum Caput sanctissimi Patris Norberti argento inclusum: inde Proceres Regni et Urbis cum tædis candidis: denique innumera civium multitudo, suis tamen iisque præstantissimis signis distincta. E templo Theinensi egressos excepit latissimum atrium, quod a dextris armato et cataphracto milite cinctum, tympanis ac dulci instrumentorum omnis generis musica personabat. Ubi ad primum arcum triumphalem cum Reliquiis perventum est, pompa constitit; exceptusque est Sanctus suavissima musicorum symphonia, et eleganti oratione ab ephelis ex arcu salutatus.

57 Perrexit deinde Processio, et ex itinere in Societatis Jesu templum, quod occorrebat, divertit:

ibi

D et in Theinensi si x.le locatur:

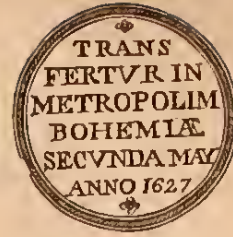
2 Maji instruitur processio,

E

a Theinensi ecclesia,

12

per arcum primum,

D
EX IMPRESSIS.

A ibi deposito paulisper sacro onere in templi medio, Te Denm Laudamus festis musicorum vocibus est percantatum. Inde ex veteri urbe in minorem, per oblongum pontem, qui Moltavam amœnissimum flumen jungit, transitum. Vix vero sacræ Reliquiæ Urbem-Veterem egressæ in ponte conspectæ sunt, cum statim ex arce opposita bellicorum tormentorum festo fragore sunt salutatæ. Pons ipse latus et longus pompam conspicuam fecit, in cujus medio Christi a Cruce pendentis signum consistit, ad quam Crucis amator Norbertus nonnihil moratus est. Pontem ex altera parte Praga-minor excipit, magna parte Catholica. Ad ejus portam ubi perventum, cataphractus in equo juvenis adfuit, qui stricto eoque splendenti gladio Sanctum veneratus, tutelam Urbis et Regni cum gladio obtulit; ipse deinde functus legatione, præambulis subsequisque tribus adolescentibus nobilibus cum tædis, Eques gladium tota reliqua Processione Sancto prætulit. Ascensum deinde in Urbem-minorem, itumque usque ad arcum triumphalem secundum; quem Respublica ejus civitatis suis sumptibus S. Norberti gratulabunda eduxerat. Ibi rursum quies bajulorum et totius pompæ, ac festæ ex arcu cum salute acclamationes. Porro in B arcu visenda erat effigies crucifixi Domini, septem radiis illustris, qualis olim sancto Viro oranti apparuit; et ipse etiam Sanctus radiatus ac benedictis habitu, itaque factus, ut sese ad omnem civitatis partem cum benedictione converteret. Hinc discesserunt in forum amplum, in quo dispositæ equitum cohortes triumphum auxere. Processum post hæc pone arcem, et paulatim ad monasterium Strahoviense prænotata supplicatio. Propius accedenti Prælatus cœnobii infulatus occurrit, et ad monasterii portam in ara depositum Sanctum, oratione pietatis affectibus plena, suo et adstantium Præmonstratensium filiorum nomine, non sine dulcibus multorum lacrymis, compellavit.

58 Ingredientibus exinde ad templi vestibulum, arcus tertius triumphalis se obtulit, adeo sublimis, ut ipsum templi culmen despiceret, vario emblemate ingenioque ornatus; e cujus superiori parte accedentem Norbertum duo juvenes salutavere, quorum voces musica interior prosecuta festivas fecit, attonante etiam ex arce sclopeto, et ephebis interea ex eodem, genuum flexu variaque ceremonia Sanctum venerantibus. Illatæ denique in templum Reliquiæ, et in summo altari solenni ritu depositæ, circiter horam diei primam pomeridianam; ad eam enim usque horam ab egressu duraverat festa processio. Ibi præsentibus adhuc Principibus, Comitibus, aliisque innumeris, Illustrissimus Cardinalis in summo altari sacrum fecit; absque tamen Pontificia ceremonia, se musica perpetuo accinente. Post Sacrum, incensatis Reliquiis, Pontifex populum fausta precatione impertitus dimisit. Atque hæc fuit primo die instituta solennitas, in qua præter inexpectatum cœli favorem, infinita prope hominum multitudo confluit; tantusque undique plausus et applausus tubarum, et æris tam campani quam militaris, musicorum præterea musarumque fuit, ut dicant, a condita Praga similem triumphum non fuisse conspectum. Certatum quasi inter Comites et Barones pia contentione, quis umbellam, sub qua sanctæ Reliquiæ ferebantur, gestaret. Nec minor liberalitas quam pietas Abbatibus Strahoviensis apparuit, qui nummos argenteos plurimos, S. Norberti imagine insignes, cudi fecit, et in pauperes ac populum irruentem sparsit, qui deinde nummi ob S. Norberti imaginem et memoriam non tantum in pretio, sed etiam in magna veneratione apud omnes fuere. Eccum eorum ectypen.

59 Tertia die Maji reverendissimum Capitulum Cathedralis ecclesiæ ad templum Strahoviense sollemnem processionem instituit, ibique rem divinam cum concione ad populum de Sancto Norberto habuit, quod deinceps per octiduum integrum quotidianum fuit; singulis enim diebus aliqui ex Ordinibus et Regularium familiis adfuere, qui supplicatione instituta, Sacra ibi peragebant, et Sanctum pro Concione laudabant. Præceptumque fuit ab Archiepiscopo omnibus per Urbem Concionatoribus ut per eam Octavam non aliud sibi thema nisi S. Norbertum laudandum sumerent. Nono Maji, qui fuit octavus Translationis, mane post sextam, venerandum caput S. Norberti cum processione Præmonstratensium in Forum Theinense delatum fuit, ut novus denuo triumphus institueretur; cum maximo iterum populi concursu. Descendentibus obviam processio academiæ Pragensis se nostris junxit, pulcherrimo ordine ac varietate illustris; aliis cereos. palmas aliis præferentibus, RR. Patres Societatis longo agmine incessere linteati, et stolis quisque suis insignes. Umbellam gestarunt primum in descensu Religiosi, deinde Urbis Proceres et Comites. Caput sacrum tres Præsules mitrati per vices tulere. In medio foro Theinensi Præmonstratensis quidam, oratione ad sanctum Patrem dicta, universis Ordinibus populoque Pragensi gratias egit pro insigni pietate, qua per elapsam octiduum sanctissimum Patrem prosecuti essent; faustaque omnia invictissimo Imperatori, Regno, Triurbi est apprecatus.

60 Processum dein ad primum usque arcum triumphalem, musicis instructissimum; ubi ex aliis insistentibus tres ornatissimi adolescentes descenderunt; qui triplicis Urbis nomine obvii Sanctum salutarunt; subeuntem vero lipsanothecam quinque ex arcu medio demissi, et in nube penduli, sanctorumque Regni Patronorum habitu nobiles, tum dictione tum cantu festivissimo exceperunt. Inde per Societatis templum et pontem in Civitatem-minorem ad alterum arcum, tam Musicis quam Musis illustrem transitum: suspensæ ibi variæ coronæ ex auro, hedera, quercu, nobili versu sancto Patri sunt dedicatæ. Denique in templo Strahoviensi, solenni sacrorum apparatu Divinis peractis, verba ad frequentissimam concionem de sancto Patre a quodam e Societate sunt facta; ubi inter aliam honorificam Præmonstratensis Ordinis mentionem, etiam zelus ejusdem animarumque singulare studium est prædicatum, nec ante secundam pomeridianam hic Dei Sanctique cultus finiit. Post Vesperas festa symphonia celebratas, rursus e Societate unus in concionem ascendit; et eleganti oratione Latina, de fructu Apostolicæ vitæ et Præmonstratensium in Vineâ Christi labore, deque institute mixte ab ipso sancto Patre fundato suisque relicto disseruit. Post hæc ex arcu triumphali, pro templi foribus, scenica actio instituta est: cantatum a duobus pueris, solenne Canticum Benedicite omnia opera etc. Quidquid illi in cantico nominarunt musica intercinente, mox ad nomen in arcum scenamque prodiit; ignis, æstus, frigus, aqua, pisces, orbes cœlestes, etc. aviculæ etiam cum affixis schedulis dimissæ in publicum

Accedunt per Octavam supplicantium ordines varii.

9 Maji instauratur triumphus E

per eosdem tres arcus,

F

et usque in noctem festi-ve continuatur.

A blicum, quasi ituræ in orbem, et gaudium hoc universis annuntiaturæ : ignes excitati, eaque actio in noctem ipsam spectante populo et proceribus est producta. Atque hæc breviter, Deum humillime precor, ne nutantes transferantur filii ejus et mendicent, et ejiciantur de habitationibus suis; sed ut cum sancto Patre suo translato exurgant, et induti virtute ex alto crescant et germinent sicut lilium, et sicut cedrus libani ramos suos in omnem terram diffundant.

CAPUT VII.

Descriptio Sacelli, in quo Reliquiæ collocandæ erant.

In navē media ecclesiæ

Esto dignissimus esset Pater sanctissimus, suarum ut Reliquiarum thesaurus quam splendidissimo a filiis Sionæis honoraretur mausoleo; quia tamen prouissimæ in obsequium voluntati sæpe potestas deficit, sacellum, tanto quidem habitatori nondum conveniens, pro facultatibus tamen suis quam poterant sumptuosissimum, adjuvantibus patronorum aliquot liberalibus suppetiis, sanctissimo Patriarchæ ponitur. Situatū illud est in medio fere templi, a chori cancellis terminati limine, undenum pedum spatio distans : qui locus, post aræ supremæ stationem, omnibus videtur honoratissimus juxta et commodissimus; nam et e choro a Religiosis (in quorum mentibus sanctissimi Patris memoria perpetuo versari debet) undequaque est conspicuus; et totius populi ad ipsa statim ecclesiæ limina adeo ferit intuitum, ut etiam summi altaris aspectum minuatur, nisi quatenus is per cancellatas ferri compages trajici potest. Castelli sive turricele undecumque perspicue formam sacellum repræsentat, pedes latum octo et semis, totidem profundum, altum octodecim; majore videlicet aliquanto proportionem quam dupla; angustiusquidem, quam usus ac rei majestas postulare videantur, aliquanto tamen quam ipsa fere loci conditio patiatur amplius. Totum ab imo ad summum usque verticem, e solidis clathris ferreis, varia elegantissimaque arte ductis et inauratis constructum. Edificium omne inferne, coronide tenuis, forma quadratum est, quaternis juxta totidem mundi plagas lateribus clausum : quorum in occiduo geminæ ejusdem operis ac materiei fores hærent, altitudine pedum octonum et semis, latitudine quaternum minus sexante : quibus hinc inde disclusis ipsius adiri solet.

erigitur sacellum ferreum quadratum

clathris per singula latera eleganter ductis perspicuum

62 Liminis apte phalerati projectique, quatuor pedum ac dodrantis est latitudo, altitudo semissis : cetera quæque latera duas in partes, dexteram sinistramque ceu facies quasdam, columnis alteram ab altera discernentibus, distinguuntur. Eæ adeo, quam architectonices ratio ferat, necessitate longiores, in toto opere novenæ visuntur, undenum fere penum altitudine. Quaternis ad angulos totidem; ternis inter laterum, ac diximus, trium facies componentibus; reliquæ binæ in occiduo latere, ipsaque adeo sacelli fronte stationem habent; fores ipsas, egressis e corpore suo supra infraque cardinibus, sustinentes; et a faciebus, quæ cetera frontis illius seu lateris occidui spatia tanto reliquis angustiores occupant, dividentes. Cum enim illæ quatuor, triente minus, pedum singulæ latitudinem teneant; hæ vix dimidium assequuntur, longitudine pares : quæ quidem ex æquo omnibus eadem cum columnis, nisi quod illæ (facies puta) his aliquanto constrictiores sunt, margine trium et semis unciarum, quem intra, cen canthos quosdam, cancellorum artificium varie discurrens concluditur, non ad

basem inferne et coronidem superne statim contiguo; sed, elegantiae ac perspicuitatis gratia, non nihil utrimque distante : adeo, ut fibulis dissimulati tectique operis, edificio reliquo facies ipsæ compagentur. Ei margini, faciem quamque modo quem diximus ambienti, linea seu regula per medias ipsas facies discurrens, in duasque iterum partes singulas discernens, figura et latitudine similis est. Sic enim artificii opus omne partiri placuit; quod ea ratione cum firmitudini, tum venustati (quam varietate conciliari, notum est) prospiceretur. Cum enim laterum singulorum non nisi binæ sint facies, regularum istarum commento velut quatuor exhibentur; superiores binæ, totidem inferiores : quarum ea est ratio; ut, quæ ejusdem ordinis sunt, specie figurave operis conveniant inter se, ceteris dispares.

63 Qua parte facies columnis per cochleolas adstringuntur, frondes per intervalla columnas ipsas extrinsecus, quasi parerga quædam, quo decentior et occultior membrorum compages esset, inumbant. Regularum et marginum intra limbos inauratos, columnarum quoque ater color est; stellulis sparsim ex auro interlucentibus; idem coronidis ac basis ipsius; quod eo nimirum tinctu aurens partium reliquarum fulgor eminentior gratiorque fieret. Coronidis tamen lemnisci seu phylææ, ipsæque projecturæ plurimum inauratæ sunt. Extremis columnis, quæ videlicet ad angulos sacelli dispositæ sunt, singula inferne ab exteriori parte statumina, decuncem plurimo sui lata, tres pedes et semis alta, in solumque defixa, pro elegantia magis ædificii quam firmitate, artifex opere phalerato, apposuit. Universæ molis solido e ferro basis, circiter semissem pedis alta, profunditate aliquanto minore, quasi pro fimbria, ad modumque coronæ, prominentibus labris fabricata subest. Eadem, qua parte valvas seu fores adspicit, iis liminis officium præstat. Basi marmor, reliquo ædis pavimento æquale, suppositum : fidelius puta ferendæ tanti ponderis machinæ, librarum quippe sexies mille et centum. Quibus si Aligerorum, qui fastigio et coronæ operis noveni ex ære fusiles insistunt, pondus addideris; librarum sexies mille quingentum et quindecim summam colliges.

64 Corona porro aliquanto, quam basis altior, quippe novenum digitorum, limbisque suis, phaleris, ac projecturis operi congruis decenter adornata, ab imo solo pedes abest semi-duodecim. Ei fastigiola, octona molliter ab ima pedum quaternum et quadrantis latitudine in acumen altitudine sesquipedali assurgentia, quasi pro totidem murorum culminibus aut pinnis ad ornatum imposita sunt. Tot enim in facies velut muros singulos parietesve Sacelli latera distributa fuisse, ostendimus. Fastigiolis ad summum sphaerulæ formæ compressoris impositæ cernuntur, quarum e summo coni turbinati procedunt, flammulas sursum ejicientes. Intra hæc fastigiola, ex interiori coronæ labro, operis universi tectuo, cameræ seu fornicis ab omni parte in tholum tamquam centrum suum coeuntis forma, senum pedum altitudine, adscensu molli et eleganter incurvo erigitur. Id tectum, non minus, quam cetera perspicuum, radii molliter flexi, duum pedum altitudine, totidem pedum et quadrantis latitudine, efficiunt : quorum radiorum alii directi, alii flammularum specie vibrantes, alternatim e tholi labris, cuspidem in interiorum coronidem insinuata, sese demittunt, ad eum videlicet modum, quo divinæ Matris, amictæ solæ mulieris, effigiem, a pictoribus et cælatoribus radiis ambiri solere vulgo conspicimus, ut adeo sacelle pro tecto sol quidam suus incumbere atque illucere videatur.

65 Tholus ipse, e quo radii quos diximus æqualiter

D

E

interlucente ad ornatum auro,

opus librarum 6515:

F raro artificio sursum ductum,

SACELLVM CORPORIS S. NORBERTI PRAGÆ

*tholoque ele-
gantē termi-
notum,*

A biliter sparsi prodeunt, inferiori operi respondens, adeoque forma quadratus, ita turritim erigitur; ut ab imo, altitudine fere sesquipedali, trium pedum ac bassis latitudine, eademque profunditate, directe nssurgens, porticum columellis eleganter distinctam referat: quarum columellarum, a basi sua seu infero porticus limine, ad superum usque ipsam illius coronidem, fere pedalis altitudo est. Inde vario venustoque flexu coeuntibus pariter ac sensim lateribus, triplici discretionē tholus in obtusum quadrumque latitudine trientis apicem fastigiatus desinit: altus proinde in universum, ab ima porticu cacumine tenuis, pedes quatuor. Ad angulos tholi sphaerulae frondentes, egressique ex iis conī seu pinulae, per intervalla triplicis quam diximus discretionis, impositae sunt. Apici porro paulo ante memorato Aliger ex aere fusus, super quadrum, altero pede, specie volantis, insistit; dextra quidem coronam, palmae termitem leva protendens; praemium quasi aut ejus symbolum Triumphatori illic quiescenti. Modos Aligeri, duo pedes et quadrans: pondus, librae septem et quadraginta. Simili ratione atque opere quaterni alii, totidem extremis aedificii angulis super coronidem impositi, ac supremo illo quadrantem minores, ovata specie parmulas aere fusas utraque manu tenent et exhibent, veluti quaedam Norberti victoris trophaea, rebus ipsius gestis et elogio congruente, opere anaglyptico inscriptas.

*et Angelis vo-
lantibus qua-
tuor per toti-
dem angulos,*

B 66 Primi quidem, hoc est, ejus, qui dexterum frontis cornu occupat, parmula, venerabile Sacramentum in perspicua turritaque pyxide ostendit, circulo ad extremam scuti oram circumducto epigraphe addita: S. NORBERTUS, AUGUSTISSIMI SACRAMENTI VINDEX. Alterius Aligeri, qui sinistro frontis ejusdem cornu conspicitur, scuto duo schemata representantur; alterum reducti in Urbem ope S. Norberti, in sedemque suam collocati Innocentii II Romani Pontificis, expulso qui eam raptor invaserat Petro-Leonis schismatico; alterum, expugnati per eundem Tanchelini. Prius quidem superiore scuti campo, duabus hinc inde manibus medium Papale solium a Pontifice insessum sustententibus, visitor (quo emblemate SS. Norberti et Bernardi, in ea peragenda fidelis ac potens opera insinuatur) posteriori, infericri, sancto Norberti haeresiarcha pedibus subjectum calcante. Unde circumscriptus extremus ambitus hoc elogio: HAERESION ET SCHISMATUM DOMITOR. Tertii Aligeri, qui reliquorum ad Ortum angulorum dextero insistit, parmula eundem ipsum exhibet, egenorum turbae circum se fusae stipem utraque manu effundentem, addita circumscriptio: PAUPERUM ALITOR. Quarti denique parmula S. Norbertum refert, inter aversos ante hac mediam, eosque commissis in amicitiae fidem manibus invicem conciliantem; id quod circumscriptio explicat. DISSENTIENTIUM CONCILIATOR. Omnes porro pro suppedaneo sphaeras habent aequae fusiles, quibus singuli, volantium ritu efformati, altero tantum calce insistant. Harum altitudo quincuncialis.

*cum parmulis
elogia sancti
complexis.*

*altis item
sedentibus
quatuor
per latera,*

C 67 Praeter hos stationarios, alii pari numero, modi ac ponderis ejusdem, in eadem summa coronidis ora, inter fastigiola quae diximus, ac proinde medio laterum, sedentes visuntur, sellis planis itidem ex aere fusis. Eae in modum sigmatis, cornibus, quam sint media prominentioribus efformatae, nonnullam epistylī speciem referunt, pedis et unciae latitudine; profunditate trientis, quadrantis altitudine. Ex imo sellae labro quasi velum demittitur protuberans, et a summo latius, ac deinceps continua contradictione arctius; femineo capite, anaglyptica ratione caelatum. Et illi parmulas dextera manu longius porrecta protendunt, similiter caelatas et inscriptas. Quarum in occidua, hoc est ejus qui sacelli fronti medius

insidet, daemonum turba, S. Norberti pedibus calcata, exhibetur cum Epigraphe: DÆMONUM TERROR. Ejus vero qui Orientem medio sedens adspicit, parmula eundem iterum S. Norbertum exhibet, expansa utrimque veste suum Candidatorum gregem, ut gallina mater pollos alis solet, tergentem et obumbrantem: quod emblemata circumscriptio exponit, PRÆMONSTRATENSIVM PATRIARCHA. Tertii, qui meridiem spectat, scuto designantur, Pontificia Norberti dignitas, additusque a Romano Pontifice, ob merita ipsius, Magdeburgensium Archiepiscopis Primatus Germaniae. Id designat figura sedentis in Hierarchica cathedra, cum ornatu et insignibus summi id ordinis Sacerdotii; a dextris Aquila Romana, Imperii signo; a sinistris Magdeburgicae Diocesis tessera adscriptis, Circumscriptio haec est; MAGDEBURGENSIVM ARCHIEPISCOPVS ET GERMANIAE PRIMAS. Ultimi denique in Septentrionem versi sentum nobilissimi Martyris S. Gereonis. Reliquias exhibet, Ubiorum Coloniae caras et celebres, atque a S. Norberto, coelesti indicio, mirabiliter inventas. Circumscriptio haec est: RELIQUIARVM CÆLITVS INDEX. Cujusmodi plura Sanctorum corpora simili indicio ibidem detexisse, legitur Porro singulorum, tam stantium, quam sedentium, cum sellis suis aut sphaeris et parmulis pondus, librae sex circiter et quadraginta.

D
EX IMPRESSIS.

*sum lexque
parmulas
protenden-
tibus.*

68 Atque haec quidem Sacelli istius cum ornatu suo, non tam descriptio quaedam esto, quam designatio: cum fieri nequeat, ut ejusmodi variae magnaeque artis opera oculis idonee satis ac pro rei merito per verba subiciantur. Certe constat peritorum confessione, imo praconio, supra invidiam esse tam ingentis illius e ferro, hoc est, intractabili materia, operis artificium; et omnino tale, cui geminum non temere alibi reperiamus. Altare puniceo colore marmoreum, non in medio sacelli, sed proxime ad Orientale ipsius latus situm, novenis ex aere fusili columellis incumbit: longum quidem pedes senos et unciam, quaternos minus sextante latum; septuncem profundum. Columellae cochleides, vite eas cum parapinis suis et uvis circumplectente, ad legem compositarum factae sunt. Altitudo cuique universi quidem corporis trium pedum et sextantis: scapi duorum et semis, stylobatae cum spira quadrantalī; epistylorum quincuncialis: singulae pondo plus minus nonagenum. Lapidī insistant itidem marmoreo, ejusdem cum superiori coloris et amplitudinis. Jam altari ipsi Aligeri duo, fusi et ipsi ex aere solido, nobilissimaeque artis, habitu stolarum impositi sunt; qui Arcae sacrae geruli, ad interiorē orae regionem hinc inde diversi, ac velut adversi, poplite venerantium ritu nonnihil inflexi, utraque manu pretiosam sarcinam sustentant, altero austrinum cornu tenente, boreale altero. Horum altitudo, pedes quatuor cum sextante: semiquingentum librarum cuique pondus. Artifex novo commento ita materiam tinxit, ut intuentibus revera anrei viderentur.

*Intra hoc
sacellum
erectum
altare,*

*columellis
xenis 9 ful-
tum,*

*super quod
duo Angeli
sunt,*
F

69 Hi sicut et columellae, de quibus diximus, Illustrissimorum fratrum, DD. Baronum a Questenbergh, Gerardi et Hermannī munus sunt; quo iis et ad hunc quoque annum sua in Sanctissimum Norbertum studia, in nos munificentiam testari placuit. Iisdem et in Sacelli structuram collatos sumptus magna parte debemus. Utrique Aligero bases ehenove vestitae, quadrae, latae pedem et semis, septuncem altae subiciantur. Itaque justum inter Arcam et Altare spatium patet; pedum videlicet quatuor et quadrantis: ut ipsa adeo bene sublimis ac proinde conspicua manibus bajulantium Aligerorum incubat. Ejus spatii profunditati latitudo respondet, tantum Aligeris inter se distantibus, quanta sacri loculi

*arcum sa-
crum in al-
tum elatam
sustinent.*

A Loculi longitudo est. Inter bases non minor, quam pedum quatuor, distantia intercedit. Opportunus locus dimidiatae statuæ, quam propriam sanctissimo Capiti thecam ab Illustriss. D. Polyxena Pernstainia Manriquezia, Illustriss. Dom. Archi-Cancellarii Zdenconis Adalberti, Principis a Lobkowitz Coniuge, pro suo et mariti in Sanctum nostrum studio, in nos favore, dari dicarique alias diximus, collocandæ. Præ foribus Sacelli altius aliquanto lychnus argenteus e summo fornice demissus pendet, ignis æterni pro honore Sancti focus. Argenteam reliquam suppellectilem, apparatus sacrificum Sacello peculiarem, hic enarrare intermitimus. Licet ea inter sit Capella, quam vocant, id est, hierarchicus Antistitis cum procedentium sacrificantis, et duorum pro ministerio adstantium amictus, e tela argentea flore aureo intertexta, Serenissimi Principis. Ac D. D. Wolfgangi Wilhelmi, Comitis ad Rhenum Palatini, Neoburgi, Bavariæ, Juliæ, Cliviæ, Montium Ducis, etc. donarium; quod ipse, angustias domus nostræ hospitio sui dignatus, heroica munificentia S. Norberto, Civium suorum olim populari, oblatum ivit.

B pretioso varioque ligno compositam, 70 Area, in qua S. Norberti Reliquiæ sunt reconditæ, accurati est operis, e rara materia magnique pretii. Ipsa fabricæ compages, seu potius corpus, cedrinum est, immissis per latera ac superne ex Indico ligno tabellis: quod lignum colore spadiceum, et pariformiter maculosum, discurrentibus per totum obscurioribus velut undulis, cum ebena soliditate, pondere, lævore, atque nitore certat. Assulæ quoque minores quadræ, utrique ad latera fronti insitæ, e rariori materia elaboratæ sunt, quam hodie calamum marinum vocant; quæque maculis suis æque distinguitur, ita pullis pallidas intercurrentibus, ut dubium sit uter sit color potior. Totum opus duas in partes dividitur separabiles; inferiorem, quæ scrinium; et superiorem, quæ pro opereculo et operis quasi coronide est imposita. Scrinium ipsum imposita desuper valva clauditur, et triplici sub sera custoditur, longum pedes quinque et semis, latum aliquanto minus quam duos, sesqui altum. Limbi ejus superi inferique undulati delati, qualis est species aquoris, cum æquabili fluctuum volumine sinuatur. Coronis, molli et nonnihil introrsum curvato ac velut subsidenti fastigio, ex omni parte erecta, et pedis ac semis altitudine finita, non in acumen desinit, sed summo plana, cum inferne eandem habeat cum scrinio subjecto in longum latumque extensionem, superne aliquanto quam pedem latior, et quam quatuor longior. Eam sui quoque limbi exornant, pari artificio undulati seu fluctuantes.

C extatamque 71 Convexum coronidis sen tabulatum extremis hinc inde cornibus gemini semi-Cherubini occupant; qui capite et humeris e reliquo opere velut emergentes, adversi alter alterum intuentes, cincinnis supra frontem collectaque in nodum cæsarie circa verticem decori consistunt, alis in medio cancellatim concurrentibus. Ipsi plusculum quam pedem alti e cedro; alæ sesquiertium pedem ab humeris, unde brachiorum vice ac more exeunt, protensæ, ex Indico ligno affabre figuratæ sunt. Tota adeo structura utriusque ab imo ad summum, ubi alas concurrere diximus, trium cum semissi pedum altitudo est. Argentens hinc inde color nativo inductus, mire opus exornat. Porro tam coronidem quam scrinium ipsum, argenteæ complures laminæ fusiles, et varias in species efformatæ, suis quæque regionibus congrue obtegunt et ornant. Medio capsæ ante retroque in aureum campum, quem argentei Cherubinuli utrimque manu stantes præhensant, Muneratoris gentilitio insigni ac nomine inscriptis.

D 72 Hactenus forma et figura Sacelli Norbertini verborum coloribus abunde depicta est. Quia vero exhinc genuina, ac suo conformis archetypo, universi operis idæa ægre a quoquam concipi potest, illo præsertim, qui non singula oculis præsens lustravit; sacelli totius ectypon in ære sculpendum atque historiæ huic inserendum curavimus, una cum Corona post modum fabricata, quæ super Sacellum Divi sic eminet, ut supremum ex genis Alitem Sacello insistentem circumambiat. Rarum in ea mirantur opus quotquot ecclesiæ Strahoviensis limina primum adeunt; nec facile conspicuum est intuenti, quonam modo tanta illius machina in ære pendula sustentetur; cum undequaque spectetur libera, præterquam in suprema sui parte, qua in sphaeram desinens cruce terminatur, ferrumque tegit; quod octo fere ulnas nostrates longum, crassitie ponderi tantæ molis ferendo adæquata, robustissimis e trabibus quam optime firmatum, descendit per supremum ecclesiæ fornix, cujus foramen rosa grandis obtegit expansis in quadrum foliis; inferne autem ferreis quatuor annulatis, eque interiori Coronæ limbo per paria intervalla sursum tensis apprehensum vinculis, universam Coronæ machinam sustentat. Ea vincula, uti et extrema tota Coronæ superficies, auro tecta est obrizo; interior autem ex argenteo in puniceum vergit; colore istiusmodi argenteis foliolis superinducto. Tribus arcubus eleganter fimbriatis, in latitudinem non modicam excurrentibus, superne Corona rotundatur, quorum maximus per ejus verticem excurrit. Omnes hi, uti et infimus, in oram Coronæ desinens, Alitum octo verticibus incumbentem, unionibus atque gemmis multicoloribus, nec non flexuosis, visuque perviis spatiolis varie sunt interstincti. Medii duo, aliis dimidiis in vertices suos insertis, infimo ad horizontem exacte parallelo junguntur: quorum eorundem fastigiis sphaeræ pariter inauratæ, at suprema illa paululum minores, insident. Ex supremo zonæ gemmatæ limbo, quem horizonti æquidistantem diximus, octo latius mucronata, minoribus totidem determinata, consurgunt parerga, anfractuoso effigiata opere, quorum umbilicos gemmæ prægrandes exornant. Universa operis hujus e ligno constructi machina, variis compagibus arcuum, ex solidissima ferri materia per intimam superficiem ductorum, quam optime firmata cohæret. Altitudo Coronæ totius quatuordecim nostrates ulnas quadrante supergreditur, maxima diametralis latitudo tredecim ulnas continet, minor vero quæ est oræ infimæ octo cum dimidia: peripheria inferior, septem supra viginti ulnis comprehenditur.

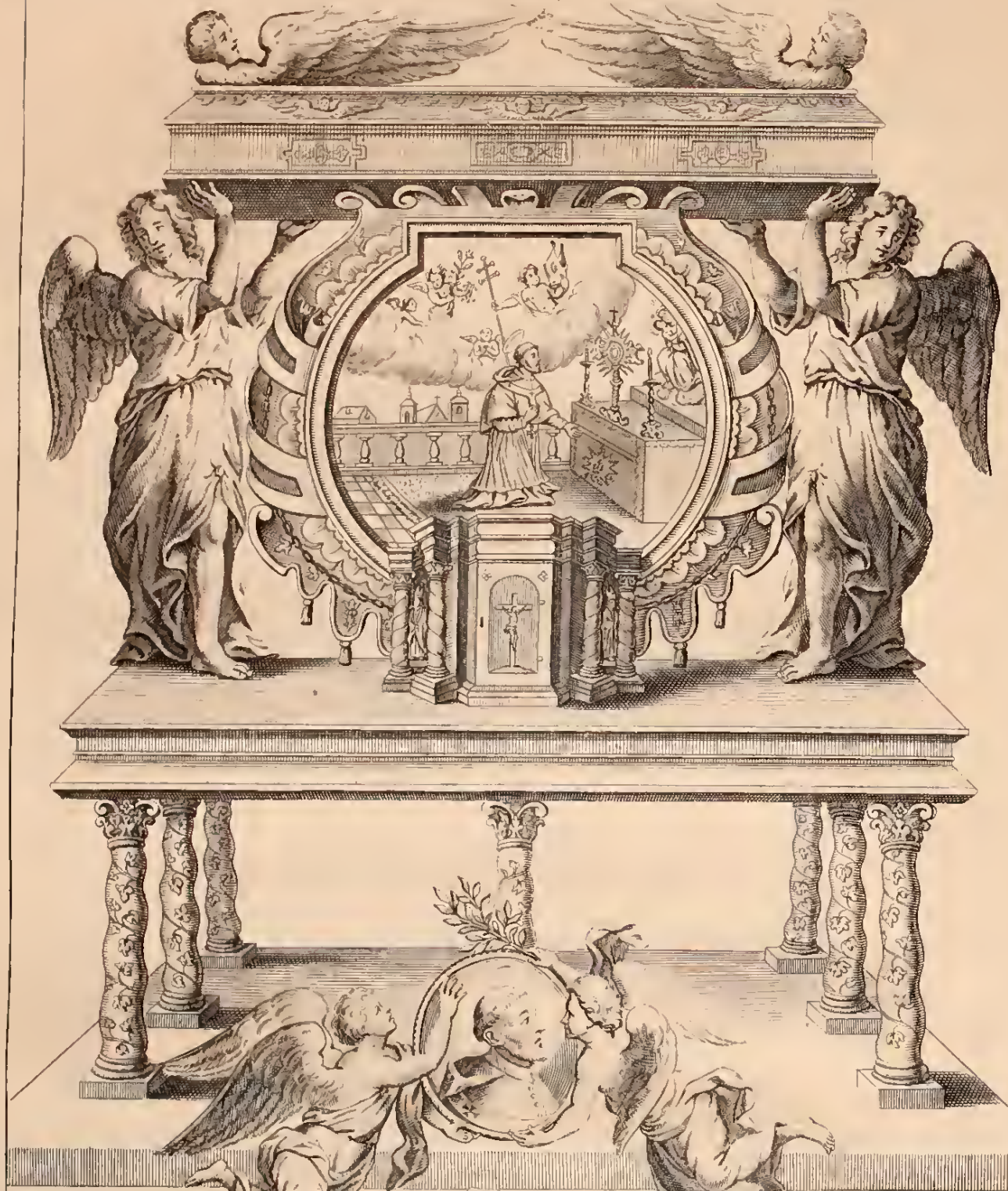
F 73 Hactenus decerpta ex quarto Strahoviensium libro, anni (ut initio præfatur) MDCXXIX, cum jam appensa Corona esset; nondum fabricata, quando in Sacellum supradesciptum illata sacri Corporis Arca est, ea pompa quam capite sequenti describemus, ex libellorum ante quartum impressorum tertio. Nunc ære expressam hic Antuerpiæ Sacelli Coronæque formam considerantes, monitos velim, nostram hanc sculpturam a prototypo Pragensi differre in eo, quod vastissimæ (ut supra dictum) Coronæ molem, dimidio minorem quam sit representari voluerimus, ne pileus (ut sic loquar) enormiter excedere videretur mensuram capitis eo tegendi. Meminisse enim Lectorem oportet quod num. 76 describatur Sacellum pedes octo et semis, id est cubitis (qui hic videntur venire nomine ulnarum Pragensium) non integris sex, latum atque profundum; altum pedibus octodecim sive cubitis duodecim. Confer cum hac mensura, latitudinem tredecim, altitudinem quatuordecim ulnarum, quas dicitur tenere Corona; nullamque servatam proportionem dices. Crediderim fieri, ut ex imo suspicienda ab intuentibus moles, multo

supra sacellum corona pendet epinochista:

vasti ac pulcri ex ligno inaurato operis,

ea cur in tabula exprimitur dimidio minor quam sit

ALTARE ET ARCA CORPORIS S. NORBERTI PRAGÆ

ARCA REL.

ANTVERPIÆ.

J. Goussier sculpsit

Adrianus Gylens delineavit

A multo minor videatur quam sit; eoque non offendat vel minuat, sed etiam addat majestatem infra stanti sacello. Verum id præstare non potuit tabella sculpta, æquali ex distantia subjiciens oculis Sacellum et Coronam; idroque hanc hic malimus exhibere contractionem. Diversa sunt Corona et Umbellæ, sive (ut vulgo loquimur Baldechini) officia, uti et forma; nec facile una in alterius locum venit, sic ut oculus ad artis regulas assuetus non offendatur, nisi magno adhibito moderamine, de quo hic non ausim spondere; maxime cum ex iis qui viderant, audiverim non placere disproportionem tantam. Quæ utrimque appensa vides scuta, locum habent in dzobus illis scutulis, supra utrumque ostii postera in tabula vacuis, ubi Questenburgii, tamquam præcipuis operis pulcherrimi promotoribus locus dexter conceditur, sinister Strahoviensis Abbatæ insignitus. Quoniam vero non satis opte exprimi poterat tota forma et elegantia altaris atque arcæ, eam exhibemus tibi in altera tabella seorsim, auctum insigni argentea lamina recentius curata et una cum corporis Christi tabernaculo; quibus totus infra arcam vacuus locus speciose nunc impletur; nihil tomen eorum tunc aderat, cum quæ tractamus excuderentur: recentioris enim operis sunt, ex hodierni Abbatis munificentia magnifica. Accedit ad implendam laminam forma Arcæ Antuerpiensis, de qua infra.

Forma altaris
et arcæ.

CAPUT VIII.

Vertente anno primum Depositionis festum institutum, et magnifice ducta processio.

Invitati ad
depositionis
festum

Ita nunc Sacello, quæque illuc pro usu vel ornatu pertinerent, utcumque potuimus, comparatis; annum Translationis diem expectare visum est, qui idem sanctissimarum Reliquiarum Depositionis dies fieret. Quæ quo solenniter ac pro rei dignitate institui posset, invitati ab Antistite nostro, piissimus Cæsar cum Augusta, Rege filio, filiabus Archiducibus; uti ad hunc ultimum circa munus illud suum nostræ devotionis actum, simulque ad primam annuam Translationis vere triumphalis commemorationem, suam suorumque (quæ una nobis ac festo, præ omni, imo pro omni humano decore et ornamento futura esset) præsentiam, tamquam soles totidem, irradiare benignissime pateretur. Ita comiter ab eo responsum invitanti; ut ultro etiam, illam sibi lucem in votis pridem fuisse, ac vehementer desideranti venturam, assereret. Cupere se quacumque ratione venerari S. Norbertum; idque nunc unum gaudere, quod obsequium, anno superiori intermissum necessitate, hoc ipso compensandi copiam nactus sit. Post Cæsarem aditi atque idem rogati Principes, qui in urbe essent; cum Aulæ, tum Regni utrovis ordine Primores. Missæ quoque, ut alias factum, invitatoriæ ad Societatis nostræ in Germania, Gallia, Belgio Patres; ut quos a Translatione necessitas nolentes ac dolentes abstinuisset, ipsa Depositiō haberet præsentēs. Urbicus uterque Clerus, cum rogatu nostro, tum Illustriss. Reverendissimique Principis, D. Cardinalis ab Harrach Archiepiscopi Pragensis monitu aut etiam jussu compellatus est. Ad diem igitur, præter spem, jucundissima serenitate ridibundam, Kalendarum Juniarum xii, quartam a Paschali Dominicam (ea deinceps, non Maji secunda, hoc ipso titulo anniversaria erit) matutina sexta hora, cum sacris Reliquiis ad metropolitanam ædem e nostra, itione continuata, processimus. Agmine quidem rariori, ac minore pompa, quam redeundum esset; Cæsare, Hierarcha, Collegio Sacerdotum, in Metropolitana primum, ubi nos præstolabantur, ad seriem accessuris. Ordinum tamen Sacrorum aliquot familiæ,

Cæsar et
Proceres

in diem
21 Maji,

quas tamquam viciniore ad egrediendum ita mane nobiscum vocaveramus, adfuere, nostrorumque agmen duxere. Post eos signa, trophæa, vexilla; numero, modo, ordine, quem anno superiori servatum in Octiduo ostendimus, a dispositis prælata. Post ea, argentea Cruce cum niveo argentei textus conopæo, candidorum Canonicorum insigni, præeunte; incessimus, amicti supparis lineis; et qui Sacerdotes essent, stolati; olivæ ramum (symbolum triumphatoris) manu altera, altera cereum album singuli prætendentes: numero quidem qua Antistitem qua ceterorum haud sane multo, quam anno superiori fueramus, contractiones. Constat, param eum abfuisse a nonagenario; ut alter ille duodenario fortasse superaverit hodiernum. Qui e Gallia Belgioque, quamquam itinere longissimo, venire omnino constituerant, aut morbis aut novis bellicorum tumultuum rumoribus intercepti, optimorum desideriorum suorum deliquium necessitate passi sunt.

75 Antistes extremum agmen, infulati ac super interiorem habitum Sacerdotalem cyclade pluviali. amicti, optabili sarcinæ magna cum reverentia, iterum se bajulos præbuerunt; Sanctissimum caput, argentea sua theca clausum, proxime ab eis sub conopæo gestante, Rever. adm. D. Abbate Gradiensi: nostro enim Præsuli, eo glorioso pietatis obsequio supersedendum fuit; quo spargendis missilibus (ut anno superiore) numis manus haberet liberas. Siquidem in egressu dumtaxat pompæ, et ad metropolitanam aditu, sparsionem facere oportuit; in regressu enim, ob præsentiam Cæsaris, futura non erat illius faciendæ copia. Ita ad arcem usque ac metropolitanam ædem processum est; spectatissimis magno numero viris niveas e cera faces, ad utrumque pompæ latus, ferentibus. In ædem ingressis nobis, Antistites bajuli sacram sarcinam ad aram summam deposuere; Cæsare (qui sub hæc e palatio cum Augusta, filiabus Archiducibus, Magno Etruriæ Duce ejusque fratre, recens hospitibus suis, descendens, templum inibat) sanctissimas Reliquias gestu supplici et magno pietatis affectu coram omnibus venerante. Serenissimum Boemiæ et Pannoniarum Regem, Augusti filium, morbus, qui per eos dies invaserat, felicitatis ac lætitiæ illa luce nostræ cumulo invadebat.

exciunt
in Metro-
pol'iana.

76 Exinde Cæsarem ita Antistes noster allocutus est. Annus est, invictissime ideinque piissimæ Cæsar Auguste, Rex noster ac Domine clementissime; annus est, cum beatissimi Norberti, Magdeburgensium olim Archiepiscopi, et Germaniæ Primatis ob rerum a se gestarum merita primi, sacrique Præmonstratensium Ordinis Conditoris, viri undecumque magni, venerandum Corpus, Sacratiss. Majestate vestra e manibus illud alienorum (ut nihil verius dicam) asserente, suisque in proximo Sionæis ad urbis hujus et regni præsidium assignante, transtulimus. Pompa quidem, qualis quantaque tanti in ecclesia Dei Herois ossa sacra, pro virium nostrarum modo ac temporum conditione, deceret. Unum modo lætissimi triumphi et ceteroquin splendidissimi cum gaudio, tum luci deerat; auctor ipse et munerator, vestra Majestas Augustissima; ac si dicam, sua annulo gemma; suum cælo lumen; suos diei sol; corpori suum caput. Itaque unum modo tum illud deerat; hoc est, omnia: quia Cæsar aberat Ferdinandus. Aberat autem, non quod nolle, ille ubique alias, cum negotium pietatis agitur, primus promptissimusque; sed, quia, rebus communibus aliud poscentibus, quod maxime cuperet, non etiam æque posset. Eum ad lætitiā omnium in hac re nostram tam ingentem cumulum hic demum annus, vel eo nomine beatissimus, nunc adjecit; ut, Augustissima Majestate vestra præsentē, et amœnissimum

F
Cæsarem
affatur
Abbas:

sibique gra-
tulatur hoc
anno com-
pensatum,
quod supe-
riori de-
fuerat.

A amœnissimum optimi vultus sui jubar anniversarie triumphu nostri diei adradiente, celebriorem multo Translationis memoriam, quam Translationem ipsam, habemus. Tanti et suis et omnibus unus Cæsar. Quamquam, Augustissime Cæsar; non tam hœlierna anno vertente lux, superioris festi, commemoratio revera sit, quam consummatio. Etiam si enim Reliquiæ sacræ tum temporis in urbem, per eamque omnem in Sioneam ædem illatæ, atque adeo translatae fuerint; pondum locum tamen aliquem in ea sibi proprium obtinuerunt. Non obtinuerunt autem; quod, pro Augustissimæ Majestatis Vestræ nutu, Translationem deproperantibus nobis, mora deesset, eum locum tanto hospiti pro æterno deinceps solio, aut potius illius suæ partis cubili quodam aptandi, decenterque satis adornandi. Igitur alibi eas, aliena (inquam) et temporanea sede, cum diversorio quodam, deponere tantisper oportuit; dum propria extincta interim instructaque, illic demum novum hunc Boemice, Germaniæ, Imperii Romani, ipsius propriæ Regiæ Augustæque Austriacæ Gentis Tutelarem transferre contingeret ac collocare. Id nunc, annuente bono Deo, et Sacratissima Majestate Vestra cupide ultroque (quod sane gaudemus et gloriamur) cum augustissima Consorte sua, Serenissimis Archiducibus, præsentē, agimus; et inchoatam anno superiori sanctissimi Norberti Translationem consummamus. Bene vertat, qui vertit orbem; et felix hodie faustumque Augustissimæ Majestati vestræ et Imperio ejusdem ac Regnis esse, jubeat; ut Divi Ferdinandi Cæsaris Augusti auspiciis, opibus, auctoritate tam pretiosus thesaurus, indignis omnino possessoribus et inhumore prolixæ noctis situi ereptus, in eamque, quam nunc adeo Majestas vestra videt facitque, locum et gloriam assertus; ac proprio demum throno, in Ferdinandi Regni Metropoli, et metropolis ipsius editissimo proximoque cœlis loco; Sionæi, inquam, montis sui medio collocatus; inde, tamquam e summa specula, in omne Regni hujus Imperiique Romani latus, pervigil et æternum custos, circumspiciat; tamquam e corde Germaniæ in membra ejus universa vitalem succum, salubria insinuando, dispenset; tamquam e regiæ Austriacorum arcis proximo, Casarem Augustum, vindicem suum et adeo cultorem, omnemque Familiam, quasi pro statione satellites cœlestis, ignea romphæa armatus ac semper exultans, tueatur. Quid Vindici porro, Auguste, ego, mei, quicumque, ubicumque nostri, universa ipsa Præmonstratensium Societas debeamus; quam cupiamus esse grati; quem beneficiorum (in quibus illæ Norberti vindiciæ facile sunt caput) acervo obruti nequaquam possimus; jam publicis quoque litteris non semel mei nostrique mundo fecere testatum, et exinde testatius facient. Pro gratiis porro, quas Augustissimæ Majestati vestræ toties debemus, non alias aut aliunde solvendo, saltem vota ferimos, precumque pro ea ad Deum missarum vectigal: sanctissimum Triumphatorem, cui hodie celeberrimam pompam pro sua pietate præsens agere voluit, animitus obsecrantes, ut eidem piissimæ Majestati vestræ gratias, quas nec agere quidem possumus, ipse Dei potens e cœlo referat, bonorum et hic et illic omnium assiduus impetrator.

77 Postquam dixit, solenni jubilo Triumphatori chorus noster accinuit; Hierarcha, Illustrissimo Principe D. Cardinale ab Harrach, ad Numen per Sancti merita perorante. Canticorum et orationum sive precum, quas hic jam, ad ceterasque deinceps stationes celebrari contigit, modos ac formulas in Octiduo dedimus. Eadem enim hoc anno; nisi quod numero pauciores, repetitæ sunt. Subinde antè

Pompæ agmen, idem omnino quod ad Translationem anno superiori convenerat, in area templo subjecta, ordinem quo processurum esset cœpit. Eum ordinem, uti et agminis ipsius membra, varia nimirum sacrarum aliorumque hominum Sodalitia, Congregationes, Familias, quando eadem nunc omnia habuimus, quæ in ipso Translationis triumpho, alibi narrata nihil hic repetere opus est. Cœpto igitur moveri agmine, ac nobis jam procedentibus, Hierarcha sacrum Caput in manus, Præsules loculum iterum in humeros acceperunt. Conopæum Procerum dignissimi quique per vices; reliqua Nobilitas, et e populo vel aula digniores, multitudo ingens candidas faces gestarunt. Bajulantes chorus symphoniacorum numerosus modico intervallo præibat, qui dulcissima ac fere continua modulatione aures aurasque mulcebant. Agminis ultimus ilem, qui mundi primus; ipse Cæsar: ea compositione corporis, oris habitu, oculorum modestia, serenitate vultus, animi denique pietate procedens; ut in unum, tamquam diei illius aut cœli solem, conversi maxime omnium oculi, et mirifice fruenter spectaculo, et exemplo saluberrime non sine piis lætisque lacrymis moverentur. Eum Augusta proxime consecuta est; solem suum luna ipsa: Cæsari ut imperii, regnorum, ac thalami socia, sic etiam pietatis: inde Serenissimæ Archiduces; tum Medicæi Principes, Magnus Etruriæ Dux et Frater ejus, uterque solennitatis nostræ decus, ut inspiratum, ita sane pulcherrimum. His Gynæceum Augustæ, cæteri Principes et Magnates, ingenti numero succedere. Post hæc vidimus (ut Apocalypstæ verbis uti liceat) turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omni gente, sexu, ætate, ordine: tabescente sub hæc invidia; et gloriam cultumque amicorum Dei, quem se illi de hominum quoque memoria abolituros, pridem jactaverant, sic augescere quotidie (quando jam hic fremere ipsis non liceat) gemente. Gloria hæc est omnibus Sanctis ejus.

78 Ita in exteriorem arcis aream portæque ejus ad occasum solis versæ proximam, ubi pompæ caput, sacri videlicet bajuli, Hierarcha, Cæsar, pervenere; depositis ad altare, quod vice triumphalis molis illic loci Cæsar pro honore Sancti erigi jusserat, sacris Reliquiis, prima statio declamante pube celebrata est. Erat illud velut in amplissimo Sacello situm medium, spatioso ante illud tabulato (quod solo reliquo non nihil altius, molli a lateribus ascensu adiri posset, ipsique Sacello stereobatæ vicem præberet) substructo. In eo tapetibus strato Cæsar cum sois, Hierarcha, Antistes consistebant. Sacelli latera altissimæ columnæ cum stylobatis suis et epistylis adornabant; porticum, desuper cum coronide impositam, et antrorsum columellis clausum, sustinentes. Ejus medio stylobatem constituerant, cui statua S. Norberti viva insisteret. Stylobatæ prætensa inferne tabula cum inscriptione: D. O. M. AD GLORIAM; AMICO EJUS NORBERTO, AD HONOREM. Porticus in sigmatis figuram ædificata, arctiori introrsum reliquo corpore, cornua hinc inde ad pedes aliquot prominentia extrudebat: in extremis cornibus Romanæ hicipites Aquilæ, columellarum coronide, quantum deceret, editiores cernebantur. Sancti igitur Norberti viva, quam diximus, statua ornatu Pontificio cum oleæ in altera manu ramo stylobatæ suoistente; juxtaque (inferiori tamen ordine) hic B. Haytone ex Armeniæ Rege, post domitos armis Tartaros et Christo additos, Fratre olim nostro; inde B. Godefrido, et ipso e Comite Cappenbergepsi aliquando nostro, per intervalla adstantibus; cornua Beati Hroznata et Gerlacus, Boemici Præmonstratensium Heroes tenebant: singulorum ad zophorum coronæ subscriptis nominibus

Tum simul omnes procedunt ad locum

E

primæ stationis,

P

jam parato sacello proprio,

et hinc ipsi Augustæque Domini bene ominatur.

A nominibus. Vestis omnibus nostra; Rege ac Comite sceptris manu, coronas capite gestantibus. Illos vero, prae ceteris candidae Gentis receptis jam olim caelo Patribus, ipsi Patriarchae adstitutores legimus ac dedimus; quod loco isti ac muneri maxime eorum representatio congruere videretur. In arce Boemorum regia et mole, cum reges regiae sanguinis Heroes, tum gentis hujus populares exhibere oportuit. Dicendi porro initium ab Sacro Regni hujus Genio seu Angelo tutelari factum hexametro versu, quo et Norbertus et ceteri personati Divi locuti sunt: sed quae dixerunt brevitatis causa hic omittuntur, uti et in aliis consequenter Stationibus, quarum et personas satis est indicasse, ut quod fuerit dictionis gratulatoriae argumentum intelligatur.

79 Altera Statio, simili ratione celebrata in area Ratschinensi, quae arcem amplissima et occidua spectat; ad altare, quod hemicycli seu dimidiati amphitheatri specie prae suis aedibus Catholici Regis Orator, Illustriss. et Excellentiss. D. Franciscus de Moncada, Marchio de Ajitona, Comes de Osuna, etc. mero magnoque pietatis affectu excitaverat.

B Molem sane aspectu amoenam, et numerosa faciem ac cereorum cum supra infraque, tum ad latera dispositorum corona conspicuam. Et hic tabulatum erat moli praestructum; Caesari, ceterisque, quos memoravimus, receptus. In summa super altare introrsum porticu, (quae et ipsa columellis et coronide emergentibus adornata, semicirculari forma per cornua procurrebat) medius ac ceteris altior iterum S. Norbertus stetit, pari ac prius cultu. Ad latus dextrum longius ab eo adstabat Hispania, ad sinistrum Lusitania; cultu Reginarum, et cum insignibus Regni utraque. Has juxta ad extrema cornua inde America, cum plumbo, ritu gentis, diademate, plumbo item ad umbilicum perizonio, cetera in speciem nuda et hastata visebatur, hinc India, nuda plurimum et ipsa, nimique solis ustione atrata: ei squamatum et tenuatis piscium ossibus, breve ac bipartitum ante retroque tegmen media corporis velabat; peplo concolori seu nigra et bysso fascia caput, conchyliato monili collum ambientibus; umbella, qualis Indis in usu, desuper imminens solem avertebat. Hujusmodi personas inducendi a conditione muneratoris ipsius capta occasio. Notius, quam ut monere oporteat, Hispaniam, seu Ibericum Baeticumque regnum et Lusitanicum, quorum alteri America, alteri India ancillatur, nunc et olim divisa Regibus, tunc uno sub capite Austriaco fuisse: Dramati, ut superiori, hymnus et oratio successit: quod et alibi factitatum. Hinc processum ad Stationem tertiam. Porta est, medio fere inter arcem et aedem nostram spatio, plateae latera committens; qua hinc illuc aut inde huc commeantibus necessario transeundum est. Secundum eam, viridantibus arcibus ac decussatis substructam, pictisque ad summum tapetibus ornatam, cives Ratschinenses (id illi urbis regioni, aut potius quartae Pragensium civitati nomen est) altare, sui quoddam affectus et cultus Sancto delati trophaeum, et ipsi erexerant. Ibi tertio pompa substitit. Super fornitem portae Sacer Boemici regni Genius (idem, quem in arce paulo ante vidimus) longe conspicuus stetit, atque e sublimi Boemiam, clientem suam, infra pegmati e regione altaris habitu Reginae insistentem, ad accipiendum Sanctum, pro eoque Caesari gratandum ac bene precandum, adhortatus est.

80 Quartum trophaeum Pohorzelicenses statuerant, juris nostri municipes; medio iterum inter Portam, ubi paulo ante stetimus, et Sionem situ. Altare id erat, simili ne cetera ratione adornatum; cujus in tholo constitit S. Norbertus; cui, ut haec-

nus ornato, pro oleae ramo Venerabilis in altera D manu Sacramenti fuit effigies. Tabulati quoque EX IMPRESSIS substructio tanto ab ara spatio excurrerebat, quantum Principum et Antistitum receptui satis esset; ad quod utrinque ascensus molliter acclivis praeseptionibus quibusdam turbae irruptiones excluderet. Ex angulis tabulati pro columnis arbores exsurgabant, comato viridique cacumine; quarum in singula superne latera totidem fronde velati arcus, interque binas quique intercepti desinerent. Ab extremo item tabulato adversum aram pegma erexerant, quinque personarum stabulum. Ibi locum habebant Italia, imperatrici cultu; Gallia, reginali; Belgica, ducali, Rhenus, flumineo. His quinta adstabat Saxonia, ornata gentis muliebri et splendido; muta tamen, luctu erepti sibi Norberti, et ornamenti tanti cum adesset; et in praesens praesidii, atque in futurum spei. Lacrymae tantum ab oculis, et e profundo corde suspiria, pro ea loquebantur. Quid has personas exhibere suaserit, dicent, quae dixere. Velut regionum illarum de corpore Norberti jurgium est; sibi quaque potius in illud jus, magna contentione, vindicante. Debnit quidem hoc drama tertiae Stationis esse, ac prius peragi, quam proximum illud, Boemiam paulo ante representans: id enim hisce commentis agebatur, uti Triumphatoris in Caesarem, ob eumque in Boemiam, regnum ipsius, gratia ostenderetur; qui tot Regibus, Principibus, Regnis, Regionibus praeteritis, antiquissimum suum cubile deserere, solumque Ferdinandum sequi, atque ubi ille cuperet, esse voluerit. Verum, quod illius ad portam Ratschinensem loci conditio, minus ad hanc personarum turbam congrue disponendam idonea videretur, dispositum ordinem pervertere oportuit. Ita igitur e pegmate Italia, ad sacros pretiosissimae gazae gergulos exclamans, prima coepit. Subsecutae eodem metro ceterae sunt. Ut siluerunt; cantatum a nobis, peroratum ab Hierarcha: atque ita demum agmine promoto, per nemus ab eo trophaeo ad usque Coenobii nostri exteriorem portam utrinque dispositum, navigationis illius nostrae portum tangere coepimus. Ea porta, verno cultu vestita, in aream, Aedi nostrae sacrae praestratam, recentique longe ac densae seriei silva virentem, pompam transmisit.

CAPUT IX.

Ultima statio pompae, et finis solennitatis totius.

Ad praedictam molem, Occiduae templi nostri fronti praestructam, celebravimus quintam eandemque ultimam stationem. Arcus erat triumphalis, Corinthia ratione illic loci a properantibus excitatus; ac de stercobate (quem operi pro majestate substernere visum fuit) duplici contignatione in altitudinem pedum quatuor et quinquaginta assurgens; totidem, duobus minus, latus; profundus viginti. Stereobates ab solo pedes aberat quatuor; ut adeo molem subeuntibus adscendendum aliquantum fuerit: cui rei tabulatum structum, quod sensim leniterque se a terra attollens, ad primum portae limen, sex et viginti pedum spatio, pertineret; latum, initio quidem pedes sedenos, extremo duodecim, quot nimirum essent ipsius portae. Id tabulatum pro elegantia et usu dispositis ordine columellis, coronali desuper tigno addito, utrinque ad latera finiebatur. Inferioris contignationis frons senos pedes alta, binis hinc, totidemque inde columnis, in speciem inarmoreis, medium ipsum per molem ad templum aditum stipabat. Ea figura rotundae, singulaeque planis duabus interius ac pone adstantibus, velutique latus

Ante templi
Strahoviensis
faciem,

A cingentibus concludebantur : ut proinde planarum duplus fuerit quam reliquarum numerus. Inter columnarum utrumque, secundum altitudinem, duas in partes distributum erat; inferiori in conchæ sea potius sacelli formam, quod personas illic statuendas capere posset, excisa; superiore deinceps ad modum pergulae fabricata : qua pergula inferne (ut solet) columellis præcincta, ceterum patens, canentium choros admitteret. Conchæ, a solo suo plano ad tholi summum, altitudinem habebant pedum octonum et semis; lata quatuor et quadrantem; profundæ bias et quincuncem. Infra concham interque columnarum stylobatas, æqua cum eis altitudine, quod reliquum erat spatium, inscriptioni opportunum fuit.

tum ampla
porta,

B 82 Inter hæc media stetit porta ipsa; alta pedes quatuor et viginti, lata duodecim. Superior contignatio, binos pedes altera illa introrsum reductior seu contractior, decora columnellarum serie ad interiorum coronæ marginem præsepta, pedum altitudinem habuit duodeviginti, latitudinem octonum et semis, profunditatem altitudini æqualem. Ea secundum latitudinem tres secabatur in partes; arcus scilicet totidem inter columnas planas et combinatas erectos, ad modumque sacellorum vivis statuis capiendis idoneos: quorum melius, ceteris major ac ternos pedes prominentior, altitudine quindenos pedes implebat, octonos latitudine; laterales tanto contractiores, senos quidem pedes lati, alti erant quatuor denos. Iis summa operis totius imposita; pro arcuum numero triplex super suam quodque coronam fastigium. Parergum tamen operi superadditum, Mons e supremo molis emergens, quædam Sinnis nostræ representatio. Media e monte pinus eminens, pro cypressi nobis vice fuit, quæ Patriarcham nostrum ejusque sacrum corpus in Sionæum montem illatum significaret; subdita ad pedem montis epigraphe: *Quasi Cypressus in monte Sion*. Ad coronam superioris contignationis hæc facta erat inscriptio; *D. Norberto, D. Ferdinandi II ope auspiciisque vindicata, et in præsidium huc illato, Sionari*.

effectus stabat
Mons-Sionæus:

in eoque
Despara,

Norbertus,

Hermannus-
Joseph,

cum Geniis
Ordinis atque
Domus.

C 83 Medius ejusdem contignationis arcus, thronus erat Matris Virginis, id epigrapha ad tholi marginem circumscripta explicante: *Virgo Mater*. Quam sub, altera adjecta: *Ab hac utrique numen et nomen*. Utrique, Ordini scilicet Præmonstratensi, et monasterio Montis Sion: quæ totidem personis in inferiori (ut statim videbimus) contignatione representabantur. Arcus dexter Norbertum habebat ornatum Pontificio; cum inscriptione: *Ab hoc per hanc utrique origo*. In sinistro B. Hermannus nostri, vulgo Joseph (ob mysticas cum Virgine, Angelo prouebante, nuptias ita dicti) erat statio. Eum juxta S. Norbertum eo loco representandi, præter celebritatem nominis illius, causa nobis, tum quod Steinfeldiensis fuerit (quo nominis magni ac boni cœnobio, olim nascimur) tum, quod ipsius in colendorum cum Beatis albam referendi Cæsar optimus vehementer hodie, sæpius ob hæc missis ad Urbem petitionibus, satagat. Itaque et hujus capiti super-scriptum: *Ab hoc per hanc utrique decus*.

D 84 In dextera porro contignationis inferioris concha, Ordo Præmonstratensis; in sinistra, Sion nostra; habitu utraque virgineo Sanctimonialium ejusdem Ordinis, capite florida sarta, manibus precum instrumenta gestantes, stabant. Additis inscriptionibus; ibi quidem, *Gens Mariana Norberti*: hic vero, *Sion Mariana Norberti*. Utramque Marianam vocamus, quia singulariter utraque Reginam illam magnam, et dominam colit, et patronam agnoscit. Certe domus nostra vetus et a prima origine nomenclatura est, Monasterium S. Mariæ

in Sion, vulgo Strahow. Camera seu fornix interior medio, venerabile Sacramentum referebat, sole radio quaquaversum fundente ambitum; epigraphe addita hinc: *Trophæum Norberti*. Inde: *Sol Austriadum et Salus*. Gaudemus equidem et gloriamur Præmonstratenses, idem divinitus insigne aut symbolum Norberto et Austriacis obtigisse. Id quod schemata, ad utrumque Solis istius latus infera fornici regione expressa, ostendant. Hinc enim Norbertus visitur, scelestissimam Tanchlinum profligans, ejusque jam illud pedibus calcaturi manibus Augustissimum Sacramentum diripiens ac suæ dignitati restituens; addita inscriptione: *Magnus Norbertus, quia vindicavit*. Inde vero Rudolphum contemplari erat. Habsburgi Comitem, humi stratum, eidemque augustissimo Sacramento a longe supplicem; equo, quo geacerosissimo venerationis causa jam descenderat, Mystæ bajulanti ad usum et in munus tradito. Quo quidem uno tantæ pictatis obsequio, tanquam origine sua, hæc, quam nunc utrumque mundi limen complexam cernimus, Austriacorum magnitudo nata est: ut pietate, sic etiam dignitate ab uno illo in posteros lucusque, seu patrimonio quodam, transeuntibus. Id quod, inscriptio adjecta ianuit: *Magni Austriade, quia adorantur*.

D
Tom Vener,
Eucharistia,

vindicata
a Norberto,

E 85 Directa planaue sub fornice Portæ latera amplo schemate, iterum Norbertum et Ferdinandum, similitudine aut potius officiorum vicissitudine quadam, committunt. Dextero Sanctissimi viri Reliquias Cæsar pater et Rex filius humeris bajulantes, ad Sionemque deferentes conspiciuntur; comitibus et ad sacrum loculum pro obsequio manum admoventibus hinc inde Angelis; Principum ex utroque ordine virorum subsequo agmine; Antistite nostro nobiscum sub arcu triumphali excipiente. Desuper adscriptum: *Ferdinandus Norberto triumphos*. Bajulavit equidem Cæsar Antistitem humeris; qui, nisi ille favore et auctoritate vindicatas in hanc lucem gloriamque Reliquias istas sacras nobis in æternum munus adsignasset, numquam eas in humeros accipissent. Subditum infra epigramma: *Quo neque mojus habet mundus; neque conspiciat usquam Mundi oculus melius, par grrit ossa viri*.

E
ab Austriacis
adorata;

denique trium-
phus Sancto,
a Cæsare;

Sucloant Cæsar pater et Rex filius. Euge:
Non poterant curru nobiliore vhi.

F 86 Sinistrum latus Cæsarem ipsum habet, vicissim (dace et auspice e nubibus Norberto) triumphantem. Id schema docet; Augustos patrem et filium curru triumphali una vectos exhibens, ita, ut hic anteriore sella singularis sedeat, cultu Regio; illi Imperatorio, pone latiori et editiori solio conspiciatur; adstante a puppi Victoriæ simulacro, altera manu sarta victricia, altera palmam porrigentis. Quadrijuges albi, uno eodemque ordine ad idem jugum deligati, currum promovent; ad proram Aquila Romana temoni volabunda imminet. Ita D. Ferdinandus, lata splendidaque per nubes via, in sublime triumphator attollitur, obviam eunte e cœlis Norberto, et oleæ ramum facili manu deferente. Sub curru virorum, armorum, imo diadematum quoque et sceptrorum longe fusa strages cernitur; spolia victoris vel trophæa. Post eum, agmen incedit pileatum, liberationem suam aut libertatem, vel etiam salutem Ferdinando debentium. Agmen ducit Religio, modeste culta, manus cruce, rosario, libello, pietatis insignibus et instrumentis onerata. Hanc sequitur Romanum Imperium, habitu Imperatrici; cui mediæ latus claudant, hinc Germania, inde Boemia, Cæsari omnino acceptum fereates, quod sint salvæ, aut esse cœperint. Inscripsum desuper: *Norbertus Ferdinando triumphos*. Subdito inferne Epigrammate:

hinc ab illo
deletus:

Norbertus

A *Norbertus ducit; comes est Victoria; strata
Arma, solum; nubes, sunt via; meta, polus.
Sic Ferdinandi, cælo aurigante, vehuntur:
Quid furis; et bellum, Livor, inane moves?*

*Hic pompa
stetit, musico
exceßta con-
centu,*

Ad hanc igitur molem ut pompæ caput pervenit ac substitit, musicus Ephebus, viridie bombyce paludamento amictus, mediæque supra portam coronæ insistens, suavissima modulatione positas in conchis Personas, Ordinem dicimus Præmonstratensem et Sionem nostram, ad lætandum excitavit, consonante a tergo in recessu machinæ citharædorum ac tibicinum cum organis suis choro.

*et Arch-episco-
pus posita in
Sacello novo
arca,*

87 Post mutuas gratulationes ac vota utrimque musico concentu alternata, Hierarcha Eucharisticum benefactori Deo canticum solenni voce exorsus est: quod choro nostrorum excipiente, in ædem denique ultima pompæ series penetravit. Ubi collocatis in illud solium suum, inter Angelorum manus, venerandis Reliquiis, Illustrissimus ac Reverendissimus Princeps D. Cardinalis ab Harrach, primam in pensili, quem descripsimus lychncho, æternamque flammam sua ipse manu accendit; et Triumphatorem gestu supplicis veneratus, ita ad extremum conceptis verbis ac rata prece compellavit. Hanc tibi, Sanctissime Norberte, flammam Præsuli Præsul accendo, dedicoque festam; quæ de nitido melioris metalli foco, olivo nutriente, emicans; uti lucis tuæ qua vestiris in cælo gloriosus index, nostrique erga te cultus quotidiana quædam testis ac monumentum est; ita nobis, in hujus seculi caligine turbulenta viventibus, veritatis lumen, et ardorem caritatis, oleumque pacis, impetratione tua, a luminum Patre ac Deo pacis assiduo venire, non inani significatione ostendat. Macte vero, o Tu nova et ingens Regni hujus incliti, Ovilis mei magni, Tutela: sumque illum cum Sanctissimo Rege populum, cum Pastore gregem, ita porro ex hoc ossium tuorum hodierno æternoque in posterum cubili tueri perge; ut, quam Sanctissimi puelli, martyris Viti, parte aliqua nostra metropolis; tam Te, hoc est corpore tuo toto, Sionæi montis ecclesia sit gloriosa. Post hæc, celebrata cum solenni ritu cantuque Missa, offerente Hierarcha, Cæsare cum suis piissime adgeniculante. Et vero, quamquam dies, tot stationum moris et ipsa procedentis pompæ tarditate, adultior factus esset; placuit tamen Cæsari, ut esset, qui Triumphatorem breviter pro concione laudaret.

*Sanctum al-
locutus pro-
ravil:*

*exhinc quoti-
diana ibi de
Sancto Missa*

88 Sic collocatus S. Norbertus, constanti civium advenarumque devotione colitur in hoc novo suæ requietinnis loco. Quotidie ibi Missa de Divo, sub Primæ canonicæ tempus celebratur, in qua semper Augustissimi Imperatoris et Regis nostri, per specialem Missalis Collectam, a Celebrante fit memoria. Dominicis festisque diebus dictum Missæ sacrificium solenniori cum ritu cantuque persolvitur. Singulis insuper hebdomadis summæ Missæ officium sub ejusdem Sancti nomine celebratur. Ignis, in foco argenteo ante sacellum pensilis, mentionem jam antea fecimus. Præterea filii Strahovienses quotidie, mov a Vespertina psalmodia, extra chorum in templi medium progressi, ordine ac serie duplici, ante sanctissimi Patris Reliquias genuflexi, supplicis modulatione sequentem decantant Antiphonam; cui ab Officiante Collecta prævio versu subjungitur. Hic est electum vas, repletum Spiritu sancto. Hic est Norbertus, amicus Dei magnus. Hic est præliator fortis, qui pugnavit cum antiquo serpente. Hic est pacis Angelus, Præco pœnitentiæ; ore potens et opere; signis et prodigiis. Hunc Patrem filii, hunc Patronum clientes devote adeamus: voce supplicis rogemus, clamantes. Saaete Dei, Amice Sponsi, Norberte pater et

*et specialis
invocatio post
Vesperas,*

custos, nostri Montis gloria, tua prece Dominum nobis fac propitium. Audi nos, audi nos, Norberte; quos tui corporis sacro thesauro dignaris, tuæ intercessionis efficacem gratiam fac sentire. Alleluia. ¶ Dominus custodit omnia ossa Justorum. ¶ Unum ex his non conteretur. ORATIO. Deus qui es gloriosus in Sanctis tuis, et eorum nobis intercessionem placabilis; quæsumus, ut hunc locum, quem B. Norberti, Patris sub te nostri, venerandis Reliquiis decorare dignatus es; omnesque in eo habitantes, cum Rege nostro et Regno ejus, a noxiis omnibus et adversis, ipso custodiente, tuearis. Per Christum etc.

D
EX IMPRESSIS.

89 *Hactenus libelli Pragensis verba: quibus addimus quod prædictorum omnium generosus molitor et gloriosus patrator, atque Joannis Lohelii monasteriis Ordinis per Germanium reformandis adjutor, et in Sionæo regendo successor, diem suum obiit xxviii Junii anno mdcxl, eique amplum inter sacros istius mensis Pulveres elogium texuit noster Georgius Crugerus; Strahovienses vero hoc Epitaphium posuerunt.* D. O. M. honori et memoriæ Reverendissimi Patris ac Domini, D. Caspari a Questenberg, viri, verbi ac operis, vere magni: quo Colonia Patritio, Cœnobium hoc Antistite, Ordo Præmonstratensis per regiones Imperatorias Visitatore ac Vicario Generali, Sacra Cæsarca Majestas Consiliario, Monasteria Ordinis libertatis suæ assertore, Sanctissimus Norbertus Patriarcha noster vindice gaudet et translate: qui operum, meritum, et dierum plenus. A. C. mdcxl, ætatis lxxix, regiminiis xxviii, iv Kal. Julii requievit, monumentum hoc mæstissimi Filii posuerunt.

*Ab. Gaspar
obiit 1640, 18
Junii:*

90 Ceterum, sicut ingruente hostili exercitu Civium quisque Thesaurus suos in secretiora recipere solet, ita æquum etiam fuit iisdem urgentibus hostium periculis, ut Religiosi Strahovienses sacram Divi Norberti Reliquiarum (quæ ipsorum unicus sunt Thesaurus) indemnitati consulere, ne quæ forsitan sacrilega manus ausu profano eas temeraret. Contigit id primum anno Christi mdcxxx copiis Saxonum imminetibus, dum Sacra Ossa, Reverendissimo D. Casparo a Questenberg annuente, in sindonem mundissimam involuta et crassiori e quercu tumbæ immissa, annis tredecim sub terra latuerunt; donec furore hostili defervescente iterum exempta sunt, et in Sacelli arcam cum honore reposita. Mjus altera vice periculum thesauro nostro imminebat, cum anno mdcxlviii a Suecis, noctu furtive irrupentibus, Urbs minor Pragensis capta est. Casus repentinus uni e Strahoviensibus Sacerdotibus salubre consilium suggestit, ut thesaurum eundem paucis consociis in secretiorum quemdam Ecclesiæ loculum transferret, quem induciarum mediante spatio, Vetro Pragæ occulte medios per hostes ablegantes, in tutiora postmodum recepimus. Neminem igitur suspicio capiat, thesanum hunc pretiosissimum Strahoviensibus aliquando per hostes ereptum fuisse; neque nos amplius sanctissimi Patris reliquias, sed supposititia quædam ossa venerari. Servarunt hactenus et deinceps conservabunt pii Cœlites pretiosum hoc Strahoviæ cinelium, ut Filii in Patre suo indigena numquam desinant gloriari.

E
*ejus Epita-
phium.*

*Anno 1630
imminentibus
urbi hostibus,*

F

*Corpus sa-
crum abscon-
ditur.*

91 Pluribus interim comprobari potest exemplis sanctissimum Cœlitem, a puerperis cum voto invocatum, præsentissimo auxilio succurrere, et intercessionem suam periclitantium feminarum partus facilitare. Eadem potentia præditi sunt sacri Pulveres, qui e Divi resolute corpore defluerunt: hi namque, animi devotione adhibita, introsumpti, plures in partu de vita periclitantes ipsis Libitinæ faucibus eripuerunt. Quittinus eorum referre au no-

*Frequentia ad
istud miracu-
la,*

ram,

A rum, qui in aliis constituti morbis ut necessitatibus, Divi opem cum fiducia imploratam experti sunt. Et pluribus hodie miraculis conspicuus fulgeret, sui- que famam potenti apud Deum Patrocinio latius extenderet Divus Norbertus; ni popolorum fiducia cultus atque pietas deficeret erga sacros Dei cives, qui nos sic visitant, sicut hos colimus.

CAPUT X.

Antuerpienses ad Translationem anni 1627 invitati, duos ex suis Religiosos mittunt.

*Antuerpien-
sium Echo,*

Strahoviensium actus et plansus ex ipsorum libellis audivimus, duorum annorum acta uno complexi tenore; quamquam ordo temporis exegisse poterat, ut aurem praberemus Echoni ipsomet anno factæ translationis, ab Antuerpia resonanti. Hoc ergo sequentibus facere aggredior; atque in primis in memoriam revoco, quod Strahoviensis Abbas (uti num. 53 dictum) mox atque voti compos Pragæ redierat, ad futuram translationis solennitatem universi Ordinis alumnos invitavit: sed eis, quibus id factum est litteris, certum diem designantibus, Kalendas scilicet Maji, cum Dominica iv post Pascha concurrentes, priores fuisse alias, indicant circulares, quarum Antuerpiensis Echo, non extremas solum syllabas, sed tenorem integrum nobis refert, ut Abbatibus et Religiosis Belgis missæ sunt, sub hac inscriptione. Admodum Reverendi Domini, Venerabiles quoque et Religiosi Congregationum Belgicarum, sub B. Norberto, in Christo confratres et Fratres.

93 Quibus nunc potius quam illis Pauli verbis vos alloquar: Gaudeo et congratulator vobis omnibus. Idipsum et vos gaudete, et congratulamini mihi. Congratulamini (inquam) mihi, quia inveni drachmam, tam male per hæreses perditam, tam anxie, tam laboriose, tanta cum impensa, per tot tantaque pericula diu quæsitam. Nobilem drachmam, pretiosam, desiderabilem. Sancti, inquam, Norberti Patris ac Patriarchæ nostri sacrum Corpus, ex illa diuturna nocte et inimicorum suorum manibus eripimus; et nostræ potestatis factum, tandem in lucem (Domino faciente) produximus. Benedictus Deus qui fecit misericordiam, et gemitus nostros, labores, manus tam gloriosi Sanctique operis patratione dedignatus non est. Ipsi gloria et Sancto ejus in secula, ipsi gratia pro tanta gratia. His diebus jam quarto Magdeburgum profectus, redempta mille modis et sumptibus male detinentium voluntate, quam gloriosissimi Cæsaris auctoritas et dignanter facta ad eos petitio maxime impulerat; impetravi: exemi sepulcro, hactenus per tot secula clauso et integro; abstuli, et in Bohemiam mecum intuli. Nulla fraudis suspicio, nullum vestigium. Vidi coram omnia, imo feci ipse, adistentibus in testimonium multis et magnis viris, hostibus quoque fidei nostræ et Sanctorum ipsis urbis Senatoribus. ... (Hic rei ut gesta est, series tota brevi narratione perstringitur) et ex veteris sepulturæ loco, actis Deo gratiis, reverenter exemimus omnia, ne pulvere quidem ullo sacri corporis ac vestium, ramentisque hospitio antiquo relictis, et in arcam collocata in Bohemiam sospites ac læti nobiscum attulimus, atque in Doxanensi monasterio ad tempus deposuimus. Totam rei gestæ seriem latius et ordinatim, ab ipso suo initio ad extremum usque, narratam, publici quoque Instrumenti apud Magdeburgenses sic per hoc ipsum facti attestatione confirmatam, typis proxime subjiciemus, et omnibus communem faciemus.

94 Itaque de sanctissimarum Reliquiarum sinceritate omnino et ipsi sumus certi, et esse vos jubemus. Iterum dico: Gaudete mecum, et congratu-

lamini mihi omnes, qui diligitis Dominum et Amicum ejus Norbertum. Porro quia mora erat nobis necessaria ad locum deligendum, aptandum, et instruendum, quo deinceps tam infinitum Thesaurum honorifice in ecclesia nostra recipiamus: ad ea quoque ordinanda et comparanda, quibus Translationis nobilissimum Triumphum celebremus, in sæpe dicto Doxanensi nostro monasterio fideliter interim ac reverenter custodiendum Corpus ipsum collocavimus. Spero non longe post proximum Pascha omnia parata fore: ubi cum Illustriss. Domino Cardinale Archiepiscopo nostro certum diem designaverimus, faciemus temporis ut scire possitis; et ad Festum commune, corpore et animo præsentem nobiscum celebrandum læti ac prompti, quorum ita res ferent et quantum tanti Patri nostri honor exiget, accurrere. Deus RR. Admodum Paternitates vestras, Venerabiles quoque Religiosas Fraternitates, impetrante S. Norberto Patre nostro diu præstet incolumes, Domuique suæ et Ordini universim nostro, ejusdem Patris Norberti Familiæ semper utiles et gloriosas. Pragæ in Monasterio meo xxiii Decembris mdcxxvi, Paternitatum et Fraternitatum vestrarum Servus Confrater et Amicus in Christo F. Casparus a Questenberg Abbas Strahovienses Ord. Præm. in Regnis et Provinciis Cæsaris Visitor, et Majestatis ejusdem Consiliarius.

Cum hisce litteris aliæ quoque venerunt, ad Amplissimum Antuerpiensis urbis Magistratum, hoc tenore.

95 Non potuimus Per-Illustres, Nobilissimas, Amplissimasque Dignitates vestras celare gaudium recens nostrum, quia et vestrum est. Gloriosum Urbis vestræ, inclitæ urbis olim Apostolum, Beatissimum Norbertum, Ordinis nostri candidi Patriarcham, Parthenopolitanum Archiepiscopum, Primatem Germaniæ, ejus et adeo et tam merito in eadem inclita urbe vestra, in benedictione memoria est; Illum, inquam, communem utrorumque nostrum in Christo Patrem, tandem his paulo ante lapsis diebus, ineffabili boni Dei munere, e diuturno illo suo et inglorio hactenus, apud hostes fidei nostræ Sanctorumque, situ eripimus: et in lucem, tantam aliquando vestram Lucem, asseruimus. Gaudete nobiscum, Domini Per-Illustres, et Amplissimi; quia invenimus, quem quærebat. Scio, gaudetis; quantum videlicet doluistis nobiscum hactenus et genuistis, additum in tenebris jacere, cujus per Christum ore et opera in majoribus quondam vestris veritatis diem recepistis. Doluistis utique, et quantum in vobis fuit, connisi estis illuc eripere. Implevit nunc vota vestra piissimosque conatus, nostra potissimum studia, manus, et operam tanti operis patratione non dedignatus, gloria Sanctorum suorum Dominus. Totam rei gestæ seriem adm. Rev. Patri Domino et Confratri nostro, ad Divi illie Michaelis Abbati, breviter perscripsimus; eundem rogantes, ut Per Illustr. Nob. Ampl. vestris Dignitatibus ipse coram exponat, communemque faciat. Nos, ne epistola prolixiori iisdem fortasse fieremus onerosi, hic non apposuimus. Ubi Cæsaris voluntate dies constiterit, quo solenniter et pompa, quæ tanti Divi triumphum deceat, sanctissimas Reliquias e loco, ubi eas tantisper sub accurata fidelique custodia venerabundi deposuimus, in orbem Pragensem et hoc monasterium nostrum transferre oporteat; easdem Dignitates vestras illico faciemus certiores: pleni spe, fore, ut pro summa illa sua ubique terrarum notissima in Deum et Sanctos ejus, maxime in hunc fidei suæ Patrem, pietate ac studio, adesse per aliquos suorum, et lætissimam Festi gloriam et lucem, raro quodam præsentis suæ splendore cumulare, non graventur. Nos certe inter alia Triumphantis insignia, illa urbis inclitæ vestræ argentææ telæ

B recitat Abbat
tis Strahov.
litteras anni
1626

indices allati
Magdeburgi
corporis,

aliasque ad
Magistratum
Antwerp.

quibus etiam
ex ipso adesse
aliqui rogan-
tur.

et invitatorias
ad Transla-
tionem,

A telæ labaro inscripta circumferemus. Deus Optimus Maximus Dignitates vestras S. Norberti meritis et interpellatione servet et semper augeat; et bene de honore suo suorumque meritis, coactis ad pacem aliquando tandem boni communis e proximo inimicis, in pristinae felicitatis florem reponat.

*Delegantur
eo ex Michaelis
litteris duo.*

96 Hisce litteris, novisque aliis, quas supra citato loco legisti, sub data xiii Januarii mdcxxvii, Antverpium perlatis et acceptis, Reverendus adm. Prælati noster, Matthæus, nequaquam suis partibus deesse voluit, quin saltem per suos hunc optimi Parentis sui triumphum cohonestaret. Auditoque desuper et in consultationem adhibito ecclesiæ suæ Conventu, vices suas committere statuit venerabilibus viris, ecclesiæ suæ S. Michaelis Canonicis professis, Matthæo de Beir et Prospero Moriconi: quibus, ut nomine suo dictæ Translationis triumpho assisterent, hasce (ut vocant) credentiales sive fiduciarias litteras dedit. Nos Matthæus, Dei permissione Abbas ecclesiæ S. Michaelis Antverpiensis, Ordinis Præmonstratensis, omnibus hasce visuris salutem in Domino sempiternam. Notum facimus, quod Nos, pro augmento gloriæ Dei, et cohonestando Triumpho Translationis S. P. N. Norberti, Ordinis nostri Fundatoris, Archiepiscopi Magdeburgensis et Antverpiæ Apostoli: qui non ita pridem, felicibus auspiciis invictissimi Cæsaris Ferdinandi, in Bohemæ Regnum illatus est: Pragam ablegaverimus, dilectus nobis in Christo Confratres, Matthæum de Beir, sacrosanctæ Theologiæ Baccalaureum formatum, in cœnobio nostro Philosophiæ Professorem: et Prosperum Moriconi, Utriusque Juris Baccalaureum, Canonicos et Presbyteros ecclesiæ nostræ; iisdemque vices nostras per omnia commiserimus. Quos proinde omnibus et singulis, ad quos eosdem hoc in itinere divertere contigerit, tamquam probos Religiosos, in Christi visceribus obnixè commendamus, et pro talibus ab omnibus habendos præsentis scripti attestatione declaramus; ut commissione sua, juxta instructionem ipsis per Nos datam, feliciter peracta, incolumes iterum ad Nos redire valeant. In horum fidem credentiales hasce litteras confici mandavimus, quibus et nomen nostrum subscripsimus, ac sigillum nostrum imprimi curavimus. Actum in Abbatia nostra S. Michaelis Antverpiæ, die 11 Martii mdcxxvii.

*cum insignibus Urbis
et monasterii*

C 97 Quia vero in apparatus Triumphi etiam Ecclesiæ nostræ S. Michaelis Insignia, ut et Antverpiæ Urbis, ab Strahoviense Abbate petita essent; eadem, coloribus suis concinne expressa, cum subjunctis hisce litteris S. Michaelis Abbas misit: quibus et prioribus ejus respondet, et Confratrum suorum Pragam tendentium adventum significat. Reverendissime Domine et dignissime Confrater, Quantum iteratis suis ad nos datis litteris totam Communitatem nostram exhibuerit Dominatio tua, frustra jejunis hisce characteribus explicare conabor. Quomodo enim non exultarent boni filii, cum tam insolitam Parenti videant decerni gloriam? Certe nos imprimis Antverpienses ejus filii, non potuimus non immensum letari, cum gloriosum illum urbis nostræ Apostolum, domus nostræ Fundatorem, vestra dexteritate et instantia hæreticis ereptum, inclitoque Bohemæ Regno illatum, adeo videamus illustrari. Ut autem de me loquar; ingenue dicam cum Sancto Patriarcha Jacob: Jam lætus moriar, cum ita mirificatum a Domino Sanctum Norbertum, et sublimatum intelligo mysticum nostrum Joseph. Quin et, nisi me grandior ætas, prohiberet (sunt enim dies annorum vitæ meæ parvi et mali octoginta quinque) ipse coram mihi magnopere gratularer, si ad decretum Translationis ejus triumphum, cum ceteris Confratribus et Coabbatibus meis, po-

tuissem interesse. Dedimus interim commissionem D duobus ex Cœnobio nostro Confratribus Presbyteris, qui in illa solennitate vicibus nostris ac totius Domus nostræ fungentur; si modo (ut spero) salvi et incolumes iter suum, quod Bohemiam versus arripuerunt, perficere possint. Epistolas encyclicas Circariæ nostræ, quas ad me insuper dederat reverendiss. Dominatio Vestra, simul ac recepimus, Domino Prælati Parcensi Vicario nostro deferri curavimus: sed quia Visitationibus suis Taxandricis distinebatur, hinc est quod hactenus ipsis responsum non acceperimus: non dubitamus interim, quia ex parte Provinciæ suæ etiam officio non deerit. Nos vero, pro particulari nostro obsequio, quo Divo Norberto obligamur Antverpienses ejus filii, muneri nostro volumus deesse; mittimusque hic una, Domus nostræ insignia quæ requisivistis, suis coloribus expressa, si pro cohonestando Translationis triumpho deservire possent. Interim autem dum Confratres nostri iter suum maturant, qui etiam ex parte nostra Reverentiæ vestræ litteris tradent, Deum optimum maximum pro Reverendissimæ Dominationis vestræ, et Regali vestro cœnobio (cui ex corde hanc tantam gloriam gratulamur) rogare non cessabimus, qui reverendissimam Dominationem tuam, Ecclesiæ suæ ac Ordini nostro sacro diu servet ac sospitet. 11 Martii, anno Domini mdcxxvii.

in impressis.

*atque litteris
Abbatis Antu.*

98 Ad hasce Prælati Antverpiensis litteras, hocce responsum Strahoviensis Abbas xx Martii dabat: Litteræ Reverend. Paternitatis vestræ, gaudiorum, gratulationum: et optimi in me animi plenæ, valde me recrearunt: duosque in pectore meo affectus, multum diversos, excitarunt. Nam annis illis Reverendiss. Paternitatis vestræ multis et bonis, quos eodem veneror et angescere voveo, fere (si licet) succenseo, quod mihi gratissimè vultus conspectum intercipient. Bene tamen; quod sanctissimi Patris nostri triumpho (quando propriam non potest) quantum potest, hoc est vicariam præsentiam exhibet. Veniant sane pro Patre, duo aut plures Filii; ejus luce, quam e longinquo, ex illa domo, ex illa urbe repræsentant, non modicam festo beatissimi Norberti gloriam, et nobis lætitiâ allaturi. Excipiam ulnis, quæ et inde, et tanto itinere venientibus, obviam aperiendæ sunt. Super insignibus missis ago gratias: curabo singulis utrumque vexillis inscribi, addita nominis utriusque grata commemoratio ne. Utinam vero populi hujus nostri et pietas et vires essent, quæ Antverpiensis! quanto decore, quo apparatu, quanta gloria ingredientem in montesum Sion Regis magni consortem, eoque Regem et ipsum, Benedictum et venientem in nomine Domini, deducereimus! Nunc conatus et moles, longe animi nostrum meritumque sancti Viri infra, necessitate consistunt. Spero tamen nihil Triumphatori minus acceptum fore, quidquid volumus superari possumus. Deum oro, per Amici sui merita et ossa sacra, reverendissimæ Paternitatis vestræ venerandam caniciem (adjecto quantum ad centenarium aut vota desit, annorum numero) et hic tantisper assidue lætam esse velit, et ibi fieri sine fine lætissimam, Pragæ, in Monasterio meo Strahoviensi xx Martii, anno mdcxxvii.

*quos Strahoviensis
gratissimos
sibi venturos
respondet*

11

Gen. 46, 30

CAPUT XI.

Abeunt Antverpia Michaelitæ duo, commendatis ad Relequiam aliquam obtinendam instructi.

Ijacet Adm. Rev. D. Matthæus, S. Michaelis laudatissimus Abbas, pro illo suo plurimis argumentis demonstrato

Antuerpiensis Abbas, cupiens Reliquias impetrare

A demonstrato erga S. Norberti Reliquias zelo, non parum lætaretur, atque adeo toti Ordini merito gratularetur, quod invictissimi Cæsaris auspiciis Strahoviensis Abbas, pro Sionæo suo Pragæ cœnobio, Sanctum P. N. Norbertum ex hæreticorum manibus vindicasset; non omnem tamen sollicitudinem ac spem deposuit, aliquam saltem partem petendi et impetrandi earumdem Sanctarum Reliquiarum pro Antuerpiensi sua ecclesia; quæ eundem, non Fundatorem tantum, sed et fidei suæ Apostolum ac Patrem suspicit et veneratur: in qua ut merito quiescere deberet, plurimæ, eæque haud exigui momenti suppetebant causæ; quippe in qua, præter Apostolatam et assertam in ea Catholicam fidem, expressissima etiamnum remaneret præclarissimæ de Tancheliniana hæresi reportatæ victoriæ trophæa. Quocirca nullum non movit lapidem, ut hujus sui adeo pii voti posset fieri compos: conciliatisque in hunc finem gravissimis viris, qui pro obtinendis sacris hisce B. Norberti pignoribus comprecatores ac interlocutores accederent; illos suos ecclesiæ suæ religiosos Canonicos quos ablegabat, quatenus cum effectu in hoc negotio quidquam proficerent, voluit esse instructissimos. Dedit itaque subjunctas hasce deferendas, tam ad Cæsaream Majestatem, quam ad Ill. ac Rev. Cardinalem ab Harrach Pragensem Archiepiscopum, sed et ad Strahoviæ dignissimum Abbatem, litteras, sub eadem qua priores, anni ac diei nota.

supplicat Cæsari,

B 100 Invictissime Cæsar. Quod sacra tua Cæsarea Majestas sanctissimum Ordinis nostri Patriarcham Antuerpiæ Apostolum, inclitæ Germaniæ vestræ quondam Primatem, Divum Norbertum, e diutino illo suo et inglorio apud hæreticos situ eripuerit, et in lucem protulerit, tantam aliquando Occidentis Ecclesiæ, et in ea præsertim Antuerpiæ nostræ Imperialis vestri Marchionatus lucem; non possumus non piissimæ Majestati tuæ, sed et toti Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, ac specialiter Ordini nostro Canonico, immensum gratulari; eidemque, pro acceptis tanti meriti et æternæ memoriæ beneficiis, quam humillime gratias agere. Non potuit certe sacratissima tua Majestas felicissimi Regni sui (quod utinam in secula duret, et sub eodem Catholica Ecclesia in universali pace aliquando respiret!) tutius consuluisse firmitati ac stabilitati, quam si hunc Germaniæ suæ Primatem, in Imperatoris Henrici IV Salici palatio educatum, Imperatoris Lotharii prudentissimum Consiliarium, C de ipso vestro Imperio dum viveret, et tota Catholica Ecclesia (cujus servitiis immortalis est) optime meritum, e cælo sibi devinciret; ejusdemque gloriæ, hunc sollemnissimæ Translationis, tuti titulis debitum, decerneret triumphum. Optassem quidem ego; humillimus Majestatis Tuæ Capellanus, ad conditum diem præsens eidem interesse, et coram advolutus genibus etiam piissimam Majestatem tuam venerari; verum propter grandævam meam ætatem, quæ quinto jam anno supra octogenarium excurrit; vices meas commisi duobus ecclesiæ nostræ S. Michaelis Antuerpiæ Canonicis religiosis, qui hasce nostras piissimæ Majestati tuæ porrigent, et in iis humillimam nostram et totius Conventus nostri Antuerpiensis petitionem; quatenus serenissimæ Majestatis tuæ annutu, aliqua saltem notabili sanctissimarum Reliquiarum S. Norberti portione ditari mereamur. Fecimus et nos jam olim non exiguam pro iisdem instantiam, quin et Serenissimi Alberti Principis nostri piissimæ memoriæ in illum finem auxilium et favorem imploravimus: verum gloriam istam, qua Imperiali suum diadema mirifice illustraret, Ferdinando Deus reservavit: quem etiam humiliter confidimus, pro Antuerpiensis Ecclesiæ

gloria, pro Marchiæ suæ splendore, pro Christi fidelium in hac inclita urbe mirifica in S. Norbertum devotione magis inflammanda, pro hereticorum Hollandorum nobis e vicino adlatrantium confusione, voto nostro dignanter condescensurum: qui nos æternum pro Majestatis tuæ piissimæ devotis clientibus et precatoribus habebimus. Deus Opt. Max. Sacratissimæ Majestatis tuæ gloriosos conatus provehat semper et secundet.

101 Archiepiscopo autem ita scripsit: Illustrissime ac Reverendissime Domine. Quem divinæ bonitati placuit sanctissimo Parenti nostro ac urbis nostræ Apostolo Norberto decernere Triumphum, cum ingenti cordis nostri lætitia intelleximus. Optassemus et nos pro modulo nostro, si non ætas grandior obstitisset, eundem præsentem potuisse cohonestare. Misimus interim duos cœnobii nostri Canonicos religiosos, quibus vices nostras commisimus, et in mandatis dedimus, etiam coram Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem tuam venerari, humilemque nostro et totius Conventus nostri nomine, cum omni obsequiorum exhibitione præsentare supplicationem; quatenus ejusdem illustrissimæ Dominationis vestræ favore, aliquam pro ecclesia nostra S. Michaelis obtinere valeamus sacrarum istarum Reliquiarum partem: quam cum omni, qua par est, sollemnitate, ad Urbis nostræ splendorem, reponamus in loco ubi steterunt pedes ejus. Dum enim ante quingentos annos Tanchelini hæresiarchæ venenosus error inclitam hanc Belgici cœli Lunam eclipsasset, et Ocellum hunc Urbium Antuerpiam excæcasset; S. Norbertus sanctitatis et doctrinæ suæ radiis eandem rursus ad fidei Catholicæ communionem reduxit. Perseverat autem magna in hunc fidei suæ Apostolum Christi fidelium devotio, adeo ut ipsius sollemnitas (quam per totam diocesim sub Officio festi Duplicis habet) quotannis ingenti totius urbis nostræ concursu celebretur; quin et elapso anno, magna cum pietate Serenissima Princeps nostra Isabella Infans Hispaniarum, cum tota Aula sua et Principibus, festivitatem dictam, sed et solennem statuæ ejus per civitatem circumlationem, cohonestare dignata est. In magnum cederet hujus piæ devotionis incrementum, si per Illustriss. ac Reverendiss. Dominationis Tuæ favorem et auxilium (quod humiliter requirimus) aliqua sacrarum Reliquiarum portione ditari possemus: qui venerandum illud depositum illa celebritate et triumpho excipiemus, qui merito impendi debet exuviis Animæ illius beatæ: usque æternum Illustriss. ac Reverendiss. Dominationi Tuæ obsequio devotos habebimus; quam ut ad magnam Dei gloriam et totius Ecclesiæ suæ utilitatem Omnipotens Deus ad multos annos servare ac sospitare dignetur, indesinenter orabimus.

102 Admodum autem Rev. Domino Strahoviensi Abbati hæc litteræ fuerunt directæ: Quod nuper meis ad reverendissimam Dominationem tuam litteris significavi, in sollemnissimo hoc Translationis triumpho, quem divinæ bonitati placuit gloriæ S. P. N. Norberti decerni, exequi conabuntur duo hi Confratres nostri religiosi, F. Matthæus de Beir et F. Prosper Moriconi, qui nomine nostro et Antuerpiensis nostri Conventus, actibus dicti triumphii assistant, et reverendissimæ Dominationis tuæ manus devote exosculabuntur. Non possumus non congratulari vobis et congratulari, pro tanto hospite quo ditati estis; ad cujus ingressum non dubitamus, quin sicut olim olivi Laban, ad ingressum Jacob; ita et vobis, benedicturus sit Deus. Fecimus et nos magnam subinde instantiam, quatenus pro Antuerpiensi ecclesia, quam semper valde amavit, hæc sacra B. Patris N. pignora obtinere potuissemus: et

et Pragensem Archiepiscopum.

atque Abbatem Strahoviensem.

A et vero rationes plurimæ erant, propter quas in hac urbe nostra et hoc cœnobio nostro merito debuissent quiescere; tum quia hic adoramus in loco ubi steterunt pedes ejus, quem sanctis suis sudoribus rigavit, prædicatione sua fecundavit, sanctæ vitæ exemplis illustravit, in quo collapsum Catholicæ fidei labarum denuo erexit; adeoque merito dicere possemus, nos esse illam Sichinam, quam Patriarcha Jacob, Christum intelligo, dedit partem præ ceteris fratribus suis, filio suo Joseph S. Norberto, quam acquisivit de manu Amorrhæi, id est Tancheloi, in gladio et arcu suo: tum etiam vel ob id merito nobis debebatur, quod hic colatur eximio totius Urbis nostræ concursu sanctus hic Patriarcha noster, et Antuerpiæ Apostolus: quin et quotannis, ob assertam hic contra Sacramentariam Tanchelini hæresim veritatem venerabilis Sacramenti, Gregorius PP. XV plenaria nobilitavit Ecclesiam nostram Indulgentia, Dominica post Octavas Corporis Christi; adeoque domum nostram, ob prostratum Goliam per mysticum nostrum David, fecit esse immunem a tributo. Quare obnixè rogamus reverendissimam Paternitatem tuam, quatenus, ad augmentum gloriæ Dei et cultus S. P. Norberti, hanc ecclesiam nostram S. Michaelis notabili aliqua sacrarum ejus Reliquiarum portione ditare dignetur: quo in pio voto nos a reverendissima Paternitate tua et religiosissimo vestro Conventu exaudiendos fore non dubitamus; qui pro eorundem incolumitate juges ad Deum preces fundemus, et immortalis hujus beneficii memores æternum nos reverendissimæ Dominationis vestræ, et totius Communitatis vestræ obsequiis devotos habebimus.

B

103 Addidit etiam suas in favorem Ecclesiæ nostræ ad Cardinalem ab Harrach litteras. Cardinalis Alphonsus de la Cueva, Catholicæ Majestatis ad Ser. Isabellam Infantem, etc. ac Belgicas Provincias Legatus ordinarius. Sed et Joannes Franciscus e Comitibus Guidiis a Balneo, Archiepiscopus Patracensis, nec non S. D. N. Urbani PP. VIII, cum potestate Legati a latere, ad Belgicas tunc Provincias, nunc autem ad Christianissimum Franciæ et Navarræ Regem, Nuntius Apostolicus, suas etiam in eundem finem ad Cæsareæ Majestatis Nuntium Viennam addidit. Reverendus quoque et clarissimus vir D. Aubertus Miræus, Cathedralis Ecclesiæ Antuerpiensis Decanus, pro eadem etiam causa Strahoviensi Abbati scripsit. Reverendissimus autem ac perillustis Dominus, D. Joannes Malderus, Antuerpiensis Episcopus, Fratribus hisce nostris Pragæ ablegatis suas (ut vocant) patentes, sigillo suo munitas, pro obtinenda aliqua sanctarum harum Reliquiarum parte pro nostra hac S. Michaelis Ecclesia hasce dabat: Joannes Malderus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Antuerpiensis, omnibus has visuris salutem in Domino. Cum intellexerimus Rev. adm. Dominum, D. Matthæum ab Irssel, Abbatem monasterii S. Michaelis Ordinis Præmonstratensis nostræ Civitatis Antuerpiensis, causa cohonestandæ festivæ Translationis S. Norberti, ejusdem Ordinis Institutoris, quæ erit sexto Nonas Maji hujus anni, duos ecclesiæ suæ religiosos Presbyteros, Matthæum de Beir et Prosperum Moriconi decrevisse mittere ad civitatem Pragensem; noluimus eos abire sine bisce nostris litteris, quibus cum eodem Abbate obnixè rogamus, ut aliqua Reliquiarum dicti S. Norberti pars istis Religiosis, ad monasterium Antuerpiense deferenda, donetur; quo testata et innovata in hac civitate extet memoria, quod aliquando Apostolico munere ejusdem Sancti insigniter adjuta fuerit. Id enim si fiat, in celebri ista et antiquissima Abbatia, ab ipso Divo Norberto initium suum habente, augebitur,

Addunt commendatitias
Nuntii Pontificii,

Decanus et
Episcopus
Antwerp.

C

quæ multum nunc viget, devotio populi erga eundem Sanctum, quem etiam per totam Diœcesim nostram jam pridem Officio duplici quotannis celebrari curavimus. In quorum omnium et singulorum fidem, his manu nostra subscripsimus, et sigillum nostrum apponi jussimus. Datum Antuerpiæ die tertio mensis Martii, anno Domini MDCXXVII.

D

EX IMPRESSIS.

CAPUT XII.

Michaelitæ duo, Antuerpia Pragæ missi, intersunt Translationi; nec sine Reliquiis revertuntur.

Hisce aliisque instructi prædicti ex S. Michaelis Canonici-religiosi, cum fausta Prælati sui appreciatione, ac felicibus Confratrum suorum ominationibus, suis eisdem quotidianis precibus prosequentium, iter suum ad iv Nonas Martias arripuerunt: lustrisque tum Mosæ-trajecti (quod et Superius vocatur) tum Colonæ Agrippinæ præclarissimis ac multiplicibus Sanctorum Reliquiis; variis itinerum ac temporum difficultatibus, Rheno conscenso, Bonnam, Lintzium. Andernacum, Confluentesque prætervecti, Bodobrigam (quæ modo Boppardia) Wesaliam, aliasque nonnullas in Palatinatu infero civitates, ipsius Rheni ripis gratissimo spectaculo adsitas, præternavigantes; Moguntiacum, celeberrimam Germani civitatem ingressi, magnificam ibi B. Martini sacram, ipsaque Archiepiscopali cathedra conspicuam Basilicam, variisque Principum et Præsulum statuis ac epitaphiis spectabilem visitarunt. Inde Mœnum ingressi, ad urbem illam longe nominatissimam pervenerunt,

Ablegati ex
S. Michaelis
iter in Germaniam
arripunt:

E

rapido quæ proxima Mogor, (ita Guntherus Lignrinus eam describit)

transitoque
Francofurtio,

Clara situ, populoque frequens, murisque decora

[est,

Sed rude nomen habet: nam Teutonus incola dixit Francofurt: nobis liceat sermone Latino Francorum dixisse vadum. etc.

Inde vero terrestri itinere salvi ac incolumes, secunda post Dominicam Palmarum feria, ad Cellam superiorem, quæ est juxta Herbipolim in Franco-nia, celeberrimum et antiquissimum Præmonstrati Ordinis cœnobium, pervenerunt. Ibi ad complures dies optime habiti, per Paschaliū festivitatum solennia, ipsam etiam Herbipolim lustrare datum fuit: ubi quandoque, ipsis etiam Paschalibus feriis, S. P. Norbertus, post Domini Corporis ac Sanguinis in solenni Missa sumptum Sacramentum, cæcam mulierem illuminavit. Postquam autem Bambergæ Sanctissimorum Henrici et Cunegundis Imperatorum conjugum et virginum sacras Reliquias visitassent, ac coram venerati essent; Egra, Boheimici Regni civitate limitanea, transita; per vias ob nivium copiam difficillimas, Teplam tandem pervenerunt: ubi in adsito civitati ejusdem nominis celeberrimo Præmonstratensium Canonicorum cœnobio, ab Illustrissimo Principe et Martyre B. Hroznata fundato, incredibili humanitate excepti, fuere. Licuit iisdem in eodem tum cœnobio B. Hroznatæ tumbæ coram adgeniculari, quam in aedis sacræ Choro summo elevatam habet, stragulo subtus candido, superius violaceo decenter coopertam. Memorabilia sunt quæ de ejusdem Divi, pro Teplensi sua ecclesia pia sollicitudine variis etiam nuper ejus apparitionibus, cum grassante ibidem Notho Mansfeldico cum turmis suis, ipsis execubitoribus terrorem incutere, ac cœnobii tutorem agere visus est, referuntur.

Cella Superiori,

Herbipoli,
F

105 Cum vero indictus Triumpho S. Norberti dies, paulatim magis approximaret, postquam Teplensis

A plensis Antistitis, longe dignissimi ac senis omnino venerandi, nec non ceterorum Confratrum supra modum eximiam erga se benevolentiam ad dies aliquot experti essent; Pragam tandem, totius Bohemici regni metropolim, plurimis tum ædificiis, tum ipso regali Palatio, ac aliis admirandis egregie instructam, octavo Kalendas Majas feliciter tenuerunt. In ipso autem montis Sion Regali cœnobio, quod, præter nitidissimum et undique depictis ex vita S. Norberti historiis egregie ornatum templum, eximiiis modo ædificiis præclare amplificat nominatissimus Abbas Questenbergius; ipsis Kalendis Venerandum S. Norberti Corpus, quod nuper in Doxanensium Virginum Præmonstratensi Cœnobio, dum interim Præagæ magnificus Triumphus apparatus fieret, depositum significavimus; quanta solennitate et gloria triumphali currui, rhedæ scilicet honorariæ omnino candidæ, adinstar Triumphantis impositum, spectabili pompa honorificoque comitatu, Pragam ex eodem Doxanensi cœnobio delatum; ac juxta Viennensem portam, inter tertiam et quartam pomeridianam, Cardinale Archiepiscopo, Prælati, Principibus, ac effusa propemodum extra portam toti civitate exceptum sit; ac deinde octo candidissimi Ordinis Prælatorum infulatorum humeris, deducuntibus illud omnibus totius civitatis Familiis religiosæ ac Clero universo, stipante etiam plurima ac potissima totius regni Nobilitate, ac innumera omnium ordinum ac conditionum multitudine, quæ sese novo demceps suo futuro Tutelari, ingenti cum devotione ac pietatis sensu, obviam effuderat; primæ noctis hospitium, in Theinensi Divæ Matris-Virginis Æde sacra, in veteris Præagæ foro sita, accepit. Quanta autem religionis significatione tota ibidem nocte illa, quæ inter primam et secundam Maji, quæ Translationis triumpho celebrando decreta erat, intercedebat, a variis triurbis Urbis illius religiosæ familiis, ac primum a venerabilibus Præmonstrati Ordinis Canonicis, qua Officii divini celebritate, quo musico concentu sacrum ad beatissimas Reliquias pervigilium celebratum sit; ac deinceps quam gloriosa pompa ipsa Translatio peracta, quam insigni musico concentu, quanta luminarium multitudine; quinam Triumphatori nostro triumphales arcus erecti, quantaque gloria in Strahoviense ibidem montis Sion cœnobium sub tertiam pomeridianam sanctum corpus illatum, factusque sit in pace locus ejus, et habitatio ejus in sancta Sion; quæque demum ibidem erga Sanctum, incredibili devotione, omnibus sequentis hebdomadæ diebus sint pietatis obsequia frequentata; frustra in hac Echone mea pauculis aliquot lineolis, et jejunis characteribus adumbrare conarer: potissimum cum jam dudum tanta illius Triumphus magnificentia, quaqua versum patet orbis Christianus, jucundissime totum pervaserit; ac etiam stylo politissimo ornatissimoque, per illos quos nuper diximus Strahoviensis Ecclesiæ Canonicos Religiosos, altera libro, cui titulus Octiduum S. Norberti triumphantis, Præagæ itidem publicata sit. Unum tamen hoc fidenter assero, Romam nullam unquam a gentium domitoribus triumphum agi vidisse, cum gloria æque et vera et solida et promerita; quanta istis diebus Christiana Norberti humilitas, super omnem creatæ magnificentiae fastum, triumphavit.

106 Interfuere autem triumphali huic pompæ, præter Cardinalem ab Harrach, ac Trapezuntinum Archiepiscopum, Prælatos aliorum Ordinum, Præmonstratensis Familiæ inferioris ordinis professores plurimos, qui undequaque advenerant; Abbates ex eodem Ordine duodecim infulati, cum aliis aliquot minoris gradus. Ex Provinciis Francicis ac Belgicis (quod in eandem Dominicam indictum esset

Capitulum generale, in Præmonstratensi Archicœnobio celebrandum, ad quod se plures ex iisdem contulerant) nulli ibidem vel Prælatorum vel Canoniceorum comparuerunt, duobus illis dumtaxat ex S. Michaelis Antuerpiensi Religiosis exceptis, quos eodem singularis Abbatis zelus ablegaverat: quibus inter alia, hic etiam favor obtigit, quod post illos quos diximus Ordinis Prælatos, per notabilem viæ triumphalis partem, digni habiti fuerint, qui sub aureo conopœo, quod a potissima Bohemæ Nobilitate superferebatur, sanctissimis Parentis sui Norberti, ejusdemque Antuerpiæ Apostoli, Antuerpienses Religiosi colla ac humeros humiliter subjecerint. Sed et sæpius illis obtigit, sanctissimas illas animæ beatæ Exuvias coram, non solum intueri, verum etiam miro pietatis sensu venerabiliter contrectare, ac osculis devotissimis dissuaviari. Quam erat dubio procul suavissimæ consolationis plenum, sanctum illud Norberti os intueri, quod tamquam imbres emisit eloquia sapientiæ suæ, quodque mellifluus Bernardus adeo suspexit ac reveritus est, ut cœlestem fistulam vocare non erubuerit! sanctos illos humeros videre, qui adeo infatigabiliter portarunt jugum Domini; et ad impactos gladiatorum validissimos ictus, adinstar adamantis, Dei præservantis virtute, mirabiliter induruerunt! sacras illas manus contrectare, quæ tanta cum pietate toties inter orandum in cœlum sublatae sunt; tanta puritate sacris operatae; tanta liberalitate pauperibus subsidia elargitæ sunt! beatos illos et pulchros pedes venerari et osculari, qui adeo infatigabiliter cucurrerunt ad evangelizandam pacem! Annulum præterea aureum sancti Archiepiscopi nostri videre ac contrectare meruerunt, cum ejusdem Sacerdotali ex tela argentea Stola ac Manipulo, integris (quod mireris) post quinque propemodum seculorum sequebatur; præter alias Pontificalium ejus paramentorum partes, quæ cum eodem quingentis fere annis in tumultu jacuerant.

107 Ut autem gratam istam sibi in Sionæo monte quietem Norbertus declararet, Praga ad nos datum est, multis eum in visu se exhibuisse et exhibere: sed et vixdum peracto Triumphantis octiduo, nonnulla etiam miracula germinare videbantur ex sacris ipsius ossibus; ut et illa constet esse fontes salutis, quomodo Reliquias Sanctorum vocat S. Damascenus Bina dabo notiora, et quæ etiam ex collectaneis R. P. Georgii, Rothensis Ecclesiæ Canonici Ordinis Præmonstratensis, et ejusdem in Aula Cæsarea pro Circaria Sueviæ Procuratoris dignissimi, Viri eruditione et prudentia spectabilis, nuper mecum communicata sunt. Uxor Domini Baronis a Kolowrat, heroina sane cordata, dum in fine Septembris ejusdem anni, conclamantibus medicis, spes salutis morituræ abdicat; versa in aversam lectuli sui spondam, simulque in vota et lacrymas effusa, a Cœlitibus petit, quod negant terrigenæ. Norbertum inelamat tacita cordis vociferatione, ut ipse veniat pro medicina. Venit vocatus; illico de cœlo sentit auxilium: fugit morbus et cum eo vicina mors: ipsa, valetudine cum viribus recepta, adiit cubile sanctorum ossium sui medici Norberti; agnoscit opem, prædicat, voto se solvit: ac Strahoviensi Præfato hæc ipsa narrat, affirmans se in conscientia ad hæc narranda instimulari. Puellus circiter quadrimulus, honorabilissimæ matronæ (uxor est Quæstoris D. Comitissæ a Slawata) post diuturnos odontalgicæ dolores, tantos adeoque intolerabiles, ut totum octiduum soporiferæ ætatis puer, somni ne quidem stillam oculis cœpisset, cum votis ad templum Strahoviense defertur. Mater, religiosissima quadañ vidua in pietatis societatem assumpta, sternitur orationi: puellus illico sopore profundissimo incessitur,

11
ipsimet sacro
feretro suc-
collantes,

et Reliquias
devote intuiti.

Pluries enim
apparens S.
Norbertus

miraculis
clavere in-
cepit:

sanata mo-
ribunda,

A incessitur, adeo ut nec excitari motu ullo vel clamore potuerit. Itaque post longas preces, dum efferrunt dormientem, et inscensato carpento domum revehantur, ecce subito expergefactus puellus clamat; obstupescunt omnibus; Vere, inquit, domina mater, S. Norbertus cœli civis est. Atque iterum clausis in somnum ocellis, usque ad octavam vespertinam obdormit: ad quam demum iterum expergefactus; Potens, inquit, medicus S. Norbertus. Nee deinceps rediit dentibus suus dolor. Hæc et alia in hoc genere plura, politiori stylo alii quandoque dabunt, mihi bina hæc commemorasse satis est: si tamen et hoc adjecero, ex eodem R. P. Georgio: assertionem haberi ex Cancellaria Bohemica, infra hanc Translationis octavam facile sexcentos ad fidem hæreticos conversos: ut Fidei Apostolum fidei miraculis (quæ certe corporalibus multo sunt potiora) Deus illustrare voluerit. Quo in genere, nec hoc reticendum videtur: eodem ipso anno, v Novembris, ad Cœnobium montis Sion venisse nobilissimum Capitaneum e castris Domini Walsteinii, Lutheranum e Saxonia oriundum, causa conversionis ad fidem. Affirmabat ille, se prima Legatione functum ad Magdeburgenses pro restitutione SS. Reliquiarum: se inquit, tamquam optimum Lutheranum, et qui proinde aptissimus esset ut cum Magdeburgensibus ibidem Lutheranis ageret. Ecce quomodo S. Norbertus rependat officium sibi a milite impensum conversionis gratia. Est autem hujus Capitanei familia a Brandstein. Sed hæc satis; in orbitam redeamus.

108 Religiosi illi Canonici ex S. Michaeli ablegati, quod alteram commissionis suæ partem esse scirent, quam maximam possent adhibere diligentiam, pro obtinendo aliquo sanctarum Reliquiarum participio; cum in illum fluem tum per se, tum per alios viros magnos, ac imprimis Cardinalem ab Harroch, quæcumque sciverunt media adhibuissent: cum Strahoviensis Abbas, hujus sacri thesauri custos, ejusdem omnino cuperet integritati cautum, ob rationes complures, ad hoc ipsum moventes: tum ille tamen, importunis supplicantium precibus ac etiam rationibus permotus, præ omnibus aliis, quibus earumdem sacrarum Reliquiarum aliquid obtigit, dictis ecclesiæ S. Michaelis Commissariis, post impensa plurima benevolentia et humanitatis indicia, per novemdecim illos dies quibus Pragæ hæserunt, cum paterna sua benedictione ac nummorum argenteorum, quales in triumphali pompa spargebantur, non exiguo numero in partibus hisce distribuendo; notabilem ipsis digredientibus Mumie (ut vocant) sacræ, sive sanctissimæ carnis Beatissimi Norberti, in frusta partim induratæ, partim in sacros cineres resolutæ, ac in ea sacrarum ossium ramenta quædam, quantitatem tantam, quantam utraque manus vola commode quis contineat, pie largitus est. Et quia inter venerandas illas sancti corporis defluxiones, haud æque potuere omnia ejus etiam minutissima ossa perquiri; quin inter eas, quas obtinere tum Osterhoviensis in Bavaria Prælati, tum Novæ in eadem juxta Frisingam Cellæ Praepositi, non modica ejusdem S. Norberti deprehendere ossicula; ita etiam cum illis, quæ Ecclesiæ nostræ obtigere, præter aliqua minora ossium ramenta, aliud ibidem majus recepimus: quod expertissimorum aliquot desuper consulto medicorum judicio ac attestatione, alterutrius pedis S. Norberti penultimi digiti asseritur esse Articulus. Contulit præterea dictus Abbas iisdem Fratribus vestis illius interioris, sive Sacerdotalis Albæ, quæ aureis fimbriis prætexta fuerat, et intime carni sanctæ tot seculis adhæserat, partem non modicam; cui etiam passim cernuntur ejusdem sanctæ carnis

emortuæ partes non modicæ adhærescere. Aliam insuper partem dedit satis magnam coloris subflavi, quæ Dalmaticæ ipsius Pontificalis putatur fuisse portio: sed et lignei quod in sepulcro sibi adsitum habuit Pedi pastoralis fragmen.

109 Illustriss. Pragæ Archiepiscopus S. R. E. Cardinalis ab Harrach, quod optasset etiam majori ecclesiæ nostræ Antuerpianæ ditare sanctarum Reliquiarum thesauro, hæc ad Abbatem S. Michaelis litteras, humanissimæ dignationis plenas, dabat, xi Maji ita scriptas, Litteras Reverendiss. Dominationis suæ nobis gratissimas, per suos Religiosos Canonicos ad nos perlatas accepimus, quibus lectis mentem vestram sanctissimam, et erga sanctissimi Norberti, sacri Ordinis Præmonstratensis Patriarchæ, Magdeburgensis olim Archiepiscopi, Germaniæ Primatis, nunc autem Patroni nostri hujus Bohemiæ Regni summe gloriosi, gloriosas Reliquias devotionem ardentissimam, magno cum gaudio intelleximus. Ad petitionem vero vestram ratione Reliquiarum S. Norberti, cui petitioni maxime et liberalissime annuendum nobis videtur, quod attinet; illud ipsum contulimus cum Domino Abbate in Strahoff; sed rationabiles ob causas, præter pulveres de sacris Reliquiis S. Norberti per supra dictos DD. Canonicos pro hac vice nihil mittere potuimus. Quos pulveres sine dubio devota mente acceptando, grato animo interim boni consulet; nam Deo dante, brevi temporis spatio, de S. Norberto alias Reliquias nos missuros speramus. Interim ob devotionem vestram summam erga S. Norbertum, Patronum nostrum hujus Regni Boemiæ summum et gloriosum, agendo gratias omnia prospera precamur Reverendiss. Dominationi suæ.

110 Litteras etiam suas addidit Amplissimus Strahoviæ Abbas, quibus se significat ac testatur mittere Particulas sacrarum vestium, ipsius quoque Pedi, ac denique ramenta ossium, quædamque carnis sanctissimæ defluxia; hoc tenore; Adm. Rev. Domine, et in Christo Confrater observande. Duos illos, quos e Filiorum numero, pro studiosissima sua in communem Patrem nostrum pietate Adm. Rev. Paternitas vestra nuper ad ornamentum triumphi ipsius in sui vicem huc ablegavit, accepimus cum gaudio; modoque quo tunc, et occupatissimis undecumque, et hospitum frequentia circumvallatis licuit, habuimus. Nihil per abeuntes rescripsimus, quod intelligeremus serius domum reversuros esse, ac nos minime per id tempus ad scribendum essemus vacui. Nunc itaque, quando illos pervenisse iterum illic, aut perventuros proxime credimus; simul nostras mittimus, quibus et agamus pro religioso obsequio gratias, et eorum diligentia testimonium conferamus. Quo successu quantaque lætitia triumphum egerimus nostri ac tanti Patris, jam Adm. Rev. Paternitas vestra et ab ore ipsorum, et e libello per nostros ad octavam hinc diem misso, abunde cognoverit. Dolemus vero, non potuisse nos tanto obsequio piissimoque vestro desiderio vicem reddere, ac notabilem aliquam sacrarum Reliquiarum partem transmittere. Quamquam enim et maximi nobis vestra esset petitio; ac vehementer omnique modo eos qui venerunt oratores pateremur improbos et tot simul ac tam justæ petendi causæ viderentur; plures justioresque fuere (sit venia verbo) negandi. Eas libellus (de quo supra) vel dicit vel innuit. Quid? Viliior nobis Norbertus fuerit, quam Benno Bavaris? Atqui de Pontifici quidem, multum roganti, vel micam dari voluit eorum Princeps. Dabimus Antuerpiensibus? Præmonstratum, Coloniam, Clivios, alios quomodo repellemus? Ecce, quam multis amplissimi idem postulandi tituli! Co-

D
EX IMPRESSIS.

iidem acceptis
ab Archiepiscopo
litteris

E

Scribit etiam
sed non per
ipsos abbas.

F

pueroque
dentes do-
lente.

et hæreticis
pluribus
conversis.

De Reliquiis
partem impe-
trant Mi-
chaelis.

in quibus
articulus
pedis etc.

A. Ioniensis sane Princeps Elector notabilem et ipse
 EX IMPRESSIS. Reliquiarum partem, scriptis quoque ad hoc ipsum
 litteris causisque petitioni præscriptis, jam dudum
 petiit. Si uni dabimus, tot alii tantique de injuria
 querentur præteriti: si omnibus, ubi erit Norber-
 tus? Ignoscet (spero) Antuerpia; quando nec ipsa
 Sancti ipsius ac mea propria carissima Patria,
 Ubiorum Colonia, et Principe postulante quidquam
 abstulit. Nunc insuper, quod ipsa nos ratio ante hac
 cegebat nolle, Apostolicæ Sedis sacrosancta mundo
 auctoritas prohibet velle. Non tamen adm. Rev.
 Paternitati vestræ niliſa nobis referunt, ques able-
 gavit. Particulas sacrarum vestium, ipsius quoque
 Pedi, ac denique ramenta Ossium quædamque car-
 nis sanctissimæ defluvia, deferenda ac vice nostra
 offerenda tradidimus. Quæ (quando aliud non licet)
 ut grata habeat, etiam atque etiam rogamus. Deus
 Opt. Max. adm. Rev. V. Paternitatem, annorum
 onustam sarcina, virga sua et baculo suo consoletur
 atque sustineat. Pragæ, in monasterio Strahoviensi,
 VII Augusti MDCXXVII.

Illi Praga
 digressi

B 114 Sacris hisce pignoribus instructi, super om-
 nes mundi gazas pretiosis, dicti ex S. Michaelē
 Canonici Religiosi, cum novemdecim diebus Pragæ
 hæsisſent, IV Idus Maji iter in patriam desideratam
 relegere cœperunt: lustratoque eodem ipso die S.
 Ivani Benedictino Cœnobio, quod est in valle, ru-
 pes inter horridas, miro modo situm prope Baronam,
 tribusque Praga milliariis abjunctum, ante ejus-
 dem Sancti venerandas Reliquias, multa peregrino-
 rum visitatione frequentatas, et miraculis illustres,
 in ejus Divi capella, ex ipso vivo saxo excisa, rem
 divinam fecerunt. Fuit ipse S. Ivanus ex Dalmatiæ
 Regibus oriundus; qui conculcatis mundi honoribus
 ac luxu, spretisque diademate et sceptro, cœlestem
 inibi vitam et Cœlitibus familiarem egit, in hac cer-
 taminum suorum palæstra, ab infernali hoste plu-
 rima reportans trophæa. Videre etiamnum ibidem
 est admirabilem sancti hujus Eremitæ mandram,
 gemituum et lacrymarum ejus sæpe consciam, aliaque
 sanctitatis ejus relictæ vestigia. Inde ad duos dies
 Teplam supra laudatam repetivere, ubi filiorum
 adinstar suorum affectu plusquam paterno, iterato
 eos excepit dignissimus Abbas, vir senio et canicie
 venerandus. XV Kal. Junias Gotteschoviense Cœ-
 nobium Præmonstratensium Virginum, conditum a
 Beato item Principe Hroznata et illustri ejus sorore
 B. Woizlava (cujus ibidem tumulus visitur) perve-
 nerunt. Vigesima autem prima Maji Bohemia egressi,
 in Bavariam sub vesperam, adeoque sequente die
 C in quam Pentecostalis Solennitatis pervigilium in-
 cidebat; Windpergæ, Cœnobio Præmonstrati Or-
 dinis celeberrimo, honorifice excepti sunt. Quare
 autem per Bavariam, Sueviam, Alsatiā, Lotharin-
 giam, etc, suum in Brabantiam iter instituerunt,
 causæ fuere complures: ac imprimis eæ, quod mi-
 nus hic esset periculi, ac eadem opera lustranda oc-
 currerent præclarissima aliquot candidi Ordinis
 cœnobia; ut quæ in iis plurima memoratu digna
 sese offerrent, ea annotarent. Quæ interim dum
 lustrant; alios tantisper ex Ordine nostro Fratres,
 ac inter illos, Sanctum nostrum Michaelē Antuer-
 piensem nonnihil revisamus; et quis fuerit illis inter
 hæc tanta triumphantis Parentis sui gaudia sensus,
 describamus.

redeunt per
 Bavariam.

CAPUT XIII.

*Quid interim actum Antuerpiæ, et quomodo
 eo redierint Delegati.*

I ngenuorum certe filiorum erat, dum Parentis sui
 cum tanta gloria fieret Translatio, miro spiritus

gaudio in Domino etiam exultare; quod post tot se-
 cula quibus in tenebris delituerat, in lucem proferre
 dignatus esset ejusce sacratissimum Corpus, quo
 animæ beatæ gratissimo hospitio, tamquam instru-
 mento, Deus ad magnas ac mirificas pro nominis
 sui gloria res efficiendas jam olim sæpe usus fue-
 rat. Quomodo enim non exultarent ac lætabundi
 subsilirent, etiam infini pedes aliaque corporis
 membra, cum Deus sublevare dignatus est ex diu-
 tino illo suo carcere, et inglorio apud hostes fidei
 nostræ situ, caput nostri Joakin, sanctissimi in-
 quam Ducis nostri ac candidæ militiæ Principis
 Norberti. Pervasis mysticum hoc candidi Ordinis
 corpus, miro pietatis sensu, gratissima translati
 Parentis sui fama; adeoque omnibus in locis videre
 erat gestientium spiritali lætitia cœnobiorum lætis-
 simum vultum. Variis in locis (ut de Circariis West-
 phala et Suevica aliisque constat) quo die Pragæ in
 montem Sion inferretur soleunissimo triumpho, et
 quo vix ullum in alicujus Sancti translatione Ec-
 clesia majorem vidit; earundem Provinciarum cœ-
 nobia, jucundissima quadam resonantia, quasi Echo-
 nem quamdam exhibuerunt. Hinc variis in locis
 etiam typis mandati Versus et Plausus, lætitiæ hu-
 jus testes. Sed et in Rothensi Cœnobio, disciplinæ
 regularis observantissimo, opera eruditi P. Martini
 Merz, ejusdem Cœnobii Canonici et Prioris, editus
 est S. Norbertus, in vita et translatione triumphans,
 optimo ad fovendam pietatem spiritu, in communis
 Sueviæ Provinciæ Novitiatus (cujus idem religio-
 sissimus Director est) usum conscriptus, ac typis
 Joannis Schroter Ravensburgi editus.

præsertim
 Antuerpiæ,

113 Sed quid inter hæc omnia Sanctus noster
 Michael Antuerpiensis? An ille qui Sancto nostro
 Apostolo ad prædicandum Christi Evangelium
 viam stravit, gloriosos terræ humiliavit, sanctissi-
 mum Crucis labarum ad dilatandos Ecclesiæ fines
 prætulit, nullam ad se portionem hujus gaudii spe-
 ctare monstravit? Minime vero. Etsi enim in ejus
 Ecclesia (ut et in plerisque aliis hujus Provinciæ)
 quo die Pragæ hæc fieret solennitas, consulto ab
 eadem abstineretur; quod, prout evenire solet, oc-
 currentibus impedimentis, Triumphus dies differri
 potuisset, quo casu Translationem necdum peractam
 recoluissemus; nulla hic tamen occasio prætermissa
 est, qua S. Norberti Translatio Antuerpiensi popu-
 lo, qui eidem Divo suo Tutelari et Apostolo de-
 votissimus est, tum hic tum alibi pro concione sæ-
 pius propuneretur. Solenne est in nostra hac S.
 Michaelis ecclesia quotannis, Dominica post Pen-
 tecosten tertia, ea scilicet quæ Octavam Corporis
 Christi proxime sequitur, festive recolere gloriosum
 S. Norberti de excisa sacramentaria Tanchelini hæ-
 resi Triumphum: qui ut a piis fidelibus diligentius
 frequentaretur, S. D. N. Gregorius PP. XV die VII
 Februarii anno MDCXXIII plenariam concesserat
 Indulgentiam. omnibus qui eadem ipsa Dominica
 eandem S. Michaelis Ecclesiam pie visitarent. Quin
 et Reverendissimus totius Præmonstratensis Or-
 dinis Generalis, D. Petrus Gossetius (qui eundem
 modo prudentissime et sanctissime gubernat) nuper
 speciali diplomate, concessit adinstar festi Triplicis
 (ut vocant in Breviario Præmonstratensi) in eadem
 ecclesia Officium de sanctissimo Sacramento, omis-
 so Beatæ Virginis horario penso, cantari posse, ad-
 dita speciali S. Norberti Commemoratione, cum
 hac in illum finem ab eodem Reverendissimo Do-
 mino approbata Oratione: Deus qui Beatum Nor-
 bertum, Confessorem tuum atque Pontificem, Sa-
 cramenti tui admirabilis Vindicem fieri voluisti,
 tribue quæsumus, ut quod olim per te potuit mori-
 turus, nunc e cœlo efficiat immortalis. Per Dom. etc.
 Fuit ergo in S. Michaelis ecclesia, hac ipsa Domi-
 nica

quotannis re-
 colitur:

D
 S. Norberti
 Translatio
 magna in
 Ordine læ-
 titia causa,

ubi Sancti de
 Tanchelino
 triumphus
 f.

A nica post Octavam Corporis Christi, ut semper ingenti, ita hoc anno, ob celeberrimam recenter peractæ Translationis memoriam, multo maximo populi concursu et devotione Norbertinus hic Triumphus celebratus.

et festum solennius actum est.

114 Alia rursus occasio commemorandæ hujus celeberrimæ Translationis sese offerebat ipso die festo S. Norberti, qui cum alias admodum sollemniter; tum hoc ipso anno in pluribus Ordinis Ecclesiis, ob hanc Translationem multo magis festive celebratus fuit. Concursus piorum civium ingens, necessitates suas Antuerpiensium Apostolo ingemnantium: qui non ipso dumtaxat festo die nostram S. Archangeli Ecclesiam pie visitarunt; sed et per omnes sequentis Octavæ dies, suam ibidem devotionem continuarunt: ac potissimum Feria quinta, quæ erat Julii dies xv, qua Statio servabatur in capella S. Martini. Est ea vetus admodum ad Septemtrionem sita, ac cœmeterio Ecclesiæ adjacens, vel eam ob eausam in magna veneratione habita, quod ibidem Sanctus noster Parens, rem divinam fecisse credatur: quare et majorum nostrorum memoria, piorum hic vota concipi solent; prout etiam subinde oblata ibidem ex cera anathemata vidimus illorum, qui vel in afflictionibus suis per S. Norberti merita opem implorabant, vel reipsa experti essent. Quin etiam olim adeo prædecessoribus nostris locus ille solet esse venerabilis, ut semper a refectione Fratres rectorio egressi, eo conventualiter pergerent gratias persolutori. Augendi autem populi fidelis erga Sanctum hunc locum cultus ergo, Episcopus Antuerpiensis ab annis aliquot Indulgentias xl dierum concesserat, eundem eertis temporibus pie visitantibus.

Interim Michaelis

115 Dominica quæ fuit Festi octava, mensis autem xvi cum plenaria Indulgentia solennis per Urbem, cum venerabili Sacramento, indicta erat Processio: ad quam dum sacer apparatus pro more disponitur, narrationis ordo exigit, ut tantisper Fratres nostros, ex S. Michaelis Pragæ ablegatos, quos nuper in Bavaricis Ordinis cœnobiis reliquimus, revisamus; ac iter suum cum sacris ipsis S. Norberti pignoribus relegentes, pia devotione comitemur. Appulerant illi Windpergam ipso sacræ Pentecostalis solennitatis pervigilio: ac feria deinde quarta ad S. Ingelmarum, milliari inde distantem (qui eo loci vixit sanctissimus Eremita, ac innocenter trucidatus occubuit) cum ipso Abbate, qui eo rem divinam sollemniter in Pontificibus ibat acturus, pervenerunt. Vigesima septima Maji Oosterhoviam venerunt, quod est præclarum Ordinis Præmonstratensis cœnobium, ejusdem nominis civitati adjacens: pertransitaque ipso S. Trinitatis, quo Antuerpiensis Urbis amburbalia Festa celebrantur, civitate Landeshuta, (quæ est Baviaræ superioris ad fluvium Isaram non invenusta civitas) trigesima prima Maji ad Novam-Cellam, Ordinis item Canonicorum Præmonstratensium juxta Frisingam Cœnobium illustre, pervenerunt; atque per D. Joannem Georgium Parcher Cathedralis Ecclesiæ, et per Collegiatæ S. Andreæ Decanos deducti, varia ab iisdem sacrarum Reliquiarum pignora obtinuerunt; et inter illa, SS. Corbiniani et Lamperti Frisingæ Episcoporum, ut et S. Walpurgis Divæ Antuerpiensium Tutelaræ nonnullas particulas. Monachium, quod Boiorum Ducum sedes est, eorumque Palatio insigne, quarto Junii tenuerunt: lustratisque quæ ibidem visu digna essent, etiam in æde principe S. Bennonis Misnensis Episcopi (quem ex Saxonia novum Baviaræ Tutelarem, non ita pridem advexerat piissimus Bajoariorum Dux Wilhelmus) illustri opere pro Sancti gloria exornatum tumulum venerati sunt; ac re ante eundem

lustratis variis sui Ordinis cœnobiis,

divina facta, Augustanum iter ingressi, Vindelicam ipsam Augustam, die mensis octavo tenuerunt: nono Urspergam, inclitum Præmonstrati Ordinis Cœnobium deveniunt; ac ibidem reverendi admodum ac amplissimi Domini Viti, ejusdem ecclesiæ Abbatis longe meritissimi, nostrorumque pro illustrando Ordine conatum fautoris optimi munificentia, ossium sacrorum B. Grimonis, et Urspergensis Præpositi ibidem quiescentis, partem notabilem obtinent. Superest in eodem cœnobio etiamnum ipsum Conradi Lichtenavii Urspergensis Chronici autographum, quod a mendis illis quamplurimis immune est, quibus illud postmodum sublestæ fidei homines resperserunt: quod pro Urspergensis cœnobii honore, ac ejusdem Conradi viri omnino egregii immortalis memoria, ac pro communi Reipublicæ litterariæ bono, optandum foret ex fide ipsius autographi aliquando in lucem prodire, una cum ejusdem Conradi vindiciis, ac etiam Vita, quam doctissime compilavit R. P. F. Hieronymus Spenglerus, ejusdem ecclesiæ canonicus.

116 Verum agedum reliqua eum iisdem Fratribus nostris Sueviæ cœnobia, quæ pertransiere, lustremus: ac imprimis Montis-farrei sive Rockenburgense, pulcrum omnino ac præclarum: ubi experti Fratres nostri miram erga se humanitatem, die decima quinta, Rothum, quod et ipsum est Circariæ Suevicæ longe religiosissimum cœnobium, appulerunt. Hic in cœnobio præter B. Odimonis, ejusdem ecclesiæ dignissimi Abbatis, sacra ossa, quorum etiam modica particula donati sunt; ipsis eorum venerari datum est, ac eximio pietatis sensu dissuaviari fragrantem mirum in modum, et qui naturam superat, Sanctæ memoriæ Wilhelmi Rothensis Canonici, venerandas Exuvias: qui non ita pridem, anno scilicet MDCLXXXVIII, ad v Kal. Martias (verbis utar elogii quod pro epitaphio ibidem sanctus Frater habet) virtute quam ætate major, cœlo quam terra dignior, flos inter spinas, et inter flores liliū, ad cœlos evolavit. Sacrarum ejus Reliquiarum parte, pro Ecclesia nostra S. Michaelis ditati, Rotho demum die xvi mensis digressi, Candidam Augiam petierunt, præclarum item Præmonstratensium Canonicorum cœnobium. Inde, lustrato etiam Weingartensi Benedictinorum egregio cœnobio, ac præclarissimarum Reliquiarum thesauris, et inter eas Protomartyris Stephani manu longe ditissimo, digressi: ad Sorethanum Præmonstratensis Ordinis cœnobium die xviii Junii pervenerunt; Marchtallum inde, Præmonstratensis Ordinis die xxii Junii advehuntur, ubi floruit hujus cœnobii dignissimus Præpositus, (qui illud ipsum primus sanctissime rexit) Sanctæ memoriæ Eberhardus; qui ex nobilissima Wolfeggensium familia Angelicam in terris vitam degens, beata eam ibidem morte terminavit; ac sexto post felicem obitum anno, in tumultu suo, dexteræ manus digitis in benedictionis modum elevatis et incorruptis, quasi benedictionem dare visus est.

117 Die mensis xxiii, lustrato obiter celebri Suifaltensi Benedictinorum Monasterio, vigesima quinta die Cellam omnium Sanctorum, itidem Præmonstratense cœnobium, quod Oberkirchen vocant, ingrediuntur. Translata est eadem Sanctorum omnium Cella, ex veteri sua in Hercinia silva sede, ad ipsam civitatem Oberkirchen, ubi in principe ecclesia, quæ eidem cœnobio subest, pro primævo candidi Ordinis instituto, omnibus Apostolicæ vitæ muniis defunguntur nostri. Inde vero xxvii Junii, quæ dies erat Dominica, sub vesperam Argentoratū ingressi, in Melitensium ibidem Commendaria (ubi plurima erat videre Sanctorum capita, ac etiam

D
EX IMPRESSIS.
nonnullis
Reliquiis
donati,

*instituto per
Sueciam itinere.*
E

F
post adita varia ibidem monasteria,

integra

A integra aliquot corpora) benigne habiti sunt. Vigesima autem nona die venerunt ad Tabernas Alsaticas, urbem adeo munitam, ut nuper diuturna obsidione tentatam eam spurius Mansfeldicus expugnare nequiverit. Postridie Kal. Julias, Nanceio præterite sub vesperam, ad S. Mariam Majorem, novum ex nemore Mussipontum translatum cœnobium Præmonstratense, sospites pervenere: ac difficili via Ardennæ silvas et Lutzenburgici Ducatus sterilem agrum prætergressi; nona Julii, itinere admodum periculoso Leffixæ, quæ est juxta Dionantum, Præmonstrati Ordinis Canoniarum Ecclesia: indeque conscenso Mosa, Namureco allapsi sunt: unde Floressiam, in Comitatu Namurcensi florentissimum cœnobium, die x Julii, quæ erat festivitatis S. P. N. Norberti pervigilium, deveniunt. Celebrant ibidem sancti Parentis sui Officium, atque Abbatis summam experti sunt humanitatem: qui etiam illas quas secum ferebant sacras S. Norberti Reliquias, eum processione ad ecclesiam suam venerabiliter deferri voluit. *Bruxellam 4 mense appellunt,*

B cum Parcensi Abbatis Generalis in Circariis Brabantiae et Frisiae Vicario, cujus etiam petita benedictione iter illud suum sacrae hujus peregrinationis ante quatuor fere menses auspicati erant, de toto ejusdem successu conferre: repertoque ibidem opportune Prælato suo S. Michaelis, pro communibus patriæ ac Ordinis negotiis illic existente, et jam dies et horas reditus ipsorum computante, mira illum lætitia perfuderunt; ut et ejusdem ecclesiae Priorem, qui Prælatum comitatus, Bruxellæ tum quoque agebat: quo enim die decima-septima Julii, S. Archangeli nostri, Antuerpiensem ecclesiam, sub ipsis (quæ pro Octava die festi S. Norberti ac promulgata ibidem Plenaria Indulgentia, solemniter fiebant) prioribus Vesperis, incredibili omnium Fratrum suorum gratulatione ac gaudio ingressi sunt.

CAPUT XIV.

Festum Sancti solennius solito actum. Apparatus ad translationem Reliquiarum allatarum.

C Fecit hic desideratissimus carissimorum Fratrum adventus, quod hæc solennitatis S. Norberti dies Octava, super primam Festi multo celebrior, ac propter solennem illò die per civitatem Theophoriam, multo jucundissima decurreret: Hinc musicorum concentuum varii chori, per varias ecclesiae porticus (quas sursum plurimas habet) ingeniosissime dispositi, gratissima ac propemodum cœlesti melodia S. Norberti Natalem, in solenni Missæ ac Vesperarum Laudumque Officio (quod ob Prælati absentiam per Priorem loci complebatur) personarent. Qui eodem die pro confertissimo auditorio ex suggestu perorabant, nihil prius habebant, quam ut Antuerpiensi populo, ejusmodi sacrarum novitatum avidissimo, de immensa Apostoli sui translati gloria et pompa, pleno (ut aiunt) ore, quæ ex Fratribus nostris reducibus intellexerant, eructarent: ac imprimis D. Norbertus van Couwerven, ecclesiastes ordinarius, qui ante solenne Sacrum ad novam matutinam, concionem habebat, egregie de Translatione disseruit; ac pro celebranda eodem die per urbem solenni processione cum sanctissimo Sacramento, insigniter Rebecce ex Genesi sacram historiam, monilia quæ ab Eliezer Abrahamæ servo acceperat parentibus suis ac domesticis magna cum lætitia ostentantis, Antuerpiensi ecclesiae appli-

cabat: quæ cum per mysticum nostrum Eliezer D Norbertum, summi Abrahamæ fidelissimum servum, in exterminatione hæresis magna restitutæ Catholicæ religionis monilia, ac inter ea præstantissimum illud militantis Ecclesiae cimelium, augustissimum Altaris Sacramentum receperit; illud ipsum gratulabunda hodie, convocatis omnibus vicinis et cognatis suis, in solennissima Theophoriæ processione per civitatem ostentat.

119 Procedentium autem hic ordo fuit. Crucis Abbatialis labarum quotquot sunt Fratres Conversi ac Novitii, ac deinceps omnes ordine ejusdem ecclesiae Canonici, superpelliceis induti cum almuhiis, præcedentes in Cappis solennibus Cantores subsequuntur. Eisdem succedunt ex omnibus totius Urbis Familiis regularibus bini Religiosi, qui S. Norberti Festum cohonestatum veniunt. Post illos sub baldachino, ex holoserico rubeo fimbriis aureis prætexto, quod sex honoratiores ex Confraternitate Digladiatorum, (quæ nostrum cœlestis militiæ archistrategum Michaellem Patronum habet) in togis suis solennibus gestant, bini ecclesiae nostræ Canonici, Planetis aureis super Albas vestiti, sacras illas ecclesiae nostræ Reliquias venerabiliter deferunt, quarum supra meminimus. Includuntur eæ decenter arcæ, byssino intus candido ac foris holoserico rubeo vestitæ, fimbriis aureis ornato, ex cujus quatuor angulis, quatuor flosculorum ex argento candicantium rami exurgunt, qui superne in liliorum manipulum coeunt, ex quibus inferne, aureola super ipsam sacram thecam dependet. Subsequebatur numerus haud exiguus adolescentum ac puellorum, in novem turmas discretorum, novem trium Angelicarum Hierarchiarum choros representantium: qui habitu quique byssino ac serico, torquibusque aureis ac monilibus nonnulli decorati, cum alis ac chori sui distinctivis intersignis conspicui erant; ac post quemque chorum Nympha, pulchriori ornatu decora, instar Virginis Deiparæ gradiebatur: quæ et ipsa ejusdem Chori intersignia, demptis alis præferret, ac binas Virgines sanctas haberet pedissequas. Unicusque Choro per aliquem ejusdem Ordinis Angelum, Titulus depicto hastili affixus præferebatur.

120 Post hos gradiebantur suosinguli ornatu decori Michael, Gabriel, et Raphael; deinde Nympharum alatarum schemate sequebantur Vita activa, cum suis operum misericordiae intersignis, argenteis verticem radiis redimita; ac etiam contemplativa Vita, cor alatum flammæ præferens, quæ aureos in capite radios habebat. Pone sequebatur harum Vitarum binæ ex Evangelio figuræ Martha et Magdalena. Prodibat deinde plurimarum Sanctarum virgineo choro cinctus B. Jacobus, Novitius Ordinis Præmonstratensis, habitu Præmonstrato insignis, ac corollam ex byssinis floribus mixtim candidis, mixtim rubeis, capite præferens. Sed et tria Religionis Vota, egregie suis intersignis distincta, totidem captivos ducebant in triumphum hostes salutis; Paupertas, Mundum; Castitas, Carnem cum Cupidine; Obedientia, Diabolum. Hinc ex Præmonstratensi Ordine complurium Sanctorum gradiebatur chorus, inter quos varii Abbates, ac etiam Episcopi BB. Ludolphus et Isfridus, suis inferne talaribus albis, ac desuper rocketis ac mossetis (ut vocant) quin et mitris egregie ornatis conspicui. Post illos Angelus prodibat, ramum olivæ præferens: sed et alius, qui in Scuto, floribus hedera et bracteis exornato, insignia gestabat S. Norberti; cui hinc inde latera claudabant, adinstar duarum nympharum, Fides et Patientia, propter elogium quod iisdem Sancti Insignibus additum, FIDE ET PATIENTIA. Succedebant Heribertus et Hadewigis S. Norberti parentes, suis comitibus honorariis stipati. Tandem inter quatuor Pontifices

et processio instituitur,

præeuntibus novem choris Angelorum,

Sanctis et Virtutibus præcipu s,

F

cum S. Norberto,

Octava S. Norberti sollemnissime celebratur

A Pontifices Gelasium II, Callistum II, Honorium II, et Innocentium II (qui rubeis ex bysso talaribus, ac desuper candidis rocketis, mossetis item rubeis, pellibus albis prætextis ac nodulis aureis junctis, et competenti simul pileolo item pellibus prætexto notabiles erant) medius ipse S. Norbertus gradiebatur, vestem talarum byssinam candidam, ut et mossetam aureis stellulis variegatam habens, ac rocketum lineum; pallio ad scapulas Archiepiscopali insignis, crucem Primatis una, altera vero factam ex ligno Hierothecæ formam portabat; captivosque ante se ac ligatos Tanchelinum et Dæmonem in triumphum agebat.

atque Deipara:

121 Hosce gemini cum facibus Angeli sequebantur: sed et Habitus candidi variis Angelis portabantur partes; ut hic tunicam, ille scapulare, alter caputium, quartus biretum, quintus almutium, sextus cappam ferret: quos, inter SS. Joannem Baptistam ac Præmonstrati Ordinis Legislatorem gloriosissimo schemate, sequebatur Ordinis candidi Præmonstratrix habitusque designatrix Deipara. Denique præcedentibus tribus Apostolis Petro, Jacobo, et Joanne, inter Moysen et Eliam, Christus Dominus, in nivea veste, facie radiis aureis coruscante, Transfiguratus clauderat agmen. Hunc lectissimorum puerorum, in hunc finem a parentibus pro pio suo erga S. Norbertum cultu, libenter et liberaliter exornatorum gregem; inter aliquot faces, quatuor honestiorum civium humeris delata excipiebat S. Norberti statua, fere virilem æquans; quæ subtus aureis stellulis distincta ex bysso candida talari, desuper autem subtili rocketo vestita, cum pectorali cruce, mossetam habebat auratis item stellis variegatam, ac desuper Archiepiscopale Pallium, scintillantibus monilibus refulgens; dextra hierothecam inauratam sustinebat, leva Primatiale crucem cum olivæ bacis onusto ramusculo; in capite vero mitram, auro et gemmis radiantem. Post ipsam statuam plurimæ per honestiores cives gestabantur ardentes faces, quas insequabatur, præcedentibus binis ex argento candelabris grandioribus per Acolythos delatis, ac etiam subsequentibus Thuribulariis incensum continuo ministrantibus, ipsum sanctissimum Sacramentum; quod, præcedentibus in Dalmaticis aoreis, Altaris ministris, cænobii Prior gestabat, sub baldachino item ex rubeo holoserico fimbriis aureis prætexto, quod a sex itidem Confraternitatis Digladiatorum senioribus Decanis superferebatur. Ipsum a tergo sanctissimum Sacramentum exceperunt, tum ex Clero tum ex Magistratu varii, ac etiam ex communi populo confertissima piorum turba, sua Sancto vota ingeminantium, ac necessitates intimantium; quin et in eadem processione persona, quædam quæ multo tempore brachium infirmum et affectum gestaverat, et pro suo in Sanctum cultu processionem illam comitari decreverat, præsentissimam ejus opem (ut et alii alias) sensisse dicitur; ac non ita post conscientia stimulantem, brachium ex cera virgine, pro anathemate, ad S. Norberti altare suspendit.

Ipsarum Reliquiarum Translationi recolendæ,

122 Mirari autem merito quis posset, cur in hac solempni processione non fuerint in pompam prolata sacra illa pignora Reliquiarum S. Norberti, quæ pridie diximus per Fratres nostros Praga reduces huc delata; quod consulto omnino factum est, tum quod Sacrosancti Tridentini Concilii Decreto ss. 23, de invocatione veneratione et Reliquiis Sanctorum, in iisdem publicæ venerationi exponendis prævia requireretur Ordinarii visitatio et approbatio, quod adeo conciso tempore fieri non potuisset; tum quia conveniebat, præter hanc solennitatem Natalis S. Norberti, specialem quandam commemorandæ ipsius Translationi decerni, quæ illius Pragensis velut Echo

quædam foret; ac posteris expresso aliquo signo declararat, qua ratione ad hanc ecclesiam venerabiles illæ et super aurum ac topazium pretiosæ Reliquiæ pervenissent. Quare Prælati S. Michaelis, consilio cum Antuerpiensium Episcopo communicato, diem commemorandæ hujus Translationis statuit, quintam Septembris, quæ prima ejusdem mensis erat Dominica, cum subsequenti hebdomadæ omnibus diebus; quatenus illius celeberrimi Pragensis octidui quandam videretur Echonem exhibere. Optassent ex piis civibus plurimi, S. Norberto egregie addicti, festos in solennitatis hujus pervigilio ac ipsius festi vespera per urbem excitari ignes, grandiora in triumphum explodi tormentorum tonitrua, missilibus in cælum diffusis ignibus, quasi novis totidem stellis, illud ipsum variegari; verum circumstrepentium armorum fragor, ac e vicino ob Grolam nuper interceptam elatus incubans hostis, fecit ejusmodi exterioris apparatus triumphum in exercitia commutari pietatis, ad placandam per S. Norberti merita offensi Numinis iram. In quem finem et ipse Reverendissimus Episcopus omnibus Christi fidelibus, per totum ipsum Octiduum ecclesiam S. Michaelis, ne in ea S. Norberti Reliquias pie visitantibus, concesserat quadraginta dierum Indulgentiam; quas etiam Reliquias, sericis velis involutas, ac ci-stellæ inclusas argenteæ (quæ affabre satis facta, quibusdam externe sacris ex Scriptura historiis insignita, Angelis aliquot superne Passionis Dominicæ signa præferentibus, ac flosculorum byssinorum manipulo exornata erat) per Priorem domus et Confratres illos qui easdem Praga detulerant, eidem Episcopo Abbas S. Michaelis, cum solenni tum suo tum Conventus nomine supplicatione, visitandas et approbandas exhibuit.

123 Sacris autem Pignoribus hisce diligenter inspectis, attestationibus visis, ac iisdem Religiosis auditis et examinatis, in adhibito ad hoc gravium aliquot Theologorum consensu, qui easdem Reliquias venerabiliter, ac nominatim sacrum illud pedum Sancti ossiculum exosculati sunt; idem Episcopus, laudata Confratrum illorum solertia, qui thesaurum illum revera non modicum obtinuissent; dato infra scripto Diplomate easdem approbavit, ac publice fidelium devotioni proponendas decrevit hoc tenore: Joannes Malderus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Antuerpiensis, omnibus has visuris Salutem in Domino. Exposuerunt nobis Rev. adm. Dominus Abbas et Conventus Monasterii S. Michaelis hujus civitatis Antuerpiensis, ad sumum Monasterium a Rev. adm. Domino Abbate Monasterii Strahoviensis civitatis Pragensis missas esse quasdam Reliquias S. Norberti, videlicet particulas sacrarum vestium, ipsius quoque peli, ac denique ramenta ossium, quædamque carnis defluvia; desiderantes ut eisdem Reliquiæ, eo quo decet honore et cultu venerentur; a Nobis postularunt, ut easdem recognosceremus, ac ut populo honorandæ exponi possent concederemus. Nos, pro munere nostro libenter iis intenti, per quæ Christi fideles ad imitationem et debitum Sanctorum cum Christo regnantium cultum incitentur, visis dictis Reliquiis, et auditis ac examinatis venerabilibus FF. Matthæo de Beir et Prospero Moriconi, supradicti monasterii S. Michaelis Religiosis, qui prædictas Reliquias a præfato Abbate Strahoviensi se accepisse et fideliter Antuerpiam detulisse sub juramento declararunt; adhibitis insuper in consilium Theologis aliisque piis viris; censuimus prædictas Reliquias, tamquam veras et genuinas habendas esse; iisdemque cum cultum et venerationem deferendam, quæ hujusmodi sacris pignoribus merito debetur, ac in Ecclesia Catholica semper adhibita fuit; adeoque ut populo venerandæ publice exponi

D
EX IMPRESSIS.

statuitur Dominica prima Septembris,

cum 40 dierum Indulgentia.

E

interim illas sibi obtulit

F

vite visitat et approbat Episcopus

A
EX IMPRESSIS.

poni possint, concedimus per præsentes. Datum Antuerpiæ, in Palatio nostro Episcopali, die vigesimo septimo mensis Augusti, anno Domini MDC vigesimoitem septimo.

Thronusque
S. Norberto
triumphanti
erigitur;

124 Ipso solennitatis pervigilio, ornatis iterum omnibus ecclesiæ nostræ parietibus et columnis tapetibus pretiosis, ac potissimum ipso choro pulcherrimis ex bysso auleis splendido, cujus etiam altare princeps, ut et cetera totius ecclesiæ, ac potissimum ipsum S. Norberti, pulchriori quam unquam solent apparatu splendebant; in ipso Ecclesiæ meditullio novus S. Norberto triumphanti thronus erectus stabat; opere quidem non sumptuoso, sed concinno gravissimoque, qui ad plures dies non unius dumtaxat familie, sed et plurium religiosarum Congregationum, suam libenter S. Norberto opellam consecrantium, manus pie occupaverat. Tabulatum inferne substratum erat, ad quod circumcirca gradu uno adscendebatur, rubro undique panno instratum: quatuor grandiores columnæ cum epistyllis ac basibus, ad quatuor angulos æquali distantia dissitæ, inferiori graduum tabulato insistebant, quæ adeo totæ hederarum foliis concinne vestitæ erant, ut nihil columnarum appareret, ac desuper varis ex bractea spiris circumdatæ rutilabant. Ipsæ columnarum capitellis singulis, inter minores aliquot ex cera virgine candelas, bicubitabile imminabat ovali forma scutum, et ipsum hedera interlucentibus bracteis vestitum; ex quo superne tæneo candelabro cereus grandior insistens exurgebat. Scutorum, ab interiori throni adspectu, argumentum erant quatuor de S. Norberto emblemata, appictis singulis lemmatibus, i. S. Norbertus, Currus Israel et Auriga ejus. Hieroglyptum erat, adscendens in cælum igneo curru Elias. ii. S. Norbertus, tamquam flos Rosarum. iii. Columba Noë pacifera, præferbat illa in Hieroglypto oleæ ramusculum. iv. S. Norbertus quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ. Ab illa vero facie quæ spectatoribus obversa erat, quatuor in circulis puncta ex Vita Sancti depicta cernebantur, et ejus per fulmen conversio, Habitus candidi collatio, Regulæ traditio, et Antuerpiensium ad fidem reductio.

125 Totum superne tabernaculum, miro inter se flexo vestitorum hedera fonium tecto, interlucentibus multis bracteolatis lemmatibus, floribusque ac stellulis nubecolisque ex byssinis floccis variegatu, in pyramidalem figuram assurgente, coopertum erat; C. eni in cacumine, hinc Illustrium Gemuepensiū Comitum Intersigno (quod ex veterum aliquot MSS. fide S. Norberto gentilitium fuisse, in nostris ad MS. ejus Vitam Notis, disservimus) addito lemmate, FIDE ET PATIENTIA; illinc vero Abbatiæ S. Michaelis arma, cum avito symbolo, MODERATE, spectabantur, eodem quo scuta modo, hederaceis sertis inclusa. Sunt ea in aquoræ rubeo, crux latior argentea, in sui medio acuminatim protuberans, ex cujus commissura quatuor transversim aurea sceptræ egrediuntur: scuto autem, quod hinc Pædo, inde Cruce sustentatur, Abbatialis mitra incumbit. Medium throni, inter quatuor dictas columnas, Altare occupabat, utrinque palliis antependiis ex aurophrygio pulchre vestitum, ac suis velis in cristas dentatas concinne desinentibus instratum. Eidem imposita stabat, inter grandiora duo ingentis ponderis ex argento candelabrum, sub hanc solennitatem recentior fabrefacta, et binas item argenteas sportulas floribus plenas, ipsa benedicta S. Norberti Statua, pro triumpho hujus solennitate noviter efformata.

126 Festivitati sacræ, per solennes musico concentu celebratas priores Vesperas, initium datum est, admodum Reverendo Domino in Pontificalibus officiante. Cum autem necdum speciale de S. Nor-

berti Translatione Officium compositum esset (quod nuper Pragæ digestum, ac a Generali approbatum typisque brevi subjiciendum esse, ex litteris eximii viri R. D. Adriani Gossetii S. T. D. ac Prioris Archicænobii Præmonstratensis longe meritissimi accepimus) visum fuit per totum ipsum hoc octiduum persolvere illud, quod in ejus Natali recitaretur, mutatis hinc inde nonnullis; ac adhibita infrascripta, ex impresso Processionis in Translatione factæ officio desumpta, ac ibidem per Cardinalem ab Harrach Pragensem Archiepiscopum cantata Collecta: Omnipotens sempiterne Deus, qui es gloriosus in Sanctis tuis, et eorum nobis intercessione placabilis; da nobis hodie S. Norberti Confessoris tui atque Pontificis triumpho lætantibus, meritis ipsius et precibus, ad regni tui gloriam triumphata morte feliciter pervenire. Per Dominum, etc.

127 Dominica sequente, quæ erat v Septembris, ad quintam matutinam, in Cathedrali ecclesia (ad quam delata erat Sancti statua, in ejusque meditullio collocata) concione sua super ista Psalmistæ Regii verba, Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus; Translationis hujus festivitatem auspicatus est Raphael Lestius, ecclesiæ nostræ Supprior: ac inter cetera, quanti apud Deum pretii ejusmodi amicorum ejus ossa essent, ob complura quæ inde sæpe beneficia pullularent, declaravit. Hora octava, in auditorio numerosissimo, et quantum ibi nunquam vel a XL annis visum meminerant personæ graves, concionem pulcherrimam instituit ecclesiæ nostræ Ecclesiastes ordinarius Norbertus van Couwerven, qui admodum ad festivitatem nostram apposite verba illa Psalmistæ, Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ, primo litteraliter ex Toletio, Bellarmino, Janssenio, et aliis explicans, ea deinceps egregie eidem solennitati nostræ applicavit. A Concione Pontificale Sacrum fecit Antistes Malderus, assidente etiam in Pontificalibus juxta altare cum Officialibus suis, S. Michaelis Abbate; considentibusque in ejusdem summi chori B. Mariæ subselliis, cum Venerabilibus Dominis Cathedralis Ecclesiæ Canonicis Confratribus nostris, etiam ipsis S. Michaelis Canonicis, ac Dominis de Magistratu. Reliquiæ autem S. Norberti, summo ibidem Altari impositæ cernebantur.

CAPUT XV.

Processionalis pompa variis, spectaculis interpolata.

Sacræ autem processionis, ad quam solenniter celebrandam omnes hujus urbis familiæ religiosæ cum laboris suis, ac numero numero convenerant, hic ordo fuit. Præcedebant sex lectiorum civium militaria Collegia, quæ Gildas vocant, qui tunicis suis solennibus induti, ac manibus bacillis suis variegatis innitentes, longo tractu viam triumphalem pertransibant. Interea vero nubes, quæ toto fere tempore matutino cælum et solem subduxerat, et effusa subinde pluvia timorem et remoram aliquam injecerat (unde et aliqua vix tempestive disponi potuerunt) nubes, inquam, illa, sub ipsum egressum in imbrem resolvitur: sed mox simili prodigio, quo Pragæ post continuam nivem, et hic post tristem cæli faciem dissipata nube, sol subito erupit; et serenato æthere, quasi triumphantem alterum solem et orbis Apostolum spectaturus, deinceps toto tempore serenus illuxit. Quatuor exinde Cathedralis ecclesiæ Canonici, assumptam in humeros Sancti statuam, quæ eatenus in templi medio constiterat, ex ipsa ecclesia, ad forum illud quod frumentarium vetus appellant, honorifice detulerunt: quæ ibidem RR. PP. Minimerum (qui in-

D
ad quem cele-
bratis primis
Vesperis,

da'ur 5 Sep-
temb. in Ca-
thedrali ini-
tium festo.

E

Psal. 80.

F

Procedit a
Cathedrali
pompa,

ter

A ter Religiosas familias primi agmen ducebant) humeris excepta fuit. Tanta autem fuit effusæ multitudinis, seu ut comitaretur, seu ut spectaret, inundatio; ut gravissimæ personæ exclamasse narrentur; Ubi jam sunt hæretici? Quasi nimirum incredibile videretur, aliquem remansisse, qui non occurreret huic Tanchelinianæ hæreseos (utinam et nostrorum temporum hæreseon!) Domitori. Certe nos ipsi sensimus, ita totam fere viam triumphalem occupatam, ut submoventi turba vix posset, ut vel singuli (non bini jam, ut solent in supplicationibus Religiosi) ne dicam transire, sed perrumpere quibusdam locis possemus.

cui repræsentantur,
Angelica nascitur i Sancti
prænuntiatio :

129 Ex Virginis-matris æde vixdum egressis nobis, statim elegans pegma in oculis est, sacramillam et faustam prænuntiationem exhibens, qua cœlesti oraculo matri Hadewigigravidæ in somnis dictum est; Bono animo esto Hadewigis : Archiepiscopus et magnus futurus est, quem portas in utero. Pegma cubi-
culi instar, circum circa tapetibus aliaque suppellectili competenti ornatum erat. In ejus latere thorns magnæ Comitissæ, conopæo suo, peristromatis, omnique suo ornatu instructus. In thoro mater S. Norberti, quiescentis specie; vitta candida circumcincta caput. Assidebant ei hinc inde variæ, speciosissimo omnes ornatu, vel ut matronæ invisentes Comitissam prægnantem, vel ut pelissequæ nobiles, et honori Comitissæ et adjutorio futuræ. Ornatum singularum non est quod exprimam; satis est si Antuerpiani cogites, a qua nil nisi magnificum. Ad
latus thori editiore loco, ceu e cœlo delabens apparuit Angelus, augusta specie et cultu, ut mos est Angelos Dei legatos exprimere. Hujus subinde ea vox audita est, ad matrem sancto fœtu gravidam, futuræ magnitudinis nascituri Norberti testis et prænuntia : Bono animo esto Hadewigis, etc.

cjusdem Con-
verso,

130 Progressis nobis ultra medium forum ad
viam usque, qua in Austrum versi cornu Septemtrionale B. Mariæ libere prospicimus; ecce iterum aliud pegma visitur, ingenio magis et arte quam cultu spectabile. Campus erat, viridi et vivo cespite vestitus, hinc et inde etiam suis arboribus consitus. Exurgebant ingeniosa manu pendulæ rupes, hinc velut excavatæ ruinam minitantes, inde felicinaturnæ imitatione sursum adscendentes et erectæ. Campus hic palæstra erat et amphitheatrum, in cujus arenam Deus ipse cum Norberto descensurus erat ad singulare certamen, ut ex altero Saulo Paulum alterum, ex mundi sectatore mundi contemptorem efficeret. Circa pegma hoc Norbertus habitu aulico, vanitate tumidus, equo insidens, uno famulo comite, paulo ante processionem per ipsum forum (ceum in Freden perrecturus) obequitabat; sub adventum vero sacræ processionis, per Pontem ligneum ad
latus pegmati decliviter affixum, eques Norbertus cum famulo pedissequo, theatrum viride conscendit. Hic equo aliquoties in gyrum verso, ecce subito de rupe emicant fulmina, terrent hominem tonitrua, dum quidam et rupe et nemore tecti, novi Salmoni,

Et flammæ Jovis et sonitus imitantur Olympi. Turbari ad hæc equus cum sessore suo; sessor etiam frequenti fulmine consternatus, et ephippio excussus, in terram labi, pede uno nihilominus exstapia pendulus. Hic Norbertus humi stratus, toto tempore transeuntis processionis, quasi semianimis jacere, et sui

Immemor, et vitæ nescius ipse suæ.

Tandem post horam circiter, quasi de gravi somno evigilans, et sibi redditus, vcre tonitruum filius, cum Saulo alium jam Dominum agnoscens, se parat ad obediendum, exclamans : Domine quid me vis facere? Nempe voce Christi prostratus de cœlo, et

accipiens desuper interdictum serviendi mundo et vanitati; cecidit in faciem suam, prius prosternendus, postea erigendus; prius percutiendus, postea sanandus : non enim in illo postea Christus viveret, nisi occideretur in eo quod male ante vixisset. Stupere interim famulus, et equum retinere, nec interpolatis vicibus cessare iuxta fulmini tonitrua.

131 Circa hoc pegma PP. Minimi in humeros RR. PP. Cappucinatorum, strictissimæ observantiæ S. Francisci Sodalium (qui secundo inter Religiosos ordine gradiebantur) deponunt statuam Sancti : ac dein in Forum lucteum itum, in quo ad caput Viæ (ut vocant) Brevis novæ Corte-nieustruct, Theatrum aliud ex ordine sequitur : in quo Norbertus, futuræ sanctitati præludens ceu alter Saulus, Ananiæ alteri se instruendum subjicit, Vas vere alterum divinæ electionis. Erat in hoc pegmate cubiculum sacrum, B. Mem. Cononis Abbatis Sigeburgensis Ordinis Benedictinorum, illius qui postmodum Ratisponensis Ecclesiæ Episcopus fuit, tapete suo vestitum aliaque pia et Religiosa suppellectile. In medio mensa posita cum Cruce, cranio, similibusque ad pietatem incitamentis. Huic a latere sinistro assidere B. Cono, nigro et sacro habitu manu sinistra Pedum tenens, dextera mensæ imposita, quasi Norbertum ad pietatem erecturus. Ex opposita parte
assidere Norbertus, qui jam in ea cogitatione totus, ut ex ore beati viri salutis semina excipiat, et religiose vivendi salutaria capiat documenta. Assident a tergo Religiosi aliquot cum Abbate suo, et famulus unus Norberto comes.

tirocinium
p. etatis,

E

132 Hoc spectaculum contemplati, progredimur inde ad Forum ovorum : et ecce mox in ejus ingressu aliud Pegma oculis objicitur. In hoc Pater sanctus, cum magnis Apostolis mundum nauseans, et supernorum honorum desiderio suspensus, quod aure fidelissima audierat; Si vis perfectus esse vade et vende omnia et da pauperibus, fideliter impleturus, omnia bona et amplissimas possessiones sponte abjecit; ut expeditiori itinere ad summam sanctitatis culmen, calcato mundo et opibus, conscendat. Stat ipse inculto et neglecto habitu ad mensam suam : in ea variæ capsulæ cum opibus, monilia, torques, similia quæ mundus amat et suspicit vanitatis instrumenta. Hinc inde insuper capsellæ aliæ, serinia alia divitiis suis graviora, quæ eviscerari optent in pauperes. Accurrunt varii inopes, viri, feminae, pueri, quos amicos suos faceret de mammona iniquitatis; effundit in hos obvie omnia : et majus gaudium est ei qui effuderit, quam qui acceperit. Sub hujus fori initium RR. PP. Beggardi, sacram hic Statuam S. Norberti suis humeris venerabiliter exceperunt; quam circa caput vici illius, in quo et forum calcearium, juxta cœmeterium B. Virginis RR. PP. Eremitis S. Augustini portandam tradiderunt.

tum ipse sua
in pauperes
dispensans.

F

133 Aliud hic iterum pegma oculis se subiciebat, quod aulam exhiberet, pretiosis tapetibus in gyrum ornatam. In editiore loco Callistus PP. II in linea et rubeo birro, reliquoque solito Papali habitu, sublimis in sede Attalicis anlæis instrata, sedebat. Latus utrumque proximi cingebant duo Cardinales, in linea similiter et birro suo purpureo, reliquoque Cardinalitio cinctu. His proximi assidebant aliquot Episcopi, Pontificali Infula, reliquisque Pontificalibus induti. Ante Callistum, paululum ad latus, peregrini habitu S. Norbertus, genibus flexis Pontifici advolutus, humiliter expectans, quid de sesuprema illa post Deum in terris et sacra Majestas disponeret. Aderat et supradictis Patribus Bartholomæus Laudunensis Episcopus, et ipse in linea sua et birro violaceo, reliquoque habitu qui Episcopum deceat. Huic Papa Callistus S. Norbertum, et Prædecessori

Callistus PP.
Norbertum
Laudunen.
Episcopo com-
mendans,

A
EX IMPRESSIS.

sori suo Gelasio, et sibi de singulari sanctimonia et zelo animarum experimento cognitum, pastorali sollicitudine commendavit, ut hominem Dei benigne foveret: sagaci mente in semine praevidens, quanta meritorum in universam Ecclesiam a tanto viro seges expectanda foret. Bartholomaeus hominem, Papae commendatione, et suo etiam pondere inclinatus, benigne et humiliter suscepit, et benignius etiam fovit; studens cum ita sibi beneficiis irretire, ut ne a se forte tanta virtus elaberetur. Ad extremum utrinque bini satellites habitu Helvetico, cum fidelissimi Papae custodes, cœtum Præsulum circumstante claudabant.

Habitus candidus a B.
Virgine eidem
datus.

B

134 Transitum hinc per Viam (ut vocant) cœmeterii, et ultra Viæ hujus medianæ regione cœmeterii, a dextro latere Pegina sextum visitur; in quo candidissimi Habitus per cœli Reginam et Virginem matrem præmonstratio cœlica S. Norberto exhibita; et tanta venustate et amoenitate, ut dum hoc spectaculo transeuntes satiari non posse viderentur; platea alioqui satis late fusa, homines confertissimos non posset capere. Pendebat in medio Pegmatis vivæ æmula nubes, quasi aeri suo suspensa inhaerens: de nube eminens speciosissimo vultu Virgo-mater apparet cultu regio, et (ut verbo dicam) quo cœli Reginam solennis exprimere. Circum hanc nubem, festivo gaudio, vultu hilari, specie splendidissima, varii Angeli Dei matri comites, gemmis, sertis, zonis aureis, veste rutila, nivea, varia, fulgidi et decori. Nec hic otiosi, sed administratorii Spiritus in omnem nutum Angelorum Dominæ, nivæ et Angelicæ vestis, quo S. Norbertus de cœli favore donandus erat, singuli certatim suam partem exhibent. Albati nempe (ut ait quidam) et in niveis crebris visi sunt Angeli ut Scriptura loquitur et nemo diffiteri potest Candor sane placet Angelis et in veste et in mente. Et quidni alba veste gaudeant, innocentissimi purissimi Spiritus? Decet illos hæc textilis et decora nix. Alius ergo Cappam, quam Choralem dicimus; alius Tunicam; Scapulare alius; Cingulum alter; Cucullum alius sustinet et portat; candida omnia et candido Patriarchæ munera cœlo missa. Ante Dominam suam, imo et Matrem suam (quidni enim Matrem ejus dicam, quem ipsamet hic Deipara Virgo dignata est dicere Filium suum?) supplici vultu, supplici gestu, ingenna nixu habitu simplici, et quo peregrini solent S. P. Norbertus, pendula expectatione præstolans, quid benigna Mater cum cœtu Angelico sibi favoris impendat. At illa de nube subridenti vultu, placido affatu, dextraque in Vestem candidam Angelicis manibus allatam intendens, ad Norbertum conversa, subinde ingeminat: Fili, Norberte, accipe candidam vestem. Diffluere ad hæc præ gaudio Norbertus ad tantum tantæ Imperatricis favorem. Nec in oculis stetit hic sua voluptas: sed et auribus suum mel et sua dulcedo, quasi cum sua Regina et Dei cantores et auletæ descenderint. Post nubem et Virginem, auditæ voces cum citharis, fistulis, aliisque id genus suavissimis instrumentis: et alternis unus, suavissima modulatione vernacula nostra lingua, gloriosissimæ Matri canticum laudis cum omnium applausu accinuit. Vidimus ipsum Reverendissimum Dominum, ad hoc spectaculum gratissimumque concentum, attentum subsistere, suaviterque arridere. Dum substat Episcopus, totum proscenium subito cortinis obducitur, omnesque illi Angeli in alium gestum compositi; novum apertis cortinis spectaculum. Substat adhuc Reverendissimus noster, quasi necdum satur; et ecce iterum, obducto proscenio, subito per Angelos toto Candido amictu Norbertus indutus apparet; novaque specie novisque gestibus, Norbertum cœli candidatum in albis vestibus, congratulantes salutant An-

geli: et ita tandem ab hoc spectaculo quasi inviti D
avulsi, ulterius pergitur.

135 Pastus, ut dictum est, priori pegmate et oculis et auribus, recta continuo in Occidentem profecti; ubi in medio plateæ, quæ *Reynderstraet* dicitur, a sinistro latere novus cœli favor oculis objicitur; quasi non suffecerint Præmonstrato Ordini præmonstrati cœlitus, Pater, Locus, et Habitus, nisi et Canon sacer seu Regula ipsa cœlo pariter præmonstraretur: ut merito Præmonstratus Ordo audiat, ejus omnia hoc pacto cœlitus sunt præmonstrata. Stabat hic quasi lararium seu oratorium Norberti, suo tapete vestitum et congrua suppellectili exornatum. In ejus latere mensa suo cultu instrata, cum Cruce sacra similique ornatu, qui devotioni potius serviat quam vanitati. Assidebat humi flexus B. Norbertus, seu Deo supplex et in oratione pervigilans, quo de certa Regula, sub qua cum Fratribus suis Deo militaret, divinitus edoceret. Nec frustra preces: adfuit enim desuper e cœlo missus magnus cœli civis, Doctorum lumen, mundi sol aureus, magnus inquam Aurelius Augustinus. Norbertus, ut erat candido habitu, qualem Virgo-mater extenderat, amictus, adhuc genibus nixus, novum de cœlo pignus ab Augustino præstolari. Ille vero Pontificalibus ornamentis mitra et aliis congrue vestitus, eminentiori loco quasi cœlo delabens, auream Regulam a se scriptam Norberto porrigit, ineffabili et singulari privilegio. Nec enim (quod sciamus) ulli eorum, qui sub Regula S. Augustini militant, ipse jam immortalis et cœli incolæ, eam de superis tulit, tamque insigni promissione firmavit, quam beatissimo P. Norberto, cui dictum est; Quem vides, Augustinus ego sum, Hipponensis Episcopus. Ecce habes Regulam, quam ego conscripsi; sub qua si bene militaverint Fratres tui, Filii mei, securi adstant in extremi terrore judicii. Nemo tamen existimet quemquam aliorum Ordinum, si sub eadem Regula bene militarint, ab hujus securitatis communione secerni: id tantum dicimus, singulari privilegio eam promissionem expresse et directe nolle alteri factam.

Delata cœlitus a S.
Augustino
Regula.

E

136 Exceperant ad initium hujus viæ deferendam Sancti statuam, usque ad Forum linarium, RR. PP. de monte Carmelo; eandemque ibidem RR. Patribus Ordinis S. Francisci Regularis Observantiæ bajulandam imposuerunt: qui simul ac gratissimo ponderi colla submiserunt, elata voce sacrum illud epinicion, Te Deum laudamus, magna populi ædificatione omnes (qui plurimi numero erant) per totum tractum Viæ, quæ Alta dicitur, solenniter pereantarunt. Stabat in Foro linario moles alia, in qua urbis nostræ conversio per S. Norbertum ante quingentos annos facta, ita festivo exhibita fuit, ut et hic Reverendissimus noster substituisse visus, rei spectaculo delectatus; ac postea diserte quibosdam edixerit, ea sua voluptate spectasse omnia pegmata, ut molestia omnis viæ abstersa fuerit; præ ceteris tamen delectatum se Habitus candidi præmonstratione, et ea quam hic aggredimur persequi, suæ Antuerpiæ conversione. Residebat in hoc pegmate, in throno sublimi venustæ nymphæ forma, pulcherrimo schemate ornata Antuerpia, veste pro more rubra et candida, et præ cetero ornatu quo erat cultissima, lilium candidissimum dextra, sinistra scutum, (in quo urbis insignia) quo distinctius nosceretur, tenens; voto nostro blandiens, ut indicio esset præsentis gratitudinis, et omni etiam majoris semper futuri, in S. Norbertum Apostolum suum, Antuerpiæ affectus. Versus partem anteriorem in medio theatro, S. Norbertus stabat habitu candido, scapulari distincto, bireto albo in capite, dextra manu in gestus concionabundi

F
Conversio
Antuerpiensis.

A concionabundi libera, sinistra ramum olivæ tenens, ut Angelus pacis; quam semper studiosissime secutatus est, et sopitis odiis ubique et semper ita promovit, ut merito in ipsa hora dormitionis suæ, in veste candida et cuncto ramo olivæ in manu, a Fratre quodam manifeste videri meruerit. Ad pedes ejus sceleratissimus ille, Dei et Sacramentorum omnium ac præsertim Sacratissimæ Eucharistiæ totiusque Religionis juratissimus hostis, propudiosæ libidinis incensor et doctor, hæresum nostrarum verissimus Patriarcha; Tanchelinus (inquam) cultu superbo, in manu calicem cum hostiis, quasi Venerabile Sacramentum execrans, prostratus jacebat; manifesto indicio extirpatæ fonditus eversæque per veritatis Præconem Sacramentariæ illius et Adamiticæ hæreseos. Calcabatur etiam Norberti pede substratus diabolus, qui variis artibus et machinis Ordinis auctorem, ipsumque Ordinem supplantare nisus fuit. Sed Dei gratia non prævaluit; multiplices potius victoria S. Norberto succumbens. Adstabant aliquot Norberto Socii, et inter eos B. P. Waltrmannus, S. Michaelis postmodum primus Abbas, simili cum eo schemate, nisi quod cingulo desuper scapulare stringerentur. Per totum theatrum, quod ceteris capacius; magna multitudo virorum mulierum, nobilium, civium, rusticorum, pauperum; ante, retro, dextra, sinistra, circumfusa erat, singuli suo cultu festivissimi, quasi ex ore Norberti veritatem exceptura, quæ Tanchelini fraudibus et erroribus jam diu exularat.

137 Conversæ Antuerpiæ pegma prætergressis in Ponte S. Joannis aliud occurrit, tapete suo suoque ornato aulam Lotharii Imperatoris referens, Norberti sanctitati et cœlesti eloquentiæ explicandæ dicatum opus. In throno magnifico Lotharius Imperator, Cæsarea majestate, veste fulgentissima, totoque suo apparatu et diademate splendidus, sublimis residebat. Assidebat ei a dextris B. Norbertus, Episcopali cinctus, in linea scilicet et candida mosseta. Ex opposito Norberti residebat in sede sua mellifluus ille, et toti orbi notissimus, S. Doctor Bernardus, in habitu suo candido Cisterciensi. Ad utrumque pegmatis latus Accensi duo, Romano more sagati armatique Romanos fascies sustinebant Imperatoriæ majestatis satellites et custodes Ita vero a latere Cæsaris assidebant Sancti, ut versis utcumque ad se mutuo vultibus notarentur; quasi et inter se et cum Cæsare collocuturi. Tacito hoc schemate significatum est, magnam omnino fuisse Norberti et facundiam et sanctitatem, quam non tantum vulgus et simplices homines, sed et tota Nobilitas (Cæsare significata) et ipsi etiam Sanctissimi viri et Ecclesiæ Præsules, (uno, qui instar omnium sit, Bernardo signati) suspexerint semper et deprædicarint. Norunt omnes, qui Vitam Sancti legerunt, quantum magnus et sapiens Augustus semper ab ore Norberti pependerit; cujus etiam suasu et salubri consilio armis assumptis, perniciosum et durum Ecclesiæ schisma, expulso Petro Leonis Antipapa, sustulit, Innocentio vero Pontifice restituto. Norunt etiam qui sacra mellei Doctoris volumina lustrarunt, quid vir ille adulari nescius, de S. Norberto et senserit et scripserit: qui S. Norbertum Deo præ se propiorem deprædicat, et Cœlestem bustulam alibi vocat, de cujus ore se gratulatur hausisse divina eluquia.

138 Juxta hoc pegma venerandam Sancti statuam excepere RR. PP. Ordinis S. Dominici, qui et ipsi suum hoc pacto, erga commonem urbem nostræ Apostolum, et Fidei Patrem, pium cultum declararunt: sed et eodem Hymno Te Deum gratulabunda voce percantate, ad Ripæ finem juxta monetarias officinas, et adsitum eis novissimum pegma

ad initium Viæ Michaeliticæ, deposuerunt. Stabat illud ad primum hic a dextera vicum, Norberti, magni Antuerpiæ Apostoli, extremum actum representans. Jacebat in thoro ornato (ut Sanctum decuit) corpus exangue: mitra caput; casula ex panno aureo corpus; sinistrum brachium Crux Archiepiscopalis ornabat. Circumsecus adstabant, feminis viri, juvenes senibus, sanis debiles permixti: alii opem afflictis quærere, alii mirari, quod sacræ illæ exuvie corporis in summo æstu per dies octo (ut refert historia) insepulti, ita virtutibus conditæ essent, ut per tot dies de eis nihil sœtoris percipi posset. Nec funeri deerant Religiosi, Norbertino habitu piissimi Patris sui animam Deo commendantes: quorum etiam solatio visi hic duo Angeli loco editori, quasi aeri suo suspensi inhæreant, alis protinus cœlestia petitori. Deferebant hi gaudio diffluentes, in manibus suis lilium candidissimum, tacito hoc schemate significantes, quod in ejus vita legitur, animam ejus adinstar floris miri candoris velut lilii, per Angelos ad cœlum visam deferri.

CAPUT XVI.

Reliquus procedentium ordo: et per Octavam continuata festivitas.

Hic ergo fuit ordo procedentium sacrarum urbis hujus familiarum, et in triumphum deportantium sacrarum ejus Statuam: quas ex ipsa Mariana et Cathedrali ecclesia, longa et non interrupta serie, per Viam triumphalem subsequi cœpit ingens omnino facies portantium honestiorum civium numerus, et qui millenarium facile adæquaret. Prodibant primo bina ex panno serico, quem Damascenum vocant, labara, pedes quinque et semis lata, decem vero et semis longa, inferne in binas, flammarum in modum lingulas, fimbriis suis prætextas concinne decrescentia. Rubrum unum erat, quod Conventus Ecclesiæ hujus donum, hinc S. Norbertum habitu suo regulari Candidum præferbat, dextra oleæ ramusculum, pacis intersigne exhibentem: quo eum schemate cum a viginti annis hic primi in S. Michaeli cœperimus exprimere, adeo omnibus placuit ut passim jam per omnes Christiani orbis partes, hoc eodem oleæ ramusculo conspicuus exprimat Sanctus noster, Angelus pacis. Crucem ipsius Primatiales appictos lateri Genius quidam sustinet; sinistra vero pastorale Pedum, et cum eo clavum Antuerpiensis sui Cœnobii B. P. N. Waltrmanno eorum se genutlexo tradit, hisce verbis desuper aureo lemmati inscriptis: Pasce oves meas. Assident autem Waltrmanni tergo, Venerabiles Viri Waltrmus Walaciensis, Andreas Averbodiensis, et Henricus Tungerloensis Ecclesiarum Abbates primi. Altera labari facies Abbatiae S. Michaelis Insignia, serto ex oleæ ramusculis flexo inclusa, eadem ipsa quæ superius nobis descripta sunt exhibet, addita Inscriptione: S. NORBERTO TRIUMPHANTI S. Cæruleum labarum, piæ item familiæ donum, hinc eundem Sanctorum cultu suo Pontificali stellulis distincto (cujus pedibus Tanchelinus cum cacodæmone substrati) triumphantem representat, addita desuper Epigraphe: S. NORBERTO ANTWERPIÆ APOSTOLO S. Ab altera vero facie, eundem exhibet cui item Pontificali schemate conspicuo, compuncti viri ac mulieres sanctissimum Sacramentum, quod in cistis ac foraminibus per annos complures durante Tanchelini hæresi abdiderant, venerabiliter referunt: unde et inscriptio lemmati argenteo indita: S. NORBERTO SANCTISSIMO SACRAMENTI VINDICI S.

140 Utrumque hoc labarum (quod honestior aliquis Decanus Confraternitatis S. Michaelis portabat

D
EX IMPRESSIS,
et anima ins-
tar lilii ad cœ-
lum ferri vi-
sa.

S. Norbertus
Demonomas-
tyx:

ejusdem cœles-
tis eloquentia,

Labara bina
triumphanti
S. Norberto
dedicata

F

EX IMPRESSIS.
Ingens tædi-
gerorum nu-
merus,

A bat) binæ tædigerorum adeo longo tractu sequeban-
tur lineæ, ut ignem quemdam torrentem fuisse
credidisses. Certe in hac sacrarum S. Norberti Re-
liquiarum pompa locum sibi merito vendicat, quod
de glorioso Sancti Patriarchæ Meletii funere scribit
S. Gregorius Nyssenus. Sed et hoc decoro suo non
caruit, quod Candidi Ordinis Parenti, ex candida
et virgine cera, faces hæc pleraque fuerint : in
quem etiam, utpote candidissimæ Virginis matris
cultorem eximium, et speciali ratione filium, Par-
theniorum Sodalium apud religiosissimos Societatis
Jesu Patres, ac potissimum R. P. Hermann Spruyt
eorundem Directoris, pium studium enituit. Pro-
dibant et illi sancto nostro Apostolo, cum ardentibus
facibus in triumphum : ac primo Sodalitatis
Conceptæ sine macula Virginis Deiparæ, quæ vo-
catur Nationum (cujus rubeum ex serico labarum
insigne præferebatur) ingens Sodalium tædigerorum
numerus. Sequebatur aliud iterum tum Natæ Vir-
ginis tum Assumptæ Sodalitatum, quæ ambæ sunt
Juvenum, ex serico candidum auroque distinctum
labarum, quod ejusdem Sodalitatis plurimi, cum
ardentibus item facibus, comitarentur. Tum Par-
theniæ Conjugatorum Sodalitati, quæ est Annun-
tiationis Virginis, labarum insigne prælatum, magnum
eorundem Sodalium agmen stipabat. Denique, quod
gloriosissimum se vindicem quoad vixit sanctissimæ
Eucharistiæ sacramenti, Triumphator noster ac po-
tissimum in urbe hac nostra exhibuisset, raro pie-
tatis exemplo, cum insigni suo ex rubea item bysso
labaro, aureis egregiæ flammis coruscante, quo
utrumque sanctissimi Sacramenti hierotheca depicta
exhibebatur, sacra in Cathedrali ecclesia hujus Sa-
cramenti Confraternitas, cum facibus suis, tædige-
rorum hoc numerosissimum agmen claudebat.

141 Tum Subdiacono (ut est in ritibus Roma-
nis) Tunicella induto, inter binos Acolythos Ca-
thedralis Ecclesiæ, Crucem argenteam hastili longo
impositam præferente, ejusdem Ecclesiæ Choraniæ
ac Clerus minor sequebatur : quibus, pro more
jam recepto, succedebant omnes Ecclesiæ S. Mi-
chaelis Canonici ac Conversi : quorum tandem ag-
men Reverendus adm. S. Michaelis Abbas clau-
debat : qui pro ætate sua grandæva, quam quinque ad
minus annorum habebat supra octoginta, hac erga
Parentem sanctissimum pietate vires ac spiritum
suggerente, toto hoc triumphalis viæ tractu, satis
prolixo, Pluviali solenni supra Dalmaticam, ac Mi-
tra aurophrygiata spectabilis, cui ipsum Abbatiale
Pedum præferebatur, Processionem comitabatur.
C Omnes autem ecclesiæ hujus Canonici-religiosi,
super habitum suum regularem candidum, super-
pelliceis vestiti incedebant, lævo singuli brachio
almutum suum ex pellibus albis sustinentes, ac
dextra manu candidos cereos accensos gestantes.
Prælati tergum clandeabant Cathedralis ecclesiæ Ca-
nonici, præcedentibus eosdem in solennibus Pluvia-
libus, cum baculis argenteis, Collegii Cantoribus :
qui omnes ad Sancti et ejus Reliquiarum reveren-
tiam nudo capite incedentes, quos eis deferendos
tribueramus candidos cereos gestabant. Demum
cum Ministris ac Diaconis in paramentis pretiosis,
duo illi ecclesiæ nostræ Canonici gradiebantur, Dal-
maticis item aureis induti, qui sacras S. Norberti
Reliquias Praga detulerant ; easdemque cistellæ ar-
genteæ, de qua supra, decenter inclusas, per totam
processionem venerabiliter utrumque sustinebant,
ac populo venerandas proponebant. Sacræ denique
pompe agmen Antuerpiensis Ecclesiæ Episcopus,
pro pio suo in Sanctum affectu, cum suis Archidia-
cono ac Ministris, et ipse in Pontificalibus, clau-
debat : quos omnes Amplissimus Antuerpiæ urbis
Magistratus, præcedentibus ordinariis tubicinibus

vias omnes festiva melodia complentibus, honorifice
comitabatur ; cum sequacibus ex populo adeo innu-
meris, ut tota propemodum civitas in festum hoc
effusa videretur.

142 Dum autem ad novissimum pægnia, ubi
PP. Prædicatores sacram Statuam supra diximus
deposuisse, procedentium ordo devenisset ; Norber-
tini S. Michaelis Canonici, S. Norberti in Christo
Fili, eandem paratissimis humeris excipientes, ad
ipsam suam ecclesiam detulerunt ; ac decantato ibi-
dem admodum solenniter, per varios musicorum
Choros, Hymno Te Deum laudamus, eandem throno
suo in templi medio, Sacras autem Reliquias, al-
teri ad hoc ex flosculis byssinis pulcherrime concin-
nato tabernaculo in summo Altari deposuerunt ; ubi
et Episcopus, subjuncta de S. Norberto ex Missali
Romano Oratione propria ; solennem populo, quem
omnem templum (alioquin satis capax) capere non
poterat, benedictionem impertiit. Quo facto, omni-
bus in pace digredientibus, Abbas, quotquot tam
ex Canonicis quam aliis in Cathedrali Ecclesia so-
lennis Missæ ministerio occupati fuerant, ut et sa-
crarum caeremoniarum Magistrum, religiosa hospi-
tali te mensæ suæ omnes adhibuit. Inchoata hoc
pacto in Mariana basilica solennitas, in nostra (cu-
jus uterque aditus inter vernantes arborum ramos
et florida sarta imaginem Sancti depictam ostenta-
bat) terminabatur, aut verius inchoabatur : quia
per subsequens octiduum, ab innumera Sanctorum et
ejus Reliquias pie visitantium multitudine, frequen-
tata fuit. A meridie sub horam tertiam ex suggestu
ecclesiæ nostræ eruditissime in laudem Sancti pero-
ravit D. Gaspar Estrix, S. T. L. ac Pastor tunc
Cathedralis Ecclesiæ, deinde autem ejusdem eccle-
siæ Canonicus ac Plebanus : qui super illa Libri
Esther verba cap. ix. Sic honorabitur quemcumque
Rex voluerit honorare ; egregie in honorem Trium-
phatoris nostri discurrebat, ac ejus in Antver-
piensem ecclesiam, (quam tamquam Angiæ quoddam
stabulum ipse novus Alcides expurgaverat) novis ac
eruditis conceptibus, ut est Vir admodum facundus,
præclara merita declarabat. Concionem exceperunt
post quartam Vesperæ, quæ solennissimo musico
concertu, et populi concursu undequaque maximo
peractæ, cum Completorio et Laudibus sub septi-
mam vespertinam terminabantur : atque ita hujus
die festivitati coronis, magno omnium Ordinum
gratulatione, ac imprimis Filiorum S. Norberti pia
exultatione, imposita fuit.

143 Quod vero Pragæ per totum ibi Triumphantis
octiduum singulæ Religiosorum Familiæ singulos
hebdomadæ dies delegissent, quibus et Processione
et solenni Officio, ac etiam Concione sacra Sancti
Reliquias veneratum venirent ; ita et in hac nostra
Triumphantis Echone, per singulos hebdomadæ
dies, variæ venerunt hujus urbis sacræ Congrega-
tiones ; eæque potissimum, quæ publicas urbis Pro-
cessionibus comitari non solent, ut sunt Domini Ci-
stercienses, Patres Discalceati, Patres Societatis ;
quatenus hoc pacto suam quoque erga communem
Parentem devotionem testatam facerent ; quam alii,
publicam Processionem comitando, jam declarave-
rant. Feria itaque secunda mane RR. Patres Col-
legii Antuerpiensis Societatis Jesu, cum Scholis suis
ac Sodalitatibus, quibus pulcherrima ex bysso la-
bara salutifero Jesu nomine decore ornata præfe-
rebantur, veneratum Sanctum ejusque Reliquias
venerunt : quos omnes, præcedentibus binis illis
nostris ad solennitatem hanc (ut nuper diximus)
novis aptatis labaris, Canonici-religiosi S. Michaelis
ad portam circa Abbatialem planitiem excipientes,
venerabiliter per cænobii ambitum ad suam eccle-
siam deduxerunt : quod quia subsequentibus diebus,
aliis

qui in ecclesia
Michaelitica
cunctis bene-
dicit.

conclusaque
istius diei fe-
stivitas.

per totam
continuat
Octavam.

PP. Collegii
Soc. cum
Scholis suis
veneratum ve-
nerunt S. Nor-
bertum.

et Reliquiæ
S. Norberti
ante Ep sco-
pum.

A aliis item Religiosorum familiis factum est, hic semel commemorasse sufficiat. His omnibus, ante Sancti Statnam, totam Ecclesiam pie occupantibus, rem divinam faciebat Pater Martinus Bresserus, tunc Antuerpiensis Collegii, nunc Lovaniensis vigilantissimus Rector; ac etiam Concionem longe doctissimam habuit R. P. Antonius a Burgundia, Comitum de Waeke frater, scholarum Praefectus, qui super illud Isaiae xxxv, Et florebit quasi lilium, egregie candidi Ordinis (cujus ipsum lilium hieroglyphicum est) velut totidem spiritalium liliorum amoenissimi viridarii, praeclara decora, ac imprimis S. Norberti (quem et lilio assimilabat) concionis suae pulcherrimo penicillo delineabat. Missae summæ de S. Norberto Officium pro iisdem Patribus, qui extra ecclesias suas ejusmodi solennia officia celebrare non solent, celebriter D. Philippus Boonen, Cœnobii S. Salvatoris tunc Prior, nunc autem D. Guilielmi de Castillo Baudelonensis Archimandrite Coadjutor dignissimus, cum assistentibus sibi Ordinis sui Ministris religiosis, peregit: quos (quod et aliis diebus, ceteris Religiosorum Congregationibus fiebat) Prælati S. Michaelis gratitudinis ergo, pia hilaritate, secundum faciem Sanctorum, in mensa sua excepit.

144 Vespertinarum Laudum per Octavam ordo fuit hujusmodi. Ad satisfaciendum populi devotioni, qui vel hac secunda feria, die tamen non festivo, adeo creber ecclesiam visitabat ac si Paschalis fuisset solennitas, quotidie ad medium sextæ pomeridianæ, persoluto Completorio, præmissoque grandioris campanæ pulsu, processio instituebatur, binis illis novis supra descriptis labaris prælatis, ad navem templi; Conventu in superpelliceis existente, ac Priore præter Stolum, Pluviali solenni induto, veloque ad collum aptato, sacras honorifice Reliquias ante pectus, distellæ suæ inclusas gestante, præcedentibus Acolythis cum cereis et incenso. Easdem ille ductibus aliquot incensatas, decenter ante Sancti statuam populo venerandas exhibebat; percantatisque cum organis ac musica nonnullis Hymnis, brevis quotidia ad populum ex suggestu vespertina collatio fiebat, considerantibus utrimque Religiosis. Ita hac ipsa vespere feriæ secundæ resumpto Themate pridiani sermonis, Buccinate in Neomenia Tuba, etc. V. D. F. Norbertus, per egregium ex S. Chrysostomo discursum, declaravit diversitatem inter reliquias ciborum corporalium et spiritalium, adeoque ex prioris concionis suæ reliquiis vespertinam collationem instituit; additis egregiis de S. Norberto, quem tubæ assimilabat, et hoc Tubarum festo, considerationibus. Simili autem modo per Octavam similes Collationes habitæ sunt. Collationem iterum musica exiciebat: ac demum, data populo cum Reliquiis benedictione, actui huic finis imponebatur, Processione eo ordine quo venerit chorum repetente. Feria tertia venerandas sibi delegerunt sacras S. Norberti Reliquias RR. Domini sancti Salvatoris Ordinis Cisterciensis, qui processionaliter per ecclesiæ nostræ Conventum præcedentibus labaris (ut supra descriptum) ad chorum deducti sunt. Concionem insignem habuit R. D. Jacobus Segers, ejusdem ecclesiæ Monachus, qui super thema suum Joannis V, Ille erat Lucerna ardens et lucens; quæ de Joanne Baptista Christus asseruit, et mellifluis Bernardus egregie explicat, ex eodem sancto Doctore, qui S. Norbertum mirifice coluit et suspexit, pulcherrimas ardentis et lucentis lucernæ conditiones, eidem Sancto attribuit, gestisque ejus præclarissimis comprobavit.

145 Ipso natæ Virginis festo; ejus solennitatis Missa alio tempore peracta, introductis Capucinis, et ad chorum deductis, pro iisdem votivam de S.

Norberti Translatione Missam, insigni musica completam, cum suis solenniter peregit loci Prior, F. Joannes Chrysostomus vander Sterre. Concione autem elaborantissima et ad stuporem egregia, eandem Missam prævenerat R. P. Gabriel Amerfortius, qui ex Isaiae LI Audite me qui sequimini quod justum est, et quæritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, et ad cavernam laci de qua præcisi estis; attendite ad Abraham patrem vestrum, etc. de Hebræis post maris transitum lætantibus cum Moyse, qui Joseph Patriarchæ secum Reliquias tulerat, exorsus; insigniter ea post tot reportatas in Germania victorias Imperatori Ferdinando triumphanti, et sacras Pragæ S. Norberti Reliquias transferenti, applicavit; ac litteraliter explicatis iis quæ notanda essent de Fide et Patientia Abraham, eadem docte S. Norberto attribuit: cui etiam Antuerpiam plus debere, quam ceteris suis Apostolis, Theologice disseruit. Feria quinta Tertiariis Capituli Sepperensis, quos Beggardos dicunt (a Begga dictos, nuper asseruimus) ad venerandum Sancti Reliquias obtigit: quibus pro more solenniter exceptis, et templo inductis. Concionem habuit R. P. Guilielmus van Styl cœnobii Procurator, qui super ista Ecclesiastici verba; Ecce Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo; statum olim miserum Antwerpianæ urbis declarans, ac submissum ei divinitus S. Norbertum; obligationem etiam exaggeravit, qua eidem suo Apostolo merito devincta est. Eodem hoc pomeridiano tempore, augendæ S. Norberti gloriæ, drama apud Eremitas Augustinianos a R. P. Nicasio Baxio erudito carmine compositum, feliciter exhibitum fuit. Erat ipsum ex S. Norberti vita desumptum, egregium ejusdem Sancti stratagema, quo cœlesti sua flexanima efficacitate debellavit, ac Ordini suo candido aggregavit potentissimos Principes, Beatum Cappenbergæ Comitem Godefridum, una cum conjuge ac Ottone fratre suo.

146 Feria sexta Minimis S. Francisci de Paula destinata fuit. Ante Missam solennem, concionem Gallicam insignem habuit R. P. Egidius du Fourmanoir, super istud Matthæi v, Qui fecerit et docuerit hic magnus vocabitur, egregie deducens, pro illius idiomatis eloquentia, S. Norbertum Parentem nostrum, undequoque fuisse Magnum. Sabbatho, Sanctum venerunt veneratum Carmelitæ Excalceati. Concionem ante Missam, Flandricam habuit R. P. Hyacinthus a Jesu, qui verba illa Ecclesiastici L, Vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso, egregie S. Norberto applicabat; ac minutatim qui in eo fulsissent lapides pretiosi præstantissimarum virtutum, quas fidei fundamento magnifice superstruxerāt, explicabat. Summæ Missæ officium reverenter peregit R. P. Clemens a S. Catharina, eorundem Carmelitarum Antwerpiae Prior: sed et post Missam Hispanicæ concionem egregiam ac eruditam habuit (cui præter varios ejusdem nationis, ac alios Nobiles, intererant Antverpiensis castri Gubernator cum conjuge sua) R. P. Joannes a Matre Dei; Provinciæ Definitor.

CAPUT XVII.

Octavæ die functiones eucharisticæ. Brandea variis impertita.

Dominica, quæ erat Septembris XII, Translationis autem hujus dies octava, qua cum numerosissimo populo, quantum nec ipsum templum potuit capere, pium suum erga communem urbem nostræ Apostolum ac Parentem declaratum venerunt RR. Patres Domus professæ Societatis Jesu; concionem antemeridianam

Quid Augustiniani,

Minimi.

Carmelitæ Excalceati fecerint?

F

Collatio Vespertina quotidia instituitur.

DD. Cistercienses, venerunt veniunt Sancti Reliquias:

item PP. Capucini.

PP. Domus professæ S. J. Stat onem suam servant ad S. Norberti,

XX IMPRESSIS

A antemeridianam in confertissimo auditorio omnino egregiam habuit R. P. Maximilianus Habbequius : qui pro Triumphatoris nostri gloria hæc thematis sui verba eximie illustravit : Si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres : nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Ac inter complura alia, quæ ex protuberante in candidam Præmonstrati Ordinis familiam ejusque Parentem affectu, alias adhuc sæpius declarato, pleno ructabat ore ; in mystico hoc nostro Joseph sancto Norberto, alterum asserebat se deprehendere Salvatorem (ut illum olim Ægypti,) ita hunc Antuerpiæ (quod pluribus affectuosissime explicabat) ac proinde, quod de ejusdem Joseph manipulo, quem alii Fratrum suorum manipuli adorarint, alibi legitur ; etiam in nostro jam Parente et altero Joseph Norberto impletum aiebat : qui tanquam Acervus quidam tritici, ut in Canticis habetur, duplicis generis vallatus Lilis (quæ pulcherrime interpretabatur) sive alius quispiam excellens manipulus, in nostra jam Antuerpia ad venerationem erectus staret ; quem hoc octiduo adoratum venerint totidem Fratrum suorum manipuli ; quot huc ejus sacram Statuam ac Reliquias veneraturæ venerint variæ hujus urbis Religiosorum Congregationes ; inter quas novissimo loco hodie etiam accederet Domus professa Societatis Jesu, ejus nomine et ipse ecclesiastes libenter adoraret erectum manipulum nostri Joseph ; ac ut olim præco apud Ægyptios, et ipsum salutaret ac compellaret nostrum Abrech S. Norbertum ; communem Urbis nostræ Parentem et Apostolum, Concionem hanc sacram (quæ mira omnium gratulatione excepta fuit) Missæ summæ Officium excepit ; quod sollemnissime in Pontificalibus peregit D. Matthæus Abbas S. Michaelis, quibus musicorum choris per varias templi partes dispositis, Angelicam quamdam harmoniam exhibentibus.

sequuntur
alia pom
ridiane duæ

sa. 10, 11.

C 148 Hora tertia pomeridiana concionem ad populum Antuerpiensem Eucharisticam habuit V. D. F. Norbertus van Couwerven, super idem suum per hoc Tubarum festum sæpius frequentatum thema : Buccinate in neomenia tuba etc. adeoque, quod per Tubas inchoaverat, per Tubas conclusit ; deditque inter cetera, ad Reliquiarum venerationem, quod de Christo vaticinatus est Evangelicus Vates ; Erat sepulcrum ejus gloriosum. Concionem autem excepere sollempniæ Vesperæ de Beatissima Deipara ac S. Norberto. Coronidem denique sub ipsis Laudibus, idem qui eandem Dominica elapsa in ecclesia hoc nostra, egregia concione auspiciatus fuerat, collatione vespertina festivitati imponebat R. D. Plebanus Gaspar Estrix : qui verba item ista Isaie xxxv, Gloria Libani data est ei, decor Carmeli et Saron, egregie explicabat : Sanctoque triumphatori nostro ejusque candido Ordini, per Libanum, montem candidum designato, applicabat : ejus cum præclara extitissent ac etiamnum extarent in civitatem Antuerpiensem merita : tum beneficiorum illorum munulo non exiguum factam accessionem aiebat, cum sacrarum ejus Reliquiarum non modicis jam ditata esset pignoribus, quæ omnibus eadem fide viva visitantibus futura sunt fontes salutis, et scaturigines gratiarum. Agebat proinde immortales gratias D. Gasparo a Questembergh ; Strahoviensi Abbati dignissimo, ejus munificentia thesauro isto ditati essemus. Agebat item amplissimas D. Matthæo Irsselio, ad Divi Michaelis Abbati meritissimo, ejus vigilantissimo studio ac opera eundem obtinuissemus : sed et agendas asserebat gratias Senatui Populoque Antuerpiensi, qui toto hoc octiduo insignem erga Apostolum suum pietatem ostendisset. ¹ illum finem insigni musica decan-

tato Te Deum laudamus, ad agendas illi gratias qui est fons bonorum omnium ; una cum Laudibus B. Virginis et S. Norberti, sacrarumque Reliquiarum ad anterius templum cum processione multo sollemnissima delatione, ac per easdem populo data benedictione, non nisi per ingruentes tenebras sollemnitati ac innumeri populi concursui finis impositus fuit.

149 Posset hic non incongrue subnecti, quomodo nonnulli e cælo, ad venerationem sacrarum harum Reliquiarum et S. Norberti invocationem, ejus medicam manum ac cælestem opem experti dicantur ; quale illud est cujus supra incriminamus, de restituto sanitati ægro brachio et aliis : quod et oblati anathematis aut recipiendæ sanitatis votis, aut recepti gratis indicibus, sæpe testantur ; nisi pro sancta Tridentini lege, sancte vetarentur ejusmodi miracula ante Ordinarii disquisitionem publicari. Ingens præterea fuit eorum numerus, qui vel globulos suos precatorios sive rosaria (ut vocant) vel imagunculas Sanctorum, aut quasvis alias res aut vela scriba sacris hisce Pignoribus ad moveri petierunt ; ac etiamnum, quoties easdem Reliquias reserari contingit, ad moveri expostulant. Rosariorum autem ad movendorum tantus fuit cumulus, ut grandiores etiam sportas implevisset ; quorum ea ratione sanctificationum vis sacra, diabolo in energumenis terrori fuisse deprehensum est.

Innumera
Rosaria etc.
admota Re-
liquiis

E

150 Jam olim, in ipsis etiam nascentis Ecclesiæ exordiis, ea in veneratione Sanctorum Corpora et sacræ Reliquiæ habita sunt ; ut cum religioni duceretur eadem, non dico dividere, sed vel etiam contrectare ; vela sibi quædam ex bysso aut alia quapiam materia facerent, quæ iisdem pie admove-
rent : ac ut olim semicinctia Pauli, ita etiam hæc, per earundem rerum sacrarum contactum, sanctificari crederent ; quin et multoties experirentur eadem vim salvificam ex illo contactu hausisse. Hujusmodi autem brandeorum sive velorum ex bysso confectorum, per sacras S. Norberti, iisdem ad tempus involutas Reliquias contactorum nonnulla, ad piam eorum instantiam, piis aliquot locis xenii loco misit S. Michaelis Abbas. Ita ad devotas preces Nobilis Domine Margarete Beyssel a Ginnich, Priorissæ cœnobii Hinsbergensis Ordinis Præmonstratensis, eidem ac sacro Virginum istarum cœtui cærneum nuper brandeum, misit ; alterum quoque ex bysso candidum Religioso item Præmonstratensium Virginum in urbe Bredana Collegio cœnobii Vallis S. Catharinæ. Canonicis etiam cœnobii S. Norberti Madritensis, cum hisce suis patentibus Litteris, rubeum non ita pridem brandeum, magna ab iisdem veneratione exceptum, destinavit. Litterarum hic tenor. Nos Matthæus. Dei permissione Abbas S. Michaelis Antuerpiensis, Ordinis Præmonstratensis, etc. Omnibus hasce visuris salutem in Domino sempiternam. Notum facimus, quod nos ad piam instantiam Reverendi admodum Patris, F. Michaelis Maldonati, Congregationis Hispanicæ Ordinis nostri Præmonstratensis Canonici, ac dictæ Congregationis in Curia Regia Procuratoris generalis, die datæ præsentium dederimus ac contulerimus, ac hisce damus et conferimus Patri Abbati ac Conventui S. Norberti in urbe regia Madritensi, brandeum quoddam rubeum, cui involutæ fuere Reliquiæ S. P. N. Norberti, quas pro ecclesia nostra nuper impetravimus ; quodque sanctificationum credimus (ut olim majores nostri solent) ex earundem sacrarum Reliquiarum contactu, tanquam ex viarum animæ gloriosæ. Et quomodo olim S. Gregorius Magnus (ut ex ejus Registri lib. 3 ep. 30 et aliis patet) cum religioni duceret Sanctorum corpora dividere, vel iis quidquam demere ; ejusmodi a sa-

Act. 19, 21

Varia variis
brandea mis-
sa.

1^r

A cris eorum Reliquiis contacta vela (quæ brandea vocabantur) transmittere solebat; ita et Nos Vobis ipsum rubeum brandeum transmittimus; quatenus ea illud veneratione suscipiatis, qua illa olim sanctarum Reliquiarum contactu nobilitata in Ecclesia suscipi solebant. In horum fidem hæc ita scribi iussimus, quibus et nomen nostrum subjecimus, ac sigillum imprimi curavimus, die vii Novembris anno MDCCXXVIII.

pp. Soc. J.
dramatice
exhibent Vi-
tam S. Norber-
ti,

151 Non est prætereundum, quod Antuerpiensis collegii Patres Societatis Jesu, pro pio suo erga S. Norbertum affectu, hoc jam hæcenus a nobis descriptum octiduum (quo tamquam Echone quadam Pragensis illud longe celeberrimum, si non apparatu et magnificentia certe animo non impari triumphare conati fuimus) insigni concluderint dramate, quo publico ejusdem Sancti vitam, per studiosam suam juventutem populo Antuerpiensi, in ejusdem sui collegii aëa, spectandam exhibuerunt. Erat drama illud ingeniose dispositum, magna varietate refertum, et ad ingenerandos spectatorum animis ad Sancti cultum et imitationem pios affectus, aptissime compositum: quod in Actus quinque tributum, Primo S. Norbertum, sub vanitatis labaro mundo militantem, Secundo, eundem mirabiliter per fulmen conversum, vitam novam auspicantem, ac pacis Angelum; Tertio, eundem candidi Ordinis Patriarcham cœlitus a Virgine-matre habitu candido, ab Aurelio Augustino Regula Canonica donatum, novam et candidam Jesu militiam conscribentem, Quarto, Antuerpiæ Apostolum, ac ejusdem ibi Præmonstrati Ordinis sui cœnobii Michaelitici (cui B. P. Waltmannum in Abbatem primum præfuit) fundatorem; Quinto demum Actu, eundem ipsum Magdeburgi Archiepiscopum creatum, ac totius Germaniæ Primatem, cœlorum denique civem beatum, egregie magnoque spectatorum applausu representabat. Præter actorum felicitatem, etiam ipsius cœli (quod alioquin pluviam minitari videbatur) auræque gratissimæ favorem utroque die experti sunt, ut magna cum eorundem spectatorum voluptate (qui numerosissimi utriusque sexus convenerant) nova semper iisdem excitata orexi, secundo exhibitum fuerit.

Antuerpien-
sium affectum
erga S. Nor-
bertum,

C

152 Hæsit ab hac triumphantis Norberti echone, mirus Antuerpiensi populo erga S. Apostolum suum affectus, qui majora indies devotionis capit incrementa: ut, quod olim de Antiochenorum civium erga Patriarcham suum S. Meletium eximio cultu, scribit S. Chrysostomus; idem de hoc pio Antuerpiensium erga S. Norbertum studio asserere me posse videar. Ut enim Antiocheni, ob gratissimam Meletii memoriam, quam sibi ob oculos continuo versari volebant, patres, avos, proavos, matresque prætereuntes, B. Meletii nomen liberis suis imponebant, adeo ut omnes æles ac compita juvenilissimam Meletium personarent; ita etiam Antuerpienses, liberis suis certatim imponere satagunt gratissimum Norberti nomen: etsi nullus ex cognatione ipsorum ante vocatus fuerit illo nomine: quin et eosdem suos liberos nonnumquam veste S. Norberti candida, (quæ etiam subinde ad cœnobium benedicenda mittitur) vestiunt; ut eadem opera et Sancti virtutes et innocentiam induant. Alterum Antiochenorum erga S. Meletium studium erat, quod feliciter Antuerpienses erga S. Norbertum imitari incipiunt; quod etiam erga ipsam Sancti imaginem sese devotissimos exhibent: ut, teste eodem S. Chrysostomo, non in publicis solum, sed et privatis locis, eam collocarent; eandem in palis annulorum, in simulachris et in phialis, et in thalamorum parietibus et ubique exprimerent; ita etiam S. Norberti sacra imago, non tantum cultorum suorum

Antiochenos
erga S. Mele-
tium imitati.

privatis ædibus inferri: sed et publicis locis collocari, militaribus signis ac vexillis infigi, ac pro domorum intersignis adhiberi cœpit. Tertium autem Antiochenorum erga Meletium cultus indicium erat, quod solenne ei statim festum decernerent; ac non secus ac apes favum, ita ejusdem sacras Reliquias circumvolarent. Quo in studio etsi Antuerpienses, in immensum tamen Norberto obligatiores, ab Antiochenis superentur; sperandum tamen omnino est, ejusdem pii voti, quod pro publica hac S. Norberti festivitate obtinenda, jam dudum concepinus, aliquando nos fore compotes; ubi potissimum Sancti e cœlo accesserit favor, qui nonnullis inspirabit, humanæ prudentiæ rationibus, ex zelo forte non satis bono nimium innixis, plus tribuendum legibus pietatis.

153 Sollicitus post hæc Abbas noster, ut sacræ istæ S. Norberti Reliquiæ, et diligentius asservari, et honorificentius in Ecclesia populi venerandæ collocari possent; postquam ejusdem Divi capellam, quam in sinistro chori latere ad Septemtrionem habet, peristromatis ex inaurato corio totam decore vestiri curasset; novam item ibi non exiguis sumptibus lipsanothecam fieri fecit; arculam imprimis novam, ad duos circiter pedes longam, unum altam, exterius vario Seraphinorum ac fructuum sculpto ornatu decoratam, ac totam undique inauratam: interius vero rubea bysso circumquaque vestitam excipieudis sacris Reliquiis decenter compositam. Arcæ autem huic Reliquiariæ excipienda affabre admodum factæ, novam item in dictæ Capellæ latere, ad murum Septemtrioni oppositum (ut tamquam sacer quidam averruncus, omne quod ab Aquilone panditur et cœnobio imminet malum, Norbertus avertere dignetur) vario item sculptoræ artificio, conditorium sive lipsanothecam aptari curavit. Est ea quatuor pedes alta et semis, tres vero et semis lata, quæ insigni qua coronidis et limborum, qua florum et spirarum ac Amalthææ corouum variegatione decoratur. Utrunque binæ virtutum illarum, quæ in Sancto mirifice floruerunt, basibus suis innixarum statuæ collocatæ sunt, duos fere pedes altæ, Fidei et Patientiæ. Supernæ inter binos Angelos tubas inflantes, hic et inde coronidi innitentes, S. Norberti statua imposita cernitur. Totum externe opus pro potissima sui parte inauratum est; interne abaco concinne efformato hæc majoribus characteribus aureis inscripta visuntur. RELIQUIE S. NORBERTI, CANONICORUM PRÆMONSTRATENSIVM PATRIARCHÆ, ANTVERPIÆ APOSTOLI. Omnibus autem hisce diligenter aptatis, ac pro tanti hospitis sacris Exuviis excipieudis, digne exornatis, cum die xv Februarii anni MDCCXXVIII, votiva in honorem S. Norberti, eaque insigni musico concentu Missa celebrata fuisset: Abbas, Pontificalibus indutus ac Mitra, aptatæ isti novæ Arcæ, juxta ritum in Pontificali præfixum prius a se benedictæ, sacras illas S. Norberti Reliquias, aliis ex bysso velis decenter involutas, coram multis testibus, una cum earundem approbatione, ac aliis litteris, fidei posteris faciendæ ergo, inclusit: quæ deinde suo item novo conditorio in S. Norberti Capella indita fuit: ubi sacra isthæc urna inaurata, per appositam antierius vitream fenestram perrutilans, omnibus venerantibus conspicua apparet: ac deinceps ante eas noctu ac interdiu lampas semper ardens, in Capellæ medio, ex ipso fornice venerationis augendæ ergo, pendula visitur.

Novæ lipsanothecæ facta:

cui an. 1028
15 Febr.
F

imponuntur
Reliquiæ.

154 Pius hic S. Norberti ejusque sacrarum Reliquiarum cultus, indies majora capit incrementa: adeo ut crebro, coram ejus altari ac sacris istis Reliquiis, videre sit magnum numerum genuflexorum, vota sua Sancto intimantium, luminaria accenden-

tium

EX IMPRESSIS
Indulgentiarum
concessarum
vultibus
illas,

et instituta
Confraternitas

A tium, ac alia pietatis opera exercentium. Cui devotioni augendae nuper Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus D. Fabius de Lagonissa, SS. D. N. Urbani PP. VIII Nuntius, omnibus Christi fidelibus capellam dictam ac sacras ibi depositas Reliquias pie visitantibus, ex plenitudine facultatis suae, concessit Indulgentias dierum trecentorum, per Diploma datum Bruxellis, xviii Decembris mdcxxviii. Denique, ad augendam magis piorum civium erga Tutelarem hunc suum devotionem, S. Michaelis Abbas, per Sedem Apostolicam, piam hic Confraternitatem in honorem S. Norberti institui, ac spiritualibus gratiarum et indulgentiarum thesauris locupletari sollicitè curat: quin et, quo suam erga sacra ejus pignora pietatem testatorem faceret, adiecit, ut fieri curaret Crucem quamdam argenteam, admodum allabre concinnatam, duos prope modum pedes altam; cui quinque locis dictarum sacrarum Reliquiarum particulae, per crystallum conspicuae, includerentur: ipsa circum quemque loculum sculpta epigraphie indicante, quid quoque contineatur, hoc ordine. Circum medium legitur. ARTICULUS PRIMUS SS. P. N. NORBERTI ANTWERPIE APOSTOLI. Circum supremum, Ex DEFLEXIONIBUS CARNIS SS. P. N. NORBERTI. Circum sinistrum; PARS ALBE SACERDOTALIS S. NORBERTI. Circum infimum; PARS PEDI PASTORALIS S. NORBERTI. Circum dexterum; Ex DALMATICA S. NORBERTI ARCHIEPISCOPI MAGD. Sed et honesta ac pia Matrona Susanna de Bruyn, egregii statuarii Joannis Collyns de Nole ac capitanei conjux (cujus etiam illud quod supra descripsimus caeruleum labarum, pium donum fuit) novum S. Norberto in ejus capella ex vario marmore Altare fieri curat, ut ejus e caelo patrocinium demereri possit.

155 Norberti Triumphantis Echo sub Abbate Matthaeo Antwerpiae resonans, per organum R. D. Joannes Chrysostomi vander Sterre, hic nobis tacebit. Ut tacere citius posset, neque molem operis enormiter extenderet, rescissis identidem pluribus, ad hanc contracta brevitate; eo fidentius quod major probabilitas, exteris onerosa futura, non debeat ab Antwerpiensibus hic desiderari, integrum librum habentibus. Auctori, merces fuisse videtur successio in dignitate Abbatiale, anno mdcxxix feliciter oblata, et per xxxii, annos gesta: quod etiam marmora, in honorem S. Norberti loquacia, posteris testantur. Successit Chrysostomo Norbertus van Couwerve, inauguratus xxi Decembris anno mdciii. Hic a Norberto Nicolao Amand ob Amelxen, Strahoviensi Abbate, accepit, vii Maji, anno mdciv, partem Cerebri condensati sanctissimi Fundatoris Norberti, quam aliasque ejusdem Reliquias inclusit novae et artificiosae insignique capsae argenteae longae ad mensuram humani corporis: quae sub insigni conopeo, in ejus festo, et per Octavam exponitur in ara aeternali, magnifice medio in templo erecta: per reliquum vero annum servatur in proprio Sancti sacello, quod marmoreo altari sepimentoque instructum, chori ambitum insigniter ornat, una cum aliis similiter ornatis sacellis quatuor. Ibi excuvatus in loculum speciosi operis paries, post inauratas valvas illam custodit, majoribus dumtaxat festis spectandam, et ardente ante eam jugiter lampade illuminatam, qualem vides sub altari sacelli Pragense, supra exhibiti, aeri incisam.

156 Litterae Abbatis Strahoviensis, tam insignem sacri Cerebri partem donantis, invenire cupiens, nobisque jam pridem optantibus omnia coram inspicere gratificari volens praesens Abbas (quem monasterio diu Deus conservet) Ampliss. ac Reverendiss. D. Joannes Chrysostomus Teniers, invitavit nos die xix Julii mdcxciii, ad inspectionem argenteae illius arcae. Cumque adessemus, reverenter expositam in Sacristia, co-

ram praecipuis sui monasterii Religiosis operiri fecit, D et singula intus contenta coram se explicari. Et inventa est quidem pars Cerebri exicenti, multipliciter obvoluta; sed scripturae eo spectantis nihil. Jussit ergo nobis describi Instrumentum Vicariorum generalium, vacante Sede diocesim Antwerpiensem administrantium, ipsamque Reliquiam approbantium, quod est hujusmodi; Quoniam Sanctorum cum Christo in caelis regnantium relictis in terris corpora, aliasque exuvias, ecclesiarum esse ornamenta, urbium contra hostes visibiles et invisibiles praesidia, publicae pietatis incitamenta; et recta ratione, et innumeris experimentis, et omnium seculorum sensu comprobatum est; merito existimamus, quae eorumdem cultui amplificando conducunt, quorum patrocinia cupimus incessanter habere, singulari nobis studio esse promovenda. Cum igitur pro parte Rev. adm. et Ampliss. Domini Norberti van Couwerven, moderni Abbatis Monasterii S. Michaelis, Praemonstratensis Ordinis in hac urbe, nobis fuisset exhibita theca quaedam lignea; et in illa locus holosericus, insignes Reliquias de corpore S. Norberti, Ordinis sui Fundatoris, ac vere Antwerpiensium Apostoli, legitime donatas atque transmissas continens; ad finem et effectum, ut auctoritate qua hac parte utimur ordinaria assertae, pro veris et legalibus haberi et exponi possent, iisdemque honor deferri, qui in Dei Omnipotentis gloriam, et totius Ecclesiae Antwerpiensis redundaret utilitatem: Nos, pro debito officii, quantum in Domino possumus, satagentes Sancti desideriis et filiali affectui Amplisse. Domini exhibentis condescendere, populi que nobis commissi erga Apostolum suum devotionem promoveri: ut ejus meritis efficacius adjuvemur, cujus Reliquias pio amore complectimur; certo confisi, hos Religionis cultu nobis apud Deum Patronos parari, et adversus quaevis ingruentia mala Tutelares, ac simul fidei, caritatis, fortitudinis, aliarumque virtutum exempla atque incitamenta offerri; reseratis et attente perlectis litteris Reverendissimi in Christo Patris ac Domini Fr. Norberti Nicolai Amani ab Amelxen Abbatis Strahoviensis, quibus sub manu et sigillo propriis declarat ac testatur, se ad majorem Dei gloriam, et Antwerpiensis inclitae civitatis consolationem perpetuam, nec non coenobii et Ecclesiae S. Michaelis ibidem indeficientem novam benedictionem, ejus altari reverenter, quo potest, pio devotionis actu, et superabundanti caritatis affectu, transmittere, imponere, atque donare, medium Cerebrum sanctiss. Patris Norberti Antwerpiensium Apostoli, rogans, ut hunc thesaurum bene observent, custodiant, venerentur: utpote organum, unde tam salutaria, dum viveret Vir Dei, in illorum et posterorum salutem distillata sunt; et per quod, prout notum orbi, mirabilia, stupenda, sancta plurima, Spiritus sanctus operatus est olim. Ex quo donationis et transmissionis instrumento, cum constet (quantum moraliter cognosci potest) praetactas Reliquias, veras et legales esse; easdem ut tales, auctoritate nostra ordinaria approbamus, fideliumque venerationi publice exponi posse decernimus; in majus devotionis augmentum, omnibus et singulis hasce Reliquias, die exaltationis earundem, aliisque anniversariis, quibus sancta Mater Ecclesia festivam hujus Sancti recolit memoriam, praevia legitima dispositione, in orationis spiritu visitantibus, quadraginta dies de vera Indulgentia, juxta formam Ecclesiae consuetam, in Domino concedentes. In quorum omnium fidem ac robur, praesentes sub sigillo Vicariatus, et Ampliss. Domini

post inspectas
Reliquias

et litteras
Abbatis
Strahov.

additis 40
dierum Indulgentiis,

Pars Cerebri
an. 1651 altata

et novae arcae
argenteae
inclusa:

cum approbatione
Vicariatus
Antwerp.

Vicarii Generalis vidimatione, per Secretarium expediti fecimus. Antuerpiæ Kal. Maji MDCLIV.

Franc. Dinghens Vic.

et erat subsignatum de mandato RR. adm. Dominorum Vicariorum prefatorum.

Franc. Hillewerven Secret.

157 Exaltationi prædictæ lecta videtur fuisse Dominica in post Pentecosten, inter utrumque Sancti Patriarchæ festum mediare solita; quæ ut singulis annis solennius recoleretur, placuit tertium nunc institvere, impetrata deinde etiam plenaria ad id Indulgentia sub titulo Triumpho Norbertini, de sacramentaria Tanchelini hæresi apud Antuerpienses; ut proxime Octavam Sanctissimi sequeretur ejusdem restitutio, post aliquot annorum latebras in lucem reproducti, atque ita pompam Eucharisticæ circumductionis, per omnes urbis parochias sigillatim circumductam, extrema denique concluderet Michaelitarum cum venerabili Hierotheca processio. Exemplum Abbatum Antuerpiensium, parte aliqua sacri Corporis ita bis donatorum, adduxit Præsidentem Norbertini Romæ Collegii, ut ipse etiam sperare auderet simile quidpiam, Romano populo exponendum ut venerationem. Nec sua enim spes fefellit; scripsit enim nobis anno MDCLXXXIX, quod omnia immediate præterito, beneficio Abbatibus Strahoviensis Hyacinthi Hofman, acceperit particulas duas, unam deciduæ carnis (pulveres ex sepulchro collectos, et in massulam coagmentatos intelligo) et digiti unius articulum, sub attestazione Principis et Archiepiscopi Pragæ signata xxx Januarii, quas recognoverit et publice exponi probaverit Eminentiss. Cardinalis Carpegna, Pontificius in alma Urbe Vicarius. Adlirerit nobis idem D. Præses, submissurum se descriptionem pompæ, in solenni expositione dictarum Reliquiarum Romæ celebrata, una cum litteris donationis: sed nihil hactenus præstitit, aliis rebus intentus. An aliæ quædam particule simili modo communicatæ aliis sint, necdum comperi.

158 Adde postremas Indulgentias, toti Ordini in perpetuum novissime concessas.

CLEMENS PAPA X

Ad perpetuam rei memoriam.

Cælestium munerum thesauros, quorum dispensationem fidei nostræ commisit divina dignatio, prudenti liberalitate libenter erogamus; cum id ad augendam fidelium religionem, fovendamque et excitandam erga beatos patriæ cælestis incolæ pietatem, arbitramur in Domino profuturum. Volentes igitur ecclesias, tam Canonicorum Regularium, quam Monialium Ordinis Præmonstratensis, a S. Norberto (qui tamquam lucerna ardens super candelabrum in domo Domini positus, Apostolicis charismatibus aliisque divinæ gratiæ donis longe lateque refulsit) sub speciali beatissimæ Virginis Dei Genitricis protectione, ac S. Augustini Regula salubriter instituti, ut condignis frequententur honoribus, et fidelium ad eas confluentium devotio augeatur, aliquo gratiarum spiritualium munere decorare; supplicationibus dilecti filii Francisci Buyrette, Canonici Regularis expresse professi, et Procuratoris ejusdem Ordinis, nomine, nobis super hoc humiliter porreetis; ac de Omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi; omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus, vere pœnitentibus et confessis ac sacra Communione refectis, qui aliquam ex ecclesiis quorumcunque monasteriorum, tam Canonicorum Regularium, quam Monialium dieti Ordinis Præmonstratensis, hactenus erectis et imposterum quandocumque erigendis, ac

ubicumque locorum existentibus, in Assumptionis B. Mariæ Virginis immaculatæ et S. Augustini festivitibus, ac die festo S. Norberti præd. vel Dominica infra illius Octavam; et die xiii Novembris, qua omnium Sanctorum Ordinis præfati Commemoratio ibidem fieri solet; nec non quamcumque ecclesiam ejusdem Ordinis, die festo specialis Patroni seu Titularis illius ecclesiæ, cujus nomen in Martyrologio Romano annotatum reperiatur, a primis Vesperis usque ad occasum solis dierum hujusmodi, annis singulis devote visitaverint, et ibi pro Principum Christianorum concordia, hæresum extirpatione, ac sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione, pias ad Deum preces effuderint; quo die ex prædictis id egerint; plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam misericorditer in Domino concedimus, præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris... Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub Annulo Piscatoris, die v Julii MDCLXXIII, Pontificatus nostri anno quarto.

APPENDIX.

Beneficia quædam recentiora, Sancti ope impetrata.

Ego Elisabeth Sueborabska, Soror Ordinis S. Norberti, præsentibus his fidele testimonium exhibeo, Religiosam in Christo mihi multum dilectam, Annam Rupeecka, Sororem et Priorissam cœnobii Czarnowassensis, anno Domini MDCCXXVII, a Domino Deo gravissima per nonnullas hebdomades infirmitate oppressam fuisse, adeo ut salutis ejus spes ab omnibus desperaretur. Cumque eandem; in extremis jam laborantem, loquela destituisset Sorores mœstissime, videntes angustias animi Matris dilectissimæ, in templum, ad anchoram tutissimum et solamen infirmorum omnium, beatissimam Virginem Mariam, confugerunt, eam Litanis salutantes, et pro incolumitate Matris deprecantes. Me tamen penes infirmam remanente, et votum faciente ante imaginem S. Norberti, me velle faciem illius depictam ad corpus S. Norberti transmitti: statim infirma ac muta, labiis quasi solutis, loqui et bene valere incepit. Quod ego meritis et patrocinio S. Norberti factum adscribens, hanc eandem imaginem Pragæ ad corpus illius transmitti, suppliciter rogando, faventes S. Norberti, ut eandem ad corpus Sanctissimi appendant. Datum in cœnobio Czarnowassensi Virginum Deo dicatarum, die xx Januarii MDCCXXVIII.

160 Senior Conventus nostri Strahoviensis recensuit, dum quadam vice gravissimo morbo decumberet; et xiv diebus choliciæ enormibus doloribus, medicinis nihil juvantibus, vexaretur; desperata jam a medico salute, de licentia Domini Prælati sui, et consilio P. Prioris, viribus licet destitutus, absente Ministro infirmorum, e lecto ad genua provolutus, votum vovit; quod si Deus, per merita et intercessionem S. P. sui Norberti eundem sanitati restituerit, se tot Sacra votiva quod litteræ in nomine Norbertus continentur, velle legere. Voto emisso post tres dies sanus e lecto surrexit, et votum exsolvit.

161 Narratum etiam fuit nobis, ab illis qui præsentibus fuerunt; dum tempore Translationis sancti Patris e Magdeburgo Pragæ, ex arca triumphali præ templi foribus scenica actio institueretur, et cantaretur a duobus pueris solenne canticum, Benedictio omnia opera etc. quidquid illi in cantico nominarunt, musica intercinente, mox ad nomen in arcum scenamque prodiit; Ignis, Æstus, Frigus, Aqua etc. dum autem Fulgura et Nubes producere debuisset,

An. 1689
missus Romam
articulus

B

E

Sanctimonialis moribunda,

ad votum alterius subito convalescit
an. 1627,

F

item Sacerdos graviter infirmus.

Honoraria de celo fulmina et tonitrua in die festo

Clemens X
omnibus ecclesiis Ordinis

C

concedit Indulgentias perpetuas pro festo S. Norberti et aliis.

A *EX IMPRESSIS* debuissent, nullo modo successerunt : sed (quod mirandum) eo ipso tempore cælum fulgura et tonitrua submisit, statimque priori serenitati restitutum fuit.

Sanantur Matrona mortis proximo,

162 Uxor Domini Baronis a Kolowrat, Herois sano cordata, dum in fine Septembris ejusdem anni, conelamantibus medicis, spes salutis morituræ abdicatur; versa in aversam lectuli sui spondam, simulque in vota et lacrymas effusa, a Cœlitibus petit, quod negant terrigenæ. Norbertum inelamat tacita cordis vociferatione, ut ipse veniat pro medicina. Venit vocatus; illico de cœlo sentit auxilium: surgit morbus et cum ipso vicina mors. Ipsa, valetudine cum viribus recepta, adiit cubile sanctorum Ossium sui medici Norberti; agnoscit opem, prædicat, voto se solvit: ac Strahoviensi Praelato hæc ipsa narrat, allirans se in conscientia ad hæc narranda instimulari.

puer præ dentium dolore octiduum in-somnis,

B

163 Puellus circiter quadrimulus honorabilissimæ Matronæ (Uxor est Quæstoris D. Comitæ a Slawata) post diuturnos odontalgie dolores, tantos adeoque intolerabiles, ut totum octiduum, soporiferæ ætatis puer, somni ne quidem stillam oculis capisset; cum votis ad templum Strahoviense defertur. Mater, religiosissima quadam vidua in pietatis societatem assumpta, sternitur orationi: puellus illico sopore profundissimo incessitur, adeo ut nec excitari motu ullo vel clamore potuerit. Itaque post longas preces dum efferunt dormientem, et incenso carpeato domum reveluntur, ecce subito expergefactus puellus clamat, obstupescitibus omnibus; Vere, inquit, Domina mater, S. Norbertus, cœli civis est. Atque iterum clausis in somnum ocellis, usque ad octavam vespertinam obdormit: ad quam demum iterum expergefactus; Potens, inquit, medicus S. Norbertus. Nec deinceps rediit dentibus suis dolor.

Medico Lutheranæ ap- parens S. Norbertus

C

164 Anno MDCLII, XXII Novembris, in civitate Ausicensi, in diversorio, apud Anrenum-Angelum nuncupato, imago S. Norberti in Pontificalibus sedens depicta est, in memoriam, quod sacra ejus ossa, dum transferuntur, in dicta domo pernoctarint. Prædicto igitur anno et die, medicus quidam Dresna advectus, secta Lutheranus, aliquot septimanis ob copiam patientium in dicto diversorio fuit moratus. Contigit autem dum mane hora quinta in somnis jaceret, apparuit ei S. Norbertus, prout in imagine ibidem depictus est; utramque manum dolentis instar concutiens. Ille, signo se Crucis muniens, exclamavit; Dominus meus et Deus meus, quid hoc portendit? Respondit S. Norbertus: Ah! mala nova. His dictis disparuit. Mediens e lecto prosiliens, flexis genibus oravit, totaque die sequenti totus tristis incedebat. Altera die intra sextam et septimam nuntium venit, uxorem suam illa hora, qua sanctus Norbertus eidem apparuit, apoplexia tactam expirasse. Nuntio tam tristi accepto Medicus, etsi Lutheranus, coram imagine S. Norberti ad genua provolutus, in hæc, inter singultus et lacrymas, prorupit verba: O S. Norberte, nunc scio te esse Virum sanctum; tristitia mihi tulisti nova. Promitto quoad vixero me quotidie in honorem tuum unum Pater noster oraturum. Hoc coram pluribus pluries narravit; testimonia hujus facti apud nos in monasterio habentur.

ei mortem uxoris nuntiat.

Devota Sancto pestem evadit.

165 Anno MDCLXXX, dum pestis Pragæ totam infæcisset, Matrona quædam, cujus maritum cum septem prolibus pestis sævissima absumpserat; votum ad S. Norbertum fecit, et inter tot pestiferos sana et illæsa ab hoc malo permansit. Curavit postmodum in gratiarum actionem, pingendam imaginem S. Norberti; quam de facto in oratorio suo quotidie veneratur.

166 Anno MDCLXXXVII, in festo Translationis, D vidua quedam bonarum facultatum in ecclesia nostra comparuit; quæ retulit, sibi injuste quandam intentatam litem; et quia sufficientibus destituta instrumentis, causa jam cadere debebat; illa nullum sciens refugium, nisi ad pacis Angelum S. Norbertum, ad ejusdem sacras Reliquas Missam leg curavit. Et ecce ad Curiam veniens, omnes judicum animos pro se esse animadvertit, qui ante contra erant; ipsaque, de qua paulo ante desperabatur, causam obtinuit.

D alia causam desperatam evincit.

167 Fuit eadem gravi-sime a suis consanguineis diffamata, et quidem innocenter; hinc longo tempore inter eos iræ, discordiæ, et odia succendebantur. Illa iterum ad pacis Angelum S. Norbertum per Missam confugit: et ecce doctum rediens, nuntios ab amicis suis ante diffamatoribus deprehendit, qui petebant occasionem sibi dari; se omnem injuriam, per diffamationem sibi factam, velle etiam publice deprecari; quod et fecerunt, et ab eo tempore in summa pace et caritate sibi convivunt. Hæc omnia prædicta vidua in et extra Confessionale testata est; etiam juramento idipsum parata confirmare.

et læsæ famæ restitutionem:

168 Eodem anno Illustriss. D. Comitæ de Waldstein conjux, una cum filio suo juniore, gravissime infirmabatur, et maxime de juniore jam desperatum erat. Illa, transmissis candelis, Missam ad sacras exuvias sanctiss. Patris legi curavit: et ecce, præter omnem spem, tam ipsa quam junior paulo post restituti sunt sanitati. In gratiarum actionem per totam Octavam Translationis quemdam Religiosum transmisit, qui Missam celebraret in honorem sanctiss. Patris.

E ægra cum filio mater convalescit:

169 Eodem anno quedam Domina fassa est, sæpius sese ante hæc, non sine vitæ periculo, una vice duas proles easque mortuas esse enixam: tandem jam prægnans, votum fecit ad S. Norbertum, ac felicissime prolem masculam vivam peperit; quam postmodum candido habitu ejusdem sacri Ordinis ad aram sanctiss. Patris indui curavit.

juvantur parturientes.

170 Anno MDCLXXXVIII Matrona quedam in partu laborabat. In his angustiis constitutæ, in mentem venit, postridie sextam fore diem mensis Junii, alias S. Norberto sacram. Hæc pie cogitando incipit enixe opem sanctiss. Patris implorare, et quidem peroptato eventu. Hora siquidem duodecima noctis, initio diei sextæ Junii, feliciter partum enixa est. In gratitudinis vicem prolem suam nomine S. Patris insigniri curavit. Patrocinii, quod prægnantibus per merita et intercessionem S. Patris exhibetur, innumera tam Pragæ quam extra sunt exempla; nam pulveres sacri Corporis cum reverentia sumpti, vel saltem collo suspensi, felicissimum procurant partum; ita ut vere dici possit, mulieres prægnantes corpus S. Norberti, quo ad carnem, præ amore et reverentia jam fere totum absumpsisse.

F

171 His Praga ex Strahoviensi Conventu acceptis, addatur singulare quidpiam, quod Sanctis, in patria ipsius Sancti, accidisse sibi narrat honestissima et gravis matrona D. Boegels, sicut anno MDXCII die VII Augusti scripsit P. Lambertus Buren, nostræ ibi Residentiæ pridem senior, vir prope septuagenarius, de quo supra. Is rogatus quærere, qua certitudine dicatur ibi adhuc monstrari locum natalis S. Norberti: ea renuntiavit quæ in Annotatis ad Caput I Vitæ lit. c descripsit: deinde epistolam sic proseguitur. Historiola Domine Boegels, cujus aliquando mentionem feci, quantum ad confirmationem traditionis piæ memoratæ de nato in platea Martis S. Norberto, ponderis habeat viderit Reverentia vestra. Sic autem narravit mihi, et R. D. Canonico Tunnissen, quem assumpseram socium. Nimirum, accidisse ante annos circiter quinquaginta; ut Hassi manu violenta Xanthorum

Xanthiv natu- li domus Sancti

A thorum occuparent urbem, totamque misere spoliarent. Quod cum fieret, matrem suam, quæ tunc afflicta erat vidua, et non procul a loco jam dicto habitabat, singulari erga hunc Sanctum suum vicinam fiducia animatam, eundem jure vicinitatis in auxilium vocasse; apertoque ne perfringeretur ostio, prædonibus liberum aditum præbuisse. Nec mora harpyias magno numero statim irrupisse, rapuisse, diripuisse quidquid occurrebat. Verum adfuisse ex tempore egregia forma equitem, qui indignitate rei cognita, equo præ foribus custodiæ matris commisso, ipso domum stricto gladio ingressus, omnes exegerit nebulones, nec unquam amplius comparuerit, equo interim ante fores in manibus parentis suæ relicto; donec postea, pacatis omnibus, ab alio quopiam abduceretur. Ceterum mulieri dictum erat sic: Tene hunc equum; et esto segura, nihil damni vel molestiæ tibi inferendum, quamdiu hic steterit ante ostium tuum: quod et factum ejusdem hodie filia, ad honorem S. Norberti, grata deprædicat. Sed an vere hic eques fuerit S. Norbertus, an Angelus aliquis, vel Officialis quispiam bellicus, plorantis viduæ commotus gemitibus, Deus novit: ego certe nihil aliud hinc possum elicere, quam testimonium aliquod ad confirmandum, quod locus supra dictus vere is sit, in quo natus olim fuit S. Norbertus. Idem fortassis conficiet, ex hic et antea ad Vitum dictis, Prælati Præmonstratenses, et quod alias in deliberationem adductum undiv; an redemptas communiter ædes vellent in Sacellum Divo consecrandum convertere, effectui dandum decernerent, quamprimum restituta Belgio et Germaniæ pax, tempus adduxerit ejusmodi cogitationibus exequendis opportunum.

D
EX. MSS.

cujus ædes bene merentur in sacellum converti.

VIDE AD CALCEM HUIUS TOMI QUÆ SPECTANT AD TRANSLATIONEM.

COROLLARIUM I.

De institutione Archiepiscopatus Magdeburgensis, et primis ejus Præsulibus usque ad S. Norbertum.

B

Ex MS. Chronico Magdeburgensi.

E

A d S. Norberti, Magdeburgensis Archiepiscopi XII, laudem nonnullam facturum videtur, si Metropoleos istius exordia, atque primorum XII Archiepiscoporum acta, ex relictis membranis eruta, emergunt hoc tempore; quo diæcesis illa, cultu Catholicæ Religionis per propriam exulta culpam; per Westphalicæ pacis conditiones, permissa seculari Electoris Brandenburgici potestati, libertatis ecclesiasticæ jura amisit: cujus ut memoria quoque aboleretur, pro Archiepiscopatu, capit dici Ducatus. Accidit hoc anno MDCXLVIII, cum jam annus centesimus effluxisset, ex quo Canonicis Metropolitonam vacuum dimittere coactis, seque olio recipere, simul et Deo et Cæsari rebellis civitas, subijci banno Imperiali commeruit, unde omnia istis retro fluxere; ædificiis etiam non uno incendio deformatis, postquam inde ablatum fuit corpus S. Norberti, ut infra explicabitur. Prius quam ultima illa mutatio fieret, redierat ad Cæsarem civitas, armis Tillii Comitis subacta anno MDCXXX, et a biennio institutum Archiepiscopum Guilielmum Leopoldum Archiducem Austriæ, jussa revereri, Catholicæ Religionis exercitia tantisper fuerat coacta recipere. Ea, usque ad prædictam Westphalicam pacem, titulum istum tenente, prolixum de historia urbis ecclesiastica tractatum, ex Archivio Magdeburgensi, colligere exorsus Fr. Waltherus Henricus Strevesdorff, Novesiensis, S. T. D. et Ordinis Eremitarum S. Augustini per Turingiam et Saxoniam Vicarius generalis, brevem ejus Epitomen divulgavit anno MDCXXXIII, sub titulo Primatis Magdeburgensis: qua Epitome jam excusa, nactus Chronica Magdeburgensia, anno MXXV in pergamento calamo exarata, Observationes hinc aliquas sumpsit, quibus folium unum chartæ, prioribus adjungendum, implevit.

id ante breviter fecerat Strevesdorffius,

nunc fit ex membrano MS. Chron.

ado contractus, modo auctius, nobis anno MDCLXVIII Treviros excurrentibus, donavit R. P. Henricus Turckius, nostræ tunc ibi Societatis Rector; pro raro, uti revera est, cimelio; quamvis extremis foliis mutilum, per quæ usque ad annum u Strevesdorffia notatum verosimiliter producebatur. Verum ea mutilatio non magnum antiquitati præjudicium adfert: siquidem vetustior scriptura Codicis, non protenditur ultra annum MCLXXXVIII: sed ita, ut antiquiorem illam scripturam egraphum esse codicis vetustioris et sub finem corrosi, appareat, ex crebris circa finem lacunis, quibus relicta sunt spatia vacua, auxilio alterius codicis aliquando supplendum, qui antiquior codex patuerit usque ad annum MCCC pertigisse. Est autem non unus Codicis hujus character, nec eadem membranarum antiquitas. Prior enim pars usque ad annum MLXXX vetustior est, et in ultima pagina non parum attrita; uti contingere solet codicum male habitorum membranarum, operculi munimine spoliatis, quarum revulsa pariter pars altera, uno aut dimidio post fracturam seculo resartata fuerit, sicut dixi: sic tamen ut ea parte qua vetustissimus est Codex, non sit quadringentis annis multo antiquior.

perilucto ad an. 1188.

et post an. 1300 exarato,

3 Auctores, ut in talibus contingere solet, successive sunt plures; et quisque præcessoris sui transcribens exemplum, ipsum interpolavit, ut scivit et voluit. Primus qui hoc fecit, et propiores sibi annos supplevit, aut vixit tempore Tagmonis Archiepiscopi Magdeburgensis tertii; aut potius sub annum MCCC vivens, ex tunc tractatula aliquo sumpsit, et Chronico quod transcribebat inseruit, tum civitatis, tum Archiepiscopatus exordia: sed ea suis quibusdam interpolamentis auxit, fide non bona. Hæc ab originario textu discreturus, Interpolutores duos distinguam. Primum dicam ipsum Tagmonem, qui anno MXII obiit, vel ejus corvum: sed qui ad Tagmonis mortem describendum non pervenerit. Huic utinam nihil addidisset is, quem vocabimus Interpolutorem secundum, et cujus causæ adro minute describenda mihi fuit conditio Codicis. Eo antehac aliquoties usus sum, præsertim in Analectis ad Chronico-historicum Conatum circa Romanorum Pontificum seriem, ubi de Gregoria Vetsequentibus, et Chronicon appellavi Saxonicum. Poteram cum Meibomio et Mabilione Magdeburgense appellasse: revera enim Magdeburgi, aut potius in vicino S. Joannis Baptistæ monasterio,

F cum duplicis generis interpolationibus.

A nasterio, scriptum fuisse agnoscat, quisquis illius Ecclesie historiam leget, qualem inde huc transcribere exordiens, in plures Porographos hos Corollarium seco.

§. I. Fundatio civitatis, in eaque Abbatiæ S. Mauriti, et hujus postea in Archiepiscopium conversio.

In prædicto MS.

Scripserat vetustior Chronici auctor, ad annum DCCCXXXVIII, breviter suo more, hæc pauca: Eodem tempore, prædictus Rex, Otto I. instinctu et petitione pite conjugis suæ Edith Reginæ, Abbatiam Regalem intra urbem Magdenburg fundavit. His non contenti rescriptores, antiquiori isti contextui addiderunt, non solum ipsius fundationis historiam plenius descriptam, sed etiam civitatis, a vulgata tunc fabella de Julio Cæsare ductum initium. Nam Magdeburgo idem, quod multis aliis Germaniæ locis accidit; ut dicatur ob eo conditum, qui illuc usque nunquam pervenit. Quod quia ætati illi ignoscendum, non gravabor hic quoque totum illum locum ponere ut melius de omnibus lector judicet, et a primis interpolationibus secernere possit secundus.

B Sic ergo interfatur. Sed antequam de hac fundatione plenius dicamus, non otiosum putamus, si de tam famosæ civitatis prima fundatione, [et unde hoc nomen Parthenopolis sive Magdeburg suscepit] penes traditionem veterum paucis perstringamus. [Cæsar igitur ille, quondam potentissimus; ab Iulo Æneæ filio stirpis derivatione cognominatus Julius, Dictatoris ordine cum Crasso et Pompeio sublimatus Romæ; cum totam Galliam trinæ divisionis Romano Imperio armis subjugandam suscepisset; in has subjectæ gentis partes veniens, tum ut eo tutius cum exercitu pausaret, tum ut circumpositas nationes facilius coerceret, plures competentibus in locis civitates condidit; quarum nonnullas terræ lignique materia circumvallavit, plerasque etiam murorum ambitu cinctas munire studuit, quantum opere festinato valuit inhianter accedens populi multitudo. Inter quas non infimam ad honorem Dianæ condidit: quæ quia apud Gentiles Dea virginitatis stulto errore credebatur; a Parthenon, quod Græce Virgo dicitur, Parthena quoque vocabatur; sicque a Parthena, id est Diana, Parthenopolim, id est Parthenæ urbem appellavit: quod etiam barbarum nomen testatur, quia Magadeburg quasi Virginis urbs dicitur. Fecit quoque idem Cæsar intra urbem, juxta ripam Albiæ fluminis, templum, imo idolum, ejusdem Dianæ; ubi ad supplementum ejusdem religionis, pluribus Virginibus dicatis, sacra Deæ statuit, quæ posteritas celebravit. Non magni quidem interest, secundum an primi Interpolatoris hæc esse statuas; malim tamen ad secundum referre, atque per conjecturam, ut magis piam, sic magis verosimilem opinari, nomen istud sub Carolo Magno factum ab aliquo Deiparæ Virginis sacello; eodem fortassis, quod postea in ecclesiam Collegiatam auctum per aliquem Carolingorum, denique per sanctum Norbertum Præmonstratensibus traditum sit.

ideoque Magdeburgum vocata:

ubi Carolus M. fundavit sacellum S. Stephani,

5 Decursis post hæc pluribus annis] (quibus verbis transitum a novo ad veterem embolismum facere videtur Interpolator secundus) Cum summæ virtutis Karolus Magnus, sceptrum regni gerens, . . . Saxoniæ, continuis bellorum procellis subactam ad fidem Christi convertisset [hujus idoli aras destruxit, et] oratorium Protomartyris Stephani ibi dedicari fecit, et diocesi Halberstadiensi [ipsam civitatem] subjecit. Sed jam dicto Albiæ flumine, jugi impulsu usque ad ecclesiæ parietes litus suum cavante, illa tandem corruit: pro qua hanc permodicam, quam usque hodie cernimus, vulgi paupertas erexit. Præfatus

autem Imperator Otto Magnus, et post Karoli tempora nulli inter omnes Romana sceptrum gerentes secundus, non solum suæ, sed et futuræ generationis ætatibus, relinquere volens nominis sui memoriale celebrandum, novum hujus civitatis posuit fundamentum. Volebat enim ibi Sedem Episcopalem facere: sed partem parochiæ, quæ Halberstadiensi diocesi subiacebat, a Bernardo ejusdem Ecclesiæ Episcopo, quoad ille vixit, impetrare non potuit. Fundavit igitur inibi regalem, ut diximus, Abbatiam, in honore Beati Petri Apostolorum Principis, ac Mauriti egregii Thebæorum Ducis, dignique contubernalis illius Innocentii militis, cujus corpus Rodulfus, Rex Burgundiorum, ei ac Reginæ transmissum, regium, imo divinum munus donavit. Maximam quoque partem corporis S. Mauriti, et quorundam Sociorum ejus; cum plurimis Apostolorum, Martyrum, Confessorum ac Virginum Reliquiis, in eandem civitatem transtulit.

et novam civitatem condidit Otto I

cum Abbacia S. Mauriti:

6 Eodem anno jam dictus Otto, Rex gloriosus, XI kal. Octobris præfecit Abbatiæ Annonem, virum venerabilem, Treveris de cœnobio S. Maximini assumptum; transductis inde et aliis Fratribus, numero et sanctitate monasticæ disciplinæ perfectionem informare sufficientibus. Qui Dominus Anno, postquam Abbatiam per annos (quos non invenire potuimus) strenue rexit, Wormaciensis Præsul eligitur (ulii anno DCCCXLI id factum statuit) eique Othwinus in Abbacia substituitur. Hactenus (si præ-natala forte excipias) Interpolator primus: qui rursus ad annum DCCCCLIX hæc adjungit, infra dicendis opportuna futura, Legati Helenæ Russorum Reginæ, quæ sub Romano, Constantinopolitano Imperatore, Constantinopoli baptizata est (fuit is Romanus Leucapenus, qui anno DCCCXIX Cæsar nominatus, a genero suo Constantino Porphyrogenneta illius nomen suo post poni fecit in publicis Actis cum titulo Augusti, quousque gradu motus et visu privatus est, anno ejusdem seculi XLIV). Legati, inquam, Helenæ, fide, ut post claruit, ad Regem Ottonem venientes, Episcopos et Presbyteros eidem genti ordinari petebant. Quod ille audiens et nimium gavisus, consensit deprecationi eorum: fecitque eis ordinari venerabilem et Catholicum virum Libutium. Sed idem Libutius, ab itinere quibusdam dilationibus suspensus, XV kal. Martii diei clausit extremum. Cui Adelbertus, ex cœnobitis S. Maximini, machinatione et consilio Willbelmi Archiepiscopi (Moguntini scilicet, omnia apud patrem Regem potentis) licet meliora in eum confusus fuerit, et nihil unquam in eum deliquerit, peregre mittendus, in Ordinatione successit. Quem piissimus Rex, solita sua misericordia, omnibus quibus indigebat copiis instructum, genti Russorum destinavit. Sed et hic nihil in his, ob quæ missus fuerat, perficere valens, et inaniter se fatigatum videns, revertitur: et quibusdam suorum in redeundo occisis, ipse cum magno labore vix evasit; adiensque Regem, caritative suscipitur; et a Deo amabili Willhelmo Archiepiscopo, pro retributione tam incommodæ ab eo sibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus et commodis, quasi frater a fratre, amplectitur et honoratur: præficitur deinde Abbatiæ Wirziburgensi, ac denique Archiepiscopus Magdeburgensis creatur.

pos to istic Abbate Anno-ne, ac delin Othwino.

E

Interim Russis Episcopum petentibus,

post Libutium ordinatur Adelbertus:

F

sed ab illis non admissus,

Wirzeburgi Abbas fit.

7 Qua id modo factum sit, delucide explicat, Metropolitanæ illius Ecclesiæ Suffraganeus, Dithmarus Merseburgensis Episcopus; qui anno MXVIII vitæ functus, paulo ante obitum scripsit octo libros Chronicorum de gestis Henrici Regis, triumque Otthonum, et Henrici Sancti, Imperatorum: qui libri apud nos MSS. extant, plenius perfectiusque quam habentur editi, et cuicumque alteram editionem curaturo libenter communicandi. Is libro 2 ante medium sic habet. Imperator

Hanc Otto I. Imp.

Otto,

A Otto, comperta lugubri matris suæ, S. Mathildis; et Filii, *Wilhelmi Moguntini Archiepiscopi*; ceterorum Principum, *Heronis patriæ defensoris et filii sui illustris Sigisfridi*, morte; gravi queritur mœrore invincibile damnum totius reipublicæ. Urgebat eum ad hæc timor mortis propinquæ (*et reapse intra quartum annum obiit*) et quod Deo in rebus anxii promiserat, opportuno tempore tunc studuit implere; cum jam scilicet obisset *Halberstundensis Bernardus*, qui eum retardarat a cæpti executione consilii. Electum namque a cuncto *Halberstundensis Ecclesiæ Clero et Populo Hildewardum*, tunc Pæpositum et a Domino Bernardo ad hoc præsignatum, Romam venire præcepit; cum quo quod diu absconderat, secretum mentis revolvit: scilicet, se facturum in urbe Parthenopolitana Archiepiscopatum semper studuisse, ob spem remunerationis æternæ defensionemque communem patriæ; seque ad omnia, quæcumque unquam petisset, promisit paratum, sibi si consentiret hoc perficere votum. Hic autem, ut erat vir sapiens, piæ annuebat petitioni, partemque Parochiæ, quæ sita erat inter Oram et Albiam et Bodam fluvios, et insuper viam quæ Fritheria dicitur, Deo concessit Sanctoque Mauritio ac Imperatori. . . qui vocavit ad se Richarium, Magadaburgensis ecclesiæ Albatem tertium (nam Anno et Otwinus, jam Episcopi, præfuerunt) cum volens hac Sacerdotali dignitate decorare: sed visa quadam epistola, quæ elanculum sibi deferebatur, omisit; Athelbertum vero Trevirenses, professione Monachum, sed Russiæ prius ordinatum Præsulem et a Gentilibus huc expulsum, ad Archiepiscopatus apicem, inclitum Patrem et per omnia probatum, anno Dominicæ Incarnationis *ccccclxx*, xv Kal. Novembris, Apostolica auctoritate promovit.

8 Tunc misit eum Otto cum magno honore, præcipiens universis Saxonie Principibus, ut proximum Natale Domini cum eo essent. Archiepiscopus a Clero et omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus, consecravat Bosonem, Merseburgensis Ecclesiæ Pastorem; Burebardum, Misnensis Sedis Provisorem; Hugonem, Cicensem Episcopum; Havelbergensis Ecclesiæ Custodem, Dudonem coaptavit, prius consecratum. Omnes hi, subjectionem sibi suisque successoribus promittentes, dispositi sunt singuli per speciales parochias. Additus est his confratribus Brandeburgensis Ecclesiæ Pastor Thietmarus, ante hos nectus; et Jordan Episcopus Posnaniensis trans Oram sive Oderam, extensa per Poloniam naviter converti cæptam diocesi jam inde ab anno *ccccclxvi*. Hoc enim Jordanum prædictum, natione Romanum ex familia Ursinorum, ut credunt, Romanus Pontifex, eodem Othone postulante, dedit; si recte tempora subduxit Joannes Longinus alias Dlugossus, Warmiensis Canonicus, defunctus anno *ccccclxxx*, et a Bollando nostro multum laudatus iv Martii, ad Acta S. Casimiri, cujus institutor fuit. Hic tractatum reliquerat de Episcopis Posnaniensibus, quem porro continuatum anno *mdciv* in lucem dedit Thomas Treterus; uterque venia dignus, quod mortuum Jordanum scribant anno *mil*, quem constat ex Chronico nostro obiisse *ccccclxxxii*; siquidem successor ejus Wungerus obiit, xxx anno sui Episcopatus, ut infra num. 83 Christi *mxii*. Minus eis ignosci potest, quod ordinatum Jordanum dicant a Stephano Papa; cujus nominis ab anno *ccccclm* per centum annos nullum fuisse scire potuerunt et debuerunt.

§. II. Archiepiscopatus Magdeburgensis Institutio, ex nostro MS. et primi Adelberti ordinatio.

A *dithmaro*, nullius interpolationi suspecto, tran-

seo ad Chronicon, ab interpolationibus secundis, in eo quem primus Interpolator addiderat contextu, repurgandum per notas []. Ibi annus *ccccclxix*, consueta Chronici brevitate, sic inchoatur; Magdeburgense Archiepiscopium, ab Ottone Christianissimo Imperatore fundatur, anno regni *xxxiii*: Imperii vero *vi*: atque Adelbertus primus ibidem Archiepiscopus ordinatur, qui primitus Russis ad prædicandum directus fuerat. Tum sequitur prolixissima interpolatio, eademque pulcherrima, et per omnia *Dithmaro* consona; si excipias, quæ secundi interpolatoris esse, manifeste probabo. Sequitur autem tenore tali. Et quoniam in superioribus hujus opusculi, de fundatione istius tam inclitæ tamque famosæ civitatis, prout potuimus disseruimus; (*uti habes supra num. 3*) de fundatione quoque Archiepiscopatus in eadem civitate aliquid disserere, utilitati legentium censemur esse proficuum: Potuerat Chronici auctor rem ordiri ab *on. i* Imperii Ottonis, Joannis XII Papæ *vii*, qui fuit annus Christi *ccccclxii*; quando prædictus Pontifex suum Privilegium, de erectione monasterii Magdeburgensis in Metropolim, et Merseburgensis in Sedem Episcopalem dedit, absque iudicio loci, Indictione *v*, ii Idus Februarii: quod Privilegium diligentissimus Mabilio reperit in margine Chronici sui descriptum, inseruitque suo de S. Adalberti Actis Commentario. Poterat, inquam, hinc ordiri Auctor: sed propter moram executioni interpositam, maluit exordiri a gestis in Synodo Ravennate post quinquennium, hoc modo.

10 Anno igitur Incarnationis Dominicæ plus minusve nongentesimo sexagesimo septimo, regnante Ottone Imperatore Augusto, Christianæ Religionis ac divinæ servitutis propagandæ solertissimo; habitata est Synodus Ravennæ in suburbio, in ecclesia beati Confessoris et Episcopi Severi; residentibus Domino Joanne, summo et universali Pontifice, et pluribus Italiæ, Germaniæ, ac Galliæ Præsulibus, de statu Ecclesiæ tractantibus, adstante etiam innumerabili Clero et populo. Idem ergo Serenissimus Imperator Augustus Otto, qui eandem sanctam Synodum, ob communem Imperii sui salutem, congregaverat; plurimas Sclavorum nationes, intra flumen Albæ, in confinio Saxonie, multo se labore et maximis sæpe periculis, ad Christum cevertisse, coram omnibus retulit. Et quia rudes et necdum stabiles erant, quæ tuitione quave custodia in fide corroborari deberent, sanctam Synodum consuluit; rogans, ut quos ipse summo studio Deo manciperat, Pastorum negligentia ad vomitum redire non sineret. Hujus dignam relationem et tantam fidei confessionem sancta Synodus benigè aures suscipiens, Deoque in his omnibus gratias agens, tot Sclavorum populos, ad Deum noviter conversos, non nisi per Episcopos, in convenientibus locis, in unaquaque earum provincia, secundum populi quantitatem et rationabilem terræ divisionem, constituendos, ad hoc animari atque erudiri posse censuit, et ratum æstimavit. Ad quod agendum ut major firmitas, et tutior in Episcopis ordinandis sit opportunitas; Archiepiscopum, ad quem negotium suum et controversiam, si qua orta fuerit, quasi ad caput referre et discutere valeant, eis constitui atque proponi, communi deliberatione censuit: et hoc ejus iudicio et discretione, in quo maxima reparandæ et confirmandæ religionis post Deum fiducia erat, fieri debere omnino judicavit.

11 Est præterea civitas in parochia Halberstundensis Episcopii, Magdeburg dicta, in confinio Saxonum et Sclavorum, in ripa prædicti fluminis Albæ, in qua idem Serenissimus Cæsar populi multitudinem adunavit; ecclesias construxit; plurimorum Martyrum, beati scilicet Mauriti, et Innocentii, aliorumque innumerabilium corpora Sanctorum illuc transferens;

D
AUCTORE D. P.
Juxta MS.
Chronicon
Magdebur.

cum in Synodo
Ravennæ an.
967

Sclavorum
conversionem
exposuisset
Ottho I,

decretum
dantos eis
Episcopos

cum Archi-
episcopo,

in confinio
Saxonum et
Sclavorum,

Magdeburgi
Archiepisco-
pum fundans,

B
primum istic
Antistitem
statuit,

anno 970,

attributis
ei Suffra-
ganeis 6:

C
inter quas et
Jordanus
Posnaniensis.

A transferens; Canonicosque inibi Deo famulantes constituens; ad eorundem victum et Ecclesiae utilitatem, castra, villas, praedia, decimasque cum universis adjacentiis, affluenter ex proprio concessit. Placuit igitur omnibus, apud praedictam civitatem Magdeburg Archiepiscopalem fieri Cathedram, eo quod haec in confinio Slavorum, ut praediximus, loco videretur opportunior, et in ejus propagatione voluntas Imperatoris esset amplior. Ad haec Imperator, precibus Synodi et Dei voluntate commotus, sanctae Congregationis decreto paruit, et hoc Privilegio Apostolicae Sedis corroborari dignum duxit. Quod et actum est, et a summo Pontifice, omnibusque Praesidibus Italiae, Galliae, et Germaniae qui aderant propriis manibus corroboratum. Ceterum quia Praesul Halberstadensis Synodo huic non affuit, causae clausulam in ejus adventum differre placuit, ut civitatem ipse a debito subjectionis absolveret; et tunc denique Privilegium et subscriptio illibata fieret.

Magdeburgi
constituendo.

quod cum
esset in
Synodo Roma-
na probatum,

B 12 Anno igitur integre et dimidio jam evoluto, cum Hatto Archipraesul Magenciensis cum praefato Hildewardo, sue videlicet Suffraganeo, eo devenisset; et Imperator illos pro dicta causa, blanda petitione convenisset; Hildewardus Episcopus, tam ex Archiepiscopi consensu, quam omnium qui aderant consulto, prompta et hilari mente, pie ejus petitioni annuit: ac facto in praesentiarum pari estimatione concambio, Synodali decreto, S. Mauritio Magdeburg, et S. Laurentio Merselburg quaeque petita tradidit, id est omnem parochiam sitam inter fluvios Albiam, Salam, Horam et Bodam, usque ad ea loca ubi castra Unnesburgh, Wantleva, Hortersleva, cum omnibus pertinentiis et villis, quae Burchwart appellantur, versus Occidentem longius protenso fine terminantur; cum omni decimatione, banno, subjectione, obedientiis, et omni ecclesiastico ordine, prout Halberstadensis Ecclesia visa est eatenus possedisse. Recepit autem ad vicem ab Imperatore, in partem et utilitatem suae Ecclesiae, omnem decimationem in Hesgowe, ut terminatur in fluvio Sala, Willebike et Wipperam, cum omni possessione quam de Abbatia in honore S. Wicherti, in territorio Herolfesfelt constructa, idem Imperator aqua commutatione acquisierat, cujus etiam Abbatiae ipse fundator erat.

et Episcoporum
praesentium

C 13 Huic autem concambio confirmando, jussione Domini Joannis summi et universalis Pontificis, et Caesaris Augusti Ottonis, petitione quoque Domini Halwardi Halberstadensis Antistitis, Ambrosius Cancellarius Palatinus, et Petrus sanctae Ravennatis Ecclesiae Archiepiscopus; alii quoque quam plurimi Episcoporum Italiae et Germaniae subscripserunt: quorum etiam nomina praesenti paginulae studuimus annotare.

subscrip-
tionibus confirma-
tum,

Hatto, Meguntinus Archiep. interfui et subscr.
Hildewardus, Halberstad. Episc. interfui et subse.
Reginoldus, Rubilonensis Ecclesiae Episc.
Adelbertus, Rugorum Episc. interfui et subscr.
Alberisus, Tarvisianensis Ecclesiae Episc.
Lautwardus, Mindensis Ecclesiae Episcopus.
Everacrus, Leodicensis Ecclesiae Episcopus.
Teupertus, Feltrensis Ecclesiae Episcopus.
Gauslinus, Patavianensis Ecclesiae Episcopus.
Sichelmus, Florentinae Ecclesiae Episcopus.
Adelbertus, Bononiensis Ecclesiae Episcopus.
Arnadus Foro-populi Episcopus.
Joannes, Immolensis Episcopus.
Ingizo, Castellanae Ecclesiae Episcopus.
Martinus, Fres. Ecclesiae Episcopus.

Hactenus MS. nostrum, et ex eo, per nostrum Alexandrum Wiltheiaum sibi transcripta, totius ex Conciliorum Philippi Labbe. Eadem Meibomius post Wittekin-

dum habet: sed auctis in duplum subscriptionibus quas D Labbe ex ipso sumpsit, ut magis integras magisque plenas, etiam in formulis subscribendi variis, quibus Interpolator Chronici noluit scrupulosius immorari. Etenim pergebat ad cetera, quae ex nostro pariter MS. licet in Conciliis praedictis jam edita, hic rursus accipe; sed (ut intendimus) distinguendo his notis [] spurria a genuinis: quod ibi non est factum.

executurus
rem Otto,

14 His ita peractis Caesar admodum laetatus, nec minus pro adhuc peragendis secundum Deum sollicitus, accersito Richario, Magdeburgensis canobii Abbate tertio, coram Annone Wormaciensi et Otwinio Hildinesheimensi Episcopis, secum tunc forte commemorantibus, volebat illum officio Episcopatus fungi in ipsa mutatione Sedis suae: sed impediunt quidam occulto consilio, et Imperatori pro hoc secreto delatae litterae. Qui dum se tanto honore privatum intelligens, minus aequo animo ferret; ac in impediendo tam sancto proposito, Imperatori quoquo pacto obviare proponeret; ne malitia mutaret intellectum illius, brevi pulsatus valetudine, terrena mutavit coelestibus; successitque in eadem Sedis mutatione Herdingus, in eadem Congregatione nutritus et electus. Transmutata est itaque Abbatia in montem, suburbio ejusdem civitatis adjacentem, deputaturque S. Joanni Baptistae, et adhuc habetur (et o utinam diu feliciterque habeatur!) famulatura. Quod votum omnino persuadet, ita ipsomet monasterio descriptum Chronicon hoc fuisse; ibique vetustioris chronici contextui additam utramque illam praeter morem Chronicorum prolixam relationem, de fundatione civitatis et erectione Archiepiscopatus, sed absque secundis interpolationibus.

Abbatiam
transfert ad
montem S.
Joannis Bap-
tistae,
E

15 Pergens porro Interpolator inquit; Monachi quoque succedentibus sibi Clericis, reliquerunt in libris sive aliis rebus plurima ornamenta, quae ibidem Imperiali munere et propria industria fuerant congregata. [Cumque eorum corda de hac migratione non immerito gravaret tristitia; Caesar eis, pro consolatione, praediorum suae hereditatis non parva dona adjecit; et quocumque in loco cum Canonicis in una statione conveniant, ipsi dextra in parte supremum locum obtineant, constituit] Credat hoc qui potest, mihi aegre quis persuaserit voluisse Imperatorem institutos a se Canonicos primas Monachis cedere: minus adhuc credibilia sequuntur. [Sed et praeterea (constituit) ut recurrente annuatim translationis hujus die; quae est v Idus Augusti, id est in Vigilia victoris ignium Levitae Laurentii, pedibus nudis processione lugubri, Sedem suam visitantes, Missam celebrarent, quo tam apud Canonicos quam et apud Monachos facti hujus perpetim staret inviolabilis memoria, eos quoque dilectio jungeret indivulsa: quatenus illi hos, tamquam primos Ecclesiae suae Patres, omni honoris exhibitione praeviant; illique non dispari ratione, quod membra debent capiti, quod etiam testator heredi, plena devotione restituant. Nec sefellit adinventorem tam prudens consilium, sicut et usque hodie, cuique scire volenti, publicum est] Ut quotannis primam sedem revisere liceret Monachis die tali, Missam ibi canere, dexteram etiam pro una illa vice locum tenere in choro, prudens Imperator vel Archiepiscopus permittere petentibus potuit vel ultro etiam indulgere. Sed quae prudentia fuisset, eos, quos consolatos de jactura, et honoratos volebat, accersere lugubri processione nudipedes, tamquam alicujus criminis annuam poenitentiam subeuntes? Ipsorum Monachorum inventum istud fuerit, renovato quotannis luctu suam quasi expulsionem ejus auctoribus exprobrare; idque verosimiliter post Otthonis et Adalberti mortem, quibus viventibus ea res non potuisset non molesta accidere. Pergamus porro.

unde Monachi
quotannis

revisunt anti-
quam Sedem,

F

non sine lugu-
bri, sed postea
assumpto, ap-
paratu.

16 Erat tunc temporis quidam magni nominis et

A et meriti Adelbertus, qui dudum Treveris de cœnobio S. Maximini Monachus abstractus, et Episcopus consecratus, sicut in superioribus partim tractavimus (*scilicet ad annum MCCCCLIX*) ad prædicandum Russis fuerat destinatus; sed populus exasperans, dura fronte et indomabili corde, expulit illum de finibus suis, et contempsit evangelium pacis; quia Dei providentia in terra nostra populus illi committendus erat novæ acquisitionis. Anno Domini MCCCCLXX, Imperator prædictum Adalbertum, de Wirziburgensi Abbatia, quam interim regebat, assumptum, prædictæ Ecclesiæ Sacerdotio promovit, per omnia dignum et probatum; eumque pro Pallio et Privilegio ab Apostolica Sede suscipiendo, cum litteris suæ auctoritatis direxit. Quem Joannes Apostolicus, nominis illius XIII, in ordine vero Romanorum Pontificum CXXXVI, benignissime suscipiens, proprio etiam studio gloriosissimi Imperatoris, quod in amplificatione divini cultus habebat gaudens, ideoque justis ejus petitionibus acquiescens, Apostolica illum auctoritate Archiepiscopum fore, ejusque successores decrevit. Dans etiam eidem Pallium ad Missarum solennia celebranda, nimia dilectione commonitus xv Kal. Novembris, id est in festo S. Lucæ Evangelistæ, ipse circumposuit; et privilegio Apostolicæ auctoritatis sancivit ac confirmavit, eum [in omni ecclesiastico Ordine, Primatum habere omnium Ecclesiarum et Archiepiscoporum qui in Germania ordinati sunt; in Gallia quoque (*id est Francia Orientali*) Coloniensi, Moguntiensi, Trevirensi Archiepiscopis, per omnia honore similem esse; Crucis signaculum ante se ferre, et inter Cardinales Episcopos Romanæ Sedis consortium habere]. *Tanto scilicet prius, quam Episcopi, Pontificiam electionem a Cardinalibus factam soliti attestando declarare legitimam, ideoque post Cardinales subscribere (ut adhuc anno MCXXX factum ostendi in meo de Pontificibus Conatu Chronico-historico ad Pontificatum Hadriani IV num. 4) tanto, inquam prius quam Episcopi incepissent Cardinalibus adnumerari cum jure suffragii.*

sed absque privilegiis postea adjectis,

atque ad Canonicos extensis.

Ille cum Legatis Papæ reversus,

17 [Præterea XII Presbyteros, VII Diaconos, XIX Subdiaconos Cardinales, ad morem S. R. Ecclesiæ, ordinare (*quamvis Ecclesia Romana Cardinales Subdiaconos numquam habuerit*) qui ad principale altare ministrantes quotidie, excepto jejunio, Dalmaticis; festis vero, Sandaliis uterentur; et ut Presbyteri et Abbates S. Joannis Baptistæ, tunicis induerentur; et ut, his exceptis et Episcopis, super altare in honore B. Mauriti dedicatum, Missam celebrare aliquis nullatenus præsumeret (*quomodo etiam Canonici Aquisgranensis solis sibi licere volunt, Missam celebrare super altare B. Virginis*) Præterea statuit, eum] esse Metropolitanum totius ultra Salam et Albiam Slavorum gentis, tunc ad Dominum conversæ et convertendæ: (*secundi Interpolatoris cur esse hæc judicem, commodius explicabitur §. ult. hujus Corollarii: ego peryo, ne longior digressio obscuritatem inducat*) et ut secundum desiderium Imperatoris in his civitatibus, in quibus olim barbari ritus maxima viguit superstitio, id est, Cizi (*alias Naumburg*) Misen, Merseburg, Brandenburg, Havelberga, Poznani, in honore Domini Episcopia fundarentur: quorum Pastores, secundum Canonicam auctoritatem, Magdeburgensi Archiepiscopo, fidem et subjectionem debendo, sociarentur. [His et aliis, quæ privilegia, adhuc imbi conservata (*sed vel conficta vel a transcribentibus interpolata*) testantur, Synodali decreto ordinatis, et sub interminatione Dei et Apostolici nominis confirmatis], prædictus Archiepiscopus, cum legatis Romanæ Ecclesiæ, cum Widone scilicet Episcopo (*Portuensi*) Bibliothecario (*Tidonem vocat Cioconius*) et Benedicto (*Archidiacono*)

Cardinali, qui illum cum Hilwardo Halberstadensi Episcopo Sedi suæ inthronizarent, dimissus ad Imperatorem remeavit. Quem Imperator nihilo minus gaudens, utpote beati desiderii compos, cum litteris commendatitiis Magdeburg destinavit.

18 Illuc ergo, ex præcepto Imperatoris, Episcopi, Marchiones (*Brandenburgicus scilicet et Misnensis, ab Henrico Aucupe sub annum MCCCCLXX instituti, ad fines Imperii Orientales contra barbarorum incursionem tuendos*) et reliqui Saxonie Principes convenientes, ipsum honorifice susceperunt et vocum acclamatione, manuumque elevatione, Electum, cum præfatis Apostolicæ Sedis Legatis, inthronizaverunt. Adfuit omnis sexus et ætas gaudentium, fuit præsens generale tripudium: ubi ad confirmationem sui, idem Archiepiscopus, in præsentia eorundem, Nativitatem Domini secum celebrantium, Bosonem Monachum, Merseburgensi; Burchardum, Misnensi; Hugonem, Cizensi Ecclesiis primos Episcopos ordinavit; et Adaldagum, primum Ecclesiæ Magdeburgensis Præpositum instituit. Dudo quoque Havelbergensis, et Audelinus Brandenburgensis Episcopi, prius quidem Moguntino Archiepiscopo subiecti, sed tunc agente Imperatore a debita sibi obedientia absoluti, Magdeburgensi Ecclesiæ ejusque Archiepiscopo, cum præfatis confratribus, fidem et subjectionem promiserunt. Ipse namque felicitis memoriæ Imperator Otto, constructor fuit omnium harum, quas Archiepiscopatu subjecerat, Episcopatum Sedium; nimirum infinitæ hereditatis suæ potissimum cupiens heredem esse Dominum, non pauca tamen relinquens successioni filiorum. In tanti ergo talisque solennii pro summi Regis exortu celebratione, tum etiam pro nova populi ipsius vel cultus augmentatione, gaudebat chorus Magdeburgensium; et a summo Principe missum Principem, canit frequentia Principum; palamque a Pastoribus Ecclesiæ, laudabili numero hic adauctis, laudatur Pastor Creator omnium.

§. III. Adalberti primi Archiepiscopi sanctus obitus: Electi Othrici exclusio, Giselharrii Merseburgensis Episcopi ad Metropolitane dignitatem transitus illaudatus.

Post ista moritur Imperator Otto I, cujus prolixum elogium texitur in Chronico nostro, ad annum MCCCCLXXII; et succedit Otto II filius ejus, ab habitu faciei cognominæ Rufus; et (uti per quemdam figurate dicitur).

Decolor argento mundi successit imago. Neglecta namque justitia et judicio, quæ fuerant aurea præparatio Sedis paternæ; misericordia et veritas, quæ faciem ejus præcessere; post obitum sui dilectoris, a prævalente iniquitate fugatæ terris terga dedere. Exemplo probatur censura æris anno MCCCCLXXIX; eoque exemplo, quod inculpatam eatenus Adalberti nostri famam nonnihil obfuscavit. Casus in Chronico sic narratur: Gero Comes apud Imperatorem a quodam Waldone accusatur, et in loco qui Sumering dicitur, hortatu Adalberti Magdeburgensis Archipræsulis et Theodoricæ Marchionis captus, custodiæ mancipatur. Deinde, convocatis Magdeburg cunctis Regni Principibus, congressi sunt in insula quadam singulari certamine; vulneratusque binis ictibus in vertice Waldo ardentius insequitur hostem: cujus caput percutiens ictu valido, terræ prostravit eundem. Interrogatus autem ab eodem Gero Comes, si plus pugnare potuisset; coactus est profiteri, quod jam defecisset. Waldo itaque egressus, dum armis depositis aqua refocillatur, post tergum

AI CTORRE D. P

et solemniter inthronizatus,

ordinat novos Suffraganeos tres,

E et duorum veterum sibi attributorum obedientia suscipit.

Sub Ottone minus probo, F

Gero Comes calumniose accusatus

A gum cadēns, amaro mortis poculo, justo Dei iudicio, debriatur. Decreto vero Iudicium et voce Imperatoris, Gero iussus est a quodam carnifice decollari, in Idus Augusti.

innocens capite plectitur,

non sine aliqua Adalberti culpa:

B

quam hic cito morte luit;

anno 971, inter visitandas dioceses,

suito extinctus,

quo Magdeburgi tumultato,

C

20 Hæc pugna nulli placuisse dignoscitur, excepto Adelberto Archiepiscopo et Theodorico Marchione; correptusque est non modice Imperator, ab Ottone Bawariorum Duce, filio Lindolfi eodem die veniente, et a Comite Bertholdo, quod, ob tam vilem causam, tam industrium virum damnari decrevisset. Idem autem Comes Gero, in propria urbe, quæ Aleslove dicitur, congregationem Sanctimonialium, in honore S. Joannis Baptistæ construxerat: post ejus decollationem, soror ipsius Tetta et conjux ejus Adela, pro ejusdem memoria, omnem suam tradiderunt hereditatem. Factum est autem post tres annos, ut corpus præfati Comitis, cum juxta illud contextalis sua poneretur, integrum una cum vestimentis invenitur. Ita innocentiam Geronis declaravit Deus; docuitque, iudicio duelli non multum fidere; quod tamen ut penitus interdiceretur, sublata ipsis etiam Regibus duella permittendi potestate, vix demum a Concilio Tridentino effectum est. De eo vide Cangium in Glossario prolixè scribentem; atque conditiones ac leges, sub quibus duella suscipi Reges etiam Sancti permiserint, cum abolere omnino non possent.

21 Qualemcumque hinc contractam labem, noluit Deus diu ulterius Adalberto, quem consensus præstiti serio punivisse non dubitaverim. Nam anno Domini DCCCCLXXXI, XIII Pontificatus sui, consummatus in honis, cum ex more partes diocesis suæ ac Gisleharii Merseburgensis, qui interim in servitio Imperatoris apud Italiam morabatur, suos docendo et confirmando circuit; veniensque Merseburg XII Kal. Junii Missam celebrasset; proxima nocte, in loco nomine Cruwati pernoctans, et altera luce exurgens, conquestus est se vehementer capitis dolore detineri: nec tamen ob hoc cœptum iter omittebat, Frekenloue enim suis cœpit proficisci. Cumque Crimini villam præterisset; languore subito prævalente, quasi casurus, paulatim de equo nutando, cœpit declinare. Mox igitur a suis sustentatus, et ibidem tapeti superpositus, atque his quæ a Clericis dicenda erant cum festinatione completis omnibus, suavi obitu,

Rite supernorum factus consors Monachorum,

Ut nova stella chororum conregnans fulcit eorum: juxta illud. Qui ad justitiam erudiunt multos, tamquam stellæ fulgebunt in perpetuas æternitates.

22 Corpus vero ad Guickenstein castrum delatum, ibique Pontificalibus indumentis velatum, navigio Magdeburg est usque pervectum. Ubi a Clero et Populo, et præcipue a Monachis flebiliter susceptum, coram altari sanctæ Crucis sanctorumque Apostolorum Philippi et Jacobi, in medio majoris ecclesiæ, a venerabili Hildewardo Halberstadensis Ecclesiæ Episcopo, et Herdingo primo Joannis Baptistæ Abbate, condigno est cum honore tumultum, talique sepulcrum epitaphio decoratum.

Præsul Adelbertus, omni virtute refertus,

Membra solo clausus, lætos agit æthere plausus.

Clerus cum plangit, nec non Populum, dolor an-

[git.

Ipsius hoc pietas meruit, fleat omnis ut ætas. Strevesdorffius, XXI Maji obiisse dicit: Textus autem quo usum Mobilionem diximus pro XII Kal. Junii, quo noster habet venisse Merseburg et Missam celebrasse, scribit XII Kal. Julii; et consequenter dicit quod tapeto superpositus, completisque omnibus quæ a Clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Christum XII Kal. Julii: quod secutus Mobilio, Commentarium de eo veluti Sancto retulit ad XX Junii: et hunc Commentarium ad istum diem verosimiliter adoptabimur ob rationes ibi dandas.

23 Magdeburgensis Ecclesiæ filii (libet enim ex MS. Chronico nostro historiam Archiepiscoporum istorum prosequi) Pastore destituti, omnes, pari consilio et voluntate, Ohtricum suum confratrem, tunc vero in aula Imperatoris degentem, elegerunt: sed hec nullatenus fieri posse, præfatum Archiepiscopum Adelbertum, dum adhuc viveret, prædixisse, non adverterunt, vel advertentes parvipenderunt. Cum enim idem Ohtricus Episcopi moribus non conveniret, et ob hoc animum erga se non rectum præsentiret; post multos liberalium artium disciplinis nobiliter instruxerat (quia sapientia et facundia sui temporis Magistris incomparabilis erat, ibidemque scholis præfuerat) deliberavit, impetrata per Ottonem Cæsarem Rufum licentia, claustrum exire, et potius in aula et capella regia deservire. Unde, illo absente, cum in die Resurrectionis Dominicæ, Archiepiscopus ad Missarum solennia paratus staret; Subdiacono ex more coram se Crucem sanctam tenente, piis illam amplexus palmis, cum lacrymis petiit, ut Ohtricus et Hico loco suo numquam præficerentur. Peracto autem divino Officio ipse ad mensam sedens, pro tali supplicatione se exaudiatum a Domino, cunctis assidentibus spiritu revelante palam indicavit: quod et postea rerum eventus comprobavit.

24 Nam illo ad Dominum assumpto, cum præfatum Ohtricum cuncti (ut diximus) elegissent; Walthardo, sibi dilecto suæque Sedis successori quarto, qui et vocabatur Dodico, de tali electione mœrenti, sed solummodo causa obedientiæ et concordie assentienti, quadam hora facto in excessu mentis; idem Episcopus, coram Australi ostio monasterii stans, cum baculo et pera, quasi Romam iturus apparuit: eumque stupentem blande affatus, omnia affirmabat, quæ de Ohtrico, Sedem suam numquam possessuro, prophetico instinctu, adhuc seculo vivens prædixerat. Clerus autem et Populus, pro sua electione Imperatori insinuanda, nuntios idoneos in Italiam, ubi Imperator tunc morabatur, miserunt. Quo venientes, pro suæ legationis causa gnauiter peragenda, Giselharium Episcopi Suffraganeum deprecantur; quia enim, sicut res erat apud Imperatorem plurimum posse rebantur. Qui, licet in dolo, benignum et fidum, pro Ohtrico, suo jam dudum amico, favorem promisit: et ingressus ad Imperatorem, eique mortem Archipræsulis significans, mox solotenus vestigiis ejus provolvitur; et ut devotæ servitutis, illi a se impensæ, vicem modo inventa opportunitate sibi recompensare dignaretur, obnixè deprecatur. Imperatore autem voluntati ejus se satisfacturum pollicente, egressus, et a Legatis vel præfato Ohtrico, ut quid eis sperandum de commissio a Cæsare, referret perquisitus, cum irrisione respondit; vix sibi ipsi, nedam illis, in hoc suffragari potuisse, cum sibi quisque sit proximus. Sic ergo Ohtricus cassatus, dum, mox reverti ad suos disponens, Beneventum devenisset; subito infirmatus, obiit septima die mensis Octobris: et ibidem sepultus, clarum sapientiæ suæ memoriale reliquit pluribus, ut dicitur in Passione B. Adelberti Episcopi et Martyris, qui et ipse fuit ex discipulis ejus. Passio ea, a Monacho coevo scripta, num. 3 hoc solum dicit, quod ipso tempore, quo Sanctus puer fuit Archiepiscopo commendatus a parentibus, erat Magister Scholarum Ohtricus quidam Philosophus, sub quo turba juvenum et librorum copia multa nimis, crescente studio, floruerunt.

25 Otto igitur Imperator, ut pollicitus erat, Giselharium Magdeburgensem Archiepiscopatum III Idus Septembris, ut mos exegit, commisit; eumque data licentia honorifico comitatu Theodorici Metensis Episcopi, ad Sedem suam direxit: quo illum,

D eligitur Ohtricus Canonicus,

contra defuncti volum,

E

qui etiam mortuus affirmavit eum sibi non successurum.

Electionem nuntiantes Legati,

F

supplantantur a Giselhario Episc. Merseburg.

qui 30 Novembris Magdeburgi inthronizatus,

A ii kal. Decembris, id est in festivitate S. Andrea venientem, Clerus et Populus festive ritu suscepit. Eundem igitur Giselharium Otto Imperator Magnus, quia stirpis, morum, et industriæ nobilitate pollere cognoverat, de claustrò Magdeburgensi assumptum Capellæ suæ præfecerat, et defuncto Merseburgensi Episcopo Bosone, quorundam interventu ipsum illi substituerat: sed adeptus a secundo Ottone desideratum, utpote longe potioris dignitatis et opulentiae, Magdeburgensem Archiepiscopatum, ambitionis cæca cupidine ductus, assentiente sibi ad malum Imperatore, postposito Dei et vindicis Laurentii honore, Merseburgensis Episcopatus Sedem pariter cum nomine destruxit; illumque pro Abbatia Archiepiscopio adjiciens tenuit. Unde plura scribere supersedemus; quia quorundam, pro concessis ab eo, sive ab Imperatore, ex petitione ipsius, temporalibus beneficiis, actis illius faventium offensam incurrere, vera persequentes metuimus; falsa vero adulationis causa dicere, ut nefas refugimus: cum et ipse Dominus nequaquam hæc sibi placuisse, in utrorumque detrimento, iudiciis declaravit evidenti-
bus.

26 Nam, ut refert sanctus Episcopus et Martyr Bruno, in Prussia cum sociis crudeliter interfectus, de quo Bollandus noster xiv Februarii, (in hoc autem Chronico ad annum mix passus dicitur vii Idus Martii) post destructionem Episcopatus, cuidam Sapienti talis divinitus ostensa est revelatio: in qua visus est illi præfatus Cæsar secundus Otto, aureo subnixus solio, vallante illum Episcoporum Principumque et Nobilium agmine longo. Cum subito ille victor ignium magnus Laurentius, igneo terribilis aspectu, circumamictus aurea stola, in medio apparuit; et velut lacessitus injuria, prorumpens, argenteum de sub pedibus Imperatoris scabellum tulit; seque torvo avertens intuitu, abire cœpit. Cumque a quodam adstantium, quis, aut ejus auctoritatis esset, qui sic in gloria sua sublimatum Regem ex-honorare præsumeret, inquireretur, et suppedaneum reddere rogaretur; respondit; Quia nisi sibi illatum dedecus ab ipso Imperatore corrigeretur, ipsum quantocius de solio indubitanter deponeret. Quod et ita factum est. Et quia Imperator, hanc visionem auditam parvi pendens, et Archiepiscopi amorem male blandientis timori Dei præponens, non correxit errorem; idcirco minoravit Deus dies temporis ejus, et in ipsis eum omni perfudit confusione; donec in brevi (ut præfixum erat) vita pariter et Imperiali caruit potestate, extinctus præmature anno dccccxxxiii.

§. V. Brevis Walthardi Archiepiscopus, ejusque enconia ex eodem Dithmato.

Mortuus Otto II seu Rufus, anno ut dictum dcccc-lxxxiii, die vii Decembris, reliquit successorem, puerili quidem ætate parvulum, sed pietate, pulchritudine, et omni morum honestate præcipuum (ut eum describit Chronicon nostrum) qui per unctionem Joannis Archiepiscopi Ravennatis, Aquisgrani, in die Natalis Domini unctus est in Regem. Hoc regnante, anno regni ejus xiii Christi dccccxcvi, S. Adelbertus Episcopus de Praga a Prussis glorioso martyrio viii kal. Maji coronatur, ejus corpus Gnesna repetens Otto III, nova locum illum institutione, id est Archiepiscopatus in eodem loco fundatione, sed non legitima, honoravit. Nam tota hæc provincia, unius Poznaniensis Episcopi erat parochia, et ipsa cum omnibus futuro tempore illic fundandis Episcopatibus, auctoritate primi Ottonis et Pontificum Apostolicæ Sedis, Metropolitano Magdeburgensis Archiepiscopi fuerat subjecta. Haec ergo, sine utrorumque Epi-

scoporum consensu, iste Imperator in quinque dividens Episcopatus, in ipsa urbe Gnesin, Gaudentium, B. Adelberti germanum, consecrari fecit Archiepiscopum; eique tres alios Episcopos in tribus locis, id est Salzcolberg, Cracouwe et Wratislau, ordinatos subjecit: Poznaniensem vero Episcopum, non assentientem, priori juri et Archiepiscopi Magdeburgensis subjectioni reliquit. Erat hic, Jordani successor Wungerus: quem ex anno mortis, superius indicato et infra probando, constat Sedem illum tenuisse ab anno dccccxxxii. Longinus, in sua, Episcoporum serie eum prætermisit nominare; et Jordani Episcopatum protrahit usque ad annum mii. Hinc vehementer suspicor, ipsum Wungerum tali anno discessisse ex Polonia, propter duritiam gentis, Germanum Episcopum fastidientis, et in Saxonia reliquam vitam egisse. Nisi tamen Episcopatu suo renuntiaverit, credibile non est, Polonos impetrasse Roma, quoad ille vixit, eum quem secundum statuunt Episcopum Tinotheum, natione item, ut fuerat prior, Romanum. Verumtamen eo saltem mortuo, avulsa a Magdeburgensis Archiepiscopi subjectione fuit Poznaniensis diocesis; et Roma accipere cœpit Episcopos suos, non autem ab Imperatore, ut accipiebat Germania per investituras, tunc necdum abrogatas.

28 Anno Domini m, præfatus Imperator, facta cum Episcopis in Magdeburg Synodo, Gisilbariam, ejusdem civitatis Episcopum convenit, ut dans gloriam Deo, uno et legitimo contentus esset Episcopo. Ipse autem, non ratione, sed pecunia respondens, hujus causæ mediatoribus usque in frequentiore Curiam Paschæ Quindilingburg agendam protelari, rogavit. Quo dum per languoris instantiam venire non posset, quemdam Rotmanum, Clericum sibi familiarem, et Walthardum Magdeburgensis Ecclesiæ Præpositum, ut eum excusatum haberent, direxit: ubi nihilominus inducias, ad concilium, Aquisgrani coram Imperatore congregandum, accepit. Huc ergo cum fautoribus suis profectus, ab Apostolicæ Sedis Legato de prædicta causa bis terve convenitur; nec minus ille renitens, defensiones molitur: sed tandem, sententia omnium convictus, hæc usque ad generalem Romanæ Ecclesiæ Synodum differri callide precatur. Tali-
bus machinamentorum artibus impedita res, nec terminata intercipitur, nec amplius quoad Ottho vixit resumitur: quia hujus sancti operis perfecti laus S. Henrico, post Otthones tres ad regnum evecto, debebatur.

29 Anno Domini miii, Rex Henricus, cultor æquitatis inclitus, et religionis divinæ præcipuus, quæcumque Regni negotia a decessore suo (tamquam puero, et ipso intempestivo obitu præoccupato) relicta fuissent minus caute ordinata, ipse secundum Dei timorem restaurare, justoque disponere stoduit. Huic igitur ut innotuit Merseburgensis Episcopatus destructio, ob tam incorrigibilem longo tempore Giselharii Magdeburgensis Archipræsulis ambitionem; non mediocriter dolens, omni annisu se armavit ad ipsius reparationem. Unde et, cum Regni sui anno secundo Nativitatem Domini Polithi celebrasset; inde Thorneburgh profectus, Willigisum Archiepiscopum (Moyuntinum) cum aliis sapientibus et idoneis viris, Magdeburgh direxit ad præfatum Archiepiscopum, qui jam præ diuturni languoris vexatione a multis desperatus erat; monens et obtestans per Deum, ut rediens ad cor, divinæ saltem correctionis, tam liquido in suo corpore perspicibilis, flagella animadverteret; et usurpatam injuste Sedem relinqueret, et legitimam resumens, quidquid in destructione ejus errasset, vel nunc in extremo vitæ suæ satisfaciens pœniteret. Ille autem, quæ facere nolebat, vix ipso auditu sufferebat.

servatum
sibi Episco-
patum prio-
rem convertit
in Abbatiam,

magno suo
et Imperatoris
consentientis
malo,

sicuti revela-
tum fuit
S. Brunoni
Ep. M.

Succedit patri
Ottho III,
an. 983,

hi; an. 996
martyrizati
S. Adelberti
Ep. corpus

Pragam
adfert
Gnesna,

D
ACTORE D. P.
et hinc
erigit in
metropolim.

cut postea
accessit Pos-
naniensis Ec-
clesia.

E
Rex anno 1000
monet Gisel-
harium redire
ad Episcopa-
tum Merseburg.

sed frustra.

F
Ottonibus an-
no 1004 suf-
fectus S. Hen-
ricus,

an. 1006

idem nequid-
quam tentat.

A ferebat. Pauca tamen pro tempore locutus, promissit se abiturum, et die tertia indubia responsurum. Sed, o male dilata bona, post hæc sæpe negata! Curru ergo, quoniam aliter ex multo tempore jam non valebat, se abduci in cursum suam Thurihuri jussit: ubi biduo commoratus, morbis exercebat, quia non est consilium contra Dominum, viii kal. Februarii animam reddidit.

30 Quod audito, Imperator ipse, funereis præsens exequiis, corpus Magdeburgi prosequitur: a quo Wipertus Capellanus suus, de eligendo Tagmone voluntatem regiam legaturus, ad Fratres præmittitur. Walehardus autem Præpositus, coadunatis Fratribus, ut eis Antistitis mortem et Regis ad illos insinuationem innotuit; quid super electione idonei Provisoris censerent, consuluit. Qui omnes unanimiter ipsum, licet humiliter recusantem, se eligere, responderunt. Corpus autem delatum ad S. Joannis Baptistæ monasterium, prima nocte honorificis Vigiliis conservatur; nec minus sequenti die ad S. Mauritii deductum, a superveniente tunc Rege, Clero et Populo suscipitur; circaque illud propensiori ritu psallentium secunda nocte exenbatur. Mane autem facto Arnulfus Halverstadiensis Episcopus,

B ut Fratres de electione Tagmonis conveniret, a Rege mittitur. Walthardus igitur Præpositus, respondere rogatus pro omnibus, quamvis ab eis esset ad hunc honorem Pontificii electus, tamen a se primo removit hujus ambitionis suspicionem: sed de alio eligendo cum dicat omnes Regis sentire intentionem, profitetur eos velle et petere, ut mereantur canonica auctoritate habere liberam, nec potestate Regia coactam electionem: nec pati posse, suo tempore detrimentum subire suæ Ecclesiæ dignitatem. Rex igitur his auditis, accersito eodem Præposito ac reliquis seorsum majoribus, benigne obsecrando et multa pollicendo, tandem ipsos et omnium voluntate ac consensu, electo Tagmoni commisit Episcopalem, in qua et ipse eum honorifice collocavit, Cathedram. Cujus, ut mox est, laude universorum favore celebrata, ad defuncti exequias alio carmine conveniunt: quem et coram altari Australi, cum multo luctu et lacrymis, sepeliunt.

31 Dehinc Rex Merseburgi, diu Pastore viduatam, consolationis gratia adiens, pristinis eam restitui honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagmo venerandus, in Purificatione S. Mariæ unctus est a Willigiso Archiepiscopo Moguntino; utriusque Suffraganeis, qui tunc aderant, honorifice suffragantibus; Apostolicæ autem Sedis Legato, et

C Hilderico tunc in ordine Suffraganeorum primo consentientibus: ordinandus enim ab solo * Apostolico fuerat; sed hunc adire causa instantis necessitatis non poterat. Tunc Rex coram omnibus tradidit Merseburgensem Episcopatum supradicto Wiperto, Capellano suo; dota ei novi Archiepiscopalis Baculo, per quem ei omnia tradidit, quæ a Gisilbario injuste hinc ablata didicit: quem nihilominus iisdem diebus consecravit idem Tagmo, eum quaternario adstantium sibi Suffraganeorum suorum numero. Postquam igitur Rex beati desiderii sui explevit votum, reversus Magdeburg, nequid ex hac institutione Archiepiscopo incensaretur intolisse damni; quoddam sui juris eidem, cum leguli testamento, tradidit prædium, cum omnibus pertinentiis suis, in Zendici provincia situm. Nam ipse in Domino magnæ devotionis Rex, de capella sua sumens non modicam partem Reliquiarum B. Mauritii, hieme tunc forte redivivo frigore sæviante, terramque glaciali asperitate et nive cooperiente, a monte S. Joannis Baptistæ, ubi servabantur, nudis pedibus (ut fertur) calore pietatis illum animante, tricesimo die depositionis Gisilbarii Archiepiscopi, in civitatem detulit; cunctis festivo ritu, ut par erat,

ea suscipientibus: quas in sancto altari cum prædictis donariis obtulit; ipsumque diem, in honore præfati Martyris, celebrem [quemadmodum adhuc habetur] instituit.

32 Quam clare patet ex num. 24 verum Magdeburgensium hic transcriptarum Auctorem, Chronico nostro inseriam, ea vixisse tempore quo vera scribendo adhuc offendere poterat Gisilbarii fautores et clientes; adeoque priusquam historiam suam Dithmarus scriberet; tam merito censui parentheses illas. Ut fertur, et, Quemadmodum adhuc habetur, ejus esse qui ipsas una cum Chronico diu postea transcribens interpolavit: quamdiu autem postea, certius statuimus, si Chronici ipsius contextum, quatenus Magdeburgum attinet, prosequendo, naturam illius brevitatem, qualis usque ad annum MCCCXXXVIII fuerat, consideramus; inventuri Chronologum, Magdeburgensium quidem haud raro attingentem, sed valde succincte; et Cesareis gestis, per annos singulos adnotandis, potissime intentum. Prius tamen quam ad sequentia pergam, non neglexerim indicare ex Dithmaro, ipsummet Tagmonem aliquid de sua Ordinatione scripsisse: sic enim sub finem libri v lego, Quia is, ut epus scriptura testator a solo Apostolico ordinandos erat, ipsis quæ paula supra * notavimus verbis. Hinc vehementer suspicor tatum Chronici embolismum, hactenus transcriptum, Tagmonis opus esse, decessorum suorum actus posteriori commendantis; tantoque magis compellimur ablegare a genuino contextu interpolationes num. 4, 3, 6 et seqq. sequestratas per [].

33 Quinimo non vereretur opinari, ipsummet Tagmonem, totius Chronici hac usque transcribendi, et ab Henrici Aucupis obitu ad sua tempora insignioribus quibusque locis angendi, ac deinceps continuandi auctorem extitisse; si ipsum possit libellus vocari, ut supra num. 9 vocari vidimus. Cur autem non possit, etiam grandior liber, ab Auctore, res suas extenuante, libellus dici? Habemus, ex San Dionysio prope Parisios Monasterio partem prægrandis ac vetustissimi Codicis membranei, continentem, præter viginti Sanctorum Vitæ, librum S. Gregorii Turouensis de Gloria Confessorum; quo explicito docet librarius, quibus temporibus libellus iste videatur esse conscripta etc. alibi integre producta. Fortius opinionem istam infirmant verba, ad annum MXX, post S. Brunonis Archiepiscopi et Martyris ordinationem passionemque, sic descripti: Pater præfati Episcopi, Bruno dicebatur, mater Ida, frater Gevehardus. Gevehardus genuit Burchardum et Idam; Burchardus genuit Gevehardum, patrem Conradi Magdeburgensis Archiepiscopi: Ida vero genuit Gevehardum Comitem, patrem Lotharii Imperatoris. Hic enim anno MXXV primum electus Rex fuit, Imperator coronatus anno MXXXIII; iste S. Norberto successit anno MXXXIV: Tagmo autem dicitur obisse anno MXXII. Verum cur idem qui Chronicon, sicut ipsum nunc habemus, locis supra notatis manifeste interpolavit, ipsum non etiam interpolavit genealogia ista, et toto Chronico nusquam alios usurpata, digressionem? Ut ut est, prolixiores omnes, de rebus Magdeburgensibus, Episcoporumque et regiarum personarum laudibus digressiones, quibus abundat hic usque Chronicon, finem habent ante mortem Tagmonis, quantumcumque postea vixerit Auctor: qui vero Chronicon est prosecutus, Tagmonis obitum nec indicavit quidem. Ejus igitur elogium ex Dithmaro nostro MS. accipe, librum suum v sic ferme finiente.

34 Hic fuit Clericus Pontificis egregii * Wolfgangi, qui Ratisponensem bonus Pater Ecclesiam rexerat. Huic tam carus erat iste, ut in vice filii a primis annis nutritum, jamque adultum, bonis suis omnibus præficeret: insuper Ducis et Imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, ut quando divina jussione ex hac vita ipse subtraheretur, hunc sibi successurum

Hactenus Auctor coarctus,

(sed interpolatus a nostri MS. copista)

ac forte ipsummet Tagmo,

E

qui vetustius Chronicon continuavit,

licet libellum vocet scriptor,

et S. Brunonis Episc. M. ex patre posteriori ista intertexti legantur

F

Dithmarus Merseburg. Tagmonem laudat,

proponit eligendum suum Capellanium Tagmonem.

Canonici liberam electionem petunt,

eaque impetrata Tagmonem sponte eligunt:

qui Merseburgi consecratur,

ibidem ordinatur Wipertum Episcopus.

accepta compensatione a S. Henrico:

qui Reliquias ad S. Jo Baptistam ferendas nudipes deducit.

A successurum esse non dubitaretur. Igitur venerabilis Pontifex, consummato cursu hujus exilii, in admirabili sanctitate, cum jam ad mortem usque aegrotare cœpisset, accersitum sibi dilectum Tagmonem ita alloquitur : Pone, inquit, fili carissime, os tuum super os meum, et accipe a Deo inspirationem spiritus mei ; ut ubicumque ardore juventutis incalescente in gemina caritate es frigidus, a summa pietate meique benevolentia Spiritus sancti accipias temperamentum : et, si meis forsitan honoribus privaberis, post bis quinos solares annos, cum mea apud Deum luero commissa, majoribus pro certo lætaberis. Post hæc vir sanctus, cum finem suum adesse in spiritu præsciret ; jussit se in ecclesiam portari : expletisque ab eo orationibus, ceterisque quæ facienda erant a Fratribus, se cum sibi commissis Deo commendans, pridie kal. * Octobris in pace sanctum spiritum emisit.

35 Igitur ille, electus ab universis, ad Imperatorem venit, sed promissa non percepit, dato ab Imperatore Episcopatu Capellano suo Gebehardo. Huic iste fideliter committitur ; et quamvis ab eo honorabiliter habetur, tamen quia bonum et malum non sunt nisi ad aliquid, non longum tempus cum eo, ob morum suorum inæqualitatem, versatur. Adhæsit namque Henrico, tunc adhuc Duci, et propter

B castitatem mentis et corporis ei in omnibus complacuit ; et usque ad hunc diem quem præfatus sum, malis moleste, et bonis accepte, perdius et pernox ei servivit : sua omnia specialius sic impendere satagens, ut et Deo placeret et hominibus. Quapropter in eo completur a Rege, sancti viri amore ab eo unice dilecti (quippe qui nutritor ipsius Regis extitit) veridicum vaticinium ; decursis tum, ut ipse Dominus Tagmo sæpe mihi retulit, decem annorum curriculis ; qui carissimum sibi Dominum Regem et Reginam ceterosque socios multiplicibus muneribus, ut par erat, honorarat, nequaquam suæ benignitati adhuc suppetentibus. Rex igitur, a Magdeburg cum eodem ad castellum ipsius * Givikenstein dictum pergens, omnia quæ ibidem a Givilario collecta sunt perspexit singulariter, et hæc esse superflua testatur. Dehinc Merseburg, diu Pastore viduatam, consolationis gratia adiens, eandem pristinis honoribus restituere quam maxime conatur. Ibi tum Tagmo venerandus, quarto Nonas Februarii, Hypapante Domini, id est obviacione justii Symeonis, accepta ab Hilderico Antistite licentia, qui primus in ordine horum Fratrum fuit, a Willigiso Moguntino Archipræsule consecratus est, præsentem Rege et Romanæ Sedis Legato, ceterisque Episcopis ad hæc faventibus. Et quia is, (ut scriptura ejus testatur) ab solo ordinandus Apostolico huc venire propter instantem necessitatem non potuit, ibidem (*id est in Merseburg*) sacri Chramatis delibutione, tertium numerum implevit, *id est factus est Magdeburgensis Archiepiscopus tertius*, et Walthardo omnem Episcopatum post se commisit : Rex autem... quidquid a carissimo Tagmone poscebat, bonæ voluntatis abundantia hoc largiente, percipiebat, *in favorem Episcopii Merseburgensis*.

36 Anno mxxi, completis (*inquit idem Dithmarus, lib. 6 post medium*) in Orientali Francia omnibus utilitatibus, Rex Merseburgensem civitatem invisit, et ibi sanctam Pentecosten celebravit. In primo mane Dominicæ diei, qua Spiritus sanctus Apostolos implevit, Episcopus Tagmo infirmari cœpit, et ea die Missam canere non potuit. Tunc ego indignus huic officio jussus sum succedere. Postera die ad modicum Archiantistes convaluit, et ad Regem ambulans nimis semetipsum fatigavit, et post in tantum tardatur, ut per se numquam aliquid facere potuisset. Accersito vero ad eum fratre meo

Sigefrido, novæ Corbeie modo Abbate, ac Præsidente Horico, ipsis suam Confessionem fecit, et indulgentiam ab eis accepit. In quinta vero feria cum jam voluisset discedere, ad caminatum Regis suo solio portatur ; et elevato pileo a capite, lecto jacentem Regem alloquitur : Gratias condignas, Domine mi carissime, referat tibi omnipotens Deus, de omni misericordia et gratia, quibus me peregrinum hominem consolatus es ; et det tuæ benignitati, ob recompensationem earum, in cœlesti Jerusalem præmium, quod ipse suis dilectoribus ineffabile præparavit : me enim amodo viventem non es visurus ; quia jam, ut spero, viam universæ carnis sum ingressurus. Vale igitur, Domine carissime : vale in Domino.

37 Inde ad ecclesiam veniens, Missam audivit, præsentemque benedixit ; Tum portatur ad navim, in qua ad Givikestein deductus est : et in die Dominica juxta urbem suam, * Spuizni vocatam, navigio venit. In secunda autem feria, in ipso itinere, cum jam pene defecisset, Walthardum ad se vocavit Præpositum ; ejusque fidei se suosque committens, quinto Idus Junii, non obiit ; sed ad Christum, quem semper dilexit, lætus abiit. Fit oratio a Confratribus, cum intermixtis fletibus ; et Boro Miles ad Regem, ut hæc ei indicaret, mittitur. Corpus autem Archiepiscopi ad Frasam ipso die venit, et ibi cum Sacerdotalibus vestimentis præparatum ad Selem suam transfertur, et cum ingenti tristitia ab omnibus suscipitur. Ego autem hæc omnia in Merseburg sero comperiens, in ipso depositionis die, orto jam sole, adveni. Cumque in majori ecclesia, pauca orationis verba effudissem ; veni in refectorium, ubi Præpositus cum universis Fratribus et Militibus sedens, de electione tractabant. In quorum præsentia ego stans, multum flebam, vehementi dolore commotus : et salutatis omnibus, consedi ; et quid ab iis esset dispositum, exquisivi.

§. V. Brevis Walthardi Archiepiscopatus, ejusque encomia ex eodem Dithmaro.

Liberatis in Tagmone laudando Dithmarus, profusior etiam fuit in successore Walthardo commendando, qui ut eligeretur ipse imprimis fecerat. Cum enim, ut jam dictum, ille a collectis in Refectorio Fratribus quævisset, quid ab iis esset super electione dispositum ; respondit ei Præpositus Walthardus ; Misimus legatum nostrum ad Regem, qui mala quæ nobis acciderunt ei indicet, et ejus voluntatem in rebus agendis inquirat. Ipse vero Rex Horicum Episcopum ad nos misit, ut electio a nobis non fiat, sed tamen unanimis consensus ex hoc ei indicetur : sed in his omnibus omnium præsentium pietas me, quavis indignum, ad hoc decrevit, si Deus vult, et si Rex consentit. Cui sic protinus respondi : Sum unus ex iis qui hujus electionis et consecrationis participes esse debent : et hoc ego vobis consilium do, et in quantum prævaleo adjuvabo : Rex imperet, quod vult ; vos autem, quod a Deo et antecessoribus Regis accepistis, videte ne perdati. Te igitur, Fr. Waltharde, ad Archiepiscopatum primus eligo ; non tua caritate, sed certa in te agnita omnium utilitate ; et hoc præsentium mentem nunc singulariter scire desidero, te electum esse a Domino. Omnes itaque una voce responderunt, Walthardum nobis in Dominum et Archiantistitem omnes eligimus. His ita confectis ille surrexit, et profecturus veniam petiit, divinam interpellans pietatem, ut hæc nobis omnibus retribuere dignaretur. Tunc ego me inclinans, rogavi eum, per nomen Domini, et per amorem veræ fraternitatis, ut Ecclesiæ meæ, admodum spoliatae, parochiam sibi injuste adpertinentem, si ad

D
AUCTORE D. P.
* al. Henrico
et Herico
et Regem ex-
tremum allo-
cutus.

* al. Spuitni.
obiit 9 Jun.

ac Magdeburgum fertur ad sepulturam.
E

Suadente
et suffragante
Dithmaro,

F

eligitur
Walthardus,

ut atumnum.
S. Wolfgangi
Ratisponi.

qui post an.
20 Archiepi-
scopum fore
prædixerat ;

* imo Novem-
bris

et ut carissi-
mus S. Henri-
co

* al. Witgan-
stein et Wit-
genstein.

qui cum fecit
consecrari 2
Februarii.

Idem Tagmo
an. 1012
infirmatus,

A hunc honorem perveniret, aut mihi restitueret, AUCTORE D. P. aut sibi eam, cum aliis rebus iade abstractis, Sacramentis firmare voluisset. Hoc ergo mihi in præsencia omnium firmiter promisit.

quod dum
Regi nun-
tatur,

celebrantur
Tagmonis
exequia.

viri omnibus
virtutibus or-
natissimi,

et de Merse-
burgensi
ac sua Ec-
clesia opti-
me meriti.

Q'438 VI

* *al. Ungarus*

39 Lassatus ab itinere Præsul Horicus interea dormiebat : Episcopus quoque Wigo veniens electionem nostram consolidavit. Mittitur itaque a nobis omnibus Redingus Custos ecclesiæ ad Regem, nuntians preces nostras, ut memor Domini et anti- quæ promissionis, si unquam sic accidisset, fami- liam S. Mauritiî, orbatam et nimis tristem, tanto Patre consolari voluisset. Sonante Prima Horicus Antistes evigilat, et Missam pro Defunctis cantavit: post Evangelium autem præsentibus innotuit, ad quod eum Rex huc miserit, et defuncto Archipræsuli Absolutionem nobiscum fecit, et ab omnibus fieri postulavit : tertia enim dies depositionis ejus fuit, quæ cum septima atque trigesima in uniuscu- jusque fidelis exitu est memoriter, ob mysterium in se continens, celebranda, id est ob fidem sanctissimæ Trinitatis, et septiformem sancti Spiritus gratiam. Dehinc corpus benedictum usque ad locum sepulcri carmine et planctu deferunt; et positum est in Oc- cidentali parte, in choro ante cryptam, quam ipse fecit et consecravît, et in qua se, quamdiu vixit coram altari fecit sepeliri, et ubi lacrymabiles ora- tiones sæpe effudit. Sed Walthardus locum hunc, in quo nunc pausat, quia non erat dedicatus, animæ salubrem, et cunctis introeuntibus conspicabilem, dilecto suo Seniori providit.

40 Quia igitur Beati omnes virtutibus suis cum Christo vivunt, et in seculo scriptis ; operæ pretium esse videtur tanti Patris inclitam conversationem silentio non tegere, sed veritatis luce omnibus innotescere. Erat hic justus et timoratus, et miræ caritatis : largus, fidelis, castus, mitis, prudens et stabilis : Canonicus quidem habitu, sed verus Monachus in omni conversatione sua. Vitia omnium ob meliorationem asperere increpabat, bona quæque laudans. Non fuit apud modernos ullus Pastor, qui Fratribus suis familiarior esset : eos ante omnia amabat ; memorabatur ubique eorum in bonum ; et eos coram Rege, et Principibus, et universis populis, intus et exterius semper laudavit. In primo Ordinationis suæ anno, templum Domino ædificare cœpit. Presbyteris et Diaconibus vestitum suum, octo cyclis ; Subdiaconibus et Infantibus, quatuor adauxit. Omni die, nisi infirmitas impediret, Missam et Psalterium cantavit : et quia ob lassitudinem jejuna non potuit, eleemosynarum multitudine hoc redemit. In vigiliis supra modum laborabat : at quia, ob infirmitatem dentium, parum manducare potuit, potu licet mediocri facile satiabatur. Nobiles genere et moribus amavit ; ignobiles autem non contempsit, sed in familiaritate non habuit. Cultores Christi dilexit ; contemptores ejus justo odio persequabatur. Omnia sibi divinitus commissa studiose excolebat et lucrari contendebat. Antequam divinum Officium perageret, severe se agebat : quo peracto omnibus hilarem se præbebat, et sæpe cum suis Kyrie eleison canebat. Nequeo certe enumerare quantum pietatis et misericordiæ, meæ parvitati impendit : hoc unum scio, quod nunquam digna retributione de iis ejus largitati respondi. Harneburg, et Frasan, et Protine urbes, cum cartæ quadam quæ Esiconis Comitis fuit, suæ Ecclesiæ acquisivit. Apparatum Episcopalem, satis egregium et abundantem, congregavit. Octo annos et quatuor menses et * octe dies, columna Ecclesiæ sedit ; cadens, ut dixi, præsentialiter ; sed invisibili templo Domini translatus, manet perpetua-liter. Eodem die * Wungerus, Posnaniensis, cœnobii Pastor, Coepiscopus et Suffraganeus ejus,

tricesimo Ordinationis suæ anno, obiit. Hæc itaque dicta sufficiant : de quo prius cœpi, loqui aggrediar.

41 Redingus ad Regem veniens, legationem suam suppliciter profert; et quamvis ardue, tamen desiderata impetrans, per legatum, Walthardum (in exequiis dilecti Senioris studiosum, et jam viginti talenta argenti, Thiderico nepoti meo in elcemosynam excepto victu largientem) vocat: ego quoque vocatus, proficiscebar cum eo. In sabbato ergo Gronam sero venimus; et in præsentiam Regis venientes, benigne suscipiebamur. Rex pauca locutus, ad hospitium nos ire permisit: extra urbem namque hospitati sumus, juxta locum, ubi nunc est ecclesia S. Alexandri Martyris. Crastino die Dominica fuit, et solennitas pretiosi Martyris Viti pueri, Saxoniae Patroni, qui in nova Corbeia requiescit: ego quoque summo mane Missam de eo cum Fratribus meis cantavi. Post quam Missam in urbem vocati, venimus, et usque ad caminatum Regis ivimus: ubi solus Walthardus intromittitur, et ibi usque ad Tertiam soli colloquebantur. Cum ecce Walthardus egressus, anulum manu gestabat; et nobis ostendens, inquit: Ecce pignus, indicium futuræ dignitatis, pie mihi promissæ. Itaque in præsentiam Regis omnes intromittimur; et judicio ejus, ipso eum primo laudante, eundem in Dominum eligimus: et probissimi quique aspirabant. Continuo Pastoralem Virgam Rex ei tradidit: et post sacramenta Regiæ dignitati exhibita, ad ecclesiam ducitur, quam a Rege constructam Antecessor suus consecraverat, et laus Christi a præsentibus canitur....

42 Proximo sabbato Walthardum Archiepiscopum Archipræsullem Arnulfus Episcopus jussu Regis inthronizavit, et utrique honorifice et cum magna jucunditate suscepti sunt. Postera vero die unctus est ab eodem venerabili Misnensis Ecclesiæ tertio Episcopo, cum adjutorio Coepiscoporum Wigonis, Hildiwardi, Horici et mei, iis multum inferioris; Arnolfus quoque Præsul nos adjuvat. Secunda feria omaes cum caritate magna abivimus: fuerat enim vigilia S. Joannis Baptistæ. Rodingus vero ab Archiepiscopo Præpositus, communi Fratrum electione, constituitur. In die sancto ad montem cum solito honore ductus a me et Fratre meo Sigefrido, S. Viti Monacho, suscipitur. Ibi tum Missam cantans, populos verbo doctrinæ instituit: ab Abbate autem rogatus, ut ibi caritatem susciperet; ob turbam, sibi adhaerentem, emisit. Fuit in Nativitate Apostolorum in Sede sua, et sibi commissos salubriter admonuit. Interea a nuntiis Bolislavi, *Poloniæ Ducis, S. Henrici, ut hic appellatur, generi, id est, affinis, quia sororem S. Cunigundæ Reginæ uxorem habebat, contra quem cum exercitu ire Rex decreverat; a Bolislavi, inquam, nuntiis Archiepiscopus rogatus, Zicianæ gratia faciendæ pacis venit: et ibi magnifice susceptus, duas tantum noctes mansit: sed nil ibi proficiens magnis muneribus honoratus revertitur. Affuit mox expeditionis indictæ statuta dies, id est nono kal. Augusti, juxta locum qui Zribenz dicitur convenimus; et sic sursum, usque prope Belgori, ascendimus. Tum visum est Principibus, non esse bonum perfici iter nostrum, sed optimis præsidiis Marchiam firmare.*

43 Insequenti nocte Archiepiscopus capite nimis infirmatur : cumque ad eum mane venissem, diu eum in tentorio tardantem expectavi. Egressus tandem, quæritur mihi, se multum ægrotasse : promisit autem se ad Reginam, Merseburg tum manentem, venire, et me ibi allocuturum. Tunc ego accessi. Et primum quidem recusans; tamen quia inventio Protomartyris Christi erat et dies Domiuica, Missam cantavit, prob dolor ! ultimam. Quinta feria

D
Wungeri
Ep. Postnan
obitus die
codem.

Walthardus
Regi præsens-
tatus.

ob eo gra-
tanter sus-
cipitur:
E

et ejusdem
jussu conse-
cratus,

studet ipsi
reconciliare
Boleslaum
Poloniar
Ducem,
17

- al. Tribenz.

11 *Mos 25 Ju-*
- *li ultimus.*

ego

visitatur a Dithmaro 8 Augusti,

A ego Merseburg veniens, dum me cum Fratribus meis adventui ejus præpararem; audiivi ab internuntiis quod ille Givikanstein, male habens, curru adveheretur. Prima die ego eo equitans veni, et Bernwardum Hildinshemensium Episcopum, causa benedictionis, et cujus peritus fuit gratia curationis, accitum reperi, et Frithericum fratrem Dedi Comititis. Cumque introissem, Archiepiscopus in solio suo sedebat, et me caritative suscipiebat: et suos pedes a tumore solito relaxatos videns, dolebat: quia dum hi turgebant, venter suus levius habebat. Mibi quoque adstanti intimavit, quia si hoc periculum sanus evasisset, nullus amicorum mihi eo fidelior esse potuisset. Mansi tunc ibi usque ad vesperam, et tunc invitatus redii, quia in crastino Vigilia Christi athletæ Laurentii erat, cujus festivitas Dominica die instabat: qua cum ego populis advenientibus pauca prædicarem, ab omnibus pro infirmo Archiepiscopo orationem fieri supplicem postulavi.

et ab eodem 12 Aug. regresso,

B aliquem bene noscentem eum vidi. Eo adhuc vivente, Arnulfus et Hildewardus, cum Meinwerco et Horico Coepiscopi eum visitavere. Hi eum pariter benedicentes, et indulgentiam facientes, eum Christo commendaverunt: ego autem peccator unxi eum Oleo sanctificato in locis maxime dolentibus. Jaromirus quoque Dux affuit, quem frater suus Othelricus atque satelles, totius debiti immemor, in Sancto sabbato Dominicæ resurrectionis proxime, a regno Bohemiorum expulit; et ad Boleslaum, quem, etsi amicum sibi consanguinitate, tamen pro hoste hactenus habuit, in persecutione fugam petere compulit. Hic quia Archiepiscopum, cunctis laborantibus satis misericordem esse sciebat; sperans ejus incolumitatem, ad impetrandam Regis gratiam, intercessionem ejus quærebat: et cum hunc jam defecisse videret; dexteræ ejus se committi, et per eam nobis, lacrymis profusis postulat. Sed Archipræsul, cum jam ei finis adesset, nescio quid videns ad lævam, signo Crucis se potenti munivit dextera: et aversus corpore et vultu, quasi ploraturus, faciem contraxit, et statim lætus remisit.

emungitur coram Jaromiro Bohemice Duce,

C Interea præsentibus, eum semianimum videntes, a lecto levaverunt, et tapetio superposuerunt. Accensis vero luminaribus, ego intro vocabar: et eum, Stola indutum, in agone laborantem vidi: cujus pectori Crux sancta superposita fuit; et in manibus cinerem, et subtus cilicium habebat, ut Eidus Episcopus monstrabat. Cumque sol die mediante declinaret, cum incenso sibi adhibito pridie Idus Augusti, anima ejus transiit ad Creatorem suum, unde erat, relinquens quod non erat. Orantibus igitur et psallentibus cunctis præsentibus cum fletu, ego infelix pro debito eos non adjuvi. Quod vero in animo mihi tunc obviaverit, non possum cuiquam fidelium prodere; sed hoc tantum mecum exoret, ut Dominus, cui nullum latet secretum, neque illi neque mihi hoc imputet. Post hæc, solutis visceribus intra caminatum, et sepultis in ecclesia, corpus præparatur, et sancto altari præsentatur. Ibi tum facta pro defunctis memoria, nos ibi cantavimus, et corpus eo die usque ad Conire prosequimur: et in via plangens familia, fit obvia.

Corpus magno cum luctu Magdeburgi exelipitur:

46 Crastino, cum ad villam, monti S. Joannis proximam, venissemus; Clerus omnis fleus adfuit, et Judæorum synagoga; et orphanorum, quorum erat pater, multitudo magna convenit, dolorem cordis lacrymando manifestans. Nos vero in ecclesiam

majorem cum funere intrantes, amici cum heredibus omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt.

Quis tunc non fleret, cum tristitia tanta videret? Omnis autem hæc querimonia novo damno non æquabatur. Nos igitur Fratres omnes ad Capitulum convenientes, nepotem meum, excepto quodam Bennone, elegimus; non hoc ob juventutem ejus impleri posse sperantes, sed pro conservandæ electionis gratia, et caritate Archiepiscopi Thagmonis hoc maxime facientes. Vespere autem jam facto Arnulfus Episcopus venit, aspirans nobis quibuscumque bonis valuit. Postera die renovata electione corpus Archipræsulis tumulatur, ad dexteram Antecessoris sui in Australi absida, in Vigilia Assumptionis S. Mariæ. Hæc omnia ut Regina primum comperit, per Gezonem pincernam suam; Regi, juxta Metensem urbem cum exercitu sedenti, nuntiavit: qui vehementer ea admiratus, et qualiter se nostræ res haberent, inquirens et audiens; per eundem ut regnum ipsa procuraret, usque ad suum adventum, celeriter ei demandavit.

47 Hactenus Dithmarus: cujus Historiam si habuisset is qui tunc continuabat Chronicon nostrum, de quo supra; uti paulo post illam habuit alius Continuator; plura hand dubie addere voluisset, de morte Tagmonis, et Walthardi electione atque obitu: ubi nunc toto decennio nihil scripsit Magdeburgum spectans, nisi quod anno Domini MXX Wipertus Merseburgensis Episcopus obiit, cui Thietmarus successit. Item quod eodem anno Alfkerus Abbas de cœnobio S. Joannis Baptistæ Magdeburg, cui mox Sigefridus, frater prædicti Thietmari Episcopi successit, electus decadem Congregatione. Et anno Domini MXXII Waltharus, Magdeburgensis Archiepiscopus, extrema sortitus est, cum Domino feliciter regnaturus. Vixit autem post obitum Tagmonis Antistitis ter trino hebdomadarum numero, et nocte una: sedit vero in Episcopatu VII septimanis noctesque binas, trinum et unum Deum ore prædicando, unctus Spiritu sancto, pacem in invicem... in dilectione Dei et proximi præparando. Ac postea. Hoc etiam anno inchoatum est fundamentum ecclesiæ S. Joannis Baptistæ, in suburbio Parthenopolitanæ civitatis a Domino Sigefrido Abbate, anno IV Ordinationis suæ. Nec plura ibi de his. Dithmarus vero sic pergit.

48 Epitaphium Archipræsulis, non aliquo lapide, sed memori corde imprimendum, Lector, audi. Walthardus, quamvis Patestas-dura interpretatur, severus in aperto, mitissimus in occulto sentiebatur. Homo fuit temperatus, bene morigeratus: gemina pollebat dilectione, summa florebat religione. Creber in vigiliis, orabat in lacrymis: largus elemosynis, opem ferebat miseris. His honoratus virtutibus, Regi placebat et Primatibus: ab hoc amabatur, ab illis venerabatur. Hunc suus Prædecessor benedictione et solo præcellebat nomine. Ecclesiæ suæ in omnibus propugnator erat fortissimus. Sine omni jactantia vicinis suis impendit plurima. Me audiente juravit, et pro vero affirmavit, quod non per ambitionem hunc expetisset honorem; sed ob utilitatem Ecclesiæ laborantis, et jam pene deficientis. Seio, dixit, me esse immeritum, hoc suscipere officium. Sunt hi duo Fratres, quos libenter elegissem, si sic ullo modo fieri potuisset scissem. Justus et tenax propositi vir iste fuit sui. Laudare se ab aliis non appetebat, nec aliis ipse detrahebat. Genealogiam duxit ex nobilissimis natalibus, quam extollebat bonis moribus. Ejus pater Erp dicebatur, qui vita laudabili decorabatur, carus omnibus suis contemporaneis. Mater ejus, Amulradis nomine, et castitate florens et bono opere, bona fama alias præibat matronas.

D
AUCTORE D. P.

Eligitur Thidericus, nepos Dithmari.

Regi apud Metas agentis Walthardi mors nuntiatur.

E
Dithmarus an. 1009 factus Episcopus.

Epitaphium scribit Walthardo.

A 49 Prædicto Archiepiscopulo antea dictum in somnis erat, quod Archiepiscopatum in Magdeburg percipere, et modicum tempus possidere deberet. Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit, cuidam venerabili matronæ mater sua, jam defuncta, per visum apparuit. Quæ cum ab ea salutaretur, et quomodo se haberet interrogaretur; respondit, Bene; et adjecit: Numquid scis, quod Archiepiscopus noster Tagmo de hoc seculo migrare, et Walthardus ei succedere debet? Non autem aliquantulum hic est regnaturus, sed in ultimo examine inter judicantes est consessurus. Ab ipso enim in cœlis est tabula ex argento, pene perfecta: qua velocius completa, ab aspectu hominum est auferendus, præmia digna percipit. Ipse vero, ut soror ejus laica mihi retulit (alteram enim habuit Sanctimoniam) id ipsum præsciens, vocavit eam ad se, dicens: Recordaris, soror, quod olim mihi promisisti, si hereditati meæ unquam succederes, ut prædium, quod in * Osulfestede habeo, pro animæ meæ remedio S. Mauritio traderes? Cui hæc omnia profitenti, et digito (ut ipse petiit) confirmanti, flens respondit: Mihi non licet jam vivere: tu autem fac ut dixisti: et pro certo scias, quod vobis sororibus meis de residuis nihil abalienabo. Sciebat itaque hæc compleri debere: sed prolixius tempus speravit. Viginti octo annis Præpositus erat, quod officium præ omnibus suis contemporaneis honorifice tenebat.

50 Sarcophagum ingens, ad includendas Sanctorum Reliquias, de argento fecit. Ecclesiam rotundam, post incendium civitatis dilapsam, a fundamento erexit; et ibidem Canonicorum Congregationem facere proposuit, et his prædia de suis propriis dare voluit. Non fuit verbosus: sed conscientie secreto congruis temporibus aperienda contexit. Hoc solum præ omnibus querebatur, quod Ecclesias et Clerum non benedixit; de Pallio vero nil doluit. Maximam librorum copiam et Sacerdotalem apparatus, cum plurimis secularia respicientibus, contraxit: quæ omnia, in subitaneo ejus fine, multorum inutilium manus distraxerunt: sedebat enim tantum septem hebdomadas et dies duos. Hæc ideo dixi, ut de celeri ejus obitu nec palam, nec in occulto ullus miretur, vel suo speciali delicto hoc evenisse arbitretur: multi enim ante eum triginta annos et amplius sedebant, qui nec hic nec in futuro tanti meriti erant. Væ iis qui in hac peregrinatione diu vivunt, et tempus suum male operando perdunt: at contra bene illis est, qui dies sibi concessos cauta solitudine in Christi servitio ducunt. Male operantes quique longæva vita poenas sibi

C augent: e contra autem quibus abbreviatur præsens vita, si sunt mali, admissa cito luunt; boni autem omnes, etsi corporaliter non æque hic degant, una tamen felicitate gaudent. Non autem ille solus tam parvo tempore sedit: legimus enim Tertullinum a S. Stephano Papa, Presbyterii dignitatem; et post quatuor dies, ab amore Christi constantiamque fidei, martyrium a tyranno suscepisse; et in utroque ordine semper manebit. Iste quidem peccata hic luit, et in brevi pro laboribus justis bravium a Deo recepit: et hoc ita esse multis illico manifestum est.

51 Hæc autem omnia enarrare prælongum est: sed de his qualiter mihi acciderit (Deum testor, quia non mentior) explicabo. Fui ego in præsidio Misnæ, et in Natali Apostolorum Symonis et Judæ, post Matutinos, apparuit mihi ille venerandus. Cumque eum mortuum bene reminiscerer, protinus inquisivi, quomodo se res ejus haberent. Ad hæc ille, inquit: In pœnis pro qualitate meriti fueram, quas omnes prorsus jam superavi. Et ego oppido gavisus, inquam: Licet mihi campanas sonare, et po-

pulos ad laudem Dei accendere? Ille respondit, Licet bene: quia verum est. Et ego amplius in loquendo progressus, dixi: Estne vobis notum, quod multorum susurratio mens Regis a vobis alienata est, eo quod post Ordinationem vestram contra eum multa operari studueritis? Ille vero respondit: Credite mihi obsecro, credite (verbum ingeminans) quia de hac re omnino inculpabilis existo. Cumque eum percunctari vellem, cur tam cito obiit; evigilavi, et hoc scire mihi non licuit. Post a quibusdam religiosis et veracibus didici, quod hic in commemoratione omnium Sanctorum divinis obtutibus elementer præsentari mereretur. Omnia quæ de illo dixi, non ob specialem aliquam sui dilectionem protuli: quia verum est, quod ante benedictionem suam mediocriter me dilexit; et ob defensionem Ecclesiæ suæ, multa mece impedivit. Veritatis gratia et ob vitationem opprobrii secuturi, hæc locutus sum: minora tamen quam fuerint, quia nullum post se meliorem reliquit.

§. VI. Aliorum Archiepiscoporum successio, usque ad S. Norbertum et ultra, ex nostro MS.

P Post tam longam digressionem revertitur ad Magdeburgensem Præsulum successionem Dithmarus, haud ultra proximam Ordinationem progressurus, hoc modo: Post ejus (Walthardi scilicet) sepulturam, Horicus Episcopus, ex nostra parte ad Regem cum electione mittitur: cui ego epistolam, Ecclesiæ meæ detrimento inscriptam, et Regis elementiam admonentem, commisi.... Rex interea ab expeditione Occidentali reversus, Geronem suum Capellanum in vacuum [thronum] ponere conatur. Huic Præsul Horicus occurrens, et ei legationem suam aperiens, non exauditur. Thidericus nepos meus ad Gronam vocatus venit, et a Rege per manus suscipitur, et in vice Geronis deinceps habetur. In Natali S. Matthæi Apostoli Sehusen venit: et ego accedens, cum jam tempus esset, admonui eum coram omnibus assidentibus, ut aliquid de parochia mea et aliis rebus injuste ablatis, ante constitutionem Archiepiscopalis, cum eo tractare voluisset. Me itaque ejus firmæ fidei commisit: ut cum justitia, aut cum alio salubri consilio hæc finirentur. Postera die Rex ad Magdeburg veniens, in refectorio Fratrum nos omnes convenire fecit. Hic ergo Regis petitione, salva in posterum electione, Gero communiter eligitur. Itaque in ecclesia se primum altari tradens, et communioni Fratrum decem mansos acquires, Baculum a Rege Pastoralem accepit. Mox vero inthronizatus, ab Eido Episcopo unctus est, nobis ceteris Coepiscopis eum adjuvantibus. Thebæorum festiuitas Martyrum ibi a Rege celebratur, et post ab Archiepiscopo cum suis omnibus magnis muneribus honoratur.

53 His ex sexto libro Chronici Dithmarii relatis, quod ultra addam de rebus Magdeburgensium Archiepiscoporum nihil invenio, licet adhuc sequantur libri duo: nisi quod libro VII ubi describitur mors sancta Irmingardis ejusdem, in ecclesia rotunda ministrantis, ea dicatur pridie quam carnis debitum persolveret (persolvit autem XI Kal. Junii) in excessu mentis effecta, et in præsentiam sanctæ Dei genitricis delata: ubi Tagmonem et Walthardum et Eidum, Misnensem Præsulem venerandum, magno lucentes honore sibi indulgere promeruit. Eadem iisdem verbis, adeoque ex eodem unde Dithmarus accepit fonte, leguntur in nostro MS. Chronico, quod qui continuavit, annum MXIX sic conclusit: Piæ memoriæ Thietmarus, Merseburgensis Episcopus migravit ad Christum:

AUCTORE D. P. deinde testatur ejus Episcopatum, sed brevem,

per matronæ in visu prædictum:

ipsumque suæ mortis præscium fuisse,

*ul. Osulfstidi

et præ aliis qui diu sederint, bene meritum,

D jam expiatum:

atque 1 Novembris cœlo receptum.

E

her Geroni Capellano suo sedem destinans,

pro eo ad se recipit Thiedericum Electum,

F et Geronis electionem obtinet.

Decessorum ejus gloria revclatur,

Dithmari obitus anno 1019:

sibi apparuit se 28 Octobris

A
ejus Vita mox
scripta desi-
deratur.

Christum : cui Bruno successit. *Vitam, paulo post obitum scriptam allegat Vossius in libro de Scriptoribus Latinis, quom operæ pretium foret habere pro odornando nova pulcherrimi istius Chronici, cujus hic svecimina dedimus editione. Cetera porro Geronis Archiepiscopi accipe ex MS. nostro, auctoris tunc viventis, et quotannis res ut gerebantur scribentis : sic enim ait ad finem anni MXXII ; Regali in præsentia, inter geminos Præsules Geronem videlicet et Arnulfum, nefanda omniqve ævo execranda oritur seditio : ideo nefanda, quia periculosa : ideo periculosa, quia non peritura, sed (ut vereor) illos peritura, amborumque necem perdurabit expectatura, quæ plane sonant auctorem ipso anno scribentem. Talis autem sic progreditur.*

Moritur Gero
anno 1026
21 Septembris.

B

unius mona-
sterii,

et novæ Cano-
nicæ funda-
tor :

succedit Men-
fridus, tum
Engelhardus,

et huic anno
1063 Wezilo,

C

tum anno
1078. Harde-
cus, sive Har-
dicus,

54 Anno MXXIII, Gero Archiepiscopus Magdeburgensis, multis confectus doloribus xi Kal. Novembris seculo moriens, sed Christo vivens ; migravit. Hic cum consilio fidelium suorum, commutavit Xenodochium, quod primus Otto construxerat in villa quæ dicitur Rothardestorp ; et facto infra urbem monasterio, in honore sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, eadem prædia, unde prius Christi militibus, scilicet egentibus, necessaria præbebantur, cum aliis bonis, pretio proprio acquisitis, eidem ecclesiæ contulit, et Præposituram ibi constituit. Aliam præterea ecclesiam in honore B. Joannis Evangelistæ construxit et dedicavit : Canonicisque ibidem Deo servantibus de sua proprietate, unde sufficiens illis victus et vestitus esset, deputavit, et statum loci cum illis ecclesiis honorifice amplificavit. Muros nihilominus urbis, quos Otto Pius Imperator imperfectos reliquit, hic consummavit. Domum etiam S. Mauriti, cum variis ornamentis et ædificiis Episcopi, renovavit : et omnia in sua diœcesi, tam exterius quam interius meliorando rejecit. Decessit autem in villa Vaddirroth, in parochia Halverstadensi, relinquens posteris plurima suæ industriæ monumenta. *Ex hinc in MS. nostro longum de Magdeburgo silentium, nec verbum ibi ullum de Hunerido, aliis Menfrido, quem Strevesdorffius ex Wirtzburgensi monasterio assumptum, obiisse ait anno MLI i Martii : nihil etiam de ejus successore, quem idem Strevesdorffius ex eodem Wirtzburgensi monasterio postulatum ait, et Winfrido eandem dignitatem ambientem prælatum ; nisi hoc tantum : Anno Domini MLXIII.... Eggilhardus Magdeburgensis Archiepiscopus obit : pro quo constituitur Wezilo, qui et Wernherus, frater Annonis Coloniensis Archiepiscopi, de quo postea ad annum MLXXVIII ibidem lego : Henricus Rex properanti contra se cum valida manu Rudolfo, in schismate contra ipsum electo, juxta Strowi occurrit, initoque bello non pauci utraque parte sternuntur, atque incerta fit victoria. Ubi a vulgaribus hominibus Weeil, Magdeburgensis Archiepiscopus, a parte Catholica pro Rudolfo stans, in faga occiditur. Strevesdorffius addit, vi Augusti, juxta Annales MSS. ut ait, et successorem nominat Hardricum sive Hardericum ; in MS. nostro appellatum Hardwigum.*

55 Hardwigus iste in eodem MS. nostro ad anni MLXXXII finem legitur, assistentibus ei Godescalco et Giffredo Episcopis, monasterium S. Joannis Baptistæ, in suburbio Magdeburg civitatis, consecrasset. Ibidem ad annum MLXXXV in conventu Principum, qui xii Kal. Februarii, apud Perestad Thuringiæ villam convenerant, ad discutendam tam immortalē controversiam (qualis emergerat inter Gregorium Papam VII et Antipapam) dicitur etiam adfuisse : cum aliis septem Archiepiscopis et Episcopis, qui a Gregorio stabant, nempe Ostiensi, Juvavensi, Hildenesheimensi, Halverstadensi, Viridunensi, Merseburgensi, Cicensi, Misnensi, et Paterbrunnensi designato, an-

numeratur secundo loco Hartwich Magdeburgensis, D
improperium Christi thesauris Aegyptiorum præfe-
rens : quod et re ipsa monstravit, quando pro defen-
sione veri Pontificis Romani, e sua Sede profugus fuit.
Nam deficiente ad excommunicatum Henricum tota
fere Saxoniam ; ad hanc ille venit circa æstatem, et
castris positus juxta Magadeburg in pratis virenti-
bus, cum Optimatibus suis intravit urbem, ibique
susceptus est regio more. Sed quia propter metum
ipsius advenientis Archiepiscopus Hardwigus cum
Halverstadensi Episcopo et Hermannō Rege ad
Danos abierat, sicut prius animo conceperat ; Hen-
ricus in locum illius Hartwigum, Abbatem Hertz-
feldensem, substituit ; et pro Burchardo Halversta-
densi, Amizonem ejusdem Ecclesiæ Canonicam.
Non ergo obiit ut apud Streversdorffium legitur anno
1078 : sed forte typotheticus hic error est, pro 1087 :
neque enim de ipso, verosimiliter in Dania mortuo,
sed de Synonymo ejus intruso atque schismatico intel-
lexerim, quod habetur in nostro MS. ad annum MCIII.
Hartwigus Magadaburgensis Archiepiscopus obit
subitanea morte : cujus intestina apud S. Joannem,
reliquum corpus in ecclesia S. Mauricii sepelitur.

56 Huic successit Henricus, eodem anno electus
a Clero et populo, Streversdorffius Catholice electum
ait, cum Henrico excommunicato vel auctoritas vel vita
defecisset. Vivebat ille omnino : sed cum Chronicon
nostrum ad annum MCVI dicat de eo, quod voluit Sa-
xoniam, propter quosdam Catholicos hostili manu
invadere, sed non potuit, quia filius cum detesta-
batur, sicut et cuncti fideles, quia denuntiabatur
excommunicatus ab Apostolicis Gregorio, Urbano
et Paschale. Illos autem Catholicos possumus opinari
Magdeburgenses fuisse, qui Rege inconsulto elegerant
sibi Henricum istum, eo delatum, postquam a Pader-
bornensi Ecclesia fuerat per tyrannum ejectus ut scri-
bit Streversdorffius, qui tyrannus primam anno MCVII
Leodio vi Idus Augusti moritur et Spiræ sepelitur :
anno vero mox sequenti Henricus Magadaburgensis
Episcopus obit ; cui Adelgotus eodem anno succes-
sit. Adelgotum multis laudat Crantzius in Metropoli
lib. 5 cap. 32. Streversdorffius defunctum ait anno
MCXVIII, de quo nihil in nostro MS. uti neque de ejus
successore, sed solum quod anno MCXXV Rukerus (uti-
que Adelgoto successus) Archiepiscopus Magadabar-
gensis obiit.

57 Anno mox sequenti, Rukero succedit Norber-
tus in Sede Magadaburgensi : de quo porro ad an-
num MCXXXII legitur, quod Lothario Rege post As-
sumptionem S. Mariæ in Merseburg celebratam in
Longobardiam transituro ; quia Archiepiscopus Colo-
niensis defuit, qui jure debet esse Cancellarius in
illis partibus, Norbertus Archiepiscopus Magada-
burgensis huic officio deputatus est. Tum additur
ad annum MCXXXIII, quod in Commemoratione S.
Pauli Apostoli facta est commotio maxima civium
in Magadaburg, contra Norbertum Archiepiscopum,
eo quod majorem Ecclesiam, sicut sibi dictum erat,
pollutam nocturno tempore purificaverit. Crescente
itaque tumultu ascendit in superiora antiquioris
monasterii cum Misnensi et Havelbergensi Episco-
pis, et Præposito majoris Monasterii ; ibique mul-
tum diu obsessus est ; sævientibus atque objugan-
tibus adversariis, quod altaria frugerit, et Reliquias
Sanctorum furto abstulerit. Sed hunc divina gratia
mirabiliter de iasidiis eorum eripuit ; et persistentes
in malo excommunicans, eos sibi subjecit. De-
nique anno MCXXXIV Imperator celebravit Penteco-
sten in Merseburg, et in feria quarta ejusdem heb-
domadæ Norbertus Magadaburgensis Episcopus
obit : et in feria secunda sequentis hebdomadæ in
monasterio S. Mariæ est sepultus. Festivitatē
Apostolorum Petri et Pauli celebravit in Magada-
burg

D
AUCTORE D. P.

an. 1085 fidei
causa exil in
Dania,

ejus loco in-
trudunt alius
Hartwigus Ab.
Hertzfeld :

subitanea
morte subla-
tus anno
1103;
12

a Catholicis
Henricus et
gatur

Paderborna
expulsus a
schismat. etc.

Hic succedit
an. 1108 Adel-
gotus,

tum Rukerus,

et huic an.
1126 S
Norbertus.

A burg Imperator : et Conradus ejusdem Ecclesiæ Canonici, ipso Imperatore consentiente, generali electione Cleri et Populi Archiepiscopus constituitur. *Hic S. Brunonis Episcopi ac Martyris (ut num. 73 dictum) ex fratre primipos, anno MCXXXIX, post Pascha, cum Duce Henrico et aliis Principibus sibi auxiliantibus castrum Bernardi Comitis Plozeke obsedit, cepit, destruxit. Appropinquante vero festivitate Assumptionis S. Mariæ, idem Archiepiscopus, cum Duce et prædictis Principibus apud Cruceburg contra Regem (Conradum) convenit, qui Saxoniam hostiliter intrare ac devastare summis viribus conabatur. Ibi facta per internuntios conventionem, pax firmata est usque ad conditum tempus.*

huic anno
1142 Fri-
dericus,

B

58 *Ac denique anno MCXLII obiit Conradus Magadaburgensis Archiepiscopus.... et succedit Fredericus in Archiepiscopatu, Custos majoris ecclesiæ et Præpositus Bivere. Hic anno MCXLV in Nativitate Domini magnam partem de allodio Domini Hartwici et matris ejus Richardis, datis beneficiis et copiosa pecunia, in proprietatem Magadaburgensis Ecclesiæ contrahens, magnum et gloriosum memoriale nominis sui posteris reliquit. Anno autem MCXLVII circa festum S. Petri, divina inspiratione et Apostolicæ auctoritatis exhortatione, et multorum Religiosorum admonitione, iusto fœdere inter Fridericum Archiepiscopum Magadaburgensem, et multos alios tam Episcopos quam Seculares Principes, qui enumerantur in Chronico, magna Christianæ militiæ multitudo contra paganos, versus aquilonem habitantes, assumpto signo vivificæ Crucis, exivit; ut eos aut Christianæ Religionis subderet, aut Deo auxiliante omnino deleteret... Omnes igitur illi, cum maximo apparatu et comitatu et mirabili devotione, in diversis partibus terram paganorum ingressi sunt; et tota terra a facie eorum contremuit: et fere per tres menses peragrande omnia vastaverunt; civitates et oppida igni succenderunt; fanum etiam cum idolis, quod erat ante civitatem Malchon, cum ipsa civitate concremaverunt. Anno autem sequenti ipse, et quidam alii Principes Saxonie, Polonicis Ducibus Boleslao et Miscon, in Epiphania Domini occurrentes in Crusawike, fœdus amicitie cum eis inierunt. Denique anno MCLIII obiit Fridericus Magadaburgensis Archiepiscopus.*

cum Wig-
mannus
an. 1167

C

59 *Friderico successisse dicitur Wigmannus, a Cizicensi seu Naumburgensi Episcopatu assumptus; de quo in Chronico nihil legitur, nisi quod anno MCLXVI Werra fuit inter Henricum Ducem et Wigmannum Archiepiscopum et ceteros Saxonie Principes; et quod anno MCLXXIX Magdeburgensis Archiepiscopus, cum Principibus Orientis et Coloniensi Archiepiscopo, oppidum Hallesleve obsederunt: ubi discordia inter eos orta, ab obsidione inacte redierunt. Denique fuit Chronicon in anno MCLXXXVIII his verbis: Magdeburgensis civitas, iudicio Dei occulto, tamen iusto, in Vigilia Pentecostes (tunc IV Junii) pene tota exusta est: ecclesia S. Mariæ, ecclesia S. Sebastiani Martyris, cum parochiis et capellis XII exustæ sunt. Cladi autem isti Wigmannum superfuisse ait Krantzius usque ad XXV Augusti MCXCIII. Hoc incendio periisse crediderim, quicquid ibi scriptum habebatur de miraculis S. Norberti; sepulcrum quoque potuit fuisse corruptum, ac deinde in eum formam modicamque reparam, quo illud inventum est anno MDCCXXV; quando etiam scriptum vel renovatum fuerit Epitaphium, quod apud Pagium, in Bibliotheca pagina 401, tale legitur: Norbertus Dei gratia sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ Episcopus, Ordinis Præmonstratensis Institutor, et hujus monasterii restaurator, sub hoc conditur marmore. Obiit anno Domini MCXXXIV, VI Junii.*

Norberti Epi-
taphium sub
eo renovatum,

§. VII. Titulus Primatis Germaniæ, quomodo, et quamdiu post S. Norberti obitum, Magdeburgensi accesserit.

Albertus Krantzius, Collegii Hamburgensis Decanus, anno MDXVI vita functus, in eo quod Metropolim inscripsit opere lib. 3 cap. 28, agens de Magdeburgensi Ecclesia, Quomodo, inquit, et unde consecuta sit, ut Primas dicatur Germaniæ Archiepiscopus ejus, necdum comperi. Sciens tamen nonnullos Archiepiscopos illi non cedere honore (nam Saltsburgensis cum eo contendit de paritate, nec Archiepiscopi Electores illi cedunt locum) unde et in quo Primatum habeat, aliunde mihi ostendi velim? Ad hujus quæstionis discussionem, lubet a notioribus ac certioribus adscendere per gradus temporum. Ac primum Leo Papa X, in suo ad Albertum Brandeburgicum Brevis apud Strevesdorfium pag. 41, dato sub nota anni MDXVIII, illum renuntians S. R. C. Cardinalem: Tu, inquit, ex Moguntinensi, Elector Imperii; et Magdenburgensi Ecclesiis, Germaniæ Primas, in Ecclesia et agro Domini magnus et dives eras. Anno MCCCXLVII, Joannes Merseburgensis Episcopus, scribens venerabilibus viris Dominis Rectori, Magistris, et Doctoribus almæ Universitatis Studii Leipzensis, apud eundem Strevesdorfium pag. 37, et declarans quod se pro D. Nicolao tunc Papa declaravit, quemadmodum et Principes ceteri tam spirituales quam seculares; Ita, inquit Reverendissimus in Christo Pater et Dominus noster, D. Fridericus Archiepiscopus Magdenburgensis ac Primas Germaniæ, qui noster Metropolitanus existit, se cum suo Clero prædicto Domino nostro Papæ Nicolao declaravit.

Quærenti
Krantzio
unde h'c
titulus,

respondetur
cum in usu
fuisse,

E

61 *Senior etiam illo Theodoricus a Niem, Pontificius Scriba, libro de Privilegiis et juribus Imperii apud Meibomium, post Witikindi Chronicon, cum exposuisset fundationem Magdeburgensis Ecclesiæ et ordinationem Suffraganeorum ejus, factam ab Otthone I. Archiepiscopum Magdeburgensem, inquit, qui esset pro tempore, per Papam ejus ætatis, Primatem Germaniæ fieri procuravit. Adde his Chronici nostri qualemcumque Interpolatorum, Theodoricum vel æqualem vel seniores: qui cum præsumi debeat ex sui temporis usu locutus, præsumi etiam debet tunc scripsisse, quando jam in oblivionem venerat verum initium talis tituli, adeoque post annos circiter centum, quod censetur temporis immemorabilis spatium. Antiquiorem multo ac titulum cum credam, persuadet mihi historia primæ Institutionis in Ravennate ac Romana Synodis, ejusque Synopsis apud Dithmarum, et Chronici nostri perpetuum ea de re silentium, præterquam in ea, quem certæ fictionis et novitatis convicimus. Eodem facit Epitaphium S. Norberti, in quo non videtur titulus ille omitti potuisse, si vere eo usus ipse unquam fuisset: quod sane non fecit in diplomate, supra in Annectis producto, quo ecclesiam S. Mariæ transfert in jus suorum Præmonstratensium anno MCXXXIX. Non ideo tamen arguendi sunt illi, qui subnixi usu quatuor seculorum ceteris sui Fundatoris titulis addiderunt Primatum Germaniæ: qui eidem etiam dari posset per fictionem juris, qua acquisiti a posteris tituli vulgo attribuantur majoribus.*

ante seculum
15:

cum jam in
oblivionem
renisset ve-
rum ejus
initium

F
S. Norbertus
eodem prior

per prolep-
sim sic ap-
pellatur.

62 *Primus in hoc excessisse videtur Joannes Latomus, Decanus Francofurtensis, anno MDLXVII adhuc vivens, cujus de rebus Moguntinensibus Codicem, sub indicio MSL, identidem allegat Serarius noster, ex eoque lib. 5 pag. 811 ad annum MCXXXV hoc describit fragmentum. Asserunt (utinam adderet, Qui) hac ætate Norbertum Archiepiscopum Magdeburgensem, ab Innocentio II Primatum Germaniæ obtinuisse pro se et successoribus, cum esset Romæ cum Lothario Imperatore anno MCXXXV. Antea vero Moguntius ceteris*

Latomus ex-
cerat Jo.
Latomus,

A ceteris in Germania Præsidibus prælatus fuit, ut supra in Hattone et aliis apparet. Videtur tamen in Epistola Benedicti Quinti ad Episcopos Germaniæ (in quibus etiam mentio fit Ruperti Moguntini. Willigisi antecessoris) Magdeburgensem vocari Patriarcham Germaniæ. *Hæc nixus (ut opinor) auctoritate Anonymus Præmonstratensis, verosimiliter Francus, a cujus stylo habetur sancti Fundatoris Vita, præfixa libro 2 Bibliothecæ Præmonstratensis, ubi is dum cop. 39, dissimulato anno, quem Latomus imperite notarot 1135 pro 1133, rem ipsam copiosius describit hac modo. Pulso Petro Antipapa, legitimo supremoque Pontifici Innocentio Sedes Lateranensis restituitur. Quo negotio feliciter gesto, Lothario Regi vicissim, præmium pietatis, titulus Augusti, ceremonia solenni confertur; et Norbertus, utriusque Pontificia simul et Imperiali sponte (non enim ipse ambiebat) Germaniæ Primas dicitur. Eo quippe Primatu, seu suprema inspectione ac jurisdictione, in omnes Germaniæ Archiepiscopos, olim Imperator Ottho, nomine Primus, de assensu et consilio Pontificis summi et Ravennatensis Concilii, Magdeburgensem Ecclesiam ornari fecerat, ut ex litteris Benedicti Papæ VI ad Germaniæ Archiepiscopos, de S. Pilgrino et Passaviensi Ecclesia anno dcccc-lxxiii liquet, ubi Albertus, Magdeburgensis Ecclesiæ Metropolitanæ Archiepiscopus primus, Patriarcha Germaniæ nominatur. Est igitur Magdeburgensis Ecclesia præ ceteris, Moguntina, Coloniensi, Trevirensi, Salisburgensi, Bremensi, et Rigensi Germaniæ Archiepiscopalibus Ecclesiis, per universam Germaniam jam olim honorata.*

63 Non miror scriptorem Francum tanto fidentius hæc recepisse ut certissimo, quanto minus diffidere poterat Serario Latomi Codicem MS. sine ulla hæsitatione alleganti apud ipsos Moguntinenses. Sed miror Serrarium non animadvertisse, quam parum istæ inter se cohæreant, ut Benedictus, non V aut VI, sed VII ejus nominis, Magdeburgensem vocaverit Patriarcham Germaniæ; et hujus successores sic nelexerint adeo speciosum titulum, ut opus fuerit, eum velut novum privilegium obtineri a Norberto, idque anno 1135, qui obiit 1134: et neque ipsum neque Latomum consideravisse, quantum ibi asserta excedant id omne quod hactenus vidimus prætere de ausos Magdeburgenses paulo antiquiores. Excessum, viris eruditis ægre tolerabilem, notavit Bernardus Malinkrot, Decanus Monasteriensis, in Additamentis ad suum de Archicancellariis Imperii tractatum, cap. 4, quod est de Primatu trium Metropolitanarum Ecclesiarum Germaniæ, scilicet Treverensis, Moguntini et Magdeburgensis pag. 196. Cum enim attulisset Chronici, seu verius Interpolatoris verba, in nostro MS. ad annum dcccc-lxx relata, Primatum habere omnium ecclesiarum Archiepiscoporum qui in Germania sunt ordinati; in Gallia quoque, Coloniensi, Moguntinensi, Trevirensi Archiepiscopis per omnia honore similem esse; cum, inquam, hæc verba allegasset Malinkrotius, sic inquit: Longe differunt. Dignitate priorem, et Honore similem esse; ac præterea per expressum [terminum] ab invicem distinguuntur Transrhenani illi Archiepiscopatus a Germanicis. Quid autem vel imminutæ illi, quam dictus Interpolator Magdeburgensibus tribuit prærogativæ, simile in Concilii Actis? aut quæ mentio jurisdictionis supra Archiepiscopatus alios extensæ? Hujus saltem vel unicuique, per septem decursa jam secula, actum proferre oportuisset.

64 Jam quod Benedicti Epistolam attinet, inscribitur ea Dilectissimis in Christo filiis, Hroderto, sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ; et Dietrico, sanctæ Trevirensis Ecclesiæ; atque Adelberto, sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ; parique modo Gereoni, sanctæ Coloniensis Ecclesiæ; atque Friderico, san-

ctæ Juvanensis Ecclesiæ; sed et Adaldago, sanctæ Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopis; pariterque Domino Ottoni, gloriosissimo Imperatori; atque nepoti suo Henrico, præcellentissimo Duci Bavariorum; ceterisque omnibus Episcopis et Abbatibus, Ducibus atque Comitibus, Galliæ atque Germaniæ, ut videtur est Tomo IX Concil. novissimæ editionis col. 718 et 19. Nusquam ibi apparet vox, Patriarcha. Quod autem Moguntino ac Trevirensi primo deferantur loca, tribui existimo utriusque Archiepiscopatus longe Majori quam aliorum antiquitati; quod Coloniensi, Juvavensi (id est Salisburgensi) et Bremensi præponatur Magdeburgensis, ejus pro tunc specialem aliquem honorem arguit, ideo verosimiliter tributum Adelberto, quia vel ita statuerat Otto, pro ordine sessionis in Comitibus servando, qui ordo per septem Electorum institutionem mutatus deinde fuit, vel quia ipsius Pontificis Romani manibus fuerat ille consecratus; et quidem sic, ut id perpetui juris esse prætenderit tertius Archiepiscopus Tagmo (nam secundus, a Merseburgensi Episcopatu assumptus, Ordinatione nova non egebat) ideoque, ut, vidimus num. 31; necesse putant excusare causam præsentis necessitatis, ob quam alibi et ab alio quum Romæ ab Apostolico ordinari se passus sit: quo tamen jure nullus successorum usus legitur, utpote non minus oneris quam honoris adferente.

65 Hic porro locus exigere videtur, ut de aliorum Archiepiscopatum veteri dignitate paucis disseram. Ac primum de Trevirensi: qui, omnium sub Imperio existentium vetustissimus Archiepiscopatus, invenitur Galliæ Belgicæ, sive (ut alii appellant) Inferioris Germaniæ Primatum sibi vindicasse SS. Silvestri et Hilari Pontificum Privilegiis: quæ licet incendio peris-isse dicantur, possessionis tamen seu præscriptionis prærogativa eundem Primatum sibi defendens Theobaldus Præsul anno dcccc-lxx, obtinuit a Joanne XIII bullam, quam Browerus profert, ubi statuitur, ut quodcumque ab Apostolica Sede Legatus ordinarius rei Ecclesiasticæ vel cogendæ Synodi causa in Galliam Germaniamve destinatus fuerit, Trevirensis Præsul post eundem, primum inter alios Pontifices locum obtineat: et, si Missus Romanæ Ecclesiæ defuerit, similiter post Imperatorem sive Regem sedendi, sententiam edicendi, et Synodale judicium canonice promulgandi Primatum habeat, utpote in illis partibus Vicarius Apostolicæ Sedis constitutus, Neque enim, inquit Pontifex, dignum est, ut illius Ecclesiæ Præsul aliquo tempore ceteris non habeatur prælatus, ejus honor in illis partibus sub ipso Apostolorum Principe extitit primitivus. Idem alia Bulla confirmans Leo IX anno mclxx, testatur, quod lectis in Ecclesia S. Petri Ecclesiæ istius Privilegiis, ac nominatim Bulla priori, ab omnibus acclamatum est, jure Primatum vobis (Eberhardum præsentem alloquitur Pontifex) vestrisque successoribus deberi, qui in Cathedra sedetis discipulorum Petri; quapropter omnibus ipsis laudantibus et respicientibus, pro investitura ipsius Primatus Romana mitra caput vestrum insignivimus; qua vos et successores vestri in ecclesiasticis Officiis Romano more semper utamini.

66 Paria aut etiam potiora, licet origo juris tam antiqua non prætendatur quam prætenditur a Trevirensi, invenias pro Moguntino. Editi a Pithæo Annales, quos ille haud ex vano censet Moguntinæ scriptos tempore Rubani Mauri, Moguntinensis Archiepiscopi usque ad annum dccc-lvii, id est ferme sexqui seculo prius quam de Magdeburgensi cogitaretur, Germaniæ Metropolim vocat Moguntiam: et Witikindus Saxo, cœvus Othoni, Antistitem ejus appellat Summum Pontificem. Quis autem credat, quod Imperator, ad institutionem Magdeburgensem tam verecunde progressus, ut invito Bernardo Halberstatensi Episcopo nihil egerit

D
ALCTORE D. P.

post Moguntinum et Trevirensensem, ante ceteros;

sed non appellat Primatem, nedum Patriarcham.

E

Primatus Galliæ seu Germaniæ Belgicæ

confirmatur Trevirensi, anno 969 et 1109:

F

Moguntinus invenitur Primas Germaniæ ab an. 857,

cumque secutus reventior alius,

qui ei titulo

annec'it jurisdictionem,

B

in omnes Germaniæ Archiepiscopos,

quam nunquam prætulerunt Magdeburgenses

sed solum honore similes eis se dixerunt.

Adelbertum Benedictus 6 nominat quidem

A *egerit, sed quoad ille vixit decretum Synodi Ravennatis suspendere; voluerit solum suum Pallium, tunc Moguntinum Archiepiscopum, Primatiale titulum privare; aut a suffecto eidem Ottone plus exigere, quam ut cederet sua Archiepiscopi jurisdictione in Episcopatus, novo Archiepiscopatu subiiciendos: quod facere poterat absque detrimento sui Primatus, in eo consistentis, quod in Comitibus Imperii primum ille obtineret locum, sicut etiamnum obtinet. Itaque Lamlertus Monachus Schaffnaburgensis, uno post institutum Magdeburgensem seculo florens, ad annum MLXXIII, ultra quem non nisi ad quadriennium pertexit Historiam, Primatum Moguntinae Sedis aperte agnoscit, propter quem ejus Archiepiscopo eligendi et consecrandi Regis auctoritas deferrebat: et Conradus, in Ordine Præmonstratensi Abbas Urspergensis, anno MCCXL defunctus, ad annum MCXXI; Præsul, inquit, Adalbertus.... Primatum in Cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniæ Metropolis, scilicet Moguntia, animos omnium, Catholicam obedientiam profitentium, accendit.*

usque ad an.
1121 et
ultra.

B *67 Hoc tenus ergo tum Trevirensi quam Moguntino illibatus stabat Primatus suus, huic in Superiori, isti in Inferiori Germania: quamquam neuter invenitur in suis diplomatibus alio unquam titulo usus quam Archiepiscopi: quia Primatus illis suus revera nihil juris aut potestatis dubat super alios Archiepiscopos, sed solum in Synodulibus congressibus Imperialibusque comitiis præsentiam, prout hæc contingebat in hujus vel illius diocesi celebrari: sic enim ipsam convenit limitari, ne alter alteri adversari videatur. Coloniensi Hermannus sub annum MLXIX scripsit idem Leo IX, apud Mulliakratum pag. 197. Sicut neminem Archiepiscoporum tibi subicimus, ita sub nullo Primatu te agi decernimus. Archiepiscopus autem Hamburgensis, qui et Bremensis sæpius dicitur, propter Episcopatum hunc Archiepiscopatu unitum jam inde ab anno DCCXLI, sicut ad Acta S. Ansharii in Februarii docuit Henschenius, adeo nunquam cessit Magdeburgensi, ut eodem tempore, quo Coloniensem nulli Primatu subiectum declaravit Leo, Albertus, omnium Septentrionalium Antistitem tunc potentissimus, post confirmata ab eodem Pontifice Ecclesiæ suæ privilegia (in quibus verosimiliter cum eo actum sicut cum Coloniensi) quasi parum esset nulli subiaci Primatu, non quidem Primas ipse dici voluit; sed amplio rem titulum ambiens (teste Adamo Bremensi Canonico, sub annum MLXXX scribente) Hammaburgensis Patriarcha vocari voluit, et in Hammaburg aperte laboravit Patriarchatum instituere. Historia Archiepiscoporum Bremensium, usque ad annum MCCXCV perducta, distinctius id hoc modo explicat: Ordinavit in Aldenborg, Eizonem Monachum; Joannem Scotum constituit in Magnopoli; Aristonem quemdam, ab Hierosolymis venientem, in Racisburg destinavit: sicque Aldenborgensis Ecclesia in tres divisa est Episcopatus. Quod quidem Imperiali minime factum est auctoritate, sed Alberti Archiepiscopi adinventione. Ipse enim, vir magnificus et præpotens in regno, cum Papam et Cæsarem propitios, atque per omnia suæ voluntati consentaneos haberet, in omnibus Borealibus regnis, Daniæ, Suediæ, et Nordwegiæ functus est auctoritate Archiepiscopali et Legationis Apostolicæ ministerio. Nec his contentus, Patriarchatus honorem assequi voluit, atque infra terminos suæ parochiæ duodecim statuere Episcopatus disposuit. Suberant autem ei Slavorum Nordalbingorum et Obotritorum populi, adeo ut nec omnes quidem Slavi ad Magdeburgensis Archiepiscopi curam pertinerent, licet horum causa potissimum instituti.*

Hamburgensis,
voluit Patriarcha vocari,

C *respectu totius Septentrionalis:*

68 Nec minori, quam ad Septentrionem Hamburgensis Albertus, potestate ad Meridiem gaudebat Salisburgensis Fridericus: cui ejusque successoribus,

Benedictus VI concedit vicem Apostolicam in tota Norica provincia, et in tota Pannonia, Superiori videlicet et Inferiori, quomodo sui decessores habuere; ita scilicet ut nulli liceat in præfatis provinciis sibi usurpare Pallium, nec Episcopos ordinare, nec ullum Officium [exercere], quod ad Archiepiscopum pertinere debet. Hoc vero quid aliud erat, quam ipsum nulli Primatu subiectum declarare? Quia autem id factum est eodem anno, quo Magdeburgensis Adalbertus suum noviter institutum Archiepiscopatum suscepit; et quia Salisburgensis Episcopatus, Caroli Magni ætate constitutus in Bavaria, multo antiquior est; ideo existimo, cepisse tunc eundem Salisburgensem cum Magdeburgensi de loci prærogativa contendere. Nam si huic diocesi nullus erat in Orientem constitutus olim terminus (quos tamen mox accepit, Polonis Archiepiscopum proprium nactus, et Hungero, qui subiaci ei noluerat, vel ultro obdicante vel mortuo) longius etiam per utramque Danubii ripam, usque in Bulgariam Slavoniamque, extendebat sese jurisdictio Salisburgensis Archiepiscopi, complectens tot antiquas veteris Pannoniæ atque Illyrici diocesis, necdum quidem Christianæ Religioni restitutas, sed restitui captas.

69 Porro sicut Benedictus VI, Salisburgensem Archiepiscopum Pallio donans, declaravit eum frui plenissimo jure, quo decessores frui erant, nihil cuiquam in Germania Primatu debentes, ante diocesem suam per barbaros vastationem; ita etiam Benedictus VII, prioris successor, Laureacensem Archiepiscopum Pelgrinum, ad fructificandas Deo gentes, ex novitiis cultoribus fidei Ungrorum atque Moravorum, sive etiam aliis multis provinciis Sclavorum suæ parochiæ finitimis, illic ordinatis Episcopis, secundum quod antiquitus dispositi erant, Archiepiscopum constituit... eandem sanctam Laureacensem Ecclesiam ejusque Rectores, jam Archiepiscopos, ab omni Salisburgensis Ecclesiæ ejusque Præsulum subiectione et ditione absolvens, et honore Metropolitanato sublimans: et sicut modernis temporibus (puta circa ML) sanctæ memoriæ Agapitus Papa terminos eorumdem Provinciarum ab invicem distinxit, sic et ipsi definimus, inquit, ita ut sancta Salisburgensis Ecclesia superioris Pannoniæ Episcopos habeat Suffraganeos, quibus usque huc sui Pontifices præesse videbantur... sancta autem Laureacensis Ecclesia in inferioris Pannoniæ atque Mæsiæ Regiones, quarum provinciæ Bavaria atque Moravia, in quibus septem Episcoporum parochiæ antiquis temporibus continebantur. Sub his cum etiam Sclavos nominari audis; scito, eos illuc ab orientali Albis ripa a Carolo Magno traductos in Franciam Orientalem, ut loquuntur Chronica, nomen illud extendendo trans Danubium quam late Caroli patebat Imperium, per hodiernam Moraviam atque Sclavoniam: non totos tamen, sed multo plures adhuc relictos trans Albem, in quibus convertendis Ottho utiliter laboraret. Quod autem duo isti Benedicti contulerunt Salisburgensi et Laureacensi Archiepiscopis; credendi sunt contulisse successores paulo post institutis, Pragensi apud Bohemos, et Rigensi opud Livones Metropolitanis.

70 Nunc, quam est certum ex antedictis, Primatis titulum Magdeburgensi competisse annis jam quadringentis et amplius; tam evidenter demonstratum credo, nullum illum fuisse, duobus primis ob instituto Archiepiscopatu seculis; neque fieri posse, ut anterioris juris extiterint unquam documenta sincera. Sed an propterea nihil respondebimus Krantzio quærenti, unde, et in quo Primatum habeat Magdeburgensis? Deficiunt, fateor, monumenta, quibus id certo definiam. Omnia tamen circumspectanti haud iasulsa occurrit conjectura, ex tempore, quo Romani Imperatoris Electio, antea communis Imperii Principibus universis, restricta fuit ad septem Majores Principes, Electores nunc dictos.

D *simili libertate gaudebant Salisburgensis,*

E

et Laureacensis,

post definitos utriusque dioceseos fines.

F

Interim videntur Trevirensis et Moguntinus,

Albertus

constituto
circa annum
1240 Electo-
rum Septem-
viratu,

A Albertus, Abbas Stadensis ac postea Minorita, in Chronico quod usque ad annum MCCLVI, suæ vitæ verosimiliter ultimum texuit; ad ipsum quo Abbatiam dimisit onnum MCCXL, notat; quod ex prætaxatione Principum et consensu, eligunt Imperatorem Trevirensis, Moguntinus, et Coloniensis... Palatinus... Dux Saxoniae... Markgravius de Brandenburg... Rex Bohemiae: estque admodum verosimile prætaxationem istam sive decretum, tunc fuisse formatum cum pro Friderico II excommunicato, alium Imperatorem substituere Principes monuisset Gregorius IX.

cum catenus
ad omnes si-
mul Principes
spectasset
Electio

71 Qui ad Gregorii X et Concilii Lugdunensis tempora istud differunt, quando electus Rudolphus Habsburgius fuit, facile comprobantur erravisse; nec minus illi, qui Gregorio V Septemviralis Electoratus institutionem ascribunt. Utenim ad hujus Pontificis annum 1, Christi DCCCXCVI num. 56, animadvertit Baronius: Nemo jure inficias ire poterit, post tertii Otthonis obitum ducentis et amplius annis, quotquot electi fuerunt Romanorum Reges, Imperatores designati, eosdem, non septem duntaxat Electorum, sed omnium Principum Germanorum, qui ad Comititia convenissent, suffragiis fuisse ad regium culmen electos. Pergit porro id confirmare Annalium scriptor, authenticis epistolarum, tum Pontificiarum quam Imperialium

et inter
Electores a
1200 primus
fuisse Magde-
burgensis;

B et Electoralium documentis: ex quibus ad rem nostram potissimum faciunt datae anno MCC ab utraque parte Principum, in electione discordantium. Aberat tunc in Hungaria nec inde vivus rediit Moguntinus Sigefridus, ipso anno defunctus. Itaque ex parte Otthonis primus subscribit Coloniensis, tum Episcopi duo, Abbates tres, Dux unus et unus Comes: ex parte Philippi ceteri omnes, quorum agmen ducens Magdeburgensis Archiepiscopus, post se signantes habet Trevirenses et Bisuntinum Archiepiscopos.

72 Neque dixeris, eo quo Albertus Stadensis scribebat tempore, necdum fuisse septem illos quos ipse nominat definitos, adeoque alterius scriptoris interpolamentum istud esse; eo quod in Concilio Lugdunensi 1 anni MCCXLV, a quo exauctoratus Fridericus fuit, Electores nominentur Duces Austriae, Bavariae, Saxoniae, Brabantiae; Archiepiscopi, Coloniensis, Moguntinus, Salisburgensis. Haec enim Innocentii IV designatio, a Matthæo Paris notata, et ex eo apud Baronium, in qua Trevirensis, cum Palatino, Brandeburgico et Bohemo prætermittuntur (forsitan quia Friderico pertinacius adhærentes credebantur non processuri ad novam Electionem) recepta non fuit, vel quo ad locum vel quoad personas, sed (sicut ait Anonymus, hic fere finiens oc verosimiliter coævus, cujus Chronicon Albertus Argentinensis seculo XIV continuavit) Principes Alemanniae, scilicet Archiepiscopus Moguntinus, Coloniensis et Trevirensis, cum ceteris Episcopis Argentinensi, Spirensi, et aliis (cum quibus convenerint etiam Laici,

et non obstan-
te Innocentii
IV designa-
tione diversa,

in electione
Henrici 7
idem 3
Archiepiscopi
præfuisse.

C

idem qui antea prætaxati apud Stadensem, ne parto sibi semel jure exciderent) elegerunt apud Herbipolim Henricum Landgravium Thuringiae in Regem. Sed, ut apparet, septem illi necdum ita soli eligebant Regem, ut alii quoque convenire omnino desinerent; si non summi calculum, saltem suam præsentiam collaturi ad electionem, Electumque confirmaturi. Interim ipsa qualiscumque Septemviratus designatio, facta in Concilio Lugdunensi prædicto, confirmare videtur, quod intendebam, jam tum septenarium numerum fuisse definitum.

73 Ut ut tamen istæ se habuerint, de quibus integrum librum implevit anno 1616 Christophorus Gewoldus; certum manet, omnino tunc, nec diu ante, id factum fuisse. Magdeburgensis, autem Willebrandus Comes de Kirberg, Alberti sui mediati decessoris frater, vir tam potens, ut Otthonem Marchionem Brandeburgicum, prælio victum captumque, marcis MDC argenti mulctaverit, teste Streversdorffio; quique Sedem suam tenuit ab anno MCCXXVI ad LI; Albertus inquam iste videri potest questus in Comitibus generalibus, se, quem Institutor sui Archiepiscopatus Ottho speciali voluit honore sublimatum; et cujus decessorem ac primum Archiepiscopum Adelbertum Benedictus VII. et alii post illum verosimiliter plures, tertium inter Episcopos salutaverat; cujus etiam proximo decessori Ludolfo Trevirensis ipse primus nuper (ut vidimus) cesserat, licet quatuor annis prius quam ipse ordinatus; nunc simul et Trevirensi et Coloniensi postponi; excludique a numero Electorum se, qui par ad eum gradum jus se credebat habere, si non etiam nonnullis potius.

Videntur
inquam,
Trevirensis
et Mogun-
tinus,

excluso inde
Magdebur-
gensi

E
cessisse
Primatis
titulum,

74 Quod si Trevirensis Theodoricus II, aut hujus Nepos Arnoldus, atque Moguntinus Sigifridus de Eppenstein Junior, potiori jam titulo Electoris contenti, cesserint placando Magdeburgensi titulum Primatis Germaniae, vi cujus proximus post Electores sederet in Comitibus, habebimus et tempus et occasionem, quibus ejusmodi Titulus Magdeburgensibus accesserit, deinceps usurpandus. Quoad sessionis tamen prærogativam, Salisburgensis contradicebat; ac verosimiliter etiam Hamburgensis, cujus Archiepiscopus Magdeburgensi antiquior sesqui seculo, institutus fuerat anno DCCCXXVI, et vigesimo post anno unito sibi Bremensi Episcopatu unctus: hujus tamen contradictionis nulla ratio habita fuerit, propter ceterorum Principum in istam compensationem consensum. Reliquis autem Archiepiscopis junioribus minime grave idem fuerit, cum vacuus jurisdictione alias competente titulus nemini esset odiosus; idcirco non multum curaverint indugare, quomodo is, qui sex duntaxat Suffraganeos Episcopos numerabat in Saxonia Orientali et veteri Sclavonia (sicut eum Adamus Bremensis appellat) vere posset dici Primas Germaniae. Certius aliquid si docere quis possit, sequar libenter.

nomini mo-
lestum nisi
Salisburgensi.

F

COROLLARIUM II

De Ecclesia et Abbatia S. Michaelis Antuerpiae, a S. Norberto suscepta, et haecenus florentissima.

Cur argumen-
tum istud hic
additum,

II Aud licuit Vitæ Norbertinae scriptori excurrere ad singula, a suo sancto Fundatore suscepta erectae loca; non tamen prætereundum sibi putavit, quare vocatus fuerit ad suscipiendam Antuerpiae Ecclesiam; benèque impensum ei credidit totum Caput xxxvi lucubrationis suæ. Nos autem longius etiam ipsum fecimus, proluxa de Tanchelmo seu Tanchelino hæretico digressionem, a quo sparsa zizania, et post satoris improbi mortem impune luxuriantia, evellere rogatus ex agro Dominico Sanctus, suo Junii T. I

rum illuc coloniam duxit. Satis hoc Historiae Norbertinae fuerit: sed non est satis propriae meæ erga eandem Ecclesiam ejusque Abbates obligationi, aut erga patriam pietati. Utrique obsecuturus affectui, exorsus eram jutum Tractatum, de originibus antiquitatibusque nostris, apponendum pro Corollario Norbertinis Actis, seu potius primo Junii Tomo. Verum dum amicos consulo, quos aliquid eo posse credebam; reperi nonnullos qui, per occasionem administrandæ reipublicæ, arcanas omnis generis scripturas versando, conquisierant sibi mi-

ex tractatu
de originibus
Antuerpien-
sibus?

A nime contemnendam notitiarum curiosarum copiam; eamque tantam, ut iis apte digerendis tempus non concederet properans in lucem ire hic Tomus. Igitur absol-
vendo operi inducias sumpsi; et quæ jam digesseram, Norbertinam S. Michaelis apud nos Abbatiam spectan-
tia, huc retuli omnia. Plura qui volet, habet Choro-
graphiam sacram cœnobii S. Michaelis, sive (ut in
progressu ad singula folia scribitur) Cœnobiographia
S. Michaelis Antuerpiensis, anno MCLX Bruxellis
edita apud Philippum Ulengaert, sub nomine Antonii
Sanderi, una cum pluribus similibus Tractatibus illi
submissis, ad illustrandas præcipuas quasque Braban-
tiæ nostræ Abbatis ac monasteria, et justum totum
conficientibus: qua Chorographia haud illiberaliter
usum me profiteor: quid autem insuper hic præstiterim
res ipsa declarabit.

§. I. Translatio Ecclesiæ S. Michaelis ad Præmonstratenses.

Exstant de argumento prætitulato diplomata, tam Hil-
dolphii Præpositi Antuerpiensis, quam Burchardi
Episcopi Cameracensis, opud Aubertum Miræum, in
Codice Donationum piarum pag. 247 et seqq. signata
B ambo anno MXXXIV, Indict. II, Epacta III. Prioris hic
tenor est: In nomine sanctæ et individue Trinitatis.
Ego Hildolphus, Præpositus S. Michaelis in Antuer-
pia, tam futuris quam præsentibus, in perpetuum.
Qualiter præfata ecclesia nostra ad usus Canonico-
rum Præmonstratensis Ordinis transierit, et qua de
causa assensus Capituli nostri eis datus fuerit, præ-
sentis scripti attestatione notificamus.

Testatur
Hildolfus
Præp. quo-
modo ipse
ac sui

S. Michaelis
ecclesiam
Norbertinis
cesserint

cum 4 Præ-
bendis:

et communi-
catione
ministerio-
rum suorum

atque obla-
tionum par-
ticipatione.

Cum in diebus nostris quidam, Tanchelinus no-
mine, in partibus nostris advenisset; et venenoso
sermone, a Fide et a Sacramentis Ecclesiæ plurimos
avertisset; hac de causa, ut illa heresis; quæ pro-
vinciam nostram occupaverat, funditus extinguere-
tur, consilio Domini Burchardi Episcopi, et totius
Populi, et assensu Capituli nostri, Dominum Nor-
bertum, virum nostris temporibus spectabilis reli-
gionis, accersiri curavimus; eique ac suis Fratribus,
Regulam B. Augustini servantibus, suamque insti-
tutionem exequentibus, supradictam ecclesiam, cum
capellis in ejus cœmeterio fundatis, et tribus curtis-
libus et jugero terræ eidem cœmeterio adjacenti-
bus, cum quatuor Præbendis, per manus memorati
Episcopi tradidimus; circumspectione vigiles digne-
que perpendentes, quod eorum saginaremur oratio-
nibus et bonis spiritualibus, si eos sustentaremus
beneficiis temporalibus. Nos vero, prius numero
duodecim, numerum nostrum in octo terminavimus
Præbendis; et cum hic et Præposituræ nostræ in-
tegritate, ad ecclesiam B. Mariæ in eadem villa
transtulimus; ceteras vero quatuor Præbendas, per
omnia eis consimiliter participantes, proprio nostro
arbitrio dedimus; excepto quod allodia et mancipia,
quæ usque ad hæc tempora ecclesia illa possederat,
in nostros singulariter usus segregavimus.

3 Baptismus vero celeberrimi temporis, videlicet
Paschæ et Pentecostas in ecclesia illa observabitur,
reliqua autem tempore Parochianus noster baptizan-
dis providebit. Infirmos autem visitare et communi-
care oleoque inungere, confessiones audire, mortuos
sepelire, omnibus hæc ab eis quærentibus libere
concedimus. Ut autem tam præclaræ beneficentiæ
fœdus inviolatum inter nos et ipsos semper perma-
neat, hoc definitum est, ut quodcumque munus in-
firmus et moriens Parochianus, sive in terra sive
in alia substantia, cuius ecclesiæ aliquod obtulerit,
aut pro se offerri instituerit; per medium divida-
tur. Quod vero Alienus, sanus vel infirmus, aut
Parochianus incolumis dederit; ecclesia, cui hoc

D datum fuerit, absque partitione possideat. Ipsæ vero
ecclesiæ sedulas in invicem juges sibi debebunt fra-
ternæ caritatis orationes, in omnibus necessitatibus
sese supportantes. Pro commemoratione vero suæ
libertatis, utraque ecclesia persolvat Cameracensi
Præsuli aureum nummum Antuerpiensis monetæ et
ponderis, singulis annis in festo S. Lucæ. Ut an-
tem hæc rata et inconvulsa permaneant, sigilli
nostri impressione et testium subscriptione, qui in-
terfuerunt et hoc donum dederunt, annotari cu-
ravimus.

Ego Hildolphus, Præpositus S. Mariæ; Titulo
scilicet priori, per ipsam hujus instrumenti traditio-
nem, mutato.

Anselmus Canonicus, Bernardus Canonicus.

Giselbertus Boreas. Raduardus Canonicus.

Ovo Canonicus. Raduardus Scriptor.

Rogerus Canonicus. Hilduinus Parochianus.

Idem verosimiliter, de quo in S. Norberti Vita legi-
tur, quod unus Sacerdos curam totius populi habebat
regere; sed præ nimia multitudine et frequenti ne-
gligentia, non poterat; nec credebatur ei; eo quod
et ipse, quasi in conjugio et copula carnali, neptem
suam in linea tertia manifeste sociam sui sceleris
fecerat. Felix, si ad S. Norberti prædicationem,
deposita prioris vitæ turpitudinæ, peccata sua sic re-
demit.

4 Eodem fere tenore procedit Actorum confirmatio,
auctoritate Burchardi signata, tamquam superius jus
spirituale habentis in rem donatam. Concepta autem
conscriptaque Confirmatio fuit sub duplici, quamvis non
multum dissimili in iis, quæ translationem ecclesiæ
spectant, tenore; quorum unus Canonicis Donatoribus,
alter Donariis traditus sit. Priorem, ex ecclesiæ
Cathedralis Antuerpianæ scriniis fideliter depromp-
tum, edidit Miræus in Cod. Donationum piarum, cap.
78, et Baronius ad annum MXXXIV. Posterior extat in
Chorographia cœnobii, erutus ex archivo ejusdem. Prior
sic incipit: In nomine Patris et Filii, qui est Veritas;
et Spiritus sancti, qui est amborum Caritas. Bur-
chardus, divina miseratione Cameracensium Episco-
pus, tam futuris quam præsentibus, in perpetuum.
Pontificalis sollicitudinis et compensativæ dispensa-
tionis est, a nobis seu ab aliis bene gesta, quando
opportunum fuerit, altius promovere, et promota ut
permaneant firma sanctione solidare. Ea propter
Antuerpiensem Ecclesiam, qualiter ad usus duode-
cim Canonicorum libertate donavimus, et postmo-
dum ad altius per divinam inspirationem sublimavi-
mus, præsentis paginæ attestatione notificamus.
Sane prioris foundationis et libertatis privilegium
hujusmodi est: Cum in Ecclesiaste scriptum sit etc.
quæ videre licet apud Miræum loco citato. Tum verbo-
tenus fere inserit Diploma, a nobis supra relatum, quo
Præpositus et Canonici ecclesiam S. Michaelis trans-
ferunt in Præmonstratenses, ipsi ad S. Mariæ mi-
grantes; hoc fere solo discrimine, ex librorum osci-
tania verisimiliter orto, quod hic non omnia, quæ illic

Facto Bur-
chardus diplo-
mate duplici

quorum pri-
mum primam
foundationem
S. Michaelis,

tum trans-
lationem et
ministeria
prosequitur

3. Sed et his ipsis in ministeriis (ut verbo id notem)
nonnulla deinde mutavit tempus, usu et conventionem in-
tercedentibus. Hoc tamen perseverat hodie, præter
alia notum omnibus, quod quotiescumque; alterutrius
Ecclesiæ Canonicus moritur, ad eam in qua funus ce-
lebratur Ecclesia Collegialiter procedat Congregatio
altera; et una hinc, altera inde, eodem in Choro con-
fidentes, communiter decantent Vigiliis mortuorum,
atque postridie Missam de Requiem. Atque ita ipsa
Ecclesia, uti Diploma donationis exigit, sedulas in
invicem juges sibi præstant fraternæ caritatis ora-
tiones.

5 Redeo ad tenorem Confirmationis Burchardianæ,
quæ

A quæ cum utramque Ecclesiam integra et parili libertate donavit; ipsasque sancivit Ecclesias, seclusa invicem omni exactione, juges sibi debitoras esse fraternæ caritatis orationes, in omnibus necessitatibus sese supportantes.... sic concluditur: Quæcumque igitur Pontificum seu Principum largitione, imo quorumlibet Catholicorum collatione, memoratis Ecclesiis oblata sunt vel ulterius conferentur, hujus nostri decreti munimento, eidem ad usus (ut dictum est) canonicorum assignamus. Ne qua vero canonica secularisve persona processu temporum, in hanc nostri decreti paginam, spiritu calumniæ moveatur, collata conservatoribus pace, in pervasores, quoad resipuerint, anathematis exterminium promulgamus. utque nostra subsignatione et canonica adstipulatione confirmamus. Sequitur ergo sigillum Episcopi, non item manualis subscriptio, sed pro Episcopo manus suæ signum apponunt, qui ex Cameracensi Clero præsentibus aderant, hoc tenore:

Signum Urlebaldi Præpositi,
S. * Joannis Archidiaconi,
S. Radulfi Archidiaconi,
S. Anselmi Archidiaconi. S. Anselmi Præpositi,
S. Widonis, S. Roberti, S. Gerardi Capellani,
S. Oilardi Decani, S. Hugonis,
S. Heriberti, Canonicorum.

6 Hactenus tenor instrumenti, Canonicis Donatoribus relictis. Alterius, Donatoriis traditi tenor, eodem reddit; nisi quod exordium brevius sit, sub his terminis, In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Burchardus etc. quodque mox Præmonstratensium mentionem faciens Diploma, loco horum verborum (Eapropter Antuerpiensem Ecclesiam qualiter ad usus duodecim Canonicorum libertate donavimus) substituat; Quapropter Ecclesiam S. Michaelis in Antuerpia, qualiter ad usus Canonicorum Præmonstratensis Ordinis libertate donavimus,.... præsentis paginæ attestatione notificamus. Omittitur deinde hic, totus textus primæ Canoniarum XII cum Præposito sua institutionis, illis insertus. Denique subscribentium nomina non omnia utrobique sunt eadem. Nam hic, omisis Widone et Roberto, sic clauditur formula; S. Joan. S. Radulfi Archidiaconi, S. Anselmi Præpositi, utique diversi a præmissis ejusdem nominis Archidiacono et Præposito. Quemadmodum enim ex ipsis subscriptionibus colligere datur, in comitatu Episcopi, anno MCXXIV Antuerpiæ versati (ubi et Diplomata Confirmationis præmissa condidit et ecclesiam consecravit) plures adfuerunt illustres viri, plures Archidiaconi, plures Præpositi, etiam eodem nomine appellati. Hinc secundo diplomati, Testes sunt etiam Canonici S. Mariæ, Hildolphus Præpositus, Anselmus Canonicus; Hildewinus Parochianus, Giselbertus Porcus, Bernardus Canonicus, Ovo Canonicus, Ragerus, Lambertus de Ghand. Actum est autem hoc, anno incarnati Verbi MCXXIV, Indict. II, Epacta III, Præsulatus Domini Burchardi IX. Ego Wernebaldu Cancellarius scripsi et recensui.

7 Duo ex his noto. Alterum, quod testes Canonici S. Mariæ hic iidem sint omnes, qui supra subscripserunt Diplomati suæ ipsorum donationis, præter duos Raduardos, in quorum successit locum Lambertus de Ghand. Uti autem ex eo, quod Diplomati donationis post Præpositum Canonici dumtaxat octo subscribant, non inepte colligit Gorapius Becanus, ex eoque Polycarpus; quod alii quatuor jam ante se adjunxerant Præmonstratensibus, eoque facilius illis octo fuerit, horum quatuor Præbendas Norberto transcribere: ita fieri potuit ut pauciorum exempla secuti mox sint Raduardi duo, seque pariter conjunxerint Præmonstratensibus, priusquam hæc Confirmatio, præmissa Donatione aliquanto saltem posterior, condita fuerit, consecuto jam alterius Præbendam Lamberto, atque ideo et ipso hic

subscribente. Alterum, quod noto, est: quod Data utriusque diplomatis Episcopalis omnino eadem sit: nec ab illa discrepat diploma donationis quantum attinet ad annum, Indictionem et Epactam. Dolendum tamen quod nulli adscriptus dies sit, quo posset distinctius sciri, quantum intercesserit spatii inter diplomatum scriptum.

8 Vixit Burchardus (cujus Acta hactenus dilucidavimus, quatenus utramque Ecclesiam spectant) non solum usque ad annum MCXXX, quando martem ejus ponit Dodechinus, vel si quis alius Mariani Scoti Chronicon usque ad finem seculi XII continuavit; sed ad triennium ultra vel amplius. Siquidem Miræus in Cod. Donationum piarum pag. 282 diploma ejus exhibet, quo Ecclesiam de Tongerlo, ad petitionem Waltmanni Antuerpiensium Abbatis, et Bernardi Clavallensis, libertate donat, quatenus in ea Fratres Præmonstratensis Ordinis libere et quiete Deo valeant famulari.... anno MCXXXIII, regnante Conrado semper Augusto. Erat hic Conradus Henrici V ex filia nepos, Lothario in Henrici locum evecto, appositus a nonnullis anno MCXXXV. Si ergo Conrado adhærebat Burchardus, per Honorium II excommunicato; haud mirum fuerit, quod Lotharius ab eodem Honorio impetraverit ipsius depositionem, et substitutionem cujusdam Petri, in quadam Baldvini Flandrici charta cum Episcopi Cameracensis titulo subscripti, anno MCXXXIX apud Sammarthanos; quodque huic defuncto, idem Lotharius curaverit. Innocentii II auctoritate, substitui suum Capellanum Lietardum, anno MCXXXI consecratum, Cameracique receptum ut talem. Verosimile est autem hac de causa nonnihil dissensionis extitisse Antuerpiæ; Waltmanno Abbate cum suis, ipsoque S. Bernarda, licet alias studiosissimis Innocentii contra Anacletum Antipapam, non probantibus institutionem Lietardi, pro etiamnum vivente nec canonice damnato Burchardo. Sed hoc mortuo, sopita lis tota videtur, et omnes pariter in Lietardo conqueverunt: quare etiam ad ipsum Antuerpienses nostri recurrerunt anno MCXXXV, ad confirmanda Burchardi acta, ne eorum validitati forsitan officeret auctoris depositio. Itaque rogatus ille, primo translationem Capituli factam ab una Ecclesia ad alteram, per prædecessorem Burchardum Episcopum, faventibus, imo petentibus ejusdem Ecclesiæ Præposito et Fratribus, auctoritatis suæ testimonio confirmat; deinde, narrata modo et causa ob quam ad S. Michaelis collocati Præmonstratensis fuerant, quædam inter utrosque pacta ratificat, infra commodius exponenda.

9 Sed ecce rursus novæ in Episcopatu turbæ. Lietardus, ob vitam reprobam, Sede sua dejicitur, ab eodem a quo fuerat susceptus Innocentio; nihil deprecante Lothario, cui verosimiliter exorsus etiam esse cæperat; atque in ejus locum subrogatur Nicolaus. Hoc autem sedente, cæperunt inter utriusque Ecclesiæ Canonicos nova quædam dissidiorum germina pullulare, ex hoc verosimiliter capite, quod cum in Burchardi diplomate expressa fiet mentio quatuor Præbendarum, Præmonstratensibus transcriptarum; hic a Lietardo simpliciter scribatur, quod transitum ad D. Mariæ sit, cum integritate Præposituræ et beneficiorum, videlicet prædiis seu mancipiis quæ usque ad hæc tempora Ecclesia illa possederat, nec non cum omnibus appendiciis, capella scilicet S. Walburgis, quæ est in eodem Burgo, et capella Ortheren, Berendrecht, Lillo, Zantvilt, atque omnibus quæ infra ambitum præfatæ parochiæ continentur Decimis. Maxime autem ad lites suscitandas faciebant verba hæc, de Canonicis, olim S. Michaelis, tunc S. Mariæ, In quorum dispositione.... tota Antuerpiæ pendebat, et pendet Parochia; quæ videbantur ipsos quoque Præmonstratenses Marianorum dispositioni subicere, contra quam Burchardi institutio ferebat.

D
AUCTORE D. P.

Burchardo
an. 1133 adhuc
viventi,
seque pro Episcopo
gerenti,

cique suffecto Petro
subrogatur
anno 1131
Lietardus,
E

et illius acta
confirmat
1135:

F
huic substitutus Nicolaus:

turbam nonnihil pacem

a solo Clero
Cameracensi
subscriptum:

i. signum

13

alterum
Præmonstratensibus
datum est simile
priori

paucis nec
cessario
mutatis;

. i. signum

subscribente
præter Clerum
Camerac.

etiam Antuerpiensi;

ex quo jam
tum aliqui
transierant
ad Præmonstratenses.

A
AUCTORE D. P.
anno 1148
reparat.

Acta sub
Burchardo
narrans,

quasi iterum
12 ad D.
Maria essent.

Remanente
apud Maria-
nos Ordinis
naturalis
prærogativa,

conformatur
Fraternitas
cum Præmon-
stratensibus
an. 1135,

A 10 *Itum igitur ad Nicolaum est, qui pacem, jam labefactam caplam, confirmaturus, Præsulatus sui anno XII, Incarnati Verbi MCXLVIII, Apostolum, inquit, habentes in medio, cum ad pacem sectandam et exhortandam officii nostri sollicitudine commoveamur, ut ecclesiastica devotio, sub pacis emolumento, tranquillitatis processu augeatur; pacem inter Canonicos S. Mariæ Dei Genitricis, et Canonicos S. Michaelis Antuerpiensis Præmonstrati Ordinis, condiximus. Cum enim a Domino Burchardo, bonæ memoriæ prædecessore nostro, Ecclesia S. Michaelis [sub] Præposito et duodecim Canonicis ordinata fuisset; Norbertus, bonæ æstimationis vir, Præmonstratensis Ordinis secundum B. Augustini Regulam primus institutor, Dominico actus spiritu, in Antuerpiensem Burgum devenit; ac plures infidelitatis gurgite mersos, sagena verbi Dei ad littora sanæ fidei perduxit; quosdam vero Religionis ab eo ordinatæ executores, sub optione Canoniorum et totius populi assensu, ordinante præfato Episcopo, in ecclesia S. Michaelis colloca- vit. Eodem igitur Episcopo disponente, Canonici, quorum usque ad id temporis eadem Ecclesia fue- rat; ad aliam Ecclesiam, in honore B. Mariæ fun- datam, cum Præposituræ et duodecim Præbendarum suarum integritate nunc inibi Deo servientes, se transtulerunt: eandem nimirum potestatem in sua parochia habitam, scilicet in Pascha et Pente- coste baptizandi, infirmos quoque visitandi Oleoque sacro inungendi ac mortuos sepeliendi, libere sine contradictione, eisdem concedentes etc. Ast ne hic quidem, inquit, ulla fit mentio Præbendarum cessa- rum, et omnino duodecim nominantur. Huic objectioni respondeo, non fuisse necessarium mentionem cessionis, satis expresse notatæ a Burchardo, sicuti et conditio- num quarundam quibus illa fuerat illigata, non dici autem Canonicos ad ecclesiam S. Mariæ transisso cum duodecim Præbendis, sed cum duodecim Deo servire in Ecclesia eadem: quia scilicet, haud diu post cessionem præfatam, pristinum sibi numerum ipsi suppleverant, vel per novam reddituum partitionem, vel commodiori quadam, sed alibi opportunius explicanda ratione.*

§. II. Confirmata Fraternitas, inter Marianos Canonicos et Michaelitas.

C Quamquam ex præmemorata Burchardi constitutione factum sit, ut utrumque Collegium, seclusa in invicem omni exactio, pari utrumque jure videretur subsistere, et Antuerpiensis parochia bipartita censere- tur (hoc enim indicant Parochianus et Alienus, inter se condistincti, istic ubi agitur de utriusque partis se- pulchris) mansit tamen prærogativa aliquo ordinis, sal- tem naturalis, penes Canonicos B. Mariæ; quos prom- pto ne pleno gratitudinis affectu, inquit Polycarpus, in Notis ad Vitam S. Norberti pag. 402. idque ex mente Abbatis sui Norberti omniumque tunc Fratrum, primos nostros Fundatores esso agnoscimus, et pro talibus habemus ac veneramus. De hac vero ut ma- gis constaret, Liethardus in supradicto diplomate, quod dedit anno MCCCXV. Indictione XI, imo XII) post nar- ratam priorum Canoniorum in ecclesia S. Michaelis fundationem, sic progreditur: Fratres sæpèdictæ Ecclesiæ S. Mariæ, ex quorum dispositione, cum dignitate et tenore prioris libertatis, tota Antuer- piensis pendebat et pendet parochia, Fratres, qui in Ecclesia B. Michaelis sub Regula S. Augustini deserviunt, ut commissum sibi onus humero mutuo Fraternitatis secum portarent, per Dominum Nor- bertum, summæ religionis et ejusdem vitæ profes- sionis virum, ad se vocaverunt; eisque Ecclesiam

S. Michaelis supradictam liberam cedentes, ad eam in qua nunc serviunt gloriose Dei Genitricis Mariæ Ecclesiam... transierunt. Ut autem eos, pondus diei et æstus secum portantes, consolationibus con- cessorum sibi beneficiorum confoverent; conserva- tis in suos usus Natalitio Christi die, et Purificatio- nis B. Mariæ (exceptis quæ in eodem die ibi offer- runtur candelis) Paschæ quoque seu Ascensionis, Pentecostes sive omnium Sanctorum, nec non om- nium Commemorationis Animarum oblationibus; reliquas S. Michaelis Fratribus atque Ecclesiæ S. Mariæ Magdalenæ (sub eodem conditionis tenore) Sororibus per omne tempus concesserunt; mutuum in invicem orationem communicantes; et in perpe- tuum conservantes Fraternitatem, et in omnibus necessitatibus auxiliandi caritativam supportatio- nem.

12 *Atque hæc prima est mentio Ecclesiæ S. Mariæ Magdalenæ; cui Nicolaus, item Cameracensis Epi- scopus, anno MCXLVIII adjungit Capellas S. Petri et S. Martini, statuens ut oblationes, tam in Capellis prædictis quam in Ecclesia Sororum faciendæ, in par- tem Fratrum S. Michaelis cedant, exceptis obla- tionibus Missarum pro defunctis Parochianis S. Mariæ. Ut autem pacis causa de istis sic convenit inter utrumque Collegium; ita etiam sub eodem Liethardo, cupientes iidem sibi et suis successoribus pacis uni- tatem servare et relinquere; quia sepeliendi in utroque cæmeterio concessa est licentia; statutum est, ut quicumque infirmus ex Parochianis Antuer- piensibus sub Regula memoratorum Fratrum S. Michaelis deservire desiderat, licentiam a Paro- chiali Sacerdote S. Mariæ sine contradictione acci- piat: et si vivens ad eos introierit: accepto eorum Habitu, exequiarum funeris oblationes. Fratres S. Michaelis ad quos transit habeant: sin autem, si- cut de aliis Parochianis, ad Fratres S. Mariæ re- deant. Communicare quoque infirmos et Oleo inun- gere, nisi qui in vitæ suæ Habitu inveniuntur, Fratribus S. Michaelis non licebit. Restrigitur hic facultas, quam concesserant amplissimam Canonici Do- notores et Episcopus Burchardus: eandemque rursus amplificat Nicolaus, concedens liberam quasvis Oleo sacro inungendi potestatem, sub hac tamen conditione, ut Parochiali Sacerdoti de inunctione infirmorum intimeretur; ne forte excommunicati, ipso ignorante, inungantur; et ipso (si velit) intersit. Hæc autem conditio, quam faciunda litium, tam plena molestiarum, causa fuisse videtur, cur inungendi ministerium æque ac baptizandi, quod ipse Burchardus ad paucas solen- nitates restrinxerat, universum denique dimissum sit a Michaelitis. Existimo etiam prædictas restrictiones solum spectare Parochianos S. Mariæ, quos necesse fuerit in Habitu Ordinis inveniri, ut ad S. Michaelis sepeliri et a Præmonstratensibus procurari possent, utpote citra istud Parochiæ Michaelitiæ alienos: cui vicissim concessam est, ut quoscumque, sepeliri opud se volentes, possent undecumque accipere.*

13 *Post hæc Eugenius Papa III, circa annum MCL, ab Emmelino secundo Abbate rogatus, locum sub sua et B. Petri protectione suscipere, id facit; confirmando ipsi Emmelino ejusque Fratribus omnem potestatem eis in Parochia Antuerpiensi a Canonicis S. Mariæ con- cessam; possessionesque tam præsentis quam futuras; præsentium præcipua quædam propriis vocabulis expri- mens, videlicet, Santvliet, terram Ordercu, curtem quæ dicitur Parke, curtem Ossele, curtem Haga, curtem Alterle, curtem Marxblas, piscationem Hun- temudem, cum mancipiis, et pascuis, et nemoribus, et mansuris. Est autem Santvliet, ultra Orderen, Liethardo num. 9 Ortheren, pari quo hoc ab Antuer- pia intervallo sesquilevæ situm, locus nunc perquam bene munitus contra incursus Hollandorum, propinquas*

D
etiam cum
extensione
ad Sorores

rursumque
anno 1148,
salvis quarum-
dam dierum
oblationibus,
E

ac restricto
jure sepulture
et extremæ
unctionis.

F

Eugenii III
privilegium
pro ecclesiâ
S. Michaelis
ejusque
juribus

A cum mentione
cujusdam
reddus Cano-
nicis Maria-
anis solvendi

ad Zoniā Bergas obtinentium, solumque tribus leuicis distantium; ibique ecclesiam S. Mariæ Magdalenzæ, bellorum injuria eversam, restauravit Chrysostomus vander Sterre Abbas anno MDCXLVIII: alia Curtes ubi sitæ, quando obtentæ, et nunc hodieum possessæ omnes, nihil attinet quærere, cum verosimiliter earum plures aliunde sint quam a Canonicis S. Mariæ; a quibus interim, in eadem Eugenii Bulla, dicuntur concessæ de quatuor grangis decimæ, sub annuo redditu XII sextariorum forensis mensuræ. quatuor siliginis, quatuor hordei, et quatuor avenæ, quæ omnia et alia in eodem Privilegio ut rationabiliter statuta laudantur; Privilegio scilicet eo, ut arbitror, quod Præmonstratensibus Mariani fecerunt, pro quatuor Præbendis antea cessis, quatenus res quique suas independentes unis ab ulteris haberent. Neque pactio redditus XII sextariorum debet censi infractio privilegii a Burchardo dati, seclusa in invicem omni exactione; uti neque stipulatio celendarum certis diebus oblationum a Lietardo approbata; sed grata quadam recognitio accepti beneficii erga aptime meritos Fundatores.

B §. III. Veteris Parochiæ Antuerpiensis limites, eorumque inter Marianos Canonicos et Michaelitas divisio.

Burgi nomine,
atque S. Nor-
bert latius
sumpto,

Quandoquidem Lietardum Episcopum num. 9 scribere viderimus, de primis ad S. Michaelis a Godefrido institutis Canonicis, quod ab eorum dispositione tota Antuerpiæ pendebat Parochia; et hanc deinde, illis ad S. Mariæ transgressis, docuerimus fuisse inter Marianos et Norbertinos divisam; operæ pretium fuerit explicare quibus illa terminis adveniente Norberto definiretur. Ac primum moneo, Cameracenses Episcopos, apud Miræum in Notitia ecclesiarum Belgii ponere, in burgo Antuerpiensi sitam, non solum capellam S. Walburgis; sed etiam ecclesiam B. Mariæ, et ecclesiam S. Michaelis, atque adeo Burgi nomine appellare totam Antuerpiæ Parochiam, tam intra quam extra ejus temporis muros, ante grande illud augmentum anni MCCCXIV, qua locus noster, ad Scaldim duplo latior quam profundus versus Orientem, pene visus est conquadrari.

comprehende-
batur tota ad
flumen civitas;

quatenus an.
1224 habita-
batur,

C 15 Burgi igitur nomine strictius sumpta, scias proprie venire modicum illum altioris terræ tumulum, in quo nunc est ecclesia S. Walburgis, fossa de Burggracht dicta circumductum; qui solus a late circumfusa uligine extabat, priusquam, ductis ad Orientem et meridiem oggeribus, potestata inde via est, tum Quercelodoram alias Turninum, hodie Deuren dictum; tum ad Arenariam, vulga den Ouver, ultra quam ibatur ad S. Martini ædiculam, a S. Amando (ut creditur) consecratam. Isto in tumultu prædicavit seculo VII S. Eligius, cum adversus paganicos ritus jugi instantia Andoverpis pugnavit; ibidem, sive (ut aliter dicitur) infra castrum Antuerpis super fluvium Schalde, vel, in Antuerpo, eodem seculo sacro sanctam ecclesiam Petri et Pauli Apostolorum construxit idem Amandus Episcopus, uti testatur Ronhigus vir illustris, dum dicit, quod ipsam in concambio accepit a venerabili viro Firmino Abbate de monasterio Quercelodora, et donavit Apostolico viro Domino Willibrordo Episcopo. Hinc porro intelligis quomodo animarum cura, quæ fuerat Abbati Quercelodorensi commissa, transiit ad Abbatiam Epternacensem a S. Willibrordo fundatam, et omnium quæ hic atque alibi possederat heredem institutam. Credibile est autem, quod Sanctorum istorum Episcoporum ætate, cæperat habitari non modicum circumjectæ uliginis spatium, paulatim exiccatum, ac forte jam tum muro fossaque cinctum. Dico, Forte; quia non satis constat

scilicet Bur-
gum vetus a
seculo 7 no-
tum

cum eccle-
sia SS. Petri
et Pauli,

id fuisse ante irruptiones Nortmannorum seculo IX, imo verosimile est de muniendo isto, ut sic loquar, Subburgio capitulum non fuisse, nisi accepta ab illis clades, et similis deinceps a regressuris metuenda consilium illud suggessisset.

16 Hoc ergo, et si quid ultra adium erat ad Orientem atque Meridiem, secundum istos quos dixi aggeres, tota erat Antuerpiæ Parochia, quando præfati Nortmanni, appulsi sub annum Christi MDCCLXXXII (uti auctor est Sigebertus) omnem Brabantensium circa Scaldam fluvium terram ferro et igni devastarunt; atque adeo etiam ipsam, quæcumque tunc erat, Antuerpiam; unde per fluvium Scindam dicuntur ad villam Turninum devenisse, et Quercelodorensē seu S. Fredegandi monasterium exussisse ac funditus evertisse. Nortmannis digressis, redire paulatim qui cladem effugere potuerunt Burgenses; et in solis Burgi sui muris, quamvis firmissimis, haud satis præsidii esse agnoverunt adversus piraticas istas excursions. Subburgium quoque (veteres chartæ de Onder-borgt nominant) firmitus muniendum decreverunt, et tale invenit S. Norbertus, incolarum multitudine jam tum celebre, et præternavigantium commerciis opportunum; sed idoneorum Pastorum cura destitutum fere totum. Nam Epternacensibus, quibus eam S. Willibrordus commiserat, procul absentibus; et occisis fugatisve, qui numquam deinde restitui potuerunt Quercelodorensibus; nescio quis curam animarum suscepit, antequam in jurisdictionem Cameracensis Episcopi Parochia cessit. Tunc melius ei consulturus Dux Godefridus Bullionius, in procinctu sui ad expeditionem sacram discessus, Christianorum exercituum Archistratego Michaeli, prope vetus S. Martini sacellum, ædificavit ecclesiam, Collegiatam simul et Parochialem futuram: jam enim cæperat totus ad Scaldis ripam illuc usque tractus habitationibus frequentari, et unus cum ipso oppido Burgus censi. Cur autem Dux iste, tam procul a veteri Burgo, locum elegerit fundandæ Canonice, nulla melior ratio sese offert, quam quod in restaurato pridem Burgo oppidoque arcta essent in pulvis omnia, neque laxandis cæmeterii claustrisque et hortorum spatiis accommodata; et languente tunc plusculum religionis cultu, sufficiebat Capella S. Walburgis, post Nortmannorum discessum vel instaurata vel primum fundata, ad Dominicales festivasque synaxes, earum quibus integrum vel lubitum non esset usque ad S. Michaelis progredi.

17 Interim Deipara Virgo, quæ oppida, tunc adhuc parva, sed in amplitudinem maximam paulatim dilatanda, præparabat Patrocinium; et novo sibi que dilectissimo Præmonstratensium Ordini Canonicam S. Michaelis destinabat; fecit, ut in proximo ad prima Antuerpiensium mœnia prætato, tunc in olitorios hortos verso, super altioris unius brassicæ caudice (sic fert traditio) suam fecit inveniri iconem, ab eventu opt. stoxken dictam. Ad hanc cum propter quotidiana miracula ingens afflueret peregrinorum multitudo, adeoque et copia oblationum; primo sacellum extemporaneum, deinde etiam justæ amplitudinis ecclesia surrexit: et totus illius prout ambitus tam multis novis habitatoribus frequentari cepit, ut veteri oppido novum adjunctum videretur, vix illo minus, quale producto ad meridiem pomario inclusum anno, ut nostri Chronographi dicunt, MCCCII, et ichnographia signat num. 3. Cum ergo utrisque Canonicis, insimul ad S. Michaelis habitare cœpissent, ut supra vidimus, arctus esset locus suus; et novæ prope veteris oppidi muros ecclesiæ opportunitas cum hortis amplo cæmeterio suffecturis invitaret; congruum censuerunt Canonici veteres, novis hospitibus pristinum locum relinquere, et ad S. Mariæ se transferre; ejus ecclesiam, licet necdum muris inclusam, apparebat brevi centrum futurum indies sese proferentis ad Meridienem civitatis; ejus suburbana cum etiam ad Septem-

D
auctore D. P.
et oppido illi
adjuncto

sub annum
882 per Nort-
mannos evert-
sis,

E
et habitatio
nibus secun-
dam flumen
longius por-
recta,

seculo 11
erecta est
S. Michaelis
ecclesia.

cujus Canoni-
ci ad novam
S. Mariæ mi-
grantes,
17

illam cœse-
runt Norber-
tini,

A trionem et Orientem longius se una cum maris exten-
dissent, quam ut ab uno S. Mariæ Parochiano commode
possent administrari; coactum Capitulum fuit suam
jam nimis amplam Parochiam dividere, et tres novas
S. Walburgis, S. Jacobi et S. Georgii instituere
prout factum anno MCCXXLXXVII.

18 Restabat, ut quemadmodum Mariani Canonici
seculo XII Præmonstratensibus dimiserunt tertiam suam
Præbendam partem, sic etiam cum iis partirentur
Parochiam hæcenus unicam; quam ut intelligerent, ab
utrisque communiter huius commode administrari, non
fuit longæ annorum plurium experientia opus. Quis
autem non facile sibi persuadeat, ita convenisse, ut
Mariæ Parochia idem esset ad meridiem limes, qui
hodie est? et secundum quem incunte seculo XIII
placuit novos muros ac fossam ducere? Initium sumit
illa a novo S. Joannis navali, vulgo S. Jans-vliet;

anno 1314
ductam,

atque secundum vias, postea a Lapidis, Lombardis et
Leeticiensis dictas, circumagitur versus veterem fossam,
cum eodem coituro istic, ubi nunc Professæ nostræ do-
mus Turris consistit. Igitur quidquid modo erusetur
sub Parochia S. Andreæ, et tunc etiam ad Burgum
Antuerpiense spectabat, licet muris necdum inclusum,
S. Michaelis Parochia dici cepit fuitque; donec Præ-
monstratensibus placuit Pastorales curas intra civitatem
deponere, easque restituere. Canonici Muriani, ad-
ministrandas a Parocho quem illi constituerunt ad S.
Andreæ, quod anno MXXXIX factum esse docent Adriani
VI litteræ apud Scribanium; prout plenius docebimus
in proprio de rebus Antuerpiensibus tractatu; ubi etiam
explicabimus quomodo Michaeliticæ Parochiæ suburbana,
ultra Kronenburgum usque in Kilum secundum Schal-
dim porrecta, anno MDLXIII propriam ecclesiam Paro-
chiam acceperint, istic ubi Carthusianorum paulo ante
eversum monasterium steterat: sed hæc quoque eversa
occasione Areis Hispaniæ ab Albano edificata, iterum
nostra memoriæ cupere restaurari.

attributa no-
vi S. Andreæ
Parochia an-
no 1529.

§. IV. De Fratribus seu Tertiariis Michaelita- rum, eorumque Sanctimonialibus.

Quod dictum est Paragrapho superiori de Regula et
Habitû Ordinis, conferri solito Parochianis etiam S.
Mariæ, valentibus ad Præmonstratenses aggregari, ab
eisdem ad mortem procurari per Sacramenta, et apud
eos sepeliri; id quis facile iudicabit spectare ad spe-
ciem aliquam Confraternitatis, fideles laicos utriusque
sexus etiam conjugatos complexæ, uti sunt eæ, quas
Tertiariorum vocant Mendicantes Ordines. Sed ejus-
modi Regula, sicuti nunc usus obsolevit, sic et capita
oblivioni data sunt. Ad Habitum quod spectat, Nicolaus
Carnatus in Promptuario Antiquit. Tricassinarum
pag. 363, agens de Comitibus Brenensibus, monasterii
Bassi-fontani fundatoribus; cum, inquit, præscrip-
tam a B. Norberto Regulam strictè et accurate ob-
servarent, omnibus innotescebat, non frustra eos
vestem albam gestare: integritas enim et puritas
piorum et religiosorum operum apte conveniebat et
consentiebat eorum vestimento, quod album gestare
jussi sunt, Pagius in Biblioth. pag. 311, agens de
Thebaldo Campaniæ Comite, asserit, ipsi atisque sic
susceptis præscriptam a Sancto distinctum ac mode-
stum vestitum, et breve scapulare laneum enudidum,
sub laicalibus vestimentis.

20 Tale etiam Antuerpiensibus in usu fuisse mihi
persuadeo, sed usum istum superiori seculo fuisse im-
mutatum, in locum scapularis succedentibus nummulis
plumbeis, quales plurimos, ab altera facie hiero-
thecam Sanctissimi exhibentes, hic inter ambitus
casu effodimus, inquit Auctor Chorographiæ pag. 8,
et hunc illorum typum subiicit. Doleo sane nullum eo-
rum superesse, unde posticam faciem describerem; for-

Quæ Regula
et quis Habi-
tus Tertiario-
rum Præmon-
stratensium?

quid nummi,
theca Eucha-
ristica signa-
ti?

tassis etiam docturam aliquid, necdum animadversum. D

Sed ipsa illius præmissio mihi persuadet, nihil
tergo fuisse quod sculpi posset. Fortassis etiam reperi-
retur ansula vel aliud indicium annuli, quo mediante
et alba verosimiliter tenia, suspendi sacrum ejusmodi
numisma ex collo potuerit. Ipsa tamen forma minime
antiqua est, sed posterior institutione festi, quod Cle-
mens IV anno MCCLXXIII confirmavit, et toti Chri-
etiano orbi commune fecit. Nec enim antea mos erat sa-
cræ Hostiæ (ut nunc sit) per vitrum spectabilem
exponere et circumgestare, a fidelibus adorandam. For-
tassis etiam ejusmodi numismata primum excogitata
fuerunt seculo superiori, cum Geusii nominis suscep-
toribus primis, appensa ex pileis numismata nomini
congrua assummentibus, opposuere Catholici metalla sa-
cro, sanctioribus typis expressa, et horum usum Pius
V additis etiam Indulgentiis commendavit. Tali autem
occasione, unde potius tesseram sibi sumerent Norber-
tini Sodales, quam a venerabili Sacramento; memores
cultus Eucharistici, a sancto suo Parente vindicati;
unde etiam ejus imaginibus piugendis fingendisque
propriam eam tesseram fecerunt, eique merito acrimue-
runt, id quod hodie sub stotua ejus ad urbis mœ-
nem post Abbatiam legimus,

Quod Amandus inchoarat,
Quod Eligius plantarat,
Willibrordus irrigarat,
Tanchelinus devastarat,
Norbertus restituit.

21 Sanctimoniales quoque, mox a sua Antuerpiæ
institutione, æque ac alia prima Ordinis monasterio,
habuit ecclesia S. Michaelis, sub eo quem in Com-
mentario prævio descripsimus rigore disciplinæ, apud
ipsas etiam arctioris quam apud viros. Harum prima
nobis occurrit mentio in Lictardi Episcopi diplomate,
signato sub nota anni MXXXXV, tamquam ecclesiam ha-
bentium intra vel juxta cæmeterium ecclesiæ Michaeli-
ticæ, sub titulo S. Mariæ Magdalænæ: quæ ecclesia,
una cum Capellis SS. Petri et Martini, nominatur
etiam in bulla Nicolai successoris, sub anno MCXLVIII,
sed absque mentione Sororum quæ fit in prima; qua-
rum etiam monasterium dictum esse Fossatum (prop-
terea fersan quod interjecta fossa dirimeretur ab hobi-
tatione Fratrum) D. Baro le Roy asserit in Notitia
Marchionatus pag. 53, quia sic reperit in pluribus
antiquis Schedis ipsius monasterii Michaelitici, totum
archivum, cum bona Abbatibus gratia, pridem accurate
scrutatus. Hinc colligimus, Sorores istas, mox ab al-
lato Hugonis Generalis decreto, longius fuisse remotas.
Quo autem? Verosimilis satis conjectura est quod
transierint ad suburbanum quoddam, ab earum commo-
ratione hodie Nonnarum campus, vulgo Nonne-
velt dictum. Uno post hæc seculo, scilicet anno MCCLVI
Godefridus Brædæ Dominus Decimam suam de Saut-
vliet conventui B. Michaelis in Antuerpia in elee-
mosynam contulit, uti prædictus Baro pag. 384 ex
monumentis ipsius cænobii docet: docet item anno MCCLIV
translatam Antuerpia in prædictum Sautvliet capellam
S. Mariæ Magdalænæ, de consensu Petri Cardinalis
Legati Apostolici, Quid ni causa transferendum eo-
dem

Sanctimonial-
es quæ An-
tuerpiæ fue-
rant,

remotæ in
suburbanum
agrum,

A dem Nonnarum, quæ sub ista appellatione ecclesiam Antuerpiæ habuerant?

inde succes-
sive forte
Santflitam,

Woudam,

B

Bredam;

ubi e.s. acces-
sisse potue-
runt Zelan-
dicæ

ac pariter
cum illis
Osterholto

ductæ Antuer-
piam.

22 Id si factum, locus datur suspicandi, easdem il-
las esse, quæ, teste eodem Barone le Roy pag. 53 fun-
dationem suam acceperunt juxta Woudam in agro Ber-
gezomensi, tribus fere leucis Santflita dissitam. Causa
iterandæ migrationis in promptu est inclementia scilicet
marini aeris, quem retroactis ab æstu quotidiano
Schaldis efflat et afflat Santflitæ; cum Woudæ, purissi-
mus idem oer sit et saluberrimus. Capit ædificari Mona-
sterium illud pauperibus Monialibus, secundum Baro-
nem le Roy pag. 456 a nobili Principe D. Servatio de
Lidekerke ejusque conthorali Immezoete anno MCCLXIX :
sequenti vero absoluta et consecrata fuit ecclesia : at-
que anno post altero, locum prædictum Abbas Præ-
monstratensis, in universalibus Ordinibus Comitibus
præfato Servatio Lidekerkano, id ipsum ex voto in
iisdem Comitibus a Patribus Ordinis postulante, to-
taliter cum Virginibus, Præmonstratensi Ordini in-
corporavit, utique sub directione Abbatis S. Michaelis
et regimine Monialium Santflita adductarum. Unde
enim propius assumi illæ potuissent? Pro anno deinde
MCCLXXXIX recitat Christophorus Butkens, in Tropheis
Brabantiæ pag. 219, ex archivis Bergensibus frag-
mentum instrumenti, isto anno dati, in nativitate B.
Mariæ Virginis; quo Arnoldus de Lovanio Dominus
de Breda et Elisabeth ejus uxor, ejusdem terræ Do-
mina... dotant et benefaciunt Præposito et Conven-
tui monialium Vallis S. Catharinæ juxta Woude.
Non tamen diu istie subsistere Sanctimonialibus licuit;
quia, ut habemus ex Brabantia Mariana Wymanni
lib. 3 cap. 44, anno MCCLXXXVIII effractis aggeribus
circa Lillo, tota circum circa terra aquarum diluvio
obruta est: et illarum misertus Raso de Gavere, Do-
minus Lidekerkanus et Bredanus, cum Aleyde conjuge
sua, Bredam easdem evocavit, atque anno MCCXCV in
Hospitali collocavit, pauperibus et infirmis ministran-
turas.

23 Dein Hospitale deserentes, vitæ pristinæ et
tranquillioris desiderio, oportuniorem locum ibidem ac-
ceperunt, renovato veteri Vallis S. Catharinæ nomine,
eumque sub Præposito Antuerpia accepto tenuerunt,
usque ad annum MDCXXXVII. Interim verosimile mihi
fit, iisdem conjunctas fuisse reliquias Virginum, An-
tuerpiam advectorum ex canobio Valis-dulcis, quod in
Walachria Zelandiæ insula pridem habuerant tunc ab
hæreticis occupata. Has enim Miræus testatur apud
nos degere, cum scribebat; nunc vero quid eis factum
sit, ignoratur. Erat autem earum monasterium ex
Antuerpiensi prognatum, eodem teste; ut hæ fortassis
sint, quas ex Divæ Magdalenæ abductas requirimus,
nec certo possumus affirmare traductas Santflitam, quia
nulla istic est parthenonis olicujus memoria. Ut ut est,
Breda in potestatem quoque Fœderatorum redacta, quæ
ibi erant Virgines Præmonstratenses, post diuturnas
molestias religionis causa æquanimiter toleratas, Præ-
positi sui consilio in Oosterhout sese receperunt,
anno quem dixi MDCXXXVII; quia Catholici ritus ibi
adhuc vigeat libertas, et locus erat oppido vicinus.
Cumque in omnem deinceps eventum Antuerpiæ sibi
refugium obtinuissent anno MDCXLIV; visum est con-
ducibilis fore, si illud converteretur in monaste-
rium a cænobio Oosterhoutano independens, quod
quomodo anno MDCLIV factum sit fusc descri-
bitur cap. ult. Chorographiæ prælaudatæ. Ita, si
prioris nostræ conjecturæ subsistunt, post varias per
quinque secula migrationes, ad civitatem eandem re-
gressæ Sanctimoniales Norbertinæ fuerint, unde
primum exierant; licet non ad eundem locum, sed re-
motiorem a monasterio, prout Hugonis decretum exige-
bat; et egregium quotidie capiunt incrementum sub
titulo venerabilis Sacramenti, regunturque a Præposito
per S. Michaelis Abbatem ipsis constituto, nec tamen
apud ipsos, sed opud Cænobitos habitante.

§. V. Topographia Ecclesiæ et Cænobii, vetus et nova, iconibus declarata.

A notioribus ad minus cognita procedere, et quæ ma-
nibus oculisque tenentur præmittere conclusionibus, ex
verosimili partim ratiocinio, partim conjectura ducen-
dis, natura docet, et probat experientia. Itaque ante
omnia exhibeo conspectum loci, orientalem, qualis hodie
offertur ex parte viæ publicæ, quæ ex re nomen ha-
bens, vulgo de Klooster-stræet, id est Via monasterii
autonomastice nuncupatur. Scito tamen seriem earum
ædium, quæ secus viam notantur novæ et ad civium
usum elocantur, simul quidem designatam ab architecto
totam, necdum tamen perfectam esse; sed hinc et inde
quatuor solum novas stare; et cum reliquis adhuc re-
quiri portam num. 3 signatam, quasi per eam Introitus
sit ad Abbatiam et Conventum. Hunc enim
præstare pergit vetustioris aperis porta alia, opus Abba-
tis XXII, oculis spectantium subducta a Chalcographo,
sed facile cognoscenda ubi consistat, ex ductu procerarum
tiliarum, ab eadem porta ad Abbatiam protensum.
Similiter longa illa domus, quæ inter arcem Ec-
clesiæ et Abbatiam, post secularium ad viam publicam
habitationes porrigitur, et numeris 13 atque 14 nota-
tur, hinc Scholam, inde Locutorium promittens; una
dumtaxat parte stat, necdum Scholæ usui applicata;
altera vero, una cum porticu, huc ductura ab ea por-
ticu quæ subest cellis majoris Dormitorii, adhuc in
mente architecti hæret; Locutorii autem usum præ-
bere pergit locus idem, quæ patet ingressus ad Conven-
tum sub majori Dormitorio. Econtra vero, recenti me-
moria, pro veteri quod ad Septentrionem stabat Bra-
xatorio, surrexit novum ad Meridiem, ante hortos
Prælati, ubi olim officina lignaria erat; uti exprimitur
apud Baronem le Roy in notitia Marchionatus, unde
hanc tabulam mutuatus, in nonnullis corrigi feci. Quo-
niam autem sub istum prospectum non cadit exterior
forma Conventus et Abbatiam Meridiei obversa, hanc
quoque desideraturis consuluit Chalcographus, desuper
suspendendo tabellam alteram, quæ istam quoque fa-
ciem repræsentaret.

25 Ab hac recentissima et arbitraris oculis dijudicanda
imagine; transeo ad investigandam veteris, quam Nor-
bertus reperit, ecclesiæ formam posituramque. Hanc
quondamvniens offerre videtur pictura vetusta civitatis,
quam hodie Senatoria Bibliotheca custodit, et ex qua
sub annum MCCCXX facta, totam aliquando civitatem
trans Scaldim ab Occidente spectandam dubo. Nun-
satis habeo exhibere structuram ejus quæ tunc erat, et
cujus modo nihil non mutatum superest, Abbatiam; co-
tantum ut consideres, ante Turrim et Chorum, nihil ab
hodiernis differentes, minoris cujusdam Ecclesiæ, tunc
adhuc stantis, partem saltem aliquam, quando totius
formam reperire despero. Equidem ea pictura visa, ma-
nibus tenere me ipsam rem putabam, et parum aberat
quin apud me statuerem, vetustam illam Canonicam,
fuisse porrectam a Septentrione in Meridiem. Sed
pene in desperationem quæsitæ notitiæ revolutus sum,
considerans, ædiculam tam exiguam, explicandis Cano-
nici Officii simul et Parochialis functionibus non potuisse
sufficere, per annos ferme trecentos, imo quadringentos,
quot a prima per Godefridum Bullionium fundatione,
aut saltem ab adventu S. Norberti Antuerpiam fluxe-
runt, usque ad consummationem Chori ejus, qui totus
ibi adstare cernitur. Quamvis enim suspicari quis vellet
et Turrim et Chorum non esse a primi pictaris manu,
sateatur tamen necesse est, eum qui istu appuirit, ap-
picturum eadem opera fuisse totam hodiernam Ecclesiam,
si tunc cum ista pingebantur tota stetisset. Præterea
usque ad annum MDC repéries pro inviolabili lege ser-
vatum

Exhibetur
hodiernus
loct prospectus
ab Oriente,
et Meridie,

E
auctor
nonnullis
domibus nec-
dum structis.

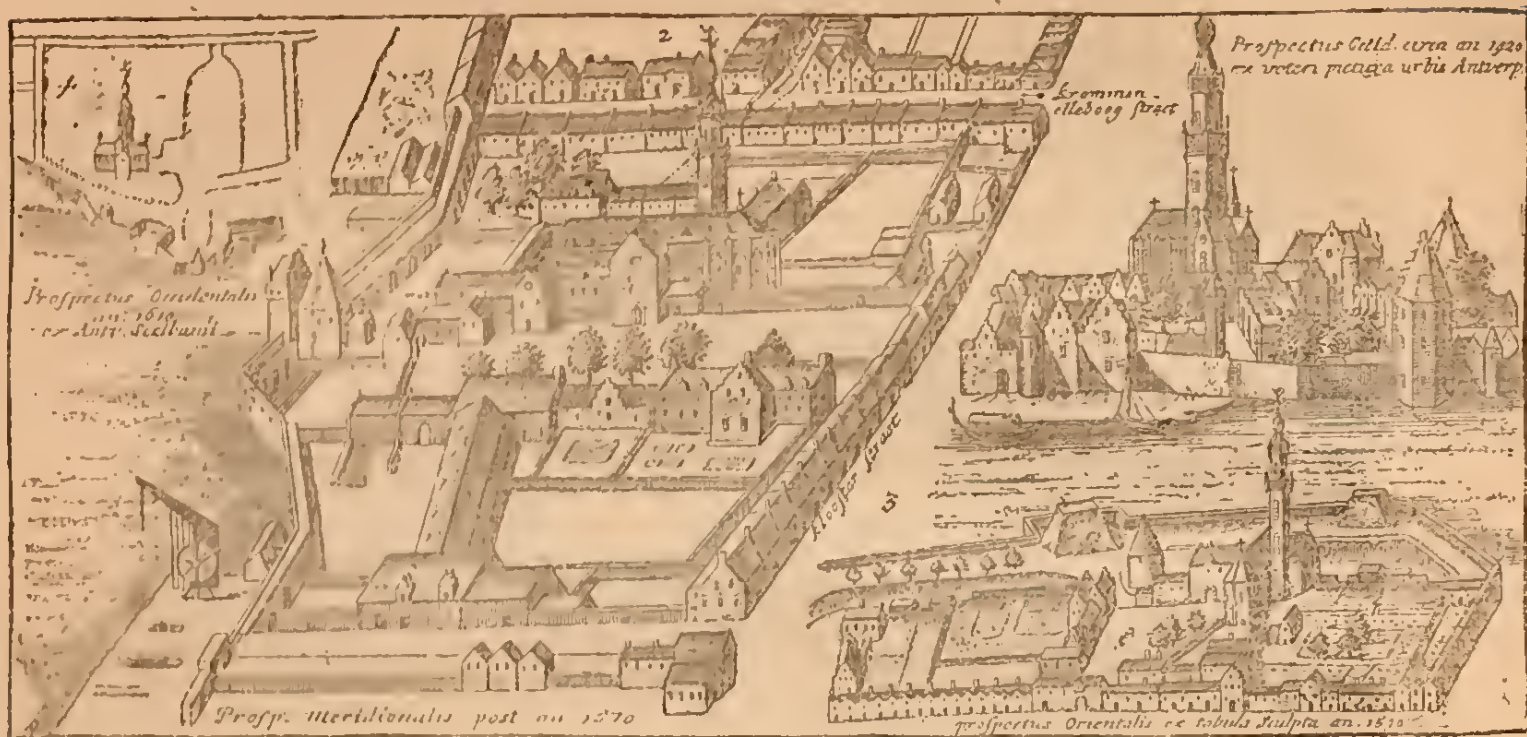
F
Vetus pro-
spectus ab
Occidente

partem tan-
tum primæ
ecclesiæ of-
fert,

non totam.

A valum Antuerpie, ut non solum ecclesiæ, sed etiam ult-
aria in eis pleraque sic disponerentur, ut in his, vel

ante ea oraturi fideles ad Orientem converterentur, post-
habito quocumque incommodo.

B cum noels
turi et
choro stan-
tem :

26 Inter hæc fluctuanti occurrit cogitare, neque
nihil veteris Ecclesiæ hic haberi, neque corpus totum ;
sed alam duntaxat Septentrionalem, quæ inter Turrim
et Claustrum vetus præcurrens, conservataque ad tem-
pus, commodum præbebat transitum a Conventu veteri
ad Chorum illum novum ; donec fabricata ala Meri-
dionali nova, quæ hic non apparet, ipsaque vana ante-
riori versus Occiduum, integram foret deicere etiam mo-
dicum quod supererat hujus veteris Ecclesiæ cum sua
turricula, catenus quoque reservata, et sic perficere
Basilicam præconcepit. Ingressus in hunc non nisi
de post Chorum nunc patet ciribus, suorum casu ac-
currentibus : sed si iconismos Abbatæ, ex variis et suc-
cessivè sculptis tabulis, in unam tabellam hic collectas,
dumtaxat aspereris, aliud nihil poteris cogitare, quam
unum eandemque portam fuisse, quæ a via publica du-
ceret in aream, Ecclesiæ Abbatæque communem : ma-
xime cum quatuor Iconismorum secundus et præcipuus,
post annum MDLXX, sculptus, videatur distinctissime
representare portam quasi Ecclesiæ, in fronte ala
meridionalis ; alii autem annorum MDXI et MDXX nul-
lum etiam ostendant introitum nisi istum, et quidem
immediate ab area in Ecclesiam. Inter hos tamen nunc
mediat amplum et quadrilaterum Claustrum, longitu-
dini anterioris Ecclesiæ coextensum, ita ut ipsam etiam
alam illam tegat, post quam ad aream procurrat Dormi-
torium ; et ab hoc procedens Refectorii domus reflectit
versus Abbatiale palatium, atque ita totum prædi-
ctum Claustrum sive Ambitum includit, et secludit ab
area : quorum nihil in istis Iconismis cernitur.

27 Quid ergo ? An credemus, istæ tam amplæ ædi-
ficia, primum ibi posita post annum MDX ? Non patie-
tur id patens ad oculum plusquam ducentorum annorum
relictas, quam ipsamet forma fenestrarum ac fornicum
loquitur, cogitque credere, omnia fabricata haud diu post
ecclesiam, si non simul cum illa. Idem probat infra
deducenda Abbatum Chronologia, et fornicum claustra-
rium unus, manifeste includens nomen Petri Breem,
ejus qui primus fecit novæ Basilicæ construendæ ini-
tium. Fallunt igitur catenus Iconismi isti, omnes
sumpti ex una quadam et antiqua imagine ecclesiæ, tunc
facta, cum prædictæ inter ipsam et aream ardes necdum
starent, et cum tota Religiosorum habitatio adhuc con-
sisteret ad latus templi Boreale. Sculptores autem post

seculi, dicendi sunt, sumpto semel exemplo inharsisse,
nec curavisse supplere quæ conditæ ecclesiæ accesserunt
ad latus meridionale. Hoc autem sic factum minime mi-
raberis, si intelligere velis, quod idem defectus adhuc
reperiatur, in tabula quadam post annum MDCXXXV
sculpta, ad explicandum triumphalem Principis Cardi-
nalis ingressum in hanc urbem.

28 Ex istis nihilominus Iconismis, licet pro eo quo
primum sculpti sunt tempore defectuosus, certo videmur
concludere, fuisse aliquando tempus, quo talis patebat
ad ecclesiam ingressus. Sunt etiam qui ex suis parenti-
bus audiverunt, quod, prius quam nova post chorum area
aperiretur (operta est autem primum hac seculo) ingredi
solutus fuerit populus per portam locutorii in claustrum,
et per claustrum in ecclesiam. Debut hoc fieri saltem ab
anno circiter MDL, quo strata est longa illa et recta via
ab Officina monetaria ad Scutum, cum continua illa do-
morum serie, quæ fundum monasterii ad Aquilonem
sic terminat, ut nullus hac pateat ad ecclesiam transitus.
An vero hac parte patuerit unquam ullus, non potest
nisi per rationabilem conjecturam definiri. Placet igitur
concipere, quod, priusquam duceretur prædicta domorum
series, et muris tunc etiam noviter fabricatis connectere-
tur : eadem quam dixi via transversim secta fuerit, ad
signum*, deflectendo versus Meridiem, donec veniretur
ad ipsius ecclesiæ, tam veteris quam novæ frontispicium,
positum in area ripæ, primum a muris et ædificiis li-
bera, his vero occupari et claudi cæpta circa annum
MDLXXXIII, patente semper eadem via ; sic tamen ut
Basilica nova jam stante, patefactus sit etiam ingressus
in illam lateralis a meridie, iste quem Iconismi solum
representant, utpote facti post priorem illum populo
clausum.

29 Fundamentum huic conjecturæ præbet ipsa tam
veteris Ecclesiæ, quam novæ Basilicæ positura versus
Orientem ; quas ita ab initia sui fuisse constructas, ut,
non a fronte, sicut aliæ omnes, sed a tergo exciperent
adventantes, prorsus videtur incredibile : ideoque vix
dubito, quin reducta calce, qua exterius et interius
operitur frontispicii principalis paries, inveniendæ sit
adhuc porta, tunc patens, et nunc obstruita. Ad fir-
mandam autem conjecturam noto, quod via ab——* ad
Scaldis ducens, veteri adhuc nomine vocetur de Krom-
men-ellebeogh-stræet, id est, Anconis seu Cubiti-
flexi

E juxta exem-
plum antibus
illis vetustius ;

et solum pro-
bant ibi ali-
quando fuis-
se portam,

F sultem post-
quam oclus
est prior ad
Occidentem.

qualem olim
fuisse proba-
tur ex ipso
vxo, nunc
rec'tæ, anti-
qua nomine,

ali tres
iconismi

C ingressum
non nisi per
alam meri-
dionalem
ostendunt

licet sculpti
post præ-
structas ex
parte ædes,

Refectorii Abbatis S. Michaelis Antuerpiæ latus Boreale

A flexi via. Item quod sicut ad monasterium, sive vetus, sive novum ituros, per viam vulgo de Klooster-straet, id est Claustri, a foro et veteri civitate ducebat, Via dicta Superior, vulgo de Hoogh-straet; sic a veteri Burgo secundum Scaldis ripam descendentes versus ecclesiam S. Michaelis, in eadem ripa positam, duxerit Via quædam inferior, variis successive nominibus ac denique het Schelleken dicta, usque ad *, quam deinde suppono continuatam porro in Meridiem, non solum usque ad frontispicium Ecclesiæ Michaeliticæ, per ea quæ in 2 Iconismo notari puncta . . . sed etiam usque ad Croneburgicam et portam et turrim, qui est et fuit ultimus quantumvis antæ civitatis terminus.

et ductu viarum a Burgo veteri procedentium.

Cœmeterium quo loco fuerit?

30 His, quæ difficilior videntur, et a præsentis temporis notitia, propter immutatam locorum faciem, remotiora quadamtenus explicatis per rationabilem (ut mihi quidem videtur) conjecturam; facile erit concipere, quo loco fuerit Cœmeterium, initio §. 1 nominatum, et curtilla atque iugerum terræ, eidem Cœmeterio adjacentia. Nam Cœmeterium quidem, concipies illud fuisse spatium, quod panditur inter Viam publicam de Klooster strate, usque ad ecclesiam, veteremque ad hujus latus septentrionale Abbatiam; quod spatium aræ et hortorum usum jam præbet, domibus nunc præcinctum, olim vero uno continuo muro seclusum, qualem adhuc repræsentat Iconismus secundus. Iugerum vero adjacentis cum curtilibus, hinc porro in Meridiem extendi dices, quam longe nunc tenditur fundus Michaeliticus; qui Via de Kaey-straet dicta intersectatur. Non etiam difficile erit concipere, quo modo in ea quam veterem hodie dum vocant Abbatia, habuerit sese antiquius Claustrum, sive claustralis in quadrum Ambitus, ejus latus unum ad Occidentem hodie superest, cura ipsius Basilicæ frontispicio continuatum. Siquidem reflexa hinc latera duo imaginaberis tibi, quæ nunc occupentur, unum quidem ab alveo ecclesiæ Aquilonari, alterum vero ab iis domibus quæ in tabula veniunt nomine Granarii num. 19: et hinc ad Orientem reflexum latus, cogitabis attingere veteris ecclesiæ navim, infra illius alam.

nempe juxta capellam B. Mariæ nunc extinctam,

31 Ita præfatus Ambitus seu Claustrum vetus, in uno quidem cornu habuerit sibi conjunctam vetustissimam S. Martini capellam; altero vero latere attigerit eam veteris ecclesiæ Alai, quam solam in Iconismo 1 spectari dixi, in eoque Beatæ Mariæ capellam vel altare, ante quod sub adventum S. Norberti anno mxcix sepulturam sibi legit Domna Luytgardis, uxor Godefridi, Domini de Breda et Schoten; sicuti ex publicis registris eruit, nobisque indicavit nostræ urbis Secretarius D. de Valkenisse. Quod ad Abbatum sepulturas attinet, eas crediderim fuisse in ecclesia veteri, partim sub pavimento grandibus saxis constrato, partim

intra excavatos ad laterales parietes loculos, tumbræ elatioris capaces; sicuti in novi chori ambitu sepultum videbimus Antonium Toparcham Ogniaensem. Fortassis etiam sub Mariana Capella erat crypta plurimum sepulchrorum capax, ad quam ingressus erat per Claustrum capellæ adhærens: de tali enim crypta nonnullus adhuc sermo perseverat; et audivi qui dicerent, ipsummet Waltmannum istic ante aram subterraneam sepultum fuisse; lapidem autem quo tegebatur postea eductum in lucem, et eo ubi nunc est loco, e regione cathedræ concionatoriæ, fuisse collocatum. Cetera veteris Canonice Claustrique ornamenta nos latent.

D
AUCTORE D. P.
sub qua etiam
fuerint crypta.

§. VI. De forma, mutatione, et alienatione murorum Abbatie, ad Scaldim, deque Romanis antiquitatibus, juxta eos effossis.

Scaldis fluvius, qui ex Gaudensi Flandriæ diœcesi nobis fere ab Occidente allabatur, nihilo se minoris Rurpe accessu tumidus, totam aquarum suarum molem impingit in eam partem, ubi nunc Hispanicum castrum et S. Michaelis Abbatia sunt. Ibi enim tantisper in Septentrionem deflectitur, donec Antuerpiam prætervectus, quasi perfunctus munere eam salutandi, cursum reflectat in Occidentem, et S. Mariæ arcem prætervectus, viam sibi pandit in Septentrionem, versus debita sibi Zelandicarum insularum æstnaria. Hinc fit ut tota ejus ad civitatem nostram ripa, crebris munienda sit quasi promontoriis, Kajas vulgo appellant; quæ aggesta inter pilos densatos arena, non modicam præbent navibus appellentibus commoditatem exponendorum tuto ac sicco loco onerum. Idem ad Abbatie muros adeo prope admovent alveum suum, ut nusquam magis frequentiusque quam istic mutari facies rerum debuerit. Præteritis seculis id sæpius contigisse, talium peritus facile æstimabit: nobis in defectu monumentorum impossibile est definire, quoties? sed tabulam habemus, quæ incunte seculo xvi picta, Paragrapho superiori primum Iconismum dedit, ex quo intelligitur publicis privatisque ædificiis plenum tunc fuisse fundum, nec invenustum præbuisse præternavigantibus aspectum.

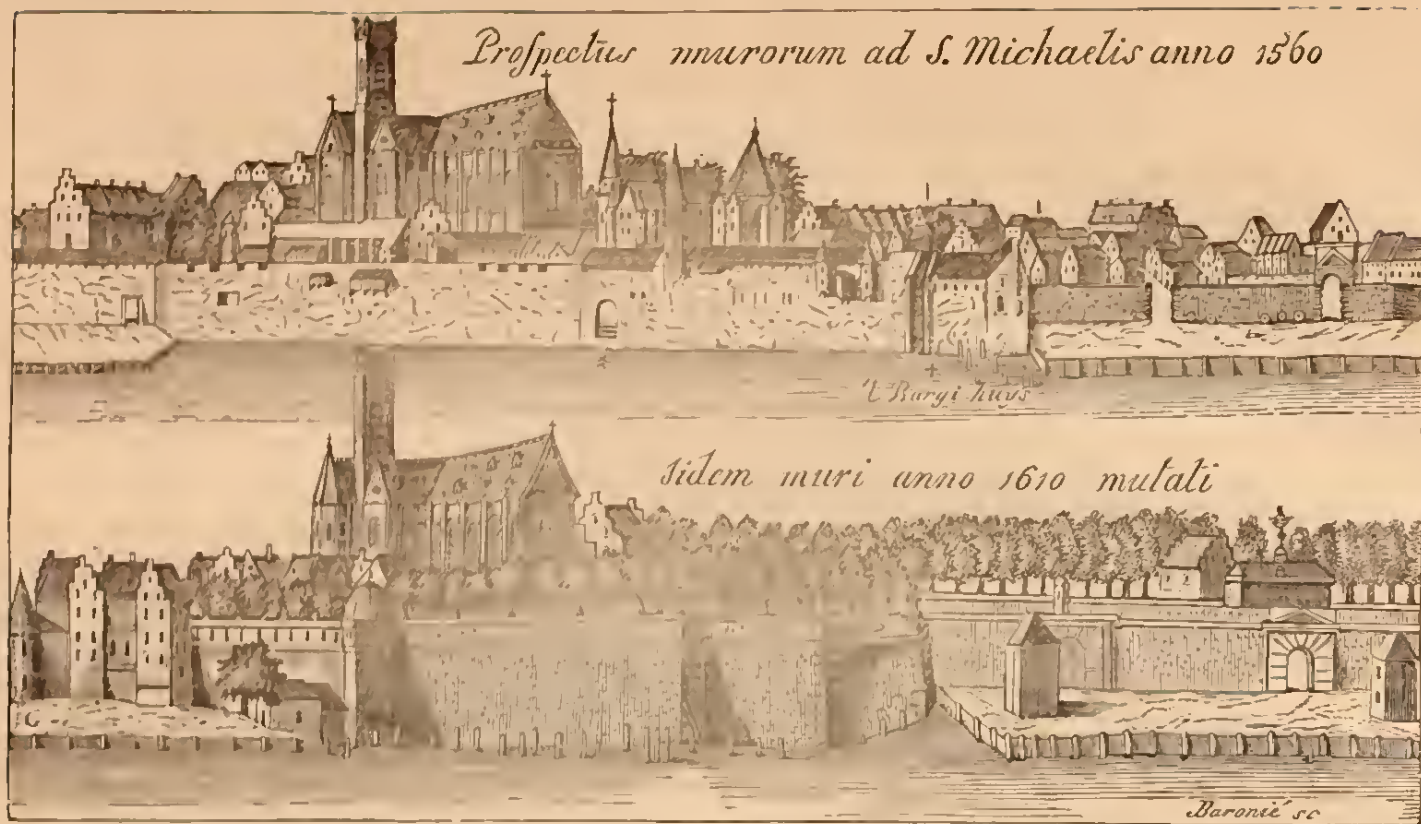
Incumbenti
huc maxime
parte Scaldi

E

objectus murus monasterii,

33 Procedente ad medietatem seculo, necessarium Antuerpienses duxerunt, totum Orientale ac Meridionale latus civitatis suæ novis operibus commuare; qui labor, minori licet molimine, reflexus inde in Septentrionem, et ultra Croneburgicam portam proventus, cum Michaeliticis fundos attigisset, coacta fuit Abbatia opus prosequi usque ad crepidinem, a sæno istuc appellato solito dicta scænarum, vulgo de Hoy-
F
kay prout expressum conspicis in subjecto Iconismo.

et magno sæpe
sumpta instaurandus

B
etsi alius non
parum com-
modus

Tunc simul ex novo muro suspensa est domus, vulgo
t Bargie-huys †, sub qua recipi actuarium unum
navium posset, et inde ad portum, * signo notatum,
per quod ex Abbatia descenderetur in mare, appulsæ-
que illuc quæcumque res aliæ ad æconomiam facientes
inferrentur: nec dubium quin etiam per elucos eodem
ductas, foras derivari potuerit eluvies. Sed commoda
hæc non levioribus pensabantur incommodis: cum,
præter sumptus in conservationem talis operis facien-
dus, tolerandum esset onus nocturnorum eo loci vigi-
lum, qui tam longo murorum tractui deesse non debe-
bant.

traditus est in
jus civitatis;

34 Ergo sub annum mxcvii convenit inter Civita-
tem et Abbatiam, ut hæc illi tantum de suo fundo ce-
deret, quantum satis esset educendo ex terra aggesta
vallo, ad quod ascensus liber esset in capite Viæ, jam
quidem rectæ, sed tamen a Curvo-cubito nomen ve-
tus retinentis, de sub una domum ad Abbatiam spe-
ctantium; usque post oratorium divini Amoris; eo pa-
cto ut istæ educendæ maceriam, qua fundus mona-
sterii a manibus secluderetur, Civitas curaret sumptu
suo, et futuris temporibus conservaret. Tunc erectum
vallum illud novum Michaeliticum est, quod Iconis-
mi superioris pars altera repræsentat, arboribus consi-
tum, ad modum vallorum Orientem spectantium; et
jacta pariter sunt fundamenta novi propugnaculi, us-
que ad fluminis alveum proeursori, simulque et offluen-
tium aquarum impetum refracturi, et defensuri utrim-
que erepiditæ ripæ, si quid externus hostis inimicum
moliretur: quemadmodum ex altera quoque civitatis
parte, qua Nova vulgo dicta terminatur, procedit
portulitum, venturis ab Hollandia et Zelandia na-
vibus obiectum, et a S. Laurentio nuncupatum.

quæ dum ibi
molitur pro-
pugnaculum,

defecti sunt
fornices sub-
terranei

35 Tali moli fundandæ, dum adirectam a fluvio
arenam profunde fossore egerunt, donec ad solidum
inmotamque huiusmodi pertingerent; Vidimus, inquit
Auctor Chorographiæ, rara quædam ejusmodi operis
arcuati. Ipse Martis ibi fanum olim fuisse asserit, ex
quandam suorum traditione. Et faret veteris Poetæ
sententia, cujus in archivio reperiuntur hæc versus, apud
D. Valkenisse Secretarium:

Hic Martis fanum quondam fuit arma tenentis,
Idola enim coluit Antverpia: sed miseratus.
Abstulit errorem Christus, Miebaelo ministro.

Luciferum cœlis, hinc Martem trusit acerbum,
Angelus ille pacis, et cœli Satrapa fortis.

Purgato delubro, locus intulatur ab isto.

Eadem traditioni consonat Chronicon Antuerpiense,
ab annis circiter centum vulgariter scriptum, dum
addit, templi istius vestigia quædam extitisse usque ad
annum mxcxxx. Magnum quoque eidem traditioni
pondus accederet, si vere locus ille aut vicinus, ut qui-
dam conobitarum mihi retulit, in censualibus libris
inventur nominatus Dinst-velt, vel Dinst-acker, id
est Campus aut Ager Martis. Nam Dinst formula
tus, Dinen famulari, antonomastice nobis est Militia,
militare. Hinc Mars belli ac militiæ Præses Majori-
bus nostris Dinst dictus fuit, et Feria hebdomadæ ter-
tia ab ipso nominatur Dinstdag; sicut quarta a Mer-
curio, nostris Woen id est lucrum, vocatur Woens-
dag; quinta, a Tonante Jove, Donderdag; sexta, a
Venere Vry dicta, quasi Libera, Vrydag; et septima,
a prosatore Deorum, Sater-dag. Sub istis enim nomi-
nibus Planetæ a Belgis cultos, ex tali nomenclatura
certius constat, quam quod de Pallade arcium præside,
ex suo cerebro primus protrusit Goropius Becanus;
cum sub nomine Walburgis, id est Burgum tuentis,
nostro in Burgo cultam fuisse; fideique præcones, can-
verso in S. Walburgis honorem titulo, profanum abole-
visse.

reliquæ ex
templo Mar-
tis

ibi, ut tradi-
tur, culti;

F

36 Dubitat interim nonnemo de Templo, et suspi-
catur, ista operis arcuati rara, reliquias esse veterum
cloacarum, factarum ad usum monasterii; aut fornices
pontis instrati Fossato, unde nomen Parthenoni,
super vel trans ipsum collocato, adhæsit. Sed si argu-
mentum istud cultæ istic Gentilitatis vacillat; eidem
irrefragabile testimonium dant Ossuaria, sive Urnæ,
Romano more D. M. id est Diis Manibus inscriptæ,
cum suis titulis lompadibusque funebribus; nec non
lacrymatoriis rosis, in quæ collectos combustorum ca-
daverum cineres lacrymis perfundere Romana Libi-
tina consueverat, uti antiquariis notum est. Ex hoc
eventu primum persuadeor, fuisse tempus, cum illa
fundi Michaelitici pars, necdum usque eo promotæ
Scaldi, nonnullis occupabatur ædificiis, et illac duce-
batur agger seu via publica. Moris enim erat, ejusmodi
monumenta funebria erigi secundum publicos vias (un-
de usitatum istud, Sta viator) centenis aliquot out
etiam

sic hoc minus
certum,

quam quod
ibidem effossa
epitaphia
erunt,

A etiam mille passibus ab eo oppido vel castro, unde illuc efferebantur solenni ritu urendo cadavera. Neque enim eo officio licebat funestare murata loca, sed in suburbanis res agebatur; qui mos etiam ad Christianos complures transiit, et in variis Germaniæ locis adhuc consuetudo durat foras ducendi exequiales pompas, ad publicum cœmeterium, ex re nomen habens Agri-Dominici, vulgo Gods-acker.

vicinum loco
Burgum,
fuisse habita-
tum a Gentil-
ibus Romanis,

37 Unde autem ad prædictum locum potius credas adductos mortuos, Romano more comburendos et Romani ritus ac linguæ Epitaphiis commendandos trans-euntibus, quam ex Burgo Antuerpiensi: quod prout jam olim, et multo prius quam ibi Christus prædicaretur, Romanorum fuerit; ab illis verosimiliter extructum, causa vectigalis sive telonii a præternavigantibus exigendi. Sic habetur diu quæsitæ demonstratio vetustatis nostræ, idque verosimiliter a tempore Julii Cæsaris, cujus aliquos libertos hic collocatos ad quæsturam ejusmodi, persuadent Epitaphia max producenda. Quare licet Baro le Roy fateatur, quod certo affirmari vel negari non potest, an Julius Cæsar, dum egit in Belgio, unquam fuerit illo in loco quo nunc visitur Antuerpia; id tamen verosimillimum ex prædictis fit, et merito opinamur sic intelligendum ipsum in Comm. de bello Gallico lib. 6 cum ait, quod misso Trebonio cum legionibus tribus, ad eam regionem quæ Advaticis, id est Tungris, adjacet; ipse cum reliquis tribus ad flumen Scaldin, quod influit in Mosam, ire constituit, et ad Ambivaritas vulgo't Land, sive Ampt van Ryen, cujus regionis caput Andoverpium est, usque perrenit, et ibi prædictum Telonium constabulavit. Videntur autem Romani isti, in omnem prout obscenitatem, nomen loci ex situ factum Andoverp sive Aen-de werf, id est, Ad terræ a flumine advectæ procursum, deflexisse ad obscenam ex sua lingua nomenclaturam, et hoc intellectu supra portam Burgi a se communiti, collocasse obsceniorum Verpæ seu Priopi effigiem; quam mirum est inter Christianos per tot seculum duravisse, ut primum a centum annis abolita sit; relictis tamen reliqui corporis idolici notis, et desuper collocata Driparæ Imagine, in opprobrium fœdi dæmonis istic olim a Gentilibus culti.

qui etiam no-
men vetus loci
B

deturbant
interpretatio-
ne obscœna.

38 Ad prædictorum confirmationem objicio oculis unum in laminam collecta præcipua monumenta, anno ut dixi mox de post S. Michaelis effossa, quæ diu fuerunt apud Secretarium Valkenisse asserrata, sicut ea pater suus redemerat, et nunc habentur apud Maximilianum Comitem de Merode, Marchionem de Deynze, Baronem de Duffele etc. talium rerum curiosissimum; prius tamen quam hinc efficerentur a Quæstore Kouckereken ad vivum delineata; unde hæc, servata in omnibus proportionem ad minorem mensuram contracta vides. Primum os præcipuum in iis est Urna quadrata, fere integra, quæ cum operculo suo sesquipedem alta, unumque larga formam refert templi, clausis junvis, quod esse concordis convietus symbolum probat erudito suo super hanc arcam Commentario dñi auctor, qui illum atque plurima de rebus Antuerpiensibus monumenta, a se suoque patre diligentissime collectæ, mecum humanissime communicavit. Eodem faciunt in culmine sculptæ columbæ duæ, conferentes rostra; dno item supra portam passeris, Veneris aves; totidemque palmæ, creditæ inter se amare etiam ipsæ, et versus invicem longius licet positæ inclinari; ut merito possessor suus eam nominare fuerit solitus, Urnam amatoriam.

In illis spe-
ctabilis fuit

urna quam
Cn. Volanti-
lio Sophro

sibique Volun-
tilia Rhodine
posuit,

39 Fieri eam curavit Voluntilia Rodine, conditione quidem servili edita, sed beneficio patrani atque amatoris sui Cnei Volantili Sophri, viri potentis ac nobilis, et libertatem et opes et claritatem cum nomine consecuta. Hoc et anaglyphum ejus probat, quale hic vides, nobiliter vestitum comptumque,

et grandibus circa collum margaritis ornatum, quod rubro in marmore sculptum ipsa intra urnam reponi fecit, una cum virilis capitis, Voluntiliam haud dubie assimilantis, statua; quam ut pariter hic expressam videres, recurrendum mihi Romam fuit ad heredes Cardinalis Azzolini, ad quem illa pervenerat ex testamento Regiæ Sueciæ, huic Antuerpia transeunti olim dono data.

D
AUCTORE D. P.

40 Intra eundem urnam clausum erat grandius vas lacrymatorium, cum nonnullis, quas hic circumpositas urnæ vides lampadibus; quæ (sicuti et peculiare unum vasculum, in lacrymam conformatum, duos pollices altum, unum autem pollicem in diametro habens) ex argilla cinerei coloris confecta sunt; cuius coloris etiam sunt lampades pleræque. Omnium tamen maxima, cum figura leonis, ex rubra argilla est; et quæ humano capite insignitur figuli sui nomen CTITISTEI habet in fundo scriptum. Porro in lampadibus istis notandum venit, non tam quod loco eo unde prodire eltychnium et ardere debet, nigerrimæ sint, sed quod adhuc appareant quasi a recenti et oleagino fumo vapilæ. Aliæ duæ lampades sub linea notatæ (quarum quæ formam oblongam habet, æneæ est, sed nigerrima) vasculaque cetera, non intra sed prope urnam reperta sunt, satis vulgaris formæ omnia; si unum excipias, cujus labrum ex parte fractum apparet: omnia autem servierunt recipiendis carbonibus cineribusque ex rogo collectis.

cum lacryma-
toris et lam-
padibus,

aliis etiam
juxta urnam
vasculis.

E

41 Quæ sequuntur monumenta, prædicto D. Marchioni pariter donata, putantur eodem loco et opere refossa fuisse, etsi id non æque certo meminerit emptoris filius: quare reliqua in iis adhuc verba placet legenda proponere Romanarum antiquitatum studio. Diis Manibus inscripta erant duo. Primum, in marmore sesquipedem longo, octo pollices alto, epigraphen hanc adhuc integram offert.

Unde mer e-
duntur simili-
ter effossa

monumenta
quatuor,

D. M. TURPILIAE
NEBRIDI TURPILIUS
MARTIALIS LIBERTÆ
PENE MINVS FECIT

Ubi rursum notatur Libertæ prænomen, a nomine Patroni sumptum; cui defunctæ, pene minus quam merita erat, fecisse se queritur Turpilius Martialis, amator verosimiliter defunctæ, fortassis etiam Græculæ, ut Voluntilia Rhodine. Ut enim πρόδωκ, Rosea ex Græco latine redditur, sic πέπλις, Pellis caprina est, Baccho tribui solita; apta etiam vox ad significandum Bibaculum, et Damulam, citru convitium tamen, cum et præclaros viros noverimus Nebri-dios seu Cervinos dictos.

1 Libertæ a
patrono,

F

4 Alterum quadratæ formæ sarum, sed inferno confractum, unius pedis ac duorum pollicum in omnem partem, minus perfectum offert sensum, litteris plusculis ad finem cujusque lineæ deficientibus, ut puto; sic autem inscribitur:

2 Adjutori
Pontificis
Haruspicum
Imperialium,

D. M.
CN. IVLI. CN. FIL.
DOMATI. PRISCI
EXEQVO. PVBLIC
ADIVTORIS
HARVSPICVM
IMPERATORIS
PONTIFYCIS
AIBANI.

Tertius lapis, si dexterum cornu avulsum non esset perfecto constat quadrangulo; sesquipedem uno minus pollice longus, altus pollices septem cum dimidio. Monumentum hoc quoque videtur esse sepulcrum, positum cuidam pecuniæ socialis Curatori, qui ratione paris sortis in pecuniariam societatem loco n collatæ cum M.Æmilio

A M. Æmilio Cresto, inter socios xxxvi numerabatur
AUCTORE D. P. vigesimus septimus, hoc modo

3 Socialis pe-
cuniarum curatori
a Sociis,

M. FABI FELICIS. CVR
CVM. M. AIMILIO
CRESTO

MONVMENTVM. EX
PECVNIA. SOCIORVM
XXXVI. FECIERVNT
RAT. PAR. SOR. II. LOCO. XXVII.

42 Nihil Ethnicismi continet titulus iste, uti nec
sequens quadratum item saxum, decem pollices longum,
altum quatuor et semis: intra cujus ornatiorem sesqui-
pollicis limbum (alia saxa limbo carent) et utrimque
ad infigendos clavos forato, hæc verba continen-
tur:

IVLIAE. C. L. ACME
C. IVLIVS. GEMINVS
ET C. IVLIVS. CLAVS. PATER
MATRI CARISSIMAE

4 a filio post-
um matris,

forsitan Julii
Cæs. Libertæ.

B

Ubi si liceat C. L. Cæsaris Libertam interpretari
habebimus proprio nomine Aemien, (Æpæ autem Vi-
gor ætatis, seu Flos iuventutis est) prænominis ex
nomine patris Juliano, cui cum filius suus C. Julius
Geminus monumentum istud posuisset, iussit etiam
adscribi nomen patris C. Julii Clari, adhuc viventis,
et ita forte iubentis adscribi; qui cogitari posset etiam
ipse Julii Cæsaris libertus, Libertæ conjunctus credi,
ut filius, cognomento Geminus fuerit utrimque Li-
bertinus, ex Libertis natus. Conjectura ista si admit-
tatur, admitti etiam poterit ante natum Christum et
Julii Cæsaris vel Augusti ætate, his in partibus con-
sedisse C. Julium Geminum prænominotum, pu-
blici alicujus muneris vel telonii causa; qui intel-
lectu ex paternis litteris morte matris, ipsi posuerit
ejusmodi lapidem, monumentum amoris ac dolaris
sui.

§. VII. Hodiernæ Basilicæ et Abbatæ or- namenta præcipua.

Nova Basilica
jam stante,

C

Satis, imo plus satis circum basilicam hodiernam per-
satus, ad eruerandum vetustatis obsoletæ cognitionem;
introrsum me recipio, quædam ejus præcipua ornamenta
contemplaturus, Chorum cum sacellis circumcumbentibus,
atque adhaerentem meridionali lateri Capitularem do-
mum ac Dormitorium, et unam claustralis ambitus
alam edificare coeperunt, et (nisi fallor, opere compleve-
rat Abbas Petrus, ab anno mcccxc ad mcccxciii uti-
liter præsidens; cujus tempore quin parte jam extracta

uti Religiosi coeperint, vir equidem dubito. Petro sus-
fectus Olardus, cum a rebus undequaque laudetur in
suo Epitaphio, credi potest, per annos triginta quibus
præfuit, nonnihil ad reliquæ ecclesiæ fabricam contu-
lisse. Perfecti tamen Templi et Claustrum, præstructique
iisdem Refectorii, antæque Abbatialis gloria datur
Joanni Fierkens, anno mcccclii electi, qui etiam pri-
mus sibi ac successoribus suis acquisivit jus Mitræ,
eoque gessit usque ad annum mcccclxxvi. Hujus
tempore, anno scilicet mcccclxv obiit, et huc delata ad
sepulturam fuit, Ducissa Isabella; cui deinde in Choro
ante altare, ex nigro marmore, monumentum grande
erigi fecit Maria filia, quale hodieum superest; sed
æuro Epitaphii limbo per circuitum tumbæ, cui ipsamet
ænea tota superjacet, spoliatum ab Iconoclastis. Quorum
tamen furori superstites ac postea reperti statuentuli
tres ænei, restituti sunt: manus vero truncatas suppleri
novis optatis curavit D. Paschalis van Gessel, loci sa-
crista et meus olim condiscipulus. Epitaphium ne
quereremur amissum, conservavit nobis Franciscus
Swertius, inter collecta a se monumenta sepulchralia
et inscriptiones publicas Ducatus Brabantie pag.
129. Ipsum in altera pagina lege, sub Iconismo ejus-
dem monumenti, ut nunc visitur nobis commodato
per D. Baronem le Roy, qui illud sculpendum cura-
vit.

ottata in eam
anno 1476 est
Dux Isabella,

et magnifice
collocata:

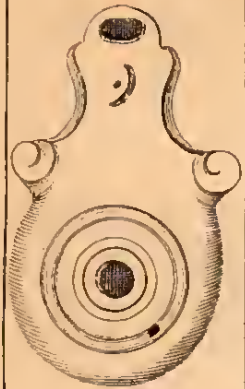
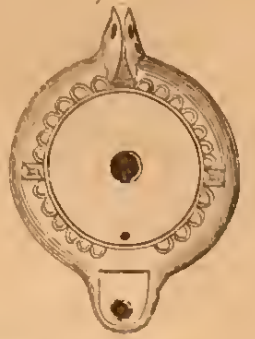
E

item Antonius
Oigniacensis
an. 1478

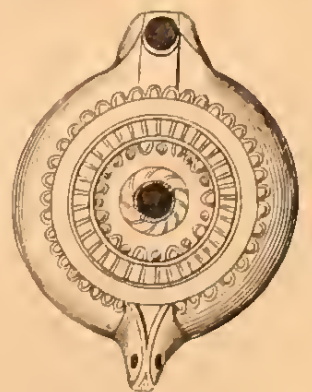
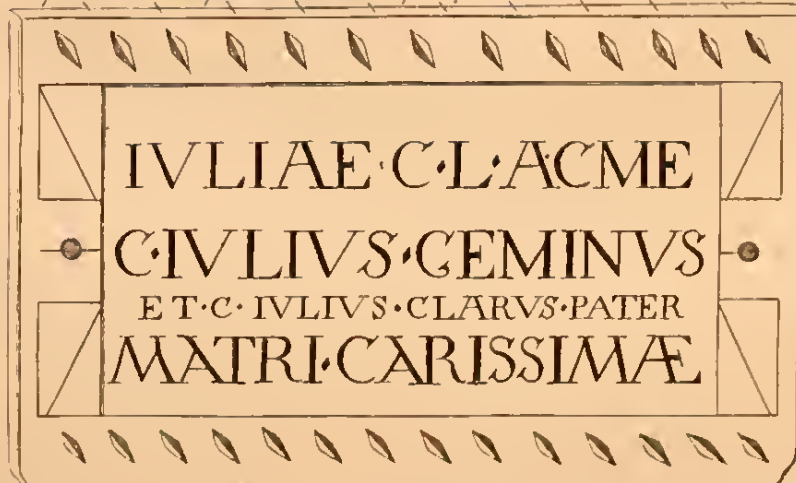
44 Prædictus D. Baro le Roy etiam commodavit
Iconismum alterius antiqui ac nobilis monumenti, quod
ipsiusmet Swertii diligentiam fugit, et tamen hodieum
satis integrum spectatur, intra sacellum primum ab
ingressu portæ meridionalis de post Chorum: quod sa-
cellum, primo sanctis Apostolis dedicatum; postmo-
dum nuncupatum fuit Divæ Lidwinæ, Virginis Schi-
dumensis (cujus Vitam illustrari xiv Aprilis) ob non-
nullas Reliquias ejus ex Hollandia huc allatas. His
vero amissis et cultu Virginis oblitterato, ipsum nunc
servit colendo B. Hermannio Josephi Steinfeldensi,
Ordinis Præmonstratensis Religioso, de quo egimus
die vii Aprilis, nec non Sanctis Adriano et Jacobo
ejusdem Ordinis Canonicis, cum reliqua turba Mar-
tyrum Gorramiensium nuper Canonizatorum. Epi-
taphium insculptum lapidi ex Gallico Latinum facio,
et Iconisma subjungo. Cetera si qua fuerunt Procerum
hic sepulcorum cœnotaphia sustulit furor præmemo-
ratus.

45 Nobiliora quædam ex recentioribus cap. 8 col-
legit auctor sæpe memoratæ Chorographiæ: quæ istis
legi possint. Hic nequeo præterire, quia viri toto orbe
celeberrimi, descriptum ad parietem transversæ na-
vis juxta fenestram, infra ejus effigiem, dignam quæ
etiam hoc loco cernatur, olibi non facile inve-
nienda.

et an. 1608
Abraham Or-
telius.
F

Epitome pedis Antuerpiensis unciarum undecim

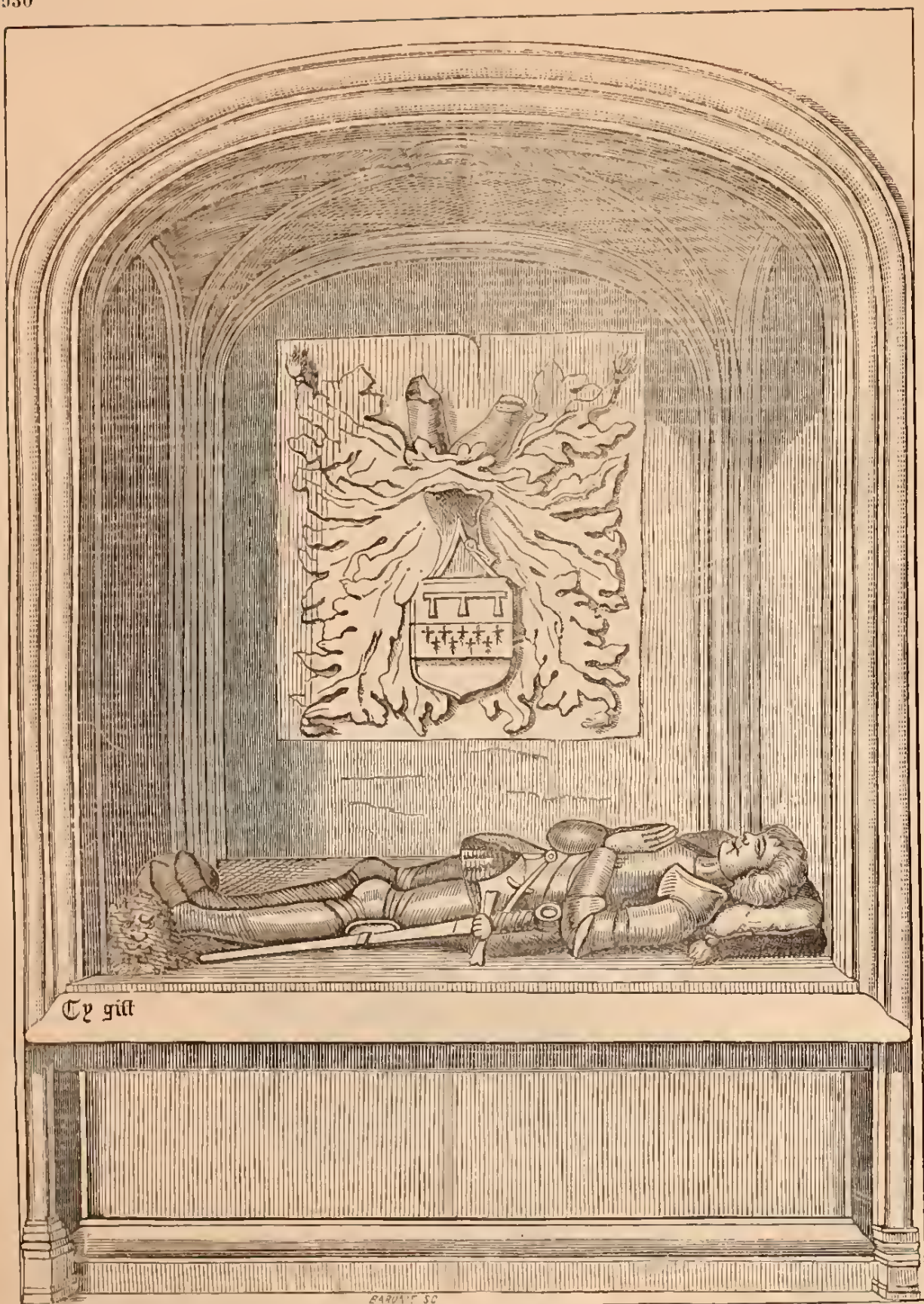

EPITAPHIUM

Æneo limbo, sed ab Iconoclastis sublato, olim incisum.

Hic jacet nobilissima Isabellis, ut subscripta utriusque parentis demonstrat progressio (nempe in lamina verosimiliter ænea, frontem ipsius tumbæ, ut puto occupante, sed ab iisdem iconoclastis direpta, insculpta) Karolesii Comitissa, Karoli Ducis Borbonii filia devotissima; Domini Karoli, Illustrissimi Principis Philippi Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabanticæ Limburgi Ducis; Flandriæ, Artesiæ, Burg. Palatin. Hann. Holl. Zeland. Namurci, Comitiss; S. Imperii Marchionis; Salinarum, Machliniæ Domini, unici filii Conjux carissima: quæ Mariam unicam ex Illustrissimo Marito relinquens filiam, in florida ætate decessit, anno Dominicæ Incarnationis MCCCCLXV, die xii Septembris, In Christi pace requiescat.

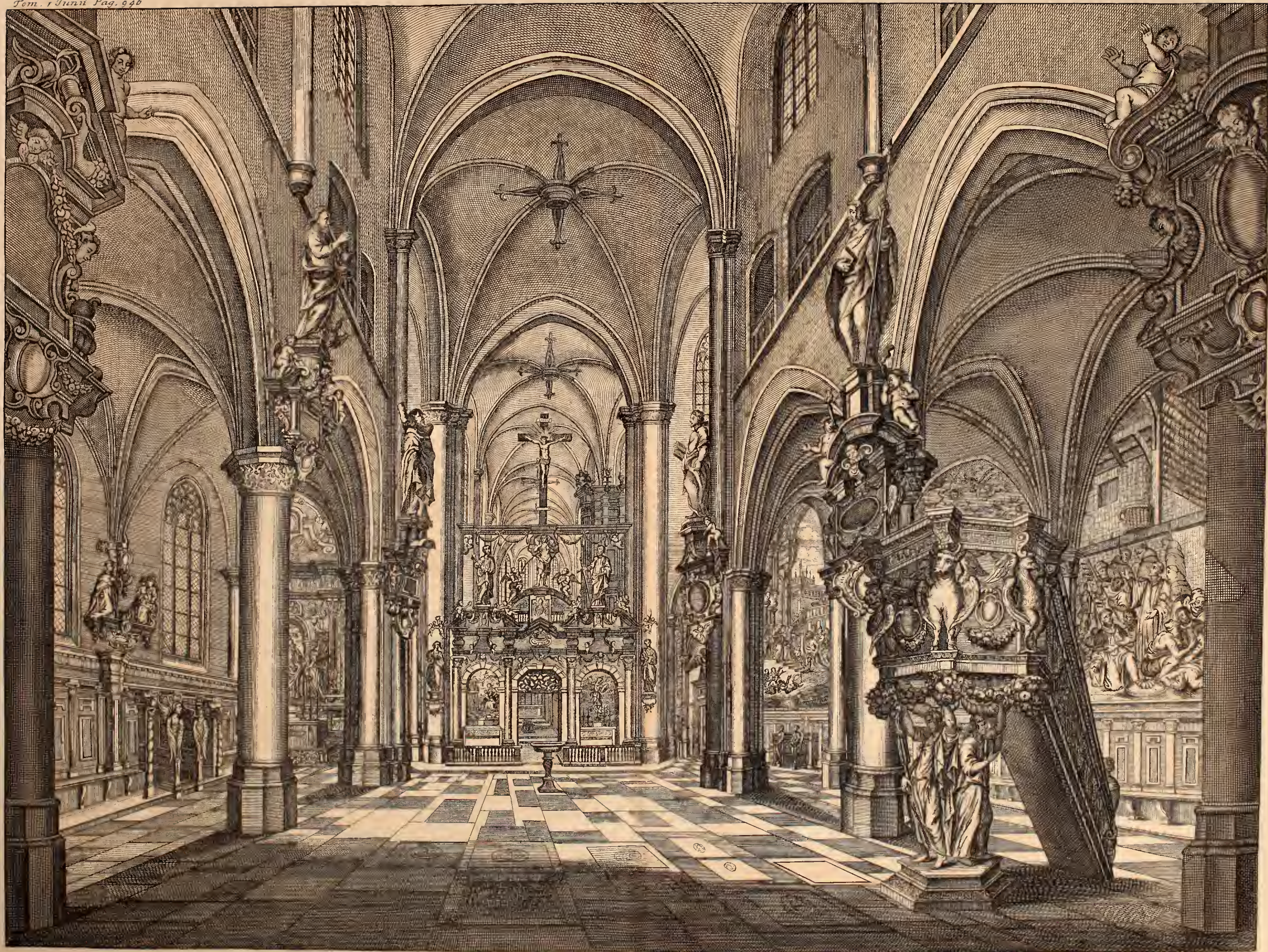

EPITAPHIUM

Cy gist noble home Messire Antoine d'Ognies/ Chlr. Seigneur de Bruay/Sarton/Ramecourt/Lingny et de Croy. Conseillier et Chamblan de defunctz les Ducs Phle et Charles de Bourg.^{ne} et Gouverneur de la ville de Lille . qui trespassa en ceste ville le xix de Mars l'An m. ccc. lxxviii.

Quæ sic Latine sonant :

Hic jacet Dominus Antonius de Ognies, Eques, Toparcha de Bruay, Sarton, Ramecourt, Lygni et Croy, Consiliarius et Camerarius defunctorum Burgundiæ Ducum Philippi et Caroli, atque Gubernator civitatis Insulensis: qui in hac urbe obiit xix Martii, anno MCCCCLXXVIII.

J. van Croes deli. ECCLESIA ABBATIAE S. MICHAELIS ANTVERPIAE ORD. PRÆMONSTRAT. Henri. Lantier sculp. 1797

ABRAHAM ORTELII,

quem urbs urbium Antuerpia edidit,
Rex Regum Philippus Geographum habuit,
monumentum hic vides.

Brevis terra eum cepit,
qui ipse Orbem terrarum cepit,
stylo et tabulis illustravit,
sed mente contempsit,

qua cælum et alta suspexit:
constans adversum spes aut metus;
amicitiæ cultor, candore, fide, officiis;
quietis cultor, sine lite, uxore, prole;
vitam habuit, qualem alius votum.

Ut nunc quoque æterna ei quies sit,
votis fave, Lector.

Obiit in Kal. Julii, anno MDLXXXIX.
Vixit ann. LXXI mens. II, dies LXX.
Colii, ex sorore Nepotes, B. M. poss.

Crucifixus
an. 1566 de-
jectus, anno
1585 resti-
tutus;

erectum po-
stea altare
majus,

positæ tabulæ
Rubenii duæ,

C 46 Hoc igitur Epitaphium unum est ex monumen-
tis dignioribus, quæ solent eruditi alienæ legere: reli-
qui vulgi oculos magis afficiunt ornamenta ejusdem
Ecclesiæ alta. Licet enim vetera omnia dejecerit icono-
clasmus; ea in decuplum restituit, post hæresim domi-
tam reductosque in suam sedem Religiosos, Abbatum
sequentium insignis pietas. Curatum autem imprimis
est, ut quæ dejecta fuerat Christi e Cruce pendentis
figura, novo meliorique apere efformata reponeretur,
cum hac memorabili epigraphæ: Qui me dejecit anno
MDLXVI, Calvini sectarius; me fecit anno MDLXXXV,
ad fidem utique Catholicam reductus. Altarium eodem
turbine dissipatorum quæ fuerit elegantia, inde colli-
gos, quod eorum primum, auro redemptum, Hispani
Mercatores Madritum miserint, velut dignum quod
Regis sacello inferretur. Qualiscumque tamen ejus de-
cor fuit, longe ab eo superatur, quod Matthæus Irselius
Abbas XXXIX substituendum curavit ex solido marmore,
fornici prope ipsi contiguum. In hoc singulari arte
Petri Pauli Rubenii, expressa cernitur Magorum ado-
ratio; nescio tamen an præ hac etiam æstimanda non
sit, quam idem seculi nostri Apelles, ab Italia in pa-
triam redux, primam exposuit civium admirantium
oculis; ubi S. Gregorius, inter Sanctos Martyres

Georgium atque Sebastianum, Domitillam atque Joan-
nem et Paulum eunuchos suos, contemplatur allatam,
quasi e cælo per Angelos, imaginem Deiparæ cum
filiolo. Sola hæc diu sufficere visa est altari, super quo
conservatur venerabile, communicaturis distribuendum;
donec ei sub onnum MDCLXXII speciosissimus ex albo et
nigro marmore ornatus accessit; atque ita vestitus fuit
totus pories, alæ sinistra in Cruce templi adhærens
Turri.

47 Ne autem multum ei cederet ola dextera, adhæ-
rens conventui, amicus meus singularis effecit, D. Am-
brosius van Eyck, Persona et Pastor in Vosselaer
et Beirs: qui sui monumentum aliquod relinquere vo-
lens, ibi anno MDCLXXII poni curavit picturam insi-
guem, et toti illi spatio, alto pedes LXXX, lato XXX
commensuratam, in qua representatur Piscina Beth-
saidæ, septem porticus habens; et ad eam Christus,
paralyticum sociens grabatum tollere, sanumque abire.
Est ea tabula opus Joannis Erasmi Quellini, præsta-
tissimi hac ætate apud Antuerpienses pictoris: a cujus
miani, sub navi laterali post suggestum concionatorium,
etiam habentur tabulæ duæ, Gorcomiensium Martyrum
passionem et Apotheosim representantes; futurumque
putatur, ut reliquis sub lateralibus fornicibus paries,
propter adhærens sibi claustrum fenestris vacuus, pari
decore polatim convestiatur.

48 His obiter consideratis, ad Chorum redeo; non
ut admirem prætensum ei speciosissimum ex candido et
nigro marmore Odeum, vulgo Doxale, geminis altari-
bus superincumbens; vel circumeuntia ipsum Chorum
sedilia sculpturæ elegantis; aut disposita per ambitum
sacella quinque marmoribus tabulisque splendentia;
sed propter Deiparæ statuam, summi altaris vertici
insistentem, tamquam primariæ loci Patronæ, inter
Sanctos Norbertum ac Michaelum; ne id putes absque
prudenti consilio factum. Nam præterquam quod totus
Ordo Præmonstratensis, Merianus sit; peculiare hujus
monasterii Canobitis est, uti hoc formula Professionis:
Offerens trade me Ecclesiæ sanctæ Dei genitricis
Mariæ ac S. Michaelis Antuerpiæ. Hinc ut mini-
mum sequitur, quod præsentis Ecclesiæ conditores,
eandem in nomen utrumque consecratam voluerint. Si
autem doceri posset, eam formulam præsentis Ecclesiæ
retustiore esse; consequenter verosimile fieret S.
Norbertum, vel institutum ab eo Abbatem Waltman-
niam, vel alium denique ex primis unum, ad veterem
S. Michaelis tutelam adscivisse etiam patrocinium Dei-
paræ. Wymannus in sua Brabantia Marianna altius
nititur assurgere, idque a prima fundatione obtinuisse
vult, sic ut eadem quæ S. Michaelis, etiam S. Mariæ
Ecclesiæ ab olim dicto sit. Verum, id in silentio anti-
quorum, ipsam sub uno dumtaxat Archangeli nomine
appellantium, non facile nobis persuaserit. Illius etiam
soli nomen refert sigillum Abbatiale; illum in summo
vertice spectandum dat Turris; illum denique cognatus
noster Norbertus van Couwerven, Abbas XII insigni
mole arteque mirabilem, constituit supra Propylæum;
quod decessor suus construi fecerat, arcus instar trium-
phalis prætensum arcem, ab Oriente ad ecclesiam duc-
centi, et publicæ ad quam stat vix ingens ornamentum;
ut videre est in majori tabula, ad initium superioris
Paragraphi posita. Cetera lubens prætereo, et verbis
parens, quorum segnior efficacia est, arbitris oculis
cognoscere te, in alia hic apposita tabula jubeo, quis
anterioris templi versus Doxale prospectus, quamque
magnificus sit. Sed ut omnia istuc usque progressi
placeant, primum tamen ingressuris nunquam non dis-
plicebit tam præposterus introitus; et sæpe cogitatio
mihi incidit, posse impendia non maximo converti omnia
ab Oriente in Occidentem, sic ut ex hodierno choro
fiat navis anterior, et quæ nunc templi navis anterior
est, mutetur in chorum; producta in hemicyclum sa-
brica, et ea qua nunc circularis est parte, in frontispi-
cium,

Quellini tres

E
Cur in summo
altari

Deipara, ut
primaria
nunc Pa-
trona?

F

Offeritur in
tabula con-
spectus Ecclæ-
siæ interior,

A *cinn complanata. Hoc vero cum audio etiam aliis, dignitate in monasterio præcipuis, in mentem venisse, non despero aliquando factum videre, cum approbatione totius civitatis.*

AUCTORE U. P.
facile ab ortu
in occasum
convertibilis.

Bibliotheca
copia.

49 A templo progressus ad Conventum; non multis te morabor in Bibliotheca, non minus dispositione loci et forulorum ordine speciosa, quum locuples numero selectorum codicum, qui ad annum MDCLVII, supra 8572 dicebantur excrevisse; nec desierunt quotidianis accessionibus sic augeri, ut difficile nunc sit inire rationem omnium, et eo quo nunc sunt loco apte digerere. Eapropter moderatus Prælati cogitat de reaptanda ipsis amplissima aula, olim ad eum finem supra Refectarium structa, quæ inter Dormitorium ac domum Abbatialem procurrit: quod si fiat, nescio an toto Belgio futura sit bibliotheca speciosior ac spatiosior alia, nisi forte Tongerloæ. Minus etiam inharreo ipsius Refectorii, quamvis splendissimo, ornatui describendo, ubi per varia Evangelica convivia assidentem mensis Christum videri fecit prælaudatus Quellinus. Quid enim opus est, prolixo verborum ambitu committere auribus, quod fideiores oculi intuitu uno possunt cognoscere in tabula, ita ordinata, sicut locus obijcitur intus stanti, verso contra meridiem dorso, cum obliquo conspectu utriusque frontalis tabulæ, ad geminum Refectorii caput. Alterum latus (prout a claustro per ostium ingressis spectandum se præbet habenti dorsum. Aquiloni obversum) quatuor similes tabulæ implent; sed iis interpolatæ fenestris, quæ lucem Refectorio toti infundunt. Ut fornice, loco tam amplo superextensus, altius erectus fuerit, optabile est. Hinc sculptor, qui ideas in æs transferendas delineavit, licere sibi putavit, saltem defectum in tabella corrigere: idque ut commodius faceret, luteris utriusque icones cum fenestris altius, quam revera structæ sunt, protulit, nihil in re aliud mutando, quom columnarum in tabulis pictarum altitudinem; quæ revera humiliores sunt, et quales architectonicæ regulæ exigunt, habita ad earum crassitudinem ratione. Monendus hic mihi de eo fuit proportionum ejusmodi peritus; ne inscitæ damnet pictorem: qui tamen consideraas, quanto per hanc mutationem appareat augustinior locus, delineatoris factum non valde improbavit. Sed dimissa admiratione Refectorii, aggredior explicare Abbatum seriem, quæ potior ad historiam est, ex iisdem quæ Chorographiæ Caput III suggerit monumentis, nostræ civitatis antiquioribus Chronicis, aliisque subsidiis.

B *Refectorii decor a picturis.*

C §. VIII. Series xvii primorum Abbatum S. Michaelis.

Primum
Capitulum
generale
an. 1128:

quo loco se-
pultus
Waltmannus
Abbas?

defunctus
an. 1138

WALTMANNUS, ab ipsamet S. Norberto primum anno MCXXIII constitutus Præpositus; deinde ab eodem, jam Archiepiscopo Magdeburgensi, ordinari Abbas jussus anno MCXXVIII; non cum aliis quinque primis pariter ordinatis Abbatibus, sequenti anno interfuit primo Generali Capitulo apud Præmonstratum in Gallia. Præfuit autem Waltmannus, quæ Præpositus, quæ Abbas, annis circiter xv: et tumultus creditur, ipso eo loco hodiernæ Ecclesiæ ad latus septentrionale, ubi etiam nunc jacet lapis, ex albo saxo non maximus, in quo nullius sculpturæ vestigia discernere est, præterquam baculi Abbatialis partem supremam, ceteris lineamentis omnibus, extritis; in quorum locum, post reconciliatam ecclesiam, quæ fuerat ab Iconomachis polluta, eidem lapidi, secundum longitudinem, Teutonice litteris insculpta sunt hæc verba: Hic jacet Dñs Waltmanus, primus Abbas hujus ecclesiæ qui obiit anno Dni m. c. xxxviii. xvii. Kal. Maji. Orate pro eo.

51 Hujus Epitaphii sic rescribendi auctorem alloquantur Versus, olim descripti in pariete, nunc tecti et aboliti, ut sequitur:

Non sinis, ut pereat, tot jam labentibus annis,
Fama viri, primi Abbatis, tot honoribus aucti.
Hunc, Gulielme Comes, Prælate, reducis in auras
Ne pereant prisci per longa oblivia Patres.

D
sepulchralis
lapis reno-
vatus anno
1575

Inferius notatur, monumentum istud Guilielmus Greve posuisse, seu malis reposuisse, anno MCLXXV, id est decimo post Iconoclasticos furores. Eo autem non contentus Chrysostomus vander Sterre, post Guilielmum præfatum quartus, ad eundem parietem aliud ex candido marmore cenotaphium posuit, aureis inscriptum litteris; super quod ipse Waltmannus cernitur, elegantius sculptus, et ante sedentem cum filio Virginem pie genuflexus; idque positum fuit anno MDCXXXVIII, quinto scilicet seculari post mortem Waltmanni.

atque ceno-
taphium an-
ni 1638.

52 II EMELINUS, rexit annis xxvi, obiit MCLXI, xxix Septembris. Sic Chorographia, sed vel in hoc corrigendu, quod anno 1138 ordinatum Emmelinum dicit (sic enim solum invenirentur anni Regiminiis xxiii) vel in ipso annorum xxvi numero. Ego malim credere, exemplum abdicandi ante obitum muneris (adeo frequens in successoribus, ut mox apparebit) fuisse ab ipsamet. Waltmanno, viro humillimo ac religiosissimo sumptum: et hoc cedente, ordinatum Emmelinum anno MCXXXV: ita manebunt hujus regiminiis anni xxvi, quos verosimile est ex veteri Catalogo (ut in talibus solet fieri) acceptos esse; annum vero ordinationis a Chorographiæ auctore, vel potius ab errante typotheta, male notatum 1138, pro 1135. Et sic hujus Abbatis annus xiii fuerit, Christi MCXLVIII, quando Eugenius Papa III illi ejusque Fratribus scribens, Nonis Aprilis, Indict. xi, ut fuerat rogatus: Locum, inquit, in quo divino mancipati estis obsequio, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus; et anno MCLV Godefridus III Marchio Antuerpiensis, in Chorographia proficitur, quod ipsorum monasterium et bona in sua defensione habeat, ut qui sit eorum Dominus et Advocatus.

Papa et Mar-
chio tutelam
loci suscipiunt

IE

53 III ALARDUS rexit annis i non integrum: quippe qui obiit anno MCLXII, i Septembris.

54 IV TRIBALDUS, cum rexisset annis ix, resignavit MCLXXI.

55 V RICHARDUS, cum rexisset annis xviii, resignavit etiam ipse MCLXXXVIII. Huic Alexander Papa III, Eugenii præfati vestigiis insistens, confirmavit anno MCLXXIX cessionem Ecclesiæ per Canonicos Marianos factam aliaque multa privilegia donavit, ut scribit auctor Chorographiæ. Sub eodem Abbate, vel certe priusquam Fredericus Ænobarbus an. MCLXXXIX discederet in Syriam, cum post Godefridi III obitum, Sacri Imperii Marchionatum ac Brabantie Ducatum jam obtineret Henricus IV, adeoque post annum MCLXXXVI; Circa annum, inquam, quo obiit Richardus Abbas, et Walterus successit, dedit Imperator præfatus insigne Diploma, cujus autographum, una cum elegantissimo sigillo, apud Michaelis optime conservatum, primus in lucem extulit Barle Roy, et Notitiæ suæ pag. 13 inseruit, dignum hoc loco recudi. Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator et semper Augustus, Henrico Duci et fidelibus suis civibus Antuerpiensibus, gratiam suam et omne bonum. Fidelitati vestræ plurimas et maximas agimus grates, quod unanimiter pro augendo et conservando Imperiali Coronæ Solio laboratis, et Marchiam ad honorem nostrum et Imperii, quod nobis et gratum, fideliter defenditis et conservatis. De hoc quoque vos plurimum commendamus, laudes vobis et præconia referimus, quod prout nostræ Majestatis auribus est intimatum ecclesiam S. Michaelis beneficiis vestris et elemosynis sustentatis, et in sancta religione et honestate laudabiliter serviatis. Quia vero ex abundanti gratia nostra et æternæ retributionis intuitu ecclesiam S. Michaelis, cujus patrocinium optamus habere in cælis, in no-

F
Prædicti Imp.
diploma,

laudantis
eius Antuer-
pienses

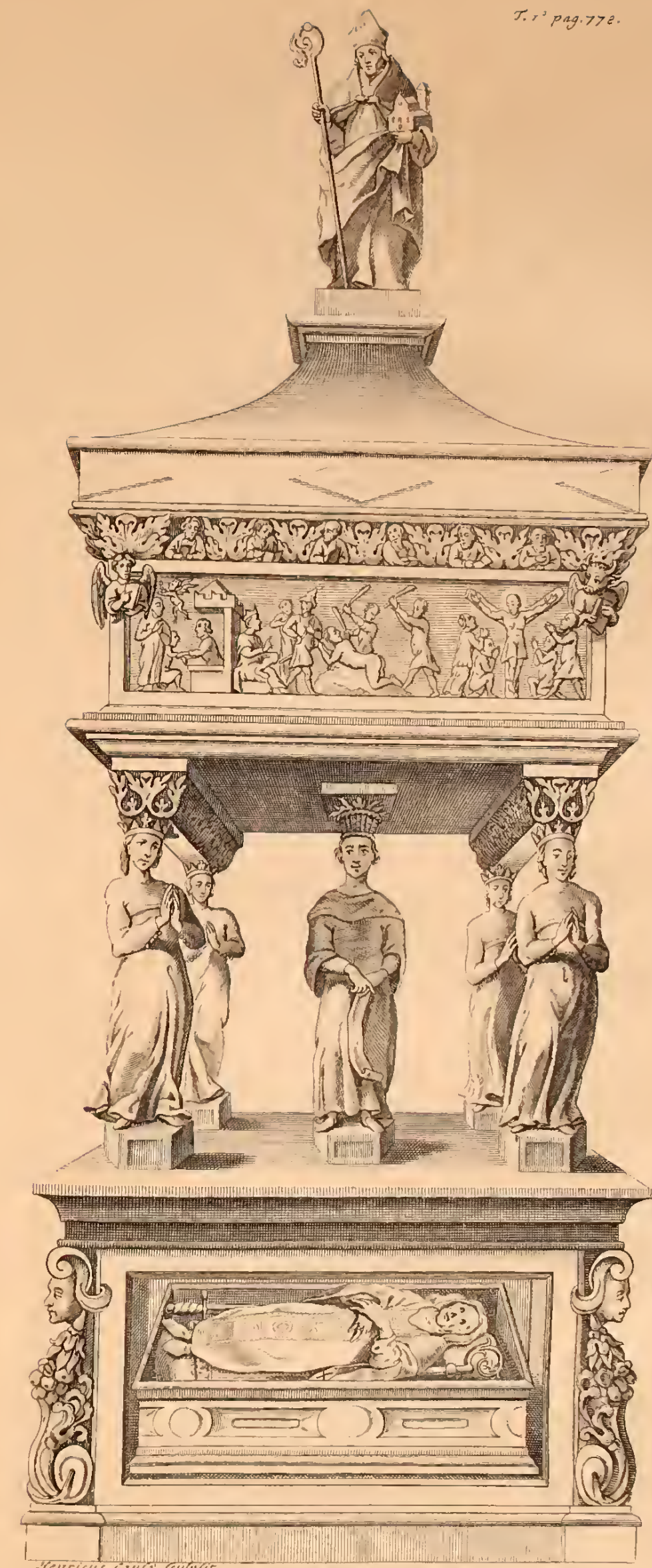
stræ

Henricus Caumont sculpsit Frons Occidentalis

Frons Orientalis Io. Enghius Quellinus pinxit

Henricus Caumont sculpsit

A stræ Majestatis protectionem, tuendam et gubernandam suscepimus; ideo eam ab omni collecta et exactione liberam esse volumus, tam publica quam privata; Imperiali auctoritate præcipientes, ut de cetero eam in aliquo nullus molestare vel inquietare præsumat, de omnibus possessionibus suis quas tenet. Deest, quod mirum, non solum ubi aut quo die et unno datum Diploma sit, sed etiam subsignatio Imperatoris et Cancellarii; solumque adest Sigillum, quod dixi, et hic subdo, ut oculis suis Lector curiosus

de beneficentia impensa Michaelis s,

et hos liberos declarantis.

B usurpare possit formam Imperialis seculo XII habitus, adhuc multum retinens ex eo in quo Fuldenses Antiquitates, ad Acta S. Bonifacii in hoc ipso Tomo exhibitæ, ante pag. 439, representant Carolum et Carlomanum fratres, Francorum Reges, a Zacharia Papa coronatos, nisi quod chlamys majori fluens symmate, a dextro humero de post tergum retracta in latus sinistrum, ipsa etiam genna et tibia sedentis operiat: quodque ex corona Imperiali descendant in humeros insulæ, quasi Episcopales.

56 VI WALTERUS de STRIPEN Flander, rexit annis IV, obiitque MCXCII, IX Novembris. Monumentum illius esse videtur lapis ille cæruleus grandis, qui nunc ante Chori portam ex latere Evangelii invenitur pavimento instratus, extritis pene lineamentis, nec nisi acientiori oculo conspicuis, manifeste adhuc retinens habitum Abbatis Præmonstratensis, cujus nomen expriment litteræ initiales WA, mutuo sibi implexæ; licet amplius circum limbus, qui hic omittitur, animalibus quatuor Evangelicis ad cornua expressis circumpositus, contineat superinductum veteri, Epitaphium multo recentius, cujusdam seculo XVI Vicarii, Wilielmi. Et forte, ut huic quadamtenus aptarentur vetustioris defuncti lineamenta, trium seculorum spatio jam fere extrita, pedibus transeuntium, ablata penitus fuerint verba vel versus basi insculpti, et Pedum, quod stanti in lapide Waltero æque potuit adsculptum fuisse pedum Abbatiale, sicut fuit adsculptum Waltmano, adhuc in lapide ejus sepulchrali conspicuum. Et hac rotatione puto tumulatos fuisse omnes, tam præcedentes quam sequentes Abbates: idque vel in veteri ecclesia, si jam tum moris erat Prælatos in ecclesia sepeliri; vel saltem in Ambitu, quem Claustrum vocant. Et forsitan accurate scrutantes, plurimum similium monumentorum saltem fragmina quædam invenient ad alios usus translata: nam et in primo, qui ab Abbatia ad Chorum ducit gradu, stratum hujusmodi lapidem fere dimidium videmus, adhuc aliquas ad oram unam litteras retinentem. Cur autem litteras WA, non interpretor, Wilielmus

Sepultura sub lapide nunc in nova ecclesia inveniendo,

et aptato eundem longe juniori Abbatie Vicario:

Abbas, ut intelligatur hujus nominis primus vel secundus seculo XIV defuncti? Nempe sua isti habent adhuc memoriter servata Epitaphia, longiora et operosiora, quam ut insculpi potuerint vel basi vel limbo. Interim vides hic habitum non ita multum diversum ab eo quo hodie Prælati utuntur, et solum minus laete fluentem.

D AUCTORE D. P. sic ut Walteri lineamenta quadamtenus appareant.

57 VII HELYAS, cum rexisset annis VII, resignavit, et obiit anno MCXCIX, XXIV Decembris.

58 VIII GISELBERTUS præfuit annis VI; resignavitque, et obiit anno MCCV, VI Octobris. Huic anno MCC Innocentius Papa III, confirmans decessorum suorum Acta, nova quædam privilegia addidit, quoad decimas quasdam, libertates sepulturæ, et exactiones secularium Principum.

59 IX HUGO rexit annis III, et resignavit, atque obiit anno MCCVIII, VII Januarii, ubi annum intellige, sicut et deinceps protendi usque ad Pascha, adeoque eum a kalendis Januarii nunc inchoantibus censendum MCCIX. Hic autem notat Auctor Chorographiæ, idem videri resignasse et obiisse, eo quod jam tertium consequenter dicatur eodem anno factum utrumque. Equidem hos postremos tres, mutuum exemplum secutos facile crediderim cessionem fecisse extremo in morbo, cum diutius vivere non sperarent; idque fortassis ut exercerent delatam sibi a Fratribus eligendi successoris potestatem. De Tibaldo et Richardo non est cur dubitemus, quin cessionem a se factæ aliquanto diutius supervixerint: sed vel regiminis impotes propter senium, vel pertæsi præ studio quietæ contemplationis. Veram autem resignationem, id est translationem dignitatis et

F

NOT. 52

Resignandæ Prælatuæ usus frequens:

A *juris in alium, usitatam Michaelitis, clare probat Epitaphium Abbatis xxv, cui (ut ubi dicitur) regendi officium Præsul contulit alter; sed nullo reprobante, ut intelligatur id factum consensu omnium prærequisito et habito.*

Vacat Abbatia biennio.

60 x ARNOLDUS DE ERPSE, creatur anno MCCX. Causam vacantis per biennium Abbatie nemo exprimit nec ego divinare præsumpsim; nisi forte aliquod impedimentum in eo, quem Hugo successorem nominaverat, ob quod non fuerit receptus ab Henrico Duce et Marchione præfato; aut certe Benedictio ejus differri debuerit, propter absentiam Joannis Cameracensis Episcopi, sequentis castro Otthonis IV Imperatoris usque in Italiam: invenitur enim anno MCCIX apud Spoletum mense Decembri subscripsisse privilegiis Portensis et Walhenrithensis Abbatiarum, uti legere est in Historia Cameracensi Joannis Carpentarii tom. 1 pag. 374. Rexit Arnoldus annis ix, post quos postulat et electus fuit in Bona-spe, ubi ecclesiam rexit annis xi. Interim

61 xi HERMANNUS rexit et obiit anno MCCXXX kalendis Julii, et sarcophago inscriptum hoc distichon fuit:

B Hic jacet HERMANNUS, quem de medio tulit annus Christi millenus, bis centenusque tricenarius.

61 xii SIGERIUS, brevis paucorum mensium Abbas, eodem quo prior anno mortuus xxiv Novembris. Monasterii MS. Catalogus, diverso tamen caractere, adscriptum habet, Natus in Balen, cujus loci Ecclesia forsitan tunc a Michaelitis administrabatur; anno deinde MCCLXVI filix eorum, Averbodiensi scilicet monasterio, collata, teste le Roy in Marchionatu pag. 274. Quod autem hoc primum tempore inveniantur Abbatibus adscriptum nomen loci natalis, cogitare me facit, prægressos Walterum et Arnoldum, cognominatos de Stripen, et de Erpse, nobilitiori titulo, tumquam ex illorum locorum Toparchis prognatos; solis enim Nobilibus usitatum tunc erat, idque non amplius quam ab annis ducentis superioribus ceperat, solis, inquam, Nobilibus tunc usitatum erat cognominari a locis Dominorum suorum: quorum imitatione ignobiles alii ceperunt cognomen sumere a loco suæ nativitatis.

62 Porro duobus istis, uno anno sic mortuis, repetitus redditusque a monasterio Bonæ-Spei prope Binchium in Hannonia Arnoldus, in Catalogo Abbatie præcitato, numeratur Abbas xiii, tamquam diversus ab Abbate x, cum tamen unum eundemque esse Michaelitis censeant, quibus in hoc nolim refragari: dicunt autem, quod in hoc secundo regimine vixit annis vii, quorum quinto Henricus Dux (verosimiliter V patri succedens ipso anno MCCXXXV) libertatem dat Canonici S. Michaelis, quod construere possint naves circa ambitum claustrum ubicumque voluerint. Postea idem Arnoldus resignavit, et obiit ix Januarii MCCXXXIX. Sit ergo nobis Abbas.

63 xiii EGGENIUS, qui rexit annis v, et resignavit: obiitque anno MCCXLIV (nunc XLV) ultimo Januarii. Regimen ejus memorabile nobis facit ruina Turris, anno MCCXLI collapsæ, dum sacrum solenne cantant Religiosi, sicut ex civitatis Registris notavit et indicavit Secretarius Valkenisse. Est autem credibile, eandem opere firmitiori et grandiori eodem loco, quo prior steterat et præsens nunc stat, resurrexisse. quatenus opus erat ad usum campanarum, quæ sic imperfecta manserit per annos fere centum, quando ejus absolutio indicabitur sub xxi Abbate Martino.

64 xiv GERARDUS DE LYRA, proximo Antuerpiæ oppido, qui rexit Ecclesiam S. Michaelis annis xiv, quorum primo Innocentius IV diploma emanat, quo hujus Ecclesie Canonici facultas datur succedendi in bona parentum, eodem modo, ac si mansissent in seculo; quam facultatem Clemens IV, anno MCCLXVII; et Martinus IV, MCCLXXXII confirmarunt,

nihil id officere existimantes solennitati Professionis religiosæ. Quod ii notent velim, quibus nunc difficile captu videtur, quomodo ejusmodi jus cum veritate religiosi status consistat in Societatis nostræ hominibus, ante solennia Professorum, et publica Coadjutorum formatorum vota. Habetur autem Gerardi Abbatis Epitaphium sic expositum,

Me quem petra tegit GERARDUM, Lyra creavit;
Et qui cuncta regit hic me Rex exanimavit.
Vivens dictus eram præsentis Pastor Ovilis:
Non sum quod fueram, sed fæx putredoque vilis.
Quodsum, lector, eris: tempus transit: gemit, plora:
Nolens me sequeris: Dominum pro me, precor, ora.
Sub hoc Epitaphio scriptum erat: Me tumultant anno Do. mill. ducent. quinquag. octo xvi Julii: quæ non mirarer ab ipsomet vivente composita et sculpti mandata, relicto post Ducent. spatia vocuo, quod suam post mortem suppleretur.

65 xv JOANNES, dictus de Lyra, nescio an a patria, an potius a familia, quæ istius nominis jam tum Antuerpiæ fuit Equestris, quæque anno MCXCVI summum Prætozem, vulgo Markgravium, civitati dederat, nomine Guilhelmu, seculo autem decimo quinto jam adulto, Consules duos, Willielmum atque Walterum; deinde Arnoldum, ab MDVI ad XXIX quater et decies eo Magistratu functum; cujus posteri in nomen Berchemiorum transgressi, Henricum Florentiumque dederat, ambos novies titulo isto ornatos. Ut taceam Immerselios, ejusdem familie Lyranæ ramum alterum, quæ summos Prætozes omnino quinque, nec non Joannem tulit, uno septennio quater Consulem. Rexit porro Joannes de Lyra, cujus causa hæc attigimus, annis xiii, et postea resignavit, primoque post resignationem obiit anno, scilicet MCCLXXXII, xi Novembris.

66 xvi ÆGIDIUS DE BIERULIET, creatus anno MCCLXXI, rexit annos vii; postea electus et postulat a Præmonstrato, summum egit totius Ordinis Magistratum annis tribus; deinde resignavit, et Antuerpiam regressus, privatam ibi vitam egit adhuc annos iv: obiit enim primum anno MCCLXXXVI, xvi Julii, in Epitaphio sic laudatus,
Clemens mens humilis, munda caro, vita jucunda,
ÆGIDIUM BIERULIET commendat, utique dignum:
Grege igitur fidei roget, ut vitam requieat

Perpetuo det ei gratia summa Dei.

Obitus autem ad caput sic notatur,

Bis sex centeno, bis terno, bis quadragenno
Anno decessit: huic Christus vera quies sit.

67 xvii HENRICUS DE MECHLINIA, non ita dictus a familia, tunc etiam nobili inter Antuerpienses, quibus undecies Consulem dedit, spatio annorum paulo plus quam quadraginta, in consilio seculi xv et xvi; sed a patria; sicut apparet ex Epitaphio, quod nobis tale recitatur ex Swertio,

Consilio plenus, vir pulcher, totus amœnus,
Et Pater egregius, pius et Pastor Gregis hujus,
Mechliniæ natus, jacet hic HENRICUS humatus.
Hic Prælatorum speculum venerabile morum,
Inter Magnates bene vixit: reddere grates
Largus; discretus, facundus, eratque facetus.
Qui dum vivebat, per bis duo lustra regebat
Claustra sed annorum spatium superadde duorum.
Qui legis hæc ora, quod Mater-Virgo decora
Isti solamen divinitus impetret Amen.

Tempus vero mortis sic porro describitur ad loculi caput:

Anno milleno cum ter centum legeretur,
Mors necat huic telis in Octavis Michaelis.
Id est vi Octobris, ab anno autem MCCC retrogradiens per annos xxii pervenit ad MCCLXXVIII: ipsum quo decessor Ægidius Præmonstratum transiit, quidquid alii circa Henrici principium hallucinentur.

Familia de
Lyra Antuep.
Equestris.
E

Abbat Antuerp
factus Gene-
ralis Ordinis.

F
A Mechlinia,
stirps Con-
sularis,

Hinc incipit
usus Præla-
tos a fami-
lia vel pa-
tria cogno-
minandi,

Collapsa tur-
ris anno 1244.

Facultas
hereditandi
Michaelitis
data,

A

§. IX. Successio Abbatum medii ævi, quorum plerique a templo vel domo aucta laudantur in suis Epitaphiis.

NOT. 53

GODEFRIDUS DE WAERLOOS, multis laudibus cumulat in Epitaphio, cujus initio significatur obiisse MCCCXXVIII, XI Januarii, qui nobis, nunc a kalendis Januarii annum auspiciantibus : diceretur MCCCXXIX : Anno dum scribit C ter, M, tria X, minus I bis, Terno Janus Idus, heu ! decessit GODEFRIDUS Abbas, vir fidus, Pastorum nobile sidus, De WAERLOOS dictus : qui nullo crimine victus, Pervigili cura tenuit Claustro sua jura ; Virtutis cultor, lex pacis, criminis ultor ; Auctor opum, morum, templi, gregis, atque domo-

rum ;]

Lætis seu mœstis conformis, gratus honestis.

Est oculus testis, præbens spectacula gestis.

Ut tecum, Christe, regnet, Grex supplicat iste.

Spatium quoque regiminis unorum XXVIII, sic notatur ad caput :

B

Annis bisdenis, cum bisquatuor duodenis (i. mensibus) Hic fueram Rector : ora pro me, rogo, Lector.

Fuerat ergo installatus sub initium anni nobis MCCC, postquam Abbatia vacasset mensibus ut summum duobus. Quibus ille tempore regiminis sui Donum vel Templum auxerit, vellem posse distinctius explicare. Quicquid tamen fecit, fecisse debuit circa ecclesiam veterem, jam fere a CCCL annis stantem, et adjunctum Boreali ejus lateri claustrum ; cum ad Meridiem nihil esset præter quasdam extra-claustralium operum officinas.

Joannes Abb. Averbod. sese abdicat,

69 Hujus Abbatis tempus, quarto ejus anno corrente vehementer illustravit Joannis, Averbodiensis Abbatis XIV, regressus ad Matrem suam Antuerpiensem ecclesiam, unde anno MCLXXXIX fuerat assumptus. Postquam enim commissum sibi locum tum spiritualibus, tum temporalibus bonis mirifice auxisset per annos XV, humilitatis exemplo, Præmonstratensibus (ut vidimus) minime raro, abdicavit dignitatem, et in nativo suo Conventu quinquennium impendit, quo se compararet ad mortem : qua obita inter Antuerpienses Abbates tumulum cum hoc Epitaphio meruit :

Laudibus immensis est dignus Averbodiensis

Abbas, nunc Frater. Succurrat ei pia Mater.

Pili summe Dei, Fratris miserere JOANNIS :

C

Per te detur ei Paradisus in omnibus annis.

et Antuerpiæ privatus moritur,

Werchter erat natus, de ROTZELAER atque vocatus : Christo sit gratus, in æthere sanctificatus, Coersel Curatus, modo sit sine fine beatus.

Anno milleno trecentenoque noveno,

Vixerat in mundo : sit cum Jesu Nazareno.

Averbodienses dicunt, cum in suis monumentis prædicari ut Sanctum, et obitus diem notant XI Augusti : sed errant in anno 1308 notando : cum certius hinc discamus annum 1309. Epitaphium illud relaturus Chorographus, sub annum 1639 scribens, asserit, ipsum se reperisse annotatum a Domino Gerardo van Loen, ante annos plus centum Abbate S. Michaelis. Sed talis eo tempore nullus fuit, Gregorio de Hugi presidente ab anno MDXXXVIII ad MDLI inclusive. Itaque non displicet conjectura R. D. Theodori Ryswyk Provisoris, cujus diligentia varie me adjutum profector, suspicantis pro more ejus ævi scriptam nominis litteram initialem G, redditam ab aliis Godefridus, ab aliis Gerardus ; qui avito cognomine van Loen dictus, a patria vero de Waerloos (est enim eo nomine vicus in Brabantia, mediu inter Antuerpiam et Mechliniam via) fuerit XVIII Abbas S. Michaelis, ante ducentos annos quam Chorographia scriberetur,

ut docet Epitaphium, ab Ab. Gerardo van Loen descriptum.

Quis hic?

Joanni Averbodiensi corvus : quod ipsorum Michaelitarum examini ulteriori relinquo.

D

AUCTORE D. P.

70 XIX WILHELMUS DE BRUXELLA dictus CABLIAU, ad sui sarcophagi caput, sic loquens inducitur :

Annis bis senis, hic, mensibus atque novenis

Rexi : me, lenis Deus, omnibus eripe pœnis.

Laudes vero ejus, utque annus et dies mortis, MCCCXLI, XXV Novembris, sic explicantur in Epitaphio :

WILHELMUS meritis probus Abbas, ac homo mitis Ecce quod est, eritis : huic subsidium preces sitis.

Bruxellæ natus, Tongerlo canonicatus,

Diestæ Curatus, Pater hic Pastorque sacratus,

Tutor adesse Gregi studuit, custos fore legi ;

Se ratione regi, pia vota Deo dare Regi.

Psalmis assuetus, * famæ dulcore repletus,

Hospitibus lætus, recto moderamine fretus ;

Purior ingressus, vario tentamine pressus,

Constans processus, felix sit ab orbe recessus.

Mille trecentenis I juncta, quater quoque denis,

Cessit ei fine nox post festum Catharinæ.

Si extaret historia Monasterii plenior, sciremus quasnam fuerit vel contradictiones vel adversitates passus sub initium sive ingressum ad dignitatem ; qui quod purior fuerit simoniaca labe, quam ea ferebant tempore, videtur significatum Porta voluisse.

* an faminis seu famnis

E

71 XX WILHELMUS II, cognomento variæ scripto Lympiæ, Lymxiæ vel Liminas, nec non de Antuerpia : sed primam scripturam præferendam suadet libellus de septem patriciis Antuerpiæ Tribubus, quarum quarta de Wilmars dedit seculo XIV Nicolaum, Elisabethæ Lympiæ maritum, ab anno MCCCXXXIX ad MCCCCIII novies in hac urbe Scabinum seu Senatorem. Iste ex versibus tumulo inscriptis intelligitur obiisse anno MCCCCIII, XI Octobris, cum rexisset annis ferme XII.

Familia Lympiæ

Rector bis senis erat hic annis, sine denis

Hebdomadis : pœnis careat ; jungatur amœnis.

LYMPIÆ hic dictus, Abbas virtutes refertus,

Saxo districtus jacet hoc, WILHELMUS opertus.

Ipsè modestus, turpe refutans qualibet hora,

Largus, honestus, reproba mutans in meliora.

Inter edendum, se reverendum dapsilitate

Efficiebat, seque regebat sobrietate.

Jus tenuit, nec opes minuit : verbis redimitus,

Auxilium per consilium dabat ipse peritus.

Compatiens mœsto, semper fuit ad bona præsto,

Gommari festo decedens, fine modesto

Mundi liquit iter, C ter, M scriptis, L, et I ter.

Qui super astra sedes, Rex, tecum vivere se des.

Altero ab electione ejus anno, Christi MCCCXLIII emanavit diploma Antuerpiæ, quod omni jure ac libertate civium utantur etiam Canonici S. Michaelis.

F

72 XXI MARTINUS DE LEUYS, sive LOYS, nomine dissyllabo, sed varie scripto, Antuerpiensis fuit etiam ipse, hoc enim indicat Epitaphium, cum hac de villa generatum, sic laudat.

Sub petra jacet hac terra MARTINUS humatus,

Lo-ys dictatus, super afflictis miseratus.

Moribus ornatus, hac de villa generatus.

Abbas mansuetus, hospes largus, quoque lætus :

Pax pia Fratrum, flos quoque Patrum. Turris hic [alta

Perficiebat, reficiebat plurima fracta.

Damna nocentia neque decentia sustulit ; ejus

In reparando fuit magna diligentia claustro.

M canitur, C ter, L adde, viginti, duoque :

Quando fuit sexto Februi. perit ecce, kalendas.

Quæ super astra sedet, huic, Christe, Parens tua se [det.

Perfecta turris,

Obiit ergo, anno MCCCXLII, die XXVII Januarii. Turri impositum a Martino fastigium, pyramidale fuit, ut fere tunc aliæ turres omnes habebant ; talemque vulgus pictam ex longo quodam volumine, occasione litis ante

fastigium pyramidati

annum

A annum MCCCC inter Antuerpienses et Rupelmondenses
AUCTORE D. P. vertentis, representante utroque Scaldis ripam, cum
impositis hinc et illi ædificiis, publicis privatisque;
ubi ecclesia Michaelitica, parva adhuc et sub unico
simplici tecto notatur. Ne autem ignoraret lector tem-
pus regimini fuisse annorum XVIII, hebdomadam XIII,
ita legebatur ad caput prædictæ tumbe,

Annis ter senis, tribus hebdomadis, quoque denis
Rexi; Rex lenis, me cœli junge Serenis.

Per quod tempus si retro gradiaris a die mortis XXVII
Januarii; invenies, eum installatum fuisse XXVII Octo-
bris anno MCCCCLIII; atque adco Abbatiam post obitum
Willelmi die XI ejusdem Octobris defuncti, vacasse
dies XVI.

73 XXII WILHELMUS III, dictus BRUYLOCHT vel
BRULOCHT, Antuerpiensis.

Annis ter senis hic, mensibus octoque Rector,
Christe, fui: lenis mihi sis preor, et pete Lector.
Ita od caput sculptum legebatur, reliqua aut sequitur:
Claustro Prælati WILHELMUS, in hoc bene
gratus,

De villa natus præsentē, BRULOCHT vocitatus,
Præbuit exemplum vivens laudabile, templum
Sæpe frequentando psallens, Missas celebrando,
Ipse muris, validis, duris, claustrum stabilivit,
Codicibus multiplicibus nec non redimivit.

Contra vexantes et eum placitando gravantes
Jus sibi servavit, et pervigil hos superavit.
Non fuit elatus, sed cernuus atque quietus:

Hospitibus gratus, bene mitis, eratque tacens vir.
Noctu mox ante Quintini, connumerante

M, minus X, C quater, obit: tegit hic lapis ater.
Colitur S. Quintinus, cujus festum antecedente nocte
ille obiit, XXI Octobris.

§. X. Abbates seculo XV, de fabrica plerique etiam meriti bene.

PETRUS BREEM Antuerpiensis. Hic anno VIII regi-
minis sui, Christi MCCCXCVIII comitatus fuit amburbale
processionem, Dominica infra Octavam Deiparæ
Assumptæ, tunc in XVII Augusti cadente. De hac pro-
cessionē id memorabile narrant Chronica; primum cir-
cumferri in ea tunc captam miraculosam illam icun-
culam Deiparæ, quæ Marianæ ecclesiæ initium fuerat.
Nec parvam partem habuerit idem Abbas in hujusmodi
consilio; quippe prima tunc in urbe Persona. Hic ne
sibi sub Sixto Papa IV auferretur, reducta sub Com-
mendam Abbatia, cum deprecaretur Senatus Antuer-
piensis anno MCCCCLXXVII, hoc inter alia usus est or-
gumento; quia Abbatialis dignitas alia nobiscum,
aut etiam sub nostris suburbiis, non est, quæ festi-
vitates sacras processionesque solennes nobiscum
concelebret atque decoret. Ordo autem procedendi
varius fuisse dicitur inter Collegii utriusque Canonicos:
aliquando enim alterna Nigrorum et Alborum paria
ire solita, aliquando seriatim hinc Nigros inde Albos:
sive autem hoc sive illud fieret, ordinem clauderat Ab-
bas. Nunc vero, cum facta est urbs nostra Episcopalis,
et ea hoc amplior dignitas Mariano Capitulo accessit,
sic ordinata res est, ut prægredientes Religiosos cete-
ros, subsequuntur sub sua Cruce cum Abbate Michaeli-
tæ, deinde Mariani cum Episcopo.

75 Idem Petrus initium dedit novæ, quæ hodie
stat Basilicæ extruendæ, incipiens a Choro eique cir-
cunductis capellis: quod, uti et alia ejus opera, ex
ejusdem Epitaphio sic intelligitur:

Hic jacet infixus PETRUS BREEM, sic vocitatus:
Ipsius est fructus omni virtute probatus.

Namque pius Pastor, et opum fuerat bonus auctor:
Instructor morum fuit, et præcessor honorum;

Compatiens miseris, et pauperibus bene largus.

Illic nulli cessit; in jure suo bene gessit.

Partem postremam Templi fundavit amœnam:

Muro firmavit Claustrum, Portam decoravit.

Ante Georg lucem mundo transivit ab isto:

Lucem perpetuam det ei qui cuncta creavit.

Et od caput:

Hic jaceo PETRUS BREEM, Petrus sim benedictus:

Rexi bis denis hoc Claustrum cum tribus annis.

Chorum autem (hic enim intelligendus est dici pars
templi postrema, licet prius tempore fabricata) Cho-
rum, inquam, hodiernum, cum circumcumbentibus sacellis,
sic fundavit Petrus, ut etiam opere ipso compleverit,
fornicibus tamen fortassis exceptis.

76 Choro sane nondum consummato, haud potuisset
congrue exordiri, et perficere partem illam novi Con-
ventus ad meridiem, supra quam procurrit Dormito-
rium, hodiernum, ubi et Domus Capitularis et Loeu-
torium est, et ante utrumque septenis voluminibus forni-
catis procedens Orientalis pars hodierni Ambitus.
Horum autem septem fornicum medius, umbelicum
habet orbicularem, ceterorum umbonibus similem, non
tamen Sanctorum hominum imaginibus ut illi inscul-
ptum, sed Angelo Michaeli, cum hoc quod hodie ibi
conspicitur lemmote, ad metri leges minus apte
tornato;

O Michael sancte, mihi Petro Breem miserere.
Neque mirarer si idem lapis impendat loco, sub quo
ipse sibi sepulturam elegerat, licet non obtinuerit, sed
decessoribus additus in veteri ambitu videatur, novo
nondum perfecto, ideoque adhuc minus apto. Ejusdem
ætatis videtur esse fornix majoris Portæ ad viam pu-
blicam constitutæ, qua ingressus datur ad aream ante
Conventum et Abbatiam ample protensam, et nunc amœ-
nis arboribus consitam; non tamen eo loco quo novi ope-
ris portam nostra exprimit tabula, sed ad finem desi-
gnatarum ibi domorum nec adhuc perfecturarum, uti
superius monui num. 24. Obiit ex numeris prænotatis et
ex MS. Catalogo Petrus, anno MCCCXIII, XX Aprilis;
haud dubie designatam successoribus relinquens operis
totius, tam feliciter inchoati, ideam.

77 XXIV OLARDUS TERLINCK, cum rexisset eccle-
siam istam annis XXXVIII et mensibus X, postea
resignavit, obiitque VI Septembris anno MCCCCII,
factæ a se resignationi anno fortassis non integro su-
perstes. Huic Innocentius Papa VIII anno MCCCXXVIII
dat potestatem et jus conferendi Tonsuram ac
minores Ordines. Laudatur in sua Tumba his ver-
sibus:

Quamvis ossa tegat hæc petra Patris reverendi,

OLARDI TERLINCK; tamen ejus fama superstes

Vivax semper erit: qui dum præsederat Abbas
Istius Ecclesiæ, res nulla remansit inane.

Aucta Sacristia est per eum donis pretiosis,

Bibliotheca libris, Conventus juribus amplis.

Pervigilans fuit ipse Gregi, prælargus egenis,

Dapsilis hospitibus. Hunc ultro reliquit honorem

Annis quando fere præerat triginta novemque,

Mille quadringentis et quinquaginta duobus

Annis præteritis Domini; sol abstulit istum

Septembris sextus. Vero nunc Sole fruatur.

Haecenus cum Swertio Olardum scripsi, quia hunc
sequi etiam elegit Auctor Chorographiæ; licet fateatur
esse qui Olardum nominet, nec desint publica instru-
menta in membrana, ejus nomine edita, ubi prætitula-
tur Olondus, per quom distincte et majusculis litteris,
sicut ipse vidi: subtus autem cernitur appressum Sigil-
lum monasterii antiquum quo etiam nunc utuntur Ab-
bates, quod infra aptiori loco §. 13 spectandum dabi-
tur. Habeo ecgraphum instrumenti de fundatione
capellæ SS. Mariæ et Eligii in Foro equorum, cum
campana, campanili et Capellano perpetuo, apud
nos facienda per Decanum, Provisores et Ministerium
Fabrorum, ut de Missis aliisque divinis Officiis pros-
pectum

cum Domo
Capitulari
Dormitorio, et
parte Ambi-
tus:

E

ex idea to-
tus operis
nunc stantis

Fundatio ca-
pellæ in foro
Equorum et
conventus

Muri ducti
circum mona-
sterium.

B

Processio am-
burbalis cum
Statua Maria-
na,

C

In ea tunc
prima persona
Abbas:

quis tunc ordo
inter utrosque
Canonicos?

Initium novæ
basilicæ ad S.
Michaelis:

pectum esset pauperibus ipsius ministerii, quorum habitationi et victui eo loci empti erat domus; a qua domo usque ad B. Mariæ quæ Collegiata et Parochialis est, aliasque ipsius oppidi, tanta est distantia, quod ipsi pauperes, ex senio et alias debiles, ipsas ecclesias accedere retrahant. Hinc fundationi, Pontificia auctoritate stabilendæ, Commissarius a Nicolao Papa V constitutus Abbas S. Michaelis, anno MCCCCLII, XII kal. Maji, injunctum sibi munus exequitur, per datas XIV Augusti ejusdem anni, et se ubique nominat ac scribit Oloudum.

78 XXV JOANNES II, cognomento FIERKENS, Antuerpiensis, anno MCCCCLVIII, regiminis VI, a Pio Papa II jus Annuli et Mitræ obtinuit, anno MCCCCLIX, addita causa quod ejus monasterium, inter cetera istarum partium valde solenne, notabile et caput trium aliorum notabilium monasteriorum existit, quorum Abbates ubique Mitra utuntur, et ipse Baptismo, exequiis Nobilium ac solennibus processionibus interesse cum aliis Abbatibus invitatus seu rogatus consuevit: indignum scilicet judicante Pontifice, Patrem Abbatem minori quam filios decore fulgere. Præclara Acta temporis ejus, quod annorum XXIII fuit, sic explicat Epitaphium.

Hic jacet in tumulo FIERKENS, virtute JOANNES, Insignis Præsul: hoc proba vita docet. Abbas erat hujus templi venerandus, et urbe Hac genitus, prudens, optimus, atque pius. Moribus emeruit, nullo reprobante, regendi Officium; Præsul contulit alter ei. O bene consultum! Turbæ secretus egenti Dona dabat dextra, nescia lava tamen. Profuerit quantum Pastor vigilans lo benignus In Grege dilecto, plurima signa monent. Namque locum struxit pulchrum ad convivia Fratrum Desuper et fulta est Bibliotheca libris; Præsulis atque domos aula exornavit, ubique Perdita restituens, adjiciensque nova: Atque Crucem mediam templi, partemque chorumque Perfecit, Beerschot egregiamque domum: Auctaque jura suis, Mitras, habitu-que reliquit: Annis bis dens præfuit atque tribus. Nunc jacet, exemplum reliquis Pastoribus: altum Mens petiit cælum, perfruiturque Deo.

Defunctus est XIX Januarii, anni nobis MCCCCLXXVI.

79 Choro, quem perfecisse hic Abbas dicitur, non potuit nisi fornix defuisse, ut supra dixi. Crux mediæ, cum reliqua parte templi, seu alveo ejus anteriori versus Oecusum, qua ingressus veteris ecclesiæ fuerat, et novæ etiam esse debebat, necesse stabat, cum picta fuit tabula, unde Iconismum 2 sumpsit, sed jam parabatur. Cum anteriori autem templo et Cruce, consurgere pariter potuerunt reliqua tria latera novi Ambitus, a Petro inchoati. Neque de Refectorio, eodem quod nunc est, tunc quoque ad usum deducto dubites; propterea quod patrum nostrorum memoria, Religiosi dicuntur usi alio minori ad veterem Ambitum. Nec enim locus ille tam antiquus est, ut hunc Joannem habere auctorem possit, sicut ad oculum putet; neque credibile fit tantam molem, quæ totam novæ Abbatiæ fabricam absolvit et claudit, adnectens Dormitorium Aulæ Abbatiali, univæ ædificatam fuisse excipientis hospitio Brabantia Ducibus, licet ea usi fuerint Carolus V et Philippus ejus filius, Religiosis tantisper loco cedentibus, ac deinde per Geusios et Alenzonium Dacem exturbatis. Illi tamen cum deinde redierunt, numero pauciores quam ut tam amplo loco egerent, annis adhuc pluribus perrexerunt altero secundario Refectorio uti: donec reddita pristina ipsis frequentia venit cupido prioris Refectorii expurgandi a sordibus, quibus illud prætorianorum militum præsepte Principe contubernia impleverant, pristinoque usui redaptandi. Et vero, cur ipsi, post totum Conventum ad meridiem translatum, tantopere

egentes contiguo eidem Refectorio, locum huic necessitati tam opportunum alteri ædificassent finem, qui in rescripto anni MDCXXXV demonstrarunt, nullam Monasterii sui partem ab aliquo Principum ædificatam haberi, cujus titulo istis posset plus quam gratuitum hospitium exigi; quemadmodum eo uti perrexerunt Belgii Principes Albertus et Isabella, Ferdinandus Cardinalis, et alii post hunc Governatores, quando eos contingeret Antuerpiam divertere. Domas Beerschot, cujus Epitaphium meminit, distat a porta Croneburgica, monasterio ad meridiem proxima, grandis media leuca, eo prospectu advenientibus se olim offerens, quo expressam vides in tabula grandioris, totam Abbatiam representantis, angulo uno.

80 XXVI ANDREAS AECHTENRYT, natus Hoogstraten (nobile id Marchimatus nostri municipium est, districtus a se nominati caput, quo de totus liber 7 Baronis le Roy agit) cum præfuisset annis fere duobus, obiit MCCCCLXXXVIII, XIV Decembris. Hic ergo ille est, quem Chronicon Zelandiæ ait, una cum Tongerlani aliisque Brabantia Prælati, aggeribus communisse terram, alluvione adjectam ad Somersdijkum et Meltheriusam, ubi mox amplius vicus exortus, dictus Vetus-lingua, vulgo d'oude-Tonge. Multos certe fundos a Michaelitis in Zelandia possessos, memoria tenet. Ceterum Epitaphium sequens loquatur; ipso initio suspicionem ingerens, cum dudum electum dicit, quod decessor suus Joannes II cum de consensu Fratrum sibi optaverit Coadjutorem cum jure successionis, sicut infra expresse legitur fecisse Joannes III. Ipsum accipe.

Quem dudum hic Patrem sumpsit concordia Fratrum.

En nunc ANDREAS vertitur in cineres.

Natus in Hoogstratem, AECHTENRYT gente vetusta,

Vir constans, rectus moribus, atque gravis;

Religionis amans, tulit aspera Religionis:

Hospes justitiæ, fraudibus hostis erat.

Unde et majorum fuerat spes ipse bonorum:

Sed Deus hunc pœnis eripit immeritis.

Nam cum Commendas invisas pellere certat,

Stareque pro rebus non fugit Ecclesiæ;

Contra fas pressum variisque laboribus actum,

Lucifer hunc languor occupat ac tenat.

Ast nondum binis totis sic præfuit annis:

Hæc mala dum patitur, Mechliniæ moritur: relatus, ut credo, ad sepulturam inter suos.

81 Quod ad Commendas attinet, jam supra allegavi Magistratus ac Civium Antacrpiensium litteras ad Sixtum IV, quas in Chorographia pag. 23 integras legere licet, cum maximis Michaelitici Monasterii laudibus conjunctus; ne suum illud ut loquuntur luminare potissimum extinguatur, commendatum D. Luce Sibinicensi, Episcopo Dalmatæ, insulari suæ Sanctitatis Nuntio et Oratori. Ibi inter alia allegant, quod, quoniam munus Abbati pro tempore cura incumbit et refectio, non satis tutum arbitrantur extero se fore commissos. Simul etiam ex iisdem litteris, datis anno MCCCCLXXVII, IV Maji, intelligitur intentatum Michaelitis hoc periculum fuisse, Abbatem per obitum Joannis II vacante: rogant enim Pontificem, ut Sibinicensi Episcopo, si suus non sufficit Episcopatus, aliunde congruentius providens, electionem sanctam de persona venerabilis Patris D. Andreæ de Aechtenryt, viri providi et maturi, ac secundum longam quam de eo habemus, inquit, experientiam commendatæ plurimum vitæ, et per omnia digni, canonice factam, cum inde secutis approbare et ratificare, aut in monasterio de illius persona de novo providere dignetur et velit; nec patiatur tam insigne in suo Ordine membrum in præclaram dari et in dissolutionem futuram. Neque frustra fuere preces, ac plurimum centenorum expensæ: nam idem Sixtus anno MCCCCLXXX liberat monasterium a Commenda, cassata quam idem Nuntius, eo quod non recipitur, fulminarat

D
AUCTORE D. P.

An hic decessor
suo, diu
ante obitum,
datus Coadju-
tor?

E

Commendam
monasterio
intentatam,

S P Q. A
deprecatur
pud Sixtum
4. an. 1477.
F

et ex obitu
anno 1480

qui ibi se
Oloudum nomi-
nat.

Jus Annuli
et Mitræ
concessum an.
1459;

ædificatum
Refectorium,

perfecta ec-
clesia, item
domus subur-
bana.

Refectorium
autem istud
ipsum est quo
rursus utun-
tur Religiosi,

aliquot annis
post dispersio-
nem alio ul-
tiori usi.

A fulminarat excommunicationis sententia, sicut Chronicon MS. indicat factum, et a qua fuerat juste appellatum. Sed hunc fructum successor tulit ut mox patebit.

82 XXVII JOANNES III, cognomine ROBYNS, de Mechlinia, anno MCCCCLXXIX, qui cum texisset annis viii, obiit anno MCCCCLXXXVI, xvii Julii. Tumulo inscripti versus hi produntur :

Conditur hoc saxo, ROBYNS de stirpe, JOANNES ;

Pastor certe bonus, Mechlinia genitus ;

Terlinck ejus erat Olardus avunculus Abbas,

Ante pedes ejus nunc jacet ecce nepos.

Qui comis Fratribus, bonus hospes, fidus amicus :

Vincens Commendas prælia sæva tulit.

Post mala, dum damna studet ut restauret iniqua,

Sustulit heu ! nimium mors inopina virum.

83 XXVIII JOANNES IV, cognomine DE WEERT, Religiosus quidem S. Michaelis, sed tunc eum eligebatur Præpositus Monialium Duleis-vallis in Walachria, rexit annis xii, ac mensibus x, atque obiit anno MCCCXCIX, xviii Maji : cujus hoc Epitaphium, nomine Trutonica Weerdt, Latine reddito :

I) HOSPITIS hic sita sunt venerabilis ossa JOANNIS,

Hic bene qui sacro præfuit Hospitio,

En opus insigne statuit Doxalis, et arte

Cælatas sedes indidit ipse Choro.

Quotidie sacris interna mente peractis,

Pervigil æternas sollicitavit opes.

Et per eum partis stabilivit jure perenni,

Sint hini ex Fratribus semper ut in Studiis.

Providit vita quis Pastor eum comitetur,

Dum properat senium membraque sessa gravant

Mensibus hic denis, annis vixit duodenis :

Æterne vivat mortuus in Domino.

Doxale et sedilia Chori rabies Iconoclastarum evertit ; non item Domum Abbatialem, quam ab eo ex parte novum extractum lego in præmemorato scripto seu libello supplicii anni MDCXXXV. Huic Joanni Alexander Papa VI, x kal. Januarii MCCCXCIII commisit negotium exammandi et suscipiendi fundationem perpetuæ Cappellane ad altare Majus in Hospitali S. Joannis, tunc sito prope portam ejusdem nominis S. Joannis nunc eatenus dirutum, ut solus pons istinc ad S. Michaelis ducens, pergat nominari. Stabilita autem per eum fundatio ista fuit anno MCCCXCV, ix Novembris ; qui et alii similes actus probant, quo loco apud Apostolicam Sedem tunc fuerit Abbas S. Michaelis. Eidem anno MCCCXCVII idem Alexander potestatem fecit, mittendi Religiosos suos ad studia et Universitates, ut habet Chorographia, Abbas autem eum in finem duas Lovanii Bursas, ut vocant, fundavit, quæ hactenus ab ejus successoribus pro libitu conferuntur ; nec enim usui Religiosis sunt amplius, domesticos Philosophiæ ac Theologiæ Professores jam habentibus. Coadjutor, quem sibi vivens legit, fuit, si non fallor is, a quo sequentem Paragraphum ordimur.

C) Massi ad Studia Religiosi 2.

§. XI Reliqui seculo XVI Abbates, eorumque Acta gloriosa.

Jacobus dictus ELSACKER, Silveducensis, qui quamdiu reverit, quando obiit, habetur in Epitaphio. non versibus sed prosa, sic descripto. Hic ante memoriam septem dolorum Matris Dei Reverendus Pater Jacobus Elsacker, hujus Ecclesiæ Pastor, suæ carnis expectat resurrectionem. Qui reformatis cœnobii moribus, post diutinos languores, cum vi præfuerat annis et mensibus v, nondum senex, Averbodii moritur anno MDV, xxviii Septembris. In ejus tempus incidit tristis deflagratio ejus pyramidis, quam turri post lapsum anni 1244 reparatæ imposuerat Martinus

de Lo-ys. Civitatis Registra, mihi a Secretario Valkenisse communicata, fulmine tactam aiunt anno MDI vel sequenti, et campanas ignis ardore liquefactas defluisse asserunt.

85 XXX JACOBUS II, Antuerpiensis, cognomine EMVERCHTS, rexit annis circiter novem, post quos Epitaphium meruit, decurrens Trochaicis, mule quidem tornatis, sed clare explicantibus quod requirimus :

Hic jacet JACOBUS EMBRECHTS, alter ejus nominis Qui sacræ turri hujus ædis addidit fastigium.

Hospitalem nostra civem luxit urbs Antuerpia,

Præsulem Patremque verum luxit hæc Ecclesia.

Deinde mortis tempus sic indicatur : Obiit anno MDXIV, xix Julii. Orate pro eo. Huic Julius II anno MDXII dato diplomate declaravi, Pastores parochiarum ex monasterio S. Michaelis constitutos, per Prælatum revocabiles esse. Fastigium quod ille reparatæ post incendium turri imposuit, Peronis Leodiensis seu pyri formam habuit, ei quam nunc cernimus haud multum dissimilem, uti videre fuit in antiquæ urbis schematibus variis, in Apparatu topographico ad Annales Antuerpienses (quos Papebrochius eatenus paratas habet, ut si accedat Mæcenus imprimi possint) producendis.

6 XXXI STEPHANUS A THENIS, Hooghstratanus, rexit Ecclesiam istam annis iv et mensibus iii, obiitque anno MDXVIII, ix Novembris. Memoriam sepulturæ nullam habet. Ita Auctor Chorographiæ. Huic Carolus, postea Cæsar V, anno MDXVII amortizat, id est ad manum mortuam tradita declarat, omnia bona cœnobii, in Brabantia, Hollandia et Zelandia. De eo in veteri Chronica Antuerpiensi, scripta ab anno MCCCCLXXVI usque ad DLII, et a Canonico Carolo Snyers p. m. mihi communicato, sic legitur. Anno MDXIX obiit Stephanus Abbas S. Michaelis, et Erardus de Marca, Leodiensis Episcopus, sese nitebatur ad successionem intrudere : sed Religiosi eum recipere detrectantes, alium elegerunt : quæ res magnum Antuerpiæ tumultum excivit. Hic autem ut componeretur, consensere Fratres ad triduum quatrduumve recipere Episcopum ; cui de consensu Imperatoris mox succedens Electus Abbas, possessionem iniret ; sed tali conditione, ut monasterium Episcopo penderet quotannis triginta duo millia florenorum ad vitam, Berschootana domo in hypothecam obligata : idque, quia Abbas Stephanus ad aulam venerat eques, cum calcaribus et stapedis inauratis. Hac porro occasione, Abbatia illa pro lemmate usurpare cœpit, MODERATE, quo etiamnum utitur, sub scuto ex Cruce et quatuor sceptris composito, ad numerum fortassis Monasteriorum aut Abbatiorum supra memoratarum, quæ ab illa ut filiæ processerunt. Eo autem Lemmate videntur Michaeliæ Prælatos suos voluisse docere, ne ostentatione opum atque potentæ invidiam constarent, sibi suisque magno quandoque staturam. Antonius Abbas Tongerloensis XXXII, maximæ hoc temporis etiam in Romana Curia auctoritatis Prælatus, omnino ad istam Leodiensis Episcopi usurpationem similesque resperit, cum Romam scribens (ut est in Chorographia Tongerloensi) graviter intonuit ; Maledicta, inquit, nominatio : quæ me coegit ultra tria millia florenorum expendere (ingens eo tempore pecuniæ summa) quæ Monasterium S. Michaelis destruxit, Middelburgense deordinavit, Ninivense multum gravavit.

87 XXXII CORNELIUS DE MERA electus fuit anno MDXIX, ipse van Mere scribit in pullico de quo inferius actu, eoque distinguere se videtur a familia, tunc Antuerpiæ Equestri Vander Meren ; unde Nicolaus ab anno MDXXX, quintum ; et Joannes ab anno MDLXXI, tertium Consul. Hic Abbas anno MDXX Carolus V Imperatorem (cui tunc primum Antuerpia patefecerat novam Portam, exinde dicendam Cæsaream, principium circumducendorum toti urbi operum)

ejusque restauratio.

E

Episcopus Leodiensis Abbatiam sibi petens

grandi pretio arcelur ;

F

lemma MODERATE, unde natum.

Familia Vander Mecer.

Deflagratio turris anno 1591,

A excepit festivo apparatu : sed quali, difficile est divinare ex Hypothesibus tredecim, sive argumentis totidem spectaculorum, per viam exhibendorum, quæ Petrus Ægidius (erat hic Civitati ab Actis) in lucem præmisit; nec enim indicat, quod eorum fuerit ad ingressum Palatii ante S. Michaelis, nec est qui docere nunc possit. Venit autem Cæsar iterum cum Christiano Daniæ Rege anno sequenti, primum lapidem positurus novo circum chorum Marianum operi, cujus adhuc extant ad LX pedum altitudinem educta super terram principia; idæales autem tabulæ dicuntur dissipatæ, in gravi illa anni MDLXXVIII mortalitate. Quoties deinde ad hospitium idem reverterit Imperator, per annos XXXVI quibus supremum Christiani orbis regimen tenuit, ex iis discas qui Caroli vitam et itinera descripserunt.

88 Obiit Cornelius anno MDXXXVIII, XXVI Januarii. Tumbæ ejus inscripti hi versus.

CORNELII cineres (o mors!) cognomine MERA.

Sub hoc teguntur marmore.

Nondum bis denos Phœbus quem viderat annos
Honorem adeptum Præsulis.

Liquit inexhauste laudis monumenta, perenni
Gloria dignissimus.

B

Adversis rerum multum est exercitus undis :
Fortis at usque perstitit.

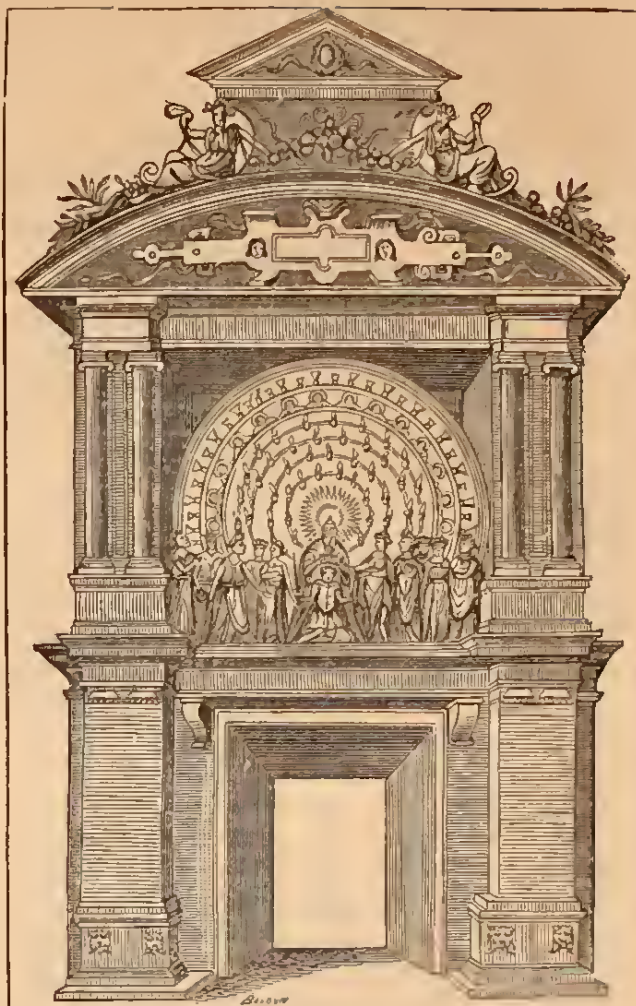
Est largitus opes miseris, dum vita manebat,
Nullus ut unquam largius.

Tantarum laudum nunc debita præmia, Olympo
Consorts beatissimis, accipit.

Inter adversa ejus merito numeres, quod anno MDXXVIII x Martii, ab hora tertia postmeridiana usque ad duodecimam noctis, arsit ecclesia ejusque turris, incendio per incuriam plumbariorum orto, uti lego in Chronico MS. Canonici Suyers. Inveniuntur apud Joannem Carpentarium, in Probationibus Historiæ Cameracensis, instrumentum Commissoriale, in personam Fr. Joannis Boschaert, anno immediate præcedenti acceptantis potestatem, ab Abbate et aliis Confratribus suis, ad constituendam anno MDXXVII, in Curia Archiepiscopi Cameracensis, emphiteusim, supra quamdam terræ portionem, sitam extra portam Cronenburgicam, intra utramque viam regiam ab Oriente et Occidente; a Meridie vero et Septentrione, conterminam aliis ipsius Abbatii fundis; quod fortassis juverit hic adnotari; incipit enim Wy Cornelis van Mere, oodmoedigh Prelaet des Godshuys van Sinte Michiels tot Antwerpen: sic enim loquebantur majores nostri, omniaque Monasteria, etiam Abbatia, appellabant Godshuizen, id est Domos Dei.

C

89 XXXIII GREGORIUS Tiberii DE HAGIS (ut vetera omnia instrumenta habent) non DE DAGIS (ut perperam expressum in Chorographia) suffectus anno MDXXXVIII, 1 Februarii, in libello supplici præcitato dicitur addidisse parti illi domus Abbatialis, quam Joannes IV extruxerat, aulam, in qua Princeps vespitur; eam credo, quæ in Occidentem porrecta etiam nunc habetur præcipua, et cujus frons Scaldi obversa turriculis duabus, ex opere vetustiori adhuc reliquis, stipatur. Opportune profecto Aulam istum struxerit Gregorius, si id fecit antequam Carolus V Imperator, cum Principe Philippo, inaugurando Brabantiae Duce, nec non Eleonora Francorum et Maria Hungarorum Reginis, sororibus suis, venit Antverpiam anno MDXLIX. His enim omnibus simul excipiendis (si tamen unum omnes hospitium habuerunt) non potuerunt non esse angustæ ædes Abbatiales. Rem solennissima pompa peractam. Latine descripsit Cornelius Grapheus, urbis Secretarius, illustratam figuris ligneis, ab omnium tunc operum designatore Petro Alostano, sacræ Cæsareæ Majestatis Architecto, delineatis; quarum unum ante S. Michaelis, erectum ad pedum LX altitudinem, hoc erat. Quod hic supra por-

tam spectas theatrum, concavi cæli rotundam habebat figuram, plus quam centum lucernis vitreis splendens; quæ ut omnem orbium suorum morum ita circumagebantur artificiose suspensæ, ut fomite ardente semper sursum erectæ, nihil olivag-ni liquoris effunderent, aut amitterent luminis. In medio stabat divina Majestas, Principem ante se genuflexum habens, eique ex manu adstantis Potentiæ gladium acceptum porrigens, tum sceptrum ab Angelorum uno sumptum dexteræ inserens, et ab altero oblatam coronam imponens capiti, coram assistentibus sibi Virtute et Gloria, Fama et Immortalitate, etc. Totum autem actum illustrabant hæc sacræ Scripturæ lemmata, in limbo theatri infra supraque descripta: supra quidem, Non est potestas nisi a Domino: infra vero, A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Dies x Septembris erat cum triumphalem istum ingressum Antverpia vidit, ipsamet triumphabunda; et ad Michaelis novum suum Ducem cum illustri illo comitatu deduxit.

90 Sequenti MDLVI rursus Philippum excepit eadem Abbatia, jam Regem, postquam in eum Pater suus Regna atque Provincias suas transtulerat, Bruxellis advectam, ut tamquam magnus Ordinis Aurei-velleris Magister, eum conferret primo vice adlectis in locum defunctorum novis Equitibus, sicut factum ad D. Marix mense Januario. Tunc vero prolixior moram hic traxit, et mense Martio excepit Petrum Ribadineiram nostrum, adferentem a Societatis Fundatore Ignatio litteras, supplices pro ea stabilienda in Belgio. Quod negotium, infinitis obstaculis superatis, non nisi tertio post Sancti mortem die, optatum ad finem perductum a Rege est; desuperque consecræ litteræ patentes expeditæque Bruxellis xv Augusti, et subscriptum erat, Philippus. Digressus post hæc in Hispaniam Rex, accepit diploma Pauli Papæ II, datæ xv Idus Maji, quo consilium ejus probabatur de tribus in Belgio Archiepiscopatibus, et quindecim novis Episcopatibus instituendis; quorum tres habitura erat Brabantia nostra;

incendium
grave anno
1528.

Exceptus
anno 1540
Philippus
novus Bra-
bantiae Dux,

ne rursus
anno 1556
factus Rex
pa' re abdi-
cante:

secu'a novo-
rum Ep sco-
pa'uum erectio

A nostra; Mechliniensem scilicet, Belgii quoque Pri-
matem futurum, Antuerpiensemque et Silvenducen-
sem. His dum dos quaeritur placuit Regi isdem unire
et incorporare quasdam Brabantiae Abbatias; scilicet
S. Bernardi prope Antuerpiam Ordinis Cisterciensis,
et Affligemiensem Benedictiarum, ac Tongerloen-
sem Præmonstratensium; una cum assignatione et
reservatione honorum immobilium monasterii Vil-
lariensis Cisterciensium, usque ad annum proventum
mille florenorum; nec non honorum immobilium
monasterii S. Michaelis usque ad annum proventum
mille similium florenorum; idque ut ratum ha-
beret Pontifex Pius IV, impetratum est.

91 Extat apud Miræum lib. I Donationum Belgi-
carum cap. 146. Breve datum anno MDLX, v Idus
Martii, quo in prædicta summæ dimidium consentit
Pontifex; non item quo alterum dimidium adungi
permisit. Extat etiam apud Michaelitas Regis Philippi
diploma, datum Madridi MDLXIV, xxx Julii, quo, re
deliberata cum sorore Ducissa Parmensi Bel-
gii Gubernatrice, annuit supplicationi sibi porrectæ ab
Abbatibus et Prælatibus Brabantiae, primum ejus
Statum representantibus, et offerentibus redditum
annuum octo millium florenorum, ad Regis arbi-
trium applicabilem; vicissimque rogantibus ut dignetur
Rex polliceri, acturum se apud Apostolicam Sedem et
obtenturum, ut unio et incorporatio Abbatiarum
prædictarum, una cum assignatione et reservatione
honorum immobilium Villariensis et Michaelitici
Monasteriorum, jam paucis annis elapsis, ad instan-
tiam suæ Majestatis, ad usum nonnullorum Episco-
patuum factæ, sed nondum ad effectum deductæ
revocentur, et apud Curie Romanæ registra cas-
sentur; atque promittere pro se suisque successo-
ribus, Ducibus ac Ducissis Brabantiae, quod deinceps
nullo unquam tempore, similes nec aliæ in-
corporationes dictarum seu aliarum Abbatiarum
Brabantiae, ex eisdem vel aliis causis unquam fu-
turis, concedentur, nec hujusmodi Abbatiae aliaque
monasteria, certa aliqua summa pecuniaria, pen-
sione, aut redditu annuo, aut alia aliqua diminutione
fructuum de cetero gravabuntur, nisi de consensu
Prælati benedicti et consensu sui Conventus. Ad-
dantur et aliæ cautiones, spectantes ad redimibilitatem
dictorum octo millium annuorum, constituendorum,
mox ubi Rex promissa impleverit, et ipsis monaste-
riis de suo gremio Abbates dederit, atque ad liberam
Prælatorum idoneorum electionem. Verum omnia hæc
consilia et pacta conventa in ventos abierunt, invale-
scente per Belgium hæresi, et deficientibus a Rege
Provinciis: quibus deinde ad obsequium reductis,
Tongerloenses, ut infra dicitur, per peculiorem cum
Silvenducensi Episcopo Conventionem, anno MDCXII
libertatem suam redemerant: sed Cisterciensibus S.
Bernardi ad Scaldim primum id licuit anno MDCXXXVI;
Affligemiensibus, nec hactenus quidem; Villarienses
autem et Michaelitæ gravati manent imposita sibi
pensione.

92 Redeo ad harum Abbatem Gregorium, qui vi-
detur extremos vitæ annos duxisse vel mente vel cor-
pore tum debilis, ut regimini per seipsum sustinendo
impur fuerit: unde nec mortuus reperitur Epitaphium
habuisse; nullum certe uspiam invenitur. Calamitatis
istius indicia habeo in Chorographia Tongerloana, ubi
pag. 28 lego, quod Arnoldus, loci illius Abbas xxxii,
anno MDLVIII cum Abbate Parcensi se confert ad
cenobium S. Michaelis Antuerpiæ, ob grave quod-
dam negotium, ibidem visitaturus idemque exami-
naturus. An ex speciali Abbatibus Præmonstratensis
commissione, an autem titulo Vicarii Generalis per
Circariam Brabantiae et Apostolici Visitatoris, equi-
dem nescio; sed visitationis illius effectum fuisse puto
Vicarium, eidem Gregorio datum (nec enim est alius,

cui commodius adscribam) cum ipsum videlicet, cui
postea mortuo aptatus est lapis sepulchralis, olim Wal-
tero Abbati VI ut opinamur instrutus: qui extrito ve-
teri Epitaphio per limbum, runc in ambitu chori ante
portam ejus borealem sic inscriptus legitur: Monu-
mentum V. Guilielmi Verstegen ab Oisterwyck,
Sacerdotis ac Canonici, nec non Vicarii hujus mo-
nasterii, qui obiit 1569 die Septemb. 27. Si ve-
rum est quod nonnulli ex senioribus, velut majorum tra-
ditione acceptum, dicunt, monasterium grandia in
temporalibus damna passum, Tiberiis, Gregorii fra-
tribus aut consanguineis, omnia administrantibus;
haud difficulter divinabimus, quod fuerit prænotatum
grave negotium, ad quod examinandum decreta visi-
tationis fuit. Hæc tamen ultra Vicarii institutionem non
processit: Abbatibus enim titulum et jus semper retinuit
Gregorius; quod vel ex ea fenestra probatur, quæ in
Divi Andreæ, non ita pridem renovata, hinc titulum
gerit: Abbas S. Michaelis Gregorius me fecit, anno
MDLXI; refecit ejus successor Macarius Simeono,
anno MDCLXXI. Picturam veterem utinam in charta
conservare stulduisset aliquis, plura forte docturam.
Obiit porro idem Gregorius Nonis Junii vesperi, in-
ter nonam et decimam, teste Chorographo, anno
MDLXII.

93 XXXIV CORNELIUS II, dictus EMERICI, succe-
dit eodem anno quo Gregorius obiit MDLXII, usque ad
Pascha protrahendo, xxiv, Januarii; postquam Ab-
batia vacasset mensibus vii, diebus xx. Rexit anno
uno et septimanis quinque, et obiit mane statim
post tertiam in die Dominica i Quadragesimæ, MDL-
XIII. Nos modo annum LXIV numeraremus. Nam, sicut
Miræus in Chronico Belgico notat ad annum MDL-
XXVI, hoc primum anno 1576, juxta edictum Re-
gium, Decembri superiori publicatum, anni initium
a Kalendis Januarii duci coeptum est, enim antea
apud Brabantos a die Paschatis numeraretur. Hoc
autem diligenter, est animadvertendum, ad rectum
usum et intellectum Actorum, mensibus Januario,
Februario, Martio et Aprili publicatorum apud nos:
et hujus observationis defectu contigit Chorographiæ
Auctorem, mortem Cornelii II, quæ in Dominicam i
Quadragesimæ inciderat, componere cum xxvi Fe-
bruarii, in quem illa Dominica revera inciderat anno
nostro nunc MDLXIII, quo Pascha celebrandum erat xi
Aprilis. Sed anno sequenti, tunc adhuc Brabantis
LXIII, in LXIV mutando tantum cum Paschate, quod
futurum erat ii Aprilis; Dominica illa, propter con-
cursum Bissertilis, cadebat in diem xx Februarii:
qui fuit verus dies obitualiis Cornelii: post cujus mor-
tem vocavit Abbatia medio circiter anno.

94 XXXV Guilielmus IV, dictus GREVE, successit
anno MDLXIV, circa xix diem Septembris. Huic
Pius V anno MDLXVIII dedit facultatem benediceendi
omnia ornamenta ecclesiastica. Idem, juxta libellum
supplicem præcitatum, ædificavit cubiculum æstivum
Abbatis: nunc in usus Gubernatoris conversum; cui
postea Chrysostomus Abbas adjunxit, Oratorium S.
Spiritus, alias Divini Amoris; et eam, quæ hodieum
in meridiem procurrit, fabricam terminavit. Guiliel-
mus autem, juxta Chorographum, rexit xvii annis,
et obiit MDLXXXI, xvi Septembris. Sustinuit feralem
illum Iconoclastarum turbinem anno MDCLXVI; et statu
Belgii turbatissimo, nullum toto sexennio accepit suc-
cessorem. Credibile est tamen, pollutam ab hæreticis
ecclesiam anno mox sequenti reconciliatam fuisse, a
Camaraeensis Archiepiscopi Suffraganeo D. Mar-
tino de Cuyper Carmelita, eodem qui xx Maji Ma-
rianæ Basilicæ nova altaria consecravat. Præter
alia incommoda etiam hoc vacante Abbatia accidit,
quod Franciscus Hercules Dux Alenzoniis, agente
Auriaco susceptus a Statibus Brabantiae in Ducem,
primumque Natalem Domini volens quam sollemnissime
Antuerpiæ

D
Vicarius per
Visitatores et
datus:

ultima ejus
memoria in
fenestra anni
1561,

E

Annus a
Paschate
inchonatur
Brabantis
usque ad an.
1576;

F

et cubiculum
æstivum Abb.

tolerati
Iconoclastarum
anno 1566.

Gregorii Ab.
Pius Ingolius.

A. *Antuerpiæ agere anno MDLXXXII, orbam parente domum, et Religiosis dispersis vacuum, suis suorumque usibus occupatam habuerit totam, etiam Refectorium et Culinam, quibus ad eum usque diem (ut notat preamemoratus libellus supplicis) nunquam cesserunt Religiosi: sed ad aulam et conclavia supra Refectorium posita, et ad usum Bibliothecæ primum ædificata, ascendebant Principes per amplas scalas, quarum jam clausurarum scapus, inter Locutorium et Refectorium assurgens, adhuc in Locutorio cernitur, portula autem obserata spectatur in frontispicio, haud procul a porta Locutorii et Conventus. Hinc ergo factum, ut regressi postliminio Religiosi exiguo valde numero, carperint (ut dixi) minori refectorio uti. Sub eodem Abbate Antuerpia nostra, Cameracensis Archiepiscopi jurisdictioni immediate subjecta, accepit anno MDLXX proprium Episcopum, futurum novi Archiepiscopi Mechliniensis Suffraganeum: atque ita desierunt Michaelitæ ad Cameracensem Curiam, cum opus erat, recursum habere. Anno post hæc septimo, Christi MDLXXVII die IV Novembris, ex arce in civitatem irruerunt populabandi Hispani; et si quid in Abbatia supererat sacre profanæque suppellectilis exportantes, spoliatissimum reliquerunt.*

Occupat. in ab
Ateneorio
monasterio,

vacat sex
annis Abbatia.

B. 93 XXXVI Emmericus Andreæ, anno primum MDLXXXVII, post urbem ab Alexandro Farnesio, Parmæ et Placentiæ Principe, reductum biennio ante ad obsequium Regis sui, desolato dum monasterio concessus Abbas, rexit annis duobus, et octo mensibus; post uos sepultus ante chorum, juxta altare B. Virginis, hoc a successore accepit Epitaphium. Hic jacet sepultus Dominus EMERICUS ANDRÆ, Abbas hujus monasterii, qui obiit anno MDXC, Augusti XXXI. Orate pro eo. Multus huic labor haud dubie fuit in resarciendis tectis, et officinis monasticis reparandis, quarum bonam partem, nemine curante defecisse, probant Iconismi, ex ejus temporis tabulis sumpti, et præter templum elanstrumque, firmiori extructa opere, ac partem ædium Abbatialium, ædificia utrimque non nisi rara retinentibus.

Jesuitæ in
auxilium
adh. bitt.

96 XXXVII DIONYSIUS FEYTEN, ex Pastore in Minderhout, Præpositus Duleis-vallis, deinde Abbatia S. Michaelis Administrator, factus denique; et consecratus est Abbas anno MDXCI. Huic non minor quam decessori labor fuit, in iis quæ disfluxerant reparandis. Valens autem se raros domi Religiosos parumque exercitatos habere, senioribus et doctioribus per forenses Parochias Abbatia incorporatas distroctis; Societatis nostræ prompta opera libenter est usus, ad conciones in ecclesia sua Dominicis festisque diebus habendas, et Christianam doctrinam instruendam circumpasitæ vicinæ juventutem; quod sibi ab illa tunc præstitum obsequium religiosissimus Canonorum Michaeliticorum cætus, alieno auxilio pridem non indigens, adhuc tamen grante commemoat.

Excepit
Ernestus
Archidux
Austriæ:

97 Sub idem tempus anno videlicet MDXCIV, XVII Kal. Julius, urbem nostram ingressus, ad S. Michaelis hospitium sumpsit, Ernestus Archidux Austriæ, Maximiliani II Imperatoris filius, futurus Belgii Gubernator. Machinarum et spectaculorum eidem paratorum ordinem descripsit vulgavitque, idem qui Philippum, Joannes Bochius. Ab Officina monetaria ducebat serie duplici extemporanea porticus, usque ad Abbatiam in pedum mille protensa longitudinem. Pile numero centum et quinquaginta duæ ex utroque latere sic erant dispositæ, ut singulis duodecim pedum relinqueretur intervallum, altitudo quindecim pedes emineret, ipsa porticus pedes XXXV pateret, fastigium primum ad totidem pedes assurgeret: cui ad finem triumphalis viæ aliud fastigium altius etiam assurgebat, inter duo trophæa ex maritimis terrestribusque spoliis congmentata, cum hoc desuper lemmate:

Aspice, magne Ducum, terræque, marisque trophæa, D
Factis digna tuis; ad quam te Belgica palmam
Fata vocant et vola: Deus tua cœpta secundet.
Auctores operis, prima in fronte ad Monetariam officinam, nomina sua proferebantur hac inscriptione, Ernesto Austrio, Principi virtute et armis inclito, susceptum Germaniæ inferioris imperium et adventum gratulantes, Marcus, Joannes, et Jacobus, Fuggeri fratres, Barones in Kirchperch et Weissenhorn, porticum temporariam extrui curarunt.

ACTORE D. P.

98 Sed brevis hæc belitica fuit: obiit sequenti mox anno x Kal. Martius Bruxellis Ernestus, cujus ex designatione Philippi mox successit, ex Lusitania quam Prorex administrarat, Albertus S. R. E. Cardinalis, Philippi Regis ex patruo Ferdinanda Imperatore cognatus, Belgium pro cognato gubernandum suscipiens. Tunc quidam ministri Regii Richardoto Præsidi Concilii Statuum persuasum voluerat, Abbatiam S. Michaelis Antuerpiæ ad jus Principis tanquam fundatoris pertinere: quapropter Dionysius Prælatum Bruxellas misit Aubertum Miræum, tunc Canonicum ad S. Mariæ, postea Decanum, utpote linguæ peritum, cum documentis authenticis, unde constabat, totum quantum est monasterium hodiernum, ædificatum per Abbates suos esse: id quod prædictus D. Cardinalis libentissime intellexit, sibi quoque pleno satisfactum declaravit, quemadmodum Miræus idem adhuc superses testari potest, inquit Auctor libelli supplicis, anno (ut dixi) MDCCCXXV oblato.

apud Allectum
Card. Gubern.
defensa liber-
tas Abbatia:
E

99 Lætioribus etiam omnibus idem Albertus receptus ad hospitium fuit, cum anno seculi XVI penultimo die VIII Decembris, nova cum adducta ab Hispaniis, desponsata sibi uxore, Isabella Clara Eugenia, Antuerpiam invecus est solennissima pompa; post alibi excerpta dotantium Provinciarum sacramenta, S. R. I. Murchio opud nos inaugurandus. Ea de re insignem librum Joannes Bochius, Senatui Populoque Antuerpiensi a Secretis, scripsit. In eo spectatur idea materiali operis, ad ingressum Palatii Michaelitici erecti. Stabat illud pedes sexaginta altum, latum triginta quinque, Memorix nuper defuncti Philippi Regis, tamquam extremus totius pompæ actus, destinatum. Hic in medio secundæ elevationis ipse in solio residens, Pallade ad dexteram, ad sinistram adstantibus Pareis, omnium regnorum suorum assem, in sphaeras terrestris orbis distinctum, hoc modo dividebat: bessem Philippo III cum sceptro assignabat, reliquum trientem filiæ Isabellæ. Dextrum intercolumnium Orbis Imperium pictum continebat, virginis specie, capite septem planetas serti loco redimita. Vestis pectus tegens (quod oblique Zodiacus ambebat) cerulea erat, nubibus similis; altera usque ad genua dimissa, cymatilis et undosa; in tertia, ad pedes usque, montes, civitates, arcesque erant pictæ; sceptrum dextra, navalem clavum tenebat læva; adscriptum erat capiti, HEREDIVS ORBIS IMPERII. Ad lævam Gloria, cum alis et tuba, adstante Cupidine; et supra caput legebatur, PHILIPPI GLORIE ÆTERNÆ. Tertia substructio his versibus sententiam operis explicabat.

idem jam
Princeps
Belgii receptus
cum Isabella,

erecto ut mo-
nasterium ar-
cu in memo-
riam Philippi;
R.

Maximus ut regnis, sic et pietate, Philippus, Partitur natis genitor, quos rexerat, orbes. Hinc sedes petit Æthereas; hominumque labores Sublevat assiduus, pacato Numine, votis; Solaturque suos, et mundo consulit absens.

100 Statua in summo acroterio posita, Providentiæ erat typus, orbis globo insistens, atque hostile cum sceptro tenens: alia vero signa, in reliquis acroteriis collocata, hæc orant; Pietas, Felicitas, Fortitudo, Liberalitas, Potentia, Magnanimitas, Majestas, et Clementia. In oblongis supra portulas tabulis, intercolumnio utrimque affixis, hæc inscriptiones Lectorem detinebant. Heu! quam dolendum est,

arcus ejusdem
acroteria ex-
plicata.

A cum immortalis sit Respublica, eam in unius mortalis anima consistere : satis enim Philippus naturæ vixit et gloriæ, sed terrarum orbi parum. *Sinistri lateris elogium erat hujusmodi : Cum exemplo Menandri, Bactrianorum Regis, desiderium Philippi (cui inter bonos ab orbe condito Principes anteponimus neminem, conferimus paucos) divisim in singulas civitates cineribus lenire nequeamus : optimi tamen Principis erectis publice privatimque imaginibus, quod Imperatori Adriano omnes Græciæ urbes præstiterunt, memoriam sacrosanctam venerabimur et colemus. Hæc utcumque tempore isto elegantia, juvabit conferre cum idea ejus arcus, qui triginta sex annis posthæc ibidem stetit, urbem nostram et Abbatiam ingrediente Principe Cardinali Ferdinando; indeque æstimari poterit, quantum artes litteræque tam brevi spatio apud nos profecerint, postquam suum hic Societas gymnasium aperuit. Ne etiam formam ejus hic spectandam darem, fecit imperitia sculptoris, ubique se prodens et a regulis architectonicis aberrans; quam operosius corrigere non libuit, in re non singulariter eleganti.*

Dionysii Ab.
obitus et epitaphium.

B 101 Ad Dionysium II redeo, annis adhuc duodecim superstitem; et quid toto regiminis sui tempore egerit toleravitque legendum pono in Epitaphio, quod suus successor sic ei scripsit.

D. O. M.
DIONYSIUS FEYTEN,
cui Grudii, Athenæ alteræ, patria;
virtutis Antistes eximie,
candoris animi in Canonica sua candidissima familia
candidus ipse fotor et fautor :
variis XLII annos strenuus in officiis,
malesanis itidem hæreticorum factionibus
secundum pauper Christi exul,
Præsulve dives, dixerim.

Ille, inquam Professionis ac Sacerdotii Jubilarius,
ætate gravis ac moribus, mæsto funere ablatus,
in certa resurrectionis spe,
hic diem expectat extremum.

Ut ei bene sit, tu apprecare.

In sarcophagi autem lapide legitur obiisse, anno MDCXII, Idibus Septembris, cum rexisset annis XIX, m. VI d. XII; vixisset annis LXXV, m. V, d. VI.

§. XII. Abbates seculi XVII, quibus longam successorum seriem optat Auctor.

C CHRISTIANUS MICHAELIUS, creatus Abbas XXVIII Februarii MDCXIII, dicitur in Epitaphio suo vixisse annis XXXIII, rexisset uno et diebus V, obiisse Bruxellis anno MDCXIV, III Nonas Martii.

103 XXXIX MATTHÆUS IRSELIUS, Norbertino Middelburgensium cœnobio ab hæreticis pulsus, variis ærumnis et carceribus ut aurum probatus, ex Archiepiscopato districtus Hoogstratani et Bredani, Abbas creatus est XVII Maji, anno MDCXIV, ætatis suæ LXXII. Hujus Abbatis anno VI, Christi MDCXX, rursum funesto incendio conflagravit totum cum ecclesia monasterium, cum nullum ab aquis subsidium ferri passet, per acerrimum gelu, quod ipsum quoque Scatdim strinxerat; uti ex patre audivisse sæpe me puerum meminisse, natus ipse octavo post incendium istud anno. Adeo autem tunc sævit flamma, ut ipsos quoque lapides, summa fastigia cloustralis ambitus antiqua more coronantes, consumpserit; et opus fuerit novo (quod facile apparet) opere bonam illius partem resuscitare, maxime ad Meridie, qua connectitur Refectorio. Tantam tamen jaecturam cito reparavit Matthæus Abbas, incredibili (ut Libellus supplex asserit) sumptu, nullo vel ab Aula, vel ab alio quopiam subsidio adjutus. Tandem vero obiit etiam ipse anno MDCXXIX, XV Julii,

3 Incendium
anno 1620.

cum præfuisset annis XVI, ætatis LXXXVIII, et templum variis operibus ornasset; sicut legitur in Epitaphio, quod marmoreum habet et aureis inscriptum litteris, in sinistro chori latere juxta summum altare, versus ambitum, quod altare ab eo erectum supra laudavi num. 46. Habet nihilominus ad ejusdem altaris cornu, quod Evangelii dicunt, sepulcralem lapidem candidi marmoris, cui vivus hoc solum inscribi voluit. D. O. M. Matthæus Irselius, hic expecto, donec veniat immutatio mea. Effigies vero, picta manu Rubenii, pendet ad proximam quæ chori fornicem sustinet columnam. Notandum tamen quod habet Epitaphium prius, præfuisse Matthæum annis XVI, intelligi non posse de integris: cum ex præmissa temporis nota de creatione et obitu ejus conficiatur, præfuisse tantum annis XV, mense I, diebus XVIII.

104 XL JOANNES CHRYSOSTOMUS VANDER STERRE Buscoduensis, eodem quo decessar obiit anno creatus, consecratus VII Octobris, per XXIII annos regiminis sui, multimodis Ecclesiam et Abbatiam ornavit. In hujus priam ac principali aula tum decessores suos omnes pingi fecit, tum grandiori in tabula etiam seipsum, sed in persona B. Waltmanni, Pedum cum benedictione Abbatiali de manu S. Norberti accipientis ante aram, ad quam Sanctus Archiepiscopus in habitu sacrificantis assistit. Ejusdem quoque opus est Sacellum Abbatiale, divino Amari nuncupatum quo vix aliud elegantius conspici possit; ita totum anro, picturis, statuisque ornatur et fulget. Nec præterierim Præpyleum, ex Rubenii designatione, alboque ac cærulea saxo, prætensum ei aræ, quæ viam regiam inter et ecclesiam jacet ad Orientem, ut dixi; dispositis utrimque pulchro ordine novis ædibus, ad commoditatem civium, illic longius ab urbano strepitu vivere eligentium; quæ tamen necdum omnes habentur perfectæ, sed hinc inde dumtaxat quaternæ, ceteris ad commodiora tempora, una cum nova ad Abbatiam porta, reservatis. Chrysostomi quoque opus est Doxale seu Odeum marmoreum, supra quod conspicitur Christi nobilis statua, sub schemate boni pastoris, ovem receptam bajulantis, SS. Petri et Pauli Apostolorum statu stipata, quibus per columnas mediæ navis reliqui fere Apostoli respondent, privata plurimum liberalitate dispositi, pro cœnotaphiis quæ suæ suorumque memoriæ erecta volebant, istic sepeliendi.

Sacellum Abbatiale novum,

E ornatum Propyleum et domus, ad publicam viam.

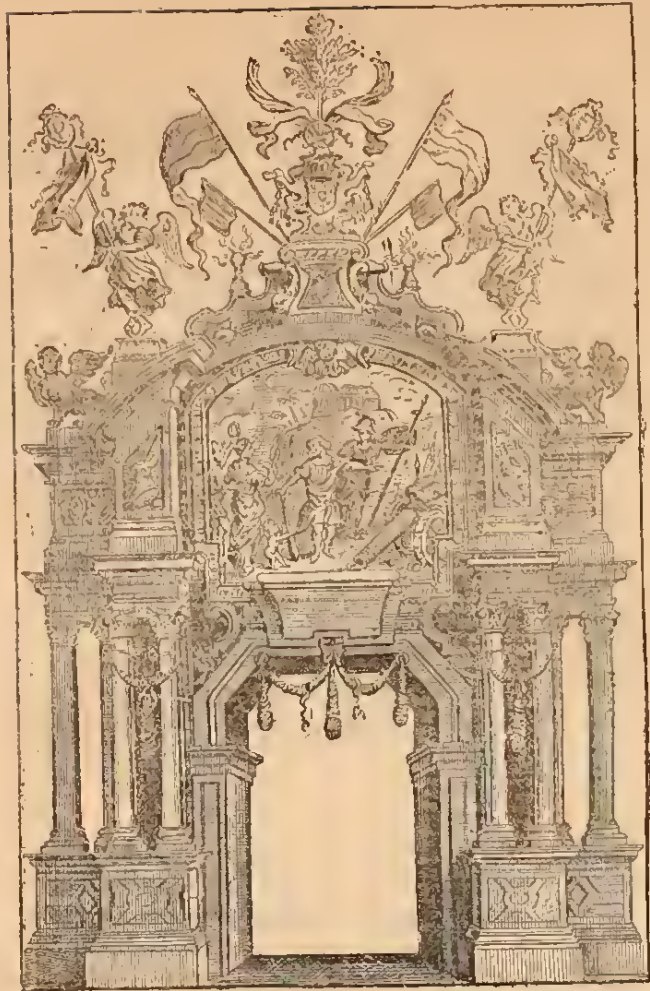
Doxale restitutum.

105 In hujus felicissimi Abbatis tempus incidit ille, seculis omnibus apud Belgas memorabilis adventus Ferdinandi Principis Cardinalis, pro Rege fratre Philippo IV Belgas gubernaturi; qui, ne statim Antverpiam viseret repellendis post Northingicam de Suecis victoriam Gallorum Belgis imminentium conatibus distentus fuit, nec nisi mense Aprili anni MDCXXXV eo appulit. Illic ex Castro ubi noctem egerat urbem inventus per portam Cæsaream, longo circuitu per dispositos locis quibusque celebrioribus arcus triumphales atque spectacula, deductus demum ad S. Michaelis est, atque a Chrysostomo Abbate exceptus, spectato qui viam versus Castrum ducentem intersecabat Herculis Prodicæi arcu, qualem æque ibi ac locis ceteris ordinaverat felix Rubenti pictoris genius, et ingenium Archigrammatei Gevartii lemmatis epigraphisque illustraverat; prout alterum cælo sculptum hæc tabella proponit; Idem his verbis liber editus explicat.

Susceptus Princeps Card. Ferdinandus an. 1635, F

106 In tabula media Hercules ephebus conspicitur, de vitæ instituendæ ratione deliberans, leonis exuviis amictus, clavam dextra tenens. Adstat Venus, quæ renidenti vultu illum allicere, et ad voluptatis viam seducere conatur. Liber quoque Pater, pampino redimitus, et corollam floream ostentans, illum ad se invitat. Cupido medius, veste et clava Herculis arrepta, renitentem illum ad se trahere nititur. At ipse, assistentis sibi Palladis armatæ consiliis obsecutus, spretis deliciarum blandimentis, ad Honoris et Virtutis templa, in edita

erecto eidem arcu Herculis Prodicæi,

B

rupe posita, animose contendit. Viam draco alatus
aliæque fere bestiae obsident. Epigraphæ :

*Ardua saxoso virtutis semita clivo
Calcatur, Fernande, tibi ; male suada voluptas
Pellitur auspiciis divæ ductuque Minervæ.
I felix, comitante Dea. Sic itur ad astra.
Hinc te sublimi quæ pendet adorea templo,
Herculeoque mœnet non impar famæ labori.*

Hinc quoque in fastigio arcus, in lacinia laurum
palmanique derussatam ambiente, scriptum,

ARdua PER PRÆCLIPs GLORIA VADIT ITER.

107 Posterior hujus arcus pars ejusdem plane
erat cum anteriori architecturæ, eademque parerga
continebat. In tabella media (quam hic scorsim exhibere
necessarium non duximus) Bellerophon armatus,
qui equo Pegaso alato per aera vectus, Chimaeram
hasta in pectus adacta interfecit. Id monstrum prima
parte leonem, cauda draconem, media vero capram
referens, immanes ore flammæ evomebat, ac
proxima quæque exitiali afflatu interfeciebat. Adjacent
cadaverum a monstro absorptorum ossa. Epigraphæ.

*Flexibus Atigeri delusa, et cuspidè fixa,
Ut cecidit magno sub Bellerophonte Chimæra ;
Haud secus invicto Fernandi robore, dira
Concidet hærescos rabies, delapsaque cælo
Unanimes tandem junget Concordia Belgas.*

In fastigio sub palma Epigraphæ,

SIBI PANDIT ITER PER NUBILA VIRTUS.

108 Quid egerit Chrysostomus Abbas ad honorem
sancti sui Patriarchæ promovendum, per sacri corporis
translationem in ditiones Catholicorum, explicuit proprius
ea de re jam propositus Tractatus : prius autem
quam ipsa tentaretur, cum adhuc solum esset monasterii
Prior sub Matthæo Abbate, anno MDCXXII curavit ejusdem
Sancti Vitæ omniem, elegasti Theodori Gallæi
scalpro lamellis XXIV ænris incidi, subjuncta cuique
congrua synopsi historię istic representatæ. Ut autem
hujus figurarum usus latinus pateret, iisdem aptavit
librum bene magnum vernacula Belgarum lingua,

de eodem argumento, quem altero post anno edidit ;
ut etiam biennio post, sed lingua Latina, Natales
Sanctorum Præmonstratensium. Abbatialis autem
regimini extremo tempore imprimi curavit, quam re-
cusam dedimus antiquam Vitæ S. Norberti : sed ad-
dendas eidem Vitæ Annotationes mars interceptit, nec
tamen evulgationem libri impedivit ; vices defuncti sup-
plente D. Cornelio Polycarpo de Hertoghe, et copiosas
atque eruditas Notas perficiente. Porro idem Chryso-
stomus fuit (sicut in ejus Epitaphio legitur) sui Ordinis
Præmonstratensis, per Circarias Brabantiae et
Frisiae Vicarius generalis et Visitator Apostolicus ;
atque anno MDCLII pie mortuus, sepultus jacet juxta
majus altare, ex opposito decessoris ad cornu Epistolæ,
sub simili marmore ; ubi habet præcitatum Epitaphium,
in eodem chori latere positum a successore, ex opposito
ejus quod ipse posuerat decessori : habet etiam ibidem
similiter pendulam ex columna effigiem, devotissime
pietam, sicut vivens toto cultu pietatem spiraverat.

109 ALI NORBERTUS VAN COUWERVEN, Antuerpiensis,
postquam in hac civitate per annos plusquam XXV ver-
bum Dei frequenti concursu, subinde etiam Prior cano-
nici, prædicasset ; institutus est Abbas, eodem quo
decessor obiit anno XXI Decembris ; nec tamen a con-
sueto prædicationis officio cessans, anno MDCLVI die XXXI
Julii, in Ecclesia Domus Professæ Societatis Jesu, ubi
tum celebrabatur centesimus a morte S. P. N. Ignatii
annus ; ipsum, et usitata ab ejus filiis circa proximum
huc in urbe exercitia, laudavit panegyrica illa Oratione,
quæ diu in memoria civium et adhuc in plurium ver-
satur manibus, typis Plantinianis vulgata, et a confer-
tissima concione tum cupide audita, ut licet horas in-
tegras duas protraheretur : nemo tamen fatigaretur
audiendis eorum laudibus, quorum jam mortuorum
memoria adhuc vigeat apud plerosque, dum assumptionem
ex Ecclesiastico thema facundia sua dulci prosequitur :
Mortuus est pater ejus, et quasi non est mortuus,
similem enim reliquit sibi post se.

110 Idem recondendis S. Norberti Reliquiis, dimi-
dio scilicet ejus cerebro, anno MDCLIV acceptis, fieri
curavit argenteam illam magni pretii nec molis mi-
noris arcam, quam supra exhibuimus ære expressam :
cui arcæ honestius collocandæ, in pariete Sacelli Nor-
bertini excavato, loculum marmoreum anno post sexto
condidit, ubi conspicua populo staret, quoties inauratæ
valvæ panderentur. Idem post summum aram, Deiparæ
sacellum marmoribus ornavit. Idem Norbertus anno
MDCLV (uti in Chorographia legitur) cum majorem
S. Michaelis campanam refundi et ad meliorem tonum
reducere curasset, et alias XXXI addi fecit, quæ
adeo bonæ resonantiæ et harmoniæ sunt, ut eum
quovis alio campanario opere per totam Belgicam
certare possint, pondus autem omnium ad 14627
pondo librarum excurrit. Idem grandem illam ac spa-
tiosam aulam, quæ post incendium excitata fuerat inter
Dormitorium et Abbatiam, alium vero usum vix ha-
bebat quam Principibus et Gubernatoribus Belgii, si
quando huc veniebant, excipiendis, Religiosorum com-
moditatibus aptavit, Dormitorioque annexit ; et
substructionem ei subjectam, in qua stationem habere
solebant Principum eorundem stipitatores, fecit ut ante
fuerat Refectorium esse, sane perquam commodum et
magnificum. Multum ipse scilicet præsentibus Princi-
pibus tantisper incommodius habitare, et sua conclu-
via hospitibus cedere ; quam subditos, adeo procul a
suis ut jam tunc erant collis, ad sumendum refectio-
nem, quotidie ambulare, in aulam illam Septentrio-
nalem, juxta quam suam illi habitationem habuerant,
prius quam ea trans ecclesiam ad meridionale latus
transferretur.

111 Sanctimoniales quoque Norbertinus, quarum
partem, capti a Fæderatis Breda, Osterholtum digres-
sarium huc refugientem exceperat anno MDCLIV de-
cessor

D
AUCTORE D. P.

Chrysostomi
Ab. obitus an.
1652 :

libri scripti et
editi,
sepultura.

Panegyris an
1656 de S.
Ignatio.
E

Arca S. Nor-
berti argentea.

F

Lusus Campa-
narius,

Refectorium
translationem.

et Bellerophontis.

A ccessor suus ; conventione inita cum Praeposito S. Trinitatis in valle S. Catharinae Osterholtii, suscepit Norbertus in jus suum anno MDCIV ; iuvitque ad novum monasterium, sub nomine Sanctissimi Sacramenti, hic Antuerpiae condendum, emptis ad id Fuggerorum amplissimis ædibus : qua de re extant in saepe citata Chorographia cap. ult. tam Generalis Præmonstratensis Augustini le Schellier, quam Anturpiensis Episcopi Ambrosii Copello litteræ. His autem munitus Abbas, eidem monasterio primam communibus Virginum votis electam Priorissam instituit, Catharinam Snyers. Obiit autem D. Norbertus anno MDCLXI, ix Septembris, suo erga hoc de Actis Sanctorum opus insigni affectu committens, ut quadriennio ante mortem videret partem unam Februarii nomini sua inscriptum ab Auctoribus, Joanne Bollondo et Godefrido Henschenio Corpori deponendo lectus locus ad pedem summi altaris ubi etiam successores ejus sepulturam sibi legerunt, a dextris Macarius, a sinistris Chrysostomus, de quibus infra.

Reliquia B.
Hermannii Josephi.

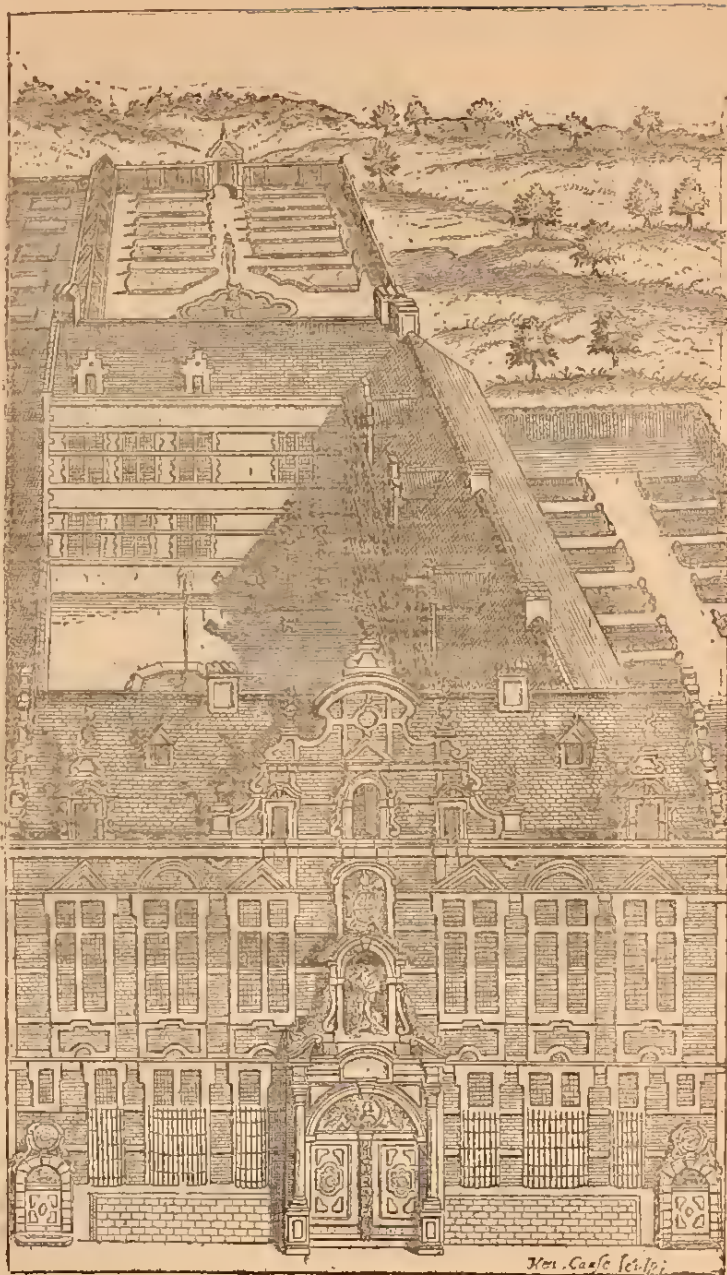
B 112 XLII MACARIUS SIMEOMO, Anturpiensis, creditur, cum adhuc privatus esset, collegisse sæpius laudatam Choro seu Cornobiographiam S. Michaelis, eamque Sanderæ adoptandam tradidisse anno MDCLIX. Institutus autem Abbas anno MDCLXII, decessoris cepta in utroque monasterio egregie promovit. Et apud suos quidem altare S. Gregorii seu venerabilis Sacramenti, ex candido nigroque marmore alte erectum, cancellis etiam marmoreis et ædificato juxta sacrario instruxit ; Sacris autem Virginibus specialem conciliavit Patronum B. Hermannum Joseph, de quo ad vii Aprilis egimus ; divisa cum illis insigni Reliquia, jam inde ab anno MDCCXII per Steinfeldiensem Abbatem donata : cujus prima expositio solenniter fuit celebrata anno MDCLXXIII die xi Septembris ; alterum vero partem ad S. Michaelis exposuit, in eam quam SS. Petro et Paulo, deinde S. Lulwinæ Virgini Schidumensi prædilectam diximus dedicatam, capella. Cœperat ille præcedenti anno Refectorium Religiosorum ornare, iis quas superius laudavimus picturis ; sed longioris moliminis res erat, quam ut celeberrimus pictor intra paucos annos ipsum posset absolvere : fuit igitur eo mortuo quod duo successores curarent. Hujus etiam opus fuit nova a fundamentis et speciosa Braxatoria, eo loco ubi apotheca lignaria fuerat, vilis ac rustica, et Abbatiam adveniens oculos haud parum offendens : quo facta etiam consultum est monasterii quieti, per quod discursandum braxatoribus extraneis eorumque ministris erat, dum coquendæ cervisie opus exercebatur, in extimis ad Septemtrionem domibus, nunc ad alios quietiores usus traductis.

Nova braxatoria erecta.

Hospitium Bruxella.

C 113 Cum autem necesse sit S. Michaelis Abbatibus, ratione Concilii Statuum Brabantiae Generalium, cujus membrum sunt, saepe Bruxellis degere, maxime si quando allegantur in numerum Deputatorum pro parte Cleri, uti erat ipse ; sibi suisque successoribus in urbe illa Regia, juxta monasterium Capucinarum, construi fecit Hospitium commodum et magnificum, quale hic cernis. Berschotanam quoque domum, commodissimo ac saluberrimo loco sitam, quam suus decessor, ad religiosam suorum recreationem restaurarat, qualem spectandam dedi in grandiori tabula tatus Abbatiae, copit magnificis hortis, pomariisque et vivariis circumductis ornare : eaque occasione dejecta fuit porta quæ ibi ad caput pontis intra conspiciebatur. Hic ille (quod gratanter a me commemorari par est) non solum habebat nostra eatenus impressa Sanctorum Acta, frequentesque legebat ; sed sisti etiam sibi volebat præcipuos quosque ad prælum paratos Commentarios, tardum existimans eos expectare donec haberentur impressi : et titulo consilii pariter atque auxilii, in eam rem amanter diligenterque collati, invenies illi, annis MDCLXVII et LXXV, dedicatos Martii et Aprilis to-

Affectus erga Acta Sanctorum.

Van. Casse sculp.

mos ultimos. Talibus intentum, et adlueti ad prælum Maji videndi cupidissimum, ætatis anno dimittat sexagesimo, Prælaturæ decimo quarto, Christi MDCLXXVI, XII Aprilis mors occupavit nobisque subtrahit. Vivens sibi monumentum statuit ad eam chori columnam quæ respicit cornu Evangelii ; cui quidem imponi dimidium corporis sui figuram permisit : sed aliud nullum Epitaphium voluit, quam hoc a se dictatum. D. O. M. S. Quod mortale fuit, hic deponi voluit Fr. Macarius Abbas. Orate pro eo, ut cito ad Dei conspectum, atque exinde ad beatam transeat æternitatem.

F

114 XLIII HERMANNUS JOSEPH VANDER PORTEN sive a PORTA, Silveducensis, ex Praeposito Norbertinarum nostratum, factus Abbas anno MDCLXXVII, XI Januarii, dilecti sibi Parthenonis subricam insigni amplificavit extructuram a fundo ædium additamento : Gorcomensium Martyrium, anno MDCLXXII ix Julii a Calvinistis Britæ in Hollandia enecatorum, Beatificationem, anno post eorum passionem civ a Clemente X peractum, magnificentissime celebravit Antuerpiæ, anno MDCLXXVII Dominica i Quadragesimæ, ratione duorum ex Candido Ordine, Jacobi et Adriani, inter illos passorum. Abbatiae suæ conclavia, minus commode, nec ad hujus ætatis ingenium satis venuste coordinata, dispositis aliter januis sic reformavit ornavitque, ut quantivis Principis antico ministerio explicando idonea jam sint, Abbati tamen facultatem relinquunt remanendi in iis quæ suæ privatim personæ aptata habet. Vixit sibi monumentum posuerat

MM. Gorcomensium beatificatio.

A posuerat, simile monumento decessoris Macarii, ad cornu Evangelii; et eidem cui Chrysostomus pariter decessor illatus est tumulo, proprium nullum epitaphium habet, cum obiisset anno MDCLXXXI, die XIX Julii.

Ornata Abbatia,
reparata illuviorum damna,

115 XLIV GERARDUS KNYF Antuerpiensis, ordinatus MDCLXXXII, die III Martii, dum restaurare nititur, rei temporalis dispendia magna, illutu per illusiones aquarum, exundante Scaldi et aggeres prope Antuerpiam perrumpente: curis laboribusque succubuit XXI Januarii anno MDCLXXXVII, sepultus sub proprio marmore, quod ante altare sibi vivens paraverat, his insculptum verbis:

D. O. M. S.

Gerardus Abbas, hic in tenebris stravi lectulum meum, et substantiam meam in inferioribus terræ: ne imperfectum meum videant oculi Domini, sed

ut operi manuum suarum cito porrigat dexteram, D orate: cinerique hæc reddite nostro munera.

D
AUCTORE D. P.

116 XLV JOANNES CHRYSOSTOMUS TENIERS, Antuerpiensis, benedictionem Abbatialem suscepit anno MDCLXXXVII, XIX Maji, feria II Pentecostes. Plurima, ad commodum et splendorem Abbatiae suae, meditatur: quibus ad opus deducendis situm proliam et comoda tempora largiatur Deus; donec plenum dierum ac meritorum ad se recipiat, in sortem Sanctorum, quorum honori promovenda studuit, et virtutes conatus est imitari: tum vero successorum longam sufficiat seriem, per quos a S. Norberto pridem benecapta, et ad præsentem amplitudinem gradatim proverta a posteris: continuato usque et usque splendore, ad finem usque seculorum, indefectibili rigore perennent.

totum Scrip-
toris D. P.

COROLLARIUM III

De tribus Filialibus Abbatibus, ex Antuerpiensi Michaelitica prognatis.

Causæ hujus
Corollarium.

Decursa Historia Abbatiae nostrae Michaeliticae, statueram Norbertinis Corollaris finem imponere: cum operæ pretium visum fuit de Filiabus ejusdem (sic vocant Monasteria, ab alio velut matrice deducta) Tractatulum componere sub titulo Corollarium tertium. Quamquam enim Averbodiensis et Tongerloensis Abbatiarum Chorographia extant, in compilatione præcipuorum Brabantiae monasteriorum, a Sanderocæpta et sub ejus nomine vulgata; passim tamen obvium non est istud volumen, et extra Belgium vix ulli notum. De Middelburgensi vero, olim præstantissima, nunc sub Fœderatis Ordinibus suppressa Abbatia, exilis omnino extat memoria in nostri superiorisque ævi Chronicis: et tamen offerebatur ingens veterum monumentorum thesaurus, unde ea posset saltem in hominum notitia resuscitari. Itaque hoc etiam Corollarium aliis duobus, in Commentario prævio promissis, additur.

§. I. De initiis Abbatiae Averbodiensis.

Idem annus MCXXVIII, qui Antuerpiensi S. Michaelis Ecclesiae Abbatem creavit B. Waltmannum, eundem putatur fecisse Patrem Abbatem Ecclesiae Averbodiensis; tantum scilicet Norberti plantatio intra triennium unum succreverat. Situm est Averbodium in Tuxandria, ad Distemiensis Sichemiensisque territorii confinia, ab Aspero Divæ Virginis colle ex una, ex altera parte a Tuxandria loco leuca horaria distans, ab Antuerpia vero circiter decem. Situm est autem salubri cælo, quamvis nemoroso solo; sed usque ad ea tempora solis latronum vel prædonum spurcitiis, rapinis ac homicidiis vacante, ut loquatur infra laudandus Stephanus, Metensis Archiepiscopus. Verum proprium cum sibi volens Deipara, primo suam istic imaginem, arbori nescio qua manu affixam, cepit illustrare miraculis; cumque eo illirio inducti fideles, illuc pericula contempto accurrerent; contigit Arnoldum III Lossensem Comitem eodem quoque accedere, et preces fundentem a manifesto vitæ discrimine divinitus liberari. Ergo propositum concepit, illum sui juris locum Deiparae consecrandi, et qui eidem deservirent Religiosorum conventum adjungendi. Cum autem nova Præmonstratensium Antuerpiæ institutio tota Brabantia celebraretur, cum Ordinem suo proposito censuit imprimis idoneum.

2 Petitus et missus continuo fuit a Waltmanno Andreas, cum Sociis, Arnulpho, Ludovico, Hugone,

et Noleno, qui in Necrologio loci dicuntur primi Fundatores. Proinde, inquit Chorographia, canonicum D. Michaelis Antuerpiæ. Averbodii mater est; cujus hæc filia promogenita, appellat Abbatem, more Ordinis, Patrem Abbatem. Quot annos quatuor illi primi, sub Andrea Præposito, sese impenderint loco ad Canonice professionis et officii cursum aptando, extruendæ ecclesie, constituendæ doli, erudiendæ ecclesieque vicinia, novis Sociis aggregandis: donec Abbatiae titulum ac dignitatem Averbodium mereretur, non invenio notatum: integrum certe octennium effluxit, priusquam foundationis litteras prædictus Arnoldus expediret, quas anno MCXXXV signatus delibant Cheappcarillæus, in Notis ad Chronicon Leodiensium Egidii Aurexvallis cap. 26, et Miras in Codice Donationum cap. 91; integras vero præfert Auctor Chorographæ. Mora causa fuit; quod impetrandus esset assensus plurium, partem in allodio Averbodiensi habentium, quorum nomina Alexander Episcopus Leodiensis, hoc suo authentica testimonio, exprimit.

E
anno 1124
missus cum
sociis 4 An-
decas;

sub an 1135

3 Ego Alexander, divina ordinante Clementia Dominici Gregis in Leodiensi Episcopio humilis custos ac provisor, notum facio, ac sigilli nostri impressione memoriter tenendum trado, tam posteris sequacibus quam nostri temporis Catholicæ fidei cultoribus; quod videlicet Comes Arnulfus de Los, assensu aliorum Nobilium participum, scilicet, Arnulfi de Arschot, Arnolphi de Dist, Cunonis de Repe, et Radulphi Abbatis S. Trudonis, Allodium, quod nominatur Averbodio, ad laudem et honorem Christi, Domino ibi famulari volentibus dederit, pro salute animarum suarum et patrum suorum. Hoc autem in nostris diebus stabilitum est me teste, me præsentem, temporibus Lotharii Imperatoris: quod cum hic primum factus sit suscepta Romæ corona anno MCXXXIII, VI Julii, non potest prius scripta illa fuisse, nec absurde ad annum sequentem differetur: quo interim tempore crediderim absolutam fuisse ecclesiam, Deiparaeque et Baptistæ Joanni consecratam.

plenam tact
possessionem
obtinuit;

F
de consensu
omnium, par-
tem in eo ha-
bentium,

4 Ipsius Foundationis charta hoc habet principium: In nomine Sanctæ et individuae Trinitatis. Dignum adjudicamus, fideles Christi famulos nos debere confovero, et de nostra abundantia necessitatibus eorum concurrere, et eorum inopiam sublevare; ut cum defecerimus recipiant nos in æterna tabernacula. Hinc est quod ego Arnoldus, Dei gratia dictus Comes de Los, cum Ludovico filio meo, ecclesiam sanctæ Mariæ Sanctique Joannis Baptistæ in Averbodio, allodio nostro, fundavimus, et in eo Canonicos

trouente ip-
su n Comite;

Initio sec. 12
Averbodium,
Deiparae mi-
raculis clares-
cit:

illuc ab Ar-
noldo Com.
de Los.

AUCTOR. D. P.

Donationem
pro parte S
Trudonis

anno 1136
confirmat
Alexander Ep.
Metensis.

B

C

Suū an. 1119
factus Abbas
Andreas,

ab Innocentio
2 impetrat

A nicos Præmonstratensis Ordinis sub Regula Beati Augustini collocavimus: quibus omnem terram cum nemoribus a termino Endeberghe, usque ad terminum qui dicitur Ubropath, cum pascuis circumjacentibus, libere concessimus; Ecclesiam etiam de Tessengerloo, cum decimis et appendiciis, et cum omnibus ejusdem villæ usibus, aquis videlicet et pascuis, prædictis Fratribus largiti sumus. *Sed quoniam in allodio donato portionem aliquam ecclesia S. Trudonis habuit, et in hanc juris nescio quod habebat aut prætendebat Metensis Episcopus; non videbatur ad ejus alienationem sufficere quod ea facta esset, consensu Radulphi Ecclesie illius Abbatis et Fratrum ejus, nisi accederet consensus dicti Episcopi; quo etiam ipse rogatus cedere, anno incarnati Verbi MCCCXVI, Indictione XIV, Stephanus, miseratione divina Metensis Episcopus, omnibus tam futuris quam præsentibus in perpetuum, sic scripsit:*

B Quin juxta Apostolum bonum operari ad omnes commonemur et debitores sumus; maxime illis curam beneficentiæ impendendam esse minime dabitamus, qui relicto fluctuantis mundi præsentis naufragio, ad tranquillum contemplationis portum feliciter se contulerunt, ac in eo anchoram suæ salutis confixerunt. Igitur ob remedium nostrorum peccatorum, seu omnium prædecessorum nostrorum vel successorum, petitione nec minus Gerardi Venerabilis S. Crucis Cardinalis, tunc etiam Apostolicæ Sedis Legati; terram quæ Averbodium vocatur. . . . Ecclesie S. Joannis Baptistæ, quæ inibi fundata est, libere possidendam contradidimus; eo quidem tenore, ut Ecclesie S. Trudonis singulis annis in Epiphania Domini, aureum nummum sive pretium ejus, Fratres ecclesie S. Joannis Baptistæ superius memoratæ persolvant. Huic nostre traditioni assensum præbuerunt Advocati prædictæ S. Trudonis Ecclesie, Waleramius Dux et Marchio Lotharingiæ, et Giselbertus de Durnco. *Ex quibus disco, Foundationem revera captam anno MCCCXVIII, quo Spirensi conventui Gerardus Cardinalis, postea Lucius Papa II interfuerat, et Norberti ad Archiepiscopatum electionem confirmavit; qui cum deinde legationem suam obiret, Metasque pervenisset, post primos Abbates a Norberto ordinari jussos, etiam Averbodiensis foundationis probandæ auctor esse Alexandro capit. Disco insuper, Averbodiensis ecclesie Titularem Patronum, vulgo et communis habitum a principio, S. Joannem Baptistam; unde in tesserario Abbatæ scuto solum representatur Agnus Dei; Mariano tamen honori plerumque datum fuisse, ut ex titulo prioris, ante extractam ecclesiam cupaciorem, sacelli, diceretur S. Mariæ, aut cum addito, et S. Joannis Baptistæ: ejus etiam articulum usque hodie asservatum, illuc ex Palestina attulit, Comes Gerardus, Fundatoris Arnoldi ex filio Ludovico nepos.*

C 6 Necdum autem cum ista scriberentur Abbatem proprium habebant Fratres, sed Antuerpiensi Abbati immediate suberant: quod etiam ipsi numero multiplicati, et plenum loci possessionem adepti, eundem obtinuerunt circa annum MCCCXIX. Hoc enim colligitur ex Pontificia Bulla, data XVI kal. Maji, Indictione II, Dominicæ Incarnationis anno MCCCXIX, Pontificatus Domini Innocentii Papæ II anno decimo. *Tenor Bullæ hic erat: Innocentius Episcopus, Servus servorum Dei, dilecto filio Andrea Abbati S. Mariæ, sitæ in Averbodio, tuisque successoribus canonice substituendis in perpetuum. Piæ postulatio voluntatis effectus debet prosequente compleri; quatenus devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Ea propter, dilecte in Domino fili, Andreas Abbas, tuis petitionibus clementer annuimus, et ecclesiam S. Mariæ sitæ in Averbodio, quam utique nobilis vir Arnulfus*

Comes ejusque consortes, piæ devotionis intuitu D fundarunt; et ad vestram sustentationem, pro animarum suarum remedio libere obtulerunt. . . . sub protectione B. Petri suscipimus, et præsentis Privilegii pagina communimus.

7 Statuimus etiam ut quascumque possessiones, quæcumque bona idem locus juste et canonice possidet aut in futurum ex concessione Pontificum, largitione Regum et Principum, oblatione fidelium et aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma tibi tuique successoribus et illibata permaneant. Adjicimus quoque ut idem locus ab omni exactione liber maneat, sicut ab iisdem Fundatoribus statutum fuisse cognoscitur, nec aliquem præter Episcopum habeat Advocatum. Sane de laboribus, quos propriis manibus et sumptibus colitis, decimas exigere prohibemus. De nutrimentis quoque animalium vestrorum, id ipsum observari præcipimus. Ut autem liberius atque licentius manere possitis in omnipotentis Dei servitio, auctoritate Apostolica inhibemus, ne cui Episcopoliceat ad sui negotia, nisi forte ad Synodum, invitum trahere vel vocare. Porro sepulturam ejusdem loci omnino liberam esse concedimus; ut videlicet illorum qui illic sepeliri deliberaverint, devotioni et extremæ voluntati (nisi forte excommunicati sint) nullus obsistat; salva nimirum matricis ecclesie canonica justitia vel reverentia. Inter ceteras ejusdem loci possessiones ecclesiam, quæ dicitur Thessengerloo, nihilominus confirmamus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat eundem locum temere perturbare etc.

8 Obiit deinde Innocentius II anno MCCCXIII, XXIV Septembris; post cujus mortem diplomati foundationis anno MCCCXV signatæ, ut diximus, Arnoldus Comes hæc verba adscripsit. Hanc etiam donationem nostram, a Patre nostro, universalis Ecclesie Pontifice beatæ memoriæ Innocentio, firmari fecimus; per prædictam scilicet tanto post signatam Bullam; nisi forte quia hæc petenti Abbati concessa dicitur, velit aliquis opinari, anteriorem aliam extitisse, ipsimet Arnoldo Comiti inscriptam. Sed ut hoc quoque recipiamus, verba tamen, bonæ memoriæ, cognunt fateri, clausulam prædictam, a Chapeavillio et Mirao prætermisam, gemino textui fuisse mortuo Pontifice adscriptam; cui textui si nunc illa inserta reperitur, fateamur oportet periisse membranam originariam. Hæc vero etiam suadet Indictio XII perperam notata, idcirco et ommissa a prædictis duobus Antiquariis, in hoc prudentioribus quam fuit Chorographiæ auctor; qui animus non advertens ad Chronologicas rationes, notare nescivit, pro autographa membrana a se sumi apographam, ex illa non satis conte transumptam. Ipsam porro Chorographiam adeat, qui videre velit, quantum Lossenses Comites alique eorum liberi; quantum Episcopi Leodienses, et qui; qui etiam Brabantie Duces Romanique Pontifices Averbodiensi Ecclesienaverint; quomodo etiam plures quam viginti septem Parochiales ecclesie, Averbodiensium curæ paulatim accesserint: mihi satis hic est ex Capite istic 3 breviter excipere Abbatum Seriem.

§. II. Abbatum Averbodiensium series a primo Andrea usque ad hodiernum.

P rimo omnium ANDREAS, passim Beati titulo honoratus: qui ex more Præmonstratensis Ordinis in Silva proxima curavit instituendum Sanctimonialium monasterium, loco hodiedum dicto Vrouwen-klooster. Idem Abbatæ S. Joannis prope Maseikam, sua hortatu fundatæ, præfecit Gisebertum Abbatem; Waltero Decano S. Gerionis Colonie, cum fratre suo Huberto, eam dotante, Cælestino II confirmante anno MCCCXIII. De

caria privilegii:

E

horum mentio
quomodo pri-
mæ fundatio-
nis diplomati
s t adjecta,

et illud postea
sic transcrip-
tum habetur.

F

Abbatum se-
ries,

A anno dubitori non potest; ei modo is, pro stylo istius ævi, producitur usque ad Pascha sequens (nam Pontifex iste electus xxvi Septembris anni jam nati, obiit ante Pascha die viii Martii) sed merito dubites, utrum Abbatia illa fundata in loco vulgo Sint Jansberg, recte dicatur fundata in prædio, quod idem Waltherus atque Hubertus possidebant in Eyke quæ supra Mosam est, et quod cum familia ad ipsum pertinente et omnibus appendiciis suis ecclesiæ Averbodiensi legaverunt, observata Salicæ legis omni cautela, uti testatur Ludovicus Dei gratia Comes Lossensium, donationis istius tabulos consignans, anno Incarnationis Dominicæ mclv Indictionis iii. *Quis enim non judicet, hanc tanto serius quam fundata fuit Abbatia scriptam donationem, etiam scrius esse factam, diversamque a dote, novæ Abbatix assignatâ; quæ nisi a malevolis bis incensa cito periisset, Abbate cum suis Averbodium reverso, Patrem Abbatem potuisset vocare Averbodiensem. Redeo ad Andream, qui dum obiisse in Chorographia legitur anno 1139, 11 Augusti, manifestum typhothetarum erratum facile notabis ex præmissis. Considera an mutato 3 in 5, credere velis mortuum anno mclix; atque ita ipsi etiam facta sit superscripta prædii Eykensis donatio. Defuncta et ad crepidinem summi altaris sepulto, hoc in saxo sculptum Epitaphium.*

B Sidus in hoc clarum tumulo jacet Ecclesiarum, Cœnobii primus pius Andreas Pater hujus. 10 ii STEPPo sive Stephanus; qui S. Arnikium traxit et attraxit anno mxxli; obiit anno mclxxxix, xii Octobris.

iii SIUBERTUS, circa annum mcc, asceterium sacrarum Virginum ex silva Averbodiensi transtulit ad villam sui monasterii vulgo Keysers bosch, Latine Nemus Cæsareum, in tractu Hornano, prope Ruremundam; atque ejus Comite cooperante dotavit, observantia regulari præfulgens: ipse vero obiit mccii, xxviii Decembris.

IV ALEXANDER, obiit mccvi, xxvii Novembris. V EGGERICUS B. Arnikium, anno mccviii defunctum, xvii Martii sepelivit: cujus virtutes et miracula, ex optimis collecta auctoribus, Chorographia repræsentat; et nos optabamus inter Acta Sanctorum producere, si docere potuissemus aliquem eidem ut Sancto vel Beato cultum deferri, aut olim fuisse delatum. Utinam inveniat aliquando corpus eo modo, qui Sedem Apostolicum moveat, decernere ejus venerationem publicam? Obiit autem Eggericus mccc, xxviii Januarii.

C VI GODEFRIDUS obiit mcccv, xi Aprilis. VII BALDUINUS, Archiepiscopus Coloniensis suæ atatis familiaris, ab iisdem jura et possessiones monasterii obtinuit confirmari, anno quidem mccviii a Philippo Heynsbergensi, ut quod esset possessione tennæ et devotione locuples; a Sancto autem Engelberto, postea Martyre, ad annum mcccxiv, velut in quo, ut fama celebris attestatur, vera religio vixit et floruit ab antiquo: quod diploma in Chorographia integrum legitur. Obiit ille mcccxvi, xii Octobris. II. VIII ROBERTUS, obiit mcccxxxviii, xxii Septembris.

IX JOANNES de Bossuyt de Testelt, obiit mcllviii, xxi Julii.

X WALTERUS de Wesemale, obiit mclclxx, iv Augusti.

XI GODEFRIDUS II de Testelt, obiit mclclxxiv, xi Septembris.

XII JOANNES II de Tieldonck, resignavit mclclxxix, et obiit mcccxcvii ii Decembris.

XIII OTTO a Lovanio, obiit mclclxxxix, xxviii Februarii.

XIV JOANNES III de Rotzelaer, resignavit anno mccciv, et obiit Antuerpiæ mcccviii xi Augusti, ibidem sepultus, ut dictum num. 69.

XV JOANNES IV, dictus Quistwater a Lovanio, D obiit mcccxi, vi Augusti. AUCTORE D. P.

XVI JOANNES V a Lovanio, appellatus Pistorius, obiit mccciv, xxix Julii.

XVII REINERUS de Arscot, obiit mcccvi, xx Novembris.

XVIII ARNOLDUS de Venlo, obiit mcccclx, ii Martii.

XIX HENRICUS de Winxsele, obiit mcccclxix, xix Julii.

XX ARNOLDUS II Tuldenus, obiit mcccxciv, i Martii.

XXI JOANNES VI Multoris ab Herlaer, obiit mccccxxii, xxix Decembris.

XXII DANIEL Laekmannus, obiit mccccxli, xv Augusti.

12 XXIII JOANNES VII, Balduini dictus, Canonicus Furnensis in Flandria, Consiliarius Philippi Burgundiæ Ducis, Eugenio Papæ IV summe carus, ejusdem provisione factus Averbodiensis Abbas, sibi et successoribus Mitram et Pontificalia impetravit, annis xxx aut pluribus citius quam is honor Matri Abbatix contingeret, sub ejus Prælato xxv, item dicto Joanne, cognomento Fierkens. Averbodiensis vero resignavit anno mcccclviii, et obiit mcccclx, xxvi Januarii. E

XXIV ARNOLDUS III vanden Valgaet, obiit mccccxxxiii, xvii Januarii.

XXV BARTHOLOMÆUS van den Valgaet, obiit mdi, xx Augusti.

XXVI GERARDUS vander Schaef, Ecclesiam, Ambitum et Dormitorium, anno mccccxcix ambusta fulgure, restauravit; Bibliothecam restituit, domum amplam hospitibus struxit; obiit mdxxxii, xx Julii.

XXVII DIONYSIUS vander Schaef, obiit mdxli, iv Martii.

XXVIII PAULUS Gielmanus, obiit mdxlii, ix Maji.

XXIX HIERONYMUS Fabri, obiit mdxlvi, xii Octobris. usque ad modernum.

XXX MATTHEUS Fullonius a Rhety, obiit mdlxv, xxvi Novembris.

XXXI ÆGIDIUS Heynsius, obiit mdlxxiv, xxv Septembris.

XXXII ARNOLDUS IV vander Heyden, obiit mdlxxxviii, iii Octobris Distenii, ubi cum conventu exultabat, acatholis militibus occupato monasterio pulsus.

13 XXXIII MATHIAS Valentini, ad monasterium, an. mxciv ab Hispano milite casu exustum, suos an. mdciv reduxit ab exilio Diestemiensi: ubi pauper et modicus, rem domesticam in temporalibus et spiritualibus ita sensim restituit, ut alter cœnobii Fundator appelletur. Ita breviter Chorographia: nunc totius tragœdiæ ordinem, sic ut mihi recens perscripta est, accipe. Anno mdlxxviii ipso die festo S. Bartholomæi, ex Acatholicorum castris in Keymenant positus, ducem quodam Comite N. Bossuyt adveniens militum copia fugavit omnes Religiosos, capto in altari D. Matthia Valentini, in suggestu Benedicto Rombouts, Joanne Joannis sacrista in sacrario, Joanne Cuyck Cellario et aliis, alibi; manseruntque ab illo die dispersi Religiosi fugatique a Monasterio per quinquennium. Totum tum Monasterium fuit expilatum; Bibliotheca, antiqua manuscripta, ornamenta et mobilia direpta; Sanctorum Reliquiæ profanatæ cum Ecclesia; vix aliquid a milite prædabundo remansit intactum. Postea revocati sunt qui supererant Religiosi, ad Refugium Diestense; ibidemque Horas et Laudes divinas, in quodam sacello, quod usque modo cum sedilibus superest, persolvebant, in tenuitate et religiosa paupertate sustentati, atque ad primum foundationis suæ lucum anhelantes per annos novemdecim. Interea anno mdcxiv, ipso festo S. Thomæ, cum pedites Itali ob

ac dein mi- tra'i.

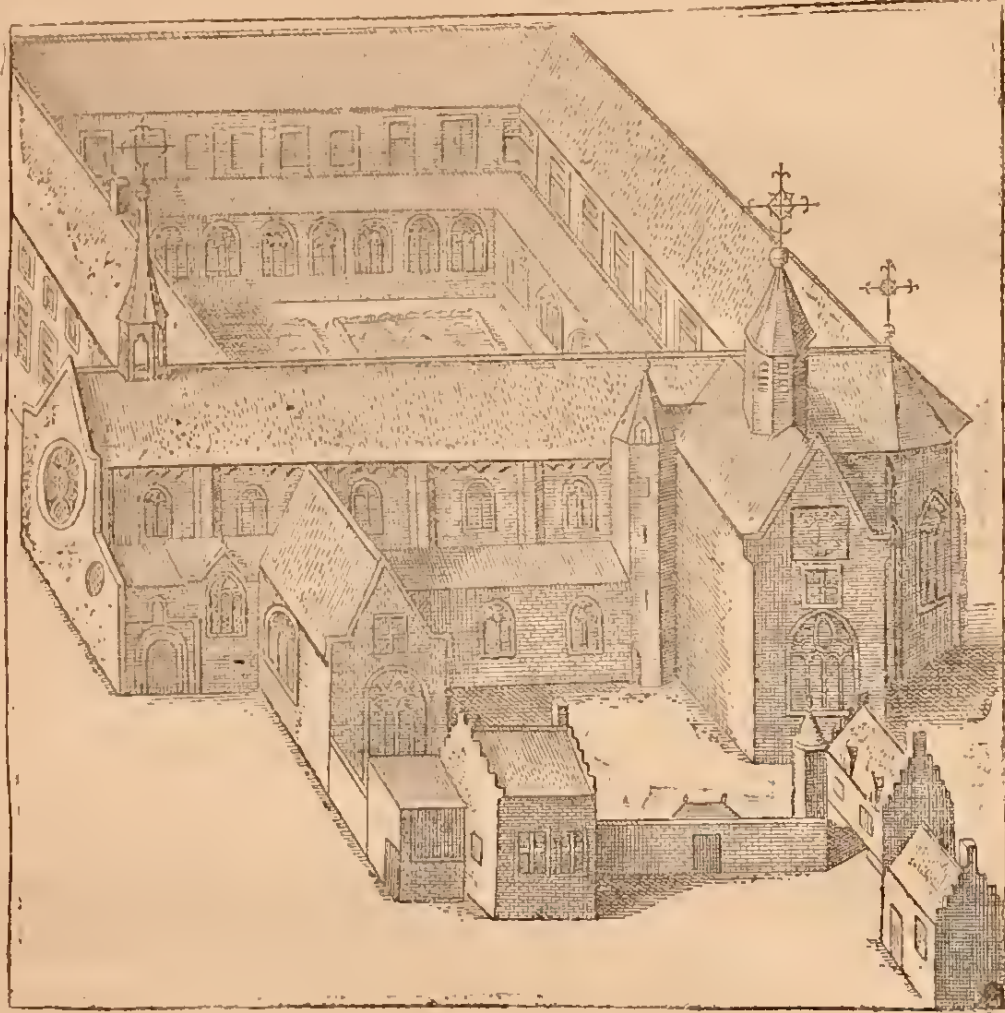
F interim an. 1578 petuntur Religiosi:

ades 1594 conflagravit

A ob non soluta stipendia in Zichen stativa fixissent ;
 AUCTORE D. P. Hispani, duce Ludovico Velasco ad eos compescen-
 dos directi, venerunt ad Monasterium Averbodiense;
 ibidemque hibernarunt; et urgente tunc temporis
 frigore, excitatis ubique locorum ignibus, per
 consuetam incuriam militum, factum est ut re una
 magna pars exureretur; et quidquid restabat deco-
 ris, antiquitatis ac rerum sacrarum, in Abbazia,
 Bibliotheca, Dormitorio et Ecclesia, vorax flamma
 integre absorpsit; novoque dolore exultantium Re-

vis demum
 1604 restau-
 rata,

ligiosorum pectora discerpit; donec sub Abbate D
 Valentini anno mdciv, Monasterium ex parte restau-
 ratum fuit, et ad locam primævum Religiosi evocati
 Diesthemio, laudes divinas, in foundationis loco de-
 cantare meruerunt. *Restaurata a Mathia ecclesiæ
 formam repræsentat Averbodiensis tabula apud Sande-
 rum: quoniam quoniam hic domus aliqua parte mutata,
 ut locus esset edificata nuper ecclesiæ novæ, veterem
 hic seorsim accipe.*

Cum eximia
 loci commen-
 datione a
 Nuntio
 Carassa.

14 Petrus Aloysius Carassa, Urbani Papæ VIII
 per tractum Rheni et alias inferioris Germaniæ partes
 Nuntius cum potestate Legati a Latere; cum post om-
 nia Leodiensis diæcesis cœnobium Averbodiam visi-
 tasset, sic de eo scriptum reliquit: Magnum paravit
 animæ nostræ solatium Pater misericordiarum ac
 Deus totius consolationis; atque ad hos extremos
 limites Apostolicæ visitationis, videri potest vo-
 luisse nobis, post diuturnam fatigationem, levamen
 gratum suppeditare; dñæ suæ providentiæ consilio
 disposuit, ut pacem esse huic domui, et filios pacis
 habitare in ea, comperiremus: spiritum vero S.
 Norberti Fundatoris ita inter ipsos vigere, ac si non
 ita pridem sanctæ ejus Exuvie et Ossa, quæ tamdiu
 inter inimicos fidei custodivit Dominus, ad lucem
 extrahi voluerit; ut filiorum refluere sanctitatem,
 atque in partibus his ad Ecclesiarum subsidium
 adhuc diu debere esse superstitem, omnes aspice-
 rent. Ita dignissimus ille Prælatas, ab Urbani deinde
 successore Innocentio X creatus Cardinalis; mihi vero
 nunquam sine grati animi professione nominandus,
 qui anno mdcxvi, iniquitate temporis præclusum om-
 nibus in Belgicam nostram Societatem ingressum, ipso
 apud cognatum suum Vincenrium Carassum Præposi-
 tum Generalem, intercedente obtinui solus; nunc prope
 in ea quinquagenarius, unde Deo Sanctisque et piis
 illius manibus sint gratiæ. Obiit Mathias anno mdc-
 xxxv, xii Martii.

xxxiv NICOLAUS Ambrosii, novam in cœnobio
 suo extruxit Bibliothecam; et, ut erat eximio in
 Deiparam affectu, ejus venerationi augendæ amplam
 ecclesiam in Cortenbosch Comitatus Lossensis: obiit
 autem anno mdcxlvii, ix Julii.

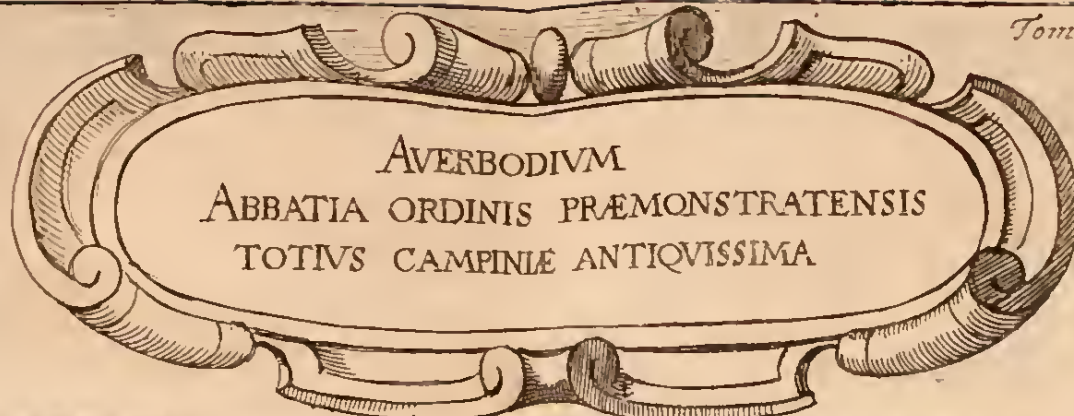
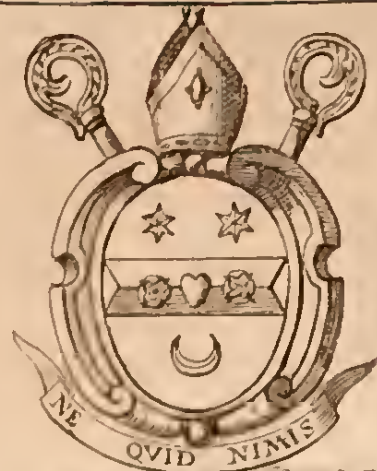
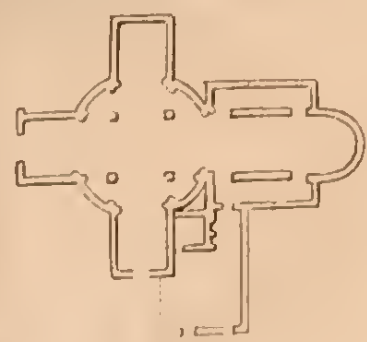
15 SERVATIUS Vaes Herkensis, ex Priore factus
 Abbas omnium voto, et consecratus mdcxlviii, die
 vi Maji, qualem a Nuntio Carassa laudatam, et a de-
 cessore consecratam reperit cœnobii disciplinam, in
 hodiernum usque diem fovet ac servat, jam pene jubi-
 larius Abbas, idque ut ei adhuc diu liceat, optant Pa-
 tri optimo amantissimi filii. Novam a fundamentis
 Basilicam, conli captam anno mdcxlv festo S. Ignatii
 de Loyola, Odoracque et sedilibus decantissimis instru-
 ctam mdcxliii, xxiii Junii, fecit per Suffraganeum
 Leodiensem D. Antonium de Blavier dedicari. Hujus
 externam speciem sune magnificam videre licet in hic
 apposita totius Abbatiæ tabula, eadem quæ in Sandero
 conspicitur, ipsi D. Servatio a sculptore dedicata; sed
 curante R. D. Ambrosio Aertnys, moderno Camera-
 rio, ea qua oportuit parte mutata.

16 Renovatum sic ecclesiam ipse Abbas conqui-
 sitis undique Sanctorum plurium Reliquiis ditavit,
 imprimis S. Joannis Baptistæ; quas ex hujus sincipite
 sumptas anno mdcxxxviii, die xiii Junii, do-
 navit Excellentiss. Princeps Salmensis, nunc In-
 structor Regis Hungariæ. Simili cura idem Præla-
 tus optimis quibusque libris Bibliothecam auxit:

Parochorum

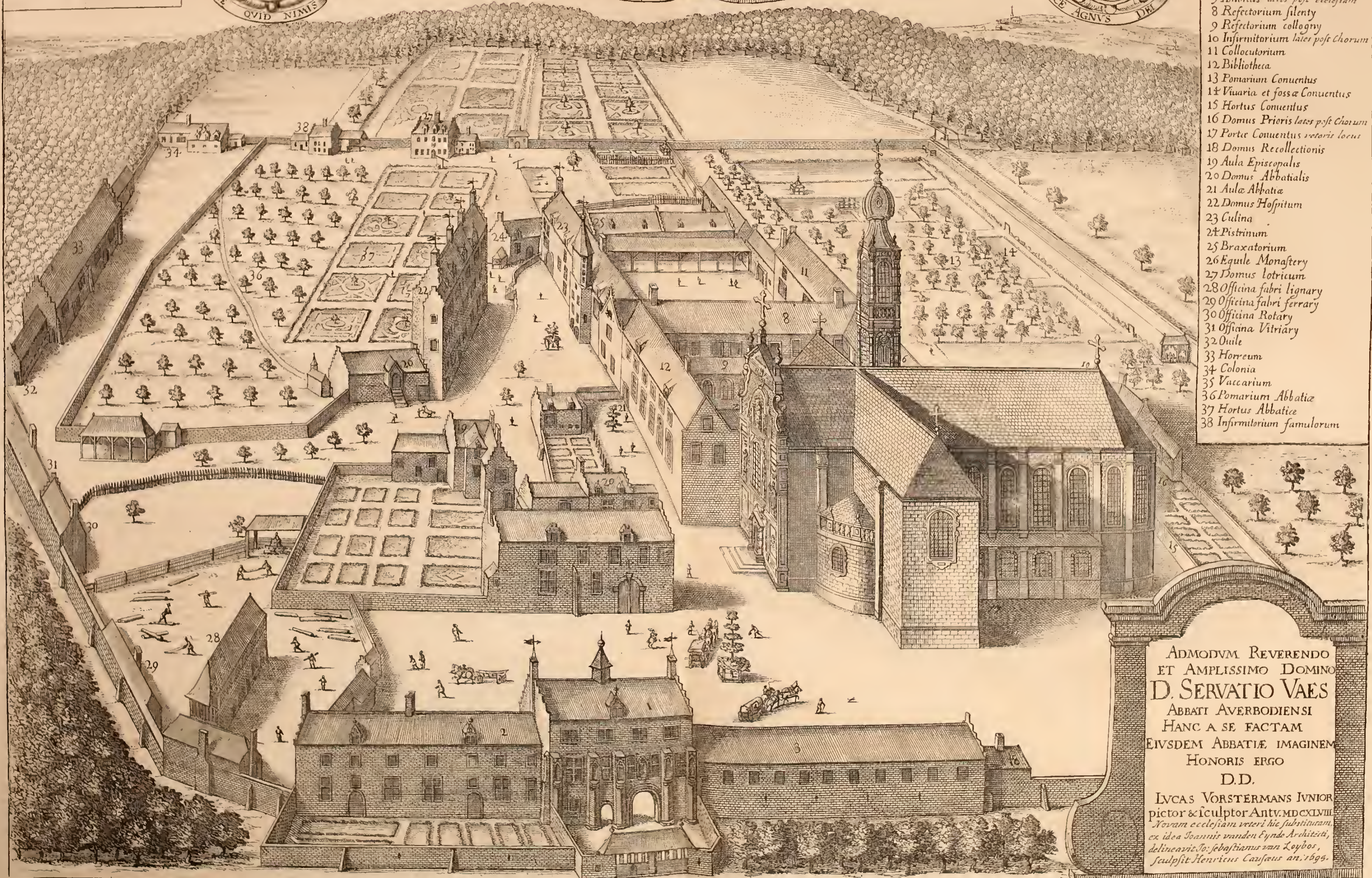
F
 Nova ecclesia
 extructa.

et extra domum
 ac foris aucta.

Index Locorum et Officinarum
Monasterii Averbodiensis

- 1 Porta Monasterii
- 2 Duersorium Colonarum
- 3 Equile Hospitum
- 4 Porta secunda
- 5 Ecclesia Sta Mariae et S^{ti} Iohannis Baptistae
- 6 Dormitorium
- 7 Ambitus later post ecclesiam
- 8 Refectorium silentii
- 9 Refectorium collegii
- 10 Infirmitorium later post Chorum
- 11 Collocutorium
- 12 Bibliotheca
- 13 Pomarium Conuentus
- 14 Viuarum et fossa Conuentus
- 15 Hortus Conuentus
- 16 Domus Prioris later post Chorum
- 17 Portae Conuentus veteris locus
- 18 Domus Recollectionis
- 19 Aula Episcopalis
- 20 Domus Abbatialis
- 21 Aula Abbatia
- 22 Domus Hospitum
- 23 Culina
- 24 Pistrinum
- 25 Braxatorium
- 26 Equile Monasterii
- 27 Domus lotricum
- 28 Officina fabri lignarii
- 29 Officina fabri ferrarii
- 30 Officina Rotarii
- 31 Officina Vitriarii
- 32 Ovil
- 33 Horreum
- 34 Colonia
- 35 Vaccarium
- 36 Pomarium Abbatiae
- 37 Hortus Abbatiae
- 38 Infirmitorium famulorum

ADMODVM REVERENDO
ET AMPLISSIMO DOMINO
D. SERVATIO VAES
ABBATI AVERBODIENSI
HANC A SE FACTAM
EIVSDEM ABBATIAE IMAGINEM
HONORIS ERGO
D.D.

LVCAS VORSTERMANS IUNIOR
pictor & sculptor Antv. MDCLXVIII
Novam ecclesiam veteri hic substitutam,
ex idea Joannis vanden Eynde Architecti,
delineavit Jo: sebastianus van Loosbos,
sculpsit Henricus Causseus an. 1695.

A Parochorum domos varias a fundamentis resuscitavit, plures commodissime instauravit: *et, ut verbis Camerarii præsati, tamquam domestici et oculati testis concludam breve ac debitum elogium*, Opere et verbo subditis vivum se præbet exemplum omnis religiosæ virtutis, nulli divino Officio diu noctuque non præsens, in hac tam grandi LXXXVI annorum ætate; ad lectionem librorum tam recentiorum quam antiquorum assiduus, studiorum inter suos fautor eximius, ad disciplinam severus, colloquio affabilis, et omnibus carus.

§ III. De Abbatia Tongerloana, secundo genita, ejusque Prælati usque institutum Episcopatum Silvæducensem.

Ad locum jam tum Mirano cultu notum,
Necdum transacta erunt legitime omnia, quæ ad solidandam Averhodiensem foundationem spectabant; cum postulatus Waltmannus fuit Tongerloam, octo leucis remotam Antuerpia, atque adeo tribus horis viciniorum quam sit Averbodium dirigere aliquos, sumptuosos possessionem Marianæ ibidem capelle, et quorundam ei attributorum fundorum: ut hæc etiam Abbatia initium debeat Deipnæ Virgini. Nam, ut in sua Brabantia Marianu lib. 3 cap. 40 scribit Augustinus Wichmannus, Abbas Tongerloensis XXXVIII, colebatur illa hoc in loco, ut specialis Parochiæ Tongerloensis Patrona, et miraculis multis ibidem erat illustris. Sed tam præclara ibidem prodigia (verba sunt Chronologistæ nostri, qui circa annum MCLXXVIII floruit) per negligentiam scriptorum obsoleta, memoriæ subtrahi quam juste dolemus. Ibi, ut scribit idem Wichmannus, incunabula sua habuit, præter propter annum MCXXX, auctore quodam Giselberto, rusticola et cælibe, (juxta præcitatum MS.) qui Deo plenus erat, et amore pietatis ductus, quas habebat possessiones, Dei Genitrici Mariæ Ordini Præmonstratensi, erigendo cœnobio Tongerloensi obtulit; et cum illis seipsum, in hostiam beneplacentem, regulari habitu indutus, et in ordine Conversorum humilis Dei servus effectus. Adjuvit pium propositum ejus coheres Engelbertus de Casterloo; qui fraterna devotione provocatus, heredium suum cœnobio quoque obtulit.

quibus an. 1130 libertatem decernit Ep. Cameracensis,
18 Perierunt, si quæ eorum rogatu super ejusmodi donationibus confecta fuerunt, scripturæ; sed manet Cameracensis Episcopi diploma, libertatem suam locodantis anno MCXXXIII, hoc tenore. Desiderium quod ad religionis propositum et animarum salutem pertinere monstratur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum impertiri suffragium. Ego itaque Burchardus, Cameracensium Episcopus, petitionem Religiosorum virorum, Waltmanni videlicet Antuerpiensium Abbatis et Bernardi Claravallensis, approbandam existimavi, supplicantium ut ecclesiam de Tongerlo libertate donarem; quatenus in ea Fratres Præmonstratensis Ordinis, sub Regula B. Augustini degentes, libere et quiete Deo famulari valeant. Quam petitionem bonam judicans, ideoque benigne exaudiens, prædictam ecclesiam beatæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, ab omni exactione debitisque obsoniis, ad sustentandos Canonicos in ea Deo sanctæque ejus Genitrici servientes, liberam facio. Deinde, ut canonicum et justum est, libens constituo, ut in statuendo Abbate, sanior pars Conventus liberam potestatem obtineat; Electus vero Cameracensi Episcopo præsentetur, ut ab eo sine ulla contradictione vel cujuslibet personæ aliqua exactione consecratus, in parochia sua jus Synodale libere obtineat...

19 Quid autem hæc Ecclesia possessionum habeat, huic chartæ inserere necessarium judicavi-

mus. Duas partes decimæ ejusdem Ecclesiæ et dominicaturam, videlicet quadraginta bonarios cum molendino uno. Terram in eadem parochia, solventem annuatim XIX sextaria brasii, cum X vasculis hordei. Terram insuper ibidem solventem XII solidos, et denarium unum cum ceteris terræ debitis; et manso uno, solvente manipulum quartum, et insuper mansum unum Wimple. Mansum solventem V solidos cum suis debitis. Vele terram, solventem III solidos, cum dimidio et reliquis debitis. Hæc tunc tota Tangerloensis possessio erat; uti merito Sanderus, in hujus loci Chronographia (qua plurimum utemur) scripserit pag. 18, quod Rogerus Episcopus Cameracensis, anno MCLXXXIX donat pauperi Ecclesiæ de Tongerlo (in summa enim paupertate primitivæ Ascetæ vixerunt, utpote fundati a quodam rusticola, non magnarum opum viro) altare de Oevelo: atque his verbis tacite refutat eos, a quibus suggestum sibi fuerat, Giselbertum fundatorem, fuisse virum divitem, et Dominum in Tongerlo. Sane, quemadmodum notavit D. Jacobus Baro le Roy, in Notitia Marchionatus pag. 287, non possident Præmonstratenses Dominium de Tongerlo ex dono ipsius Giselberti; sed partim ex dono Wenceslai et Joannæ Brabantiæ Ducum (quorum diploma, lingua Belgica originaliter descriptum, vide apud eundem pag. 285 ex camera rationum Ducatus Brabantiæ, datum Bruxellis XX Julii MCCCXVII) partim a Joanne van Liere Walteri filio, qui anno MDV alterum dimidium, supremæ, mediæ, et infimæ jurisdictionis de Tongerlo, a Philippo I Castelle Rege jure pignoratitio acquisiverat; quod exiguo intervallo post transcripsit præfato cœnobio, ut habetur ex primario Codice generali feudorum agri Antuerpiensis. Philippus autem IV Hispaniarum Rex, anno MNCXLIV, in perpetuum vendidit Abbati, mille quingentis florenis, memoratam jurisdictionis partem, quam prædecessores sui pignoratitio jure possederant.

20 Qui porro intelligere volet, ad quantam potentiam, quibusque auctoribus et temporibus locus ille successive pervenerit, præcitatum Chorographiam legat, Trauseo ego ad breviter deducendam Abbatum seriem.

I HENRICUS, qui quondam cum S. Norberto, in pœnitentia gentis Antuerpianæ, venerat, ut male olentes Tachelini fæces expurgaret, erat potens in opere et sermone; sicut eum ex veteri suo Chronologo describit Wichmannus: obiit anno MCL, quarto kal. Octobris.

II HUBERTUS, cui nobiles de Diest, omne jus, quo in ecclesia Diestensi usi fuerant, plenarie resignarunt, ut magis secundum ecclesiasticos Canones, tum ecclesia tum plebs fidelis gubernaretur. Ita plures quam triginta parochiales ecclesiæ Tongerloensium gubernationi subjectæ numerantur in sola Brabantia, quarum seriem vide in Chorographia cap. X. Capite autem VIII enumerantur Præpositi Collegiæ S. Sulpitii Diestensis, ab Abbate Tongerloensi anno MCCCCLVII fundatæ. Obiit Hubertus VIII Novembris, MCLXVII.

III WIPERTUS, obiit anno MCLXXVIII.

IV HERMANNUS, obiit circa annum MCLXXXVI.

V HENRICUS II vivebat anno MCCVII.

VI ENGERAMUS, obiit ante annum MCCX.

VII WENEMARUS, obiit vel cessit ante MCCXIV.

VIII SALOMON, obiit anno MCCXXII.

IX EGERICUS, obiit anno MCCXXXIII.

X JOANNES, obiit anno MCLMIII.

21 XI PETRUS, obiit anno MCLXLIV.

XII FRANCO, obiit anno MCLXLIX.

XIII JOANNES II de Berlaer, obiit anno MCLXXXVI.

XIV WILLIELMUS de Calstris, obiit Præmonstrati, anno MCLXXXVIII, XV Kalendas Novembris.

D
AUCTORE D. P.
et possessiones
primas
enumerat:

modicas illas, dum pauper adhuc erat ecclesia,

quæ nunc supremum totius Tongerloæ dominium habet.

E

Series Abbatum,

NOT. 51

F

quibus successive in Brabantia supra 30 Parochiæ attributæ.

A xv REINERUS, obiit anno MCCXIII.
 AUCTORE D. P. xvi ARNOLDUS de Grimbergen, obiit anno MCCXCIX.
 xvii GODEFRIDUS de Herentaels, moritur anno MCCXCIX.

xviii HUBERTUS II, cognomento Back, Tilburgen-
 sis, a duobus suis cubiculariis noctu occisus, grande
Epitaphium habet, hactenus superstes : in quo patrata
caedes dicitur, anno MCCXXXIII, XIV Augusti.

Mille trecentis, sed et ter, ter quoque denis,

Dum Virgo scandit, obitum lux prævia pandit.

xix HENRICUS III de Becke-voert, electus, non
 confirmatus.

xx WALTERUS Bak, defunctus officio anno
 MCCCLXVIII.

xxi ÆGIDIUS de Hildernisse, ex cœnobio An-
 tuerpiensi assumptus, obiit anno MCCCLXXIX.

xxii WILHELMUS II de Comptich, obiit anno
 MCCXCIV.

Usus mitræ
 obtentus
 1400.

xxiii JOANNES III de Gravia, obtinuit a Bonifacio
 Papa IX confirmationem omnium Parochialium
 ecclesiarum, Tongerloæ subditarum; et anno MCCCC
 ad Jubilæum profectus, jus Mitræ gestandæ et usum
 Pontificalium, primus omnium Abbatum sui Ordinis
 in Belgio ab eodem Papa impetravit, et domum re-
 versus obiit xxix Decembris.

22 xxiv JOANNES IV, dictus Gerardi, Zichemensis,
 ad Concilium Pisabum missus anno MCCCC, anno
 sequenti a Joanne Papa XXIII, pro se suisque suc-
 cessoribus impetravit jus, quod sibi soli videtur
 habuisse decessor. Edificavit Claustrum et Dormi-
 torium, quæ etiamnum exstant. Fundavit Canonico-
 cos xii in Diest cum suo Præposito, de quibus
 supra, et obiit MCCCCXXVIII ipso die S. Magdalenæ.
Epitaphium ejus, æri incisum, in Chorographia, sic
legitur :

Inter Prælatos redolens flos iste JOANNES.

De Zichen [villa] natus, jacet hic tumulatus.

Insignis multis meritis et honore perennis,

Ecclesiæ curam propriæ gessit valituram,

Redditibus, domibus, structuris amplificandis ;

Et consul patriæ, legatus ad ardua sæpe.

Qui fere bis denis rexit cum bis quater annis,

Mille quadringenti scribuntur et octo viginti,

Magdala, luce tua dum venit ad Superos.

Plura hujus generis Tongerloensium Abbatum Epita-
 phia, præter unam Huberti Abbatis xviii supra me-
 moratum, non inveniuntur.

23 Extant in archivio S. Michaelis actus Visitation-
 num, ab Oloudo Antuerpiensi ecclesiæ Abbate instituta-
 rum, ex mero officio erga filiam istam suam spe-
 cialem, quæ nedum visitatione, verum etiam cor-
 rectione, et permaxime reformatione egebat.....
 in spiritualibus ac temporalibus ; in quarum una,
 anno MCCCCXXVIII die xvii Junii, ex consensu, bene-
 placito, et voluntate expressis R. P. D. Abbatis,
 assumptis et vocatis Parcensis et Averbodiensis
 monasteriorum Prælati, tamquam Pater Abbas d.
 monasterii Tongerloensis, gravi valetudine corpo-
 rali attenta, qua d. Abbas se detineri, gravari ac im-
 pediri, quod pastorale officium sibi commissum in
 spiritualibus ac temporalibus exercere non posse
 commode et debite, asserebat ; eidem, auditis singu-
 lorum votis, etc. Fr. Theodoricum Haren, Præposi-
 tum d. Monasterii, præhabita examinatione reper-
 tum sufficientem, præfato R. P. D. Abbati in spiri-
 tualibus et temporalibus regendis, dat, deputat et
 ordinat Coadjutorem idoneum. Mortuo autem Joanne,
 et successoris electione necdum Roma firmata xxvii
 Septembris, Fratrem N. alloquens, te propter certas
 et rationabiles causas, nostram Paternitatem com-
 pellentes, ab officio Camerariatus tibi commissio
 deponimus per præsentem.

24 xxv THEODORICUS ab Haren, ex Coadjutore

mo factus Abbas, obiit anno MCCCCXLVIII, non vii, D
 uti constat ex datis x Maji ad Antuerpiensem Abba- et præest
 tem Oloudum, cui orbus Conventus sigillum defuncti novi electioni,
 transmittit ; et quia periculum, inquit, imo tota-
 lem destructionem ecclesiæ nostræ, per moram
 novæ electionis, videmus imminere ; quibus celeri
 et benigno adjutorio providere poteritis, dum iter
 vestrum huc veniendi arripueritis ; humilibus
 precibus rogitamus, quatenus dignetur Paternitas
 vestra, his litteris visis, huc venire, eandem
 ecclesiam visitare, et ad novam electionem proce-
 dere.

xxvi HENRICUS IV, de Voren, obiit anno MCCCCLVII.

xxvii HENRICUS V de Kemminagio, moritur in
 Vigilia Paschæ, anno MCCCCCLXIX, ut dicitur pag. 63 ;
 sed intelligitur annus usque ad Pascha protractus, pro
 ævi istius consuetudine ; et ideo pag. 25 numeratur,
 ex usu hodierno, annus MCCCCCLXX, qui Pascha celebra-
 vit xx Aprilis.

NOT. 55

xxviii JOANNES V de Kinschot, imminentem mo-
 nasterio Commendam genere excussit ; et annuam
 mille florenorum pensionem, Lucæ Zebeuensi Episcopo
 per resignationes addictam, amolitus etiam est anno
 MCCCCCLXIV, ex decreto Sixti Papæ IV, eam pensio-
 nem annuallantis et cessare jubentis ; quod ea prædictum
 monasterium et illius personæ nimium gravarentur, E
 ac inibi divinus cultus imminueretur, et in ipso mo-
 nasterio solita hospitalitas observari, et pauperes,
 qui ad d. monasterium pro recipiendis elemosynis
 in magno numero confluere consueverunt, refici
 non possent ; propter quæ in partibus illis scandala
 non modica orirentur. Obit Joannes anno
 MCCCCCLXXVI, ac eodem pene die, sepulto Abbate,
 electus est vii Januarii successor, installatus et
 confirmatus : metus scilicet Commendæ urgebat.

Commenda
 excussa,

pensio cas-
 sua.

25 xxix WERNERUS de Halles, moritur MCCCC-
 LXXVII.

xxx JOANNES VI de Westerhoven, Pater pau-
 perum dictus, moritur anno MDI.

xxxi PETRUS Mans de Westerhoven, jam inde ab
 anno MCCCCXVII decessoris sui Coadjutor, obiit
 MDVIII. Horum trium aliquis obisse debet xxi Julii :
 nam in Registro Antuerpiensi extant litteræ Prioris et
 Conventus Tongerloensis, datæ ipso die B. Mariæ
 Magdalenæ (absque nota quidem anni, sed post eas
 quas supra notari) quibus D. Abbati S. Michaelis
 Antuerpiensis, sui que monasterii Patri Abbati di-
 gnissimo, humiles et devoti, cum devota subjectione
 reverentiam et honorem præfati, indicant quatenus
 Reverendus in Christo Pater Dominus Abbas suus,
 (nullo nomine expresso) nocte proxime præterita
 viam universæ carnis ingressus est ; ejus inquit
 Abbatiale sigillum, in quadam bursa sub nostro si-
 gillo clausum, Patern. vestræ per dilectos nostros
 Confratres et Canonicos nostri monasterii Priorem
 et Pitanciarium transmittimus, ut tenemur, devotis
 Rev. vestræ supplicantes et affectibus, quatenus
 nobis, vestris filius Pastore carentibus, competen-
 tem diem ad novum eligendum Abbatem, quantocius
 possibile sit, per vestras patentes et gratiosas litte-
 ras assignando et præfigendo, in quo personaliter
 nostrum monasterium accedere, electionique futuræ
 præsidere, nos vestros filios Pastore viduatos pa-
 ratur et desolatos... dignemini feliciter dirigere in
 agendis etc.

Abbatialis mor-
 tui sigillum,
 mittitur An-
 tuerpiensi ut
 Patri Abbati,

F

26 xxxii ANTONIUS Tsgrooten, extruxit novam
 partem Domitorii et Ambitus claustralis, novumque
 Refectorium ac Bibliothecam ; quæ modo supersunt,
 inquit auctor Chorographiæ. Extant in Registro lit-
 teræ D. Stephani Abbatis Antuerpiensis, ad Abbates
 Averbodiensem, Parcensem, Jestensem, et Belli-red-
 ditus, datæ anno MDXVIII die viii Octobris ; quibus indi-
 cat, a Tongerloensibus sibi significatum, atque etiam
 humiliter

qui pro casu
 subitæ voca-
 tionis, dele-
 gal suo loco
 præfatos
 Elect. ont.

Anno 1428
 Tongerloam
 visitat Ab.
 Antuerp.

Agro Abbati
 datus Coad-
 jutorem ;

deponit Ca-
 merarium,

A humiliter supplicatum, quod, ne ex R. P. et D. Antonii moderni ipsorum Abbatis; senio admodum confecti, morte forsitan improvisa, ipsi et eorum monasterium seu ecclesia diuturnæ forsitan viduitatis atque prolongatæ vacationis incommoda patiantur... aliquibus probis Prælati Ordinis, qui commodius, vacationis tempore occurrente, iis assistere possint, vices suas ad plenum committere vellet. Unde nos, inquit Abbas Antuerpiensis, variis curis, nos et nostrum monasterium S. Michaelis concernentibus impediti... vobis... committimus, quatenus vos aut alter vestrum ad d. monasterium accedatis... ac ad omnia et singula, quæ præd. negotii materiam concernere... possint, et quæ faceremus aut facere possemus, si nos ipsi personaliter interessemus, tenore præsentium, vobis ac vestrum cuilibet plenariam in Domino concedimus facultatem. *Hactenus Stephanus Abbas: sed ipsemet eodem anno, die ix Novembris obiit; Antonius vero decem et amplius annos supervixit: nam (ut ait Auctor Chorographiæ) anno MDXXIX fundamenta jecit novi chori, prout hodie conspicitur; nec nisi sequenti anno obiit, xviii Kal. Maji.*

Novum templum perfectum.

27 XXXIII ANTONIUS II Stryters, ab anno MDXXVI Decessoris Coadjutor. Primæ ejus curæ fuerunt templum inchoatum perficere: et nugendo cultui sanctissimi Sacramenti cœpit anno MXXXIX ædificare insignem ædiculam ad illud reponendum, quæ anno MDXLVIII demum perfecta est; opus vere heroicum, et cui toto Belgio simile haud reperias; altitudinis pedum quinquaginta. Obiit Mechliniæ in refugio Tongerloæ, MDLX.

§. IV. Unio cum Episcopatu Silveducensi facta, ac rursum dissoluta. Successio Abbatum reliquorum.

Abbatia Episcopatus Silveducensi unitur semel

JACOBUS Veltackerus a Diessem, mox ab obitu decessoris nominatus fuit: sed Pontificia Regique auctoritate instituto Buscoducensi Episcopatu, suspensa fuit electio ejus, ipsaque Abbatii novæ illi Sedî unita. Sed pro ea supplicantibus Ordinibus apud Philippum Regem, tandem dissoluta unione, installatus ille ut Abbas fuit anno MDLXV, non tamen consecratus uti manet D. Vicker. Certe anno MDLXIX, Albano jubente, coactus fuit Abbatiali dignitate cedere in manus Episcopi Francisci Sounii; ita tamen ut ei maneret appellatio; Præpositi, cum eo ut conciliis patriæ, ut ante, intersit; discinctus more Prælatorum incedat, gubernationemque tam in temporalibus quam in spiritualibus, parum ab Episcopo dependentem, ad vitam habeat: qui, post multa ejus temporis adversæ fortiter tolerata, obiit anno MDLXXXIII.

iterumque:

datur et Administrator cum potestate Abbatibus.

29 XXXV. Post Veltackeri obitum, Philippus Rex, intelligens Tongerloam in summis versari periculis, et absentes metu hæreticorum Episcopos illam quasi deserere; circumcingi hostibus, gravari sæpius utriusque partis milite, sic ut certa ruina expectanda esset... judicavit opus esse Administratore Regulari, qui instar Abbatis cum auctoritate gubernet. Collectis igitur Religiosorum, qua voce, qua scripto suffragiis (quia plurimi huc illuc dispersi erant) inventus diguissimus est WALTERUS DE CORSWORM, Montenacensis... Hujus primum studium fuit separare cænobium ab Episcopatu. Eapropter anno MDLXXXIV, cum ceteris Brabantiae Prælati, Duci Parmensi, tunc Belgium gubernanti, supplicat. Supplicationi pondus addit Clemens Crabbellius, jam tum Buscoducensium Episcopus in, causatus, Abbatiam, ad partes Antuerpienses sitam, suis etiam oneribus et curis particularibus gravatam, causa Religiosorum, et bonorum, in plu-

ribus ac diversis locis situatorum; quod non modicam personæ Episcopali, in negotiis suæ diœcesis et dictæ Abbatiae, non minus quam quindecim miliaribus a Silvaducis distantis, distractionem parit. Cujus onera, modo ingravata sunt, non solum ratione Religiosorum, verum etiam ratione bonorum, cladem, ruinam et devastationem hoc moderno bello passorum: quo fit ut integra persona in illorum restaurationem et ad statum pristinum reductionem necessaria foret: qua cura sublevatus Episcopus, aptior ad animarum custodiam sibi commissarum, hæreseos extirpationem, parochianorum visitationem, et ad hujusmodi negotiorum diœcesis suæ tractationem redderetur. Visi sunt æqua postulare, tam Gubernatori Parmensi, quam Sixto V Pontifici: sed quia eidem Episcopo, nisi a dicta Abbatia, provisum non erat; placuit quod hic suggesserat consilium, ut competens pars bonorum derivaretur et applicaretur Episcopatu; cetera parte relicta in profectum Conventus, et administratione relicta pro solito more in curam Abbatis. Quæ dum aguntur, obiit Walterus anno MDXCII, die XXVI Aprilis.

30 XXXVI NICOLAUS Mudtzaert Silvaducensis, anno MDXC electus Abbas, sed non nisi biennio post, decreta et stabilita in perpetuum separatione Abbatiae a mensa Episcopali, mense Augusto nominatus a Rege, die XXVI Octobris installatus Bruxellis, sequenti die consecrationem et mitram accepit a Levino Torrentio, Episcopo Antuerpiensi... Economia sua et industria, velut alter Fabius deperditam Tongerloæ restituit rem: donec obiit anno MDXVIII, xv kal. Decembris.

XXXVII ADRIANUS Stalpaert, Hilvarebekanus, ob anno MDXIII Coadjutor Nicolai, et anno MDXIX die XI Januarii installatus Abbas; anno MDXCV, ex adverso chori nominis Jesu, excitat perpulchrum sacellum in honorem S. P. Norberti. Anno autem MDXCVII die VI Julii, festiva pompa inferuntur in ecclesiam Tongerloensem Reliquiæ B. Siardi, Abbatis Hortimariani in Frisia: qua de re plene tractandum nobis erit ad diem XIII Novembris. Idem Adrianus, anno MDXCVIII, fundavit Romæ, sub patrocinio S. Norberti, Collegium Theologicum, pro suis aliorumque cœnobiorum in Brabantia (si Prælati vellent) Religiosis; et sequenti post anno, Antuerpia rediens a benedictione D. Joannis Chrysostomi vander Sterre, cui cum aliis adstiterit; in Duffele infirmatus, obiit anno MDXXXIX XXV Octobris; ac Tongerloæ, in ipso quod condiderat S. Norberti sacello, tumulatus est.

31 XXXVIII THEODORUS Verbraecken, Helinondanus, a Joanne Chrysostomo prædicto installatus, pridie Dominicæ Gaudete in Domino, in Adventu; ipsaque Dominica, per Michaellem Ophovium Episcopum, benedictus. Est ea Dominica III Adventus, quæ anno prædicto MDXXXIX, habente litteram Dominicalem G, cadebat in XVI Decembris: vixit autem Theodorus usque ad XXII Junii anni MDXLIV. Huic nescio qua ratione persuasum fuit, ut pateretur jus Paternitatis immediatæ, quod Antuerpiensis Abbas se habere asserebat, respectu R. D. Abbatis et Conventus Ecclesiæ Tongerloensis, ejusque immemorabilem possessionem, nonnullis Tongerloensium contrariis actibus perturbari. Pro his anno MDXXXIV appellatus Petrus Gossetius, providentia divina Præmonstrati Abbas, Regis Christianissimi Consiliarius et Eleemosynarius, totiusque Canonici Præmonstratensis Ordinis Caput et Reformer Generalis... Christi nomine invocato, pro tribunali sedens, Deumque præ oculis habens... visis utriusque partis intentionibus, fundamentis, responsis, replicis, contradictis, salvationibus, et scripturis; habit que desuper Jurisperitorum et Fratrum suorum consilio; per suam diffinitivam sententiam in scriptis declarat,

D
qui, ipsemet
Episcopo
adnitante,

impetrat
libertatem,
attributa illi
parte competen-
tiorum,

E
et novus
Abbas an.
1592
consecratur.

Sæpe tum S.
Norberti
conditur 1615,
et collegium
Romæ 1628;

F
Abbatibus An-
tuerpiensibus
immediatæ
Paternitas

respe'ctu
Tongerloensis
seculi.

A declarat, die xxii Maji; D. Abbatem S. Michaelis Antuerpiensis, in possessione omnium et singulorum jurium paternæ auctoritatis immediate, erga Tongerloenses, et jam ante dictæ ecclesiæ D. Abbatem et Conventum, manutenendum fore et esse; ipsumque ac illius successores pro tempore Abbates S. Michaelis, veros, legitimos, et immediatos Patres Abbates; sicut et ecclesiam S. Michaelis, veram, legitimam, et immediatam Matrem filialis ecclesiæ Tongerloensis, futuris temporibus, sine contradictione qualibet, dici, nominari, et recognosci; omnibusque ad eam qualitatem, secundum Ordinis statuta, jura, privilegia et receptam consuetudinem pertinentibus, plene uti ac gaudere debuisse ac debere.... mandat et ordinat; actus quoscumque in contrarium elicitos, nullos et de facto absque jure præsumptos, illosque proinde Abbati et Ecclesiæ S. Michaelis nullum præjudicium generare potuisse et posse; nec non ipsis Tongerlocensis Ecclesiæ Abbati et Conventui de cetero inhibendum, ac super jure Paternitatis hujusmodi annexis et connexis perpetuum silentium imponendum esse ac fore, decernens atque declarans.

per sententiam Generalem Gosselii an. 1654,

B 33 xxxix AUGUSTINUS Wichmannus Antuerpiensis, anno mxcxli postulatus, et sequenti obtentus, atque mxcxlii, xi Januarii ab Antuerpiensi Abbate Joanne Chrysostomo installatus Coadjutor, Abbas autem mxcxlii ix Julii, feliciter Abbatem regebat cum Chorographiam monasterii scriberet Sanderus, non autem ab aliis scriptam (ut plerasque similes) adoptabat in nomen suum; quæ deinde tamen prohibita est in publicum ire. Exemplar nihilominus unum aliunde obtinui; sed primo folio mutilum; ut etiam habent pauci illi, qui obtinere alia exempla potuerunt. Causam ejus sic mutilandi et supprimendi non divino; sed utor ea ut habeo, ex eoque pro supplemento Januarii sumam Historiam translaturam anno mdcxxxix xxiii Octobris Reliquiarum B. Godefridi Cappenbergensis. Hujus Acta ad xiii dicti Januarii operose illustrata a Joanne Gamansio nostro, in lucem emittens Bollandus anno mdcxlii, nihil ea de re scivit; ipsis quorum intererat, quique Bollandi molitionem non ignorabant, negligentibus ejusmodi notitiam communicare. Ediderunt Augustinus anno mdcxxxii, cum adhuc Pastor in Mierloo et Archipresbyter Helmondanus esset, Antuerpiensibus typis insigne ac tripartitum opus, cui titulus Brabantia Mariana, quo sui Ordinis per hanc Provinciam monasteria præcipue illustravit. Sicut autem fuerat ipse egregius cultor bonarum artium; ita eandem studuit in suis Religiosis promovere. Quo in statu Abbatiam habuerit et reliquerit Wichmannus, licet cognoscere ex prædicta scenographica tabula, ipsi anno mdccli oblata ab excellentissimo sculptore Wenceslao Hollar Bohemo; qualem beneficio D. Baronis le Roy hic spectandam exhibeo, addito ad calcem iconismo Collegii Norbertini Romæ, ut supra dictum ædificati a Wichmanni decessore mediato Adriano. Alias fortassis spectandam dabo recentiorum alterum, in qua videri possit, quid circa turrin fulmine tactam, et augustius ab eodem Abbate reparatum, mutatum sit. Erat Bruxellis ipso cum tristis casus nuntiatus eidem est; et iugemisse dicitur, non tam præsentis ecclesiæ suæ damno, quam quod iisdem flammis deflagasse ei videretur, nova quam meditabatur Deiparæ Duffelensis ædes, cum adjungenda ei domo Penitentiariorum, qui trans flumen longius habitant juxta Parochialem, eisdem Tongerloensibus commissam.

B. Godefridi Cappenb. Reliquiæ adferuntur an. 1639.

C 34 xl ALBERTUS de Ursino, electus fuit anno mdcxlii, id quod Antuerpiensis Abbas Macarius Simeomo, scripto confirmans; Omnes, inquit, defectus in installatione commissos suppleo, ac plenum confere prædictæ ecclesiæ in spiritualibus ac temporalibus regimen, hac die xx Julii; eodemque die, atque

Albertus an. 1663 factus Abbas,

obedientiam profitetur Antuerpiensi;

ad eo et loco ubi installatio facta, ille suo chirographo hæc firmavit. Ego Fr. Albertus, Abbas B. Mariæ de Tongerlo, promisi D. Fr. Macario Simeomo, Abbati S. Michaelis, et una Patri Abbati habito monasterii nostri de Tongerlo, obedientiam, reverentiam et assistentiam, in quantum provincialia statuta nostra nos obligant. Actum Bruxellis xx Julii. D. Jacobus Baro le Roy, in Notitia Marchionatus S. R. I. lib. 2 cap. 12, agens de Jurisdictione, quam in locis Calmpthoud, Esschen, et Huybergen jam inde ab anno mclix obtinuisse creduntur Abbates Tongerloenses, sed infirmam, cum exposuisset quomodo Augustinus Wichmans altum ibidem Dominium emptionis titulo a Philippo IV Hispaniarum Rege acquisivit, anno mdccli, pretio octo millium florenorum, sic progreditur. Ingens est pagi Calmpthout ager, cujus diametri quaquaversum quatuor leucis Brabantinis extenduntur, sed non omnis feracis terræ. Pars magna, vastum ericetum; loca etiam aliqua paludosa, e quibus gleba bituminosa foditur et extrahitur ad alendos ignes, qui fundi inibi summo in pretio habentur; sed hactenus majore ex parte intacti. Meditabatur thesaurum istum effodere Albertus Ursino, ex Pastore in Roosendaël factus Abbas Tongerloensis. Jamque viginti erant structæ cymbæ ad transvehendum: sed dum hæc et majora molitur præmature vita caruit, defunctus anno mdcxlii, quo etiam anno electus et installatus est successor.

requirit thesaurum glebæ bituminosæ adhuc intactum,

etiam sub ejus successor.

35 xli HNOZATA CRILS, hodieum vivens. Hic cum inter prima sui regiminis molimina, publicæ omnium commoditati et cænobii splendori conducturo, mandasset ut Hortus in pomarium, et econtra pomarium in hortum mutaretur; eique commutationi non pauci ex Conventuolibus se opponerent anno mdcxvi; Circator et Secretarius, ceterorum nomine, Abbatibus Antuerpiensis ut Patris judicium appellarent, perdatos xvi Februarii. Has ille Tongerloensi communicari jussit: qui eas scripto ad singulos eorum rationes responso refutavit. Quibus visis, Antuerpiensis judicavit, easdem solido non niti fundamento, nec in omnibus veritati innixas; quod autem potissimum est, nullis Ordinis constitutionibus prohibitam Abbati talis horti conventualis translationem, atque in pomarium mutationem; proindeque omnia ipsius discretionis commisit. Tunc rescripsit Prior xii Martii, hujusmodi litteras in loci capitulari a se prælectas: ac Spero, inquit, quod iisdem prompte nostri obedient, et ultiores hac in re molestias Prælato suo inferre cessabunt: qui certe non quærit nisi bonum conventus: pacemque et observantiam disciplinæ regularis. Difficulter aliquibus persuaderi potest: et invitis quandoque benefacere necesse est... Sic ille, subscriptus Humillimus in Christo filius, Fr. Joannes Kuysten Prior.

NOT. 56

Pater Abbas agnoscitur Antuerpien

ut mirum sit sub eodem renatam questionem adeo pridem decisam.

36 Contigit nihilominus, ut D. Michael Colbert, Archicænobii Præmonstratensis Abbas, et totius Ordinis Generalis, Brabantie cænobia visitans, anno mdcxxxix Tongerloon veiret; et, præmemorati judicii vel ignarus vel oblitus, mentionem induceret quorundam documentorum a se visorum, quibus ea Abbatia probabatur Archicænobii sui Filia esse: quod juniores quidam Religiosi adeo alte impresserunt animis, ut pro definitiva sententia habeant, seque Monasterii Michaelitici Filios negent. Eos tamen facile ad obsequium revocandos credimus, cum præmemoratum Gosselii sententiam, nunquam forte sibi visum vel auditam, legerint; suisque majoribus, ac sibi in illis, imperatum super ea controversia silentium. Ad documenta, Colbertio Generali viso, quod attinet; ea non putamus esse alia, quam quæ pro parte Tongerloensium ad Gosselii judicium allata fuerunt: qui Generalis si pariter vidisset opposita illis ex parte Michaelitarum, non dubito quin

quin

A quā Gossetii iudicium probaturus fuerit, nec ullum in contrarium prolaturus verbum. Quid porro tam multis longioris regiminis annis Hroznata Abbas ad utilitatem monasterii egerit; quomodo instruxerit Bibliothecam toto Belgio præcipuam; Nosocomium novum, solido et magifico opere, una cum suo sacello, a fundamentis excitavit; aliaque huiusmodi, supersedeo enarrare, donec de singulis certius doceant me Religiosi sui.

§ V. De tertio-genita Middelburgensi Abbatia, ac primum de ejus initiis seculo XII et XIII.

Hactenus vidimus S. Michaelis Antuerpiensem Ecclesiam, Matrem filiorum latantem; nunc vertenda est scena, et videnda Rachel, plorans filios suos Middelburgenses, quia non sunt; sero quippe pessima. Calviniana hæresis, devoravit eos. Walachria, Zelandicarum insularum prima ad Oceanum et Occidentior, in conspectu littoris Flandrici, Metropolim veneratur Middelburgum, seculo XII adhuc modicum oppidum, ut cetera Belgica omnino; nunc ampla civitas. A nescio quo Metello, Junii Cæsaris ossecla, nomen factum volunt, quibus pulchrum videtur istuc referre origines suas. Ego ex re ductum nomen credo. Nam si Walachriae insulae poldros, ut vocant, id est, agros ductis aggeribus vindicatos ab aquis et cultui aptatos, quos Topographia Blaviana ostendit cum prætensis arenariis, et Middelburgicos poldros nuncupat vulgus, angustissimo diremptos freto, olim forsitan nec diremptos quidem. Si, inquam poldros ipsos accensere velis, ut vulgo occensentur; Walachriae, totius insulae centrum videbitur Middelburgum, et sui nominis in patria lingua significationem undequaque implere. Jacet quidem ipsum media plane via, inter littorales duas civitates, Zirikeam et Veriam, hanc ad Boreum, istam ad Meridiem habens: ne tamen nomen Middelburgi inde factum suspicetur aliquis, prohibet minor antiquitas locorum istorum, quorum Veria primum in parochiam erecta fuit anno MCCCXXII, et post annos XXV muris cingi capta; Zirikeam vero nullis in Chronicis memorari ante MCCX, soletur Reygersbergius: quidquid fabuletur vulgus de Ziringo, Zelundi fratre, velut illius ad annum DCCCXLIX conditore: Græcam enim levitatem, in comminiscendis conditorum nominibus, imitantur istiusmodi onomatopæia.

C 38 Jacobus Meyerus, qui seculo superiori Brugis floruit, scripsitque Annales Flandriae, usque ad MDLII superstes, omnia archivia Flandrica, ac verosimiliter etiam Zelandica per se scrutatus; ad annum MCXXIII loci vetustius nomen sic indicat. Albaldus Abbas seu Præpositus Formiselenensis, Canonorum Regularium prope Iprus in Flandria, postquam per annos XXII landabiliter præfuisset, et bona multa præcipue in Testrep (locus est prope Ostendam mari mersus) cœnobio acquisivisset: factus est Abbas apud Waltighem, id est Middelburgum in Walachria, qui primum Regulares fuere, sed non multo post facti sunt Præmonstratenses. Mutati instituti rationem reddit Joannes de Beka, auctor Chronici Trajectensis, perducti ad annum fere MCCCC, in Godeboldo Episcopo XXIV his verbis: Hic etiam Episcopus Regulares Canonicos, habitantes Middelburgi, propter inordinatam eorum conversationem, expulit; et religiosos Monachos Ordinis Præmonstratensis, de cœnobio S. Michaelis Antuerpiensis, illuc attulit. Wilhelmus Heda, scriptor Historiæ Trajectensis usque ad annum MDXXIV, Bekano consentiens, iisdem fere verbis utitur; et, in Middelburgo, inquit, oppido Walachriae, Canonicos Regulares, propter eorum petulantiam amo-

vens, Religiosos Ordinis Præmonstratensis ex Antuerpia, in locum eorum accitos, instituit. Secutus Bekam et Heda est Joannes Reygersberge de Cortgenr, in Chronica Zelandiæ, quom lingua Belgica compilavit, et Antuerpiæ imprimi fecit anno MDL, dedicatam Maximiliano a Burgundia, Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ Occidentalis, atque Ultrajectinæ civitatis Admirantio et Capiteano Generali; quam etiam vidimus Middelburgi recusam auctiore et ornatioremque anno MDCXXXIV. In hujus Chronica cap. 10 dicitur, vetustiores quasdam Chronicas affirmare, quod anno MCXXI fuit Middelburgi conventus Regularium Monachorum, qui circa hæc tempora alio translati sint, positus eorum loco Præmonstratensibus.

39 Quid porro Alboldo Formiselenensi factum sit, non explicat Meyerus: a quo primam ejus notitiam accepimus; solum addit, quod Isaac successit in locum ejus apud Formiselenenses, rexitque cum laude per annos XVII, magno cum labore, multaque Ecclesie acquisivit bona temporaria, pius et industrius nec unquam otiosus. Pigeat ergo Formisellis si uspiam Canonorum Regularium disciplina, non item in Walachria: ubi eandem restaurare satagens Godeboldus Praelectensis, Alboldo Formiselenensi persuaserit, ut illuc se transferri pateretur, pro insigni suo religionis zelo. Sed gravius malum fuit quam ut corrigi posset. Walachris igitur petulanter reformari abnudentibus, et erga Praelectum oforis adductum refractariis; factum suspicor, ut Episcopis et Abbatibus consilium steterit, immorigeros quidem ejiciendi, et per varia ejusdem instituti monasteria dispergendi; Antuerpia autem accersendi Præmonstratenses: in quorum institutum ipse Alboldus transierit, itaque primus eorum in Walachria Abbas seu Præpositus haberi possit, fortassis usque ad annum MCXL superstes. Miræus in Chronico Præmonstratensi, hujus novi Ordinis Religiosos, pro Regularibus inductos ait, anno MCXXVIII, fortassis quia tunc primum Abbas consecratus Antuerpiæ Waltmannus, pleno jure potuerit suorum coloniam ad Zelandos emittere.

40 Ut ut est, res hactenus narratae videntur plusquam unum alterumve annum exigere, quo gesta sint. Non etiam prima harum sedes, adeoque nec Regularium quibus succedere, fuit S. Mariae etiam tunc Parochialis ecclesia, totius oppidi quasi centrum; sed alius Middelburgi locus, quem nunc difficile sit indagare; unde ut migrare possent (utique ad totius Parochiae pro suo instituto curam gerendam) Eugenius Papa III, anno MCXLV primum Pontifex reventiatus, indulsit. MS. Registrum ipsorum quibus utimur monumentorum, hoc seculo exaratum, idem inter alia Bullam Eugeniænam ejusque argumentum recenset; locum unde migratum sit nominat Wyk, in regiuncula Altena. Sed fallax ejusmodi notatio est, non tantum quia talis regiuncula nulla tota Walachria nunc nominatur; sed quia Chronica omnia in eo consentiunt, quod Godeboldus Episcopus Præmonstratensis adduxerit Middelburgum. Dicta autem regiuncula plusquam duodecim leucis inde dissita, in eaque pagus est Wyk prope Heusdam trans veterem Mosam, ultimus Brabantiae ad hodiernum Mosam et Vahalem angulus, contra Bommeliensem insulam, ut de ea hic nequeat cogitari. Quid autem? si Waltighem (quo nomine prius dictum Middelburgum censet Meyerus) fuerit suburbani olim vici nomen, in quo primum Regulares tum Præmonstratenses habitarent; quique auctioris postea civitatis muris inclusus nomen amiserit; quo factum, ut Beka et Heda illius non meminerint, sed simpliciter scripserint eorum monasterium Middelburgi fuisse.

41 Porro ex præcitata Eugenii III Bulla certo nobis innotescebat is, qui in Historia translationis S. Norberti num. 139 nominatur Walterus Walacriensis Ecclesiae Abbas primus; inscribitur enim, Waltero Abbati Walacriensi ejusque Fratribus. Tenor autem, ex scriptura

NOT. 57

Walachriae
caput Middel-
burgum,B
a situ dictum.Ibi manentibus
Canonici Reg. sub
an. 1124.
præfectus
Alboldusillis expulsis
Præmonstra-
tenses excipit,

AUCTORE D. P.

NOT 58

ad hos verosi-
militer trans-
gressus,F
sub annum
1128:non tamen ad
S. Mariae,

F

A scriptura jam ferme evanida erutus ut melius potuit, talis est. Sicuti injustis petitionibus nullus est tribuendus effectus, ita legitima desiderantium non est deneganda petitio. Ex litteris siquidem venerabilis Fratris nostri Har. (Hariberti, qui vixit usque ad mcl) Episcopi Trajectensis inspeximus, quod vos monasterium vestrum ad alium constitueritis locum transferre, in quo quietius vivere et liberius possitis Domino deservire. Cui dispositioni praedictus Frater noster assensum praeiit, et ut vobis in posterum hoc liceat perficere scripto suo laudavit. Nos autem, quorum interest bene acta firmare, votum vestrum attendentes, licentiam translationis, ab eodem Fratre nostro rationabiliter vobis indultam, auctoritate Sedis Apostolicæ confirmamus; statuentes, ut nihil tamen, quod ad nos pertinere dignoscitur, propter mutationem istam, Nobis aut nostris Successoribus, in posterum minuatur. Datum Romæ apud S. Petrum, x kal Junii, nullo notato anno (qui tamen infra Julium anni mclm, quo Eugenius obiit, est inveniens) sed solum die x kal. Junii;

AUCTORE D. P. quo primum sub Walthero Abb. transierunt de licentia Eugenii 3.

ante annum 1153,

13

ut habent monumenta originalia monasterii.

idque in pergamento, viz palmum unum longo et alto, appenso inferne sigillo plumbo. Hanc autem et alias plurimas, ex archivio Middelburgensi hæreticorum manibus subtractas, originales plerasque, reperi apud amicum, tulium rerum curiosum, qui eorum inspectionem et usum mihi benigne concessit: lætatus venisse tempus, quo eas sic possent in publicam lucem efferri, ut tamen possessoris nomen et persona latere pergant; restituendas Præmonstratensibus, si eos fortassis aliquando Deus in pristinam loci possessionem reducat. Erat inter illas scriptura recentior, superioris seculi, ac dispersione Abbatia posterior, continens Abbatum Middelburgensium Catalogum, annotato primo ejusque anno; sed (quod mireris) usquam defectuosior, quam circa finem, ubi perfectiorem expectasses. Eo nos utemur ubi utilæ probationes deficient; ipsique inseremus pleraque præfactorum monumentorum: quæ si plures in Paragraphos extremum hoc argumentum extendunt, indulgebit id spero lector archæophilus.

42 Incipit Catalogus iste a Florentio, cujus initium ascribitur anno mxc, quemque Abbatem secundum numerabimus: jam enim apparet dubium nullum esse, quin eo fuerit prior WALTHERUS, jam ex Eugenii Papæ Bulla notus. Dubitari tamen potest an fuerit immediatus Florentii decessor. Si fuit, annis ut minimum quadraginta Prælatum tenuit, exorsus regere antequam ex indulto Pontificio ad S. Mariæ migrarent Præmonstratenses, et forsitan Antuerpia missus Abbas primus post mortem Abbodii Formiselenis, de quo Meyerus dubitat, fueritne Abbas an solum Præpositus: qui sicut usque ad Eugenii III Pontificatum vixisse potui; sic etiam multo citius obiisse, et Abbas Antuerpiensis Middelburgenses regisse usque ad Walterum per Præpositum unum aut plures, cujus aut quorum nomen vel nomina nunc latent. Vix enim credibile est, ipsummet Walterum totis fere septuaginta annis regisse, scilicet ab initio adventus Ordinis in Zelandiam usque ad Florentium. Interim vellem superesset adhuc Victoris IV Antipapæ Bulla, cujus in charta linea scriptæ frustulum, præter notam anni incarnationis mclxii et appensum plumbeum sigillum, nihil reliquum habet: non enim solum indicaret causam pro qua scripta illa fuit (quam credibile est ipsum schisma spectasse, quod hi abominati ipsam Bullam laceraverint) sed fortassis etiam nomen Abbatis, ad quem scribebatur: quod si esset a nomine Waltheri diversum, consequens foret, ipsum non admodum diu superfuisse migrationi; si idem, probaret certius illius initium ad Eugenii III Pontificatum magis congrue referendum.

43 Sed missas tandem faciamus conjecturas, et incipiamus testere seriem eorum, qui post Walterum, reipsa vel saltem notitia primum Middelburgi Abbatem,

mediate vel immediate, præerunt, sitque inter notos D nobis secundus

II FLORENTIUS, juxta Catalogum ordinatus sen benedictus anno mxc. Ultrajectinæ Ecclesiæ tunc præerat Balduinus, Florentii Hollandiæ ac Zelandiæ Comititis frater: Antuerpiæ apud Michaelitas, Præsul jam sextus habebatur Walterus de Stripen; et Romanam Ecclesiam Clemens III gubernabat; quorum utrumque aliquæ extarent litteræ. Extant aliquæ Innocentii III quarumunæ, evanidæ fere totæ in semipedali pergamento, bullatæ plumbo ipsis Kalendas Aprilis, Pontificatus anno undecimo, Christi mcccvi, Nicolao de Prutris, Cantori et Scholastico Trajectensi, ad quæstionem Abbatis et Fratrum, commendat inhibitionem quarundam injuriarum, ipsis per nonnullos Clericos et laicos illatarum: aliæ majores in sesquipedali similiter Bullatæ, sed dimidia parte folii avulsa mutilæ, avulsa pariter nota anni, date v Kal. Februarii, inscribuntur a tergo manu recentiori, quod sint confirmatoriæ, quod nobis licitum est participare quævis bona jure hereditario, acsi essent in seculo obvenientia: quodque Abbas poterit absolvere Fratres, si cui manus violentas intulerint, nisi sequatur mutilatio vel sanguinis effusio. Ex ea quæ superest medietate, intelligitur Bulla data Venerabilibus Fratribus A (suppleo, Archiepiscopis, Præpositis) Decanis, Archidiaconis, Prioribus, ac aliis Ecclesiarum Prælatibus per Coloniensem dioccesim: aguntque de justa contra malefactores defensione, etiam Clericis et Claustralibus licita: de jure vero hereditandi nihil ibi lego: nec ad Abbatem Middelburgensem obiter spectare videntur, quam quatenus etiam ipse alicujus Ecclesiæ Prælatus est. Interim dignitatem monasterialis Ecclesiæ, Middelburgi tunc temporis unicæ, probat frequens ibi exhiac sepulturo Comitum: nam anno mcccvi sepulta ibi dicitur Aleydis, Guilielmi postea Comitum prima uxor; ne aliis consequenter annis, successive v dicandi.

Apostolica hujus temporis litteræ.

14

44 III ARNOLDUS, anno mcccxi: ad cujus annum quantum spectat quædam Innocentii III Bulla, data xviii Julii, anno Pontificatus ix. Primo autem Arnoldi anno obiit in Januarii, Ada, Florentii III Comitissæ vidua, et ab ipso Abbate fuit in monasterio Middelburgi tumulata. Ad Arnoldi Abbatis Prælatum pertinet bullatum Breve Honorii III, magnitudinis palmatis, sic sonans: Honorius Ep. etc. Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor æquitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem Officii nostri ad debitum perducatur effectum. Quapropter dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, auctoritate præsentium inlibemus, ne quis vobis pro benedictione Abbatum monasterii vestri aliquid, contra statuta Concilii generalis, extorquere præsumat. Intellige Canonem lxxvi Concilii Lateranensis IV, cui nuntiatur fuerat, de quibusdam Episcopis, quod decedentibus ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur. Hoc ergo decretum pro Abbatia Middelburgensi valere hic declarat Breve, datum Tibure ii. . . . Maji, Pontificatus anno nono, Christi mcccxi, anno x post prædictum Concilium celebratum.

Abbatum bene, dictio gratis faciunda.

IV PETRUS van Biggenkerke, anno mcccxxxix. In hujus favorem Innocentius IV sanxisse, legitur per datas iii Nonas Maji, anno Pontificatus iii, Christi mcccxlvi, quod nullis quantumcumque ab Apostolica Sede manatis jussionibus obligetur Abbas, quemquam invitus suscipere. Ego ejusmodi litteras non vidi, sed alias datas Lugduni Kal. anno Pontificatus septimo Christi mccc, quibus Priori S. Petri Gandavensis mandatur, ut Abbatem vindicet, causa prius cognita, ab injuriis ipsi illatis per quondam Henricum de Coudekerke Presbyterum, et Henricum de Vorne

Militem,

Waltheri Ab. atlas incerta.

A Militem, aliosque nonnullos. Rursus idem Pontifex Innocentius IV, ix Februarii, anno Pontificatus ix, Christi MCCLII, Romæ sanxit; ne quis Apostolicorum Nuntiorum Abbatem et Conventuales gravaret, absque expresso sanctæ Sedis mandato.

Willelmus Rex Rom. alter altis quasi fundator,
et Privilegio-
rum concilia-
tor:
45 Sed minus hæc profuerunt, quam favor Willelmi Comitis anno Christi MCCXLVIII, ætatis suæ xx, creati Regis Romanorum: qui cum oppidum ipsum multis ac grandibus privilegiis nobilitavit, tum Abbatiam locupletavit multis prædiis decimisque, per Hollandiam Frisiamque et alias sui juris ditiones; decernens et statuens, ut ecclesiarum Pastoribus istis deficientibus, ex suo gremio Abbas pro tempore futurus Parochos sufficeret et Sacellanos: quod etiamnum fit, inquit Reygersbergius cap. 28. Nec exiguum ejusdem Regis beneficium fuit, a prædicto Pontifice impetrasse, Privilegium, quod ex originali adjungo. Innocentius etc. Abbati etc. Attendentes fidei vestræ constantiam, in Ecclesiæ schismate præmemorato, et per Friderici Ex-imperatoris assecclas usque ad annum MCCLXXXVII continuati; quam, sicut ex parte carissimæ filii nostri W (Willelmi contra excommunicatum electi) Regis Romanorum illustris accepimus, Ecclesiæ Romanæ in suis negotiis inconcusse servatis; vobis auctoritate præsentium indulgemus, ut nullus Delegatus Sedis Apostolicæ, vel Subdelegatus Delegati ejusdem executor, seu etiam Conservator a Sede deputatus eadem, in vos excommunicationis vel suspensionis aut interdicti sententiam valeat promulgare, absque speciali mandato Sedis ipsius, faciente plenam et expressam de verbo ad verbum de hac indulgentia mentionem. Nulli ergo etc. Præsentibus post quinquennium minime valituris. Datum Perusii Nonis Februarii, Pontificatus nostri anno nono, Christi MCCLIII. Idem Rex, (ut præcitato loco Reygersbergius docet) plura Sanctimonialium monasteria fundavit, puta Dulcis-vallis in Walachria; vulgo Soetendael, tribus horæ quadrantibus versus Boream Middelburgo distantis, quæ quartæ Filix locum inter Michaeliticæ tenuit; Loesdunensis in Hollandia, aliaque: multas enim habebat filias, quas ejusmodi beneficiis ecclesiasticis dotabat, ibidem scilicet Deo sacratas.

ac Dulcis-val-
lis conditor,
anno 1256
occisus,
C 46 Quia tamen Comitissa Flandriæ Margarita a Rege Guilhelmo exigitur hominum pro Zelandia, ac præsertim Walachria, idque ille negabat; factum videtur ut circa possessiones quasdam in Flandria, molestias pateretur Abbas; et has amoliri conatus sit, postulata per Pontificem tuitione Prioris S. Petri Gandav. Porro Willelmus Rex anno MCCLVI occiditur a Frenobus, Medemblik prope Hollandiam morantibus. Ita Albertus Stadensis, Chronicum suum hic finiens; et addens, quod fuerit in loco incognito ab eisdem sepultus, de quo mox. Successit patri necdum anniculus Florentius V, sub tutela patrui sui Florentii. Sed hoc etiam mox defuncto et Middelburgi ad S. Mariæ sepulto, pluribus tutelam ambientibus, vexatæ multimodis sunt pupilli ditiones, non sine incommodo Abbatæ: quæ tamen plus damni passa per indulgentiam priorum duorum Abbatum deprehenditur, ex Bulla Urbani Papæ IV, data ii Kal. Februarii, Pontificatus anno ii, Christi MCCLXIII, qua ille necessarium duxit, cassare alienationes omnes immobilium bonorum monasterii, aut elocationes justo diuturniores, a prægressis Abbatibus factas.

anno 1282
datus.
47 v. VIGLIUS Doedius, anno MCCLXVI. Hujus anno primo obiit Elisabeth Brunswicensis, relicta Willelmi Regis, apud Præmonstratenses Middelburgi honorifice tumulata: cujus filius Florentius Comes junior, jam vir factus, et patris suorumque cædem insigni Frisonum strage ultus, anno MCCLXXXII, ex captivo sene edoctus locum paternæ sepulturæ, refodi ossa curavit, ablutaque fecit juxta maternum

sepulcrum honorifice collocari. Addit Reygersbergius, eandem sepulturam honorificentius restauratam fuisse, anno MCCCXLVI a Florentio Schonhovio tunc Abbate.

§ VI. Abbates seculi xiv et dimidii sequentis, sub iisque Acta.

JACOBUS de insula, anno MCCLXXXVIII. Huic anno MCCCXV certamen fuit cum Archidiacono Ultrajectino, volente Præmonstratenses amotos a cura Parochiarum ipsis concreditarum: sed appellato pro iis manutenuendis fuit Apostolica Sedes, per mortem Clementis I tunc vacans, supplicatione signata die XXI Januarii. Ejusdem Abbatis tempore, anno MCCCXII aggeribus vallisque munitum Middelburgum a Guilhelmo Bono, sui nominis III, qui etiam alteram ibi ecclesiam parochialem fundavit, propter adjunctum Collegium Canonicorum, sub nomine S. Petri appellatum (vulgo Oostmünster, id est Monasterium Orientale) quæ denique in Cathedralē evasit.

48 VII. NICOLAUS Hugonis anno MCCCXVI. In hujus favorem, Joannes Papa XXII Abbati monasterii S. Pauli Trajectensis, sic scribit: Ad audientiam nostram pervenit, quod tam dilecti filii Abbas et Conventus monasterii de Middelburg Præmonstratensis Ordinis Trajectensis diocesis, quam prædecessores eorum, decimas, terras, domos, vineas, prata, pascua, nemora, molendina, redditus, jura, jurisdictiones et quedam alia bona ipsius monasterii, datis super hoc litteris, confectis exinde publicis instrumentis, interpositis juramentis, factis conventionibus, et pœnis adjectis, in gravem ipsius monasterii læsionem, nonnullis Clericis et Laicis, quibusdam eorum ad vitam, quibusdam vero ad non modicum tempus, et aliis perpetuo ad firmam, vel sub censu annuo concesserunt; quorum aliqui dicuntur super bis confirmationis litteras in forma comuni ab Apostolica Sede impetrasse. Cum igitur nostra intersit læsis monasteriis subvenire, Discretionis tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ea quæ de bonis ipsius monasterii, per concessionem hujusmodi alienata inveneris illicite, vel distracta; non obstantibus litteris, instrumentis, juramentis, renuntiationibus, pœnis et confirmationibus supradictis, ad me et proprietatem ejusdem monasterii legitime revocare procures, contradicentes per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, odio vel timore subtraxerint, censura simili, appellatione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Datum Avenione, ix Octobris, Pontificatus nostri anno ii, Christi MCCCXVII. Membrana etiamnum est integra, cum grandi sigillo plumbeo. Similis quoque Bulla invenitur ab eodem Pontifice data Decano S. Petri Middelburgensis Kal. Novembris, anno Pontificatus iv, Christi MCCCXX, idem breviter commendans.

49 VIII NICOLAUS a GANDAVO, anno MCCCXXIII.

IX OLIVERIUS a LIRA, anno MCCCXXVII.

X NICOLAUS DE ALTA-TERRA, aliis HOGELANDIUS, anno MCCCXXXV; cujus Chronicon Beatorum Ordinis si potuissem nancisci, libenter ipsum fecissem juris publici, titulo Corollarii IV. Ejus apud Averbodienses inveniendi spem aliquam conceperam, ex relictis in eorum Chorographia de B. Arnikio: sed intelligo, hæc fuisse communicata, per quemdam D. Bulkens, qui ipsa transcripserat ex Codicibus fratris sui Christophori, apud nostros Antuerpiæ Cistercienses Prioris in monasterio S. Salvatoris, et Tropheorum Brabantiorum auctoris. Sed hujus eruditissimi ac studiosissimi viri, et de antiquitate ac nobilitate Brabantica lucubrationibus

AUCTORE D. P.

Vindicatum
jus Parochia-
rum contra
Archiep. Tra-
jectens.

E
Damnosi
priorum Abba-
tum contra-
dictus a Pontifi-
ce rescissi

et iniuste
alienata resti-
tuta jussa an.
1317.

F

Iterum a Pon-
tifice manda-
ta restitutio
an. 1375,

A *tionibus suis optime meriti, neque sine laude commemorandi, plures Codices MSS. eo mortuo male distracti sunt: hujus certe nepos et heres inter relictos sibi a defuncto codices Chronicon istud non reperit. Igitur unum hoc restat, ut qui Chronicon Alberici, trium Fontium Monachi, Christophoro a Chiffletii commodatum, neque hoc mortuo suis dominis redditum, fecit feliciter inveniri a D. Barone le Roy redimendum, etiam Hogelandii chronicon faciat in manus venire idoneas, publicæ luci dandum. Hujus primo regiminis anno, consultum volens Benedictus XII, iv Kal. Julii, Pontificatus anno i, Christi MCCXXXV, scripsit Abbati S. Bartholomæi Echoutani Bregis, ut recuperandis Middelburgensium bonis, male alienatis, operam daret efficacem.*

50 XI ARNOLDUS ALARDI, anno MCCCXLIII.

XII PETRUS VAN DAM, anno MCCCGLV.

XIII PETRUS HÖCK, anno MCCCCLVIII: *cujus anno XIV, Christi MCCCLXXIV, Urbanus V, iii Julii, Pontificatus anno XII, mandavit Decano S. Salvatoris Ultrajectensis (rendicanda monasterii bona et simile mandatum ab eodem emanavit directum Cantori ecclesie Antuerpiensis n kal. Februarii anno Pontificatus decimo tertio, Christi MCCCLXXIII.*

B XIV HUGO BOOSK, anno MCCCCLXXXVI: *cujus ætate capta est adificari tertia parochialis S. Martini dicta West-monasterium: quia incrementi magis magisque numero non amplius sufficiebant parochia dux.*

51 XV WILLIELMUS VANDER DOES, anno MCCCXCVIII, *Hic a Bonifacio IX sub data vii Kal. Septembris Pontificatus anno VII, Christi MCCCXI, obtinuit exemptionem a jurisdictione Ordinarii, hoc tenore. Bonifacius etc. ad perpetuam rei memoriam. Sedis Apostolicæ gratiosa Benignitas devotos et humiles filios, sub regulari habitu Domino famulantes, ex assuetæ pietatis studiis circum munit; et ne inelutis molestiis aut exactionibus agitentur, consuevit illos specialis protectionis suæ auxilio et munimine confovere. Hinc est quod nos dilectorum filiorum Abbatis et Conventus monasterii B. Mariæ Middelburgensis, Præmonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, in hac parte supplicationibus inclinati, ex certis etiam rationabilibus causis ad id nostrum animum moventibus, præd. monasterium et ejus membra cum omnibus ecclesiis, capellis, atque locis ipsis subjectis et dependentibus, ac personis et familiaribus in iisdem degentibus seu pertinentibus, præsentibus et futuris; ac possessiones, villas, terras et quæcumque alia bona, mobilia et immobilia, ubicumque existentia, ad dictorum Abbatis et Conventus ac membrorum jura et jurisdictionem legitime pertinentia, cum omnibus juribus et pertinentiis suis, quæ ipsi Abbas et Conventus ac monasterium et membra in præsentiarum legitime possident, et in futurum justis modis, præstante Domino poterunt adipisci; nec non præd. monasterium, et illum qui pro tempore fuerit d. monasterii Abbatem, ac personas et familiares hujusmodi, ab omni jurisdictione, exactione, dominio, superioritate, et proprietate Archiepiscopi Coloniensis, ac Episcopi et Præpositi ac Archidiaconi Trajectensis, qui nunc et pro tempore fuerint, ac quorumcumque aliorum suorum Superiorum, Prælatorum ejusdem ordinis ac Judicum ordinariorum seu delegatorum, spiritualium et temporalium, jurisdictionem aliquam, in dictos Abbatem et Conventum, dictique monasterii ecclesias, capellas, membra, loca, personas, familiares, possessiones, villas, terras et bona prædicta habentium, auctoritate Apostolica tenore præsentium, eximimus et perpetuo liberamus.*

52 Ipsosque Abbatem et Conventum ac monasterium, ecclesias, capellas, membra, loca, personas, familiares, possessiones, villas, terras, et bona

prædicta, cum omnibus juribus et pertinentiis suis, in jus et proprietatem B. Petri et d. Sedis et sub eorum protectione suscipimus, atque nostra: ac ipsos et ipsa eidem Sedi volumus immediate subiacere. Ita quæ Archiepiscopi, Episcopi, Præpositi et Archidiaconi, et Judices et locorum Ordinarii, vel alia quævis persona ecclesiastica vel mundana, quacumque præfulgeat dignitate, in prædictos Abbatem et conventum ac monasterium, ecclesias, capellas, membra, loca, personas, possessiones, villas, terras, et bona prædicta, ad Abbatem et Conventum et monasterium et membra prædicta, ut præmittitur, pertinentia, utpote prorsus exempta, non possint excommunicationis, suspensionis et interdicti sententias promulgare, aut alias, etiam ratione delicti vel contractos seu rei de qua ageretur in iudicio vel extra, obicunque committatur delictum vel incurratur contractus aut res ipsa consistat, potestatem seu jurisdictionem aliquam exercere. Decernimus insuper, omnes et singulos processus ac excommunicationis suspensionis et interdicti sententias, quos et quas contra Abbatem et Conventum ac monasterium, ecclesias, capellas, membra, loca et personas ac familiares prædictos haberi contigerit, seu etiam promulgari, irritos penitus et inanes. Nulli ergo etc. liceat hanc paginam nostræ exemptionis, liberationis, suspensionis, voluntatis et constitutionis infringere. Quod ita esse sumptum ex registro Apostolico, et omnibus interesse habentibus ad audiendum citatis publice lectum, Romæ, sub anno a nativitate Domini MDXXX, Indictione III, die vero Veneris, xxvii mensis Maji, Pontificatus sanctissimi Patris et Domini D. Clementis divina providentia Papæ septimi, testatur Hieronymos de Ginu- tiis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Wigorniensis, sanctissimi D. N. Papæ Camerarius, Romanæque Curie Judex ordinarius, nec non Curie causarum Cameræ Apostolicæ generalis Auditor, ad instantiam et requisitionem D. Alberti Pii, Canonici Trajectensis, ad hoc, ut videtur, impetrandum a Middelburgensibus deputati, eo quod ipsis perierit (ut opinor) originarium suæ exemptionis instrumentum.

53 XVI WIGGERUS GERARDYNS, anno MCCCCV. *Ab hoc rogatus, per duos ex monasterio delegatos, Henricus Poelwyc, Dei patientia Abbas monasterii S. Pauli Trajectensis, Ordinis S. Benedicti, declaravit, quod venientes religiosi viri et domini, Walterus filius Joannis, ac Nicolaus filii Nicolai, Canonici Ecclesie B. Mariæ Middelburgensis, nomine Reverendi Patris ac Domini D. Wiggeri Abbatis et monasterii et ecclesie suæ prædictæ, petierunt humiliter, eis concedi, nomine quo supra, decimas sitas in Swalinghem, et decimas quas Henricus dictus Bruusche et sui antecessores, ab ipso et ejus monasterio quondam in feodum tenebant, et iidem Domini Abbas et Conventus ab ipso et prædecessoribus ejus S. Pauli Abbatibus jure feodali possederunt. Has autem iidem Abbas S. Pauli recepto homagio ac fidelitatis juramento concecit, sub obligatione pendendi quotannis, in festo BB. Remigii et Bavonis, sex libras Nigrorum Turonensium, et decem et octo denarios; anno Domini MCCCCVI, xvii die Februarii hic aliquis suspicetur, quod Henricus dictus Bruusche fuerit etiam Abbas, Wiggeri decessor: cum is ibi nullo honorifico epitheto compellatur; sed ut homo laicus, qui ejusmodi decimas acceperat ab antecessoribus suis sub obligatione feudali, et concessu ejus qui tunc fuerat Abbatis, sub obligatione tali; jam eadem Abbatibus Middelburgensibus vendiderit vel donavit; itaque ipsæ conjunctim relevantur cum decimis in Swalinghem, quæ ab eodem Abbate S. Pauli fuerant Middelburgensi concessæ immediate, fortassis a tempore primæ foundationis.*

54 Porro Wiggerus Abbas, anno MCCCCVIII die

D *pro Abbate, Conventu et omnibus ipsos spectantibus,*

ipsique Apostolicæ Sedi immediate subjecti, declarantur.

E

F *Feudum ab Abbate S. Pauli Trajecten. Middelburgensibus concessum.*

anno 1401
impetratur a
Bonifacio PP.
IX

exemptio a
jurisdictione
ordinariorum,

A XI Maji, necesse habuit oppellare Apostolicam Sedem, contra tunc Episcopum et Præpositum Trajectenses, id est Ulrojectinos, Fridericum de Blankenheim et Zodericum de Culenborg, postea, id est anno MCCCXIII, factum etiam Episcopum. Anno autem seculi istius XII die X Maji, ipsi Abbati commissum fuit, ut assistente sibi Abbate Syonæo, initium faceret condendi monasterium Regiæ-vallis. Ast circa annum MCCCXVIII Martinus V, Abbati S. Jacobi Leodiensis et Decano S. Donatiani Brugensis commisit, restitutionem bonorum et jurium injuste a monasterio alienatorum, omni diligentia curare; sub data IX Julii anno Pontificatus I: quæ commissio in persona Decani Brugensis iterata fuit ejusdem Pontificatus anno X, ipsis kal. Julii, Christi MCCCXXVIII. Sub eodem Abbate, cum viderent Middelburgenses, aliorumque Zelandiæ civitatum incolæ, Zirikæonorum opes et potentiam supra ipsos augeri longinquorum commerciorum beneficio; cæperunt etiam ipsi naves trans mare mittendas fabricare, et similibus commerciis mediantibus vehementer incrementum.

Conc. Basileense anno 1437, 55 XVII NICOLAUS VANDER CRUSTER, anno MCCCXXXII; cujus anno III oppellatum ab eo Concilium Basileense, pro restitutione prædicta, hujusmodi diploma expedivit: quod ex originali membrana, bene hactenus conservata, accipe. Sacrosancta Synodus Basileensis, in Spiritu sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, dilectis Ecclesiæ filiis, Abbati monasterii S. Michaelis Antuerpiensis, et Decano ecclesiæ S. Donatiani Brugensis, Cameracensis et Tornacensis diocesis, ac Officiali Trajectensi, salutem et omnipotentis Dei benedictionem. Justis supplicum votis, illis præsertim per quæ sub regulari habitu, piæ vitæ studio, Domino famulantium statui et indemnitatibus consulitur, libenter annuimus, eaque favoribus prosequimur opportunis. Sanè petitio pro parte dilectorum Ecclesiæ filiorum, Abbatis et Conventus monasterii Middelburgensis, Præmonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, nobis exhibita continebat, quod temporum causante malitia, et prævia negligentia Abbatum, et aliorum qui pro tempore præfuerunt d. monasterio, decimæ, census, redditus, domus, terræ, prata, nemora, jura, jurisdictiones, possessiones, res et bona alia, ad Abbatem et Conventum ac monasterium prædicta legitime spectantia, datis quandoque super his fidei-jussionibus et cautionibus ac litteris et instrumentis publicis, factis renuntiationibus et pœnis adjectis, in gravem ipsius monasterii læsionem, distracta noscuntur seu etiam alienata: quodque nonnullæ laicales et ecclesiasticæ personæ eisdem Abbatem et Conventum, nec non singulares personæ d. monasterii, super præmissis

et aliis bonis, ad eos et præfatum monasterium communiter et divisim spectantibus, etiam contra fel. record. Innocentii PP. quæ incipit, Ad reprimendam, et Carolina nuncupatam, in generali Synodo Constantiensi, in favorem Cleri et Ecclesiasticarum personarum, acceptatam, constitutiones, vexare et perturbare, ipsisque injurias inferre sæpius moliantur.

56 Quare pro parte Abbatis et Conventus prædictorum, Nobis fuit humiliter supplicatum ut super his, eis et dicto monasterio opportune providere dignæmur. Nos itaque hujusmodi supplicationibus inclinati Discretioni vestræ per hæc scripta mandamus: quatenus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, omnia et singula distracta et alienata hujusmodi, ad jus et proprietatem ipsius monasterii, auctoritate nostra reducere et revocare; ipsosque Abbatem et Conventum in pristinum statum restituere procuretis; nec non injuriantes, vexantes, et perturbantes hujusmodi, pœnas et censuras, in iisdem Constitutionibus contentas, incidisse declaretis; facientes etiam, vocatis omnibus et singulis, qui fuerint evocandi, dum et quando pro parte Abbatis, Conventus seu personarum monasterii hujusmodi fueritis requisiti, et alias super præmissis, ac eos seu res et bona eorum contingentibus, contra quoscunque justitiæ complimentum; contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo; non obstantibus tam fel. record. Bonifacii PP. VIII et aliis Constitutionibus Apostolicis, quam fidei-jussionibus, cautionibus, litteris et instrumentis præfatis, ceterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim a Sede Apostolica indultum existat, quod interdicti, suspendi, vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non possint per litteras, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Basileæ Idibus Augusti, anno a Nativitate Domini MCCCXXXV. In plico signatum erat. Jo. de Dyck.

57 Appensum membranæ erat, Pontificali more, (omnem enim Pontificiam potestatem arrogabat sibi Synodus illa) appensum, inquam erat, plumbeum sigillum, cujus ectypum quia alibi nusquam expressum adhuc vidi, hic exhibeo, una cum sigillo Oloudi Abbatis S. Michaelis, unius ex præfatis Commissariis, qui ad executionem Synodalis mandati anno MCCCXXXVII, die III Augusti, per Notarium Egidium Corte amplissimas patentes expedivit: quarum vigore an Middelburgenses plus profecerint contra iniquos possessores, quam tot prægressorum Pontificum mandatis, vehementer

sub clausulis valde prægnantibus,

E

vi quarum Abbas Antwerp. exequiales expedit anno 1437,

F

restitutionem curandam etiam commendat Abbati Antwerp. Decano Brug. et Officiali Trajecten.

sub veteri
Abbatæ
sue sigillo.

A ter dubito. Quomodo vetus sit Michaeliticum Sigillum, non divino; neque ex litterarum forma satis argumenti petitur ad ipsum seculo XIII vel XIV antiquius credendum; alias habent in eo Antuerpienses, secuti sui pro eo tempore expressam formam, Castri scilicet sive Burgi veteris cum manibus duabus, ex eorum procudubio opinione, qui aspirando nomen civitatis Hantwerpen scribebant, et eo nomine Projectum manuum volebant significatum, juxta vulgarem de Gigante Antuerpiensi fabellam. In eo quod S. Michael tenet scuto vides tessariam figuram Crucis, procurrentibus sceptris quasi rudis cinctam: tertium vero alterius lateris scutum, Abbatiale pedum duplex et decussatum continet, quia hoc consuetum est Abbatiarum Mutricum symbolum. Sub S. Michael spectatur genuflexus monasterii Abbas, absque mitra, quæ scilicet Michaelitis primum obtigit sub Oloudi Jonne successore. Anno MCCCXXXVI, inquit Reygersbergius, Abbas periculum grande incurrit a populo, contra ipsum, quæstoremque Bewester schaldis et Magistratum, tumultuante: sed averterunt illud, noctu clam ingressi cum manu armata suorum, D. Franco van Borssele Comes Ostrovaudiæ, et D. Henricus van Borssele, Toparcha Veræ; seditionemque pacaverunt, auctoribus partim fuga clapsis, partim capite plexis. Ita Reygersbergius cap. 46. Callixtus autem Papa III, anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, omplum expedit Breve in favorem Abbatis ac Fratrum suorum, sed quod evanido jam prorsus atramento amplius legi non potest.

§ VII. Reliqui seculo XV Abbates; Horum ultimo subjectum Hagense Virginum in Hollandia monasterium.

FLORENTIUS AERTS-BOON sive FILIUS ARNOLDI, anno MCCCCLIX.

XIX PETRUS VANDEN DAMME, obiit anno MCCCCLXIV, uti asserit Philippus Dux Burgundiæ, ea omnia secula quæ hic tenuerat transferens in successorem mox nominandum Joannem, per datas viii Augusti: quibus consonant confirmatoriæ Pauli II, mox proferendæ, iv Idus Martii præcedentis; sed cognomen tacent, quod exprimit Philippus. Idemque fortassis a patris nomine etiam dicebatur Petrus Nicolai, quem Reygersbergii interpolator, inter Zelundos eruditione claros, cum titulo Doctoris in Theologia et Abbatis Middelburgensis recenset ad calcem super dictæ Chronicæ: alius certe non occurrit quem aptius ibi intelligas, nec enim ejus causa placet augere Abbatum numerum.

C 59 XX JOANNES VAN'S GRAVENZANDE, anno non MCCCCLXXXVI, uti perperam habet is, quem alias sequimur, MS. Catalogus, per errorem amanuensis solius incuriæ tribuendum; sed MCCCCLXIV. Probat id manifeste Pauli II decretum originale, pergamento, et Bulla plumbea ex more communium, hoc tenore: Paulus Episcopus, Servus Servorum Dei, universis vasallis monasterii B. Mariæ Middelburgensis, Præmonstratensis Ordinis, salutem et Apostolicam benedictionem. Hodie monasterio B. Mariæ Middelburgensis, Præmonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, tunc per obitum quondam Petri, olim d. Monasterii Abbatis, qui extra Romanam Curiam diem clausit extremum, vacanti, de persona dilecti filii, Joannis de Sgravenzande, Canonici d. monasterii, Ordinem ipsum expresse professi, et in ætate legitima constituti; ac per dilectos filios Conventum ejusdem monasterii in illius Abbatem concorditer electi, de Fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica providimus, ipsumque illi præfecimus in Abbatem; curam, regimen et administrationem dicti monasterii sibi in spiritualibus ac temporalibus

Paulus II,
in locum
defuncti
Petri

electum Joannem
Abbatem confir-
mat

plenarie committendo, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Quocirca Universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsum Joannem Abbatem, pro Nostra et Apostolicæ Sedis reverentia, benigne excipientes, et digna honorificentia prosequentes, ei fidelitatem solitam, ac consueta servitia et jura, sibi a vobis debita, exhibere integre studeatis. Alioquin sententiam sive pœnam, quam idem Joannes Abbas rite tulerit seu statuerit in rebelles, ratam habebimus, et faciemus auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam, inviolabiliter observari. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, Idibus Martii, Pontificatus nostri anno primo; et signatum erat in plica, Jo. de Buccabellis.

an. 1464,

60 Idem Jo. de Buccabellis pariter Middelburgum misit insignem, et Pontificio plumbo clausam membranam, qua continebatur formula a juramenti s'Gravenzandio præstandi Apostolicæ Sedi, quam addita nominis sui subscriptione et suæ Abbatæ sigillo Romam remitteret. Plumbum utrique membranæ appensum, ex una parte considentes representat Petrum et Paulum, ex altera ipsammet Paulum II in throno, publice supplices audientem: quem octum etiam nonnulli ejus nummi representant cum subscripto, Audientia publica: quod hic non adest, sed supra scribitur, PAVLVS PP. II, sicut videre etiam est num. 5 in Historia Pontificia, explicata per numismata a Claudio du Molinet. Qua occasione notaverim, Paulum istum videri primum fuisse, qui mutaverit consuetam decessoribus Pontificibus formam plumbeæ Bullæ (quæ ipsis litteris Papalibus nomen dedit ut Bullæ vocentur) quotquot enim usque huc vidimus ex Middelburgensi Archivio Bullas (vidimus autem et contraximus omnino octodecim) anteriores Paulo, omnes una parte aliud non habent, quam Pontificis nomen et nominis numerum, ex altero Apostolorum Petri ac Pauli nomina et capita, perquam rudi typo expressa.

eique proponit
formulam ju-
ramenti clien-
telaris,

61 Tenor juramenti præscripti hic erat. Ego Joannes de Sgravenzande, Abbas monasterii B. Mariæ Middelburgi, Præmonstratensis Ordinis, Trajectensis diocesis, ab hac hora in antea, fidelis et obediens ero B. Petro sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, et Domino nostro D. Paulo Papæ II suisque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio aut consensu etc. plene sicut præscribit Pontificale Romanum, jussu Pii IV Venetiis excusum anno MLCXI, in forma juramenti præstandi ab Abbatibus Apostolica auctoritate benedicendis, et ordinariæ potestati exemptis, qualem Middelburgensem fuisse, et hodie omnes Præmonstratenses esse, in comperto est: qui omnes ex dicto Ponticali id faciunt: sed nunc addita, ex mandato Clementis VIII anno MDCXV, hac nova clausula; Et si ad aliquam alienationem devenero, pœnas, in quadam super hoc edita Constitutione contentas, eo ipso incurrere volo: quibus lectis jurat Electus: et in Sixtina, de qua agimus membrana, subscriptum erat: Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia, quæ nempe sibi porrecta jubetur manibus ambabus tangere. Ista porro membrana et sic sigillata, Middelburgum allata, et salvis sigilli vinculis aperta, non fuit remissa Romam, ut videbatur Pontifex intendisse; sed apud Abbatem remansit: quem crediderim pro ea remisisse suum juramentum similiter in membrana scriptum subscriptumque manu propria et sigillo Abbatæ munitum. In hoc autem quin expressa fuerit Deipara Virgo, vix equidem dubito; hactenus tamen nullum inveni instrumentum, cui ipsum esset appensum, et unde illud possem ex ære spectandum dare, sicut supra spectandum dedi vetus sigillum Abbatæ Antuerpiensis.

E

F

62 Poteram hic exhibere præcitas Philippi Ducis patentes

Is excipit
Principem
Carolus,

A patentes litteras trans-et-infeodationis, ut vernaculae nostrae linguae quibus scriptae sunt, terminos, Verleyen-verleen briven, "quadamtenus Latine reddam : sed quia similes alias Caroli V Imperatoris infra dare malui, illas hic praemittendas non putavi. Hic solum lubet meminisse quitanciae (ut appellant) super relevatione Decimarum fundorumque quorundam, ab hoc Abbate redditae xx Julii anno mccccclxvi, Henrico Joannis van Wissenkerke. Igitur hic ipse Joannes s'Gravezande, non ejus decessor exceperit anno mccccclxviii, Comitemque Zelundiae inauguravit, Carolus Audacem Burgundiae Ducem : qui multa nova Middelburgensibus largitus est privilegia ; quibus, et crescente quotidie fortuna urbis suae animati cives, novam elegantissimam Curiam extruere coeperunt : eaque non contenti, anno mccccclxxiv novis muris ac porticu continua cingere, additis etiam speciosi operis portis.

et Bullam
Sixtinam,
pro subsidio
contra Tur-
cas, anni
1462,

B 63 Ad eundem Joannem Abbatem anno praecedenti mccccclxxiii amplissimas litteras patentes in membrana Brugis dedit xvii Augusti, Andreas de Spiritibus de Viterbio, utriusque Juris Doctor, Sedis Apostolicae Protonotarius, ac Apostolicae Camerae Clericus, in regno Franciae ac universis Galliarum provinciis, nec non Ducatu singulisque dominis Illustrissimi Domini Burgundiae Ducis, ac illis adjacentibus regnis, dominiis, civitatibus, diocesis, terris, et locis, Nuntius et Commissarius Apostolicus, super corrogatione pecuniaria, ad usus belli Turcici publicanda, una cum Indulgentiis eo sine propositis. Incipiunt haec litterae : Dilecto nobis in Christo Joanni Abbati Monasterii S. Mariae Middelburgensis etc. salutem in Domino sempiternam. Cum ex injuncto nobis officio teneamur cunctis Christi fidelibus, in dictis locis constitutis, conscientiae morbo languentibus, congrua exhibere medicamenta salutis. Ac primum ipsimet Abbati indulget Andreas facultatem eligendi Confessarii, ad quascumque ecclesiasticas censuras vel penas tollendas, in ordine ad executionem litterarum Apostolicarum, super praedicto argumento, ad omnes Ecclesiarum Praelatos, in quibus iste merito censuit esse Joannem Middelburgensem, totius Zelandiae Cleri caput. Bulla illa Sixtina, quae litteris Andreae tota inseritur, incipit : Ad apicem Apostolatus divina disponente Clementia vocati ; nec in Bullario Romano invenitur, neque Raynaldo Baronianos Annales prosequenti nota fuisse videtur : tam pathetice vero describit mala, per immanissimum gentem Christianis illata et porro metuenda, ut omnino digna sit publica luce : quam tamen hic ei dare nequeo, nullo sui puncto specialiter Middelburgum contingentem. Facium id cum recudetur specialis meus de Chronologia Pontificia Conatus.

Præst
inaugurationi
Maximiliani,

et Philippo.

64 Cæso Carolo, filiam ejus unicum Mariam, cum dotatibus Provinciis accepit Maximilianus, Frederici Imperatoris filius, anno mccccclxxvii ; ejusque pro Zelundia et Hollandia juramentum exceperit Middelburgi praenominatus Abbas, mense Martio. Idem rursus ex eo matrimonio natus Philippum Principem inauguravit un. mnn, quando is, a medio Majo usque ad encœnia Middelburgensia, omnibus accedentibus jus dixit in ipsa Abbatia. Ferum hac late interpolavit triste incendium, quo eadem tota hujus Joannis tempore deflagavit, sed iterum circa annum mccccxciv restaurari magnis animis cepit, teste Reygersbergio.

Innocentius 8
similiter
instituit
successorem,

65 XXI JOANNES DANKARDUS, ab eo qui Catalogum transcripsit vel supplevit, simili qua Petrus incuria vel ignorantia praetermissus ; innuit nobis ex Bulla Innocentii Papae VIII, data Romae ad S. Petrum, anno Dominicæ Incarnationis mccccclxxxiv, Pontificatus 1, hoc tenore. Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, venerabili Fratri Episcopo Traje-

ctensi (erat hic David a Burgundia, Philippi Boni Ducis filius naturalis) salutem et Apostolicam benedictionem. Hodie monasterio S. Mariae Virginis de Middelburgo etc. per obitum quondam Joannis, ipsius quondam monasterii Abbatis, extra Romanam Curiam defuncti, Abbatis regimine destituto, de persona dilecti filii Joannis Dankardi Abbatis d. Monasterii, nobis et Fratribus nostris ob suorum exigentiam meritorum accepta, de Fratrum eorundem consilio Apostolica auctoritate providimus, ipsumque illi praefecimus in Abbatem ; curam, regimen et administrationem ipsius monasterii sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committentes, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Cum igitur, ut idem Joannes Abbas in commissio sibi regimine praed. monasterii, quod tibi ordinario jure subesse dignoscitur, facilius proficere valeat, tuus favor ei fore noscitur plurimum opportunus ; Fratritatem tuam rogamus et hortamur attente, per Apostolica scripta mandantes, quatenus praedictos Joannem Abbatem et monasterium, ordinario jure tibi subjectum habens, pro nostra et Apostolica Sedis reverentia propensius commendatos, in ampliandis et conservandis jurebus suis, sic eos favoris praesidio prosequaris, quod idem Joannes Abbas, tuo fultus praesidio, in commissio sibi monasterii praefati regimine se possis utilius exercere ; tuque divinam misericordiam, et nostram ac dictae Sedis benevolentiam et gratiam valeas exinde uberius promereri.

eumque com-
mendat
Trajectensi
Episcopo.

E
Tertius
Joannes,
notus ex
instrumento.

66 XXII JOANNES DE WESTCAPPEL, similiter in MS. Catalogo praetermissus, certissimo tamen nobis notus ex Chartulario insigni membraneo monasterii S. Barbarae Hagae Comitum, cui praemittitur manu Notarii Martini Huysman subscriptum, et cum originali collatum egraphum, aequae membrarum, sollemnissimi actus, quo praedicti monasterii Religiosae transierunt in jurisdictionem Abbatis Middelburgensis, tenore digno integre transmitti ad memoriam posterorum.

67 In nomine Dei. Amen. Tenore praesentis publici instrumenti cunctis pateat evidenter et sit notum, quod anno Nativitatis ejusdem Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto, Indictione quarta decima, die vero mensis Septembris vicesima, hora ejusdem diei quinta post meridiem vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri D. Alexandri, divina providentia hujus nominis Papae sexti, anno ejus quinto ; in venerabilis ac religiosi in Christo Patris ac Domini. D. Joannis de Westcappel, Abbatis S. Mariae Middelburgensis Praemonstratensis Ordinis, meique Notarii ac Testium infrascriptendorum, et propter hoc vocatorum pariter ac rogatorum praesentia, personaliter constitutae religiosae ac devotae. Gertrudis, filia Nicolai, Priörissa ; Delia f. Andreae, Adriana f. Henrici, Maria f. Willelmi, Mathildis f. Nicolai, Hildegardis f. Joannis, Beatrix f. Joannis, Maria f. Nicolai, Martina f. Ysbrandi, Moniales ; dein Maria f. Willelmi, Hildegardis f. Gerardi, nec non Mathildis f. Hugonis, Conversae ; representantes Conventum et Capitulum (prout asseruerunt) B. Barbarae Hagensis Praemonstratensis Ordinis ; nec non capitulariter, prout asseruerunt et moris est, in loco capitulari, Spiritus sancti instinctu, prout placuerit specialiter congregatae, super certis pactis sive conventionibus, clausulis et articulis, in quadam papyri cedula in vulgari lingua conscriptis ; et ad conversationem et decorem religionis puriter et augmentum devotionis earundem Sororum desuper confectis ; et per eas ac per me Notarium publicum infrascriptum eisdem praefatis Monialibus et Sororibus publice praelectis, ex earum certa et praevisa

Monialium
S. Barbarae
Hagae Comitum,
17

communi
consensu ac
legaliter
testantium
An 1496

A prævisa sententia, non vi, dolo, fraude, aut quavis alia sinistra machinatione circumventæ, sed deliberationibus providis et bene maturis, prout asseruerunt, desuper sæpissime præhabitis, omnibus melioribus modo, via, jure, causa ac forma, quibus melius, firmitus ac efficacius potuerunt et debuerunt, conjunctim et divisim, ac quælibet earum seorsim, prout et debuit, pro se et sequacibus suis, per eorundem juramentum in manibus discreti ac religiosi viri D. Joannis Olardi earum Præpositi, anno, mense, diebus quibus supra, solenniter ac canonice præstitum; et nunc denuo in manibus ejusdem Notarii Presbyteri infrascripti legitima stipulatione innovatum promiserunt, jurarunt, ac qua libet earum promittit et jurat per præsentem, omnia et singula infrascripta, in dicta papyri cedula conscripta, sicut præmittitur, jurata et publicata in omnibus et singulis et per omnia, firmiter et inviolabiliter observare. Quæ quidem dicta papyri cedula sequitur in vulgari de verbo ad verbum, et est talis; in Latinam autem linguam hic versus offertur.

qualiter ipse sibi ac posteris,

B Ego Gertrudis Nicolai filia, et cetera quæ supra, Capitulum conventus S. Barbaræ Hagæ, diocesis Trajectensis, hoc tempore repræsentantes, notum facimus omnibus, præsentem epistolam lectoris vel legi auditoris, post bonam deliberationem et tractatum, capitulariter super subsequentibus punctis, rebus, et articulis congregatæ, ad religionem nostram rationemque vivendi exaltandam et meliorandam, Deoque in eadem aptius et ferventius serviendum, pro nobis nostrisque posteris, nos nostrumque singulas dedimus et submisimus, damus et submittimus, subjectioni, et obedientiæ nostri reverendi in Christo Patris D. Joannis a Westcappel, Abbatis Conventus Dominiæ nostræ Middelburgensis, sub et cum certis pactis atque conditionibus, hic infra sequentibus.

Abbatem Middelburgen.

clegerunt in Patrem Abbatem,

C 68 Imprimis. Reverendus noster in Christo Pater ac Dominus Abbas præd. Conventus S. Mariæ Middelburgensis, habebit et retinebit curam atque paternitatem rerum tam temporalium quam spiritualium in nostro præd. conventu Nonnarum, super Præpositam et Nonnas, tam Conversas quam Sorores; ejusdemque monasterii Pater-Abbas æstimabitur, cum tali præeminentia, quamquibet Patrum Abbatum Ordinis Præmonstratensis super filios ac filias suas habet.

69 Singulariter autem nos Nonnæ atque Conversæ d. Monasterii, nunc existentes aut olim extinctæ, nostri nostrarumque posterarum nomine, abdicamus jus omne, quod habemus aut prætere posse habere, circa electionem, aut postulationem Præpositi nostri; atque promittimus, sub juramento desuper facto et solenniter præstito in manibus præfati reverendi Patris Præpositi nostri, qui prior ipso juravit in manibus nostri Reverendi Patris Abbatis; nullo nos tempore, sive per nos sive per aliam quemcumque, palam vel occulte, aut alia quacumque ex cogitabili via vel modo, quidquam machinaturas contra hanc nostram promissionem, neque desuper ullam dispensationem peti-turas, aut ea quomodocumque obtenta aliquatenus usuras, etiamsi ex libera Sanctissimi Patris nostri Pontificis Romani voluntate nobis ultro concessa foret. Sed præd. reverendus Pater-Abbas solus nec alius quisquam in communi, libera sua voluntate, consilium aut consensum nostrum exigere possit, quotiescumque opus erit, et Præposituram d. Conventus nostri per resignationem, mortem aut alium quemvis modum vacare continget, nobis ordinabit atque constituat: quemadmodum idem Reverendus noster in Christo Pater, D. Joannes a Westcappel, Abbas d. monasterii Middelburgensis, frætus pro-

abdicando jus ad electionem Præpositi,

et acceptando sibi statutum ab illo,

bata vita, honestate, prudentia et diligentia religiosi viri Fr. Joannis Allerts, professi ejusdem monasterii Middelburgensis d. Ordinis Præmonstratensis, ipsum Fr. Joannem præfatum in præsentiarum Præpositum nostri Conventus facit, atque in nomine Dei constituit.

69 Porro si vel ipse Fr. Joannes Allerts vel aliquis successorum ejus, tempore sui regiminis et Præposituræ suæ, male viveret, bona Conventus nostri dissiparet, aut aliter contra suam professionem delinqueret, præf. Rev. Pater Abbas Conventus Middelburgensis Ord. Præmonstratensis, nostrique Conventus Pater-Abbas, eundem Fr. Joannem Allerts vel ejus pro tempore successorem, deponet a præpositura, administratione et regimine Conventus nostri, aliamque substituet, et ipsum Fratrem, tamquam subditum suum, secundum statuta d. Ordinis et modum criminis, corriget et castigabit. Ita ut præd. R. Pater Abbas Middelburgensis monasterii nostrique Conventus S. Barbaræ, solus et integre atque pro suæ liberæ voluntatis arbitrio, in nostro præd. Conventu possit ordinare, instituere et deponere præd. Præpositum, nullius desuper consilio aut consensu requisito: nec persona ulla in hunc nostrum Conventum ad probationem recipi possit, nisi prius et ante omnia id petierit atque impetraverit a Reverendo nostro et Middelburgensi Patre-Abbate. Quod si Præpositus vel Priorissa contrarium facerent, graviter castigabuntur, et ab officio deponentur, si præd. noster Pater Abbas ita judicaverit convenire.

ut ejus correctioni subiectum et ab eo deponibilem.

70 Quoad visitationem autem conventus nostri S. Barbaræ præfati, rev. Pater noster in Christo Abbas Middelburgensis, solus integre et semper exercebit officium Visitoris, visitando Præpositum, Nonnas atque Conversas d. Conventus nostri, in capite et in membris, in rebus tam temporalibus quam spiritualibus, secundum Statuta Ordinis Præmonstratensis; nec alius quisquam, nisi quem ipse specialiter ad hoc deputaverit. Insuper nos Nonnæ atque Conversæ, nunc existentes aut deinceps extinctæ, erimus et manebimus in perpetuum sub arctissima atque firmissima clausura; ita ut vir nullus aut femina, ecclesiastici aut secularis status, quocumque modo ingredi ad nos valeant, nisi in casu necessitatis. Tali autem casu, mulieri sic ingressæ et Sorori nostræ, ex aliis Sororibus nostris, una aut plures præsentem aderunt. Ita scilicet ut mulieribus intra clausuram nostram ingredi liceat infrascriptis occasionibus, scilicet, quando Sorores nostræ vestientur aut profitebuntur, aut in Dedicatione ecclesiæ nostræ, vel cum funus aliquod præsentem cadavere apud nos sepeliendum intronitendum erit. Salvo quod mulieribus sic intra claustrum nostrum ingressis non licebit transire ad dormitorium nostrum vel intra clausuram comedere vel bibere. Nonnæ etiam nostri Ordinis Præmonstratensis non ingredientur præd. clausuram nostram, neque cum nostris loquentur, nisi sint observantiæ regularis. Ex viris autem solus rev. Pater-Abbas noster subinde ad nos ingredi poterit cum familiaribus, quos vel Middelburgo adduxerit, vel sibi specialiter ad hoc deputatos assumpserit. Quæ omnia præscripta puncta et articulos, eorumque singulos, nos Priorissa et Communitas præfati Conventus, nostro ac post futurarum nomine promissimus et promittimus, sub juramento desuper in manibus præd. nostri Præpositi præstito, absque ullo defectu observare, quemadmodum etiam hoc die nostræ solennis professionis publice et expresse promissimus.

E Tradunt etiam ei ejus recipiendi Novitias;

subiiciunt se ejus visitationi;

pollicentur arctissimam clausuram,

F

qua etiam externa arceantur;

71 In quorum fidem et testimonium veritatis, nos Priorissa et Communitas, d. nostri Conventus sigillum hisce appendimus: atque ad majorem firmitatem

petuntque ut subscribat ipse,

A mitatem certioreque observantiam praedictorum articulorum et ordinationum, omnes nos et singula nostrum oravimus nostrum reverendum in Christo Patrem D. Joannem van Wescappel, modernum Abbatem Middelburgensem, ut dignetur omnia praescripta puncta confirmare, et munire sigillo suo : quod ego Joannes van Wescappel, ad supplicationem praed. Priorissae et Communitatis feci, anno, mense, die, in instrumento desuper confecto notatis.

72 Super quibus omnibus et singulis, supradictae Moniales et Conversae, conjunctim et divisim, voluerunt et petierunt, ac quaelibet earum pro se et sequacibus suis voluit et petiit, fieri et confici a me Notario publico infrascripto unum aut plura publicum seu publica instrumentum aut instrumenta, cum clausulis ad hoc congruis et opportunis, ad dictamen cujuslibet sapientis, in meliori forma. Volueruntque praedictae Religiosae Moniales et Conversae, conjunctim et divisim, pro se et sequacibus suis, supradicta instrumentum et instrumenta, in perpetuum, robor fidem et testimonium, sigillis supradictorum venerabilis in Christi Patris ac Domini Abbatis Middelburgensis nec non sui Conventus communiri.

B Acta sunt haec in domo majori, pro nunc ecclesia et loco capitulari praenominati Conventus, sub anno, indictione, mense, die, hora, pontificatu, et loco quibus supra; praesentibus ibidem venerabilibus, egregiis et magnificis Dominis magistris ac religiosi viris, Willelmo filio Jacobi, Praeposito monasterii sive Conventus nomine Dulcis-vallis partium Walachriae, Praemonstratensis Ordinis; Jacobo Houtenisse, Ordinis Minorum, sacrae Paginae Professore; Arnolfo Boot, utriusque juris Doctore; Marcello Tolini de Mendonck, utriusque juris Licentiate, testibus fide dignis, ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

73 Ego Nicolans, filius Simonis de Noortwick, Presbyter Trajectensis dioecesis, publicus sacrosanctae Apostolicae Sedis auctoritate Notarius, quia praemissi venerandi in Christo Domini Abbatis Middelburgensis, nec non religiosarum Monialium et Conversarum super certis pactis, positionibus et articulis, conventioni, actioni, praepositurae renuntiationi, obedientiae, submissioni, et juramenti praestationi, ceterisque omnibus et singulis, dum sic ut praemittitur agerentur et fierent, una cum praenominatis testibus praesens interfui; eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui; ideo praesens publicum instrumentum, per me conscriptum, exinde confeci, et in hanc publicam formam redegi; signoque et nomine meis propriis solitis et consuetis subscripsi et signavi, in fidem, robor et testimonium omnium et singulorum praemissorum, cum praefatis testibus, rogatus specialiter et requisitus.

§. VIII. Reliqui Abbates usque ad constitutum Episcopatum.

PETRUS VANDER CAPELLE, anno MDIII : cui ipso eodem anno, iv Idus Maji, indultum fuit, ut posset cum suis Conventualibus dispensare, infirmitate id exigente, in usu ciborum vetitorum.

75 XXIII MAXIMILIANUS A BURGUNDIA, anno MDXX : ad quem annum sic scribit in Chronica Reygerbergius : Maximilianus a Burgundia, filius Balduini Bastardi Burgundiae, Roma venit, et provisionaliter factus est per Curiam Praelatus Middelburgensis; factus est etiam Abbas S. Gisleni in Hannonia: Balduinus autem fuit filius naturalis Philippi Ducis, ex eoque processit illustris familia de Fallais. Habentur Caroli V Imperatoris patentes litterae, datæ xii Maji MDXX

trans-et-infeudatoria pro domo de Westhoven ac dependentiis, tenendis a dilecto suo cognato Maximiliano praedicto ejusque successoribus, eodem feudali jure, quo ipsam tenuit D. Petrus vander Capelle ejusque decessores Abbates, sub censu unius rubri falconis, et quinque librarum Hollandicarum.

76 Praelaudatus porro Reygersbergius ad annum MDXXXIV, post relatum Clementis VII mortem, obitam xxv Septembris, sic progreditur in Chronica praecitata : Eodem tempore Bruxellis in Brabantia obiit Reverendus Dominus Maximilianus a Burgundia, et Middelburgum in Walachria delatus est intra arcem plumbeam, atque ibidem in Abbatia sepultus Praescripti Praelati nobilitas atque doctrina valde extollitur ab Erasmo Rotterdamio et Hadriano Barlando. Ipse dum viveret d. Abbatiam multimodis restaurari fecit; vir valde prudens et bene moratus. Ipse pingi fecit pulchram illam tabulam, quae stat supra majus altare in ecclesia ejusdem Abbatiae, per Joannem de Malbodio pictorem eximium : cui tabulae similem tota Christianitas nullam habet : ad quam visendam Antuerpia in Zelandiam venit Albertus Durerus (vulgo Albordur solitus nuncupari) Germanus : qui ipsam picturam vehementer laudavit, dicendo quod in hisce Belgicis provinciis simile nihil unquam viderit. Eam adhuc alicubi superesse, in furiali turbine Iconoclastarum subductam anno MDLXVI, XXI Augusti, per ecclesias Middelburgenses grassatorum, vix ausum sperare; subducta enim reposita fuisset, et postea cum reliquis ecclesiarum supellecilibus alio translata. Utebatur autem Joannes Malbodiensis coloribus aqua temperatis, quod aliae alibi ejus picturae demonstrant : puta in Tangerloana ecclesia insignis Crucifixus, et Adoratio Magarum superanticae capellae altari Bruxellis.

77 XXIV CORNELIUS VANDER GOES, anno MDXXXV. Hunc quoque Catalogi nostri transcriptor praetermiserrat; sed irrefragabili testimonio eum nobis ostendit Carolus V Imperator, in diplomate anni MDXXXVI, longe ampliori quam ad nomen decessoris citavimus, atque ac illud Belgica vulgari inscripto membranae adhuc originaliter integrae, cum appenso ejus ut Comititis Hollandiae Zelandiaeque sigillo in cera rubra : cujus tenorem hic Latine servavi, gratum puto erit. Carolus Dei gratia Romanorum Imperator etc. (quae in aliis passim obvis ejus edictis longa serie Regum atque Dominiorum facile est cuilibet invenire. Notum omnibus facimus, quod, salvo nostro et alterius ejusque jure, tradidimus et concessimus, tradimus et concedimus, per hasce patentes litteras nostras, caro et dilecto nostro in Christo, Domino Cornelio vander Goes, Dei gratia Abbati Middelburgensi, omnes subscriptas partes feodorum, ambactorum, terrarum, domuum et decimarum, quas noster quondam dilectus cognatus D. Maximilianus a Burgundia, Abbas et praedecessor antedicti D. Corneli, dum viveret, a nobis in feudum accepit, in nostris Hollandiae et Zelandiae Comitibus, tenendas a nobis nostrisque heredibus et posteris Comitibus ac Comitissis Hollandiae atque Zelandiae, per ipsum Dominum Cornelium vander Goes praedictum ejusque Successores Abbates eodem feudali jure, quo ipsas cognatus noster praedictus Maximilianus ejusque praedecessores Abbates Middelburgenses easdem tenuerunt; secundum tenorem aliarum litterarum, gratiarum et appunctionum in nostro Registro desuper asservatarum.

78 Primo in 's Heeren-Arens-kerke sedecim metatas agri ambactalis in 's Heeren-Boidius-kerke novemdecim metatas et trigintaquinque virgas seu decem pedas ambactales, item in Dombirch, ducentas quadraginta novem metatas et centum ac septemdecim decempetas

D
AUCTORE D. P.
ejusdem mors
et opera in-
signia.

Joan. Mal-
bodiensis pi-
ctura

E

Hic quoque
praeteritur
in Catalogo;

eruitur ex
diplomate
Caroli V,

F

ipsum inve-
stientis usdem
quae decesso-
res possede-
runt feudis,

et Notarius
publicum de
omnibus fa-
ciat instru-
mentum,

cui rite et
coram testi-
bus signato

subscribit
denique
Notarius.

Maximilianus
a Burgundia
installatio :

A decempedas ambactales. Item in Oestappel supra
Auctore D. H. Dunas diffatas, viginti quinque centenas atque quadraginta septem metatas; ducentasque et quadraginta tres decempedas ambactales. Item quod ibidem Willelmi, quondam Jacobi, liberorum fuit, viginti septem metatas atque quadraginta octo decempedas ambactales cum dimidia. Item in 's Heer-Aertskerke quinquaginta novem metatas ambactales cum dimidia. Item in Crunighen, in Bevelandia Boreali, centum viginti tres metatas et quinquaginta decempedas ambactales. Item in Geersdyck quadringentas quadraginta novem metatas, et centum nonaginta quatuor septempedas ambactales; et in Wissekerke centum et viginti metatas.

79 Prædictæ agrorum partitiones omnes faciunt simul ter mille quingentas et quadraginta atque unam metatas, ducentas quadraginta septem decempedas ambactales; quarum ratione prædictus Abbas nobis debet, secundum precariam jus et consuetudinem, primo ratione quadringentarum quinquaginta quatuor metatarum ambactalium, pro quoque relevamento æstimando ad ducentas metatas viginti quinque pondo Nigrorum Turonensium, qui pro quingentis quinquaginta quatuor metatis ambactalibus faciunt quinquaginta sex libras et quinque schellingos Nigrorum Turonensium. Restant ergo adhuc ter mille nonaginta et una metata, ac ducentæ triginta septem decempedæ ambactales, pro quibus nobis debet ad singula relevamenta, viginti libras Nigrorum Turonensium, conficientes summam trecentarum novem librarum et quinque schellingorum Nigrorum Turonensium. Item Decimam in Bevelandia septemtrionali in Zoetelinerkerke, quæ appellatur Caetkens thiende, pro qua nobis debet viginti schellingos Anglicos; qui conficiunt quinque libras sex schellingos et octo denarios Nigrorum Turonensium. Item domum in Westhove, cum agro eo spectante pro qua debet, ex precaria pro rubro falcone, quinque libras Hollandicas: quæ simul omnia faciunt trecentas septuaginta libras, sedecim schellingos, et octo denarios Nigrorum Turonensium, singulas ad æstimationem quadraginta Grossorum monetæ nostræ Flandricæ. et quinque libras Hollandicas simili pretio æstimandas.

80 Quam quidem summam prædictus Abbas tenetur ad nostros usus solvere, in manibus Quæstoris nostri Bewesterscheldensis in Zelandia, Adriani vanden Heetvelde; qui obligatur de ea nobis reddere rationem accuratam, eo loco et modo qui nobis placuerit. Et mediante apocha ejusdem Quæstoris, absolvimus d. Abbatem a solutione ipsius summæ, aut alterius cujuscumque apochæ requirendæ. In persona autem et nomine d. Abbatis, hominum et juramentum super istis nobis præstitit, Adrianus Corneli van Poppendamme; præsentibus huic actui et præsentibus, tamquam Curie feudalis in Hollandia præfectis, Petro Bol, Auditore Cameræ rationum Hagæ; Cornelio Berthoudt, filio Joannis; Petro Willems et Antonio le Burg atque Bartholdo van Outena. In quorum fidem præsentibus signantur Sigillo nostræ Curie Feudalis Hagæ his appenso. Datum xii Octobris, anno Domini nostri millesimo quingentesimo trigesimo sexto. Et in plica scriptum erat Per Imperatorem, ad relationem Locumtenentis ejus et Præfectorum feudalium Hollandiæ, atque subscriptum, Damas.

81 xxv Florentius van Schoonhoven, anno mxxl, cui invenimus anno post istum quinto aliquid litigii fuisse, in Curia Cameracensis Episcopi, cum Priorissa et Conventualibus Dulcis-vallis, deputato ad controversiam examinandam et decidendam Officiali ejusdem Episcopatus. De eodem od annum mdxlix scribit Reygersbergius, Ipse anno die iv Martii moritur d. Flo-

rentius van Schoonhoven, Abbas Middelburgensis, qui suo tempore multas pulchras fabricas et ædificia facienda curavit, tam in ecclesia (uti in chorcunctis apparet) quam in domo Westhoven in Walachria.

82 xxvi MATTHEUS VAN HEESWYK, anno mdxlix: de quo Reygersbergius, Circa idem tempus quo Philippus Austriacus, Carolo patre jubente circuibat Provincias Belgicas, Princeps earum inaugurandus; id est mense Augusto vel Septembri anni præfati; electus est Dominus Matthæus van Heeswyck, in Prælatum et Abbatem Middelburgensem: vir prudens et eruditus, cui Deus in regimine suo prospera omnia largiatur... Die xx Septembris, Principi portum subeunti obviam processerunt d. Maximilianus a Burgundia, tamquam Locumtenens Hollandiæ atque Zelandiæ; Prælatum Middelburgensem, et d. Joannes van Cruninghe cum Statibus Zelandiæ... magnaque cum pompa deduxerunt in ecclesiam. Ibi Prælatum Officium fecit; eoque absoluto, cum Status Zelandiæ processissent in aream ante Curiam suam, in loco ad id preparato, coram omni populo, accepit Abbas a Principe juramentum, eumque investivit Comitem xxxi Zelandiæ. Idem factum fuerit anno md die xvi Maji, quando ipsemet Carolus similiter fuit Middelburgi inauguratus, licet rem ad annum prædictum narrans Reygersbergius non meminerit Prælati juramentum excipientis. Etenim, ut ait Joannes Blæu in Theatro urbium Belgicarum, Middelburgum describens, Cœnobiarhæ ea fuit auctoritas, simul et præeminentia, ut in publicis Ordinum Comitatus Zelandiæ conventibus, ipse solus, totius ecclesiastici Ordinis nomine ferret suffragium. Reygersbergius Chronicam suam finit cum actis quibusdam anni mdl: illam qui anno mdxxxiv Annotatis quibusdam auctorem recendi fecit Zacharias Roman, cur noluerit vel prohibitus sit ipsam ad sua usque tempora continuare, facile divinabit is, qui secutam Provinciarum a Rege et Religione Catholica defectionem recogitaverit.

§ IX Primus Episcopus et Abbas Middelburgensis, et reliqua monasterii a Fœderatis una cum civitate occupati fortuna.

NICOLAUS DE CASTRO, Lovaniensis, Sacræ Theologiæ Doctor, et in ecclesia S. Joannis Ultrajecti Canonicus, jam inde ab anno mdlix designatus fuit primus Middelburgensium Episcopus, et monasterii jam tum vacantis Abbas: non tamen ante annum lxx ipsius seculi consecrationem accepit, idque Mechliniæ ab ejus civitatis primo Archiepiscopo Cardinali Granvellano, festo S. Stephani. Proximi autem Januarii die iv solenniter fuit exceptus Middelburgi, sicut in Historia Belgii ecclesiastica scribit noster Heribertus Rosweidus. Moræ causa fuit difficultas cum Ultrajectinis, quibus ab immemorabili tempore Zelandia subjacuerat eum titulo Archidiaconatus. Receptus autem Nicolaus, multam mox operam posuit in extirpandis a sua civitate hæreseonizantiis. Hujus tempore cum providendum esset monasterio Dulcis-vallis de novo Præposito, suo ad S. Mariæ Vicario hujusmodi mandatum Nicolaus expedivit.

84 Nicolaus de Castro, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Middelburgensis, nec non Prælatum sive Superior monasterii B. Mariæ Virginis, Ordinis Præmonstratensis, antedictæ civitatis Middelburgensis; dilecto nobis in Christo Fratri Lamberto Scyllinck, Præposito præd. nostri monasterii, salutem in Domino. Cum antea hactenus Prælati anted. nostri monasterii, prædecessores nostri, soliti sint et fuerint, electioni, confirmationi, et introductioni

Comitem
Zelandiæ
juramentum
Abbas excipit.

Novo Episcopo
patui unitur
Abbatia
f

et primus
ordinatur
Nicolaus a
Castro anno
1562;.

hic suo Præposito
monasterii,

ut censum
annuum 370
librarum,

ejusque hominum
acceptantibus anno
1536.

A troductioni Præpositi monasterii Dulcis-vallis in insula Walachriæ, antedicti Ordinis Præmonstratensis, post cessum vel decessum Præpositi ejusdem monasterii, illius Præpositura modo præmisso vel alias qualitercunque vacante, una cum Prælato et Abbate monasterii S. Michaelis civitatis Antuerpiensis, interesse, una cum solennitatibus et ceremoniis in præmissis et circa ea fieri et adhiberi solitis et consuetis.

vices delegat
præsidenti

in electione
Præpositi
Monialium
Vallis-dulcis.

85 Hinc est quod nos, jus Prælaturæ nostræ, Episcopatu nostro incorporatæ negligere nolentes; Vobis, de vestris legalitate, providentia, discretione et experta providentia plenarie in Domino confidentes, committimus, quatenus vice et auctoritate nostris, ratione prædictæ nostræ Prælaturæ, d. monasterio Dulcis-vallis, per obitum religiosi viri D. Joannis de Heusden, ejusdem monasterii novissimi Præpositi et Rectoris, nunc vacante, electioni, suffragiis, et nominationi, de novo anted. monasterii Dulcis-vallis futuro Præposito faciendis, una cum Commissario R. D. Abbatis S. Michaelis Antuerpiensis præfati, interesse, et vices nostras in omnibus supplere possitis et valeatis, ac si nos dictis electioni, suffragiis et nominationi præsentibus et personaliter interessemus; aliaque omnia et singula facienda et procuranda, quæ in præmisso negotio necessaria erunt seu quomodolibet opportuna, plenam et omnimodam potestatem vobis concedendam duximus, prout committimus et concedimus per præsentibus. Datum Middelburgi, sub sigillo nostro ad causas, præsentibus appenso, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo, die vigesima sexta mensis Novembris. Ex hoc instrumento duo intelligo; primam, quod Parthenon iste, qui a sua origine fuerat filia S. Michaelis Antuerpiensis, indeque anno MCCCCLXXXVI adhuc habebat Præpositum Joannem de Weert, ac mox Abbatem; hoc seculo fuerit subdispositione Abbatis Middelburgensis: deinde quod Episcopus non se dicat Abbatem, quia ad hoc nunquam benedictus fuit, sed simpliciter Prælatus; domesticam autem monasterii administrationem reliquerit Præposito, quod et Tongerlo pro tempore factum, et etiamnum Affligem sit.

Moritur Epi-
scopus obsessa
a Gensilis civi-
tate an. 1574.

C 86 Hujus Episcopi vigilantie proculdubio debuit Middelburgensis civitas, quod ab obedientia Regia per se non recessit, sed diuturna obsidione coacta per deditionem venit in manus et potestatem rebellium anno MDLXIV. Extremam autem hanc calamitatem ipse non vidit, in hoc similis S. Augustino, Hippone sua a Wandulis obsessa morienti. Obiit autem, inquit Rosweidus anno jam dicto, die v Junii, fuitque in choro ecclesie Abbatialis sepultus. Is aliquot annis ante mortem, cum Capituli sui et Monachorum præcipuorum consensu, condito testamento, successorem sibi tam Episcopii quam Abbatie designaverat D. Joannem van Stryen: qui proinde mox ab ejus obitu declaratus fuit Middelburgi Præsul. Sed dedita mox urbe, cum Clero tam seculari quam regulari exire est compulsus. Sacram tamen profanamque suppellectilem omnem, juxta deditionis pacta, efferre permissus; nescio an etiam pulcherrimam Bibliothecam, quam in monasterio fuisse præ ceteris spectabilem, scribit prælaudatus Joannes Blæu: nisi hic ad eam forte respexit, quam Reygersbergius dixit cum ecclesia deflagrasse anno MCCCXII.

relictus succes-
sore designato,

qui exul con-
secratur an.
1581,

87 XXVIII JOANNES VAN STRYEN, sacre Theologiæ Licentiatus, confirmationem suam Roma accepit anno MDLXXVII; et anno MDLXXXI, XV Augusti consecrationem Episcopalem in ecclesia Minorum Namurei, ab ejus loci Episcopo Francisco Walloncapelle: sed possessionem inire nunquam potuit, hæreticis civitatem tenentibus: Lovaniique egit ætatem reliquam, Præses recenter istic fundati a

Rege Collegii. Vixit usque ad finem fere istius seculi: Dineunte enim sequenti nominatus Episcopus et Prælatus fuit CAROLUS PHILIPPUS DE RODOAN, Enhamensis in Flandria monasterii Abbas Benedictinus: qui desperata Middelburgensis Cathedralis restitutione, anno MDCLII mense circiter Junio, Brugensibus datus Episcopus est: perrexit tamen Administratoris Middelburgensis titulo, curam gerere eorum fundorum ac jurium, quæ necdum venerant in potestatem Fœderatorum: et sic habetur ab eo expedita potestas Matthæo Irsselio Abbati Antuerpiensi, et Stephano van Wyk civi Bredano, ad elocandum quoddam prædium et reddituum certorum receptionem in Steenberge atque Munikhoven, anno MUCVII, XII Julii in civitate Mechliniensi. Interim nulla melior aura rebus Catholicorum in Zelandia aspiravit: sed hæresis in plenum recepta possessionem, more suo miscens sacra profanis, ex Abbatia fecit Curiam Statuum Zelandiæ, aliaque publici usus loca.

AUCTORE D. P.
ctique succedit
Car. Phil. de
Rodoan. fa-
ctus 1602 Ep.
Brugensis:

seque pro Ad-
ministratore
pergit gerere.

88 Redeo ad ipsius monasterii desolationem: quia hanc biennio præcessit insignis passio Martyrum (ut appellant) Gorcomiensium, quorum duo ipsius Ecclesiæ filii, in finibus Hollandiæ, pago Munster, id est Monasterium appellato, animarum curam gerebant, alter ut Pastor, alter ut ejus Vicarius. Horum Canonizationi plausit, ut dictum supra, Matrice eorum Antuerpiensis ecclesia: festum vero ex decreto Clementis X agit die IX Julii, sub hac ad Missam et Offitium oratione: Deus, qui beatorum Martyrum tuorum Hadriani et Jacobi ac Sociorum, gloriosum pro fide tua certamen æternitatis laurea decorasti: concede propitius, ut eorum meritis et intercessione certantes in terris, cum ipsis coronari mereamur in cœlis. Per D. N. J. C. Seriem ipsius Passionis, non omnibus obviam, placet hic addere, qualis ad Matutinum pro secundo Nocturno recitatur a Præmonstratensibus, in tres distributa Lectiones.

An. 1572 ex
Religios s duo,

89 Seculum decimum sextum, Calvinianæ pravitatis tumultibus memorabile, insigne Christianæ fortitudinis in Belgio tulit exemplum. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, novemdecim Martyres, vulgo Gorcomienses, in cruciatibus sustinendis, pro asserenda reali Corporis Christi in Eucharistia præsentia, ac Romani Pontificis, visibilis Ecclesiæ Capitis, principatu singulariter enituerunt. Erant ii in primis Hadrianus Becanus et Jacobus Lacopius, ambo Canonici Regulares sacri Ordinis Præmonstratensis, Abbatie Middelburgensis in Zelandia. Prior natus in municipio Hilvarenbecæ, in Brabantie Campinia; posterior, Aldenardæ in Flandria. Prior exemplaris et zelosus Pastor in pago appellato Monasterium, (in finibus Hollandiæ, ubi Mosa influit in oceanum) posterior ejusdem in dicto Pastoratu Vicarius, non impari zelo per omnia insignis; plus in hoc eminentes, quod Salvatori nostro sunt assimilati, ab ingratis Judæis ad mortem empto pro triginta denariis: illi vero, derelicti in periculo mortis, ab ingratis suæ parochiæ subditis, quibus Geusii piratiæ (ex captivis quæstum facientes) hosce Pastores eorum venales ac redimendos offerebant pro dolo cerevisiæ, valente triginta denariis.

Adrianus Re-
kanus et Jaco-
bus Lacopius,

a Geusii ca-
pti,

90 Sed et sancto Patri suo Norberto oportebat eos quoque feliciter comparari. Nam sicuti sanctus ille Patriarcha triumphavit de Sacramentaria Tanchelini hæresi; ita et isti filii sui de Sacramentaria Calvinii. Etenim interrogati a Calvinianis et vexati, super reali præsentia Christi Domini in Eucharistia; rei veritatem demonstrantes ex Evangelio Joannis et verbis Pauli Apostoli, pro mercede victoriæ reportarunt contumelias, verbera, flagra, ac fortidos carceres; cum obmutefacti Calviniani, nihil opponere possent, nisi dictos impiarum manuum syllogismos. Quæ considerans, cum sui opprobrio,

in veritatis
Eucharisticæ
assertione
constantis-
simi,

Comes

A Comes Lumnus, tyrannus impiissimus, non amplius cupiens corpora, sed animas jugulare, promissis ac lenociniis verborum contendit Martyrum fortitudinem labefactare, præ ceteris aggressus blandiloque Jacobum Lacopium; quod ea esset et ætas illius (scilicet annorum fere triginta) et sermonis ac vultus gratia, quæ tyrannicum quoque animum, occulta naturæ vi, ad commiserationem moveret. At, neque promissis, neque terroribus cessit Martyrum Christi fortitudo: et quamquam Lumnus objiceret præteritam a fide defectionem Lacopio; respondit ille imperturbate ac Christiane Lumnio, diligentibus Deum omnia, etiam ipsa peccata, cooperari in bonum; præfidenter quidem, quia summo odio et animi dolore, quæ male contra Ecclesiam scripserat, propriis manibus publice in ignem projecerat.

una cum aliis
17,

B Scelestus Lumnus, contemni se arbitratus, præcipiti accensus ira, omnes, binos et binos, colligatos extra portas oppidi Brilæ (quo Dordracæ avecti fuerant) abduci imperat; utique laqueo in trabem agendos, tamquam supplicio Sacerdotum Christi magis infamatorio. Reliqui concaptivi erant tredecim, variorum Ordinum Religiosi, ac quatuor Sacerdotes seculares; qui pro altero fidei dogmate. Romani Pontificis, visibilis Ecclesiæ Capitis, principatu, steterunt immobiles. Ea ratione in quodam tugurio ad oblongam trabem laqueo sunt suffocati, exhortationibus Hadriani Becani mirifice confortati; cum in ejus sermone, vultu, moribus, insignis eluceret cum pietate modestia, atque in tolerandis injuriis digna Martyre fortitudo. Suis vero Confrater Jacobus (cum ulteriori suspensio locus in trabe decesset) appensus est ad scalas; agente, proculdubio, Divina Providentia, ut per eam scalam, quasi in typo alterius Jacobi Patriarchæ designatam, cum Angelis cælum conscenderet. Sic itaque hi duo viri, toti candidi et rubicundi electique ex millibus, candidas stolas suas laverunt in sanguine Agni, candidumque suum Ordinem egregie purpurarunt, post mortem miraculis gloriosi.

suspensio ne-
cuntur.

Exultum ultimus Irsselius, Abbas Antuerp.

C an. 1618 peti-
ab Auriaco

92 Desolato per excessum Religiosorum monasterio, quæ fortuna fuerit, tum horum, quam sacræ profanæque suppellertilis, cujus exportandæ licentiam utrique Clero pactus fuerat Gubernator, deditorem urbis faciens, utrumque colligi potest ex gemino instrumento, inter acta Matthæi Irsselii, pridem Religiosi Middelburgensis, anno autem MDXIV facti Abbatis Antuerpiensis. Primum, Mauricio Principi Auriaco Fæderatorum Duci inscriptum, et ex vernacula lingua Latine redditum, sic sonat. Cum omni reverentia representat D. Matthæos van Yrsel, Prælatum Abbatiae S. Michaelis Antuerpiæ, quod intellexerit, in gazophylacio nuper defuncti prænobilis Domini Philippi Guilielmi Nassaviæ Principis (Catholicus hic et Mauritii frater primogenitus, obierat Bruxellis anno MDXVII die xx Febr.) servetur quoddam pallium altaris, serico, auro et gemmis laboratum, cui arte phrygionica intexta est Vena Lominica cum Nuptiis in Cæna, olim pertinens ad Abbatiam Præmonstratensem Middelburgi; inde subductum, quando D. Joannes van Stryen ibidem Episcopus, una cum Religiosis Abbatiae ejusdem, inde jussus est exire, et ad civitatem Bredanam se transtulit.

pretiosum
pallium alta-
ris Bredæ in-
terceptum,

93 Hæc vero cum caperetur, a Mauritio, memorabili navis respites ferentis stratagemate anno MDXC, ipsum altaris pallium deprehensum in domo civis cujusdam latere, ad Castellum Bredanum, ubi præfatus quondam D. Philippus Wilhelmus Nassavius, per inducias duodennales, anno MDXC captus, in istam suam civitatem regressus, ipsum reperit, eoque in sua capella sit usus: quod ita abiit in oblivionem, neumne ex familia ejus sciente cujus esset, nemine

etiam illud requirente. Nunc vero cum dictus Supplicans, tempore quo Religiosi Præmonstratenses Middelburgo emittebantur, illius monasterii professus fuerit; factus Abbas S. Michaelis Antuerpiæ, libenter isto pallio uteretur ad suæ ecclesiæ ministerium. Neque enim alius quisquam superest eorum, qui Middelburgo egressi possent in ipsum aliquid juris prætere, præter ipsum: ideoque Excellentiam suam, quæ illo nec utitur nec usura est, orat, ut mandare velit ipsum custodienti, illud tradere supplicanti; qui cum Religiosis suis obligabitur orare pro salute suæ Excellentiae.

sibi reddi, ut
proximum jus
ad illud ha-
benti.

94 Alterum instrumentum concernit bona immobilia, quæ, quia in Brabantia sita, necdum venerant in potestatem hæreticorum; estque ipsimet Irsseliosic vernacule scriptum, ut hic reddo. Latine, Nos Joannes Drusius, Abbas Parcensis, Vicarius Reverendissimi Domini Abbatis Præmonstratensis atque Generalis ipsius Ordinis, nec non deputatus a Curia ad conservationem bonorum monasterii Middelburgensis; committimus et plenam potestatem facimus Reverendo Domino, D. Matthæo Irsselio, Abbati S. Michaelis Antuerpiæ, recipiendi, apostillandi, et concludendi rationes honesti viri Stephani van Wyck, reddendas de eorundem administratione, gesta ex commissione Reverendiss. D. Joannis van Stryen, et Reverendiss. D. Caroli Philippi de Rodan Episcoporum Middelburgensium; nec non decessoris nostri D. Francisci van Vlieden, Sede vacante, a sua Catholica Majestate deputati ad temporalia istius monasterii, sita in territorio Steenbergensi, Wikano, aliisque circumjunctis, conservanda; idque citra præjudicium cujusquam, et absque obligatione supplendi vel solvendi id quod post conclusas rationes posset competere præd. Stephano vac Wyck, veluti expensum plus quam acceptum; salvo tamen ejus jure ad illud in tempore et loco reposcendum, prout sibi videbitur. Actum Bruxellis III Junii MDCCXVIII: In quorum fidem hæc subsignavi et parvo nostro sigillo muniri feci. † Joannes Abbas Parcensis.

Idem ad au-
diendas ratio-
nes de bonis in
Brabantia si-
tis,

E
deputatur an.
1638.

95 Formam et modum veteris Ecclesiæ et Abbatiae Middelb. utrumque cognoscere licet, ex posteriori loci figura; cujus aspectum Meridionalem satis commode offert Scenographia civitatis Middelburgensis, anno MDCLI inserta Theatro Urbium Belgicarum Joannis Blavii, quam figuram inde sumptam hic repræsentō.

Forma ho-
dierne Eccle-
siæ et Abba-
tiæ

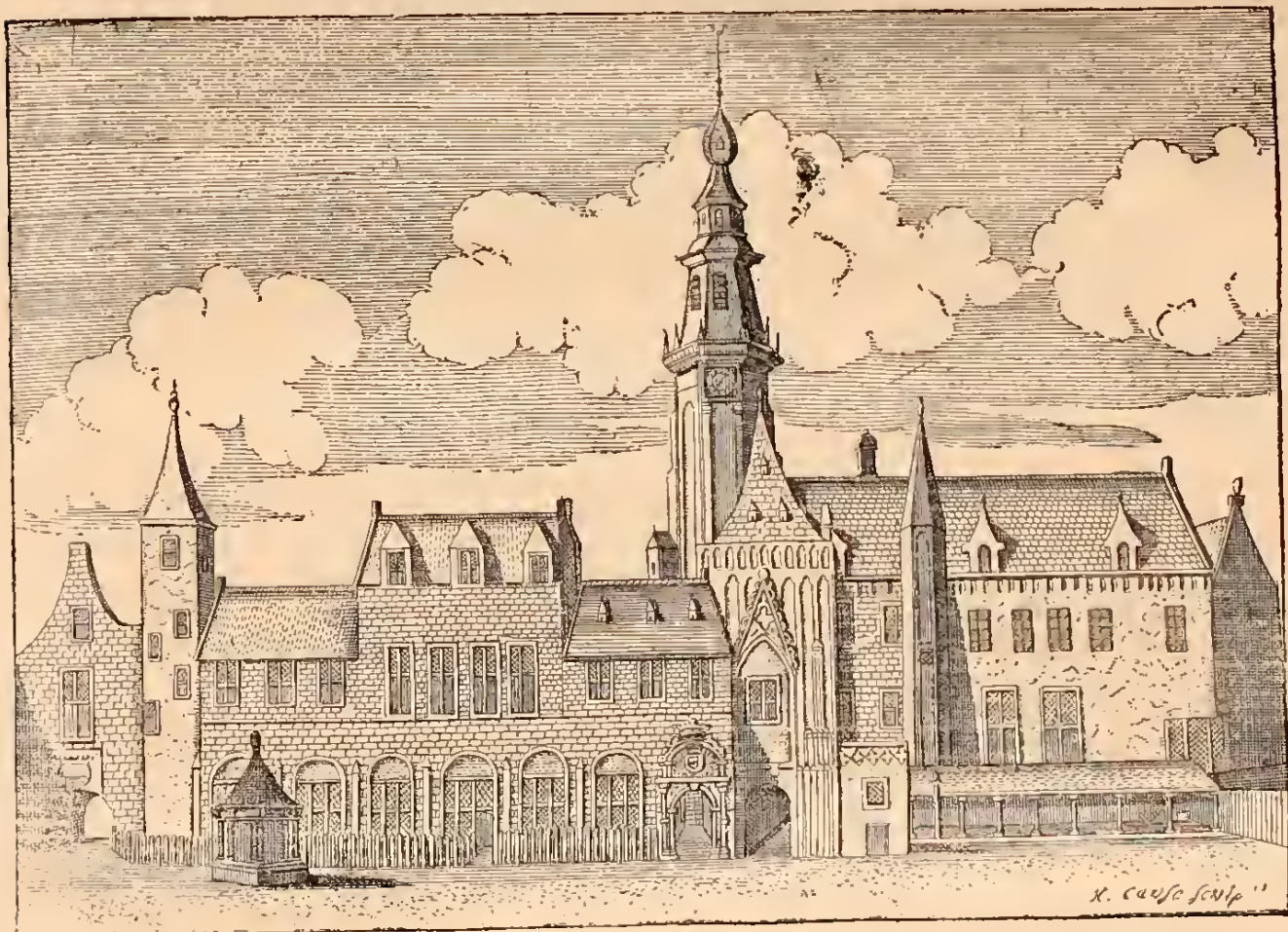

Satis distincte hic vides veteres monasterii muros versus Septentrionem circumductos spatio monastici olim horti, nunc in arboretum ad deambulationem emissi; nec non veteris ex altera parte cæmeterii. Utrum autem totum antiquæ Abbatiae fundum complectantur ex, quæ

in usus profa-
nos conversæ.

A quæ nunc circumcurrere ipsum cernuntur viæ; an vero ex una alterave parte ductis novis, hinc inde truncatus ille sit, definiet vetus aliqua, si uspiam supersit civitatis delineatio. In hac recentiori, videre etiam est novam Curiam seu Palatium Civitatis, cujus supra mentionem feci, cum amplo ante ipsum foro, satis vicino Abbatæ. Ecclesiæ interiorem speciem, satis hodieque venustam, quantumvis sacris ornamentis omnibus nudatam, fortassis spectandam dabit nova, quam sub prælo versari intelligo, Zelandiæ Chronica, multis tabulis

ornanda, siquidem in his etiam sit distinctior rerum ut nunc sunt species. Interim eam tibi offero ex grandiori tabula, repræsentante totam aream, Curia (ut nunc appellant) Zelandicæ prætensam, et arboribus consitam, quæ in superiori tabella iis adhuc nudata stabat: sicut etiam magis integre tunc spectabatur frons tota ecclesiæ; cujus nunc aliud nihil apparet ad Occidentem, quam mediæ navis facies inter præstructa utrimque ædificia nova arctius compressa.

APPENDIX

ADDENDORUM, MUTANDORUM, CORRIGENDORUM,

AD PRIMUM TOMUM

DE ACTIS SANCTORUM

JUNII

APPENDIX AD DIEM I ET II JUNII.

ALIA QUÆDAM AD TOM. I.

Pag. 3 col. 2 post S. Fortunatum adde —

S. Probatius Presbyter, prope Parisios in Francia.

S. Majanus, Peregrinus Longariis in Vasconia.

Pag. 69 col. 2 post — illinat — adde.

Interim Gaditanæ historiæ illustrator, seu potius obscurator, Fr. Hieronymus a Conceptione, certus nihil prætermittere eorum quibus argumentum suum imple-ret; libri 4 caput 10 impendit S. Firmo vindicando ei quæ ad fretum Herculeum ponitur Mellariæ: et quod Tamagus cum Pseudo-dextero indecisum reliquerat, fidenter resolvit.

Pag. 74 pone sequentem Commentariolum.

NOT. 2
E

NOT. 3

DE S. PROBATIO PRESBYTERO,

PROPE PARISIOS IN FRANCIA,

ET S. MAJANO PEREGRINO,

LONGARIIS IN VASCONIA:

Claudius Castellanus, Parisiensis Ecclesiæ Cathedralis Canonicus, sæpius mihi cum laude nominatus, ob egregium studium erga Sanctorum Acta et venerationem; publico ad eundem finem commodo elaboravit Vocabularium Hagiologicum, continens præcipua nomina Sanctorum, quæ vulgaris usus longius a sua origine detorsit, aut quæ pro locorum diversitate diversimode a fidelibus offeruntur. Hujus vocabuli pars prior nomen Latinum præmittit, posterior vulgare; habentque subjunctum sibi tabulam vocabulorum Localium, in eo opusculo notatorum secundum communem usum, addito cuique Latino nomine. Hinc disco, apud S. Clodoaldi vicum ad Sequanam (vulgo S. Clou) in agro Parisino (quem vicum Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum atque Novigentum veteribus dictum affirmans) hac primo Junii coli S. Probatum Presbyterum, olim fortassis loci Parochum. Hunc Saussay, Martyrologii Gallicani auctori, Parisiis viventi et scribenti mansisse ignotum, est sane quod miremur, et quare plenius cupiamus de eo informari. Præcilius ipsum latere potuit, quod ex eodem Vocabulario nunc etiam primum disco, in Provincia Vasconia, quam longa est Gallia Parisiis distante, vicum esse, qui vulgo Longuiers, Latine Longaria, pluraliter dicatur: et in eo coli hac primo Junii S. Majanum Peregrinum. Poterat, inter Prætermissos referri uterque, donec distinctior Actorum, ætatis, cultusque notitia ex ipsis (ut opto) locis offeratur: sed quoniam prædicti Vocabularii, sæpius posthac a me meisque successoribus citandi, conveniebat distinctam semel notitiam dari;

Junii T. I

occasionem hanc arripio non ingratus; simulque rogo, ut si quis ibi Sanctos ad Galliam spectantes inveniat Saussayo ignotos (inveniet autem multos) de iis me dignetur sollicitus edocere: continget enim sæpe de iis nihil a nobis sciri.

Pag. 75 num. 7 adde — Porro ex Castellani Hagiologio vocabulario disco, S. Medulfum, vulgo etiam Saint Mion appellari, sicut S. Magenolfus, Paderbornensibus suis dictus Menolphus, Francis vulgo dicitur Saint Meynon. Magis autem absunt Namnetenses, cum suum quemdam S. Madulfum, nescio quo die colendum, vocant Saint Molf, juxta prælaudatum Vocabularium.

Pag. 92, Ann. a, adde: Invenio autem MSS. Lectiones in festo Reclusionis S. Symeonis, quæ incipiunt ab his verbis. i. Reclusus igitur, ut vere credimus, vir Sanctissimus. ii. Illo etiam tempore non deluerunt. iii. Cum siquidem voces audiret: et porro transcribitur reliquum Caput hoc, et adduntur ex initio sequentis hæc verba: Deputatis igitur post hanc nunam sepulcrum clauditur. Hæc quem usum habuerint, libenter fateor me ignorare, cum dies Reclusionis fuerit festivitas S. Andrea, proprio Officio eoque solenniori impedita, et anno 1208 Sabbatum; nisi forte institutum fuerit, ut in Vigilia ejusdem Apostoli Reclusio ista celebraretur quotannis; cujus tamen usus nulla hodie memoria superest.

Pag. 101, Ann. x, adde: — Neuter titulus in eorum Actis fundatur: credibile proinde est, partiendis ita patrociniis, causam Treviris natam esse, ex benefi-

NOT. 4
F

NOT. 5

NOT. 6

A ciis ibi per Sanctos prænominatos acceptis. Interim antiquiora videntur omnia, quam ut quis suspicari possit, Reliquiarum unum esse S. Caroli Borromæi, anno primum 1584 defuncti, 1610 canonizati, exindeque capti contra pestem invocari.

NOT. 7

Pag. 154 c. 2 ante Joannem Villariensem scribe —

B. Sadoc Ordinis Prædicatorum cum sociis XLVIII occisus a Tartaris in Diario Dominicano Marchesii Italico, nec non in Anna Sancto Ordinis Flandrice edito per Dominicum de Herre, conjunguntur hoc die cum Martyribus Sandomiriz per Tartaros occisis, de quibus agimus ad calcem hujus Diei.

NOT. 8

Pag. 155 col. 2 ante S. Florum ponatur.

S. Pelagiæ Pœnitentis Translatio agitur Parisiis in ecclesia inde nominata, ad forum a puteo Eremitæ Poilermite cognominatum, intra parochiam S. Medardi. Natalis ejus recolitur VIII Octobris.

NOT. 9.

Pag. 156, num. 4, adde — D. P. Ita Heuschelinus censuit, et suam hæc, Zachariam Martyrem faciendi sententiam, infra, tamquam ex Rufini mente, confirmat Annot. d. Verum Rufini interpretationem volventi ac revolventi mihi, adeo non videtur clarum, eam a Græco Eusebii textu discrepare, ut eidem bene inhærere ipsam putem. Cum Photino certe non potest martyrium fecisse Zacharias Presbyter, qui ipsum dicitur tumultasse. Videtur ergo mihi Martyrologii Collector, nomina, in Epistola Martyrum, vel S. Irenæi de ipsis relatione, quomodocumque reperta, in unam

Turniam compegisse; itaque ab eorum numero melius D abforet Presbyter Zacharias.

Pag. 160, num. 14, lin. 4, ad verbum Nundinas, NOT 10
pone litt. g et col. 2 post f sit nota — g. Locum hunc insigniter illustrat Antonius Pagius, in Criticis suis an. 177, num. 5 et seqq. ostenditque, Nundinas illas celebratas fuisse, occasione Ludorum, a Druso institutorum ad Aram, Lugduni dedicatam Augusto ipsis kalendis Augusti; quos ludos Dio lib. 54, sua ætate, adeoque annis post hæc quinquaginta, adhuc durasse testatur. Quod si constaret, eosdem non fuisse annuos, sed quinquennales; ex Epocha eorumdem, ab anno U. C. DCCXLIX, etiam probaretur annus Martyrii hujus 177, concurrens cum anno U. C. DCCCCXX, eodemque revolventibus se quinquennis agonali. Antea autem pulchre ostenderut idem Pagius, quod annum passionis istius, neque contradixisse sibi in Historia Eusebium, neque quod in Chronico scripserat in Historia retractasse: sed more suo notasse in Chronico initium quartæ Persecutionis sub annum VII Marci Antonini, obiterque addidisse, quod eadem persecutione, non quidem primo ejus anno, sed (uti in Historia docet) decimo Imperii vero anno XVII, plurimi in Gallia gloriose ob Christi nomen interfecti sunt, quorum scriptæ quoque passionis feruntur; Pothinus scilicet sociique; nec enim aliorum Passiones quam istorum habeantur.

E

Pag. 204, ante titulum De sanctis martyribus NOT 11
Romanis, ponatur.

(APPENDIX III.

De restauratione monasterii Hasnoniensis ex apparitione SS. Marcellini et Petri, curata per Balduinum Flandriæ Comitem, illorum patrocinio mortis periculo bis ereptum seculo XI: item de eorumdem ibi olim et nunc Reliquiis.

Eginhardus
misit horumReliquias
Gandavum

Narrat Eginhardus, supra a cap. VIII, Reliquias sanctorum Christi martyrum Marcellini et Petri a se, præterquam in alia loca, etiam Gandavum missas fuisse ad monasterium S. Bavonis, rogatu Fratrum, ibidem tunc Droservientium; ipsasque eo perlatus anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCXXVIII, die V Nonas Julias, et mox cepisse operari miracula varia; quorum et catalogum, intra spatium trimestre factorum, Lectori proponit. Nihil ille meminit de eorumdem Reliquiis, deportatis ad monasterium Hasnoniense, ubi tamen aliquæ sciuntur celebrem cultum habuisse seculo XI, ac deinceps; et subinde postea translatae fuisse ad ecclesiam S. Marci majoris Valentionis, quæ ecclesia monachorum est Hasnoniensium.

nescitur
misisse Ha-
snonium

112 Habemus multos codices MSS. Francisci de Bar monachi Aquicinctini, non indiligentis compilatoris, qui tom. VI parte secunda tractans de abbacia Hasnoniensi, innuit, translationem sanctorum Martyrum prædictorum factam fuisse ad memoratam abbatiæ initio seculi IX: ante scilicet quam illos in Germania excepit Eginhardus Roma allatos ad se; et quidem, ait de Bar, integra eorum corpora Hasnonium illo tempore deportata fuisse. Sic enim habet citato tom. pag. 71, et sequenti: Ex archivis Hasnoniensis cœnobii, scilicet in MS. libro ita scriptum legimus: Sancti Marcellinus Presbyter, et Petrus Exorcista martyrio affecti fuere sub Diocletiano, . . . quorum corpora duo seorsim ad cœnobium Hasnoniense allata fuere anno Domini DCCCXXVIII, et condita super altari cum omni honore ac reverentia. Tum subjungit de suo:

113 In summa si quis historiam translationis eorum a Roma in Belgium audire cupiat, tale compendium damus ex originali codice ejusdem Hasnonien-

sis monasterii in pergamento in folio, cooperto sub nigro corio. . . cujus titulus est talis: Veris veri Dei cultoribus, et Jesu Christi Domini nostri sanctorumque ejus non fictis amatoribus Eynardus Abbas S. Bavonis, peccator. Hic titulus est ipsius Eginhardi, ut videre est supra, præterquam quod Eginhardus hic vocetur Abbas S. Bavonis, quod Eginhardus ipse non habet. Sequitur in codice Hasnoniensi ejusdem Eginhardi prologus et historia translationis, plane prout a nobis impressa sunt, uti manifeste colligitur e compendio, quod de Bar inde desumptum proponit, sane prolixissimum, quodque verius historia ipsa, paucis quæ minus necessaria sunt, prætermittis, quam compendium ejus dici possit. In his ampla quidem mentio fit Reliquiarum ab Eginhardo missarum Aquisgrano Trajectum ad S. Servatii, Valentianas ad S. Silvi; Gandavum ad S. Bavonis monasteria, nulla vero uspiam missarum ad monasterium Hasnoniense.

ubi putant
se illorum
corpora ha-
bere,

F

114 Mirum est, hujus monasterii incolæ olim, et posteriores scriptores, ceteroquin eruditos, deinde credidisse, sanctorum Martyrum, de quibus hic sermo est, corpora et quidem integra, ad locum illum Roma per Galliam translata fuisse: cum tamen nulla talis translationis scriptura proferatur alia, aut inveniat in Hasnonii, quam ipsa Eginhardi historia, quæ plane alia docet. Vide caput ejus secundum, ubi viam qua, et locum quo allata fuere sacra corpora, accurate descriptum invenies. Qui porro acceperint illa Hasnonienses anno DCCCXXVIII, quæ duodeviginti annis post e tumulis suis primum extracta fuerunt? Quod si quis opari vellet, librarii errore in codice nostro scriptum esse annum DCCCXXVIII pro DCCCXXVIII; quo missas ab Eginhardo ad S. Bavonis monasterium Reliquias fuisse constat, se-

multo suffi-
cienti ad id
probandum
argumento.

quæ

A *quar ita opinantem, et credam eodem tempore ad S. Bavonis, et alias similes Hasnonium perlatis fuisse Reliquias (non corpora) dono Eginhardi; quamvis hic ultimum non affirmet; fortasse quia ab Hasnoniensibus rescriptum non accepit de miraculis, apud ipsos per intercessionem Sanctorum illorum factis, quemadmodum accepit a Gandensibus, Valentianensibus et Trajectensibus. Hæc in gratiam prædictorum opinatorum.*

Putant alii Reliquias anno 1070

115 Scio, Scriptores, ad coput viii historiæ Eginhardi litt. d citatos, Gazetum, Dontermannum et alios asserere, Reliquias aliquas (Gazetus satis insignes particulas vocat,) allatas fuisse Gandavo Hasnonium onno MLXX, quando nova Hasnonii ecclesia, curante Balduino Montensi, Flandriæ Hannoniarque comite, et Hasnoniensis monasterii restauratore, solenniter dedicata fuit. Verum his, quod ad tempus translationis attinet, assentiri non possum. Constat enim ex diplomate Balduini mæ producendo, jam tum Hasnonii Reliquias fuisse, quando sancti Marcellinus et Petrus Balduino prædicto, adhuc adolescentulo, e gravi morbo ad extremum vitæ discrimen deducto, apparuerunt promiseruntque longiorem vitam, si monasterium Hasnoniense restaurandum curaret; quod Buzelinus in *Annalibus Galloflandriæ* lib. 4, pag. 160, innuit contigisse anno MLXV, aut intra biennium post. *Ætas quoque Balduini, adhuc adolescentis requirit, circiter idem tempus factam esse apparitionem. Recepit autem apparentibus sibi Sanctis orger, se præstiturum quod postulabant; et continuo advocatis parentibus rei seriem pandit, eorumque consensum obtinens, convalescit præter expectationem. Exiade vero diutius quam par erat, distulit promissa solvere, cum fere post decennium, dum patrem ad obsidendum Antuerpiam sequitur, incidit ex accepto vulnere in novum mortis periculum, quando tandem pristina renovans vota, convaleuit denuo, opusque aggressus, eo perduxit tam monasterium quam ecclesiam, ut anno MLXX, eorum eucarnia solenniter celebraverit, postquam quinquennio prius tabulas novæ foundationis dotationisque suæ condiderat confirmandasque a Philippo Galliarum rege curaverat. Sed hæc, ad majorem Sanctorum nostrorum gloriam, ex ipsius Balduini tabulis, quibus facti sui causam inserit, audiamus. Exstant apud de Bar, quamvis non satis correcte in aliquibus scriptæ; et sic habent.*

aliter docente Balduini diplomate,

116 In nomine sanctæ et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti. Ego Balduinus filius Balduini, Philippi regis Francorum Procuratoris et Bajuli, futuræ posteritati, Spiritus sancti gratia renatæ, hujus conscriptionis paginam curavi transmittere; qualiter omnipotentis et clementis Dei patientia et benignitas, quæ, teste Apostolo, adducit peccatores ad pœnitentiam; nie in gravi mei corporis valetudine visitaverit, et super restauratione Hasnoniensis cœnobii, in honorem beati Petri apostolorum principis olim constructi, et a viris principibus sublimati vel dotati, nunc, negligentia vel depopulatione tam laicorum quam clericorum, ad nihilum pene redacti, me per visum monuerit. Quod scribo, non accepi ab homine, sed ipsum testor, quem præmisi Deum; monitus sum ab eo in nimia corporis mei ægritudine per beatos martyres Marcellinum et Petrum, qui infra septa requiescunt ejusdem basilicæ.

declarentur cur Hasnoniense monasterium restauraverit

117 Hanc ergo admonitionem cum patri meo Balduino matrique meæ Adelæ ex ordine recensuissem, eorum salubri consilio aliorumque plurimorum abbatum, clericorum, laicorum exhortatione gratissima, exsecuturum me obligavi; et sic ab importabili, quam patiebar, molestia corporis, misericordii Deo alleviante, malum evasi. Processu vero aliquanto temporis, cum ingratus Domini misericordiæ, neglectui sen potius oblivioni promissa mea tradididissem (non enim sentiebam que sensi;) iterum gravis facta est super me manus Domini, atque incidi in

languorem fortissimum, quo non erat qui me speraret evasurum. [At] recolligens, quia olim me obligaveram, et imputans peccatis meis, graviter flens et ejulans terebam; accitisque iterum genitore meo et genitrice et aliis quam plurimis, jurejurando adstrinxi me reformaturum quidquid neglexerat reatus oblivionis.

118 Repropitiante vero mihi misericordissimo cœlorum Rege et animam, quam pene perdidideram revocante, ubi adhuc jacens in terra, quasi positus in cestasi, nimie angustabar doloribus, dubius evasionis; per ardentem cereum (quia locus præfatus in ditione patris erat) eo donante et Deo disponente, recepi obedientiam cœnobii ejusdem restaurationis. Receptis igitur viribus, quibus pene fueram destitutus, ardentissimo fervore spiritus cœpi necum cogitare, qua via, quave ratione, quibusve auxiliis, tam diu neglecta, tam distracta et prope ad nihilum inclinata, relevare possem vel redintegrare; et quia didiceram a bonis, sacræ Scripturæ auctoritate instructis, tam clericis quam monachis; [quod] plane incedat peccati rubiginem qui valde ardet per amoris ignem, et tanto peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor igne caritatis concrematur; quia in sua erat diœcesi, contuli me quantocius ad venerabilem sanctæ Dei genitricis ecclesiæ Cameracensis Lietbertum præsulem, cujus consilio et auxilio vel assensu renovatis prædicti cœnobii ædificiis vel officinis, monachorum promovi ordinem.

119 Inquisitis autem cum omni diligentia et recuperatis ex parte bonis, cœnobio supradicto a viris religiosis olim attributis, monachorum ibidem Deo deservientium restitui usibus. Sed quia modica probavi, adjeci de meis libera et ab omni exactione remota; quæ continentur inferius. Bona illa recensere non est hujus loci. Additur tabulis Balduini, confirmatio, a rege Galliarum Philippo concessa, Corbeie in basilica beati Petri Apostoli anno ab Incarnatione Domini MLXV, Indictione III, Epacta XI, regnante Philippo rege anno VI, episcopante Lietberto Cameracensi anno XVII. *Iisdem characteristicis annorum notis signatur similis confirmatio regis Philippi apud Joannem le Carpentier in historia Cameracensi anno 1663 gallice impressa, parte 4, pag. 8.*

120 Ex præmissis tabulis manifestissimum fit, ante Hasnonii Reliquias sanctorum Marcellini et Petri fuisse, quam nova ecclesia anno MLXX, dedicata sit. Tabulæ enim quinquennio prius conscriptæ, asserunt Sanctos illos (intellige eorum Reliquias) requiescere infra septa basilicæ Hasnoniensis; et requievisse ibidem dudum, inferri potest ex apparitione eorundem Sanctorum, annos XX prius Balduino facta, qua huic illi promiserunt longiorem vitam, si monasterium Hasnoniense restaurandum suscipere. Diceret, pristini domicilii sui sollicitos fuisse. Certe quomodo nemo ostenderit certum tempus, quo delata eo fuerint Reliquiæ cœnobio S. Bavonis; e quo allatas fuisse, citati scriptores assentiuntur; volens credam, id factum esse eodem fere tempore, quo Gandavum allatæ fuerant, id est anno MCCXXXVIII; quando et historiam Eginhardi, quam hodie servunt Hasnonienses, simul acceperint. Interim lubens concedam iisdem scriptoribus, anno MLXX transpositas Hasnonii fuisse Reliquias ex antiqua capsula in novam, jussu Balduini deauratam et gemmis pretiosis distinctam, uti loquitur Gazetus; et simul translatas fuisse ex antiqua ecclesia in novam, quando hujus dedicatio solennis die tertii Junii a Lietardo Cameracensi episcopo facta fuit, eo evocatis a restauratore, ad augendam celebritatem, præcipua nobilitate ut dignitate conspicuis viris, apportatisque ex universa propemodum Flandria et Hannonia venerabilibus Sanctorum corporibus; ut illa acule obtinebat,

D
c 1.

*ex voto pri-
dem emisso,*

E

*donantisque ei
nova bona an-
no 1065.*

*Hinc ostendi-
tur ante an-
num 1070 Re-
liquias ibi
fuisse:*
F

A 121 *Permanserunt porro sacra illæ Reliquiæ apud eosdem monachos, subinde ad ecclesiam eorundem Valentianis, S. Mariæ majoris appellatam, delatæ; usque ad annum MDLXVI, quo a tumultuantibus novellis hæreticis, auro argentoque capsorum inhiantibus, abjectæ, atque a nescio quo collectæ, mundoque linteo involutæ, ad urbis prætorium portatæ, ac demum anno quarto post, præmisso testium, talia jurejurando confirmantium in legitimo exomitur, pristino loco ac honori restitutæ fuerunt, ut docet sæpe dictus de Bor, ex eoque alii recentiores. Abbas Hasnonii ab anno MDXLIV fuit Michael du Chesnoy, qui lugens prædictæ ecclesiæ suæ Valentianensis anno MDLXVI direptionem, plurimam deinde salegit, ut Reliquias sanctorum Martyrum recuperaret. Verum id illi felicitatis et gaudii mors invidit, quam obiit anno MDLXIX.*

ibique direptæ anno 1566 ab hæreticis,

an. 1570 restitutæ fuerunt,

sumpta prius informatione per suffraganeum Cameracensem.

B 122 *Felicior hac parte fuit Michaelis successor Jacobus Froye, Abbas a Rege nominatus. Illo enim antequam inauguraretur MDLXX die XXIII Aprilis, agente, mox examen de identitate Reliquiarum fuit institutum: quod de Bar e quodam libro MS illius temporis, invento Valentianis, deprompsit; atque ego hic compendio, rescissis minus necessariis testium repetitionibus, lectori propono. Feretra (inquit ille) seu capsæ sanctorum Marcellini et Petri martyrum confractæ et comminutæ fuerunt a Calvinianis in ecclesia S. Mariæ majoris Valentianis, uti aliorum Sanctorum ejusdem ecclesiæ, die S. Bartholomæi anno MDLXVI, ibique, die XXIX Martii MDLXX ante Pascha, dictæ Reliquiæ post sumptam de illis informationem, repositæ solenniter fuerunt in nova capsâ per suffraganeum episcopi Cameracensis dominum Martinum Cuperum, abbatem sancti Crispini, præsentibus domino Jacobo Froye, Hasnonii abbate; dominis item, Antonio Verinans Vicomienti; et Francisco Pire, sancti Joannis Valentianis, abbatibus, aliisque tam ecclesiasticis quam secularibus: et instituerunt supplicationem circum dictam ecclesiam paulo ante missam solennem, portante dictas Reliquias involutas, super brachia suâ dicto domino suffraganeo.*

C 123 *Sequitur in eodem codice MS. Informatio sumpta Valentianis per reverendissimum D. Martinum Cuperum, suffraganeum Cameracensis episcopi, atque abbatem S. Crispini; et D. Jacobum Froye abbatem Hasnonii, super facto de Reliquiis sanctorum Marcellini et Petri martyrum, profanatis per hæreticos Valentianenses anno MDLXVI die S. Bartholomæi. Tempus sumptæ informationis hic non exprimitur, sed sufficienter innotescit ex subsignatione depositionum, fuisse annum MDLXX, diem XXVIII Martii. Depositiones omnino sex habentur in MS. nostro; quarum prima est Antonii le Poyvre, domini de Rosel, qui in præsentia D. abbatis S. Crispini ad requisitionem D. Abbatis Hasnoniensis, interrogatus super facto de Reliquiis confractis in direptione, quæ contigit in hac urbe Valentiana die S. Bartholomæi anno MDLXVI; respondit, quod, quantum meminisset antiqua memoria sua, Reliquiæ confractæ in dicto loco [seu ecclesia S. Mariæ majoris] portatæ fuerunt in curiam urbis, linteo involutæ, atque illic tam diu conservatæ fuerunt, donec illas repetiit Thesaurarius dictæ ecclesiæ S. Mariæ, cui et fideliter sunt restitutæ etc.*

autisq; testibus variis,

124 *Alter testis, Joannes Rasoir, civis Valentianensis, audita depositione præmissa, testatus est in verbo veritatis, summam ejus, de Reliquiis ablati e templo S. Mariæ, allatisque ad curiam civium, et restitutis Thesaurario, veram esse. Eodem redit declaratio tertii testis, Jacobi le Simon; et quartæ, Catharinæ Rouques, uxoris Jacobi de Lespine, annos circiter XLIV natæ. Dixit hæc, quod tempore direptionis prædictæ contulit se ad ecclesiam S. Mariæ majoris, anxia, ne forte quid incommodi a tumultuantibus*

pateretur frater suus, dictæ ecclesiæ Thesaurarius: D cumque pervenisset ad ingressum portæ, vidit hominem viliter indutum, quem audiebat appellari Abraham, portantem humeris suis in linea tela aliquot ossa, quæ idem homo projiciebat ad pedes ipsius Catharinæ, quæque paulo post iterum sustulit, dicens, se illa portaturum ad curiam civium; quod et fecisse, eadem Catharina deinde intellexit.

quæ facta fuerunt declarationibus.

125 *Testis quintus, Franciscus Hoyer, homo exterius, habitans Valentianis, annorum circiter XLIII, deposuit præter alia, se tumultus tempore fuisse in ecclesia S. Mariæ majoris et illic vidisse hominem male vestitum, portantem ossa quædam in linteo albo: ceterum nescire quid illis fecerit, aut quo portaverit. Scivit illud testis sextus, Joannes le Francq mercator, habitans Valentianis, natus annos LII, deposuitque, se quo tempore direptio facta est Valentianis, fuisse urbis scabinum, ac propterea (quin ex officio suo tunc in curia fuerit) scire, quod in eadem curiam, per quemdam ei ignotum allata fuerint aliquot ossa, deportata e S. Mariæ majoris, in linteo albo, quæ postea Thesaurario dictæ ecclesiæ, eadem esse affirmanti, restituta fuerunt. Horum, saltem quatuor ultimorum, testium depositiones exceptæ fuerunt a Jacobo Berot Notario publico auctoritate apostolica et imperiali, die XXVIII Martii MDLXX.*

126 *Porro ex his depositionibus abunde video constare, luteum cum ossibus confractis e templo S. Mariæ majoris ad curiam civitatis perlutum, ossuque deinde Thesaurario ejusdem ecclesiæ reddita fuisse. At non item inde constat, ossa linteo inclusa, vel omnia, vel aliqua, sanctorum Marcellini et Petri fuisse Reliquias: neque enim id probat depositio testium, quævis sextus affirmet, Thesaurarium, cum ossa recepit e curia, dixisse eadem esse; non enim insinuat, cujus aut quorum illa essent Sanctorum. Quamobrem lubens viderem ipsius suffraganei, tamquam judicis, sententiam de dictis ossibus, e quibus aliqua saltem frustula, aut, uti Gazeus scribit, satis insignes particulas, pro Reliquiis sanctorum Marcellini et Petri recognitas et approbatas fuisse, colligitur a posteriori, quia de novo expositæ fuerunt publicæ venerationi, atque ex testimonio scriptorum, Raizzii imprimis, ad caput VIII historiæ Eginhardi litt. d, pag. 202, nobis citati, contra Molanum, illas superesse probantis; ac Doutermanni, eas hodie dum in honore esse asserentis, et aliorum.*

Constat etiam illas hodie dum superesse.

APPENDIX IV.

De ecclesiis vetustis S. Marcellini ac Petri martyrum.

Certissimum est, duas olim SS. Marcellini presbyteri ac Petri exorcistæ ecclesias, easque per vetustas ac celebres, fuisse, alteram extra Romam via Lavicana ad tria passuum millia, in loco, inter duas Lauros dicto; alteram intra Urbem, non procul ab ecclesia Lateranensi, quæ hodie dum superest, illa pridem collapsa. Ad priorem locum, inter duas Lauros (ubi S. Tiburtius martyr, is qui a S. Sebastiano ad fidem Christi conversus fuit, coliturque XI Augusti non multo ante decapitatus quiescebat) transtulerunt Lucilla et Firmina christiunissimæ femine, per visionem monitæ, corpora sanctorum Marcellini et Petri prædictorum, exhumata e loco martyrii eorum, qui antea silva Nigra, deinde Candida dictus fuit, ibique illa apud S. Tiburtium contumulaverunt in crypta. Illo ipso in loco Constantinus Magnus, non admodum multo post tempore edificavit ecclesiam, sub invocatione SS. Marcellini et Petri, quæ subinde etiam Tiburtii vocata legitur, ab ejusdem ibi condito corpore.

Dux horum Sanctorum ecclesiæ

128 *De hac, et alio eorundem duorum Sanctorum intra Urbem ecclesia (quæ a quo condito sit, ex idem auctore*

A auctore nondum didici) pauca habentur in Commentario nostro prævio ad illorum Acta. Pluscula de utraque ecclesia nuper congressit typisque vulgavit Jacobus Laderchius, e congregatione Oratorii S. Philippi Neri Romæ Presbyter, præfatus, id se operis suscepisse ex voluntate Sanctiss. D. N. Clementis PP. XI, pro suo sacrarum antiquitatum ac religionis propagande studio cupientis, quemadmodum jam alias vetustiores ecclesias, puta S. Mariæ trans Tiberim et S. Theodori martyris, reficiendas curavit, ita basilicas quoque sanctorum martyrum Marcellini et Petri, restaurare; utque opus illud suum illustrius fiat, eorumdem basilicarum situs, initia, reparationes, majestatem sanctitatemque et memoranda describi. Dignum profecto sapientissimo juxta ac sanctissimo Pontifice consilium: quo et ego moveor, ut nonnulla breviter tum ex commentario Laderchii, tum aliunde, si qua possim, excerpta, ut eorumdem Sanctorum honorem hic colligam.

129 Laderchius opus suum, quod Dissertationem historiam inscribit, dispartitur in tres partes; et in prima quidem disserit de basilica SS. Marcellini et Petri Constantiniana extra Urbem. Nos de eadem jam diximus in citato Commentario prævio nostro ex Anastasio Bibliothecario, in S. Silvestro Papa, quod Augustinus Constantinus fecit basilicam beatissimis martyribus Marcellino presbytero et Petro exorcistæ inter duas Lauros; et mausoleum, ubi beatissima mater ipsius sepulta est Helena Augusta, in sarcophago porphyretico, via Lavicana, milliario ab urbe Roma tertio. In quo loco, et pro amore matris suæ et veneratione Sanctorum, videlicet Marcellini ac Petri, posuit dona voti sui, plurimi sane et pretiosissima, prout continuo ab eodem Anastasio annumerantur. Quæ hic retulimus, totidem verbis leguntur in Libro pontificali, desumptaque sunt et amplificata ab auctoribus suis ex Catalogo pontificum Romanorum veteri secundo, diligenti studio Heuschenii nostri illustrato ante tomum I Aprilis: ubi ita scribitur de Constantino: Eodem tempore fecit basilicam sanctorum martyrum Marcellini presbyteri et Petri exorcistæ.

ab Honorio et Hadriano PP. renovata fuit.

130 Citatus Anastasius alia non uno loco habet de eadem basilica, ac primum in gestis Honorii PP. I, qui sub annum DCXXXVIII decessit, refert; quod iste, innovavit cœmeterium beatorum martyrum Marcellini et Petri via Lavicana. Item in Hadriano sub exitum seculi viii pontifice, quod cœmeterium beatorum martyrum Petri et Marcellini, via Lavicana, juxta basilicam beatæ Helenæ, renovavit, et tertium ejus, id est S. Tiburtii et eorumdem sanctorum Petri et Marcellini, noviter fecit; et gradus ejus, qui descendunt ad eorum sacratissima corpora, noviter fecit; quoniam nullus erat jam descensus ad ipsa sancta corpora. Et subjungit hunc textum Laderchius pag. 81, in fine: Hoc ipsum præstitit Nicolaus PP. primus (præfuit is Ecclesiæ ab anno DCCCLV per novennium) ut refert ipsemet Anastasius, dicens: Nicolaus ad basilicam beatorum martyrum Marcellini et Petri, quæ inter duas Lauros sita est, properavit; quam vetustate solutam ruinaque contractam invenit, et sentibus coopertam, tribulisque repletam, ita ut nulli ad eam aditus panderetur: cujus mox fundamenta validissimo edificio renovavit, in meliorem statum, ut pridem fuerat, restauravit: in quam nunc ad laudem nominis divini, populi multitudo properat et confluit.

An etiam a Nicolao I.

131 Hanc quidem citationem cum subjuncta ibidem observatione, habet Laderchius ex Aringho suo, libro 4, cap. 9, Romæ subterraneæ. Ego vero nihil ejusmodi in Nicolao Anastasio reperio in duabus editionibus, Moguntina anni 1602, et Parisiensi 1649: sed neque in adjunctis utrique varis lectionibus variorum codicum MSS. Nolim igitur meo nomine putari, istam ecclesiæ SS. Marcellini et Petri restorationem

a Nicolao I factam esse, si tamen facta est, seu ab ipso, seu ab alio quovis; contextus per se manifeste ostendit, ogi illuc de basilica extra Urbem, utpote inter duas Lauros sita, ut illa de re multis disputare exemplo Aringhi nil attineat. Videri quoque potest, istiusmodi restorationem a Nicolao primo factam non fuisse, ob præcedentem ejusdem basilicæ reparationem, curatam ab Hadriano primo: a cujus obitu usque ad pontificatum Nicolai fluxerant anni non amplius LXIII: quo temporis intervallo cogitari vix potest, ædificium vetustate solutum ruinaque contractum fuisse, uti hic dicitur.

132 Neque vero assentiri possum illustrissimo viro Joanni Ciampino, qui ex citatis a se in sacris Edificiis Constantini, pag. 123, et a nobis quoque hic numero superiori allatis Anastasio in Hadriano verbis deducit, eandem basilicam SS. Marcellini et Petri, etiam S. Helenæ nomen accepisse. An id aliunde verum sit, non tum comperi. Certe ex citato Anastasio in Hadriano auctoritate id deduci adeo non potest, ut potius contrarium inde consequatur. Dicit quippe Anastasius ibi, cœmeterium beatorum Marcellini et Petri juxta basilicam, sive mausoleum, B. Helenæ, fuisse renovatum. Si cœmeterium Sanctorum prædictorum erat juxta basilicam B. Helenæ, eoque fere pertingebat, cogitari debet, ecclesiam eorumdem inde paulo magis remotam fuisse, atque adeo sub uno nomine non comprehendit, nisi forte per abusum vulgi. Et ipsa vox juxta cœmeterium, magis notat viciniam, quam contiguitatem, saltem ecclesiarum. Et vero monstrari aliunde potest, atque adeo monstrat Laderchius, basilicam sive mausoleum Helenæ, non intra Basilicam Marcellini et Petri fuisse, neque contiguum illi, sed aliquantum inde remotum, in eodem loco, qui inter duas Lauros appellatur.

133 Forma ecclesiæ, uti ex reliquis tunc aliquot periculis delineata a Bosio, in Roma subterranea Aringhi representatur, rotunda fuit, desinens sublimem tholum, in quo fenestræ octo fuerunt. Quæ forma, ut ego mihi imaginor, non valde dissimilis debet fuisse ecclesiæ B. Mariæ ad martyres, vulgo nata sub nomine La Rotonda; et minus dissimilis ecclesiæ S. Stephani in monte Cælio, vulgo dicta, San Stefano della Rotonda. Exhibet ibidem Aringhius conspectum ecclesiæ, quæ parte e ruinis tum supererat, cum ichnographia atque orthographia. Tum subjungit describitque, et multis figuris illustrat cœmeterium eorumdem Sanctorum subterraneum peramplum, quo ex ecclesia descensus adhuc patuit ab annis centum, quando illuc ingressus Bosius, et post illum alii, invenerunt cubicula XIV, ad luteram viarum effossa, varisque picturis adornata, in quibus et multa demorum monumenta: quæ, præter alia ejusdem cœmeterii, conspicies, si lubet, in jam dicta Roma subterranea: de quibus plura referre, nostri hic instituti non est.

134 Altera pars Dissertationis Laderchii imo et tertia tractat de ecclesia eorumdem Sanctorum, quæ est intra Urbem, prope a basilica S. Joannis in Laterano, quam ille quidem opinari perconjecturas quasdam amat, etiam a Constantino magno fundatam fuisse, aut saltem a Damaso PP. I. Verum cum nihil antiquæ auctoritatis illam in rem proferatur, satius esse puto tantum asserere, ante Gregorii magni pontificatum, et fortassis aliquanto ante, ecclesiam illam existisse, et quidem eodem in loco ubi nunc conspicitur. Nam in synodo Romana, uti jam diximus in commentario prævio num. 4, coacta sub prædicto Gregorio, exente seculo vi, in causa Joannis atque Athanasii presbyterorum, legitur subscripsisse Actis Albinus, SS. Marcellini et Petri presbyter.

135 Atque hæc est antiquissima memoria, quæ de ista ecclesia reperitur indicatque, jam tum titulum Cardinalis Presbyteri fuisse, ideoque ad alteram eorumdem

Non illa etiam S. Helenæ vocata.

E

Cœmeterium ejusdem ecclesiæ a Bosio illustratum.

F

Ecclesia, quæ est intra Urbem

existit ante Gregor. Magni

A rumdem Sanctorum ecclesiam extra Urbem, quæ titulus Cardinalitius non fuit, uti satis constat, referri non potest. De titulo huiusmodi, ecclesiarum urbanarum proprio, consentit Onuphrius Panvinius, opinatusque ante pontificatum Gregorii magni institutum fuisse; quod omnino videtur rationi consentaneum, quandoquidem sub illo pontifice Albinus presbyter istius ecclesiarum subscripserit Actis synodalibus. Ex ejusdem Onuphrii sententia, eadem ecclesia habuit olim Stationem feria iv Triduanarum, seu Rogationum, uti nunc dicimus, ante festum Ascensionis Domini, quemadmodum olim habuit etiam ecclesia SS. Marcellini ac Petri via Laticlavia iv Nonas Junii, festo nempe eorundem Sanctorum die: sed hanc stationem dudum desisse, alteram vero urbanam transiisse in Sabbatum post Dominicam secundam Quadragesimalis jejunii, quo etiamnum frequentatur quotannis, auctor est idem Onuphrius.

136 Altera nostræ intra muros ecclesiarum memoria reperitur in Gregorio PP. III, anno DCCXLI defuncto, apud Anastasium non admodum procul a fine, his paucis verbis: Fecit a novo ecclesiam SS. Marcellini et Petri juxta Lateranem. Tertia vero in Benedicto PP. similiter in sui nominis, in hæc verba: In ecclesia beatorum Petri et Marcellini martyrum, ejus tectum jam vetustate positum, vicinum ruinæ existebat, depositis vetustissimis trabibus, et aliis impositis, noviter ipsum tectum, atque portiens in circuitu omnes noviter restauravit. Hæc sunt quæ de istius intra muros ecclesiarum restorationibus leguntur in Anastasio et in libro Pontificali.

137 Notissimæ quoque Litaniæ seu supplicationes septiformes a Gregorio magno, ad averterendam direxerunt tunc Romæ luem, institutæ, ex eodem ecclesia, non ex alia inter duas Lauros sita, partim ductæ fuerunt. Vocantur autem istæ Litaniæ septiformes, quia, ut mea quidem fert opinio, in septem diversis ecclesiis convenire jussi, inde singuli ordines supplicandi egrediebantur, conveniebantque omnes, unum in locum, puta in ecclesiam S. Mariæ ad præsepe, vulgo nunc dictam S. Mariæ majoris, in monte Esquilino; aut in Vaticanam S. Petri, aut aliam aliquam (triduo enim videtur illa supplicatio continuasse), ut illic omnes simul divinam misericordiam eorarent in præsentem, quæ tunc urgebat, necessitate.

138 Scribit illa de re S. Gregorius episcopus Turo-nensis, contemporaneus, de rebus tunc Romæ gestis a Dioneo suo, qui ibidem præsens fuerat, e ductus, lib. 10, Hist. cap. 1, enumerans singulos ordines; qui fuerunt, Clerici, Abbates, Abbatissæ, Infantes, Laici, Mulieres viduæ, Mulieres conjugatæ, cum suis viris Ordo congregationibus propriis, et presbyteris Regionum. Assignat quoque singulis ordinibus ecclesias nominatim, ubi congregari et supplicationem inchouare debebant; quas inter etiam reperitur ecclesia SS. Marcellini ac Petri; dum sic ille scribit. Omnes Abbatissæ cum congregationibus suis egrediantur ecclesia sanctorum Marcellini et Petri, cum presbyteris regionis primæ. Ex quibus colligitur, istum SS. Marcellini et Petri ecclesiam, cum reliquis omnes a Turo-nensi indicatæ, sint intra Urbem, extra illam quæri non debere. Neque vero credi potest, sanctimoniales virgines debuisse congregari ad supplicationem inchouandam, in ecclesia eorundem Sanctorum extra Urbem ad tria passuum millia, ubi reliquis utriusque sexus ordinibus ecclesiarum suarum, eundem in finem, intra muros assignatæ fuerunt. Indidem concluditur etiam manifeste, ante pontificatum Gregorii magni ecclesiam illam intra Urbem conditam fuisse; quandoquidem prædictæ Litaniæ septiformes, erepto e viris per istam luem Paschale Papa, ante ordinationem Gregorii successoris, aut saltem initio pontificatus ejus, indictæ fuerint. Quod ecclesiarum, unde supplicationes ductæ fuerunt, aliter nominentur ab aliis, quam o Gregorio Turonensi indicatæ

sunt, existimari potest occidisse, quia singulis tridui diebus aliæ atque aliæ ecclesiarum, ubi populus congregaretur, constitutæ fuerint, nempe quæ propius abessent ab illa basilica, ad quam omnes ordines convenire debebant, aut alia de causa. De quibus videri potest Loderchius. Nobis satis est ostendisse, ecclesiam SS. Marcellini et Petri intra Urbem tunc temporis extitisse.

139 Non item id ostendi potest ex titulo homiliæ vi S. Gregorii magni; qui in codicibus impressis ita legitur: Homilia habita ad populum, in basilica SS. Marcellini et Petri, die natalis eorum, Dominica tertia Adventus Domini. Titulus ille ut citatus est, etiam allegatur a Decessoribus nostris in sæpe dicto Commentario ad Acta horum Sanctorum, num. 4, absque ullo additamento; solummodo dubitantibus, num eadem homilia dicta a Gregorio fuerit in ecclesia extra Urbem, an intra. Nempe post Baronium, qui indidem deduxit, in suis ad diem secundum Junii annotationibus, natalem istorum Sanctorum etiam mense Decembri olim celebrem fuisse; suspicio ipsis non subiit, titulum homiliæ, qui passim sic legitur in editis Gregorii operibus, pseudographum esse; quamvis aliquid ejusmodi suspicatum fuisse Baronium, credi possit, dum sententiæ suæ subnectit, nisi sit mendum in codice, seu titulo homiliæ citatæ. At nunc satis constare putem, titulum istum in codd. MSS. aut non haberi, aut aliter atque aliter signari. Joannes Fronto in Calendario Romano antiquo, quod anno 1652 Parisiis edidit cum notis antiquariis, testatur, in vetustissimis codicibus homiliarum S. Gregorii in Evangelia, titulos qui nunc leguntur, adscriptos non esse, in aliis alio atque alio modo esse descriptos, et siquæ titulum homiliæ vi reprobant, quia dicitur, recitatam fuisse Dominica tertia Adventus, natali SS. Marcellini et Petri, quod festum eo non pertinet.

140 Aliorum quoque criticorum (quos inter Monachi sunt Benedicti congregationis S. Mauri) diligentia supervenit, docentium, in triginta codicibus MSS. deesse titulo illa verba; in die natali eorum, atque insuper deesse in aliis illa, Dominica tertia Adventus. Ex titulo igitur pseudographo, et e genio libroriorum vario, nihil concludi certo potest. Imprimis igitur pars illa, in die natalis eorum, ab homine imperito adjecta fuerit, quia nusquam reperitur in Adventu Domini aliquod illorum Sanctorum festum, ne dum Natalis, publice cultum fuisse. Dies natalis seu martyrii perpetuis temporibus quarto Nonas Junii adscriptus fuit. Translatio autem corporum ab Adone, non Trevirensi, qui nullus fuit, sed Pienensi archiepiscopo, signatur in martyrologio ejus, quinto Kal. Sept. Qui dies cum Adventu Domini nihil commune habent.

141 Sed neque habita fuit homilia ista, prout titulus impressus præfert, in aliqua ecclesia SS. Marcellini et Petri. Quia, quod observare cuilibet curioso licebit, pleræque, si non omnes, homiliæ Gregorii in Evangelia, duobus præcipue temporibus ac locis recitatæ fuerunt, videlicet vel in ecclesiis ubi tunc stationes solennes frequentabantur: vel in ecclesiis, ubi tunc festum natale tutelæ Patroni celebrabantur: et in hisce Patronorum festis ut plurimum, in homiliis suis, eorundem, Patronorum mentionem injicit. Constant hæc ex homiliis III, V, XXVIII, XXXII, XXXV, in notali Tutelarum, in ipsis eorundem ecclesiis ad populum habitis: Homilia igitur VI, cum in natali SS. Marcellini et Petri habita non sit, nec in illa ipsorum mentio ulla fiat, sed nec per Adventum in alterutra eorundem ecclesia statio fuerit; præsumi non debet, in alterutra istarum ecclesiarum a Gregorio recitata fuisse; quidquid demum titulus indicet pseudographus. Plura porro disputat Loderchius de Dominicis Adventus ad ostendendum, quo Dominica verosimiliter dicta fuerit homilia ista, quæ ad nostrum institutum non magnopere spectant.

An homilia
6 Gregorii in
istorum eccle-
sia sit dicta;

12

id dissuadent
codices MSS.

et alia argu-
menta.

A spectant. Satis est nobis, dictam non fuisse in natali martyrum, sed in Adventu, de qua re dubitare non licet, quia nempe Evangelium quod nunc legitur, atque etiam olim lectum fuit tempore Adventus in ecclesia catholica, illa homilia explunatur a Gregorio. Idem per conjecturas non otiosas inquit in ecclesiam, ubi dicta verosimiliter fuisse potuerit; quæ apud ipsum vide sis: observabis eadem opera, ecclesiam SS. Marcellini et Petri, quamvis in titulo homilia prænotetur, eo nullatenus ab ipso odmitti.

142 Certius et gloriosius est ecclesiæ isti, quod jam tum, temporibus S. Gregorii Magni titulus Presbyteri Cardinalis extiterit, uti supra dicere cupimus. Nunc addimus, ejusdem ecclesiæ Cardinalem Presbyterum in basilica Liberiana seu S. Mariæ ad præsepe, nunc vulgo S. Mariæ majoris appellata, quot hebdomadis, designato sibi a summis Pontificibus die, sacris operari solenniter consuevisse, quemadmodum in aliis basilicis patriarchalibus, uti vocantur passim, operabantur quot diebus hebdomadæ Cardinales alii; nempe in Lateranensi septem cardinales episcopi, singuli singulis diebus sibi constitutis; sic septem cardinales presbyteri in Vaticana; septem alii in S. Pauli extra muros via Ostiensi; totidem in S. Laurentii itidem extra muros, via Tiburtina; denique septem reliqui (numerus enim presbyterorum cardinalium olim fixus erat xxviii) in Liberiana. Quo autem die in hac basilica operaretur Cardinalis SS. Marcellini et Petri, non est facile designatu.

143 Habuit eadem ecclesia SS. Marcellini et Petri, ejusque Cardinalis et clerus, presbyterum suum a summis Pontificibus. Est autem Presbyterium, uti hic sumitur, quod etiam Roga dici consuevit antiquis temporibus, donum pecuniarium, quod summi Pontifices impertiebantur illis, qui in præcipuis quibusdam solennitatibus ex officio Pontifici seu ministrabant seu honoris gratia aderant, aut occurrebant in via; tum homines seculares in dignitate constitutos, tum præcipue Cardinales, Episcopos, Presbyteros, Diaconos atque de clero. Quæ de re videri potest Cencius Camerarius in Romano Ordine apud Mabillonem tom 2 Musei Italici pag. 188, et seqq. atque etiam alibi. Fuit quoque eidem ecclesiæ aliquando adjunctum hospitium peregrinorum atque infirmorum, uti ex Catallo refert Laderchius, quod lapsu temporis translatum fuit ad locum magis spatiosum in arca basilicæ Lateranensis, ubi nunc splendidum magnificumque nosocomium spectatur.

144 Diximus supra de antiquioribus hujus ecclesiæ restorationibus; nunc etiam minus antiquas inquiremus. Giacconius de Pontificibus, anno 1601 Romæ editus, producit pag. 372, Crescentium Anagninum, qui a Paschale PP. II, cardinalis diaconus creatus, postea vero a Calisto item II, presbyter cardinalis titulo SS. Marcellini et Petri factus, hunc Titulum suum et palatium vicinum a fundamentis restituit anno, uti testatur Laderchius, mxcix. Ab illo tempore nondum effluxerat sesquiseculum, quando eadem ecclesia indiguit nova consecratione, sive quod notabilem partem reparata fuerit, sive alia de causa. Memini certe, me ibidem aliquando coram legere in ampla vetustaque tabula marmorea, parieti infixæ, hunc inscriptionem, quam Oldoinus quoque in Alexandro PP. IV, et Laderchius, uno alteroque verbulo aliunde suppleto, exhibent. Illam hic ego eo libentius reproduco, quod simul doceat, quam parce illis temporibus concedebantur Indulgentiæ, etiam in maximis solennitatibus, secus ac multi opinantur. Sic igitur se habet inscriptio.

145 ✠ Anno Nativitatis Domini mclvi, Indict. xiv, die x mensis Aprilis, Alexander Papa IV consecravit hanc ecclesiam SS. Marcellini et Petri et utrumque altare, et reposuit in majori altari de re-

liquiis SS. Marcellini et Petri; SS. Martii et Martæ; SS. Bonifacii et Victoris; SS. Septem fratrum; et SS. Rufinæ et Secundæ; S. Jacobi apostoli; S. Christinæ virginis; SS. Sixti, Felicissimi et Agapiti; S. Gorgonii martyris; SS. Cornelii et Cypriani; S. Stephani protomartyris: et tunc concessit ipsi ecclesiæ a dicta die consecrationis usque ad octavam, singulis annis Indulgentiam trium annorum et trium quadragenarum; et deinde transtulit dictam Indulgentiam de dicta die in feriam secundam post Dominicam secundam Quadragesimæ; qua die addidit Indulgentiam unius anni et quadraginta dierum.

146 Legitur quoque in eadem ecclesia hodiernum, testibus qui supra Oldoino et Laderchio, hocce distichon;

Hæc fieri Comes Mediolanensis, in hujus Cardinei Tituli jussit honore sui.

Est is Comes Glusianus de Cusate, in sua patria Mediolani antea Archidiaconus; deinde presbyter cardinalis titulo SS. Marcellini et Petri renuntiatus a Martino Papa II, aliis IV, anno mclxxxvi. Non memini, qua parte ecclesiæ, distichon illud inscriptum sit, neque id prodit Laderchius. Juvaret tamen sciri, ad dignoscendum, quid et quam multum ibi Comes fieri curaverit. Prima namque inscriptionis particula, Hæc, videtur designare reparationem factum esse in loco ubi ipsa inscriptio legitur: nec puto, magni operis fuisse, quandoquidem non multis a prædicta ejus consecratione annis, facta sit.

147 Scribit item Oldoinus, Marianum Perbenedictum, ejusdem Tituli cardinali presbyterum a Sixto PP. IV, creatum, absidem ecclesiæ SS. Petri et Marcellini picturis, templique medium ornasse. Quæ eadem fere habet Laderchius. Credidero, illa ipsis aliunde constare. Nam, quæ mox subjungit uterque: Quare ad januam hæc sunt notæ, MARIANUS PERBENEDICTUS, CARO. DE CAMERINO HUIUS ECCLESIE TIT. id non inferunt. Potest alia de causa inscriptio talis ad januam apposita fuisse, videlicet ut posteritati constaret, Perbenedictum, virum omni ex parte laudabilem, istius Tituli cardinalem fuisse, tametsi nullum ibidem loci, memoriæ suæ monumentum aliud reliquisset.

148 De præsentis ejusdem ecclesiæ forma et statu plura minutim observat Laderchius; imprimis quod duæ supersint in illa naves, ut appellamus; primaria scilicet, quæ olim media fuit, et lateralis una, qua parte Evangelium in altari legitur; tertia enim, ex parte opposita, nunc deest eductoribi per intercolumnia navis medix muro. Dimensionem utriusque navis jam dictæ ita signat, ut a porta primaria usque ad gradus presbyteri et aræ principis longitudo pateat palmis Romanis fere 100, latitudo autem 41: insuper presbyterii, ad quod per gradus quinque ascenditur, longitudo sit ab infimo ejusdem gradu palmis fere 32; et latitudo ferme 31. Navis porro lateralis, ut ait, secluditur a media per columnas quatuor atque unam pilam, cujus longitudinem adscribit palmorum 40 usque ad primum gradum absidulæ; latitudinem vero palmorum 33. In capite utriusque navis, suæ aræ supersunt: quarum maxima, in abside, speciem gerit insulæ inter inferiorem et superiorem confessionem, inquit Laderchius; ex eaque surgit tabernaculum, quod columnæ quatuor e Pario marmore sustinent, quarum tres squamata, levigata quarta.

149 Ipsa ara tota marmorea est. Circum absidem supersunt etiam sua subsellia; et pavimentum deprehenditur opere tessellato marmoreo stratum fuisse. Præcipua in fornice absidis pictura non antiqua, representat SSS. Trinitatem, Deiparam virginem corona redimientem, circumstantibus magno numero Cælitibus, quos inter eminent sancti martyres Marcellinus et Petrus;

Cardinalium in basilicis patriarch. celebrant. mos.

Presbyterium quid,

et quibus dari solitum.

Restauratur ecclesia a Crescentio Card.

anno 1256 additis Indulgentis,

Reparatur non multo post, a Comite Glusiano Card.

E

Ornatur picturis a Card. Perbenedicto

Status ecclesiæ uti nunc est;

F

ejus picturæ vultus generis

A trus, nec non Venantius et Stephanus; quos singulari
cultu dicitur prosecutus fuisse Cardinalis Perbenedi-
ctus; priores duos, ut mihi quidem videtur, quia erant
tutelares istius ecclesiae; Venantium, quia patriae suae
Cambrini patronus primarius; cur Stephanum inter
suos posuerit, ego nescio.

et insignium.

150 Infra picturum illum in media abside spectatur
stemma ejusdem Perbenedicti Card. cui utrumque ap-
pictum est stemma Perettinum; quod factum reor in
gratum memorium Sixti PP. V, a quo Perbenedictus
ad purpuram assumptus fuerat. Eadem de causa pin-
gendum curaverit in frontispicio ecclesiae, quod orienti
obvertitur, stemma ejusdem Sixti V, supra fenestram,
quae ibi est, tetragonam; ad cujus dextram laevamque
partem apparent stemmata Cardinalium Montalti, qui
idem est Alexander Perettus, Sixti ex sorore pronepos,
et suum ipsius Perbenedicti; subius vero fenestram est
quartum stemma cardinalis Sfondrati. Inferius ad
utrumque portae primariae, quae ex Pario marmore
constat, latus, depictae repraesentantur imagines SS.
Marcellini ac Petri. Et hinc patet clarius quam a ti-
tula supra memorata, cardinalem Perbenedictum eccle-
siam Tituli sui picturis decorasse; an etiam aliter re-
paraverit, hinc mihi non constat. Alia nonnulla de
eodem ecclesia commemorat Laderchius: sed imprimis
deplorat miserandum ejus nunc statum, speratque fore,
ut opera Sanctissimi Domini nostri Clementis PP. XI,
qui aream circumjectam, artibus reprobisque evulsi,
semitisque aedificiis dejectis, jam curavit complanandam;
ecclesia ipsa pristino decori propediem reddatur;
accidente eo etiam zelo Eminentissimi D. Francisci
Pignatelli, ejusdem ecclesiae titulo nunc presbyteri car-
dinalis.

12

Pag. 358 de Martyribus Sandomiriensibus in Po-
lonia num. 2 post haec verba, ut sanguis caesorum ad
Vistulam diffunderet deletis 14 versibus — adde —
Abrahamus Bzovius, Ord. Praedicatorum, tom. 13
Annal. Ecclesiasticorum, prosecutionis suae primo,
num. 3 an. 1260, omnium hactenus deducta refert, nihil
in substantia varians; deinde, citatis in margine An-
nalibus Provinciae Poloniae (quos utinam videre lice-
ret!) haec subiungit, quae Michael Pro sive Plodius,
Parte 2 lib. 1 de viris illustribus Ordinis pag. 62 Ita-
lice reddidit; et Marchesius in suo Diario eloquentia
majori amplificavit: non tamen de suo quidquam ad-
didit quod in Bzovio non invenitur, quare hujus verba
hic transcripsisse satis sit.

Bzovius ea
tribuit suis
Sandomiriensibus,

C 3 Saxierunt etiam (iidem Tartari) in Fratres
Praedicatorum, sive ad D. Jacobi, sive ad S. Ma-
gdenae coenobium degentes: et mirum est quod
tunc aculisse ferunt. Nocte antecedente eadem cla-
dem. B. Sadoch Prior coenobii, devoto Fratrum
grege cinctus, matutino Officio intererat. Ibi pro
antiquo religionis more, Tiro: indiculum Martyro-
logii ad diem sequentem pronuntiaturus, extemplo
litteris aureis novos et insolentes characteres exa-
ratos aspexit, eum in modum: Sandomiriæ passio
quadraginta novem Martyrum. Legeret an taceret
animi dubius erat; timore tamen abjecto, cygnea,
licet trepidante voce, recitavit aureum edictum:
Sandomiriæ, passio quadraginta novem Martyrum.
Lectione inaudita obstupuit Sadochus, atque ceteri
Fratres obriguerunt ad titubantem vocem, interque
fauces haerentem, utcumque tamen intellectam pro-
nuntiationem Novitii. Diariam illam lectionem pos-
tulavit Prior videre, desiderarunt et reliqui, pavore
nimio percussi sodales. Porrexerunt librum Tiro, aureae
interim litterae cum notis Sandomiriæ, inter manus
Fratrum legentium, sensim evannerunt. Divina haec
est, ait Sadochus, praemonitio, Fratres. Coelitus
exaratae illae notae non frustra innocentis oculis ob-
jectae sunt. Auctor vitae et mortis certo certius nos
ad vitam feliciter et immortalitatem perennior

qui sub 1. etio-
ne Martyrolo-
gii,

invitat. Eia, per gladios etiam ancipites post tra-
hentem indelesse curramus. Vitam nobis eripiet
Scythia? Quam? Fluxam, calamitatibus obnoxiam,
periculis undique objectam. Mortem inferet diram?
At ea nobis est in hujus mundi fluctibus portus,
eoque nos plenis velis convolare docet, ac per eam
ad perpetis vitae gloriam nobis iter apertum confi-
cere licet. Revocate tantum in mentem vitae ante-
cedentis summam, et si quos animo habetis adhae-
rescentes navos, eos sacra exomologesi expiate:
dulcissimo postea Viatico roborate spiritum, mox
siderea regna petaturi. Sempiternae landis proposita
ornamenta, obnixi in omnes casus pectore, mucro-
nibus jugulos vestros praeparate. Moriendum est?
sed alio numo. Pro his aris sacratis, pro his ima-
ginibus Christi et sacrosanctae Dei parentis, pro in-
cruento vivifico sacrificio fortitudo nostra per pa-
tientiam exercenda est. Animati Fratres divino
Oraculo, quod superfuerat temporis totum impende-
runt praeparationi adventus magni Dei, ex imo pe-
ctore suspirantes: O quando optata illa hora adve-
niet, quae nos terris sublatis coelis reddet! Felices
nos! optatos gladios, qui nos beatorum spirituum
coetibus inserent: Suavissime Jesu! sacra spes su-
spirantium Maria! Quando tandem? Illuxit illis op-
tatissimus sol, quo terrena compage soluta ex cor-
poreo carcere evoluturi essent. Supervenerunt
truculentissimi Scythae, velut leones sanguinarii;
et pastorem Sadochum, cum grege illo Fratrum de-
votissimo, in medio ecclesiae, velut cygnos aliquos
extremam illam hymnodiam, SALVE REGINA, Matri
misericordiae suaviter occinentes, interemerunt: qui
interceptum morte canticum Beiparae Virginis, coe-
lum petentes, longè suaviori harmonia prosequenti
sunt, quam voces mortalium possint efformare. Hanc
Frater quidam, qui se in superiori parte ecclesiae
abdiderat, ut audivit: illico descendens, sanguino-
lentis Scytharum gladius jugulandum objecit, comi-
temque se adjunxit Fratribus ad caelum euntibus,
et dulce melos tuum, o Sanctissima Virgo, perso-
nantibus.

6 Hactenus Bzovius, circa haesitationem nullam Mar-
tyribus Sandomiriensibus, ab Apostolica Sede, (ut in-
fra apparebit) coli permissis, jungens istam suorum
Fratrum eandem: quod tamen an recte fecerit, dubium
nobis reddunt, qui ante ipsum, non in Polonia, sed in
Hungaria passum cum sociis Sadoch notaverant, per
quam stricte ut breviter indicata ejus passione. Primus
hactenus repertus, et (nisi fallor) reperiendus est Am-
brosius Tuegus, qui sub initium seculi XVI collegit vo-
lumenta grana sex, inscripta de Insignibus Ordinis
Praedicatorum, quae hodie manu ejus exarata ser-
vantur in ipsius Conventu Medialmi, S. Mariae gra-
tiarum dicto: unde praeclarus multus, et originarias
Sanctorum Dominicanorum Vitae dedimus dubiumque.
Hic libro I cap. 4 agit de his qui pro fide martyrium
fecerunt, et pro ea passi sunt in diversis locis:
Paragrapho utrum 7, de Martyribus in Hungaria pas-
sis acturus per articulos brevissimos sex eum absolvit
lucris: imo verbis per paucis, faciens initium ab hoc
titulo Passio Sadoch: idcirco, ad potiora intenti, non
curavimus describere locum. Crediderim tamen inde
sumpta verba, quae post Regulam S. Augustini, et
Constitutiones Ordinis Dominiacani, habet Indiculus
Beatorum aliquot Martyrum et Confessorum Ordinis,
excusus Romae anno 1615, uno ante Bzovii editio-
nem anno: sunt autem haec. Fr. Sadoch Polonus, et
alii quadraginta octo Fratres, pro confessione no-
minis Christi, ab infidelibus in Hungaria jugulati,
gloriam adepti sunt sempiternam.

7 Secundum Auctores hujus Indiculi, Polonus qui-
dem Sadoch fuerit, sed ex Polonia in Hungariam inter
primos novae istae provinciae conductores traductus, a

Fratre

D
de morte po-
stridie subeun-
da miraculo
praemoniti,

ad eamque a
suo Priore Sa-
doc animati,

dum Salve
Regina in ec-
clesia concin-
unt,
E

ultro prodeun-
te etiam uno
qui latebat,
casi fuerint.

Sed obest quod
integro seculo
antiquior Tae-
gus.

F
Hungarie ad-
scribat passio-
nem Sadoch;

uti etiam in-
diculus San-
ctorum Ordinis
Romae ex-
cusus.

Ferrarius, Sadochum in Poloniam reduisse gratis assuit,

sociis apud Comanos cæsis,

Interim de isto tacent non solum Leander Albertus,

et Sixtus Senensis, qui mallet 90 cæsos credere an. 1262,

sed etiam scriptores Poloni,

nec apparet unde res sic ut narratur Acta se impotuerit:

A Fratre Paulo, illam cum sex Sociis (quorum unus Sadoch fuisse dicitur) ingressa, statim post obitum S. Dominici, sub annum MCCXXIII; qui apud Comanos, quos feliciter convertere cæperat, martyrium cum sociis nonaginta passus est ad annum MCCXLIV die XI Februarii, ut recentiorum fert sententia: qua de re licebit plenius agere in Supplemento mensis istius. Scripsit de rebus Hungaricæ Provinciæ insigne opus Viennæque in Austria typis mandavit an. 1637. Is Sigismundus Ferrarius lib. 1 cap. 3 pluribus laudat Sadochi istic gesta: nolens tamen Bzovio fidem derogare, comminiscitur, ex Hungaria reversum in Poloniam illum, Sandomiriensique conventui præfectum esse Priorem; quod si auctoritate aliqua probaretur, fundamentum præberet aliquatenus conciliandi dissonantiam illam. Sed cum usque ad Bzovium nemo cogitaverit de Sadocho in Poloniam reducendo, veretur ut omnibus satisfaciat tam recens conjectura.

8 Quid quod proximi post Tacitum scriptores nullam omnino faciant Sadochi mentionem. Talis fuit Leander Albertus Bononiensis, qui circa an. 1550 simili quo Tacitus studio concepit opus de viris illustribus Ordinis Prædicatorum, quod impressum habemus unico nec magno volumine, adeoque diversissimum ab opere prædicti Taciti. Ibi liber 2 de Martyribus est; referunturque, post quosdam in Hungaria singulari certamine nominatim coronatas, nonaginta Fratres, pro fide Christi occisi anno MCCXXII, de Sadoch et Sociis verbum nullum. Ex quo et ex aliis argumentis multis constare potest, Taciti opera, unde summi augere in duplum potuisset Albertus, huic nunquam visa fuisse; tantum abest ut eorundem auctor ipse sit, sicut sibi persuasit collector Bibliothecæ Dominicanæ sub annum 1677 Neapoli impressæ Fr. Ambrosius Altamura. Eodem quo Leander secundo scriptis inclavit auctor Bibliothecæ sanctæ, Sixtus Senensis, anno 1584 (sicut ipse pag. 11 præfatur) collectum habens Chronicon Ordinis, quod tenemus Parisiis editum anno mox sequenti; adeoque nequaquam vita functus (uti rursus hallucinatur Altamura vel ejus typotheta) an 1568, sed fortassis 1598. Hic in Chronici istius Decade sexta, quam annus 1260 orditur, ita scribit. Ad hanc decadem, pertinere illos 90 Fratres, qui fuerunt pro Christo a Tartaris trucidati in Hungaria, quorumdam est sententia, qui eorum passionem contigisse scribunt anno Domini 1261: et hoc ego verius esse puto, quam quod ad decadem secundam (id est post annum 1220) referantur. Nihil autem, nec ibi, nec alibi de 48 cum Sadoch passis, vel in Hungaria vel in Polonia; ut oporteat fateri, ipsorum perquam obscuram in Ordine fuisse notitiam.

9 Magis tamen quam istorum externorum silentium, movet me, quod a Bzovio puriter allegati Crommerus atque Michovius, Sandomiriensium eadem et delutum eis cultum narrantes, verbis a Bzovio relatis, de Prædicatoribus taceant; nec satis aliis ipsis cohæreat, quæ interseritur de Sadocho narratio. Vel enim hic cum suis in urbe remanserit, reliquis omnibus in orcem subductis, vel alios illuc fuerat comitatus. Si hoc, jam non consistit Annalium fides de rebus in ecclesia gestis: si remanserunt, et omnes ibi ad unum usque, etiam ille qui latere potuerat, cæsi sunt; quis ista tam particulari et notabilia retulit, de lectione, Martyrologio, apparatu ad mortem, unius initio timidioris latibulo, sicut ea describit asseverantissimus Bzovius? In hoc fortassis ille fuerit non magis circumspectus, quam fuit in referenda fictitia quadam S. Hildegardis revelatione, qualem Ordinum Mendicantium inimici tempore S. Thomæ commenti sunt, et Societatis æmuli nunc vellent ipsi non sine novis imposturis applicatam. Nihil equidem de supradictis pronuntio, sed in medio relinquens utrum Sadoch cum Sociis ad Hungariam pertineat, sicut antiquior apud Prædicatorum opinio tenuit; an ad Polo-

niam, sicut Bzovius osserit et Ferrarius conatur verosimile reddere; ipsius quoque miraculi passionem eorum prægressi Sedem indiscussam relinquens; ad Vistulam redeo; et notis quod tunc, æque ac cetera regni flumina glacie concretus, similem Sandomiriæ, sinistro lateri adherentis cladem viderit, per similem Tartarorum incursionem ante annos circiter viginti. Etenim illi, anno circiter MCCXL, uti præcitatus Crommerus narrat lib. 8 pag. 201, quando transmissio similiter Vistula flumine glacie concreto, Sandomiriam expugnare; Copronicense monasterium (quod etiam Poceruviniense appellatur) diripere; utrobique præter cives, magnam agrestium et nobilium multitudinem, qui illuc confugerant, una cum Monachis interfecere. Simili modo, intra arcem recepisse et simul cæsi fuisse potuerunt Prædicatores, si jam tunc illi habuerunt unum alterumve conventum Sandomiriæ: quod probandum foret nec tamen probabitur eorum Prior fuisse Sadoch, sed melius cum ceteris relinquatur Hungariæ.

10 Quod attinet ad annum ejus de quo agere institimus stragis, qua cæsorum nomina, numerum, professionem malumus non definire, quam sine fundamento conjectare; quod, inquam, ad annum attinet, non est etiam hic omnino certus: nam Crommerus præcitatus dubius hæret — etc. lin. 2 num. 3 qui nunc erit decimus et reliqui porro numeri uniformiter mutantur.

Pag. 261. Ad calcem totius Commentarii, addatur.

nisi hi quoque in arce fuerint:

clades autem adscribitur 2 Junii.

NOT. 13 E

APPENDIX C. J.

Ad Commentarium de sanctis Martyribus Sandomiriensibus.

In præmisso Papebrochii Commentario, num. 3 (qui inserta Additione, de qua dixi, sit 10), proponitur dubitatio Cromeri de anno, quo clades illa ex irruptione Tartarorum Sandomiriensibus illata est, fueritne annus MCCLX, uti opinatur ipse, an vero præcedens MCCLIX, quod scripsisse Dlugossum, ait, in historia Poloniæ MS. Pars illa historię Dlugossianæ nondum erat typis vulgata quando Commentarium suum concinnaret Papebrochius. Nunc autem prodit, atque penes me est, impressa Lipsiæ, una cum priori parte recusa, anno MDCCXI. Hinc occasio Appendici huic compilandæ sumitur. Cromerus itaque sententiam Dlugossi improbat, aut saltem duos duobus consequentibus annis Tartarorum in Sandomiriensem tractum incursiones statuendas existimat, tum quia suam Dlugossus incursionem sub brumam initio mensis Decembris factam esse scribat; tum quia suam Cromeri, qua Sandomiria capta est, ætatis initio accidisse, constet ex eo, uti ait, quod hodiernum strages illa, die secunda Junii annuatim celebretur, atque ab Alexandro PP. IV pro illa die Indulgentia concessa sit. Quæ propriis Cromeri verbis citato num. 3 (nunc 10) allegat Papebrochius.

19 Sed hæc ratiocinatio Cromeri positionibus nititur non veris. Neque enim verum est, Indulgentiam Sandomiriensibus a Pontifice Romano concessam fuisse die secunda Junii, ideo quod strages edita fuerit illa die, sed quod eadem Indulgentia, tali die lucranda extabat in ecclesia S. Mariæ ad Martyres Romæ; cujus, eadem die lucrundæ, ecclesiam collegiatam S. Mariæ Sandomiriæ participem fecit Pontifex, non quidem Alexander IV (id enim nec probatur nisi forte auctoritate Dlugossi, qui hic facile potuit errare, nec aliunde verisimile est) sed Bonifacius VIII, id rogatus a legatis Sandomiriensis ecclesiæ, Rodzella decano et Alberto canonico, ad relevandam adhuc ecclesiam suam, a Tartaris in festo Purificationis S. Mariæ virginis, sub anno Domini MCCLIX; uti pluribus deductum est supra num. 6 (13) et seqq. ex Brevis Bonificii PP. prædicti, dato Romæ ad S. Petrum, ut Idus Novembr. MCCXCV.

Incursio Tartarorum factane sit 1259 an 1260 et ætate.

F

A 20 *Neque item verum est, strogem accidisse initio æstatis : quod ex ipsius Cromeri ibidem scriptis convinci potest. Ait enim, quod, quando incursio facta fuit, flumina jam tunc glacie concreta erant. Quod utique hiemem notat, non ver, nedum æstatem; et quidem initium hiemis et mensem Decembrem, ut expressius scribit hoc de re Dlugossus col. 757, dum ait, advenisse in illas Sendomiriensem et Cracoviensem provincias, statim post festum B. Andreæ Apostoli, Tartarorum ingentem exercitum, atque (quod col. 759 habetur) tribus mensibus Poloniam populatum esse. Hæc, ut distinctiora, ita et certiora sunt rationique magis consentaneo, quam quæ opinatur Cromerus. Consuevit enim barbara Tartarorum gens e longinquis regionibus prædam abactura, ad incursiones suas se occingere tempore brumuli, quando flumina, jam glacie constricta, facilem quaquaversum præbent transitum. Certe in Poloniam eis Vistulam, per longissima terrarum spatia, vastissimæque juxta ac profundissimo flumina, penetrasse alio nunti tempore, per incursiones istiusmodi temporarias, credibile non est : et quam anno MCCLIX juxta Dlugossus, eidem urbi ac provinciæ Sendomiriensi intulerant vastationem, similiter per hiemem susceperunt.*

B 21 *Interim cladem posteriorem, de qua hic agimus, Sendomiriæ illatam, describit Dlugossus sub suo anno MCCLIX : eandem protrahit ad annum sequentem Cromerus. Uter rectius? Existimo, utrumque conciliari posse nullo negotio. Nam dum primus incursionem in Sendomiriensem provinciam, factam scribit post festum B. Andreæ anno MCCLIX, initium incursionis denotat; cum vero addit, tribus mensibus tenuisse, utique illam extendit usque ad Martinum circiter, anni sequentis. Hinc, licet cædes Sendomiriæ commissa incidere in diem festum Purificationis B. Mariæ, quemadmodum refertur in Brevi Bonifacii VIII, nihilominus incursio et vastatio barbarica cæperat anno præcedenti; ideoque totam istius rei historiam, quam in annalibus suis sub finem anni MCCLIX ultimo loco orsus fuerat, ut debebat, ibidem loci totam simul prosecutus fuerit, priusquam annum sequentem signate inchoaret, quod, historiam illa absoluta, continuo facit. At in eodem Brevi pontificio Indulgentiarum, uti legitur, cædem commissum fuisse in festo Purificationis S. Mariæ virginis, similiter dicitur, anno Domini MCCLX paganos recessisse. Id expressius quidem contradicit Cromerus, illa omnia anno MCCLX adscribenti; sed cum exposita Dlugossi sententia videtur conciliari posse. Relatio quippe illa Pontifici facta fuit annos XXXV post cædem factam. Hinc Legatis referentibus, irruptionem et vastationem patriæ suæ incidisse in annum MCCLIX, quo reipsa initium habuit vastatio; et addentibus, eandem in festo Purificationis commissam fuisse; potuerit scriba pontificius omnia ad eundem annum retulisse. Potest etiam festum Purificationis, quando juxta computationem vulgarem jam currebat annus MCCLX; sub anno MCCLIX signasse more Romanorum, quibus tunc adhuc currebat idem annus, finiendus ad diem XXV Martii, quando ipsi ordiebantur annum novum. Ut ut est, nihil inde derivari potest, quod favcat opinioni Cromeri, qui stragem hanc Sendomiriensem ad initium æstatis differt.*

C 22 *Et hæc quidem ad concilianda tempora sententiosque discrepantes dicta sunt. Aliud quod propius spectat ad rem nostram, ex Dlugosso promamus. Scribit ille post narratam vastationis historiam, in hunc modum col. 759 : Corpora eorum, qui in castro Sandomiriensi fuere cæsi, in ecclesia et cœmeterio B. Mariæ Sandomiriensi condita sunt : et ecclesiæ illi, Nunciis Boleslai Pudici, Cracoviensis et Sandomiriensis ducis, Prandothæ episcopi, ecclesiæque Cracoviensis; videlicet Bodzanta decano et Alberto canonico Sandomiriensibus, interpellantibus, et quanta fide-*

lium cædes per Tartaros illic edita fuerit, declarantibus; par Indulgentia, quam ecclesia S. Mariæ ad martyres de Urbe habet, per Alexandrum IV concessa est, quam Polonicus populus magnam indulgentiam vocat, et tanto cultu tantaque veneratione ex tunc et modo prosequitur, ut ad merendum illam pro die secunda Junii, quasi etiam reliquias martyrum, tunc a barbaris occisorum, honoraturus, singulis annis, quod nulli alteri ecclesiæ in Polonia reor contingere, in multitudine frequentissima accurrat.

23 *Hactenus Dlugossus, qui neque hic, neque in reliqua historio sua, magis quam Cromerus, meminit Prædicatorum nunc aliorum Religiosorum in promiscua turba cæsorum : quod utique videri potest facturus fuisse, si quid specialiter illis evenisset; quemadmodum in priori Tartarorum irruptione inter alia signate refert col. 674 de monachis Cisterciensibus tunc cæsis. Verba ejus ibi sunt : Exercitus Tartarorum, fluminibus transitum per glaciem præbentibus, Sandomiriæ venit et tam castro quam oppido Sandomiriensi undique obsidione coarctato, ac tandem expugnato, Kopziwnnicensem abbatem, Coprivunicense monasterium, faciliori Latinis pronuntiatione, appellat Cromerus, atque etiam Pocrivuciense vocari dicit) et omnes Fratres domus ejusdem, Ordinis Cisterciensis, et magnum tam ecclesiasticorum, quam secularium virorum, matronarum, nobilium et plebeiorum utriusque sexus numerum occidunt. Sic et Cromerus in priori quidem irruptione meminit monachorum Coprivunicensium, in posteriori vero, monasterii Zavichostensis Monialium S. Clariæ, tunc direpti. Neuter tamen auctor, in alterutra vastatione, verbum habet ullum de monasterio Prædicatorum aut Fratribus tunc in illo cæsis, nedum de numero cæsorum aut prodigiosa martyrologii annuntiatione. Verosimile tamen est, illos aliosque forte religiosos, cum reliqua turba, morti datos fuisse, nisi fuga sese alia proripuerint. Constat quippe testimonio Cromeri pag. 194, monasterium Prædicatorum Sendomiriæ ab Ivone episcopo Cracoviensi, diu ante erectum fuisse, postquam nempe Hyacinthus, ejusdem Ordinis vir sanctus, in Poloniam Roma redierat sub annum MCCXIX, mortuas ibidem MCCLVII.*

24 *Interim præmissa Dlugossi narratio in nonnullis vacillare dignoscitur, dum quod asserit, Indulgentias ab Innocentio IV, Sendomiriensi ecclesiæ collegiatæ concessas fuisse, conatur verosimilius reddere, apponendo ejusdem temporis notos, regnum scilicet seu ducatum Bolesloi Pudici, et episcopatum Prandothæ, qui ambo sub pontificatu Alexandri IV, et aliquot annis post, floruerunt. Fateor, his temporum notis consentientibus, dubitari non deberet de veritate datarum ab Alexandro IV Indulgentiarum, nisi alia quædam admiscerentur, quæ etiam in Brevi Bonifacii VIII fere eadem leguntur, videlicet Bedzanta decano et Alberto canonico Sandomiriensibus, interpellantibus, illas a Pontifice Romano, ad quem ipsi ea de re fuerant missi, concessas fuisse. Idem namque, solo Decani nomine paulo aliter scripto, memorantur in dicto Brevi, ad Bonifacium Indulgentias petulum venisse. Adde, quod Indulgentiæ, quas Dlugossus Innocentio IV adscribit, eadem sint quas Bonifacius concessit : quodque in Actis Actorum Officialatus consistorii Sendomiriensis, unde instrumentum Indulgentiarum, a Bonifacio concessarum, extractum nobis fuit, nullæ antiquiores Indulgentiæ reperiantur concessæ.*

25 *Hinc merito quis opinetur, Dlugossus in apocryphum quoddam scriptum incidisse, ubi Innocentius IV pro Bonifacio VIII, fortasse majoris antiquitatis amore, vel per errorem, suppositus fuit, et hinc ipse Dlugossus ad tempora Innocentii istius respiciens, nihil dubitaverit, quin sub eodem Papa præmemorati Decanus et Canonici Sandomirienses nuntii Romam missi fuerint,*

D cui et concessa Indulgentia.

De Prædicatoribus nulla mentio;

E

possunt tamen cæsi fuisse.

Error Dlugossi in Innocentio Papa 4 :

F

alia in textu ejus observanda.

capit an. 1259,

desiit post tres menses 1260.

Martyrum sepultura in ecclesia S. Mariæ,

A fuerint, qui tunc juvenilem ætatem vix poterant superasse. Aliud quoque in adducta, num. 22, Dlugossi narratione observari debet, ubi sub finem dicit, populum Polonicum ad merendum Indulgentias pro die secunda Junii; quasi etiam reliquias martyrum, a tunc barbaris occisorum, honoraturum singulis annis Sandomiriam accurrere. Observari, inquam, in his debet, vocem tunc a barbaris occisorum, non appellare diem secundum Junii; sic enim contradiceret sibi ipse, qui paulo ante scripsit, barbaros ab ineunte Decembri tribus tantum mensibus Poloniam populosos fuisse, atque adeo populationem diu ante mensem Junium desisse: sed appellare tempus ipsum, quo in communi vastatione martyres occisi fuerunt, nulla diei ratione habita. Nota etiam, tunc occisos, non vocari a Dlugosso simpliciter martyres, sed quasi martyres, quam utilem porticulam adhibet etiam Cromerus.

Pag. 284, Opinor, titulum ipsum, De SS. Hilario et Valerio, potius scribendum esse, De S. Hilario seu Valerio. Quia eadem videtur persona notari sub diversis nominibus; quorum ultimum Valerius, invenitur quidem in veteri breviario Narbonensi sic scriptum; sed nusquam invenitur locus inter antiquiores Episcopos Narbonenses, ubi apte collocari possit, nisi forte ipsa tempore, quo Hilarius præfuit. Quin imo nihil magnopere de Valerio reperitur apud idoneos auctores, præter nomen, in prædictum breviarium Narbonense relatum, per errorem, ut videtur, librarii, qui Valerius, pro Hilarius scripserit, et eodem die ipsum collocavit, quo Hilarius colitur. Sed hac suo tempore enucleari operosius poterunt, siquid novi argumenti superveniat.

Pag. 284, post num. 5 adde.

D
C. 1.
NOT. 14

NOT. 15

PARALIPOMENA D. P.

AD TOMUM PRIMUM JUNII

B

Procedente secundi Tomi impressione allata.

E

S. Hilarii
Carcasson.
translatio

Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, inquit Ecclesiastes, hominem alloquens, eo properantem, ubi nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt, quibus suppleatur quod quis potuerit et distulerit exequi, illum maxime quem declivis ætus propius urget ad mortem. Cum igitur de S. Hilario, Carcassonensi Episcopo, agentem Henschenium, meque ejus copta prosequentem, juxta breviores esse coegerit defectus veterum monumentorum, ex quibus recentiorum scriptorum obscura tenuisque notitia suppleri illustrarique possit; hæc deinde nactus, differre in ultimum Tomum nolui, quem nescio an visurus impressum sim. Ea igitur dum primus Tomus imprimebatur allata, hic accipe in fronte Tomi secundi, insuperque alia nonnulla, similiter tunc observata circa sex primos dies. Egimus nos de Sancto illo ad diem III mensis pag. 291; ubi Comitibus Rogerii, translatique coram eo corporis nonnullam quidem fecimus mentionem; sed ex sequentibus confirmandam aut etiam corrigendam, hoc modo.

6 Quod ad prædictæ translationis annum ac diem attinet, eum cur laudatus Branche sub disjunctione posuerit, DCCCLXX, vel LXXVIII quærere desines; si instrumentum tunc conditum et sacræ arcæ impositum consulis; sic enim orditur; Anno nongentesimo septuagesimo octavo Kalendas Martii. Hæc verba sine nota disjunctionis descripta legens, dubitaverit ille, utrum tunc octavo referatur ad Kalendas (prout exigit Latinæ locutionis proprietas, dum in accusativo Kalendas exprimit) illucque designat præcedentem aliquem diem ante Kalendas numerandum, quomodo palum est notari annum LXX seculi X, an vero, secundum barbariem istius ævi, frequentissime scribentis Kalendas pro Kalendis; Idus pro Idibus, potius intelligi debeat res acta ipso primo die Martii anno LXXVIII. Quod autem hic debeat notari comma intr Octavo et Kalendas, ita ut ipsis Kalendis dicatur elevata sacra arca, persuadet postero die Kalendarum Martii secunda translatio, neque ad plures annos differenda sit scriptura donationis tunc a Comite Rogerio factæ. Ipsum Translationis instrumentum hic accipe, non immediate ex originali, sed ex aliqua MS. Historia loci, cui ipsum insertum fuisse ostendit particula conjunctiva autem, in principio, sic addita.

7 Anno autem a dominicæ b trabeationis non-

gentesimo Septuagesimo octavo, c Kalendas Martii, apud provinciam Carcassensem, imperante Rogerio Comite ejusdem provinciæ, Præsulatus etiam decus regente Præsidente Francone, in cœnobio almi Hilarii præside Benedicto Abbate, Deique dñtu et providentia actum est, ut concilio inito cum comprovincialibus Episcopis et Abbatibus, sanctissimi Præsulis et in mirabilibus clari Domini Hilarii artus, qui humo tegebantur a tellure, subreptos post altare Ecclesiæ Abbatiae, quod egregius sanctusque Hilarius una cum vicinis circumquaque commanentibus Episcopis Consecraverat, cum honore tumularentur.

8 Quamobrem in postero die e Kalendarum Martii Conglobati sunt pariter prædicti Proceres, id est Rogerius Comes cum Coniuge sua Adalai, et Dominus Episcopus Franco f et Abbates Marinus et Benedictus ceterorumque tam Procerum quam etiam illustrissimorum virorum et Clericorum insignis turma, nec n et Pagensium g utriusque sexus copiosa plebs i prædicto cœnobio. Adduxerat autem præfatus Abb secum radicibus Pyrenæi montis, exque arcisterio Cocciano in honore agiotati Cesurani constructum, structorem i..... laboris- scium. Illic cum trepidare cerneret ad tangendum sancti viri locellum, non solum Clericos, sed etiam Abbates atque Pontificem, fiducialiter accessit: et mausoleum cum chalybe dissolutum patefecit. Cumque ipse artifex, et plurimi qui circumstabant perspicacibus oculis, beati Viri vellent videre corpusculum, quia apert erat vas; per unius fere boræ spatium ita vacuum videre sepulcrum, ut nihil in eo nisi solum saxum inspicerent. Unde mœstificati omnes qui aderant, cum magno gemitu flectentes genua, cœperunt Deum inenitius exorare.

9 Ut autem sæpius ipse artifex obtutus suos cœpit reducere ad vas, illico sanctum conspexit corpus; et. Deo gratias, clamavit: addens et dicens, Ecce S. Hilarii corpus hic habetur totum, Quod omnes audientes aspexerunt, et ita ut ipse clamabat viderunt. Exinde dum cum laudibus deferretur super altare a Pontifice; ceteris fidelibus odor suavissimus emanavit de sancto corpore: et extemplo cæcus quidam qui aderat, illuminatus est. Quo viso, Episcopus, una cum Abbatibus ceterisque fidelibus, magno eum gaudio laudes cœperunt reboare

f
quando coram
Rogerio Co-
mitem,

e
elevato cor-
pore S. Hilarii

g

h

F

i

et ejus arca,
ab Episcopo
et Abbatibus
resecrata,

ipsum aliquam
diu inconspi-
cuum,

visibile red-
ditum fuit,

cæcus illumi-
natus,

re

a b

A re in altissimis Domino. Apertis denique ejusdem basilicæ januis, qui pro foribus erant intrantes, et miracula aspicientes, dominum laudabant gaudentes. Dehinc Missa a Præsule celebrata, et excubiis totam per noctem expletis, dies *k* altus illuxerat, in qua plebs innumerabilis ex urbibus in circuitu sistentibus advenerat.

item alius
a nativitate
talis,

l
ipsumque post
altare reponi-
tur arca,
m

B
Comite varios
fundos dono-
dante,

et Monachos
a se dotatos
p-ivilegiis
muniente.

10 Cumque a Præsule ut decebat recineretur Missa, statim ut benedictionem super populum dedit, puerulus quidem, a sua patria advectus, qui a matris alvo fuerat cæcus, apertis ocellis, luminis visu cœpit aspicere decus. Quanta autem tunc sunt in plebibus gaudia facta, nullo modo potest effari humana lingua. Sed quid dicam? tanta tunc temporis facta sunt miracula, per S. Hilarii gloriosa merita, quanta per hominum ora nequeunt *l* [efferre] labra. Posuerunt autem, ut decebat, Beatissimi membra post altaris arulam, in saxea arca; et in utroque latere duorum suorum alumnorum Benedicti Celsique indiderunt corpora *m*. In quo loco Dominus, per sancti Hilarii sociorumque ejus merita, insignia quotidie non desistit patrare miracula. Hoc autem statuimus non esse omittendum, quod prædictus Rogerius Comes, cum Coniuge sua, sponponderunt ante sanctissimi Hilarii sepulcrum, ut tale [edictum] promitteret propalari in publicum omnem redditum, quod ab antiquis Comitibus seu a se fuerat in eodem Cænobio quolibet modo impositum, nullatenus ab aliquo vel a se deinceps esse exigendum; Quod et factum est.

11 Nam cum artus beati viri essent super altare positi, præfatus Princeps sua cum coniuge accepto libello Regulæ remisit in manibus Episcopi et Abbatis; ita dicens: Ab hora hac nullum censum nullumque servitium hoc reddat monasterium; sed secundum Regulam sancti Benedicti, post hujus Abbatis obitum eligant sibi Abbatem; et nullus Comes neque Episcopus de ordinatione illa audeat accipere servitium. Sed neque de alio quibus, neque de rebus ejusdem monasterii audeat quislibet aliquid tangere contra voluntatem Abbatis vel Monachorum. Spopondit autem et privilegium atque præceptum eisdem cænobio acquisitum, et duodecim Monachos omni anno vestituros. Cujus rei testes sunt tam Proceres quam Abbates et ceteri qui aderant utriusque sexus vel ordinis. Hanc autem scripturam censuimus, qui adfuimus, in sepulcro beati Hilarii esse ponendam, poscentes eum, ut ipse pro nobis Dominum exoret quatenus cum illo vitam perfruamur æternam, per cuncta secula seculorum. Amen.

ANNOTATA D. P.

a Coniunctio autem, transitum notat ab una relatione præcedenti ad hanc sequentem.

b Id est Incarnationis Dominicæ, exemplo fortassis sumpto a S. Fulgentio, Ruspensi in Africa Episcopo, qui in serm. 1 de Stephano, Heri, inquit, Rex noster trabea carnis indutus, de aula uteri virginalis egrediens, visitare dignatus est mundum. Et huc spectavit plura scriptorum monasticorum exempla, adducta a Cangio in Glossario; non autem ad Crucifixionem (ut ille opinatur veluti a Trabe crucis sumpto etymo: nec enim quisquam in Galliis, nedum communiter, seculo 10, in quo versamur, Epocham annorum Christi posuit annum Crucifixionis seu Passionis, uti alibi quidam ante seculum v.

c Hic numerus utrum referatur ad kalendas, legendumque sit Octavo kalendas, prout exigit Latinæ constructionis proprietas, an per solæcismum medio ævo usitatissimum, dicatur kalendas pro kalendis; et numerus octavo referri debeat ad annum ut sit 978,

dubitari potest. Primum tenent Guilielmus Catel. Hist. Occitanæ lib. 4 in Rogerio 2 pag. 625 ideoque rem actam scribit 22 Februarii; librario tamen mendo notatur ibi annus 978, quem haud dubie ipse voluit notare 970, idem tenent Gerardus de Vic, et qui nobis hoc instrumentum descripsit in sua post addita inscriptione Gallica malim tamen 70 Octavo referre ad annum, ipsisque kalendis rem actam credere, licet per solæcismum.

d Ecgraphum nostrum, adeoque, incuriæ librarii adscribendo, ut patet, mendo.

e Fuit hic dies anno 978 (nam annus 978 in Galliis usque ad Pascha et diem 20 Aprilis currebat) dies Dominicus aptus ostensioni sacri corporis coram populo ad missam confluenti, prout mox factum denuo infra dicitur.

f Ecgraphum Franconius.

g Pagensis ejusdem districtus seu comitatus homines, a voce pagus, Pays.

h Hujus Cocciani monasterii, ad radices Pyrenæorum, necdum alibi notitiam reperit. Abbas ejus videtur fuisse supranominatus Warinus seu Guarinus. Quis autem sit Agiotatus, id est Sanctissimus (sic enim corrigo, quod corrupte invenio Agiostratus scriptum) quis, inquam, sit S. Consurianus; cui istud monasterium dicatum fuit, libenter docebor; ut ei locus detur in opere nostro.

i Videtur in ecgrapho locus relictus scribendo quem legi non potuerit nomini proprio Artificis seu fabri quem Laboris citum dictum his lego, corripi autem Labori-scium sicut omni-scium.

k Scilicet Dominicus.

l Ecgraphum, nequeunt hæc labra.

m Horum nihil recensetur in recognitione anni 1345.

Haecenus illustrata relatio, olim quidem (ut opparet) ab oculato teste descriptum, sed fortassis diu post transscriptum, unde factum sit ut ipse Comes, qui in suo mox dando Privilegio se scribit Rodgarium, ex usu recentiori Rogerius istis nominatus inveniat.

PRIVILEGIUM RODGARII.

Patres decreverunt temporibus priscis et sanxerunt legaliter, ut donationis textus firmiter sub scripturarum titulo roboraretur cum testibus. Christi vero annuente clementia, Ego Rodgarius a Comes simulque cum coniuge comitissa Adalayce, seu Regimundo sobole *b* atque Bernardo sobole, qui necdum est latice consecratus baptismatis, pietate compunctus, reminiscensque quia dicitur admonitione prophetica, Date Eleemosynam et ipsa orabit pro vobis ad dominum; itemque, Sicut extinguitur ignis ab aqua, ita extinguitur peccatum eleemosyna; et alibi, Eleemosyna de morte inferni subtrahet animam; expavescensque mortis ergastulo, cogitare cœpi qualiter cum Sanctis manerem in paradiso. Quamobrem volo ut, sicut mihi in animo venit, sit notum fidelibus Christianis.

13 Cum ergo venisset injuste *c* Oliva Comes contra me cum exercitu magno hostiliter, in magna ferocitate et impetu suæ virtutis; et devastasset in igne et præda super terram nostram omne quod potuit; cum ego Rodgarius Comes persequerer; non [eram] confidens in nostra virtute, nec in manuum auxilio; sed in misericordia Domini speravi et beatum Episcopum Confessorem Hilarium deprecatus fui, ut pro nostra victoria Dominum deprecari non dedignetur. Cum Ergo reverterer ego Rodgarius, et omnes nostros fideles vidissem incolumes et absque vulnere signo; cognovique inimicos mortuos et vulneratos atque in fugam conversos; intellexi quod Hilarius alimifcus et deprecatus

a
b
Comes salutis
sua: volens
consultare per
eleemosynas,
l'

c
et gratus esse
pro victoria
per S. Hila-
rium obtenta,

donat ejus monasterio
 A precatus pro me Dominum fuit, et (ut fertur) nonnulli autem me eum præire viderunt. Spopondique ego Rodgarius Comes ibi in campo, ut alodes meos quorum hæc sunt nomina, Venancianum cum ecclesia S. Mariæ, cum villariis et apendenciis, et decimis et primitiis, et omnibus ad supradictum alodem pertinentibus; Villare assinario, cum ecclesia S. Cypriani, cum suis decimis; Nonnonein villare, cum ecclesia S. Saturnini, cum suis decimis; Karaneannum *id.* cum ecclesia sancti Michaelis, cum suis terminis atque decimis; Queuciago *r* cum ecclesia S. Petri, cum suis decimis, sicut priscis temporibus Domini qui fuerunt, de jam dictis alodibus tenuerunt *f* dominationem.

ubi ejus corpus servatur,
g
h
 B 14 Donamus itaque ego Rodgarius Comes, et conjux nostra Adalaeis comitissa, supradictos alodes sicut jam resonat ad cœnobium, quod est consecratum in *g* B. Saturnini honore, ubi mauseolatus *h* B. Hilarius miro honore quiescit. Jubemus ergo ut Benedictus Abbas, et grex qui ibi Domino serviunt, vel in antea est serviturus, super eos alodes teneant in stipendia Monachorum, et in Eleemosynis pauperum, et in omne opus illorum: et non sit licitum Potestatibus ullis, nec Regibus, neque Comitibus, vel Pontificibus seu Abbatibus, aut Monachis, neque ulli sexui hominum, usurpare aliquid de supradictis alodibus, nec minuere ex rebus Monachorum. Et sunt isti alodes infra fines vel terminos *i* Carcassenses; ut mihi vero videtur, *k* affrontationes habent de parte Altano in Malavento vel Occiolos, et in Rivo qui inde discurrit de meridie in [summa serra vel Capraria] *l* et Ministrolo. De Circis in Barinis, sive in Salis, de Aquilone in Pojo vel Naderno, *m* quantum ego Rodgarius Comes tenere *n* vel habere debeo infra istas quatuor affrontationes, cum terminis et limitibus et fundis et possessionibus ad jam dicta peculia *o* pertinentibus, cum terris et vineis, pratis et pascuis, viæ ductibus vel reductibus, arboribus et molendinis, aquis aquarumque decursibus, tam divisum quam ad dividendum, tam quæsitum quam acquirendum, omnia et in omnibus, sicut superius scriptum est, et in antea acquirere potueritis, sic donamus ad supra memoratum S. Hilarium ejusque servulis, pro dei amore et animarum nostrarum seu omnium parentum nostrorum.

sub terribili interminatione contra eorum invasores,
 C 15 Quod si nos Donatores, aut aliquis de filiis, vel fratribus, aut consanguineis, vel successoribus nostris, aut quislibet homo per subrogatam personam fuerit, qui contra hanc chartam donationis surrexerit ad irrumpendum; in primis omnipotentis Dei iram incurrat, et ecclesiæ januas ingredi non valeat, confessionem Sacerdoti non valeat loqui, et a sancta Communione privetur; et sicut Datban et Abiron vivos terra absorbit, ita illi absorbeantur ab igne et sulfure inextinguibili; mortemque quam Anania et Safira præsentem Apostolo Petro pertulerunt in corpore, hanc et illi, qui conati fuerint de supra scriptis rebus auferre, in corpore sentiant et in anima; et quod petunt non acquirant, sed in duplo S. Hilario componere faciant, et in antea donatio hæc firma et stabilis permanent omni tempore. Facta est scriptura hæc donationis in mense Augusto, anno xxvii *p* Regnante Lentario Rege. Rodgarius Comes. Izarnus Monachus et Sacerdos, jussus a Superioribus, scripsit. *q*

ANNOTATA D. P.

a De hoc Carcassonensi Comite, sui nominis, secundo agit Catellus, ut dixi, idque ex ipsis, quæ damus, monasterii documentis: ubi etiam verbotenus producit præsentis Instrumenti contextum. Oportet

autem valde longævum hunc fuisse, si filius fuit Rogerii, nomine et titulo primi Comitis Carcassonensis. Etiam, ex præcepto nobilissimi Comitis Carcassonæ, nomine Rogerii, scriptum invenitur instrumentum Translationis S. Antonini Mart. Apamiensis 2 Septembr. anno octingentesimo octuagesimo septimo, decimo octavo kalendas Junii: quod instrumentum valde optamus pro isto mense Septembri adipisci. Porro Rogerius II, sub Ermengarda Archiepiscopo Narbonensi dicitur anno 974 interfuisse Concilio cuidam; cujus tamen Concilii notitia necdum reperitur in corpore Conciliorum.

b Præter hos duos fuerit et filius Petrus, cum patre suo præsens dicto Concilio; hic autem præteritus, quin forte præmortuus.

c Hunc Olibam Catellus appellat Comitem Besaluensem et Ceritanicæ, vulgo Cabretam dictum, filium secundo genitum Mironis Comitis Barcinonensis.

d. Catel. Carantrivo, quod aliaque hic nominato loca, ubi et an supersint, Carcassonensibus relinquere requirendum.

e Idem Quenoxiaquo.

f Idem Donationem.

g Intelliga S. Saturninum, Episcopum et Apostolum Tolosanum, qui colitur 29 Novembr.

h Mauseolum medio ævo frequentius quom Mausoleum; unde Mauseolare, tumulare.

i Catello exciderunt hæc verba.

k Apud eundem legitur Confrontationes.

l His quoque omissis sis porro, et perfectius fortassis, habet Catellus, Et Minestrelo, vel in Vilabassino de Circio in Varinis seu in Sabba.

m Idem in Aladerico.

n Idem in alodem teneo, vel.

o Idem prædia.

p Idem male xc. vii. Caput autem regnare Lotharius a morte Regis Ludovici Transmarini patris sui, 12 Novembris an. 954, atque adeo hic annus regni 27, mense Augusto anni 981 adhuc currebat.

q Hæc subscriptio dæst Catello: Testium vero supra promissorum nomina mirum est, et hic, et ibi desiderari.

PROSA DE S. HILARIO.

Venerandæ venustatis,
 Mater * miræ claritatis,
 Laudetur Ecclesia:
 Quæ tot viros sanctitatis,
 Stolis albis duplicatis
 Coronat in patria.
 Sed in prima statione
 Fuit, certans in agone,
 Beatus Hilarius.
 Pro te, Christe Jesu bone,
 Præsul extans Carcassonæ
 Fide fulsit clarius.
 Cumque finis propinquaret,
 Ecce sibi vir apparet
 Quidam splendidissimus.
 Dicens, ut consideraret
 Regionem, quam donaret
 Post finem Altissimus.
 Quo de mundo sic sublato,
 Clamque suo tumulto,
 Loco seu cœnobio:
 Eo tandem revelato,
 Multo Clero congregato,
 Cum Duce Rogerio;
 Dulcis odor emanavit,
 Qui cunctos exiluravit,
 Mox translato corpore

A Verum Deus augmentavit
 Quia cæcis restauravit
 Visum illo tempore.
 Ut scriptura innotescit ;
 Plura quoque Deus fecit
 Per ipsum miracula.
 Illud vero quod adjecit ,
 Cum uxore seu concessit
 Comes mente sedula :
 Et signanter, post fugatum
 Cum suis ac debellatum
 Tolosanum Comitem ;
 In quo scivit se jvatum ,
 Velut sibi demonstratum
 Fuit per Antistitem.
 Ob hoc dedit census , jura ,
 Cum capellis castra , rura ,
 Decimas , allodia.
 Sibi credens profutura ,
 Sicque poni Dei cura
 Sub cæli custodia.
 Ergo hic sanctus Confessor,
 Sit pro nobis intercessor
 Apud Deum carius :

B Ut cælorum sit possessor,
 Loci quisquis est successor
 Ut Præsul Hilarius. Amen.

17 Non esse Prosam hanc adeo vetustum , ut possit videri composita tempore ipsius Rogerii Comitis, aut etiam proximo seculo, persuadet Comes Tolosanus, sine nomine hic obtrusus, tanquam præcursus; cum hostem suum ipse Rogerius nominet Olibam, celebrem in Pyrenæis Civitanæ Comitem; Tolosani autem Comites seculo isto 10 fuerint ab anno 919 solum tres, EymERICUS, RAYMUNDUS, et GUILLIELMUS. Hoc notato, transeo ad novum sacrarum Reliquiarum inspectionem, seculo XIV factam, de qua instrumentum tale accepi.

18 Universis Christi fidelibus, ad quos præsentēs litteræ pervenerint, tenore præsentium notum fiat, quod anno Nativitatis Domini MCCCLV, die VII mensis Octobris.... Nos Gancelinus, Dei gratia Carcassonensis Episcopus, existentes intra ecclesiam monasterii B. Hilarii nostræ Carcassonensis Diocesis, adhibitis et vocatis nobiscum et præsentibus ibidem venerabili D. Jordano, Abbate dicti monasterii, et Religiosis Guilhelmo de Podiociorano, et Innocentio de Bonosis de indoleriis et Pomariis, Præpositis; Guilhelmo de Pulchro-castro Sacrista; Bertrando de.... Bertrando de Liciato Priore Claustri, et Petro Xendi de Archiis Monacho dicti monasterii; nec non Domino Berengario.... Vicario nostro Generali; et Fratribus Bernardo Bricii, Lectore Conventus reverendorum Fratrum Predicatorum, et Joanne de Valle, ejusdem Ordinis, Sucio nostro; retro altare B. Hilarii, in muro ecclesiæ, ubi fama antiquitus crebrescente Reliquiæ uonnullorum Sanctorum requiescere in pace dicebantur, perfodi fecimus seu cavari.

19 Ubi tandem apparuit quoddam armarium, artificialiter fabricatum: et intra dictum armarium sub una poste, præ nimia antiquitate jam consumpta, comperimus capsam plumbeam, cum Cruce desuper apposita. Quam adaperientes, invenimus capsam unam, ab intra medionatam seu partitam; et a parte sinistra pannum pulvere beatarum Reliquiarum plenum; et desuper laminam seu tabulam plumbeam, in qua erat sic desculptum SANCTUS SATURNINUS: et a parte etiam dextera erat pannus, pulvere et ossibus Sacrarum Reliquiarum plenus, et desuper tabulam seu laminam plumbeam, in qua erat sculptura talis, BEATUS HILARIUS. Quibus talentis pretiosis, quæ sub specu muri prædicti diutius latuerant, ad laudem Dei et suorum San-

ctorum suis fidelibus modernis temporibus cum gaudio revelatis, conventui Monachorum ipsius monasterii, et populo ibidem in villa degenti, ad tantæ laudis præconium concurrentibus, et una nobiscum rei veritatem cernentibus, laudes exsolvimus cum jubilo altissimo Redemptori; qui suos Sanctos, nedum in cælis magnificare, sed etiam a suis in terris fidelibus facit jugiter venerari.

20 Sane ne, post tanta cælitus recepta beneficia, videamur ingratitude vitio denotari; omnibus ac singulis Christi fidelibus utriusque sexus, vere pœnitentibus et confessis, qui limina sanctorum prædictorum intra monasterium prædictum infra annum proximum visitabunt personaliter, seu manus suas ad opus fabricæ dicti monasterii infra dictum annum porrexerint adiutrices de auctoritate et misericordia Dei omnipotentis, BB. Apostolorum Petri et Pauli, et SS. Nazarii atque Celsi confisi, quadraginta dies injunctæ sibi pœnitentiæ misericorditer relaxamus. In quorum testimonium atque fidem sigillum nostrum nostris præsentibus litteris apponi fecimus. Actum et datum, anno, die et loco supra dictis. Indictione decima quarta, Pontificatus sanctissimi Patris et Domini nostri, Clementis divina providentia Pontificis sexti anno quarto.

21 Armarium, in quo dictæ reliquiæ repertæ fuerunt, videtur fuisse ligneum, hodieque adhuc superesse (vulgo dicta tumba S. Hilarii) atque ex omni latere historiarum; sicut indicant delineationes pariter nobis missæ. Sed tam confusæ et imperfectæ, ut nulla idea vel per conjecturam possit formari. Si aliam distinctionem laterum singulorum delineationem mittere curaverint ii quorum interest; non gravabor illam æri insculpendam dare in appendice ad tertium vel quartum tomum hujus mensis. Interim latine reddo natalem Reliquiarum, indidem missam hoc tenore:

i Capsa argentea, ubi sunt Reliquiæ SS. Saturnini et Hilarii, et duæ statuæ representantes ipsos sanctos, cum mitra et pedo.

ii Pecten (si tamen recte interpretor quod gallice invenio scriptum un pugne, et explico peigne) pecten, inquam, eburneus S. Hilarii.

iii Cingulum rubrum ejusdem Sancti, cum funiculis, quod servit facilitandis mulierum puerperiis.

iv Annulus aureus, arthriticis salutaris, quo mediante fiunt adhuc multa miracula.

v Pars ex brachio S. Hilarii, brachio argenteo inclusa; pro cujus particula obtinenda Ludovicus XIII misit, cum anno 1642 esset in obsidione Perpignanensi; et obtentam magno cum honore ac reverentia excepit.

NOT. 16

NOT. 17

NOT. 18

NOT. 19

Anno 1345
 Episcopus
 Carcasson.

jubet de post
 altari extrahi
 sacram arcam

in qua reper-
 ta SS. Satur-
 nini et Hila-
 ri Reliquiæ;

populo fidei
 commenda-
 tur,

per 40 dierum
 Indulgentias:

E

optatur arcæ
 illius delineatio,

F

A incidendum, hoc enim viso, statim judicavi non convenire S. Morando pedum Abbatiale, quale utriusque sinistra æqualiter tenet. Opto igitur ut felicior alius, ex additis scutis tesserariis vel aliunde dijudicet, nosque doceat, quinam sint : nom insignia, pluribus in Germania familiis communia esse dicuntur ; et nisi forte propria monasteriorum quorundam sint, nihil docere nos possunt. Interim intelligo iconem pictam apud Canonicos Regulares Augustinianos ad S. Hippolyti, fundatos a S. Adalberto Archiepiscopo Pragensi, qui dimisso Episcopatu aliquamdiu inter Monachos Græcos ad SS. Bonifacii et Alexii Romæ vixit.

Pag. 341 in fine adjungatur.

NOT. 20

§. VIII. De vita S. Morandi a Lambecio edita, et de quibusdam, in Codice MS. Cæsareo vitæ præmissis.

Visio S. Morandi

B **M**eminimus, paragrapho primo hujus Commentarii nostri num. quinto, libelli singularis de Vita S. Morandi, quem invenimus anno MDCLXXXVIII in Augustissimi Cæsaris Bibliotheca sub numero 268, pereleganter descriptum : non tamen magnopere tum curavimus, aliis magis necessariis distenti ; quia sciebamus, Vitam illam, sub eodem principio, penes nos esse. Incidi postea in Commentarios Petri Lambecii de eadem Bibliotheca Cæsarea, in quorum tomo 2 pag. 886 tractat Commentator de memorato libello, et præter jam dicta a nobis, ipsamque S. Morandi Vitam, notat in eodem libello extare hunc titulum : Visio S. Morandi abbatis, patroni capellæ foundationis nobilium de Trina, in wiennensi ecclesia, cujus festum ipso die S. Erasmi festive ibidem celebratur ; ad beatum facta Bernardum. Sequitur deinde EPITAPHIUM, quod ego ipsam Visionem interpreter esse, quodque, teste Lambecio, Paulus de Stockereau (aliis Stekeraw scribitur) refert, a S. Morando in honorem S. Bernardi instar dialogi fuisse compositum. Epitaphio, versus viginti tres complexo, subjungitur a Paulo hæc subscriptio : Divi Morandi abbatis, ex illustri Principum Austriæ genealogia progeniti, divo Bernardo abbati Clarævallensi interni amoris glutino confœderati, B. Bernardi obitum audientis, Claram-vallem requieique suæ locum adeuntis, rursumque Bernardum pridie defunctum honorificeque, ut decuit, sepultum, præfatis Dialogi versibus alloquentis, de Clara-valle Wiennam allatus Dialogus finit feliciter. Anno Domini MCCCCLXXXII.

C An Abbas fuerit Morandus?

53 Nonnulla in his animadversione digna occurrunt, ac primum quidem doceri velim, cur Paulus iste S. Morandum faciat Abbatem. Nihil de tali ejus dignitate comperio in Actis aut alibi, quod id verisimile reddat. Certe Oddo Cluniacensis ecclesiæ minister et abbas, anno MCCCCLXXXVII in Capitulo generali Ordinis, S. Morando festum XII Lctionum decernens, non aliter ipsum vocat, quam Cluniacensis ecclesiæ claustralem monachum ; uti in tabulis ea de re conditis, et supra § IV allegotis, videre licet. Perius est, quod Patronus sit capellæ, per Nobiles de Tirna fundatæ in ecclesia S. Stephani Viennæ ; videlicet (ut ex Wolfgango Lazio habet Lambecius) per Udalricum de Tirna ejusque conjugem Berthan et sorores Adelhaidem et Elizabetham anno Christi MCCCXXVI. Festum Sancti cur Viennæ celebretur ipso die S. Erasmi, id est secundo Junii, causa non redditur : fortassis quin tunc Reliquiæ ibi fuerunt elevatæ, vel quia sequens dies, qui proprie natalis Morandi et cultui ejus sacer est, alio impeditus fuerit Officio. Quod visio S. Morandi dicatur facta ad B. Bernardum, intelligam, apud illum factam esse ; si verum est, quod postea subiungit Stekeravius, Morandum paulo post obi-

Est Patronus sacelli alicujus Viennæ

ibique colitur 2 Junii.

tum S. Bernardi, ad tumulum ejus accessisse, ibique ipsum præfatis Dialogi versibus allocutum fuisse, et Auctorem illorum versuum esse : quod sola Steckeravii fide ausim credere.

Datur pars epitaphii.

54 Ita incipit, seu Visio, seu Epitaphium, seu Dialogus iste ; Bernardo ordiente, Morando respondente.

Bern. Mira loquor, sed digna fide Mor. Bernarde, quid hoc est ?

Vivis adhuc ? B. Vivo. M. Non es ergo mortuus ? B. Ey !

M. Et quid agis ? B. Requiesco. M. Taces, an faris ? B. Utrumque.

M. Cur taces ? B. Quia dormio, M. Cur loqueris ? B. Quia vivo. S.

Simili tenore sequuntur porro alii tredecim versus hexametri. Tum denique, solus Morandus Epitaphium claudit per tria disticha, alternis versibus hexametris et pentametris composita, u loco et nomine Clara-vallis laudes Bernardi canens. Nota autem, versu tertio legi. Clarus annis et clarior meritis, pro quibus hic repono, Clarus avis claris meritis, Item, versus quarto deficere, quæ his [] per conjecturam includo.

Sunt Claræ-valles ; Claris sed vallibus Abbas

Clarior, his Clarum nomen habere dedit.

Clarus avis, Clarus meritis, et Clarus honore :

Claruit [at vera] religione magis.

Est mors Clara, cinis Clarus, Clarumque sepulcrum :

Clarior exultat spiritus ante Deum.

Sufficiat hoc specimen Epitaphii, qui reliqua volet, adeat, Lambecium.

55 Quod porro in subscriptione Steckeravii. S. Morandus putetur ex illustri Principum Austriæ genealogia progenitus ; confirmari potest ex eo, quod Principes illi singularem animi sui venerationem erga ipsum et ejus monasterium perpetuo ostenderint, cultumque etiam propagaverint adusque Viennam Austriæ ; uti ex præmissis constare potest. Neque hic memoratur Lambecius, qui suspicatur (putem falso) Steckeravium familiam Habsburgo-austriacam ab origine gallicana deducere. Hæc de origine hic nobis non agitur. Major est et illustrior antiquitas ejus, quam ut conjecturis et cavillis genealogistarum stabilior magis. Nos jam diximus, Morandum non in Gallia (sisi sumatur juxta Romanorum, antiquam divisionem) neque in loco, ubi lingua gallica ejus tempore, et nunc, præcipuo in usu est, nutum fuisse : idque porro contra opinionem Lambecii, vitiosa lectione decepti, monstrabimus ex Actis correctionibus nostris.

An Morandus Principius Austriæ erit sit.

56 Accepit Stekeravius Dialogum prædictum anno MDCLXXXII (certe tunc descripsit) ex Clara-valle, uti ait, Viennam allatum. Ex quo verisimile fit, in Clara-valle compositum fuisse, quocumque demum auctore. Neque enim credi potest a Morando, quamvis ejus præferat nomen, scriptum fuisse ; tum quod ille ante S. Bernardum, supremum debet obuisse diem ; tum quod Altkirchii audiens Bernardi obitum, non potuit Claram-vallem adire tantillo temporis spatio, ut pridie defunctum, honorificeque sepultum, præfatis Dialogi versibus ad tumulum alloqueretur ; quod vel stulte finxerit Poeta, vel imprudens scripsit Stekeravius : scripsit tamen.

F Epitaphium non est Morandi.

57 Colligamus, quantum licebit, Morandi ætatem. Ex num. 4 et 5 Vitæ habetur, jam sacerdotii sacro Ordine initiatum fuisse, quando instituit peregrinationem ad limina S. Jacobi in Gallicia ; atque inde concluditur, tricenario tunc majorem fuisse. Ante illam quippe ætatem, temporibus istis presbyterum ordinari fas non erat. Tam rediens a S. Jacobo, Cluniaci vitam monasticam amplexatus est ; ibique sub disciplina S. Hugonis Abbatis tamdiu vixit profecitque multarum virtutum exercitatione, ut famæ sanctitatis inclamaverit longe loteque :

qui vivente adhuc S. Hugone

A lateque : unde et factum est (quod num. 6 narratur) ut Cluniaco obductus sit, annuente S. Hugone, in Arverniam, ad reformandum illic suis monitis et exemplis monasterium quoddam multorum Fratrum; ubi clarior etiam increbuit fama virtutum ejus, conveniebaturque e longinquis partibus, benedictionis ejus accipiendi gratia.

non potest S. Bernardum supervivisse.

38 Quanto tempore commemoratus utroque in loco sit, non est facile dictu. Circumstantiæ possunt suadere, viginti fortasse annos, aut etiam plures, utrobique transegisse, antequam tiro, ab ingressu Religionis ad tam sublime perfectionis culmen et seculum inde celebritatem famæ pervenerit. Si ita mecum pons, jam annos aliquot quinquagenario major fuit, quando in Suntgoviam ex Arvernia profectus est, superstite adhuc Cluniaci Hugone; ut e num. 8 constat. Obiit autem Hugo anno XI seculi XII. Quando præsumi potest, Morandum, post aliquot annos in Suntgovia transactos, cirriter sexagenarium fuisse. Quod et valide confirmatur ex eodem num. 8, ubi dicitur, quando in Suntgoviam venit, jam tum senex fuisse venerandus et cygnæa albedine respersus: ut vel tum sexagenarium ætatem habuisse, existimari possit. Jam vero S. Bernardum Hugoni supervivisse constat annos, minimum, quadraginta quatuor; quot si seculo Morandi addantur, ætas ejus universa centenarium multum superaverit, quod sine teste aut iudicio meliori, quam sit Dialogus iste, non consentiam: neque tali ætate libuisse Morando crediderim, festinanter per montana Clarum-vallem petere, ut ubi Bernardum inviseret ægrotantem, qui nescitur, ex quo in Suntgoviam venit, inde pedem alio ad longum iter extulisse.

Vita ejus secundum Lambecium,

39 Redeo ad libellum Sterkeravii, in qua, post jam memorata, sequitur Vita S. Morandi (verba sunt Lambecii pag. 888) ab anonymo quodam fere coætaneo conscripta et in lectionibus sex divisa; quæ quidem ab Andrea Quercetano in Bibliotheca Cluniacensi jam pridem edita est, sed secundum exemplar MS. non solum mutilum, verum etiam maxima ex parte mutatum ac depravatum. Ita est. Ac pergit: Quamobrem operæ pretium me facturum arbitror, si eam vitam hic publicavero integram, quemadmodum in præstantissimo codice MS. Ambrasiano a me reperta est. Ut ut præstantissima Lambecio sit sua illa vita, nihilominus induxit eum, ex depravato librarii scriptione, in opinionem de patria et vernacula lingua Morandi, plane alienam a vero; dum credit ac tuetur, Morandum patriam et lingua vernacula Gallum fuisse; cum tamen Normatiæ operam studiis puer dederit, non procul inde ortus; et, ob peritiam linguæ Alemannicæ, quam ante ipsum, missi Altkirchium alii monachi Cluniacenses ignorabant, eodem ex Arvernia vocatus sit. Nec verior est opinio ejusdem Lambecii, qua putat Morandi temporibus, exeunte seculo XI, in Burgundia et monasterio Cluniacensi obtinuisse idioma Alemannicum, Germanis vernaculum; Altkirchii vero in Suntgovia, Gallicum.

inductum in errorem

C 60 Contrarium inferri potest, tum ex ipso situ utriusque loci; tum ex hodiernæ linguæ utrobique usu. Etenim sita sunt, Cluniacense monasterium in Burgundia Gallicana, quæ Francici jam olim juris fuit; Altkirchium vero in Suntgovia, quæ antequam Morandus eo venit, annumerabatur Alemannia, ac dirimit, saltem ex parte, Burgundiam illam a Germania transhenana, inter utramque regionem media. Quomodo igitur factum sit, ut Burgundia Ducatus, et in illa Cluniacenses, usi fuerint tempore Morandi lingua Germanica; et Suntgovia, in eaque Altkirchienses, lingua Gallica; atque exinde lingua utrobique vernacula, in diversam mutata sit? Qua, quæso, occasione, aut quo tempore? Induxerit Lambecium lectio sua vitæ S. Morandi, prout § sequenti inter variantes lectiones, ad numerum 8, notabimus, in talem errorem. Nostra lectio clarior ibi est et genuina.

ex depravata lectione,

61 Nec obstat, quod lectio nostra, initio vitæ habeat, Morandum ex partibus Galliæ ortum esse. Id enim jam explicavimus commode; et Quercetanus contractio-rem ejus vitam in Bibliotheca Cluniac. col. 501. sic orditur: Beatus Morandus ex Germaniæ partibus, nobilissimis est ortus natalibus. Quod autem num. 7 habet lectio nostra æque ac Lambeciana; Fratres, ab Hugone Cluniaco dimissos; Galliarum invectos partibus; eodem modo, ut supra, intelligi potest juxta Annot. nostram a et c, ad cap. i vitæ. Attamen magis primum est credere, Galliarum, utrobique et forte ubi scriptum esse, pro Alemannorum aut Germanorum. Citatus namque Quercetanus, col. 503, clare dicit, beatum virum Morandum ad Germaniæ partes transmissum fuisse. Et paulo ante, tum nostra num. 7, quam Lambeciana editiones docent, primo. Fratres Cluniaco illuc missos, diutina quidem monastica disciplina probatos, sed idiomatis penitus ignaros fuisse, videlicet Germanici: ideoque max. adscripsisse Morandum, uti paulo post scribit Auctor vitæ, qui se Germanum prodiit; quia nostræ locutionis modulum non noverant, nempe primum Cluniaco missi, in quo monasterio tunc temporis indubitate in usu erat, æque ac nunc, Gallica. Acepe nunc lectiones variantes, quæ ex collatione vitæ Morandine nostræ cum editione Lambeciana, diligenter collegimus ad majorem Actorum illustrationem.

E

§. IX Variantes lectiones in Vita S. Morandi ex editione Lambecii, comparata cum nostra: item nostræ ad illas Annotationes aliquot.

Pagina nostra 349 num. 1 versu 12, recesserit et — Adde ex editione Lambecii, tempus sibi indultum non in vacuum deduxerit, sed —

Num. 2 § 19, ingrati — sequentia sic leguntur melius apud Lambecium — perceptores, pauca de pluribus colligamus; et, licet inertes, qualicumque tamen schemate ab ipsius viri infantia gesta scribere incipiamus, et posteris nostris legenda relinquamus; —

Num. 3 § 6, locupleti — Corrige sequentia ex eodem — et quia totius felicitatis suæ Deum diligebant auctorem, talem justitiæ suæ meruerunt habere heredem. —

§ 14, ineuntes — Lamb. intelligentes —

§ 20. Loco [indicassent] quo ego defectum suppleveram, Lamb. detexissent. —

Num. 4 § 10, præcinebat — Lamb. — præcinebatur.

§ 15 hilaris — Lamb. — humilis

§ 22. hominibus, — Lamb. — omnibus

Num. 5 § 1, formosissimus — Lamb. famosissimus

§ 20, pervenit: — Lambecius addit, cui illico occurritur ab omnibus, et a pio Patre suscipitur ut filius, moxque —

Num. 6 § 2, Arvernus — Lamb. — a veris Christi —

§ 9. Quem mox assumptum [ducens] — Lamb. rectius — Quo mox assumpto — Nos ad complendam orationem addideramus [ilicent].

§ 11, commendavit etc. Pro quibus Lamb. — commendat. Verum quantis inibi vir Dei virtutum claruerit signis, frequens turba peregrinantium, ob benedictionis gratiam etiam ex nostris partibus ad eundem confluentium, declaravit; quæ eum in nostris partibus vulgari laude extulit. —

§ 19, nulli — Lamb. nulla

§ 23, quibus suis — Lamb. quibusve

Num. 7 § 2 Pferto — recte. Lamb. ferreo

§ 3, Francorum — Et hoc melius, quam quod apud Lamb. Senatorum — Pro quo tamen ipse in Notis observat, legendum potius Sequanorum; nec male.

- A $\S$. 22 utensiliis — *Lamb.* — utensibus
Ibid. qui cum convocatis delegatis sibi — *Lamb.*
 — qui convocatis subdelegatis sibi —
 $\S$ 28. Principium — *Lamb.* — principis
 $\S$ 34. pepererunt — *Lamb.* — Domino pepere-
 runt

Nam. 8 ver. 2, cum Principis sui litteris —
Lamb. — cum Principis litteris precatoriis —

Ver. 6, opportunitatis — *Lamb.* — inopportuni-
 tatis.

Ver. 8, asserens, se suosque — *sequentia sic leguntur apud Lamb.* comites Gallicum ignorantes, Alemanniæ sine interprete minime profuturos esse. *Destruit se ipsam hæc lectio.* Quis enim credat, *Frotes in Cluniaco diu institutos, indeque emissos, omnes in mente seculo XII ignorasse idioma Gallicum?* Item, ob ignorantem talis idiomatis non potuisse tunc Alemanniæ prodesse? quos novimus a primis post Christum seculis insedissee regiones Germaniæ ad Rhenum superiorem, ac longe ultra, uti et territorium Basileense et Sautgoviæ, quam ipse etiam Auctor vitæ hic vocat Alemanniæ. Et credemus, illos, post decem seculorum in Germania commorationem, tempore S. Morandi magis Gallice locutos fuisse quam ante? Rectius lectio nostra et clare, dum ait asseruisse Constantium Hugoni; se suosque Gallicos sine interprete minime profuturos Alemanniæ esse. Quibus verbis manifeste indicatur, Cluniacenses tunc fuisse Gallos atque adeo Gallicum idioma habuisse; aliud vero vixisse in Alemanniæ, quod ipsi ignorabant. Et hac de causa Alemannicus, ut mox dicitur, eo directus fuit, Morandus noster.

- B *Ver.* 12, quem habebat Alemannicum — *Lamb.*
 — quoniam habebat Gallicum. *Hæc æque depravata lectio, ac superior. Potebit ex integra oratione.* Hugo Constantium, qui rogabat sibi concedi scientem Alemanniæ, misit in Arverniam, ut beatum inde Morandum, quoniam habebat Gallicum (nostra lectio, quem habebat Alemannicum) reduceret. Tum Lambecius illud, habebat, refert ad Morandum, et expluat per, sciebat: per Gallicum vero intelligit Gallicam linguam: utrumque improprie hoc loco. Noster, refert ly habebat ad Hugonem, et per Alemannicum designat hominem istius nationis et lingue: quæ optime quadrant. Interim notat Lambecius ad suum illud Gallicum, hoc modo: Locus notabilis et singularis de usu lingue Gallicæ in Alemanniæ tempore S. Hugonis Cluniacensis. Vere singularis est, non tantum locus iste, sed etiam opinio, quam inde sibi formant Lambecius; qui illum aliunde aliquo saltem verosimili argumento debuisset confirmare si ab aliis quoque ita credi vellet. Sed librarii seu error, seu astutia, ipsum in errorem induxit.

Vers. 33, ceu — *Lamb.* — suum —

Nam. 9 ver. 3, Mira illi erga omnes benignitas, mira caritas — *Recte. Lamb.* perperam sic: mira ergo omnis benignitas, omnis caritas.

Ver. 17, [imo] quod interposuimus, aut aliud simile, abest a Lamberio, et abesse potest, dummodo sententia sic interpungatur — eumque... crebrius diversis, singulis pene noctibus, suis impetebat phantasmatis — nempe daemon.

Ver. 20, operimentum — *Addit Lamb.* cum sotularibus — atque adnotat, sotulares barbæ sumi pro soccularibus, hoc est soccis seu socculis. Ita ille, mittens Lectorem ad Ger. Jo. Vossium de vitis sermonis. Hic autem citati operis libro 3 cap. 51, in synopsi quidem capitis sic habet: Subtalaris, et corrupte Sotularis, pedum tegmen. In contextu vero dicit, Sotularis, ex Subtalaris, esse corruptum. Utrumque igitur secundum Vossium significat tegmen seu tegumentum pedum. Quam in opinionem volens concedo: et ex origine vocis concludo, esse tegumentum pedis, quod supra talos non ascendeat: vocatur enim,

Junii T. I

non corrupto vocabulo Subtalaris: fierique solet, vel ex D corio, ut plurimum nunc calcei; vel ex ligno, uti rusticis aut infirmis plebi in usu est multis locis. At tale genus sotularium in lectulo suo cum stragulis habuisse Morandum dormientem, vix possum assentiri. Malim credere, sotulares ejus ex panno, seu laneo seu lineo fuisse. Erant enim in usu Monachis sotulares diurni et nocturni, quales suis præscribunt statuta Cartusianorum. Et in Capitulari, ad annum IV Ludovici Pii Aquisgrani condito, jubentur Monachi habere calceamenta diurna, paria duo; sotulares vero per noctem in æstate duas, in hieme soccos. Ad hæc ansim proponere per modum dubii, num hic sotulares intelligantur, qui vel quæ (utroque eam genere vox illi usurpatur) tantum ascendeant ad talos; an etiam ascenderint ad genua, et fortasse ad femora, qui ab inferiore sui parte appellati sint sotulares. Tales enim a decubitis sæpe lecto imponuntur, ut mane surgentibus ad manum sint; atque ita cum stragulis detrahi poterant. Quo sensu sotulares non multum differrent a caligis monachalibus, quæ cum pedulibus, quod calceamenti quique genus est, connectebantur. Ita docet Joannes de Janna: Pedules, pars caligarum, quæ pedes capit. Item vita S. Hugonis episcopi Gratianopolitani, tomo I Aprilis nostri pagina 45 litt. n: De caligis pedules abscindebat, quatenus præter pedes, totus jaceret vestitus.

Ver. 28, quoniam fuerat — *Lamb.* — quid fuit —

Nam. 10 versu ultimo, inserui [fore], quod videbatur requiri; deest tamen etiam in editione Lambeciana. At notare debeo, quod paulo ante sic loquitur vitæ Auctor: Huic nostræ editiunculæ quoddam mirabile, dignum videtur inserere (*Lamb.* inserendum) de jam sæpe dicto Comite, hujus loci fundatore Ita lectio utraque. Ex quibus manifestissime concluditur, scriptorem vitæ monachum fuisse Altkirchiensem. Quo in loco jam ostendibus linguam Germanicam tunc obtinuisse. Sed neque negat Lambecius in notatione ad citatam sententiam, ab Altkirchiensi scriptum esse vitam; verum contendit natione Gallum fuisse. Quoniam, inquit, Gallia paulo ante ab eodem vocatur nostra, et lingua Gallica similiter, nostra locutio. Si aliud non velit Lambecius, quam quod Auctor vitæ, in Altkirchio monachus, fuerit natione Gallus, referatque dicta ad suam ipsius personam suamque linguam vernaculam Gallicam, non ad monasterium ipsum, ibique tunc usitatam linguam; abundet in opinione sua. Sed aliud queritur, nempe de idiomate loci.

Nam. 11, ver. 1, Jam — *Lamb.* Nam — et quidem rectius.

Ver. 2, quemdam hujus ecclesiæ villicum — *No-* F
minat illum in sua editione Lambecius. Ottone War-
 tishausen —

Ver. 6, ultio divina — *Addit Lamb.* — eum —

Ver. 15, nostrum — *Addit Lamb.* villicum —

Ver. 27, preconantur — *Lamb.* preconizant.

Nam. 13, ver. 13 quod nostræ narrationis textus superius — *Pro sequentibus, quæ apud nos bene habent, sic legit Lamb.* innumerositatem signorum resonat. noverit (apud nos noveritis, non male: fortasse tamen melius, noverit is) virum sanctum in vita plurima signa concessisse — *Vox ultima saltem aberat.*

Ver. 23, ne velocitate — *Lamb.* ne loquacitate — quod melius est illo loco.

Nam. 14, ver. 11, infulas — *Rectius apud Lamb.* inferias —

Ver. 14, moralitas — *Lamb.* immortalitas —

Ver. 16, votivitas — *Lamb.* vocalitas —

Ibidem, [magis] — *Abest hoc etiam a Lamberio: videtur tamen requiri.*

Ver. 18, Nam [non] multo post — *Lamb.* Nam multo enim post — *Si hic Nam in Non mutes, eadem oratio erit, quam nos interiecto [non] supplevimus.*

A Ver. 21, fraterna — Lamb. superna —
Num. 15, ver. 8, manibus, tripetis sustentatis —
Lamb. manibus trepidis sustentatis —

Ver. 12, ad memoriam — Lamb. ad monumentum — minus recte. Videri potest librarius ex ignorantia vocis memoria, quæ hic ecclesiam notat, monumentum scripsisse. Quod sustineri tamen posset, nisi sequentia aliter suaderent.

Ver. 17, protinusque et quæ sequuntur usque, ad B. Morandi tumulum, desunt Lambecio.

Ver. 23, tertium — Lamb. tertio signati —

Ver. 25, arteticis manibus — Lamb. attractis manibus — quod intelligibilis est. Fortassis noster arthriticis scribere debuit.

Ver. 26, Seque solo protinus elevare; artubusque mire crepantibus, vigorem vitalem bases plantasque implere — Lamb. hæc ita legit, minus perfecte; jamque solo potens se elevare, artubusque crepantibus, vigorem vitalem bases plantasque replere — Si potentem scripsisset, pro potens, perfectus foret sensus; præstat noster.

Num. 16, ver. 3, ad eandem memoriam — Lamb. ad idem monumentum — De his jam notavimus aliquid ad Num. 15 ver. 12.

B Num. 17, ver. 18, fortissime cœmentatum, ne ut prius aliqua læsura conteratur, condunt — quæ perfectum faciunt sensum. Non sic, quæ habet Lambecius; fortissime esse intactatum, ne ut prius aliqua læsura conteratur. Deest hic condunt; aut simile verbum.

Ver. 20, Primores — Lamb. Priores —

Ver. 23, Beati viri exuvias — apud Lamb. Beati viri —

Num. 18, ver. 5, condonavit Sancti veneralitas — Lamb. conredonavit Sancti venerabilitas —

Ver. 7, innominatam — Lamb. innotata —

Qui mox sequitur apud nos rhythmus de canonizatione S. Morandi, et apparet esse recentioris, quam sit vita, scriptoris, abest a Lambecii codice. Atque hæc de Morando.

P ag. 403. De S. NINNOCA VIRGINE BRITANNA, adde ad calcem —

23 Turianus, ut in præmissis, exemplo Usuardi, Baronis, Molani et aliorum scribitur: potius scribendum censent Castellanus et Baillet, Turiavus, e Gallico Turias et Turiau: qui juxta Vocabularium hagiologicum prædicti Castellani, fuit episcopus in Britannia Armorica, mortuus in monasterio, quod dicitur Crux sancti Leufredi, in Normannia: cujus corpus quiescit Parisiis in ecclesia S. Germani de pratis. Tempus obitus idem, uti et Baillet, designat sub annum DCCXLIX. Episcopum uterque vocat, non Archiepiscopum aut Metropolitam, quales Brittonia Armorica ante seculum IX nullos habuit; quamvis in præmissis S. Ninnocæ Actis, istis titulis decoretur Turiavus, ex usu scriptorum seculi X, XI et XII.

24 Imo non satis constat, an Dolum, quod monasterium quidem antea fuit, episcopalem dignitatem obtinuerit, antequam Nomenius, Britonum princeps, cum Regis titulo sibi nuctoritatem sumpsit, episcopatus Britannicæ, qui eatenus tantum quatuor erant sub metropoli Turonensi, in septem augendi, eosque Dolensi recens instituto, tamquam metropolitano subicere; quæ res multarum disputationum causa fuit, contradicentibus Turonensi ceterisque Galliarum episcopis: tenuitque lis ista tribus ac dimidio seculis adusque pontificatum Innocentii PP. III, qui tandem seculo XII exeunte illam diremit, abrogato Dolensi episcopatus titulo archiepiscopali. Plura de his si lubet, lege sis in commentario nostro de S. Salomone martyre, in hac ipsa Appendice ad diem XXV. Hoc loco, jam dicta sufficiant, ut judices, quam inepte Turiavus ad tempora S. Ninnocæ referatur, si illa seculo V, ut prætenditur, vixit; quam-

que item inepte appelletur Archipræsul et Metropo-

lita. 25 Addi quoque Commentario potest num. 1, ad probandum Ninnocæ tum sanctitatem, tum antiquitatem, quod in Litanis Anglicanis, a Mabillone tom. 3 Ana-

Ninnocæ cultus antiquus,

lectorum pag. 669 editis, atque sub medium seculi VII primum scriptis, inter feminas sanctas invocetur S. Ninnoca. Antiquitatem istarum Litaniarum idem Mabillon valide probat pag. 678. Quamobrem obitus ejus referendus saltem est ad seculum VII: non tamen inde sequitur, ad seculum V referri posse. Neque item, quod instrumentum donationis, a principe Guerec, ut præfertur, S. Ninnocæ factæ, non sit supposititium. Præter argumenta enim suppositionem probantia, jam allata; ipsum ejus initium tantæ antiquitati reclamant. Incipit quippe: In nomine sanctæ et individue Trinitatis, et beatissimæ virginis Mariæ, et per virtutem sanctæ Crucis. Ego Guerec, Dei gratia Britannicæ minoris Dux. Cui, quæso, in scripturis antiquis utcumque versato, videri possint istiusmodi formulæ, simul conjunctæ, aut etiam pleræque seorsim, seculi esse quinti, aut etiam sexti, septimive? Istud, In nomine sanctæ et individue Trinitatis, in Regum Franciæ diplomatibus inusitatum fuit illis seculis: et quæ sequuntur, beatissimæ virginis Mariæ, et per virtutem sanctæ Crucis; multo magis. Aliud, Dei gratia, ante Pipinum, ex Majore domus regie in regem electum sub medium seculi VIII, hactenus non inveni qui usurpaverit, saltem in diplomate quod suspectum non sit. Demum Britannia multo posteriori tempore Minor, ad distinctionem Britannicæ majoris, indigitata fuit. Cetera nihil attinet explicare pluribus.

Initia diplomatum.

26 Neque me movet ad aliter sentiendum, quod Dominus Lobineau in historia Britannica, nuper vulgata, tom. 1 pag. 9, sub annum DVIII citet, atque tomo 2 col. 17 producat instrumentum donationis Gradloni Britonum principis, cui formula, gratia Dei Rex, inseritur sub hoc exordio: Ego Gradlonus, gratia Dei Rex Britonum, nec non ex parte, Francorum; cupiebam videre sanctum Guengualoeum ex multis temporibus. Imo ex ipsa formula puto reprobandum esse, æque ac instrumentum donationis Guereci, in foundationem monasterii S. Ninnocæ datum. Appellatio ista, Rex Britonum, non magis spectat ad illa tempora, quam ad Guericum titulus Britannicæ minoris Dux. Præterea, Lobineus Gradlonum tantummodo appellat, Comitem Curiusolium. Adde quod Guengualoeus sive Winwaloens, adhuc inter mortales versans, similiter ac Ninnoca, vocatur sanctus. Denique illud, gratia Dei, utriusque instrumento insertum, æqualiter utrumque arguit suppositionis.

E

Pap. 425. Ad calcem Commentarii de S. ILLIDIO Episcopo Claromontano, isthæc subnecte —

6 Floruit tempore Caroli Magri Imperatoris Bernowinus aliquis Episcopus, notus e subscriptione, qua testamentum Caroli de divisione supellectilis suæ, cum aliis firmavit anno DCCCXI. Illum censent viri eruditi fuisse episcopum Vesontionensem. Nec olus Bernowinus episcopus pro illo tempore reperitur in Gallia apud Sammarthanos. Suspiciatur tamen Mabillon tomo 2 Annalium Ordinis sui, pag. 399, præfuisse tunc episcopatu Arverneni seu Claromontano alium Bernowinum, qui condiderit ecclesiam S. Illidii, de eaque panxerit poemata quædam; quorum pauca speciminis loco, in honorem Sancti ejusdem huc transfero, relinquens in medio, uter dictorum Episcoporum, si tamen duo fuerunt, carminum atque ædificii auctor sit. Id tamen non tacuero, quod Auctor inter alia carmina, sibi ipse epitaphium condens, ita loquatur:

Bernowinus ep.

S. Illidio templum condit

7 Dives eram quondam, lato famosus in orbe,

Principibus multo carus amore piis.

Gloria me rurum mage * referebat opima,

Sed regum solita pluris amicitia.

* au. magnum?

Propterea

NOT. 21

S. Turianus seu Turiavus

floruit seculo 8

A Propterea populi largo venerabat honore,

Muneribus nimis, atque favore precis.

* potius,
ereptum

Sed subita ereptus * tanto de culmine forte,

Augusti requies me tenet ista loci,
videlicet ecclesiæ S. Illidii, ab ipso conditæ. Alio item
in carmine declarat dignitatem suam episcopalem per
vocem contractam epus; simulque celebrat sanctimo-
niam et virtutem miraculorum Illidii; quod carmen
affigendum curaverit in porticu aut vestibulo templi;
sic ibi canens:

Qui cupiat rerum studiosus forte viator

Auctorem scire carminis, aut operis;

Cum rediit, quæso, modicum subsistat eundo,

Et legat hunc titulum, qui sibi cuncta refert.

Bernowinus ego, nam dicor humillimus epus,

Culmina quæ feci, carmina quæ cecini.

Qui veniet, veniam scelerum deposcere fletu,

Transeat has portas, ad loca sancta situs,

Corpore Illidius celsa qui pausat in aula,

Eximius meritis, et pietate potens.

Illic inveniet solatia certa salutis,

Et quam cum lacrymis poscet, habet veniam.

Ita habet editio Mabillonis. Quid si versus octavus et
sequeas, sic legantur?

B Transeat has portas, ad loca sancta situs

Corporis Illidii, celsa qui pausat in aula.

8 *His consideratis comperio, auctorem nostrum fuisse
divitem, fama celebrem, principibus suis carum, digni-
tate episcopum, quæ omnia possunt convenire Berno-
wino Vesontionensi. Attamen animadverto etiam, Ber-
nowinum istum vix potuisse tempore Caroli magni anno
DCCCXI, tum celebrem fuisse, utpote qui sub Ludovico
Pio, Caroli filio et successore, præcipue floruit, ne pri-
mum anno DCCCXII Archiepiscopus indicatur fuisse
Vesontionensis in Capitulari ejusdem Ludovici apud
Baluzium tom. I col. 743 c. 25, his verbis: In Ve-
sontio, quæ est diœcesis Bernowini Archiepiscopi.
Atque adeo non constat certo, an Bernowinus, qui testa-
mentum Caroli prædictum subscriptione sua firmavit
(nulli enim episcoporum, ibi subscriptorum, sua sedes
indicatur) Vesontionensi, an vero alii præfuerit eccle-
siae: et viri eruditi, qui Vesontionensem faciunt, dum
alius diœcesis episcopum, sic nominatum, pro illo tem-
pore non invenerunt, conjecisse videri possunt, illum
eundem fuisse Vesontionensem, qui post annos XI inve-
niebatur nominatus.*

9 *Ex alia parte Bernowinus episcopus, qui S. Illi-
dia, super sepulcrum ipsius, in diœcesi Arvernensi tem-
plum construxit, suisque carminibus ornavit, ejusdem
quoque sedis episcopus fuisse consendus est; quamdiu
aliunde non constiterit aliqua indicio, alterius loci epi-
scopum fuisse, qui id præstitit. Præsumptio certe stat
pro episcopo propria, et nullum indicium invenitur in
omnibus Bernowini poematibus, a Mabillone editis,
quod suspicionem movere possit, alterius loci episcopum
S. Illidio templum illud fabricandum curasse. Multa
vero ibidem indicia sunt, unde colligatur, ejusdem loci
episcopum fuisse, qui templum illic in honorem decesso-
ris sui S. Illidii condidit: atque illud imprimis, quod
sibi eodem in templo, utique in diœcesi propria, locum
sepulturæ designaverit, ita loquens in epitaphio suo,
acsi jam mortuus, Augusti requies me tenet ista loci.
Alia colliges ipse ex jam adductis et ex mox adducen-
dis versibus.*

10 *Neque vero minus convenire possunt huic Ber-
nowino, quam Vesontionensi, elogia supra num 7
allegata. Divitem quippe fuisse et multa munera ac-
cepisse, ostendit ædificatio templi. Principibus fuisse
carum, colligitur ex frequenti memoria, quam facit
Caroli Imperatoris Augusti, cujus se dicit pietate fo-
veri, ejusdemque virtute, seu opæ, templum struxisse.
Ex quibus etiam conjectura fit, Bernowinum hunc,
Imperatori Carolo carum, cum ipso frequens fuisse,*

atque adeo testamenta ejus, de quo supra subscripsisse D
potius, quam Vesontionensem. Illum enim constat tem-
pore Caroli fuisse episcopum, quod de isto non adeo
certum est. Quod autem in catalogis episcoporum Cla-
romontensium Bernowinus non legatur, nihil obest, quo
minus fuerit, inter illos episcopus. Plurima quippe
desiderantur passim, præsertim antiquorum temporum
nomina episcoporum: atque apud Sammarthanos in
Claramontensibus, toto seculo VIII ac dimidio sequentis
imperfectissimus est catalogus, et plurimum nomina de-
sunt. Sic etiam apud ipsos deest in Carnotensibus alter
Bernowinus, qui tamen episcopus Carnotensis reperi-
tur subscriptus Convenni Wormatiensi anno DCCCXXXII,
tomo VII Conciliarum Labbei, col. 1681.

11 *Ponderis quoque aliquid habebit si in citato jam
epitaphio suo Bernowinus, postquam lectorem allocutus,
ipsum rogavit, ut pro se misericordiam Dei exoret;
intelligatur sequenti versu convertere sermonem ad suum
in episcopatu successorem, a quo similiter petat idem
beneficium, sive honorem uti loquitur, sibi præstari,
hiscæ verbis:*

Hunc concede, mihi quisquis succedis, honorem

Nostro deposui qui mea membra loco:

Quem, peto, nulla manus violet, dum dicat ab
[alto

Omnipotens: surge, jam tuba nostra jubet.

Scio, primum versum aliter interpungi, atque ali-
ter accipi verba quisquis succedis posse, videlicet
pro accedis: nihil tamen obest, quo minus acci-
piantur priore sensu de successore in eodem loco, ubi
ipse sua membra deposuit, qui utique est episcopatus
Arvernensis.

12 *Hactenus dicta, ut non omnino decident causam,
qua de agitur; possunt tamen viam sternere dubitan-
tibus ad plura indaganda. Ego ad præcipuum Berno-
wini episcopi de S. Illidio ejusque templo carmen venio.
Sapit illud, ut plerique alii ejusdem auctoris versus,
spiritum et pietatem S. Paulini episcopi Nolani, qui
similiter sancto suo Felici, diu ante templum con-
struxit suisque versibus celebravit. Ita igitur se ha-
bet:*

Omnipotens Dominus, qui celsa vel ima guber-
[nas,

Majestate potens, semper ubique Deus;

Respice de solio, Sanctorum gloria, summo;

Auxiliumque tuis, Rex bone, da famulis.

Principibus pacem, subjectis adde salutem.

Hostis pelle minas et fera bella preme.

Hæc quoque quæ statui fulgentia culmina templi

Bernowinus ego, sint tibi grata Deo.

Augusto et Carolo, cujus virtute peregi,

Concede imperii gaudia magna sui.

Quisquis et hinc summas precibus pulsaverit aures,

Effectum tribuat semper habere Deus.

Hoc construxit opus, Lector, quod cernis hone-
[stum,

Bernowinus ovans, ductus amore Dei,

Illius * nec non magni pro Patris amore.

Corpore qui sanctæ pausat in arce Domus.

In qua multa Deus jamjam miracula miris

Sæpius ostendit, illius ob meritum.

Si veniet quisquis fidei de munere dives,

Quod petit invenit; quod cupit ecce tenet.

Vos Fratres, veniæ petitores, obsecro vobis,

Poscite factori dona superua domus.

Hæc tibi constitui, Illidi magne Sacerdos,

Quæ nitet hic Domini, [sit tua] clara domus.

Bernowinus ego, Sanctorum parvus amator,

Qui tibi præcipue vota precesque fero;

Te rogo suppliciter, pro me prece posce Tonan-
[tem,

Ut purget venia crimina cuncta mea:

Et Carolo Augusto: cujus pietate foremur,

Præbeat

De successore
Bernowini.

et carmine
præcipuo.

* Mallem lege-
re Illidii

An is Ep.
Vesont.

an Avernensis.

Ultimum
verosimilius
est.

A Præbeat ætherei præmia larga soli.¹

NOT. 22

Pag. 406 Quæ hic habentur de B. Pacifico, conferenda erunt cum iis quæ de eodem habentur die sexta pag. 792 et alteruter commentariolus supplendus ex altero, qui omittendus judicabitur.

NOT. 23

Pag. 411, col. 1. Post Joannem Groy, ponatur : Sor. Isabella Maria a Passione, Marchionis Gibel-
linensis apud Siculos Vidua, tanta cum opinione sanctitatis obiit hoc die 1630; totque mirabilibus mox a morte claruit, inter Clarissas, quarum habitum defuncto marito suscepit; ut biennio post præjuss beatificatione Processus fieri jusserit sacra Rituum Congregatio, et Vitam eo servituturam an. 1641 Panormi ediderit D. Bernardus Colle, Consultor S. Officii. Hanc aptamus nunciari, et causam feliciter promoveri.

NOT. 24

Pag. 462. Ann. g adde — *Mattheus Marianus*, in *Topographia Hassiæ*, Hove-Geismar appellat, eique adjungit civitatulam olim, nunc vicum Nort-Geismar, versus Ducatum Brunswicensem; atque utrumque lacum distinguit ab altero simpliciter Gismar dicto in confiniis Westphaliæ. Quartum nihilominus suggerit Kuackrichius noster infra laudandus, in Eichsfeldia, ubi in ecclesiæ lacunari adhuc monstratur trabs, credita ex dicta Jovis-arbore reliqua, et historia omnis fusa depicta.

NOT. 25

Pag. 499 de S. Elsiario num. 3 adde — *Claudius Castellanus*, in suo *Vocabulario*, nominat illum antiquioris formæ nomine Adalzarium. Idem autem nomen in S. Elzeario Ariani Comite aliter variatur, cum in veteri ejus quam habemus Gallica Vita, Saint Augias dicitur.

NOT. 26

Pag. 501 num. 7 lin. 11, ubi in fronte quidem etc. 1. ubi ad caput quidem versus altare ipse cernitur in habitu Episcopali, offerens Christo in aere apparenti biturritum templum, ad pedes vero inter duos Sanctos (quorum unus videtur esse S. Paulus, vel alius gladio consummatus; alter Abbas aliquis Benedictinus, Sanctus forsitan Maurus) idem videtur pictus cum templo triturrato; in latere vero sinistro, idem assistit inter SS. Henricum atque Kunigundem, adstanti Deiparæ offerens templum similiter triturratum, cum subscripto, Renovatum anno mxcviii, quod de picturis solis intelligendum puto. Latus denique dextrum habet etiam

Episcopum, nitratum cum pede, ad dexteram gloriosæ Virginis; et ad hujus sinistram videntur representari SS. Benedictus et Scholastica, reliquam vero partem ejusdem lateris occupare dixeris S. Placidum Martyrem Benedictinum cum sociis, et S. Joannem Baptistam; quemadmodum latus hoc cernitur in figura totius tumbæ, in aversa pagina hic appositæ, mihiq; serius allata, quam ut vel meum vel Gamansii memoriale sphalma, circa dictarum picturarum argumentum agnoscere possem; omnibus jam excusis præter tumbam, cui certo promissæ spatium relinquebatur vacuum.

Pag. 533. Annotatio a sic mutetur Hamerstein, firmissima olim arx, monti impasita, ad Rheni ripam. duabus, ita mihi scribitur, leucis Germanicis infra Confluentiam; pridem diruta. Notatur adhuc in mappis geographicis, sed ad tres facile leucas infra Confluentiam, locus, Ober Hamberstein, id est superior Hamersteinia. An is sit, quo de agimus? An alius fuerit, una inde leuca distans, qui cum arce nomen perdiderit? Videtur certe additamentum, superior, indicare, inferiorem quoque olim fuisse. Neque enim facile credidero, vocem superior, respicere arcem, nunc pariter firmissimam in monte, e regione Confluentiæ; tum quia longiuscule distat, tum quia vulgatus hujus nomen Ehrenbreitstein, satis per se distinguitur ab Hamerstein. Hermanstein vero, quamquam et hoc satis diversum sit per se, recentius videtur esse nomen, quod nunc latinizatum, passim Hermanstenium dicitur. Alio rite inter Paralipomena, eadem pag. quo supra.

NOT. 27

E

Pag. 533. Annotationem a sic mutabis — Browerus lib. xi n. 27. Arx Homersteinia, monte prærupto Rhenum subterlabentem excelsa contuens, duobus circiter passuum millibus infra castellum Antoniacense, Trevirensis diocesis; in Tabulis Hammerstein superius? an ad differentiam alterius similis vulgo Hermansterin aliis Ebretstein e regione urbis Confluentiæ? Facile sane confunditur utrumque nomen, id quod in priori editione nobis contigit, et hic corrigitur.

NOT. 28

Pag. 547, Ante B. Placidum, interponatur Commentariolus sequens.

NOT. 29

C

DE SANCTO PETRO SPINA

F

C. J.

ORDINIS S. BASILII MONACHO,

CIANI IN CALABRIA ULTERIORE.

Sylloge Historica.

SEC. XI aut XII.

Petrus de Spina dictus,

Exodi 3, § 2.

Cianum in Miletensi epl. scopatu,

Restoruit S. Basilii magni Institutum a seculo Christi nati decima per Siciliam et Calabriam præcipue, multosque sanctitate conspicuos dedit Ascetas, quos inter seculo XI aut XII (ætas quippe incerta est) floruit, quem in titulo proposuimus, S. Petrus cognomento Spina, idem, ut suspicor, ita dictus, quia inventus aliquando fuerat, arans in spineta, quod videbatur totum ardere, absque ulla tamen orantis læsione aut sui consumptione; non aliter quam rubus, quem Moyses olim in monte Dei Horeb conspexit ardere et non comburi; quia Dominus erat in medio rubi. Cianum oppidum, occasione monasterii ejusdem nominis excitatum, est in diocesi Miletensi, Pontifici Romano immediate subjecta; instituta autem seculo XI a Gregorio VII summo sanctoque Pontifice curante Rogerio magno, Calabriæ ac Siciliæ Comite, ex duabus Ecclesiis Bibonensi et Taurianensi, antegressis temporibus per Saracenos devastatis; quarum bona

idem Rogerius novo Episcopatu Miletensi attribuit; pro ut ipso diplomate suo, illa de re concessa, quod apud Ughellum tomo primo Italiæ sacræ col. 1022 græcolatine impressum est, declarat. In eo sic legitur:

2 Quoniam Ecclesiæ Episcopales Bibonæ et Taurianæ, propter patrata scelera per Saracenos, ab hominibus inhabitatæ atque deperditæ sunt; et ego Rogerius, Dei gratia Comes Calabriæ et Siciliæ, annuente nobis divina providentia, ut novi, volui duas has Cathedras in unam Ecclesiam Miletensem redigere, et hanc unam nec Bibonæ nec Taurianæ nomine, sed Miletensem vocari, quam Deo favente, nomini Dei Genitricis et S. Nicolai Episcopi, Patris nostri, dicavi. Quare hujus rei causa confirmandæ, petii conspectum sanctissimi Papæ Gregorii VII, qui gloriosi Apostolorum principis Petri sedem tenet. Is petitiones justas implevit nostras, deditque nobis

a Rogerio Comite fundatum sec. 11.

A nobis honestissimum virum, Dominum Arnulphum nomine; et Episcopum Ecclesiæ Militensis constituit. Habes hic exordium Episcopatus illius, quo instituto opinor, monasterium Cianeuse aliquanto post emersisse, aut institutore aut inter primos monachos illuc agente S. Petro nostro.

3 Hujus sanctitatem (quamvis gesta in obscuris sint) cultumque publicum varia docent monumenta, quæ ex instructione Reverendissimi juxta ac Religiosissimi viri, Petri Menniti, Abbatis Generalis Monachorum S. Basilii magni, nuper ad me Roma, illa super re missa, accipe. Imprimis, extat in ecclesia Cianensi, quæ sanctis Petro et Paulo Apostolis ab initio fundationis suæ dedicata fuit, sacellum atque altare Deo et Petro Spinæ consecratum; ejus Sancti imagines quoque, ex luminis æneis impressæ, illuc dispensantur fidelibus. Ibidem conservatur hodieum codex Evangeliorum græcis characteribus in membranarum ipsius S. Petri Spinæ enutatus, coopertus tabulis ligneis, pelle nigra obductis et cruce argentea in plano insignitus, de quo et mentio fit in duobus suppellectilis sacræ inventariis, de anno MDLXXIX et MDCIX: qui codex confluentibus devotionis causa erga dictum S. Petrum porrigitur ascultandus usque in præsentem diem.

4 Ad hæc, dicta ecclesia monasterii Cianeensis, quamvis primitus dicata fuerit, ut diximus, sanctis Apostolis Petro et Paulo; ab anno tamen MCCCCLXXI, atque etiam prius, ob reverentiam sancti viri passim appellata fuit Ecclesia S. Petri Spinæ: et hoc eodem sub titulo expeditæ prudem fuerunt atque expediuntur in Dataria Apostolica Bullæ pro Abbatibus loci Commendatariis, habeturque adhuc istiusmodi Bulla Julii Pape III de anno MDL, in qua idem monasterium Cianeuse nuncupatur S. Petri de Arena. Quia nempe ab hoc oppido Arena, quod inter Miletum et Stylum interjacet, prope abest. Hinc credere velim ego hæc commentans, in errorem inductum esse Augustinum Lubin in Notitia Abbatiarum Italiæ, dum monasterium S. Petri de Arena, et monasterium S. Petri de Ciano, tamquam diversa recenset. De primo sic scribit pag. 23: Abbatia sive monasterium S. Petri de Arena, Ordinis S. Basilii, diocesis Miletensis, in Calabria ulteriore, extabat ante annum MCCXCI. Recensetur in codice Taxarum Camera Apostolicæ. De secundo autem sic meminit pag. 100, ex Maruli Oceano omnium Religionum: Abbatia, titulo S. Petri de Ciano, Ordinis S. Basilii in Calabria.

C 5 Sed potior hic fides haberi debet Reverendissimo Menniti (qui locorum illorum peritus est, et Abbatias sui Ordinis illic frequenter visitavit, tamquam Abbas generalis) idem sub utroque titulo monasterium statuenti. Porro queritur idem Abbas generalis in sua instructione, nihil se suis in monasteriis scripturarum de gestis S. Petri Spinæ reperisse hactenus; causans rapinam externorum, qui dudum Abbatibus præpositi fuerunt et codices plerosque MSS. inde ad se transtulerunt, imò ne diem quidem obitus Sancti hujus, uti nece aliorum multorum ejusdem Ordinis Sanctorum, proprium nunc sciri: fateturque, tum diem hunc V Junii S. Petri Spinæ, tum alios alios Sanctis suis, ad recolendam quot annis illorum memoriam, in Ordine pro arbitrio assumptos esse.

6 Superest quod suggerit idem Abbas Generalis, ex antiqua traditione haberi, quod Comes quidam Arenarum, seu Arenæ (quod oppidum supra memoravimus, et a Mileto orientem versus ad radices Apennini circiter VII m. p. distat venatum egressus, conspexit eminens in silva, monasterio Cianensi proxima, luculentum ignem, qui spinetum quoddam, ut quidem videbatur, late inflammabat, nec tamen comburebat. Miratus Comes quid rei esset, ea impulit equum, perreclusque, conspicatus est in medio spineti et flam-

marum hominem, erecto corpore stantem, et oculis in D cælum intentis orantem. Tunc magis obstupuit, collectoque animo, ratus servum Dei sanctum esse, desiluit ex equo, pavidoque gressu propius accedens, nec quidquam ardoris ex ignito spineto sentiens, ad pedes servi Dei provolvitur, interpellotumque supplex orat, sui ut misereatur (laborabat enim in valetudine nescio quam) sibi que opem in nomine Domini ferat. Quo audito Vir sanctus hominem cruce signat, simulque liberat agitudine. Tum varia a Comite familiariter interrogatus, inter alia declaravit, se Petrum appellari et monasterii Cianeensis monachum esse. Hinc Comes gratias Deo Deique famulo pro recuperata valetudine habitans, dicto monasterio Cianeensi prædia multa, quæ hodieum possidet, liberaliter donavit, multosque attribuit vasallos, qui paulatim prope monasterium coeuntes, oppidum, quod ipsum quoque Cianum vocatur et monasterio subjectum est formant.

Pag. 585 u. 18 lin. 9 post notam anni MDLX, adde — eandem Darmarii ætatem confirmat Cuingius, in Præfatione ad suum Pascholum, cum illius egrapho collatum num. 3; ubi inducit Isaacum Casaubonum, asserentem, quod ab eodem Darmario emit Africanum de Bellico apparatu, et fragmentum Petri Alexandrini de Paschate. Natus enim Isaacus ille fuit anno MDLIX, et (ut erat a juventute Græcis Latinisque litteris vacolendis, atque erudendis veteribus monumentis intentus facile potuit o-lescentem ipse seniores Darmarium convenisse in Gallia. Ut autem præcitati Codicis scriptarum extiterit Darmarius anno MDLX, tunc forte adhuc juvenis, ita videtur auctor fuisse etc.

Pag. 584 num. 18 § 9 addi nonnulla possunt in confirmationem ibi dictorum de ætate Andreæ Darmarii, scriptoris Græci Epilauriotæ; videlicet quia Isaacus, Casaubonus, anno MDLIX autus, testatur, se aliquot libras ab illo emisse. Quod tamen juvenis fecisse debet Casaubonus. Vide hæc addenda, in sæpe citatis Paralipomenis p. LXXXVII. Quibus addi etiam potest ad confirmationem majorem, quod Cuingius, loco ibi indicato notat, Fastorum Græcorum sive Siculorum codicem, qui postea in Augustanæ bibliothecæ illatus est, manu Andreæ Darmarii antiquarii descriptum, emisse (utique ab ipso Darmario, qui plura istiusmodi Græca descripsisse luci causa et vendidisse cognoscitur) Fridericum Sylburgum aureis solaribus xxxvi. Desiit autem vivere Sylburgius MDLXIX, decennio postquam natum fuisse diximus Casaubonum.

Pag. 585 n. 23 sic ordire — Antiquum fuisse Euchaitis Episcopatum, aliquando credidi Labbeo nostro, tam. 2 Conciliorum col. 55; ubi inter alios Episcopos, in Ægyptiaca quadam charta descriptos (quos ipse putat Concilio Nicæno interfuisse) nominatur etiam Ἐπιφάνιος ἀνάρχιος Ἐπισκοπος τῆς Εὐχαΐτων πόλεως, τῆς Ἐλελιώτων ἐπαρχίας Epiphanius, indignus Episcopus civitatis Euchaitorum, provincie Eleliotorum. Verum cum eosdem omnes Episcopos eodem modo subscriptos inveniam tom. 6. Conciliorum col. 1032, et iterum col. 1061, cogor credere, chartam illam Ægyptiam, utcumque antiqua visa sit, ad Concilium Constantinopolitanum III, anno DCLXXX inchoatum, pertinere. Quæ fuerit Eleliotorum provincie hactenus non comperio. Quandocumque autem initium suum habuerit Euchaitorum Episcopatus, magis ex tempore istius Concilii inclavit, factus etiam Archiepiscopus: nam apud Carolum a S. Ponto in Geographia in duabus tabulis etc.

Pag. 606 post S. Cocani adde.

Agobardus, Archiepiscopus Lugdunensis, ab an. 823 usque ad annum circiter 840, a Theophilo Raynaudo, in Indiculo Sanctorum Lugdunensium, cum titulo Sancti prolixissimum habet Elogium, aut potius Defensorium, propter iconomachie suspicionem, quam incurrit. Catholice quidem usquequaque sentiebat ille

Cultus Petri
publicus et
Sancti nomen

etiam in Notis
Apostolicis.

Monasterium
ejus sub du-
plici titulo

unum idemque
est.

Apparet San-
ctus in medio
ardentis spi-
neti.

Illasus,

et sigao Crucis
infirmum sa-
nat.

NOT 29

E

NOT 30

NOT 31

F

NOT 32

A de veneratione sacrarum imaginum, ipsorum tamen
 J. usum minus probabat quam Crucis, nullam humanam
 figuram adjunctam habentis; ideoque durius in suis
 scriptis locutus, quam piæ fidelium simplicitati conveni-
 ent: quapropter opuscula ejus in Indicem expurgan-
 dum referri meruerunt. Clarum miraculis, inquit
 Raynaudus, Lugdunensis Ecclesia Cœlitum honoribus
 prosequitur; et Kalendario suo insertum vii Idus
 Junii, duplicis Officii ritu; ut dubitare non liceat,
 quin vel ab impactis notis immunis fuerit, vel eas
 ante mortem condignis pœnitentiæ imbribus eluerit.
 Vulgo quidem Saint Aguo, vel Saint Aguebaut, ap-
 pellatur; sed neque viri eruditi cum opera ejus alle-
 guant (ut notat Claudius Castellanus) Sancti titulo eum
 nominant neque sic prænotatur in tribus vetustis Epi-
 scoporum Catalogis, ac ne in recentioribus quidem.
 Abstinent ab eo titulo etiam Sanmarthani, multa licet ex
 Raynando transcribant. Miracula autem, quibus incla-
 ruit, extitisse aliqua, præsumere potius videtur Ray-
 naudus, nullum testem allegans, quam alienibi probata
 invenisse. Cum autem neque corpus in honore sit aliquo
 ac nec sepultura quidem locus sciatur, aliud nihil re-
 ferente Adone Viennensi, qui ei pene cœvus fuit, quem
 quod in Longaribus defunctus sit; velim doceri quam
 antiquus ille duplicis Officii cultus sit, et qua auctoritate
 institutus, atque utrum etiam nunc servetur, prius quam
 prolixiorem de vitæ Artis tractationem instituam, quæ
 ipsi alias deberetur; et dabitur, si cultus qualem re-
 quiro antiquus probetur, vel pro recentiori præferatur
 auctoritas, qualem Urbani VIII decreta postulant.

Pag. 609 num. 5 & 15. Post, extant; deletis
 sequentibus cum parenthesi, repone — Hinc marty-
 rologium, quod Rosweidus noster Romanum vetus ap-
 pellat, ita scribit: vii Idus Junii, Philippi diaconi,
 de septem, apud Cæsaream. Et Ado, in martyrologio
 quidem rque paucis; S. Philippi Diaconi, qui fuit
 unus de septem. In libello autem, de festivitibus
 sanctorum apostolorum, pluribus elogium ei texit pro
 eodem die, hoc modo: Natalis Philippi, qui fuit unus
 de septem diaconibus, qui cum beato Stephano sta-
 tim post ascensionem Christi ab apostolis sunt or-
 dinati; de quo beatus Lucas in Actibus apostolorum
 refert, quod signa et prodigia faciendo, prædicatione
 sua Samaritas ad fidem Christi convertit, et Candaci-
 reginæ Æthiopum, studiosum in Scripturis eunu-
 chum, in fonte, qui est in vico Besoro in tribu juda,
 euntibus ab Ælia, seu Hierosolyma, ad Hebron in
 vicesimo lapide, baptizavit; qui postea apud Cæsa-
 ream requievit. Juxta quem tres virgines filiae ipsius
 prophetissæ tumulatae jacent. Nam quarta filia il-
 lius, plena Spiritu sancto, in Epheso occubuit.
 Quidam tamen putant, apud Hierapolimeas tumula-
 tas, ubi apostolus Philippus, unus de duodecim
 quiescit: cujus fuisse filie ab aliquibus scriptoribus
 putatae sunt. Sumpsit Ado horum partem de baptismo
 Eunuchi ejusque loco, e S. Hieronymi libro de situ
 locorum Hæbraicorum, ubi hæc leguntur: Bethsur in
 tribu Juda sive Benjamin: et est hodie Bethoron
 vicus, euntibus nobis ab Ælia Chebron in vicesimo
 lapide; juxta quem fons ad radices montis bulliens.
 Et apostolorum Acta referunt, Eunuchum Candacis
 reginæ in hoc esse a Philippo baptizatum. Ado-
 nem more suo contrahens Usuardus, nullam tamen
 faciens mentionem quartæ Philippi filie, ita scrip-
 sit: etc.

Pag. 611 num 5, adde sub finem—Hactenus Pa-
 pebrochius, secutus in ordinandis tenaporibus prædicti
 Patriarchæ, quam sibi collegerat de Patriarchis Ale-
 xandrinis, Chronologiam. Hunc, cæcitate circiter quin-
 quennali et ingravescente ætate non valens perficere,
 tradidit juniori socio, P. Joanni Baptistæ Solterio, co-
 gnoscendam, imò novis curis elucubrandam: quod is
 studiose fecit: accuratorem Chronologiam contexit;

impressam ante tomum v de Actis Sanctorum Junii: D
 secundum quam, etiam hanc suam de S. Justo, emen-
 dandam capit Papebrochius. Ex illius igitur pag. * 17,
 ubi de S. Justo, hujus initium patriarchatus collocari
 debet anno vulgaris æræ cxcix, terminus vero et mors
 Patriarchæ anno cxxx, vi Junii. Reliquam ibi
 chronologiæ discrepantiam, collatis ambabus locis, hic
 præmonitus, emendabit Lector, cui contigerit tali in
 argumento versari.

Pag. 622 post Acta SS. Amandi, Lucii, Alexan-
 dri, et Audaldi inseratur

NOT. 35

DISSERTATIO CONJECTURALIS

De præmissis duabus sanctorum Martyrum
 classibus, an aliqui illorum iidem utrobi-
 que, an omnes diversi sint.

Recognoscenti mihi nonnulla in die vi Junii, et ejus
 tabulam Sanctorum pag. 615 consideranti, occurrunt in
 una classe, sancti Amantius, Lucius, Alexander,
 Andreas, Donatus et Peregrina, martyres Niveduni;
 et continua in proxima classe iterum sequuntur, sancti
 Amandus, Lucius, Alexander et Audaldus, martyres
 Canis prope Narbonam. Pronum est, hæc legenti
 in mentem venire, utrobique eosdem fortassis censendos
 esse tres primos, qui fere synonymi sunt, nisi diversis
 adscriberentur locis. Atque hac præcipue causa diversis
 etiam commentariis elucidati sunt pag. 628 et 629;
 priores quidem ab Henschenio, posteriores vero a Pa-
 pebrochio, cui tamen in ipso, quem præfigit, titulo, hi
 videntur a Nivedunensibus mutuo sumpti: et pag.
 631 annot. a, recte observat, Audaldi nomen non sa-
 pere summam antiquitatem. Res sub caligine vetustatis
 perobscura est, nec lucem facile accipiet, nisi per con-
 jecturas; quæ mihi imprimis desumendæ videntur e
 vetustissimis ecygraphis martyrologii Hieronymiani,
 nostro Epternacensi; Lucensi Florentinii, Corbejensi,
 quod Dacherius tomo 4 veterum Analectorum edidit,
 et Blumianum, quod Florentinius ad calcem sui marty-
 rologii per variantes lectiones impressit.

Solos Aman-
 tium, Lucium
 et Alexandrum

2 Ex his videor mihi posse conficere, Martyrum, Niveduni
 in prima classe relatorum, tres primos, Amantium, passos,
 Lucium et Alexandrum, tantummodo Niveduni passos
 esse, duos vero postremos, Donatum et Peregrinam;
 alios Peregrinum ad Alexandriam civitatem esse re-
 ferendos; Alexandriam vero hic alii pro femina sum-
 pserunt; alii, amputato principio, Andream fecerunt;
 alii, quia præcedebat Alexander, supervacaneum pu-
 tantes, prætermiserunt; uti sit levitate aut ignorantia
 librorum. Prætereo confici indidem puto, palæstrum
 trium priorum Martyrum, scribendam esse Nivedunum
 aut Nividunum, aut etiam Nevedunum, ut est in ali-
 quibus; non Novidunum, aut Noviodunum, aut Ni-
 viodunum, uti scribunt recentiores. Ut hæc verisimilia
 fiant, adduco martyrologia præmemorata, incipiens a
 postremo, quod est Blumianum, quodque a se examina-
 tum Florentinius indicat pag. 1054, descriptum fuisse
 sub annum DCCLXXII.

3 In hoc codice ad vii Idus Junii, qui dies vi est,
 ita legitur: Nividuno, Amanti, Luci, Alexandri,
 Alexandriæ, Donati, Peregri. In Africa, Itali etc.
 In penultimo seu Corbejensi apud Dacherium ad eum-
 dem diem sic habetur: Neveduno, Amantii, Lucii,
 Alexandri, Alexandriæ, Donatæ, Peregrinæ, ... In
 Africa, Italii etc. In antepenultimo seu Lucensi, talis
 est lectio: Nividuno, Amanti, Luci, Alexandri,
 Donati, Peregri. In Africa, Itali etc. Sed continuo
 occurrit hic Florentinius in suis Notis, censetque, li-
 brarium putasse, illic vitiose repetitum fuisse Alexandri
 vel Alexandræ nomen, quod in præcedentibus exprimi-
 tur, ideoque prætermisisse Tō Alexandriæ, sive in
 urbe Alexandriæ, ad quam censet referendam Donati

erunt e
 martyrologiis
 antiquissimis

et

A et Peregrini memoriam, pro ut illam eo retulerunt alii; et expressius Notherus, de quo mox. Denique in nostro Epternacensi MS. ita legitur, viliato initio ac medio; In Africa, Amansi, Luci, Alexandri, Andreæ, Donati, Peregrinæ. In Africa, Itali etc. Videntur hæc quatuor vetustissima martyrologii Hieronymiani ecgrapha satis conspirare ad eundem intelligentiam, ut videlicet Nividuno adscribantur tres tantum martyres, Amantius, Lucius et Alexander; Alexandria vero, quod celeberrimæ urbis, non feminæ, nomen putandum est, Donatus et Peregrinus, aut si mavis, Donata et Peregrina. Ita præter citatum Florentinum censet Notherus, qui sub finem seculi ix floruit in monasterio Sangallensi, sic scribens in suo martyrologio ad eundem diem vi Junii: Noviduno, Amantii, Lucii, et beati Alexandri. Atque ut scias ad alium pertinere locum Sanctos, qui sequuntur; novum, uti in talibus plerumque consuevit, orditur versum, dicens: Alexandria, Donati et Peregrini.

4 Ex dictis manifeste colligitur, codicem nostrum Epternacensem, initio citati elogii sui, ut jam monui, corruptum esse; dum solus inter illos palæstram Sanctorum istorum facit Africam, quam alii omnes notant Nividunum fuisse. Et corruptio illa ex ipso ejus contextu convincitur. Si enim, in Africa passi fuissent sex illi, quos primo loco enumerat; cur nullo verbo interposito statim repetat; In Africa, Itali etc? Sufficiebat semel Africam nominasse. Idem codex etiam convincitur ex iisdem citatis codicibus, errare in medio elogii, ubi post Alexandri, intruditur Andreæ, aliis ignoti: considerantique patebit ex Alexandria, sublato vocis principio corruptum esse nomen. Et hujus codicis simile exemplar, si non ipsum (Moguntia enim non admodum procul distat Epternaco) nactus fuerit Rabanus, Præsul Moguntinus, dum eosdem errores transtulit in suum martyrologium, et novo auxit. Nam pro nomine Alexandri, posuit, in Alexandria, sic scribens: In Africa S. Amantii, Lucii. In Alexandria, Andreæ, Donati et Peregrini. Relinquere debebat Alexandri, ut erat, et restituere pro Andreæ, Alexandria, seu in Alexandria. Eadem omnino descripsit ex Rabano, Bedæ impressi amplificator, sed ad diem sequentem.

5 Meliora habet ad proprium diem, vi Junii, Beda MS. his verbis: Nividuno, natale sanctorum Amantii, Lucii, et Alexandri. Ita codex Tornacensis S. Martini, Latiensis, Atrebatensis. Eadem sententia de tribus tantum Niveduni passis, multum confirmatur, ex vetustissimo monasterii PP. Benedictinorum S. Savini de Levitania in montibus Pyrenæis, in agro Terbiensi, martyrologio MS. abhinc circiter quingentis annis exarato in pergamento, quod impressum legitur apud Saussayum tomo 2 martyrologii Gallicani pag. 1247; quodque, uti idem Saussayus prænotat, aliquorum Sanctorum ad Gallias spectantium, non ita cognitorum, nomina recenset; ex quo uti et ex contextu ipso, manifestum est collectorem dicti martyrologii præcipue intendisse, ut solos Galliæ Sanctos, aut quoquo modo cum Galliis connexos, suis in monasterio S. Savini proponeret cognoscendos. Usus fuisse Auctorem martyrologio Adonis, observo, ex sequentibus locis, ubi agit die xvii mensis Januarii de martyribus Lingonensibus; i Maji, de S. Andeolo; xxi Julii, de S. Victore; xxv Octobris, de S. Fronto seu Frontone; i Novembris, de S. Benigno: quorum elogia, solito longiora, describit iisdem, quibus Ado, verbis. Habuisse Hieronymianum, deprehendere nusquam possum.

6 Interim tamen comperio, bis ab ipso citari palæstram martyrum, Nividunum, iisdem diebus iv et vi Junii, quibus etiam, et tantum, legitur nomen illud in Hieronymiano. Quod, si neuter scriptor et altero, ut mihi certum videtur, descripsit; debet Noster illud, reperisse in aliis Gallorum antiquorum monumentis,

uti multa alia habet, aliis ignota, ad solas Gallias pertinentia: interque illa reponas licet Nividunum, sanctosque martyres ad illud ab ipso relatos. Nullum enim locum Auctor in toto opusculo suo nominat, quod sciam extra Galliam situm; præterquam quod semel meminerit Romæ ad iii Maji in Sixto Papa, quem addit Episcopum Convenarum fuisse nempe in Gallia. Semel item meminit Byzantii ad vii Junii, sed in margine notatur Bisuntii, quod poriter in Gallia. Semel denique meminit Auxiopolis, ad vii Maji; quod diversum potest fuisse in Gallia, ab Auxioli ad Danubium in hodierna Bulgaria; viderique potest Auctor noster intellexisse civitatem archiepiscopalem, Ausitanam seu Auxitanam, vulgo Auch et Aux, inter Tolosam et Condomum; ex quo formaverit ipse Auxiopolis.

7 Ut ut est: in illo martyrologio suo ita scribit: Die xi Junii. Nividuno, natale sanctorum Amantii, Luci et Alexandri; prætermittis quæ apud alios sequuntur nomina, Alexandræ, aut corrupte, Andreæ, Donati et Peregrini: utique quia existimavit, priores ad Nividunum et Galliam suam pertinere, non item posteriores. Ex præmissis etiam colligitur, tres illos martyres agonem suum complevisse Nividuni, Niveduni, Noveduni; non autem Novioduni, ut habet Saussayus et interpretatur auctoritate sua Niverinos; neque Nivioduni, ut scribit Maurolycus; imo neque Noviduni, ut est apud Notherum impressum. Nimis enim constans est antiquarum omnium scriptio, a qua propter recentium imaginationes aut sphalmata non potest prudenter recedi.

8 Fuerunt quidem olim plures, et fere supersunt hodie, civitates, Noviodunum nomine, per Gallias, puta in Aeduis, in Aulercis, in Biturigibus, in Successionibus; item una in Mœsia ad Danubium aut potius Istrum, altera in Pannonia superiore ad Savum. Quam ultimam tamen civitatem quamvis alii Noviodunum scribant cum tabula Pentingeriana; Ptolomæus scribit Novidunum, Νοβιδούνον, at nulli omnium Nividunum. Interim Henschenius, quamvis dicat, se nihil in re obscura determinare, potius adscribendam existimat palæstram Martyrum nostrorum Noviduno in Pannonia, quam Gallis. Tum, uti pag. 628 num. 4 loquitur, quæ nec apud antiquos, nec apud recentiores Maurolycum atque Galesinium, additur, esse locum Galliarum. Tum quæ, ut pag. 377 num. 2 legitur, cum in Pannonia imperatores Diocletianus et uterque Maximianus sæpe ac diutius fuerint commorati, opinatur, justam Scobleii aliorumque suspicionem esse, complures ex iis martyribus, quos vulgaris opinio Galliæ adscribit, Pannoniæ relinquendos esse.

9 Verum Henschenius animum non adverterit ad illud, quod jam monuimus, martyrologium S. Savini, in Pyrenæis scriptum, tantummodo collegisse Sanctos, qui ad Galliam spectant. Præterea Noviodunum, aut etiam Novidunum illud Pannonicum, non est Nividunum aut Nivedunum. Adde quod dæ tantum classes Martyrum reperiantur, per totum sacrum annum, Nividuni aut saltem Niveduni passorum, nempe ad diem iv et vi Junii, ut jam notavi; quodque locus ille totidem et iisdem characteribus utrobique scribatur in ecgraphis Hieronymianis, Blumiana, Corbeiensi ac Lucensi antiquissimis; nec non in MSS. sub Bedæ nomine supra citatis, atque in S. Savini. Imo in omnibus codicibus Usuardi nostris, sat multis, tam MSS. quam impressis, ad diem vi Junii (die enim iv illi sanctos Nividunenses nullos habent) legitur in plerisque, Nividunum; in aliquibus, Nivedunum; in uno alterove, Nevedunum: in nullo, quod sciam post diligens examen, Novendunum, Noviodunum, aut Niviodunum. Quæ constantia in scribendo, saltem suadet, alium per Nividunum designari locum, alia per Noviodunum. Cumque hujus nominis civitates, olim æque ac nunc notissimæ fuerint

Epternacense
hic convincitur
errare,

idque secutus
Rabanus
et Beda
impressus.

Meliora habet
Beda MS.

et Anonymus
S. Savini.

qui Nividunum
ad Gallias videtur
referre,

ubi tres Sancti
fuerint
passi,

E

non Novioduni,

F

aut Noviduni.

A fuerint plures; cur si aliquam illarum indicare voluissent, scripsissent antiquiores isti, Nividunum, et tunc constanter omnes? Posteriores, qui excisa, ut putamus, hujus nominis urbe, præter nomen Nividuni nil repererunt, illud per suam conjecturam reverterint in Novi — Novio aut Nivio dunum. Ex dictis sequitur, utrumque classem Martyrum citatam, æque ac alteram, eodem jure ad Nividunum et Gallias referendam esse.

10 Quod si cui ad Pannoniam et fluvium Saviu referendi videantur Martyres illi, quia ibi imperatores Diocletianus et interque Maximianus sæpe ac diutius fuerunt commorati; mirum, eodem de causa, alteri cupiam posset videri, quod non plures ibidem aliis quoque diebus passi fuerint. Quod porro recentiores, Manrolycus et Galesinius, non addunt, Nividunum esse locum Galliarum, suadere nihil in rem præsentem potest, quia neque addunt, esse locum Pannoniarum. Imo, ut quid id addidissent illi? recentiores sunt quam ut fidem in rebus istiusmodi antiquis, sola auctoritate sua faciant absque testimonio veterum. Oportet igitur alibi extitisse Nividunum. Ubi autem potius, quam in ipsis montibus Pyrenæis (ubi auctor martyrologium suum scripsit) aut prope illos et a quibus non admodum longe absunt Canna; ubi, ut mox dicemus, hoc ipso die vi Junii voluntur quoque tres martyres Amandus seu Amantius, Lucius et Alexander, quos si quis velit eo translato fuisse ex Pannonia potius, quam ex vicinis montibus, id debet argumento aliquo verisimile reddere. Quid porro prohibet in Pyrenæis montem fuisse aliquem, ceteris nivasiorem, unde civitas vicina Nividunum vocata sit? Composita namque vox illa est, ut patet, ex Latina Nix, Nivis; et antiqua Celtica, Dun, quæ collem et montem notat, ac Latinis formatur Dunum; ejus terminationis nomina urbium, per Gallias alibi frequenti in usu fuerunt, atque etiam nunc sunt in multis. Videlicet Noviodunum, ut jam diximus, quadruplex. (Si illud, Novidunum scribatur, novam montem significabit potius quam montem nivosum.) Quadruplex item Lugdunum, nempe Segusianorum, Convenarum, Clavatum et Batavorum. Adde Augustodunum, Cæsarodunum, Segodunum, Meliodunum, Minodunum et alia.

11 Quod autem nunc ignoretur Nividuni situs, mirum antiquitatis scrutatoribus videre non potest; cum sciunt, et civitates occumbere, et sua habere cadavera, suisque ipsarum ruinis ita obrui frequenter, ut post aliquot secula nec vestigium, et sæpenumero ne nomen quidem supersit. Nunc nomen Nividuni adhuc habemus, sitam ignoramus. Potest eversum fuisse initio seculi v, quando Vandali, Suevi, Alani, reliquam Galliam barbære depopulati, invaserunt Orcitaniam, destructisque ibi variis civitatibus, etiam Nividunum solo æquaverint, quemadmodum æquaverunt Albam, civitatem episcopalem, cujus certus situs adhuc quaeritur; et nisi episcopalis fuisset, summe nomen (Sede Vivarium in tutiorem locum translata) aliquandiu ibi retinisset, fortasse nunc ne quidem Albæ istius nomen reliquum foret.

12 Penio nunc ad Commentorium sequentem de sanctis Martyribus Caunensibus, Amando, Lucio, Alexandro, Audaldo, in Gallia prope Narbonam honoratis. In his tres primi iisdem plane indicantur nominibus, quibus tres priores in superiori Commentorio; quos jam diximus solos ad Nividunum referendos esse, et illud verosimiliter situm fuisse ad Pyrenæos. Quod enim primus, ibi vocatur Amantius, hic vero Amandus, differentiam inferre non debet: cum Amandus sic primum Latine appellatus sit seculo x vel xi a collectore Actorum; qui intelligens vernacula lingua illum vocari saint Aman (id enim audita tantum percipitur, sive scribatur Gallice Amant, sive Amand) Amandum appellare Latine maluit quam Amantium:

potest etiam Gallice scriptum invenisse Amand ex ignorantia vulgi, aut librariorum incertantia, levi mutatione litteræ unius.

13 Quid autem de S. Audaldo? Claudius Castellanus, versatissimus in etymologia, originatione et variatione vocum Gallicarum, uti patere potest ex Vocabulario ejus hagiologico; per litteras familiares de S. Audaldo, ejusque nominis mutatione ex Teodoro, archiepiscopo quondam Narbonensi sancto, ad nos quædam, non spernenda, transmisit cogitata sua; quibus etiam verosimile fiat, in montibus Pyrenæis aut illorum appendicibus sub diocesi Narbonensi situm fuisse olim Nividunum, in quo Amantius, Lucius et Alexander passi fuisse leguntur, quorum sacra Lipsana deinde, Mandatis Galliam et imprimis Occitaniam cum excisione urbium multarum barbære depopulatis, eversoque ab illis Nividuno; Cannas translata fuerint; quibus lapsu temporis adjuncta etiam sit pars corporis S. Theodardi, istius diocesis Narbonensis episcopi; qui propterea cum prædictis sanctis Martyribus ibidem cultum habuerit, ideoque a posteris, Acta illorum scribere post longa temporum intervalla aggressis, creditus fuerit, ex eorumdem societate fuisse. Huc facit cogitatio Castellani, opinantis vocabulum Gallicum, Saint Thodard (quod pronuntiatur acsi scriptum esset, Saint Audard) a parum cautis libris, etiam in Actis publicis, scriptum fuisse Latine, S. Audardus, imo et S. Audaldus; quia nempe in Cadurcensi provincia et versus Montem-Albanum, ubi præcipua pars corporis sancti istius archiepiscopi Narbonensis in veneratione est, appellatur Gallice, Saint Thodalt. Unde tandem factum sit, S. Audaldus. Adjungit porro, quatuor illos Sanctos, nempe Amandum seu Amantium, Lucium, Alexandrum et Audaldum (nescio, an e certis instrumentis, an aliunde) ita simul honoratos fuisse, tenente toto seculo x, in ecclesia S. Tertullini, sic ut nihil de illis notum esset præter nomina. Is cui seculo x eorum fabricavit Acta, accepit Saint Thodalt Gallice (quod auribus sonabat Saint Audald) pro socio trium aliorum martyrum, cujus sua Acta falso illo fundamenta superstruxerit. Ita Castellanus in confirmationem sententiæ nostræ: quæ mihi quidem, quantum licet in re obscurissima, conjecturalem nostram opinionem multum stabiliant.

14 Scio quidem, Castellanus postea in suo Martyrologio universali Gallice conscripto, atque anno MDCCX publicato, ad diem vi Junii in margine annotare Nividunum Equestrium pro palaestra sanctorum Amantii, Alexandri et sociorum, prout earum memoria signatur tum in martyrologio Romano hodierno, tum in antiquioribus nonnullis post Usuardum MSS. Verumtamen illi duo Amantius et Alexander, alii non sunt, quam quos in ecygraphis martyrologii Hieronymiani jam consideravimus. Prætermisit Usuardus, in omnibus fere sub ejus nomine descriptis martyrologiis Lucium, quia sub titulo Sociorum comprehenderit etiam alios Martyres, quos nequiverit ex diversa descriptione martyrologiarum antiquarum dijudicare, referendine essent ad Nividunum, an vero ad Alexandrium. Similiter habemus in nonnullis martyrologiis MSS. sub nomine Bedæ, in quibus soli proponuntur, Nividuno sancti Amantius et Lucius, prætermisso Alexandro, nulla etiam sociorum mentione facta, uti nec fit in plerisque codicibus, tam MSS. quam impressis Usuardi. Ex quo consequitur, Bedam et Usuardum, alios Nividuno non putasse adscribendos Martyres, quam Amantium, quem habet uterque nominatum, et Alexandrum, quem habet nominatim Usuardus, atque Lucium, quem nominatim habet Beda, in aliquibus saltem codicibus; nulli mentione facta illorum, quos non ad Nividunum, sed Alexandriam diximus referendos. Quæ ex re multum comprobatur sententiæ nostræ, quæ proposuimus supra, solos Amantium

D

eo verosimiliter translato Nividuno,

a Gothis forte exciso.

E

An passi sint Nive Anno Equestrium? F

Iidem tres coluntur Caunis;

A tium Lucium atque Alexandrum Nividuni passos.

quod est in
Helvetiis.

15 Redeo ad Nividunum Equestrina Castellani: quod eruditissimi passim Geographi collocant prope lacum Lemani in Helvetiis, medio fere itinere inter Generam atque Lausanam, quodque nunc in tabulis plerisque notatur Nion aut Nyon, olim vero scribebatur, uti legimus in Notitia Provinciarum et civitatum Gallie, Civitas Equestris Nojodunum. Reflecto animum ad apices descriptionis, qui tales sunt, ut Nojodunum, non magis quam Noviodunum, sumi possit pro veteri, quod querrimus, Nividuno. Quapropter magis mihi pleret prior Castellani opinio, nostræ consentiens de Nividuno, ubi sancti Amantius, Lucius et Alexander passi sunt, ponendo illud, in aut prope Pyrenæos, potius quam in Helvetia. Quia illa opinio nullam pro se conjecturam habet, habet aliquam nostra, uti jam ostendimus. Sanctorum quippe illorum corpora jam olim Caunis, non procul a Pyrenæis, in honore fuerunt, eorumdemque memoria, martyrologio S. Savini in iisdem montibus, adscripta legitur.

Caunæ villa
sunt in diœcesi
Narbonen.

B

16 Si quæras, ubi Caunæ sint: dictum jam est in titulo commentarii Papebrochiani, et in hac Dissertatione loco non uno, esse prope Narbonam, videlicet ad fluvium Argentoduplum, qui Caunas aluit, ac deinde prætertabens loca, Gallie Rienx et Liran dicta (uti auctor est Ludovicus Coulon, de fluminibus Gallie, parte 2 pag. 279) influit in Ataxem, Gallis l'Aude, non admodum longe supra Narbonam. Ejusdem loci, ac monasterii illic conditi, quod etiam ipsum Caunæ appellatur, meminit Præceptum Caroli Calvi anno DCCCLXXV datum, apud Mabillonem de re diplomatica pag. 515; in quo legitur monasterium, quod dicitur Caunæ, esse in pago Narbonensi, constructum in honorem Apostolorum Petri et Pauli, super fluvium Argentoduplum. Quando illud condiderit, non adeo perspicuum est. Villam Caonas sive Caunas, a comite quodam Milone ante annum DCCXCIV donatam fuisse Aniano, tunc S. Joannis et S. Laurentii monasteriorum, quorum ultimum etiam Celto vocatum fuit, abbati, docet apud eundem Mabillonem Præceptum Caroli Magni pag. 503: in quo legitur Carolus concessisse, id est confirmasse, Aniano prædicto villam Caonas, sicuti Milo ad suum Aniani monasterium per suas litteras delegavit, cum omnibus appendiciis suis.

C
ubi et Mona-
sterium Caunæ

vivente Carolo
M. datum
Aniano Abbati
Celtonis.

17 Sub hæc fere tempora, certe Carolo Magno adhuc vivente, reperitur in dicta villa etiam fuisse monasterium Caunæ, quod Daniel abbas pariter concessit abbati Aniano. Id declarat Præceptum Caroli Calvi jam citatum; in quo Rex ita loquitur: Detulit nobis Hildericus abbas monasterii Caunensis, præceptum avi nostri Caroli Augusti imperatoris, quo continebatur, qualiter eundem monasterium bonæ memoriæ venerabilis abbas Daniel Aniano abbati in sua elemosyna concesserat. Si in Præcepto regi oblato, Carolus magnus, Calvi avus, vere scriptus fuit Augustus imperator, constabit, intra XIV primos seculi IX annos concessum Aniano, tunc in Celtone abbati, monasterium Caunas fuisse. Sed hinc nihilum de origine ejus habemus. Potest multos ante annos constructum, tunc Aniano, vitæ sanctimoniam monasticamque disciplinam claro, traditum fuisse. Æque incertam est, quo tempore illuc translata fuerint reliquæ sanctorum Amandi seu Amantii, Lucii et Alexandri: priusne quam do-

natio monasterii fieret Aniano, an postea. Nam reli-
quæ S. Audaldi sive Theodardi, archiepiscopi Narbonensis, sub annum DCCXC in monasterio S. Martini vita functi, non possunt ante finem seculi IX prædictis reliquiis adjunctæ et in eodem loco cultæ fuisse.

18 Auctor Actorum, quæ edidimus, tota historia sua non meminit Caunurum: sed postquam martyrii modum suo ingenio descripsit, tantummodo ait sub finem: Hæc facta sunt in Nividuno civitate vii Idus Junii. Translata sunt autem corpora eorum (non indicat quanto tempore post: dixerat antea num. 7, corpora martyrum adducta fuisse per noctem ad muros civitatis Nividunensis, in locum, qui est secus prædium Adamanti, viri fidelissimi; ibique fuisse sepulta) translata sunt, inquit, corpora eorum ab Irenæo, sanctissimo viro et episcopo, in ecclesiam S. Tertullini, episcopi et martyris, vii Idus Septembris. Titulus porro, quem Actis præfixum invenimus, sive ab auctore sive ab alio additum, nescio; ita habet: Incipit passio beatorum martyrum Amandi episcopi, Lucii, Alexandri et Audaldi, qui passi sunt tempore Antonii principis, sub Aurelio præside in Nividuno civitate, pro Christi nomine. Mirum foret, hunc titulum, in quo mentio Antonii principis (quod volens intelligam pro Antonino imperatore) ab ipso auctore appositum fuisse; qui neque Antonium neque Antoninum nominat tota historia sua, sed tantum præsidem Aurelium.

In Actis nul-
la Caunurum
mentio, sed
translationis,

E

19 Habemus ex his, quod et martyrologia antiqua habent, possumus fuisse martyres nostros in Nividuno civitate, quæ si longissime ab ecclesia S. Tertullini dissita fuisset, puta in Mæsia aut Pannonia, imo etiam ubi nunc civitates, Noviodunum nomine, per Gallias nota sunt; dubitari non potest, quin aliquid de translatione longiore addidisset Auctor; qui potius de locis vicinis, et suo tempore forsitan adhuc notis, intelligendus est. De Antonino imperatore sub quo passi fuerint sancti martyres, nihil est quod credi possit titulo, cum Acta ipsa silcant, nec alius scriptor id suggerat. De ecclesia S. Tertullini inquit Papebrochius in commentario suo num. 5; nec invenit, quod satisfaciat. Quid si in Caunis sub tali appellatione ecclesia ante fuerit, quam monasterium ibi conditum sit? Denique Irenæus per Gallias episcopus, nullus innotuit hactenus, præter celeberrimum cumque antiquissimum Lugduni martyrem, qui huc videtur spectare non posse.

quæ videtur
non longi iti-
neris fuisse.

20 Sunt igitur omnia incerta, præter locum passionis, Nividunum; et monasterium, ubi postea, et forte hodie corpora martyrum in veneratione sunt, Caunas. Atque hæc sunt, quæ non aliter pleraque, quam ut conjecturus nostras considerari relin. Dum interim verisimile sit, sanctos Amantium, Lucium et Alexandrum in priori classe, tantum subisse martyrium Nividuni. Nividunum vero quia sic ab antiquis constanter scribitur; non esse Noviodunum: denique Nividunum, nullibi nunc notum, non procul abfuisse ab ecclesia S. Tertullini, ad quam inde dicuntur translata fuisse prædictorum martyrum reliquæ; quæ deinde in monasterio Caunis in diœcesi Narbonensi conservatæ fuerunt.

F
Hactenus di-
cta, pro con-
jecturis acci-
pienda.

Pag. 634 ante S. Claudium pone hunc Commentu-
riolum.

not. 36

DE S. CERATIO EPISCOPO, GRATIANOPOLI IN GALLIA.

Andreas Saussayus, in *Supplementa sui Galliani Martyrologii*, prænominatum Sanctum hoc elogio ornat, et Ceratum appellat; Gratianopoli Natalis S. Cerati Episcopi et Martyris, qui post innumera animarum lucra, stadium fidei ingressus, ex affectione Christi majestatis, forti occumbens fidelique certamine, palmam victoriæ, et coronam honoris et gloriæ feliciter reportavit. Pro hisce flosculis, quum mallem aliquid historici fructus accipere, de tempore, titulo, ac modo Martyrii: vel saltem de cultu in ista Ecclesia, quæ Gratianum Imperatorem fundatorem habuit, unde et civitati nomen. Licet autem eo loci fuisse credatur ex Ptolomæo Aensium, aliis Aensianorum Colonia dicta; nullo tamen argumento probatur, Sedem eo loci Episcopalem fuisse ante Gratianum, neque ullus istic reperitur antiquior Dominico Domino, vel Dominino, qui una cum S. Ambrosio interfuit Concilio Aquiletensi anno CCCLXXXI. Hic autem nullo hactenus sanctitatis titulo dignatus reperitur, uti neque ullus alius ex sequentibus duodecim, usque ad S. Ferreolum, qui post annum DCL Episcopatum gesserit; quem Martyrem obisse credimus, inquit Robertus Chenu. Hunc sequuntur Claudius Robertus atque Sammarthani: sed nullum usquam Ceratium nominantes. Solum noto, sextum a Domino, apud prædictum Chenuum, Ciriacum vel Ciriaticum dici; apud Claudium Roberti, Cypriacum vel Syriacum; apud Sammarthanos, simpliciter Cypriacum, Nullus etiam diem mortis vel cultus notat. Verum pro multis mihi est Claudius Castellanus, in suo *Vocabulario Hagiologico*, homo minime ad talia credulus facilisque. Docet is, Ceratium aliquem, vulgo Saint Ceras dictum, Episcopum Gratianopolitanum censeret et colit hac die vi Junii: abstinere autem a titulo Martyris, non abstenturus si reperisset: quare et ego ipso abstineo, donec contrarium doceat ex Ordine Divini Officii, pro Ecclesia Gratianopolitana edito, et ex tot nominibus illud teneo quod cum vulgari propius convenit.

Pag. 634 num. 1 lin. 18 sic lege —

C S. Claudii audit, vulgo S. Claude, et quidem ab antiquo, ut notas Claudius Castellanus; ita enim ipsemet scriptum litteris Gothicis (Tentonicas intelligo) reperit in monte S. Quintini prope Peronam, in quadam capella ipsius claustrum. Quid ni autem etiam a temporibus Romanorum in Gallia sic fuerit pronuntiatum? quemadmodum nunc possim, ex vetustissimo usu, C loco U pronuntiatum in nominibus Caius, Cajeta, Cneus. Causam porro appellandi a S. Claudio monasterii referunt omnes etc.

Pag. 717 num. 3 lin. post — credi — adde.

Idem Castellanus in *Vocabulario Hagiologico* notat, Gudwalum vulgo Goau dici, et in Lo-coal, id est Loco Gudwali (Prioratus est diocesis Venetensis, ad oppidum Rotonense spectans) Patronum coli, ac vocari Saint Goal: deinde quaerit, an forte ejusdem Sancti ecclesia sit in Arturensi Vasconie diocesi, vulgo Saint Go dicta.

Pag. 738. De S. Alexandro martyre, episcopo Fesulano col. 2 § 3, Post — de quo — sic continuanda est oratio hoc modo — de quo tria martyrologia Usuardi, Florentiæ aucta Medicæ et Strozianum MSS. tertium vero impressum anno MCCCCLXXXVI, sic scribunt hac die: Apud civitatem Fesulanam, natale S. Alexandri episcopi et martyris ejusdem civitatis. De ejusdem aliorumque Sanctorum

Fesulis translatione meminerunt eodem martyrologio MSS. Strozianum et Medicæ ad diem xvii Februarii: Apud civitatem Fesulanam in partibus Tusciæ, translatio corporum sanctorum Romuli, episcopi primi ejusdem urbis, Alexandri episcopi, Donati et Romani episcoporum prædictæ urbis; atque sanctorum martyrum Carissimi, Crescentii et Dulcissimi, et aliorum Sanctorum et Sanctarum, reliquiarum. De eodem Alexandro Ferdinandus Uyhellus etc.

Pag. 744 quæ annotat. g dicuntur de Translatione S. Mauri, tantisper deleantur: cum ad Jannarium et Vitam istius Sancti, absoluto sacro anno, reditum fuerit, secundis curis examinanda a posteris.

Pag. 823, num. 9, lin. 5, post verbum, superstes — adde, non tamen et Archiepiscopus Magdeburgensis post eum, sicut obrepsit Baronio scribere ad an. 1134 num. ult. Eundem Hugonem, cum hæc Acta scriberentur, adhuc in vivis fuisse, verosimile est, ex num. 118, post apparitionem Sancti factam ipsi Hugoni, et hoc pro eo votum habetur, Det omnipotens Deus etc.

Pag. 809

APPENDIX C. J:

Ad Commentarium prævium de S. Norberto, ordinis Præmonstratensis institutore.

Habeo binas litteras, quas reverendissimus F. Arnulphus Simon. Abbas Bonifageti et in congregatione antiqui rigoris Ord. Præmonstr. vicarius generalis anno mccc die ix Novembris; et mccc vii Februarii dedit Nanceii od reverendiss. D. Joannem Chrysostomum Teniers, abbatem S. Michaelis, ejusdem Ordinis Præmonstratensis, Antuerpiæ, cui hæc nostra S. Norberti Acta inscripseramus. Hic utrasque litteras, quæ ejusdem argumenti sunt et varias reverendissimi Arnulphi dubitationes atque quæsiæ, circa plura vitæ Norberti, minus nota et obscuriora capita continent, ad me pro antiqua familiaritate sua misit, rogans, ut pro se ad allatas dubitationes respondere vellem. Feci quod potui, et responsionem meam ad reverendiss. D. Jo. Chrysostomum detuli. Exinde vitam S. Norberti, cujus causa quæ dixi petita fuerunt, emisit in lucem lingua Gallica Luremburgi anno mccciv Ludovicus Carolus Hugo ejusdem Ordinis reformationis. Est illa auctoritatis suo erudito digna, chronologica serie et candore historico digesta in libros quatuor; quorum singulis seorsim suar subjectæ sunt annotationes ad illustrandam magis historiam. Fatetur obiter in Præfatione, editionem nostram Actorum S. Norberti, et in illa multiplices observationes sibi profuisse: et ego vicissim nonnulla observo in ipsius Incubratione, quæ illustrare nostra magis possint. Præcedat igitur, tum inde, tum aliunde Appendix hæc, Commentario Papebrochiano pag. 832 subnectenda.

2 Pagina igitur nostra 822 col. 2 § 10, prognatus dicitur Norbertus fuisse sub annum MLXXXV, quod per oscitantium typothetarum factum sit, pro MLXXX, uti patet e pag. 836 annot. g, ubi idem annus MLXXX nativitati ejus adscribitur, et vix tardius potuisse natum esse, colligitur ex tempore, quo sacerdotii ordine initiatus fuit sub annum MCV, jam transgressus ætatem annorum xxx, ante quam ætatem presbyterum ordinari ab episcopo, per canones tunc adhuc nefas erat, uti diximus

NOT. 40

NOT. 41

E

NOT. 42

Vita S. Norberti anno 1701 Gallice impressa

F

Nativitas ejus refertur ad an. 1080.

NOT. 37

NOT. 38

NOT. 39

A *mus supra pag. 11 num. 57, ex similis ætate sacerdotii suscepti inferentes tempus nativitatis S. Morandi; qui ejusdem seculi XII initio, uti Norbertus, floruit monachus Cisterciensis; et pluribus ostendit auctor Vitæ Gallicæ prædictæ in notis suis ad librum primum, pag. 57. Imo transgressus jam tunc fuerit Norbertus annum ætatis XXXV, quandoquidem archiepiscopus Coloniensis Fredericus, offerente se Norberto ex improviso, ut proxime inter ceteros ordinaretur, non mediocriter admirans, hominem (Norbertum) per se ipsum demum petere, quod ab aliis sæpe recusasset oblatum, uti legitur in vita cap. 2 num. 9. Hinc merito supponimus, ante tempus per canones statutum, ab episcopis ei ordinationem sacerdotii oblatam non fuisse. Cum igitur expresse hic dicatur, talem ordinationem ei sæpe ab aliis episcopis oblatam fuisse, ac per se ipsum demum petenti a Coloniensi collatum fuisse; non incongruum erit cogitare, a primi episcopi oblatione, quæ sæpe, et a variis episcopis iterata fuit; ad illud, demum petiisse a Coloniensi, quinquennium facile elapsum fuisse ultra annum ætatis ejus trigessimum, si non amplius. Quod mea quidem opinione amplius fuisse potest, et si quis verosimili argumento ostenderit, facile concessero, totidem annis ante annum MLXXX natum fuisse Norbertum, quot quis monstraverit, ultra annum XXXV ætatis fuisse ordinatum presbyterum. Idem quoque tempus nativitatis deduci potest, ex eo quod Norberto ante Burchardum oblatus fuit episcopus Cameracensis, uti legitur in Actis nostris pag. 841 num. 25 fine, et pag. 880 initio. Oblatus igitur fuit Norberto episcopatus post obitum B. Odonis anno MCLXIII mense Junio defuncti, antequam ei subrogaretur Burchardus. Ex quo iterum concluditur, Norbertum tunc ætatem annorum XXX, ante quam episcopus non fiebat, superasse; atque adeo ante annum Christi saltem MLXXXV fuisse natum.*

B *3 Pag. 828 § IV sub titulo, Encomia S. Norberto ejusque Ordini ab ejusdem ævi scriptoribus data referatur Guibertus, S. Mariæ de Novigento abbas, religiosissimus juxta ac doctissimus, primo loco, tum quia is reliquos encomiastes ætate præcedit, tum quia Norberto, adhuc in Galliis agente, familiariter usus fuit, mortuus anno MCXXIV. Guibertus iste S. Anselmi quondam discipulus, commentarios suos, quos Tropologias vocat, in prophetas Osee et Amos et Lamentationes Jeremiæ, sic Norberto inscripsit apud Ducherium pag. 182: Amantissimo Patri et venerabili Domino, universæ caritatis affectione colendo, totius sanctæ interioritatis vero cultori, ac veræ discretionis magistro Norberto frater Guibertus, monachus nomine, peccator operibus, prosperis sui suorumque gaudere successibus. Tum sic præfatur: Arduum nimis et magistris veteribus horrescendum, presentis prophetiæ pelagus aggressuri, ad te (alloquitur Norbertum) liberalissime Doctor, tanti ausus causas, tuæ consilii humilitatis, inferimus: cujus verba excusationis non ambigo, quod modestia tua ea mente suscipiat, qua a me intentione apud tuas sobrias aures promi constat. Ibidem pag. 224 idem Guibertus in proœmio libri IV, ad eundem Norbertum se convertens, ita habet: Tibi ergo, Reverende Magister, in quem non modo nostra, sed et nos appulimus, qui infinitas scientiæ copias cunctis sine livore communicas, totius summam corrigendæ nostræ orationis imponimus, ut secure dilates aut minuas, siquid plus æquo minusve dixisse, tuo judicio, reperiri poterimus.*

4 Denique absoluto commentario suo, quinque libros complexa, Guibertus epistolam scripsit ad eundem Norbertum, qua ejus arbitrio eosdem libros subjicit censendos. Epistolam illam protulit in lucem in suo Supplemento Patrum, ut vocat, Parisiis anno 1686 pag. 489, Jacobus Hommey Augustinianus, ex cod. Bi-

Encomia Guiberti Abb. de Norberto,

ejusdem epistolæ ei inscripta,

blioth. Navarr. ratus, illam a se primum edi, ideoque D monet, ad finem commentariorum Guiberti apud Ducherium appendendum. Verum eadem epistola jam pridem apud eundem Ducherium legebatur suo loco, ad calcem libri V commentariorum pag. 262, sub titulo Epilogus; qualis vere est operis præmissi, quod uti ab initio inscripsit Norberto, ita ad calcem ei offert censendum. His ad lectoris instructionem prænotatis, profero ex eadem epistola seu Epilogo, quæ ad laudem Norberti præcipue spectant. Ita orditur:

5 Quoniam ergo hujus æstuantissimi freti qualemcumque, Deo ductore, portum attigimus, ad te tandem, in quo totius sinceritatis judicium præminere non ambigo, quasi in solidissimo littore commercia nostra, magnis cordis et corporis coempta sudoribus, Magister reverende, deponimus. Nec enim te improvide eligimus hujus nostræ suppellectilis appretiatiorem, imo vigilantissimum discussorem, cui prorsus insolitum scio, sine omnimodæ æquitatis intuitu censoria quempiam jaculari sententia, cujus nimirum operis gressus indesinenter præcurrere consuevit intellectualis consilii palpebra. Non absurde, inquam, præsens opusculum tuis disquisitionibus applicuisse decreverim, præsertim cum indubitanter agnoverim neminem super interioris hominis statu, in cunctis nobis contiguis regionibus, majoris discretionis obtinuisse vim. Nec id injuria. Quid enim spirituale nescias, cum in hujus examinatione te indesinenter exerceas? In his tractibus noctem diei continuas, in hujus contemplationis radio totius interni habitus delectatione conspiras.

6 Quod si ad animales, quorum copia est infinita, magistros, et qui suis dignoscuntur sensualitatibus irreti, aliqua spiritualiter sensa proponerem, studium plane meum, eorum lentitudine considerata, gravissime examinarem. Ad te igitur, qui spiritualiter cuncta examinas, et a nemine judicaris, securus intendo: quia ad liquidum universa, et etiam iis majora, non penetrare non poteris; cum nihil sit aliud quam divinum et spirituale quod vivis. Si qua ergo istis corrigenda perpendis, consilio cum scripturis, quarum tibi non infrequens usus extat, communicato, nequaquam corrigere dedigneris; sciens indubie, quod non ingratum nec ullo modo reperiens; si qua inibi oblitteranda, vel potius immutanda notaveris. Ac tandem post pauca concludit Guibertus, se illa sua scripta non tam Norberti lectione, quam oratione firmanda et auctoranda (aliu lectio habet, auctorizanda) transmisisse.

7 Item, initio § nostri V, pag. 830 producit encomium Roberti de monte, tamquam Sigeberti Gemblacensis usque ad annum MCCX continuatoris. Fateor ita passim scribi ac putari. Verum post diligens examen continuationis istius; opinor, me deprehendisse, Robertum de monte ad annum illum non supervivisse, sed annos circiter XXIV ante vivere desiisse; nec non, continuationem istam non unius, sed trium diversorum collectorum esse: adeo ut pars prima continuationis ab anno MCLXIII, quo Sigebertus obiit, pertingat usque ad annum MCLV; cujus auctor ignotus, circiter illud tempus obierit. Partem alteram, quæ vere Roberti de Monte sit, extendi ad annum usque MCLXXXVI. Postremam denique esse monachi Gemeticensis. Hæc mea opinio, quam pridem concepi, in Dissertatione propria, hoc ipso Junii Supplemento verosimiliter locum inventura, pluribus explicabitur: Interea deduci inde hic potest, encomium sub nomine Roberti de Monte ollegatum, non ad auctorem seculi XIII, sed seculi præcedentis referendum esse, qui sub annum MCLV scripserit, ac forte etiam obierit. Est autem encomium tale; Sub his temporibus (anno MCLXXXI) Ordo canonicus Præmonstratensis etc. uti impressum est loco citato; at-

in qua laudatur a sinceritate,

æquitate,

E discretionem,

assiduitate contemplationis,

perspicuitate ingenii,

aliisque dotibus,

F

Encomium, sub nomine Roberti de monte attatum;

ad secul. 12 referatur.

A que referri debbit ex opinione nostra ad § præceden-
c. 1. tem.

Candidum
habitum

8 Adjungatur hic etiam Ludavici Caroli Hugo, auctoris *Vitæ Gallicæ*, de qua præfati sumus, ejusdem Ordinis Præmonstratensis, sententia circa colorem candidum habitus, quem præscripserit Norbertus suis, ut aiunt aliqui, ex revelatione B. Mariæ virginis, ad honorandum candore vestis mysterium conceptionis ejus immaculatæ. Eoque magis sententia ejus adjungenda hic est quod pridem amali quidam nostri, illo ex capite concitare in nos ex temeraria opinione sua conati sint Reverendissimum Joannem Chrysostomum Teniers, abbatem Ordinis Præmonstratensis in hac civitate, supra laudatum; quasi nos ad Acta S. Norberti tunc nondum illustrata, nudum impressa, prædictum revelationem elevaturi essemus, uti mihi pro sua familiaritate declaravit ipsemet Reverendissimus; simul injungens pro sua æquitate et amore veri, ut nequid propterea prætermitteremus scribere super argumento isto, quod magis consonum veritati judicaremus; se id susque deque habiturum.

a B. Maria
Virg. Ordini
præscriptum
non esse,

9 Post hæc, ad vitum S. Norberti sat multa commentatus est Papebrochius illa de re ad veritatem adstruendum, quæ legi possunt pag. 824 annot. a et pag. 847 annot. f. Sed clarius loquitur Hugo, pag. sua 401, dictaque ibi sua confirmat in Notis pag. 157 fine. Primo loco, relatis quibusdam Viri sancti statutis de Ordine suo, ita pergit: Ist hæc contestatio aliorum contra alios, destruit fictionem quorundam scriptorum posteriorum, qui protulerunt absque teste, quod sanctissima Virgo apparuerit sancto Institutori, præscripseritque in visione miraculosa formam et colorem habitus, ut alumni ejus per candidum vestis colorem honorarent mysterium immaculatæ conceptionis suæ. Et subjungit continuo: Quæ veri similitudo, quod Religiosi, qui tam sollicite sequebantur quævis signa voluntatis divinæ, opposuissent sese tam certæ demonstrationi matris Dei? Estne credibile, S. Norbertum, qui non tergiversabatur suis pandere apparitionem S. Augustini, voluisse iisdem clam esse apparitionem Mariæ? quodque inter rationes, cur illis præscriberet colorem habitus candidum præ aliis, non attulerit illam, quæ omnium erat præcipua, et rem liquido confecisset? Tum alia subnectit dicta sancti Fundatoris, quæ eundem faciunt ac legi merentur.

C
probat Auctor
vitæ Gallicæ.

10 Præterea in Notis ad locum istum, pag. 157, prius dicta multis confirmat, atque fabulam piam (ita vocat ipse) ad originem suam adducit confutatque. Ac primum quidem, talis assertionis vestigium se, ait, reperisse in charta quadam Ludovici XI regis Franciæ, anni MCCCCLXXV, apud Pagium suum in Bibliotheca Præmonstrat. pag. 762. Eandem opinionem secutos esse, Hardegomium, Gasparem Bruschium, Eusebium Nirembergium, Auctorem monastici Anglicani (locos singulorum ipse citat) cisque demum adhæsisse Emin. Cord. Sfondrati in sua Innocentia vindicata, edita 1695: ejus verba e pag. 52 hæc citat: S. Norbertus religionem suam instituit in honorem Conceptionis, juxta communem et unanimem suæ familiæ traditionem, et quæ sequuntur de epistola, quam dicit Sfondratus, a Generali Ordinis Præmonstr. Philippo de Quintavilla ad regem Franciæ Philippum, quingentis annis post institutum a Norberto Ordinem scriptam fuisse. Quam sententiam omnino falsam esse, ait ibi Hugo, et clare demonstrat. Quia nempe talis Philippus nunquam fuit Generalis Ordinis. Quia Philippus rex Franciæ nullus tunc potest fuisse. Philippus quippe, nominis istius sextus et ultimus, fatis cessit anno MCCCL, annis non amplius CCCC ab instituto Ordine Præmonstrat. Atque hæc satis sunt ex testimonio viri eruditi ejusdem Ordinis, ad obstruendum os loquentium unius et aliis persua-

dere conantium sensa sua, quæ contra Acta Sanctorum nostra, gloriam Dei in Sanctis suis cum veritate dilatantia, conceperunt. Qui plura de prædictis scire vult, adire potest et legere Auctorem ipsum.

An recte dictum sit,
Præmonstratenses

11 Idem Auctor, præterquam quod fateatur in præfatione sua, Acta S. Norberti, a Papebrochio illustrata, sibi profuisse; nihil ostendit in illis magnopere sibi displicere, nisi forte, quod ex dictis Papebrochii pag. 824, non recte sibi expensis, notet pag. sua 160, ipsum docere, quod discipuli sancti fundatoris Norberti nudis pedibus incesserint initio Ordinis. Sed locus iste videri potest notatione illa non indigere. Papebrochius vitato loco sic scribit: Invenio, neque lineis vel indusiis ad carnem, vel toralibus ad lectum, usos initio Præmonstratenses; discalceatosque incessisse, insuper et perpetuam servasse a carnibus abstinentiam. Ad hæc respiciens Vitæ Gallicæ auctor, ita reponit pag. sua 108; Norbertus suis nunquam permisit nuditatem pedum, et superaddit pag. 160 notationem hanc; Bollondi continuatores in suis ad vitum S. Norberti notis pag. 824, scripserunt, quod filii sancti Fundatoris incedebant nudipedes initio Ordinis: additque; Nescio ego, ubinam id detexerint. Omnia Ordinis monumenta, maxime antiqua, nihil istiusmodi habent. Primæva ejus statuta, quæ facta sunt sub abbate Hugone anno MCXXVIII, plane contrariam docent.

E

12 Probo hæc ego: nec ideo tamen improbandum video scripta citato loco Papebrochii, qui statutis illis non adversatur. Ait, se invenisse, initio Ordinis, Præmonstratenses discalceatos incessisse. Cæpit ipse Institutor sic incedere; secutus est exemplum primus socius Hugo, qui relictis omnibus, se cum Norberto in eadem vita et paupertate contulit, uti legitur in Vita cap. 5: et apertius apud Hermannum monachum, Quod cum Norberto nudis pedibus ubique proficiscebatur. Nec aliter fecerunt qui mox sessis illis adjuverunt socii plures. Constat Norbertum sic etiam continuasse ab initio Ordinis per sex annos; et jam electum archiepiscopum Magdeburgensem, nudipedem adhuc more suo et vili habitu amictum, inter principes viros, tam ecclesiasticos, quam seculares, longo itinere ad episcopatum suum profectum esse anno MCXXVI. An exemplum sancti ducis, novi tirones sui mundique contemptores, in primo ferebre suo, sub oculis ejus similiter secuti non sint? Ubinam monumentum Ordinis detexit Auctor Vitæ Gallicæ, quod doceat, istis initiis discipulos a magistro suo illa in re dissimiles fuisse? Certe Papebrochius aliud non dicit, tota annotatione sua, quum quod compererit, Præmonstratenses initio Ordinis sui incessisse, nudis pedibus. Quid verius? Annus MCXXVIII, non erat initium Ordinis, qui jam tum ab octennio institutus mire creverat; et octennium istud jure merito initium computari debet ac fuit. Quidquid deinde statutum sit, non tangit ibi Papebrochius. Quod etiam Vitriacus scribat, Præmonstratenses caligis calceatos dormire, ad ista initia referri non potest, sed ad tempora posteriora, quando jam anno MCXXVIII illa de re certæ leges, canonicæ vitæ convenientiores, conditæ fuerant auctoritate Ordinis.

initio Ordinis fuisse nudipedes.

F

13 Addi liceat pauca de Capitulo Ordinis generali (quod Præmonstrati ex præscripto sancti Patris Norberti quotannis in festo S. Dionysii solebat celebrari, quemadmodum testatur in Bibliotheca Præmonstratensi le Paige seu Pagius pag. 254: additque, postmodum a Simone de Perona sub annum MCCCCLXIX celebrari captum esse Dominica quarta post Pascha; et sub Francisco a Longoprato anno MDCV mutatum fuisse in triennale) quomodo illud priscis temporibus agi consueverit. Habeo chronicon Emonis, abbatis primi Horti Floruli in Werum apud Ommelandos prope Groningam, quod orditur ab anno

Capitulum
Ordinis generale
Præmonstrati

quomodo
celebratum
sit an. 1217.

A MCCIII *ue terminatur in anno MCCXXXVII, in quo Auctor multa sui temporis scitu digna, suaque ipsius gesta et itinera, pro fundatione monasterii sui suscepta, distincte narrat; atque inter alia describit, quo pacto celebrari consueverit ac celebratum sit anno MCCXVII capitulum generale Ordinis in Præmonstrato, quo concesserat, atque se et locum novellum, monasterium nempe suum Floridi Horti, imbutum suavi sapore Præmonstratensium consuetudinum in usu vivendi et religione Deo serviendi, obtulit, petens paternitatem, et percipiens, et litteras reportans in hunc modum: Ego Gervasius, Dei patientia, dictus Abbas Præmonstratensis, omnibus in perpetuum. Notum esse volumus. . . quod cum ecclesia Floridi Horti in Frisia per Dei gratiam dilatarî cœpisset. . . vir religiosus Emo ejusdem loci Præpositus. . . veniens ad generale capitulum Præmonstrati, se obtulit et locum suum ecclesiae et ordini Præmonstratensi, quem elegit, et professus fuerat a primis ecclesiae sibi commissæ fundamentis; ipsamque Præmonstratensem ecclesiam immedate matrem elegit, ut ecclesia Floridi Horti tamquam specialis filia Præmonstrati, per Præmonstratensem abbatem, tamquam per patrem regatur, secundum quod Ordinis exigunt instituta. Nos autem etc. Actum anno gratiæ MCCXVII.*

Acta die
primo,

14 Idem Emo formam capituli prædicti, quod per triduum celebratum fuisse, ait, sic descriptum reliquit: Primo die postquam ingressi sunt capitulum abbates Præmonstratensis Ordinis, procurantur litteræ variæ, et pro causis quibuscunque, tam per patres Ordinis, quam per nuntios potentum, et pro excusatione absentium; et conceditur fraternitas supervenientibus per librum solito more, item pro absolutione defunctorum, quibus olim, vel per certum nuntium, vel pro se petentibus per litteras, data fuit fraternitas: quorum litteræ recitantur. Quibus lectis, subjungit abbas: Anima ejus et animæ omnium fratrum defunctorum etc. Pro fraternitate quoque danda, multi tam viri quam seminae religiosæ, pauperes et divites introducuntur.

die secundo,

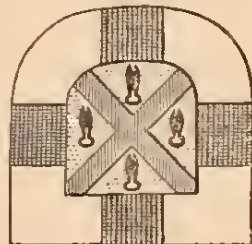
15 Die secunda ante ortum lucis pulsatur unum de maximis signis, et statim omnes surgunt abbates et cappellani, dicentes apud se Primam; et pulsatis omnibus signis, omnes chorum ingrediuntur, et mox abbas ille, cui pridie injunctum fuerit, imponit solenniter, Dum sanctificatus etc. cum Sequentia, Veni sancte Spiritus. Missa itaque percantata, vel usque Agnus Dei, pulsatur nola, quæ suspensa pendet ante ostium capituli vel caminate abbatum, ter interciso sono. Finita missa omnes intrant capitulum, et omnibus decenter stantibus, imponit abbas Præmonstratensis, Alleluia. Veni sancte Spiritus. Quo peracto dicit, Benedicite; et mox abbas aliquis, humilians se ante dictum Præmonstratensem, accepta benedictione, facit sermonem. Postea, sicut prius, fraternitas a supervenientibus postulatur et conceditur, et abbates pro familiaribus suis postulant. His ita peractis, prior capituli abbas aliquis, publice pronuntiat, ut exeant cappellani; et continuo surgunt circatores duo, secundum ordinem, cum scedulis; in quibus continetur, quomodo se habet domus illa, quam visitarunt, in spiritualibus et temporalibus. Quibus recitatis porrigunt chartulas priori capituli; et coram Præmonstratensi se prosternunt dicentes; Siquid minus fecimus quam debuimus, veniam petimus: et abbas subjungit, Indulgentiam etc. Post hæc omnia dicit dominus Præmonstratensis his, qui Diffinitores dicuntur, ut facto prandio convenient, et super singulis, quæ recitata sunt, tractent et disponant.

16 Die tertia, ut prædictum est, ante ortum lucis pulsatur Prima, et ingressi omnibus chorum,

imponitur solenniter, In medio ecclesiae. Abbates interim qui volunt, missas celebrant, missa vero percantata, pulsatur nola capituli, ut dictum est; et omnibus in templo constitutis, imponit dominus Præmonstratensis, Veni creator. Postea dicit, Benedicite; et rursus fit exhortatio. Diffinitores autem, si adhuc habent indidiscussa, iterum conveniunt seorsum, et alii, quo libet exeunt. Fit tamen interim exhortatio in capitulo claustrî, cui multi intersunt. Reversis vero diffinitoribus in capitulum, pulsatur nola, et conveniunt singuli abbates; et surgens prior capituli dicit; Exeant cappellani, et nuntii abbatum remaneant; et ex tunc de tabula pronuntiat quaecunque diffinita sunt et scripta, videlicet de abbatibus deponendis, quibus dicitur; Abbates illi præ insufficientia sua cedant. Et statim surgunt et reddunt sigilla; et dat eis prostratis indulgentiam. Quibus rite de abbatibus peractis, surgunt, et capitulum claustrî intrant; et si quæ sunt de culpis subditorum ordinata, pronuntiantur in audientia omnium. Postremo dominus Præmonstratensis, more Prefationum in Parasceve, orat pro omnibus gradibus ecclesie. Tandem accensis candelis et allatis stolis et baculo pastoralî, excommunicantur proprietarii, et alii secundum ordinem, et dicit: Omnis proprietarius etc. auctoritate Domini nostri Jesu Christi etc. subjungens, Fiat, fiat; et projicit ad terram candelam, quam tenuit; et alii abbates similiter. Postea subjungit, Confiteor. Misereatur. Indulgentiam. Sequitur Benedictio, Sit nomen Domini benedictum. Adjutorium. Benedicat. Atque hæc sint paragraphus vi, commentario Papebrochiano subnectendus.

Nunc ad alia quædam emendanda, tum quæ ego, tum quæ amicus noster adac. R. D. De Vaddere, Prior in abbatiâ Parcensi Ordinis Præmonstratensis prope Lovanium, in Actis S. Norberti observavimus, procedo: quibus et adjungam suis locis nonnulla, quæ diligentia scriptoris vitæ Gallicæ eruit nuper atque impressit. Imprimis igitur, mullet dictus D. Prior in figura nostra, pag. 789 sculpta, representari vera insignia S. Norberti, quæ sunt, ait, scutum argenteum cum nigra cruce, supra quam est parvula, cujus fundus est aureus, cum decussi miniato seu rubro, quaternis ejusdem coloris forcibus sociato: quæ etiam familiae sunt de Genep; et sic depicta idem Prior nobis submisit, uti hic exhibentur. Atque hinc meminisse oportet, illa quæ in commentario nostro numero 7, de insignibus notantur, conformiter hisce mutanda esse. Nota item, pileum ipsius archiepiscopalem debere utrique ex parte pendulos habere floccos decem. Quod ipse potest

Insignia S.
Norberti

notasse ex horum temporum usu, quando Archiepiscopi passim suis pileis appendunt utrimque decem floccos. An autem tempore S. Norberti id in usu fuerit, non est operæ pretium hic determinare distinctius.

Pag. 785 num. 4 § 14 post — familia — intra illic signatam parentthesin adde — Monet autem D. Prior Parcensis, id nunc amplius non obtinere: sed bis in anno fieri solenniter pro ejusmodi defunctis, videlicet postridie festi S. Gregorii Papæ, die XIII Martii, et feria tertia post festum sanctissimæ Trinitatis non impedita —

Pag. 790 num. 17 sub paragrapho vi, primo loco addenda sunt, quæ paulo ante in hac ipsa Appendice nostra ex Guberti abbatis commentario retulimus pag. 22 num. 3.

Pag. 791 num. 20 in fine, adde — Memoratus hic Walterus, aliis Gualternus et Galternus, abbas S. Martini

A Martini Laudunensis a sancto Patre Norberto constitutus, et post multos annos factus episcopus Laudunensis, agnoscitur a Parcensibus suis Pater obbas, qui ordinata illic Ordinis sui disciplina, subinde e suo Laudunensi monasterio primum illis moderatorem præfecit, virum religiosissimum Simonem, uti referunt Miræus in Chronico, et Pagius in Bibliotheca Præmonstr.

Pag. 792. Initio paragraphi v (ubi de encomio e Supplemento Roberti de Monte, ad chronicon Sigeberti Gerablacensis) quidam mutari posse, diximus videnda in hac Appendice pag. 22 num. 7.

Pag. 810 annot. c in fine adde — Hugo in vita Gallica pag. 72 scribit, Bartholomæum an. MCLII, XIII Julii mortuum. Ubi diem istum, contra communem scriptorum sententiam invenerit, non scio, nec ipse indicat. Nos cum Chrysostomo Henriquez, Chulmoto, Saussaya, ad diem XXVI Junii mentionem ejus facimus inter Prætermisos, uti jam dictum est. Proponit ibidem etiam epitaphium Bartholomæi, diversum ab illis duobus, quæ leguntur in notis Dacherii ad opera Gualberti abbatis Novigenti pag. 639, atque apud Sammarthanos: in quo opera ejus pia, et fundationes monasteriorum sigillatim indicantur: sed perobscurum est et minus facile intellectum, quam quod apud Sammarthanos in episcopis Laudunensibus sic legitur de Bartholomæo, circa tumulum ejus:

Epitaph. Barthol. ep. Laud.

Qui jacet hic Præsul, Marianam condidit ædem Lauduni, pariterque domus Antistitis ustas. Templum decem instruxit, Benedicto contulit unum. Bernardo quatuor, Norberto quinque piavit. Dat diadema genus, Lauduni ecclesia mitram, Funera Funiacus, lauream et astra Deus.

NOT 41

Pag. 807, col. 2, lin. antepenult. ad vocem Romana nota litt. b, et pag. sequ. inter Annotata ceteris litteris retroactis, tam sic pone:

b Sicut ea pars Brabantia, in qua est Nivella, vocatur vulgo Brabantia Romana, a vulgari istic lingua, scilicet Walonica: ita non alia, quam vulgari illa, hic dicitur demon interpretatus, quæ primum Latine prolucens fuerat ex sacris Canticis: deinde Teutonice lingua usus, propter alios Brabantos, Teutonice loquentes.

NOT 45

Pag. 810 annot. d in fine addantur hæc — Instrumentum fundationis, factum per Godefridum comitem Namurcensem et Ermensendam comitissam anno MXXXI, producit in vita Gallica pag. 147; et subiungitur aliud Alberonis episcopi Leodiensis, in confirmationem prioris, datum anno MXXXIV; ac denum additur epitaphium utriusque funditoris, quod super eorumdem mausoleum legitur Floressii. Illud tamen valde antiquum non esse, vel inde opparet, quod Godefridus atque Ermensendis ibi dicantur numerare seros nepotes suos, inter Divos seu Sanctos. Ut seri nepotes sint, debent seris post illos temporibus virisse. Tum vero, vox Divus, pro Sancto, in rebus ecclesiasticis prisci usus non est, neque in Breviario Romano uspiam (si recte animum eo adverti) reperitur saltem ante seculum XVII. Est autem epitaphium hujusmodi.

Epitaph. Godefridi et Ermensendis.

A regie stirpis majoribus ortum æque repetunt Godefridus et Ermensendis; Imperatores, reges, heroes, sacrorum principes, divos,

Numerant inter posteros et seros nepotes. Probandæ regie munificentia una sat est Floressia.

Infimorum conversorum professo statu, Ostentationis fastum depresserunt, Illuserunt veste candida.

Vixerunt conjuges pacifici.

Faxis, lector, dormiant confratres in pace.

NOT 46

Pag. 826 col. 1 post annotationem adde, Quamquam hos cur adeo diversos habitu dico? Non fuerunt certe initio hujus seculi, saltem in provinciis ad Rhe-

num sitis. Habeo enim Catalogum Monasteriorum Ordinis Præmonstratensis, numero CCCCLXXIII, per Circarius XXXIV distributorum, impressum Colonia anno 1612, cui præfigitur effigies sancti Funditoris, a C. de Mallery eleganter sculpta; quam si nunc, nomine rescisso, intuearis; non S. Norbertum, sed S. Dominicum, videre te ibi expressum jurebis, in sui Ordinis tunc temporis strictiori habitu; nec enim sculptura colores semper curat discernere. Ipsum vide.

E

Talem autem mihi videor etiam Steinfeldæ vidisse B. Hermannum Josephum, laxiori multum capitis manicisque, quam Belgæ nostri, et nunc utuntur et tunc utebantur. Diversitatem vero hanc non aliunde fluxisse puto, quam quod eadem strictiora fuerint antiquis in Belgio Canonicis, quorum novissimam habitus mutationem etsi non usquequaque sequuntur Præmonstratenses nostri, sequuntur tamen in usu et forma quadrati pulvi aliisque nonnullis: nec desunt qui capuciolum ipsum, omnibus Canonicis secularibus nunc inusitatum deponendum censeant, aliis merito refragantibus: eodem enim jure etiam Scapulare deponeretur, quod tamen ad essentiam habitus Præmonstratensis pertinere censet Pagius pag. 23, negatque S. Norbertum hujus gestandi fuisse primum auctorem, cum in antiquis, et successive apud omnes claustrales, pro essentiali semper habitu delatus fuerit: mox autem ad prædictorum confirmationem, S. Dominicus habitum laneum et candidum cum Scapulari, juxta formam habitus Præmonstratensium Canonicorum confectum, induit, et Fratres sui Prædicatorii Ordinis eo vestiri voluit; Præmonstratensibus tantum ex colere birri seu cappæ dissimiles, quod illorum nigrum sit, nostrum vero album et candidum. Hinc illa inter utrumque Ordinem sancta communio, cujus testis Fr. Franciscus Janssens Elinga, ante libellum cui titulus, Auctoritas S. Thomæ, a Petro de Alva revincta, nunc soluta, Abbatem Macarium alloquens; Ordo vester, inquit, anno MCCXXX, in Comitibus Præmonstrati celebratis, Ordinem nostrum in partibus Teutoniæ participem fecit privilegiorum omnium et beneficiorum, uti patet l ex litteris originalibus in Conventus nostri Antuerpiensis Archivio reservatis.

F

Pag. 819 in fine annotationis totius a, sic prosequere — Inspexi loco citato Pagium, ex quo nostra hæc incaute sumpta sunt; et compri, æque apud ipsum atque hic, perperam signatum esse annum, quo diploma legatorum

NOT 47

Error Pagii
correctus.

A Legatorum sedis Apostolicæ, Petri et Gregorii cardinalium datum sit, MCXXV. Convincitur falsi, ex reliquis ibidem conjunctis chronologicis characteribus. Legitur enim apud Pagium: Scriptum Noviomî quarto Kalendas Julii, anno incarnationis dominicæ millesimo centesimo vigesimo quinto. Pontificatus autem Domini Calisti II Papæ, anno sexto. Annus sextus Calisti cœpit currere anno MCXXIV ab initio Februarii, quo mense creatus fuerat anno MCXIX Calistus idem obiit anno MCXXIV mense Decembri. Petrus et Gregorius cardinales, qui diploma signarunt Noviomî, nominant se Legatos ejusdem Calisti. Quo igitur pacto possunt ipsi signasse annum MCXXV, quarto Kalendas Julii; quando jam a semestri successerat Calisto Honorius Papa II? Aperte hinc consequitur, Pagium scripsisse annum MCXXV, pro MCXXIV, et decessores nostros indurisse in eundem errorem, immemores, se initio ejusdem annotationis recte posuisse, Honorium II Papam creatum esse anno MCXXIV exeunte; quod verum est.

NOT 48

Pag. 833 num. 8, lra. 10 a fine post — aspersio-nem adde, Anselmus Gemblacensis, seu quisquis alius primo Anselmi exemplari nonnulla addidit in editione Miræi, ex plurium MSS. file peculiari characterè impressa; ad annum MCXV sic scribit; Tanchelinus hæreticus, qui Antuerpiam, Walachram, et circum-jacentes insulas, et maritima loca in partibus illis, multis hæresibus infecerat, occiditur: eo scilicet quem Robertus de Monte nos docuit modo. Et in hunc quidam hand insulsus Porta, Canobographiæ pag. 8 allegatus, sic lusit, ut eam nominis rationem probet qua usi Trajectenses.

Quis furor ardentis Tanchelmi pectus adurit?

An putat immemorem criminis esse Deum?

Ne nimium exultet terreno liber hiatu.

Si rennat tellus hoc caput, unda petet.

Est qui suspicetur etc.

N T. 49

Pag. 838 Annot. a adde — Eodem adhortante, pro suo in Ordinem eorum antiqua benevolentia, Stephanus Metensis Episcopus an. 1136 confirmat donationem, ab Abbate Trudonensi, in allodio Averbodiensi portionem habente, factam ecclesiæ illic fundatæ Præmonstratensibus, pro eo quod ipse in Trudonenses habebat jure; ut appareat foundationis illius initium merito ad annum 1128 refertur, quo in Germania Nuntius fuit Gerardus, etsi illa non fuerit plene perfecta ante annum 1135. Qua de re vide Corollarium 3 num. 5.

NOT 50
Thenolia
Ordinis Præ-
monstr.

C Pag. 838 annot. f. Dele totam, ac repone — *Hic locus, Telonias vocatur ab Herimanno apud Dacherium pag. 544; idemque ibidem pag. 550, de eodem loco sic scribit: Porro locum, qui Telonias vocatur, quem dominus Norbertus dixerat Religioni quidem congruum, sed non sibi a Deo destinatum; nolens Episcopus dimittere vacuum, posuit ibi aliquos ex clericis præfite ecclesiæ S. Martini Laudunensis: abbateque eis ordinavit dominum Walfridum, virum religiosum. Quod factum fuerit anno MCXXXV. Ait enim Bartholomæus episcopus in sua illa super re diplomate, anno jam dicto dato, quod in Thenoliensi, ita ibi scribitur, ecclesia canonicum Ordinem ad tenorem ecclesiæ S. Martini Laudunensis, Ordinis Præmonstratensis, a qua prædicta ecclesia institutionis et religionis suæ sumpsit exordium, perpetuo tenendum statuerit. Abest porro Thenoliensis ecclesia ista leucis duabus a Vervino superestque hodieum.*

NOT 51
Item ecclesia
S. Martini
Lauduni.

Pag. 838 num. 16 § 5 ad illud, B. Martini ecclesiola, fige hanc † aut similem notam, eundemque denuo fige pag. seq. initio Annotatorum cum hac observatione. † Instrumentum, quo ecclesiolam illam Præmonstratensibus possidendam dedit Bartholomæus episcopus, extat in vita Gallica pag. 223, signatum anno MCXXIV: eique abbatem proposuit Norbertus

Gualterum discipulum suum, ex Præmonstrato eo translatus, qui locum paucis annis mirifice auxit, pluresque abbatias suæ S. Martini acquisivit filius Pater abbas, quas inter et Parcensem prope Lovanium; ac Thenoliensem, de qua capite præcedenti onnot. f; ac tandem ex abbate creatus est episcopus Laudunensis, postquam Bartholomæus anno MCL deposito episcopatu concesserat Fisiuacum, inter monachos Cistercienses paraturus se ad beatam mortem, qualis obtigit etiam Gualtero, ipsius in episcopatu successor, anno MCLIII die v Octobr.

De Abbatibus S. Michaelis Antuerpiæ.

Pag. 933 num. 59 ver. 2 deleantur ex voluntate Papebrochii quæ sequuntur post, vi Januarii, — usque ad — *Hic autem notat —* NOT. 52

Pag. 935 num. 68 ver. 4 dele — qui nobis — cum versu sequenti. Ibidem ver. 18 sic lege distichon, quo tempus regiminis notatur. NOT. 53

Annis bis denis, cum bis quatuor duodenis, hic fueram Rector: ora pro me, rogo, lector. Annus per menses 12 expressus.

Tum, reliquis usque ad finem numeri ejusdem cancellatis, hæc substitue. Obiit decessor Godefridi Henricus in octava S. Michaelis, sive vi Octobris, anno MCCC: obiit Godefridus ipse, xi Januarii MCCCXXVIII. Hæc certa sunt ex epitaphiis. Intercesserunt igitur inter utriusque obitum anni xxvii. menses iii. dies v. Ex quo consequitur anno xxviii sui regiminis obiisse Godefridum, siquidem intra tres menses ab obitu decessoris sui, quod merito supponi potest, creatus fuit abbas. Quod tempus per annos xxviii integros expresserit, ut sæpe usavenit in talibus, præmissi distichi scriptor: utque formam metri Leonini haberet, octo annos, per bis quatuor duodenos nempe menses, indicatos voluerit. Duodenis igitur, subintellige mensibus; aut meliorem offer explanationem.

E

Quantum porro Godefridus iste promoverit monasterii sui jura, intelligi potest ex diplomate monasterii Eynhamensis Ordinis Benedictini in Flandria prope Aldenardum, quo cedit illud abbati et conventui monasterii S. Michaelis Antuerpiæ Ordinis Præmonstratensis, omnia et singula bona, jura, juris lictiones et minores justitias, quocumque nomine censeantur; in parochiis de Deurne, de Borsbeeck, de Wesele, de Wyncgem, de Wommelgem et de Merxem ... pro certa parte, ab iisdem abbate et conventu innumerata pecunia plenarie persoluta... Et Joannes Dei gratia Fdux Lotharingæ, Brabantie et Limburgiæ, præmissa omnia et singula laudat, approbat et ratificat; et dicto abbati et conventui S. Michaelis Antuerpiensis legitime warantare promittit. Et ob hoc sigillum suum in testimonium omnium præmissorum, litteris præsentibus duxit apponendum. Datum anno MCCCXXII, die Divisionis apostolorum, id est xv mensis Julii. Integrum diploma legere est apud Le Roy in Notitia marchionatus Antuerpiensis pag. 104.

Bona Præmonstratensis - bus Antuerpiæ acquisita

In Abbatia Tongerloana ejusque Prælati corrigenda.

Pag. 938, num. 20, in primo abbate Henrico, ad calcem subnecte: Ad hujus petitionem Henrici, venerabilis abbas de Tongerlo, declarat Godefridus dux Lotharingæ, idemque Brabantie, utique tertius sui nominis, quod advocatiam illius loci a glorioso Romanorum rege Conradus suscepit, ut omni exactione exclusa, et tali conditione supposita, nulli eam, nec ipse, nec aliquis successorum suorum, in feudum dare debeat; sed omnia ei hactenus collata et deinceps rationabili modo conferenda, quæ defensione ac patrocinio tueri debeat, et omnem injuriam Deo adjuvante propulsare.

NOT 54
In abbate 1,
Henrico;

A pulsare. Simul liberali animo et grateranter concedit, ut si quis de familia et de ministerialibus suis eidem ecclesie conferre voluerit aliquod suum allodium, libere hoc faciat: fratres autem mea, inquit, freti auctoritate suscipiant, et in proprios usus redigant. Diploma integrum extat apud Mirrurum in Donationibus Belgicis lib. 2 cap. 49, a voriis subscriptum.

In 2, Huberto: In fine de obitu ejusdem abbatis adde — Ita quidem scribit Sanderus. At in Necrologio veteri Tongerloano signari obitum illius, v Idus Decembris, suggestit mihi adm. R. D. Reinerus Vichet, abbatie Tongerloane canonicus, nuper Pastor in Weinegem, vir studiosus, ac talium curiosus scrutator, qui, cum de abbacia illa ejusque abbatibus e Sanderis præcipue collegerat Papebrochius, diligenter legit, contulitque cum certioribus monumentis sui monasterii, ex quibus non pauci, præsertim, quæ ad chronologiam faciunt, collegit, atque pro sua humanitate mecum communicavit, in sequentibus usui futura.

in 4, Hermannus;

Ibid. in quarto abbate Hermannus, deletis paucis, quæ de illo ibi habentur, sic lege — Sub illo donationes monasterio factæ sunt anno MCLXXXIII non una: item anno MCLXXXIX a Godefrido dace Lotharingæ, uti legitur apud Sanderum. Imo et suggerit prædictus D. Vichet, eidem Hermannus Henricum archidiaconum Leodiensem investituram dedisse ecclesie de Alphen anno MCCV. Quapropter tunc adhuc in vivis fuit; nec diu post superviverit. Quandoquidem ad successorem ejus Henricum II istius nominis abbatem, pervenerint anno MCCVII ecclesie parochiales dux, nempe Happaert et Hoogeloon, in diocesi nunc Silvadicensi; uti scribit Sanderus ex archivo, ut ait, Tongerloensi. Scribe igitur apud nos de Hermannus, quod obiit sub annum MCCVI.

in 18, Huberto 2

Ibid. col. 2, in xviii abbate Huberto II, cognomento Back, reforma epitaphii versam primum, quod ita mihi suggerit D. Vichet; Mille trecentenis, sed I ter, ter quoque denis. Quod nisi crederem, virum accuratum sic scriptum invenisse: mallem ega sic scribere metri causa, Mille trecentenis, sed et I ter, ter quoque denis.

in 20 Waltero;

Ibid. in xx abbate Waltero Back, de quo pauca nostra, descripta sunt ex Sanderis, qui scribit, defunctum officio anno MCCCLXVIII. Occurrit autem D. Vichet; Quomodo tunc tantum defunctus officio, qui anno MCCCLXV in vigilia S. Andreae apostoli scribitur monasterii Præpositus fuisse? Quod officium distinctum omnino erat a Prælatu. Constat insuper, Ægidium de Hildernisse abbatem fuisse ix Martii MCCCLXVII. Considero, domesticum isthæ per otium melius inquisivisse, quam exterum Sanderum, quamvis et hic passim dicat, sua se ex archivis Tongerloensibus (fortassis tamen non tam per se, quam ex suggestionibus aliorum) hausisse. Quamobrem noto imprimis, Walterum istum annos prope modum xxx dignitatem abbatialem gessisse; utpote cui varis cessiones parochiarum factæ, illustriumque virarum inscriptæ sint litteræ, ab anno MCCCXXVIII, usque ad annum MCCCLXV, utrinque inclusive, indicatæ a Sanderis. Et ultima quidem cessione Waltero abbati facta a Petro episcopo Cameracensi anno MCCCLXV, citatur etiam a D. Le Roy in Notitia Marchionatus S. R. I. pag. 280. Quapropter quod notatur alicubi, abbas ille, eodem anno in vigilia S. Andreae apostoli, id est xxx Novembris, Præpositus fuisse monasterii, concedere non possum, nisi certius ostendatur, ipsum, qui tum longo tempore Abbas fuerat, dignitatem illam tunc deposuisse, ut Præpositus fieret. Si quod tamen tale scriptum extet, ubi Præpositus vocatur, opinabor, titulum istum illic designare ipsum Abbatem, qui totius monasterii eminenter Præpositus est. Si porro eonstat, Ægidium de Hildernisse abbatem fuisse die ix Martii MCCCLXVII, regimen decessoris ejus Walteri Back, ulterius extendi non debet, dicendumque est, ipsum obiisse sub annum MCCCLXVI.

an hic ex abbate factus sit præpositus.

De Ægidio, jam memorato, abbate XXI, diximus cum Sanderis, obiisse anno MCCCLXXIX. Sed occurrit iterum D. Vichet; At evidenter litteræ clamant, anno MCCCLXXVII Wilhelmum abbatem fuisse. Litteræ talis nullæ nobis hæc sunt, neque indicatur hic, ejus sint. Si probæ sunt, restringatur etiam regimen hujus abbatis Ægidii saltem ad biennium; signeturque, obiisse anno MCCCLXXVI, aut forte sequenti (si post mensem Junium clamantes illæ litteræ fuerint signatæ) die vero, qui in Necrologio notari dicitur, xii Junii.

In xxii abbate Wilhelmo II, de Comtich, diximus, illum obiisse anno MCCCLXXIV. Forte scribi debuit MCCCLXXXIV. Si error in priori numero est, profuerit exasculantia Sanderi aut typothetarum ejus. Legitur enim ibi, anno MCCCXC Wilhelmo resignationem factam esse a Rutgero de Oudem; et paulo post, anno MCCCLXXXIV Joannam ducissam, ad instantiam Wilhelmi abbatis solennibus litteris ratificasse ac stabilivisse cœnobio Tongerloensi omnes chartas, privilegia, jura etc. Obiit Wilhelmus eodem anno, utique MCCCLXXXIV. Sed hic errorem esse suspicatus fuerit Papebrochius, quia jam ante scripserat Sanderus, anno MCCCXC resignationem factam Wilhelmo abbati a Rutgero. Ita ut Wilhelmus ante annum istum non potuerit obiisse; sed recte quidquid post. Verum hæc accuratius definit D. Vichet, qui observat, in anno obitus Wilhelmi errorem esse; quia, inquit, licet Sanderus et alii notent, obiisse MCCCLXXXIV. Necrologium tamen vetus diem obitus ponit MCCCLXXXV, x Octobris. Hoc igitur anno ac die signetur etiam apud nos ejusdem obitus.

D in 21, Ægidio de Hildernisse;

in 22, Wilhelmo de Comtich;

E

In xxiii abbate, Joanne III, de Gravia, observat idem D. Vichet, perperam scriptum esse, quod obiit die xxix Decembris. Patet enim, inquit, ex lapide sepulchrali, obiisse xix Decembris, anno nempe, quem nos signavimus, MCCCC.

in 33 abbate Joanne de Gravia;

In xxiv abbate, Joanne IV, Sichemensi, qui dictus fuit, Gerardi. Ibi versu 6 scribitur — Fundavit is canonicos xii in Diest cum suo Præposito, de quibus supra — Sumpta hæc sunt ex Miræi chronico Præmonstratensi, tum in epistola dedicatoria, tum pag. 201, ad annum MCCCCXXVIII. Sed perperam ita scripsit Miræus, uti observavit Sanderus, ac transferri debet fundatio illa ad annum MCCCLVII. Quamobrem quæ jam dixi, Fundavit is canonicos xii etc deleantur, alio transferenda. In ejusdem Joannis epitaphio versus secundus, uti monet Vichet, sic legendus est. De Zuchien natus abbas, jacet hic tumulatus. Item versus ultimi postremam partem, ad Superos; mutandum, ad supera. Quod magis metrum Leoninum refert, quale etiam in reliquis apparet. Hinc versum tertium ab epitaphio, post — non invenitur — sic continua — opud Sanderum. Nunc tamen disco ex certiore relatione, in ecclesia Tongerloana extare adhuc plures lapides sepulchrales, istiusmodi epitaphiis insculptos, quæ cur Sanderis transmissa non fuerint, nescio. Nobis nunc unum alterumque indicatur a D. Vichet, paulo post referenda.

in 24, Joanne Sichemensi;

F

In xxv, abbate, Theodorico ab Haren, appone ad calcem illic dictorum — Hartenus Papebrochius, qui annum obitualem Theodorici, ex litteris a se citatis, definit esse MCCCCXLVIII, non VII, uti posuerat Sanderus, nullum citans auctorem, instrumentum aut chartam. Lectis autem istis Papebrochii scriptis, scribit mihi D. Vichet, litteras ab ipso citatas, non posse x Maji MCCCCXLVIII datas fuisse, quandoquidem Theodoricus certo obiit anno præcedenti MCCCCXLVII; idque constare ex epitaphio ejus, quod ante pyramidem venerabilis Sacramenti, lapideo in tumulo, sic æneis inscriptum litteris legitur:

in 25, Theodorico

Inter Prælatos redolens flos iste serenus,
De Haren natus, Theodoricus, hic tumulatus, etc.

Qui

A Qui fere bis denis annis rexit minus uno:

Mille semel, centumque quater, septem, quadraginta.

Virginis in Mariæ decessit etc.

Vellem, totum, uti extat, transmissum fuisset epitaphium; tum totum quoque hic fuisset recensum; præsertim quæ in fine desunt: inde enim verosimiliter innotesceret, quæ virginis in Mariæ festo mors Prælatum abstulerit; simul judicari certius posset, an litteræ, a Papebrochio citatæ, quæ post obitum Prælati scriptæ fuerunt, non potuerint unno MCCCCXLVIII datæ fuisse. Interim quod ad annum obitalem spectat, præferatur inscriptio sepulchri auctoritati litterarum citatarum; et reputatur in præmissis, obiisse anno MCCCCXLVII.

Pag 949 in xxvi abbate, Henrico IV, de Voren. De hoc aliud non scripsimus, quam quod obiit anno MCCCCLVII; uti et scripserat Sanderus, dicens: Dum labitur annus MCCCCLVII, in cælestem migravit patriam abbas Henricus. At rursus, inquit Vichet, invenitur epitaphium,

Abbas Henricus, virtutum flore politus, etc.

Mille quadringenti, sex x pariter, duo præter,

Dum fierent, Dominum tulit hinc Dionysius ipsum etc.

B Hic iterum desiderio integritatem epitaphii. Ex allegata tamen epitaphii parte intelligo, obiisse Henricum prædictum unno MCCCCLVIII in festo S. Dionysii, ix Octobris. Idem igitur annus atque die signentur etiam apud nos. Fandurit idem Henricus canonicos XII in Diest, cum suo Præposito, non anno apud Miræum signato, sed MCCCCLVII, die XII Januarii, uti legitur in instrumento, hac de fundatione dato a Ludovico Barbonio episcopo Leodiensi, cujus diæcesis Diestemium tunc erat, apud prædictum Miræum in Donationibus Belgicis pag. 297.

In xxvii abbate Henrico V, de Kemminagio, delenda sunt omnia illic nostra, et substinenda hæc — Scripsit Sanderus pag. 25, ipsum mortuum esse anno MCCCCLXX. Atque iterum scribit pag. 63 col. 1, ipsum obiisse anno MCCCCLXIX, in vigilia Paschæ. Hæc conciliare Papebrochius fuit conatus recurrendo ad diversas annorum epochas initiales. Alias enim, ab aliis atque aliis nationibus principium anni ductum fuit a Kalendis Januarii; alias, ad die XXV Martii aut festo Paschali; ut alias consuetudines prætermittam recensere. Sed istum recursum suum ad tempus paschale pro anni principio, tum hic, tum alibi in hoc suo tractatu, cupit Papebrochius nihil fieri, et annorum principia ad Kalendas Januarii referri. Hinc Henrici hujus de Kemminagio obitus referatur, uti libititaria sua habere, ait Vichet; ad annum MCCCCLXX et diem XXII Aprilis, qui non vigilia Paschatis illo unno fuit, sed ipsum Pascha.

In xxviii abbate, Joanne V, de Kinschote. Apponit finem — Notat Vichet, obiisse MCCCCLXXVII.

In xxix, Wener de Haller. Scribit de hoc cum Sanderus Papebrochius, mortuum esse anno MCCCCLXXXVII. At sequenti mortuum, asserit sæpe laudatus Vichet.

xxxiii abbas, Antonius I, Streysters — lege — Arnoldus Stryters — Versu penultimo post, quinquaginta — sic proseguere — Hic est quem supra in serie abbatum S. Michaelis pag. 953 num. 92, una cum abbate Parcensi, legimus Antuerpiam venisse visitatorem, ad res in S. Michaelis componendas, Obiit etc.

In xxxiv abbate, Jacobo Veltackero, ver. 7 — nescio tamen, an consecratus — lege — non tamen consecratus, uti monet D. Vichet.

In xxxv, Walthero Corsworm. Ad calcem gestorum ejus sic continua — Numeratur inter abbates, inquit Vichet, quamvis tantum fuerit administrator bonorum.

xxxvi abbas, Nicolaus Mudtzaer Silvæducensis Junii T. I.

— lege e correctione D. Vichet — Nicolaus Mutsaerts D a Tilborgh — In fine clogii adde — Uti constat ex epitaphio ejus, ante principem aram tumulati, circum sepulchrum sic scripto apud Sanderum: Reverendus in Christo Pater ac Dominus D. Nicolaus Mutsaerts, Silvæducensis. Vixit annos LXXIX. Rexit annos XVII. Obiit anno MDCHX. XV Kal. Decembris. Atque hinc Silvæducensem quoque fecerit illum Papebrochius. Et cur dubitaret de eo, quod in epitaphio legebat? Sit tamen patria Tilburgensis sive a Tilborch; fuit saltem natione Silvæducensis, sub cujus civitatis territorio Tilburgum est.

In xxxvii abbate, Antonio Stalpaert. Versu 10 dele — anno MDXVIII — Quod erratum putat D. Vichet.

Quia, inquit, ante annum MDXCV de fundando Romæ collegio, nulla mentio invenitur. Nom igitur anno MDXCV fundatum sit? an tantum mentio de fundatione futura, tunc invenitur? Vellem, certum tempus et annum docuisset.

In xxxix abbate, Augustino Wichmanno, ad finem isthæc adjuge —

In præmissum commentariolum a versu 5, plusculum animadvertit D. Vichet, quæ ipsiusmet verbis mox referam. Nostra illic sunt: Feliciter Wichmannus abbatiam regebat, cum Chorographiam monasterii scribebat Sanderus; non autem ab aliis scriptam (ut plerasque similes) adoptabat in nomen suum; quæ deinde tamen prohibita est in publicum ire. Exemplar nihilominus unum aliunde obtinui: sed primo folio mutilum; ut etiam habent pauci illi, qui obtinere alia exempla potuerunt. Causam ejus sic mutilandi et supprimendi non divino. Hæc nostra: in quæ tripliciter animadvertit D. Vichet, prout sequitur: et primo quidem in illa verba, sic ab ipso extracta —

non autem ab aliis scriptam adoptabat in suum nomen — Scilicet, inquit, uni Sanderus archiva nostra patuere. Neque negligentes fuimus eidem ejusmodi notitias communicare. Chroicaon penes nos habemus, ab annis CL circiter compositum, quo usus est Sanderus; et de verbo ad verbum, serie male immutata, et quibusdam fere semper erronee apposis, Chorographiæ suæ inseruit. Posteriora, ut auctor ipse fatetur, suppeditavit Wichmannus. Deinde in hæc — ut etiam habent pauci illi etc. ait: Quomodo pauci, quod larga semper manu, etiam non petentibus largitum fuit? edo ut ipse, dum archiva nostra discuterem (in quorum atrio exemplaria neglecta et a muribus corrosa jaculant) non habens amplius, quibus darem, hortulanis etc. dilaceranda præbuerim. Denique in illa — causam sic mutilandi non divino. — Sunt, inquit, varii ex nostris, qui et primum folium habent; nec in eo aliud est reperire, nisi testimonia illustrium virorum de Tongerloa. Alia vero exemplaria mutilata sunt, ne impetrum integra ceteris chorographis unirentur; et ne hac videretur a nostris composita; ac defuisse in tam vasto Tongerloano campo ingenia, quæ verius, ornatus et magis ordinate componerent. Hæc animadvertiones, quæ solum Chorographiæ Tongerloanae scripserunt non injunctæ accident.

In XL abbate, Alberto de Ursino, ad finem ibi dictorum annexæ — Ex versu 15 citans ista verba idem D. Vichet — De jurisdictione, quam in locis Calmpthout etc. jam inde ab anno MCLIX obtinuisse creduntur — nempe Tongerloenses; sic interrogat: Quomodo ergo in litteris Eugenii PP. III, datis MCXIV, Idibus Martii, eadem jurisdictio nobis asseritur?

Quando circa annum MCLVI, parvulus vir Bernerus de Riseberga beneficit Huberto abbati, alteram dans partem jurisdictionis in Calmpthout, nempe in Eschen? Quomodo anno MCLVIII ab Episcopo Leodiensi et Duce confirmata? Quomodo anno MCLIX, Episcopus Leodiensis, Indictione VII, auctoritate

not. 55
in 26, Henri-
co IV;

in 27, Henri-
co V;

in 28 Joann-
e;

in 29 Warne-
ro;

in 33, Arnol-
do Stryters;

in 34 Jacobo.

in 35, Wal-
thero;

de Choro-
graphia San-
deri Tonger-
loana.

in 40, Alberto;

Auctoritate Dei etc. anathemate etc. huic donationi contravenientes innodavit? Respondeo (quamvis responsione mea opus non sit, quandoquidem in textu nostro res clare explicata legitur) triplicem esse jurisdictionem, infimam, mediam et altam. Infimam, aut, si vis, etiam mediam, credantur olim obtinuisse Tongerloenses in prædicta bona. Altum acquisivit abbas Wichmans anno MDGLI, titulo emptionis, a Philippo IV Hispaniorum rege, duce Brabantiae, pretio octo millium florenorum, quibus parcere potuisset, si dominium altum illic jam ante habuissent Tongerloenses.

In xli abbate, Hrosnate Crils, initium sic corrige, juxta illa, quæ tum in appendice nostra post tomum I Junii, de isto abbate notata sunt, tum quæ aliunde innoverunt ex informatione D. Vichet — Jacobus Hrosnata Crils, ex Priore Abbas, obiit Kalendis Januarii MDXCV, cum ultra xxx annos in prælatura vixisset.

Denique sic concludit observationes suas ad commentarium nostrum de Abbatibus Tongerloensibus D. Vichet: Quæ sparsim huic tractatui inferuntur, de Paternitate Prælati Antuerpiensis, corrigam favente Deo, in fundatione nostra et primo abbate Tongerloensi. Ita facit: sed quæso, ne actum agat; atque contentionis serram denuo moveat, nisi gravissima et haecenus, tum suis, tum cæteris incognita monumenta, quibus id probet, invenerit. Dum vero de fundatione monasterii sui ejusque primo abbate mentionem hic facit, rogatum velim, ut sedulo consideret diploma MS. uti creditur authenticum, Burchardi episcopi Cameracensis de libertate, ecclesie Tongerloensi ab ipso concessa, conferatque cum egrapho ejusdem, quod apud Miræum in Codice donationum piarum pag. 282, et apud Sanderum in Chorographia sacra Tongerloæ, pag. 15, impressum legitur; atque videat, an impressa cum MS. concordent in omnibus. Ego quidem, quem super illo consulere aliquando D. Vichet voluit, nihil in diplomate, quatenus de concessione libertatis et possessione bonorum tunc acquisitionum, ibi tractatur, comperio, quod ab illis temporibus abhorreat: verum clausula, quæ in impressis legitur, mihi saltem, ut dicam quod verum censeo, minus probatur. Est autem clausula in impressis hæc, tum apud Miræum, tum apud Sanderum; quam mox adscribam, ubi exordium diplomatis præmiserò.

Sic igitur incipit: In nomine sanctæ Trinitatis et individuae Unitatis. Notum sit etc. Ego itaque Burchardus, Cameracensis episcopus, petitionem religiosorum virorum, Waltmanni videlicet Antuerpiensium abbatis, et Bernardi Clarevallensis, approbandam æstimavi, supplicantium, ut ecclesiam de Tongerlo libertate donarem, quatenus in ea fratres Præmonstratensis Ordinis, sub regula B. Augustini degentes, libere et quiete Deo famulari valeant. Quam petitionem bonam judicans, ideoque benigne exaudiens etc. Clausula vero cum subscriptionibus ita sonat. Signum mei ipsius Burchardi episcopi. S. Joannis archidiaconi. S. Theodorici archidiaconi. S. Rudolphi archidiaconi. S. Parvini abbatis sancti Sepulcri. S. Walteri abbatis sancti Auberti. S. Hugonis decani. S. Eustathii scholastici. S. Waltmanni Antuerpiensis. S. Bernardi Clarevallensis. Acta sunt hæc Cameraci anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo xxxiii, regnante Conrado sumper Augusto.

Imprimis considerandum hic mihi tempus dati diplomatis, annus MCXXXIII. Continuatio ad chronicon Sigeberti sub nomine Roberti de Monte, inter rerum Germanicarum scriptores, e bibliotheca Joannis Pistorii editis, toma I, ad annum MCXXVII ita legitur: Cameraci post Burchardum Hermannus episcopatum tenuit: quo post triennium extruso, Liethardus ei successit. Eodem tomo scribit Dodechinus abbas, continuator Mariani Scoti, ad annum MCXXX; Burchardus Cameracensis episcopus, obiit. Chronicon Nino-

viense, quod habemus MS. ad annum MCXXVIII ait; D. Mortuo Burchardo, Cameracensi episcopo, succedit Liethardus, Trajectensis præpositus.

Fraaciscus de Bar, Prior Aquicinctinus, compiler historiarum socrae operosus atque per diligens tomus sui quinti parte prima, in episcopis Cameracensibus, quorum gesta ex antiquioribus historiis chronicisque collegit, de Burchardo inter alia scribit, ipsum, juxta chronicon Aquicinctinum, obiisse anno Domini MCXXXIX, juxta chronica vero sua MSS. anno MCXXX die III Januarii, at juxta Christianum Massæum, die quidem III Januarii, sed anno MCXXXI. Deinde ita scribit idem de Bar: Antequam e vita excederet Burchardus episcopus, Innocentius PP. ejus nominis secundus, Cameraci transiens, ibidem solenne sacrum cum suis cardinalibus celebravit, hinc pergens Leodium, ibidem conventum habuit, atque synodum faciens, cum audiisset, ad cælum emigrasse reverendissimum Burchardum episcopum Cameracensem, ex commendatione imperatoris, qui aderat, confirmavit episcopum Cameracensem D. Liethardum, ejusdem imperatoris sacellanum.

Venit Leodium Papa, XI Kalendas Aprilis anno MCXXXI, itaque consequitur ex dictis, intra tres primos ejusdem anni menses Burchardum abiisse, ut de die determinato nihil disputem. Neque hactenus legi scripturam, qui ulterius differat obitum ejus. Qui igitur per vixisse illum usque ad annum MCXXXIII aut XXXIV sustinere velit, ut diploma, quo de agimus, possit signasse; id illi probandum aliunde incumbit, quam ex ipso diplomate, cui an Burchardus anno MCXXXIII subscripserit hic quæritur. Neque magis diplomati subscribere illo anno potuit Bernardus abbas Clarevallensis. Scitur enim a Pontifice anno MCXXXII ante Pascha, ut verior historia habet, aut saltem non diu post, e Galliis in Italiam abductum fuisse, ibique variis in negotiis et legationibus per duos continuos annos utilissimam Pontifici Reique publicæ christianæ operam navasse: nec scitur intra illud spatium temporis in Belgium aut Cameracum rediisse. Quod tamen deberet factum fuisse, ut posset idem Bernardus diplomati subsignasse nomen suum anno ibi expresso.

Habemus præterea in Vita galliæ S. Norberti, per Ludovicum Carolum Hugo Luxemburgi anno 1704 edita, pag. 339, diploma Liethardi episcopi Cameracensis, quo confirmantur donationes factæ abbati Bonæspei Ord. Præmonstratensis, cum hac subscriptione: Actum anno MCXXXI, Indictione x, præsulatus Domini Liethardi primo. Ex Indictione x, hic signata, quæ tunc temporis mense Septembri initium sumebat, conficitur vel illo ipso mense, vel uno ex tribus sequentibus diploma signatum fuisse. Habemus item aliud ejusdem diploma, quo confirmatur Præmonstratensis ecclesia Grimbergensis, apud Miræum in Codice Donationum piarum pag. 278, quod ita concluditur: Actum est hoc Cameraci anno Incarnationis Domini MCXXXII, Indictione x. Igitur ante mensem Septembrem. Iisdem anno et Indictione Privilegio Lotharii imp. ecclesie S. Servatii Trajecti ad Mosam concessa, subscriptus tamquam testis, legitur Liethardus Cameracensis episcopus. Et hæc quidem Liethardi a primo pontificatus sui anno diplomata extant: nullum vero, tum pro illis annis, tum pro aliquot præcedentibus, Burchardi hactenus inveni.

Quod si verum est, Hermannum aliquem, ut supra dicebatur; aut Petrum, qui nominatur in charta Baldini Flandriæ et Hannoniæ comitis pro Novicæstelli præpositura, quæ extat in registro episcopatus Cameracensis, num. 136, Curtraci scripta anno MCXXXIX, v Idus Januarii, uti legitur apud Sammarthanos: si, inquam, verum est, utrumque illum aut alterutrum ante Liethardum ecclesie Cameracensi præfuisse, locum habere potest opinio Miræi, quam ad salvandum

quale dominium habuerit Tongerloa in Calmpthont.

in 41, Hrosnate

Diploma, quod a Burchardo ep. Tongerloæ datum,

an sit ipsius.

Initium et finis diplomatis.

Quando obierit Burchardus,

subscribere diplomati an. 1133 non potuerunt E

seu Burchardus ep. seu Bernardus abb.

Liethardus ep. Cameracensis. fuit an. 1131

F

ut duo episcopi simul præfuerint,

A vandum diploma Tongerloanum adducit, potuisse tunc temporis duos ecclesie Cameracensis episcopos fuisse quemadmodum duo de imperio contendebant Lotharius et Conradus, quorum uni unus episcopus, alteri alter adhæserit. Ut il concedam fieri potuisse in Burchardo ex una parte, qui faverit Conrado, et ex altera in Hermannno aut Petro, qui adhæserint Lothario, in Lietardo tamen et Burchardo locum habere non potuit; quandoquidem constans scriptorum assertio est ante ordinationem Lietardi anno MCXXXI, Burchardum e vivis excessisse. Neque vero Innocentius PP. confirmasset in sede Cameracensi novum episcopum Lietardum, quamdiu legitimus episcopus, a pontificibus Romanis rite admissus et consecratus, vir omni exceptione major et vitæ sanctimonia clarus, supererat in vivis Burchardus.

non potest
Burchardus
Cameraci
vixisse an.
1133.

Quod si etiam Burchardus diutius et ultra annum dati diplomatis vitæ protraxisset; non sane protraxit illam Cameraci, ubi rerum potiebatur Lietardus, æmulus suus, et Lotharii, cui vicinæ regiones, Conrado in remotioribus agente, parebant, sanctor insignis. Quo igitur pacto Cameraci a Burchardo datum diploma sit? Qui etiam subscripserit, Cameraci, ubi dominabatur Lotharius, regnante Conrado semper Augusto? Qui semper Augustum nominaverit, qui Augustus numquam fuit? ut nihil dicam de reconciliatione Conradi cum Lothario, qui eodem anno MCXXXIII, opera S. Bernardi, ad id a Papa ex Italia in superiorem Germaniam ablegati, deposuit fastum suum et regis titulum seque Lothario submisit. Atque hæc sunt, quæ in diploma Burchardi Tongerloanum, a Miræo atque Sanderò impressum, observanda mihi occurrerunt, quæque a doctiore me, qui autographum, quod dicitur, diploma, aliaque monasterii Tungerloani antiqua monumenta ad manum habet, cupio considerari, priusquam diplomate illo utatur ad probandum alia.

Translatio corporis S. Norberti Magdeburgo Pragæ defensa, contra Philippum Mullerum.

Vindiciæ
Norbertinæ
Mulleri

Redro ad alia, quæ propius spectant S. Norbertum suis locis, siquando ejus Acta forte reculantur, inserenda. Historia translationis sacri corporis S. Norberti actaque Magdeburgi, tum ante ad obtinendum cum bona venia ac fide civitatis sacrum illud pignus: tum post, ad illud honorifice reponendum in ecclesia Strahoviensi Pragæ, amplissime relata sunt a nobis in *Analectis Norbertinis* a pag. 858; interque illa cap. 5 producta est Magdeburgensium attestatio super veritate sacri corporis. Interea post annos plusquam L a dicta translatione, surrexit quidam Philippus Mullerus, qui se ecclesie S. Mariæ virginis Magdeburgensis, in qua olim S. Norbertus corpore conditus fuit, præpositum scribit, vir, uti ipse manifestat, sacrarum Reliquiarum Romanæ ecclesie Catholicis cultor, cetera dogmatibus Lutheri adhærens. Proposuit is anno MDCLXXXIII in academia Ienensi Vindicias Norbertinas, quibus monstrare intendit, corpus sancti Antistitis e suo S. Mariæ virginis monasterio Magerburgensi, Pragæ translatum fuisse numquam,

translationem
S. Norberti
impugnantis,

2 Argumenta sua, aut potius conjecturas, quibus veri corporis Norbertini translationem impugnare amat Mullerus, præcipue intorquet in tria scripta anno MDCCXXVII et sequenti, a canonicis Strahoviensibus Pragæ vulgata; quæ et allegat, sibi que refutanda proponit. Ego ista nec legi nec vidi, neque curanda puto. Ad vindicandam contra Vindicias translationem Norbertinam sufficit mihi publicum, totius rei gestæ seriem complectum instrumentum; quod tale est, ut nihil accuratius probatiusve desiderari possit; quamvis Mullerus pag. sua 8, imprudenter dicat, notarium, qui civis Magdeburgensis et Sac. Imp. auct. publicus, et in

Camera imperiali approbatus et immatriculatus erat D in Actis suis quædam finxisse; quod quam facile est dictu, tam est indignum a viro probo dici, absque legitima dicti sui probatione. An putet Mullerus, suis dictis a cordato lectore plus fidei tribuendum, quam ipse tribuat publico approbatoque Reip. Magdeburgensis ministro? Sed videamus, quid dicat Mullerus contra translationem corporis, in publico notarii instrumento clare explicatam: si tamen intelligi dicta Mulleri satis possint. Mihi certe videtur auctor, dum brevis esse vult, tam obscurus fieri, ut in multis, quid dicere velit, non capiam. Aggrediamor tamen rem.

C 1.
perquam ob-
scuræ sunt.

3 Imprimis agit de sepulcro et ipsius loco proprio, ubi Sancti corpus depositum fuerit, videturque persuadere velle, uno tantum in loco, in medio ecclesie sepultum, ibidem perpetuo mansisse, atque sepulcrum illud etiamnum ibi superesse integrum: ex quo consequi vult, ibidem hodieum corpus esse. Audio et permitto scriptori asserta sua. Sed magis audio Vitæ Norbertinæ scriptorem antiquum de re antiqua; qui locum primæ Norberti sepulturæ, in medio ecclesie, et locum secundæ, in choro; nec non causam, cur inde huc translatum fuerit corpus, luculentissime docet. Loquitur is apud nos, pag. 844, num. 115, in hunc modum. Interim vero (dum scilicet inter ecclesias Magdeburgenses contentio orta, de vindicando sibi corpore viri sancti, appellaverat imperatorem Lotharium, expectaburque ejus responsio) corpus inhumatum jacebat, sicque de die in diem per singula monasteria civitatis delatum est; et in unoquoque vigiliæ, et ea quæ fidelibus defunctis debentur, diligenter sunt celebrata; donec in die octava reversi sunt, qui missi fuerant: et tunc ex præcepto imperatoris, ad Fratres in ecclesia B. Mariæ corpus viri sancti sepultum est. Sed et hoc mirum fuit, quod tacendum non est, quia cum esset æstas nimia, ita quod eodem anno pratorum foena nulla, præ siccitate nimia, secarentur; non est de corpore ejus per tot dies alicujus foetoris egressa corruptio.... Sepultus itaque ante altare sanctæ crucis in medio monasterii (sen navis ecclesie) fuit per aliquot annos. Sed boni filii, qui ex præcepto Veritatis, ut scriptum est; Honora patrem tuum, ut sis longævus super terram; et ex recordatione benignitatis, quam eis exhibuerat, eum tenere diligebant; ut sine oblivione, memorie ipsorum commendaretur, ante oculos suos in choro eum transtulerunt; ubi in tumultu, diligenter pro loci opportunitate adornato, diem inpectat novissimum, in spe certæ resurrectionis et gloriæ.

Negat corpus
in ecclesia S.
Mariæ

E

ex uno loco
in alium fuisse
translatum

contra scrip-
torem Vitæ
antiquum

4 Habes hic, lector, narrationem scriptoris antiqui et contemporanei, primum atque alterum sepulturæ locum designantis, eodem stylo, quo totam vitæ historiæ a capite usque ad calcem prosecutus est. Quid amplius in historia humana ad fidem faciendum desiderari possit? nisi auctor, aut ex hac ipsa descriptione sua, aut aliunde convincatur, fallere voluisse. Id autem non convincit, nec tentat quidem, Mullerus; sed pro omni oppositione sibi est, quod eadem vita ab Hugone, S. Norberti primo in Præmonstrato successore, scripta non sit. Quid tum? An propterea auctor, qui contemporaneus est, æque dignus fide non sit, quam Hugo? Nihilominus Mullero hæc vita improbat, quia nempe primæ translationis corporis Norberti e navis ecclesie in choram, mentionem facit. Apage Mullere; an tibi quid credi vis, qui tam inconsiderate scriptori antiquo et probo fidem negas? Quin etiam ibidem pag. 5, virum sanctum Norbertum cum Hospiniano tuo, artis magicæ insimulas. Num vir talis, tanti tibi est, ut pro reliquiis ejus habendis aut conservandis pugnes?

F
duplicem se-
pulturæ locum
designantem

5 Videtur etiam Mullerus confirmare velle, corpus in priori sepulturæ loco semper mansisse, quia voluntas Norberti fuit de sua sepultura, in hoc loco. Immo voluit

A voluit Norbertus sepeliri in hoc loco, id est in monasterio sanctæ Mariæ, apud fratres filiosque suos in Christo, potius quam apud canonicos in ecclesia cathedrali; neque aliud tulit præceptum Lotharii imperatoris, ad dirimendam, inter contententium de sacro pignore sibi vendicando partes, subortam litem, appellati, quam ut terra mandaretur in ecclesia S. Mariæ: quo autem determinato in ecclesia illa loco conderetur; neque imperatori, neque Norberto ipsi, in mentem venit definire. Elegerunt illum pro arbitrio sui filii ejus, primum in medio templi; et deinde, pro arbitrio iterum suo, elegerunt alium in choro.

6 Pergit Mullerus: At fratres istos (intelligit in calas monasterii S. Mariæ) Norberti corpus, tam nulla idonea causa, ausos loco movere, nondum consentaneum est. Moverint corpus illi pro solo arbitrio suo; quid tum? Motum fuisse; docet vita sancti viri antiqua et proba; atque etiam addit rationem, quæ idonea est, quæque passim suadet filiis, in parentes benefactoresque suos gratis, ut monumenti quidpiam, puta statuum, tabulam aut alia, in memoriam illorum conseruent, atque honoratiore domi loco reponant. Neque factum illud piorum Norberti filiarum, exemplis caret. Plena sunt totius historiarum, tam antiquæ, quam mediæ ætatis, etiam in Saxonia; quibus docemur majorum nostrorum in istiusmodi rebus religionem. Sed prohibet fortassis nova religio sua Mullero, quo minus credat, recte fecisse illi majores suos, catholicæ religionis observantes: uti non credit, fecisse illud in corpore patris sui Norberti viri sancti, filios ejus, antiquæ observantiæ memores.

7 Interrogat etiam; Istius primæ translationis (nec anno expresso, nec documento idoneo addito) jactatio, cui facile persuadetur? Persuadebitur curvis, recta ratione utenti, ex præfando vitæ Norbertinæ scriptore contemporanea. Jactatio, illa in re, deprehenditur nulla. Documento alio opus non est, quam quod illud pro arbitrio suo ac pietate in parentem fecerint. Quoto præcise anno translatio facta sit, non expressit scriptor, quin forte nesciverit accurate, ac propterea scripserit, post aliquot annos. Neque vero, aut Mullerus aut ego in omnibus scriptis nostris historicis, semper aut scimus aut curamus annum præcisum, quo res facta sit. Vis plura dicam, lector? Vir ille nōdum in scripto quærit.

8 Dicit pag. 7: Sarcophagus cui insitas reliquias sese exemisse affirmant, nulla nota vel littera insignis extitit, quodnam corpus istic deliteret, Mirabile id dictum. Convenit Mullerus pag. 3 in fine, et initio sequentis, cum adversariis suis, quod superextiterit sepulcro (unde corpus extractum fuit) erectum ad aram sanctæ Crucis, cui tumba subjecta erat, marmor (seu marmoreum) epitaphium, cum inscriptione: NORBERTUS, DEI GRATIA S. MAGOEBURGENSIS ECCLESIE ARCHIEPISCOPUS, ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS INSTITUTOR, ET HUIUS MONASTERII RESTAURATOR SUB HOC CONDITUS MARMORE. OBIT ANNO DOMINI MCXXXIV. D. VI JUNII. An hæc nulla nota, nulla littera sint? Scribit deinde pag. 7: Ac licet marmor indicatum prolatum velint Strahovienses, fatentur tamen, illud olim motum, ac modo non repertum esse supra sarcophagum, sed erectum et applicatum tergo aræ superstantis, quam ipsi diruerunt: contra quam tenor verborum inscriptionis postulat, sub hoc CONDITUS MARMORE. Cum ejus tota species ostendat, non tam columnæ erectæ, quam ad operculi usum factum fuisse.

9 Concedamus hæc Mullero omnia præter conjecturas suas: quid sequetur aliud, quam (quod ipse jam negavit perperam) corpus sancti translatum fuisse a primo sepulture loco ad secundum, et cum ipso, istud marmor; quod cum novo sarcophago vel non quadraret pro operculo, vel sub ipsa ara sanctæ Crucis majori

parte, uti ipse sarcophagus, latens, legi non potuisset; D provida transferentium cura illud posticæ altaris parti, quæ chorum respiciebat, erectum applicaverit, ut cuius legi posset. perpetuum testimonium conditi subitus viri, cujus nomen, dignitatem, annumque ac diem mortis loquebatur marmor. Atque ita etiam dici potest, ibi supra sepulcrum fuisse; quia pars sarcophagi, uti et corporis inclusi, superior, latebat sub ara; inferior vero ad aliquod spatium protendebatur in chorum.

10 Pergit pag. 8: Adversatur dictis Crux, a qua altare, quod se diruisse dicit Abbas, nomen habuit. Quomodo adversatur Crux illa? Legæ instrumentum publicam translationis. Ibi dicitur: Ingentis molis Crux lignea e fornice templi pendebat a catena ferrea, cujus basis ad ipsum sepulcri locum demissa per perpendicularum, quasi capiti divi Norberti innitebatur, videlicet in loco altaris (uti ego quidem intelligo) cui caput sarcophagi atque ipsius Sancti, suppositum erat. Nihil hic video, quod adversetur veritati translationis. Imo, testatur Mullerus superesse Crucem illam adhuc, sepositam ad gremii, seu navis templi, partem occiduum, perveterem ac modici operis, cum ferrea ansa in capite, unde suspendi commode potuit. Quid hinc infert Mullerus? Nihil magnopere. Ego igitur: Sit illa Crux ipsissima, quæ olim, ante demolitionem altaris illic suspensa fuit (ansam enim habet in capite, inferiore sua parte iuncta altari, supra caput sarcophagi. Unum doleo quod Mullerus, ecclesiæ istius Præpositus, signum redemptionis suæ ac nostræ, loco tam indigno profanari patitur, et non reponat reverenter loco suo super altare, ubi a majoribus suis collocatum fuit. Si relictibus fruatur, etiam sacra conseruet.

11 Deinde annumerat Mullerus suppellectilem sacram, quæ cum corpore in sarcophago inventa fuit, puta pallium episcopale, stolam, manipulum, anulum, vestimenta etc. atque in singulis fere aliquid arrodit; comparansque de illis scripta variarum varia inter se, contendit, non convenientiū esse illorum testimonia; si non et pugnantia sint. Sed pugnant illa, non pugnent; alia veritatis assertore hic mihi opus non est, præter Notarium publicum, qui coram insperit, tractavit, descripsit singula; quique secum non pugnat. Hoc teste, hujus testimonio, standum, præ multis aliis.

12 Audacius dictum est Mulleri, quo abbatem Strahoviensem mendacii insinuat circa gemmam, pallæ annuli insertam, Anulum, inquit, elapsam digito defuncti, aureum, et sapphyro ornatum, ac ad se receptum, abbas fatetur... Eum vero in conventu cænobi non protulit; sed finxit, pallam e crystallo esse. Primam hujus sententiæ partem ubi fateatur Abbas, non satis mihi compertum est; certe non fatetur apud Notarium nostrum. Altera post dici potest a Mullero ficta esse, quamdiu testem aut probationem aliam dicti sui non attulerit. Prosequitur autem Mullerus: Recepit sane initio Abbas, siquid thesauri inveniretur, bona fide relictum iri. Pretio appenso anulum redemptum per Abbatem, Notarius finxit; tacente Narratione, negante Notario altero. Prima hujus secundæ sententiæ Mullerianæ pars vera sit. Altera quoque pars vera erit, si Abbas appenso pretio anulum redemit; sed tum pars tertia, qua criminatur Mullerus, Notarium finxisse; erit falsa. In quarta parte, ut dicta sua probet idem Mullerus, provocat ad Narrationem tacentem et Notarium alterum negantem, illa nempe negantem, quæ Notarius noster scripsit, pretio appenso anulum redemptum per Abbatem fuisse.

13 Duplex in præmissis mendacium, aut saltem fictio (si forte hanc illo leviolem putes) imputatur a Mullero viris bonæ famæ et publica auctoritate delegatis: uno scilicet fidelia duos denigrante parietes; dum et Abbati et Notario ejus simul, una fictione suo injurius

Ineptia ex Cruce, super altare olim pendula.

Alia ineptia.

Impingit viris probis mendacium Mullerius; p?

idque probat ex teste tacente,

A injurius est. Ait enim: Finxit Abbas, palam annuli e crystallo esse. Atque iterum: Finxit Notarius, Abbatem appenso pretio annulum redemisse. Et in horum probationem, uti jam diximus, citat Narrationem tacentem. Nescio ego qualis isthar narratio sit; sed bene habet, quod taceat Veni hic mihi in mentem illud magis Augustini, perfidiam Judæorum increpantis: O infelix astutia! Dormientes (tacentes) testes adhibes? Certe si tacet Narratio, neque Abbatem non redemisse annulum, neque Notarium finxisse testatur. Attamen inquit Notarius alter negat. Impressit hujus Acta Mullerus in rem suam; sed non capio, quo operæ suæ pretio. Conveniunt enim ita cum Actis Notarii nostri, ut in idem coaspirent. Præcipue differunt textus ubi agunt de annulo. Videmus. Noster sic scribit: Annulus etiam aureus. Sapphyro insignis, reperiebatur; quem pretio appenso redemit toties memoratus venerabilis Abbas Strahoviensis, Gasparus a Questembergh. Notarius alter Mulleri sic loquitur Germanica lingua: In tumba inventus fuit annulus cum lapide crystallino (secundum relationem Abbatis.) quem Abbas continuo inseruit digito suo, dicens: Nolle istum annulum pro ducentis coronatis permutare. Quoties pontificatum celebraturus sum, ntar hoc annulo.

et ex altero,
nil contra
dicente.

14 Habes hic utriusque Notarii scripta de annulo genuina. Quis modo, aut ex utroque scripto, aut ex alterutro esculpat, Abbatem finxisse, et finxisse Notarium ejus? Scripsit Notarius Abbatem e sensu et cognitione sua (quando jam crepusculum erat et obscurioris templi conditio tenebras induxerat, cum annulus inventus fuit, uti ipse præfatur, adeo ut mirum non sit, præsentis tunc aliter atque aliter de gemma æstimasse.) Scripsit, inquam, Notarius e sensu et cognitione sua, annulum sapphyro insignem fuisse. Ex relatione vero Abbatis, apud Notarium alterum habetur, lapidem annuli fuisse crystallinum. Magnum crimen! Sed quæ, amabo te, hic fictio Abbatis? Ubi etiam mentio, quod Abbas in conventu cœnobii debuerit annulum proferre et non protulerit? Pergamus ad fictionem alteram, quæ sit Notarii. Quid hic finxit? Abbatem appenso pretio annulum redemisse. Ita assertit, ut Notarius. Nihil contradicit Notarius alter, nec ullus, quod sciam, alius, præter Mullerum, qui absque teste, absque probatione, ex suo unius cerebro arguit Notarium illam fictionis. Quid fingere est, si hoc non est? Dum Abbas dixit, nolle se annulum pro ducentis Coronatis permutare, ostendit suum de illo æstimationem extrinsecam, tamquam de pignore, ob memoriam sancti fundatoris sui sibi caro: quemadmodum etiam dixit, se illo, quoties pontificaliter celebraret, usurum. Ex quo consequi nullatenus potest, intrinsecum annuli pretium ab Abbate appensum non fuisse, quod assertit Notarius Abbatem appensum esse.

Quali habitu
debuerit
Norbertus
sepeliri.

15 Subjungit Mullerus altercationem de vestimentis, quæ in sepulcro inventa sunt; Vestimenta, inquit, non respondent Ordini Norberti. Quæso, an vir ille habuit statuta Ordinis particularia omnia, quibus præscribatur, quo habitu sui debeant sepeliri? Atque ut habuerit, an illa obtinebant initio Ordinis, et in ipso ejus institutore Norberto? An etiam statuit Ordo, ut episcopus, ex Ordine assumptus, more episcoporum sepeliri non possit? Cur autem Vestimenta non respondent Ordini Norberti? Respondet Mullerus, quia Norbertus, ut de sepulcro, sic de velamine corporis sui præcepisse, credibile est. Si credibile est Mullero, præcepisse Norbertum de velamine corporis sui: magis credibile debet esse, præcepisse ipsum de tali velamine, quale inventum est in sepulcro. Ut enim Norbertus ex præcepto suo, juxta Mulleri opinamenta, obtinuit sepulcrum; sic etiam obtinuerit velamen tale corporis sui, quale præcepit et quale inventum est. Nulla quippe ratio suadere potest, religiosos filios præceptum

patris sui in uno observasse, in alio contempsisse. Sed tota Mulleri responsio falso nititur fundamento. Jam diximus, Norbertum de sepulcro singulari, ubi conderetur corpus in ecclesia B. Mariæ, nihil præcepisse et ne cogitasse quidem: credibile est igitur, neque præcepisse de velamine ejusdem corporis sui. Omitto nugas alias; quarum et metaxdet, et pudere Vindicem translationis Norbertinæ possit.

Monitio ad
Auctorem
Vindicarum,

16 Si Auctor, aut alius pro ipso Vindex, rem suam tueri porro velit, proponat sua, quæso, stylo magis honesto, absque partium studio, magis dilucido, ut cuiusvis, quid velit dicere, innotescat; historico denique, citatis rectius auctoribus e quibus sua depromere videri vult; ut toti mundo palam fiat id, quodammodo privatum in disputatione Ienensi academica ventilavit apud suos. Totus quippe mundus, non tantum Romano catholicus, verum etiam heterodoxus (quantum ego quidem mihi imaginor) clariora et magis probantia expectabit argumenta, quibus ipse, aut novus Vindex, defendat, Sancti Norberti archiepiscopi Magdeburgensis, et primatis Germaniæ, Reliquias; e cœnobio (dicerem ego cœnobitico) B. Virginis Magdeburgicæ templo. Pragam in Strahoviense Præmonstratensium monasterium, numquam translatis. Est is titulus scripti academici Mulleri nostri. Si cum viro Catholico-romano hic mihi disceptatio foret, plura lubens adjungerem, quæ catholicum officii atque religionis suæ memorem facerent. Fernum dum agimus cum viro, qual terramque eruoito, qui cum suis in sola fide sui suam salutem reponit æternam, atque ad Majorum suorum fidem catholicam (quamvis Præpositus sit monasterii Norbertini, ex institutione sua vere catholici) surdus est; videor mihi satis dixisse, ad vindicandam veram veri corporis S. Norberti translationem Magdeburgo Pragam.

E

17 Finire tractatulum hunc volebam, sed vellicat mihi aurem Mullerus adhuc, sic concludens Vindicias suas de falsitate translationis S. Norberti, pag. sua 12. Ibi ad culcem insinuat se: Denique si quid e Norberti corpore superest sub cœlo, efficax et salutare; id totum, partim in primo quod extat sepulcro; partim in altero, quod Strahovicæ violentiæ cessisse dicitur ac numquam comparet, continebitur. In hæc duo enim resoluta corporis totius virtus est per tot annos: ac si quid humidi destillavit per foramen, subter pectus loculi fundo studio incisum, difflavit in molem illam sepulcri, quo hodiernum potimur; forte et corpore. Quisquis nunc Norbertini nominis reverentia ductus, adire gestit quietem Patris beati; siquis ex ipsius reliquiis sibi apud Deum aditum moliri, ac se vitæ aliquod pretium consequi posse, censet: ille vel hoc e tumulo temploque, quod in conspectu est, vel nuspiam voto ipsius satisfactum iri, scito.

ejus hic est
epil. gus,

F

18 Lubuit hunc epilogum Mulleri totum adscribere, ut denno considerent tum academici Ienenses, tum populus Magdeburgensis, quom ob causam Mullerus suas Vindicias Norbertinas publice defendendas proposuerit. Nempe ut persuaderet, ipsique crederent corpus Sancti viri hodiernum esse Magdeburgi. Quod quantovis molimine conatus sit ostendere, ipse nihilominus in hoc epilogica perspicue declarat, se non ostendisse; dum clare enuntiavit, forte et corpore Sanctum in sua ecclesia S. Mariæ superesse, Quod si illic non est: solatur cives, quod saltem habuerit ibi sepulcrum primum, atque etiam fortassis alterum; in quibus resoluta corporis totius virtus sit per tot annos: atque adeo hortatur, ut quisquis nunc Norbertini nominis reverentia ductus, adire gestit quietem Patris beati, quod intellego, ad sepulcrum ejus, quamvis, corpore ablato, vacuum; ille conferat se ad suum Mulleri Præpositi in monasterio S. Mariæ templum. Iterum, Si quis e sancti Patris reliquiis sibi apud Deum aditum moliri, ac se vitæ aliquod pretium consequi posse, censet; ille similiter

su. idens suis
cultum
Sanctorum.

ad

A ad templum suum accedat Scito enim, inquit, vel hoc
c. 1 e tumulo temploque, quod in conspectu est; vel
nuspian, voto tuo satisfactum iri.

19 Quorsum hic tam patheticus epilogus? Vultne
Mullerus suos docere papisticam venerationem sacrarum reliquiarum atque invocationem Sanctorum? Monstrat certe ipsis sepulcrum S. Norberti sua in ecclesia, hortaturque, ut corecurrant, ad opem Viri sancti suis in necessitatibus implorandam (quæ pia et antiquissima Catholicæ ecclesiæ consuetudo semper vixit et viget.) Illic superesse, dicitur, corporis totius virtutem, tum ex diuturna corporis præsentia, tum ex humore ejus, qui destillavit per foramea in molem sepulcri, relictam. Venerantur equidem Romano-catholici Sanctorum reliquias, eorumque patrocinia, tamquam amicorum Dei, implorant, ut ipsis intervenientibus, per merita Christi Domini, beneficia consequantur divina. Si talem venerationem atque invocationem cives suos docere intendit Mullerus, gratulor ipsi perinde ac civibus ejus. Verum, est cur suspicer, aliud ab ipso principaliter intendi. Dum enim pristinum Norberti sepulcrum superesse in ecclesia sua prædicat, dum totius sancti corporis virtutem in eo includit, dum vota supplicantium, Deumque sua dona per invocationem S. Norberti postulantium, frustra alio deferenda inculcat, quam ad suam ubi sepulcrum Viri sancti est, ecclesiam; videri potest doctrinam ipsius de veneratione sacrarum reliquiarum et invocatione Sanctorum in ipsius ecclesia, cum spe lucri conjuncta esse.

non sine
spe lucri.

B De historia S. Norberti, Ienæ ad Salam in
publica disputatione proposita a Caspare
Sagittario.

Vix scio, an cujusquam, seu principis, seu imperatoris, seu sancti viri gesta a pluribus contemporaneis probisque scriptoribus posteritati commendata fuerint, quam S. Norberti, post institutum anno MCXX in Præmonstrato celeberrimum Ordinem Canonicorum, archiepiscopi Magdeburgensis. Vitam ipsius singulori studio conscripsit justo volumine Hugo, primus atque individuus ab instituto Ordine, imo et ante socius, uti fatetur Sagittarius, fidamque ejus asseclam ac discipulum, eundemque Ordinis Præmonstratensis propagatorem appellans. Passim obvia est vita illa. Plurima quoque ejusdem Norberti gesta collegit Hermannus, monachus S. Vincentii, prope Landunum libro 3 de miraculis S. Mariæ Landunensis, qui et ipse Norberto coævus fuit, suosque illos libros Bartholomæo episcopo istius loci, maximoque Norberti patrono inscripsit, editos cum operibus Guiberti abbatis de Novigento opera Lucæ d'Achery anno 1651. Non pauca de eodem leguntur etiam in Vita B. Godfridi Comitis Cappenbergensis, a Norberto ad servivendum Deo in religionem conversi; quom vitam, itidem a contemporaneo scriptam, olia curavit edendam Nicolaus Serrarius, atque inde impressa est a Bollandi in Actis Sanctorum ad diem XIII Januarii. His similia atque alia, iisdem temporibus scripta, reliquerunt Cappenbergenses canonici, in lucem emissa publicam Antuerpiæ 1656 ad calcem vite Norbertinæ, et a nobis recusa tomo 1 Junii pag. 838. Adde alia antiquorum testimonia præclara, S. Bernardi abbatis Claravallensis; Hermannus, abbas S. Martini Tornacensis; Anselmi, episcopi Hovelbergensis et aliorum, quæ ibidem retulimus pag. 803; nec non ipsius Guiberti abbatis supra dicti, anno MCXXIV vita sancti, ejus eximia de Norberti doctrina, prudentia, sanctitate encomia in hoc supplementorum tomo produximus pag. 22.

2 His præmissis, videamus quid novi de Norberto afferat Caspar Sagittarius, qui in eadem academia Ienensi, eodemque anno MDCLXXXIII, quo sua ibidem proposuit supradictus Mullerus, Historiam Norberti ar-

a Sagittario
recentioribus

chiepiscopi Magdeburgensis, Præmonstratensis ordinis conditoris, publico examini exposuit Præses. Quamobrem et nobis licebit illam obiter examinare atque conferre cum nostris multiplicibus de S. Norberto scriptis, quæ e præmissis auctoribus contemporaneis plerique sumpsimus et illustrare conati sumus. Hunc igitur in modum orditur libellum suum Præses iste: Inter archiepiscopos Magdeburgenses magnum et vere illustre nomen habuit Norbertus, Præmonstratensis ordinis conditor; cujus vita et res gestæ proinde merentur, ut paulo distinctius recenseantur. Recte; ac pergit: Neque tamen nos primi sumus, qui hanc suscipiamus curam; sed jam olim vitam ejus scripsit Hugo, fidus ejus assecla ac discipulus, idemque ordinis Præmonstratensis propagator. Idem postea fecit Martinus Merz, prior cœnobii Rothensis in Suevia, et nuperrime Joannes Baptista Schellenbergh e Societate Jesu. Et continuo subjungit: At quia hi plurima fabulosa junxerunt veritati historicæ, rarius nos illorum insitemus vestigiis: sed potissimum sequemur antiquiores Germanicæ historiæ scriptores: in quibus si forte desideraveris industriam et judicium; sublestam tamen fidem et temerarium fingendi studium non facile accensaveris. Neque tamen et horum omnia atque singula probaverimus: ac nullus dubito, quin apud Robertum de Monte, quem alias præ ceteris in historia Norbertina diligentem deprehendimus, puriori metallo scorix quædam sint admixtæ.

3 Ego quidem lubens plus fidei adhibebo scriptis Sagittarii, quamdiu improbus esse probatus non fuerit; quam ipse adhibet scriptis viri probi Hugonis, quem solum e supra citatis scriptoribus contemporaneis legerit aut legisse videri vult. Sive autem legerit alius sive non legerit, ita ipsum animo affectum esse dignosco, ut in præsentis argumento de gestis Norberti, æque illos ac Hugonem, plurima fabulosa junxisse veritati historicæ dicturus sit; et vero debeat, ut conformiter loquatur. Sed dicat, quæso, cur Hugoni viro multis titulis ornato, gesta que Norberti, quorum plurima pleno meritis acta, totique mundo cognita tunc fuerunt, diligenter prosecuto, plurima fabulosa, quorum profert nullum, affingat fidemque ei neget, atque ab utrisque negari velit. Capere equidem id ego non valeo; præsertim cum nihil in medium asserat, quod auctoritatem Hugonis eleveret. Neque magis capio, cur sequi malit antiquiores, uti ait; Germanicæ historiæ scriptores hac in re, quem Hugonem ipsum. An quia scriptores sui Germani melioris fidei tunc fuerunt, quam nunc sint, aut quam tunc fuerint scriptores nationum aliarum? An, quia Germani illi, quos sequi mavult, antiquiores sunt Hugone nostro? Hic coævus Norberto fuit a conversione sua itinerum socius, dictorum factorumque testis et successor in administratione totius ordinis Præmonstratensis. Illi nec contemporanei fuerunt, sed seculo plerique integro posteriores; nec aliunde sua hauserint ipsi, quam ex Hugone, aut alio auctore ipsis antiquiore.

4 Monet sane Melchior Canus, lib. XI de locis Theologicis, legem primam dignoscendi fidem historici sumendam esse ex hominum, qui scripserunt, probitate integritateque. Quæ res omnino locum habet, inquit, cum quæ narrant historici, ea vel ipsi se vidisse testantur, vel ab aliis qui viderunt, accepisse. Qualia sunt plerique in epistolis Ambrosii, Cypriani, Hieronymi, Augustini; ut in libris quoque hujus de Civitate Dei, in Dialogis Gregorii, breviter in omnibus fere doctorum ecclesiæ probatissimorum scriptis. In quibus mendacium suspicari, quod ad memoriam sempiternam transferre illi scribendo voluerint, piaculum est. Magnis quippe præclarisque virtutibus viri sanctissimi atque optimi id consequi meruerunt; ut in rebus ejusmodi, quas vel spectasse se, vel ab aliis fide dignis, qui spectarint,

an recte post-
ponantur,

F

dicat Mel-
chior Canus:

A spectarint, se audisse testati sunt; fides omnino illis habeatur. Qua in re Erasmus Roterodamus alique juniores quidam, sæpe ac licenter errarunt. Ego inter viros illos sanctissimos atque optimos, quos Canus ait debere fidei mereri, etiam repono Hugonem, qui præter singulares, quas Sagittarius quoque agnoscit, dotes et prærogativas, etiam sanctitate vitæ eminebat, fastisque sanctorum Præmonstratensium adscriptus invenitur. Videat Sagittarius, an ipse inter asseclas et sequaces Erasmi non mereatur connumerari.

qui et increpat tales scriptores.

5 Pergit Canus: Quid enim liberius, licentius, immoderatus dicit potuit, quam Hieronymum asserentem, Matthæi evangelium Hebraicum describendi sibi copiam fuisse, in eo virum gravissimum sanctissimumque mentiri? Jure itaque piis hominibus nimia hæc quorundam juniorum liberiorque licentia displicuit, jure etiam in crimen vocata est. Dicam ego; quid liberius, licentius, immoderatus dici potest, quam Hugonem, qualem descripsimus, virum perquam religiosum, fidum Norberti osseculum et discipulum, plurima fabulosa junxisse veritati historicæ, ideoque rarins insistendum ejus vestigiis? Oportebat saltem prius aliqua ejus protulisse fabulosa, quam plurimorum accusare reum. Quid item liberius, licentius, immoderatus; quam sequi velle historicos juniores in historia antiquiore, ubi contemporanei ad manum sunt plures, summæ fidei et sanctitatis viri? Imo illos sequi juniores mavult, in quibus forte desideraveris industriam et judicium. Neque tamen, inquit, horum omnia et singula probavero: ac nullus dubito, quin apud Robertum de Monte, quem alias præ ceteris in historia Norbertina diligentem deprehendimus, puriori metallo scoriæ quædam sint admixtæ. Quid igitur tandem in historia humana, et cui historico, credit Sagittarius? Nulli opinor; tantummodo fere quæ genio placent novæ reformationis, facile credit; quæ vero displicent, ad fabulas relegat. Facile id quidem dictu, nec minus temerarium; sed non tam facile monstratu, talem genium duce ratione agi.

Gesta Norberti ex Sagittario,

6 Geniali exordio Sagittarii Præsidis, succedit chronologia præcipuorum Norberti actorum, a natali ejus, anno vulgaris æræ MLXX, sine teste, affixo, deducta usque ad obitum. Ab anno natali ad natalem locum, qui Xantus seu Sancti in Clivia, procedens, docet, æque Coloniensem, ut ab aliquibus; atque Lotharingum, ut ab aliis, appellari posse Norbertum: quia Xantus, Colonicus fuit diocesis, eratque sub ducatu Lothuringiæ inferioris, tunc latius extenso. Quæ satis similia vera sunt. Anno MCXIX notat ex Abbate Urspergensi, Norbertum synodo Coloniensi interfuisse, et in multis accusatum, egregie se defendisse. Unde et scriptum de eo fuit, teste Urspergensi. Quia manus horum omnium contra eum, et ipse contra hos omnes. Anno MCXX, ex Roberto de Monte apponit textum sat longum, quomodo Norbertus, a Callisto Papa, Bartholomæo Laudunensi episcopo specialiter commendatus; ab hoc per multa deserta circumductus, tandem in Præmonstrato conederit. Quæ multo accuratius descripta leguntur in historiis Hugonis abbatis, et Hermannus monacho de miraculis S. Mariæ Laudunensis, uti et alia, quæ mox ab ipso citantur de institutione Ordinis Præmonstratensis, e magno chronico Belgico: quod auctor anonymus compilavit, quando jam Ordo abbatias habebat CCCL, allegans quidem dictorum suorum testes, Albericum, Bernardum Guidonis, et Vincentium in speculo: verum et hi impares sunt, tam tempore quam auctoritate hac in re, illis quos citavi. Nihilominus adducit quoque Sagittarius eodem loco Paulum Langium, seculo XVI mortuum, et e chronico Theodorici Engelhusii hos versus:

antiquos scriptores deserente

Anno milleno centeno bis duodeno,
Sub patre Norberto Præmonstrati viget Ordo.

vel sic:

In Præmonstrato formatur candidus Ordo.

Observat tamen ipse in his versibus poni annum secundum et vigesimum seculi XII, excusatque, id propter rhythmum sonum factum esse. Excuso hic ego quoque Sagittarium, quod observaverit in versibus poni annum secundum et vigesimum; cum clarissime exprimitur annus quartus et vigesimus: atque oro ipsum, ut minus iniquus sit scriptoribus antiquis historiæ Norbertinæ, qui recentioribus, manifeste errantibus, plus æquo æquus videri vult.

7 Idem Præses pag. 6 sic scribit: Paulo ante laudatus (imo vituperatus, tamquam concinnator fabularum) Schellenbergius, ex Præmonstratensium chronico tradit, D. Augustinum Norberto se coram stitisse suasque tralucens auro incisas leges, e sinu prolatas, in manus ei commississe, verbis his adjectis: « Norberte, tene volumen, manu nostra » exaratum, quod te tuosque, tremendo illo ac fatali mundi die, ad Christi judicis tribunal; si » vitam moribusque religiosis id expresseritis, æternæ » ac beatæ immortalitatis securos reddet. » Quæ quin ad amplificandam ordinis Præmonstratensis gloriam sint conficta, nulli dubitamus. A quo sint conficta? A Schellenbergio? Citat is vadem suum chronicon Præmonstratense. An et illud finxit? Si ais; adducam testimonium Fratrum Cappenbergensium, qui testantur, se, in communi capitulo congregatos, ex ore Institutoris sui, sub alieno nomine de se loquentis, audivisse sequentia: Scio, inquit, unum (ut Apostolus sua memoraturus, dicebat: Scio hominem) ex professionis nostræ Fratribus; cui de regula nostra indaganti studiosius, non quidem suis meritis, sed confratrum suorum orationibus, beatus visus est Augustinus; qui et auream regulam, a dextro latere prolatam, illi porrexit, seque ipsum luculento sermone intimavit, dicens: Quem vides, Augustinus ego sum, Hipponensis episcopus. Ecce habes regulam, quam ego conscripsi, sub qua si bene militaverint confratres tui filii mei, securi Christo adstant in extremi terrore judicii. Si etiam Cappenbergenses hæc, quæ se, coram, in loco capitali, auribus suis excepisse ex ore Norberti testantur, confinxisse præsumat aliquis dicere; næ is homo non est.

8 Pergit Præses laudare Schellenbergium; Attamen audiamus, inquit, quid de candido Præmonstratensium habitu idem fabuletur. Non fabulatur, qui proborum virorum vestigiis insistens, ex ipsorum scriptis, eorumdem fide, profert quæ scripserunt. Errare cum ipsis potest; fabulari non recte dicitur. Habuit Schellenbergius auctores, qui de candido habitu, per B. Mariam Præmonstratensibus dato, scripserunt plures: habuit traditionem Ordinis illa de re, aliquot seculorum decursu continuatam; uti ex privilegio Ludovici XI Galliarum regis, ad petitionem universi Ordinis concessa anno MCCCCLXXV, constat. Ibi enim legitur candidus habitus pariter atque locus Præmonstratus, per beatissimam et gloriosissimam virginem Mariam præmonstratus fuisse. Si rem eandem Hugo, Hermannus monachus, Cappenbergenses canonici, aut alii contemporanei, quos supra adduximus, scripsissent; uti scripserunt, regulam Norberti per visionem a S. Augustino fuisse traditam; æque utrumque factum fide humana credibile foret. Nunc vero, tacentibus de visione illa B. Mariæ, contemporaneis sequentibusque per tria secula historicis, nihil est cur prudenter hæc apparitio credatur; credatur autem apparitio S. Augustini. Et nos ipsi, hanc admittentes, istam reprobavimus supra pag. 23 a num. 9.

9 Accedit Præses ad annum MCXXII, quo dicit ex Roberto de Monte, Norbertum apud Ningellam urbem, verbum Dei prædicantem, ex obsessa puella dæmonium,

D

C. 1
recentiorum
errores excu-
sante.

An fictio sit.

E

Norbertum
regulam a S.
Augustino
accepisse?

An item vestis candida Ordini

F

a B. V. Maria
præscripta?

Miracula divinitus per Sanctos facta,

A. demonium, valde quidem reluctans, eiecisse. Item, anno sequenti Coloniæ remisit, acceptasque ibi Sanctorum reliquias Præmonstratum misisse; atque ita concludit: Quæ quidem uti illorum temporum superstitionem arguunt; ita fabulis, quas in majus plerumque auxerunt novitii scriptores, distincta esse credimus. Quam facile credit Præses suo genio! Quam injuriose novitios scriptores tractat! An ipse non rege novitius est, quam illi, quos arguit? Certe novitius non est Robertus de Monte, quem ipse Præses præ ceteris in historia Norbertina diligentemprehendit. An non diligentia Roberti, et confessio Præsidis, scriptis Roberti auctoritatem conciliant majorem? Ita quidem recta suadet ratio; sed non persuadet genio Præsidis; qui mirum istiusmodi miracula, et cultum reliquiarum et apparitiones Sanctorum (tametsi post sacras Scripturas, omnium seculorum, doctissimorumque virorum scripta, talibus plena sunt) amundare imprudenter ad superstitionem illorum temporum, quibus sui ipsius majores Catholici vixerunt; quom fateri, viros probos, doctos, religiosos, sanctos, vera scripsisse; quamvis ipsi asserant, se, quæ scriptis committunt, oculis suis vidisse aut in se expertos esse; uti fecerunt Ambrosii, Augustini, Gregorii et innumerabiles alii. His fidem negare in talibus, quid aliud est, quam evertere omne commercium humanum?

10 Pag. sua 8 num. 17 dubitat Præses, inquit: Quid sibi velit Dodechini, quando ad annum mxxvi, Norbertum a virum religiosum, ecclesie apud Wormatiam præfectum » scribit; nondum me capere fateor. Puto ego, vocem Magdeburgensi, incuria librorum aut typothetarum prætermissam, atque legendum esse, ecclesie Magdeburgensi apud Spiram (ibi enim conventum caperii tunc celebrabat Lotharius imperator præfectum, fuisse Norbertum, non apud Wormatiam. Si majoris auctoritatis fuisset, uti debebat, Præsidi contemporaneus vitæ Norbertina scriptor Hugo, quam Dodechini, seculo fere uno junior; capere haud difficulter potuisset duplex in Dodechino sphalma, quod dixi. Hugo quippe docet, ecclesie Magdeburgensis archiepiscopum Spiræ electum fuisse Norbertum.

11 Item Præses max de hæresi Tanchelini, seu Tandemi, ut ipse vocat, per Norbertum Antuerpiæ repressa, agens; addit, ipsum ibidem sui Ordinis asceterium obtinuisse, cui primus, inquit, moderator Sylvanus deputatus est. Nescio unde hic Sylvanus proleat. Citat quidem Præses Robertum de Monte ad annum mxxiv, ubi is de Norberto et Tanchelino verba facit: verum de Sylvano, aut alio, Antuerpiensibus moderatore dato, verbum habet nullum. Recurrendum hic iterum Præsidi erat ad Hugonem, vitæ Norberti scriptorem, qui apud nos pag. 839 num. 101, de se loquens tacito nomine, cum a Norberto Magdeburgi abbas Præmonstratensis designatus erat, accepta benedictione sancti Patris recessit. duobus adjunctis sibi sociis, e quibus præceperat Vir Dei ut alterum in Antuerpiensi ecclesia Patrem; alterum similiter in Florentiensi poneret; et sic factum est, mxxviii. Nomen Patris, cui moderamen ecclesie Antuerpiensis obtigit, silentio involvit Hugo, neque ac suum et abbatis Florentiensis; sed constat ex historia abbatis Antuerpiensis et serie abbatum ejus, uti etiam ex Bibliotheca Præmonstratensi, Wulmannum cum Norberto contra Tanchelinum Antuerpiam venisse, primumque ecclesie illic suæ præpositum, deinde abbatem præfuisse; atque hodieum ejus sepultura ibidem monstratur: Sylvanus autem illic notus est nullus.

12 Nihil attinet reliqua Præsidis nostri scripta examinare, tum quia nihil magnopere continent, quod ex antiquis scriptoribus certius non habeatur; tum quia in præmisso examine satis multa notavi, unde de reliquis judicium formetur. Addam tamen in gratiam

Mulleri præsidis, translationem corporis S. Norberti D Magdeburgo Pragam negantis, ut supra vidimus; alterius item præsidis, nempe Sagittarii, eodem anno, eodem loco, in eadem academia Ienensi, translationem illam defendentis, verba. Sub calcem itaque libelli sui, postquam corpus Norberti ad arbitrium Lotharii imperatoris in ecclesia San mariana conditum fuisse, insinnaverat, ita subnectit: Illud tamen anno præsentis seculi (xvii) sexto et vigesimo, auspiciis Ferdinandi II imperatoris, consentientibus reverendissimo Administratore et Senatu Magdeburgico, præsul Strahoviensis cœnobii Caspar Questenbergius Magdeburgo Pragam transtulit. Addam et quod sequitur, ut sciat Mullerus (si non meminerit) non Pontificum esse, qui ita scribit. Pergit igitur: Malincrotius, Petrus Baptista Burgos et alii scriptores Pontificii annotarunt, Magdeburgum non prius a Cæsareis copiis expugnari potuisse, quam hujus tutelaribus Divi reliquiæ ex urbe fuissent exportatæ. Verum nisi Deus decrevisset in hostium manus resignare Magdeburgensem urbem, neque ab occupatione, neque a furiarum flammis immunem ac intactam servassent Norberti cineres. Dico ego: Verum, si Deus decrevisset, in hostium manus non resignare Magdeburgensem urbem, quamdiu in illa cineres Norberti manerent; neque Casareus miles ipsam occupasset neque furiales flumines devorassent, nisi cineres Norberti prius fuissent exportatæ.

13 Scimus, decrevisse Deum vram se facturum propter servos suos. Genesis cum 26 ait ad Isaac: Noli timere, quia ego tecum sum: benedicam tibi et multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham. Ad Salomonem vero 3 Regum 2: Quia non custodisti pactum meum et præcepta mea, quæ mandavi tibi, dirumpens scindam regnum tuum, et dabo illud servo tuo. Veruntamen in diebus tuis (quamdiu tu vixeris) non faciam, propter David patrem tuum: de manu filii tui scindam illud, nec totum regnum auferam; sed tribum unam dabo filio tuo, propter David servum meum et Jerusalem, quam elegi. Sic 4 Reg. 8: Noluit Dominus disperdere Judam propter David servum suum. Ibidem cap. 19 dicit Dominus: Protegam urbem hanc Jerusalem, contra Assyrios, et salvabo eam propter me et propter David servum meum. Sic alii. Scimus quoque, eundem et nos habere Deum, eumque potuisse decrevere, se non resignaturum Magdeburgensem urbem in hostium manus propter Norbertum patrem et pastorem ejus servum suum, quamdiu in illa ejus cineres manerent. Potest similiter decrevisse, sacros cineres inde auferendos, quia Magdeburgenses non custodierunt pactum suum et præcepta, quæ mandavit ipsis Deus et Ecclesia: quæque Norbertus eisdem inculcavit divino eloquio suo, solitudine paternæ.

14 Tutia vero Deum super Magdeburgensibus habuisse decretum, non temere colligitur ex eventu. Præcesserunt enim peccata populi per schisma et hæresim et quæ talia comitantur peccata alia. Hinc excitavit Deus spiritum Ferdinandi imperatoris, ut sacros cineres Norberti e medio peccatorum curaret exportandos (quemadmodum reduxit olim per Angelum, Lot servum suum de Sodomis, antequam super illum plueret sulphur et ignem de cælo.) Successit paucis post annis obsidio, expugnatio, vastatio, deflagratio urbis. Aberat nempe corpus venerandum servi Dei, quo præsentem per tot secula prægressa, nunquam urbs dicitur cepta fuisse. Atque hinc videri possunt scriptores, paulo ante a Sagittario citati et quodammodo explosi, non temere opinati fuisse atque onnotasse, corpus Norberti Magdeburgensibus pro palladio fuisse; quo præsentem urbs expugnari non potuerit, absente expugnata sit. Quin imo, hoc ipsum fore, ante translationem mussitatum fuit per urbem, et causa civibus visa est, quo minus paterentur palladium

an superstitionem arguant.

Dodechini locus imperfectus suppletur.

An Sylvanus abbas Antuerpiæ a Norberto datus.

Deus propter servos suos alius beneficia præstat;

nec temere dicitur præsentiam corporis Norberti,

Translation corporis, contra Mullerum, a Sagittario agnita.

*volente sic
Deo, Magde-
burgum ser-
vasse.*

Δ *palladium suum tunc exportari. Sic enim scriptum le-
gitur in historia translationis, apud nos pag. 863 num.
22: Susurrus quoque ex ore multorum sibilabatur;
eo Cæsarem tam instanter petere reliquias istas;
quo civitatem, tamquam præsidio suo nudatam,
magis obnoxiam haberet, et liberius vel premere
posset, vel opprimere. Quæ quid aliud præcipiunt,
quam quod scriptores Pontificii annotarunt post fa-
ctum?*

ADDITAMENTUM

Ad Corollarium i Papebrochii, De institutio-
ne et primatu archiepiscopatus Magde-
burgensis.

§ 1. Archiepiscopus primus a Dietmaro sta-
tuitur inauguratus anno DCCCCLXX.

*Archiepi-
scopus Magde-
burgensis,*

B *Non male Actis S. Norberti Magdeburgensis ar-
chiepiscopi subjungendam putavit Papebrochius insti-
tutionem ejusdem archiepiscopatus, et successionem præ-
sulum usque ad Norbertum, atque etiam deinceps ali-
quo usque, ut præpositorum sibi in Domino sanctorum
virosum, suorumque in via veritatis olim magistrorum
gesta recognoscentes incolæ, atque alii erroris sui, au-
diant Apostolum clamantem: Mementote Præposi-
torum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei,
quorum intuentes exitum conversationis, imitami-
ni fidem. Ad Hebr. 13 Tractat ibi Papebrochius, ut
dicit, de institutione archiepiscopatus, atque paragrapho
ultimo, de titulo Primatis Germaniæ, præclare qui-
dem et accurate: sed non vidit bullam Innocentii PP.
II, rogata Norberti, antiqua ecclesiæ suæ jura profe-
rentis, obtentam anno MCXXXIII. Hanc bullam primus,
quod sciam, in lucem publicam emisit Sagittarius in
Historia S. Norberti, qua de jam egimus, illi præ-
cipue titulo æstimanda, quod bullam istam insertam
habeat. Neque vero etiam vidit Papebrochius plura
alia, tam bullarum pontificiarum, quam diplomatum
imperialium, præsertim Ottonis Magai, monumenta,
quæ idem Sagittarius collecta edidit in suis Antiquita-
tibus archiepiscopatus Magdeburgensis. Hinc, et
aliunde, nonnulla quæ mihi in mentem veniunt, com-
mentariis magistri mei addenda, ad majorem veritatis
indagationem putavi.*

*ab Ottone
imp. fundari
ceptus*

C *2 Fundatio Magdeburgensis archiepiscopatus nota
est passim, et forte clarior ex jam dictis commentariis
in Corollario Norbertino, tomo i Junii pag. 901.
Nempe fundator ejus Otto Magnus imperator, anno
DCCCCLXII Romæ a Joanne PP. XII coronatus, obti-
nuit ab eodem constitutionem, qua præcipit Papa, ut
monasterium S. Mauricii, Magdeburgi prædictum ab ea-
dem imperatore fundatum, erigatur in archiepiscopium,
atque aliud monasterium Merseburgense, ab eodem
imperatore ex voto, quia vicerat Hungaros, constructum,
in episcopalem evehatur sedem, quæ Magdebur-
gensi sit subdita. Et eadem Merseburgensis episco-
pas, unicus fuit destinatus Magdeburgensi suffraga-
neus. Tum vult etiam Papa, atque ex B. Petri Apo-
stoli jussione præcipit, ut Moguntiensis, Treve-
rensis, Coloniensis, Salzeburgensis, Hammaburgen-
sis, archipræsules, Magdeburgensis monasterii in
archiepiscopalem, et Merseburgensis in episcopalem
sedem translationis, totius cordis corporisque viri-
bus, consentanei fautores persistent.*

*per bullam
Joannis 12,*

3 Denique declarat idem Papa, qui tandem alii suo
tempore archiepiscopatus Magdeburgensis suffraganei
futuri sint, sic prosequens: Cum vero Deus omnipo-
tens, per prætaxatum servum suum, invictissimum
imperatorem, suumque filium regem successoresque
eorum, vicinam Slavorum gentem ad cultum Chri-
Junii T. I

stianæ fidei perduxerit; per eos in convenientibus D
locis, secundum opportunitatem, episcopatus con- c. 1.
stitui, et eisdem, per consensum prædictorum, et
archipræsulum successurumque eorum, ab ar-
chiepiscopo Magdeburgensi episcopos consecrari
volumus suffraganeos. Totam constitutionem legere
est apud nos tomo iv Junii pag. 31. ex Mabillonis
Seculo v Sanctorum Benedictinorum pag. 575 mu-
tuatam. Eandem Sagittarius quoque habet, sed ad-
scribit Joanni PP. XIII, quod verum non esse, os-
tendit in subscriptione, quamvis integræ apud ipsum
non sit, Indictio quinta, quæ in totum pontificatum
septennialem Joannis XIII non incidit: concurrat
vero cum anno DCCCCLXII, quo Joannes XII præfuit
Ecclesiæ.

4 Integra subscriptio apud nos et apud Mabillonem, et confirmatus
a Joanne 13.
locis citatis talis est: Scriptum per manum Leonis
scriniarii sanctæ sedis Apostolicæ in mense Fe-
bruarii, Indictione v. Data ii Idus Februarii per
manum Georgii secundicerii sanctæ sedis Aposto-
licæ, auno, Deo propitio, pontificatus Domni Joan-
nis, summi Pontificis et universalis Papæ, vii; im-
perii Domni piissimi Augusti Ottonis, a Deo coronati
magno imperatoris, anno i, mense et indictione E
prædictis. Et hæc de archiepiscopatu tum quidem
constituta sunt, sed effectum non habere, nisi post
annos aliquot, quando celebrata est Ravennæ anno
DCCCCLXVII, præsentibus Joanne PP. XIII atque
Ottone prædicto imperatore, synodus; in qua et reno-
vata fuit institutio archiepiscopatus Magdeburgensis
atque episcopatus Merseburgensis, et simul designati
fuere episcopatus alii suffraganei. Conservata sunt hæc
synodi statuta, tum in Notis Meibomii ad Wilechindi
Annales pag. 731, et in chronico Magdeburgensi, tum
in nostro MS. jam vulgato sub titulo, Chronographus
Saxo, ex quo et descripta fuere, quæ leguntur in Con-
ciliis Labbei post synodum Ravennatem tomo ix col.
676. Multa ejusdem argumenti, præsertim quæ ad
novos episcopatus, Magdeburgensi suffraganeos spe-
ctant, accurate tractat Dietmarus, qui non multo post
dictam synodum, anno DCCCCLXXVI ex perillustri fa-
milia natus, dein monachus Magdeburgensis, postea
præpositus Wallibicensis, ac tandem anno MVIII epi-
scopus Merseburgensis, obiit anno MXVIII.

5 Dietmarus igitur sive (ut ipse sub initium chronici
sui MS. apud nos scribit) Thietmarus, vir præcipue
auctoritatis, cum libro 2 ante medium dixisset, Athel-
bertum, Trevirensium professione monachum, sed
Rusciæ prius ordinatam præulem, et a gentilibus
hinc expulsum, ad archiepiscopatus apicem, incli-
tum patrem et per omnia probatum, anno Domi-
nicæ incarnationis nongentesimo septuagesimo, xv
Kalendas Novembris apostolica auctoritate promo-
tum fuisse: mox subjungit, in proximi Natalis Domini
festivis diebus ipsum consecravisse Bosonem, Mer-
seburgensis ecclesiæ pastorem; Burchardum, Mis-
nensis sedis provisorem; Hugonem, Cicensem epi-
scopum; Havelsburgensis ecclesiæ custodem his
Dulonem coaptasse, prius consecratum. Et prose-
quitur: Omnes hi subjectionem sibi Athelberto,
suisque successoribus promittentes, dispositi sunt
singuli per speciales parochias. Additus est his con-
fratribus Brandenburgensis ecclesiæ pastor Thiet-
marus, ante hos unctus; et Jordan, episcopus
Posnaniensis. Hinc specialis parochia non fuerit
constituta, quia ultiores Slavicæ gentes, quæ spe-
rabantur convertendæ, ei tantisper committebantur
instituendæ.

6 Scripsit hæc prius ex Dietmaro Restituto,
inter Scriptores rerum Brunswicensium, cura illustris-
simi viri Godefridi Guilielmi Leibnitii amici nostri,
in boana publicum anno 1707 vulgato Hanoveræ, pag.
335. Verum legens ibi, Athelbertum seu Adalbertum,

*Chronicon
Dietmari*

A anno DCCCCLXXXV. Kal. Novemb. apostolica auctoritate Magdeburgensem archiepiscopum factum esse, præter alia ibidem mihi dubia; coactus fui, codicem nostrum MS. sane præclarum, ex quo edito illa (uti, fatentur Leibnitii Prolegomena) curata et suppleta fuit, consulere; comperique, non scriptum ibi, ut supra, sed integris vocabulis sic legi: anno nonagesimo septuagesimo, xv Kalendas Novembris. Quod revera ita scribi debuit, atque a Chronographo Saxone sub anno eodem DCCCCLXX confirmatur: chronicon quoque Magdeburgense apud Meibomium pag. 273 consentit de die xv Kal. Novemb. id est, inquit, in festo S. Lucæ evangelistæ, Adalbertum a summo Pontifice ordinatum et pallio donatum fuisse.

e nostro MS. non satis accurate editum.

7 Alia, de quibus dubitabam, nihil attinet hic recensere: tantum dico, paginam illam 335 Dietmari Restituti eadem occasione me contulisse cum nostro codice MS. atque inde notasse amplius viginti lectiones variantes, inter quas nonnullæ notabiles, et pleræque in nostro MS. correctiores sunt, in nova autem editione non observatæ. Contuli vicissim eandem paginam cum editione Reineccii anni 1580, ac deprehendi, lectiones prædictas utrobique eodem modo impressas esse, nisi quod pagina sæpe indicata Reinecciana lectio habrat annum, de quo modo, et diem mensis, prout nos. In ea tamen æstimabilior est Dietmari Restituti, quod plures lucunas, quæ apud Reineccium sunt, et aliquot lectiones variantes, nec non Dietmari versus, qui per modum prologi libro ejus primo præmittuntur, e nostro MS. supplevit is, seu librarius, seu alius, cui cadicis descriptionem commiserit Leibnitius (neque enim in illustrissimum accuratissimumque virum cadere talis indiligentia potest,) quique fortassis in scripturis antiquis minus versatus, laborem accurate describendi subterfugit, imaginatus sibi, textum MS. ab impresso Reineccii non multum discrepare, totamque curam suam intenderit, ut lucunas suppleret et præcipua quædam observaret. Unde et versum ultimum prologi, libro VII præfixi, quia in Reineccio deest, etiam ipse prætermisit. Est autem apud nos talis: Da jubileum Domino, per quem pollere videris. Hæc notanda fuerunt, ut ne ignorent viri eruditi, codicem nostrum MS. passim adhuc diversum esse, tam a Reformato, quam a Reinecciana editionibus, non multum inter se dissimilibus, præter illa, quæ, ut jam dixi, in Reformato editione e codice nostro suppleta sunt. Illud etiam miror, utrobique passim legi vocem, Dominus, ubi noster habet, Deus; item, repeti identidem, summet, ubi noster aptius utitur simplici pronomine suus.

C § 2. Ostenditur, primum Archiepiscopum ordinatum esse anno DCCCCLXXVIII, die XVIII Octobris.

Archiepiscopus primus

Redeo, unde diverti, Magdeburgum, ad ejusque primum archiepiscopum Adalbertum, qui a summo pontifice Joanne XIII Romæ, uti satis constat, institutus, pallioque, dignitatis archiepiscopalis insigni, ornatus fuit die XVIII Octobris, festo S. Lucæ evangelistæ: non item constat, quo id anno factum sit. Notat Dietmarus, ut diximus, annum DCCCCLXX; eundemque innuit Chronographus Saxo, et Chronicon Magdeburg, quamvis non exprimant annum, contenti dicere, id factum esse, xv Kal. Novembr. id est, in festo S. Lucæ evangelistæ, fortassis quia annum non satis exploratum habebant. Eundem, quem Dietmarus, annum signavit etiam Papebrochius atque alii, auctorem secuti probum ac fere contemporaneum; nec viderunt, saltem Papebrochius, Antiquitates archiepiscopatus Magdeburgensis, a Caspares Sagittario Ienæ anno 1684 vulgatas, et non nisi post primum de Actis Sanctorum Junii nostri tomum editum, ad nos allatas; in quibus (ut jam præmonui num. 1) leguntur variorum Romanorum Pontificum bullæ, et privilegia imperatorum,

archiepiscopatus prædicti foundationem atque Archiepiscopi primi institutionem firmanitia. Ex his utique certius, quam ex Dietmaro aut aliunde dignosci annus primæ institutionis debet, eumque ego inde statuo nonagesimum sexagesimum octavum, diemque jam dictum xv Kal. Novemb. seu XVIII Octobris, S. Lucæ evangelistæ sacrum.

Romæ ordinatus an. 968

9 Ante omnia notandum, synodum Ravennatensem, in qua communi Pontificis Romani, episcoporum, atque Ottonis Magni imperatoris approbatione decretum fuit, de instituendo archiepiscopatu Magdeburgensi, celebratum fuisse die XII Kalendas Maji anno DCCCCLXXVII. Quia tamen civitas, ubi Magdeburgensis archiepiscopatus sedes est, sita est infra parochiam Alberstadiensis episcopi; ideo, sine consensu episcopi sedis illius, [et] archiepiscopi Magonciensis, cui subjectionem exhibet, commutationem parochiæ fieri non posse, sancta Synodus decrevit. Eo igitur revoluta anno (nempe DCCCCLXXVII) et altero dimidio transacto, cum Hattonem archiepiscopum Magonciensem, et Hildiwardum episcopum Alberstadensem Ravennam convenire contingeret, sanctissimus Imperator, si bona voluntate commutationem parochiæ Alberstadiensis ecclesiæ ad Magdeburgensem fieri vellent, coram archiepiscopo Ravennate et episcopis com-
E provincialibus, eos omni dilectione convenit. Tunc venerabilis Hildiwardus episcopus in præsentia omnium, et prædicti præsulis Hattonis, hoc se pro Deo nullo modo negare et contradicere posse... clara voce respondit.

10 Hæc ex bulla, apud Meibomios tomo 1 Rerum Germanicarum pag. 731, et apud Sagittarium opusculo jam citato, pag. 60 impressa. Bullam illi Papalem, ego potius Synodalem dixero, utpote Ravennæ, præsentibus jam ibi Hattonem et Hildewardum, Joanne Papa Romam regresso, fabricatam, juxta sensum prioris decreti, quod initia synodi, præsentem Papa, conceptum fuerat et huic bullæ sufficienter inseritur, de instituendo sæpe dicto archiepiscopatu, quando episcopus Halberstadensis consensisset in exemptionem loci. Sive autem omnes episcopi, quod vix credibile est, sive multi, qui hic comprovinciales vocantur, et subscribere, tunc adfuerint, præsedet certe Archiepiscopus Ravennas in cujus diocesi res agebatur, idemque primo loco ante Moguntinum et Halberstadensem, quorum præcipue intererat, subscripsit. Ut autem locus expressus, ubi hæc acta sunt, bullæ isti impressæ non subscribitur, sed e textu apparet, Moguntinum et Halberstadensem venisse Ravennam, negotiumque ibi coram episcopis atque Imperatore transegisse: ita neque subscribitur
F annus, mensis aut dies, quibus transactio facta et bulla signata sit; verumtamen quia ibidem indicatur, eo anno, quo primum decretum in synodo factum est, revoluta et altero dimidio transacto (neque enim præ hac bulla audiendi sunt Chronographus Saxo et Chronicon Magdeburgense, qui anno integro et dimidio jam evoluto, scribunt) intervenisse Ravennam Moguntinum et Halberstadensem; eorum adventus et consensus et bullæ expeditio ad initium Julii videntur referri debere. Ex mox ad se vocatum Adalbertum miserit Romanum Imperator cum suis commendatitiis ad Papam, atque ibidem is novus Archiepiscopus institutus fuit die XVIII Octobris eodem anno DCCCCLXXVIII.

innoscit; ac plurium scriptis,

11 Aliam certe bullam ipsius Joannis XIII Papæ, ipso die et anno modo dictis signata, legitur apud Sagittarium pag. 78. In illa paterne monet novum archiepiscopum Adalbertum, ad quem data est, officii sui archiepiscopalis; atque innuit, nuperrime acta Ravennæ ad se Romam transmissa fuisse. Sic enim inter alia ibidem scribit: Confratres Hatto sanctæ Mogunciensis ecclesiæ archiepiscopus, et Hildiwardus Halberstadensis ecclesiæ episcopus, et comprovinciales episcopi, sicut per consentaneas et petitorias litteras,

nempe Joannis 13,

A ras, ab ipsis propriis manibus roboratas, quæ in præsentia nostra ante corpus B. Petri apostoli relectæ sunt, didicimus; in prædicta Magdeburgensi civitate archiepiscopalem sedem privilegio Apostolicæ sedis statui ordinaverunt, quæ ultra Albiam et Salam in congruentibus locis subjectos episcopos, qui nunc ordinati sunt, et ordinandi futuris post temporibus erunt, habeat; nostro post Deum iudicio, qualiter eadem archiepiscopalis sedes ordinari debeat, deliberandum precantes; ne per invidiam fidei tanta Slavorum plebs, Deo noviter acquisita, callidi hostis (quod absit) rapiatur insidiis. Unde quia, confrater et coepiscopo noster, clerus et populus sanctæ Magdeburgensis ecclesiæ te olim ad gentes missum, ad archiepiscopalem sedem promoveri et eidem sedi inthronizari quærit ..., religiosis desideriis nihil tarditatis impendo, sed privilegiis nostræ auctoritatis dignum te eis esse archiepiscopum iudico. Unde, quia ob hoc agendum ad Apostolicam sedem ipse venisti, pro amore beatorum Mauritii et Innocentii martyrum... et prædicti Ottonis imperatoris petitione... et quia te ad profectum Christianæ religionis et innumeri populi salutem valere scimus, ipsi pallium tibi ad missarum solennia celebranda damus; ipsi, nimia dilectione commoti, circa * te ponimus, et eo te, sicut archiepiscopum Mogunciensem et Trevirensem, uti concedimus. Tum singulares dies, quibus pallio uti archiepiscopus possit, enumerantur,

12 Quæ hic produximus et alia, quæ legi in bulla possunt, satis indicant, Papam tamquam cum præsentem Archiepiscopo loqui, et inaugurationem ejus factam esse ipso die, quo signata est bulla, testimonium novæ et legitimæ tam dignitatis quam potestatis, xv Kal. Novembr. anno Incarnationis DCCCCLXVIII; pontificatus Joannis XIII papæ, iv; Ottonis Magni imperatoris vii; filiique ejus Ottonis comperatoris, anno primo; uti habet subscriptio. Qui omnes temporum characteres mirifice in idem tempus conspirant. Conspirat quoque alia ejusdem Papæ bulla, eodem mense Octobri data, qua concedit Pontifex Adalberto archiepiscopo ejusque successoribus, qui pallium, inquit, secundum morem Romanæ ecclesiæ a nostra sede recipiant, potestatem ordinandi suos suffraganeos. Scripta notatur bulla ista per manum Stephani scribarii etc. in mense Octobri, Indictione duodecima. Quæ Indictio eadem est cum prædicta et annum signat eundem DCCCCLXVIII.

C 13 Eodem facit Hattonis archiepiscopi Moguntini instrumentum publicum apud Sagittarium pag. 86; quo jurisdictione sua eximi putitur episcopatus duos, sic inquit: Episcopos ultra Albiam, Brandeburgensem scilicet et Havelbergensem, nostræ hactenus ecclesiæ subjectos, a debita nobis obedientia absolvimus, et præscriptæ Magdeburgensi ecclesiæ ejusque archiepiscopo obedituros æque permittimus et consentimus. Et hæc ipsa cessio facta et signata fuerit eodem anno (nota enim temporis nulla adest) Ravennæ, quando ibidem suæ diæcesis portionem cessit episcopus Halberstadensis coram Moguntina metropolitana suo. Uterque enim id ibi rogatus fuit ab Imperatore et congregatis episcopis, qui antequam talis cessio facta esset, noluerant novum archiepiscopatum Magdeburgi institui: et ipse Pontifex Romanus in supra adducta num. ii bulla testatur, æque Hattonem atque Hildewardum suo juri cessisse. Certe Hatto, qui primo loco huic instrumento subscribitur, id fecisse debet ante annum DCCCCLXX; utpote quem non solidum in episcopatu annum egisse, scribit Bruschius; et Schusaburgensis, obiisse DCCCCLXIX Obiit quoque anno illo primus Merseburgensis episcopus Boso, qui una cum Burchardo atque Hugone, Misnensis atque Cizensis ecclesiarum primis antistitibus, ad Adalberto archiepi-

scopo Magdeburgensi in festivis Natalis Domini diebus consecratus fuerat. Obiisse autem illo anno Bosonem legitur in chronico Cizensi seu Citzensi ad annum 2 Hugonis episcopi prædicti, qui fuit Christi DCCCCLXIX. Quo igitur pacto Adalbertus anno demum sequenti institutus fuerit Archiepiscopus Magdeburgensis?

14 Extant plurima, apud sæpe dictum Sagittarium, Ottonis piarum donationum, tum monasterio S. Mauritii Magdeburgi, tum ejus ecclesiæ et Archiepiscopis factarum, diplomata; in quibus, quæ annum DCCCCLXVIII præcesserunt, notabilis est differentia ab illis, quæ isto anno aut sequentibus signata fuerunt. In prioribus ab anno DCCCCLXII donatio fit Fratribus in Magdeburg. Ab anno autem DCCCCLXII, quo coronatus Otto a Joanne PP. XII, primam bullam pro erigendo in Magdeburg archiepiscopatu acceperat, donationes factæ sunt duæ in jus S. Mauritii atque venerabilium archiepiscoporum, qui pro tempore fuerint rectores ejusdem sanctæ ecclesiæ almi martyris Mauritii. Quin etiam anno DCCCCLXVI die v Kal. Janii adhuc donat fratribus, diu noctuque Deo et S. Mauritio in Magdeburg servientibus. Eodem autem anno, die viii Kal. Sept. duobus diversis diplomatibus, donat Deo sanctoque Mauritio, ut archiepiscopus, inquit, ibi a vobis instituendus sui que successores, omni contradictione remota, inoffense teneant et possideant, et suis, ut res ecclesiasticas, juxta libitum usibus adjungant. Imo et anno sequenti, postquam synodus Ravennatensis denuo statuerat, archiepiscopatum sub certis conditionibus instituendum; die ix Kal. Octobr. Romæ existens Otto imperator, donat prædium quoddam ecclesiæ S. Mauritii, atque ad opus vel usum cœnobarum ejusdem almi martyris Mauritii deputat.

15 At vero donationes, quas idem Imperator, post cessionem Moguntini atque Halberstadensis Præsulum (quando conditio, apposita a synodo, impleta fuit, sub medium ætatis anni DCCCCLXVIII) fecit agnoscunt post S. Mauritii ecclesiam, etiam ejus archiepiscopum jam institutum. Videlicet eodem anno, ante etiam, quam ordinatus et pallio donatus a pontifice Romæ fuerat Adalbertus, ad id tamen cum commendatitiis ab Imperatore missus, S. Mauritio in Magdeburg liberaliter offert, et archiepiscopis illius ecclesiæ perpetualiter utendum concedit. Datum illud diploma est, vii Non. Octobr. (ubi vel erratum est, vel debent ipsæ Octobris Kalendæ signari) anno dominicæ Incarnationis DCCCCLXVIII. Indictione xi. Anno autem regni domini Ottonis xxxiii, Imperii vero vii. Quæ recte concordant, si Indictio scribitur xii, quia undecima jam dixerat in Septembri. Sed nihil clarius dici potest in rem nostram, quam quod loquitur diploma sæpe dicti Ottonis Magni, datum Anconæ i Kal. Novembr. anno DCCCCLXVIII. Indictione xii. Anno Regni Ottonis ejusdem xxxiii, imperii autem vii, de conjunctione abbatiæ Wissenburgensis, in pago Spirensi sitæ (ubi Adalbertus quando archiepiscopus electus fuit, abbas erat) cum archiepiscopatu Magdeburgensi. Illud inter alia sic habet: Cum beatissimæ memoriæ Joannes Papa, summus Romanæ sedis pontifex, nostræ serenitatis proposito, virum venerabilem, Adalbertum Romæ transpositum, in primum archiepiscopatus apicem, sanctæ Magdeburgensi ecclesiæ, Deo, ac gloriosissimo militi ejus sanctoque martyri Mauritio constructæ, promovendo consecrasset etc. Igitur jam ante Novembrem anno DCCCCLXVIII consecratus erat archiepiscopus Magdeburgensis Adalbertus; ut frustra sint qui consecrationem ejus differunt in biennium post.

16 Accedant tamen post tam clara antiquarum scripturarum testimonia, etiam recentiorum sententiæ ex chronico Bergensi, sive monasterii S. Joannis Baptistæ, prope Magdeburgum ad Albim, quod sub annum DCCCCLXVII, ab ecclesia S. Mauritii in urbe, idem Otto

D
c. 1.et pluribus
Ottonis Imp.
donationibus

E

ante et post
an. 968 fa-
ctis.

F

Concedunt
etiam recentiores.

Otto

A Otto fundator ejus, transtulerat in montem extra urbem. In illo, inquam, chronico, ab Henrico Meibomio seniore concinnato, ac tomo 3 Germanic. inserto, sic habetur pag. 293. Hildewardus (Hiltebardum ipse vocat) episcopus Halberstadensis Imperatori, denuo negotium archiepiscopatus urgenti, amplissimæ diœcesis suæ partem non modicam concessit, Hattone Maguntino archiepiscopo metropolitano, et Joanne XIII pontifice Romanorum confirmantibus. Ita initium habuit archiepiscopatus Magdeburgensis anno filii Dei DCCCCLXVIII; ut plerique omnes annotarunt.

Anacephalosis dictorum.

B 17 Atque ex his satis superque constat, Ottonem (qui ab anno DCCCCLV, quando feliciter pagnavit contra Hungaros in Bavaria ad Lechum fluvium, roverat, se S. Laurentio martyri Merseburgi erecturum episcopatum) eodem tempore animum quoque adjecisse ad fundandum Magdeburgi sedem archiepiscopalem. Ibi enim, mox ut in patriam reversus est victor, incepit, in ipsa abbatia S. Mauritii, ecclesiam mirum in modum, in loco, ubi sancta requiescit Edith, et juxta quam post obitum suum pausare desideraverat ipse, ibi etiam episcopatum facere conatus apud Bernhardum sanctæ Halberstadensis ecclesiæ antistitem, in cujus diœcesi urbs præfata jacuit; [sed] quumdu ille vixit, impetrare non potuit. Ita scribit Dietmarus lib. 2. Sed magis constat ex dictis, eundem illa de re anno DCCCCLXII, in sua coronatione Romæ convenisse Joannem XII PP. ab eoque bullam accepisse, de qua supra num. 2 et 3. Anno autem DCCCCLXVII, mortuo jam Bernardo episcopo Halberstadensi, in synodo Ravennate obtinuisse alterum de eadem fundatione decretum sub hac conditione, ut prius cederet novus Halberstadensis episcopus Hildewardus juri suo, quod habebat in Magdeburgum, suæ diœcesis portionem; et suo similiter cederet metropolita Moguntinus, cui Halberstadensis episcopus obedientiam debebat. Qui tandem uterque elapso illo anno, quo synodus decretum constituerat, atque altero dimidio evoluta, sub medium anni sequentis DCCCCLXVIII Ravennam advenierunt et coram archiepiscopo loci ceterisque episcopis comprovincialibus, ab Imperatore rogati, solenniter cessionem fecerunt illorum quæ rogabantur: eorumque consensu, inde Romam perlato, atque Adalberto cum commendatitiis Imperatoris eodem transmissa; is a Pontifice benigne susceptus et primus archiepiscopus Magdeburgensis rite inauguratus pallioque decoratus fuit eodem anno DCCCCLXVIII, die XV Kal. Novembr. uti supra non semel diximus.

C

§ III. An per Regionem Polonorum fuerint anno DCCCCLXVIII episcopatus alii, quam qui Magdeburgensi metropolitæ tunc subiecti fuere.

Polonia primi episcopi

Si Joanni Dlugossa aliisque Polonicæ historiæ scriptoribus credamus, Miesco, qui et Miecislus, gentis Polonicæ principum anno DCCCCLXV ab idololatria ad veri Dei cultum primus fuit adductus per uxorem suam, S. Wenceslai Bohemæ ducis et martyris, ex Boleslao fratre sua neptem, Boleslao Pii sororem, virginem catholicæ fidei tenacem, nomine Dambraucam; atque anno sequenti uxoris hortatu duos archiepiscopatus et septem episcopatus per Poloniam fundavit. Nomina archiepiscopatum apud Dlugossum libro 2 Historiæ Polonicæ, sunt, Gnesna et Cracovia; episcopatus vero, Posnaniensis, Smogorzoviensis, Crusciensis, Plocensis, Culmensis, Lubucensis et Camenecensis. Quas septem ecclesias, inquit, jure metropolitico Gnesnensi et Cracoviensi metropolitibus, voluit Miecislus esse subjectas. His fere similia de novis episcopatibus in Polonia anno DCCCCLXVI a Miecislao institutis atque

dotatis, si non eodem, tradit Martinus Cromerus, et alii post ipsum; indidemque depravunt tam Baronius in Annalibus, quam Oldoinus in gestis Pontificum et Cardinalium, quemdam Ægidium Tusculanum episcopum cardinalem, qui in Poloniam tunc, constituendæ religionis Catholicæ causa, missus fuerit.

num anno 966 instituti,

19 Nescio ego, qua isthæc auctoritate nitantur. Dlugossus certe nullum asserti sui testem, nullas tabulas, nullum antiquius monumentum citat. Quin imo postquam scripserat, in Poloniam Ægidium episcopum Tusculanum cardinalem, a summo Pontifice Joanne XIII missum, singulos episcopatus Poloniæ, videlicet duas metropoles Gnesnensem et Cracoviensem; item Posnaniensem, Wratislaviensem, Wladislaviensem, Plocensem, Chelmeensem, Lubecensem et Camenecensem, cathedrales ecclesias confirmasse, et singulis diœcesibus terminos posuisse et distinxisse; continuo subjungit: De quo etsi singulæ ecclesiæ, ejusdem Ægidii cardinalis et legati privilegia et litteras habuissent, singularum tamen ecclesiarum singulæ litteræ, aut parum solerti cura custoditæ, amissæ sunt; aut frequentibus (cum tunc in Polonia non frequentes forent muri) periere incendiis. Si ita est, unde, quæso, hausit Dlugossus asserta sua de tot simul episcopatum per Poloniam institutione, eaque facta per Miecislum anno DCCCCLXVI, qui primus fuit ab ejus conversione, si tamen primus? Quis porro iste Ægidius episcopus cardinalis Tusculanus? Nusquam illius memoria occurrit apud Baronium aut Oldoinum, nisi tantummodo e scriptoribus Polonis, iisque minime antiquis.

20 Alterum, cur Dlugosso in sua institutione episcopatum Poloniæ minus credi possit, saltem quod ad tempus et fundatorem attinet, argumentum desumitur ex Dietmari episcopi Merseburgensis chronico, in quo Polonorum Bohemorumque arque ac Germanorum res, passim tractat. Is de primorum episcopatum in finibus Poloniæ, imo et in ipsa (Posnaniam enim dudum juris Polonici fuit) fundatione specialiter scribit, nullorum tamen episcopatum anno DCCCCLXVIII, aut secundum ipsum, anno DCCCCLXX, in Polonia existentium, præter Posnaniensem, meminit: imo satis superque indicat, Posnaniam tunc armis victricibus Ottonis Magni, uti alias, viciniores Saxonibus, regiones Slavorum trans Albim, occupatam fuisse; ibique etiam episcopatum factum esse in subsidium ulteriorum per Poloniam regionum. Quamobrem mihi sane in mentem venire non potest, tot episcopatus in Polonia anno DCCCCLXVIII, nedum biennio ante, a Miecislao fuisse constitutos, interque illos Posnaniensem ipsum; absque probatiore testimonio.

an posterius?

21 Ut de singulorum episcopatum a Dlugosso nominatorum institutione, ac tempore institutionis, institutoribusque ipsis (circa quæ, alia sane, quam ipse scribit, certiora sunt) nihil hic disputem, proderit tamen illorum temporum gesta paulo altius repetere. Constat ex Dietmario, Miecislum Poloniæ, æque ac Boleslao Bohemiæ, ducem, quoquomodo Ottonum tempore imperio Germanico subditos et vectigales fuisse. Sic enim scribit lib. 2, non longe ab initio: Gero, sub Ottone Magno Orientalium marchio Lusizi et Selpuli, Miesconem (is Dietmario atque aliis quoque scriptoribus idem est, qui Miecislus Poloniæ princeps) cum sibi subditis, imperiali subdidit ditioni. Et post medium ejusdem libri: Udo venerabilis marchio Miesconem, Imperatori fidelem, tributumque usque in Warta fluvium solventem, exercitu petivit; et cædes multa nobilium facta est. Hac de re edoctus in Italia, ubi tuac agebat, Imperator, nuntios misit, præcipiens Udoni et Miesconi, si gratiam suam habere voluissent, usque dum ipse veniens, causam discuteret, in pace permanerent. Reversus autem Imperator, Pascha celebravit in Quidlingburg, quo et confluebant

Ultimum suadet subjectio Polonorum sub Imperio Germaniæ;

Imperatoris

A Imperatoris edicto Miseco atque Bolislaus duces... cum omnibus regui primariis. *His similia subjectionis indicia per totum chronici citati decursum leguntur: et usque ad obitum Ottonis magni, imo usque ad imperium Ottonis III. nulla usquam mentio episcopi aut episcopatus Polonici fit, præterquam unius et solius Posnaniensis. Imo notat idem Dietmarus, anno DCCCCLX, quo Otto III in Poloniam peregrinatus est, manem illam regionem adhuc subjectam fuisse diœcesi Posnaniensi, ibidemque ab eodem Ottone, seu legitime, seu aliter, archiepiscopatum Gnesnensem et tres episcopatus institutos fuisse: uti postea videbimus.*

item tempus
conversionis
ipsorum ad
fidem:

22 *Conversio quoque Miecislai ad fidem, quam Poloni anno DCCCCLXV aut sequenti affigunt, non satis certo constat pro illo tempore. Conversum fuisse per uxorem Dambraucam, consentiunt plerique omnes: quorum aliqui scribunt ipsum ante sponsalia pactam fuisse, ut sponsus amplecteretur suam catholico romanam religionem; quod ut verum esse possit; Dietmarus tamen indicat, libr. 4 post medium, ipsam jam matrimonio junctam, maritum ad religionem suam amplectendam multum indurisse. Verba Dietmari e nostro MS. hæc sunt: Miseco dux inclitus a Bohemia regione nobilem sibi uxorem, senioris Bolislai sororem, duxerat: quæ sicut sonuit in nomine, apparuit veraciter in re. Dobrawa enim Slavonice dicebatur, quod Teutonice Bona interpretatur. Enimvero Christo fidelis, dum conjugem suum vario gentilitatis errore implicitum esse perspiceret, sedula revolvit angustæ mentis deliberatione, qualiter hunc in fide sibi consociaret.... Laboravit enim pro conversione conjugis sui, et exaudita est a benignitate Conditoris sui; cujus infinita bonitate persecutor, suimet studiosus, resipuit, dum crebro dilectæ uxoris hortatu, innatæ infidelitatis toxicum evomuit, et in sacro baptismo nævum originale deterisit. Et protinus caput suum et seniore[m] dilectum membra populi, hactenus debilia, subsequuntur, et nuptiali veste recepta, inter ceteros Christi adoptivos numerantur. Jordan, primus eorum antistes, multum cum eis sudavit, dum eos ad supernæ cultum vineæ sedulis verbo et opere invitavit.*

accedit, primum
Episcopatum fuisse
Posnanæ

23 *Ex hoc probatissimi scriptoris testimonio sequitur, non satis certo determinari posse tempus, quo, ante annum saltem DCCCCLXVI, et forte nec illo ipso anno, nisi ad finem vergente, Miecislau a conjugē ad fidem conversus fuerit. Constat indubem, Jordanum, primum istorum populorum fuisse antistitem, eumque multum cum Principibus sudasse in conversionem gentiliū Polonorum. Fuit autem iste idem Jordannus, qui anno DCCCCLXVIII cum reliquis novis episcopis, aut etiam post illos, Magdeburgensi metropoli subjectus fuit, ut supra docuit Dietmarus; atque idem hic docet, eundem fuisse primum antistitem Polonorum. Quo igitur pacto fuerint jam anno DCCCCLXVI tot episcopi et episcopatus per universam Poloniam a Miecislao instituti, ut Dlugossus suadet: si Jordanus omnium primus fuit? Desino de his plura commemorare, quæ possem ex Dietmaro; relinquens Polonis certiora episcopatum suorum principia statuere, quam constituit Dlugossus, et ejus sequaces.*

ante alios
per Poloniam
episcopatus,

24 *Certe (ut et hoc adjiciam) quæ isti tum operose de metropoli Cracoviensi insinuant, quasi primitus fundata fuerit cum Gnesnensi; magis absorta sunt. Nullum enim metropolitici juris vestigium Cracoviensis ecclesiæ usquam ex idoneo auctore aut conveniente antiquitate affertur. Imo ne ipsa quidem Gnesnensis ecclesia, quæ dudum per Poloniam Præmum obtinet, tunc aut metropolitana, aut archiepiscopalis, aut etiam episcopalis extitit per se, si Dietmaro, de rebus sui temporis in vicinia scribenti, credimus. Is enim libro 4, agens de religiosa peregrinatione Ottonis III imperatoris in Poloniam, ad honorandum Dei martyrem Adalber-*

tum, recens propter ecclesiæ Catholicæ fidem atque doctrinam a gentilibus Prussis occisum, isthæc inter alia commemorat; quæ tamen e nostro MS. quia etiam hic aliquid varietatis occurrit; nolo describere, quam ex impressis. Aut igitur: Postea Cæsar, Otto tertius, auditis mirabilibus, quæ per dilectum sibi martyrem Athelbertum Deus faciebat, orationis gratia eo pergere festinavit.... Qualiter autem a Bolislao, Miecislai filio, tunc Polonorum principe, susciperetur et per sua usque ad Gnesin deduceretur, dictu ineffabile et incredibile est. Videns autem a longe urbem desideratam, nudis pedibus suppliciter advenit, et ab episcopo ejusdem Posnaniensi Ungero venerabiliter susceptus est; ecclesiamque introducit, et ad impetrandam sibi Christi gratiam, Martyris sancti intercessionem profusis lacrymis invitavit. Nec mora, fecit ibi archiepiscopatum, ut spero legitime, sine consensu tamen præfati Præsulis, Ungeri, Posnaniensis episcopi, cujus diœcesi omnis hæc regio subjecta erat. Commisit itaque eundem episcopatum prædicti Martyris fratri Raduno (impressis Kadimo, Dlugosso et aliis, Gaudentio) subjiciens ei Reynbernium, sanctæ Cholbergensis ecclesiæ episcopum; Popponem, Cracowensem; Joannem Wrotizlavensem; excepto Ungero Posnaniensi. Facto quoque ibi altari, sanctas reliquias in eo honorifice condidit.

E
qui ante ex-
itum seculi
X forte nulli,

25 *Multa hic considerari possunt ad illustrandas res Poloniæ ecclesiasticas, quæ sensu Dlugossi et sequacum ejus omnino suspecta probent. Mihi satis est ostendisse, Gnesnam ante annum DCCCCLXVI ne quidem episcopatum, nedum archiepiscopatum extitisse; eamque urbem illo anno etiam fuisse sub episcopatu Posnaniensi, atque adeo sub metropoli Magdeburgensi: Ungorum vero episcopum Posnaniensem, Gnesnæ tamquam in locum jurisdictionis, Imperatorem excepisse. De hoc eodem Ungero Dietmarus libr. 6, aliquanto post medium agens, cum descripsisset gesta Tagmonis archiepiscopi tertii Magdeburgensis ejusque obitum, qui incidit in diem IX Junii anno MXII: transit ad mortem Ungeri prædicti his juxta nostrum MS. verbis, quæ paulo aliter et minus recte leguntur in editione Leibnitii pag. 329: Eodem die quo decessit Tagmo archiepiscopus, Wungerus Posnaniensis, cœnobii pastor, coepiscopus et suffraganeus ejus, tricesimo ordinationis suæ anno obiit. Ex quo concluditur, Ungorum seu Wungerum sub annum DCCCCLXXXIII ordinatum fuisse: et Jordanum, quem diximus primum ecclesiæ Posnaniensis sub metropoli Magdeburgensi, anno DCCCCLXVIII, aut etiam post, institutum episcopum; ante annum citatum DCCCCLXXXIII, aut illo ipso anno, vivere desiisse.*

26 *Observe etiam verba Dietmari, ut spero legitime; quibus manifeste significat, dubitare se, an legitimum fuerit institutio illa archiepiscopatus Gnesnensis. Ratio dubitandi potest ipsi fuisse, tum quia sine consensu episcopi Posnaniensis, in cujus diœcesi locus erat, institutio facta est: tum quia facta est ab Imperatore, non consulto, uti videtur, Pontifice Romano; sine cujus consensu avus ejus Otto Magnus ausus non fuerat, neque etiam legitime poterat, instituere archiepiscopatum Magdeburgensem; quin et consensum habere debuit episcopi diœcesani, qui erat Halberstadensis, ut Magdeburgum ejus jurisdictione eximeretur. Quamobrem non immerito dubitari potest, an revera ex tunc Gnesna pro archiepiscopatu haberi debeat, an potius, ex quo tam episcopi Posnaniensis, quam summi Pontificis consensus atque approbatio accesserit, quod quando factum sit, Polonis indagandum relinquo: uti et de episcopatibus ibidem nominatis, Cholbergensi, Cracoviensi, et Vratislaviensi; qui videntur tam simul primum instituti fuisse ab eodem Imperatore. Id tamen non tam clare patet ex Dietmaro, quam quod Gnesna*

certe pauci
fecerint.

A tunc episcopatus non fuit ; et facile adducar, ut credam,
 13 fundationem illorum istud tempus aliquot annis præces-
 sisse, siquis antiquum attulerit testimonium.

Posnania
 juxta litteras
 Papæ

27 Dixi paulo ante, Jordanum anno DCCCCLXVIII
 cum reliquis suffraganeis Magdeburgensis metropoleos,
 aut etiam post, episcopum Posnaniensem fuisse factum.
 Car suspicer Posnaniensem post alios institutum fuisse
 episcopum, suadet mihi altum silentium, quod tenent
 litteræ pontificiæ et imperatoriæ illorum temporum de
 tali episcopatu. Tantum statuunt illæ, in decreto qui-
 dem synodi, Indict. x, die xii Kal. Maji, seu xx
 Aprilis habitæ, ut archiepiscopus, Magdeburgi ordi-
 nandus, ultra flumen Albæ episcopos, qui ordinati
 sunt, et ordinandi futuris post temporibus erunt,
 subjectos habeat. Facto autem synodali decreto ; ipse
 Joannes Papa adhuc ibi præsens, bullam edidit atque
 subscripsit eodem mense Aprili et Indictione, sic inter
 alia decernens : Omnes unanimiter præordinavimus
 in synodo, suffraganeos metropoli novæ Magdebur-
 gensi, Brandenburgensem episcopum et Havelber-
 gensem fore ; utque iis, et quibuscunque Imperator
 voluit, in urbe Magdeburgensi archiepiscopus con-
 secretur. Postea vero idem archiepiscopus et suc-
 cessores ejus habeant potestatem per congrua loca,
 13 ubi per illorum prædicationem Christianitas creverit,
 episcopos ordinare, nominatum unne et præsen-
 taliter Merseburg, Cici et Misni, a præsentis decima
 Indictione perpetualiter confirmamus permanendura.

et imperia-
 tes illorum
 temporum

28 Postquam vero primus archiepiscopus Adalther-
 tus, ab eodem Papa Romæ inauguratus, inde profectus
 esset Magdeburgum ad sedem suam, Otto impera-
 tor per litteras suas adventum ejus prævenerit voluit,
 ita inscriptas : Omnibus fidelibus nostris, episcopis
 scilicet, comitibus, ceterisque comprovincialibus
 nostris æternam in Domino salutem et omne bonum.
 Tum sic incipit : Quoniam augmentum divini cultus,
 salutem et statum esse regni vel imperii nostri cre-
 dimus ; idcirco cunctis, quibus posse suppetit, mo-
 dis [omnibus] hoc amplificare tendimus * et deside-
 ramus. Igitur in Magdeburg civitate, fratrum om-
 nium nostrorum noverit caritas, archiepiscopalem
 sedem fieri desiderantes, opportunum vero et jam
 temporis ad hoc perficiendum tempus invenientes,
 consilio venerabilis archiepiscopi Hattonis et Hilde-
 wardi episcopi, ceterorumque fidelium nostrorum ;
 virum venerabilem Adalbertum episcopum, olim
 Rugis prædicatorem destinatum et missum, archi-
 episcopum et metropolitanum totius ultra Albiam et
 Salum Sclavorum gentis, modo ad Deum conversæ,
 13 vel convertendæ, fieri decrevimus pariter et elegi-
 mus ; quem et Romam pro pallio a Domino Papa
 suscipiendo direximus. Et ut hæc nostra electio
 firmior et subnixior fiat, eum vestræ caritati diri-
 gimus, et ut a vobis omnibus, et vocum acclama-
 tione, et manuum elevatione, Electus suæ sedi in-
 thronizetur, omnibus modis desideramus.

non fuit an.
 963 episcopi-
 tis,

29 Ne vero hæc ejus electio vel ejus inthroni-
 zatio, futuris (quod absit) temporibus aliquorum
 valeat invidia molestari ; tres ab illo episcopos,
 unum Merseburgensem, alterum Ciciæ, tertium
 Misnæ, in præsentia Legatorum Domini Papæ et
 vestra volumus ordinari ; ut hæc eadem præsentia
 vestra ante Deum et Sanctos ejus, intentionis no-
 stræ sit testis futura. Et quia vir venerabilis Boso
 multum in eadem Sclavorum gente ad Deum con-
 vertenda sudavit, inter Merseburgensem et Citicen-
 sem ecclesiam, quam velit, electionem habeat : altera
 vero secundum convenientiam nostram, in dispositio-
 nem Archiepiscopi nostri cedat. Vos autem marchio-
 nes nostros, Wigbertum scilicet, Wiggerum et Gunthe-
 rum, fidelitate nobis debita obtestamur et admonemus,
 nequid in hac ordinatione Archiepiscopo nostro in
 vobis obsistat ; sed secundum dispositionem nostram

et suam, ut vobis dixerit, fiat, et quæcumque ab
 illo audieritis, nos velle sciatis. Ne vero iidem epi-
 scopi, qui ordinati erunt, pauperes, et villanis
 similes æstimentur, volumus caveatis ; et consilio
 Archiepiscopi et eorum, qui cum illo in Natali Do-
 mini erunt, episcoporum et comitum, qualiter
 sustententur, inveniatis. Quidquid enim illis im-
 penditur, pro nostra Deo salute offertur, vestraque
 pro hoc merces apud Deum non minorabitur. Super
 hoc, Domini episcopi Dudo et Dudolinus, nempe Ha-
 velbergensis et Brandenburgensis, in Archiepiscopi
 nostri electione volumus ut subscribant, et fidem
 subjectionemque illi promittant.

30 Libuit hæc verbatim describere, quia argumen-
 tum, quo de agimus, mirifice illustrant, ac palam fa-
 ciunt, tunc temporis de Posnaniensi episcopatu nondum
 fuisse cogitatum, nedum de aliis per Poloniam, quæ
 tota, uti et Bohemia, tunc sub nomine gentis Slavo-
 nicæ veniebat adhuc ; atque omnes illic porro conver-
 tendæ nationes, et in iis instituendi episcopatus, subji-
 ciebantur ex tunc metropoli Magdeburgensi, ad hoc
 institutæ. Id etiam manifestus declaratur per bullam
 Innocentii PP. II, archiepiscopo Magdeburgensi Nor-
 berto, antiqua ecclesiæ suæ jura in episcopatus Polo-
 nicos repetenti, datam anno MCXXXIII, quam paulo
 post exhibebimus. Interea tamen videtur post jam dictos
 suffraganeos, primus Poloniæ episcopatus fuisse insti-
 tutus Posnaniæ intra Oderam et Wartam fluvios, et
 forte biennio post prædictos metropolis Magdeburgensis
 suffraganeos, eidemque et ipse, juxta tenorem litterarum
 Apostolicarum, subjectus fuit. Dietmarus enim,
 qui ordinationem Archiepiscopi et quinque suffraganeo-
 rum ejus anno DCCCCLXX per errorem offixit, recitatis
 aliorum nominibus, ultimo loco per modum appendicis
 nominat Jordanum episcopum Posnaniensem ; qui quia
 illo forte anno ordinatus et archiepiscopo Magdebur-
 gensi subjectus fuit, putaverit Dietmarus, omnes eodem
 anno ordinationem accepisse ; quod de quinque primis
 omnino falsum esse, constat abunde ex præmissis de-
 monstrationibus nostris.

forte talis
 facta an. 970.

§ IV De Primatu Germaniæ, Magdebur- gensi ecclesiæ ; et titulo Primatis, S. Nor- berto, ab quibusdam tributis.

Quæ de hoc argumenta Papebrochius post Acta S.
 Norberti a pag. 914 tractavit, talia sunt, ut, qui ea
 minus probare videntur, improbare tamen omnino non
 velint, forte nec possint, deficientibus sibi melioribus
 argumentis. Orditur Papebrochius ab opinamento Al-
 berti Krantzii, qui in Metropoli sua ait, se necdum
 comperisse, cur Primas dicatur Germaniæ, Archi-
 episcopus Magdeburgensis ; cupitque alicunde sibi
 ostendi, unde, et in quo, Primatum habeat, cum
 sciat ipse, nonnullos archiepiscopos illi non cedere
 honore. Tum a tempore ipsius Krantzii sursum ascen-
 dendo, colligit Papebrochius aliquot scriptorum locos,
 ubi Primatis Germaniæ titulus Magdeburgensibus tri-
 buitur ; qui tamen scriptores seculo XIII antiquiores non
 sint : neque altius putat repetendum esse istiusmodi
 Primatis titulum.

F
 Titulus Pri-
 matu Germa-
 niæ.

32 Ego ut dicta Magistri quoquomodo confirmem,
 præcipue ex bulla Innocentii PP. II, ipsi non visa,
 ordinar a seculo X et ipsa institutione Magdeburgensis
 ecclesiæ metropolitanæ sen archiepiscopalis, descen-
 dendo ad tempora ipsius S. Norberti. In omnibus,
 quas de illa institutione legi apud Sugittarium litteris,
 sane multis, videlicet Synodi Ravennatensis, Joannis
 PP. XIII, Ottonis I imperatoris ; nihil reperi, unde
 apparere possit, aliquem illorum vel cogitasse de Pri-
 matu Germaniæ, Archiepiscopatu conjungendo. Eo om-
 nia illorum scripta redeunt, ut Magdeburgum eximatur

Magdeburgensi
 ecclesiæ ab
 institutione
 sui

A a jurisdictione episcopi Halberstadensis, in cuius erat diocesi; ut erigatur in archiepiscopatum; ut Havelbergensis et Brandeburgensis episcopatus, prius instituti ab Ottone et metropoli Moguntinae subjecti, inde, consentiente Metropoli ejus, subducti, in posterum suffragentur Magdeburgensi, uti et ecclesiae episcopales, Merseburgi, Citi, et Misae, tunc primum fundatae; ut denique regiones omnes totius, ultra Albim et Sallam fluvios, Slavonicae gentis, jam tum conversae et convertendae ad Deum, Magdeburgensi subiaceant, atque ipse ibidem episcopatus statuere et episcopos ordinare possit, qui propterea Pallio quoque donatus fuit.

non fuit
concessus :

33 In iisdem litteris lego etiam, quod Papa moneat atque adeo praecipiat, ut Moguntiensis, Treverensis, Coloniensis, Salsaburgensis et Hamaburgensis ecclesiarum archipraesules Magdeburgensi, in archiepiscopalem promovenda, consentanei fautores sint. Vult praeterea ibidem Papa, ut quando Deus per Imperatores vicinam Slavorum gentem ad cultum Christianae fidei ulterius perduxerit, per eosdem in convenientibus locis episcopatus constituantur; et in eisdem per consensum praedictorum quinque archipraesulum, successorumque eorum, ab archiepiscopo Magdeburgensi episcopi consecrentur suffraganei. Concessit idem Papa, tradens primo Magdeburgensi archiepiscopo Adalberto Pallium, ut illo ipse, sicut archiepiscopus Mogunticiensis et Treverensis, uti possit. Neque vera ulteriorem ullam praerogativam Dietmarus metropoli Magdeburgensi tribuit.

tunc epistola
illa de re
asseratur :

34 Attamen extat apud Sagittarium, qui Primatui ecclesiae Magdeburgensis, a prima institutione sua concessio faret, etiam epistola Joannis XIII ad Adalbertum data in mense Octobri Indictione xii; quo eodem mense et indictione is archiepiscopus Magdeburgensis inauguratus, Pallium etiam accepisse, supra ostensus est. Verum de ulteriori dignitate ejus, quae praetenditur, Primatus Germaniae, nihil aliunde scitur, quam ex illa epistola. Illa vero talis apparet, ut in toto contextu videatur ab altis litteris dissonare. Idem quippe Pontifex, qui sub idem tempus constituerat, archiepiscopum Magdeburgensem novos episcopos, sibi suffraganeos, consecrare debere, sed per consensum quinque archipraesulum Germaniae, successorumque eorum; quique ipsi majorem facultatem utendi Pallio, quam Moguntinus atque Trevirensis tunc habebant, non concessit; quomodo tam subito super illos reliquosque antiquos archiepiscopos novissimum extulit, ut Primas omnium esset? quod institutor Otto numquam petiit, tantum intendens, ut in conversionem Slavorum archiepiscopum et episcopos haberet; neque potest petuisse, quin sibi mox sensisset adversari tot simul archiepiscopos, per imperium Germanicum potentissimos; is nempe Imperator, virorum ecclesiasticorum observantissimus, qui ne portionem quidem diocesis Halberstadensis pro instituendo archiepiscopatu subtrahere voluit episcopo suo absque ejus consensu; et is Pontifex, qui id ipsum sine tali consensu noluit permittere. Quomodo, inquam, idem rem talem, in contemptum tot totius nationis archiepiscoporum antiquorum per epistolam ad solum novellum Archiepiscopum datam, putandi sunt voluisse, et juri illorum ecclesiastico derogare, ipsis non auditis, nedum consentientibus, et numquam verosimiliter consensuris.

sed quae uni
soli inscripta

35 Epistolam inspicimus. Vult illa, ecclesiam Magdeburgensem omnium ecclesiarum archiepiscoporum et episcoporum, qui in Germania sunt ordinati, in sedendo, in judicando, in confirmando, in subscribendo, in sententiis dandis, omnique ecclesiastico ordine Primatum habere. Satis haec ampla. At scire velim, an unquam alius Pontifex Romanus tam universales novae ecclesiae, super antiquissimos suisque privilegiis munitos metropolitas per patentissimam nationem, qualis est Germanica extensos, dederit

praerogativas; idque per litteras, uni soli, cum tamen D multorum intererat, inscriptas. Non sic egit idem Pontifex, non sic decessor ejus Joannes XII, in suis de erectione archiepiscopatus Magdeburgensis litteris. Per suas ille archiepiscopis, episcopis et cunctis timentibus Deum, omnique caeteri Christianorum notum esse vult, qualiter etc. Iste vero suas inscripsit Reverendissimis confratribus, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, monachis, primatibus, cuncto clero et populo in Saxonia, Gallia, Germania, Bavaria constitutis. Eodem modo successores illorum, Brundicti dno, vi et vii, alter Friderico Salisburgensi vices Apostolicas in Norico et Pannonia concedens; alter Pilgrimo Lauriacensi vices similiter Apostolicas delegans, ejusque jus metropolitum atque episcopatus suffraganeos contra Salisburgensem definiens, litteras, illis de rebus suas, pluribus episcopis inscribunt; et postremus quidem sex nominatim metropolitae Germaniae, ceterisque omnibus episcopis ejusdem Germaniae atque Galliae, nec non Ottoni imperatori et Henrico duci Bavariae etc. Quantum haec differunt ab inscriptione litterarum, quibus Germaniae Primatus uni Magdeburgensi metropolitae, omnium novissimo, cum diminutione juris antiquorum archiepiscoporum, adstruitur. Sic illa simpliciter habet: Dilecto nobis in Christo confratri Adalberto sanctae Magdeburgensis ecclesiae archiepiscopo. Scire etiam velim, an unquam ullo in loco archiepiscopus Magdeburgensis talibus privilegiis et praerogativis usus sit, aut illa habere praetenderit. An etiam supradicti alii archiepiscopi, aut aliqui eorum, talem auctoritatem supra se agnoverint unquam.

36 Pergit Epistola: Eorum vero episcoporum, qui sunt in Gallia; item Moguntiensis, Trevirensis et Coloniensis ecclesiae, in omnibus parem honorem et similem vigorem praesenti privilegio confirmamus Magdeburgensi. Nimis vaga locutio, quae tribuit Magdeburgensi parem in omnibus honorem atque habent episcopi, qui sunt in Gallia. Habent illi varios dignitatum gradus, et singuli proprias sibi praerogativas, quibus hierarchia ecclesiastica in illo regno recte administratur. Quibus illorum, et in quibus, parem honorem et similem vigorem habebit Magdeburgensis? Determinari illa distinctius a sapiente Pontifice debuisse. Quid etiam Magdeburgensi ecclesiae potius, quam reliquis Germaniae, cum Gallicanis? An ulla unquam alia per Germaniam ecclesia, a Pontifice Romano par facta sit, in honore et vigore, ecclesiis Galliarum? aut contra, ulla Gallicana similiter par facta sit ecclesiis Germaniae? Neque dicas, per episcopos, qui sunt in Gallia, intelligi Moguntinum, Trevirensium et Coloniensem. Obstat enim particula item, quae distinctionem manifestat. Et isti, modo nominati tres archiepiscopi, suas singuli habebant praerogativas et honoris gradus. An singulorum singulos atque omnes honoris titulos in unum solum Magdeburgensem una haec epistola cumulet? Dic praeterea, quis ante Joannem XIII, aut quod aliud hujus Joannis scriptum, paritatem illam honoris et vigoris, Adalberto primum concessit. Hic enim praesenti privilegio tantum confirmatur, non item primum conceditur tale quid.

37 Sequitur porro in epistola: Ceterum more Romanae ecclesiae, ecclesiam tuam duodecim presbyteros, et septem diaconos, et viginti quatuor subdiaconos, Cardinales, qui sandaliis et lisis utantur, habere volumus. Hujus quoque privilegii exemplar aliud, alii enim ecclesiae pro illo tempore concessum, requiro. Quid ibi intelligam per subdiaconos Cardinales, more Ecclesiae Romanae habendus? Quandoquidem Romana ecclesia numquam habuit subdiaconos Cardinales. Quod utique Pontifex Romanus non nesciebat. Praeternitto alia, quae in eadem epistolam animadverti possunt. Scio quidem, Canonis quarundam

et per se
nimis vaga;

no. minans
etiam subdiaconos Cardinales, Roma ignotos,

A ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ ¹²⁸⁸ ¹²⁸⁹ ¹²⁹⁰ ¹²⁹¹ ¹²⁹² ¹²⁹³ ¹²⁹⁴ ¹²⁹⁵ ¹²⁹⁶ ¹²⁹⁷ ¹²⁹⁸ ¹²⁹⁹ ¹³⁰⁰ ¹³⁰¹ ¹³⁰² ¹³⁰³ ¹³⁰⁴ ¹³⁰⁵ ¹³⁰⁶ ¹³⁰⁷ ¹³⁰⁸ ¹³⁰⁹ ¹³¹⁰ ¹³¹¹ ¹³¹² ¹³¹³ ¹³¹⁴ ¹³¹⁵ ¹³¹⁶ ¹³¹⁷ ¹³¹⁸ ¹³¹⁹ ¹³²⁰ ¹³²¹ ¹³²² ¹³²³ ¹³²⁴ ¹³²⁵ ¹³²⁶ ¹³²⁷ ¹³²⁸ ¹³²⁹ ¹³³⁰ ¹³³¹ ¹³³² ¹³³³ ¹³³⁴ ¹³³⁵ ¹³³⁶ ¹³³⁷ ¹³³⁸ ¹³³⁹

A *tulia Magdeburgensi conferantur aut confirmentur, protulerit, cedam libens : interim hæc mihi veriora sunt.*

42 *Propero ad tempora S. Norberti. Illorum, qui a fundatione sua archiepiscopatus Magdeburgensi Primatum Germaniæ asserere non audent, alii illum Norberti singulariter pro sua tantum persona, alii etiam pro successoribus concessum fuisse autumant; idque Romæ anno MCCCXIII factum esse, quando Norbertus comitatus fuit Lotharium, ibidem ab Innocentio PP. II tunc coronatum imperatorem Romanum. Argumentum hujusce rei nullum profertur idoneum. Qui id adstruunt, probationem sumunt vel ex traditione, vel ex scriptoribus non valde antiquis, vel ex Chronographo Saxone et Chronico Magdeburgensi. Verum hæc posteriora duo scripta nihil de Primatu Germaniæ, quo Norbertus sacris ornatus, meminerunt : id quod habent, referunt ad priora tempora ipsaque instituti archiepiscopatus principia, et desumunt ex eadem bulla Joannis XIII, uti jam monstratum est, apocrypha, quæ jam tum cum ipsi scribebant circumferebatur; post tempora tamen Dietmari, qui de illa reque ac de Primatu tacet, uti diximus. Si qua etiam eadem de re traditio super est et posteriores memorant scriptores, ex iisdem Chronographo et Chronico sua hausserunt, atque adeo nituntur eodem principio falso, bulla, inquam, Joannis XIII.*

43 *Ex his dictis refelluntur pariter, quæ assumit D. Carolus Hugo in novissima S. Norberti vita Gallica, contra Bollandistas, ut vocat, pro asserendo qualicunque Primatu S. Norberti. Posteriora quippe sunt omnia, quæ citat; nec considerari magnopere hic debent; et ipse consideratis omnibus, tandem existimat, dignitatem Primatus Magdeburgensis ecclesiæ salvam posse per Primatum, quem habuerit in duas provincias Saxoniarum. Id vero nimium quantum differt a Primatu Germaniæ, qui passim prætenditur ex litteris Joannis XIII sæpe citatis, concessus fuisse. Sed quæ sint istæ duæ provinciæ Saxoniarum? Præcipuæ et antiquiores per Saxoniam ecclesiæ episcopales a Carolo Magno sciuntur fundatæ, ac partim Moguntino, partim Coloniensi Metropolitae subjectæ fuisse. In hos autem, uti jam ostensum est, jus primatiale non habuit Magdeburgensis. Archiepiscopatus quoque Hamburgo-Bremensis ab eodem Carolo ante Magdeburgensem fuit institutus. Quamobrem qui illum magis, quam reliquos per Germaniam episcopatus metropolitanos Magdeburgensis Primatui subjectum fuisse contendit; potiori ad argumentum probet necesse est, quam quod desumitur ab auctoritate Chronici Saxoniarum, nescio quali.*

44 *Citat frequenter Papebrochius, etiam ad Acta S. Norberti, Chronicon Saxoniarum e codice nostro MS. qui acinde transmissus ad illustrissimum virum Godefridum Guillelmum Leibnitium, ab illo impressus est sub titulo, Chronographus Saxo. Verum istic, saltem ad annum DCCCCLXIX et sequentem, ubi institutio Magdeburgensis archiepiscopatus pluribus tractatur, nil invenio de duobus Saxoniarum provinciis, ejus Primatui subjectis. Aliud igitur sit citatum ab Hugone Chronicon Saxoniarum, quod ille ait, Primatum Magdeburgensis ecclesiæ definire intra duas Saxoniarum provincias, ut nempe in utraque jurisdictionem habeat Magdeburgensis, qualem in sua quisque provincia habent Moguntinus, Trevirensis atque Coloniensis. Hæc sic dicta sunt. Vellent ego legere verba, quibus talia in dicto Chronico expressa habentur; quæ fortassis alia non sunt, quam quod Joannes PP. XIII privilegio Apostolicæ auctoritatis sanxit et confirmavit, Magdeburgensem archiepiscopum in omni ordine ecclesiastico Primatum habere omnium ecclesiarum archiepiscoporum, qui in Germania ordinati sunt. In Gallia quoque Coloniensi, Moguntinensi, Trevirensi archiepiscopis per omnia honore similem esse. Ita isthæc leguntur in nostro Saxoniarum Chronico seu Chronographo Saxone, quæ de duabus Saxoniarum provinciis, ubi Primatum ha-*

beat Magdeburgensis archiepiscopus, nullam mentionem faciunt : et hæc ipsa amplius valere non possunt, quam littere Joannis XIII supra reprobatæ, ex quibus desumpta noscuntur. Responderi etiam potest, Moguntinum, Trevirensis et Coloniensem in sua quemque provincia jus tantum habere metropolitanum, non primatiale, quod aliquam super alios quoque archiepiscopos et metropoles prærogativam insinuat. Unde talem prærogativam super Hamburgo-Bremensem acceperit Magdeburgensis, et ubi jus primatiale in illum exercuerit, ostendendum est illi, qui id vult credi.

45 *Alia quædam adversus argumenta Papebrochii excogitavit idem Hugo, sed quæ ex jam dictis facile refelluntur. Fatetur quidem, Dietmarum de Primatu Magdeburgensi nihil meminisse : verumtamen, quia titulus Primatis cum titulo Archiepiscopi frequenter confunditur, inquit; nihil ex silentio Dietmari illa super re, potest concludi. At aliud certe notat vocabulum Archiepiscopus, aliud Primas; et hic honoratior est, quam ille. Quamobrem qui alterum pro altero adhibent, nisi ex circumstantiis notio vocabuli clara fiat, abutuntur terminis istis. Et archiepiscopi Primates non solent in suis litteris publicis Primatis titulum prætermittere : nec voluisset Dietmarus ecclesiæ suæ metropolitanæ Magdeburgensi prærogativam Primatus (si illum habuisset) magis silentio involvere, quam Archiepiscopatus, illo præsertim loco, ubi de institutione archiepiscopatus, de inauguratione primi Archiepiscopi, de prærogativis ei concessis, de suffraganeis episcopatibus, de extensione jurisdictionis metropolitanæ ejus, studiose tractat. Imo quia Primatum silentio involvit Dietmarus, alia minoris momenti describens, argumentari licet, ipsum, annis quinquaginta post institutum Archiepiscopatum scribentem, de Primatu ejus sen Germaniæ, seu duarum Saxoniarum provinciarum, nihil quidquam scripsisse. Nec plura sciverint collectores Chronici Magdeburgensis apud Meibomios, quo illud, ab institutione Archiepiscopatus deductum usque ad annum MXXII, et singulos archiepiscopos eatenus prosequens, atque diligenter annotans, a quo Pontifice Romano acceperint pallium, nulli altiore titulum, quam Archiepiscopi concedit. Quod autem is, qui primam ejus partem collegerit, ubi de institutione Archiepiscopatus, obiter dicat, Archiepiscopum in omni ordine ecclesiastico Primatum habere, cum versibus aliquot sequentibus; illa ipse descripsisse deprehenditur ex Chronographo Saxone, et hic ex litteris sæpe memoratis Joannis XIII.*

46 *Ad idem fundamentum, male substructum, ad litteras inquam, Joannis XIII refert quoque summum hunc discursum Hugo : Dissimulari non potest, quod, si Primatus Magdeburgensis, a Joanne XIII rogatu Imperatoris, cui ille Papatum debebat, concessus, non affert ecclesiæ Magdeburgensi ullam excellentiam jurisdictionis in tres majores ecclesias, nempe Moguntinam, Coloniensem ac Trevirensis; nihilominus attulit illi sæpe jus sedendi ante ipsos. Exempla quippe, sunt, inquit, ubi in conventibus et subscriptionibus Magdeburgensis præcedit Trevirensis. Et Albertus de Querfort, archiepiscopus Magdeburgensis seculo XIII, questus est in conventibus Imperii, quod sua ecclesia Magdeburgensis, quam Benedictus PP. VII et imperator Otto decoraverant titulo Primatus, postponeretur Trevirensi et Coloniensi. Et querelæ ejus tam justæ visæ sunt, inquit, Theodorico de Weda, archiepiscopo Trevirensi; et Siffrido de Eppenstein, archiepiscopo Moguntino, ut agnoverint jus Primatus ejus et prærogativam sedendi supra se.*

47 *Hæc exempla posteriora sunt temporibus S. Norberti, et prætentio concessi Primatus nititur suppositis, ut dixi, litteris. Dixi etiam, Ottonem nullam Magdeburgensi dignitatem Primatus super alios ar-*

Id non probant argumenta allata.

E quæ desumpta sunt

F vel ex apocryphis scripturis,

vel ex scriptoribus posterioris ætatis,

A chiepiscepos petiisse aut intendisse. Sequitur ergo, ta-
c. 1. lem Primatum aut Primatus institutionem, quæ nulla
fuit soltem ante S. Norbertum, nullum attulisse Mag-
deburgensi jus sedendi ante alios Archiepiscopos. Si-
cubi reperatur sedisse ante Trevirensis aut etiam ante
alios in conventibus Imperii; id alii de causa potest
factum fuisse: ostendimus jam per aliquot exempla, in
conventibus ecclesiasticis aliter se rem illam habuisse.
Quod vero Albertus de Quersfort seculo xiii questus sit,
se postponi Trevirensi et Coloniensi, suamque præroga-
tivam tantum probet, quia Benedictus VII et impera-
tor Otto decoraverunt Magdeburgum titulo Prima-
tus; mihi significat, eatenus Magdeburgensem Trevi-
rensi atque Coloniensi in instiusmedi conventibus
sedendi ordine solitum fuisse postponi. Quod vero
Trevirensis ob allegatum rationem (consuetudine trium
seculorum contrarium obtinente) agnoverit Primatum
Magdeburgensem et prærogativam ejus sedendi ante se,
idemque agnoverit Moguntinus: vix adducar, ut prius
credam, quam auctor talis narrationis et cognitionis
facta, citetur, quo inspicere possit. Elegantiore oratio,
non semper verior est, et quivis quæ vera esse cupit,
sibi facile persuadet.

B 48 Attamen si hereditaria præsulibus suis non fuit
dignitas Primatus Magdeburgensis, potest personalis
fuisse aliquibus, atque inter illos S. Norberto. Ut id
velim, non suggeritur ratio cur possim, admittere. Di-
citur Norbertus ultimo suo Romam adventu cum Lo-
thario, qui tunc ibi coronatus fuit imperator, id digni-
tatis obtinuisse. Nulla autem istius rei adducitur
scriptura, aut idoneo auctoritas. Habeo quidem bullam
Innocentii PP. II, sub id temporis Norberto, pro
ecclesiæ suæ jurisdictione vindicanda supplicanti,
concessum; verum nulla ibi mentio fit jurisdictionis
vel dignitatis primatialis in alios archiepiscopos,
nulla prædria; tantum vindicatur ibi jus archiepi-
scopale in partes Sclavorum ultra Albim et Salam,
atque in episcopos subinde per Poloniam (quæ tunc
etiam ipsa audiebat Sclavonia,) institutos. Ante-
quam hic bullam istam, quæ multa in commendationem
Norberti complectitur, producam; dabo eum, qui eo-
dem tempore eorum Papa et Imperatore incidit Romæ;
et Primatui Norbertino, saltem in sedendo, multum
officit. Narrat illum Brouerus, lib. 1 Antiquita-
tum Fuldensium pag. 671 ex antiquo scriptore, his
verbis.

49 Reperio in antiquis hujus ecclesiæ Fuldensis,
monumentis, Berthoo abbati, qui anno mccccii
præfuit, negotium fuisse cum archiepiscopo Mag-
deburgensi de excellentia sedis; arbitroque Lotha-
rio imperatore, et pontifice Innocentio, honorem ei
pristinum, postposita Archiepiscopi dignitate, adju-
dicatum. Res Romæ gesta est, quo tempore Lo-
tharius ab Innocentio imperii diadema suscepit,
anno scilicet mcccciii, penultimo vitæ S. Norberti.
Vetus scriptor ita habet. " Ipso eodem die conse-
" crationis Imperatoris et Imperatricis, Domino
" Apostolico et ipsis considentibus, orta est dis-
" sensio inter ministros ipsius Abbatis et Archi-
" episcopi Magdeburgensis de primatu sedendi;
" eumque pro hac re vicissim prope usque ad effu-
" sionem sanguinis alterearentur, superveniente
" Abbate, et justa defensione pro hujusmodi, ratio-
" nem reddente, favente sibi Imperatore, ut ab ini-
" tio Fuldensis ecclesiæ, omnibus antecessoribus
" suis concessum erat; primatum sedendi, invito
" Archiepiscopo, obtinuit. "

50 Si Norbertus ab eodem Innocentio Papa aut ab
aliquo ejus decessore Primas Germaniæ declaratus fuis-
set, qua fronte ausus fuisset, præsepte Papa, contra
talem Primatem, sibi prædriam arrogare Abbas Ful-
densis? qui quibuscumque demum prærogativis fuerit
donatus, semper tamen prædriam cedebat, Archiepi-

scopo Moguntino, contentus proximo ei loco sedere? **D**
Hinc porro intelligimus, potiore quoque prærogativam
fuisse archiepiscopo Moguntino in ordine sedendi, quam
archiepiscopo Magdeburgensi; dum videmus Abbatem a
Pontifice atque Imperatore Romanis confirmari suam
prædriam, idque illo ipso tempore, et loco, quibus ali-
qui prætendunt Norbertum a Pontifice Primatum obti-
nuisse; quem ipse tamen, vir modestus et vanitate titulo-
rum, quatenus ad personam suam spectabant, minime
debetatus, nunquam (uti ego quidam puto) ambivit.

51 Id quod rogavit Innocentium Norbertus atque **Petit tantum**
Norbertus
jus eccles. &
Magdeb.
obtinet, spectabat ad antiquum jus ecclesiæ suæ Mag-
deburgensis, in ipsa institutione Archiepiscopatus ab
Ottone imperatore et Joanne XIII Papa ei (litteris
utriusque genuinis adhuc extantibus) constitutum; uti
nempe regiones Sclavorum trans Albim et Salam, tum quæ
eatenus conversæ ad fidem erant, tum deinceps converten-
dæ, subjacerent archiepiscopo Magdeburgensi. Quod jus
tempore suo Norbertus ab institutis subinde pluribus per
Poloniam episcopis violatum comperit, atque ecclesiæ
suæ, scrutatus antiqua ejus monumenta, vindicare curæ
studuit; eamque ob causam auctoritatem et opem Inno-
centii Papæ interpellavit per litteras, quarum argu-
mentum ex responsione ejusdem Papæ, mox producenda, **E**
clarissime innoscit. Responsionem illam sen bullam
Innocentii gloriatur Sagittarius in sua Norberti Histo-
ria pag 13, se primum publicasse. Ipsum totam, tum
quia multa in commendationem Viri sancti continet, tum
quia, quid petierit Norbertus, quid concesserit Inno-
centius declarat, huc transcribo. Notari tamen prius velim,
datam fuisse Romæ in Laterano, pridie Nonas Junii
anno mcccciii, uno circiter mense antequam Imperator
ibidem coronaretur præsepte Norberto. Ecce igitur Bul-
lam.

**Bulla Innocentii Papæ II super certis Epi-
scopatibus in Polonia et citra, Archiepiscopo
Magdeburgensi subjectis.**

Innocentius a Episcopus, servus servorum Dei.
venerabili Fratri Norberto episcopo salutem et
apostolicam benedictionem. Sacrosancta Romana et
Apostolica Ecclesia, ex quo te in filium specialem
assumpsit, tuæ devotionis fervorem atque indu-
striam in suis opportunitatibus, certis indicis com-
probavit. Ceterum novissime diebus istis, cum
divinæ dispositionis providentiæ nos, licet indignos
et minus idoneos, ad Apostolatus administrationem
placuit evocare, id ipsum in persona tua magis ac
magis enituit, tuæque fidei ac religionis constantia
non tantum vicinis, sed etiam remotis nationibus
evidenter innouit. Siquidem nec labor aliquis tem-
poralis, nec alicujus minæ seu blanditiæ efficere
potuerunt, quin adversus Petri Leonis tyrannidem
murum inexpugnabilem te opponens et ad ipsius
Regis et aliorum principum corda, in B. Petri obe-
dientiam inducenda, efficaciter laborans [præclare
rem egeris.] Dignum est igitur, ut sedes Apostolica,
quæ de tam devoto filio plenius visceribus gratulatur,
tuis obsequiis atque laboribus debita benignitate
respondeat; et te, ad suum servitium exequendum,
amplius obnoxium faciat.

2 Proinde, venerabilis frater Norberte archi-
episcopo, querimoniam illam, quam adversus episco-
pos Poloniæ, in nostra præsentia deposuisti, scrip-
turæ et atramento duximus committendam. Affere-
bas enim, præfatæ regionis episcopos ex antiqua
institutione, Magdeburgensi ecclesiæ jure metropol-
itico subjacere, et ad confirmationem tuæ partis,
auctoritatem prædecessorum nostrorum, Johannis b,
Benedicti c et Leonis d, beatæ memoriæ prætende-
bas. Quos nimirum episcopatus, qui ultra Salam,
Albiam et Oderam esse tunc temporis videbantur;
seu

Petit tantum
Norbertus
jus eccles. &
Magdeb.

E

a
Agnoscit Papa
merita
Norberti.

F

ejusque ar-
chiepiscopa-
tui jus anti-
quum in
ecclesiis
Poloniæ

b

c

seu

A seu qui ibidem in antea, divina essent cooperante elementia disponendi, interventu Ottonis piissimi Augusti supposuisse Magdeburgensi ecclesiae adstruebas *e*; quorum videlicet episcopatuum nomina hæc sunt. Inter Albiam et Oderam, Stetin *f* et Lubus *g*: ultra Oderam vero Pomezania *h*, Potatun *i*, Gnesen *k*, Cracow *l*, Wratislavia *m*, Cracivitz *n*, Masania *o* et Leodilacum *p*. Unde legitimis datis induciis, earundem ecclesiarum episcopos, ut tibi de tua querimonia responderent, tam per litteras, quam per nuntios, semel atque secundo ad nostram præsentiam invitavimus; ipsi vero non venerunt, nec ad nos responsales aliquos transmiserunt.

amplissime confirmat;

3 Visum est igitur nobis et fratribus nostris, quod nec ipsi de contumacia sua lucrari deberent, nec Magdeburgensis ecclesia diutius propria justitia privaretur. Ideoque, charissime frater Norberte archiepiscopo, ex Apostolicæ sedis benignitate atque justitia, de prædictis episcopatibus et terminis, quos jam dicti prædecessores nostri antecessoribus tuis concessisse, et ecclesiae tuæ pertinere noscuntur; te in possessionem emisimus et investivimus; et ut de cetero iidem episcopi fraternitati tuæ obediant, per scripta nostra præcepimus; nihilominus tibi tuisque successoribus, et per vos Magdeburgensi ecclesiae, quemadmodum prænomi-
B natos episcopatus, sic etiam qui in posterum mihi *, auxiliante Domino fuerint ordinandi, irretractabiliter possidendos, jure perpetuo confirmamus.

* melius inibi

utque ratum esse in perpetuum,

4 Tua igitur, frater dilectissime interest in amore et obedientia sanctæ Ecclesiæ Romanæ persistere, et pro his, quæ ad honorem et utilitatem ejus spectare cognoveris, attenta diligentia vigilare. Ut autem hoc quod a nobis canonice institutum est, stabile maneat, apostolica censura sub divini judicii attestazione, jubemus, ut nulla persona parva vel magna, aut quilibet successorum nostrorum hæc, quæ statuimus, infringere præsumat. Hujus privilegii violator, cum Juda proditore æternis suppliciis deputandus, damnetur.

5 Ego Innocentius, Ecclesiæ Catholicæ episcopus.

subscribentibus XI card.

Ego Wilhelmus, Prænestiensis episcopus.

Ego Joannes, Hostensis episcopus.

Ego Conradus, Sabinensis episcopus.

Ego Johannes, tit. S. Chrysogoni presb. cardinalis.

C Ego Gerhardus, presb. cardinalis tit. sanctæ Crucis.

Ego Anselmus, presb. card. tit. S. Laurentii in Lucina.

Ego Lucas, presb. card. tit. sanctorum Johannis et Pauli.

Ego Martinus, presb. card. tit. S. Stephani in Cælio monte.

Ego Romanus, diaconus cardinalis sanctæ Mariæ in Porticu.

Ego Gregorius, diac. card. sanctorum Sergii et Bachi.

Ego Otto, diac. ear. sanctorum Cosmæ et Damiani.

Datum Laterani per manum Almerici sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconi cardinalis et cancellarii, II Non. Junii, Indictione XI, Incarnationis Dominicæ anno MCCCXIII, Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ II anno IV.

4 Junii an. 1133.

ANNOTATA.

a Electus fuit Papa anno 1130, sub medium Februarii, egregios suæ personæ atque electionis defensores contra æmulum Anacletum, expertus sanctos

Norbertum et Bernardum; priorisque in se et sedem D Apostolicam merita hic ample agnoscit. c. 1

b Joannis, utique XII; qui archiepiscopatum ratum confirmatumque habuit, et primum ejus archiepiscopum Adalbertum instituit pallioque donavit, ac varia ei privilegia per suas litteras, de quibus egimus, concessit.

c Est is Benedictus VII, de cujus item litteris, earumque præcipue titulo jam locuti sumus.

d Leo ille alius esse non potest, quam qui octavus istius nominis passim venit, ab aliquibus inter veros Pontifices, a plerisque inter pseudopontifices numeratus. Verum, quid ille privilegii ecclesiæ archiepiscopi Magdeburgensi concesserit, ante mortuus, quam iste archiepiscopatus fuit constitutus, capere non possum; nisi forte aliquod sub ejus nomine scriptum apocryphum, uti sub nomine Joannis XIII, invenerit suo tempore Norbertus.

e Hæc adstructa sunt ex litteris de institutione Archiepiscopatus, datis a Joanne Papa atque ab Ottone imperatore; e quibus similia descripsimus supra, pagina 42 numero 27 et 28.

f Stetinum et Stetina Latinis, urbs præcipua Pomeraniæ ad sinistram Oderæ fluminis ripam, non admodum longe a mari Baltico, et Rugia illic insula. Non reperio, urbem illam nominae proprio episcopalem fuisse. At reperio in vita S. Ottonis episcopi Bambergensis, Pomeranorum Apostoli; quod ipse sub annum 1124 in conversionem gentis istius incumbens, annuque fortassis eodem aut sequenti ad proprium redire sedem festinans, cum de episcopatu Pomeraniæ pro voto suo tunc ordinare non potuit, de prudentia Ducis Poloniæ Boleslai III confusus, ei ex otio commisit ordinandum. At ille unum de cappellanis suis, Adalbertum nomine... præsulatus honore in gente illa sublimavit. Utrum is stabilem mox sedem sibi elegerit, aut exemplo Ottonis oppidatim regionem peragraverit; utrum etiam ab initio Stetinum sedi episcopali designatum fuerit a Pontifice Romano, cui triade Julina prælata sit; mihi quidem ignotum est. Habuerit tamen illo ipso tempore Norbertus rationem (quod dubitari non potest) cur Stetinum suæ jurisdictioni vindicaverit, tamquam civitatem episcopalem, aut sub illo nomine episcopatum Pomeraniensem: qualiter vocatur in Notitiis ecclesiarum antiquis.

E

g Vulgo nunc Lubek, Latine Lubeca, notissimum emporium in Circulo inferioris Saxoniae, haud procul a mari Baltico, circiter decem miliaribus Germanicis ab Hamburgo in ortum solis. Subfuit olim episcopatu Altemburgensi, in eodem tractu ab Ottone Magno fundato: sed Altemburgo deficiente, et Lubeca emergente, episcopatus paulatim a Lubeca, uti ex his litteris apparet, denominari cepit, et omnino cum suo episcopo eodem translatus fuit anno 1163.

h Est in Prussia trans Vistulam fl. inter Elbingam et Torunium. Episcopatus vero ejus deinde Culmensi conjunctus fuit.

i Pornam non recte vocat chronicon Magdeburgense; melius Poznani, Chronographus Saxo, nunc Posnania, trans Oderam et cis Wartam fluvios, episcopatus primus, qui in Polonia institutus sit; uti dictum supra.

k Gnesna, notissima nunc Poloniæ civitas, Primatus titulo insignis. Ipsam tamen ante annum 999 episcopalem non fuisse, visum nobis est supra. Hinc vero, ex bulla, inquam, præmissa Innocentii Papæ, videri potest, tunc, quando illa scripta fuit, nondum habuisse archiepiscopatum legitime institutum, nedum Primatum Poloniæ. Quo enim pacto, si Gnesnensis, tempore Norberti et Innocentii II, a Romanis Pontificibus archiepiscopus et primas Poloniæ agnitus, atque adco legitima potestate Magdeburgensi Metropoli subtractus antea fuisset; Norbertus tunc Gnesnam suæ Metropoli vindicare aut Innocentius subicere illi voluissent?

A voluissent? Relinquo hæc ego interim in statu, quo tunc fuerunt. Tantum hic conor illustrare pro meo modulo bullam.

l Cracovia, notior et hæc civitas, quam ut plura hic dici de illa debeant. Archiepiscopalem numquam per se fuisse, supra meminimus.

m Primaria ducatus Wratislaviensis, totiusque Silesiæ civitas, ad Oderam fl. episcopatu insignita seculo xi. Somogorovia eo translatum fuisse episcopatum scribit Dlugossus: sed hæc non satis certa.

n Krusivica (aliis Crusvicia) vetus quondam regia, lacu amplissimo Golpo circumdata, inquit Dlugossus; ubi et sedes episcopalis fundata fuit, quæ postea Vladislaviam translata sit, uti idem scribit sub initium libri 2. At nomen primum adhuc retinuisse episcopatum illum anno 1133, constat ex hac bulla Pontificia.

o Crediderim, Masoviam sive Mazoviam scribi debere, cujus nominis ducatus est in media fere Polonia; et episcopatus Masoviensis sub archiepiscopo Gnesnensi invenitur in Notitiis episcopatum antiquis apud Carolum a S. Paulo et alios.

p Nulla Polonis sub tali nominatione civitas episcopalis. Intelligi debet Vladislavia ad Vistulam est. ejusque episcopatus; quem eo Krusvicia delatum fuisse, scribit idem qui supra Dlugossus.

q Nota terminum, quo pontifex pronuntiat, Norberto, et per ipsum successoribus ejus ac Magdeburgensi ecclesie, ex justitia deberi subjectionem et obedientiam a predictis omnibus episcopis. Et in hac prerogativa totum primatum Magdeburgensis ecclesiæ, quem sibi petiit Norbertus confirmari, consistere autumo, tum ex hac bulla, tum ex supra deductis.

Rerum, a Norberto gestarum in archiepiscopatu, compendium,

Ex Chronico Magdeburgensi impresso apud Melnobilios tomo 2 Rerum Germanicarum.

Quale sit hoc Chronicon, quibus temporibus auctum atque interpolatum, operose deducit Papebrochius Corollario primo post Acta et Translationem S. Norberti, pag. 901: deinde quæ primis auctoris, quæ primi interpolatoris, quæ secundi esse possint, annotat. Quæ vero de archiepiscopatu, et in eo gestis a S. Norberto illic leguntur, possunt sub finem seculi xii, quo et ipse anno xxxiv obierat, aut sequenti collecta fuisse: suntque non eriguar auctoritatis, utpote scripta antiquitus Magdeburgi in loco ubi gesta fuerunt, et continent nonnulla, quæ alibi aut desunt, aut distinctius hic referuntur. Sic igitur in Chronica jam indicata legitur.

2 Norbertus, decimus tertius archiepiscopus Magdeburgensis, sedit annos vii menses x dies xx. Hic ex ignobili * genere editus, primo S. Victoris a apud oppidum Xantum erat canonicus, quem suo in servitio sapius habebat in palatio Imperator Henricus b, quia non solum nobilitate, sed omni genere probitatis, gloria, et secularium negotiorum industria fuerat specialiter insignitus. Deinde cum conscientie suæ metu et divini timoris respectu compunctus, mutato habitu et moribus, cilicio asperimo tunicaque lanea coopertus, limina quoque Apostolorum Romæ nudis pedibus adiens, gravem satis poenitentiam pro quibusdam ageret excessibus, in ejusdem conversationis proposito et habitu deliberans perseverare, nec post manum, semel in atrium missam, retro spectare, quod videbatur inchoasse, velut ex necessitate jam tenuit, ac exercere cœpit ex usu et voluntate; unde accepta ab Apostolico suoque episcopo prædicandi licentia et auctori-

tate, quia erat miræ eloquentiæ, doctrinæ et ingenii singularis, plurimos sibi attraxit prædicatione verbi salutaris, sique per septem continuos et amplius annos in præparatione Evangelii pacis, circumquaque discurrebat, diu quidem nudis, post hæc vero jussu Papæ calceatis pedibus; aut in nimia lassitudine, subvectione aselli humilis, quia per omnia habitans, qualitate morumque sanctitate, et gratia linguæ, cunctis apparuit mirabilis.

3 Factum est autem, ut post multorum circuitus laborum deveniret cum discipulis suis pauperibus Christi, in quoddam desertum Franciæ, ubi videns locum proposito vitæ suæ opportunum, arbustis circumquaque eradicatis casulisque ædificatis, pulchram admodum coloniam suis procuravit, in quo etiam ab eo instructum cœnobium, Præmonstratum, ab eo nomen accepit. In hoc diu multumque contra multiplices callidi hostis insidias in maxima penuria rerum, mira patientia dimicatum est, donec cum tentatione etiam proventu facto, hostis frustratus, locus personis et facultatibus, sicut hodie cernitur, satis decoratus est. Deinde multarum in aliis quoque locis fundator et rector extitit cellarum, ex Regula Augustini propriæque institutione collecta et in ipsis instructa venerabili et perfectissima fratrum caterva.

4 Sed ut transeamus reliqua illius interea magnifica et memoriæ digna opera, primo Lotharii anno, defuncto Roccaro e Magdeburgensi archiepiscopo, cum de eligendo pastore diu cleri et populi esset discors sententia, nec facile possent reduci ad unitatis consensum partium studia, tandem majores ecclesiæ Spiram acciti a Legatis Apostolicis, venerunt; abdicatisque utrimque, quas in dissensione elegerant, personis, communicato ejusdem Regis et ipsorum consilio, Norbertum, quamvis plurimum renitentem et contradicentem, elegerunt. Qui mox cum sacramento regi debito, regalibus ab eo per sceptrum investitus, ac missione ipsius, Magdeburgum in comitatu Halverstadensis ac Brandeburgensis episcoporum deductus, ibidem x Kal. (imo, xv Kal. uti in Aunotatis monstrabitur) Augusti d, quæ tunc evenit Dominica, magno concursu principum et procerum a clero et populo cum iogenti gloria suscipitur, ab omnibus eligitur, et in sedem suam divina laude attollitur, et octava dehinc die idem in festo Jacobi Apostoli ab Udone Olenæ episcopo c, cooperantibus aliis non paucis, qui aderant episcopis, in Archipræsulem ungitur, cui et pallium a Papa Honorio dirigitur.

5 Itaque sacerdotio sublimatus, sacerdoti congrua studiosè est operatus; seu prædicare, seu aliquam de se ædificationem verbo aut exemplo dare paratus; in officii sui administratione, et missarum celebratione diligens ac devotissimus; coram seculi huius principibus dignitate, reverentia sive potentia honorabilis apparens et gloriosus; spiritualibus vero et Christi famulis per omnia conformis et aptissimus. ideo omnium annisu et sollicitudine pro exaltatione suæ ecclesiæ et augmento cœpit insistere, nec minori diligentia pro lucro animarum et divinæ servitutis in melius reformatione satagere. Unde et in civitate apud monasterium sanctæ Mariæ pro paucis admodum Canonicis, illic magnam satis congregationem discipulorum suorum adunavit f; similique permutatione Polidem g ecclesiam pene dilapsam restauravit; sed invidia diaboli, bono proposito illius obvia, multis eum adversis tentavit fatigare, in quibus et cives Magdeburgenses quodam tempore in odium ipsius cœpit concitare.

6 Ipse namque quorundam suggestionem audiens h, majorem ecclesiam a quibusdam nefando crimine violatam, publice proposuit eam expiare, sed non assentiente

D electio in archiepiscopum,

habitatio in Præmonstrato c

d

F cura pastoralis,

f

g

h

Norberti
converso,
imo. nobili
a
b

- persecutio a subditis,*
- A assentiente clero aut populo, eo quod indicem hujus rei aut ipsos reos noluerit certius propalare et causam eorum synodaliter ventilare; quia aliter nequivit, nocturno tempore purificationem illius cum suis peregit. Unde mox aliquorum insidiis sonantibus campanis, cives cum ingenti strepitu concurrentes, illum super veteri structura obsessum cum Misnensi et Havelbergensi episcopis et majoris ecclesiae praeposito, a media fere nocte usque in mediam diem impugnantes, coarctabant; et cum altaria fregerit sanctosque furto sustulerit, objurgantes blasphemabant. Quidam autem per occultos aditus irruquentes, eum strictis ensibus appetentes, viso pontificali habitu, quo erat indutus, nutu Dei territi, mutata mente facti sunt ejus defensores; alii vero furia concitati, hunc colaphizabant, et gladiis, sed versa acie, feriebant, unumque ex militibus ejus coram ipso, ita ut pontificalia ipsius indumenta sanguine ejusdem militis inspergerentur, multis vulneribus affectum pro mortuo semivivum reliquerunt.
- justitia in reos,*
- B Sed Henrico urbis praefecto tunc forte absente, mox per nuntium propere accersito, et tumultum sedante. Archiepiscopus liberatus, Missam eadem die ante altare summum complevit, deinde seditiosos legitima vocatione ad satisfactionem invitatos, sed parere recusantes excommunicavit: post sex vero hebdomadas poenitentes absolvit, et deinde fideles sibi devotos habuit. Ecclesiam quoque S. Mariae in Nienburg *i*, quorundam malignorum incursum, rapina, cadibus, incendiis, fratrumque violenta distractione temeratam, diligenter expiavit, ipsosque raptos satisfacere contemnentes ab Ecclesia separavit; ac domicilium iniquitatis eorum, scilicet Avelenburg, *k*, cum civibus Magdeburgensibus obsedit, destruxit ac terrae coaequavit.
- l*
- edificia,*
- 8 Ut autem ad superiora revertar, hic sua admonitione et instinctu Ottonem illustrem de Revenigge *l* suo disciplinatum adjungens, seculum relinquere et hereditatis suae praedia Deo et S. Mauritio tradere fecit: ex quibus in loco competenti, juxta Salam fluvium, quem Gratiam Dei *m* appellavit, in honore B. Victoris patroni sui prioris *n*, cujus et reliquias de Xanto adduxit, monasterium construere instituit. Dedit enim *o* Ecclesiae Magdeburgensi mille et centum mansos cum ministerialibus attinentibus multis; honeste de reliquis, quae habebat vacantia, locum praedictum fieri ordinavit. De thesauro etiam ecclesiae Alesleven *p*, urbem cum omnibus pertinentiis suis ab Irmingarde Marchionissa comparavit, abbatiam quoque in illa sitam ab imperatore Lothario precibus et praediorum commutationibus sibi donari impetravit, nec non et alia praedia, usquequaque emendo acquisita, adjecit. Denique solus omnium antecessorum suorum veterem structuram, quam Otto Caesar Magnus magnifice erexerat; ipse, nescio an spe audientiori, seu studio devotiori, aedificare aggressus, perficere magnopere optavit, sed mors immatura interveniens, haec sicut pleraque ejus coepta annihilavit.
- q*
- iter Romanum cum imperatore,*
- 9 Nam octavo *q* ordinationis suae anno cum rege Lothario, reliquisque principibus in Italiam profectus et officio cancellarii in illa expeditione functus, utpote vir magnae auctoritatis, consilio providus, apud Romanorum quoque primos clarus, cum plurima illic de ordinatione ipsius imperatoris et ceteris regni negotiis composuisset; de Polonorum quoque episcopis, ex primitivis privilegiorum ecclesiae hujus, scilicet Magdeburgensis, scriptis, subjectionem illi debentibus, justitiam exposcens, iterum suscepisset *r*; altero anno *s* in reversione paulatim infirmari coepit, et nihilominus circiter sex menses cum eodem imperatore pro utilitate Reipublicae per diversas curias in Germania commoratus, tandem languore praevalente Magdeburgum devectus, ibidem D magnifice ab omnibus in Quadragesima est susceptus. *c. s. idus, morbus, mors,*
- Sic ergo per totam Quadragesimam illic, nec non apud sanctum Johannem, super lectum doloris sui recubans, plerumque tamen per se, quamvis modice, deambulans, postquam in Coena Domini chrismatis consecrationem et in sancto Paschae die Missae, pro dolor! ultimae celebrationem in sede sua super vires peregit; accrescente quotidie dolore vexari non desiit, donec ab omnibus desperatus et hac divina Domini castigatione a delictis, sine quibus nemo, quamlibet justus, in hujus vitae exilio degit, ad purum, ut speramus, expiatus, post olei unctionem et creberrimam Dominici corporis perceptionem; tandem vii Idus Junii in confessione nominis Christi animam reddidit.
- praeclaras dotes,*
- 10 Taliter heu! dolenda mortis sorte et inspecta, subtractus est nobis, tamquam flos subito decidens, vir ille memorabilis, ille praedicator egregius; vir, inquam, Ecclesiae necessarius et desiderabilis, in quo esset miseris perfugium, afflictis solatium, dilectio hominum, odium vitiorum. Nam circa omnes se ipsum bonorum praebens exemplum, consolabatur pusillanimes, patiens fuit ad omnes. Quicumque autem ex clero scandalo erant Ecclesiae, *E* subvertentes vias Domini rectas, hunc suis moribus censuerunt intolerabilem, disciplinam ejus tamquam onus Aethna gravius ferre non valentes. Argenti vero et auri, quae prima mortales ducunt, adeo contemptor fuit, ut superabundantem Ecclesiae suae thesaurum expendere non dubitaret; si modo ratio alicujus utilitatis, necessitatis sive honestatis exposceret. Cujus corpus, ut moris est, per omnes congregationes honestissime a clero et populo deportatum, sexto demum obitus sui die adstantibus principibus ipsiusque bajulantibus, cum innumera moerentium multitudine, et trium qui aderant Episcoporum, Godeboldi Misnensis; Ludolfi Brandenburgensis; Anselmi Havelbergensis, flebili commendatione in monasterio S. Mariae est tumulatum anno Domini mcccciv. Hic ordinavit Merseburgensem Meingotum, Havelbergensem Anselmum, Episcopos, Adelberonem etiam Nienburgensem abbatem.
- sepultura.*

ANNOTATA.

a De hoc S. Victore martyre, item de Xanto seu Sanctis urbe Clivia, dictum est in commentario praevio ad Acta S. Norberti § 1 num. 1, et in Annotatis ad caput 1 vitae, litt. c.

b Nempe quintus sui nominis, mortuus an. 1125. *p*

c Aliis Rotcarus, Rotherdus, Rotgenis, Ruggerus et Rukerus dicitur, vita functus, ut habet Chronicon Magdeburgense, anno millesimo centesimo vicesimo quinto, 20 Decembris.

d Librarius scribens hic, inthronizatum fuisse Norbertum x Kal. Augusti praetermisit numerum v. Constat enim, diem x Kal. dicti mensis anno 1126 in Dominicam non incidisse, sed diem xv Kal. ejusdem, qui sit dies xviii Julii: et hinc numerando, dies octavus, qui fuit ordinationis ejus, incidit in festum S. Jacobi dominica sequenti. Ad haec, quod statuitur initio Compendii hujus tempus sedis, anni vii, menses x, dies xx, non potest compleri, si inthronizatio facta fuit x Kal. Augusti, id est die xxiii Julii: completur vero accurate, si facta est xv Kal. ejusdem Augusti: atque adeo sic scriptum fuit ex mente auctoris, Dominicam et festum S. Jacobi combinantis, tempusque episcopatus, ut dixi, circumscribentis.

e Quis hic Udo sit, et Olensis episcopus, non est obvium dicere. Fuit illo tempore Udo episcopus Cizensis; a Magdeburgensi archiepiscopo supradicto Rotcuro ordinatus

A ordinatus saltem ante finem anni 1125, quo Rotcarns
 c. 1. obiit. Norbertum igitur ab illo Udone suffraganeo suo
 ordinatum fuisse episcopum, mihi quidem verosimile
 est. Ut tamen id pro certo habeam, debet me aliquis
 docere, cur Cizensis seu Citzensis episcopus, quem
 aliter Naumburgensem a Naumburgo, quo subinde
 episcopus Ciza translatus fuit, appellari scio, etiam
 Olensis audiat. Habebo autem pro incerto, si quis
 alium mihi Olensem episcopatum monstraverit, cui et
 episcopos Udo per idem tempus praesedit. Habemus in-
 terra e Chronico Magdeburgensi in Norberti decessore
 Rotcarno, ipsum Cizensi ecclesiae Rieinum, aliis Rich-
 nemum, et hoc intra biennium mortuo, Udonem ordi-
 nasse episcopum. Habemus hic Udonem episcopum, qui
 ordinavit Norbertum: cur dubitem, an non idem utro-
 que Udo sit, qui ab eodem scriptore sub duobus inter
 se succedentibus archiepiscopus memoratur? Quidquid
 demum sibi velit terminus Olensis, forsitan ab interpo-
 latore adjectus. Num si quis querere velit, Olensem
 perperam scriptum esse pro Ostiensi, is monstrare de-
 bet, Ostiensem tunc episcopum fuisse, Udonem nomine,
 eamque per illud tempus fuisse in Germania, quae ego
 hactenus discere non potui.

B f De hac Congregatione et acquisitione monasterii
 S. Mariae Magdeburgensis, videnda sunt plura in
 Actis Norbertinis pag. 837 num. 94 et pag. 856
 num. 32.

g Frequens istius loci mentio est apud Dietmarum,
 scribiturque ei Palithi, Polithi, Politin, recentioribus
 Poleda et Polda; vulgo Polde et Poelden, Fuit au-
 tem sub eodem nomine tum urbs; tum palatium impera-
 torum, qui illic plures festa solenniora celebrasse le-
 guntur; tum monasterium, quod ibi S. Mathildis,
 Ottonis I mater, clericis fundavit ac liberatim dotavit,
 uti in vita ejus, die 14 Martii nostri impressa, nar-
 ratur, Meibomii in suis, ad Gohelium Personæ Cosmo-
 dromum, Aetat. 6 cap. 52, Notis, ad vocem Palathi
 observant, esse monasterium Ordinis S. Benedicti
 diocesis Moguntinae. Si provinciae Moguntinae
 dicerent, intelligi posset; rectius alii locum ponunt in
 Saxonia; et magis distincte Leibnizius, in hodierno
 Ducatu Grubenhagenio. Apertius Meibomius errat Henr.
 Bodo in Syntagmate, scribens, Mathildem in Polde,
 quasi in palude, monasterium ordinis Præmonstra-
 tensis fundasse. Ordo enim ille sesqui seculo post
 obitum fundatricis monasterii istius primum natus est.

h Quae sequitur historia, de profanatione ecclesiae,
 reconciliatione ejus nocturna, ac tumultu populari; iti-
 dem legitur in Actis pag. 840 num. 103 et seqq. Pa-
 riant tamen hinc et inde circumstantiae.

C i Nienburg, Neuburg, Neuwenburg, ejusdem no-
 tionis vocabula sunt Germanis, significantia Novum
 burgum seu castrum seu castellum: qualia loca cum
 deinde incrementa cepissent evaserantque urbes, iisdem
 nominibus perreperunt vocari. Latini passim dicuntur
 Neoburgus vel Neoburgum, voce similiter composita
 ex Graeco νέος, novus et Germanico Burgh, nisi malis
 altitum mem'ram a Graeco ἵκκος, turris, deducere;
 quod viris quibusdam eruditis placet. Matthæus Me-
 rian in sua Topographia Saxoniae superioris, tabula
 prima, exhibet in diocesi Magdeburgensi duas istius-
 modi Neoburgos ad Salam fluvium, prope ab ejus
 confluxu cum Albi, quarum altera ad ripam sinistram,
 simpliciter dicta Neoburgus seu Neoburgum; altera
 paulo inferius ad oppositam ripam, cum epitheto anpel-
 lata, Neoburgus Monachorum, ab eo, ut videtur,
 quod ibi fuerit monachorum domicilium seu monaste-
 rium, fundatum ordini Benedictino a Gerone archiepi-
 scopo Coloniensi ejusque fratre comite Dietmaro, ut est
 apud Trithemium in Chronico Hirsaug. ad annum
 972. Uter locus altero antiquior sit, equidem ignoro.
 In alterutro tamen debet fuisse ecclesia S. Mariae, quæ
 hic dicitur temerata, et a Norberto reconciliata.

k Domicilium illud iniquitatis Avelenburg, unde D
 progressi fuerint, qui prædictam ecclesiam S. Mariae
 Neoburgi violarunt; non potest Neoburgo admodum
 procul dissitum fuisse. Situs ejus non indicatur in præ-
 dictæ Topographiæ tabula.

l Vocatur ille, Otto comes de Crudorp Chronico
 Montis Sereni, citato a Sagittario in Historia Nor-
 bertina pag. 12.

m Dei Gratia monasterium, anno 1131 fundatum
 fuisse, scribit idem Sagittarius, et locum propius de-
 signat prope Calbam oppidum ad Salam; atque ita
 porro scribit: Ipse archiepiscopus Norbertus una
 cum comite Ottone primum lapidem in fundamento
 reposuit, ac ipse Comes a Norberto ejusdem eccle-
 siae factus est canonicus, et in Diaconatus ordinem
 promotus. Primus illius ecclesiae praepositus fuit
 Emelricus, cui successit Evermodus, qui postea
 Rucsburgense pedum indeptus est. Putabam
 haec ego, Evermodum, primum monasterii S.
 Mariae Magdeburgi constitutum a Norberto præposi-
 tum, inde ad episcopatum Rucsburgensem transisse,
 verum certiora habere potuit documenta Sagittarius,
 illis in locis versatus.

n Prior hic Norberti Patronus videtur appellari
 S. Victor, quia is Sanctis in patria Norberti, qui ibi E
 dem et canonicatum habuerat, martyrium sustinuit et
 Patronus loci colitur, ejus etiam Sancti reliquias in-
 didem contulerit Norbertus.

o Dedit enim, intelligo, Otto comes. Videntur
 quippe de Norberto dici non posse, qui e paupere Re-
 ligioso factus Archiepiscopus, de proprietate sua tam
 amplas donationes facere non potuit. Nisi intelligatur
 Norbertus illa dedisse et applicasse ex bonis et voluntate
 Ottonis comitis, tum ecclesiae Magdeburgensi, tum novo
 monasterio Dei gratia ædificando.

p Alesleben abbatia cum oppido ejusdem nominis,
 ad Salæ fluvii ripam sinistram, uno circiter milliaro
 supra Berenburgum. Quam abbatiam prius acquisiverit
 Norbertus ecclesiae Magdeburgensi ab imperatore, ac
 tum ab Irmingarde e redditibus abbatiæ emerit oppidum.
 Nisi tamen aliud Alesleben oppidum hic insinuetur;
 quia et aliud est prope fines diocesis Magdeburg, ver-
 sus occasum.

q Imo, septimo, adhuc currente.

r Nempe, agere. Prius enim illa de re egerat Nor-
 bertus cum eodem Innocentio Papa Rhemis, atque adeo
 nunc Romæ idem negotium iterato suscepit agendum;
 accepitque tandem bullam pontificiam, quæ prædictos
 Poloniae episcopos, ex prima Magdeburgensis archie- F
 piscopatus institutione, Norberto et ecclesiae ejus subje-
 ctos esse confirmat. Bullam ipsam paulo ante protuli-
 mus, in qua tamen nulla mentio est Primatus Germa-
 niae, seu petiti a Norberto, seu negati aut concessi ab
 Innocentio; uti jam meminimus.

f Altero anno, id est octavo ordinationis Norberti,
 a xxv Julii incchoato, quando reversus est cum Impera-
 tore idem Norbertus in Germaniam, eodemque ordinatio-
 nis suæ anno viii, nondum completo, Christi 1134
 obiit Magdeburgi, post diuturnum languorem, die vi
 Junii.

Reliquiae S. Norberti in abbatia Parcensi prope Lovanium.

Habebat Godefridus Barbatns, Lotharingiae dux
 idemque Lovaniensis comes, ad muros Lovanii e parte
 austrativivarium, ubi aiebantur feræ; quem locum in usus
 meliores, a feris ad homines transtulit, qui illic Ord.
 paradisum facerent, ipsique religiosi virtutum exerci-
 tiis in angelos transformarentur. Evocavit igitur e
 monasterio S. Martini prope Laudunum, recens insti-
 tuti Ordinis Præmonstratensis virorum religiosorum
 coloniam, duce Gualtero Laudunensis monasterii ab-
 bat,

Parcum
 monasterium
 Præmonstr.

A *bate, de quo supra pag. 26 litt. c, locuti sumus, ipsisque vivarium suum cedens sub annum mcccix, ibidem Ordinis Præmonstratensis monasterium excitavit; cui a nomine appellativo Belgico Parc (id Latine vivarium sonat) nomen proprium adhæsit Parcun, eoque hodiecum appellatur. Ejus abbatibus, Gerardo et successoribus ejus, confirmavit Joannes IV Brabantie et Limburgi dux, anno mccccxvi, titulum et dignitatem perpetui et hereditarii Cappellani ducis Brabantie, uti apud Miræum in Donationibus Belgicis cap. 133. Incolæ alim insigni vitæ religioſæ simul et eruditionis studio inclamaverunt; et qui modo inhabitant, majoribus nihil cedunt; ac nuper specimen religionis suæ publicum dederunt, cum desiderantes pietatem suam, ex propiore præsentia sancti fundatoris Norberti, magis inflammare, multis precibus exorant Abbatem insignis monasterii Montis Sion Pragæ, ubi sacra Norberti ossa, Magdeburga translata, in media ecclesia supra magnificum altare elevata, honorantur; ut aliquid reliquiarum ejus, suo Parcensi monasterio donaverit, atque cum hisce suis litteris, fidem facientibus, submiserit.*

cujus abba-
tes, Capel-
lani ducis
Brabantie,

obtinet re-
liquias S.
Norberti,

B *Ego Vitus sacri et canonici Ordinis Præmonstratensis, regni ecclesiæ Montis Sion, vulgo Strahoff, intra Pragam sitæ, abbas, et per cæsareas provincias ejusdem sacri Ordinis visitator generalis, fide sacerdotali testor, adjacentes Reliquias esse veros pulveres, ex carne beatissimi patris Norberti desumptos; quos ipsemet, tanquam indignus sacrarum Reliquiarum custos, extradidi. In cujus rei majorem fidem propria manu subscripsi et consuetum abbatiale sigillum appressi. Actum Pragæ in monasterio Montis Sion die xi Januarii anno mdcclxxxvii. Quales autem sint Reliquie prædictæ, aliquanto distinctius innotescit ex litteris episcopi diocæsani, illas approbantis ac publicæ venerationi permittentis exponi, nec non largientis indulgentias illarum cultoribus, hoc tenore.*

ab archiep,
Mechlin
probatas,

C *3 Humbertus Guilielmus a Præcipiano, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, Primas Belgii, ad Exercitus regios delegatus apostolicus, suæ Majestati a Consilio status etc. Omnibus has visuris salutem in Domino. Notum facimus et attestamus, quod nos a die datæ harum aperuerimus thecam argenteam oblongam, affabre elaboratam, charta alba involutam, clausam ac sigillatam, et in ea invenerimus tres chartulas albas oblongas, pulveribus plenas, quos, litteris patentibus ibidem junctis, reverendus admodum dominus Vitus, Ordinis Præmonstratensis abbas Montis Sion, asserebat esse veros pulveres, ex carne sanctissimi Norberti, a semet, dictarum Reliquiarum custode desumptos: quare dictos pulveres, servatis iis quæ a Concilio Tridentino servari præscribuntur, ut veros et legales, et ex carne S. Norberti desumptos recognovimus, atque in formam cordis super pannum rotundum flavi coloris, auroque intertextum, compositos, sigilloque nostro minori sursum et deorsum munitos, publicæ venerationi exponi posse concessimus, ac concedimus per præsentem.*

concessis etiam
indulgentias,

4 Elargimur insuper omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus, dictos sacros pulveres in ecclesia Parcensi expositos, visitantibus, et ante eos in spiritu humilitatis et animo contrito quinquies Pater et Ave, aut alias preces juxta fines Ecclesiæ recitantibus, tam in festo dicti Sancti, quam per totam octavam, ac in festo translationis ejusdem, quadraginta: omnibus autem feriis secundis per annum, viginti dies de vera indulgentia in forma Ecclesiæ consueta. Datum Lovanii ii Augusti mdcclxxxvii. Erat autem signatum H. G. A. M. id est, Humbertus Guilielmus Archiepiscopus Mechliniensis; et sigillatum sigillo ejusdem Archiepiscopi,

hostiæ rubræ impresso; subscribente secretario Joanne Daniele vanden Kerckhoven.

D
C. J.

De Jordano, primo Posnanie et Polonorum episcopo, observanda.

Antequam huic Appendici ad diem vi Junii finem imponam, observari nonnulla velim circa Jordanum seu Jordanem, primum Posnanie totiusque Poloniæ episcopum, cujus initium statuimus supra pag. 41 et seqq. factum anno dcccclxviii aut paulo post, id colligentes ex Dietmari Chronico et Chronographo Saxoniæ, nec non ex Chronico Magdeburgensi apud Meibomios, non satis distincte illa de re loquentibus. Nunc opportune mihi innotescit, aliud item chronicon Magdeburgense superesse, prædictis partim simile, partim dissimile; uti colligi potest ex aliquot textibus, inde allatis a Mabillione (is illud Chronici penes se habuerit) tum Seculo quinto Sanctorum Benedictinorum ad Acta S. Adalberti, primi Magdeburgensis archiepiscopi, a pag. 573 tum alibi sæpe, atque etiam in Annalibus ad annum dcccclxxxvii pag. 438. In illo Chronico, prout a Mabillione allegatur ad Acta prædicti Adalberti, distinctius sic scribitur de Jordano, num. 14.

Chronicon
Magdeburg
a Meibomiano
diversum.

2 His episcopis, quas Magdeburgensi archiepiscopo subjectos voluit Imperator, Jordanem Posnanensem addit Chronographus Magdeburgensis ad annum dcccclxix. Hactenus verba sunt Mabillonis: sequuntur Chronographi ipsius: Adalbertus archiepiscopus, a clero et omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus Natalis Domini consecravit Bosonem, Merseburgensis ecclesiæ pastorem primum; Hugonem, Cicensis ecclesiæ primum episcopum. His confratribus cooptavit Imperator tres prius consecratos, hoc est Dudonem Havelbergensem, Dudelinum Branleburgensem et Jordanem Posnanensem omnes subjectionem episcopo Magdeburgensi: suisque successoribus promittentes. Monachi autem, qui prius ibidem conversabantur, in monasterio S. Mauriti; quando ibi archiepiscopatus institutus est, transpositi sunt in monte, qui dicitur ad S. Joannem in suburbio ejusdem civitatis, v Idus Augusti hoc est in vigilia S. Laurentii martyris... Quo autem anno hæc transpositio facta fuerit certum non tenemus. Annum illum, quem ego quoque ausus non fui in præmissis, certo definire, designat Mabillio tom. 3 Annal. pag. 692, nongentesimum sexagesimum nonum. Malim ego ad annum saltem priorem referre. Illo enim anno Imperator accepta jam plena facultate instituendi diu desideratum archiepiscopatum, missoque Romam Adalberto, ut a Pontifice pallium acciperet, voluerit in reditum ejus sedem episcopalem sive monasterium S. Mauriti, a monachis vacuum esse, et novo archiepiscopo parari; ideoque illi tunc in vigilia S. Laurentii martyris migraverunt in montem, non anno sequenti.

E
Dietmari
textum obscu-
riorem clare
explicans,

3 Quod ordinationem episcoporum, in solennitate natalitatis Domini factam (quando adhuc currebat, secundum aliorum et communiorum computandi rationem, annus dcccclxviii) collector istius Chronici referat ad annum sequentem lxi, inde evenire putandum est, quod ipse annum non a Kalendis Januarii, sed a Natali Domini aspiciat, quod et scriptoribus ecclesiasticis præsertim Martyrologis, olim in usu fuisse scitur. Quod attinet ad textum ejusdem Chronographi, manifestum est, ipsum hoc loco in prima narrationis suæ parte præ oculis habuisse Chronicon Dietmari, a nobis supra descriptum pag. 40 num. 3. Verba enim Dietmari, illic relata, adhibet suisque interpolat, explicationis gratia. Sic tribus episcopis, tunc primam ab Adalberto ordinatis, adjicit singulis vocem primum; tres autem reliquos Havelbergensem, Brandeburgensem

ait, Jordanum
anno 968 jam
episcopum
fuisse.

et

A et Posnaniensem dicit omnes prius consecratos fuisse ;
 C. 1. quod de Posnaniensi minus aperte scripserat Dietmarus nobisque necessitatem imposuit inquirendi per conjecturas de principio episcopatus ejus. Quibus conjecturis nunc opus non est, scribente hoc Chronographo, Posnaniensem æque ac Havelbergensem etque Brandeburgensem prius quam tres primo loco nominatos, consecratum fuisse.

fundato epis-
copatu Posna-
nensi

post Brande-
burgens in
quidem,

4 Brandeburgensem episcopatum scribit Dietmarus libro 3, annos triginta ante Magdeburgensem constitutum fuisse, et Chronicon Magdeburgense apud Meibomios docet pag. 271, Ottonem non longo post tempore, quum monasterium Magdeburg fundaverat, in terra Slavorum Brandenburg et Havelberg episcopatus duos construxisse, et Moguntiae metropolis suffraganeos constituisse : quæ ex Chronographo Saxone sumpta sint, eadem ad annum DCCCXXXIX referente. Quo autem tempore Posnaniensis episcopatus initium habuerit, non æque constat. Ab eodem Ottone institutum fuisse æque ac Brandenburgensem et Havelbergensem, suadetur, quia illum æque ac istos, cum tribus aliis, nimirum a se fundatis, novæ metropoli Magdeburgensi anno DCCCXLVIII subiecit. Uti autem Brandenburgensem et Havelbergensem episcopatus non fundavit, nisi postquam illorum tractuum Slavos Henricus pater ejus ab anno DCCCXXVI expugnato Brandeburgo sibi subiecit, et ipse Otto forte dominium suum latius ibidem extendit usque ad Oderam; sic ultra Oderam Posnaniæ episcopum prius non statuerit, quam et regionem illam usque ad Wartam fluvium subegit Subactam vero fuisse per Geronem Ottonis ducem, indicat quidem Dietmarus, non item quo anno: sic scribens libr. 3 ante medium: Gero Orientalium marchio Lusizi et Selpuli, Misconem quoque (estis Mecislaus Polonorum dux, de qua supra) eum sibi subjectis, imperiali subdidit ditioni. Id factum notant Annales Gernrodenses apud Meibomios, sub annum DCCCCLIX. Post illud igitur tempus, ex quo tractus ille inter Oderam et Wartam Imperio vectigalis fuit, et ante conversionem Micislai, instituerit Otto episcopatum Posnaniensem, pari studio Ecclesiæ et Imperii gloriam semper et ubique amplificare conatus; ut inde in ultimam Poloniam adhuc gentilem, viri apostolici ad gentis conversionem a viciniore episcopo commodius emitterentur.

An, Magdeburgensem archiepiscopatum anno DCCCCLXX fundatum esse, scripserit Dietmarus.

C

Dietum est superius, legi in chronico Dietmari, Magdeburgensem archiepiscopatum, ejusque primum archiepiscopum Adalbertum, institutos fuisse anno DCCCCLXX: idque legitur passim in codicibus ejus, tum impressis, tum etiam in MS. nostro; ex quibus eandem sententiam posteriores plerique scriptores secuti sunt, contra atque nos supra statuumus ex certissimis monumentis, referentes institutionem illam in primo archiepiscopo ad annum DCCCCLXVIII. Hic queritur, an aliter ipse Dietmarus scripserit. Ego quidem, salvo auctiori iudicio, persuadere mihi nequeo, Dietmarum, historicum pro illo tempore industrium, qui adolescentiam et potius partem Magdeburgi transegerat, ejusque ecclesiæ, paucis ante annis quam ipse nasceretur, fundata, monumenta vidisse dignoscitur, omnium, qua instituta ecclesia fuerit, ignorasse. Quod si tamen videatur posse factum esse, ut ignoraret, certe non potuit ignorasse suæ ipsius ecclesiæ Merseburgensis primordia, postquam illi novennio præfuerat Episcopus, quando Chronicon suum scripsit sub finem vitæ. Nec magis ignorare potuit, suam eandem ecclesiam eadem anno, quo Magdeburgensis, institutam fuisse; et Bosonem primum ejus episcopum a novo Archiepiscopo Mag-

Ostenditur
ex ipso Diet-
maro,

ipsam non
scripsisse,

deburgi in natalitiis Domini festis, præsentibus ex voluntate Imperatoris plerisque Saxoniarum principibus, ordinationem episcopalem cum aliis novis episcopis suscepisse. Scribit quippe illo diserte Dietmarus ipse libr. 2 sub medium.

2 Scribit item eodem libro, aliquanto post, de obitu et tempore sessionis ejusdem Bosonis in episcopatu, his distinctissimis verbis: Boson antecessor meus, a præfato imperatore constitutus, curam sibi commissam annum unum et menses decem ac tres dies regens, in patria obiit Bavaria Kal. Novembr. sepultusque in Merseburg in ecclesia S. Joannis Baptistæ coram summo altari. Ex hac tam minuta, quam accurata descriptione colligo, Bosonem cum reliquis novis episcopis, quos supra idem Dietmarus dixerat in festis Natalis Domini diebus consecratum fuisse, consecrationem accepisse die XXIX Decembris; celebratis nempe prius quatuor tunc concurrentibus festis sollemnioribus. Colligo item ex computu annorum, quem Dietmarus ante citatum locum facit, quamvis non omni ex parte bono, Bosonem anno tertio post coronationem Ottonis secundi imperatoris, præsentis patre anno DCCCCLXVII exeunte Romæ celebratam, diem supremum obiisse, utique anno Christi DCCCCLXX, Kalendis, cui scribit Dietmarus, Novembribus: atque adeo reducto tempore episcopatus ad suum exordium, Dietmarus ex proprio calculo suo nescire non potuit, ordinatum fuisse anno DCCCCLXVIII finiente. Deduxi ego supra pag. 41 num. 13 sub finem, ex chronico Cicerensi, obiisse Bosonem anno DCCCCLXIX, sed annus sequens ex Dietmaro præferendus est; et hæc mutatio argumento illic proposito nihil officit, imo robur addit.

3 Denique idem Dietmarus libra 3 paulo ante medium, describens mortem primi archiepiscopi Adalberti, illum accidisse ait, quando Otto II (postquam ad illum Lutharius cum filio suo ac muneribus magnificis venerat, et sibi satisfaciens, amicitiam ejus firmiter acquisierat) perrexit in Italiam, et jam Romæ commorabatur, anno videlicet DCCCCLXXXI. Quo item anno necrologium Fuldense apud Leibnitium tom. 3, Schaumburgensis monachus Geographus Saxo, et chronicon Magdeburgense obitum Adalberti unanimiter signant, Jam vero pergens, ubi supra Dietmarus, ait, Adalbertum tertio decimo suæ ordinationis anno migrasse ad Christum xii Kalend. Julii. Ubi (ut et hoc notem) editio Reinccii, imo et Leibnitii, habent perperam Junii; recte noster codex MS. Julii. Si perviaisset igitur Adalbertus usque ad xv Kal. Novembres seu diem xviii Octobris, quo Dietmarus antea docuit, ipsum Romæ institutum fuisse primum Magdeburgensem archiepiscopum et pallium accepisse, tredecim anni fuissent completi: illis vero ab anno DCCCCLXXXI et die xv Kal. Novembr. detractis, incidit ordinatio ejusdem Adalberti in annum DCCCCLXVIII et diem prædictum; quod certum est, et Dietmarus non potuit ignorare; neque adeo scripsit Adalbertum ordinatum fuisse anno DCCCCLXX.

4 Chronographus Saxo, uti jam supra diximus, certum annum instituti archiepiscopatus non certo determinavit, sed tantum diem ordinationis primi archiepiscopi, xv Kal. Novemb. in festo S. Lucæ evangelistæ. Quæ tamen illa de re scribit, quamvis inter se non concordent, certo indicant, ante annum DCCCCLXX institutionem factam fuisse. En ejus, sub hoc præfixo titulo, Anno Domini DCCCCLXIX, Ottonis XXXII, verba: Magdeburgense archiepiscopium ab Ottone Christianissimo imperatore fundatur anno regni sui xxx, imperii vero vi; atque Adalbertus, primus ibidem archiepiscopus ordinatur. Ubi nulli annorum numeri pertingunt usque ad annum Domini DCCCCLXX, imo nec ad annum præcedentem, nisi annus Domini in titulo notatus. Similiter Auctor chronici Magdeburgensis apud Meibomios, scribens de transactione

primum ec-
clesiæ Magde-
burgen. anti-
titem

E

institutum
fuisse non
anno 970, sed
968.

F

Idem ostendi-
tur ex aliis

A *super divisione diœceseos Magdeburgensis ab Halberstadensi, inter Hildewardum episcopum atque Ottonem imperatorem Ruvennæ coram archiepiscopo istius loci Petro aliisque antistitibus, ipsismet subscribentibus, conclusa (quando tandem absoluta ibidem fuit Magdeburgensis ecclesiæ plena institutio, sub initium circiter Julii, ut docuimus supra) ait, transactionem illam signatam fuisse anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXVIII, indictione XII, imperii autem ipsius domini Ottonis VII, regni vero XXXIV. Quæ ut commode adhibita levi in annis regni mutatione, concilian-
tur; ita longius ab anno DCCCCLXX recedunt. Denique aliud chronicon MS. Magdeburgense, a Mabillione in Actis Adalberti citatum, quod (ut ex ejus citata ibi textu de re præsentī dignoscitur) Dietmarum pauculis mutatis descripsit, tantum abest, ut ordinationem Adalberti anno DCCCCLXX, quemodmadum nunc in Dietmaro legitur, adscribit; ut clarissime dicat, illud factum esse, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXVIII, indictione XII, xv Kal. Novembris, hoc est in festivitate S. Lucæ evangelistæ, anno pontificatus ipsius Domini Joannis universalis Papæ, quarto. Quæ plane omnia eundem signant annum, mensem ac diem, quibus nos ordinationem Adalberti consignovimus.*

B *¶ Quamobrem uti ex ipsa Dietmaro prius ostendimus, ipsum non potuisse ignorare certum annum institutionis archiepiscopatus Magdeburgensis ejusdemque primi archiepiscopi; neque adeo scripsisse, Adalbertum ordinatum fuisse anno DCCCCLXX; ita proxime citati Auctores, qui Dietmarum præ oculis habuerunt atque in multis descripserunt, suo calculo confirmant, ipsum non signasse illo anno ordinationem Adalberti; aut certe judicavunt, annum illum perperam in textu interpositum aut corruptum fuisse: quia omnes illum aliter notant. Apposuerit igitur in textu Dietmariano annum DCCCCLXX interpolator aliquis, aut certe numerum annorum, a Dietmaro expressum, binario auxerit, nisi id librarii securitiæ malis imputare. Atque hæc sufficiant, tum ad vindicandum Dietmarum ab errore, tum ad confirmandum ex ipsiusmet vera descriptione sententiam nostram, supra manifestissime demonstratam.*

Utrum Misnensis episcopatus cum Magdeburgensi, an prius, fundatus sit.

Fabricius
episcopatus
Misnensis
initium

C *Fortassis contra sententiam nostram de institutione ecclesiæ Magdeburgensis metropolitice ejusque suffraganeorum episcopatum, quos inter et Misnensis est, objiciet aliquis, rerum suarum æquo amantior, Annales Misnenses et auctoritatem scriptoris eorum, qui est Georgius Fabricius Chemnicensis, qualisquolis historicus, nomine apud suos, quam re apud alios præstantior. Is in dictis Annalibus, a se compilatis, sub anno DCCCCLVIII, ita incipit: Dicata est ecclesia Misnensis, proximo die Dominico ante divi Martini festum, jubente Ottone I imperatore, qui patris testamento eam perfecit. Id verum esse possit de ecclesia privata, non de episcopatu; quod tamen videtur innuere Auctor, cum mox ita pergit: Qui (Otto) populis externis devictis, præter ecclesiam Misnensem fundavit etiam Magdeburgiam ad Albim, Brandeburgiam ad Havelum, Merseburgiam ad Salam, Citicensem ad Elstrum. Inter quas Misnensis dicta Ingenua, quod videlicet libera sit et nulli antistiti aut metropolitano, sed uni Pontifici Romano subjecta Fundationem Ottonis Joannes XIII Pontifex confirmavit, anno suæ sessionis tertio, et post victos ab Ottone imperatore in Lyci campo Ungaros, itidem tertio, subscripserunt Præsules undequadragesima. Præfuit ei primo loco Burchardus, Ottoni imperatori a sacris, qui auctoritate Hildeberti antistitis Moguntini, e cœnobio Ratishonensi curator missus, nomine ac*

Junii T. I

titulo pastoris, annos circiter viginti eam rexit. D Exemplum confirmationis pontificiæ sic habet ab initio: Joannes episcopus, servus servorum Dei etc.

c. 1
perperam
constituit
an. 958,

2 *Hæc Fabricius. Quæ omnia innuunt, fundationem episcopatus Misnensis factam fuisse anno DCCCCLVIII. Ille enim annus tertius fuit Joannis Pontificis, non quidem XIII, sed tantum XII; idemque item tertius fuit annus a profligatis ad internecionem in Lyci campis ab Ottone Hungaris. Sed qua pacto Burchardus isti episcopatu illa anno præfectus fuerit, quem constat, ante annum DCCCCLXVIII ordinatum non fuisse episcopum? Quo item pacto is auctoritate Hildeberti antistitis Moguntini, annis propemodum viginti ante mortui, eo fuerit missus? Nimiam hæc alent indigentiam, ut levissime dicam, istius scriptoris: qui insuper videtur ad eundem annum referre fundationem aliorum episcopatum, quos nominat; cum tamen Brandenburgensis dudum ante institutus fuerit; reliqui vero omnes cum Misnensi, non nisi decem post annos exordium habuerint. Quid? quod etiam eximat Misnensem a subjectione Magdeburgensis archiepiscopi, et uni Romano Pontifici subiciat? Quæ si vera sunt, collabescunt omnia, quæ de tempore institutionis Magdeburgensis archiepiscopatus et suffraganeorum ejus, operose disputavimus. Quod ut ne fiat, consultandus hic mihi scriptor ille est, quamquam ejus auctoritas hac in re, ex ipsiusmet verbis jam taliter elevata sit, ut æquis arbitris fidem nullis sit factura.*

3 *Videamus modo exemplum confirmationis pontificiæ, quod in confirmationem dictorum suorum adducit Fabricius. Ita, uti jam vidimus incipit: Joannes episcopus servus servorum Dei. Qui (quia bullæ conclusa prætermittitur, nescia cur) discerni inde non potest, fueritne istius nominis XII, an XIII. Dixit Fabricius, annum Domini DCCCCLVIII, fuisse tertium pontificatus Joannis: quod verum est de Joanne XII, falsum est de XIII, quem ipse nominat. Pontifex autem in allegata bulla ait, illam se edidisse postulantis et assidentibus sibi in ecclesia S. Petri Romæ, augustissimis imperatoribus Ottonibus utrisque, majore et minore, seu patre et filio. At anno DCCCCLVIII, pro quo allegat bullam Fabricius, neuter adhuc imperator erat, et Minor ne quidem rex. Ego ex eadem bulla confirmam sententiam meam; et dico, datum fuisse a Joanne XIII, anno pontificatus IV, Domini DCCCCLXVIII. Ait enim ibidem Pontifex, datam fuisse assidentibus Imperatoribus, anno scilicet imperii majoris sexto, minoris primo. Quæ temporum nota accurate concurrunt cum annis pontificatus et Domini, proxime dictis, nec possunt alias.*

nec id probat
bullæ Jo-
annis Papæ,

F
nec litteræ
Imperatoris,

4 *In eadem bulla dicuntur Imperatores a Pontifice postulasse, ut Burchardus episcopus, sub jurisdictione sanctæ ecclesiæ Romanæ constitutus, nullius alterius ecclesiæ ditionibus submittatur. Et ideo (uti paulo post inducitur loqui Pontifex) in Christo sanximus firmiterque concessimus, ut nullus metropolitani, nullus episcopus; præter sedis Apostolicæ antistitem, infra terminos Misnensis ecclesiæ, cui venerabilis episcopus Burchardus præesse dignoscitur, quemquam ordinare, dijudicare, excommunicare, vel aliquid temere exercere ullo modo præsumat. Et hic terminatur bulla ista qualiscumque, prout edita est a Fabricio, qui et continua sub nota anni DCCCCLXVIII, sic pergit: Publicata hoc anno est templi Misnensis fundatio ab ipso Imperatore, cujus tale exemplum invenimus. Quomodo id tunc factum? quandoquidem ante decennium, jubente eodem Imperatore, ista ecclesia dedicata sit, et primum episcopum Burchardum acceperit; uti ipse Fabricius ibi scripsit? Instrumentum fundationis Ottonianum, quod allegatur, datum fuisse scribitur, Romæ, XIV Kal. Novembr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXVIII; quanda ibidem pridie institutus, pallium acceperat primus archiepiscopus*

A *chiepiscopus Magdeburgensis Adalbertus a Joanne XIII, et tunc Otto imperator Romæ non aderat.*

G. I.
episcopatum
illum subji-
cientes Mag-
deburgensi.

5 In eodem fundationis instrumento dicit Imperator : Nostra regali potestate Misnensi episcopatu terminum posuimus, nominando fines et determinationes locorum, sicut nominati sunt supra in litteris Joannis XIII Pontificis. *Præposterus ordo.* Solent fundatores ecclesiarum primo disponere circa ecclesiam fundandam, eique prædia et redditus et limites assignare, ac tunc Pontifici Romano probanda et confirmanda proponere. Hic contra factum apparet. Indidem apparet etiam, bullam Joannis PP. non duaderimi, sed decimi tertii esse, non anno DCCCCLVIII, sed posterius datum fuisse, et quidem decimo. Ante enim nec Misnensis, nec Magdeburgensis ecclesiæ re ipsa institutæ fuerunt. In hoc ipso fundationis instrumento ne verbum quidem est, de exemptione ecclesiæ Misnensis a jurisdictione Magdeburgensis aut alterius metropolitæ; nedum de subjectione qua soli Apostolicæ sedi parere debeat. Unde ille igitur influxit in bullam supradictam Joannis Papæ? Imo Otto, eodem tempore, quo instrumentum ejus de fundatione Misnensi datum dicitur, voluit et scripsit et præcepit, consentiente Pontifice Romano, ut ecclesiæ, tam Misnensis, quam Citicensis et Merseburgensis, simul tunc primum institutæ, atque etiam aliæ, quæ antea institutæ fuerunt a se, novo Archiepiscopo Magdeburgensi subjectionem et obedientiam promitterent : quod et fecerunt sub finem ejusdem anni solenniter Magdeburgi.

6 Hæc de bulla Pontificia et instrumento Ottoniano, in probationem sententiæ suæ a Fabricio allatis, abunde sunt satis. Ipse sibi et veritati, in præsentī saltem argumento, contradicit tam crebro, ut aliunde intelligentia ejus ostendi non debeat. Prosequens enim Annales suos, ait sub anno DCCCCLXX : Burchardus Provisor ecclesiæ Misnensis, ut Dietmarus eum nominat (hactenus verum est) ab Adalberto Antistite Trevirensi (ab Adalberto archiepiscopo Mogdeburgensi, scribit Dietmarus in) (præsulem consecratur xv Kal. Novembris (consecratum fuisse in festis Natalis Domini diebus, docet idem Dietmarus) una cum Bosone Merseburgio, Hugone Citicensi etc. Transit hunc Fabricius ad annum DCCCCLXXII, atque infit Præsul, Burchardus, in suo pontificatu nihil egit, quam quod confirmationem pontificiam et cæsaream donationem plebi publicavit : in itinere lapsus de equo, cervicem fregit xviii Kal. Julii. Quid? nihil egit Burchardus; qui Fabricio nostro ad annum DCCCCLVIII, jam factus fuit episcopus Misnensis? Sed corrigit quodammodo se, dum ad an. DCCCCLXX, ejus consecrationem, et biennio post, mortem ejus ponit. Ubi tamen ponatur initium episcopatus Burchardi, certum est, ante annum DCCCCLXVIII episcopum non fuisse.

7 Nec minus certum est, tunc aut Burchardum aut episcopatum ejus Misnensem, exemptum a jurisdictione metropolitæ Magdeburgensis non fuisse, nedum uni Romano Pontifici fuisse subjectum, quamvis id in citata Joannis Papæ bulla asseratur; quæ vel ex hoc solo ca-

pite convincitur suppositionis. Quid enim? nonne litteræ Pontificiæ, mandata Ottonis, Chronicon Dietmari, quæ supra attulimus, certo convincunt, debuisse Misnensem primum episcopum Burchardum æque oc ceteros tunc designatos, Bosonem Merseburgensem et Hugonem Citicensem, eodem tempore cum Burchardo Misnensi, primum ordinatos, item Brundeburgensem et Havelbergensem, licet ante iustos, subjectionem atque obedientiam Magdeburgensi metropolitæ ejusque successoribus præstare, et re ipsa professos fuisse? Apagæ igitur ineptias tam Fabricii, quam instrumentorum, ab ipso in probationem adductorum. Et si is talis est in scriptis ceteris suis, qualis hic esse monstratur, vere magni faciendus non est; neque videri ingenuis potest tanta laudum encomia meruisse quanta ei a suis tribuuntur.

Pag. 960 num. 35 sic incipe : JACOBUS HROSNATA CRILS, ex Priore Abbas, obiit sub initium anni MDCXCV, ætatis suæ LXIX, cum annis XXV in Prælatura vixisset, ultimis XII Vicarius etiam Generalis per Belgium. Hic cum etc.

Ibid, col. 2 post num. 36 adde -- Hi tamen quod officio suo rogati defuerint, ignoscendum dolori, quem bonis filiis creabat sollicitudo de Patris extrema ægritudine; cui utinam medeatur utilis et concors Successoris electio. Interim ad laudem defuncti hoc etiam addiderim, quod sub extremum vitæ articulum testatum voluerit, quod esset erga Matrem suam, ecclesiam S. Michaelis affectu, districte præcipiendo, ut statim atque expirasset, Sigillum ex more offerretur Abbati Antverpiensi, suppliciter rogato, ut quam primum Tongerloam accedens, interesse vellet electioni Regentium Abbatia vacante : quod cum præstitum obedienter fit, videtur ipso facto deposita, si qua adhuc in nonnullorum animis residebat, dubitatio, neque facile posthac resuscitanda controversia, prudem in contradictorio judicio suprema auctoritate decisa : ob quam præcipue causam, placuit, hæc tradere memoriæ posterorum.

P. 961 ad finem numeri 40, hæc adde -- Quoniam autem Middelburgi nomen non est facile reperire, in ullis antiquis monumentis ante finem seculi XII; verosimilis admodum mihi est cogitatio D. Jacobi Baronis Le Roy suggerentis quod nomen a Walrighem apud Meyerum detortum videri debeat a vetustiori, sed durioris pronuntiationis nomine Walchrighem, quod nostra lingua (cui Hem, domum, ghehem sive ghem, plurium domuum collectionem, id est, vicum oppidumve significat) idem esset atque Walchrorum sive Walachrorum oppidum; hoc vero nomen adhuc vignerit sub initium Ordinis Præmonstratensis in Walachria, unde ut eorum primus abbas, vocetur Abbas, non Middelburgensis, sed Walacriensis, atque ille solum transierit, ab uno ejusdem oppidi loco, ad alterum.

41 Inscrubitur ergo Eugenii III Papæ Bulla Waltero, abbati Wallacriensi ejusdem fratribus, et hoc sequitur historia Translationis S. Norberti num. 139: tenor aurem ipsius Bullæ ex scriptura, etc.

D

NOT. 56

NOT. 57
E

NOT. 58

F

Fabricius
identidem
errat

et suis etiam
suspectus
esse debet.

INDEX HISTORICUS IN ACTA SANCTORUM TOMI I JUNII

A		
A		
A bajalardus <i>Ep. Brundusinus</i>	244 e	Adelheydis <i>V.</i> 154 e
Abbo <i>Ep. Vesontionensis</i>	669 e	Adelheydis <i>Reg.</i> 502 c
Abbo <i>Ab. Theologiensis</i>	128 e	Ado 2 <i>Ab. Taronensis</i> 643 e, 688 e
Abdelaxanus <i>R. Fessæ</i>	560 b	Adrianus Bekanus <i>Præmonstr. M.</i> 971 e
Abdo <i>Ab. S. Laurentii</i>	167 c	† Adrianus, <i>filius Probi Imperatoris</i> 383 b
† Abdon <i>M.</i>	201 e	Adrianus <i>Ab. Dulcis-vallis</i> 488 b
Abdulacus <i>R. Fessæ</i>	560 b	Adrianus Stalpaert <i>Ab. Tongerl. Præm.</i> 959 e
† Abilius <i>Ep. Alexandrinus</i>	610 c	† Adulphus <i>Ep.</i> 447 f
Abolenus <i>Presb.</i>	40 f	Ædus, <i>vel Aidanus filius Ammirach Rex Themo-</i>
Abrahamus Ortelius <i>Geographus</i>	931 b	<i>ria in Hibernia</i> 309 b
† Abundius <i>Ep.</i>	302 e	Ægidius <i>Andrinopolensis Ep.</i> 336 c
† Acacius <i>M.</i>	153 c	Ægidius de Biervliet <i>Ab. Præm. Antu.</i> 934 e
Accardus <i>Cabilonensis Ep.</i>	683 e	Ægidius de Fourmanoir <i>ex Ord. Minimorum</i> 895 e
Acelinus <i>Ep.</i>	227 b	Ægidius Heynsius <i>Ab. Everbod. Præm.</i> 967 e
Achardus <i>Ab. S. Vincentii</i>	685 d	Ægidius de Hidernisse <i>Ab. Tongerl. Præm.</i>
Achillas <i>Ep. Alexandriæ</i>	263 e	958 d
† Achilleus <i>M.</i>	4 a	Ægidius Mendezius, <i>Confessarius B. Ferdinandi</i>
† Actinia <i>M.</i>	434 c, 443 c	<i>Principis Lusitanæ</i> 538 a
† Actus sive Atto <i>Ep. Gotholanensis</i>	111 a	Ægil quartus <i>Ab. Fuldensis</i> 482 d
Ada <i>ux. Florent. 3 Com. Holland.</i>	962 e	† Æmilianus <i>Nannetensis Ep. M.</i> 767 c
Adala mater <i>B. Meinweri</i>	505 c	† Æsmilia <i>Martyr</i> 366 b
Adalbaldu <i>s Ep. Trajectensis</i>	533 b	Ætardus <i>Ep. Namnetensis</i> 705 e
Adalbero <i>Ep. Basileensis</i>	686 f	Æthelstanus <i>Rex Angliæ</i> 731 c
Adalbero <i>Ep. Bremensis</i>	854 e	Ætherius <i>Ep. Lugdunensis</i> 675 b
Adalbero <i>Ab. S. Vincentii</i>	850 d	† Agabius <i>M.</i> 50 f
† Adalbertus <i>Ep. Pragensis</i>	506 b	Agano <i>Comes</i> 663 b
Adalbertus <i>Ep. Moguntinus</i>	854 e	Agapius <i>Ep. subulosus in Hispania</i> 54 c
† Adalbertus <i>Ep. Magdeburgensis</i>	857 f	† Agapitus <i>M.</i> 682 f
Adalbertus <i>Ab. Weissenburgensis</i>	44 * b	† Agatha <i>V. M.</i> 244 e
Adalbertus I <i>Ep. Magdeburgensis</i>	905 et seqq.	† Agatha <i>V. M.</i> 612 e
Adalbertus <i>Ab. Ferrariensis</i>	742 c e	† Agatha <i>V. M.</i> 252 c
Adaldagus <i>Præpositus Mogdeburgensis</i>	905 d	† Agatho <i>M.</i> 366 d
Adaldagus <i>Ep. Bremensis</i>	104 e, 915 e	† Agatho <i>Ab.</i> 390 e
Adalgarius <i>Ep. Æduensis</i>	674 b	Agaudia <i>anus</i> 367 c
Adalgarius <i>Ep.</i>	227 c, 229 a	† Agbertus <i>Presb.</i> 819 b
Adalhardus <i>Ep.</i>	228 e	Agna <i>Abb. Frethenensis</i> 855 d
Adalhardus <i>pater SS. Hertindis et Relindis</i>	190 d	Agricus <i>Ep. Turonensis</i> 710 d
Adalsinda <i>Abb. Berziliacensis</i>	767 e	Agesippus <i>Princeps sub Clodovæo</i> 497 d
Adalwardus <i>Senior Ep.</i>	227 b	† Aggæus <i>M. Bononiensis</i> 49 c
† Adalwardus <i>junior Ep.</i>	226 b	Agilbertus <i>Ep. Cenomannensis</i> 705 d
Adamus sive Amizo <i>fundator monasterii benedictino-</i>		† Agilbertus 173 f
<i>rum Aroqæ</i>	23 b c et seq.	† Aglae <i>matrona</i> 410 b
Adela <i>Abb.</i>	476 e	Agnes <i>Imperatrix</i> 117 c
Adela mater <i>Theobaldi Com. Blesensis</i>	830 a	Agnes <i>Comit. Namurcensis</i> 823 a
Adela <i>Comit. Blesensis</i>	854 c	Agnes mater <i>Henrici IV Imp.</i> 684 b
Adela <i>filia Dagaberti 2</i>	479 d	Agubardus <i>R. Hispaniæ fabulosus</i> 54 b
Adelaidis <i>Reg. Franciæ</i>	355 e	Agoardus <i>Ep. Lugdunensis</i> 6 b
† Adelardus <i>Ab. Corbeiensis</i>	229 a	† Agricola <i>M.</i> 49 b
Adelbertus <i>Ep. Russorum Ab. Wirziburgensis Ep.</i>		† Agricola <i>Presb.</i> 6 f
<i>Magdeburgensis</i>	902 e f	† Agritius <i>Ep. Antiochenus</i> 99 c
† Adelbertus <i>Ep. Pragensis M.</i>	907 c	Aimo <i>Ab. Balernensis</i> 686 f
Adelbertus <i>Ep. Bononiensis</i>	904 c	Aimoaldus <i>Ep. Pictaviensis</i> 712 c
Adelbertus <i>homo nefarius adversatur S. Bonifacio</i>		Aistulfus <i>R. Longobardorum</i> 465 d
	479 b	Alarinus Rambaldus <i>Ep. Albiensis</i> 140 e
Adelboldus <i>Ep. Trajectensis</i>	509 f	Alardus <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i> 931 e
Adeleidis <i>Soror Caroli Magni</i>	452 a	Alardus Laurentius van Eyl <i>Canonicus Ecclesiæ</i>
Adelgerius <i>Ep. Æduensis</i>	705 e	<i>Trajectensis</i> 199 c
Adelgotus <i>Ep. Magdeburgensis</i>	913 e	Alaricus <i>R. Gothorum</i> 288 a
Adelherus <i>Clericus</i>	467 c	Albanus <i>M.</i> 200 e
		Albericus <i>electus Episcopus Mindensis non consecra-</i>
		<i>tus</i> 533 b
		Albericus seu Himericus, <i>Etruriæ Regulus</i> 433 d

INDEX HISTORICUS

Albericus, <i>Com. Matisconensis</i>	663 d	Alfonsus <i>Comes Orensis</i>	558 c
Albericus de Narbona <i>Dom. Salin.</i>	664 a	Alfonsus de Tapia <i>Ord. Min.</i>	154 f
Albericus <i>pater S. Gregorii Ultraject.</i>	476 d	Alfonsus de Soto, <i>Secretarius Eccl. Virovescæ</i>	121 d
Albericus <i>nepos Dagoberti 2 R.</i>	447 c	† Alheidis <i>Virgo</i>	214 d
Alberisus <i>Ep. Tarvisinus</i>	904 c	Almedus <i>Archidiac. Cenoman.</i>	706 a
Albero <i>Ep. Trevirensis</i>	836 f	Alpinus <i>Ep. Lugdunensis</i>	667 a
Albero <i>Ep. Viridunensis</i>	804 b	† Altfrius <i>Episcopus</i>	229 a
Albertus Magnus <i>Ep. Ratispon.</i>	500 e	† Altinus <i>Martyr</i>	745 e
Albertus <i>Imperator</i>	335 a	Alubertus <i>Episcopus</i>	448 d
Alberdus Brandeburgicus <i>Cord. Ep. Mogunt. et Magdeburg.</i>	914 d	Alubertus <i>Chorep. Cenoman.</i>	479 d
Albertus <i>Ep. Rigensis, Legislator Militiæ Gladiferrorum</i>	5 c	† Alvitus <i>Ep. Hispal.</i>	282 e
Albertus <i>Ep. Hamburgensis</i>	916 a	Alvaton <i>Ep. Lugdunensis</i>	662 d
Albertus Austriac. <i>Gubernat. postea Princeps Belgii</i>	858 e, 941 e	† Amedeus <i>Ep. Lausonnensis</i>	688 f
Albertus Austrius <i>Comes Ferretensis</i>	335 a	Amadeus de Tramelay <i>Ep. Vesontionen.</i>	691 c
Albertus, <i>Abbas S. Prosperi</i>	779 c	Amedeus <i>Com. Gebennensis</i>	689 e
Albertus Besutius, <i>ex primis Ambrosianis</i>	549 a	Amadeus Sabaudix <i>Dux, Pseudo-papa</i>	335 d
Albertus, <i>Canonicus Zendomiriensis</i>	259 f	Amalaricus, <i>Rex Hispaniæ</i>	289 a
Albertus de Ursino, <i>Ab. 40 Tongerl.</i>	960 d	Amalwinus <i>Ep. Vesontionensis</i>	669 e
Albertus Durerus, <i>pictor sec. 16</i>	969 d	† Amandus <i>Ep. Traject.</i>	819 e, 921 c
† Albinus Lugdunensis	654 a	Amundus <i>Diaconus</i>	230 c
Albinus <i>Presbyter</i>	166 f	† Amantius <i>Episcopus</i>	302 e
Albofledis, <i>Soror Chlodovei I</i>	288 a	† Amantius <i>Presb.</i>	57 a
Alcherius, <i>illustris Clericus</i>	682 c	Amantius <i>Ep.</i>	230 b
† Alcuinus <i>Abbas</i>	738 c	Amantius, <i>Præses Pannoniæ</i>	375 a
Aldebertus <i>Hereticus</i>	466 c d	† Amanus	410 b
† Aldegundis <i>Virgo</i>	606 b	† Amator <i>Ep. Augustodunen.</i>	7 a, 41 d
Aldemarius, <i>Præfectus Coloniz in Aquitania</i>	12 c	† Ambrosius <i>Ep. Mediolanensis</i>	252 c, 697 e
Aldricus <i>Ep. Senonensis</i>	411 b	Ambrosius Loots, <i>Abbas Parcensis</i>	798 d
Aldus <i>Ep. Placentinus</i>	625 a	Ambrosius Aurelianus	400 c
Alduidis, <i>Costri Carnionis Abb.</i>	683 d	Ambrosius a Lombardia <i>Ord. Min.</i>	410 f
Alerinus de Rabandis, <i>Ep. Albiensis</i>	132 c	Ambrosius van Eyck <i>Ord. Præmonstrot.</i>	931 d
† Alexander <i>Martyr</i>	4 c	† Amelberga	708 e
† Alexander <i>Martyr</i>	157 c	Amicus <i>Arsula Dux</i>	439 e
† Alexander M. <i>Lugdunensis</i>	665 f, 866 a	Amizo <i>Halverstadensis Ep. intrusus</i>	313 c
† Alexander <i>Ep. Veronensis</i>	631 d	Amlardus <i>Ep. Lugdunen.</i>	404 c
† Alexander <i>Ep. Hierosol.</i>	165 b	† Amor <i>Martyr</i>	665 e, 669 c
† Alexander, <i>Presb. CP. S. Metrophanis Episc. successor</i>	378 f	† Amisio <i>Monachus</i>	154 b
Alexander Riarius <i>Cordinalis</i>	207 d	Amulradis, <i>mater Walthardi Episcopus Magdeburgensis</i>	911 f
Alexander <i>Ep. Cabilonensis</i>	694 e	Amurates II <i>Turcarum Imp.</i>	47 c
Alexander <i>Ep. Leodien. sec. 12</i>	945 b	Ananias et Socii <i>MM.</i>	375 e
Alexander <i>ex Ducibus Burgundiæ Episcopus Cabilonensis</i>	693 a	† Anastasia <i>Virg. Mart.</i>	216 e
Alexander, <i>Ab. 4 Everbod. Præm.</i>	967 b	Anastasia, <i>Olivet Monacha</i>	153 f
Alexander Cribellus, <i>ex primis Ambrosianis</i>	549 a	† Anastasius <i>Martyr</i>	77 f
Alexander Riccobaldus Bava, <i>Prior S. Michaelis Volaterræ</i>	440 c	† Anatalon <i>Ep. Mediolanen.</i>	368 c
Alexander Benevelli, <i>Capellanus Ecclesiæ Albiensis</i>	138 c	† Anatolius <i>Episcopus</i>	639 a
Alexander de Fæis, <i>Patricius Volaterranus, Conservator Sacrorii</i>	440 e	† Anatolius <i>Confessor</i>	683 c
Alexander Pepulus <i>Comes</i>	49 e, 78 e	Andochius, <i>discipulus S. Polycorpi</i>	41 d
Alexander Wilthomius, <i>Societatis Jesu</i>	123 e	† Andreas Cretensis <i>Ep.</i>	368 d
Alexander Guernivus, <i>Ordinis Minorum</i>	359 a	† Andreas Corsinus <i>Ep.</i>	365 c
† Alexius peregrinus	512 c 529 d	† Andreæ <i>Reliquiæ in Scotiam translata</i>	6 f
Alexius Comnenus <i>Imp. CP.</i>	240 d	Andreas de Perusio <i>Martyr</i>	368 e
Alexius Menesez, <i>Episcop. Goanus et Bracharensis</i>	368 a	Andreas Austriacus, <i>Cardin. Episcopus Constantiensis</i>	368 d
Alfkerus, <i>Abbas S. Joannis Baptistæ Magdeburgensis</i>	911 c	Andreas de Franchis <i>Ep. Tranensis, dein Acheruntinus</i>	230 d, 247 a, 249 d
Alfkerus, <i>Abbas Palthi</i>	508 b	Andreas Novellus <i>Ep. Albiensis</i>	132 f
Alfleda, <i>Reg. Merciorum</i>	83 b	Andreas de Spiritibus, <i>Ep. Viterbien.</i>	967 a
Alfonsus Navarettus, <i>ex Ord. Prædicator. Martyr in Joponia</i>	6 a	Andreas <i>Ep. Croensis</i>	336 c
Alphonsus de la Cueva, <i>Card.</i>	883 b	Andreas Achtenryt, <i>Ab. Præm. Antu.</i>	937 d
Alfonsus, <i>Rex Aragoniæ</i>	257 a	Andreas, <i>Ab. S. Clementis Confessoris</i>	434 c
Alfonsus V, <i>R. Lusitaniæ</i>	578 a f	Andreas, <i>Ab. 1 Everb. Præm.</i>	946 f
Alfonsus, <i>Imp. Hispaniæ</i>	257 a	Andreas Brunellesius, <i>Cancellarius Utinensis</i>	767 c
Alfonsus Marinus <i>Ordinis Minorum</i>	367 f	Andreas Judoci, <i>Soc. Jesu</i>	628 e
Alfonsus Infans <i>Lusitaniæ</i>	556 a	Androtius, <i>Generalis Apostolorum</i>	548 e
		Andustrius <i>Princeps</i>	497 d
		Anemius <i>Ep. Albiensis</i>	14 c
		† Anemius <i>Carthaginensis Episcopus</i>	15 d
		Angelus, <i>Card. S. Crucis</i>	767 d
		Angelus, <i>Ep. Bariensis</i>	246 d
		Angelus, <i>Ep. Prænestinus</i>	767 c
		Angelus	

Angelus, <i>Episcopus Recinetensis et Maceratus</i>		Antonius, <i>scriptor antiquus</i>	17 e
549 f		Arbertus Aneelin, <i>Ep. Claromont.</i>	417 b, 425 a
Angelus a Florentia, <i>Ord. Prædic.</i>	367 d	† Archangela de Trino, <i>Ord. Carm.</i>	3 f
Angilbertus, <i>Ep. Mediolanensis</i>	373 d	Archangelus de Agone, <i>Ord. Min.</i>	607 b
† Anianus, <i>Ep. Aurelianensis</i>	8 a	Arduicus <i>Ep. Vesontion.</i>	662 d
† Anianus, <i>Ep. Alexandrinus</i>	610 c, 694 e	Arduicus, <i>Ep. Vesontion.</i>	669 e
Anianus <i>Ep. Vesontionen.</i>	669 c	Ardulcius, <i>Ep. Gebenn.</i>	688 f
Anianus, <i>Ab. Celtonis</i>	619 a	† Ares <i>Martyr</i>	68 b
Anna <i>Brunswic. Comit. Fcretensis</i>	337 e	Argrimus <i>Ep. Lingonensis</i>	674 d
† Annanus <i>Confessor</i>	220 b	Aribo <i>Ep. Moguntinus</i>	532 f
† Anna <i>Ep. Colon.</i>	264 d, 522 a	Aristo, <i>Ep. Racisburg.</i>	916 e
Anno <i>Ab. S. Mauritii Magdeburg. et Wormatiens.</i>		Armandus, <i>Ep. Suerinensis</i>	695 a
<i>Episcopus</i>	902 d	Armenius <i>Præfectus Ægypti persecutor</i>	31 f
Anonyma <i>reclusa</i>	410 e	† Arnigardis <i>Virgo</i>	214 d
Anolinus, <i>Judex persecutor Christian.</i>	368 e f, 369 a	Arnadus <i>Ep. Foro-populi</i>	904 e
† Ansbertus <i>Ep. Rotomagensis</i>	681 b	Arnaldus, <i>Ep. Austodriensis</i>	688 d
† Anscharius <i>Ep. Bremensis</i>	226 a, 528 a	Arnaldus, <i>Ep. Claromontau.</i>	416 f
Anschericus <i>Ep. Lingdunensis</i>	667 a	Arnaldus, <i>Ep. Cenoman.</i>	699 c
Anselmus <i>Ep. Havelbergensis</i>	38 * e	Arnaldus Virganastus <i>Ord. Min.</i>	607 b
Anselmus <i>Ep. Æducensis</i>	694 e	Arneus Saminiatus <i>Canon. Lucensis</i>	328 b
† Anselmus <i>Ep. Cantuariensis</i>	335 c	† Arnikius, <i>Conv. Averbodii sec. 13</i>	947 b
Anselmus <i>Ab. Athanacensis</i>	404 b	† Arnoldus	500
Ansericus <i>Ep. Suessionensis</i>	675 d	Arnoldus <i>Ep. Coloniensis</i>	855 f
Ansericus <i>Ep. Vesontionen.</i>	686 e	Arnoldus de Rotberg <i>Ep. Basileensis</i>	345 e
† Ausfridus vel Aufridus <i>Ep. Trojectensis</i>	509 f	Arnoldus <i>Ep. Moguntinus</i>	487 b
Ansias <i>Card. S. Vitalis</i>	767 a	Arnoldus <i>Ep. Halverstendensis</i>	524 b
Antbimus <i>Patriarcha CP.</i>	385 d	Arnoldus Tuldenus, <i>Ab. 20 Everbod. Præm.</i>	947 d
Antidius <i>Ep. Vesontionensis</i>	669 d	Arnoldus <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	962 e
† Antinius <i>Ep. Albiensis</i>	10 d; 12 f, 14 e	Arnoldus Alardi <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	964 a
Antiochus <i>Ep. Lingduensis</i>	667 a	Arnoldus de Venlo, <i>Abbas 18 Everbodi Præmonstrat.</i>	947 d
† Antonia V. M.	366 c	Arnoldus vanden Valgaet, <i>Ab. 24 Everbod. Præmonstrat.</i>	947 e
Antoninus Verus, <i>Imp. persecutor</i>	157 d, 619 c	Arnoldus vander Heyden, <i>Ab. 32 Everbod. Præmonstrat.</i>	947 e
Antonius Luxemburgicus, <i>Comes Briennensis</i>	649 e	Arnoldus de Grimbergen, <i>Ab. 16 Tongerl. Præm.</i>	958 a
Antonius Valiotus M.	367 f	Arnoldus Com. Lossen, <i>fund. Everbod.</i>	945 f
Antonius Jacobus, <i>Card. S. Viti</i>	767 a	Arnoldus de Lovanio, <i>Dominus de Breda</i>	923 b
Antonius <i>Patriarcha Aquil.</i>	773 a	Arnoldus a Certrudis-Berga	154 e
Antonius de Vergeyo <i>Ep. Vesontionensis</i>	695 b	Arnoldus de Erps, <i>Ab. Præmonst. Antu.</i>	934 a
Antonius Perenottus <i>Ep. Vesont.</i>	695 b	Arnoldus Stryters <i>abb. Tongerl.</i>	33 * c
Antonius Maria Gratianus, <i>Ep. Amerinus</i>	79 e	Arnulfus <i>Ep. Metensis</i>	711 e
Antonius, <i>pater S. Sinaonis peregrini</i>	86 f	Arnulfus <i>Ep. Cremonensis</i>	167 e
Antonius Borgii, <i>Consul armenorum Liburni</i>	327 e	Arnulfus <i>Ep. Misnensis</i>	910 e
Antonius Streysters, <i>Ab. 32 Tongerloæ Præmonstratensis</i>	959 a	Arnulfus	928 e
Antonius Tsgrooten, <i>Ab. 32 Tongerl. Præmonstratensis</i>	958 f	Arnulfus de Arsebot <i>sec. 12</i>	945 f
Antonius Felix Marsilius <i>Archidiacon. Banon.</i>	80 b	Arnulfus de Dist <i>sec. 12</i>	945 f
Antonius Sanderus, <i>Canon. Ipreusis</i>	627 f	Arnulfus Magnus <i>Comes Flandriæ</i>	730 e
Antonius a Burgo Reatino <i>Ord. Min.</i>	410 f	Arnulphus Simon <i>abbas Bonifageti</i>	26 * e
Antonius Hautsamus <i>Canon. Ipreusis</i>	627 f	† Arsadius <i>Ep. in Oriente</i>	634 d
Antonius ab Elvas	263 d	Arsadius, <i>frater S. Eustorgii Ep. Mediolanen.</i>	634 d
Antonius <i>Ord. Min.</i>	360 a	† Arsenius <i>Abbas</i>	390 f
Antonius de Padilla, <i>Soc. Jesu</i>	625 b	Arsicius <i>Ab. Onniensis</i>	115 d
Antonius de Ongnies <i>Eques etc.</i>	930 e	† Artemius <i>Ep. Claromont.</i>	425 d
Antonius de Bernardis de Pontremulo <i>Præpos. Albiensis</i>	132 e	† Arthemius <i>Ep. Senonensis</i>	606 c
Antonius Bernardi <i>Præp. Albiensis</i>	139 b	† Arthemius	155 b
Antonius Petrasaneta, <i>ex primis Ambrosianis</i>	549 a	† Arthemius <i>custos carceris</i>	167 f
Antonius a Monte-Siccardo <i>Ord. Min.</i>	367 f	† Arthemius <i>Conf. in Santonibus</i>	606 e
Antonius Cigala <i>Soc. Jesu</i>	43 d	Aruleus <i>Ep. Vesontionensis</i>	669 e
Antonius Gregorinus <i>Soc. Jesu</i>	765 b	† Asca <i>Martyr</i>	410 b
Antonius a Burgundia <i>Soc. Jesu</i>	895 a	† Aselepiades <i>Ep. Antiochiæ</i>	608 a
Antonius le Poyvre	4 * c	Aspasius <i>Proconsul</i>	30 b
Antonius Vermans <i>Abbas</i>	4 * b	Asselinus Goellus <i>filius Ven. Hildeburgis</i>	354 a
Aonius <i>Abbas S. Eugendi</i>	686 e	Athalbaldus <i>Ep. Trajectensis</i>	511 e
† Apollinaris <i>Martyr</i>	128 c	† Athinlenus <i>Martyr</i>	687 f
† Apollinaris <i>Martyr</i>	411 e	Athanasius <i>Rex Gothorum</i>	287 a
† Apollinaris <i>Syncretica V.</i>	395 e	† Athanasius <i>Patriarcha Alexand.</i>	629 a
Apollinaris <i>Confessor</i>	4 a	Atharis R. <i>Longobardorum</i>	738 b d
† Apollonius <i>Martyr</i>	368 a	Athelbera <i>Præpositus S. Paulini Treveris</i>	525 d
† Apollonius <i>Martyr</i>	80 d	Atbevulfus R. <i>Westaxonæ</i>	83 b
		Atila, <i>uxor Alberici Dom. Salinen.</i>	664 a
		Attala	

INDEX HISTORICUS

† Attala Abb.	367 b	† Bartholomæus Ep. Vicentinus	6 e
Attala, fundator monast. S. Polycarpi	619 b	Bartholomæus vanden Valgaet, Ab. 25 Everbod.	
Attalus	155 b	Præmonstr.	917 e
Atticus Ep. Constantinopoleos	385 b	Bartholomæus Bibonius, Can. Volaterranus	440 e
Aubertus-Miræus Decanus Antuerp.	883 b	Bartholomæus de Boscario, Vicarius Ep. Lugd.	
† Auctus Ep. Pistoriensis	410 b	648 f	
Audelinus Ep. Brandeburgensis	903 d	† Bartholomæus Ord. Apostolorum	548 c
† Audifax M.	192 e, 201 e	Bartholomæus a S. Joanne Baptista Guardianus	
† Audomarus Episcopus	731 c	Minorum	203 c
Audoynus Chorep. S. Justi	666 f	Bartbolomæus Rosmarinus Ord. Min.	359 a
Augustina Medica V. Ord. Prædicat.	607 e	Bartholomæus de Monte regali, Provinc. Min.	
† Augustinus Ep. Anglor. Apost. 446 f, 450 b,		358 f	
486 c		Bartholomæus com. Weglæ et Senii	772 c
Augustinus Valerius Ep. Veronens. Card.	391 e,	Basilius, Generalis 8 Carthusianorum	367 d
631 b		Basilius monachus, socius S. Dorothei in Chilio-	
Augustinus a Castro Ep. Middelburg.	282 e	mo.	600 b
Augustinus Zanettus Vicarius Bonon. Ep. 49 e,		Bassianus de Lauda, Can. Albensis	140 b
78 e		† Bathenus Ab. Hiensis	411 b
Augustinus Wichmans, Ab. 39 Tong. Præm.		† Baumadus vel Baumardus M.	9 c
960 a		Beachinus Com. Porcilianus	771 d
† Avitus Ep. Claromontanus	417 e, 419 e	Beatrix Comit. Goritiæ	771 c
† Avitus Ep. Viennensis	634 f	Beatrix mater Ven. Hildeburgis	354 a
† Avols	417 a	Bego Ep. Claromontanus	421 b, 423 e
† Aurelia Virgo	331 b	† Benedictus Ab.	109 e, 207 b, 451 c
Aurelianus Imp. persecutor	39 f, 52 f	† Benedictus Ep. Martyr	4 d
Aurelianus Ep. Lugdunensis	674 c	Benedictus Ep. Falluritanus et Castellonus	95 c
Anrelius persecutor	13 f, 619 c	† Benedictus Martyr	28 d
† Aureus Martyr	207 f	Benedictus Card. Archidiaconus	903 c
† Ausonia Martyr	366 b	Benedictus de Asinago Ep. Comensis	775 d
† Auspicius Ep. Trevirensis	607 e	Benedictus Abb. Fossatensis	744 a
† Austremomus Ep.	419 a, 420 c	Benedictus Abb.	284 c
Ayminus pseudo-Ep. Vesontion.	670 a	Benedictus Oblationarius S. R. Eccles.	93 d
Aymo de Villario-Sexel Ep. Vesontion.	693 f	Benedictus Com.	663 b
Azecha, mater S. Conradi	124 f	† Benignus Presbyt. et Martyr.	608 d, 683 c
Azela Soror B. Meinweri	504 b	† Beono Ep. Misnensis	294 f
Azo Abb. S. Clementis Confess.	434 b	† Beonius Eremita	307 a
		Berchthere Hæreticus	459 f
		† Bercharius Abbas	311 e
		Berengarius regulus Etruriæ	433 d
		Berengarius Princeps	109 e
		Berengarius Ep. Basileensis	683 d
		Berengarius Ep. Vesontionensis	669 e
		Berenwardus Hildinesheimensis Episc.	506 f,
		524 b, 529 f	
		Berfertus filius Bertulphi R. Mercie	83 b
		Berloda Abb. Castri Carnion.	683 d
		Bernardinus Custius Ep. Albensis	144 d
		† Bernardus Abbas	83 c
		† Bernardus Ep. Viennensis	736 f
		Bernardus Ep. Gebunnensis dein Ebredunensis	
		691 e f	
		Bernardus Ep. Haldenburgensis	533 c
		Bernardus Ep. Halberstadensis	902 d
		Bernardus Ep. Hildinesheimensis	912 f
		Bernardus Ingiramus Ep. Volaterr.	412 a
		Bernardus Pius, Dux Saxonie.	509 f, 520 c,
		528 f, 529 f, 537 d	
		† Bernardus Abb. Clurævallensis	321 d, 803 d,
		852 d, 957 c 38 * c	
		Bernardus ab Offida, Ord. Min.	607 c
		Bernardus, a S. Joanne, Ord. Min.	367 f
		Berneredus Abbas	263 b
		Berno Abb. Jurensis	681 e
		Bernowinus Episcop.	18 * et seq.
		Bernuinus Ep. Vesontion.	669 e
		Bernuinus Ep. Viennensis	163 d
		Bernulfus Ep. Trajectensis	834 b
		Bernwardus Ep. Hildesheimensis	511 c
		Beroldus Ep. Lausannensis	682 c
		Bertoldus Pseudo-ep. Vesontion.	670 b
		† Bertharius Martyr	687 f
		Bertechramnus Ep. Burdegal.	699 b
		Berterada Reg. Franciæ	480 c
			Bertretudis

B

B abilius, socius S. Clari Ep.	8 b, 11 d
† Babolenus Ab. Fossatensis	744 a
† Babyas Ep. Antiochenus	165 d
Bacanda Ep. Formiensis	207 a
Badegisilus, Ep. Cenomanensis	699 a
Baduradus Ep. Paderbornensis	503 e, 526 e
Bajazetus, Turcarum Imperator	257 c
Baldechildis, Reg. Franciæ	219 f
Baldricus, Com. viticus B. Meinweri	505 d,
523 o	
Baldricus Ep. Ultrajectinus	730 e
Balduinus R. Hierosolymorum	751 b
Balduinus Ep. Cantuariensis	84 f
Balduinus, Ep. Cæsarensis	688 d
Balduinus Ab. 7 Everbod. Præmonstr.	947 c
Balduinus Montensis Comes Flandriæ et Hannoniæ	197 e
Balthasar van Cortbernde, Can. Brugensis	488 a
Balthasar Mercklyn, Decanus S. Symeon. Trev.	102 c
Balthasar Riondetus Soc. Jesu	404 e
Baptista Brianza Can. Modoetiensis	761 a
Baptista Mercator Ord. Minorum	607 c
† Barbara Virg. Mart.	586 b
† Bardo Ep. Moguntinus	541 e, 542 c
Baugolfus Ab. Fuldensis	482 e
† Baro Confessor	486 c
S. Barnabas Apostolus	252 c, 549 a
Barsanuphius Ab.	246 b, 582 f, 589 b, 590 d
† Bartholomæus Apostolus	668 b
Bartholomæus Ep. Laudunensis	800 b, 805 a,
820 f,	
Bartholomæus Ep. Spoletinus	358 b
Bartholomæus Ep. Arianus	246 c

Bertetrudis <i>Reg. Franciæ</i>	705 c	Bruno <i>Episcopus Coloniensis</i>	843 f
Berthigisilus <i>intrusus Ep. Cenoman.</i>	704 f	† Bruno <i>Episcopus martyr</i>	907 b
Berthodus <i>Chorepiscopus Cenoman.</i>	700 c	Bruno <i>Episcopus Augustensis</i>	838 a
Bertholdus <i>Patriarcha Aquil.</i>	764 f	Bruno <i>Episcopus Lingonensis</i>	674 d
Bertholdus <i>Comes</i>	507 c, 906 a	Bruno <i>Episcopus Merseburgensis</i>	912 f
Bertholdus <i>Dux de Zeringen</i>	689 e	Bruno <i>Ep. Tullensis</i>	683 a
Bertholfus <i>Comes de Stroemburg</i>	856 a	Bruno <i>Ep. Wirzburgensis</i>	842 c
Bertramus <i>Advocatus Epternac.</i>	93 e	Bruno Fabritius <i>Ab. Abdinckhoffensis</i>	501 d
† Bertinus <i>Ab.</i>	731 d	Bruno <i>Princeps</i>	506 e
Bertrandus de Pojeto seu Podietto, aliis de Porto Card.	764 b	Bruno <i>frater R. Henrici Imp.</i>	507 c
Bertrandus de Albia <i>Card.</i>	764 d	Bubeker <i>Tingis et Arsillæ Dominus</i>	568 a
Bertrandus de Turre <i>Card.</i>	764 c	Bucardus <i>R. Fessæ</i>	564 d
† Bertrandus de Insula <i>Episcopus</i>	764 b	Budicus <i>Cornubiensis Com.</i>	402 e
Bertrandus Ducius, <i>Nuntius Apostolicus</i>	764 c	Burrhedus <i>R. Merciorum</i>	83 b
Bertrandus Turrianus, <i>Decanus Tutelensis</i>	13 f	† Burchardus <i>Episcopus</i>	446 b, 482 c
† Bertulfus <i>Confessor</i>	730 b	Burchardus <i>Ep. Basileensis</i>	344 d, 685 b
Bertulfus <i>Rex Merciorum</i>	83 b	Burchardus <i>Ep. Cameracensis</i>	817 c, 833 f, 853 c.
† Bertulfus <i>Abbas</i>	716 f	918 e, 957 c	
Berwaldus <i>Abb. Glastoniensis</i>	458 b	Burchardus <i>Ep. Lansannensis</i>	683 d
Bessarion <i>Cardinalis</i>	598 c	Burchardus <i>Ep. Halverstadensis</i>	913 d
† Bessarion <i>Abb. Thaumaturgus</i>	746 e	Burchardus <i>Ep. Herbipolensis</i>	473 c
† Bessarion <i>Anachoreta</i>	607 d	† Burchardus <i>Ep. Herbipolensis</i>	461 d
Biel <i>idolum</i>	490 c	Burchardus <i>Ep. Misnensis</i>	903 b, 920 d
† Bilbilus	105 a	Burchardus <i>Ep. Trajectensis</i>	833 d
Binna <i>Socius S. Bonifacii M.</i>	458 f		
Bisantius Senior <i>Episc. Tranensis</i>	229 f		
Bisantius Junior, <i>Episc. Tranensis</i>	230 b		
Bisantius <i>Episc. Vigiliensis</i>	230 e		
Bisantius <i>Presb. Vigiliensis</i>	230 c		
Bisantius <i>Archidiaconus Vigiliensis</i>	230		
Biso <i>Ep. Paderbornensis</i>	503 f, 506 a		
Blaanus <i>Episcopus</i>	741 a		
† Blasius <i>Martyr</i>	252 b, 512 b		
† Blasius <i>Ep. Veronensis</i>	391 b		
Blasius <i>Ep. Vicentinus</i>	775 d		
Boleslaus <i>Dux Poloniæ</i>	630 c, 631 a		
Bolizlaus <i>Comes Slavonix</i>	507 c		
† Bona <i>Virgo</i>	262 e		
Bonamicus de Bonamicis <i>Archipresbyter Volaterranus</i>	440 e		
† Bonamicus de Bonamicis	441 b		
Bonaventura Brochartus <i>Ord. Minor.</i>	607 c		
Bonifilius I <i>Generalis Ord. Servorum</i>	3 c		
† Bonifacius <i>Ep. Martyr.</i>	411 c		
† Bonifacius <i>Ep. Moguntinus</i>	529 d		
† Bonifacia <i>Martyr</i>	366 d		
† Bonifacius <i>Martyr</i>	410 b, 606 c		
† Bonifacius <i>Episcopus</i>	425 f		
Bonifacius <i>Ep. Carthaginensis</i>	411 e		
† Bonifacius <i>Ep. Ferentinus</i>	49 b		
Bonifacius <i>Prior Villariensis</i>	410 d		
Bonifacius <i>Comes</i>	663 b		
Boninus <i>Ab. SS. Justi et Clementis Volaterris</i>	434 b, 441 f		
Boniso <i>Ep. Sutrinus</i>	167 d		
† Bonisus <i>Ep. Cluromontanus</i>	315 f, 505 c f, 606 a, 752 f		
Bonizo <i>designatus Ep. Tuscanenses</i>	95 d		
Bonizo <i>Episcopus</i>	263 f		
Bonus <i>Episcopus Cajetanus</i>	212 d		
Borromæi, <i>Comites Aronenses</i>	24 c		
Boso <i>Ep. Merseburgensis</i>	903 b 903 d		
Bothianus <i>Ep. Suffroganeus Lugdun.</i>	660 f		
† Botolphus <i>Episcopus</i>	447 f		
Bovius <i>Ep. Moffettanus</i>	250 f		
Braitdincus <i>monachus</i>	305 c		
† Brandannus <i>Ab. Cluanfertensis</i>	716 a		
† Brandanus <i>Ab. Birrensis</i>	716 a		
Brantoch <i>Ep. Halverstadensis</i>	533 c		
Brectwaldus <i>Ep. Cantuariensis</i>	455 c		
Brochanus <i>Rex, pater S. Ninocæ</i>	400 e		
Brunichildis <i>Regina Franciæ</i>	674 e		
		C	
		Cacciola <i>Familia</i>	358 e
		† Cæcilia et Socii <i>MM.</i>	216 e
		† Cælestinus <i>Martyr</i>	606 b
		Cæsar Antonius <i>Archipresb. Albensis</i>	143 c
		Cæsar Spetianus <i>Ep. Cremonensis</i>	754 c
		† Cæsarius <i>Martyr</i>	28 d
		Cajetani de Aragonia <i>Domini Pedemontii</i>	203 c
		† Canniens <i>Abbas</i>	311 a
		† Caius <i>M. Bononiensis</i>	49 c
		† Caius <i>Ep. Mediolanensis</i>	368 f
		† Calendinus <i>Martyr</i>	410 a
		Calistus	31 a
		† Calliopolus <i>Martyr</i>	375 d
		Camino de Familia <i>nobilis</i>	771 c
		Candax, <i>Reg. Æthiopum</i>	608 f
		† Candida, <i>uxor S. Arthemii</i>	168 a
		† Candidus <i>Martyr</i>	440 f
		† Cannatus <i>Ep. Mussiliensis</i>	651 f
		† Canutus <i>Daniæ Rex</i>	321 d
		Capitolinus <i>Prætor Tusciæ, persecutor</i>	613 e
		Caprasius, <i>Prior Carmeli</i>	155 e
		Carebertus, <i>servus S. Adalgisi</i>	219 c
		† Carissimus	441 c
		Carolomannus <i>Majordomus dictus R. Franciæ</i>	465 f
		479 c	
		Carlomannus junior <i>frater Caroli magni</i>	479 e
		Carlomannus, <i>frater Caroli Crassi</i>	506 a
		Carolus Gualterius <i>Card. Ep. Firmi</i>	397 c
		† Carolus Borromæus <i>Ep. Mediolan.</i>	24 d, 754 f, 788 e
		Carolus de Novocastro <i>Ep. Vesontion.</i>	696 b
		Carolus Emm. de Gornod <i>electus Ep. Vesont.</i>	696 e
		Carolus Phil. de Rodoan <i>Ep. Brugen.</i>	971 d
		Carolus <i>Ep. Novariensis</i>	25 a, 24 c
		Carolus a Basilica Petri <i>Ep. Novarien.</i>	754 b, 788 f
		Carolus Gaspar a Petra <i>Ep. Trevir.</i>	95 f
		Carolus Martellus <i>Princeps Fr.</i>	452 b dictus R. Franciæ 447 a, 479 e, 767 f
		Carolus Magnus <i>Rex Franciæ</i>	480 b et Imperator 101 e, 441 b, 482 b, 490 d, 503 b
		Carolus Crassus <i>Imperator</i>	506 a
		Carolus Calvus <i>R. Franciæ</i>	452 b, 740 f
		Carolus Simplex <i>R. Franciæ</i>	9 d
		Carolus IV <i>Imperator</i>	771 f
		Carolus Andegavensis <i>R. Sicilia</i>	212 f
		Carolus	

INDEX HISTORICUS

Carolus secundus R. Siciliæ	212 f	Claudius 4 d'Achey Ep. Vesantionensis	696 d
Carolus Princeps Neoburgicus	814 e	Claudius Varvulle Prior Novemfontium	753 d
Carolus Pugnax Dux Burgund.	967 a	Claudius Boitonsetus Can. Bisantinus	654 b
Carolus Cæsar Malvasius Com. et Can. Bonanien-		Claudius Bouartius Bitunien. Præfectus	650 a
sis	80 b	Claudius Mandellus Curatus Lentæ	763 c
Carolus Alexander a Manderscheit Sac. Jesu	799 b	+ Clemens Ancyranus	375 d
Carolus de Breuil Societat. Jesu	627 c	Clemens Briliacus Ep. Tutelensis	10 c
Carolus Bonaquistius Perusinus	57 c	Clemens Presbyter	425 c
Carolus Lusachius Ord. Min.	607 b	Clemens a S. Catharina Carm. Discal.	895 f
Cassanus Presbyter	366 e	Clemens hæreticus	462 f
+ Cassianus martyr	132 b	Clemens, Hostis S. Banifacii	479 e
+ Cassius	614 b	+ Coca Virga	606 e
Castinus Ep. Byzantinus	383 d	Coenbella, mater S. Coemgini	304 f
+ Cataldus Episcopus	238 c	Coinlogha, pater S. Coemgini	304 f
+ Catharinæ P. M. corpus	88 b, 252 c	Coleta V. Ord. Min.	367 f
Catharina de Mendoza, Dux. de Aytona	216 d	Collaltus Comes	859 e
Catharina Rouques	4 * c	Colmannus, filius Carbri Dux in Lagenia	312 d
Celega, Dux Tartararum	258 c	Colomannus, R. in Hibernia	486 d
Celidonius Episc. Vesontian.	669 d	+ Columba Virgo Senanensis	742 f
Celerinus Præfectus persecutor	412 b	+ Columba Abbas Hiensis	311 a, 400 a
+ Celachus Cellacus etc. Episcopus	153 b	+ Columba Confessor et Presbyter	607 d
Cedwynplius Rex	83 b	+ Columbanus Abbas Luxaviensis	676 b
+ Cerannus Episcopus	217 f	+ Columbus utilis Columbanus	366 e
+ Cerdo Ep. Alexandrinus	411 c, 610 f	+ Comgellus, Abbas Benchorensis	308 f
+ Cetalis in Martyrol. Ægypt.	606 f	Communis Martyr	438 c
Chadoindus Dux sub Dagoberto	661 c	+ Condedus Presbyter	730 f
Chariton Presbyter	607 f	Conallus Episcopus	154 c
Chelmegeiselus Episcopus Vesontionensis	671 f	Conanus de Renues, Dux Britanniæ	399 f
Childebertus filius Chlodovei I	72 a, 289a	+ Conon martyr	606 c
Childebertus R. Franciæ filius Theodorici	681 a	Conon, Episcopus Perusinus	24 b
Childebertus R. Franc. etiam Burgund.	641 e	Conon Sedis Apost. legatus in Synoda Sues-	
Childericus, Rex Franciæ	452 a, 704 f	sion.	803 e
Childericus II R. Francarum	425 c	Conon, Episc. Prænестinus Cordinalis	815 d
Childericus Rex Franciæ	399 f	Conon, Abbas Sigeborg. dein Episc. Ratispon.	809 e
Childericus II Rex Austrasiæ	316 a	Conradus Carl. Ep. Portuens.	692 b
Chilpericus filius Godivici	287 b	Conradus Ep. Magdeburgens.	845 e, 913 f
Chlodaldus I filius 3 Chlodomeris	289 a	Conradus Episcopus Spirensis	691 d
Chlodomerus filius Chlodovei et S. Chrothildis Re-		Conradus Episcopus Tullensis	336 a
gum Franciæ	287 d, 289 c	Conradus Episcopus Urbinas	145 d
Chlodoveus I Franciæ Rex	72 a, 283 b f	Conradus Imperator	505 d, 752 f 845 e
Chlodovens filius Theodorici R.	681 a	Conradus II Salicus Imp.	537 d, 541 e
Chlotarius Chlodovei R. filius R. Franc	72 a, 219 f	Conradus Henrici P nepos Imp. habitus	919 f
	289 a 399 f, 641 e, 674 e	Conradus Henrici V nepos Marchio Thuscæ	438 b
Chlotharius II Rex Franc.	699 e, 701b, 703 f	Conradus Allenhausen Ab. Aldinckhoff.	501 d
Chlotharius III Rex Neustriæ	316 a	Conradus, Baro, monachus in Heyna	5 e
Chresta martyr	370 f	Conradus, filius Guid. Com. montis Feltrii	147 c
Christianus, Rex Daniæ	939 a	Constans, Imperator manothelita	215 c
Christianus Ab. Lucellensis	689 b	Constantius Episcopus Octadorensis	663 a
Christianus Michaelius Abb. Præmonstrat. An-		Constantius pater Constantini Magni	99 c
tuernæ	858 d, 942 c	+ Constantinus Martyr	666 a, 668 d
Christianus Ab. S. Maximini	295 d	Constantinus Magnus Imperator	166 d, 366 c
+ Christophorus martyr	252 c, 606 c	Constantinus Capronymus Imperator	394 d
Christophorus Bernardus de Galen Episc. Mana-		Constantinus Imperator filius Leanis	462 a
steriensis	229 b	Constantinus Porphyrogenneta Imp.	902 e
Christophorus Ep. Andriensis	246 c	Constantinus Monomachus Imperator	585 b c
Christophorus Weberus Vicarius Erford.	177 a	Constantinus Rex Scotiæ	749 d
Christophorus de Dembika, Officialis Zandomi-		Constantinus Walliæ Regulus	400 b
riensis	239 e f	Constantius monachus	332 e
Christophorus Coquille, Prior Cluniacens.	339 c	Constantinus Aimus Societ. Jesu	407 f
Christophorus Luvicius, concaptivus B. Ferdinan-		+ Consul Episcopus	302 e
di Principis Lusitanæ	560 d	+ Conus Ordinis S. Basilii	352 c
Chrothildis filia Chlodovei I et S. Chrothildis	289 b	+ Conus Abbas	262 c, 352 c
+ Chrysanthus Martyr	411 f	+ Corbicanus Confessor	218 e, 220 b
Chrysanthus Ep. Spoletanus	613 c	+ Corbinianus Episcopus Frisingens.	887 c
+ Chrysogonus M. Aquileiensis	373 b	Corbus, pater S. Illidii	420 d
+ Chryspolitus Ep. Martyr	614 e	+ Corentinus Episcopus	80 c
+ Chunigundis Imperatrix	507 c	+ Corona Martyr	157 d
+ Clarus Abbas	157 f	Corradus de Latorre, Canonic. Aquileiens.	779 e
Clarorum gens Romæ, Adriani ætate	8 c	Cornelius Emerici, Ab. Præm. Antwerp.	940 a
+ Claudius M. Metenacensis	665 d	Cornelius de Mera, Ab. Præm. Antwerp.	938 f
+ Claudius Ep. Bisantinus	411 b	Cornelius vander Goes, Ab. Middelb. Præm.	969 e
Claudius Ep. Vesantianensis	669 e	Cornelius Bobelius Vicarius Erfordiens.	177 a
Claudius 3 a Bauma Ep. Vesontionensis	696 b	+ Cornelius Presbyter	265 e

Cosmas

† Cosmas <i>Martyr</i>	234	Dierolf <i>Princeps</i>	458 e
Cosmas <i>Episcopus Tranensis</i>	241 a	Dietricus <i>Episcopus Trevirensis</i>	915 c
† Cosmus <i>Martyr</i>	252 e	Diocletianus <i>Imperator persecutor</i>	52 f, 374 a
Cosmus II <i>Magnus Dux Hetruviae</i>	441 f	Diocles <i>Anachoreta</i>	584 d
Coucyus, <i>Dux Anglorum prædonum</i>	335 b	Diogenianus <i>Episcopus Albiensis</i>	10 e
Counradus <i>Princeps</i>	506 f	† Dionysius <i>Martyr</i>	538 a
Cralvaneus, <i>Archidiaconus Albiensis</i>	138 b	† Dionysii <i>diversi</i>	14 f
† Credanus, <i>Discipulus S. Petroci</i>	393 f	Dionysius <i>Christophori Episc. Brugensis</i>	428 f
Crescens <i>Philosophus persecutor S. Justini</i>	17 f	Dionysius <i>Feyten, Ab. Antwerp. Præm</i>	858 b,
† Crescentianus <i>Martyr</i>	624 e	941 b	
† Creseentius	441 e	Dionysius <i>vander Schaef, Ab. 27 Eiebodiens.</i>	
Crescentius <i>Episcopus Volaterranis</i>	432 e, 438 e	<i>Præmonstraten.</i>	947 e
Creseentius <i>Subdiaconus S. R. E.</i>	95 d	Dionysius, <i>Proconsul persecutor</i>	51 f
Creseentius <i>Anagnensis Cardinalis</i>	74 c	Dionysius <i>Lueidi a Porta, Ordin. Minorum</i>	359 a
Creseentius <i>Anagniensis</i>	7 * c	Divitius <i>Episcopus Plocensis</i>	336 a
Crisandinus <i>Episcopus Mantuanus</i>	688 e	Dobrava <i>Dambrauea Soror Bolislai Senioris</i>	45 * b
Crispinus <i>Fuek Præpositus Doxanensis</i>	862 f	Dometius, <i>frater Probi Imperatoris pater S. Me-</i>	
Crocus, <i>Alamannorum Rex</i>	671 f	<i>trophanis Episc. CP.</i>	376 f
† Cronanus <i>Confessor</i>	219 d, 309 e	† Dominicus <i>Calceatensis</i>	416 a
Crorianus <i>vel Coriarius</i>	262 f	† Dominicus <i>Silensis</i>	112 f, 116 a
Croscus <i>Wandalorum Rex</i>	669 e	Dominicus 9 <i>Abbas Onniensis</i>	107 a
† Culmatius <i>Diaconus</i>	263 f	Dominicus <i>Abbas Saliensis</i>	117 e
† Cuna <i>Virgo Mari.</i>	524 d	Dominicus <i>Bonellus Præpos. Albiensis</i>	144 b
Cuthbertus <i>Episcopus Cantuariensis</i>	449 e	Dominicus <i>Fredericus Cong. Oratorii</i>	53 d
Cuno <i>Abbas Sigenbergensis</i>	658 c	Dominicus <i>Pierantonius</i>	366 f
Cuno <i>de Repe seculo 12 Nobilis</i>	945 f	Dominicus <i>Passoni Ord. Convent. S. Franc.</i>	133a
† Cyprianus <i>Episcopus Martyr</i>	6 e, 264 b	Domitianus, <i>Metropolitanus Armeniæ</i>	388 c
† Cyria <i>Martyr</i>	411 a	Domna <i>Major, Regina Hisp. ux. R. Sanctii</i>	106
D			
† Dathanus, <i>discipulus S. Petroci</i>	393 f	† Domnolus <i>Episcopus Cenomanensis</i>	699 e, 706 a
Dadanus <i>Episcopus</i>	447 f	† Domus <i>Episcopus Antiochenus</i>	606 e
Dagobertus II <i>Rex Austrasiæ</i>	447 b	Donatus <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 d
† Damianus <i>Martyr</i>	234	† Donatus <i>Martyr</i>	4 d
Damianus <i>Presbyter</i>	6 f	Donatus <i>Episcopus Fesulanus</i>	739 a
Damianus, <i>Comes S. Reguli</i>	153 e	Donatus, <i>hæreticus Africanus</i>	70 f, 388 f
Dandalus <i>filius Dionysii Procons. fabulosus</i>	54 e	† Dorotheus, <i>Cubicularius Dioclet. Martyr</i>	428 b
† Daniel, <i>Levita Martyr</i>	262 e	† Dorotheus, <i>carnifex conversus</i>	169 c
† Daniel <i>Martyr Socins S. Pamphili</i>	61 c	Dorotheus <i>Episcopus</i>	606 c
Daniel <i>Episcopus Moguntinus</i>	490 a	Dorotheus <i>Confessor</i>	153 e
† Daniël <i>Episcopus Wintoniens</i>	447 b, 458 b	Dorotheus <i>Presbyter Antiochenæ Ecclesiæ</i>	428 b
Daniel <i>Abbas S. Medardi</i>	674 e	Droctigisilus <i>Episcopus Suessionensis</i>	675 d
Daniel <i>Laekmannus, Abbas 22 Eiebod. Præmon-</i>		Drogo, <i>Episcopus Lugdunensis</i>	690 a
<i>straten.</i>	947 d	Drogo, <i>Episcopus Matiscensis</i>	683 e
Daniel <i>de Bergamo Ordin. Minorum</i>	704 f	Drogo, <i>Episcopus Metensis</i>	705 e
† Datus <i>Episcopus Mediolanensis</i>	634 b	Drogo <i>Comes</i>	173 b
Dattus <i>Episcopus Ostunensis</i>	246 b	† Druthmarus, <i>Ab. Corbeiensis</i>	229 a, 526 d
† David, <i>Abbas Cluniacensis</i>	411 e	† Dubdaletheus <i>Episcopus</i>	154 b
Deeius, <i>Imperator persecutor</i>	27 c	Dueatus <i>monachus</i>	292 f
Delius <i>Episcopus Tranensis</i>	239 a	Dudo, <i>Epis. Paderbornensis</i>	505 a
Delphina, <i>Vidua Ordinis Minorum</i>	607 e	Dudo, <i>Episc. Havelbergensis</i>	903 b, 905 d
† Demetrius <i>Martyr</i>	237 a, 262 b	Dulchardus <i>monachus</i>	292 f
Demetius <i>Gaspanus, Vice-curatus Figini</i>	763 a	† Dulcissimus	441 c
† Deodatus <i>Episcopus</i>	153 f	Duodiche <i>Comes</i>	509 e
Deodericus <i>Episcopus Metensis</i>	613 f	Durannus <i>Abbas Ibriacensis</i>	356 a
Deodericus <i>Comes Trevirorum</i>	123 e	Durandus <i>Abbas Lutrensis</i>	683 d
† Desideratus	416 f	Dymma <i>filius Tiagni</i>	310 d
† Desideratus <i>Episcopus Vesontionensis</i>	643 e	E	
Desideratus II, <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 d	Eanbercht <i>Hæreticus</i>	459 f
Desiderius, <i>Episcopus Lingonensis</i>	672 a	Eaofus <i>sive Fagua Ep. Cabillon.</i>	737 b
Detdie <i>Princeps</i>	468 e	† Eata <i>Ep. Lindisfarnen.</i>	608 d
Detta, <i>Soror S. Widradi</i>	687 c	Ebbo <i>Ep. Rcmensis</i>	740 e
Deusdona <i>Diaconus S. R. E.</i>	178 a	Eberardus <i>Ep. Trevirensis</i>	126 f
Diana <i>de Capua, Ducissa Lourentioni</i>	203 d	Eberhardus <i>Præp. Marchtall. Ord. Præm</i>	887 f
Dieullus <i>Eremita</i>	5 b	Eberwinus <i>Ab. S. Martini Trevir.</i>	85 d
Didacus <i>Alvarez, Episcopus Tranensis</i>	230 f, 248 b	Ebrardus <i>Ep. Vesontionen.</i>	690 a
Didacus <i>de Jepes Episcopus Tarraconensis</i>	149 e	Ecelinus <i>Episcopus</i>	228 e
Didacus <i>de Sousa Episcopus</i>	282 a	† Edburgis <i>Virgo</i>	500 e
Didacus <i>Hernandes Ordin. Minorum</i>	410 f	Edgarus, <i>filius Edmundi R.</i>	366 b
Didacus <i>Lobo Baro de Alvito</i>	216 e	Edith <i>Imperatrix</i>	902 a
Didacus <i>Nunhez monachus Onniensis</i>	120 f	Edmundus <i>R. Anglorum</i>	366 b
Didacus <i>Ordinis Minorum</i>	367 f	Edmundus <i>Martin, Ab. S. Gilberti</i>	750 d
Didacus <i>Ximenius Ordinis Minorum</i>	607 c	† Eduardus <i>Angliæ Rex</i>	321 d
Eduardus			

INDEX HISTORICUS

Eduardus, <i>Rex Lusitaniæ</i>	556 a, 557 d	+ Erembertus <i>Episcopus</i>	4 b
Edwius, <i>filius Edmundi R.</i>	366 b	Erembrechtus <i>Ep. Frisingensis</i>	460 f
+ Egesippus <i>Historiographus</i>	453 d	Eremwulfus <i>Hæreticus</i>	460 c
Eggerius <i>Ab. Præmonst. Antu.</i>	926 c	Ericus <i>Rex Daniæ</i>	104 e
Eggericus <i>Ab. 5 Everbod. Præmoast.</i>	947 b	Ericus <i>Stenckbillus, Rex Sueciæ</i>	226 b
Egericus <i>Ab. 9. Tongerl. Præmonst.</i>	957 c	Ericus <i>Ep. Lingouensis</i>	674 c
Egilbertus <i>Ep. Frisingensis</i>	310 b, 541 b	Erici duo, <i>Reges Suecorum</i>	227 c
Egilliardus <i>Ep. Magdeburgen.</i>	913 b	+ Ermelindis <i>Virgo</i>	199 e
Eginhardus <i>Secretarius Caroli magni</i>	166 f, 172 e	+ Ermenburga <i>Angla</i>	155 e
Egino <i>Vrachs, Sultorum Dynasta</i>	692 b	Ermengardis <i>Imperatrix</i>	173 f
Egino <i>Episcopus</i>	227 c	Ermengardis <i>Reg Burgundie</i>	404 b
+ Edwinus <i>Ep. Wigornien.</i>	85 c	Ermensendis, <i>Com. Namurcensis</i>	822 f
Eidus, <i>Ep. Misnensis</i>	912 f	+ Ernestus, <i>Abbas Martyr</i>	208 c
Eilbertus <i>Comes</i>	216 c	Ernestus <i>Elect. Bavarie</i>	859 a
Einhardus <i>Ep. Spirensis</i>	126 f	Ernestus <i>Austr. Gubern. Belgii</i>	941 d
Eiso <i>Ep. Aldenborgen.</i>	916 c	Ernestus <i>Card. ab Harrach</i>	869 c
Ekkihardus, <i>Marchio Thuringie</i>	508 a	+ Ermineus, <i>filius Craskini</i>	366 e
+ Eldasarus <i>Martyr</i>	665 a, 668 d	Erp, <i>pater Walthordi Ep. Magdeburg.</i>	911 f
Eleonora <i>Reg. Lusitaniæ</i>	566 e	Erpo <i>Abbas Sibargi</i>	264 d
Eleonora a <i>Cepeda V. Cornelit.</i>	367 c	+ Esaias <i>Martyr, socius Pamphili</i>	61 b
+ Eleuterius <i>Martyr</i>	387 e	Esgerus <i>Ep. Londonensis</i>	336 c
+ Eleuterius <i>Ep. Bisunt. M.</i>	387 d	Erveus <i>Ep. Vesontionensis</i>	669 e
Eleutherius <i>Eremita</i>	263 a	Ethelstanus <i>Rex Angl.</i>	391 f
+ Elfgiva <i>Virgo</i>	366 b	+ Etto <i>Episcopus</i>	218 b
+ Elgiva <i>Regina</i>	366 b	+ Eva <i>Reclusa Leodien.</i>	365 f
+ Elfredus <i>Rex Anglorum</i>	366 b	Evasius II <i>Ep. Astensis</i>	136 b
+ Elias <i>Martyr</i>	68 b	+ Eucharius <i>Ep. Lugdunensis</i>	75 b, 667 a
+ Elias, <i>Martyr, Socius Pamphili</i>	61 b	Eudo <i>Dux Burg. avus S. Norberti</i>	802 b
+ Eligius <i>Episcopus Noviom.</i>	661 d, 922 e	Eudo, <i>Aquitanozum Dux</i>	667 b
Elinaudus <i>Episcopus Laudunensis</i>	672 f	+ Eudocia, <i>meretrix conversa</i>	365 c
Elisabetha <i>Regina Hungarie</i>	765 d	Eudoxia <i>ministrat Confessoribus</i>	51 f
Elisabetha <i>Regina Bohemie</i>	772 a	+ Eufredus <i>Martyr</i>	132 b
Elisabet, <i>uxor S. Hieremie Martyris</i>	319 a	+ Eulogius <i>Presb. et M. Cordubensis</i>	4 b
Elisabet <i>Abbatissa Palmensis</i>	683 d	Everacrus <i>Ep. Leodien</i>	904 c
Elisabeth <i>Peralta</i>	263 d	Everardus <i>Ep. Bamberg.</i>	510 b, 529 f, 532 c,
+ Elisabetha, <i>Zachariæ uxor</i>	326 a	537 d	
Elisabetha <i>Verdugo 3 Ord. Minorum</i>	411 a	Everardus <i>Sebast. Ep. Herbipol. Suffragan.</i>	484 f
+ Eloquius	216 c	+ Evermodus <i>S. Norberti discipulus, Episc. Race-</i>	
+ Elpidius <i>Episcopus</i>	6 e, 262 e	<i>burgensis</i>	821 a
Elpidius <i>Episcopus Lugdunensis</i>	667 a	Everwacherus <i>Presb. socius Tanchelini hæret.</i>	
+ Elpidius <i>Confensor</i>	613 f	833 a	
Emelinus, <i>Ab. Antwerp. Præmoastr.</i>	931 d	+ Eugendus <i>Abbas</i>	634 c
Emericus, <i>Comes in Lynyghen</i>	102 c	+ Eugenius <i>Ep. Carthaginensis socius S. Clari</i>	12 b,
Emma <i>Comitissa Soror B. Meinweri</i>	509 f, 510 f	14 b	
Emmanuel <i>Rex Lusitaniæ</i>	368 a	+ Eugenius alter <i>Ep. Carthaginensis</i>	411 e
Emmanuel a <i>Schelstraten, Bibliothecæ Vaticanæ</i>		Eugenius <i>Ep. Bysantinus</i>	386 c
<i>Custos, mortuus</i>	13 d	+ Eugenius <i>Eremita</i>	305 c
Emmanuel de <i>Buge Societ. Jesu</i>	626 a	+ Eulogius <i>M. Presb. Cordub.</i>	317 b
Emmericus <i>Andreae, Abbas Præm. Antu.</i>	941 b	Euochildis <i>Regina Franciæ</i>	497 d
Emo, <i>Abbas primus horti floridi</i>	29 * b	+ Evodius <i>Ep. Antiochenus</i>	283 d
Encco de <i>Catalayud, monachus Onniensis</i>	120 b	Evodius <i>Ab. Magnilocensis</i>	315 f
+ Engelbertus <i>M. Episcopus Colon.</i>	947 c	+ Euphemia <i>Megalomartyr</i>	383 e, 629 d
Engelbertus II, <i>Episcopus Coloniensis</i>	509 c	Euphemia <i>Abb. Taverniac.</i>	683 e
Engelbertus <i>Episcopus Frisingen.</i>	532 d	Euphrasia <i>Abbatissa</i>	174 a
Engelbertus, <i>Marchio Crayburgensis</i>	829 f	Euritus, <i>pater S. Gualterii</i>	397 f
Engelbertus <i>Nassavius</i>	650 a	Evrordus <i>Ep. Vesontionensis</i>	669 e
Engeramus, <i>Abbas 6 Tongerl. Præm.</i>	957 f	+ Eusebia <i>Martyr</i>	411 a, 585 d
Englatius <i>Episcopus</i>	749 a	+ Eusebia <i>Matrona Martyr</i>	611 f
Enguerannus <i>Com. Hasbania</i>	173 f	+ Eusebius <i>Martyr</i>	4 f
+ Enna <i>Eremita</i>	305 c	+ Eusebius <i>Episcopus Casareensis</i>	453 d
Emundus, <i>Rex Sueonum</i>	227 b	+ Eusebius <i>Martyr Episcopus Vercellensis</i>	669 e
+ Eodaldus <i>Martyr</i>	744 c	Eusebius <i>Episcopus Comensis</i>	444 b
+ Ephebus <i>Martyr</i>	80 d	Eusebius <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 c
+ Epiphanius	695 e	Eusebius de <i>Leocata, Capucius</i>	366 d
Epiphanius <i>Patriarcha CP.</i>	384 d, 607 e	Eusebius de <i>Neufchastel Ord. Min. procurator</i>	
+ Epipodius <i>Martyr</i>	157 c, 665 f	<i>Generalis</i>	44 b
Eppo <i>Ep. Babenbergensis</i>	526 b, 532 a	Euspicius <i>monachus</i>	292 f
Eraclius <i>Ep. Lugdunensis</i>	689 e	Eustachius <i>Lensus Abbas Vallis-Serenæ</i>	662 c
+ Erasmus <i>Episcopus Martyr</i>	70 e, 262 e	+ Eustathius, <i>Ep. Antiochenus</i>	411 e, 428
+ Erasmus <i>Confessor</i>	153 c	Eustochius, <i>Episcopus Hierosolymorum</i>	582 e
+ Erchanbaldus <i>Ep. Moguntinensis</i>	509 f, 511 d,	Eustorgius <i>Episcopus Mediolanensis</i>	633 b
524 a, 526 b, 529 f, 532 f		+ Eutychius <i>Presbyter</i>	52 e
Erchengarius <i>Comes</i>	731 a	++ Ewaldi duo <i>MM.</i>	822 d

Expergenitus

Expergenitus <i>Martyr</i>	370 e	† Florentius <i>Ep. M. socius S. Clori</i>	12 b, 14 b
† Exuperantius <i>Episcopus</i>	302 e	† Florentius <i>martyr</i>	410 c
Eylolfus, <i>pater S. Conradi</i>	124 f	† Florentius <i>Episcopus</i>	4 b
Ezelinus <i>tyrannus</i>	411 d	† Florentius <i>Episcopus</i>	28 c
		Florentius, <i>Ab. Middelburg. Præmonst.</i>	962 b
		Florentius van Schoonhoven, <i>Abb. Middelburg. Præmonstrat.</i>	970 c
† Fabianus, <i>Papa Martyr</i>	163 d	† Florentius <i>manachus</i>	4 c 292 f
Fabianus de Bono-homine, <i>Ab. Dian.</i>	331 e	Florentius Aertsoon, <i>Abbas Middelburgensis Præmonstrat.</i>	971 b
Fabius de Lagonissa, <i>Nuntius Apost. in Belgio</i>	898 a	† Florianus <i>martyr</i>	787 b
Faillbens, <i>Abbas in Trioit</i>	263 e	† Florianus <i>vel Laureanus Ep. Hispal. M.</i>	633 c
Falco <i>Abbas Cavenensis</i>	410 d, 606 f	† Floridus, <i>Episcopus Tifernas</i>	37 a
† Faro, <i>Episcopus Meldensis</i>	680 a	† Floridus <i>Veccellari, Canon. Tifernensis</i>	37 a
Fastrada, <i>uxor Caroli Magni</i>	174 a	† Florina <i>Virgo, Socia S. Ursulæ</i>	608 a
† Fausta <i>M.</i>	614 b	† Florus, <i>Episcopus Confessor</i>	135 e
† Faustina <i>Virgo</i>	410 a	† Florus, <i>Episcopus Lodovensis</i>	7 a
† Faustinus <i>Martyr</i>	410 c	Folcmaros, <i>Ep. Paderbornensis</i>	303 a, 306 a
Faustinus <i>Martyr</i>	26 d	Folcus, <i>Episcopus Tifernensis</i>	37 c
† Faustus <i>Episcopus Rejensis</i>	76 f	Foillanus, <i>discipulus S. Livini</i>	486 b
† Febronia <i>Virgo Martyr</i>	252 c, 411 c	† Foillanus <i>Episcopus</i>	217 d
† Feciolus <i>Martyr</i>	26 e	Folradus, <i>Abbas S. Dionysii</i>	480 b
† Felicianus <i>Martyr</i>	153 b, 543 c	† Forannanus, <i>Abbas Valciodor.</i>	216 c
Feliciardos Ninguarda, <i>Ep. Novocom.</i>	302 e, 443 d	Forchtwine <i>Hæreticus</i>	459 f
† Felicitas <i>Martyr</i>	312 b	Formosus, <i>Episcopus Lyciensis</i>	236 d
† Felix <i>Martyr</i>	4 a	† Fortunatus <i>Martyr</i>	3 a, 341 e, 767 a
† Felix <i>Martyr</i>	320 b	† Fortunatus <i>Martyr</i>	26 d
† Felix <i>Martyr</i>	341 e	Fotadus <i>Episcopus</i>	367 b
† Felix <i>Martyr</i>	337 f	Franciscus de Altua <i>Cordinolis</i>	367 c
Felix <i>Episcopus Bituricensis</i>	709 f	Franciscus Rapacciolus, <i>Card. Ep. Interamn.</i>	80 e
Felix <i>Episcopus Claromontanus</i>	322 f	Franciscus, <i>Cardin. Diaconus S. Eustachii</i>	767 e
† Felix <i>Episcopus Metensis</i>	410 a	Franciscus, <i>Episcopus Belleiensis</i>	802 b
† Felix <i>Episcopus Veronensis</i>	391 d	Franciscus de Rye, <i>Episc. Vesontion.</i>	696 c
Felix <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 b	Franciscus de Sarria, <i>Episc. Tranensis</i>	253 f
Felix <i>Episcopus Urgellitanus</i>	737 b	Franciscus de Busleyden, <i>Ep. Vesontion.</i>	696 b
† Felix, <i>Episcopus</i>	336 b	Franciscus Cataneus, <i>Episc. Fæsulanus</i>	738 c
Ferdinandus de Rye <i>Ep. Vesontion.</i>	696 c	Franciscus, <i>Episcopus Urbinas</i>	57 c
Ferdinandus II <i>Imperator</i>	859 a	Franciscus <i>Episcopus Sagitariensis</i>	336 c
Ferdinandus III <i>Imperator</i>	363 f	† Franciscus Salesius, <i>Episc. Gebennensis</i>	634 c
Ferdinandus, <i>Rex Hispaniæ</i>	113 f	Franciscus Condemerius, <i>Episc. Vesontion.</i>	696 a
Ferdinandus <i>filius Sanctii Hispan. Reg.</i>	106 f	Franciscus Sonnius, <i>Ep. Antwerp.</i>	939 b
Ferdinandus, <i>Hetruriæ Dux</i>	443 b	Franciscus Andrææ, <i>Canon. Tranensis</i>	252 f
Ferdinandus Austr. <i>Cord. Gubern. Belgii</i>	942 e	Franciscus de Salinas, <i>Abbas S. Michaelis de Trevigno</i>	623 c
Ferdinandus, <i>filius Eduardi Reg. Lusit.</i>	558 d	Franciscus Broccardus, <i>Canon. Volaterranus</i>	440 c
Ferdinandus, <i>Comes Aragolensis</i>	558 c	Franciscus Raggius, <i>Canon. Albensis</i>	136 f
Ferdinandus, <i>Electoꝛ Bavarix</i>	859 a	Franciscus Perlasca, <i>Præpositus Sevesi</i>	763 b
Ferdinandus Roderici de Signeria <i>Magister Ordin. Avisiensis</i>	538 c	Franciscus Fentin, <i>Canon. Iprensis</i>	628 f
Ferdinandus Ægidii, <i>concaptiv. B. Ferdinandi</i>	359 c	Franciscus Ferruccius, <i>militum Dux</i>	439 e
Ferdinandus de Thomaso et Caro	366 d	Franciscus de Villamizar, <i>Ordin. Minorum</i>	367 f
Ferdinandus Gonsalvius, <i>Comes</i>	103 e	Franciscus de la Grange, <i>Sacellanus Virginis Lauretanæ</i>	397 a
† Ferreolus <i>martyr</i>	694 e	Franciscus Buyrette, <i>Ordin. Præmonstrat. Procurat. Generalis</i>	802 a, 899 c
Ferreolus <i>Episcopus Vesontion.</i>	670 a	Franciscus a Cruce, <i>Societ. Jesu</i>	552 c
† Ferrucius <i>martyr.</i>	694 e	Franciscus Pignatellus, <i>Card.</i>	8 * b
† Ferrus <i>Episcopus</i>	262 b	Franciscus Hoyer	4 * b
† Fidelis <i>martyr</i>	368 d	Franciscus Pire, <i>Abbas S. Joannis</i>	4 * f
† Fidelis <i>martyr cum 20 aliis</i>	623 f	Franco, <i>Episc. Cenomannensis</i>	703 b
† Fidelis <i>Confessor</i>	257 f	Franco, <i>Ab. 12 Touyerl. Præmonstrat.</i>	957 f
Finanus <i>Episcopus Hibernus</i>	81 c	Franco van Borssele, <i>Comes Ostrovandix</i>	964 e
† S. Finianus <i>Episcopus,</i>	326 a	Fredeboldus <i>Comes</i>	663 b
Firmilianus <i>Præfectus persecutor</i>	67 f, 68 c	Fredegunda, <i>Regica Franciæ</i>	701 e
Firmina, <i>quæ sepeliivit martyres</i>	166 c	† Fredegandus <i>monachus</i>	819 a, 921 d
Firminus, <i>Abbas Quercolodorensis</i>	922 f	Fridericus <i>Episcopus Magdeburg.</i>	914 e
† Firmus <i>martyr</i>	4 c	Fridericus Melius <i>Cardinalis</i>	889 a
Flaucatus <i>tyrannus</i>	661 d		
Flavia, <i>mater Donati Episc. Vesontionen.</i>	669 d		
Flavia, <i>Ducissa Burgundix</i>	676 d		
† Flavianus <i>martyr</i>	843 f		
† Flavianus, <i>Episcopus Theatinus</i>	629 f		
Flavius, <i>Episcopus Remorum</i>	673 h		
Flavius <i>Hetruriæ Præfectus sub Dioclet.</i>	39 c		

INDEX HISTORICUS

Fridericus <i>Episc. Colon.</i>	832 b, 843 f, 853 b	Gebehardus, <i>frater Conradi Imperat.</i>	538 b
Fridericus <i>Episcopus Salisburg.</i>	915 c	Gebuinus <i>Episcopus Lugdunensis</i>	684 d
Fridericus zu Rhyu, <i>Episcopus Basileen.</i>	346 b	Gedeon <i>Episcopus Vesontion.</i>	669 e
Fridericus <i>Præp. S. Paulini Treviris</i>	99 a	Geinsericus <i>Rex Vandalorum</i>	431 c
Fridericus <i>Ænobarbus Imperator : ejus diploma ad Antuerpienses</i>	635 a, 689 f, 690 f, 757 f, 931 f	Gembertus <i>discipulus S. Bonifacii</i>	476 b
Fridericus II <i>Imperator</i>	917 b c	† Genesii <i>varii assignantur</i>	315 b c
Fridericus III <i>Imperator</i>	333 b	† Genesius <i>Episcopus Martyr</i>	155 b
Fridericus Aragonius, <i>Rex Neapol.</i>	352 b	Geneaulus seu Guenilo vel Wenilo <i>Ep. Senon.</i>	744 c
Fridericus Normannus, <i>Rex Neapol.</i>	544 e	Gentilis Ludovicus de Auximo	55 a
Fridericus <i>Dux Mantuæ</i>	223 a	† Georgia <i>Martyr</i>	417 d
Fridericus, <i>Comes de Castro Pforto</i>	334 b	† Georgius <i>Martyr</i>	690 d
Fridericus, <i>Senior dictus, Comes Tiralensis et Ferretanus</i>	333 e f, 337 d	Georgius Colvenerius, <i>Duac. Canc. Univers.</i>	197 f
Fridericus, <i>Comes Westphalie</i>	829 f	Georgius, <i>Comes de Corbania</i>	765 d
Fridericus Ghettus, <i>Vic. Episc. Vulterrani</i>	440 e	Georgius Veneticus, <i>Rect. Eccl. S. Salvii</i>	195 a, 196 e
Fridericus Barlamachius <i>Societ. Jesu</i>	53 c d	Georgius Trapezuntius <i>scriptor</i>	598 b
† Frigidianus <i>Ep. Lucen.</i>	320 c, 326 a, 614 b	Georgius Crugerius, <i>Societ. Jesu</i>	625 e
Frithelo, <i>Advocatus monasterii Epternac.</i>	93 e	Geppa <i>Abbatissa</i>	505 e
Frominius, <i>Episcopus Vesontion.</i>	669 d	Georgius David S. J. <i>in Muscovia</i>	131 b
† Frontinianus <i>Martyr</i>	132 b	† Geraldus <i>Confessor Ordin. Cluniac.</i>	337 c
† Fronto <i>Episcopus Petracoricensis</i>	8 a	Geraldus <i>Abbas Athanacensis</i>	404 c
Frothericus <i>Episcopus Monasteriensis</i>	529 c	Geraldus vel Girardus <i>Com. Vienn. et Matiscon. Dom. Sabinen.</i>	664 c, 690 f, 692 c
Frotharius <i>Episcopus Tullensis</i>	744 a	† Gerardus Tinctorius <i>Fundat Hosp.</i>	789 a, 836 f
† Frumentius <i>Apost. Æthiopæ</i>	629 a	Gerardus Boro o <i>Questenberg</i>	873 f
Fulbertus <i>Episcopus Carnoten.</i>	355 d	Gerardus <i>Card. postea Lucius II</i>	854 d 846 b
† Fulbertus <i>monachus</i>	153 f	Gerardus, <i>Episcopus Arianns</i>	246 c
Fulckus, <i>Tiferni Episcopus</i>	144 c	† Gerardus <i>Abbas Blandinien. is</i>	730 c
Fulco <i>Fundator Bonæ-vallis</i>	175 e	Gerardus de Lyra <i>Ab. Præmonstrat. Antwerp.</i>	934 d
† Fulgentius, <i>Episc. Utriculanus</i>	78 a	Gerardus vander Schaeft <i>Ab. Præm. Everb.</i>	947 e
† Furseus <i>Episcopus Hibernus</i>	218 b	Gerardus Knyff, <i>Ab. Præmonstrat. Antwerp.</i>	945 a
† Furseus <i>Presb. Britannus</i>	470 f	Gerardus II, <i>Generalis Camoldul.</i>	362 c
G			
Gabriel Paleottus, <i>Card. Ep. Bonon.</i>	49 a	Gerardus de Trincius, <i>Dominus Fulgini</i>	615 b
Gabriel ab Æsio, <i>Ordin. Minorum</i>	367 f	Gerasimus <i>Confessor</i>	70 e, 153 c
Gabriel Amerfortius <i>Capucinus</i>	895 e	Geraudus <i>Episcopus Lausanensis</i>	686 a
Gabriel a Spoletto, <i>Ordin. Minorum</i>	607 b	Gerbaldus <i>Episcopus Cabillonensis</i>	674 c
Gaiardus, <i>Abbas Rosacensis</i>	779 e	Gerberga <i>Regina Italiæ</i>	664 b
Gairaldus, <i>Abbas S. Medardi</i>	675 e	† Gereon <i>Martyr</i>	207 f, 822 d
Galcherus, <i>Dominus Salinensis</i>	663 d, 690 e	Gereon <i>Episcopus Coloniensis</i>	915 c
Galcherus Junior, <i>Dominus Salin.</i>	691 e	Gerlandus <i>Prior S. Pauli</i>	686 f
Galcherus III, <i>Dominus Salinen.</i>	692 c	Germanus R. <i>Sardin. et Monachus Cisterc.</i>	5 e
Galeatius, <i>Vicr-comes Mediolan.</i>	759 f	† Germanus <i>Episcopus Parisiensis</i>	700 b c
Galeatius Villa, <i>Marchio</i>	144 e	† Germanus <i>Episcopus Theatinus</i>	630 a
† Gallus <i>Episc. Claromontanus</i>	416 f 420 a	† Germanus <i>Episcopus Manniæ</i>	400 c
† Gallus <i>Abbas in Helvetia</i>	530 d	Germanus <i>Episcopus Vesontion.</i>	669 d
Garavagnus <i>Mavenascus, Archidiacon. Alben.</i>	138 f	† Germanus <i>Episcopus Autissiodorensis</i>	400 b
Garcias, <i>Rex Hispaniæ</i>	115 f	† Germanus <i>Abbas</i>	365 c
Garsias, <i>filius Sanctii Hispaniarum R.</i>	106 f	Germanus <i>Abbas Athanacensis</i>	404 c
Garzias, <i>Abbas Onniensis</i>	105 d	Germanus <i>Ordin. Minorum</i>	360 a
Garzias, <i>Comes ult. Castellæ</i>	105 f, 109 d	Gero <i>Ep. Magdeburg.</i>	526 b, 533 c, 912 e f
Garzias <i>Fernandius, Comes</i>	105 e	Gero <i>Comes</i>	905 f
Gaspar <i>Questembergius, Ab. Strahov. Præm.</i>	858 a	Geroldus <i>Episcopus Moguntinus</i>	465 e
Gaspar de la Torre <i>Præp. S. M. Brugensis</i>	488 f	Geroldus <i>Comes consanguineus Car. M.</i>	528 e
Gaspar <i>Estrix, Canon. et Pleban. Antwerp.</i>	894 e	† Gertrudis <i>Virgo</i>	214 d
Gaspar a S. Josepho, <i>Ordin. Minorum</i>	154 f	† Gerontius <i>Ficoelensis</i>	302 d
† Gaubanus <i>Abbas</i>	311 d	† Gerontius, <i>socius S. Clari Episcopi</i>	8 b
† Gaudentius <i>Episcopus</i>	265 f	Gertradis <i>Nicolai, Priorissa Ordin. Præmonstr.</i>	967
Gaudentius <i>Episcopus Gnesnensis</i>	506 b	Gervasius <i>Patriarcha CP.</i>	692 d
Gaucerannus <i>Episcopus Lingon.</i>	686 c	Gervasius <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 e
Gaucerannus <i>Episcopus Belicensis</i>	682 d, 907 d	Gervasius <i>Diaconus Confessor</i>	697 e
† Gaudinus <i>Episcopus</i>	6 f	Gervasius, <i>Abbas Præmonstratensis</i>	29 * a
Gaufredus <i>Episcopus Lugdunensis</i>	683 e	Gerwardus <i>Bibliothecar. Aquensis Palatii</i>	192 e
Gaufridus <i>Episcopus Vesontion.</i>	692 f	Geylo <i>Episcopus Lingonensis</i>	674 c
Gaufridus de Loduno, <i>Episc. Cenomann.</i>	700 a	Gewelibus <i>Episcopus Moguntinus</i>	465 f
Gaufridus <i>Abbas</i>	262 d	Ghisianus de Casate, <i>comes</i>	7 * d
Gaugericus <i>Boucquel, Archidiacon. Atrebat.</i>	394 c	Ghirovilla, <i>Marchio</i>	144 e
Gausbertus, <i>Episcopus Senonensis</i>	744 d	† Gilbertus <i>fundat. Ordin. Sempringamensis</i>	749 c
Gauslinus <i>Episcopus Paterin.</i>	904 c	Gilbertus, <i>Baro de Alberia</i>	750 c
Gaycorius <i>Geruinus, Ab. Flaviniac.</i>	687 e	Gilbertus <i>Cognatus, Erasmi auditor</i>	696 b
Gebehardus, <i>Episcopus Ratispon.</i>	908 e	Gilius de Vitia <i>Archidiacon. Albensis</i>	132 c, 139 b
		Ginetti	

Ginetti <i>Cardinalis sec.</i> 17	44 b	Guandalbertus <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 e
Girardus d'Athies <i>Episcopus Vesontion.</i>	695 f	Guarinus <i>Abbas</i>	284 e
Girardus de Rubeomonte <i>Episcopus Vesont.</i>	692 b	† Gudilas vel Godolias <i>Ab. Faverniacensis</i>	687 e
Girardus <i>Can. Fienn. vide Gerardus</i> 664 c, 692 c		Guennargant, <i>matrina S. Ninnocæ</i>	401 a
Girfredus <i>Episcopus Vesontion.</i>	669 f	Guerec, <i>Brittonum Rex</i>	14 * b
Gisela <i>mater S. Henr. Imp.</i>	505 d, 507 c	Guerec, <i>Dux Britannicæ</i>	399 e
Giselbertus, <i>Ab. Præm. Antwerp.</i>	933 e	Guerec, <i>Comes Namnetensis</i>	399 f
Giselbertus <i>Ab. i Mazek. Præmonstr.</i>	646 f	Guerec <i>Comes Venetensis</i> 399 f	
Giselbertus de Duras, <i>Advocat. Trudon.</i>	947 a	† Guibertus <i>Abbas</i>	819 b
Giselharius <i>Ep. Merseburg. et Magdeburg.</i>	905 f	Guichardus <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 f
Gisla, <i>soror Caroli Magni</i>	452 a	Guichardus <i>S. Stephani Archidiaconus</i>	688 d
Gisla <i>Imperatrix</i>	538 a	Guichardus, <i>Abbas Athanacensis</i>	404 c
Gislebertus, <i>Abbas S. Petri Gand.</i>	716 e	Guidobaldus, <i>Urbini Dux</i>	55 f
† Gisleenus <i>Abbas</i>	7 c	Guido <i>Cardinalis</i>	625 a
Gisleenus Perduyn, <i>Societas. Jesu</i>	488 a	Guido de Guisis <i>Episcopus Concordiensis</i>	771 d
Glismodis, <i>soror B. Meinweri</i>	505 d	Guido <i>Episcopus Lugdunensis</i>	674 c
† Glyceria, <i>Virgo Martyr</i>	157 d	Guido de Bononia <i>Episcopus Lugdunensis</i>	648 f
Gniph, <i>Satrapa Sueonum</i>	227 c	Guido <i>Episcopus Viennensis</i>	686 d
† Gobanus, <i>Confessor</i>	218 e	Guido <i>Episcopus Volaterranus</i>	433 d
Godebaldus <i>Episcopus Troject.</i>	487 f	Guido <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 f
Godefridus, vel Gaufridus <i>Ep. Carnot.</i>	854 c	Guido <i>Abb. S. Clementis Confessoris</i>	434 b
Godefridus <i>Episcopus Lingon.</i>	689 c	Guido II <i>Abb. S. Clementis Confessoris</i>	434 b
Godefridus <i>Comes Namurc.</i>	823 a	Guido <i>Abbas Mosacensis</i>	779 e
† Godefridus Capenberg. <i>Præm.</i>	829 e, 960 b	Guido, <i>Comes de monte Feltrio</i>	145 d
Godefridus de Herentaels, <i>Ab. 17 Tongerl. Præmonstrat.</i>	958 a	Guido Rhenus, <i>pictor Bononiæ</i>	80 a
Godefridus <i>Ab. 6 Everbod. Præmonstrat.</i>	947 c	Guidus, <i>Cardin. S. R. E. legatus</i>	777 c
Godefridus de Testelt, <i>Ab. n Everbod. Præm.</i>	947 c	Guigo, <i>Abbas Balmenis</i>	690 d
Godefridus de Waerloos, <i>Ab. Præm. Antu.</i>	935 c	Guilhelma, <i>Abbatissa de Bathento</i>	695 b
Godefridus, <i>Abbas Novem-fontium</i>	752 c	Guilielmus a Castellione, <i>Ordin. Minor.</i>	154 c
Godefridus Bullonius, <i>Dux Brabanticæ</i>	921 e	Guilielmus de Arguello <i>Episc. Vesontion.</i>	686 c
Godefridus, <i>Brædæ Dominus</i>	922 c	Guilielmus <i>Episcopus Calensis</i>	336 a
Godefridus et Ermensendis.	30 * c	Guilielmus Simonin, <i>Episcopus Corinth.</i>	
Godefridus, <i>Abbas Præmonst.</i>	31 * e	Guilielmus, <i>Episcopus Dionensis</i>	336 a
Godefridus, <i>Comes Coppenberg.</i>	38 * b	Guilielmus de Sura, <i>Episc. Lugdun.</i> 648 c, 665 b	
† Godegrandus <i>Episcopus Meten.</i>	192 f	Guilielmus <i>Episcopus Luteollunensis</i>	336 c
Godehardus <i>Episcopus Hildenesheim.</i>	533 c	Guilielmus <i>Episcopus Tartarorum</i>	336 c
Goffridus <i>Lycii Comes</i>	238 a	Guilielmus <i>Episcopus Tornac.</i>	488
Goibaldus <i>Episcopus Ratisponensis</i>	460 f	Guilielmus <i>Episcopus Vesontion.</i>	662 d
Gomesius <i>Episcopus Burgensis</i>	116 e	Guilielmus de Turre <i>Episcopus Vesontion.</i>	694 a
Gomezius <i>Abbas</i>	557 d	Guilielmus 3 de Vergeyo <i>Episcopus Vesont.</i>	695 f
Gondivicius <i>Rex Burgundicæ</i>	287 a	Guilielmus Piro <i>Episcopus</i>	303 e
Gonterius <i>Episcopus Vesontionensis</i>	670 a	Guilhelmus Conquestor, <i>Rex Angliæ</i>	854 c
† Gontramnus <i>Rex Burgund.</i> 399 f, 641 e, 699 c d		Guilielmus Rufus, <i>Rex Angliæ</i>	854 c
Gonzalvus Vaz <i>Maurus M.</i>	273 c	Guilielmus Bonus, <i>Rex Siciliæ</i>	253 d
Gorgias de Lusua, <i>Episcopus Feltrensis</i>	775 d	Guilielmus <i>Rex Siciliæ</i>	546 f
Gozelo <i>familiaris S. Symeonis</i>	90 e	Guilielmus Leopoldus, <i>Archidux Austriæ Episcopus Magdeburg.</i>	901 b
† Græciniana <i>martyr</i>	434 c, 443 c	Guilielmus Magnus, <i>Comes Burgund.</i> 683 c, 686 f	
Grallonus, <i>Britonum princeps</i>	18 * e	Guilielmus IV <i>Com. Pictav. Dux Aquitan.</i> 89 d	
Grallonus, <i>Britonum Rex</i>	81 a	Guilielmus Trust. <i>Abbas Fontanensis</i>	410 e
† Gratianus <i>martyr</i>	608 d	Guilielmus, <i>Abbas Balernensis</i>	695 a
† Gratianus <i>Episcopus et martyr.</i>	608 d	Guilielmus <i>Abbas Faverniac.</i>	688 c
† Gratianus I <i>Episcopus Turonensis</i>	608 d	Guilielmus <i>Abbas S. Clement. Confess.</i>	434 b
Gratianus <i>Archipresbyter Romanus</i>	94 d	Guilielmus de Monte-forti <i>Ab. Beccensis</i>	355 c
† Gregorius Magnus	166 f, 201 e	Guilielmus de Bato Maurelli <i>Ab. S. Ildii</i>	425 a
Gregorius <i>Papa III.</i>	166 f	Guilielmus <i>Ab. S. Benedicti Cremon.</i>	167 c
† Gregorius, <i>Armenicæ Apostolus</i>	257 c	Guilielmus le Duc <i>Abbas</i>	286 f
† Gregorius, <i>Episcopus Agrigentinus</i>	426 c	Guilielmus Ver-stegen. <i>Vicar S. Michaelis Præmonstr. Antwerp.</i>	940 d
† Gregorius, <i>Ep. Ultrajectinus</i> 263 f, 447 c, 476 b		Guilielmus, <i>Decanus Aquileien.</i>	770 c
† Gregorius <i>Presbyter Spoletinus</i>	426 f	Guilielmus Gassa <i>Archipresbyter Albien.</i>	138 d
Gregorius <i>Diaconus Cardinalis</i>	831 f	Guilielmus Tophius, <i>Cantor Traject.</i>	199 d
Gregorius, <i>designatus Episcopus Tudert.</i>	95 c	Guilielmus va Styl, <i>Ordin. Beggarden</i>	600 b
Gregorius de Hagis, <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i>	939 c	Guilielmus du Loroy, <i>Societ. Jesu</i>	628 e
† Grimon <i>Præpositus Urspergensis</i>	887 c	Guillermus <i>Card. Episcopus Ostiensis</i>	76 b
Grimon, <i>Rex Scotiæ</i>	367 b	† Guimera <i>Episcopus</i>	284 c
† Grodegandus <i>Episcopus Metensis</i>	705 e	Gumarus et Gumerus, <i>idem qui Germanus Rex Sardinia</i>	5 e
Grusolfus <i>Episcopus Fesulanus</i>	739 f	Gummarus <i>Præpositus S. Mariæ Brug.</i>	487 e
Gualo <i>Episcopus Parisiensis</i>	295 d	Gundeulfus <i>Comes</i>	863 c
† Guardatus <i>Ordinis Apostolorum</i>	549 e	Gundobadus, <i>Rex Burgundicæ</i>	287 b
Gualterus <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 f	Guntharins, <i>filius 2 Chlodomeris</i>	289 a
Gualterus <i>Ab. et Ep. Laudun.</i> 831 f, 840 a, 851 e		Gurgalonus <i>Episcopus</i>	402 a

INDEX HISTORICUS

Gurkotelius <i>Patrinus S. Ninnoce et Abb.</i>	403 b	Henricus de Metis <i>Ep. Tridentinus</i>	772 b
Gurtiernus <i>Rex</i>	400 c	Henricus <i>Ep. Basileensis</i>	635 b
Gutfredus <i>Episcopus Volaterranus</i>	441 f	Henricus de Maupas <i>Ep. Ebroicensis</i>	44 a
† Guthlacus <i>Eremita</i>	262 a	Henricus <i>Ep. Lausanensis</i>	683 e
Gunfredus, <i>Episcopus Volaterranus</i>	431 b	Henricus <i>Ep. Londinensis</i>	303 b
		Henricus Sanglier, <i>Ep. Senonensis</i>	731 e
		Henricus <i>Ep. Parmensis</i>	525
		Henricus <i>Ep. Wirzburgensis</i>	524 a, 526 b
		Henricus II <i>Ab. 5 Tongerl. Præmonstr.</i>	957 f
		Henricus, <i>Ab. Vivarien.</i>	840 a
		Henricus, <i>Abbas Vallis serenæ</i>	831 f
		Henricus de Mechlinia <i>Præm. Ab. Antwerp.</i>	934 f
		Henricus de Winzele <i>Ab. 19 Everbod. Præm.</i>	947 d
		Henricus <i>Ab. 1 Tongerl. Præmonstr.</i>	957 e
		Henricus de Beckevoert, <i>Ab. 19 Tongerl. Præm.</i>	958 a
		Henricus de Kemminagio, <i>Abbas 27 Tongerl. Præmonstr.</i>	958 d
		Henricus de Voren, <i>Ab. 26 Tongerl. Præm.</i>	958 d
		Henricus <i>Præpos. Paderborn.</i>	502 b
		Henricus Godelin <i>Præpos. S. Morandi</i>	339 b
		Henricus Bryms <i>Decanus Murbacen.</i>	339 f
		Henricus <i>Ord. Min.</i>	607 b
		Henricus Lindanus <i>Soc. Jesu</i>	51 a, 397 e
		Henricus Turckius <i>Soc. Jesu</i>	901 e
		Henricus Labus <i>Soc. Jesu</i>	489 c
		Heraclidæ, <i>familia apud Græcos</i>	59 b c
		Herbertus <i>Episcopus Vesontion.</i>	690 a
		Herbertus, <i>pater S. Norberti</i>	802 a, 808 e
		† Herculanus <i>Martyr</i>	77 f, 78 a
		Hercules <i>idolum</i>	52 b c d
		Heringus, <i>Ab. S. Joan. Bapt. Magdeburgi</i>	904 d, 906 c
		Heresindis <i>Comitissa</i>	216 c
		Heribaldus <i>Ep. Autissiodor.</i>	740 e
		Heribertus <i>Comes</i>	731 b
		Heribertus <i>Episc. Mediolanensis</i>	373 b
		† Heribertus <i>Ep. Coloniensis</i>	508 a, 511 c, 524 b
		Heribertus, <i>frater S. Norberti</i>	855 a
		Heribrandus, <i>Abbas Leodii</i>	606 e
		Hericus <i>Episc. Havelbergensis</i>	511 c, 526 b
		Hericldus <i>Comes</i>	505 f
		Herimannus, <i>Dux Saxonie</i>	505 e, 509 f
		Herimannus <i>Dux Sueviæ</i>	506 f
		† Herlindis <i>Virgo</i>	199 e
		† Hermagoras <i>Episc. Aquileiensis</i>	373 b
		† Hermagoras <i>Martyr</i>	765 b
		Hermannus <i>Ep. Coloniensis.</i>	542 d, 916 b
		Hermannus Wernerus Wolffmetternich de Grachi	
		<i>Episcopus Paderbornensis</i>	228 f
		Hermannus <i>Episc. Tiferensis</i>	57 b.
		Hermannus, <i>Baro a Questembergh</i>	873 f
		Hermannus, <i>Ab. S. Martini Tornac.</i>	804 a
		† Hermannus Joseph <i>Ord. Præm.</i>	878 c
		Hermannus, <i>Ab. Præm. Antwerp.</i>	934 a
		Hermannus Joseph vander Poorten, <i>Ab Præmonst. Antwerp.</i>	944 f
		Hermannus, <i>Abbas 4 Tongerl. Præm.</i>	957 f
		Hermannus, <i>Monachus</i>	38 * b
		Hermenburga, <i>Domina Salinensis</i>	682 f
		† Hermes <i>Martyr</i>	199 f, 201 f
		† Hermes <i>Martyr Bononiensis</i>	49 c
		† Hermilus <i>Martyr</i>	153 a
		Hervæus, <i>pater ven. Hilteburgis</i>	354 a
		† Hesychius <i>Thaumaturgus</i>	70 a
		Hettus <i>Episcopus Trevirensis</i>	173 f
		† Hieremias <i>Martyr</i>	318 e
		Hieremias <i>Episc. Senonensis</i>	740 b, 742 e
		† Hierlatius <i>Ep. Tuamensis</i>	608 d
		Hieronymus, <i>de Genatiis Ep. Wigorn.</i>	964 e
		Hieronymus <i>Ab. Strahoviensis</i>	800 f
			Hieronymus

Hieronymus Calagrani Ab. Comm. Aronensis	24 c	Humbertus Ep. Lugdunensis	684 c
Hieronymus Fabri, Ab. 29 Everbod. Præmonst.	947 e	Humbertus, Dominus Salinensis	664 a, 682 b
† Hitaria Martyr	32 f, 614 b	Humbertus II, Dom. Salin. ejusque cognatio	664 b
† Hilarion Junior, Hegumenus	411 a	Humbertus III, Dominus Salinensis	664 b
† Hilarius Martyr	487 e	Humbertus, filius Alberici Dom. Salin.	664 c
† Hilarinus Episcopus Martyr	537 f, 541 e	Humbertus Dom. castri Medull. et Naviliac.	685 b
† Hilarinus Ep. Tolosanus	4 c	Humbertus Abbas Balernensis	693 a
† Hilarinus Ep. Pictavensis	72 a	Humbertus de Beunco Ab. Jurensis	633 e
Hilarinus Ep. Vesontionensis	669 c	Hunaldus Ab. Jurensis	683 f
† Hilarinus Ep. Arelatensis	75 b	Hunred Hæreticus	459 f
Hilarinus ductor peregrinorum Hierosolymis	87 a	Hunfridus Episc. Magdeburg.	533 c, 538 f
Hilarinus, Conversus Cisterciensis	367 c	Hunus Presbyter	178 c
† Hildegundis Virgo	500 e	Huoggi, Abbas Fuldensis	483 f
Hildewardus Ep. Citicensis	511 d, 524 b	† Hyacinthus Martyr	199 f, 201 f, 410 a
† Hermylus Martyr Singiduni	3 c	Hyacinthus Hofman Ab. Strahoviensis	899 b
Heronius Præses, persecutor	537 f	Hyacinthus a Jesu Carm. Discalc.	896 c
Hildebrandinus de Comitibus Ep. Paduæ.	773 d	Hymarus Card. Ep. Tuscul.	688 d
Hildegunda, Abb. de Gcsike	537 d	† Hymnemodus	662 e
Hildevortus, Ep. Meldensis	680 c	† Hypatius, forsitan Episc. Gangrorum	690 f
Hildewardus Ep. Halberstad.	903 a	Hypolytus Novellus Ep. Albiensis	133 c
Hildolfus I Episcopus Coloniensis	857 d	Hypolytus Bæzani de Ferraria Gener. Ord. Ser-	
Hildolfus II Episcopus Coloniensis	857 d	varum B. Mariæ	38 c
Hildolfus Præpositus Antuerpiæ	918 c		
† Hidulfus	687 c	I	
† Hidulphus Episcopus Trevirensis	500 e	† Ida vidua Com. Bonon.	539 e
Hilduinus Parochus Antuerp.	918 f	Ida Lothoringiæ Ducissa	692 c
Hilduinus Ab. S. Medardi	178 c, 183 b	† Ignatius Martyr Ep. Antiochenus	609 c
Hilmitrudis, mater Pippini Gibbosi	174	† Ignatius, Societ. Jesu Fundator	286 f
Hildricus, ultimus Meroving. R. Franc.	480 e	Ignatius Gigli, Decanus Lucensis	326 b
Hoellus, Episcopus Cenoman.	701 d	Ignatius Rochettus Societ. Jesu	628 f
† Hogerus Episcopus	227 c, 228	Ignatius Diertius Societ. Jesu	259 f
Honestus, Episcopus Perusinus	333 f	Igniva mater S. Coni	353 a
† Honorata Virgo, ex Ursulanis	608 a	Ildebodus Episcopus Cabilonensis	674 c
Honoratus Presbyter	613 b	† Illidius Episcopus	263 d
Honorius II papa	31 * a	Imadus, consanguineus B. Meinwerici	530 e
Hosius, Episcopus Cordubensis	378 c	Imed, pater B. Meinwerici	504 b
† Hrosnata Princeps, M. Ord. Præmonstrat.	883 e f	Imed, filius Walberti Saxonis	503 b
Huebaldus Episcopus Tranensis	239 a	Imma, conjux Egenhardi Script.	173 b f
Hugibertus, Dux Bavarix	447 c, 462 d	Immedus, frater S. Mathild. Reginæ	503 e
Hubertus, Ab. 2 Tongerl. Præmonstrat.	957 e	Importunus pseudo-ep. Vesontion.	670 a
Hubertus Back, Ab. 18 Tongerl. Præmonstr.	957	Ina Rex Occidentalis Saxonum	458 b
Hubertus a Curia, Martyr	367 f	Ingelarius Ab. Carilocensis	163 d
Hubertus, Nobilis Colon. 12 sec.	947 a	† Ingelmarus Eremita	887 b
Hugo de S. Caro, Presbyter Cardin.	694 f	Ingizo Ep. Castellanus	904 c
Hugo, Episcopus Altissiodorensis	688 e	Ingoberga, Regina Franciæ	701 f
Hugo, Episc. Carnotensis	353 d	Ingomeres filius Chlodovei I	287 d
Hugo, Episcopus Cixensis	903 b, 903 d	Ingrannus Ep. Laudunensis	202 e f
† Hugo, Episcopus Lincolnensis	500 e	† Injurius	417 a
Hugo I, Episcopus Vesontion.	663 f, 679 a	Injurius Ep. Turonensis	191 e
Hugo II, Episc. Vesontionen.	669 f 679 a	† Injurius Abbas Jurensis	640 f
Hugo de Cabilone, Episc. Vesontion.	693 d	† Innocentes martyres	440 f
Hugo de Montefalconis, Episc. Vesontion.	684 f	Innocentius, Miles Thebæus M.	902 d
Hugo ex Com. Burgundiæ Ep. Vesontion.	684 f	Innocentius Papa II	946 e
Hugo de Vienna Ep. Vesontion.	693 f	† Innocentius Ep. Ceuomanen.	699 a
Hugo II, Dux Burgundiæ	689 c	Innocentius Ep. Mevanien.	613 b
Hugo III, Dux Burgundiæ	689 c	† Irenæus Ep. Lugdunensis	619 b 663 e 664 e, *
Hugo IV, Dux Burgundiæ Dominus Salinensis	664 e	670 f	
Hugo filius Rotberti Burgundiæ Ducis	684 a	Irenæus Episcopus Narbournensis	619 c
Hugo, Abbas Cluniacensis	683 e	† Irene Virgo Martyr	560 d
Hugo, Abbas S. Mortialis Lemov.	89 e	Irmengardis, mulier sancta	912 f
† Hugo socius S. Norberti et Ab. Præm.	800 d, 868 d	† Irmina Abbatisa Horrei Trevir.	447 b
† Hugo Abbas	333 f	Isaac Episc. Lingonensis	674 c
Hugo, Ab. Præm. Antuerp.	933 f	Isaac Abbas	262 d
Hugo Boose, Ab. Middelburg. Præm.	964 b	† Isaac Monachus	410 c
Hugo de Granmont, Præp. S. Morandi	339 f	Isaac Præpos. Formisel. Can. Regul.	961 d
Hugo, Dominus de Trevas	685 b	† Isaacius Monachus Martyr	498 b
Hugo Diensis S. R. E. Legatus	684 e	Isabella, Ducissa Burgundiæ	563 b
Hugo Richeus	263 c	Isabella, uxor Phil. Boni Ducis Burg.	567 d
Huneridus, at. Menfridus Ep. Magdeb.	913 a	Isabella Clara Engenia, Belgar. Princeps	363 f,
Humbertus Episc. Vesontionensis	688 b	858 e	
		† Isidorus Ep. Hispalensis	119 f
		† Isidorus Episcopus	282 e
		Isidorus.	

INDEX HISTORICUS

† Isidorus	695 e	Joan. Bapt. Petrocchius <i>Presb.</i>	38 c
† Isidorus	811 e	Joan. Bapt. Petrutius <i>Can. Traneusis</i>	246 f
† Isidorus <i>Confessor</i>	153 d	Joan. Bapt. Schellemburgius <i>Soc. Jesu</i>	800 f
Isidorus <i>Presbyter</i>	582 c	Joannes Bona <i>Cardinalis</i>	133 b
Isidorus <i>Presb. et Xenedochus</i>	586 e	Joannes <i>Papa XII</i>	41 * c
† Ischirion <i>et milites quinque</i>	7 d	Joannes <i>Papa XIII</i>	49 * c
Isidrus <i>Abbas Præmonstr.</i>	887 f	Joannes <i>Vitellescus Card.</i>	615 c
Issen <i>Rex in Hisp. Maurus</i>	498 c	Joannes, <i>Rex Angliæ</i>	303 d
† Iuanus <i>Monachus</i>	886 b	Joannes, <i>Rex Bohemiæ</i>	772 a
		Joannes I, <i>Rex Castellæ</i>	119 e
		Joannes II, <i>Rex Castellæ</i>	359 d
		Joannes I, <i>Rex Lusitaniæ</i>	552 b
		Joannes III, <i>Rex Lusitaniæ</i>	263 d
		Joannes, <i>filius Joannis I. R. Lusit.</i>	574 a
		Joannes, <i>filius Alfonsi V. R. Lusit.</i>	580 d
		Joannes <i>Com. Burgundiæ Dom. Salinensis</i>	663 d
		Joannes II <i>Com. Burg. Dom. Salineu.</i>	664 d,
		695 d	
		Joannes <i>Comes Tyrolis</i>	768 b, 772 c
		Joannes, <i>Lancastriæ Dux</i>	554 f
		Joannes <i>Borgia Dux Gandiæ</i>	207 f
		Joannes de Castrolucio <i>Seneschallus Lingdm.</i>	667 f
		Joannes <i>Beccus Patriarcha CP.</i>	327 f
		Joannes de Rupescissa <i>Patriarcha CP.</i>	666 e
		Joannes <i>Episcopus Alabensis</i>	106 e
		Joannes <i>Episc. Aletensis</i>	715 c
		Joannes <i>Malderus Ep. Antuerpiensis</i>	415 f, 883 b
		Joannes <i>Miræus Ep. Antuerpiensis</i>	858 e
		Joannes <i>Episc. Avelinensis</i>	295 d
		Joannes <i>Episcopus Bariensis</i>	216 d
		Joannes de Senna <i>Episc. Basileensis</i>	335 b
		Joannes <i>Ep. Bircacensis</i>	228 e
		Joannes de Cabilone <i>Ep. Lingon.</i>	695 d
		Joannes <i>Episc. Cireneusis Vic. Trev.</i>	102 c
		Joannes <i>Episc. Emonensis</i>	777 f
		Joannes <i>Ludov. a Sabaudia Ep. Genev.</i>	660 b
		Joannes <i>Ep. Immolensis</i>	904 c
		Joannes <i>Ep. Lausannensis</i>	694 e
		Joannes <i>Episcopus Lucensis</i>	324 d
		Joannes a Stryen, <i>Ep. Middelburg.</i>	971 c
		Joannes <i>Ep. Magnopolitanus</i>	916 c
		Joan Philippus a Schonborn <i>Ep. Moguntinus</i>	491 f
		Joannes <i>Suicardus Episc. Mogunt.</i>	176 a
		Joan. Antonius Ulpus <i>Ep. Novocom.</i>	444 f
		Joan. Franciscus a Balueo <i>Ep. Patracensis, Nun-</i>	
		<i>tius in Belgio</i>	883 a
		Joannes <i>Episcopus Perusinus</i>	24 b
		Joannes <i>Pistoriensis Ep. Spoletinus</i>	358 d
		Joannes <i>Ep. Ravennas</i>	504 d, 907 d
		Joannes <i>Episc. Saltzburgensis</i>	460 f
		Joannes de Benedictis <i>Ep. Tarvisinus</i>	775 d
		Joannes <i>Ep. Tervanensis</i>	833 d
		Joannes <i>Episcopus Tranentis</i>	238 f, 241 a
		Joannes II <i>Episc. Vesontionensis</i>	692 e
		Joannes de Truyno <i>Ep. Vesontion.</i>	696 a
		Joannes de Villa-Abbatis <i>Ep. Vesontion.</i>	692 d
		Joannes de Vienna <i>Ep. Vesontion.</i>	695 f
		Joannes de Rupescissa <i>Ep. Vesontion.</i>	696 a
		Joannes de Norry <i>Ep. Vesontion.</i>	696 a
		Joannes Jacobus <i>Fanche electus Ep. Vesontion.</i>	696 e
		† Joannes <i>Hegumenus</i>	748 b
		Joannes <i>Euchaitarum Metropol.</i>	584 e
		Joannes <i>Magnus Ep. Upsalensis</i>	226 e
		Joannes <i>ex Monacho Episcopus</i>	227 b
		Joannes <i>Archimandrita</i>	597 d
		Joannes <i>Ab. S. Proculi Bonon.</i>	49 d, 78 f
		Joannes <i>Propheta Ab.</i>	583 a, 589 c
		Joannes <i>Abbas Corveoli</i>	695 a
		Joannes de Lyra <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i>	934 d
		Joannes <i>Fierkens, Ab. Præm. Antu.</i>	937 a
		Joannes de Weert, <i>Ab. Præm. Antwerp.</i>	938 a

Joannes

J

† Jacobus <i>Frater Domini</i>	127 d
† Jacobus <i>Apostolus</i>	252 c
† Jacobus <i>Disconus Martyr</i>	51 a
† Jacobus a Certaldo <i>Camaldulen.</i>	439 a
† Jacobus <i>Iacopius, Præmonstr. Mart.</i>	887 f, 971 e
Jacobus <i>Rex Majoricarum</i>	764 a
Jacobus, <i>Card. S. Chrysogoni</i>	767 a
Jacobus <i>Haraltus Ep. Augustodunensis</i>	39 f
Jacobus <i>Archipresb. Albensis</i>	137 c
Jacobus <i>Raduchius Legatus R. Hung.</i>	765 d
Jacobus <i>Goppens Martyr</i>	154 f
Jacobus <i>Capelle, Ab. Thosanus</i>	488 b
Jacobus <i>Atrebas Ab. montis S. Martini</i>	750 d
Jacobus <i>Embrechts, Ab. Præm. Antwerp.</i>	938 f
Jacobus <i>Elsacker, Ab. Præm. Antwerp.</i>	938 a
Jacobus de Insula, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	963 d
Jacobus <i>Veltuckerus Ab. 34 Tongerl.</i>	959 b
Jac. <i>Ilroznata Crils, Ab. 41 Tongerl.</i>	960 e,
	976 f
Jacobus de Marano <i>Decan. Utinen.</i>	766 d
Jacobus <i>Heldewyck Canon. Iprensis</i>	618 a
Jacobus <i>Froye, Abbas Hasnonii</i>	4 * a
Jacobus <i>Laderchius</i>	5 * a
Jacobus <i>Simon</i>	5 * a
Jacobus <i>Canon. Trevirensis</i>	99 f
Jacobus <i>Bardion monachus Hlidionus</i>	418 a
Jacobus <i>Tirinus Societat. Jesu</i>	415 f
† Jannica <i>Martyr</i>	366 b
Jarbas, <i>Rex Mauritanæ</i>	633 a
Jaromirus, <i>Dux Bohemiæ</i>	911 b
Jaroslans, <i>Dux Wlodomiriensis</i>	630 d
Jaroslans <i>Borzita, Comes a Martinitz</i>	869 c
† Jason <i>Martyr</i>	614 b
Jaxa, <i>Dux Zarbiæ</i>	630 e
Jecha <i>idolum</i>	490 d
† Jeremias <i>Martyr Socius Pamphili</i>	61 b
Jnachim <i>Patriarcha in Moscovia</i>	131 f
Joachimus <i>Abbas Fuldensis</i>	491 f
Joanna <i>Fr. et Nav. Reg. Dom. Salin.</i>	663 d
Joanna, <i>Ducissa Brabantia</i>	957 d
Joanna <i>Bernardini Eremita</i>	397 b
Joanna de Guilhern <i>Erem. Angustin.</i>	155 a
Joanna de Durve <i>Abb. Clariss.</i>	6 a
Joanna <i>uxor Alberti Cam. Ferretr.</i>	333 b
† Joannes <i>Baptista</i>	326 a, 759 e
† Joannes <i>Evangelista</i>	584 d
† Joannes <i>Diac. Martyr</i>	4 d
† Joannes <i>Eleemosynarius Ep.</i>	410 a
Joannes <i>Tudertinus Martyr</i>	367 f
Joannes <i>Eremita Pinnatensis</i>	104 c
† Joannes <i>Calybita</i>	695 e
† Joannes a Meda, <i>Presbyter</i>	608 a
† Joannes <i>Conf. Kioria</i>	257 f
† Joannes <i>Gandavensis Eremita</i>	638 a
Joan. Bapt. <i>Card. S. Cæcilia</i>	767 e
Joan. Bapt. <i>Altierius Card. Ep. Tudert.</i>	613 e,
	628 f
Joannes <i>Card. S. Prædix</i>	767 e
Joannes <i>Card. S. Laurentii</i>	405 d
Joannes <i>Michael Card. Diac. S. Angeli</i>	767 c
Joan. Bapt. <i>Maduecius Prior S. Laurentii</i>	351 b

Joannes Robyns, <i>Ab. Præm. Antu.</i>	938 a	Joannes Vasius <i>concaptivus B. Ferd.</i>	539 c
Joannes Chrysostomus vander Sterre, <i>Ab. Præm. Antwerp.</i>	799 e, 857 f, 942 f	Joannes de Hoechperch, <i>Præpos. Phortzen.</i>	102 c
Joannes Bacca <i>Ab. Oniensis</i>	119 d	Joannes <i>Præp. S. Symonis Trevir.</i>	99 f
Joan. Chrysost. Teniers, <i>Ab. Præm. Antu.</i>	943 d	Joannes de Weest, <i>Præp. Virginum Middelb.</i>	971 b
Joannes de Bossuyt, <i>Ab. 9 Everbod. Præm.</i>	947 c	Joannes de Ftuyno, <i>Decon. Vesontion.</i>	675 f
Joannes de Tieldonck, <i>Ab. 12 Everbod. Præm.</i>	947 c	Joannes Georgius Purcher, <i>Decan. Frising.</i>	887 f
Joannes de Rotzelaer, <i>Ab. 14 Everbod.</i>	947 c	Joan. Fredericus a Schwalbach, <i>Decan. Fulden.</i>	483 a
<i>ejus Epitaphium</i>	935 b	Joannes Prior <i>S. Albani Vicar. Ep. Basileensis</i>	307 b
Joannes Quistwater, <i>Ab. 15 Everbod. Præm.</i>	947 d	Joannes de Ave <i>Officialis Trevir.</i>	99 f, 121 f
Joannes Pistorius, <i>Ab. 16 Everbod. Præm.</i>	947 d	Joannes Papiron <i>Legat. Apost. in Hibernia</i>	303 c
Joannes Multoris, <i>Ab. 21 Everbod. Præm.</i>	947 d	Joannes de Buccabellis, <i>Pauli 2 Secretarius</i>	966 d
Joannes Baldus, <i>Ab. 23 Everbod. Præm.</i>	947 d	Joannes Bisaiga <i>Archivii Vatic. Præfectus</i>	57 c
Joannes, <i>Ab. 10 Tongerl. Præm.</i>	957 f	Joannes Ciampinus <i>Scriptor Romæ</i>	166 e
Joannes de Berlaer, <i>Ab. 13 Tongerl. Præm.</i>	957 f	Joannes Bapt. Marus, <i>Can. Romanus</i>	51 d
Joannes de Gravia, <i>Ab. 23 Tongerl. Præm.</i>	958 a	Joannes Cervius <i>Can. Spirensis</i>	628 a
Joannes de Kinschot, <i>Ab. 28 Tongerl. Præm.</i>	958 d	Joannes Stevart <i>Can. Traject.</i>	199 d
Joannes de Wefferhoven, <i>Ab. 30 Tong. Præm.</i>	958 e	Joan. le Paige, <i>inventor Reliq. S. Gilberti</i>	753 a b
Joannes van's Gravesande, <i>Ab. Middelburg. Præmonstraten.</i>	966 c	Joan. Vincentius Barachias <i>Can. Tranensis</i>	249 d
Joannes de Westcappel, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	967 e	Joan. Petrus Pelogri <i>Curatus Barlassinæ</i>	762 f
Joannes Dankardus, <i>Ab. Middelb. Præm.</i>	967 c	Joan. Conrad. Baur <i>Prior Seligenstad.</i>	176 a
Joannes Drusius, <i>Ab. Parcen. Præm.</i>	972 d	Joannes Schekmannus, <i>Monach. S. Maximini</i>	99 a
Joannes Lohelius <i>Ab. Strahov. de in Progen. Ep.</i>	858 a	Joannes Villariensis	154 e
Joannes de Prænetis <i>Ab. Gen. Præmonstrat.</i>	798 a	Joannes Vicentinus <i>Ord. Prædic.</i>	411 c
Joannes <i>Ab. Faverniacensis</i>	688 b	Joannes Joseph a Cruce, <i>Guard. Min. Pedemont.</i>	203 f
Joannes Abbas <i>Fiscanensis</i>	684 c	Joannes Gray <i>Ord. Minor.</i>	411 a
Joannes Abbas <i>Onniensis</i>	415 e	Joannes de Montegliano <i>Ord. Minor.</i>	778 c
Joannes VIII Abbas <i>Onniensis</i>	107 a	Joannes Lunenburg, <i>Ord. Minor.</i>	154 f
Joannes <i>Ab. S. Clementis</i>	434 c	Joannes Laicus, <i>Ord. S. Franc.</i>	154 f
Joannes <i>Ab. Casincensis</i>	451 c	Joannes de Vallibus, <i>Ord. Minor.</i>	360 b
Joannes Brand <i>Præpos. S. Albani Basileæ</i>	347 c	Joannes Leger <i>Prior montis S. Martini</i>	753 e
Joannes Spronts, <i>Præpos. Brixinensis</i>	102 c	Joannes Broccardus <i>Patricius Volaterronus</i>	439 c
Joannes de Luceria, <i>Præpos. S. Morandi</i>	335 d	Joannes de Malbodio <i>pictor</i>	969 d
Joannes Bureardi, <i>Præpos. S. Morandi</i>	339 e	Joannes Erasmus Quellinus <i>pictor</i>	931 d
Joannes Tulleri, <i>Præpos. S. Morandi</i>	339 e	Joannes a Leidis <i>Hæreticus</i>	636 f
Joannes Jac. de Morimont <i>Præpos. S. Morandi</i>	339 e	Joanninus <i>Episc. Metricensis</i>	336 a
Joannes de Jonchiere <i>Præpos. S. Morandi</i>	339 e	Joanninus Burius <i>Cancellarius Episcopi Montis regalis</i>	144 a
Joannes a Soto <i>Ord. Minor.</i>	607 c	† Jobus <i>Propheta</i>	325 f
Joannes Bernardus, <i>ab Indis occisus</i>	154 f	Job <i>Archipresbyter Albensis</i>	136 f
Joannes Scarpa, <i>Ord. Apostolin.</i>	548 f	Joerannus Grossus <i>Dom. de Bronceduno</i>	664 c
Joannes Michael vander Ketten, <i>Ord. S. Brigitt.</i>	809 d	† Jonas seu Joannes <i>socius S. Clari Episcopi</i>	8 b
Joannes a Matre Dei, <i>Carm. Disc.</i>	896 a	Jordanus <i>Episcopus Posnaniensis</i>	903 b
Joannes Paulus Oliva <i>Gener. Soc. Jesu</i>	799 d	Josephus Maria de Thomaso <i>Theatinus</i>	366 d
Joannes Jac. Turrinettus <i>Soc. Jesu</i>	223 c	Josephus a S. Germano <i>Ord. Cisterc.</i>	616 f
Joannes de Tollenare <i>Soc. Jesu</i>	415 f	Josephus Maria San-felice, <i>Umbriæ Gubernator</i>	38 d
Joannes Ferrandus <i>Soc. Jesu</i>	404 c	<i>Archiepiscopus Consentinus</i>	203 c
Joannes Bapt. Dametus <i>Soc. Jesu</i>	405 a	Josephus de Luciis <i>Soc. Jesu</i>	410 c
Joannes Filomarinus <i>Soc. Jesu</i>	207 e	† Jovinns <i>Abbas Pictavis</i>	226 a
Joannes Gregorius <i>Soc. Jesu</i>	405 a	Juditha <i>Imperatrix</i>	410 b
Joannes Savaro <i>Præses Arvernæ</i>	750 e	† Juliana <i>Virgo Martyr</i>	585 c
Joannes Gabriel Baro de Sparwensfeld	131 c	† Juliana <i>Martyr</i>	625 e
Joannes Nassavius <i>Viandæ et Bredæ Dom.</i>	651 d	† Julianus	417 c
Joannes Franciscus Letz, <i>Gubernat. Pergulæ</i>	55 a	† Julianus <i>Martyr</i>	201 f
Joannes Aldringerus <i>Comiss. Cæsareus</i>	859 d	† Julianus <i>Martyr</i>	410 b
Joannes Allman <i>tribnum proconsul</i>	867 b	† Julianus <i>Martyr</i>	252 c
Joannes pater <i>B. Placidi Recinetensis</i>	549 b	† Julianus <i>M. Socius Pomphili</i>	60 e
Joannes Alvarez <i>Secretar. B. Ferdinandi</i>	552 b, 559 c	† Julianus <i>Episc. Cenomaniensis</i>	699 a
Joannes Lunensis <i>concaptivus B. Ferd.</i>	560 d	Julianus <i>Ep. Burgensis</i>	106 e
Joannes Laurentius <i>concaptivus B. Ferd.</i>	559 c	Julianus <i>Card. S. Petri ad vincula</i>	767 c
Joannes Rasoir	4 * c	Julianus Abbas <i>Onniensis</i>	115 d
Joannes le Franq	4 * b	Julianus Cæsar <i>Apostata</i>	400 b, 427 b c
Joannes, dux Brabantiae	31 * f	† Julitta <i>Martyr</i>	402 f
Joannes Rodericius <i>concaptivus B. Ferd.</i>	559 c	† Julius de Barlasina	762 f
		Julius Caracciolus <i>Ep. Tranensis</i>	246 f
		Julius Vitellii <i>Ep. Tifernensis</i>	57 e
		Julius de Maflæis <i>Patricius Volaterr.</i>	440 e
		† Justina	

INDEX HISTORICUS

† Justina Martyr	208 a	Leimarus Episcopus	228 a
Justinianus Imperator	376 c, 431 b	Lelius Morëllus Episc. Caput aquensis	351 e
† Justinus	229 b	† Leo	302 b
† Justinus Martyr	20 a, 43 b	† Leo Martyr	4 d
† Justinus socius B. Clari Ep.	8 b, 11 d	† Leo Episcopus Theatinus	630 a
† Justinus, Ep. Theutinus	629 c	Leo Episcopus Turonensis	289 c
† Justus Ep. Claromontanus	420 b	Leo Episc. Centumcellensis	182 e
† Justus Archidiec.	417 a e, 424 f	Leo magnus Imperator	431 c
Justus Ep. Vesontionensis	669 c	Leo Isauricus Imperator	394 a
Justus Ep. Lugdun.	970 a	Leo Armenus Imperator	394 d, 748 b
Justus Ab. S. Clement. Conf.	432 b	Leo Diaconus S. R. E.	95 c
Justus III Ab. S. Clement. Conf.	432 b	Leo Archipresb. Vigilensis	230 e
Justus Martyr	4 f	Leo Auctor versus Leonini	23 a
† Jvanus Monachus	886 b	Leo Sanctius Benedictinus	444 d
Justus Phedonensis Comes	402 e	† Leocadia Virgo M.	7 d
Jutta Comit. de Bonnebugh	829 f	Leodegarius Martyr	688 a
† Juvenalis Martyr	512 b	† Leodegarius Episc. Augustodun.	662 a
Juvencus Presb. et Poeta Evangelicus	6 f	Leodegarius Episc. Viennensis	404 b
		Leodegarius Velianus Abbas Juliac.	10 c
		† Leogontia Virgo	417 d
		Leopardus Monachus	367 b
		† Leonardus Magnus	292 e
		† Leonardus de Vendopera	292 f
		† Leonardus Reclusus	363 b
		Leonardus Assisias S. Francisci socius	6 b, 154 f
		Leonartius Episcopus Confessor	5 b
		Leonius Abbas S. Bertini	831 d
		Leontius Episcopus Vesontionensis	670 a
		Leontius Episc. Foro-Julienensis	673 d
		Leontius Episcopus Santonum	716 a
		Leopoldus Archidux Austriæ	339 f
		Leoterius Episcopus Nerulanus	336 a
		Leotaldus filius Alberici Dom. Salinensis	664 b
		Leotoldus Episc. Vesontionensis	669 f
		Leucadius M. consanguineus S. Greg. Thron.	159 c
		† Leucius Episc. Brunilusinus	238 f, 246 b, 252 b
		Levinus Torrentius Ep. Autuerp.	959 e
		† Liberata Virgo	410 a
		† Liborius Episc. Cenomanensis	302 b, 304 f, 307 d
		Libutius, Russorum Episcopus	902 e
		Liceria Matrona Rom.	617 c
		Licerius Episcopus Arelatensis	675 b
		Licinianus Martyr	607 d
		Licinius Imp. persecutor	27 c, 366 c, 427 b c f
		† Licinius Episc. Audegavensis	707 b
		† Lidwina Virgo	390 a
		Lietardus Episcopus Cameracensis	921 a
		Lietbertus Episc. Camerac. et Atrebat.	197 e
		† Lifardus Episcopus Confessor	155 b
		† Lifardus Presbyter	366 b
		Lifardus Conversus	263 b
		† Lioba Virgo Angli	468 a
		Linus Episcopus Vesontionensis	669 b
		Liventius Monachus	292 f
		† Livinus Ep. M. Patronus Gandensium	486 b
		† Lochanus Eremita	305 c
		† Longians Martyr	529 d
		Lonnatus Episcopus Remensis	716 a
		Lotharius Imperator	173 f, 737 f, 843 c, 919 d
		Lotharius Rex Francorum	730 f
		Lotharius filius Ludovici Pii	736 f
		Lodunensis Familia	71 f
		† Lubentius Episcopus Bremensis	510 a
		† Lucas Stylita	232 a
		† Lucia Virgo Martyr	612 a
		Lucia, Faverniacensis Abbatissa	683 d
		† Lucilla Matrona Rom. 30 d sepelit Martyres	166 c
		Lucius Imp. frater Aurelii Imp.	18 b c
		Lucius Clarus, Præfectus urbis Romæ	8 c
		Lucullanus Abbas Collismanti	545 a
		Ludgard Matrona devota	5 a
		† Ludgerus Ep. Monasteriensis	93 b
		Ludolphus	
K			
Kennetus III, Rex Scotiæ	748 f		
Kenredus, Rex Merciorum	36 f		
† Kevinus, Ab. in Livinia	262 f		
† Kevinus Ab. in Hibernia	262 f		
† Kilianus Confessor	608 d		
† Kilianus Episcopus Scotus	608 d		
† Kilianus Martyr	93 b, 502 b		
† Kycranus Abbas	311 b		
Kylianus discipulus S. Livini	486 b		
L			
Lætus Episcopus Fesulanus	738 a		
Lætus Monachus	292 b		
Lahra idolum	490 d		
Lalilaba, Rex Abassir	606 f		
† Lamanus Martyr	662 d		
Lambertus Episcopus Lingonensis	674 d		
Lambertus Schyllink, Præpos. Middlelb. Præm.	970 f		
† Lambertus Monachus	153 f		
Lambertus Buren Soc. Jesu	900 f		
† Lampertus Ep. Frisingensis	886 d		
Lampridius Episc. Trauriensis	336 c		
Lancea, mater S. Guidonis Ep.	224 b		
Landericus de Durnac Ep. Lausannensis	688 f		
† Landrada Abbatissa	607 e		
† Landfrancus Episcopus Cantuariensis	355 c		
Landulphus Episcopus	6 e		
Landulphus Episc. Suessionensis	675 d		
Lanthildis, soror Chlodover I	288 a		
Lantwardus Episcopus Mindensis	904 c		
† Laodicus Martyr	157 d		
† Largus Martyr	538 a		
Latinus Episc. Tranensis	241 a		
† Laudus Martyr socius S. Clari	9 c		
† Launorarus	292 b		
Laura de Comcreeyo Com. Burg.	693 d		
† Laurentinus Martyr	155 a		
† Laurentius, al. Laurentinus Martyr	374 c		
† Laurentii Acta vitata	27 d		
† Laurentius Episcopus	446 f		
Laurentius Episc. Mediolanensis	633 b		
Laurentius Ep. Bracharensis	367 e		
Laurentius Corvinus Ep. Spoletinus	615 c		
Laurentius de Leodio	804 b		
Laurentius Ord. Minor.	607 c		
Laurentius Laicus in Hispania	263 d		
Lazaraquius Dux Maurorum	559 a, 564 c d		
† Lazarus Carmelita	366 b		
Lazarus Carafnus Ep. Comensis	444 f		
Lazzara Episcopus Alifanus	203 d		
Leidradus Episc. Lugdunensis	736 f		

† Ludolphus Abbas Corbeiensis	229 a	Mamertus Episcopus Ebroneensis	657 e
Ludolphus Comes	507 d	† Mamolus	49 d
Ludolphus filius Ottonis I Imp.	505 d	Manasses, Episcopus Aurelianen.	292 a 301 e
† Ludolphus ex Ab. Episcopus Ord. Præm.	888 a	Manasses, Abbas Floviniocensis	687 e
Ludolphus Eremita	814 a	Manasses, infamis hæreticus	832 f
Ludovicus Pius Imp.	226 a, 736 f, 740 e, 811 b	Manfredus tyrannus	444 d
Ludovicus II Imperator	135 d, 506 a	Manfredus Septalius solitarius	758 b
Ludovicus Bavarus Imperator	759 f, 773 d	Maneidus Abbas	423 d
Ludovicus frater Caroli Crassi Imp.	506 a	† Marcellianus Martyr	26 b
Ludovicus Crassus Galliæ Rex	750 f	† Marcellianus, item Martyr	51 b, 201 c
Ludovicus Junior Galliæ Rex	750 f	† Marcellinus, Martyr Romanus	153 e
Ludovicus Transmorinus R. Franc.	687 f	† Marcellinus Martyr	410 b, 411 f
Ludovicus VII Francorum Rex	689 d	† Marcellinus Episcopus	153 b
Ludovicus XIII Rex Franciæ	285 f	Marcellinus Episcopus Turtubulensis	336 a
Ludovicus Rex Hungariæ	773 d	† Marcellus, Cabilloneasium Apostolus et Martyr	157 d, 685 d
Ludovicus Comes Ferretensis	334 c	† Marchelmus, discipulus S. Gregorius Ultrajecti-	
Ludovicus Bavarus Junior	768 d, 773 d	nensis	479 b
Ludovicus Com. de Los sec. 12	946 c	† Marcia Martyr.	411 a
Ludovicus Vicecomes Loudensis	759 f	† Marcianus Martyr	368 a
Ludovicus d'Arstel Nob. Burgundus	650 b	† Marcianus Martyr	411 c
† Ludovicus Card. et Episc. Arelateasis	612 a	Marcus Evangelista	373 b, 610 c
Ludovicus de Monte beligardis Ep. Vesont.	695 f	† Marcus Martyr	4 d, 201 e, 410 a
Ludovicus Gonzaga Ep. Mantuanus	3 f	Marcus, Cardinalis S. Marci	767 a
Ludovicus de la Rochefoucauld Ep. Lectoren.	8 d	Marcus Episcopus Aurelianensis	292 b
Ludovicus Castanæus de la Rocheposay Episcopus		Marcus, Episcopus Justinopolitanus	775 d
Pictavorum	71 c	Marcus, Patriarcha Aquileia. Cardinal.	788 e
Ludovicus de Estrada Abbas	154 e	Marcus Bergomas, Ordin. Minorum	367 f
Ludovicus de Blancaforti Ab. Ferrariensis	741 b	Marcus vanden Tempel Soc. Jesu	627 c
† Ludovicus Arnesteniensis	847 e	Marcuviaus disc. S. Greg. Ultraject.	479 b
Ludovicus Crasius Soc. Jesu	625 d	† Margarita Virgo Martyr	252 c
Ludovicus Lobo Soc. Jesu	216 d	Margarita, Domina Salinensis	664 c
Ludovicus Velascus Hisp. Legionis tribunus	948 a	Margarita Com. Flandriæ	963 b
Ludovisius Card. Ep. Bononiensis	80 e	Margarita Com. Tyrolis	768 d
† Luidus Episcopus	307 d	† Margarita Hungarica	500 e
Luicharda Abb. Eltenen. Matertera B. Meinweri	505 c	Margarita Abb. fil. Ducis Brabantia	367 d
Luidgardis, uxor Caroli Magni	173 f	† Maria Magdalena	688 c
Luidolfus Abbas Corbeiensis	528 c	† Maria soror Lozari	611 c
Luitderus Comes frat. Bern. Ducis Saxoniæ	510	† Maria, mulier sancta	368 a
Luitardus, Episcopus Paderbornensis	505 a	Maria Peregrina	263 b
† Lupus Episcopus	7 a	Maria, Regina Scotiæ	749 b
Luitprandus, Rex Longobardorum,	135 d 458 c	Maria, Princeps Russia	630 d
Lullus, Episcopus Moguntinus	464 d, 478 b	Mara fil. Caroli Pugn. Ducis Burg.	487 b, 928 d
Lumnias, Comes Calvinista sævus	972 a	Maria Baptista Butaroni Virgo	411 a
Lupus, Abbas Ferrariensis	173 c	Maria Parmæ et Placentiæ Princ.	368 a
† Lupicinus Monachus	634 c	Maria Cavaleria Sanctimonialis	6 a
† Lupus, Episcopus Senonensis	744 d	Marianus vel Marinus Ep. Arelotensis	71 b
Luthardus, Episcopus Paderbornensis	507 e	† Marianus, Lector Martyr	51 a
Lya et Stephanus eorumque filii	4 d	Marianus Perbenedictus	7 * e
		Marinus, Præfectus persecutor	49 f
		Marquardus Ab. Corbeiensis	228 b
		Marquardus Ab. Fuldensis	451 e
		† Martinus Martyr	4 d
		† Martinus Ep. Thronen.	229 b
		Martinus de Cuyper, Carm. Suffraganeus Ep.	
		Cameracensis	358 b
		Martinus Kreys Ab. Selingenstad.	177 a
		Martinus Abbas Onniensis	115 d
		Martinus Ab. Tabacensis	326 d
		Martinus de Leuis Ab. Præmonstr. Antu.	935 f
		Martinus Granter Præpos. S. Morandi	333 d 335 d
		Martinus Gigli, Decanus S. Michaelis Lucæ	320 c
		Martinus Canonicus Regularis	301 f
		Martinus Stricerius Canonicus S. Crucis	863 c
		Martinus Hassa Presb. Albensis	138 b
		Martinus Bresserus Soc. Jesu	895 a
		Martinus, Hospes S. Justini Romæ	20 c
		Martinus, concept. et medicus B. Ferd.	559 c
		Martinus Caperus, Abbas S. Crespini	4 * b
		† Marius Martyr	192 c, 201 e 141 a
		Marius Mercator laicus eruditus sec. 4	431 c
		Marolus Ep. Sturensis	246 b
		† Martialis	89 c

M

Macarius, Episcopus Enonensis	396 d		
Macarius Simeomo, Ab. Præm. Antu.	944 a		
† Maclovius, Episcopus Aletensis	715 c		
† Madelgisilus Eremita	4 d		
† Madoinus, Episcopus Cenomaniensis	705 d		
† Magnericus, Episcopus Trevirensis	85 c		
Magnoaldus, Abbas Flaviniacensis	687 c		
† Magnus Martyr	517 d		
† Magnus Episcopus	229 e, 331 a		
† Magnus, Episcopus Mediolanensis	634 b		
Magnus, Episcopus Senonensis	742 c		
Magnus, vel Magus persecutor	69 b		
† Maimbodus Martyr	682 b		
Maynardus, Episcopus Urbini	57 b, 144 c		
Mainardus, Comes Marpeccensis	854 d		
† Majolus, Abbas Cluniacensis	682 b		
Mairus, Monachus Martyr	607 c		
Malcolmus, Rex Scotiæ	155 c, 749 d		
Malcolmus II, Rex Scotiæ	365 c		
† Maldegarius Monachus	153 f		

INDEX HISTORICUS

† Martialis Ep. Lemovicensis	388 a	Meliorantia, Canon. Eccl. S. Mariæ Utini	779 a
Martialis, Ord. Minor.	44 b	† Mellitus Episcopus Angliæ	446 f
† Martha, soror Lazari	611 c f	† Mello, Episcopus Rotomagensis	608 b
† Martha mulier sancta	368 a	Memmia, Martyr Virgo	624 e
† Martha Martyr	192 c, 201 e	Menalchius, Episc. in Hibernia,	486 c
Martyres 40 Iconii	368 a	Mencus de Hispello, Episc. Sutrinus	357 d
† Martyres Gorcomienses	971 d	Meneduc, mater S. Ninnocæ	400 b
† Martyres Trevirenses	101 b	† Menelius, Abbas Menatcn.	496 f
† Martyrius Martyr	4 c	Mennas, Patriarcha CP.	385 e
Martyrius Episcopus Viennæ	5 a	Mennitus Petrus, Abbas generalis O. S. Basilii	21* c
† Maternus	99 c	† Mercurius Martyr	229 b
Mathias Valentini Ab. 33 Everbod. Præmonstr.	947 c	† Mevennius Abbas	392 a
Mathias Soutermans Soc. Jesu	333 b, 767 b	Merolus Chorepiscopus Cenomanen.	700 a
† Mathildis Imperatrix	902 f	† Methodius, Episcopus Olympi	428 c
† Mathildis Regina	505 e	† Methodius, Martyr Episc. Pataræ	428 c
Mathildis, Com. Atrebat. Burg. Dom. Salin.	663 d	Mevorus, Princeps in Cornubia	723 d e
Mathildis, Comitissa Blesensis	830 b	Meynerius, Præpos. S. Mauriti	663 d
Mathildis, Murchionissa Thusciz	438 b	† Michael Archangelus	558 d, 575 b 608 a
† Matthæus Apostolus	610 b	† Michael Aragawi, Monach. Presbyter apud Ha-	bessinos
Matthæus Vice-comes Gubernat. Lombardiæ	760 b	Michel Balbus Imperator	748 b
Matthæus, Patriarcha CP.	692 d	Michael Ophuven, Episc. Silveduc.	959 f
Matthæus, Episcopus Cajetanus	213 a	Michael, Dean. S. Symeonis Trevir.	100 a
Matthæus Irsselius, Ab. Aut. Præm. 883 c, 942 e,	972 a	Michael du Chesnoy, Abbas Hosnonii	4* e
Matthæus Fullonius, Ab. 3. Everbod. Præmons.	947 c	Michael Colbert, Gener. Præmonstrat.	960 f
Matthæus, Præp. S. Symeonis Trevir.	102 d	Michael Maldonatus, Ordin. Præmonstrat.	896 f
Matthæus de Padua, Cononic. Aquilien.	779 e	† Michael, Ordin. Comaldulensis	364 b
Matthæus de Bair, Canon. Ord. Præmonstr.	881 a	Michael Aquensis, Ordin. Minorum	802 e
Matthæus, Ordin. Minorum.	360 a	Michael Matthiæ, Episc. Signiensis	787 d
Matthæus, Ordin. Minorum	360 b	Michael Barlasius, Ordin. Minorum	367 f
Maura, seu Moreta Domina Salinensis	664 c	Micia ab Apostolis	263 c
Mavortius, Comes persecutor	613 b	Miecessius Polonic Dux	44*
† Mauritius Dux Thebaorum Martyr	130 a, 846 e	Migetius, Episcopus Vesoutionen.	669 e
Mauritus Nassavius, Com. Calvin.	972 c	Milo, Episcopus Taruanensis	813 f
† Maurus Martyr	412 d 614 b	† Minervus Martyr	665 a, 668 d
† Maurus, discipulus S. Benedicti	292 b, 705 f	† Minius Martyr	245 f
† Maurus, Episcopus Veronensis	391 d, 631 b	Misaco, Slavorum Princeps	538 b, 540 a
Maurus, Episcopus Senensis	433 c	† Mochæmocus, seu Pulcherius Ab.	219 e
Maurus Piscator qui invenit corpus S. Secundi M.	52 e	† Mocherog Britto	315 d
† Maxentius, Episcopus Pictavorum	71 f	† Mochonna Abbas	312 e
† Maxima, quæ sepelivit Corpora MM.	40 e	† Mochuarocus Abbas	315 d
† Maxima, soror S. Maximini Treviren.	71 f	Molaunus	366 d
Maximilianus I, Imp. Dux Burg. 102 b, 489 b,	967 e	Moncherus, Episcopus Osnebrugen.	533 c
Maximianus Herculius, Imp. persecutor	52 f, 374 a	† Montanus, Eremita socius S. Clari	12 c, 14 d
Maximianus, Galerius persecutor	52 f, 375 c	† Morandus, Mon. Benedict.	500 e
Maximilianus a Burgundia Gubernator Zelandiæ,	Hollandiæ etc.	Morhedrus Episcopus	402 a
	961 d, 967 c	Moveanus Episcopus	749 b
Maximilianus a Burg. Ab. Middelb. Præm.	969 d	Mucurana, soror S. Chrothildis	287 b
Maximilianus Habbequius, Societat. Jesu	303 c	Muley-Abusayd, Rex Fessæ	560 b
Maximinus Cæsar persecutor	366 c	Muley-Valsaca, Princeps Maurus	581 e
† Maximinus, Episcopus Trevirorum	71 f	Muley Xequæ Rex Fessæ	560 b
Maximinus, Episcopus Vesoutionen.	669	Muley Xequæ Oatacius, Arsillæ Dominus	581 d
Maximinus Junior, Abbas Muracensis	292 b	† Manna Abbas	309 c
† Maximus Martyr	4 b	Muredacius Episcopus	154 b
† Maximus Martyr	415 f	Mutius Vitellescus, Gener. Societ. Jesu	415 f, 627 f
Maximus, Probi Imperator. pater	383 a		
Maximus, Imperator Treviricus	419 f		
Maximus, Præses persecutor	374 a		
† Maximus, monach. et Abbas Lerinensis et Episco-			
pus Regiensis	76 f, 672 e		
Maximus, Episcopus Genevensis	662 f		
† Medanus, discipulus S. Petroci	393 f		
Medanus Episcopus	749 a		
† Medardus Episc. Sussionen.	674 d e		
Meringosus, Episc. Herbipolitanus	445 b		
Meingoz. Archiepiscop. Trevirensis	524 b		
† Meinolphus, Diacon. Paderborn.	502 c		
† Meinwerens, Episcop. Paderborn.	911 e		
Melania Magna	584 d		
Melanium Junior	584 d		
† Meletius, Episcop. Antiochenus	19 d, 997 d e		

N

Nantelmus, Abbas Agaunensis	663 d
Narcissus Episcopus	610 d
Navarro, Episcopus Cautiensis	688 e
† Nazarius Martyr	192 f
Neapolio Comitulus Episcopus Pervsinus	33 e
Nebrius, Abb. monasterii Crassæ	619
† Neomisla Virgo	331 b
† Neophytus Episcopus	155 d
† Nepotianus, Episc. Claromontanus	425 d
† Nerius, Martyr Romanus	101 e
Nero, Imperator persecutor	368 f
† Nicander Martyr	368 a, 411 c, 624 e
Nicasius Baxius, Ordin. Eremit. S. August.	895 c
† Nicephorus, Ep. Constantinopoleos	302 e, 428 b
Nicephorus	

Рад

INDEX HISTORICUS

Pax Masinius, <i>Ordin. Minorum</i>	360 a	Petrus Antonius Comes <i>Cancellarius</i>	143 d
† Pega <i>Virgo</i>	268 b	Petrus Nodæus <i>Ord. Minor.</i>	6 b
Pelgrimus, <i>Episcopus Laureacensis</i>	916 e	Petrus Leulin <i>Prior in Cossesheim</i>	347 c
Pelopidæ, <i>familia Græciæ</i>	598 a	Petrus de Waghenare <i>Ord. Præmonstr.</i>	800 c
Pentagorus <i>persecutor</i>	433 f	Petrus Vasæus <i>Presb. Confessarius B. Ferd.</i>	560 d
† Perfectus, <i>Presbyter Martyr</i>	324 f	Petrus Eremita <i>Augustinianus</i>	367 f
† Pergentina, <i>soror SS. Pergent. et Laurent. Martyrum</i>	271 f	Petrus Eremita <i>santis Avellanæ</i>	5 c
† Pergentinus <i>Martyr</i>	417 f	Petrus Chambonus <i>Ord. Minor.</i>	607 c
† Petrocus <i>Eremita</i>	155 a	Petrus Quartus <i>Ord. Minor.</i>	607 e
† Petronax, <i>Abbas Cassionensis</i>	313 c	Petrus Valescus <i>Ord. Minor.</i>	607 e
† Petronilla <i>Virgo</i>	154	Petrus Allemand <i>Soc. Jesu</i>	121 e
Petronilla, <i>Regina Aragonum</i>	4 d	Petrus Richart <i>Soc. Jesu</i>	487 b
Petronilla, <i>Castri-Caroli Abbatissa</i>	109 e	Petrus de Troyen <i>Soc. Jesu</i>	82 c
Petronus, <i>Episcopus Larineusis</i>	690 a	Petrus Abailardus <i>Hæreticus</i>	803 d e f
† Petrus <i>Apostolus</i>	336 a	Petrus Paulus Rubenius, <i>Pictor Antwerp.</i>	931 c
Petrus Aloysius Caraffa <i>Cardinalis</i>	252 c, 607 e	Philadelphus <i>Episcopus Byzantinus</i>	429 f
Petrus, <i>Presbyter Cardinalis</i>	948 b	Philibertus, <i>Cardinalis S. Lucie</i>	767 c
† Petrus Luxemburgius <i>Cardinal.</i>	831 e	Philibertus Poissenotus <i>Præp. S. Morandi</i>	337 e
Petrus de Thureyo, <i>Cardin. legatus S. R. E.</i>	649 e	Philibertus I, <i>Dux Sabaudie</i>	654 a
Petrus, <i>Patriarcha Hierosolymitan.</i>	667 c	Philibertus, <i>Arausie Princeps</i>	439 d
Petrus, <i>Episcopus Confessor</i>	385 e	Philippa <i>Regina Lusitanie</i>	554 f
Petrus Emanuel <i>Episcopus</i>	366 a	† Philippus <i>Apostolus</i>	252 c, 610 d e
Petrus Auxillon <i>Episcopus</i>	282 c	Philippus I, <i>Princeps Belgii</i>	967 c
Petrus Paulus Medices, <i>Episc. Alifanus</i>	284 a	Philippus II, <i>Rex Hispaniarum</i>	941 e
† Petrus, <i>Episc. Anagniniensis</i>	203 c	Philippus III, <i>Hispaniarum Rex</i>	248 b
Petrus, <i>Episc. Arborensis</i>	368 b	Philippus I, <i>Rex Francie</i>	355 c, 684 b
Petrus, <i>Episcopus Burgensis</i>	335 f	Philippus, <i>Swæviæ Dux, Imperator</i>	691 c d
Petrus Salpensis, <i>Episc. Theatinus</i>	116 d e	Philippus Guilielmus, <i>Princ. Aur.</i>	858 f, 972 c
Petrus, <i>Episcopus Cameracensis</i>	630 a	Philippus Boncompagnius <i>Cardin.</i>	798 d, 858 b
Petrus, <i>Episcopus Concordiensis</i>	919 d	Philippus Heynsberg, <i>Episcopus Colon.</i>	947 c
Petrus, <i>Episcopus Derthonensis</i>	777 e	Philippus Archintus <i>Episc. Comensis</i>	444 e
Petrus, <i>Episcopus Navicensis</i>	224 f	Philippus <i>Episcopus Salernitanus</i>	335 f
Petrus, <i>Episcopus Novæ-civitatis</i>	336 c	Philippus Christoph. <i>Elect. Trevirensis</i>	97 b
Petrus, <i>Episcopus Ostunensis</i>	336 c	Philippus Fredericus <i>Ep. Viennensis</i>	441 f
Petrus, <i>Episcopus Ravennatensis</i>	246 b	Philippus Breiner <i>Episc. Viennensis</i>	625 f
† Petrus, <i>Episcopus Tarentas.</i>	919 d	Philippus Mala Bayla <i>Ord. Cisterc.</i>	133 b
Petrus, <i>Episcopus Tiferuensis</i>	643 d, 690 d	Philippus Lang de Langefels <i>Præp. S. Morandi</i>	339 f
Petrus, <i>Episcopus Tirasonensis</i>	57 a	Philippus Boonen <i>Prior Ord. Cisterc.</i>	895 a
Petrus, <i>Episcopus Tirasonensis</i>	336 a	† Philippus <i>Presb. apud Cæsaream Palestinæ</i>	6 c
Petrus Ant. de Grandimonte, <i>Episcopus Vesontionensis</i>	676 f, 690 f	Philippus Firmanus <i>Ord. Apostolin.</i>	549 e
Petrus a Bauma, <i>Episcopus Vesontionen.</i>	696 b	Philippus Sergeorgii, <i>Provincialis Minor.</i>	360 c
Petrus, <i>Aragonie Rex</i>	764 e	Philippus Taisne <i>Societ. Jesu</i>	489 d
Petrus, <i>infans Lusitanie</i>	556 a	Philippus Savate <i>Canonicus Iprensis</i>	628 a
Petrus, <i>Princeps et Regens Lusitanie</i>	566 e	Piligrinus <i>Episc. Coloniensis</i>	532 a
Petrus Arragonius <i>filius Jacobi II</i>	410 e	Pinzanus de Soldoneriis <i>Can. Aquileiensis</i>	767 b
Petrus de Crempa <i>Præfectus Sendomir.</i>	258 c	† Pipio <i>Levita</i>	368 b
Petrus de Dacia <i>Princeps Polonus</i>	630 c	Pippinus <i>Heristallius</i>	681 a
† Petrus de Nolasco	802 f	Pipinus <i>Rex Francie</i>	452 a, 465 d, 479 c, 480 a b
† Petrus de Alcantara <i>Ord. Minor.</i>	203 c	Pippinus Gibbosus	174 a
Petrus Ab. S. Andreæ <i>Brug.</i>	488 b	† Piranus	392 c
Petrus Venerabilis Ab. <i>Cluniacensis</i>	686 e	† Placidus	207 b
Petrus Alix, <i>Abbas S. Pauli</i>	676 f	† Pœmen <i>sen Pastor Anachor.</i>	607 e
Petrus de Torrecilla, <i>Ab. Onniensis</i>	120 d	† Polycarpus	385 a
Petrus Breem, <i>Ab. Præmonstr. Antu.</i>	936 d	† Polycarpus <i>socius S. Clari</i>	8 c 11 d
Petrus Mans, <i>Ab. 31 Tongerl. Præmonstr.</i>	958 e	Polycarpus de Hertoghe <i>Ord. Præm.</i>	800 c
Petrus Ab. 11 <i>Tongerl. Præmonstr.</i>	957 f	Pontio <i>Episcopus Bellicensis</i>	686 d
Petrus van Biggenkerke, <i>Ab. Middelb. Præm.</i>	962 f	Pontius Hugo IV <i>Episc. Vesont.</i>	685 f
Petrus van Dam, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	964 a	† Pontius <i>Diaconus</i>	264 b
Petrus Hoeck, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	964 a	Pontius <i>Episcopus Palentinus</i>	106 c
Petrus vanden Damme <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	965 b	Pontius Abbas <i>Cluniacensis</i>	334 e, 696 c
Petrus Vander Capelle, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	969 c	Poppo Bajuarus <i>Patriarcha Aquileiensis</i>	373 b
Petrus Matthæus Venantius <i>S. Silvestri de monte-silasio</i>	359 d	Poppo <i>Episcopus Brixienis</i>	373 c
Petrus S. Roberti <i>Ab. discipulus</i>	5 d	† Poppo <i>Episc. Sleswicensis</i>	104 d, 527 f
Petrus Verne <i>Soc. Jesu</i>	634 b	Poppo <i>Episc. Trevirensis</i>	85 a, 525 d
Petrus Legatus <i>S. R. E.</i>	654 d	† Poppo Abbas <i>Stabulensis</i>	500 e, 528 a
Petrus Gauraudus <i>Præpos. S. Morandi</i>	337 e	Poppo Abbas <i>Vultensis</i>	529 f
Petrus Garre de Cæciliis <i>Præpos. S. Morandi</i>	339 e	Porcellianorum <i>Familia nobilis</i>	771 d
		† Porphyrius <i>Martyr soc. Pamphili</i>	60 e
		Porphyrius <i>Prætor, persecutor</i>	617 a
		Portia Cigala <i>Dux de Cardinate</i>	43 c
		† Potentianus <i>Martyr</i>	744 c
		† Præcordius <i>Confessor</i>	410 a
		Præjectus	

† Præjectus <i>Episc. Claromont.</i>	315 e	Reginaldus ab Ursunia, <i>Ordin. Min.</i>	410 f
Præmodus <i>Comes</i>	663 b	Reginbaldus, <i>servus Ralloici</i>	178 a
† Primianus <i>Martyr</i>	329 b	Reginoldus, <i>Episcopus Rubilonensis</i>	904 c
† Primus <i>Martyr</i>	543 c	† Regulus, <i>Reliq. S. Andreæ in Scotiam transtu-</i>	7 a
† Primus seu Ephrimus <i>Ep. Alexand.</i>	611 a	lit	
† Principius <i>Episcopus</i>	7 a	† Regulus <i>Martyr</i>	431 d
Priscus <i>Episcopus Lugdunensis</i>	675 c	Reifridus, <i>Præp. S. Mariæ Brug.</i>	487 e
† Probatius <i>Presbyter Novigenti</i>	4 a	Reinerus, <i>Ab. 15 Tongert. Præmonstrat.</i>	958 a
Probus <i>Imperator</i>	376 f	Reinholdus, <i>Episcopus Haldenburg.</i>	533 c
† Probus <i>Martyr</i>	68 b	† Relindis <i>Virgo</i>	199 e
Probus <i>frater S. Metrophanis Ep. CP.</i>	376 f	† Rembertus <i>Episcopus</i>	227 f
Probus <i>Episcopus Formianus</i>	212 c	Renaudus, <i>Abbas Balernensis</i>	698 a
† Procopius <i>Abbas in Bohemia</i>	155 n, 368 b	† Remigius <i>Episcopus</i>	288 f
† Proculus <i>Martyr</i>	410 c, 606 c	Remigius, <i>Episcopus Lugdunensis</i>	674 b
† Proculus <i>Episcopus Interamn. M.</i>	7 d, 49 c	Renata <i>Austriaca, Reg. Polon. et Sueciæ</i>	265 b
† Proculus, <i>Episcopus Veronensis</i>	368 f, 631 e	Renatus <i>Andegavensis, Rex Siciliae</i>	631 e
Proculus <i>Episcopus Turonensis</i>	289 c	Retharius, <i>Episcopus Paderbornensis</i>	505 a f
Promotus, <i>Consularis Tusciae</i>	37 c	Retto, <i>idolum</i>	490 c
Prosper <i>Moriconi, Præmonstrat. Ord.</i>	881 a	† Reverianus, <i>Episcopus Martyr</i>	267 c
Protadius <i>Episcopus Vesontionensis</i>	669 d	Reynerus de Aerschot, <i>Ab. Everbod. Præm.</i>	947 d
Protasius, <i>Episcopus Confessor</i>	697 d	† Richardus <i>Abbas</i>	618 b
† Protus <i>Martyr</i>	199 f, 201 f	† Richardus <i>Rex</i>	320 c
† Provinus, <i>Episcopus Comensis</i>	410 b	Richardus II, <i>Dux Normanniæ</i>	89 e
Pyrrhus <i>Episcopus</i>	153 c	Richardus III, <i>Dux Normoniæ</i>	89 f
Q			
Queban, <i>uxor Gralloni Reg. Britonum</i>	82 d	Richardus, <i>Comes Montis falconis</i>	690 e
† Quirinus <i>Episcopus Lauvrec.</i>	365 f	Richardus <i>Episcopus Andriensis</i>	246 c
Quintinus <i>Menart, Ep. Vesontion.</i>	696 a	Richardus a Woltrats <i>Episcopus Trevir.</i>	103 f
† Quintus <i>Episcopus Theatinus</i>	629 c	Richardus <i>Ab. S. Vitoni</i>	89 d, 528 a
† Quiriacus <i>Martyr</i>	404 a	Richardus <i>Ab. Floreffix Præmonstr.</i>	839 f
† Quirilla <i>Martyr Virgo</i>	624 e	Richardus, <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i>	931 e
† Quirinus <i>Episcopus Siscitanus</i>	366 a	Richardus <i>Rosbel</i>	263 c
† Quirinus <i>cujus Corpus Tibure</i>	410 c	† Richarius <i>Presbyter</i>	262 d
† Quirinus <i>Martyr</i>	369 b	Richarius, <i>Ab. S. Mauriti Magdeburg.</i>	903 b
† Quirinus <i>Tergeseanus Martyr</i>	366 a	Richbodus <i>Abbas</i>	174 a
R			
Rabanus <i>Ep. Mogunt. Ab. Fuld.</i>	449 a, 469 c	Ritbertus, <i>Abbas S. Angendi</i>	681 e
Radulfus, <i>Episcopus Basileensis</i>	686 a	Rizardus de Camino <i>Nobilis</i>	771 c
Radulphus, <i>Episcopus Turonensis</i>	295 d	† Robertus	252 c
Ragnemodus, <i>Episcopus Parisiensis</i>	700 d	Robertus <i>Rex Franciæ</i>	802 b
Raimbertus, <i>Abbas S. Clement. Confessor.</i>	434 b	Robertus <i>Rex Siciliae</i>	764 c
† Ramfredus, <i>socius S. Clari</i>	12 b	Robertus <i>Episc. Corisopitensis</i>	81 b
Ramprettus, <i>Marchio Thusciae</i>	438 b	Robertus <i>Rhodus Episc. Orcadum</i>	749 b
Ranimirus, <i>filius Sanctii Hispaniarum Reg.</i>	106 f	Robertus <i>Dux Normanniæ</i>	89 c
† Rannulfus, <i>socius S. Clari</i>	12 b	Robertus <i>Comes Flandriæ</i>	833 d
Raobardus, <i>Episcopus Moguntinus</i>	465 e	Robertus <i>Ibriensis, maritus Hildeburgis</i>	354 a
Raphael, <i>Abbas Audenburg.</i>	488 b	Robertus <i>ex Ab. Gemmetie. Ep. Lond. et Cant.</i>	392 b
Raphael <i>Maflæus, Volaterran. I. V. Doctor</i>	440 c	† Robertus de Abrissello	43 f
Raso de Gavere, <i>Dom. de Lidekerche et Bredæ</i>	924 d	† Robertus <i>Fundator et Ab. Casæ-Dei</i>	43 c, 643 f
Ratbertus <i>Abbas</i>	163 c	Robertus <i>Ab. 8 Everbod. Præmoastr.</i>	947 c
Ratbodus, <i>Rex Frisiæ</i>	447 b, 456 d	Robertus, <i>filius Hildeburgis</i>	354 b
Rathisus, <i>Rex Longobardorum</i>	154 c	Robertus de Monte	27 f
Ratgarius, <i>Abbas Fuldensis</i>	451 e, 482 e	Rodalagus, <i>servus Adalgisi</i>	218 e
Ratlaicus <i>Abbas</i>	174 f	Rodericus <i>Ep. Calaguritanus et Nacharensis</i>	257 d
Ratlaicus, <i>Secretarius Eginhardi</i>	178 c	Rudericus da Cunia <i>Ep. Portuensis</i>	283 a, 787 a
Raymbaldus, <i>Prior Bellifontis</i>	688 e	Rodulphus, <i>Rex Franciæ</i>	9 d
† Raymundus a Pennafort, <i>Ordin. Prædicat.</i>	3 c	Rodulfus, <i>Rex Burgundiæ</i>	682 f
Raymundus de la Martonie, <i>Ep. Lemovic.</i>	9 b	Rodolphus III, <i>Rex Burgundiæ</i>	404 b
Raymundus Cardona, <i>Dux exercitus Papalis</i>	759 f	Rodulfus, <i>Ab. S. Trudonis sec. 12</i>	946 a
Raymundus, <i>Comes Allobrogum</i>	685 c	Rodzella, <i>decanus Sendom.</i>	9 f
Raymundus, <i>Comes Bigorritanus</i>	499 d	Rogierius <i>utriusque Siciliae Rex</i>	246 a, 546 c
Raymundus, <i>Comes Claromontanus</i>	416 f	Rogierius <i>Comes</i>	284 e
Raymundus Raphael, <i>Vicar. Vutemeliën.</i>	138 a	Rogierius <i>Ep. Severinensis</i>	336 a
Raynaldus, <i>Comes Burgundiæ</i>	686 e	Rogierius <i>Ep. Volaterranus</i>	441 f
Raynaldus, <i>Episcopus Bellicensis</i>	690 d	Rogierius <i>Prior de Bomine</i>	392 a
Raynodis, <i>uxor Humberti Dom. Medullen.</i>	685 b	Rollandus de Dinant <i>Justitiarius Britannia</i>	392 a
Redemptus <i>Episcopus</i>	229 c	Romanus <i>Leucapenus Imperator CP.</i>	302 e
† Redicundis, seu Wedigundis <i>Virgo</i>	625 c	† Romanus <i>Martyr</i>	153 c
		Rumanus <i>Ep. Fesulanus</i>	733 a
		† Romanus <i>Monachus</i>	634 b
		† Romedius <i>Confessor</i>	7 a
		† Romualdus <i>Abbas</i>	500 f
		† Romulus <i>Episcopus</i>	265 b
		Ronauus	

INDEX HISTORICUS

Romanus Sixtus Britto	81 c	+ Secundianus <i>Mortyr</i>	81 a
Romanus <i>Scotus</i>	81 c	+ Secundina <i>Virgo Martyr</i>	331 a
Robertus <i>Montreal Ab. Epternacensis</i>	102 c	+ Secundinus <i>Martyr</i>	51 b
Rosalia de Thomaso, Caro et Traina	366 d	Secundinus <i>Episcopus Lugdunensis</i>	675 b, 687 d
Rostangnus <i>Ep. Neopatonensis</i>	336 c	+ Secundus <i>Martyr</i>	4 a
Robertus <i>Ep. Moguntinus</i>	915 c	Segerus <i>Monachus Hemmerod.</i>	410 e
Robertus <i>Dux Burgundiæ</i>	683 e	Seiffridus <i>Abbas S. Vincentii</i>	850 d
Rothais, soror Caroli Magni	452 a	+ Selencus <i>Martyr socius Pamphili</i>	60 e
Rothardus <i>Episcopus Paderbornensis</i>	502 b	+ Senator <i>Martyr</i>	396 f
Rothardus <i>Episc. Snessionensis</i>	675 e	+ Senator <i>Episcopus Veronensis</i>	396 f
Rotharius <i>Rex Longobardorum</i>	738 e	+ Senator <i>Episcopus Mediolanensis</i>	396 f
Rotildis, mater Hetti <i>Episcopi</i>	174 a	+ Sennen <i>Martyr</i>	201 e
Rotmundus <i>Episcopus Aduensis</i>	674 c	Sennocus <i>Episc. Elusatum</i>	697 d
Rotruda <i>Monialis</i>	154 c	Serenus, <i>Judex Romæ, persecutor</i>	166 b, 624 b
+ Rubianus <i>Episcopus</i>	302 e	+ Sergius <i>Episcopus</i>	284 c
Rubinus <i>Mirtilli Ord. Min.</i>	154 f	Seridus <i>Abbas</i>	583 a
Rudericus Gometius de Silva, <i>Commendator Nudarensis</i>	559 d	+ Serotinus <i>Martyr</i>	744 c
Rudolfus, Comes <i>Habsburgensis</i>	878 d	+ Servatius <i>Patron. Trajectensis</i>	199 c, 325 f, 848 c
Rudolfus <i>Imperator</i>	223 e	Servatius, <i>Princeps de Lülekercke</i>	924 c
Rudolfus II <i>Imperator</i>	859 a	Servatius Vaes, <i>Ab. 35 Everbod. Præm.</i>	948 f
Rudolfus <i>Cæsar</i>	339 f	+ Servilianus <i>Martyr</i>	397 a
Rudolfus <i>Rex Burgundionum</i>	902 d	+ Severa <i>Martyr</i>	410 a
Rudolfus III <i>Rex Burgundiæ</i>	224 e	Severa <i>Comitissa Arvernæ</i>	497 d
Rudolfus II <i>Rex Arelatensis</i>	224 e	+ Severinus <i>Episcopus Coloniensis</i>	411 f
Rudolfus <i>Episcopus Basileensis</i>	334 f	+ Severinus <i>Episcopus Theatinus</i>	630 a
Rudolfus <i>Episcopus Eugubinus</i>	6 c	+ Severinus <i>Abbas Agounensis</i>	745 e
Rudolfus II <i>Episcopus Basileensis</i>	340 b	+ Severus, socius <i>S. Clari Episcopi</i>	8 c, 11 e
Rudolfus Sbrajavacca, <i>Centurio</i>	864 a	Severus <i>Imperator</i>	159 c
+ Rufina <i>Martyr</i>	366 b	+ Severus <i>Presbyter Viennensis</i>	500 e
+ Rufinus <i>Martyr</i>	6 e	+ Severus <i>Miles</i>	74 a
Rufinus <i>Monachus</i>	292 f	Severus <i>Episc. Milevitanus</i>	389 d
Rufus <i>Episcopus Octodorensis</i>	663 a	Sfortia <i>Cardinalis</i>	43 c
Rogerius, Comes <i>Culubrix et Siciliæ</i>	20* f	Siagrius <i>Episcopus Aduensis</i>	705 c
Rugierorum <i>Familia</i>	134 c	+ Siardi <i>Ab. Reliquiæ Tongerloæ</i>	959 e
Rukerus <i>Episc. Magdeburgensis</i>	913 e	Sibertus <i>Episc. Mindonensis</i>	540 b
+ Rupertus <i>Episcopus Salzburgensis</i>	462 e	Sibertus, <i>Ab. 3 Everbod. Præm.</i>	947 b
Russo, <i>Presb. Primicerius Traneusis</i>	245 b	Sybillia <i>Palmensis Abbotissa</i>	686 f
Rusticus <i>Episcopus Farsulanus</i>	739 f	Sichelinus <i>Episcopus Florentinus</i>	904 c
Rusticus <i>Præfectus Urbis persecutor</i>	18 b e d	+ Sidonius <i>Apolinaris Episc. Arvernorum</i>	75 b
+ Rutganguus <i>Episcopus Metensis</i>	468 c	Sigefridus <i>Episc. Moguntinus</i>	130 d, 909 b
S			
+ Sabina	843 f	Sigehardus <i>Abbas Abdinghoffensis</i>	540 d
+ Sabinus <i>Martyr, an etiam Episcopus</i>	12 b, 14 b	Sigerius, <i>Ab. Præmonstr. Antwerp.</i>	934 b
Sagittarius de gestis <i>S. Norberti</i>	38* b	Sigibertus <i>Episcopus Mindensis</i>	533 b
Saguinus <i>Ep. Matisconensis</i>	694 e	Sigifridus de Eppenstein <i>Ep. Moguntinus</i>	917 f
Salamon <i>Abbas</i>	584 c	Sigifridus <i>Episcopus Monasteriensis</i>	533 b
Salamon de Grincis <i>Archipresb. Albensis</i>	140 b	+ Sigifridus, filius <i>Ottonis Imp.</i>	902 e
Salomon, <i>Ab. 8 Timgert. Præmonstr.</i>	957 f	Sigefridus <i>Ab. S. Joan, Bapt. Magdeburg.</i>	941 f
+ Salvius <i>Ep. Ambianensis</i>	730 d	Sigifridus <i>Ab. novæ Corbeix</i>	915 d
Salustius, <i>Ep. Hierosolymorum</i>	582 f	+ Sigismundus, <i>Burgundionum Rex</i>	663 a
Salutius, <i>Ep. Rubensis</i>	250 f	Sigismundus, <i>Landgravius Alsatiæ</i>	337 e
+ Sampson, <i>Ep. Thraetinus</i>	630 a	Sigismundus <i>Kohel, Ab. Lucensis</i>	799 e
+ Sampson <i>Episcopus</i>	393 f	+ Silaus <i>Episcopus</i>	405 f
+ Samuel <i>Propheta</i>	263 f	Silvanus <i>Abbas</i>	154 d
+ Samuel M. socius <i>Pamphili</i>	60 e	Sivanus <i>Comes, persecutor</i>	268 b d
Sancius <i>Rex Aragoniæ</i>	104 c, 105 e, 107 b, 108 b	+ Silvester <i>Episcopus Vesontionensis</i>	440 b, 669 d
Sancius <i>Comes, Dominus Castellæ</i>	105 e	Silvester <i>Gilius, Decanus Lucensis</i>	325 c
Sapaudus <i>Ep. Arelatensis</i>	675 b	Simon <i>Episcopus Tirenensis</i>	992 d
+ Saturninus	284 b, 647 f	Simon II, <i>Lothoringiæ Dux</i>	692 c
Saturninus <i>Ep. Tolosanus</i>	697 c	Simon <i>Episcopus</i>	227 b
+ Savinianus <i>Martyr</i>	744 c	Simon, <i>Abbas S. Bertini</i>	851 d
+ Savinianus <i>Ab. Menotensis</i>	496 f	Simon de Marano, <i>Can. Utinensis</i>	785 e
+ Scariola <i>Virgo</i>	607 a	Simon, <i>Eremita Camaldulensis</i>	362 c
+ Scea, <i>Virgo Martyr</i>	612 a	Simon de Morosana <i>Ord. Apostolin.</i>	548 e
Sceumenus <i>Ep. Aucensis et Burgensis</i>	116 e	+ Simplicianus, <i>Episc. Mediolanensis</i>	634 c
+ Scholastica	417 a	+ Simplicius <i>Episcopus Verbonensis</i>	391 b
Scipio Valembertus <i>Vic. Gen. montis Regalis</i>	143 f	Simplicius <i>Judex, persecutor.</i>	613 a
+ Sebastianus <i>Mortyr</i>	201 c, 375 b	+ Sindulfus <i>Confessor</i>	264 a
+ Secundianus et Socii	34 e et seqq.	+ Sindulfus <i>Episcopus</i>	264 a
		Singulfus <i>Abbas</i>	740 c
		+ Sisinnius <i>Martyr</i>	4 c
		Slepu <i>Episcopus</i>	228 e
		+ Sophia <i>Virgo Martyr</i>	624 e
		Sophia <i>Principissa Moscoviæ</i>	131 f
		Sophia	

Sophia, uxor Ludovici Com. Ferretensis	334 c	Theobaldus, Princeps Turingiæ	459 f
† Soter Martyr Virgo	624 e	Theobaldus, Comes Blesensis	829 f, 853 c
† Spes Episcopus Spoletinus	72 e, 74 d	Theobaldus, Comes de Rubeomonte	692 a
† Stachys Episc. Byzantinus	385 c, 387 a, 429 e	† Theobaldus Abbas Vauquadræ	6 d
Stanislaus de Horzis Ord. Minor.	410 f	Theobaldus, Ab. Pontisarcensis	353 b
Stanislaus Posnaniensis Carmelita	455 f	Theoctistus Ep. Andrianaopol.	355 f
Stanislaus Casimiritanus	410 f	† Theocus Presbyter Noviom.	5 a
† Stapinus Episcopus	82 f	Theodebertus R. Austrasiorum	289 f
Stephania Allobrogum Comitissa	685 c	Theodebertus filius Childerici R.	704 f
† Stephanus Protomartyr	669 b	† Theodechildis Regina	263 e, 285 d
† Stephanus Martyr	606 b	Theodelinda Reg. Longobardorum	738 b
Stephanus Card. S. Adriani	767 c	Theodefridus Ab. Corbeiensis	219 c
Stephanus Episcopus Bellicensis	669 f, 682 a	† Theodemirus Ab. Miciacensis	291 d, 294 f
Stephanus de Burgundia Ep. Vesont.	691 a	† Theodora Imperatrix	746 c, 748 c
Stephanus de Mercolio Ep. Claromont.	751 a	Theodoricus Rex Ostrogothorum	441 a, 633 d
Stephanus Meten. Ep. sec. 12	946 a	Theodoricus Chlodovei R. filius 72 a, 287 b, 289 a	
Stephanus Abbas Cusæ-Dei	687 a	Theodoricus Rex Francorum 285 e, 675 a, 681 a	
† Stephanus Ab. Cisterciensis	852 d	Theodoricus filius Childerici	704 f
Stephanus de Ciconis Ab. S. Pauli	687 a	Theodoricus, Comes Montis beliardii	690 e
Stephanus Ab. S. Clementis Conf.	434 b	Theodoricus Episcopus Basileensis	683 e
Stephanus Comes Blesensis	854 c	Theodoricus Episc. Metensis	526 b
Stephanus Comes Burgundiæ	686 e	Theodoricus Episcopus Sudeusis	695 b
Stephanus de Burgundia, Com. filius	695 c	Theodoricus II Episc. Trevirensis	917 e
Stephanus Eremita Augustin.	55 b	Theodoricus Episc. Vesontionensis	669 e
Stephanus Rubeus Diac. Albensis	139 b, 140 a	Theodoricus II de Monte Falcone Episcopus Vesontionensis	690 e
Stephanus de Nuce Capellanus Alben.	138 f	Theodoricus Magnus Ep. Firdunensis	123 c
Stephanus Monachus	367 c	Theodoricus Marchio	905 f
Stephanus minister S. Symeonis Recl.	90 e	Theodoricus frater B. Meinwerici	504 b
Stephanus Pighius Soc. Jesu	815 e	† Theodoricus, discipulus S. Remigii	848 e
Stephanus Weberus Misiensis Ep.	476 f	Theodorus Abbas Onniensis	115 d
Steppo, Ab. 2 Everbod. Præmon.	947 b	Theodoricus ab Haren, Ab. 25 Tongerl. Præm.	958 c
Stauratus Episcopus Astensis	135 d		
† Stratonica Martyr	32 f	† Theodorus Megalomartyr	585 d
† Stratonicus Martyr Singiduni	3 c	† Theodorus Tyro Martyr	585 d
† Stratonicus Martyr	153 a	Theodorus Calliopas	215 c d
Striffo daemon	490 b	† Theodorus Monachus M.	76 f
† Stremonius	54 c	† Theodorus Studita	587 c d
Stunius vel Sturmius Ab. Fuldensis	474 e	Theodorus Alexendes Dux Mosch.	131 f
Sugerius Ab. S. Dionysii Paris.	854 d	† Theodorus Ep. Bononiensis	77 e
† Sulpicius Martyr	397 a	Theodorus Ep. Lyciensis	236 d
† Suibertus Ep. Mimigardiford.	93 b	† Theodorus Ep. Octodorensis	663 a
Suitgerus Ep. Monasteriensis	510 c	Theodorus Ep. Sedunensis	662 f
† Sulpicius Episcopus	7 d	Theodorus Ep. Turonensis	289 c
† Superantius Martyr	27 f	† Theodorus Ep. Veronensis	391 b
† Susanna Matrona Martyr	411 a, 614 f	Theodorus Verbræken, Ab. 38 Tongerl. Præm.	959 f
† Symeonis Reclusi inventor	972 e	Theodosius Senior Imperator	390 e
Symon Episcopus	228 c	Theodosius Junior Imperator	390 e
† Symphorianus Martyr	40 a	Theodovaldus, filius Chlodomeris	289 a
Syneceticus socius Athanasii Thaum.	319 b	Theodulfus Ab. Electis Cenomanensis	699 b
† Syrus Ep. Theatinus	629 f	Theodulfus Episcopus	228 e

T

Tagmo Episcopus Magdeburg.	848 d, 908 d	† Theodulus M. socius Pamphili	60 e
Tanchelinus vel Tanchelmus Hæret.	830 f, 973 a	† Theophanes Hegamenus	394 e
Tankerodus Ord. Præmonst.	607 a	† Theophanes Graptus Confessor	609 f
Tasia Monialis	154 c	Theophylactus Nomenclator	182 e
† Tatianus Diaconus Martyr	537 f	Theophilus Imperator	394 e, 748 c
Taudulphus Episc. Succionensis	675 d	† Theopiste Virgo Martyr	624 e
† Taurinus Episcopus Ebroidensis	355 d	Theothardus Diac. Einhardi	195 d
† Tecla Virgo Angla	468 a	† Theotonius Ep. Brigantinus	207 f
Tendemaudus Comes	663 d	† Thesidius Martyr	438 c
Tendurus Rex Britannia	393 b	† Thiagrimus Episcopus	229 b
Teniers (Chrysostomus) abbas S. Michaelis Antuerpiæ	26 * e	Thiedericus Ep. Metensis	511 c
Tergemini Lingonenses	262 a	Thiedericus Bonus de Are Episcopus Monasteriensis	510 d, 524 b
Ternatius Episc. Vesontionensis	669 e	Thiedericus Ep. Paderborn.	503 f
† Tertullinus Martyr	619 c f	Thiedericus Comer, frater B. Meinwerici	523 e
Tetradius Episc. Vesontionensis	669 b	Thiemmo Ep. Mersburg.	526 b
Tetricus, Tyrannus victus ob Aureliano Imp.	39 c	Thietmarus Episc. Brandenburg.	913 a
Teupertus Episcopus Feltrensis	904 c	Thietmarus Ep. Osnabury.	507 a, 514 c, 524 b, 533 c
Theatinus Episcopus Scytharum	505 b	Thietmarus, frater Ducis Saxonie	520 b, 528 f
Theobaldus de Rubeomonte, Ep. Vesont.	695 f	† Thomas Apostolus	264 d

Thomas

INDEX HISTORICUS

† Thomas <i>Martyr</i>	264 d	Valerius <i>Consularis</i>	616 a
† Thomas <i>Ep. Cantuariensis M.</i>	314 c	Valerius de Zanis <i>Comes</i>	80 a
Thomas <i>Patriarcha CP.</i>	692 e	Valterus <i>Patriarcha Aquileiensis</i>	768 c
Thomas <i>Comes Sabaudia</i>	691 a	Varus <i>Dux Romanorum</i>	815 e
Thomas de Regibus <i>Can. Albensis</i>	140 b	† Venantius <i>Martyr</i>	208 c
Thomas Aquinas <i>Martyr</i>	607 c	† Venantius, <i>frater S. Honorati Arelat.</i>	75 b, 76 d
Thomes de Argentolio	154 d	† Venerandus <i>Martyr</i>	4 b
Thomas Agnellus <i>Caput rebellum Neapoli</i>	834 a	† Venerandus <i>Ep. Claromontanus</i>	424 e
† Thyrsus, <i>Discipulus S. Polycarpi</i>	41 d	† Ventura <i>Crucifer</i>	356 b
Tibaldus, <i>Ab. Præmonstr. Antu.</i>	931 e	Veremundus <i>Legionensis Comes</i>	109 d
† Tiburtius <i>Martyr</i>	166 c, 201 f, 660 f	† Verianus <i>Martyr</i>	43 b, 51 b
Tiburtius <i>Consiliarius Decii</i>	266 b	Verus <i>Episcopus Viennensis</i>	71 a
Tigridia <i>Abbatissa Onniensis</i>	104 c, 105 f	† Viator <i>Martyr</i>	665 f, 668 d
Timotheus <i>Ep. Posnaniensis</i>	907 d	† Viator <i>Episcopus Brixienis</i>	308 f
† Timotheus <i>Presbyter</i>	28 a	Viator <i>Monachus</i>	292 f
Tircanus <i>Tyrannus persecutor</i>	426 c f	† Vibianus <i>Episc. Santonensis</i>	606 a
† Titus <i>Episcopus Byzantinus</i>	383 c	† Victor <i>Martyr</i>	157 d
† Tobinus, <i>Tobias Junior</i>	326 b	† Victor <i>Martyr</i>	207 f
† Torellus <i>Abbas</i>	109 e	† Victor <i>Martyr</i>	440 f
Totilas <i>Rex Gothorum</i>	49 a 77 f, 431 b	† Victor <i>Martyr</i>	606 b
Tranquilla, <i>mater S. Genesii</i>	497 b	† Victor <i>Martyr</i>	809 c
† Trans <i>Eremita</i>	153 e	Victoria <i>mater S. Guolterii</i>	397 f
Tinsimundus <i>Rex Gothorum</i>	441 a	† Victorinus	417 d
† Trephanus <i>Confessor</i>	262 b	Victorius <i>Ep. Gratianopolitanus</i>	663 b
Trincius de Trinciis <i>Dam. Fulgini</i>	615 e	† Vigianus <i>Episcopus Brachinensis</i>	606 a
† Triphæna <i>Martyr</i>	366 d	Viglius <i>Daedius, Ab. Middelburg. Præm.</i>	963 c
† Triphonia <i>Virgo Martyr</i>	366 d	† Vincentius <i>Levita Martyr</i>	607 d, 613 f
Tristanus <i>Ludovici, Secret. Ep. Bracarenis</i>	282 e	† Vincentius <i>Martyr Agenni</i>	155 b
† Trophina <i>Martyr</i>	366 d	† Vincentius <i>Martyr Romæ</i>	4 d
† Trudpertus	93 b	† Vincentius <i>idem qui S. Juventius M. Romæ</i>	42 c
† Turrianus <i>Episcopus Dolensis</i>	400 a	† Vincentius <i>Lirinensis</i>	4 c
Turrianus <i>Bertrandus, Decanus Tutel.</i>	13 f	† Vincentius <i>Madelgarius Comes</i>	607 e
U		Vincentius <i>Ep. Bellicensis</i>	673 f
† Udalricus <i>Episc. Augustanus</i>	230 a, 368 b	Vincentius <i>Ep. Perusinus</i>	30 f
Udalricus <i>Dux Bohemæ</i>	513 b	Vincentius <i>Dethius Ep. Tranen. et Castren.</i>	246 c
Udalricus <i>Comes de Zile</i>	154 e	Vincentius <i>Presb. Romanus</i>	378 f
Udalricus <i>Anachoreta</i>	155 e	Vincentius <i>Orsus Comes</i>	49 e
Udalricus de Terna	13 * c	† Vindemialis <i>Episcopus</i>	4 b
Udo <i>Abbas S. Clementis Conf.</i>	434 b	Virgilius <i>Ep. Arelatensis</i>	675 b
† Ugo <i>Episcopus Valaterranus</i>	432 b	† Virianus <i>Martyr</i>	4 e
† Ugo <i>Episcopus</i>	440 f	† Virianus <i>Martyr</i>	26 d
Ugo <i>Episc. Cenomanensis</i>	699 c	Virianis <i>Presbyter</i>	71 d e
Ugolinus <i>Cardinalis</i>	363 b	† Vitalis <i>Martyr</i>	49 b
† Ulfardus <i>M. sacius S. Clari</i>	9 b	Vitalis <i>Ep. Vesontionensis</i>	675 c, 695 e
† Ulfardus <i>Confessor</i>	262 e	Vito <i>Presb. Rom. Legatus Silvestri in Nicæno</i>	378 f
† Ulfardus <i>Monachus</i>	293 b	† Vitonus	85 c
† Ultanus <i>Abbas Fossensis</i>	199 e	Vitus <i>Seipol, Ab. Strahoviensis</i>	812 e
† Ultanus <i>Confessor</i>	217 d	Vitus <i>Ab. Urspergensis</i>	901 f
Ulricus <i>Comes Ferretensis</i>	335 a	Viventiolus <i>Ep. Lugdun.</i>	673 c
Umbdennarus <i>Comes</i>	673 f	† Viventius <i>Martyr</i>	42 c
Unni <i>Episcopus Bremensis</i>	505 b	† Vivianus <i>Episcopus</i>	606 a
Unwanus <i>Ep. Breauensis</i>	510 a, 511 d, 524 b	Vivilo <i>Ep. Pataviensis</i>	460 f
Unwanus <i>Episcopus Paderbornensis</i>	503 f	Vizolon <i>Comes Viridunensis</i>	123 c
† Urbanus <i>Martyr</i>	660 f	Vladislaus <i>Dux Polonia</i>	630 e
† Urbanus <i>Episcopus Theatinus</i>	639 a	† Votus <i>Eremita</i>	104 c
Urbanus, <i>persecutor Christianorum</i>	60 f, 68 c	† Vulfrannus <i>Episcopus</i>	4 b
† Urbicius <i>Episcopus Claromont.</i>	417 d	W	
Urraca, <i>Regina Aragonia</i>	257 a	Wal Abbas <i>Corbeiensis</i>	526 d
Urraca <i>Comitissa</i>	105 f	† Walaricus <i>Abbas</i>	153 b
Ursus <i>Episcopus Rapallensis</i>	246 c	Walbertus <i>Dux Saxonia</i>	505 b
V		† Walbertus <i>Abbas Luxoviensis</i>	667 f
Valdalenus <i>Dux Burgundia</i>	676 c	Walcherius <i>Dominus Salinensis</i>	664 b
† Valentinus <i>Martyr</i>	80 d, 493 f	Walcherius II <i>Dominus Salinensis</i>	664 c
Valentinus <i>Presbyter</i>	5 c	Walcherius III <i>Dominus Salinensis</i>	664 c
Valentinus de Narnia <i>Ord. Min.</i>	607 a	Walcherius IV <i>Dominus Salinensis</i>	604 c
† Valeria <i>Martyr</i>	411 a	Waldalenus <i>Ab. Bezuensis</i>	607 e
Valerianus <i>Imperator</i>	36 f, 382 f	Walerannus, <i>Dux Lotharingia sec. 12</i>	946 b
† Valerianus <i>Martyr</i>	157 d	Walfredus <i>Abbas Thenoliensis</i>	31 * e
† Valerius	99 c	Walterus <i>Episcopus Tarnacensis</i>	486 e
Valerius an <i>Episc. Carcassonnensis ?</i>	11 * a	Waltherus II <i>Episc. Vesontionensis</i>	689 c
		Walterus de Stripen, <i>Ab. Præm. Antuerp.</i>	933 b
		Walterus Bak, <i>Ab. 20 Tongerl. Præm.</i>	958 a
		Walterus	

Walterus a Korsworm <i>Tongerloæ Admin.</i>	959 c	Willebrandus a Kirberg <i>Ep. Magdeburg.</i>	617 d
Walterus, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	961 f	† Willebadus <i>Episcopus</i>	228 c
Walterus de Wesemale, <i>Ab. 10 Everbod. Præm.</i>	947 c	Willesindus <i>Ep. Pampilonensis</i>	317 b
Walterus <i>Abbas S. Martini Ord. Præm.</i>	804 b	† Willibaldus <i>Ep. Aichstadiensis</i>	412 d, 461 d
Walterus, <i>Decanus S. Gereonis Colon.</i>	946 f	Willibertus <i>Ep. Coloniensis</i>	856 f
Walthernus <i>Monachus</i>	607 a	† Willibrordus <i>Episcopus</i>	447 b f, 470 f
† Waltmannus <i>Præm. Ab. Antwerp.</i>	839 f, 932 d	Willigisus <i>Ep. Moguntinus</i>	469 c, 507 a, 908 d
† Wandregisilus <i>Abbas</i>	730 f	Wilpertus, <i>Ab. 3 Tongerlo. Præmonstr.</i>	957 f
† Warinus <i>Abbas Corbeiensis</i>	229 a	Wiltinus, <i>filius Hildelburgis</i>	354 b
Warnerius <i>Episc. Lingonensis</i>	674 c	† Wimonoc <i>Episcopus</i>	229 a
Wayfarius <i>Dux Aquiloniæ</i>	687 f	Wimundus, <i>filius Witasii R. Mercia</i>	83 a
Wenceslaus, <i>Brabantia Dux</i>	957 d	Winandus a Geldria <i>Decanus Trajectensis</i>	190 d
† Wendelinus <i>Ab. Theologiensis</i>	123 b	Winhrechtus <i>Abbas</i>	454 e
Wenemar, <i>Ab. 7 Tongerl. Præm.</i>	957 f	Winfrit <i>vel Vinwart Presbyter</i>	467 a
Wernherus <i>Episc. Trevirensis</i>	85 b, 101 d	† Winibaldus <i>Presbyter</i>	412 d
† Wernherus <i>puer M.</i>	500 e	Wino <i>Abbas Helmwardeshusensis</i>	517 e, 542 b
Wernherus <i>Ep. Magdeburgensis</i>	913 c	Wintra <i>Abbas</i>	455 f
Wernerus de Halles, <i>Ab. 29 Tongerl. Præm.</i>	958 e	† Winwaleus <i>Abbas</i>	81 b
Wiegerus <i>Episcopus Verdensis</i>	524 e	Wipertus <i>Ep. Merseburgensis</i>	712 a
Wichardus <i>Geldria Præfectus</i>	831 b	Witlasius <i>Rex Merciorum</i>	83 a
Wichmannus <i>proavus B. Meinweri</i>	505 e	† Woizlava <i>soror B. Hroznata Præm.</i>	886 b
Wichmannus <i>Zulphanicus, Fund. Eltenæ</i>	505 c	† Wolfgangus <i>Ep. Ratisponensis</i>	908 f
† Widikindus <i>Dux Saxonum</i>	452 d, 490 e, 505 e	Wolfgangus <i>Ep. Consanguineus B. Meinweri.</i>	537 f
Wido <i>Episcopus Viennensis</i>	686 a	Wolfgangus <i>Ab. Abdinghoffensis</i>	528 e
Wido <i>Episcopus Portuensis</i>	905 c	Wolfgangus <i>Comes Palat. Rheni</i>	874 a
Wido <i>Comes Matisconensis</i>	686 b	Wolfardus <i>Abbas</i>	454 b
Wido <i>Monachus Cisterciensis</i>	851 a	Wotoloffus <i>Ep. Osnaburg.</i>	507 a
Widradus <i>Ab. Flaviniacensis</i>	687 c	† Wlfadus <i>Martyr</i>	6 e
Wifredus <i>Episc. Bononiensis</i>	731 a	† Wulfrannus <i>Ep. Senonensis</i>	730 f
Wigbertus <i>Ab. Fritistariensis</i>	479 f	Wungerus <i>Ep. Posnaniensis</i>	903 c
Wigerus <i>Episcopus Verdensis</i>	511 c	† Wunibaldus <i>Episcopus</i>	446 b
Wiggerus, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	964 f	Wunibaldus <i>Abbas</i>	479 e
Wiggo <i>nomen dæmonis</i>	190 b		
Wigmannus <i>Episc. Magdeburgensis</i>	914 b		
Wilericus <i>Episcopus Sedunensis</i>	686 a		
Wilhelmus de Gennep <i>Ep. Coloniensis</i>	809 d		
Willelhelmus <i>Episc. Mogunt.</i>	902 f, 916 a		
Wilhelmus <i>Episcopus Trajectensis</i>	834 b		
Wilhelmus <i>Episcopus Bellicensis</i>	688 f		
Wilhelmus <i>Episc. Sareptanus</i>	488 b		
Wilhelmus <i>Vienn. et Matiscon. Com.</i>	690 e		
Wilhelmus, <i>Com. Holl. Rex Rom.</i>	963 a		
Wilhelmus <i>Dux Bavarie</i>	946 f		
Wilhelmus <i>Com. Palatinus Rheni</i>	874 c		
Wilhelmus de Sabrano <i>Com. Forcalquerii</i>	664 c		
Walthernus <i>Abbas Corasia</i>	85 d		
Wilhelmus <i>Bruylocht, Ab. Antwerp. Præm.</i>	936 a		
Wilhelmus de Limpas, <i>Ab. Præm. Antwerp.</i>	935 e		
Wilhelmus de Bruxella <i>Ae. Præm. Antwerp.</i>	935 d		
Wilhelmus de Calstris <i>Ab. 14 Tongerl. Præm.</i>	957 f		
Wilhelmus de Comptich, <i>Ab. 22 Tongerl. Præm.</i>	958 a		
Wilhelmus vander Doese, <i>Ab. Middelb. Præm.</i>	964 b		
Wilhelmus Gerardyns, <i>Ab. Middelburg. Præm.</i>	964 e		
Wilhelmus Rothensis <i>Ord. Præmonstr.</i>	887 e		
† Willebadus <i>Majordomus M.</i>	964 b		

X. Y

Xarifius <i>Rex Fessæ</i>	578 a
† Ypolitus <i>Martyr</i>	642 d
Yvo <i>Abbas Cluniacensis</i>	695 a

Z

† Zacharias <i>Martyr</i>	235 f
† Zacharias <i>Presb. M. Viennen.</i>	973 a
Zacharias <i>Ep. Tuaciensis</i>	336 c
Zacharias <i>Monachus</i>	154
Zacharias <i>inclusus</i>	154 c
Zalabenzala <i>Maurus Tingis et Arsillæ Domia.</i>	559 c
Zanettus de Conciis <i>Canon. Utineus</i>	785 d
Zdenko Adalbertus <i>Princeps a Lobkowicz</i>	874 a
† Zenais <i>Martyr</i>	411 a
Zeno <i>Imperator</i>	411 e
Zeno <i>Episcopus Tyri</i>	428 f
† Zeno <i>Episc. Veronensis</i>	631 e
† Zeno <i>Episc. Theatinus</i>	629 f
† Zenobius <i>Episcopus</i>	366 b
† Zenobius <i>Ep. Florentinus</i>	438 c
Zenobius <i>Ep. Fesulanus</i>	739 d
Zeuxippus <i>tyronnus</i>	384 f
Zuentebolchus, <i>Rex Burgund.</i>	669

INDEX TOPOGRAPHICUS

AD I TOMUM JUNII

A

A aronis insula in <i>Britann. Armor.</i>	715 b	Alstede oppidum <i>Westfal.</i>	539 e
Absarus <i>Episcopatus in Slavania</i>	131 d	Altstetten oppidum <i>Westfal.</i>	541 d
Absyrthus <i>fluvius Throciæ</i>	395 c	Altkirchium oppidum <i>German.</i>	334 a 335 b
Abula civitas <i>Hispaniæ</i>	367 e	Alverca oppidum <i>Westfal.</i>	581 c
Abydus oppidum ad <i>Hellespontum</i>	748 b	Amanaburgum oppidum <i>German.</i>	458 e
Accinium pagus in <i>Flandria</i>	197 d	Amasia civitas in <i>Ponto</i>	586 a
Accoyeum vadum in <i>Burgundia</i>	651 b	Amasis, Amisius <i>fluvius Frisiæ</i>	533 f, 857 c
Acqui vicus <i>Umbriæ</i>	358 e	Anbroniacum oppidum <i>Burgund.</i>	645 e
Adanei pagus <i>Westfal.</i>	515 c	Ambrunum civitas <i>Delphinatus</i>	141 d
Adena civitas <i>Arabia</i>	610 d	Amelbergum oppidum <i>German.</i>	461 c
Ægæum mare in <i>Mediterraneo</i>	395 c	Amelia olim <i>Ameria urbs Umbr.</i>	50 c, 53 a
Ægidii <i>Ecclesia et oppidum in Gallia</i>	46 a, 815 c	Amisus civitas <i>Asiæ</i>	583 d
Ælia pro <i>Hierusalem</i>	64 c, 65 a	Amiternum oppidum <i>Italiæ</i>	544 b
Ænus civitas <i>Thraciæ</i>	395 c	Ammobuhinet pagus <i>Westfal.</i>	517 f
Æquilina silva in <i>Gallia</i>	706 e	Amoris oppidum in <i>Burgund.</i>	647 f 665 f
Acria <i>Castrum Burgund.</i>	661 a	Anas <i>fluvius Hispaniæ</i>	370 e
Africa <i>proprie dicta, Romanorum provincia</i>	13 d	Anagnia urbs <i>Italiæ</i>	331
Aga pagus <i>Westfal.</i>	506 c, 510 a	Ananroth pagus <i>Westfal.</i>	522 c
Agaunum civitas in <i>Sabandia</i>	177 f	Anasi pagi duo in <i>Westfal.</i>	242 f
Agellus, sive <i>Avellus prope Montem Falconis in Piceno</i>	73 a	Anansic pagus <i>Westfal.</i>	521 e
Agennum civitas <i>Gall. in Aquitania</i>	155 b	Anchialos civitas <i>Thraciæ</i>	429 a
Aginhuson pagus <i>Westfal.</i>	542 e	Andeliacum oppidum <i>Galliæ</i>	285 c
Aglianum vicus <i>diœcesis Papiensis</i>	137 e	Andepo pagus <i>westfal.</i>	540 c
Agrigentum civitas <i>Siciliæ</i>	426 c	Andernacum oppidum <i>German.</i>	883 d
Ahenum oppidum <i>Iasubriæ</i>	223 e	Andria urbs <i>Apuliæ</i>	246 c
Ahus pagus <i>westfal</i>	518 f	Anecium oppidum <i>Galliæ</i>	634 c
Aileach regio <i>Hiberniæ</i>	309 b	Anabaltum oppidum <i>German.</i>	860 a
Airanum oppidum <i>Insubriæ</i>	22 c	Anhee pagus <i>diœc. Namurcensis</i>	82 c
Alan <i>fluvius Britannia</i>	391 c f	Anisiacus oppidum <i>German.</i>	849 d, 850 c
Alatrina, Alatrium, Alaterna, urbs <i>Itoliæ</i>	207 c	Annoræ pagus <i>Burgund.</i>	644 b, 686 e
Alba Pompeia civitas <i>Insubriæ</i>	132 b	Antinous civitas <i>Ægypti</i>	584 c
Albia, sive Albiga, urbs <i>Galliæ</i>	8 b 10 d	Antiochia <i>Syriæ</i>	4 a 206 f
Albingaunensis <i>diœcesis in Gallia</i>	137 e	Antonia nunc <i>Volaterræ</i>	438 a
Albiniacum oppidum <i>Galliæ</i>	608 d	Antoniacus, villa <i>Cenomann.</i>	703 a
Albis, Albia <i>fluvius Germaniæ</i>	860 a 904 b	S. Antonii oppidum in <i>Gallia</i>	689 a
Alby, et Alba oppidum	498 e f 914 f	Apamea civitas <i>Asiæ</i>	748 b
Alcacerium oppidum <i>Hispaniæ</i>	578 a	Apennia pagus <i>Flandr.</i>	197 b
Alemaria civitas <i>Holland.</i>	154 f	Aphrisia insula <i>Græciæ</i>	748 b
Aldanthorpe pagus <i>Westfal.</i>	542 e	Apollonia civitas <i>Asiæ</i>	429 a
Aldenthorpe pagus <i>Westfal.</i>	517 e, 539 f	Aprutium regio <i>Italiæ</i>	263 d 544 b
Aldingahcim pagus <i>German.</i>	197 e	Apulia Regio <i>Italiæ</i>	263 a 544 f
Aleslue oppidum <i>Zelundæ</i>	906 a	Aquilæ oppidum in <i>Gallia</i>	47 a
Aletha civitas <i>Galliæ</i>	715 c	Aquæ Statielliæ civitas <i>Ital.</i>	223 a, 224 a
Alfene pagus in <i>Belgia</i>	856 a	Aquileia civitas <i>Italiæ</i>	263 d
Alflaam prædium <i>Westfal.</i>	539 e	Ara <i>fluvius German.</i>	184 f
Algerens pagus <i>Westfal.</i>	686 c	Arabia felix regio <i>Asiæ</i>	609 a
Altkenchium urbs in <i>Suntgovia</i>	334 b	Arahemium pagus <i>Westfal.</i>	505 c
Almeria civitas <i>Hispan.</i>	565 a	Araris <i>fluvius Galliæ.</i>	157 b, 404 b, 653 f
Almunga pagus <i>westfal.</i>	519 c f 533 a	Arba insula et urbs <i>Dalmat.</i>	131 a, 682 d
Alnetum, vel Olivetum pagus in <i>Gallia</i>	298 d	Arbosium oppidum <i>Galliæ</i>	644 a
Alostum oppidum <i>Flandr.</i>	734 b	Archivelda pagus <i>Fora-julii</i>	767
Alpes, pro quocumque monte	547 b	Arca oppidum <i>Aprutii</i>	263 a
Alpes <i>Rheticæ, versus Helvetiam</i>	368 c	Arretium urbs <i>Ætrur.</i>	265 b
Alsatia regio <i>Germaniæ</i>	334 b	Ardenna Silva in <i>Belgio</i>	506 c 888 a
Altemberg oppidum <i>Westfal.</i>	533 e	Are <i>fluvius et Castrum in Gallia</i>	510 d, 511 b 524 e
Alteressun pagus <i>Westfal.</i>	517 c	Arecium pagus <i>Burgund.</i>	663 e
Alterle pagus in <i>Belgio</i>	919 f	Argentanum in <i>Brutiis</i>	396 f
		Argentoratum urbs <i>German.</i>	288 e 334 b 887 f
		Argisus Mons in <i>Gallia</i>	745 e
		Argow <i>Helvetiæ regio</i>	189 a
			Arguello

Arguello Castellum in Burgund.	686 c	Augustodunum urbs in Gallia	39 c
Argyropolis suburbium Constantinopolitanum	385 b	Avonus fluvius Angliæ	84 f
Avia, vel Aquila oppidum	544 b	Aurelianum civitas Gall.	291 c
Arianum oppidum Ital.	246 c, 771 d	Aureala vicus in Italia	207 c
Armaniacensis Comitatus in Gallia	698 e	Auscium urbs Aquitaniæ	7 b
Armorica, vide Britannia		Austria pro Franconia	449 b
Arnhemium oppidum Belgii	505 c	Axla oppidum Flandr.	735 d
Arnus fluvius Hetrur.	265 f, 437 f	Axona fluvius Galliæ	202 d
Arnsburg oppidum German.	829 f	Aynaldum Castrum diœc. Astensis	136 e
Aroena fluvialis Cenomann.	707 f	Azotum oppidum Palæstin.	610 d
Arona oppidum Insubr.	22 c	Azuellense cænobiũ in Navarra	4 a
Arquata oppidum Ital.	360 a		
Arrhabon fluvius Paannoniæ	372 c	B	
Arsilla oppidum Africæ	559 f, 560 e	Babylon nova in Ægypto	88 d
Arslatum villa Burgund.	669 d	Baceroda pagus Flandr.	197 a
Artesia Proviacia Belyii	395 a	Baddanhusun pagus Westf.	515 a, 518 f, 542 e
Atfritheshem pagus Westfal.	522 e	Badejocium oppidum Hispan.	367 f, 410 f.
Artura fluvius Gulliæ	355 c	Baduellun pagus Westfal.	518 f
Arvernia regio Gollæ	332 f	Bætis fluvius Hispan.	498 d
Asbetinchuson prædium Westfal.	543 a	Baldereshusun pagus Westfal.	515 b
Ascha pagus Westfal.	542 e	Baldradestat pagus German.	200 b
Albiki pagus Westfal.	332 e f	Balhornon pagus Westfal.	514 b, 540 c
Aschaffenburgum, residentia Electoris Moguntini oppidum Franconiæ	176 a	Balgeneacum Castrum in Gallia	300 a
Asevilarium pagus Gernæ.	194 b	Balleven pagus Westfal.	510 a
Asculum oppidum Piceni	248 c	Balma, vel Palma, oppidum Burgund.	655 f
Asia, ut a Phrygia distincta	157 e	Balticum Mare, ad Septemtrion.	838 b
Asinaticus torrens Italiæ	330 b	Bamberga civitas German.	883 e
Asinum oppidum Italiæ	411 c	Barala pagus Artesiæ	395 a
Asla oppidum Liguriæ	4 a	Barchusun prædium Westfal.	526 f
Aslan prædium Westfal.	514 e, 542 e	Bareinona civitas Catalauniæ	607 c
Asnagum oppidum Insubriæ	755 a	Bardingthorpe pagus Westfal.	542 e
Asnig prædium Westfal.	515 e	Barrum oppidum Gall.	240 e
Asopum pagus Westfal.	522 d	Barlassinum oppidum Hispaa.	755 a
Aspithara prædium Westfal.	543 a	Barna pagus diœc. Trevirensis	98 c
Assenheim oppidum German.	192 f	Barrus-Ducum, oppidum Gall.	657 d
Assilicium, vel Assericum oppidum Aprutii	544 bc	Basilea civitas German.	332 e
Asserslebia oppidum German.	860 a	Bath-guerran pagus in Armorica	403 a
Assiberg prædium Westfal.	521 e	Bastia-nova vicus Italiæ	138 d
Assiereshuhun pagus Westfal.	514 c	Battenheim pagus Westfal.	348 b
Assiki pagus Westfal.	542 d	Bavaria Ducatus in German.	447 c, 923 a
Assum pagus Burgund.	688 e	Bauciallo villa in Gallia	711 b
Astensis Episcopatus	134 b	Bedbur oppidum in Germania	515 d
Asta urbs Insubr.	143 a	Beja, civitas Pax Julia Lusitan.	576 e
Astace, unde Astacenus sinus maris, civitas Pro-ponti	602 a, 604 b	Bekinauno prædium Westfal.	514 f
Astaracum regio in Aquitan.	697 c	Bekinum pagus Westfal.	542 e
Astanholte prædium Westfal.	513 c	Belfortum oppidum German.	334 b
Astdagasson pagus Westfal.	542 e	Bellegrada, Belgradum Alba-græca	89 d
Asterluidi pagus Westfal.	517 b	Belin Castrum Burgund.	661 a
Astheim pagus Westfal.	513 f	Belleverre pagus Burgund.	654 e
Astnedere pagus Westfal.	516 f	Bellezium oppidum Lusitan.	561 b
Asthem pogus tistfal.	518 f, 521 f	Belligardi Mons in German.	334 b
Atax fluvius Galliæ Narbon.	284 a	Bellunum oppidum Italiæ	788 f
Ataugia de Balea oppidum Lusitan.	557 b	Belmerium oppidum Burgund.	652 b
Atenum oppidum Italiæ	351 b	Belmonte pagus Burgund.	654 b
Athanacum locus Lugduni	157 c	Belsia Regio Goll.	301 b
Atheliath civitas Iibern.	311 d	Belna oppidum Gall.	368 b
Athesis fluvius Italiæ	390 c	Bennanhus pagus Westfal.	517 d
Atissa urbs Lucan.	4 f	Bennahusun prædium Westfal.	539 f
Attrebatum civitas Belgii	395 a	Beneventum civitas Ital.	410 a
Atribis sive Jatrippa civitas in Abassia	32 f	Bengele pagus in Clivia	855 e
Attingohem oppidum German.	479 b	Benidisla vel Benvidisla pagus Westf.	542 d, 543 a
Avantum pagus Burgund.	703 a	Berchem prædium Westfal.	539 f
Auca urbs Hispania: Tarrac.	254 b	Berberia regia German.	446 f
Avelenburgh in Saxonia	54 *d	Berea villa Gall.	707 e
Avenio civitas Galliæ	763 c	Berencasdel Castrum Westfal.	525 d
Aventinus Mons	844 e	Berendrecht pagus Brabant.	920
Auga pagus Westfal.	506 c, 539 e,	Berga pagus Westfal.	542 e
Augum oppidum Galliæ	356 a	Berga civitas Norvegiæ	653 f
Augusta Vindelicorum civitas German.	887 d	Berghuson pagus Westfal.	542 e
Avisium in Lusitania	558 b	Bergiliæ pagus Burgund.	688 c
Avisium, fluvius et Arx	558 b	Bergomum civitas Ital.	607 b
		Berna oppidum Helvet.	335 d

INDEX TOPOGRAPHICUS

Berneshusun pagus Westfal.	544 c	Bosanthamum, sive Boschan in Anglia	1
Bernona villa Burgund.	663 c	Botilo villa Cenomann. diœc.	712 a
Berona oppidum German.	886 b	Bovinium oppidum Belgii	82 b
Bertingahein pagus German.	497 c	Boyseyres pagus Burgund.	685 c
Bessarabia regio ad Istrum	257 b	Brachara civitas Lusitan.	367 e
Betanun pagus Westfal.	517 e	Eraconia Arx in Burgundia	652 e
Betanuin pagus Westfal.	518 b, 538 d	Braecum pagus Burgundiæ	663 d
Bethleem seu Restillum in Lusitan.	560 b	Bragilinum vel Braulinum oppidum Foro-Julii	772 b,
Betua regio Holland.	809 c	775 b	
Bethsoron vicus	22* c	Brea villa in Burgundia.	707 a
Bevania vel Bibania civitas Ital.	613 b	Breca pagus Westfaliæ	542 c
Beverbiki pagus Westfal.	532 f	Brecal pagus Westfaliæ	542 e
Beugesia Regio Gall.	634 c	Breda oppidum Brabantia	552
Bezzulan pagus Westfal.	519 d	Bremen pagus Germaniæ	493 b
Bialogrodum urbs Moscov.	257 b	Bressia regio et civitas Galliæ	634 c, 648 c
Balisti pagus Westfal.	518 a	Bresetum villa Cenoman. diœc.	709 d
Bilanum oppidum Ital.	772 a	Bridi prædium Westfaliæ	515 b
Bilona, olim urbs episcopalis	20* c	Briegium oppidum Burgundiæ	680 d
Bictorela oppidum German.	495 f	Brigantum vulgo Brianzon oppid. Burg.	657 e
Biedburgum, Bideburch agri Luxemburg.	30 a	Briogia villa in Burgundia	663 d
Bielstein in German.	490 d	Briomilia villa Cenoman. diœc.	712 a
Bigorreensis Comitatus in Gallia	698 e	Brionensis provincia Galliæ	403 c
Bikesethon pagus Westfal.	542 e	Britonia pagus Burgundiæ	642 e
Bikihusun pagus Westfal.	519 a	Brixia urbs Italiæ	368 c
Bilbilis, civitas Arragon. vulgo Calatayud	105 a b,	Britannia Armorica provincia Galliæ	80 c
109 c, 119 f.		Brivate oppidum Galliæ	155 a
Bilinchusun pagus Westfal.	542 f	Brochusun pagus Westfaliæ	518 c, 542 c
Bilivelde pagus Westfal.	519 b	Bromusio villa Burgundiæ	663 c
Bingium oppidum Belgii	840 b	Broniaria castrum in Foro-Julii	771 d
Birbiesca oppidum Castell.	104 f	Brucey pagus Burgundiæ	688 c
Bircan oppidum German.	505 b	Bruch pagus Westfaliæ	542 e
Bircha civitas Sueciæ	226 c	Brugilain pagus Cenoman. diœc.	709 b
Birte pagus Cliviæ	855 d	Brundusium civitas Italiæ	544 f
Birtine pagus Cliviæ	855 c	Bruninethorpe pagus Westfaliæ	520 c
Bischoffheim oppidum German.	468 a	Butreche pagus Belgii	849 c
Bistaurium oppidum Insubr.	223 c	Bruxella civitas Brabantia	411 a, 888 a
Bisantium, Bezanon civitas Burgund.	645 b	Bualone villa diœc. Cenom.	712 b
Biveran pagus Westfal.	517 a	Buechianicum oppidum Flandriæ	630 a
Blaciacus villa Cenomann.	707 c f	Buciacum pagus Galliæ	292 c
Blandinius Mons Gandovi in Flandr.	715 f	Buckinhusun prædium Westfaliæ	539 f
Blavit Castrum, unde Blaviacus ager	707 c, 709 d	Bullasson pagus Westfaliæ	542 e
Blesæ urbs Galliæ	291 c, 829 f	Bulgari oppidum Germaniæ	436 e
Blozheim vicus German.	346 d	Buliheim prædium Westfaliæ	519 b
Boalcha villa Cenomann.	714 a	Burchusun pagus Westf.	519 e, 519 f, 542 e
Bobane villa Cenomann.	711 a	Burwardium in Westfalia	505 f
Bochbaldun pagus Westfal.	507 b	Burelaun pagus Westfaliæ	533 a
Bochunevordi pagus Westfal.	507 d	Burdegala civitas Aquitanicæ	8 f
Bokinichusun pagus Westfal.	515 d	Buresaco villa Cenoman. diœc.	708 e
Boela pagus Westfal.	515 d	Burgnan prædium Westfaliæ	514 f
Boconia Silva in Germania	449 d	Burgnon pagus Westf.	514 c
Boda fluvius German.	904 b	Burgos urbs Hisp.	254 b
Bodekerithorpe pagus Westfal.	548 f	Burgum Ledonis oppidum Burg.	643 e
Boderetium pagus Flandr.	196 f	Burgundia provincia Galliæ	332, 634 c
Boðminia, Bosvena civitas Angl.	391 f	Burovia oppidum Castellæ	256 b
Boemelwig pagus Brabant.	855 e	Bussy pagus Burgundiæ	655 d
Boens pagus Burgund.	690 f	Bydgostia oppidum Cujaviæ	155 f
Boffesun pagus Westfal.	547 e		
Bohteresge pagus Westfal.	542 c		
Bokinavordi pagus Westfal.	514 f		
Bomelia oppidum Belgii.	505 c		
Bonalpha villa Cenomann.	701 e		
Bonna oppidum German.	883 d		
Borlant pagus in Belgio	847		
Bononia civitas Gall.	731 f		
Bononia civitas Ital.	48 c f, 763 b		
Bunum habitaculum, Castrum Ital.	351 b		
Boppardia oppidum German.	883 e		
Bordne fluvius German.	448 f		
Borengun pagus Westfal.	510 a		
Borgerhout Suburbium Antuerp.	208 c		
Borkela fluvius Cliviæ	809 f		
Bormius fluvius Insubr.	223 a		
Bornwert, et Bornwerthuysen oppid. Westfal.	448 f		

C

Cad vallis Foro-Julii	772 a
Cadurecum urbs Galliæ	10 d
Cadubrium pars Foro-Julii	773 d
Cælius mons Romæ	207 d
Cæsarea civitas Palestinæ	6 c
Cæsaris-Werda oppidum ad Rhenum	479 b
Cafassæ oppidum in Africa	545 e
Cafletta oppidum in Africa	576 f
Cajeta urbs Italiæ	206 f, 212 a
Calabria provincia Italiæ	544 f
Calatayud vide Bilbilis	
Caletum oppidum Galliæ	731 f
Calla fluvius Cenomanniæ	711 a
Callatis civitas Thraciæ	428 f

Callium

<i>Callium oppidum Italiae</i>	54 f	<i>Ceredanum, oppidum Insubriae</i>	406 c, 788 f
<i>Calociosu vicus Insubriae</i>	137 d	<i>Cervianus, lacus Insubriae</i>	757 a
<i>Caloron sive Gratianopolis</i>	698 f	<i>Cesanus, fluvius Italiae</i>	51 a
<i>Calriki pagus Westsaliae</i>	519 d	<i>Chasine, pagus Aprutii</i>	630 d
<i>Calviacum pagus Cenomanniae</i>	707 f	<i>Chamberia, pagus Burgundiae</i>	655 c
<i>Camaleria castrum Arverniae</i>	497 c	<i>Chamblasium, pagus Burgundiae</i>	663 f
<i>Cambariaco villa Burgundiae</i>	709 a	<i>Chandey, pagus in Francia</i>	46 f
<i>Camberium seu Camerinum Lemnorum urbs Sabaudiae</i>	6 a, 404 a, 659 c	<i>Charspach, pagus Germaniae</i>	350 c
<i>Cambria, provincia Angliae</i>	393 c	<i>Chastellar, oppidum Burgundiae</i>	689 a
<i>Cambelicum, pagus Foro-Julii</i>	764 c	<i>Chavannes, pagi duo Burgundiae</i>	694 e
<i>Camburionum, villa Cenomanniae</i>	703 b	<i>Channont, pagus in Francia</i>	46 f
<i>Camburniacum, pagus Burgundiae</i>	682 e	<i>San-Chierico, pagus Perus. dioc.</i>	34 d
<i>Camel, fluvius Britanniæ</i>	391 c	<i>Cherascum, oppidum Insubriae</i>	138 c
<i>Camera, oppidum Burgundiae</i>	652 f	<i>Cherdinum, pagus Westsaliae</i>	515 d
<i>Cameracum, civitas Belgii</i>	395 a	<i>Chersonesus, peninsula</i>	262 c
<i>Camereta, oppidum Insubriae</i>	352 b	<i>Chillies, pagus Burgundiae</i>	654 e
<i>Camerinum, civitas Italiae</i>	208 c, 607 c	<i>Chiliocomum, eremus Thraciae</i>	582 c
<i>Canleviacum, oppidum Burgundiae</i>	653 f	<i>Chirchiniz, vel Cerniza, op. in Foro-Julii</i>	771 f
<i>Campania Francica</i>	262 b, 403 c, 829 b	<i>Chisciicum pagus Burg.</i>	682 d
<i>Campania Italica</i>	410 f	<i>Chisse pagus Burg.</i>	691 d
<i>Campaniae, villa Burgundiae</i>	681 f	<i>Chorisagum, villa Cenomanniae</i>	702 b
<i>Campariacum, villa Cenomanniae</i>	704 e	<i>Chosselheim in Germanio</i>	347 c
<i>Campocunana, villa Cenomanniae</i>	709 a	<i>Ciassa fluvius Tusciae</i>	265 f
<i>S. Canati, oppidum in Burgundia</i>	651 f	<i>Villa Comitatus in Foro-Julii</i>	787 b
<i>Cancius, fluvius Galliae</i>	458 c	<i>Cilicia Provincia Asiae</i>	370 b, 410 b
<i>Canina-vallis in Germania</i>	334 b f	<i>Cirtha urbs Numidiae</i>	51 a
<i>Capella, pagus Hunnoniae</i>	154 e	<i>Cistellum idem quod Cistercium</i>	853 b
<i>Capitolium Trevericum</i>	101 d	<i>Citium vel Citizum civitas Saxoniae</i>	513 d
<i>Cappenberga, Castrum Germaniae</i>	829	<i>Civ datum oppidum Foro-Julii</i>	783 d
<i>Caput lacu, scilicet Lemani</i>	180 d	<i>Civitas Austriae oppidum Foro-Julii</i>	767 f
<i>Cardianum, oppidum Foro-Julii</i>	355	<i>Clariacum vicus in Gallia</i>	294 c
<i>Carnutum, civitas Galliae</i>	829 f	<i>Clarus mons, Claromontium civit. Arverniae</i>	315 b
<i>Carcassona, urbs Galliae</i>	284 a, 607 c	<i>Clitumnus fluvius Italiae</i>	613 a
<i>Caritas, oppidum Burgundiae</i>	657 d	<i>Clivia vulgo Cleef Ducot. et oppid. Belgii</i>	505 c
<i>Carmagnola, oppidum Pedemontii</i>	141 b	<i>Cluainduach in Hibernia</i>	307 e
<i>Carol stadium, civitas Germaniae</i>	372 b	<i>Cluainuc Noys oppidum Hiberniae</i>	311 b
<i>Caroli-castrum, oppidum Burgundiae</i>	645 d	<i>Cluniacum Monast. Burg.</i>	332 a
<i>Carthago, metropolis Africae</i>	13 d, 431 c	<i>Cluvinga pagus Westsaliae</i>	512 c
<i>Carthusia, Coloniae Agrippinae</i>	207 e	<i>Cninos portus Thraciae</i>	428 f
<i>Carthusia, Eborae in Lusitania</i>	207 f	<i>Cocarellus mons Galliae Narbon.</i>	622 e
<i>Carthusia, Erfurti in Germ.</i>	490 e	<i>Cognosch pagus Burgund.</i>	686 f
<i>Casae-Dei, monasteria diversa</i>	43 c f	<i>Colapis fluvius Illyrici</i>	372 b
<i>Casina, Castrum Italiae</i>	207 b	<i>Coldrivicus villa Burgundiae</i>	682 b
<i>Casoria, oppidum R. Neap.</i>	253 f	<i>Collis Lupinus Castrum Umbrinae</i>	358 a
<i>Cassain, vallis in Hibernia</i>	312 f	<i>Colonia Agrippina</i>	125 a, 200 e, 448 b
<i>Cassanegilum Palatium, in Gallia</i>	740 a	<i>Colonia vel Nemausus in Gallia Narbonensis</i>	13 f
<i>Cassianum, oppidum Insubriae</i>	23 b, 436 c	<i>Colonia, vulgo Coulogne oppid. Aquit.</i>	14 a
<i>Cassinus, Mons Italiae</i>	263 b	<i>Colonia Cirtensis pro Eugubio</i>	52 e f
<i>Castalione, villa Cenomanniae</i>	712 a	<i>Coloniacum oppidum Burgund.</i>	660 c
<i>Castellionis, Mons in Burgundia</i>	692 c	<i>Colstidi praedium Westf.</i>	515 c, 542 d
<i>Castellotum, oppidum Insubriae</i>	223 c	<i>Columbaria villa Cenomanniae</i>	709 e
<i>Castel S. Elmo, sive S. Erasmi Neapoli</i>	213 c d	<i>Colyæum civitas Thraciae</i>	748 b
<i>Castellum Capistelli, Dioc. Alben.</i>	438 a	<i>Comancia villa Cenomanniae</i>	709 e
<i>Castellum Cissonis, in dioc. Albensi</i>	137 d	<i>Comariaga villa Cenomanniae</i>	709 a
<i>Castrum, fluvius Tusciae</i>	263 f	<i>Combronia arx in Arvernia</i>	497 c
<i>Castellum S. Jacobi, in Germ.</i>	351 b	<i>Combronensis Regio in Armor.</i>	400 c
<i>Cassia oppidum Umbriae</i>	360 b	<i>Cummervaldia oppidum Scotiae</i>	6 f
<i>Castrum-Leonis, circa Urbinum</i>	151 d	<i>Comnotovium oppidum Bohemiae</i>	862 b
<i>Castrum S. Mariae, in monte Germ.</i>	436 a	<i>Communiaco villa Burgund.</i>	663 c
<i>Castrum novum Botherii, in Foro-Julii</i>	764 b	<i>Comorra oppidum Pannoniae</i>	375 e
<i>Castrum Raymundi, in Foro-Julii</i>	772 e	<i>Comum sive Novocomum urbs Insubriae</i>	302 a
<i>Castrum Turreis, in Foro-Julii</i>	771 d	<i>Condacum villa Cenomanniae</i>	707 b
<i>Castrum vallis, in Foro-Julii</i>	771 e	<i>Condomæ pagus Cenomanniae</i>	713 a
<i>Caunæ, oppidum in Gallia Narbon.</i>	719 c, 25 d	<i>Conadacum villa Cenomanniae</i>	709 c
<i>Cavennacum, villa Burgundiae</i>	681 f	<i>Confluentiae oppidum Dioc. Trevir.</i>	883 e
<i>Cavena, oppidum in Foro-Julii</i>	772 a	<i>Conimbrica civitas Lusitaniae</i>	367 f
<i>Ceilanum insula olim Taprobana</i>	609 b	<i>Connacia Hibern. provincia</i>	715 f
<i>Cella S. Medulphi, in Arvernia</i>	75 a	<i>Cononbusae silva Westfal.</i>	524 e
<i>Celonica, villa Cenomanniae</i>	706 f	<i>Consentia urbs Italiae</i>	351 c
<i>Censelach, regio Hiberniae</i>	340 e	<i>Constantinopolis Caput Imperii Orient.</i>	85 b, 376 c
<i>Centula, vulgo mon. S. Richarii</i>	4 d	<i>Convenensis Comitatus in Gallia</i>	698 e
<i>Centum-cellæ, urbs Italiae Civita-Vecchia</i>	37 c	<i>Conversanum R. Neapol.</i>	240 e
		<i>Corbeia Gallica</i>	41 b

INDEX TOPOGRAPHICUS

Corbeia Saxonica	223 e	Dia civit. Gallia Narbon.	657 e
Corduba civitas Hispaniæ	317 b	Dianium oppidum Liguriæ	351 b
Corduani insula Aquit.	497 e	Diablentæ pagus Cenomanniæ	712 d
Corisopitura urbs Cornubiæ	80 c	Diatannium oppidum Germ.	334 b
Cormonum oppidum Foro-Julii	771 a	Diedelheim pagus Germaniæ	853 e
Cornelium castrum Diac. Pormea.	622 a	Diesna pagus Westfaliæ	519 a
Cornubia pars Armoricæ vel Cornwallia	82 b	Dimela fluvius Westf.	510, 528 b, 541 d
Cornubia Angliæ provincia	391 c 722 d	Dionantum oppidum diac. Leodiensis	888 a
Corsica insula Mediterranei	642 b	Dionysiopolis civitas Thraciæ	429 a
Corvium, pagus Germaniæ	197 b	Divion civitas Burgundiæ	654 a
Cossa silva Parmen. diac.	622 e	Dockinga oppidum Frisiæ	448 f, 485 b
Costa oppidum Burgundiæ	689 a	Docomium oppidum Frisiæ	444 b, 448 f
Cracovia civitas Poloniæ	410 f, 607 d, 907 d, 52 * a	Dodanhusun pagus Westf.	518 c, 521 c, 524 a, 540 c
Cramlennum oppidum Cenomanniæ	709 a	Dola civitas Burgundiæ	645 f
Cruzinum oppidum Fora-julii	761 f	Dolus villa Cenomanniæ	707 a
Credenus fluvius Germaniæ	447 a	Doleia vide Thrologiense monasterium	123 b
Crediantum oppidum Germaniæ	447 a	Domblingum villa Burgund.	669 d
Cremona urbs Italiæ	167 c	Domnipetra villa Burgund.	682 b
Cresciacum pagus Cenomanniæ	198 c, 711 c, 712 a	† Dominici Calceatensis oppidum in Hisp.	257 a
Criscinianum villa Cenomanniæ	703 b	Dominici villa in Gallia	301 b
Croysei pagus Burgundiæ	691 f	Dorstad Dorstedi oppidum Frisiæ	448 a, 520 a
Cruciburg oppidum Germ.	913 f	Dorsetia provincia Angliæ	446 f
Crumelbecke fluvius Westfaliæ	532 e	Dorylæum civitas Thraciæ	748 b
Crusawike oppidum Germ.	914 b 52 * a	Dousborg oppidum Belgii	857 d
Cruwatum oppidum Germ.	912 a	Dranzo fluvius Burgundiæ	651 e
Cuadian pagus Westfaliæ	518 f	Dresda oppidum Saxoniæ	862 c
Cubel vicus Aragoniæ	119 a	Driene pagus Westfaliæ	530 a
Cucullæ montes Castellæ	255 f	Drocæ oppidum Galliæ	356 d
Cucusa villa Burgundiæ	663 c	Drongen pagus Flandriæ	72 e
Cujavia regio Polon.	155 f	Drotmannia oppidum Westf.	523 e
Culite pagus Westfal.	542 e	Duacum urbs Belgii	37 e
Cundensium pagus Diac. Leod.	198 b	Dubis vel Dubius fluvius Burg.	653 f
Curbike prædium Westfal.	517 a	Dublinium vel Dublus civitas Hib.	303 c
Curration, Carricia, Carricium, nunc Veglia urbs Italiæ	206 f, 211 b	Duderstadium oppidum Eichsfeld.	493 d
Cusellum pagus Burgund.	646 c	Duergian pagus Westf.	516 f
Cuyne arx Burgund.	652 f	Duerium pagus Westfaliæ	516 f
Cypsella civitas Thrac.	393 c	Duinum oppidum Foro-julii	772 d
Cyzicus civitas Propontidis	748 b	Duisburgum oppidum Westf.	505 c
		Durolla amnis Arverniæ	75 a
		Duodecimum villa Burgundiæ	663 c
		Durtmund oppidum Saxoniæ	857 d
		Dusberg vel Duysberg opp. Sax.	857 d

D

Dacia inferior	257 b
Dadanborch prædium Westfal.	539 e
Dadenbrocke pagus Westfal.	542 e
Daillanhus prædium Westfal.	518 b
Dal pagus Westfal.	542 d
Daletum oppidum Arvern.	423 c
Daleheim pagus German.	513 f
Dalheim pagus Westfal.	537 b
Dalmoscoirb pagus Hibern.	304 f
Dalpanhusum pagus Westfal.	516 f
Dalwic pagus Westfal.	542 f
Damascus urbs Syriæ	751 b
Dammonia regio Britann.	400 b
Dania regnum Septemtrionale	505 a
† Danielis oppida duo Foro-julii	772 a
Danubius Fluvius Pannon.	504 a, 916 f
Darbiensis provincia Angl.	83 b
Dasburg pagi duo Westfal.	542 e
Daventria oppidum Belgii	837 b
Decium, Desium, oppidum Lombard.	753 a, 762 b
Dedinghuson pagus Westfal.	542 d
Delchana flumen Westfal.	506 c
Delbina regio Hibern.	366 e
Delecta fluvius Gall.	850 c
Denfa oppidum Ethiopiæ	371 c
Desburg pagus Westfal.	516 f
Dessa oppidum Saxon.	860 a
Dethmoldia civitas German.	490 e, 536 f
Deuren pagus Brabant.	921 c
Devonia provincia Brabant.	447 a 443 b
Dia fluvius Moraviæ	799 f

E

Eanach mons Hiberniæ	312 c
Ebanhusum pagus Westf.	521 f
Ebrida castrum Armoricæ	716 f
Ebbecheren pagus Colon. diac.	856 b
Ebredunum civitas Galliæ	657 d

ECCLESIAE

S. Abundii	302 e.	S. Ægidii	46 a.	S. Albin	686 c,
	711 d.	S. Alexandri M.	910 e.	Altæ-petræ	686 c.
S. Amati	175 d.	S. Ambrosii in nemore	549 d.		
S. Angeli	51 d, 615 d.	S. Annæ	598 b.	SS. Apostolorum	269 e.
S. Augustini	55 b.	S. Balbinæ	163 d.	S. Balmensis	643 d.
S. Barbatiani	175 f.	S. Barnabæ	407 f.	S. Belli-prati	605 e.
S. Benedicti	397 b.	763 a.	S. Bennonis	887 c.	S. Bonifacii
Ep. M.	472 d.	S. Cæciliæ	217 b, 497 f, 634 f.		
Camaleriensis	497 a.	SS. Cassiani et Xysti	634 e.		
S. Cassii	417 c.	S. Cataldi	238 c.	S. Claudii	634 f
Combronensis	497 a.	SS. Cosmæ et Damiani	202 a.	S. Crucis	203 c, 497 f, 555 a.
S. Cuneræ	524 d.	S. Demetrii	237 a.	S. Desiderii	760 d.
S. Donatiani	489 b.	S. Eleutherii M.	387 d.	S.	
Erasmii	208 b.	S. Eulaliæ	8 f.	S. Euphemie	972 f
Faverniacensis	687 b.	S. Faustini	34 d.	S. Felicitatis	360 a.
SS. Ferreoli et Ferrutii	669 d.	S.			
Foillani	817 c.	S. Floriani	787 b.	S. Floridi	57 a.
S. Francisci	51 c, 625 b.	Fuldensis	482 c.	S.	

Gabrielis

Gabrielis 625 b. SS. Gerardi et Ambrosii 754 f.		Epaon oppidum Burgund.	634 f
S. Genovefæ 285 b, S. Georgii 207 f, 395 e,		Epidaurus civitas Dalmatiæ	437 f
686 c. S. Germani 702 a. SS. Gervasii et Pro-		Epternacum monast. agri Luxemburg.	31 e
tasii 701 a, 774 e. S. Hilarii 711 e. S. Jacobi ma-		Ereinus Fontis Avellanæ in Italia	5 c
majoris 207 d. Jesu nominis 441 b. S. Illidii 416 c		Eremus Helvetiæ monast.	347 e
S. Joannis Bapt. 180 c, 321 c, 507 a, 754 b. S.		Eresburgum oppidum Westf.	541 d
Joannis Evang. 302 f, 686 d, 786 e, 843 f. S. Jo-		Erfordia vel Erfurtum civil. Germaniæ	447 c 450 c
sephi 4 c. S. Irenæi 666 b. S. Judoci 813. S. Ju-		Ermenneswerethe pagus Westfal.	533 a
liani Ep. 711 e. S. Julii 762 d. S. Julittæ 402 f.		Erpa fluvius Germaniæ	815 d
S. Justi 432 b, 666 b. de Killehoco 603 e. de		Erpacum oppidum Franconiæ	174 c
Killornain 366 e. S. Laurentii 34 a, 132 f, 371 f		Erpete pagus Cliviæ	855 d
S. Leogontii 447 c. S. Litardi 292 a. S. Lisolfi		Erpesfeld pagus Westfal.	510 a
815 c. S. Luciae 330 e. S. Lupi 207 f. SS. Mar-		Erpressun prædium Westfal.	519 d, 522 c
cellii et Petri 166 d, 175 e. S. Marci 202 a, 397 c		Ervete oppidum Westfal.	534 f, 538 a
441 b. S. Mariæ V. 33 e, 43 b, 51 b, 78 c, 203 c,		Erythra provincia ad mare rubrum	609 a
207 e f, 212 d, 217 a, 223 b, 237 e, 269 c,		Eschenvila pagus German.	348 b
329 b, 331 b, 335 b, 349 b, 351 b, 366 c, 371 d,		Esikessun pagus Westfal.	520 f
373 a, 375 f, 384 c, 388 b, 466 c, 487 e,		Essike pagus Westfal.	521 a
524 a, 552 b, 625 a, 687 b, 752 e, 764 c, 780 a,		Essiberg pagus Westfal.	517 c
784 f, 797 f, 815 b, 832 a, 916. S. Mariæ Magd.		Essiberge prædium Westfal.	522 e
686 e, 920 c. S. Martini 184 a, 883 d. S.		Esthelerdinchusun pagus Westfal.	522 e
Mauriti 663 d, 669 d, 832 a, 848 d. S. Medardi		Ettidessun pagus Westfal.	522 e
711 d. S. Melanii 663 e. S. Metrophanis 832 c.		Engubium urbs Italiæ	50 f, 208 b
S. Michaelis 268 f, 322 f, 324 d, 530 d. 832 a,		Eveshamium monast. Angl.	83 c, 84 f
918. S. Nicolai 985 c. S. Nicolai peregrini 252 e		Evisa seu Elvipa Insula maris Tyrrheni	437 f
S. Nicomedis 6 f. S. Odorici 764 f. Orientii 8 a.		Euchaita civitas Helenoponti	586 a
S. Pantaleonis 783 d. S. Paulini Ep. Trevir. 99 b		Eupilus lacus Insubriæ	757 d
S. Pauli Ap. 329 c, 804 c. SS. Pergentini et Lau-		Exonia civitas Angliæ	447 a
rentini 265 f. SS. Petri et Pauli 497 f. S. Petri		Extremadura civitas Hisp.	370 e
Ap. 33 e, 34 e, 41 d, 90 d, 120 e, 269 c, 441 a,		Eythia regio German.	185 f
738 c 815 b. S. Petroci 392 a. S. Proculi 7 d,			
78 d. S. Quiriaci 403 c. S. Sabinæ 843 f. S. Sal-			
vatoris 410 d, 497 f. Sanctorum omnium 625 b			
Sarisberiensis 556 b. S. Scholasticæ 367 a. S. Se-			
cundi 50 f. SS. Sergii et Bacchi 207 d. S. Silve-			
stri 132 b. S. Sixti 78 d. S. Spiritus 624 f. S. Ste-			
phani 175 f, 201 f, 207 d, 293 a, 333 c, 391 d,			
411 a, 451 f, 504 b, 689 d, 743 b. S. Symeonis			
Recl. 85 a, 96 a. S. Tryphonis 612 d. Thei-			
nensis 870 c, 884 a. S. Theobaldi 144 d. Thiet-			
mellensis 515 a. S. Trinitatis 72 e, 473 f, 607 a.			
S. Venerandi 416 f. S. Victoris 263 e, 416 c,			
469 c. S. Victorii 263 e. S. Vincentii 613 f. S.			
Viti 504 f, 524 d. S. Walburgis 922 S. Za-			
chariæ	235 f		
Ecklingeroda pagus Eischsfeldiæ	493 d		
Ecla pagus Westfalæ	518 f		
Edera fluvius Saxonix	496 f		
Egra oppidum Germ.	883 f		
Eichsfeldia vel Eischfeldia prov. Germ.	490 a		
Eichstadium civitas Franconiæ	445 e 461 d		
Ekama pagus Westf.	542 e		
Ekwardinchusun pagus Westf.	519 b		
Elaveris fluvius Galliæ	423 c		
Elieressun pagus Westf.	518 e		
Elmere olim nunc Zuyderzee in Holl.	465 c, 475 f		
Elioere pagus Westf.	542 e		
Ellerus fluvius Liguriæ	134 b		
Ellus fluvius Asiæ	334 b		
Elsa fluvius Tusciæ	438 b		
Elstera fluvius Westf.	513 d		
Eltena oppidum Westf.	505 c, 524 c, 559 e		
Elusa civitas Aquitaniæ vel Elusaberris	697 a		
Embrica oppidum Cliviæ	505 c		
Embriki pagus Westf.	522 b		
Emerita civitas Hispaniæ	370 e		
Emiggarothun prædium Westf.	520 a, 522 e		
Enenhus pagus Westf.	542 d		
Engere pagus Westf.	538 a		
Engera oppidum Westf.	530 d		
Enghia pagus Hannoniæ	154 e		
Eningun pagus Westf.	516 d		
Ennus fluvius Burgund.	647 e		
		F	
		Fanestri et Fenestrillis in Umbria	30 c f
		Fanomartium pagus Hannoniæ	195 b
		Ferrerix villa Cenomanniæ	708 f
		Ferretis castrum Germ.	334 b
		Fessa Maurorum Regia	553 b, 560 c, 564 f
		Fesula civitas Tusciæ	738 a
		Fidentiacum provincia Vasconiæ	698 e
		Felisa oppidum German.	479 e
		Figinum oppidum Foro-Julii	755 a
		Firnum oppidum Piceni	397 b
		Flaviana vel S. Flaviani oppidum Latii	843 f
		Flavigneyum oppidum Burg.	694 e 696 a
		Florentia Metropolis Tusciæ	3 d 438 a
		S. Flori urbs in Gallia	497 f
		Floriaca villa Cenoman.	709 d
		Florimontum oppidum Germ.	334 b
		Fontana villa Cenoman.	709 e
		Fontanella monast. Norman.	4 b 174 e
		Fontanidas villa Cenoman.	709 a
		Fontis Avellani Eremus in Italia	5 c
		Fontis Ebraldi monast. in Gallia	44 a
		Forconium oppidum Aprutii	544 b
		Formiæ urbs olim Episcopalis	206 f
		Forsti pagus Westfal.	522 a
		Forojulium Prov. et civitas Italiæ	764 a, 771 e
		Fortnatha regio Hiberniæ	303 b
		Fossæ oppidum Belgii	198 f, 819 a
		Fracta oppidum Umbriæ	208 b
		Fraite-fontaine pagus Burg.	691 d
		Francia Orientalis in Germ.	917 a
		Francofurtum civitas Germ.	829 f, 835 a
		Frasa oppidum	909 e
		Frekenlove oppidum	906 b
		Fremecenium civitas Westfal.	564 e
		Friaz oppidum Castellæ	118 a
		Friburgum civitas Helvetiæ	643 d
		Friede pagus Artesiæ	495 f
		Frisia provinciu Belgii	445 b 448 f
		Frisinga civitas Germaniæ	460 f 887 d
		Fritislaria civitas Germ.	461 c, 477 e, 814 a
		Frotinactorp	

INDEX TOPOGRAPHICUS

Heginhuson

Heginhuson pagus Westfal.	542 e	Homa pagus Westfal.	542 e
Hegstadium oppidum Germaniæ	479 c	Homan prædium Westfal.	539 f
Heimneberg oppidum Westfal.	524 c	Homborga oppidum Germ.	461 f
Heingahusun pagus Westfal.	519 e	† Honorati insula Lerinum	73 e
Heinthorpe pagus Westfal.	522 c	Honorias Regio Asiæ in Ponto	586 a
Heinhuson prædium Westfal.	539 f	Horhusen, Horohusun oppidum Westf.	507 b, 514 f
Helagan kyran pagus Westfal.	542 e	Hornan prædium Westfal.	539 f
Heleckieressun pagus Westfal.	518 f	Hortersleva castrum Saxoniz	904 b
Helenopontus provincia Asiæ	384 a, 585 f	Hosgowe pagus Germaniæ	904 b
Helessen oppidum Westfal.	524 f	Hosissim pagus Westfal.	522 e
Heligenstadum oppidum Germ.	491 b	Hospitale B. Gerardi Madoetiz	756 b, 759 e f
Helmwardeshusun Manust. Germ.	510 a	Hoyum castrum Diœc. Leodiensis	815 e
Helsingia Sueciæ regio	228 b	Hukelhem pagus Westfal.	523 f
Helve pagus Westfal.	549 c	Hulfersberg mons Germaniæ	490 e
Hemmamhus prædium Westfal.	518 b	Hulse pagus Cliviz	855 f
Heminadasson pagus Westfal.	542 d	Humberti pons Diœc. Laudun.	821 b
Hemmedesun pagus Westfal.	514 e, 522 b	Hungese pagus Cliviz	855 e
Hemmerfeldun pagus Westfal.	529 f	Huntmudem pagus Saxoniæ	920 f
Hemmicanhusun pagus Westfal.	520 c	Hunwercushusun pagus Westfal.	515 b
Hengeldere prædium Westfal.	514 c	Hursti pagus Westfal.	542 f
Henghi pagus Westfal.	542 d	Invinadal prædium Westfal.	541 f
Henghilari pagus Westfal.	542 d	Huxeri pagus Westfal.	520 a
Hensberga oppidum German.	186 a	Hydruntum civ. et partus Calabriae	235 c
Hepin pagus Westfal.	542 e		
Heraclea Pontica civitas	586 a	I	
Herbipolis Wirtzburg civitas German.	447 c 883 e	Iberus fluvius Hispaniæ	237 a
Hercinia Silva in Germania	887 f	Ibriacum oppidum Galliæ	355 c
Herculanum civitas Latii	207 c	Ieonium civitas Asiæ	22 d, 368 b
Herenberga oppidum Westfal.	505 d	Idguino villa Burgundiæ	712 b
Heringi pagus Westfal.	522 b	Idonia fluvius Burgund.	659 f
Heristi, prædium Westfal.	518 b	Iera fluvius Germaniæ	462 d
Heristalli, vel Heristelli, prædium Westfal.	521 e,	Iffurtum vicus German.	334 b
542 e		Ignanum oppidum Foro Julii	774 e
Herivordi pagus Westfal.	522 b	Ikamanninthorpe pagus Westfal.	542 c
Herolfesfelt pagus Saxon.	904 b	Ilasan pagus Westfal.	542 e
Hertloga pagus Westfal.	517 b	Iliacas villa Burgundiæ	709 a
Hervordia civitas German.	530 d	Illandehusun pagus Westfal.	516 f
Herzogenrath oppidum Belgii	815 c	Illisa prædium Westfal.	539 f
Hesdinum oppidum Artesiæ	813 f	Ilmstadum vel Elophstadum oppidum Germ.	829 f
Hesse pagus Westfal.	526 f, 542 e	Imbriopolis sive Ratispona civitas	932
Hessega pagus Westfal.	532 f, 542 a	Imesulus fluvius Foro-Julii	771 d
Hessiun pagus Westfal.	517 c	Immedeshusun pagus Westfal.	519 e
Heusda oppidum Westfal.	505 c, 528 c	Inlidiacus pagus German.	426 d
Hia insula maris Hibern.	5 f 411 c	Ipræ civitas Flandriæ	627 c
Hi-cuanach regio Hibern.	311 f	† Irenes oppidum Lusitaniæ	587 f
Hicysneach locus in Hibernia	311 f	Iris fluvius Cappadociæ	586 b
Hierosolymæ, sive Jerusalem	85 b	Irixleva pagus Westfal.	517 b
Hiese saltus German.	856 c	Isala fluvius Belgii	505 c, 857 b
Hildelinghuson prædium Westfal.	543 a	Isaurica insula Chersonæ	368 e
Hildinesheimium civitas Saxon.	490 c, 506 f	Isca fluvius Angliæ	455 b
Hile pagus Saxon.	884 f	Isara, Isera fluvius Galliæ	354 e, 689 b, 704 f,
Hilimari pagus Westfal.	522 e, 542 e	887 c	
Hiltewardeshusen monast. Westfal.	541 f	Isna oppidum Sueviæ	154 e
Himba Insula maris Hibern.	411 c	Ister fluvius Thraciæ	257 b, 428 f
Himmerveldun pagus Westfal.	524 c	Istria Provincia ad mare Adriat.	416 a
Hippanhusun pagus Westfal.	522 e	Itella fluvius Foro-Julii	772 a
S. Hippolyti villa Burgund.	683 f	J	
Hiridechassun prædium Westfal.	518 b	Janmia sive Jamna urbs Palestinæ	64 c
Hiriswithuhuson pagus Westfal.	542 e	Japonia insula	6 a
Hirsingen pagus Westfal.	346 f	Jatripa vel Atribis civitas Ægypti	32 f
Hirtveldun oppidum Westfal.	537 d	Joppe portus Palestinæ	13 e, 608 f
Hispellum oppidum Umbriæ	356 b	Julia urbs pro Eugubio	51 e, 53 e
Hodanhusun prædium Westfal.	520 b 522 e	Juliacus vulgo Gulik	193 d, 815 c
Hodingahusun prædium Westfal.	520 d 537 d	S. Juliani oppidum Burgund.	647 f
Hoechst oppidum German.	192 f	Juhomagum civitas Galliæ	293 b
Hoensile prædium Westfal.	536 b, 540 c	Jundusdorf pagus German.	345 c
Hokisnesleve pagus Westfal.	523 f	Jura mons Burgund.	334 b, 634 c
Holma fluvius Saxoniz	539 d	† S. Justi pogus German.	433 c
Holsatia Ducatus Germaniæ	838 a	Juvigné pagus Burgund.	694 b
Holtheim prædium Westfaliz	514 f, 542 d		
Holthusum pagus Westf.	515 b, 519 e, 522 e,		
532 e			
Holtismuinui pagus Westfal.	542 e		

K

K	
<i>Kairacas villa</i>	710 a
<i>Kalbe oppidum Saxonix</i>	861 e
<i>Kambau pons super Elaverim</i>	421 c
<i>Karalasthorp pagus Westfal.</i>	515 f
<i>Karolspach oppidum German.</i>	343 f
<i>Kasle pagus Clivix</i>	855 f
<i>Katelnburgum oppidum</i>	490 c
<i>Keilar pagus Clivix</i>	856 a
<i>Kemene Thebone in Armorica</i>	402 e
<i>Kempene pagus Clivix</i>	856 a
<i>Kempercorentinum vide Corisopitum</i>	
<i>Kettel seu Kessel castrum Clivix</i>	809 c
<i>Kibyrtharum regio in Asia</i>	319 c
<i>Kierbrnch pagus Cliv.</i>	856 b
<i>Kikillahusun pagus Westfal.</i>	532 f
<i>Kiovia Metropolis Russiæ</i>	131 c, 358 d
<i>Kyrethorpe pagus Westfal.</i>	542 d
<i>Kirkua Metropolis Orcadum</i>	749 b
<i>Kirloulum civitas Scotiæ</i>	367 b
<i>Kittiga pagus Westfal.</i>	510 b
<i>Kitzinga oppidum German.</i>	468 a
<i>Knechtinsun prædium Westfal.</i>	539 f
<i>Konigshofen oppidum German.</i>	468 a
<i>Kurbike pagus Westfal.</i>	542 f

L

L	
<i>La pagus Westfal.</i>	542 e
<i>Labacum civitas Carniolix</i>	771 f
<i>Lachni pagus Westfal.</i>	519 d
<i>Lacni pagus Westfal.</i>	538 e, 541 f
<i>Lactora urbs Aquitan.</i>	7 c
<i>Lacus Aconianus Helvetiæ</i>	348 a
<i>Ladon pagus Burgund.</i>	689 f
<i>Laerge oppidum Westfal.</i>	528 b
<i>Lahra arx German.</i>	490 d
<i>Laffenac oppidum Britann.</i>	391 c
<i>Lagbeke fluvius German.</i>	479 e
<i>Langal pagus Westfal.</i>	517 f
<i>Lagenia pars Hibern.</i>	303 a, 308 f
<i>Lagona villa Burgund.</i>	663 c
<i>S. Lamani villa Burgund.</i>	662 d
<i>Lambescum oppidum Burgund.</i>	651 f
<i>Lauber fluvius Insubriæ</i>	756 a, 757 d
<i>Lambre pagus Burgund.</i>	694 b
<i>Lampadusa oppidum Siciliæ</i>	366 d
<i>Lampsacus civitas Hellesponti</i>	748 b
<i>Lanchel pagus Westfal.</i>	521 e, 522 e
<i>Landeshuta oppidum German.</i>	887 c
<i>Landevenecum Mon. in Armorica</i>	81 b
<i>Landolenas villa Burgund.</i>	702 b
<i>Langaneka pagus Westfal.</i>	510 a
<i>Langen pagus Westfal.</i>	511 a
<i>Lansera oppidum German.</i>	334 b, 350 d
<i>Lanwardeshusun pagus Westfal.</i>	521 f
<i>Laodicia urbs Syriæ</i>	88 a
<i>Laone, Lovigenna, Latona oppidum Gall.</i>	689 e
<i>Lapedal pagus Clivix</i>	856 d
<i>Lare Mons Westfal.</i>	524 c
<i>Larga fluvius et arx German.</i>	334 b
<i>Latiniacum monasterium Galliæ</i>	453 e
<i>Latium Regio Italiæ</i>	410 f
<i>Landolenas villa Burgund.</i>	708 f
<i>Laudunum urbs Galliæ</i>	195 f, 218 f, 789 c
<i>Laurisham monasterium German.</i>	192 f
<i>Lausanna civitas Helvetiæ</i>	643 d
<i>Lauterbach fluvius Westfal.</i>	533 e
<i>Lecheburgum oppidum German.</i>	490 d
<i>Legia fluvius Flandriæ.</i>	196 e
<i>Ledo, vulgo Lons fluv. et oppid. Burg.</i>	689 f, 711 d

<i>Lellebiki pagus Westfal.</i>	521 c
<i>Lemanus Lacus Sabaudix</i>	643 d
<i>Lenghivelde pagus Westfal.</i>	542 f
<i>Lemnos, seu Stalimene insula Ægæi</i>	395 c
<i>Lemovices urbs Aquitanix</i>	9 e
<i>Lentatum oppidum Insubriæ</i>	755 a
<i>Leonensis S. Pauli urbs Armoricæ</i>	80 c
<i>Leria civitas Lusitaniæ</i>	552. a
<i>Lerinum Monasterium</i>	75 b e
<i>Lesa fluvius Italiæ</i>	208 b
<i>Lesina oppidum Italiæ</i>	329 c
<i>Lessina oppidum Hannoniæ</i>	196 d
<i>Lessete prædium Westfal.</i>	540 c
<i>Letavia Britannia minor</i>	400 b
<i>Levier pagus Burgundiæ</i>	655 a
<i>Levira villa Burgundiæ</i>	663 c
<i>Levardishusun pagus Westfal.</i>	518 b
<i>Leuca villa Burgundiæ</i>	663 c
<i>Leucas promontorium Epiri</i>	246 e
<i>Leuvacum villa Cenomann.</i>	712 b
<i>Libanus Mons Syriæ</i>	206 c, 208 d
<i>Liburnia pars Dalmatiæ</i>	131 a
<i>Liburnus Portus maris Tusci</i>	437 f
<i>Lieba oppidum German.</i>	192 f
<i>Liemoneshus oppidum Westfal.</i>	538 d
<i>Lieverinethorpe pagus Westfal.</i>	542 e
<i>Liezgo oppidum Westfal.</i>	526 b
<i>Ligeris fluvius Galliæ</i>	291 c, 618 e, 704 f
<i>Lillo pagus Belgii</i>	313 a, 921 b
<i>Lilybæum Promont. Siciliæ</i>	426 b
<i>Lipsi vel Litfi campus Hibern.</i>	312 f
<i>Linga pagus Westfal.</i>	510 a
<i>Lintburg pagus Westfal.</i>	542 c
<i>Lintburgam pagus Westfal.</i>	521 b
<i>Lintz oppidum Westfal.</i>	511 b
<i>Lintzium oppidum Austriæ</i>	883 d
<i>Lippia fluvius Westfaliæ per Monasteriensem et Paderbornensem diœceses</i>	530 f, 539 a, 857 d
<i>Lippia vel Lipstadium oppidum Westfaliæ</i>	530 f
<i>Lipsia civitas Saxonix</i>	523 f, 839 e
<i>Liquentia fluvius Italiæ</i>	771 e
<i>Lisga pagus Westfaliæ</i>	511 c
<i>Listina oppidum Hannoniæ</i>	195 e
<i>Listingun pagus Westfal.</i>	519 c
<i>Litomeritzium oppidum Bohemiæ</i>	863 f
<i>Livadia provincia Græciæ</i>	233 c
<i>Lindelveshusun prædium Westfaliæ</i>	542 a
<i>Lindalfigaroth prædium Westfaliæ</i>	517 a
<i>Linduliungaroth pagus Westfaliæ</i>	537 b
<i>Lindunburin pagus Westfaliæ</i>	515 c
<i>Liventia fluvius Italiæ</i>	843 f
<i>Livinia regio Angliæ</i>	262 f
<i>Livier pagus Burgund.</i>	659 e
<i>Livonia regnum Septemtr.</i>	505 b
<i>Lecinianum apud Brittones</i>	81 c
<i>Loc-Ronan arfrancq apud Brittones</i>	81 c
<i>Lodere oppidum Armoricæ</i>	371 f
<i>Lodilacum urbs Poloniæ</i>	51 * a
<i>Legiagas villa Burgund.</i>	703 a
<i>Lodingaha pagus Westfal.</i>	513 c
<i>Loina fluvius Westfal.</i>	513 d
<i>Lombriascum vicus Insubriæ</i>	138 c
<i>Londinum Angliæ</i>	456 c
<i>Longavilla pagus Burgund.</i>	693 a
<i>Lensalium oppidum Burgund.</i>	643 e
<i>Lonsetum pagus prope Mosellam</i>	127 e
<i>Lovanium civitas Brab.</i>	263 b
<i>Lotharingia inferior</i>	849 a
<i>Lovetingem villa Burgund.</i>	682 c
<i>Loya-novella pagus Burgund.</i>	686 c
<i>Lubeca</i>	51 * e
<i>Lublinum urbs Poloniæ</i>	258 c
<i>Luca civitas Tusciæ</i>	320 b

Lucania Regio Italix	4 f, 351 b	Medæum civitas Foro-Julii	748 b
Lucia oppidum Delphinotus	497 f	Media provincia Hibern.	366 e, 606 e
Luciacus villa Cenoman.	710 a	Mediolanum civitas Insubriæ	368 c 633 a
Lucianus villa Cenoman.	711 b	Meduana oppidum Cenoman.	771 c
Luciniaco villa Cenoman.	707 e	Mediana castrum Italix	844 f
Lucioli oppidum olim Urbinatium	74 d	Medunus fluvius Cenoman.	771 b 844 f
Lucronium oppidum Hispan.	257 a	Megenete pagus Burgund.	657 e
Ludina villa Burgund.	709 a	Meginchuson pagus Westfal.	548 e
Ludovesdorf villa German.	184 f	Meitreke pagus Clivix	855 d
Lugdunum urbs Gallix	156 a, 648 c	Meladium Castellum Insubriæ	223 e
Luna oppidum Italix excisum	829 f	Meledunum oppidum R. Neapol.	233 d
Lunenborg oppidum Westfal.	530 e	Melodunum civitas Gallix	403 c
Lupius fluvius German.	829 f	Menatum pagus Arvernix	75 a
Lusatia regio German.	541 d	Menevia civitas Umbriæ	393 f
Lutgen-Ottersleben pogus German.	867 b	Menton vicus Insubriæ	138 a
Luihithe pagus Westfal.	542 e	Mentoth urbs Hiberniæ	262 f
Lutteren pagus Westfal.	563 e	Meppena oppidum Belgii	533 f
Lutzenburgum civitas Belgii	888 a	Mercheim pogus Clivix	855 e
Lycæonia regio Asiæ minoris	88 a	Mercia regnum in Anglia	83 a
Lycia provincia Asiæ minoris	423 c	Meritanus locus prope Spoletum	73 b
Lydia provincia Asiæ minoris	609 e	Mersburgum civitas Saxonix	513 f 844 a
		Mescheti pagus Westfal.	519 e
		Mesembria civitas Peloponnesi	429 a
		Messina civitas Siciliæ	435 b
		Mesopolis oppidum Siciliæ	334 b
		Metaurus fluvius Italix	758 a
		Metenacum oppidum Burgund.	668 e
		Mevania civitas Umbriæ	613 a
		Michem pagus Burgund.	686 c
		S. Michaelis pagus German.	497 f
		Nichlinstat in Germania	173 b, 174 b
		Nida regio Hiberniæ	311 b
		Milevum civitas Numidiæ	388 b
		Milinhusun pagus Westfal.	517 d
		Militensis episcopatus Institutio	21 * b a
		Minerbinum oppidum Tuscix	253 c
		† Meniatix oppidum Tuscix	437 f
		Minturnæ oppidum Latii	207 a
		Niranda civitas Hispan	698 e
		Misna oppidum Saxonix	912 c
		Misia provincia German.	513 d
		Modoetia civitas Insubriæ	754 b, 755 c
		Mœnus fluvius German.	174 d, 468 a
		Mœsia regio Pannoniæ	916 f
		Mola oppidum Italix ol. Formiæ	206 f
		Moldugavel prædium	542 a
		Molina pagus Castellæ	123 d
		Molisinus Comitatus R. Neapol.	329 a
		Molismum Cænobium Gall.	5 d
		Moltava fluvius Bohem.	871 a
		Momonix Provincia Hibern.	715 f
		Monachium civitas Bavarix	887 c
		Monandi-vicinus pagus German.	821 b
		Monasteriolum oppidum Picard.	717 a, 730 a d
		Monasterium Metropolis Westfal.	331 b
		Monasterium oppidum Zeland.	819 a
		MONASTERIA	
		S. Abacuc 815 a. Abdinkhoffense 501 d, 513 f. de Aceyo 687 d. S. Æmiliani 119 d. Agaunense 686 f. S. Agnetis 863 e. Agri 394 d. S. Albani 336 e. Alcobatiæ 410 d. Altimontis 681 b. S. Andreæ 497 b. Arensburg 829 l. Aronense 23 c S. Audoeni 291 d. Augiæ-candidæ 987 b. Avienacense 404 b. S. Autberti 175 b. Balmense 662 d. Bataliense 552 b f. S. Bavonis 175 b, 180 e, 196 f. Beccense 354 b. Belliense 154 a. Belisiense 607 e. Bellæ-vallis 689 c. Belli fontis 688 f. S. Benedicti 109 e, 121 b. S. Benigni 674 c. Bergense 848 d. Bergillense 669 e Berhiliarum 690 a. S. Bertini 813 d. Berziliacense 677 e. Bezuense 677 c. Birrense 716 a. Bobiense 367 b. Bodecense 51 c. Bonæ-Spei 840 a. Bonæ-vallis 175 e. Boni	
Macerata oppidum Italix	367 f		
Nachelbach Monasterium German.	182 a		
Maclovium civitas Armorix	715 b c		
Maderna fluvius Burgund.	688 b		
Mæander fluvius Asiæ Minoris	609 e		
Magassuil Regio Hiberniæ	366 e		
Megdeburgum civitas Saxonix	800 d, 901 c e		
Magdunum oppidum Gallix	291 c, 293 e		
Nagelheim pagus German.	855 e		
Nagle pagus Flandrix	196 f		
Majorica una Balearium	438 b		
Malchon civitas Saxon.	914 c		
Malianum castrum dioc. Astensis	139 e		
Malrede pagus Westfal.	542 e		
Malva fluvius Gallix	293 e		
Malveonays pogus Burgund.	690 f		
Manciacum villa Cenomann.	702 b		
Mandelbeke pagus Westal.	523 f		
Maudericium pagus Trevirensis	92 a		
Mansanum oppidum Foro-Julii	773 c		
Mantua civitas Italix	407 b		
Marana vallis in Piceno	399 a		
Marburgum oppidum German.	461 f		
Marcha pagus Westfal.	514 e		
† Marci civitas in Italia	397 c		
Marcirias villa Cenomun.	712 f		
S. Mardonii pagus Burgundiæ	694 b		
Mare-Rubrum	87 d, 629 d		
Mareiliaco villa Cenomann.	712 d		
Maresvelde pagus Westfal.	517 f		
Mariniaco villa Burgund.	663 c		
Marnay pagus Burgund.	696 e		
Marogilo villa Cenomann.	707 e		
Marquion pagus Artesiæ	395 a		
Marriniacum Rus Burgundiæ	645 c		
Marsvelde prædium Westfal.	542 b		
Marta fluvius Umbriæ	34 d		
Martana oppidum Italix	74 d		
Marxblas pagus Saxonix	920 f		
Massilia civitas Gallix	269 d, 416 c		
Matesius Mons Pedemontii	203 c		
Matseld pagus Westfal.	510 a		
Mauriacum oppidum Gallix	497 e		
Mauritania Tingitana in Africa	552 b		
Mauritania Cæsarensis ibidem	633 a		
Mauritania Sitifensis ibidem	633 a		
Mazovia vel Mezavia	52 * a		
Mazovia regio Polonix	410 f		
Mazyes sive Mazyces populi Ægypti	631 f		

INDEX TOPOGRAPHICUS

Boni-loci 894 f. Bosanhamense 5 b. Besci funesti 34 a. S. Cæsarii 619 b. Camberiacense 6 a. Capenbergense 829 a. Caste-Dei 687 a. Castri-Caroli 661 f. S. Catharinæ in Sinai 88 a. Catharorum 747 e. Caoghinense 312 d. Caunense 619 b. Cellæ OO. Sanctorum 887 f. Cellæ superioris 883 e. Cellonense 619 b. Centolense 4 d, 262 d. S. Christophori 342 d, 371 c. Claræ-cellæ 262 f. Claræ-vallis 653 c. Cluainfertense 716 a. Cluniacense 513 a, 819 c. Clustenicense 262 f. Collis-manti 544 b, 545 a. S. Columbæ V. 742 f. Columbense S. M. 354 d. Condatense 634 c, 681 c. Confugiense 532 e. S. Coni 352 a. Capronicense 259 a. Corasiense 85 c. Corbeia-novæ 506 d, 526 d. Corbeia veteris 417. Crassense 619 b. Crispiniense 175 b. SS. Crispini et Crispiniani 263 b. S. Crucis 400. de Cultura SS. Petri et Pauli 701 c f. Cusantiense 686 a. Cyclobii 748 a. S. Cyriaci 449 e. Czarnowassense 899 c. Dammartinense 813 f. Dalmati 746 b. Deilocus 746 b. de Deserto 649 b. S. Dionysii 417 c. Divini juris vel ruris 154 c. Disselburgense 455 f. Doxanense 862 c. Elnonense 740 e. Elofstattense 829 b. Epternacense 41 b. S. Erasmi 207 d e. Eveshamense 83 c. 85 c. Exoniense 455 b. Flaviniacense 687 c. Feldbaecense 346 d. Ferrariense 742 c. Firstenbergense 815 d. Florariense 745 e. Florentiense 823 a, 888 a. S. Florentii 33 c, 38 a. Floriacense 291 f, 412 a. S. Foillani 217 d. Fontanellense 46, 174 c. Fontis-Ebraldi 44 a. Fossatense 767 e, 744 a. Fridlariense 477 c. S. Frigidiani 322 c. Fuldense 450 e. Fusniacense 850 c. Gemblacense 819 b. ad duos Gemellos 496 b. Gemmeticense 583 d. Gennense 583 d. S. Georgii 4 a. S. Germani 6 b c, 285 b. SS. Gervasii et Protasii 749 f, 751 f. Gigoiacense 665 c. S. Gisleni 7 d. Glanuefoliense 705 f, 716 a. Glastoniense 458 b. Gollense 695 e. Gotteschoviense 886 c. Guernicense 715 f. Hamburgense 447 c. Hasnoniense 175 f. 197 f. Hefeldelsense 490 d. Helwardeshusanum 517 e, 526 c, 537 b, 542 b. Hemmerodense 263 b. Herivordense 321 * c. Heynense 5 f. Hinsbergense 896 e. Bomicidæ 748 a. Horrei 447 b. Ibriacense 356 a. S. Joannis Bapt. 904 e, 906 a. S. Jeannis de Urtica 256 d. S. Jovini 71 f, 72 a b. S. Ivani 886 b. Kilkevinense 262 f. Landevenense 81 b. Lannenocense 399 b. Latiniacense 153 f. Laureacense 366 a. S. Laurentii 174 a, 235 f, 351 b. Laurishamense 528 b. Leffiense 888 a. Lemense 404 a. S. Ligorii 513 e. Limpurgense 543 f. S. Lini 439 e. Lisbornense 529 f. Loci-crescentis 686 b, 705 e. Lucellense 334 b. Lucense 799 f. Luniacense 689 d. Luxoviense 676 a. Lysse-riense 258 f. Machesbaghense 182 a. Magdunense 292 a. Magni-agri 748 c. S. Marcelli 685 b. Machtallense 887 b. Magniloci 315 f. S. Mariani 750 d. Maricolense 217 a. Marienfredense 809 f. Hortus S. Mariæ 154 e. S. Mariæ cum variis cognomentis 87 e, 419 d, 224 b, 285 c, 351 b, 486 f, 544 c, 660 b, 691 f, 697 c, 835 a, 839 b, 887 f. S. Martialis 89 e. S. Martini 89 f, 157 c, 285 e, 704 e, 851 b. S. Maucritii 902 d. S. Maximini 366 c. S. Medardi 674 d. Meldradiense 198 l. Menagrense 394 b. Menatense 315 b, 497 e. S. Mevenii 392. S. Michaelis 216 f, 625 c, 800 f, 858 a b. Miciacense 292 b c, 619 a. Modotiensi 755 c. Molinense 82 c. Molismense 5 d. Montis-acuti 34 a. Montis-benedicti 696 d. Montis-Martini 750 d. Montis-olivi 619 b. Montis-Quiriaci 163 f. Montis-Virginis 451 f. S. Morandi 334 a. Morelolense 367 d. Molacense 777 f. Nazareth 44 a. S. Nazarii 190 b. S. Nicolai 772 f. S. Norberti 896 f. Novæ-cellæ 887 f. Novem-fentium 749 c. Nuttcellense 447 b. Offonis-villæ 688 a. Onniense 104 c. Oosterhoviense 887 c. Osterodense 490 c. Ovarenense 119 d. Palatiolum 447 b. 476 b. Palith 508 a. S. Pantaleonis 208 a. S. Paulini 525 d. Petersbergense 83 a. S. Petri Ap. 263 f, 285 d, 355 c, 696 c. Pinnatense 104 c. Plumbariolæ 154 c. S. Polycarpi 649 b. S. Pontii 65 b. Pontisarense 353 c. Quercolodorense 921 d. Quidlinburgense 508 b. Rebdorffiense 445 e. S. Remigii 743 c. Ripadunense 83 a. Rockenburgense 887 e. Rodæ 815 c. Rosacense 777 f. Roseriense 68 c. Rothense 887 e. Rubeæ-vallis 285 b, 392 d. S. Sabini 698 f. Salernitanum 243 f. S. Salvii 175 a, 195 a. S. Savini 263 f, 499 a. Sextense 777 f. Scheldicense 530 f. Schesteniense 366 b. S. Secundi 50 f. Siburgense 264 d. Sigebergense 809 f, 835 a. Sinai montis 87 d. Slagense 807 a. Stivalense 705 c. Strahoviense 858 a. Stirense 232 a. Swifaltense 154 c, 888 b. S. Silvestri 356 a. Sorethanum 887 e. Tabanense 319 c. S. Taurini 355 d. Teachmunnæ 309 d. Tergezeanum 366 a. Teplense 883 f. Thenaliense 850 c. S. Theobaldi 136 b. S. Theodorici 848 f. Theologiense 123 b. Trajani 349 c. Trioitense 263 e. Tusanum 669 c. Vallis S. Catharinæ 897 a, 923 b. Vallis-clusæ 685 e, 692 d. Vallis-Dei 339 f. Vallis-Ducis 37 d. Vallis-gloriæ 358 a. Vallis-secretæ 751 d. Vallis-serenæ 750 d. Vallis-seni 286 f. Vallis-viridis 49 d. Vangadasia 6 d. Varelharum 744 b. Varlarense 81 f. S. Vedasti 196 f. Viconiense 851 a. S. Victoris 445 f. Villariense 154 d, 744 f. S. Vincentii 373 c, 680 d, 685 c, 849 d. Vivariense 831 f. Ulnense 689 c. Vredense 809 e. Urspengense 887 d. Vurstenbergense 808 b. Weingartense 887 f. Werthinense 509 f. S. Wicberti 904 b. S. Widradi 687 c. Wilbrechthusanum 490 c. Windbergense 445 e. Winpergense 886 c. Xeropii 747. Zavichostense 258 c	
Monciaco villa Cenomann.	707 b
Monethusum pagus Westfal.	532 f
Monopolis civitas Calabriae	240 e
Mons-acutus in Hetruria	265 f
Mons-acutus oppidum Galliae	648 d
Mons Adjutori in Eichsfeldia	490 e
Mens Beligardis oppidum Franconiae	682 b
Mons Benedictus, in Burgundia	662 a
Mons Bradonii, oppidum Tusciae	433 c
Monte Coupiolo, in Umbria	150 e
Mons Falconis, oppidum Umbriae	72 e 688 p
Mons-faventius oppidum	764 b
Mons-ferratus, regio Italiae	223 a
Mons Herbenus, in Germania	497 f
Mons S. Joachimi, in Clivia	814 d
† Mons-Jovialis, oppidum Burgund.	646 c
Mons-Juliani, in Umbria	34 c
Mons S. Juliani, in Teorascia	219 a
Mons Laureus, Castrum Cenomann.	738 f
Monte Locco dioc. Albensis	151 a d
Mons S. Martini in Burgundia	690 f
Mons-pessulanus, civitas Gall. Narbon. 513 e,	648 d
Mons S. Petri in Germania	450 f
Mons Politianus, oppidum Italiae	438 a
Mons Regalis civitas Insubriae	134 b
Mons S. Ronani, vulgo Loc-Ronau-cant-Nevent apud Brittones	81 c
Mons Sanctus, prope Lugdunum	666 a
Mons Sicardus, in Italia	367 f
Mons Subassus in Umbria	358 b, 359 d
Mons-vetus, prope Eugubium	54 e
Mons Zaai oppidum Tusciae	436 c
Montarone, sive Mons Tyrrenus	33 f
Montesunum oppidum R. Neapolit.	351 b
Montiniaco	

Montiniaco villa <i>Cenomann.</i>	707 f	Nogentum Eremberti oppidum <i>Galliæ</i>	353 d
Montisbrant pagus <i>Burgund.</i>	659 b	Noia civitas <i>Campaniæ Ital.</i>	410 f
Moranganum pagus <i>Westfal.</i>	513 c	Norala civitas <i>Succiæ</i>	226 e
Moravia Provincia <i>Germaniæ</i>	626 f, 916 f	Nordgou fluvius <i>Alemanniæ</i>	479 f
Morbies pagus <i>Burgundiæ</i>	650 e	Nordlinga oppidum <i>Alemanniæ</i>	479 f
Morenacus villa <i>Cenomann.</i>	707 a	Nortburgnon pagus <i>Westfal.</i>	522 f
Morewold, Moorwaude Silva <i>Frisiæ</i>	449 a, 483 b	Nova-domus oppidum <i>Westfal.</i>	523 d
Morga villa <i>Burgund.</i>	663 c	Nova-lira oppidum <i>Diœc. Ebroicensis</i>	45 d
Morges oppidum <i>Burgund.</i>	651 e	Novavilla <i>Westfal.</i>	545 d
Morillon Costrum <i>Burgund.</i>	649 c	Nova villa <i>Burgund.</i>	647 f
Morra vicus <i>diœc. Albensis</i>	138 f	Nova-villa villa <i>Cenoman.</i>	703 a
Mortarium oppidum <i>Foro-Julii</i>	802 d	Novellis castrum <i>Diœc. Virdun.</i>	428 c
Mosa fluvius <i>Belgii</i>	82 f, 198 a, 883 d	Novempopulania pars <i>Aquitaniæ</i>	7 c, 697 a
Moscardum Castrum <i>Foro Julii</i>	773 a	Novidunum civitas <i>Galliæ</i>	369 c
Moscovia Magnus <i>Ducatus</i>	262 b	Novidunum civitas <i>Pannoniæ</i>	394 c
Mosella fluvius <i>Lotharingiæ</i>	476 c	Noviodunum oppidum <i>Scythiæ</i>	618 e
Moynus, sive Mœnus, fluvius <i>German.</i>	167 d, 174 d	Noviodunum vulgo <i>Nevers</i>	618 d
Moynegorre pagus <i>German.</i>	174 d	Noviodunum vulgo <i>Neuwy</i>	618 e
Mugis et Mugilio pro <i>Eugubio</i>	54 b	Noviodunum et Noviomum vulgo <i>Noyon</i>	5 a, 618 e, 850 d
Mulhusium oppidum <i>Eichsfeldiæ</i>	495	Novigentum <i>Diœc. Parisien.</i>	4 a
Millinium pagus <i>Flandr.</i>	197 a	Novisona fluvius <i>Burgund.</i>	661 f
Mulinheim inferior in <i>Germania</i>	173 c	Novocomum, sive <i>Comum</i>	302 a, 608 a
Mulinheim superior in <i>Germania</i>	173 c, 182 b	Nozeretum oppidum <i>Burgund.</i>	696 b
Mulinhusun oppidum <i>Westf.</i>	510 b, 521 d	Numidia provincia <i>Africæ</i>	388 b
Murattam villa <i>Burgund.</i>	663 c	Numidia pro <i>Ducatu Spoletino</i>	53 e, 54 b
Murbachium oppidum <i>Cenomann.</i>	339 f	Nursia oppidum <i>Italiæ</i>	360 a
Mure pagus <i>Burgund.</i>	659 e	Nutscell oppidum <i>German.</i>	447 a
Murocinctum villa <i>Cenomann.</i>	712 c		
Mussipontum oppidum <i>Lotharingiæ</i>	888 a		

O

Najara oppidum <i>Castellæ Nagera vel Naxara</i>	109 d, 257 a	Oberkirchen oppidum <i>Aleman.</i>	887 f
Nagerilla torrens <i>Hispaniæ</i>	257 a	Obiargues oppidum <i>Burgund.</i>	657 e
Namurcum urbs <i>Belgii</i>	82 b, 819 b, 888 a	Occitania pars <i>Galliæ</i>	196 c
Nanceium civitas <i>Lotharingiæ</i>	887 f	Oetaporca oppidum <i>Navarræ</i>	253 f
Nant pagus <i>Burgundiæ</i>	680 d	Oditegem pagus <i>Diœc. Bonon.</i>	731 f
Nantouis castrum oppidum <i>diœc. Senon.</i>	745 c	Odenawalda silva in <i>German.</i>	173 b, 174 c
Narbo civitas <i>Galliæ</i>	14 b	Odysopolis et Odessus civitas <i>Thraciæ</i>	427 b c
Narnia urbs <i>Italiæ</i>	360 a	Oezenis civitas <i>Thraciæ</i>	598 d
Naxus vel Nesus oppidum <i>Siciliæ</i>	262 c	Ogecourt pagus <i>Burgund.</i>	694 b
Natizo fluvius <i>Foro-Julii</i>	772 a	Oisiacense territorium in <i>Gallia</i>	395 d
Naumburgum civitas <i>Saxoniz</i>	513 d	Olgiatum oppidum <i>Foro-Julii</i>	755 a, 762 b
Naucellus fluvius <i>Foro-Julii</i>	771 a	Olsuerga oppidum in <i>Burgund.</i>	655 a
Neccarus fluvius <i>Germaniæ</i>	174 c	Oliventia civitas <i>Hispan.</i>	578 c
Nedere vel Nedderi pagus <i>Westf.</i>	517 b, 522 e, 526	Olomucium civitas <i>Morav.</i>	625 f
Negenhus pagus <i>Westfaliz</i>	542 d	Olonia villa <i>Burgund.</i>	663 c
Nemea silva <i>Cornubiæ</i>	80 c, 81 e	Olympium castrum <i>Calabr.</i>	235 f
Neoburgum et quidem duplex ad <i>Salmam fl.</i>	54 * c	Oma vel Amana fluvius <i>German.</i>	461 f
Neolone villa <i>Cenomanniæ</i>	711 a	Onniense monasterium <i>Hispan.</i>	104 c
Nepactum portus <i>Istriæ</i>	235 b	Opsikion <i>Thraciæ</i>	748 b
Nereibich pagus <i>Cliviæ</i>	855 e	Or, Ora fluvius <i>German.</i>	462 d, 903 a
Nesus oppidum <i>Siciliæ</i>	352 c	Orachus in <i>Achaia habitatio S. Nicol. peregrini</i>	233 a
Netega, Netgo pagus <i>Westfal.</i>	532 f, 542 a	Oranum civitas <i>Africæ</i>	564 e
Nibius mons <i>Tusciæ</i>	433 d	Orbitellum oppidum <i>Itoliæ</i>	513 e
Nicæa civitas <i>Bithyniæ</i>	748 b	Ordorp pagus <i>German.</i>	460 a
Nicæa Saliorum in <i>Burgundia</i>	652 a	Oriola oppidum <i>R. Valentini</i>	155 a
Nicia, Nissa <i>Provinciæ</i>	225 b	Ortheren pagus <i>Brabant.</i>	319 f
Nicomedia civitas <i>Bithyniæ</i>	604 e	Orturburch oppidum <i>Foro-Julii</i>	770 e
Nidersteinbach pagus <i>Westfal.</i>	350 d	Ortona civitas <i>Italiæ</i>	607 c
Nigaubrunnum prædium <i>Westfal.</i>	518 c	Orvietum oppidum <i>Italiæ</i>	438 a
Nihem sive Niem oppidum <i>Westf.</i>	519 f, 528 c	Oscara fluvius <i>Burgund.</i>	653 f, 689 e
Nimione villa <i>Cenomanniæ</i>	711 a	Osdaghusun pagus <i>Westfal.</i>	514 d
Ninive urbs <i>Assyriorum</i>	369 c e	Osnig regio <i>Westfal.</i>	506 c
Nitha fluvius <i>Franconiæ</i>	192 f	Ossele pagus <i>Brabant.</i>	920 f
Nitherga pagus <i>westf.</i>	519 f, 532 f, 539 d, 542 f	Osteine pagus <i>Alemann.</i>	176 b
Nithagonne pagus <i>Franconiæ</i>	192 f	Ostergoa regio <i>Alemann.</i>	448 f
Niuvela pagus <i>westfal.</i>	540 c	Oosterhovia oppidum <i>Brabant.</i>	887 c
Nivedunum Equestrium in <i>Helvetiis</i>	24 * c	Osterhollium oppidum <i>German.</i>	588 c
Nivedunum urbs <i>Galliæ antiquæ</i>	23 * c d e	Oosterhout pagus <i>Brabant.</i>	923 c
Nociogilos villa <i>Cenomanniæ</i>	710 c e	Ostheim pagus <i>German.</i>	162 c
Nogento villa <i>Cenomann.</i>	702 f	Ostunum, civitas <i>Italiæ</i>	240 e, 246 b
		Osulfestede pagus <i>German.</i>	912 a
		Othihem pagus <i>Westfal.</i>	517 e, 519 e
		Otilanbanh	

INDEX TOPOGRAPHICUS

Othilanbam oppidum <i>Westfal.</i>	532 e	Posnaniam, civitas <i>Poloniæ</i>	46 * a b c
Ottomanica Silva <i>German.</i>	182 f	Potentia oppidum <i>Piceni</i>	246 c
Overonberungun pagus <i>Westfal.</i>	521 f	Ponpetum Castrum <i>Burgund.</i>	661 a
Ovranduergian pagus <i>Westfal.</i>	519 d	Praga Metropolis <i>Bohemix</i>	859 e
Ovetum urbs <i>Castellæ</i>	45	Pulginga oppidum <i>Sueviæ</i>	124 f
Oye pagus regio circa <i>Caletes</i>	731 f	Puivisa insula <i>Umbriæ</i>	51 c
Oynvilla pagus in <i>Gallia</i>	292 c	Putten prædium <i>Frisiæ</i>	540 c
Oysans pagus <i>Burgundiæ</i>	659	Paterna pagus <i>Westfal.</i>	506 c, 510 a, 515 c, 539 e
Oysia fluvius <i>Picardiæ</i>	219 a	Patriciacum villa <i>Cenomanniæ</i>	701 d
Ozeias pagus <i>Burgundiæ</i>	663 f	Pauca-palea vicus <i>diœc. Albensis</i>	138 b
P		Perestad oppidum <i>German.</i>	913 d
Pacilenovico pagus <i>Cenomaniæ</i>	712 d	Petrockstow oppidum <i>Angliæ</i>	391 f
Pauliacum villa <i>Cenomann.</i>	712 d	Phelona oppidum in <i>Armorica</i>	402 e
Padulla oppidum <i>Germaniæ</i>	351 b	Phortzen oppidum <i>Spirensis diœcesis</i>	102 c
Padus fluvius <i>Italiæ</i>	757 d	Picardia Provincia <i>Galliæ</i>	797 c
Palethi, Polithi, Politin	54 * b	Picenum Regio <i>Italiæ</i>	397 a, 410 f
Pallonia urbs <i>Lucaniæ</i>	4 f	Pictavium urbs <i>Galliæ</i>	71 c
Palma oppidum <i>Siciliæ</i>	366 d	Pieczarg monast. prope <i>Kiœviam</i>	131 c, 258 d
Paderborna civitas <i>Westfal.</i>	503 a	Pielheim pagus <i>Cliviæ</i>	855 d
Padstow oppidum <i>Angliæ</i>	391 c	Pisæ civitas <i>Tusciæ</i>	437 f
Padua, Patavium civitas <i>Italiæ</i>	738 f	Pinzaunum oppidum <i>Cenomann.</i>	773 c
Padus fluvius <i>Italiæ</i>	738 d	Pitiveris oppidum <i>Picardiæ</i>	716 f
Paessens fluvius <i>Frisiæ</i>	448 f	Plebit, vel Plerit insula <i>Armoricæ</i>	729 e, 730 c f
Pamisis civitas <i>Thraciæ</i>	429 a	Plesse fluvius <i>Westfal.</i>	513 f
Pannonia Inferior et Sup.	369 e, 372 c, 375 d, 916 f	Pleumur pagus <i>Armoricæ</i>	402 b
Panorinus urbs <i>Siciliæ</i>	262 c	Plumbariola prope <i>Montem Cassinum</i>	154 b
Pannonio villa <i>Cenomannia</i>	712 f	Pola civitas	770 e
Papia civitas <i>Lombardiæ</i>	521 d	Pons-marmoreus locus confectus	53 f
Paphlagonia Provincia <i>Asiæ</i>	585 f	Pontereyntu in <i>Burgundia</i>	689 b
Parcum prope <i>Lorunium</i>	55 * a	Ponticulus pagus <i>Franciæ</i>	195 f
Parma fluvius et civitas <i>Italiæ</i>	622 b	Pontisara oppidum <i>Franciæ</i>	354 c
Parke pagus <i>Brabant.</i>	920 f	Pontormorum oppidum <i>Tusciæ</i>	438 b
Parthicus portus, seu <i>Partbinicus</i>	437 f	Pontus Provincia <i>Asiæ</i>	595 f
Pascole suburbium <i>Utini</i>	773 e	Populonia civitas <i>Tusciæ</i>	431 c
Patavium urbs <i>Italiæ</i>	262 a, 460 f	Porcilia oppidum <i>Cenomann.</i>	770 d
Patberg Castrum <i>Westfal.</i>	539 e	Porta alba <i>Treveris</i>	101 a
Paterno villa <i>Burgund.</i>	663 c	Portianum oppidum <i>Arvern.</i>	749 c
Patriciaco villa <i>Cenomann.</i>	709 d	Portithorengum pagus <i>Armoricæ</i>	709 a
Pauliacus villa <i>Burgund.</i>	669 f	Portulus prope <i>Mevaniam</i>	617 d
Pax-Julia, nunc <i>Beja civitas Lusitan.</i>	576 e	Portus-Gruarius oppidum <i>Foro-julii</i>	781 a
Pedemontium, oppidum <i>R. Neapolitan.</i>	203 c	Portus-Naonis oppidum <i>Foro-julii</i>	771 d
Pellheim pagus <i>German.</i>	855 e	Praga Metropolis <i>Bohem.</i>	884 a
Penpinis villa <i>Cenomann.</i>	705 c, 712 c	Preiten-brinnen pagus <i>German.</i>	467 d
Pergula oppidum <i>Italiæ</i>	51 a	Protinium Castrum <i>Thraciæ</i>	748 b
Pernes oppidum <i>Lusitaniæ</i>	579 a	Protine oppidum	910 c
Perpinianum urbs <i>Navarræ</i>	288 a	Pruginum oppidum <i>Galliæ</i>	403 c
Perrenhus prædium <i>Westfal.</i>	518 b	Pullilfin portus <i>Armoricæ</i>	402 b
† Petri vicus <i>diœc. Augustodun.</i>	41 d	Pumissun oppidum <i>Westfal.</i>	515 b
Petro-corium urbs <i>Gall.</i>	8 f	Pummassan pagus <i>Westfal.</i>	542 e
Platernum oppidum <i>Samnii</i>	329 a	Puppium oppidum <i>Tusciæ</i>	438 b
Piniciaco villa <i>Cenomann.</i>	709 a	Pyrenæi montes.	108 b
Pinna oppidum <i>Aprutii</i>	544 b	Q	
Pins pagus <i>Burgund.</i>	688 e	Quadin prædium <i>Westfal.</i>	543 a
Pipisicum oppidum <i>Burgund.</i>	680 d	Quancia fluvius <i>Franc.</i>	458 c
Placentia civitas <i>Italiæ</i>	614 f	Quatuor officia Regio <i>Flondr.</i>	833 c
Plebs-Lezii diœcesis <i>Albingaunensis</i>	137 c	Quentaticum oppidum <i>Armoricæ</i>	731 e
Podium S. Clari <i>diœc. Tutelen.</i>	9 c	Querkeledora pagus <i>Brabant.</i>	921 c
Pola oppidum <i>Istriæ</i>	351 b	Quers pagus <i>Burgund.</i>	690 f
Poliniacum oppidum <i>Burgund.</i>	643 e	Quingey pagus <i>Burgund.</i>	688 e
Polonia Regnum	258 b 44 * b	Quidilingeburgum oppidum <i>German.</i>	508 b,
Pons dubius villa <i>Burgund.</i>	685 c	Quimperlænum oppidum <i>Armoricæ</i>	400 c
Pons Felcinus in <i>Umbria</i>	34 d	Quintana Fortunii oppidum <i>Castell.</i>	254 b
Pons Laone oppidum <i>Burgund.</i>	689 f	† Quintini oppidum <i>Galliæ</i>	850 d
Pont-denaux pagus <i>Burgund.</i>	696 e	Quintum, sive Quintini in <i>Tuscia</i>	437 f
Ponto-chiuggane pagus <i>Foro-Julii</i>	701 d	R	
Pontiliacum oppidum <i>Burgund.</i>	682 d	Radda in <i>Tuscia</i>	438 c
Pontremolensis ager <i>Tusciæ</i>	632 c	Radi pagus <i>Westfal.</i>	516 d
Populetum oppidum <i>Catalauniæ</i>	118 d	Radichen pagus <i>Westfal.</i>	505 b
Portianum pagus <i>German.</i>	182 b	Randicheim oppidum <i>Westfal.</i>	524 f, 540 c
Portus-locus ad <i>Rhenum</i>	182 f	Rainlesessun	
Pose pagus <i>German.</i>	349 c		

INDEX TOPOGRAPHICUS

Teroana

Teroana civitas Belgii	731 e	Turris fluvius Foro-julii	773 d
Tevinchuson pagus	542 f	Turrita pagus diocesis Spoletinae	72 e
Thebais regio Aegypti	584 c	Tuscania, vel Tuscania olim civitas Italiae	34 e
Themoria regio Hiberniae	309 b	Tuscanella urbs Hetruriae	51 b
Thedone villa Cenomanniae	708 e	Tutela urbs Galliae	9 b c, 262 e, 293 b
Tbeldun pagus Westfal.	542 d	Tyl pagus Burgundiae	689 b
Theodonis villa oppidum Belgii	505 a 740 f	Tyras fluvius Sarmatiae	257 b
Theodoropolis civitas Thraciae	586 c		
Theorascia silva Campaniae Gal.	216 c, 849 c		
Thesli pagus Westfal.	522 c, 538 e, 542 c		
Thessalonica urbs Macedoniae	41 b, 47 b, 394 c		
Thiatwardessun praedium Westfal.	517 c		
Thiers, vel Tiernensis eremus al. Thiernum, vel Thiernum in Arvernia	73 a		
Thiatmali pagus Westfal.	510 a, 518 c, 535 a		
Tisbarie pagus Angliae	458 b		
Thietmeressun pagus Westfal.	515 d		
Thinchierdiñchusun pagus westfal.	521 c		
Thiakilburg pagus Westfal.	521 c		
Thinsburg oppidum Westfal.	506 c		
Thobet eremitorium S. Eneconis	109 e		
Tholosa urbs Galliae	10 e, 284 a		
Thracia regio	395 c, 429 a		
Threveresga pagus Westfal.	506 c		
Thumiti pagus Westfal.	517 f		
Thuriburi villa Germaniae	908 a		
Thyernum oppidum Burgund.	657 d		
Tiberis fluvius Italiae	208 c		
Tibur, Tivoli oppidum Latii	371 c		
Tifernum civitas Italiae	56 c		
Tifernus fluvius Italiae	329 a		
Tigra Regio Aethiopiae	629 d		
Tiliaventus fluvius Foro-Julii	769 a		
Tilithi pagus Westfal.	521 d, 539 e		
Timiago ager	709 c		
Tingis civitas Africae	558 e, 560 e		
Tinna fluvius Angliae	397 f		
Tinia fluvius Umbriae	613 a		
Tisia pagus Burgund.	688 e		
Toley rivulus in diocesi Trevirensi	123 b		
Tolisiacum villu Burgund.	681 f		
Tomar oppidum Lusitan.	578 f		
Tonon oppidum Burgund.	651 e		
Tornacum urbs Belgii	199 a		
Trajanopolis urbs Thraciae	319 f 395 c		
Trajectum ad Mosam civitas Belgii	448 a 815 f		
Thrallis civitas Asiae	609 d 883 d		
Transisalanina provincia Belgii	479 e		
Tranum urbs Calabriae	229 c, 237 d		
Trapezus civitas Asiae	583 d, 598 b		
Trasimenus lacus Italiae	51 c 617 f		
Treifurt civitas German.	490 d		
Treschastel pagus Burgund.	650 d		
Treveresga pagus Westfal.	510 a		
Trevinum oppidum Foro-julii	755 a		
Treviri Metropolis	85 c		
Triburia oppidum Westfal.	511 a		
Triburi praedium Westfal.	531 f, 540 c		
Tricarium Territorium Foro-julii	706 f		
Triganum pagus Galliae	292 c		
Tridentum civitas Episcopalis et Trivignon pagus Burgundiae	654 f		
Tromarey pagus Burgundiae	688 c		
Trundo rivus Arverniae	497 c		
Trutmannia civitas Westfal.	506 c		
Tuayd Mons Hiberniae	308 f		
Tubenis fluvius Germaniae	468 a		
Tuilon pagus Westfal.	540 c		
Tulantium oppidum Burgundiae	653 f		
Tulpiacum oppidum Juliae	288 f		
Tana pagus Westfal.	542 e		
Turingia provincia Germaniae	447 b, 457 c, 490 a		
Turninum prope Antuerpiam	921 c		
		U	
		Uberstrass pagus Germaniae	345 f
		Uffanhusun oppidum Westfal.	524 c
		Uflahum pagus Westfal.	516 f
		Ufflan pagus Westfal.	522 d
		Ulnens pagus Burgundiae	689 b
		Ultrajectum civitas Belgii	446 d
		Umbriaco villa Cenomann.	708 c
		Umbria provincia Italiae	33 a, 145 b
		Umnens pagus Burgundiae	644 e
		Uneaticum oppidum Tusciae	438 a
		Unnesburg castrum Saxon.	904 b
		Unrecasson pagus Westfal.	542 e
		Upplan oppidum Westfal.	523 e
		Uralanchusun pagus Westfal.	542 e
		Urbium civitas Italiae	56 c, 144 c, 607 c
		Ursella villa Germaniae	190 f
		Ursaria oppidum Insubriae	223 e
		Urtica Eremus Castellae	254 b, 255 d
		Urzich oppidum ad Mosellam	125
		Useyes pagus Burgundiae	686 a
		Usie castrum Burgundiae	654 d
		Utinum civitas Foro-julii	764 f
		V	
		Vaddarroth pagus Germaniae	913 b
		Valeiodorum monasterium Belgii	216 f
		Valendar prope Confluentiam	175 e
		Valentianae oppidum Belgii	195 b, 815 a
		Valenti civitas Hispaniae	607 c, 657 d
		Valeria Provincia Italiae	5 c
		Vallis Arni in Tuscia	438 a
		Vallis Dianina in Italia	351 b
		Vallis pullaria pagus Burgund.	643 c
		Vallis Rohardi pagus dioc. Laudun.	821 b
		Vandilo pagus Burgundiae	644 c
		Vangaditia ducc. Adriem. in Italia	6 d
		Vapincum, vulgo Gap civitas Gall.	657 e
		Varesberg mons Cliviae	815 e
		Varesium oppidum Insubriae	755 a
		Varlar oppidum Westfal.	829 f
		Varnum castrum Cenomann.	773 a
		Vasconia provincia Galliae	698 e
		Vastinium Territorium Galliae	742 d
		Vestum Aymonis Mons Aprutii	547 d
		Vatilonnum villa Cenomann.	709 d
		Vandray pagus Burgundiae	655 a
		Veeta fluvius Hollandiae	479 e
		Vegla oppidum Foro-julii	772 c
		Veldwig pagus Cliviae	855 e
		Velssen oppidum Hollandiae	479 e
		Veluwa regio Belgii	528 c
		Vensonum oppidum Foro-julii	772 a
		Vandopera pagus Galliae	293 a
		Vernazzum oppidum	437 f
		Venzonissa fluvius Foro-Julii	772 a
		Verbanus lacus in Insubria	22 c
		Verona civitas Italiae	368 f, 390 c, 631 a
		Vernethi pagus Westfal.	542 f
		Verta fluvius Germaniae	490 e
		Vervinum oppidum Lotharing.	672 e
		Vesperdun praedium Westfal.	520 d
		Vestini populi Italiae	544 b
		6 T.	Vesulium

INDEX TOPOGRAPHICUS

Vesulium oppidum Burgund.	685 c	Welmithe prædium Westfal.	512 c
Vesuna oppidum Aquitaniæ	8 e	Wenda pagus Eichsfeldiæ	490 c
Vianda oppidum Belgii	651 e	† Wendelmi oppidum diœc. Trevir.	123 d
Vicinonia pagus Cenomanniæ	706 f	Weni prædium Westfaliæ	519 c 532 e
Vicus oppidum Insubriæ	133 e	Wentervelde pagus Cliviæ	856 b
Vidisonum castrum Sabaudia	225 c	Wentsgot pagus Westfaliæ	505 f
Villa-Turris pagus Umbria	72 e	Wepplithi pagus Westfaliæ	516 f
Villarium pagus Burgundiæ	411 b, 689 e	Werecundia pagus Flandr.	197 c
Vienna, Austria civitas	862 e	Wërla castellum Westfaliæ	537 b
Vienna urbs Galliæ	5 a, 70 c f, 157 f	Werminium pagus Flandr.	197 a
Viglebanum civitas Insubriæ	789 a	Werthemium oppidum German.	468 a
Vileta pagus Burgund.	685 e 688 c	Werzeburg oppidum German.	843 e
Vilisi prædium Westfal.	520 d, 537 e, 542 f	Wessaga pagus Westfal.	530 a
Villa-Alta oppidum Foro-julii	773 c	Wesalia oppidum Cliviæ	883 e
Villa-gundry pagus Burgund.	686 f	Wesiga pagus Arverniæ	316 c
Villa-nova in Cenomannia	712 b	Wesopum oppidum German.	479 e
Villiacum villa Burgund.	688 d	Westergoa regio Frisiæ	448 e
Vincella pagus Burgund.	662 d 686 d	Westalon pagus Westfaliæ	531 f, 534 f
Vincenna oppidum Burgund.	665 e	Westhausen pagus Westfaliæ	494 c
Vinisia oppidum Burgund.	654 e	Westnedere pagus Westfal.	516 f, 542 e
Viscele pagus Cliviæ	855 f	Westphalia Ducatus German.	530 d
Visica fluvius Castellæ	104 f	West-Saxonia pars Angliæ	83 b 446 f
Visignol pagus Burgund.	693 a	Wessiga pagus Westfal.	518 c
Vistula fluvius Poloniæ	258 f	Wetererba pagus German.	190 e
Visurgis fluvius Saxonie	225 e, 466 f, 528 b	Wetiga pagus Westfaliæ	539 f
† Viti Castrum in Calabria	238 b	Wettiga pagus Westfal.	539 f
† Viti oppidum in Foro-julii	771 f	Wettera fluvius German.	192 f
Vivarium oppidum Galliæ	498 e f	Wetzevelt pagus Cliviæ	855 e
Vivereus villa Cenomann.	701 a	Wic pagus Westfaliæ	525 b
Vocriomno villa Cenomann.	709 f	Wieberueshusum oppidum Westfal.	520 a
Vois pagus diœc. Laudun.	821 b	Wigornia civitas Angliæ	85 c
Voligio villa Cenomanniæ	709 a	Wildeshusium oppidum Westfal.	539 d
Volkiereshusun pagus Westfal.	518 c	Wilgadessun pagus Westfaliæ	501 d
Vosia rivulus Franciæ	403 c	Willarium pagus Franciæ	46 e
Volaterra civitas Tusciæ	430 b	Willerbike fluvius Saxonie	904 b
Vorsti pagus Westfaliæ	542 e	Wilsen oppidum Germaniæ	479 e
Vorthusen prædium Westfal.	540 c	Wiltensburch nunc Ultrajectum	474 b
Vosagus pars agri Laudunensis	850 c	Wiltonia provincia Angliæ	446 f
Vosagus mons et silva Burgund.	347 e	Windilinuoderod prædium Westfal.	539 f
Vuasidium pagus Hamon.	195 b	Winesbiki prædium Westfaliæ	539 f
Vurmessun pagus Westfal.	519 b	Winidun primum Westfaliæ	539 f
Vurmius fluvius German. Worm	185 a	Winnithi pagus Westfaliæ	515 b
Vurstenberg mons Cliviæ nunc Frundenberg	855 b	Wipperra fluvius Saxonie	904 b
		Wiriesi pagus Westfaliæ	518 f, 521 f
		Wirigisi pagus Westfaliæ	542 e
		Wisara fluvius Saxonie	520 a, 526 d, 532 e
		Wissele pagus Cliviæ	856 c
		Wisibada castrum Germaniæ	191 d
		Withem pagus Westfaliæ	521 a
		Withun prædium Westfaliæ	550 c
		Wittenberga civitas Saxonie	859 f
		Wittisungan pagus Westfaliæ	516 e
		Worcomium oppidum Frisiæ	505 c
		Wormatia civitas Franconiæ	333 e
		Wouda pagus Brabantiæ	924 c
		Wratrislavia civitas Silesiæ	907 d
		Wnlfredeskiscun pagus Westfal.	532 f
		Wulfereshusun prædium Westfal.	520 a
		Wurme fluvius et pagus Cliviæ	815 c
		Wurmahun pagus Westfaliæ	516 d
		Wyrda oppidum Germaniæ	479 e
		X	
		Xanthus, seu Sancti urbs Cliviæ	53* e
		Xatiba urbs Hispaniæ	119 b
		Y	
		Yllandia, pro Islandia et Hibernia	405 c d
		Yporea civitas Insubriæ	538 a

Z

Z agabria <i>civitas Hungariæ</i>		Ziciana <i>oppidum</i>	910 f
Zameswyler <i>pagus Germaniæ</i>	372 b	Zile <i>pagus</i>	154 e
Zantuliet <i>pagus Brabantæ</i>	346 c	Zinsich <i>oppidum diœc. Coloniensis</i>	189 a
Zelandicæ <i>insulæ Belgii</i>	919 f	Znoima <i>oppidum Moraviæ</i>	799 e
Zerichium <i>monasterium Achaïæ</i>	833 d	Zribens <i>oppidum</i>	925 f
Zeringen <i>oppidum Burgundiæ</i>	233 f	Zuerezi <i>prædium Westfalæ</i>	539 f
Zeudicun <i>territorium</i>	689 e	Zunichium <i>oppidum Germaniæ</i>	185 f
	907 d	Zutphania <i>provincia Belgii</i>	505 d, 807 c, 857 b
		Zwifaltensis <i>Abbatia in Suevia</i>	154 e

INDEX

ONOMASTICUS

A

Addecimari, *decimis solvendis subjicere*
 Adminiculari, *juvare*
 Adnegatus, *submersus*
 Adolescentilis, *juvenilis*
 Adventatus, *conveniens*
 Aequalentia, *æqualitas*
 Agonotheta, *pugil*
 Agricolans, *agricola*
 Albergari, *hospitari*
 Algaru, *expeditio sacra Maurorum*
 Alpes, *montes quicumque*
 Altar, *altare*
 Ambulator, *equus sessorius*
 Ampullose, *ferociter*
 Anaglyphum, *exaratum*
 Analogium, *pulpitum*
 Ancha, *coxendix*
 Anticulæ, *scabella manualia*
 Antistitium, *Præsulatus*
 Aratrum, *terra quanta aratro uno colitur*
 Arcisterium, *monasterium*
 Areugum, *concilium*
 Arganum, *vectis*
 Aripennis, *jugerum*
 Arryate, *horti regii Maurorum*
 Artetica, *arthritis*
 Arteticus, *arthrite laborans*
 Assideratus, *paralyticus*
 Assis, *tabula*
 Avocatia, *patronatus*
 Aureatus, *inauratus*

B

Bacinus, *pelvis*
 Baco, *porcus*
 Balconum, *manianum*
 Balneare, *maiefacere*
 Bambinus, *infans*
 Baucale, *tapes scamno insternendus*
 Baunus, *interdictum*
 Barberius, *chirurgus, tonsor*
 Basilicula, *parva basilica*
 Bicarius, *poculum*
 Bladum, *tritici*
 Bonarium, *jugerum*
 Bordarum crastinum, *quid?*
 Braca, *femorale*
 Braidia, *campus, plauties*
 Brasiu, *avena macerata*
 Brebix, *ovis*
 Brevis, *scriptura*
 Brunus, *fuscus*
 Buccale, *baucale, scyphus*
 Burgensis, *civis*

C

Caballus Padi, *an equus sessorius?*
 Caligosus, *caliginosus*
 Cambiones, *pugiles*
 Caminata, *conclave in quo est fornax*

542 f
 186 c
 738 e
 354 a
 461 b
 712 e
 469 a
 734 b
 756 b
 569 a
 547 b
 483 c
 512 a
 353 a
 102 f
 541 e
 779 b
 193 c
 316 c
 516 a
 317 f
 766 c
 395
 184 f
 565 b
 776 d
 740 b
 781 b
 147 e
 756 b
 55 f
 355 a
 516 b
 780 b
 756 f
 259 b
 541 f
 856 f
 785 a
 711 e
 520 b
 756 e
 957 d
 693 a
 514 f
 779 b
 957 d
 736 e
 710 c
 768 f
 520 f
 406 a
 Caminus, *idem*
 Camisia, *interula linea*
 Canevarius, *promus condus*
 Canulasthium, *pera*
 Cappa, *pallium*
 Capella, *instrumentum capellæ seu oltaris*
 Capisterium, *pistrinum*
 Capitolum, *locus Capitularis*
 Cardetum, *locus carduis consitus*
 Carena, *jejunium 30 dierum*
 Carpentarius, *faber lignarius*
 Carrata, *carraria, carrus, onus plaustris*
 756 e
 Casella, *parva casa*
 Cassetella, *capsula*
 Casticellum, *parvum castrum*
 Cervisia plena, *quantum una vice coquitur*
 Charaxatura, *litura*
 Characterium, *character*
 Cloccum, *campano*
 Collum pedis, *conveza ejus pars*
 Colonica, *prædium*
 Comitatus, *rusticus*
 Commentare, *commentari*
 Compateratus, *compaternitas*
 Compatriota, *ejusdem patriæ*
 Concides, *cæsura arborum*
 Concordium, *conventio*
 Concubina, *uxor sine ceremoniis ducta*
 Condare, *simul dare*
 Condemæ, *domestici*
 Consiccatu, *confixus*
 Confrontatio, *collatio*
 Constipendialis, *particeps stipendii*
 Contectalis, *uxor*
 Contracta, *territorium*
 Contrata, *vicus*
 Coperchium, *operculum*
 Copertura, *idem*
 Copiare, *transcribere*
 Coscia Cossa, *coxa*
 Costa, *latus*
 Cottis, *tunica*
 Crauna, *tributum ex porcis saginatis*
 Craticea, *opus craticulatum*
 Creditus, *fide dignus*
 Crescitivus, *celeriter crescens*
 Crocia, *uncus*
 Cruehiglie, *furcillæ axillares*
 Cucula, *cucullus*
 Cumex, *patella*
 Cupa, *vas ligneum*
 Cursotenus fluminis, *secundum flumen*
 Curtilus, *prædium*
 Cyclicus, *pirutu*

D

Dapsilitas, *liberalitas*
 Dasgastaldus, *procurator*
 Debratio, *ebrietas*
 Debricare, *potari*
 Defertus, *delatus*
 Delavatus, *ablutus*
 Denariata, *pretium denarii*

De

De sero, <i>vesperi</i>	360 b	Inacte, <i>nulla re acta</i>	914 c.
Desiccus, <i>siccus</i>	323 b	Inanitas, <i>deliquium spirituum</i>	780 d
Devotare, <i>devovere</i>	459 e	Indictus, <i>mandatum</i>	465 b
Dicambitio, <i>permutatio</i>	403 a	Ingrossari, <i>inscri</i>	259 f
Dissertitudo, <i>eloquentia</i>	453 d, 455 d	Iusolventia, <i>impotentia solvendi debiti</i>	229 d
Divestire, <i>possessione exuere</i>	511 d	Interconpulare, <i>conjungere</i>	298 b
Doma, <i>hereditas, possessio</i>	510 c 734 a	Interessens, <i>præsens</i>	774 b
Doncellus, <i>domicellus</i>	498 c	Investire, <i>instituere</i>	756 b
Donna, <i>mulier, domina</i>	182 d	Intrata, <i>proventus annuus</i>	757 f
Doplerium, <i>duplerium, funale, cereus grandior</i>	791 f		
Dorsale, <i>ephippium</i>	517 d	J.	
Doxa, <i>gloria</i>	483 a	Joculosus, <i>jacosus</i>	827 f
Doxale, <i>odæum</i>	488 f	Jagum, <i>fornix</i>	419 d
		Jungere, <i>appropinquare</i>	758 f

E

Ecclesiuncula, <i>ecclesiola</i>	55 f
Elocare, <i>loco movere</i>	439 b
Eruditorium, <i>schola</i>	470 f
Ethica febris, <i>hectica</i>	782 e
Exceptores, <i>scribæ</i>	318 e
Excerebratus, <i>amens</i>	344 d
Exercitus, <i>obligatio militandi</i>	516 c 517 b
Exemplare, <i>transcribere</i>	246 f 360 b

F

Feriare, <i>festum agere</i>	512 e
Ficones, <i>calcei lignei</i>	311 e
Fiendus, <i>fuciendus</i>	766 d
Flasculus, <i>flascula, flasco, lugena</i>	188 d 547 a
Flaneus, <i>latus</i>	778 c
Flebotomatus, <i>sanguine minutus</i>	787 a
Floccus, <i>toga monachalis</i>	746 a
Fodrum, <i>jus pabuli pro equis exigendi</i>	434 b
Fodrum, <i>duplicatura vestimenti</i>	776 d
Forefacere, <i>malefacere</i>	822 a
Forestis, <i>silva</i>	517 c 533 e
Fredum, <i>multæ solutio</i>	544 f
Fristinga, <i>porcellus anniculus</i>	515 e
Frixorium, <i>genus monetæ</i>	782 e
Frugalitas, <i>aunonæ penuria</i>	460 a
Fusum lapideum, <i>incrustatio gypsea</i>	402 e

G

Gallionus, <i>navis ingens</i>	213 a
Garrulare, <i>garrire</i>	418 e
Gilda, <i>fraternitas</i>	832 f
Grandeia, <i>an grancia? pro suprema domus contabulatione</i>	102 e
Grangia, <i>horreum</i>	921 a
Grata, <i>crutes</i>	359 d
Gravara, <i>massa nivium</i>	546 a
Guastum, <i>devastatio</i>	771 a
Gubernium, <i>regimen</i>	766 e
Guerra, <i>bellum</i>	255 a, c, 354 e 758 e
Gula, <i>pellis rubricata</i>	536 f
Gutta, <i>podagra</i>	776 d
Gypsas, <i>serpens, impostor</i>	466 d

H

Habitatura, <i>habitatio</i>	102 b
Hama, <i>dolium</i>	528 a
Heptaticum, <i>heptateuchus</i>	617 e
Heredium, <i>hereditas</i>	957 b
Horatium, <i>per horas</i>	423 b
Hostilitium, <i>servitii genus</i>	541 f
Hostis, <i>exercitus</i>	288 d

I

Imponere, <i>ordiri</i>	733 c
-------------------------	-------

L

Lancea, <i>lancearius</i>	518 e
Laudamen, <i>laus</i>	242 b
Lazarus, <i>leprosus</i>	829 d
Lebo, <i>affluxus maris</i>	465 b
Liberculus, <i>libellus</i>	357 a
Libreria, <i>bibliotheca</i>	774 c
Lignamen, <i>lignum</i>	758 d
Litus, <i>servus glebæ, villicus</i>	516 a 526 f
Lobicius, <i>porticus</i>	527 b
Locarium, <i>pretium locationis</i>	740 b
Logia, <i>porticus</i>	766 c
Lotia, <i>intestina</i>	469 b
Lucturus, <i>doliturus</i>	106 a
Luminaria, <i>festiva accensio cereorum</i>	145 c
<i>item lumen</i>	708 e

M

Malatia, <i>morbis</i>	758 c
Mallarium, <i>mensuræ genus</i>	855 c
Maldrus, <i>malder etc. modii pars 4</i>	516 a
Malina, <i>refluxus maris</i>	465 b
Malinconia, <i>melancholia</i>	781 a
Mallus, <i>conventus judicialis</i>	516 c
Malmanni, <i>assessores judicii</i>	541 f
Malvaggius, <i>seclustus</i>	738 e
Maneipiolum, <i>municipium</i>	703 a
Mannaria, <i>securis</i>	232 f
Mansionilis, <i>colonus</i>	856 a
Mansura, <i>domus</i>	920 f
Mansus, <i>prædium</i>	184 f, 506 c, 896 a
Manutergium, <i>mantile</i>	355 a
Maphorium, <i>scapulare</i>	590 a
Marchi-comes, <i>Maregravius, Marchio</i>	682 e
Martherina, <i>pellis</i>	516 b
Masinorra, <i>carcer Maurorum</i>	563 e
Matricula, <i>registrum præbendarum ecclesiæ</i>	701 e
Matricularii, <i>pauperes stipem ab ecclesia soliti accipere</i>	702 e
Maurus, <i>ater</i>	473 c
Mazaganian, <i>Curia regia Maurorum</i>	577 b
Mercare, <i>emere</i>	617 b
Meda, <i>hydromel, Medo</i>	539 f 842 b
Metochium, <i>Xenodochium</i>	234 d
Mexoar, <i>Curia Maurorum</i>	563 e, 569 c
Ministerialis, <i>colonus</i>	516 e
Minutus, <i>cui vena secta</i>	834 c
Mitra campanilis, <i>apex turris</i>	782 f
Modulizare, <i>cantare</i>	746 a
Moniculus, <i>monachulus</i>	701 c 702 b
Montata, <i>murix, mensuræ genus apud Burgundos</i>	692 f
<i>alias Monteja</i>	307 f
Mortella, <i>mortarium</i>	506 c 518 b
Mundiburdium, <i>tutela</i>	402 f
Munimentatus, <i>munitus</i>	518 c, 520 c
Munitas, <i>exactio pecuniaria</i>	Μουσαγός

INDEX ONOMASTICUS

Μουσικός, *musicus*
 Musicare, *cantare*

N

Nascentia, *apostema*
 Navalitium, *navale*
 Noctare, *noctem agere*
 Nota, *chirographum*
 Numeri, *carcer militaris C. P.*

O

ὄψις, *obsequium*
 Oramen, *sententia*
 Ordinare, *administrare extrema*
 Orphanitas, *orbitos*

P

Palafredus, *equus sessorius*
 Palæstrare, *lucturi*
 Palastræ et vinitores
 Palmigeri, *a terra sancta reduces*
 Panchina, *saxi species*
 Parata, *susceptio hospitalis*
 Pariculus, *par*
 Partitæ, *articuli*
 Patriota, *ejusdem patriæ*
 Pavitare, *pavere*
 Pausare, *quiescere*
 Pelligrinasion, *peregrinatio*
 Pergamum, *suggestus*
 Peritio, *interitus*
 Petia, *purs*
 Phalanga, *phalanx*
 Phollis, *obolus Græcus*
 Picaria, *pixita, picis officina*
 Pilum, *arca lupidea*
 Plucida, *lumina*
 Pleberium, *paracia*
 Plevianus, *plebanus*
 Plumbetum, *sigillum plumbeum*
 Poledrus, *pullus equinus*
 Pollaris digitus, *pollex*
 Pollescere, *invalescere*
 Pompaticus, *fastuosus*
 Posteriora, *posticum*
 Potata, *haustus*
 Potentia, *scipio*
 Pradellum, *pratulum*
 Præceptalis, *ex præcepto*
 Precaria, *possessio precario concessa*
 Prosbyterium, *distributio ecclesiastica*
 Pronaus, *anterior ecclesia*
 Proportare, *porrigi*
 Psallentium, *Psalmodia*

Q

Quæstionarius, *carnifex*
 Quintana, *quinta, villa*

R

Rasta, *spatium 2 leucarum*
 Raz, *sericus pannus*
 Recunciliatio, *compensatio*
 Regesteriolum, *registrum*
 Reicola, *recula*
 Relucta, *repugnantia*
 Remeatus, *reversus*
 Repatriare, *redire in patriam*
 Repedare, *redire*

63 b Repetiatius, *resartus*
 317 a Rive, *Flandr. arca reliquiaria*
 Roga, *distributio clericalis*
 Rogitus, *instrumentum notariæ*
 Rosulentus, *rosens*
 758 c Ruinare, *destruere*
 421 c Rumigerulus, *qui rumores narrat*
 469 a Rupa, *tunica*
 787 f
 748 c

S

Salde, *solide*
 748 b Scalcius, *excalceatus*
 124 c Scapinus, *solea calcei*
 780 b Scarabius, *scarabæus*
 709 d Schragæ, *fulcra*
 Scelare, *funale*
 Scrippus, *arca*
 Scutum, *scutifer*
 768 f Sedimen, *habitationes*
 466 d Sepe, *seps*
 710 f Sepulturula, *parva sepultura*
 244 b Siligo, *secale*
 443 e Simila lata, *libum grande*
 541 f Sobornik, *Synaxarium Russicum*
 711 c, 713 f Solatiari, *solari*
 762 e Soporare, *dormire*
 106 c Spadæ, *equi castrati*
 185 d Spana, *spithama*
 73 a Spatiare, *dilatare*
 738 e Spola, *fusus*
 359 c Starium, *sextarius*
 12 c Statua, *jus hospitii ad unam noctem*
 147 d, 779 a Sterlinus, *nummus Anglicus*
 718 f Sterpus, *stirps*
 623 e Strada, *via publica, Strata*
 709 e Strumentum, *instrumentum*
 55 a Subtile, *tunicella subdiaconalis*
 55 c Suctim, *sugendo*
 438 d Sumptura, *sumptus*
 758 e Sutilaris, *calceus*
 100 a Synkellatus, *Vicariatus*
 516 b, 710 e, 713 f Synodochium, *Xenodochium.*

T

Tabiare, *putrescere*
 Taffeta, *subtile sericum*
 Talentum, *libra*
 Tapardus, *toga*
 Tarecena, *officina monetaria Maurorum*
 Tascha, *marsupium*
 Taxonaria, *ubi taxi crescunt*
 Terragium, *tributum pro terra*
 Terrarius, *inquilius*
 Τριγενεῖα an Τριγενεῖα. *Jus trium liberorum, an Ter-
 tia generatio?*
 Tonnus, *dolium*
 Tortitudo, *curvitas*
 Torvidus, *torvus*
 Treuga, *induciæ*
 Tribuna, *absis altaris*
 Tripetium, *scabellum*
 Truffari, *jocari*
 Trullus, *tholus*
 Tuguriunculum, *parvum tugurium*
 Tuitio, *defensio*
 Tumiditas, *tumor*
 Turbitudo, *turbo*
 Tympanile, *campanile*

V

Vanaciare, *delirare*
 81 c, 92 c
 447 e
 489 c
 216 b
 443 b
 725 a
 756 e
 456 d
 799 a
 325 b
 786 f
 787 e
 323 f
 736 d
 433 b
 759 d
 518 e
 758 d
 784 e
 713 a
 538 f
 544
 229 d
 94 b e
 343 f, 352 e
 710 e
 784 d
 707 c
 777 d
 756 d
 855 e
 355 b
 703 b
 255 d
 705 d
 541 e
 547 c
 456 c
 787 e
 238 f
 702 e
 758 c
 325 b
 516 b
 451 e
 563 e
 729 e
 708 c
 821 c
 758 f
 77
 227 a
 140 b 466 d
 294 d
 770 f
 788 e
 343 f
 729 d
 232 d
 262 f
 12 b
 150 f
 621 a
 695 d
 759 d
 Veador

AD I TOMUM JUNII.

Veador, <i>quæstor</i>	554 c	Vorwerk, <i>terræ sulcatæ portio</i>	516 b
Veges, <i>dolium</i>	756 d	Utilimus, <i>utilissimus</i>	403 b
Veneralitas, <i>venerabilitas</i>	344 c	Vulgaricus, <i>vulgaris</i>	457 b
Verbosari <i>multum loqui</i>	267 b		
Verenter, <i>reverenter</i>	483 a	W Z	
Vestimenti-clavia, <i>vestiarium</i>	711 c		
Vestitio, <i>investitura</i>	482 a	W anburticb, <i>spurius</i>	541 a
Vibrianum, <i>axilla</i>	758 c	Warannones, <i>equi integri</i>	710 e
Victima, <i>pecus saginatum</i>	516 b	Werra, <i>bellum</i>	914 c
Vidimatio, <i>recognitio scripturæ</i>	899 d	Zabulus, <i>niger</i>	523 b
Villare, <i>prædium</i>	173 c		

INDEX MORALIS.

A

Abbas fieri recusat S. Francus 545 b. Fit inuitus S. Gilbertus 752 d, et S. Eneco 109 f. S. Hugoni Præmonstratensi electo, sua electio divinitus innotescit 839 d. Virtutes Abbati propriæ S. Aldrici 742 c. S. Eneconis 110 d, e, f qui in ea dignitate agriculturam exercet 112 d. Ratgarius Abbas religiosa veste uti violenter cogitur a Monachis suis 451 e; ob sævitiam in subditos deponitur 451 c Pro Abbatibus secularibus Religiosi Decani regunt Monasteria 202 f

Abortus. Pharmacum factus expulsivum rennit accipere Regina Lusitaniæ, in periculo vitæ propriæ 554 a

Abstinentia. Christiani primis sæculis a cornibus abstinent 159 f; a cibis delicatis S. Medulphus, probante Deo 74 e; a vino S. Bonifacius 455 e Abstinentia B. Pelingotti 147 a. Propter abstinentiam Episcopatum obtinuit Abbo Episcopus Vesontionen. 669 e. Vide Sobrietas, Victus tenuitas.

Accusatio innocentis, vide innocentia.

Acta Sanctorum antiquorum cur subinde fabulosa sint 14 d

Adolescentia pia S. Pelingotti 146 a b; S. Epagati Mart. 158 b, S. Lifardi 293 e, B. Illidii 420 c, B. Meinwerici 504 c d, S. Claudii Vesontionensis 639 e f, S. Gervilli 715 f. S. Alexandri Ep. et M. 738 e f, S. Aldrici Ep. 741 d, Andreæ de Hispello 358 a. Adolescentes ad militiam instituendos curavit Rex Issen in Hispania 498 b, bene erudiendos curat B. Meinwericus 529 b

Aeris serenitas, vide Serenitas.

Ætas 49 annorum facit ætatem propriè perfectam 19 d. Ætas magna : 50 annis Episcopus fuit Ferdinandus Rye 696 c; 107 annorum erat S. Dorotheus Episcopus Tyri, cum sub Juliano pro fide interficeretur 437 b e. nonagenarius S. Photinus fortiter Martyrium subit 160 b c; 100 annos vixerunt Turibius de Melleda et Thomas Fernandes 119 c; Vide, Vita.

Agriculturæ assimilat S. Dorotheus spiritualem culturam animæ 594 f Agriculturam exercet Abbo S. Eneco. 112 d

Altaris mundities et ornatus. Vide Mundities, Ornamenta.

Ambitio, vide Parricidium.

Ab Amicis odio occulte hobetur sanctus Norbertus 838 c d e f

Amor proprius radit omnium vitiorum 586 f

Amor proximi. Vide, Caritas.

Angelus confortat Martyres, 52 a, et sonat eorum vulnera 413 c. Idem præstat S. Paulæ Martyri, 268 f: educit a carcere S. Erasmus M. 209 c d, et inter tormenta solatur 209 c: Pane cælesti pascit SS. Pergentinum et Laurentinum MM. 266 f: cibum adfert S. Anub Abb eique semper adest 632: e variis molestiis S. Coemgenum liberat, 309 a b: eundem deducit super aquas, ad locum designatum monasterio extruendo 310 b c; B. Peregrinum, ad seculum revertentem, in eremum reducit 364 ab.

Angelus Præmonstrat S. Bertichramno, locum monasterii ædificandi 701 b: benedicit omnes congregatos ad orationem, et absentes ex obedientia 593 b cæco ex obedientia proficiscenti ducem se præbet cum lumine 313 f; fontem aquæ ostendit S. Nicolao Peregrino 233 e: Angeli ministrant S. Gudwalo Missam celebranti 720 d e f: cum eodem canunt di-

vinum Officium 721 d e f: promovent ædificium monasterii 825 c

Angelus apparet in specie columbæ 219 b, et in specie columnæ igneæ 232 f: sub specie volucris adest morienti S. Pelingotto 149 b

Angeli adsunt morienti S. Eneconi, 107 d, 114 c et S. Cono 352 f: canunt in obitu S. Peregrini 362 c: Sanctorum animas in cælum ferunt 169 b, 211 b

Angeli et Martyres in cælum assumpserunt S. Anub Abbatem 632 f. Angeli canunt ad sacras Reliquias 40 e; Martyrologio inscribunt nomen S. Concordis Ep. 405 e; transferunt corpus B. Placidi Recine-tensis 549 f: videt S. Lifardus ab illis transferri in cælos animam S. Theodomiri 294 f. S. Adelbertus cantum Angelorum audiri facit a Pontifice 302 c. Angelus revelat corpus S. Adam Confessoris 329 f. Ab Angelo Baptizatus dicitur S. Coemgenus 305 a b. Cum Angelis conservatur B. Erasmus Episc. Mart. 208 a. Angelus Gabriel apparet in figura S. Marcellini Presb. et M. 189 f. In Angelum lucis, se transfigurat dæmon 820 c. Vide Velum.

In Animalium morbis invocatur S. Erasmus 208 b. Imperium in animalia, Vide Ovis, Aper, Bestia, Serpens.

Anima ad similitudinem agri excolitur 594 d

Animæ sanctorum in cælum deportantur ab Angelis Vide, Angelus.

Animarum zelus; Vide zelus animarum.

Anniversarium S. Henrici Imperatoris 515 b. Anniversarium funebre celebratur etiam eorum qui coluntur ut Sancti vel Beati 554 c

Annulus Pontificalis B. Meinwerici Ep. 502 f

Annus, Vide, Ætas.

Antichristi tempore instare, quo sensu asseruerint Sancti 843 e

Anthropomorphitica insania 14 f

Apparent: S. Patricius, Hymnum suum cantantibus benedicens 309 e. Hildeburgis, filio suo monachus, ne bona monasterio donata repetat 365 a b; Christus, S. Norberto præmonstrans locum monasterio condendo 355; S. Augustinus, ei Regulam tradens 802 b e; Animæ Sanctorum, ascendentem in cælum instar Virginum 169 b: alii sub specie columbarum 180 e f; item sacrificantes et communicantes 678 c d. S. Conon urbem obsessam defendens 352 b S. Theodorus pugnans pro Christianis 586 b. SS. Clement. et Justus pro Volaterra obsessa 439 b S. Moraudus puerum mutum sanat 347 ef. B. Leonardus instor sphæræ igneæ cælos ingrediens 363 f, 364 b; in forma gigantis S. Nicolaus Peregrinus, 253 c; S. Ferdinandus Inf. Lus. velut columbo cum humano capite 578 c; S. Norbertus supeliendus; instar candidi lilii 844 d; et in veste Candida ipsa hora sui obitus 844 de, plenus gloria 844 f; S. Bonifacius transferri Reliquias suas mandans, 468 e; SS. Michael Joannes Evang. et Deipara mortem indicantes B. Ferdinando 728 b c; et Walthardo Archiep. Magdeburg. mater sua 912 a; SS. Marcellinus et Petrus suumque monasterium Hasnonii restaurari præcipiunt, illudque voventi comiti Flondriæ sanitatem restituent 3 * c

Aqua benedicta dæmon fugatur 826 c, 847 a: Angelus ea aspergit orantes, 593 a. Vide, Exorcismus, Aqua in vinum versa S. Nicolao Peregrino 237 e; S. Pelingotto 148 a; S. Crothildi Reg. 290. Aquis miraculo supernat S. Quirinus 375 a; imperat B. Gerardus 756 f; inambulat S. Coemginus 309 e; immergit se ad corpus domandum S. Petrocus 393 b. Vide Jejunium, Victus, Rupes.

Araneam

Araneam sacro calici illapsam indemnitas sumit S. Norbertus 802 c. 812 d
 Arbor S. Norberti miraculosa 836 a; cava, habitatio S. Coemgeni 306 d; infructuosa, ab eodem secunda redditur 303; pro idolo adorata, succiditur a S. Bonifacio Ep. M. 853 e; miraculose nata, ex arida virga 73 f; cantare audita, orante S. Coemgeno 309 b
 Arianus, Vide, Hæreticus.
 Aves, designant locum condendo monasterio, 752 a, honorant Sanctorum Reliquias 266 f; canunt prope S. Coemgenum orantem, 256 e
 Aulicus magnæ æstimationis ante conversionem S. Norbertus, Vide Mundus 808 f
 Austeritas Mira, S. Petroci 392 f; S. Attali Thaumaturgi 715 a, S. Coemgeni 308 d, S. Norberti 812, 815 d, primorum Præmonstratensium 805 f; B. Pelingotti 147 e, 148 f. S. Dorothei Thebani 586 f B. Theobaldi etiam in ultimo morbo 586 f, quam ea juvenibus necessaria 586 f
 Avaritia in donis Deo offerendis punita 433 a
 B

Balneo frigido corpus mocerat S. Coemgenus 309 a
 Baptismus Chlodovei R. Franc. 288 a, S. Coemgeni ab Angelo collatus 305 a; eo suscepto mortuum filium gaudet S. Chrothildis 287 d, eo ne careat factus suus recusat Regina Lusitanæ potionem depulsivam, ipsa libentius moritura 554 f
 Barbæ, qualiter tonderentur ætate Caroli M. 452 e; detractæ sacrilegis furibus, affiguntur valvis ecclesiarum 434 d
 Bellum civile, compescit S. Bertrandus Aquileiensis 788 a, suadet illud et victoriam largitur S. Coemgenus 313 f; sacrum suscipiunt S. Ferdinandus Infans Lus. 558 b, et S. Gilbertus 751 b c; suadet illud SS. Bernardus et Ormisus Abbas 127 f; diuturnum, immittitur ob eadem innocentis 127 f. Vide Victoria.
 Benedicit cibis antequam comedot S. Quirinus 374 e
 Benignitas S. Aldrici eximia 741 f
 Bestiæ obediunt S. Gudwalo 726 f, erga ipsas misericordii 727 a b; illas servant corpora Martyrum. Vide, Reliquiæ.
 Blasphemus, festum violans, subita morte extinguitur 439 b: item alius Blasphemus 758 d: alius cæcitate punitur et pœnitens sanatur 758 e f; Quartus item cæcitate punitur, pœnitens sanatur, et magnam deinceps pœnitentiam agit 122 b: Tauchelmus hæreticus per ludibrium B. M. V. in sponsam impie eligit; et Deum se esse blasphemat 832 e. Vide Maria.
 Bona, Vide Divitiæ.
 Bona Ecclesiastica, Vide, Ecclesia, Religio, Monasterium.
 Boves indomiti corpus S. Eutychii ad locum sepulture divinitus destinatum ultro trahunt 444 c
 Breviaria, Ecclesiasticorum unde sumpserint Originem 10 e f
 Brutum, Vide, Bestia.
 Bufo, Vide, Dæmon.

C

Cæcus, Vide Oculus.
 Cælum. Cælestis gloriæ spe ad patiendum animatur B. Ferdinandus Infans Lusitanæ 575 c. In Cælum animam S. Theodomiri elevari videt S. Lifardus 294 f, Vide, Extasis, Apparitio, Anima, Angelus.
 Calceus, Vide, Dæmon.
 Caleulus mirabiliter exemptus S. Henrico Imp. a S. Benedicto 311 f
 Calix sacer: Vide Aranea: Ornamenta.
 Calor, Vide Sol ardens, Ignis.

Junii T. I

Calumniæ S. Romano illata divinitus punitur 82 a b.
 Fulso accusatus apud Pontificem S. Adelbertus, miraculis probat innocentiam suam 302 b
 Campanæ ultro sonant in obitu S. Franci 546 b, et S. Theobaldi 135 f, et in inventione Reliquiarum 139 b, et S. Leonardi Reclusi 363 b, 364 a, ob Reliquias etiam S. Bonifacii M. Ep. 464 e
 Campana miraculose audita 397 b
 Candor animi, Vide, Mendacium.
 Canes feroces mansuefacit signo Crucis S. Coemgenus 311 b
 Canonicus devotus et diligens S. Norbertus 640 a b.
 Canonicus Regularis, Vide, Regularis Canonicus.
 Canonizatio quando cepta Roma peti 93 a, prima quæ demonstretur fuit S. Udalrici Ep. Augustani, secunda S. Symonis Reclusi Trevir. 93 d. Canonizatio S. Nicolai Peregrini, exiguo tempore peracta 243 a b c.
 Cantu avium et arborum inter orandum recreatur S. Coemgenus 309 b. Cantus miraculose auditus 397 b. Vide Angelus.
 Cantica dæmon recitat per os energumænæ 821 e
 Capilli miraculose crescunt ad sepulchrum S. Wistani 84 c. Capillos flavos energumeno abradi jubet S. Norbertus, ne illis dæmon inhereat 822 a. Vide, Coma.
 In Capitulo defectum emendationem commendat S. Norbertus 824 a
 Capituli generalis Præmonstratensis Ordinis celebrandi ritus 29 a
 Caprarum ungulæ ad cruciandos Martyres quales essent 37 c
 Captivi, mirabiliter liberati intercessionem Sanctorum 73 d e, 118 d e, 297 f. 300 a b c, 653 a b. Captivos dimitti jubet S. Petrocus 393 d. In Captivitate apud Manros pie vivit B. Ferdinandus Infans Lusitan. et Socii 564 a b vide Carcer, catenæ.
 Caput suum cur sæpe dicantur gestasse manibus Sancti decollati 395 d e. Capitibus præcis Martyres laudant Deum 40 d
 Carcere per Angelum miraculose eductus S. Erasmus 209 c d, 211 b c. E Carcere et vinculis miraculose liberatur S. Nicolaus Peregrinus 236 a, 237 a b. Miraculose inde exeunt SS. Marcellinus et Petrus Exorcista MM. 168 a b c e f. Vide, Captivus, Catenæ.
 Cardinalis fieri renuit Ferdinandus Infans Lusitanæ 557 d
 Caritas erga proximum Martyrum Lugdunensium 162 d. Præ Caritate erga famulos et socios, solus sine illis effugere captivitatem non vult B. Ferdinandus 562 d. Caritas mutua mercedem e cælo accipit 393 d. Rusticus nolens S. Eneconem in plantanda vinea juvare, punitur 112 d. Caritas benefica S. Bernardi Claravallensis 803 d. Caritas erga infirmos. Vide Infirmus. Caritas erga Inimicos, Vide Inimicus. Baptismus.
 Carnibus abstinent Christiani primis seculis 159 e
 Ob Castitatem tota vita servatam laudatur S. Justus Episc. Alexandrinus 610 f. Ad Castitatem servandam urticis se involvit S. Coemgenus 305 d e. S. Norbertus Clericos ad Castitatem obligatos eam servare cogit 837 f: Mulieres ad Castitatem servandam in ecclesiam confuginnt, et a SS. Justo et Clemente mirabiliter proteguntur 439 e f: Cælesti voce admonitus nuptias fortiter recusat S. Gualterius, ad eus cogente putre 398 e f. Vide, Mulier, Nuptiæ, Virginitas, Pudicitia.
 Casula Sacerdotalis B. Meinwerici servatur miraculose a putredine 502 c, Vide, Ornamentum.
 Catenis ultro solutus S. Quirinus Martyr 374 d, vide Captivus. Vide, Carcer.
 Centenarius, Vide, Ætas.

7 T.

Cerasa

- Cerasa recentia hieme præbet* B. Gerardus 763 f
Cerdonis opificium exercet sanctus Theobaldus nobilis 134 d e
Cereus ultro accensus 188 f, 190 a b. *Vide*, Lampas
Cerevisia in vinum mutata 188 e
Certamen singulare, Vide, Duellum.
Cerva loc pro puero ministrat 312 b c. *Cervum defendit a venatoribus* S. Petrocus 393
Chorum perpetuum, seu continuatam diu nocteque Psalmodiam; instituit in monasterio Agaunensi S. Sigismundus Rex Burgundionum 662 f. *Vide*, Officium divinum, Ecclesiasticum Officium.
Christiani nominis professione fortior ad tormenta perferenda efficitur S. Blandina, 158 e. *Christiano nomine inter tormenta gloriantur sancti Martyres* 159 a b
Cibum miraculose accipit S. Bonifacius 467 c; ab Angelo S. Anub. *Vide*, Victus, Benedictio, Abstinencia, Temperantia.
Cingulum Sacerdotale, vide Ornamenta.
Cilicio induitur S. Norbertus, sub mollibus vestibus, initio conversionis 809 d, et deinde per omnem vitam 824 b; *Vide*, Austeritas vitæ, Pœnitentia, Vestitus durities.
Clades, Vide, Victoria.
Claves, quæ S. Petri vocantur, quales fuerint 222 f
Clerus Trevirensis Episcopum suum interficiendum curat 125 f. *Vide* Ecclesiastici, Monachi, Invidia.
Clibanum ardentem illusus intrat S. Conus 352 c
In Cœnobio Eremitæ, ante vitam solitariam instituendi 87 c
Colloquio Spirituali S. Bonifacii et Adelæ Abbatissæ ad vitam Religiosam, convertitur S. Gregorius illius postea successor 476 c d e. *Colloquia spiritualia avidè frequentat* Grallonus Rex Britonum 81 f, inter pia colloquia divino amore inardescit S. Pelingottus 147 f
Columba quiescit super caput S. Fortunati 73 b, in specie Columbæ apparet B. Maria 528 f, Columbarum specie apparent Sancti 180 f. *Vide*, Spiritus sanctus, Apparitio, Angelus.
Columna ignis apparet super corpus occisi S. Wistani 83 b, 84 c. *Instur luciderum nubium in aere apparent columnæ, in translatione Reliquiarum* S. Nicolai Peregrini 245 a b. *Vide*, Angelus.
Comam luxuriosius nutritam excidere facit S. Coemgenus 313 c. *Vide*, Capilli.
Communicatio indulgentiarum et meritorum. Vide, Indulgentiæ, Merita.
Communio, Vide, Eucharistia.
Concio sacra, Vide, Prædicare.
Concubina, subinde intelligitur, legitima uxor, minus solenniter ducta 174 a. *Vide*, Impudicitia.
Post Confessionem peccatorum statim impertienda absolutio 462 f. *Confessionis frequens usus in Monteadjutorii* 491 d e f. *Confessarios penitentibus solite procurat* B. Bertrandus Aquileiensis Patriarcha 774 d
Confessio Fidei. Vide, Constantia, Fides.
Confraternitas S. Morandi 338 c, *Parvulorum Trani ad honorem* S. Nicolai Peregrini 253 f, *Sutorum Astæ ad honorem* S. Theobaldi 144 e. *Confraternitatibus piis nomen suum dat, earumque Præfectus eligitur* B. Ferdinandus, Infans Lusitanix 555 d, 555 a *Vide*, Indulgentiæ.
Consanguinei repugnant B. Godefrido Cappenbergensi, volenti Religionem ingredi, deinde consentiunt 832 c d. *Consanguineo suo postposito, digniorem designat Episcopum, S. Henricus Imperator* 525 e *Vide*, Ecclesia.
Conscientiæ manifestatio, ad multa utilis 591 d e f.
Conscientiæ puritas S. Pilingotti 140 c. *Conscientiæ teneritudo, Vide*, Mercatura.
Constantia Martyrum in tormentis 161 f 623 c. *Lugdunensium et S. Blandinæ mulieris* 158 f seqq. *SS. Pemphili et sociorum* 64 a seqq. *SS. Reverioni et sociorum* 40 d. *Lucilliani et sociorum* 273 f, 276 c; *Marciani, Nicandri et sociorum* 413 b; *Pergentini et Laurentini M.M.* 266 e, *S. Pothini nonagenarii*, 160 a b. *S. Secundi* 52 a b, *S. Quirini* 374 a b c, *S. Claudii* 414 b, *S. Erasmi qui fidem intrepide confitetur* 219 b c d, 211 a b; *Bonifacii Ep. M. qui ingruentibus persecutoribus, armis se defendi vetat* 463 c. *Facillanem ad tormenta nutibus confortant Christiani adstantes, et ultro se sistunt* Judicibus, *Christum confitentes* 31 c. *Constantia S. Isaasi M. contra Mahometanos* 318 a b; *et Mauri conversi ad Corpus S. Ferdinandi* 577 e f. *Constantia in bono proposito. Gravissimo imminente periculo, a bono nichilo recedere non vult* S. Coemgenus 309 c. *Constantia S. Norberti in seditione, contra se excitata et presenti mortis periculo* 841 b c d et seqq. *Vide*, Fortitudo.
Contemptus sui et honoris, Vide, Humilitas, Mundus.
Contemplationi jungit actionem S. Genesius Ep. 314 c.
Contumelia. Crimina nefanda Christianis afflicta ab Idololatriis 158 e f *Vide*, Patientia.
Conversatio Angelica B. Ferdinandi 555 b d, 556 c d
Conversio Custodis carceris, viso celesti lumine 374 d. *Conversionis occasio versus Virgilii* 37 a *Conversio Chlodovei Regis et Francorum per* S. Chrothildem 287 d e f. *Pro Hæreticorum conversione zelusus, sed exiguo fructu, Optatus Milevitanus* 388 b c. *Conversio S. Lucilliani, a magia et idololatria*, 270 c. *Conversio fastuosi hominis ad Religiosam vitam* 743 b c, et *subita S. Gregorii Ultrajectini* 476 c d e f; *S. Norberti per fulmen et tonitru* 802 b 809 c d. *Vide*, Religio.
Cor hominum in manu Dei 287 e. *Cor incorruptum* S. Joannis Eremitæ 256 e
Corona ferrea Reges Italiæ Modœtiæ coronantur 754 b, 755 c
Corporis integritas probat innocentiam interfecti 906 a. *Corpus adhuc integrum* S. Cloudii Veson-tonensis 634 f, 660 c, 664 e f, B. Franciscæ de Cumis 407 e, B. Pacifici Ceredanensis 799 d. B. Bertrandi Aquil. Patriarchæ 764 e, 765 e, 777 b, S. Coni 353 a, S. Alexandri Episc. M. 739 c, *Venerabilis Popponis integrum inventum* 102 b. *Laurentia Archiep. Bracarenensis* 367 e. *Consumptis carnibus reperitur Cor incorruptum* S. Joannis Eremitæ 256 b. *Inter calores æstivos Corpus S. Norberti insepultum, nullum factorem edit* 844 c
Corpus escam desert B. Erasmo 20 f d. *Corvi puniuntur ob effusum lac* S. Coemgeni 312 d
Cruciata, Vide, Bellum sacrum
Crudelitas Gundobadi Regis in Fratrem Chilpericum 287 b
Crux in via posita ac memoriam Sanctorum 191 e; et in publicis viis ad memoriam alicujus occisi, aut ejusdam miraculi 313 a. *S. Crucis reliquiis, ad Reginam Lusitanix puerperam allatis, feliciter paritur* S. Ferdinandus 555 f. *Cruces in deserto per vias erigit* S. Nicolaus Peregrinus 233 b
Crucis imaginem gestat manibus S. Petrus Exorcista; *miraculose egressus carcere* 168 b *Cruce signatus in dextro humero nascitur infans* S. Gualtherius 398 a
Crucis signo dæmon pellitur, 510 d 826 c; *varii energumeni liberantur* 219 b; *unum liberat* S. Eneco Ab. 113 a *S. Morandus, fugat dæmonem* 343 b; *S. Symeon, sibi illudentem* 87 f, 90 c; *incendium extinguit* S. Morandus 343 b; *tempestatem avertit* S. Hugo Abbas 334 d; *vas aquæ effusum rursus plenum recipit* S. Petrocus 393 d; *ursum fugat* S. Nicolaus Peregrinus 232 b et mutam

tam sanat 234 f, equus furibundus domatur 238 f; Canes feroces mansuefacit S. Coemgenus 311 b; eodem se munit in agone Walthardus Archiep. Magdeb. 911 b venenum suam vim amittit 587 a Cryptæ primorum Christianorum, ad sacra officia et sepulturam Martyrum, in persecutione prope Lugdunum. 666 c d Cultus sanctorum. Vide, Sanctorum Cultus.

D

Dæmon pacis inimicus expellitur 683 f; ad superbiam tentans vincitur a S. Enecone Ab. 113 c; lecti tegumenta S. Morando abstrahere conatur 343 a, in multi specie terribili apparet 421 b; per os energumeni conatur inficere innocentes 821 e; sub bufonis specie aquam inficit 834 c, sub specie draconis ab idolo exit 210 d e; docet plagis variis puniri peccata 190 c; ab oratione avertere conatur S. Illidius 421 b; per os energumenæ sacra canemnit et blasphemat 821 a b; variis modis insidiatur primis S. Norberti sociis 820 c, et suis terribiliorum quosdam ad seculum redire facit; 826 c, plures insidet idem dæmon, ut S. Norbertum vexet 827 f, 830 e; in obsessis corporibus variarum ferarum terrificas voces imitatur 437 a b; fætorem causat deserens energumenam 822; edacitatem immittit jejunianti multum 820 c d; ad computationem euntem hominem misere vexat 493 c d; catena ignita ligatur per S. Munnum 309 d; contemptus fugit 836 b c; transfigurat se in Angelum lucis 90 c, 308 a, 421 b; jubetur suas insidias detegere 308 f; intrat calceum S. Coemgeni, ut peregrinationem suadeat solitario 311 e f; suadere conatur S. Symeoni Diacono ut Missam celebrat, sed vincitur 87; Idiotas sapientes facit et Scripturarum intelligentes, ut decipiat et in superbiam inducat 836 c d. Dæmoni imperat S. Illidius, ut columnas duas Treviris in Arverniam transferat 422 a. Dæmonium aquaticum multis noxiis exorcizat S. Illidius 421 d e. Dæmones loca solitaria inhabitant 318 d e f, contra dæmones pugnat in aere S. Coemgenus, ad liberandam a damnatione animam 314 c, dæmonem sæpe vidit S. Symeon 90 a, dæmoniaco spectro apparet navis plena Saracenis in mari 237 e f, ejusmodi spectra fugat S. Illidius 423 a b, evanescent si contemnantur 835 c d. Dæmon jejuniis, orationibus, obedientia corrigitur 827 c d, Vide, Crucis signum, Peccatum, Serpens, Oratio, Aqua Benedicta, Exorcismus, Tentatio, Execratio. Dalmatica S. Stephani venerationi exponitur 678 e Debita remissa in honorem Sanctorum coram sacris Reliquiis 185 a Decimæ, Vide, Ecclesiastica bona. Dedicatio templi, Vide, Ecclesia. Ex Defectibus quibusdam colligit S. Norbertus discipuli sui malum animum 824 e. Defectum minimum in S. Norberto reprehendit dæmon 824 e, Vide, Peccatum veniale, Capitulum. Delunctus, Vide, Exequiæ, Pargatorium. Desperatio. Pro sanitate sua diu orans tandem desperans exauditur 92 e f Detractio non est narrare peccata Sanctorum publica quæ emendarent 270 b. Detractiones patienter sustinet S. Aldricus 742 b, et B. Bertrandus Aquileiensis 778 a b. Detractoribus facile fidem adhibens a Deo corripitur, et penitentiam agit S. Henricus Imperator 531 a b e d Devotio inter divina officia B. Ferdinandi Infantis Lusit. 557 b c, Vide, Oratio. Deum ubique præsentem et operantem confitetur S. Quirinus Martyr 374 b c. Famis tempore Deus servis suis mirabiliter prospicit 88 a, Vide, Cor hominum, Unio cum Deo, Providentia divina.

Dei misericordia. Vide, Peccatum. in Deo Fiducia. Vide, Constantia. Diabolus. Vide, Dæmon. Dilectio inimicorum. Vide, Inimicus. Diligentia. Vide, studium. Diploma. Vide, Synodus. Divitias suas pauperibus distribuunt SS. Gilbertus et Petronilla conjuges 731 e Doctrinam Christianam nobilium filias docent Sanctimoniales 467 a. Vide Sapientia. Dominicam diem opere servili violans punitur 199 a Domus. Vide, Familia. Dormitans tempore orationis punitur 199 a. Dormire, Vide, Somnus. Draco fingitur a Martyre occisus 58 d e, dæmon sub specie draconis exit idolo 210 d e, Vide, Serpens. Duello, publica etiam auctoritate commisso ad probandam innocentiam, innocens vincitur 904 e f

E

Ebrietas. Inebriant se conjurati in S. Norbertum, ut eo tegant voluntarium homicidium 842 b e. Ebrii ad sepulcrum S. Udalrici dormientes, miraculose alia transferuntur 744 d. Ebrium dæmon aggreditur et misere vexat 494 d e. Vide, Dæmon. Ecclesiæ ædificandæ locus miraculose designatur 438 d, Ecclesiarum magnifica structura a Sulpicio versu descripta 667 a b c, plures extruxit S. Genesius et dotavit 497 c Electio in Abbatem, vide, Abbas. Electio Imperatoris, Vide, Imperator. Electio Episcopi, Vide, Episcopus. Eleemosynis faciendis deditus B. Pelingottus 147 a, S. Migetius 678 c. S. Sophia 396 d, et S. Chrothildis Reg. 290 d. S. Theobaldus largitur pauperibus quicquid habet 134 e f; Duodica Comes eleemosynis peccata redimit 516; perpetuas pro se dari jubet S. Gilbertus, iturus ad bellum sacrum 731 b. Cæcus Athanasius lumen a Deo petit, ut eleemosynam dare possit 320 a; ad eam divinitus ministratur pecunia, et æreni moneta mutatur in auream 73 b. Quatuor oves dat S. Coemgenus, nihil imminuto grege 305 b. Confligente civitate domus servatur illæsa ob frequentiam Eleemosynarum 529 d, ei arenam in farinam convertitur 135 b. Eleemosynæ defraudatio punita 527 c. Vide, Pauper, Misericordiam, Fames. Eloquentiam dissimulat inculto sermone S. Dorotheus Archimandrita 588 b Energumenus creditus, patienter sustinet S. Nicolaus Peregrinus 232 c. Vide, Dæmon, Execratio. Episcopus ob virtutem eligitur S. Gervallus 716 a d, invitus S. Claudius Vesontionensis, sed miraculose 640 b c; mirabiliter S. Norbertus 836 e, sed coactus 853 e f; qui ante conversionem suam recusarat Archiepiscopatum Cameracensem 802 b, 853 c. S. Henricus Imp. Episcopum designat pium et magis idoneum, postposito suo consanguineo 524 d. Episcopus a Deo nec solum ab hominibus eligi debet 126 c. Episcopatum suscipere recusat S. Bonifacius 457 f d; suscipit B. Meinwercus ex intentione distandi Ecclesiam de bonis propriis 508 c, 509 a. Adeptus cum dicitur propter abstinenciam Abbo Vesontionensis 669 e. S. Genesius Episcopus magna populi letitia in suam ecclesiam recipitur 317 a. Othricus electus, 906 d, fraudulenter quidem, sed ita volente Deo, ab Episcopatu arcetur. Episcopum Alexandrum Lotharius Imp. mirifice honorat 739 a. Episcopales virtutes S. Eutychii 444 b, et S. Alexandri Ep. Fesulani M. 739 a. Walthardi Archiep. Magdeb. 910 b, 911 f, S. Migetii 678 c, S. Aldrici

- drici 743 a. *B. Bertrandi Aquileiensis* 766 e, 774, *S. Claudii Vesontionensis* 638 d, 640 e, *S. Norberti* 843 a. *B. Meinweri* 509 a b, qui diocesi ignoto habitu visitat 527 e: *S. Bonifacii* 449 e, 472 a; qui commendat a se ordinotus Episcopis solitudinem gregis 467 b. Episcopatum dimisit *S. Goudentius* 131 b; idem proponit *S. Aldricus* vitar solitari desiderio 743 d e, 744 e, reipsa id faciunt *S. Curvallis* 716 a, et *S. Gudwalus* 718 e; Religiosæ ritæ amore, *Bartholomæus Laudunensis* 853 e, et *S. Claudius Vesontionensis* 638 e, 640 f; ast *Gewelbus*, ob commissum homicidium 465 f; ob infirmitatem *S. Guido*, cuique sibi restitutus resunit 224 b. Alterum ex duobus dimittere recusat *S. Giselharius Merseburg. et Magdeburg.* 907 d
- Erga Ecclesiam munifici*, *B. Bertrandus Aquileien.* 769 d, 774 b, *S. Chrothildis Reg.* 290 f. *B. Meinwerus*, etiam ante Episcopatum 507 e. Ob Ecclesias post persecutionem reseratas, festum egerunt Christiani 366 e. De Ecclesie consecratione iterando responso Pontificis 691 f. Ecclesiam occulte violant nocta reconciliat *S. Norbertus*, propterea calumniam et vim passus 841 d. Ecclesie ingressu peccator divinitus prohibetur, penitens ingreditur 647 a. Ecclesiam diruere valentes puniuntur 758 d. Ecclesiam suam a grassatoribus mirabiliter defendunt sancti *Iustus et Clemens* 438 e. Dedicatio Ecclesie *B. M. V.* sollemniter celebratur apud *Habessinos* 33 a d. Ecclesiastica bona multa impetrat a *S. Henrico Imp. B. Meinwerus* 534 e; multa sur Ecclesiam tradit *S. Guido Ep.* 224 e. Ad Ecclesiarum necessitatem sublevandam Indulgentiæ concedi solitæ 767 d
- Bona Ecclesiastica. *Præpositura S. Marandi translata ad Patres Societ. Jesu*, firmante *Urbano VIII* 340 a, bona monasterio ad tempus donata, ea elapso, repeti prohibet *Ven. Hildeburgis* 355 a. Ecclesiis bona sua frustra relinquere conatur mater *B. Meinweri*, ex odio in filium 524 e. Ecclesiasticis bonis consanguineos non diluit *B. Bertrandus Aquileiensis* 770 d, 774 f: iis dilari refugit *B. Ferdinandus* 557 e. Ecclesiis bona dari indigne ferens *Comes Fredericus*, morte divinitus inmissa puniuntur 829 a. Ecclesie iura fortiter defendit *S. Norbertus* 802: ejus bona iniuriöse distracta congregat et restituenda curat, propterea multa passus 837 e. Idem faciunt et illorum immunitatem tuerentur *S. Agobardus Archiepisc. Lugdun.* 737 b, et *Alexand. Ep. Rosul. M.* 738 b, 749 b; pro iisdem magnam curam gerit *S. Claudius Vesontion.* 641 b, et bellum suscipit *B. Bertrandus Aquileien.* 765 h, mortem quoque pro iis subire optans 776 e; et tandem occisus 778 a. Illa auferentes puniuntur 467 d e; iniquus usurpator puniuntur 298 d, 846 e. Alius, post castigationem penitens, sanatur a *S. Morando* 343 a, et alter simul a paralysi ope ejusdem 334 d, uti et tertius a surditute ideo inmissa 734 e. Ob Decimus non persolutus puniti emendantur 304 b. Vide, Monasterium, Religio, Templum.
- Ecclesiasticis Officiis sedulo et pie interest *B. Bertrandus Aquileiensis* 774 e, Vide, Officium Ecclesiasticum, Chorus, Missa, Ritus.
- Ecclesiastici perversi *S. Bonifacium Episc. Regia unda arecere nituntur; seculares illi favent* 478 a b
- Ecclesiastica Ornamenta, Vide Ornamenta Ecclesiastica.
- Ectases *B. Pelingotti* 146 e. In Ectasi cælum videt *S. Oliva* 331 e f
- Educatio pia pueri *S. Adalgisi* 218 b
- Ob Episcopatum *Mersaburg.* suppressum puniuntur *Otto II.* a *S. Laurentio Eccl. Patrono* 906 b, Vide, Investitura, Fides, Princeps ecclesiasticus, Jusjurandum.
- Equus ferociens mansuescit, insidente *S. Nicolao Peregriano* 233 f. Contentio inter Canonicos pro equo, quo Patriarcha Aquil. urbem invecus erat 768 c
- Eremus, Vide, Solitudo.
- Eruditio, Vide, Sapientia.
- Evangelium de Sancto legitur supra infirmum, ad impetrandam sanitatem 46 f, 49 a. Evangelii librum capiti suo imponi tobtruncandus *S. Bonifacius M.* 472 d
- Eucharistiæ sacramentum negat *Tanchelinus hereticus* 831 a: magno illud honore prosequitur *B. Ferdinandus Infans Lusit.* 555 e. Hostia sacra, in carnem miraculose conversa 252 b: sanguinis gutto apparet supra putenon *S. Norberti* sacrificantis 846 e. Frequens Eucharistiæ usus in *Monte-Adjutorii* 491 d. Communio sacra negatur *S. Niccolao Pereg.* 234 d: non jejune communicans puella traditur in potestatem sagurum 492 a. Viaticum Corporis Christi accipit *S. Chrothildis* 291 a. Vide Indulgentiæ.
- Excitans dormientes ad orationem, bene de iis meretur 595 f
- Excommunicationem contemnens puniuntur *Uladislaus Dux Poloniæ* 631 a
- Ob Execrationem sponsi, demone obsidetur sponsus 437 d vide Jurare.
- Exequiæ defunctorum, cur tertia depositionis die et septima fiant 910 a
- Exorcismos et alia sacramentalia permittente Deo demon contemnit 492 b
- Extirpatio vitiorum, Vide, Vitiiorum extirpatio.

F

- Famis tempore per totam Ægyptum, Deus servis suis mirabiliter prospicit 88 a; suis et pauperibus subvenit miraculose multiplicato pane *S. Eneco* 112 a; *S. Norbertus* ejusque discipuli plures pauperes sustentant 825 e; bis mille pauperes quotidie alit *B. Bertrandus Aquileiensis* 767 f; *B. Meinwerus* ditioni suæ prudenter de frumento prospicit 527 e
- Famem fortiter sustinent Martyres 413 e
- Familie sue piam curam gerit *B. Ferdinandus* 555 b, 556 c: De famulorum stipendiis persolvendis admodum sollicitus 557 a
- Felix non semper est, qui talis videtur hominibus, aut contra 661 e
- Ob Ferocitatem puniuntur *Uladislaus Dux Poloniæ*, et uxor ejus 631 a
- Fervor spiritus, Vide Oratio, Perfectio.
- Festum *S. Bonifacii Martyris Cuthbertus Archiepisc. Cantuar.* instituit 450 a. Festum diem violantes puniuntur 256 e, et penitentes sanantur 622 e, 734 e, 745 b, insuper blasphemans subita morte puniuntur 439 b; violare volens impeditur miraculose 203 f, violantes Festum divinitus puniuntur 117 e; et *Gondenses* incendio, ob violatum Festum *S. Gudwali*; sed illud ad ejusdem sancti solennem invocationem sistitur 733 e f
- Fidelitas *S. Bertichramni in Regem suum* 704 e
- Fidelitas servorum, Vide, Servus.
- Fides *S. Norberti* 802 e. Fidei præclara confessio *S. Justini et sociorum Martyrum.* 20 a b. Fidem *S. Bonifacii* examinat Pontifex, antequam Episcopum consecret 459 b. In Fide prædicanda prudentia opus est 21 e. In Fide Constantia, vide, Constantia, Ignis.
- Fiducia in Deum *B. Eusebonis* 112 a; *S. Norb.* 813 d e. Fiducia opus est ad impetrandum miraculum 300 b. Vide Constantia Fidei.
- Filios ordinate amandos docet Abbas *Pæmen*, æterna præferendo temporalibus 632 c
- Flumen transit super palliolum, ab aquis intactum, *B. Gerardus* 756 e f
- Factorem ejicit demon e nobis obsessi 830 e, extens, energumeno 827 f. Vide, Dæmon.

Fons miraculose elicitus 219 a, alius eo loca ubi occisus S. Bonifacius M. 472 d. Fontes miraculosi, SS. Justi et Clementis 432 f, S. Franci 545 e. S. Bonifacii 496 b. Fons S. Norberti 835 f. S. Petrus Fontem e rupe elicit 392 e; et e terra bucuto 393 c Fontem ascendit Angelus S. Nicol. Peregr. 233 e.

Fortitudo S. Vettii Epagati M. se Christianum confitentis 158 b vide Constantia Martyr. Dolorem ex morbo dissimulat iturus ad expeditionem sacram B. Ferdinandus 558 e; et in ipsa expeditione 558 f.

Fraus, Vide Dæmonis Fraus.

Fructus, vide Cerasa.

Frigus patienter sustinet S. Norbertus 815 a: eo se cruciat Ven. Hildegurgis 354 f. Vide, Balneum.

Frumentum. Vide, Multiplicatio.

Fulmen, vide Tonitru.

Furtum sacrilegum punitur cæcitate 735 c. Forum sacrilegorum barba ad valvas templi suspenduntur 434 e. Fures sacrilegi mare trajicientes tempestate jactantur, iisque deprehensis tempestas sedatur 434 d

Fur cæcitate punitur, penitens sanatur 299 b c d; alius cæcitate percussus, post penitentiam visu recepto, fit monachus 122 c. Olera surripiciens, amens et immobilis redditur per S. Gudwalam, sanatur penitens 726 a b seq. Furtum negans miraculose convincitur 510 d; negans cum perjurio mirabiliter confunditur 307 c. Furto sibi ablata ubi servarentur divinitus novit S. Nicolaus Peregrinus 234 a. Ad Fures puniendos atræ tormentum in Britannia 393 c. Prohibita furtim comedens, fit muta 234 c

G

Galea, vide Reliquiæ.

Gallinas alendas curat a villicis B. Meïaw. 527 b

Gloria cœlestis; Vide, Cœlestis gloria.

Gloriam vanam in discipulo suo Dositheo reprimit S. Dorotheus 589 a. Eundem fugit in bonis operibus S. Oliva 331 d e

Grammaticam discunt SS. Laurentinus et Pergentianus 266 a

Grando immanis et miraculosa 290 a

Gratias sæpe agit Deo S. Alexander Ep. Veron. 391 a

Gratis spiritualia ministrat S. Norbertus 816 d

Ad Gulam dæmon impellit Monachum multum jejunantem 820 c; idem ad computationem euntem comitatur et misere vexat 493 c; aliam ebriam aggredditur, et varie torquet 494 d. Vide Ebrius.

H

Habitu Reliq. pueros induendi pia consuetudo 752 d
Hæresis Tanchelini 831 a b, ejusque scelera et apud plebem auctoritas, et simulata pietas 832 c. Hæreticos a potestate seculari coercendos docet August. 833 a, varios convertit S. Norb. 802 d et Tanchelaismum extinguit 802 d. Ab Ariano marito ob fidem Catholicam multa patitur Chrothildis Regina 289 b. Monothelitas execratur Clerus et populus Romanus 216 a. Vide Blasphemia.

Hierosolymitana peregrinatio. Vide, Peregrinatio.

Homicida sacrilegus, e loco sacro exire nequiens, capitur 122 a. Comes Goritiæ post B. Bertrandi Patriarchæ eadem cito moritur 768 c. Ob commissum homicidium Gewelibus relinquit Episcopatum 466 b. Vide Peccatum, Bellum.

Horas Canonicas a juventute quotidiè recitat B. Ferdinandus 555 a

Hortum diligenter excolendum curat B. Meinwercus, punita sequi hortulana 527 a

Hospitalitatem commendat S. Norbertus 824 b

Hostia. Vide, Eucharistia.

Humilitas B. Pelingatti 146 b, 147 d e; S. Alexandri Ep. M. 738 b; Martyrum Ingdon. 162 c; S. Adalrici Ep. 742 b, 744 a, S. Norberti et sociorum 824 a, S. Theobaldi 134 d qui certionis opificium discit 134 d. Ex Humilitate Abbas fieri recusat S. Francus 545 b; Prioratum renuit suscipere Bartholomæus Recinet. 349; S. Norbertus Aulam etiam Pontificiam fugit 814 e; et factus Ep. contemni se ut pauperem et ignotum letatur 837 a. Item B. Meinwercus contemni se gaudet 527 a, culpam suam et errorem agnoscit 509 e. S. Dorotheus numquam aliis se prætulit 590 f. Ad laudes proprias tacet S. Alonius 390 a. Virtutes et dona spiritualia occultat S. Pelingottus, sed Deus manifestat 148 d e f. Corporis afflictationes et Orationis devotionem quantum potest occultat B. Bertrand. Aquil. 774 f, et elemosynas quas faciebat 775 a f. Eloquentiam dissimulat inculto sermone S. Dorotheus Archimand. 587 f. Dona Dei aliis revelans amittit S. Saphia 396 e. Homo quanto magis accedit Deo, tanto magis se agnoscit peccatorem 590 d. Humilitatis virtutem superbo impetrat S. Eneco 111 b In Humilitate et patientia imitandum statuum docet S. Ansb 632 a Humilitatis varia officia commendat Barsanuphius S. Dorothea 591 b. Vide Vestitus humilis, Sputum, Energu-menius, Eloquentia, Cerdo.

Hymnus pro Officio S. Clari 9 d, 100 b

Hypocrisis. Vide Hæreticus, Mulier, Pecunia.

I

Idolorum vanitatem ostendunt Martyres 616 a: SS. Pergentianus et Laurentin. 266 d, 267 d, et S. Chrothildis 287 b. Idolis innocentium sanguis offertur 227 a b. Hercules templum tetræ motu miraculose eversum 52 c. Infortunia Christianis obvenientia, Religioni imputant Idololatæ 287 d Vide Arbor.

Ignem illusus ingreditur ad probandum finem S. An-scharius 526 b; in sinu portat simpliciter obediens S. Coenig. 303 c, eidem imponit ligneam scatellam, et lac in ea calefacit 312 d, vide Incendium, Clibanus.

Illecebræ Mundi, vide Mundus.

Imago S. Marandi argentea, dono data a Frederico seniore Comite Peretensi 347 d, suam fieri jubet S. Nicolaus Peregrinus 254 d. Imagines sacras S. Theodora Imperatrix restituit 748 a, pro earum cultu multa patitur S. Hilariion Junior Abbas 747 f; eum non impugnavit S. Agobardus, nec alii Galliarum Episcopi, sed de ipso incommode locuti sunt 737 b. Imago Crucifiri ad Reliquias S. Gudwali se convertit 732 c. Vide, Maria.

Immunitatem Ecclesiasticam concedit sacello S. Alexii B. Meinwercus 528 d. Vide, Ecclesia.

Imperatorem eligendi jux ad quos spectaverit 691 c

Imperatoriarum virtutes Lothurni 843 b

Impudicitia hæreticorum infamis 832 f; concubinatus sacrilegus morte filii punitur 516 e f. Impudicus sacrista apparente S. Cerato panitur, sanatur penitens 698 b veneno per mulierem, cui nimium crediderat. Imperator Otto III interfectus 506 c. Vide, Meretrix, Parochus.

Incendio consumpta ecclesia illrsum manet tabernaculum corporis Christi et Reliquiæ Sanctorum 549 f.

Indulgentiæ concessæ ad juvandum necessitatem Ecclesiæ 767 d, conferentibus ad fabricum et ornamenta ecclesiæ S. Morandi 336 d; comitantibus ibidem Venerabile Sacramentum ad infirmos 336 d, visitantibus prædictam ecclesiam 336 a d; Ordini Præmonstratensi 899 c, et Ecclesiæ S. Mariæ Sendomiriensi 260 a b; item in Anniversario B. Ferdinandi, orantibus pro ejus anima et parentum ejus

ejus 334 e. Indulgentiarum communicatio ab Ordine Cluniac. concessa confraternitati S. Morandi 339 a.

Indulgentia trium annorum et trium quadrageimarum, concessa a Pontifice in dedicatione ecclesiæ 7 * c

Infans in utero materno loquitur 318 d. Infantia pia S. Bonifacii. an. 5 ætatis religiosam vitam desiderantis 433 f. Ad Infanticidium mater a dæmone iuvata, eo commisso, male mulctatur, et pœnitentia sanatur 644 f. Vide Baptismus, Abortus.

Infirmities diu et patienter toleratæ, a B. Placido Rerinetensi 549 f S. Switgero Ep. 310 c. et a B. Ferdinando Lusitaniæ, per omnem fere vitam 535 a. Infirmus oret si possit; sin minus, pii aliquid de Deo cogitet 589 c. Infirmis magna caritate ministrat B. Gerardus 775 f, et S. Dorothea 591 a. Vide Indulgentia.

Ingratitudo pro recepta miraculose sanitate inflicto novo morbo puniatur 421 e

Inimicis ignoscit S. Norbertus 838 e f, 839 a b, 842 f; pro suis persecutoribus orat B. Ferdinandus 568 e, 574 a; pro interfectoribus suis B. Bertrandus 776 f, suum miraculose a morbo sanat et carcere liberat S. Conradus 129 d. S. Nicolaus Peregr. a submersione liberat eos, qui ipsum submergere volebant 232 e

Injurius S. Norberto Fredericus Comes punitur divinitus 829 a b. Vide Patientia, Contumelia.

Innocens accusatur ut proditor S. Symeon 88 e. Vide Duellum, Corporis integritas, Calumnia.

Insidias Venetorum feliciter evadit Car. IV Imp. 772 b

Intelligentia, Vide Sapientia.

Inventio Reliquiarum, vide Reliquiæ.

Investituram Episcopatus ab Imp. suscipere recusat S. Norbertus 804 b, adhuc ante conversionem 817 d: suscipit eam S. Conradus 125 e, item Oppizo Ep. resigante S. Guidone 224 c

Invidia Clericorum in Monachos 513 b

Invisibilis fit qui Zona S. Coemg. accinctus erat 313 b

Inurbanitas, vide Sacrista.

Iracundiam levem gravi pœnitentia luant, S. Theobaldus 134 f, et S. Dorotheus 589 a; vitat eam B. Ferdin. 556 f. Qui irascitur fratri Christum affligit 589.

Irregularitas, vide Homicidium.

J

Janitor inferorum diabolus 190 b

Jejunium frequens et severum S. Symeonis reclusi 87 f, 90 a, S. Dorothei Thebani 586 f, S. Ronani 81 f, S. Attali Thaum. 715 a, S. Chrothildis 290 d, S. Liffardi 293 e, S. Cloudii Vesont. 640 b, S. Eneconis 109 b, S. Joannis Ecemite 256 a, B. Bertrandi Aquil. 776 c, S. Sampsonis Ep. 392 f, S. Petroci 393 b, S. Coni pueri 352 e, B. Ferdinandi 556 e, etiam in captivitate 561 b, 573 d. S. Nicolai Peregr. 232 b. vegeti nihilominus et pinguis 239 quotidianum præscribit S. Norbertus 824 b, et ipsum adhibet ad ejiciendum dæmonem 822 b. in carcere illud mitigare docetur S. Asclepiades M. 162 e; triduanum indicitur ad expiendam diuinam voluntatem 181 e; præmittitur solenni visitationi Reliquiarum 176 d, et Translationi 870 d. Jejunare nemo prohibetur, in monasterio Montis Sinai 88 a. Cum Jejunio orantibus revelatur locus et status futurus monasterii Præmonst. 825 c; inveniuntur Reliquiæ S. Adami Confess. 330 c. Jejunanti multam edacitatem immittit dæmon 820 e. Vide Abstinencia, Vietus parcitas, Religiosæ virtutes.

Jerusalem, Patria Christianorum 66 b

Ad Jubilæum Romam peregrinatus S. Pelingottus 148 e. Vide, Ætas magna.

Ad Judicium Divinum B. Meinwercus contumacem et injuriosum Monachum provocat, 526 e: hic eadem qua ille hora subito moritur 543 c

Jura Ecclesiastica, vide Ecclesia.

Ob Jurandi consuetudinem permittitur dæmoni puella vexanda 501 a b c; et ob Juramentum execratorium leviter prolatum alia per 40 dies 657 f. Vide Perjurium, Execratio.

Jusjurandum quo S. Bonifacius se obligavit ordinandus Episcopus 461 f, 462 a b

Justitia B. Ferdinandi 556 b, et S. Alexandri Ep. M. 730 e. In mercibus laudandis et vendendis sinceritas S. Pelingotti 146 b

Juvenis, vide Adolescens.

K

Kyrrie eleison sæpe et palam repetit, coque alios hortatur S. Nicolaus Peregrinus 232 a

L

Lampas in honorem S. Marcellini M. ultro accensa 203 e et eorum reliquiis S. Norberti ab Archiep. Pragensi, cum pia ad sanctum oratione 879 a

Latrones non timet S. Eneco, sed convertit 112 b c, item S. Coemgenus 307 f: eos quidam mirabiliter evadit 307 f, uti et discipuli S. Gudwali 723 d. Ob Latrocinium poralysi correptus, promissa ablatorum restitutione, sanatur 421 f

Libri sacri S. Bonifacii M. post necem ejus servantur illæsi 464 b, 485 c, pro iis S. Pamphili M. studium 62 a

Lilium recens repertum in manu mortuæ B. Franciscæ de Cumis 407 e. sub ejus specie apparet S. Norbertus 844 e

Lingua excisa, miraculose loquitur Petrus Comes Polonus 630 f, ignota prædicans S. Norbertus, intelligitur ab auditoribus 815 b

Liquor miraculosus ex corpore S. Cotharinæ V. M. 88 a

Loquelæ moderatio B. Ferdinandi 555 d, 556 f. Verbum inconsiderate dictum, causa gravis molit 289 d

Lumen miraculosum descendit super S. Nicolaum Peregrinum 237 e. S. Quirinum in carcere 374 d, et S. Olivam 331 e. Lamine miraculose monetur S. Bonifacius iustare sibi tempus martyrii 468 d. Lamine cælesti honoratur obitus et Reliquiæ S. Franci 546 b, S. Coni 352 f, S. Eneconis 114 e, S. Chrothildis 291 a, S. Gudwali 729 b, 734 c, S. Guardati 552 f, B. Ferdinandi 578 b. Vide Reliquiæ. Lumen miraculosum noctu iter agentibus concessum 191 d. Luminosam globam introsunere visus S. Isancius M. 318 d. De Lamine ecclesiis prospicit S. Bertichramnus, Ep. Cenoman. 708 f. Vide Radius Cereus.

Lupi mirabiliter cicurati 854 e f: unus etiam canis vicem supplet ad ovium custodiam 834 f

M

Per Magiam puella graviter a dæmone vexatur 657 f, vide Necromantia.

Magistratum politicum ordinat Utini B. Bertrandus Patriarcha 768 d

Maledictio. Vide Execratio.

Manifestatio conscientiæ, Vide Conscientia.

Manipulus sacer, vide Ornamenta sacerdotalia.

Mansuetudo S. Dorothei Archimandritæ 591 a, B. Bertrandi 776 a b. S. Genesius Mansuetudinem docet

- docet matrem suam, domesticis asperiores 497 c.
 Mansuetudo orta ex superbia 391 d
 Per mare sive navigio deferitur S. Corbicanus corpus ad locum destinatum 220 e, et S. Nicolaus Peregrinus 235 b. Inter Maris fluctus mirabiliter Deus servat S. Gudwolum 721 b, et hic iis intumescens terminum constituit 720 b c. Vide Tempestas, Navigatio.
- Maria Deipara, oppidum Altkirchiense ab incendio et direptione defendit, tamquam acies bene ordinata 335 b; apparens cæcum illuminat ut idololatriam deserat 227 a b; Moniales ad spiritualem vitam reformandam moneri jubet 528 f, Habitum Præmonstratensis Ordinis S. Norberto præstendit 802 d, promittit æternam gloriam B. Ferdinando 575 a. Ecclesiæ illius Dedicatio solemniter celebratur opud Habessinios 33 d. Imago ejusdem miraculosa in Liguria 134 b. Apparet instar Columbe 528 f. Erga Virginem Lauretanam devotus B. Placidus Recinetensis 549 f; ejus Officium cum Missa quotidie a Canonicis suis cantanda præcipit Miagetus Ep. 678 a in Mariam Deiparam hæreticorum infamis blasphemia 832 f; illud ei impius Tanchelinus 832 e
- Martyrum varia supplicia 623 b. Quomodo fuerint serra secti 44 d e; de eorum in persecutionibus numero varia disseruntur 32 c e f; quandam in Galliis fieri ceperunt 13 e f. Fidem negantes timore tormentorum, coguntur eadem sine Martyrii corona perferre 160 b c. Ad Martyrium et Apostolicos labores hortatur Pontifex S. Bonifacius 471 d. Hic ipsum optat 471 a, et sibi imminere lumine cælesti docetur 468 d; discipulos suos ad idem hortatur 463 f, 468 d; interfectores ejus puniuntur 464 a, Martyrium virtutibus meretur S. Lucillianus 271 e; socios ad constantiam hortatur 275 d, vide Constantia, Caput, Angelus, Oratio, Christianum nomen.
- Martyrologio ab Angelis inscribitur S. Concord Episcopus 403 d
- Matrem videre recusant Ab. Pæmen et fratres ejus 632 c, publice peccantem a se repellit B. Meinwericus Episc. Poderb. 523 d
- Matrimonium præ Religione suadet S. Norbertus Theobaldo Comiti Blesensi, et uxorem ei procurat 829 c d. Chlodovæum Maritum ad veram fidem convertit S. Chrothildis Regina 287. Scititia Amalarici Regis Ariani in Chrothildis uxorem suam Catholicam 289 b. Mutuo consensu thoro sequestrati Eginhardus et Imma 174 c, uxor impedit mariti bona opera 82 a. Vide Proles.
- Medicus S. Alexander M. 160 f. Medicus et monachus S. Agapitus 131 f. Sancti Medici gratis servientes 132 a
- Mendacium fugit S. Claudius 638 a; nunquam commisit S. Anub 632 c. S. Lidwina, Mentiri nolentis, candor animi miraculo honoratur 390 d. S. Aloinii sententia de Mendacio explicatur 390 c d
- In Mercibus laudandis et vendendis sinceritas S. Pelingotti 146 b
- Meretrix publica, ob cæcitatem divinitus immissam pœnitens, sanatur 643 b, alia lascivius punita convertitur 305 d, alia impeditur accedere ad sepulcrum S. Symeonis 92 c. Meretricibus conversis fundatum monasterium a B. Bertrando Aquileiensi 773 e. Vide, Mulier.
- Meritorum communicatio, ab Ordine Cluniacensi concessa Confraternitati S. Morandi 338 f
- Miles Martyr, S. Proculus 49 c; fortis et pius S. Gilbertus 751 b. Ad Militiam juvenes exercendos instituit in Hispania Rex Issen 49 c
- Ad Miraculum impetrandum fiducia opus est 300 b, percutiendo sanat S. Marcellinus 187 c d; illis non convertuntur impii 127 e f; ea fingit Adelbertus Hæreticus 466 d. Miraculorum donum in alium transfert S. Nicolaus Peregrinus 237 c. Vide, Blasphemia, Ignis.
- Misericordia Dei, Vide Peccatum.
- Misericordiam et caritatem exhibet SS. Martyribus S. Paula Virgo Martyr 268 e. Misericordie opera exercent, S. Fortunatus Presb. 73 a. S. Gilbertus 752 c B. Andreas de Hispello 358 a c, S. Bonifacius Martyr 470 f; erga viduas præcipue et orphanos S. Sophia 396 e, S. Seleucus 67 f, S. Aldricus 742 a, S. Genesius 316 c, Theobaldus Comes Blesensis 829 d, S. Eneco 115 a, B. Ferdinandus Infans Lusit. 555 d; etiam in captivitate apud Maurros 561 b. Xenodochia varia fundavit S. Bertichramnus Ep. Cenomanensis 701 a, Hospitalitatem commendat S. Norbertus 824 c, et talia agentes Deus liberaliter remunerat 256 f. Vide Eleemosyna, Infirmus, Religiosus.
- Misericordia erga Bestias, Vide Bestia.
- Missam celebrat, instante martyrio, S. Marcellinus 624 b; quotidie, B. Petrus de Bono 406 a, S. Dorotheus 597 f; sæpe duas S. Norbertus et S. Agbertus 818 a. Celebranti S. Gudwalo ministrant Angeli 721 e. Missam et Officium divinum celebrare visus S. Joannes Evang. cum S. Stephano; alii Sancti communicare 678 d, de ornatu Sacerdotali et Pontificali agitur 451 b c. Dæmon persuadere nititur S. Symeon Diacono ut Missam celebret 87 e. Vide, Aranea, Oramenta, Officium ecclesiasticum.
- Missiones quomodo instituerit S. Norbertus 816 d
- Monasterii fundationem juvit S. Norbertus, etiam ante conversionem 854 e f; ex bonis suis varia fundanda curat B. Godefridus Cappenberg. 828 e; aliam juvant Angeli 825, Monasterio ad tempus donata eo elapso repeti prohibet Ven. Hildeburgis 355 a b. Monasterii locus divinitus designatur per aves 752 a, per Angelum S. Bertichramno oranti 701 a Meretricibus conversis fundatur unum a B. Bertrando 773 c Monasteriis beneficus B. Ferdinandus 555 e. Monachos Cluniacenses in Hispaniam, inducit Sancius Rex Aragoniæ Cantabriæ et Castellæ 108 c B. Meinwericus Monachis cibos negari vetat, quas Ecclesia ipsis intulserat 527 d e; erga eos reverens, benevolus et liberalis S. Henr. Imp. 513 a b Monachi contra silvestrem belluam expeditionem suscipiunt, fustibus armati 9 e Monasticæ virtutes S. Gilberti 752 c. et S. Bonifacii 455 c. Monasterio injuriosi puniuntur 111 d. Vide Invidia, Religio, Necessitas temporalis, Angelus.
- In Morbis patientia S. Sophiæ. Vide Infirmitas.
- Monetam novam cudi jussit B. Bertrand. Aquil. 769 c
- Morbi immissi in penam peccatorum. Vide peccatum.
- Mortis consideratione ad fervorem discipulos hortatur S. Dorotheus 592 f, ejus memria servat a peccato 390 d. Illam sibi instare, persuasus a S. Henr. Imp. B. Meinw. se pie ad illam frustra præparat 535 d, idem rursus sic præparatus, ante altare expirat 543 c; idem faciunt B. Bertrando pro Ecclesia interficiendus 776 e, et S. Dorotheus 603 e. Mortuus est, cum vellet, S. Cormgenus 315 a. Mortem suam prænuntiant, S. Adalricus 743 d, S. Davinus 323 a, S. Gudwals 728 d, S. Symeon 90 e. S. Dorotheus 603 e. Moriuntur Justi cum completa fuerint a Deo ipsis prædestinata merita 912 a, brevis an diuturna hæc vita sit, nihil refert ad æternam 912 c, in cinere et cilicio moritur, cruce supra pectus posita, et humi stratus, Walthardus Archiep. Magleb. 911 c. Mors pia, S. Norberti 843 c S. Claudii Vesontion. 838 c; S. Gudwals 729; secunda, S. Eneconis 114 d e, et S. Pelingotti 149 b; lacta, S. Coni 352 f. A Morte resuscitatus fit Monachus

chus Petrus de Bono 406 a. *Mortuus S. Kyranus reviviscit, et loquitur cum S. Coemgeno* 311 c. *Vide Prophetia, Angelus, Revelatio, Apparitio.*
Mortificationis studium S. Theobaldi 135 a, *ea diu exercitus in caelos ascendit B. Leonardus Reclusus* 363 c. *Occidendum corpus, ne occidat animam* 306 e. *Vide Austeritas vitae, Jejunium, Abstinencia, Pœnitentia, Ulcera.*
Morum reformatio. Vide, Reformatio.
Mulier pietatis speciei S. Nicolai Peregrina insidiatur et calumniam struit 234 c. *Mulierem curiose aspiciens increpatur S. Symeon* 87 b. *Vide, Venenum.*
Multiplicatio frumenti et vini per B. Gerardum 756 d. *Vide Panis.*
Munditiem in rebus sacris commendat S. Norbert. 824 b
Mundi illecebras fugit S. Genesius 497 c, *ejus vanitati deditus S. Norbertus ante conversionem* 809 a, *ad palam ei renuntium gradatim procedit* 809 c
Mundi contemptus in S. Norberto 853 c *et sociis ejus* 805 e, 824 a b : *idem illius vanitatem pro concione exponit* 811 a. *Vide Aulicus, Humilitas.*
Munificus in plebeis operarios B. Meinwerens 509 a
Munificentia erga Ecclesiam, Vide Ecclesia.
Munernum dies quinam apud Romanos dicerentur. 161 d

N

Navigatio mirabilis *S. Petroci* 393 a
Navim magnam ad terram propellit miraculose S. Nicolaus Peregrinus 235 c *Nautarum patronus S. Erasmus* 213 b; *Vide Mare.*
Necessitate temporali probantur S. Norbertus et ejus discipuli 823 a b
Necromantia usus dicitur Herbertus Archiepisc. Vesontionensis schismaticus, ad deprehendendos maleficos 690 c
Nobilis genere S. Attalus M. 160 e, *SS. Pamphilus et Seleucus* 63 d
Nomen Christianum. Vide, Christianum nomen.
Nuptias secundas dissuadet matri suæ S. Wistanns 84 a *ab iis miro casu impeditur Ven. Hildeburgis* 354 c. *Spretis nuptiis Christo adherere vult S. Ninnora, et patris impetrat consensum* 401 b
Nutibus Christiani confortant vacillante ad tormenta Martyres 31 c

O

Obedientia, signum presentis gratiæ Dei 598 a, tranquillitatem parit 590 a, eam laudat Jesus in B. Andrea Hispellate et sua apparitione remuneratur 357 d, *ex eadem proficiscenti ceco Angelus lumen et ducem se præbet* 313 f; *transnatot Monachus torrentem exundantem* 590 a b, *S. Coemgenus ignem in sinu portat innoric* 305 e, *B. Heimeradus canendi imperitus, optime canit* 509 e *Orationem omitteus, non amittit benedictionem* 593 d, *S. Symeon difficile et inutile iter aggreditur* 88 e. *Obedientia dæmon ligatur* 827 c; *infirmus sanatur per S. Norbertum* 846 a; *Obedientia discipulorum ejus* 824 a; *S. Gregorii Trajectensis erga S. Bonifacium magistrum suum* 479 a. *Obedientiam S. Dosithei exercet S. Dorotheus* 589 c d. *Vide Religiosæ virtutes.*
Ex oblationibus in ecclesia, fundata Carthusia 490 d. *Avaritia in iis punita* 493 a. *Vide, Sanctorum cultus.*
Observantia, Vide Parentes.
Obstinatio eorum qui interfecerunt S. Conradum 127 d

Occasio peccandi, Vide Peccatum.

Oculis cœculis miraculose videt Petrus Comes Polonus 630 f

Ex Odio in filium mater B. Meinweri bona sua dat monasteriis 543

Odor suavis, relinquitur post apparitionem Sanctorum 728 c, *domum replet moriente S. Chrotilde* 291 b, *et carcerem B. Erasmi* 209 b, *Odore miraculoso redolent Reliquiæ S. Davini* 326 e, *S. Gilberti* 733 a, *S. Com* 351 e, 353 a, *Ven. Popponis* 102 e, *B. Gerardi* 757 b, *S. Marcelli Presb. M.* 193 c, *S. Nicolai Peregrini* 244 f, 253 c, *S. Blasii* 252 b, *S. Ceratii* 697 f, *S. Alexandri Ep. M.* 739 c *Ven. Wilhelmi Rothensis* 887 f, *B. Franciscæ de Cumis* 407 e *S. Eneconis* 118 b, *S. Genesii* 497 d, *SS. Justi et Clementis* 432 f, *et variorum Sanctorum* 364 d 487 a. *Vide, Reliquiæ.*

Officium divinum canunt Angeli cum S. Gudwalo 721 d, *illud in capella sua peragi magna reverentia curat B. Ferdinandus* 555 b c. *Officium B. Mariæ et Missam quotidie cantandum curat S. Migetius* 677. f *Vide, Chorus, Ecclesiasticum Officium, Missa, Horæ Canonicae.*

Oleo sacro inungitur S. Chrothildis 291 b. *Oleum miraculosum ex Reliquiis SS. Reveriani et Sociorum* 40 f; *vide Liquor. Oleo lampadis infirmum sanat S. Eneco* 113 e

Opificio victum lucratur Presbyter S. Fortunatus 73 a *vide Panni tonsor.*

Opus servile, Vide, Festum.

Oratio brevis et pia Kyrie Eleison 232 a. *Orationi deditus S. Pelingottus* 116 b, *eandem frequenter facit extensis in crucem brachiis* 147 e, *et magnum fervorem ex ea concipit. Ibid. f. Item S. Bonifacius* 455 e *qui Orans ad Reliquias S. Petri creditur gratiam martyrii impetrasse* 478 e; *S. Bertrandus, qui noctem illi impendit* 774 f, 775 f, *S. Nicolaus Peregrinus* 239 e. *S. Medulphus* 74 f, 75 a, *S. Genesius* 497 c, *S. Eneco, qui virtutem humilitatis superbo impetrat* 111 b, *S. Davinus* 322 f, *S. Theobaldus* 135 a, *S. Claudius Vesontionensis* 640 b. *S. Romanus* 81 f, *S. Petrocus, qui sub ea non madefit a pluvia* 396 e. *Oratio frequens S. Chrothildis* 290 a, *Ven. Hildeburgis* 354 f, *Sophiæ Senatrici* 396 c *S. Henricus Imperator in ea noctu reperit S. Heribertum Caloniens.* 531 e. *In Oratione et jejunio B. Ferdinandus Iafans transigit tempus captivitatis apud Mauros* 561 b, *S. Coemgenus sub ea arborea et avium cantu recreatur* 309 b, *S. Bertichramno Oranti Præmonstrat Angelus locum monasterii ædificandi* 701 a. *Orans in spineto, tamquam ignito, conspicitur S. Petrus spina* 21 c d *S. Norberto et sociis Orantibus cum jejunio revelatur locus et status futurus Monasterii Præmonstratensis* 825 c d e, 849 d e. *Oranti eadem revelantur S. Geronis M. Reliquiæ* 822 d, *idem Orationem diurnam præmittit prædicationi* 818 b. *Discipuli S. Gudwal Oratione miraculose evadunt latrones, et per pluviam incedentes non madefiunt* 723 a. *Orationes per triduum indicuntur ad exquirendam divinam voluntatem* 181 c, *et ante solennem visitationem Reliquiarum* 176 d, *nominatim S. Andrea de Hispello* 359 c. *Addito jejunio inveniuntur Reliquiæ S. Adami Conf.* 329. *Orationis tempore dormitans punitur* 91 c, *præsentes benedicit Angelus, et absentes ex obedientia* 593 b, *eadem et pœnitentiis coercentur dæmones* 827 c, *iisque uruntur* 309 c, *S. Symeon variis terribilamentis molestos, diutius illam continuando vincit* 90, a uti et *S. Illidius Ep.* 421 c. *Orationes duorum ad mortem damnatorum, quorum unus vitam æternam, alter temporariam petebat, exaudiantur* 314 f. *Vide, Desperatio, Religiosæ virtutes, Unio cum Deo, Reliquiæ, Chorus, Officium*

- cium divinum, Missa, Saga, Peregrinatio, Infir-
mus, Somnus, Contemplatio.
Ordines *Diaconatus et Sacerdotii eadem die suscipit*
S. Norbertus 811 a, de quo postea apud Pontificem
pœnituit 811 f
Ordines militares *Avistii, Christi, et S. Jacobi* 556 b
Ordinis *Præmonstratensis* exiguo tempore magna pro-
pagatio 851 e f, 852 d e f. *Vide*, Vestis, Tertia-
rius.
Ornamenta *Ecclesiastica* comparat beatus *Meinwerkus*
529 b, et a *S. Henrico Imp.* impetrat 535 a b c;
Dalmaticam mittit *Zacharias Papa* sancto *Austro-*
berto Episcopo Viennensi 425 f
Ornamenta sacerdotalia *S. Bonifacii Ep. Martyris*
484 f, 485 a. *Vide* Tunica, Stola, Vasa sacra,
Indulgentiæ, Missa, Mundities.
Otium fugit *B. Ferdinandus Inf. Lusit.* 556 f
Oves a lupis liberat *S. Romanus.* 82 a

P

- P**allium Archiepiscopale quid significet 679 e f,
679 a b c istud *Adalbertus Magdeburg.* petit et im-
petrat 905 a; sollicite servandum curat *S. Norbertus*
847 a. Palliolam *S. Nicolai Peregrini* miraculis
claret, ipso adhuc vivente 237 b
Panis multiplicati per *B. Eneconem* 112 a; conversi
in lapides propter impiam pistoris execrationem
485 c. Pane cælesti aluntur in carcere *SS. Per-*
gentinus et Laurentinus 266 f. *Vide*, Jejunium.
Pauni tonsor, *S. Ferrus Episcopus* 262 b
Papa, vide Pontifex.
Parentum observans *S. Genesius* 497 c; eos inordi-
nato affectu diligens quidam a virtute recedit 233 b.
Parentem a Religione retrahentem fugit *S. Gual-*
therius, cælesti voce admonitus; deinde ipsimet eam
suadet 398 f. *Vide* Educatio, Religio, Mater.
Parochus impudicus nequit *Ecclesiæ suæ* bene præ-
cesse 830 f
Parricidium propter ambitionem patratum, a *Childe-*
berto et Chlotario 289 a b c
Parvulos ad se allicit fructibus, et *Laules Dei* docet.
S. Nicolaus Peregrinus 239 c d. *Vide*, Confrater-
nitas.
Passionem Christi mirabiliter imitantur *S. Pelin-*
gottus 147 b; ob ejus amorem multa pati optat *S.*
Norbertus 838 e f
Pater, vide Parentes.
Patria. *Vide*, Jerusalem.
Patientia inter injurias et contumelias, *S. Olivæ*,
331 e; et *S. Norberti*, etiam a vili homine eas se-
rentis 811 a, aliasque persecutiones 813 b. In his
imitandam statuum docet *S. Anub* 632 a. *S. Joa-*
nes eremita patienter rerum suarum direptionem
sustinet 255 d. Patientia *B. Heimeradi* mirabi-
liter exercetur a *B. Meinwerco*, ejus sanctitatem
ignorante 509 c d, et *B. Ferdinandi Inf. Lus.* per
varias contumelias in captivitate *Maurica* 559 d ad
eas animati cælestis gloriæ spe 575 c. Patientia *S.*
Dorothei 589 d. Patiendi amore impium se et stul-
tum fingit *S. Nicolaus Peregrinus* 235 d. Post
Patientiam diuturnom malorum, ab *Angelo* juvatur
S. Coemgenus 309 a. *Vide* Infirmitas, Persecutio,
Passio, Detractio Morbus. Sputum, Energumē-
nas, Frigus, Captivitas.
Patronus *Bohemix electus S. Norbertus* auctoritate
Ordinarii 869 d. Patronus in Peste, vide Pestis.
Paupertas Evangelica et Religiosa, *S. Davini* 322 d,
S. Pumphili M. 64 a, *S. Norberti* 802 b, 814 d,
816 f, *S. Caprasii* 76 b, *S. Roani* 81 f, *S. Cy-*
priani Ep. Carthagini. omnia pauperibus erogantis
264 c, erga utensilia et reclusas immoderatus affe-
ctus coercendus 589 a; magna egestas monasterii
Junii T. I

- S. Martini Laudunensis* exiguo tempore abunde sub-
latur 851 e f. Paupertatem et omnium rerum
penuriam experiuntur *S. Bonifacius et discipuli* inter
prædicandum 477 a b. *Vide* Vestitus vilis, Re-
gnum, Necessitas temporalis.
In Pauperes misericordia *S. Genesii* 497 b, *B. Mein-*
werki 527 b c. *B. Gerardi*, qui frumentum et vi-
num miraculose multiplicat 736 d; *S. Coemgeni*,
qui erogata miraculose recipit 303 f, uti et *S. Nor-*
bertus cum suis 846 a, *S. Gelasii*, omnia distri-
buentis cum iret ad martyrium 628 c; *S. Joannis*
Eremitæ 255 b, *B. Bertrandi Aquileiensis*, duo
millia sustentantis tempore sanis 775 a, *S. Gud-*
wali equum donantis qui postridie aliam simillimum
recipit 727 d. Pauperum curam commendat *S. Nor-*
bertus 824 b, in illos liberalis 835 f, 836 d. Pau-
perum oppressionem reprehendit *S. Nicolaus Pere-*
grinus, ideoque affligitur 234 c. Pauperes etiam
deceat a Pontifice audiri 849 a. Pauperi ad suas
Reliquias oranti, procurant sancti largam elemosy-
nam 623 e. Paupertatem mentitum increpat *S.*
Lifardus 294 e, alius inique accepta restituere co-
gitur 311 a. *Vide*, Fames.
Pax inter inimicos coram sacris Reliquiis inita 185 b,
ejus studiosus *S. Gilbertus* 752 c; plures reconcil-
liant *S. Eneco* 111 c, et *S. Norbertus* 818 a b c.
Hoc hortante pacem inire pertinaciter renuens, di-
vinitus impeditur discedere 818 d e, illius inimicus
dæmon, Congregatione expellitur 683 e f, eandem
recusans in prælio moritur *Garcias Rex Hispaniæ*
115 f, alius eadem causa punitur 818 e, dum eidem
conciliandæ satagit *S. Hago Cluniacensis*, apparet
super eum *Spiritus sanctus* 683 e f
In Peccatorum punitionem permittitur dæmon pesti-
lentiæ aliasque plagas regno immittere 190 c, et
innocios quoque vexare 437 a b, *S. Norbertus* eadem
de causa quemdam dæmoni vexandum tradit, deinde
liberat 830 e f. Peccata, causa exurgens hæresis
830 f, *S. Gilbertus* iisdem imputat eundem *Christia-*
norum in Terra sancta 751 b c. Peccator ecclesiam
ingredi nequit, nec tamen convertitur 129 e item
alius feliciori successu 647 a b, propter homicidium
executus eo remisso miraculose illuminatur 236 f,
homicidæ *S. Conradi* divinitus puniuntur 129 e f.
Peccatrici cadaver nec terra nec aqua ferre potest
525 a, in peccatum lapsus surgere debet, et confi-
dere de Dei misericordia 589 a. Peccatorem con-
versum ad monasterium adducit *S. Eacco* 111 c.
Peccandi occasionem deserere volentem impediens,
post triduum subito impœnitens moritur 655 b, Vi-
tiorum inveteratorum extirpatio difficilis 593 a,
594 a b c d. *Vide* Ferocia, Fartum, Latro, Bel-
lum, Meretrix, Eleemosyna, Impudicitia.
Peccatum veniale grave malum adferre docet *S. Do-*
rotheus 593 a b, et Religiosis maxime vitandum
87 c. Defectum minimum reprehendit dæmon in *S.*
Norberto 814 d, hic peccatum leve ingenti elemo-
syna eluit 835 e f. *Vide*, Defectus, Conscientia.
Pecunia ad eleemosynam subministrata miraculose
73 b, eam quomodo corraserit *Tanchelinus hære-*
ticus specie pietatis 832 e
Pedum Episcopale *B. Meinwerki* 502 f, *Vide*, Orna-
menta.
Penaria, vide, Paupertas, Necessitas.
Percussor *S. Nicolai Peregrini* punitur divinitus
236 e
Perdices volantes, Romam adducit *S. Adalbertus* 302 a
Peregrinatio ad loca pia *Hibernis* admodum usitata
222 e, Peregrinatur Romam *S. Genesius* dimisso
Episcopatu 316 e item *S. Bonifacius* 457 a, 460 b,
471 a, Romam et Hierosolymam *S. Petrus* 393
a, Hierosolymam *Poppo Archiepisc.* Trevir. 89 f;
S. Symeon postea Reclusus 87 a, et *S. Joannes*
8 T. Eremita

- Eremita* 253 b : *eadem*, *Ranum*, *Compostellam etc.*
S. Davinus 322 f, *Romam S. Algisus et socii*
 218 d, 221 b, *ad S. Jacobum S. Morandus* 342 a.
Peregrinatio pia SS. Caprasii et sociorum 73 c e,
eam suadet dæmon solitario et contemplativo, cujus
orationes oderat 309 d, 311 e f. *Peregrinos*
Laurentianos hospitio suscipit S. Placidus Recineten-
sis 549 d. *Vide*, *Jubilæum*, *Pes*.
- Perfectionis consequendæ studio ardet S. Dorotheus*
 527 e f, *quotidie conatur proficere S. Migetius Ep.*
 678 c. *Vide*, *Profectus*.
- Perfidia Maurorum in Christianos se dedentes* 258 c f
- Perjurium commissum ad Reliquias Sanctorum puni-*
tur 524 d, *cum eo furtum negans mirabiliter con-*
funditur 307 c. *Perjurium aliud punitum* 467 d
- Persecutio in Christianos non semper Imperatoribus*
imputanda, sed sæpe Præfectis urbium 21 c; *oritur*
ex plebis clamoribus 158 c, *cujus initio variis in-*
commodis afficiuntur Christiani 158 b. *Crimina ne-*
fanda ab idololâtris Christianis afficta 158 d e,
sævitia in Christianos 373 f, *persecutores puniti*
 68 c. *Vide* *Crypta*, *Solitudo*.
- Persecutiones patitur sustinet S. Symeon* 90 c, *mul-*
tus ab virtutem S. Norbertus 838 b, *et a Canonicis*
securibus quos reformare volebat 811 a
- Pedes lavantur peregrinis hospitibus* 223 f
- Contra Pestem invocatur Patrocinium SS. Justi et*
Clementis 439 f, *S. Alexii* 512 c. *B. Gerardi Tin-*
ctorii 761 d, 763 a b c. *S. Paulinæ cultum Olo-*
marci in Bohemia intermittentes peste corripuntur
 625 f, *contra hanc invocati, S. Florentius* 33 c,
 34 b, 38 b. *S. Encco* 123 d. *Vide*, *Peccatum*.
- Piscis miraculose captus* 74 f : *plures ultro se capien-*
dos offerunt ad honorem S. Bonifacii 469 a, *tuentur*
S. Gudwalm a maris æstu 720 b c; *uno ulitur S.*
Petrocus per septennium, post hoc adhuc integro et
vivo 393 a b
- Plumbatis cordi quid sit* 624 c
- Pluviam impetrat siccitatis tempore S. Encco* 107 c,
et intercessione ejus uccola sapius 118 c, 119 e,
 119 e f; *eodem fine invocatur S. Baumardus* 9 c,
B. Andreas de Hispello 358 d, 362 b, *S. Marcel-*
linus 203 e. *Pluvia sistitur ad ingressum Proces-*
sionis et Reliquiarum in urbem 870 c, *a pluvia,*
saxo eum contegente, defenditur S. Morandus 338 a,
Discipuli S. Gudwali, per pluviam incedentes orando,
non mædefiunt 724 b c, *vide* *Serenitas*.
- Pluviale, Vide*, *Ornamentum ecclesiast.*
- Podagricorum Patronus S. Nervus Treviris* 101 e
- Poeta Virgilii versus Eclogæ 4 de adventu Christi*
explicati 37 a
- Pœnitentiæ Sacramentum, vide*, *Confessio*. *Pœni-*
tentiam publicam facit S. Henricus, ob familiariter
derisum Episcopum 535 d
- Pœnitentiæ S. Pelingotti* 148 b, *S. Davini* 322 e,
S. Genesii Episcopi 316 c, *S. Olivæ* 331 d, *S.*
Gilberti 751 f. *Iis deditus a pueritia S. Conus* 352 d;
eatum rigor inter Præmonstratenses 846 b; *isdem*
coercetur dæmon 827 d. *Cingulo ferreo utitur S.*
Bazalota 629 b. *Vide*, *Austeritas vitæ*, *Jejunium*,
Somnus, *Vestitus*, *Frigus*, *Cilicium*, *Victus*.
- Pœna peccatorum, vide* *Peccatum*.
- Pontes in via publica construendos curat S. Joannes*
Eremita 255 f
- Pontificis Romani Legatos reverenter suscipit B. Ber-*
trandus Patriarcha Aquileiensis 776 b. *Pontificiam*
auctoritatem; etiam in male vivente, reveretur Poppo
Archiep. Trevirensis 93 c
- Prædicationi diurnam orationem præmittit S. Nor-*
bertus 819 a b; *ea fungitur, nulla accepta mercede*
 816 d, *magno concursu* 817 f, *ignoto idiomate, in-*
telligitur ab auditoribus 815 b. *In prædicando assi-*
duus B. Bertrandus Aquileiensis 774 e
- Prælium, Vide*, *Bellum*, *Victoria*.
- Præsagium gravidæ matris de futura prolis sanctitate*
 352 d
- Presbyter opere manuum victum lucratur S. Fortu-*
natus 73 a
- Primatus Ecclesiæ Viennensis in Gallia* 70 f
- Princeps omnibus dilectus B. Bertrandus Patriarcha*
 776 b. *Principis Ecclesiastici virtutes in B. Mein-*
wero 504 e
- Processio solennis cum Reliquiis Sanctorum et vene-*
rabili Sacramento 176 f; *cum Reliquiis S. Nicolai*
Peregrini 251 c. *S. Davini* 327 a, *S. Paulinæ*
Virginis et M. 625 b, *S. Florentii M. Duaci* 39 b.
Processione solenni ad multas leucas deferuntur
Reliquiæ SS. Marcellini et Petri 180 c, *aliæ Re-*
liquiæ processionaliter translatae 302 f, *ad Pro-*
cessionis solennis initium fit serenum 497 c, 890 f.
Processionem magnificam ad honorem S. Norberti
Pragæ 870 c, 875 e, *comitatur ipse Imperator*
 876 e. *Alia eidem Sancto instituta Antuerpiæ*
 888 d, 890 f. *Vide*, *Pluvia*, *Reliquiæ*, *Processio-*
nem cur Canonici Tutelenses ducant cum fustibus
 9 c
- Procuratorem S. Norbertus diutius a dæmone obsideri*
permittit, ut pro delictis suis satisfaciat 829 c
- Proditor, Vide*, *Innocens*.
- Profectus quotidianus commendatur a S. Alexandro*
Veronen. 391 b, *Vide*, *Perfectio*.
- Prolem multis precibus postulant et impetrant parentes*
S. Gualterii 398 a b. *Sterilibus eam petentibus*
patrocinatur S. Joannes Eremita 256 c. *Vide*, *Abor-*
tus, *Educatio*, *Filius*.
- Prophetiæ spiritus B. Leonardi Reclusi* 363 b, 364 a,
S. Eneconis 114 a b. *S. Symeonis* 88 e f, *S. Pe-*
lingotti 148 b c, *S. Norberti* 802 d; *cui revelatur*
defectio unius sui socii 849 f, *et sicarius veniens ad*
eum interficiendum 838 : *idem Sanctus prædicit se*
Episcopum futurum 853 e, *seditionem in se conci-*
tandam 846 f, *famem futuram* 846 a, *locum sui*
Ordinis fundandi sibi revelatum designat 849 e f,
 850 f. *Prædicit mortem suam S. Bonifacius M.*
 463 b. *S. Henrici Imp. S. Heribertus Colon.* 531
 a b. *Eodem spiritu varia prænosceat S. Coemgenus*
 317 e, *sepulturum sibi sub dio eligit S. Theobaldus*
 135 c f. *Prophetia falsa S. Petroci* 393 b. *Vide*,
Vaticinium, *Mors*.
- Providentiæ divinæ per malam alicujus frandem satis*
fit 906 d
- Prudentia S. Norberti, nihil magnum statuentis nisi*
explorato occulte aliorum judicio 839 d
- Psalmodia, Vide*, *Chorus*.
- Psalterium puella didicit necdum duodennis* 821 e
- Pudicitia in verbis aliisque actionibus B. Ferdinondi*
 555 d
- Puer S. Ponticus martyrium fortiter subit* 161 f. *Pue-*
ritia pia S. Aldrici Episcopi 741 d, *S. Coni* 352 d,
B. Gerardi Madoetiensis 756 a, *a Pueritia Deo*
offeritur per parentes S. Morandus 341 e f. *Reli-*
gionem ingredi statuit S. Dorotheus 596 c. *Pueris*
maxime se miraculosum ostendit S. Gilbertus 752 d.
Vide, *Educatio*.
- In Purgatorio dicit se fuisse Walthardus Archiep.*
Magdeburg. post mortem apparens 912 c. *In eo*
fuisse annis 34 se dicit Ludovicus Pius Imper. filii
sui Ludovici preces postulans 192 e

R

Ex Radio solis aut luminis miraculosi pileus depen-
 det *S. Alexandri Episcopi Fæsulani* 739 d. *Radiis*
solis portatur S. Nicolans Peregrinus 232 d
Rana, Vide, *Dæmon*.
Reformatio non facile in monasteria introducitur
 526 e f, 528 b : *de ea seniores libenter audiunt,*
sed

sed non juniores 811 a b: illam non admittunt Canonici a S. Norberto 819 c. Vide, Persecutio.

Regnum paternum deserunt fratres S. Ninnocæ, ad vitam Religiosam amplectendam 400 e, et S. Petrus 392 d

Regulam suam commendat S. Augustinus Præmonstratensibus 846 b. Regulam servantibus prospicit Deus de commodis temporalibus 527 d e. Regulares Cononicos pro secularibus difficulter inducit Magdeburgi S. Norbertus 837 f

Religio Christiana, Vide, Idololatria.

Ad Religionem mirabiliter vocatur S. Hugo, Socius S. Norberti 816 a b; subito, B. Placidus Recinetensis 549 c, S. Gregorius Ultrajectinus per spirituale colloquium 476 c. Apta adolescentibus exhortatio ad eundem 108 f: ipsam ingredi statuit adhuc puer S. Dorotheus 596 b c: puer S. Bonifacius a patre impeditur; is dein morbo correptus consentit filio 454 a b, inuitis parentibus odii eam S. Franciscus 545 a b, S. Conus eos ideo fugiens in clibanum ardentem sese abdit 352 e, et Episcopatum dimitunt S. Gervallus 716 a, S. Gudwalus 718 c Bartholomæus Laudunensis 853 b, et S. Claudius Vesontionensis 638 e. Religiosam vitam, cum filio cui repugnavant, assumunt parentes S. Gualterii 399 a d, B. Godefrido Cappenbergeni adversati cansanguinei dein consentiunt 828 e f. S. Norbertus Religionem dissuadet Theobaldo Comiti Blesensi 829 c d. Religiosæ virtutes S. Dorothei et sociorum 600 c, S. Eneconis 109 a, S. Dorothei Archimandritæ 587 c, 588 a, B. Firmati 549 d, S. Claudii Vesontionensis 640 e, B. Placidi Recinetensis 549 d S. Acti 111 a, S. Bonifacii Mart. 470 c, S. Morandi 342 e. In Religiosos caritas Bartholomæi Ep. Laudun. 849 c d, et Ven. Hildegardis 354 d e f. Plura Monasteria fundat S. Bertichramnus Episc. Cenomannensis 701 a. Religiosos qui juvant participes fiunt meritorum 852 c. Religiosis data monita a S. Petroco 393 e. Vide, Reformatio, Regula, Infantia, Regnum, Peccatum veniale, Habitus, Solitudo.

Reliquiarum translationi præmittitur jejunium 870; et oratio multa 739 b: eas non honorans possidetur a dæmone 432 f; ad eas pejerantes puniuntur 524 d earum translationi obsistere volentes divinitus impediuntur 59 f. Reliquias S. Gudwali indigne contingens punitur, et sanatur pœnitens 735 c d. Capsam Reliquiarum suarum aperiri ab aliis quam Religiosis vetat B. Placidus Recinetensis 550 c. Reliquias Sanctorum non reverenter attingens capillos amittit 698 b; contemnentis puniuntur infirmitate, resipiscentes sanantur 433 a b: auferre eas volens divinitus excæcatur 668 b. Pars ablata jussu Sanctorum alteri conjungitur 185 c d seqq. Reliquiarum fur punitur 324 a, eas irreverenter attingentis manus arefacta, pœnitenti sanatur 739 b Violantes tumultum S. Alexandri Ep. puniuntur 739 a b. Pallio B. Gerardipuerperis imposito, felix partus impetratur 761 b. Pallium S. Nicolai Peregrini ipso vivente miraculis claret 237 b. Reliquiæ, igne probatæ an tales essent, prodigiose conservantur 84 d: ob parvitatem non contemnendæ 221 c. Pilens S. Davini ægrotantium capiti imponitur ad levamen 325 c. Galea S. Crescentini cephalalgiam sanat 57 e. Reliquiæ SS. Petri et Marcellini copiosum sanguinem stillant 181 b c, aliæ suavem odorem spirant 57 e 284 d. Imago Crucifixi se convertit ad Reliquias S. Gudwali 761 a b: a bestiis servatur illæsum corpus S. Conradi 127 c. Reliquiis ignotorum Sanctorum divinitus exhibetur quædam veneratio 667 b. Sanguis et Dalmatica S. Stephani sunt in honore 678 c. Luminaria ultro accensa ad sacras Reliquias 129 f. Inventis

iis ultro pulsantur cœmpanæ 139 b. Reliquias Martyrum sepeliendas honorifice Christiani curant 2 sec. 162 c: ad hoc eas petit S. Porphyrius 66 c. Reliquiæ inventæ et translata miraculo 40 d, 329 c: quædam transferri nequeunt nisi prævia oratione 698 a, aut voto ecclesiæ in Sanctorum honorem cum Monasterio struendæ 25 e f. Absconditæ, genuflexione animalium innotescent 54 e, Miraculoso lumine indicantur 57 d; a tauris indomitis ad Ecclesiam devehuntur 54 e. Reliquiæ S. Theobaldi immobiliter consistunt in loco, quo Sanctus honorari vult 136 b: Clam nblata, Deo ita volente 178 c. Reliquiarum translationem impedire volentes percutiuntur cæcitate 23 e f. Reliquias S. Catharinæ miraculose accipit S. Symeon Peregrinus 88 b. S. Clementis, quomodo acceperit S. Illidius 421 a b, 423 c d. Corpus S. Bonifacii immotum manet, cum vellet ipsum alibi quam jusserrat sepelire 465 c, transfereandum Mogantiam monet apparens ipse Sanctus 468 f: quod honorifice fit 464 d e, 468 f: et B. Placidi Recinetensis ad ecclesiam sui Ordinis ministerio Angelorum 549 f: eodem fine apparet S. Conradus 128 d, alique Sancti 180 f. Reliquiis adferendis, processionatiter occurritur ab accolis 181 d 185 a b, lutosæ ob pluvias via mirabiliter siccata 181 e f, et eas ferente per imbrem non madefacto 253 c. Reliquiarum miraculosa sed quasi fortuita inventio 622 b. Corpus S. Florentii circumlatum grassantem pestilentiam sistit 33 c, S. Eutychii a bobus indomitis ad locum sepulturæ divinitus destinatum trahitur 444 b c. Reliquiæ S. Gilberti inveniuntur, præmissis jejuniis et Orationibus et Missæ sacrificiis 753 d Monasterio illius multiplex benedictio divina sequitur 753 e f. Reliquiæ S. Chrothildis circumlatæ in publicis necessitatibus 287 a, S. Mauricii ab Ottoae I Imp. Magdeburgum translata 848 c S. Norberti, magno multorum studio requisitæ, obtentæ, inventæ et translata 857 et seqq. solenni processione semel iterumque ac sæpius circumferuntur 870 d e earum contactu Brandea sanctificata 896 e f, ad Reliquias Sanctorum orans pauper largam ab his impetrat elemosynam 623 e. Accurata descriptio quo statu nunc sit Corpus S. Divini 325 d et e ff. Vide, Processio, Aves, Integritas corporum, Odor, Tunica, Stola, Oleum, Campana, Oratio, Angelus, Pluvia, Pax, Crypta, Mare, Columna, Crux.

Revelatur mors B. Meinweri B. Godehardo Hildenesheimensi Episcopo 543 d. Revelationes S. Abbatissæ Anab et aliorum Sanctorum 632 e f, Vide, Prophetia.

Erga Regem afflictum fidelitas S. Bertich 704 c d Rhetoricam docuit S. Cyprianus Ep. Carthagin 254 c. Rituum ecclesiasticorum periti, B. Ferdinandus et mater ejus Regina Lusitanæ 557 a 558 b: Idem illos in capella sua solite observandos curat 557 a b Rosarium vel Corona Dominica a Michaelæ Camildulensi instituta 364 d Rupes aquam emittit usibus Sanctorum 720 a

S

Sacerdotum impium vitam emendare conatur S. Bonifacius 457 e, 461 a b. Sacerdotis solitarii virtutes in Dirotheo 597 e. Vide, Presbyter, Missa.

Sacramentalia, Vide, Exorcismus.

Sacrilegi puniti 758 e, ecclesiam exurens paralysi percutitur 4 a b. Sacrilegum furtum, Vide, Furtum. Sacrista impudicus apparente S. Ceratio punitur infirmitate, pœnitens sanatur 688 b. Sacrista pius Giraldus 698 c, Sacristæ inurbanitas et contumaciæ castigata 526 e

Sævitia

Sævitia, *Vide*, Abbas.
 Saga infantem incantare conata, interficitur oratione S. Coemgeni 312 d
 Sanctorum cultus probatur in translatione SS. Marcellini et Petri 173 n. Sanctum qui non honorat furtum ei facit 532, S. Nicolai Peregrini cultu florescit civitas Trancensis 248 e, lupus ovem S. Gudwalo oblatum refert, et pro ea aliam rupit 734 f, *Vide*, Missa.
 Sanctorum Acta, *Vide*, Acta Sanctorum.
 Sanctimonialia accersit ex Anglia in Germaniam S. Bonifacius, ad instruendum nobilium filias in doctrina Christiana 467 a
 Sanguis S. Stephani honoratur 678 e. Sanguinem salix percussa emittit 438 d, copiosum stillant Sanctorum Marcellini et Petri Reliquiæ 481 b e
 Sapientia multiplex S. Pamphili M. 62 e
 Saxum capiti S. Morandi tegumentum præbet a plum 338 a
 Scapulari suo infirmum sanat S. Eneco 113 e. Scapulare etiam Canonicis secularibus usitatum 848 a b e
 Schisma Petri-Leonis vi sublatum 843 b
 Scripturæ sacræ interpretationem audiens convertitur ad vitam Religiosam S. Gregorius Ultrajectinus 476 e d, carum intelligentissimus S. Valens Diaconus 64 b, 65 e; studiosus B. Ferdinandus 555 a. Difficiliores in ea quæstiones scrutati velat S. Dorotheus discipulum Dosilheum 589 d e
 Senex, *Vide* Aëtus.
 Sepulcrum sub dio sibi eligit S. Theobaldus instinctu divino 135 b, illud sibi immobilitate corporis designat S. Alexander Ep. M. 739 b e; de eo inter se paciscuntur S. Walbertus Ab. et Megetius Ep. 680 b e. Locus primæ Sepulturæ B. Meinwerci occultari non potest 502 f, eam sibi præparat S. Symeon Reclusus Treriris 90 d
 Serenitas aeris impetratur invocatione S. Clari 9 e, 10 e. B. Andrea de Hispello 358 d, 362 a, intercessionem S. Enecons 121 e, et S. Marcellini 203 e datur inchoata processione solenni 890 f
 Serpens immanis, dæmonum habitaculum, oratione interficitur per S. Isardum 293 f, S. Enecco, alteri imperat, ut seipsum comburat 113 e, tripedalem evomit mulier, et sanatur per S. Petrocum 393 d
 Serra an et quomodo secti fuerint Martyres 44 e f
 Servus sanctus, Porphyrius Martyr 63 d, 66 e
 Servos segnes puniendos, laboriosos bene nutriendos ostendit B. Meinwercus 527 a, eorum fidelitatem in domibus explorat. Ibid. probatur illa etiam erga defunctum B. Ferdinandum 576 a. *Vide*, Famulus.
 Servile opus, *Vide*, Dominica, Festum.
 Signum Crucis. *Vide*, Crucis signum.
 Silentium S. Medulphi adhuc pueri 74 e, servant illud in itinere S. Norbertus et socii 825 e
 Simoniam odit B. Bertrandus 774 a
 Sitim fortiter sustinent Martyres 443 c
 Sobrietate valetudinem diu servat B. Bertrandus et delicatioribus cibis ac vino abstinere, vulgaribus parca contentus 776 c d
 Sub Solo ardenti perdurant Martyres 413 c. *Vide*, Radius.
 Solitudinem petit tempore persecutionis B. Erasmus 208 d, prae contemplationis desiderio S. Joannes Eremita 255 e, ut in virtutibus proficiat S. Lucilianus 270 e; in eam frequenter secedit S. Eutychius 444 e, remotiorem petit magister S. Symeon 87 d e 88 e, ac S. Francus, vitam monstrante urso 545 b c d. Solitariam vitam ducit S. Enecco 108 e f 109 b c, et S. Coemgenus 308 d. Solitudinem, non loci, sed animi quæsit et invenit S. Dorotheus Archimandrita 587 e f. *Vide*, Tentatio Episcopus.

Somnum non capit S. Anub 632 e, parca dormit S. Attalus 743 a, duriter et multum vigilans B. Ferdinandus Inf. Lusit. 556 d, pernoctat in oratione S. Nicolaus Peregrinus 239 d. Ad somnum capiendum nunquam decubuit S. Dorotheus Thebanus 586 d. *Vide*, Austeritas, Pœnitentia, Excitator.
 Spectrum, *Vide*, Dæmon.
 Speluncam inhabitat S. Gudwalus cum discipulis 749 d e
 Spiritus Prophetiæ, *Vide*, Prophetia.
 Spiritus fervor, *Vide*, Oratio, Perfectio.
 Spiritus sanctus in specie columbæ apparet super caput S. Hugonis Cluniacensis dum inter disidentes pacem componit 683 f. Erga Spiritum sanctum devotus B. Petrus de Bono in Festo Pentecostes obiit 406 b
 Sputa conieci in faciem suam fert patienter S. Norbertus 811 f
 Stamp et Stan, quare vocetur S. Photinus 82 f
 a Statua idoli descendam proponit humilitatem et patientiam S. Anub 632 a
 Sterilis, *Vide* Proles
 Stola S. Vincentii Mart 711 a, *Vide*, Ornamenta.
 Stratagemata Ducis Sikonis 525 e
 Studendi et legendi mirabilis ardor S. Dorothei Archimandritæ 588 a b. Studiis sacris diligenter sese impendit puer S. Bonifacius 454 c
 Sudor miraculosus e corpore S. Symeonis defuncti 90 f
 Superbia paulatim crescit in summam malitiam 590 d, eo trahentem dæmonem vincit S. Enecco 113 b c
 Surdorum curator S. Auditus 27 f
 Suspicionis temerariæ malitia 592 b c
 Sutorum confraternitas, *Vide* Confraternitas.
 Synodice litteris Episcopi, non tantum præsentem, sed et futuri sui tempore subscribebant 228 d e

T

Temperantiam paulatim docet Dosilheum discipulum suum S. Dorotheus Archimandrita 589 a
Vide, Sobrietas.
 Tempestas divinitus immissa integrum exercitum dissipat 290 a, in tempestate a navigantibus invocatur S. Nicolaus 255 c. *Vide*, Mare, Peccatum, Tonitru.
 Templum ingredi nequit peccator 129 e. Templum exurentis sacrilegium immissa paralysi puniatur 23 e f. Templum idolorum, *Vide*, Idolorum, Templi mundities, *Vide*, Mundities, Sacrilegium, Ecclesia.
 Tentationes gravi cruciatu vincit S. Oliva 331 e; eis succumbit, solitudinem deserit, sed ab Angelo reducit S. Peregrinus 364 a b, *Vide*, Dæmon, Superbia.
 Tertiarii Ordinis S. Norberti eorumque habitus 923 e f
 Terræ motus miraculosus 52 c d
 Testamentum in favorem pauperum et ecclesiarum a defuncto testatore ratificandum curat S. Illidius 420 d e f
 Thesauri inventi pars desertur ad Imperatorem 73 c
 Timor Dei, custos virtutum, et via ad caritatem 271 e, servans a peccato 390 a
 Tonitru et fulmine perterritus S. Norbertus, ad meliora convertitur 809 c
 Tormentum, *Vide* Constantia, Martyrium, Caprarum ungulæ, Serra.
 Tortores Martyrum puniuntur 266 e
 Translatio Reliquiarum, *vide*, Reliquiæ.
 Trinitati sanctæ templum et monasterium extruere monetur in ecstasi S. Dorotheus 599 d, eandem blasphemam dæmon 820 d
 Tunica

Tunica *S. Vincentii Martyris* 741 b. *Vide*, Ornamenta.

Turpiloquium, *Vide*, Pudicitia.

U

Ulcera leprosum extergit, osculatur, et sanat *S. Gilbertus* 752 b

Unio *S. Coprasii cum Deo per orationem* 76 e

Ursus melle pascitur, et viam monstrat *S. Franco in solitudine* 543 b c

Uxor. *Vide*, Matrimonium.

V

Vacca *S. Coemgenum infantem lactat* 303 b c, et alia ejus octactu locce abundat 306 e

Vana gloria. *Vide*, Gloria vana.

Vanitas. *Vide*, Capilli.

Vasa sacra, inter spolia belli ablata, ecclesiis distribuit *Childebertus Rex* 201 c

Vaticinium de futura sanctitate *S. Norberti*, cum gestaretur in utero 808 e; et de eodem futuro *Archiepiscopo Magdeburgensi* 830 c

Velum, ab Angelis *S. Servatio allatum* 846 d

Venatio. *Monachi fustibus armati concurrunt ad interficiendam noxiam belluam* 9 e

Veniale peccatum. *Vide*, Peccatum.

Verbum Dei. *Vide*, Prædicare, Colloquium spirituale.

Vestes pretiosas exuit *S. Norbertus* 810 b; Vestitus ejus et sociorum vilis 824 a b. Vestem Ordinis sui divina revelatione idem accepit *S. Norbertus* 847 f, ejusque rationem dat 823 e. Vestitus vilis *B. Pelinggotti* 167 e; vilis et incommodus *S. Nicolai Peregrini* 239 d, et *S. Lifardi* 293 e; Modestus et decens *B. Bertrandi Patriarchæ* 776 c d. *B. Ferdinondi Infantis Lusitanæ* 555 d, 556 e, et *S. Chrothildis Reginae Fr.* 290 e. *Vide*, Pœnitentia, Habitus, Cilicium.

Viaticum. *Vide*, Eucharistia.

Victoria parva invocatione nominis Christi a *Chlodovæo Rege* 287 e; a *Cremonensibus de Mediolanensibus* ope *SS. Marcellini et Petri* 167 d, de *Infidelibus* ope *S. Theodori* 586 e. Victoriâ de hostibus, apparens in aere, promittit *S. Hilarius* 284 b; ora-

tionibus impetrat *B. Bertrandus* 775 b. Clades divinitus immissa exercitui *Childeberti et Theodoberti Regum* 290 a. *Vide*, Bellum.

Victus tenuitos *S. Norberti* 816 f, et *S. Sophia* 396 d. *Vide*, Abstinencia, Jejunium, Pœnitentia.

Viduæ sanctæ virtutes in *S. Sophia* 396 d. et *S. Chrothilde Regina* 289 f. *Vide*, Nuptiæ, Misericordia.

Vigiliæ. *Vide*, Somnus, Oratio.

Vinitorum Patronus *S. Morandus* 338 a

Vino modico utitur *S. Symeon Reclusus propter infirmitatem* 90 a, stratagemate vasorum vini, castrum intercipitur 525 e. *Vide*, Abstinencia, Aqua, Cerevisia.

Virginitas semper servata a *B. Ferdinando Infante Lusitanæ* 555 b d f, et *Theobaldo* 134 d: pro ea occiditur *S. Saturnina* 395 a b. Virginibus dotandis multum impendit *B. Bertrandus* 775 b. *Vide*, Nuptiæ.

Visitatio diœcesis. *Vide*, Episcopus.

Vitæ Sanctorum. *Vide*, Acta Sanctorum.

Vitam longiorem optat *B. Ferdinandus* tribus piis de censis 495 c. Vita, brevis an diuturna sit, nihil refert ad æternam salutem 912 c. *Vide*, Ætas.

Vita solitaria. *Vide*, Solitudo, Cœnobium.

Vitium. *Vide*, Peccatum.

Vitis miraculosa ex sepulcro *S. Davini* 323 d

Vocatio ad Religionem. *Vide*, Religio.

Votum pro phrenetico faciens, sed dissidens, nihilominus impetrat sanitatem 759 c: post votum emissum de templo et monasterio construendo, transferuntur Sanctorum Reliquiæ, ante immobiles 24 a b. Votum non solvens, apparente *S. Claudio*, cui obstringebatur, punitur 651 c d e: alius idcoreuincit in infirmitatem 138 e f, 193 a; et exarescunt arbores ex voto debitæ et non redditæ 138 e

X. Z

Xenodochium. *Vide*, Misericordia.

Zelus Apostolicus *S. Norberti* 802 c d. Omnibus anna factus *S. Bonifacius* 455 e; ad labores Apostolicos a *Gregorio Papa* incitatur 471 d e. *Vide*, Missio.

Zona. *Vide*, Invisibilis.

FINIS.

FALVEY MEMORIAL LIBRARY
VILLANOVA UNIVERSITY

DATE DUE

[illegible]

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY *v.021
3 9346 00067351 9

FOR REFERENCE

NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM

CAT. NO. 1935

LIBRARY BUREAU

